

**THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS
LIBRARY**

480.6

HE

1902/05-

1907/08

CENTRAL CIRCULATION BOOKSTACKS

The person charging this material is responsible for its return to the library from which it was borrowed on or before the **Latest Date** stamped below.

Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University.

TO RENEW CALL TELEPHONE CENTER, 333-8400

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

AUG 28 1993

UIC-REC'D MAY 12 '92

When renewing by phone, write new due date below previous due date.

L162

Ο

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΘ'

ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΤΗ ΜΒ', ΜΓ' ΚΑΙ ΜΔ' 1902—1905

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἐν τῷ Πέραν, ὁδῷ Τοπταλάρ, ἀριθ. 18

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΔΩΝ

Ἐν Γαλατῇ, Πεμπτοπαζάρφ, ἀριθ. 17 19.

1907

THE LIBRARY OF THE

NOV 11 1924

UNIVERSITY OF ILLINOIS

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος ΚΘ' τόμου ἐπεμελήθη κατὰ τὰ δύο τρίτα ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπεία τῶν συλλογικῶν ἐτῶν ΜΔ' καὶ ΜΕ' ὑπὸ τὴν προεδρίαν ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ καὶ τὴν γραμματείαν ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ καὶ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΑΡΣΑΜΗ, συμπράττοντος καὶ τοῦ ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, τὸ δὲ λοιπὸν συνεπλήρωσεν ἢ κατὰ τὸ ΜΣ' συλλογικὸν ἔτος Συντακτικὴ Ἐπιτροπεία ἀποτελουμένη ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, δ. φ. καθηγητοῦ (προέδρου), ΠΕΡ. ΤΣΕΛΛΕΝΤΗ, δικηγόρου (γραμματέως), ΑΝΘ. ΜΑΖΑΡΑΚΗ, καθηγητοῦ, Γ. ΠΑΧΤΙΚΟΥ, μουσικοῦ, Γ. ΣΩΤΡΟΠΑ, ἱατροῦ, ΧΡ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΕΙΔΟΥ, δικηγόρου, καὶ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΣΧΟΥ, ἱατροῦ, προεδρεύοντος ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ ἱατροῦ ΛΕΩΝ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ.

4806
HE
1902/05-
1907/08

LIBRARY
UNIVERSITY OF BRITISH
COLUMBIA

ΙΔΡΥΤΑΙ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΤΩ ΜΗΤΡΩ ΙΔΙΟΧΕΙΡΟΝ ΑΥΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΗΝ

καὶ καθ' ἣν τάξιν ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Α τέρμῳ τοῦ Περιδικοῦ

- † Σ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ
- † Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ
- † Θ. Ζ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ
- † Α. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ
- Α. ΔΑΛΛΑΠΟΡΤΑΣ
- Κ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ
- † Γ. ΠΙΤΖΙΠΙΟΣ
- Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
- † Ι. ΖΩΓΡΑΦΟΣ
- † Ι. ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
- Μ. ΒΛΑΔΟΣ
- † ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ
- ΓΑΒΡΙΗΛ ΣΟΦΟΚΛΗΣ
- Σ. ΔΑΛΛΑΠΟΡΤΑΣ
- † ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΖΑΝΝΟΣ
- † Α. ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟΣ
- † ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ
- † Ι. ΛΙΤΖΙΚΑΣ
- † Π. Α. ΖΑΝΟΣ
- † ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΜΠΗΤΖΟΥ
- † ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΜΙΝΑΡΙΔΗΣ
- † Ν. ΔΙΟΜΗΔΗΣ

- † Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΩΗΡΟΣ
- Γ. ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ
- † Κ. Α. ΞΥΔΙΑΣ
- Θ. Α. ΚΟΣΟΥΔΗΣ
- † ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΞΕΛΟΣ
- † Μ. ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ
- † Ν. ΒΕΓΛΕΡΗΣ
- Φ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
- † Ε. ΠΥΛΑΔΗΣ
- † ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΨΩΜΙΑΔΗΣ
- Κ. ΛΟΓΑΔΗΣ
- Ν. ΣΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Ι. Π. ΣΑΒΒΕΡΙΟΣ
- † Ι. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
- † Δ. ΜΗΝΙΑΚΟΥΛΗΣ
- ΚΩΝΣΤ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ
- † Γ. Κ. ΙΣΧΟΜΑΧΟΣ
- † Δ. ΑΝΤΙΠΑΣ
- † ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΕΥΘΥΦΡΩΝ
- ΚΩΝΣΤ. Ν. ΦΟΚΑΣ
- † ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΓΕΝΙΔΟΥΝΙΑΣ

† Κ. ΚΟΥΝΟΥΠΙΩΤΗΣ	† Δ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ
† Δ. ΡΑΖΗΣ	Γ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ
† Ι. ΣΑΒΒΑΣ	† ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΙΣΤΑΚΗΣ
† Α. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	† ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ
† Μ. ΚΑΛΚΑΝΗΣ	† Γ. ΝΑΡΑΝΤΖΗΣ
† Μ. ΒΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ	† Α. ΝΟΜΙΚΟΣ
† Ι. ΚΑΛΛΕΡΓΗΣ	† ΜΙΧΑΗΛ ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ
† Κ. Χ. ΠΛΕΣΣΑΣ	Δ. Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
† ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ ΒΑΤΙΜΠΕΔΑΣ	Α. Χ. ΝΟΜΙΚΟΣ
† Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	† Γ. ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ
† Χ' Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ	Ε. ΓΛΥΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
† Ι. Σ. ΓΑΛΑΤΗΣ	Α. ΠΡΕΖΑΝΗΣ
Α. ΔΕΠΑΣΤΑΣ	† Ι. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
† ΠΟΛΥΚΑΡΙΠΟΣ (εἶτα μητροπολίτης Βάρνης)	† Α. ΨΥΧΑΡΗΣ
† Ι. ΦΑΧΡΗΣ	Κ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
† Δ. ΝΕΟΚΟΣΜΟΣ	† Α. ΒΛΑΣΤΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΟΓΓΙΔΗΣ	† Δ. ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ
† ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΧΑΡΙΔΑΟΣ	Μ. ΔΙΓΕΝΗΣ
† ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΛΛΙΦΩΝ	† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΣΚΑΡΙΣ (εἶτα μητροπολίτης Σισανίου)
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ	† Α. ΑΓΕΛΑΣΤΟΣ
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΤΑΒΕΛΟΥΔΗΣ	† Α. ΙΓΓΛΕΣΗΣ
ΕΜΜ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ	† Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
† Ξ. ΖΟΓΡΑΦΟΣ	† Π. ΣΑΛΒΑΓΟΣ

ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ

(Ο κατάλογος ούτος ἐκδίδεται ὡς ἔχει κατὰ τὸ Μ7' συλλογικὸν ἔτος)

A

Ἔτος ἐγγραφῆς

Ἀγαθάγγελος, ἐπίσκοπος Ἐλαίας, προϊστάμενος τοῦ Πέραν	1905
Ἀγγελῆς Ἐλευθέριος, ἱατρός, ἐνταῦθα	1906
Ἀγγελίδης Π., ἐκδότης καὶ βιβλιοπώλης, ἐνταῦθα	1903
Ἀδὰμ Εὐθαλία, διευθύντρια τοῦ Ζαπτείου, ἐνταῦθα	1907
Ἀμπελίδης Ἐμ., ἱατρός ἀντισυνταγματάρχης, ἐνταῦθα	1888
Ἀνδρεάδης Ὀδυσσεύς, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1881
Ἀντωνικόπουλος Ἀντώνιος, ἱατρός, ἐνταῦθα	1901
Ἀπέρης Πέτρος, χημικός, ἐνταῦθα	1888
Ἀποστολίδης Ἀθανάσιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1891
Ἀποστολίδης Γεώργιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1874
Ἀραβανόπουλος Κωνσταντῖνος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1899
Ἀρβανιτίδης Γεώργιος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1906
Ἀρβανιτίδης Λεωνίδα, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1906
Ἀριστόβουλος Χρῦσανθος, ἱατρός, ἐνταῦθα	1906
Ἀρνόπουλος Ν., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1905
Ἀρσένιος, ἀρχιεπίσκοπος Νεαπόλεως	1901
Ἀσλανίδης Νικόλαος, ἱατρός, ἐνταῦθα	1905
Ἀσπριώτης Ἰωάννης, καθηγητής, ἐνταῦθα	1901
Ἀύγουστόπουλος Α., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1901
Ἀϋθεντόπουλος Μηνᾶς, καθηγητής, ἐνταῦθα	1889

B

Βακαλόπουλος Ἰωάννης, ζωγράφος, ἐνταῦθα	1904
Βαλαβάνης Ἰωακείμ, καθηγητής, ἐνταῦθα	1891
Βαλτατζῆς Βασίλειος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1899
Βαλτατζῆς Ἐμμανουήλ, τμηματάρχης ἐν τῷ Μονοπωλίῳ τῶν Καπνῶν, ἐνταῦθα	1886
Βαρσάμης Δημήτριος, ἱατρός, ἐνταῦθα	1904
Βασδραβέλλης Γεώργιος, ἱατρός, ἐνταῦθα	1904
Βασιλόπουλος Π., διευθυντὴς τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν, ἐνταῦθα	1906
Βασιλειάδης Β., γραμματεὺς τοῦ Ἀυστροουγγρικοῦ προξενικοῦ Ἐφετείου, ἐνταῦθα	1903
Βασιλειάδης Ἀλ., φαρμακοποιός, ἐνταῦθα	1906
Βασιλειάδης Νικόλαος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1906
Vatelot Georges, καθηγητής, ἐνταῦθα	1902
Βεγλερῆς Θεοχάρης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1890
Βερνουδάκης Δημ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1891
Βιζουκίδης Περικλῆς, δικηγόρος καὶ δημοσιογράφος	1903
Βικέλας Δημήτριος, λόγιος, ἐν Ἀθήναις	1872
Βλαΐκος Δημήτριος, ἱατρός, ἐνταῦθα	1899
Βόλτος Ἰωάννης, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1901

Γ

<i>Γαβριηλίδης</i> Ἀνανίας, ἰατρός, ἐνταῦθα	Ἔτος ἐγγραφῆς 1895
<i>Γεννάδιος</i> Ἀλεξιάδης, μητροπολίτης Λήμνου	1902
<i>Γενιδουναῖς</i> Ἀλ., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1903
<i>Γεράρδος</i> Ἀντώνιος, ἐκδότης καὶ βιβλιέμπορος, ἐνταῦθα	1891
<i>Γεωργιάδης</i> Δημ., ἀρχιμανδρίτης, καθηγητής, ἐνταῦθα	1904
<i>Γεωργιάδης</i> Παναγιώτης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1905
<i>Γιαδικιάρογλους</i> Παῦλος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1901
<i>Γιάκας</i> Ἀθανάσιος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1906
<i>Γιουλιζίδης</i> Κωνσταντῖνος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1904
<i>Γιώσκας</i> Χρῆστος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1906
<i>Γλυκέριος</i> , Ἀρχιμανδρίτης, ἐπίτροπος τοῦ παναγίου Τάφου, ἐνταῦθα	1907
<i>Γοβιαδόφσκης</i> Ἰωάννης, ἱερεὺς τῆς Ρωσικῆς Πρεσβείας	1904

Δ—D

<i>Δάλλας</i> Χρῆστος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1905
<i>Dallesio</i> Jean, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1875
<i>Δημάκης</i> Ἡρακλῆς, ἰατρός, ἐνταῦθα	1905
<i>Δημόπουλος</i> Ἀριστείδης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1901

E

<i>Ἐλευθεριάδης</i> Γεώργιος βέης, ἰατρός, ἐνταῦθα	1902
<i>Ἐλευθεριάδης</i> Κωνσταντῖνος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1899
<i>Ἐλπίδης</i> Γεώργιος, σφραγιδοφύλαξ παρὰ τῇ ἐνταῦθα Β. Ἑλληνικῇ Πρεσβείᾳ	1874
<i>Ἐνωμοτάρχης</i> Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1891
<i>Εὐαγγελίδης</i> Ἰωάννης, καθηγητής, ἐνταῦθα	1899
<i>Εὐγενίδης</i> Εὐστάθιος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1871
<i>Εὐγενίδης</i> Στέφανος Ε., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1903
<i>Εὐσταθιανὸς</i> Ἀλέξανδρος, ἰατρός καὶ καθηγητής τῶν μαθηματικῶν, ἐνταῦθα	1893
<i>Εὐστρατιάδης</i> Σωφρόνιος, διάκονος ἐν Βιέννῃ	1904
<i>Εὐστρατίου</i> Πιττακὸς, τμηματάρχης τῆς Τραπεζῆς Μυτιλήνης, ἐνταῦθα	1892

Z

<i>Ζαμαρίας</i> Ἀλέξιος, γυμνασιάρχης τοῦ ἐνταῦθα Ζαγραφείου	1901
<i>Ζαρίφης</i> Γεώργιος Λ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1902
<i>Ζαρίφης</i> Λεωνίδας, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1872
<i>Zéharonitch de L.</i> , πρόξενος τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἐν Ἱερουσαλῆμ	1901
<i>Ζουπάν</i> Γ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1900
<i>Ζώτος</i> Ἀλέξανδρος, καθηγητής καὶ μέγας κατηχητής τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου	1904
<i>Ζώτος</i> Ξενοφῶν, ἰατρός, ἐνταῦθα	1899

H

<i>Ἠλιάσκος</i> Ἠλίας, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1900
<i>Ἠλιάσκος</i> Ἰωάννης, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1900
<i>Ἠλιάσκος</i> Νικόλαος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1902
<i>Ἠλιὸν</i> Λουῖζος, καθηγητής, ἐνταῦθα	1895

Θ

Θαλασσινός Μ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1890
Θεοχαρείδης Γεώργιος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1903

Ι

Ἰατρόπουλος Π., ἰατρός, ἐνταῦθα	1895
Ἰωνᾶς, ἀρχιμανδρίτης τῆς Ρωσικῆς Πρεσβείας, ἐνταῦθα	1902
Ἰωαννίδης Γιάγκος βέης, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1884
Ἰωαννίδης Ἰωάννης, ἰατρός, ἐνταῦθα	1904
Ἰωαννίδης Ἐμμανουήλ, γραμματεὺς τοῦ ἐνταῦθα Μετοχίου τοῦ παναγίου Τάφου	1907

Κ

Καραγιαννίδης Σπυρίδων, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1898
Καζανόδας Λέων, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1900
Καζανόδας Σόλων, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1897
Καλεύρας Ἀχιλλεύς, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1905
Καλθοκορέσης Δημ., μηχανικός, ἐνταῦθα	1896
Καλθοκορέσης Ἀντώνιος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1906
Καμπανάκης Πάτροκλος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1888
Καμπούρογλους Ἀλέξανδρος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1903
Καπετανάκης Νικ., διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς	1906
Καραθεοδωρῆς Στέφανος Α., πτυχιούχος τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν, ἐνταῦθα. . .	1900
Καραθεοδωρῆς Στέφανος Κ., πρεσβευτὴς τῆς Τουρκίας ἐν Βρυξέλλαις	1867
Καραθεοδωρῆς Τηλέμαχος Κ., μηχανικός, ἐν Ἀθήναις	1874
Καραπᾶνος Ἀλ. Κ., ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἐν Σοφίᾳ	1903
Κεσσίσογλους Θεόδωρος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1896
Κεσσίσογλους Ὀδυσσεύς, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1906
Κόκκινος Γεώργιος, ἰατρός, ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις	1900
Κοκκολᾶτος Κλεόβουλος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1891
Κοκκολᾶτος Νικόλαος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1905
Κομποθέκρας Β., ἰατρός, ἐνταῦθα	1905
Κοπάσης Ἀνδρέας, Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἐνταῦθα.	1890
Κορασαντζῆς Π., ἰατρός, ἐνταῦθα.	1906
Κοσμίδης Παντελῆς, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1905
Κουσοῦδης Θεμ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1861
Κουχτσόχλους Δημήτριος, ἐνταῦθα.	1906
Κούλουθρος Γ., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα.	1903
Κρητικὸς Ἀντώνιος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1901
Κυριακίδης Κωνσταντῖνος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1903
Κυριακοῦ Ἀριστείδης βέης, Αὐτοκρ. ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἐταιρείᾳ Σιδηρ., ἐνταῦθα	1904
Καλλιμάχος Δημήτριος, λόγιος, ἐν Ἀθήναις	1906

Λ—L

	Ἔτος ἐγγραφῆς
<i>Λάγγας Μ.</i> , ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1903
<i>Λάγος</i> Χαραλάμπης, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1901
<i>Λαγουδάκη</i> Ἰουσιτίνα, διευθύντρια τοῦ Ἰωακεμείου, ἐνταῦθα	1907
<i>Λαζίδης</i> Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1907
<i>Λεντάκης</i> Ἡλίας, ἰατρός, ἐνταῦθα	1906
<i>Λιβανόπουλος</i> Κωνσταντῖνος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1903
<i>Λιμαράκης</i> Λεωνίδας, ἰατρός, ἐνταῦθα	1887
<i>Λινάρδος</i> Γεώργιος, μηχανικός, ἐνταῦθα	1897
<i>Loeper P.</i> , γραμματεὺς τοῦ Ρωσικοῦ Ἰνστιτούτου ἐνταῦθα	1903

M

<i>Μάγκος</i> Δημήτριος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1904
<i>Μαζυράκης</i> Ἄνθιμος, καθηγητής, ἐνταῦθα	1903
<i>Μακρῆς</i> Κωνσταντῖνος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1877
<i>Μακρίδης</i> Κωνσταντῖνος, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1906
<i>Μαλατάκης</i> Λεωνίδας, καθηγητής, ἐνταῦθα	1898
<i>Μαναήλογλους</i> Στ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1902
<i>Μανουηλίδης</i> Δημ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
<i>Μαυροκορδάτος</i> Γεώργιος, ἐνταῦθα	1899
<i>Μαυροκορδάτος</i> Θεόδωρος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1872
<i>Μεξίκης</i> Φράντζ, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1895
<i>Μελισσηνός</i> , ἐπίσκοπος Παμφίλου, προϊστάμενος Ταταούλων	1901
<i>Μεσσαλᾶς</i> Ἰωάννης, γραμματεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, ἐνταῦθα	1905
<i>Μηλιώτης</i> Δημήτριος, ταμίας τραπεζικοῦ οἴκου ἐνταῦθα	1889
<i>Migliewitch</i> Arthur, ἰατρός, ἐνταῦθα	1899
<i>Millingen A.</i> , καθηγητής, ἐνταῦθα	1892
<i>Μιρμίρογλους</i> Βλαδίμηρος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1903
<i>Μισαηλίδης</i> Συμεών, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1906
<i>Μιχαήλ</i> Κλεόβουλος, Μητροπολίτης Σάρδεων, διευθυντής τῆς Μ. τοῦ Γέν. Σχολῆς	1892
<i>Μιχαηλίδης</i> Δ., καθηγητής, ἐνταῦθα	1906
<i>Μιχαλακόπουλος</i> Ἰωάννης, ἰατρός, ἐνταῦθα	1897
<i>Μιζζι</i> Lewis, δικηγόρος καὶ δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1887
<i>Mordtmann A.</i> , ἰατρός, ἐνταῦθα	1871
<i>Μόσχος</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1905
<i>Μουράτης</i> Σοφοκλῆς, ἔμπορος ἐν Βερολίνῳ	1892
<i>Μυστακίδης</i> Βασίλειος, καθηγητής, ἐνταῦθα	1893

N

<i>Ναοῦμ</i> Γεώργιος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1905
<i>Ναρλῆς</i> Στέφανος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1891
<i>Νικολαΐδης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1897
<i>Νικολαΐδης</i> Δημήτριος, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1898
<i>Νικόλαος</i> , Μητροπολίτης Μαρωονείας	1906
<i>Νικολόπουλος</i> Παναγιώτης, ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Δ. Ἐ. Μ. Συμβουλίου	1890
<i>Νούλης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1898

Ο

ἔτος ἐγγραφῆς

<i>Οἰκονομίδης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1880
<i>Οἰκονομίδης</i> Δημοσθένης, καθηγητής, ἐνταῦθα	1890

Π—Ρ

<i>Παγανέλης</i> Στ., πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενικοῦ Δικαστηρίου, ἐνταῦθα	1901
<i>Πανταζίδης</i> Χρήστος Γ., καθηγητής, ἐνταῦθα	1892
<i>Πανταζόπουλος</i> Νικόλαος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1905
<i>Παπαγιαννόπουλος</i> Νικήτας, καθηγητής, ἐνταῦθα	1887
<i>Παπακωνσταντίνου</i> Παν., καθηγητής, ἐνταῦθα	1893
<i>Παπᾶς</i> Ἰωάννης, διερμηνεὺς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Πρεσβείᾳ, ἐνταῦθα	1898
<i>Παπᾶς</i> Κ., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1903
<i>Παπαδόπουλος</i> Ἰωάννης, καθηγητής, ἐνταῦθα	1904
<i>Παπαδημητρίου</i> Νικόλαος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1905
<i>Παπαδόπουλος</i> Μιχ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1898
<i>Παπαδόπουλος</i> Δημ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1905
<i>Παρασκευᾶς</i> Σ., ἰατρός, ἐν Βιέννῃ	1906
<i>Πασαντώνης</i> Δ., ἰατρός, ἐν Ἑλβετίᾳ	1904
<i>Πατρίκιος</i> Διον., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1895
<i>Πατρίκιος</i> Ἐπαμεινώνδας, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1905
<i>Παράσχος</i> Θεοφ., τμηματάρχης ἐν τῷ Μονοπωλίῳ τῶν καπνῶν, ἐνταῦθα	1901
<i>Παυλίδης</i> Κ., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1903
<i>Παχτίκος</i> Γ., μουσικός, ἐνταῦθα	1895
<i>Πετρίδης</i> Σπυρ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1904
<i>Περδικάρης</i> Κ., διευθυντὴς τῆς ἐταιρείας τῶν τροχιδορῶν	1900
<i>Πετροκόκκινος</i> Ν., πράκτωρ ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν	1890
<i>Petit</i> Louis, abbé, ἐνταῦθα	1897
<i>Πινιατῶρος</i> Ἀθ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1884
<i>Πρόκος</i> Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1895
<i>Παπανικολάου</i> Π., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
<i>Περσινάκης</i> Ἰωάννης, ἐνταῦθα	1905

Ρ

<i>Ρίζος</i> Ἐπαμεινώνδας, λογιστής, ἐνταῦθα	1906
--	------

Σ

<i>Σαγιάννος</i> Ἀθ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1907
<i>Σαριδάκης</i> Ἐμμ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
<i>Σγουρδαῖος</i> Τομ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
<i>Σγουρίδης</i> Νικόλαος, τμηματάρχης ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν	1887
<i>Σγούτας</i> Βασίλ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1901
<i>Στρούβαλη</i> Ἑλένη, ὑποδιευθύντρια τοῦ Ζαπείου, ἐνταῦθα	1907
<i>Σεβαστόπουλος</i> Κ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1902
<i>Σεϊτανίδης</i> Ἰωάννης, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα	1895
<i>Σιδερίδης</i> Ξενοφῶν Α., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1880

<i>Σιδερίδης</i> Σπυρίδων, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
<i>Σιμόπουλος</i> Χαρ., ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα	1905
<i>Σιניόσογλους</i> Ἄλ. Σ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1900
<i>Σισμάνογλους</i> Α., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1884
<i>Σισμάνογλους</i> Κ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1895
<i>Σιφναῖος</i> Ἀπόστ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
<i>Σιφναῖος</i> Μιχ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
<i>Σιώτης</i> Ἰωάννης, ἰατρός, ἐνταῦθα	1890
<i>Σοφιανὸς</i> Δημ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1906
<i>Σκουλούδης</i> Στέφανος, τραπεζίτης, ἐν Ἀθήναις	1871
<i>Σουίδας</i> Ν., γραμματεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ προξενείου, ἐνταῦθα	1906
<i>Σουσιλίδης</i> Δανυήλ, ἀρχιμανδρίτης, ἐπίτροπος τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἐνταῦθα	1902
<i>Σπαθάρης</i> Αὐρ. Α., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1905
<i>Σπαθάρης</i> Κορηλῖος Α., καθηγητῆς, ἐνταῦθα	1902
<i>Σπανοῦδης</i> Κωνστ., δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1906
<i>Σταμούλης</i> Ἀναστάσιος, ἔμπορος, ἐν Σηλυβρία	1871
<i>Σταμούλης</i> Ἀντώνιος, ἔμπορος	1906
<i>Σταμούλης</i> Σωφρόνιος, ἱεροδιάκονος, ἐν Βεροῖα	1906
<i>Σταμούλης</i> Μιλιάδης, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1906
<i>Σταυρίδης</i> Σωκράτης, ἀρχιμανδρίτης, ἐν Μακροχωρίω	1901
<i>Σταυρίδης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1902
<i>Σταυρίδης</i> Κ. διερμηνεὺς τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου, ἐνταῦθα	1885
<i>Στεργίου</i> Ἀλέκο βέη, τμηματάρχης ἐν τῇ Διευθύνσει τῶν Ἐμμέσων φόρων	1901
<i>Στρινόπουλος</i> Γερμανός, ἀρχιμανδρίτης, καθηγητῆς ἐν Χάλκῃ	1906
<i>Σφύρας</i> Περικλῆς, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα	1893
<i>Σφέτσος</i> Ἀριστ., πρᾶκτωρ ἀτμοπλοικῶν ἐταιρειῶν, ἐνταῦθα	1887
<i>Σώτροπας</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1903

Τ

<i>Tedeschi</i> G., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1903
<i>Tedeschi</i> Ant., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1903
<i>Τιβέριος</i> Περικλῆς, ἰατρός, ἐνταῦθα	1903
<i>Τσαούσης</i> Γ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1900
<i>Τσεχλῆν</i> Οὐαλθῆρος, διερμηνεὺς τοῦ Γερμανικοῦ προξενείου, ἐνταῦθα	1904
<i>Τσοπάνογλους</i> Ραγκ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1900
<i>Τσοῦχλος</i> Κ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
<i>Τσελλέντης</i> Π., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1901

Φ

<i>Φακατσέλης</i> Μιχ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1904
<i>Φιλικὸς</i> Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1891
<i>Φίλων</i> Ἐπαμ., Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἐν Καίρῳ	1901
<i>Φλωρᾶς</i> Θεοδ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
<i>Φωτιάδης</i> Ν. Δ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1876
<i>Φωτιάδης</i> Π., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1894
<i>Φωτιάδης</i> Φ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1876

X

Ἔτος ἐγγραφῆς

Χαριτωνίδης Χ., ἔμπορος, ἑνταῦθα	1902
Χαριτωνίδης Ι., ἔμπορος, ἑνταῦθα	1902
Χατζηανασιάση Παν., δικηγόρος, ἑνταῦθα	1906
Χατζηχρήστου Χρ., Γυμνασιάρχης καὶ ἰδρυτὴς τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου, ἑνταῦθα	1872
Χατζηχρήστου Ἰ., ἔμπορος, ἑνταῦθα	1902
Χασιώτης Γεώργ., λόγιος, σύμβουλος ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἑταιρείας τῶν Τροχιδοδρόμων	1870
Χρησιδίδης Ἀν., ἰατρός, ἑνταῦθα	1879
Χρησιδίδης Ἰω. ἐφέντης, ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης, ἑνταῦθα	1887
Χρυσὸς Π., ἔμπορος, ἑνταῦθα	1900
Χρυσόστομος, μητροπολίτης Δράμας	1901
Χώτσης Ἰ. ἐφέντης, σύμβουλος τῆς Ἐπιτροπείας, ἑνταῦθα.	1892
Χαραλαμπείδης Χρ., δικηγόρος, ἑνταῦθα.	1904

Ψ

Ψωμιάδης Κ., ἔμπορος, ἑνταῦθα	1881
---	------

Ζῶτος Στέφανος, ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Μονοπωλίου τῶν καπνῶν	1903
--	------

ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ

A

	Ετος ἐκλογῆς
<i>Ἄνθιμος Ζ'</i> , πατριάρχης πρῶν Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀντιγόνη	1895
<i>Ἄνουτσὶν</i> Δημ. Νικολάεβιτς, καθηγητῆς τῆς ἀνθρωπολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας	1884
<i>Ascoli</i> Graziadio, καθηγητῆς, μέλος τοῦ Instituto Lombardo, ἐν Μεδιολάνῳ	1886
<i>Auvray</i> Emmanuel, ἱερεὺς, μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, γραμματῶν καὶ τεχνῶν, ἐν Rouen	1895

B

<i>Beaussire</i> Emile, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας καὶ πρόεδρος τῆς ἐν Παρισίοις ἐταιρείας τῆς ἀνωτέρας παιδείσεως	1895
<i>Benndorf</i> Otto, αὐλικὸς σύμβουλος, καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης	1895
<i>Βέρκωφ</i> Ἀθ. Θεοδοωρίδης, διευθυντῆς τῆς ἐν Πετροπόλει βιβλιοθήκης	1884
<i>Bernhard</i> , πρίγκιψ, διάδοχος τοῦ Sachsen Meiningen	1888
<i>Blanc</i> baron, πρῶν ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῆς Ἰταλίας	1890
<i>Bréal</i> Michel, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885

Γ—C

<i>Calice</i> (baron de), πρῶν πρεσβευτῆς τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἐνταῦθα	1884
<i>Cambon</i> Παῦλος, πρεσβευτῆς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἐν Λονδίῳ	1892
<i>Γεώργεβιτς</i> Βλαδάν, πρῶν πρωθυπουργός, ἐν Σερβία	1894
<i>Γρυπάρης</i> Ἰωάννης, πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα	1902
<i>Chaumié</i> , πρῶν ὑπουργός τῆς παιδείας, ἐν Γαλλία	1902
<i>Conze</i> Alex., καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας, γραμματεὺς τοῦ ἐν Βερολίῳ αὐτοκρατορικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου	1885
<i>Constans</i> , πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας, ἐνταῦθα	1900
<i>Croiset</i> Alfred, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
<i>Croiset</i> Maurice, καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Collège de France, ἐν Παρισίοις	1885

Δ—D

<i>Δαμιανός</i> , πατριάρχης Ἱεροσολύμων	1901
<i>Diehl</i> C., καθηγητῆς τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας ἐν τῇ Σορβόνη	1889
<i>Dachesne</i> Mgr., μέλος τοῦ Πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1889

E

<i>Ἐρβιτσεᾶνος</i> Κωνσταντῖνος, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου	1885
---	------

Z—G

	Ἔτος ἐκλογῆς
<i>Zαμπακὸς</i> Δημήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1904
<i>Gildersleeve</i> Basil, καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ John Hopkins Βαλτιμόρης	1885
<i>Grécory</i> Caspar René, καθηγητῆς τῆς θεολογίας τοῦ πανεπιστημίου Λυψίας . .	1885
<i>Grosvenor</i> Edwin Augustus, καθηγητῆς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν Amherst τῆς Ἀμερικῆς	1885

H

<i>Harkavy</i> Albert, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῆς Πετροπόλεως	1884
<i>Hasdeu</i> Bogdan P., ἐπίτιμος καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου	1885
<i>Hense</i> Otto, καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φριβούργου	1885
<i>Hertz</i> M., καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Breslau	1885
<i>Herzog</i> E., καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης	1885
<i>Herzog</i> Ed., ἐπίσκοπος τῶν παλαιοκαθολικῶν, ἐν Βέρνη	1900
<i>Heuzey</i> Léon, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1874
<i>Hilprecht</i> Herman, καθηγητῆς τοῦ ἐν Φιλαδελφείᾳ πανεπιστημίου	1898
<i>Hirchsberg</i> Ἰούλιος, καθηγητῆς τῆς ὀφθαλμολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου	1900
<i>Houssaye</i> Henry, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1879
<i>Hübler</i> Bern., καθηγητῆς τῆς νομικῆς ἐν Βερολίῳ	1905
<i>Hultsch</i> Friedrich Otto, διευθυντῆς τοῦ ἐν Δρέσδῃ γυμνασίου	1886

I

Ἰωακεῖμ Γ', Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως	1878
--	------

J

<i>Janet</i> Paul, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
---	------

K

<i>Keil</i> Br., καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Στρασβούργου	1885
<i>Kekulé</i> von Stratonitz, καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας, διευθυντῆς τῶν ἀρχαιολογι- κῶν συλλογῶν τοῦ Β. Μουσείου Βερολίνου	1885
<i>Κιαμῆλ</i> πασσᾶς, πρόφην γενικὸς διοικητῆς Σμύρνης	1884
<i>Kirchhoff</i> Ἀδόλφος, καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου	1872
<i>Κοντακῶφ</i> Νικόδημος Παύλοβιτς, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Πετροπόλει	1884
<i>Κόντος</i> Κ. Σ., καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1874
<i>Krumbacher</i> K., καθηγητῆς τῆς βυζαντιακῆς καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου	1885
<i>Künz</i> Jacob, ἱερατικῶς προϊστάμενος τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ἐν Βέρνη	1900
<i>Κωνσταντῖνος</i> Ε', πατριάρχης πρόφην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Χάλκη	1897

Λ—L

Ἔτος ἐκλογῆς

<i>Λάμπρος</i> Σπυρίδων, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1906
<i>Latyschev</i> Βασίλειος Βασιλιέβιτς, διευθυντῆς τοῦ ἱστορικοῦ καὶ φιλολογικοῦ ἰνστιτούτου, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Πετρούπολει . . .	1885
<i>Liard</i> L., μέλος τοῦ πανακαδημίου, πρόεδρος τοῦ πανεπιστημιακοῦ συμβουλίου, ἐν Παρισίοις	1886
<i>Liebmann</i> Otto, καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ίένης . . .	1885
<i>Lipsius</i> J. A., καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας	1885
<i>Lister</i> Lord, καθηγητῆς τῆς ἰατρικῆς καὶ πρόεδρος τῆς Lister Institute, ἐν Λονδίῳ	1885
<i>Luchs</i> Αὐγουστος, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἐρλάγγης	1885

M

<i>Macmillan</i> G. A., ἐπίτιμος γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου τῶν ἑλλ. σπουδῶν, ἐν Λονδίῳ	1884
<i>Μαρασλῆς</i> Γρηγόριος, πρόην δήμαρχος Ὀδησοῦ	1900
<i>Marschall</i> von Bieberstein, πρόην πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας, ἐνταῦθα . . .	1900
<i>Mezières</i> A., μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημείας, ἐν Παρισίοις	1885
<i>Μηριάτη</i> Μαργαρίτα Ἀλβάνη	1885
<i>Michaelis</i> Ἀδόλφος, παθηγητῆς τῆς κλασικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Στρασβούργου	1885
<i>Michaud</i> Eugen, καθηγητῆς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βέρονης	1900
<i>Mirza</i> Riza Han, πρεσβευτῆς τῆς Περσίας, ἐνταῦθα	1902
<i>Montebello</i> (de), πρόην ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας . . .	1885
<i>Moréas</i> Jean (Παπαδιαμαντόπουλος), ποιητῆς καὶ λογογράφος, ἐν Παρισίοις . .	1903
<i>Morris</i> Joy, πρόην ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1886
<i>Müller</i> Ivan von, ἱπότης, καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου	1885

N

<i>Naber</i> , μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Ἀμστελοδάμῳ	1885
<i>Naville</i> Adrien A., καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γενεύης	1885
<i>Nelidow</i> A. (de), πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας, ἐν Παρισίοις	1883
<i>Νεόφυτος</i> Η', πατριάρχης πρόην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀντιγόνῃ	1891
<i>Νικόδημος</i> , πρόην πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἐν Χάλκῃ	1897
<i>Νοβάκοβιτς</i> Στοργάν, πρόην πρεσβευτῆς τῆς Σερβίας ἐνταῦθα	1882
<i>Nordau</i> Max, φιλόσοφος κοινωνιολόγος, ἐν Παρισίοις	1902

O

<i>Οὐσπένσκις</i> Θεόδωρος, διευθυντῆς τοῦ ἐνταῦθα ρωσικοῦ ἀρχαιολ. ἰνστιτούτου .	1886
<i>O'Connor</i> N. P., πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας, ἐνταῦθα	1900

U

<i>Usener</i> Herman, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης	1885
<i>Ussing</i> , ἐπίτιμος καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κοπεγχάγης	1885

Π—Ρ

Ἔτος ἐκλογῆς

<i>Παπαμιχαλόπουλος</i> Κ., πρόην ὑπουργὸς τῆς παιδείας, ἐν Ἀθήναις	1903
<i>Παυλῶφ</i> Ἀλέξιος, καθηγητὴς τῆς γεωλογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας . .	1900
<i>Perrot</i> Georges, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1875
<i>Πολίτης</i> Νικόλαος, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1906
<i>Pomjalowsky</i> , καθηγητὴς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πετροουπόλεως	1885

Ρ—R

<i>Ραγκαβῆς</i> Κλέων, πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος, ἐν Βερολίῳ	1902
<i>Radovitz</i> C. von, πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας, ἐν Μαδρίτη	1883
<i>Ribot</i> A., μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1886
<i>Rigot</i> Ch., συγγραφεὺς διδακτικῶν καὶ φιλολογικῶν βιβλίων, ἐν Παρισίοις . . .	1886
<i>Rorert</i> Κάρολος, καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης . .	1885
<i>Rossbach</i> Otto, καθηγητὴς τῆς κλασ. φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστ. τῆς Καινιξβέργης	1885
<i>Ruelle</i> Ch.-Emile, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἀγίας Γενεβιέβης, ἐν Παρισίοις . .	1885
<i>Rühl</i> Franz, καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Καινιξβέργης	1888

Σ—S

<i>Σάββας</i> , ἀρχιεπίσκοπος Τβέρο	1888
<i>Σαήτ</i> πασοῦς, πρόην μέγας βεζίρης, ἐνταῦθα	1872
<i>Σαήτ</i> πασοῦς, πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τοῦ Κράτους	1887
<i>Sarum</i> John, ἐπίσκοπος Σαλισβουρίας	1899
<i>Σβενιγοδόρσκης</i> Ἀλέξανδρος, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Χαρκόβου	1896
<i>Scanz</i> Μαρτίνος von, καθηγητὴς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βυρτσβούργης	1885
<i>Schlumberger</i> G., βυζαντιολόγος, ἐν Παρισίοις	1906
<i>Schmidt</i> Bernhard, καθηγητὴς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φριβούργου	1870
<i>Schöll</i> F., καθηγητὴς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Αἰδελβέργης	1885
<i>Schwabe</i> von L., καθηγητὴς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης	1885
<i>Sievers</i> Ἐδουάρδος, καθηγητὴς τῆς γερμ. φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λιψίας	1886
<i>Stamfort</i> , γερουσιαστὴς ἐν Οὐάσιγκτῶνι	1885
<i>Στούρζας</i> Δημήτριος, πρίγκιψ, πρωθυπουργὸς τῆς Ρουμανίας	1885
<i>Strauss</i> Oscar, πρόην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1888

T

<i>Thornton</i> Edward, πρόην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας	1885
<i>Thumb</i> Albert, καθηγητὴς τῆς ἰνδογερμανικῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ πανεπιστη- μίῳ τοῦ Marburg	1897
<i>Tocilescu</i> Gr., καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου	1885
<i>Troitzky</i> Ἰωάννης, καθηγητὴς τῆς βιβλικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Πετροουπόλεως	1885

V—W

	Ἔτος ἐκλογῆς
<i>Viaud</i> Julien (Pierre Loti), μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημείας	1903
<i>Vahlen</i> J., καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου	1885
<i>Vogüé</i> Eugène, μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημείας	1889
<i>Vogüé</i> compte Melchior de, πρόφην ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας	1873
<i>Wachsmuth</i> Κούρτιος, καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λιψίας	1885
<i>Wecklein</i> Νικόλαος, γυμνασιάρχης ἐν Μονάχῳ	1885

Φ—F

<i>Fean</i> Walker, πρόφην ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῆς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1885
Φιλόθεος Βρυέννιος, μητροπολίτης Νικομηδείας	1884
<i>Fischer</i> K., καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης . . .	1885
<i>Förster</i> Richard, καθηγητῆς τῆς κλασ. φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστ. τῆς Βρατισλαβίας	1885
<i>Foucart</i> P., μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
<i>Fouiltée</i> Alfred, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1886
Φραγκοῦδης Ἐπαμεινώνδας, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἰασίου	1885

X

Χαμδῆ βέης, διευθυντῆς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου, ἐνταῦθα	1884
Χατζιδάκης Γεώργιος Ν., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1894

Ψ

Ψυχάρης Ἰωάννης, καθηγητῆς τῆς βυζαντινῆς καὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας ἐν τῇ Σχολῇ τῶν ἀνωτέρων σπουδῶν, ἐν Παρισίοις	1885
--	------

Z

<i>Zambaldi</i> Fr., καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης	1872
<i>Zeller</i> Ed., πρόφην καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, ἐν Στουτγάρδῃ	1885
<i>Zinoviev</i> Ἰωάννης, πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας, ἐνταῦθα	1900

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ

A

	<i>Ετος ἐκλογῆς</i>
<i>Αδαμαντίδης</i> Παναγιώτης, σχολάρχης, ἐν Ξάνθῃ	1886
<i>Ἄνθιμος</i> Ἀλεξούδης, μητροπολίτης Ἀμασείας	1868
<i>Ἄννινος</i> Χαράλάμπης, δημοσιογράφος, ἐν Ἀθήναις	1892
<i>Ἀρβανιτάκης</i> Γεώργιος, λόγιος, ἐν Ἀλεξανδρεία	1906
<i>Arndt Paul</i> , λόγιος, ἐν Μονάχῳ	1889
<i>Ἀποστολίδης</i> Βασίλειος, ἰατρός, ἐν Ἀλεξανδρεία	1906

B

<i>Βεργωτῆς</i> Παναγιώτης, λόγιος, ἐν Κεφαλληνία	1878
<i>Βλάμης</i> Γεώργιος	1899
<i>Βλαστός</i> Στέφανος, ἔμπορος, ἐν Μασσαλία	1887
<i>Βλάχος</i> Ἄγγελος, διευθυντῆς τοῦ βασιλικοῦ θεάτρου, ἐν Ἀθήναις	1875
<i>Bollz August</i> , καθηγητῆς τοῦ γυμνασίου τῆς Δαρμστάτης	1888
<i>Βορεάδης</i> Ἀντώνιος, καθηγητῆς, ἐν Σμύρνῃ	1885
<i>Bürchner Ludwig</i> , καθηγητῆς γυμνασίου, ἐν Μονάχῳ	1896

Γ—C

<i>Caillemet</i> Exupère, καθηγητῆς τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἐν τῇ νομικῇ σχολῇ τοῦ Λουγδούνου	1870
<i>Chauveau</i> , καθηγητῆς τῆς συγκρ. παθολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων	1902
<i>Cordaino</i> Ταξίαρχος Luciano, ...	1897
<i>Γρηγοριάδης</i> Βασίλειος, ἰατρός, ἐν Δράμα	1885
<i>Γρηγόριος</i> Καλλίδης, μητροπολίτης Ἡρακλείας	1886

Δ—D

<i>Δάμων Δ.</i> , ἰατρός	1894
<i>Derebinsky</i> Ἀλέξιος Νικολάγεβιτς, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησοῦ	1894
<i>Δέφνερ</i> Μιχαήλ, βιβλιοφύλαξ ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν	1875
<i>Δήμιτσας Κ.</i> , ἰατρός, ἐν Ἀδριανουπόλει	1871
<i>Διαμαντάρας</i> Ἀχιλλεύς, ἐν Καστελλορίζῳ	1893
<i>Dihico Jean</i> , καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀβάνης	1894
<i>Δούκας</i> Ἐμμανουήλ, καθηγητῆς, ἐν Σμύρνῃ	1885

E

<i>Erödi Béla</i> , πρόεδρος τῆς οὐγγρικῆς γεωγραφικῆς ἐταιρείας, ἐν Βουδαπέστη	1884
---	------

Z—G

Ἔτος ἐκλογῆς

<i>Zέγγελης</i> Κ. Δ., καθηγητῆς τῆς χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1907
<i>Grinke</i> G., ὑποπρόξενος τῆς Γερμανίας, ἐν Πετρούπολει	1905
<i>Groular</i> J. L. de, καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Louvain (Βελγίου)	1896
<i>Ζώης</i> Λεωνίδας Χ., ἐκδότης τῶν «Μουσῶν», ἐν Ζακύνθῳ	1896
<i>Ζωμαρίδης</i> Εὐγένιος, λόγιος, ἐν Βιέννῃ	1887

H

<i>Harttunc</i> von Pflugk, ἀρχαιοφύλαξ ἐν τοῖς βασιλικοῖς ἀρχείοις τοῦ κράτους, ἐν Βερολίνῳ	1886
--	------

I

<i>Ἰάκωβος</i> Διονυσιάτης, ἀρχιμανδρίτης, ἐν Ἀγίῳ Ὄρει	1896
---	------

K

<i>Κοικυλίδης</i> Κλεόπας, ἀρχιδιάκονος, βιβλιοφύλαξ τοῦ παναγίου Τάφου	1902
<i>Κέπετζης</i> Μιχ. Σ., καθηγητῆς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βέρνης	1901
<i>Kumbei batch</i> Ηενρί, πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, ἐν Σμύρῃ	1893
<i>Κρασνοσελιτσέφ</i> , καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησοῦ	1891
<i>Kraet</i> Emil, καθηγητῆς, ἐν Τυβίγγῃ	1883
<i>Krueger</i> Ἐρβέρτος, ἑλληνομαθῆς ἰατρός, ἐν Καινιξβέργῃ	1905
<i>Κυριακίδης</i> Ἐπαμεινώνδας Θ., ἠλεκτρολόγος, ἐν Ἀθήναις	1898
<i>Κωνσταντινίδης</i> Μακεδὼν Γ., ἔφορος τῆς ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς βιβλιοθήκης	1876
<i>Κωνσταντινίδης</i> Μιχαήλ, λόγιος, ἐν Ἀθήναις	1871

Λ—L

<i>Λαμπάκης</i> Γεώργιος, διευθυντῆς τοῦ χριστιανικοῦ ἀρχαιολ. μουσείου, ἐν Ἀθήναις	1874
<i>Λαμπουσιάδης</i> Γεώργιος, σχολάρχης, ἐν Μαλγάροις	1891
<i>Λεβέτιεφ</i> Ἀμφιανός, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Χαρκόβου	1891
<i>Λεβίδης</i> Νικόλαος Δ., πρόφην ὑπουργὸς τῶν ναυτικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις	1872
<i>Λοβαρσέβσκη</i> Ἀλέξανδρος Βλαδιμηρόβιτς, καθηγητῆς τῶν θρησκευτικῶν ἐν τῇ ἱστορικῇ καὶ φιλολογικῇ σχολῇ τοῦ Niezin	1884
<i>Λυκούδης</i> Ἐμμανουήλ, δικηγόρος, ἐν Ἀθήναις	1874

M

<i>Melber</i> , καθηγητῆς γυμνασίου, ἐν Μονάχῳ	1885
<i>Milas</i> Νικόδημος, ἐπίσκοπος Ζάρας	1905
<i>Militchevitch</i> Μιχαήλ, πρόφην διευθυντῆς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἐν Βελιγραδίῳ	1894
<i>Mühlmann</i> F., πρόφην διευθυντῆς τῆς ἐνταῦθα γερμανοελβετικῆς Σχολῆς	1889

N

Ἔτος ἐκλογῆς

Νεόφυτος Ἀριστοτέλης, λόγιος, ἐν Κερασσοῦντι 1889

O

Oberhammer Eugène, καθηγητῆς τῆς γεωγραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης 1890
Ors Joaquin Rubio γ, πρόεδρος τῆς βασιλικῆς ἀκαδημείας τῶν γραμμάτων, ἐν Βαρκελώνῃ 1882

Π—P

Παναγιωτίδης Δ. Α., ἰατρός, ἐν Παραμυθία τῆς Ἠλείου 1895
Παπαγεωργίου Πέτρος, πρόην γυμνασιάρχης, ἐν Θεσσαλονίκῃ 1885
Παπαδόπουλος Ἀθ. Κεραμεύς, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετρουπόλεως 1881
Παρανίκας Ματθαῖος, πρόην διευθυντῆς τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι φροντιστηρίου, ἐν Σμύρνῃ 1863
Parisot, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Nancy 1899
Παυλίδης Ἰωακείμ, καθηγητῆς, ἐν Σμύρνῃ 1892
Περβάνογλους Ἰωάννης, πρόην ὑφηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν . . . 1885
Poestion Ἰωσήφ Carl., διευθυντῆς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσω-τερικῶν, ἐν Βιέννῃ 1885
Πράτος Στανίσλαος 1897
Πύρλας I. Π., ἰατρός, ἐν Ἀθήναις 1884

P—R

Reinach Salomon, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις 1887
Rosen Βίκτωρ Ρωμόνοβιτς baron, καθηγητῆς τῆς ἀραβικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετρουπόλεως 1876
Rubio γ' Lluch Ἀντώνιος, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βαρκελώνης 1882

Σ—S

Σιδερίδης N., μηχανικός, ἐν Ναυπλίῳ 1884
Σμύρνωφ Βασίλειος Δημητρίεβιτς, καθηγητῆς τῆς ἀνατολικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετρουπόλεως 1884
Στεργιογλίδης Ἀριστομένης, γυμνασιάρχης, ἐν Σάμῳ 1885
Strz yhomski Ἰωσήφ, καθηγητῆς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Graz 1890
Συνοδινὸς Π., λόγιος ἐν Ἀθήναις. 1892

Τ

	Ἔτος ἐκλογῆς
<i>Tourgat de</i>	1896
<i>Τριανταφυλλίδης</i> Τιμολέων	1899
<i>Τσικόπουλος</i> Ἰ., καθηγητής, ἐν Σέρραις	1901

V—W

<i>Wiegand</i> Θεόδωρος, διευθυντής τοῦ βασιλικοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου, ἐνταῦθα	1898
---	------

X

<i>Χαβιαρᾶς</i> Δ., λόγιος, ἐν Σύμη	1884
<i>Χαρίτων</i> Κουτλουμουσιανός, μοναχός, ἐν Ἁγίῳ Ὄρει	1896
<i>Χαρίτωνος</i> Νικόλαος, ἔμπορος, ἐν Δράμα	1885
<i>Χρυσόστομος</i> Λαυριώτης, προηγούμενος ἐν Ἁγίῳ Ὄρει	1896
<i>Χρησιτίδης</i> Ἄν., ἰατρός, ἐν Μοναστηρίῳ	1905

Υ

<i>Yonaniowitch</i> Γεώργιος, καθηγητής τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βελι- γραδίου	1894
--	------

ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

† ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ

† ΕΥΑΝΘΙΑ ΘΕΟΦΙΛΙΔΟΥ

ΜΕΓΑΛΟΙ ΔΩΡΗΤΑΙ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΩΝΙΟΣ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΛΛΗΣ

† ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

† ΠΑΝΤΙΑΣ ΣΕΚΙΑΡΗΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ

ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΔΩΡΗΤΑΙ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΜ. ΚΡΑΤΟΥΣ

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛ-

ΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

† ΖΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ

† ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ

† ΑΥΣΤΡΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΙΣΤΩΣΙΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΣΙΟΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ

† Θ. ΚΑΙ Β. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥ ΚΑΙ Σ^α

† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

† ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ

† ΑΡΧΙΜΑΝΔΡ. ΑΝΑΝΙΑΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΣ

† ΖΗΝΩΝ ΚΛΕΑΝΘΗΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΣΠΑΘΑΚΗΣ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΑΝΤΩΝΙΑΔΑΙ

† ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΡΧΙΓΕΝΗΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Π. ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ

ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΥΙΟΙ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΟΥΠΠΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΣΚΟΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

† ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

† ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΖΕΡΑΕΝΤΗΣ

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΑΜΒΑΚΟΣ

† ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ 1861—62

† ΠΕΤΡΟΣ ΖΑΝΟΣ..... 1862—63

† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ.... 1863

† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ. 1863—64

† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ. 1864—65

† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ. 1865—66

† ΚΩΝΣΤ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ.. 1866—67

† ΞΕΝΟΦΩΝ ΖΩΓΡΑΦΟΣ.... 1867—68

† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ.... 1868—69

† ΙΟΥΛΙΟΣ ΜΙΛΙΓΓΕΝ..... 1869—70

ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ.. 1870—71

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ 1871—73

† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ.... 1873—74

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1874—75

† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ 1875—76

† ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ 1876—78

† ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΙΑΛΕΜΟΣ.... 1878—79

† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ. 1879—80

† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ.... 1880—81

† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ. 1881—82

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1882—84

† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ.... 1884—86

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1886—88

† ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ 1888—89

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ 1889—92

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΗΣ... 1892—93

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΛΙΑΔΗΣ... 1893—95

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΗΣ... 1895—98

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ.. 1898—99

† ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑΣ..... 1899—00

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΝΗΣ... 1900—02

† ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑΣ..... 1902—04

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ.. 1904—06

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ ΜΒ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1902-1903

ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑΣ, πρόεδρος
 Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, α' αντιπρόεδρος
 ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ, β' ,
 Δ. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ, γεν. γραμματεύς

Α. Ν. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ, ειδ. γραμματεύς
 Δ. ΜΗΛΙΩΤΗΣ, ταμίας
 ..... έφορος τής βιβλιοθήκης
 Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, λογιστής.

ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Κ. ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ, πρωτοπρεσβύτερος, πρόεδρος
 ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ, γραμματεύς.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

Α. ΜΟΡΤΜΑΝ, πρόεδρος
 Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ, γραμματεύς.

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ

Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ, πρόεδρος
 Π. ΤΣΕΛΛΕΝΤΗΣ, γραμματεύς.

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ

Δ. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ, πρόεδρος
 Α. ΚΡΗΤΙΚΟΣ, γραμματεύς.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

Ι. ΒΑΛΑΒΑΝΗΣ, πρόεδρος
 ΑΡ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ, γραμματεύς.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ
 ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ
 Α. ΑΥΓΟΥΣΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛ. ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ

ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΟΘ. ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΟΓΡ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ

ΑΘ. ΙΩΑΝΝΟΥ

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ ΜΓ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1903-1904

ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑΣ, πρόεδρος
 Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, α' αντιπρόεδρος
 Π. ΚΑΜΠΑΝΑΚΗΣ, β' αντιπρόεδρος
 Δ. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ, γενικός γραμματεύς

Α. Ν. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ, ειδικός γραμματεύς
 Δ. ΜΗΛΙΩΤΗΣ, ταμίας
 Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, έφορος τής βιβλιοθήκης
 ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, λογιστής.

ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, πρόεδρος
 ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ, γραμματεύς.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

Α. ΜΟΡΤΜΑΝ, πρόεδρος
 Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ, γραμματεύς.

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ

Μ. ΚΑΡΑΒΟΚΥΡΟΣ, *πρόεδρος*
Γ. ΔΟΥΒΑΡΗΣ, *γραμματεὺς.*

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ

Π. ΚΕΛΑΪΔΙΤΗΣ, *πρόεδρος*
Σ. ΜΑΝΑΗΛΟΓΛΟΥ, *γραμματεὺς.*

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ, *πρόεδρος*
Α. Ν. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ, *γραμματεὺς.*

ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΑΔΗΣ
Α. ΑΥΓΟΥΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. Δ. ΠΑΧΤΙΚΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛ. ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΑΔΗΣ

ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΘ. ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΟΓΡ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ

ΠΕΡ. ΤΙΒΕΡΙΟΣ

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ ΜΑ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1904-1905

ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, *πρόεδρος*
ΣΤ. ΒΡΑΧΑΜΗΣ, *ἀντιπρόεδρος*
Π. ΚΑΜΠΑΝΑΚΗΣ, *β' ἀντιπρόεδρος*
Α. Ν. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ *γενικός γραμματεὺς*

Π. Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΗΣ, *ειδικὸς γραμματεὺς*
Δ. Π. ΜΗΛΙΩΤΗΣ, *ταμίας*
Ι. ΑΣΠΙΡΙΩΤΗΣ, *ἐφορος τῆς βιβλιοθήκης*
Α. ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ, *λογοιστής.*

ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Α. ΖΑΜΑΡΙΑΣ, *πρόεδρος*
Δ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ, *γραμματεὺς.*

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

Α. ΜΟΡΤΜΑΝ, *πρόεδρος*
Γ. Δ. ΠΑΧΤΙΚΟΣ, *γραμματεὺς.*

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ

Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ, *πρόεδρος*
Π. Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΗΣ, *γραμματεὺς.*

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ

Γ. ΝΟΥΛΗΣ, *πρόεδρος*
Π. ΤΙΒΕΡΙΟΣ, *γραμματεὺς.*

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

Σ. Σ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ, *πρόεδρος*
Π. Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΗΣ, *γραμματεὺς.*

ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Γ. ΘΕΟΧΑΡΕΙΔΗΣ
ΑΧ. ΚΑΜΠΑΝΑΚΗΣ
Α. Κ. ΓΕΡΑΡΔΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛ. ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΑΔΗΣ

ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΘ. ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΟΓΡ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Π. ΤΙΒΕΡΙΟΣ

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΜΒ', ΜΓ', ΜΔ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ 1902-1905

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΠΟ ΙΟΥΝΙΟΥ 1902 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1905

ΤΟΜΟΣ ΚΘ'

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΜΒ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1902 ΜΕΧΡΙ ΙΟΥΝΙΟΥ 1903

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΙΑ'

(Τακτική γενική).

Τῆ 10ῃ Ἰουνίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ὁ πρόεδρος κ. Μ. Ψαλίδας εὐχαριστεῖ τὸν Σύλλογον διὰ τὴν ἀνάδειξιν τῶν νέων κοσμητόρων καὶ τὸ προκατόχον προεδρεῖον διὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἔργασίαν αὐτοῦ. Μεθ' ὃ ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας. Ὁ κ. Γ. Ἀποστολίδης ἐπι

τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Π. Σακελλαρίου παρατηρεῖ ὅτι τὸ ὑπ' αὐτοῦ ζητούμενον ποσὸν εἶναι μέγα. Εἰς ἀπάντησιν ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι τὸ προεδρεῖον θὰ μελετήσῃ τὴν μετὰ τοῦ κ. Σακελλαρίου σύμβασιν τοῦ Συλλόγου καὶ ἀναλόγως θὰ ἐνεργήσῃ. Ἐπὶ τῶν αἰτήσεων τῆς Ἑλληνοκαθολικῆς Ἀδελφότητος « Συμπνοίας » καὶ τοῦ λυκειάρχου τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου ἀποφασίζεται ὅπως παραχωρηθῇ αὐτοῖς ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου πρὸς τέλεσιν τῶν ἐτησίων τελετῶν. Εἶτα ὑποβάλλεται ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Συλλογικοῦ ἔτους ΜΒ' (1902—1903) ἔχων οὕτως:

ΕΣΟΔΑ		ΕΞΟΔΑ	
Ἐκ τακτικῶν συνδρομῶν.....	Λ. Τ. 220	Εἰς μισθοδοσίας.....	Λ. Τ. 213
» διπλωμάτων.....	» 30	» ἔξοδα διάφορα.....	» 60
Ἐξ ἐνοικιάσεως αἰθούσης.....	» 50	» » Γραφείου.....	» 5
» ἐκτάκτων δωρεῶν.....	» 50	» Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν.....	» 120
Ἐκ συνδρομῆς Πανεπιστημίου.....	» 15	» ἀσφάλιστρα.....	» 12
Τὸ ὅλον.....	» 365	» φωτισμὸν, θέρμανσιν.....	» 10
Ἐλλειμμα πρὸς ἐξίσωσιν.....	» 165	» Βιβλιοθήκην.....	» 85
Τὸ ὅλον.....	» 530	» ἔλλειμμα παρελθόντος ἔτους.....	» 25
		Τὸ ὅλον.....	» 530

Ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ παρατηρεῖ ὁ κ. Χατζηχρήστου ὅτι τὸ ποσὸν δι' ἀσφάλιστρα εἶναι μέγα μετὰ τὴν ἔκπτωσιν αὐτῶν. Ὁ κ. Γ. Ἀποστολίδης παρατηρεῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἡ ἀξία δι' ἣν εἶναι ἡσφαλισμένος ὁ Σύλλογος ἀνεβιβάσθη κατὰ 2 000 λίρας. Ἐπίσης κάπως ὑπερβολικὸν θεωρεῖ ὁ κ. Χατζηχρήστου καὶ τὸ ποσὸν τὸ προϋπολογισθὲν ἐκ τακτικῶν συνδρομῶν. Ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος ἀπαντῶν δηλοῖ ὅτι τοῦτο προϋπελογίσθη ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ περυσικοῦ ἀπολογισμοῦ ὃν καὶ ἀναγινώσκει. Μεθ' ὃ κατόπιν προτάσεως τοῦ κ. Γ. Ἀποστολίδου ἐπιψηφίζεται ὁ προϋπολογισμὸς ὡς ὑπεβλήθη. Εἶτα προτείνονται τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Ἀποστολίδου, Χρ. Πανταζίδου καὶ Ἀρ. Δημοπούλου ὡς τακτικὰ μέλη οἱ Πανοσιολογιώτατοι Δαν. Σουλίδης, ἀντιπρόσωπος τοῦ ὄρους Σινᾶ, ὁ Μ. Πρωτοσύγκελλος Καλλίνικος Γεωργιάδης καὶ ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου Γεννάδιος Ἀλεξιάδης. Ὁ κ. Ἀ. Χρησιδης, ἰατρός, προτείνει ὅπως ἡ ἐπιστημονικὴ πραγματεία ἡ ἀναγινωσκόμενη κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τοῦ νέου προέδρου δημοσιεῖται καὶ ἰδιαιτέρως ἡ πρότασις τοῦ γίνεται δεκτὴ. Ἐπίσης δίδεται ἡ ἄδεια τοῦ Συλλόγου τῷ κ. Χ. Πανταζίδῃ αἰτησαμένῃ ταύτην ὅπως δημοσιεῖσθαι τὴν ἐν τῷ Συλλόγῳ ἀναγνωσθεῖσαν πραγματείαν αὐτοῦ «**Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι περὶ γυναικὸς φιλοδοξουμένων**». Ὁ κ. Χατζηχρήστου προτείνει ὅπως ἐκφρασθῶσιν αἱ εὐχριστίαι τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸ τέως προεδρεῖον ἢ πρότασις τοῦ ὁμοθύμως γίνεται δεκτὴ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΒ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 17ῃ Ἰουνίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ὁ πρόεδρος γνωρίζει εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι τὴν παρελθοῦσαν πέμπτην τὸ προεδρεῖον μετέβη παρὰ τῆς Α. Θ. Π. τῷ Πατριάρχῃ ὅπως ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ εἰς τὴν ἑορτὴν καὶ συγχρόνως ἐπικαλεσθῆ τὴν ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ συνδρομὴν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, εἶπε, καὶ ἐμπράκτως ἐξεδήλωσε τὴν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου μέριμναν αὐτῆς· διότι σήμερον μανθάνομεν ὅτι ἐψηφίσθη ὑπὸ τοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου ἵνα παρέχῃται ἐκ τοῦ

Ἐθνικοῦ ταμείου ἐτησίως τῷ Συλλόγῳ ἑκατοντάλιρος συνδρομὴ. Καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου δὲ αὐτῆς ταμείου ἡ αὐτοῦ Παναγιότης ἠγγεῖλεν ὅτι προσφέρει δωρεὰν ἐκ 2500 γροσίων τῷ Συλλόγῳ. Διὰ τοῦτο ὁ κ. πρόεδρος φρονεῖ ὅτι τὸ Προεδρεῖον ὀφείλει παρουσιαζόμενον ἐνώπιον τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ προφορικῶς νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτὴν τε καὶ τὰ δύο σώματα διὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου δωρεάς.

Ὁ κ. Ἀποστόλογλου φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ περιμένῃ πρὸς τοῦτο τὸ προεδρεῖον τὴν παραλαβὴν τοῦ σχετικοῦ πατριαρχικοῦ πιττακίου. Ὁ κ. Παπαγιαννόπουλος συμεριζεται τὴν γνώμην τοῦ κ. Ἀποστόλογλου· οὕτως ἀφασίζεται ἡ ἀναβολὴ τῆς εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐπισκέψεως μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ πιττακίου.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος ποιεῖται λόγον περὶ διαθήκης ἐνδικερούσης τὸν Σύλλογον, ἣτις ἐπικυρωθεῖσα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἀναμένει τοὺς δικαιοῦχος. Ὁ Σύλλογος εὐρισκόμενος εἰς οικονομικὰς δυσχερείας ὀφείλει νὰ ζητήσῃ τὸ κληροδοτηθὲν αὐτῷ ποσὸν καὶ τὸ προεδρεῖον ζητεῖ τὴν πρὸς τοῦτο ἀναγκαίαν ἐξουσιοδότησιν, ἣτις καὶ παρέχεται αὐτῷ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΓ'

(Τακτικὴ ἐιδική).

Τῆ 17ῃ Ἰουνίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ δύο προηγουμένων ἐιδικῶν συνεδριῶν. Μεθ' ὃ ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ὑπὸ τοῦ ὀσιολογιωτάτου κ. Ἀλεξ. Δαυριώτιου ἀποσταλεῖσαν μελέτην ἐπιγραφομένην «**Αἱ πρὸς τὴν Μονὴν τῆς Μεγίστης Λαύρας δωρεαὶ τῶν αὐτοκρατόρων. Μέρος Β'.**» Ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ ἀντεπιστείλαντι καὶ διαλύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΔ'

(Τακτικὴ γενική).

τῆ 28ῃ Ὀκτωβρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι εὐχαριστίαι ἐγένοντο τῇ τε Α. Θ. Παναγιότητι ὡς καὶ τῷ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίῳ διὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου δωρεάς ληφθέντος τοῦ πατριαρχικοῦ πιττακίου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει ἐπίσης εὐχαριστίας εἰς τοὺς δωρήσαντας βιβλία τῷ Συλλόγῳ.

Γενομένου δὲ λόγου περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ὑπαλλήλου τοῦ Συλλόγου Θεοδώρου Ντάφου ζητουμένης ἀξίσεως τῆς μισθοδοσίας αὐτοῦ ὁ κ. Ἀποστόλογλου φρονεῖ ὅτι τὰ οικονομικὰ τοῦ Συλλόγου δὲν ἐπιτρέπουσιν ἀξήσεις μισθοδοσιῶν. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐπακολουθεῖ συζήτησις μετὰ τῶν Ἀποστόλογλου, Αὔθεντοπούλου, Παπαγιαννοπούλου, Μανουηλίδου καὶ Παχτίκου, ἐπελθούσης δ' ἰσοψηφίας ἀνεβλήθη εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίαν ἡ ὀριστικὴ λύσις τοῦ ζητήματος.

Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Μωραΐτιου πρὸς ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Πλάτωνος γεννᾶται συζήτησις εἰς ἣν λαμβάνουσι μέρος οἱ κ. κ. Αὔθεντόπουλος, Ἀποστόλογλου, Ἀντωνακόπουλος καὶ ἀποφασίζεται νὰ ἀποσταλῇ τῷ κ. Μωραΐτῃ ἀντίτυπον τοῦ κανονισμοῦ τῆς Ψηφιογραφείου Βιβλιοθήκης ὅπως λαμβάνων γνῶσιν αὐτοῦ συμμορφωθῇ πρὸς τοὺς ὅρους αὐτοῦ, ἰδίᾳ πρὸς τὸ ἄρθρον τὸ σχετικὸν μὲ τὴν ἀποστολὴν μέρους τῆς ἐργασίας αὐτοῦ ὅπως κριθῇ πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς.

Μεθ' οὗ ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι τὸ προεδρεῖον μετέβη τὴν χθὲς Κυριακὴν παρὰ τῷ κ. Μαυροκορδάτῳ ὅπως εὐχαριστήσῃ αὐτὸν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀναχωρήσεώς του δι' ἃ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἔπραξε παρακαλῶν συγχρόνως αὐτὸν ὅπως μὴ παύσῃται καὶ μακρόθεν ἐν τῷ μέλλοντι μεριμνῶν περὶ αὐτοῦ.

Ἐστάλησαν αἱ δέουσαι εὐχαριστίαι τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἐπὶ τῇ ἀποσταλείσῃ δωρεᾷ τῶν φρ. χρ. 305.80 ἢ δρ. 500.

Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον τακτικὰ μέλη οἱ Σεβασμιώτατοι Μητροπολίται Ἐφέσου Ἰωακείμ, Ἡλιουπόλεως Ταράσιος καὶ Καλλιουπόλεως Ἰερώνυμος καὶ οἱ κ. κ. Κωνστ. Σεβαστόπουλος τραπεζίτης, Γεώργιος Σιαυρίδης ἰατρός καὶ L. Vattelot προλύτης τῆς φιλολογίας, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Μ. Ψαλίδα, Μ. Αὔθεντοπούλου καὶ Δ. Μανουηλίδου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΙΣ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 11ῃ Νοεμβρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο προηγουμένων συνεδριῶν, ἐπὶ τῆς συντάξεως

τῶν ὁποίων δίδονται μερικαὶ διασαφήσεις. Ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς προηγουμένοις πρακτικοῖς οὐδεμίᾳ γίνεται μνεῖα περὶ ἀλληλογραφίας, ἐν ᾧ ὑπῆρχε συνήθεια ὅπως ἐν τοῖς πρακτικοῖς ὑπάρχη καὶ περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας. Ὁ κ. Βαλαβάνης καὶ Παπαγιαννόπουλος ὑποστηρίζουσιν ὅτι ὑπάρχοντος ἰδιαιτέρου βιβλίου ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἀλληλογραφίαν εἶναι περιττὴ ἡ ἐν τοῖς πρακτικοῖς περίληψις αὐτῆς καὶ ὅτι ἀρκεῖ ἡ ἀπλῆ μόνον μνεῖα ὅτι ἀνεγνώσθη αὕτη. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀλληλογραφίας ὑπὸ τοῦ γεν. γραμματέως, τίθεται εἰς ψηφοφορίαν ἡ αἴτησις τοῦ Θ. Ντάφου περὶ ἀξίσεως τῆς μισθοδοσίας αὐτοῦ κατὰ ἡμίσειαν λίραν μηνιαίως καὶ γίνεται παμφηρεῖ δεκτὴ.

Μεθ' οὗ ψηφίζονται τὸ β' ὡς τακτικὰ τοῦ Συλλόγου μέλη οἱ Σεβασμ. Ἐφέσου Ἰωακείμ, Ἡλιουπόλεως Ταράσιος, Καλλιουπόλεως Ἰερώνυμος, οἱ κ. Κ. Σεβαστόπουλος τραπεζίτης, Γεώρ. Σιαυρίδης ἰατρός καὶ L. Vattelot προλύτης τῆς φιλολογίας, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Ψαλίδα, Αὔθεντοπούλου καὶ Μανουηλίδου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΙΣ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 25ῃ Νοεμβρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὡς ἔχουσι. Μεθ' οὗ ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν. Ἀποφθίζεται ἡ ἀποστολὴ περιττῶν τευχῶν τοῦ Περιοδικοῦ εἰς τὴν ἐν Δράμᾳ ἀδελφότητα «Πρόσδος». Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι τὸ προεδρεῖον μελετήσαν τὸ εἰς αὐτὸ ἀνατεθὲν ζήτημα τῆς συστάσεως Ἐπιτροπείας ἐξελεγκτικῆς ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ προτείνει εἰς τὸν Σύλλογον ὡς πρόσωπα κατὰλληλα διὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτῆς τοὺς κ. κ. Μ. Αὔθεντόπουλον, Χ. Πανταζίδην, Ν. Παπαγιαννόπουλον, Γ. Νούλην, Γ. Ἀποστολίδην, Ξεν. Σιδερίδην καὶ Σάββαν Ἀποστόλογλου, οὓς δέχεται καὶ ὁ Σύλλογος. Ὁ κ. Μ. Αὔθεντόπουλος, πρῶτος ἀντιπρόεδρος, ἀναγινώσκει τὸν κατάλογον τῶν Δημοσίων Διλέξεων διὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1902-3. Ὁ κ. Σιδερίδης μετὰ λύπης παρατηρεῖ ἐπὶ τῶν διλέξεων ὅτι πολλαὶ πέμπται κατελήφθησαν ὑπὸ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΤΩ

(Τακτική γενική)

Τῆ 9ῃ Δεκεμβρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

τῶν συναυλιῶν τοῦ Ὀργάνου, ἐν ᾧ κατὰ τὰ ἀρχικῶς συμφωνηθέντα ἡ λειτουργία τοῦ Ὀργάνου οὐδὲν οὐδαμῶς θὰ ἐπέφερε κώλυμα εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι ἀκριβῶς ἐκεῖναι αἱ ὀλίγαι πέμπται κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν συναυλιῶν, καθ' ἃς δὲν ὑπῆρχον δημοσίαι διαλέξεις ἐλλείψει ἀγορητῶν, ἄλλως τε εὐκολοι καὶ ἡ εὐρεσις ἄλλων ἡμερῶν ὑπὲρ τῶν συναυλιῶν, ἐὰν γίνῃ ἀνάγκη. Μεθ' ὃ τὸ πρόγραμμα γίνεται δεκτόν. Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι τὸ προεδρεῖον λαβὼν ὑπ' ὄψιν πρότασιν αὐτοῦ περὶ συστηματοποιήσεως τῶν Δημοσιῶν τοῦ Συλλόγου Διαλέξεων, ἀπεφάσισε τὸν σχηματισμὸν Ἐπιτροπείας πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος καὶ ὡς μέλη κατὰλληλα προτείνει εἰς τὸν Σύλλογον τοὺς κ. κ. Κ. Καραθεοδωρῆν, Χρ. Χατζηχρήστου, Γ. Αποστολίδην, Ε. Σιδερίδην, Ἀναστ. Χρησιόδην καὶ Ἀλ. Ζαμαριάν· εἰς τὰς ἐργασίας αὐτῆς θὰ λάβῃ μέρος καὶ τὸ προεδρεῖον. Ὁ κ. Αὐθεντόπουλος συνιστᾷ τὸ ὠφέλιμον τῆς τοιαύτης τοῦ ζητήματος μελέτης καὶ δηλοῖ ὅτι σχετικὰς γνώμας ἔχει νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Ἐπιτροπείαν. Ὁ κ. Σιδερίδης παρατηρεῖ ὅτι τὸ ζήτημα ἐμελετήθη καὶ ἄλλοτε πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Ἀποφασίζεται ὁ σχηματισμὸς τοιαύτης Ἐπιτροπείας μὲ τὰ ἄνω πρόσωπα. Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι τὸ προεδρεῖον κατ' ἀρχὴν ἀπεφάσισε νὰ δοθῇ συναυλία διὰ τοῦ ὄργάνου ἀποκλειστικῶς πρὸς ὄφελος τοῦ Συλλόγου καὶ ζητεῖ τὴν ἔγκρισιν αὐτοῦ. Ὁ κ. Παχτικός κηρύσσεται ὑπὲρ παραστάσεως ἀρχαίου τινὸς δράματος. Ὁ κ. Αὐθεντόπουλος φρονεῖ ὅτι οὔτε σκέψις κἂν δύναται νὰ γίνῃ λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἀνυπερβλήτων δυσκολιῶν. Γίνεται κατ' ἀρχὴν δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ προεδρείου περὶ συναυλίας, ἧς αἱ λεπτομέρειαι ὀρισθήσονται.

Ἀποφασίζεται ὅπως παραχωρηθῇ ἡ αἴθουσα εἰς τὴν Μακεδονικὴν ἀδελφότητα διὰ τὴν ἐτησίαν αὐτῆς συνεδρίαν· προτείνονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη οἱ κ. κ. ὁ Πανοσιολογιάτατος Ἀρχιμ. Νικόδημος, ἀντιπρόσωπος τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ Ἀλ. Γαϊτᾶνος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. Μ. Αὐθεντοπούλου, Μανουηλίδου καὶ Παπαγιαννοπούλου καὶ ὁ κ. Swaebby, πρωθιερεὺς τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας ἐνταῦθα, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Χρ. Χατζηχρήστου, Ἰω. Βαλαβάνη καὶ Παχτικού.

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας καὶ ἐπικυροῦνται ὡς ἔχουσιν. Ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία. Ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς προτεινούσης τοὺς κ. Μανουηλίδην, Ἀντωνικόπουλον καὶ Ἰατροόπουλον ὡς μέλη εἰδικῆς Ἐπιτροπείας πρὸς ἐξέτασιν καὶ προσήκουσαν ταξινομήσιν τῶν βιβλίων τῆς δωρηθείσης βιβλιοθήκης Μανρογένους πασᾶ. Ἀγγέλλονται προσφοραὶ τινεσ βιβλίων καὶ ἐκφράζονται αἱ δέουσαι εὐχαριστίαι ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῖς δωρηταῖς. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης δηλοῖ ὅτι ἀδιακόπως δημοσιεύονται αἱ συναυλίαι τοῦ κ. Helbig ὡς τοιαῦται τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι κατὰ τὸ συναφθὲν συμβόλαιον ἐνδιαφέρεται καὶ ὁ Σύλλογος καὶ ὅτι δέον νὰ παρέχῃ ἠθικὴν ὑποστήριξιν εἰς τὰς συναυλίας· ἀλλ' ὅπως δῆποτε θὰ ληφθῇ πρόνοια ἵνα μὴ αἱ δημοσιεύσεις δεικνύωσιν ὅτι αἱ συναυλίαι δίδονται ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. Αποστόλογους ζητεῖ ὅπως τὰ προγράμματα τῶν συναυλιῶν ἐξελεγχῶνται. Ἐπίσης ὁ κ. Παχτικός ζητεῖ ὅπως τὸ τεχνικὸν μέρος αὐτῶν ἐξελεγχῇ ὁ Σύλλογος. Ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι τὰ τεμάχια εἶναι κλασικὰ καὶ σβαρὰ καὶ δικαιοῦται νὰ ἀπαλείφῃ, ἐὰν ποτε προστεθῶσι, τεμάχια ὅπως δῆποτε ἀπέχοντα. Ὁ κ. Παχτικός ζητεῖ ὅπως ληφθῶσι μέτρα ὑπὲρ τῆς προσελεύσεως τῶν μελῶν εἰς τὰς γενικὰς συνεδρίας. Ὁ κ. Αποστόλογους προτείνει τὴν σύστασιν Ἐπιτροπείας πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης ἀποδίδει τὸ αἷτιον εἰς ἔλλειψιν ζητημάτων ἐνδιαφέροντος καὶ ἐρωτᾷ ἂν ἐλήφθησαν μέτρα ὑπὲρ ἀναγνωσμάτων εἰς τὰς εἰδικὰς συνεδρίας. Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι τὸ προεδρεῖον ἀνέθηκεν εἰς τὰς ἐπιτροπὰς τὴν ἐπεξεργασίαν δύο ζητημάτων γενικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν εἰς εἰδικὰς συνεδρίας. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης λυπεῖται διὰ τὴν μὴ προσήκουσαν ἐργασίαν τῶν φιλολόγων ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ. Ψηφίζονται τὸ β' ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. Πανος. Ἀρχιμ. Νικόδημος, Ἀλέξ. Γαϊτᾶνος καὶ Swaebby καὶ γίνονται δεκτοί. Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη οἱ κ. Heron Goodhard

προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Χατζηχρήστου, Βαλαδάνη καὶ Παχτίκου, οἱ κ. *Μαναήλογλου*, *Μ. Σιφναῖος* καὶ *Α. Σιφναῖος* προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. Παπαγιαννοπούλου, Ψαλίδα καὶ Μανουηλίδου, οἱ κ. *Γ. Α. Ζαρίφης*, καὶ *Κ. Σπαθάρης* προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. Ψαλίδα, Πανταζίδου καὶ Μανουηλίδου. Προτείνεται ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος ὑπὸ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. *Chauveau* καὶ ψηφίζεται.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΗ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 16ῃ Δεκεμβρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται τὰ *πρακτικά* τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ἐφ' ὧν ὁ κ. *Ἀνδρεάδης* παρατηρεῖ ὅτι δὲν ὠμίλησε περὶ ἑλλείψεως ἐργασιῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ, ἀλλ' ὅτι δημοσιεύονται τὰ πρακτικά μόνον τῆς Βιολογικῆς καὶ Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς Φιλολογικῆς καὶ Ἀρχαιολογικῆς, ὧν αἱ ἐργασίαι συνάδουσι πλείοτερον πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Συλλόγου. Μεθ' ὃ ἐπικυρουμένων τῶν πρακτικῶν, τὸν λόγον λαμβάνει ὁ κ. *Χρ. Πανταζίδης*, εἰσηγητῆς τῆς Φιλ. Ἐπιτροπῆς, ὑποβάλλων τὸ πρόγραμμα τῆς *Γραμματικῆς* τῆς Ἑλλην. Γλώσσης τοῦ *Καραπανείου Ἀγῶνος*.

Ὁ κ. πρόεδρος συγχαίρει τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ, ὡς καὶ ὁ κ. *Ἀνδρεάδης*, ὅστις ἐκφράζων τὴν χαρὰν τοῦ διὰ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ *Καραπανείου Ἀγῶνος* προτείνει ἵνα καὶ περὶ τοῦ φλέγοντος ἐκπαιδευτικοῦ ζητήματος ἀσχοληθῇ ἡ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ. Μεθ' ὃ τὸ πρόγραμμα τοῦ *Καραπανείου Ἀγῶνος* γίνεται δεκτὸν παμψηφεί.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΙΘ'

(Τακτικὴ ἐιδική)

Τῆ 23ῃ Δεκεμβρίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης ἐιδικῆς συνεδρίας ὁ πρόεδρος παραχωρεῖ τὸν λόγον εἰς τὸν κ. *Ξενοφ. Σιδερίδην*, ὅστις ποιεῖται ἀνακοίνωσιν ἐπιγραφομένην «*Διορθώσεις καὶ προσθήκαι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Χάλκῃ Μονῆς τῆς Θεοτόκου*». Ὁ ἀγο-

ρητῆς λαβῶν ἀφορμὴν τὸ «*δημῖωμα περὶ Καμαριωτίσσης*» τοῦ κ. *Γεδεῶν* δημοσιευθὲν εἰς τὰ τεύχη Νοεμβρίου τῆς «*Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας*» παρατηρεῖ ὅτι πρὸ τοῦ Πατριάρχου *Κωνσταντιῶν* ὁ περιηγητῆς *abbé Sestini* εἶδεν εἰς θραύσματα ἐπίσης τὴν μαρμαρίνην ἐπιγραφὴν τοῦ αὐτοκράτορος *Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* ὅτι ἀρχαιότεραν μὲν οὗτος ἀνεκαίνισε μᾶλλον ἢ ἀνήγειρε τὸ πρῶτον· ὅτι ἀναπόδεικτος ἢ ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ *Μαρίας* ἀνέγειρσις παρεκκλησίου ἐπ' ὀνόματι τῆς *Θεοτόκου*· ὅτι ἡ Μονὴ ἀνεκαθεν ἦτο τετιμημένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ *Προδρόμου* καὶ ὅτι ἡ ἐπωνυμία *Καμαριώτισσα* οὐδέποτε εἰς χρῆσιν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας εὐρισκομένη ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ *Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου*, ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, θελήσαντος δι' αὐτῆς ἵνα διακρίνη τὴν ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν καμάραν ἐζωγραφημένην εἰκόνα τῆς *Θεοτόκου* ἀπὸ τῆς ἄλλης τῆς ἐκ τῆς κατὰ *Σωζόπολιν* ἱεῤῃς Μονῆς τοῦ *Προδρόμου* προελθούσης. Εἰς δὲ τὰς τέως γνωστὰς εἰδήσεις τῶν κυρίως περὶ τῆς Μονῆς δύο ἱστορικῶν πραγματειῶν τοῦ *Κουτλουμουσιανοῦ* καὶ τοῦ *Μογῆ* προστίθῃσι καὶ ἄλλας ἐκ διαφόρων πηγῶν εἰλημμένας συμπληρῶν καὶ τινα ἐπιγραφὴν δημοσιευομένην ἑλλιπῶς ὑπὸ τοῦ *Κουτλουμουσιανοῦ*. Ὁ πρόεδρος εὐχαριστεῖ τὸν ἀγορητὴν διὰ τὴν ἐμβριθεῖ αὐτοῦ μελέτην, μεθ' ὃ συζητήσεως γενομένης μεταξὺ τῶν κ. κ. Ἀποστόλογλου, Ἀποστολίδου, Ἀνδρεάδου καὶ Παρίτση περὶ τοῦ ἂν αἱ ἐπὶ τῶν ἀνακοινώσεων συζητήσεις δεόν νὰ γίνωνται τὴν ἰδίαν ἐσπέραν ἢ τὴν ἐπομένην συνεδρίαν ἀποφασίζεται ὅπως τηρηθῇ ὁ κανονισμὸς ἐν ᾧ ὑπάρχει ἐιδικὸν ἄρθρον.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΚ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 13ῃ Ἰανουαρίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικά* τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ἀναγινώσεται ἡ *ἀλληλογραφία* ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἀδελφότητος τῶν *Κιανῶν* ἀποφασίζεται ὅπως τὸ γραφεῖον γνωρίσῃ αὐτῇ ὅτι ἐστάλησαν ἤδη πρὸ καιροῦ αἱ σχετικαὶ ὁμολογίαι καὶ ὅτι οὐδεμίαν γνῶσιν ἔχει ὁ Σύλλογος τῶν δύο τελευταίων ἐπιστολῶν. Ἀποφασίζεται ὅπως ἡ ὑπάρχουσα Ἐξελεγκτικῇ Ἐπιτροπῇ ἐξελέγ-

ξη και τὰς χρήσεις τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν. Μεθ' ὃ ἐκλέγεται βιβλιοφύλαξ εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ κ. Ἐμμ. Ἀμπελίδου, παραιτηθέντος, ὁ κ. Παπανικολάου, ἰατρός, διὰ ψήφων ὀκτῶ ἐπὶ δέκα ψηφοφορησάντων, δύο ψήφων δοθεισῶν τῷ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδῃ. Ὁ κ. Ε. Σιδερίδης ἐρωτᾷ ἂν ὁ ἀείμνηστος Πανᾶς, πρὸς τιμὴν τῆς μνήμης τοῦ ὁποίου ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐν συνεδριάσει αὐτῆς ἀπεφάσισε τὴν διακοπὴν αὐτῆς ἐπὶ δέκα λεπτὰ καὶ τὴν ἀνάθεσιν ἐνὶ τῶν μελῶν τῆς τὴν βιογράφησίν του, ἦτο ἐκ τῶν μελῶν του, ἀφοῦ δὲν ἀπήντησεν εἰς τὸ ἀποσταλὲν αὐτῷ σχετικὸν δίπλωμα. Ὁ κ. Μακρῆς παρατηρεῖ ὅτι καὶ ἂν δὲν ἦτο μέλος ὁ κ. Πανᾶς, ἡ ἀξία ὅμως αὐτοῦ ἢ ἐπιστημονικὴ ἢ ἐκτιμηθεῖσα καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ τιμήσασα τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα ἦτο τοιαύτη ὥστε ἐπεβάλλετο εἰς τὸν Σύλλογον καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν Βιολογικὴν Ἐπιτροπὴν ἢ ἔκφρασις καὶ ἐκδήλωσις τοῦ εἰς τὴν μνήμην του σεβασμοῦ. Συμφωνεῖ πρὸς τοῦτο καὶ ὁ κ. Μανουηλίδης. Ὁ κ. πρόεδρος προτείνει ὅπως ἡ βιογραφία τοῦ ἀείμνηστου Πανᾶ ἀναγνωσθῆ ἐν τακτικῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ καὶ γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις παμψηφεί. Ἀγγέλλονται τὸ β' ὁ πρεσβευτικῆς τῆς Περσίας Μιρζᾶ Ριζᾶ Χάν, ὡς ἐπίτιμον μέλος προτεινόμενον ὑπὸ τοῦ προεδρείου, καὶ γίνεται παμψηφεί δεκτός. Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Βασίλειος Βασιλειάδης, γραμματεὺς τοῦ ἐνταῦθα Αὐστροουγγρικοῦ Προξενικοῦ Δικαστηρίου, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Ζεφάρουτις, Πανταζίδου καὶ Δημοπούλου· μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΚΑ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῆ 20ῇ Ἰανουαρίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας, ὁ πρόεδρος παραχωρεῖ τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Ἰ. Ἀσπρωτῆν, καθηγητὴν, ὅστις ἀνακοινᾷ μελέτην του περὶ «Ἐκάλης τοῦ Καλλιμάχου καὶ τῶν παπύρων τοῦ ἀρχιδουκὸς Ράινερ». Ὁ πρόεδρος συγκαίρει τῷ ὁμιλητῇ διὰ τὴν ἐμβριθεῖ αὐτοῦ πραγματείαν καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΚΒ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 27ῇ Ἰανουαρίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς διευθύνσεως τοῦ ἐκπαιδευτηρίου Μέλα αἰτούσης τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἀποφασίζεται ὅπως παραχωρηθῆ αὕτη μετὰ τὴν ὑποβολὴν εἰς τὸ προεδρεῖον τοῦ προγράμματος τῆς τελετῆς. Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον ὡς τακτικὸν μέλος καὶ ψηφίζεται παμψηφεί ὁ κ. Βασίλειος Βασιλειάδης. Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη ἡ Α. Σεβασμ. ὁ Μητροπολίτης Ἐάνθης κ. Ἰωακείμ Σγουρός, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Ψαλίδα, Μανουηλίδου καὶ Παπαγιαννοπούλου, ὁ κ. Κ. Πεστελματζόγλου, ἰατρός, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ.κ. Ἀντίπα, Γαβριηλίδου καὶ Μανουηλίδου καὶ ὁ κ. Ἀλέξ. Καραπάνος, γραμματεὺς τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ Προξενείου, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Ψαλίδα, Πανταζίδου καὶ Δημοπούλου. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΚΓ'

(Ἐντακτος γενική).

Τῆ 3ῃ Φεβρουαρίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Χ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, ἀντιπροέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀποφασίζεται ὅπως ἀνατεθῆ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Περιδικοῦ διὰ τὸ 28^{ον} ἔτος εἰς τὸν μειοδοτῶντα κ. Α. Γεράρδον ἀντὶ γρ. χρυσῶν 193 μετὰ τοῦ χάρτου καὶ τῶν διορθωτικῶν. Ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τῆς ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ Δαικῆς Βιβλιοθήκης, αἰτούσης τὴν ἀναλλαγὴν τῶν περιοδικῶν τοῦ Συλλόγου μετὰ τὰ μηνιαία αὐτῆς ἱστορικὰ δελτία· ἀποφασίζεται ἡ ἀναλλαγὴ. Ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τῆς κοινότητος Συντιογῆ, αἰτούσης χάρτας· ἀποφασίζεται ἡ χορήγησις. Ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τοῦ κ. Δ. Βερναρδάκη ἀγγέλλοντος ὅτι ἔληξεν ὁ τρίτος τόμος τοῦ Εὐριπίδου καὶ ζητοῦντος τὴν σχετικὴν ἀμοιβήν του· ἀποφασίζεται ἡ ἀποστολὴ ταύτης μετὰ τὴν καὶ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἀγγελίαν τῆς ἐκτυπώσεως καὶ τὴν ἀπο-

στολήν εἰς τὸν Σύλλογον τῶν δοκιμίων. Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζονται τακτικὰ μέλη ὁ Ἅγιος *Ξάνθης*, καὶ οἱ κ. κ. *Κ. Πεστεματζόγλους* καὶ *Α. Κ. Καραπάνος*. Ὁ προεδρεύσαν ἀγγέλλει μετὰ λύπης τὸν θάνατον τοῦ κ. *Ν. Μαυροκορδάτου*, ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου, οὗ τινος τὰ συλλυπητήρια θὰ διαβιβασθῶσιν εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ὁ κ. *Ἀνδρεάδης* ἐξαίρει τὴν ὑπὲρ τῆς παιδείας ἐν γένει ἐργασίαν τοῦ ἀποθανόντος καὶ συνιστᾷ ὅπως ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Συλλόγου ἐκφράξῃ τὸν προσήκοντα πρὸς τὸν ἄνδρα σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΚΔ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 24ῃ Φεβρουαρίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Χ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, ἀντιπροέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Μεθ' οὗ ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν ἐν ἧ καὶ ἐπιστολὴν τοῦ σοφοῦ γερμανοῦ Ἐδουάρδου Ζέλλερ, ἑλληνιστὶ γεγραμμένην καὶ ἔχουσαν αὐτολεξεί ᾧδε: « Ἐδουάρδος Ζέλλερ τῷ ἐν Κων/πόλει Ἑλληνικῷ Φιλολ. Συλλόγῳ χαίρειν. — Τὴν γραφεῖσαν ἡμῖν τῆ 24ῃ Ἰανουαρίου μηνὸς ἐπιστολὴν ἀνεγνωκότες πλείστην ὑμῖν χάριν ἔχομεν τῆς εὐνοίας, ἣν ἡμῖν αὐθις δι' αὐτῆς ἐνεδείξασθε. » Σχεδὸν δὲ ἐνενηκοντούτης ἤδη ὑπάρχοντος καὶ τῆ ὀφθαλμῶν ἀσθενείᾳ ἐμποδιζομένους οὐ θαναμασιὸν οὔτε πρὸς ἐπιστημονικοὺς πόρους οὔτε πρὸς ἰδίας γραφὰς ἱκανῶς εἶναι ἰσχύειν. Ὡσαύτως οὖν καὶ τῶν γραμμάτων οἷς ἡμεῖς ἐτιμήσασθε πολλὴν ὑμῖν χάριν ὀφείλοντες, δλίγοις αὐτὴν δηλοῦν ἠραγκάσθημεν, τῷ δημοφιλεῖ ὑμῶν Συλλόγῳ, ὡς ἀρίστην εὐχόμενοι ἀκμήν. »

Ἀναγινώσκειται αἴτησις τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος « Σωσῶς » αἰτούσης τὴν αἰθουσαν τῶν συνεδριάσεων δι' ἐκτάκτους αὐτῆς συνεδριάσεις, ἐγκρίνεται δὲ ἡ παραχώρησις αὐτῆς. Ἀναγινώσκειται ἐπίσης ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἀντωνιάδου, ἀγγέλλοντος ὅτι ἀποστέλλει ἀριθμὸν ἀγγλικοῦ Περιοδικοῦ, περιέχοντος ἄρθρον του περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ παραπέμπεται εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὰ περαιτέρω. Ἀγγέλλεται ἡ παραλαβὴ πέντε κιβωτίων τῆς βιβλιοθήκης Ἀριστάρχου. Ὁ κ. Σιδερίδης ἐρωτᾷ

Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος

ἂν ἐστάλη τῷ κ. Ἀγγ. Βλάχῳ εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ ἐπὶ τῇ ἐορτασθείσῃ 50ετηρίδι τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ δράσεως: ἂν ὄχι, προτείνει νὰ ἀποσταλῇ νῦν ἀποφασίζεται ἡ ἀποστολὴ τοιαύτης. Ἀποφασίζεται ὅπως παρακληθῆ ὁ κ. Παῦλος Καρολίδης, καθηγητῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Συλλόγου, νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ ἱστορικὸν συνέδριον. Ἀγγέλλεται ὁ θάνατος τοῦ κ. Ἀντ. Περιωνίδου, ἀντεπιστέλλοντος τοῦ Συλλόγου μέλους, καὶ ἀποφασίζεται ἡ ἀποστολὴ συλλυπητηρίου εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Τ. Λοέρπερ, γραμματεὺς τοῦ Ρωσικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Πανταζίδου, Ἀσπριώτου καὶ Μανουηλίδου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΚΕ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῆ 3ῃ Μαρτίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας ὁ κ. πρόεδρος παραχωρεῖ τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Μιλιάδην Καραβοκυρόν, δικηγόρον, δεξις ἀνακοινοῖ πραγματεῖαν αὐτοῦ ἐπιγραφομένην « Ἀνασκοπὴ περὶ τῆς κατὰ τὴν τελευταίαν 27ετιαν δράσεως τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου Χαμὴτ Χὰν τοῦ Β' ὑπὸ ἔποψιν δικαστικὴν καὶ ἰδίως περὶ τῶν ὀργανισμῶν καὶ δικονομιῶν καὶ τῶν πολιτικῶν, ποινικῶν, διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν δικαστηρίων τῆς αὐτοκρατορίας ». Ὁ κ. πρόεδρος συγχαίρει τῷ ὀμιλητῇ διὰ τὴν ὄντως σοβρὰν καὶ ὠφέλιμον αὐτοῦ πραγματείαν καὶ διαλύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΚΣΤ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 10ῃ Μαρτίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας. Ὁ κ. εἰδικὸς γραμματεὺς ἀντὶ τοῦ κ. γεν. γραμματέως ἀπουσιάζοντος ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν. Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἤρξατο ἡ ἐκτύπωσις τοῦ περιοδικοῦ. Ὁ κ. Σαρακιώ-

της προτείνει ὅπως συνταχθῆ γενικὸς πίναξ τῆς ὕλης ὄλων τῶν περιοδικῶν τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης ὑποστηρίζων τὴν πρότασιν λέγει ὅτι ἐγένετο ἄλλοτε τοιαύτη ἐργασία διὰ τὰ 14 πρῶτα τεύχη. Ὁ κ. Ἀθηνιόπουλος ὑποστηρίζων ἐπίσης τὴν πρότασιν φρονεῖ ὅτι δεόν ὁ πίναξ νὰ γίνῃ καὶ γαλλιστὶ καὶ ν' ἀποσταλῆ εἰς τὰ ξένα βιβλιοπωλεῖα. Ἡ πρότασις γενομένη δεκτὴ παραπέμπεται εἰς τὴν Συντακτικὴν ἐπιτροπὴν. Ψηφίζεται τὸ β' ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. *Løper*. Ἀγγέλλονται τὸ α' ὑπὸ τοῦ προεδρείου οἱ κκ. Ἄλ. Βαλάωρης, Ἀντ. Πετριανίτης, Μονιζέρος, Ἀχ. Καμπανάκης, Ἀντ. Τεδέσι, Κ. Παπᾶς, Pierre Bello, Edoardo De Nari, Π. Φωτιάδης, Χαρ. Βλαδίκας, Μάρκος Λάγκας, Hikmet Mehmet Bey ὡς τακτικὰ μέλη.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΚΖ'

(Τακτικὴ εἰδική)

Τῆ 17ῃ Μαρτίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης τακτικῆς εἰδικῆς συνεδρίας ὁ πρόεδρος παραχωρεῖ τὸν λόγον εἰς τὸν κ. *Mordtmann* ἱατρόν, πρὸς ἀνάγνωσιν γαλλιστὶ τῆς πραγματείας αὐτοῦ περὶ «**Τοπογραφικῆς ἀπόψεως τῆς Κων/πόλεως κατὰ τὸν 15' αἰῶνα**». Ὁ ἀγορητὴς μετὰ λαμπρὸν προοίμιον περὶ τῶν ἐργασιῶν ἀρχαίων καὶ σοφῶν μελῶν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Κων/πόλεως, τῶν ὁποίων ἐμνήσθη μετὰ φράσεων συμπαθητικωτάτων, ἀνέφερε διαφόρους ξένους σοφοὺς, οἵτινες εἰς ξένα ἐπιστημονικὰ ἔργα ἀνέγραψαν μετ' ἐπαίνων τὰς ἐργασίας ταύτας. Μεθ' ὃ ἐν ἐπιστημονικῇ ἐμβριθεῖα ἀξιαγάστω καὶ ἐν σαφηνεῖα γλώτσης διεξῆλθε τὸ θέμα αὐτοῦ ἐπιδείξας καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Engen Oberhammer ἐσχάτως ἐκδοθέντα χάρτην τῆς Κων/πόλεως ἐπὶ τοῦ *Σουλεῦμάν* τοῦ Μεγάλου κατὰ τὸ 1559 σχεδιασθέντα ὑπὸ τοῦ πεφημιτισμένου χαλκογράφου καὶ ξυλογράφου τῆς 15' ἑκατονταετηρίδος γερμανοῦ *Melchior Lorichs*. Τῷ σοφῷ ὁμιλητῇ καταβάντι ἐν μέσῳ χειροκροτημάτων τοῦ βήματος συνεχάρη ὁ πρόεδρος εὐχαριστήτας διὰ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΚΗ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 18ῃ Μαρτίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, ἀντιπροέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης τακτικῆς γενικῆς συνεδρίας. Ὁ κ. γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν 1) ἐπιστολὴν τοῦ ἐνταῦθα φιλικηρωπικοεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου «**Σινασὸς**» αἰτοῦντος γεωγραφικοὺς χάρτας, τὴν σειρὰν τοῦ περιοδικοῦ καὶ τὰς ἐκδόσεις τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης διὰ τὰς σχολὰς τῆς πόλεως Σινασοῦ. Ὁ προεδρεύων παρρηρεῖ ὅτι διὰ τὰς ἐκδόσεις τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἀδείας πρὸς χορήγησιν αὐτῶν εἰς ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ γυμνάσια· ἐπομένως ἡ ἀδεία ἀφορᾷ τὸ πρῶτον μέρος τῆς αἰτήσεως. Ἀποφασίζεται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὅπως παραχωρηθῶσι χάρται, ἐὰν ὑπάρχωσι καὶ τόμοι τοῦ περιοδικοῦ ἐκ τῶν περισευόντων· 2) ἐπιστολὴν τοῦ βιβλιοπώλου Π. Δ. Σακελλαρίου πέμποντος 330 ἀντίτυπα τοῦ γ' τόμου τοῦ *Εὐριπίδου* τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης καὶ αἰτοῦντος πρὸς ἐξόφλησιν τῶν ἐκτυπωτικῶν δρ. 4,015. Ὁ προεδρεύων ἀγγέλλει ὅτι ἐλήφθησαν τὰ ἀντίτυπα καὶ ὅτι ἀποσταλήσονται καὶ τὰ ὀφειλόμενα· 3) ἐπιστολὴν τοῦ κ. Π. Καρολίδου, καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, δηλοῦντος ὅτι ἀποδέχεται ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ τὸν Σύλλογον εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ διεθνὲς ἱστορικὸν συνέδριον καὶ εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ τιμῇ· 4) ἐπιστολὴν τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς συνιστώσης ὅπως παρακληθῶσιν οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐκδοταὶ ἱατρικῶν περιοδικῶν ἵνα πέμπωσι ταῦτα ἐπὶ ἀνταλλαγῇ μετὰ τῶν δημοσιεύσεων τοῦ Συλλόγου καὶ δηλώσης ὅτι ἐκτὸς τῆς ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἀναγνωσθησομένης βιογραφίας τοῦ ἀειμνήστου Πανᾶ, ἀναγνωσθήσεται ἐπίσης καὶ ἕτερα πραγματεία γενικοῦ ἐνδιαφέροντος ὑπὸ κ. Ἀπέρη. Ὁ κ. προεδρεύων συγχαίρει τῇ Βιολογικῇ ἐπιτροπῇ διὰ τὴν καλὴν ἰδέαν, ἣν πρῶτη αὕτη ἔλαβε περὶ τῶν ἀναγνωσμάτων κοινοῦ ἐνδιαφέροντος ὑπὸ τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ ἐκφράζει τὴν χαρὰν τοῦ προεδρείου καὶ τοῦ Συλλόγου διότι τὸ παράδειγμα αὐτῆς ἐμιμήθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπιτροπαί. Ἀγγέλλονται τὸ β' προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου οἱ κκ. Ἄλ. Βαλάωρης, Ἀντ. Πετριανίτης, Giulio Mongeri, Ἀχ. Καμπανάκης, Ἀντ. Δεδέ-

οις, Κ. Παπᾶς, Pierre Bello, Edoardo De Mari, Π. Φωιάδης, Χαρ. Βλαδίκας, Μάγκος Λάγκας, Hikmet Mehmet bey αρχιτέκτονες· γίνονται πάντες δεκτοὶ παμψηφεί.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΟ΄

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 24ῃ Μαρτίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, ἀντιπροέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν *ἀλληλογραφίαν*, ἐν ἧ καὶ ἐπιστολὴν τῆς *Ἱερατ. Σχολῆς Καισαρείας αἰτούσης* τὴν σειρὰν τοῦ περιοδικοῦ. Ὁ κ. Παπαγιαννόπουλος λέγει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη ἀδείας τοῦ Συλλόγου, καθ' ὅσον κατ' ἀπόφασιν αὐτοῦ τοιαῦται αἰτήσεις παραπέμπονται εἰς τὸ προεδρεῖον. Δεκτὴ ἢ παρατήρησις αὕτη καὶ παραπέμπεται ἢ αἰτήσεις τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς εἰς τὸ προεδρεῖον. Ὁ προεδρεύων προτείνει ἐκ μέρους τοῦ προεδρείου ὅπως συσταθῆ ἐπιτροπὴ πρὸς μελέτην τῶν σχετικῶν περὶ Ἐπιτροπῶν ἄρθρων τοῦ Κανονισμοῦ καὶ ὑποβολὴν ἐκθέσεως περὶ τοῦ ζητήματος ἐὰν δύναται κατὰ τὸν Κανονισμόν ν' ἀποτελέσωσιν ἰδίαν ἐπιτροπὴν οἱ νεωστὶ ψηφισθέντες μέλη ἀρχιτέκτονες τῆς πόλεώς μας. Γίνεται δεκτὴ ἢ πρότασις καὶ ἐκλέγονται μέλη τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς οἱ κ. Ε. Σιδερίδης, Π. Καμπανάκης, Χ. Παναζίδης, Mongeri καὶ Ὁδ. Ἀνδρεάδης. Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς *τακτικὰ μέλη* ὁ Θεοφιλέστατος χωρεπίσκοπος τοῦ Πέραν κ. Ἰωάννης καὶ ὁ κ. Π. Χρυσὸς προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. Ψαλιδα, Αὐθεντοπούλου καὶ Παναζίδου καὶ ὁ κ. Γ. Τσατσάκος, ἔμπορος προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. Μανουηλίδου, Δημοπούλου καὶ Ἀνδρεάδου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΑ΄

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 14ῃ Ἀπριλίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ἐπὶ τῆς *ἀλληλογραφίας*, προκειμένου περὶ αἰτήσεως τῆς Ἑλλ. Ὀρθοδ. Κοινότητος Ἐπιβατιῶν τῆς σειρᾶς τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ἐκ-

δόσεων τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, μετὰ προηγουμένην συζήτησιν μεταξὺ τῶν κκ. Παπαγιαννοπούλου, Αὐθεντοπούλου καὶ Παναζίδου καθ' ἣν ἐξακριβοῦται ὅτι ἐκτὸς τῶν Ἀρχιγενεῶν λειτουργεῖ ἐν Ἐπιβάταις καὶ ἐπτάτακτος ἀστικὴ σχολὴ ἀποφασίζεται ἢ παραδοχὴ τῆς αἰτήσεως ταύτης.

Μετὰ τοῦτο ὁ κ. πρόεδρος προτείνει ἐκ μέρους τοῦ προεδρείου τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου τῷ Συλλόγῳ « Ἐρμῆ », διὰ τὴν συναυλίαν αὐτοῦ. Τὴν πρότασιν ταύτην ὑποστηρίζουσιν οἱ κκ. Σιδερίδης, Ἀνδρεάδης καὶ Αὐθεντόπουλος ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ προκληθῆ γραπτὴ αἴτησις. Ἐν τέλει ἀποφασίζεται νὰ παραχωρηθῆ ἢ αἰθουσα εἰς τὸν Σύλλογον « Ἐρμῆ » δωρεάν.

Εἶτα ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τῷ Συλλόγῳ ὅτι τὸ προεδρεῖον μεταβῆν παρὰ τῷ ἐξοχωτάτῳ πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας κ. *Constans* ἐνεχείρισεν αὐτῷ τὸ δίπλωμα τοῦ Συλλόγου. Τὸ προεδρεῖον ἐγένετο εὐμενέστατα δεκτὸν παρὰ τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος, ἥτις μετὰ πολλῆς λεπτομερείας διηρώτησε τὰ περὶ τῆς δράσεως τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τοῦ ὁποίου καὶ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ἐγένοντο μέλη.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Π. Παπαγεωργίου ἀγγέλλοντος ὅτι ὁ Β΄ τόμος τοῦ Σοφοκλέους ἔσται ἔτοιμος πρὸς ἐκτύπωσιν ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1904, ὁ κ. Σιδερίδης ἐπερωτᾷ ἂν ἔχηται ἀληθείας τὸ διαδοθῆν ὅτι ὁ τόμος οὗτος θὰ περιέχῃ ἐν καὶ μόνον δρᾶμα. Ὁ κ. Αὐθεντόπουλος ἀπαντᾷ ὅτι ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπὴ ἔγραψεν ἤδη εἰς τὸν κ. Παπαγεωργίου ὅτι ὁ δεῦτερος τόμος ὀφείλει νὰ περιέχῃ 3 δράματα.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Αὐθεντόπουλος ποιεῖται ἐπερώτησιν περὶ ὑπομνήματος, τὸ ὁποῖον, ὡς ἀνέγνω ἐν ταῖς ἑφημερίσι, πρόκειται νὰ ὑποβάλλῃ ἡ Βιολογικὴ ἐπιτροπὴ διὰ τοῦ προεδρείου εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν ἀρχὴν περὶ *διδασκαλίας τῆς ὑγιεινῆς ἐν ταῖς σχολαῖς*. Πρὸ τούτων φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ ληφθῆ ἢ γνώμη τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις εἶναι τεταγμένη εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν ἔργον.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι ἡ δημοσίευσίς ὀλοκλήρου τῆς προτάσεως ἦτο ἐσπευσμένη καὶ ὅτι κατὰ τοῦτο ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξῆλθε τῶν τεταγμένων ὀρίων. Ὁ κ. Μανουηλίδης κρίνει τὴν ἐπερώτησιν τοῦ κ. Μ. Αὐθεντοπούλου παράκαιρον ὡς καὶ πάντα περὶ τοῦ ζητήματος τούτου λόγον πρὸ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐκθέσεως τῆς Βιολ. Ἐπιτροπῆς εἰς τὸν Σύλλογον. Ὁ κ. Σιδερίδης ὑποστηρίζει τὸ

παράκαιρον καὶ φρονεῖ ὅπως ἡ Βιολογικὴ ἐπιτροπὴ ἀποκηρύξῃ τὰ γραφόμενα ἐν ταῖς ἐφημερίσιν. Ὁ κ. *Καραγιαννίδης* λέγει ὅτι περίληψις μόνον τοῦ κ. *Διμαράκη* ἐδημοσιεύθη ἐν ταῖς ἐφημερίσιν, ἐκτενεστέρα πῶς, ἵνα λάβωσι γνῶσιν πάντα τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς· ἐνεκρίθη δὲ νὰ παραπεμφθῇ αὕτη εἰς τὸν Σύλλογον, ἀφ' οὗ προηγουμένως βασιανισθῆ. Ὁ κ. *πρόεδρος* φρονεῖ ἐπίσης ὅτι πρέπει νὰ περιμείνωμεν τὴν ἔκθεσιν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται *τακτικὰ μέλη* τοῦ Συλλόγου ὁ θεοφιλέστατος *χωροεπίσκοπος τοῦ Πέτραν ἁγ. Σανθουπόλεως κ. Ἰωάννης*, καὶ ὁ κ. *Τσατσάκος*, ἔμπορος, γενόμενοι παμφηρεῖ δεκτοί. Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς *ἐπίτιμον μέλος* ἡ *Α. Ε.* ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος κ. *Ἰωάννης Γρυπάρης*, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΛΑ΄

(Τακτικὴ ἐιδικὴ).

Τῆ 21ῃ Ἀπριλίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *Μ. ΨΑΛΙΔΑ*, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ κ. *πρόεδρος* παραχωρεῖ τὸν λόγον εἰς τὸν κ. *Α. Γαβριηλίδην*, ὅστις ἀναγινώσκει τὴν *βιογραφίαν* τοῦ διαπρεποῦς Ἑλληνοσ ὀφθαλμολόγου *Φωτεινοῦ Πανᾶ*. Ὁ ἀγορητὴς μετὰ τὴν βιογράφησιν τοῦ ἀειμνήστου σοφοῦ καθηγητοῦ ἀνέπτυξεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν ὡς τε χειροουργοῦ καὶ ἐιδικῶς ὡς ὀφθαλμολόγου, ἐργασίαν ἐκτιμηθεῖσαν πανταχοῦ τῆς τε Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς καὶ ἐξασφαλίσασαν αὐτῷ τὸν τίτλον ἡγέτου ἰδίας ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ Σχολῆς. Τῷ ἀγορητῇ *συνεχάρη* ὁ πρόεδρος ἐκ μέρους τοῦ τε Συλλόγου καὶ τοῦ προεδρείου διὰ τὴν ἀξιόλογον βιογραφίαν τοῦ ἀειμνήστου *Φωτεινοῦ Πανᾶ*, ὅστις καὶ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην καθ' ὅλα καὶ ἰδίως τὴν ὀφθαλμολογίαν θαυμασίως ἐτίμησε καὶ μεταξὺ τῶν *ἐπίτιμων μελῶν* τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπ' ὀλίγον συγκατελέχθη. Μεθ' οὗ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΛΒ΄

(Ἐκτακτος γενικὴ).

Τῆ 25ῃ Ἀπριλίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ*, ἀντιπροέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν *πρακτικῶν* δύο προηγουμένων γενικῶν συνεδριῶν ἀναγινώσκονται αἱ ἐκθέσεις τῶν διαρκῶν τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπῶν ὑπὸ τῶν οἰκείων γραμματέων ἐκάστης ἥτοι τοῦ κ. *Χ. Πανταζίδου* τῆς φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, τοῦ κ. *Ε. Σιδερίδου* τῆς Ἀρχαιολογικῆς, τοῦ κ. *Κρητικοῦ*, τῆς Βιολογικῆς καὶ *Π. Ὑσελλέντη* τῆς Κοινωνιολογικῆς. Ὁ *προεδρεύων* συγκαίρει τοῖς Ἐπιτροπαῖς καὶ εὐχεται ὅπως μείζονα ἐν τῷ μέλλοντι ἐργασίαν παρουσιάσωσιν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν γραμμάτων καθ' ὅλου. Προκειμένου περὶ ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῇ παρατηρήσει τοῦ κ. *Σιδερίδου* ὅτι αὐτὴ δὲν εἰργάσθη καθ' ὅσον δὲν τῇ παρεχωρήθησαν τὰ βιβλία, ὁ κ. *Παπαγιαννόπουλος* ἀπαντᾷ ὅτι μετὰ τὸ κλείσιμον τῆς χρήσεως καὶ τοῦ λήξαντος Συλλογικοῦ ἔτους παραδοθῆσονται τὰ βιβλία ὅλων τῶν ἀνεξελέγκτων χρήσεων. Ὡς πρὸς τὴν συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν ἡ ἀνάγνωσις τῆς οἰκειᾶς ἐκθέσεως ἀναβάλλεται διὰ προσεχῆ συνεδρίαν. Μεθ' οὗ ὁ κ. *Σιδερίδης* ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν του ὡς ἐπιμελητοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς καὶ Νομισματικῆς τοῦ Συλλόγου συλλογῆς.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΛΓ΄

(Ἐκτακτος γενικὴ).

Τῆ 27ῃ Ἀπριλίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *Μ. ΨΑΛΙΔΑ*, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας ὁ κ. *πρόεδρος* ἀγγέλλει ὅτι σήμερον συμπύπτει ἡ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀρισμένη ἡμέρα πρὸς ἀνάδειξιν τῶν νέων Κοσμητόρων διὰ τὸ ἐπιέν Συλλογικὸν ἔτος καὶ προσκαλεῖ τὰ παρόντα μέλη πρὸς ἐκλογὴν αὐτῶν διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας. Γενομένης ψηφοφορίας ἐκλέγονται οἱ νέοι κοσμητορες ὡς ἐξῆς: ὁ κ. *Μ. Ψαλίδας*, πρόεδρος, ὁ κ. *Μ. Ἀδθενιόπουλος* α' ἀντιπρόεδρος, ὁ κ. *Π. Καμπανάκης*, β' ἀντιπρόεδρος, ὁ κ. *Δημ. Μανουηλίδης*, γεν. γραμματεὺς, ὁ κ. *Ἄρ. Δημόπουλος*, ἐιδικὸς γραμματεὺς, ὁ κ. *Δημ. Οἰκονομίδης* ἐφο-

ρος τῆς Βιβλιοθήκης, ὁ κ. ᾽Οδ. ᾽Ανδρεάδης, λογιστὴς καὶ ὁ κ. Δημ. Μηλιώτης, ταμίης. Ἐπίσης ἐξελέγησαν μέλη τῆς ᾽Εξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς οἱ κ. Σιδερίδης, Ἀθγουσιόπουλος καὶ Παχῆιος καὶ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. Σπ. Καραγιαννίδης, ὁ κ. Ε. Σιδερίδης, ἐπιμελητὴς τῆς Ἀρχαιολογικῆς καὶ Νομισματικῆς Συλλογῆς, κατὰ πρότασιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ὁ κ. Ἄν. Γαβριηλίδης, ἐπιμελητὴς τοῦ φυσικοῦ τμήματος κατὰ πρότασιν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΥΛΑ΄

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 5ῃ Μαΐου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας ὁ πρόεδρος παραχωρεῖ τὸν λόγον εἰς τὸν γεν. γραμματέα, ὅστις καὶ ἀναγινώσκει δύο πραγματείας τὴν μὲν ὑπὸ τὸν τίτλον «᾽Αρχαῖα μνημεῖα ἐν Τύννητι» ἀωνύμου μέλους τοῦ Συλλόγου, τὴν δὲ ὑπὸ τὸν τίτλον «Περιγραφὴ χειρογράφου κώδικος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Σχολῇ Ἀργυροκάστρου τοῦ Πόντου», ἀποσταλεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Θ. Παυλίδου καὶ ἐφ' ἧς ὁ κ. Ε. Σιδερίδης ἐποίησατο παρατηρήσεις τινάς. Ὁ πρόεδρος εὐχαριστῶν τοὺς ἀποστείλασι διαλύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΥΛΕ΄

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 5ῃ Μαΐου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας, ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν, σὺν δὲ ἄλλοις αἰτησίν τοῦ Γυμνασίου Ἡρακλείου ζητοῦντος τὴν σειράν τοῦ περιοδικοῦ καὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ἣτις γίνεται δεκτὴ, ἐπιστολὴν τοῦ ἐφόρου τῆς ἐν Πετροπόλει Βιβλιοθήκης, αἰτοῦντος τὴν ἀποστολὴν τῶν ἐλλειπόντων αὐτῇ τόμων τοῦ Περιοδικοῦ, ἣτις καὶ ἐγκρίνεται, τῆς ᾽Ακαδημίας Κοπεγχάγης, αἰτούσης ἀνταλλαγὴν ἐργασιῶν, ἣτις ἐπίσης ἐγκρίνεται.

τῆς Ἑλλην. Κοινότητος Κυδωνιῶν αἰτούσης τὴν σειράν τοῦ Περιοδικοῦ καὶ τῆς Βιβλιοθήκης, ἣτις ὡσαύτως γίνεται δεκτὴ τῆς ἐν Καφ-ελ-Ζαγάτ τῆς Αἰγύπτου Ἑλλην. Κοινότητος, αἰτούσης τὴν σειράν τοῦ περιοδικοῦ καὶ τῆς Βιβλιοθήκης διὰ τὴν αὐτόθι Ἑλλ. Σχολὴν, ἐγκρινομένην ὡσαύτως τῆς Φιλεκπαίδ. Ἀδελφότητος «Πρόδοξος» ἐν Δράμα αἰτούσης τὴν σειράν τοῦ Περιοδικοῦ καὶ τῆς Ζωγρ. Βιβλιοθήκης· ἐγκρίνεται ν' ἀποσταλῆ μόνον ἢ τοῦ Περιοδικοῦ· ἀναγινώσκειται ἐπίσης ἐπιστολὴ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς συνιστώσης εἰς τὸν Σύλλογον ὑπόμνημα τοῦ προέδρου αὐτῆς κ. Διμαράκη περὶ τοῦ μαθήματος τῆς ὑγιεινῆς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς σχολείοις καὶ αἰτούσης ὅπως ὑποβληθῆ διὰ τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ Πνευματικὸν ἡμῶν κέντρον, ἅτε τυχόν τῆς ἐπιδοκιμασίας τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ κ. ᾽Ανδρεάδης παρατηρεῖ ἐν πρώτοις ὅτι ἐκ τῆς ἐπιστολῆς δὲν φαίνεται σαφῶς τίς ὁ συντάκτης τοῦ ὑπομνήματος, μὴ ἐπιμέμων ὅμως εἰς τοὺς τύπους προτείνει ὅπως ὀρισθῆ γενικὴ συνεδρία τοῦ Συλλόγου πρὸς μελέτην τοῦ ὑπομνήματος καὶ λῆψιν ἀποφάσεως περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ. Ὁ κ. Ἀθθεντόπουλος παρατηρεῖ ὅτι τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν γένει ἀνήκουσιν εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν ἀναλαβοῦσαν καὶ τὸ ἔργον καὶ τῆς Ἐκπαιδευτικῆς τοιαύτης καὶ ἐπομένως προτείνει ὅπως τὸ ὑπόμνημα πρὸ παντός παραπεμφθῆ εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν. Ὁ κ. Π. Ἀπέρης ἀναπτύσσει διὰ μακρῶν ὅτι τὸ ζήτημα εἶναι καθαρῶς ἰατρικὸν καὶ ἐπομένως ἐκφεύγον τὴν δικαιοδοσίαν πάσης ἄλλης ἐπιτροπῆς ὑπάγεται εἰς τὴν τῆς Βιολογικῆς καὶ υἰοθετησάσης καὶ συνιστώσης τοῦτο εἰς τὸν Σύλλογον, προτείνει ὅπως τὸ ὑπόμνημα μελετηθῆ μόνον ὑπὸ τοῦ προεδρείου, ἵνα μὴ ἡ ὑποβολὴ τούτου εἰς τὸν Σύλλογον καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐτυμηγορία μελῶν μὴ εἰδικῶς περὶ τὰ ἰατρικὰ προσβάλη πως καὶ τὴν Βιολογικὴν Ἐπιτροπὴν. Τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην ὑποστηρίζει καὶ ὁ κ. Μανουηλίδης. Ὁ κ. Ἀθθεντόπουλος ἀπαντῶν παρατηρεῖ ὅτι ἐξ ἀπλοῦ βλέμματος φαίνεται ὅτι τὸ ὑπόμνημα ἀφορᾷ τὸ μάθημα τῆς ὑγιεινῆς εἰς τὰ Σχολεῖά μας, οὐτινος ζητεῖται νὰ εἰσβιασθῆ ἢ εἰσαγωγῆ· ἐπομένως τὸ ζήτημα εἶναι καθαρῶς παιδαγωγικὸν καὶ ἐκπαιδευτικόν· ἐρωτᾷ δὲ ὁ κ. Ἀθθεντόπουλος ἐὰν εἶναι συμφέρον εἰς τὸ γόητρον τοῦ Συλλόγου τοῦ νὰ παρουσιασθῆ ἐνώπιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν κέντρου μετὰ σιωπὴν μακρὰν ἕνεκα λό-

γων ἀνεξερευνητῶν καὶ συστήσῃ τὸ ὑπὸ τῆς Βιολογ. Ἐπιτροπῆς ὑποβλλόμενον νῦν ὑπόμνημα. Δι' αὐτὸ ἐπιμένει εἰς τὴν γνώμην του ὅπως πρὸ παντὸς παραπεμφθῆ εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν. Ὁ κ. *Καραγιαννίδης* ὑποστηρίζει τὴν πρότασιν τοῦ κ. *Ἀνδρεάδου* ὡς καὶ ὁ κ. *Ζῶτος*, ἣτις καὶ τεθεῖσα εἰς ψηφοφορίαν γίνεται δεκτὴ. Ἀγγέλλεται τὸ β' καὶ ψηφίζεται παμπληθεῖ ὡς *ἐπίτιμον μέλος* ἡ *Α. Ε.* ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος κ. *Ι. Γρουπάρης*. Ἀγγέλλονται τὸ α' ὡς *ἐπίτιμα μέλη* τοῦ Συλλόγου προτεινόμενα ὑπὸ τοῦ προεδρίου οἱ κ.κ. *Chaumier*, ὑπουργὸς τῆς παιδείας τῆς Γαλλίας, καὶ *Max. Nordau*, φιλόσοφος κοινωνιολόγος. Ἀγγέλλεται τὸ α' ὡς *ἀντιπεσιέλλον μέλος* ὁ ἱερολ. *Κλεόπας Κοικυλίδης*, ἀρχιδιάκονος καὶ βιβλιοφύλαξ τοῦ Ἁγίου Τάφου προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. *Αὐθεντοπούλου*, *Εὐαγγελίδου* καὶ *Μυτακίδου*. Ἀγγέλλεται τὸ α' ὡς *τακτικὸν μέλος* ὁ κ. *Α. Καμπούρογλου* προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. *Μ. Ψαλίδα*, *Δ. Μανουηλίδου* καὶ *Μ. Αὐθεντοπούλου* καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης *Μυτιλήνης* κ. *Κύριλλος* προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. *Ψαλίδα*, *Πανταζίδου* καὶ *Δημοπούλου*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΛΣ'

("Ἐντακτος γενική).

Τῆ 9ῃ Μαΐου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ*, ἀντιπροέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ὁ *προεδρεύων* παραχωρεῖ τὸν λόγον εἰς τὸν κ. *Ι. Βαλαβάνην*, *πρόεδρον* τῆς Συντ. Ἐπιτροπῆς, ὅστις καὶ ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῆς οἰκείας Ἐπιτροπῆς, ἐφ' ἧς ὁ κ. *Ἀνδρεάδης* παρατηρεῖ ὅτι οὐδεὶς λόγος ἐγένετο περὶ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ αὐτῆς· εἰς ταῦτα ὁ κ. *Βαλαβάνης* ἀπαντᾷ ὅτι ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν διαχειρίζεται χρῆμα ὥστε νὰ ἔχη καὶ ἀπολογισμούς· ἄλλως τε καὶ δὲν ἔληξεν ἔτι ἡ ὅλη ἐργασία τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ περιοδικοῦ, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀγγελία τῆς ὅλης δαπάνης. Μεθ' ὃ ὁ α' ἀντιπρόεδρος κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ περὶ δημοσίων διαλέξεων κατὰ τὸ διαρρεῦσαν Συλλογικὸν Ἔτος· ὁ γεν. γραμματεὺς τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου· ὁ εἰδ. γραμματεὺς περὶ τῶν συνεδριῶν αὐτοῦ· καὶ ὁ λογιστής, τὴν οἰκείαν ἔκθεσιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΛΣ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 12ῃ Μαΐου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *Μ. ΨΑΛΙΔΑ*, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας ὁ γεν. γραμματεὺς κατ' ἀπόφασιν προηγουμένην τοῦ Συλλόγου ἀναγινώσκει τὸ ὑπὸ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀποσταλὲν ὑπόμνημα τοῦ προέδρου αὐτῆς κ. *Α. Διμαράκη* περὶ τῆς ὑγιεινῆς τῶν Σχολῶν μετὰ τῆς συστάσεως αὐτῆς ὅπως ὑποβληθῆ εἰς τὸ Πνευματικὸν ἡμῶν Κέντρον. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ τὸν λόγον λαβὼν ὁ κ. *Γαβριηλίδης* δηλοῖ ὅτι καὶ ὅτε τὸ ζήτημα τοῦ ὑπομνήματος συνεζητεῖτο ἐν τῇ Βιολογικῇ εἶχε παρατηρήσει ὅτι τοῦτο θίγει καὶ εἰσέροχεται καὶ εἰς ἐξέτασιν ζητημάτων ἐκπαιδευτικῶν καὶ εἶχε ζητήσει τὴν ἀπάλειψιν τοῦ μέρους τοῦ ἀφορώντος τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῆς ὑγιεινῆς ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς Σχολαῖς καὶ τὸν περιορισμὸν αὐτοῦ μόνον εἰς τὴν ὑγιεινὴν ἐπιβλεψιν τῶν Σχολῶν. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* χαίρει ὅτι καὶ ἐν τῇ Βιολογικῇ ἐπιτροπῇ ἠκούσθη ἤδη ἡ ὀρθὴ παρατήρησις τοῦ κ. *Γαβριηλίδου* καὶ δηλοῖ ὅτι δὲν θέλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν εὐσίαν τοῦ ζητήματος, ἀλλ' ἀπλῶς πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συζητήσεως ὑπομιμνήσκει ὅτι διακριτέον δύο ὅλως χωριστὰ μέρη τοῦ ὑπομνήματος ἦτοι τὰ τῆς διοργανώσεως τῶν Σχολῶν ὑπὸ ὑγιεινῆς ἔποψιν καὶ τὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ὑγιεινῆς ὡς μαθήματος ἰδίου καὶ προτείνει ὅπως τὸ β' μέρος παραπεμφθῆ εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν. Ὁ κ. *Ὁδ.* *Ἀνδρεάδης* προτείνει ὅπως μετὰ τὰ λεχθέντα ἀναβληθῆ ἡ περαιτέρω συζήτησις καὶ παραπεμφθῆ τὸ διδασκτικὸν μέρος τοῦ ὑπομνήματος εἰς τὴν Φιλολ. ἐπιτροπὴν, ἀφοῦ ἄλλως τε τοῦτο καὶ ἐπιβάλλει ὁ Κανονισμός. Ὁ κ. *Ἀπέρης* δηλοῖ ὅτι ἡ Βιολογικὴ ἐπιτροπὴ δὲν ἐνόει ὑποβάλλουσα τὸ ὑπόμνημα εἰς τὸν Σύλλογον νὰ γίνῃ δεκτὸν καὶ νὰ τεθῆ εἰς ἐφαρμογὴν ὡς ἔχει, διότι ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς ὅτι εἶναι κατὰ πολλὰ ἀτελής· ἀπλῶς ἐζήτηται ὅπως κατ' ἀρχὴν λυθῆ τὸ ζήτημα ἂν δεόν νὰ εἰσχωθῆ τὸ μάθημα τῆς ὑγιεινῆς εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς σχολεῖα καὶ ὅπως ὁ Σύλλογος ἐρωτήσῃ τὸ Πνευματικὸν κέντρον ἂν τοιαύτη τις μελέτη γενομένη ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου θὰ ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν

ἡμετέρων ἐκπαιδευτικῶν Ἀρχῶν. Διὸ πο-
 λεμεῖ, μετὰ μακρὰν ἀνάπτυξιν τῆς ὠφε-
 λείας τῆς ὑγιεινῆς καθόλου, τὴν παραπομπὴν
 τοῦ ὑπομνήματος εἰς τὴν Φιλολ. Ἐπιτροπὴν
 καὶ προτείνει ὅπως κατ' ἀρχὴν τὸ ζήτημα
 λυθῆ καὶ μετὰ ταῦτα παραπεμφθῆ εἰς τὴν
 Βιολογικὴν καὶ λοιπὰς οἰκείας ἐπιτροπὰς ἵνα
 βασανισθῆ καὶ ἐξονυχισθῆ ὅσον τὸ δυνατόν
 τελείως. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι
 ἡ ἐπιστολὴ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ζητεῖ
 τὴν ὑποβολὴν τοῦ ὑπομνήματος ὡς ἔχει εἰς
 τὰ Πατριαρχεῖα καὶ ἐρωτᾷ τὸν κ. Ἀπέρην
 πῶς τοιοῦτον ἀτελὲς ἔργον κατὰ τὴν ὁμολο-
 γίαν του εἶναι δυνατόν νὰ υἰοθετησῆ ὁ Σύλλογος
 καὶ ὑποβάλλῃ εἰς τὸ Πνευματικὸν ἡμῶν κέν-
 τρον. Σόλοικον ἐπίσης καὶ πρωτοφανῆ διὰ
 τὸν Σύλλογον θεωρεῖ καὶ τὴν ἐτέραν πρότα-
 σιν τοῦ κ. Ἀπέρη ὅπως προηγουμένως ἐρω-
 τηθῆ τὸ Ἀνώτατον ἡμῶν κέντρον ἂν θὰ ἐδέ-
 χετο τοιαύτην τινὰ ἐργασίαν τοῦ Συλλόγου.
 Ὁ κ. Αὐθεντιόπουλος παρατηρεῖ ὅτι εὐρι-
 σκόμεθα ἐν πλήρει ἀντιφάσει εἰς τὰ προαν-
 γνωσμένα πρακτικὰ ἤτοι πρὸς τὰ εἰρημένα
 ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. Ἀπέρη κατὰ τὴν προη-
 γουμένη συνεδρίαν, ὅτε δὲν ἐπέτρεπεν εἰς
 τὸν Σύλλογον νὰ ἐξενέγκῃ ἰδίαν γνώμην περὶ
 τοῦ ὑπομνήματος καὶ ἐζήτησι τὴν κατ' εὐ-
 θεϊαν παραπομπὴν αὐτοῦ ὡς εἶχεν εἰς τὰ
 Πατριαρχεῖα διὰ τοῦ Συλλόγου. Τὸ ἐπέειγον
 τῆς προτάσεως τοῦ κ. Ἀπέρη ἀπεκρούσθη
 τότε καὶ σήμερον δὲ ὁ Σύλλογος οὐδαμῶς
 μὲν διεκδικεῖ ἀρμοδιότητα ὡς πρὸς τὴν ἐπί-
 κρισιν τοῦ καθαρῶς ὑγιεινοῦ ἤτοι ἰατρικοῦ
 μέρους τοῦ ὑπομνήματος, ὅτι ἀφορᾷ ὅμως
 τὸ τῆς διδασκαλίας τῆς ὑγιεινῆς ἐν τοῖς σχο-
 λείοις, τῆς προκηρύξεως διαγωνίσματος πρὸς
 σύνταξιν καταλλήλων ἐγχειριδίων ὑγιεινῆς
 καὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῶν διδασκάλων εἰς τὸ
 εἰσβιαζόμενον οὕτω πολυτελῶς μάθημα ἢ καὶ
 τοῦ διορισμοῦ τῶν κατ' ἐνορίας ἰατρῶν ὡς
 διδασκάλων τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῶν τοιούτων
 καθαρῶς ἐκπαιδευτικῶν λεπτομερειῶν ἔχει οὐ
 μόνον δικαίωμα ἀλλὰ καὶ καθῆκον νὰ διίδῃ
 τὴν ὑπέρβασιν τῆς δικαιοδοσίας τοῦ ὑπομνη-
 ματογράφου ἰατροῦ καὶ διὰ τῶν μελῶν αὐ-
 τοῦ, πάντων λογίων, ἀρμοδιώτατα νὰ δια-
 κρίνῃ τὸν ἐκπαιδευτικὸν τοῦ ζητήματος χαρα-
 κτῆρα καὶ παραπέμψῃ αὐτὸ εἰς τὴν Φιλολ.
 Ἐπιτροπὴν, ἣτις κατὰ τὸν Κανονισμόν περι-
 λαμβάνει καὶ τὸ ἔργον καὶ τῆς ἄλλοτε ἐκπαι-
 δευτικῆς ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν δὲ τοῦ ζητήματος
 παρατηρεῖ ὅτι εἰς τὴν βεβαρημένην ἤδη ἀρκούν-

τως ἐκπαιδεύειν ἡμῶν θέλομεν νὰ προσθέσωμεν
 πολυτελέστατα καὶ νέον στοιχεῖον καὶ τοῦτο
 δι' αὐτοῦ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου καὶ ἄνευ
 τῆς γνώμης τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς
 οὕτω ἀσυγγνώστως παραγκωνιζομένης, διὰ
 τὸν λόγον ὅτι τάχα πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης
 εἶναι εἰσηγμένον τὸ μάθημα τοῦτο. Τὰς ἔμ-
 φρονας τῶν ἄλλων ἀποπειράς ἡμεῖς ἐκλαμβά-
 νομεν ἐν τῇ διακρινούσῃ ἡμᾶς πτωχαλαζονείᾳ
 ὡς γενικὰ καὶ ἀπαραίτητα πρὸς ἐφαρμογὴν
 μέτρα. Ὁ κ. Παναζίδης ὑπομνηστικῶς ὅτι καὶ
 ἄλλοτε ἀπεστάλη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ὑπό-
 μνημα τοῦ κ. Νούλη περὶ τῆς ὑγιεινῆς ἐπι-
 βλέψεως τῶν Σχολῶν, μείναν ἄχρις ὥρας
 ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπαντήσεως· προτείνει λοιπὸν
 ὅπως πρὸ παντὸς διαβήματος ἐρωτηθῆ εἴτε
 ἐπισήμως εἴτε ἀνεπισήμως τὸ Πατριαρχεῖον
 περὶ τοῦ πρώτου ὑπομνήματος. Ὁ κ. Μα-
 νουηλίδης φρονεῖ ὅτι κατὰ προηγουμένην τοῦ
 Συλλόγου ἀπόφασιν τὸ ζήτημα δέον νὰ συζη-
 τηθῆ ἀμέσως ὑπ' αὐτοῦ καὶ ληφθῆ σχετικὴ
 τις ἀπόφασις. Ὡς πρὸς τὰ ἀλλάχου συμβαί-
 νοντα παρατηρεῖ ὅτι ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἔτων
 τὸ ὑπουργεῖον τῆς παιδείας ἐν Γαλλίᾳ εἰσῆ-
 γαγε τὸ μάθημα τοῦτο ἀκριβῶς τῇ συστάσει
 τῆς Ἰατρικῆς Ἀκαδημείας καὶ ὥρισε τὸν
 ἀριθμὸν τῶν μαθημάτων τῆς ὑγιεινῆς καθ'
 ὄλον τὸ ἔτος εἰς ἕξ. Εἰς τὸ τελευταῖον ἀπαν-
 τῶν ὁ κ. Αὐθεντιόπουλος παρατηρεῖ ὅτι αὐ-
 τὸς ὁ ὀρισμὸς τῶν μαθημάτων τῆς ὑγιεινῆς εἰς
 ἕξ μαθήματα πείθει πόσον πρέπει νὰ εἰμεθα
 λιτότατοι εἰς τὰ τῆς ἡμετέρας ἐκπαιδεύσεως,
 ἥς τὴν ρύθμισιν μόνον οἱ ἐργάται αὐτῆς ταύ-
 τῆς καὶ ἐν τῷ Συλλόγῳ δέον νὰ πραγμα-
 τεύωνται. Ὁ κ. Σιδερίδης συντάσεται τῇ
 προτάσει τοῦ κ. Αὐθεντιοπούλου καὶ παρατη-
 ρεῖ ὅτι ὁ Σύλλογος δέον νὰ προβαίῃ εἰς τὴν
 μελέτην παντὸς ζητήματος ὠφελίμου κατ'
 αὐτὸν ἀδιαφορῶν ἂν ἡ ἐργασία αὐτοῦ αὕτη
 θὰ γίνῃ ἢ οὐ δεκτὴ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων. Ὁ
 κ. Καραγιαννίδης φρονεῖ ὅτι πολλὰ ἐλέχθη-
 σαν ἀτόπως καὶ προῶρος καὶ ὑποστηρίζει τὴν
 γνώμην τοῦ κ. Παναζίδου ἵνα μὴ καὶ πάλιν
 ἐκτεθῆ ὁ Σύλλογος. Ὁ κ. Γαβριηλίδης προ-
 τείνει τὴν ἐκ νέου παραπομπὴν τοῦ ὑπομνήμα-
 τος εἰς τὴν Βιολογικὴν ἐπιτροπὴν, ἣν πρότασιν
 δέχεται καὶ ὁ κ. Ἀπέρης. Μεθ' ὃ τίθεται
 εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρότασις τοῦ κ. Αὐθεντιο-
 πούλου, ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῶν κ. Σιδερί-
 δου καὶ Ἀνδρεάδου καὶ γίνεται δεκτὴ. Ἀγ-
 γέλλονται τὸ β' καὶ ψηφίζονται ὡς ἐπίτιμα
 μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ. Chaumier καὶ

Max Nordau προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου, ὁ κ. *Κλεόπας Κοικυλίδης*, ἀρχιδιάκονος καὶ βιβλιοφύλαξ τοῦ Παναγίου Τάφου προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου. Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφίζονται ὡς τακτικά μέλη ὁ ἅγιος *Μυιλήνης Κύριλλος* καὶ ὁ κ. *Α. Καμπούρογλου*. Ἀγγέλλονται τὸ α' ὡς τακτικά μέλη οἱ κ. κ. *Τιβέριος* καὶ *Μακρῆς*, ἰατροὶ καὶ *Βλ. Μιρμίρογλου* δικηγόρος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν *Μ. Ψαλίδα*, *Μανουηλίδου* καὶ *Δημοπούλου*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΛΗ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 19ῃ Μαΐου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *Μ. ΨΑΛΙΔΑ*, προέδρου

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἐπὶ τῆς συντάξεως τῶν ὁποίων ὁ μὲν κ. *Ἀνδρεάδης* παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῇ προτάσει αὐτοῦ παρελείφθη ἡ προσθήκη περὶ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ κ. *Νούλη*, ὁ δὲ κ. *Μανουηλίδης* ὅτι παρελείφθη ἡ ὑπ' αὐτοῦ γενομένη παρατήρησις ὅτι καὶ σήμερον ἐν Γαλλίᾳ διδάσκεται τὸ μάθημα τῆς ὑγιεινῆς εἰς 12 μαθήματα ἀπ' αὐτῶν τῶν δημοτικῶν Σχολῶν, μεθ' ὃ γίνονται δεκτά. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι τὸ ὑπόμνημα τοῦ κ. *Νούλη* παρεπέμφθη εἰς τὴν Βιολογικὴν Ἐπιτροπὴν. Ἀναγινώσκει ὁ κ. γεν. γραμματεὺς τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ ἐπιστολὴν τῆς Πρυτανείας τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἀγγελούσης ὅτι ἡ Σύγκλητος ἔνεκεν οικονομικῶν λόγων δὲν ἐψήφισε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ διὰ τὸν Σύλλογον ἐπίδομα καὶ ὅτι θὰ φροντίσῃ ὅπως ψηφισθῆ κατὰ τὸ ἐπίον Ἀκαδημικὸν ἔτος. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι τὸ προεδρεῖον θὰ σπεύσῃ νὰ ἐκφράσῃ τὴν λύπην του ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν παράκλησίν του ὅπως ψηφισθῆ τὸ ἐπίδομα κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος. Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι συνφῶδ' αὐτῶ κανονισμῶ οἱ ἀρχιτέκτονες μέλη τοῦ Συλλόγου ἀπετέλεσαν ἰδίαν Ἐπιτροπὴν, τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν, εἰς ἣν θὰ γίνωνται δεκτοὶ ἀρχιτέκτονες διπλωματοῦχοι καὶ μὴ, διακρινόμενοι ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ καὶ προτεινόμενοι ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἀγγέλλονται τὸ α' ὡς τακτικά μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ ἀρχιτέκτονες *I. Aznavour*, *I. Emine*, *Leon Gurékian*, *G. Nafilian*, *I. Nahoum*, *Y. Pekmezian*, *Th. Kouyand*, *G. Semprini*, *G. Tedeski*, *A. Tahtadjian*, *L. Valeri*, *H. Vuccino*, *H. Libey*,

Vidat bey, *A. Ἰωαννίδης*, *A. Τσιγκρίας*, *Γ. Κούλουθρος*, *Κ. Κυριακίδης*, *Γ. Λιάρδος*, *B. Μαυρόπουλος*, *B. Μανρογορδάτος*, *M. Βλασιάδης*, *Φ. Ζαχαριάδης*, *Στ. Χρησιδῆς*, *Γ. Κοσματόπουλος*, *Γ. Θεοχαρίδης*, *Κ. Λιβανόπουλος*, *A. Γενί-Δουναῖς* καὶ οἱ κ. *Μακρῆς* καὶ *Τιβέριος*, ἰατροὶ καὶ *Μιρμίρογλου*, δικηγόρος ἀγγέλλονται καὶ ψηφίζονται τὸ β' ὡς τακτικά μέλη.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΛΘ'

ΕΚΤΑΚΤΟΣ

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΟΡΤΗ

Τῆ 25ῃ Μαΐου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *Μ. ΨΑΛΙΔΑ*, προέδρου

Προϊσταμένης τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἴκ. Πατριάρχου κ. *Ἰωακείμ* τοῦ Γ' καὶ παρόντων πολλῶν ἐκ τῶν Σεβασμιωτάτων Συνοδικῶν καὶ λοιπῶν κληρικῶν, τῆς Α. Ε. τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. *Ἰωάν. Γρυπάρη*, πολλῶν μελῶν τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου, ἀντιπροσώπων διαφόρων φιλεκαπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν σωματείων καὶ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, καὶ πλείστων ἐγκρίτων μελῶν τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, ἀρχεται ἡ συνεδρία. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀλληλογραφίας ὑπὸ τοῦ γεν. γραμματέως, ὁ μὲν πρόεδρος κ. *Μ. Ψαλίδας* ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ ΜΒ' Συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων, ὁ δὲ νέος α' ἀντιπρόεδρος κ. *Μηνᾶς Αὐθεντόπουλος* ἐπιστημονικὴν ἀνακοίνωσιν περὶ «*Περὶ προγράμματος, μεθόδου καὶ πόρων*».

Μετὰ ταῦτα ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης διὰ συντόμου προσλαλιᾶς ἐπισφραγίζων τὴν τελετὴν ἐψηφολόγησε τὸ ἔργον τοῦ Συλλόγου, καταστήσας αὐτὸ διὰ τῶν εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Χ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΛΒ' ἑκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 25ῃς Ἀπριλίου 1903.

Ἐρίμοι ἑταῖροι,

Ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπεία ἄμα τῇ ἐνάρξει τοῦ ΜΒ' Συλλογικοῦ ἔτους καταρτίσασα τὸ

γραφεῖον αὐτῆς διὰ τῆς ἀναδείξεως προέδρου μὲν τοῦ αἰδεσιμωτάτου πρεσβυτέρου κ. *Κωνσταντίνου Καλλινίκου*, γραμματέως δὲ τοῦ κ. *Χρ. Πανταζίδου*, ἐπελάβετο τῶν οἰκείων ἐργασιῶν συγκροτήσασα μέχρι τοῦδε δεκα καὶ τέσσαρας ἐν ὄλῳ συνεδρίας.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἐγένετο μὲν σκέψις περὶ ἀναθεώρησης ἢ καὶ ἀπλῆς ἀναδημοσιεύσεως τοῦ ἀπὸ τοῦ 1896 ἀνασυντεταγμένου προγράμματος τῆς γραμματικῆς τοῦ Κραπαναίου ἀγῶνος, ἀλλ' οὐδεμίᾳ τότε περὶ τούτου ὀριστικῇ ἐλήφθη ἀπόφασις, ἀνετέθη ἐρέτος τὸ ἔργον εἰς εἰδικὴν ἐκ τῶν κυρίων *Ἀλ. Ζαμαρίου* καὶ *Χρ. Πανταζίδου* ἐπιτροπεῖαν, ἣτις μετ' ἐπιτάσεως ἀκριβοῦς μελετήσασα τὸ εἰρημένον πρόγραμμα ὑπέβαλεν ἐν δυοῖ τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπεῖας συνεδρίας τὸ πόρισμα τῆς ἐργασίας αὐτῆς τυχὸν μετὰ τὴν γενομένην συζήτησιν τῆς πλήρους ἐγκρίσεως τῆς ὀλομελείας. Καὶ οὕτω διὰ τοῦ εἰρηγητοῦ κ. *Χρ. Πανταζίδου* ὑποβληθὲν ἐν τῇ ἐκτάκτῳ γενικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ τῆς 16ης Δεκεμβρίου 1902 τὸ καὶ αὐθις ἀναθεωρηθὲν πρόγραμμα τῆς Γραμματικῆς τῆς καθαρευούσης νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς διδασκαλίαν τῶν παιδευομένων ἐν ταῖς ἀσικαῖς σχολαῖς ἔτυχε τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ Συλλόγου, ὀρίζοντος διὰ τὸ δυσχερὲς τῆς συντάξεως τοιοῦτου ἔργου βραβεῖον φράγκων χρυσῶν χιλίων (1000) ἀντὶ τῶν προκεκρυγμένων ἐπτακοσίων πενήκοντα (750) ἀπονεμηθησόμενον τῇ συγγραφῇ τῆς ἐγκριθησομένης γραμματικῆς κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτῆν τοῦ Συλλόγου τοῦ 1904.

Εὐθὺς δὲ μετὰ τοῦτο ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπεῖα ἐπελάβετο τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ διαγράμματος τῶν ὑπολειπομένων βραβείων τοῦ αὐτοῦ ἀγῶνος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ φιλογενὴς ἀθλοθέτης κ. Κ. Καραπάνος δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ὑπὸ χρονολογίαν 29ης Μαρτίου 1874 ἀνέθηκεν κεῖς τὴν ἀγωνοδικίαν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἀγώνισμα ἐκ δεκά χιλιάδων φράγκων» πρὸς ἔκδοσιν διδασκτικῶν βιβλίων τῆς πρώτης παιδείσεως, ἐκ δὲ τῶν ὀρισθέντων δεκά καὶ ἐννέα βραβείων ἀπενεμήθησαν ἕκτοτε (1880-98) ὁκτώ, ἦτοι ἐν ὄλῳ φράγκα χρυσᾶ 4250 καὶ ὑπολείπονται ἔτι πλὴν τῶν προωρισμένων ἤδη 1000 φρ. τῆς γραμματικῆς δεκά βραβεῖα ἦτοι ἑλληνικῆς ἱστορίας, φυσικῆς ἱστορίας, ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως, πραγματικῶν διαλέξεων, συλλογῆς ἄσμάτων, καλλιγραφίας, ὑγιεινῆς, κηπουρικῆς καὶ ἀναγνώ-

σματαρίου χάριν τοῦ λαοῦ, ἡ φιλολογικὴ ἐπιτροπεῖα ἐν ἐπανειλημμέναις συνεδρίασις συσκεψαμένη ἐθεώρησε καλὸν νὰ τροποποιήσῃ κατὰ τὰς νῦν ἀπαιτήσεις τῆς παρ' ἡμῖν ἀστικῆς παιδείσεως τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνωθι ὠνομασμένων βραβείων, ὄρισάσα 1000 μὲν φράγκα χρυσᾶ πρὸς σύνταξιν φυσικῆς ἱστορίας καταλλήλως παρενειρομένων καὶ γνώσεων ὑγιεινῆς καὶ κηπουρικῆς, ἄτε τῶν μαθημάτων τούτων αὐτοτελῶς μὴ διδασκομένων, 1000 δὲ φρ. χάριν τοῦ λαϊκοῦ ἀναγνώσματαρίου, ἀνὰ 500 δὲ πρὸς σύνταξιν ἱστορίας ἑλληνικῆς καὶ πρὸς συλλογὴν ἄσμάτων καὶ ἰδίως δημοτικῶν καὶ 600 φρ. πρὸς ἔκδοσιν ἰχνογραφίας. Παρεκάλεσε δὲ δι' ἐπιστολῆς αὐτῆς τὸ ἐρίτιμον προεδρεῖον ὅπως ἀνακοινοῦμενον ταῦτα τῷ ἐξοχωτάτῳ ἀγωνοθέτῃ καταδείξῃ ἀρμοδίως αὐτῷ τὴν ἀνάγκην νὰ προσθήσῃ εἰς τὸ ὑπολειπόμενον ποσὸν τῶν 1150 φράγκων ἔτι περὶ τὰ 1000 πρὸς προκήρυξιν καὶ τοῦ ἀπαραιτήτου ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως χάριν τῶν διδασκάλων, καθοτι φαίνεται ὅτι ὁ *Βουτιναῖος ἀγὼν*, εἰς ὃν ἐξ ἀρχῆς μετετέθη τὸ εἰρημένον διαγώνισμα, ἐναυάγησε δυστυχῶς. Ἄλλ' ἐν τούτῳ ἀνετέθη καὶ εἰς εἰδικὴν ἐκ τῶν κυρίων *Μ. Αὐθινοπούλου*, *Δ. Οἰκονομίδου* καὶ *Ἀθ. Ἰωάννου* ἐπιτροπεῖαν ἡ μελέτη καὶ ἀναθεώρησις τοῦ ἀπὸ τοῦ 1882 συντεταγμένου προγράμματος τῆς φυσικῆς ἱστορίας.

Τῆς δ' ἐπιστάσεως τῆς ἐκδόσεως τῆς *Ζωγραφείου ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης* ἀνατεθειμένης τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιτροπεῖᾳ παρεπέμφθη ταύτη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐπιστολῇ τοῦ ἑλλογίμου κ. *Σπ. Μωραΐτου* αἰτουμένου τὴν ἔκδοσιν τοῦ Πλάτανος, ἣτις καὶ ἀνετέθη αὐτῷ ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως ἀπάντων τῶν ἄρθρων τοῦ κεκανονισμένου τῆς Βιβλιοθήκης προγράμματος. Εὐχαρίστως δὲ εἶδομεν συμπληρωμένον ἐφέτος καὶ τὸν *Γ' τόμον τῶν τοῦ Εὐριπίδου ἁπάντων*, ἅπερ σοφῶς ἅμα καὶ περισκεμμένως φιλοτεχνεῖ ἀπὸ πολλοῦ ὁ πολὺς *Δ. Βερναρδάκης*, καὶ ἀναγγέλλομεν ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἔσται κατὰ τὰ πάντα ἔτοιμος καὶ *δεύτερος τόμος τῶν τοῦ Σοφοκλέους τραγωδιῶν παρασκευαζομένων* ἀτρύτοις πόνοις ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου φιλόλογου κ. *Πέτρου Παπαγεωργίου*. Ἐν προσεχεῖ δὲ συνεδρίᾳ θὰ ληφθῇ ἡ δέουσα μέριμνα καὶ περὶ ἄλλων ἔργων τῆς ὑπὸ τοῦ αἰοδίου μεγάλου τοῦ Συλλόγου ἡμῶν εὐεργέτου πλουσίως τῷ ἔθνει δωρουμένης πολυτιμοτάτης ταύτης Βιβλιοθήκης. Ἐὰν δὲ εἰς ταῦτα προσθέσωμεν

ὅτι καὶ ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπεία εἰς ἐπιστολὴν τοῦ ἐριτίμου προεδρείου συνιστῶντος καὶ παρακαλοῦντος ὅπως χάριν τῆς ἐπανόδου τῆς προτέρας τῶν τακτικῶν εἰδικῶν συνεδριῶν ἐπιστημονικῆς ζωηρότητος ὑποβάλλωνται ἐν ταύταις καὶ παρ' ἡμῶν δύο τοῦλάχιστον ἐτησίως ἐπιστημονικαὶ διατριβαὶ γενικωτέρου διαφέροντος ἔσπευσε νὰ συμμορφωθῆ, ἀσμένως ἐν καιρῷ ὑποβλόντος τοῦ ἐριτίμου ἐταίρου κ. **Ι. Ἀσπριώτου** ἀξιόλογον φιλολογικὴν ἐργασίαν περὶ **Ἐκάλης τοῦ Καλλιμάμου**, καὶ ἄλλων ἐταίρων προθύμως ὑποσχομένων παρασκευὴν ἐν τῷ μέλλοντι ὁμοίων πραγματειῶν, ἔχομεν σύντομον σκιαγραφίαν τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο λιτῶν ἐργασιῶν τῆς φιλολογικῆς τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπείας.

Ἐλπίζωμεν δ' ὅτι κατὰ τὸ ἐπιόν ἔτος θὰ ἔχωμεν ἀφθονωτέραν συγκομιδὴν φιλολογικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς ἐργασίας, ἐπιδεικνυομένης μείζονος παρὰ πάντων τῶν ἐταίρων ἐνεργείας καὶ ζηλωτῆς προθυμίας πρὸς διάσφιν ἀλλὰ καὶ ἐπαύξεισιν τῆς πολλῶν μόχθῳ ὑπὸ τῶν προκατόχων ἡμῶν κληροδοτηθείσης ἱερᾶς παρακαταθήκης. Γένοιτο.

ΚΑΡΑΠΑΝΕΙΟΣ ΑΓΩΝ

Πρόγραμμα Γραμματικῆς τῆς καθαρουργίας νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς χρῆσιν τῶν παιδευομένων ἐν ταῖς Ἀστικαῖς σχολαῖς, ὑποβληθὲν τῷ Συλλόγῳ ἐν τῇ ΑΥΙΣΤ' ἐκτάκτῳ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 16ης Δεκεμβρίου 1902

ὑπὸ ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

Εἰσηγητοῦ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπείας

§ Ὁ ἐν Κων/πόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογ. Σύλλογος δημοσιεύων καὶ αὐθις τὸ ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπείας ἀναθεωρηθὲν πρόγραμμα πρὸς σύνταξιν δύο τευχῶν Γραμματικῆς τῆς καθαρουργίας νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπὶ τῷ Καραπανείῳ ἀγῶνι, προκηρύσσει βραβεῖον ἐκ χιλίων (1000) φρ. χρυσῶν, δυνάμενον καὶ νὰ διαιρεθῆ εἰς φράγμα χρυσᾶ τετρακόσια (400) χάριν τοῦ πρώτου τεύχους καὶ εἰς ἑξακόσια (600) χάριν τοῦ Β' τεύχους.

§ Τὰ χειρόγραφα εὐανάγνωστα καὶ καλῶς γεγραμμένα ἀποστέλλονται τῷ Συλλόγῳ ἀνωδύμως, φέροντα ρητόν τι ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου καὶ ἐν ἐπισυνημμένῳ ἐνσφραγίστῳ δελτίῳ ἐγ-

κλειόμενον τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1903. Ἡ δὲ κρίσις τῶν ὑποβληθησομένων ἔργων θ' ἀνακοινωθῆ κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου ἑορτῆν τοῦ 1904.

§ Τὰ χειρόγραφα τηροῦνται ἐν τῷ τοῦ Συλλόγου γραφεῖῳ, ὁπότεν μόνος ὁ συγγραφεὺς δύναται νὰ λάβῃ ἀντίγραφον.

§ Ἐπὶ τούτῳ ὑποβάλλονται πρὸς τοὺς βουλομένους νὰ μετάσχωσι τοῦ προκειμένου ἀγῶνος τῆς συντάξεως Γραμματικῆς πρὸς χρῆσιν τῶν παιδευομένων ἐν ταῖς παρ' ἡμῖν ἀστικαῖς σχολαῖς αἱ ἑξῆς ὁδηγίαι:

α') Ἐπειδὴ ἡ σύνταξις Γραμματικῆς τῆς καθαρουργίας νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς χρῆσιν τῶν παιδευομένων ἐν ταῖς παρ' ἡμῖν λεγομέναις δημοτικαῖς καὶ ἀστικαῖς σχολαῖς εἶναι λίαν δυσχερῆς, δυσχερεστέρα ἴσως, δύναται τις νὰ εἴπῃ, τῆς συντάξεως Γραμματικῆς τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὁ μέλλων νὰ ἀναλάβῃ τὸ οὐκ εὐκαταφρόνητον τοῦτο ἔργον πρέπει πρὸ παντὸς νὰ γινώσκῃ ὅτι ἡ καθαρουργοῦσα νέα Ἑλληνικὴ, ὡς καὶ ἡ χύδην γλῶσσα, ἕτερα τις φάσις τῆς ἀρχαίας οὔσα, παρ' αὐτῆς ἔχει τὴν σύστασιν καὶ ἐν τοῖς πλείστοις τὸ ὑλικὸν καὶ τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς. Τούτου δ' ἕνεκα οὐ μόνον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ λέξεις, αἱ σημασίαι αὐτῶν καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν τύπων ταυτίζονται ἐν ἀμφοτέραις ταῖς γλώσσαις, ἀλλὰ καὶ φράσεις οὐκ ὀλίγαι καὶ ἰδιωτισμοὶ διεσώθησαν ἢ καὶ παρελήφθησαν ἐκ τῆς ἀρχαίας, πολλαχοῦ δὲ καὶ τὸ αὐτὸ διήκει πνεῦμα ἐν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ ἐν τῇ νέᾳ γλώσσῃ μετὰ λεκτικῶν παραλλαγῶν ἢ καὶ ἄνευ τοιούτων.

β') Ἡ κατάταξις τῆς ὕλης πρέπει νὰ βαίνῃ κατὰ σύστημα μεθοδικόν, ἡ δὲ ἐκλογή καὶ διεξαγωγή αὐτῆς νὰ γίνηται οὕτως ὥστε ὁ μαθητὴς πάντοτε ἐκ τῶν ἀπλουστέρων καὶ εὐληπτοτέρων νὰ προχωρῇ εἰς τὰ δυσχερέστερα καὶ δυσληπτότερα.

γ') Πρὸ τῆς διδασκαλίας οἰοῦδήποτε κανόνος ἢ καὶ ὀρισμοῦ προτάσσονται ἐκάστοτε κατάλληλα παραδείγματα ὥστε εὐκόλως ἐκ τούτων νὰ ἐξάγῃται ὁ κανὼν ἢ ὁ ὀρισμὸς. Οἱ δ' ὡς τοιαῦτα παραδείγματα χρησιμεύοντες τύποι πρέπει νὰ ᾧσιν ἄρτιοι, καθαροὶ καὶ δόκιμοι.

δ') Ὡς παραδείγματα προτιμῶνται συνήθως λέξεις καὶ φράσεις γνωσταί, ἵνα εὐχερέστερον ἐφαρμόζηται ἐπὶ τούτων ὁ κανὼν, ἀλλ' ἐν μέτρῳ τινὶ νὰ παρενδύονται ὅπου δεῖ καὶ λέξεις καὶ φράσεις τέως ἄγνωστοὶ τῷ μαθητῇ,

ὅπως οὕτω βαθμηδὸν αὐξήσῃ οὗτος καὶ κατὰ τοῦτο τὰς γνώσεις αὐτοῦ.

ε') Πλὴν τῶν προτασσομένων ἰκανῶν γυμνασμάτων ἐν τύποις ἀπλῶν λέξεων ἢ καὶ ἐν ὀλοκλήροις προτάσεσι καὶ ἕκαστος κανὼν πρέπει νὰ φέρῃ σχετικὰ τινα παραδείγματα πρὸς ἀμεσωτέραν αὐτοῦ ἀντίληψιν καὶ ἐφαρμογὴν, καὶ τὰ παραδείγματα ταῦτα, ἰσάκεις μάλιστα ἀποτελοῦνται ἀπλῶς ἐκ λέξεων, καὶ αἱ ἐξαιρέσεις νὰ κατατάσσονται ἐν ἀλφαβητικῇ τάξει πρὸς εὐχερεστέραν αὐτῶν ἀπομνημόνευσιν.

ς') Πᾶς κανὼν ἢ ὀρισμὸς ἔστω ὅσον τὸ δυνατὸν σύντομος καὶ ἐν γλώσσῃ σαφεὶ καὶ εὐλήπτῳ γεγραμμένος, ἵνα μὴ τὸ φύσει ξηρὸν καὶ ἀτερπὲς τῆς γραμματικῆς μάθημα κατασιτῇ ξηρότερον καὶ ἐμποιήσῃ κόρον καὶ ἀποστροφὴν. Αἱ δὲ προτάσεις καὶ φράσεις ὅπου δυνατὸν ἔστωσαν ἀλληλένδετοι καὶ μορφωτικαὶ τῆς ψυχῆς.

ζ') Τὰ πρὸς κλίσει παραδείγματα ἔστωσαν μὴ μόνον λέξεις γνωσταί, ὡς προελέχθη, ἀλλὰ καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν σύντομοι, προτασσομένων τῶν ὀλιγοσυλλάβων καὶ βαθμηδὸν ἐπιτασσομένων τῶν πολυσυλλάβων.

η') Τὰ δυσληπτότερα καὶ δυσπεπτότερα καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις ἄς ἐπαναλαμβάνονται διὰ καταλλήλως παρενευρομένων παραδειγμάτων.

θ') Ὅπου παρίσταται ἀνάγκη ἀναγράφονται ἀπλῶς λέξεις, ἐξ ὧν νὰ δύνηται ὁ μαθητὴς νὰ σχηματίζῃ ἐτέρας παραγώγους ἢ καὶ συνθέτους ἢ καὶ προτάσεις ὀλοκλήρους, ὥστε νὰ ἐξασκῆται ἢ τοῦ μαθητοῦ αὐτενεργία καὶ ἢ πρὸς τοὺς κανόνας τελειότερα αὐτοῦ ἐξοικειώσεις.

ι') Ἐκάστῳ μαθήματι ἐπισυνάπτεται κατ'ἀλλήλον γύμνασμα πρὸς τε τὴν ἔγγραφον καὶ τὴν ἄγραφον τοῦ μαθητοῦ περὶ τὰ διδασκόμενα ἄσκησιν, ἢ δὲ εἰς νέον μάθημα μετάβασις γίνεται πάντοτε λογικῇ καὶ ψυχολογικῇ διὰ καταλλήλου συνδέσεως καὶ σχέσεως.

ια') Ἡ συντακτικὴ ὕλη πρέπει νὰ κατανέμηται κατὰ τὰ διάφορα τῆς κυρίως γραμματικῆς κεφάλαια, πολλοῦ δὲ νὰ γίνηται χρῆσις καταλλήλῳ προτάσεων καὶ φράσεων, ἐξ ὧν εὐκόλως ἔπειτα συνάγονται καὶ οἱ σχετικοὶ συντακτικοὶ κανόνες.

ιβ') Ἡ γλώσσα τοῦ ὅλου βιβλίου ἔστω συναφῆς, καθαρὰ καὶ εὐληπτος, ἀναλόγως τῆς διανοητικῆς τῶν παιδῶν ἀναπτύξεως.

ιγ') Ὡς ὕλη τοῦ πρώτου κύκλου λαμβάνεται πᾶν ὅ τι ἐπαρκεῖ ὡς στοιχειώδης γνώσις τῆς

γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ καὶ εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ τὸν βαθμὸν τῆς ἀναπτύξεως τῶν τὸ τρίτον καὶ τέταρτον ἔτοςτῆς μαθητείας διανούντων παιδῶν. Τύποι ὁμαλοὶ καὶ παραδείγματα ἐν αὐτῇ ἔστωσαν ἄφθονα, τὸναντίον δὲ κανόνες καὶ ὀρισμοὶ καὶ ἀνώμαλοι τύποι ὅσον οἶόν τε ὀλιγώτεροι. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ σύστημα καὶ τὴν αὐτὴν μέθοδον πρέπει νὰ ἐξελιχθῇ καὶ ἡ ὕλη ἢ προωρισμένη πρὸς διδασκαλίαν ἐν τῷ δευτέρῳ κύκλῳ· ἀλλ' ἐν τῷ κύκλῳ τούτῳ πλὴν τῆς συντόμου ἐπαναλήψεως τοῦ ἐν τῷ πρώτῳ περιχομένου συμπεριλαμβάνεται καὶ πᾶν ὅ τι ἐξ ἐκείνου παρελείφθη εἴτε ὡς λίαν ἀνώμαλον καὶ πολύπλοκον εἴτε ὡς ξένον τῇ πρώτῃ ἀνάγκῃ. Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῷ κύκλῳ τούτῳ πρέπει νὰ ὦσιν ἄφθονώτεροι οἱ κανόνες καὶ τὰ γυμνάσματα.

ιδ') Καὶ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ κύκλῳ σημειοῦνται οἱ συνηρημένοι ὀνοματικοὶ καὶ ρηματικοὶ τύποι, τιθεμένων ἐν παρενθέσει τῶν ἀσυναίρετων. Ἐν ἀμφοτέροις δ' ὁμοίως τοῖς κύκλοις πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τις τὴν χρῆσιν τύπων διαλεκτικῶν ἢ καὶ λέξεων ποιητικῶν ἀρχαίων, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν τῇ γραμματικῇ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.

§ Κατὰ τὰς προηγουμένας ὁδηγίας τὸ ὕλικόν τῶν δύο τευχῶν τῆς προκηρυσσομένης ταύτης Γραμματικῆς ἔστω τὸ ἐξῆς καταλλήλως διανεμόμενον.

Α') Πρότασις, λέξις, συλλαβή, γράμματα, τόνοι, πνεύματα. Συλλαβισμός, ἐκθλιψίς, κρᾶσις. Οὐσιαστικόν, ἐπιθέτον, ἄρθρον, ἀριθμός, πτώσεις. Ἄσυναίρετα καὶ περισπώμενα πρώτης καὶ δευτέρας κλίσεως. Συμφωνόληκτα καὶ φωνηεντόληκτα τρίτης κλίσεως. Ἀνώμαλα τρίτης κλίσεως. Ἰδιόκλητα. Ὁμαλὰ καὶ ἀνώμαλα ἐπιθέτα. Συμφωνία οὐσιαστικοῦ καὶ ἐπιθέτου. Βαθμοὶ ἐπιθέτων. Ἐπιρρήματα παράγωγα ἐξ ἐπιθέτων. Ἀριθμητικά, ἐπιρρήματα παράγωγα ἐξ ἀριθμητικῶν. Ἄντωνυμια. Συμφωνία ἄντωνυμιῶν καὶ ὀνομάτων. Ρῆμα, χρόνοι, ἀριθμοί, πρόσωπα, ἐγκλίσεις, διαθέσεις καὶ συζυγίαι αὐτοῦ. Σχηματισμὸς μονολεκτικῶν χρόνων βαρυτόνων φωνηεντολήκτων ρημάτων. Μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου. Περιφραστικοὶ χρόνοι. Συμφωνόληκτα ρήματα. Αὐξήσις καὶ ἀναδιπλασιασμός. Περισπώμενα ρήματα. Ἀνώμαλα ρήματα. Ἄκλιτα μέρη τοῦ λόγου. Σύνθετα ὀνόματα καὶ ρήματα μετὰ προθέσεων. Σχη-

ματισμός τῶν μετὰ προθέσεων ρημάτων καὶ ἰδίως ἐν τοῖς ἱστορικοῖς καὶ ἀνωμάλοις χρόνοις.

Β') Ἀπλή, σύνθετος καὶ πεπλατυσμένη πρότασις. Διορισμοὶ οὐσιαστικοῦ καὶ ἐπιθέτου. Ἀντικείμενον. Ἐπιρρηματικοὶ διορισμοί. Παθητικὸν καὶ μέσον ρῆμα. Σύνδεσις προτάσεων καὶ εἶδη αὐτῶν. Σύνδεσις κατὰ παρατάξιν καὶ καθ' ὑπόταξιν. Συντακτικὴ ἀνάλυσις περιόδου. Μετοχή. Ἀπαρέμφατος. Στίξις.

Γ') Παράγωγοι λέξεις. Παραγωγή οὐσιαστικῶν, ἐπιθέτων, ρημάτων καὶ ἐπιρρημάτων. Σύνθετα. Πρῶτον καὶ δεύτερον συνθετικὸν μέρος. Τονισμός συνθέτων καὶ σημασία αὐτῶν.

§ Ἡ ὕλη τοῦ ὅλου ἔργου πρέπει νὰ κανοισθῆ οὕτως ὥστε τὸ ὅλον νὰ συμπεριλάβῃ περὶ τὰ δέκα καὶ ἑπτὰ τυπογραφικὰ φύλλα εἰς 16ον, διανεμόμενα εἰς δύο τεύχη, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἐξ ἑπτὰ τὸ πολὺ φύλλων, τὸ δὲ δεύτερον ἐκ δέκα.

§ Ἄν ὁ εἰς τὸν ἀγῶνα κατερχόμενος νομίξῃ ἄλλην μέθοδον καὶ διάταξιν προσφορωτέραν ἢ τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν, δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀλλ' ὀφείλει νὰ εἴπῃ τοὺς λόγους τῆς προτιμήσεως.

Ἀνεγνώσθη, συζητήθη καὶ ἐνεκρίθη ἐν δυοῖς συνεδρίαις τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπείας, τῇ 26ῃ Νοεμβρίου καὶ τῇ 3ῃ Δεκεμβρίου 1902.

Ἰπεβλήθη καὶ ἐπέψηφίσθη ἐν τῇ ΑΥΓΣ' ἐκτάκτῳ γενικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ τῆς 16ης Δεκεμβρίου 1902.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΛΒ' ἑκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 25ης Ἀπριλίου 1903.

Κύριοι συνάδελφοι,

Πρόεδρος ἐξελέγη ὁ κύριος Α. Μόρτιμαν, γραμματεὺς ὁ κ. Ε. Α. Σιδερίδης· τῶν συγκροτηθεισῶν ὀκτῶ συνεδρίων τεσσάρων προήδρευσεν ὁ τακτικὸς πρόεδρος, τριῶν ὁ κ. Α. Κοπάσης καὶ μιᾶς ὁ κ. Ἰω. Βαλαβάνης, κωλυθέντος τοῦ κ. Μόρτιμαν· τούτων μίαν ἐτίμησε διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ ὁ κ. Ζεφάρο-

βιτζ, πρόξενος τῆς Αὐστρουγγαρίας ἐναυθα, καὶ μίαν ὁ ἐρίτιμος κ. Γ. Α. Ζαρίφης.

Τὰς γενομένας ἐργασίας συνοψίζομεν ἐν ταῖς ἐξῆς γενικαῖς γραμματικαῖς.

Α' Ἀρχαιολογικαὶ ἐν γένει. — Ἐκ τῆς καθόλου ἀρχαιολογικῆς κινήσεως καὶ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἀνακαλύψεων, τῶν ἐνεργουμένων ὑπὸ κυβερνήσεων, σωματείων καὶ ἀτόμων, ἀκροθιγῶς ὅλως ἀσχολεῖται ἡ Ἐπιτροπή, ἅτε μὴ ἔχουσα, τὸ γε νῦν, μέλη εἰδικῶς περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν ἀσχολούμενα· οὐχ ἤττον, ὡς πέρυσιν ὁ κ. Μόρτιμαν ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν τινὰ «περὶ τῶν θαυμασίων ἐρειπίων τῆς περικλειοῦς Μιλήτου» καὶ ἐξῆρε τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτῶν σπουδαιότητα, οὕτως, ἐφέτος, ὁ κ. Κοπάσης, γνώστης τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τοπογραφίας τῆς γενετήρας χώρας, ἐγνώρισεν ἡμῖν τὰς ὑπὸ τοῦ Ἄγγλου ἀρχαιολόγου Ἐβανς γενομένας ἐν Κνωσῶ ἀνακαλύψεις τοῦ Λαβυρίνθου κτλ., ἐπιφυλαξάμενος λόγον ἐκτενεστέρον, μάλιστα περὶ τῶν εἰς ἄγνωστον γραφῶν ἐνεπιγράφων πλίνθων, τῶν ἐκεῖ εὐρεθεισῶν, μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἔργου τοῦ ἀρχαιολόγου· συνάμα δὲ ἀφηγήθη ἐπίσκεψιν καὶ περιπλάνησιν αὐτοῦ ἐν τῷ πολυσχιδεῖ σπηλαίῳ τῆς Γορινίας, ὅπερ κοινῶς ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ Λαβυρίνθος, (καίπερ γνωστῆς τῆς ἐν Κνωσῶ θέσεως), ἧς ἐκτενῆ περιγραφὴν ἐδημοσίευσεν τῷ 1899—1900 ἐν τῷ ὑπὸ Ἐμπουζιά ἐκδιδομένῳ τουρκικῷ περιοδικῷ.

Β' Ἐπιγραφικαὶ α' Ἐθνικαί. — 1) Εἰς ἐρώτησιν τοῦ γραμματέως τῆς ἐπιτροπῆς περὶ τῆς εἰς τρία τμήματα ἐνεπιγράφου μαρμαρίνης πλακῆς τοῦ Συλλόγου, τὸ κείμενον τῆς ὁποίας ἐδημοσιεύθη τῷ 1863 ἐν εὐρωπαϊκῷ ἀκαδημικῷ περιοδικῷ, ὁ κ. Μόρτιμαν λέγει ὅτι αὕτη ἐδωρήθη τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Στεφ. Καραθεοδωρῆ· ὅτι ἡ ἐπιγραφή εἶναι «Κατάλογος Ἐφύβων», ἐποχῆς μὴ ἀφεστῶσης τῆς τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ὅτε ἐν Βιθυνίᾳ, μάλιστα δ' ἐν τῇ Νικομηδείᾳ, ἤμαζον ἐτι εἰ τῶν ἐθνικῶν θεομοί 2) Ὁ κ. Σιδερίδης κατέθηκεν ἀντίγραφα τριῶν ἐθνικῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, εὐρεθεισῶν καὶ ἀποκειμένων (ἔτει 1899) εἰς τὰς Θέρμας Γιάλωβας-Κουρῆ, καὶ ἄλλης μιᾶς εὐρεθείσης (ἔτει 1895) εἰς τὰς παρὰ τὴν Σόφιαν (τῆς Βουλγαρίας) θέρμας Παντζαρέβο, μνημονευσῆς τὴν θρακικὴν νύμφην Βενδίδα.

β' Χριστιανικαί. Ὁ γραμματεὺς κατέθεσεν ἀντίγραφα :

1) ἐπιγραφῆς εὐρισκομένης ἐν *Γιαλῆ-Κίσοκ*, ἀναφερούσης «**Αἰάντιον Ὁρδανοτρόφον**»· 2) ἐπιτυμβίου τοῦ 8ου ἢ 9ου αἰῶνος ἐπὶ πλακὸς εὐρεθείσης καὶ κειμένης εἰς τὰς θέρμας *Γιάλοβας*· 3) μονογράμματος ἐπὶ πλίνθου, εὐρεθείσης τῷ 1893 ἐν *Χαϊδάρ-πασᾶ* (*Χαλκηδόνος*)· 4) ἐπιγραφῆς λατινικῆς κεχαραγμένης ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς ἐν *Κῆξ-τασῆ στήλης τοῦ Μαρκιανοῦ*.

Ὁ κ. *B. A. Μυσιακίδης* ὑπέβλεπεν, ἐντολῆ τοῦ συγγραφέως κ. *Λουδοβίκου Βίρχερ*, ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ Συλλόγου. *πραγματεῖαν* ὑπὸ τίτλον «**Βυζαντινὴ ἐν Σάμῳ ἐπιγραφή**»· ἡ πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῷ *Περιοδικῷ* σύστασις ἐγένετο δεκτὴ.

Γ' Νομισματολογικαί. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξήτασεν ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν συλλογῶν καὶ γραμματέως αὐτῆς παρουσιασθέντα:

- 1) 15 χαλκᾶ νομίσματα·
- 2) 3 ἀργυρᾶ »
- 3) 2 χαλκᾶ μέταλλα, κοπέντα τῷ 1877, ἐν μὲν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἕτερον δὲ τῆς ἐν *Montreal* Νομισμ. καὶ Ἀρχ. Ἑταιρείας, ἀναμνηστικὰ τῆς ἐορτῆς τῆς 25ετηρίδος αὐτῶν.
- 4) 3 *βυζαντινὰ* χαλκᾶ νομίσματα, 2 προσενεχθέντα ὑπὸ τοῦ κ. *I. Βαλαβάνη*, ἐν δὲ ὑπὸ τοῦ κ. *Χρ. Παναζίδου*.
- 5) 2 ὄρειχάλκινα, 1 ἀργυροῦν καὶ 1 χαλκοῦν νομίσματα, προσενεχθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κ. *Χρ. Παναζίδου*.

Δ' Καλλιτεχνικαί. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξήτασεν ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν συλλογῶν ἐπίσης παρουσιασθέντα:

- 1) ἓνα ὄρειχάλκινον δίσκον, φέροντα τὴν προτομὴν τῆς πολυκλαύστου βασιλοπαιδὸς τῆς Ἑλλάδος *Ἀλεξάνδρου*, ἔργον τοῦ ὁμογενοῦς καλλιτέχνου κ. *Σώχου*.
- 2) τρία αἰγυπτιακὰ περιάπτα, φέροντα εἰς ὄρθασιν λεπτῶν μακρῶν σωλῆνων ἀγαλματιδίων αἰγυπτιακῆς ὀπτῆς γῆς καὶ σειρήτια ἢ τμήματα ὑφασμάτων τεταριχευμένων·
- 3) ἐν ἀγαλματιδίων αἰγυπτιακῆς ὀπτῆς γῆς.
- 4) μίαν μαρμαρίνην κεφαλὴν γέροντος ρωμαίου, καλῆς τέχνης·
- 5) ἐν τμήμα γωνίας μαρμάρου, ἀμροτέρωθεν ἐγγλύφου.

Ἐξήτασε προσέτι:

- 6) μαρμαρίνον ἀγαλματιδίων γυναικός, ἀκέφαλον καὶ ἄπουν, εὐρεθὲν ἐν *Χαλκηδόνι*, προσενεχθὲν ὑπὸ τοῦ κ. *Χρ. Παναζίδου*.
- 7) μικρὰν ὄρειχαλκίνην πλάκα, κακοτέχνως καὶ ὁμοιομόρφως παριστώσαν ἐν ἀνα-

γλύφῳ τὸν ἅγιον *Κωνσταντῖνον* καὶ τὴν *Ἑλένην* καὶ ἐκατέρωθεν αὐτῶν τὸν ὀβελίσκον καὶ τὸν *τριπόον* τοῦ ἵπποδρόμου, καὶ ἔχουσαν ἄνω αὐτῶν ἐπιγραφὴν ἀκατάληπτον εἰς δύο σειράς· περὶ τοῦτου ἡ Ἐπιτροπὴ ἀπεφάνθη ὅτι εἶναι νόθον, τεχνούργημα παλαιοκαπήλων, ἀποδοῦσα αὐτὸ τῷ παρουσιαζάντι κ. *I. Βαλαβάνη*.

8) τεχνικώτατον γύψινον ἐκμαγεῖον, ἀνήκον εἰς τὸν αὐτὸν κ. *I. Βαλαβάνη*, παριστῶν μάχην τοῦ *Μεγ. Ἀλεξάνδρου* κατὰ τοῦ *Πώρου*, θεωρηθὲν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποτύπωμα πρωτοτύπου ἔργου τοῦ ἐκ *Κοπενάγης* περιφύμου γλύπτου *Thorwalsen*.

9) *Τεταριχευμένην σαύραν*, δωρηθεῖσαν πρὸ πολλοῦ τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ κ. *Κ. Κοκκάλη* καὶ παρουσιασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν Συλλογῶν, ἣτις ἐθεωρήθη ξένη τῆς ἐργασίας τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀξία ὅμως διαφυλάξεως ἐν τινὶ ἐρμαρίῳ.

Ε' Χειρογράφων μελέται.— Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξετάσασα ἐθεώρησεν ἀνήκοντα εἰς τὸν I-IA' αἰῶνα δεκατρία φύλλα (σελ. 26), *μεμβράνινα, δίσηλα, εὐαγγελιστορίου*, δωρηθέντα εἰς τὸν Σύλλογον ὑπὸ τοῦ αἰδ. πατρὸς *Κωνσταντίνου Καλλινίκου*, καὶ ἀξία μελέτης. Ὁ γραμματεὺς ὑπέβαλε περιγραφὴν χειρογράφου τῆς ἐν Ἀργυροπόλει τοῦ *Πόντου* ἑλληνικῆς σχολῆς, φιλοπονηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου διδασκάλου αὐτῆς κ. *Θωμᾶ Παυλίδου*, σχολιασθεῖσαν δὲ ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀνακοινωθησομένην ἐν συνεδρίῳ τοῦ Συλλόγου.

5' *Ἱστορικαί*— Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐν τοῖς ἄνω μνημονευθείσης ἐπιγραφῆς «καταλόγου ἐφήβων» ὁ κ. *Μόρτμαν* λέγει ὅτι εἰς ἀνεκδότους «**ἀρχαιολογικὰς καὶ ἱστορικὰς ἐντυπώσεις**» αὐτοῦ ἐκδρομῆς τινος ἀπὸ *Χαϊδάρπασᾶ* εἰς *Νικομήδειαν*, γνωματεύει τινὰ περὶ τοῦ *Βυζαντίου*, προσέθηκε δ' ὅτι ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ μεταξὺ ἄλλων περιγράφει καὶ τι ἀνάγλυφον, ἐν *Τούζλοις* ὑπάρχον, *βυζαντινόν*, παριστῶν σκηνὴν ἀπόκρεω· μετρημφισμένος τις εἰς ἄρκτον ὁδηγεῖται ὑπ' ἄλλου μετρημφισμένου· ἡ Ἐπιτροπὴ παρεκάλεσε τὸν κ. *Μόρτμαν* νὰ ἀνακοινώσῃ τὴν πραγματείαν καὶ δημοσιεύσῃ διὰ τοῦ ἡμετέρου *περιοδικοῦ*.

Ὁ κ. *A. Κοπάσης* ἀνεκοίνωσε πραγματεῖαν «**περὶ βασιλικῶν καὶ βαπτιστηρίων**» καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν ἐσχάτως ἐν *Τύννη* ἀνακαλυφθέντων βαπτιστηρίων. Ἡ πραγματεία τοῦ κ. *Κοπάσης* ἀνακοινωθήσεται τῷ Συλλόγῳ.

Ἐξ ἀφορμῆς τῶν εἰς τὰς θέρμας ἐπιγραφῶν ὁ μὲν κ. Βαλαβάνης περιέγραψε τὰς θέρμας Τσουρμούκ, περὶ τὰ μεταλλεῖα τοῦ ὄρους Ταύρου, καὶ τοὺς αὐτόθι βράχους ὁμοιάζοντας βοσκῶ ἐπὶ βακτηρίας στηριζομένῃ καὶ ποιμνίῃ σταθμεύοντι, καὶ τὰς παρὰ τῷ λαῶ σχετικὰς παραδόσεις· ὁ δὲ κ. Κοπάσης τὸν παρὰ τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Γκουβερνέτου ἐν Κρήτῃ σταλακτίτην ὁμοιάζοντα ἄρκτω καὶ ὁ κ. Μόρτμαν ὑπέμνησε τὰς ἐν Γερμανίᾳ *Hans Heiling* καλουμένας ἀπολιθώσεις δῆθεν δύο συνοδιῶν, νυμφίου καὶ νύμφης, συμπλακείων ἐκεῖ πρὸς ἀλλήλας, κατὰ τὰς παρὰ τῷ λαῶ παραδόσεις.

Ὁ κ. Σιδερίδης ὑπέβαλε τὴν ἐφεξῆς ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου ἀναγνωσθεῖσαν πραγματείαν «περὶ τῆς ἐν Χάλκῃ μονῆς τῆς Θεοτόκου», δι' ἧς ἐν ἄλλοις ἀποκρούει τὴν ἐπωνυμίαν *Καμαριωτίσσης*, ὡς ἄγνωστον τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ προστίθησι νέας ἢ συμπληροὶ τὰς περὶ αὐτῆς εἰδήσεις.

Ζ' Τοπογραφικὰ Κων/πόλεως.— Τὴν ἐκτενῶς ἐν εἰδικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Μόρτμαν περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ *Μελχιὸρ Λόρικς* καὶ ἄλλων ἀπεικονίσεως τῆς **Κων/πόλεως** προηγουμένως ἐγνώρισεν οὗτος συντομώτερον τῇ ἐπιτροπῇ.

Ὁ κ. Σιδερίδης ὑπέδειξε διορθώσεις διαφόρων ἐσφαλμένων εἰδήσεων παρὰ τοῖς διαφοροῖς τοπογράφοις τῆς **Κωνστ/πόλεως**, περιγράφας ἐν ἄλλοις τὴν ἔτι καὶ νῦν σφζομένην στήλην τοῦ **Μαρκιανοῦ**, ἣν λέγουσι, *Σκαρλαῖτός* τε καὶ *Γεδεῶν* ἐξαφανισθεῖσαν, καὶ συμπληρώσας τὴν ἔμμετρον αὐτῆς ἐπιγραφὴν· ἀνεκοίνωσε προσέτι καὶ τινα περὶ τῆς παρὰ τὸ *Σουλτὰν Σελίμ* ἀνοικτῆς κινστέρνης, καὶ τῆς αὐτόθι θολοσκεποῦς, τῆς κατὰ τὸν κ. Μόρτμαν, οὔσης τῆς *Πουλχερίας*, ὡς καὶ περὶ τῆς τοῦ **Ἀετίου**· ἡ περὶ αὐτῶν ἀνακοίνωσις καὶ συζητήσις θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐφεξῆς.

Η' Περιοδικόν.— Ἡ Ἐπιτροπὴ περιχαρῆς ἐγένετο μαθοῦσα τὴν προσεχῆ ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ· ὁ δὲ κ. Μόρτμαν θεωρεῖ χρήσιμον τὴν δι' αὐτοῦ δημοσίευσιν, εἰ δυνατόν, περιγραφῆς τινος τῆς **Κωνστ/πόλεως** μικρὸν πρὸ τῆς ἀλώσεως, ἔργον ἰσπανοῦ περιηγητοῦ σφζομένης ἐν τῇ ἐν Μαδρίτῃ βιβλιοθήκῃ, καὶ ἧς κατέχει ἤδη ἀντίγραφον. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐνέκρινε τὴν πρότασιν.

Αὐταὶ εἰσὶν ἐν περιλήψει, κύριοι συνάδελφοι, αἱ ἐργασίαι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἧτις ἐκφράζει καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος

τούτου δημοσίᾳ εὐχαριστίας πρὸς τοὺς φιλαρχαίους δωρητὰς αὐτῆς κατὰ τὸ παρὸν ἔτος, ἧτοι τοὺς κ.κ. Βαλαβάνην Ἰωαννίμ, αἰδεσιμ. *Κωνσταντῖνον Καλλίνικον* καὶ *Πανταζίδην Χρηστον*. Ἡ Ἐπιτροπὴ ὁμολογεῖ ὅτι πολλὴν φέρει λύπην διότι βλέπει τὴν ἀραίωσιν τῶν μελῶν αὐτῆς· ἀλλ' εὐελπιστεῖ ὅτι «τάχ' αὐριον ἔσσει' ἄμεινον».

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Α. ΚΡΗΤΙΚΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΛΒ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 25ης Ἀπριλίου 1903.

Ἐπίτιμοι ἐταῖροι,

Πᾶσα δύναμις, κύριοι, μετρεῖται διὰ τοῦ ἐπιτελουμένου ὑπ' αὐτῆς ἔργου, τὸ ἐφετεινὸν δὲ ἔργον τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς, ὡς δυνάμει πνευματικῆς, ὅπερ ὡς γραμματεὺς αὐτῆς παρουσιάζομεν ὑμῖν σήμερον, ὡς εἰθισταὶ νὰ γίνηται κατὰ τὸ τέλος ἐκάστου συλλογικοῦ ἔτους, θέλει καταδείξει ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπὴ προσπαθεῖ, ὅπως κατ' ἔτος κρείττων καθίσταται ἐαυτῆς καὶ ὅτι βαθεῖαν ἔχει συναίσθησιν τῶν πρὸς τὸν Σύλλογον καθηκόντων της φροντίζουσα, ὅπως μὴ ὑπολειφθῇ τῶν συναδέλφων αὐτῇ λοιπῶν ἐπιτροπῶν τοῦ Συλλόγου κατὰ τὸν ζῆλον καὶ τὸ ποσὸν καὶ ἐνδιαφέρον τῆς ἐργασίας.

Καὶ δὴ, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Δ. Γ. Διμαράκη τὸ τελευταῖον ἔτος ἐν τῇ Βιολογικῇ ἦν λίαν γόνιμον εἰς ἐργασίαν, ἧς ἡ σοβαρότης ἀμιλλᾶται πρὸς τὸ ποσόν. Συνεδριάσεις ἐγένοντο (23) εἴκοσι τρεῖς, αἵτινες πᾶσαι συνήθροισον πλείονα ἢ κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη μέλη, ἅτινα ἐν εὐγενεῖ ἀμίλλῃ καὶ ζηλωτῇ ὁμοιοῖα συνεισέφερον τὸ κατὰ δύναμιν ἕκαστον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς Ἐπιτροπῆς. Τὸ καλὸν ἀποτέλεσμα ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος καὶ εἰς τὴν παραδοχὴν προτάσεως ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Μανουηλίδου γενομένης, καθ' ἣν ἕκαστον τῶν μελῶν ἀνεγράφετο εἰς ἐπὶ τούτῳ γεγόμενον κατάλογον καὶ ὑπεχρεοῦτο νὰ φέρῃ ἐργασίαν κατὰ τὴν συνεδρίαν δι' ἣν ἐνεγράφη. Οὕτω οὐδεμία συνεδρία παρήλθεν ἄνευ ἀνακοινώσεως, ἐγένοντο δὲ συζητήσεις καὶ ἐργασίαι, ὧν πολλαὶ τιμῶσιν ὄχι μόνον τοὺς ἐργάτας αὐτῶν ἀλλὰ

καὶ τὴν Βιολογικὴν ἐπιτροπὴν, ὡς θὰ ἐτίμων καὶ πᾶν ἄλλο ἐπιστημονικὸν σοβαρὸν σωματεῖον, πρὸ τοῦ ὁποίου θὰ ἀνεγίνωσκοντο.

Ἐνακοινώσεις δὲ ἐποίησαντο οἱ κ. κ.

Α. Ἀνίπας. 1ον. Περίπτωσης προπτώσεως τοῦ ὄρθου ἐγχειρηθεῖσα κατὰ τὴν μέθοδον Gerard-Marchant. 2ον. Δεξιὰ περιεσφιγμένη βουβωνοκλή μετὰ σκωληκοειδίτιδος. 3ον. Μελέτη περὶ διαγνώσεως καὶ θεραπείας τῆς σκωληκοειδίτιδος. 4ον). Περὶ ὑπερτροφικῆς φυματίσεως τοῦ τυφλοῦ.

Α. Ἀντωνόπουλος. Ἐπὶ τῆς διαγνώσεως τοῦ Ποττείου νοσήματος παρ' ἐνηλίκους.

Π. Ἀπέρης. 1ον. Περὶ πωλήσεως βαμβάκων χρησιμοποιοθέντων ἤδη ἐν τοῖς νοσοκομείοις πρὸς ἐπίδωσιν παντοίων τραυμάτων. 2ον. Ἐπὶ τῆς εὔρέσεως πρακτικοῦ μέσου πρὸς πρόχειρον ἀνακάλυψιν τῆς νοθείας τοῦ γάλακτος. 3ον. Κριτικὴ ἐπὶ τῶν ἀντισηπτικῶν μεθόδων.

Ἀν. Γαβριηλίδης. 1ον. Περὶ τῶν ὀφθαλμικῶν ἐπιπλοκῶν κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετόν. 2ον. Περὶ ἡμιοψίας ὑπὸ φιλολογικὴν ἔποψιν. 3ον. Περίπτωσης τῆς νόσου Piedra. 4ον. Περίπτωσης στικτῆς κερατίτιδος. 5ον. Ἀνακάλυψις νέου μικροβίου παρὰ τραχωματικῶν.

Ἀν. Γεωργιάδης. Περὶ τῶν ἐκ καλλικόμων δερματιτίδων.

Γ. Ἐλευθεριάδης βέης. 1ον. Διαφορικὴ διάγνωσις μεταξὺ ισχιάδος καὶ σαλπγγίτιδος. 2ον. Περὶ ἀεροφαγίας ἐν σχέσει πρὸς τὰ γυναικολογικὰ νοσήματα.

Κ. Ἐλευθεριάδης. Περίπτωσης χειλογλωσσο-λαρυγγικῆς παραλύσεως μετὰ περιφερικῆς πολυνευρίτιδος.

Ε. Ζῶτος. Περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τοῦ περιφερικοῦ νευρικοῦ συστήματος κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετόν.

Π. Ἰατρόπουλος. Περὶ ἐπικρατούσης τανῶν θεραπείας τῆς ἀποκολλήσεως τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς.

Α. Κρητικός. 1ον. Θεραπεία χρονίας διαρροίας διὰ τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. 2ον. Δύο περιπτώσεις ἐλμινθιάσεως μετὰ τυφικῶν φαινομένων καὶ βρογχίτιδος. 3ον. Περὶ αὐτοπαθοῦς παροξυστικῆς ταχυκαρδίας. 4ον. Περίπτωσης ἐλμινθιάσεως ὑποκριθείσης φυματιώδη μηνιγγίτιδα. 5ον. Περίπτωσης πνευμονίας μετὰ ἐλκώδους πνευμοκοκκικῆς γαστρίτιδος.

Α. Διμαράκης. Περὶ ἐφαρμογῆς τῆς ὑγιεινῆς ἐν ταῖς ἡμετέραις σχολαῖς.

Κ. Μακρῆς. Περὶ ὀστεομυελίτιδος ἄνευ ἐμπυήσεως.

Σ. Μαναήλογλους. Περὶ τῶν ἐκ γρίπτης αἰμορραγικῶν κυστιτίδων.

Δ. Μανουηλίδης. 1ον. Περίπτωσης μυοκλονίας. 2ον. Περίπτωσης βακτηριουρίας. 3ον. Περὶ γαστραλγικῆς μορφῆς τῆς χολολιθιάσεως.

Γ. Μπίστης. — Περίπτωσης ἀτροφίας τοῦ βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ μετὰ προσβολὴν γρίπτης.

Γ. Νούλης. — Περὶ χλωροφορμῆσεως τῶν καρδιοπαθῶν.

Π. Παπανικολάου.—1ον) Αἱ ἀνά τὸν λοιπὸν ὄργανισμὸν νοσηραὶ ἀπηχῆσεις τῶν παθήσεων τῆς ρινός. 2ον) Περίπτωσης ρινοφαρυγγαίου ὄγκου μετὰ διαφόρων νοσηρῶν συμπτωμάτων ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ὄργανισμοῦ. 3ον) Περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν συνεπείᾳ ἰλαρᾶς.

Τ. Σγουρδαῖος.—1ον) Περίπτωσης σκωληκοειδίτιδος μετὰ σαλπγγίτιδος. 2ον) Περὶ ἀποστημάτων τοῦ ἥπατος. 3ον) Ἐξ περιπτώσεως ἐγχειρήσεως λίθων τῆς κύστεως.

Ν. Ταπιᾶς.— Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν παραρρινικῶν κόλπων.

Ν. Φαυιάδης καὶ Δ. Μανουηλίδης.— Περίπτωσης ψευδοπρομηκικῆς παραλύσεως μετὰ φαρυγγολαρυγγικοῦ νυσταγμοῦ.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἀνακοινώσεων ἐστάλη τῇ Ἐπιτροπῇ ὑπὸ τοῦ ἐν Κιουπλίσις ἰατροῦ κ. **Κ. Φιλίππιδου** ἀνακοίνωσις «ἐπὶ μιᾶς περιπτώσεως σκωληκοειδίτιδος».

Αἱ γενόμεναι ἐργασίαι διανέμονται εἰς ὄλους τοὺς κλάδους τῆς ἰατρικῆς, ἡ ἀξία δὲ τοῦ γενομένου ἔργου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι, ἄλλαι μὲν τῶν ἀνακοινώσεων ἔφερον εἰς φῶς ἀνακάλυψιν τινα, ἄλλαι ἐνεπνεύσθησαν ὑπὸ ζητημάτων, ἅτινα νῦν καὶ ἐν Ἑσπερίᾳ συζητοῦνται συμβάλλουσαι οὕτως εἰς τὴν καλλιτέραν σπουδὴν αὐτῶν, ἄλλαι ἀνάγονται εἰς παρατηρήσεις σπανίας ἐν τῇ καθ' ὄλου ἰατρικῇ συντελοῦσαι εἰς τὴν πληρεστέραν μελέτην αὐτῶν, ἄλλαι σκοποῦσι νὰ ὑποδείξωσιν ἢ νὰ ὑποστηρίξωσι νέαν τιὰν θεραπευτικὴν ἀγωγὴν κτλ. κτλ.

Ἐκάστην ἀνακοίνωσιν ἠκολούθει συζήτησις, πολλὰ δὲ τῶν ζητημάτων ἀνεγράφησαν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν συζητηθέντα ἐν ἐπανειλημμέναις συνεδρίασις, ὡς: τὸ περὶ σκωληκοειδίτιδος, τὸ περὶ συμπτωματολογίας καὶ διαγνωστικῆς τῆς ἐλμινθιάσεως, τὸ περὶ εὔρέσεως προχείρου μέσου πρὸς ἐξέλεγχιν τοῦ γάλακτος κτλ. κτλ.

Πρὸς τούτοις ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ παρηκολούθει τὰ τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῆς πόλεως ἡμῶν συζητοῦσα ἐπὶ τῶν ἐπικρατούντων νοσημάτων, τὰς κινήσεις τῶν μεγάλων ἐπιδημιῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ λαμβάνουσα γνώσιν αὐτῶν ἐκ τῶν τακτικῶς ἀποστελλομένων δελτίων τοῦ ὑγειονομείου, εἰς οὗ τὴν Διεύθυνσιν ἡ Βιολογικὴ ἐκφράζει τὰς βαθεῖας αὐτῆς εὐχαριστίας.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Π. ΤΣΕΛΛΕΝΤΗ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΛΑΒ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 25ης Ἀπριλίου 1903.

Κύριοι,

Κατὰ τὴν λήξανσαν περίοδον, ἡ Κοινωνιολογικὴ ἐπιτροπὴ δὲν ἔχει δυστυχῶς νὰ ἐπιδείξῃ σύντονον ἐργασίαν τῶν ἑαυτῆς μελῶν, ἅτινα ἐφέτος μεγάλην ὀλιγωρίαν ἐδείξαντο εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν μελετῶν τινων, σχετικῶν πρὸς τὸν ἐπιδικώμενον σκοπὸν τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς. Τὸ αἴτιον αὐτὸ δὲν δύναται, κατ' ἐμὴν γνώμην, ν' ἀποδοθῇ εἰς ὀλιγωρίαν καὶ αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, ὅπερ ἐγὼ τοῦλάχιστον πρὸς χάριν αὐτῶν πιστεύω, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν ραθυμίαν τῶν μελῶν αὐτῆς, διότι προκειμένου περὶ ἀνακοινώσεων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιτροπῇ, προαπαιτεῖται πρὸς τοῦτο ἰδιαιτέρα προπαρασκευαστικὴ ἐργασία, εἰς ἣν δειλιῶσι φαίνεται νὰ κατέλθωσι.

Τὸ σύνολον τῶν συνεδριάσεων τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν λήξανσαν περίοδον εἰσέρχεται μόλις εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν τεσσαρῶν. Ἐξ αὐτῶν δύο μὲν ὀφείλονται εἰς τὸν πρόεδρον τῆς ἐπιτροπῆς κ. Γεώργιον Ἀποστολίδην, ὅστις ἐμβριθῶς καὶ ἐπισταμένως ἀνέπτυξε ζήτημα, περὶ ὃ ὀλίγοι τῶν παρ' ἡμῖν καταγίνονται, ἦτοι «περὶ τῆς συνηγορίας καὶ λογογραφίας ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις» καὶ «Δικονομικὰ ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους», ἐν ὀλίγοις ἐκθέσας τὰς περὶ δικονομικῶν θεσμῶν θεωρίας τοῦ Ἰπποδάμου ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐπικρίσεις τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐτέρα εἰς τὸν γραμματεῖα αὐτῆς, ἀναπτύξαντα τινὰ «περὶ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας» ὡς πρὸς τὰ διττὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα ὑπὸ τοῦ ὑπεξουσίου, ἦτοι προσωπικὰ καὶ περιουσιακά,

κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον ἐν σχέσει πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον. Τὸ δὲ ἐπισφράγισμα αὐτῶν προώριστο εἰς τὸν ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς κ. Γεώργιον Δούβαρη, ἀναπτύξαντα τινὰ «περὶ διαθηκῶν» καὶ συντέλεσαντα διὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ κύρους τῶν διαθηκῶν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν παρὰ τῆς ἀρμοδίου ἀρχῆς, ἐν αἷς ἐπέτυχεν ν' ἀναγνωρισθῇ ὡς δικαίωμα τοῦ ὀρθοδόξου καὶ ἡ σύνταξις παρ' αὐτοῦ προφορικῆς διαθήκης, περὶ τῆς ἐκδικάσεως τῆς ὁποίας μόνον ἀρμόδια δικαστήριχ ἰθεωρήθησαν τὰ παρ' ἡμῖν Μικτὰ ἐκκλησιαστικὰ τοιαῦτα.

Τοιαύτη, φίλοι κύριοι, ἐν συντομίᾳ ἡ ἐργασία τῆς ἡμετέρας Κοινωνιολογικῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ ἤδη λήξαν χρονικὸν διάστημα τῆς ἐνεστώσης περιόδου αὐτῆς.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΑΡΧ. ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ

ὑπὸ Ε. Α. ΣΙΑΒΕΡΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΛΑΒ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 25ης Ἀπριλίου 1903.

Κύριοι συνάδελφοι,

Κατὰ τὸ θεῖα συνάρσει διανυθὲν ΜΒ' Συλλογικὸν ἔτος αἱ ἡμετέρας συλλογαὶ νύξήθησαν, ἐκ προσφορῶν γενομένων κατὰ τὸ πλείστον κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη καὶ μεινασῶν εἰς τὴν ἄγρυπνον φυλακὴν τοῦ κ. Κ. Κορηγικίδου, τοῦ ἐπὶ τῆς βιβλιοθήκης ὑπαλλήλου, ὅστις παρέδωκεν αὐτὰς τῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου συστάσει ἐξελεγκτικῇ ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ ἐπιτροπείᾳ· αὕτη ἀνευροῦσα καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Καταστήματος ἀντικείμενά τινα, ἐνεχείρισεν ἅπαντα τῷ ἐπιμελητῇ, ὅστις, ἀφ' οὗ κατέστησε γνωστὰ τῇ Ἀρχαιολογικῇ ἐπιτροπῇ, κατέταξεν εἰς τὰ οἰκεία τμήματα τῶν συλλογῶν, ἦτοι· εἰς μὲν τὰς ἀρχαιολογικὰς:

(46) τεσσαράκοντα ἕξ πήλινα, μεταλλικὰ καὶ ἀργιλώδη ἀρχαῖα ἀντικείμενα· (1) μίαν μαρμαρίνην ρωμαϊκὴν κεφαλήν, καλῆς τέχνης· (1) ἐν τμημα γωνίας μαρμαροῦ ἐγγλύφου ἀμφοτέρωθεν· (1) ἓνα ὀρειχάλκινον δίσκον, φέροντα τὴν προτομὴν τῆς πολυκλαύστου βασιλόπαιδος τῆς Ἑλλάδος Ἀλεξάνδρου, ἔργον τοῦ ὁμογενοῦς καλλιτέχνου κ. Σώχου, καὶ (1) ἐν ἀγαματίδιον ἐκ λευκοῦ μαρμαροῦ γυναικός, ἄνευ κεφαλῆς καὶ ποδῶν, ἐκ Χαλκη-

δόνος προερχόμενον, προσενεχθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Παναζίδου.

Εἰς δὲ τὰς νομισματικὰς:

(4) τέσσαρα ἀργυρᾶ νομίσματα, ὧν τὸ ἓν ἐκ προσφορᾶς τοῦ κ. Χρ. Παναζίδου (19) δέκα ἑννέα χαλκᾶ, ὧν δύο μὲν ἐκ προσφορᾶς τοῦ κ. Ἰω Βιλαβίνη, δύο δὲ τοῦ κ. Χρ. Παναζίδου (2) δύο ὀρειχάλκινα ἐκ προσφορᾶς τοῦ αὐτοῦ κ. Χρ. Παναζίδου, καὶ (2) δύο χαλκᾶ μέταλλα, κοπέντα τῷ 1877 τὸ μὲν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς 25ετηρίδος τῆς ἐν Montreal (Καναδᾶ) νομισματικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, τὸ δὲ ἐπὶ ὁμοίᾳ ἑορτῇ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Ἡ μνημονευθεῖσα ἐπὶ τοῦ Καταστατικοῦ ἐπιτροπεία ἐξελέγξατο τὰς συλλογὰς ἐσημείωσεν ἔλλειψιν μὲν (4) τεσσάρων ἐνεπιγράφων πλίνθων, καὶ ἑνὸς πηλίνου ἀντικειμένου, ἀσφῶς πῶς καταγεγραμμένου, προσθήκην δὲ διαφορῶν ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων, κατατεθέντων μὲν ἐν τοῖς ἐρμαρίοις, μὴ καταγραφέντων ὅμως ἐν τῷ σημειωματάρῳ· χάριν δὲ τοῦ ἐπιμελητοῦ, τοῦ ἐπιχειρήσαντος λεπτομερῶς περιγραφῆν τῶν συλλογῶν, σημειοῦμεν ὅτι ἢ ἐν λόγῳ ἐπιτροπείᾳ ἠριθμησεν ὡς ἰδιαιτέρα ἀντικείμενα καὶ τὰ τμήματα τ' ἀποτελοῦντα μίαν, φέρ' εἰπεῖν, πλίνθον, ἢ ἐνεπίγραφον λίθινον ἀντικείμενον.

Εἰς τὰς Ἀρχαιολογικὰς συλλογὰς περιελήθησαν, κληροδοτηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἀριδίου καθηγητοῦ τῆς Μεγ. τοῦ Γένους Σχολῆς Βιλκίου, χαρτῶν καὶ τινες εἰκόνες καὶ χειρογραφοὶ σημειώσεις τίτλων καὶ κεφαλαίων τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένων μαθημάτων· συνιστώμεν τῷ διαδοχῇ ἡμῶν τὴν εἰς ἀρμόδιον τμήμα μεταθεσιν αὐτῶν, ἀσχέτων ὅλως ταῖς ἀρχαιολογικαῖς συλλογαῖς.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ ἸΩΑΚΕΙΜ ΒΑΛΑΒΑΝΗ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΛΣΤ' ἔκτακτον γεν. συνεδρίαν τῆς 9ης Μαΐου 1903.

Κύριοι,

Ἡ Συντακτικὴ τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπὴ, συγκειμένη, κατὰ τὸν Κανονισμόν, ἐκ τοῦ γενικοῦ καὶ εἰδικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου, τῶν γραμματέων τῶν ἄλλων Ἐπιτροπῶν καὶ ἑνὸς μέλους κατὰ τὰς ἀρχαιερείας ἐκλεγόμε-

νου, ἐπιμελεῖται τῆς ἐκδοσεως τοῦ ἡμετέρου Περιοδικοῦ Συγγράμματος. Κατὰ τὸ λήξαν συλλογικὸν ἔτος ἡ Ἐπιτροπὴ, ἔχουσα προέδρον μὲν τὸν κύριον Ἰωακείμ Βιλαβίνην, καὶ γραμματέα τὸν κύριον Ἀριστείδην Δημόπουλον, συνήλθεν εἰς ὀλίγας συνεδριάσεις, κατὰ ἃς παρετεύχασε κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν ἐκδοτέαν ὕλην τοῦ 28ου τόμου. Ὁ τόμος οὗτος θὰ περιλαβῇ οὐ μόνον τὰς ἐργασίας τῶν συλλογικῶν ἐτῶν 1899—1902, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ 20 τυπογραφικὰ φύλλα ἐκ τῆς ὕλης τοῦ Ζωγραφείου Διαγωνίσματος· ἀπο δὲ τοῦ ΚΘ' τομοῦ ὁ Συλλογὸς ἐλπίζομεν ὅτι θὰ καταστῇ τοῦ λοιποῦ ἐνήμερος ἐν τοῖς δημοσιεύμασιν αὐτοῦ, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ τὸ Ὑψηλὸν Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα, τὸ ἐπιτρέπον τὴν ἐκδοσιν τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ὀρίζει τὴν κατὰ τριμηναία τεύχη ἐκδοσιν αὐτοῦ. Ἄνευ τῆς Αὐτοκρατορικῆς εὐμενείας καὶ τῆς πατρικῆς τοῦ Παιτριάρχου στοργῆς πρὸς τὸν ἡμέτερον Συλλογον, δυσχερῆστατα θὰ κατωρθοῦτο ἡ ἐκδοσις καὶ ἐξυκολουθησιν τοῦ Περιοδικοῦ ἡμῶν.

Ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ἤδη παρασκευαζομένου τόμου ἤρξατο ἀπὸ τῶν ἐργασιῶν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, θὰ γίνῃ δὲ ὀγκωδέστατος ὡς ἐκ τῆς πληθύος τῆς ὕλης, ἣτις συσσωρευθεῖσα, ἐν αὐτῷ συμπεριληφθήσεται. Καὶ νῦν μὲν ἐξετυπώθησαν ἕξ τυπογραφικὰ φύλλα, περιέχοντα ὕλην ἐκ τῶν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀξιολογῶν ἰατρικῶν συζητήσεων καὶ ἀνακοινώσεων, εἴτα θὰ ἐπακολουθήσῃ τὰ σπουδαιότατα τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ γενομένων μελετημάτων, τὰ πρακτικὰ τῶν μνημονευθέντων ἐτῶν, αἱ σχετικαὶ ἐκθέσεις τῶν Ἐπιτροπῶν κτλ., θ' ἀποτελεσθῇ δὲ τόμος ὀγκώδης καθ' ὕλην καὶ βαρὺς εἰς σπουδαίας ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς ἐργασίας. Ἀλλὰ τὸ δυσαναπλήρωτον κενόν, ὅπερ ὁ θάνατος τοῦ Μεγάλου Ἐδεογέιου τοῦ Συλλόγου ἐπήνεγκεν, εἶναι λίαν αἰσθητὸν καὶ ὀνημέριον αἰσθητότερον καθίσταται. Ἐννοοῦμεν τὸν ἐκ τοῦ φιλολογικοῦ ὀρίζοντος ἐξαρτισμὸν τοῦ Ζωγραφείου Διαγωνίσματος καὶ σὺν αὐτῷ τὴν ἐκλείψιν καὶ τοῦ σχετικοῦ τόμου τοῦ Ζωγραφείου Ἀγῶνος. Ὡς γνωστόν, τῆς γλωσσικῆς ταύτης ὕλης ἐξέδοθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῷ 1886 ὁ Α' τόμος, ὃν μετ' ἀνυποκρίτου χαρᾶς εἶδον τὰ σπουδαία τῆς Ἑσπερίας καὶ Ἀμερικῆς Φιλολογικὰ Σωματεία, ἀναμένοντα ἔκτοτε μακρὴν τὴν συνέχειαν. Καὶ ὑπάρχουσι μὲν ἤδη ἐκτετυπωμένα 7 τυπογραφικὰ φύλλα τοῦ Β' τομοῦ, ἀλλ'

ἀπέβη ἀδύνατος ἢ ἐξακολούθησις τῆς ἐκτυ-
 πώσεως ἕνεκα λόγων οἰκονομικῶν. Ἐν τού-
 τοις ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν αὐτῆς ἡ Συντα-
 κτικὴ Ἐπιτροπὴ συνεζήτησε τῇ προτάσει τοῦ
 προέδρου αὐτῆς καὶ ἀπεφάσισε μετὰ τὸ πέρασ
 τοῦ ΚΗ' τόμου νὰ συμπληρωθῇ μέχρις 20
 τοῦλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων, τῆς δα-
 πάνης κατὰβλλομένης ὑπὸ τοῦ πενιχροῦ τοῦ

Συλλόγου ταμείου. Ἡ δυσχερὴς ὁμῶς τῶν
 οἰκονομικῶν τοῦ Συλλόγου θέσις δὲν φέρει εἰς
 ἀπόγνωσιν, διότι πάντοτε, καὶ δικαιοτάτα,
 εἴχομεν πεποιθήσιν εἰς τὴν φιλομουσίαν τῶν
 ὁμογενῶν ἡμῶν καὶ τρέφομεν καὶ πάλιν τὴν
 γλυκεῖαν ἐλπίδα «οὐκ ἐκλείπει ἄρχων ἐξ Ἰού-
 दा, καὶ ἡγούμενος ἐκ μερῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν
 ἔλθῃ τὰ ἀποκείμενα αὐτῶ» (Γεν. μθ', 10).

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΒ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1902-1903

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΛΟ' ἑκτακτον συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἐορτῆς

τῆ 25ῃ Μαΐου 1903 ὑπὸ τοῦ προέδρου

ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑ

*Παναγιώτατε Δέσποτα,
Σεβασμώτατοι Ἱεράρχαι,
Ἐξοχώτατε Πρεσβευτά,
Ἐροῖμον ἀκροατήριον καὶ φίλοι ἐταῖροι,*

Ὅτε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ διακρυσσάντος ἤδη Συλλογικοῦ τούτου ἔτους ἀνελάμβανον αἰθίς, μετὰ μικρὰν περίοδον, τὰ σοβαρὰ τοῦ προέδρου τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου σωματείου καθήκοντα, ἐρειδόμενος εἰς τὰς ἐνθαρρύνσεις τῶν φίλων ἐταίρων καὶ εἰς τὴν θεῖαν ἀντίληψιν, ἀνωμολόγουν τὴν ἐμὴν ἀπειρίαν καὶ ἀνεπάρκειαν.

Σήμερον δὲ ὑπόχρεως ὦν νὰ δώσω λόγον καὶ εὐθύνας τῶν πεπραγμένων ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ἐξ οὗ τὸ φιλόμουσον ἀκροατήριον εἰθισμένον τυγχάνει ν' ἀκούη προέδρων, δεινῶν μὲν τοῦ λόγου χειριστῶν, ἐμπείρων δὲ τὰ τῆς διακυβερνήσεως τῶν δυσχερῶν ὁμολογούμενως ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου, ἐξαιτούμαι τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐριτίμων ἐταίρων, ἂν σύμφωνος πρὸς τὴν ἀρχῆθην ἀνομολόγησίν μου ὑστερήσας φανῶ ἐν τῇ ἀνατεθείσῃ μοι ταύτῃ ἐντολῇ, ἅνευ δὲ μακροτέρου προσομιῆς εἰσέρχομαι εἰς σύντομον ἐξιστόρησιν τῶν πεπραγμένων ἔχων ὑπ' ὄψει ὅτι ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ὡς μέτρον τοῦ λόγου τυγχάνει οὐχὶ ὁ λέγων ἀλλ' ὁ ἀκούων.

Τὸ προεδρεῖον τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, συγκροτηθὲν ἐν ἀρχῇ τοῦ λήξαντος ἤδη Συλλογικοῦ ἔτους ἐκ τῶν κ. κ. *Μιχαὴλ Ψολίδα*, προέδρου, *Μηνᾶ Ἀθθεντοπούλου* καὶ *Χρήστου Γ. Πανταζίδου*, ἀντιπροέδρων, *Δημ. Μανουηλίδου*, γενικοῦ γραμματέως, *Ἄριστ. Δημοπούλου*, εἰδικοῦ γραμματέως, *Ἐμμ. Ἀμπελίδου*, ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης, *Δημ. Μηλιώτου*, ταμίου καὶ *Νικ. Παπαγιαννοπούλου*, λογιστοῦ, μετὰ προθυμίας ἐπελάβετο τῶν καθηκόντων

αὐτοῦ καὶ μετ' ἐπιγνώσεως τῆς σπουδαιότητος τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου, εἰς 18 συνεδρίας συνῆλθεν, ἐν αἷς προεβουλευέτο ὅσα ἔκρινεν ἀναγκαῖον νὰ ὑποβάλλῃ ἐκάστοτε ὑπὸ τὴν ψῆφον καὶ τὸ κύρος τοῦ Συλλόγου.

Καὶ ἐγγραφα τῆς συνήθους ὑπηρεσίας ἀντηλλάγησαν μετὰ διαφόρων Ἀρχῶν, Σωματείων καὶ ἄλλων ἐν ὄλφ 288. Καὶ πάντα μὲν τὰ ἐγγραφα ταῦτα ἔχουσι ἕκαστον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ σημασίαν, ὡς ἄξια δὲ μνείας ἀναφέρομεν πρῶτον τὰ τῆς Ἀνωτάτης Πνευματικῆς ἡμῶν Ἀρχῆς δύο πατριαρχικά πιτάκια, ἐξ ὧν διὰ τοῦ ἐνὸς εὐηγγελίζετο ἡμῖν ὅτι προτάσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τὰ δύο τῆς Ἐκκλησίας Διοικητικὰ Σώματα εὐηρεστήθησαν νὰ ἐπιψηφίσωσιν ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἑκατοντάλιρον ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου, ἡ δὲ Α. Θ. Π. ὁ σεπτὸς ἡμῶν Ἐθνάρχης *Ἰωακείμ ὁ Γ'* ἰδιαίτεράν ἀτομικὴν δωρεάν ἐκ 2500 γροσίων. Διὰ δὲ τοῦ ἑτέρου πατριαρχικοῦ πιττακίου ἀνακοινοῦται ἡ δι' ὑψηλοῦ Ἀυτοκρατορικοῦ Διατάγματος χορηγηθεῖσα ἄδεια πρὸς τακτικὴν ἔκδοσιν τοῦ ἡμετέρου Περιδικικοῦ καὶ ἐπανελαμβάνετο ἅπαξ ἐτι ἡ ἐπίσημος ἀναγνώρισις ὑπὸ τῆς σεβαστῆς Ἀυτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ὡς ἰδίου ἐπιστημονικοῦ Σωματείου· ἐφ' οἷς ὁ Σύλλογος ἐν καιρῷ ὑπέβαλεν εὐγνωμῶνως τὰς θερμὰς αὐτοῦ εὐχαριστίας πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὰ δύο τῆς Ἐκκλησίας Διοικητικὰ Σώματα, πανδήμους δ' ἐκφράζει σήμερον χάριτας πρὸς τὴν σεβαστὴν Ἀυτοκρατορικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ τῇ ἐπιδειχθείσῃ πρὸς τὸ γεραρὸν τοῦτο ἴδρυμα εὐνοίᾳ, δι' ἧς ἐπιβραβεύεται ἡ νομοταγὴς πάντοτε τῶν παρ' ἡμῖν ἐπιστημόνων τε καὶ λογίων πολιτεία.

Τρία ἕτερα ἐγγραφα ἄξιά εἰσιν ἐπίσης ση-

μειώσεως διὰ τῶν ὁποίων ὁ Σύλλογος προσκαλεῖται νὰ συμμετάσχη εἰς τρία ἐν τῇ ἐσπερίᾳ ἐπιστημονικὰ συνέδρια: Εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον συγκροτηθῆν τῶν *ιστορικῶν ἐπιστημῶν* καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Σύλλογος ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ κ. *Παύλου Καρολίδου*, καθηγητοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν· εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις *Β' Πανελλήνιον ἱατρικὸν συνέδριον*, ἐν ᾧ ὁ ἱατρός κ. *Ι. Μπίσιης* μέλος τακτικὸν τοῦ Συλλόγου ἀντεπροσώπευσε τὸν ἡμέτερον Σύλλογον καὶ εἰς τὸ ἐν Βερολίνῃ κατὰ τὸν προσεχῆ Ἰούνιον συγκροτηθησόμενον *διεθνὲς τῆς χημείας συνέδριον*, ἐν ᾧ ἐπίσης ὁ Σύλλογος θέλει ἀντιπροσωπευθῆ ἀρκούντως.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐγγράφων παρὰ πολλῶν Σωματείων, Βιβλιοθηκῶν καὶ Ἀκαδημειῶν τῆς ἀλλοδαπῆς ἐζητήθη ἡ ἀνταλλαγὴ τοῦ ἡμετέρου Περιδικίου, ὅπερ ἀποδεικνύει ὀπόσης ἐκτιμῆσεως ἀξιοῦνται αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι τοῦ ἡμετέρου Σωματείου καὶ κατὰ πόσον ὀφείλομεν νὰ ἐκδίδωμεν τακτικῶς τὸ περιοδικόν, ὅπερ τόσον εὐπροσώπως ἀντιπροσωπεύει τὰς ἐπιτελουμένας ἐργασίας τοῦ Συλλόγου.

Μετὰ πολλῆς τῆς εὐχαριστήσεως ἀγγέλλομεν ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὰς τάξεις τῶν μελῶν ἐπηύξησαν καὶ *νέοι ἐταῖροι*, ἰδίᾳ δὲ ὀλόκληρος φάλαγξ ἀνδρῶν ἐπιστημόνων, ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἐπιλέκτων ἀρχιτεκτόνων συσσωματουμένη περὶ τὸν διαποσπῆ ἀρχιτέκτονα τῆς πόλεως ἡμῶν κ. *Valaury*, κατετάχθη μεταξὺ ἡμῶν καὶ θέλει ἀποτελέσει συνφδὰ τῶ κανονισμῶ τοῦ ἡμετέρου σωματείου ἰδίαν φερώνυμον ἐπιτροπὴν ἐργαζομένην ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς λοιπὰς διαρκεῖς ἐπιτροπὰς τοῦ Συλλόγου.

Οὕτω λοιπὸν ἐφέτος ὁ Σύλλογος προσεκτήσατο νέα μέλη 51, ἐξ ὧν τακτικὰ 45, ἀντεπιστέλλοντα 2, 4 δὲ ἐπίτιμα.

Τοῦ δὲ λόγου περὶ μελῶν προκειμένου ὁ Σύλλογος βεβῆ ἡσθάνθη τὸ πένθος καὶ πολὺ δάκρυ ἐσπέισε πέντε τῶν διαπρεπῶν αὐτοῦ μελῶν κλαύσας: τὸν διαπρεπῆ ἱατρὸν καὶ καθηγητὴν τοῦ ἐν Βερολίνῃ Πανεπιστημίου, τὸν πολὺν *Βιοχῶβιον*, τὸν ἐν Παρισίοις καθηγητὴν τῆς Ἰατρικῆς σχολῆς ἡμέτερον *Φωτεινὸν Πανᾶν*, τὸν πολὺκλαυστον, τὸν πολὺ τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἀγαπήσαντα πρῶην πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν Κων/πόλει αἰοιδίμον *Νικόλαον Μανροκορδάτον*, ἐπίτιμα τοῦ Συλλόγου μέλη τυγχάνοντα, ὡς καὶ τοὺς ἀειμνήστους

Μιχαὴλ Λάμπρον, ἰσόβιον γραμματέα τοῦ ἐν Ἀθήναις Φιλολ. Συλλόγου Παρνασσοῦ, καὶ *Ἀριστείδην Ρούκην*, δημοσιογράφον, ἀντεπιστέλλοντα μέλη αὐτοῦ.

Πρὸς τὰς οἰκογενείας δ' αὐτῶν ὁ Σύλλογος ἐσπευσε νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἐπιβιβλλόμενον αὐτῶ καθῆκον συλλυπηθεὶς αὐτοῖς ὡς ἔδει.

Συνεδρίας δὲ ὁ Σύλλογος συνεκρότησεν 25, ἐξ ὧν 18 γενικὰς, καθ' ἃς συνεζητήθησαν διάφορα ζητήματα καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐλήφθησαν αἱ δέουσαι ἀποφάσεις, *εἰδικὰς δ' ἐπτά*, ἐν αἷς αἱ ἐξῆς ἀνεκοινώθησαν πραγματεῖαι: 1ον. Ἡ ὑπὸ τοῦ Πανοσιολ. Ἀλεξ. Λαυριώτου ἀποσταλεῖσα μελέτη «*Αἱ πρὸς τὴν ἱερὰν Μοῆν τῆς Μεγίστης Λαύρας δωρεαὶ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων (μέρος Β')*». 2ον. Ἡ ὑπὸ τοῦ κ. *Ε Α Σιδερίδου* «*Περὶ διορθώσεων καὶ προσθικῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Χάλκῃ μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς ἐπιλεγομένης Καμαριωτίσσης*». 3ον ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου κ. *Ἀσπριώτιου* «*Περὶ τῆς Ἐκάλης τοῦ Καλλιμάχου καὶ τῶν παπύρων τοῦ ἀρχιδουκὸς Ράινερ*». 4ον. Ἡ ὑπὸ τοῦ κ. *Μιλιάδου Καραβοκροῦ*, «*Περὶ τῶν ὀργανισμῶν καὶ δικονομῶν τῶν πολιτικῶν, ποινικῶν, διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν δικαστηρίων τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν 27ετῆ βασιλείαν τῆς Α. Α. Μ. τοῦ εὐκλεῶς ἀνάσσοντος Σουλτάνου Ἀβδοῦλ Χαμητ Χὰν τοῦ Β'*». 5ον. Ἡ τοῦ ἱατροῦ κ. *Μόριμαν* ἀνακοίνωσις περὶ «*τοπογραφικῆς ἀπόψεως τῆς Κ)πόλεως κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα*» μετ' ἐπιδείξεως σχετικῶν χαρτῶν. 6ον. Ἡ τοῦ κ. *Ἀν Γαβριηλίδου* ἀνακοινώσαντος «*Περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως*» τοῦ ἐν Παρισίοις καθηγητοῦ ἑλληνοσ ὀρθοκλολόγου καὶ ἐπίτιμου μέλους τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἀειμνήστου *Φωτεινοῦ Πανᾶ* μετὰ βιογραφικῶν σημειώσεων. 7ον. Ἡ ὑπὸ ἀνωύμου ἀποσταλεῖσα πραγματεία «*Περὶ Ἀρχαίων μνημείων ἐν Τύνντι*» καὶ 8ον. Ἡ ὑπὸ τοῦ κ. *Θ Πανλίδου* ἀποσταλεῖσα πραγματεία «*περὶ χειρογράφου κώδικος ἐν Ἀργυρουπόλει*», ἐφ' ἧς πολλὰς παρατηρήσεις ὁ κ. *Ε Α Σιδερίδης* ἐπήνεγκεν.

Ἐτέρα δὲ πνευματικὴ ἐργασία τοῦ Συλλόγου ἐγένετο ἡ διὰ τῶν δημοσίων μαθημάτων παρεχομένη διδασκαλία τῶ λαφ' ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ὅπερ ἐφέτος ἐτίμησαν δέκα

τρεις ρήτορες ποιήσαντες δέκα και επτά διαλέξεις.

Τὴν ἀπαρχὴν τῶν μαθημάτων τούτων ἐποιήσατο ὁ Μέγας τῶν Πατριαρχείων Χαρτοφύλαξ ἐλλόγιμος κ. *Μ. Γεδεών* ὁμιλήσας εἰς δύο μαθήματα περὶ διαρρηθμίσεως τῶν χριστιανικῶν ἡθῶν, *Πατριαρχικῆ προνοία, κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας.*

Μετὰ τοῦτον ὁ διακεκριμένος ἰατρός τῆς ἡμετέρας πόλεως κ. *Σπυρίδων Ζαβιτοῦ* ἐν μιᾷ διαλέξει ἐπραγματεύθη σοβαρὴν καὶ ἐπίκαιρον Κοινωνιολογικὸν ζήτημα. Ὁ δὲ *Νέστωρ* τῶν παρ' ἡμῖν λογίων γυμνασιάρχης κ. *Χρήστος Χατζηχρήστου* ἀνέλυσεν ἄσμα δημοικὸν μετὰ προεισαγωγῆς περὶ τοῦ γλωσσικῶν ζητήματος.

Ὁ κ. *Κωνσ. Ἐλευθεριάδης*, ἰατρός, διὰ δύο διαλέξεων καὶ ὁ κ. *Π. Ἀπέρης*, χημικός, διὰ μιᾶς γαλλιστὶ παρέσχον ἡμῖν πλήρη ἔννοιαν τοῦ *ἱατροκοινωνικοῦ ζητήματος* τοῦ ἀλκοολισμοῦ, τῶν ἐκ τούτου προερχομένων κακῶν ὡς καὶ τῶν πρὸς καταπολέμησιν αὐτοῦ μέσων.

Ὁ κ. *Νικήτας Παπαγιαννόπουλος* εἰς δύο μαθήματα ἀνέγνωσεν ἱστορικές τινες σελίδας τῆς πρώτης περιόδου τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων.

Ὁ ἐκ τῶν ἡμετέρων συγκοσμητόρων ἰατρός κ. *Δημήτριος Μανουηλίδης* μετέδωκεν ἡμῖν χρησιμωτάτας συμβουλὰς διὰ διαλέξεων περὶ τροφῆς τοῦ υἱοῦς ἀνθρώπου.

Ὁ δὲ λόγιος κ. *Κωνσταντῖνος Σπανοῦδης* διὰ τῆς πρώτης τῶν διαλέξεων αὐτοῦ περὶ τῶν Ὀλυμπίων θεῶν ὡς ἀνθρώπων ἦτοι περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν συνηθειῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῆς δευτέρας περὶ μιᾶς νυκτὸς ἐπὶ τῆς πυραμίδος τοῦ *Χέοπος*, μετηρσίωσε τὸ πολυπληθὲς αὐτοῦ ἀκροατήριον ἐπὶ δύο ὑψηλὰς κορυφὰς ἀφ' ὧν πολλὰ τὰ καλὰ καὶ εὐάρεστα τοῦτο ἐπεσκόπησε.

Περὶ μελοποιίας τῶν ἀρχαίων δραμάτων ἐπραγματεύθη δις ὁ μουσικολογιάτατος κ. *Γεώργιος Παχῦκος* συνοδεύων τὴν ἀγόρευσιν αὐτοῦ δι' ἐκτελέσεως ἰδίας συνθέσεως ὑπομικτοῦ ἔρασιμόλπων χοροῦ.

Ὁ ἐλλόγιμος κ. *Πρόδρομος Ἀναστασιάδης* ὁμίλησε περὶ τῆς συγγενείας τῶν λαῶν ἀποδεικνυμένης διὰ τῶν κοινῶν αὐτῶν παραδόσεων.

Ὁ δὲ λόγιος κ. *Ὀδυσσεὺς Ἀνδρεάδης* ἐπραγματεύθη περὶ θρησκείας καὶ δράματος μετὰ πολλῆς τέχνης λόγου ἀναπτύξας τὸ ζήτημα αὐτοῦ.

Ὁ ἰατρός κ. *Κλεόβουλος Κοκκολῆτος* ὁμίλησε περὶ τῆς ὑγιεινῆς τῶν προδιατεθειμένων εἰς φθίσιν.

Τὰς ἐφετινὰς διαλέξεις ἐπεσφράγισεν ὁ ἐλλόγιμος καθηγητὴς τῆς *Ροβερτείου Σχολῆς* κ. *Λουῖζος Ἥλιος* διὰ τῆς ἐμβριθοῦς καὶ σοβαρᾶς πραγματείας του *Περὶ Κριτικῆς Καλλιτεχνίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων παραβαλλομένης πρὸς τὴν τῶν ἡμετέρων χρόνων.*

Πρὸς ἓνα ἕκαστον τῶν φιλοκάλων τούτων ἀγορητῶν ἀπευθύνει σήμερον ὁ Σύλλογος δημοσίᾳ τὰ εὐχαριστήρια αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τῶν δημοσίων τούτων διαλέξεων, τῶν γενικῶν συνεδριῶν τοῦ Συλλόγου, ἐν αἷς διεξήγετο ἡ τρέχουσα ὑπηρεσία καὶ τῶν ἐδικῶν, καθ' ἃς ἀνεγινώσκοντο καὶ συνεζητοῦντο διάφορα θέματα γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος, ἢ κυρίως ἐπιστημονικῆ ἐργασία κατὰ τὰ διέποντα τὸν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου Κανονισμόν, ἐγένετο ἐν ταῖς διαρκείαις Ἐπιτροπαῖς αὐτοῦ, αἰτινές εἰσιν: ἡ *Φιλολογική*, ἡ *Ἀρχαιολογική*, ἡ *Βιολογική*, ἡ *Κοινωνιολογική* καὶ ἡ *Φυσικομαθηματική*, προσέτι δὲ ἡ *Συντακτική*, ἡ ἐφορεύουσα τὴν σύνταξιν καὶ κατὰ τὰς τῆς ὕλης τῶν ἐργασιῶν πρὸς ἔκδοσιν τοῦ *Περιοδικοῦ* καὶ ἄλλων δημοσιευμάτων ὡς καὶ ἡ *Ἐλεγκτική*, ἡ ἐξελεγχούσα τὴν χρηματικὴν διαχείρισιν καὶ λοιπὴν περιουσίαν τοῦ Συλλόγου.

Καὶ ἡ μὲν φιλολογικὴ ἐπιτροπεῖα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ αἰδεσιμ. πρεσβυτέρου κ. *Κ. Καλλινίκου*, γραμματεύοντος τοῦ ἐλλογίμου κ. *Χρ. Πανταζίδου*, ἀθορύβως καὶ σοβαρῶς ἐργαζομένη δέκα καὶ τέσσαρας συνεκρότησε συνεδρίας. Κατὰ ταύτας ἀνεθεωρήθη καὶ συνετάχθη τὸ πρόγραμμα τῆς γραμματικῆς τοῦ *Καραπανείου ἀγῶνος*, ὅπερ ὑποβληθὲν εἰς ἕκτακτον τοῦ Συλλόγου συνεδρίαν ἐπεψηφίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπ' αὐτοῦ, ὀρίσαντος βραβεῖον 1000 φρ. χρυσῶν, ἀπονεμηθησόμενον εἰς τὸν συγγραφέα τῆς ἐγκριθητομένης *Γραμματικῆς* τῆς καθαρευούσης νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς διδασκαλίαν τῶν παιδευομένων ἐν ταῖς ἀστικαῖς σχολαῖς.

Προσέτι δὲ τὴν *Φιλολογικὴν* ἐπιτροπὴν ἀπησχόλησεν ὁ καταρτισμὸς καὶ ἡ τροποποίησις, κατὰ τὰς νῦν ἀπαιτήσεις τῆς ἀστικῆς παιδείσεως, τοῦ διαγράμματος τῶν ὑπολειπομένων βραβείων τοῦ αὐτοῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον ὁ φιλογενὴς ἀθλοθέτης κ. *Κ. Καραπάνος* ἔχει ἀναθέσει εἰς τὴν ἀγωνοδικίαν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, διαθέσας τὸ ποσὸν τῶν

10,000 φράγκων πρὸς βράβεισιν διδασκτικῶν βιβλίων τῆς πρώτης παιδείσεως.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν περὶ ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων Συγγραφέων Ζωγράφειον ἑλληνικὴν βιβλιοθήκην, ἀνατεθειμένην εἰς τὴν φροντίδα τῆς ἐπιτροπείας ταύτης ἀσμένως ἀνακοινοῦμεν τοῖς φίλοις τῶν γραμμάτων ὅτι ὁ Σύλλογος ἐγένετο ἤδη κάτοχος καὶ τοῦ τρίτου τόμου τῶν τοῦ *Εὐδοκίου ἀπάντων*, ἅπερ μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας καὶ ἀκριθείας φιλοπονεῖ ἀπὸ πολλοῦ ὁ ἔξοχος καὶ διακεκριμένος φιλόλογος κ. *Δ. Βερναρδάκης*· προσέτι δὲ μετ' οὐ πολὺ ἔσται κατὰ πάντα ἔτοιμος καὶ ὁ δεῦτερος τόμος τῶν τοῦ *Σοφοκλέους Τραγωδιῶν*, φιλοπονουμένων ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς ἐπίσης φιλόλογου κ. *Π. Παπαγεωργίου*. Εὐελπιστοῦμεν δὲ ὅτι καὶ ὁ ἐλλόγιμος κ. *Σπ. Μωραΐτης*, εἰς ὃν, αἰτησάμενον, ἀνετέθη ἡ ἐκδοσις *Ἐκ τῶν τοῦ Πλάτωνος*, οὐκ ἐς μακρὸν θέλει φέρει εἰς φῶς μέρος τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἐργασίας.

Ἡ δὲ χρηματικὴ διαχείρισις τῆς ἐκδόσεως τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης* καταδεικνύει ὅτι τὸ μὲν ἀρχικὸν κεφάλαιον, εἰς ὃ προσετέθησαν καὶ δεδουλευμένοι καὶ μὴ χρησιμοποιηθέντες τόκοι, συνεποσώθη εἰς δραχμὰς 232,974.85 κατατεθειμένας ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος πρὸς 4%· ἐκ δὲ τῶν τόκων τοῦ κεφαλαίου τούτου, τῶν ἀποκλειστικῶς προωρισμένων πρὸς ἔκδοσιν τῶν *Ἑλλήνων συγγραφέων*, ἐδαπανήθησαν μέχρι σήμερον δραχμαὶ 86,230.80 διὰ τοὺς 9 ἐκδοθέντας ἤδη τόμους αὐτῆς, οἵτινες σπουδαιότατην θέσιν κατέχουσιν ἐν φιλολογικαῖς ἐργασίαις· ἔχει δὲ εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ὁ Σύλλογος ἐκ τῶν τελευταίων τόκων δρ. 8,585.80 ἑτοίμους διὰ τὰς προσεχεῖς ἐκδόσεις *Πλάτωνος* καὶ συνεχεῖας τῶν *Τραγωδιῶν τοῦ Σοφοκλέους*.

Κατὰ τὸ λήξαν δὲ ἤδη 42ον συλλογικὸν ἔτος ὁ Σύλλογος ἐδώρησεν εἰς βιβλιοθήκας Κοινοτήτων, Συλλόγων, Σχολῶν καὶ πρὸς βράβεισιν ἀριστευσάντων μαθητῶν ἐκ μὲν τοῦ *Περιοδικοῦ*, τῆς *Μαυρογορδατείου Βιβλιοθήκης* καὶ λοιπῶν Παραρτημάτων αὐτοῦ ὡς καὶ ἐκ τῶν τοῦ *Ζωγραφείου* ἀγῶνος τόμους 237, ἐκ δὲ τῶν τόμων τῆς *Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης* τόμους 71.

Καὶ αὗται μὲν αἱ ἐργασίαι τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, βραχεῖαι μὲν κατὰ ποσὸν ἀλλὰ κατὰ ποιὸν βαρυσήμαντοι. Καὶ βραχεῖαι μὲν διότι τὸ μὲν *Ζωγράφειον* περὶ συλλογῆς τῶν ζώτων μνημείων ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ *διαγώνισμα*, ὅπερ ἄλ-

λοτε τοσοῦτον αὐτὴν ἐζωογονεῖ, διακοπὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου ἀγωνοθέτου, πολλῆς τροφῆς τὴν ἐπιτροπεῖαν ταύτην ἐστέρησεν. Ἐπίσωμεν ὅμως ὅτι ἡ διακοπὴ αὕτη ἔσται προσωρινὴ καὶ ὅτι οὐ μόνον οἱ πατρῴζοντες τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρὸς *Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου* διάδοχοι θὰ θελήσωσιν ν' ἀναβιώσῃ τὸ ἐθνωφελὲς τοῦτο διαγώνισμα, ἀλλὰ καὶ νέοι ἀθλοθέται θέλουσιν ἐπέλθει ἐπίκουροι καθιστάντες ἄφθονον τὴν συγκομιδὴν τῆς φιλολογικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς ἐργασίας τῆς φερωνύμου ταύτης τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπείας.

Ἡ δὲ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπεῖα, προέδρον μὲν τὸν παλαιάμαχον καὶ πολύτιμον ἐργάτην τοῦ Συλλόγου κ. *Α. Μόριμαν*, ἱατρόν, γραμματεῖα δὲ τὸν ἀκάματον κ. *Ε. Α. Σιδερίδην* ἔχουσα, ὁκτὼ ἐποιήσατο συνεδρίας κατὰ τὰς ὁποίας διάφορα συνεζητήθησαν ζητήματα ἀναγόμενα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς, ἰδίᾳ δὲ ἀνεκοινώθησαν ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς κ. *Μόριμαν* «*Περιγραφή περὶ τῶν θαυμασίων ἐρειπίων τῆς περικλεοῦς Μιλήτου*», ὑπὸ τῆς *Α. Ε. τοῦ Κοπάση ἐφέντη* «*Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ ἀρχαιολόγου Ἐβανς γενομένης ἐν Κνωσῶ τῆς Κρήτης ἀνακαλύψεως τοῦ Λαβυρίνθου*» «*Περὶ τοῦ πολυσχιδοῦς σπηλαίου τῆς Γόρτυνος*», ὅπερ κοινῶς ἔθεωρεῖτο ὡς ὁ *Λαβύρινθος* καὶ πραγματεῖαν «*περὶ Βασιλικῶν καὶ Βαπτιστηρίων*».

Ὁ κ. *Ε. Α. Σιδερίδης* ἐπαρουσίασεν ἀντίγραφον διαφορῶν ἐπιγραφῶν, ἑθνικῶν καὶ χριστιανικῶν, ὡς καὶ πολλὰ ἀρχαῖα νομίσματα, ὧν τινὰ προσενήχθησαν ὑπὸ τῶν κ. κ. *Ι. Βαλαβάνη* καὶ *Χρ. Πανιαζίδου* ὡς καὶ ἄλλα τινὰ ἀρχαιολογικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἀντικείμενα. Τούτων πάντων τὴν ἀρχαιολογικὴν σημασίαν ἐξετάσασα ἡ Ἐπιτροπὴ κατέταξεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῶν θέσιν.

Ἐπίσης δὲ ἡ ἐπιτροπεῖα ἐνησχολήθη εἰς ἱστορικὰς καὶ τοπογραφικὰς μελέτας περὶ *Βυζαντίου* καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ διαμφισβητουμένων σημείων τῆς *Κ/πόλεως*.

Ὁ δὲ αἰδεσιμώτατος *Πατὴρ Καλλίνικος* ἐδώρησατο εἰς τὸν Σύλλογον διὰ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς δεκατρία φύλλα (26 σελ.) ἐπὶ μεμβράνης χειρογράφου εὐαγγελιστηρίου, ἅπερ ἐξετάσασα ἡ ἐπιτροπεῖα αὕτη ἀνήγαγεν εἰς τὸν *I-IA* αἰῶνα. Ὁ Σύλλογος ἐκφραζει τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ πρὸς τὸν αἰδεσιμώτατον πατέρα *Καλλίνικον* ὡς καὶ πρὸς τοὺς

ἐλλογίμους κ. *I. Βαλαβάνη* καὶ *Χρ. Πανταζίδην* διὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς αὐτῶν προσφορὰς. Ὁ δὲ δραστήριος ἐπιμελητὴς τοῦ νομισματικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τοῦ τοῦ Συλλόγου κ. *Ε. Α. Σιδερίδης* ἀναθεωρήσας καὶ τακτοποιήσας πάντα τὰ ἐν αὐτῷ ἀντικείμενα εὔρε ταῦτα ἐν πλήρει τάξει ἐξαγγείλας καὶ τὴν τούτων αὐξήσιν ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Σύλλογος ἐκφράζει αὐτῷ εὐχαριστίας. Τὰς αὐτὰς δὲ εὐχαριστίας ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν καὶ πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν συστάσαν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ. *Χρ. Πανταζίδου*, *Ν. Παπαγιανναπούλου*, *Ε. Α. Σιδερίδου*, *Σ. Ἀποστόλογου*, *Γ. Ἀποστολίδου* καὶ *Γ. Νούλη* τὴν ἐξελέγξασαν ἅπασαν τὴν *περιοισίαν* τοῦ Συλλόγου καὶ ἐγκαίρως ὑποβαλοῦσαν ἐν τακτικοῖς βιβλίοις τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐξετάσεως αὐτῆς, καθ' ἃ εὐρέθησαν ἅπαντα ἐν τάξει. Αἱ ἐργασίαι δὲ τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὴν δραστηρίαν προεδρίαν τοῦ ἱατροῦ κ. *Α. Διμαράκη* καὶ τὴν ἐπιμελῆ γραμματείαν τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ κ. *Α. Κρητικῶ* ἐγένοντο καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπίσης γόνιμοι. Αἱ *συνεδρίαί* αὐτῆς συνεποσώθησαν ἐν συνόλῳ εἰς 23, ἐν αἷς συνεζήτηθησαν 40 λίαν ἐνδιαφέρουσαι καὶ σοβαραὶ ἀνακοινώσεις καὶ ἄλλαι ἱατρικαὶ παρατηρήσεις ἐν πνεύματι πάντοτε συναδελφικῆς ἀbroφοροσύνης καὶ τῆς συναισθησεως τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν κλήσεως. Τὰς τεσσαράκοντα ταύτας ἀνακοινώσεις ἐποίησαντο οἱ ἐξῆς διακεκριμένοι ἱατροὶ 1ον *Ἀνδρέας Ἀντίπας* περὶ προπτώσεως τοῦ ὀρθοῦ ἐγχειρηθεῖσα κατὰ τὴν μέθοδον Gerard Marchand. 2ον *Δεξιά* περιεσφιγμένη βουβωνοκῆλη μετὰ σκωληκοειδίτιδος. 3ον *Μελέτη* περὶ διαγνώσεως καὶ θεραπείας τῆς σκωληκοειδίτιδος. 4ον *Περὶ* ὑπερτροφικῆς φυματιώσεως τοῦ τυφλοῦ.

Ὁ κ. *Α. Ἀντιονακόπουλος*. Ἐπὶ τῆς διαγνώσεως τοῦ Ποττείου νοσήματος παρ' ἐνηλίκους.

Ὁ κ. *Π. Ἀπέρης*. 1ον *Περὶ* πωλήσεως βαμβάκων χρησιμοποιηθέντων ἤδη ἐν τοῖς νοσοκομείοις πρὸς ἐπίδειςιν παντοίων τραυμάτων. 2ον Ἐπὶ τῆς εὐρέσεως πρακτικοῦ μέσου πρὸς πρόχειρον ἀνακάλυψιν τῆς νοθείας τοῦ γάλακτος. 3ον *Κριτικὴ* ἐπὶ τῶν ἀντισηπτικῶν μεθόδων.

Ὁ κ. *Ἀν. Γαβριηλίδης*. 1ον. *Περὶ* τῶν ὀφθαλμικῶν ἐπιπλοκῶν κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετόν. 2ον. *Περὶ* ἡμιασφίας ὑπὸ φιλολογικὴν ἔποψιν. 3ον. *Περὶ*πτωσιν τῆς νόσου Ρie-

dra. 4ον. *Περὶ*πτωσιν στικτῆς κερατίτιδος καὶ 3ον. Ἐνακάλυψιν ὑπ' αὐτοῦ νέου μικροβίου παρὰ τραχωματικῶ.

Ὁ κ. *Ἀν. Γεωργιάδης*. *Περὶ* τῶν ἐκ καλλικόμενων δερματίδων.

Ὁ κ. *Γ. Ἐλευθεριάδης βέης*. 1ον. *Περὶ* διαφορικῆς διαγνώσεως μεταξὺ ἰσχιάδος καὶ σαλπινγίτιδος καὶ 2ον. *Περὶ* ἀεροφαγίας ἐν σχέσει πρὸς τὰ γυναικολογικὰ νοσήματα.

Ὁ κ. *Κ. Ἐλευθεριάδης*. *Περὶ*πτωσιν χειλο-γλωσσολαρυγγικῆς παραλύσεως μετὰ περιφερικῆς πολυνευρίτιδος.

Ὁ κ. *Ε. Ζῶιος*. *Περὶ* τῶν ἀλλοιώσεων τοῦ περιφερικοῦ νευρικοῦ συστήματος κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετόν.

Π. Ἰαιρόπουλος. *Περὶ* ἐπικρατούσης τανῶν θεραπείας τῆς ἀποκολλήσεως τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς χιτῶνος τοῦ ὀφθαλμοῦ.

Ὁ κ. *Α. Κρητικῶς*. 1ον. *Περὶ* θεραπείας χρονίας διαρροίας διὰ τοῦ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος. 2ον. Δύο περιπτώσεις ἐλμινθιάσεως μετὰ τυφικῶν φαινομένων καὶ βρογχίτιδος. 3ον. *Περὶ* αὐτοπαθοῦς παροξυστικῆς ταχυκαρδίας. 4ον. *Περὶ*πτωσιν ἐλμινθιάσεως ὑποκριθεῖσαν φυματιώδη μηνιγγίτιδα καὶ 5ον. *Περὶ*πτωσιν πνευμονίας μετὰ ἐλκώδους πνευμοκοκκικῆς γαστρίτιδος.

Ὁ κ. *Α. Διμαράκης*. *Περὶ* ἐφαρμογῆς τῆς ὑγιεινῆς ἐν ταῖς ἡμετέραις σχολαῖς.

Ὁ κ. *Κ. Μακρῆς*. *Περὶ* ὀστεομυελίτιδος ἄνευ ἐμπυήσεως.

Ὁ κ. *Σ. Μανηλόγλους*. *Περὶ* τῶν ἐκ γρίπης αἱμορραγικῶν κυστιτίδων.

Ὁ κ. *Α. Μανουηλίδης*. 1ον. *Περὶ*πτωσιν μυοκλονίας. 2ον. *Περὶ*πτωσιν βακτηριουρίας καὶ 3ον. *Περὶ* γαστραλγικῆς μορφῆς τῆς χολολιθιάσεως.

Ὁ κ. *Ι. Μπίστης*. *Περὶ*πτωσιν ἀτροφίας τοῦ βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ μετὰ προσβολὴν γρίπης.

Ὁ κ. *Γ. Νούλης*. *Περὶ* χλωροφορμῆσεως τῶν καρδιοπαθῶν.

Ὁ κ. *Π. Παπανικολάου*. 1ον. *Περὶ* τῶν ἀνὰ τὸν λοιπὸν ὄργανισμὸν νοσηρῶν ἀπηχῆσεων τῶν παθήσεων τῆς ρινός. 2ον. *Περὶ*πτωσιν ρινοφαρυγγαίου ὄγκου μετὰ διαφόρων νοσηρῶν συμπτωμάτων ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ὄργανισμοῦ καὶ 3ον. *Περὶ* τῶν ἀλλοιώσεων τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν συνεπείᾳ ἱλαρᾶς.

Ὁ κ. *Τ. Σγουρδαῖος*. 1ον. *Περὶ*πτωσιν σκωληκοειδίτιδος μετὰ σαλπινγίτιδος. 2ον. *Περὶ* ἀποστημάτων τοῦ ἥπατος καὶ 3ον. Ἐξ συμπτώσεως ἐγχειρήσεως λίθων τῆς κύστεως.

Ὁ κ. *N. Ταπιᾶς*. Συμβολὴν εἰς τὴν μελέτην τῶν παραρρινικῶν κόλπων.

Καὶ οἱ κ. *Φ. Φωιάδης* καὶ *Δ. Μανουηλίδης*. Περίπτωσιν ψευδοπρομηκικῆς παραλύσεως μετὰ φαρυγγολαρυγγικοῦ νυσταγμοῦ.

Εἰς πάντας τούτους τοὺς ὀτρηροὺς θεράποντας τῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ σωτηρίου ἐπιστήμης τοὺς εὐπρόσωπον ἐν ἐπιστημονικαῖς ἐργασίαις παρουσιάζοντας σήμερον τὸν Σύλλογον, ἐκφράζει οὗτος τὰς θερμὰς αὐτοῦ εὐχαριστίας.

Ἡ δὲ κοινωνιολογικὴ ἐπιτροπὴ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ νομομαθοῦς κ. *Γ. Ἀποστολίδου* καὶ γραμματεύοντος τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ κ. *Π. Τσελλέντη* εἰς τέσσαρας μόνον συνεδριάσας συνῆλθε· καὶ κατὰ μὲν τὰς δύο ἐκ τῶν συνεδριῶν τούτων ὁ πρόεδρος αὐτῆς κ. *Γ. Ἀποστολίδης* λίαν ἐμβριθῶς ὠμίλησε «*Περὶ οὐννηγορίας καὶ λογογραφίας ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθήναις*» καὶ «*Δικονομικὰ*» ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀναπτύξας τὰς περὶ δικονομικῶν θεσμῶν θεωρίας τοῦ Ἱπποδάμου ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐπ' αὐτῶν ἐπικρίσεις τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐν δὲ τῇ 3ῃ συνεδρίᾳ ὁ γραμματεὺς αὐτῆς κ. *Π. Τσελλέντης* ἀνέπτυξεν τινὰ περὶ «*Πατρικῆς ἐξουσίας*» ὡς πρὸς τὰ διττὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα ἐπὶ τοῦ ὑπεξουσίου ἦτοι προσωπικὰ καὶ περιουσιακὰ κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ ὁ κ. *Γεώργ. Λούβαρης* ἀνεκοίνωσεν τινὰ περὶ «*Διαθικῶν*» τῶν Ὀρθοδόξων χριστιανῶν καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ κύρους αὐτῶν παρὰ τῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς.

Ἡ Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ ἔχουσα πρόεδρον μὲν τὸν κ. *Ἰωακείμ Βαλαβάνη* καὶ γραμματέα τὸν κ. *Ἀριστίδην Δημόπουλον* συνῆλθεν εἰς ὀλίγας συνεδριάσας, καθ' ἃς παρεσκευάσθη κατὰ τὸ πλεῖστον τὴν ἐκδοτέαν ὕλην τοῦ 28ου (ΚΗ') τόμου, ὅστις θὰ περιλάβῃ οὐ μόνον τὰς ἐργασίας τῶν συλλογικῶν ἐτῶν 1899—1902, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ 20 τυπογραφικὰ φύλλα ἐκ τῆς ὕλης τοῦ *Ζωγραφείου διαγωνίσματος*· ἀπὸ δὲ τοῦ 29ου (ΚΘ') τόμου, ὁ Σύλλογος ἐλπίζομεν ὅτι θὰ καταστῇ τοῦ λοιποῦ ἐνήμερος ἐν τοῖς δημοσιεύμασιν αὐτοῦ. Ἡ ἐκτύπωσις τοῦ ἤδη παρασκευαζομένου τόμου ἤρξατο ἀπὸ τῶν ἐργασιῶν τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἐκτυπωθέντων ἤδη ἐξ τυπογραφικῶν φύλλων, εἴτα θὰ ἐπακολουθήσωσι τὰ σπουδαιότατα τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ γενομένων μελετημάτων, τὰ πρακτικὰ τῶν μνημονευθέντων τριῶν ἐτῶν, αἱ σχετικαὶ ἐκθέσεις

τῶν ἐπιτροπῶν κτλ., θ' ἀποτελεσθῇ δὲ τόμος ὀγκώδης καθ' ὕλην καὶ βάρυς ἐν σπουδαίαις ἐπιστημονικαῖς καὶ φιλολογικαῖς ἐργασίαις.

Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Συλλόγου, ἣτις εἶναι προσιτὴ εἰς τε τὰ μέλη αὐτοῦ ὡς καὶ εἰς πάντα ἄλλον λόγιον θέλοντα νὰ ἐργασθῇ ἐν αὐτῇ, ἐτέθη κατὰ τὸ λῆξεν ἤδη Συλλογικὸν ἔτος προσωρινῶς ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ ἐτέρου τῶν ἀνιπροέδρων κ. *Χρήστου Παναζίδου*, καθ' ὅσον ὁ ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίας ἀναδειχθεὶς ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης κ. *Ἐμμανουὴλ Ἀμπελίδης* ὡς καὶ ὁ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ἔτους ἐκλεγείς κ. *Π. Παπανικολάου* παρητήσαντο τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν.

Καὶ καθ' ἅπαν μὲν τὸ ἔτος εἰσῆχθησαν εἰς τὴν ἡμετέραν Βιβλιοθήκην βιβλία ποικίλης ὕλης ἐβδομήκοντα δύο (72) ἀποτελουῦντα φυλλάδια καὶ τόμους 161, ἀποσταλέντα παρὰ τῶν συγγραφέων αὐτῶν ἢ καὶ ἄλλων δωρητῶν, ἐξ ὧν σημειωτέοι ἡ *A. Ἐξ.* ὁ κ. *Γρηγόριος Μαρασλῆς* ἐξακολουθῶν δωρούμενος τοὺς ἐκάστοτε ἐκδιδόμενους τόμους τῆς πολυτίμου φερωνύμου αὐτῷ Βιβλιοθήκης καὶ ὁ *στραιωτικὸς* ἰατρός κ. *Ἀποστολίδης* δωρησάμενος 50 τόμους ἰατρικῆς ὕλης. Ἄλλ' ἢ βιβλιοθήκη ἡμῶν ἐπλουτίσθη διὰ τῆς μεγάλης δωρεᾶς τοῦ ἀοιδίμου ἐξοχωτάτου *Ἰωάννου Ἀριστάρχου*, κληροδοτήσαντος διὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ ἅπασαν τὴν ἐκ 1177 τόμων ποικίλης ὕλης συνισταμένην Βιβλιοθήκην αὐτοῦ, ἣτις ἐκ Wiesbaden, μερίμνη τῆς ἐν Βερολίνῳ *B. Ἐλλ.* Πρεσβείας ἀποσταλεῖσα σῶα καὶ ἀνελλιπῆς ὑφ' ἡμῶν παρελήφθη.

Ἰδιαιτέρα δ' ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κ. *Ξ Σιδερίδου*, *Χρ. Παναζίδου* καὶ *N. Παπαγιαννοπούλου* συνισταμένη κατέγραψε καὶ ἐτοποθέτησεν αὐτὴν προσωρινῶς εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου *Κωνστ. Ἀνθοπούλου Πασᾶ* δωρηθέντα ἐρμάρια.

Περὶ τῆς ἡμετέρας Βιβλιοθήκης προκειμένου εὐχόμεθα ὅπως τὰ οικονομικὰ τοῦ Συλλόγου ἐπιτρέψωσι τὴν ἀπὸ πολλοῦ μελετωμένην ἐν εὐρυτέρῳ χώρῳ μετάρθῃσιν αὐτῆς, διότι πλουτιζομένη αὕτη διαρκῶς διὰ δωρεῶν φιλομούσων ὁμογενῶν ἐπιβάλλει συντονωτέραν τὴν περὶ τούτου μερίμναν.

Τὸ δὲ ἀναγνωστήριον, ὅπερ ὁ Σύλλογος ἀπὸ πολλοῦ διατηρεῖ, τὰ ἀναγκαίωτερα τῶν περιοδικῶν καὶ ἄλλων συγγραμμάτων κέντηται καὶ εἰς τὴν διαθέσιν τῶν φιλαναγνωστῶν ἔχει ἠνεωγμένους πάντοτε τὰς πύλας αὐτοῦ.

Τὸ οικονομικὸν ζήτημα τοῦ Συλλόγου ἀφ'

οὐ αὐτὴ ἢ ὑπαρξίς αὐτοῦ ἐδράζεται, ἢ πρόοδος δὲ καὶ ἡ εὐεξία ἐξαρτᾶται, πολὺν χρόνον ὤφειλε ν' ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς σήμερον· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ πολλὰ δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν τὸ τῆς κλεψύδρας ὕδωρ, ἠναγκάσθημεν νὰ ἀναβλάσωμεν εἰς εὐθετώτερον χρόνον καὶ νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα ἀπλῶς τῆς χρήσεως τοῦ λήξαντος Συλλογικοῦ ἔτους καθ' ὃ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ ἔτους τούτου μετὰ πολλῆς τῆς φειδουῆς κατ' ἀνάγκην διεξήχθησάν. Καὶ αἱ μὲν εἰσπράξεις ἀνῆλθον εἰς λίρ. ὄθ. 328.05 αἱ δὲ δαπάναι εἰς λίρας 324.05

Αὐταί εἰσι, *Παναγιώτατε Δέσποτα* καὶ *φιλόμουσον ἀκροατήριον*, αἱ κατὰ τὸ διαρρῦσαν Συλλογικὸν ἔτος ἐπιστημονικαὶ καὶ ἄλλαι ἐτήσια ἐργασίαι τοῦ Συλλόγου, αἵτινες, ἂν ἤθελον συγκριθῆ πρὸς τὰς τῶν παρελθόντων ἐτῶν καὶ δὴ πρὸς τὰς τῆς εὐκλεοῦς ἐποχῆς τῆς δράσεως καὶ οἰκονομικῆς εὐεξίας τοῦ Συλλόγου, δὲν ἤθελον εὐρεθῆ καὶ αἱ σημεριναὶ ὑποδεέστεραι. Χωρὶς δὲ νὰ θελήσῃ τις νὰ μειώσῃ μὴδ' ἐπ' ἐλάχιστον τὴν ἀξίαν καὶ σοφιστήριον τῶν ἐργασιῶν τῶν χαλκεντέρων ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν ἀφοσιωσάντων, οὕτως εἰπεῖν, ὀλόκληρον τὸν βίον αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ὁποίων δικαίως αἰδίδιος παραμεινῆ ἢ εὐγνωμοσύνη τῶν ἐπιγιγνομένων ἐταίρων, δὲν δυνάμεθα ὅμως ν' ἀποκρύψωμεν τὴν ἀπορίαν ἡμῶν, πῶς ὑφίσταται ὑποκρυφὸς τις ψίθυρος πρὸς ὑποτίμησιν τῶν κατὰ τα τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐργασιῶν τοῦ ἡμετέρου Σωματείου. Ἄν τὰς σήμερον ἐργασίας τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου παραβάλλῃ τις πρὸς τὰς τῶν εὐτυχῶν ἐκείνων χρόνων, φρονοῦμεν ὅτι ἀντιρρόπους ἐν τῇ πλάστιγγι τῆς ἐκτιμῆσεως θέλει εὔρει. Νομίζομεν δὲ ὅτι ὁμόφρον θέλομεν ἔχει τὸ φιλοδίκαιον ἀκροατήριον, ἂν τοῦτο ἀκούσῃ ὅτι κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔτος αἱ γενικαὶ καὶ εἰδικαὶ συνεδρίαί τοῦ τε Συλλόγου καὶ τῶν διαφόρων ἐπιστημονικῶν διαρκῶν ἐπιτροπῶν ἀνῆλθον εἰς τὸν ἀριθμὸν ἐνεήκοντα δύο (92), καθ' ἃς ὡς ἄνω διελάβομεν σπουδαιόταται ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις καὶ σοβαρὰ θέματα συνεζητήθησαν, ἅτινα θέλουσι κοσμήσει τὸ ἤδη ὑπὸ τὰ πιεστήρια εὐρισκόμενον περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου καὶ ὅσον οὕτω θέλουσι τεθῆ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν μυστῶν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Τὸ νέον *Προεδρεῖον* εἰς ὃ ὁ Σύλλογος ἀνέθηκε τὰ τοῦ ἀρχομένου Συλλογικοῦ ἔτους κα-

θήκοντα ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν ἐξῆς: *Μιχαὴλ Ψαλίδα*, ἱατροῦ, *προέδρου*, *Μηνᾶ Αὐθενιπούλου*, καθηγητοῦ τῆς Μ. τοῦ Γέν. Σχολῆς καὶ τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου α' ἀντιπροέδρου, *Παιρόκλου Καμπανάκη*, ἀρχιτέκτονος β' ἀντιπροέδρου, *Δημητρίου Μανουηλίδου*, ἱατροῦ, *γενικοῦ γραμματέως*, *Ἀριστείδου Δημοπούλου*, δικηγόρου, *εἰδικοῦ γραμματέως*, *Δημοσθένους Οἰκονομίδου*, καθηγητοῦ τῆς Μ. τοῦ Γέν. Σχολῆς, *ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης*, *Δημητρίου Μηλιώτιου*, ταμίου καὶ *᾽Οδυσσεῶς Ἀνδρεάδου*, λογιστοῦ.

Τοιαῦτα, *Παναγιώτατε Δέσποτα* καὶ λοιπὴ *φιλόμουσος ὁμήγυρι*, τὰ ἡμῖν πεπραγμένα. Τιμιωτάτην ἐκληροδοτήθημεν οὐσίαν· ταύτης δὲ τὴν φύλαξιν περὶ πλείστου ποιησάμενοι ἐπικαλούμεθα τὴν ἐπιείκειαν ὑμῶν ἀπάντων, εἰ μὴ τι γενναιότερον ἀλλὰ μόνον τὸ κατὰ δύναμιν αὐτῇ προσεθέμεθα. Πρὶν δὲ τελείως καταπαύσωμεν τὸν λόγον καθήκον ἐπιβάλλεται ἡμῖν ὅπως ἐκφράσωμεν τὴν βθεϊαν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν *προσιάνην τῆς Παιδείας, τὸν ἔνδοξον τοῦ Θρόνου τῶν Ὀσμανιδῶν Σουλτάνου Ἀβδουλ Χαμίτ Χὰν τὸν Β'*, ἀνθ' ἧς παρέχει τοῖς γράμμασι καὶ τῇ ἐπιστήμῃ ὑποστηρίξεως καὶ τῇ *Σεβαστῇ Αὐτοκρατορικῇ Κυβερνήσει*, ἀνθ' ἧς περιέπει το ἔδρυμα τοῦτο εὐνοίας.

Πρὸς τὴν Ὑμ. Θ. Π. τὴν εὐδοκήσασαν νὰ εὐλογήσῃ αὐτοπροσώπως τὴν ἑορτὴν ταύτην τῶν γραμμάτων, ὁ Σύλλογος ἐκφράζει πανδῆμως τὰς βαθυτάτας αὐτοῦ εὐχαριστίας, ὡς καὶ πρὸς τοὺς συμπαρακαθημένους Αὐτῇ Σεβασμιωτάτους Ἱεράρχας. Ἐπίσης τὰς αὐτὰς θερμὰς εὐχαριστίας ἐκφράζει πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος *Κον Γρουπάρην* μετὰ τῶν συναποτελούντων τὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἐπίσης δὲ ὁ Σύλλογος εὐχαριστεῖ πάντας τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν διαφόρων ἐκπαιδευτηρίων καὶ λοιπῶν σωματείων τῶν τιμησάντων τὴν τελετὴν ταύτην, τὴν δημοσιογραφίαν τὴν προθύμως καὶ στοργικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένην ὡς καὶ ἅπαν τὸ *φιλόμουσον ἀκροατήριον*. Τελευτώντες δὲ εὐχόμεθα ὅπως ὁ Σύλλογος τύχῃ εἰς τὸ μέλλον θερμότερας ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς ὑποστηρίξεως ἵνα δυναθῇ ν' ἀνταποκριθῆ σκοπιμώτερον καὶ ἀξιοπρεπέστερον εἰς τὴν ἐπιτέλειαν τῆς *εὐεργεικῆς αὐτοῦ δράσεως ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Γένους* καὶ τῆς *ἐπιστήμης*.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΜΓ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1903 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1904

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΜ'

(Τακτική γενική).

Τῆς 9ῆς Ἰουνίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικά τῆς προηγούμενης συνεδρίας, ἐπὶ τῆς συντάξεως τῶν ὁποίων ὁ κ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι παρελείφθη νὰ γραφῆ ὁ σκοπὸς τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅστις εἶναι Α') ἡ ἐνασχόλησις περὶ ζητημάτων ἀρχιτεκτονικῆς, μηχανικῆς καὶ ἐν γένει τέχνης, ἅτινα παρουσιάζονται εἰς τὰς εἰδικὰς τοῦ Συλλόγου συνεδρίας ὡς καὶ ἐπὶ διαφόρων σχετικῶν ἀνακοινώσεων γινομένων ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῆς μελῶν. Β') ἡ ἐνθάρρυνσις δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων τῶν σπουδῶν, ἐρευνῶν καὶ ἐργασιῶν τῶν σχετιζομένων μετὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, τὴν μηχανικὴν καὶ ἐν γένει μετὰ τὴν τέχνην καὶ Γ') ἡ ἀνακοινώσις εἰς τὸν Σύλλογον τῶν προόδων τῶν γινομένων εἰς τοὺς ἄνω κλάδους. Μεθ' ὅ τὰ πρακτικά ἐπικυροῦνται. Εἶτα ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν· σὺν ἄλλοις ἐπιστολάς τῶν Διευθύνσεων τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου καὶ τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου Μέλα, δι' ὧν ζητοῦσι τὴν αἵθουσαν τοῦ Συλλόγου διὰ τὰς τελετὰς αὐτῶν. Ἀποφασίζεται ἡ παραχώρησις. Ἀναγινώσκει ἐπίσης αἰτήσεις τῆς Δημογεροντίας Καστελλορίζου καὶ τοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου Μυτιλήνης δι' ὧν αἰτοῦνται ἡ σειρὰ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ περιοδικοῦ ἀποφασίζεται ἡ χορήγησις τῶν διπλῶν τόμων τοῦ περιοδικοῦ. Ἐπίσης ἐπιστολὴν τῆς Ἐφορείας τῶν Ἑθν. Φιλ. Κατασημάτων, αἰτούσης τὴν αἵθουσαν τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐνέργειαν διαγωνισμοῦ· ἀποφασίζεται ἡ παραχώρησις. Ἐπίσης ἀναγινώσκει ἔκθεσιν τῶν ὑπὸ τοῦ ἐν Ρώμῃ διεθνoῦς ἱστορικοῦ συνεδρίου πεπραγμένων, ἀποσταλεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Π. Καρολίδου, ἀντιπροσωπεύσαντος τὸν Σύλλογον εἰς τὸ ἐν λόγῳ συνέδριον. Ὁ κ. πρόεδρος προτείνει

ὅπως εἰς τοιαῦτα συνέδρια ἀντιπροσωπεύεται ὁ Σύλλογος καὶ διὰ καταλλήλου πνευματικῆς ἐργασίας. Ὁ κ. Καραγιαννίδης προτείνει ὅπως ἀπὸ τοῦδε προσκληθῶσιν αἱ οἰκείαι ἐπιτροπαὶ νὰ ἐτοιμάσωσιν ἐργασίαν διὰ τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον ὡς καὶ διὰ τὸ Ἐκπαιδευτικὸν τοιοῦτον. Γίνεται δὲ δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Ἀνδρεάδου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὅπως μὴ ληφθῆ ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου πρὶν ἢ λάβῃ ὁ Σύλλογος ἐπίσημον πρόσκλησιν εἰς τὰ ἐν λόγῳ συνέδρια, ἀλλ' ἀπλῶς συστήσῃ ὁ κ. πρόεδρος εἰς τὰ μέλη τῶν οἰκείων ἐπιτροπῶν τὴν τοιαύτην σκέψιν. Τὸ προεδρεῖον προτείνει τὴν σύστασιν Ἐπιτροπῆς πρὸς τακτοποίησιν τῆς Βιβλιοθήκης, εἰς ἣν νὰ δοθῆ καὶ μικρὰ πίστωσις διὰ πρόσωπα, ἅτινα θὰ ἐργασθῶσιν ἐπ' ἀμοιβῆ ὡς καὶ τὸ δικαίωμα νὰ προσλαμβάνῃ ἐν ἀνάγκῃ καὶ οἰονδήποτε ἐγκρίνη μέρος ἐκ τῶν Ἐπιτροπῶν. Ἡ ἐπιτροπὴ καταρτίζεται ἐκ τῶν κ. κ. Σιδερίδου, Παναζίδου, Ἀνδρεάδου, Παπαγιαννοπούλου καὶ τοῦ Ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης. Ἐπίσης τῇ προτάσει τοῦ κ. Κοκκολάτου ὀρίζονται οἱ κ. Κοκκολάτος καὶ Ἰατροπούλος πρὸς ταξίθιτησιν τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μανρωτέου. Ἀποφασίζεται ἡ διὰ τῶν ἡμερῶν δημοσιεύσις τῆς τελογοδοσίας τοῦ Προέδρου ὡς καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς πραγματείας τοῦ κ. Μ. Ἀθηνιοπούλου. Ἐκλέγεται τῇ προτάσει τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὡς ἐπιμελητῆς τῆς Ὀργανοθήκης ὁ κ. Τιβέριος, ἰατρός. Τὸ ζήτημα τῆς ἐκποιήσεως μέρους τοῦ κήπου προκρίπεται εἰς ἰδίαν ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν ἐπὶ τούτῳ συγκαληθσομένην κατὰ τὸ 170 ἄρθρον τοῦ Συλλόγου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΜΑ'

(Ἐκτακτὸς γενική).

Τῆς 12ῆς Ἰουνίου 1902.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ὁ πρόεδρος κηρύττων τὴν ἑναρξιν τῆς

συνεδρίας δηλοῖ ὅτι αὕτη ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 170 τοῦ Κανονισμοῦ, καθ' ὅσον ἀντικείμενον αὐτῆς εἶναι περιουσία τοῦ Συλλόγου· ἐξακολουθῶν δὲ λέγει ὅτι ὁ κ. Γιάγκο βέης Ἰωαννίδης δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ζητεῖ τὴν ἀδειαν τοῦ Συλλόγου ὅπως ἀνοίξῃ ἐν τῇ παρακειμένῃ οἰκίᾳ αὐτοῦ παράθυρα βλέποντα πρὸς ἐξέχον μικρὸν τεμάχιον τοῦ κήπου τοῦ Συλλόγου· ἐδήλωσε δὲ ὁ εἰρημένος κύριος ὅτι δύναται νὰ παράσχῃ εἰς τὸν Σύλλογον οἰονδήποτε ἔγγραφον ἀναγνωρίζον τὰ δικαιώματα τοῦ Συλλόγου, ἐν ἀνάγκῃ δὲ εἶναι πρόθυμος καὶ νὰ ἀγοράσῃ τὸ ἐν λόγῳ τεμάχιον τοῦ κήπου. Ὁ πρόεδρος λέγει ὅτι κατὰ τὴν γνώμην ἀρχιτεκτόνων μελῶν τοῦ Συλλόγου τὸ ἐν λόγῳ τεμάχιον ὡς ἐξέχον ὅπως δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ποτὲ εἰς τὸν Σύλλογον, ὅστις διὰ τῆς ἐκποιήσεως αὐτοῦ οὐδεμίαν ὕφισταται βλάβην. Προτείνει λοιπὸν εἰς τὸν Σύλλογον νὰ σκεφθῇ ἂν δὲν εἶναι προτιμότερον νὰ ἐκποιήσωμεν δι' ἰδιωτικῶν ἐγγράφων τὸ ἐν λόγῳ τεμάχιον ἐκτάσεως 15 πῆχεων, ἀφ' οὗ δι' ἔγγραφου ἀναγνωριστικοῦ τῆς κυριότητος τοῦ Συλλόγου οὐδόπως ἐξασφαλίζεται οὗτος ἐν τῷ μέλλοντι. Ὁ κ. Ἀμπελίδης παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῇ συνεδρίᾳ δὲν ὑπάρχουσιν ἀρκετὰ μέλη ὅπως σκεφθῶσι καὶ ἀποφασίσωσιν ἐπὶ ζητήματος τόσοῦ ζωτικοῦ ἥτοι τῆς ἐκποιήσεως περιουσίας τοῦ Συλλόγου καὶ δὴ δι' ἰδιωτικῶν ἐγγράφων. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ ὅτι κατὰ τὸν Κανονισμόν δὲν ὑπάρχει ζήτημα ἀπαρτίας καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἱκανὰ ἐλέχθησαν ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίᾳ μεταξύ τῶν μελῶν μὴ ἀναγραφόμενα ἐν τοῖς πρακτικοῖς αὐτῆς, καθ' ὅσον κατόπιν παρετηρήθη ὅτι τοιαῦτα ζητήματα ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενον ἐκτάκτου γενικῆς συνεδρίας ἐπὶ τούτῳ συγκαλουμένης. Ὁ κ. Ἀθηνιόπουλος κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς ἐκποιήσεως ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ Γιάγκο βέης ἀρκεῖται εἰς ἀπλοῦν παραχωρητήριον ἔγγραφον. Ὁ κ. Παπαγιαννόπουλος παρατηρεῖ ὅτι ἀπόφασις τοιαύτης σοβαρότητος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ληφθῇ ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ δύο ἢ τριῶν μελῶν καὶ ὅτι ἀνάγκη διὰ καταλλήλου προσκλήσεως νὰ λάβωσι γνῶσιν τοῦ πράγματος πολλὰ μέλη. Ὁ κ. Παναζίδης φρονεῖ ὅτι τυπικῶς συνεκλήθη ἡ συνεδρία αὕτη καθ' ὅσον ἐκ τῆς συζητήσεως τῆς γενομένης ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίᾳ κατεδείχθη ὅτι ὁ Σύλλογος κατ' ἀρχὴν ἀποδέχεται τὴν ἐκποίησιν καὶ ἐναπομένει ὁ ὀρισμὸς τοῦ ἀντιτίμου. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης προτείνει ὅπως

τὸ ζήτημα τεθῇ εἰς ψηφοφορίαν ἀφ' οὗ κανεὶς δὲν ζητεῖ τὸν λόγον καὶ τὸ ζήτημα εἶναι πλέον ὄριμον καὶ ν' ἀποφασίσῃ ὁ Σύλλογος πρῶτον περὶ τοῦ ἂν παραδέχεται τὴν ἐκποίησιν καὶ δεύτερον περὶ τοῦ ποσοῦ αὐτῆς. Ψηφίζεται καὶ ἀποφασίζεται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὅπως ἐκποιηθῇ δι' ἰδιωτικοῦ ἐγγράφου τὸ ἐξέχον μέρος τοῦ κήπου ἐκτάσεως περὶ τοὺς 15 πῆχεις εἰς τὸν Γιάγκον βέην Ἰωαννίδην, ἀρχιτέκτονα, ἀντὶ ἀντιτίμου. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον μέρος τῆς προτάσεως, τὸ τοῦ ποσοῦ τοῦ ἀντιτίμου, ὁ κ. Ἀθηνιόπουλος προτείνει ὅπως ὁ Σύλλογος ποιήσῃται ἔκκλησιν εἰς τὰ αἰσθητάματα τοῦ κ. Γιάγκου βέη καὶ δοθῇ πληρεξουσιότης εἰς τὸν πρόεδρον ὅπως ἐν ἀνάγκῃ ὀρίσῃ τὸ τίμημα περὶ τὰς πενήντα (ἀρ. 50) λίρας Τουρκίας. Γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις αὕτη καὶ ἀποφασίζεται ὅπως ἐν ἀνάγκῃ τὸ τίμημα εἶναι περὶ τὰς 50 λίρας Τουρκίας. Μεθ' οὗ ὁ κ. Ἀθηνιόπουλος ποιεῖται τιμητικὴν μνεῖαν τοῦ ἄρτι ἐν Ἀθήναις ἀποβιώσαντος πολυτίμου ἐταίρου τοῦ ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὴν τε καθ' ὅλου παιδεύσειν εὐδοκίμως ὑπηρετήσαντος καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ Συλλόγου ὀλοψύχως θεραπεύσαντος ἀειμνήστου Πέτρου Πειρακίδου, ὃν ὡς τε μέλος τῆς κοινωνίας σεμνὸν καὶ τῶν γραμμάτων ὄρηθρον ἐργάτην καὶ τοῦ Συλλόγου ἀκαταπόνητον πρόμαχον εὐχεταὶ ὁ μνημονεύων ἵνα ζηλώσωσιν οἱ νεώτεροι.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΓΜΒ'

(Τακτικὴ | γενικὴ).

Τῆ 23ῃ Ἰουνίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῶν δύο προηγουμένων συνεδριῶν ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν. Ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς συνιστώσης τὴν παραχώρησιν καὶ τετάρτου τόμου εἰς τὸν κ. Π. Παπαγεωργίου πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Σοφοκλέους τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης· ἀποφασίζεται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ πραγματοποιηθῇ ἡ πρότασις τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς. Ἀναγινώσκειται αἴτησις τοῦ εἰσπράκτορος καὶ ἐπιμελητοῦ τοῦ Συλλόγου κ. Ν. Δημητροπούλου περὶ αὐξήσεως τῆς μισθοδοσίας αὐτοῦ. Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι τὸ προεδρεῖον λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν τιμιότητα καὶ εὐσυνειδησίαν τοῦ εἰρημένου ὑπαλλήλου, ὅστις ὅλον

τὸν χρόνον τοῦ δαπανᾶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου, ἀπεφάσισεν ὅπως συστήσῃ τὴν περὶ αὐξήσεως τῆς μισθοδοσίας αἰτησὶν αὐτοῦ εἰς τὸν Σύλλογον. Μετὰ συζήτησιν μεταξύ τῶν κ. *Μ. Αὔθентиopoulos, Παπαγιαννοπούλου, Ἀνδρεάδου, Χατζηχρήστου, Κοκκολάτου* περὶ τοῦ τρόπου καὶ ποσοῦ τῆς αὐξήσεως ἀποφασίζεται ὅπως ἐκτὸς τῶν ὠρισμένων ποσοστῶν ἐκ τῶν εἰσπράξεων διδῆται ἐκ τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου καὶ μηνιαῖον ἐπίδομα μιᾶς λίρας Τουρκίας ἐν γε τῷ παρόντι μετὰ τῆς συστάσεως περὶ μείζονος αὐξήσεως ἐν τῷ μέλλοντι. Ὁ κ. *Πανταζίδης* συνιστᾷ ὅπως πραγματοποιηθῇ προηγουμένη ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου περὶ ἐπιστροφῆς τῷ κ. *Κρητικίδη* καὶ τῷ θυρωρῷ τῶν παρακρατηθέντων ἐκ τῆς μισθοδοσίας των διὰ τὸ γνωστὸν ζήτημα τῆς ἀπώλειας τῶν βιβλίων, ἀφ' οὗ κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῆς σχετικῆς Ἐπιτροπῆς κλοπὴ δὲν ἐγένετο. Γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις. Ἀναγινώσκειται ἡ ἐπὶ τοῦ ὑπομνήματος τῆς Βιολογ. Ἐπιτροπῆς «*Περὶ τοῦ μαθήματος τῆς ὑγιεινῆς ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς Σχολαῖς*» σχετικῆ ἔκθεσις καὶ ἀπόφασις τῆς Φιλολογ. Ἐπιτροπῆς, ἣτις κηρύσσεται κατὰ τοῦ διδακτικοῦ μέρους τοῦ ὑπομνήματος, ἀποφαινομένη ὅτι οὔτε ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ μαθήματος τῆς ὑγιεινῆς ὡς μαθήματος αὐτοτελοῦς παιδαγωγικῶς ἀσπαστή, οὔτε ἡ μετατροπὴ τῶν ἱατρῶν εἰς διδασκάλους ἐφικτή. Ὁ κ. *Ἀνδρεάδης* χαρακτηρίζει τὴν ἀπάντησιν τῆς Φιλογ. Ἐπιτροπῆς σύντομον, ἀόριστον, ἐλλιπὴ καὶ ἐσπευσμένην καὶ ὡς οὐδὲν ἀναφέρουσαν περὶ τῆς προτάσεως τοῦ ὑπομνηματογράφου ὡς πρὸς τὴν παραπομπὴν τοῦ ὑπομνήματός του εἰς τὰ *Πατριαρχεῖα*, ὡς καὶ περὶ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ κ. *Νούλη*. Ὁ κ. *Αὔθεντιόπουλος* παρατηρεῖ ὅτι ἡ μὲν συντομία εἶναι ἀρετὴ ἀγαστή, οὐδεμία δὲ ἀοριστία καὶ ἀσάφεια ὑπάρχει ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς Φιλογ. Ἐπιτροπῆς, ἀφ' οὗ ὠρισμένως αὕτη ἀποφαίνεται περὶ τοῦ ὑπὸ τὴν μελέτην αὐτῆς τεθέντος ζητήματος. Ὁ κ. *Κοκκολάτος* διὰ μακρῶν ἀναπτύσσων τὴν ὠφελιμότητα τῆς ὑγιεινῆς πολεμεῖ τὴν γνώμην τῆς Φιλολογ. Ἐπιτροπῆς καὶ προτείνει ὅπως τὸ ὑπόμνημα παραπεμφθῇ ὡς ἔχει εἰς τὴν Ἐκπαιδευτικὴν Ἐπιτροπὴν τῶν Πατριαρχείων. Ὁ κ. *Καραγιαννίδης* προτείνει ὅπως παραπεμφθῇ ἡ ἔκθεσις τῆς Φιλογ. Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν Βιολογικὴν καὶ συσταθῇ εἰς τὴν τελευταίαν ὅπως λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν αὐτὴν προβῆ εἰς τὴν ἐκπόνησιν νέου ὑπομνήματος ἀφορῶντος μόνον τὴν ὑγιει-

νὴν ἐποπτεῖαν τῶν Σχολῶν, ὅπερ καὶ νὰ ὑποβληθῇ διὰ τοῦ Συλλόγου εἰς τὰ Πατριαρχεῖα. Ὁ κ. *Αὔθεντιόπουλος* ἀπορεῖ πῶς γίνεται συζήτησις ἐπὶ ἐκθέσεως Ἐπιτροπῆς μελετησάσης καὶ ἀποφανθείσης ἐπὶ ζητήματος κατὰ παραπομπὴν ὑποβληθέντος εἰς τὴν κρίσιν αὐτῆς. Ὁ κ. *Ἀνδρεάδης* παρατηρεῖ ὅτι αἱ Ἐπιτροπαὶ γνωμοδοτοῦσι μόνον, ἐν ᾧ ἡ τελειωτικὴ ἀπόφασις ἀνήκει εἰς τὸν Σύλλογον. Ἐπὶ τέλους γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. *Καραγιαννίδου* ὅπως ἄνω διετύπωσεν αὐτὴν. Κατὰ πρότασιν τοῦ κ. *Παπαγιαννοπούλου* ὀρίζονται οἱ κ. *Χρ. Πανταζίδης* καὶ *Ἐ Σιδερίδης*, εἰς οὓς κατόπιν συντάξεως σχετικοῦ πρακτικοῦ νὰ παραδῶσῃ ὁ κ. *Παπαγιαννόπουλος* τὰς κλεῖδας τῆς ἀποθήκης.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΜΓ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 3ῃ Νοεμβρίου 1903.

Προεδρεύοντος *Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ*, ἀντιπροέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν *ἀλληλογραφίαν*, ἐν οἷς καὶ *ἐπιστολὴν* τοῦ κ. *Μωραΐτου* ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γιγνομένην ἔκδοσιν τοῦ *Πλάτωνος*. Ὁ *προεδρεύων* ἀγγέλλει ὅτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπάρχει προηγουμένη ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου ἐγκαίρως δι' ἐπιστολῆς κοινοποιηθεῖσα τῷ κ. *Μωραΐτη*, καθ' ἣν ὀφείλει οὗτος νὰ συμμορφωθῇ τῷ σχετικῷ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἐπιτάσσοντι τὴν ἐκ τῶν προτέρων ἔγκρισιν τῆς πεμπομένης ἐργασίας ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ καθηγητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὅτι συνωδᾷ τῇ ἀποφάσει ταύτῃ καὶ τῷ σχετικῷ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ διέποντος τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην τὸ προεδρεῖον ἀποφασίσαν προτείνει εἰς τὸν Σύλλογον τὴν παραπομπὴν τῆς *ἐπιστολῆς* τοῦ κ. *Μωραΐτου* εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῷ τέλει ὅπως ὀρίσῃ αὕτη τοὺς καθηγητὰς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τοὺς ἀποτελέσοντας τὴν ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζομένην εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν. Ὁ κ. *Ἀναστ. Χρησιδῆς* ἐλέγχει τὴν προηγουμένην ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου ὡς *παρὰ νόμῳ* ληφθεῖσαν καὶ ζητεῖ ὅπως ἡ ἐργασία τοῦ κ. *Μωραΐτου* ὑποβληθῇ εἰς τὴν κρίσιν μόνον τῆς Φιλολογικῆς τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπῆς, ὑποστηρίζων ὅτι οὐδέποτε εἰς παρομοίας

περιπτώσεις υπεβλήθη ἡ ἐργασία τῶν ἐκδοτῶν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν. Συνάπτεται συζήτησις ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἄρθρου 11ου τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, εἰς ἣν λαμβάνουσι μέρος οἱ κ. *Χρησιδης, Αὔθεντόπουλος, Οἰκονομίδης, Ἀνδρεάδης, Ἀσπριώτης, Βαλαβάνης* καὶ *Καραγιαννίδης*, ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος ζητεῖ ὅπως ἀναγνωσθῇ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν κ. *Μωραΐτην*, ἡ τούτου εἰς αὐτὴν ἀπάντησις καὶ ἡ προηγουμένη σχετικὴ τοῦ Συλλόγου ἀπόφασις. Ἐπειδὴ ἐκ τῆς εἰς τὸν κ. *Μωραΐτην* κοινοποιηθείσης προηγουμένης ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου ἐξάγεται ὅτι οὗτος ρητῶς ἐγνώρισε τὴν ὑποχρέωσιν, ἣν ἔχει ὁ κ. *Μωραΐτης* ὅπως ὑποβάλῃ τὴν ἐργασίαν εἰς εἰδικὴν ἐκ καθηγητῶν Ἐπιτροπὴν καὶ ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ κ. *Μωραΐτου* δηλοῦντος ὅτι ἐδέχθη οὗτος τὴν τοιαύτην ὑποχρέωσιν, φρονεῖ ὁ κ. *Καραγιαννίδης* καὶ προτείνει ὅπως μὴ ἐπιτραπῇ ἡ περαιτέρω συζήτησις, διότι δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ζήτημα. Μεθ' ὃ ὁ προεδρεύων κηρύσσει τὴν λήξιν τῆς σχετικῆς συζητήσεως. Ἀναγινώσκειται αἴτησις τοῦ ἐπιστάτου τῆς Βιβλιοθήκης *Θεοδ. Ντάφου*, αἰτουμένου αὐξῆσιν μισθοδοσίας καὶ ἀποφασίζεται ἡ κατὰ ἡμίσειαν λίραν αὐξήσις τῆς μισθοδοσίας του. Ἀγγέλλονται τὸ α' ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. *Ἀνθ. Μαζαράκης, Μιχ. Σάγγας, Θ. Θεοφυλακίδης, Δνκ. Γαλίσης, Περικλῆς Βυζουκίδης, Νέστορ Σουσιλίδης*, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. *Βαλαβάνη, Αὔθεντοπούλου, Δημοπούλου* καὶ ὁ κ. *Γ. Σώτροπας* προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. *Μανουηλίδου, Τιθερίου, Δημοπούλου*. Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς ἐπίτιμα μέλη ὁ κ. *Pierre Lotti* μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ διάσημος συγγραφεὺς προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου, ὡς καὶ ὁ κ. *Jean Moréas* (Ι. Παπαδιαμαντόπουλος), προτεινόμενος ἐπίσης ὑπὸ τοῦ προεδρείου. Ὁ προεδρεύων ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ καθηγητοῦ τῆς Μ. Σχολῆς *Θεμιστοκλέους Σαλιέτη* ἐκ τῶν διαπρεπεστάτων μελῶν τοῦ Συλλόγου ἐπὶ πολλὰ ἔτη μοχθήσαντος ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ εἰς πολλὰ αὐτοῦ ἀξιώματα ἀνεληθόντος, πλέκει τὸ ἐγκώμιον αὐτοῦ ὡς δεινοῦ ἑλληνοστοῦ καὶ πολυτίμου ἐν παντὶ καλῶ παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ κοινῶν παράγοντος καὶ προτείνει εἰς τὸν Σύλλογον ὅπως οὗτος ἐμφαντικώτερον ἐκφράσῃ τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πολυτίμου ἐταίρου θλίψιν αὐτοῦ. Ἀποφασίζεται ἡ ἀποστολὴ εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ συλλυπη-

τηρίου ἐπιστολῆς καὶ ἀναβάλλεται ἡ ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου περὶ ἐμφαντικώτερας ἐκδηλώσεως τῆς θλίψεως αὐτοῦ εἰς προσεχῆ αὐτοῦ συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΜΔ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 17ῃ Νοεμβρίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *Μ. ΨΑΛΙΔΑ*, προέδρου

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἐπὶ τῆς συντάξεως τῶν ὁποίων ὁ κ. *Δ. Οἰκονομίδης* παρατηρεῖ ὅτι παρελείφθησαν νὰ σημειωθῶσιν αἱ ἐξῆς δηλώσεις αὐτοῦ· ὅτι ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἔδωκεν ὄλως ἐναντίαν ἐρμηνείαν εἰς τὸ ἄρθρ. 11 τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἐκείνης ἣν ἔδωκεν ὁ Σύλλογος· ὅτι μετὰ λύπης του παρατηρεῖ ὅτι ὁ Σύλλογος δὲν σέβεται τὰς ἀποφάσεις τῶν Ἐπιτροπῶν τὰς λαμβανόμενας ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἀρμοδιότητος μιᾶς ἐκάστης αὐτῶν· ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του τυπικῶς μόνον αἱ τοιαῦται ἀποφάσεις φέρονται ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου ἵνα περιεφθῶσι τὸν τύπον τῆς ἐκτελέσεως ὑπ' αὐτοῦ καὶ οὐδὲν πλέον καὶ ὅτι οὐδαμῶς δύναται ὁ Σύλλογος νὰ τροποποιήσῃ ἢ μεταστρέψῃ αὐτάς. Μεθ' ὃ τὰ πρακτικὰ ἐπικυροῦνται. Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν. Ὁ κ. *πρόεδρος* ἀγγέλλει ὅτι τὸ προεδρεῖον ἀπεφάσισε πρὸς θεραπείαν τῶν οικονομικῶν ἀναγκῶν τοῦ Συλλόγου νὰ διοργανώσῃ μουσικὴν συναυλίαν· δι' ὃ ζητεῖ τὴν ἐξουσιοδότησιν τοῦ Συλλόγου· ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως παραχωρεῖται αὕτη. Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφίζονται ὡς ἐπίτιμα μὲν μέλη οἱ κ. *Pierre Lotti* καὶ *Jean Moréas* (Ι. Παπαδιαμαντόπουλος), προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου· ὡς τακτικὰ δὲ οἱ κ. *Ἀνθ. Μαζαράκης, Μ. Σάγγας, Θ. Θεοφυλακίδης, Δνκ. Γαλίσης, Περικλῆς Βυζουκίδης, Νέστορ Σουσιλίδης* καὶ *Γ. Σώτροπας*. Ὁ κ. *πρόεδρος* ἀγγέλλει ὅτι παραιτηθέντος τοῦ προέδρου τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς ἀιδεσιμωτάτου *Καλλινίκου* αὕτη ἐξελέξατο ὡς τοιοῦτον τὸν κ. *Χοῆστον Χατζηχορήσιου*. Ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει αἴτησιν δέκα μελῶν τοῦ Συλλόγου ζητούντων τὴν ἀνατροπὴν τῆς προηγουμένης τοῦ Συλλόγου ἀποφάσεως ἐν σχέσει μὲ τὸ ζήτημα τοῦ κ. *Σπ. Μωραΐτου*. Ὁ κ. *Καραβοκυρὸς* παρατηρεῖ ὅτι κατὰ τὸ ἄρθρ. 42 τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου

ἐπιτρέπεται ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης καὶ προτείνει ὅπως ἄρξῃται αὕτη ἀμέσως. Ἡ πρότασις αὕτη γίνεται δεκτὴ καὶ ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὴν ἑναρξιν τῆς συζήτησεως. Ὁ κ. *Βραχάμης* δηλοῖ ὅτι ἡ προηγουμένη ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου ἐν σχέσει μὲ τὸ ζήτημα τοῦ κ. *Μωραΐτου* ὡς ἀντικειμένη εἰς τὸν Κανονισμόν εἶναι ἄκυρος κατὰ σχετικὸν ἄρθρον αὐτοῦ. Ὁ κ. *Παναζίδης* θεωρεῖ τὴν αἴτησιν ταύτην τῶν 10 μελῶν ὡς ἀπλήν ἐπερώτησιν καὶ προτείνει ὅπως τὸ ζήτημα μετὰ τῶν ἀποσταλέντων χειρογράφων παραπεμφθῇ εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν. Ὁ κ. *Ἀποστολόγλου* ἐρμηνεύων τὸ ἄρθ. 11 τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ ὑπάρχων ἐν αὐτῷ περιορισμὸς ἀφορᾷ τοὺς λογίους καὶ οὐχὶ τοὺς φιλόλογους οἷος εἶναι ὁ κ. *Μωραΐτης*, ἄλλως τε φρονεῖ ὅτι ἔπρεπε προηγουμένως νὰ ζητηθῶσι τὰ χειρόγραφα. Ὁ κ. *Ι. Χατζόπουλος* συνιστᾷ ὅπως πρὸ παντὸς ἀποβλέψωμεν εἰς τὸ γόητρον τοῦ Συλλόγου, ὅπερ πιθανὸν κάπως ν' ἀμαυρωθῇ ἐκ τοιούτων συζητήσεων καὶ προτείνει ὅπως διατηρηθῇ ἡ προηγουμένη τοῦ Συλλόγου ἀπόφασις ἔστω καὶ ἂν αὕτη εἶναι παράνομος. Ὁ κ. *Χατζηχρήστου* ἐκ τῶν συντακτῶν καὶ νομοθετῶν τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης δηλοῖ ὅτι τὸ πνεῦμα καὶ γράμμα τοῦ 11 ἄρθ. εἶναι ὑπὲρ τῆς διακρίσεως εἰς φιλόλογους καὶ λογίους καὶ ὅτι ὁ ἐν αὐτῷ περιορισμὸς ἀφορᾷ μόνον τοὺς λογίους, ἀφοῦ τοὺς φιλόλογους παρακαλεῖ καὶ προσκαλεῖ ὁ ὁ Σύλλογος, ὡς ἐξάγεται τοῦτο ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ προηγουμένων ἄρθρων τοῦ προγράμματος. Ὁ κ. *Γ. Ἀποστολίδης* φρονεῖ ὅτι ἐκ τῆς γραμματικῆς ἐρμηνείας τοῦ 11 ἄρθρου ἐξάγεται ὅτι ὁ περιορισμὸς ἀναφέρεται εἰς φιλόλογους τε καὶ λογίους, λογικῶς ὅμως συμφωνεῖ μὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κ. *Χατζηχρήστου*, ἀφοῦ καὶ ἡ μέχρι τοῦδε πρακτικὴ εἶναι σύμφωνος καὶ ὑποστηρίζει ὅτι ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ γόητρον τοῦ Συλλόγου ἐπιβάλλει τὴν ἐκ νέου σοβαρὰν συζήτησιν καὶ τὴν ὀριστικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ἅπαξ διὰ παντός. Ὁ κ. *Καραβοκυρὸς* δηλοῖ ὅτι ἡ προηγουμένη ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου εἶναι ὀρθοτάτη καὶ νομιμωτάτη καθ' ὃ σύμφωνος πρὸς τὸ γράμμα τοῦ 11ου ἄρθρου, ὅπερ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ σεβασθῇ ὁ Σύλλογος· δι' ὃ κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου ἅτε νομίμου καὶ ὑπὲρ τῆς ἀπορρίψεως τῆς περὶ ἀνατροπῆς αὐτῆς αἰτήσεως· φρονεῖ

ὅμως ὅτι δύναται ὁ Σύλλογος νὰ μεταβαλῇ τὸ ἄρθρον 11. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος λαμβάνουσι τὸν λόγον οἱ κ. *Μυστακίδης*, *Εὐδοκίανός*, *Ἀσπριώτης*, *Ζαμαρίας*, *Χατζηχρήστου*, κηρυσσόμενοι πάντες ὑπὲρ τῆς ἀνατροπῆς τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου ὡς ἐναντίας τῶ ἄρθρω 11 τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης. Οἱ κ. *Καραγιαννίδης* καὶ *Ψωμιάδης* συμφωνοῦσι μὲ τὸν κ. *Καραβοκυρὸν* καὶ προτείνουν τὴν διατήρησιν αὐτῆς. Μεθ' ὃ μετὰ μακρὰν συζήτησιν γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. *Γ. Ἀποστολίδου* ἔχουσα ὡδε· ὁ Σύλλογος ἐρμηνεύων τὸ ἄρθρ. 11 τοῦ προγράμματος τοῦ διέποντος τὴν Ζωγραφείον Βιβλιοθήκην δίδωσιν εἰς αὐτὸ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν· «ὅτι ὁ ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ διατάξει ὑπάρχων περιορισμὸς ἀφορᾷ μόνον τοὺς λογίους τοὺς αἰτουμένους ἐκδοσὶν τινα καὶ οὐχὶ καὶ τοὺς φιλόλογους· ἐπομένως ἀνακαλῶν τὴν προηγουμένην αὐτοῦ ἀπόφασιν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 18 Ὀκτωβρίου 1902 καταργεῖ ταύτην καὶ παραπέμπει τὸ ζήτημα τοῦ κ. *Σπ. Μωραΐτου* εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὰ περαιτέρω.»

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΕ'

(Τακτικὴ γενική)

Τῆ 1ῃ Δεκεμβρίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *Μ. ΨΑΛΙΔΑ*, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν *ἀλληλογραφίαν*, ἐν οἷς καὶ *πρόσκλησιν* τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συνοδρίου Ἀθηνῶν· παραπέμπεται εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν. Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου *Ἀντ. Μάγκου* καὶ ἀποφασίζεται ἡ ἀποστολὴ εἰς τὴν οἰκογένειάν του συλλυπητηρίου ἐπιστολῆς. Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι τὸ προεδρεῖον προτείνει νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὴν Κοινωνιολογικὴν Ἐπιτροπὴν τὸ ζήτημα τῆς *διαθήκης Ἀλεξ. Γεωργιάδου*, ἧτις καὶ νὰ ἐξενέγκῃ τὴν ἑαυτῆς γνώμην περὶ τοῦ ἂν συμφέρῃ εἰς τὸν Σύλλογον ἢ συμβιβαστικὴ λύσις τοῦ ζητήματος ἢ ἡ δικαστικὴ τοιαύτη. Ὁ κ. *Καραγιαννίδης* ἀντικρούων τὴν πρότασιν τοῦ προεδρείου προτείνει ὅπως ὁ Σύλλογος ἀκολουθήσῃ τὴν πλειονοψηφίαν τῶν συνενδιαφερομένων κληροδόχων. Ὁ κ. *Ἀνδρεάδης* ὑποστηρίζων τὴν

πρότασιν τοῦ προεδρείου παρατηρεῖ τί γένησεται ἐν ἡ περιπτώσει καὶ οἱ λοιποὶ συνδιαφερόμενοι ἀποφασίσωσι σύμφωνα μὲ τὴν πρότασιν τοῦ κ. *Καραγιαννίδου*. Γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ προεδρείου. Ἀγγέλλονται τὸ β' καὶ ψηφίζονται ὡς ταχυκὰ τοῦ Συλλόγου μέλη οἱ κ. *Π. Ἀγγελίδης*, καθηγητῆς καὶ *Γ. Κόκκινος*, ἰατρός, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. *Μανουηλίδου*, *Δημοπούλου* καὶ *Τιβερίου*. Ἀγγέλλονται τὸ α' ὡς ἐπίτιμον μὲν μέλος ὁ κ. *Κ. Παπαμυχαλόπουλος*, πρῶν ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδευσεως ἐν Ἑλλάδι, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρείου, ὡς ταχυκὰ δὲ μέλη οἱ κ. *Πουλουλίδης*, ἰατρός καὶ *Π. Ζαχαριάδης* μουσικός, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. *Καμπανάκη*, *Μανουηλίδου* καὶ *Τιβερίου*. Ὁ κ. *Μυστακίδης* ἀγγέλλει εἰς τὸν Σύλλογον τὸν θάνατον τοῦ *Emile Legrand*, ἑλληνοστου σπουδαιοτάτου, φιλέλληνος, ἐκ τῶν ἐπιτίμων τοῦ Συλλόγου μελῶν, παραστάντος καὶ εἰς τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα αὐτοῦ. Ὁ Σύλλογος ἐκφράζει τὴν θλίψιν αὐτοῦ τὴν βαθεῖαν καὶ ἀποφασίζει ὅπως ἀποσταλῆ συλλυπητήριος ἐπιστολὴ τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ. Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει τὴν ἐξακολουθησὶν τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ *Σπ. Μωραΐτου*, συνωδὰ τῷ σχετικῷ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ κ. *Δημόπουλος* παρατηρεῖ ὅτι δὲν δύναται νὰ γεννηθῇ ζήτημα ἀφοῦ ὁ Σύλλογος τὴν περυσινὴν ἐπ' αὐτοῦ ἀπόφασιν τοῦ ἐκοινοποίησεν ἐγκαίρως εἰς τὸν κ. *Μωραΐτην*, ὅστις ἀπεδέχθη αὐτὴν καὶ συνεμορφώθη πρὸς αὐτὴν ἀποστείλας τὰ χειρόγραφα του ὥστε ἡ ληφθησομένη ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου καὶ ἡ ἐρμηνεία, ἣν θὰ δώσῃ εἰς τὸ 11 ἄρθρ. τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν προηγουμένην τοῦ Συλλόγου ἀπόφασιν τὴν ἀποδεκτὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ κ. *Μωραΐτου*. Ὁ κ. *Ἀνδρεάδης* ὑποστηρίζων τὴν διατήρησιν τῆς προηγουμένης περυσινῆς ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου δισχυρίζεται ὅτι ὁ Σύλλογος πάντας ἀδιακρίτως λογίους καὶ φιλολόγους προσκαλεῖ καὶ ὅτι οὐδέποτε ἐγένετο διάκρισις μεταξὺ λογίων καὶ φιλολόγων, ὅτι ὁ Σύλλογος πάντοτε ἠρμήνευσε τὸ 11ον ἄρθρον ὅπως καὶ διὰ τῆς περυσινῆς αὐτοῦ ἀποφάσεως ἀναγινώσκει δὲ ἐπιστολὴν αὐτῆς τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπαρτιζομένης ἐξ αὐτῶν τῶν συντακτῶν καὶ νομοθετῶν τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, γραφεῖσιν ἐν μόνον ἔτος μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ νῦν

ἰσχύοντος προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, δι' ἧς ἐκαλεῖτο ὁ φιλόλογος *Πέτρος Παπαγεωργίου* ὅπως συμφώνως τῷ 11ῳ ἄρθρῳ ὑποβάλῃ τὰ χειρόγραφα του εἰς εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν. Ὁ κ. *Γ. Ἀποστολίδης* ὑποστηρίζει ὅτι οὐδαμῶς ὁ Σύλλογος δεσμεύεται νὰ ἀποφασίσῃ σήμερον ἄλλως καὶ ὅτι τὸ ἄρθρον 11 διακρίνει λογίους καὶ φιλολόγους καὶ προτείνει ὅπως γίνῃ δεκτὴ ἡ ἐν τῇ προηγουμένη συνεδριάσει ἐπιψηφισθεῖσα σχετικὴ αὐτοῦ πρότασις. Ὁ κ. *Σ. Καραγιαννίδης* ὑποβάλλει τὴν ἐξῆς πρότασιν. α' Ὁ Σύλλογος μετὰ τὴν ἐπὶ δύο συνεχεῖς συνεδρίας γενομένην συζητήσιν ἐπὶ τῆς προτάσεως δέκα μελῶν αὐτοῦ σχετικῶς πρὸς τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἐν προγενεστέρᾳ συνεδρία αὐτοῦ ληφθείσης ἀποφάσεως περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. *Σπ. Μωραΐτου* ἐκδόσεως τοῦ *Πλάτωνος*, λαβὼν ἀφ' ἐνὸς ὑπ' ὄψιν οὐ τὸ προκαλέσαν τὴν ὡς ἄνω ἀπόφασιν 11 ἄρθρον τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης εἶναι ὅπωςδὴποτε ἐπιδεκτικὸν διαφόρων ἐρμηνειῶν καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν αὐτῷ ὀριζομένην ὑποχρέωσιν τῆς προηγουμένης ὑποβολῆς μέρους τῶν χειρογράφων τῆς ἐκδόσεως εἰς τὴν κρίσιν τριμελοῦς ἐκ καθηγητῶν τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου Ἐπιτροπῆς λαβὼν ἐξ ἄλλου ὑπ' ὄψιν οὐ μὲχρι τοῦδε οὐδενὸς τῶν εἴτε ὑπὸ τοῦ Συλλόγου προσκληθέντων πρὸς ἐκδοσιν ἔργων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, εἴτε συνεπείᾳ ἰδίας αὐτῶν αἰτήσεως ἀναλαβόντων ἐγκρίσει τοῦ Συλλόγου τὴν ἐκδοσιν τοιούτων ἔργων καθυπεβλήθησαν προηγουμένως τὰ χειρόγραφα εἰς τὴν κρίσιν Ἐπιτροπῆς κατηρισμένης ὡς ἄνω, ἀποφαίνεται καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ κ. *Μωραΐτου* ἐκδόσεως τοῦ *Πλάτωνος* ἀνατίθῃσι τῇ Φιλολογικῇ αὐτοῦ Ἐπιτροπῇ ὅπως ἐξενέγκῃ τὴν ἐπὶ τῶν ἀποσταλέτων χειρογράφων κρίσιν αὐτῆς προκειμένου δὲ περὶ τοῦ 11 ἄρθρ. τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἀνατίθῃσι τῇ αὐτῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ τὴν διασαφήνισιν τοῦ εἰρημένου ἄρθρου κατὰ τρόπον οὐ μόνον ἀνεπίδεκτον παρερμηνειῶν ἀλλὰ καὶ ἐξασφαλίζοντα τὸν προσήκοντα ἀμερόληπτον ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον τῶν πρὸς ἐκδοσιν ἔργων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ἐπιφυλασσόμενος ὅπως τὴν ὑπὸ τῆς ρηθείσης Ἐπιτροπῆς ὑποβληθησομένην σχετικὴν γνωμοδότησιν κατὰ τὰ κεκαυνοισμένα συζητήσῃ καὶ διὰ τοῦ κύρους αὐτοῦ, ἂν ἐγκρίνῃ, περιβάλῃ». Ὁ κ. *Ν. Παρίσης* ὑποστηρίζει τὴν πρότασιν τοῦ κ. *Καραγιαννί-*

δου, με τὴν προσθήκην ὅπως μεταρρυθμισθῆ τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης. Μεθ' ὃ ψηφοφορίας γενομένης ἀπορρίπτεται μὲν ἡ πρότασις τοῦ κ. Καραγιαννίδου, γίνεται δὲ δεκτὴ ὑπὸ τῶν $\frac{2}{3}$ τῶν παρόντων μελῶν ἡ καὶ ἐν τῇ προηγουμένη συνεδρίᾳ ἐπιψηφισθεῖσα πρότασις τοῦ κ. Γ. Ἀποστολίδου, ἔχουσα δὲ ὧδε: « Ὁ Σύλλογος ἐρμηνεύον τὸ ἄρθρον 11 τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης δίδωσιν εἰς αὐτὸ τὴν ἐξῆς ἐννοίαν: ὅτι ὁ ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ διατάξει ὑπάρχων περιορισμὸς ἀφορᾷ μόνον τοὺς λογίους τοὺς αἰτουμένους ἔκδοσιν τινὰ καὶ οὐχὶ καὶ τοὺς φιλολόγους· ἐπομένως ἀνακαλῶν τὴν προηγουμένην αὐτοῦ ἀπόφασιν ὑπὸ ἡμερομ. 18 Ὀκτωβρίου 1902 καταργεῖ ταύτην καὶ παραπέμπει τὸ ζήτημα εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὰ περαιτέρω». Ἐπίσης ἀποφασίζεται ὅπως ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ μελετήσῃ καὶ μεταρρυθμίσῃ τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τὸ γόητρον καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, ὑποβάλλῃ δὲ τὸ πόρισμα τῶν μελετῶν αὐτῆς εἰς τὸν Σύλλογον. Ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι θεωρεῖ καθήκον του ὅπως ἀπὸ τῆς προεδρικῆς ἑδρας ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι διὰ τῆς σήμερον ληφθείσης ἀποφάσεως τὰ χειρόγραφα τοῦ κ. Μωραΐτου ὡς καὶ παντὸς ἑτέρου φιλολόγου ἀναληψομένου ἔκδοσιν τινὰ εἰς οὐδεμίαν ὑποκείνται ἐξέλεγχιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ, ΑΥΜΣ'

(Τακτικὴ γενικὴ)

Τῆ 18ῃ Δεκεμβρίου 1903.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀναβάλλεται, ἀπόντος τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως. Ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία ἐρ' ἧς ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι αἱ ἀποσταλείσαι τρεῖς γραμματικαὶ διὰ τὸν Καραπάνειον ἀγῶνα παραπεμφθήσονται εἰς τὴν Φιλ. Ἐπιτροπὴν διὰ τὰ περαιτέρω· τῇ αὐτῇ Ἐπιτροπῇ παραπεμφθήσεται καὶ ἡ αἴτησις τοῦ κ. Γ. Γεωργιάδου αἰτουντος τὴν ἔκδοσιν τοῦ Δουκιανοῦ διὰ τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην καὶ ἡ τοῦ κ. Χρ. Πανταζίδου αἰτουντος τὴν ἔκδοσιν τοῦ ρήτορος Λυκούργου καὶ τῶν Παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου. Ἐπὶ

τῆς παρατηρήσεως τοῦ κ. προέδρου περὶ τῆς παραπομπῆς ἀμφοτέρων τῶν αἰτήσεων τούτων τῇ Φιλ. Ἐπιτροπῇ ὁ κ. Παρίσης λέγει ὅτι μὴπῶ ἐξαντληθείη τῆς συζητήσεως περὶ τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης ἡ ἐπὶ τῶν αἰτήσεων τούτων ἀπόφασις δέον νὰ ἀνασταλῇ. Ἀποφασίζεται ἡ παραπομπὴ εἰς τὴν Φιλ. Ἐπιτροπὴν ἀμφοτέρων τῶν αἰτήσεων. Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἐντολῇ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου δὲν ἐγένετο τὸ ἐν τῷ Συλλόγῳ πολιτικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ αἰοιδίμου μητροπολίτου Κυζίκου κρυοῦ Κωνσταντίνου ὑπὸ τῆς ἀδελφότητος τῶν Κυζικηνῶν. Ἀκολουθῶς ὑποβάλλεται καὶ ἐπιψηφίζεται τὸ πρόγραμμα τῶν Δημοσίων τοῦ Συλλόγου Διαλέξεων. Εἶτα ἀνακοινοῦται ἐπιστολὴ τοῦ κ. Χρ. Πανταζίδου, γραμματέως τῆς Φιλ. Ἐπιτροπῆς, περιέχουσα ἀποσπάσματα πρακτικῶν τῆς Φιλ. Ἐπιτροπῆς κατὰ τὰ ἔτη 1885 καὶ 1886. Ἐπίσης ἀνακοινοῦται καὶ ἐπιστολὴ τοῦ αἰοιδίμου ἰδρυτοῦ τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης Χρ. Ζωγράφου ἀπὸ 6 Σεπτεμβρίου 1885, δι' ἧς ἀπαντῶν οὗτος εἰς ἐπιστολὴν τοῦ Συλλόγου, ὑποβάλλοντος αὐτῷ τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, παραδέχεται μὲν αὐτό, ἀλλ' αἰτεῖται ὅπως πρὸς τοῖς ἄλλοις καθορισθῶσι τὰ τοῦ ΙΑ' ἄρθρου λέγων τὰ ἐξῆς: « Ἐπεθύμουν πρὸς τοῦτοις ἵνα τὸ 10^{ον} ἄρθρον » τοῦ προγράμματος τὸ ἀφορῶν τοὺς βουλομένους ἀναδέξασθαι τὴν ἔκδοσιν ποιητοῦ ἢ » συγγραφέως τῶν ἡμετέρων λογίων, οὓς ὁ » Σύλλογος δὲν προσεκαλέσατο, μὴ ἢ ἀόριστον » ὡς πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου περὶ » τοῦ πρακτεῦ, ἀλλὰ περιέχῃ τὴν καὶ ἀπ' ἀρχῆς ὑπάρξασαν, ὡς ἐνθυμοῦμαι, ἰδέαν τῆς » ἀναθέσεως τῆς κρίσεως τῶν τοιουτοτρόπων » ἐργασιῶν εἰς ἐπιτροπὴν ἐκ καθηγητῶν τοῦ » Ἐθν. Πανεπιστημίου, ὧν τὸ κῦρος καὶ τὸ » ἀμερόληπτόν ἐστιν ἀναμφισβήτητον». Μετὰ τὰς ἀνακοινώσεις ταύτας ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἀνακαλύψεως τῶν ἀνωτέρω ἐγγράφων τὸ προεδρεῖον ἀνέστειλε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς τελευταίας ἀποφάσεως περὶ τοῦ 11ου ἄρθρου, προτείνει δὲ ὅπως ἡ τε ἐπιστολὴ τοῦ κ. Χρ. Πανταζίδου καὶ ἡ τοῦ αἰοιδίμου Χρ. Ζωγράφου παραπεμφθῶσι τῇ Φιλ. Ἐπιτροπῇ ὅπως γνωμοδοτήσῃ ἐπ' αὐτῶν ἐγγράφως. Ὁ κ. Ἄν. Χρησιόθης συγχαίρει μὲν τοῖς ἀνακαλύψασιν τὰ ἔγγραφα αὐτά, θεωρεῖ ὅμως ταῦτα ὅλως ἰδιωτικὰ καὶ μὴ δυνάμενα νὰ ἀλλοιωθῶσι τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. Ἀνδρέαδης παρατηρεῖ ὅτι

τὰ ἀνακοινωθέντα ἔγγραφα κυροῦσιν ὅσα ἐν ταῖς προτέραις συνεδρίασις εἶπε περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ 11ου ἄρθρου μνηθεῖς τῶν παρατηρήσεων τῶν κ. κ. Πολίτου, Κωνσταντινίδου καὶ Παπαγεωργίου, ἀναγνούς μάλιστα καὶ ἐπιστολὴν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς δηλοῦσης τὴν παραίτησιν καὶ τοὺς λόγους αὐτῆς, ἐπιπροστίθησι δὲ ὅτι οὐδεὶς τῶν τότε ἐταίρων τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, μὴδ' αὐτοῦ τοῦ κ. Χρ. Χατζηχρήστου ἐξαιρουμένου, ἐφαντάσθη τὴν νῦν διδομένην ἐρμηνείαν ἐπὶ τῇ βᾶσει διαφορᾶς μεταξὺ φιλολόγων καὶ λογίων. Συμπεραίνει δὲ ὅπως γένηται δεκτὴ ἢ τοῦ προεδρείου πρότασις. Ὁ κ. Ξ Σιδερίδης λέγει ὅτι καλῶς τὸ προεδρεῖον ἔπραξεν ἀναστεῖλαι τὴν ἐκτέλεσιν τῆς τελευταίας ἀποφάσεως, διότι αὕτη ὡς ἀντικειμένη τῷ 11ῳ ἄρθρῳ τοῦ προγράμματος τῆς Ζ. Β. εἶναι ἄκυρος. Ἀπορεῖ δὲ πῶς μετ' ἐφαρμογὴν 20 ἐτῶν ὁ Σύλλογος συζητεῖ νῦν περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἄρθρου τούτου. Ὁ κ. Καραγιαννίδης ὑποστηρίζων ὅτι τὰ παρουσιασθέντα ἀπόψε ἔγγραφα εἶναι ἐπίσημα, παραδέχεται τὴν πρότασιν τοῦ προεδρείου, λυπούμενος μόνον ὅτι ταῦτα ἔδει ν' ἀνακοινωθῶσιν ἐν καιρῷ ὅτε δὲν θὰ ἐλαμβάνετο ἢ προτέρα ἀπόφασις. Ὁ κ. Εὐσταθιανὸς φρονεῖ ὅτι τὸ προεδρεῖον δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ ἀναστεῖλῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, ἀποκρούει δὲ τὸν κ. Σιδερίδην εἰπόντα ὅτι τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ἀποτελοῦν συμβόλαιον μετὰ τοῦ ἰδρυτοῦ, εἶναι ἀμετάβλητον, ὑποστηρίζων ὅτι δύναται τοῦτο κατὰ τὰς περιστάσεις νὰ τροποποιηθῇ. Ὁ κ. Δελαγραμμάικας φρονεῖ ἐπίσης ὅτι τὸ πρόγραμμα ἀποτελεῖ συμβόλαιον καὶ ἐπομένως εἶναι ἀμετάβλητον. Ὁ κ. Ζαμαρίας φρονεῖ ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν ἐπιστολῶν καὶ ἐγγράφων τούτων ὁ χωρισμὸς εἰς φιλολόγους καὶ λογίους ὑφίσταται καὶ ὅτι ὁ περιορισμὸς ἀφορᾷ μόνον τοὺς τελευταίους. Μετὰ μακρὰν ἔτι συζήτησιν τίθεται εἰς ψηφοφορίαν ἢ πρότασις τοῦ προεδρείου ὅπως παραπεμφθῶσι τῇ Φιλολ. Ἐπιτροπῇ ἢ τε πέρυσι περὶ τοῦ κ. Μωραΐτου ληφθεῖσα ἀπόφασις, ἢ τελευταία περὶ τοῦ ΙΑ' ἄρθρου, ἢ ἐπιστολὴ τοῦ κυρίου Χρήστου Γ. Πανταζίδου καὶ ἢ τοῦ αἰοδίμου ἰδρυτοῦ Χρηστάκη Ζωγράφου, ὅπως γνωμοδοτήσῃ, ἀνασταλῆ δὲ μέχρι τῆς γνωμοδοτήσεως ἢ ἐκτέλεσις πάσης ἀποφάσεως. Ἡ πρότασις γίνεταί δεκτὴ δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας. Οἱ κ. κ. Εὐσταθιανὸς καὶ Ἀποστόλογλους διαμαρτῦ-

ρονται καὶ ἀποχωροῦσι τῆς συνεδρίας. Μεθ' ὅ λύεται αὕτη.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ, ΑΥΜΖ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 5ῃ Ἰανουαρίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς γενικῆς συνεδρίας τῆς 1ης δεκεμβρίου 1903. Ἀναγινώσκεται ἡ ἀλληλογραφία, ἐν εἰς καὶ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Παπαγεωργίου παραπονουμένου διὰ τὴν μεγάλην βραδύτητα μεθ' ἧς ἀπαντᾷ ὁ Σύλλογος εἰς τὰς ἐπιστολάς του καὶ δηλοῦντος ὅτι ἂν καὶ ἡ παροῦσά του λάβῃ τὴν τύχην τῶν προηγουμένων θὰ ἀναγκασθῇ νὰ παραιτηθῇ τῆς ἐκδόσεως. Ἀποφασίζεται ἡ παραπομπὴ ταύτης εἰς τὴν Φιλολ. Ἐπιτροπὴν διὰ τὰ περαιτέρω μετὰ τῶν προσηκουσῶν συστάσεων. Ὡς πρὸς τὴν ἀντιπροσωπεῖαν τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον ἀποφασίζεται ὅπως ἀνατεθῇ εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ ἐκλέξῃ ταύτην καὶ ὑποβάλλῃ ἐν καιρῷ εἰς τὸν Σύλλογον. Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ὁ ἀρχιτέκτων κ. Ἀχιλλεὺς Καμπανάκης ἐφιλοπόνησε σχέδιον αἰθούσης διὰ τὴν Βιβλιοθήκην ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ, παραπέμπεται δὲ εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὰ περαιτέρω, πάσης ἐπ' αὐτοῦ συζητήσεως θεωρηθείσης ἀκαιρου. Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ὁ κ. Ἰω. Χατζόπουλος ἐδῶρσεν εἰς τὸν Σύλλογον εἰκόνα εἰς μέγα σχῆμα τοῦ δωρητοῦ τῆς φερωνύμου Βιβλιοθήκης καὶ αἰμυνήστου Βαλέτα εἰς ἀνάλογον πλαίσιον ἀποφασίζεται ἡ ἐκφρασις εὐχαριστιῶν τῷ κ. Ἰω. Χατζόπουλῳ. Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἀνώνυμος ὁμογενὴς τίθησιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου ποσὸν 500 φρ. ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς βραβεῖον Ἀναγνωστικοῦ καταλλήλου διὰ τὰς ἀστικὰς σχολὰς καὶ τὸν λαὸν καὶ ὑποβάλλει πρότασιν τοῦ προεδρείου ὅπως ἀνατεθῇ εἰς εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν ἢ ἐκπόνησις τοῦ σχετικοῦ προγράμματος. Ὁ κ. Ἀποστόλογλους φρονεῖ ὅτι τὸ ζήτημα εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν προτείνει καὶ νὰ παραπεμφθῇ. Ἀποφασίζεται ὅπως ἀνατεθῇ εἰς τὸ προεδρεῖον καὶ τὴν Φιλολ. Ἐπιτροπὴν ὁ καταρτισμὸς εἰδικῆς πρὸς τοῦτο Ἐπιτροπῆς. Ἀγγέλλεται ὁ θάνατος τοῦ Θεαγένους Διβαδά, ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου καὶ ἀποφασίζεται ἡ ἀπο-

στολή συλλυπητηρίου εις τὴν οικογένειάν του. Ὁ κ. Σιδερίδης παρατηρεῖ ὅτι ὀλίγα ἐλέχθησαν περὶ τοῦ *Legrand*, οὗτινος πολῦτιμος καὶ πρωτότυπος ἡ ἐργασία καὶ προτείνει ὅπως γένηται *συναγραφή* τῆς φιλολογικῆς τοῦ ἀνδρὸς δράσεως. Ἀνατίθεται εἰς τὸν κ. Σιδερίδην ἡ ἀνακοίνωσις τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τοῦ ἀνδρὸς εἰς εἰδικὴν ἐπὶ τούτῳ συνεδρίαν τοῦ Συλλόγου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΜΗ'

(*Τακτικὴ γενικὴ*).

Τῆ 19ῃ Ἰανουαρίου 1904

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται τὰ *πρακτικά* δύο προηγουμένων συνεδριῶν ἤτοι τῆς 18ης Δεκεμβρίου 1903 καὶ τῆς 5ης Ἰανουαρίου 1904, ἐπὶ τοῦ πρώτου τῶν ὁποίων ὁ κ. *Εὐσταθιαδὸς* παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τῷ ἀναφερομένῳ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κ. *Χρ. Πανταζίδου* σταλεῖσαν *ἐπιστολὴν* ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ *ΙΑ'* ἄρθρου τῆς *Ζωγραφείου* Βιβλιοθήκης αἱ λέξεις «*ἐξ ὧν προκύπτει*» καὶ ἐφεξῆς πρέπει νὰ παραλειφῶσιν, ὅπερ καὶ ἀποφασίζεται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, ἐπίσης δὲ ὅτι ἔπρεπε νὰ καταχωρισθῇ ἐν τοῖς *πρακτικοῖς* ἅπαν τὸ κείμενον τῆς πρὸς τὸν Σύλλογον σχετικῆς *ἐπιστολῆς* τοῦ *ἀειμνήστου ἀγωνοθέτου Χρ. Ζωγράφου*. Μεθ' ὃ τὰ *πρακτικά* ἀμφότερα ἐπικυροῦνται. Ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν *ἀλληλογραφίαν*, ἐν οἷς καὶ *ἐπιστολὴν* τῆς *Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος Ταταούλων αἰτουμένης* τοὺς τόμους τῆς *Ζωγραφείου* βιβλιοθήκης διὰ τὴν βιβλιοθήκην αὐτῆς. Ὁ κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* ὑποστηρίζει τὴν αἴτησιν φρονῶν ὅτι ἐξαιρετικῶς δέον νὰ δοθῇ ἡ σειρά τῶν ἐκδόσεων τῆς *Ζωγραφείου* βιβλιοθήκης διὰ τὴν ἀνυσιμότητα τῆς ἐργασίας τῆς ἐν λόγῳ Ἀδελφότητος. Ὁ κ. *Ἀνδρεάδης* παρατηρεῖ ὅτι ὁ *Κανονισμὸς* τῆς *Ζωγραφείου* βιβλιοθήκης ἀπαγορεύει τοῦτο καὶ ὅτι οὐδεμίαν πρέπει νὰ ποιησῆται ὁ Σύλλογος ἐξαίρεσιν. Ἀποφασίζεται ὅπως παραχωρηθῇ μόνον τὸ *Περιοδικὸν* τοῦ Συλλόγου. Ἀναγινώσκειται ὡσαύτως *αἴτησις* τοῦ μουσικοῦ κ. *Πέτρου Ζαχαριάδου*, αἰτουμένου τὴν κάτω αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐγκύμνασιν ὑπ' αὐτοῦ χοροῦ νέων φιλομούσων. Ὁ κ. *Εὐσταθιαδὸς* ὑποστηρίζει τὴν αἴτησιν φρονῶν ὅτι

οὕτω πραγματοποιεῖται καὶ εἰς τῶν σκοπῶν τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. *Καραγιαννίδης* παρατηρεῖ ὅτι διὰ τῶν τοιούτων παραχωρήσεων ὁ Σύλλογος θὰ μεταβληθῇ εἰς ἄλλο τι πρὸς ἐπιστημονικὸν καὶ φιλολογικὸν σωματεῖον καὶ κινδυνεύει, παραχωρῶν τὰς αἰθούσας του εἰς ἄλλους, νὰ μείνῃ αὐτὸς ἄνευ τοιαύτης διὰ τὰς ἐργασίας του. Ὁ κ. *Σιδερίδης* εὕρισκε μὲν εὐλόγους τὰς παρατηρήσεις ταύτας τοῦ κ. *Καραγιαννίδου*, φρονεῖ ὅμως ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν αἴθουσαν νῦν ἀφ' οὗ παρεχωρήσαμεν αὐτὴν προηγουμένως εἰς ἄλλον διὰ παρόμοιον σκοπὸν. Μετὰ συζήτησιν, εἰς ἣν ἔλαβον μέρος καὶ οἱ κ. κ. *Χρ. Χατζηχρήστου*, *Παχῆκος* καὶ *Βραχάμης*, γίνεται δεκτὴ ἡ *αἴτησις* τοῦ κ. *Πέτρου Ζαχαριάδου* διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως μηδαμῶς παρεκκλῶνται αἱ ἐργασίαι τοῦ Συλλόγου καὶ ὅπως καταβάλλῃ τὰ ἐξοδα φωτισμοῦ καὶ θερμάνσεως. Ἀναγινώσκειται *ἐκθεσις* τῆς ἀρχιτεκτονικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ καταλληλοτέρου χώρου καὶ σχεδίου διὰ Βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου· παραπέμπεται δὲ εἰς τὸ *προεδρεῖον* ὅπως μελετήσῃ τὸ ζήτημα ὑφ' ὄψας τὰς ὁψεις του.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΜΘ'

(*Τακτικὴ γενικὴ*).

Τῆ 3ῃ Φεβρουαρίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικά* τῆς προηγουμένης συνεδρίας, μεθ' ὃ ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν *ἀλληλογραφίαν* ἐν οἷς καὶ *ἐπιστολὴν* τοῦ κ. *Ἰωάννου Ἀραβαντινοῦ* δικηγόρου ἐν Ἀθήναις ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐνώπιον τοῦ *Ἀρείου Πάγου* ἐκκρεμῆ ὑπόθεσιν τοῦ Συλλόγου κατὰ *Μουράτ Θεοφιλίδου*, δι' ἧς παραπονεῖται ὅτι ὁ Σύλλογος δὲν ἀπήντησεν εἰς ἐπανειλημμένας σχετικὰς ἐπιστολάς του καὶ οὐδὲν ἐπεδείξατο ἐνδιαφέρον περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑποθέσεως, ἥτις κινδυνεύει νὰ δικασθῇ ἐρήμην τοῦ Συλλόγου ἐλλείψει πληρεξουσίου αὐτοῦ καὶ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν. Τὸ *προεδρεῖον* προτείνει καὶ ὁ Σύλλογος ἀποφασίζει παμφηρεῖ ὅπως ὁ *πρόεδρος* αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ταύτην καὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Συλλόγου ἔχων πρὸς τοῦτο καὶ εἰδικὴν αὐτοῦ ἐντολὴν διορίσῃ πληρεξούσιον καὶ ἀντίκλητον τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν

ὑπόθεσιν αὐτοῦ κατὰ Μουράτ Θεοφιλίδου τὸν κ. Ἰω. Ἀραβαντινόν, χορηγῶν ἅμα αὐτῷ καὶ τὰς ἀναγκαστικὰς δικαστικὰς δαπάνας. Ὁ κ. Καραγιαννίδης δηλοῖ ὅτι διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Ἀραβαντινοῦ διατυποῦται ρητὴ μομφὴ κατὰ τῆς ἀκηθίας τῶν ἀρχῶν τοῦ Συλλόγου ὡς πρὸς τὴν περιφρούρησιν τῶν συμφερόντων του καὶ προτείνει ὅπως διορισθῇ ἰδίᾳ ἐπιτροπὴ πρὸς ἐξακριβωσιν τοῦ γεγονότος ἐὰν δόλφ ἢ ἀμελείᾳ προεδρεῖόν τι τοῦ Συλλόγου καὶ ποῖον διεκύβευσε τὰ συμφέροντα αὐτοῦ. Ὁ κ. Ἀποσιτόλογους προτείνει ὅπως παραπεμφθῇ τὸ ζήτημα εἰς τὴν Κοινωνιολογικὴν Ἐπιτροπὴν καὶ ὅπως ληφθῇ πρόνοια ἵνα κρατῆται βιβλίον ἐν ᾧ νὰ καταχωρίζωνται αἱ ἀποφάσεις τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. Ἐδοσθαδιανὸς παρατηρεῖ ὅτι ἡ τακτικὴ τοῦ Συλλόγου ὑπηρεσία εὐθύνεται, διότι δὲν κατέστησεν ἐνήμερον τὸ ἐκάστοτε προεδρεῖον περὶ τοῦ σημείου εἰς ὃ εὐρίσκεται ἡ ὑπόθεσις καὶ προτείνει ὅπως διοργανωθῇ αὕτη. Μετὰ συζήτησιν, εἰς ἣν λαμβάνουσι μέρος οἱ κ. κ. Χαϊζηρηόστου, Ἀνδρεάδης, Ἀθθεντόπουλος καὶ Δημόπουλος ψηφίζεται ἡ πρότασις τοῦ κ. Καραγιαννίδου περὶ ἐιδικῆς πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος τούτου ἐπιτροπῆς, ἣς μέλη ὀρίζονται οἱ κ. κ. Καραγιαννίδης, Σιδερίδης καὶ Δημόπουλος. Ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ κ. Μωραΐτου καὶ τοῦ ΙΑ' ἄρθρου τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ μετ' ἱκανὴν συζήτησιν ἐπὶ ταύτης, ἣς μετέχουσιν οἱ κ. κ. Ἐδοσθαδιανός, Βραχάμης, Σάγκας, Χαϊζηρηόστου, Ἀνδρεάδης, καὶ ἥτις εἰς οὐδὲν κατέληξεν, ὁ κύριος πρόεδρος ἀναβάλλει τὴν περὶ τούτου συζήτησιν εἰς προσεχῆ συνέδριον. Ἀναγινώσκειται αἴτησις τοῦ ξυλοργοῦ Ἐυδιᾶ, αἰτουμένου ὅπως τῷ ἐπιτραπῇ ἢ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Συλλόγου ἔκθεσις σκελετῶν βιβλιοθηκῶν πρὸς πώλησιν καὶ δηλοῦντος ὅτι ἐκ τῆς πωλῆσεως θὰ παρὰχωρήσῃ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου 10 λίρας. Δίδεται ἡ ἄδεια.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΥΝ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 16ῃ Φεβρουαρίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, ἀντιπροέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν

ἐν οἷς καὶ ἐπιστολὴν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς συμπληρωματικὴν τῆς προηγουμένης τοιαύτης δι' ὧν ἀμφοτέρων αὕτη ἀφ' ἑνὸς γνωμοδοτεῖ ἐπὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ΙΑ' ἄρθρου τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης διδούσα τὴν ἐρμηνείαν, ἣν καὶ ὁ Σύλλογος εἰς τὴν συνεδρίαν αὐτοῦ τῆς 1ης 10/βρίου 1903, προτείνει δ' ἀφ' ἑτέρου διὰ τὸ μέλλον φραγμούς τινὰς διὰ τοὺς ἀναληψομένους ἐκδοσὶν τινὰ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης προτείνει ὅπως ἐκφρασθῶσι χάριτες τῇ Φιλ. Ἐπιτροπῇ διὰ τοὺς φραγμούς, οὓς προτείνει πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ γοήτρου τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, θεωρεῖ μάλιστα αὐτοὺς κατὰ τι καὶ αὐστηροὺς εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ δυσχεραίνωσι τὴν ἀνάληψιν ἐκδόσεώς τινος καὶ συμπεριῶν προτείνει ὅπως λείψῃ ἡ φράσις «δι' ἐιδικῶν συγγραφῶν». Μετὰ συζήτησιν, εἰς ἣν λαμβάνουσι μέρος οἱ κ. κ. Χαϊζηρηόστου, Ἀθθεντόπουλος, Μαζαράκης, Ἀποσιτόλογους ψηφίζονται τὰ ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τῶν δύο αὐτῆς τελευταίων ἐπιστολῶν διατυπούμενα ἐν σχέσει πρὸς τε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ 11ου ἄρθρου τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ τὸ ζήτημα τοῦ Σπ. Μωραΐτου ὡς καὶ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς φραγμούς μετὰ τὴν μόνην τροποποίησιν ὅπως ὡς πρὸς τοὺς φραγμούς «δι' ἐιδικῶν συγγραφῶν» ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς φράσεως «διὰ φιλολογικῶν ἐργασιῶν». Ἀποφασίζεται κατὰ πρότασιν τῆς ἰδίας ἐπιτροπῆς ὅπως ἀντιπρόσωποι τοῦ Συλλόγου ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐκπαιδευτικῷ Συνεδρίῳ παραστῶσιν ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου καὶ ὁ τοιοῦτος τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς. Ἀγγέλλονται τὸ ποῶτον ὡς τακτικὰ τοῦ Συλλόγου μέλη οἱ κ. κ. Raimondo d'Aroneo, ἀρχιτέκτων τῆς Α. Α. Μ., Antoine Ratifuski καὶ Friederich de Ridder, ἀρχιτέκτονες, προτεινομένοι ὑπὸ τῆς Ἀρχιτεκτ. Ἐπιτροπῆς καὶ οἱ κ. κ. Χ. Ἀριστόβουλος καὶ Μ. Μανωλακάκης, ἱατροί, προτεινομένοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Μανουηλίδου, Τιβερίου καὶ Δημοπούλου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΝΑ'

(Τακτικὴ γενικὴ)

Τῆ 1ῃ Μαρτίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ἐφ' ὧν ὁ κ. Ἀνδρεάδης

παρατηρεί ότι προκειμένου περί τῆς ἐπιστολῆς τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν τοῖς ἄλλοις εἶπεν ὅτι ὡς διατυπῶνται τὸ ἄρθρον ὑπ' αὐτῆς οὐδόλως ἀντίκειται τῷ ΙΑ' ἄρθρῳ τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, συμφωνεῖ δὲ πρὸς ὅσα αὐτὸς εἶπε περί ἐρμηνείας αὐτοῦ ἐν ταῖς τελευταίαις συνεδρίασι. Μεθ' ὃ τὰ πρακτικὰ ἐπικυροῦνται. Ἀναγινώσκεται ἡ ἀλληλογραφία ἐν οἷς καὶ ἐπιστολὴ τοῦ δικηγόρου Ἀθηνῶν κ. Ἀραβαντινοῦ, αἰτοῦντος δικαστικὰ ἐξόδα καὶ δικηγορικὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ Ἀρείου Πάγου ὑπόθεσιν τοῦ Συλλόγου κατὰ Μουράτ Θεοφιλίδου ἀποφασίζεται δὲ ἡ ἀποστολὴ διακοσίων δραχμῶν λόγῳ ἐξόδων καὶ ἀμοιβῆς. Ἀναγινώσκεται ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Βηρυτῶν Συλλόγου τῶν Ἑλλήνων «Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Ὀμηρος» καὶ ἀποφασίζεται νὰ γραφῆ ἡ δέουσα ἀπάντησις μετὰ τῆς ἀποστολῆς τῶν αἰτουμένων τόμων τοῦ Περιδικιοῦ. Ἀποφασίζεται ἐπίσης ὅπως ἡ διεκπεραίωσις τῆς Καλλιτεχνικῆς Ἐκθέσεως ἀνατεθῆ εἰς τὸ προεδρεῖον. Ψηφίζονται τὸ β' ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. Raimondo d'Aronco, Antoine Ratifushi καὶ Friederich de Ridder, ἀρχιτέκτονες καὶ X. Ἀριστόβουλος καὶ M. Μανωλακάκης, ἱατροί.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΝΒ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῆ 8ῃ Μαρτίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας ὁ κ. πρόεδρος παραχωρεῖ τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Ἀναστ. Χρησιδῆν, ἱατρόν, ὅστις ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ α') περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἱατρικῆς καὶ τῶν ὄρων τῆς προόδου αὐτῶν, β') περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἱατρικῆς, περὶ ἱατρῶν κτλ., γ') περὶ ἀμοιβῆς τῶν ἱατρῶν καὶ δ') περὶ ἀγνοτῶν. Ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ τὸν κ. Χρησιδῆν διὰ τὸ ἐμβριθὲς τοῦ ἀναγνώσματός του καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΝΓ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 15ῃ Μαρτίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Π. ΚΑΜΠΑΝΑΚΗ, ἀντιπροέδρου

Ἀπόντων τῶν γραμματέων ἀναβέλλεται

ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν καὶ προσκαλεῖται ὁ κύριος Χρ. Παναγιώδης εἰς τὰ καθήκοντα αὐτῶν. Ἀναγινώσκεται ἡ ἀλληλογραφία, περὶ ἧς ὁ κ. προεδρεύων παρατηρεῖ ὅτι περὶ μὲν τῶν λοιπῶν τῶν ἀναγραφομένων ἐν αὐτῇ θὰ γίνῃ ἡ δέουσα σκέψις ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ ὑποβολὴ εἰς προσεχῆ συνεδρίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ αἰτήσεις τῶν δεσποινίδων M. Ζωγράφου καὶ M. Πίπιζα ἐπείγουσιν ἀνακοινοῦνται ἡ γνώμη τοῦ προεδρείου καθ' ἣν παραχωρεῖται ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου εἰς τὰς εἰρημέναις δεσποινίδας ὅπως ποιήσωνται διαλέξεις ἐπὶ δικαίωματι εἰσόδου, ἡ μὲν τῇ προσεχεῖ Πέμπτῃ, ἡ δὲ τῇ Κυριακῇ. Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ κ. Καραγιαννίδου ἂν ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἐπιτρέπωνται αἱ ἐπὶ εἰσόδῳ διαλέξεις, ὁ κ. προεδρεύων ὡς καὶ ὁ κ. Ὀδυσσεὺς Ἀνδρεάδης παρατηροῦσιν ὅτι αἱ διαλέξεις αὗται δὲν εἶναι ἐκ τῶν τοῦ Συλλόγου, οὔτε ἐκ τοῦ γραφείου αὐτοῦ θὰ γίνωσιν αἱ συνήθεις δημοσιεύσεις, ἀλλ' ἀπλῶς παραχωρεῖται ἡ αἴθουσα, ὡς συμβαίνει ἐπὶ συναυλιῶν. Ἡ πρότασις τοῦ προεδρείου γίνεται δεκτὴ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΝΔ'

(Τακτικὴ εἰδική)

Τῆ 15ῃ Μαρτίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Π. ΚΑΜΠΑΝΑΚΗ, ἀντιπροέδρου

Ὁ κ. Γ. Μηλιόπουλος ἀναγινώσκει πραγματείαν ἐπιγραφομένην «Ἐξακριβωθὲς Βυζαντινῶν τοποθεσιῶν». Ὁ κ. προεδρεύων εὐχαριστεῖ τὸν κ. Μηλιόπουλον καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΝΕ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 19ῃ Ἀπριλίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, ἀντιπροέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῶν δύο προηγουμένων συνεδριῶν ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν, ἐν οἷς καὶ ἐπιστολὴν τοῦ κ. Βεργαροδάκη, αἰτοῦντος 500 φρ. ὑπόλοιπον ἀμοιβῆς του· ἀποφασίζεται νὰ σταλῆ ἀπάντησις δι' ἧς νὰ δηλοῦται ὅτι οὐδόλως δικαιοῦται εἰς τὸ αἰτούμενον ποσόν, καθ' ὅτι κατὰ τὰ συμπεφωνημένα οὐδεμίαν ἀμοιβὴν θὰ πληρωθῆ διὰ

τὰ περιπλέον τυπογραφικὰ φύλλα. Ἐπίσης δελτάριον ἐπιστολικὸν τοῦ κ. *Γ. Ἀραβανινοῦ*, δικηγόρου Ἀθηνῶν, ἀγγέλλοντος ὅτι ὁ *Ἄρειος Πάγος* ἀπέριψε τὴν ἀναίρεσιν *Μουράτ Θεοφιλίδου* καὶ ἐπεκύρωσε τὴν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἀπόφασιν τοῦ Ἐφετείου, πλὴν τοῦ ζητήματος τῶν τόκων, ὅπερ παρέπεμψεν εἰς τὸ Ἐφετεῖον Πατρῶν. Τὴν αἰσίαν ταύτην ἀγγελίαν μετὰ χαρᾶς ἤκουσεν ὁ Σύλλογος ἐξουσιοδοτήσας τὸ προεδρεῖον πρὸς ἐνέργειαν τῶν δεόντων διὰ τὴν εἰσπραξίν τοῦ ποσοῦ ὡς καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς κατατεθείσης ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐγγυήσεως. Ὁ κ. προεδρεύων ἀγγέλλει ὅτι ἔληξε τὸ Α' ἐν Ἀθήναις Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον, εἰς ὃ ἀντεπροσωπεύθη καὶ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος καὶ ἐξ οὗ πολλὰ τὰ καλὰ ἔχει νὰ προσδοκᾷ ἢ ἐν γένει ἐκπαιδεύσις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Προτείνονται τὸ α' ὡς τακτικὰ τοῦ Συλλόγου μέλη οἱ κ. κ. *St. Fasanotti* καὶ *A. Destuniano*, προτεινόμενοι ὑπὸ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ οἱ κ. κ. *Ἀριστείδης βέης Κυριακοῦ*, *Δ. Α. Μάγκος* καὶ *Γ. Βακαλόπουλος*, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κυρίων *Καμπανάκη*, *Δημοπούλου* καὶ *Ἀνδρεάδου*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΝΣ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῆ 26ῃ Ἀπριλίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Π. ΚΑΜΠΑΝΑΚΗ, ἀντιπροέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας καὶ ἐπικύρωσιν αὐτῶν ὁ εἰδ. γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείαν ἀποσταλείσαν ὑπὸ τοῦ ἀντεπιστέλλοντος τοῦ Συλλόγου μέλους κ. *Δ. Α. Παναγιωτίδου*, ἱατροῦ *Μαργαρίτου* καὶ *Πράγας*, καὶ ἐπιγραφομένην «περὶ τῶν ἐν Θεσπρωτίᾳ, Πανδαιδία καὶ Μοναβάρ ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων».

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΝΖ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 4ῃ Μαΐου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Κατὰ τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ παρὰ τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Συλλόγου, Φιλολογικῆς, Ἀρχαιολογικῆς, Βιολογικῆς, Συντακτικῆς καὶ Ἀρχιτεκτονικῆς, ὑπο-

βάλλονται ἐκθέσεις τῶν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐν μιᾷ ἐκάστη αὐτῶν πεπραγμένων. Ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. *Ξεν. Σιδερίδης* παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῇ καθόλου συντάξει αὐτῆς φαίνεται ἡ ἰδέα ὅτι αὕτη ἐξέρχεται τῶν ὀρίων τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου· ἀποφασίζεται ὅπως μεταρρυθμισθῇ ἢ ἐκθεσις κατὰ τὸ γράμμα τοῦ Κανονισμοῦ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν Ἐξέλεγκτ. Ἐπιτροπὴν ὁ κ. *Σιδερίδης* παρατηρεῖ ὅτι ἀπὸ δεκαετίας οἱ λογαριασμοὶ μένουσιν ἀνεξέλεγκτοι· ἀποφασίζεται δὲ ὅπως κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας γένηται ἐκλογὴ εἰδικῆς Ἐξέλεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς δι' ὅλα τὰ ἔτη τὰ ἀνεξέλεγκτα. Ψηφίζονται ὡς τακτικὰ τοῦ Συλλόγου μέλη οἱ κ. κ. *St. Fasanotti*, *A. Destuniano*, *Ἀριστείδης βέης Κυριακοῦ*, *Δ. Α. Μάγκος* καὶ *Γ. Βακαλόπουλος*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΝΗ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 8ῃ Μαΐου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο προηγουμένων συνεδριῶν ἐπὶ τοῦ πρώτου τῶν ὁποίων ὁ κ. *Αὔθентиόπουλος* παρατηρεῖ ὅτι δεόν νὰ σημειωθῇ ἡ τιμὴ μεθ' ἧς ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀντιπροσωπεία τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον, ἀνατεθείσης καὶ τῆς προεδρίας ἐνὸς τῶν τμημάτων εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Μεθ' ὃ τὰ πρακτικὰ ἀμφοτέρων τῶν προηγουμένων συνεδριῶν ἐπικυροῦνται. Ἀναγινώσκονται αἱ κατὰ τὸ σχετικὸν τοῦ κανονισμοῦ ἄρθρον ἐκθέσεις τοῦ πρώτου ἀντιπροέδρου κ. *Μητᾶ Αὔθентиόπουλου*, τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως κ. *Α. Δημοπούλου*, τοῦ βιβλιοφύλακος κ. *Δ. Οἰκονομίδου* καὶ τοῦ λογιστοῦ κ. *Ὁδ. Ἀνδρεάδου*. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΝΘ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 9ῃ Μαΐου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Μὴ ὑπαρχόντων πρακτικῶν πρὸς ἀνάγνωσιν ὁ κ. πρόεδρος ὑπομνηστικῶς ὅτι τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου προσεκλήθησαν εἰς τὴν ἔκτα-

κτον ταύτην συνεδρίαν ὅπως συνωδᾷ τῷ 115ῳ ἄρθρῳ τοῦ ἰσχύοντος Κανονισμοῦ προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν κοσμητόρων τοῦ ΜΔ' Συλλογικοῦ ἔτους 1904-1905. Γενομένης μυστικῆς ψηφοφορίας ἀναδείκνυται πρόεδρος ὁ κ. Χρ. Χαϊζηχοῆσιου, ἐπ' ἴσης δι' ἰδιαιτέρας ψηφοφορίας, συμφώνως τῷ κανονισμῷ, ἐκλέγονται οἱ κ. κ. Στ. Βραχάμης, α' ἀντιπρόεδρος, Π. Καμπανάκης, β' ἀντιπρόεδρος, Ἄρ. Δημόπουλος, γενικὸς γραμματεὺς, Περ. Βιζονκίδης, εἰδικὸς γραμματεὺς, Δ. Μηλιώτης, ταμίας, Γ. Ἀσπριώτης, ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης καὶ Ἀνθ. Μαζαράκης, λογιστής. Μέλη τῆς ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἀναδείκνυται διὰ μυστικῆς ἐπ' ἴσης ψηφοφορίας οἱ κ. κ. Ἄχ. Καμπανάκης, Γ. Σείτανίδης καὶ Π. Φωτιάδης, μέλος δὲ τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς συμφώνως τῷ 58ῳ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ ὁ κύριος Σπυριδίων Καραγιαννίδης.

Μεθ' ὃ κ. πρόεδρος εὐχαριστήσας τοῖς παροῦσι διὰ τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ ἐπεδειξάντο πρὸς τὸν Σύλλογον, λαβόντες μέρος εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ διαλύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΤῆ

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 24ῃ Μαΐου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ, ἀντιπροέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν, ἐν οἷς καὶ ἐπιστολὴν τοῦ κ. Μωραΐτου, αἰτοῦντος ὅπως ὁ Σύλλογος γνωρίσῃ αὐτῷ τὸ τυπογραφεῖον, εἰς ὃ νὰ ἀποστείλῃ τὰ χειρόγραφα του καὶ συνιστῶντος ὡς κατὰλληλον τὸ τοῦ κ. Π Σακελλαρίου ἐν Ἀθήναις. Ὁ κ. Καραγιαννίδης ἐρωτᾷ τί συμβήσεται ἂν οἱ ἀνκλαβόντες ἐκδοσὶν τινα ὑπερβῶσι τὸν ὑπὸ τοῦ προγράμματος ὀριζόμενον ἀριθμὸν τῶν τυπογραφικῶν φύλλων δι' ἕκαστον συγγραφέα καὶ προτείνει ὅπως πρὸ παντὸς στέλλωνται τὰ πρὸς ἐκτύπωσιν χειρόγραφα εἰς τὸν Σύλλογον, ἵνα μὴ ἐκ τῶν ὑτέρων γενῶνται ζητήματα. Ὁ προεδρεύων παρατηρεῖ ὅτι ἡ Φιλολογία. Ἐπιτροπὴ οὐδὲ εἰς τοὺς ἀριστεῖς τῶν πρὸ ἡμῶν σχολιαστῶν ἐπέτρεψε τὴν ὑπερβῶσιν καὶ ὥρισε δικηλεύσεις τινὰς ἐφαρμοζομένους ἐν ἐνδεχομένῃ τοιαύτῃ περιπτώσει ὅπερ γενήσεται καὶ ἐπὶ τοῦ προκει-

μένου, ἂν τυχὸν ὁ κύριος Μωραΐτης ἤθελεν ὑπερβῆ τὸν ὀρισμένον ἀριθμὸν τῶν τυπογραφικῶν φύλλων. Παραδεχόμενος ὁμοῦ καὶ τὸ ὄρθον τῶν παρατηρήσεων τοῦ κ. Καραγιαννίδου δηλοῖ ὅτι ἐν τῇ ἀπαντητικῇ ἐπιστολῇ του ὁ Σύλλογος ρητῶς καὶ κατηγορηματικῶς θὰ δηλώσῃ εἰς τὸν κ. Μωραΐτην ὅτι ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νὰ ὑπερβῆ τὸν ὀρισμένον ἀριθμὸν τῶν τυπογραφικῶν φύλλων. Ὁ κ. Παχῆκος δηλοῖ ὅτι ἐν τῷ πρακτικῷ τῆς 28 Φεβρουαρίου 1900 τῷ δημοσιευθέντι ἐν τῷ ἔναγγος ἐκδοθέντι Περιοδικῷ τοῦ Συλλόγου περιέχονται φράσεις προσβάλλουσαι τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ ὡς μέλους τοῦ Συλλόγου, ἐν ᾧ τούναντίον παρελείφθησαν νὰ ἀναγραφῶσιν ἐν τῷ ρηθέντι πρακτικῷ ὅσα αὐτὸς ὑπεραμύνομενος τῆς ἀδίκως τότε προσβαλλομένης ὑπολήψεώς του εἶπε καὶ μάλιστα ἡ πρότασις του ὅπως ὀρίσθῃ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος καὶ ὅπως διαγραφῇ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελεν ἀποδειχθῆ καὶ κατ' ἐλάχιστον ἡ ἐνοχία του. Ζητεῖ δὲ ὅπως διορθωθῇ σήμερον τὸ πρᾶγμα, εἰ καὶ παραδέχεται ὅτι πιστῶς ἀντεγράφησαν ἐν τῷ περιοδικῷ τὰ πρακτικὰ τῆς 28 Φεβρουαρίου. Ὁ κ. Χαϊζηχοῆσιου φρονεῖ ὅτι ἀδίκως λίαν κατηγορήθη τότε ὁ κ. Παχῆκος ἐπωφελῶς πάντοτε δρῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ καὶ προτείνει ὅπως ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς παρούσης συνεδρίας φαίνεται ὅτι ἐγένετο ἀναψηλάφησης τοῦ ζητήματος καὶ ἤχθη εἰς τὸ μέσον ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ δίκαιον. Ὁ κ. Δημόπουλος φρονεῖ ὅτι οὐδόπως δυνάμεθα σήμερον νὰ συζητήσωμεν ἐπὶ πρακτικῶν καταλήτως τότε ἐπικυρωθέντων. Ὁ κ. Καραγιαννίδης λυπεῖται διότι τοιαῦτα προσωπικὰ ζητήματα δημοσιεύονται ἐν τῷ Περιοδικῷ καὶ προτείνει ὅπως περὶ τῆς ἐν τῷ Περιοδικῷ δημοσιεύσεως τῶν πρακτικῶν ἀποφασίζῃ ἐν ὀλομελείᾳ ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ, γιγνομένης ἐν ἀνάγκῃ προσφυγῆς καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Σύλλογον. Ἐν τῷ προκειμένῳ δὲ ἐκφράζει τὴν λύπην του διὰ τὰ ἐν τῷ Περιοδικῷ δημοσιευθέντα ἐν σχέσει πρὸς τὴν δρᾶσιν τοῦ κ. Παχῆκου. Ὁ προεδρεύων παρατηρεῖ ὅτι ἐν γὰρ τῷ παρόντι οὐδὲν ἕτερον εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἢ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν εὐχὴν ὅπως οὐδὲως θίγωνται ἐν τοῖς δημοσιευομένοις πρακτικοῖς ζητήματα προσωπικὰ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΞΑ΄

(Τακτική γενική).

ΤΕΛΕΤΗ ΕΠΕΤΕΙΟΣ

Τῆ 13ῃ Ἰουνίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Μ. ΨΑΛΙΔΑ, προέδρου

Προϊσταμένης τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἴκου. Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ' καὶ παρόντων τῶν Σεβασμιωτάτων Συνοδικῶν ἀρχιερέων, Νικομηδείας κ. Φιλοθέου, Σεργῶν κ. Γρηγορίου, Μυτιλήνης κ. Κυρίλλου, Ρόδου κ. Ἰωακείμ, Ἀγκιάλου κ. Βασιλείου, Δυρραχίου κ. Προκοπίου, Βελεγράδων κ. Βασιλείου, Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Κωνσταντίου καὶ Ἐλευθεροπόλεως κ. Παναρέιου, τῆς Α. Ε. τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰ. Γρουπάρη καὶ πλείστων διαπρεπῶν μελῶν τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν. Μεθ' ὃ ὁ μὲν τέως πρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Μ. Ψαλίδα ἀναγινώσκει τὴν ἐτησίαν ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ λήξαν συλλογικὸν ἔτος, ὁ δὲ νέος πρόεδρος κύριος Χρ. Χαϊζηρηόστου ἐπιστημονικὴν πραγμασίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μία Ὀμηρικὴ σελίς». Μετὰ τοῦτο ἡ Α. Θ. Παναγιότης προσφωνεῖ δι' ὀλίγων τὸν Σύλλογον εὐλογοῦσα τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ ἐνθαρρύνουσα αὐτὸν εἰς τὸν εὐγενῆ αὐτοῦ ἀγῶνα. Ἐπὶ τούτοις τοῦ κ. προέδρου θερμῶς εὐχαριστήσαντος τὴν Α. Θ. Παναγιότητα, τὴν Α. Ε. τὸν πρεσβευτὴν καὶ τὸ παριστάμενον φιλόμουσον ἀκροατήριον διελύθη ἡ συνεδρία.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΝΖ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 4ῆς Μαΐου 1904.

Φίλοι συνάδελφοι,

Οἱ περὶ τὰ μέτα τῆς παρελθούσης ἑκτονταετηρίδος τὰ τῆς διανοητικῆς παρ' ἡμῖν κινήσεως διέποντες «τοὺς θηταυρούς τῶν πάλαι σοφῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐκεῖνοι κατέλιπον ἐν βιβλίοις γράψαντες, ἀνελίττοντες κοινῇ σὺν τοῖς φίλοις διήρχοντο» καὶ τῶν ἰδίων φιλολογικῶν μελετῶν ἐπιθυμοῦντες ὡς πλείστους κοινωνοὺς νὰ καταστήσωσι κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1861 προέβαινον εἰς τὴν ἴδρυσιν

τοῦ γεραροῦ νῦν Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου. Καὶ ἐπὶ δεκαετίαν μὲν ἀπλῶς κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν φιλολογικὸς ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ ἡμετέρου Σωματείου. Βραδύτερον δέ, ὅτε ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον νὰ ἐπεκταθῇ ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου, ἵνα οὗτος καταστῇ ὁ ὁδηγὸς τῆς εκπαιδευτικῆς ἀπάντων τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὁμογενῶν ἐνεργείας καὶ ἐν γένει τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας τὸ ἐργαστήριον, καὶ πρὸς τακτικωτέραν διευθέτησιν τῶν ποικίλων αὐτοῦ ἐργασιῶν ἐφήρμοσε τὸ σύστημα τῆς ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐκλογῆς ἐιδικῶν διαρκῶν ἐπιτροπειῶν, τὴν μέριμναν περὶ ἐκδόσεως τῶν παλαιῶν ἐλλήνων συγγραφέων, τὴν ζήτησιν περὶ φιλολογικῶν καὶ παιδαγωγικῶν θεμάτων καὶ τὴν κρίσιν καὶ βράβευσιν τῶν ἀποστελλομένων ζώντων ἐν τῇ γλώσσει τοῦ σημερινοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ μνημείων, ἀνέθηκεν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος εἰς τὴν φερόνυμον Ἐπιτροπείαν, ἧτις τί κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἔπραξε παρέρχεται δι' ὀλίγων νὰ ἐκθέσῃ.

Τῆ 2ᾳ Ἰουνίου συνελθούσης τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπείας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐριτίμου προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Μ. Ψαλίδα, ἐξελέγη πρόεδρος μὲν ὁ αἰδεσιμώτατος κ. Κ. Καλλίνικος, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης. Ἀλλὰ τοῦ αἰδεσιμ. κ. Κ. Καλλινίκου ἐν ἀρχῇ τοῦ παρελθόντος Νοεμβρίου ὑποβαλόντος ἀμετάκλητον τὴν παραίτησιν, ἀπὸ τῆς 15ῆς τοῦ αὐτοῦ τὴν προεδρίαν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπείας ἀνέλαβε κανονικῶς ἐκλεγείς ὁ σεβαστὸς λυκείαρχης κ. Χρ. Χαϊζηρηόστου. Ἐπειδὴ δὲ σπουδαιότατον μέλημα τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπείας εἶναι ἡ ἐποπτεία τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ἣν ἴδρυσεν ὁ ἐν γενναιοδωρίαις πρὸς τὸν Σύλλογον ἀνεξάντλητος μέγας εὐεργέτης Χρηστάκης Ζωγράφος, ὁ δὲ ἀναλαβὼν τὴν συνέχειαν τῆς ἐκδόσεως τῶν Σοφοκλέους ἀπάντων ἔλλογιμώτατος κ. Π. Παπαγεωργίου καὶ μετὰ τὴν ἀποφασιν τῆς προσθήκης ἐνὸς ἔτι τόμου εἰς τὴν ἔκδοσιν ταύτην ἐδήλου ὅτι πᾶσαν μὲν θὰ καταβάλλῃ φροντίδα ὅπως χάριν τοῦ τὴν Ἠλέκτραν μόνον περιέχοντος τόμου ἀρκίσωσι τὰ ὀρισθέντα 35 τυπογραφικὰ φύλλα, ἐὰν δ' ὅμως γένηται τις αὐτῶν ὑπερβασίς, αὐτὸς μὲν οὐδεμίαν ἀξιοῖ ἀμοιβὴν διὰ τὰ φύλλα τῆς ὑπερβάσεως ταύτης, πᾶσαν δ' αὐτῶν τυπογραφικὴν καὶ ἄλλην δαπάνην πρέπει νὰ καταβάλλῃ ὁ Σύλλογος, ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπεία ἐκρίνεν ἀναγκάσιον νὰ γραφῇ τῷ κ. Π. Παπαγεωργίῳ ὅτι μετὰ χαρᾶς ἔλαβε τὴν

διαβεβαίωσιν ὅτι πᾶσαν οὕτος θὰ καταβάλῃ φροντίδα ὅπως ἀρκέσωσι τὰ 35 τοῦ εἰρημένου τόμου φύλλα, ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπέρβασιν ὀλίγων τιῶν φύλλων γένηται, καὶ τούτων ὁ Σύλλογος δύναται ν' ἀναλάβῃ τὴν τυπογραφικὴν δαπάνην.

Ἐπίσης ἐλήφθη κατὰ πλειονοψηφίαν ἀπόφασις καθ' ἣν ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπεία θεωρήσασα τὸν διδάκτορα κ. Σπ. Μωραΐτην, εἰς ὃν τῇ 19ῃ Σεπτεμβρίου 1902 ἀνετέθη ἡ ἔκδοσις τοῦ Πλάτωνος, ἐκ τῶν προσκαλουμένων πρὸς ἔκδοσιν, παρεκάλεσεν ἐν καιρῷ τὸν Σύλλογον ὅπως συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ εἰρημένου κυρίου περὶ τῆς ἀμέσου ἐνάρξεως τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Α' τόμου τοῦ Πλάτωνος, διότι ὁ Β' τόμος τοῦ Σοφοκλέους θὰ ἦναι ἕτοιμος μῶλις τελευτῶντος τοῦ προσεχοῦς Δεκεμβρίου.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ σύνταξις τοῦ ΙΑ' ἄρθρου τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Ἑλλήν. Βιβλιοθήκης παρέσχε καὶ παρέξει ἕως καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀφορμὴν εἰς ἀμφισβητήσεις, ἡ ἐπιτροπεία θεωροῦσα ἀναγκαῖον ὅπως σαφέστερον ὀρισθῶσι τὰ περὶ τῶν ἀναληφόμενων ἔκδοσιν τινα φιλολόγων, ὑπέβαλε τῷ Συλλόγῳ νέαν τοῦ εἰρημένου ἄρθρου διατύπωσιν, ἣτις καὶ ἐπεκυρώθη ἐγκριθεῖσα.

Πλὴν τούτων ἠσχολήθημεν καὶ περὶ ζητήματα ἐκπαιδευτικά, οἷα: 1) Ἡ τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπείας περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου παραπεμφθέντων αὐτῇ ὑπομνημάτων τῶν ἰατρῶν κ. κ. Γ. Νούλη καὶ Α. Διμαράκη περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς ἰατρικῆς ἐπιβλέψεως τῶν ἡμετέρων σχολῶν γνωμοδότησις, καθ' ἣν α') δὲν κρίνεται ἀναγκαῖον ὅπως ἡ ὑγιεινὴ διδασκῆται ὡς αὐτοτελὲς μάθημα, β') δὲν θεωρεῖται πρόσφορος ἡ ἐν τοῖς γυμνασίοις ὑπὸ ἰατρῶν διδασκαλία τῆς ἀνθρωπολογίας καὶ ὑγιεινῆς καὶ γ') ἐπαινεῖται δικαίως ὁ ζῆλος ἀμφοτέρων τῶν εἰρημένων ἐριτίμων ἐταίρων περὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ὑγιεινῆς τῶν σχολῶν καταστάσεως.

2) Ἐπίσης ζητηθεῖσιν ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου προεδρείου τοῦ Συλλόγου τῆς γνώμης τῆς ἐπιτροπείας περὶ τοῦ τρόπου τῆς συμμετοχῆς τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις συγκληθὲν Α' Ἑλληνικὸν ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον, ἅτε τῆς διευθυνούσης ἐπιτροπείας παρακαλούσης ὅπως ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἀναλάβῃ τὴν φροντίδα τῆς συγκεντρώσεως καὶ ἀποστολῆς τῶν ὑπὸ τῶν παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτηρίων ἀποσταλησομένων ἐκθεμάτων, ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπεία

ἐπὶ τούτῳ ἐγνωμάτευσεν τάδε: α') Νὰ ἐκλεγῶσι δύο ἀντιπρόσωποι τοῦ Συλλόγου, τοιούτων προταθέντων τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ προέδρου τῆς Φιλ. Ἐπιτροπείας. β') Δι' ἐγκυκλίων τοῦ Συλλόγου πρὸς τὰς διαφόρους σχολὰς τῆς τε Κωνστ./πόλεως καὶ τῶν πλησιοχώρων ἐπαρχιῶν νὰ ὑποδειχθῶσι προσηκόντως αἱ πολῦτιμοι ὑπηρεσίαι τοῦ τε συνεδρίου καὶ τῆς σχολικῆς ἐκθέσεως καὶ παρακληθῶσιν αἱ σχολαὶ νὰ ἐπιδείξωσιν ὅτι δύνανται πέμπουσαι διὰ τοῦ Συλλόγου τὰ τοιαῦτα ἐκθέματα καὶ γ') συνταχθεῖσα νὰ ὑποβληθῇ γενικὴ περιληπτικὴ τῆς ἐκπαιδευτικῆς τοῦ Συλλόγου δράσεως ἐκθεσις ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτοῦ μέχρι σήμερον. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ Σύλλογος ἀποδεξάμενος τὰς γνώμης ταύτας κατὰ τὸ ἐνὸν ἐξεπλήρωσεν, ὁ δὲ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου καὶ ὁ τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπείας παρέστησαν ἀντιπρόσωποι τοῦ Συλλόγου τυχόντες τῆς προσηκούσης παρὰ τῶν διευθυνόντων τὰ τοῦ Συνεδρίου δεξιώσεως καὶ τιμῆς.

3) Συμφώνως πρὸς τὸ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Συλλογικοῦ ἔτους προκεκηρυγμένον διαγώνισμα τῆς Γραμματικῆς τοῦ Καραπνεῖου ἀγῶνος ἀπεστάλησαν ἐμπροθέσμως ἕξ τοιαῦτα ἔργα, ὧν τὸ ἐν, ἡ ἔντυπος γραμματικὴ τοῦ κ. Παυλάτου, δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψει, τῶν δὲ λοιπῶν πέντε ὡς καὶ τῶν προηγουμένως ἐπὶ τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἀποσταλειῶν δύο χειρογράφων ἡ κρίσις ἀνετέθη ἐπταμελεῖ εἰδικῇ ἐπιτροπείᾳ, ἧς ἡ ἐκθεσις πρὸ τῆς ἐπετείου ἑορτῆς δι' ἐπὶ τούτῳ εἰσηγητοῦ ὑποβληθήσεται κατὰ τὰ κεκανονισμένα τῷ Συλλόγῳ. Ταῦτα τὰ ἐν ταῖς δέκα καὶ ὀκτώ συνεδρίαις τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπείας κατὰ τὸ λῆγον ἔτος πεπραγμένα. Ἐλπίσωμεν δὲ καὶ εὐχηθῶμεν ἀθρονωτέραν ἐν τῷ μέλλοντι συγκομιδὴν.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Ε. Α. ΣΙΑΒΕΡΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΝΖ' ἕκτακτον γεν. συνεδρίαν τῆς 4ης Μαΐου 1904.

Ἐρίτιμοι κύριοι,

Ἡ ψῆφος τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. προέδρου τοῦ Συλλόγου, ἀνέδειξε διὰ τὸ λῆξαν ΜΓ' Συλλογικὸν ἔτος τὸν κ. Α. Μόρτμαν, πρόεδρον καὶ τὸν

κ. **Ε. Α. Σιδερίδην**, γραμματέα τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς· ἐκ τῶν συγκληθεισῶν ἑπτὰ συνεδριῶν δύο ἐματαιώθησαν, ἕνεκα συμπτώσεως συνεδρίας ἄλλης ἐπιτροπῆς, ἧς μέλη τυγχάνουσιν ἔνιοι τῶν συναδέλφων, μία δὲ περιωρίσθη εἰς ἀνταλλαγὴν γνωμῶν μεταξὺ δύο μελῶν τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ περὶ τὸ τέλος μεταξὺ τριῶν· μιᾶς τῶν συνεδριῶν προήδρευσε δὲ κ. **Π. Καμπανάκης**, ἀπόντος τοῦ προέδρου. Αἱ ἐργασίαι τῆς ἐπιτροπῆς ἔχουσιν ἐν συνόψει τὰ ἑξῆς ἀντικείμενα:

Α' Ἀρχαιολογία ἐν γένει. Ὁ Σύλλογος παρέπεμψεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν *προκλητήριον* τοῦ ἐν Ἀθήναις κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1905 συγκροτηθεσομένου *Διεθνoῦς Ἀρχαιολογικοῦ συνεδρίου* καὶ προσωρινὸν αὐτοῦ πρόγραμμα· περὶ τούτου ἐνέκρινεν ἡ ἐπιτροπὴ ἵνα συσκεφθῆ μετὰ τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ ἐν λόγῳ προγράμματος.

1^{ον}. *Περὶ ἀρχαιολογικῶν δημοσιεύσεων.*

2^{ον}. *Περὶ ἀρχαιολογικῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς Λυκείοις καὶ Γυμνασίοις*, ἐφ' ᾧ δι' ἐπιστολῆς ἀπὸ 17 Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. παρεκάλεσε τὸν κ. *πρόεδρον* ἵνα καλέσῃ ἀμφοτέρας τὰς ἐπιτροπὰς εἰς κοινὴν συνεδρίαν διὰ τὰ περαιτέρω.

Ὁ κ. *Κοπάσης* ἀνήγγειλε τὴν ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ ρωσικῷ ἀρχαιολ. Ἰνστιτούτῳ γενομένην *ὀμιλίαν* τοῦ κ. *Οδοσπένσκη* «*περὶ τῶν ἐν Κνωσῶ ἀνασκαφῶν*» καὶ τὴν ἐπίδειξιν διαφόρων *φωτογραφιῶν*, ἐμφανισῶν τὴν σπουδαιότητα τῶν εὐρημάτων, ἐν οἷς καὶ *σταυρικοὶ* διακρίνονται *τύποι*.

Β' *Ἐπιγραφαὶ Χριστιανικαί.* Ὁ κ. *Κοπάσης* καὶ ὁ κ. *Καμπανάκης* ἀνεκοινωτὰν τινα «*περὶ τοῦ σταυρικοῦ τύπου*» ἀπαντῶντος εἰς ἀρχαῖα μνημεῖα ἐν *Μεξικῷ*, καὶ ἄλλοις προσέτι μέρεσιν. Ἐξ ἀνακοινώσεως δὲ τοῦ κυρίου *Clermont Ganneau* εἰς συνεδρίαν τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημείας τῶν *ὠραίων τεχνῶν* καὶ τῆς φιλολογίας περὶ τοῦ μονογράμματος *ΧΡ* λαβὼν ἀφορμὴν ὁ κ. *Κοπάσης* ἔκαμε σχετικὴν ἀνακοίνωσιν, δημοσιευθεῖσαν, ἐγκρίσει τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὸ ἐπίκαιρον, ἐν τῇ «*Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ*», δι' ἧς δείκνυσιν ὅτι τὸ μονογράμμα παραδηλοῖ τὰ δύο ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ.

Γ' *Νομοματολογικά.* Ἐκ προγενεστέρων προσφορῶν εὐρεθέντα ἐν τῷ ἔρμαρίῳ τοῦ ὑπαλλήλου τῆς βιβλιοθήκης κ. *Κ Κορηκίδου*, δύο *χαλκᾶ νομίσματα*, παρεδόθησαν τῷ γραμματεῖ τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐπιμελητῇ τῶν

ἐπιγραφικῶν καὶ νομισματικῶν τοῦ Συλλόγου συλλογῶν καὶ ὑπεβλήθησαν ὑπ' αὐτοῦ τῇ Ἐπιτροπῇ· τούτων τὸ μὲν εἶναι τοῦ *αὐτοκρ. Γορδιανοῦ*, τὸ δ' ἄλλο τοῦ *αὐτοκρ. Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου*. Ἀμφοτέρα ἐν καλῇ καταστάσει.

Δ' *Τοπογραφικαὶ Κων/πόλεως μελέται.* Ὁ κ. *Μόρτιμαν* ἐποίησάτο τινας παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς προσφάτως δημοσιευθείσης πραγματείας τοῦ πατρὸς *Pargoire* ὑπὸ τίτλον «*à propos de Boradion = τὰ Βοραδίου κιλ*» ἥτοι «*περὶ διαφόρων ἀρχαίων τοποθεσιῶν τῆς Κων/πόλεως*».

Ὁ κ. *Σιδερίδης* ἐκοινοποίητε *πραγματείας* «*περὶ τῶν ἐν Κων/πόλει κινστέρων Ἀετίου, Πουλχερίας καὶ Ἀσπαρος*» καὶ τῶν διαφορῶν περίξ αὐτῶν μονῶν, καὶ τῶν τοποθεσιῶν αὐτῶν, ἃς ὥρισεν εἰς ἄλλα παρὰ τὰ τέως ὑπὸ τῶν *Βυζαντιολόγων* ὠοισμένα μέρη.

Ε' *Χειρογράφων μελέται.* Ἀνεγνώσθη *πωλητήριον* ἔγγραφον *γωραφίου* ἐν *Νάξῳ*, συνταχθὲν ἐν *Γαλατῶν Κων/πόλεως*, *μη·i Νοεμβρίῳ* 1723, περιέργον διὰ τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ, δωρηθὲν τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ ἐν *Σύρῳ* κ. *Περ. Ζερλέντιου*.

ΣΤ' *Ἀρχαιολογικαὶ μελέται.* Ὁ κ. *Σιδερίδης* συνέστησεν εἰς τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τὴν μελέτην τοῦ ἑξαστίχου εἰς *Ἐρμῆν* ἐπιγράμματος τοῦ *Θηβαίου Χριστοδώρου*, ποιητοῦ τῆς ἐκφράσεως τῶν ἀγαλμάτων τοῦ ἐν *Κωνσταντινουπόλει* διασῆμου *λουτροῦ* τοῦ *Ζευξίππου* ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου εὐρισκόμενον *κορμὸν*.

Ζ' *Περιοδικόν.* Διὰ τῆς *περυσινῆς* ἐκθέσεως ἀνεκοινώθη εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἐνέκρινεν ἵνα δημοσιευθῆ εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου περιγραφὴ τις «*τῆς Κων/πόλεως*» ἰσπανοῦ περιηγητοῦ, εὐρισκομένη ἐν ἰσπανικῇ γλώσσῃ παρὰ τῷ κυρίῳ *Μόρτιμαν*. Ἡ δημοσίευσίς δὲν ἐγένετο· διότι δὲν εἶναι ἀκόμη *πκρεσκευασμένον* τὸ θέμα, καὶ διότι ἡ ὕλη τοῦ ἐκτυπομένου ἢ ἐκτυπωθέντος τόμου εἶναι ἤδη *συμπεπληρωμένη*.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ ΣΤ. ΜΑΝΑΗΛΟΓΛΟΥ

ἀναγνώσθεισα κατὰ τὴν ΑΥΝΖ' ἑκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 4ης Μαΐου 1904.

Φίλοι ἐταῖροι,

Οὐχὶ πολλὰ ἀριθμοῦνται ἔτη, ἀφ' ὅτου ὁ ἡμέτερος γεραρὸς Σύλλογος ἐν ταῖς διαρ-

κείσιν αὐτοῦ ἐπιτροπαῖς πάνυ εὐμενῶς καὶ ἐπιτυχῶς κατελέξατο καὶ τὴν Βιολογικὴν Ἐπιτροπὴν, ἐκ τακτικῶν μελῶν αὐτῆς ἐπισημόνων ἰατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν ἀποτελουμένην, τακτικώτατα, ἀσφαλῶς καὶ ἀθορῶτως ἐργαζομένην, ἐργαθεῖσαν δὲ καὶ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἤδη Συλλογικὸν ἔτος μετὰ μείζονος, τολμῶ εἰπεῖν, ζέσεως καὶ προθυμίας, ὡς ἐξάγεται ἕκ τε τοῦ ἀρκούντως σθεναροῦ ἀριθμοῦ τῶν γενομένων συνεδριῶν καὶ ἐκ τῶν διαφόρων ποικίλης ὕλης καὶ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀνακοινώσεων καὶ ἐμβριθῶν κατὰ μέγα μέρος πρωτοτύπων μελετῶν, ὑπὸ ἀξιοτίμων ἐταίρων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν γενομένων σοβαρῶν συζητήσεων.

Εὐμενεῖ ψήφῳ τῶν φίλων ἐταίρων μελῶν τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς διατελέσας κατὰ τὸ ἤδη λήγον ἔτος γραμματεὺς αὐτῆς, παρίσταμαι καὶ γὰρ σήμερον ἐνώπιον ὑμῶν ὅπως ἀνακοινώσωμαι τὰ ὑπ' αὐτῆς πεπραγμένα κατὰ τὰ πορίσματα τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριῶν αὐτῆς.

Ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ *πρόεδρος* τακτικὸν ἔχουσα τὸν κ. Π. Κελαϊδίην, ἰατρόν, ἐποίησατο ἐν ὄλῳ συνεδρίας 31· κατ' αὐτὰς πλὴν τῶν διαφόρων συζητήσεων ἐπὶ τῶν μορφῶν καὶ τῆς θεραπείας τῶν ἐκάστοτε ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐπιπολαζουσῶν νόσων ἀνεκοινώθησαν παρὰ τῶν κ. κ. ἐταίρων κατὰ σειράν ἀλφαβητικὴν αἱ ἐπόμεναι ἐμβριθεῖς μελέται.

Ἀντωνανόπουλος 2. Περὶ τῶν ἐνδείξεων τῆς φλεβοτομίας. Περὶ δεοντολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ.

Ἀπέρης 2. Περὶ τῆς παρασκευῆς τοῦ ἐρυθροῦ ὀξειδίου τοῦ ὑδραργύρου δι' ὑγραῶς ὁδοῦ. Ἐπιδημιολογικὴ ἐπιθεώρησις ἀπὸ Ἰανουαρίου 1903 μέχρις 7 Μαΐου.

Α Γεωργιάδης 1. Παρουσιάζει παρασκευάσμα κύστεως ὕδατιδος ἐξαχθείσης δι' ἀποχρέμψεως ἐκ τοῦ πνεύμονος.

Κ. Ἐλευθεριάδης 1. Περὶ τῆς χρήσεως τῆς ἀδριναλίνης ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ.

Ἰατρόπουλος 2. Περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ὠχρᾶς ἀλοιφῆς ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ. Περὶ τῶν ἐνδομυϊκῶν ἀνωδύνων ὑδραργυρικῶν ἐνέσεων.

Π. Κελαϊδίης 2. Μελέτη ἐπὶ τῇ γενεαλογίᾳ δύο περιπτώσεων σφυίτιδος. Παρατήρησις περιπτώσεως σκληροειδίτιδος ἰαθείσης δι' ἰατρικῆς θεραπείας.

Κρητικὸς 3. Περὶ χολαιμικοῦ ἰλίγγου. Περὶ ἀνταγωνισμοῦ ἀσθριτισμοῦ καὶ φυματώσεως. Περίπτωσις δυσκοιλιότητος διαρκείας 64 ἡμέρας.

Ἡ. Μακρῆς 3. Μελέτη ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ

δυσίδια ἔχει σωματικὰ σίγματα;» Περίπτωσις ὀργανικῆς ἡμιπληγίας δεξιᾶς μετὰ πελματιαίας φυσιολογικῆς ἀνακλάσεως. Ἐτέρα περίπτωσις ὀργανικῆς ἡμιπληγίας παρὰ γενικῆ παραλυτικῆ μετὰ πελματιαίας φυσιολογικῆς ἀνακλάσεως.

Μαναήλογλου 1 καὶ *Μανουηλίδης*. Μελέτη περὶ τῆς νόσου τοῦ Hanot μετὰ σπληνομεγαλίας. Παρουσίασις τοῦ σχετικοῦ ἀρρώστου.

Μανουηλίδης 2. Περὶ μυοκλώνου ἐξ αὐτοδηλητηρίασεως γαστροεντερικῆς. Περὶ ὀρισμοῦ τῆς ὑπερίας καὶ μονοσυμπωματικῆς ὑπερίας.

Μανωλακάκης 1. Περὶ δεξιοκαρδίας.

Μπίσης 1. Ἐκθεσις τῶν κυριωτέρων ἐργασιῶν καὶ πορισμάτων τοῦ Β' Πανελληνίου Ἰατρικοῦ Συνεδρίου.

Νούλης 3. Κύσις μετὰ ἰνωμύωματος τῆς μήτρας. Δύο περιπτώσεις ἀντιρραγίας κατὰ τὴν πορείαν τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Περὶ διφθερίτιδος παρὰ ταῖς ἐγκύους γυναιξί.

Παπανικολάου 5. Περὶ τῶν διαφυήσεων τῶν ρινικῶν κόλπων καὶ τῆς τυφοειδοῦς ἐκφυλίσεως. Μελέτη τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ παρατηρήσεων περὶ τῆς ἀδριναλίνης ἐν τῇ ρινολογίᾳ. Περὶ μαστοειδίτιδος καὶ τῆς θεραπείας αὐτῆς. Παρουσίασις ἀσθενοῦς ἐγχειρηθείσης ἀποτελεσματικῶς διὰ μαστοειδίτιδα τοῦ Bezold μετὰ ἐνδοκρανικοῦ ἀποστήματος. Κλινικὴ παρατήρησις κωφώσεως συνεπεῖα ρινικῆς παθήσεως ἰαθείσης κατόπιν ἐπεμβάσεως. Παρουσίασις ἀσθενοῦς μετὰ ἀπολύματος τοῦ ἡμίσεος τῆς ἄνω γνάθου καὶ τραχειοτομίας συνεπεῖα στενώσεως λαρυγγικῆς κατόπιν τυφοειδοῦς πυρετοῦ.

Πουλουλίδης 1. Μελέτη περὶ ἐκζέματος.

Σγουρδαῖος 6. Μελέτη ἐπὶ δύο περιπτώσεων γαστροεντεροστομίας. Περὶ ἀποστήματος τοῦ ἥπατος συνεπεῖα ἀσκαριδῶν. Περὶ κύστεως ὕδατιδος κατὰ τὴν πύλην τοῦ ἥπατος διαφυγήσεως. Παρουσιάζει τὰ σχετικὰ ἀνατομικὰ παρασκευάσματα. Περὶ πολλαπλῶν ἰνωμυωμάτων τῆς μήτρας μετὰ τριδύμου κυήσεως τριμήνου. Παρουσιάζει καὶ τὸ σχετικὸν παρασκευάσμα. Παρουσιάζει οὐροδόχον κύστιν φέρουσαν εὐμέγεθες ἀπόστημα ἐνδομυϊκὸν καὶ λίθον ὃν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς κύστεως ζυγίζοντα 100 γραμμάρια.

Σώτροπας 1. Περὶ ἰδιοπαθοῦς ἀνευρυσμοῦ μετὰ ἀπομηκύνσεως τῆς σιγμοειδοῦς καμπῆς καὶ μοίρας τοῦ κατιόντος κόλπου.

Τιβέριος 1. Περὶ περικαρδίτιδος παρὰ τοῖς παιδίοις.

Τσοῦχλος 1. Πρακτῆρησις πνευμοκοκκικῆς περιτονίτιδος ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Μαουηλίδου.

Φλωρᾶς 2. Μελέτη περὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς τεροιδόνης τῶν ὀδόντων. Μελέτη περὶ τῆς σημερινῆς κατastάσεως τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς ἐν Γερμανίᾳ.

Φιλippiδης 1. Περί περιπτώσεως ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος ιαθείσης διὰ παρακινήσεως ἀσφυϊκῆς (ἀνεγνώστη ὑπὸ τοῦ κ. Τιβερίου).

Τοιαύτη τις ἐν ὀλίγοις, φίλοι ἐταῖροι, καὶ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἡ ἐργασία τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς· δι' ἐλπίδος δὲ ἔχω ὅτι αὕτη ἔσται πλουσιωτέρα τὸ τε ποῖον καὶ τὸ ποσὸν ἐν τῷ μέλλοντι.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Χρ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

Ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΝΖ' ἑκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 4ης Μαΐου 1904.

Κύριοι,

Ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπεία κατὰ τὸ λήγον ΜΓ' συλλογικὸν ἔτος ἀπετελεῖτο ὑπὸ τῶν κ. κ. Χρ. Γ. Πανταζίδου, προέδρου, Ἀριστ. Δημοπούλου, γραμματέως, Δημ. Μαουηλίδου, Στ. Μαραήλογλου, Ξεν. Σιδερίδου καὶ Σπ. Καραμανίδου, τοῦ καὶ ὑπευθύνου τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἡμετέρου Περιοδικοῦ.

Εἰς ὀλίγας μὲν, τέσσαρας ἐν ὄλῳ, συνήλθε συνεδρίαις, ἀλλ' ἀπετελείωσεν ὅπερ αὐτῇ ἐπεβάλλετο ἔργον, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἐπιστάσιαν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ΚΗ' τόμου τοῦ Περιοδικοῦ συγγράμματος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Πρακταθούσα δὲ πρὸς τῆς προκατόχου ἐπιτροπείας ἐκτετυπωμένα ἐπὶ (7) μὴνα τυπογραφικῆ φύλλα ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπείας συνεπλήρωσε τὸ ὑπὸ ἰδιαιτέρην σελιδοποίησιν ἀρξάμενον τοῦτο τμήμα, ἐκτυπωθέντων εἴκοσι καὶ ἐπτὰ (27) φύλλον. Προσέτι τὰ πρακτικὰ τοῦ Συλλόγου καὶ τὰς ἐκθέσεις καὶ λογοδοσίας τῶν ἐτῶν ΛΘ', Μ' καὶ ΜΑ' καὶ οὐκ ὀλίγα ἀναγνώσματα περιέλαβεν εἰς εἴκοσι καὶ ἐννέα (29) φύλλα πλὴν ἐτέρων τεσσάρων (4) φύλλον περιεχόντων τοὺς καταλόγους τῶν τακτικῶν, ἐπιτίμων καὶ ἀνεπισημασμένων μελῶν, καὶ τῶν ἰδρυτῶν, εὐεργετῶν, δωρητῶν καὶ προέδρων καὶ τῶν προεδρείων τῶν τριῶν ἐτῶν.

Καὶ ὁ μὲν κατάλογος τῶν τακτικῶν μελῶν ἐξετυπώθη ὡς εἶχε τῇ 30ῇ Ἀπριλίου 1902,

ὁ δὲ τῶν ἐπιτίμων καὶ ἀνεπισημασμένων μελῶν ἐκαθάρθη κατὰ τὸ ἐνόν, ἀλλὰ δεῖται ἔτι καθάρσεως. Πολλὴν δὲ κατεβάλομεν φροντίδα ὅπως ὅσον οἶόν τε εὐπρόσωπον παράσχωμεν τὸν μετὰ φιλοκαλίας ὁμολογουμένης καὶ ἰδικζούσης τῷ τυπογραφίῳ, ἐν ᾧ ἦτο ὠρισμένον νὰ γίνῃ ἡ ἐκτύπωσις, τῶν κ. Ἀδελφῶν Γεράρδων, ἐκδοθέντα ἤδη ἐκ τυπογραφικῶν πυκνοτάτης ὕλης φύλλον ἐξήκοντα (60) τοῦτον τόμον, οὗτινος ἅπασα ἡ τυπωτικὴ καὶ ἄλλη δαπάνη, ζηλωτῆς τηρηθείσης οἰκονομίας, δὲν ὑπερέβη τὸ ὀλικὸν ποσὸν τῶν ἐκατὸν εἴκοσι καὶ πέντε (125) λιρῶν. Ἐν δὲ τῷ ὅσον οὕτω δημοσιευομένῳ ΚΘ' τόμῳ συμπεριληφθήσονται πλὴν τῶν παραλειφθέντων ἐνίων ἀναγνωσμάτων τῶν ἐτῶν Μ' καὶ ΜΑ' καὶ ἅπασαι αἱ μέχρι τοῦδε ἐργασίαι τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν. Καὶ οὕτω, μετὰ τὸν ΚΖ' τόμον τὸν ἐκδοθέντα μεσοῦντος τοῦ 1900 ἐπὶ τῆς πρώτης προεδρίας τοῦ σεβαστοῦ κ. Μ. Ψαλίδα, λήγοντος τοῦ παρόντος Συλλογικοῦ ἔτους ἐξεδόθη καὶ ὁ ΚΗ' τόμος, τοῦ αὐτοῦ διαπρεπεστάτου χειρουργοῦ τοῦς τοῦ Συλλόγου οἶακας τὸ τρίτον δεξιῶς χειριζομένου. Ἡ δὲ Συντακτικὴ Ἐπιτροπεία εὐθαρσῶς δύναται νὰ ἐπιφωνήσῃ: τὸ ἔργον τετελέκαμεν.

ΕΚΘ. ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ὑπὸ Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΝΗ' ἑκτακτον γεν. συνεδρίαν τῆς 8ης Μαΐου 1904.

Φίλοι ἐταῖροι,

Πᾶς ὅστις ἤθελεν ἐπισκεφθῆ δημοσίαν τινὰ ἐν Ἐσπερίᾳ βιβλιοθήκην γινώσκει ὅποια καὶ ὅποση τάξις ἐπικρατεῖ ἐν αὐτῇ, τίνι τρόπῳ λειτουργεῖ καὶ πῶς λυσιτελέστερον τὸν σκοπὸν αὐτῆς ἐκπληροῖ· βεβαίως δὲ θὰ ἐδικαιοῦτο πάντα ταῦτα ν' ἀπαιτῆ οὗτος καὶ πρὸς τῆς ἡμετέρας βιβλιοθήκης, ἂν μὴ ἐξετάζων εὕρισκεν, ὅτι αὕτη ὑπὸ διαφόρους συνθήκας εἰς μέσον προελθοῦσα καὶ καταρτιζομένη οὐ μόνον δὲν δύναται νὰ ἦναι πλουσία ἐν συγκρίσει πρὸς πλείστας ἐν Εὐρώπῃ δημοσίας βιβλιοθήκας, ἀλλ' οὐδὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχη τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἐκείνων μεγάλην τάξιν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν οὐδὲν τὸ παράδοξον, ἂν παρ' ἡμῖν ὁ σκοπὸς δὲν ἐκπληρῶται ὅσον ἔπρεπε, ἀφ' οὗ μάλιστα βέβαιον θεωρεῖται καὶ τοῦτο, ὅτι ἡμεῖς δὲν εἴμεθα τόσον φιλανθρωπισταί, ὅσον οἱ ἐν τῇ Δύτει. Ἄλλως

τε δέον νὰ ἔχωμεν καὶ τοῦτο πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι, ὡς παντί, οὕτω προκειμένου καὶ περὶ τῆς ὅσον ἔνεστιν ἀπροσκόπτου λειτουργίας οἰας-δήποτε βιβλιοθήκης σπουδαιότατοι παράγοντες εἶναι καὶ τὰ διατιθέμενα ὑπὲρ αὐτῆς ὑλικά μέσα καὶ ἡ δέουσα αὐτῆς εὐρυχωρία, πράγματα, τὰ ὁποῖα δυστυχῶς ἀμφοτέρα λείπουσιν εἰς ἡμᾶς. Ἄλλ' εὐτυχῶς καὶ μεθ' ὅλας τὰς σπουδαιότητας ταύτας ἐλλείψεις ἀρκούντως ἐπλουτίσθη ἡ ἡμετέρα βιβλιοθήκη καὶ μάλιστα διὰ τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη γενομένων δύο δωρεῶν, τῆς μὲν τῆς Ἀριστορχείου βιβλιοθήκης, τῆς δὲ τῆς Βαλετείου. Καὶ ἐπειδὴ περὶ τῆς πρώτης ἐξ αὐτῶν ἐλέχθησαν τὰ δέοντα ἐν τέλει τοῦ παρελθόντος ἔτους ὑπὸ τοῦ προσωρινοῦ τότε τῆς βιβλιοθήκης ἡμῶν ἐφόρου, ἀνάγκη ὅπως ἐνταῦθα προσηκόντως ἐξαρθῆ ἡ μεγάλη σπουδαιότης τῆς δευτέρας καὶ διὰ τὸ ποσὸν καὶ διὰ τὸ ποιὸν τῶν βιβλίων αὐτῆς. Ἀληθῶς μετὰ διαπύρου εὐγνωμοσύνης θὰ ἀναφέρωσι πάντοτε πάντες, ὅσοι ἤθελον κάμνει χρῆσιν τῶν ποικίλων καὶ ὠφελίμων βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, τὸ ἄξιον παντὸς ἐπαίνου ὄνομα τοῦ ἀοιδίμου δωρητοῦ Βαλέτα, ὅστις ἀφ' οὗ ζῶν μεγάλως ὠφέλησεν ὡς εἰς τῶν διακεκριμένων παρ' ἡμῖν λογίων, ἐξακολουθεῖ καὶ μετὰ θάνατον ἐπὶ γενεῆς γενεῶν λίαν εὐεργετικῶς δρῶν διὰ τῆς ἀληθῶς πλουσίας αὐτοῦ δωρεᾶς. Ὅθεν δικαίως πρὸς τιμὴν τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς ἰδικίτερον ὠρίσθη δωμάτιον διὰ τὴν Βαλετείου βιβλιοθήκην καὶ ἰδικίτερος κατηρτίσθη κατάλογος αὐτῆς. Ὡς ἐκ τοῦ καταλόγου τούτου φαίνεται, ἡ βιβλιοθήκη αὕτη περιλαμβάνει ὑπὲρ τοὺς χιλίους τίτλους συγγραμμάτων καὶ φυλλαδίων, ὧν εἰς μὲν τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἀνήκουσι 314, εἰς δὲ τὴν λατινικὴν 10, εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν 12, εἰς τὰ φυσικομαθηματικά 13, εἰς τὰ γλωσσολογικά 129, εἰς τὴν ἱστορίαν 134, εἰς τὰ θρησκευτικά 174, εἰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν 23, εἰς τὴν φιλοσοφίαν 36, εἰς τὴν γαλλικὴν φιλολογίαν 10, εἰς τὴν ἀγγλικὴν φιλολογίαν 17, εἰς τὴν ἰταλικὴν φιλολογίαν 3, εἰς τὴν γερμανικὴν φιλολογίαν ἐπίσης 3, εἰς τὴν ἰνδικὴν φιλολογίαν ὡσαύτως πάλιν 3, εἰς τὰ τεχνικά 9, εἰς τὰ νομικά 8, εἰς τὴν καλλιτεχνίαν 10, εἰς τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας 12, εἰς τὰ ἐκπαιδευτικά 10, εἰς τὴν γεωγραφίαν, τοπογραφίαν καὶ ἐθνογραφίαν 63, εἰς διάφορα 15, εἰς περιοδικὰ 17, εἰς βιβλιογραφίαν 2, εἰς χαρτογραφίαν 3, εἰς ἐφημερίδας ὁμοίως 3 καὶ εἰς τὴν

ιατρικὴν 1. Πλὴν τούτων ὅμως ὑπάρχουσι καὶ τινὰ ἄλλα φυλλάδια, ὧν οἱ τίτλοι πρόκειται ὡσαύτως νὰ καταγραφῶσιν ἐν τῷ εἰδικῷ τῆς βιβλιοθήκης ταύτης καταλόγῳ κατὰ τοὺς προσεχεῖς θερινοὺς μῆνας. Καὶ ἀπεστάλη μὲν πρὸ ἐτῶν ἡ δωρεὰ αὕτη (κατὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1901—2), ἀλλὰ τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὴν βιβλία μετὰ τὴν παραλαβὴν αὐτῶν ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπείας συγκειμένης ἐκ τῶν κυρίων Ξενοφ. Σιδερίδου καὶ Ν. Παπαγιαννοπούλου καταγραφέντα προχείρως ὑπὸ τοῦ βιβλιοθηκαρίου κ. Κ. Κρητικίδου κατεστρώθησαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐνὸς τῶν δωματίων, ἔνθα καὶ ἔμενον ἀτάκτως ἐρριμμένα, ἕως οὗ τὸ παρελθὸν θέρος ἰδικίτερα ἐπιτροπεία ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κυρίων Ξενοφ. Σιδερίδου, Χρ. Πανιαζίδου, Ὁδ. Ἀνδρεάδου, Ν. Παπαγιαννοπούλου καὶ τοῦ ἤδη τὴν ἔκθεσιν ταύτην ἀναγινώσκοντος ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης συνειργάσθη ἐφ' ἱκανὸν χρόνον μετὰ τοῦ βιβλιοθηκαρίου εἰς τὴν κατὰ σχῆμα διαλογὴν καὶ τοποθέτησιν τῶν βιβλίων ἐν διαφόροις ἐρμαρίοις, τὰ ὁποῖα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶχον κατασκευασθῆ καὶ τοποθετηθῆ ἐν τῷ δωματίῳ, ἔνθα καὶ νῦν εὐρίσκονται. Τότε δ' ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κρητικίδου καὶ ἡ ἀκριβὴς καταγραφὴ εἰς δελτάρια ὄλων τῶν τίτλων καὶ ὁ ἰδικίτερος κατάλογος διὰ τὴν κατ' ὕλην κατάταξιν. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ αὐτῷ δωματίῳ ἦσαν τοποθετημένα καὶ τὰ ἀποτελοῦντα τὴν Ἀριστορχεῖον βιβλιοθήκην βιβλία καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ χώρος δὲν ἐπῆρκει, μέρος μὲν τῆς Ἀριστορχείου μετενεχθὲν ἐτοποθετήθη ἐν ἐρμαρίοις ἔξω τοῦ δωματίου τῆς Βαλετείου βιβλιοθήκης εὐρίσκομενοίς, μέρος δ' ἀφέθη προσωρινῶς ἐν τῷ αὐτῷ πάλιν δωματίῳ, ἀλλὰ πρόκειται νὰ μετενεχθῆ καὶ τοῦτο βραδύτερον ἀλλαχοῦ, ἵνα τὰ οὕτως ἐκκενωθησόμενα ἐρμαρία πληρωθῶσι καὶ αὐτὰ τὸ μὲν διὰ τῶν ὑπολειφθέντων εἰσέτι τῆς Βαλετείου βιβλιοθήκης τῶν μηκέτι ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτῆς καταγεγραμμένων, τὸ δὲ δι' ἄλλων τινῶν τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης βιβλίων. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τῆς Ἀριστορχείου ὑπολογίζονται περὶ τοὺς 500 μόνον τόμους, καλὸν θὰ ἦτο νὰ διανεμηθῶσιν οὗτοι εἰς τὸ ὅλον σῶμα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου, καθ' ὅσον μάλιστα καὶ δὲν ὑπάρχει χώρος, ἵνα καὶ διὰ τὴν Ἀριστορχεῖον δωρεὰν ἰδικίτερον σχηματισθῆ τμημ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τὰς διαφόρους ἐπιτροπείας πρὸς παραλαβὴν καὶ τοποθέτησιν τῶν βιβλίων τῆς Βαλετείου βιβλιοθήκης ἀπο-

τελέσαντες κύριοι μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου καὶ ἀόκνως ὑπεβοήθησαν τὸν βιβλιοθηκᾶριον ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ ταύτῃ ἐπιπόνη ἔργασίᾳ αὐτοῦ, καὶ τούτῳ καὶ ἐκείνοις θερμοὶ ἐκφράζονται ἐνταῦθα εὐχαρισταί.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς Βαλετείου βιβλιοθήκης, τὰ δ' ἄλλα ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1903 μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ἡμετέραν βιβλιοθήκην εἰσαχθέντα βιβλία ποικίλης ὄντα ὕλης παρέχουσι τίτλους 64. Τούτων ὅμως δυστυχῶς ὀλίγιστα εἶναι τὰ ἰδιαιτέρας μνείας ἄξια, οἷον τὸ τοῦ Wiegand, διευθυντοῦ τοῦ βρασιλικοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου, σύγγραμμα *Die archaische Poros. Architektur der Acropolis zu Athen* καὶ οἱ τόμοι τῆς πολυτίμου Μαρσαλείου βιβλιοθήκης, αἵτινες δυστυχῶς ἀτάκτως ἀποστέλλονται ἡμῖν.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς γνωστὸν, ὁ χῶρος τῆς βιβλιοθήκης ἡμῶν, ὡς νῦν ἔχει, εἶναι στενὸς καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ λειτουργία αὐτῆς ἱκανὰς ἀπαντᾷ δυσκολίας, τὸ προεδρεῖον ἐπανεπιμημένως συσκεφθὲν ἔκρινε καλὸν ὅπως ὅσον τὸ δυνατόν διορθῶσθαι τὸ κακὸν διὰ μετατροπῆς τῆς αἰθούσης ταύτης τῶν συνεδριῶν καὶ τοῦ μετ' αὐτῆς συνεχομένου δωματίου εἰς αἴθουσαν τῆς κυρίως βιβλιοθήκης, ἀλλὰ τὸ ἐγκριθὲν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου σχέδιον μετ' ἀκριβοῦς λογαριασμοῦ τῆς ἀπαιτηθητομένης δαπάνης ἔμεινεν ἀνεκτέλεστον ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκασιούτων χρημάτων. Εὐχρηθῶμεν λοιπὸν ὅπως ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ταχέως εὐπορήσας καὶ τὸ σχέδιον τοῦτο πραγματώσῃ πρὸς εὐχερεστέραν καὶ ἀνυσιμωτέραν τῆς βιβλιοθήκης ἡμῶν λειτουργίαν καὶ ἄλλας σπουδαιότερας ἀνάγκας θεραπείης.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Α. ΚΑΜΠΑΝΑΚΗ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἈΥΝΖ' ἕκτακτον γεν. συνεδρίαν τῆς 4ης Μαΐου 1904.

Φίλοι ἐταῖροι,

Ἡ ὑπὸ τὸν Ἑλλήν. Φιλολογ. Σύλλογον Ἀρχιτεκτονικῆ Ἐπιτροπῆ εἶναι τὸ μικρότερον τῶν τέκνων αὐτοῦ, ὡς μὴ συμπληρώτασα ἔτι τὴν ἐτησίαν αὐτῆς χρονικὴν περίοδον, ἀλλὰ συμμορφουμένη ταῖς διατάξεις τοῦ 71ου ἄρθρου τοῦ ἐν ἰσχύι κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου,

προσέρχεται ὅπως δῶ λόγον τῶν κατὰ τὸ μικρὸν τοῦτο χρονικὸν διάστημα πεπραγμένων.

Πολλοὶ τῶν ἐνταῦθα ἀρχιτεκτόνων καὶ μηχανικῶν, εἰκοσι καὶ τρεῖς τὸν ἀριθμὸν, τῇ προτάσει τοῦ κ. Π. Καμπανακῆ, ἀπεφάσισαν μετὰ προηγουμένην πρὸς τὸ προεδρεῖον τοῦ τοῦ Συλλόγου συνεννόησιν ὅπως «ἐγγραφῶσι τακτικὰ μέλη τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου καὶ ἀποτελέσωσιν ἴδιον τμήμα Ἀρχιτεκτονικόν, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἀρχιτεκτονικῆ Ἐπιτροπῆ, συμφώνως ταῖς διατάξεις τοῦ ἰσχύοντος Κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου».

Ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπῆ, ἣτις ἅμα συστάτα κατήρτισε τὸ γραφεῖον αὐτῆς, ἐκλέξασα πρόεδρον μὲν τὸν κ. Α. Vallauri, γραμματεὰ δὲ τὸν κ. Ἀχ. Καμπανακῆν, ἀπὸ τῆς 16ης Μαρτίου 1903 μέχρι σήμερον συνήλθεν εἰς 12 συνεδριάς καθ' ἃς ἠσχολήθη κυρίως εἰς τὴν σύνταξιν διαφόρων διατάξεων πρὸς τακτικὴν καὶ ἀπρόσκοπτον αὐτῆς λειτουργίαν. Ἀλλὰ καὶ περὶ ἰδρύσεως εἰδικοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ καὶ μηχανικοῦ τῆς Βιβλιοθήκης τμήματος ἐμερίμνησε καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπεχρεώθη ἕκαστος τῶν μελῶν νὰ καταβάλλῃ ἐτησίως πρὸς τὴν τακτικὴν αὐτοῦ συνδρομῆν καὶ μίαν ἔτι λίραν Τουρκίας. Ἐπίσης δὲ ἠσχολήθη καὶ περὶ τῆς καταλλήλου τοποθετήσεως τῆς ὄλης τοῦ Συλλόγου Βιβλιοθήκης, τὸ ὑπὸ τοῦ προεδρείου παραπεμφθὲν αὐτῇ σχέδιον, τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀχ. Καμπανακῆ ἐκπονηθὲν, μελετήσασα δι' ἰδικιτέρας τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ἣτις δι' ἐκθέσεως ὑπέβλεψεν ἀρμοδίως ἐγκεκριμένα τὸ τε σχέδιον καὶ τὸν προϋπολογισμόν. Ἐλπίζομεν δὲ καὶ εὐχόμεθα ταχέειαν τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ τοσοῦτον κατεπεύγοντος καὶ ὀφελίμου τοῦτου ἔργου.

Προσέτι ἡ Ἀρχιτεκτονικῆ Ἐπιτροπῆ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν περὶ τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν καὶ μηχανικὴν σπουδῶν καὶ ἔρευνῶν σκοποῦσα ἐμερίμνησε καὶ περὶ δημοσίων διαλέξεων ὡς καὶ περὶ ἀρχιτεκτονικῶν ἐκθέσεων.

Ταῦτα ἐν ὀλίγοις τὰ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν μικρὸν χρονικὸν διάστημα ἔργα τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς Ἐπιτροπῆς. Θαρρυνόμενος δὲ ἐκ τῆς ἀθρόας ἐγγραφῆς ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς μέχρι σήμερον τριάκοντα καὶ ἑνὸς ἔτι μελῶν, ὧν ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς ἀνῆλθε νῦν εἰς πεντήκοντα καὶ τέσσαρα μέλη, εὐελπιστῶ ὅτι ἡ ἀριστὸς αὐτῆς Ἐπιτροπῆ θὰ δυνηθῆ νὰ ἐπιδείξῃ ἐν τῷ μέλλοντι μείζονος ἐργασίας ἀφθονωτέρους τοὺς καρπούς.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΓ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1903-1904

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΞΑ' γεν. τακτικὴν συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς

τῇ 13ῃ Ἰουνίου 1904 ὑπὸ τοῦ προέδρου

ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑ

Παναγιώτατε Δέσποια,

Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,

Ἐξοχώτατε Προσβεντιά,

Φιλόμουσος ὁμήγηρι καὶ φίλοι ἐταῖροι,

Ἐπίστη ἤδη ὁ χρόνος, καθ' ὃν τὸ διευθύναν τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου προεδρεῖον παρίσταται ἐνώπιον Ἰμῶν ὅπως δώσῃ λόγον καὶ εὐθύνας τῶν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν Συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων, ἅπερ ἐπιτρέψκτέ μοι νὰ ἐκθέσω ἄνευ προοιμίων καὶ λίαν συντόμως, ἀφήνων τὰ πράγματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ νὰ λαλήσωσιν εὐγλωττότερον τοῦ ἀτέχνως λέγοντος.

Πρὶν ἢ ὁμως εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου, ἵνα κατανουθώσιν αὐταὶ παρὰ πάντων ἐπαρκῶς, δεῖον νὰ ἐνδιατρίψω ἐν ὀλίγοις εἰς τὸ διέπον τὰς ἐργασίας ταύτας καθεστώς.

Ὁ σκοπός, τὸν ὁποῖον ὁ Σύλλογος ἐπιδίδωκει, ὡς ρητῶς καὶ ἐν τῷ Α' ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ ἀναγράφεται, εἶναι ἡ καλλιέργια τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν καὶ ἡ ἀνά τὴν Ἀνατολὴν διάδοσις αὐτῶν.

Τὸν σκοπὸν τοῦτον ὁ Σύλλογος ἐξυλοποιεῖ ἐκπληρῶν ἀποτελεσματικῶς, ἐφαρμόζων πάσας τὰς λεπτομερείας, ἃς τὸ ἄρθρον τοῦτο ὀρίζει ἐν ἰδίῳ 10 ἔδαφοις, πλὴν μιᾶς, ἣτοι τῆς ὑποστηρίξεως ἀπόρων Σχολῶν καὶ ἰδρύσεως νέων. Ταύτης ἀπεκλείσθη ἀπὸ τινος ἕνεκα καίρικῶν μὲν περιστάσεων ἀφ' ἑνός, ἀνυπερβλήτων δὲ οικονομικῶν δυσχερειῶν ἀφ' ἑτέρου· ἔχομεν ὁμως δι' ἐλπίδος ὅτι καὶ τὸ ἄθλον τοῦτο ὁ Σύλλογος θέλει εὐτυχῆσαι νὰ ἀνακτήσῃ ἔστω καὶ εἰς ἀπώτερον μέλλον.

Πρὸς ἐπίτευξιν λοιπὸν τοῦ σκοποῦ τούτου καὶ διευκόλυνσιν τῆς λειτουργίας αὐτοῦ ὁ διέπων τὸ Σωματεῖον ἡμῶν Κανονισμὸς προέ-

βλεψε τὸν καταμερισμὸν τῆς πολυπλόκου ἐργασίας αὐτοῦ διὰ τῆς συστάσεως τμημάτων εἰδικῶν, τῶν διαρκῶν λεγομένων ἐπιτροπῶν, ἀποτελουμένων ἐκ μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἅτινα κέκτῃνται μεμαρτυρημένα καὶ εἰδικὰ δι' ἐκάστην προσόντα. Τοιουτοτρόπως δὲ πάντες οἱ πτυχιούχοι τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας ἀποτελοῦσιν αὐτοδικαίως τὴν Φιλολογικὴν ἐπιτροπὴν, οἱ διδάκτορες τῆς Ιατρικῆς καὶ οἱ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τὴν Βιολογικὴν, οἱ πτυχιούχοι νομομαθεῖς καὶ οἱ τῶν ἐμπορικῶν Σχολῶν τὴν Κοινωνιολογικὴν καὶ οὕτω καθεξῆς, ὥστε ὁ Σύλλογος ὑπηρετεῖται ὑπὸ ἐπτὰ διαρκῶν ἐπιτροπῶν, αἵτινες ἐκλέγουσι κατ' ἔτος ἰδίᾳ ἐκάστη τὸν ἑαυτῆς πρόεδρον καὶ γραμματέα καὶ συζητοῦσι κατ' ἰδίαν πᾶν εἰδικὸν ἐπιστημονικὸν ζήτημα ἀναφόμενον ἐν αὐταῖς ἢ παραπεμπόμενον ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, ἡ δὲ δημοσιεύσις τῶν ἐργασιῶν καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν γίνεται διὰ τοῦ Συλλόγου καὶ τῆ ἐγκρίσει τῆς ὀλομελείας αὐτοῦ. Ὁ δὲ Σύλλογος συνεργόμενος καὶ οὗτος ἐν ὀλομελείᾳ καὶ συγκεντρῶν τὰς ἐργασίας τῶν ἐπιτροπῶν, διεξάγει τὴν τρέχουσαν ὑπηρεσίαν, συσέπτεται καὶ ἀποφασίζει περὶ ζητημάτων διοικητικῆς φύσεως καὶ ἄλλων γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος.

Διὰ τοῦ σωτηρίου δὲ τούτου συστήματος τῶν εἰδικῶν τμημάτων κατορθοῖ ὁ Σύλλογος νὰ προάγῃ εὐστόχως τὴν πολυειδῆ αὐτοῦ ἐργασίαν, καθ' ὃν χρόνον καταφαίνεται καὶ ἡ δράσις ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν καὶ διεγείρεται ἡ πρὸς ἐργασίαν φιλοτιμία καὶ ἡ εὐγενὴς ἀμύλλα τῶν ἐργαζομένων.

Μετὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην σκιαγράφησιν τοῦ τρόπου τῶν ἐργασιῶν ἡμῶν, εἰσέρχομαι ἀμέσως εἰς τὴν ἀπέριττον ἔκθεσιν αὐτῶν. Καὶ ἡ μὲν ἀλληλογραφία τοῦ Συλλόγου διε-

ξήχθη μεταξύ διαφόρων Σχολῶν, Συλλόγων καὶ ἐπιστημονικῶν Σωματείων τῆς τε αὐτοκρατορίας καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς, ἀνταλλαγέντων περὶ τὰ 364 ἔγγραφα. Ἐκ τούτων ἄξια μνείας εἰσὶ τὰ τῆς ἐν Κοπεγχάγῃ Ἀκαδημείας, τὰ τῶν ἐν Πετροπόλει καὶ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίων, τὰ τοῦ ἐν Βερολίῳ Βασιλικοῦ Μουσείου, τὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ προσεχοῦς ἔτους 1905 συγκροτηθησομένου Διεθνoῦς Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου, ἐν ᾧ ὁ Σύλλογος προσκαλεῖται νὰ συμμετάσχη, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις συνεληθόντος ἤδη κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον α' ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου, εἰς ὃ οὐ μόνον προσεκαλεῖτο ὁ Σύλλογος νὰ ἀντιπροσωπευθῆ, ἀλλ' ἡ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ ἀνέθετο ἡμῖν συγχρόνως καὶ τὴν φροντίδα τῆς συγκεντρώσεως καὶ ἀποστολῆς τῶν ὑπὸ τῶν παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτηρίων ἀποσταλέντων ἐκθεμάτων. Ὁ δὲ Σύλλογος ἀποδεξάμενος τὴν ἐντολὴν ταύτην ἐξεπλήρωσε κατὰ τὸ ἐνόν, καὶ δι' ἔγκυκλιον τοῦ πρὸς τὰς διαφόρους Σχολὰς τῆς τε Κων/πόλεως καὶ τῶν πλησιόχωρων ἐπαρχιῶν ὑπέδειξε προσηκόντως τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας τοῦ τε Συνεδρίου καὶ τῆς Σχολικῆς Ἐκθέσεως, καὶ προσεκάλεσε τὰ ἰδρύματα ταῦτα νὰ ἐπιδείξωσιν ὅ τι δύναται, πέμποντα διὰ τοῦ Συλλόγου τὰ τοιαῦτα ἐκθέματα, αὐτὸς δὲ ὁ Σύλλογος συντάξας διὰ τῆς Φιλολογικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπῆς ὑπέβλεψε γενικὴν περιληπτικὴν ἐκθεσὶν τῆς ἐκπαιδευτικῆς αὐτοῦ δράσεως ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτοῦ μέχρι σήμερον, προσέτι δὲ ἀντεπροσωπεύθη εἰς τὸ ἐκπαιδευτικὸν αὐτὸ Συνεδριον διὰ τοῦ τακτικοῦ αὐτοῦ προέδρου καὶ διὰ τοῦ προέδρου τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐξαιρετικῆς μάλιστα ἔτυχε τιμῆς, τοῦ προέδρου αὐτοῦ ὀνομασθέντος προέδρου ἐνὸς τῶν τεσσάρων τοῦ Συνεδρίου τμημάτων. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Συλλόγου κατέλιπον τὴν πρωτεύουσαν τοῦ γείτονος Βασιλείου ἐνθαρρυντικὰς ἀποκομίζοντες ἐντυπώσεις περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἀνατὰ τὸ ἑλληνικὸν κινήσεως. Ἡ πρώτη δὲ αὕτη ἀπόπειρα συστηματικῆς ἀνταλλαγῆς γνωμῶν καὶ θεωριῶν δέον νὰ θεωρηθῆ ὡς λίαν εὐοίωνιστος. Ὡς δικαίαν δὲ ἐκτίμησιν τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς καθόλου παρέσχεν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς παιδευσιν, ἡ Ἑλλανόδικος τοῦ μνημονουθέντος Συνεδρίου Ἐπιτροπὴ ἔταξεν αὐτὸν ἐν τοῖς πρώτοις διὰ τῆς ἀπονομῆς τοῦ μεγάλου λεγομένου Βραβείου, οὗ ἔτυχε μόνον αὐτὸ τὸ

Ἵπουργεῖον τῆς Δημοσίας ἐν Ἑλλάδι Παιδεύσεως καὶ ἄλλα τινὰ ἐμότιμα ἰδρύματα.

Εἰσερχόμενος δὲ εἰς τὴν κυρίως ἑσωτερικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συλλόγου ἄρχομι ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ προεδρίου. Τοῦτο ἀποτελούμενον ἐκ τῶν κ. κ. *Μ. Ψαλίδα*, προέδρου, *Μ. Αὔθρονοπούλου* καὶ *Π. Καμπανάκη*, ἀντιπροέδρων, *Δ. Μανουηλίδου*, γενικοῦ γραμματέως, *Ἄρ. Δημοπούλου*, εἰδικοῦ γραμματέως, *Δημοσθένους Οἰκονομίδου*, ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης, *Δ. Μηλιώτη*, ταμίου καὶ *Ὁδ. Ἀνδρέαδου*, λογιστοῦ, συνῆλθεν εἰς 13 συνεδρίας, καθ' ἃς προμελετῶν τὰ διάφορα παρουσιαζόμενα ζητήματα εἰσήγεν αὐτὰ εἰς τὸν Σύλλογον πρὸς συζήτησιν καὶ ἐπιψήφισιν. Ὁ δὲ Σύλλογος συνελθὼν καὶ οὗτος ἐν ὀλομελείᾳ εἰς 15 συνεδρίας γενικὰς, ἔλαβεν ἀποφάσεις περὶ διαφόρων ζητημάτων, ὡς καὶ περὶ τοῦ ἀναφεύεντος ἐν τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀναθέσεως τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων τῆς *Ζωγραφεῖου Βιβλιοθήκης ΙΑ'* ἄρθρου τοῦ προγράμματος αὐτῆς. — Περὶ ἐξακολουθήσεως τῆς δίκης, ἣν εἶχεν ὁ Σύλλογος κατὰ *Μουράτ Θεοφιλίδου* ἐν σχέσει πρὸς τὸ *Ἐδανθίειον κληροδοτήμα*, προωρισμένον εἰς ἐξασφάλισιν τῆς συντηρήσεως *παρθεναγωγείου* ἐν ἀποκέντρῳ μέρει τῆς *Μ. Ἀσίας*. — Περὶ ἀντιπροσωπεύσεως τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Α' Ἐκπαιδευτικὸν Συνεδριον, ὡς εἴρηται, διὰ τοῦ προέδρου αὐτοῦ καὶ τοῦ προέδρου τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς. — Περὶ διοργανώσεως *Καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως* ἐν τῇ αἰθούσῃ αὐτοῦ. — Περὶ διοργανώσεως *συναυλίας* ὑπὲρ τῶν ἀνγκῶν τοῦ Συλλόγου, ἐφιεμένου νὰ βελτιώσῃ τὴν ἥκιστα ἀνθηρὰν οικονομικὴν κατάστασιν αὐτοῦ καὶ ἄλλων. Εὐρισκόμεθα δὲ σήμερον εἰς τὴν εὐάρεστον θέσιν ν' ἀναγγεῖλωμεν ὅτι τὴν μὲν δίκην κατὰ *Μ. Θεοφιλίδου* ὑπὲρ τοῦ *Ἐδανθιείου κληροδοτήματος*, ἐκέρδισεν ὁ Σύλλογος ὀριστικῶς, ἐκδικασθείσης τῆς ὑποθέσεως καὶ εἰς τὸ τελευταῖον αὐτῆς στάδιον ἐνώπιον τοῦ ἀνωτάτου Δικαστηρίου τοῦ Ἀρείου Πάγου Ἀθηνῶν. Ἡ δὲ Καλλιτεχνικὴ ἐκθεσις διοργανωθεῖσα τῇ ἐπιμελείᾳ τοῦ ἐτέρου τῶν ἀντιπροέδρων κ. *Πατρόκλου Καμπανάκη* ἐπέτυχε πληρέστατα, συγκεντρώσασα πλείστα ἔργα καλλιτεχνῶν ἐν τῇ καταλλήλῳ διακοσμηθείσῃ αἰθούσῃ αὐτοῦ, ἔσχε δὲ ὁ Σύλλογος τὰς πύλας αὐτοῦ ἠνεφγμένας ἐπὶ ἓνα περίπου μῆνα εἰς τὸ κοινὸν τῆς ἡμετέρας πόλεως, πρὸς ἐλευθέραν ἐπίσκεψιν αὐτῆς.

Διὰ τῆς Καλλιτεχνικῆς ταύτης ἐκθέσεως βεβαίως ὁ Σύλλογος δὲν εἶχε τὴν ἀξίωσιν ὅτι παρέσχε τι ἐφάμιλλον τῶν ἀλλαχοῦ γιγνομένων, ἀλλὰ λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ βραχυτάτου διὰ τῶν αὐτὰ ἔργα διμήνου μόλις διαστήματος, ὅπερ διέθετε πρὸς τε παρασκευὴν καὶ ἐκτέλεσιν καὶ τὰς τόσας ἄλλας δυσπερβλήτους ἀνάγκας, ἅς μόνον ἡ δραστηριότης, ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονὴ τοῦ συγκοσμητόρος κ. *Πατρόκλου Καμπανάκη* ἠδύνατο νὰ υπερνικήσῃ, ἠτύχησαμεν νὰ καταρτίσωμεν τὴν αὐτοσχέδιον καὶ ἀθόρυβον Καλλιτεχνικὴν ταύτην ἐκθεσιν ἀπλῶς ὡς ἀπαρχὴν, ἀφήνοντες εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὴν ἐπὶ τὸ τελειότερον διοργάνωσιν τοιοῦτων εἰρηνικῶν ἀγῶνων, ὧν ὁ σκοπὸς ἔσται ἡ καλλιέργια τοῦ καλλιτεχνικοῦ παρ' ἡμῖν συναισθήματος.

Προσέτι δὲ ὁ Σύλλογος ἐποίησατο καὶ 4 εἰδικὰς συνεδρίας, καθ' ἃς ἀνεγνώσθησαν αἱ ἐξῆς 4 ἐπιστημονικαὶ *πραγματεῖαι*:

α') Ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου ἱατροῦ τῶν ἡμετέρων Ἑθνικῶν Νοσοκομείων κ. *Ἀναστασίου Χρησιδίου*, «*ἐκ τῆς Ἱατρικῆς Ἀρχαιολογίας. Περὶ ἀρχῶν προόδου καὶ ἀναπτύξεως τῆς ἱατρικῆς. Περὶ ἱατρῶν καὶ διδασκαλίας αὐτῆς. Περὶ ἀμοιβῆς ἱατρῶν καὶ περὶ ἀγυριῶν*».

β') Ὑπὸ τοῦ κ. *Ἰωάννου Μηλιοπούλου*, «*περὶ ἐξακριβώσεως ἀρχαίων τινῶν ὑποθέσεων*».

γ') Ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου καθηγητοῦ κ. *Χρ. Παναζίδου*, «*τὰ ἐν τῷ Σοφιστῇ τοῦ Πλάτωνος φιλοσοφικὰ δόγματα*».

δ') Ὑπὸ τοῦ ἐν *Μαργαριτῷ* ἱατροῦ κ. *Δ. Παναγιωτίδου*, μέλους ἀντιπαιστήριου, «*περὶ τῶν ἐν Θεσπρωτίᾳ, Πανδοσίᾳ καὶ τῶν ἐν Μοναβάρ ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων*».

Αἱ εἰδικαὶ αὗται συνεδριάσεις ὁσήμεραι καθίστανται σπανιότεραι, καθ' ὅσον ὅλη ἡ ἐπιστημονικὴ δρᾶσις τοῦ Συλλόγου καὶ αἱ διάφοροι εἰδικαὶ ἀνακοινώσεις καὶ πραγματεῖαι γίνονται ἐν ταῖς εἰδικαῖς ἐπιστημονικαῖς ἐπιτροπαῖς, περὶ ὧν ἀμέσως ὁ λόγος.

Καὶ ἡ μὲν *Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ* ἔχουσα πρόεδρον μὲν τὸν σεβαστὸν καὶ παλαίμαχον τῶν γραμμάτων μύστην, τὸν λυκείαρχον κ. *Χρηστον Χατζηχρήστου* καὶ γραμματέα τὸν ἐλλόγιμον κ. *Χρηστον Παναζίδην* συνήλθεν εἰς 22 συνεδρίας. Κατὰ ταύτας συνεζητήθησαν διάφορα ζητήματα, ὧν τὰ κυριώτερα εἰσι: *Τὰ περὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*, ἧς τὴν ἐποπτεῖαν ἀνέθηκεν ὁ μέγας εὐεργέτης *Χρη-*

στάκη ἐφένδης Ζωγράφος διὰ τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην, ἐξασφαλίσασαν τὴν συνέχειν τῆς ἐκδόσεως τῶν *Ἀπάντων* τοῦ *Σοφοκλέους* δι' ὀριστικῆς συνηνοήσεως μετὰ τοῦ ἀναλαβόντος ἤδη τὴν ἐκδοσιν διακεκριμένου φιλόλογου ἐλλογιμωτάτου κ. *Πέτρου Παπαγεωργίου*, ὅστις ὑπέσχετο ὅτι θὰ ἔχη ἐτοίμην κατὰ τὸν προσεχῆ Δεκέμβριον τὴν *Ἠλέκτραν*, ἣτις θέλει ἀποτελέσει τὸν Β' τόμον. Ἐπίσης δὲ ἐλήφθη κατὰ πλειονοψηφίαν ἀπόφασις, καθ' ἣν ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ θεωρήσασα τὸν διδάκτορα τῆς φιλολογίας ἐλλόγιμον κύριον *Σπ. Μωραΐτην*, ὅστις ἠτήσατο τὴν ἐκδοσιν τοῦ *Πλάτωνος*, ἐκ τῶν προσκαλουμένων πρὸς ἐκδοσιν, ἀνέθηκεν εἰς τὸν Σύλλογον ὅπως συνηνοθηῖ μετὰ τοῦ εἰρημένου λογίου περὶ τῆς ἀμέσου ἐκτυπώσεως τοῦ Α' τόμου τοῦ *Πλάτωνος*. Ἐπειδὴ δὲ τὸ κείμενον τοῦ ΙΑ' ἄρθρου τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου ταύτης Βιβλιοθήκης τοῦ ἀναγράφοντος τὰ προσόντα τῶν ἀναλαμβανόντων ἐκδοσιν συγγραφέως, παρέσχεν ἀφορμὴν εἰς ἀμφισβητήσεις, ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ θεωρήσασα ἀναγκαῖον ὅπως σαφέστερον ὀρισθῶσι τὰ τῶν μελλόντων ν' ἀναλάβωσιν ἐκδοσιν φιλόλογων, ὑπέβλεπεν εἰς τὸν Σύλλογον ἀναλυτικωτέρην τοῦ εἰρημένου ἄρθρου διατύπωσιν, ἣτις συζητηθεῖσα κατ' ἐπανειλημμένας καὶ πολυπληθεῖς συνεδρίας τῆς ὀλομελείας τοῦ Συλλόγου ἐπεκυρώθη.

Πλὴν τούτων ἡ αὐτὴ ἐπιτροπὴ ἠσχολήθη καὶ περὶ ἐκπαιδευτικοῦ ζητήματος προκληθέντος ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τῶν ἱατρῶν κ.κ. *Γ. Νούλη* καὶ *Δ. Διμαράκη* περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς ὑγιεινῆς ἐν τοῖς ἡμετέροις σχολείοις καὶ τῆς ἱατρικῆς ἐπιβλέψεως αὐτῶν, παραπεμφθέντων αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου.

Ἡ Φιλολογικὴ ἐπ' ἴσης ἐπιτροπὴ μελετήσασα μετ' ἀκριβείας τὰς ἐπὶ τῷ *Καρανανεῖῳ* ἀγῶνι ὑποβεβλημένας ἐπτὰ Γραμματικὰς τῆς καθχερούσης νέας ἐλληνικῆς γλώσσης πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν ταῖς ἀστικαῖς σχολαῖς παιδευομένων, οὐδεμίαν μὲν τούτων εὖρε πληροῦσαν κατὰ πάντα τοὺς ὅρους τοῦ προγράμματος ὅπως ἀπονεύμῃ τὸ προκεκηρυγμένον χιλίόφρακτον βραβεῖον, τὴν δ' ὑπ' ἀριθμὸν πρωτοκόλλου 162 καὶ ὑπὸ τὸ ρητὸν «*ἵατε παλαιὰ καινῶς διελθεῖν . . . καὶ ἄμεινον εἰπεῖν πειρατέον*» ὑπερέχουσαν τῶν λοιπῶν θεωρήσασα κατὰ πλειονοψηφίαν ἔκρινεν αὐτὴν ἀξίαν ἐπαίνου.

Ἡ δὲ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς ἱατροῦ κ. Α. Μόρτιμαν καὶ γραμματεῖα ἔχουσα τὸν κ. Ε. Σιδερίδην ἠτχολήθη εἰς διάφορα ἀρχαιολογικὰ ζητήματα καὶ ἀνακοινώσεις.

Καὶ ἡ μὲν Α. Ε. ὁ κ. Κοπάσης ἐφένδης ἀνέλυσε τὴν ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Ρωσικῷ Ἰνστιτούτῳ γενομένην ὁμιλίαν τοῦ κ. Οὐσπένσκη «περὶ τῶν ἐν Κνωσῶ ἀνασκαφῶν» καὶ ἐπέδειξε διαφόρους φωτογραφίας, ἐμφανίζοντας τὴν σπουδαιότητα τῶν εὐρημάτων, ἐν οἷς διεκρίνοντο καὶ σιαυρικοὶ ἴνες τύποι.

Ὁ κ. Π. Καμπανάκης ἀνεκοίνωσε τινὰ «περὶ σταυρικοῦ τύπου» ἀπαντῶντος εἰς ἀρχαῖα μνημεῖα ἐν Κνωσῶ, Μεξικῶ καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ δὲ κ. Κοπάσης ἀφορμὴν λαβὼν ἐξ ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Clermont Ganneau εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίαν τῶν ὠραίων τεχνῶν «περὶ τοῦ μονογράμματος ΧΡ», κατέδειξεν ὅτι τὸ μονόγραμμα τοῦτο παραδηλοῖ τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀνακοίνωσις δὲ αὕτη τῇ ἐγκρίσει τῆς ἐπιτροπῆς ἀνεκοινώθη ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ».

Ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ ταύτῃ συνεζητήθη ὑπὸ τοῦ κ. Μόρτιμαν ἡ προσφάτως δημοσιευθεῖσα πραγματεία τοῦ πατρὸς Pargoire ὑπὸ τὸν τίτλον «A propos de Baradion» ἥτοι «Περὶ διαφόρων τοποθεσιῶν τῆς Κων/πόλεως κατὰ τὸν Μεσαίωνα».

Ὁ κ. Ε. Σιδερίδης ἐκοινοποίησε πραγματείας «Περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει κινδστερονῶν Ἀετίου, Πουλχερίας καὶ Ἀσπαρος» καὶ τῶν διαφόρων περὶ αὐτῶν μονῶν καὶ τοποθεσιῶν. Προς-ἔτι δὲ συνέστησεν εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς τὴν μελέτην τοῦ ἐξαστίχου εἰς Ἐρμῆν Ἐπιγράμματος τοῦ Θηβαίου Χριστοδώρου, ποιητοῦ τῆς ἐκφράσεως τῶν ἀγαλμάτων τοῦ ἐν Κ/πόλει διασήμου λουτροῦ τοῦ Ζευξίππου, ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου εὐρισκόμενον κορμὸν ἀγάλματος.

Ἐν τῇ αὐτῇ Ἐπιτροπῇ ἀνεγνώσθη ἀρχαῖον πωλητήριον ἔγγραφον χωραφίου ἐν Νάξῳ συνταχθὲν ἐν Γαλατῶ Κων/πόλεως κατὰ τὸ 1723, περιέργον διὰ τὸ λεκτικὸν αὐτοῦ, δωρηθὲν τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ ἐν Σύρῳ κ. Π. Ζεφλέντιου, εἰς ὃν σήμερον ἀπονέμομεν τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν.

Τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπιτροπὴν ἀπησχόλησεν ἐπίσης καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀντιπροσωπεύ-

σεως τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1905 συγκροτηθόσμενον Διεθνὲς Ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον, εἰς ὃ ἐγκαίρως προσεκλήθη ὁ ἡμέτερος Σύλλογος νὰ συμμετάσχη, συνεζήτησε τὸ προσωρινὸν αὐτοῦ πρόγραμμα καὶ ἐνέκρινεν ὅπως ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Φιλολογικῆς συσκεφθῇ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἡ δὲ νομισματικὴ τοῦ Συλλόγου συλλογὴ ηὔξηθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διὰ δύο μόνον χαλκῶν νομισμάτων, ἐξ ὧν τὸ μὲν τοῦ αὐτοκράτορος Γορδιανοῦ, τὸ δ' ἕτερον τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ἀμφοτέρω ἐν καλῇ καταστάσει.

Ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ κατὰ τὸ διαφρεῦσταν τοῦτο ἔτος εἰργάσθη ὡς καὶ πάντοτε μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιστημονικῆς σοβαρότητος καὶ συναισθήσεως τοῦ καθήκοντος αὐτῆς καὶ ἐν ἀληθείᾳ ἀμίλλῃ, αὐξοῦση εὐτυχῶς ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος καὶ ὡς ἐμπρέπει εἰς ἀληθεῖς ἐργάτας τῆς ἐπιστήμης. Οὕτως ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἔχουσα πρόεδρον τὸν ἱατρὸν κ. Περικλέα Κελαϊδίτην καὶ γραμματεῖα τὸν ἱατρὸν κ. Στ. Μαναήλογου συνῆλθεν εἰς τριάκοντα καὶ μίαν (31) συνεδρία, κατὰ τὰς ὁποίας συνεζητήθησαν διάφορα ἐνδιαφέροντα ἱατρικὰ ζητήματα καὶ ἀνακοινώσεις καὶ μέγα μέρος πρωιοτύπων μελειῶν, αἵτινες ἀνέρχονται εἰς 42 τὸν ἀριθμὸν γενόμεναι ὑπὸ τῶν παρ' ἡμῖν διαπρεπῶν μυστῶν τῆς ἐπιστήμης ὡς ἀκολούθως:

Ὁ κ. Ἀντωνανόπουλος. Περὶ τῶν ἐνδείξεων τῆς φλεβοτομίας. Περὶ δεοντολογίας ἐν τῇ ἱατρικῇ.

Ὁ κ. Ἀπέρης. Περὶ τῆς παρασκευῆς τοῦ ἐρυθροῦ ὀξειδίου τοῦ ὑδραργύρου δι' ὑγραῶς ὁδοῦ. Ἀναγινώτκει ἐπιδημιολογικὴν ἐπιθεώρησιν ἀπὸ Ἰαν. 1903 μέχρις 7 Μαΐου.

Ὁ κ. Α. Γεωργιάδης. Παρουσιάζει παρασκευάσμα κύστεως ὑδατίδος ἐξ ἀχθείσης δι' ἀποχρέμψεως ἐκ τοῦ πνεύμονος.

Ὁ κ. Κ. Ἐλευθεριάδης. Περὶ τῆς χρήσεως τῆς ἀδριναλίνης ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ.

Ὁ κ. Π. Ἰατροπόπουλος. Περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ὠχρᾶς ἀλοιφῆς ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ. Περὶ τῶν ἐνδομυϊκῶν ἀνωδύνων ὑδραργυρικῶν ἐνέσεων.

Ὁ κ. Π. Κελαϊδίτης. Μελέτη ἐπὶ τῇ γενεαλογίᾳ δύο περιπτώσεων σφιλίδος. Πρακτῆρησις περιπτώσεως σκωληκοειδίτιδος ἰαθείσης δι' ἱατρικῆς θεραπείας.

Ὁ κ. Κορηκός. Περὶ χολαιμικοῦ ἰλίγγου.

Περὶ ἀνταγωνισμοῦ ἀρθριτισμοῦ καὶ φυματιώσεως καὶ περίπτωσις δυσκοιλιότητος διαρκείας 64 ἡμέρας.

Ὁ κ. *Η. Μακρῆς*. Μελέτη ὑπὸ τὸν τίτλον «ἢ ὕστερία ἔχει σωματικὰ στίγματα; Περίπτωσις ὀργανικῆς ἡμιπληγίας δεξιᾶς μετὰ πελματιαίας φυσιολογικῆς ἀνακλάσεως. Ἐτέρα περίπτωσις ὀργανικῆς ἡμιπληγίας παρὰ γενικῶ παραλυτικῶ μετὰ πελματιαίας φυσιολογικῆς ἀνακλάσεως.

Οἱ κ.κ. *Μαναήλογλους* καὶ *Μανουηλίδης*. Μελέτη περὶ τῆς νόσου τοῦ Hanot μετὰ σπληνομεγαλίας. Παρουσίασις τοῦ σχετικοῦ ἀρρώστου.

Ὁ κ. *Μανουηλίδης*. Περὶ μυοκλόνων ἐξ αὐτοδηλητηριάσεως γαστροεντερικῆς. Περὶ ὀρισμοῦ τῆς ὕστερίας καὶ περὶ μονοσυμπτωματικῆς ὕστερίας.

Ὁ κ. *Μανωλακάκης*. Περὶ δεξιοκαρδίας.

Ὁ κ. *Μπίστης*. Ἐκθεσις τῶν κυριωτέρων ἐργασιῶν καὶ πορισμάτων τοῦ Β' Πανελληνίου Ἰατρικοῦ Συνεδρίου.

Ὁ κ. *Νούλης*. Κύησις μετὰ ἰνωμώματος τῆς μήτρας. Περιπτώσεις δύο ἐντερορραγίας κατὰ τὴν πορείαν τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Περὶ διφθερίτιδος παρὰ ταῖς ἐγγύοις γυναιζί.

Ὁ κ. *Παπανικολάου*. Περὶ τῶν διαπηύσεων τῶν ρινικῶν κόλπων καὶ τῆς τυφοειδοῦς αὐτῶν ἐκφυλίσεως. Μελέτη τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ παρατηρήσεων περὶ τῆς ἀδριναλίνης ἐν τῇ ριнологίᾳ. Περὶ μαστοειδίτιδος καὶ τῆς θεραπείας αὐτῆς. Παρουσίασις ἀσθενοῦς ἐγχειρηθείσης ἀποτελεσματικῶς διὰ μαστοειδίτιδα τοῦ Bezold μετὰ ἐνδοκρανιακοῦ ἀποστήματος. Κλινικὴ παρατήρησις κωφώσεως συνεπέᾳ ρινικῆς παθήσεως, ἰαθεῖσα κατόπιν ἐπεμβάσεως. Παρουσίασις ἀσθενοῦς μετὰ ἀπολύματος τοῦ ἡμίσεος τῆς ἄνω γνάθου καὶ τραχειοτομίας συνεπέᾳ στενώσεως λαρυγγικῆς κατόπιν τυφοειδοῦς πυρετοῦ.

Ὁ κ. *Πουλουλίδης*. Μελέτη περὶ ἐκζέματος.

Ὁ κ. *Σγουρδαῖος*. Μελέτη ἐπὶ δύο περιπτώσεων γαστροεντεροστομίας. Περὶ ἀποστήματος τοῦ ἥπατος συνεπέᾳ ἀσκαρίδων. Περὶ κύστεως ὕδατιδος κατὰ τὴν πύλην τοῦ ἥπατος διαπηυθείσης. Παρουσιάζει τὰ σχετικὰ ἀνατομικὰ παρασκευάσματα. Περὶ πολλαπλῶν ἰνωμωμάτων τῆς μήτρας μετὰ τριδύμου κυήσεως τριμήνου. Παρουσιάζει καὶ τὸ σχετικὸν παρασκευάσμα. Παρουσιάζει οὐροδόχον κύστιν φέρουσαν εὐμέγεθες ἀπόστημα ἐνδομυϊκὸν καὶ λίθον, ὃν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς κύστεως ζυγίζοντα 100 γραμμ.

Ὁ κ. *Σώτροπας*. Περὶ ἰδιοπαθοῦς ἀνευρυσμοῦ μετὰ ἐπιμηκύνσεως τῆς σιγμοειδοῦς καμπῆς καὶ μοίρας τοῦ κατιόντος κόλου.

Ὁ κ. *Τιβέριος*. Περὶ περικαρδίτιδος παρὰ τοῖς παιδίοις.

Ὁ κ. *Ε. Τσοῦχλος*. Παρατήρησις πνευμονοκικκῆς περιτονίτιδος ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. *Μανουηλίδου*.

Ὁ κ. *Φλωρᾶς*. Μελέτη περὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς τερηδόνης τῶν ὀδόντων.— Μελέτη περὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς ἐν Γερμανίᾳ.

Ὁ κ. *Φιλιππίδης*. Περὶ περιπτώσεως ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος ἰαθείσης διὰ παρακεντήσεως ὀφθυϊκῆς ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. *Τιβερίου*.

Μετὰ τηλικούτον ἐπιστημονικὸν ἔρανον δὲν θὰ φανῶμεν βεβαίως ὅτι καὶ ἐμμέσως κἂν περικυτολογούμεν ὡς ὁμοτέχνοι, ἐκ γενικωτέρας ἀπόψεως ἐξάιροντες τὴν τε ἐπιστημονικὴν καὶ τὴν ἄλλην ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς πράγμασι δραῖσιν τῶν ἰατρῶν.

Ἀπὸ τῆς συστάσεως ὅτις τοῦ γεραροῦ τούτου Σωματείου ἰατροὶ φκίνονται πρωταγωνιστοῦντες ἐν αὐτῶ, ἰατροὶ ἐπ' ἴσης φαίνεται ὅτι πρῶτοι συνέλαβον τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ, ἰατροὶ ἐπὶ πολλὰ Συλλογικὰ ἔτη προήδρευσαν τοῦ Σωματείου τούτου καὶ προήγαγον αὐτό, κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἐν ἐνὶ τῶν τμημάτων αὐτοῦ, τῇ Βιολογικῇ Ἐπιτροπῇ, οἱ ἰατροὶ πάλιν ἐπιδεικνύουσι τὴν μεγίστην ὁμολογουμένως δραστηριότητα καὶ γονιμότητα ἐπιστημονικῆς ἐργασίας.

Ἐκ δὲ τῶν ἄλλων τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπῶν, ἡ μὲν Κοινωνιολογικὴ ἢ ὑπὸ νομομαθῶν καὶ δικηγόρων τὸ πλεῖστον ἀπαρτιζομένη, ὀξύμωρον ἐτήρησεν ἐφέτος ἐν λόγοις σιγῆν, οὐδ' ἄπαξ συνελθοῦσα. Ἡ δὲ Φυσιολογικὴ ἀπὸ πολλοῦ εἰς ἀφάνειαν περιπεσοῦσα κινδυνεύει νὰ καταστῇ περιττὴ τοῦ ἰδρύματος τούτου πολυτέλεια.

Ἄλλ' ὡσεὶ ἀναπλήρωσιν τῆς ἐλλείψεως τῶν ἐργασιῶν τῶν δύο ἀνωτέρω τούτων ἐπιτροπῶν ηὐδόκησεν ὁ Σύλλογος νὰ παρακολουθήσῃ λίαν εὐαρέστως τὴν δραστηρίαν λειτουργίαν τῆς πέρυσι μόλις σχηματισθείσης νέας ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἐπιλέκτων ἀρχιτεκτόνων, ἡτις λειτουργοῦσα συμφῶνως τῶ Κανονισμῶ καὶ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰς ἄλλας ἐπιστημονικὰς ἐπιτροπὰς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, πρόεδρον μὲν ἔσχε τὸν διαπρεπῆ

ἀρχιτέκτονα τῆς ἡμετέρας πόλεως κ. Βαλαώρη, γραμματέα δὲ τὸν ἐπίσης διακεκριμένον συνάδελφον αὐτοῦ κ. Ἀχ. Καμπανάνη. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνήλθεν εἰς 12 τακτικὰς συνεδριάσεις, καθ' ἃς ἠσχολήθη εἰς τὴν σύνταξιν διαφορῶν διατάξεων πρὸς τακτικὴν καὶ ἀπρόσκοπτον διεκπεραίωσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς· ἀλλὰ καὶ περὶ ἰδρύσεως ἐιδικῆς βιβλιοθήκης ἐκ τῶν νεωτάτων συγγραμμάτων τῆς τε Ἀρχιτεκτονικῆς καὶ Μηχανικῆς ἐμερίμνησε· πρὸς ὃν σκοπὸν ὑπεχρέωθη ἕκαστος τῶν μελῶν αὐτῆς νὰ καταβάλῃ ἐτησίως πρὸς τῇ τακτικῇ αὐτοῦ συνδρομῇ καὶ μίαν λίραν Τουρκίας. Οὕτω δὲ ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου θέλει πλουτισθῆ διὰ νέας ἐπιστημονικῆς σειρᾶς βιβλίων, ὧν ἐντελῶς ἔσπερειτο μέχρι σήμερον. Προκειμένου δὲ περὶ βιβλιοθήκης ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ Ἐπιτροπὴ ἐμερίμνησε καὶ περὶ καταλλήλου τοποθετήσεως τοῦ ὅλου τούτου διαμερίσματος τοῦ Συλλόγου. Ἐπειδὴ ὡς ἐκ τῆς καθ' ἑκάστην αὐξήσεως τῆς ἡμετέρας βιβλιοθήκης διὰ νέων δωρεῶν καὶ ὁ χώρος αὐτῆς καθίσταται ἀνεπαρκής, τὸ προεδρεῖον ἐσκέφθη ν' ἀναθέσῃ τὴν περὶ τούτου μελέτην εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην, ἥτις μελετήσασα ἐπιτοπίως δι' ἐιδικῆς τριμελοῦς ὑποεπιτροπῆς ὑπέβαλε λεπτομερὲς σχεδιαγράφημα καὶ προϋπολογισμὸν ἐκπονηθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Ἀχ. Καμπανάνη, ὅπερ ἐλλείψει μέσων μένει εἰς ἐπί ἀνεκτέλεστον. Προσέτι δὲ ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ Ἐπιτροπὴ ἐμερίμνησε καὶ περὶ Ἀρχιτεκτονικῶν ἐκθέσεων ὡς καὶ περὶ δημοσίων διαλέξεων πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν σπουδῶν καὶ ἐρευνῶν περὶ τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν καὶ Μηχανικὴν.

Ταῦτα ἐν περιλήψει τὰ ὑπὸ τῆς νέας τῦτης καὶ φιλοτίμου ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου ἐν τῷ βραχεῖ τούτῳ ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς διαστήματι πεπραγμένα, ὑπισχυομένης εἰς τὸ μέλλον μείζονα ἐργασίαν.

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ Σύλλογος ἠτύχησε νὰ φέρῃ εἰς φῶς ἐπὶ τέλους τὰς ἐργασίας τριῶν ἐτῶν, ἧτοι 1899—1902 διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ *Περιοδικοῦ* αὐτοῦ ἀποτελοῦντος τὸν ΚΗ' τόμον.

Ἡ Συντακτ. Ἐπιτροπὴ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου κ. Χρ. Γ. Πανταζίδου πολλὴν κατέβαλε φροντίδα ὅπως ὅσον οἷόν τε εὐπρόσωπότερον παρουσιάσῃ τὸν ἐξ ἐξήκοντα τυπογραφικῶν φύλλων τοῦτον τόμον, οὗτινος ἀπασα ἡ δαπάνη ἀνήλθεν εἰς 125 περίπου ὀθωμανικὰς λίρας. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι καὶ τὸ διά-

δοχον ἡμῶν προεδρεῖον θέλει δημοσιεύσει καὶ τὸν ΚΘ' τόμον τοῦ *Περιοδικοῦ*, ἐν ᾧ περιληφθήσονται πᾶσαι αἱ ἐργασίαι τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν καὶ οὕτω ὁ ἡμέτερος Σύλλογος θέλει καταστῆ ἐφεξῆς ἐνήμερος εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ.

Περὶ δὲ τῶν δημοσίων τοῦ Συλλόγου διαλέξεων προκειμένου πέρυσιν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἐπειράθημεν νὰ ὑποδείξωμεν τὸν τρόπον, καθ' ὃν συστηματοποιούμενα τὰ δημόσια ταῦτα μαθήματα θὰ καθίσταντο πολλῶν ὠφελιμώτερα καὶ ἀποτελεσματικώτερα. Ἀλλ' ἢ εἰς εὐθετώτερον χρόνον ἀναβολὴ τῆς ἐπιγούσης ἄλλως ταύτης μεταρρυθμίσεως, οὐδαμῶς μειοῖ τὸν ὀφειλόμενον πρὸς τοὺς κοσμήσαντας· καὶ ἐφέτος τὸ βῆμα τοῦ Συλλόγου ῥήτορας ἔπαινον, ὧν οἱ πλείστοι ἐπίκαιρα ἐπραγματεύθησαν θέματα, προκαταρξαμένου λίαν ἐπιτυχῶς τοῦ διαπρεποῦς ἐξ Ἀθηνῶν λογιῶν κ. Δημητρίου Βικέλα, ὅστις εὐμορφότατα καὶ συνετῶς ὠμίλησε «*Περὶ τῆς παιδείσεως ἐν ταῖς Σκανδιναυικαῖς χώραις*».

Οὕτω καθεξῆς ἐπραγματεύθησαν λίαν ἐνδιαφέροντα θέματα καὶ οἱ ἐξῆς:

Ὁ κ. Χρηστος Γ. Πανταζίδης. «*Ἀνάλυσιν τῆς Ὁρεσειᾶς τοῦ Αἰσχύλου*».

Ὁ κ. Κλεόβουλος Κοκκολᾶτος. «*Περὶ φθισιατρείων (sanatoriums) καὶ τῆς θεραπείας τῆς φυματώσεως ἐν αὐτοῖς*».

Ὁ κ. Γ. Δ. Παχῦκος. «*Περὶ τῶν δημοικῶν ἁσμάτων τῆς Θουρίας καὶ τῆς Μ. Ἀσίας*» μετὰ χορικῆς ἐκτελέσεως ὑπὸ τοῦ μικτοῦ χοροῦ τοῦ Ὀμίλου τῶν Ἑρασιμόλων.

Ὁ κ. Δ. Η. Οἰκονομίδης. «*Περὶ τῆς καθαρουούσης ἐλληνικῆς καὶ τῆς δημοικῆς*».

Ὁ κ. Χρηστος Γ. Πανταζίδης. «*Ἀνάλυσιν τῆς Ἀλκήουδος τοῦ Εὐριπίδου*».

Ὁ αἰδεσ. ἱερεὺς Κ. Καλλίνικος. «*Τὰ πάθη τῆς ψυχῆς: Αἰτιατῆ καὶ ἐγωισμὸς*».

Ὁ κ. Ἀθ. Ἰωάννου. «*Βίος τῶν ὀνομασιωτέρων φυσικῶν καὶ ἀνακαλύψεις αὐτῶν*».

Ὁ κ. Ἀλ. Ζαμαρίας. «*Περὶ ὄνείρων*»,

Ὁ κ. Κλ. Κοκκολᾶτος. «*Περὶ ἐξοχικῶν θεραπευτηρίων καὶ ἀντιφυματικῶν ἱατρείων*».

Ὁ κ. Ἰ. Ἀσπριώτης. «*Ἀνὰ τὰ Βιενν. Σχολεῖα*».

Ὁ κ. Δουζος Ἡλιοῦ. «*Ἀρχαία καὶ νεωτέρα κριτικὴ, Ἀριστοτέλης—Γιραρδίνος*».

Ὁ κ. Δ. Μοσιρᾶτος. «*Περὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Σφιγγός*».

Πρὸς πάντας τοὺς ἀγορητὰς τούτους ἐκφράζομεν σήμερον δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Εἰς τὴν ἡμετέραν βιβλιοθήκην κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὰ εἰσαχθέντα βιβλία ποικίλης ὕλης εἰσὶν ὀλίγιστα. Τούτων ἰδιαίτερας μνείας ἀξία τυγχάνουσι: 1) ἡ ἐκ 50 τόμων ἱατρικῶν βιβλίων δωρεὰ τοῦ ἐξοχωτάτου στρατιωτικοῦ ἱατροῦ κ. Α. Ἀποστολίδου· 2) ἡ τοῦ πανεπιστημίου Πετροπόλεως δωρεὰ τῶν δημοσιεύσεων αὐτοῦ ἐκ 13 τόμων· 3) ἡ τοῦ ἐξοχωτάτου *Hamdi Bey*, διευθυντοῦ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου, δωρησαμένου τῇ βιβλιοθήκῃ τὰς τελευταίας δημοσιεύσεις τοῦ Μουσείου τούτου ἐκ 3 τόμων· 4) ἡ τοῦ κ. *Th. Wiegand*, διευθυντοῦ τοῦ Βασιλικοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, δωρησαμένου ἐπίσης ἀντίτυπον συγγράμματος αὐτοῦ «*Die Archaische Poros architektur der Akropolis zu Athen*» (Περὶ Ἀρχαϊκτικῆς τῆς Ἀκροπόλεως) μετὰ 17 λαμπρῶν εἰκόνων εἰς μέγα φύλλον καὶ 5) οἱ τόμοι τῆς πολυτίμου *Μαροσλείου βιβλιοθήκης*, οἵτινες δυστυχῶς ἀτάκτως ἀποστέλλονται ἡμῖν. Εἰς τοὺς κυρίους τούτους δωρητὰς ὁ Σύλλογος ἐν καιρῷ ἔγραψε τὰ δέοντα, σήμερον δὲ καὶ δημοσίᾳ ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ.

Ἐφέτος κατωρθώθη ἡ καταγραφή καὶ τοποθέτησις δωρεᾶς βιβλίων, τῆς *Βασιλείου βιβλιοθήκης*, ἐν ἰδιαίτερω διαμερίσματι, ὡς εἶχε προαποφασισθῆ, ἐργασθεῖσης πρὸς τοῦτο ἰδιαίτερας ἐπιτροπῆς συνισταμένης ἐκ τῶν κ. κ. *Δημοσθ. Οἰκονομίδου*, ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης, *Ε. Σιδερίδου*, *Χρ. Παναζίδου*, *Ἰωάννη Ανδρεάδου* καὶ *Ν. Παπαγιαννοπούλου*. Ἦδη δὲ ἡ πολύτιμος αὕτη βιβλιοθήκη ἀπαρτιζομένη ἐκ 2760 τόμων ἐτέθη καὶ αὕτη εἰς τὴν διάθεσιν τῶν φιλαναγνωστῶν. Ὁ δὲ κ. *Ἰωάννης Χατζόπουλος*, μαθητῆς τοῦ ἀειμνήστου *Βαλέτα*, ἐδώρησεν εἰς τὸν Σύλλογον μεγάλην εἰκόνα ἐν πλασίῳ τοῦ αἰδίου διδασκάλου αὐτοῦ, ἣτις ἀνηρτίθη εὐγνωμόνως ἐν τῷ ἰδίῳ τούτῳ διαμερίσματι ὡς εἶχεν ἀποφασισθῆ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου. Πρὸς τὸν οὕτω προσφῶς εὐλαβηθέντα τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου διδασκάλου μαθητὴν, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐργασθεῖσαν ἐπιτροπὴν, ἐκφράζομεν καὶ δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου. Ὁ Σύλλογος καὶ ἐφέτος ἐδώρησατο εἰς διαφόρους βιβλιοθήκας ὁμογενῶν Κοινοτήτων, Σχολῶν καὶ Συλλόγων ἐκ μὲν τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ 330 τόμους, ἐκ δὲ τῆς *Ζωγραφείου Βιβλοθήκης* τόμους 147.

Νέα δὲ μέλη ἐξελέγησαν ἐφέτος 67, ὧν 70 τακτικά, 1 ἀντεπιστέλλον καὶ 6 ἐπίτιμα.

Τὴν ἀπόκτησιν νέων μελῶν διττῶς θεωροῦμεν ὠφέλιμον, πρῶτον ὡς δηλωτικὴν τῶν δικαίων συμπαθειῶν, ὧν ἀείποτε ἀπολαύει ὁ γεραρὸς Σύλλογος, καὶ δεύτερον ὡς ἀνακουφίζουσαν διὰ τῆς ἐτησίας τῶν ἐταίρων συνδρομῆς τὰς πολυεδεῖς ἡμῶν πρὸς ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τοῦ Καταστήματος ἀνάγκας.

Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐθρήνησεν ἐξ ἄλλου ἐφέτος τὴν ἀπώλειαν τεσσάρων ἐκ τῶν κρατίστων αὐτοῦ ἐταίρων, ἐγκαίρως προπέμψας ἕνα ἕκαστον αὐτῶν δι' εὐφύμου μνείας ἐν ταῖς γενικαῖς συνεδρίασις. Ἐν Ἀθήναις κατέλιπε τὴν τελευταίαν πνοὴν ὁ ἐπὶ πλείστα ἔτη τὴν παιδευσιν εὐδοκίμως ὑπηρετήσας παρ' ἡμῖν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ Συλλόγου ὀλοψύχως θεραπεύσας *Πέτρος Πετρακίδης*. Ἐν τῇ γενεθλίῳ δὲ χώρᾳ, ταῖς κλειναῖς *Κυδωνίαις*, ἀνεπαύθη ἀπὸ ἀλήστου ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῇ ἄλλῃ πνευματικῇ δράσει ἀγωνος, ὁ ἀείμνηστος *Θεοδοσιῆς Σαλιέλης* εἰπέρ τις καὶ ἄλλος ἐν τοῖς πρώτοις ἀγωνισθεῖς καὶ εὐόρκως βουλευθεῖς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, ὃς προσηκόντως ἔγνω νὰ τιμήσῃ τὸν ἄνδρα. Τρίτος δὲ ἐν τῇ χρονικῇ σειρά τῶν σκληρῶν ἀπωλειῶν μνημονευτέος ὁ δεινὸς ἐλληνηστῆς καὶ ἄδολος φιλέλληνας *Emile Legrand*, ἐπίτιμος τοῦ Συλλόγου μέλος καὶ ἐκ τῶν παραστάτων κατὰ τὴν *εἰκοσιπενταετηρίδα* αὐτοῦ, καὶ τελευταῖος ὁ *Ἀντώνιος Μάγκος* ἀείποτε τὸν Σύλλογον εὐνοήσας καὶ συνδραμών.

Τὰ *οἰκονομικά* τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δὲν ὑπῆρξαν δυστυχῶς ἀνθηρά. Πλὴν τῶν 25 λιρῶν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος οὐδεμίαν ἄλλην ἔκτακτον συνδρομὴν ἔχομεν ν' ἀναγράψωμεν ἐφέτος. Ἡ τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν Κέντρου ἑκατοντάλιρος ἐτησίᾳ ἐπιχορήγησις παρελείφθη, ἐξ ἀβλεψίας βεβχίως, ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου διὰ τὸ παρελθόν ἔτος. Εὐτυχῶς ὁμως ἡ ἔλλειψις αὕτη ἐπινεύσει τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριάρχου *Ἰωακείμ* τοῦ Γ' ἀνεπληρώθη καὶ οὕτω ἐξασφαλίζεται ἡ ἐκδοσις τοῦ *Περιοδικοῦ* καὶ διὰ τὸ προσεχὲς ἔτος. Τὸ *γεραρὸν τοῦτα ἴδιον* ἀφέθη οὕτως εἰπεῖν εἰς τὰς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεις ἵνα στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ὀστεώδους αὐτοῦ βεβχτηρίας ἐπαιτῆ ματαίως ἔλαιον διὰ τὴν *φωτοβόλον αὐτοῦ λυχνίαν*. Τοῦτο ὁμως οὐδολως ἀποθαρρύνει ἡμᾶς καὶ τρέφομεν τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ ἔλθωσι καὶ τὰ ἔτη τῆς εὐρορίας καὶ τὸ ἔλαιον ἀφθονώτερον θέλει εἰσρεῦσει εἰς τὴν

λυχνίαν αὐτοῦ καὶ τὸ φῶς αὐτῆς λαμπρότερον θ' ἀκτινοβολήσῃ· καθόσον ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἀπετέλεσεν ἤδη ἀληθινὸν σέμνωμα τῶν πνευματικῶν τοῦ Γένους ἀγῶνων καὶ ὡς ἐκ τούτου πάντως θὰ τυγχάνῃ τῆς στοργῆς τῶν φιλομούσων τῆς ἡμετέρας κοινωνίας τέκνων καὶ μάλιστα τῶν εὐλογιῶν τῆς Μητρὸς Ἑκκλησίας.

Ἄπασαι αἱ εἰσπράξεις, ὡς ἐκ τοῦ ὑποβληθέντος ἰσολογισμοῦ τοῦ κ. ταμίου ἐν λεπτομερείαις καταφαίνεται, ἀνήλθον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰς λίρας ὀθωμ. 398.57.50, ἔδαπανήθησαν δὲ μετὰ πολλῆς τῆς φειδοῦς λίραι 395.22, καὶ μένει μικρὸν τι περίσσευμα ἐν τῷ ταμείῳ ἐκ λ. 3.25.50 ὡς ἐλάχιστον ἐφόδιον διὰ τὴν προσεχῆ χρῆσιν.

Διὰ δὲ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου τοῦ προσεχοῦς ἔτους ἡ ψῆφος τῶν ἐταίρων ἀνέδειξε πρόεδρον μὲν τὸν ἐλλογιμώτατον Γυμνασιάρχην κ. Χρηστοῦ Χατζηχορήσιου, ἀντιπροέδρους δὲ τοὺς κ. κ. Σταῦρον Βραχάμην, καθηγητὴν, καὶ Πάτροκλον Καμπανάκη, ἀρχιτέκτονα, γενικὸν γραμματέα τὸν κ. Ἀριστείδην Δημόπουλον, δικηγόρον, εἰδικὸν γραμματέα τὸν κ. Π. Βιζουκίδη, δικηγόρον, ἔφορον τῆς Βιβλιοθήκης τὸν κ. Ἰ. Ἀσπριώτην, καθηγητὴν, ταμίαν τὸν κ. Δ. Μηλιώτην καὶ λογιστὴν τὸν ἐλλόγιμον κ. Ἀ. Μαζαράκη.

Πρὶν ἢ παραδώσω τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ νέον προεδρεῖον ὀφείλω νὰ ἐκφράσω θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τοὺς συναδέλφους μου συγχοσμίτορας, τῶν ὁποίων ἡ πρόθυμος συνεργασία μοι ἦτο πολὺτιμος εἰς τὸ δυσχερὲς ἔργον καὶ τὴν εὐθύνην τῶν πεπραγμένων, ἐπίσης δὲ καὶ πρὸς ὅλα τὰ φίλεργα μέλη τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν πρὸς με εὐμένειαν καὶ ἐπιείκειαν.

Τοιαύτη ἡ ἔκθεσις ἡμῶν, ἀπέριττος ὁμολογουμένως καὶ λιτή, καὶ ἥτις λιτοτέρα ἔτι θέλει φανῆ ἀπέναντι τοῦ εὐρώστου καὶ καλλιεποῦς λόγου, εὐφραδοῦς καὶ σοφοῦ τοῦ λόγου χειριστοῦ, τοῦ ρήτορος τῆς ἡμέρας, εἰς ὃν εὐθύς

τὸν λόγον θὰ παραχωρήσωμεν, ἀφ' οὗ πρῶτον τὰς ὀφειλομένας εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου ἐκδηλώσωμεν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπικαλούμενοι τὰς θεοπεθεις εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς Μητρὸς Ἑκκλησίας ἐπὶ τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολ. Σύλλογον, ἐκφράζομεν ἀμέριστον τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς τὴν Α. Θ. Π. ὡς καὶ πρὸς τὴν περὶ Αὐτὴν Ἀγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον, τὴν εὐδοκήσασαν νὰ τιμῆσῃ τὴν ἑορτὴν ταύτην τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Ἐπιστήμης, δι' ὅσας πολλαχῶς καὶ μεγαλοψύχως εὐεργεσίας ἐπεδαψιλεύει εἰς τὸ ἡμέτερον Σωματεῖον ἠθικῶς τε καὶ ὕλικῶς.

Πρὸς τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν Πρεσβυτὴν τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰωάννην Γρυπάρην, ὅστις οὐδέποτε ἐπαύσατο περιβάλλων τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦτο Σωματεῖον δι' εὐνοίας καὶ στοργῆς.

Τῷ Ἐξοχωτάτῳ ἀντιπροσώπῳ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἀπὸ μέσης εὐγνώμονος κερδίας εὐχαριστοῦμεν καὶ παρακαλοῦμεν ὅπως διαβιβάσῃ τὰ αἰσθημῆτα ἡμῶν ταῦτα τῇ Α. Ἐξοχότητι τῷ ὑπουργῷ.

Πρὸς τὴν Δημοσιογραφίαν τὴν μετὰ προθυμίας πάντοτε δεχομένην δωρεὰν τὰς δημοσιεύσεις καὶ ἐξαίρουσαν τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου ὡς καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν διαφόρων σωματείων καὶ ἐκπαιδευτηρίων καὶ πρὸς ἅπαν τὸ λοιπὸν φιλόμουσον ἀκροατήριον τῆς ἀξιώταντος νὰ παραστῶσιν εἰς τὴν τελετὴν ταύτην, ὁ Σύλλογος ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ.

Ἐν τέλει δὲ ἐκτελοῦντες ὑπέρτατον καθήκον ἐκφράζομεν τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην τοῦ ἡμετέρου ἐπιστημονικοῦ Σωματείου πρὸς τὸν Ὑψηλὸν Προστάτην τῆς Παιδείας καὶ φιλόμουσον Ἀνακία Σουλτάνον Ἀποδούλ Χαμίτ Χὰν τὸν Β' ἀνθ' ἧς αἰείποτε παρέχει τοῖς Γράμμασι καὶ τῆς Ἐπιστήμης θερμῆς ὑποστηρίξεως, ἰδίᾳ δὲ ἕνεκα τῆς ἐκδηλουμένης πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον προσοχῆς καὶ εὐνοίας, ὑπὲρ τῆς ὑγιείας Αὐτοῦ τῷ Ὑψίστῳ ὁμοθυμαδὸν εὐχόμεθα. Ἀμήν.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΜΑ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1904 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1905

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΓΕΒ'

(Τακτική γενική).

Τῆ 21ῃ Ἰουνίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ὁ πρόεδρος κηρύττων τὴν ἑναρξιν τῆς συνεδρίας καὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ νέου Συλλογικοῦ ἔτους ποιεῖται τὴν ἐπομένην προσλαλιάν.

Φίλοι εἰαῖροι,

Τρεῖς λέξεις συνωθοῦνται προθυμούμεναι νὰ ἐξέλθωσι πρῶται ἐκ τοῦ βήθους τῆς ψυχῆς ἡμῶν, αἱ λέξεις *εὐχαριστία*, *ὁμοφροσύνη*, *συνεργασία*. Καὶ ἡ μὲν εὐχαριστία πρώτη ὀφείλει νὰ ἐξέλθῃ τῶν χειλέων ἡμῶν θερμότητι πρὸς τοὺς ἐριτίμους καὶ λίαν ἀγαπητοὺς συναδέλφους, οἱ ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπῃ, τῇ πρὸς τὰ πρεσβεῖα φυσικῆ σεβασμῆ καὶ τὸ πλεῖον ἐν τῇ ἐπιεικείᾳ αὐτῶν ἠθέλησαν ν' ἀναβιδάσωσιν ἡμᾶς τὸ δεύτερον ἐπὶ τὴν πρώτην ταύτην ἔδραν τοῦ Φιλολογικοῦ καὶ Ἐπιστημονικοῦ τούτου Σωματείου ἡμῶν, ἀμνημονοῦντες, εἰ κατὰ τὴν πρώτην προεδρίαν ἡμῶν οὐδὲν τὸ ἐκτακτὸν ἐποιήσαμεθα, ἀλλ' ἴσως καὶ πολλὰ τῶν δεόντων οὐκ ἐπετελέσαμεν.

Τῆς ὁμοφροσύνης δὲ καὶ τῆς συνεργασίας ἐμνήσθημεν, καθότι ἡ ὁμολογουμένως ὑφισταμένη μεταξὺ τῶν μελῶν ἀμοιβαία ἐκτίμησις καὶ ὁμοφωνία οὐ μόνον δεόν νὰ διατελῇ ὑπάρχουσα ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιρρωννύηται ἐπὶ μᾶλλον διὰ τοῦ ἰσχυροῦ δεσμοῦ τῆς συναισθήσεως, οἱ ὀφείλομεν ἐν τῇ ἀγῶνι τῆς διεθνοῦς φιλολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς κινήσεως συνεκτικῶς καὶ συντεταγμένως νὰ βαίνωμεν. Τοῦτο δὲ ἀπαντῶν τὴν ὁμοφροσύνην καὶ τὴν συμβολὴν ἀπάντων ἡμῶν, καθ' ὅσον ἕκαστος δύναται ἢ μικρὸν ἢ μέγα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου νὰ συμβάλῃται, καὶ μὴ γένηται ἐκεῖνο, ὅπερ μετὰ πολλοῦ πόνου τῆς πατριωτικῆς αὐτοῦ καρδίας ὁ ρήτωρ τῆς ἀρχαιότητος ἔλεγεν, ὅτι, *ὅταν ἕκαστος νομίζῃ ὅτι ὁ πλησίον πάντα ὑπὲρ αὐτοῦ θὰ πράξῃ καὶ οὐδέμια ὑφίσταται ἀνάγκη νὰ κινηθῇ καὶ αὐτὸς εἰς ἐνέργειαν, οὐδὲν τῶν δεόντων γίγνεται*. Ἄν καὶ παρ' ἡμῖν τοιαύτη ἐπικρατίη γινώμη, ὃ μὴ γένοιτο, οὐδὲν καὶ ἡμεῖς τῶν δεόντων θὰ ὀρθώσωμεν καὶ ἐν πᾶσι ὑπερῶμεν, ἀνάξιοι δὲ θὰ φαινόμεθα τοῦ ὀνόματος, ὅπερ μετὰ τὸσαύτης φέρομεν ὑπερηφανίας, ὅτι Ἑλληνεῖς ἴσμεν, ἀπόγονοι τῶν ἐπιστημονικωτάτων

καὶ φιλοσοφικωτάτων ἐκείνων προγόνων ἡμῶν. Ἐπικαλούμενοι δὲ τὴν ὁμοφροσύνην τῶν φίλων ἐταίρων πρὸς εὐχερεστέραν ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου, δὲν ἐννοοῦμεν, ὅτι δεόν τὰ ὑποβαλλόμενα ζητήματα χάριν τῆς ὁμοφροσύνης καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους εἰρήνης ἀσυζητητὶ καὶ ἀπαρατήρητως νὰ διέρχωνται, ἀλλ' ἕκαστος περισκεμμένως καὶ ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως νὰ ἐπιφέρῃ τὰς δεούσας παρατηρήσεις, ὅπως τὰ ἄριστα καὶ τὰ συμφορώτατα τῇ Συλλόγῳ ἐπιτελώνται, τηρῶν ἀείποτε τὸν πρὸς τὸν συνεπιστήμονα ἀπαιτούμενον σεβασμὸν καὶ τὴν τιμῶσαν τὸν ἄνθρωπον τῶν γραμμάτων ἀβρότητα, ἵνα καὶ φαινόμεθα, ὅτι κυψέλην ὄντως ἐπιστημονικῆς συνεργασίας ἀποτελοῦμεν, ἐν ἣ τὸ γλυκὺ καὶ εὖοσμον τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων συντελεῖται μέλι.

Δύο ἐτι λέξεις περὶ τῶν οικονομικῶν τοῦ Συλλόγου. Ὡς ἠκούσαμεν ἐν τῇ προεδρικῇ ἐκθέσει κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου τελετήν, τὰ οικονομικὰ αὐτοῦ οὐχὶ εἰς τοσοῦτον ἀνθηρὰν εὐρίσκονται κατάστασιν, πολλὰ δὲ τῶν δεόντων δὲν συνετελέσθησαν βεβαίως ἀπορία τὸ ἀπαιτούμενον χρήματος. Ἐνταῦθα δίκαια, ὡς νομίζομεν, ἐκφράζομεν παράπονα πρὸς τινὰ τῶν ἐριτίμων μελῶν, ἅπερ ἠδύνατο πλεῖω νὰ ἐπιδεικνύωνται πρὸς τὸ Σωματεῖον στοργὴν προκειμένου νὰ συνεισφέρωσιν ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως καὶ τοῦ γοήτρου τοῦ ἐθνικοῦ, φιλολογικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ τούτου κέντρου, συνδρομὴν ἀναλογοῦσαν ἐπακριδῶς πρὸς ἐλάχιστον ἡμερήσιον κερμάτιον, ὅπερ δις καὶ τρις καθ' ἑκάστην ἡμέραν εἰς ἐλεημοσύνην καὶ οἶκτον προθύμως προσφέρουσιν ἔχέτωσαν δὲ καὶ τοῦτο ἐν νῆ ὅτι, ὅταν τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου διὰ τῆς προθύμου εἰσφορᾶς αὐτῶν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐκτίμησιν ἐπιδεικνύωνται, προθυμότερους ἔξομεν καὶ τοὺς ἔξωθεν ἐπικούρουσιν. Πολλὰ τε καὶ ἄλλα ὡς κεφάλαια τῶν ἡμετέρων σκέψεων καὶ ἐνεργειῶν περὶ αἰσίας ἐν τῇ μέλλοντι πορείᾳ τοῦ Συλλόγου θὰ ἐλέγομεν, εἰ μὴ τῶν πολυτίμων στιγμῶν ἡμῶν ἐφευρίσθη.

Τελευταῖον δὲ ὡς λαμπρὸν ἐπιστέγασμα τῶν ἀφανῶν τούτων λόγων ἡμῶν, τιθέμεθα τὴν ἐκφρασὴν τῶν θερμότητων εὐχαριστιῶν ἡμῶν τε καὶ ἀπάντων τῶν μελῶν, διερμηνεῖς τῶν συναισθημάτων αὐτῶν γινόμενοι, πρὸς τὸ ἀποχωρῆσαν προεδρεῖον καὶ ἰδιαίτερος πρὸς τὸν σεβαστὸν καὶ ἐριτίμον πρόεδρον αὐτοῦ κ. Μ. Ψαλίδαν, ὅστις ἐν τῇ πρὸς τὸν Σύλλογον ὁμολογουμένην στοργῇ αὐτοῦ ἐπὶ δύο μακρὰ ἔτη τὸ

βάρους τῆς προεδρίας ἐβάσταζε, καθ' ἦν τόσα ἔργα τὸ Σωματεῖον τιμῆσαντα ἐπέτελεσεν. Ἐπικαλούμενος δὲ κατὰ τὴν λύσιν ταύτην τῶν πρυμνησίων ἡμῶν τὴν ἀνωθεν ἀντίληψιν, τῶν ἐν τῷ προεδρεῖῳ ἀγαπητῶν ἑταίρων τὴν σύντονον ἐπικουρίαν καὶ συναντίληψιν, ἀπάντων δὲ τῶν ἀγαπητῶν μελῶν τὴν προθυμίαν, θαρροῦντες τῶν ἀνατεθειμένων ἡμῶν καθηκόντων *τύχη ἀγαθῇ ἐπιλαμβανόμεθα*.

Τὰς τελευταίας λέξεις τοῦ κ. προέδρου συνεχίζων ὁ κ. Σπ. Καραγιαννίδης, προτείνει ὅπως ὁ Σύλλογος ψηφίσῃ *εὐχαριστίας* πρὸς τὸ ἀποχωρῆσαν προεδρεῖον, τὸ ὁποῖον μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἀκραιφνοῦς ἀφοσιώσεως ἐργάσθη καὶ ἀνέδειξε τὸν Σύλλογον πολλαχῶς, ἐπαξίως δὲ ἀντεπροσώπευσεν αὐτὸν ἐσχάτως κατὰ τὸ ἐν Ἀθήναις συγκροτηθὲν ἐκπαιδευτικὸν συνέδριον. Τῆς προτάσεως δεκτῆς γενομένης, ἀποφασίζεται ὅπως ἐγγράφως ἐκφρασθῶσιν ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν μελῶν τοῦ τέως προεδρεῖου αἱ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου.

Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικά* τῆς προηγουμένης συνεδρίας καὶ περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας. Ὁ κ. Μ. Ψαλίδας λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς περικοπῆς τῶν πρακτικῶν τῆς ἀφορώσεως τὸν κ. Παχῦιον, (*πρακτικά* τῶν συνεδριῶν 24 Μαΐου 1904 καὶ 28 Φεβρουαρίου 1900), ἐκφράζει τὴν λύπην αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν τῷ Περιδικῷ τοῦ Συλλόγου δημοσίευσιν γεγονότων, ὀφειλομένων εἰς στιγμιαίαν ψυχικὴν διέγερσιν, δικαιολογουμένην τότε ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως, ἣν εἶχεν ἕκαστος, ὅπως φανῆ ἰκανώτερος πρὸς εὐδωσιν τῆς παραστάσεως. Ὁ κ. Ψαλίδας φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ δοθῆ ἡ ἀρμόζουσα ἰκανοποίησις εἰς τὸν κ. Παχῦιον, ἵνα μὴ ἀδι-

κῆται μέλος, διακρινόμενον αἰέποτε διὰ τὸν ζήλον καὶ τὴν στοργὴν, μεθ' ᾧ ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης νομίζει ὅτι ἡ ἐπερχομένη δῆλωσις τοῦ τότε προέδρου εἶναι ἀρκούντως ἰκανοποιητικὴ διὰ τὸν κ. Παχῦιον, ἂν τεθῆ ἐν τοῖς πρακτικοῖς ὡς διετυπώθη. Ὁ κ. Σπ. Καραγιαννίδης συμφωνῶν πρὸς ταῦτα προτείνει ὅπως σημειωθῆ ἐν τοῖς πρακτικοῖς, ὅτι τὸ μέρος τοῦτο δέον νὰ δημοσιευθῆ ἀκέραιον ἐν τῷ Περιδικῷ τοῦ Συλλόγου.

Ἐπὶ τούτοις ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακτικά τοῦ Συλλόγου ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γάνου καὶ Χώρας κ. Κωνσταντῖνος καὶ οἱ κ. κ. Georges Grienke, ὑποπρόξενος τῆς Γερμανίας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει, καὶ Οὐαλθῆρος Zeichlin, διερμηνεὺς τοῦ ἐνταῦθα γερμανικοῦ προξενείου, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδου, Σπ. Καραγιαννίδου καὶ Π. Βιζουκίδου καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΓΕΓ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 28ῃ Ἰουνίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης συνεδρίας, μὴ ὑπαρχούσης ἀλληλογραφίας, τὸ προεδρεῖον ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς ΜΔ' συλλογικῆς περιόδου 1904—1905 ἔχοντα ὧδε:

ΕΣΟΔΑ

Ἐκ τακτικῶν συνδρομῶν.....	Λ Τ.	200
» διπλωμάτων	»	30
Ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου.....	»	100
Ἐκ τοῦ κληροδοτήματος Γεωργιάδου..	»	50
» » Ἐδανθείου κληροδοτήματος...	»	80
Ἐξ ἐνοικιάσεως αἰθούσης.....	»	40
Ἐκ συναυλίας.....	»	100
» ἐκτάκτων δωρεῶν	»	20
Τὸ ὅλον.....	»	590

ΕΞΟΔΑ

Εἰς μισθοδοσίας.....	Λ Τ.	215
» ἔξοδα διάφορα.....	»	25
» » Γραφείου.....	»	15
» φωτισμὸν, θέρμανσιν.....	»	25
» Βιβλιοθήκην καὶ ἀναγνωστήριον...	»	30
» ἀσφάλιστρα.....	»	12
» Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν.....	»	100
» καθυστερούμενα.....	»	70
» πλεόνασμα πρὸς ἐξίσωσιν.....	»	88
Τὸ ὅλον.....	»	590

Ὁ κ. Μ. Αἰθενιόπουλος ἐκφράζει εὐχαριστίας τῷ προεδρεῖῳ· διότι τοῦτο λαβὼν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν κατάστροφον τοῦ προϋπολογισμοῦ τὸ κατώτατον μὲν ὄριον διὰ τὰς εἰσπράξεις, τὸ ἀνώτατον δὲ διὰ τὰς δαπάνας δὲν ἐπιφυλάσσει τῷ Συλλόγῳ δυσaráστους ἐκπλήξεις. Ὁ κ. Χρ. Παναζίδης δίδει ἐξηγήσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ Ἐδανθιεῖου κληροδοτήματος καὶ προτείνει τὴν διαγραφὴν τῶν 80 λ. Γ. ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἀποφασίζεται προτάσει τοῦ κ. Σπ. Καραγιαννίδου, ὅπως τὸ ποσὸν τοῦτο τεθῆ ὑπὸ αἵρεσιν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ, μέχρις οὗ ὑποβάλῃ τὸ πόρισμα τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἢ πρὸς ἐπίλυσιν παντὸς πρὸς τὰ κληροδοτήματα τοῦ Συλλόγου σχετιζομένου ζητήματος καταρτισθεῖσα ἐπιτροπὴ. Μετὰ τινὰς παρατηρήσεις, γενομένας ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἀνδρεάδου, Αἰθενιοπούλου, Βραχάμη, Καραγιαννίδου καὶ Παναζίδου, ὁ προϋπολογισμὸς γίνεται δεκτὸς ὡς ἔχει.

Τὸ προεδρεῖον ἀνακοινοῦμενον τῷ Συλλόγῳ τὴν κατὰ μέγιστον μέρος αἰσίαν ἔκβασιν τῆς δίκης περὶ τοῦ Ἐδανθιεῖου κληροδοτήματος προτείνει, ἐπικαλούμενον καὶ τὴν γνώμην τοῦ ἐν Ἀθήναις δικηγόρου κ. Ἀραβαντινοῦ, ὅπως ὁ Σύλλογος παραιτηθῆ τῆς διαφορᾶς τῶν τόκων πρὸς ἀποφυγὴν νέου ἀκανθώδους δικαστικοῦ ἀγῶνος. Ἡ πρότασις γίνεται παμφηφεί ἀποδεκτὴ. Εἶτα τὸ προεδρεῖον ὑπομνησκον τὴν λήξιν τῆς προθεσμίας τῆς κατὰ Μάρτιον τοῦ 1900, συμφῶνως τῷ 50ῷ ἄρθρῳ τοῦ κανονισμοῦ, συστάσης προσωρινῆς καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς προτείνει παράτασιν καὶ ἐπέκτασιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς. Μετὰ συζήτησιν ὁ κ. Μηνᾶς Αἰθενιόπουλος φρονεῖ ὅτι ὁ Σύλλογος δεῖν νὰ προσέρχεται πάντοτε ἐπίκουρος εἰς παρουσιαζομένας πνευματικὰς ἀνάγκας, ἂν καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ ὑπάρχῃ πράγματι τοιαύτη, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀνασυστάσεως, προτείνει ὅμως ὅπως τὸ προεδρεῖον ἀναθεώρησιν τὸ παλαιὸν καὶ ὑποβάλῃ τῷ Συλλόγῳ νέον λιτότερον πρόγραμμα. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης ὑποστηρίζει τὴν πρότασιν τοῦ κ. Αἰθενιοπούλου, ὁ δὲ κ. Καραγιαννίδης συμπληρῶν αὐτήν, προτείνει αὐτολεξεῖ τάδε: «Ὁ Σύλλογος ψηφίζων κατ' ἀρχὴν τὴν ἀνα» οὔσιασιν τῆς Καλλιτεχνικῆς Ἐπιτροπῆς, προ» βραίνει εἰς ἀνάδειξιν ἐπαμελοῦς ἐπιτροπῆς, » σκοπὸν ἐχούσης τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ προ» γραμματος, ἐπιφυλασσόμενος ἑαυτῷ τὸ δι» καίωμα τῆς τροποποιήσεως τοῦ ὑποβληθη» σομένου σχεδίου». Ἡ πρότασις γίνεται πα-

ραδεκτὴ καὶ ἐκλέγονται μέλη τῆς ἀναθεωρητικῆς ἐπιτροπῆς οἱ κ. κ. Ἀνδρεάδης, Αἰθενιοπούλος, Βραχάμη, Ζαχαριάδης, Π. Καμπανάκης, Καραγιαννίδης καὶ Παχῆκος.

Εἶτα ἐγείρεται συζήτησις, εἰσηγουμένου τοῦ κ. Βραχάμη, περὶ τῆς μετακομίσεως καὶ τοῦ πλουτισμοῦ τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου, ἀποφασίζεται δὲ ὅπως ὁ Σύλλογος τὸ γε νῦν προβῆ μόνον εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν περιοδικῶν, τὰ ὅποια ἄλλοτε εὕρισκοντο ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ τοῦ Συλλόγου. Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται παμφηφεί δεκτοὶ ὡς μέλη τοῦ Συλλόγου τακτικὰ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γάνου καὶ Χώρας, κ. Κωνσταντῖνος καὶ οἱ κ. κ. Georges Grienke, ὑποπρόξενος τῆς Γερμανίας καὶ ὁ κ. Οὐαλθῆρος Zechlin, διερμηνεὺς τοῦ γερμανικοῦ προξενείου. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ Αἴ' ἘΔ'

(Ἐπτακτος γενική).

Τῆ 19ῃ Ἰουλίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΣΤ. ΒΡΑΧΑΜΗ, ἀντιπροέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγηθείσης συνεδρίας. Μετὰ τινὰς παρατηρήσεις γενομένας ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας, αἱ μὲν αἰτήσεις τοῦ κ. Βασιλειάδου περὶ ἀποστολῆς ἡπειρωτικῆς ὕλης πρὸς ἔγκρισιν καὶ δημοσίευσιν ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς ἐν Βηρυτῶν Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος, αἰτουμένης τοῦ χάρτας τοῦ Ζαφειροπούλου, τὸ Περιοδικὸν καὶ εἴ τι ἄλλο χρήσιμον βιβλίον διὰ τὴν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἀρτιστύτατον σχολήν, γίνονται κατ' ἀρχὴν ἀποδεκταί, ἡ δὲ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἡμερολογίου τῶν Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων ἐπιτροπῆς, περὶ παραχωρήσεως ἀνεκδότου ὕλης ἐκ τῶν ζώντων μνημείων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀπορρίπτεται συμφῶνως τῷ Κανονισμῷ. Πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν παραιτηθέντων μελῶν τῆς Ἐλεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. κ. I Σιϊτανίδου καὶ II Φωτιάδου ἐκλέγονται δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας οἱ κύριοι Γ. Θεοχαρίδης καὶ Θεοσύβουλος Καμαράδος. Τὸ προεδρεῖον ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ ἔθεσιν τῆς πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ προγράμματος τῆς Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς συστάσης ἰδιαιτέρως ἐπαμελοῦς ἐπιτροπείας μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτῆς ἐκπονηθέντος σχεδίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου

γίνεται μακρὰ συζήτησις. Τὸ σχέδιον τεθὲν εἰς ψηφοφορίαν γίνεται ἀποδεκτόν, ἀποφασίζεται ὁμως ταυτοχρόνως ὅπως ἐκλεγῶσιν ἅπαξ ὡς μέλη τῆς Καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς πέντε τακτικά τοῦ Συλλόγου μέλη, ἵνα οὕτως ἐξασφαλισθῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ λειτουργία τῆς ἐπιτροπῆς. Ὑποδεικνύονται ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ ἐκλέγονται παμψηφεῖ οἱ κ. κ. Ἀνδρεάδης, Αὐθентиόπουλος, Βραχάμης, Καμπαννάκης καὶ Καραγιαννίδης.

Μετὰ ταῦτα τὸ προεδρεῖον ὑποβάλλει πρότασιν περὶ μεταφορᾶς τῆς Βιβλιοθήκης εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ ζητεῖ πίστως πενήκοντα λίρῶν τουρκικῶν ἵνα προβῇ εἰς τὴν τμηματικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπὸ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς Ἐπιτροπῆς πρό τινῶν μνηῶν ὑποβληθέντος σχεδίου. Μετὰ συζήτησιν ἀποφασίζεται ἡ τμηματικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἐξευρεθῶσιν ὑπὸ τοῦ προεδρείου ἔκτακτοι πόροι, μὴ ἀναγεγραμμένοι ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Ἀποφασίζεται ὅπως διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ΚΘ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ προκηρυχθῇ ἐγκαιρῶς ἡ ὑπὸ τοῦ 67ου ἄρθρου τοῦ Κανονισμοῦ ὑπαγορευομένη μειονοδοσία. Ἐπὶ τούτοις ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακτικά τοῦ Συλλόγου ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Δημ. Γεωργιάδης, καθηγητῆς ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ καὶ οἱ κ. κ. Χρ. Χαραλαμπείδης, νομικός, Γ. Βασδραβέλλης, Δ. Παπανιώνης καὶ Ἀπ. Μαιμέλης, ἰατροί, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Μαζαράκη, Βιζουκίδου, καὶ Καμπαννάκη. Μεθ' ὅ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΕ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 11ῃ Ὀκτωβρίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου ὁ κ. πρόεδρος, ἀποτεινὼν ὀλίγας λέξεις πρὸς τὰ μέλη, ἐκφράζει τὴν λύπην αὐτοῦ διὰ τὴν μέχρι τοῦδε παρατηρουμένην σπάνιν ἐπιστημονικῶν ἀναγνωσμάτων καὶ εὐχεται περισσότερον ζῆλον ἐν τῷ μέλλοντι. Ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῶν ληφθειῶν ἐπιστολῶν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀπαντήσεων διαφόρων ἐκδοτικῶν καταστημάτων τῆς ἡμετέρας πόλεως ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου προκηρυχθείσης μειονοδοσίας, ὁ Σύλλογος ἐγκρίνει ὡς συμφορωτέρους τοὺς ὅρους

Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος

τῶν ἀδελφῶν Γεράρδων καὶ κατακυροῖ αὐτοῖς τὴν ἔκδοσιν τοῦ ΚΘ' τόμου τοῦ Περιοδικοῦ.

Αἱ αἰτήσεις διαφόρων σχολῶν γίνονται ἀποδεκταί, ὡς καὶ αἱ τῶν ὁμογενῶν μουσικοδιδασκάλων κ. κ. Παχίκου καὶ Μπέλλα, αἰτουμένων τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου, τοῦ μὲν πρὸς ἐγκύμασιν τοῦ «Ὀμίλου τῶν ἐρασιμόλων», τοῦ δὲ χάριν συναυλίας, γεννησομένης κατὰ Νοέμβριον. Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκειται κατάλογος τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου δωρηθέντων βιβλίων καὶ ἀποφασίζεται ὅπως ἐκφρασθῶσιν εὐχαριστίαι τοῖς δωρηταῖς. Τὸ προεδρεῖον προτείνει ὅπως ὁ Σύλλογος, φέρον εὐγνωμοσύνης ἀποτινῶν πρὸς τὸν ἀποθκνόντα πολῦτιμον ἑταῖρον Θεμισοκλέα Σαλιέλην, τιμῆσιν τὴν μνήμην αὐτοῦ ἀναθέτων εἰς ἐν τῶν μελῶν τὴν σύνταξιν καὶ ἀνάγνωσιν, ἐν γενικῇ ἐκτάκτῃ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ, τῆς βιογραφίας τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ ὑποδεικνύεται δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ ἐκλέγεται παμψηφεῖ ὁ κ. Μ. Αὐθентиόπουλος.

Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακτικά οἱ κ. κ. Ἰωάννης Γοβιαδόβσκις, ἱερεὺς τῆς Ρωσικῆς Πρεσβείας, καὶ Ἰωάννης Παπαδόπουλος, καθηγητῆς τῆς γαλλικῆς ἐνταῦθα, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Πανταζίδου, Βιζουκίδου καὶ Δημοπούλου. Προτείνονται τὸ δεύτερον ὡς μέλη τακτικά καὶ ἐκλέγονται παμψηφεῖ οἱ κ. κ. Δημ. Γεωργιάδης, ἀρχιμανδρίτης καὶ καθηγητῆς ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Θεολογικῇ Σχολῇ, Χρ. Χαραλαμπείδης, δικηγόρος, Γ. Βασδραβέλλης, Δ. Παπανιώνης, Ἀπ. Μαιμέλης, ἰατροί, καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΕ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 25ῃ Ὀκτωβρίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου. Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ἐπισήμως τὴν ἐξ ἑκατὸν τεσσαράκοντα περίπου ἀρχαίων βιβλίων δωρεᾶν τοῦ ἱατροῦ κ. Ζαμπικοῦ πασσᾶ, οὗτινος ἐξαίρει ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τὴν πολῦτιμον δρᾶσιν καὶ ἐπιστημονικὴν δεινότητα, καὶ εὐελπιστεῖ ὅτι ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἀσμένως θὰ ἀποδεχθῇ τὴν γενομένην προσφορὰν. Ἡ λή-

Τόμος ΚΘ' 9

ψις ἀποφάσεως ἀναβάλλεται μέχρι τῆς ὑποβολῆς καταλόγου τῶν δωρουμένων βιβλίων.

Ἀναγινώσκεται κατόπιν ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ξενοφ. Σιδερίδου, δηλοῦντος ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ βιογράφησιν τοῦ *Émile Legrand* καὶ παρακαλοῦντος ὅπως ἀναγραφῶσιν ἐν τοῖς πρακτικοῖς ὅσα εἶπεν ἐν καιρῷ, ἔχοντα περίπου ὡς ἐπομένως καὶ μὴ ἀναγραφέντα τότε ἐν τοῖς πρακτικοῖς. «Ὁ κ. *Legrand*, εἶπεν ὁ κ. Σιδερίδης, ἠσχολήθη πράγματι πλείοτερον, κατ' ἀναλογίαν, ἡμῶν εἰς θέματα ἀφορῶντα τὴν νεοελληνικὴν ἐποχὴν» ἢ ἀπαρίθμησις τῶν δημοσιεύσεών του εἰς πολλὰς δεκάδας ἀνέρχεται, καὶ δύσκολον ἔργον εἶναι. Εἰς τὰς τελευταίας αὐτοῦ δημοσιεύσεις ἀνήκει τόμος περιέχων ἐπιστολὰς τοῦ περιπύσιου ἐκείνου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, τοῦ καὶ ἐπὶ τινα χρόνον συγχρόνως ἐπιτηρητοῦ ὄντος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου. Αἱ ἐπιστολαὶ εἶναι πρὸ τῆς πατριαρχίας καὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐκ χειρογράφου ἀποκειμένου νῦν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ *Legrand* ἐξέλαβεν αὐτὸ ὡς αὐτόγραφον τοῦ Μελετίου ἐξ ἄπαντος ὁμῶς ἠπατήθη, διότι ὅλος ἀπίθανον εἶναι ὅτι ὁ Μελέτιος Πηγᾶς ὁ διὰ μνήμης καὶ ἀνά στόμα ἔχων φράσεις, σίχους, παροιμίας, ἔκ τε τῶν ἱερῶν βιβλίων, τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, γράφων δὲ καλῶς εἰς πεζὸν καὶ ἔμμετρον λόγον καὶ ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ, εἶναι, ἐπαναλαμβάνω, ὅλος ἀπίθανον, μωρὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εἰς τὸν Πηγᾶν ἀνήκουσι τὰ ἄπειρα ἐκεῖνα ὀρθογραφικὰ λάθη ὅσα ἀπαντῶσι καὶ εἰς ἀπλουσιότητας λέξεις, αἵνα ἀπαραλλάκτως ἐφύλαξεν ὁ *Legrand* ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκδόσει· οὐδεμίαν ἔχομεν ἀμφιβολίαν ὅτι τὸ χειρόγραφον τοῦτο εἶναι ἀνιγραφέως ἀμαθοῦς ἔργον, καθ' ὑπαγόρευσιν γράψαντος καὶ διορθώσαντος ὡς λέξεις παρακούσας ἔγραψεν, ὧν μνείαν ποιεῖται ὁ *Legrand*, παραδεχθεὶς ὁμῶς εἰς ἔνδειξιν ὅτι ἦτο αὐτόγραφος τοῦ Πηγᾶ κῶδιξ».

Τῆς παρατηρήσεως τοῦ κ. Σιδερίδου δεκτικῆς γενομένης, ἐκλέγεται πρὸς ἀντικατάσιν αὐτοῦ ὁ κ. Β. Μυστακίδης.

Μεθ' ὃ ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγονται παμψηφεί ὡς μέλη τακτικά τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Ἰωάννης Γοβιαδόφορος, ἱερεὺς τῆς Ρωσικῆς Πρεσβείας, καὶ Ἰωάννης Παπαδόπουλος, καθηγητῆς τῆς γαλλικῆς ἐνταῦθα, τὸ πρῶτον δὲ ὡς ἐπίτιμον μέλος ὁ κ.

Δημ. Ζαμπακὸς πασᾶς, προτεινόμενος ὑπὸ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΞ'

(Ἐντακτος γενική).

Τῆ 1ῃ Νοεμβρίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν. Ὁ κ. Εὐγ. Ἀντωνιάδης προσφέρει τῷ Συλλόγῳ δύο ἀντίτυπα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπονηθέντος χάρτου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος· μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ κ. Ζαμπακοῦ πασᾶ δωρηθέντα βιβλία μετὰ τοῦ σχετικοῦ καταλόγου ἐλήφθησαν καὶ παρατηρεῖ ὅτι τὸ προεδρεῖον θὰ προβῇ προσεχῶς εἰς λεπτομερῆ ἐξέλεξιν τούτων· καὶ ψηφίζονται εὐχαριστίαι τῷ δωρητῇ. Εἶτα ὑποβάλλεται τῷ Συλλόγῳ πρὸς ἐπιψήφισιν τὸ πρόγραμμα τῶν δημοσίων δικλέξεων τοῦ ΜΔ' Συλλογικοῦ ἔτους, ὅπερ ἀναγνωθῆν ἐπικυροῦται παμψηφεί. Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς μέλος τακτικὸν τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Κεμαλεδδὴν βέης, ἀρχιτέκτων, προτεινόμενος ὑπὸ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς Ἐπιτροπῆς, προτείνεται δὲ τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγεται παμψηφεί ὡς ἐπίτιμον μέλος ἡ Α. Ε. ὁ ἱατρὸς κ. Δ. Ζαμπακὸς πασᾶς καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΞΗ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῆ 1ῃ Νοεμβρίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικά τῆς τελευταίας εἰδικῆς συνεδρίας τοῦ λήξαντος ἔτους. Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος δίδει τὸν λόγον τῷ κ. Ἰαροδάνῳ Καρολίδῃ, ὅστις ἀναγινώσκει ἐπιστημονικὴν πραγματείαν «Περὶ τῶν παθῶν κατ' Ἀριστοτέλην», ἐν ἧ ἀναπτύσσει μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας τὰς σκέψεις τοῦ Σιαγρίτου φιλοσόφου περὶ τῶν παθῶν καὶ τῶν ὁρμῶν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὰς διαφόρους ἡλικίας. Ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ θερμῶς τῷ ἀγορητῇ διὰ τὴν σπουδαίαν μελέτην καὶ ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ὅπως ὁ κ. Καρολίδης ἐξακολουθῇ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι

παρέχων τῷ Συλλόγῳ τὴν πολύτιμον αὐτοῦ συνεργασίαν. Μὴ ὑπάρχουσης συζητήσεως ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ προηγουμένῃ εἰδικῇ συνεδρίᾳ γενομένου ἀναγνώσματος τοῦ κ. Δ. Παναγιωτίδου, ὁ λόγος δίδεται τῷ κυρίῳ Εὔγ. Ἀντωνιάδῃ ἀστρονόμῳ καὶ ἀρχιτέκτονι ἐκ Πιερσιῶν, διατρίβοντι ἀπὸ τινος, χάριν εἰδικῶν μελετῶν, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει. Ὁ κ. Ἀντωνιάδης ποιεῖται πρωτοτύπους τινὰς ἀνακοινώσεις «Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας», ὃν ἀκωλύτως ἐπεσκεπτετο ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας δυνάμει Αὐτοκρ. δικτάγματος καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ἐτοιμάζει ὀγκῶδες σύγγραμμα. Πιερσ-τηρεῖ ἐν πρώτοις ὅτι ὁ προσανατολισμὸς τοῦ ναοῦ ὀφείλεται κυρίως, κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, εἰς ἀστρονομικὸν λόγον, οὐχὶ δὲ εἰς ἀρχιτεκτονικὸν καὶ καλαισθητικόν, ὡς ἐνομί-ζετο μέχρι τοῦδε. Ἀναφέρει πρὸς τούτοις ὅτι ἐν τῇ γυναικωνίτιδι ὑπάρχουσι μάρμαρα λευκά, ὧν οἱ κυματισμοὶ σχηματίζουσιν ὁμοίωμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος ἀνατει-νούσης τὰς χεῖρας καὶ εὐχομένης καὶ ὅτι εἰς πολλὰ μέρη ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαί, ἄγνωστοι μέχρι τοῦδε, ἐγκεχαραγμένα δι' ὄξέος ὀργάνου ἐπὶ τῶν μαρμάρων τῶν τοίχων καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων αὐτῶν· ἐκ δὲ τῆς παλαιογραφίας δύνανται νὰ καθορισθῶσιν αἱ ποικίλαι γραφαὶ καὶ νὰ διαλευκανθῶσι πολλὰ ἱστορικὰ γεγο-νότα. Εἶτα καθορίζει ὁ κ. Ἀντωνιάδης τὴν θέσιν, ἐν ᾗ εὐρίσκειτο ἐπὶ Βυζαντινῶν τὸ ὥρο-λόγιον, τὴν ἀνοδον, δι' ἧς ἀνῆρχοντο οἱ αὐ-τοκράτορες καὶ τὴν γυναικωνίτιν τοῦ ναοῦ, τὴν θέσιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἔχουσαν ἐπὶ τῆς ὀροφῆς εἰκόνα περιστερᾶς, τὸ σύμβολον δηλονότι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ τέλος τὴν θέσιν τοῦ ἄμβωνος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ πρὸς τῆς Ὁραίας Πύλης, ἔχοντος βαθμίδας μὲν πρὸς τὴν ἀνάβασιν ἐκ τῶν θυρῶν τοῦ Ἱεροῦ Βήματος καὶ βαθμίδας πρὸς κατὰβασιν ἀπέ-ναντι τῆς Χρυσῆς Πύλης.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΓΘ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 15ῃ Νοεμβρίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Τὰ πρακτικὰ ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυ-ροῦνται παμφηρεῖ. Ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς δηλοῖ ὅτι ἔλαβε, πρὸ ὀλίγης ὥρας, ἐπιστολὴν τοῦ κ. Εὔγ. Μ. Ἀντωνιάδου ἐκ Πιερσιῶν, περιέχουσαν περίληψιν τῶν ἐν τῇ ἡγουμένῃ εἰδικῇ συνεδρίᾳ γενομένων ὑπ' αὐτοῦ ἀνα-

κοινώσεων. Δι' ὃ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν πρακτικῶν σημειωτέον ἐνταῦθα τὰ ἐξῆς: ὅτι ἢ ἐν μειώσῳ τῆς κόγχης τοῦ βήματος τοῦ ναοῦ ἐπιγραφή δὲν λήγει ὡς καινῶς ἀνέ-γνω ὁ Salzenberg, διὰ τῶν λειψάνων CEIE ΠΑΛΛΙΝ, ἀλλὰ διὰ τῶν γραμμάτων BEIC ΠΑΛΛΙΝ, ἐπειδὴ δὲ τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον γράμμα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι C καὶ O, ὁ κ. Ἀντωνιάδης φρονεῖ ὅτι ἢ ἐλη μωσαϊκῇ ἐπιγραφῇ τῆς κόγχης ἦτο πιθανῶς ἢ ἐν τῇ «Ἀνθολογίᾳ» ὑπάρχουσα:

ΛC Oἱ πλάμοι καθέλωμ ἔμβιάδ' εἰκόμας,
Ἄρακτες ἐστῆλωσαμ εὐσεΒΕIC ΠΑΛΛΙΝ,

καὶ οὗτοι τὸ μέτωπον τοῦ Ἱεροῦ ἐξύμνει τὸν τῆς Ὁρθοδοξίας θρίαμβον. Ὁ κ. Ἀντωνιάδης ἐπέστρεψεν ἐπίσης τὴν προσοχὴν τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῶν θκυμασιῶν ἀχειροποιήτων εἰκόνων τοῦ Ἁγίου Μανδηλίου καὶ τῆς δεομένης Θεοτόκου, ἃς εὔρεν ἀποτελουμένας ἐκ τῶν φυσικῶν φλεβῶν καὶ κηλίδων τοῦ μαρμάρου τῶν ἀρ-κτώων κεντρικῶν κατηγουμένων. Εἶτα ὁ κ. Ἀντωνιάδης εἶπεν ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν μονο-γραμμάτων τῶν τεκτόνων, τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ τις ἐπὶ τῶν περικαλλῶν λίθων τῆς Ἰουστινια-νείου ἐποχῆς. Τὰ γράμματα ταῦτα μετεχει-ρίσθη ὁ ἀγορητὴς πρὸς ἀποδείξιν τῆς χρονο-λογίας, καθ' ἣν αἱ διάφοροι τοῦ ναοῦ ἐξαρ-τήσεις, ἀποδεικνύων οὕτως ὅτι ὄλαι σχεδὸν αἱ δυτικαὶ τοῦ λεγομένου ἐξωνάρθηκος πύλαι, ὁ βορειανατολικὸς τοῦλάχιστον Κοχλίας¹ καὶ αἱ ἐκατέρωθεν τοῦ βήματος ἐξαρτήσεις, εἶναι αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἡ χρο-νολογία τῶν ἐξαρτήσεων ἀναφαίνεται ὡσαύ-τως, ἀλλ' ἦττον ἀκριβῶς καὶ ἐκ τοῦ πάχους τῶν πλίνθων καὶ τῆς ἀσβέστου, καθότι αἱ ἀρχαῖαι πλίνθοι, ὡς καὶ τὰ χωρίζοντα αὐτὰς ὀριζόντια στρώματα ἀσβέστου, ἔχουσι 0, μ. 050 πάχος, ἐν ᾧ αἱ τῆς ἰδ' ἑκατονταετη-ρίδος πλίνθοι παρουσιάζουσι πάχος 0, μ. 035 μόνον. Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος δίδωσι τὸν λόγον τῷ εἰδικῷ γραμματεῖ τοῦ Συλλό-γου καὶ γραμματεῖ τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπι-τροπῆς κ. Π. Βιζουκίδῃ ὅπως ἀναγνώσῃ ἐκ μέρους τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης πραγματείαν ἐπιγραφομένην «Ὁ Μέγας Ρωμαῖος τοῦ 10' αἰῶνος». Ὁ κ. Βιζουκίδης δι-κκιολογῶν ἐν προοιμίῳ τὸν τίτλον τοῦτον καὶ θεωρῶν τὴν ἱστορίαν τοῦ βίου ἐπιφανῶν ἀν-

1. Κοχλίας ὀνομάζοντο, ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, αἱ ἐπικλιεῖς καὶ οὐχὶ εἰς βαθμίδας συγκλῶμεναι ἄνοδοι.

δρῶν ὡς κοινωνικὴν καὶ ἔθνικὴν ἀνάγκην, βιογραφεῖ ἐν δυνατῇ λεπτομερείᾳ τὸν μέγαν ἱστορικόν, φιλόλογον καὶ νομοδιδάσκαλον *Θεόδωρον Mommsen*. Ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ δι' ὀλίγων τῶ ἀγορητῆ καὶ τῆ Κοινωνιολογικῆ Ἐπιτροπῆ τοῦ Συλλόγου καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΘ'

(Ἐντακτος γενική).

Τῆ 22α Νοεμβρίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας· καὶ ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. πρόεδρος λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῆς Φιλολογικῆς καὶ Ἀρχιτεκτονικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐν αἷς προτείνουσιν αὐταὶ ὑποψηφίους διὰ τὴν ἐν τῶ ἐν Ἀθήναις συγκροτηθησομένη Ἀρχαιολογικῶ Συνεδρίῳ ἀντιπροσωπεῖαν τοῦ Ἑλλήν. Φιλολ. Συλλόγου, παρατηρεῖ ὅτι ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐπεκράτησε νεωτέρα σκέψις, καθ' ἣν συγκληθῆσονται προσεχῶς αἱ τρεῖς ἐπιτροπαί, Ἀρχαιολογική, Φιλολογική καὶ Ἀρχιτεκτονική καὶ ἐκλέξουσιν ἀπὸ κοινοῦ ἓνα ἢ δύο ἀντιπροσώπους, οὓς θὰ ὑποδείξωσι τῶ Συλλόγῳ ἐν καιρῶ· εἰς τὴν κοινὴν ταύτην συνεδρίαν παραπέμπεται πρὸς συζήτησιν καὶ ἢ ὑπὸ τοῦ κ. *Καμπανάκη* δικτυπωθεῖσα πρότασις, ὅπως ὁ Σύλλογος ζητήσῃ παρὰ τῆς ἐν Ἀθήναις τὰ τοῦ Συνεδρίου διευθυνούσης ἐπιτροπείας τὴν ἀδειαν, ἢ α, ἐκτὸς τῶν ἐπισήμων ἀντιπροσώπων, καὶ ἕτερα αὐτοῦ μέλη παρακολουθήσωσι τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου. Εἶτα ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, δεχομένης κατ' ἀρχὴν τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀναστ. Ζάκα προτεινομένην αὐξήσει ἐκ πεντεκαίδεκα τυπογραφικῶν φύλλων τοῦ τόμου τοῦ *Λυσίου*, μὴ χορηγούσης ὁμως ἰδιαιτέραν ἀμοιβὴν διὰ τὰ δεκαπέντε ταῦτα φύλλα. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης παρατηρεῖ μετὰ λύπης ὅτι παρόμοιαι αὐξήσεις συμβαίνουσι πάντοτε, νομίζει δὲ ὅτι δέον νὰ τεθῆ ἐπὶ τέλους φραγμὸς τις, διότι ἄλλως αἱ ἐκδόσεις θὰ ἀποβάλλωσι, σὺν τῶ χρόνῳ, τὸν ὑπὸ τοῦ προγράμματος ὀριζόμενον χαρακτῆρα. Ὁ κ. Ζαμαρίας λέγει ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντα συγγράμματα δίδουσι τὸν κανόνα καὶ συνιστᾷ τὴν ἀποδοχὴν τῶν ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὑποβληθεισῶν προτά-

σεων· αἱ προτάσεις αὐταὶ γίνονται παμψηφεί δεκταί. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ἐκδότου κ. *Σακελλαρίου* παραπέμπεται εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὰ περαιτέρω· ἕνεκα τῆς ἐπιστολῆς ὁμως ταύτης ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις περὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τοῦ Συλλόγου ἀπέναντι τοῦ κ. *Σακελλαρίου*, ἧτις καταλήγει εἰς τὰς ἐξῆς προτάσεις τοῦ κ. *Ζαμαρίου*, ἃς ἀπεδέξατο ὁ Σύλλογος.

1) Ἀνατίθεται τῶ προεδρεῖῳ ὅπως ἐξετάσῃ ἐπισταμένως, ἐὰν ὑπάρχῃ συμβόλαιον δεσμεῦον τὸν Σύλλογον νὰ διδῇ ἀποκλειστικῶς τὴν ἐργασίαν εἰς τὸν κ. *Σακελλαρίου*. 2) Πιρακκεῖται τὸ προεδρεῖον ὅπως διὰ τὰς μελλούστας ἐκδόσεις συνάπτῃ συμβόλαιον ὑπὸ τοῦς συμφωρωτέρους ὄρους. 3) Ἀνατίθεται εἰς τὸ προεδρεῖον ὅπως γράψῃ ἐγκαίρως τοῖς κ. κ. *Σακελλαρίου* νὰ μὴ προβῶσιν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Πλάτωνος* πρὶν ἀποφασίσῃ ὁ Σύλλογος ἂν τὰ δοκίμια ἐγένοντο συμφώνως τοῖς μέχρι τοῦδε συμπεφωνημένοις.

Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει τῶ Συλλόγῳ ὅτι τὸ προεδρεῖον αὐτοπροσώπως ἐπέδωκε τῶ ἱατρῶ κ. *Ζαμπακῶ πασᾶ* τὸ τοῦ ἐπιύμου μέλους δίπλωμα, καὶ ὅτι δι' ἐπιστολῆς ἐξέφρασε τὰ συλλυπητήρια αὐτοῦ πρὸς τὰ τέκνα καὶ τὸν γαμβρὸν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Συλλόγου *Χρησιτάκη Ζωγράφου* ἐπὶ τῶ θανάτῳ τῆς χήρας τοῦ μικροῦ. Εἶτα ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγεται μέλος τακικὸν τοῦ Συλλόγου ὁ *Κεμαλεδδὶν Βέης*, ἀρχιτέκτων· ἀγγέλλονται δὲ τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακικὰ οἱ κ. κ. *Ἰωάννης Ἰωαννίδης*, *Σωκράτης Πετρίδης* καὶ *Μιχαὴλ Φακασιέλης*, ἱατροί, καὶ ὁ αἰδεσιμ. κ. *Ἀλέξανδρος Ζῶτιος*, Μ. Κατηγορητῆς τοῦ Οἴκουμηνικοῦ Θρόνου, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. *Δημοπούλου*, *Βιζουκίδου* καὶ *Πανταζίδου*, ὁ ἱερολογ. κ. *Σωφρόνιος Εὐδοκραιάδης*, δικηγόρος τῆς ἐν Βιέννῃ ἑλληνικῆς κοινότητος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. *Οικονομίδου*, *Ζαμαρίου* καὶ *Πανταζίδου*, ὡς ἀνιεπιστέλλον δὲ μέλος ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὁ κ. *Εὐγένιος Μ. Ἀντωνιάδης*, ἀστρονόμος ἐν Παρισίοις, προτεινόμενος ὑπὸ τοῦ προεδρεῖου· καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΘ'

(Ἐντακτος γενική).

Τῆ 29η Νοεμβρίου 1904

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρα-

κτικὰ τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας. Ἀπουσιάζοντος τοῦ γεν. γραμματέως, ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ ἡ ἀλληλογραφία. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Σημηριώτιου, παρακκλῶντος ὅπως παραχωρηθῆ αὐτῷ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου διὰ μίαν διάλεξιν, γενησομένην προσεχῶς ἐπὶ εἰσόδῳ, ἐγείρεται συζήτησις. Ὁ κ. Σπ. Καραγιαννίδης συνιστᾷ, ἀνεξερτήτως τῆς αἰτήσεως ταύτης, ὅπως καταβῆται ἐν τῷ μέλλοντι μείζων προσοχὴ περὶ τὴν παραχωρηθῆν τῆς αἰθούσης, ἵνα μὴ δίδηται ἀφορμὴ εἰς δίχαια παράπονα ἐκ μέρους τῆς κοινωρίας.

Ὁ κ. Κοκκολάτος παρατηρεῖ, προκειμένου περὶ τοῦ κ. Σημηριώτιου, ὅτι πρέπει νὰ δοθῆ ἡ αἴθουσα, διότι ὑπάρχει προηγούμενον, συνιστᾷ ὅμως ὅπως ληφθῆ ἀμέσως ἀπόφασις, ἀπαγορεύουσα τὴν παραχωρηθῆν τῆς αἰθούσης εἰς ἄτομα ποιούμενα διαλέξεις ἐπὶ εἰσιτηρίῳ. Ταυτοχρόνως προτείνει ὁ κ. Κοκκολάτος ὅπως ἐν ταῖς δημοσίαις διαλέξεσι τοῦ Συλλόγου παρίσταται ἐπισήμως ἐπὶ τῆς ἐξέδρας τὸ προεδρεῖον, τὸ ὁποῖον νὰ ἀφαιρῆ, ἐν ἀνάγκῃ, τὸν λόγον, ὅταν βλέπη παρεκτρεπόμενον τὸν ἀγορητὴν. Ὁ κ. Σπ. Καραγιαννίδης προτείνει ὅπως, πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλων, ληφθῆ γενικὴ ἀπόφασις, μὴ ἐπιτρέπουσα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ τὴν παραχωρηθῆν τῆς αἰθούσης εἰς ἄτομα, τοῦ Συλλόγου παραιτουμένου τὸ γλίσχρον κέρδος, ὅπερ ἄλλως τε μόνον ἐπὶ τοῦ χάρτου ὕφίσταται. Τὴν πρότασιν ταύτην ὑποστηρίζει ὁ κ. Μυστακίδης. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης συνιστᾷ ὅπως ληφθῆ ἰδικιτέρα ἀπόφασις ἀναιροῦσα τὴν πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπάρχουσαν καὶ δεσμεύουσαν τὸν Σύλλογον, ὅπως μόνον εἰς σωματεῖα ἔχοντα φιλεκαπαιδευτικούς σκοποὺς παραχωρῆ τὴν αἴθουσαν, ἐπ' οὐδενὶ δὲ λόγῳ εἰς ἄτομα. Ὁ κ. Παχιτικός νομίζει ὅτι ἡ λήψις τοιαύτης ἀποφάσεως ἀντίκειται τῷ Κανονισμῷ, ὁ δὲ κ. Βιζουκίδης πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου ἀναγινώσκει τὸ 42ον ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι ἡ προηγουμένη ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου δὲν κωλύει ἡμᾶς νὰ παραχωρήσωμεν τὴν αἴθουσαν τῷ κ. Σημηριώτῃ, προτείνει δὲ ὅπως ὁ Σύλλογος δεχθῆ τὴν ὑποβληθεῖσαν αἴτησιν. Ἡ πρότασις γίνεται δεκτὴ, μειονοψηφούντων τῶν κ. κ. Καραγιαννίδου καὶ Βιζουκίδου. Ὁ κ. Βραχάμης συνοψίζων τὴν γεννησομένην συζήτησιν προτείνει ὅπως ἀνασταλῆ ἡ ὑπάρχουσα ἀπόφασις καὶ μὴ παραχωρηθῆ εἰς οὐδένα ἢ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου μέχρι τῆς ὀριστικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος· ἡ ἀπόφασις

γίνεται δεκτὴ. Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει τὴν ἀπόφασιν τῶν τριῶν Ἐπιτροπῶν, Φιλολογικῆς, Ἀρχαιολογικῆς καὶ Ἀρχιτεκτονικῆς, προτεινουσῶν ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Συλλόγου διὰ τὸ ἐν Ἀθήναις συγκροτηθησόμενον ἀρχαιολογικὸν συνέδριον τοὺς κ. κ. Κ. Καραπάνον καὶ Χρ. Χατζηχορήσιου, οἵτινες διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν παμψηφεῖ.

Ἐπὶ τούτοις ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγονται ὡς μέλη τακτικὰ τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Ἰωάννης Ἰωαννίδης, Σωκράτης Πετριδῆς καὶ Μιχαὴλ Φακατσέλης, ἱατροί, ὁ αἰδεσιμώτατος Ἀλέξανδρος Ζῶτιος, Μέγας Κατηχητὴς τοῦ Οἴκου. Θρόνου καὶ ὁ ἱερολ. κ. Σωφρόνιος Ἐδοστραυιάδης, διάκονος τῆς ἐν Βιέννῃ ἑλληνικῆς κοινότητος, ὁ δὲ κ. Ἐυγένιος Ἀντωνιάδης, ἀστρονόμος ἐν Πιραιοῖς, ἐκλέγεται ἀντεπιπέλλον μέλος. Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον μέλη τακτικὰ οἱ κ. κ. Δ. Βαρσάμης καὶ Κ. Γιουλτζίδης, ἱατροί, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Βιζουκίδου, Μιζαράκη καὶ Μιχμηλῆ καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ , ΑΥΟΒ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῆ 13ῃ Δεκεμβρίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας· ἐπὶ τῆς συντάξεως δὲ παρατηρεῖ ὁ κύριος Μ. Ἀθθενιόπουλος ὅτι ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς ἀπέφυγε νὰ σημειώσῃ ὡς ἔδει ἐν τοῖς πρακτικοῖς τὴν εὐάρεστον ἐντύπωσιν, ἣν ἐπροξένησε τὸ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενον ἀνάγνωσμα περὶ Θεοδώρου Mommsen καὶ παρακκλεῖ ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι, ἐν παρομοίᾳ περιστάσει, ἡ σύνταξις τῶν πρακτικῶν ἀνατίθεται εἰς τι τῶν μελῶν τοῦ προεδρείου. Τὴν γνώμην ταύτην συμμερίζεται καὶ ὁ κ. πρόεδρος, ὁ δὲ κ. Καμπανάκης, προτείνει ὅπως ἡ παρατήρησις τοῦ κ. Ἀθθενιοπούλου, ἀναγραφῆ ἐν τοῖς πρακτικοῖς. Εἶτα ὁ λόγος δίδεται τῷ καθηγητῇ κ. Ἰ. Ἀσπρωίῳ, ὅστις ἀναγινώσκει μακρὰν πραγματείαν ἐπιγραφομένην «ἔρμηνευτικὰ καὶ κριτικὰ παρατηρήσεις εἰς τοὺς τραγικούς, τοὺς Πέριους τοῦ Τιμοθέου καὶ τινὰς τῶν πεζῶν». Ὁ ρήτωρ ἐποίησατο τὰς ἐπομένους κριτικὰς διορθώσεις καὶ ἐρμηνείας· εἰς τὸν Ἰππόλυτον τοῦ Ἐυριπίδου, ἐν στ. 19 μείζων

προσνέμων βροτείας ομίλιας, ἐν στ. 131—32
 τερομένων νόσω ἐρᾶν, ἐν στ. 169 *καί μοι πολυζήλωτος αἶε σὺν θεοῖσι φοιτᾷ* ἐν στ. 364
 ὀλοίμαν ἔγωγε, πρὶν σάν, φίλ' ἄτην κατανῦσαι
 φρενῶν, ἐν στ. 372 *ἤδη ποί' ἄλλως νυκτὸς ἐν μακρῷ χρόνῳ*, ἐν στ. 515 *συνάψαι τ' ἐκ δυοῖν μίαν χάριν*, ἐν στ. 677 *τὸ γὰρ παρ' ἡμῖν πάθος πέρας δυσεκπέρατον ἔρχεται βίον*, ἐν στ. 715 *ἐν δὲ προστρέπουσ' ἐγὼ εὖρηκα δῆτα τῆσδε συμφορᾶς ἄκος*, ἐν στ. 822
κατακοιτᾷ μὲν οὖν ὀβίωτος βίος, ἐν στ. 1163 *δέδορκα μὲν τοι φῶς ἐπὶ σμικρᾷ ροπῆς*. Εἰς τὴν Ἰφιγένειαν ἐν Ταύροις ἐν στ. 901 *τάδ' εἶδον αὐτῆ κοῦκ' ἔκλυον ἀπ' ἀγγέλων*, ἐν στ. 811, *λέγοιμ' ἂν ἀκούσας πρῶτον Ἠλέκτρας τάδε*. Εἰς τὸν Αἴαντα τοῦ Σοφοκλέους, ἐν στ. 445 *νῦν δ' αὖτ' Ἀτρεΐδαι φωνὴ παντουργῶ φρένας ἔπραξαν ἄνδρὸς τοῦδ' ἀπόσσαντες κράτην*.

Εἰς τὸν Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῶν ἐν στ. 92—3 *κέρδη μὲν οἰκήσαντα τοῖς δεδεγμένοις, αἴτης δὲ τοῖς πέμψασιν οἳ μ' ἀπήλασαν*. Εἰς τοὺς Πέρσας τοῦ Αἰσχύλου ἐν στ. 462 *πολλὰ μὲν νῦν ἐκ χειρῶν πέτροισιν ἠράσσοιτο*. Εἰς τὸν περὶ τῶν συμμοριῶν λόγον τοῦ Δημοσθένους ἐν ἐδ. 13, *εἰς τὸν περὶ τοῦ Κλεωνύμου κλήρου λόγον τοῦ Ἰσαίου* ἐν ἐδ. 10 *ὡς ὕστερον εἰώθη λέγων*, εἰς τὸ Ε' βιβλίον παράγρ. 83 τοῦ Θουκυδίδου καὶ εἰς τοὺς Πέρσας τοῦ Τιμοθέου ἐν στ. 86—89, 246—48 καὶ 249—53.

Τῷ κ. Γ. Ἀσπριώτῃ ἐμφράζει θερμὰς εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ ἀνακοινωθείσῃ σεβαστῇ μελέτῃ ὁ κ. πρόεδρος. Ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας ζητεῖ τὸν λόγον ὁ κ. Βιζουκίδης καὶ παρατηρεῖ ὅτι βιογραφῶν τὸν Θεόδορον Mommsen ἐλησμόνησε νὰ ἀναφέρῃ τὴν πολύτιμον τοῦ ἀνδρὸς δρᾶσιν πρὸς ἐκδοσιν τοῦ θησαυροῦ τῆς λατινικῆς γλώσσης (*Thesaurus linguae latinae*), τοῦ τεραστίου τούτου ἔργου, ὅπερ ἐκδίδεται τῇ ἐπιστασίᾳ πέντε ἀκαδημιῶν καὶ μέλλει ν' ἀποβῆ διὰ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ὅ τι ὁ θησαυρὸς τοῦ Ἐρρῖκου Στεφάνου διὰ τὴν ἑλληνικὴν. Ὁ κ. Αὐθεντιόπουλος λαμβάνων ἀρρομήν ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ὑπεμιμνήσκει ὅτι ἐστάλη ἄλλοτε τῷ Συλλόγῳ ἡ ἀγγελία τῆς ἐκδόσεως τοῦ θησαυροῦ τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ συνιστᾷ ὅπως ὁ Σύλλογος φροντίσῃ διὰ τὴν κτήσιν τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ἔργου διαθέτων ἐκάττοτε ἐλάχιστον σχετικῶς ποσόν, περὶ τὰ 50 φράγκα κατ' ἕτος· ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΙ' ΟΓ'

("Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 13ῃ Δεκεμβρίου 1904.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

"Ἀρχεται ἡ συνεδρία καὶ ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικά, μετὰ τινος δὲ παρατηρήσεις εἰς αὐτὰ ἐπικυροῦνται. Ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὰς ἐπομένους ἐπιτιολὰς, τῶν κ. κ. Σ. Ζωγράφου καὶ Κ. Καραπάνου, εὐχαριστούντων θερμώτατα τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τοῖς ἀποσταλείσι συλλυπηρίοις· τῆς ἐν Μακροχωρίῳ ἀδελφότητος «ὁ Ἀπόστολος Παῦλος» αἰτουμένης τὴν σειρὰν τοῦ Περιδικίου καὶ βιβλία ἐκ τῶν πᾶλλαπλῶν τοῦ Συλλόγου χάριν τῆς ἀριστυτάτου βιβλιοθήκης τῆς ἀδελφότητος καὶ τοῦ κ. Δαμπουσιάδου, μέλους ἀντεπιστελλόντος τοῦ Συλλόγου, αἰτουμένου τὸν ΚΣ' καὶ ΚΖ' τόμον τοῦ Περιδικίου καὶ παρακκλῶντος ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἢ ἐκ τοῦ Περιδικίου ἀνατύπως ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει διαφόρων ἀρχαιολογικῶν αὐτοῦ πραγματειῶν. Αἱ αἰτήσεις αὐταὶ γίνονται δεκταί, ὡς καὶ αἱ αἰτήσεις τῶν κοινοτήτων Σελίτης καὶ Σεραμιάδων περὶ ἀποστολῆς τῶν χαριῶν Ζαφειροπούλου. Ἀποφασίζεται ἐπίσης ὅπως ἀποσταλῶσιν οἱ χάρται καὶ εἰς τὰς σχολὰς Ἀγκύρας. Εἴτα ἐγκρίνεται, συμφώνως τῇ ἐκθέσει τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ κατὰ τεύχη ἐκδοσις τοῦ Πλάτωνος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ὁ ἐκδότης τηρήτῃ τὸ αὐτὸ πρὸς τοὺς προηγουμένους τόμους μέγεθος καὶ τὸν αὐτὸν μεταχειρισθῆ χάρτην. Ἐὰν δὲ ὁ κ. Μωραΐτης ἐπιθυμῇ ἐκτὸς τῶν χιλίων ἀντιτύπων νὰ ἐκτυπώσῃ καὶ ἄλλα ἰδίᾳ δαπάνῃ, ὀφείλει, κατὰ τὸ ΙΒ' ἄρθρον τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης, νὰ συνεννοηθῇ προηγουμένως περὶ τούτου μετὰ τοῦ Συλλόγου. Ἐπὶ τούτοις ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακικὰ τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Ν. Ἀσανίδης καὶ Ε. Σούρλας, ἱετροί, προτεινόμενοι ὁ μὲν ὑπὸ τῶν κ. κ. Βησδραβέλλη, Μιζαράκη καὶ Βιζουκίδου, ὁ δὲ ὑπὸ τῶν κ. κ. Βιζουκίδου, Δημοπούλου καὶ Μιζαράκη· καὶ ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγονται παμψηφεί μέλη τακικὰ οἱ κ. κ. Δ. Βαρσάμης καὶ Κ. Γιουλιζίδης, ἱατροί· καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ, ΑΥΟΔ'

(Τακτική γενική).

Τῆ 10ῃ Ἰανουαρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΣΤ. ΒΡΑΧΑΜΗ, ἀντιπροέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικά* τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ὁ γενικός γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὰς ἐπομένους *ἐπιστολάς* τοῦ κ. Ζεφάρουβις γεν. προξένου τῆς Αὐστρουγγαρίας καὶ μέλους τοῦ Συλλόγου, ἀγγέλλοντος ὅτι ὁ ἐνταῦθα παρεπιδημῶν κ. *Wiegand*, διευθυντῆς τοῦ βασιλικοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, ἐπεθύμει νὰ παρακολουθήσῃ τὰς ἐργασίας τῆς Ἀρχαιολ. Ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν καὶ παραπέμπεται τοῦ κ. Βασιλειάδου, ὑποβάλλοντος τῷ Συλλόγῳ *μελέτην* ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἡ Δρυϊνὸν πόλις*», ἣτις παραπέμπεται τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ πρὸς κρίσιν τοῦ κ. Μαργαρίτου *Εὐαγγελίδου*, ἀγγέλλοντος ὅτι παρέλαβε πρὸ τίνος καὶ ἀπέστειλεν ἤδη τὸ ἐκ 500 δραχμῶν ἐτήσιον ἐπίδομα τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἀποφασίζεται ὅπως γραφῶσιν αἱ προσήκουσαι εὐχαριστίαι τῷ τε κ. *Εὐαγγελίδῃ* καὶ τῇ *Συγκλήτῳ* τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης ἐρωτᾷ ἂν ἐλήφθη ἀπόφασις τις ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Παπαγεωργίου ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἔκδοσιν τῆς *Ἡλέκτρας*, ὁ δὲ κ. Δημόπουλος ἀπαντᾷ ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κυρίου Παπαγεωργίου παρεπέμφθη ἐν κειρῶ ἐπὶ τὴν Φιλολ. Ἐπιτροπὴν, ἣ; ἀναμένεται ἡ ἐτυμηγορία. Εἶτα ὁ κ. Δημόπουλος ἐκθέτει τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας ἐν Ἀθήναις περὶ διαφόρων τοῦ Συλλόγου ζητημάτων ἐνεργείας καὶ παρατηρεῖ ἰδίᾳ ἐν σχέσει πρὸς τὸ *Εὐα. Θέιον κληροδοτήμα* ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς δίκης ἦτο τρόπον τινα ἰδανικὴ· διότι ὁ Σύλλογος ἔλαβεν ἤδη πρὸ πολλοῦ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐπιδικασθέντα αὐτῷ χρήματα. Ὁ κ. Πανταζίδης παρατηρεῖ ὅτι πράγματι ἔλαβεν ὁ Σύλλογος ἐν ἔτει 1894 περὶ τὰς 9.000 δρ., φρονεῖ ὅμως ὅτι αὗται ἀντεπροσώπουν τοὺς τόκους τοῦ κεφαλαίου καὶ προτείνει ὅπως τὸ ζήτημα μελετηθῆ ὑπὸ τῆς πρὸ πολλοῦ καταρτισθείσης ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἐκ τῶν κκ. Σιδερίδου, Καραγιαννίδου, Πανταζίδου καὶ Δημοπούλου, ἣτις δέον νὰ ὑποβάλλῃ τῷ Συλλόγῳ τὰ πορίσματα τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς. Τὸ προεδρεῖον ἀγγέλλει ὅτι ἐσχάτως συνεσωρεύθησαν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Συλλόγου αἰτήσεις πολλῶν σωματείων, ἐπιθυμούντων τὴν παρα-

χώρησιν τῆς αἰθούσης πρὸς συγκρότησιν συνεδριῶν. Τὸ προεδρεῖον, σοβαρῶς μελετήσαν τὸ ζήτημα, προτείνει, ἕνεκ λόγων ἀποχρώντων, ὅπως ὁ Σύλλογος δι' ἀποφάσεως ἀπαγορεύσῃ τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης εἰς ἄτομα καὶ εἰς σωματεῖα, ἐξαιρουμένων ἅπαξ τοῦ ἔτους τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων. Ἡ πρότασις τοῦ προεδρείου γίνεται παμφηρεῖ ἀποδεκτὴ, παρὰ τὴν σύστασιν τοῦ κ. Αποσιόλογλου, ὅπως μὴ δεσμευθῆ ὁ Σύλλογος διὰ τοιαύτης γενικῆς ἀποφάσεως. Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγονται *μέλη τακτικά* τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Ν. Ἀσανίδης καὶ Ε. Σούργλας, ἱατροί. Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ, ΑΥΟΕ'

(Τακτικὴ εἰδική)

Τῆ 17ῃ Ἰανουαρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΣΤ. ΒΡΑΧΑΜΗ, ἀντιπροέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν *πρακτικῶν* ὁ λόγος δίδεται τῷ κ. Γ. Δ. Παχίτῳ, ὅστις ἀναγινώσκει *πραγματεῖαν* ἐπιγραφομένην «*Ζῶντα μνημεῖα τῆς ἀρχαίας μουσικῆς ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς δημοτικοῖς ἕθμοσι*». Μετὰ μικρὸν προσόμιον καταλήγει ὁ ἀγορητῆς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ δικτονικοὶ τρόποι τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, ἦτοι ὁ δῶριος, ὁ λύδιος, ὁ φρύγιος, ὁ ὑποδῶριος, ὁ ὑποφρύγιος, ὁ μξολύδιος περιεσώθησαν ἐν τοῖς δημοτικοῖς ἄσμασι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδείξῃ τοῦτο διὰ σχετικῆς ὥδικῆς καὶ ὀργανικῆς ἐρμηνείας. Μεθ' ὃ ὁ προεδρεύων λύει τὴν συνεδρίαν, οὐδενὸς ζητήσαντος τὸν λόγον ἐπὶ τῆς ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίᾳ γενομένης ἀνακινώσεως τοῦ κ. Ἀσπριώτου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ, ΑΥΟΣ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 17ῃ Ἰανουαρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΣΤ. ΒΡΑΧΑΜΗ, ἀντιπροέδρου

Ἀναγινώσκονται τὰ *πρακτικά* τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Μετὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ κ. Αποσιόλογλου ὅτι οὐδεμίαν ἐγένετο μνεία τῆς προτάσεως αὐτοῦ, καθ' ἣν ἡ Ἐκθεσις τῆς Εἰδικῆς ἐπὶ τοῦ *Εὐα. Θέιου κληροδοτήματος* Ἐπιτροπῆς δέον νὰ παραπεμφθῆ

εις τὴν Κοινωνιολογικὴν Ἐπιτροπὴν πρὸς συζήτησιν, τὰ *πρακτικά* ἐπικυροῦνται. Ἀπόντος τοῦ γεν. γραμματέως, ἀναγινώσκειται ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ ἢ ἀλληλογραφία. Ἡ λήψις τελικῆς ἀποφάσεως ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Παπαγεωργίου, ὑποδεικνύοντος ὅτι εἶναι συμφορώτερον νὰ προτιμηθῇ διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς «*Ἠλέκτρας*» γερμανικὸν τυπογραφεῖον, ἀναβάλλεται εἰς προσεχῆ συνεδρίαν.

Ἡ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ ἐν Λιψία κ. Μωραΐτου αἰτηθείσης προκαταβολῆς γενομένη συζήτησις καταλήγει εἰς τὴν παραπομπὴν τοῦ ζητήματος εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν, ὡς μόνην ἀρμοδίαν. Ἐπὶ τῆς γνωμοδοτήσεως τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπιφυλάσσεται νὰ ἀποφασίσῃ ὁ Σύλλογος. Εἶτα τὸ προεδρεῖον ἀγγέλλει εὐχαρίστως ὅτι ἐκ τοῦ ἐπιδόματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰσεπράχθησαν ἤδη 3.000 γρόσια καὶ ὅτι ὁ ἐκδότης ὑπέσχεθη νὰ ἐπιληφθῇ μετὰ δεκαπενθήμερον τῆς τακτικῆς καὶ ταχείας ἐκτυπώσεως τοῦ Περιοδικοῦ.

Πρὸς τούτοις τὸ προεδρεῖον προτείνει ὅπως συμφώνως τῷ κανονισμῷ ψηφισθῶσι μεγάλοι δωρηταὶ τοῦ Συλλόγου ὁ ἀείμνηστος ἐθνικὸς εὐεργετὴς Ἀλέξανδρος Γεωργιάδης, καταλιπὼν 2% τῆς ὅλης αὐτοῦ περιουσίας, ἥτοι ὑπερπεντήκοντα λίρας ἐτησίως, τῷ ἑλλην. Φιλ. Συλλόγῳ, καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ τὴν ἑκατοντάλιρον ἐτησίαν αὐτοῦ πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Περιοδικοῦ χορηγίαν. Ἡ πρότασις γίνεται παμφηρεῖ ἀποδεκτὴ. Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς ἐπίτιμον μὲν μέλος ὁ κ. Κ. Καραπάνος, ὑπουργὸς τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀρχαῖος πρόεδρος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ μέλη οἱ κ. κ. Γεώργιος Grienke, ὑποπρόξενος τῆς Γερμανίας ἐν Πετρούπολει καὶ Ἐρβέτος Krüger ἑλληνομαθὴς ἰατρός ἐν Κωνιζβέργῃ τῆς Πρωσίας, προτεινόμενοι πάντες ὑπὸ τοῦ προεδρεῖου. Ἐπίσης ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς μέλος τακτικὸν ὁ κ. Παν. Γεωργιάδης, δημοσιογράφος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Μαζαράκη, Δημοπούλου καὶ Βιζουκίδου. Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΥΟΖ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῆ 24ῃ Ἰανουαρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Π. ΚΑΜΠΑΝΑΚΗ, ἀντιπροέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν

πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ λόγος δίδεται τῷ κ. Γ. Παχίῳ ὅπως ἀναγνώσῃ τὴν συνέχειαν τῆς ἀνακοινώσεως αὐτοῦ περὶ «*Ζώντων μνημείων τῆς ἀρχαίας μουσικῆς ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς δημοτικοῖς ἴσμοσιν*». Ἐν τῷ μέρει τούτῳ ἀνακοινοῦται ὁ κ. Παχῖος, τὰς ἐπὶ τῆς ἀρχαίας μουσικῆς κλίμακος παρατηρήσεις αὐτοῦ, ὁμιλεῖ περὶ ρυθμοῦ καὶ ἀρμονίας παρ' ἀρχαίους, ἀναπτύσσει τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς παρασημαντικῆς καὶ καταλήγει εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν παρ' ἀρχαίους μουσικῶν ὀργάνων, πάντα δὲ ταῦτα ἐν σχέσει πρὸς τὰς μελωδίας.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀνακοινώσεως ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης, λαβὼν τὸν λόγον, συγγαίρει τῷ κ. Παχίῳ, ὅτι διὰ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ συντελεῖ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ ὃν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ διὰ τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος ἐπεδίωξεν ὁ Σύλλογος. Διὰ τοῦ προγράμματος τοῦ διαγωνίσματος τούτου, λέγει ὁ κ. Ἀνδρεάδης, καλοῦνται οἱ συλλογεῖς δημοτικῶν ἀσμάτων, ἵνα καὶ τὸ μέλος αὐτῶν ἀποτυπῶσι διὰ τῶν ἐξῆς: «*Ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἀσμάτων* » ἀποτυπώσῃ, ὅπου δυνατόν, καὶ τὸ μέλος » ἐν ἰδίῳ πίναξιν, εἴτε διὰ τῶν σημείων τῆς » ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, εἴτε διὰ τῶν τῆς » νεωτέρας μουσικῆς». Τὸ πρόγραμμα δὲ τοῦτο ἐδημοσιεύθη ἐν ἔτει 1875, ἥτοι πρὸ τριακονταετίας, ἐξ οὗ φανεροῦται ὅτι ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν ἐμερίμνησεν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ὑπὲρ τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ἄσματων, κατανοήσας τὴν σημασίαν αὐτῶν ὑπὸ τε γλωσσικὴν καὶ μουσικὴν ἔποψιν. Τοιαῦτα δὲ ἄσματα ἐδημοσιεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ διὰ τε τῶν τευχῶν τοῦ ἰδιοῦ Περιοδικοῦ συγγράμματος καὶ τοῦ ἰδιαιτέρου τόμου τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος, πλεῖστα δ' εὐρηνται ἐτι ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτοῦ. Ὅποια δὲ ἡ σημασία τῶν ἄσματων τούτων καταδεικνύεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι πρὸ τινῶν ἐτῶν ὁ διαπρεπὴς γαλάτης μουσικολόγος Ducoudray ἐποίησατο περιοδείαν ἀνά τὴν Ἀνατολὴν ὅπως συλλέξῃ ἑλληνικὰ δημοτικὰ ἄσματα, ἐλθὼν δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν αὐταῖς ταῦταις αἰθούσαις τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ὑποβοηθούμενος τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἤκουσε καὶ ἔγραψεν ἑλλην. ἄσματα, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ γνωστῇ συλλογῇ αὐτοῦ, τῇ ἐν Παρισίοις ἐκδοθείσῃ. Κατέπληξε δὲ πρὸ τίνος ὁ γνωστὸς ὁμογενὴς βιβρίτωνος Ἄραμης τοὺς τε ἐν Λονδίῳ καὶ Παρισίοις ἔχδων δημοτικὰ ἄσματα ἐκ τε τῆς συλλογῆς τοῦ Ducoudray καὶ ἐξ ἰδίας συλλογῆς ὅτε

δὲ πρό τινων ἐτῶν ὁ ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων μελοποιῶν οὐ μόνον τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ καὶ σύμπαντος τοῦ κόσμου *Saint Saëns*, ἔλαβεν ἐντολὴν παρὰ τῆς γαλλικῆς κωμωδίας (*comédie Française*) ὅπως μελοποιήσῃ τὰ χορικά τῆς *Σοφοκλέους Ἀντιγόνης* ὅσον ἔνεστιν ἐγγύτερον πρὸς τὴν ἀρχαίαν μουσικὴν, ὁ μελοποιὸς τοῦ *Samson et Dalida*, λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὰ συμπεράσματα τοῦ σοφοῦ συγγραμματος τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἐν Βρυξέλλαις Βασιλ. Ὀδείου κ. *F. Aug. Gevaert* (ἱστορία καὶ θεωρία τῆς μουσικῆς ἐν τῇ ἀρχαιότητι) ἐμελοποίησε τὰ Χορικά τῆς Ἀντιγόνης εἰς μονοφωνίαν, τὸν δὲ «εἰς ἔρωτα ὕμνον» ἐπὶ τῇ βάρβει δημοτικοῦ ἄσματος, ψυχλομένου ἐν Ἀθήναις· εἶναι βέβαιον ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ περιλαλήτου ὕμνου τοῦ Ἀπόλλωνος τὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς ἀρχαίας μουσικῆς οὐδὲν ὡς, ὡς καὶ ὁ ἐπιφανέστατος γάλλος ἀρχαιολόγος *Georges Perrot* ἀνεκέρυξε τότε, διελευκάνθησαν καὶ αἱ γνώσεις ἡμῶν αἰ αὐταὶ καὶ πρότερον τυγχάνουσιν. Τούτου ἕνεκα τῷ ἐπιστημονικῷ τοῦ Συλλόγου σκοπῷ θὰ συνεβάλλετο μᾶλλον ὁ κύριος *Παχῆκος* ἂν ἀνελάμβανεν, ἀσχολούμενος περὶ τὴν ἀρχαίαν μουσικὴν, νὰ παρουσιάσῃ ἡμῖν ἐπιστημονικὴν *πραγμασίαν* περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς μουσικῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον ἐπὶ τῇ βάρβει τῶν ἐλλήνων συγγραφέων, τῶν συγγραμμάτων τοῦ προμνημονευθέντος *Gevaert* καὶ τῶν δημοσιευθέντων ἀποσπασμάτων τῶν ἐλλήνων μουσικῶν ἐν τῇ *Revue des études grecques τῶν Παρισίων* ὑπὸ *Ch. E. Ruelle*. Ἐν τέλει ὁ κ. Ἀνδρεάδης ἐρωτᾷ τὸν κ. *Παχῆκον* ἂν τὰ ἐν τῇ συλλογῇ αὐτοῦ ἄσματα εἶναι πάντα νέα, ἢ τινὰ αὐτῶν εὑρῆνται ἐν ταῖς δημοσιευθείσαις ὑπὸ τοῦ Συλλόγου συλλογαῖς, ἢ ἐν τῇ τοῦ *Ducoudray* καὶ ἐπαινεῖ τὴν φιλοπονίαν τοῦ κ. *Παχῆκου*, μεθ' ἧς οὗτος ἐπιχειρεῖ νὰ υποβοηθήσῃ τὸν σκοπόν, ὃν ἀπὸ τριακονταετίας προέθετο ὁ Σύλλογος. Ὁ κ. *Παχῆκος* ἀπαντῶν δηλοῖ ὅτι ἡ συλλογὴ αὐτοῦ ὑπὸ ἔποψιν μελωδίας εἶναι ἐντελῶς πρωτότυπος, ὑπὸ ἔποψιν ὁμοῦ ποιήσεως περιέχει ἴσως πολλὰ ἄσματα, συμπύπτοντα πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου δημοσιευθέντα. Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ *Ducoudray* οὐδὲν παρέλαβε, λέγει ὁ κ. *Παχῆκος*, ἄλλως τε ἐκ τῶν τριάκοντα ἄσματων τῆς συλλογῆς ταύτης μόνον περὶ τὰ πεντεκαίδεκα εἶναι προϊόντα γνησίας ἐλληνικῆς μουσικῆς. Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. προεδρεύων ἐκφράζει τὰς

εὐχαριστίας τοῦ προεδρείου τῷ κ. *Παχῆκῳ* καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΛΟΓΗ'

(Τακτικὴ εἰδική)

Τῇ 31ῃ Ἰανουαρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΣΤ. ΒΡΑΧΑΜΗ, ἀντιπροέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικά* τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας, μεθ' ὃ ὁ λόγος δίδεται τῷ κ. γενικῷ γραμματεῖ, ὅστις ἀναγινώσκει ἀπὸ τοῦ βήματος τὴν ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ κ. *Δ. Παναγιωτίδου*, ἀντεπιστέλλοντος τοῦ Συλλόγου μέλους, ἀποστειλῆσαν *πραγμασίαν* «Περὶ τῆς *Μικρᾶς Μουζικῆς ἐν τῇ μικροπόλει Βελεγραδῶν*».

Ὁ κ. προεδρεύων ἐκφράζει καὶ δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου τῷ κ. *Δ. Παναγιωτίδῃ*, ὅστις κατ' ἔτος ἐμβριθεῖς ἐπιστέλλει ἀνακοινώσεις, ἀναβάλλει δὲ κατὰ τὸν Κανονισμόν τὴν συζήτησιν εἰς προσεχῆ συνεδρίαν καὶ ἐρωτᾷ ἐὰν ζητῆ τις τὸν λόγον ἐπὶ τῆς ἐν τῇ ἡγουμένη συνεδρίᾳ γενομένης ἀνακοινώσεως. Ὁ κ. *Παχῆκος* ἐπιθυμεῖ νὰ ἀντιπαρατηρήσῃ τινὰ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρεάδου λεχθέντα. «Ἡ μελοποίησις, λέγει, τῆς Ἀντιγόνης, ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ *Saint Saëns* ἐπὶ τῇ βάρβει δημοτικῶν ἄσμάτων, δὲν ἦτο μονόφωνος, ὡς ἰσχυρίσθη ὁ κ. Ἀνδρεάδης. Ὁ γάλλος μουσουργὸς προτίμησεν ἀπλῆν μὲν, ἀλλ' ἀρμονικὴν συνῶδιον, ἣτις ἐφηρμόσθη ἐπὶ τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς. Ὁρμήθη δὲ ἐκ τῆς ἰδέας ὅτι ὑπῆρχε μὲν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀρμονία, ἀλλ' ὅτι ἡ συνήχησις τῶν φθόγγων συνετελεῖτο διὰ μουσικῶν ὀργάνων».

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κ. *Παχῆκου* ἀφεώρα τὴν φωνητικὴν καὶ οὐχὶ τὴν ὀργανικὴν μουσικὴν, ἐπομένως μόνον ἐπὶ τῆς πρώτης ἠθέλησε νὰ συζητήσῃ. Καθ' ὅσον ἐνθυμεῖται, τὸ ἀποτελεσμα τῆς μελοποιήσεως τοῦ *Saint Saëns*, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὀργανικοῦ μέρους, ἦτο μονοφωνία, διότι καὶ οἱ ἀρχαῖοι μονοφωνίαν εἶχον, ὡς εἰκάζει καὶ ὁ *Gevaert*. Κατὰ ταῦτα θεωρῶ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. *Παχῆκου* λεχθέντα ὡς διασάφην μᾶλλον, οὐχὶ δὲ ὡς ἀντιπαρατήρησιν· διότι ὅσα ἐν τῇ προηγουμένη ἐλέχθησαν δὲν ἀναιροῦνται. Ὁ κ. *Παχῆκος* προσθέτει ὅτι ἠθέλησε μόνον ν' ἀναφέρῃ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ κ. Ἀνδρεάδου, ὅτι ἡ ἐκδοσις τοῦ γάλλου

μουσουργού περιελάμβανε και αρμονικά μέρη, αδιάφορον ἂν ταῦτα ἐξετελέσθησαν διὰ τῆς φωνῆς ἢ διὰ τῶν ὀργάνων. Οὐδενὸς δὲ ἄλλου ζητήσαντος τὸν λόγον, ὁ κ. προεδρεύων παραπέμπει τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Παχίικου εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἐπιτροπὴν καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΘ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 7ῃ Φεβρουαρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΣΤ. ΒΡΑΧΑΜΗ, ἀντιπροέδρου

Ἀπουσιάζοντος τοῦ εἰδικεῦ γραμματέως ἀναβάλλεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας. Ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλογραφίαν, ἐν οἷς ἐπιστολὴν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, γνωρίζουσης τῷ Συλλόγῳ ὅτι ὁ κ. Σακελλαρίου ἀπὸ πολλοῦ παρέβη τὰ συμπεφωνημένα καὶ ὅτι κατὰ τὴν γιγνομένην ἐκτύπωσιν τοῦ Πλάτωνος εἰς μεγάλην κλίμακα ἔφθασεν ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν προηγουμένων τόμων, τῶν ἐκτυπωθέντων ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Περοῆ καὶ τῶν τόμων τοῦ Πλάτωνος καὶ ὅτι ἐκ τούτου μεγίστη ὕλική ζημία προσγίγνεται τῷ Συλλόγῳ.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης φρονεῖ ὅτι δέον νὰ ὑπάρχῃ ἰδιαιτέρον συμβόλαιον δι' ἕκαστον τόμον ἵνα μὴ συμβαίνωσιν ἔκτροπα. Ἀποφασίζεται ὅπως γραφῆ εἰς τὸν κ. Σακελλαρίου ὅτι ὁ Σύλλογος οὐ μόνον οὐδεμίαν ἀπολύτως ἔχει ἀπέναντί του ὑποχρέωσιν διὰ τὴν μέχρι τοῦδε ἐργασίαν τοῦ Πλάτωνος, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν εἶναι σύμφωνος πρὸς τοὺς τόμους τῶν ἀδελφῶν Περοῆ, ἀλλὰ καὶ ἐπιφυλάσσεται τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ζητήσῃ ἀποζημιώσεις καὶ διὰ τὴν κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν προηγουμένων τόμων γενομένην κατάχρησιν. Ἀποφασίζεται ὡσαύτως ὅπως τοῦ λοιποῦ ὁ Σύλλογος συνάπτῃ δι' ἕκαστον τόμον ἰδιαιτέρον συμβόλαιον. Ἐπὶ τούτοις ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς μέλος ἀντεπιστέλλον ὁ κ. Ἀναστάσιος Χρησαίδης, ἰατρός ἐν Μοναστηρίῳ προτεινόμενος ὑπὸ τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς. Προτείνονται τὸ δεύτερον ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ ἐκλέγονται ἐπιτιμον μέλος ὁ κ. Κ. Καραπᾶνος, ὑπουργὸς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἀρχαῖος πρόεδρος τοῦ Συλλόγου, ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ κ. κ. Γεώργιος Grienke, ὑποπρόξενος τῆς Γερμανίας ἐν Πετρούπολει καὶ Ἐρβέρτος Krüger, ἑλληνομαθὴς ἰατρός

ἐν Καινιξβέργῃ τῆς Πρωσίας. Τὸ δεύτερον ἐπίσης προτείνεται μέλος τακτικὸν ὁ κ. Π. Γεωργιάδης, δημοσιογράφος, ὅστις καὶ ἐκλέγεται, μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΠ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 14ῃ Φεβρουαρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΣΤ. ΒΡΑΧΑΜΗ, ἀντιπροέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῶν δύο τελευταίων γενικῶν συνεδριῶν, ἀπόντος τοῦ γενικοῦ γραμματέως, ἀναγινώσεται ὑπὸ τοῦ εἰδικεῦ ἢ ἀλληλογραφία, ἐν οἷς ἐπιστολὴ τοῦ κ. Παπαγεωργίου ἐπιμένοντος εἰς τὴν πρότασιν αὐτοῦ, ὅπως διὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ πρᾶσκειυζομένης «Ἠλέκτρας», προτιμηθῆ γερμανικὸν τυπογραφεῖον. Ἡ ἐπιστολὴ παραπέμπεται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ μετὰ συστάσεως τοῦ προεδρείου. Ἐξ ἀφορμῆς ἐπερωτήσεως καὶ συζητήσεων περὶ τῶν ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης λαμβανόμενων ὑπὸ μελῶν τοῦ Συλλόγου βιβλίων, ὁ κ. προεδρεύων παρατηρεῖ ὅτι πολυτάκων προεδρείων ὑπερβάσεις τοῦ κανονισμοῦ κατ' ἔθιμον, ληληθότως κατισχύσαν καὶ ἐγκριθέν σιωπηρῶς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου. Τὸ προεδρεῖον, ἵνα δώτῃ τέρμα εἰς τὰς ὑπερβάσεις ταύτας, ὑποβάλλει τὴν ἐξῆς ἐπίσημον δήλωσιν, ὁμοθύμως ἐπικροτηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου: «Πᾶν ἔθιμον μέχρι τοῦδε ἐπικρατήσαν παρὰ τὸν κανονισμόν καταργεῖται, τὸ δὲ προεδρεῖον ὑπισχεῖται ὅπως ἀπὸ τοῦδε ἐφαρμόξῃ ἀσυνήρητα κατὰ τὸς τύπους καὶ τὸ πνεῦμα τὰς διατάξεις τοῦ κανονισμοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη ἀντιβαίνωσι πρὸς ὑφισταμένην συνήθειαν». Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Σ. Καραγιαννίδης ἀνακοινοῦται τῷ Συλλόγῳ ὅτι, καθ' ὅς ἔχει ἀσφαλῆς πληροφορίας, πρὸ πολλῶν ἐτῶν πρόεδρος τις τῆς συντακτικῆς τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπῆς ἐγένετο πρόξενος ἑκατονταλήρου ζημίας, ἐκτυπώσας ἴδιον σύγγραμμα δαπάναις τοῦ Συλλόγου· ἐκλέγεται εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κ. κ. Θεοχαρείδου, Παναζίδου καὶ Ἀνδρεάδου πρὸς ἐξέλεξιν τῆς χρήσεως τοῦ ἔτους ἐκείνου. Εἶτα ὁ κ. Χρ. Παναζίδης ὑποβάλλει βραχὺ σημείωμα περὶ τοῦ Ἐδανθιδίου κληροδοτήματος ἔχον ἕξ δε: «Ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 10 Ἰαρίου ἐ. ἔ. ἐλέχθη ὅτι καὶ μετὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ὀριστικὴν ἔκβασιν τῆς κατὰ Μ.

Θεοφιλίδου περιπετειώδους δίκης οὐδὲν ὁ Σύλλογος ἔχει νὰ λάβῃ ἐκ τοῦ *Εὐανθίου κληροδοτήματος*. Ἀλλ' ἐπιμελής τῶν τε ἐκδεδομένων *πρακτικῶν* καὶ τῶν ἄλλων τοῦ Συλλόγου *ἀρχαίων ἀναδίφῃς* δικαιολογεῖ τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῇ συνεδρίᾳ ἐκείνῃ γενομένην *ἐνστασιν*.

» Ἡ αἰδίδιμος τοῦ Συλλόγου *εὐεργεῖς Εὐανθία Μ. Θεοφιλίδου* δι' ἐπιστολῆς αὐτῆς ἀπὸ 25 Ἀπριλίου 1874 ἀνήγγειλεν ὅτι κατέθηκεν ἐν τῇ Ἐθνικῇ τῆς Ἑλλάδος Τραπεζῆς, α') δραχμὰς παλαιὰς 10.400 (ν. δρ. 9.285) πρὸς 6 % ἐπὶ 16 ἔτη καὶ β') διάφορα χρεόγραφα διαρκοῦς καταθέσεως καὶ ἀξίας 12 χιλιάδων δραχμῶν, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅπως ὁ Σύλλογος ἰδρύσῃ Παρθεναγωγεῖον ἐν χώρᾳ ἀπόρω, ἀλλογλώτσω καὶ πολυανθρώπῳ, συντηρηθησόμενον ἐκ τοῦ ἐτησίου τόκου τῶν εἰρημένων κεφαλαίων (Περιοδ. Θ' σελ. 208 καὶ 273). Ὁ Σύλλογος ἀποδεξάμενος τὴν δωρεάν, κατὰ τὴν λήξιν τῆς προθεσμίας προέβη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐπιβληθέντος ὄρου μετὰ τὴν δήλωσιν τῆς Τραπεζῆς ὅτι *οἱ τόκοι τῆς καταθέσεως εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου* (ΚΑ' σελ. 244) καὶ λαβὼν τῷ 1891 διαφόρους πληροφορίας περὶ τινῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐπαρχιῶν ἐνέκρινεν ὅπως ἰδρυθῆ ἐν *Νικοπόλει (Καῤᾷ-χιοῤᾰ-Σαρμῆ)* τῆς ἐπαρχίας *Κολωνίας* τὸ *Εὐανθίου Παρθεναγωγεῖον* (ΚΒ' σελ. 735—136), ὅπερ καὶ ἐπὶ ἐξαετίαν συνετήρησεν.

» Ἀλλ' ὁ σύζυγος τῆς μακαρίτιδος *Μ. Θεοφιλίδης* ἀπὸ πολλῶν διαφιλονεικῶν τὴν προκειμένην κατάθεσιν ἐκίνησεν ἀγωγὴν κατὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2340 (1893) ὀριστικῆς καὶ τελεσιδικίου ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν εἰσέπραξε παρὰ τῆς Τραπεζῆς κατὰ μὲν τὸν Μάρτιον τοῦ 1894 τὴν χρηματικὴν κατάθεσιν τῶν 10.400 δραχμῶν (Ν. Δρ. 9.260), κατὰ δὲ τὸν Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1890 τόκους τοῦ κεφαλαίου τούτου ἐν ᾧ οὔτε προσεκλήθη, οὔτε συνήργησεν ὁ Σύλλογος εἰς τὴν δίκην ταύτην. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ εἰρημένῃ ἀποφάσει οὐδεὶς ἐγένετο λόγος περὶ τῶν πρὸ τοῦ 1890 τόκων τοῦ κεφαλαίου τούτου, ἀνεροχομένων εἰς Ν. Δρ. 8.914,24, ταύτας μὲν τότε παρέλαβεν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος (ΚΕ' σ. 6, 87—90 καὶ 100) δι' ἐπιστολῆς δὲ αὐτοῦ ἀπὸ 25ης Ἰουλίου 1894 ἀπήτησε καὶ τοὺς τόκους τῶν παρὰ τῇ Τραπεζῇ κατατεθειμένων χρεογράφων. Ἀλλ' ἡ Τράπεζα δι' ἐπιστολῆς αὐτῆς ἀπὸ 2/14 Αὐγούστου τοῦ

αὐτοῦ ἔτους ἀποστείλασα καὶ ἀντίγραφον ἐξωδίκου δηλώσεως καὶ διαμαρτυρίας τοῦ *Μ. Θεοφιλίδου* ὡς ἔχοντος ἰδίας ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν χρεογράφων τούτων ἐδήλωσεν ὅτι «πρὸς ἀπ' ἀλλαγὴν πάσης εὐθύνης τῆς ἡμετέρας Τραπεζῆς δὲν δυνάμεθα τὸ ἀντίτιμον τῶν εἰσπραχθέντων τοκομεριδίων νὰ ἀποδώσωμεν μῆτε πρὸς τὸν ὑμέτερον Σύλλογον μῆτε πρὸς τὸν *Μ. Θεοφιλίδην*, πρὶν λυθῆ δικαστικῶς καὶ ἐξωδίκως ἢ μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἐκείνου ὑφισταμένη διαφορά». (ΚΣ' σ. 6, 79 καὶ 83. Πρωτ. Σ. ἀρ. 172 τοῦ 1894). Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Σύλλογος θεωρῶν τὰ δίκαια αὐτοῦ προσβαλλόμενα ἀνέλαβε τὸν κατὰ τοῦ *Μ. Θεοφιλίδου* ἀγῶνα, ἀναθεῖς τὴν υπεράσπισιν εἰς τοὺς ἐν Ἀθῆναις διαπρεπεῖς δικηγόρους *Ε. Ψαρῶν* καὶ *Γ. Ἀραβαντινόν* (ΚΖ' σ. 87 καὶ 126), οἵτινες καὶ κατέσχον συντηρητικῶς τὰ παρὰ τῇ Τραπεζῇ εἰς χρεόγραφα κατατεθειμένα χρήματα, ἅπερ διεξεδίκει ὁ *Μ. Θεοφιλίδης*, ὑποχρεωθέντος τοῦ Συλλόγου νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸ κεντρικὸν ταμεῖον ὡς ἐγγύησιν τῆς κατασχέσεως ταύτης δύο χιλιάδας δραχμῶν (ΚΗ' σ. 92, 123 καὶ 125). Καὶ ἐξέδωκε μὲν ὑπὲρ τοῦ *Μ. Θεοφιλίδου* τὸ Πρωτοδικεῖον Ἀθηνῶν τὰς ὑπ' ἀριθ. 2083 (1898) καὶ 5777 (1900) ἀποφάσεις, ἀλλὰ τὸ Ἐφετεῖον Ἀθηνῶν ἐπὶ τῇ ἐφέσει τοῦ Συλλόγου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 593 (1901) ἀποφάσεως ἀνέτρεψε τὰς τοῦ Πρωτοδικείου ἀποφάσεις, υπεχρέωσε τὸν *Μ. Θεοφιλίδην* νὰ ἐπιστρέψῃ τῷ Συλλόγῳ ἐντόκως ἄς παρανόμως εἰσέπραξεν 11.590 δραχμὰς καὶ ἐπεκύρωσε τὰς εἰς χεῖρας τῆς Τραπεζῆς ἐνεργηθείσας συντηρητικὰς κατασχέσεις. Ὁ δὲ *Ἄρειος Πάγος* διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 123 ἀποφάσεως τῇ 12 Μαρτίου 1904 ἀπέριψε τὴν αἴτησιν ἀναιρέσεως τοῦ *Μ. Θεοφιλίδου*, καὶ ἐπεκύρωσε τὴν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἀπόφασιν τοῦ Ἐφετείου, διατάξας καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ παραβόλου. Κατὰ ταῦτα ἀριδῆλως καταφαίνεται ὅτι μένουσιν ἐν τῇ Τραπεζῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου αἱ εἰς χρεόγραφα ὑπὸ τῆς μακαρίτιδος *Εὐανθίας Θεοφιλίδου* κατατεθειμέναι δώδεκα χιλιάδες (12.000) δραχμαὶ καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν ἐπὶ τριάκοντα ἤδη ἔτη, δικαιούται δὲ ἴσως ὁ Σύλλογος ν' ἀπαιτήσῃ καὶ τὰς ἐπιδι-κασθείσας 11.590 δραχμὰς ἄς ἀδίκως ἐμέτρησεν ἡ Τράπεζα τῷ *Μ. Θεοφιλίδῃ*.

» Καὶ ἐντεῦθεν ὑποφώσκει ἡ βεβαία ἐλπίς ὅτι γινομένων ὡς τάχιστα τῶν καταλλήλων ἐνεργειῶν θὰ λειτουργήσῃ καὶ πάλιν τὸ *Εὐαν-*

θείον Παρθεναγωγείον εἰς μνήμην τῆς αἰο-
δίμου διαθέτιδος».

Συνεπεία τοῦ ὑπομνήματος τούτου τοῦ κ. Χρ. Παναζίδου ἀποφασίζεται ὅπως γραφῆ ἄμέτως πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ἐπιστολὴ σχετικὴ πρὸς τὸ ζήτημα τῶν χρεογράφων, παραπεμφθῆ δὲ τὸ ὑπόμνημα εἰς τὴν Κοινωνιολογικὴν τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπὴν πρὸς συζήτησιν καὶ γνωμοδότησιν ἐπὶ τοῦ νομικοῦ μέρους αὐτοῦ. Ἐπὶ τούτοις προτείνεται τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγεται μέλος ἀντεπιστέλλον ὁ κ. Ἀναστάσιος Χρησιδης, ἱατρός ἐν Μοναστηρίῳ, καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΠΑ'

(Εἰδικὴ τακτικὴ).

Τῆ 14ῃ Φεβρουαρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΣΤ. ΒΡΑΧΑΜΗ, ἀντιπροέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Εἶτα ὁ λόγος δίδεται τῷ κ. Χρ. Παναζίδῳ πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς ἀνακοινώσεως αὐτοῦ: «Περὶ τῶν ἐν τῷ Σοφιστῇ τοῦ Πλάτωνος φιλοσοφικῶν δογμάτων». Μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἀνακοινώσεως ὁ κ. προεδρεύων ἐκφράζει τὰς θερμὰς εὐχαριστίας τοῦ προεδρείου τῷ φερεπόνῳ ἑταίρῳ διὰ τὴν ἐμβριθῆ του πραγματείαν καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΠΒ'

(Ἐκτακτος γενικὴ).

Τῆ 21ῃ Φεβρουαρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀναβάλλεται. Ὁ κ. προεδρος ἀνακοινούμενος τὸν σκοπὸν τῆς συγκλήσεως τῆς ἐκτάκτου ταύτης συνεδρίας, ἀγγέλλει ὅτι ὑπεβλήθη ἀρμολίως τῷ Συλλόγῳ αἴτησις περὶ ζητήματος ἀναγομένου εἰς τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. Μετὰ μικρὰν συζήτησιν, ψηφοφορίας γενομένης, ἀποφασίζεται, συμφώνως τῇ προτάσει τοῦ κ. Γ. Ἀποστολίδου, ὅπως ἐξυκολουθήσῃ ἢ ἐπὶ τῆς οὐσίας τοῦ ζητήματος συζήτησις ἐν προσεχῇ ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ συγκαλουμένη συνῶδὰ ταῖς δικτάξεσι τοῦ 107ου άρθρου τοῦ Κανονισμοῦ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΠΡ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 7ῃ Μαρτίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται ὑπὸ τοῦ γεν. γραμματέως καὶ ἐπικυροῦνται μετὰ τινα παρατήρησιν τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Μεθ' ὃ ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία καὶ δὴ ἐπιστολὴ ἑλληνιστῆ γεγραμμένη τοῦ κ. E. Krüger, ἱατροῦ ἐν Καινιζβέργῃ, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους, ὡς καὶ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Σακελλαρίου ἐξ Ἀθηνῶν, ἀποκρούοντος τὰ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου κατ' αὐτοῦ παράπονα διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Πλάτωνος καὶ δηλοῦντος ὅτι οὐδὲ κατὰ κεραίαν ὑπερέβη τὰ κεκανονισμένα. Ὁ κ. Καραγιαννίδης προτείνει ὅπως, ὑπαρχούσης ἐκθέσεως τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν Σύλλογον τὸναντίον λεγούσης, παραπεμφθῆ καὶ ἡ τοῦ κ. Σακελλαρίου ἐπιστολὴ εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιτροπὴν πρὸς μελέτην. Τὴν πρότασιν ταύτην ὑποστηρίζων ὁ κ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι καὶ τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου βιβλιοθήκης ἀνατίθῃ τὴν μελέτην παντὸς πρὸς αὐτὴν σχετικοῦ ζητήματος εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν. Μεθ' ὃ ἀποφασίζεται ἡ παραπομπὴ τῆς ἐπιστολῆς εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην παρακαλουμένην ὅπως ἀποφανθῆ ὡς τάχος. Εἶτα ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τῆς αὐτῆς ἐπιτροπῆς, ἀγγελλούσης ὅτι ἀπεφάσισεν ἐν τῇ τελευταίᾳ συνεδρίᾳ ὅπως ἀναθέτῃ τὴν ἔκδοσιν τῶν Ὀμηρικῶν ἐπὶ τῶν Ἡθικῶν τοῦ Πλουτάρχου, κατ' ἐκλογὴν, εἰς τὸν κ. Γ. Χατζηδάκη, τοῦ Θουκυδίδου ἢ τῶν Ἡθικῶν τοῦ Βερναρδάκη, καὶ τῶν Ἡθικῶν Νικομαχείων εἰς τὸν κ. Μ. Εὐαγγελίδην, μετὰ τῆς παρακλήσεως ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἔκδοσιν ὅλων τῶν Ἡθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ Σύλλογος δέχεται παμψηφεί τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΠΔ'

(Τακτικὴ εἰδικὴ).

Τῆ 7ῃ Μαρτίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Εἶτα ὁ λόγος δίδεται τῷ κ. Χρ. Παναζίδῳ πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς πραγματείας αὐτοῦ «Πῶς

δύναται νὰ εἰσαχθῆ ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς μέθῃ παιδεύσει». Ὁ κ. Χρ. Παναζίδης διαλαβὼν ἐν προομίῳ περὶ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως, ἣν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους προσέλαβον αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἐν γένει μελέται ἐνεκα μάλιστα τῆς προϋούσης πολλαχρῶ τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἀποκαλύψεως ἀμυθῶν σπουδαιότητων ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν, κατέδειξε τὴν ἀνάγκην καὶ τῆς ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν γυμνασίῳ καὶ λυκείῳ εἰσαγωγῆς στοιχειώδους διδασκαλίας τῆς ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς καλλιτεχνίας. Ἐν ᾧ δὲ τὰ ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν συντεταγμένα διδασκτικὰ ἐγχειρίδια περιλαμβάνουσι στοιχειώδεις γνώσεις ἀναφερομένας εἰς μόνον τὸν ἀστικὸν καὶ ἰδιωτικὸν βίον τῶν δύο ἐγκρίτων τῆς ἀρχαιότητος λαῶν, ὁ κ. Χρ. Παναζίδης ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸν γενικῶς μορφωτικὸν σκοπὸν τῆς μέσης παιδείσεως, εἰς τὸ στάδιον τοῦ βίου ἐν γένει καὶ οὐχὶ εἰς ὠρισμένον ἐπιτήδευμα παρασκευαζούσης τοὺς νέους, δὲν θεωρεῖ ἐνταῦθα ἀναγκαίαν τὴν διαστολήν, ὡς συνήθως λέγεται, τῆς ἰδίως λεγομένης ἀρχαιολογίας ἀπὸ τε τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας καὶ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας καὶ προτείνει, ἄνευ προσθήκης νέων ὠρῶν εἰς τὰ ὑπέρορθα ἡμῶν προγράμματα, τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ εἰρημένου μαθήματος διὰ τῆς διαρρυθμίσεως καὶ βελτιώσεως τῆς διδασκαλίας τῆς καθολικῆς ἱστορίας, κηστιαμένης ταύτης ἀρχαιολογικωτέρας, ἵνα ἐν μὲν ταῖς κατωτέραις τῆς μέσης παιδείσεως τάξεσιν, ἔνθα καὶ ἡ ἡλικία εἶναι μνημονικωτέρα, ἐπικρατῆ ἡ ἐξωτερικῆ λεγομένη ἱστορία, ἦτοι ἡ τῶν πολέμων καὶ τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν, συναπτομένη, τοῦ χρόνου προϊόντος, μετὰ τῆς ἐκθέσεως πασῶν τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τῶν λαῶν, μετὰ δὲ τὴν ταύτης συμπλήρωσιν ἐν τῇ ἀνωτάτῃ τάξει διδάσκηται ἡ προτεινομένη ἀρχαιολογικὴ ἱστορία τῶν ἐλλήνων καὶ τῶν ρωμαίων περιλαμβάνουσα οὐ μόνον ἀπὸ πραγματικῆς καὶ θεωρητικωτέρας ἀπόψεως τὸν ἐξωτερικὸν βίον τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἰδιωτικὸν καὶ κοινωνικὸν αὐτῆς βίον, τὴν θρησκείαν, τὴν ἐπιστήμην, τὴν βιομηχανίαν καὶ τοὺς ἐν εἰρήνῃ πολιτικοὺς θεσμοὺς μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς καλλιτεχνίας.

Πρὸς τοῦτο δὲ ὁ κ. Χρηστος Παναζίδης ὑποβάλλει καὶ ἀναλυτικὸν διάγραμμα πρὸς

σύνταξιν διδασκτικοῦ ἐγχειρίδιου τοιαύτης ἀρχαιολογουμένης ἱστορίας τῶν ἐλλήνων καὶ ρωμαίων, ὅπερ διὰ περιορισμοῦ τῆς ὕλης εἰς τὰ ἀναγκαιότατα καὶ χρησιμώτατα, περιέχον ἐν καταλλήλῳ διατάξει σελίδας περὶ τὰς διακοσίας πεντήκοντα καὶ ἐν παραρτήματι κοσμούμενον ὑπὸ πολλῶν σχετικῶν εἰκόνων καὶ πινάκων, δύναται νὰ χρησιμεύτῃ πληρέστατα εἰς τὴν ἐγκύκλιον διδασκαλίαν, συμπληροῦν μὲν τὰς καὶ διὰ τῆς ἐρμηνείας τῶν ποιητῶν καὶ πεζογράφων παρεχομένας περὶ τοῦ ἀρχαίου βίου εἰδήσεις, γνωρίζον δὲ ἐπαρκῶς καὶ προσηκόντως εἰς τὴν εὐμαθῆ καὶ εὐέλπιδαν νεολαίαν, σύμπαντα τὸν ἀνθρωπιμὸν ἐκεῖνον, ὃν ἐκληροδότησεν ἡμῖν ὁ ἀείποτε νεάζων πατὴρ τοῦ νεωτέρου βίου, ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς καὶ ρωμαϊκὸς κόσμος.

Ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει θερμὰ συγχαρητήρια τῷ κ. Χρ. Παναζίδῃ διὰ τὴν ἐμβριθῆ καὶ ἐπίκαιρον ἀνακοίνωσιν αὐτοῦ, ἐν ἣ ἀνέλυσεν ἐπιτυχῶς θέμα, ὅπερ θὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἰδικιτέρας μελέτης ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις συγχροτηθησομένῳ διεθνείῳ ἀρχαιολογικῷ συνεδρίῳ. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΠΕ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 14ῃ Μαρτίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας καὶ τινὰ ὑπηρεσιακὰ ζητήματα, ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει τὸ δεύτερον ὡς τακτικὰ μέλη τοὺς ἐπομένους, ὧν τὰ ὀνόματα ἀγγελθέντα τὸ πρῶτον ἐν τῇ προηγουμένη συνεδρίᾳ ἐξ ἀβλεψίας δὲν ἐσημειώθησαν ἐν τοῖς πρακτικοῖς, τὸν κ. Ν. Μακροῖδην, ἱατρὸν, καὶ τοὺς κ. κ. Π. Κοσμίδην, δικηγόρον, καὶ Ἀχ. Καλεύραν, δημοσιογράφον, προτεινομένους ὑπὸ τῶν κ. κ. Πανταζίδου, Δημοπούλου καὶ Βιζουκίδου. Μυστικῆς ψηφοφορίας γενομένης γίνονται δεκτοί, μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΠΣ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 21ῃ Μαρτίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἀπόντος τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ καὶ

ἐπικυροῦνται. Εἶτα ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλο-
γραφία, ἐν οἷς ἔκθεσις τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς
διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ πρώτου
τόμου τοῦ Πλάτωνος ὑπὸ τοῦ κ. Σακελλαρίου
προτάσει δὲ τοῦ κ. Ἀνδρεάδου ἀποφασίζεται
ὅπως γένηται δεκτὴ ἡ ἔκθεσις τῆς Φιλολογ.
Ἐπιτροπῆς, γραφῆ δὲ ἐπιστολῆ τῷ κ. Σακελ-
λαρίου πρὸς ἐξακολουθήσιν τῆς διακοπέσεως
ἐκτυπώσεως, ἀνακοινουμένων αὐτῶ ταυτοχρό-
νως τῶν συστάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς· ἐπιστολῆ
τοῦ καθηγ. τοῦ κ. Ἰωάν. Ἐδαγγελίδου, ἀγγέλλον-
τος ὅτι ὁ ἐν Λαμίᾳ καθηγητὴς κ. Κ. Ζουζα-
κίδης ἀποστέλλει τῷ Συλλόγῳ πρὸς κρίσιν
χειρόγραφον συλλογὴν γραμματικῶν ἀσκήσεων.
Ἡ συλλογὴ αὕτη παραπέμπεται εἰς τὴν Φι-
λολογικὴν Ἐπιτροπὴν διὰ τὰ περαιτέρω.
Μεθ' ὃ προτάσει τοῦ προεδρείου, ἐκλέγεται
παμπήφει τρίτος ἀντιπρόσωπος τοῦ Συλλόγου
εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὸν συνέδριον
ὁ διακρηπὴς ἐταῖρος κ. Α. Μordtman,
πρόεδρος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς.
Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ἐν τέλει ὅτι ὁ γενι-
κὸς διευθυντὴς τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν ἀξιό-
τιμος κ. Ἰωάννης Πεσμαζόγλου ἐδήλωσεν
διὰ τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ Πρεσβευτοῦ
τῆς Ἑλλάδος, ὅτι προσφέρει ἀτομικῶς ἐτή-
σιον τακτικὸν ἐπίδομα ἐκ δέκα λιρῶν τουρκι-
κῶν, ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Συλλόγου. Ἀπο-
φασίζεται ἡ ἔκφρασις θερμῶν εὐχαριστιῶν ἐπὶ
τῇ γενναίᾳ δωρεᾷ καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΠΖ'

(Τακτικὴ εἰδική)

Τῆ 28ῃ Ματίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν
πρακτικῶν τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνε-
δρίας ὁ λόγος δίδεται τῷ κ. Ἀναστασίῳ
Χρησιδῆ, ἱατρῶ, πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς πραγ-
ματείας αὐτοῦ, «περὶ ζωϊκῆς καὶ φυ-
τικῆς διαίτης καὶ τῆς σημασίας
αὐτῆς ἐν ὑγιείᾳ καὶ ἀσθενείᾳ πάσαι
καὶ νῦν». Μετὰ μακρὰν ἀνάπτυξιν τοῦ
θέματος τούτου κατέληξεν ὁ κ. Χρησιδῆς εἰς
τὰ ἐπόμενα συμπεράσματα. Ὁ ὑγιὴς ἄνθρω-
πος φυσιολογικῶς καὶ ἀνθρωπολογικῶς ὁ
παμφάγον, κατῆρξατο πάντως διὰ τῆς φυ-
τικῆς διαίτης καὶ ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν αἰώ-
νων προσοικειούμενος πρὸς τὸ ἕδραρον καὶ
κλίμα, ἐν ᾗ ἔλαχε μοῖρα τῆς γῆς, μετέβλε

τὴν δίαιταν ταύτην καὶ κατέληξεν ὀρμεμφύ-
τως εἰς τὴν μικτὴν, δυναμογόνον ἅμα καὶ
πλαστικὴν, ἐν ᾗ σήμερον παρ' ὅλας τὰς ἐπι-
μόνους τῶν ἀποκλειστικῶν φυτοφάγων ἀντιρ-
ρήσεις κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμμένει. Ἡ δίαιτα
αὕτη ἐν τε ὑγιείᾳ καὶ ἀσθενείᾳ, παρὰ μὲν
τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν πεί-
ρας, παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις καὶ ἐκ λόγων
φυσιολογικῶν καὶ παθολογικῶν, καθιερώθη ὡς
ἡ μόνη δι' αὐξομιώσεως τῆς ποιότητος ταύ-
της ἡ ἐκείνης τῆς τροφῆς ἀρμόζουσα.

Τὸ φυτικὸν στοιχεῖον εἰδικώτερον ἐν πολ-
λοῖς νοσήμασι καὶ εἰς μείζονα ἀναλογίαν ἐν
τῇ μικτῇ τροφῇ, ἔνεκα τῶν φυσιολογικῶν
αὐτοῦ ἰδιοτήτων καὶ μάλιστα τῆς ἥττονος
παρὰγωγῆς τοξινῶν, ἐν τῇ ἀμύνη τοῦ ὄρ-
γανισμοῦ, ἐμμέσως συναντιλαμβάνεται τῶν
ἐν ἡμῖν τοξινικῶν ὀργάνων τῶν ἐξουδετεροῦν-
των ἢ καταστρεφόντων τὰς τοξίνας, ἥτοι τὰ
δηλητηριώδη ὑπολείμματα τῆς θεμελιώδους
λειτουργίας τοῦ ὀργανισμοῦ, τῆς θρεπτικῆς,
ἐν ὑγιείᾳ δὲ καὶ ἐν μέτρῳ τῶν προσήκοντι, κατὰ
τὴν ἀδιάκοπον φυσιολογικὴν ἀναπαραγωγὴν
τῶν εἰρημένων ὑπολειμμάτων, δραστηρίως
συντελεῖ εἰς τὴν ἰσορροπίαν καὶ ἰσότηταν τῶν
χυμῶν, κατὰ τὸν Ἱπποκράτην, εἰς τὴν συμ-
μετρίαν τῶν φυτικῶν δυνάμεων πρὸς ἀλλή-
λας κατὰ τὸν Γαληνόν, κατὰ δὲ τὸν κ. Χρη-
σιδῆν εἰς τὴν τοῦ αἵματος κάθαρσιν καὶ ἀγνό-
τητα, ἥτοι τὴν ὑγιειαν, ἣς ἄνευ, κατὰ τὸν
ποιητὴν Ἀρίφρονα, «οὔσι εὐδαίμων», μετ'
αὐτῆς δὲ «ιέθηλε πάντα καὶ λάμπει χαρίων
ἔαρι». Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει
διὰ θερμῶν φράσεων τὰς εὐχαριστίας τοῦ
προεδρείου τῷ κ. Χρησιδῆ, ὅστις πολλάκις
καὶ τὴν προεδρικὴν ἔδραν καὶ τὸ ἐπιστημονι-
κὸν βῆμα τοῦ Συλλόγου ἐκόσμησε· καὶ λύει
τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΠΗ'

(Τακτικὴ γενική)

Τῆ 4ῃ Ἀπριλίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προη-
γουμένης συνεδρίας καὶ ἐπικυροῦνται. Εἶτα ὁ
γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ἀλληλο-
γραφίαν. Αἱ αἰτήσεις τῶν σχολῶν Κρήνης καὶ
Βατούσης Λέσβου γίνονται δεκταί, ἡ δὲ ἐπι-
στολὴ τοῦ κ. Γ. Βερναρδάκη, ἀποδεχομένου
ὑπὸ τινος ὄρους τὴν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἀνα-

θεθείσαν αὐτῷ ἔκδοσιν τοῦ *Θουκυδίδου* διὰ τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην, παραπέμπεται τῇ Φιλ. Ἐπιτροπῇ. Σχετικῶς πρὸς τὴν αἴτησιν τοῦ κ. *Πάρκερ*, προμηθευτοῦ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὁξωνίας (Oxford) παρατηρεῖ ὁ κ. *πρόεδρος* ὅτι οἱ αἰτούμενοι τόμοι τοῦ Περιοδικοῦ ἀποσταλήσονται δωρεὰν εἰς τὴν ἐν λόγῳ πανεπιστημιακὴν βιβλιοθήκην. Εἶτα ὁ κ. *πρόεδρος* ἐπὶ τῇ ἐπάνοδῳ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Α' ἐν Ἀθήναις Διεθνoῦς Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου, ἐν ᾧ μετὰ τῶν κκ. *Καραπάνου* καὶ *Mordtman* ἀντεπροσώπευσε τὸν Ἑλλήν. Φιλ. Σύλλογον, ὑποβάλλει τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ χαρακτηρίζων εὐτυχεστάτην μὲν τὴν ἰδέαν τῆς συγκροτήσεως τοῦ Συνεδρίου, ἐπιτυχεστάτην δὲ καὶ τὴν διεξαγωγὴν αὐτοῦ. Ὁ κ. *Ἀνδρεάδης* νομίζει ὅτι διερμηνεύει τὴν γνώμην τοῦ Συλλόγου ἐκφράζων θερμὰς εὐχαριστίας τῷ κ. *πρόεδρῳ*, ὅστις ἰδιαιτέρον ἀνέλαβε ταξείδιον, ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ τὸν Σύλλογον, παρακαλεῖ δὲ ὅπως αἱ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου ἐκφρασθῶσιν ἐπισήμως καὶ εἰς τοὺς ἐτέρους δύο ἀντιπροσώπους αὐτοῦ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ κ. *Mordtman*. Ἡ πρότασις ἐγένετο δεκτὴ. Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς *μέλη τακτικά* τοῦ Συλλόγου οἱ κκ. *Νικόλαος Παναζόπουλος*, *Πέτρος Πετρίδης* καὶ *Ἀναστάσιος Ἀρνόπουλος*, ἔμποροι, καὶ ὁ θεοφ. ἐπίσκοπος *Ἐλαίας* κ. *Ἀγαθάγγελος*, ἀρχιερατικῶς προϊστάμενος τοῦ *Πέραν*, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κκ. *Βραχάμη*, *Δημοπούλου* καὶ *Βιζουκίδου* καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΠΘ'

(Ἐκτακτος εἰδική)

Τῇ 4ῃ Ἀπριλίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικά* τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας. Μεθ' ὃ ὁ λόγος δίδεται τῷ κ. *Ἰαροδάνῳ Καρολίδῃ*, ὅστις ἀναγινώσκει ἀπὸ τοῦ βήματος *επιστημονικὴν μελέτην* «*Περὶ τῶν Θεοφράστου τοῦ φιλοσόφου ἠθικῶν χαρακτηριστικῶν*». Ὁ κ. *πρόεδρος* μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἀναγνώσεως ἐκφράζει τῷ ἀκαμάτῳ συνεργάτῃ κ. *Ι. Καρολίδῃ* τὰς θερμὰς τοῦ *προεδρείου* εὐχαριστίας καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΛ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῇ 25ῃ Ἀπριλίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικά* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας. Μεθ' ὃ ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει *ἐπιστολὴν* τοῦ κ. *Πολυβ. Δημητρακοπούλου*, ἀγγέλλοντος τὴν *προσεχῇ* ἔκδοσιν μεγάλου λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ παρακαλοῦντος τὸν Σύλλογον ὅπως ἀποστείλῃ αὐτῷ, πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου, τὰ ἐκδοθέντα ἐκ τῆς γλωσσικῆς ὕλης τοῦ Ζωγραφείου διαγωνίσματος, ὡς καὶ τὰ μὴ ἐκδοθέντα χειρόγραφα ἐπὶ ἠγγυμένη ἐπιστροφῇ. Ἀποφασίζεται ὅπως ἀποσταλῶσιν αὐτῷ μόνον τὰ πολλαπλᾶ ἐκ τῶν πρώτων, ἵνα μὴ καταστραφῶσιν αἱ ὑπάρχουσαι πλήρεις σειραί, συσταθῇ δὲ αὐτῷ ἀρμοδίως ὅπως ἀναφέρῃ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τὴν πηγὴν ἐξ ἧς ἤρυσάτο τὴν ὕλην. Εἶτα ἀγγέλλονται αἱ *δωρεαὶ* τῶν κ. κ. *Κορδελλᾶ*, ἀποστέλλοντος ἐξ Ἀθηνῶν ἀνά ἕν ἀντίτυπον τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, καὶ τοῦ κ. *Σ. Χρηστίδου*, προσφέροντος *τριάνκοντα μουσικά τεμάχια*. Ἀποφασίζεται ὅπως ἐκφρασθῶσι τοῖς *δωρηταῖς* αἱ δέουσαι εὐχαριστίαι. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. *πρόεδρος* ἀγγέλλει ὅτι κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ τὸ *προεδρεῖον*, ἔχον ὑπ' ὄψιν ἀποφασιστὸν τοῦ Συλλόγου, ληφθεῖσαν ἐν τῇ τακτικῇ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 22ας Νοεμβρίου π. ε. ἄτμενον ἀπεδέξατο τὴν εὐγενῆ προσφορὰν τῆς φιλοτίμου καὶ διακρινόμενης ἑλληνίδος καλλιτέχνιδος κυρίας *Νίνας Φωκᾶ*, ἀποφοίτου τοῦ Ὁδείου Παρισίων, καὶ διωργάνωσεν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου συναυλίαν, συγκεντρώσασαν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τὰ ἐκλεκτότερα στοιχεῖα τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, καὶ διεξαχθεῖσαν ὑπὸ πᾶσιν ἔποψιν ἐπιτυχῶς. Ὁ κ. *πρόεδρος* προτείνει ὅπως ἐκφρασθῶσιν ἐγγράφως αἱ εὐκρινεῖς τοῦ Συλλόγου εὐχαριστίαι πρὸς τὴν κ. *Φωκᾶ*, ἥτις μόνον δι' εὐγενεῖς σκοποὺς χρησιμοποιοῖ τὸ καλλιτεχνικὸν αὐτῆς τάλαντον, καὶ ἥτις τοσαύτην συμπάθειαν ἐπέδειξατο πρὸς τὸν Σύλλογον. Τὴν πρότασιν ταύτην ὁμοθυμῶς ἀποδέχεται ὁ Σύλλογος. Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς *μέλη τακτικά* τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. *Χρ. Δάλλας*, ἰατρός, *Χαραλ. Σιμόπουλος* καὶ *Ἰωάννης Μεσσαλᾶς*, γραμμα-

τείς τοῦ προξενικοῦ γραφείου τῆς Ἑλλ. Β. Πρεσβείας, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Βραχάμη, Δημοπούλου καὶ Βιζουκίδου· εἶτα ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγονται ὡς μέλη τοῦ Συλλόγου *τακτικὰ* οἱ κ. κ. Νικόλ. Πανταζόπουλος, Πέτρος Πετρίδης, καὶ Ἀναστάσιος Ἀρονόπουλος, ἔμποροι, καὶ ὁ θεοφ. ἐπίσκοπος Ἐλαίας κ. Ἀγαθάγγελος, ἀρχιερατικῶς προϋστάμενος τοῦ Πέραν. Ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΉΓ'

(Ἐκτακτος γενική.)

Τῆ 27ῃ Ἀπριλίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Μετὰ ταῦτα μὴ ὑπαρχούσης ἀλληλογραφίας, ἀναγινώσκονται αἱ ἐήσεις ἐκθέσεις τῶν ἐπομένων διαρκῶν τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπῶν·

α' Τῆς Φιλολογικῆς ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. Δεων. Μαλαιάκη, β' τῆς Βιολογικῆς ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. Π. Τιβερίου καὶ γ' τῆς Κοινωνιολογικῆς ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. Περ. Βιζουκίδου.

Αἱ ἐκθέσεις αὗται, γίνονται μετὰ τινος παρατηρήσεις, παμψηφεί δεκταί. Εἶτα ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον, ὡς μέλος *τακτικῶν* ὁ κ. Αὐρῆλιος Σπαθάρης, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Ἀποστολίδου, Δημοπούλου καὶ Βιζουκίδου· τὸ δεύτερον δὲ ἀγγέλλονται καὶ ἐκλέγονται οἱ κ. κ. Χρῆστος Δάλλας, ἰατρός, Χαράλαμπος Σιμόπουλος καὶ Ἰωάννης Μεσσαλᾶς· καὶ ἐπὶ τούτοις λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΉΒ'

(Ἐκτακτος γενική.)

Τῆ 29ῃ Ἀπριλίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀναγινώσκονται ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Παχίικου, γραμματέως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ Περ. Βιζουκίδου, γραμματέως τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, αἱ ἐτήσιοι ἐκθέσεις τῶν ἐπιτροπῶν τούτων, αἵτινες γίνονται παμψηφεί δεκταί. Μεθ' ὅ ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγεται μέλος τοῦ Συλλόγου *τακτικῶν* ὁ κ. Αὐρῆλιος Σπαθάρης, καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΉΓ'

(Ἐκτακτος γενική.)

Τῆ 6ῃ Μαΐου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται. Εἶτα συμφώνως τῷ 28ῳ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ ἀναγινώσκονται αἱ ἐτήσιοι ἐκθέσεις τῶν κοσμητόρων ὑπὸ τῶν κ. κ. Στ. Βραχάμη, ἀντιπροέδρου, Α. Δημοπούλου, γεν. γραμματέως, Π. Βιζουκίδου, εἰδικοῦ γραμματέως, Ἰ. Ἀσπριώτιου, ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης καὶ Α. Μαζαράκη, λογιστοῦ. Μετὰ τινος παρατηρήσεις αἱ ἐκθέσεις αὗται γίνονται δεκταί ὑπὸ τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ὁ κ. Π. Καμπανάκης, β' ἀντιπρόεδρος, καὶ Δ. Μηλιώτης, ταμίας, δὲν ὑπέβαλον εἰσέτι τὰς οἰκειάς ἐκθέσεις· καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΉΔ'

(Ἐκτακτος γενική.)

Τῆ 8ῃ Μαΐου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Ἀναβληθείσης τῆς ἀναγνώσεως τῶν *πρακτικῶν* τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ὁ κ. πρόεδρος προσκαλεῖ τὰ παριστάμενα μέλη τοῦ Συλλόγου ὅπως προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν κοσμητόρων τοῦ ΜΕ' Συλλ. ἔτους (1905-1906). Γενομένων ἀλλεπαλλήλων μυστικῶν ψηφοφοριῶν πρὸς ἐκλογὴν κοσμητόρων, ὡς τοιοῦτοι ἀνεδείχθησαν διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας οἱ κ. κ. Χρ. Χατζηχρήσιου, πρόεδρος, Στυρ. Καραγιαννίδης, α' ἀντιπρόεδρος, Π. Ἰατρούπουλος, β' ἀντιπρόεδρος, Περ. Βιζουκίδης, γενικὸς γραμματεὺς, Δ. Βαρσάμης, εἰδικὸς γραμματεὺς, Ἀνθ. Μαζαράκης, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης, Π. Τσελένης, λογιστής, καὶ Δ. Μηλιώτης, ταμίας. Πρὸς τούτοις ἐξελέγησαν διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας μέλη μὲν τῆς ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς οἱ κ. κ. Ε. Α. Κολάσης, Γ. Παχίικος καὶ Ὁδ. Ἀνδρεάδης, ἀντιπροσωπευτικὸν δὲ μέλος τοῦ Συλλόγου παρὰ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. Σπ. Καραγιαννίδης. Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἡ ἐκλογὴ τῶν ἐπιμελητῶν τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ φυσιογραφικῶν συλλογῶν ἀναβληθήσεται κατ' ἀνάγκην εἰς προσεχῆ συνεδρίαν, διότι αἱ οἰκεῖαι ἐπιτροπαί, καίπερ ἐγκαίρως προσκλη-

θείσαι, δὲν ὑπέδειξαν εἰσέτι τὰ κατάλληλα πρόσωπα. Εἶτα ἐκφράζει τὰς θερμὰς εὐχαριστίας τοῦ προεδρείου πρὸς τὰ παριστάμενα μέλη διὰ τὸ πρὸς τὸν Σύλλογον ἐνδιαφέρον καὶ τὴν πρὸς τὸ προεδρεῖον ἐμπιστοσύνην αὐτῶν καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ, ΑΥΓΕ'

(Ἐκτακτος γενική),

Τῆ 18ῃ Μαΐου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο προηγουμένων συνεδριῶν. Εἶτα ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς ἀλληλογραφίας. Ἐν πρώτοις γίνεται δεκτὴ ἡ ἐπιστολὴ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, προτεινούσης τάδε: 1) ὅπως πρκακληθῆ ὁ κ. Γ. Βερονιάδης νὰ μὴ ἐπιμείνη ἐπὶ τῆς ὑποβληθείσης αἰτήσεως ὅπως ἡ ἀμοιβὴ αὐτοῦ διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Θουκυδίδου* ὀρισθῆ εἰς ἑκατὸν φράγκα χρυσᾶ δι' ἕκαστον τυπογραφικὸν φύλλον, διότι τοῦτο ἀντιβαίνει πρὸς τὸ πρόγραμμα τῆς *Ζωγραφείου βιβλιοθήκης*. Ἡ διὰ τὸν μακκρίτην *Ἰωάν. Παναγιώδη* ἄλλοτε γενομένη ἐξαίρεσις ἐπεβάλλετο τότε ἕνεκα τῆς μεγάλης τοῦ χρυσοῦ ὑπερτιμῆσεως· 2) ὅπως ἐμμείνη ὁ Σύλλογος ἐν τῇ ἀποφάσει αὐτοῦ, παρακαλῶν τὸν κ. Γ. Χατζιδάκη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἔκδοσιν τῶν *Ὀμηρικῶν ἐπῶν* καὶ ἀποστείλῃ τμῆμα τοῦλάχιστον τῆς ἐργασίας αὐτοῦ πρὸ τῆς λήξεως μιᾶς πενταετίας· 3) ὅπως ὁ Σύλλογος ἐπιτρέψῃ τὴν κατὰ ὀκτῶ τυπογραφικὰ φύλλα αὐξήσιν τῶν δύο πρώτων τόμων τοῦ *Πλάτωνος*, ἄνευ σχετικῆς αὐξήσεως τῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἐκδότου, συστήσῃ ὁμοῦς αὐστηρῶς τῷ τελευταίῳ τούτῳ ὅπως ἀποφύγῃ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ὑπέρβασιν τῶν ὑπὸ τοῦ προγράμματος τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης* δι' ἕκαστον τόμον ἀκριβῶς ἀρξαμένων τυπογραφικῶν φύλλων. Δεκταὶ γίνονται ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Συλλόγου αἱ ἐξῆς αἰτήσεις: 1) τῆς Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν, παρακαλούσης ὅπως ἀποσταλῆ αὐτῇ ἡ σειρὰ τῆς *Ζωγραφείου βιβλιοθήκης* χάριν τῆς ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας ταύτης συντηρουμένης σχολικῆς βιβλιοθήκης· 2) τῆς ἐφορείας τῶν σχολῶν Φοινικίου τῆς ἐπαρχίας *Παραμυθίας*, αἰτουμένης τοὺς *χάρτας Ζαφειροπούλου*, καὶ 3) τοῦ ἱατροῦ κ. *Ἀν. Χρησίδου*, αἰτουμένου τὴν ἄδειαν ὅπως δημοσιεύσῃ ἐν τῷ *Ἡμερολόγιῳ* τῶν

Ἑθνικῶν Φιλανθο. Κατασημάτων τὸ πρῶτον μέρος τῆς περὶ «*Ἱατρικῆς Ἀρχαιολογίας*» ἐν εἰδικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ γενομένης ἀνακοινώσεως αὐτοῦ. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ, ΑΥΓΖ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 23ῃ Μαΐου 1905

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκειται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματεῦς ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Συλλογου. Καὶ ἡ μὲν ἐπιστολὴ τοῦ ἐκ *Μυυλήνης* δικηγόρου κ. *Βλαχοπούλου*, ἀντιπροσώπου τοῦ διεθνοῦς συνδέσμου πρὸς διάδοσιν κοινῆς ἐπιβιοθητικῆς γλώσσης, παραπέμπεται τῇ φιλολογικῇ ἐπιτροπῇ, ἡ δὲ αἴτησις τῆς κ. *Σαντοριναίου*, παρακαλούσης ὅπως παραχωρηθῆ αὐτῇ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου πρὸς τέλεισιν τῆς ἐτησίας τοῦ ὑπ' αὐτῆς διευθυνομένου Ἑλληνογαλλικοῦ παρθεναγωγείου τελετῆς, γίνεται δεκτὴ Μετὰ σύσκεψιν καὶ ἀπόφασιν ἐπὶ τινῶν ὑπηρεσιακῶν ζητημάτων, λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ, ΑΥΓΖ'

(Ἐκτακτος γενική).

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΕΛΕΤΗ

Τῆ 29ῃ Μαΐου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Ἐπινεύσει τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ ἐπευλογοῦντος τὴν τελετὴν *Ὀικουμενικοῦ Πατριάρχου* κ.κ. *Ἰωακείμ τοῦ Γ'* ὁ πρόεδρος κ. *Χρ. Χατζηχρήστου*, κηρύττει τὴν ἐναρξιν τῆς συνεδρίας, ἐν ἣ παρίστανται πάντα τὰ μέλη τοῦ προεδρείου, καὶ πολλὰ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, πρὸς τούτοις δὲ ἡ Α. ἐξ. ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος κ. *Ἰωάννης Γρουπάρης*, οἱ σεβασμ. Συνοδικοὶ μητροπολίται, *Σηλυβρίας Διονύσιος* καὶ *Γάνου* καὶ *Χώρας Κωνσταντῖνος*, οἱ πανιερώτατοι μητροπολίται *Ἀγχιάλου Βασίλειος* καὶ *Μογλενῶν Ἀνθίμος*, οἱ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι *Ἐλαίας Ἀγαθάγγελος* καὶ *Παμφίλου Μελισσηνός*, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Παναγίου Ταφου ἀρχιμ. *Γλυκέρσιος*, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Ὄρους *Σινᾶ*

Πρωτοσύγκελλος κ. Δανιήλ, ὁ ἐκ τῶν ἱερέων τῆς Ρωσικῆς Πρεσβείας κ. Ἰωάννης Γοβιάδ-
δόβσκη, ὁ διευθυντῆς τοῦ Ρωσικοῦ Ἀρχαιολο-
γικοῦ Ἰνστιτούτου κ. Θ. Οὐσπένσκη, μετὰ
τοῦ γραμματέως τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Ρ. Δέ-
περ, ἀντιπρόσωποι τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς,
πολλῶν Συλλόγων καὶ Ἀδελφοτήτων, ὡς καὶ
πλείστα μέλη τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ φιλολο-
γικοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας τῆς
πρωτευούσης. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ γενικοῦ
γραμματέως ἀνάγνωσιν τῶν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ
Συλλόγου ἀποσταλέντων *συγχαρητηρίων γραμ-
μάτων*, ὁ μὲν πρόεδρος κ. Χρ. Χατζηχρήστου
ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῶν κατὰ τὸ ΜΔ'.
Συλλογικὸν ἔτος *πεπραγμένων*, ὁ δὲ νέος πρῶ-
τος ἀντιπρόεδρος κ. Σπυρίδων Καραγιαννίδης
ἀνακοινοῦται, συμφώνως τῷ 117ῳ ἄρθρῳ
τοῦ Κανονισμοῦ, *ἐπιστημονικὴν πραγματείαν*
«*Περὶ τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα.*»

Εἶτα ἡ Α. Θ. Παναγιώτης ὁ Οἰκουμενικὸς
Πατριάρχης, ἐκφράζων διὰ βραχέων τὴν
εὐαρέσκειαν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διὰ
τὴν κατὰ τὸ λῆξαν Συλλογικὸν ἔτος ἀθού-
τως καὶ λυσιτελῶς συντελεσθεῖσαν σοβαρὰν
ἐργασίαν, παρακαλεῖ ὅπως ἡ δέουσα πάντοτε
καταβάλληται ἐν τῷ Συλλόγῳ μέρημα περὶ
τὴν σπουδὴν τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, κατὰ
τοὺς τελευταίους ἰδίως αἰῶνας, καὶ εὐχεται τῷ
Συλλόγῳ *αἰσίαν καὶ ἀπρόσκοπιον τὴν περαι-
τέρω σταδιοδρομίαν*, ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς πᾶσαν δυ-
νατὴν ἀρωγὴν ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριαρχείου. Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. πρόεδρος
ὑποβάλλει τὴν *εὐγνωμοσύνην* καὶ τὰς *θερμὰς*
τοῦ Συλλόγου *εὐχαριστίας* τῇ τε Α. Θ. Π.
τῷ Οἰκουμεικῷ Πατριάρχῃ διὰ τὴν πατρι-
κὴν καὶ φιλόστοργον μέρησαν, καὶ τῇ Α. Ε.
τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος διὰ τὸ πολυμε-
ρὲς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου διαφέρον καὶ λύει
τὴν συνεδρίαν.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Λ. ΜΑΛΑΤΑΚΗ

Ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΓΑ' ἑκτακτον
γεν. συνεδρίαν τῆς 27ης Ἀπριλίου 1905.

Φίλοι ἑταῖροι,

Ἡ Φιλολογικὴ τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπὴ
κατὰ τὸ λῆγον ἤδη Συλλογικὸν ἔτος κατήρ-

τισε τὸ προεδρεῖον αὐτῆς ἐκλέξασα πρόεδρον
μὲν τὸν κ. Ἀλ. Ζαμαρίαν, γραμματέα δὲ τὸν
κ. Α. Μαλατάκην. Συνεκρότητε δέκα καὶ τέσ-
σαρας ἐν ὄλῳ συνεδρίας, καθ' ἃς τὰ πλείστα
τῶν μελῶν αὐτῆς τακτικῶς παρευρίσκοντο
καὶ ἐν πλήρει ὁμονοίᾳ συνεζητήθησαν διάφορα
ζητήματα καὶ διάφοροι ἐλήφθησαν ἀποφάσεις.
Αἱ ἐργασίαι τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ ἔτος
τοῦτο περιστράφησαν κυρίως εἰς ζητήματα
ἀφορῶντα τὴν ἔκδοσιν ἐλλήνων συγγραφέων
τῆς Ζωγραφείου Ἑλλην. Βιβλιοθήκης. Εἶχον
ἀνατεθῆ εἰς μὲν τὸν κ. Π. Παπαγεωργίου ἡ
ἔκδοσις τοῦ Σοφοκλέους, εἰς τὸν κ. Ἀν. Ζάκαν
ἡ τοῦ Ἀνσίου καὶ εἰς τὸν κ. Σπ. Μωραΐτην ἡ
τοῦ Πλάτωνος. Ἦδη ὁ κ. Σπ. Μωραΐτης
παρεσκεύασεν ὕλην διὰ τὸν Α' τόμον τοῦ
Πλάτωνος καὶ ἡ ἐκτύπωσις αὐτοῦ ἤρξατο ἐν
τῷ τυπογραφείῳ τοῦ κ. Σακελλαρίου. Καὶ ὁ
κ. Π. Παπαγεωργίου ἀνήγγειλεν ἤδη ὅτι ἡ
ὕλη τῆς ὑπ' αὐτοῦ παρασκευαζομένης ἐκδό-
σεως εἶναι ἐτοιμῆ, προτείνων μάλιστα ὅπως
πρὸς ἐκτύπωσιν αὐτῆς προτιμηθῆ γερμανι-
κὸν τυπογραφεῖον. Ἐπ' ἴσης καὶ ὁ κ. Ἀν.
Ζάκας ἀνήγγειλεν ὅτι ὅσον οὖπω θὰ ἔχη
τετελεσμένην τὴν ἀνατεθεισάν αὐτῷ ἐργα-
σίαν, προτείνων ὅπως ἡ ἔκδοσις τοῦ Ἀνσίου
γένηται εἰς δύο τόμους ἐκ τυπογραφικῶν φύλ-
λων εἴκοσι καὶ πέντε ἐκατέρου συμπεριλαμβα-
νομένων καὶ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ ρήτορος.
Ἐπὶ τῶν προτάσεων τούτων τοῦ κ. Ἀν. Ζάκα
ἀπεφασίσθη ὅπως προστεθῶσιν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ
προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Ἑλλην. Βι-
βλιοθήκης ὀριζόμενα τριάκοντα καὶ πέντε τυ-
πογραφικὰ φύλλα ἕως δέκα καὶ πέντε τοιαῦτα,
τῶν ὁποίων τὴν δαπάνην νὰ ἀναλάβῃ ὁ Σύλ-
λογος, χωρὶς ὅμως ὁ ἐκδότης νὰ ἀμειφθῇ
ἰδιαίτερος διὰ τὴν πρόσθετον ταύτην ἐργα-
σίαν. Τὸ ζήτημα τῆς ἐκτύπώσεως τῶν συγ-
γραφέων τῆς Ζωγραφείου Ἑλλ. Βιβλιοθήκης
ἐπὶ πολὺ ἀπησχόλησε τὴν Φιλολ. Ἐπιτρο-
πὴν, ἥτις καὶ εἰς ἐιδικὴν ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς
ἐπιτροπὴν τὴν ἐξέτασιν ταύτην ἀνέθηκεν. Ἀπε-
φάσισε δὲ ὅπως προβῆ εἰς τὴν σύνταξιν νέου
συμβολαίου καὶ τὴν διατύπωσιν ὄρων, καθ' οὓς
εἰς τὸ ἐξῆς νὰ γίνωνται αἱ ἐκδόσεις αὗται.

Τὴν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ πολὺ ἐπίσης ἀπησχό-
λησε τὸ ζήτημα τῆς ἐξευρέσεως ἀνδρῶν ἐπι-
στημόνων, εἴτινες νὰ ἀναλάβωσι τὴν ἔκδοσιν
τῶν ὑπολειπομένων συγγραφέων τῆς Ζωγραφ.
Ἑλλην. Βιβλιοθήκης. Πρὸς τοῦτο ἐβολιδό-
σκόπησε καὶ τὰς γνώμας διαπρεπῶν τοῦ ἐν
'Αθήναις Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καθηγητῶν

προέβη δὲ εἰς ἀπόφασιν δι' ἧς ἀνέθηκεν εἰς μὲν τὸν κ. *Γ. Χατζιδάκη* τὴν ἔκδοσιν τῶν *Ὀμηρικῶν ἐπῶν*, εἰς τὸν κ. *Γρ. Βεργαροδάκη* τὴν τοῦ *Θουκυδίδου* ἢ τοῦ *Πλουτάρχου* κατ' ἰδίαν αὐτοῦ ἔκλογὴν καὶ εἰς τὸν κ. *Μ. Ἐδαγγελίδην* τὴν τῶν *Ἡθικῶν* τοῦ *Ἀριστοτέλους*.

Ἐπὶ τοῦ *Καραπανείου ἀγῶνος* ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνέθηκεν εἰς τὸν κ. *Χρ. Παναζίδην* ὅπως συντάξας ὑποβάλλῃ τῷ Συλλόγῳ τὴν περὶ τῶν κριθεισῶν Γραμματικῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἔκθεσιν αὐτῆς. Πρὸς ταύταις συντάξασα ἔκθεσιν ἐκτενῆ πασῶν τῶν ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου γενομένων ἐργασιῶν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς καὶ τῶν κριθεισῶν ἀναγκαίων τροποποιήσεων τοῦ ἀγῶνος τούτου ἀπέστειλεν εἰς τὸν Σύλλογον ὅπως γνωρίσῃ ταύτας τῷ ἀγωνοθέτῃ, θεωρήσασα καταλλήλους πρὸς ταῦτα τὰς παρούσας περιστάσεις.

Τοιαύτη ἡ σύντομος ἔκθεσις τῶν ὑπὸ τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς πεπραγμένων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Γ. Δ. ΠΑΧΤΙΚΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΓΒ' ἔκτακτον γεν. συνεδρίαν τῆς 29ης Ἀπριλίου 1905.

Φίλοι ἐταῖροι,

Ἡ ἀρχαιολογικὴ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐπιπροεΐα καθ' ὅλον τὸ διαρρεῦσαν συλλογικὸν ἔτος συνεκρότησεν ἐν ὄλῳ τέσσαρας τακτικὰς συνεδρίας ματαιωθεισῶν καὶ τιμῶν ἕνεκα διαφόρων λόγων. Ἐν μὲν τῇ πρώτῃ τῶν συγκροτηθεισῶν συνεδριῶν (23 Ἰουν. 1904) κατηρτίσθη τὸ γραφεῖον τῆς ἐπιτροπείας, προέδρου μὲν ἐκλεγέντος τῆς Α. Ε. τοῦ *Ἀνδρέα Κοπάση ἐφέντη*, γραμματέως δὲ τοῦ κ. *Ξενοφάντος Σιδερίδου*, οἵτινες καὶ παρητήθησαν κατόπιν. Ἐν τῇ δευτέρᾳ συνεδρίᾳ (12 Νοεμ. 1904) ἀντὶ τῶν παραιτηθέντων ἐξελέγησαν πρόεδρος ὁ κ. *Α. Μόρτιμαν* καὶ γραμματεὺς ὁ κ. *Γ. Παχῆκος*. Ἐν τῇ συνεδρίᾳ ταύτῃ ἐγένετο σκέψις καὶ περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Συλλόγου διὰ τὸ ἐν Ἀθήναις συγκροτηθὲν ἤδη διεθνὲς ἀρχαιολογικὸν συνέδριον. Καὶ τοιοῦτοι ἐξελέγησαν ὁ ἐν Ἀθήναις διαμένων καὶ νῦν ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως κ. *Κ. Καραπάνος*, ὁ σεβαστὸς τοῦ Συλλόγου πρόεδρος κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* καὶ ὁ κ. *Μόρτιμαν*. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ

δὲ ταύτῃ ἐνεκρίθη, ὅπως αἱ μέχρι τοῦδε ἐν τῷ Συλλόγῳ γενομένη ἀρχαιολογικαὶ ἐργασίαι περισυλλεγεῖσαι ἀπαρτίσωσιν ἴδιον τεῦχος καὶ ἀποσταλῶσιν εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν συνέδριον.

Ἐν δὲ τῇ *τρίτῃ συνεδρίᾳ* (26 Ἰανουαρίου 1905) ἐποιήσατο λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἀνακοίνωσιν «*Περὶ τῆς ἀρχαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Ἀκροπόλεως*» ὁ σοφὸς διευθυντὴς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου κ. *Θεόδωρος Wiegand*, ὅστις παρεπιδήμει ἐπὶ τινα καιρὸν ἐν Κων/πολεῖ. Ὁ κ. *Wiegand* πρωτίστως ἀνέπτυξε τὸ κύριον ἀποτέλεσμα τῶν μελετῶν αὐτοῦ, ἰτὴν ἀνακάλυψιν δηλονότι τοῦ ἀρχαιοτάτου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, ὅστις ἀνάγεται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ *Σόλωνος*. Ὁ ναὸς ἦν ἐκτισμένος ἐξ ἀσβεστολίθου καὶ θαυμασιῶς κεχρωματισμένος. Τὰ λείψανα αὐτοῦ εὑρέθησαν κατὰ τὰς μεγάλας ἀνασκαφὰς τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς εταιρείας ἐπιχειρηθείσας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ *Π. Καββαδία* κατὰ τὴν προτελευταίαν δεκαετηρίδα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὡς καὶ τοῦ Γερμανοῦ ἀρχιτέκτονος *Γεωργίου Kawerau*. Τότε εὑρέθησαν καὶ τὰ λείψανα τῶν ὑπὸ τῶν *Περσῶν* ἐν ἔτει 480 π. Χ. κατακαεισῶν ἀρχαιοτήτων, ἅτινα ἐχρησίμευσαν βραδύτερον καὶ πρὸς ἰσοπέδωσιν τοῦ ἐδάφους τῆς *Ἀκροπόλεως*. Ἐπίσης καὶ ἐκ τῶν συμπλεγμάτων τοῦ αἰετώματος ἀνευρέθησαν οὐκ ὀλίγα λείψανα. Ὁλόκληρος ὁ ναὸς ἐπισκευασθεὶς παρηλλάγη ὑπὸ *Πεισιστράτου*, ὅστις ἠκοδόμησε καὶ περιστύλιον περὶ αὐτοῦ. Καὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης λείψανα ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τῶν γερμανῶν ἀρχαιολόγων *Doerpfeld* καὶ *Schrader*. Ὁ κ. *Wiegand* ἀνεκαλύψε πρὸς τούτοις καὶ τὰ λείψανα τῶν πέντε μικρῶν πωρικῶν κτιρίων, ἅτινα εἶχον καταστραφῆ ὑπὸ τῶν *Περσῶν* καὶ τὰ ὅποια ἐπὶ 2.400 ἔτη ὑπῆρξαν ὑπὸ τὴν γῆν, ἕως οὗ διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς ἑλλην. ἀρχαιολογικῆς εταιρείας ἤχθησαν πάλιν εἰς φῶς. Ὁ ἐπιφανὴς ἀρχαιολόγος, δεχθεὶς τὰ θερμώτατα συγχαρητήρια τῆς τε ἐπιτροπείας καὶ τοῦ προέδρου, καθυπέβαλε τῷ Συλλόγῳ καὶ τὸ ἄρτι ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν σύγγραμμα περὶ τῆς «*ἀρχαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Ἀκροπόλεως*» (*Archaische Poros. Architektur der Akropolis zu Athen*).

Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ καὶ ὁ φιλόπονος ἐταῖρος κ. *Ξενοφῶν Σιδερίδης*, ὁ ἀείποτε ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου δι' ἀρχαιολογικῶν πραγματειῶν μοχθῶν, ἀνέγνω δευτέραν πραγματείαν «*περὶ*

τῆς μονῆς τῆς **Παμμακαριστοῦ** καὶ τῶν κτιτόρων αὐτῆς» ἐν ἣ πολλὰς ἀξιολογους προσήνεγκε παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις.

Κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν παρουσιάσθησαν τοῖς μέλεσι καὶ διάφοροι ἐπιγραφαί, διωρηθεῖσαι τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ τακτικοῦ αὐτοῦ μέλους κ. **Στ. Ζώτου**. Ἐπίσης παρεπέμφθη τῇ ἡμετέρῃ ἐπιτροπείᾳ καὶ ἡ ἐν εἰδικῇ τοῦ Συλλογοῦ συνεδρίᾳ ἀναγνωσθεῖσα πραγματεία τοῦ ἱατροῦ κ. **Δ. Α. Παναγιωτίδου**, ἐπιγραφουμένη: «**Ἡ μικρὰ Μουζακιά ἐν τῇ Ἱεροῦ Μητροπόλει Βελεγράδων**».

Ἐν δὲ τῇ **τεταρτῇ συνεδρίᾳ** (5 Μαρτίου 1905) τῇ καὶ τελευταίᾳ, ἐποιήσατο ἀνακοινωπὴν ὁ ἱατρὸς κ. **Κ. Μακρῆς** «περὶ τῶν ἀρχαίων ἱαματικῶν ὑδάτων τῆς ἔναντι τῆς Ἀρτάκης κειμένης νησίδος **Κεραῶς**». Ὁ φιλόπονος ἐταῖρος τὴν ἀρχαίαν ταύτην ἱαματικὴν πηγὴν ἀνεκάλυψε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1891. Πεισθεὶς δὲ καὶ περὶ τῆς χημικῆς τοῦ ὑδατος συστάσεως ἐζήτησε παρα τῆς Σεβ. Αὐτοκρ. Κυβερνήσεως τὴν ἄδειαν πρὸς εὐρυτέρας ἐπὶ τῆς νησίδος ἀνασκαφάς. Τα ὑπ' αὐτοῦ δὲ ἀνακαλυφθέντα ἐρείπια κατέπεισαν αὐτόν, ὅτι ζῆντος καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς νησίδος **Κεραῶς** τα θερμὰ ταῦτα ὑδάτα, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον καὶ ὡς ἱαματικὰ διαφόρων νοσημάτων. Τὴν σχετικὴν δὲ ἀπόδειξιν ἠύστη ὁ φιλόπονος ἐταῖρος καὶ ἐκ τῆς **ΝΕ'** ἐπιστολῆς τοῦ μοναχοῦ **Μαξίμου Πλανούδη**, ζήτησαν τὴν **ΙΒ'** ἐκκτονταετηρίδα καὶ αὐτοπροσώπως ἐπισκεφθέντος τὴν **Ἀρτάκην**, ἣν καὶ ἐπονομάζει **Ἰγρτάκην**. Ὁ ἀγορητὴς πρὸς πλείονα τῶν λεγομένων πίστῳσιν παρουσίασε τῇ ἐπιτροπείᾳ καὶ διαφόρους φωτογραφικὰς εἰκόνας τῶν ὑπ' αὐτοῦ διενεργηθεισῶν ἀνασκαφῶν.

Τοιαῦται ἐν συντομίᾳ, φίλοι ἐταῖροι, αἱ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν Συλλογικὸν ἔτος ἐργασίαι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπείας. Καθ' ἑαυτὰς ἐξεταζόμεναι αὐταὶ εἶναι ἀναμφιλέκτως κάπως πενιχραί, ἀλλ' ἐν ταῖς λοιπαῖς γενικαῖς τοῦ Συλλόγου ἐργασίαις προστιθέμεναι ἐπαισητῶς ἐπαυξάνουσι τὸ ἔλαιον τῆς πνευματικῆς **λυχίας**, δι' ἧς ὁ προεσβυγενὴς ἡμῶν **Σύλλογος** ἀπὸ δεκάδων ἐτῶν **φιλοτίμως** διαφωτίζει τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολήν.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Π. Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΛΒ' ἔκτακτον γεν. συνεδρίαν τῆς 29ης Ἀπριλίου 1905.

Κύριοι,

Τὸ *medias in res* θέτοντες ὡς σύμβολον τῆς παρουσίας ἐκθέσεως προβαίνομεν ἄνευ μακρῶν προοιμίων εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ὑπὸ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ ἐκπνέον ΜΔ' Συλλογικὸν ἔτος γενομένων.¹ Ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους τούτου συνελθοῦσα ἡ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου καὶ ἐκλέξασα πρόεδρον μὲν αὐτῆς τὸν κ. **Σ. Καραγιαννίδην**, γραμματέα δὲ τὸν κ. **Π. Κ. Βιζουκίδην**, ἤρξατο ἀμέσως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς καὶ συνεκρότησεν ἐν ὄλῳ συνεδρίαις ἕξ. Ἐν τινι τῶν πρώτων συνεδριῶν ἔλαβεν ἡ ἐπιτροπὴ δύο οὐσιώδεις ἀποφάσεις. α') ὅπως διὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ ΚΘ' τόμου τοῦ Περιοδικοῦ προκηρυχθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐξηκοστοῦ ἐβδόμου ἄρθρου τοῦ Κανονισμοῦ ὑπαγορευομένη *μειονοδοσία* καὶ β') ὅπως, συμφώνως τῷ 61ῳ ἄρθρῳ, συντάττωνται ὑπὸ τοῦ γραμματέως καὶ καταχωρίζωνται ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ τὰ *πρακτικά* τῶν συνεδριῶν τῆς ἐπιτροπῆς.

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ πολλοὺς δυστυχῶς μῆνας ἠναγκάσθη νὰ ἀργήσῃ, τοῦ Συλλόγου μὴ δυναμένου νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς πρὸς τὸν ἐκδότην ὑποχρεώσεις αὐτοῦ. Ἐν τούτοις καὶ κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἐμερίμνησεν ὅπως ἐκτυπωθῇ ἐγκαίρως καὶ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ἀρμοδίαν ἀρχὴν ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένης προθεσμίας ἐν τυπογραφικὸν φύλλον, ἵνα μὴ ἀπολεσθῇ τὸ δικαιώμα τῆς ἐκδόσεως. Ἄξιός τῶν εὐχαριστιῶν τοῦ Συλλόγου τυγχάνει ὁ ἐκδότης τοῦ Περιοδικοῦ, πολλὴν προθυμίαν ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἐπιδειξάμενος.

Μόλις περὶ τὰ τέλη Ἰανουαρίου — δηλονότι μετὰ τὴν εἰσπραξίν τρισχιλίων γροσίων ἐκ τοῦ ἔθνικοῦ ταμείου — ἠδυνήθη ἡ ἐπιτροπὴ νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς διακοπείσας ἐργασίας καὶ

1. Μέλη τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπῆρξαν συμφώνως τῷ 58ῳ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ, ὁ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐκλεγείς κ. **Σ. Καραγιαννίδης**, ὁ γεν. γραμματεὺς κ. **Α. Δημόπουλος**, ὁ εἰδικὸς καὶ γραμματεὺς τῆς Κοινωνιολ. Ἐπιτροπῆς κ. **Π. Βιζουκίδης**, ὁ τῆς Φιλολογικῆς κ. **Α. Μαλατάκης**, ὁ τῆς Ἀρχαιολογικῆς κ. **Γ. Παχτικός** καὶ ὁ τῆς Βιολογικῆς κ. **Π. Τιβέριος**.

νά μεριμνήσῃ συντόμως περὶ τῆς ὑπαρχούσης ὕλης καὶ τῆς ταξινομήσεως αὐτῆς. Ἡ ἐπιτροπὴ χάριν τοῦ ὁμοιομόρφου ἠκολούθησε τὸ κατὰ δύο τελευταῖα ἔτη ἐφαρμοσθέν σύστημα, ἀπεφάσισε δὲ ὅπως ἐν τῷ ΚΘ' τόμῳ περιληφθῶσιν, ἐκτὸς τῶν ἐργασιῶν τῶν συλλογικῶν ἐτῶν ΜΒ' καὶ ΜΓ' (1902—1904) καὶ τινὰ ἀναγνώσματα τῶν ἀμέσως προηγουμένων ἐτῶν μὴ δημοσιευθέντα μέχρι τοῦδε. Ἐν τῇ διεξαγωγῇ τοῦ ἀνατρεψιμένου αὐτῇ δυσχεροῦς ἔργου προθύμους ἔσχε πάντοτε ἡ ἐπιτροπὴ συμβούλους καὶ συναντιλήπτορας τοὺς φερεπόντους ἑταίρους κ. κ. *Ξ. Σιδερίδην* καὶ *Χρ. Παναζίδην*.

Ἡ περὶ τῆς ἀντιγραφῆς καὶ δημοσιεύσεως τῶν *πρακτικῶν* μέριμνα ἀνετέθη εἰς τοὺς δύο τοῦ Συλλόγου γραμματεῖς, οἵτινες συνέπτυξαν αὐτὰ κατὰ τὸ δυνατόν. Πρὸς τούτοις ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπὴ παρατηρήσασα ὅτι οἱ κατὰ τὰ προηγουμένα ἔτη δημοσιευόμενοι κατάλογοι τῶν *επιπίμων* καὶ *ἀντεπιστελλόντων μελῶν* ἔβρισθον σφαλμάτων καὶ ἀνακριθειῶν, ἔγνω ὅπως διορθῶσθαι τὰς ἐλλείψεις ταύτας, ἔχουσα δὲ ὡς βάσιν τὸν τελευταῖον τόμον τῆς «*Minerva*», τοῦ διεθνοῦς ἐπιστημονικοῦ κόσμου, ἐπήνεγκεν οὐσιώδεις τροποποιήσεις διαγράψασα ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου *επιπίμα* καὶ *ἀντεπιστέλλοντα μέλη*, τιμῶντα ἀπὸ πολλῶν ἑνιαυτῶν τὰς τάξεις τῶν πολιτῶν τῶν ὑποχθόνιων τοῦ *Αἰδωνέως* βασιλείων.

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπιθυμοῦσα τέλος νὰ τηρήσῃ ἀναλογίαν τινὰ ἐν τῇ ἐκλογῇ τῆς ἐκδοθησομένης ὕλης ἀπεφάσισεν ὅπως κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο μὴ παραχωρηθῶσι τῇ Βιολογικῇ Ἐπιτροπῇ πλείονα τῶν πεντεκαίδεκα τυπογραφικῶν φύλλων. Ἡ τὰ μάλα δεδικαιολογημένη ἀπόφασις αὕτη προκάλεσε παράπονα τῶν ἱατρῶν ἀφθονα μὲν, ἄδικα δέ, διότι ἐὰν ἐκάστη τῶν διαρκῶν τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπῶν προέβαλλε τὰς ἀξιώσεις, ἃς ἔχει ἀνάκαθεν ἡ Βιολογικὴ, θὰ ἀπέβαινε ἐντελῶς ἀδύνατος ἡ τακτικὴ τοῦ Περιodikou ἔκδοσις.

Ταῦτα μὲν, κύριε *πρόεδρε*, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς περὶ τῶν καθόλου πεπραγμένων· περὶ δὲ τῆς τυπογραφικῆς ἐργασίας ἀνακοινούμεθα τάδε· ἡ ἐκτύπωσις ἐβράδυνε δυστυχῶς μέχρι τοῦδε ἕνεκα τῆς μετακομίσεως τοῦ τυπογραφείου τοῦ ἐκδότου καὶ τῆς παραγγελίας νέων στοιχείων. Καὶ ὅμως ἐξεδόθησαν ἤδη ὀκτώ τυπογραφικὰ φύλλα βιολογικῆς ὕλης, ἀναμένεται δὲ ὁσονοῦπω ἡ συμπλήρω-

σις τοῦ παραρτήματος. Ἦρξατο ἐπίσης καὶ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ σώματος τοῦ Περιodikou. Ἡ ἐπιτροπὴ εὐχεταὶ ὅπως ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους αἱ ἐργασίαι τοῦ Συλλόγου καὶ ἡ ἔκδοσις τοῦ Περιodikou βαίνωσιν ἐκ παραλήλου πρὸς τιμὴν τοῦ πρεσβυγενοῦς Σωματείου καὶ ἔπαινον τῶν ἐν αὐτῷ προθύμως καὶ ἀφιλοκερδῶς ἀγωνιζομένων τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀγῶνα.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Π. ΤΙΒΕΡΙΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΛΑ' ἑκτακτον γεν. συνεδρίαν τῆς 27ης Ἀπριλίου 1905.

Φίλοι ἐταῖροι,

Ἡ *Βιολογικὴ* τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπὴ καὶ κατὰ τὸ λήγον τοῦτο Συλλογικὸν ἔτος 1904—905, ἀρξαμένη ἐγκαίρως τῶν τακτικῶν αὐτῆς συνεδριῶν ἐξελέξατο *πρόεδρον* τὸν κ. *Γ. Νούλην*, *γραμματέα* δὲ τὸν κ. *Μανωλακάκη*· τοῦ τελευταίου δὲ τούτου ἀποστείλαντος τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἐξ ἰδιωτικῶν λόγων, ἡ ἐπιτροπὴ ἐξέλεξε τὸν κ. *Π. Τιβέριον*.

Αἱ ἐργασίαι αὐτῆς περιστράφησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰς θέματα καθαρῶς ἱατρικὰ τιμήσαντα ἀφ' ἐνὸς τὸ *γεραρὸν* τοῦτο *Σωματεῖον* ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἱατρικὸν σῶμα. Τῶν ἱατρικῶν τούτων ἀνακοινώσεων καὶ παρατηρήσεων ἐπηκολούθει ἐκάστοτε ἐπιστημονικωτάτη συζήτησις.

Πλὴν τῶν καθαρῶς οὕτως εἰπεῖν ἱατρικῶν παρατηρήσεων καὶ ἀνακοινώσεων ἐγένοντο καὶ κατὰ τὸ ἔτος καὶ ἄλλαι τοιαῦται ἔχουσαι κοινὸν ἐνδιαφέρον ὡς τὸ ζήτημα τοῦ *δαμαλισμοῦ*, τῆς *γρίπης*, τῆς *σχολικῆς ὑγιεινῆς*.

Δὲν ἀγνοεῖτε βεβαίως ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, τὸ πρῶτον μὲν ἡ *εὐλογία*, κατόπιν δὲ ἡ *γρίπη* τοσαύτην φθορὰν ἐπήνεγκον εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν, οὕτως ὥστε οὐχὶ μόνον οἱ κάτοικοι ἀλλὰ καὶ ἅπαντες οἱ ἱατροὶ μετ' ἀνησυχίας ἔβλεπον τὸ τοιοῦτον.

Ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐν σειρᾷ συνεδριῶν συνεζήτησε τὴν αἰτιολογίαν τῶν δύο τούτων ἐπιδημιῶν καὶ τὰ μέτρα πρὸς πρόληψιν καὶ θεραπείαν αὐτῶν.

Καὶ περὶ μὲν τῆς πρώτης, τῆς *εὐλογίας*, ἐκ τῶν παρουσιασθειῶν παρατηρήσεων, ἀνακοινώσεων καὶ στατιστικῶν ἐξήχθη ὅτι αἰτία τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ ἀμέλεια, αἱ δεισιδαιμονίαι καὶ

προλήψεις τῶν κατοίκων κατὰ τοῦ **δαμαλισμοῦ** μάλιστα ἐν καιρῷ ἐπιδημίας. Ὡς μόνον δὲ μέσον πρὸς πρόληψιν τοῦ κακοῦ καὶ ἐξαφάνισιν τῆς νόσου θεωρεῖται ὁ **δαμαλισμὸς** καὶ ὁ ἐπιτυχὴς **ἀναδαμαλισμὸς** ὅχι μόνον ἐν καιρῷ ὑγείας ἀλλὰ καὶ ἐν πλήρει ἐπιδημίᾳ. Τὰ πορίσματα τῶν μελετῶν αὐτῆς ἐν συνόψει ἐν καιρῷ ἔδημοσίευσεν ἡ Ἐπιτροπὴ ἐν τῷ ἐγχωρίῳ τύπῳ.

Καὶ περὶ τῆς **γρίππης** δὲν ἠμέλησεν ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν, δυστυχῶς ὅμως τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς δὲν ἐξῆλθον τῆς καθαρᾶς ἱατρικῆς αὐτῶν μορφῆς.

Ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ μετ' εὐχαριστήσεως ἤκουσε καὶ ἐφέτος ἀνακοίνωσιν περὶ **σχολικῆς ὑγιεινῆς**, μετὰ λύπης ὅμως ἀνεμνήσθη τῆς τύχης τῶν προηγουμένων αὐτῆς ἐργασιῶν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἐξέφρασε τὴν εὐχὴν ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι αἱ τοσάκις διατυπωθεῖσαι ἀλήθειαι καὶ ἀνάγκαι θέλουσι πραγματοποιηθῆ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ εὐχαριστεῖ τὸν κ. Π. Ἀπέρην διὰ τὴν **δωρεάν** νεωτάτου ἱατρικοῦ συγγράμματος, ἐλπίζει δὲ ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τὰ λοιπὰ μέλη αὐτῆς θέλουσι μιμηθῆ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ, οὕτω δὲ θέλει καταρτισθῆ ὀλίγον καὶ κατὰ μικρὸν μικρά τις ἱατρικὴ βιβλιοθήκη ἐκ νεωτέρων ἱατρικῶν συγγραμμάτων.

Τὸ ζήτημα τῆς **δυσόμοιου ἀποπνοίας** ἀπησχόλησεν ἐπίσης τὴν Ἐπιτροπὴν, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος κατόπιν μάλιστα τῶν ἐν τῇ κοινωνιολογικῇ λεχθέντων.

Ἐν τῇ ξένη ἱατρικῇ φιλολογίᾳ καὶ ἡμετέρα ὑπάρχουσι λέξεις ἑλληνικαὶ σημαίνουσαι πάθησιν ἢ νοσηρόν τι σύμπτωμα ὠρισμένον. Αἱ πλείους σχεδὸν τῶν λέξεων τούτων οὐ μόνον οὐδὲν σημαίνουσι ἀλλὰ καὶ φιλολογικῶς εἰσι κακῶς ἐσχηματισμένα. Ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ τῇ προτάσει ἐνὸς τῶν μελῶν αὐτῆς συνέστησεν ἐπιτροπὴν ὅπως ἐξελέγξῃ τὰς ἤδη ὑπαρχούσας καὶ μελετήσῃ τὰς ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῆς προτεινομένας νέας τοιαύτας.

Νομίζομεν ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν εἶχε καθῆκον τοιοῦτον καθ' ὅτι εἶναι τὸ μόνον σωματεῖον τὸ ἀντιπροσωπεῖον δύο τινα συγχρόνως, τὴν ἱατρικὴν ἀφ' ἐνὸς καὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἀφ' ἑτέρου ὡς τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου.

Ἀξία μνείας καὶ ἡ πρότασις τῆς κατ' ἔτος συνοπτικῆς ἐκθέσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν εἰδει φυλλαδίου καὶ δημοσίευσιν αὐτῆς.

Αἱ ἀπὸ τῆς 5ης Ὀκτωβρίου 1904 μέχρι

τῆς 20 Ἀπριλίου 1905 γενομένηαι συνεδρίαὶ ἀνέρχονται εἰς 26 τὸν ἀριθμὸν. Αἱ δὲ ἀνακοινώσεις καὶ παρατηρήσεις εἰς 40, κατὰ τὴν ἐξῆς τάξιν.

Ὁ κ. **Νούλης**. Λόγος ἐναρκτήριος τῶν ἐργασιῶν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν ᾧ καταδεικνύει τὴν ἀνέκαθεν ἰδιοφυίαν καὶ ἐξαιρετικῶς εὐδόκιμον ἐπίδοσιν τοῦ ἡμετέρου γένους εἰς τὴν ἱατρικὴν.

Ὁ κ. **Σ. Διβαδάς**, ἱατρὸς τοῦ βασιλικοῦ τῆς Ἑλλάδος ναυτικοῦ. Περὶ τῶν μέσων πρὸς πρόληψιν τῶν ἐκ τοῦ σκαφάνδρου δυστυχημάτων.

Α. Κρητικὸς. Περὶ ἰσχυρῶν ὄγκου τοῦ ἥπατος.

Π. Τιβέριος. Περὶ χρονίας ἀπλῆς βρογχίτιδος εἰς τὰ παιδιά.

Π. Ἰατροπόουλος. Περὶ ἐντροπίου τῆς ἥριδος.

Κ. Ἐλευθεριάδης. Περὶ διπλοῦ ὀριζοντίου ἐντροπίου τῆς ἥριδος.

Δ. Μανουηλίδης. Περὶ ἐντερολιθιάσεως.

Θ. Σγουρδαῖος. Περὶ κήλης ὑδατικῆς.

Γ. Ἐλευθεριάδης βέης. Περὶ πλαγίας ἐφαρμογῆς διὰ τοῦ νέου ἀρθρωτοῦ ἐμβρουουλκοῦ τοῦ κ. **Δ. Βλαΐκου**.

Σ. Πετριδῆς. Περὶ ἐμβρουουλκίας παρὰ Γερμανοῖς.

Α. Κρητικὸς. Περὶ δαμαλίδος.

Γ. Σταυρίδης. Περὶ ὑστερικοῦ πυρετοῦ.

Π. Ἀπέρης. Περὶ ἐνδείξεων καὶ ἀντενδείξεων τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων.

Δ. Βλαΐκος. Περὶ ἐμβρουουλκίας ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν ἐνδείξεων καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀρθρωτοῦ ἐμβρουουλκοῦ του.

Γ. Ἐλευθεριάδης βέης. Ἐκτρωσις θανατηφόρος συνεπείᾳ αἱμορραγικῆς εὐλογίας.

Π. Παππανικολάου. Περὶ ἀποπνοίας. Περὶ ἐγχειρήσεων τῶν χοανῶν.

Κ. Ἐλευθεριάδης. Περὶ κεραυνοβόλου ἐκνεωτικῆς αἱμορραγίας κατόπιν ἐγχειρήσεως καταρράκτου.

Α. Κρητικὸς. Περὶ ἰσχυρῶν ἡμιπληγίας ὑστερικῆς κατόπιν ἐνέσεως στοβαίνης ἐν τῷ νωτιαίῳ μυελῷ.

Γ. Ἐλευθεριάδης βέης. Περὶ διαπυήσεως τῶν ἰνωμάτων τῆς μήτρας.

Κ. Ἐλευθεριάδης. Αἱ δυσοσμῖαι τῶν ἀτόμων ἐν τε τῇ κοινωνίᾳ καὶ τοῖς δικαστηρίοις.

Π. Παππανικολάου. Περὶ ἐξελεύσεως ρινοφρυγγαίων ἰνωμάτων διὰ τῶν φυσικῶν ὁδῶν.

Ι. Ἰωαννίδης. Περὶ χορείας τοῦ Σοδυνάμ.

Α. Λιμαράκης. Περὶ γρίππης.

Α. Ἀνιωνικόπουλος. Περὶ τῆς θεραπείας τῆς ὑπερχλωρῶδριδος διὰ τοῦ ἐλαίου τῶν ἐλαιῶν.

Γ. *Ἐλευθεριάδη βέης*. Διαφορική διάγνωσις καὶ σχέσις τῶν παθήσεων τῶν ἐντέρων πρὸς τὰς μητρικὰς παθήσεις.

Μ. *Μανωλακάκης*. Περὶ σπασμῶν εἰς παιδίον ἔχον πρόωρον συνοστέωσιν ὄλων τῶν πηγῶν.

Α. *Κρητικός*. Περὶ ὑποχλωριούχου διαίτης.

Ν. *Μακρίδης*. Περὶ τῆς χρήσεως τῆς ὑδροθεραπείας εἰς τὰς ὀξείας πνευμονικὰς καὶ βρογχικὰς παθήσεις τῶν παιδίων.

Δ. *Διμαράκης*. Περὶ Σχολικῆς ὑγιεινῆς.

Δ. *Βλάϊκος*. Περὶ μετασχηματισμοῦ δι' ἐξωτερικῶν χειρισμῶν.

Α. *Γαβριηλίδης*. Στατιστικὴ τῶν τραχωματικῶν τῶν ἐν τῇ *Φιλοπύχῳ Ἀδελφότητι τῶν Κυριῶν* νοσηλευθέντων.

Δ. *Βλάϊκος*. Πρόωρος τοκετὸς μετὰ προπτώσεως τῶν μεμβρανῶν συνεπέχῃ νεφρικοῦ κωλικοῦ.

Κ. *Ἐλευθεριάδης*. Περὶ ψευδομεμβρανώδους ἐπιφυκίτιδος.

Π. *Ίατροπούλος*. Περὶ τῆς μεθόδου τοῦ *Rollet* πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ σχηματιζομένου κενοῦ ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ βολθοῦ. Περὶ τραυματισμοῦ τῶν ὀφθαλμῶν.

Α. *Κρητικός*. Περὶ ρινικῆς διφθερίτιδος κατόπιν πολτώδους κυνάγχης.

Δ. *Βαροάμης*. Περὶπτώσεις ρινικῆς διφθερίτιδος.

Α. *Κρητικός*. Περὶ μυρμηκικοῦ ὀξέος.

Δ. *Μανουηλίδης*. Περὶ καρδιοπρωσίας.

Α. *Ἀντωνάκοπουλος*. Αἰτιολογία τῆς καρδιοπρωσίας.

Περατοῦντες τὴν ἔχθειν ἡμῶν περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο πεπραγμένων ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν ὅπως ἴδῃ ὁ Σύλλογος κατὰ τὸ ἐλευσόμενον ἔτος τὸ Περιοδικὸν αὐτοῦ ἐκδιδόμενον κατὰ τριμηνίαν, ἵνα οὕτω βοηθηθῇ ἢ ἐν τῇ ἐπιτροπῇ ἡμῶν γινομένη ἐργασία διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἀνακοινώσεων αὐτῆς. Δὲν ἀγνοεῖτε βεβαίως τὴν σπουδαιότητα ταύτην. Ἱατρικαὶ ἐργασίαι δημοσιευόμεναι μετὰ δύο ἢ καὶ πλεονα ἔτη οὐδεμίαν κέκτηνται σημασίαν ἐν τῇ ἱατρικῇ φιλολογίᾳ, συγχρόνως δὲ μειοῦσι τὸν ζήλον τῶν ἐπιθυμούντων νὰ κάμωσι σοβαρὰν τινα ἀνακοίνωσιν ἐν τῇ Βιολογικῇ Ἐπιτροπῇ. Ἐκφράζομεν ἐπίσης τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν καὶ τὴν εὐχὴν ὅπως ἴδωμεν τὸ Ἀναγνώστηριον τοῦ Ἑλλήν. Φιλολογικοῦ Συλλόγου πλουτιζόμενον διὰ ξένων τινῶν ἱατρικῶν περιοδικῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Π. Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΓΑ ἑκτακτον γεν. συνδρίαν τῆς 27ης Ἀπριλίου 1905.

Ἐρίμμοι κύριοι,

Ἡ Κοινωνιολογικὴ Ἐπιτροπὴ θεραπεύουσα κατ' ἐξοχὴν τὴν ἐπιστήμην, ἣτις ἔχει ὡς ἀρχὴν τὸ *sum cuique tribuere*, προθυμώτατα, ὡς εἰκός, ὑποβάλλει ἔχθειν τῶν κατὰ τὸ λῆγον ὁσονούπω Συλλογικῶν ἔτος πεπραγμένων, διότι, ὡς ὑμῖν ἴσως γνωστόν, κατὰ τὸ ΜΓ' Συλλογικῶν ἔτος ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπὴ, ἥς πρόεδρος μὲν ἦν ὁ κ. Μ. Καραβουκρός, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Γ. Δούβαρης, οὐδεμίαν συνεκρότησε συνεδρίαν οὐδὲ τὴν νεομισμένην ἔχθειν ὑπέβαλεν.

Κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὼς ΜΔ' ἔτος ἡ Κοινωνιολογικὴ Ἐπιτροπὴ συνεκρότησεν ἐν ὄλῳ συνεδρίᾳς δώδεκα. Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν συνεδριῶν τούτων ἐγένοντο ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου αἱ ἀρχαιρεσίαι τῆς Ἐπιτροπῆς, καθ' ἃς ἀνεδείχθησαν πρόεδρος μὲν ὁ κ. Γ. Ἀποστολίδης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Π. Βιζουκίδης· ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς ἔνδεκα συνεδρίαις ἀνεκοινώθησαν ὑπὸ διαφόρων μελῶν δέκα ἐν ὄλῳ *ἐπιστημονικαὶ μελέται* περὶ ζητημάτων ἀναγομένων εἰς τὴν νομικὴν καθόλου, τὴν ἱστορίαν τοῦ δικαίου καὶ τὴν κοινωνιολογίαν ἐν μέρει. Τὰς ἀνακοινώσεις ταύτας διεδέχοντο ἐκάστοτε μακρὰ καὶ σοβαρὰ συζητήσεις, διεξαγόμεναι πάντοτε ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀκαδημεικῆς λεπτότητος. Αἱ συζητήσεις εἶποντο ἀμέσως ταῖς ἀνακοινώσεσιν, ἀδείχ' τοῦ προεδρείου τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπερ ἐκ πείρας ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐν περιπτώσει ἀναβολῆς πᾶσα συζήτησις ματαιοῦται.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὰ κατὰ ἔτος τοῦτο ἀναπτυχθέντα ζητήματα ἔφερον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καθαρῶς νομικὸν καὶ ἱστορικὸν χαρακτήρα, ἐν ᾧ θέματα γενικωτέρου κοινωνιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος θὰ ἤρμोजον μᾶλλον πρὸς τε τὸ ὄνομα καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς· ἐν τούτοις ἄξιον ἰδιαιτέρας εὐφύμου μνείας τυγχάνει, ὅτι αἱ γενόμεναι ἀνακοινώσεις δὲν ἐλήφθησαν, ὡς συνήθως, ἐκ τοῦ γνωστοῦ καὶ τετριμμένου κύκλου, ἀλλὰ τούναντίον ἐκ τῶν πλουσιῶν ἐκείνων κλάδων τοῦ μεγαλοπρεποῦς δένδρου τῆς ἱστορίας τῆς ἐπιστήμης, ἐν τῇ καλλιέργειᾳ τῶν ὁποίων ἔδει νὰ

πρωταγωνιστῶμεν ἡμεῖς ἀνέκαθεν καὶ νὰ διακρινώμεθα, οὐς ὅμως παρορῶμεν, ὡς μὴ ὄφελε, καίτοι ἀποτελοῦσι τμήμα τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν κληρονομίας. Εἶναι ὄντως λυπηρὸν ὅτι τὸ αὐτικὸν καὶ τὸ βυζαντιακὸν καὶ τὸ κανονικὸν δίκαιον κατήντησαν *terra incognita* διὰ τοὺς ἡμετέρους ἐπιστήμονας, ὧν αἱ ὀλίγαι μελέται περιορίζονται δυστυχῶς εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, τοῦ ὁποῦ ἄλλως τε οὐδὲ κεραίαν ἀφῆκαν ἀνερμήνευτον οἱ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ βυθωνώμονες τῆς Θέμδος λειτουργοί, ἀπὸ τοῦ Ἱερουρίου καὶ τοῦ Βαρθόλου μέχρι τοῦ *Windscheid* καὶ τοῦ *Dernburg*.

Παράδειγμα λαμπρὸν καὶ μιμήσεως ἄξιον ἔδωκε πάλιν αὐτὸς ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς κ. Γ. Ἀποστολίδης, ἀναγνούς ἐν δυοῖσιν συνεδρίαις μελέτην «περὶ τῆς ἐν Ἀττικῇ συνηγορίας καὶ λογογραφίας», ἐν ἣ μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας ἀνέπτυξε τὰ περὶ συνδίκων, λογογράφων καὶ συνηγόρων, ὡς καὶ τὰ περὶ τῶν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἀναφανέντων Πραγματικῶν.

Ζητήματα ἐκ τοῦ βυζαντιανοῦ δικαίου ἠρμήνευσαν οἱ κ.κ. Θεοχ. Βεγλερῆς καὶ Ἀριστ. Δημόπουλος. Ὁ μὲν πρῶτος λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Βιβλίου Λέοντος τοῦ Σοφοῦ πολλὰ τὰ ἐνδιαφέροντα ἀνεκοινώσατο ἐν δυοῖσιν συνεδρίαις «περὶ ἐμπορικῶν ὁματειῶν ἢ συστημάτων παρὰ Βυζαντινοῖς», ἰδίᾳ δὲ «περὶ τῶν συστημάτων τῶν συμβολαιογράφων καὶ τῶν συνηγόρων», σπουδαίας συλλέξας καὶ μεταδούς ἡμῖν περὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ νομικῶν σπουδῶν ἱστορικὰς πληροφορίας. Ὁ δὲ κ. Δημόπουλος ὑπέβαλε μελέτην «Περὶ δικαστικῆς ἐξουσίας τοῦ κλήρου παρὰ Βυζαντινοῖς», ἣτις θ' ἀποτελέσῃ τὸ πρῶτον μέρος εὐρυτέρας πραγματείας καὶ ἐν ἣ ὁ ἀγορητὴς παρηκολούθησε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας τοῦ κλήρου ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς ἀλώσεως, ἐπιχειρήσας ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἐξουσία αὕτη ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν αυτοκρατόρων ὡς ἐκ τῆς θρησκείας ἀπορρέον δικαίωμα, ἀπὸ αἰῶνων νομίμως ὑφιστάμενον καὶ ἐξασκούμενον.

Ἀξία λόγου τυγχάνει ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Ἀποστόλογλου καίπερ ἐν μεγάλῃ σπουδῇ γενομένη ἀνακοίνωσις «Περὶ ὠιωπῆς ὑπὸ νομικὴν ἔποψιν», ἐν ἣ ἀνεξαρκῆτως τῆς δογματικῆς τοῦ θέματος ἀναπτύξεως πολλὰ διατάξεις τῶν ρωμαϊκῶν πηγῶν καὶ τῆς ὁμο-

μανικῆς νομοθεσίας ἐπιμελῶς περιτυνελέγησαν καὶ ἠρμηνεύθησαν.

Μακρὰν μελέτην ὑπέβαλεν ὁ κ. Π. Τσελένης «Περὶ υἰοθεσίας παρὰ Ρωμαίοις ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς δίκαιον», ἐν ἣ ἐσκιαγράφησε πιστῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς υἰοθεσίας, ἀπαριθμήσας τοὺς τρόπους καθ' οὓς ἐτελείτο αὕτη, ἐξάρας τὰς *Ιουσιμανείους μεταρροθμίσεις* καὶ χαρακτηρίσας ὡς ἐντελῶς περιττὴν — μετὰ τὴν *Νεαρὰν* 118 — τὴν γνωστὴν διάκρισιν τῆς υἰοθεσίας εἰς πλήρη καὶ ἀτελῆ (*adoptio plena et minus plena*), ἀφ' οὗ μετὰ τὴν ὑπερίσχυσιν τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας ἤρθη ὁ λόγος, δι' ὃν ἡ διάκρισις αὕτη ἐνομοθετήθη, δηλονότι ὁ κίνδυνος τῆς διὰ χειραφετήσεως ἐπερχομένης ἐντελοῦς ἐκ τε τῆς φυσικῆς καὶ τῆς θετῆς οἰκογενείας ἀποξενώσεως τοῦ υἰοθετηθέντος.

Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιτροπῇ ἀνεπτύχθησαν προσέτι ζητήματα ἀφορῶντα ξένας νομοθεσίας, δυνάμενα ὅμως νὰ ἔχωσι πρακτικὴν σημασίαν καὶ διὰ τὰ ἡμέτερα πράγματα. Οὕτως ὑπὸ τοῦ κ. Ἐπ. Κολάση ἀνεκοινώθησαν «Κρίσεις ἐπὶ τῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γενομένης κινήσεως πρὸς μεταρροθμίσιν τοῦ γαλλικοῦ περὶ διαζυγίου νόμου», αἵτινες παρέσχον ἀφορμὴν ὅπως εὐρέως συζητηθῇ τὸ ζήτημα τοῦ διαζυγίου καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ ἐν τῇ παρ' ἡμῖν νομοθεσίᾳ καὶ νομολογίᾳ.

Ἐκ δὲ τοῦ διεθνοῦς λεγομένου δικαίου ἐθίγησαν σημειᾶ τινὰ ὑπὸ τοῦ κ. Π. Κ. Βιζουκίδου, ἀναγνόντος «Ἐπιστημονικὰ συμπεράσματα ἐκ τῆς τελευταίας τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐξελιξέως». Ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ προτείνεται ἡ ἀντικατάστασις τῶν ἐν χρήσει ὄρων διεθνῆς ἢ ἀλληλεθνῆς δίκαιον καὶ δίκαιον τῶν ἐθνῶν διὰ τοῦ ἐγγυτέρου τῇ ἀληθείᾳ ὄρου δίκαιον (ἢ ἠθικὴ) τῶν πολιτειῶν, ἐξάγονται δὲ καὶ συμπεράσματά τινὰ, σχετικὰ πρὸς τὸ δίκαιον τοῦτο, ἐκ τῶν κατὰ τὸν ρωσοϊαπωνικὸν πόλεμον γενομένων.

Ζήτημα κοινωνιολογικὸν ἐπραγματεύσατο ὁ ἱατρὸς κ. Κ. Ἐλευθεριάδης, ἀναγνούς ὑπόμνημα «Περὶ ὄζαινης ὡς λόγου διαζυγίου» καὶ ἐπιχειρήσας οὕτω νὰ συνάψῃ δεσμοὺς μεταξὺ τῆς Βιολογικῆς καὶ τῆς ἡμετέρας. Ἐπιτροπῆς ἐπὶ κοινωνιολογικοῦ ἐδάφους.

Τὴν δὲ κορωνίδα τῶν ἀνακοινώσεων τοῦ ἔτους τούτου ἀπετέλεσεν ἡ μελέτη τοῦ νομομαθοῦς ἀρχιμανδρίτου κ. Δ. Γεωργιάδου,

δστις ἐκ τοῦ κανονικοῦ δικαίου ἤντησε τὸ θέμα αὐτοῦ, ἀνακοινώσαμενος «**Περὶ ἀγαμίας τοῦ κλήρου ἐξ ἰστορικῆς καὶ κανονικῆς ἐπόψεως**» καὶ ὑποδείξας ἐκ κοινωνιολογικῆς μὲν ἐπόψεως τὸ ἀναγκαῖον, ἐκ κανονικῆς δὲ τὸ δυνατὸν τῆς τροποποιήσεως τοῦ θεσμοῦ τούτου.

Οὕτως ἔχουσι, κύριε πρόεδρε, κατὰ τὸ λήγον ἔτος αἱ ἐργασίαι τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπέρτεραι εἰ μὴ κατὰ ποιόν, πάντως ὁμῶς κατὰ τε τὸ ποσὸν καὶ τὴν ποιότητα τῶν κατὰ τὰ ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς διαρρέυσαντα συλλογικὰ ἔτη γενομένων. Τὸν πλοῦτον τοῦτον, ἀντιπροσωπεύοντα τὸ ἀνώτατον τῆς μέχρι τοῦδε γενομένης ἐργασίας ὄριον, ἀποδίδει τὸ προεδρεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς οὐχὶ εἰς ἰδίαν ἰκανότητα, ἀλλ' εἰς τὴν εὐτυχῆ ἔμπνευσιν, ἣν ἔσχε νὰ καταρτίσῃ ἐν ἀρχῇ τοῦ συλλογικοῦ ἔτους πρόγραμμα τῶν γενησομένων ἀνακοινώσεων. Οἱ ἐν τῷ προγράμματι τούτῳ ἐγγραφέντες ἐταῖροι προθύμως πᾶν ἐξεπλήρωσαν τὴν ὑποχρέωσιν, ἣν ἀνέλαβον, ἐκτὸς τῶν κκ. *N. Παρίση* καὶ *M. Γ. Θεοικοῦ*, οἵτινες μεθ' ὅλας τὰς ἐπανειλημμένως ζητηθείσας καὶ προθύμως ὑπὸ τοῦ προεδρεῖου παραχωρηθείσας ἀναβολὰς οὐκ ἐποίησαντο τὰς ἀνακοινώσεις αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα τὸ μέτρον τοῦτο ἀπέβη λίαν τελεσφόρον, καλὸν δὲ θὰ ᾗτο ἂν ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους ἐφηρμοζέτο καὶ ὑπὸ τοῦ προεδρεῖου τοῦ

Συλλόγου πρὸς ἐξατράλισιν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων διὰ τὰς εἰδικὰς συνεδρίας, διότι περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ βήματος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου προσφυῶς πᾶν δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι θερισμὸν μὲν ἔχει πολὺν, ἐργάτας δὲ οὐδὲ ὀλίγους.

Ζητήματα ἀφορῶντα τὰ συμφέροντα τοῦ Συλλόγου δὲν παρεπέμφθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τῇ Κοινωνιολογικῇ Ἐπιτροπῇ, ἐκτὸς τοῦ περὶ *Ἐνανθιείου κληροδοτήματος* βραχείας σημειώματος τοῦ κ. *Χρ. Παναζίδου*, ὅπερ μελετᾶται τό γε νῦν ὑπὸ εἰδικῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἀναμενουσῆς τὴν ἀπάντησιν τῆς *Ἐθνικῆς Τραπέζης* τῆς Ἑλλάδος ὅπως ἀποφανθῆ ὀριστικῶς περὶ τοῦ πολυκρότου τούτου ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ τὸν Σύλλογον.

Περαίνοντες τὴν ἡμετέραν ἔκθεσιν θεωροῦμεν καθήκον, ὅπως τοῦτο μὲν ἐκφράσωμεν βαθεῖαν λύπην διὰ τὴν παρατηρηθείσαν ἀποχὴν τῶν πλείστων συναδελφῶν ἐκ τῶν συνεδριῶν τῆς ἐπιτροπῆς, τοῦτο δὲ ἀπονεύμεν τὸν δίκαιον ἔπαινον εἰς τοὺς εὐαρίθμους ἐκείνους ἐταίρους, οἵτινες παραιτούμενοι τῶν ποικίλων ἀπολαύσεων, ἃς παρέχει ἰδίᾳ ἐν χειμῶνος ὥρᾳ ἡ οἰκιακὴ ἐστία, μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος παρηκολούθουν τὰς ἐργασίας τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, προσκομίζοντες προθύμως τὸν ἐπιστημονικὸν αὐτῶν ἔρανον, ἀπεκδεχόμενοι δὲ πᾶν μετριοφρόνως τὴν ἐκ τῆς ἀμοιβαίας ἐπιστημονικῆς ἐπικοινωνίας ὠφέλειαν.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΔ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1904-1905

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΛΖ' γεν. τακτικὴν συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἐορτῆς

τῆ 29ῃ Μαΐου 1905 ὑπὸ τοῦ προέδρου

ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Σεβασμώτατοι Τεράρχαι,

Ἐξοχώτατε Πρεσβυτά,

Φιλόμουςος ὁμήγουρι καὶ φίλοι ἑταῖροι,

Ἄληθής ἐστὶν ἡ τῶν ἡμετέρων σοφῶν προγόνων ρῆσις, ὅτι «ἅπας λόγος, ἂν ἀπὴ τὰ πράγματα, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν», ὁμοίως καὶ ἀλλοτρόπως καὶ τῶν πραγμάτων παρόντων, πολλῶν δὲ καὶ καλῶν ἀριδῆλως ἀποδεικνυμένων, τὰ μακρὰ προοίμια καὶ οἱ πολλοὶ λόγοι, εἰς ἐπικάλυψιν πολλάκις τῆς τῶν πραγμάτων ἀπουσίας ἐπιτηθεύομενοι, ὅλως μάταιοι, περισσοὶ καὶ ἀνωφελεῖς τυγχάνουσιν. Ἐάσαντες οὖν καὶ ἡμεῖς ἀκαίρους λόγους, εὐθὺς ἐπὶ τὰ πράγματα, πολλὰ καθ' ἡμᾶς ὄντα, χωρήσομεν.

Ἄλλὰ πρὸ τούτου, Παναγιώτατε Δέσποτα, δότε ἡμῖν τὴν χαριτόβρυτον ἀγίαν Ὑμῶν δεξιάν, δεξιάν εὐλογοῦσάν τε καὶ διδοῦσαν, χεῖρα τὴν πολλὰ καμουῖσαν καὶ ἐπὶ μακρὸν αἰμωδιάσασαν ἐν τῇ στερεῇ συγκρατῆσει τοῦ σωτηρίου μὲν ἀλλὰ καὶ δυσηγίου πολλάκις οἴακος τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας τε καὶ Γένος φερούσης Παράλου, οἴκος δεινῶς ἐκ δυσῶν ἀντιπύων καὶ πολυπύων ἀνέμων διαταρασσομένου. Τὴν τοιαύτην πατρικὴν καὶ στοργικωτάτην χεῖρα δότε, ὅπως ἐν ὀνόματι τῶν πεφιλημένων μοι καὶ τῇ Ὑμετέρᾳ Θειοτάτῃ Παναγιότῃ ἀφρωσιωμένων ἑταίρων μου θερμότατον καὶ εὐλαβῆ ἐπιθέσω ἀσπασμόν· ὁ ἀσπασμὸς οὗτος ἐμοὶ μὲν θάρρος καὶ σθένος ψυχῆς ἐν τῷ ἡμετέρῳ, πολυμύχθῳ ἀγῶνι, ἐμποιῆσει, ἐπὶ δὲ τῆς μεγάλης καρδίας φιλογενοῦς Ἐθνάρχου δροσόεσαν παραμυθίαν καὶ γλυκεῖαν ἀγαλλίασιν ἀντὶ τῶν πολλῶν πικριῶν, ἃς ἐκάστοτε ποτίζεται, ἐπισταλάξει.

Ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἐπιβαλλομένου μοι

τούτου καθήκοντος ἐλαφρυνθεὶς τὴν καρδίαν καὶ ψυχικὸν μένος ἀρυσάμενος, θαρρῶν ἐπὶ τὰ πράγματα βκίνω, ἄπερ κατὰ τὸ λῆξαν ἤδη ΜΔ' Συλλογικὸν ἔτος, ὁ προεβυγενῆς Σύλλογος ἡμῶν ἐτέλεσεν.

Ἐρχόμενος δὲ ἐπὶ τὰς ἐν γένει ἐργασίας τοῦ Συλλόγου, πολλὰς συγγνώμας παρὰ τοῦ ἐριπίμου ἀκροατηρίου αἰτήσομαι πρότερον, ὅτι τὰ αὐτῷ πεπραγμένα ὑμῖν διακοινοῦμενον τὸν ἀείποτε μετρίως περὶ ἑαυτοῦ καὶ κρίνοντα καὶ λέγοντα πρόεδρον ἄκοντα ἐκ τῆς τροχιάς τῆς μετριοφροσύνης ταῦτα ἐκτροχιάζουσι καὶ ὑπὸ τὴν σπάθην τῆς ἀδηρίτου Ἀληθείας ἠναγκασμένου νὰ εἴπῃ, δάνεικ μὲν καὶ ταῦτα καὶ ὑπὸ νεανικοῦ στόματος ἐξενεχθέντα, ἀληθῆ ὅμως κατὰ πάντα καὶ ἐπὶ λέξει τάδε, ὅτι «Ἄν τὸ σύνολον τῶν καθ' ἕκαστον συλλογικῶν ἔτος συγκροτουμένων συνεδριῶν ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέτρον τῆς ἐν τῷ Συλλόγῳ συντελουμένης ἐργασίας, τὸ ΜΔ' συλλογικὸν ἔτος θὰ διεξεδίκευ εὐλόγως καὶ δικαίως τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα ἐν τῇ ἐκτιμῆσει τῶν ἐργασιῶν τῆς τελευταίας δεκαετίας· καθότι ὁ Σύλλογος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 32 συνεκρότησε συνεδρίας, ὅσας οὐδὲν ἐκ τῶν τελευταίων δέκα ἐτῶν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ».

Τῶν συνεδριῶν τούτων, ἃς τιμῶσι διὰ τῆς αὐτῶν συχνῆς παρουσίας καὶ τῆς συντόνου προσοχῆς πρὸς τὰς ἐν τῷ Συλλόγῳ ἐκτυλισσομένης ἐπιστήμης καὶ ἀληθείας ἐργασίας οὐ μόνον ἐκ τῶν ἡμετέρων ἄνδρες παιδεῖα τε καὶ ἀξιώμασι κεκοσμημένοι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ξένων τοιούτων οὐκ ὀλίγοι, τῶν συνεδριῶν λέγομεν, τούτων αἱ 22 γενικαὶ εἰσι, τακτικά τε καὶ ἔκτακτοι, καθ' ἃς ὁ τοῦ Συλλόγου ἐν γένει σκοπὸς καὶ τὰ τούτου συμφέροντα συντόνῳ καὶ ἀγρῦπνῳ προσοχῇ θεωροῦνται ἀλλὰ καὶ εὐγλωττίας καὶ ρητορείας σπαθισμοὶ τινες ἀναιμιάτως πολλάκις διασταυροῦνται.

Κατὰ ταύτας λοιπὸν πολλὰ συνεζητήθησαν ζητήματα τείνοντα εἰς τὴν καλὴν διοίκησιν, τὴν περιουσίαν τοῦ Συλλόγου καὶ τὸ γόητρον αὐτοῦ, ἐφ' ὧν αἱ δέουσαι καὶ συμφέρουσαι ἀποφάσεις ἐλήφθησαν.

Καί τινα δὲ τῶν ἐπικρατησάντων τῷ χρόνῳ ἐθίμων, τὴν ἀκριβοῦν τοῦ Κανονισμοῦ ἐφαρμογὴν παρακαλούντων, ὁ Σύλλογος κατήργησεν.

Ἐπιλείπει δ' ἡμᾶς ὁ χρόνος, ἂν ἐπροθυμούμεθα νὰ γνωρίσωμεν τῷ φιλομούσῳ καὶ ἐριτίμῳ ἀκροατηρίῳ, ὅσα ἐν ταῖς συνεδρίασι ταύταις ταῖς γενικαῖς ὁ Σύλλογος διοικητικῶς ἐξεπεραίωσεν ἐν πολλῇ τάξει καὶ εὐρυθμίᾳ, ὅσα εἰς ἄνδρας ἐπιστήμονας καὶ τῆς γλώσσης κρατεῖν γινώσκοντας ἐμπρέπουσιν, ὅσα ἐτακτοποιήσεν ἢ συνεπλήρωσε καὶ πρὸς ὅτους ἐπίκουρος κατὰ δύναμιν προσήλθε διὰ γεωγραφικῶν χαρτῶν καὶ ἄλλων ὠφελίμων βιβλίων.

Ἐιδικᾶς δὲ συνεδρίας συνεκρότησεν ὁ Σύλλογος 10, καθ' ἃς ἐκ τοῦ σοβαροῦ βήματος αὐτοῦ, τοῦ ἱεροῦ τούτου τῆς ἐπιστήμης βωμοῦ, αἱ εὐσομοὶ τῆς σοφίας καὶ ἀληθείας ἀτιμίδες ἀναθρόσκουσιν. Ἐπιστημονικᾶς δ' ἐποίησαντο ἀνακοινώσεις οἱ ἐξῆς ἐλλογίμοι καὶ πρόθυμοι ἐταῖροι, ὄτρηροὶ δὲ τῆς ἐπιστήμης θεράποντες. Πρῶτος ἐν προμάχοις ἐφάνη ὁ παλαίμαχος τῶν τοιούτων πνευματικῶν ἀγώνων, ὁ ἐνδοξότατος καὶ ἐλλογιμώτατος κ. Ἰάσδανος ὁ Καρολίδης, δις τὸ βῆμα καταλαβὼν καὶ δύο ποιησάμενος ἐπιστημονικᾶς ἀνακοινώσεις, τὴν μὲν «περὶ παθῶν κατ' Ἀριστοτέλην», τὴν δ' ἐτέραν «περὶ τῶν Θεοφράστου τοῦ φιλοσόφου ἠθικῶν χαρακτήρων».

Ὁ κ. *Εὐγένιος Ἀντωνιάδης*, ἐκ Παρισίων πρæπιδημῶν ἐν ἡμῖν, ἐποίησατο πρωτοτύπους ἀνακοινώσεις «περὶ τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας».

Ὁ κ. *Περικλῆς Βιζουκίδης*, ἀνέγνω μελέτην περὶ τοῦ Θεοδώρου Μόμμυζεν ὑπὸ τὸν τίτλον «ὁ μέγας ῥωμαῖος τοῦ 10' αἰῶνος».

Ὁ κ. *Ἰωάννης Ἀσπριώτης* «Ἐρμηνευτικᾶς καὶ κριτικᾶς παρατηρήσεις εἰς τοὺς τραγικούς, εἰς τοὺς Πέρσας τοῦ Τιμοθέου καὶ εἰς τινὰς τῶν πεζῶν».

Ὁ κ. *Γ. Παχῦκος* δύο ἀνακοινώσεις «περὶ τῶν ὀφζομένων μνημείων τῆς ἀρχαίας μουσικῆς ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασιν».

Ὁ τοῦ Συλλόγου γεν. γραμματεὺς ἀνέγνω

μελέτην τοῦ κ. *Δ. Παναγιωτίδου*, ἱατροῦ «Περὶ τῆς μικρᾶς Μουζεκιάς ἐν τῇ ἱερᾷ Μητροπόλει Βελεγράδων».

Ὁ κ. *Χρ. Παναζίδης*, 1ην «Περὶ τῶν ἐν τῷ Σοφιστῇ τοῦ Πλάτωνος φιλοσοφικῶν δογματῶν» καὶ 2αν «Περὶ τοῦ πῶς δύναται νὰ εἰσαχθῇ ἡ διδασκαλία τῆς Ἀρχαιολογίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Τέχνης ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς μέσῃ παιδεύσει»· καὶ

Ὁ κ. *Ἀναστ. Χρησιδης*, ἱατρός, «Περὶ ζωικῆς καὶ φυτικῆς διαίτης καὶ τῆς σημασίας αὐτῆς ἐν ὑγιείᾳ καὶ ἀσθενείᾳ πάσαι καὶ νῦν».

Τοιαῦται καὶ τοιαῦται ἐγένοντο αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις τῶν ρηθέντων ἐλλογίμων ἐταίρων, πρὸς οὓς καὶ τότε μὲν ἐνὶ ἐκάστῳ τούτων αἱ δέουσαι ὑπὸ τοῦ Προέδρου εὐχαρισταὶ ἐξεφράσθησαν, ἀλλὰ καὶ νῦν δημοσιώτερον τὰς πρὸς αὐτοὺς ὀφειλομένας θερμὰς εὐχριστίας τοῦ Συλλόγου ἐκδηλοῦμεν ἐπὶ τῇ φιλοτίμῳ προθυμίᾳ αὐτῶν, μεθ' ἧς εὐπροσώποτερον παρὰ τῷ φιλομούσῳ Δημοσίῳ τὸ ἡμέτερον Σωματεῖον παρέστησαν καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ στοργικῶς ἐπέδιώξαν.

Ἄλλ' ὁ πνευματικὸς Παρνασσὸς ἡμῶν δικόρουμβος κατὰ *Δουκιανὸν* τυγχάνει καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας τῶν κλεινῶν κορυφῶν αὐτοῦ αἱ ἀναίμακτοι τῶν δημοσίων διαλέξεις τελοῦνται θυσίαι, καθ' ἃς ἄφθονος ἡ σμύρνα τῶν ὠφελίμων γνώσεων ἠδυσμένῳ ἀείποτε λόγῳ ὑπὲρ μορφώσεως, διδασκαλίας καὶ τέρψεως τοῦ Δημοσίου προσφέρεται.

Πρῶτος δὲ πρόθυμος ἱεροθύτης ἔσπευσεν ἡμῖν ἡ *Α. Πανοσιολογιότης ὁ ἀρχιμ. κ. Δ. Γεωργιάδης*, καθηγητῆς ἐν τῇ Θεολογ. Σχολῇ Χάλκης, καὶ ἐποίησατο τὴν πρώτην δημοσίαν διάλεξιν «Περὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις».

Ὁ κ. *Ἄγγελος Σημηριώτης*, ἐκτάκτως, «Περὶ τῆς συγχρόνου ποιήσεως».

Ὁ κ. *Χρ. Παναζίδης*, καθηγητῆς, «Περὶ τοῦ πῶς οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπαιδεύθησαν».

Ὁ τοῦ Συλλόγου πρόεδρος, «Περὶ τῆς ἐπικότητος ἐν τῇ δημῳδῇ ποιήσει».

Ὁ ἱατρός κ. *Γεώργ. Ἀκαιοσιδης* «Τὰς ἐντυπώσεις τοῦ ταξιδίου αὐτοῦ εἰς Σῦρον, Νάξον καὶ Τήνον».

Ὁ κ. *Ἰ. Παπαδόπουλος* «Περὶ τῆς κλαδικῆς παιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ».

Ὁ κ. *Πέτρος Ἀπέρης* «Περὶ τῆς με-

ταρρυθμίσεως τῆς δελιδοποιή-
σεως ἐν τοῖς βιβλίοις».

Ὁ ἰατρός κ. Ἀπ. Μαρμέλης «Περὶ
τοῦ Βύρχωβ».

Ὁ κ. Ἄγγελος Σημοιώτης, ἐκτάκτως δευ-
τερολογῶν, «Περὶ ταξιδίου αὐτοῦ ἀπὸ
Σμύρνης εἰς Βηθλεέμ» μετὰ ἀπαγγελ-
σίας «λυρικῶν ποιημάτων».

Ὁ κ. Ἀχιλλεὺς Καμπανάκης δις «Περὶ
Καλλιτεχνίας».

Ὁ κ. Ὀδυσσεὺς Ἀνδρεάδης «Περὶ τοῦ
ναοῦ τῶν Εἰσοδίων ἢ τὰ ἑλληνικὰ
γράμματα καὶ ἡ θρησκεία».

Ὁ κ. Κωνσ. Παυλόπουλος, ἐκτάκτως,
«Βιογραφία τοῦ Νορβηγοῦ Ἑρρί-
κου Ψέν, ὡς ἀνθρώπου καὶ συγ-
γραφέως» ἐν τέσσαρσι μαθήμασιν.

Ὁ κ. Περικλῆς Βιζουκίδης «Περὶ τῆς
ποινῆς τοῦ θανάτου ἐν τῇ ροῇ
τῶν αἰώνων».

Ὁ κ. Γ. Θεοχαρείδης «Περὶ τῆς οἰκο-
δομικῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων».

Ὁ κ. Γεώρ. Παχῆιος «Τὰς ἐντυπώ-
σεις αὐτοῦ ἐκ τῆς ἀνά τὴν Βιθυ-
νίαν πρὸς συλλογὴν δημοτικῶν
ᾠσμάτων περιοδείας» μετὰ ἐκτελέσεως
τῶν ᾠσμάτων τούτων.

Ὁ ἰατρός κ. Περικλῆς Τιβέριος «Περὶ
τῆς ὑγιεινῆς τροφῆς τῶν βρεθῶν
ὡς προληπτικοῦ τῶν ἀσθενειῶν
μέτρου».

Ὁ ἰατρός κ. Νικ. Ἀσλανίδης «Περὶ
ἐκφυλισμοῦ».

Ὁ κ. Δημοσθένης Οἰκονομίδης, καθηγητῆς,
«Περὶ τοῦ παρ' ἡμῖν γλωσσικοῦ
ζητήματος».

Ὁ ἰατρός κ. Κ. Ἐλευθεριάδης «Περὶ
τῶν ψυχικῶν συγκινήσεων».

Ὁ κ. Ἀριστείδης Ν. Δημόπουλος «Περὶ
τοῦ Δικαίου διὰ μέσου τῶν αἰώνων».

Ὁ κ. Γ. Παχῆιος, δευτερολογῶν, «Περὶ
Αἴαντος τοῦ Σοφοκλέους» μετὰ ἐκ-
τελέσεως χορικῶν ᾠσμάτων.

Ὁ ἰατρός κ. Λεωνίδας Διμαράκης τὸν μέ-
λανα πνευματικοῦ πατρὸς τρίβωνα πρὸς ὦραν
ἀναλαβῶν «Περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς
ἐκπληρώσεως τῶν θρησκευτικῶν
καθηκόντων κατὰ τὴν Ἁγίαν καὶ
Μεγάλαν ἑβδομάδα».

Ὁ κ. Β. Μυσιακίδης, καθηγητῆς, «Περὶ τῶν
συμποσίων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις».

Ὁ κύριος Πέτρος Ἀπέρης, δευτερολογῶν,

«Περὶ τοῦ διατί πρέπει νὰ τρώγω-
μεν στρείδια». Τὸ μάθημα τοῦτο ἐγένε-
το γαλλιστί.

Ὁ κ. Ἰω. Βαλαβάνης, καθηγητῆς, «Περὶ
Ροῦδου καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ» καὶ

Ὁ κ. Ἰπποκράτης Καραβίας ἐπιδημῶν,
τὴν ἐπιδημίαν ταύτην τῶν δημοσίων μαθη-
μάτων προσελθὼν νὰ καταπαύσῃ, ἐπεσφρά-
γισεν αὐτὰς καὶ τὰ στόματα τῶν ρητόρων
κατεσφράγισε ποιησάμενος ἐκτάκτως τὴν τρια-
κοστὴν καὶ τελευταίαν διάλεξιν «Περὶ τοῦ
διασήμευ ἑλληνοσ ζωγράφου Δο-
μενικοῦ τοῦ Θεοτοκοπούλου».

Τοσαῦται καὶ τοιαῦται ὡς συντομώτατα
αἰ ἐν τῷ Συλλόγῳ γενόμεναι δημόσιαι διαλέ-
ξεις, περὶ ὧν σπουδαίως μεριμνῶν οὗτος πάν-
τοτε καὶ ἐπιθυμῶν ὅπως τὸ ἡμέτερον φιλό-
μουσον δημόσιον, προσερχόμενον εἰς ταύτας,
καὶ τέρπηται καὶ τῶν χρησίμων καὶ ὠφελί-
μων διδασκῆται τι, ἀπέρχεται δὲ ἐκάστοτε
σοφώτερον ἑαυτοῦ γινόμενον, περὶ τοῦ ἀγαθοῦ
τούτου, λέγομεν, ὁ Σύλλογος φροντίζων, πά-
λαι τὴν περὶ τούτων μέριμναν ἀνατεθειμένην
τῷ πρώτῳ τῶν ἀνιπροέδρων ἔχει· κατὰ δὲ
τὸ ἔτος τοῦτο ἠτύχησεν ὁ Σύλλογος τοιοῦτον
νὰ ἔχῃ ρέκτην περὶ ταῦτα καὶ πρὸ τῶν μό-
χθων ἀνένδοτον, τὸν ἐλλογιμον συνάδελφον
κύριον Σιαῦρον Βραχάμη, ὅστις, κατῶρ-
θωσε τὴν πρόθυμον καὶ ἐκλεκτὴν ταύτην τῶν
ρηθέντων ρητόρων χορείαν νὰ συγκροτήσῃ
πρὸς τοῦτον δὲ καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς ρή-
τορας ἐν ὀνόματι τοῦ Συλλόγου καὶ αὐτοῦ
τοῦ δημοσίου θερμοτάτας ἐκφράζομεν εὐχα-
ριστίας, ἀλλὰ καὶ τὴν πεποιθήσιν, ὅτι καὶ τὸ
ἐπιὸν ἔτος ἔτι προθυμότερους αὐτοὺς ἔξομεν.

Τοιαῦται αἰ τῶν δύο βημάτων ἐργασίαι.
Ἦδη δ' ἐρχόμεθα καὶ ἐπὶ τὰς τοῦ ἡμετέρου
Σωματείου σχέσεις πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ τοῦ
πεπολιτισμένου κόσμου τῶν γραμματίων θε-
ράποντας καὶ τῶν ἐπιστημῶν μύστας, καὶ
πρὸς τοὺς ἄλλους, τοὺς τὴν ἐπικουρίαν καὶ
ἀντιλήψιν τοῦ Συλλόγου αἰτησάμενους.

Καὶ ἔγγραφα μὲν εἰσῆλθον εἰς τὸν ἡμέτερον
Σύλλογον 123, ἐξῆλθον δὲ 146, ἀφορῶντα
εἰς τὴν ἐν γένει ὑπηρεσίαν καὶ τὰς πολλὰς
μετὰ πολλῶν σχέσεις αὐτοῦ· ἄξια δὲ μνείας
εἰσὶ καὶ ἀναγραφῆς αἰ πρὸς τὸ Οἰκουμηνικὸν
Πατριαρχεῖον, ταύτην τὴν πνευματικὴν ἡμῶν
ἀνωτάτην ἀρχήν, καὶ τὴν χήραν τοῦ μεγάλου
ἐθνικοῦ εὐεργέτου, τοῦ ἀειμνήστου Ἀλεξάνδρου
Γεωργιάδου ἐπιστολαί, δι' ὧν ὁ Σύλλογος
ἠγγείλεν, ὅτι τὰ ὀνόματα τοῦ Πατριαρχείου

καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Γεωργιάδου, χρυσοῖς ἐν τῇ στήλῃ τῶν μεγάλων δωρητῶν τοῦ Συλλόγου ἀνεγράφησαν γράμμασι, διὰ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ φιλομούσους καὶ φιλοστόργους δωρεὰς αὐτῶν.

Διὰ τῶν εἰσελθόντων καὶ ἐξελθόντων τούτων ἐγγράφων ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐπεκοινώησε πρὸς σοφὰ Πανεπιστήμια, ὡς τὸ τῆς Ὁξφόρδης, τὸ τῆς Πετρούπολεως καὶ τὸ ἐθνικὸν τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς διάφορα ἐπιστημονικὰ σωματεία, Συλλόγους, ἐκπαιδευτικὰς Ἀδελφότητας, σοφοὺς ἐπιστήμονας καὶ ἄνδρας ἐν τοῖς γράμμασι διακεκριμένους, μεθ' ὑπερηφανίας δὲ εὐνοήτου καὶ δικαίας ἀείποτε ὁ Σύλλογος παρατηρεῖ, ὅτι αἱ ἐπιστολαὶ τῶν πρὸς τὸ ἡμέτερον Σωματεῖον εἰς σχέσιν καὶ συναφείαν ἐρχομένων ἀποπνέουσι τὸ εὐῶδες ἄρωμα τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐκτιμήσεως πρὸς τὸ ἀρχαιότερον ἐπιστημονικὸν Σωματεῖον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς, ὅπερ, ἵνα τὴν ἀλήθειαν ἀνεπιφυλάκτως εἴπωμεν, διὰ τῆς ὑπερτεσσαρακονταετοῦς αὐτοῦ ἐπιστημονικῆς δράσεως εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐν γένει παιδείας τὰ μέγιστα συνετέλεσεν.

Ἀλλὰ καὶ τὸ εὐσκόπον τῆς προσοχῆς αὐτοῦ τηλεσκοπίον οὐδόλος παύεται πανταχοῦ τοῦ οὐρανοῦ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων ὁ Σύλλογος περιστρέφω καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ διακρινομένους ἀστέρας θαυμάζων ἐπιστέφει, γεραίρει καὶ δεόντως τιμᾷ, διὸ καὶ ἐπίτιμα μὲν αὐτοῦ μέλη ὁμοθυμῶς ἀνεκήρυξε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸν τε δεινὸν τῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνης μύστην καὶ παγκοσμίου φήμης ἀπολαύοντα, διαπρεπῆ δὲ συμπολίτην ἡμῶν, Ἐξ. Δημ. Ζαμπανὸν πασῶν, διὰ τε τὰς πρὸς τὴν φιλόφθωρον ἐπιστήμην ἐν γένει σπουδαίας ὑπηρεσίας αὐτοῦ καὶ τὸ πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἰδίᾳ τρανῶς ἐκδηλωθῆν ἐνδιαφέρον αὐτοῦ, ὡς καὶ τὸν Ἐξοχώτατον κ. Κωνστ. Καραπάνον, ὑπουργὸν τῆς Δημοσίας ἐν Ἑλλάδι Ἐκπαιδευσεως, ἐκ τῶν ἀρχαίων δὲ τοῦ ἡμετέρου Σωματείου προέδρων, ἅτε σπουδαίας τῆ Ἀρχαιολογία παρασχόντα ὠφελείας διὰ τε τῶν ἐν Δωδώνῃ ἀνασκαφῶν αὐτοῦ καὶ τὴν πολυτιμοτάτην πρὸς τὸ Ἐθνικὸν τῆς Ἑλλάδος μουσεῖον δωρεάν. Ἀντιεπιστέλλοντα δὲ μέλη αὐτοῦ ὠνόμασεν ὁ Σύλλογος τὸν ἑλληνομαθηστὰτον ἱατρὸν Ἐρβέρτον Krüyer ἐν Καϊνιζβέργῃ, τὸν ἐν Πετρούπολει φιλέλληνα Πρόξενον τῆς Γερμανίας Grienke καὶ τὸν ἡμέτερον ἐν Μοναστηρίῳ τῆς Μακεδονίας Ἀσκληπιάδην κ. Α. Χρησιδὴν. Τακτικὰ δὲ μέλη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τριάκοντα προσεκτήσατο. Ἐκ τοῦ

ἐνεργοῦ δὲ καταλόγου τῶν μελῶν ὁ Σύλλογος ἀπῆλειψεν ὑπὲρ τὰ 150 ἐπίτιμα καὶ ἀντιεπιστέλλοντα, ὡς διαγραφέντα ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἐκ τῶν δέλτων τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὰ ἀφθάρτα τῆς αἰωνιότητος Μητρῶα μεταγραφέντα, καὶ ὦν τὴν μνήμην ἐν ἰδιαίτερᾳ τιμητικῇ δέλτῳ ὁ Σύλλογος εὐγνωμόνως καὶ εὐλαβῶς τηρήσει.

Συλλυπητηρίου ἐπιστολὰς εὐτυχῶς ἐλαχίστας ἐφέτος ἀπεστείλαμεν, καθότι ἓνα τῶν ἀγαπητῶν ἐταίρων ἡμῶν ἔθρηνησαμεν, συνελλυθήθημεν δὲ μόνον τοῖς υἱοῖς Χρησιδῆ Χοργράφου καὶ τῷ ἐξοχωτάτῳ Κ. Καραπάνῳ διὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς καὶ πενθερᾶς αὐτῶν, τῆς ἀειμνήστου Δόμνας Χρησιδῆ Χοργράφου, συζύγου καὶ ἐν πᾶσι συντρόφου τοῦ μεγάλου τοῦ ἔθνους καὶ ἰδίᾳ τοῦ Συλλόγου ἡμῶν εὐεργέτου, καὶ τῆ κυρίας Σοφίᾳ Θ. Παπαδοπούλου, αὐταδέλφῃ τοῦ ἐν Παρισίοις αἰφνιδίως θανόντος ἀειμνήστου Ἰωάν. Σάβα πασῶ, ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου οὐ σμικρὰ δὲ ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τῇ ἐπιστήμῃ δρᾶσαντος.

Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος προσκληθεὶς, ὅπως συμμετάσχη εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὸν συνέδριον, ἀντεπροσωπεύθη διὰ τοῦ ἐξοχωτάτου κ. Κ. Καραπάνου, ἐπίτιμου τοῦ Συλλόγου μέλους, τοῦ προέδρου τῆς τοῦ Συλλόγου Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξοχωτάτου ἱατροῦ κ. Μόριμαν καὶ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου. Αἱ ἐκ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου ἐντυπώσεις τῆς ἀντιπροσωπίας τοῦ Συλλόγου συνοψιζόμεναι διὰ τὸ ὀλίγον τοῦ χρόνου καὶ ἐν ἀποφθεγματικῇ ῥήσει εἰσὶν αἶδε, ὅτι ἡ τῆς συγκροτήσεως ἰδέα εὐτυχιστάτη, ἡ ἐκτέλεσις ἐπιτυχιστάτη, πλεῖστον δ' ἐκ τούτου γόητρον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ οἱ ἡμέτεροι τούτων καλλιεργῆται προσεκτήσαντο, ἡ τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀσφαλῆς σοφία καὶ ἀνυπέρβλητος καλλιτεχνία διαπιστωθεῖσαι περιτράνω ἀνωμολογήθησαν, ἀλλὰ καὶ τὸ πατροπαράδοτον φιλόξενον τῆς ἑλληνικῆς καρδίας ὑψίφωως καὶ ὁμοφῶως ὑπὸ τῶν ξένων ἐπηνέθη.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς τὰ τῶν ἐν γένει ἐργασιῶν, τὸ προεδρεῖον ἰδίᾳ ἀπασχολησασῶν καὶ ἤδη μεθίσταμαι ἐπὶ τὰς διαρκεῖς Ἐπιτροπὰς, τὰς κλεινὰς ταύτας καὶ φερεπόνους τοῦ Συλλόγου θυγατέρας, τὰς τὸν πρεσβυγενῆ αὐτῶν πατέρα φιλοστόργως διατρεφούσας καὶ ἐνδουούσας, εὐπρόσωπον δὲ καὶ εὐπάρυφον κατὰ τὰς τοιαύτας δημοτελεῖς πανηγύρεις αὐτὸν παριστάσας, ἵνα, ὡς πρε-

σβύτερος γένει, τοῦ ἱεροῦ τῶν γραμμάτων χοροῦ ἐξάρχων γένηται, ὃν χορὸν συγκροτοῦσι χεῖρα πρὸς χεῖρα ἀμοιβαίως συγκρατούμενοι τοσοῦτοι ἄλλοι Σύλλογοι καὶ Ἀδελφότητες καὶ ὑπὸ τὰ ἐνθουσιώδη ἄσματα τῶν Ἐλικωνιάδων Μουσῶν τόσο ἐν ῥυθμῶς καὶ ἱεροπρεπῶς συγχορεύουσιν!

Καὶ ἡ μὲν φερώνυμος τῷ Συλλόγῳ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἑλλ. γυμνασιάρχου κ. Ἀλεξίου Ζαμαρία, γραμματεῦντος τοῦ ἑλλ. καθηγητοῦ κ. Δ. Μαλατάκη, συγκροτήσασα δέκα καὶ ἕξ ἐν ὄλῳ συνεδρίας, ἐν πλήρει τάξει καὶ ὁμοφωνίᾳ πολλὰ σχετικὰ τῇ κλήσει αὐτῆς συνεζήτησε ζητήματα, κυρίως δὲ ἀπασχόλησαν αὐτὴν ἀφορῶντα εἰς τὴν Ζωγράφειον βιβλιοθήκην. Καὶ εἶχε μὲν ἀναθέσει ἀπὸ τοῦ προηγουμένου συλλογικοῦ ἔτους τοῖς ἑλλογίμοις κυρίοις, τῷ μὲν Πέτρῳ Παπαγεωργίου τὴν ἔκδοσιν τοῦ Σοφοκλέους, τῷ Ἄν. Ζάκῃ τὴν τοῦ ῥήτορος Λυσίου, τῷ δὲ Σπυρίδωνι Μωραΐτῃ τὴν τοῦ Πλάτωνος, ὅστις καὶ ἐγκαίρως παρεσκεύασε τὴν ὕλην διὰ τὸν Ἀ' τόμον τοῦ φιλοσόφου καὶ ἡ ἐκτύπωσις προχωρεῖ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς γενομένη, ἡ δὲ τοῦ Σοφοκλέους ἄρξεται ὅσον οὐπω, καθορισθέντος καὶ τοῦ τυπογραφείου, ἀλλὰ καὶ ὁ κ. Ζάκας ἀνήγγειλεν, ὅτι ὅσον οὐπω θὰ ἔχη τετελεσμένην τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐργασίαν πρὸς ἐκτύπωσιν, κατὰ δὲ τὸ λῆξαν ἤδη συλλογικὸν ἔτος προτάσει τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ Σύλλογος ἀνέθηκε τοῖς ἑλλογίμοις καθηγηταῖς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, τῷ μὲν Μαργαρίτῃ Ἐδαγγελίδῃ τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἑθνικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, τῷ Γρηγ. Βερναρδάκῃ τὴν τοῦ Θουκυδίδου ἢ τοῦ Πλουτάρχου, τῷ δὲ Γ. Χατζιδάκῃ τὴν τοῦ Ὀμήρου, οὗς καὶ προθύμως εὔρην ἐν τῇ συνεργασίᾳ ταύτῃ, τακτοποιουμένων ὄρων τινῶν καὶ προτάσεων ὑπὸ τούτων γενομένων. Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος πολλὰ ἐφρόντισεν ἡ ἐπιτροπὴ, τὰς ἐπὶ τούτου γενομένας ἐργασίας ἀνασκοπήσασα, δι' εἰδικῆς δ' αὐτῆς ὑποεπιτροπῆς καὶ τὴν ἀνυσιμωτέραν τούτου τροποποίησιν σκεψαμένη, ὑποβαλεῖ ταύτην διὰ τοῦ Συλλόγου τῷ ἐξοχωτάτῳ ἀγωνοθέτῃ πρὸς ἔγκρισιν. Εὐελπιστοῦμεν δέ, ὅτι ὁ φιλόμουσος καὶ πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον φιλόστοργος ἀγωνοθέτης προθύμως θέλει συγκατανεύσει, πρακτικωτέρας εὐρίσκων τὰς μεταρρυθμίσεις ταύτας.

Ἡ δὲ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀρχαιομαθοῦς ἱατροῦ κ. Μόρτ-

μαν, γραμματεῦντος τοῦ μουσικοῦ καὶ λογίου κ. Γ. Παχίκου 4 συνεκρότησε συνεδρίας, καθ' ἃς συνεζήτηθησαν τὸ μὲν πρῶτον ὁ καταρτισμὸς τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀ' Διεθνὲς Ἀρχαιολογικὸν συνέδριον, ἐν τῇ ἐπομένῃ δὲ συνεδρίᾳ ὁ σφοδρὸς Διευθυντῆς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Βερολίνου κ. Θεόδωρος Wiegand, παρεπιδημῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐποίησατο λίαν ἐνδιαφέρονταν ἀνακοίνωσιν «περὶ τῆς ἀρχαϊκῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν», πολλὰ τὰ σοφὰ περὶ τῆς ὠραίας ταύτης τέχνης διδάξας. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ συνεδρίᾳ ὁ τὰ ἀρχαιολογικὰ ἐντρίβης ἑταῖρος κ. Ξενοφῶν Σιδερίδης εὐγνωμον ξενίας ἀντίδωρον τῷ σοφῷ ξένῳ ἀποδιδούς, ἐπιτόπιον ἔδωκε ἀνέγνω πραγματείαν «Περὶ τῆς μονῆς τῆς Παμμακαριστοῦ καὶ τῶν κτιτόρων αὐτῆς», ἐν ἣ πολλὰς ἀξίας λόγου προσήνεγκε παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις. Ἀλλὰ καὶ διαφόρους ἐπιγραφὰς δωρηθείσας παρὰ τοῦ τακτικοῦ μέλους τοῦ Συλλόγου, κ. Στ. Ζότιου ἔλαβεν ὑπ' ὄψει ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ ἐμελέτησεν ὡς καὶ τὴν ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου ἀναγνωσθεῖσαν καὶ τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ παραπεμφθεῖσαν πραγματείαν τοῦ ἱατροῦ κ. Δ. Α. Παναγιωτίδου. Ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ καὶ τελευταίᾳ συνεδρίᾳ αὐτῆς ὁ τῆς ἀρχαιολογίας φίλος ἱατρὸς κ. Κ. Μακρῆς ἀνακοίνωσιν ἐποίησατο «Περὶ τῶν ἀρχαίων ἱαματικῶν ὑδάτων τῆς ἔναντι τῆς Ἀρτάκης κειμένης νησίδος Κεράς», παρουσιάσας καὶ φωτογραφικὰς εἰκόνας τῶν ἀνασκαφῶν, ἃς ἐποίησατο, καὶ τὴν περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἱαματικῶν τούτων ὑδάτων κατὰ τοὺς ἀρχαίους βυζαντινοὺς χρόνους προσαγαγῶν μαρτυρίαν τοῦ κατὰ τὴν δωδεκάτην ἑκατονταετηρίδα ζήσαντος μοναχοῦ Μαξίμου Πλανούδη αὐτοπροσώπως δ' ἐπισκεψαμένου τὸ χωρίον τοῦτο.

Ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἱατροῦ κ. Γ. Νούλη, γραμματεῦντος δὲ τοῦ κ. Περικλέους Τιβερίου, λίαν ἐγκαίρως καὶ πάνυ ἀξιεπαίνως ἀψαμένη τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, 26 ἐποίησατο συνεδρίας, καθ' ἃ; 40 ἐγένοντο ἀνακοινώσεις καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ θεμάτων, ὡς εἰκός, καθαρῶς ἱατρικῆς φύσεως· εἶπον πάνυ ἀξιεπαίνως οὐχ ὅπως τὴν ἀντιζήλιαν τῶν ἄλλων ἐπιτροπῶν, ἀλλὰ τὸν ζήλον μᾶλλον αὐτῶν κινήσω· καθότι, ἵνα τὴν ἀλήθειαν εἴπωμεν, ἡ ἐπιτροπὴ

κύτη ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν τακτικώτατα καὶ ἀνυσιμώτατα ἐργάζεται.

Καὶ γενικῶς μὲν ἡ Ἐπιτροπὴ ὡς φρουρὸς τῆς υγιεινῆς ἐσκέψατο ἐπὶ πολλὰς συνεδρίας ἐπὶ τῶν ἐπιδημιασῶν νόσων τῆς γρίππης καὶ τῆς καταράτου εὐλογίας, τὰ δὲ αὐτῆς μελετήματα ἐγκαίρως διὰ τοῦ ἐγχωρίου τύπου ἐδημοσίευσεν. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα γενικὰ ζητήματα ἐμελέτησεν, ἰδιαιτέρας δὲ ἀνακοινώσεις καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ διαφόρων ἰατρικῶν καὶ υγιεινῆς ζητημάτων ἐποίησαντο οἱ ἐξῆς τῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ φιλανθρώπου ἐπιστήμης καὶ τέχνης ὀρηροὶ θεράποντες.

Ὁ κ. Γ. Νούλης. Λόγος ἐναρκτήριος τῶν ἐργασιῶν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν ᾧ καταδεικνύει τὴν ἀνέκαθεν ἰδιοφυίαν καὶ ἐξαιρετικῶς εὐδόκιμον ἐπίδοσιν τοῦ ἡμετέρου γένους εἰς τὴν ἰατρικὴν.

Ὁ κ. Σ. Λιβαδάς, ἰατρὸς τοῦ βασιλικοῦ τῆς Ἑλλάδος ναυτικοῦ. Περὶ τῶν μέσων πρὸς πρόληψιν τῶν ἐκ τοῦ σκαφάνδρου δυστυχημάτων.

Α. Κρητικός. Περίπτωσις ὄγκου τοῦ ἥπατος. Περὶ δαμαλίδος. Περίπτωσις ἡμιπληγίας ὑστερικής κατόπιν ἐνέσεως στοβαίνης ἐν τῷ νωτιαίῳ μυελῷ. Περὶ ὑποχλωριούχου διαίτης. Περὶ ρινικῆς διφθερίτιδος κατόπιν πολτώδους κυνάγχης. Περὶ μυρμηκικοῦ ὄξεος.

Π. Τιβέριος. Περὶ χρονίας ἀπλῆς βρογχίτιδος εἰς τὰ παιδία.

Π. Ίατροπούλος. Περὶ ἐντροπίου τῆς ἱρίδος. Περὶ τῆς μεθόδου τοῦ Rollet πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ σχηματιζομένου κενοῦ ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ βολβοῦ. Περὶ τραυματισμοῦ τῶν ὀφθαλμῶν.

Κ. Ἐλευθεριάδης. Περὶ διπλοῦ ὀριζοντίου ἐντροπίου τῆς ἱρίδος. Περὶ κεραυνοβόλου ἐκ κενωτικῆς αἰμορραγίας κατόπιν ἐγχειρήσεως καταρράκτου. Αἱ δυσζομίαι τῶν ἀτόμων ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τοῖς δικαστηρίοις. Περὶ ψευδομεμβρανώδους ἐπιφυκίτιδος.

Δ. Μανουηλίδης. Περὶ ἐντερολιθίασεως. Περὶ καρδιοπτωσίας.

Θ. Σγουρδαῖος. Περὶ κήλης ὑδατικῆς.

Γ. Ἐλευθεριάδης. Περὶ πλαγίας ἐφαρμογῆς διὰ τοῦ νέου ἀρθρωτοῦ ἐμβρουουλκοῦ τοῦ κ. Δ. Βλαΐκου. Ἐκτρωσις θανατηφόρος συνεπεία αἰμορραγικῆς εὐλογίας. Περὶ διαπυήσεως τῶν ἰνωμάτων τῆς μήτρας. Διαφορικὴ διάγνωσις καὶ σχέσις τῶν παθήσεων τῶν ἐντέρων πρὸς τὰς μητρικὰς παθήσεις.

Σ. Πετρίδης. Περὶ ἐμβρουουλκίας παρὰ γερμανοῖς.

Γ. Σταυρίδης. Περὶ ὑστερικοῦ πυρετοῦ

Π. Ἀπέρης. Περὶ ἐνδείξεων καὶ ἀντενδείξεων τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων.

Δ. Βλαΐκος. Περὶ ἐμβρουουλκίας ὑπὸ ἱστορικὴν ἔποψιν καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν ἐνδείξεων καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἀρθρωτοῦ ἐμβρουουλκοῦ του. Περὶ μετασχηματισμοῦ δι' ἐξωτερικῶν χειρισμῶν. Πρόωρος τοκετὸς μετὰ προπτώσεως τῶν μεμβρανῶν συνεπεία νεφρικοῦ κωλικοῦ.

Π. Παπανικολάου. Περὶ ἀποπνοίας. Περὶ ἐγχειρήσεων τῶν χοανῶν. Περὶ ἐξελκύσεως ρινοφαρυγγαίων ἰνωμάτων διὰ τῶν φυσικῶν ὁδῶν.

Ι. Ἰωαννίδης. Περὶ χορείας τοῦ Σοδουάμ.

Α. Ἀντινακόπουλος. Περὶ τῆς θεραπείας τῆς ὑπερχλωρυδρίας διὰ τοῦ ἐλαίου τῶν ἐλαίων. Αἰτιολογία τῆς καρδιοπτωσίας.

Ν. Μακρίδης. Περὶ τῆς χρήσεως τῆς ὑδροθεραπείας εἰς τὰς ὀξείας πνευμονικὰς καὶ βρογχικὰς παθήσεις τῶν παιδιῶν.

Δ. Λιμαράκης. Περὶ γρίππης. Περὶ σχολικῆς υγιεινῆς.

Α. Γαβριηλίδης. Στατιστικὴ τῶν τραυματικῶν τῶν ἐν τῇ Φιλοπτώχῳ Ἀδελφότητι τῶν Κυριῶν νοσηλευθέντων.

Δ. Βαρσάμης. Περίπτωσις ρινικῆς διφθερίτιδος καὶ

Α. Μανωλακάκης. Περὶ σπασμῶν εἰς παιδίον ἔχον πρόωρον συνοστῆσιν ὄλων τῶν πηγῶν.

Ὁ Σύλλογος εἰς τὴν προθυμοτάτην καὶ στοργικωτάτην ἐργασίαν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀφορῶν, θεομὰς ἐκφράζει δι' ἐμοῦ εὐχαριστίας τῷ τε προθυμοτάτῳ προέδρῳ κ. Γ. Νούλῃ καὶ τοῖς μέλεσιν αὐτῆς, ὅτι ἱκανῶς τὸ ἐπιστημονικὸν μέρος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐκαλλιέργησαν, πολλοὺς τοὺς καρποὺς ἀπέδειξαν, εὐπρόσωπον δὲ πρὸ τοῦ δημοσίου αὐτὸν πρέστησαν.

Ἡ Κοινωνιολογικὴ Ἐπιτροπὴ, νεκροφάνειαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος παθοῦσα ἢ, δικαιοτέρον εἰπεῖν, μακαρίως ἐπὶ ἔτος ὑπνώσασα, εὐρωστοτέρα, ὡς ἱκανῶς ἀναπαυσάμενη, ἀγαθῇ τύχῃ ἡγέρθη καὶ ὑπὸ τὴν ἐγερτήριον μάλιστα τοῦ νέου αὐτῆς προέδρου, τοῦ ὀρηροῦ ὀπαδοῦ τῆς Θεμόδος κ. Γ. Ἀποστολίδου, γραμματεῦντος τοῦ οὐχὶ ἥττονα τὴν δρᾶσιν ἐπιδεικνυμένου κ. Περιωλέους Βιζουκίδου, δωδεκάδα μὲν συνεδριῶν ἐποίησατο, δεκάδα δὲ ἀνακοινώσεων καὶ ἐπιστημονικῶν μελετῶν συνεζήτησεν, εἰς τὴν Νομικὴν καθόλου, τὴν ἱστορίαν τοῦ Δικαίου καὶ τὴν Κοι-

ωνιολογίαν ἐν μέρει ἀναγομένῳ, ταύτας δὲ ἐν μακραῖς καὶ σοβαραῖς συζητήσεσι καὶ ἐν τῶν ὀρίων τῆς ἀκαδημεικῆς λεπτότητος ἐκάστοτε διεξῆγεν.

Κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς αἱ γενόμεναι ἀνακοινώσεις δὲν ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ γνωστοῦ καὶ τετριμμένου κύκλου, ἀλλ' ἐκ τῶν πλουσίων ἐκείνων κλάδων τοῦ μεγαλοπρεποῦς δένδρου τῆς ἱστορίας τῆς ἐπιστήμης, ἐν τῇ καλλιέργειᾳ τῶν ὁποίων ἔδει νὰ πρωταγωνιστῶμεν ἡμεῖς ἀνέκαθεν καὶ νὰ διακρινώμεθα· καθότι οὗτοι ἀποτελοῦσι τμήμα τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν κληρονομίας, οἷά εἰσι τὸ Ἄττικόν καὶ τὸ Βυζαντικὸν Δίκαιον, ὡς καὶ τὸ Κανονικόν. Ἄλλ' ἐν τούτοις παράδειγμα λαμπρὸν καὶ μιμησεως ἄξιον ἔδωκεν ὁ φερέπονος πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς κ. Γ. Ἀποστολίδης, ἀναγνούς ἐν δυοῖ συνεδρίασι μελέτην «Περὶ τῆς ἐν Ἄττικῇ οὐνηγορίας καὶ λογογραφίας», ἐν ἣ μετὰ πολλῆς ἐμβριθείας ἀνεπτυξε τὰ περὶ συνδίκων, λογογράφων καὶ συνηγόρων ὡς καὶ τὰ περὶ τῶν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ἀναφανέντων πραγματικῶν.

Ἄλλὰ καὶ ἕτεροι τῆς Θέμδος δορυφόροι σπουδαίας ἐποίησαντο ἀνακοινώσεις· καὶ ὁ μὲν κ. Θεοχ. Βεγλερῆς, λαθῶν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ Ἐπαρχιακοῦ βιβλίου Δέοντος τοῦ Σοφοῦ, πολλὰ τὰ ἐνδιαφέροντα τῇ Ἐπιτροπῇ ἐν δυοῖ συνεδρίασι ἀνεκοινώσατο «Περὶ ἐμπορικῶν ὄρωματειῶν καὶ δυστημάτων παρὰ Βυζαντινοῖς» ἰδίᾳ δὲ «Περὶ τῶν δυστημάτων τῶν συμβολαιογράφων καὶ τῶν οὐνηγῶρων», σπουδαίας μεταδούς περὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ νομικῶν σπουδῶν ἱστορικὰς πληροφορίας.

Ὁ τοῦ Συλλόγου Γενικὸς Γραμματεὺς κ. Ἄριστ. Δημόπουλος ἐποίησατο μελέτην «Περὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας τοῦ κλήρου παρὰ Βυζαντινοῖς», ἀποδείξας ὅτι ἡ ἐξουσία αὕτη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐκ τῆς θρησκείας ἀπορρέον δικαίωμα ἀπὸ αἰῶνων νομίμως ὑφιστάμενον καὶ ἐξασκούμενον.

Ἀξίαν λόγου ὁμοίως ἐποίησατο ἀνακοινώσιν ὁ κ. Σάββας Ἀποστολόγλου «Περὶ ὄρωπῆς ὑπὸ νομικὴν ἔποψιν», ἐν ἣ ἀνεξαρτήτως τῆς δογματικῆς τοῦ θέματος ἀναπτύξεως πολλὰ διατάξεις τῶν ρωμαϊκῶν πηγῶν καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς νομοθεσίας ἐπιμελῶς περισυνελέγησαν καὶ ἡρμηνεύθησαν.

Μακρὰν δὲ μελέτην ὑπέβαλεν ὁ νομομαθῆς

κ. Π. Τσελένης «Περὶ ὄρωθεσίας παρὰ Ρωμαίοις ἐν οὐγκρίσει πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς δίκαιον», ἐν ἣ πιστῶς ἐσκιαγράφησε τὴν ἱστορίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς ὄρωθεσίας.

Ἄλλὰ καὶ ζητήματα ἀφορῶντα ξένας νομοθεσίας ἀνεπτύχθησαν ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ, οἷα αἰ ὑπὸ τοῦ κ. Ἐπαμ. Κολάση «Κρίσεις ἐπὶ τῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γενομένης κινήσεως πρὸς μεταρρυθμίον τοῦ γαλλικοῦ περὶ διαζυγίου νόμου», αἵτινες παρέσχον ἀφορμὴν, ὅπως εὐρώς συζητηθῇ τὸ ζήτημα τοῦ διαζυγίου καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ ἐν τῇ παρ' ἡμῖν νομοθεσίᾳ καὶ νομολογίᾳ.

Ἐκ δὲ τοῦ διεθνοῦς λεγομένου Δικαίου ἐθίγησαν σημεῖα τινὰ ὑπὸ τοῦ κ. Π. Βιζουκίδου ἀναγνόντος «Ἐπιστημονικὰ οὐπεράσματα ἐκ τῆς τελευταίας τοῦ Δικαίου τούτου ἐξελίξεως». Ἐν τῇ πραγματείᾳ δὲ ταύτῃ προτείνεται ὑπὸ τοῦ ρήτορος καὶ ἡ ἀντικατάστασι τῶν ἐν χρήσει ὄρων, διεθνές, ἢ ἀλληλεθγές δίκαιον καὶ δίκαιον τῶν ἐθνῶν, εἰς δίκαιον τῶν πολιτειῶν ἢ ἠθικὴ τῶν πολιτειῶν, ἐξάγονται δὲ καὶ συμπεράσματα τινὰ σχετικὰ πρὸς τὸ δίκαιον τοῦτο ἐκ τῶν κατὰ τὸν ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ αἰματηρὸν πόλεμον γενομένων.

Ζήτημα δὲ κοινωνιολογικὸν ἐπραγματεύσατο καὶ ὁ ἰατρός κ. Κ. Ἐλευθεριάδης, ἀναγνούς ὑπόμνημα «Περὶ ὄζαινης, ὡς λόγου διαζυγίου», ἐπιχειρήσας οὕτω νὰ συνάψῃ δεσμοὺς φίλους μετὰ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ κοινωνιολογικοῦ ἐδάφους.

Τὴν κορωνίδα δὲ τῶν ἐν τῇ Κοινωνιολογικῇ Ἐπιτροπῇ ἀνακοινώσεων ἀπετέλεσεν ἡ μελέτη τοῦ νομομαθοῦς ἀρχιμανδρίτου κ. Δ. Γεωργιάδου, ὅστις ἐκ τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου ἀντλήσας τὸ θέμα αὐτοῦ ἀνεκοινώσατο «Περὶ ἀγαμίας τοῦ κλήρου ἐξ ἱστορικῆς καὶ κανονικῆς ἐπόψεως».

Αὗται καὶ τοιαῦται τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς αἱ γενόμεναι ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι, σπουδαῖαι καὶ ἐμβριθεῖς, ὡς ἠκούσατε, τὸν δίκαιον καὶ αὗται τοῦ Συλλόγου ἔπαινον ἐπισπῶμεναι.

Ἡ δὲ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ συγκροτουμένη κατὰ τὸν Κανονισμόν ἐκ τῶν δύο τοῦ Συλλόγου γραμματέων, τῶν μνημονευθέντων γραμματέων τῶν Διαρκῶν ἐπιτροπῶν, καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας ἐκλεγέντος μέλους αὐτῆς κ. Σπ. Καραγιαννίδου, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τούτου γραμματεύοντος τοῦ κ. Π.

Βιζονκίδου ἐξ συνεκρότητε συνεδρίας, καθ' ἧς περὶ πολλῶν ἀφορώντων εἰς τὴν τακτικὴν καὶ ἐγκαιρὸν δημοσιεύειν τοῦ Περιοδικικοῦ καὶ τῶν ἄλλων δημοσιευμάτων τοῦ Συλλόγου ἐτεκίφατο, ἀπεφάσισε καὶ ἐνήργησεν. Ἄν δὲ μέχρι τῆς σήμερον, ἀρξάμενον ἤδη, τὸ Περιοδικόν, δὲν εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, τοῦτο οὐδόλως τὴν Ἐπιτροπὴν ἐπιβραβεύει, οὐδὲ φυγοπονεῖσθαι αὐτὴν παρίστησιν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἢ μὴ ἐγκαιρὸς τῆς χρηματικῆς ἐπικουρίας προσέλευσις, τὸ δὲ ἢ τοῦ τυπογραφείου μετακόμισις καὶ ἢ νέαν στοιχείων παραγγελία, πρὸς δέ, ὃ καὶ τὸ κυριώτατον, ἢ σκέψις τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως ἐν τῷ ἐκδιδομένῳ τεύχει τοῦ Περιοδικικοῦ κηροθωθῆ νὰ συμπεριληφθῶσι καὶ τοῦ λήξαντος ΜΔ' συλλογικοῦ ἔτους αἱ ἐργασίαι, οὕτως ὥστε συμπληρουμένης τῆς δημοσιεύσεως πάσης τῆς μέχρι σήμερον συντελεσθείσης ἐργασίας ἢ ἔκδοσις τοῦ Περιοδικικοῦ βραχὴ παραλλήλως πρὸς αὐτάς. Ταῦτα πάντα κώλυμα τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῇ προθυμίᾳ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐγένοντο· ἔτοιμον ἐπομένως ἔσται τὸ Περιοδικόν περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου. Ἄν δὲ καὶ μετὰ τετραμήνον εὐπρόσωπος ὁ Σύλλογος παρασταθῆ, μετὰ χειρὸς φέρων τὰς πολυτίμους καὶ πολυζητήτους ἐργασίας αὐτοῦ δεδημοσιευμένας, τοῦτο ὀρεῖται εἰς τὴν φιλοστοργιάτην μέριμναν τοῦ μεγάλτορος Ἐθναρχοῦ ἡμῶν, δικαίαν καὶ ἀναγκαίαν θεωρήσαντος τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ Δ. Ε. Μ. Συμβούλιον τὴν πρότασιν περὶ ἐπικουρίας τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου ἐξ 100 λιρῶν πρὸς τὸν ἐθνωφελῶς ἐργαζόμενον ἡμέτερον Σύλλογον καὶ ἰδίᾳ πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Περιοδικικοῦ, ὅπερ εὐπρόσωπον καὶ ἄξιον πλειστής ὄσης ἐκτιμήσεως εἰς τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης τὸ Σωματεῖον ἡμῶν παρίστησιν.

Ἐν τῇ ἐξελίξει δὲ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ ὁ Σύλλογος πρὸς λύσιν παρεμπεισόντων τινῶν ζητημάτων καὶ δι' ἄλλους τινὰς λόγους καὶ ἄλλας προσωρινὰς διώρισεν ἐπιτροπὰς, ὧν αἱ μὲν τὸ ἀνατεθὲν αὐταῖς ἔργον ἐγκαίρως ἐξέπληρωσαν καὶ τὴν ὀλομέλειαν ἐφώτισαν· αἱ δὲ αὐτῶν ἀνυσιμωτέραν λύσιν τῶν ζητημάτων τούτων καὶ αὐταῖς εὐκοπωτέραν εὑροντο τὴν πολλὰ πολλάκις σφύζουσαν ἀναβολὴν· καὶ τὰς μὲν πρώτας, ὡς τῷ Συλλόγῳ εὐαρεστησάσας, *θερμῶς εὐχαριστοῦμεν*, πρὸς δὲ τὰς δευτέρας, εἴτε ἀκουσίως εἴτε ἐκουσίως ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος ἡμαρτον, ὁ Σύλλογος τὴν μακρόθυμον αὐτοῦ παρέχει συγχώρησιν· *οὐδεὶς γὰρ ἀναμάρτητος*.

Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος

Ἡ *Βιβλιοθήκη* τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ηὐτύχησε νὰ πλουτισθῆ ἐκ τῆς *πολυτίμου δωρεᾶς* τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ Δ. Ζαμπακοῦ πασᾶ, δωρησαμένου πολλὰ καὶ μεγάλης φιλολογικῆς ἀξίας βιβλία καὶ λόγῳ ὕλης καὶ λόγῳ ἀρχαιότητος. Τῷ πολυτιμοτάτῳ τῷ ἔθνῳ ἡμῶν ἀνδρὶ ἀπενεμήθησαν αἱ προσήκουσαι αὐτῷ *εὐχαριστίαι* καὶ *τιμαί*. Ἄλλὰ καὶ ἄλλοι φιλόμουσοι κύριοι καὶ διάφορα σωματεῖα ἐξηκοντάδα σπουδαίων βιβλίων τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου προσήνεγκον.

Ἦδη τῇ πολυλογίᾳ ἡμῶν πολλὰ ὑμᾶς ἀνιάσαντες, δεῦτε καὶ ἐπὶ τὸ *ταμεῖον* ὑμᾶς ὀδηγήσωμεν, ταμεῖον βεβαίως οὐχὶ πολλοῦ οικονομικοῦ μέλιτος, ὅπως εἰς ἀναφυχὴν μελικρατον εὖοσμον ποιήσαντες πᾶσιν ὑμῖν ἐπαρκέσωμεν καὶ εὐαρεστήσωμεν, ἀλλὰ ταμεῖον ἐλαχίστου περισσεύματος, 38 μόνον λιρῶν, καθότι διὰ τὸν δεινῶς ἐπιπεσόντα χειμῶνα τῆς ὀλιγωρίας τῶν πολλὰ τάγαθῶν τὸν Σύλλογον δυναμένων ποιῆται αἱ ἡμέτεραι ἐργάτιδες μέλισσαι τὸ πολὺ μέλι ἀναγκαίως κατηνάλωσαν.

Μέλι τὸ ἡμέτερον *χορῆμα* καὶ τὸ περίσσευμα ἡμῶν τὸ σμικρὸν οὐχὶ ἀσκόπως οὐδὲ τῇ ποιητικῇ φαντασίᾳ ἐνδόντες ὠνομάσαμεν, ὅτι τοῦτο γλυκυτάτης μελωδίας προῖον ἐγένετο, ἀγλαὸν δῶρον αὐδηέστης *ελληνίδος μούσης*, ἣτις, ἐκ τῶν βορειότερων μερῶν ἡδυτάτη ἡμῖν ἐπικουρος προσέπετη, ἢ φιλόμουσος καὶ καλλικέλαδος τῆς *Ἰωνίας* ἀπδὼν ἐν *Βάργῃ* δὲ τὴν δίαίταν ποιουμένη κ. *Νίνα Φωκᾶ* καὶ ἱκανὸν ποσὸν προσεπόρισεν, ὡς προθυμώτατα διαθέσασα ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Συλλόγου τὸ περίπυστον μουσικὸν αὐτῆς τάλαντον, προθυμώτατους δὲ συναντιλήπτορας αὐτῇ εὐροῦσα καὶ τὴν ἐν μούστῃ συνάδελφον αὐτῇ δυάδα τῶν ἐν μουσικῇ διακεκριμένων *Σοφίας* καὶ *Ἀθηνοδώρου Ἰωαννίδου*, τοὺς τοσοῦτον προθύμως περὶ τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἐκάστοτε γιγνομένους. Πρὸς τὴν τριάδα ταύτην τῶν μουσοφιλήτων τῷ Συλλόγῳ ἐπικούρων, τὴν βαθεῖαν *εὐγνωμοσύνην* αὐτοῦ καὶ δημοσίᾳ ἀνακηρύττομεν.

Ἑλλιπεῖς δὲ ἐν τῇ ἀνακηρύξει τῶν εὐχαριστιῶν ἡμῶν θὰ ἐλογιζόμεθα, ἂν μὴ ἐκ βαθέων ηὐχαριστοῦμεν τῷ προθυμοτάτῳ τοῦ ἡμετέρου Σωματείου ἀντιλήπτορι, τῇ Α. Ἐξοχότητι, τῷ Πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος, κ. *Ἰ. Γουπάρη*, προθύμως καὶ αὐτοβούλως ἀνδεξαμένῳ σταθερὰν καὶ τακτικὴν νὰ προσ-

πορίση συνδρομὴν τῷ Συλλόγῳ, ἐνεργῶν παρὰ ταῖς ἐνταῦθα τῶν ὁμογενῶν Τραπεζίαις καὶ ἄλλοις τῶν δυναμένων τὴν ἐγγραφὴν μονίμων ἐτησίων συνδρομῶν λυσιτελετέραν καὶ δὴ ἀξιοπρεπεστέραν λειτουργίαν καὶ συντήρησιν τοῦ ἠθνωφελοῦς ἡμῶν Σωματείου. Ὡς πρώτῃν δὲ καλὴν ἀπαρχὴν τῆς προθυμίας αὐτοῦ ταύτης ὁ Ἐξοχώτατος Πρεσβευτὴς εὐηγγελίσαστο ἡμῖν τὴν ἐκ δέκα λιρῶν Τουρκίας ἐτησίαν συνδρομὴν, ἣν ὁ περὶ πάντα γενναϊόδωρος ἀνὴρ, ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Τραπεζίης Ἀθηνῶν, κ. *Ἰ. Γ. Πεσμαζόγλου* ἀτομικῶς ὤρισεν, ᾧ καὶ ἀπὸ μέτης θερμῆς εὐχαριστοῦμεν καρδίας, εὐελπιστοῦντες, ὅτι τῆς καλῆς ταύτης καὶ εὐοίωνου ἀρχῆς ἀλλιστον τὸ τέλος.

Χάριτας ἐπίσης ὀφείλομεν νὰ ἀνομολογήσωμεν καὶ τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, θελήσαντι νὰ ἀνανεώσῃ τὴν πρὸς τὸν Σύλλογον χρηματικὴν αὐτοῦ ἐπιχορήγησιν.

Τὰς πολλὰς δὲ καὶ σπουδαίας καὶ κοινωφελεῖς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου ἐν ἐναθρύνσει τινὶ ἀπαριθμοῦντες, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι παραλλήλως διὰ πρῶτων τούτων μία ἔβαινεν ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὡςπερ γραμμὴ τις εὐθεῖα, ἣ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ χάριτος ἰδέα, ὅτι πάντα ταῦτα ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἀπεργάζεται ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν προστασίαν καὶ εὐνοίαν φιλομουσοτάτου Ἀνακτος καὶ τῆς πεπνυμένης Ἀδτιοῦ Κυβερνήσεως· ὁ Σύλλογος τοῦτο ἀναγνωρίζων εὐχεται ὅπως τὰ ἔτη τοῦ φιλοπροόδου Ἀνακτος Σουλτάνου Ἀπδοῦλ Χαμίτ Χάν τοῦ Β' ὧσι πάμπολλα καὶ εὐδαίμονα.

Καὶ ἤδη ἐν τῷ τέλει τοῦ λόγου ἡμῶν ἐγενόμεθα καὶ γῆν ὀρῶμεν· πρὶν δὲ καὶ ἐπὶ χέρστον ἀποβῶμεν, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν νέων κοσμητόρων ἀνακηρύξωμεν, ἐπιτρέψατε ὀλίγας τῶν πολυτίμων στιγμῶν ὑμῶν, ἐμοὶ ἰδίᾳ χαρίζομενοι, ὅπως εὐχαριστήσω ἀπὸ θερμοτάτης καρδίας τοῖς ἀξιοτίμοις ἐν τῷ προεδρεῖῳ συναδέλφοις μου, οἵτινες διὰ τῆς προθυμοτάτης καὶ συντόνου συνεργασίας αὐτῶν εὐπρόσωπον κατὰ τὴν φαίδραν κτύτην τελετὴν παρέστησάν με· ὡς καὶ τοῖς ἀξιοτίμοις μέλεσιν, ὅτι διὰ τῆς ἐμπείρου καὶ σοφῆς γνώμης καὶ τῆς

εὐσυνειδήτου ψήφου αὐτῶν εἰς εὐόδωσιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου συνετέλεταν. Ἐπίσης εὐχαριστοῦμεν καὶ πᾶσι τοῖς πολυτρόπως τὰ τοῦ Συλλόγου συμφέροντα ἐξυπηρετήσασιν, μάλιστα δὲ τῇ παρ' ἡμῖν δημοσιογραφίᾳ.

Κοσμήτορας τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῷ νέῳ συλλογικῷ ἔτει ἀνέδειξεν ὁ Σύλλογος τοὺς ἐξῆς πρόεδρον μὲν τὸν κ. *Χρ. Χατζηχηρήσιου*, εἰς ὃν τὰ ἀξιότιμα μέλη ἐκ μακροθυμίας πλείονα χρόνον καὶ κικιρὸν δίδουσιν, ὅπως τὰς ἐαυτοῦ ἐλλείψεις διδῶν διορθώσῃ καὶ τὰ βελτίω πράξῃ, Α' δὲ Ἀντιπρόεδρον τὸν κ. *Σπ. Καραγιαννίδην*, ὅστις παραμυθήσῃ ὑμᾶς, ἀνθ' ὧν ἐκ τῶν πολλῶν λόγων μου τὰ ὧτα ἐπάθετε, καὶ τέρψῃ ὑμᾶς διὰ τῆς σπουδαίας καὶ τερπνῆς αὐτοῦ ἐπιστημονικῆς πραγματείας φυσικώτερον ἐμοῦ ἀγορεύσων. Β' Ἀντιπρόεδρον τὸν ὀφθαλμολόγον κ. *Π. Ἰατρόπουλον*, γενικὸν γραμματεᾶ τὸν νομοδιάκτορα κ. *Π. Βιζουκίδην*, εἰδ. γραμματεᾶ τὸν ἱατρὸν κ. *Δ. Βαρσάμην*, ἔφορον τῆς Βιβλιοθήκης τὸν ἐλλογίμονο καθηγητὴν κ. *Ἀνθ. Μαζαράκη*, ταμίαν τὸν πολυετῆ *Κέσβερον* τοῦ χρήματος τοῦ Συλλόγου κ. *Δ. Μηλιώτην* καὶ λογιστὴν τὸν νομομαθῆ κ. *Π. Τοελλέντην*.

Καὶ νῦν πολὺ τοῦ ρέοντος χρόνου καὶ οὐκ ὀλίγον τοῦ ρέοντος ὕδατος καταναλώσαντες, πολὺν δὲ τὸν ρέοντα ἰδρῶτα τοῦ ἐριτίμου ἀκροατηρίου ἐκ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀπομάκτρων καὶ ριπιδίων ἐνόησαντες, δεῦτε δῶμεν καὶ πέρας τοῖς λόγοις ἡμῶν, αἰτησάμενοι πρότερον παρὰ μὲν τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Ἀρχῆς τὰς εὐλογίας Αὐτῆς εἰς εὐόδωσιν τοῦ ἱεροῦ καὶ ἠθνωφελοῦς σκοποῦ ἡμῶν, παρὰ δὲ τοῦ ἐριτίμου ἀκροατηρίου συγγνώμην, εἴτι μεμφίμοιρον τοῦ ἔρκους τῶν ὀδόντων ἡμῶν ἐξέφυγε, διαβεβαιοῦντες πάντας ὑμᾶς, ὅτι οὐχὶ φύτει μεμφίμοιροι τυγχάνομεν ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐνστικτοῦ ἐπιθυμίας ὠθούμενοι, ποθοῦμεν ἰδεῖν τὸν *προεβυγενῆ*, *ἠθνωφελῆ* καὶ πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ σοφίαν ἐν ἑαυτῷ συγκεντροῦντα καὶ ἐργαζόμενον Σύλλογον ἡμῶν *ἀριπροεπῆ* καὶ *εὐπάρουφον*, ἀξίον τῆς δόξης, ἣς παρὰ τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ ἀπολαύει, καὶ δὴ ἀξίον τοῦ ὀνόματος ὅπερ φέρει:

Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος.

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΩΝ ΜΒ', ΜΓ', ΜΔ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ 1902-1905

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟΟΔΩΝ ΤΗΣ ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

ἀπαγγελθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΤ' ἑκτακτον συνεδρίαν τῆς ἐπετειοῦ ἐορτῆς

τῆ 24 Ἰουνίου 1902, ὑπὸ τοῦ νέου προέδρου

Μ. ΨΑΛΙΔΑ

« *Ιητροὺς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων,
» Ἰούς τ' ἐκτέμνειν ἐπὶ τ' ἦπια φάρμακα
» πάσσειν ».*

Ἡ ὁμηρικὴ αὕτη λίαν κολακευτικὴ ὑπὲρ τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἀπόφανσις, ἔσχεν ἴσως τὴν ἐκπληκτικὴν ἢ καὶ ἴσως τὴν μαγευτικὴν δύναμιν, ὥστε εἰς ἰατρὸν ν' ἀποβλέψωσιν οἱ ἐρίτιμοι τοῦ Συλλόγου ἑταῖροι, καὶ τοῦτον, τὸ δεύτερον ἤδη, ἐπὶ τὴν ἀνωτάτην αὐτοῦ ν' ἀναβιάσωσιν ἔδραν, ἐφ' ἧς, ἂν πρέπη νὰ εἴπωμεν τάληθές, ἄλλον ἀντ' ἐμοῦ ὤφειλεν ἢ τοῦ Συλλόγου ψῆφος νὰ καθίσῃ ἄνδρα, εὐρύτεραν καὶ φερώνυμον τῆς κλήσεως τοῦ Σωματείου τούτου σοφίαν κεκτημένον, ἐμπειρότερον δὲ τῆς ἐπιστήμου ταύτης εὐδρόμου πνευματικῆς τριήρους οἰακοστρόφον.

Ταῦτα περὶ τούτου σκεψάμενος παντὶ σθένει ἐπέζητησα τὴν ἀπαλλαγὴν μου ἀπὸ τῆς τοιαύτης τιμῆς, ἣτις καὶ δυσάρμοστος πρὸς τὴν ἐμὴν ιδιότητα τυγχάνει καὶ βαρύτερα ἢ κατὰ τὰς ἐμὰς δυνάμεις καθήκοντά μοι ἐπιβάλλει, πολὺν δὲ φόβον μοι ἐμπνέει μὴ κατώτερος πολὺ τῶν προσδοκιῶν τῶν ἐκλεξάντων με φανῶ. Ἀλλὰ ὑπέικων εἰς τὰς πολλὰς ἐνθαυρνύσεις τῶν ἀγαπητῶν καὶ φίλα φρονούντων μοι ἑταίρων καὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις αὐτῶν περὶ τῆς προθύμου πρὸς με ἀρωγῆς αὐτῶν εἰς τὸ δυσχερές ὁμολογουμένως ἔργον τῆς διακυβερνήσεως τοῦ ποικίλην τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν καὶ δρᾶσιν ἀναδεξαμένου Συλλόγου, ἀλλὰ τὸ πλέον ἀναλογισάμενος ὅτι, ἂν τι ὑστερήσω, αἴτιος οὐχὶ ἐγώ, ἀλλὰ οἱ δοκιμασάντες με τὸ πρῶτον ἤδη ἑταῖροι, ταῦτα πάντα ἐν νῷ συλλαβῶν, ἀπετόλμησα ὅπως καὶ τὸ δεύτερον ἀναλάβω εἰς τὰς ἀσθενεῖς καὶ ἀνεπιτηδείους χεῖράς μου τὰς ἡνίας τῆς τοῦ Συλλόγου Προεδρίας.

Πᾶσαι ὁμῶς αἱ σκέψεις αὗται ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων ἐρεῖδονται· καὶ τὰς περὶ ἐπιτυχῶς καὶ εὐτυχῶς σταδιοδρομίας

μου ἐλπίδας οὐδόλως ἐπὶ τούτων θὰ ἐσθῆριζον καὶ τοῦ ἐγχειρήματος θὰ ἀφιστάμην, εἰ μὴ τὰς πραγματικὰς ἐλπίδας καὶ τὸ θάρρος μου ἀνέθετον *Παναγιώτατε Δέσποτα* ἐπὶ τὴν Ἑπίσημην Ἐκείνην Δύναμιν, τὴν τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσαν καὶ ἐνισχύουσαν καὶ τὰ ἐλλείποντα συμπληροῦσαν. Γόνυ δὲ κλίνω εὐλαβῶς πρὸ τῆς Ἑμ. Θειοτάτης Παναγιότητος, ὅπως εὐδοκήσῃ νὰ ἐπιδαφιεύσῃ ἡμῖν τὰς σωτηρίους εὐχὰς Αὐτῆς καὶ εὐλογίας, αἵτινες ὡς ἰσχυρὸς θυρεὸς τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν θὰ περιβάλλωσι στήθος, εἰς ὃν σήμερον πνευματικὸν ἀγῶνα ἀποδύομαι καὶ οἶονεὶ ἐνθουσιῶδες παρακείμευσα, ὅπως μετὰ θάρρους ἀρξώμαι τοῦ πρώτου, ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ, ἐπιβαλλομένου μοι καθήκοντος, τῆς ἐπιστημονικῆς διατριβῆς, πραγματευόμενος τὸ « *περὶ τῶν προόδων τῆς χειρουργικῆς ἐπιστήμης* ».

Ὅπως δὲ κατανοηθῶσιν ἀκριβέστερον αἱ πρόοδοι αὗται τῆς χειρουργικῆς θεραπείας κατὰ τὰς τελευταίας τρεῖς δεκαετηρίδας, καθ' ἃς μεγάλως ἐπωφελήθη αὕτη ἐκ τε τῆς ὑπὸ *Pasteur* μεγάλης ἀνακαλύψεως τῶν μικροοργανισμῶν, τῆς ἐνεργητικῆς ἐφαρμογῆς ταύτης ἐπὶ τῆς χειρουργικῆς ὑπὸ *Lister*, νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ ριψώμεν βλέμμα ἀναδρομικὸν καὶ ἐξετάσωμεν γενικώτερον εἰς ποῖαν κατάστασιν διετέλει ὁ κλάδος οὗτος τῆς ἰατρικῆς κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς γεραρῆς ἀρχαιότητος καὶ τοὺς κατόπιν χρόνους. Χωρὶς δὲ νὰ ἐνδιατριψώμεν ἀναδιφῶντες τὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐπιστήμην ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀρχαίων Ἰνδῶν, Αἰγυπτίων ἢ καὶ αὐτῶν ἐτι τῶν Ἑλληνικῶν ἠρωικῶν χρόνων, ἀρχόμεθα εὐθὺς ἀμέσως, ἵνα μὴ καταχρώμεθα τῇ ὑπομονῇ καὶ ἐπιεικείᾳ τοῦ σεβαστοῦ καὶ φιλοκάλου τούτου ἀκροατηρίου, ἀρχόμεθα ταχείας τινὸς ἐπισκοπήσεως αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ πατρὸς τῆς ἰατρικῆς, τοῦ θεοῦ Ἰπποκράτους, ὅτε πᾶσα ἡ ἀρχαία ἰατρικὴ ἔμ-

πειρία και γνώσις περιεβλήθησαν τύπον ἀληθοῦς και ἐπηκριβωμένης ἐπιστήμης.

Πρὸ εἴκοσι και τριῶν περίπου αἰῶνων ὁ Ἱπποκράτης (460 π. χ.) και οἱ μεταγενέστεροι αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν και Βυζαντινῶν χρόνων, ὡς και οἱ μετέπειτα ἰατροί, ἐπιμελούμενοι ἐξ ἴσου τῆς χειρουργικῆς και τῆς ἄλλης ἰατρικῆς ἐπιστήμης και πλείστας σοβαρὰς ἐγχειρήσεις μετ' ἐπιτυχίας ἐπιτελοῦντες, ἐφήρμοζον κατ' αὐτὰς ὡς και τὰ λοιπὰ τυχαῖα τραύματα θεραπευτικὴν ἔχουσαν μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὴν σημερινὴν λεγομένην ἀντισηπτικὴν μέθοδον, ἣτις ἀνάστατον ἐποίησεν ὁλόκληρον τὸ τῆς χειρουργικῆς οἰκοδόμημα και κατέστησε τὴν κλάδον τοῦτον τῆς ἰατρικῆς τὸ καύχημα τοῦ ἄρτι δύσαντος 19^{ου} αἰῶνος.

Πράγματι δὲ ὁ Ἱπποκράτης και οἱ μετὰ τοῦτον ἰατροί μεταχειρίζονται πρὸς θεραπείαν τῶν τραυμάτων πλείστας ἀντισηπτικὰς οὐσίας, τὰς ὁποίας ξηραντικὰ ἀπεκάλουν στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἱπποκρατικῶν κυρίως τοῦ ὕγρου και ξηροῦ τῶν τραυμάτων, ὡς και ἐκ τοῦ ἐξῆς ἱπποκρατικοῦ χωρίου καταφαίνεται. «Τὸ γὰρ ξηρὸν τοῦ ὑγίου ἐγγυτέρω ἐστὶ και τὸ ὑγρὸν τοῦ μὴ ὑγίου . . . τὸ γὰρ ἔλκος ὑγρὸν ἐστὶ, τὸ δὲ ὑγιὲς ξηρὸν» (Ἱπποκράτους περὶ ἔλκων Τόμ. VI p. 400, ἔκδ. Littré) ὡς τοιαῦτα δὲ ξηραντικὰ φάρμακα εἶχον τὸν οἶνον, τὸ ἄλας, τὸν θεικὸν χαλκόν, τὰς κηκίδας, τὴν πίσσαν, τὴν ρητίνην, τὸν λιβανιόν, τὰ ἀρωματικὰ και ἄλλα και αὐτὸ τὸ ἀπεσταγμένον και βεβρασμένον ὕδωρ, ὡς ἐξάχεται τοῦτο ἐκ τῶν ἐπομένων χωρίων Ἱπποκράτους, Γαληνοῦ και ἄλλων. «Ταῦτα μὲν ὕδατα τὰ δμβροῖά ἐστιν ἄριστα κατὰ τὸ εἶκος· δέεται δὲ ἀφέμεσθαι και ἀποσῆπασθαι» (Ἱππ. περὶ ἀέρων και ὑδάτων T. II σελ. 36) και ἀλλαχοῦ «Ἐλκεα ξύμπαντα οὐ χροῖ τέργειν πλην οἴνω» (Ἱππ. περὶ ἔλκων T. VI σελ. 400) και ἀλλαχοῦ «Ἐτερον ἔναιμιον σμύρνα, λιβανιός, κηκίς, ἴος, ἄνθος χαλκοῦ ὀπιόν» (Ἱππ. T. VI περὶ ἔλκων σ. 416) «Τὸν μόλιβον τὸν λεῖον ξὺν τῇ σποδῶ τῇ κυρῇ λεανθένια ἐπιπάσσειν» και ἀλλαχοῦ «Και ἦν μὲν ἡ ὠρη θεορινῆ ἦ, ἐπιτέγγειν τῶ οἴνω τοὺς σπλήνας πυκνά» (Ἱππ. περὶ ἀγμῶν, T. III σελ. 516). Και ὁ Γαληνός «. . . τὸ δὲ ἐνιέμενον, οἶνος αὐσηρός μέλας ἔστι» ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ Παῦλος ὁ Αἰγινήτης συνίστα και τὸν πεπυρακιωμένον οἶνον πρὸς διάνοιξιν τῶν ἀποστημάτων τοῦ ἥπατος.

Ὁ δὲ Ἱπποκράτης συστηματοποιήσας τὴν

θεραπείαν τῶν τραυμάτων, συνίστα θερμῶς τὴν χειρουργικὴν καθαριότητα και ἐπέδωκε τὴν ξηρανσιν ἧτοι τὴν στεγνώσιν αὐτῶν ἐκ τῶν τραυματικῶν και σηπεδονογόνων ὑγρῶν, διὰ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ἀντισηπτικῶν μὲν, ξηραντικῶν δὲ τότε λεγομένων φαρμάκων, ὡς ἐν τοῖς ἀκολουθοῦσι χωρίοις λέγει: «Καθαρὴν χροῖ ποιῆσαι (τὴν σάρκα) ὡς τάχιστα και ξηρὴν, ὡς μὴ ἐπὶ πουλὸν χρόνον ὑγρὴ εἶδουα μυθῆ τε και ἐξαιρηται. Τούτων γὰρ οὔτω γιγνομένων, σαπῆναι αὐτὴν κίνδυνος» (Ἱππ. περὶ τῶν ἐν Κεφ. τραυμ. 15, III, 244) και εἰς τὸ περὶ ἔλκων 4, VI, 404) «Οὐ χροῖ οὐδ' ἐμπλάσσειν τὰ φάρμακα πρὶν ἂν πάντῃ ξηρὸν ποιῆσῃς τὸ ἔλκος· τότε δὲ δεῖ προστιθέναι, ἀνασπογγίζων δὲ τὸ ἔλκος πολλάκις σπόγγω και αὐθις ὀθόνιον ξηρὸν και καθαρὸν προσίσχων πολλάκις . . .» και αὐτοῦ (13, VI, 416) «Ξηρὰ ἀποτρέπει νεώρωια ἔλκη διαπύσκεσθαι». Και ὁ Γαληνός (ἐν τοῖς ἐν τῇ Θερ. μεθ. E. α' χ. 307) λέγει: «Πλείονος δ' ὑγρότητος ἐν ἑαυτοῖς φανείσης, ἐτι μᾶλλον ξηραίνειν χροῖναι τὸ φάρμακον οὐκ ἐξιστάμενον τῆς οἰκείας ἰδέας, ἀλλ' εἰ μὲν κολλητικὸν εἴη ξηραίνον τε και στύφον, εἰ δὲ σαρκωτικὸν ξηραίνον τε και ρύπτιον».

Τοιαύτη ἐν ἄρχῃ συντομίᾳ ἡ χειρουργικὴ θεραπεία κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, καθ' οὓς και οὐκ ὀλίγα σοβαρὰ ἐγχειρήσεις ἐξετελοῦντο ἐπιτυχῶς παρ' ὄλην τὴν τότε ἀτελεῖ γνῶσιν τῆς ἀνατομικῆς, τῆς φυσιολογίας και λοιπῶν συναφῶν ἐπιστημῶν. Ἐν τούτοις ὁμως, ἂν ἤθελέ τις ἐγκύψει μετ' ἀφοσιώσεως ὑπομονῆς και ἐπιμονῆς εἰς σοβαρὰς μελέτας, περὶ τῶν θεωριῶν τῶν ἀρχαίων τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης μυστῶν, πόσους τεθαμμένους θησκευεὺς ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων και θεωριῶν ἤθελεν ἀναγάγει εἰς φῶς πρὸς θυμασμὸν και ἔκπληξιν και τῆς σήμερον ἐγκαυχωμένης ἰατρικῆς ἐπιστήμης.

Ὁ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διαπρεπῆς καθηγητὴς αἰμῆνοτος Ἀναγνωστάκης, ὁ μετ' ἐμβριθείας μελετήσας τὴν ἀρχαίαν ἰατρικὴν, ἐδημοσίευσε πλείστας ὄσας διατριβὰς δι' ὧν ἀπέδειξεν ὅτι πλείστα νοσήματα ὀφθαλμολογικὰ και νέαι ἐπ' αὐτῶν θεραπείαι ἦσαν γνωσταὶ και ἐπὶ Ἱπποκράτους και τῶν μεταγενεστέρων αὐτοῦ, ὡς τὸ ἐντρόπιον, ἡ τριχίασις, ἡ ἐγχειρησις τοῦ σταφυλώματος, τῶν δακρυακῶν συριγγίων, τοῦ καταρράκτου και ἄλλων. Ἐδημοσίευσε δὲ και ἐμβριθετάτην πραγματείαν, Περὶ Ἀντι-

διπτικῆς μεθόδου παρὰ ἀρχαίους,

ἐν ἣ ἀποδεικνύει περὶ αὐτῆς ὅτι ἦτο ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, καὶ μάλιστα οὐχὶ ἐν ἐμβρωῦδει καταστάσει, ἀλλ' ἐν ἀρτίᾳ μεθοδικῇ ἐφαρμογῇ, στηριζομένη ὅμως ἐπὶ τῆς τότε Ἱπποκρατικῆς θεωρίας τοῦ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ, τοῦ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ. Ἐπίσης μεταξύ ἄλλων μελετῶν σοβάρην μελέτην «Περὶ θεραπείας ἐλκῶν καὶ τραυμάτων παρ' Ἀρχαίους» ἰδημοσίευσεν καὶ ὁ διζκεκριμένος παρ' ἡμῖν συναδελφός, κ. Ἀναστάσιος Χρησιόδης, ὅστις ἀπέδειξε τὰς φυσιολογικὰς ἀρχὰς ἐφ' ᾧ ἔβασίζετο ἡ λεγομένη ξηραντικὴ τῶν τραυμάτων θεραπεία. Ἡ τοιαύτη λοιπὸν χειρουργικὴ θεραπεία τῶν τραυμάτων ἐξηκολούθησεν ἐφαρμοζομένη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἱπποκράτους, Γαληνοῦ καὶ μεταγενεστέρων μέχρι τῶν τελευταίων αἰώνων, ὅτε ἡ ἐν γένει χειρουργικὴ, ἀποχωρισθεῖσα τῆς λοιπῆς ἰατρικῆς ἐξέπεσεν ἀπὸ τῆς περιωπῆς αὐτῆς καὶ ἐκ τοῦ ὕψους τῆς ἐπιστήμης περιῆλθε βαθμηδὸν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐμπειρικῶν κατατμηθεῖσα μάλιστα καὶ εἰς λίαν περιωρισμένας καὶ μονομερεῖς εἰδικότητας, ἃς ἐξήσκουν εἰδικοί ἐμπειρικοί χειρουργοὶ ὡς οἱ τῆς λιθοτομίας, οἱ τῆς βουβωνοκῆλης, οἱ τῆς ἀνατρήσεως τοῦ κρανίου κ.τ.τ. καὶ τῶν ὁποίων διάδοχοι μιμηταὶ ὑπάρχουσιν εἰς ἐτι μέχρι σήμερον.

Οἱ ἀληθεῖς δὲ ἐπιστήμονες ἰατροὶ ἀπαξιοῦντες νὰ κατέρχωνται εἰς φλεβοτομίας ἢ τὴν περιποίησην τραυμάτων ἢ τὴν ἐφαρμογὴν ἐπιδέσεων, ἀφῆκαν τὰς ἐργασίας ταύτας εἰς τὰς χεῖρας τῶν κουρέων, οἵτινες χάριν τῆς δεξιότητος δι' ἣς ἐχειρίζοντο τὴν ψκλῖδα καὶ τὸν ξυρόν, ἦσαν καὶ οἱ μόνοι ἐνδεδειγμένοι διάδοχοι, καταστάντες σὺν τῷ χρόνῳ κύριοι τῆς χειρουργικῆς τέχνης. Συγκροτηθέντες δὲ καὶ εἰς ἴδια σωματεῖα καὶ ἰδιοποιούμενοι τὸν διδύμον τίτλον χειρουργοῦ—κουρέως ἐξήσκουν ἐλευθέρως καὶ ἐπιστήμως συναμφότερα τὰ ἐπαγγέλματα. Ἐν τῷ κουρέῳ αὐτῶν ἐδέχοντο τὴν μικτὴν αὐτῶν πελατείαν: ἦτοι πελάτας πρὸς ζύρισμα καὶ κόμμωσιν, καὶ παρὰ τούτοις ἀσθενεῖς πρὸς φλεβοτόμησιν, ἐπίδισιν τραύματος ἢ ἄλλης τινος χειρουργικῆς θεραπείας.

Μεταξὺ ὅμως τῶν τοιούτων χειρουργῶν—κουρέων, ὑπῆρξαν καὶ τινες λίαν διακεκριμένοι ὡς ὁ Ἀμβρόσιος Παρέ, ὅστις μόλις γνωρίζων γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν εἰσηλθεν ὡς μαθητευόμενος εἰς κουρεῖόν τι ἐν Παρισίοις ἐνθα ἐξησκήθη εἰς τὴν τέχνην κουρέως ἅμα

καὶ χειρουργοῦ· εἶτα δὲ ἐγένετο κύριος ἰδίου κουρέου ἐν ᾧ μετῆρχετο τὸ διπλοῦν αὐτοῦ ἐπάγγελμα καὶ σὺν τῷ χρόνῳ φροντίσας νὰ τελειοποιηθῇ εἰς τὴν τέχνην καὶ λοιπὴν παιδείουσίν του, κατέστη ὁ διαπρεπέστατος χειρουργὸς τῆς ἐποχῆς καὶ ἠξιώθη τῆς τιμῆς νὰ γίνῃ ἰδιαίτερος χειρουργὸς τεσσάρων βασιλέων τῆς Γαλλίας (Ἐρρίκου II, Φραγκίσκου II, Καρόλου IX καὶ Ἐρρίκου III (1547-89).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ Ἀμβροσίου Παρέ καὶ πλέον τῶν δύο αἰώνων βραδύτερον οἱ χειρουργοὶ ἐξηκολούθουν νὰ μεταχειρίζονται ἀντιστηπτικὰς οὐσίας πρὸς θεραπείαν τῶν τραυμάτων· τὰ δὲ διάφορα βάλσαμα, τὸ ἀρωματικὸν ἢ βεβρατμένον ἔλαιον, ὁ θερμὸς οἶνος, ἡ τερεβινθίνη, ἡ καφουρά, ἡ ταννίνη, ὁ θεικὸς χαλκὸς καὶ ψευδάργυρος, ὁ νιτρικὸς ἄργυρος καὶ αὐτὰ τὰ ἄλατα τοῦ ὑδραργύρου ἦσαν ἐν εὐρείᾳ χρήσει.

Ἐσχάτως δὲ καὶ ἰδίως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος 19ου αἰῶνος ἂν καὶ ἡ χειρουργικὴ ἦρθη εἰς τὴν ἀληθινὴν αὐτῆς ἐπιστημονικὴν περιωπῆν, πλουτισθεῖσα διὰ νέων καὶ τελειότερων γνώσεων τῆς Ἀνατομικῆς, Παθολογικῆς, Φυσιολογίας κ.τ.λ. οὐδὲν ἦττον ὅμως ἄρχεται νέα φάσις ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν τραυμάτων, ὀλεθρία καὶ δογματικῶς οὕτως εἰπεῖν ἐπιβληθεῖσα, βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐγκαταλείπονται τὰ ἄνω μνημονευθέντα φάρμακα καὶ ἀντικαθίστανται διὰ τῶν ἀπλῶν ἀλοιφῶν καὶ τῶν ἐκ λινοσπέρματος καὶ ἄλλων φυτικῶν οὐσιῶν ἀπαισιῶν κητκπλασμάτων, ὑπὸ τὴν ὑγρὰν καὶ θερμὴν ἀτμόσφαιραν τῶν ὁποίων δύνανται νὰ καλλιεργηθῶσιν εὐνοικῶς καὶ νὰ ἀναπτυχθῶσι τεραστίως πᾶν εἶδος μικροοργανισμοῦ καὶ παθογόνου μικροβίου ἀπειλούντων νὰ μολύνωσι τὸ τραῦμα καὶ δι' αὐτοῦ ὅλον τὸν ὀργανισμόν. Τῶν καταπλασμάτων τούτων τοιαύτη ὑπῆρξε ἡ δογματικὴ ἐπιβολή, ὥστε εἰσέδυσεν καὶ εἰς τὰς συνειδήσεις τοῦ λαοῦ καὶ ἐγκατεστάθη εἰς καθημερινὴν χρῆσιν αὐτοῦ μετὰ τοσαύτης πεποιθήσεως, μεθ' ὅσης ἡμεῖς δυσκολίας προσπαθοῦμεν νὰ ἀποτρέψωμεν ταῦτα.

Πρὸ τριάκοντα πέντε περίπου ἐτῶν ἡ χειρουργικὴ θεραπεία εὕρισκετο εἰς οἰκτροτάτην κατάστασιν, πᾶσα δὲ χειρουργικὴ ἐπέμβασις ἢ τραυματισμός, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἦτο τόσον κινδυνώδης, ὥστε ἡ συνήθης ἔκβασις ἦτο ὁ θάνατος. Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς νοσοκομείοις τῆς Δύσεως, ὧν προῖσταντο οἱ διαπρεπέστατοι τῶν χειρουργῶν, καὶ αἱ ἐλάχισταί ἐγχειρήσεις,

ὡς ἀφίρσεις φάλαγγός τινος τῶν δακτύλων, σχάσις ἀποστήματος ἢ παρωνυχίας κ.τ.τ. προυκάλουν σχεδὸν πάντοτε διάχυτον φλεγμονήν, ἐρυσίπελας, σηψαιμία, τέτανον, γάγγραιναν καὶ ὡς μοιραία συνέπειαν τούτων τὸν θάνατον. Τὰ ἐπιπεπλεγμένα κατὰγματα, τὰ τραύματα τῶν ἀρθρώσεων καὶ τῶν σπλάγχων ἐθεωροῦντο σχεδὸν πάντοτε παθήσεις θανατηφόροι. Πολλὰ ἐγχειρήσεις, αἵτινες εἰς παρελθόντας αἰῶνας ἐξετελοῦντο μετ' ἐπιτυχίας ὡς ἡ ριζικὴ θεραπεία τῆς βουβωνοκῆλης, ἡ διάνοιξις τῶν ἀρθρῶν, ἡ ἀνάτρησις τοῦ κρανίου καὶ ἄλλαι, εἶχον καταδικασθῆ ὀριστικῶς.

Ἡ δρᾶσις τοῦ χειρουργοῦ εἶχε περιορισθῆ πλεόν εἰς ἀπλᾶς ἀπολινώσεις τῶν ἀγγείων, εἰς τομὰς πρὸς λύσιν συνεσφιγμένων κηλῶν κ.τ.τ. Μεγαλειτέρας δὲ ἐγχειρήσεις τότε μόνον ἀνελάμβανον (οἱ χειρουργοὶ) ὅτε ἔβλεπον ὅτι ὁ θάνατος ἦτο τὸ βέβαιον τῆς ἀποχῆς τῶν τέλους.

Ἐπὶ τῶν τότε σοβαρωτέρων ἐγχειρήσεων, τῶν ἀκρωτηριασμῶν π.χ. τῆς κνήμης ἢ τοῦ μηροῦ ἢ θνησιμότης εἶχεν ἀνέλθει καταπληκτικῶς ταλαντευομένη μεταξύ 60—80 καὶ πλεόν ἐπὶ τοῖς %.

Εἰς τὴν χειρουργικὴν κλινικὴν τῆς Βιέννης ὁ *Billroth* καὶ εἰς τὸ ἐν *Glascow* νοσοκομεῖον αὐτὸς ὁ *Lister* δὲν ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι. Ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1868—69 δύο τῶν διαπρεπεστάτων καὶ σοφωτάτων χειρουργῶν τῆς Γαλλίας ἔσχον τὴν ἀτυχίαν νὰ ἀριθμῶσι τόσους θανάτους ὅσας καὶ ἐγχειρήσεις.

Ἡ μεγάλη αὕτη θνησιμότης ἐπὶ τῶν ἐγχειρήσεων, συνεπέειξ τῶν μολυσματικῶν ἐπιπλοκῶν αὐτῶν, ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν τότε μέγαν χειρουργὸν τῆς Γαλλίας *Nelaton* νὰ ὑποσχεθῆ χρυσοῦν ἀνδριάντα εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἤθελε δυνηθῆ ν' ἀπαλλάξῃ τὰ νοσοκομεῖα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα τῆς μάστιγος ταύτης.

Ἡ ἀπαισία καὶ οἰκτρά αὕτη κατάστασις τῶν τότε νοσοκομείων καὶ ἡ μεγάλη ἐν αὐτοῖς θνησιμότης συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὴν δικαίαν ἀποστροφὴν τοῦ λαοῦ πρὸς ταῦτα καὶ εἰς τὸν δικαιοτέρον τρόπον αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐγχειρήσεις, τοῦθ' ὅπερ δυστυχῶς καὶ μέχρι σήμερον εἰσέτι ἐξακολουθεῖ, καὶ παρ' ἡμῖν παρὰ τοῖς ἀφελεστέροις τοῦλάχιστον.

Ἀκριβῶς ὅμως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐνεκουμενεῖτο ἡ μεγάλη ἐκείνη ἀνακάλυψις, ἣτις ἀνεστάτωσε καὶ ἀνεδημιούργησεν ὀλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα τῆς χειρουργικῆς καὶ λοιπῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης.

Τῷ 1860—63 ὁ μέγας *Pasteur* ἐν Γαλ-

λίᾳ ἀνεκάλυψε τοὺς ἐν τῷ ἀέρι ὑπάρχοντας μικροοργανισμούς, τοὺς μικροκόσμους ἐκείνους, τὰ ἀπείρως μικροσκοπικὰ ἐκεῖνα ἀφανῆ ὄντα, ἅπερ μικροβία ἀπεκάλεσαν.

Ἐπὶ τῆς ἀνακάλυψως ταύτης τοῦ *Pasteur*, ἥτοι τῆς θεωρίας τῶν μικροβίων καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν στηριζόμενος ὁ ἔξοχος χειρουργός τῆς *Glascow Lister* συνεπέρανεν ὅτι οἱ μικροοργανισμοὶ οὗτοι ἐπικαθήμενοι καὶ ἀναπτυσσόμενοι ἐπὶ τῶν τραυματικῶν ἐπιφανειῶν γίνονται αἴτιοι τῆς σήψεως τῶν ἰσθῶν καὶ τῆς μολύνσεως τοῦ ὄργανισμοῦ. Ἐσκέφθη λοιπὸν νὰ χρησιμοποίησῃ περίξ τῶν τραυμάτων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτῶν ἀτμόσφαιραν ἑστερημένην καὶ ἀπηλλαγμένην μικροβίων καὶ κατορθοῖ ὄντως νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ εὐεργετικοῦ σκοποῦ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἀντισηπτικῶν ἰδιοτήτων τοῦ φανικοῦ ὀξέος. Κατὰ δὲ τὸ 1867 ἀνακοινοῖ εἰς τὴν ἱατρικὴν ἑταιρείαν τοῦ Δουβλίνου τὸ πρῶτον αὐτοῦ ὑπόμνημα: «**Περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀντισηπτικῆς ἐν τῇ χειρουργικῇ θεραπείᾳ**». Καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ *Lister* ἰδρύει νέαν μέθοδον τῆς θεραπείας τῶν τραυμάτων, τὴν ἀντισηπτικὴν καλουμένην, ἣτις, τοῦ χρόνου προϊόντος, τροποποιηθεῖσα καὶ βελτιωθείσα κατέστη ἡ εὐεργετικωτάτη τῶν νέων ἀνακαλύψεων.

Ἄλλ' ἐὰν καὶ ἐπὶ στιγμὴν ἀναδράμωμεν εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν, θέλομεν ἴδει ὅτι τοιαύτη τις θεραπεία, ἀντισηπτικὴ, ἦτο ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Κεὶ διὰ νὰ καταφανῆ ἡ καταπληκτικὴ ὁμοιότης τῆς νέας μεθόδου τοῦ *Lister* πρὸς τὴν πρὸ εἰκοσι καὶ τριῶν αἰῶνων ἐφαρμοζομένην τοιαύτην ὑπὸ τοῦ θεοῦ *Ἰησοῦ*, ἐπιτρέψκατέ μοι ἐν ἄκρῃ συντομίᾳ νὰ παραθέσω ἀμφοτέρας ἐνώπιον ὑμῶν.

Ὁ *Lister*, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν νέων θεωριῶν τοῦ *Pasteur*, ἐπὶ τῶν μικροοργανισμῶν καὶ ἰδιοτήτων αὐτῶν ἐξελέξατο τὸ φανικὸν ὀξύ, φάρμακον μικροβιοκτόνον, πρὸς καθαρισμόν τοῦ ἐγχειρητικοῦ πεδίου, τῶν ἐργαλείων, τῶν χειρῶν τοῦ χειρουργοῦ καὶ τῶν τῶν βοηθῶν αὐτοῦ. Διὰ τοῦ αὐτοῦ φαρμάκου καὶ δι' εἰδικοῦ μηχανήματος ἐπέτυχε νὰ ἀναπτύξῃ ἀτμόσφαιραν ἀντισηπτικὴν περίξ τῶν τραυμάτων καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης φαρμάκου ἀποπλύνῃ τὰ τραύματα πρὸς καταστροφὴν τῶν τυχόν ἐπ' αὐτῶν εὐρισκομένων σηπεδοноγῶν μικροοργανισμῶν, προστατεύει δὲ τὸ τραῦμα μέχρι τελείας αὐτοῦ ἀποθεραπείας ἐφαρμόζων ἀμέσως ἐπ' αὐτοῦ σπληνία (*gaze-pheniquée*) παρεσκευασμένα διὰ φανικοῦ

και περικαλύπτει τὸ ὄλον διὰ κηρωτῆς ἀδιαβρόχου ὀθόνης, ἅπερ διὰ καθαρᾶς ταινίας συγκρατεῖ.

Ὁ δὲ Ἱπποκράτης καὶ οἱ μεταγενέστεροι αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἱπποκρατικῆς βσιζόμενοι θεωρίας τοῦ ὕγρου καὶ ξηροῦ ἐφήρμοζον τὴν θεραπείαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἐγχειρήσεων καὶ τραυμάτων ὡς ἐξῆς·

Μετὰ τὴν ἐντελῆ ἐπίσχεσιν τῆς αἰμορραγίας ἐπλυνον τὸ τραῦμα διὰ θερμοῦ οἴνου (οὐσίας ἀναλόγου τοῦ φανικοῦ ὄξεος ἥτοι μικροβιοκτόνου), ἐπήλειφον τὴν τραυματικὴν ἐπιφάνειαν διὰ μίγματος θεικοῦ χαλκοῦ, ἀρωματικῶν καὶ πικρῶν, οὐσιῶν ἀπασῶν ξηραντικῶν μὲν κατ' ἐκείνους, ἀλλ' ἐξόχως ἀντισηπτικῶν κατ' ἡμᾶς, ἐπέπασσον αὐτὰ διὰ τῶν αὐτῶν οὐσιῶν καὶ ἐκάλυπτον διὰ σπληνίων ἐμβεβρεγμένων ἐντὸς οἴνου (*gaze alcoolisée*) καὶ περιέβαλλον διὰ ρητινώδους ἀδιαβρόχου ἐμπλάστρου καὶ ταῦτα πάντα συνεχράτου διὰ καθαρᾶς ταινίας.

Δὲν εἶναι καὶ αὕτη συστηματικὴ μέθοδος ἀντισηπτικῆ ὁμοία τῇ σημερινῇ, ἥτις ἐτελειοποιήθη ἕνεκα τῶν μεγάλων προόδων τῆς φυσικῆς, χημείας καὶ λοιπῶν συναφῶν ἐπιστημῶν;

Προσέτι δὲ οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο πρὸς ἀπολίνωσιν τῶν ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν καὶ λεπτὰς χορδὰς *δυσήπιους*, ἄς βρόχους ἀπεκάλου, ἀπαρράλλατους δὲ πρὸς τὰς ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ *Lister* ἐπινοηθείσας ὀργανικὰς ἀντισηπτικὰς χορδὰς πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, τὰ *catgut* λεγόμενα, ὡς ἐκ τῶν τοῦ *Γαλνηοῦ* λεγομένων καταφαίνεται «*Γενέσθωσαν οἱ τοιοῦτοι τῶν βρόχων ἐξ ὕλης δυσήπιου... κατ' ἄλλην δὲ πάλιν ἰατροῦντί σοι παρασκευάζεσθω τῶν νημάτων τι τῶν σηρικῶν λεγομένων· εἰδεμὴ παρείη τοῦτο κατ' ἐκείνην τὴν χώραν ἐν ἣ περ τυγχάνεις, ἐκλέγων τὴν ἀσηπιωτέραν ὕλην, οἷα περ ἐστὶν ἢ τῶν ἰσχυῶν χορδῶν*».

Εἶναι ἐκπληκτικὴ ἡ ἀναλογία καὶ ὁμοιότης τῶν δύο τούτων ἱστορικῶν σταθμῶν, τῆς φιλανθρώπου ἡμῶν ἐπιστήμης· καὶ ἂν εἰς τὸν *Lister* ἀνήκη ἡ τιμὴ τῆς μεγάλης ἐπιστημονικῆς ἀληθείας, τῆς ἀντισηπτικῆς μεδόθου, καὶ εἰς αὐτὸν ἀρμόζει ὁ ὑπὸ τοῦ *Νελατῶν* ὑποσχεθεὶς χρυσοῦς ἀνδριάς, οὐχ ἥττον εἰς τοὺς προγόνους ἡμῶν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ὁ ἄπειρος ἠθαυμασμός, διότι ἐκεῖνοι καίπερ στερούμενοι τῶν σημερινῶν ἐφοδίων κατῶρθωσαν ἐπινοήσαντες νὰ ἐφαρμόσωσι μέθοδον, ἣν ἀγνοήσασα μετέπειτα ἡ ταλαίπωρος ἀνθρωπότης ἐχαιρέτισε καὶ ἠσπάσθη ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ὡς ἐντελῶς νέαν ἀνακάλυψιν.

Εὐτυχῶς ὁμως σήμερον ἡ σύγχρονος χειρουργικὴ ὑπὸ τὴν προστατευτικὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀντισηπτικῆς καὶ ἀσηπτικῆς ἐθριάμβευσε κατὰ τῆς τρομερᾶς μάστιγος τῶν ἐπιπλοκῶν τῶν τραυμάτων· ἀπετοβήθησαν σχεδὸν πλεόν ὁ τραυματικὸς πυρετός, ἡ πυαιμία, σηψαιμία, γάγγραινα κ.τ.τ. καὶ ἡ ὑπαρξὶς αὐτῶν κατέστη ὄλωσ ἐξαιρετικὴ. Ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις δὲν φονεύει πλέον, ἀπέβη πράξις εὐεργετικὴ. Ὁ χειρουργὸς πλέον εἶναι κύριος τῶν τομῶν, ἄς ἐπὶ τοῦ πάσχοντος φέροι καὶ διευθύνει αὐτὰς εἰς βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ ἔκτιν. Τὸ πεδίον τῆς ἰατρικῆς αὐτοῦ ἠυρύνθη καὶ αἱ ἄλλοτε θεωρούμεναι σοβαρὰ καὶ θανατηφόροι ἐγχειρήσεις εἰσῆχθησαν εἰς τὴν καθημερινὴν πράξιν· σήμερον διανοίγουσι τὴν κοιλίαν, ἐκτέμνουσι καὶ συρράπτουσι, στόμαχον, ἔντερα, ἤπαρ καὶ ἀφαιροῦσι νεφροῦς, σπλῆνα καὶ πᾶν ἄλλο πάσχον σπλάγγχον, ὅπερ ἡ φυσιολογία ἀπέδειξεν ὡς μὴ ἀναπόφευκτον πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς· τολμῶσι δὲ νὰ ἐπεμβαινῶσι καὶ εἰς τὰς παθήσεις τοῦ πνεύμονος, ἐγκεφάλου καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς καρδίας. Καὶ τοιοιουτρόπως ἡ χειρουργικὴ εἰσῆλθε εἰς νέον ὀρίζοντα καὶ ἀποτολμᾷ τὰς μᾶλλον παρατόλμους ἐγχειρήσεις, τὰς ὁποίας οἱ προγενέστεροι ἡμῶν οὔτε κἂν νὰ φαντασθῶσιν ἠδύναντο.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἀντισηπτικὴν ταύτην μέθοδον ἡ χειρουργία δὲν ἤθελε κάμει τοιαύτας προόδους, ἂν αὕτη δὲν ὑπεβοηθεῖτο καὶ ὑπ' ἄλλων προγενεστέρων ἀνακαλύψεων καὶ νεωτέρων μελετῶν. Μεταξὺ τῶν ἀνακαλύψεων τούτων πρῶτην θέσιν κατέχει ἡ δια τοῦ χλωροφορμίου ἢ αἰθέρος γενικῆ ἀναισθησία, ἥτις ἐφαρμοσθεῖται τὸ πρῶτον τῷ 1846 ὑπὸ τοῦ ἐν Βοστώνῃ χειρουργοῦ *Ουάδερσον* εἶχε διανοίξει νέαν ἐπιστημονικὴν ὁδὸν, εἰς τὴν χειρουργικὴν ἐξόχως εὐεργετικὴν. Καὶ ὄντως ἄνευ ταύτης ποῖος χειρουργὸς ἤθελεν ἀναλάβει ἐγχειρήσεις λεπτὰς, κοπιώδεις καὶ παρατεινομένας ἐνίοτε ἐπὶ ὥρας; Καὶ τίς ἀσθενὴς ἤθελεν εἶναι τόσον ψύχραιμος νὰ ὑποφέρει τὰς ὀδύνας τοιαύτης ἐγχειρήσεως; ἢ τίνας χειρουργοὺς αἱ χεῖρες θὰ ἦσαν τόσον στερεαὶ καὶ βεβαίαι καὶ τὸ πνεῦμα τόσον ἤρεμον καὶ ἀποφασιστικόν, ὅπως διευθύνῃ τὴν μάχαιραν μετ' ἀσφαλείας καὶ φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας τὴν ἐγχείρησιν, παρὰ πάσας τὰς ἀκουσίας φωνὰς καὶ κινήσεις τοῦ ἐγχειρουμένου; Βεβαίως καὶ χειρουργὸς καὶ ἀσθενὴς ταχέως ἤθελον ἀπαυδῆσαι καὶ ζητήσει ἀμοιβαίως χάριν καὶ ἔλεος!

Σήμερον ὅμως ὅτε τὸ χλωροφόρμιον καὶ ὁ αἰθῆρ κατεκοίμισαν τὸν πόνον, αἱ ἀπολινώσεις καὶ αἱ αἰμοστατικαὶ λαβίδες κατίσχυσαν τῆς αἰμορραγίας, ἡ δὲ ἀντισηψία καὶ ἀσηψία ἀπεμάκρυναν πάντα κίνδυνον, τὸ ἔργον τοῦ χειρουργοῦ διηκολύνθη καὶ ἠπλοποιήθη. Οὕτω καὶ πολλοὶ τῶν χειρουργῶν κατάχρησιν ποιούμενοι τῶν ἀρετῶν τῆς ἀντισηψίας καὶ γενικῆς ἀναισθησίας ἐπεχείρησαν τὰς μᾶλλον παρακεκινδυνευμένας καὶ παραλόγους, ἔστιν ὅτε, ἐγχειρήσεις ἐπιδεικνύοντες μᾶλλον προσωπικὴν ἐπιτηδεύτητα τῆς τέχνης, ἢ ἀποβλέποντες εἰς τὴν πραγματικὴν καὶ ἀσφαλῆ ἴασιν τοῦ πάσχοντος.

Εὐτυχῶς παρῆλθε πλέον ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ ταχύτης μόνη ἐθεωρεῖτο τὸ μέγιστον τῶν προτερημάτων τοῦ χειρουργοῦ. Ἦδη οὗτος ὀφείλει νὰ ἦναι οὐ μόνον ἐπιτηδεύτης ἀλλὰ καὶ τέλειος ἱατρός καὶ σώφρων ἐπιστήμων, σπευδῶν βραδέως καὶ λελογισμένως εἰς τὸ ἔργον.

ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην δὲν δύναται ἢ νὰ ἀνομολογήσῃ τις ὅτι ἡ χειρουργικὴ ἀπέβη σήμερον ἀληθῶς εὐεργετικὴ ἐπιστήμη, καταστήσασα τὰς διαφορὰς καὶ πολυπλόκους ἐπεμβάσεις ὄλως ἀκινδύνους καὶ ἀληθῶς ἱαματικὰς.

Τὰ δὲ νοσοκομεῖα καὶ ἐγχειρητήρια, οἰκοδομούμενα καὶ διοργανούμενα ὁλονὲν ἐπὶ τὸ τελειότερον, ἐπὶ τῇ βίσει τῶν ὑγιεινῶν κανόνων καὶ θεωριῶν τῶν μεγάλων ἀνκκαλύψεων τῶν ἀθηνάτων *Pasteur* καὶ *Lister*, δύναται νὰ εἴπῃ τις μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι παυσάμενα πλέον νὰ ᾔσιν, ὡς πάλαι ποτέ, ἐστίαὶ κλαυθμῶνος μετεβλήθησαν οὐ μόνον εἰς ἀληθῆ εὐεργετικὰ ἄστυα, ἔνθα εὐρίσκουσι τὴν παρηγορίαν καὶ θεραπείαν τῶν οἰπτωχοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς σχεδὸν ἀπαραίτητα καταφύγια καὶ τῶν πλουσίων αὐτῶν, προτιμώντων νὰ ἐγχειρῶνται καὶ θεραπεύωνται ἐν αὐτοῖς ὡς συγκεντροῦσι μεθοδικῶς πάντα τὰ θεραπευτικὰ μέσα.

ὑπὸ τοιαύτην λοιπὸν φιλόανθρωπον στέγην, οἷα τυγχάνουσι σήμερον τὰ νοσοκομεῖα, εἶναι δυνατὸν νὰ παραμείνῃ ἔστω καὶ ὡς ἐλάχιστόν τι νεφύδριον ἡ ἀπαισία ἐκείνη προκατάληψις, ἣτις ἄλλοτε ἐπεκράτει;

Μόνον εἰς τοὺς μὴ εἰδότας καὶ μὴ ἰδόντας ἐπιτρέπεται ἡ ἀμφιβολία. Ταῦτα σήμερον μετὰ θάρρους καὶ πεποιθήσεως δύναται νὰ προσκαλῶσι πάντας ἀνεξαίρετως τοὺς πάσχοντας πλουσίους τε καὶ πένητας ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν φιλόστοργον καὶ εὐεργετικὴν στέγην. Πάντες δὲ μετὰ θάρρους δύναται νὰ προσέρχωνται εἰς τὰ ὄντως εὐεργετικὰ ταῦτα ἰδρύματα, καὶ καιρὸς πλέον εἶναι νὰ ἐκρίζωθῃ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ ἀδικαιολόγητος αὕτη ἀποστροφή καὶ ἐκλείψῃ ὁ τρόμος ὅστις ἄλλοτε ἐπεκράτει καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν λέξιν *νοσοκομεῖον*.

Καὶ ταῦτα μὲν, τῇ αὐστηρᾷ κελεύσει τῶν τοῦ Συλλόγου νόμων πειθόμενοι, συντόμως καὶ ἀτέχνως ἐξιστορήσαμεν, δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ παρασιωπήσωμεν καὶ τὸ δίκαιον τοῦ ἡμετέρου φιλολογικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ Σωματείου παράπονον, ὅτι πρὸς τὴν φιλολογικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν ἐν τῇ κοινῶνίᾳ δράσιν τοῦτου, ἡ ὀφειλομένη πρὸς αὐτὸν ἐκτίμησις δὲν βαίνει παραλλήλως, ἐκτίμησις ἐκδηλούμενη διὰ τῆς στοργικῆς προσοχῆς τῶν ἀρμοδίων καὶ τῶν δυναμένων φιλομούσων, ἀναλογιζομένων ὅτι εἰς ἐπιτυχίαν τῶν εὐεργετικῶν τούτων ἀποτελεσμάτων, οὐ μόνον πολλοὶ ἰδρωτὲς τῶν φίλων τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης ἀφιλοκερδέτατα ἐνταῦθα χύνονται, ἀλλὰ καὶ πολλὰ χρηματικὰ δαπάναι ἀπαιτοῦνται: ὁ δὲ ἡμέτερος Σύλλογος ἀπὸ πολλοῦ τῆς φιλοστοργίας τῶν δυναμένων στερεῖται.

Ἐπιδαψίλευσον, *Παναγιώτατε Δέσποτα*, μετὰ τῶν σωτηρίων εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν Ὑμῶν καὶ τὴν φιλόστοργον μέριμναν ὑπὲρ τοῦ Σωματείου ἡμῶν, τὸ ὅποιον τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμην καλλιεργοῦν καὶ τὴν διὰ τούτων διήκουσαν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπιζητοῦν, θεάρεστον καὶ θεόθεν διακελευομένην ἐντολήν ἐπιτελεῖ: «*Δράσασθε παιδείας, μήποτε ὀργισθῇ ὑμῖν Κύριος*». Τοῦ Κυρίου δὲ τῶν Ἀπάντων καὶ ἡμεῖς τὴν προστασίαν διὰ τοῦ ἀγίου τῆς Ὑμετέρης Παναγιότητος στόματος ὑπὲρ ἑμαυτοῦ, τῶν ἀγαπητῶν μοι συγκοσμητόρων καὶ σύμπαντος τοῦ Συλλόγου ἐπικαλούμενος μετὰ θάρρους νεανικοῦ τοῦ οἶκος δράττομαι καὶ μετὰ χροσῶν ἐλπίδων τοῦ βήματος κατέρχομαι.

Η ΕΝ ΑΘΩ. ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΕΓΙΣΤΗ ΛΑΥΡΑ

ΚΑΙ

ΑΙ ΠΡΟΣ ΑΥΤΗΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑΙ ΔΩΡΕΑΙ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΜΙΑΙ

ὑπὸ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΕΥΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν ταῖς εἰδ. συνεδρῖαις „ΑΠΠΖ“ καὶ „ΑΥΠΓ“ τῆς 25ης Ν/βρίου 1901 καὶ τῆς 17ης Ἰουν. 1902)

Α΄

Ἡ Μονὴ τῆς *Λαύρας* ἐκτίσθη τῷ 961 ὑπὸ τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου τῆ ἀξιώσει καὶ συνδρομῇ τοῦ αὐτοκράτορος *Νικηφόρου Φωκά*. Μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἰδρύσεως ταύτης ἦσαν ἐγκατεσπαρμένα τῆδε κάκεισε ἐν Ἀθῶν πολλὰ μονύδρια ἔχοντα ὀλίγους μοναχοὺς, ἀνεξάρτητα μὲν ἀπ' ἀλλήλων, ἔχοντα δὲ τὴν δημοκρατικὴν πολιτείαν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ παρ' αὐτῶν ἐκλεγομένου πρώτου, ἔδραν μὲν ἔχοντος πρὸ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος. κατὰ τὰ πρὸς τὴν διώρυχα τοῦ *Ξέρξου* ἄκρα τοῦ Ἀθῶ, ἔθρα ἀσφκλίστερον διέκειντο ἀπὸ τὰς ληστρῆκὰς ἐπιδρομάς, μετὰ δὲ τὸν ἕνατον αἰῶνα μεταβιβασθεῖσαν ἐν τῷ μεσογίῳ τόπῳ τῶν *Καρυῶν* καὶ διατελοῦσιν μέχρι σήμερον.

Ἡ ἰδρυσις τοιαύτης μεγαλοπρεποῦς Μονῆς ἐπέστυεν ἐκ πρώτης ὄψεως τὴν ἀντιζηλίαν, ἥτις συνεργίᾳ τοῦ πειρασμοῦ, κατὰ τὸν βιογράφον, θρασυνθεῖσα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος *Νικηφόρου*, καταγγέλλει τὸν Ὁσίον εἰς τοὺς ἐν τῷ ὄρει ἡσυχαστὰς ἀπλοστατοὺς ὄντας, ὅτι καταλύει τοὺς ἀρχαίους τύπους καὶ τὰ ἔθιμα καὶ οἰκοδομὰς ἀνεγείρει πολυτελεῖς καὶ περιβόλους καὶ ναοὺς καὶ ἐπίνεια καὶ καταγωγὰς ὑδάτων ἐπινοεῖ καὶ ζεύγη βοῶν καὶ ἡμιόνων ὠνεῖται καὶ τὸ ὄρος εἰς κόσμον ἤδη μεταποιεῖ. Ταύταις καὶ ταῖς τοιαύταις καταγοητεύσας τοὺς ἡσυχαστὰς ἐφωδαῖς, οἰκειοῦται τὴν αὐτῶν ἀπλότητα, ἐμφύλιον ἐγείρει πόλεμον, καὶ πειθεὶ αὐτοῦ; ἵνα ἐπιδώσῃ τῷ αὐτοκράτορι *Ἰωάννῃ Τσιμισκῇ* δεήσεις, κατὰ τὴν τιμωμένοι τοῦ ἀνδρὸς ὡς τοὺς ἀρχαίους τοῦ ὄρους παραπεποιηκὸς καὶ τοὺς τύπους καὶ τὰ ἔθιμα ἀλλάξαντος. Ταύτας ὁ βασιλεὺς τὰς δεήσεις δεξάμενος γράφει τῷ ἀγίῳ ὡς τὰ ῥίστα ἀναπλεῖν ὁ μὲν οὖν ἀνέπλει, καὶ τῷ βασιλεῖ εἰς ὅσιν ἦλθε καὶ λόγους, καὶ τὸν τέως ἀπεχθέστατον αὐτῷ, κατ' αὐτοῦς, βασιλέα οὐχ ὅπως τὰ πάντα

προσφιλέστατον τιθέντα, ἀλλὰ καὶ πάσης δεξιότησεως ἀξιοῦντα, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ δεξιὰν εὐεργέτιν αὐτῷ προτείνοντα καὶ φιλότιμον, ἵνα ἡ περιδεξιὸν καὶ τὸ θεῦμα. Ὅσον γὰρ ὁ πρὸ τοῦ βεδοασιλευκῆ; *Νικηφόρος* ὁ πάνυ, σολεμνίου ποσότητα τεσσαράκοντα καὶ τεσσάρων πρὸς τοῖς διακοσίοις εὐταν νομισμασι, τῆ κατ' αὐτὸν ἐφιλοτιμήστατο ποίμνη, τσαύτην καὶ εὐτος ὁ κάκεινῳ καὶ τούτῳ διάφορος διὰ χρυσοβούλλου βασιλικῆς προσεπεδαφιλεύστατο δωρεᾶς. Ἀλλὰ μὴν τῆ αἰτήσει τοῦ ὀσίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ Πάβλου μοναχοῦ ὁ αὐτοκράτωρ *Ἰωάννης* ἀπέστειλε τὸν ἐκ τῆς Μονῆς τοῦ *Στουδίτου* *Εὐθύμιον*, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ὁποίου συνελοθόντων τῶν Γερόντων συνετάχθη τὸ τυπικὸν κατὰ τὸ 972 ἔτος, καὶ ὅπερ λογιζέται ὡς βῆσις καὶ πρώτη ἐγγραφὸς νομοθεσίᾳ τῆς Ἀθωνικῆς πολιτείας.

Πρώτη λοιπὸν ἡ Μονὴ τῆς *Λαύρας* ἀνεγερθεῖσα δικαίως χαίρει, καὶ ἀνακμῆς βητήτως ἔχει τὰ πρεσβεῖα τῶν ἄλλων Μονῶν. Σημειωτέον ὅτι τὰ τέκνα τοῦ ὀσίου Ἀθανασίου ἀνήγειρον τὰς ἐξῆς τρεῖς Μονὰς, τὴν τοῦ *Βατοπεδίου* οἱ εὐλαβεῖς πλούσιοι Ἀδριανουπολίται *Ἀθανάσιος*, *Νικόλαος* καὶ *Ἀντώνιος*, τὴν τῶν *Ἰβήρων* οἱ *Ἰβηροῖται* *Εὐθύμιος* καὶ *Ἰωάννης*, καὶ τὴν τοῦ *Δοχειαρίου* ὁ *Εὐθύμιος* *Δοχειαρῆς*. Ἐν γένει δὲ ἅπανσι αἱ Μοναὶ ἀπεδέχθησαν καὶ διετήρησαν τὰς περὶ τοῦ βίου διατυπώσεις αὐτοῦ, ἐρ' ὧ καὶ ἐπαξίως κλείεται ἰδρυτῆς καὶ ἀναμορφωτῆς τῆς Ἀθωνικῆς μοναχικῆς πολιτείας.

Ἡ Μονὴ τῆς *Λαύρας* ἐκτίσθη ἐπὶ τῆ τοποθεσίᾳ τῆς πάλαι πόλεως *Ἀκροθαύου*. Αἱ σφζόμεναι ἐν αὐτῇ τέσσαρες λάρνακες, καὶ ἐνεπίγραφοι μαρμαρίνοι πλάκες, ὧν τὸ περιεχόμενον ἐδημοσιεῖται ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ ἀρχαιολογικοῦ δελτίου τοῦ ΚΔ—ΚΣΤ' τόμου τοῦ *Περιοδικοῦ* τούτου, μαρτυροῦσι

τὴν ἀκρίθειαν. Κεῖται ἐν τῷ μεταίχμιῳ τοῦ ὄρους, ἐν ᾧ συγκρούονται αἱ ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῶν δύο κόλπων *Στρυμονικοῦ* καὶ *Σιγγιτικοῦ* θάλασσαι, καὶ ἔνθα ἐποντίσθη ὁ τοῦ *Ξέρξου* ἀπειροπληθῆς στόλος· ἔχει εὐρὺν καὶ ἀναπεπταμένον τὸν ὀρίζοντα, ἀπασαν τὴν θείαν τοῦ Αἰγαίου, ὕδατα ἄφθονα καὶ δροσερὰ καταρρέοντα ἀπὸ τοῦ Ἄθω, κλίμα ὑγιεινόν, τὰς αὔρας τοῦ Αἰγαίου, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ μοναχικὴν πολιτείαν ἐν *τιμητικῇ* καταστάσει διατελοῦσαν πάλαι τε καὶ νῦν.

Διαφημισθέντος τοῦ ὀνόματος τοῦ *δοίου Ἀθανασίου* καὶ τῆς ιδρύσεως τῆς *Λαύρας* ἤρξατο συρρέειν πλῆθος ἐκ παντοδαπῶν ἐθνῶν, γλωσσῶν, γενῶν, πόλεων, οὐ τῶν ἔγγιστα μόνον καὶ προσοικούντων, ἀλλὰ καὶ τῶν πόρρω καὶ ἀπωτάτω, ἀπὸ τε *Ρώμης* αὐτῆς, *Ἰταλίας*, *Κλαυδρίας*, *Ἀμάλφης*, *Ἰβηρίας*, *Ἀρμενίας* καὶ τῶν ἔτι τούτων ἐνδοτέρω, οὐδὲ τῶν ἀφανῶν μόνον καὶ δυσγενῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν περιουσίᾳ καὶ γένει σεμνυνομένων λαμπρῶ, καὶ τούτων οἱ μὲν πρῶτον, οἱ δὲ ὕστερον, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τὸς ἐσχατιῆς οἰκούντων τῆς οἰκουμένης προσήρχοντο, καὶ τὰ πανταχοθεν ἄκρα πρὸς ἐν τοῦτο συνέρρεον. Πολλοὺς γὰρ ἐντὸς τῆς αὐτοῦ σαγήνης ἔδει γενέσθαι, καὶ πολλῶν ἐθνῶν ὀνομασθῆναι πατέρα. Ἐῷ γὰρ λέγειν ὅπως οἱ τὰ πρῶτα τῶν τότε πατέρων φέροντες ὑπὸ τούτῳ καθηγεμόνι τάττεσθαι μέγα ἐτίθετο. Τίς γὰρ οὐκ οἶδε τὸν ἐν πατριάρχαις ἐπίσημον μακαρίτην *Νικόλαον* (*Χρυσοβέργην*); Τίς δὲ τὸν περιβητον *Χαρωνίτην* καὶ τοὺς τούτοις παραπλησίους, οἷον *Ἀνδρέαν* τὸν ἐν *Χρυσοπόλει*, τὸν οὐχ ἦττον τὴν γυνῶτιν ἢ τὴν ἄσκησιν ἄκρον, καὶ *Ἀνάκιον*, τὸν ἐν τῷ περιωνύμῳ *Σηκῶ* τῶν κορυφαίων *Ἀποστόλων* πολλοῖς ἔτεσιν ἀσκητικῶς διαλάμψαντα, ὡς πατρὶ τέκνα γνησίως ὑποταγέντας αὐτῷ, ἃ πάντα διὰ τῆς ἐνοικουμένης αὐτῷ χάριτος ἐνηργεῖτο; Ἐντεῦθεν πλείεθ' ὅσοι εὗρον ἐν αὐτῇ ἡσυχίαν καὶ παρήγορον ἀναψυχὴν. Ἐν αὐτῇ ἔζησαν καὶ ἀπέθανον πατριάρχαι, ἀρχιερεῖς, ἐπίσημοι ἄνδρες τοῦ ἔθνους, λόγιοι, καλλιτέχναι, ὧν ἐνίων τὰ σφζόμενα μνημεῖα μαρτυροῦσιν· ἀλλ' ὁμολογουμένως καὶ πρὸς αὐτῆς τῆς *Λαυριωτικῆς* ἀδελφότητος ἀπεδοθήσαν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἔθνει πατριάρχαι, ἀρχιερεῖς, διδάσκαλοι, μουσικοί, καλλιτέχναι, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ τὰ ἔργα καταλέξω ἐν τῇ ἐκδοθησομένῃ ἱστορίᾳ αὐτῆς.

Τὴν *Λαύραν* ἢ θεία *Πρόνοια* διέσωσεν ἀπὸ πᾶσιν θεομηνίαν καὶ ἄλλας ἐπιηρείας, καὶ

διατηρεῖ ἐν τῇ ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τῆς καταστάσει. Ἐκτὸς μόνον ὅτι ἀπὸ τὸν κατὰ τὸ 1584 σεισμὸν ἔπεσον ὁ τροῦλλος τοῦ καθολικοῦ *Ναοῦ* καὶ τοῦ ἐστιατορίου. Σημειωτέον ὅτι ὁ καθολικὸς *Ναός* ἔστι παρεμφερὴς τῷ *Καχωιῆ-τσαμί*. Αἱ δὲ ἐν τῷ ἐστιατορίῳ ζυγαφαὶ ἀνάγονται ὡς ἔργα τοῦ περιφήμου ζυγράφου *Πανσελήνου*.

Καὶ ἡ μὲν μνήμη τοῦ *δοίου Ἀθανασίου* τοῦ καὶ Ἀθωνίτου κληθέντος πρὸς διάκρισιν τῶν ἄλλων τελεῖται τὴν πέμπτην *Ἰουλίου*, ἡμέραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, τὰ δὲ μνημόσυνα τῶν κτιτόρων αὐτοκρατόρων *Νικηφόρου* καὶ *Ἰωάννου* τὴν ἐπιούσαν.

Ἐν τινι μεμβραίνῳ κώδικι ὑπ' ἀριθ. 124 τῆς *Λαυριωτικῆς Βιβλιοθήκης* γεγραμμένῳ κατὰ τὸν *ΙΑ'* αἰῶνα εὔρηται ἀκολουθία ἁσματικῆ τοῦ *Νικηφόρου Φωκᾶ* ὡς ἀγίου. Ἄλλ' ἐν αὐτῇ οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ ιδρύσεως τῆς *Λαύρας*, ὥστε πιστευτέον μᾶλλον ὅτι συνετάχθη παρὰ τῶν ἐν *Κ/πόλει* λατρευτῶν του. Οὐχ ἦττον ἐν ταῖς τοιχογραφίαις τοῦ καθολικοῦ ναοῦ τῆς *Λαύρας* καὶ ἐν ἄλλαις εἰκόσιν ὁ βρασιλεὺς *Νικηφόρος* ἐζωγράφισται φέρων τὸν στέφανον τῆς ἀγιότητος.

Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν ταύτην ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἐνδιατρίψω ἐπὶ τοῦ βίου τοῦ *δοίου Ἀθανασίου*, ὅπως γνωρίσωμεν τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ τὴν τότε κατάστασιν τοῦ ὄρους Ἄθω.

Ἐγεννήθη ἐν *Τραπεζοῦντι* ἐκ πατρὸς Ἀντιοχεῶς καὶ μητρὸς *Κοληχίδος*· μικρὸς ἀπορφανισθεὶς τρέφεται παρὰ γυναικί τινος τῶν ἐπισήμων καὶ πρωτευόντων τῆς πόλεως, ᾧ *Κανίτης* τὸ ἐπώνυμον, καὶ συναναστρέφεται υἱῷ τινὸς τῶν ἐπιφανῶν στρατηγῶν τοῦ *Βυζαντίου*, οὗ τὸ ἐπώνυμον *Ζεφινεζέφ*. Ἀλλὰ καὶ τὴν πρώτην μετιῶν ἡλικίαν δίδεται γραμματιστῇ, ἐντεῦθεν ἔρωσ αὐτὸν τοῦ κελοῦ τῆς παιδείσεως λαμβάνει καὶ πόθος ἐπὶ τούτῳ πρὸς τὴν βρασιλίδα γενέσθαι πόλιν, καὶ οὐδὲν αὐτῷ τὸ παράπαν, οὐκ ὄρφανία, οὐκ ἀτελής ἡλικία, οὐχ ἡ τῶν κηδεμόνων ἐρημία πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ κτῆσιν ἀπέβη, ἀλλὰ πᾶτιν οἷς χαίρειν οἶδε νεότης χαίρειν εἰπὼν, μόνον γεύεται τοῦ καλοῦ τῆς παιδείσεως· σκοποῦντι δὲ καὶ ἀπορουμένῳ, ὅθεν ἂν τοῦτο γένοιτο ρῆζον, θεόθεν αὐτῷ πόρος ἐν ἀπόρῳ δίδεται· τοῦ γὰρ ἐν τῇ θείᾳ τῇ λήξει *Ρωμανοῦ*, ὃς συγκρίσει τοῦ νέου γέρον ὀνόμασται, τῶν τῆς βραυιλίας σκῆπτρων ἐπειλημμένου, πέμπεται τις εὐνοῦχος πράκτωρ ἐν *Τραπεζοῦντι*, ὃν κουμμερκιάριον οἶδε καλεῖν ἡ ρωμαίων φωνή, ὃς ὠκειώσατο

τὸν παῖδα, καὶ ἐν τῇ ἐπανόδῳ αὐτοῦ μετὰ τὴν τῶν δημοσίων τελεσμάτων εἰσπραξίν συναναφέρει ἑαυτῷ καὶ τὸν παῖδα εἰς τὴν βρασιίδα, ὃν εἰσάγει ἐν παιδευτηρίῳ, ᾧ προεκάθητο Ἀθανάσιος, ὃ τὴν γνώσιν ἅμα καὶ τὴν ἀρετὴν ἀπαράμιλλος τάχει δὲ καὶ μεγέθει φύσεως οὕτω πάντα τομῶς διήγει, ὡς κοινῇ ψήφῳ τῶν κοινῶν αὐτῷ παιδευτῶν ὁμοῦ καὶ παιδευμάτων τῆς τοῦ διδασκάλου συνεδρίας ἀξιώθηται. Οὐ πολὺς ὁ μεταξὺ χρόνος καὶ κοινῇ ψήφῳ τῶν αὐτῶν αὐτίς, καὶ νεύσει βρασιικῇ ἐπὶ τὸν διδασκαλικὸν ἀνάγεται θρόνον, οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ μέντοι, ἀλλ' ἐν ἐτέρῳ παιδευτηρίῳ καὶ πολὺς μὲν τὴν ἐγκύκλιον παιδευσιν καὶ τὸν λόγον ὑπῆρχε, πολλοὶ δὲ πολλαχόθεν πρὸς αὐτὸν ἐφοίτων, τῶν καλῶν αὐτοῦ ναμάτων μεθέζοντες, μεθ' ὧν καὶ τῶν ἐν τῷ προτέρῳ διδασκαλείῳ μεμαθητευμένων οὐκ ὀλίγοι προσεφοίτων ἐκάστοτε, ὅπερ οὐκ ἀνεκτόν, οὐδ' οἷόν τε καὶ παροπτέον αὐτῷ καταφαινέται, τοῦ τε παιδευτοῦ χάριν, καὶ τοῦ μὴ πρόφασιν τινα δοῦναι σιανδάλων.

Ἐντεῦθεν μέγας γενόμενος ἐν τοῖς ἀπάντων ἔκειτο στόμασι, καὶ παρὰ πᾶσι σχεδὸν διὰ αὐτόματος ἤγετο, ὡς τοῦτο ἐπιβεβαιούσι καὶ οἱ αὐτοκράτορες Βασίλειος καὶ Κωνσταντίνος διὰ τοῦ ὑπὸ χρονολογίαν 978. Α. Χ. Χρυσοβούλου λέγοντες. . . .

«Καὶ πρῶτος τῶν σπουδαίων ἔργων διδάσκαλος γίνεται ὁ διαφερόντως τῷ τότε μὲν ἐν βασιλεῦσιν εὐμενεστάτῳ, ἡμετέρῳ δὲ πατρί, διὰ τὸ περιὸν τῆς αὐτῆς φιλοσοφίας τε καὶ φρονήσεως, φιληθείς καὶ τιμηθείς, καὶ τοῖν δυοῖν πρὸ ἡμῶν βασιλευσάντων τοσοῦτον ὡς εἰκὸς φιλοτιμηθείς, ὡς καὶ μάλ' οὐ σμικρὰς δαπάνης πρὸς τῆς παρ' αὐτῶν γενοῦσας εὐαγοῦς νέας καὶ ἀγιωνύμου Λαύρας κτίσιν ἀπολαῦσαι κτῆρ' Ἀθανάσιος ὁ Ἀθωνίτης».

Ἀλλὰ τὰ πάντα καταφρονήσας ᾤχετο εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυμαῖα, καὶ ὑποτάσσεται Μιχαὴλ τῷ καθηγητῇ, ὃν ἐκάλουν Μαλεῖνον, οἷα τὸ γένος ἐκείθεν ἔλκοντα· μέγας δὲ τὴν ἀρετὴν ὁ Μιχαὴλ, ἐτύγχανεν ἅμα θεῖος Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, ὃς διορισθεὶς στρατηγὸς τῶν ἀνατολικῶν καὶ ἐπισκεπτόμενος τὸν θεῖόν του Μαλεῖνον ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Ἀθανασίου, καὶ συνθήκην ἐποιήσατο τῆς μετ' αὐτοῦ συμβιώσεως.

Ἴνα ἀποφύγῃ ὁ Ἀθανάσιος τὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ θεῖου Μαλεῖνου προχωγῆν του εἰς τὴν θέσιν καθηγητοῦ ἐπὶ τὸ ὄρος ἄνεισιν, ὄρος τοῦτο, ὃ καὶ Ἄθως καὶ Ἅγιον Ὄρος διωνύμως ὠνόμασται. Νικᾶ δὲ μᾶλλον Ἅγιον λέγεσθαι, εἴτε ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ καλῶς ἀσκου-

μένων ταύτην λαχὸν τὴν ἐπωνυμίαν, εἴτε καὶ ἀπὸ τῆς εὐκρασίας καὶ τῆς τοῦ τόπου θέσεως, ὡς δὲ τὰ μεγάλα καὶ αὐτοῦ τοῖς ἀσκηταῖς πρὸς ἀγικισμὸν συναίρεσθαι δυναμένου, εὐ μὲν ὠρῶν, εὐ δὲ ἀέρος ἔχοντος καὶ ἀσφαλείας, οὐχ' ἥκιστα καὶ ἡσυχίας, ἐπιμιξίας ἀνθρώπων πόρρω καθισταμένου, εἴτε καὶ δι' ἀμφοτέρα ταῦτα, ὡς μᾶλλον μὲν τῆς κλήσεως ἔκβασιν, μᾶλλον δὲ τῆς ἐκβάσεως πρεσβυτέραν εἶναι τὴν κλήσιν, καὶ μὴ μόνον ὁ γέγονε προσκεκλησθαι, ἀλλὰ καὶ ὁ προσκέκληται γεγρονέναι, ὡς ἀμφοτέρωθεν τὸ εὐδόκιμον ἀποφέρεσθαι.

Ὡς δ' οὖν ἐπέβη τοῦ ὄρους ὁ ὄσιος Ἀθανάσιος περινοστεῖ μὲν αὐτό, περισκοπεῖ δὲ καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ οὐ πολλοὺς ὄντας τότε τοὺς ἀσκουμένους, καὶ τοῦτον τὸν ἐρημικὸν βίον καὶ ἀπράγμονα ἐθαύμαζε καὶ ἤδετο τούτοις· καὶ γὰρ ἦν αὐτοῖς ἀτεχνῶς ἀσπαρτα καὶ ἀνήροτα ταῦτα. Οὐ γὰρ γῆν ἤρουν, οὐκ αὐλάκα ἔτεμνον, οὐ βροῦν εἶχον, οὐχ ὑποζύγιον, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἀχθοφόρων ζῶν, ἀλλὰ καλύβας ἐκ μικροῦ πηξάμενοι, καὶ ὄροφὴν αὐταῖς ἐκ χόρτου συμφορηθεῖσαν ἐπισχεδιάσαντες, οὕτως ἐν θέρει οὕτως ἐν χειμῶνι διεκαρτέρουν τῶν ἐναντίων τοῦ ἀέρος ἀνεχόμενοι προςβόλων. Τροφὴ δὲ αὐτοῖς μετὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἡ σωματικὴ ἄσκειος πᾶτα καὶ ἀπέριττος καὶ τὸ ὄλον ὄρειος· τῶν γὰρ ἀγρίων δένδρων συλλέγοντες τοὺς καρπούς αὐτοσχέδιον ἐκυτοῖς παρετίθουν τὴν τράπεζαν, πλὴν εἰ μὴ που πλοίου ποθὲν ἐποκεῖλκτος εὐχῆς χάριν παρέβαλον τινες, οἷς καὶ τῶν ἐξ ἔθους ἐπικριμζομένων μεταδιδόντες, οἷον σίτου ἢ κέγχρου, ἢ τινος ἄλλου τῶν σπερμάτω· τῶν παρ' ἐκείνοις ἀντελάμβανον καρπῶν. Οὐκ εἰς αἰεὶ δὲ τοῦτο, οὐδ' ἀδεῶς ἐπράττετο, ἀλλὰ σὺν φόβῳ διὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἀθείων τὰ τηνικαῦτα Κρητῶν ἐπικειμένην καταδρομὴν, συνεχεῖς τὰς ἐφοδοὺς ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι ποιοῦμενοι, οὐ τοὺς παριόντας μόνον ἢ παραβάλλοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς ἐν τῷ ὄρει ἐκάκουν, ἤσπαζον, ἐδουλοῦντο, ἔστι δὲ οὗς καὶ ἀνήρουν.

Καὶ ὁ μὲν Ἀθανάσιος προσηλωθεὶς γέροντί τινι καὶ ὑπηρετήσας αὐτὸν ἐπὶ δύο ἔτη ἐξητήσατο ἀπὸ τὸν πρῶτον τοῦ ἀγίου Ὄρους Στέφανον καὶ τοὺς λοιποὺς γέροντας, «ὡς εἰθισμένον αὐτοῖς ἔοι, τὸν διακαρτεροῦντα ἐπὶ δυοῖν ἢ τρισὶν ἔτεσιν ἐν τῷ ὄρει, καὶ προαιρουμένον ἡσυχάζειν, λαμβάνειν τόπον μετὰ τῆς συμβουλῆς αὐτῶν, οὗ ἂν ἀρκεσθῆ» ἔπηξε δὲ τὴν καλύβην του ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ ὅπερ Μελανὰ

προςαγορεύεται, αὐτῇ δὲ τῇ τοῦ ὄρους ὑποκείμενον βάτει, καὶ ἐφ' ἧς ἰδρύται ἡ Λαύρα. Ὁθεν προτιμότερον ἵνα ἀκούσωμεν αὐτὸν τοῦτον τὸν ὄσιον Ἀθανάσιον διηγούμενον ἐν τῇ Αὐτογράφῳ σφζομένη Διαθήκῃ του τὰ περὶ αὐτῆς, ὡς ἐξῆς:

«Τούτου δὴ τοῦ μονήρους βίου ζηλωτῆς διάπυρος καὶ ἐραστής γεγωνὸς Νικηφόρος ὁ ἀοιδίμος καὶ μέγας ἐν βασιλευσιν, ὁ πολὺς τὴν ἀνδρείαν, καὶ τὴν ἀρετὴν, ᾧ γέρας ἄξιον ὁ ἀριστοτέχνης Θεὸς τὰς βαρβαρικὰς πόλεις τῶν ὑπεναντίων χειρώσασθαι παρέσχετο, δεξιῶν πέρατι τὴν αὐτοῦ φιλόθεον πρόθεσιν ἐπεσφράγισεν ἄν, εἰ μὴ παρὰ τῶν κατὰ καιροῦς τὰ τῆς βασιλείας Ρωμαίων σκῆπτρα διθυονόντων διεκωλύετο. Τούτῳ οὖν τῷ θεῷ ζήλῳ κινούμενος ἀσκητήρια συνεχῆ κατὰ τὸ τοῦ Κυμνᾶ ὄρος δευμάμενος μοναχοῦς ἐν αὐτοῖς ἐγκατέφυγε, καὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων χρεῖαν ἀφθόμως ἐπεχορήγησε, πῆ μὲν οἴκοθεν διὰ τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας, πῆ δὲ διὰ τῆς πρὸς τοὺς κατὰ καιροῦς βασιλεύοντας μεσιτείας αὐτοῦ, συνεπίχουσε τε καὶ συνερόθησε, ρόγας ἐπετειούς παρεχόμενος αὐτοῖς, σολεμνίων ὀρθώσεσσι τε καὶ δόσεσιν αὐτοὺς προθυμότερα δεξιούμενος· αὐταῖς δὲ ταύταις ταῖς εὐποιαῖς καὶ πρὸς τοὺς μοναχοῦς τοῦ Ὀλυμπιακοῦ ὄρους μετὰ δαψιλείας ἐχρήσατο. Ἐντεῦθεν εἰ καὶ τὸ μοναδικὸν σχῆμα δι' ἦν εἶπομεν οὐκ ἠμπεόχετο περιπέτειαν, ἀλλὰ τῇ τῶν ἀρετῶν ἐργασία καὶ φυλακῇ τοῦ νοός, ταῖς τε μακροτάταις νηστεαῖς καὶ ταῖς εὐτόνοις ἀγρυπνιαῖς τοῦς ἐν ὄρει διαιωμένους ὑπερηκόντιζε μοναχοῦς, ἀγωνιζόμενος καὶ σωφρονῶν, ὅσον ὁ ἡμέτερος λόγος παραστήσαι οὐ δύναται. Συνεχῶς τοίνυν ἀφικνούμενος ἐν τῇ τοῦ μακαρίτου θείου αὐτοῦ Λαύρα Μιχαὴλ τοῦ ἁγιατάτου μοναχοῦ, τοῦ ἐμοῦ καθηγουμένου, ἐσχῆκε γνῶρισμα καὶ πίστιν ὁ ἀείμνηστος εἰς τὴν ἡμῶν ταπεινώσιν, πόθον τε πνευματικὸν καὶ ἀγάπην ἀμέθεκτον παροράσεως, πόρρω γὰρ ἦν τῆς θείας ἐκείνης καὶ ἀλήπτου ψυχῆς ὑποστολῆς ἴχνος ἢ ὑποκρίσεως. Ἐσχῆκῶς οὖν τοιαύτην πρὸς ἡμᾶς διάθεσιν, ἀπεκάλυπτε καὶ τὸν λογισμὸν αὐτοῦ ὅπως τε προηρεῖτο τὸν μονήρη βίον ἐλεῖσθαι, καὶ ὅπως παρὰ τῶν Βασιλέων διεκωλύετο. Χρόνου δὲ τινος ἐν τῷ μεταξὺ παρῳηκότος, ἐμοῦ τε ἀπὸ τοῦ Κυμνᾶ μεταναστεύσαντος ὄρους καὶ πρὸς τοῦ Ἀθῶνος μεταφοιτήσαντος, ἐκείνου δὲ μετ' οὐ πολὺ παρὰ Ρωμανοῦ τοῦ μακαριωτάτου βασιλέως κατὰ τῶν Κρητῶν ἐκστρατεύουσι διορισθέντος ἐν τῇ νήσῳ κατεστρατοπέδευσεν. Ἐχόμενος οὖν τῶν ἀγῶνων πλειστάκις ἐπέστειλεν ἡμῖν ἐν τῇ νήσῳ περαιωθέντας ὡς αὐτὸν ἀφικέσθαι. Ἡμῶν δὲ μὴ βουλευθέντων εἶξαι, γράμμασι πυκνότεροις ἐκέχρητο, μὴ ποιησάμενος ἐνδοσιν ἕως πρὸς αὐτὸν τὴν ἀφιξίν ἐποισάμεθα. Ἐν τοίνυν τῇ νήσῳ τῷ βασιλεῖ συνδιατριβόντων ἡμῶν, οὐκ ἐνέλιπε παρακαλῶν καὶ προτρέπόμενος ὥστε πείσαι τὴν ἡμῶν μετριότητα παραδέξασθαι δομηθῆναι Λαύραν ἐν τῷ κελλίῳ τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως, πρὸς

τό, συντελεσθησομένης δηλονότι τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας τοῦ βασιλικοῦ προστάγματος, μετὰ τὸ τὴν βαρβαρικὴν Ἀλῶνα, πόλιν, γενέσθαι αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ἀθῶνος, εἶγε κατευδοθῆεις καὶ ἀποτάξασθαι, βιώναι τε βίον, ὃν ἀνέκαθεν ἠρετίαστο. . . Εἶχε μὲν ἐκεῖνον ἡ Κωνσταντινούπολις μετὰ τῶν τοσοῦτων τροπαίων καὶ νικητηρίων, ἡμεῖς δὲ πρὸς τὸ ἡμέτερον κελλεῖον ἀφίγημεθα, καὶ ἠροζάμεθα τοῦ ἔργου, συντελέσαντες τὰ εἰς λόγον τοῦ βασιλέως κελλεῖα κτίξειν, καὶ ἀκολούθως τὴν τοῦ ναοῦ οικοδομήν.

Οὕτω δὲ παρεληλυθότος τετραμήνου ἀκηκόαμεν ἀναγορευθῆσαι αὐτὸν βασιλέα, ἐγκρατῆ γενέσθαι τε τοῦ παλατίου, καὶ δὴ καταλείψαντός μου τὸ τῆς ἐκκλησίας ἔργον ἡμιτελές, καὶ τὴν βασιλῖδα καταλαβόντος πόλιν ὡς αὐτὸν ἀφικόμενου τε, οἷσις εἰκὸς ἦν λόγοις ὀνειδιστικοῖς κατ' αὐτοῦ χρῆσάμενος ἔλεγον, ὡς δῆθεν ἄλλα διαλογιζομένου σου καὶ μελετάντος, ἄλλα διωρίζου ἡμῖν. . . ὁ δέ μοι ἀνθυπέφερον ὄρκους πληροφορῶν καὶ ὑπεραπολογούμενος εὐφαντικῶς, αὐτῆς τῆς βασιλείας καταφρονήσαι, καὶ τοῦ διαδήματος, ἄλλως τε δὲ καὶ τῆς γυναικὸς μὴ δειμίαν ἐπιστροφὴν ποιῆσαι, καὶ καλοῦντος ἐπιτηδεῖου καιροῦ, διαδρᾶναι πάντα, ἃ νῦν ἐμποδῶν νομίζεται, καὶ πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος φοιτῆσαι, καὶ τὰς συνθήκας πληρῶσαι τὰς πρὸς τὸν Κύριον, μόνον λέγων, μὴ καθυφείς εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας οικοδομήν ταύτην ἡμιτέλεστον καταλείψης.

Οὕτω δὲ τηνικαῦτα βεβαιωθέντες καὶ πεισθέντες τοῖς αὐτοῦ ρήμασιν εἰχόμεθα τῆς περὶ τὴν ἐκκλησίαν οικοδομῆς, δι' ἦν χρήματα καὶ παροχὰς ἀναλωμάτων καὶ δόσεις μισθῶν τοῖς κεκοπιακόσιν ἐργάταις ἔδωκε μὲν ἡμεῖς, ἀλλὰ πρὸς ἅπαν ἡμεῖς καταβεβλήμεθα, τὰ τοῦ τριζυμάκαρος βασιλέως ἤτονα καταφαίνεται, τὰ πλεῖω γὰρ καὶ παρὰ ἄλλων φιλοχρίστων, οἷα τις συνεισφορά καὶ συνεπιβολὴ καρποφορίας εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας συμπλήρωσιν τῇ ἡμῶν μετριότητι δέδοται, καὶ εἰς τὴν τῆς Λαύρας ἄπασαν κατασκήνωσιν».

Οὕτω τοίνυν ἡ ἰδρυσις τῆς Λαύρας συντελέσθη, καὶ θεῖα χάριτι ἐπὶ χίλις ἔτη διεσώθη μέχρι σήμερον, καὶ τὸν προορισμὸν αὐτῆς ἐκπληροῖ. Ἀλλὰ πρὶν ἢ δῶμεν πέρασ τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἱστορικῆς ἡμῶν ταύτης μελέτης εἰπώμεν καὶ περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως Λαύρας.

Εἶναι λέξις ἑλληνικὴ, ἔχουσα κατὰ τοὺς λεξικογράφους διαφόρους σημασίας. Κατὰ τὸν Φαβωρίνον ἔστιν Ἰωνικὴς κκαταγωγῆς· λαύρας, Ἰωνες λέγουσι, τὰς στενὰς ρύμας, διὸ καὶ Λαύρη. Παρ' Ἀθηναίους λαύρα=δάφνη ἢ μέταλλον ἀργύρου, κατὰ τὸν Βακρίνον λαύρα παρὰ τὸ «λίαν αὐρῶν ἔχειν», πλακτεῖχ ὁδός, ἢ ρύμη δι' ἧς λαὸς παρέρχεται, ἀμφοδος, δι' ἧς λαοὶ ρέουσιν, ἤτοι φέρονται. Ὁθεν φασὶ καὶ δι' ἄλαυρος ὁ ἐν τῷ πέραν τῆς ἀμφοδοῦ οἰκῶν καὶ οἶον ἀντίθυρα· καὶ ἔτι λαύρα ἢ

ἀμαύρα, καὶ ὅτι λαῦραι ρῦμαι, κῶμαι στενωπαί, καὶ ὑπόνομοι ἐν ρητορικοῖς λεξικοῖς φέρεται. Κατὰ τὸν Σουίδα, λαύρα, δημόσιος στενωπός, ἄμφοδος, ἢ στενὴ κατοικία τῶν μοναχῶν, καὶ παρὰ τὸ ρέειν ἐν αὐτῇ τοὺς λαοὺς. Κατὰ τὸν Ἡσύχιον ῥύμη δι' ἧς ὁ λαὸς εἰσέρχεται ἢ φλόξ, κατὰ τὸν Εὐστάθιον ἐν ταῖς εἰς Ὀμηρον παρεκβολαῖς, ἢ δημοσία ὁδὸς παρὰ τὸ λαοὺς ρέειν δι' αὐτῆς. Ἄλλοι ἐτυμολογοῦσιν ἀπὸ τοῦ ἐπιθέτου λαύρα, σημαίνοντος εὐρύν τινα τόπον. Κατὰ τὸν Σφζόμενον (Βιβλ. 3. Κεφ. 14) λαύρα λέγεται στενὴ τις περιοχὴ, οἷα ἦν τὸ τοῦ θεσπεσίου Ἰλαρίωνος δωμάτιον. Ἐκτοτε δὲ κατὰ τὸν Εὐάγριον (Βιβλ. 1. κεφ. 21) ἐπεκράτησεν ἵνα ἐκφράζη τὰ μοναστικά ἐν γένει καταγωγία· «ὥστε καὶ εὐαγγῆ δείμασθαι φρονιστήρια, καὶ τὰς καλουμένας λαύρας».¹ Αἱ συστάσεις λοιπὸν τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον καὶ Θηβαΐδα ἀναχωρητῶν, τῶν ζώντων εἰς χωριστὰ κελλεῖα κατὰ τινα πρὸς ἀλλήλους ἔνωσιν, ὠνομάσθησαν λαῦραι.

Κατὰ δὲ τὸν ἀγιορείτην Νικόδημον «Λαύρας ὀνομάζουσιν οἱ ἡμέτεροι τὰ μεγάλα καὶ πολυάριθμα μοναστήρια μεταφορικῶς ἀπὸ τῆς λαύρας ἥτιοι τῆς ἐνδομύχου καύσεως ἢ ἀπὸ τὸ λίαν αὔρας ἔχειν, ἥτιοι πολλὰς πνοὰς διὰ τοὺς ἐν αὐταῖς πολλοὺς ἀνθρώπους. Ἀφ' ἧς δὲ ἡ λέξις ἐν γένει ἐσημάνε μοναστήριον ἀπαντᾷ καὶ μεγάλη λαύρα καὶ παλαιὰ λαύρα καὶ μικρὰ λαύρα ἢ παραλαύριον». Jus graecoroman. Σελ. 276. «κἂν προάσεια ἢ μοναστήρια κἂν παραλαύριον, κἂν οἶκος εὐκτήριος».

Φίνεται δὲ ὅτι ὑπῆρχε τις διαφορὰ μεταξὺ μοναστηρίου καὶ λαύρας, εὐτὴς ταύτης μοναστικῆς αὐστηροτέρας διαμονῆς, ἐν ᾗ εἰσῆρχοντο οἱ δεδοκιμασμένοι μοναχοί. Οὕτω Κύριλλος ὁ Σκυθοπολίτης λέγει «Τέκνον οὐ νομίζω δίκαιον εἶναι νεώτερον ὄντα, εἰς Λαύραν μένειν οὔτε γὰρ τῇ Λαύρᾳ ὄνησιν φέρει τὸ νεώτερον ἔχειν, οὔτε νεωτέρῳ πρέπει ἐν μέσῳ εἶναι ἀναχωρητῶν, ἀπελθε τοίνυν εἰς τὴν κάτω Μονήν». Ἐντεῦθεν καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος Φωκᾶς ἐθέσπιζε «Κελλεῖα δὲ καὶ τὰς καλουμένας Λαύρας ἐν ἐρήμοις οἰκοδομεῖν». Ἐν τούτοις ἀφορμῇ λαμβάνων τολμῶ νὰ ἐπικρίνω καὶ κατακρίνω τὴν ἐν τισι νεωτέροις λεξικοῖς σημειωθεῖσαν ὀρθογραφικὴν γραφὴν, ὅτι ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ μοναστηρίου γράφεται μὲ β. = λάβρα. Πολλαὶ λαῦραι ἰδρύθησαν

ὑπὸ τοῦ μοναστικοῦ τάγματος ἀνά τὴν Αἴγυπτον, Θηβαΐδα, Παλαιστίνην, Συρίαν, τὰ ὄρη Κυμινᾶ καὶ Ὀλύμπου. Ἄλλ' αἱ καιρικαὶ περιπέτειαι καὶ ὁ πανδαμάτωρ χρόνος ἐξηφάνισαν αὐτάς. Διέφυγον δὲ τὴν καταστροφὴν καὶ σφύζονται μέχρι σήμερον δύο φερώνυμοι Λαῦραι ἢ ἐν Παλαιστίνῃ τοῦ ἁγίου Σάββα καὶ ἢ ἐν Ἄθῳ τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου. Ἐκτὸς τούτων καὶ τισ ἱστορικὴ μονὴ ἐν Πελοποννήσῳ φέρει τοιαύτην ἐπωνυμίαν, ὡς καὶ ἐν Ρωσίᾳ παρὰ τῷ Κιέβῳ Λαύρα τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, καὶ παρὰ τῇ Πετροπόλει Λαύρα τοῦ ἁγίου Σεργίου, ἀμφοτέραι ἅμα ἔδραι τῶν μητροπολιτῶν.

Τὴν παρ' Ἀθηναίοις σημασίαν τῆς λαύρας = δάφνης ἀσπασθεῖς ὁ ἀοιδίμος πατριάρχης Κων/πόλεως Σαμουήλ, ἐποίησεν ὅτε μετὰ τὴν πρώτην πατριαρχίαν του διέμεινεν ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ Λαύρᾳ τοὺς ἐξῆς ἰαμβικούς στίχους, οἵτινες χρυσοῖς γράμμασιν ἐλαξεύθησαν καὶ σφύζονται ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγερθεῖσῃ παρὰ τῷ ἐστιατορίῳ κειμένη βρύσει.

*Οὕρεος οὐκ ἄποθεν, δικαρήνου Ἄθω νιφόντος,
ἡματα πάντα ἐς ἀχένα, ἀκροτέμοί τε πάγχυ,
ἡδ' ἀγερωχόιο ὕψους, αἰγαῖο ἐνὶ πόντι
ἀκτῇ ἐπ' ἀγχιάλῳ, λιμένος πολυβενθέος ἀγχοῦ.*

*Λαύραν λαύρας ὅσα, δι' ἡέρας ὑγκοκλεῦθον
θέλει ἡδ' αἰῆει, ψυχὴν μενοικία πολλὰ,
λαυρητοῖς πηδήμασι, τόσα φέροντες ἄηται.
Εὐδομοί, κοῦφοι, δροσεροί, κελάδοντες ἀλκτικοί
τὴν δε ριπίζουσιν, πετρῶγων ἴσα ἡεροφοίτων.*

*Πνοιῆσι ψυχοστόλοις, ἔνθα καὶ ἔνθα κατ' αἶθρα.
Προσβυγενῆς δὲ αἰῶν, στέμμασιν εὐπλεκέεσσι,
στέψε μὲν οὐκ ἀθεεῖ, ἡδ' εὐφήμησεν αἰδαῖς.
Γαίης ἔνθα μονὴ που προῦχεν ἦντινα ἄλλη.
ἢ προστῆναι τὴν δ' ἀπασῶν ὡς προσβυγένειαν.*

*Δεύτερα καὶ τρίτα καὶ κάτω ὅσα τε ἐνδοθι γαίης,
πρῶτα δὲ καὶ πρωταρχικὰ Λαύρας τῆς Θεοτερποῦς.
Οὐτ' ἄρα Ρωμαίων παῖς ἀθλοφόρος ἐπὶ τιμαῖς
Δάφνην τὴν μεγαλόνυμον ὡς στεφανηφόρον αὐδεῖ.
Ταύτη κ' αὐτὸς τόνδε χαριστήριον ὕμνον ἀείδω.*

*Εἰ ξενίης σῆς τηλόδι ἔπλετο μηδὲ Σαμουήλ,
ποιμάντωρ Βασιληίδος, ἔδρας τῆς περιβώτου,
ἀρχιερῶν ἀρχιερεῦς, πολυήρατος ἦρος.
Τὸν ὑποῦ βαίνων, ὅς ἐν δόξῃ ἡέρα τὰ πρῖν.
Νῦν μεθέπει δὲ βίον, τὸν οὐ χρόνος οἶδεν ὀλέσαι.*

*Λαύρας τ' ὡς ἀπὸ βαθμοῦ πρώτου οὐρανοφοιτᾷ.
ἜΩ Λαύρα σώζοί μοι, ἀλλὰ καὶ Ἰερὰν Ὅσαν.
Σφῆξε πρῖν πατέρων τῶν ὁσῶν ὕμνεῖν τὰ θεουδῆ.*

¹ Κατὰ τὴν νεαρὰν Νικηφόρου βασιλείω.

B'

Ὁ αὐτοκράτωρ *Νικηφόρος Φωκάς* οὐ μόνον ἐνίσχυσε τὸν ὄσιον Ἀθανάσιον εἰς τὴν Ἱδρυσιν τῆς Λαύρας καὶ συνέβαλε διὰ χρημάτων, ἀλλ' ἐπροικοδόμησεν αὐτὴν δι' ἐτησίων ἐπιδομάτων ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θησαυροφυλακίου, προσοδοφόρων κτημάτων, ἱερῶν ἀναθημάτων, βασιλικῶν προνομίων καὶ λοιπῶν, συντεινόντων εἰς τὴν αὔξησιν, συντήρησιν καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς. Τρία χρυσόβουλλα ἐξέδοτο ἐπικυροῦντα τὰ ἀνωτέρω· ἀλλ' ἐκ τούτων τὰ μὲν δύο ἀπωλέσθησαν, διεσώθη δὲ τὸ τρίτον ὑπὸ χρονολογίαν 6472 (964), ἐξ οὗ ἀρῶμεθα τὴν ἐξῆς περικοπήν:

«... Ἐτι δὲ τὰ ἐν τοῖς προλαβοῦσι δύο σεπτοῖς χρυσοβούλλοις τῆς ἡμετέρας Εὐσεβοῦς Ἀρχῆς, ὡς ἐν ἐκείναις ἐνετειλάμεθα περὶ πάντων τῶν κτημάτων τῆς ρηθείσης Εὐαγούσας Λαύρας ἡμῶν κινήτων καὶ ἀκινήτων, οὕτω κάνταθα ἵνα ἔχουσιν οὕτως ἐπιτάτουμεν. Ἐμποδοί γάρ καὶ ταῦτα τὰ δύο ρηθέντα χρυσόβουλλα ὁ παρῶν σεπτὸς χρυσόβουλλος λόγος τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Κράτους. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο τῷ Κράτει ἡμῶν δι' ἐπιμελείας, ὡς ἡ εἰς τὰ πρόσω ἀξίησις, ἐπίδοσις τε καὶ πρὸς τὰ πνευματικὰ προκοπὴ τῆς ρηθείσης εὐαγούσας ἡμῶν Νέας καὶ ἁγίας Λαύρας. Ἐτι δὲ μηδενὶ ἐξείναι τῶν ἀπάντων τὴν διάκρισιν ἢ τὴν ἀνάκρισιν ταύτης, εἰ μὴ μόνω τῷ εὐσεβεῖ Κράτει ἡμῶν».

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ Διαθήκῃ τοῦ ὀσίου Ἀθανασίου ἀναφερομένων περικοπῶν τῶν δύο χρυσοβούλλων γνωρίζομεν μέρος τούτων, ἔχον ὧδε:

«Δεσπόζεσθαί τε μεθ' ἡμᾶς τὴν τοιαύτην Λαύραν παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ Ἀθανασίου διοριζόμεθα. Πλὴν καὶ ἐτι ζώσης τῆς βασιλείας ἡμῶν βουλόμεθα τὸν αὐτὸν εὐλαβεστάτον μοναχὸν Ἀθανάσιον καθηγούμενον εἶναι τῆς τοιαύτης Λαύρας καὶ τῶν περίεξ τῆς Λαύρας κελλιῶν τῶν ὀγδοήκοντα μοναχῶν ἀπαρασάλευτον, διοικεῖσθαί τε παρ' αὐτοῦ πάντα, κατὰ τε τῷ Θεῷ φίλον, καὶ τῇ μοναδικῇ καταστάσει ἀρμόδιον· μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελευτήν, εἰ μὲν ἡ βασιλεία ἡμῶν καὶ ἐτι τῷ βίω περιεσται, ἢ ἐκ τῆς αὐτῆς Λαύρας διαφέροντα, καὶ ὅν ἂν ὁ αὐτὸς εὐλαβεστάτος μοναχὸς Ἀθανάσιος τελευτῶν ἐπιτρέψειεν, ἐκείνον καὶ πρὸς τὴν τῆς ἡγουμενείας ἀρχὴν ἐγκαθίστασθαι. Ἐπειδὴν δὲ καὶ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐκ τοῦδε τοῦ βίου καλέσειε, καὶ τοῦ κοινοῦ καὶ ἡμεῖς ποτηρίου τοῦ θανάτου μετάσχωμεν, οὐδένα βουλόμεθα τῶν πάντων ἕτερον εἰς τὴν τοιαύτην Λαύραν καθηγούμενον προχειρίζεσθαι, ἀλλ' ὅν ἂν οἱ μοναχοὶ τῆς τε Λαύρας καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν κελλιῶν, συναθροισμένοι τε καὶ διασκοπούμενοι, ἀρετῇ τε ἰδῶσι διαφέροντα καὶ ἐπιτηδείως πρὸς τοῦτο ἔχοντα ἐκείνον καὶ πρὸς τὴν ἡγουμενείαν ἐγκαθιστάν. Ἐξῆς δὲ λαύρας ἢ

μονῆς οὐδόλως παραδεχόμεθα τινὰ ἐν οἰφδήποτε χρόνῳ ἡγούμενον ἐν αὐτῇ γενέσθαι, ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τὸν ἡμέτερον θάνατον ἐξείναι τινὶ βουλόμεθα ταύτην κοσμηκῆ ἢ ἐκκλησιαστικῆ προσώπῳ ἢ καὶ μοναχικῆ δωρεῖσθαι ἢ φ' ἕτεραν ποιῆσθαι μονήν, ἀλλ' ὅπως ἐλευθέραν εἶναι καὶ αὐτοδέσποτον, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην τε καὶ διατάξιν».

Εἰς ἐπεξήγησιν πλειοτέραν τῆς περικοπῆς ταύτης ὁ ὀσιος Ἀθανάσιος ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ προστίθησι τὰ ἐξῆς:

«Ταῦτα ἡ θαυμασία καὶ ἄληπτος ἐκείνη ψυχὴ διωρίσατο, τῆς ἡμετέρας γνώμης οὐκ ἀποθεν... τὸ γὰρ ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ διαγορευθὲν κεφάλαιον περὶ προχειρίσεως καθηγουμένου, ὃν οἱ μοναχοὶ τῆς Λαύρας διασκοπούμενοι ἀρετῇ ἰδῶσι διαφέροντα, ἐκείνον ἐγκαθιστάν, δι' οὐδὲν ἕτερον συμβουλευκαμεν ἐκδεδῶσθαι παρὰ τοῦ τριμάκαρος βασιλέως ἢ διὰ τὸ μὴ τὴν Λαύραν ὑπὸ τινος ἑτέρου προσώπου ὑποπεσεῖν, μήτε πατριάρχου, μήτε σακκελίου μήτε τινος ἄλλου προσώπου παραδυναστεύοντος, μήτε ἡγούμενον προχειρίζεσθαι, ἀλλ' εἶναι αὐτὴν αὐτοδέσποτον καὶ αὐτεξούσιον.

Περὶ δὲ τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς τοῦ καθηγουμένου ὁ ὀσιος Ἀθανάσιος δύο ὄρους ἐπέτυπωσεν:

α) τὸ ἔχειν ἐξουσίαν τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν ἡγούμενον, ἐκδημοῦντα τοῦ βίου, κατὰ διαδοχὴν, καταλιμπάνειν διάδοχον αὐτοῦ τῶν ἀδελφῶν προστησόμενον, ὃν ἂν ὁ Θεὸς εὐδοκῆ καὶ αὐτὸς πληροφορηθῆ μετὰ καὶ τῶν προκρίτων ἀδελφῶν·

β) ἔστωσαν δὲ οἱ ἀδελφοὶ διὰ τὴν προβολὴν καὶ ἐκλογὴν τοῦ ἡγουμένου οὐχὶ πλείους τῶν πεντεκαίδεκα ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἕλαττον. «Οὐδὲ γὰρ τοὺς ἄλλους λέγει, ὡς μὴ ὄντας πνευματικοὺς καὶ λογίους κωλύομεν τῆς συμβολῆς, πάντες γὰρ Θεοῦ χάριτι καὶ πνευματικοὶ καὶ χρήσιμοι καὶ φρόνιμοι ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐν πολλῷ πλήθει διαφόρων ὄντων τῶν ιδιωμάτων καὶ τῶν γωμῶν ἐκάστου, καὶ τῶν μὲν τοῦτον προκρινόντων, τῶν δὲ ἐκείνων, ἐξ ὧν σχίσματα καὶ ταραχαί, εὐλόγον ἡγησάμενη καὶ δίκαιον μὴ πολλούς, ἀλλ' εὐαριθμήτους ὑπάρχειν τοὺς ψηφίζομένους μετὰ τῆς βουλῆς τοῦ ἐπιτρόπου (Ἰωάννου μοναχοῦ τοῦ Ἰβηρος) τὸν καθηγούμενον.

Ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ ὀσίου Ἀθανασίου γνωρίζομεν ὅτι ὁ *Νικηφόρος Φωκάς* δέδωκεν αὐτῷ τὴν ἐν *Θεσσαλονίκῃ Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρόου* ἐπιλεγομένην τῶν *Περιστερῶν*, ἧς ἱστορικὴν περιγραφὴν ἰδημοσίευσεν ἐν ταῖς *Βυζαντινοῖς Χρονικοῖς Πετροπόλεως*.

Ἐν τινι δὲ ὑπομνήματι ἀρχαίῳ αἱ δωρεαὶ τοῦ αὐτοκράτορος *Νικηφόρου* ἀριθμοῦνται ὡς ἐξῆς· «διὰ τὴν ἀναλογοῦσαν οἰκονομίαν τῶν ἀδελφῶν, ὁ αὐτοκράτωρ *Νικηφόρος* ἐπρομηθεύτατο εἰς τετρακοσίῳν ὀγδοήκοντα σολεμνίων ποσότητα κατ' ἔτος διδόναι τῇ *Μονῇ*. Ἀπὸ δὲ τοῦ *Στρυμόνος* χάριν ἀμφίων τῶν μοναχῶν καὶ κηροῦ καὶ θυμιάματος τῆς ἀγίας ἐκκλησίας χρυσίους μδ'. Ἐπὶ δὲ σιτισμὸν καὶ δουλείαν τῆς μονῆς τό τε μετόχιον ἐν *Θεσσαλονίκῃ* μετὰ πάντων τῶν διαφερόντων κτημάτων. Πρὸς δὲ καὶ τὸ χωρίον τὰς *Περιστεράς* σὺν τῇ ὁμορφῇ χώρᾳ τῇ *Τζεχλιάνῃ*, ποπούμενα εἰς ἑκατὸν παροίκους ζευγαρότους καὶ τῷ δημοσίῳ ἀτελεῖς. Χάριν δὲ τῶν προσφορῶν καὶ τοῦ λεγομένου κατακλαστοῦ καὶ τῶν ἐπιξενουμένων ἀδελφῶν ὁ πρὸ τοῦ κτίτορος βασιλεὺς *Ρωμανὸς* διὰ μεσιτείας ἐκείνου, στρατηλάτου ἔτι ὄντος προεχαρίσατο αὐτῷ ἀνά πᾶν ἔτος ἀπὸ τοῦ σεκρέτου διδοσθαι ὑπέρπυρα ἑκατόν, ὡς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ *Βασίλειος* καὶ *Κωνσταντῖνος* ταῦτα ἐπεκύρωσαν· ἀλλὰ καὶ τῇ νήσῳ τῶν *Νέων* προσεφιλοτιμήσατο.

Ἡ νῆσος τῶν *Νέων* ἔστι κειμένη παρὰ τῇ *Λήμνῳ* καὶ Ἅγιος *Εὐστράτιος* καλουμένη, ὑπαγομένη δὲ εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς τῆς *Λήμνου*, κατοίκους δὲ ἔχει περὶ τὰς δύο χιλιάδας.

Περὶ τῆς νήσου ταύτης ἀναγινώσκωμεν ἐν τῷ βίῳ τοῦ *δοίου Ἀθανασίου*.

«Οἱ *Νέοι* νῆτός ἐστιν, οὐκ εἶδα ὅθεν οὕτω ὀνομασμένη ἔστι δὲ μία τῶν πρὸς τὴν *Λαύραν* τῶν νῦν κρατούντων κρατίστων καὶ ὧν ἀνεκαθεν ἡ βικιλεία δωρεῶν, εἰς φροντιστήριον δὲ καὶ γυμναστήριον νέων μοναχῶν ἐπωνύμως μετασκευασθεῖσα, πᾶσαν αὐτόθεν τῶν νωτοφόρων ζῶων τὴν χορηγίαν τοῖς ἐν τῇ *Λαύρᾳ* ποιεῖται, ἔστι γὰρ καὶ τ' ἄλλα μὲν ἀγαθῆ, μάλιστα δὲ βοσκημάτων εὐφορος, οἷς ἀκρίδων πλήθος, οἷα τις αἰγυπτιακῆ πάλαι πληγῆ, κρίμασιν ἀνεφίκοις ἐπιστρατεύσασα, τοὺς μὲν πόνους αὐτῶν κατενέμετο, καὶ τὴν γῆν δεινῶς ἐπεβόσκειτο, καὶ οὕτω δεινῶς, ὡς μὴδ' αὐτοῖς ὑπολείπεσθαι τι τῶν πρὸς τὸ ζῆν τοῖς ἀλόγοις, ἀλλὰ καὶ τὰ τιμιώτερα τούτων, αἷγες δὲ ἦσαν αἱ τὸ κάλλιστον φύουσιν ἔριον. *Σημειωτέον* ὅτι καὶ μέχρι σήμερον εἰς τὴν νῆσον ταύτην ἐνοκῆπται ἡ ἀκρις συνεχῶς, καὶ τὴν πενίαν τοῖς κατοίκοις δωρεῖται.»

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν δωρεῶν τούτων, ὁ αὐτοκράτωρ *Νικηφόρος* ἠθέλησεν ἵνα περιθριγκῶσιν τὸν ἀμπελώνα αὐτοῦ καὶ διὰ ἱερῶν ἀναθημά-

των, καὶ ὡς τοιαῦτα ἐδωρήσατο τίμιον ζῦλον τοῦ *Σταυροῦ*, καὶ τὰς θείας κάρας *Βασιλείου* τοῦ *Μεγάλου* καὶ *Ἀλεξάνδρου* τοῦ ἐν *Πύδνῃ* τῆς *Θεσσαλίας* μαρτυρήσαντος, τὴν δωρεάν τῶν ἱερῶν τούτων ἀναθημάτων, ἅτινα μέχρι τοῦ νῦν διεσώθησαν σῶα, ἀκέραια καὶ ἀνέπαφα, μεθ' ὅλου τοῦ περιβάλλοντος ταῦτα πλούτου, ὁ μεγαλόφρων ἀνὴρ ἐπεβεβαίωσε διὰ τοῦ ὑπὸ χρονολογίαν 6472 (=964) ἐν μηνὶ *Μαίῳ*, Ἰνδικτιῶνος 5' ἔχοντος ὡς ἐξῆς χρυσοβούλλου.

«Εἰ τὸν περὶ τὰς τοῦ ἀμπελώνος ἀρχὰς πάση σπουδῇ μὲν φυτεύοντα, οὐ τῇ ἐπιφανείᾳ σχεδόν, καὶ διὰ τοῦτο εὐαπόσαστα, ὡς δεῖ δέ γε τῷ βᾶθει καὶ τοῦ λοιποῦ ἐρριζῶσθαι, αὖξασθαι καὶ ἀναπόσαστα μένειν τὰ κλήματα, κομιδῇ πρόθυμοι φανῆναι φυτουργόν τινα τῶν ἐπαινουμένων δοκεῖ, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἐπαινετώτερον μὴ ἐν τούτῳ ἐστάναι, ἀλλὰ σπουδαῖον περιθεῖναι φραγμόν, οἰκοδομησά μιν, ὀρύξαι πύργον, σκάπτειν ἐπιμελούμενον, λόγῳ καθαίρειν, ἐπισκέπτειν τε αὐτῷ τῷ ὄμῳ καὶ καταρτίζειν ἐν ἅπασι, ζεοῦση τῇ καρδίᾳ, ἵνα τοιαύταις ταῖς ἐπιμελείαις ταῖς κατὰ τὸν ἀμπελῶνα ὡς δαφιλῆ, ὄραϊον, καὶ ἄριστον τὸν καρπὸν καρπώσῃται; Εἰ οὖν τοιαύτας τις ἐπιτόνως παραβάλλει ἐπιμελείας, μικροῦ τινος κέρδους, καὶ διὰ τοῦτο ἐπαίνου ἄξιος, πάντως μυρίων ἂν εἴη ὁ ταύτην τὴν προθυμίαν καταβαλὼν τοῖς περιψυχῆν πλεονεκτήμασιν. Ἴνα ὡσπερ ἐκεῖνος τὸν μικρὸν καὶ γῆινον οἶνον, ἠδέα καὶ εὐφραίνοντα ταῖς κατὰ τοῦτον ἐπιμελείαις, ὡσαύτως καὶ οὗτος, τὸν μέγαν καὶ ἐπουράνιον οἶνον ἠδέα τουτέστιν ἴλω καὶ μυστικῶς λιπαίνοντά τε καὶ εὐφραίνοντα καρδίαν τε καὶ νεφροὺς τὸν γλυκύτατον Ἰησοῦν μου καρπώσῃται. Ἐπεὶ τοιγαροῦν καὶ ἡ θεοσπεφῆς ἡμῶν γαληνότης πάση προθυμίᾳ καὶ ζεοῦση τῇ καρδίᾳ, τὸν μυστικὸν καὶ μέγαν ἀμπελῶνα τῷ ἀγιωνύμῳ δρει, ταῖς πανσόφοις καὶ ἀθανάσιαν πηγαζούσαις ὑποθήκαις τοῦ κατὰ πνεῦμα Πατρὸς τῆς βασιλείας μου θεοῦ Ἀθανασίου ἐνεφύτευσεν ἐπομένη, οὐκ ἐν τούτῳ μένει ἐνεκρινεν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀμπελὼν θεῖος, τοιαῦτά τινα εἶναι κατὰ τὰς κατὰ τοῦτον, ὅσπερ δίκαιος νόμος ἂν εἴη καὶ προσήκοι τῇ *Βασιλικῇ* *Μεγαλειότητι*. Καὶ τί ἄλλο θεῖον τοσοῦτον, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀμπελώνος σωτήριον εἴη καὶ νομίζοιτο, ὡς τὸ τῆς ζωῆς πάντιμον καὶ προσκευητὸν ζῦλον ἐν φῶ Χριστὸς ὁ Θεὸς μου ταυθεῖς ἐσαυρώθη ὑπὲρ τοῦ σφασαί με; Τί ἂν ἄλλο λέγω τούτου τοῦ ἀητητοῦ ἰσχυρότερον; ἢ τί ἄλλο ἂν γένοιτ' ἂν τινὶ ποτε εὐκταίωτερον τῷ γε νοῦν ἔχοντι ἢ τιμαλφέςτερον; τοῦτ' αὐτὸ τὸν ἀθάνατον καὶ μακάριον παμβασιλέα, φῶ χίλια χιλιάδες ἀγγέλων ταγματαρχαίαι φόβῳ λειτουργοῦσαι, καὶ μύρια μυριάδες ἀρχαγγέλων ταξιαρχαίαι τρόμῳ ὑπηρετοῦσιν, οὗ *Οὐρανὸς* μὲν θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν, τὸν πάσης φημὶ κτίσεως αἰσθητῆς καὶ νοουμένης ποιητὴν καὶ συνοχεῖα δι' ἐμὲ ταυθεῖντα ἐβά-

στασε; Τούτ' αὐτὸ ποτε εἶδεν ἐκείνη ἡ φλογίνη ρομφαία, καὶ τὸ δέος μὴ φέρουσα ἐστράφη καὶ τὰ νῦτα ἐδίδω. Τοῦτο τρέμει μὲν ὁ Ἀντικείμενος, χαίρει δὲ Λεὼς ὁ Χριστώνυμος. Τοῦτο ἰσχύς πανθενεστάτη, κράτος καὶ τροπαιοῦχος τοῖς βασιλεῦσι καύχημα, ταῖς ὑπὸ χεῖρα φρουρός, τῷ στρατῷ νίκαι, ἱερεῦσι δόξα, φῶς τε καὶ τὸ ποθούμενον ἄπασιν. Ὅθεν καὶ τριπόθητοι, ὅθεν καὶ προσκυνητοί. Τούτ' αὐτὸ ληνὸς πανάγιος, ἐν ᾧ ὁ παμπέπειρος καὶ ζωήρτοτος βότρως ἐκθλιβεί, τὸ ζωοποιὸν νῆμα ἐπέσταζεν. Τούτ' αὐτὸ πύργος ἀπροσμάχης ὄν περιέπουναι αἱ τῶν οὐρανίων Δυνάμεων ἀγελαρχίαι. Τούτ' αὐτὸ πάμφρακτος καὶ ἄβατος φραγμὸς κατὰ τῶν ὑπεναντίων. Τοιοῦτω οὖν τούτῳ ὄντι πανσεβάστω καὶ παντίμῳ ζύλῳ περιχαρῶ καὶ περιτειχίζει ἡ εὐσεβὴς ἡμῶν βασιλεία τὸν αὐτῆς θεῖον ἀμπελώνια τὴν εὐαγεστάτην ψυχροσάτειραν καὶ ἄγιαν νέαν Λαύραν. Δωρεῖται οὖν ἡ θεοστεφῆς καὶ σταυροφόρος ἡμῶν ἀρχὴ τῇ ρηθείᾳ αὐτῆς Λαύρα τίμιον καὶ πανάγιον ζύλον, αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ ζωηφόρου, τοῦ βαστάσαντος τὸν Κύριον καὶ Δεσπότην μου, πλείον μὲν σπιθαμῆς τὸ μήκος, ἔλαττον δὲ τὸ ἐγκάρσιον, καὶ πάχος μὲν σφῆζον ἀντίχειρος, σχήματος δὲ διπλοῦ σταυροῦ. Ἀλλὰ γε δὴ παριδεῖν αἰτησὶν τινα ὅσιν πατρὸς ὀσίου οὐ καλόν, ὄν γὰρ τῷ ἀνοσίῳ οὐκ ἐκφεύβεται καὶ πατρικῆς ἀδικίας δίκην. Πῶς γὰρ οὐχὶ καὶ ἡ ἡμετέρα φιλοπάτωρ ἀρχὴ τοῖς ρηθείᾳ ἐμπεσεῖται, τὴν αἰτησὶν τοῦ ὀσίου πατρὸς αὐτῆς Ἀθανασίου, (οὗ ταῖς πρὸς τὸ θεῖον ἐπαρρησιάστοις εὐχαῖς αἱ τοῦ κράτους ἐλπιδες ἡμῶν σαλεύονται) παριδεῖν ποτε βουλομένη; Ἐφθασε καὶ γὰρ αἰτήσας ἡμᾶς τὰς παναγίας καὶ πανσεβάστους θείας κάρας τοῦ τῆς Οἰκουμένης μεγίστου φωστήρος καὶ οἰκουμηνικοῦ διδασκάλου καὶ ἱεράρχου τῆς μεγάλης Καισαρείας Καππαδοκίας ἀγίου Βασιλείου τοῦ μεγάλου, ὁμοῦ καὶ τοῦ ἐνδόξως ἀριστεύσαντος, καὶ ὑπὲρ τοῦ Σωτήρος μου στεργῶς μαρτυρήσαντος ἐν Πύδνῃ τῆς Θεσσαλίας ἀγίου Ἀλεξάνδρου¹ ἃς γε πρότερον συνεπροσκυνήσαμεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ εὐκτηρίῳ οἴκῳ. Ἀμέλει τοι, οὐχ ὡς εὐλογοφανῆ μόνον, ἀλλὰ γε δὴ μάλιστα καὶ ὅσιν ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια τὴν τούτου αἰτησὶν προσηκαμένη, ἐξ ἑοῖμου ὑπήκουσεν. Καὶ δὴ ταύτας τὰς πανσεβάστους καὶ παναιδείμους θείας κάρας, θεῖα τινα κειμήλια, ἀνεξαντλήτους τε καὶ πανολβίους θησαυροὺς δωρεῖται τούτῳ θυμηρέστατα καὶ διὰ τούτου τῇ ρηθείᾳ εὐαγεστάτη καὶ ἁγία Λαύρα τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν ἀρχοντίας. Ἐπι δὲ καὶ χρυσοβούλλου αὐτῆς ἡ αὐτοῦ ὀσία Πατρότης ἐδεήθη τεύζεσθαι μάλ' ἀραρότως περὶ τὴν τούτων ἐκδήλωσιν. Ἀποδεξαμένη γοῦν κἂν ταῦτα ἡ ἡμετέρα εὐμενεστάτη ἀρχοντία τὴν τοιαύτην καὶ περὶ τούτων δέησιν, ἀπολύει τὸν παρόντα αὐτῆς χρυσοβούλλου Λόγον, ἐν ᾧ θεσπίζει, ἐντέλλεται καὶ εὐδοκεῖ ἵνα τὰ δηλωθέντα τρία δῶρα, τό τε πανάγιον καὶ προσκυνητὸν ζύλον τοῦ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ,

αἶτε πανσεβάσμαι καὶ πάντιμοι θεῖαι κάραι τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἀπαρχειρότητα, ἀδιάσειστα ἀναθήματα, καὶ ἴδια κτήματά τε καὶ ἀφιερῶματα ὡσι, λέγωνταί τε καὶ νομίζονται τῆς δηλωθείσης εὐαγοῦς νέας καὶ ἁγίας Λαύρας τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν ἀρχοντίας· ἐπικυροῖ γὰρ ταῦτα, ἐπισφραγίζει καὶ ἐπιβεβαῖοι ἡ ἡμετέρα ἀρχὴ ὅπως ἔχειν ἀδιασειστος καὶ ἀμετατρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως ἕως τὰ τῆ δε ψῆχος καὶ καύσων περιπολοῦσιν».

Ἐν τούτοις προστίθημι ὅτι ὁ Τίμιος Σταυρὸς φυλάσσεται ἐν μεγαλοπρεπεστάτῃ θήκῃ ἐπιμήκους σχήματος $17\frac{1}{2} \times 11\frac{1}{4}$ δακτύλων· τὸ λαμπρὸν τοῦτο κιβώτιον εἶναι ἐκ χρυσοῦ καὶ κατακοσμεῖται ἐκ πολυτίμων λίθων· τὸ λαμπρὸν τοῦτο κιβώτιον εἶναι ἐκ χρυσοῦ καὶ κατακοσμεῖται ἐκ πολυτίμων λίθων, ἥτοι λυχνίων, ἀχάτων, ρουβίνων, σμαράγδων, μαργαριτῶν καὶ εἰκονίων ἐγκαυστικῆς τέχνης (σμάλτου). Ὅκτω στίχοι κατὰ μίαν διεύθυνσιν καὶ δώδεκα κατ' ἄλλην ἀποτελοῦσιν 96 πολυτίμους λίθους καὶ ἔγκαυστα. Τέσσαρες ὑπερμεγέθεις καρδιόσχημοι σμάρραγοι εὐρίσκονται κατὰ τὰς γωνίας μετὰ τῶν λοιπῶν λίθων· τὸ ἐγκάρσιον μήκος τῶν δύο μεζόνων εἶναι $1:1\frac{1}{2}$ — $1:1\frac{1}{8}$ δακτύλου. Τὸ ἀνεκτίμητον τοῦτο ἱεροφυλάκιον ἔστιν ἀντάξιον τοῦ πολυτίμου λειψάνου, πρὸς ὃ πᾶς Χριστιανὸς δὲν δύναται νὰ ἀποβλέψῃ ἄνευ συγκινήσεως. Τοιαύτης παρεμφεροῦς κατασκευῆς σταυραποθῆκαι κατὰ τὸν ἀρχαιολόγον *Καντακῶφ* σφίζονται καὶ εὐρίσκονται ἐν τῇ πόλει *Γκράν* τῆς Οὐγγαρίας ἐν τῇ μητροπόλει τῆς ἀρχιεπισκοπῆς αὐτῆς, ἐν *Λιμβούργῳ* τῆς Γερμανίας, ἐν *Ρώμῃ*, ἐν τῷ Βατικανῷ, ἐν τῷ Χριστιανικῷ Μουσείῳ καὶ ἐν *Μόσχῃ* ἐν τῷ καθολικῷ ναῷ τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου*.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς Λαύρας καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν δωρεὰς ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος *Νικηφόρου Φωκᾶ*. Κριτικοὶ τινες ἱστοριογράφοι ἀπορήσουσιν ἴσως ἐπὶ τούτοις, ὡς ἀντικειμένους τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ *Νεαρῶ*, ἣν τινα καλὸν νομίζομεν νὰ ἀναλύσωμεν ἐνταῦθα πλατύτερον: «Ὁ Θεός, λέγει, ὑπέδειξε πολυειδῶς ὅτι ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος τοῦ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν τῆς ψυχῆς ἡμῶν σωτηρίαν· καὶ ὁμοῦ εἰς τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς ἄλλους εὐαγεῖς οἴκους ἐπικρατεῖ περιφανῆς ἢ τῆς ἀπληστίας νόσος, τὴν ὁποῖαν βλέπων δὲν ἠξέυρω τῇ ἀληθείᾳ τίνα τοῦ κακοῦ νὰ ἐπινοήσω θεραπείαν, ἢ πῶς νὰ κολάσω τὴν ἀμετρίαν. Εἰς τίνας ἄράγε τῶν πατέρων πειθόμενοι ἢ πόθεν ἄλλοθεν λαβόντες τὰς ἀφορμὰς προήχθησαν εἰς τὸσαύτην περι-

1. Τὴν μνήμην αὐτοῦ γεραιοῦ ἢ Ἐκκλησία τὴν 14ην Μαρτίου.

οὔτε ἐπιτρέψω παντάπασι, συνειδῶς ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἔστιν ἢ ἔρωσ δόξης κενῆς, καὶ μανία περὶ αὐτῆς ὁμολογουμένη. Κελεύομεν δὲ αὐτοὺς νὰ ἐπιμεληθῶσι τῶν προλαβόντων καὶ βοηθείας δεομένων οὐχὶ παρέχοντες ἀγροὺς, οὐδὲ τόπους, καὶ οἰκοδομὰς (διότι ἱκανὰ εἰσιν ὅσα ἐξ ἀρχῆς ἔχουσιν) ἀλλὰ συντελοῦντες εἰς τὸ νὰ καταστήσῃσι χρήσιμα ταῦτα πάντα, ἡμελημένα ὄντα καὶ ἀκαλλιέργητα δι' ἀπορίαν χρημάτων, ἐπὶ δὲ τούτῳ πωλοῦντες τοὺς ἀγροὺς καὶ τοὺς τόπους οὓς ἔχουσι πρὸς τοὺς θέλοντας τῶν κοσμικῶν, καὶ ἐκ τοῦ τιμήματος αὐτῶν παρέχοντες εἰς ἐκεῖνα, οἰκέτας, βόας, ποίμνια καὶ ἄλλα χρήσιμα κτήνη. Διότι ἂν ἀντὶ τούτων παράσχωμεν εἰς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἰδρύματα αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς ἀγροὺς, καὶ τοὺς τόπους οὓς ἔχομεν, ἐπειδὴ ὁ νόμος ἐμποδίζει τὴν ἐκποίησιν τῶν κτημάτων τῶν ἀνηκόντων εἰς εὐαγῆ καταστήματα καὶ ἐκκλησίας, κατ' οὐδὲν θέλομεν ὠφελῆσαι τὰ ἰδρύματα ἐκεῖνα, ἀφήνοντες ἀθεράπευτα τὰ κακῶς ἔχοντα δι' ἔλλειψιν χρημάτων καὶ ἐργατῶν, ἔθεν ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδενὶ ἐπιτρέπεται νὰ ἀφιεροῖ ἀγροὺς καὶ τόπους εἰς μοναστήρια ἢ γηροκομεῖα ἢ ξενῶνας ἢ μητροπόλεις ἢ ἐπισκοπὰς, διότι οὐδὲν ἐκ τούτων προκύπτει ὄφελος εἰς τὰ καταστήματα ταῦτα· ἐν δέ τινα ἐξ αὐτῶν τοσοῦτον κακῶς διωκῆθησαν, ὥστε κατελήφθησαν ἔρημα τόπων, δὲν κωλύεται ὡς πρὸς ταῦτα ἢ τῶν ἀρχόντων κτήσις, ἀλλ' ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο ἢ τοῦ ἀρχοντος γνώμη καὶ δοκιμασία. Κελλία ὅμως καὶ τὰς καλουμένας Λαυρας, ἐφ' ὅσον ἐν ἐρήμοις οἰκοδομοῦμενα, περιορίζονται εἰς μόνην τὴν ἰδίαν περιοχὴν, καὶ δὲν περιλαμβάνουσιν ἀγροὺς καὶ ἐτέρας κτήσεις, ὅχι μόνον δὲν ἐμποδίζομεν, ἀλλὰ καὶ ἐπαινοῦμεν μᾶλλον τὸ πρᾶγμα.

«Ταῦτα παραινῶν ἐγὼ καὶ θεσπίζων, ἐπιφέρει ἐπὶ λέξει ὁ ἀρχων Νικηφόρος, οὐδ' ὅτι τοῖς πολλοῖς μὲν καὶ φορτικὰ λέγειν δόξω, καὶ πρὸς τὴν γνώμην αὐτῶν ἀπέδοντα, ὧν οὐδὲν ἐμοὶ μέλει, εἴπερ ἀρέσκειν κατὰ τὸν Παῦλον οὐκ ἀνθρώποις, ἀλλὰ Θεῷ βούλομαι. Τοῖς δὲ νοῦν ἔχουσι καὶ φρένας, καὶ μὴ ἐξ ἐπιπολῆς ὄραν ἡσκημένους, ὡς τὸ προσπεσὸν ἀπλῶς ταραχὴν αὐτῶν ἐπάγειν τῇ διανοίᾳ, ἀλλὰ προσωτέρω χωροῦσι καὶ συνορᾶν βάθος πραγμάτων δυναμένους, καὶ λυσιτελεῖν δόξομεν, καὶ ὠφέλιμα τοῖς τε κατὰ Θεὸν ζῶσι, καὶ τῷ κοινῷ παντὶ φθέγγασθαι».

Ἡ Νεαρά αὕτη κατ' αὐτὸ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀρχοντίας τοῦ ἐκδοθεῖσα, καίτοι ἴσως

οὐδὲ τὴν ἐφαρμογὴν ἔτχε, κατηργήθη διὰ τοῦ ὑπὸ χρονολ. 6.496=988 χρυσοβούλλου τοῦ Βασιλείου, ἔχοντος ὧδε.

«Ἡ ἐκ Θεοῦ ἐξουσία ἡμῶν καὶ παρὰ μοναχῶν ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ ἀρετῇ μαρτυρουμένων, καὶ παρὰ πολλῶν ἄλλων ἀναμαθούσα τὴν περὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εὐαγῶν οἰκῶν παρὰ τοῦ τῆς ἀρχοντίας ἐπιβάντας κυροῦ Νικηφόρου τεθείσαν νομοθεσίαν, αἰτίαν καὶ ρίζαν τῶν παρόντων γενέσθαι κακῶν, καὶ τῆς οἰκουμενικῆς ταύτης ἀνατροπῆς καὶ συγχύσεως, ἅτε μὴ πρὸς ἀδικίαν καὶ ὕβριν τῶν ἐκκλησιῶν μόνον καὶ τῶν εὐαγῶν οἰκῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ γενομένην, ἄλλως τε καὶ ἔργῳ τοῦτο βεβαιωθείσα (ἐξ ὅτου γὰρ τὰ τῆς τοιαύτης ἐκράτησαν νομοθεσίας, οὐδ' ὅπως οὖν, οὐδ' ὅτι οὖν χρηστὸν ἄχρι καὶ σήμερον τῷ καθ' ἡμᾶς ἀπήνησε βίῳ, ἀλλὰ συμφορὰν μᾶλλον ἐπέλιπεν εἶδος ὄλωσ οὐδὲν) θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος εὐσεβοῦς ἐνυπογράφου χρυσοβούλλου, τὸ τὴν ρηθείσαν νομοθεσίαν ἀργεῖν ἀπὸ τῆς παρουσίας ταύτης ἡμέρας, ἀκυρόν τε καὶ ἄπρακτον τοῦ λοιποῦ διαμένειν, ἐνεργεῖν δὲ τοὺς περὶ ταύτης κειμένους περὶ τε τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εὐαγῶν οἰκῶν νόμους, καὶ οὐς ὅ τε αἰόδιμος τῆς ἀρχοντίας ἡμῶν πάππος, ἅτε πατήρ ἐκείνου, ὅ τε ἐπίπαππος, ἄριστά τε καὶ θεοφιλέστατα ἔθεσαν· καὶ ὡστε ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάθετον εἶναι, τὴν παρούσαν διάταξιν, οἰκείᾳ χειρὶ ὑποσημειούμενοι, χρυσῆ σφραγίδι ταύτην ὑποσφραγισθῆναι διωρισάμεθα».

Μηνὶ Ἀπριλίῳ, ἐπινομήσεως πρώτης, ἐν ἔτει 6496.

Ὡς ἔγνωμεν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν Νικηφόρος ὁ Φωκάς Ζηλωτῆς τοῦ μοναχικοῦ βίου τυγχάνων, ἀσκητήρια κατὰ τὸ ὄρος Κυμινᾶ, δειμάμενος, μοναχοὺς ἐν αὐτοῖς ἐγκατέφκει, καὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων χρεῖαν ἀφθόνως ἐπεχορήγει, τῇ μὲν οἰκοθεν διὰ τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας, τῇ δὲ διὰ τῆς πρὸς τοὺς καιροὺς ἀρχοντος μεσιτείας αὐτοῦ. Καὶ ἐν μὲν διὰ τῆς Νεαρᾶς αὐτοῦ, ἕνεκα τῆς ὠφελείας τοῦ τόπου, ἐκώλυε τὴν ἀνέγεσιν μονῶν, ἰδίᾳ ἐν ταῖς πόλεσιν, οὐχ ἥττον ἐπέτρεπε καὶ ἐπήνει μάλιστα τὴν οἰκοδομὴν κελλίων καὶ λαυρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις. Ἄρα καὶ ἡ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Ἄθω ἰδρυσις τῆς Λαύρας ἦτο προσυμπεφωνημένη μετὰ τοῦ ὀσίου Ἀθανασίου ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας, στρατηγούντος ἔτι τούτου, καὶ ἦτις ἠτοιμαζέτο πρὸς διαμονὴν καὶ κατοικίαν αὐτοῦ.

Γ'

Διὰ τῶν δωρεῶν τοῦ ἀρχοντος Νικηφόρου Φωκά ἀρξικμένης τῆς ἰδρύσεως καὶ προβαινούσης εἰς ἀποπεράτωσιν, ὀλίγου δεῖν τὸ ἔργον παρεκωλύετο, διότι οἱ τότε ἀπλειοὶ μοναχοὶ ἐκ σατανικῆς ἐπηρείας ἐξηγέρθησαν

κατὰ τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου ὡς ἀνατροπέως τῶν καθεστῶτων διὰ τῆς ἰδρύσεως Μεγάλης Λαύρας καὶ κατήγγειλαν αὐτὸν πρὸς Ἰωάννην τὸν Τζιμισκῆν «ὡς ἀνεγείροντα οἰκοδομὰς πολυτελεῖς, καὶ περιβόλους, καὶ ναοὺς, καὶ ἐπίνια, καὶ καταγωγὰς ὑδάτων ἐπινοοῦντα, καὶ ζεύγη βοῶν καὶ ἡμιόνων ὠνούμενον, καὶ τὸ ὄρος εἰς κόσμον ἤδη μεταποιῶντα» καὶ ἐξήτουντο τὴν τούτων κατάργησιν· ὁ δὲ ἄρχων τὰς δεήσεις τούτων δεξάμενος γράφει τῷ ὁσίῳ ἀνδρὶ ὡς τάχιστα ἀναπλεῖν· «ὁ μὲν εὖν ἀνέπλει· ἡ δὲ θεία χάρις συνέπλει. Ἐπεὶ δὲ ἀνῆλθε, καὶ τῷ ἄρχοντι εἰς ὄψιν ἦλθε καὶ λόγους ἡ χάρις οὐκ ἔμελλεν, ἀλλ' ἦν αὐτῷ συμπαροῦσα καὶ συνασπίζουσα, καὶ τὸν τῶς ἀπεχθέστατον αὐτῷ κατ' αὐτοὺς ἄρχοντα οὐχ' ὅπως τὰ πάντα προσφιλέστατα τιθέντα, ἀλλὰ καὶ πάσης δεξιώσεως ἀξιοῦντα, οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ δεξιὰν εὐεργέτιν αὐτῷ προτείνοντα καὶ φιλότιμον, ὅσην γὰρ ὁ πρὸ τοῦ ἀρχοντεύσας Νικηφόρος ὁ πᾶνυ σολεμνίου ποσότητα τεσσαράκοντα καὶ τεσσάρων πρὸς τοῖς διακοσίοις οὖσαν νομίμασι τῆ κατ' αὐτὸν ἐφιλοτιμήσατο ποίμνη, τσαυτὴν καὶ οὗτος ὁ κλέϊνω καὶ τούτῳ διάφορος διὰ χρυσοβούλλου ἀρχοντικῆς πρόσπειδαψιλεύτατο δωρεᾶς».

Οὕτω τοίνυν ὁ ὁσιος ἐνισχυθεὶς προέβη εἰς ἀποπεράτωσιν τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς, ἐν ᾧ καὶ ὁ μέχρι σήμερον σφζόμενος φερώνυμος Πύργος Τζιμισκῆ. Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω χρηματικῆς δωρεᾶς ὁ ἄρχων Ἰωάννης Τζιμισκῆς ἐπεβεβαίωσε τὴν εἰς τὴν Λαύραν προσάρτησιν τῆς ἐν Θεσσαλονικῆ μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ἐπικαλουμένης τῶν Περιστερῶν, καὶ προσέφερεν εἰκόνα ἐκ μωσαϊκοῦ ὕψ. 0.15, πλ. 0,13, σφζομένην καὶ φέρουσαν ἐντὸς τὸν Ἁγιὸν Ἰωάννην Θεολόγον, καὶ κύκλῳ δι' ἐγκαυμάτων τοὺς ἁγίους φέροντας τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου, περιβάλλεται δὲ καὶ δι' ἀξιοθαυμάστου χρυσοχοϊκῆς βυζαντινῆς τέχνης, καὶ εἶναι πολύτιμος καθ' ὅλας τὰς τέχνας. Κατὰ δὲ τοὺς εἰδότας παρεμφερῆς εἰκῶν, ἀλλὰ μικροτέρα σφζεται μόνον ἐν Βατικανῷ.

Καὶ αὗται μὲν εἰσιν αἱ πρὸς τὴν Λαύραν δωρεαὶ τοῦ ἄρχοντος Ἰωάννου Τζιμισκῆ. Ἄλλ' ἡ ἔρις τῶν μοναχῶν μετὰ τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου, καὶ ἡ τούτου μετὰβασις εἰς βασιλεύουσαν ὠρέλησε καὶ ὑπὸ γενικὴν ἐποψιν τὸν Ἀθῶ· διότι ἡ ἀπὸ τοῦ ὀγδόου μέχρι τοῦ δεκάτου αἰῶνος ἐγκατάστασις τῶν μοναχῶν ἐν αὐτῷ διείπετο ἀκωνοσίτως, καὶ συνέβαινον ἔριδες, «ὅθεν ὁ ρηθῆεις ἄρχων ὡς ὑπὸ τοῖς

τοῦ Ἰίου τοῦ Θεοῦ νόμοις ζῶν καὶ φυλακτόμενος ὑπ' εὐθύτητος, διὰ φροντίδος τιθέμενος τὸ εἰρηνεύειν τοὺς μοναχοὺς καὶ τὸν ἤρημον καὶ γαλήνιον βίον βιοτεύειν ὑπερ τινὰς, καὶ μὴ ὑπὸ κοσμικὸν ἄγεσθαι κριτήριον αὐτοὺς, μήτε δὲ παρὰ ἀρχοντικῶν προσώπων τὰ κατ' αὐτοὺς διεξετάζεσθαι, καὶ τὰ ὑπὸ ἐνίων κατ' αὐτῶν λεγόμενα τοῖς πολλοῖς ἔκφορα γίνεσθαι.

Ἄλλως τε δὲ διὰ τὸ τὰ τῶν μοναχῶν τοῖς κοσμικοῖς μὴ διὰ βάθους δυνάμενα ἰκέσθαι.

Ἄλλα γὰρ τὰ τῶν μοναχῶν ἦθη, αἱ τε διαφοραὶ καὶ ἐγκλήσεις, καὶ αἱ κατ' αὐτῶν ἐπαγόμεναι εὐθῦναι, καὶ ἄλλα τὰ τῶν κοσμικῶν ἐγκλήματα καὶ αἱ κατ' αὐτῶν ἀποφάσεις.

Διωρίσατο Εὐθύμιον μοναχὸν τῆς τῶν Στουδίων εὐαγεστάτης μονῆς ἐπὶ τοῦ τόπου γενέσθαι, καὶ ἀμφοτέρα τὰ μέρη ἐνώσαι, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ἐναγόμενα ἐνωτίσασθαι καὶ τὴν ἤκουσαν τοῖς πράγμασι διόρθωσιν συνεπιβάλλεσθαι κατὰ τὴν τῶν θείων κωνόνων εἰσήγησιν».

Καὶ δὴ παραγενομένου τοῦ ἐν λόγῳ μοναχοῦ Εὐθυμίου ἐπὶ τόπου συμπαρόντων ἀμφοτέρων τῶν διαδικαζομένων μερῶν, τῶν τε ἡγουμένων ἀπάντων τοῦ ὄρους συνεδριάζόντων, ἀνερχομένων εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπτὰ καὶ πεντήκοντα, ἐκωνοσίθη κοινῇ γνώμη τὸ πρῶτον ἡ Διοικητικὴ Μοναχικὴ Ἀθῶτις πολιτεία διὰ τυπικοῦ ἐξ εἰκοσιν ὀκτῶ ἄρθρων ὅπερ ἐπεκυρώθη καὶ ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος κατὰ τὸ 6480—ἔτ. 972. Διὰ τοῦ τυπικοῦ τούτου ὠρίσθη ὅπως ὁ ἡγούμενος τῆς Λαύρας τὴν πρῶτην θέσιν ἐν ταῖς διαφοροῖς στάσει μετὰ τὸν πρῶτον κατέχει, ἦν καὶ μέχρι σήμερον διατηρεῖ, καὶ ἔχειν ἐν ζευγάριον διὰ τὴν ἀναγκαίαν χρεῖαν, καὶ διὰ τὸ πολυάνθρωπον αὐτὴν εἶναι, καὶ τὸ ἐκτὸς ζευγαρίου ἀνένδοτον εἶναι αὐτὴν συνίστασθαι. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

Ἐξέστω δ' ἡμῖν ὀλίγα τινα εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν ἐν ταῖς μοναῖς πύργων. Οὗτοι κατὰ τὸν ἀρχικὸν σκοπὸν τῆς οἰκοδομῆς ἐχρησίμευον ὡς σκευοφυλάκια καὶ ὡς ἀμυντήρια τῶν ληστρικῶν ἐπιδρομῶν. Ἀλλὰ σήμερον ἄλλοι μὲν μετετρέπησαν εἰς βιβλιοθήκας, καὶ ἄλλοι εἰς ξυλαποθήκας.

Σημειωτέον ὅτι καὶ ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ ὄρους σφζονται μέχρι σήμερον τοιοῦτοι πύργοι ἰδρυθέντες ἐπὶ Λατινοκρατίας ἢ ὡς ἀποθήκαι τροφῶν ἢ ὡς φυλακτήρια. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι χρησιμεύουσιν σήμερον ὡς νεῶρια (ἀρσανάδες) τῶν μονῶν.

Δ'

Τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων δωρηθέντα τῇ Μ.

Λαύρα ἀναφέρονται ἐν τῷ ἐπομένῳ χρυσοβούλλῳ αὐτῶν.

Οὐδὲν καινὸν οὐδ' ἀπεικὸς καὶ τὸν καλῶς δομηθέντα, ἐπὶ πέτραν θεμελιωθέντα, λελαξευμέναις πέτραις κτισθέντα, καλαῖς οἰκονομούμενον οἰκονομαῖας οἶκον, τὸν τοιοῦτον καὶ κίσιον ὑποστηρίζεσθαι. Οὐδὲ τὴν ἐπὶ τρόπισι μὲν ἀσίποις, σπιθαροῖς δὲ πλευροῖς, δυναταῖς δὲ ζώναις, ἰκρίοις, κεραῖαις, ἰστίοις, ἅσαι καλῶς συγκεκροτημένην ναῦν, προσπλουτεῖν καὶ κώπας· ἦν δὲ τὸν οἶκον τυχὸν ὑπόσαφρον εἶναι, καὶ τὴν ναῦν ὁμοίως παλαιοῖς τε ἰστίοις χρωμένην, πάντως τηνικαῦτα τοῦτοις ὑποστηριγμῶν καὶ κωπῶν, τῷ μὲν πρὸς στηριγμὸν τε καὶ ἀσφάλειαν, τῇ δὲ πρὸς ταχυδρομωτέραν χρεια κίνησιν. Τὸν δὲ τουτονὶ πάγκοινον καὶ ἐπισκοπικὸν οἶκον, τὴν καὶ προσπαλαίουςαν ταῖς τοῦ βίου ἀλλεπαλλήλοισι τρικυμαῖαις καὶ δεινῶς ποντοποροῦσαν ναῦν, τὸν μὲν τὴν ἄσειστον πέτραν ἔχοντα θεμέλιον, τὸν ἀχειρόμητον λίθον τὸν τοῦ παντός κυριάρχην, καὶ πέτραις ὡςπερ τοῖς τῶν ἀλκιμωτάτων ρωμαίων στρατιωτῶν βραχίσιον ὄντα συγκεκροτημένον, ἡμῖν τε τοῖς τυχοῦσιν οἰκονομούμενον οἰκονομοῖς, τὴν δὲ τρόπιδα μὲν ἄσηπον, τὸ τῆς ζωῆς ζῦλον τὸν ἀριστοτέχνην λαχοῦσαν Θεόν, πλευροῖς δὲ ζώναις καὶ τοῖς λοιποῖς, τοῖς τῆς ἀγαθῆς βουλῆς, τοῖς βοηθοῖς, τοῖς σπουδαίοις πρὸς τὰ πρακτέα, τοῖς ἀρτήτοις στρατιώταις, καὶ ἡμῖν τοῖς τυχοῦσι πηδάλιόχοις οὖσαν ἡριματωμένην, οὐδὲν καινὸν οὐδ' ἀπεικὸς, φημί, τουτονὶ τὸν οἶκον καὶ ταυτηνὴν τὴν ναῦν χρῆζειν, ἅπερ τῷ τε οἴκῳ καὶ τῇ νηϊ γίνονται ὑπερείσματα καὶ κώπαι, ὅσων εὐχῶν γινόμενων τῇ ἀρχοντίᾳ. Τίς γὰρ ἀμφιγνοεῖ ὅτι πολλακίς ὅπερ οὐκ ἐδυνήθη σπάθη, τόξον, καὶ δύναμις στρατιωτικῆ διαπράξασθαι, προσευχῇ μόνῃ ραδίως καὶ λαμπρῶς πεποιήκε; καὶ ἐξ ἄλλων ἔνεστι μυρίων τοῦτο ἐπισυνάξει, καὶ ἐκ τῆς σταυροειδοῦς τυπικῆς ἐκείνης σχηματίσεως τῆς μυστηριώδους προσευχῆς Μωσέως τοῦ Θεόπου· καὶ εἰ ἐνὸς πολλακίς ὅσα εὐχῇ τὸ θεῖον ἐξιλάσθη, καὶ τὸ εὐκαίον ἀφθόνως ἐχορήγησε, τίς ἀμφιβάλλει ταῖς ἑκατὸν πενήκοντα τυχὸν ἢ καὶ πλείοσι μὴ πολλῶ μᾶλλον ταῦτα γενέσθαι; σπουδαίων οὖν εὐχαὶ ἐνὶ ἐκάστῳ μάλιστα δὲ τῇ βασιλείᾳ, καὶ ταῦτα ἐν περιστάσεσιν οὕσῃ πολλὰ ζυμβάλλουσι καὶ μέγα βίη θβοῦσι· διὸ γὰρ τῶν σπουδαίων αὐτῶν ἔργων, εἰς τὰ ὡτα Κυρίου Σαββαθαῖα τοιαῦτα αὐτῶν προσευχαὶ ἀναβαίνουσι, ὅθεν καὶ ἔπειτα αὐτὸν θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιεῖν. Τοιοῦτοι ἀντικρυς καὶ οἱ ἐν τῇ Νέᾳ ἀγιωνύμῳ Λαύρα μόνι μόνον τῷ Θεῷ προσανέχοντες, τῇ τοῦ κόσμου μὲν τελεία αὐτῶν ἀποστροφῇ, τῇ δ' ὀλικῇ πρὸς τὸ πρωτότυπον ἐπιστροφῇ, ὧν ἔξαρχος τοῖς πᾶσι, καὶ πρῶτος τῶν σπουδαίων ἔργων διδάσκαλος δεικνυται, ὁ διαφερόντως τῷ τε μὲν ἐν ἀρχουσιν εὐμενεστάτῳ, ἡμετέρῳ δὲ πατρί, διὰ τὸ περιὸν τῆς αὐτῷ φιλοσοφίας τε καὶ φρονήσεως φιληθείς τε καὶ τιμηθείς, καὶ τοῖν δυοῖν τοῖν πρὸ ἡμῶν ἀρχοντευσάντων

τοσοῦτον ὡς εἰκὸς φιλοφρονηθείς, ὡς καὶ μάλ' οὐ σμικρᾶς δαπάνης πρὸς τῆς παρ' αὐτῶν γεγυνοῦσας εὐαγοῦς νέας καὶ ἀγιωνύμου Λαύρας κτίσιν ἀπολαῦσαι κύρ 'Αθανάσιος ὁ 'Αθωνίτης, οὐτινος δὲ ὑπὲρ τε χρυσίον πολλὸ καὶ λίθακας τιμίους καὶ ἡμῖν τοῖς πατρῴζουσι εὐκταιοτάτῃ θεομειλίῃσι εὐχῇ, ὡς ὑπὲρ ἑκεῖνα πολλῶ τῷ περιόντι, ἐν δέοντι γιγνομένην καρφᾶ, δυναμένην νομίζεται. "Ἐνθεν τοι καὶ μάλ' εἰκότως ἐρείσασι καὶ κώπαις παρεῖκασαι τῶν παγκοίνων τούτων οἴκου καὶ ναοῦ.... Τούτων δὲ τὰς ὁσίας εὐχὰς ἐρείσματά τινα τῆς βροποδλήτου ταύτης ἀρχῆς καὶ κώπαις γλιχόμενοι προσλαβεῖν, μετάπεμπτον τὸν εἰρημένον εἰς ἡμᾶς ποιήσαντες, τοῦ ποθομένου ἀηλασάμεν ἐμφορηθέντες· καὶ καλῶς πατρῴζειν οἴμεθα, εἰ φιλοσοφοῦντες ἡμῖν μὲν τὰ εἰκότα, αὐτῷ δὲ τὰ αἴσια, ὡς δοκοῦμεν, πεφιλοτιμησόμεθα φιλοτιμίαν φιλότιμον, οὐ τοσοῦτον αὐτῷ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ, ὅσον ἡμῖν καὶ τοῖς σὺν ἡμῖν (αἱ γὰρ χάριτες φησὶν ἐπὶ τοῖς ποιούντας ἐπαναστρέφουσι), φιλοθέως χρῆζουσι. Ἰδοὺ γὰρ διδόμεν αὐτῷ, καὶ δι' αὐτοῦ τῇ κατ' αὐτὸν ἀγιωνύμῳ νέᾳ Λαύρα ἀδιάκοπον σιτηρέσιον ἐκ τοῦ ἀγίου ταμείου ἡμῶν ἀνά δέκα τάλαντα ἀργυρίου κατ' ἔτος μεγάλη λαμβάνειν, ἀπόχηρ δ' ἰκανῶς φησὶν αὐτοῖς τοῦτο ὑπὲρ πάντων αὐτοῖς τῶν ἐθίμων ἵνα μετὰ πάσης τῆς ψυχῆς αὐτῶν προθυμότεροι γίνονται πρὸς τὸ τὸν Θεὸν ὑπὲρ εὐδοώσεως τοῦ φιλοχρίστου στρατοῦ δέεσθαι ἱκετεύοντας. Ἄλλὰ πως αὐτῷ ταῦτα οὔτε ἀρέσκει, οὔτε ἀπαρέσκει τοσοῦτον, ὡς τινα ἄλλα, τοῖς ὁμοίοις γὰρ φησὶ τὰ ὅμοια, καὶ τοῖς ἀγίοις τὰ ἅγια. Τὰ ποῖα ταῦτα; τοῖς ἀγίοις σκηνώμασι τὰ ἅγια λειψάνα· ὅθεν φιλοφρονησάμενοι αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ τῇ κατ' αὐτὸν ἀγιωνύμῳ Λαύρα, λύπη καὶ χαρᾶ μερισθέντες, τῷ μὲν ὄντων ἀν στεροῦμεθα κατὰ νοῦν θέντες, χαρᾶ δ' ὅτι μᾶλλον ἔκεισε ταῦτα τιμῶν ἐπαζῖον ἀπολαύσουσι, ἤπερ ἐνταῦθα, ἀφοσιούμεθα ἐν χρυσοπλεκτον λιθοκόλλητον κιβώτιον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ θείων τριῶν θησαυρῶν, ὧν ἡ μὲν καθεκάστην ζένως θαυματουργὸς θεία κάρα τοῦ ἐν ἱεράρχαις αἰδεσιμωτάτου Ἁγίου Μιχαὴλ τοῦ ἐν Συνάδοις μητροπόλεϊ τῆς Φρυγίας, ἡ δὲ τοῦ ἐν μάρτυσι περιβλέπτου Ἁγίου Εὐστρατίου, τοῦ ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μαρτυρήσαντος, τὸ δὲ γε τρίτον, ὁ θεῖος βραχίων ἐν δέρματι τοῦ μεγαλοφωνοτάτου καὶ χρυσηλάτου τῆς μετανόιας κήκουος Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσορρήμονος, πάντημα τινὰ καὶ θεϊότατα κειμήλια, εὐκταίοτατοι τῆς οἰκουμένης ἀγίασμοι, θεοειδῆ καὶ ὑπερκόσμου δωρήματα, κρουνοὶ θαυμάτων, ἀκένωτοι λίμναι ἱαμάτων γινόμενά τε, καὶ ὡς πιστεύομεν τελοῦμενα τυγχάνουσι. Ἀπολυθεὶς δ' ὁ παρῶν ἅγιος χρυσοβούλλος λόγος, ἔχειν ταῦθ' οὕτως βεβαίῳ, τὴν χρυσοπλεκτον δηλονότι κιβωτὸν μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ρηθέντων τούτων θησαυρισμάτων εἶναι εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα αἰῶνα θειότατα δωρήματα, καὶ ἀγιώτατα κειμήλια τῆς ρηθείσεως ἀγιωνύμου Νέας Λαύρας. Πρὸς τοῖς δε καὶ ὡς εἴρηται κατ' ἔτος λαμβάνειν ταύτην ἐκ τοῦ ἡμετέρου ἀγίου ταμείου σιτηρέσιον, δέκα μεγάλα τάλαντα, ἀξιοῦμεν δὲ

γ' ἐκλιπαροῦντες καὶ τοὺς μεθ' ἡμᾶς ἄρξοντας, μὴ ἀνανευκότας, πολλῶ δὲ μᾶλλον συννευκότας τῇ ρηθείᾳ δόσει ἔσεσθαι, ὅφρα Θεῷ ἐπ' ἐελπούμενοι μάλα θάρσῃνοι ὦσι, διὰ τῶν ὁσίων εὐχῶν τῶν ἐν τῇ ρηθείᾳ Λαύρας αὐτοῦ θεραπόντων, ὀφειλετῶν μενόντων διὰ ταῦτα ἐκτενεστέρων γονυκλινεστέρων καὶ μετὰ πάσης αὐτῶν τῆς ψυχῆς προθυμοτέρας τῷ Κυρίῳ τῶν ὄλων Θεῷ προσφέρειν μετὰ συντετριμμένης καρδίας, αἰσίας εὐχὰς ὑπὲρ ἡμῶν τε καὶ πάσης τῆς οἰκουμένης¹ πολλῶν γὰρ τοιούτων λοιπὸν οὗτοι ὀφειλέτας καθεστήκασιν κατὰ τὸ κυριακὸν λόγιον εἶ ποτὸν ἐδόθη, περισσότερον ἀπαιτηθήσεται» πρέσβεις πρὸς ταῦτα προβάλλοντες, ὧν τὰ ρηθέντα θεῖα αὐτοῖς ἐδωρήθη δῶρα ἐν τῷ παρόντι ἀγίῳ χρυσοβούλλῳ λόγῳ. Εἰς γὰρ βεβαιωτάτην καὶ μονιμωτάτην ἀσφάλειαν τῶν ὄσων εἰρηγται γεγρονῶς αὐτοῖς ἐδωρήθη καὶ ὁ παρὼν ἅγιος χρυσοβούλλος λόγος ἐν μηνί Ἰουνίῳ τῆς σ' Ἰνδικτιῶνος τοῦ ρυπς' 978 ἔτους.

+ Βασίλειος καὶ Κωνσταντῖνος αὐτάδελφοι ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστοὶ κτλ.

Ε'

“Ὅτε ὁ Στέφανος Δουχᾶν ἦλθεν εἰς Ἡμαθίαν, ἠκολούθησε τὸ ἔθος τοῦ νὰ παράσχη τὸ σέβας εἰς τὸν ἱερὸν κληρὸν, καὶ μάλιστα εἰς τὰς ἐν ἀγίῳ ὄρει Ἄθω ἱεράς μονάς, καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς ἀσκουμένους πατέρας. Ἐπισκεφθεὶς αὐτοπροσώπως τὸν Ἄθω, λέγει:

“Ἦκουον καὶ πρότερον περὶ τῆς ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει τοῦ Ἄθω σεβασμίας Λαύρας τοῦ ἀγίου Πατρὸς Ἀθανασίου, καὶ εἶχον ἐγκάρδιον πόθον καὶ ἀγάπην καὶ πληροφορίαν εἰς αὐτήν. Ὡς δὲ ἀφικόμενος εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο καὶ ἅγιον Ὅρος, καὶ προσεκύνησα μὲν καὶ τὰς ἄλλας ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, εἰσηλθὼν δὲ καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ Λαύρᾳ, καὶ προσεκύνησα τὴν Ὑπεραγίαν Δέσποιναν Θεοτόκον καὶ τὸν ἅγιον πτέρα Ἀθανάσιον, καὶ εἶδον καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἀγίους γέροντας καὶ ἅπαν τὸ περιβόητον τοῦτο καὶ παρὰ πᾶσι θαυμαζόμενον Μοναστήριον εὐχαρίστησα μεγάλως τῷ ἐλέει τοῦ Θεοῦ κ.τ.λ.»

Καὶ δὴ κατὰ τὴν ἐν ἀγίῳ Ὅρει ἐπίσκεψίν του εἰς ἄλλας μὲν μονάς ἐδωρήσατο χρῆμα, εἰς ἄλλας ὠρελήματα ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν Καλαμαρίαν καὶ Στρυμόνα κτημάτων καὶ εἰς τινὰς τὸν διὰ τὰς ἀνάγκας σιδηρὸν ἐκ τῶν μεταλλείων τῶν σιδηροκαυσίων. Τὰς δωρεὰς ταύτας ἐπιβεβαιούσι τὰ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν ἱερῶν μονῶν σφζόμενα ἔγγραφα, καὶ ὧν τινὰ ἀνέγραψεν ὁ Victor Langlois (*Le Mont-Athos et ses Monastères*). Σημειωτέον ὅτι τὰ πρῶτα ἔγγραφα εἰσι γεγραμμένα ἑλληνιστί, φέροντα σερβιστὶ μόνον ἰδιόγραφον τὴν ὑπογραφήν καὶ τὴν ἐν τῷ κειμένῳ λέξιν «СЛОВА»=λόγος διὰ κινναδάρεως, τὰ δὲ

κατόπιν εἰσι σερβιστὶ γεγραμμένα ἔχοντα ἀπρωρημένην τὴν σφραγίδα ἐν τισὶ μὲν ἐκ χρυτοῦ, ἐν τοῖς πλείστοις δὲ ἐκ κηροῦ φέρουσαν τὰ ἐμβλήματα καὶ τοὺς τίτλους. Προτιθέμενος δὲ νὰ δημοσιεύσω ὅσα ἠδυνήθην νὰ συλλέξω ἔγγραφα ἑλληνιστὶ γεγραμμένα καὶ ἐν μεταφράσει, ὅπως δι' αὐτῶν φωτισθῇ καὶ τὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ Ἄθω, ἐπροτίμησα τὴν ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Κράλη πρωθυστέρως μὲν, ἀλλ' ὡς ἀναγομένου εἰς τὸ γενικὸν τῶν μονῶν, καὶ ἐξ οὗ κατὰδῆλον γίνεται ὅτι οἱ πατέρες τοῦ ἀγίου ὄρους Ἄθω ἐσυνθηκολόγησαν μετ' αὐτοῦ ἐν ἀμοιβαιότητι. Θυμᾶζει τις ἀληθῶς τὴν σύνεσιν τῶν μακαρίων ἐκείνων πατέρων, οἵτινες οὐ μόνον διέσφζον τὰς ὑπάρξεις των, ἀλλ' ἀπελάμβανον τὴν ἐνίσχυσιν τῶν πατρῶν θετμῶν, τῶν ἀσυδοσιῶν τῶν κτημάτων των, καὶ τὴν προσθήκην ἄλλων ἀτελειῶν, τὸ δὴ ἄξιον ἐπαίνου ὡς πολιτικῆς συνέσεως ἔργον, ὅτι οὐδαμῶς ἀπεχωρίζοντο¹.

Τοῦ γενικοῦ τούτου ἔγγραφου τὸ πρωτότυπον οὐκ οἶδα ἂν σφζεται ἢ εὐρίσκεται που. Βεβαίως εἶχεν ἐπιδοθῆ τῷ τότε πρώτῳ τοῦ ἀγίου Ὅρους, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτοῦ δὲν διεσώθη. Ἐπειδὴ δὲ ἐδόθησαν ἀντίγραφα τούτου εἰς ὄλας τὰς μονάς ἐπιβεβαιωμένα ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Τορώλης Στεφάνου δημοσιεύω τοῦτο ἐκ τοῦ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Μ. Λαύρας σφζομένου ἀντιγράφου, ἔχον ὡδε:

«Μυεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ καὶ τὸ περὶ τὰ καλὰ ζηλοῦν παντὶ σθένει, χρεῶν ἐστὶ πᾶσι Χριστιανοῖς. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ Κραλότης μου τὴν τῶν αἰοιδίμων καὶ μακαρίων προγόνων μου τὴν περὶ τὰ καλὰ σπουδὴν πᾶσαν καὶ ἐπιμέλειαν στέργουσα καὶ ἀποδοχομένη, ζηλοῦσά τε καὶ ἐθέλουσα μυεῖσθαι πάση δυνάμει, καὶ μάλιστα τὸν ἀκόρεστον Αὐτῶν πόθον καὶ διάπυρον, ὃν ἐν τῷ θείῳ καὶ σεβασμίῳ ὄρει τοῦ Ἄθω δαψιλῶς καὶ πλουσίως ἐνεδειξάντο, τὰς ἐν αὐτῷ ἀπάσας μονάς πολυτρόπως εὐεργετοῦντες καὶ ἐπιχορηγοῦντες αὐτοῖς τὰ πρὸς χρεῖαν ἐν ἐλπίσι χρησαστῆς καὶ βεβαίαις, ὡς ἂν ἐντεῦθεν κάκειναι διὰ τῶν θεοπειθῶν καὶ ἀγίων αὐτῶν εὐχῶν τῆς τοῦ Θεοῦ βασι-

1. Τοιαύτην πολιτικὴν σύνεσιν ἐπέδειξαν οἱ Ἀθωνῖται καὶ ἐπὶ τῆς ὀθωμανικῆς δυναστείας, ἣν ἔν τε Προύση καὶ Ἀδριανουπόλει προσηγήρευσαν, καὶ τὴν ὑποταγῆ των προσενεγκόντες ἀπήλασαν δι' ὑψηλῶν αυτοκρατορικῶν Χαττίων τὴν ἐπικύρωσιν ὧν ἀπέλαυον προνομίων αὐτονομίας καὶ ἀσυδοσίας, καὶ τὰ ὅποια προνομία καὶ καθεστῶτα τοῦ τόπου οἱ ἔνδοξοι Σουλτᾶνοι μέχρι σήμερον ἐκώρυσαν καὶ οὐ παύουσι παρέχοντες εὐμενῶς πᾶσαν ἀτέλειαν καὶ προστασίαν ἣν οἱ πατέρες ἤθελον ἐκζητήσαι.

λείας τήχωσιν. Τὰ τούτων τοῖνον ἀγαθὰ καὶ μακαρίας πράξεις καὶ ἀποδεχομένη καὶ ζηλοῦν ἐθέλουσα καὶ μιμῆσθαι, ὡς εἰρηται, καὶ ἡ αὐθεντία μου, ἀπέστειλε τὸν οικεῖον αὐτῇ λογοθέτην τὸν Χρυσὸν εἰς τὸ τοιοῦτον ἅγιον καὶ σεβάσιμον ὄρος τὸν Ἄθω, ἐξαιτουμένη καὶ ἱκετεύουσα δι' αὐτοῦ τοὺς ἐν αὐτῷ ἁγίους πατέρας ὅπως συνεχῶς ποιῶσιν ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς Θεὸν ἐντεύξεις καὶ ἱκεσίας ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς δηλονότι τῶν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ἡμαρτημένων μοι. Εἶτα καὶ ἵνα μνημονεύσωσιν ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐν αὐτῷ σεβασμίαις μοναῖς ἐν τε τοῖς κελλίοις καὶ τοῖς ἡσυχαστηρίοις καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν καθ' ὄλον τὸ τοιοῦτον ἅγιον ὄρος, καὶ κατένευσαν καὶ ὑπήκουσαν οἱ ἅγιοι πατέρες, ἐζήτησαν δὲ παρ' ἐμοῦ κεφάλαια καὶ ζητήματα τινα, ἃ μέλλουσι γραφῆσθαι εἰς τὸ παρὸν ὅπως ἐὰν ἀποπληρώσῃ καὶ στέρξῃ ταῦτα ἡ αὐθεντία μου, ποιῶσι καὶ οὗτοι προθύμως καὶ δίχα τινὸς ραθυμίας τὴν ζήτησιν καὶ ἐπιθυμίαν αὐτῆς, ἵνα δηλονότι μνημονεύηται, τὸ ἅγιον ὄρος, ἐν τε τῷ Ἱερισσῷ καὶ πάσῃ τῇ τούτου περιοχῇ. Τὰ δὲ ζητήματα καὶ κεφάλαια τῶν ἁγίων πατέρων εἰσὶ ταῦτα.

Ἴνα μὴδὲν ἐμποδισθῇ ποτὲ τὸ ἀρχῆθεν νενομισμένον μνημόσυνον, μνημονεύηται δὲ τούτου τὸ ὄνομα, εἶτα δὲ τὸ ἡμέτερον.

Ἴνα φυλάττηται τὸ ἅγιον ὄρος ἐλεύθερον καὶ ἐντελῶς ἀνεπηρέαστον καὶ ἐφ' ὅσοις ἄλλοις διατάττωνται τὰ χρυσοβούλλα τῶν αἰοιδίμων Βασιλέων καὶ τὰ τυπικὰ καὶ οἱ θεσμοὶ καὶ ὄροι τῶν ἁγίων πατέρων εἰς τε τὴν προβολὴν τοῦ πρώτου, οὕτως δέη γενέσθαι καὶ εἰς τὰ ἄλλα.

Περὶ τῶν κτημάτων τῶν Μοναστηρίων ἐνθα ἄρα καὶ ὦσιν, ἤγουν περὶ τὴν Καλαμαρίαν, περὶ τὸν Στρυμόνα καὶ ἀλλαχοῦ ὡς ἦσαν τὸ πρότερον, καὶ εἴτι ἀφῆρέθη ἀφ' ἐκάστου ἀποδοθῆ πάλιν εἰς αὐτά.

Ἐκκόπονται δὲ καὶ εὐεργετοῦνται διὰ τοῦ παρόντος ἐγγράφου καὶ τὸ ἐπικείμενον τοῖς κτήμασι ζευγαρτικίον, καὶ τὴν καστροκτισίαν, καὶ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ σίτου καὶ τῶν ζῴων, τῶν κανισκίων, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἡμετέρων κεφαλαίων.

Ἴνα οὐδεμίᾳ ταχῆ ποτε κεφαλῇ παρ' ἡμῶν ἐν τῷ Ἱερισσῷ, εὐρίσκηται δὲ οὗτος εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀρχιερέως καὶ τοῦ ἁγίου Ὁρους.

Περὶ τῶν καραβίων καὶ σανδαλίων τοῦ ἁγίου Ὁρους καὶ τῆς Κομητσης, καὶ τοῦ Ἱερισσοῦ ὅπως

εἰζέρχωνται εἰς τὸν Στρυμόνα ἀκωλύτως καὶ οὐδένα πληρώνωσι δασμὸν τινα ἢ ἐπήρειαν ἢ ζημίαν τὴν τυχοῦσαν ἐξερευματικίον δηλονότι ἢ κανίσκιον ἢ ἄλλο τι.

Καὶ ἵνα μὴδὲν γένηται ποτε ἐν τοῖς τοιοῦτοις κτήμασι τοῦ ἁγίου Ὁρους ἢ ἐν αὐτῷ τῷ Ἱερισσῷ καὶ τῇ περιοχῇ τούτου, ἀπογραφή καὶ ἀναμέτρσις καὶ ἀναθεώρησις, ἀλλ' ἵνα διαμένωσιν ἀδιάσειστα καὶ ἀπαρασάλευτα τῇ ἐμφανείᾳ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου μου, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, οὐδὲ ἀπαιτεῖν ποτε ἀπὸ τῶν τοιούτων πνευμάτων τῶν κατὰ τὸ ἅγιον καὶ σεβάσιμον ὄρος τοῦ Ἄθω σεβασμιῶν μονῶν κεφάλαιόν τι καὶ ἀπαίτημα οὔτε ἀπὸ τῶν πρότερον ἐνεργουμένων καὶ ἀπαιτουμένων, οὔτε ἀπὸ τῶν νῦν, οὔτε ἀπὸ τῶν ἐξῆστερον καὶ ἐνεργηθησομένων, ἀλλ' ἵνα διατηρῶνται, ὡς εἰρηται, πάντη ἀναπαίτητα καὶ ἀνενόχλητα καὶ ἀνεπηρέαστα. Ταῦτα πάντα διατηρηθήσονται ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως διὰ τῶν θεοπειθῶν εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων. Εἰς δὲ ἀσφάλειαν καὶ βεβαίωσιν καὶ τὸ παρὸν ἀπελύθη ἐγγράφον ἐπιδοθὲν πάσαις ταῖς κατὰ τὸ ἅγιον καὶ σεβάσιμον ὄρος μοναῖς κατὰ τὸν ἐνεστῶτα Νοέμβριον τῆς δεκάτης τετάρτης Ἰνδικτιῶνος¹.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ἐν Χῳ τῷ Θεῷ πιστὸς κτλ.

Τὸ παρὸν ἀντιβληθὲν καὶ εὐρεθὲν κατὰ πάντα ἴσον τῷ πρωτοτύπῳ ὑπεγράφη παρ' ἐμοῦ.

† Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Τορζῶλης ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Οὕτως ἡ ἴδρυσις τῆς ἐν Ἄθῳ Μεγίστης Λαύρας εἶναι ἔργον τῆς θείας προνοίας, καθότι ἐγένετο αὕτη ἡ βᾶσις τῶν ἄλλων μονῶν, αἵτινες ἐξῆλθον ἐξ ἐκείνης ὡς ἐκ πολυχεύμονος πηγῆς. Πᾶσαι δὲ διετήρησαν πολλὰ κειμήλια τῆς θρησκείας ἡμῶν ἐκπληρώσασαι ἐπαρκῶς τὸν ἐκυτῶν προορισμόν· διὸ καὶ δικαίως ὁ Ἄθως σὺν τῇ ἐπικουρίᾳ τῆς ἁγιότητος θεωρεῖται καὶ εἶναι καὶ ἡ λογικὴ ἀκρόπολις τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ μοναχικοῦ πολιτεύματος.

1. Ἐξ ἄλλων ἐγγράφων τοῦ αὐτοῦ Στεφάνου ἐχόντων τὴν αὐτὴν Ἰνδικτιῶνα μαρθάνομεν τὸ ἀντιστοιχοῦν ἔτος 6869=1361.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΝ ΧΑΛΚΗ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

ὑπὸ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ τακτικῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἈΥΤΘ' τῆς 23ης Δεκεμβρίου 1902)

1. Πλὴν τῶν ἐπὶ τὸ γενικώτερον περιγραφῶν τῆς ἱερᾶς ταύτης μονῆς ἔχομεν καὶ τὰς ἐπομένας εἰδικὰς πραγματείας:

α' Ὑπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλκην μονῆς τῆς Θεοτόκου, συλλεγὲν παρὰ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1846.

β' Ἡ ἐν Χάλκῃ ἑλληνεμπορικὴ σχολή, ὑπὸ Ξενοφῶντος Δ. Μογέ, ἐν Κων/πόλει, 1875.

Ἡ δευτέρα πραγματεία, περιλαβοῦσα καὶ τὰς παρὰ τῷ Ἄθαν. Κομν. Ὑψηλάντῃ ἀπαντήσας εἰδήσεις, ἐκτενέστερον ἐξιστορεῖ τὰ περὶ τῆς εἰρημένης σχολῆς μέχρι τοῦ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς χρόνου καὶ κοσμεῖται διὰ φωτογραφικῶν εἰκόνων, ἐν αἷς ὑπάρχει καὶ ἡ τοῦ οἰκοδομήματος τῆς ἱερᾶς μονῆς. Πρὸ μηνός ὁ κ. Μ. Γεδεῶν ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν» (φυλ. 44—47 τοῦ ΚΒ' ἔτους, 1902), «σημείωμα περὶ Καμαριωτίσης» δι' αὐτοῦ διατυποῖ ἐνδοιασμοὺς μὲν τινὰς περὶ τῶν κοινῶς παραδεδεγμένων ὡς κτιτῶρων τῆς ἱερᾶς μονῆς καὶ γνώμην ἰδίαν περὶ τῆς παραγωγῆς τῆς ἀποδοθείσης τῇ ἱερᾷ μονῇ ἐπωνυμίας Καμαριωτίσης, δημοσιεύει δὲ κατὰ πρῶτον καὶ ἄλλας ἱστορικὰς εἰδήσεις ἐκ κωδίκων αὐτῆς· τὴν δὲ ὀρθὴν ἐν τῷ ἐπιλόγῳ σύστασιν αὐτοῦ περὶ μελέτης παντὸς κώδικος πρὸς συνάθροισιν καὶ δημοσίευσιν ὕλικου, χρησιμεύσαντος εἰς τὸν μέλλοντα οἰκοδόμον τῆς πατρίδος ἱστορίας, ἐπεκτείνοντες ἡμεῖς καὶ ἐπὶ τῶν τετυπωμένων ἔτι, ὡς πολλάκις παρεξηγηθεῖσάν ἢ ἐπιπολαίως μελετηθειῶν τῶν πηγῶν, περιελαβομεν εἰς τὴν πραγματείαν ταύτην ἰδίαις παρατηρήσεις ἡμῶν ἐπὶ τῶν ἱστορουμένων περὶ τῆς ἐν λόγῳ ἱερᾶς μονῆς, προσεθήκαμεν δὲ καὶ ἐνθεν κἀκεῖθεν σταχυολογηθεῖσας εἰδήσεις τινὰς περὶ αὐτῆς.

2. Καίτοι ὁ Schlumberger γράφει ὅτι οἱ ἱστορικοὶ τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος λέγουσι κτιτόρισσαν παρεκκλησίου ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἐν τῇ Χάλκῃ, συνημμένον ἄλλη ἐκκλησίᾳ, τὴν Μαρίαν Κομνηνὴν Τραπεζιζου-

τίαν, σύζυγον (1427—1439) τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Ζ' τοῦ Παλαιολόγου (1425—1448¹), οὐδεμία ἐν τούτοις τοιαύτῃ μεία εὑρηται εἰς αὐτοῦς, ὧν κυριώτεροί εἰσιν ὁ Δούκας καὶ ὁ Φραντζῆς. Ὁ αὐτὸς δέχεται καὶ τὴν κρατοῦσαν γνώμην ὅτι ὁ ρηθεὶς αὐτοκράτωρ ἔκτισεν αὐτόθι μονὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ ἁγίου, τοῦ Ἰωάννου Προδρομοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν συνῆψεν ἡ σύζυγος τὸ παρεκκλήσιον, οὗ ἐμνήσθημεν προηγουμένως.

Πρῶτος, νομίζομεν, ὁ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1742 μέχρι 1775 ἡγούμενος χρηματίας τῆς μονῆς Γρηγόριος ὁ Νάξιος, ὁ ἀνακαινίσας αὐτὴν ἐν συνόλῳ καὶ μετ' ἀξιεπαίνου ζήλου καὶ εὐλαθείας ἐπιμεληθεὶς τῶν πραγμάτων αὐτῆς² παρεδωκεν ἡμῖν, τὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον κτίτορα τῆς μονῆς· εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαινισθεῖσιν κατ' Αὐγούστον τοῦ ἔτους 1747³ «ἐπαναγράφαι» ὡς πρῶτος κτίτωρ ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος⁴. Γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν πρόθεσιν παντὸς εὐκτηρίου ἐγγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν κτιτόρων εἰς αἰώνιον μνημόστυνον· ἐπομένως διὰ τὴν ἐπαναγραφὴν εἰς τὴν νέαν πρόθεσιν τὸ ὄνομα τούτου ὡς κτίτορος φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὴν πεπαλαιωμένην. Ὅτι δὲ βασιλικὸν κτίσιμα ἦτο ἡ μονή, μαρτυρεῖ καὶ τὸ κατὰ ἓνα αἰῶνα προγενέστερον σημεῖωμα τοῦ μητροπολίτου Νικαίας Πορφυρίου, ἀνδρὸς εὐμοιρήσαντος οὐ σμικροῦς παιδείσεως, γράψαντος ἐν χειρογράφῳ τῆς ἱερᾶς ταύτης μονῆς: ἀχμὸ' Ἰουνίου κζ'.—Ἐγράφη ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ βασιλικῇ μονῇ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χάλκης...⁵, ἔτι δὲ καὶ ἡ ἐπίκλησις, φθίνοντος τοῦ ἡ' αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Καίσαρος Δαπόντε, διατρίψαντος ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν τῇ νήσῳ, «βασιλικὸν ἱερὸν μοναστήριον»⁶.

1. G. Schlumberger. Les îles des Princes, Paris 1884, σελ. 113, 107.

2. Κουτλ. § 41—56, 63.

3. Κουτλ. § 50.

4. Μογέ σελ. 165, χειρ. ἀριθ. 80.

5. Κουτλ. § 61.

6. Σάβας. Μεσ. Βιβλ., τ. Γ' σελ. 165.

Ἄλλὰ καὶ οὐδόλως ἀπίθκον ὅτι ὁ Γρηγόριος ἔγραψεν εἰς τὴν νέαν πρόθεσιν τὸ ὄνομα τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος, ὑπ' ὅψιν ἔχων τὴν ἐπιγραφὴν ἐκείνην, τῆς ὁποίας τὸ κείμενον «*Ἰωάννης πιστὸς ἐν Χριστῷ βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων ὁ Παλαιολόγος*», γράμμασι μεγάλοις κεχαραγμένον ἐπὶ τεσσάρων θραυσμάτων μαρμάρου, παρέδωκεν ἡμῖν ὁ χρηματίσας πατριάρχης Κων/πόλεως *Κωνσταντῖος*, εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ κεκαυμένου μέρους τῆς μονῆς ἐν ἔτει 1785 εὐρῶν αὐτὰ καὶ ἀναγνούς; ἀφου συνῆψε καταλλήλως¹.

3. Ἄκραν εὐχαρίστησιν ὁμολογεῖ ὁ *Κωνσταντῖος* ἐπὶ τῇ παρ' ἐλλιδα ἀνευρέσει τῆς ἐπιγραφῆς, ἀγνοῶν ὅτι ἄλλος πρὸ αὐτοῦ εἶδε τὰ θραύσματα, αὐτὰ μᾶλλον ἢ ἄλλα ἐν πολλοῖς ὁμοια, καὶ συνάψας, ὡς ἐκεῖνος, ἀνέγνω, παρηλλαγμένην ἐν τισι, τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν, δημοσιευθεῖσαν τὸ πρῶτον ἐν Φλωρεντίᾳ, καὶ εἶτα, γαλλιστὶ μεταφρασθέντος τοῦ ἔργου, ἐν Πικρισίοις τῷ 1789 ἦτοι τριάκοντα καὶ πέντε ὄλα ἔτη πρὸ τῆς πρώτης δημοσιεύσεως τῆς *Κωνσταντινιάδος*, τοῦ πατριάρχου *Κωνσταντίνου*.

Τῇ 22^α, καθ' ἡμᾶς, Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1778 ὁ ἀββᾶς *Δομνίκος Σοστίνι* ἐπισκεφθεὶς ἐξήγαγεν ἐπιγραφὴν, λέγει, διὰ τῆς συναρμολογήσεως ἐνεπιγράφων θραυσμάτων μαρμάρου ὑποδεχθέντων αὐτῷ ὑπὸ τινος μοναχοῦ· ἀνέγνω τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοκράτορος *Ἰωάννου Παλαιολόγου*, καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν κτίτορα τῆς παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου μονῆς, τῆς κατεδαφισθείσης.

Το ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθὲν κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει ὡς ἐξῆς²:

†	ΙΩ̅Ν
	ΧΩ̅ΑΥΤΟ
	ΚΡΑΤΟΡΟΣ
	ΠΑΛΑΙΟ
	ΛΟΓΟΥ
	ΡΟΣΤΟΥ̅ΠΑΛΑΙΟ
	ΛΟΓΟΥΤΑΜΗΝ
	Ρ
	ΜΕ
	ΤΩ

1. *Κωνσταντινιάς*. ἔκδ. 1824, σελ. 165.—ἔκδ 1844, σελ. 216 - 217.

2. *Lettres. . de l'abbé Dom. Sestini*, traduites par Pingeron, Paris 1789. Τόμ. III, σελ. 212.

Ὁ τύπος τῆς ἐπιγραφῆς ὁμοίως ἐστὶ τῷ τύπῳ τῶν ἐπὶ τῶν χερσαίων τειχῶν τῆς Κ/πόλεως σφζομένων ἐπιγραφῶν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, ὧν μίαν σχεδὸν ἀπαράλλακτον, ἐδημοσίευσεν ὁ *Wheler*, τῷ 1675. καὶ μετ' αὐτὸν ἐξ ἰδίας ἀντιγραφῆς ὁ *Tournefort* τῷ 1701¹, καὶ πολλοὶ ἄλλοι, πλειοτέρας δὲ ὁ ἀκριβέστερον αὐτὰς ἐρευνησας, ὁ αἰδιμος *Πασπάτης*², σχεδὸν ἀπάσας ἐχούσας χρονολογίαν εἰς ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου· ἐπειδὴ δὲ συνήφθησαν συγκεχυμένως τὰ θραύσματα, μὴ ἀπαρτίζοντα τὸ σύνολον τῆς ἐπιγραφῆς, τὸ κείμενον, ὡς ἐξέδωκεν αὐτὸ ὁ *Sestini*, εἶναι ἐλλιπές· ὅθεν συμπληροῦντες αὐτὸ κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐπὶ τῶν τειχῶν σφζομένων ἐπιγραφῶν ἀναγινώσκομεν: «*Ἰω/άννο/υ ἐν Χ/ριστ/ῷ αὐτοκράτορος τοῦ Παλαιολόγου/ κα/τὰ μῆν/α . . . ρ . . . /ἔτους/ 599με'*». Ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ χρονολογίᾳ ω ἐδέχθημεν τὸ σαμπί, διότι ἐν ἔτει 6845=1337 αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ *Ἀνδρόνικος Γ' ὁ Παλαιολόγος*, ἐνῶ ἐν ἔτει 6945=+1436—1437 ἦτο ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευόμενος *Ἰωάννης Ζ' ὁ Παλαιολόγος*· πρόδηλον ἐπομένως ὅτι ὁ *Sestini* ὡς ω ἐξέλαβε τὸ φοινικικὸν σαμπί.

Ἴδου δὲ τὰ κείμενα τῶν δημοσιευθεισῶν ἐπιγραφῶν:

Α'

Ἐπὶ τῶν χερσαίων τειχῶν τῆς Κων/πόλεως.

Wheler ἔτει 1675

Tournefort ἔτει 1701

†	ΙΩ̅Ν
	ΧΩ̅ΑΥΤΟ
	ΚΡΑΤΟΡΟΣ
	ΠΑΛΑΙΟ
	ΛΟΓΟΥ

†	ΙΩ̅Ν
	ΧΩ̅ΑΥΤΟ
	ΚΡΑΤΟΡΟΣ
	ΠΑΛΑΙΟ
	ΛΟΓΟΥ

Ἐκδ. *Α. Γ. Πασπάτη*.

ἐπιγρ. ζ'

ἐπιγρ. κδ'

ΙΩΑΝΝΗΣΕΝΧΩΤΩ

ΙΩ̅ΝΧΩ

ΘΩΠΙΣΤΟΣΒΑΣΙΛΕΥΣ

ΑΥΤΟΚΡΑ

ΚΑΙΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΡΩΜΑΙΩΝ

ΤΟΡΟΣΤΟΥΠΑΛΑΙ

ΟΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣΚΑΤΑΜΗΝΑ

ΟΛΟΓΟΥΚΑΤΑΜΗΝΑΟΚΤ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΝΤΗΔ . . .

ΤΟΥΤΩΜ̅ΤΕΤΟΥΣ

ΤΟΥΤΩΜ̅ΤΕΤΟΥΣ

1 *Pitton de Tournefort. Voyage du Levant*, Amsterdam, 1718, τὸμ. 1. σελ. 180

2. *Α. Γ. Πασπάτης*. Βλ. μελ., Κ/πόλει 1877. σελ. 40 - 59.

ὄνοματι τῆς Θεοτόκου, συνημμένον τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἰωάννου καὶ δεξιόθεν αὐτῆς· τὰς εἰδήσεις ταύτας ἄνευ ἐνδοιασμοῦ τινος παρέλαβον καὶ σὶ μετ' αὐτόν, ὁ μὲν *Κουιλουμουσιανὸς* ὀρίσας μάλιστα τὴν κτίσιν εἰς τὸ ἔτος 1432, γράφας συνάμα ὅτι «ἐκαλεῖτο κοινότερον, ἂν ὄχι ἐξ ἀρχῆς, τοῦλάχιστον ὀδοθήκοντα δύο ἔτη μετὰ τὴν οἰκοδομήν, *Μονὴ τῆς Θεοτόκου, προτιμηθέντις ἀναμφιβόλως τοῦ ὀνόματος τούτου, διὰ τὸ προορηθὲν παρεκκλησίον*» (§ 15, 24), ὁ δὲ *Σκαρλάτιος* εἰς τὸ ἔτος 1431 κατὰ προτίμησιν ἄδηλον, παραλαβὼν καὶ ὅσα περὶ τῆς ἐπικλήσεως «*Θεοτόκου Μονὴ*» λέγει ὁ *Κουιλουμουσιανὸς* (Κων/πολις τ. Β' 304). Ἄλλ' ἐπὶ τίνι βάσει λέγονται ταῦτα; Δεδόσθω ὅτι ὁ ἠγούμενος *Γρηγόριος* ἀνέγραψεν ἐν τῇ Προθέσει, καὶ ὁ *Κωνσταντῖος* ἐδέχθη κτίτορα τὸν Ἰωάννην *Παλαιολόγον* ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εἰρημένης ἐπιγραφῆς μόνον, ἀφ' οὗ «τῆς ἀρχαιοτέρας Προθέσεως λείψανον οὐδὲν οὐδαμοῦ ἀπαντᾷται» (*Κουιλ.* § 50), καὶ προσέτι ὅτι ὁ *Κωνσταντῖος*, συγκρίνων τὰ ἑρείπια τῆς πυρποληθείσης ἐκκλησίας πρὸς τὸ περισωθὲν παρεκκλησίον λέγει ἐκείνην *μεγίστην καὶ καλλίστην*· ἀλλ' ὅτι αὕτη ἀρχικῶς ἐτιμήθη ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰωάννου Προδρομοῦ, ὅτι ἡ *Μαρία Κομνηνὴ* ἔκτισεν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου συνημμένως παρεκκλησίον ποῦ εὐρέθη μαρτυρούμενον; ὄχι βεβαίως εἰς τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1747 ἀνακαινισθεῖσαν Πρόθεσιν, διότι αὕτη, κατὰ τὸν *Μογέ* (σελ. 165), εἶχεν ἀναγεγραμμένον μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου *Παλαιολόγου* ὡς κτίτορος, οὐδ' ἐν σιωπῇ ἤθελον παρέλθει, ἂν καὶ τὸ τῆς *Μαρίας* ἀνεγράφετο, ὁ *Κουιλουμουσιανὸς* καὶ ὁ *Μογέ*, οἱ ὁποῖοι εἶχον πρὸ αὐτῶν πάντα τὰ ἔγγραφα τῆς Μονῆς· ἄλλως τε ἀμφοτέροι τὴν εἰρημένην ἐπιγραφὴν φέρουσι μάρτυρα περὶ τοῦ ὅτι ὁ Ἰωάννης *Παλαιολόγος* ὑπῆρξεν ὁ κτίτωρ. Δια ταῦτα οὐ μόνον περὶ τῆς ἀκριθείας τῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἰστορουμένων δικαία τις γεννᾶται ἀμφιβολία, μᾶλλον δ' ἀπιστία, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς βεβαίωσεως τοῦ *Κουιλουμουσιανοῦ* περὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐπωνυμίας Θεοτόκου ἐκ τοῦ σμικροτάτου ἐκείνου παρεκκλησίου, ἀντὶ τῆς τοῦ Ἰωάννου Προδρομοῦ, τῆς *μεγίστης* ταύτης καὶ *καλλίστης* ἐκκλησίας· καὶ τοῦτο ἀπ' ἀρχῆς σχεδόν, ὡς λέγει, μέχρι καὶ σήμερον! Ἐπειδὴ ὁμως ἀπαξάπασαι τῆς ἱερᾶς Μονῆς αἱ μνεῖαι ἀπαντῶσιν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, οὐδὲ εὐρηταί που τοῦ Προδρομοῦ, ἐπιτρέπεται, φρονοῦμεν, ἡ παραδοχὴ τῆς

γνώμης ὅτι ἀνέκαθεν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἦτο ἐγηγεμένη ἡ μονή, καθ' ὅσον μάλιστα ὑπάρχει ἀμάρτυρος ἡ ὑπὸ τῆς *Μαρίας* οἰκοδομὴ τοῦ παρεκκλησίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ γνώμη, ἡ ἀνάγκουσα τὸ σφῶζόμενον οἰκοδομημα εἰς ἀρχαιοτέρους αἰῶνας, καθ' ὡς ἀπασαι αἱ νῆσοι καὶ νησίδες τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου ἐκέκτηντο ἱερὰς μονὰς, τυχούσας τῆς προστασίας τοῦ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα βασιλεύσαντος *Μανουὴλ Κομνηνοῦ*, καθ' ὃ μαρτυρεῖ τὸ περισωθὲν σχετικὸν χρυσόβουλλον· ὁ *Schlumberger* (ἐνθ' ἂν.) πιθανόν, βέβχιον σχεδόν, λέγει, εἶναι ὅτι ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου ὑπῆρχε μονὴ ἀπὸ τῶν πρώτων βυζαντινῶν χρόνων, καὶ ὅτι ὁ Ἰωάννης *Παλαιολόγος* ἐξάπαντος ἐπὶ τῆς θέσεως ἄλλης ἀρχαιοτέρας μονῆς πνήγειρε τὴν ἐκτουτοῦ. Ὁ ἀββᾶς *Marin*², ἄνευ τινὸς δισταγμοῦ, λέγει ἐπ' ἴσης ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων βυζαντινῶν χρόνων ἐν τῇ Χάλκῃ ἀνιδρῦθη μονὴ τῆς Θεομήτορος, καὶ ὅτι εἰς τὴν μονὴν ταύτην ἐξόριστος ἔμεινεν ἐπὶ διετίαν (ἔτει 823—825) *Θεόδωρος Στουδίτης* ὁ ὀμολογητής· ὅτι ἐξ αὐτῆς ἔγραφε τοῖς ἀδελφοῖς τὰς κατηχήσεις, καὶ ἐν αὐτῇ συνέθετο καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ· ἠγούμενον δὲ «τῆς *Χαλκίτου*» Ἰωάννην καλεῖ ὁ *Στουδίτης* (*Ἐπιστ ΣΗ, Migne P. G. τ. 99 στ. 1629*), ὃν ὁ *Marin* λέγει τῆς μονῆς τῆς Θεομήτορος ὄντα καθηγούμενον.

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, μακαρίτης νῦν Πελοπίδας Δ. Κούππας, ὁ ἀρχιτέκτων, ἐρειδόμενος εἰς τὸν ἀρχιτεκτονικὸν ρυθμὸν καὶ κοσμήσεις τινὰς τοῦ κτιρίου, ἔταξέ ποτε αὐτὸ εἰς τὸν δέκατον ἢ ἐνδέκατον αἰῶνα· ἐπελθόντος μετ' οὐ πολὺ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου αὐτοῦ, ἐστερήθη ἡ ἐπιτροπὴ τῆς ὑποσχεθείσης ἰδιαιτέρας μελέτης εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ. Εἰς αὐτὴν συμβάλλουσαν ὑπολαμβάνομεν καὶ τὴν σιωπὴν μάλιστα τοῦ *Φραντζῆ*, τοῦ ἰδίως ἱστορικοῦ τῶν πράξεων τοῦ οἴκου τῶν *Παλαιολόγων*· ἐξάπαντος ἤθελεν οὗτος μνημονεύσει τὰ κτίσματα ταῦτα τοῦ εἰρημένου αυτοκρατορικοῦ τῶν *Παλαιολόγων* ζεύγους· ἐν μέρει δὲ προσέτι συμβάλλουσαν πῶς θεωροῦμεν καὶ τὴν μὴ ταφὴν οὐδετέρου αὐτῶν ἐν τοῖς ἰδίους τούτοις κτίσμασιν αὐτῶν, ἂν καὶ ὁ τάφος τῆς *Μαρίας* δὲν ὀρίζε-

1. Migne. P. G. τ. 133, στ. 728 κέ.

2. L'Abbé Marin. Les moines de Con/ple . . . Paris 1897, σελ. 35—36.

ται¹. Δι' ὅλα ταῦτα ὠνομάσαμεν ἀνωτέρω τὸν Ἰωάννην Παλαιολόγον ἐπιτισκευαστὴν μᾶλλον ἢ κτίτορα τῆς μονῆς, καὶ ἐγνωματεύσαμεν ὅτι ἀνέκαθεν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἠγέρθη αὕτη· ἕως οὗ δὲ γνωρίσωμεν μαρτυρίας περὶ τοῦ ἐναντίου ἐμμένομεν εἰς τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην.

6. Ἡ γνωστῆσα ἀρχαιοτέρη μνεῖα τῆς ἐν «Χάλκη μονῆς τῆς Θεοτόκου» εἶναι ἐν σημειώματι, χειρογράφου εὐαγγελίου, «μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἔτους ζκβ'», ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὸ ἀπὸ Θεογονίας ἔτος 1513, οὐχὶ δὲ 1514 ὡς οἱ πρὸ ἡμῶν ἔγραψαν (Κουιλ. § 24, Δ. καὶ κατ' αὐτὸν ὁ Μογὲ καὶ ἄλλοι). Μετ' αὐτὴν ἐγνωρίσκαμεν τὴν τοῦ Μαλαξοῦ, γράφοντος ὅτι τὸν ἀποβιώσαντα πατριάρχην Κ/πόλεως Διονύσιον τὸν Β' «ἐν τῷ ναῶ τῆς Παμμακαρίστου (τῷ τότε πατριαρχικῷ) ἐψάλλον... τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἔθαψαν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῇ Χάλκῃ, εἰς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ»². Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης φρασεως παρασυρθέντες ὁ μὲν Σκαρλάτιος κτίτορα τῆς μονῆς ὀνομάζει τὸν Διονύσιον (αὐτ. σελ. 307), ὁ δὲ κ. Γεδεών (Πατρ. Πίν., σελ. 508) ἐπιτισκευαστὴν αὐτῆς· δι' οὗς λόγους εἶπομεν οὐδὲν τούτων δεχομεθα, πιθανώτερον θεωροῦντες ὅτι ὁ ἐκ Γαλατᾶ ὀρμώμενος καὶ ἀπὸ Νικομηδείας πατριάρχης γενομένος Διονύσιος ὁ Β', πατριαρχεύσας δὲ ἐφάπαξ ἀπὸ τοῦ 1546 μέχρι τέλους τοῦ 1555 ἢ ἀρχῶν τοῦ 1556, ἐμόνασεν ἢ ἠγομένευσεν εἰς τὴν μονὴν ταύτην. Ἄλλην μνεῖαν εὔρομεν κατὰ τὸ ἔτος 7085=1576· Θεοδόσιος ὁ Ζυγομαλᾶς ἀφοῦ ἀναφέρει τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος μονὴν λέγει: «Ἔστι δὲ ἔτι ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ (Χάλκῃ) καὶ εἰτέρα μονὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας, ἐν ἣ ὀλίγοι τινὲς ἐνασκούνται μοναχοί, ἐν ἣ τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐνδιετριψάμεν»³.

Τελευταία μνεῖα τοῦ 15' αἰῶνος εὔρηται παρὰ τῷ ρώσῳ Δημητρίῳ Καραμπεϊνίκοφ, ὅστις ὑπερμεσοῦντος τοῦ 1593 ἔτους παρῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διένειμεν ἐλέη τοῦ αυτοκράτορος τῆς Ρωσίας Θεοδώρου Ἰβάνοβις τοῖς ναοῖς καὶ μοναστηρίοις κατὰ κατάλογον δεδομένον αὐτῷ ἐπὶ τούτῳ· γράφει οὗτος: «εἰς τὴν μονὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τὴν ἐν τῇ Ἀσπρῇ θαλάσῃ (γρ. Προποντίδι), ἐν τῇ νήσῳ, εἰς Χαλκηδόνα (γρ. Χάλκην), ἀπέχουσαν τῆς Κων/πόλεως εἴκοσι βέρουσια (=μῖλια ναυτικά 11½), ἔδωκα τῷ μὲν ἠγουμένῳ Φιλοθέῳ κατὰ τὸν κατάλογον, τοῖς δὲ εἴκοσι μοναχοῖς τεσσαράκοντα φλωρία»¹. Κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα πλειότεραι μνεῖαι ἀπαντῶσιν εἰς συγγράμματα ἡμετέρων τε καὶ ξένων, περιηγητῶν διαφόρων, πάντοτε ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, ἄνευ προσθέτου ἐπωνυμίας, οὐδέποτε δὲ τοῦ Προδρομοῦ· ὁ περὶ τὰ τέλη ὅμως τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἀκμάσας Ἄθ. Κομνηνὸς Ὑψηλάντης προσεπωνυμεί τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου Καμαριωτίσης· περὶ τῆς ἐπωνυμίας ταύτης κατόπιν γενήσεται λόγος. Ἡ μονὴ ἦτο τετιμημένη εἰς μνήμην τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ ἐπανηγύριζε τὴν 15 Αὐγούστου, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Γεραλάχ, λέγων, ὅτι τῶν πανηγυριζουσῶν τριῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κων/πόλεως τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου μία ἦτο ἢ τῆς Χάλκης μονή,² τὴν ὁποίαν, φαίνεται, δὲν ἐπετεκέρθη, ἂν καὶ πολλάκις μετέβη εἰς τὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, καθὰ ἐν τῇ Τουρχελλάδι λέγεται.

7. Ἐν ᾧ μέχρι τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καλεῖται ἡ μονὴ ἀπλῶς τῆς Θεοτόκου, κατὰ τὸν ΙΗ' λαμβάνει ποικίλας ἐπωνυμίας· ἐν σημειώματι Ἱεροθέου ἐπισκόπου Σίδης προσεπωνυμείτο Παμμακαρίστου Θεοτόκου μονὴ (Μογέ· σελ. 161, χειρ. ἀριθ. 24). Ἐν τῇ δηλώσει τοῦ ἐν ἔτει 1788 ἀνακινισθέντος βραβείου τῆς μονῆς λέγεται τῆς Παναγίας (Κουιλ. § 81). Ὁ Σκαρλάτιος λέγει ὅτι ἐπωνυμείτο καὶ Πανάχαντος (αὐτ., σελ. 304), ἀντὶ «Περιβλέπτου», σφκλεις κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ χωρίου τοῦ Κουιλουμουσιανοῦ, ἔχοντος τὸ τελευταῖον ἐπώνυμον (§ 24). Ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Ἀνθίμου, περὶ ἧς ἐφεξῆς,

1. Ὁ Muralt (Essai de Chr. Byz. ἔτ. 1440), λέγει ὅτι ἐτάφη «εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος», καὶ πηγὰς σημειοῦται τὸν Φραντζῆν καὶ τὸν Δούκαν· οὗτοι ὅμως μόνον τὸν θάνατον ἀναφέρουσιν, ὁ μὲν Δούκας (κεφ. 31) «Κυραμαρία» γράφων, ὁ δὲ Φραντζῆς (II, κεφ. 17), «Ἄεσποινα Μαρία Τραπεζουντία», ὁρίζων αὐτὸν τῇ 17 Δεκεμβρίου 1440· τὸν τοῦ Ἰωάννου ὁρίζει εἰς τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1449, ταρέντος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος (κεφ. 19).

2. Πατριαρχ. ἱστ., σελ. 469 ἐκδ. Κρουσιου.

3. E. Legrand. Notice biographique sur J. et Th. Zygomalas, σελ. 188 τοῦ Β' τόμου Recueil. . . publié par les professeurs de l' école des langues orientales vivantes. Paris, 1889.

1. Χατζένιος Τρύφωνα Καραμπεϊνίκοβα, ἐκδ. Λαπαρέβ, ἐν τόμῳ ΙΧ τῆς συλλογῆς τῆς Παλαιστινῆς Ἐταιρείας, ἐν Πετροπόλει, 1889, σελ. 87.

2. St. Gerlach. Tagebuch, 1674, σελ. 373.

λέγεται μονή τῆς Κυρίας (Κουιλ. σελ. 158, 161). Καί τὰς μὲν ἐπωνυμίας ταύτας, ὡς καὶ τὴν τῆς Παναμάμου καὶ Πανάγου, ἃς κατόπιν θέλομεν εὑρεῖ, ὑπολαμβάνομεν τιμητικὰ ἐπίθετα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου· εἰδικὰς δὲ τῆς Μονῆς ἢ καὶ τῆς εἰκόνας, θεωροῦμεν τὴν ἐπωνυμίαν τῆς Περιβλέπτου, ἀπαντῶσαν ἐν χειρογράφοις κατὰ τὸν Κουιλουμουσιανὸν (§ 24), τὴν ὁποῖαν ὁμοῦς παρέλειψεν ὁ ἀντιγράφος αὐτὸν Μογέ, μὴ εὐρών που ἴσως αὐτήν, καὶ τὴν Καμαριώσισσας ἢ Καμαργιόσισσας,¹ ἀποδιδόμενης ὅτε μὲν εἰς τὴν Μονὴν, ὅτε δὲ εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου. Ὁ Ἀθ. Κομνηνὸς Ὑψηλάντης εἰς τετάρτην μναίαν τῆς Μονῆς, ἀναγομένην εἰς τὸ ἔτος 1702, ποιεῖται τὸ πρῶτον χρῆσιν τῆς ἐπωνυμίας ταύτης· τὸ δεύτερον δὲ εἰς τὴν δεκάτην μναίαν ἐν ἔτει 1775, ὅτε ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐζήτησε καὶ ἔλαβε τὴν κυριαρχίαν τῆς μονῆς· εἰς τὸ ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Ἀθ. Κομν. Ὑψηλάντου συντεθὲν αὐθεντικὸν χρυσοβούλλον τοῦ 1780 ἀπαξ μόνον ἡ Μονὴ καλεῖται Καμαργιόσισσα, καίτοι ἐπανειλημμένως ἀναφέρεται διὰ μόνου τοῦ ὀνόματος τῆς Θεοτόκου ἐν αὐτῷ τε καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ σχετικῷ χρυσοβούλλῳ περὶ τῆς ἐν Ἰκσίῳ ἱερᾶς μονῆς τῆς Μαρικουίτζης (Κουιλ. σελ. 152, 153), καθὼς καὶ ἐν τῇ προγενεστέρῳ τοῦ 1630 (αὐτ. σελ. 174, 175), τῷ ἀφροῶντι τοὺς μοναχοὺς τῆς κατὰ Σφῆζόπολιν ἱερᾶς μονῆς τοῦ Προδρομοῦ. Τὴν ἐπωνυμίαν Καμαριώσισσας, τὴν ὁποῖαν ὁ μὲν Κωνσταντίνος, μετὰ τῶν διχόρων ἄλλων τῶν ἐν τοῖς ἄνω μνημονευθεισῶν, ἀγνοεῖ, ὁ δὲ Κουιλουμουσιανὸς καθιεροῖ, λαμβάνων αὐτήν ἐκ περικοπῆς τοῦ αὐθεντικοῦ χρυσοβούλλου, διότι τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀθ. Κομν. Ὑψηλάντου, τὸ περιέχον τοῦτο ὀλόκληρον ἐδημοσιεύθη τῷ 1870, ὁ κ. Γεδεὼν ἀποδιδὼς τῇ μονῇ παράγει ἐκ τοῦ ὅτι αὕτη ἐδέξατο «εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἢ ἀπὸ χωρίου Καμάραι καλουμένου ἢ ἀπὸ παλαιᾶς οἰκογενείας Καμαριωτῶν», καὶ ὑπενθυμίζει ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Θ' ἑκατονταετηρίδος ἐγινώσκετο χωρίον Καμάραι (Ἐκκ. Ἀλ. σελ. 474), ὅπερ ἔκειτο ἐν Θράκῃ, παρὰ τὴν Βιζύην,² «ἄρα πελατημένην» ἀποκκλῶν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Κουιλουμουσιανοῦ, λέγοντος ὅτι ἡ ἐπωνυμία παρήχθη

ἐκ τῆς ἐν ἔτει 1673 ζωγραφηθείσης «εἰκόνας τῆς Θεομήτορος ὑπὸ τὴν κατὰ μεσημβρίαν καμάραν, τὴν ἀποπερατοῦσαν κατὰ τε μῆκος καὶ πλάτος τὸν ἀρχαῖον πρόναον» (§ 32), πρὸς δὲ καὶ τοῦ Σκαρλάτου, βεβκίως, παράγοντος αὐτὴν οὐχὶ ἀπὸ τῆς εἰκόνας, ἀλλ' «ἀπὸ τῆς ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ καμάρας, ἐν ἣ ἕξωγράφοισι ἡ ἱερὰ τῆς Θεοτόκου εἰκὼν» (τ. Β', 303).

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν, ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς οἰκοδομῆς τῆς Μονῆς, ὅτε καὶ ἡ καμάρα ἐκτίσθη, διότι ἀρχικὴ λέγεται (Κουιλ § 17), ἢ τῆς ζωγραφῆτος τῆς εἰκόνας τῷ 1673, ὑπὸ τὴν ἐν λόγῳ καμάραν, ἐδέητεν ἵνα παρέλθωσιν αἰῶνες ὀλόκληροι, ὅπως ἡ Μονὴ λάβῃ τὸ ἐπώνυμον Καμαριώσισσα, τῷ 1780, καὶ ἕτερος εἰς καὶ ἡμῖς αἴθεις ἵνα ἐν ἔτει 1846 ἐπαναληφθῇ ὀριστικώτερον ὑπὸ τοῦ Κουιλουμουσιανοῦ! Πλέον ἢ πρᾶξον τοῦτο θεωρήσαντες ἐτρόπημεν εἰς ἔρευναν εὐλογωτέρας τινὸς αἰτίας παραγωγῆς· φρονοῦμεν δὲ ὅτι εὐρομεν τοιαύτην εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ μοναχοῦ Ἀνθίμου. Οὗτος, χρηματίστας γραμματεὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κων/πόλεως Γερμανοῦ Δ' ἐν ἔτει 1844 «ὅπως καὶ διὰ ποίου ἐγγράφου ἔλαβε τὴν κυριαρχίαν... διοίκησιν ὁ ἀοιδίμος Ὑψηλάντης»· εἰς τὴν δοθεῖσιν ἀπάντησιν λέγει ὅτι τῷ 1773 πενόμενος ὁ Ὑψηλάντης καὶ στερούμενος χρημάτων διὰ τὰ συνήθη ἐξόδα τοῦ δωδεκαμημέρου ἀπῆλθεν «εἰς τὸ ἐν Χάλκῃ ἱερὸν τῆς Κυρίας ἡμῶν μοναστήριον...», καὶ προσπεσὼν εἰς τὴν ἀγίαν ἐκείνην καὶ θαυματουργὸν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τὴν ἐπὶ τοῦ τείχους, ἐπεκαλέσθη τὴν θείαν ἀντίληψιν καὶ ὑπέσχετο «εἰ ἀξιωθεῖ τοιαύτης, ἐκ βάθρων ἀνακτῆσθαι τὴν μονήν». Ἡ εὐχὴ αὐτοῦ εἰσηκούσθη· ἐνῶ ἔτι διέτριβεν ἐν τῇ μονῇ ἦλθεν ἀπεσταλμένος τοῦ τότε προχειρισθέντος μεγάλου βεζίρου, ἀγγείλας τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς μέγιστος διερμηνεὺς· κατήλθε λοιπὸν μετὰ τοῦ ἀπεσταλμένου ἐκ τῆς μονῆς εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν καὶ ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα τοῦ ὑπουργήματος αὐτοῦ, καὶ μετὰ ἕξ μῆνας ἐκλήθη εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας. Ἐπιλήσμων ὁμοῦς γενόμενος τῆς ὑποσχεθείσης ἀνακτίσεως τῆς μονῆς, βλέπει κατ' ὄναρ τὴν Θεοτόκον ὑπομιμνήσκουσαν τὸ τάξιμον καὶ ὀνειδίζουσαν αὐτῷ ἀμέλειαν· τότε ἀπέστειλεν εἰς Κων/πολιν ἀντιπροσώπους, ἐζήτησε δὲ καὶ ἔλαβε διὰ σιγιλιάδους πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος τὴν κυριαρχίαν τῆς μο-

1. Ἀθ. Κομν. Ὑψηλάντης· σελ. 540, 622.

2. Ἐλλ. Φιλολογ. Σύλλογος· Ἀρχ. Δελτ. τ. ΚΔ'—ΚΓ', σελ. 88.

νῆς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ (Κουιλ. σελ. 159-162.—Μογέ σελ. 56-59). Ἐκ τῆς ἀρρηγήσειως ταύτης¹ ἐπιτρέπεται ἵνα συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, διάκρισιν ποιούμενος μεταξὺ τῆς ὑπὸ τὴν καμάραν εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, πρὸ τῆς ὁποίας προσηχήθη, καὶ τῆς ἄλλης ἐκείνης εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐν τῷ αὐτῷ προνάφ ὑπαρχούσης καὶ ἐκ τῆς κατὰ Σφζόπολιν ἱερᾶς μονῆς τοῦ Προδρομοῦ μετενεχθείσης (Κουιλ. § 33.—Μογέ. σελ. 44), ὠνόμασεν ἐκείνην *Καμαριώισσαν*²· ὁ δὲ «ὡς ἀπὸ μέρους αὐτοῦ» συνθέμενος τὸ σχετικὸν Χρυσόβουλλον Ἀθ. Κομν. Ὑψηλάντης ἔκαμε χρῆσιν τῆς ἐπωνυμίας ταύτης, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ὁποίας διατελῶν μετεχειρίσθη αὐτὴν καὶ ἐν τῇ ἐν ἔτει 1702 μνηεῖ τῆς Μονῆς. Τὸ συμπέρασμα ἡμῶν τοῦτο ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία οὐδέποτε ἔκαμεν ἐπίσημον χρῆσιν αὐτῆς ὡς μαρτυροῦσι διάφορα αὐτῆς ἔγγραφα καὶ σιγίλλια (Ἐκκλ. Ἀλήθεια τ. α', 76. τόμ. 8, κέ. 126).

8. Εἰς τὰ παρὰ διαφόρων ἱστορούμενα περὶ τῆς ἱερᾶς μονῆς προστιθέμεθα καὶ παρατηρούμεν τὰ ἐπόμενα.

α' Ἡ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Φαναρίῳ Ἀγιοταφίτικου μετοχίου χειρόγραφος «*Νομικὴ συναγωγὴ*» τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου περιέχει τὸ ἐπόμενον σιγίλλιδες γράμμα, χρονολογούμενον τῷ 1604, σ. 256^β-257^α.

ΡΑΦΑΗΛ, ἐλέω Θεοῦ, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἴκου-μενικὸς Πατριάρχης.

Τῆς ἡμῶν μετριότητος σωματικῶς εἰς νῆσον τὴν Χάλκην ἀπελθοῦσης προσκυνήσεως χάριν τῶν ἐν αὐτῇ εὑρισκομένων σεβασμίων καὶ πατριαρχικῶν δύο σταυροπηγίων, τῆς τε ζωοποιοῦ καὶ ἁγίας Τριάδος, καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου *Μαρίας*, καὶ συνοδικῶς προκαθημένης, συνεδριάζοντων αὐτῇ καὶ τῶν παρατυχόντων τιμηωτάτων καὶ λογιωτάτων κληρικῶν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ χρησίων ἀρχόντων, παραστάντες οἱ δσιώτατοι καθηγούμενοι τῶν αὐτῶν θείων μοναστηρίων, ὁ τε ἱερομόναχος κῆρ Ἰωήλ, καὶ ὁ ἐν ἱερομονάχους κῆρ Φιλόθεος, μετὰ καὶ τῆς λοιπῆς αὐτῶν συνοδείας, ἐξήτησαν τοπικὴν ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν γενέσθαι, περὶ τῆς διαφορᾶς καὶ ἐνέξεως τῶν ὀρίων τῶν μοναστηρίων αὐτῶν, ὡς ἂν τῆς ἀληθείας φανεῖται, παύσεται καὶ διαλυθῆ τὸ μεταξὺ σκάνδαλον καὶ ἡ

μνησικακία, καὶ καθαρῶς καὶ ἀπαθῶς ὑμῶσι τὸν Θεὸν ἐν αὐτοῖς καὶ δοξολογῶσι. Καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν, τὴν αἰτησιν αὐτῶν ὡς εὐλογον ἀποδεξαμένη, παρεγένετο κατὰ τόπον, καὶ ἀφορισμὸν μετὰ ὡμοφορίου καὶ ἐπιτραχηλίου ἐξεφάνησεν εἰς τὸ μαρτυρηθῆναι τὴν ἀλήθειαν. Καὶ δὴ προσελθόντες ὁ τε εὐλαβέστατος (τῆς) ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ χώρας παπᾶ κῆρ Νικόλαος, ὁ υἱὸς τοῦ ποτε παπᾶ *Μανουήλ*, ὁ γέρων *Δημήτριος* τοῦ *Λαζαροῦ*, καὶ ἄλλοι τῶν χρησίων γερόντων, ἐμαρτύρησαν, παρόντων καὶ ἐκατέρωθεν τῶν μερῶν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς πατριαρχίας τοῦ κῆρ *Μητροφάνους*, ἡγουμενεύοντος τότε ἐν τῇ μονῇ τῆς *Παναγίας* τοῦ ἐλεήμονος κῆρ *Κυρίλλου*, τοῦ χρηματίσαντος μετὰ ταῦτα Νικαίας μητροπολίτου, ἀπεδείχθη καὶ ἀπεφάνθη οὕτω: Τὰ μὲν ὄρια καὶ καταθέσια τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ἁγίας *Τριάδος*, ἵνα φαίνωνται καὶ ὡσιν ὑποκείμενα αὐτῇ ἀπὸ τῆς ἔνδον θαλάσσης πέτρας, ἵης ὑπάρχει ἀνὰ μέσον τοῦ μύλου αὐτῆς καὶ τοῦ ταρασανᾶ τῆς *Παναγίας*, πλησίον τοῦ χωραφίου *Καρὰ παπᾶ*, ἀνερχόμενα τὰ ἴσα τῆς συκῆς, τοῦ χάνδακος καὶ τοῦ πρίνου, εἰς τὴν δημοσίαν ὁδὸν τῆς *Παναγίας*, ἔγγιστά που τοῦ μνήματος τῆς *Μοσχίνους*: τὰ δὲ τῆς θείας μονῆς τῆς *Παναγίας* μου ὑπάρχουσιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς πέτρας καὶ ἔξω, πρὸς τὰ μέρη τοῦ ταρασανᾶ αὐτῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ἀνέκαθεν αὐτῆς τόπων ἰδίων. Τῆς ἀληθείας ἀναφανείσης τοιουτοτρόπως καὶ μαρτυρηθείσης καὶ ἀποδειχθείσης, ἡ μετριότης ἡμῶν γράφουσα ἀποφαίνεται ἐν ἀγίῳ πνεύματι καὶ διορίζεται, ἵνα κατὰ τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν τῆς τότε διανομῆς καὶ ἀποφάσεως ἔχη ἐκάστη μονὴ τοὺς ἰδίους αὐτῆς τόπους καὶ φυλάτῃ τὰ σύνορα αὐτῆς καὶ τὰ ὄρια, καὶ μὴ τολμῶσιν οἱ ἐν αὐτοῖς τοῖς μοναστηρίοις ἡγούμενοι, οἱ τε νῦν, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα, καὶ οἱ λοιποὶ συμμενάζοντες αὐτοῖς, ἔξω τῶν ὀρίων αὐτῶν καταπατεῖν καὶ ἰδιοποιεῖσθαι, ἐν βάρει ἀργίας καὶ ἀφορισμοῦ ἀλύτου τοῦ ἀπὸ Θεοῦ· ἂν δὲ ὁ νῦν καθηγούμενος τῆς *Παναγίας* παπᾶ *Φιλόθεος*, ἢ καὶ ἄλλος τις τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου, ἱερομόναχος καὶ μοναχός, βουλευθῆ ἀνατρέψαι τὴν παρούσαν εὐλογον ἀπόφασιν, καὶ ἀγωγὴν τινα περὶ τούτου ποιῆσαι ὀψέποτε, ἀργὸς ἔστω πάσης ἱεροπραξίας καὶ ἀφωρισμένος ἔστω ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀσυγχώρητος. Ὅθεν καὶ εἰς διηνεκὴ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος πατριαρχικὸν σιγίλλιδες γράμμα καὶ ἐπεδόθη τῇ διαληφθείσῃ θείᾳ μονῇ τῆς ἁγίας *Τριάδος*.

Ἐν ἔτει *ζ'ριγ'*, Ὀκτωβρίῳ, Ἰνδ. γ'.

β' Τὸ σημείωμα «ἐν ἔτει (αρχῆ) ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ κθ' ἦλθα ἐγὼ ὁ παπᾶ Ἀθαιάσιος εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου», τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται εἰς χειρόγραφον ἀνήκον εἰς τὴν κατὰ Σφζόπολιν μονὴν τῆς Θεοτόκου (Κουιλ § 24 Γ'), ἐγράφη μετὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην, ἀφ' οὗ ὀρίζεται ὁ χρόνος καθ' ὃν οἱ Προδρομίται μο-

1. Διαφέρει αὕτη ἐν τῇ χρονολογίᾳ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ὑψηλάντου ὡς διεμνηνῆς πρὸς τὰ ἱστορηθέντα ὑπὸ Ἐ. Σταματιάδου.

ναχοὶ εἰσῆχθησαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Χάλκης ἐν ἔτει 1629—1630. Ὁ κ. Ἀ. Π. Κεραμεὺς ὁμῶς γράφει: «Ἀριθ. 10, αχμβ'» (ἐνθα κατωτέρω σελ. 670).

γ' Ἀνακριβῆς μὲν τὸ λεγόμενον ὅτι ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος ἔκτισε καὶ τὴν ἐπὶ νησίδος ἀπέναντι τῆς Σφζοπόλεως, τῆς ἐν Θράκῃ, ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ὑπάρξασαν μονὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Προδρομοῦ, διότι ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν (Ε. Φ. Σ. ἀρχ. παρ. Κ'—ΚΒ' τόμ., σελ. 26), ὁ Μ. Φιλῆς λέγει τὸν πρωτοστράτορα Μιχαὴλ τὸν Γλαβᾶν εὐρόντα τὴν ἐν Σφζοπόλει μονὴν τοῦ Προδρομοῦ

ομικράν, πνιγηράν, δυστυχή παρ' ἀξίαν,
ἣν εἶχεν ἐξᾶς εὐτελεῶν μονοτρόπων,
οὔτω καλὴν ἔδειξεν...

(Μαν. Φιλῆς· ποιήματα, τόμ. II, στ. 102 καὶ ἐξ.). Ὁ κ. Ἀ. Π. Κεραμεὺς ἐδημοσίευσεν ἐν σελ. 661—695 τοῦ Ζ' τόμου (1900) τῶν ἐν Πετρούπολει Βυζαντινῶν χρονικῶν ἄρθρον «ἣ ἐν τῷ νησίῳ Σωζοπόλεως βασιλικὴ μονὴ Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ καὶ ἡ ἰχὴ τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς», πολλὰς ἔχον εἰδήσεις σχετικὰς καὶ τῆς ἐν τῇ τῆς Χάλκης μονῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Προδρομιτῶν μοναχῶν. Μεμαρτυρημένον ὁμῶς εἶναι τὸ ὅτι, κατεδαφισθείσης ταύτης διότι ὠχυρώθησαν ἢ ἐφιλοξενήθησαν ῥῶσοι κοζάκοι ἐπιδρομῆς ἐν ἔτει 1629—1630, οἱ μοναχοὶ αὐτῆς εἰσῆχθησαν εἰς τὴν Μονὴν τῆς Θεοτόκου πατριαρχικῆς ἀδείας «ὅπως μονάζωσι τοῦ λοιποῦ ἐν αὐτῇ»,¹ φέροντες ἱερὰ σκεύη, χειρόγραφα, ἁγίας εἰκόνας καὶ βιβλία τῆς μονῆς αὐτῶν (Κουιλ § 23). Εἶχεν αὕτη παρὰ τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας, μετόχιον τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἐπιλεγόμενον τοῦ Ἀαρῶν Βόδα, ἀφιερῶθῃν αὐτῇ κατὰ τὸ ἔτος 1625 (Χρυσοβουλλον παρὰ Κουιλ. σελ. 167—169)· ἐπειδὴ δὲ οἱ Μολδοβᾶνοι μοναχοὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐπανίσταντο κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τῶν Προδρομιτῶν, ὧν τὰ δίκαια ἐζητοῦσαν ἐλάττωτε δι' ἐπικυρωτικῶν χρυσοβούλλων,² εἰκάζομεν ὅτι οἱ Προδρομιταὶ ἀντὶ τῆς ἐν τῷ μετοχίῳ αὐτῶν τούτῳ ταραχῶδους ἐγκαταστάσεως προτίμησαν τὴν ἐν τῇ μονῇ τῆς Χάλκης ἥρεμον συνοίκησιν, οὐχὶ δέ, ὡς λέγεται, διότι καὶ

αὕτη ἦτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ ἁγίου, τοῦ Προδρομοῦ, καὶ κτίσμα τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος (Κουιλ § 23). Αἰτήσῃ δὲ αὐτῶν καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ πατριάρχου Κων/πόλεως, τοῦ ἀλήστου μνήμης ἐκείνου Κυρίλλου τοῦ Δουκάρεως, ἀπεδόθη τὸ εἰρημένον μετόχιον τοῦ ἁγίου Νικολάου εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ ἱεράν μονὴν τῆς Θεοτόκου διὰ χρυσοβούλλου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας ἐκδοθέντος τῇ 20 Μαρτίου 1630, ὅπερ ἐδημοσίευσεν ὁ Κουιλουμουσιανός.

δ' Σημείωμα χειρογράφου βιβλιοθήκης Ἑλβετικῆς, οὔτινος κύριος φέρεται ἐν ἔτει 1633 ὁ Χαλκηδόνος μητροπολίτης Ἰσαάκ, λέγει: «ἐτάφη ὁ παπᾶς Μάξιμος ὁ ἀπὸ Καλλιουπόλεως Σεπτεμβρίου 18, ἰνδικ. . . .»¹ Πρόκειται ἄρα γὰρ περὶ τοῦ εἰς κοινὴν γλῶσσαν μεταφραστοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης Μαξίμου τοῦ Καλλιπολίτου, μακαρίτου λεγομένου ἐν τῷ τίτλῳ τῆς τῷ 1638 ἐκδοθείσης μεταφράσεως (Σάθας. Νεοελλ. Φιλ. σελ. 309—312), ἣ περὶ ὁμωνύμου καὶ συμπατριώτου τινος ἱερέως; ἀγνοοῦμεν.

ε' Ὁ τόπος τοῦ ἐνταφιασμοῦ τοῦ πατριάρχου Ἱεροτολῶμων Θεοφάνους ἀμφισβητεῖται. Μάξιμος ὁ Συμαῖος λέγει ὅτι ἀπέθανεν ἐν Κων/πόλει τῇ 15 Δεκεμβρίου, ἡμέρα Κυριακῆς, τοῦ 1645· τὸ δὲ πολυάθλον αὐτοῦ σῶμα εἰάφη μὲ ἀξιοχρεῶν τιμὴν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοτόκου τῇ κατὰ Χάλκην, ἣ ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ τῇ κατὰ Ἀνατολὰς τοῦ Κωνσταντινου κατὰ τὴν Μονὴν τῆς ἁγίας Τριάδος, ὡς ἄλλοθι εὔρομεν»³, ἐνῶ ὁ Δοσίθεος ὀρίζει ὅτι ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου (Δωδεκ., σελ. 1191). Ἄν καὶ ἀγνοεῖται τοῦ τάφου ἡ θέσις, ἐν τούτοις ἡ μαρτυρία περὶ τῆς ἀλλαγῆς ταφῆς ἀπορριπτέα ἐστίν, ἀφ' οὗ εἰς τὴν Πρώτην οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἁγίας Τριάδος μονή.

ς' Τὸ πρωτότυπον τοῦ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1647 ἐκδοθέντος σιγιλλίου τοῦ πατριάρχου Ἰωαννικίου Β' περὶ τοῦ σταυροπηγίου μοναστηρίου Βλατιῶν εὐρίσκεται ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ μονῇ τῆς Θεοτόκου⁴.

ζ' Ὁ κ. Γεδεῶν (Ἑκκλ. Ἄλ. σελ. 474,

1. H. Omont. Catalogue des manuscrits Grecs des bibliothèques de la Suisse, ἀριθ. 134.

2. Σφάλλεται εἰς τὴν ἡμέραν ἢ τὴν ἡμερομηνίαν· ἡ 15 Δεκεμβρίου τοῦ 1645 συμπίπτει Δευτέρᾳ.

3. Ἀ. Π. Κεραμεὺς· Ἀνά. Ἱεροσ. σταχ. τ. Γ', σελ. 55.

4. Αὐτ. Ἱερ. Βιβλ., τ. Α', σελ. 337.

1. Χρυσοβούλλον Ἀλεξάνδρου Βοεβόδα Βλαχίας, ἔτους 1630 παρὰ Κουιλουμουσιανῶ, σελ. 174—177.

2. Τρία τοιαῦτα παρέθηκεν ὁ Κουιλ. σελ. 169—173.

σημ. 8) δυσπιστίαν δηλοῖ περὶ τοῦ χρόνου τῆς πυρπολήσεως τῆς μονῆς, ὀρίζομένου τῇ 6ῃ Αὐγούστου 1672 ὑπὸ σημειωμάτων ἐν χειρογράφοις (Κουιλ § 31, 38, 39), λέγων ἔϊσως 1671· φαίνεται ὅτι ἀνεπαρκῆ εὐρίσκει διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀνακαινίσεως τὸν ἀπὸ τῆς πυρπολήσεως μέχρι τῆς ἀποβιώσεως τοῦ Παναγιώτου Νικουσίου, 22 Σεπτεμβρίου 1673, χρόνον. Ἄλλ' ἀφ' οὗ ὁ καεὶς ναός, ὁ λεγόμενος τοῦ Προδρομοῦ, κατελείφθη εἰς τὰ ἐρείπια αὐτοῦ, ἡ δὲ γενομένη ἀνακαινίσις, οἷα περιγράφεται (Κουιλ. § 32), περιωρίσθη εἰς προεκτάσεις πέριξ τοῦ σωθέντος παρεκκλησίου δι' ἀνεγέρσεως τοίχου καὶ στέγης ξυλίνης, ἣτοι ἐγένετο μερική, ἡ ὡς λέγει ὁ Δαπόντες, ἀνεκαινίσθη «μέρος πολὺ» τοῦ βασιλικοῦ μοναστηρίου, ὀλίγος βεβιαῶς ἀπητήθη χρόνος· ὁ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1673 ἀπελθὼν ἐντεῦθεν πρέσβυς τῆς Γαλλίας Antoine Galland ἀνακαινισθεῖσαν λέγει τὴν πυρκαυστον μονὴν ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπεσεκίφθη καὶ εἶδε τὰ χειρογράφα αὐτῆς¹. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Παναγιώτης κατὰ τὴν ἐπισκευὴν προητοίμασεν ἐν τῇ μονῇ τὸν τάφον αὐτοῦ².

ἡ' Ἐν τέλει τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 425 κώδικος τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος, τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, περιέχοντος «λειτουργίας» χρυσοῖς γράμμασιν εὑρηται τὸ ἐξῆς σημείωμα: Ἀφιερώθησαν αὐταὶ παρὰ Γρηγορίου ἀρχidiaκόνου Τορνόβου ἐν μοναστηρίῳ τῆς Παναμώμου τῆς ἐν Χάλκῃ τῇ νήσῳ ἐν ᾧ καὶ [κ]ώμῃν (γρ. κόμην) ἐκείρατο ἐν ἔτει ρχ. . . » (=16. . .) Κῶδιξ ἐπιμελέττατα καὶ πλουσίως γεγραμμένος, κοσμούμενος δὲ καὶ ὑπὸ προτομῶν μὲν Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου καὶ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, ὅλης δὲ εἰκόνας Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου³.

θ' Ὁ Κουιλουμουσιανὸς (§ 43) παρατίθησι δίστιχον ὑπάρχον ἐπὶ τμήματος μαρμαροῦ περὶ τὸ στόμιον τῆς δεξαμενῆς, ἐξ οὗ

τάσσει ἐπισκευαστὴν τῆς μονῆς τὸν ἐν αὐτῷ μνημονευόμενον Ἱεροθέον ἐπίσκοπον Σίδης. Τοῦ ἐν λόγῳ ἐπιγράμματος, εἰ μὴ τετραστίχου, τριστίχου ὁμοῦ ὄντος. Ἐνα στίχον, τὸν πρῶτον, διέσφην ἡμῖν ὁ Timoni· πρὸς βορρᾶν, γράφει, παρὰ τὴν μεγάλην πύλην καὶ τὴν κιστέρην, ἔκειντο δύο τμήματα ἀρχαίου μαρμαροῦ· ἐπὶ τοῦ ἐνδὸς εἰκονίζετο ἀνὴρ κρατῶν στρουθίον· παρ' αὐτῷ ἴστατο κύων καὶ ἀπωτέρω ἕτερα δύο στρουθία (ὁποῖα ἄρά γε;)· ἐφ' ἐκάστου τμήματος ἦταν γράμματα ἀποτελοῦντα φράσιν¹. Ἡ ἀναγνωσθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ φράσις ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον (ἢ δεῦτερον, ἂν τετράστιχον) στίχον τοῦ ἐπιγράμματος τούτου:

Ὁ λάραξ οὗτος ρεῖ τοῖς διπῶσι ὕδαρ
καὶ τοῦ ἀνακίσσαντος αὐτοῦ τοὺς δρομοὺς
μέμνησθε πάντες Ἱεροθέου Σίδης.

αψδ' Ἰουνίου κγ'.

² Ἡτο λοιπὸν ὁ Ἱεροθέος ἐπισκευαστὴς τῆς λάρνακος ἢ τοῦ ὑδραγωγείου μᾶλλον ἢ τῆς μονῆς.

ι' Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 49 Σαββατικῷ κώδικι τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, εἰς τὸ τέλος «κανόνος εἰς κοιμηθέντας» ὑπάρχει τὸ σημείωμα:

Ἐλήφθῃ τέμα ἐν μονῇ τῆς Πανάγου,
Χάλκη τῆ νήσῳ πλησίον Βυζαντίου.

ἔτους 1726, Ἰουνίου 5.

ἔγραψεν παρ' ἐμοῦ Παύλου μοναχοῦ τοῦ Μυτιληναίου³.

ια' Εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς μονῆς δωρεὰς καὶ ἐνεργείας τοῦ Παΐσιου Β', πατριαρχοῦ Κωνσταντινουπόλεως, τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Γεδεῶν μνημονευόμενας (αὐτ. σελ. 482, ἀριθ. 9 καὶ 484 ἀρ. 9) κτατακτέα καὶ ἡ ἀπολυθεῖσα μηνὶ Μαρτίῳ ἔτους 1732 «ἀπανταχοῦσα» αὐτοῦ πρὸς συλλογὴν βοηθημάτων καὶ ἀποπληρωμὴν τοῦ χρέους τῆς Μονῆς³. Εἰρήσθω πρὸς τούτοις ὅτι παραιτησάμενος ὁ πατριάρχης οὗτος τὸν θρόνον ἐφησύχασεν ἐν τῇ μονῇ ἀπὸ τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1748 μέχρι Μαΐου 1751, ὅτε παυθέντος τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν Κυρίλλου Ε', ὁ μὲν Παΐσιος ἐκλήθη εἰς τὸν θρόνον, ὁ δὲ Κύριλλος ἦλθε καὶ ἐφησύχασεν ἐν τῇ μονῇ μέχρι τῆς 7 Σεπτεμβρίου

1. Journal d'Ant. Galland. Paris 1881, τ. II, σελ. 216.

2. Ἄ. Κ. Ὑψηλάντης· Τὰ μ. ἄλ. σελ. 165. — Th. Bent; Early Voyages and travels in the Levant. 1/ . 2/ extracts from the diary of Dr John Cowel. (London 1892 σελ. 281). Τῇ 25 Φεβρουαρίου 1677 ἐπεσεκίφθη τὴν μονὴν, καεῖσαν πρὸ 5—6 ἐτῶν καὶ ἀνακτισθεῖσαν ἀναλώμασι τοῦ Παναγιώτου, τεθαμμένου αὐτοῦθι.

3. Σ. Π. Δάμπρος. Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἀγίου Ὁρους ἐλληνικῶν κωδίκων. Ἐν Κωνσταντινῶν, 1900 τ. Β' σ. 373 (γεν. ἀρ. 5933).

1. Alex. Timoni. Nouv. promen. dans le Bosphore, Con/ple, 1844, τ. II, σελ. 353—359.

2. Ἄ. Π. Κραμεύς· Ἱερ. Βιβλ. τ. Β', σελ. 93, ἀριθ. 8.

3. Αὐτ. αὐτοῦθι, τ. Α' σελ. 211, ἀριθ. 40.

1752, ὅτε ἀντήλλαξαν αὐθις τας θείας ἔμεινεν ὁ Παῖσιος τὴν φορὰν ταύτην μέχρις Ὀκτωβρίου. ἢ κατὰ τὴν Δημάδην, μέχρι τῆς 13 Δεκεμβρίου 1756, ὅτε ἀπέβη καὶ ἐτάφη ἐν τῇ μονῇ¹ (Σέργ. Μακραιὸς παρὰ Σαθα, Μεσ Βιβλ Γ', σελ 207, 210, 213—214. Ἔ. Φ. Σ. Παρ. Κ'—ΚΒ' τ. σ. 117).

ιβ' Κατὰ Μάιον τοῦ 1733 ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Κοσμάς ἀπέλυσε ἀπανταχοῦσαν» εἰς τοὺς χριστιανοὺς τοῦ πατριαρχικοῦ αὐτοῦ θρόνου προς συλλογὴν ἐλεῶν ὑπὲρ τῆς κατὰ Χαλκὴν μονῆς τῆς Θεοτόκου ἐχουσης ἐν Γαλατῶν μετόχιον πυροποιηθὲν (Ἄ Π Κεραμεύς· ἐνθ' ἀν., ἀριθ. 41). Ἡ ἀνεγερσις αὐτοῦ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ περὶ τα μέσα τοῦ ἔτους 1721 (Κουτλ § 47)

ιγ' Ὁ τῇ 11 Ἀπριλίου 1769 κναρηθεὶς πατριάρχη Κων/στουεως Θεοδόσιος Β' παυθεὶς τῇ 15 Νοεμβρίου 1773, περιωρίθη διὰ κυβερνητικῆς ὀρισημοῦ ἐν τῇ μονῇ μερὶ τοῦ ἔτους 1776, ὅτε λαβῶν ἀδειαν μετέβη εἰς τὴν ἀπεναντι τοῦ Πατριαρχείου ἐν Φναριφ οἰκίαν αὐτοῦ². Πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην εἶδητιν, ὁ ἀββᾶς Δομνίκος Sestini λέγει ὅτι τὸν ἐπὶ ἐξαετίαν πατριαρχευσαντα καὶ ἐν τῇ Χάλκῃ ἐξοριστον ὄντα Θεοδόσιον, ὑπὲρ γηρων καὶ σχεδον τυφλον, ἐλθοντα εἰς Προύκηπον, ἐπεσκέφθη τῇ 22 Ἀπριλίου 1778³. Ἄγνοοῦμεν ποία πηγὴ σφάλλεται. Ὁ περιηγητὴς ἀββᾶς ἐπεσκέφθη τὴν μονὴν τῆς Παναγίας, ἐγνωρίσεν ἕνα ἐκ τῶν πέντε μοναχῶν τῆς μονῆς Καροῦσον ὀνόματι, Κερκυραῖον, καταγομενον ἐξ ἰσπανικῆς, ὡς ἔλεγεν, οἰκογενείας, κάτοχον τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ ἐζήτησε νὰ ἐξετάσῃ τὰ χειρόγραφα τῆς Μονῆς· μὴ τυχῶν ὁμως τοῦ ποθομένου μήτε τότε, μήτε κατὰ τὴν δευτέραν ἐπίσκεψιν, ἐξ Ἀνατολῆς ἐπιστρέφων, μηνὶ Ἰουνίῳ 1779, βρεθείας ἐξετοξευσε κατὰ τῶν μοναχῶν ὅ-

βρεις¹. Ὁ αὐτὸς περιέπεσε καὶ εἰς σύγχυσιν τῶν μονῶν, ἐκ μνημονικοῦ βεβχίως σφάλματος προελθοῦσαν, γράψας ἀλλαχού ὅτι ὁ Παναγιώτης Νικαίουσιος ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τῆς ἁγίας Τριάδος, ἐν ἣ δῆθεν εἶδε καὶ τὸ ἐπιγράμμα², ὅπερ οἱ τε πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν εἶδον ἐν τῇ μονῇ τῆς Θεοτόκου.

ιδ' Τα χειρογραφα τῶν ἐν Χάλκῃ ἱερῶν μονῶν ἐν ἄλλοις ἐπεσκέφθη τῷ 1729 ὁ γάλλος Sevin οὐδὲν ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων διακοσίων χειρογραφῶν εἶχε πλέον τῶν 30 συνεχῶν καὶ ἀκεραίων φύλλων³.

ιε' Ἐπανορθώσεως χερῆζει καὶ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Σκαρλάτου (σελ. 30) ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου τῷ 1672 3 ἀνακκινισιν «παθοῦσαν τῷ χρόνῳ τὴν Μονὴν καὶ γενομένην πυρίκαυστον ἀνακοδόμησε φιλοτίμως περὶ τὸ 1774» ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης Πυρίκαυστος ἐγένετο ἡ μονὴ ἄταξ, τῷ 1672 καταλειφθεῖσα εἰς τὰ ἔρειπια αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Παναγιώτου ὡς εἶδομεν, κατηδαφισμένη οὕτω λέγεται καὶ ὑπὸ τοῦ Σεσίνη ἐν ἔτει 1778 Ἀσυζητητεὶ φαίνεται ἀκολουθήσας ὁ Σκαρλάτος τα λεγόμενα τοῦ Ἀνθιμου, γραψαντος κατὰ λαθος, παρατηρηθὲν ἤδη ὑπὸ τοῦ Μογῆ (σελ. 58) ὡς γενομένην «πρὸ ὀλίγου καιροῦ πυρίκαυστον» καὶ ἔρημον κειμένην. Ἡ δ' ἀνακκινισις ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου πολλὰ ἔτη μετὰ το 1774 ἐγένετο. Ἀζαμένου τοῦ ἔτους 1775 ὑπέβλεν οὗτος πρὸς τὸν τότε ἀναρρηθέντα (25 Δεκεμβρίου 1774) πατριάρχην Σωφρόνιον αἰτήσιν περὶ ἐκχωρήσεως εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ τοῦ μοναστηρίου «ὑποσχόμενος νὰ το προικίσῃ καὶ νὰ ἐπισκευάσῃ τὰ ἐν αὐτῷ οἷα καὶ κελία, πῶσιν ἐπαπειλοῦντα καὶ κρημνισμὸν ὀσονόπου» (Ἄ Κ. Ὑψηλάντου, σελ. 540), ἢ ὡς τὸ χρυσοβουλλον διαλαμβάνει «ὑπόχρεων πρὸ χρόνων οὐκ ὀλίγων γεγονὸς καὶ τόκους ἐπὶ τόκοις καταβάλόν, πῶσιν τε εἷ μάλα ἐπαπειλοῦντων ταχεῖαν τῶν τε περὶ τὴν ἐκκλησίαν οἰκων τε καὶ οἰκοδομῶν καὶ τοῦ κατὰ Γαλατῶν μακάλικον ἐργαστηρίου...» (σελ. 622). Συγχρόνως δὲ ὑπεσλήθη καὶ σύττασιν «Ἐλληνομουσείου τε καὶ Σχολῆς» (αὐτ. σελ. 624). Λα-

1. Σημείωμα Νικολάου Καρατζᾶ ἐν σελ. 61 (ἀπὸ τοῦ τέλους) τοῦ ὑπ' ἀριθ 14 χειρογράφου τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου: «1756 Δεκεμβρίου 13. Ἐξεδήμησεν ἐν Κυρίῳ ὁ πρῶν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης κὺρ Παῖσιος ὁ ἀπὸ Νικομηδείας ὄντας εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Παναγίας τῆς νήσου Χάλκης καὶ ἐνεταφιάσθη ἐκεῖ».

2 Ἄ Κ. Ὑψηλάντης· ἐνθ' ἀν., σελ. 513, 560 Σ. Μακραιὸς· ἐνθ' ἀν., σελ 271—295.

3. Sestini, ἐνθ' ἀν., σελ. 210—211.

1 Sestini. Voyage dans la Grèce Asiatique, Paris 1789, σελ 232/3.

2. Viaggio da C'poli a Bassora fatto dal abbato D.Sestini, 1786, σελ. 3.

3. Dellaway. Cons/ple anc. et mod. trad. par Morellet. Paris 1880. I, 218.

βών την κυριαρχίαν τῆς Μονῆς ὁ ἡγεμὼν κατα μὲν τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐπλήρωσε τὰ χρέη καὶ ἐπεσκεύασε τὸ ἐν Γαλατᾶ ἔργατήριον, δαπανήσας Γρ. 4913, καὶ ἕτερον ποσὸν διὰ τὰ ἔτη 1777 καὶ 1778 (αὐτ. σελ. 560, 618), κατὰ δὲ τὸ 1779 ἐπεμψε διὰ πλοίου ξυλείαν, τὴν ὁποίαν ὁμοῦς ἐνοστήθησαν οἱ ἐν Κων/πόλει ὑπ' αὐτὸν ὑπηρετοῦντες (αὐτ. σελ. 617)· μέχρι τοῦ 1788 οὐδεμίαν ἄλλην ἐνέργειαν αὐτοῦ ἐγένετο, καθὰ σημειοῖ ὁ Ἄ. Κ. Ὑψηλάντης εἰς τὴν σχετικὴν τοῦ χρυσοβούλλου περίοδον, γράφων: «*εμαξιλειυθη καὶ οὐ μόνον Σχολεῖον δὲν ἐβούσησεν, ἀλλὰ οὐδὲ τὸ μοναστήριον τῆς Παναγίας πτωχὸν ἐπαπειλοῦν δὲν ἐπεσκεύασεν εἰς τὴν ματζιλίαν ὁμοῦς τὸ ἔκτισε μὲ οἰκισκοὺς διὰ τοὺς μαθητάς*» (αὐτ. σελ. 624). Ὅντως δὲ κατὰ τὸ 1786 ἐνήργησεν ἐπισκευὴν καὶ ἀνέκτισε τῷ 1792-1797 (;) ἐκ βάρων τὴν ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰω. Προδρομοῦ (αὐτ. σελ. 650.— *Μογὲ*, σελ. 61-63). Ἐκ τούτων ἀποδείκνυται ἡ ἀνακρίβεια τοῦ Σκαρλάτου καὶ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτὸν ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου ἀνοικοδομήσεως.

15' Εἰς τὸν κατάλογον τῶν γνωστῶν ἡγούμενων τῆς Μονῆς προστίθεμεν ἑτέρους δύο, ἀναφερομένους εἰς τὸ σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου *Ραφαὴλ Β'*. α') *Κύριλλον* τὸν τοῦπίκλιν Ἐλεήμονα, ἐπὶ τῆς πατριαρχίας *Μητροφάνους*, εἶτα *Νικαίας* μητροπολίτην· ὁ *Μητροφάνης Γ'* ἐπατριάρχευσε τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1565—1572 καὶ τὸ β' ἀπὸ 29 Νοεμβρίου 1579 ἕως τῆς 9 Αὐγούστου 1580, ὅτε ἀπέθανεν· ἐπειδὴ δὲ ἐκ διαφορῶν πράξεων καὶ ἱστοριῶν γνωρίζομεν *Κύριλλον* μητροπολίτην *Νικαίας* ἀπὸ τοῦ 1561, ὅτε ὁ *Μητροφάνης* δὲν εἶχε πατριαρχεῦσει, μέχρι τοῦ 1590, καὶ ἐπειδὴ ἡ αὐτογράφος ὑπογραφή τοῦ ἐν ἔτει 1561 διαφέρει τοῦ ἐν ἔτει 1590, ἔπεται ὅτι ὁ χρηματίσας ἡγούμενος τῆς μονῆς διεδέχθη ὁμώνυμον μητροπολίτην *Νικαίας* μετὰ τὸ ἔτος 1565. β') *Φιλόθεον* τὸν ὑπο *Καταμπέινικοφ* ἀναφερομένον ἐν ἔτει 1593, ἴσως τὸν αὐτὸν καὶ τῷ 1605.

15' Ἐπὶ τοῦ ἐπιτυμβίου λίθου τοῦ ἔξω τῆς Μονῆς μνήματος τοῦ ποῶτου Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ *Edouard Barton* († 1597) εἶδεν ὁ *Covel* τῷ 1676 κεραραγμένα κκοτέχνως τὰ σήματα αὐτοῦ, καὶ τρεῖς κεφαλας ἐλάφων τὸν τάφον λέγει κείμενον ἔξωθεν τῆς ἐξωτερικῆς πύλης τῆς Μοῆς ὡς τε οὐχὶ «*ἐπὶ τῆς δευτέρας τῆς Μονῆς ἀνοικοδομῆς, εἰέθη ἀρρεπῶς καὶ*

ἀσυλλογίστως ἔσωθεν τοῦ ὑπερθύρου τῆς πρὸς βορρᾶν τοῦ μοναστηρίου πύλης ὁ λίθος τοῦ μνήματός του» ὡς γράφει ὁ *Σκαρλάτος* (Κων/πολις, τόμ. Β' σελ. 308), ἀλλ' ἐπὶ τῆς τρίτης, τῆς ὑπὸ Ὑψηλάντου γενομένης ἤτο δὲ τεθειμένος ἀνεπτοαμμένως, ἕως οὗ ὁ Λόρδος *Στρανγφορδ* (*Strangford*), πρεσβευτῆς Ἀγγλος τῷ 1820-1822, ἐφρόντισε καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐνθ' αὖθις εὐρηταί¹. Ἡ ἐπιγραφή ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ *Μογὲ* ἐν τῷ λατινικῷ πρωτοτύπῳ μεθ' ἑλληνικῆς μεταφράσεως (ἐνθ' ἄν. σελ. 74-75)

9. Περὶ ἐπιχορηγήσεως τῆς Ρωσικῆς κυβερνήσεως ὑπὲρ τῆς μονῆς παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς· ἐπειδὴ οἱ μοναχοὶ τῆς κατὰ Σωζοπολιν μονῆς τοῦ Προδρομοῦ συχνάκις μετεβαῖνον εἰς τὴν Μοσχολίαν (*Κουιλ* § 82, 84), ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἔταξεν ἐπιχορήγησιν τινα ὑπὲρ τῆς εἰςδεξαμένης ἐν ἔτει 1630 τοὺς οὕτω παθόντας Προδρομίτας μοναχοὺς ἱεράς μονῆς τῆς Παναγίας· μεσοῦντος τοῦ 17^{ου} αἰῶνος ἡ ἐπιχορήγησις φαίνεται ἀνασταλεῖσα· ὅτε δ' ἐν ἔτει 1743 μετέβη ὁ πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας εἰς τὴν μονήν, ὁ ἡγούμενος *Γρηγόριος* ἐπέδωκεν αὐτῷ ἀντίγραφον τοῦ σχετικοῦ χρυσοβούλλου· ὁ πρεσβευτῆς «*ἔγραψε τὸ χρυσοβούλλον διὰ τὰ ἀνακαινοσθῆ καὶ τὰ ἔρχεται τὸ διωρισμένον πάλιν ἀπὸ τὴν βασιλισσαν*» τὴν *Ἐλισάβετ Πειτρόβναν* (*Κουιλ* § 49). Το δὲ συμπέρασμα τοῦ κ. *Γεδεῶν* ἐκ τῆς τοῦ κώδικος φράσεως περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ προσκλήσεως τοῦ *Γρηγορίου* ἵνα «*λειτουργήσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν του*», ὅτι ἡ ἐν Κων/πόλει ρωσικὴ πρεσβεῖα διετήρει παρεκκλήσιον ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς δὲν ἐξάγεται ἐκ τούτου. Ὁ πρεσβευτῆς ἦλθεν εἰς προσκύνησιν τῆς Μονῆς καὶ ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὸν ἑκατὸν γροσια· προσκαλέτας δὲ τὸν ἡγούμενον *Γρηγόριον* ἵνα λειτουργήσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν του, δηλαδὴ τὴν τῆς μονῆς του ἐκκλησίαν, ἤμειψεν αὐτὸν διὰ τὸν κόπον διὰ προσφορὰς ἑτέρων ἑκατὸν γροσίων. Οὕτως ἡμεῖς ἀντιλαμβάνομεθα τῆς ἐννοίας τοῦ σημειώματος τοῦ κώδικος· ἄλλως τε ἔχουσα ἡ πρεσβεῖα ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς παρεκκλήσιον, ἀναμφβολῶς εἶχε καὶ ἱερέα, καὶ ἐπομένως δὲν ὑπάρχει λόγος ἀποχωρῶν προσκλήσεως ἐκ Χάλκης τοῦ *Γρηγορίου* πρὸς λειτουργίαν, ὡς ἐξέλεθεν ὁ κ. *Γεδεῶν* (ἐνθ' ἄν., σελ. 483 ἀρ 8).

1. *Th. Bent*; ἐνθ' ἄν. (Εἰσαγωγῆς) σελ. XI-XII, 281-282.

10. Ἡ μονὴ ἀνέκαθεν ὑπῆρξε πατριαρχικὸν σταυροπήγιον· ἐν ἔτει 1765 ὁ τοῦ τότε πατριαρχοῦντος *Σαμουήλ* προκατόχος, ὁ ἀπὸ *Χαλκηδόνος Ἰωαννῆμος ὁ Καραϊζᾶς*, ἐπανελθὼν τῆς ἐξορίας ἐζήτησε καὶ ἔλαβε διὰ καταθλιπτικῶν μέσων τὴν κυριαρχίαν οὐ μόνον τῆς ἐν Πρώτῃ Μονῆς καὶ τῆς ἐν Χάλκῃ τοῦ ἁγίου *Γεωργίου*, δι' ἧς διεξεδίκει κυριότητα *Χαλκηδόνος* ἔτι ὡς μητροπολίτης, οὕτως καὶ αὐτὰς πατριαρχικὰ σταυροπήγια, ἀλλὰ καὶ τὴν τῆς *Θεοτόκου* (*Ἀ. Κ. Ὑψηλ.* σελ. 401). Ἡ ἐπ' αὐτῆς ὁμῶς κυριαρχία ἦτο φαίνεται μᾶλλον ὀνομαστική, ἢ ὄλως προσωρινή· διότι ἐν ᾧ αἱ ἄλλαι δύο παρέμειναν εἰς τὴν κτοχὴν αὐτοῦ, αὕτη περιῆλθεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ διὰ τοῦτο εἰς αὐτὴν περιωρίσθη ὁ πατριάρχης *Θεοδόσιος Β'* τῷ 1773. Πιθανὸν ὅτι τῷ 1767, ὅτε οἱ χριστιανοὶ δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου *Σαμουήλ*, καταγγελθέντος ὑπὸ τοῦ *Ἰωαννικίου*, καὶ κατηγορήσαντος αὐτοῦ ὡς ἀφανίσαντα τὰ μοναστήρια τῶν νήσων, δηλαδὴ τὸ ἐν τῇ Πρώτῃ, καὶ τὰ ἐν Χάλκῃ τῆς *Παναγίας* καὶ τοῦ *Ἁγ. Γεωργίου* (αὐτ. σελ. 414), ἠναγκάσθη εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ τῆς *Παναγίας*. Ὁ *Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης* ζητήσας αὐτὸ καὶ λαβὼν ἐν ἔτει 1776 λέγει εἰς τὸ χρυσόβουλλον «... σταυροπήγιον μὲν τοῦ Ἀποστολικοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, οἰκοδόμημα δ' ἄλλως τελέθον τοῦ καὶ προπάππου τῆς παμφιλίτης ἡμῶν *Δόμνης*

Παναγιώτου Νικουσίου...» (αὐτ. 622). Διὰ τῆς ἐκχωρήσεως ταύτης ἔπαυσε διατελοῦσα ἡ Μονὴ πατριαρχικὸν σταυροπήγιον μέχρι τοῦ 1821, ὅτε καὶ αὐθις ἀποκατέστη τοιαύτη.

11. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγομεν κυριώτερα συμπεράσματα τὰ ἐπόμενα :

α' Ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ *Ἰωάννης Παλαιολόγος* ἐν ἔτει 1438 εἰ μὴ ἀνήγειρεν ἐκ βάρων, ἐπεσκευάσεν προῦπάρξασαν μονὴν ἐντειχίστας, ὅπως καὶ εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐπισκευασθέντα χερσαῖα τεῖχη τῆς Κων/πόλεως, τὴν μνημονευθεῖσαν ἐπιγραφῆν.

β' Ὅτι ἡ μονὴ ἀρχικῶς ἦτο τετιμημένη εἰς ὄνομα τῆς *Θεοτόκου*, καὶ τούτου ἕνεκεν οὐδεμία εὔρηται μνεῖα αὐτῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ *Ἰωάννου Προδρομοῦ*.

γ' Ὅτι, καθὼς ἀμάρτυρον, ἀνυπόστατον τὸ λεγόμενον ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος *Μαρία Κομνηνὴ ἡ Τραπεζουντία* ὑπῆρξε κτιτόρισσα τοῦ παρεκκλησίου τῆς *Θεοτόκου*.

δ' Ὅτι ἡ ἐπωνυμία «*Καμαριώτισσα*» ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ *Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου* πρὸς διάκρισιν τῆς ὑπὸ τὴν καμάραν εἰκόνας τῆς *Θεοτόκου* ἀπὸ τῆς ἄλλης τῆς ἐν τῷ αὐτῷ προνάφ, τῆς κομισθείσης ἐκ τῆς κατὰ Σφζόπολιν μονῆς τοῦ *Προδρομοῦ*, καὶ ὅτι ἀποδίδοται τῇ εἰκόνι οὐχὶ τῇ Μονῇ· καὶ

ε' Ὅτι τῆς ἐπωνυμίας ταύτης χρῆσιν πρῶτος καὶ μόνος ὁ *Ἀθ. Κομν. Ὑψηλάντης* ποιεῖται, ἡ δὲ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ οὐδέποτε, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 1847.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΛΗΣ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΠΥΡΩΝ ΤΟΥ ΑΡΧΙΔΟΥΚΟΣ ΡΑΪΝΕΡ

ὑπό

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΣΠΡΙΩΤΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ τακτικῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἈΥΚΑ' τῆς 20ῆς Ἰανουαρίου 1903)

ἡ Ἀριστοτέλειος Πολιτεία, ὁ Βκχυλίδης κτλ. ἐξεχύθησαν ἐκ τῆς πλουσίας τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου πηγῆς ἀνά τὸν φιλολογικὸν κόσμον, τὰ Σαπφικά προῆλθον ἐκ τοῦ Βερολινείου Μουσείου. Οὕτω τὸ φῶς τὸ φιλολογικὸν προέρχεται ἐκ τῆς χώρας τῶν θχυμάτων, ἐκ τῆς χώρας τοῦ φοίνικος, ἐκ τῆς χώρας τῶν πυραμίδων καὶ μουμμιάων, ἐκ τῆς χώρας, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Ἡρόδοτον «παρέχεται ἔργα λόγου μείζω πρὸς πᾶσαν χώραν καὶ πλέω θωνμάσια ἔχει» καὶ ἧς τὰ ἦθη ἐνεθυμήθη ὁ γέρον Οἰδίπους, ὅτε αἱ δύο πισταὶ κόρραι μόναι περιέβαλλον αὐτὸν ἐν Κολωνῶ τῷ Ἰππεΐῳ, ὅπως εὖρη ἐκεῖ μακαριστὸν τέρμα.

*Ἦ πάντ' ἐκείνω τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ νόμοις
φύσιν κατεικασθέντε καὶ βίου τροφάς.*

*Ἐκεῖ γὰρ οἱ μὲν ἄρσενες κατὰ στέγας
θακοῦσιν ἰσοσυροῦντες, αἱ δὲ σὺννομοὶ
ἰᾶξω τοῦ βίου τροφεία πορσύνουσ' αἰεῖ».*

Καὶ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐμὸν ἀνάγνωσμα, ἐν ᾧ θὰ πραγματευθῶ περὶ τῆς Ἐκλήσεως τοῦ Καλλιμάχου, ἔδωκεν ἀφορμὴν πάπυρος αἰγυπτιακὸς ἀποκαλύψας πρὸ τινων ἐτῶν νέα τέως ἄγνωστα μέρη τοῦ Καλλιμαχείου ἔπους, ὧν ἡ ἀξία δὲν ἔγκειται ἀπλῶς εἰς τὸ καινόν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐν τούτῳ, ὅτι παρέχουσι ἡμῖν στίχους διαλάμποντας ἐπὶ χάριτι καὶ φαντασίᾳ. Ταύτην τὴν φορὰν ὁμῶς δὲν εἶναι τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον ὁ πάτρων τοῦ παπύρου, οὐδὲ τὸ ἐν Βερολίῳ, ἀλλὰ πόλις ὁμοίως μεγάλη καὶ δὴ καὶ αὐτὴ πρωτεύουσα κράτους εὐρωπαϊκοῦ μᾶλλον πρὸς ἡμᾶς γειτνιαζόντος, εἶναι ἡ ὠραία Βιέννη. Ἐπὶ τῆς θαυμασίας ὁδοῦ τοῦ δακτυλίου τῆς Ringsstrasse, ἦν ἄς ὀνομάσω δακτυλιοδρομον, σὺ μακρὰν τοῦ Stadt Park αἴρεται ὑπερήφανον μέγαρον, ἐν ἀπὸ τὰ ἄπειρα ἀγλαΐσματα τὰ καλλωπίζοντα τὴν ὁδὸν ἐκείνην, δῆλον ὅτι τὸ λεγόμενον Αὐστριακὸν Μουσεῖον. Μετ'

Δὲν εἶναι πολλὰ ἔτη, ἀφ' ὅτου τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον ἠλέκτρισε τὸν φιλολογικὸν κόσμον δημοσιεύσαν τὴν Πολιτείαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἣν πάπυρος αἰγυπτιακὸς εὐλαβῶς εἶχε διαφυλάξει καίπερ οὐχὶ ἀκεραίαν. Ἐπτὰ περὶ τοῦ ἔτη ἀριθμοῦνται, ἂν μὴ με ἀπατᾷ ἡ μνήμη, ἀφ' ὅτου ἕτερος πάπυρος ἀπεκάλυψεν ἡμῖν ποιήματα τοῦ Βκχυλίδου. Κατὰ τὰ περυσινὰ Χριστούγεννα ἐπέπρωτο νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν κόσμον ἄλλος πάπυρος ἐξ Αἰγύπτου ποιήματα νέα τῆς Σαπφούς τέως ἄγνωστα. Ἄν ἡ Ἀριστοτελικὴ Πολιτεία διελύκανε πολλὰ σημεῖα τοῦ Ἀττικῆ βίου, ἂν ὁ Βκχυλίδης κατακληῖ ἡμᾶς διὰ τοῦ περὶ Θησέως ἔπιματος, καθ' ὃ ρίπτεται ὁ ἀττικὸς ἦρωσ εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα ἀνασύρῃ τὸν δακτύλιον τοῦ Μίνως, ἀποδεικνύων οὕτω ὅτι εἶναι ἀληθῶς υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος, ἂν ἡ περὶ πυρᾶς τοῦ Κροίσου παραδοσις, ὡς φέρεται ἐν ἑτέρῳ ποιήματι τοῦ Βκχυλίδου, πεῖθει ἡμᾶς ὅτι ἡ ποίησις ἐνίοτε παρέχει τὴν ἀληθειαν μᾶλλον ἢ ἡ ἱστορία, ἀφ' οὗ αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος κυμαίνεται ἀπιθάνως μεταξὺ πολλῶν παραδόσεων, ἂν, λέγω, ταῦτα οὕτως ἔχουσιν, ὅπως καὶ πράγματι ἔχουσι, τὰ νέα ποιήματα τῆς Σαπφούς παρέχουσι νέα τεκμήρια τῆς ἠθικῆς ἀγνότητος τῆς μεγάλης Λεσβίας αἰοῦσῶ, ἣν δὲν ἐδίστασε τὸ μὲν ἡ νεωτέρα κωμῳδία, τὸ δὲ ἡ σκαιὰ τῶν Ρωμαίων φαντασία νὰ διασύρῃ ἀναισχύντως παραμορφοῦσα τὸ εὐγενὲς καὶ ἀμίμητον κάλλος τῆς ψυχῆς εἰς ναυάγιον ἠθικόν. Πρὸ πολλοῦ μὲν ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἰδίᾳ τοῦ Welker ἀπέδειξεν ἀνάληθες τὸ ρωμαντικὸν διήγημα περὶ Φάωνος, περὶ πηδήματος ἐκ τῆς Λευκάδος καὶ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ αἱ περυσινὰ ἀνακαλυφθεῖσαι δύο ὄψιδαι, ὧν τὸ περιεχόμενον κατὰ τὰ ἐκ Βερολίνου ἀγγελώμενα εἶναι ἐκ τοῦ σχολιακοῦ κύκλου, προσέρχονται ἐπικουροὶ ἀδαμαντίνως ἐνισχύουσαι τὴν ἀλήθειαν ἐκείνην. Ἄν τὰ ἄλλα, δῆλον ὅτι

αὐτοῦ συμβαίνει νὰ συνδέηται μία ἑλληνικὴ καρδιά, μία ἑλληνικὴ ψυχὴ, ὁ ἀοίδιμος Δούμπας, εἴπερ τις ἄλλος ἄφθονον παρασχὼν χρηματικὴν συνδρομὴν εἰς τὴν συντέλεσιν τοῦ λαμπροῦ μεγάρου. Τὸ ὄνομα Δούμπα εἶναι στενωτάτα συνδεδεμένον πρὸς τὸν Βιενναῖον βίον, ὅπως καὶ τὸ τοῦ Σίνα, καὶ ὅτι ἑλληνες ἐπρωτοστάτησαν καὶ ἐκεῖ εἰς πλείττα ἔργα τοῦ καλεῦ, τοῦτο πληροῖ τὸν ξενιζόμενον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Αὐστρίας Ἑλληνα δικαίως ὑπερηφανίας.

Ἄλλ' ἄς ἔλθω εἰς τὸ Μουσεῖον· ἐν τῇ γ' ὀροφῇ ὑψηλὰ ἐντὸς εὐρείας αἰθούσης εἶναι ἐκτεθειμένοι πάπυροι πάμπολλοι, οὗς ὁ ἀρχιδουξ Ραϊνερ ἔχων ἴδιον αὐτοῦ κτήμα ἐξέθηκε πρὸς χρῆσιν τῶν ἐπιστημόνων ἢ παρατήρησιν παντὸς περιέργου. Οἱ πάπυροι οὗτοι, οὗς πολλάκις εἶδον, εἶναι, ὡς εἶπον, πάμπολλοι, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν θ' ἀναφέρω τοὺς ἐξῆς:

1) Πάπυρον περιέχοντα τεμάχιον ποιήματος Ἐπιγράμμου τοῦ κωμικοῦ, εὗ οὐδὲν ἄλλο ἔργον ἔχομεν μέχρι τοῦ νῦν· τὸ διασωθὲν τεμάχιον εἶναι ἐκ τοῦ Ὀδυσσεῶς αὐτομόλου, ὁ Ὀδυσσεὺς δηλαδὴ ὡς ἐπαίτης ὑπεισδύει εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἐπαναφέρει ἐκεῖθεν εἰδήσεις.

2) Μέρος ἐκ τῆς Ἰλιάδος (P 102—115 καὶ 142—156).

3) Κεφάλαια ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Ξενοφάντος (α' βιβλ.)

4) Κώδικα περγαμηνὸν περιέχοντα 56 παραγράφους· ἐκ τοῦ κατὰ Κτησιφώντος λόγου τοῦ Αἰσχίνου· τὸν Αἰσχίνην τοῦτον ἐξέδωκεν ὁ ἐπιφανὴς ἑλληνοιστὴς Χάρτελ καθηγητῆς τοῦ Βιενναίου Πανεπιστημίου καὶ εἶτα ὑπουργὸς τῆς Παιδείας.

5) Τεμάχιον κυλινδρικοῦ παπύρου περιέχον στίχους τινὰς τοῦ Εὐριπιδείου Ὀρέστου μετὰ μουσικῶν τόνων. Ὁ κύλινδρος οὗτος ἔχει ἰδιαίτους ἀξίαν, διότι ἀνήκειν εἰς ἰδιαιτέραν ἑκδοσιν τοῦ Ὀρέστου, ἐν τῇ α') περιείχεται τὸ κείμενον τῶν χορικῶν ἄτυατων· β') ἐσημειοῦτο ἐν τοῖς στίχοις ἡ ἐνόργανος μουσικὴ καὶ γ') ἐσημειοῦτο ὑπερῶν τοῦ κειμένου ἢ φωνητικῆ μουσικῆ.

Το ἕκτον, ὅπερ καὶ μᾶλλον ἐνδιαφέρει ἡμῖν ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ, εἶναι ὁ ξύλινος πίναξ, ὅστις περιέχει ἐξήκοντα στίχους ἐκ τῆς Ἐκάλης τῆς τέως ἀγνώστου· καὶ ναὶ μὲν δὲν διεσώθη ἀκέρως ὁ πίναξ (τὰ 3/5 ἐλλείπουσιν), ἀλλὰ καὶ οὗτω ἔχει μεγάλην ἀξίαν οὕτωθ' ἀπαφῶν τῶν ἄλλων πινάκων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ εὑρεθέντων.

Ὁ πίναξ οὗτος, ὃν ἐξέδωκεν ὁ Gomperz ὁ καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Βιενναίῳ Πανεπιστημίῳ, δεινὸς φιλόλογος, ἔχει ἐν μὲν τῇ ἐτέρᾳ πλευρᾷ στίχους ἐκ τῶν Φοινισσῶν τοῦ Εὐριπίδου, τὴν περίφημον ῥῆσιν τοῦ ἀγγέλου (π. 1104 καὶ ἐξῆς), ἐν δὲ τῇ ἐτέρᾳ τοὺς στίχους τῆς Ἐκάλης, οὗς μέλλετε εὐθὺς κατωτέρω νὰ ἀκούσῃτε. Ἐκ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ συστάσεως ὀρθῶς ἤκασεν ὁ Gomperz, ὅτι ὁ πίναξ οὗτος ἐχρησίμωσεν ὡς σχολικός, διότι πλὴν ἄλλων τὸ ἐκ τῶν Φοινισσῶν ἀπόσπασμα εἰς οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ἢ πρὸς διδασκαλίαν ἐν ταῖς σχολαίσις. Οὕτως ὁ πίναξ οὗτος καὶ ἄκων παρέχει ποιὰν τινα συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παιδαγωγικῆς καὶ δεικνύει ἡμῖν τί ἐξέλεγον οἱ πρόγονοι ἡμῶν κατὰ προτίμησιν ἐκ τῶν κλασικῶν καὶ τῶν Ἀλεξανδρινῶν ὡς τροφήν τῆς μαθητιώσης νεολαίας κατὰ τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα μ. Χ., διότι ἡ γραφὴ φαίνεται οὕτω τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος. Τῆς Ἐκάλης μέχρι τοῦδε ἐσφίζοντο τριάκοντα μόνον στίχοι καὶ οὗτοι ἐσπαρμένοι τῇδε κἀκείσε· ἐξ αὐτῶν ἀναφέρω τὸ ἀπόσπασμα τόδε «ἄμφι δὲ οἱ κεφαλῇ νέον Αἰμονίηθεν μεμβλωκὸς πύλημα περιτριχὸν ἄλαορ ἔκειτο ἴδεος ἐνδίοιο». Ταῦτα ἐνθυμίζουσι τὰ τῆς Ἰσμήνης παρὰ Σοφ. ἐν Οἰδ. Κ. «Κρατὶ δ' ἠλιοσκεπῆς κνήῃ πρόσωπα Θεσσαλὶς νιν ἀμπέχει». Τα ἀποσπάσματα ταῦτα ἀπεπειράθησαν μὲν πολλοὶ νὰ συναρμολογήσωσιν, ἢ νὰ ἀποτελέσωσιν ἕν ὄλον (π. γ. ὁ Naecke, ὁ γάλλος Couat-La Poesie Alexandrine, ὁ Schneider κλ.), ἀλλ' ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἀποδεικνύεται νῦν κενὸν ἔργον διὰ τῆς ἀνεκκλύψεως τῶν νέων στίχων, διότι δι' αὐτῶν, οὗς δικαίως ὁ Gomperz ὀνομάζει μαργαρίτας τῆς Ἀλεξανδρινῆς ποιήσεως, ἀποκτῶμεν οὐ μόνον πληρεστέραν ἀλλὰ καὶ ἀνωτέραν ἀντίληψιν περὶ τε τῆς τέχνης καὶ ἀξίας τοῦ Καλλιμάχου, τόρα δὲ μάλιστα πειθόμεθα, διατί καὶ ἐν τῇ ἀρχαιοῦσιν ἀπέλαυνεν ἡ Ἐκάλη τιμῆς πολλῆς. Ἰδιαιτάτα διαλάμπουσιν ἐπὶ ποιητικῷ καλλιῶ οἱ στίχοι, ἐν οἷς περιγράφεται ἡ ἐπανοδος τοῦ Θητιῶς ἐκ τοῦ ἀγῶνος πρὸς τὸν Μαραθῶνιον Ταῦρον, ἡ δεξιωσις, ἡ; τυγχάνει παρα τῶν συμπολιτῶν καὶ ἡ περιγραφή τῆς ἀνατελλούσης ἡμέρας καὶ τῆς οἶνου ἐξεγειρομένης ἀγροτικῆς ζωῆς.

Ἄλλὰ τί λοιπὸν εἶναι ἡ Ἐκάλη; εἶναι ποίημα ἐπικὸν χιλιόστιχον ἐν ἡρωικῷ ἑξαμέτρῳ ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ Καλλιμάχου, τοῦ δεινοῦ

ἐκείνου Ἀλεξάνδριου ποιητοῦ, ὃν ὁ Donaldson π. χ. δὲν διατάζει νὰ ὀνομάσῃ *δικιτάωρα τῶν γραμμάτων καὶ καθολικὸν νοῦν τῶν τότε χρόνων* (κατὰ μεταφρασιν τοῦ Βελέττα). Ποῖον δὲ εἶναι τὸ περιεχόμενον; Ἡ Ἐκάλῃ εἶναι γραῖα, πτωχὴ γυνὴ κατοικοῦσα ἐν ταῖς ἀγροῖς, ὡς χωρικὴ δὲ φορεῖ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πῖλον πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῶν καυμάτων τοῦ ἡλίου, ὡς δηλοῖ τὴν ἀνωτέρω καταχωρισθὲν ἀπόσπασμα «*πῖλημα περιτριχὸν ἄλλαθ ἰδεὸς ἐνδίοιο*», ἀλλὰ φιλοξενος καὶ ἐξ ἄπαντος καὶ εὐτεβής, εὐτεβεστάτη· τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν μαρτυρεῖται μὲν, ἀλλὰ θεωρῶ βέβαιον στηριζόμενος εἰς ἐσωτερικὰ τεκμήρια. Ἐν τῇ καλυθῇ δὲ αὐτῆς φιλοξενεῖται ὁ Θεσεύς, ὅτε μεταβαίνει, ἵνα τελῆσθαι τὸν κατα τοῦ Μαραθωνίου Ταύρου ἄθλον. Ἡ καλὴ γραῖα φιλοξενος σφοδρὰ περιποιεῖται τὸν ἥρωα, ἀλλὰ δὲν χζιοῦται νὰ ἴδῃ αὐτὸν ἐπιστρέφοντα νικηρορον. ἄγοντα τὸν Ταῦρον, διότι ἀποθνήσκει πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Θετεύς. Ὁ Θετεύς πραγματι καταβλάθει τὸν Ταῦρον καὶ καταγεί αὐτὸν ζωντα εἰς τὴν πόλιν, ἀποστέλλει δὲ ἀγγέλους τῷ πατρὶ τοὺς ἀγγελοῦντας τὴν νίκην. Οἱ συμπολιταὶ ἐξέρχονται εἰς προῦπαντησιν, κατακαλύπτουσιν αὐτὸν μὲ συγχαρητήρια, κλάδους καὶ στεφάνους καὶ οὕτως ἐν πομπῇ φέρει ὁ Θετεύς τὸν Ταῦρον εἰς τὸν Αἰγέα. Τοιοῦτόν τι εἶναι περίπου τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔπους τούτου. Ἀλλ' ἄς ἀκούωμεν αὐτὸν τὸν ποιητὴν, ὅστις ἐνταῦθα κατ' ὀρθωτε νὰ γίνῃ σαφέστερος καὶ χαριέστερος ἐκυτοῦ λησμονήσας πρὸς στιγμὴν τὰ ἄλλα σκοτεινὰ ἔργα καὶ ἐκυτοῦ καὶ τῶν ἄλλων, οἷα μάλιστα ἦσαν ἡ Ἀλεξάνδρα τοῦ Δυκόφρονος, ἡ Λύδη τοῦ Ἀντιμάχου καὶ ἄλλα. Ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ, διότι κατὰ τέσσαρας στήλας εἶναι γεγραμμένοι οἱ διασωθέντες ἐξάμετροι, ἀναγινώσκονται τάδε:

... Ἐτέρην περιάπτε καὶ εἰν ἄορ ἦκεν
ὡς ἴδον, οἱ δ' ἄμα πάντες ὑπέτρεσαν ἠδ' ἐλίασθεν
ἄνδρα μέγαν καὶ θῆρα πελώριον ἄντα ιδέσθαι,
μέσφ' ὅτε δὴ Θεσεύς σφιν ἀπόπροθι μακρὸν ἄυος.
Μίμνετε θαροήεντες, ἐμῷ δὲ τις Αἰγεί πατρὶ
νεύμενος ὦσ' ὠκιστος εἰς ἄστυρον ἀγγελιώτης
Ἦς ἐνέπει, πολέων κεν ἀναψύξεις μεριμνέων.
«Θησεύς οὐχ' . . . . ἀπ' εὐδδρου Μαραθῶνος
ζῶν ἄγων τὸν ταῦρον». Ὁ μὲν φάτο, τοὶ δ' αἰόντες
πάντες «Ἰὴ παιῶν» ἀνέκλαγον, αὔθι δὲ μίμνον.
Οὐχὶ νότος τόσην γὰρ χύον κατεχεύατο φύλλον,
οὐ βορέης οὐδ' αὐτὸς δὲ ἔπλετο φυλλοχόος μείς,
ὅσοα τότ' ἀγρωῶσαι περὶ τ' ἀμφί τε Θεοεῖ βάλλον
οἳ μιν ἐκυκλώσαντο περιστάδόν, αἱ δὲ γυναικες
..... στόρησιν ἀνέστεφον.

Ἐν ταῖς στίχοις τούτοις τῆς α' στήλης (παρεθέσαμεν αὐτοὺς ὡς ἀνέγνωσεν ὁ Gomperz) παρίσταται ἐπιστρέφων ὁ Θεσεύς, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἰδόντες ἐκπλήττονται καὶ τρέπονται εἰς φυγὴν.

Ἦς ἴδον οἱ δ' ἄμα πάντες ὑπέτρεσαν ἠδ' ἐλίασθεν
ἄνδρα μέγαν καὶ θῆρα πελώριον ἄντα ιδέσθαι.

Ἔως οὖν ὁ Θετεύς ἐνθαρρύνων δι' ἠχηρᾶς φωνῆς λέγει νὰ σταθῶσι καὶ ν' ἀναγγεῖλωσιν εἰς τὸν πατέρα Αἰγέα, ὅτι ἔρχεται ἐκ τοῦ Μαραθῶνος ἄγων τὸν ταῦρον κτλ.

Μέσφ' ὅτε δὴ Θεσεύς σφιν ἀπόπροθι μακρὸν ἄυος,
μίμνετε θαροήεντες, ἐμῷ δὲ τις Αἰγεί πατρὶ
νεύμενος ὦσ' ὠκιστος εἰς ἄστυρον ἀγγελιώτης
ὡς ἐνέπει:

Θησεύς οὐχ' . . . ἀπ' εὐδδρου Μαραθῶνος
ζῶν ἄγων τὸν ταῦρον κτλ.

Μετα πολλῆς στοργῆς παρεμβάλλει ὁ Θεσεύς ὅτι ὁ ἄγγελος εἰς τὸ ἄστυ (ἄστυρον) ἦθελεν κνακούφισαι τὸν πατέρα μου πολλῶν μεριμνῶν πολέων κεν ἀναψύξεις μεριμνέων.

Μετα τὸν ἐνθαρρυντικὸν λόγον τοῦ Θετεύς ἐμειναν πάντες ἀναθαρσῆσαντες καὶ ἐπευφήμησαν διὰ τὴν νίκην, καθόσον οἱ οἰκοῦντες τὴν Τετράπολιν, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος, ἔπασχον δεῖνα ὑπὸ τοῦ Μαραθωνίου Ταύρου.

Ὁ μὲν φάτο, τοὶ δ' αἰόντες
πάντες «Ἰὴ παιῶν» ἀνέκλαγον, αὔθι δὲ μίμνον.

Καὶ τότε ἀκολουθεῖ ἡ ὠρκαία ἐκείνη εἰκῶν, ἣν θκυμασιως ἀπετύπωσεν ὁ Καλλιμάχος.

Οὐχὶ νότος τόσην χύον κατεχεύατο φύλλον
οὐ βορέης οὐδ' αὐτὸς δὲ ἔπλετο φυλλοχόος μείς,
ὅσοα τότ' ἀγρωῶσαι περὶ τ' ἀμφί τε Θεοεῖ βάλλον κτλ.

Καθ' ἣν δηλ. οἱ ἄγροται περιεκύκλωσαν τὸν Θετέα καὶ τὸν περιεβλῶν μὲ τόσην ἀφθονίαν κλάδων, στεφάνων, ὅσα φύλλα δὲν χύνει οὔτε ὁ νότος οὔτε ὁ βορρᾶς οὐδ' αὐτὸ τὸ φθινόπωρον κτλ.

Τὰ τῆς β' στήλης ἔχουσιν ὧδε:

Καὶ ῥ' ὅτ' ἐπόφθη . . . ἐφ' ὃν ἄν τιν' ἕκαστον
Οὐρανίδα ἐπάγοιν ἐμῷ περῶν, ἀλλ' ἔ Παλλὰς
τῆς μὲν ἔσω δηναῖόν . . . δρόσον Ἐφραίστοιο,
μέσφ' ὅτε Κεχροπιδῆσιν ἐπ' ἀκτὴν θήκατο λάαν
λάθριον ἄρρητον, γενεῆ δ' ὄθεν οὐδὲ νιν ἔγνω
οὔτ' ἐδάην, φήμη δὲ κατ' Ὁργυγίους ἔφαν αὐτοῦς
οἰωνούς, ὡς δῆθεν ὑφ' Ἐφραίστῳ τέκεν Αἶα.
τουτάκι δ' ἡ μὲν ἐῆς ἔρμα χθονὸς ὄφρα βάλοιτο,
τὴν ῥα νέον ψήφῳ τε Διὸς δυοκαίδεκα τ' ἄλλων
ἀθανάτων ὄφνης τε κατέλλαβε μαρτυρήσιν,
Πελλήνην ἐφίκαεν Ἀχαιίδα· τόφρα δὲ κοῦραι
αἱ φυλακοὶ κακὸν ἔργον ἐπεφράσαντο τελέσαι
κείστης . . . . . δεσμὰ τ' ἀνεῖσαι.

Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων στίχων δύναται τις νὰ συμπεράνη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ μύθου τοῦ Ἐρεχθονίου, ὡς δηλοῖ ὅτι αἱ κόραι διενόθησαν ν' ἀνοίξωσι τὴν κίστιν κτλ.

Ἐν τῇ γ' στήλῃ τῇ μάλιστα κεκολωθωμένη ὀλίγα ἀναγινώσκονται.

Ἀθήνης

..... μούνοι δὲ παρὰ πύχας ..... κορῶναι
τεὸν ποῖε πότνια θυμὸν
πολλὰ παραίσια μήποτ' ἐλαφροὶ

ζήσομεν οἰωνοί, τότε δ' ὄφελον .....

ἡμιτέρων ἔκαλεῖν .....

μηδέποτ' ἐκθύσαιτο βαρὺς χόλος αἰὲν Ἀθήνης·

αὐτὰρ ἐγὼ τυτθὸς παρήν γόνος· ὀδοάτη γὰρ
ἦδη μοι γενεὴ πέλειται.

Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις γίνεται λόγος περὶ κορώνης, περὶ χόλου Ἀθηναῶς.

Ἐν τῇ δ' ὅμως στήλῃ ἔχομεν σχετικῶς πλείονα καὶ πολὺ ἐνδιαφέροντα πραγματά· ἐκεῖ δηλὸν ὅτι βλέπομεν δύο γυναῖκας λαλούσας δι' ὅλης τῆς νυκτὸς (πιθανῶς ἢ ἑτέρα αὐτῶν εἶναι ἢ φερόνυμος τοῦ ποιήματος), ἕως οὗ ἀποκοιμῶνται ἀμφοτέραι· ἔχομεν δηλαδὴ ἐν τῷ ἀποσπάσματι τούτῳ συνέχειαν διηγήσεως ἐκτενοῦς, ἣν διηγεῖται ἢ ἑτέρα τῶν δύο γυναικῶν.

δειλος, ἀλλ' ἢ νύξ ἢ ἔνδιος ἢ ἔσοι' ἠώς,
εὔτε κόραξ, ὅς ἰδν γε καὶ ἄν κύκνοιαν ἐρῖζοι
καὶ γάλακι χροῖην καὶ κύματος ἄκρω ἄνωγ,
κνάνεον φῆ πίσσαν ἐπὶ πτερόν οὐλοὸν ἔξει,
ἀγγελίης ἐπίχειρα, τὰ εἴποιτε Φοῖβος ὀπάσσει,
ὀππίτε κεν Φλεγύαο Κορωΐδος ἀμυρὶ θυγατρὸς
Ἰοχῆν πληξίεττω σομένης μιερόν τι πύθηται.

Θα γίνῃ μίαν φορὰν ἢ δειλινὸν ἢ νύξ ἢ μεσημβρία ἢ πρωί, ὅταν ὁ κόραξ, ὅστις τόρα, καὶ πρὸς τοὺς κύκνους δύναται νὰ ἐρίσῃ καὶ πρὸς τὸ κογχύλιον καὶ τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ κύματος, θα λάβῃ πτερόν μαῦρον ὡς πίσσαν, ἐπίχειρα τῆς ἀγγελίας, τὰ ὀπίεα μίαν ἡμέραν θὰ ἐπιβάλλῃ αὐτῷ ὁ Φοῖβος κτλ.

Καὶ οὕτω, λέγει ὁ ποιητής, κατέλαβεν ὕπνος καὶ αὐτὴν τὴν διηγουμένην καὶ τὴν ἀκούουσαν.

Τὴν μὲν ἄρ' ὡς φαιμένην ὕπνος λάβε, τὴν δ' αἴουσαν
ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον ἐκοιμήθησαν.

Καδραθέτην δ' οὐ πολὺν ἐπὶ χρόνον, αἴψα γὰρ ἦλθεν
Ἐξεγείρονται ταχέως, διότι γείτων ἦλθε βοῶν
ἀεμπρὸς αἱ χεῖρες τῶν κλεπτῶν δὲν εἶνε πλέον
ἄγρυπνοι· διότι ἦδη τὰ ἐωθινὰ λύχνα φαίνειν
κτλ. ἢ ὡς λέγει ὁ ποιητής:

σιβήεις ἄγχουρος. «Ἴτ', οὐκεί χεῖρες ἔπαγοι
φιλητέων· ἦδη γὰρ ἐωθινὰ λύχνα φαίνειν·
ἀεῖδει καὶ πού τις ἀνήρ' ὕδατηγὸς ἱμαῖον,
ἔγρει καὶ τιν' ἔχοντα παρὰ πλόν οἰκίον ἄξων
τετριγῶς ἐν' ἄμαξαν, ἀνάξουσι δὲ πυκνοὶ
θμῶδες χαλικῆς κοφῶμενοι ἐνδον ἀκουήν.

δηλαδὴ ψάλλει καὶ κῆποιος ἀντλῶν ὕδωρ ἄστμα ἐπιφρεάτιον (ἢ καθ' Ἡσύχιον ἐπικνταῖον)· ἐξυπνᾷ δὲ ὁ ἄξων τρίζων ὑπὸ τὴν ἄμαξαν τὸν κατοικοῦντα παρὰ τὴν ὁδὸν κτλ.

Δυστυχῶς καὶ ἐν τῇ α' στήλῃ ἐλλείπουσιν οἱ προηγούμενοι στίχοι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἐν τῷ τέλει ὁμοίως φέρονται χάσματα. Ὁ Gomperz, ὁ πλεῖστα ἄλλα συμπληρώσας, ἀφῆκεν ἄλλα πολλὰ κενά, ἀγνοῶ δὲ ἂν ἄλλος τις συνεπλήρωσε τὰ χάσματα. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἐνόμισα ὅτι δυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν τὸ χάσμα τοῦ α' στίχου ὡδε:

Τῷ Κολεῶ δ' ἐτέρην περιάπτει καὶ εἰν ἄορ ἦκε

διότι ἢ τε ἔνοια ἀπαίτεῖ τοιαύτην φράσιν καὶ παρὰ Θεοκρίτῳ ἐν εἰδ. XXIV, 45 εὗρον ὁμοίαν φρασιν περὶ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἔγγιστα πράγματος λεγομένην:

Κουφίζων ἐτέρα κολεὸν μέγαν.

Διὰ τῆς συμπληρώσεως ταύτης φαίνεται πλήρης ἢ ἔνοια ὅτι ὁ Θησεὺς διὰ τῆς ἐτέρας χειρὸς περιάπτει (κουφίζει) ἦτοι σηκῶνει τὸν κολεὸν (ξίφοθήκην) καὶ θέτει ἐν αὐτῷ τὸ ξίφος. Τὴν ἐρμηνεῖαν ταύτην ὑποστηρίζουσι καὶ εἰκόνες ἐπὶ ἀρχαίων ἀγγείων (ἐν Museo Italiano III 1890, 9204 καὶ ἐξῆς)· ἐν αὐτῇ παρίσταται ὁ Θησεὺς ἀναλαμβάνων τὸ ξίφος, ὃ κατὰ τὸν πρὸς τὸν ταῦρον ἀγῶνα εἶχε στερεώθει ἐπὶ δένδρου. Τούτου τεθέντος ἔρχεται τὸ ἐρώτημα: τί κάμνει λοιπὸν διὰ τῆς ἐτέρας χειρὸς;

Πιθανώτατον φαίνεται μοι ὅτι λαμβάνει τὸ ξίφος ἐκ τοῦ δένδρου· διὸ ἴσως προηγίτο τοιοῦτος στίχος κατ' ἐμέ:

Δεξιτερῇ μὲν ἄορ ἔλεν ἐκ δένδροιο κρεμασθέν

*Ἄν ταῦτα οὕτως ἔχουσι, τότε φαίνεται μοι οὐχὶ ἀδύνατος μέχρι τινὸς ἢ συμπλήρωσις καὶ ἄλλων στίχων, ἀλλ' ὁ κόπος αὐτὸς ἴσως ἀποδειχθῆ μάταιος, ἂν κατὰ θεῖαν μοῖραν ἀνακαλυφθῆ νέος πάπυρος καὶ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ φῶς e sepulcrorum tenebris ὀλοκλήρος ἢ Ἐκκληθ δηλ. καὶ οἱ χίλιοι στίχοι. Διὰ τοῦτο δὲ παραλείπω ν' ἀναφέρω ἐνταῦθα καὶ ἄλλας συμπληρώσεις μου, οἷαι ἐν τῇ α' στήλῃ κατὰ τὸ μέσον

Θησεὺς ἦκει σώως ἀπ' εὐδρόνου Μαραθῶνος

καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ

στέμμασι καὶ στόρῃσιν ἀνείσιφον αὐτὶς Ἴοντα

ἢ λέξις στόρῃσιν = ζώνη εὔρηται καὶ παρὰ Λυκόφρονι, 1330.

Ἄλλ' ἴσως ἤθελέ τις ἐρωτήσῃ, πόθεν πειθόμεθα ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι πράγματι τοῦ Καλλιμάχου. Τεκμήρια ἔχομεν ἄφθονα, ἀρχαίαις μαρτυρίαις, π. χ. τοῦ Σουίδου, τοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Κριναγόρου καὶ δὴ καὶ παραστάσεις τῆς τέχνης. Τὰ τεκμήρια ταῦτα ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν α' καὶ δ' στήλην, ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν β' καὶ γ' μαρτυρίας μὲν δὲν ἔχομεν, ὅμως ἐσωτερικὰ τεκμήρια εἶναι ἡ γλῶσσα Καλλιμαχικὴ οὕσα καὶ ἡ ὕλη ἡ μυθικὴ, ἀμφοτέρω δὲ ταῦτα ἐλέγχουσι προφανῶς τὸν συγγραφέα. Τῷ ὄντι δὲ φάνηται ἀναντίρρητον ὅτι ἐν τῇ β' στήλῃ, ὡς ἤδη ὑπεδηλώσαμεν, πραγματεύεται ὁ ποιητὴς τὸν μῦθον τοῦ Ἐριχθονίου γνωστὸν ἤδη ἐκ τοῦ Ἀπολλοδώρου, καθ' ὃν ἡ Ἀθηναῖα ἐμπιστεύεται αὐτὸν εἰς τὰς κόρας τοῦ Κέκροπος, ἀλλ' αἱ φυλακαὶ (οὕτω τονίζει τὴν λέξιν ὁ Ἀρίσταρχος) ἀπειθοῦσαι ἀνοίγουσι τὴν κίστην, ἐν δὲ τῇ β' πάλιν στήλῃ γίνεται λόγος περὶ τῆς ὀργῆς τῆς Ἀθηναῖας κατὰ τῆς Κορώνης, ἡ ὁποία ἔφερε τὴν κακὴν εἰδησιν (τὴν κακαγγελίαν) εἰς τὴν θεάν. Τὴν παράδοσιν ταύτην ἀνέφερον ὁ Ἀθιδιογράφος Ἀμελησαγόρας ὁ παλαιότατος τῶν Ἀθιδιογράφων¹ (ἴδ. *Fragmenta Historiae Graecae* II, 22). «*Τῇ δὲ Ἀθηναῖα φερούση τὸ ὄρος, ὃ νῦν καλεῖται Λυκαβητός, Κορώνην ἀπαντῆσαι καὶ εἰπεῖν οὐ Ἐριχθόνιος ἐν φανερῷ, τὴν δὲ ἀκούσασαν εἶπαι τὸ ὄρος, ὅπου νῦν ἐστὶ, τῇ δὲ Κορῶνῃ διὰ τὴν κακαγγελίαν εἰπεῖν, ὡς ἐξ ἀκρόπολιν οὐ θέμις αὐτῇ ἔσται ἀφικέσθαι*». Προφανῶς ἄρα αἱ στήλαι γ' καὶ β' ἔχουσι συγγενῆ ὕλην, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν δ' στήλην δὲν εἶναι ἄτχτος, διότι καὶ ἐν αὐτῇ ἢ ἐτέρω τῶν γραῶν διηγεῖται περὶ κόρακος τιμωρομένου.

Ἵπολείπεται ἤδη τὸ ζήτημα, πῶς πρέπει νὰ διαταχθῶσιν αἱ στήλαι αὗται; Τὸ ζήτημα τοῦτο ὁ μὲν Gomperz ἀφῆνει ἄλυτον, κη-

ρύττων αὐτὸ δυσχερέστατον, εἰ δὲ τις ἄλλος ἐπεχείρησε νὰ λύσῃ, ἀγνοῶ. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ φρονῶ ὅτι τὸ πρᾶγμα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔχει οὕτως· φαίνεται μοι δηλ. ὅτι προηγίτο ἢ β' στήλη, εἶτα ἠκολούθει ἢ γ', ἔπειτα ἢ δ' καὶ τελευταία ἢ α', διότι ἢ α' στήλη ἔχει, ὡς εἶδομεν, τὰ τῆς ἐπανόδου τοῦ Θησεῦς, ὅστις ἐπιστρέφων δὲν συναντᾷ πλέον τὴν γραιῖαν ἅτε ἀποθνηοῦσαν, ὡς μαρτυρεῖ τὸ τε ἐπίγραμμα τοῦ Κριναγόρου, ἐν ᾧ πρῶτον προηγίται τὸ

Ἄσειδε δ' Ἐκάλῃς τε φιλοξείνιοι καλὴν

καὶ εἶτα ἀκολουθεῖ τὸ

Καὶ Θησεὶ Μαραθῶν, οὗς ἐπέθηκε πόνους.

Ἄλλὰ καὶ ἐτι σαφέστερον ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Θησεῦς XIV λέγει ρητῶς τάδε: «ἀπέθανε δὲ πρὶν ἐκείνον ἐπανελθεῖν». Συμφωνεῖ τούτοις καὶ ὁ Franz Susemihl ὁ ἐκδούς ὠραῖον δίτομον σύγγραμμα περὶ τῆς Ἀλεξανδρεωτικῆς ποιήσεως (ὅστις ἄλλως πλανᾶται νομίζων τὴν Ἐκάλην μικρὸν ποίημα· ὁ Susemihl γράφων ἠγνοεῖ τοὺς νέους ἐξαμέτρους τῆς Ἐκάλῃς). Ἵποθέτω λοιπὸν ὅτι τὰ ἐν τῇ β' γ' καὶ δ' στήλῃ μυθικὰ διηγήματα λέγονται ἐν τῇ καλύβῃ (τῇ καλιῇ) τῆς καλῆς Ἐκάλῃς καὶ ὅτι τὰ πλεῖστα τούτων ἀκούει ὁ Θησεὺς φιλοξενούμενος ἀπὸ τοῦ στόματος τῆς γραιῖας, ἥτις ὡς γυνὴ καὶ δὴ καὶ γραιῖα δὲν ἀπαυδᾷ διηγουμένη τοὺς συγγενεῖς πρὸς ἀλλήλους μύθους περὶ κορώνης καταγγελιάσῃ τῇ Ἀθηναῖα τὸ πραξικόπημα τῶν κορῶν τοῦ Κέκροπος καὶ περὶ κόρακος μέλλοντος νὰ καταγγεῖλῃ τῷ Φοίβῳ τὴν ἀπιστίαν τῆς Κορωνίδος τῆς θυγατρὸς τοῦ Φλεγύχο. Εἶναι δὲ οἱ μῦθοι οὗτοι τὰ εἰδυλλιακὰ ἐπεισόδια, ἃ περνεύβαλεν ὁ ποιητὴς τεχνέντως καὶ ἃ ἀκούει ὁ Θησεὺς παρὰ τῇ Ἐκάλῃ, δέχομαι μόνον ὅτι τὰ τῆς δ' στήλης δὲν ἀκούει, ἀλλὰ φαίνεται πρότερον ἀπελθῶν, διότι ἐκεῖ, ὡς εἶδομεν, συνομιλοῦσι δύο γυναικῆς σχεδὸν μέχρι πρωίας· ἢ δὲ β' γυνή, περὶ τῆς α' εἶπομεν ὅτι πιθανώτατα εἶναι ἢ Ἐκάλῃ, ἤλθεν ἴσως, ἵνα βοηθήσῃ τὴν φιλοξενούσαν ἢ καὶ ἐκ γυναικείας περιεργίας, ὅπως ὁ ἐν Ἴφιγ. Αὐλ. χορὸς γυναικῶν διὰ περιεργίαν ἐμφανίζεται εἰς τὸ ἐν Αὐλίδι στρατόπεδον. Ἐξ ἅπαντος δὲ τὰ τῆς ἀφίξεως τοῦ Θησεῦς καὶ ὑποδοχῆς θὰ περιεγράφοντο πρότερον εἰς τὰ οὕτω ἀνακαλυφθέντα τεμάχια, καθὼς καὶ ἡ καλύβη, οἱ δὲ λοιποὶ ἄθλοι

1. Ἀθιδιογράφοι, ὡς γνωστὸν, ἐλέγοντο οἱ γράψαν-ψαντες Ἀθιδίδας ἦτοι τὰ κατὰ τοὺς μύθους, ἱστορίαν, φιλολογίαν, τοπογραφίαν τῆς Ἀττικῆς· ὁ παλαιότατος τούτων ὁ Ἀμελησαγόρας ἔζη πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

τοῦ Θησέως θὰ παρενεβάλλοντο πιθανῶς καὶ αὐτοὶ ὡς ἐπεισόδια καὶ ἴσως καὶ ὡς αὐτοδιήγησις τοῦ Θησέως πρὸς τὴν Ἐκάλην, ἣτις ἐξ ἄλλου διηγεῖται αὐτῷ τὰ περὶ Ἐριχθονίου καὶ τὰ λοιπὰ.

Ἄλλὰ διατί ἄρα γε ἀνέμιξεν ἡ Ἐκάλη τὸν περὶ Ἐρεχθονίου μῦθον; εἰκάζω τὸν ἐξῆς λόγον, ὅτι ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ ὑποτοπᾷσῃ ἑμοιοτήτα Ἐριχθονίου καὶ Θησέως, διότι Θησεὺς καὶ Ἐριχθόνιος εἶναι οἱ δύο γενάρχει τῆς Ἀττικῆς, ὁ μὲν ἀνήκων εἰς τοὺς ἡμιθέους, ὁ δὲ εἰς τοὺς ἥρωας, ἀμρότεροι εἶναι οἰονεὶ οἱ ἰδρυταὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς ἱστορίας, ὁ μὲν εἶναι υἱὸς τῆς γῆς, ἐξ οὗ τὸ καύχημα τῶν Ἀθηναίων ὡς γηγενῶν καὶ αὐτοχθονῶν, αὐτὸς λυεῖ τὴν ἕριν Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηναῖς, αὐτὸς ἰδρύει τὰ Παναθηναία, ὁ δὲ Θησεὺς πάλιν πρῶτος τὴν Ἀθηναίων πολιτείαν ἐνώτας κατὰ Θουκυδίδην II, 15, πάντας εἰς τὴν νῦν πόλιν ἐν βουλευτήριον ἀναδείξας καὶ πρυτανεῖον, ἐν ἧ μέρει Θησεὺς ἡ Ἀττικὴ αἰεὶ κατὰ πόλεις ὤκειτο.

Εἶναι ἤδη κειρὸς νὰ εἴπω, ὅτι καὶ ὁ Ὀβίδιος ἐν Μεταμορφ. II, 531 πρᾶγματεῦται τὸν περὶ κόρωνης καὶ κόρακος μῦθον, τὸν περὶ Ἐριχθονίου κτλ., ἀλλ' ἀληθέστερον εἰπεῖν ὁ Ρωμαῖος ποιητὴς ἐπωφελήθη τὸν ἕλληνα ἀντλήσας ἐκ τῆς Ἐκάλης, ὅπως ἕτερος Ρωμαῖος ὁ Κάτουλλος μετήνεγκεν εἰς τὸ Λατινικὸν ἰδίωμα τὸν Πλόκαμον τῆς Βερενίκης, ἔργον καὶ αὐτὸ τοῦ Καλλιμάχου, οὗ, ὡς γνωστὸν, σφίζονται νῦν ὀλίγοι στίχοι καὶ ὃ περιέβαλε καὶ αὐτὴς Ἑλληνικὴν περιβολὴν ὁ αἰοιδίμος Φίλιππος Ἰωάννου. Τῷ ὄντι δὲ καὶ ὁ Ὀβίδιος παραπλήσια πρὸς τὰ τῆς Καλλιμαχείου Ἐκάλης γράφων προσφώνει τὸν κόρακα *corve loguax* πόσον ἦτο πρὸ μικροῦ λευκὸς καὶ αἴφνης ἔγινε μέλας *Quam tu nuper eras, cum candidus fuisses*, εἶτα διηγεῖται ὁ ποιητὴς, ἧτό ποτε ὁ κόραξ λευκὸς τὰς πτέρυγας μὲ χιονόλευκα πτερά, ὥστε νὰ ἰσοφκρίσῃ πρὸς τὰς περιστεράς τὰς ἀκηλιδῶτους (τὸ Καλλιμάχειον: ὅς νῦν γε καὶ ἄν κύκνοισιν ἐρίζοι καὶ γάλακι χροῖην καὶ κύματος ἄκρω ἄωτῳ κτλ.) οὐδ' ὑπεχώρει πρὸς τοὺς χῆνας τοὺς μὲ ἀγρυπνον φωνὴν φυλάττοντας τὸ καπιτώλιον οὐδὲ πρὸς τὸν κύκνον τὸν ὑδροχαρῆ *nec amanti flumina cycno* ἡ γλῶσσα τὸν κατέστρεψε (τὸν ἔφαγε, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον) *lingua fuit damno*, ἔνεκα τῆς φλυαροῦ γλώσσης (τῆς κκαγγελίας) τὸ λευκὸν χροῶμα ἔγινε ἀντίθετον τῷ λευκῷ, *qui color albus erat*,

nunc est contrarius albo. Πάντες μαντεύετε διατί ἐνέμεινα περισσότερο εἰς τὰ τοῦ Ὀβιδίου. Προφανῆς εἶναι ἡ ὁμοιότης αὐτῶν πρὸς τὴν Καλλιμάχειον Ἐκάλην, οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὑπολείπεται ὅτι τὰ τοῦ Ὀβιδίου εἶναι μίμησις τῶν Καλλιμαχείων, δηλαδὴ ἡ Ἐκάλη τοῦ Ἑλληνος ποιητοῦ ὑπόκειται ὡς βᾶσις τῆς Ὀβιδίου διηγήσεως. Καὶ λοιπὸν ἄν τις σήμερον θελήσῃ νὰ συμπληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα, δύναται μέχρι τινὸς νὰ ἐπιτύχῃ λαμβάνων ἐκ τοῦ Ὀβιδίου ὅσα ἤθελον προσαρμολῆ πρὸς τὴν Καλλιμάχειον Ἐκάλην, ἀλλ' ἴσως ἀπαλλάξῃ τοῦ κόπου τούτου νέον θαῦμα τῆς χώρας τῶν θχυμάτων. Καὶ ἐν τῷ VIII βιβλίῳ τῶν Μεταμορφώσεων, στίχ. 630 καὶ ἐξῆς εὐρίσκομεν τὴν γραίαν καὶ εὐσεβῆ, εὐσεβεστάτην ἀλλὰ πτωχὴν Βρυκίδα, ἡ ὁποία μετὰ τοῦ συζύγου Φιλήμονος συνεγήρασεν ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἀπὸ νεότητος συζευθεῖσα· τὸ πτωχὸν ζεῦγος ὑπέφερε τὴν πενίαν μετ' ἡτύχου γαλήνης ὁμολογοῦν μὲν, οὐδαμῶς δ' ἀσχάλλον ἐπ' αὐτῇ. Ἐκεῖ δὲν πρέπει νὰ ζητήσης, λέγει ὁ Ὀβίδιος, ποῖοι εἶναι κύριοι καὶ ποῖοι εἶναι οἱ ὑπηρεταί, ὅλος ὁ οἶκος εἶναι δύο μόνοι *tota domus duo sunt*, αὐτοὶ διατάσσουσιν καὶ αὐτοὶ ὑπακούουσιν

idem parentque iubentque.

Καὶ ἐδῶ λοιπὸν ἔχομεν ὁμοίαν εἰδυλιακὴν σκηνὴν ὡς ἐν τῇ Καλλιμαχείῳ Ἐκάλῃ καὶ ὁμοίαν φιλοξενίαν. Ἡ Βαυκίς καὶ ὁ Φιλήμων φιλοξενοῦσιν ὅμως τοὺς θεοὺς ἀγνοοῦντες ὅτι εἶναι θεοί· διὰ τὴν εὐσεβίαν καὶ φιλοξενίαν ἀμείβονται οἱ δύο γέροντες, διότι ἡ μὲν καλύβη αὐτῶν μεταβάλλεται εἰς ναόν, οἱ δὲ σύζυγοι γίνονται ἱερεῖς καὶ ἀποθηνήσκουσιν εὐδαίμονες συγχρόνως καὶ οἱ δύο κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν· διότι τοῦτο εἶχον εὐχηθῆ πρὸς τοὺς θεοὺς, ὅτε ἠρωτήθησαν τίνος μάλιστα ἐπεθύμουν νὰ τύχωσιν. Οὕτω λοιπὸν καὶ ταῦτα τοῦ Ὀβιδίου τὰ λεγόμενα προφανῶς ἐλήφθησαν κατὰ προτίμησιν ἐκ τῆς Καλλιμαχείου Ἐκάλης, ὥστε δυνάμεθ μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἡ τελευταῖα τῆς Ἐκάλης παρὰ τῷ Καλλιμάχῳ δὲν θὰ ἦτο πολὺ διάφορος ἐκείνης, ἥς τυγχάνει ἡ Βαυκίς παρ' Ὀβιδίῳ. Ὅτι δὲ τῷ ὄντι ἡ Ἐκάλη καθίσταται πρόσωπον ἱερόν, ἀποδεικνύουσι τὰ παρὰ Πλουτάρχῳ ἱστορούμενα (τὰ ὁποία πάλιν αὐτὸς ἀντλεῖ παρὰ τοῦ Φιλοχόρου τοῦ ἐπισημοτάτου τῶν Ἀθηδογράφων) «Ἐθνον γὰρ Ἐκαλήσιον οἱ πέριξ δήμοι συνιόντες Ἐκάλῳ Δίῳ καὶ τὴν Ἐκάλην εἰ-

μων» κτλ. Ὁ θαυμασμός τῶν Ῥωμαίων ποιητῶν πρὸς τὴν Καλλιμάχειον ποίησιν ἦτο μέγας καὶ πολλαχῶς ἐμιμοῦντο αὐτόν· οὕτω πλὴν τοῦ Ὀβιδίου καὶ Κατούλλου καὶ ὁ Ὀράτιος ἐποίησε κατὰ μίμησιν τῶν Καλλιμαχεῖων ὕμνων τὸ *Carmen Saeculare*, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες σχολιασταὶ πολλαχῶς ἠσχολήθησαν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Καλλιμάχου· οὕτω π. χ. ὁ γραμματικὸς Θέων, ὁ Ἐπαφρόδιτος, ὁ Ἀρχίβιος, ὁ Νίκανδρος ὁ γράψας περὶ στιγμῆς τῆς παρὰ Καλλιμάχῳ (διὸ καὶ στιγματίας ἐκλήθη), ἐπὶ δὲ Βυζαντινῶν ὁ Μαρριανὸς ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου μετέφρασε τὴν Ἐκάλην καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ Καλλιμάχου, ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις χρόνοις, ἀφ' ὅτου πρῶτος ὁ ἄγγλος κριτικὸς Bentley ἐμελέτησε τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Καλλιμάχου, ἀποτελεῖ οὗτος ἐν τῶν προσφιλῶν θεμάτων τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας.

Ἄλλ' ἐπανερχομαι μικρὸν καὶ αὖθις εἰς τὴν ὕλην τοῦ μοναδικοῦ τούτου Καλλιμαχεῖου ἔπους· ὅποια τις εἶναι ἡ ὕλη; Προδήλως εἶναι τὸ μὲν ἠρωικὴ κατὰλληλος εἰς ἔπος, τὸ δὲ εἰδυλλιακὴ μετ' ἐπεισοδίων οἰκογενειακῶν καὶ ἀγροτικῶν. Ἡ ποιητικὴ ἰδιοφυΐα τοῦ Καλλιμάχου καὶ ἡ εἰδυλλιακὴ τάσις τῶν χρόνων ἐκείνων εἶναι τὰ αἷτια τὰ παραγαγόντα τὸ ἐπικόν καὶ εἰδυλλιακόν τοῦτο ἔπος. Ὁ Καλλιμάχος ἐκφαίνεται ἡμῖν μέγας μόνον ἐκεῖ, ὅπου ψάλλει τὸν καθημερινὸν βίον καὶ ἰδίᾳ τὸν ἀγροτικόν, ὅπως ὁ Θεόκριτος ὁ μεγαλοφυῆς τῆς βουκολικῆς ποιήσεως αἰδός, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Susemihl. Θεόκριτος δὲ καὶ Καλλιμάχος ὁμοιάζον ἐν πολλοῖς καὶ συνητητῶντο· οὕτω παρατηροῦμεν ὁμοιότητα τῆς Ἐκάλης πρὸς τὰ ἐν τῷ Ἡρακλίτῳ τοῦ Θεοκρίτου καὶ πρὸς τὸν Ἡρακλέα τὸν λεοντοφόνον. καίτοι τοῦτο δὲν φαίνεται γνήσιον ἔργον τοῦ Θεοκρίτου· ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλου κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἰδέας Θεόκριτος καὶ Καλλιμάχος συνεδέοντο. Ὅτε ἐξήθη ἡ δεινὴ ἐκείνη φιλολογικὴ ἔρις Καλλιμάχου καὶ Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου, ὁ Θεόκριτος δὲν ἐδίστασε νὰ ταχθῆ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Καλλιμάχου, τὰ Θολύτια τοῦ Θεοκρίτου εἶναι μία φιλικὴ προάσπισις τοῦ ὁμόφρονος ποιητοῦ. Περὶ δὲ ἦσαν τὰ κοινὰ ἦτοι αἱ κοιναὶ ἀντιλήψεις αἱ συνδέουσαι τοὺς δύο ποιητάς; Ἀμφοτέροι ὤρμῳ ἀπὸ τῆς ὀρθῆς γνώμης, ὅτι οἱ χρόνοι ἐκείνοι οἱ Ἀλεξανδρινοὶ δὲν ἦσαν πεπλασμένοι πρὸς ποίησιν μεγαλοπρεπῶν ἐπῶν ἠρωικῶν, οὐδὲ πρὸς μίμησιν ὁμηρικῶν πνεύματος καὶ χάριτος, δι' ὃ καὶ κατέκριεν ὁ Καλλι-

μάχος ἀμειλίκτως πᾶσαν ἀπόπειραν ἐκτενῶν ἠρωικῶν ἐπῶν, εἰς ἃ οὐδὲν ἄλλο ἢ ἄψυχος τοῦ Ὀμήρου μίμησις καὶ ἀνούσιος διεφαίνετο. Ἐκ τούτου ἡ πολυθρύλητος φράσις τοῦ Καλλιμάχου:

Ἐχθαίρω τὸ ποίημα τὸ κυκλικόν.

ἦν ὁ Προπέρτιος ἐκφράζει οὕτω

non datur ad Musas curere lata via

Ἀντίθετον ἀρχὴν ἠσπάζετο Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος καίτοι μαθητὴς τοῦ Καλλιμάχου, καί, ὡς φαίνεται, οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ λόγιοι διηρέθησαν τότε εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα φιλολογικά, ὅξυτάτη δ' ἔρις εἶχε κατακυριεύσασα τὸν ὅλον φιλολογικὸν κόσμον. Ὁ ἀρχηγὸς λοιπὸν τῆς ἀντιπάλου μερίδος ἐφρόνει ὅτι ἔργον τῶν ποιητῶν εἶναι νὰ μιμῶνται τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ποιοῦντες κατὰ τὸ ὑπόδειγμα ἐκείνων, (οὕτω προῆλθον τὰ Ἀργοναυτικά τοῦ Ἀπολλωνίου καὶ ἄλλα ἄλλων), ὁ δὲ Καλλιμάχος οὐ διέλειπε φωνάζων μέγα βιβλίον μέγα κικόν καὶ ἐπιδεικνύς πᾶσαν περιφρόνησιν πρὸς τὰ μεγάλα ἔπη ὡς ἄψυχα καὶ ἀνούσια. Ὑπερίσχυσεν ἡ μερὶς τοῦ Καλλιμάχου καὶ ὁ Ἀπολλώνιος ἠναγκάσθη νὰ καταλίπη τὸ πεδίον τῆς μάχης φυγῶν εἰς Ῥόδον. Ἐκ τῆς ἔριδος ταύτης ἔχομεν τὸ ἄκοσμον ἐπίγραμμα τοῦ Ἀπολλωνίου ἐστερημένον πάσης λεπτότητος πολλῆς δὲ σκαϊότητος μεστόν, εὐὶ ἡ λεπτοτέρα φράσις εἶναι ὁ ξύλινος νοῦς· καὶ ὁ Καλλιμάχος πάντως δὲν ἐφείσθη τοῦ ἀντιπάλου ποιήσας κατ' αὐτοῦ τὸ λοιδορικόν ποίημα Ἰβιν, ὄνομα ὑποδηλοῦν τὸν Ἀπολλώνιον. Ὅμοιος κατὰ τοῦ Ἀπολλωνίου στρέφονται οἱ τελευταῖοι στίχοι τοῦ εἰς Ἀπόλλωνα ὕμνου. Καίτοι δὲ ἤρατο νίκην, ὅμως δὲν ἐλησμόνη τὴν πικρίαν, ἣν ἐποτίσθη, ἀφ' οὗ καὶ ἐν γήρα ἀκόμη ἐνεθυμήθη αὐτὴν καὶ ἀνυφῆρει μετὰ πόνου τὰς ἀντιδράσεις, ἃς ἡ ποίησις του ὑπέστη, ἀλλ' ὧν ὑπέρτερος ἐφάνη, ὡς λέγεται ἐν ἐπιγρ. 21

Ὁ δ' ἦεις κρέσσονα βασανίης.

Οὕτω λοιπὸν ὁ Καλλιμάχος ἀντεπεξῆλθε δικιότατα μετ' ἐπιτυχίας κατὰ τῆς ἀστόχου ροπῆς, ἣν πρὸς τῷ Ἀπολλωνίῳ τῷ Ῥοδίῳ ὁ Ἀντίμαχος διὰ τῆς Λύδης ἤτκει ἐπὶ τῆς συγχρόνου τότε ποιήσεως, διότι διέβλεπεν ὅπως καὶ ὁ Θεόκριτος, ὅτι θέμα ποιητικὸν τῶν χρόνων ἐκείνων ἦτο ὁ ἥτυχος βίος καὶ μικραὶ εἰδυλλιακαὶ εἰκόνες καὶ ἀνεγνώριζε μὲν ὅτι ἠδύνατό τις νὰ κάμη μικρὰ ἠρωικὰ ἔπη, ἀλλ' ὤφειλεν ὅμως μετ' ἐπιτυχίας νὰ ἐκλέξη

τοιαύτην ὕλην, ὥστε νὰ προσαρμωσθῆ αὐτὴ πρὸς τὸν εἰδυλλιακὸν χαρακτήρα. Ἀπαιτῶν ὁ Καλλιμάχος ἀπομάκρυνσιν τῆς συνήθους ὁδοῦ τῆς πεπατημένης τοῦ μιμεῖσθαι δῆλον ὅτι τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη, διότι ἐν τῇ μιμητικῇ μά- λιστα ταύτῃ ἐξέλαμπεν ἡ γυμνότης τῶν Ἀλε- ξανδρινῶν, περιωρίζετο εἰς μικρὰ ποιήματα.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ἐγείρεται τὸ ἐρώτημα. Πῶς λοιπὸν ἐποίησεν ὁ Καλλιμάχος χιλιόστιχον ἔπος τὴν Ἐκάλην, χιλιόστιχον δὲ ἔπος ὅπως- δῆποτε δὲν εἶναι μικρὸν βιβλίον. Δὲν εἶναι τοῦτο ἀντίφασις; Πάντως φαίνεται ἀντίφασις, ὅπως ἀντίφασις φαίνεται, εἰς τὸ στόμα ἀνδρὸς Λακεδαιμονίου τὸ *χρήματ' ἀνῆρ*, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἀλκαῖος. Ἀντίφασιν παραδέχεται καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστη- μίου *Μιστριώτης* ὁ συγγραφεὺς δίτομον ἱστο- ρίαν τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματολογίας, ἐπιρ- ρίπτει δὲ ταύτην οἰονεὶ ὡς μομφὴν κατὰ τοῦ ποιητοῦ: ἄς μοι ἐπιτραπῆ νὰ εἶπω ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ κ. Μιστριώτης μικρὸν πολὺ μικρὸν ποιεῖται λόγον περὶ τῆς Ἐκάλης, φαίνεται δὲ ἀγνοῶν τοὺς ἐν τοῖς παπύροις τοῦ Ἀρχιδου- κὸς Ράινερ στίχους, ὅπως ἐξ ἄλλου πλημμε- λῶς δέχεται ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Καλλιμάχου ἦτο κόρη Εὐφράτου (κατὰ Σουίδα), ἐν ᾧ ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶναι *Εὐφραίου*, ὡς ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν κατέδειξε ἐπιτυχέστατα ὁ Kaibel. Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν ἀντίφασιν τοῦ Καλ- λιμάχου· ταύτην λύει ἡμῖν ὁ σχολιαστὴς εἰς Ἀπολλώνιον λέγων· «*ἐγκαλεῖ διὰ τούτων τοὺς σκώπιοντας αὐτὸν μὴ δύνασθαι ποιῆσαι μέγα ποίημα, ὅθεν ἠναγκάσθη ποιῆσαι τὴν Ἐκάλην*» δῆλον ὅτι ἠθέλησε ν' ἀπαντήσῃ εἰς τὴν κατηγορίαν ὅτι κατακρίνει τὰ μεγάλα ποιήματα, διότι δὲν ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ γράψῃ μέγα βιβλίον καὶ ἐκτενές. Καὶ βλέπομεν λοιπὸν ὅτι ἄπαξ ἐπιχειρήσας εἰς ἐκτενεστέρον ποίημα ἐπέτυχε θαυμασίως, διότι τὴν Ἐκάλην οὐ μόνον οἱ ἀρχαῖοι ἐξετίμων πολὺ, ὡς δεικνύει ἡμῖν τὸ ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ φερόμε- νον ὑπὸ Κριναγόρου

Καλλιμάχου τὸ τορευτὸν ἔπος τόδε,

δὴ γὰρ ἐπ' αὐτῷ

Ὦνῆρ τοὺς Μουσῶν πάντας ἔσοις κάλους,

ἀλλὰ καὶ σήμερον πάντες οἱ φιλόλογοι καὶ κριτικοὶ συμφωνοῦσιν ὅτι εἶναι τὸ ἄριστον τῶν ἔργων τοῦ Καλλιμάχου, ἐξ ὧν μέχρι τοῦ νῦν κατέχομεν.

Ἡ ἀξία τοῦ ἔπους εἶναι τοσοῦτῳ μᾶλλον

μεγάλῃ, ὅσον παρήχθη εἰς χρόνους, καθ' οὓς, ἂν ἐξαιρεθῆ ἡ δημιουργικὴ φαντασία ἐνὸς Θεοκρίτου, εἶχεν ἐκλίπει ἡ εὐθυμία καὶ φυσικὴ ἐπιθυμία τοῦ πλάττειν, ἡ προσδίδουσα εἰς τὰ κλασικὰ ἔργα τὸ ἀμίμητον ἐκεῖνο κάλλος. Τὸ καλλιόμορφον ἔργον τῆς Ἑλληνικῆς λογο- τεχνίας (ἵνα μεταχειρισθῶ φράσιν τοῦ Christ), ὅπερ ἄλλοτε ἦνθει τοσοῦτον λαμπρὸν καὶ ἔφερε καρπὸς ἀφθονωτάτους, ἦτο ἤδη γεγηρακὸς καὶ μεμαραμμένον, ἡ ἀρχαία πλαστικὴ δύναμις δὲν ὑπῆρχε πλέον οὐδ' ἡ πλουσία φαντασία τῶν πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου χρόνων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἀπὸ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης δὲν ἐστερεύετο ἡ λογοτεχνικὴ δύναμις, οὐδὲ συνετάφη ὁ διανοητικὸς βίος, ἀλλὰ πάντως ὅμως πολὺ ἀπώλεσεν ἡ ἐλευθέρω, ἀνεξάρτη- τος ἀντίληψις καὶ τὸ δημιουργικόν. Ἄλλ' ὅσονδῆποτε ἤλαττοῦντο τῶν κλασικῶν οἱ Ἀλεξανδρινοὶ χρόνοι, πάντως ὅμως καὶ αὐτοὶ ἀποτελοῦσιν εὐχρὴ εὐκαταφρόνητον στάδιον τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῇ ἀνελίξει τοῦ ἑλ- ληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἔχομεν ἡμεῖς νῦν με- λετῶντες τὸν θεσπέσιον θησαυρὸν τῆς ἑλληνι- κῆς φιλολογίας τόν τε πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὃν δύο μεγάλοι κολοσσοὶ ὡς δύο Ἡράκλειοι στηλαὶ ὀρίζουσιν, ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Ἀριστοτέ- λης, καὶ τὸν μετ' Ἀριστοτέλη, ἔχομεν, λέγω, ἡμεῖς νῦν οἱ νεώτερον ἂν τλῶμεν ἐκ τῆς ἀκε- νώτου ἐκείνης πηγῆς τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς. Ἄν δὲ σήμερον πανταχόθεν ἀκούεται ἡ φωνὴ νέον πνεῦμα, νέα πράγματα, καὶ πολλαχῶς ἐν τῇ κοινωσίᾳ ἀντηχεῖ ἡ ὀρμὴ πρὸς τὸ καινόν, νομίζω τὸ ἐπ' ἐμοὶ ὅτι οὕτε πάντοτε ὀρθὴ εἶναι ἡ τάσις πρὸς τὸ νέον, οὕτε πάλιν πᾶν ἐμφανιζόμενον ὡς νέον εἶναι καὶ πράγματι νέον, οὐδ' ἀληθεύει ὅτι πᾶν νέον εἶναι καὶ ἐξ ἄπαντος καλόν, ἀλλ' ἰδιαιτάτα σφαλρώτατον καὶ ὀλεθριώτατον εἶναι νὰ ἐκ- λαμβάνωμεν ὅτι τὸ νέον σημαίνει διάσπασιν πικρῆς συνδέσμου παρελθόντος καὶ παρόντος καὶ ὅτι κατ' ἀκολουσίαν πρέπει νὰ ἐκδεχώμε- θαι τὴν πρὸς τὸ νέον τάσιν ὡς προτροπὴν πρὸς διάσπασιν τῆς ἀλληλουχίας ταύτης. Ἡ μόνη ὀρθὴ ὁδὸς εἶναι ἐκείνη, ἣτις συνάπτει μετ' ἀγάπης καὶ προσοχῆς τὸ παρὸν πρὸς τὸ πα- ρελθόν καὶ δὴ πρὸς παρελθόν ἐξοχον καὶ μέγα, ἐν ᾧ, ὡς νεώτερός τις λόγιος λέγει, «*ὅρει ἀλη- θῆς βροῦσις αἰωνίας υγιείας καὶ νεότητος, ἐνῶ εἶναι ἡ ἀληθὴς ζωὴ*», διότι μόνον ἐκ τῆς τοιαύ- τῆς συνδέσεως δύναται νὰ βλαστήσῃ τι ἐν τε τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ λόγου ἄξιον.

ΠΕΡΙ ΠΑΘΩΝ ΚΑΤ' ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

(Ρητορ. Βιβλ. II—XVII)

ὑπό

I. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ τακτικῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἈΥΞΗ' τῆς 1ης Ν/βρίου 1904)

Πολλά τινα, φιλόμουσον ἀκροατήριον, τὰ διακρίνοντα τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν ἐπιλοίπων ζώων, ἰδίᾳ δὲ καὶ κυρίως ὁ λόγος ὅτ' ἐσωτερικὸς καὶ ὁ προφορικὸς ἢ ἐξωτερικὸς, δι' οὗ αὐτὸς τε διασαφεῖ καὶ στερεοῖ ἐν ἑαυτῷ τὰς ἀνατυπώσεις καὶ παραστάσεις καὶ τοῖς ἄλλοις τούτων μεταδίδωσι, καὶ δι' οὗ κύριος ἐγένετο τῆς γῆς γυμνὸς τὸ πρῶτον εὐρεθείς ἐπ' αὐτῇ κατὰ Πλίνιον (*nudus in humo nuda*). ὢν δ' ὁ λόγος φύσει τι καὶ τὸ πρῶτον ἀτελὲς τελειώσεώς ἐστιν ὡς περ ἄλλα φυσικὰ δεκτικὸς ἀσκήσει καὶ διδασκαλίᾳ. Τὰ πολλὰ μὲν οὖν ἄτεχνος ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶν ἢ τοῦ λόγου χρῆσις ὁμιλοῦσι, ρυθμοῦ τε καὶ τάξεως καὶ καλλιπεείας καὶ λέξεων ὀρθότητος καὶ σχημάτων καὶ μεταφορᾶς ὀνομάτων καὶ τῆς ἐκ τούτων πάντων ἡδονῆς ὅλως ὀλιγωροῦσι, πρὸς δὲ τὴν ἐκάστοτε χρεῖαν ἀπλῶς ἀποβλέπουσιν. Ἐνθα μὲν τοι στοχάζεται τις ὁ λέγων ὑπερτέρου καὶ κρείττονος ἦτοι τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ δικαίου καὶ καθ' ὅλου τῶν ἰδεῶν, ὧν ἐφικνεῖται τὸ μὲν τῇ τῶν λεγομένων ἀληθείᾳ καὶ δυνάμει, δι' ὧν πειθῶ, τὸ δὲ τῇ τῆς λέξεως ἀρετῇ καὶ χάριτι, δι' ὧν ἡδονὴν ἐμποιεῖ τοῖς ἀκούουσιν, ἀσκήσεως εἰς τοῦτο δεῖται καὶ μεθόδου καὶ ἕξεως, ὧν ἐστὶν ἡ ῥητορικὴ περιποιητικὴ, σπουδαῖον οὖσα μόνον ἐν τοῖς μάλιστα τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐτι τῆς παρὰ Γαλάταις παιδείσεως. Ταύτην, οὖσαν ἀντίστροφον κατ' Ἀριστοτέλην, τ. ἔ. ἀνάλογόν τι καὶ παρεμφερὲς τῇ διαλεκτικῇ, τῶν ἀρχαίων ἐπραγματεύθησαν ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ αὐτὸς ὁ τῷ ὄντι πολὺς καὶ μέγας Ἀριστοτέλης ἐν τρισὶ βιβλίοις, ὧν ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λόγον ποιεῖται περὶ τοῦ τῆς τέχνης ὀρισμοῦ καὶ τῶν αὐτῆς γενῶν καὶ στοιχείων, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ περὶ τοῦ πῶς ὅτι τι δεῖ τὸν λόγον εἶναι καὶ πῶς ὅτι τινα τὸν ῥήτορα καὶ τίνα τοῦτον ἔχειν ἰδιότητα, ὥστε πίστιν ἐμποιεῖν τοῖς ἀκροαταῖς, ἄλλως τε καὶ ἐξ ὧν διεγείρει τῷ λόγῳ παθῶν ἐν ταῖς ἐκείνων ψυ-

χαῖς, οἷον ὀργῆς, ἐλέου, φόβου καὶ τῶν τοιούτων· δεῖ γάρ, ὡς φησι, ποῖόν τινα τὸν κριτὴν κατασκευάζειν, εἴτε δικαστῆς ὧν οὗτος τυγχάνει καθ' ἅπερ ἐν τοῖς δικανικοῖς, εἴτ' ἐκκλησιαστῆς ὡς περ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς· διάφορος γὰρ ἡ κρίσις ἐστὶ παρ' ὀργιζομένων ἢ παρὰ πρῶτος ἐχόντων ἢ παρὰ φιλοῦντων καὶ παρὰ μισούντων. Τούτων οὖν ἡμεῖς ἐνταῦθα μέλλομεν ἐπιχειρήσειν ἀναλῦσαι τὴν παρὰ τῷ φιλοσόφῳ διαίρεσιν τε καὶ διασάφησιν ἀρχόμενοι, καθ' ἅπερ αὐτὸς ἐκεῖνος, ἀπὸ τῆς ὀργῆς.

Αὕτη συνώνυμος οὕτως πη τῇ λέξει καὶ συγγενὴς ὀρεξίς ἐστὶ τιμωρίας ἐμφανοῦς ὀλιγωρίας ἐνεκεν ἀδίκου μὲν, ἀμέσου δ' ἢ ἐμμέσου· ἢ μὲν οὖν ὀργιζόμενός τις αἰσθάνεται τῆς γενομένης ὀλιγωρίας λύπην αὐτῷ συμβαίνει γίνεσθαι, ἢ δ' ἑαυτῷ παρίστησιν ἐλπίδι τὴν μέλλουσαν ἐπιδίκεσιν ἢ τιμωρίαν, ἡδονήν. Τοῦτο δ' ἀπὸ τοῦ δυνατοῦ, τ. ἔ. τοῦ δυνατὴν ὑπολαμβάνειν ἢ ἐλπίζει τιμωρίαν. Τῶν γὰρ ἀδυνάτων, οἷον ἀθανασίας ἢ τοῦ τυχὸν γενέσθαι πλούσιον ὄντα πτωχόν, ἢ μέγαν ἰδιώτην ὄντα καὶ μικρὸν ἢ σοφὸν ἀμαθῆ τε μέιναντα καὶ προβεβηκότα πάνυ τὴν ἡλικίαν, οὐδεὶς ἐφίεται νοῦν ἔχων. Τὴν δ' ἐκ τῆς τιμωρίας ἡδονὴν μαρτυρεῖ μὲν ὁ θεὸς Ὅμηρος ἐν οἷς (περὶ θυμοῦ) φησιν: «ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο / ἀνδρῶν ἐν στήθεσσι ἀέξετα. . . / μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ τουρκικόν: «أفك» و«الملك» ἢτοι: «γλυκίων μέλιτος ὁ θυμός». Ἔστι δὲ πη παρεμφερὴς τῇ τῶν ἐνυπνίων ἢ τοιαύτη ἡδονὴ φαντασιώδης οὖσα. Τί δ' ἐστὶν ὀλιγωρία, διασαφεῖ μὲν αὐτὸς ἡμῖν Ἀριστοτέλης, ὀρίζεται δὲ καὶ Βενέδικτος (Βαρούχ) ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Σπινόσας οὐ πάνυ διάφορα διὰ πλειόνων δὲ λέγων. Κατὰ μὲν οὖν τὸν πρῶτον ἐστὶ: «δόξης ἐνέργεια περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον», ἄτε κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἐξ ἴσου σπουδαίων ὄντων· ὁ δὲ δευτέρος ἐν τοῖς Ἠθικοῖς (*Ethica*) Μέρει Τρίτῳ: «*contemptus est rei alicujus imaginatio, quae mentam*

adeo parum tangit, ut ipsa mens ex rei praesentia magis moveatur ad ea imaginandum, quae in ipsa re non sunt quam quae in ipsa sunt», ἤτοι: ὀλιγωρία ἐστὶ πράγματος παράστασις, ὃ τῆς ψυχῆς οὕτως ὀλίγον ἀπτεται, ὥστε τὸν νῦν ὑπὸ τῆς ἐκείνου παρουσίας κινεῖσθαι μᾶλλον εἰς τὸ φαντάζεσθαι ἢ μὴ εἶναι ἐν τῷ πράγματι αὐτῷ ἢ ἂ ὑπάρχει». Εἶδη δὲ τῆς ὀλιγωρίας εἰσι κατὰ τὸν φιλόσοφον: καταφρόνησις καὶ ἐπηρεασμὸς καὶ ὕβρις· ὁ τούτων ἐκάστῳ χρώμενος ὀλιγωρεῖ· «ὅτε γὰρ καταφρονῶν ὀλιγωρεῖ καὶ ὁ ἐπηρεάζων φαίνεται τοῦτο ποιῶν, ἐμποδιζὼν ταῖς βουλήσεσιν οὐχ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείῳ, καὶ ὁ ὑβρίζων ὀλιγωρεῖ λυπῶν τε καὶ βλάπτων ἐφ' οἷς αἰσχύνῃ τῷ πάσχοντι, ἀπλῶς ὅπως ποθῆ· αἷτιον δὲ τῆς ἰδονῆς αὐτοῖς τὸ δοκεῖν ὑπερέχειν μᾶλλον οὕτω ποιῶντας ἢ τοὺς λυποῦντας· δι' ὅ, φησὶν, εἰσὶν ὑβρισταὶ νέοι τε καὶ πλούσιοι (καὶ τούτων, ὡς εἰκός, ἔτι μᾶλλον οἱ νεόπλουτοι, ἅτε τὰ κακὰ φαυλότερα τῶν πάλαι κεκτημένων ἔχοντες (ἔστι γὰρ οἷον ἀπαιδευσία πλούτου τὸ νεόπλουτον εἶναι) καὶ μάλιστα' ἔνθα, καθάπερ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ, τιμῆς ἀξιοῦται: τῶν ἀγαθῶν ὁ πλοῦτος μόνος). Ὅτι τοιαύτη τις ἢ καθ' ἡμᾶς κοινωνία, δηλαδὴ πλουτοκρατουμένη, πρὸς ἄλλοις, οἷς ἄν τις εἴποι, μυριοῖς ἀποδείκνυσι καὶ τὸδε: ἀνὴρ περιφανῆς καὶ φιλαίᾳ ἐπαγαλλόμενος ἡγεμονικαῖς τοῖς μὲν ἄλλοις οἱ προσέρχονται θνητοῖς, καὶ ἀξίαν ἔχουσιν, οὐδὲν ἢ ἐλάχιστον ἀξιοῖ δεικνύναι σημεῖον κινήσεως εἰς ὑποδοχὴν· εἰ δὲ τις ἔλθοι ζάπλουτος, ὑπαντιάζει ταχὺς εἰς τὴν θύραν· ἡμέρᾳ δὲ τινι πλουτοῦ τινὸς ἀγγελθέντος ἐρχομένου τῶν πάντων γνωρίμων, ἀναστὰς ἐξέδραμε σπουδῇ πρὸς ὑποδοχὴν εἰς τὴν θύραν· ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ζαπλοῦτου γερόντιον εὐρῶν ἐκείνου συγγενὲς τιμῆς μὲν ἀπὸ γε τῆς ἡλικίας ἀξίον, ἀλλ' οὐκ πλούσιον, ἐλυπήθη μὲν ἐφ' ἣ ἀπένειμεν ἀνδρὶ πτωχῷ τηλικαύτῃ τιμῇ, ἀλλ' οὐκ ἦν ἰατὸν τὸ γεγονός· ὅθεν ἐπανῆλθεν ἔχων ἐμφανῆ τὴν ἐκ τῆς ἀπάτης ἀθυμίαν· διὰ τὸ δοκεῖν ὑπερέχειν, οὕτω διακείμενοι ὥσπερ ἅπαντα κεκτημένοι τῶν ἀγαθῶν· καὶ γὰρ οἷον τιμὴ τις ἐστὶ τῆς τῶν ἄλλων ἀξίας ὁ πλοῦτος, ἃ τε πάντων ἐνὶ αὐτοῦ φαινομένων. Ὅ τοίνυν ὑβρίζων ἀτιμάζει, τοῦτο δὲ ποιῶν ὀλιγωρεῖ· δι' ὃ λέγει, φησὶν, ὀργιζόμενος ὁ Πηλείδης: «ἦ γὰρ μ' Ἀτρεΐδης εὐρυκρεῖων Ἀγαμέμνων ἠτίμησεν»... (Ἰλ. Α. 355—6). Οἱ δ' ὑπερέχειν οἰόμενοι κατ' ἀρε-

τὴν ἢ δύνανται ἢ γένος ἢ τι τῶν τοιούτων πολυωρεῖσθαι προσήκειν ὑπὸ τῶν ἡττόνων εἶναι κατὰ ταῦτα, οἷον ὁ πλούσιος πένητος καὶ δυνατὸς ἀδυνατὸς· δι' ὃ καλῶς ὁ ποιητῆς: «θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφῶν βασιλῶν», καί: «ἀλλὰ γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσῃ», τοῦτο δὲ δι' ἣν συνίσασιν ἔχοντες ὑπεροχὴν. Ἐπι τοῖς μὲν ἀγνοοῦσιν ἢ μὴδὲν ὑπ' αὐτῶν εὔπεπονθῶσιν ἢ πάσχουσιν ἐπιεικεῖς εἰσιν, ὀργίλοι δὲ τοῖς τούτων ἐναντίοις. Αὐτοὶ μὲν οὖν ὀργίζονται λυπούμενοι, μὴ τυγχάνοντες ὧν ἐφίενται, ἀντικρουόντος τινος ἢ μὴ συμπράττοντος ἢ ἄλλως ἐνοχλοῦντος· δι' ὃ οἱ ἐπιθυμοῦντες καὶ μὴ κατορθοῦντες, οἷον ἀσθενεῖς, ἐρῶντες, πεινῶντες, διψαλέοι, ζημιούμενοι ζημίας παντοδαπάς, ὀργίλοι εἰσὶ, προοδοποιοῦντος ἐκάστῳ τοῦ πάθους, μάλιστα δ', εἰ τύχοι συμβῆναι τῷ προσδοκωμένῳ τούναντίον· λυπηρότερον γὰρ, ὥσπερ ἐστὶ τερπνότερον, τὸ πολὺ παρὰ τὴν προσδοκίαν· δι' ὃ φανεραὶ ἐντεῦθεν αἶτε ὥραι καὶ οἱ χρόνοι καὶ αἱ ἡλικίαι καὶ αἱ διαθέσεις, ποικαί τινες εἰσιν εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν καὶ ποῦ καὶ τότε· κατὰ ταῦτα δ' ὀργίζονται ἐπὶ τοῖς ὑβρίζουσι φανερώς ἢ λεληθότως ἢ τοὺς σκώπτουσι, χλευάζουσι, καταγελῶσιν· ἰδίᾳ δ' ὅταν ἢ ὕβρις ἢ καταφρόνησις ἢ περὶ ἂ μάλιστα σπουδάζουσιν, ἀνθρώπους, ἔργα, θεωρίας, ἐπιστήμας, τέχνας, πολλῶν δὲ μᾶλλον, ἐὰν ὑποπτέωσι μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς. Ἐὰν μὲν τοὶ παραπολὺ ὑπάρχειν ἐκυτοῖς οἴωνται καὶ πρῶτοι καὶ ἀριστοὶ τινες εἶναι, ἀδιαφοροῦσιν. Καὶ μᾶλλον ὀργίζονται τοῖς φίλοις καὶ τοῖς τιμῶν εἰθισμένοις ἢ φροντίζουσιν, ἐὰν μὴ εὔποιῶσιν ἢ ἐπαναλαμβάνωσιν ἢ ἄλλοτε παρεῖχον τιμὴν ἢ φροντίδα· καὶ τοῖς ἐπιχαιρούσι δὲ ταῖς ἀτυχίαις· ἐχθροῦ γὰρ ἢ ὀλιγωροῦντος τοῦτο σημεῖον· καὶ τοῖς κακῶν γινομένοις μάντισι καὶ τοῖς κακ' ἀγγέλλουσιν, οἷός ἐστι παρ' Ὀμήρῳ μὲν (Ἰλ. Α. 93—100) ὁ Κάλχας, παρ' Εὐριπίδῃ δ' ἐν Ἐκάβῃ (220 καὶ ἐξ.) ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἄλλοι παρ' ἄλλοις ἰδίᾳ τραγικοῖς καὶ τοῖς ἀπαθῶς τὰ οἰκτεῖα δεῖνὰ θεωμένοις· οἱ γὰρ φίλοι συναλοῦσι πρὸς πέντε τινάς: 1) πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, 2) πρὸς οὓς θαυμάζουσιν, οἷον Ἡρακλέα, Σωκράτην, 3) πρὸς οὓς ἔχειν ἐφίενται θυυμαπάτας, οἷον ἡγεμόνας, εὐδαίμονας, ἄρχοντας, ἐπιστήμονας, γυναῖκας, μάλιστα δεσποῖνας ὡρα καὶ κάλλει πρεπούσας, 4) πρὸς οὓς αἰσχύονται καὶ 5) πρὸς τοὺς αἰσχυνομένους ἑαυτούς· καὶ τοῖς εἰρνευομένοις, ἃ τε σπουδάζουσιν, ἃ τε καταφρονοῦσι·

τοιοῦτον γὰρ ἢ εἰρωνεῖα· καὶ τοῖς ἐτέρων εὖ ποιητικοῖς, ἐὰν μὴ καὶ αὐτῶν· τοσοῦτω δὲ μᾶλλον, ὅσῳ ἀξιώτεροι εἶναι οἶονται· καὶ τοῖς ἐπιλανθανομένοις ἀξιομάτων ἢ τίτλων, οἷον ἐγένετό ποτ' ἐνταῦθα, τελετῆς παρὰ διπλωμάτῃ τελουμένης ἐπικηδεῖου· συστήσαντος αὐτῶ τοῦ διερμηνέως ἀνδρα μεγάτιμον εὐγενεῖα τε χιλιετεί καὶ πλήθει τίτλων καὶ τιμῆς τεκμηρίων ἐναβρυνόμενον ἀπλῶ καὶ ξηρῶ (βχβαὶ τῆς ἀκαίριας!) τῶ ὀνόματι, κατὰ σπουδὴν ἐπανορθούμενος οὗτος ὑπ' ὀργῆς ἀνεπλήρωσε τὸ ἐλλείπον ὑποφθεγγόμενος ἐκείνῳ: *Son Excellence*· καὶ τοῖς τῶν ἀπλῶν ὀνομάτων ὀλιγωρίας γὰρ ἢ λήθη σημεῖον· ἐκ γὰρ ἀμελείας, οὕτης ὀλιγωρίας, ἢ λήθη· εἴη δ' ἂν ἔστιν ὅτε καὶ προσποιητή, καθάπερ ἢ κληρικῶ ποτε μεγαλυνύμου πρὸς αὐτὸν ἐμέ, περιφρόνησιν οὕτως ἐμφαίνειν οἰομένου τε καὶ βουλομένου. Περὶ μὲν οὖν ὀργῆς καὶ ὀργίζεσθαι τοσαῦτα ὁ φιλόσοφος.

Ἐναντίον δὲ τούτοις ὄντος τοῦ πράυνεσθαι καὶ τῆς προχότητος, ἄρχεται θεωρεῖν τίσι δὲ ὡς πῶς ἔχοντές εἰσι πρῶοι καὶ διὰ τίνων ἢ πράυνσις ἤτοι τῆς ὀργῆς ἡρέμησις. Τῆς οὖν ὀργῆς οὕσης ἐξ ὀλιγωρίας καὶ πρ' ἐκόντος, δῆλον ὡς τοῖς μηδὲν τοιοῦτον ἢ τοῖς ἀκουσίως ποιοῦσι πρῶοί εἰσι καὶ συγγνώμονες· ἔτι δὲ τοῖς τούναντίον βουλομένοις ποιεῖν ὧν ἐποίησαν, καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι καὶ μεταμελομένοις, οἷα δοκοῦσι ποιεῖν οἱ χρώμενοι τῶ ἐν τῇ συνηθείᾳ γαλατικῇ *pardon*, οἷονεὶ δίκην ἤδη δεδωκόσι, καὶ τοῖς ταπεινουμενοῖς καὶ μὴ ἀντιλέγουσιν· ὁμολογοῦσι γὰρ πῶς οὕτως ἦ-
τους εἶναι τ. ἔ. φοβεῖσθαι· ὁ δὲ φοβούμενος οὐκ ὀλιγωρεῖ· καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς ἐκυτούς, ἐπειδὴν αὐτοὶ σπουδάζωσι· τεκμηρίον γὰρ ὡς οὐ καταφρονουσι· καὶ τοῖς δεομένοις καὶ παραιτουμένοις· ἀσθενέστεροι γὰρ ἀποδείκνυνται καὶ ταπεινότεροι· καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς μηδὲ χλευασταῖς, μηδ' ὀλιγώροις ἢ εἰς μηδένα ἢ εἰς μὴ τοιούτους οἰοί περ αὐτοί· οὐκ ὀργίζονται δὲ οὐδὲ τοῖς μείζουσιν ἢ κρείττοσιν οὐς αἰσχύνονται καὶ φοβοῦνται· ἀδύνατον γὰρ ἅμα φοβούμενον ὀργίζεσθαι· καὶ τοῖς ὀργῆς ἐνεκά τι κακὸν ἐργασαμένοις ἢ γοῦν ἦττον ὀργίζονται τούτοις ὡς οὐχ ὑπ' ὀλιγωρίας ἢ καταφρονήσεως οὕτω πράξουσιν· ἢ μὲν ἄλυπος, ἢ ὀλιγωρία, ἢ δ' ὀργὴ μετὰ λύπης. Ἐτι δὲ εἰσι πρῶοί ἐναντίως τῇ ὀργῇ διακείμενοι καθάπερ ἐν παιδιᾷ καὶ γέλωτι καὶ ἐν ἑορτῇ καὶ ἐν ὑμεναίοις καὶ ἐν εὐωχίᾳ καὶ ἐν ἐπιεικίᾳ ἐλπίσι καὶ ὄλως ἐν ἀλυπία καὶ εὐ-

τυχία καὶ μακαριότητι. Διὸ μακρόθυμοι καὶ πρῶοί οἱ δυνάσται καὶ ἡγεμόνες ὡς τὰ πολλά, καὶ τῶ θείῳ δ' αὐτῶ μακροθυμίαν ὁ προφήτης ἀπονέμει¹· καὶ δικαίως ὁ Σωτῆρ, ὅς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει καὶ πάσχων οὐκ ἠπεῖλει², πρᾶυς φησιν εἶναι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ³. Καὶ ᾧ παρελήλυθε χρόνος ἀπὸ τῆς ὀλιγωρίας ἱκανός, ἅτε τρόπον δῆ τινα πεπτικοῦ καὶ παυστικοῦ τῆς ὀργῆς ἢ γοῦν ὑφεικτοῦ τοῦ χρόνου ὄντος· καὶ τῶ διαβεβλημένῳ μετ' ἄλλου ἤδη δόντα δίκην· πρῶοι γὰρ εἰσιν ὅταν εἰς ἄλλον ἀναλώσωσι τὴν ὀργήν, οἷον ὅτε Καλλισθένης Ἀθηναῖοι τῇ προτεραίᾳ θάνατον καταγνόντες ἀφείσαν Ἐργόφιλον καίπερ μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ χυλαπαίνοντες· καὶ τοῖς ἤδη κακὸν τι πεπονθόσι μείζον ἢ ἔδρασαν ἂν ὁ ὀργιζόμενος· ὡςπερ εἰληφέναι γὰρ οὕτως οἶονται τιμωρίαν· ἔτι δ' ὅταν ἀδικεῖν αὐτοὶ νομίζωσι καὶ δίκαια πάσχειν· οὐ γὰρ ἔτι παρὰ τὸ προσῆκον οἶονται πάσχειν· διὸ δεῖ, φησι, προκολάζειν τῶ λόγῳ· καὶ τοῖς μὴ αἰσθανομένοις ἢ μὴ αἰσθητομένοις ἢ περὶ ὧν αὐτοὶ οἶονται μὴ αἰσθήσεσθαι ὅτι δι' αὐτούς τυγχάνουσι τιμωρία, οὐ μάλιστα καὶ πρῶτον ἐκ τῶν εἰρημένων ὁ ὀργιζόμενος ἐφίεται, ἅτε τῆς ὀργῆς τῶν καθ' ἑκαστον, ὡς εἴπομεν, οὕτης· διὸ νηπίοις καὶ παράφροσι καὶ τοῖς ἀλόγοις τῶν ζώων (ἔστι δὲ πᾶσιν, οἶμαι, γνωστὸν ὅ ποτε Νεῦτων ὁ μέγας ἐφώνησε τῶ προσφιλεῖ κυναρίῳ *Diamond* (Ἀδάμαντι) ζῆμίαν ἐργασαμένῳ μεγίστην, ἅτε πολυετοῦς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας ὑπὸ φλογὸς ἀναλωθείσης, ἀνατρέψαντος τοῦ κυναρίου τὴν ἐπὶ τῇ τραπέζῃ λυχίαν, ἐπὶ στιγμὴν ἀπόντος ἐκείνου: ἀγνοεῖς ἡλίχην εἰργάσω ζῆμίαν!) καὶ τοῖς ἐν ὕπνῳ τι ποιήσασιν ἢ μέθη καὶ συλλήβδην αἰσθητέως ἀμοιροῦσι καὶ νοήσεως οὐκ ὀργίζονται καθάπερ οὐδὲ τοῖς νεκροῖς ὡςτε τοῦτχατον ἤδη πεπονθόσι καὶ οὐκέτι τὸ λοιπὸν ἀλγήσουσι. Διὸ καλῶς ὁ ποιητῆς περὶ Ἐκτορος (Ἰλ. Ω 54) «*κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν γὰρ ἀειμίζει μενεαίνων*». Γελοῖα δ' ὡς εἰκός, ἢ Ἐέρξου πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον ὀργὴ καὶ τιμωρία, καθάπερ ἂς ἀπένειμεν ἐν Λυδίᾳ τῶ δένδρῳ τιμάς.

Μετὰ δὲ τὴν ὀργὴν καὶ τούναντίον ἦτοι προχότητα μεταβάς εἰς ἕτερον ζεῦγος ὁ φιλόσοφος ἐξετάζει τίνας τε καθόλου φιλοῦσι καὶ

1. Ψαλμ. 103, 8.

2. Πέτρ. Α' 2, 23.

3. Μαθ. 11, 29.

μισοῦσι καὶ τίνος ἕνεκα, τό τε φιλεῖν καὶ τὴν φίλιαν ὀρίσασθαι. Ἔστιν οὖν αὐτῷ τὸ φιλεῖν τὸ βούλεσθαι τινι ἃ νομίζει ἀγαθὰ οὐχ ἑκυτοῦ χάριν, ἀλλὰ τοῦ φιλουμένου, καὶ τὸ ταῦτα κατὰ δύναμιν ἐργάζεσθαι τε καὶ πράττειν. Ἔστι δὲ φίλος ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος· οἱ δ' οὕτως, ὡς περ ὠρίσατο, πρὸς ἀλλήλους ἔχειν οἰόμενοι φίλοι οἶονται καὶ δοκοῦσιν εἶναι. Ἔστιν ἄρα φίλος ὁ συνηθόμενος τοῖς ἀγαθοῖς καὶ συναχθόμενος ἐπὶ τοῖς ἀλγεινοῖς μὴ διὰ τι ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἐκείνον· αἱ γὰρ ἡδοναὶ καὶ αἱ λύπαι τοῦ βούλεσθαι σημεῖον, ἅτε, γινομένων μὲν ὧν βούλονται, πάντων ἀνθρώπων χαϊρόντων, λυπομένων δ', ὅταν γίνωνται τάναντία. Φίλοι δ' ἄρ' ἐκ τούτου καὶ οἷς ἀγαθὰ καὶ κακὰ ταῦτά, καὶ οἷς ἐχθροὶ οἱ αὐτοὶ καὶ φίλοι κατὰ τὴν παρὰ τοῖς μαθηματικοῖς ἀρχήν: τὰ τρίτῳ ἴσα κτλ. καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν: τοῦ συντέκνου ὁ κύων κτλ. ταῦτά γὰρ ἀνάγκη βούλεσθαι τούτοις, ὡς θ' ὁ βουλόμενος ἄλλῳ ἄπερ ἑαυτῷ, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι· φιλοῦσι δ' ὡς περ τοὺς βουλομένους οὕτω τοὺς ἡδὴ πεποιηκότας εὖ ἢ ἑκυτοὺς ἢ τοὺς οἰκείους· ἔτι δ' εἴ τινες εὐεργεσίας εἰργάσαντο μεγάλας ἢ μετὰ προθυμίας ἢ ἐν κειρῷ τῷ προσήκοντι· καὶ τοὺς εὖ ποιεῖν ἐφίεσθαι δοκοῦντας καὶ τοὺς τῶν φίλων (τῶν ἀρρένων· τῶν γὰρ θηλειῶν οὐχὶ πάντας ἴσως οὐδ' αἰεὶ) φίλους, καὶ τοὺς ἐχθροὺς τοῖς αὐτοῖς καὶ μισοῦντας οὕς αὐτοὶ μισοῦσι καὶ τοὺς μισουμένους ὑφ' ὧν αὐτοὶ μισοῦσι. Τὰ γὰρ αὐτὰ πᾶσι δοκοῦσι τούτοις ἀγαθὰ καὶ ἑκυτοῖς, ὡς τε δοκεῖν οὕτω καὶ τὰ αὐτοῖς ἀγαθὰ βούλεσθαι. Τοῦτο δ' ἐστίν, ὡς ἀρχόμενος ἔλεγεν ὁ φιλόσοφος, φίλου· φιλοῦσι δ' ἔτι τοὺς εὐεργετικῶς τὴν ἕξιν εἰς χρημάτων δότιν ἢ παροχὴν σωτηρίας· δι' ὃ τιμῶσι τοὺς ἐλευθερίους καὶ τοὺς ἀνδρείους· καὶ μὴν καὶ τοὺς δικαίους, οἷους ὑπολαμβάνουσι τοὺς μὴ ζῶντας ἀφ' ἐτέρων, οἷοί εἰσιν οἱ ἀπὸ τῆς ἐργασίας ἢ (κατὰ τὸ γραφικόν) ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου ζῶντες, μάλιστα δὲ τούτων οἱ ἀπὸ τῆς γεωργίας καὶ οἱ αὐτουργοὶ καὶ χειρώνακτες· ἔτι τοὺς σώφρονας ὡς οὐκ ἀδίκους ὄντας, ὡς περ καὶ τοὺς ἀπράγμονας. Εὖνοι δ' ἔτι, φησίν, ἐσμὲν οἷς εἶναι φίλοι βουλόμεθα βουλομένοις ἢ βούλεσθαι φαινομένους. Τοιοῦτοι δ' οἱ κατ' ἀρετὴν ἀγαθοὶ καὶ οἱ ἐν πᾶσιν ἢ γοῦν ἐν τοῖς βελτίστοις εὐδόκιμοι· καὶ τοῖς ὁμιλητικοῖς καὶ τοῖς ἡδυλάοις μεθ' ὧν ἡδὺ διημερεύειν καὶ τοῖς ἐπεικίεσι καὶ μὴ τῶν ἀμαρτημάτων ἐλεγκτι-

κοῖς καὶ μὴ φιλονίκους μὴδὲ δυσέρισι· μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καὶ τάναντία φαινόμενοι βούλεσθαι ὡς τοιοῦτοι· ἔτι τοῖς ἐπιδειξίοις ὑπομεῖναι καὶ τωθᾶσαι καὶ σκώπτειν ἐμμελῶς καὶ σκώπτεσθαι· καὶ τοῖς τῶν ὄντων αὐτοῖς ἀγαθῶν ἐπαινοῦσιν ἃ μάλιστα φοβούμεθα καὶ ὑπάρχειν ἑκυτοῖς, καὶ τοῖς καθαρίοις περὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν στολὴν καὶ τὰ τοῦ βίου πάντα· καὶ τοῖς εὐκαταλλάκτοις, ἔτι δὲ τοῖς μὴ κακολόγοις καὶ μὴδὲν ἄλλ' ἢ τάγαθὰ γινώσκουσι τῶν ἄλλων· ἀγαθοῦ γὰρ ἀνδρὸς τὸ τοιοῦτον· καὶ τοῖς ἡμῖν, ὀργιζομένοις ἢ σπουδάζουσι, μὴ ἀντιτείνουσι, καὶ τοῖς ἔχουσι πη σπουδαίως οἶον θυμᾶζουσι, καὶ τοῖς ὑπολαμβάνουσι σπουδαίους ἡμᾶς καὶ χαίρουσιν. Πρὸς δὲ τούτοις τοῖς ἡμῖν ὁμοίοις καὶ ταῦτὸν ἀσχοῦσιν ἐπιτήδευμα, μὴ παρενοχλοῦσι μὲν τοι μὴδ' ἀπὸ ταύτου τὸν βίον ἔχουσι· γίνεται γὰρ οὕτω τό: *κεραμεῖ κεραμεύς*· καὶ τοῖς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦσιν, εἰ δυνατόν αὐτῶν ἅμα μετέχειν· ἄλλως ἐφαρμόζεται κίνταῦθα τό: *κεραμεῖ κεραμεύς*, οἷα συμβαίνει τοῖς τῶν αὐτῶν ἐρωσὶ· καὶ οἷς οὕτως ἔχουσιν, ὡς τ' εἰ μὴ καταφρονοῦσιν, οὐκ αἰσχύνην πρᾶξεί τὰ πρὸς δόξαν. Καὶ πρὸς οὓς δὲ φιλοτιμοῦνται ἢ ὑφ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται· καὶ τοῖς ὁμοίως τοὺς τε παρόντας φιλοῦσι καὶ τοὺς ἀπόντας, ἄρα καὶ τοῖς περὶ τοὺς τεθνεῶτας τοιοῦτοις· καὶ καθ' ὅλου τοῖς παρὰ πολὺ φιλοφίλοις καὶ μὴδέποτ' ἔγκατα λείπουσι· τῶν γὰρ ἀγαθῶν, φησί, φιλοῦσι μάλιστα τοὺς φιλεῖν ἀγαθοῦς καὶ τοῖς μὴ πλαττομένοις πρὸς ἑκυτοῦς, οἷοί εἰσιν οἱ τὰ φθῦλα τὰ ἑκυτῶν ὁμολογοῦντες· τὰ γὰρ, φησί, πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνόμεθα πρὸς τοὺς φίλους· εἰ δ' ὁ αἰσχυνόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυνόμενος ἔοικε φιλοῦντι· καὶ τοῖς μὴ φοβεροῖς καὶ οἷς θαρροῦμεν· φιλεῖ γὰρ οὐδεὶς ὃν φοβεῖται. Τοιοῦτους μὲν ὅλως εἰώθησι φιλεῖν.

Εἶδη δὲ φιλίας εἰσὶν οἰκειότης, ἐταιρία, συγγένεια καὶ τὰ τοιαῦτα. Ποιητικὰ δὲ φιλίας χάρις τε καὶ τὸ ποιεῖν τινι χάριτας μὴ δεηθέντι καὶ τὸ μὴ δηλῶσαι ποιήσαντα· αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φηνήτεται ποιήσας καὶ οὐ δι' ἕτερον. Ἡ δ' ἔχθρα καὶ τὸ μισεῖν ἐκ τῶν ἐναντίων, ὡς εἰκός, εἰσὶ θεωρητέα. Ποιητικὰ δὲ τούτων εἰσὶν ἐπηρεασμός, ὀργή, διαβολή· ἢ μὲν οὖν ὀργή, καθάπερ ἐδηλώθη πρότερον, ἐκ τῶν εἰς ἑαυτὸν ἔχει τὴν γένεσιν, ἐστὶ δὲ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα οἶον Ἀριστείδην, Καλλιᾶν, ἢ δ' ἔχθρα καὶ τὸ μῖσος καὶ δίχα τῶν εἰς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὰ γένη· μισοῦσι γὰρ

τὸν ἀπατεῶνα καὶ κλέπτην ἕκαστος καὶ τὸν συκοφάντην· καὶ τὸ μὲν τῆς ὀργῆς ἰατόν ἐστι χρόνῳ, τὸ δὲ τοῦ μίσους ἀνάτον· καὶ ὁ μὲν ὀργιζόμενος τοῦ λυπεῖν ἐφίεται, ὁ δὲ μισῶν τοῦ κακῶσαι μᾶλλον· οὐδὲν γὰρ αὐτῷ διαφέρει εἰ αἰσθοῖτο κακῶθεις ὁ μισούμενος. Ὁ μὴ ὀργιζόμενος τούτου στοχάζεται μάλιστα, τοῦ τὸν τιμωρούμενον αἰσθέσθαι τοῦ γινομένου κακοῦ καὶ τοῦ παρὰ τίνος εἰδέναι, οἷον ἐμφαίνει τὸ Ὀμηρικόν (Ὀδ. I. 504):

«φάσθαι Ὀδυσσῆα πολυπόρθιον ἐξαλαῶσαι
νιὸν Λαέρτεω, Ἰθάκῃ ἐν οἴκῳ ἔχοντα».

Καὶ τὰ μὲν λυπηρὰ αἰσθητὰ τυγχάνει πάντα, τὰ δ' ἄρα κακά, ἀδικία καὶ ἀφροσύνη, ἥμιστα αἰσθητά· λυπεῖ γὰρ οὐδὲν ἢ παρουσία τῆς κακίας· καὶ τὸ μὲν τῆς ὀργῆς μετὰ λύπης, τὸ δὲ μῖσος οὐχὶ μετὰ λύπης· ὁ γὰρ ὀργιζόμενος αἰσθάνεται λύπης, ὁ δὲ μισῶν οὐ· κακέινος μὲν, πολλὰ τοῦ πρὸς ὃν ὀργίζεται παθόντος, ἐλεήσειεν ἂν εἰς τέλος ἀντιπαθεῖν αὐτὸν βουλόμενος καὶ τούτῳ, γενομένῳ ποτέ, ἀκούμενος, ὁ δὲ μισῶν, οὐδ' εἴ τι γένοιτο, μὴ εἶναι βουλόμενος ἀπλῶς ὁ μισεῖ. Τοσαῦτα δὲ περὶ φιλίας καὶ μίσους. Τούτοις ἔπεται τὸ περὶ φόβου, πῶς τ. ἔ. φοβούμεθα καὶ τίνας καὶ πῶς ἔχοντες.

Δοκεῖ τοίνυν εἶναι τῷ φιλοσόφῳ ὁ φόβος λυπητὴς ἢ ταραχῆ ἐκ παραστάσεως κακοῦ μέλλοντος, λυπηροῦ τινος ἢ φθαρτικοῦ· τὸ γὰρ μὴ τοιοῦτον οὐ παρεκτικόν ἐστι φόβου οὐδὲ πάνθ' ἀπλῶς τὰ κακά, ἀλλὰ τὰ, καθάπερ ἐλέγηται, λυπηρὰ ἢ φθαρτικά, ἂν μὴ πόρρω φαίνηται, ἀλλὰ σύνεγγυς, ὥστε μέλλειν φοβεῖσθαι γὰρ εἴωθεν οὐδεὶς τὰ πόρρω σφόδρα, ὄντα ἢ δοκοῦντα, οἷον τὸν θάνατον, καίτοι γινώσκομεν ὅτι πάντας ἡμᾶς ἐπιλήψεται τὸ χρεῶν. Τοιοῦτου δὲ τοῦ φόβου τεθέντος, ἀνάγκη εἶναι φοβερὰ τὰ φαινόμενα δύναμιν ἔχειν τοῦ φθεῖρην μεγάλην ἢ βλάβας περιποιεῖν εἰς λύπην συντεινούσας μεγάλην. Δι' ὅ, φησὶν ὁ φιλόσοφος, φοβερὰ καὶ τὰ σημεία τῶν τοιούτων, ἐγγὺς ἡμῖν τὸ φοβερόν δεικνύοντα· ἐστὶ γὰρ ὁ κίνδυνος φοβεροῦ πλησιασμός. Εἰσὶ δὲ τοιαῦτα δυναμένων κακόν τι ποιεῖν ἀνθρώπων ὀργῆ καὶ ἔχθρα· δύναμενοι γὰρ ἐγγὺς εἰσι τοῦ ποιεῖν, ὅταν βούλωνται· φοβερὰ δὲ καὶ ἀδικία δύναμιν ἔχουσα· ὑπάρχει γὰρ ἢ βούλησις ἢ δὴ· τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἀδικὸς ἀδικὸς καὶ ἀρετὴ δ' ὑβρίζουμένη, κεκτημένη δύναμιν, αἰεὶ μὲν, ὡς εἰκός, ὅταν ὑβρίζηται, προαιρουμένη, νῦν δὲ δυναμένη· ἐτι δ' ὁ φό-

βος ὁ πρὸς τῶν ποιεῖν τι δυναμένων, ἰσχυρῶν ἢ πλουσιῶν· ἐν παρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη τὸν τοιοῦτον εἶναι. Ἔτι τῶν πολλῶν ἠττόνων μὲν κέρδους, ἐν δὲ τοῖς κινδύνοις ὄντων δειλῶν, φοβερόν αὐτοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἐπ' ἄλλῳ εἶναι ἢ τοῖς ἀπ' ἄλλου, ὡς φαμεν, ἐξαρτᾶσθαι, ὥστε ὁ δεινόν τι πεποιηκότη συνειδῶς φοβερός αὐτῷ κατειπεῖν ἢ ἐγκαταλιπεῖν· καὶ ὁ δυναμένος ὄλως ἀδικεῖν αἰεὶ τῷ δυναμένῳ πάσχειν ἀδικίαν· ἀδικοῦσι γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ ἄθροωποι μοχθηρίας ἕνεκα τῆς φύσεως, ὅταν δύνωνται· καὶ οἱ ἠδικημένοι ἢ πάσχειν ἀδικίαν οἰόμενοι, καιρὸν αἰεὶ τηρεῖν εἰωθότα· ἐτι δ' εἴ τις ἠδικήκε, φοβερός, εἰ δύναμιν ἔχει, τὸ ἀντιπαθεῖν δεδιώς· καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισταὶ (οἷον οἱ ἀντερασταὶ) ὅσα μὴ ἄμα ἐνδέχεται ἀμφοῖν ὑπάρχειν· αἰεὶ γὰρ οὗτοι πολέμοιοι πρὸς ἀλλήλους· καὶ οἱ φοβεροὶ τινος τῷ κρείττονι καὶ οὗς οὗτος φοβεῖται, φοβεροὶ κακέινῳ· μᾶλλον γὰρ καὶ ῥῶον ἂν δύναιτο βλάπτειν αὐτὸν ἢ τὸν κρείττονα· καὶ οἱ τοῖς ἠττοσιν ἐπιτιθέμενοι· ἢ γὰρ ἤδη φοβεροὶ ἢ ἐπειδὴν αὐξήθωσι· καὶ τῶν ἠδικημένων ἢ ἀντιπάλων οὐχὶ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παρρησιαστικοί, ἀλλ' οἱ πρῶοι καὶ εἰρωνες καὶ πανοῦργοι· ἀθλητὸν γὰρ ἐγγύς· ὥστ' οὐδέποτε ὅτι πόρρω δῆλοι. Εἰσὶ δὲ πάντα φοβερώτερα τὰ φοβερά, ὄσων ἢ ἐπανάρθωσις ἢ ἀδύνατος ὄλως ἢ μὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν ἢ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις, καὶ ὧν, οἷον νοσημάτων ἐνίων, βοήθειαι μὴ εἰσὶν ἢ μὴ ῥῆδιστοι. Καθόλου δ' εἰπεῖν εἰσι φοβερὰ ὅσα γινόμενα ἢ γίνεσθαι μέλλοντα ἐφ' ἑτέρου εἰσὶν ἐλεεινά.

Τὰ μὲν οὖν φοβερὰ τὰ μέγιστα καὶ φοβοῦνται ταῦτα σχεδόν ἐστι· νυνὶ δ' ἐροῦμεν ὅπως αὐτοὶ διακείμενοι φοβοῦνται. Εἴρηται τοίνυν ὅτι λύπη τίς ἐστὶν ὁ φόβος ἢ ταραχῆ μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαι τι φθαρτικόν ἢ βλαβερόν· οὐδεὶς ἄρα, εἰ οὕτως ἔχει, φοβεῖται τῶν οἰομένων μηδὲν ἂν παθεῖν οὐδ' ὅσα μὴ οἴεται οὐδ' ὑφ' ὧν οὐδ' ὅτε μὴ οἴεται. Ὅθεν ἀνάγκη φοβεῖσθαι τὸν οἰόμενον παθεῖν ἂν τι καὶ τὸν ὑπὸ τούτων οἰόμενον καὶ ταῦτα καὶ τότε· οἱ δὲ μηδὲν ἂν οἰόμενοι παθεῖν εἰσὶν οἱ ἐν εὐτυχίαις ὄντες ἢ δοκοῦντες εἶναι μεγάλας. Τούτου δ' ἡμῖν ἔστω παράδειγμα ἅ ποτ' ἔλεγεν ὁ Καίσαρ τῷ κυβερνήτῃ δειλίαν ἐμφαίνοντι κατὰ τὴν ἐπὶ τὸν Μάγνον ἐπιστρατεῖαν. Ὅθεν ὑβρισταὶ τε καὶ ὀλιγόροι καὶ θρασεῖς οἱ τοιοῦτοι διὰ πλοῦτον, ἰσχύον, πολυφιλίαν, δύναμιν· καὶ οἱ πεπονημένοι νομιζόντες ἤδη τὰ δεινὰ καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀπε-

φυγμένοι· ὑπεῖναι δὲ δεῖ τιν' ἴν' ὑπάρχη φόβος ἐλπίδα σωτηρίας περὶ οὗ ἀγωνιώσι· βουλευτικὸς γὰρ ὁ φόβος καθίστησι· βουλεύεται δὲ περὶ τῶν ἀνεπίστων οὐδεὶς· ἐκ δὲ τῶν περὶ φόβου καὶ τῶν φοβερῶν καὶ τοῦ πῶς ἔχων ἕκαστος φοβεῖται φανερον ἔστι καὶ τί τὸ θαρρεῖν καὶ περὶ ποῖα τυγχάνουσι θαρραλέοι καὶ πῶς αὐτοὶ δικαίμενοι. Ἐναντίον γὰρ τῷ φόβῳ τὸ θάρσος καὶ τῷ φοβεῖσθαι τὸ θαρραλέον, ὥστε θάρσος ἔστιν ἢ μεταφραστικῶς ἐλπίς τῶν σωτηρίων ὡς ὄντων ἐγγύς, τῶν δὲ δεινῶν ἢ ὡς μὴ παντάπασιν ὄντων ἢ πόρρω που κειμένων ἔτι παράστασις· θαρραλέα δὲ τ. ἔ. τὰ θάρσος ἐμποιοῦντα τὰ τε δεινὰ πόρρω πάνυ κείμενα καὶ τὰ σωτήρια, ὅταν ὦσιν ἐγγύς· ἔτι δ' ἐπανορθώσεις, ἐάν ὦσι τινές, καὶ βοήθειαι ἢ πολλαὶ ἢ μεγάλαι ἢ ἄμφω θαρροῦσι δὲ καὶ μὴτ' ἠδίκητοτες ὅταν ὦσι μὴτ' ἠδικημένοι, ἕως ἂν αὐτοῖς ἀνταγωνιστῶν ἢ μὴ ὦσιν ὅλως ἢ μὴ δύνανται ἔχοντες ἢ ἔχῳσι μὲν, ὦσι δὲ φίλοι, ἢ πεπονητότερες ὦσιν ἢ πεπονητοτέρες εὔ, ἢ ἂν ὦσι πλείους ἢ κρείττους ἢ συναμφοτερον οἷς ἔστι ταῦτο κοινῇ συμφέρον. Εἰσὶ δ' οὕτως αὐτοὶ διακαίμενοι θαρραλέοι, ἐάν πολλὰ μὲν εἴωνται κατωρθωκέαι, πεπονημένοι δὲ μηδὲν ἢ πολλὰκις ὦσι τα δεινὰ διαπεφυγότες· δύο γὰρ ἔστι τα παρέχοντα τοῖς ἀνθρώποις ἀπαθεῖν, τὸ δεινῶν ἢ ἀντιζῶων ἄπειρον εἶναι, καὶ τὸ βοηθείας ἔχειν, ὡς περ ἐν θλασσοῖς κινδύνοις οἷ τε τρικυμίας ἄπειροι καὶ γειμῶνος καὶ οἱ βιηθείας ἔχοντες ἢ; ἔχουσιν ἕνεκεν ἐμπειρίας εἰσὶ θαρραλέοι· ἔτι δ' ὅταν τι μὴ φοβερὸν ἢ τοῖς ἐκαστοῖς ὁμοίοις μηδὲ τῶν ἡττοῦ μὴδ' ὦσι εἴωνται κρείττονες εἶναι· τοιοῦτοι δ' ἂν εἶεν ὦσι ἢ ἡδὴ κεκρατήκασιν ἢ αὐτῶν ἢ κρείττωνων ἢ ὁμοίων· καὶ ἐάν ἔχειν εἴωνται πλείω καὶ μείζω, οἷς ὑπερέχοντες εἰσὶ φοβεροί. Ἔστι δὲ ταῦτα καὶ χρημάτων ἀφθονία καὶ σωμάτων ἰσχύς καὶ φίλων καὶ χώρας καὶ τῶν εἰς ὄντινον ἄγωνα παρασκευῶν ἢ πασῶν ἢ τῶν μεγίστων. Τοσαῦτα δὲ περὶ τῶν φοβερῶν καὶ τῶν θαρραλέων.

Ἐκ δὲ τούτων ἐγένετο μεταβασίς εἰς τὸ αἰσχύνεσθαι καὶ τὸ ἀναισχυντεῖν ἢτοι τίνας αἰσχύνονται καὶ πρὸς τίνας ἀναισχυντοῦσι καὶ πῶς ἔχοντες· οὕτως οὖν αἰσχύνῃς μὲν λύπης τινὸς καὶ ταραχῆς περὶ τὰ κακὰ τα δοκοῦντα παρέχειν ἀδοξίαν, ἀναισχυντίας δὲ ὀλιγωρίας περὶ ταῦτα καὶ ἀπαθείας, ἀνάγκη αἰσχυνεσθαι τιν' ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς εἶναι δοκοῦσι τῶν κακῶν ἢ περὶ ὧν αὐτῷ φροντίς ἔστι. Τοιαῦτα δ' ἔστι τῶν ἔργων ὅσα ἀπὸ

κακίας ἔστιν, οἷον ἀσπίδος ἀποβολή καὶ φυγή· δειλίας γὰρ τοῦτο σημεῖον· δι' ὃ φυγὴν Ἀρχιλογοῦ κατέγνωσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῦ ποιητοῦ δειλίαν τε καὶ φιλοζωίαν δι' ὧν ἐποίησεν ἐλεγείων τὴν νεολαίαν διδάσκοντος:

*Ἄσπιδι μὲν Σαῖων τις ἀγάλλεται, ἦν παρὰ θάμνῳ
ἔντος ἀμώμητον κάλλιπον οὐκ ἐθέλων,
αὐτὸς δ' ἐξέφυγον θανάτου τέλος· ἀσπίς ἐκείνη
ἔρρετο· Ἐξαυτὸς κηθόμενος οὐ κακίω.*

καὶ παρακαταθήκης ἀποπτερῆσι· ἀδικία γάρ· καὶ τὸ συνουσιαζειν οἷς ἢ ὅπου ἢ ὅτε μὴ δεῖ· ἀκολασίας γάρ· καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν ἢ αἰσχροῦν ἢ ἀπ' ἀδυνατίων, οἷον πενήτων ἢ τεθνεώτων, ὅθεν ἢ παροιμία: καὶ ἀπὸ νεκροῦ φέρειν. Ἐμπαίνει γὰρ αἰσχροκέρδειαν καὶ ἀνελευθερίαν· καὶ τὸ βοηθεῖν εἰς χρήματα δυνάμενον μὴ ποιεῖν ἢ βοηθεῖν ἡττον, καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἡττον εὐπόρων, καὶ τὸ δκνεῖζε·θκι, ὅτε δόξει αἰτεῖν, ἀγύριστα τὸ δὴ λεγόμενον, καὶ τὸ αἰτεῖν, ὅτε δόξει ἀπαιτεῖν, καὶ τὸ ἀπαιτεῖν, ὅτε δόξει αἰτεῖν, καὶ τὸ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξη αἰτεῖν· ἀνελευθερίας γὰρ πάντα ταῦτα σημεῖα. Εἰ δὲ τις ἐπαινεῖσσι παρόντα, κολακείας· καὶ τὸ τὰ μὲν ἀγαθὰ τινος ὑπερεπαινεῖν, τὰ δὲ φαῦλα συναλείφειν, καὶ τὸ ὑπερχαλεῖν ἐπ' ἀλογούντι μᾶλλον ἢ ἐκείνος ὀδυρομενον ἢ κλαίοντα καὶ ὅσα τοιαῦτα, κολακείας ὄντα σημεῖα· καὶ τὸ πόνους ἀποφεύγειν οὗς ὑπομένουσιν οἱ προεθυτεροι τὴν ἡλικίαν ἢ οἱ τρυφῶντες ἢ οἱ μᾶλλον ὄντες ἐν ἐξουσίᾳ, καθ' ὅλου οἱ ἀδυνατώτεροι· καὶ τὸ παρ' ἑτέρου τυγχάνειν εὐεργετίας καὶ τὸ πολλάκις καὶ τὸ τὰς εὐεργετίας ἄς ἐτέλεσεν ὀνειδίζειν, ἄτε μικροψυχίας πάντα καὶ ταπεινότητος ὄντα σημεῖα· καὶ τὸ περιαιτολογεῖν καὶ τὸ ἐπαγγελλεσθαι τινὶ ποιῆταιν εὔ, καὶ τὸ τῶν ἄλλοτρίων ἀντιποιεῖσθαι πράξεων· ἀλαζονείας γάρ· καὶ τούτοις ὁμοίως τα τῶν ἄλλων τοῦ ἡθους κακῶν ἔργα τε καὶ σημεῖα καὶ τὰ δμοια· αἰσχροῦ γὰρ πάντα καὶ αἰσχυντηλά. Πρὸς δὲ τούτοις τὸ μὴ μετέχειν ὧν μετέχουσι πάντες καλῶν, οἷον ἀσκήσεως ἢ παιδεύσεως ἢ ὧν οἱ ὁμοιοὶ πάντες ἢ οἱ πλείστοι. Ὅμοιοι δ' εἰσὶν ὁμοεθνεῖς, πολῖται, συγγενεῖς, ἡλικιωταί, καθ' ὅλου δ' οἱ ἐξ ἴσου· καὶ γὰρ αἰσχροῦ τὸ τοιοῦτον. Καὶ ταῦτα πάντα μᾶλλον εἶναι δοκοῦσιν αἰσχροῦ, ἐάν πῶς ἑαυτοῦ χάριν οὕτω φαίνηται πραττων· οὕτω γὰρ ἀπὸ κακίας ἢ ἡδὴ μᾶλλον ἔσται πράξας ἢ πρᾶττων, ὅταν αἷσιος αὐτὸς ὑπάρχη τῶν ὄντων, γενομένων ἢ μελλόντων ἔσεσθαι κακῶν·

ἔτι δὲ πρὸς τούτοις αἰσχύνονται πάσχοντες ἢ πεπονθότες ἢ πεισόμενοι τὰ εἰς ἀτιμίαν φέροντα καὶ εἰς ὄνειδος. Ἔστι δὲ ταῦτα ὅσα εἰσὶν εἰς ὑπηρετήσεως σώματος ἢ ἔργων αἰσχυρῶν, ὧν ἔστι τὸ ὑβρίζεσθαι· καὶ ὅσα μὲν ἔστι τῆς ἀκολασίας καὶ ἐκόντα πεπονθέναι καὶ ἄκοντα· ὅσα δὲ βίας εἰσὶν ἔργα, ἄκοντα· τὸ γὰρ ὑπομένειν ἢ μὴ ἀμύνεσθαι δειλίας ἔστιν ἢ ἀνανδρίας. Ἄ μὲν οὖν αἰσχύνονται ταῦτα ἔστι καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπειδὴ δ' ἀδοξίας ἔστι παράστασις ἢ αἰσχύνη ταύτης αὐτῆς ἀλλὰ μὴ τῶν ἀποβαινόντων ἕνεκα, φροντίζει δὲ περὶ δοξῆς οὐδεὶς ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς δοξαζόντας, ἀναγκαιὸν αἰσχυνεσθαι τινὰ τούτους, ὧν ἔχει λόγον ἢτοι τιμᾶ καὶ σέβει· τιμᾶ δὲ καὶ σέβει τοὺς θαυμάζοντας καὶ οὗς αὐτὸς θαυμάζει καὶ ὑπ' ὧν θαυμάζεσθαι βούλεται καὶ πρὸς οὗς φιλοτιμείται καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς δοξῆς· βούλονται μὲν οὖν θαυμάζεσθαι ὑπὸ τῶν ἐχόντων καὶ θαυμάζουσιν αὐτοὶ τοὺς ἔχοντας ἀγαθὸν τι τῶν τιμίων, οἷον ἐπιστήμην, δύναμιν, ἢ τοὺς κυρίους ὧν ἐκείνοι δέονται σφοδρᾶ, οἷον οἱ ἐρώντες, φιλοτιμοῦνται δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους, φροντίζουσι δὲ τῶν φρονίμων ὡς ἀληθείᾳ χρωμένων, οἷοι εἰσὶν οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι, κἀκείνων οὗς ἔχουσιν ἐν ὀφθαλμοῖς ἢτοι τῶν παρόντων ἢ παρεσομένων αἰεὶ ἢ παρατηρούντων ἢ προσεχόντων αἰσχυρόμενοι μᾶλλον. Ἔτι δ' αἰσχύνονται τοὺς μὴ περὶ ταῦτ' ἐνόχους, ἅτε, δήλον ὅτι τῶν ἀναντιφρονούντων· καὶ τοὺς μὴ τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἢ δοκοῦσιν ἀμαρτάνειν συγγνώμονας· ὁ γὰρ αὐτὸς τι ποιῶν, οὐ τοῖς πέλας τοῦτο λέγεται νεμεσᾶν, ὡςθ' ἂ μὴ τοῖς δήλον ὅτι νεμεσᾶ· καὶ τοὺς ἐξαγγελτικούς πολλοῖς· τοιοῦτοι δ' οἱ τε ἠδικημένοι· παρατηροῦσι γάρ· καὶ οἱ κακολόγοι, μᾶλλον αὐτοῖς ὑπάρχον ἐξαγγέλλειν τοὺς ἀμαρτανοντας, εἴπερ ἐξαγγέλλουσι καὶ τοὺς μὴ· καὶ τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν ἄλλων ἀμαρτίαις αἰεὶ διατρίβοντας, κωμωδοποιούς καὶ χλευαστάς· εἰσι γὰρ ἐξαγγελτικοὶ πῃ καὶ κακολόγοι· καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀποτειυχῆκασι· διάκεινται γὰρ οἰονεὶ θαυμαζόμενοι· διὸ καὶ τοὺς πρῶτον τι δεσθέντας ὡς οὕτω παρ' αὐτοῖς ἠδικηκότες. Τοιοῦτοι δ' εἰτε ἄρτι φίλοι βυζυόμενοι γίνεσθαι, ἅτε τα βέλτιστα καὶ καλλίστα τεθεαμένοι, καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων οἱ μηδὲν συνειδότες φαῦλον· αἰσχύνονται δὲ οὖν τοῖς αἰσχυνηλοῖς καὶ τὰ τούτων σημεῖα, οἷον τὰ τῶν ἀφροδισίων, ἔτι δ' οὐ μόνον ποιοῦντες, ἀλλὰ καὶ λέγοντες τὰ αἰσχυρὰ· διὸ τὸ τοῦ Ἀποστόλου· *αἰσχυρὸν ἔστι*

καὶ λέγειν» (Ἐφ. V, 12). Παρὰ δὲ τοῖς εἰρημένοις αἰσχύνονται καὶ τοὺς δηλώσαντας αὐτοῖς, οἷον φίλους αὐτῶν καὶ θεράποντας. Οὐκ αἰσχύνονται δ' ὅλως οὕθ' ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς περὶ τοῦ ἀληθεύειν δοξῆς· καὶ γὰρ οὐδεὶς αἰσχύνεται παιδίᾳ οὐδὲ θηρία· οὔτε κατὰ ταῦτ' αὐτοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνώτας, ἀλλ' ἐκείνους μὲν τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα, τοὺς δ' ἀγνώτας τᾶπωθεν, τὰ πρὸς τὸν νόμον. Αὐτοὶ δὲ τέλος αἰσχυνητεῖν ἂν ὧδε διακειμένοι· πρῶτον εἴ τινες ἔχοιεν οὕτω πρὸς αὐτούς, οἷοι ἦσαν οὗς αἰσχύνομεν, θαυμαζόμενοι τ. ἔ. ἢ θαυμάζοντες ἢ ὑπ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι ἢ ὧν τινὰ δέονται χρεῖαν, ὧν οὐ τευξονται ὄντες ἀδοξοί· οὕτοι δ' ἢ ὀρώντες ἢ που πλησίον ὄντες ἢ αἰσθήσεσθαι μέλλοντες· ὅθεν ὑπὸ τῶν πάλαι ζηλούντων οὐ βούλονται ἀτυχοῦντες ὀρᾶσθαι· θαυμασταὶ γάρ εἰσιν οἱ ζηλωταί. Καὶ ὅταν ἔχωσιν ἔργα καὶ πράγματα ἂ καταισχυνοῦσιν, ἑαυτῶν ἢ προγόνων ἢ ἄλλων, οἷς ἔστιν αὐτοῖς ἀγχιστεία· καὶ ὅλως ὑπὲρ ὧν αὐτοὶ αἰσχύνονται· οὕτοι δ' εἰσὶν οἱ εἰρημένοι καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενοι, ὧν ἐγένοντο διδασκαλοὶ καὶ σύμβουλοι. Καὶ ὁμοίους ἄλλοις, ἔαν ὧσι, πρὸς οὗς φιλοτιμοῦνται· πολλὰ γὰρ τῶν τοιούτων ἕνεκεν, αἰσχυρόμενοι καὶ ποιοῦσι καὶ οὐ ποιοῦσι· καὶ ὅταν μέλλωσιν ὀρᾶσθαι καὶ ἀναπρέφεισθαι ἐν φανεροῖς τοῖς συνειδοσιν αἰσχυνηλοῖ μᾶλλον εἰσιν. Ὅθεν Ἀντιφῶν, φησὶν, ὁ ποιητῆς ἀποτυμπαρίζεσθαι μέλλων ὑπὸ Διονυσίου τοὺς συναποθῆσκαι μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους ἰδῶ, ὡς ἦσαν διὰ τῶν πυλῶν, τί, εἶπεν, ἐγκκλύπτεισθε ἢ μὴ τις ὑμᾶς ἰδῆ τούτων αὔριον; Περὶ μὲν οὖν αἰσχυρῆς ταῦτα· περὶ δ' ἀναισχυρητικῆς ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις εὐπορήσειεν ἂν τις.

Ἔσται δ' ὁ λόγος νυνὶ περὶ χάριτος τίνι τ' ἔχουσι καὶ ἐπὶ τίσιν ἢ πῶς ἔχοντες. Ἔσται δὲ δήλον ὀρισταμένους τὴν χάριν· ἔστι δ' αὕτη καθ' ἣν ὁ ἔχων ὑπουργεῖν λέγεται τῷ δεομένῳ χάριν οὐκ ἀντί τινος οὐδ' ἴν' αὐτῷ τι γένηται τῷ ὑπουργοῦντι, ἀλλ' ἴν' ἐκείνῳ τι. Μεγάλη δ' αἰεὶ ἢ χάρις εἶη, σφοδρᾶ δεομένων ἢ χαλεπῶν καὶ μεγάλων, οἷον τὸ παροιμιώδες· Ἀρκαδίην αἰτεῖ· ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἢ ὅταν ἢ μόνος αὐτὸς ὁ τὴν χάριν ὑπουργῶν ἢ πρῶτος ἢ μάλιστα. Εἰσὶ δὲ δεήσεις αἱ ὀρεξεις καὶ τούτων αἱ μετὰ λύπης μάλιστα τοῦ μὴ γινόμενου καθάπερ αἱ ἐπιθυμίαι, οἷον ὁ ἔρως· καὶ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι καὶ ἐν κινδύνοις· ἐπιθυμῆ γὰρ ὅ τε κινδυνεύων καὶ ὁ λυπούμενος. Διὸ οἱ ἐν πενήτῳ καὶ φυγαῖς παρι-

στάμενοι καὶ χάριν ὑπουργοῦντες, κἄν ὑπηρετήσωσι μικρά, κεχαρισμένοι εἰσι διὰ τε τὸν καιρὸν καὶ τὸ τῆς δεήσεως μέγεθος. Ἀνάγκη τοίνυν ἔχειν μάλιστα μὲν εἰς τὰ τοιαῦτα τὴν ὑπουργίαν· εἰ δὲ μή, εἰς ἴτα ἢ μείζω. Τοσαῦτα δὲ καὶ περὶ χάριτος εἰρήσθω. Νυνὶ δὲ περὶ τοῦναντίου, πῶς τ. ἔ. ἐνδέχεται τὴν χάριν ἀφαιρηθῆαι καὶ ποιεῖν ἀχαρίστους, ἢ, τ. ἔ., λέγοντας ὡς ἐκυτῶν ἕνεκεν ὑπηρετοῦσιν ἢ ὑπηρετήσαν, ὡς οὐκ ὀλιγάκις παρ' ἡμῖν ἰδίᾳ συμβαίνει, ἐπαίνων ἢ καταγραφῆς ὀνομάτων ἐπὶ λίθων ἕνεκεν ὑπηρετήται· τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν, ὡς ἐρρήθη, χάρις· ἢ ὡς ἀπὸ τύχης ἢ κατ' ἀνάγκην ἐποίησαν ἢ ποιοῦσιν, ἢ ὡς οὐκ ἔδωσαν, ἀλλ' ἀπέδωσαν, εἰδότες εἶτε μή· ἀντὶ τινὸς γὰρ ἀμφοτέρως· ὡς· τ' οὐδ' οὕτως ἂν εἴη χάρις. Ἔστι δὲ περὶ ἀπάσας αὕτη θεωρητέα τὰς κατηγορίας· ἢ γὰρ ἐστὶ χάρις ἢ ὅτι τοδὶ ἢ τοσονδὶ ἢ τοιονδὶ ἢ ποῦ ἢ ποιέ. Σημεῖον δ' (ὡς ἀπέδωσαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωσαν), εἰ μὴ ἔλαττον ὑπηρετήσαν καὶ εἰ τοῖς (ἡμετέροις) ἐχτροῖς ὑπηρετήσαν ἴτα ἢ ταῦτα ἢ μείζω· δῆλον γὰρ ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἡμῶν ἐστὶν ἕνεκεν εἰργασμένα, ἢ, εἰ φυλά τις ὑπηρετήσεν, εἰδῶς ἐποίησεν· οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ δεῖσθαι φυλῶν. Ταῦτα περὶ τοῦ χαρίζεσθαι καὶ τοῦ ἀχαριστεῖν ἔστωσαν εἰρημένα κατὰ τὸν φιλόσοφον.

Νυνὶ δὲ λεκτέον ἐστὶ περὶ τῶν ἐλεινῶν ποῖά τε ταῦτα καὶ τίνας ἐλεοῦσι καὶ πῶς αὐτοὶ διακείμενοι. Τίθεται τοίνυν ὦν ὁ ἔλεος ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου λυπητὶς ἐπὶ κακῷ φαινομένῳ τοῦ τυγχάνειν ἀναξίου, φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ, ὃ ἂν αὐτὸς ποτε προσδοκῆσειε παθεῖν ἢ τῶν ἐκυτοῦ τινα, πλησίον που φαίνόμενον· τοιοῦτον γὰρ φησὶν εἶναι δεῖν τὸν ἐλεῆσειν μέλλοντα, εἶον οἰήσεσθαι παθεῖν ἂν τι κακὸν ἢ αὐτὸν ἢ τῶν οἰκείων τινά, καὶ ὁμοιον τὸ κακὸν ἢ παραπλήσιον. Ὅθεν οἱ τε παντελῶς ἀπολωλότες ὡς οὐδὲν ἂν εἴη παθεῖν οἰόμενοι (πεπόνθησι γὰρ ὃ δυνατὸν ἦ) ἀνελεημονές εἰσι καὶ οἱ ὑπερευδακίμοενες οἰόμενοι· εἰσὶ δ' ὑβρισταὶ καὶ ὑπερήνορες οἱ τοιοῦτοι· οἰόμενοι γὰρ ἔχειν ἅπαντα τῶγαθῆ, δῆλον ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παθεῖν τι κακὸν νομίζουσι αὐτοῖς ὑπάρχειν. Ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν. Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἷοι νομίζουσιν ἐκυτοῦς ἐνδεχόμενον εἶναι τι παθεῖν, οἱ τε πεπονθότες ἤδη τι καὶ διαπεφευγότες, καὶ οἱ πρεσβύτεροι διὰ τε τὸ φρονεῖν καὶ δι' ἐμπειρίαν, καὶ οἱ ἀσθενεῖς καὶ τούτων μᾶλλον οἱ δειλότεροι, καὶ οἱ πεπαιδευμένοι· εὐλόγιστοι γὰρ, καὶ οἷς εἰσι γονεῖς ἢ γυναῖκες ἢ τέκνα·

αὐτοῦ τε γὰρ εἰσι καὶ οἱοὶ παθεῖν εἰσι τὰ κακὰ τὰ εἰρημένα. Ἐλεοῦσι δ' οὔτε οἱ ἐν ἀνδρείᾳ παθεῖν, οἷον ἐν ὀργῇ ἢ θάρρει, ὄντες· ταῦτα γὰρ ἀλόγιστα τοῦ ἐσομένου· οὔτε οἱ ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει, ὄντες ἀλόγιστοι καὶ οὔτοι τοῦ πείσεσθαι τι, ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων ἀμφοτέρων ὄντες· οὐδ' οἱ σφοδρὰ φοβούμενοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ πάθει τῷ οἰκείῳ. Ἔτι δ' (εἰσὶν ἐλεήμονες) οἱ νομίζοντες εἶναι τινὰς ἀνθρώπους ἐπιεικεῖς· ὁ γὰρ τοιοῦτον οἰόμενος εἶναι μηδένα, πάντας ἀπλῶς εἶναι κακῶν ἀξίους οἰήσεται. Ἔστι δ' ὅλως ἐλεήμων ὅταν ἔχη τις οὕτως, ὡς τ' ἀνκμηνοσθῆναι τοιαυτὰ τινα συμβεβηκέναι ἢ αὐτῷ ἢ τινι τῶν αὐτοῦ ἢ δυνατὸν οἰηθῆναι γενέσθαι ἢ αὐτῷ ἢ τινι τῶν οἰκείων. Οὕτω μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, ἃ δ' ἐλεοῦσιν, ἔστι, φησί, δῆλον ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ· πάντα γὰρ ὅσα φθαρτικὰ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν εἰσιν ἐλεινὰ· ἔτι δ' ὅσα τῶν τοιούτων εἰσιν ἀναιρετικὰ τ. ἔ. ἀπωλείας ἢ θανάτου ποιητικὰ καὶ ὅσα τῶν κακῶν ἔχοντα μέγεθος ἔχουσι τὴν τύχην αἰτίαν. Ἔστι δ' ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικὰ αἰκίαι καὶ σωμάτων κακώσεις καὶ γῆρας καὶ νόσοι καὶ τροφῆς ἔνδεια καὶ θάνατοι· κακὰ δ' ὦν ἢ τύχη αἰτία, εἰσὶν ἀφιλία καὶ ὀλιγοφιλία· δι' ὃ ἐλεινὸν καὶ ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τῶν συνήθων καὶ φίλων· πρὸς δὲ τούτοις αἴσχος ἢ τοι δυσεῖδεια, ἀσθένεια, ἀναπηρία καὶ τὸ συμβῆναι τι κακὸν ἐκείθεν ὅθεν ἀγαθόν τι προσῆκε πορίσασθαι καὶ τὸ πολλάκις τὸ τοιοῦτο γενέσθαι, καὶ τὸ ἀγαθόν τι γενέσθαι τινὶ ἤδη τι κακὸν πεπονθότι, οἷον ἦν τὸ παρὰ βρασιλέως (τοῦ μεγάλου, τοῦ τῆς Περσίας) τὰ δῶρα τῷ Διοπέθει τεθνεῶτι καταπεμφθῆναι, καὶ τὸ ἢ μηδὲν ἀγαθὸν γεγενῆσθαι, ἢ, ἂν τινα γένωνται, μὴ εἶναι τούτων ἀπόλαυσιν, ὡς περ ἂν εἴ τι, ἐρῶντι ἔτι νέφ ὄντι, συμβαίη τυχεῖν ἢ γῆμαί τὴν ἐρωμένην ἤδη γηραλέφ γεγηρακυῖαν ἢ μηκέτι νέαν. Ἐπὶ τούτοις μὲν οὖν ἐλεοῦσι καὶ τοῖς τοιοῦτοις· οὗς δ' ἐλεοῦσι τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν οἱ γνώριμοι μὲν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐκ οἰκείοι σφοδρὰ· περὶ δὲ τοὺς τοιούτους ἔχουσιν ὡς περὶ ἐκυτοῦς μέλλοντάς (τι πείσεσθαι)· δι' ὃ καὶ Ἀμασις ὁ τῆς Αἰγύπτου βρασιλεὺς ἐπὶ τῷ υἱῷ μὲν ἀγομένῳ πρὸς θάνατον οὐκ ἐδάκρυσεν, ὡς φησὶν, ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι, τ. ἔ. ἐπαιτοῦντι, ἔπαθε τοῦτο διὰ τὸ ἐλεινόν· ἐκεῖνο δὲ (τὸ τοῦ υἱοῦ) δεινόν· τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον ὃ τοῦ ἐλεινοῦ ἐκκρουστικόν ἐστὶ τοῦ ἐλέου καὶ χρήσιμον τῷ ἐναντίῳ πολλάκις. Ἔτι δ' ἐλεοῦσιν, ὅταν ἐγ-

γὺς ὑπάρχει τὸ δεινὸν αὐτό, πρὸς δὲ τούτοις τοὺς ὁμοίους κατ' ἤθη, καθ' ἕξεις, κατ' ἀξιώματα, κατὰ γένη, καθ' ἡλικίαν. Ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξει φαίνεται μᾶλλον. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα ληπτέον ὅπως ἐστὶ ὅσα τιν' ἐφ' ἑαυτῶν φοβοῦνται, ταῦτ' ἐλεοῦσιν ἐπ' ἄλλων ὁρώμενα. Ἐπειδὴ δ' εἰσὶ μὲν ἐλεεινὰ τὰ παθὴ φαινόμενα πλησίον, ὅσα μὴν ἐγένετο πρὸ μυρίων ἐτῶν ἢ ἔσονται μετὰ γενεάν ἐβδομηκοστὴν οὗτ' ἐλπίζοντες ἤτοι προσδοκῶντες ἐλεοῦσιν ὅπως οὔτε μεμνημένοι ἢ (κἂν ἐλεῶσιν, οἷον τὰς Ἐκτορος ἢ Πριάμου τύχας) οὐχ ὁμοίως τούτο πράττουσιν, ἀνάγκη τοὺς ταῦτα σχήμασι καὶ φωναῖς καὶ ἐσθῆτι καὶ καθόλου τῇ ὑποκρίσει συναπεραζομένους ἐλεεινοτέρους εἶναι καὶ γὰρ ἐγγύς ποιοῦσι φαινεσθαι τὸ κακὸν ἐμφανὲς αὐτὸ καθιστάντες ἢ, ὡς αὐτὸς φησί, πρὸ τῶν ὁμμάτων ποιοῦντες ἤτοι ὡς γεγονὸς ἢ ὡς μέλλον· καὶ διὰ ταῦτ' οὗτ' ἄρτι γεγονότα καὶ τὰ διὰ ταχέων ἔσσεσθαι μέλλοντα τυγχάνουσιν ἐλεεινότερα· καὶ τὰ σημεῖα δὲ τῶν πεπονθότων, οἷον ἐσθῆτες, καὶ αἱ πράξεις ὁρώμεναι ἢ ἀκούμεναι καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἔτι δὲ λόγοι τῶν ὄντων ἐν τῷ πάθει, οἷον ἐν ἀγωνίᾳ θανάτου, καὶ μάλιστα, ἐὰν ἐν τοῖς τοιούτοις ὄντες κειροῖς ὡς σπουδαῖοι. Ἐγγύς γὰρ φαινόμενα ταῦτα πάντα μᾶλλον ἐμποιεῖ τὸν ἔλεον καὶ ὡς ἀναξίου τοῦ πάθους ὅτιος καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαινόμενον.

Ἐναντίον δέ, φησι, τῷ ἔλεειν ἐστὶ μάλιστα μὲν τὸ νευεσᾶν καλυμμένον, ἅτε λύπης ὄντος ἐκείνου μὲν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἤθους ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις, τούτου δὲ (τοῦ νευεσᾶν) ἐπὶ ἀναξίαις εὐπραγίαις. Ἔστι δ' ἤθους ἀμφοτέρα τὰ πάθη χρηστοῦ· δεῖ γὰρ ἐλεεῖν συναχθόμενους τοῖς κακοπραγοῦσιν ἀναξίως, νευεσᾶν δὲ τοῖς πράττουσιν εὖ ἄνευ ἀξίας· τὸ γὰρ παρὰ τὴν ἀξίαν ἄδικον· δι' ὅ, φησι, καὶ τοῖς θεοῖς τὸ νευεσᾶν ἀποδίδομεν· δοξείεν οὖν ἂν καὶ τὸ φθονεῖν ἀντικεισθαι τῷ ἔλεειν, ταῦτό καὶ σύνεγγυς ὂν τῷ νευεσᾶν· ἐστὶ μὴν οὐ ταῦτό· καὶ γὰρ ὁ φθόνος ἐστὶ λύπη ταραχῶδης εἰς εὐπραγίαν, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ ἀναξίου, ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου· δεῖ δὲ τούτοις ὑπάρχειν ὁμοίως ἅπασιν τό· μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ πλησίον ἕνεκα· εἰ γὰρ ἐκ τούτου ἡ λύπη καὶ ἡ ταραχὴ, ὅτι αὐτῷ τι γενήσεται φαῦλον ἐκ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας, οὐκέτι ἐστὶ τὸ μὲν φθόνος τῶν παθῶν, τὸ δὲ νέμεις, ἀλλὰ φόβος· ἀκολουθήσει δὲ δῆλον ὅτι τούτοις καὶ τὰ ἐναντία πάθη· ὁ γὰρ ἐπὶ τοῖς κακοπραγοῦσιν, ἀναξίσις οὔτι,

λυπούμενος ἠσθησεται ἐπὶ τοῖς ἀξίοις ἢ γοῦν ἄλυπος ἐσται· οἷον οὐδεὶς ἂν ἀνὴρ ἐπιεικῆς λυπηθεῖ τὸς πατραλοίας καὶ τοὺς μικροφόνους, ὁρῶν αὐτοὺς τιμωρίας τυχόντας· δεῖ γὰρ, τοῦναντίον, χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις· λυπεῖται δὲ χρηστὸς οὐδεὶς ὡσαύτως ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν· ἄμφω γὰρ, τὸ τε πράττειν εὖ κατ' ἀξίαν καὶ τὸ τυχεῖν τιμωρίας ἀξίον ὄντα, δίκαια καὶ ποιεῖ τὸν ἐπιεικῆ χαίρειν· ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν ἅπερ ἐγένετο τῷ ὁμοίῳ καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξει· καὶ τοῦ αὐτοῦ φησιν ἤθους εἶναι πάντα ταῦτα, τοῦ ἐναντίου δὲ τάναντία· ὁ γὰρ αὐτὸς ἐπιχαιρέκακός ἐστι καὶ φθονερός· ἐφ' ᾧ γὰρ τις ὄντι καὶ γινομένη λυπεῖται, χαίρειν αὐτὸν ἀνάγκη τῇ τούτου φθορᾷ καὶ στερήσει· δι' ὃ κωλυτικὰ μὲν ἔλεους εἰσὶ ταῦτα πάντα, διαφέρουσι δὲ διὰ τὰς ἄνω ρηθείσας αἰτίας· ὥστε πρὸς τὸ καθιστάναι μὴ ἐλεεινὰ καὶ κωλύειν τὸ ἔλεος ὁμοίως ἅπαντα χρῆσιμα.

Ἀρχεται δὲ διορίζειν ὁ φιλόσοφος τὸ πρῶτον περὶ τοῦ νευεσᾶν· τίσι καὶ ἐπὶ τίσι καὶ πῶς αὐτοὶ διακείμενοι νευεσῶσιν. Εἰ τοίνυν ἐστὶ, φησι, τὸ νευεσᾶν· λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ πράττειν εὖ ἀναξίως, οὐχ οἷον τε, δῆλον ὅτι, νευεσᾶν ἐπὶ πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς ἀγαθοῖς· νευεσᾶν γὰρ οὐδεὶς τῷ δικαίῳ ἢ ἀνδρείῳ ἢ τὴν ἀρετὴν (ὑπεροχὴν ἠθικὴν) ληψομένῳ· οὐδὲ γὰρ οἱ ἔλεοι, φησιν, ἐπὶ τοῖς τούτων εἰσὶν ἐναντίσις· νευεσῶσι δὲ καὶ νευεσητέον ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅσων εἰσὶν, ὡς ἀτλῶς εἰπεῖν, ἀξίσι οἱ τ' ἀγαθοὶ καὶ οἱ τὰ φύσει ἔχοντες ἀγαθὰ, οἷον κάλλος, εὐγένειαν καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς που φαίνεται τοῦ φύτει, μᾶλλον εἰκός, φησι, νευεσᾶν τοῖς ταῦτο κεκτημένοις ἀγαθόν, ἐὰν νευεσῶσι τυγχάνωσιν ἔχοντες καὶ εὐπραγῶσι διὰ τοῦτο, λυποῦσι γὰρ τῶν πάλαι καὶ διὰ γένους μᾶλλον οἱ νευεσῶσι πλουτοῦντες καθάπερ οἱ (νευεσῶσι) δυνάμενοι, τ. ἔ., ἰσχύοντες, καὶ ἄρχοντες καὶ πολυφίλοι καὶ εὐτεκνοὶ καὶ ὅτι οὖν τῶν τοιούτων, καὶ ἂν αὐτοῖς ἄλλο τι γίνηται ἀγαθὸν ἐκ τούτων, ὡσαύτως· λυποῦσι γὰρ καὶ ἐνταῦθα μᾶλλον ἄρχοντες οἱ νεόπλουτοι διὰ τὴν οὐσίαν ἢ οἱ ἀρχαιοπλουτοὶ. Ἐχει δ' ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· τὸ δ' αἴτιον ὅτι οἱ μὲν (οἱ ἀρχαιοπλουτοὶ) τὰ ἴδια δοκοῦσιν ἔχειν, οἱ δὲ (οἱ νεόπλουτοι) οὐ· δοκεῖ γὰρ ἀληθῆς (καὶ δίκαιον) τὸ οὕτως αἰεὶ φαινόμενον ἔχειν, ὁ τοῖς ἄλλοις οὐ συμβαίνει. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν ἀπονομῇ σκοπεῖν τινα χρεῶν ἀναλογίαν καὶ

τὸ ἀρμόττον (οὐ γὰρ ἕκαστον τοῦ τυχόντος ἄξιον, οἷον ἀρμόττει κάλλος ὄπλων οὐ τῷ δικαίῳ, ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ, καὶ γάμοι διαπρεπεῖς οὐχὶ τοῖς νεοπλούτοις, ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν), ἐὰν τις ὑπάρχων ἀγαθός, μὴ τοῦ ἀρμόττοντος τυγχάνῃ, νεμεσητόν ἐστι· καὶ τὸ ἀμφιβητεῖν τῷ κρείττονι τὸν ἥττω μάλιστα μὲν ἐν τῷ αὐτῷ, ῥώμη, ἀνδρεία, τέχνη (δι' ὃ καλῶς, φησιν, εἴρηται :

*Αἴαντος δ' ἄλειψι μάχην Τελαμωνιάδαο·
Ζεύς γὰρ οἱ νεμέσασχ' ὅτ' ἀμεινονι ἀνδρὶ μάχοιτο),*

εἰ δὲ μὴ τὸν ὄπωσθ' ἦτοι ᾧ δὴ ποτε τρόπῳ, εἶον τῷ δικαίῳ τὸν μουσικόν· ἥττων γὰρ εὐτος· ἢ γὰρ δικαιοσύνη τῆς μουσικῆς βελτίων. Οἷς τε τοίνυν καὶ δι' ἃ νεμεσῶσιν ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον. Αὐτοὶ δ' εἰσὶ νεμεσητικοί, πρῶτον μὲν, ἐὰν ὦτιν ἄξιοι τῶν μεγίστων ἀγαθῶν καὶ ἔχῃσι ταῦτα· οὐ γάρ, φησι, δίκαιον ἡξιώσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους τῶν ὁμοίων, δεύτερον δ', ἐὰν ὦτιν ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι· τοιοῦτοι γὰρ ὄντες ὀρθῶς τε κρίνουσι καὶ μισοῦσι τᾶδिका· καὶ ἂν ὦσι φιλότιμοι καὶ διαφεροῦτων ὀρέγονται πράξεων, μάλιστα δὲ περὶ ταῦτα, ὧν εἰσιν ἕτεροι ἀνάξιοι. Καθόλου δ' εἰσὶ νεμεσητικοὶ τούτοις καὶ τούτων, ὧν ἐκυτοὺς αὐτοὶ ἀξιοῦντες ἐτέρους μὴ ἀξιοῦσι. Δι' ὅ, φησι, πάντες οἱ μὴ φιλότιμοι καὶ φαῦλοι καὶ ἀνδραποδώδεις εἰσιν οὐ νεμεσητικοί, οὐδενὸς ἑαυτοὺς ἀξίους οἰόμενοι εἶναι τοιούτου. Φανερόν δέ, φησίν, ἐκ τούτων ἐπὶ πόνοις ἀτυχοῦσιν ἢ μὴ τυγχάνουσι καὶ κακοπραγοῦσι προσήκει χαίρειν ἢ ἀλύπως ἔχειν, ἃ τε τῶν ἀντικειμένων δῆλων ὄντων ἐκ τῶν ρηθέντων. Ἐπειδὴ δὲ λύπη τις ὁ φθόνος ἐπὶ εὐτυχίᾳ φαινομένη τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ τοὺς ὁμοίους ἐκείνων ἕνεκεν, ἀλλὰ μὴ ἵνα τι αὐτῷ δῆλον ἐπὶ τίσι φθονοῦσι καὶ τίσι καὶ πῶς αὐτοὶ διακείμενοι· φθονήσουσι γὰρ ὅσοι τοιοῦτοι οἷς εἰσὶ τινες ἢ φαίνονται ὅμοιοι, τοῦτο δὲ κατὰ γένος, καθ' ἡλικίαν, καθ' ἕξιν, κατὰ συγγένειαν, κατὰ δόξαν καὶ ὅσοι ἐλλείπουσι μικρῷ τοῦ πάντα αὐτοῖς ὑπάρχειν· διὸ φθονεροὶ εἰσιν οἱ μεγαλοπράγμονες καὶ εὐτυχοῦντες. ἅτε τὰ ἐκείνων οἰόμενοι πάντας φέρειν, καὶ οἱ διαφερόντως ἐπὶ τινι, σοφία μάλιστα ἢ εὐδαιμονία, τιμώμενοι, καὶ οἱ δοξόσοφοι ἢ δοκητίσοφοι διὰ τὸ εἶναι ἐπὶ σοφίᾳ φιλότιμοι, καὶ ὅλως οἱ περὶ τι φιλόδοξοι, φθονεροὶ περὶ τοῦτο, καὶ τέλος οἱ μικροψυχοὶ· δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς εἶναι πάντα μεγάλα. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἀγαθῶν, ἐφ' οἷς ὁ φθόνος, ἐστὶν εἰρημένον, ὡς

περὶ πάντα τὰ ἔργα, ἐφ' οἷς ὀρέγονται δόξης καὶ φιλοτιμοῦνται, καὶ τὰ εὐτυχήματα πάντα καὶ μάλιστα ἢ ὧν αὐτοὶ ὀρέγονται ἢ δεῖν αὐτοὺς ἔχειν οἶονται ἢ ὧν αὐτοὶ ἢ μικρῷ ὑπέρχουσι ἢ μικρῷ ἐλλείπουσι τῇ κτήσει, περὶ πάντα σχεδόν ἐστὶ φθόνος. Εἴρηται δ' ἅμα καὶ τίσι φθονοῦσιν, ὅτι τούτοις, οἷς ἐγγὺς ὑπάρχουσι χρόνῳ τε καὶ τόπῳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ δόξῃ· διὸ καλῶς ὁ ποιητής :

Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται

Ἐτι πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· δῆλα δὴ τοὺς εἰρημένους· φιλοτιμεῖται γὰρ οὐδεὶς, ὡς ὁ λόγος αἰρεῖ πρὸς τοὺς ἐκ Δευκαλίωνος καὶ Πύρρας ἢ τοὺς ἰσομένους ἢ τοὺς ἤδη τεθνεώτας, οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλείαις στήλαις ἢ ὡς ἂν τις εἶποι σήμερον, πρὸς τοὺς ἐν Νέᾳ Ζηλανδίᾳ ἢ ἐν Μελοβούρῃ, οὐδὲ πρὸς τοιούτους, ὧν οἶονται λείπεσθαι πολὺ παρ' ἑαυτοῖς ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις οὐδὲ πρὸς τοιούτους, ὧν αὐτοὶ πολὺ δοκοῦσιν ἑαυτοῖς ὑπέρχειν. Ἐπειδὴ δὲ φιλοτιμοῦνται καθόλου πρὸς τὰς τῶν αὐτῶν ἐπιεμένους, οἷον ἀνταγωνιστάς, ἀντεραστὰς καὶ τοὺς τοιούτους, τούτοις ἀνάγκη μάλιστα φθονεῖν. Ὅθεν τὸ παρὰ τῷ ποιητῇ· καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ. Καὶ τοῖς ταχύτινος τυχοῦσι φθονεῖν εἰώθασιν οἱ μὴ τυχόντες ἢ οἱ μόλις· καὶ τοῖς ἐξ ὧν αὐτοῖς, ἢ κεκτημένων ἢ κατορθούντων, ὄνειδος γίνεται· εἰσὶ δ' ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι καὶ οὗτοι· διὰ γὰρ δῆλα δὴ τὸ παρ' αὐτοὺς μὴ τυγχάνειν τοῦ ἀγαθοῦ φθονοῦσιν ὑπὸ τῆς λύπης· καὶ τοῖς ἔχουσιν ἢ κεκτημένοις ταῦτα, ἅπερ αὐτοῖς, ὡς ὄντο, προσῆκεν ἔχειν ἢ ἃ ποτ' ἐκέκτηντο· διὸ πρεσβύτεροί γε νεωτέροις, οὐ κάλλιστον ἂν εἴη παράδειγμα τὸ τοῦ Γρίβα τοῦ στρατηγοῦ τὴν μελλόνουμφον, ὡς φασιν, ὑπὸ φθόνου, ποτὲ τοῦ κάλλους ἕνεκα, τὸν οἶον ἀφελομένου· καὶ τοῖς ὀλίγα δαπανήσασιν εἰς ταῦτόν οἱ πολλὰ καταναλώσαντες. Ἐπὶ τίσι δὲ καὶ πῶς ἔχοντες καὶ οἷς οἱ τοιοῦτοι χαίρουσι δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων· ὡς γὰρ λυποῦνται μὴ ἔχοντες, οὕτως ἔχοντες ἡσθήσονται ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις· καὶ ταῦτα μὲν ταῦτη.

Ἐπὶ τίσι δ' εἴπειτα ζηλοῦσι καὶ πῶς ἔχοντες καὶ τὰ ποῖα δῆλον ἐστὶ, φησίν, ἐνθένδε· εἰ γὰρ ὁ ζῆλος ἐστὶ τις λύπη ἐπὶ φανερᾷ παρούσῃ ἀγαθῶν ἐντίμων, ἅπερ αὐτῷ λαθεῖν ἐνδέχεται, περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει, τοῦτο δ' οὐχ' ὅτι ἄλλῳ, ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῷ ἐστὶ· (διὸ, φησι, καὶ ἐπιεικὲς τ. ἔ. καλόν, ἐπαινετόν ὁ ζῆλος ἐστὶ καὶ ἀνδρῶν ἐπιεικῶν

ἦτοι δικαίων καὶ φρονίμων. Ἐν ᾧ τὸ φθονεῖν αὐτό τε φαῦλόν ἐστι καὶ φαύλων· ὁ μὲν γὰρ (ἐπιεικῆς) ἑαυτὸν ὑπὸ τοῦ ζήλου παρασκευάζει τῶν ἀγαθῶν τυγχάνειν, ὁ δὲ (φαῦλος) ὑπὸ τοῦ φθόνου μὴ ἔχειν τὸν ἄλλον ἢ πλησίον, ἀνάγκη ζηλωτικούς μὲν εἶναι τοὺς ἑαυτοὺς ἀξιοῦντας ὧν μὴ ἔχουσιν ἀγαθῶν (ἀξιοὶ γὰρ οὐδεὶς τὰ φανερώς ἀδύνατα)· διὸ τοιοῦτοι οἱ τε νέοι καὶ τῶν ἀδρῶν οἱ μεγαλόψυχοι, καὶ οἷς εἰσὶν ἀγαθὰ, ἃ τῶν ἐντίμων εἰσὶν ἀνδρῶν ἀξία, πλοῦτος καὶ ἀρχαὶ καὶ πολυφιλία καὶ ὅσα τοιαῦτα· ζηλοῦσι γὰρ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν, ὡς ἀγαθοῖς εἶναι προσήκον αὐτοῖς, ὅτι τοῖς ἔχουσιν ἀγαθῶς αὐτὰ προσήκει, καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀξιουμένους, κἀκείνους, ὧν οἱ πρόγονοι ἢ συγγενεῖς ἢ οἰκεῖοι ἢ τὸ ἔθνος ἢ ἡ πόλις εἰσὶν ἐντιμοί· οἰκεῖα γὰρ οὗτοι τὰ ἐντίμα τῶν ἀγαθῶν ἑαυτοῖς αὐτοὶ δ' ἀξιοὶ τούτων εἶναι νομίζοντες, εἰσὶ ζηλωτικοὶ περὶ ταῦτα· ζηλωτὰ δὲ τῶν ἀγαθῶν εἶναι φησι τὰς τ' ἀρετας καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις εὐεργετικά καὶ ὠφέλιμα, τιμῶσι γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς εὐεργετοῦντας· ἔτι δ' ὅσων ἐστὶ τοῖς ἕγγυς ἀπολαυσις, οἷον ὑγεία μάλιστα καὶ πλοῦτος καὶ κάλλος. Δῆλον οὖν ἐκ τούτων ἐστὶ καὶ τίνες ἄνδρες εἰσὶ ζηλωτοί· εἰσὶ γὰρ οἱ ταῦτά τε καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι, σοφίαν, ἀνδρείαν, ἀρχὴν (ἡντινοῦν) ἅτε τῶν ἀρχόντων πολλοὺς εὖ ποιεῖν δυναμένων, κατὰ ταῦτα δὲ καὶ στρατηγῶν καὶ ρητόρων· ζηλωτοὶ δὲ καὶ οἷς εἶναι βούλονται πολλοὶ ὁμοιοὶ ἢ γνώριμοι ἢ φίλοι ἢ εὖς αὐτοὶ θαυμάζουσι· καὶ οἱ ἐγκωμίων καὶ ἐπαίνων ὑπὸ ποιητῶν ἢ λογογράφων ἀξιοῦμενοι, οἷον Ἀλεξάνδρος, Ἐκτωρ. Ζηλοῦσι μὲν οὖν τοὺς τοιοῦτους.

Καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων, ἅτε ζήλῳ μὲν καταφρονησεως εὐθιγῆς ἐναντίας, τῷ δὲ ζηλοῦν τοῦ καταφρονεῖν ὥστε τοὺς τε ζηλωτικούς καὶ τοὺς ζηλωτοὺς ἀνάγκη καταφρονητικούς εἶναι τῶν ἔχοντων τὰ κακὰ τὰ τοῖς ζηλωταῖς ἀγαθοῖς ἐναντία καὶ τούτων ἕνεκα· διὸ καταφρονοῦσι πολλάκις τῶν εὐτυχεύοντων, ὅταν αὐτοῖς ὑπάρχη δίχα τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν ἡ τύχη.

Μέχρι τοῦδε μὲν ὁ φιλόσοφος ἐλάλησε περὶ τῶν παθῶν, ὀργῆς, ἐπιθυμίας καὶ καθεξῆς, καὶ τῶν ἕξεων· εἰσὶ δ' αὖται ἀρεταὶ καὶ κακίαι· καὶ ποῖοι τινες εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι τὰ ἦθη κατ' ἀμφοτέρα ταῦτα καὶ ποῖα προαιρουῦνται καὶ ποῖων εἰσὶ πρακτικοί· Nunὶ δ' ἡμᾶς ἐν τοῖς ἔπειτα διδάξει ποῖοι τινες εἰσὶ

τὰ ἦθη κατὰ τὰς ἡλικίας καὶ τὰς τύχας. Εἰσὶν οὖν αἱ μὲν ἡλικίαι τρεῖς, νεότης, ἀκμὴ καὶ γῆρας· τὰ δ' ἀπὸ τύχης εὐγένεια καὶ πλοῦτος καὶ δύναμις καὶ τἀναντία τούτοις, καὶ ὅλως εὐτυχία καὶ δυστυχία. Οἱ μὲν οὖν νέοι εἰσὶν ἐπιθυμητικοὶ τὰ ἦθη καὶ οἶοι, φησίν, ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσι, καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ σώματος ἀκολουθητικοὶ μάλιστα ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσα καὶ τούτων ἀκρατεῖς (διὸ καὶ περὶ τῶν τοιοῦτων ἐν ἑαυτοῖς ὡς τὰ πολλὰ διαλέγονται)· ἀψικροὶ δ' εἰσὶ καὶ εὐμετάβολοι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας, αἱ σφοδραὶ μὲν εἰσὶν, οὐ διαρκοῦσι δέ, ταχὺ παύονται. Εἰσὶ γὰρ αὐτοῖς αἱ βουλήσεις ὀξείαι καὶ οὐ μεγάλαι, καθάπερ αἱ τῶν νοσοῦντων δίψαι καὶ πείναι· εἰσὶ δὲ καὶ θυμικοὶ καὶ ὀξύθυμοι καὶ ταῖς ὀρμαῖς ἀκολουθητικοί, καὶ τῷ θυμῷ ὑποκείμενοι, ἅτε μὴ ἀνεχόμενοι διὰ φιλοτιμίαν, εἰ τύχοιεν ὀλιγορούμενοι, ἀλλ' ἀγανακτοῦντες, ἂν οἶωνται ἀδικεῖσθαι. Καὶ φιλοτιμοὶ μὲν εἰσὶ, φιλόνοικοι δὲ τούτου μᾶλλον, ἅτε τῆς μὲν νεότητος ὑπεροχῆς ἐπιθυμοῦσης ὅλως, τῆς δὲ νίκης ὑπεροχῆς τινος οὔσης. Εἰσὶ δ' ὁμοῦ τὰ δυο ταῦτα, φιλόνοικοι καὶ φιλοτιμοὶ, μᾶλλον ἢ φιλοχρήματοι· τοιοῦτοι δ' ἦκιστα διὰ τὸ μήπω πείραν ἐνδεΐας εἰληφέναι· ἔτι δ' εὐθήεις, ἀλλ' οὐ κακοθήεις διὰ τὸ μήπω πολλὰς ἐωρακέναι πονηρίας· ἀπονηρία γὰρ ἡ εὐθία, τὸ δ' ἐναντίον ἡ κακοθήεια· διὸ καὶ εὐπιστοὶ μήπω πολλάκις ἐξηπατημένοι· πρὸς δὲ τούτοις εὐέλπιδες ὄντες, ὥσπερ οἱ οἰνωμένοι διάθερμοι τῇ φύσει καὶ διὰ τὸ μήπω πολλῶν ἀποτυχῶν πεπειραῖσθαι. Διὰ δὲ τὸ μὲν μέλλον αὐτοῖς εἶναι πολὺ, βραχὺ δὲ τὸ παρεληλυθός ἐλπίδι ζωσὶ τὰ πλείεστα καθάπερ οἱ κοῦφοι, περὶ ὧν εἴρηται:

αἱ δ' ἐλπίδες βόσκουσι τοὺς κενοὺς βροτῶν.

Ἔστι γὰρ ἡ μὲν ἐλπίς τοῦ μέλλοντος, ἡ δὲ μνήμη τοῦ παροικομένου· τῇ γὰρ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ¹ μεμνησθαι μὲν οἷόν τε, ἐλπίζειν δὲ πάντα· διὰ δὲ τὸ ραδίως ἐλπίζειν εἰσὶν εὐεξαπάτητοι· καὶ ἀνδρείοτεροι δ' εἰσὶ διὰ τὸ εὐέλπιδες εἶναι καὶ θυμώδεις, ὧν τὸ μὲν ἀφοβίαν ἐργάζεται, τὸ δὲ θάρρος· οὐδεὶς τε γὰρ ὀργιζόμενος ἔχεται φοβῶ καὶ τὸ ἐλπίζειν ἀγαθὸν τι θάρρους ὑπάρχει παρατίτιον· ἔτι δ' εἰσὶν αἰσχυντηλοὶ διὰ τὸ πεπαιδευμένους αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον ἕτερα μῆπω

1. Οὐχὶ τῆς ζωῆς, ὡς ἂν τις ἴσως εἰκάσειεν, ἀλλὰ τοῦ συνειδόμενου ἐρηγορότος ἦθη.

καλὰ τῶν νομίμων ὑπολαμβάνειν· καὶ μεγαλόψυχοι μήπω ὑπὸ τοῦ βίου τεταπεινωμένοι καὶ τῶν ἀναγκαίων ἦτοι κατ' ἀνάγκην ἠθικὴν ἢ φυσικὴν ἐν τῷ βίῳ συμβαινόντων ὄντες ἄπειροί· ἔτι τὸ μεγάλων ἐκυτόν ἀξιοῦν μεγαλοψυχία· τοῦτο δ' εὐέλπιδος· ἐπειδὴ δὲ τῷ λογισμῷ ζῶσιν ἦττον ἢ τῷ ἔθει τὰ καλὰ μᾶλλον αἰροῦνται πράττειν ἢ τὰ συμφέροντα· ἔστι δ' ὁ μὲν λογισμὸς αἰρετικὸς τοῦ συμφέροντος, ἢ δ' ἀρετὴ τοῦ καλοῦ. Καὶ φιλόφιλοι καὶ φιλοίκαιοι καὶ φιλέταιροι τῶν ἄλλων εἰσι μᾶλλον ἡλικιῶν διὰ τὸ χαίρειν τε τῷ συνεῖναι καὶ μήπω τι κρίνειν εἴσθαι πρὸς τὸ συμφέρον· καὶ παρὰ τὸ Χιλώνειον (μηδὲν ἄγαν) ἐπὶ τὸ σφοδρότερον ἀμαρτάνουσι πάντα καὶ πάντα πράττουσιν ἄγαν, ἐάν τε φιλῶν ἐάν τεμισῶσι, καὶ τᾶλλα πάνθ' ὁμοίως· τούτου δ' αἴτιον ὅτι πάντα (καθὰπερ ἱεροὶ τινες ἡγέται) νομίζουσιν εἰδέναι καὶ δισχυρίζονται. Καὶ ἀδικοῦντες, οὐκ εἰς κακουργίαν, ἀλλ' εἰς ὕβριν ἐργάζονται τὰδίκηματα· δι' ὃ καὶ εὐτράπελοι εἰσι, φιλογέλωτες ὑπάρχοντες· ἢ γὰρ εὐτραπελία πεπαιδευμένη τις ἐστὶν ὕβρις· καὶ φιλελεήμονές εἰσι διὰ τὸ χρηστοὺς καὶ βελτίους ἡγεῖσθαι πάντας· τῇ γὰρ αὐτῶν ἀκακίᾳ μετροῦντες τοὺς πέλας ἀνάξια πάσχειν αὐτοὺς ὑπολαμβάνουσιν. Οἱ μὲν οὖν νέοι τοιοῦτον ἐμφαίνουσιν ἦθος· οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ παρηλικότες ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις ἔχουσι σχεδὸν ἦθη τὰ πλείεστα· ἢ γὰρ ἐν βίῳ μακρῷ πολυχρόνιος πείρα καὶ τὸ πλεονάκις αὐτοὺς ἐξηπατήσθαι καὶ ἡμαρτηκέναι καὶ τὸ τὰ πλείω τῶν πραγμάτων εἶναι φεῦλα ἢ μηδὲν αὐτοὺς ποιοῦσι διαβεβαιούσθαι ἢ ἄπαντα ἦττον ἄγαν ἢ δεῖ· ἀπεχόμενοι δὲ τοῦ λέγειν ὅτι γινώσκουσιν ἀρκοῦνται λέγειν ὅτι νομίζουσι, καὶ περὶ τινος ἀμφισβητοῦντες αἰεὶ προστιθέασιν τὸ μόριον ἴσως καὶ τὸ τάχα καὶ πάντα λέγουσιν οὕτως, οἷδὲν δὲ παγίως· εἰσι δὲ καὶ κακοήθεις ἦτοι πονηροὶ καὶ ἀπαισιόδοχοι· ἔστι γὰρ ἡ κακοήθεια τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν ἄπαντα· καὶ καχύποπτοι μὲν εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν, ἀπιστοὶ δὲ δι' ἣν ἔχουσι ἐμπειρίαν· τῇ δὲ τοῦ Βίαντος ἐπόμενοι ρῆσει φιλοῦσι μὲν ὡς μισήσοντες, μισοῦσι δ' ὡς φιλήσοντες, ἐν ἑκατέρῳ τὴν ὑπερβολὴν ἀποφεύγοντες· μικρόψυχοι δ' ὄντες ἅ τε τεταπεινωμένοι ὑπὸ τοῦ βίου μεγάλου μὲν οὐδενὸς οὐδὲ περιττοῦ, τῶν δὲ πρὸς τὸν βίον ἐπιθυμοῦσι μόνων. Εἰσι δὲ καὶ ἀνελεύθεροι (τῶν γὰρ ἀναγκαίων ἡ οὐσία) γινώσκοντες ἅμα καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, ρῆδιον δὲ τὸ ἀποβ-

λεῖν· διὰ δὲ τὸ διακείσθαι τοῖς νέοις ἐναντίως, ἅ τε κατεψυγμένοι, ὄντων ἐκείνων θερμῶν, (ὥστε προωδοποίηκε, φησί, τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ τίς ἐστὶ κατάψυξις ὁ φόβος) εἰσι δειλοὶ καὶ προφοβητικοὶ κατὰ πάντα. Ἐπιφιλόζωοι καὶ τοῦτο μάλιστα τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ διὰ τὸ τὴν ἐπιθυμίαν εἶναι τοῦ ἀπόντος, οὗ δ' εἰσὶν ἐνδεεῖς ἐπιθυμῆν ἐκείνου μάλιστα· καὶ φίλαυτοὶ μᾶλλον ὄντες ἢ προσήκει, πρὸς τὸ συμφέρον, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ καλὸν εἰώθασιν μᾶλλον ἢ δεῖ βιοῦν ἐκ τούτου διὰ μικροψυχίαν· τὸ γὰρ συμφέρον ἐστὶν ἀγαθὸν αὐτῷ τινι, τὸ δὲ καλὸν ἀπλῶς. Τῷ δὲ μὴ τοῦ καλοῦ φροντίζειν ἀναγκαιῶς ἔπεται τὸ ἦτσον αὐτοὺς αἰσχυνηλοῦς ἢ ἀναισχύντους εἶναι τοῦ δοκεῖν ὀλιγοῦροντας· καὶ δυσέλπιδές εἰσι τὸ μὲν διὰ τὴν ἐμπειρίαν· ἔστι γὰρ, ὡς ἤδη πολλάκις ἐρρήθη, φαῦλα τῶν γινομένων τὰ πλείω καὶ τὰ πολλὰ ἐπὶ τὰ χεῖρον ἀποβάνει, τὸ δὲ καὶ διὰ τὴν δειλίαν. Ἐναντία δὲ τοῖς νέοις οὗτοι ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον ἢ τῇ ἐλπίδι διὰ τὸ τοῦ βίου τὸ μὲν ἐπιλοῖπον ὀλίγον εἶναι, πολὺ δὲ τὸ παρεληλυθός, ὃ καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς αἴτιον ἡδομέοις τῇ τῶν γενομένων ἀναμνήσει¹· καὶ οἱ θυμοὶ δ' αὐτῶν εἰσιν ὀξεῖς μὲν, ἀσθενεῖς δέ· καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν ἐκλελοίπασιν, αἱ δ' ἀσθενεῖς εἰσιν, ὥς τ' οὐκ εἰσι πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος· ὅθεν εἶναι καὶ σωφρονικοὶ δοκοῦσιν οἱ τηλικιοῦτοι· αἶ τε γὰρ ἐπιθυμίαι χαλαραὶ γέγονασιν καὶ τῷ κέρδει δουλεύουσι καὶ κατὰ λογισμὸν οὗτοι ζῶσι μᾶλλον ἢ κατὰ τὸ ἦθος· ὁ μὲν γὰρ ἐστὶ τοῦ συμφέροντος, τὸ δὲ τῆς ἀρετῆς· καὶ τὰδίκηματα τελοῦσιν οὐκ εἰς ὕβριν, ἀλλ' εἰς κακουργίαν· εἰσι δὲ καὶ ἐλεήμονες, ἀλλ' οὐχὶ καθ' ἅπερ οἱ νέοι, διὰ φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ δι' ἀσθένειαν· πάντα γὰρ ἐγγὺς αὐτοῖς ὑπάρχειν οἴονται παθεῖν, ὅπερ ἐστίν, ὥσπερ ἔλεγεν ἔλεγκτικόν. Ὅθεν εἰσὶν ὀδυρτικοὶ καὶ οὐκ εὐτράπελοι οὐδὲ φιλογέλοιοι· τὸ γὰρ ὀδυρτικὸν ἐναντίον ἐστὶ τῷ φιλογέλῳτι. Τοιοῦτοι δ' εἰσὶν οἱ πρεσβύτεροι τὰ ἦθη.

Μεταξὺ δὲ τούτων ἔσονται δῆλον ὅτι τὸ ἦθος οἱ ἀκμάζοντες, τὴν ἑκατέρωθεν, ὡς εἰκόσ, ὑπερβολὴν ἀφαιροῦντες· ὅθεν οὔτε σφοδρὰ θηροῦντες (ἅ τε τοῦ τοιοῦτου θρασυτήτος ὄντος) ἔσονται οὔτε φοβούμενοι λίαν, ἀλλὰ πρὸς ἄμφω καλῶς καὶ μετρίως· καὶ οὔτε πᾶσι πιστεύοντες οὔτε πᾶσιν ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ

1. Περβ. Ιλ. Α. 254.

κατὰ τάληθεις, ὡς τὰ πολλὰ κρίνοντες, καὶ ζῶντες οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον, ὥσπερ οἱ πρεσβύτεροι, μόνον οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ἰδίᾳ, καθάπερ οἱ νέοι, πρὸς ἄμφω δὲ ταῦτα. Οὕτω δὲ πάλιν οὔτε πρὸς φειδῶ βιοῦσιν οὔτε πρὸς ἀσπῆτιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀρμόττον¹ διακίονται δὲ καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν καὶ θυμὸν ὁμοίως, ὡς τε σώφρονες μὲν εἰσι μετ' ἀνδρείας, ἀνδρεῖοι δὲ μετὰ σωφροσύνης. Ἔστι γὰρ ἐν τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέροισι διηρημένα ταῦτα, τῶν μὲν ἀκολάστων καὶ ἀνδρείων, τῶν δὲ δειλῶν καὶ σωφρόνων ὄντων. Καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν ὅσα μὲν ἐν ἐκείνοις ἐστὶ διηρημένα τῶν ὠφελίμων, ἔχουσιν οὗτοι ἄμφω, τῶν δὲ παρ' ἐκείνοις ὑπερβολῶν καὶ ἐλλείψεων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἀρμόττον¹ ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα κατὰ τὸν φιλόσοφον ἀπὸ τοῦ τριακοστοῦ μέχρι τοῦ τριακοστοῦ καὶ πέμπτου, ἡ δὲ ψυχὴ μέχρι τοῦ τεσσαρακοστοῦ καὶ ἐνάτου. Τοιαῦτα δ' εἰσὶ τὰ τῶν ἀκμαζόντων ἦθη.

Εἰπὼν δὲ τοσαῦτα περὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ τῶν ἐκάστης ἡθῶν μεταβαίνει νῦν ὁ φιλόσοφος εἰς τὰ ἀπὸ τύχης ἀγαθὰ, δι' ὅσα τιν' αὐτῶν ὁποῖα τινα συμβαίνει γενέσθαι τοῖς ἀνθρώποις ἦθη. Ἀγαθὰ μὲν οὖν ἀπὸ τύχης εἰσὶν εὐγένεια, πλοῦτος, δύναμις, εὐτυχία· ἐστὶ δὲ τῆς εὐγενείας ἦθος τὸ φιλοτιμότερον εἶναι τὸν κεκτημένον· ὅταν γὰρ ὑπάρχη τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν ἅπαντες εἰώθεσαν· ἡ δ' εὐγένεια προγόνων ἐστὶν ἐντιμότης· ἐστὶ δὲ ταύτης ἔτι καὶ τὸ καταφρονητικὸν καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς ἑαυτῶν προγόνους· τὰ γὰρ αὐτὰ πόρρω μᾶλλον ἢ ἐγγὺς γινόμενά εἰσιν ἐντιμότερα καὶ εὐκλαζόμενα. Ἔστι δ' εὐγενὲς μὲν κατὰ τοῦ γένους τὴν ἀρετὴν, γενναῖον δὲ κατὰ τὸ φυλάττειν καὶ μὴ ἐξίστασθαι τῆς φύσεως, ὅπερ οὐ φησὶν ὡς τὰ πολλὰ τοῖς εὐγενέσι συμβαίνει, ἀλλ' εὐτελεῖς αὐτῶν εἶναι τοὺς πολλούς· ἔστι γὰρ τις φορὰ, φησὶν, ἀνδρῶν ἐν τοῖς γένεσιν, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας ἢ τοὺς ἀγροὺς γινόμενους· διὸ ποτέ, φησὶ, τοῦ γένους ὄντος ἀγαθοῦ, διὰ χρόνου τινὸς ἄνδρες ἐγγίνονται περιττοὶ τ. ἔ. ἄχρηστοι καὶ πάλιν ἀναδίδωσιν ἔπειτα τὸ γένος, ἐξιστάμενα δέ, φησὶ, (τῆς φύσεως) τὰ μὲν εὐφυᾶ τῶν γενῶν εἰς μακνιώτερα μεταπίπτει ἦθη, οἷον οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου καὶ οἱ ἀπὸ Διογνησίου τοῦ πρεσβυτέρου, τὰ δὲ στάσιμα τ. ἔ. σεμνὰ καὶ σοβρὰ εἰς ἀβελτερίαν καὶ νωθρότητα, οἷον οἱ ἀπὸ Κίμωνος καὶ Περικλέους καὶ Σωκράτους.

Τῷ δὲ πλούτῳ φανερά φησὶν ἅπασιν εἶναι

καὶ ἐναργῆ τὰ σύννομα ἦθη· διατιθέμενοι γὰρ ποτε ὑπὸ τῆς κτήσεως οἱ πλοῦσοι ὕβρισται τ' εἰσι καὶ ὑπερήφανοι, ἅτε διακίεμενοι οὕτως ὥσπερ ἅπαντα κεκτημένοι τάγαθὰ· ἔστι γὰρ τις οἶον τιμὴ τῆς τῶν ἄλλων ἀξίας ὁ πλοῦτος· διὸ καὶ δοκεῖ χρημάτων εἶναι πάντα ὄνια. Ἔτι δ' εἰσι τρυφεροὶ καὶ σαλάκωνες ἦτοι μεγαλομανεῖς, ἐκείνο μὲν ἧς ἀσκούσιν ἕνεκεν ἡδυπαθείας καὶ δι' ἣν θηρῶσιν ἐνδειξὶν τῆς εὐδαιμονίας, τοῦτο δὲ διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ὑπ' αὐτῶν ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον¹ καὶ διότι ζηλοῦν ἅ καὶ αὐτοὶ νομίζουσι τοὺς ἄλλους. Τοῦτο δ' οὐ πάμπαν ἀπεικότως· εἰσὶ γὰρ οἱ δεόμενοι πολλοὶ τῶν ἐχόντων· δι' ὅπως ὀρθῶς ὁ Σιμωνίδης ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἰέρωνος γυναικὸς πότερον εἶναι κρεῖσπον ἡγοῖτο· σοφὸν ἢ πλούσιον γενέσθαι. πλούσιον ἀπεκρίνατο· τοὺς γὰρ σοφοὺς ὄραν διατρίβοντας ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσιῶν (ἅτε δὴλα δὴ δεομένους ἐκείνων) θύραις· οἰόμενοι δὲ πρὸς τούτοις ἔχειν ὧν ἕνεκεν ἄξιον ἄρχειν, ἄξιοι νομίζουσι ἄρχειν εἶναι· λέγει δ' ὡς ἐν κεφαλαίῳ «τὸν πλοῦτον ἦθους ὑπάρχειν εὐδαιμονος ἀνοήτου». Διαφέρειν δὲ φησὶ τοῖς πάλαι καὶ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις ἢ νεοπλοῦτοις τὰ ἦθη τῷ τούτους μᾶλλον μὲν ἅπαντα, φαυλότερα δ' ἔχειν τὰ κακά. «Ἔστι γὰρ ὡς περ ἀπαιδευσία πλούτου τὸ νεόπλοτον εἶναι». Εἰ δέ ποτ' ἀδικοῖεν, οὐκ εἰς κακουργίαν ἀδικοῦσιν, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰς ὕβριν, τὸ δ' εἰς ἀκρασίαν ἦτοι κακὴν μεταχείρισιν καὶ μοιχείαν.

Φανερά δ' ὁμοίως εἶναι φησὶ τὰ τῆς δυνάμει, τῆ νῦν ἐπιρροῇ καλουμένη, τῶν ἡθῶν ἐπόμενα, τὰ μὲν ὄντα ταῦτά, τὰ δὲ βελτίω τῶν τῷ πλούτῳ· οἱ γὰρ δυνάμενοι φιλοτιμότεροι τὰ ἦθη καὶ ἀνδρωδέστεροι τῶν πλουσιῶν ἅ τε ἐπιθυμοῦντες ἔργων, ὅσα διὰ τὴν δυνάμιν ἐστὶν αὐτοῖς ἐξουσία πράττειν. Εἰσὶ δὲ καὶ σπουδαιώτεροι διὰ τὸ εἶναι ἐν ἐπιμελείᾳ, σκοπεῖν ἀναγκαζόμενοι τὰ περὶ τὴν δυνάμιν· καὶ σεμνότεροι δ' ἢ βαρύτεροι τ. ἔ. σεμνοὶ μᾶλλον εἰσὶν ἢ βχεῖς, ἐμφανεστέροι γινόμενοι τῷ

1. Παράδειγμα τούτου κάλλιστον ὁ πρό ἐτῶν οὐ πάνυ πολλῶν ἐν Βυζαντίῳ καὶ πάντων μάλιστα παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις ἢ Ρωμαίοις ἦν ὄραν γινόμενον (τοῦτο δ', ὡς εἶοικε, διὰ τὸ ὁμόγλωσσον) ἀπάντων ἀπανταχοῦ μετὰ ζηλοῦ περὶ τῶν ἐξ Εὐβοίας εὐπατριδῶν καὶ τοῦ πλοῦτου καὶ τῶν πράξεων αὐτῶν ἀδιαλείπτως ἀδολεσχούντων καὶ διαλεγόμενων· καὶ πλήρης ἦν ἐπὶ χρόνον οὐκ ὀλίγον ἡ σύμπασα πόλις καὶ τὰ προάστεια τῆς περὶ ἐκείνων ὁμιλίας!

ἀξιώματι· δι' ὃ μετριάζουσιν ἤτοι λέγουσι καὶ πράττουσι μετὰ μετριότητος· ἔστι δέ τις ἡ σεμνότης βαρύτης μαλακῆ καὶ εὐσχήμων. Ἐὰν δὲ τύχωσιν ἀδικούντες, οὐχὶ μικράς, ἀλλὰ μεγάλας ἐργάζονται τὰς ἀδικίας, ὄντες «οὐ μικραδικηταί», κατὰ τὸν φιλόσοφον, «ἀλλὰ μεγαλάδικοι».

Ἡ δ' εὐτυχία κατὰ τε μέρος ἔχει τὰ τῶν εἰρημένων ἤτοι πλούτου καὶ δυνάμεως ἤθη δια τὸ συντείνειν εἰς ταῦτα τὰς μεγίστας εἶναι δοκούσας εὐτυχίας, καὶ παρασκευάζει προσέτι τέκνων τε πλήθους ἢ χρηστότητος ὑπεροχῆν καὶ τῶν σωματικῶν ἀγαθῶν, οἷον ὑγείας,

κάλλους, μεγέθους. Εἰσὶ μὲν οὖν οἱ εὐτυχεῖς ὑπερφανώτεροι καὶ ἀλογιστότεροι δι' ἣν ἔχουσιν εὐτυχίαν· ἐν δὲ κάλλιστον ἦθος ἀκολουθεῖ τῇ εὐτυχίᾳ, τὸ τοὺς αὐτῇ χρωμένους εἶναι τε φιλοθέους καὶ φρονεῖν εὐσεβῆ καὶ ὅσα περὶ τὸ θεῖον δι' ἣν ἔχουσι πίστιν ἔνεκεν ὧν ἀπὸ τῆς τύχης ἀπολαύουσιν ἀγαθῶν. Τοιαῦτα μὲν τὰ καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἦθη· τὰ δ' ἐναντία τῶν εἰρημένων, οἷον ἀτυχοῦς καὶ ἀδυνάτου καὶ πένητος ἦθος, ἔστι φανερά ἐκ τῶν ἐναντίων. Οὕτω δὲ τέλος ἐπιτίθεμεν τῇ πραγματείᾳ πλείστην ὑμῖν ἅπασι τῆς εὐμενοῦς ἀκροάσεως εἰδοτες χάριν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΣΥΝΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑΣ

ὑπὸ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ Κοινων. Ἐπιτροπῇ κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς 25 Ἀπρ. 1902, καὶ τῆς 2 καὶ 26 Ν/βρίου 1904)

ΓΕΝΙΚΟΝ ΜΕΡΟΣ

I

Θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας ἔθηκεν ὁ Σολων τὴν ὑποχρέωσιν ἐκάστου πολίτου, ὅπως *αὐτοπροσώπως* ὑπερασπίζεται τὴν ἀσφάλειαν καὶ τιμὴν τῆς πόλεως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ὡς *σισραιώτης*, δίδη τὴν ψήφον του ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου κατὰ τὴν κατάρτισιν τῶν νόμων καὶ ψιφισμάτων ὡς *πολίτης*, καὶ ἀμύνηται ὑπὲρ τῶν ἰδίων δικαίων ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων ὡς *διάδικος*.

Ἦτο ἄρα πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀσυμβίβαστος πᾶσα ἰδέα ἀντιπροσωπείας ἢ ἀντικαταστάσεως ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν τριῶν τούτων θεμελιωδῶν καθηκόντων τοῦ πολίτου. Καὶ ὤφειλε πᾶς Ἀθηναῖος δι' οἰανδήποτε *δικὴν* ἢ *γραφὴν* (δικὰς ἀστικὰς, ποινικὰς, ἐν αἷς καὶ αἰ πολιτικαί) εἶτε ἐνάγων εἶτε ἐναγόμενος, κατηγορῶν ἢ ἀπολογούμενος, νὰ παρίσταται αὐτοπροσώπως καὶ ὑπερασπίζεται τὰ δικάια του.

Οὐδολως δὲ εἶναι ἐξαιρέσεις ἀλλὰ μᾶλλον κύρωσις τῆς θεμελιώδους ἐκείνης ἀρχῆς τὸ γε-

γονός ὅτι ἐν τοῖς δικαστηρίοις *ἀντὶ τῆς γυναικός* παρίσταται ἕτερος δικαζόμενος ἀντ' αὐτῆς.

Ἡ γυνὴ κατὰ τὸ Ἀττικὸν δίκαιον δικαίωμα παραστάσεως ἐπὶ δικαστηρίου δὲν εἶχε· διότι ἡ νομικὴ αὐτῆς προσωπικότης ἦτο ἀτελής, καὶ, ὡς ὁ ἀνήλικος παῖς, πρὸς συμπλήρωσιν ταύτης ἐχρῆζε τῆς παρουσίας κυρίου ἤτοι ἐπιτρόπου ἢ κηδεμόνος κατὰ τὴν νεωτέραν ὀνοματολογίαν. Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχε νόμος ὅστις «διαρρήδην κωλύει παιδὶ μὴ ἐξεῖναι συμβάλλειν *μηδὲ γυναικὶ* πέρα μεδίμνου κριθῶν» (Ἰσαίου περὶ τοῦ Ἀριστάρχου κλήρου § 10).

Ὁ ἱερὸς νόμος τοῦ Μανοῦ παρα τοῖς Ἰνδοῖς ἔθηκε τὴν γυναῖκα ὑπὸ διαρκῆ κηδεμονίαν λέγων ἐπὶ λέξει τάδε· «ἡ γυνὴ ἐξαρτᾶται κατὰ μὲν τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἐκ τοῦ πατρός, κατὰ τὴν νεανικὴν ἐκ τοῦ συζύγου· τούτου θανόντος, ἐκ τῶν υἱῶν τῆς, τοιούτων μὴ ὑπαρχόντων ἐκ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν τοῦ συζύγου· διότι οὐδέποτε ἐπιτρέπεται τῇ γυναικὶ διαθέτειν καὶ διοικεῖν ἑαυτὴν καὶ τὰ ἑαυτῆς, ὡς βούλεται». (Coulanges, *Cité Antique*, p. 94).

Ἐκ τοῦ θεμελιώδους τούτου νόμου τῆς

Ἀρειανῆς φυλῆς, εἰς ἣν Ἕλληνες καὶ Ρωμαῖοι ἀνήκουσιν, ἠρύσθησαν ἀμφοτέροι τὸν θεσμόν περὶ τῆς ἀτελοῦς καὶ ὑποδεεστάτης προσωπικότητος τῆς γυναικός.

Καὶ ἐν Ἀθήναις κύριος τῆς ἀστῆς ἦτο ὁ πατήρ, μετὰ δὲ τὸν γάμον ὁ σύζυγος, τούτου θανόντος ὁ υἱὸς ἐγένετο κύριος τῆς μητρός του¹ καὶ ἐν ἑλλείψει πάντων τούτων ὁ πλησιέστερος ἐξ ἀρρενογονίας συγγενῆς. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ ἐξουσία τοῦ συζύγου δὲν ἀπέθνησκε μετ' αὐτοῦ· διότι ἠδύνατο διὰ διαθήκης νὰ ὀρίσῃ οὐ μόνον κηδεμόνα ἀλλὰ καὶ διάδοχον σύζυγον εἰς τὴν χήραν του. Ὁ πατήρ τοῦ Δημοσθένους διὰ διαθήκης ὤρισεν νὰ δεθῆ ἐκ τῆς περιουσίας δρ. 8000 ποσὸν προικὸς ἀνώτερον τοῦ παρ' αὐτοῦ ληφθέντος, καὶ τὸν ἀνεψιὸν του Ἄφροβον ἐξελέξατο ὡς ἐπιτροπὸν τῶν δύο ἀνηλικῶν του τέκνων καὶ ὡς σύζυγον τῆς χήρας του. Ἄλλ' ὁ Ἄφροβος τολμηρότατα παρέλαβε τὴν ἐκ 14 ταλάντων περιουσίαν κάκιστα αὐτὴν διοικήσας, ἐφοβήθη δὲ νὰ νυμφευθῆ τὴν θεῖαν του καὶ παρήκουσε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἴσως διότι εὗρεν ἐκείνην πτωχὴν εἰς σωματικὰ θέλητρα. Ἐν ἀγανακτήσει κακίξει τὴν τοιαύτην διαγωγὴν τοῦ Ἀφρόβου ὁ Δημοσθένης, ὅστις ἅμα τῇ ἐγγραφῇ του εἰς τὰ ληξιαρχικὰ γραμματεῖα κατὰ τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἦτοι ἅμα τῇ ἐνηλικιώσει, τὸν ἐνήγαγεν ὡς καὶ τοὺς ἄλλους συνεπιτρόπους κερδίσας τὴν πρώτην δίκην του, εἰς ἣν αὐτὸς ἠγόρευσεν ἀπαγγέλλας τοὺς 4 σφζόμενους ἐπιτροπικοὺς λόγους γραφέντας πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ Ἰσαίου.

Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ πληρεξουσιότητος, ὅταν εὐρίσκωνται ἐπίδικα τὰ συμφέροντα τῆς γυναικός, ἀλλὰ περὶ ὑποχρέωσης τοῦ κυρίου αὐτῆς ἐκ τοῦ νόμου, ὅπως παρίσταται ν' ἀγορεύῃ δι' αὐτήν. Διὸ καλεῖται κατὰ εἰδικόν τινα τεχνικὸν ὄρον· «ὁ ὑπὲρ τῆς γυναικός πράττων» (Ἰσοκρ. Αἰγ. § 4). Παρὰ τῷ Ἰσαίῳ (περὶ τοῦ Πύρρου κλήρου § 30, 32) ἀπαντῶμεν τὸν συνήθη δικανικὸν ὄρον: «ὁ ἀνὴρ λαγχάνων ὑπὲρ τῆς γυναικός τῆς ἐκυτοῦ τοῦ κλήρου τοῦ πατρῶου» ἦτοι ὁ σύζυγος ἐνάγει ὑπὲρ τῆς γυναικός του περὶ τῆς πατρικῆς τῆς κληρονομίας.

Ἐν ταῖς ποινικαῖς ὁμοῦς δίκαις καθίσταται ἀναγκαία ἡ παρουσία καὶ παράστασις τῆς

γυναικός, οἷον ἡ Νέαιρα διότι ἐὰν καταδικασθῆ, θὰ πωληθῆ ὡς δούλη καὶ θα δημευθῆ ἡ περιουσία της κατὰ τὸν νόμον τὸν ἐπιβάλλοντα τοιαύτην ποινὴν εἰς πᾶσαν ξένην (μὴ ἀστὴν), ἣτις θὰ ἐφωρᾶτο συνοικοῦσα μετ' ἀστοῦ ὡς σύζυγος καὶ οὐχὶ ὡς παλλακῆ. Ἐχομεν καὶ τὸ πολυθρύλητον ἐκεῖνο ἀνέκδοτον περὶ τῆς Φρύνης, τῆς περικαλλεστάτης ἐταίρας κατηγορηθείσης ἐπὶ ἀσεβείᾳ ὑπὸ τοῦ Εὐθύου. Ὑπὲρ αὐτῆς συνήγορος προσῆλθεν ὁ Ὑπερείδης. Οὗτος ἐξαντλήσας ἅπασαν τὴν γοητεύουσαν ρητορείαν καὶ φοβούμενος μὴ δὲν ἐπεισεν ὁ λόγος, εὗρεν ὡς ἔσχατον καλλίνικον ἐπιχείρημα νὰ ἐπιδείξῃ τὸ ἔκπαγλον κάλλος ἀφαιρῶν βιαίως τὸν πέπλον καὶ σχίζων τὸν χιτῶνα τῆς πελάτιδος καὶ φίλης του. Τὴν ὠραίαν αὐτὴν εἰκόνα, ἣν τινὲς νεώτεροι ζωγράφοι ἐξόχως ἀναπαρέστησαν, ὀφείλομεν νὰ θεωρήσωμεν ἀνυπαρκτον ἢ μυθικῶς διασκευασθεῖσαν· διότι ὁ κωμφοδιογράφος Ποσειδίππος ζήσας ὀλίγα μετὰ τὴν Φρύνην ἔτη πεζότερον ἀναφέρει τὸ πρᾶγμα: «Καὶ τῶν δικαστῶν καθ' ἓνα δεξιουμένη μετὰ δακρύων, διέσπασε τὴν ψυχὴν μόλις» (Ἀθην. ΙΓ' 1, 591).

Ὁ Πλάτων (Νομ. ΙΑ' XIV) ἐμπνεόμενος ἐκ τῶν ἐν Λακεδαίμονι κρατούντων χορηγεῖ μείζονα δικαιώματα τῇ ἐλευθέρᾳ γυναικί· διότι ἐὰν δὲν ἔχῃ σύζυγον (ἄνδρος), δικαιοῦται καὶ νὰ δικάζηται ἐν ἰδίῳ ὀνόματι καὶ νὰ μαρτυρῆ, καὶ ὅπερ περιεργότατον, νὰ παρίσταται καὶ ὡς **δυνήγορος** ὑπὸ τὸν πρόσθετον ὄρον νὰ **ὑπερβαίῃ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη** ζῶντος ὁμοῦ τοῦ ἀνδρός, ἐπιτρέπεται αὐτῇ μόνον τὸ μαρτυρῆσαι.

II

Καὶ ἐν μὲν τῇ πρὸ τῶν Μηδικῶν ἐποχῇ τὰ ἦθη καὶ αἱ ἐνοχικαὶ σχέσεις τῶν Ἀθηναίων ἦσαν ἀπλούστερα, τὰ δὲ δικαστήρια ὀλίγα καὶ αἱ δίκαι οὐχὶ πολλαί. Ἐπομένως ἡ αὐστηρότης τοῦ παραγγέλματος τοῦ Σόλωνος ἠδύνατο νὰ τηρηθῆ κατὰ γράμμα. Πιθανῶς καὶ τότε ἐδίδετο βοήθειά τις εἰς τὸν ἀδυνάτως ἔχοντα περὶ τὸ λέγειν, ἀλλὰ δὲν σφζεται μαρτυρία περὶ τούτου.

Μετὰ τὰ Μηδικὰ ὁμοῦς ἡ πολιτικὴ δύναμις τῶν Ἀθηνῶν προήχθη, ὁ πληθυσμὸς νύξθη, 300 περίπου πόλεις συμμαχικαὶ κέντρον εἶχον τὰς Ἀθήνας, καὶ ἐκεῖ ἔτρεχον ἕνεκα τῶν τε πολιτικῶν ζητημάτων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμφερόντων καὶ τῆς μικρᾶς ἢ μεγάλης ραδιουργίας χιλιάδες συμάχων, ἀποίκων καὶ μετοί-

1. Νόμος (Δημ. κατὰ Στεφάνου Β' 20): «Καὶ ἐὰν ἐξ ἐπικλήρου τις γένηται καὶ ἐὰν ἠδύνη ἐπὶ δίετες, κρατεῖν τῶν χρημάτων, τὸν δὲ σῖτον μετρεῖν τῇ μητρί».

κων· ἦτο λοιπὸν φυσικὸν νὰ πληθυνθῶσιν αἱ δίκαι καὶ τὰ δικαστήρια. Τοιοῦτος θόρυβος καὶ βόμβος περὶ τὰ δικαστήρια ἠγείρετο, ὥστε οὐδεμία κωμικότητος ὑπερβολὴ ὑπάρχει εἰς τὰ εὐφύεστατα σκώμματα, δι' ὧν ἐν πολλαῖς κωμωδίαις ὁ Ἀριστοφάνης προουκάλει τὸν γέλωτα τῶν φιλοδικῶν συμπολιτῶν του.

*Οἱ μὲν γὰρ τέτιγες ἓνα μῆνα ἢ δύο
ἐπὶ τῶν κλάδων ἤδουσι, Ἀθηναῖοι δ' αἰεὶ
ἐπὶ τῶν δικῶν ἤδουσι πάντα τὸν βίον (Ὅρν. 39).*

Ὁ δὲ Στρεψιάδης, ὅταν ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τῷ δεικνύου ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου τὸ ἄστυ τῶν Ἀθηναίων, ἀπαντᾷ; «Οὐ πείθομαι, ἐπεὶ δικαστὰς οὐχ ὀρῶ καθημένους». (Νεφ. 207).

Περὶ τῆς πληθῆος τῶν δικῶν καὶ τοῦ φιλοδικίου τῶν Ἀθηναίων ἔχομεν πλείστας ἄλλας πανταχόθεν μαρτυρίας. Ὁ Ξενοφῶν ἐν Ἀθηναίων Πολιτεῖα βεβαιοῖ ὅτι δίκας καὶ γραφὰς καὶ εὐθύνας ἐκδικάζουσιν, ὅσας αὐτοὶ οἱ σύμπαντες ἄνθρωποι ἐκδικάζουσιν, ἐν δὲ τοῖς Ἀπομνημονεύμασιν (Γ' 5 § 16) ὅτι πλείστας δίκας ἀλλήλοις δικάζονται. Ὁ Ἀνδοκίδης (κατὰ Ἀλκιβιάδου, § 22) λέγει ὅτι οἱ νέοι διατρίβουσι πλέον ἄξι ἐν τοῖς γυμνασίοις ἄλλ' ἐν τοῖς δικαστηρίοις, καὶ στρατεύονται μὲν οἱ πρεσβύτεροι, δημηγοροῦσι δὲ οἱ νεώτεροι. Καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ (I, 77) «φιλοδικεῖν δοκοῦμεν» λέγει ὁ ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων ἀγορεύων. Ἐκ πάντων τῶν σφζομένων δικανικῶν λόγων βεβαιοῦται ὅτι καθ' ὅλον τὸν 4ον αἰῶνα π. Χ. μεθ' ὅλας τὰς πολιτικὰς περιπετείας ἢ πόλεις τῶν Ἀθηναίων διετήρησε τὰ πρωτεῖα καὶ ἐν τῇ φιλοδικίᾳ. Τοσοῦτον δὲ αὕτη εἶχε διαφρημισθῆ ὥστε καὶ μετὰ πολλοὺς αἰῶνας παρέμεινε ὡς ἰδιότης χαρακτηριστικὴ τοῦ Ἀθηναίου τὸ φιλοδικόν· διότι ὁ Λουκιανὸς (Ἰκαρομένιπος 16) γράφων 600 ἔτη μετὰ τὸν Ἀριστοφάνη, καὶ ἐν τῇ ἀπαριθμήσει διαφόρων ἐθνῶν θέλων ν' ἀποδώσῃ ἐκάστῳ τὴν ἰδιάζουσαν ἀσχολίαν παριστᾷ τὸν Φοίνικα ἐμπορευόμενον, τὸν Κίλικα ληστεύοντα, τὸν Αἰγύπτιον γεωργοῦντα, τὸν δὲ Ἀθηναῖον δικαζόμενον.

Οἱ δικασταί, ἀφ' ὅτου μάλιστα ἤρξαντο λαμβάνοντες τριώβολον ὡς ἡμερήσιον μισθόν, ἔσπευδον ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου νὰ καταλάβωσι μετὰ κλήρωσιν τὰς θέσεις των, ἵνα μὴ βραδύνοντες ἀποκλεισθῶσι καὶ ἀπολέσωσι τὸν μισθόν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἀρχαῖοι ἀγωνισταί, ἤπθάνοντο ἀδυναμίαν πρὸς τὸ ἐδώ-

λιον τοῦ δικαστοῦ. Τὸ τριώβολον ἀφ' ἑνός, τὸ γῆρας ἀφ' ἑτέρου, καθ' ὃ ὅσον αἱ κατὰ τὸ σῶμα ἡδοναὶ μαραίνονται τοσοῦτον αὐξάνουσι αἱ περὶ τοὺς λόγους ἐπιθυμίαι καὶ ἡδοναί, καὶ τὸ ὅποῖον ἀρέσκειται ν' ἀκροᾶται ἀγῶνας λόγων μετ' ἀγῶνας ἔργων ἐν νεότητι, πρὸς δὲ ἢ τὴν ἀλαζονείαν ὑποτρέφουσα ἰδέα ὅτι ἐκ τῆς ψήφου αὐτοῦ κρέμαται ἡ τύχη τῶν δικαζομένων ἰδιωτῶν τε καὶ συμμαχικῶν πόλεων, παρήγαγον ἤδη πρὶν ἢ ἐκραγῆ ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, τὸν τύπον τοῦ δικομανοῦς δικαστοῦ.

Ἀντίστοιχος αὐτοῦ τύπος καὶ ἀναγκαῖον συμπλήρωμα τῆς εἰκόνης τοῦ φιλοδικίου ἄσπεως προβάλλει ὁ συκοφάντης, ὅστις εἶναι προῖον αὐτοφυὲς τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων.

Τοὺς δύο τούτους τύπους περιέγραψε καὶ ἐσατύρισεν εὐφύεστατα ἢ κωμωδία. Διὰ τῶν Σφηκῶν ὁ Ἀριστοφάνης διακωμωδεῖ ἐν τῷ Φιλοκλέωνι τῷ πρωταγωνιστοῦντι προσώπῳ τὴν δικομανίαν τῶν δικαστῶν, καίτοι ὁμολογεῖ ὅτι τὸ θεραπεύσαι τοιαύτην ἀρχαίαν καὶ ἐρριζωμένην ἐν τῇ πόλει ἀσθένειαν, εἶναι ἔργον χαλεπώτατον καὶ ἀνωτέρας ἐπιβολῆς διὰ κωμωδίας.

Ὁ Φιλοκλέων πρὸς τὸν υἱὸν του Βδελυκλέωνα τὸν προσπαθοῦντα νὰ θεραπεύσῃ τὴν μανίαν τοῦ πατρὸς του λέγει ὅτι οὐδὲ ὀρνίθων γάλα ἐὰν τοῦ ἔδιδον, θὰ ἤλλαζε τὸν βίον του καὶ ὅτι δὲν αἰσθάνεται οὐδὲ εἰς τὰ καλλίτερα φαγητὰ καὶ γλυκύσματα τόση εὐχαρίστησιν καὶ ἡδονήν, ὅσην ὅταν τρώγῃ *δικίδιον* μικρὸν καλομαγειρευμένον. Εἶτα ἐξακολουθεῖ ἐγκωμιάζων τὴν δύναμιν καὶ τὰ θελγητρα τοῦ δικαστικοῦ ἐπαγγέλματος.

«Καὶ τί ὑπάρχει τόρα εὐδαιμονέστερον καὶ μακαριστότερον ἢ τρυφερώτερον ἢ τρομερώτερον θηρίον δικαστοῦ καὶ τούτου γέροντος; Μόλις ἐγερθεὶς τοῦ ὕπνου ἐξέλθω τῆς οἰκίας μου, μὲ περιμένον ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἄνδρες μεγάλοι καὶ τρανοί. Πλησιάζω καὶ μὲ τείνουσι ἀπαλωτάτην χεῖρα γνωρίζουσιν νὰ κλέπτῃ τὸ δημόσιον. Ὑποκλίνονται καὶ μὲ ἰκετεύουσι μὲ φωνὴν στάζουσιν οἶκτον καὶ ἔλεος: Λυπήσου με, ὦ πάτερ, σὲ ἐξορκίζω εἰς ὅσα κέρδη καὶ σὺ κρουρὰ ἐθυλάκωσες ἀρχὴν τινα διαχειρισθεὶς ἢ ἐν ἐκστρατεῖα γενόμενος προμηθευτῆς τροφίμων εἰς τοὺς συσσίτους. Ὁ λέγων ταῦτα οὔτε κἂν θὰ ἐγνωρίζε τὴν ὑπαρξίν μου, ἐὰν εἰς προηγουμένην δίκην του δὲν τὸν εἶχα ἀθώωσῃ. Ἀφ' οὗ αἱ παρκαλήσεις ἐπράνουν τὴν ὀργὴν μου, εἰσέρχομαι εἰς

τὸ δικαστήριον καὶ τίποτε ἐκ τῶν ὑποσχεθέντων δὲν ἐκτελῶ. Ἄλλ' ἀκροῶμαι τὰς φωνὰς τῶν μηχανωμένων τὰ πάντα διὰ τὴν ἀθώωσίν των.

»Δὲν ὑπάρχει θωπευτικὴ λέξις τὴν ὁποίαν νὰ μὴ ἀκούσῃ ὁ δικαστής. Οἱ μὲν κλαίουσι τὴν πενίαν των καὶ προσθέτοντες ὑπερβολὰς προσπαθοῦν νὰ τὴν ἐξιώσωσιν πρὸς τὴν ἰδικήν μου. Ἄλλοι μᾶς λέγουσιν μύθους, ἄλλοι κανὲν γελοῖον ἐκ τοῦ Αἰσώπου· μερικοὶ εὐφρολογοῦν καὶ σκώπτουν διὰ νὰ γελᾶσω ἐγὼ καὶ ἀφήσω τὸν θυμόν μου. Ἐὰν μεθ' ὅλα αὐτὰ δὲν φαινόμεθα ἀκόμη ἀλλάξαντες γνώμην, σύρουν διὰ τῆς χειρὸς τὰ παιδιὰ των, ἄρρενα καὶ θήλεα, τὰ ὁποῖα πίπτουν κατὰ γῆς καὶ κλαυθμυρίζουν. Ἐπειτα ὁ πατὴρ των, τρέμων ἐνώπιόν μου ὡς ἐνώπιον Θεοῦ, μὲ ἰκετεῖει ἐν ὀνόματι ἐκεῖνων διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀθώωσίν του. Τότε καὶ ἡμεῖς χαλαροῦμεν ὀλίγον τὸ σχοινίον τῆς ὀργῆς. Ὑπάρχει μεγαλειτέρα ἀρχὴ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας; καὶ δὲν εἶναι πρὸς-τυχος ὁ πλοῦτος ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ; . . . Ὁ περίφημος ἠθοποιὸς Οἰαγρος ἔρχεται ὡς κατηγορούμενος; δὲν τὸν ἀθώωνομεν, ἐὰν δὲν μᾶς ἀπαγγείλῃ κάλλιστόν τι μέρος ἐκ τῆς Νιόβης (τοῦ Σοφοκλέους). Ἐὰν αὐλητὴς κερδίσῃ τὴν δίκην του, προπέμπει μὲ ἥδιον αὐλημα τοὺς δικαστὰς κατὰ τὴν ἐξοδὸν των ἐκ τοῦ δικαστηρίου. Ἄν πατὴρ ἀποθνήσκων δώσῃ διὰ διαθήκης εἰς τινὰ τὴν ἐπίκληρόν του θυγατέρα, ἡμεῖς στέλλομεν εἰς κόρακας καὶ τὴν διαθήκην καὶ τὰς σφραγίδας τῆς καὶ δίδομεν τὴν ἐπίκληρον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις διὰ θερμῶν παρακλήσεων καὶ ἰκεσιῶν κατορθώνει νὰ μας συγκινήσῃ. Καὶ καμμίαν εὐθύνην δὲν ἔχομεν διὰ τὰς ἀποφάσεις μας. Ποία ἄλλη ἀρχὴ ἔχει τὸ ἀνευθυνόν μας; . . . Ἡ ἐξουσία μου, ἡ δύναμις μου δὲν εἶναι μικροτέρα τῆς τοῦ Διός, καὶ ἀκούω ὅ τι ἀκούει καὶ ὁ Ζεὺς. Ἐὰν ἡμεῖς θορυβήσωμεν, ἀμέσως πᾶς διαβάτης λέγει: «ἜΩ θεέ, πῶς βροντᾷ τὸ δικαστήριον!» Ἐὰν ἀστράψω, ζαρώνουν εὐθύς καὶ τρέμουν οἱ πλοῦστοι καὶ οἱ ἐρίτιμοι. Καὶ οὐδ' ὁ ἴδιος μὲ φοβεῖται· μὰ τὴν Δήμητρα, μὲ φοβεῖσαι. Ἐγὼ ὅμως νὰ χαθῶ, ἐὰν σε φοβοῦμαι.»

Ζωηρότατα εἰκονίζεται καὶ διὰ τοῦ μικροῦ τούτου ἀποσπάσματος ὁ δικομανὴς γέρων δικαστής, ἄριστα δὲ ψυχολογεῖται δι' ὅλης τῆς κωμωδίας, ἧτις εἶναι ζωντανὴ εἰκὼν τῶν δικαστικῶν πραγμάτων καὶ ἡθῶν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ.

III

Ἄλλ' ἐὰν δὲν γνωρίσωμεν τὸν *συκοφάντην*, δὲν δυνάμεθα νὰ λάδωμεν πλήρη γνώσιν τῆς λειτουργίας τοῦ Ἀττικῆ δικαίου καὶ τῆς τεραστίας ἀναπτύξεως τοῦ ὄργανου πρὸς δίκας περὶ πάντων καὶ κατὰ πάντων, οὐδὲ νὰ ἔχωμεν ἰδέαν σαφῆ καὶ ζωηρὰν τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς κινήσεως τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ συκοφάντης εἶναι ἀναγκαῖον καὶ φυσικὸν παράσιτον τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν τῆς δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπλήθυνεν, ἤκμασε καὶ ἐσβέσθη σὺν τῇ ἀκμῇ, τῇ παρακμῇ καὶ τῇ φθορᾷ τοῦ πολιτεύματος ἐκεῖνου.

Ὁ συκοφάντης εἶναι ὁ μυθικὸς πρόγονος καὶ, ἐὰν ἐπιτρέπηται νὰ δανεισθῶμεν παρομοιώσεις ἐκ τῆς παλαιοντολογίας, τὸ ἀπολιθωμένον μεγαθήριον τοῦ *δικομανοῦς ἰδιώτου*. Ἄλλ' αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν δύο τύπων εἶναι σπουδαῖαι οὐ μόνον κατ' ὄγκον καὶ μέγεθος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας καὶ κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ βίου.

Ὁ δικομανὴς πολίτης ἐν πάσῃ χώρᾳ καὶ ἐν πάσῃ ἐποχῇ αἰσθάνεται ἀκατανίκητον τάσιν νὰ φέρῃ πᾶσαν διαφορὰν του μετὰ παντὸς ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων. Ἐκεῖ οἱ δικανικοὶ ἀγῶνες θέτουν εἰς κίνησιν καὶ εἰς ἀσκήσεις γυμνασικὰς ὅλας τὰς ψυχικὰς του δυνάμεις· τὰ συναισθημάτά του, ἡ προσοχὴ καὶ αἱ σκέψεις του συγκεντροῦνται ὅσημέραι περὶξ μιᾶς ἢ πλειόνων δικῶν. Ταύτας ὡς ἰδικὰς του, βαθμηδὸν δὲ καὶ ἄλλας ξένας, παρακολουθεῖ μετ' ἐνδιαφέροντος ὁλονὲν αὐξωντος, συγκινεῖται διαρκῶς μὲ τὰς φάσεις καὶ τὰς περιπετείας τῆς δίκης, μὲ τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τοὺς λόγους τοῦ ἀντιδίκου καὶ πολλὰκις περισσότερον εἰς ἰδικὰς του ἀγορεύσεις, καὶ ἔτι μᾶλλον εἰς ἀγορεύσεις ξένων δικηγόρων εἰς ξένας δίκας.

Ἀποξενοῦται ἀπὸ παντὸς ἄλλου ἀντικειμένου καὶ προσώπου μὴ ἔχοντος σχέσιν πρὸς τὰς δίκας του καὶ ἐν γένει πρὸς τὰ δικανικὰ καὶ τὰ δικαστήρια· καταντᾷ ν' ἀγαπᾷ περισσότερον αὐτὰ παρὰ τὴν οἰκίαν του καὶ περισσότερον τοὺς δικαστὰς, τοὺς γραμματεῖς καὶ τοὺς κλητῆρας παρὰ τὰ τέκνα του, καὶ ἐπὶ τέλος ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος πρὸς ὅλους, θερμὸς δὲ καὶ πλήρης ψυχικῶν συγκινήσεων εἰς μόνους τοὺς δικαστικούς ἀγῶνας, θεωρεῖ ἀηδῆ τὴν ζωὴν, ὅταν αὕτη διέρχεται ἐν εἰρήνῃ, ὅταν δὲν παράγῃ ἔριδας καὶ διαφορὰς, καὶ ὅταν δὲν ἀναπνέῃ αὐτὸς τὴν δικαστικὴν ἀτμόσφαιραν καὶ τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς πα-

λαίων καὶ μαχόμενος καθ' ἐκάστην ἀλλὰ συγκινούμενος.

Ὁ δικομανὴς ἀνησυχεῖ καὶ αἰσθάνεται κρυφίαν λύπην, ὅταν κερδίζων τὴν δίκην του βλέπη πλησιάζον τὸ ὀριστικὸν αὐτῆς τέρμα· δι' ὃ κρατεῖ ἐν ἐφεδρείᾳ τρεῖς, τέσσαρας ἢ πλείονας δίκας, ὅπως μὴ αἴφνης εὐρεθεὶς νικητῆς καὶ στερούμενος ἀντιδίκου ἔλθῃ εἰς ἀπόγνωσιν. Ὅλους τοὺς φίλους τοὺς παρεμβαίνοντας πρὸς συμβιβαστικὴν λύσιν τῆς διαφορᾶς θεωρεῖ ἐχθροὺς μισητούς· διότι θέλουν νά τον στερήσουν τόσας περιπαθεῖς συγκινήσεις καὶ ἀπολάυσεις, δι' ὧν μόνων αὐτὸς αἰσθάνεται ὅτι ζῆ.

Ἄλλ' ὁ δικομανὴς βλέπει κυρίως ἑαυτὸν σπαταλῶν περιουσίαν καὶ ζῶν ὀλόκληρον εἰς δίκας. Ἐλατήριόν του δὲν εἶναι τὸ τῆς πολιτείας συμφέρον, οὔτε τὸ ἀτομικὸν κέρδος ἢ μῖσος οὔτε ἡ ἐκδίκησις, ὡς παρὰ τῷ συκοφάντῃ, ἀλλ' ἡ μονομανὴς ἰδέα ὅτι ἐν πάσῃ δικαιοπραξίᾳ αὐτὸς ἀδικεῖται· δι' ὃ τρέχει εἰς τὸ δικαστήριον πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς γενομένης δῆθεν ἀδικίας. Ἐκάστου ἀποφεύγοντος τὴν μετ' αὐτοῦ συναλλαγὴν, δημιουργεῖται περίξ του ἐρημία καὶ μόνωσις, τεκμήριον τῆς κοινῆς πρὸς αὐτὸν ἀπεχθείας, ἣν ὁ μονομανὴς οὔτε θέλει νά ἐννοήσῃ· διότι τὴν ἐκλαμβάνει ὡς ἐνδείξιν καχεξίας ἐμπορικῆς καὶ κοινωνικῆς πτωχείας.

Καὶ παρ' αὐτοῦ μὲν εὐκόλως πᾶς τις προφυλάσσεται, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ συκοφάντου ἦτο ἀδύνατος ἡ προφύλαξις.

Ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τῶν Ἀθηναίων πᾶς πολίτης ἦτο φρουρὸς τῶν θεσμῶν τῆς πατρίδος, τῆς τηρήσεως τῶν νόμων καὶ τῆς εὐνομίας. Καὶ δὲν ἤρκει μόνον νά ἦναι αὐτὸς δίκαιος, ἀλλὰ δὲν ὤφειλε ν' ἀφήνῃ τὸν συμπολίτην του ἀδικοῦντα ἄλλους. Ὁ Πλάτων (Νομ. Ε. 730) λέγει τοῦτο ρητῶς προσθέτων ὅτι πλέον ἢ διπλασίως τιμῆς ἄξιός εἶναι ἀό μὴδ' ἐπιτρέπων τοῖς ἀδικούσιν ἀδικεῖν· ὁ μὲν γὰρ ἐνὸς ὁ δὲ πολλῶν ἀντάξιός ἐτέρων, μηνύων τὴν τῶν ἄλλων τοῖς ἄρχουσιν ἀδικίαν».

Ἐπέπρωτο δ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδανικοῦ τύπου τοῦ δημοκρατικοῦ πολίτου νά παραχθῆ μοιραίως ὁ συκοφάντης καὶ νά λάβῃ ἡ φιλοδικία κολοσσιαίας διαστάσεις. Ὅταν πᾶς πολίτης εἶναι εἰσαγγελεύς, προσφέρεται ἄφθονος τροφή εἰς τὴν φιλοδικίαν καὶ ἐκ ταύτης τερατωδῶς ὀγκουμένης προῆλθεν εἰς μέσον τὸ σμῆνος τῶν συκοφαντῶν.

Ὡς εὐπρόσωπος δικαιολογία ἐφέρετο πάντοτε τὸ καθῆκον τοῦ ἀγαθοῦ πολίτου εἰς τὸ

μεριμᾶν περὶ τῆς τηρήσεως τῶν θεσμῶν τῆς δημοκρατίας, καταγγέλλειν τοὺς βυτσοδομοῦντας κατ' αὐτῶν καὶ κατηγορεῖν πάντα παραβάτην τῶν νόμων. Τὸ τῆς πολιτείας συμφέρον εἶχεν ὡς σημαῖαν ὁ συκοφάντης· ἀλλ' ἡ σημαία αὕτη ἐκάλυπτε δύο κύρια ἐλατήρια τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ, τὴν φιλοδοξίαν, ὅπως καταστῆ γινωστὸς καὶ ἐπιβλητῆς ὡς πολιτικός, καὶ τὸ ἀτομικὸν κέρδος, ὅπερ ἐκ τῶν καταγγελιῶν καὶ ἐκ τοῦ φόβου, ὃν ἐνέσπειρεν εἰς τοὺς κατηγορουμένους, προεπορίζετο.

Καὶ κατ' ἀρχὰς ὁ συκοφάντης ἀνεκάλυπτε πανταχοῦ συνωμοσίας κατὰ τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν, μηχανορραφίας, νυκτερινὰς συνόδους ἐν τῇ πόλει καὶ συνεννοήσεις μετ' ἐχθρῶν καὶ προδοσίας (Ἀριστ. Ἰππ. 475) καὶ ἐδίωκε τοὺς εὐπατρίδας καὶ τοὺς πλουσίους ὡς ποθοῦντας τὴν ὀλιγαρχίαν. Ἐνηθρόνυετο δημοσίᾳ ὅτι εἶναι σωτὴρ τῆς δημοκρατίας. Διὸ ὀρθότατα λέγει ὁ Ἰσοκράτης (Ἀντιδ. 66) ὅτι τότε μόνον θὰ διορθωθῶσι τὰ τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηναίων, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι παύσωσι νομίζοντας τὸν μὲν συκοφάντην ὡς δημοκρατικὸν (δημοτικὸν) τοὺς δὲ καλοὺς κάγαθούς πολίτας ὡς ὀλιγαρχικούς.

Ἄλλὰ κατόπιν ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς εὐρίσκε τὸ μέγα πλῆθος τῶν δημοσίων δικῶν, ἃς ἠδύνατο νά ἐγείρῃ κατὰ παντὸς ἐπὶ παραβάσει νόμων κατὰ τῶν ἀρχόντων ἐπὶ εὐθύναις, κατὰ τῶν ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου καὶ κατὰ τῶν ἀκοσμοῦντων ἐν γένει. Προέβαλλε τότε ἑκυτὸν ὡς φρουρὸν καὶ φύλακα τῆς εὐνομίας καὶ εὐταξίας ἐν τῇ πόλει, χρηματιζόμενος θαυμασίως ἐκ τῶν πατριωτικῶν τούτων αἰσθημάτων. Αἱ γραφαί, ἐνδείξεις, ἀπαγωγαὶ καὶ φάσεις ἐγένοντο ὅπλα θηρευτικὰ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐξύπνου συκοφάντου πρὸς πορισμὸν καὶ πλουτισμὸν.

Ἐκ τῶν φάσεων, ἐλάμβανε τὸ ἥμισυ τῶν φανθέντων. Κατὰ τῶν ἐμπόρων καὶ ναυκλήρων Ἀθηναίων τῶν εἰσαγόντων σίτον ἄλλαχοῦ, ἠδύνατο ὁ βουλόμενος νά εἰσαγάγῃ φάσιν εἰς τὸν «γραμματέα τῶν τοῦ ἐμπορίου ἐπιμελητῶν ἐκκειμένην ἔμπροσθεν τοῦ συνεδρίου» (Δημ. κατὰ Θεοκρίτου § 8). Ἐὰν ὁμως ἐπεξερχόμενος δὲν ἀπεδείκνυε τὰ ἐν τῇ καταγγελίᾳ ἢ δὲν ἐλάμβανε τὸ 1/5 τῶν ψήφων, ἢ λαμβάνων χρήματα παρητεῖτο τῆς περαιτέρω καταδιώξεως καὶ μὴ παρουσιαζόμενος, καλούντων τῶν ἀρχόντων εἰς τὴν ἀνάκρισιν, ἄφηνε νά διαγραφῆ ἡ φάσις, τότε ἐπλήρωνε λόγῳ προστίμου 1000 δραχμᾶς,

ἵνα μὴ συκοφαντῆ μηδὲ ἐργολαβῆ πρὸς ζημίαν τῆς πόλεως. Ἄλλ' ἡ νομοθετικὴ αὕτη πρόνοια δὲν ἀνεχαίτιζε τὴν ὁρμὴν τοῦ συκοφάντου· διότι οὗτος ἐπετύγχανε νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ καταγγελλομένου ποσὸν μείζον, ἐξ οὗ μετὰ τὴν ἀπότισιν τοῦ προστίμου ὑπελείπετο κέρδος.

Ὡς πρὸς τὰς ἐνδείξεις καὶ τὰς γραφὰς κατὰ τε ἀστών καὶ ξένων, ἐπίσης λαμβάνων χρήματα παρὰ τῶν ἀπειλουμένων ἢ τῶν μηνυομένων ἢ δὲν εἰσῆγεν ἢ εἰσαγαγῶν αὐτὰς παρητεῖτο τῆς περαιτέρω καταδιώξεως.

Ἐνίοτε ἐκδικούμενος ἀτομικῶς ἐχθρὸς ἢ ἐξυφαίνων παγίδας εἰς αὐτοὺς ἢ εἰς πολιτικούς ἀντιπάλους ἐπωφελεῖτο καὶ τοῦ ἐλαχίστου παραπτώματος αὐτῶν πρὸς ἕγερσιν δημοσίας δίκης. Ἐὰν δὲ στερούμενος ρητορικῆς δεινότητος ἀνεγνώριζε τὴν ἔλλειψιν ταύτην, συνῆπτε σχέσεις καὶ ἐταιρείας μετὰ τῶν ρητόρων παραλαμβάνων αὐτοὺς εἰς ἐπικουρίαν ὡς συνηγόρους ἐν ταῖς χαλκευομέναις κατηγορίαις.

Ἡ τόλμη καὶ τὸ θράσος, πολλάκις δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος συκοφαντῶν ἦτο τσαούτη, ὥστε εἰσῆγον γραφὰς κατὰ τῶν ἀρίστων ρητόρων καὶ πολιτευτῶν, κατὰ τοῦ Ὑπερείδου, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ πολιτικοῦ Θουκυδίδου καὶ ἡδιστα ἐλάμβανον χρήματα πωλοῦντες τὰς γραφὰς εἰς ἐκείνους, παρ' ὧν οὐδεὶς θὰ ἤξιου ἢ θὰ ἐτόλμα τοιοῦτον. (Δημ. κ. Θεοκρ. § 35—38). Ἄλλ' ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν συκοφαντῶν προυτίμα φυσικῶς νὰ κερδοσκοπῆ εὐχερέστερον ἐπιτιθεμένη οὐχὶ κατὰ τῶν ρητόρων καὶ τῶν δεινῶν περὶ τὸ λέγειν, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἰδιωτῶν καὶ ἀπείρων, ἰδίᾳ κατὰ τῶν πλουσιῶν ἀστών. Ὁ πλούσιος Καλλίας ὁ Ἰππονίκου παρίσταται ἐν τοῖς Ὅρνεσιν (στ. 285) ὑπὸ μορφήν ἑποπος πτερορρουῶν ὡς ὑπὸ συκοφαντῶν τιλλόμενος τὰ πτερά. Καὶ κατὰ τῶν ξένων ἀναφέρονται συχνὰ τὰ δικίδια ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κωμῳδίᾳ.

Διηνοίγετο λοιπὸν εὐρύτατον τὸ στάδιον τῶν δικαστικῶν ἀγῶνων εἰς τὸν συκοφάντην. Ἀπέναντι αὐτοῦ ὁ δικομανὴς ἰδιώτης μὲ τὰς δίκας του, ὧν μόνη πηγὴ ἦτο ὁ στενὸς κύκλος τῶν ἀτομικῶν του δόσοληψιῶν, ἦτο νάνος πρὸς γίγαντα.

Οἱ συκοφάνται ἐκάλουν τοὺς μὲν πολιτευομένους ῥήτορας λύκους, ἑαυτοὺς δὲ κύνας φυλάττοντας τὰ πρόβατα ἀπὸ τῆς ἀπληστίας τῶν ρητόρων. Ἄλλ' οἱ κύνες ἐλάμβανον τὸ εὖφημον αὐτὸ ὄνομα ὅπως προλαμβάνοντες τρώγωσιν αὐτοὶ τὰ πρόβατα.

Ὁ Σωκράτης ὁμως (Ξεν. Ἀπομν. Β. 9) δικαιοτέρον ἐθεώρει ὡς λύκους τοὺς συκοφάντας, καὶ εἰς τὸν φίλον του Κρίτωνα, καθ' οὗ συχνὰ ἐπετίθεντο οὗτοι ἀργυρολογοῦντες καὶ ὅστις παρεπονεῖτο ὅτι δύσκολος πλέον διὰ τοὺς φιλητύχους κατέστη ὁ βίος ἐν Ἀθήναις, συνεβούλευσε νὰ προσλάβῃ ὡς κύνα κατὰ τῶν λύκων τὸν Ἀρχέδημον «πάνυ μὲν ἱκανὸν εἶπεν τε καὶ πράξαι, πένητα δέ», ὅστις φιλόχρηστος ὦν τὴν ἐπιτηδειότητά του ἔστρεφε κατὰ τῶν συκοφαντῶν ἀνευρίσκων πολλὰ ἀδικήματά των καὶ προκαλῶν αὐτοὺς εἰς δημοσίας δίκας δι' ἀντιπερισπασμοῦ κατάρθου ν' ἀπαλλάττῃ τὸν Κρίτωνα ἐκ τῆς ἀρπακτικῆς τῶν συκοφαντῶν ἐπιτίθεως. Οὕτως ἐσώθη ὁ Κρίτων ἀποκτήσας φίλον πρόθυμον τὸν Ἀρχέδημον. Ὁ Κρίτων ἐν τῷ ὁμωνύμῳ διαλόγῳ τοῦ Πλάτωνος IV, ὡς παθῶν ὁμιλεῖ περὶ τῆς εὐτελείας τῶν συκοφαντῶν· διότι καὶ μὲ ὀλίγα χρήματα ἀπεσύροντο.

Ὁ Ἀριστοφάνης ὁ χαριέντως σκώπτων τὸν συκοφάντην, εἰκονικώτατα τὸν ζωγραφίζει περιβεβλημένον καὶ τὴν τοῦ δημαγωγοῦ δύναμιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κλέωνος (Ἰππ. 258): «Δικαίως τύπτεσαι· διότι πρὶν ἢ διανεμηθῶσι κατατρώγεις τὰ κοινά. Πιέξεις πάντα ὑπεύθυνον ἄρχοντα καὶ δοκιμάξεις ὅπως τὰ σῦκα, παρατηρῶν τίς ἐξ αὐτῶν εἶναι ὦμος, ὠριμος ἢ μὴ ὠριμος. Καὶ ὅταν ἴδῃς φιλήσυχόν τινα καὶ δειλὸν καὶ ἀπλοϊκόν, τὸν φέρεις ἐκ τῆς Χερρονήσου, τὸν συλλαμβάνεις ἀπὸ τὴν μέσσην καὶ σφίγγων τὸν λαιμὸν συστρέφεις πρὸς τὰ ὀπίσω τὸν ὦμόν του· πίπτει καὶ τον τρώγεις. Ἐπίσης ἐξετάξεις μεταξὺ τῶν ἀστών ποῖος εἶναι ἄκακος ὡς ἀρνίον (ἄμνοκῶν), πλούσιος καὶ μὴ πονηρὸς καὶ φοβούμενος καὶ τρέμων τὰς δίκας».

Ἄλλαχοῦ (Ἀχαρνεῖς 936) τὸν ὀνομάζει ἄγγειον χρήσιμον διὰ κάθε τι: «Πάγχρηστον ἄγγος ἔσται, κρατῆρ κακῶν, τριπτήρ δικῶν—φαίνεται ὑπευθύνους λυχνούχους—καὶ κύλιξ τὰ πράγματ' ἐγκυκᾶσθαι». Ἐκ τούτου καὶ ἡ ἄχρις ἡμῶν κρατήσασα φράσις: «κακὸν ἄγγειον».

Τὸν συκοφάντην ὡς ἐμπόρευμα πολὺ κοινὸν ἐν Ἀθήναις ἄγνωστον δὲ ἐν Θήβαις, λαμβάνει ὁ Βοιωτὸς παρὰ τοῦ Δικαιοπόλιδος λέγων ὅτι θὰ κερδίσῃ πολὺ χρήμα ἐπιδεικνύων αὐτὸν ὡς πῖθηκον μεστὸν πολλῆς πονηρίας καὶ ὅτι εἶναι μικρὸς τὸ σῶμα ἀλλ' ὄλος κακία.

Ἐν τῷ Πλούτῳ (860 καὶ ἐπ.) ὁ συκοφάντης λέγεται ἀνήκων εἰς τὸ πονηρὸν κόμμα

καὶ ἐρωτώμενος ἂν ἦναι γεωργός, ἔμπορος ἢ ἂν ἔμαθε τέχνην τινά, ἀπαντᾷ ὅτι δὲν εἶναι τρελλός καὶ ὅτι ζῆ ὢν ἐπιμελητῆς τῶν τῆς πόλεως καὶ τῶν ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων: «ὥς τε εἰς ἐμὲ ἦκει τῆς πόλεως τὰ πράγματα».

Καὶ ἐν Ὅρνισιν (1695) ἀποκαλεῖ τοὺς συκοφάντας «πανοῦργον ἐγγλωττογαστόρων γένος, οἱ θερίζουσι καὶ τρυγῶσι ταῖς γλώτταις σκαζουσί τε». Θαυμασίως παραστατικὴ τοῦ πράγματος εἶναι καὶ πλαστικωτάτη ἡ Ἀριστοφάνειος λέξις ἐγγλωττογαστώρ σημαίνουσα τὴν πλήρωσιν τῆς γαστρὸς διὰ τῆς γλώτσης.

Καὶ ὁ Ἰσοκράτης (περὶ Ἀντιδόσεως § 313 καὶ ἐπ.) εἰς τοὺς συκοφάντας ἀποδίδει τὰς ἐπελθούσας συμφορὰς τῆς πόλεως, διότι ἐν τῇ μανίᾳ αὐτῶν τοῦ ὀνειδιζέειν ὀλιγαρχίαν καὶ λακωνισμόν ἐξηνάγκαζον τοὺς ἀρίστους καὶ ἐνδοξοτάτους τῶν πολιτῶν ν' ἀποστρέφονται τὴν δημοκρατίαν, λυμαινόμενοι δὲ καὶ συκοφαντοῦντες τοὺς συμμάχους διέθεταν αὐτοὺς κακῶς καὶ ἐξώθησαν εἰς συμμαχίαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους. Οἱ συκοφάνται, λέγει, ὑπερέβαλον ἅπαντας εἰς τὴν πονηρίαν· διότι ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι προσπαθοῦσι τοῦλάχιστον λάθρα νὰ κακουργῶσιν, αὐτοὶ ἐπιδεικτικῶς πρὸς ὅλους φέρονται ἀσπλαγχνῶς, μισανθρώπως καὶ φιλαπεχθημόνως (ὄρ. καὶ § 24).

Ἀλλὰ τὴν ζωηροτέραν περιγραφὴν τοῦ συκοφάντου εὐρίσκομεν ἐν τῷ κατὰ Ἀριστογείτονος Α' λόγῳ, ὅστις φέρεται μὲν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Δημοσθένους ἀλλ' ἐγράφη πιθανώτατα παρ' ἄλλου ρήτορος συγχρόνου.

«Ἐἴκοσι χιλιάδες εἶναι ὄλοιοι ὁμοῦ οἱ πολῖται Ἀθηναῖοι. Τούτων ἕκαστος περιέρχεται τὴν ἀγορὰν ἔχων ἔν ἔργον, εἴτε περὶ ἀτομικὰς ὑποθέσεις ἀσχολούμενος εἴτε εἰς πολιτικὰς. Ἄλλ' αὐτὸς ἐδῶ (ὁ Ἀριστογείτων) οὐδὲν ἔργον ἔχει, οὐδὲ δύναται νὰ δείξῃ πῶς πορίζεται τὰ τοῦ βίου ἐργαζόμενος δικαίως καὶ σωφρόνως.

»Εἰς οὐδὲν ἐκ τῶν πολιτικῶν ἀγαθῶν ἔχει τὸν νοῦν του. Τέχνην ἢ γεωργίαν ἢ ἄλλην ἐργασίαν οὐδεμίαν ἐπιμελεῖται. Δὲν μετέχει τῆς κοινῆς φιλανθρωπίας, οὔτε κοινωνεῖ σχέσεως οὐδεμιᾶς πρὸς οὐδένα. Ἀλλὰ πορεύεται διὰ τῆς ἀγορᾶς, ὡς περ ἔχιδνα ἢ σκορπίος, ἐπιδεικνύων τὸ κέντρον, ὁρμῶν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, σκοπῶν εἰς πῆσον νὰ φέρῃ συμφορὰν ἢ βλασφημίαν ἢ τίνα μῶμον προστρέβων καὶ ἐκροβίζων ν' ἀργυρολογήσῃ. Οὐδὲ φοιτᾷ εἰς τι τῶν ἐν τῇ πόλει κουρείων ἢ μυροπωλείων ἢ ἄλλων ἐργαστηρίων οἰωνδῆποτε. Ἄλλ' ὡς

ἐχθρὸς ἄσπονδος, ἀνέστιος, ἀκοινωνήτος δὲν γνωρίζει χάριν οὔτε φιλίαν οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἐξ ὧν γνωρίζει ὁ ἀγαθὸς καὶ χρηστός. Ὡς δὲ οἱ ζυγῶφοι εἰκονίζουσι τὴν συνοδίαν τῶν ἐν τῇ κολάσει ἀτεθῶν, καὶ αὐτὸς ὁμοίαν συνοδίαν ἔχων, κατάραν, βλασφημίαν, φθόνον, στάσιν, ἔριδα, περιφέρεται εἰς τὰς ὁδοὺς. Λοιπὸν αὐτόν, ὅστις παρὰ τῶν ἐν Ἄδου θεῶν εἰκότως οὐ μόνον οὐδεμιᾶς εὐσπλαγχνίας θ' ἀξιοθῆ, ἀλλὰ θά κρημνισθῆ εἰς τοὺς ἀσεβεῖς διὰ τὴν πονηρίαν τοῦ βίου, αὐτὸν ὑμεῖς οἱ δικασταὶ συλλαβόντες ἀδικοῦντα, δὲν θά τον τιμωρήσῃτε ἀλλὰ θά τον ἀθώωσῃτε; . . .

Αὐτὸς τῶν μὲν ὁμοίων εἶναι προδότης, τῶν δὲ χρηστῶν ἐχθρὸς ἐκ φύσεως καὶ γένους. Τίς λοιπὸν πονηρὸς ἢ χρηστός θά ἐπεθύμει νὰ τον σώσῃ; Ἐκτὸς ἐάν τις νομίζῃ σκεπτόμενος ὡς γεωργός, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχῃ διὰ τὴν πόλιν ὁ σπόρος ἢ ἡ ρίζα τοῦ συκοφάντου καὶ τοῦ πονηροῦ· ἀλλὰ νομίζω, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι οὔτε καλὸν οὔτε ὄσιον. Διότι οὐδὲ οἱ πρόγονοι, ὑποθέτω, σᾶς ψοκοδόμησαν τὰ δικαστήρια αὐτά, διὰ νὰ μοσχεύητε ἐδῶ τοὺς τοιοῦτους, ἀλλὰ τούναντίον διὰ νὰ τοὺς ἀποβάλλητε καὶ οὐδεὶς φαίνεται τῆς μοχθηρίας τῶν ζηλωτῆς. . . . Αὐτὸς καίπερ διατελῶν ὑπὸ τὴν κατηγορίαν τῆς ἐνδείξεως δὲν παύει βοᾶν, συκοφαντῶν, ἀπειλῶν τοὺς μὲν στρατηγούς, οὓς ὑμεῖς χειροτονεῖτε ἐμπιστευόμενοι εἰς αὐτοὺς τὰ μέγιστα, διότι εἰς αὐτὸν αἰτοῦντα δὲν ἐδῶκαν ἀργύριον, κακολογῶν καὶ λέγων ὅτι οὐδὲ τῶν κοπρῶνων ἐπιστάτας θά τους ἐξέλεγεν, ὑβρίζων ὅχι βέβαια ἐκείνους, ὅχι, (διότι ἐκεῖνοι δίδοντες ὀλίγα χρήματα ἠδύναντο νὰ μὴ ἀκούωσι τοιαῦτα), ἀλλὰ προπηλακίζων τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν καὶ ἐπιδεικνύμενος τὴν πονηρίαν του, τὰς δὲ κληρωτὰς ἀρχὰς σπαράττων, αἰτῶν, εἰσπράττων ἀργύριον, τί κακὸν ἄλλο μὴ πράττων. . . .

Νομίζετε ὅτι θέλει νὰ βλέπῃ τοὺς πολίτας εὐτυχοῦντας, ἀπολαύοντας ἀγαθῆς ὑπολήψεως καὶ εὐδαιμονοῦντας; Ἀλλὰ τότε τί ποιῶν θά ζῆ; Αὐτὸν τρέφουν τὰ τῶν ἄλλων δυστυχήματα. Καὶ θέλει ὄλοιοι νὰ εὐρίσκωνται εἰς δίκας, εἰς ἀγῶνας, εἰς πονηρὰς αἰτίας. Αὐτὰ καλλιεργεῖ, αὐτὰ ἐργάζεται. Καὶ ποῖος ἄλλος δικαίως θά ὀνομάζετο, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παμπόνηρος ἄνθρωπος, τρισκατάρατος, κοινὸς ἐχθρὸς, ἀπεχθὴς πρὸς ὅλους, παρὰ ἐκεῖνος, δι' ὃν ζῶντα ἢ γῆ δὲν θά ἔφερε καρπὸν καὶ τὸν ὅποιον θανόντα δὲν θά ἐδέχετο; Ἰδοῦ, αὐτὸς εἶναι βεβαίως. Τίνος συγγνώμης ἢ ποίου

ἐλεους ἔτυχον παρ' αὐτοῦ οἱ συκοφαντηθέντες, καθ' ὧν τίμημα θανάτου ἐζήτει ἐνώπιον αὐτῶν ἐδῶ τῶν δικαστηρίων, πρὶν ἢ εἶτι ἐξενεχθῆ ἢ πρώτη περὶ τῆς ἐνοχῆς ψῆρος; Ἐκεῖνοι, καθ' ὧν τόσον ἀπανθρώπως καὶ ἀσπλάγχως ἐπετίθετο, χάρις εἰς τὴν δικαίαν ψῆφον τῶν ἐξ ὑμῶν λαχόντων δικαστῶν, ἐσφίζοντο, μηδὲ τοῦ πέμπτου μέρους τῶν ψήφων δοθέντος ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἡ ἀσπλάγχχία, τὸ μικρὸν καὶ ἡ ὀμότης τούτου παρῆσαν τότε καὶ ἐδικάζοντο. Αὐτὸς δὲν ἐκάμπετο ἐξ ἐλέους οὔτε ὅταν ἐβλεπε τὰ μικρὰ παιδία ἢ τὰς παρεστῶσας γηραιὰς μητέρας τῶν κατηγορουμένων. Καὶ θέλεις νὰ ἔχουν οἶκτον καὶ συγγνώμην διὰ σέ; Πόθεν καὶ παρὰ τίνος; Ἡ θέλεις νὰ σ' ἐλεήσουν διὰ τὰ ἰδικά σου παιδία; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Σὺ, Ἀριστογείτον, ἐπρόδωκας τὸν πρὸς αὐτὰ ἔλεον, σὺ τὸν ἀφάνισες ὄλωσ διόλου. Μὴ καταφεύγῃς λοιπὸν εἰς λιμένας, τοὺς ὁποίους σὺ ὁ ἴδιος ἐνέπλησας βράχων καὶ κκτέχωντας . . .

Ἄνιάτον, ἀνιάτον πρᾶγμα εἶναι τὸ ἰδικόν σου. Ὅπως οἱ ἰατροί, βλέποντες κκρχίνον ἢ φκγέδαιναν ἢ ἄλλο τι τῶν ἀνιάτων κακῶν, τκ κκυτηριάζουν ἢ ὄλωσ ἀποκόπτουν, οὕτω καὶ ὑμεῖς πάντες ὀφείλετε τὸ θηρίον τοῦτο νὰ ἐξορίσητε, νὰ πετάξητε ἐκ τῆς πόλεως, νὰ φονεύσητε, καὶ προλαμβάνοντες νὰ μὴ περιμένετε νὰ πάθητέ τι, ὃ μὴ γένοιτο μήτε εἰς πολίτην μήτε εἰς τὴν πόλιν. Ἴδου πῶς εἶναι ὀρθκλμοφανέστερον τὸ πρᾶγμα. Οὐδένα ἴτως ποτὲ ἐξ ὑμῶν ἐδάγκασεν ἐχίδνα, οὐδὲ φαλλάγγιον, καὶ εἴθε ποτὲ μὴ πάθητε τοιοῦτον. Ἄλλ' ὅμως ἐὰν ἰδῆτε αὐτά, εὐθύς τὰ φονεύετε. Τὸν αὐτὸν τρόπον, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ὅταν συκοφάντην καὶ ἀσπλάγχχον καὶ ἄνθρωπον ἐχίδνης φύσιν ἔχοντα ἴδῆτε, μὴ περιμένετε νὰ δαγκάσῃ κανένα ἐξ ὑμῶν, ἀλλ' ὁ πρῶτος τυχῶν πάντοτε ἄς ἐπεξέλθῃ τιμωρός.»

Ὡς συμπλήρωμα τῆς εἰκόνας προσθετέον καὶ τὰ ἐπόμενα εἰλημμένα ἐκ τοῦ κατὰ Θεοκρίνου λόγου, ὅστις ἐσφαλμένως ἀπεδόθη τῷ Δημοσθένει.

«Περίεργον δὲ εἶναι ὅτι ζῶντες ἐκ τοῦ συκοφαντεῖν λέγουν ὅτι τίποτε δὲν λαμβάνουν ἐκ τῆς πόλεως. Καὶ ὅμως πρὶν ἢ φοιτήσουν εἰς τὰ δικαστήρια, ἦσαν ἀπορώτατοι, τὴν δὲ εὐποροῦντες οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην χάριν δὲν θέλουν νὰ γνωρίσουν πρὸς ἅς, ἀλλὰ περιφερόμενοι λέγουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὅτι ὁ δῆμος εἶναι ἀβέβκκιος καὶ ἀσταθῆς, δύσκολος καὶ ἀχαρί-

στος, ὡς ἂν τάχα ἐξ αἰτίας τῶν ἐγένοντο εὐποροὶ οἱ πολῖται καὶ οὐχὶ ἐκεῖνοι ἐξ αἰτίας τοῦ δήμου.

Ἄλλ' ἴσως εὐλόγως λέγουν αὐτά, βλέποντες τὴν ρκθυμίαν σας, διότι οὐδένα ἐτιμωρήσατε ἀνταξίως τῆς πονηρίας του, ἀλλ' ἀνέχεσθε νὰ κηρύττουν ὅτι ἡ τοῦ δήμου σωτηρία ὀφείλεται εἰς τοὺς εἰσάγοντας τὰς γραφὰς καὶ εἰς τοὺς συκοφαντοῦντας. Καὶ ὑπάρχει γένος ἐξωλέστερον τοῦ ἰδικοῦ των; Εἰς τί χρσιμεύουν ἐν τῇ πολιτείᾳ; Τιμωροῦν, λέγουν, τοὺς ἀδικοῦντας καὶ οὕτω ἐλαττοῦται ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν. Τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές, ὧ ἄνδρες δικασταί. Οἱ ἀδικοῦντες πληθύνονται ἔτι μᾶλλον. Διότι οἱ θέλοντες νὰ πράξωσιν ἀδικίαν τινὰ γνωρίζουν ὅτι εἰς τοὺς συκοφάντας ὀφείλουν νὰ δώσουν μέρος τῶν ἐκ ταύτης κερδῶν, καὶ σκέπτονται ὀρθῶς ὅτι πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ γίνουν ἀδικώτεροι καὶ ν' ἀρπάξουν περισσότερα διὰ νὰ χορτάσουν τοὺς συκοφάντας καὶ περισσεύσουν δι' ἑαυτοὺς πλείονα.

Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἄλλων κκκοποιῶν δύναται τις νὰ προφυλαχθῆ φυλάττων ἀσφαλῶς τὰ ἐν τῷ οἴκῳ, ἢ μὴ ἐξερχόμενος τοῦ οἴκου τὴν νύκτα, ἢ λαμβάνων μέτρα ἀνάλογα. Ἀλλὰ ποῦ πορευόμενος δύναται ν' ἀσφαλισθῆ κατ' αὐτῶν τῶν συκοφαντῶν; Ἐκεῖ ὅπου καταφεύγῃ τις κατὰ τῶν ἄλλων ἀδικημάτων, εἰς τοὺς νόμους, δηλαδὴ εἰς τὰ δικαστήρια, τοὺς μάρτυρας, τὰς ἀγοράς, ἐκεῖ ἀκριβῶς ἔχουν οὗτοι τὸ κέντρον τῶν ἐργασιῶν των. Ἐκεῖ ἐπιδεικνύουν τὴν ρώμην των οἱ συκοφάνται, φίλους μὲν ἔχοντες τοὺς δίδοντας, ἐχθροὺς δὲ τοὺς ἀπράγμονας καὶ πλουσίους».

IV

Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ πολίτου νὰ ὑπεραμύνεται αὐτὸς τῶν δικαίων του, ὡς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν, ἦτο τόσον συμφυῆς πρὸς τὸν ὀργανισμόν τῆς πολιτείας, ὥστε οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν λογικότητα τοῦ ἀξιώματος, καίτοι τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀτοπήματα ἦσαν ἤδη καταφανῆ μετὰ τὴν αὕξησιν δικῶν καὶ δικαστηρίων.

Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης τρεῖς αἰῶνας μετὰ τὸν Σόλωνα προσεπέθετο τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ὡς φυσικωτάτην τοῦ ἀνθρώπου ὑποχρέωσιν· τὴν θεωρεῖ μάλιστα φυσικωτέραν καὶ ἀνθρωπινωτέραν παρὰ τὴν διὰ τῶν σωματικῶν δυνάμεων ὑπεράσπισιν (Ρητ. Α. 1, 12): «πρὸς δὲ τούτοις ἄτοπον, εἰ τῷ σώ-

ματι μὲν αἰσχροὺν μὴ δύνασθαι βοηθεῖν ἑαυτῶ, λόγῳ δὲ οὐκ αἰσχροὺν, ὃ μᾶλλον ἰδίον ἐστὶν ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας».

Οἱ διάδικοι οὐδέποτε εἶναι ἐξ ἴσου εὐφρεῖς, οὐδὲ δεινοὶ περὶ τὸ λέγειν, οὔτε ἐξ ἴσου γνώσται τῶν νόμων καὶ κάτοχοι ἐπιτηδειότητος περὶ τὸ χειρίζεσθαι νόμους καὶ ἀποδείξεις. Ἡ ἀντίθεσις εἶναι κατάφωρος, ὅταν νωθρὸς τὸν νοῦν ἢ ἀμαθὴς ἢ φλύακος λησμονῶν τὰ οὐσιώδη καὶ χανόμενος εἰς τὴν μικρολογίαν ἢ ὄλωσ ἀδαῆς περὶ τὸ ἐκθέτειν σαφῶς τὰς ἰδέας κατέρχεται τοῦ βήματος καὶ τὸν διαδέχεται ἀμέσως δεινὸς ἀγορητὴς καταπλήττων διὰ τῆς εὐφρίας καὶ τῶν γνώσεών του, σαγηνεύων διὰ τῆς μεθοδικῆς ἐκθέσεως καὶ πείθων εὐχερέστατα τοὺς δικαστὰς. Διότι μεθ' ὄλην τὴν δημοκρατικὴν παιδείουσιν, τὴν ἐξαισίαν τοῦ θεάτρου διδασκαλίαν, τὴν φημιζομένην νημοσύνην τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν πάνδημον εὐγλωττίαν, ἣτις καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τοῖς κουρείοις καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς μυροπωλείοις ἐχύνετο καὶ ἐπλημμύρει, ἡ χάρις τοῦ Ἀττικοῦ πνεύματος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φωτίζῃ, ὄλωσ ἐξ ἴσου. Οὔτε ὁ ἥλιος αὐτὸς ὁ ἐπιβλέπων δικαίους καὶ ἀδίκους κατορθώνει νὰ φωτίζῃ καὶ θερμαίνει ἐξ ἴσου, ὅχι ὄλωσ τὰς χώρας, ὅχι μίαν πόλιν, ἀλλ' οὐδὲ μιᾶς οἰκίας τοὺς τέσσαρας τοίχους.

Πῶς λοιπὸν προελήφθη ὁ πρὸς τὴν ἀδικίαν εὐθύς ἄγων αὐτὸς κίνδυνος; Πῶς διωρθώθησαν τὰ ἐκ τοῦ θεμελιώδους ἐκείνου ἀξιώματος ἀτοπήματα;

Διὰ δύο θεσμῶν, οὓς ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἀδήριτος ἀνάγκη ἐπέβαλεν, ἥτοι διὰ τῆς *συνηγορίας* καὶ διὰ τῆς *λογογραφίας*.

Α' Συνηγορία.

Οὐχὶ διὰ νόμου ἀλλὰ κατ' ἔθιμον καὶ ἐξ ἀνοχῆς τῶν δικαστηρίων φάνεται εἰσαχθεῖσα αὕτη. Διότι βλέπομεν ὅτι ζητεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ ἀδεια καὶ ἡ συναίνεσις τῶν δικαστῶν, ὅπως ἀνέλθῃ τὸ βῆμα ὁ *συνήγορος* καὶ ὅτι οὗτος προοιμιάζεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δικαιολογῶν τὴν ἐμφάνισίν του. Ἐὰν ὑπῆρχε νόμος ρητός, ὁ Ὑπερείδης ἐν τῇ ὑπὲρ Εὐξενίππου ἀπολογίᾳ § 11 δὲν θὰ ἀπῆντα διὰ τῆς ἐπομένης χαρακτηριστικώτατης φράσεως εἰς τὸν ἀντίδικον παρακελεύοντα τοὺς δικαστὰς νὰ μὴ θελήσωσι νὰ ἀκούσωσι τοὺς ἀναβνίνοντας *συνηγόρους*: «Καίτοι τί τούτου τῶν ἐν τῇ πόλει βελτιον ἢ *δημοικώτερον* (δημοκρατικώτερον) ἐστὶ πολλῶν καὶ ἄλλων καλῶν ὄν-

των, ἢ ὁπόταν τις ἰδιώτης εἰς ἀγῶνα καὶ κίνδυνον καταστάς μὴ δύνηται ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογεῖσθαι, τούτῳ τὸν βουλούμενον τῶν πολιτῶν ἐξεῖναι ἀναβάντα βοηθῆσαι καὶ τοὺς δικαστὰς ὑπὲρ τοῦ πράγματος τὰ δίκαια διδάξαι;»

Καὶ κατ' ἀρχὰς ἐπετράπη νὰ προσέλθωσιν εἰς *βοήθειαν* τῶν ἀδυνάτων περὶ τὸ λέγειν οἱ *συγγενεῖς*, *κηδεσταί*, *συνδημόται*, *φυλέται*¹ εἶτα δὲ καὶ *φίλοι* καὶ πάντες οἱ βουλούμενοι τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ πάντοτε ὡς *βοηθοὶ* κατήκον συγγενικῶν ἢ φιλικῶν ἐκπληροῦντες, οὐδέποτε δὲ ὡς *ἀντιπρόσωποι* ἢ ἀντικαταστάται ἢ *πληρεξούσιοι*.

Ὁ διάδικος ὠμίλει πρῶτος ὡς ἡδύνατο, ὁ δὲ *συνήγορος* συμπαραιστάμενος καὶ λαμβάνων τὴν συναίνεσιν τοῦ δικαστηρίου *ἐδευτερολόγει* συμπληρῶν τὰ ἐλλείποντα, ἢ εὐθύς ἐν ἀρχῇ μετὰ τινὰς φράσεις τοῦ διαδίκου ἐλάμβανε τὸν λόγον.

Ἡ *συνηγορία* λοιπὸν δι' ἐθίμου ἐκ τῆς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων καὶ ἐκ μιμνήσεως τῆς ἐν πολέμῳ βοηθείας πρὸς κινδυνεύοντα πηγάσαντος κατέστη κατήκον καὶ δικαίωμα τοῦ Ἀθηναίου. Αἱ λέξεις *βοηθεῖν* καὶ *σφῆζειν* ἐκ τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν εἰσῆχθησαν εἰς τὸν περίβολον τῶν δικαστηρίων καὶ ἐγένοντο *κλασικοὶ δικανικοὶ ὄροι*.

Ἄλλ' ἡ νομοθεσία ζηλοτύπως ἐχομένη τοῦ Σολωνείου ἀξιώματος ἐκήρυξεν ἀμέσως ὅτι κατ' οὐδένα λόγον ἐπιτρέπει ὅπως τὸ φιλικὸν τοῦτο κατήκον μετατραπῇ ἢ μεταβληθῇ λαθραίως εἰς ἐπάγγελμα. Ὁ Ἀθηναῖος ἐξεστράτευεν, ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐξ ἐπαγγέλματος στρατιωτικός, ἐν δὲ ταῖς μάχαις βοηθῶν τὸν συστρατιώτην καὶ σφῆζων τὴν πόλιν δὲν ἀπέβλεπεν εἰς ἀμοιβήν. Διὸ συνεπῶς *ἀπηγόρευσεν* ὁ νομοθέτης *πᾶσαν ἀμοιβήν εἰς τοὺς *συνηγόρους* ἐπὶ βαρυτάτῃ *ποινῇ**. Τὸν ἀπαγορευτικὸν τοῦτον νόμον ψηφισθέντα πιθανῶς πρὸ τῆς ἀκμῆς τοῦ Περικλέους εὐρίσκομεν παρὰ Δημοσθένει κατὰ Στεφάνου Β' § 27 ἔχοντα οὕτω: «Ἐὰν *συνήγορος* ὢν λαμβάνῃ χρήματα ἐπὶ ταῖς δίκαις ταῖς *ἰδίαις* (ἰδιωτικαῖς) ἢ *δημοσiais*, τούτων εἶναι τὰς γραφὰς πρὸς τοὺς θεσμοθέτας.»

1. Συγνὴ ἀπαντᾷ ἡ ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς ἐκλογὴ τῶν *συνηγῶρων*: «Οἱ ἡρομένοι τῶν φυλετῶν εἰς τὸ συνεπιεῖν». Ἀνδοκίδης περὶ μυστηρίων. Καὶ παρ' Ὑπερείδῃ ὑπὲρ Εὐξενίππου § 12. «Δέκα μὲν *συνηγόρους* ἐκ τῆς Αἰγιηίδος φυλῆς αἰτήσω, ὧν καὶ ἐγὼ εἷς ἦν αἰρεθείς ὑπο σοῦ».

Ὅταν ὁ Σόλων ἐκήρυττε τὴν ἐν λόγῳ ἀρχὴν, θὰ εἶχε πιθανώτατα ἐν νῷ καὶ ἑτέραν δικαιολογίαν, ὅτι δηλ. δὲν συνέφερε νὰ ἀναφανῆ ἐν Ἀθήναις τάξις ἀνθρώπων περὶ τοὺς νόμους καὶ τὰ δικανικὰ ἀσχολουμένων, ἵνα μὴ διὰ τῆς ἐπιτηδείας αὐτῶν ἀναμιξέως ταράξῃ τὴν πλάστιγγα τῆς δικαιοσύνης καὶ τὰς συνειδήσεις τῶν ἀπλοικῶν δικαστῶν.

Ἐνεκα τῆς ἀπαγορεύσεως μισθοῦ ἐξουδετερώθησαν ἐν μέρει τὰ φυσικὰ ἀποτελέσματα τῆς ὑπὸ τῶν ἡθῶν γενομένης δεκτῆς συνηγορίας. Καὶ διὰ μὲν τὰς ἰδιωτικὰς δίκας αὕτη οὔτε χρῆσιμος ἐφάνη οὔτε εὐδοκίμησε· διότι ἄνευ ἐπαγγελματικῆς ἀσκήσεως οἱ συγγενεῖς, οἱ φίλοι καὶ οἱ φυλέται δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι ὠφελίμοι, οἱ δὲ ξένοι οἱ τυχὸν ἐπιστάμενοι *συνδικεῖν* δὲν ἠδύνατο, μὴ ὑπάρχοντος συμφέροντος οὔτε γενικῶς ἐκ πολιτικῶν λόγων οὔτε εἰδικῶς ἐξ ἀμοιβῆς γρηματικῆς, νὰ προσέλθωσιν ὡς συνήγοροι· διὸ ἀνεφάνη ἡ τάξις τῶν *λογογράφων*, οἵτινες ἐπὶ μισθῷ ἔγραφον λόγους ἀπαγγελλομένους παρ' αὐτοῦ τοῦ δίκου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐνίοτε δὲ παρὰ συνηγόρου προσλαμβανομένου δωρεὰν ὑπὸ τοῦ δίκου.

Διὰ τὰς δημοσίας ὅμως δίκας, ὧν ἦτο μέγας ὁ ἀοιθμὸς καὶ αἵτινες παρεῖχον τροφήν μὲν εἰς τοὺς *συκοφάντας*, ἀτικῆσιν δὲ καθημερινὴν εἰς τοὺς *ρήτορας* τοὺς πολιτευομένους, ἡ συνηγορία ἦνθησε· διότι κατέστη ἐπάγγελμα παρέχον πρόσδοτον καὶ κέρδη. Τὸ συμφέρον ἦτο προφανές, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τῶν φίλων τοῦ πολιτικοῦ κόμματος ἢ νὰ συμματάσῃ τῆς κατηγορίας κατὰ τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων καὶ ἐχθρῶν. Διὰ τῆς συνηγορίας ἐν τοιαύταις δίκαις, ἀνεδεικνύοντο ὡς ῥήτορες καὶ πολιτικῶς ἐνίσχυοντο· ἡ δὲ πολιτικὴ δύναμις ἔφερε πλοῦτον εἰς ὄλους σχεδὸν τοὺς πολιτευομένους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους.

Ἄλλ', ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, παρὰ τὸν ἀπαγορευτικὸν νόμον οἱ συνήγοροι ἐλάμβανον καὶ μισθὸν διὰ τὴν παρεχομένην βοήθειαν. Οὐχ ἦττον, ἐπειδὴ ἡ κοινὴ γνώμη μέχρι τῆς τελευταίας πνοῆς τῆς δημοκρατίας τῶν Ἀθηναίων ἐθεώρει ἐπιλήψιμον καὶ κολάσιμον τὴν ἐπὶ μισθῷ συνηγορίαν, ἡ ἀμοιβὴ ἐδίδετο καὶ ἐλαμβάνετο κρύφα, καὶ τὸ περιέργον εἶναι ὅτι αὐτοὶ οἱ πληρωνόμενοι συνήγοροι ἐκακολογούν πρῶτοι τὸ πρᾶγμα σεμνοτύφως. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη ὑπέβλεπε πάντοτε τὴν συνηγορίαν, ἵνα μὴ ἐκτραπῆ αὕτη εἰς

φανερὸν καὶ ἐλευθερὸν ἐπάγγελμα, τοὺς δὲ περὶ τὰ δικαστικὰ ἀσχολουμένους καὶ διατρέβοντας οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ τιμῆσῃ· διότι περὶ αὐτῶν ἐφρόνει ὅτι εἶπεν ὁ Ἰσοκράτης (περὶ Ἀντιδοσεως): «οἱ δικανικοὶ δοκοῦντες εἶναι, ἐὰν ὀρθῶσι δις ἢ τρίς ἐπὶ τῶν δικαστηρίων, μισοῦνται καὶ διαβάλλονται.»

Κατὰ τῆς κοινῆς ταύτης γνώμης καὶ κατὰ τοῦ ἀπαγορευσαντος τὴν ἐπὶ μισθῷ συνηγορίαν οὐδεμίαν φωνὴν ἠγέρθη ποτὲ οὔτε ὑπὸ τῶν ῥητόρων, οὔτε ὑπὸ τῶν πολιτευομένων, οὔτε ὑπὸ τῶν φιλοσόφων. Τούναντίον καὶ ἡ φιλοσοφία μόλις ἠνείχετο τὴν ὑπαρξίν τῶν συνηγόρων ἢ *συνδικῶν*, ὡς ἐλέγοντο ἀδιαφόρως ἐν ἀρχῇ, καὶ ἀποδείξεις οἱ αὐστηροὶ λόγοι, οὓς ὁ Πλάτων ὁ ἐκ μητρὸς καταγόμενος ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Σόλωνος ἐκφέρει κατὰ τῆς συνηγορίας ὡς *τέχνης* ἦτοι ὡς ἐπαγγέλματος ἀσκουμένης. Διὰ τοῦ τελευταίου αὐτοῦ συγγράμματος, τῶν Νόμων (ΙΑ, 15), οὓς ἐν πολλῷ γῆρατι συνέγραψε περὶ τὰ μέσα τοῦ Δ' αἰῶνος, ἀναβιβάζει τὴν ποιήν τῶν ἐπὶ μισθῷ συνηγορούντων εἰς τὸ ἀνώτατον ὄριον, ἦτοι εἰς ἐξορίαν καὶ θάνατον. «Πολλὰ καὶ καλὰ ὑπάρχουσιν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον, ἀλλ' εἰς τα πλεῖστα αὐτῶν προσάπτονται οἰονεὶ κηλίδες, αἱ οἵοιαι μαινοῦσι καὶ καταρρυπαίνουσιν αὐτά. Ἡ δικαιοσύνη καὶ τὰ δικαστήρια βεβαίως εἶναι ἐκ τῶν καλλίστων, διότι εἰς αὐτὰ ὀφείλεται ἡ ἡμέρωσις τοῦ ἀνθρώπου. Ἀφ' οὗ λοιπὸν αὐτὰ εἶναι ἐκ τῶν καλλίστων, δὲν ἔπρεπεν ἀναγκαίως νὰ εἶναι καλὸν πρᾶγμα καὶ τὸ *συνδικεῖν*; Οὕτως ἔπρεπε νὰ ἦναι. Ἀλλὰ διεβλήθη τὸ πρᾶγμα ἔνεκα κακῆς τινος τέχνης, ἣτις καλὸν ὄνομα προσλαβοῦσα διδάσκει πρῶτον ὅτι ὑπάρχον μηχανεύματα ἐν ταῖς δίκαις, καὶ ὅτι διὰ τῆς τέχνης ταύτης δύναται τις δικαζόμενος ἢ δικηγόρων ὑπὲρ ἄλλου νὰ νικήσῃ, εἴτε ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ δίκαιον εἴτε μὴ. Λαμβάνει δὲ μισθὸν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς τέχνης καὶ διὰ τοὺς λόγους τοὺς ἐκ τῆς τέχνης ταύτης. Τοιαύτη ὅμως εἴτε τέχνη εἴτε ἄτεχνός τις ἐμπειρία καὶ τριβὴ δὲν πρέπει νὰ φυτρώσῃ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ. Πρέπει νὰ πείθηται τις εἰς τὸν ἡμέτερον νομοθέτην καὶ νὰ μὴ ὀμιλῇ ἐναντίον τοῦ δικαίου ἐπὶ ποινῇ ἐξώσεως ἐκ τῆς χώρας. Εἰς τοὺς ἀπειθοῦντας τοιαύτη δέον νὰ ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ τοῦ νόμου: Ἐάν τις προσπαθῇ τὴν παρὰ τοῖς δικασταῖς συνείδησιν τοῦ δικαίου νὰ ἀντιστρέψῃ εἴτε φιλοδικῶν εἴτε συνηγορῶν (*συνδικῶν*), ὁ βουλόμενος δικαιοῦται νὰ ὑποβάλλῃ μῆνυσιν κατ'

αὐτοῦ ἐπὶ στρεψοδικίας (γραφὴ κακοδικίας ἢ συνδικίας κακῆς) ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῶν *ἐκλεκτῶν*. Τὸ δὲ δικαστήριον ἔαν μὲν βεβαιωθῆ ὅτι τοῦτο προέρχεται ἐκ φιλοδικίας (φιλονικίας), θά τῷ ἐπιβάλῃ ποινὴν ἐπὶ ὠρισμένον τινὰ χρόνον νὰ μὴ δικαιούται νὰ ἐνάγῃ οἰονδήποτε καὶ νὰ μὴ δικηγορήσῃ. Ἐάν ὁμοῦ βεβαιωθῆ ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἐκ φιλοχορηματίας, τότε τὸν μὲν ξένον θέλει ἀποδιώξει τῆς χώρας ἐπὶ ποινῇ θανάτου, ἔαν φωραθῆ ἐτανελθῶν, τὸν δὲ ἄσπῳν δέον νὰ καταδικάσῃ εἰς θάνατον ὡς τιμῶντα τὴν διὰ παντός τρόπον φιλοχορημοσύνην. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπὶ φιλοδικίας δις συλλαμβανόμενος καταδικαστέος εἰς θάνατον».

Εἶναι ὄντως τοσοῦτῳ μᾶλλον ὑπερβολικὴ καὶ σκληρὰ ἢ αὐστηρότης τοῦ Πλάτωνος κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς συνηγορίας, ὅσῳ ὀλίγον ἀνωτέρω *ἐπέτρειπε τὸ συνηγορεῖν καὶ εἰς τὴν γυναῖκα*, ἔαν δὲν εἶναι ὑπανδρὸς καὶ ἔαν ὑπερέβῃ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη (Νομ. ΙΑ' 14). Μόλις σήμερον ἐπετρέπη εἰς τὴν γυναῖκα τὸ δικηγορεῖν ἐν Ἀμερικῇ πρῶτον καὶ εἶτα ἐν ὀλίκαις χώραις τῆς Εὐρώπης, ἐν ᾗ τὴν τολμηρὰν ταύτην καινοτομίαν ὁ Πλάτων πρὸ 24 αἰῶνων εἰσηγήσατο πρῶτος, συνεπῆς πρὸς τὰς περὶ ἰσότητος τῶν δύο φύλων ἰδέας του καὶ ἴσως εὐρίσκων ἔρεισμα εἰς αὐτὰς ἰσχυρὸν τὰ ἐν Κρήτῃ παναρχαίως κρατοῦντα. Ἡ μυθολογικὴ ἐποχὴ τοῦ Μίνως μετὰ τὰς ἐκπληκτικὰς ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Evans ἀρχαιολογικὰς ἀποκαλύψεις δεικνύει τῷ ὄντι πολιτισμὸν λίαν προηγμένον, καθ' ὃν ἡ γυνὴ πανταχοῦ φαίνεται δρῶσα καὶ κινουμένη.

V

B' Λογογραφία.

Ἐπειδὴ δὲν εὐρίσκετο πάντοτε προχείρως συγγενῆς ἢ φίλος ἱκανὸς νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τοῦ διαδίκου, προήχθη εἰς μέσον ἡ *λογογραφία*. Χάρις εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῶν σοφιστῶν, ἡ ρητορικὴ ἔσχε διδασκάλους καὶ μαθητὰς καὶ ἴδρουν σχολὰς οἱ ἐπιφανέστεροι τούτων «πειθοῦς διδάσκαλοι σοφίαν δημηγορικὴν τε καὶ δικανικὴν διδόντες» (Πλατ. Πολιτ. Β VIII 365). Ἐκ τούτων ἀνερῆθησαν οἱ πρῶτοι *λογογράφοι* ἢ *λογοποιοί*, οἵτινες ἐπὶ ἀμοιβῇ παρεσκευάζον λόγους ἀπαγγελλομένους ἐπὶ δικαστηρίου ὑπὸ τῶν διαδίκων. Τοσαύτην δὲ φήμην ἐπὶ δεινότητι εἶχον πρῶτως οὗτοι ἀποκτήσει, ὥστε πολλάκις καὶ αὐτοὶ οἱ ρήτορες οἱ τὸ βῆμα τῆς Πηνυκὸς καὶ τῶν δικα-

στηρίων ἀναβαίνοντες ἀπήγγελλον λόγους γεγραμμένους ὑπὸ λογογράφων· διότι τούτους ἀνεγνώριζον ὑπερέτους ἑαυτῶν ἐπὶ τέχνῃ καὶ ἐπὶ εὐρέσει καταλλήλων τῇ περιστάσει *ἐνθυμημάτων*, ἄτινα κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἀποτελοῦσι τὴν οὐσίαν τῆς ρητορικῆς. Διὸ λέγει ὁ Πλάτων ἐν τῷ *Εὐθυδήμῳ*: «πότερον τῶν ἀγωνίσασθαι δεινῶν ἐν τοῖς δικαστηρίοις ρήτωρ τις, ἢ τῶν τοὺς τοιοῦτους εἰς πεμπόντων ποιητῆς τῶν λόγων, οἷς οἱ ρήτορες ἀγωνίζονται;»

Ἐκ τῶν ἐν τῷ εἰρημένῳ διαλόγῳ λεγομένων βλέπομεν σαφῶς ὅτι ὁ Πλάτων ἐξετίμα τὴν δεινότητα καὶ τὴν ἄξιαν τῶν λογογράφων ἀλλ' εὐρίσκειν ἀτέλῃ τὴν τέχνην τῶν ἐν τῇ *χορσεί*· θά ἦτο τελεία ἡ λογογραφία, ἔαν ὁ ἴδιος ὁ λογογράφος ἀπήγγελλεν ὡς συνηγορὸς τὸν λόγον του, τουτέστιν ἔαν ἡνοῦτο ἡ συνηγορία μετὰ τῆς λογογραφίας ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ καὶ ἀπῆρτιζε τὴν καθ' ἡμᾶς *δικηγορικὴν*.

Ὁ Σωκράτης ἐν τῷ *Εὐθυδήμῳ* ζητεῖ μετὰ τοῦ νέου Κλεινίου ν' ἀνεύρη ποίας ἐπιστήμης ἢ κτήσις ὀδηγεῖ εἰς τὴν εὐδαιμονίαν. Ἀφ' οὗ ἐπεσκοπήθητε πλείστας καὶ ἀναλυτικῶς ἀπέδειξεν ὅτι οὐδὲν ὄφελος ὑπάρχει οὐδ' ἐξ αὐτῆς τῆς εὐρεθησομένης τυχὲν ἐπιστήμης τῆς δυναμένης νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς ἀθανάτους, ἔαν δὲν γνωρίζωμεν νὰ κάμωμεν χρῆσιν τῆς ἀθανασίας, φθάνει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην ἐπιστήμης ἐν ᾗ *συμπέπιακε τό τε ποιεῖν καὶ τὸ ἐπίστασθαι χρῆσθαι* τούτῳ, ὃ ἂν ποιῆ. Μήπως λοιπὸν εἶναι ἡ λογοποιικὴ τέχνη ἢ καταστήσουσα ἡμᾶς εὐδαίμονας, ἔαν τὴν μάθωμεν; — Ὅχι, ἀπαντᾷ ὁ Κλεινίας διαφωτισθεὶς ἤδη ἀρκούντως ἐκ τῆς *μαιευτικῆς* τέχνης τοῦ Σωκράτους· διότι βλέπω τινὰς *λογοποιούς* μὴ γνωρίζοντας νὰ μεταχειρισθῶσι τοὺς ἰδίους λόγους, οὓς γνωρίζουν νὰ μεταχειρισθῶσιν ἐκεῖνοι, δι' οὓς ἐγράφησαν, καὶ οἵτινες εἶναι ὅλως ἀδύνατοι εἰς τὸ λογοποιεῖν· ἀπαρράλλaktως ὅπως οἱ *λυροποιοὶ* οἱ γνωρίζοντες νὰ κατασκευάζουν τὰς λύρας ἀλλ' οὐγὶ καὶ νὰ κιθαρίζουσιν. Ἐπομένως καὶ εἰς τοὺς λόγους ἄλλη ἢ τέχνη τοῦ ποιεῖν καὶ ἄλλη ἢ τῆς χρήσεως αὐτῶν.—Καὶ ὁμοῦς, ἀπαντᾷ ὁ Σωκράτης μετὰ τὸ εἰρωνικὸν του ὕψος. Ἐγὼ δὲ ἐνόμιζα ὅτι θὰ εὐρίσκομεν τὴν ἐπιστήμην ἐκείνην, ἣν πάλαι ζητοῦμεν. Διότι αὐτοὶ οἱ λογογράφοι, ὅταν τοὺς πλησιάζω, με φαίνονται ὑπέροσοφοι ἄνδρες, ἡ δὲ τέχνη τῶν θεσπεσιᾶ καὶ ὑψηλῆ. Οὐδὲν ὁμοῦς τὸ *πρᾶδοξον*, ἀφ' οὗ αὕτη ἀποτελεῖ μέρος

τῆς τέχνης τῶν ἐπιδῶν ὀλίγον τι ἐκείνης ὑπολειπομένη. Διὰ τῶν ἐπιδῶν καὶ μαγγανευμάτων σαγηνεύουσι καὶ μαγεύουσι τοὺς ὄφεις, τὰς ἀράχνας, τοὺς σκορπίους, τὰλλα θηρία καὶ τὰς νόσους, οἱ δὲ λογοποιοὶ διὰ τῆς τέχνης τῶν μαγγανεύουσι καὶ γρητεύουσι τοὺς δικαστάς, τοὺς ἐκκλησιαστάς καὶ τὸν ἄλλον ὄχλον.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ διαλόγου ὁ Πλάτων μνημονεύει πάλιν τῶν λογογράφων καὶ ὑποδεικνύει ὅτι ὑπῆρχεν ἀντιζηλία τις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν φιλοσόφων, καὶ ὅτι οἱ λογογράφοι καυχώμενοι ὅτι εἶναι σοφώτατοι πάντων ἀνθρώπων ὑπελάμβανον τοὺς φιλοσόφους ὡς μόνον ἐμπόδιον εἰς τὸ νὰ λάβωσιν ἐν τῇ σοφίᾳ τὰ νικητήρια. Προςφυῶς δὲ ἀναφέρων τὴν γνώμην τοῦ Προδίκου ὅτι οἱ λογογράφοι εἶναι μεθόρια φιλοσόφου ἀνδρὸς καὶ πολιτικοῦ, ἐρμηνεύει καὶ ἀναπτύσσει αὐτήν. Μετρίως, λέγει, μετέχουν τῆς φιλοσοφίας, μετρίως δὲ τῆς πολιτικῆς, ἐκτὸς δὲ ὄντες κινδύνων καὶ ἀγῶνων καρποῦνται τὴν σοφίαν· ἄλλ' ἀγνοοῦν ὅτι ὅσα εὐρίσκονται μεταξὺ δύο καὶ μετέχουν ἀμφοτέρων, ἐὰν τὰ δύο ταῦτα ἦναι ἀγαθὰ οὐχὶ πρὸς τὸ αὐτὸ τείνοντα, ἔχουν ἀμφοτέρα εἰς ἕττονα βαθμὸν. Ἐὰν δὲ τὸ μὲν ἦναι ἀγαθὸν τὸ δὲ κακόν, ἔχουν ἐπίσης ἀμφοτέρα ὑποδέστερα. Μετέχοντες λοιπὸν οἱ λογογράφοι τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς πολιτικῆς, ἀμφοτέρων εἶναι ἦττονες, καὶ τρίτοι ὄντες ἐν τῇ ἐξευρέσει τῆς ἀληθείας νομίζουσιν ἑαυτοὺς πρώτους. Ἄλλ' ἀνάγκη νὰ συγχωρῇ τις τὴν τοιαύτην ἀξίωσίν των καὶ νὰ μὴ ἀδημονῇ, νὰ τοὺς νομίζῃ δὲ τοιοῦτους, οἷοι πράγματι εἶναι. Διότι πρέπει ν' ἀγαπᾷ τις πάντα ἄνθρωπον, ἀρκεῖ νὰ λέγῃ φρόνιμα καὶ μετὰ μελέτην καὶ κόπον σθεναρῶς νὰ πραγματευθῆται. Ἐν τέλει δὲ τίθεται ὡς γενικὸν ἀποφθεγμα ὅτι ἐν παντὶ ἐπιτηδεύματι οἱ μὲν φαῦλοι πολλοὶ καὶ οὐδενὸς ἄξιου, οἱ δὲ σπουδαῖοι ὀλίγοι καὶ παντὸς ἄξιου.

VI

Ἡ συνηγορία καὶ ἡ λογογραφία ἐνούμεναι θ' ἀπετέλουν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Ἀλλὰ δὲν ἠνώθησαν, καίτοι ἀπετέλουν τὰς δύο ὄψεις τοῦ ἐπαγγέλματος, τὴν προφορικὴν ἐπὶ δικαστηρίου συζήτησιν καὶ τὴν κατ' ἰδίαν μελέτην τῆς ὑποθέσεως καὶ γραπτὴν αὐτῆς ἐκθεσιν, ἐπομένως οὔτε δικηγορικὴ οὔτε δικηγόροι, οἷοι ἐμορφώθησαν παρὰ Ῥωμαίους καὶ ἐν ταῖς νεωτέραις πολιτείαις, ὑπῆρξαν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις τὸ πάλαι. Ὡραίων διατριβὴν περὶ

τούτου ἔγραψεν ὁ πολὺς Egger κατὰ τὸ 1860 ὑπὸ τὸν τίτλον: Si les Athéniens ont connu la profession d'avocat. Mémoires de Litterature Ancienne p. 336—384.

Ὁ μοιραῖος χωρισμὸς τῶν φύσει πρὸς ἔνωσιν τεινόντων δύο τούτων στοιχείων τοῦ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου ὀφείλεται πρὸ παντὸς εἰς τὴν ἐπὶ βρεῖα ποινῇ ἀπαγόρευσιν ἀμοιβῆς χρηματικῆς εἰς τοὺς συνηγούρους, καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὸν δικαστικὸν διοργανισμὸν.

Οὐδεμία ἀπαγόρευσις μισθοῦ ἐγένετο οὔτε ἦτο δυνατόν νὰ νομοθετηθῇ πρὸς τοὺς λογογράφους· δι' ὃ τὸ ἐπάγγελμα τούτων ταχέως ἤκμασε καὶ ὡς προςοδοφόρον εἴλκυσε πολλούς, οἱ δὲ διδάσκαλοι τῆς ρητορικῆς οἱ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα γνωστότεροι ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Σοφιστῶν, τὸ δικανικὸν μέρος αὐτῆς κυρίως ἐδίδασκον. «Παμπληθεῖς εἰσιν οἱ παρασκευάζοντες τοὺς λόγους τοῖς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀγωνιζομένοις» λέγει ὁ ὑπερογδοκοντούτης Ἰσοκράτης (περὶ Ἀντιδ. § 41) γράφων περὶ τὰ 350, ὅτε μόλις διεφαίνετο ἡ νεαρὰ μορφή τοῦ Δημοσθένους λογογραφοῦτος. Εἶχον δὲ παρέλθει 50 ἔτη ἀφ' ὅτου αὐτὸς καὶ ὁ Λυσίας εἶχον φημισθῆ ὡς λογογράφοι, καὶ 90 περίπου ἔτη ἀφ' ὅτου πρῶτος ὁ Ἀντιφῶν εἶχεν ἀναδείξει ἐν Ἀθήναις τὴν τέχνην ταύτην. Κερδαίνοντες χρῆμα καὶ φήμην οἱ λογογράφοι ἀπέφευγον φυσικώτατα τὴν συνηγορίαν ὡς οὐδὲν συμφέρον ἔχοντες μᾶλλον δὲ προφανῆ ζημίαν ἐκ τῆς προσθέτου ταύτης ιδιότητος, ἣτις ἀφήρει καὶ κατέστρεφε τὴν νομιμότητα τοῦ κέρδους τῆς πρώτης· διότι, ὡς εἴρηται, αὐστηρότατα καὶ ὑπὸ τῶν νόμων καὶ ὑπὸ τῶν ἠθῶν κατεδιώκετο καὶ κατεκρίνετο τὸ ἐπὶ μισθῶ συνηγορεῖν. Ὁ λογογράφος ἀνερχόμενος τὸ βῆμα ὅπως προφορικῶς συνηγορήσῃ δι' ἀπαγγελίας τοῦ παρεσκευασμένου λόγου θὰ ἐφωρᾶτο ταχέως παρνομῶν πρὸ πάντων ἐν ταῖς ιδιωτικαῖς δίκαις. Ἐν ταῖς πολιτικαῖς καὶ ποινικαῖς ὑπῆρχεν ἡ πρόφασις τῆς πολιτικῆς φιλίας ἢ δικαιολογοῦσα τὸν λογογράφον τὸν ἔχοντα δεινότητα καὶ περὶ τὸ λέγειν νὰ γίνῃ συνήγορος· ἄλλ' ἢ συχὴν τούτου ἐπανάληψις ἢ θὰ ἐξήγειρε τὴν μῆνυσιν τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων καὶ τὴν μῆνιν τοῦ σμήνους τῶν συκοφαντῶν, πρὸς τιμωρίαν τῆς τελουμένης παρανομίας, ἢ θὰ ἐξηνάγκαζε μοιραῖως τὸν λογογράφον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ἐπάγγελμα, ὅπως ἀφοσιωθῇ ὡς ῥήτωρ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἐκ τῆς προστα-

σίας τῶν γενικῶν ἀφθονώτερον καὶ εὐκολώτερον καρπωθῆ τὰ ἴδια συμφέροντα, ὡς ἔπραττον πάντες σχεδὸν οἱ πολιτευόμενοι ῥήτορες τοῦ Δ' αἰῶνος¹.

Ἐξαίρεισε τῆς Βουλῆς τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἥτις ἦτο τὸ μόνον σταθερῶς συγκεροτημένον δικαστήριον περιλαμβάνον τοὺς τέως ἄρχοντας καὶ τοὺς ἐπὶ συνέσει καὶ πείρα διακρινομένους πολίτας, πάντα τὰ ἄλλα κατηρτίζοντο διὰ κλήρου παρὰ τῶν τυχόντων πολιτῶν. Οἱ κληρούμενοι δικασταὶ δι' ἕν ἔτος ἀνῆρχοντο εἰς 6000, καὶ διηροῦντο εἰς 10 τμήματα διακρινόμενα διὰ τῶν δέκα τοῦ ἀλφαβήτου γραμμάτων Α ἕως Κ καὶ διὰ χρωμάτων (φοινικιοῦν, βατραχιοῦν κλπ.). Οὕτως ὥστε τὸ ἐν τρίτον περίπου τῶν ἀστῶν τῶν ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη γεγονότων ἠσχολεῖτο νὰ δικάζῃ ἐπὶ ἕν ἔτος τοὺς λοιποὺς συμπολίτας, μετοίκους ξένους καὶ συμμάχους, ὧν ἡ συρροὴ ἦτο μεγάλη ἐν Ἀθήναις.

Τὰ τμήματα ταῦτα, εἰς ἃ κατὰ πᾶσαν δικάσιμον ἐκ πνεύματος προνοίας κατὰ τῆς δωροδοκίας διὰ κληρώσεως διενέμοντο οἱ ἡλιασταὶ (οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ δικασταὶ) περιλαμβάνον 201 διὰ δίκας κάτω τῶν 1000 δραχμῶν, καὶ 401 διὰ δίκας ὑπὲρ τὰς 1000 δραχμάς. Ἀριστ. πολ. Ἀθ. § 53. Διὰ σπουδαιότερας καὶ δὴ διὰ τὰς δημοσίας δίκας συνηνοῦντο δύο ἢ τρία τμήματα καὶ κατηρτίζετο τὸ δικαστήριον ὑπὸ 700, 1000 ἢ 1500.

Τὰ πολυμελέστατα δικαστήρια ὠμοίαζον αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ. Ὁ διάδικος ὦν ἀδαῆς τῶν νόμων ὠμίλει πρὸς δικαστὰς ἀδχεστέρους αὐτοῦ. Ἄλλ' οὐδὲ οἱ ἄρχοντες οἱ προϊττάμενοι τῶν δικαστηρίων ἐξελέγοντο ἐκ τάξεως ἀριστοκρατικῆς ἥσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τυχαῖοι καὶ μόνη ἡ χρηστότης τοῦ βίου, οὐδόλως δὲ ἡ μόρφωσις καὶ ἡ παιδεία ἐξηκριβοῦτο διὰ τῆς δοκιμασίας. Διὸ συχνάκις βλέπομεν ὅτι οἱ ἄρχοντες προσελάμ-

βανον παρέδρους διὰ τὴν ὀπωσοῦν εὐπρόσωπον διεύθυνσιν τῶν πολυμελῶν δικαστηρίων. Ἐν τῷ λόγῳ κατὰ Νεαίρας § 80 καὶ ἐπ. ἀναφέρεται ἐκλεγείς ἄρχων βασιλεὺς Θεογένης τις· οὗτος παρέλαβεν ὡς πάρεδρον τὸν πενθερόν του Στέφανον διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἀκακίαν τὴν ἑαυτοῦ, ἵνα διοικήσῃ τὴν ἀρχήν. Ὁ Ἀρειος Πάγος τηρητῆς τῆς εὐτελείας καὶ τῶν πατριῶν ἐζημίωσε τὸν ἄρχοντα τοῦτον μαθῶν ὅτι ἡ σύζυγός του ἦτο κόρη ἐταίρας· διότι σκανδαλώδες ἐθεώρει νὰ προϊσταται τοιαύτη γυνὴ τῶν ἱεροτελεστιῶν ὡς βασίλισσα.

Ἐνώπιον δικαστηρίων οὕτω συγκροτουμένων δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μορφωθῇ νομολογία σταθερά, δι' ἧς ἀναπτύσσεται καὶ συμπληροῦται τὸ γραπτὸν δίκαιον, οὔτε νὰ γεννηθῇ τὸ ἐκ τῶν ἐθίμων δίκαιον. Οἱ δὲ ἄρχοντες ἔχοντες λίαν περιορισμένην ἐξουσίαν, ἀφ' ὅτου μετὰ τὰ Μηδικὰ κατίσχυσεν ἐπὶ μᾶλλον τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα, ἐστερήθησαν τῆς πραγματικῆς δικαστικῆς ψήφου, ἦν εἶχον πρότερον. Δι' ὃ ἔπαυσαν ἐκλεγόμενοι ἐκ τῆς τάξεως τῶν εὐπατριδῶν, ὡς ἐγένετο πρὸ τῶν Μηδικῶν, ὁ δὲ κλῆρος δημοκρατικώτατα ἔφερε τὴν ἰσοπέδωσιν ὄλων, ἀφ' οὗ καὶ τῶν ἀρχόντων ἡ ἐξουσία ἠλαττώθη ἤδη καὶ ἐσμικρύνθη. «Καὶ γὰρ τὸ δίκαιον τὸ δημοτικόν, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Πολ. Σ' Α. § 6), τὸ ἴσον ἔχειν ἐστὶ κατ' ἀριθμόν, ἀλλὰ μὴ κατ' ἀξίαν· τοῦτου δ' ὄντος τοῦ δικαίου, τὸ πλῆθος ἀναγκαῖον εἶναι κύριον καὶ ὅ τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσι, τοῦτο εἶναι καὶ τέλος καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ δίκαιον» καὶ κατωτέρω § 8 ἴδιον τῆς δημοκρατίας εἶναι «τὸ δικάζειν πάντας καὶ ἐκ πάντων καὶ περὶ πάντων ἢ περὶ τῶν πλείστων καὶ τῶν μεγίστων καὶ τῶν κυριωτάτων, οἷον περὶ εὐθυνῶν καὶ πολιτείας καὶ τῶν ἰδίων συναλλαγμάτων.»

Οὔτε λοιπὸν ἕνεκα τοῦ ἀξιώματος οὔτε ἕνεκα τοῦ γένους οἱ ἄρχοντες ἐν Ἀθήναις εἶχον δύναμιν καὶ πρωτοβουλίαν, οἷαν οἱ ἐν Ρώμῃ πραίταρες, ὅπως διὰ διαταγμάτων καὶ ἀποφάσεων συντελώσιν εἰς τὴν βυθμικίαν ἀνάπτυξιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς νομοθεσίας καὶ τὴν κρηταίωσιν δικαστικῆς νομολογίας σταθερᾶς καὶ ὁμοιομόρφου. Ἀφ' ἑτέρου τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα ἐν Ἀθήναις διὰ βιαίων καὶ συνεχῶν κλονισμῶν ἐνωρὶς ἐξήλειψε πᾶσαν μεταξὺ τῶν τάξεων διαφορὰν ὡς πρὸς τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, ἐν ᾧ ἐν Ρώμῃ ἡ διάκρισις πατρικίων καὶ πληθθίων παρέμεινεν ἐπὶ

1. Πολλὰ ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες δικασταί, δίδοτε ἐκόντες τοῖς στρατηγοῖς καὶ τοῖς ῥήτορσιν ὠφελεῖσθαι, οὐ τῶν νόμων αὐτοῖς δεδωκότων τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ τῆς ἡμετέρας προφίτητος καὶ φιλανθρωπίας, ἐν μόνον παραφυλάττοντες ὅπως δι' ὑμᾶς καὶ μὴ καθ' ὑμῶν ἔσται τὸ λαμβανόμενον. Ὑπερείδης κ. Δημοσθ. XXIV—XXV. σελ 16 γ' ἔκδ. Blass, ἔνθα ὁ Ὑπερείδης βεβαιῶν ὅτι ὁ τέως πολιτικὸς φίλος του Δημοσθένους καὶ ὁ Δημάδης ἀπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει ψηφισμάτων καὶ προξενιῶν πλείονα τῶν 60 τα' ἀντων ἐκάτερος ἔλαβε, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ληθθέντων ἀπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀλεξανδρου.

σειρὰν αἰώνων. Οἱ τελευταῖοι ἐστερημένοι πολλῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων κατέφευγον εἰς τοὺς πατρικίους καὶ ἐζήτουν ὡς clients τὴν προστασίαν καὶ ἀρωγὴν αὐτῶν ὡς πατρῶνων. Οὕτως ἡ τάξις τῶν πατρικίων ὡς πολιτευομένη καὶ χειριζομένη τὰς ἀρχὰς κατ' ἀνάγκην ἐγένετο ἐντριβῆς περὶ τοὺς νόμους· εἰς δὲ τὴν μελέτην καὶ ἐφαρμογὴν τῶν νόμων ἐξώθει τοὺς πατρικίους ἔτι μᾶλλον ἢ ὑποχρέωσις ἦν εἶχον πρὸς συνηγορίαν ὑπὲρ τῶν ταπεινῶν πελατῶν, καὶ ἰδοὺ ὁ εὐπατρίδης καὶ εὐπορος Ρωμαῖος προβάλλων ὡς τέλειος τύπος δικηγόρου, ὑπερασπίζων δωρεὰν τὸν προστατευόμενόν του καὶ αὐξάνων καὶ ἐνισχύων τὴν πολιτικὴν του δύναμιν διὰ τῆς ἀφοσίωσews τῶν πελατῶν. Ὁ Καῖσαρ, ὅστις ἐν ἡλικίᾳ 21 ἐτῶν συνηγόρησεν ὑπὲρ τῶν Βιθυνῶν καὶ διέπρεψε πρῶτον ἐν τῇ δικανικῇ καὶ εἶτα ἐν τῇ πολιτικῇ, πρὶν ἢ ἀναδειχθῆ ὡς στρατηλάτης καὶ δικτάτωρ, λέγει ἐν προοιμίῳ τῆς συνηγορίας ἐκείνης: «Αἱ ὑποχρεώσεις ἡμῶν πρὸς τὸν πελάτην εἶναι τόσον ἱεραὶ, ὥστε ἀμέσως ἔπονται μετὰ τὸ πρὸς τοὺς συγγενεῖς καθήκον.»

Δι' ὁ πρόδηλος εἶναι ὁ ἀριστοκρατικὸς χαρακτήρ τῆς δικηγορίας ἐν Ρώμῃ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δημοκρατικωτάτην ἰσότητά τῆς Ἀττικῆς συνηγορίας ὑπὲρ κινδυνεύοντος πολίτου. Οἱ συνήγοροι ἐν Ἀθήναις ἐνησχολοῦντο περισσότερο μὲ τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ρητορικὴν καὶ οἱ λογογράφοι περισσότερο μὲ τὴν καλλιλογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν παρὰ μὲ τοὺς νόμους.

Ἐν μέρει οἱ λογογράφοι ἐξησκοῦντο καὶ εἰς τὴν γνῶσιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν νόμων, πρὸ πάντων ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς δίκαις, ὡς ὁ Λυσίας καὶ ὁ Ἰσαῖος, ἀλλὰ κρυπτόμενοι ὅπισθεν τοῦ διαδίκου καὶ ὅλως ἀφανεῖς ἐν τῇ δίκῃ οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ὡς ἐκ τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ἀξίας καὶ τοῦ κύρους εἶχον ἐπὶ τῶν δικαστῶν. Ἄλλως τε οὐδὲν ἐκώλυε τὸν λογογράφον νὰ ὑποστηρίξῃ ἐν νεωτέρᾳ δίκῃ γνώμην ἀντίθετον τῆς ἄλλοτε ἐξενεχθείσης, διότι ὁ ἀφανὴς γράφων παλινῳδεῖ εὐχερῶς, οὐδενὸς παρόντος ὅπως τον ἐλέγξῃ ἐπὶ τῇ παλινῳδίᾳ.

VII

Τὸ πνεῦμα τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας καὶ ἡ κοινὴ γνώμη οὐδόλως ἦσαν εὐνοϊκὰ πρὸς μελέτην ἐιδικὴν τῶν νόμων. Ὁ Δημοσθένης (Λεπτ. 93) λέγει ὅτι ὁ Σόλων διέταξεν, ὅταν τίθηται εἰς νόμος, νὰ καταργῆται ὁ τῶς ὑπάρχων, ἐὰν ἦναι ἀντίθετος, ἵνα ὑπάρ-

χῇ πάντοτε εἰς καὶ μόνος περὶ ἐκάστου πράγματος καὶ μὴ ταράσσηται ὁ πολίτης ἐκ τῆς ποικιλίας καὶ ἀντιφάσεως ζητῶν ἐρμηνείας καὶ μειονεκτῶν τῶν εἰδημονεστέρων. Οἱ νόμοι δέον νὰ συντάσσωνται ἀπλῶς καὶ σαφῶς καὶ νὰ ἐκτίθενται εἰς στήλας, ὅπως ὧσι πρόχειροι εἰς ὅλους τοὺς πολίτας πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ ἐκμάθησιν.

Οὐδαμῶς ἐν τοῖς δικανικοῖς ἢ ἄλλοις συγγράμμασιν εὐρίσκομεν νομομαθῆ τινα ἐπαινούμενον ἢ δοξασθέντα καὶ ἐν γένει ἐγκώμια ἀπευθυνόμενα πρὸς τοὺς ἐπιδιδόμενους εἰς μελέτας νομικὰς¹. Ἡ παντελής ἔλλειψις τοιούτων ἰχνῶν μαρτυρεῖ ὅτι τάξις νομομαθῶν δὲν ἀνεφάνη ἐν Ἑλλάδι, ὅπου μόνον οἱ νομοθέται ἐτιμήθησαν. Τοῦναντίον ἐλογίζετο μᾶλλον ἐπίμεμπτος ὅστις ἐγκύπτων εἰς τοιαύτας μελέτας ἐφαίνετο γνωρίζων τοὺς νόμους *περισσότερον ἢ ὅσον ἔπρεπε* (μᾶλλον ἢ προσῆκε)· διότι διὰ τοιαύτης νομομαθείας δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῇ κατηγορία ἐπὶ τὸ ἀδικώτερον καὶ πλεονεκτικώτερον (Δημοσθ. πρὸς Εὐβουλίδην 5). Καὶ παρὰ Λυσίας (10 § 13) ἡ δεινότης τοῦ χειρίζεσθαι τοὺς νόμους εὐχερῶς καὶ κατὰ βούλησιν λογιζεται ἐξ ἴσου κακόν, ὅσον καὶ ὅταν ἔχων τις πολλὴν δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν ἀδικῆ τοὺς ἄλλους χωρὶς νὰ φοβῆται τιμωρίας. Ἡ ἀνάγκη ἐιδικότητος εἰς νομικὰς μελέτας δὲν ἀνεπτύχθη οὐδὲ παρ' αὐτοῖς τοῖς λογογράφοις, οἵτινες ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος ὤφειλον μᾶλλον νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τοιαύτας. Διότι ὑπερίσχυε τὸ γενικὸν πνεῦμα εἰς ὅλα τὰ προϊόντα τῆς διανοίας περιβαλλόμενα μορφήν ὡς οἶόν τε καλλιτεχνικὴν. Τὸ κάλλος τῆς μορφῆς καὶ ἡ λογικὴ δύναμις ἢ διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς διαλεκτικῆς ἐξασκηθεῖσα εἰς ἀνεύρεσιν ὅλων τῶν ἐπιθετικῶν καὶ ἀμυντικῶν λόγων

1. Ἐν τοῖς Ἀπομνημ. Ξενοφάντος Α. II § 41 καὶ ἔπ. ὁ νεαρὸς Ἀλκιβιάδης ἐρωτᾷ τὸν ἐπίτροπόν του Περικλέα νὰ μάθῃ τί ἐστὶ νόμος, διότι, λέγει, ἀκούει τινὰς ἐπαινουμένους ὅτι νόμμοι ἄνδρες εἰσὶ (νομομαθεῖς δηλ.). Ἀλλ' ἡ ὅλη συζήτησις δεικνύει ὅτι ὁ Ἀλκιβ. τὴν ἐριστικὴν καὶ διαλεκτικὴν τέχνην μαθὼν ἐκ τῶν διδασκάλων του σοφιστῶν ἐπίδειξιν ποιεῖται ταύτης καὶ ἀναγκάζει τὸν Περικλέα ἐπὶ τέλους νὰ κλείσῃ τὸν διάλογον διὰ χαρακτηριστικῆς φράσεως: — Καὶ ἡμεῖς ὦ Ἀλκιβιάδη ὅταν ἤμεθα τόσον νέοι ὅσον σύ, εἴμεθα δεινοὶ εἰς τοιαύτας μελέτας καὶ σοφίσματα. — Καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης ἀπαντᾷ μετὰ τινος θρασεῖας εἰρωνείας. — Κριμα ὦ Περικλεῖς νὰ μὴ φοιτῶ παρὰ σοί, ὅταν ἦσο δεινότερος σεαυτοῦ εἰς τοιαῦτα μαθήματα.

πρὸς δημιουργίαν πειθοῦς ἐτιμῶντο κατ' ἐξοχήν καὶ ἐθαυμάζοντο. Ἦτο ἐπομένως ἀδύνατον τοιαῦτα ἐξοχα προσόντα, ἅτινα ἀπέκτων ἐκ τῆς κοινῶς διδασκομένης παιδείας ὑπὸ τῶν σοφιστῶν καὶ τῶν φιλοσόφων, νὰ ὑποτάξωσιν εἰς εἰδικὰς τῶν νόμων μελέτας. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναγνωρίζων ὅτι οἱ πολιτικοὶ οἱ εὐδοκίμησαντες *δυνάμει καὶ ἐμπειρίᾳ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ* ἐπέτυχον ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν κοινῶν, λέγει ὅτι οὔτε *γράφοντες* οὔτε *λέγοντες* ἀνέπτυξαν ποῦ ἐγκρίεται ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη, καὶ προσθέτει οἰονεὶ ψέγων αὐτοὺς ὅτι θὰ ἔπραττον κάλλιον νὰ συγγράψωσι περὶ πολιτικῆς ἐκθέτοντες τὰς ιδέας καὶ τὰ πορίσματα τὰ ἐκ τῆς ἐμπειρίας συναγόμενα παρὰ νὰ γράφωσι λόγους *δικανικοὺς* εἰς τὰ δικαστήρια, καὶ *δημηγορικοὺς* εἰς τὴν ἐκκλησίαν (Ἠθ. 10.9 ἐν τέλει). Καὶ ἐπειδὴ ἀμέσως κατωτέρω ἐξομοιοῖ τοὺς νόμους πρὸς τὴν πολιτικὴν, «οἱ δὲ νόμοι τοῖς πολιτικοῖς ἔργοις ἰσοίκασι», ἔπεται ὅτι ἐμμέσως ψέγει τοὺς λογογράφουντας, ὧν πολλοὶ μετετρέποντο εἰς πολιτευομένους, διότι δὲν συνέγραψαν περὶ νόμων ὅσα ἐκ τῆς πείρας περὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐδιδάχθησαν. Διότι θέτει ὡς ἀρχὴν ὅτι οἱ *ἐμπειροὶ* περὶ *ἕκαστα κρίνουσιν ὀρθῶς τὰ ἔργα καὶ γνωρίζουσι διὰ τίνων καὶ πῶς ἐπιτελοῦνται καὶ ποῖα μὲ ποῖα συνάδουσιν*. Ταῦτα δὲ λέγει προσβάλλων καὶ ἀντιτιθέμενος πρὸς τοὺς σοφιστὰς, οἵτινες καὶ τὴν πολιτικὴν ἐπαγγέλλονται διδάσκειν, καίτοι ἀμέτοχοι αὐτῆς πρακτικῶς διατελοῦν καὶ ἄλλως τε ἀπέχουσι πολὺ μικρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι ἱκανοὶ πρὸς τοιαύτην διδασκαλίαν, διότι ἀγνοοῦν αὐτόχρημα καὶ τί εἶναι ἡ πολιτικὴ καὶ περὶ ποῖα ἀσχολεῖται· καὶ ὡς ἀπόδειξιν φέρει ὅτι τὴν πολιτικὴν κατήντησαν οἱ σοφισταὶ ὁμοίαν πρὸς τὴν *ρητορικὴν* καὶ χεῖρονα μάλιστα ταύτης καὶ ὅτι φρονοῦν ἀνοήτως ὅτι εὐχερὲς εἶναι τὸ νομοθετῆσαι καὶ ὅταν συνάξῃ τις ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοὺς εὐδοκίμοῦντας τῶν νόμων ὡς ἐκ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρίστων νόμων δὲν ἔχει ἀνάγκην πολλῆς συνέσεως καὶ ὡς ἐκ τῆς συνενεχτικῆς ἐμπειρίας.

Ἄλλ' αἱ *πρακτηρήσεις* αὐταὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς *θεμελιωτοῦ σειοῦς ὄλης εἰδικῶν ἐπιστημῶν* ἦσαν νεωτεριστικαὶ καὶ δὲν ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τὸ καθολικὸν πνεῦμα, ὑφ' ὧν ἡ διὰ τῶν σοφιστῶν παιδεία διεξήγετο καὶ ἡ φιλοσοφία ὠμίλει. Ἐὰν ὁ Πλάτων εἶναι ὁ τελευταῖος καὶ λαμπρότατος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, ὁ

Ἀριστοτέλης ὁ ἐπὶ τῆς πειραματικῆς μεθόδου βραβυθεῖς καὶ ἐξαχγῶν τὰς εἰδικὰς περὶ παντὸς ἐπιστητοῦ μελέτας, εἶναι ὁ πρῶτος φιλόσοφος δι' οὗ ἤρξαστο ὁ νεώτερος κόσμος καὶ πολιτισμός.¹

Ἄλλως τε ἡ εἰδικὴ τῶν νόμων μελέτη ἤτοι ἡ νομομάθεια οὐδὲν πλεονέκτημα θὰ παρεῖχεν εἰς τὸν ἀγορεύοντα ἢ γράφοντα λόγους, ὡς οὐδόλως δυναμένη νὰ ἐπηρεάσῃ τὸ μέγα πλῆθος δικαστῶν ἀδῶν καὶ ἀνικάνων νὰ ἐκτιμήσῃσι τοιαύτας εἰδικότητας. Εἰς δικαστήρια ἐκ τοῦ ὄχλου διὰ κλήρου καταρτιζόμενα καὶ ἔχοντα τὰς ἐξεις, τὰ ἦθη καὶ τὰ πάθη λαϊκῆς συνελύσεως, ἡ ρητορικὴ μὲ τὰ τεχνάσματά της ἢ γνωρίζουσα ἐπιτηδεῖως νὰ ἐξεγείρῃ τὰ πάθη, ὄργην, ἔλεος, συμπάθειαν ἢ ἀντιπάθειαν ἦτο ἡ μάλιστα τιμωμένη τέχνη καὶ διὰ τὰ πρακτικὰ της ἀποτελέσματα ἡ μᾶλλον ἐπίζηλος. Διὸ θεωρητικῶς μὲν πάντες οἱ πρὸ τοῦ Ἀριστοτέλους γράψαντες τὰς λεγομένας *Τέχνας τῶν λόγων* ἢ ἀπλῶς *Τέχνας* ἦτοι θεωρίας περὶ τῆς ρητορικῆς τέχνης, καὶ πρακτικῶς πάντες οἱ συνήγοροι καὶ οἱ λογογράφοι ἐν ταῖς δίκαις ἐναμίλλως προσεπάθουν νὰ ἐπισύρουν τὴν εὐνοίαν τῶν δικαστῶν ὑπὲρ τοῦ λέγοντος, καὶ τὴν ὄργην κατὰ τοῦ ἀντιδίκου διαβάλλοντες μὲν τὰς τε πράξεις καὶ τὸν βίον ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον αὐτοῦ, ἐξαιρόντες δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς πρὸς τὴν πολιτείαν ἐκδουλεύσεις ἐκείνου. Διότι ἐκ κατωρθοῦτο νὰ ἐξεγερθῇ ἡ συμπάθεια καὶ ἡ δυσμείεια, τὸ ἔλεος καὶ ἡ ὄργη, ἡ νίκη ἦτο βεβαιότερα παρὰ ἐκ τῆς συζήτησεως πείρωρίζετο μόνον εἰς τὴν διαυγῆ τῆς ὑποθέσεως ἐκθεσιν, εἰς τὴν ἀποδείξιν τῶν ἀμφισβητουμένων καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου. Διὸ θεμελιώδες ἀξίωμα ἐν τοῖς δικανικοῖς λόγοις ἔθεωρεῖτο τοῦτο· «πρὸς μὲν τοὺς ἐναντίους ἔχθραν ἢ ὄργην ἢ φθόνον τοῖς δικα-

1. Ὁ καθηγητὴς Ν. Σαρκόπουλος ἐδημοσίευσε τὸ 1867 μικρὰν μελέτην περὶ τῶν αἰτίων, δι' ἃ ἡ Ἑλλάς δὲν προήγαγε νομοδιδασκάλους. Κατ' αὐτὸν δύο εἶναι τὰ αἷτια, πρῶτον ἡ κατάρτησις τῆς Ἑλλάδος εἰς πλείους πολιτείας, ἐξ οὗ ἡ ἔλλειψις ἐνόητος, καὶ δεύτερον τὸ ρητορικὸν βῆμα, ὅπερ παρέσχε τοὺς ἐξέχοντας ὄλους εἰς τὴν πολιτικὴν. Εὐρίσκει δὲ ὅτι τὸ ἐλεύθερον βῆμα τῆς ρητορικῆς ἐν Ἀγγλίᾳ παρεκώλυσε ἐκεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου καὶ τὴν ἀνάδειξιν μεγάλων νομοδιδασκάλων. Ἀτυχῶς τὸ θέμα μετὰ τινος ἐπιπολαιότητος διεξήχθη ἐν τῇ μελέτῃ ἐκείνῃ καὶ δὲν γνωρίζομεν ἂν ἀκριβέστερον μελετήσας ἔγραψέ τι βραδύτερον, ὡς ὑπεσχήθη.

σταῖς ἐμποιητέον, πρὸς δ' ἡμᾶς φιλίαν ἢ χάριν ἢ ἔλεον». (Ρητ. πρὸς Ἀλέξανδρον κερ. 37 § 18).

Πρῶτος πολεμήσας τὸ ἀξίωμα τοῦτο καὶ ἐπικρίνας τοὺς περὶ ρητορικῆς γράψαντας ὡς περὶ τῶν ἐπουσιωδῶν αὐτῆς μερῶν καταγινομένων καὶ παραλιπόντας τὴν οὐσίαν καὶ τὸ καίριον τῆς ρητορικῆς δηλ. τὰ περὶ ἐνθυμημάτων, εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης εἰπὼν· «Διαβολὴ καὶ ἔλεος καὶ ὀργὴ καὶ τὰ τοικυῖα πάθη τῆς ψυχῆς οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν... Οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστήν διαστρέφειν εἰς ὀργὴν προάγοντας ἢ φθόνον ἢ ἔλεον. Ὅμοιον γὰρ κἄν εἴ τις, ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσειε σιρεβλόν». (Ρητ. Α. § 4—5). Πόσον ἀληθὴς ἡ ἰδέα καὶ πόσον ὠραία καὶ εὐπλαστος ἡ παρομοίωσις!

Ὁ Ἄρειος Πάγος ἦτο τὸ μόνον δικαστήριον, ὅπερ διετήρησεν ἄχρι τέλους τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τοῦ κωλύειν πάντα ἔξω τοῦ πράγματος λέγοντα, ἦτοι διὰ παρεκβάσεων ἐκτὸς τοῦ θέματος προσπαθοῦντα νὰ ταράξῃ τὴν ἀπάθειαν, τὴν ἀμεροληψίαν καὶ τὴν προσοχὴν τῶν Ἀρεοπαγιτῶν. Διὸ ἐπαινεῖ ὁ Ἀριστοτέλης ὡς εὐνομουμένης ἐκείνας τῶν πόλεων, ἐνθα αἱ κρίσεις γίνονται, τοῦ νόμου ἀπαγορεύοντος τὴν παρὰ τοῖς δικασταῖς διέγερσιν τῶν παθῶν. Δὲν ἐπικρίνει ὁμοῦς τὸ ἄγαν πολυμελὲς τῶν Ἀθηναϊκῶν δικαστηρίων, καὶ τοι παρέργως ρίπτει καὶ ἐπὶ τοῦ ἀτόπου τούτου μίαν ἀκτίνα τοῦ φαινοτάτου πνεύματός του λέγων (§ 7 αὐτόθι) ὅτι εἶναι εὐκολώτερον νὰ εὔρη τις ἓνα ἢ ὀλίγους εὐ φρονοῦντας δικαστὰς παρὰ πολλούς. Ὁ Ξενοφῶν ἢ ἄλλος τις ὁ συγγραφεὺς τὴν Ἀθηναίων Πολιτείαν (ΠΙ § 7) ὁμολογεῖ ὅτι περισσότερα δικαστήρια καὶ ὀλιγομελέστερα θὰ ἠδύναντο νὰ καθιρῆζωσιν ἐτησίως τὴν πληθὺν τῶν δικῶν· ἀλλὰ ρητῶς ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ ὀλιγομελὲς δὲν εἶναι ὀρθόν· διότι εὐχερέστερον γίνεται ὁ δεκασμὸς τῶν δικαστῶν. Ἐν γένει τό τε πολυμελέστατον καὶ ὁ διὰ κληρώσεως καθ' ἑκάστην δικάσιμον καταρτισμὸς τῶν δικαστηρίων καὶ ἡ διανομὴ τῶν δικῶν μεταξὺ τῶν δέκα τμημάτων τῆς ἡλιαίας μαρτυροῦν ἀφ' ἑνὸς τὸ ἄκρατον τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν ἐν τῇ ἀπονομῇ τῆς δικαιοσύνης, ἀφ' ἑτέρου τὴν πρόνοιαν τῆς δημοκρατικῆς νομοθεσίας ὅπως προληφθῇ πᾶσα ὑπόνοια δεκασμοῦ τῶν δικαστηρίων. «Ἀπάντων γὰρ αὐτὸς αὐτὸν πεποίηκεν ὁ δῆμος κύριον καὶ πάντα διοικεῖται

» ψηφίσμασι καὶ δικαστηρίοις, ἐν οἷς ὁ δῆμος ἔστιν ὁ κρατῶν» καὶ γὰρ αἱ τῆς βουλῆς κρίσεις εἰς τὸν δῆμον ἐληλύθασιν· καὶ τοῦτο δοκοῦσι ποιεῖν ὀρθῶς· εὐδιαφορώτεροι γὰρ ὀλίγοι τῶν πολλῶν εἰσι καὶ κέρδει καὶ χάρισσι». (Ἀριστ. Πολιτ. Ἀθ. §. 41).

VIII

Εἰδικώτερον περὶ τὴν μελέτην τῶν νόμων ἀσχολουμένους εὐρίσκομεν ἐν τῇ Δημοκρατίᾳ τῶν Ἀθηνῶν τοὺς λεγομένους ἐξηγητὰς καὶ τοὺς γραμματεῖς ἢ υπογραμματεῖς.

Περὶ ἐξηγητῶν ὀλίγα γινώσκομεν· διότι σπανία τούτων μνεία εὑρηται ἐν τοῖς γραπτοῖς μνημείοις. Οὗτοι ἐξηγοῦντο εἰς τοὺς βουλομένους τῶν πολιτῶν κυρίως τοὺς ἱερούς καὶ θρησκευτικούς νόμους τοὺς ἀφορῶντας τὰ πάτρια θρησκευτικὰ ἔθιμα, ἐν οἷς καὶ αἱ καθάσεις, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους νόμους, ὁσάκις εἴτε ἀγνοοῦντες εἴτε ἀποροῦντες προσέτρεχον οἱ πολῖται ζητοῦντες συμβουλήν. Οἱ ἐξηγητὰι ἐλαμβάνοντο ἐκ τῆς τάξεως τῶν εὐπατριδῶν καὶ μεταξὺ πλειόνων ὑποδεικνυομένων ὑπὸ τῆς πόλεως ἐξελέγοντο τρεῖς ὑπὸ τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου· δι' ὃ ἐκαλοῦντο καὶ *πυθόχρηστοι* (Κωνσταντινίδου Εὐθ. Πλάτωνος 4. C). Εἶναι ἄξιον περιεργίας καὶ ὅλως ἀνεξήγητον ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐξηγητῶν ἐφάνη καταλαβῶν ἐπίσημον ἐν τῇ πόλει θέσιν ἢ δικαπρέφας ἐν τῇ πολιτικῇ.

Ἐν τῷ περιεργοτάτῳ δικανικῷ λόγῳ κατὰ Εὐέργου τῷ ἀποδιδόμενῳ εἰς τὸν Δημοσθένην ἀπαντῶμεν εἰκονικωτάτην περιπτώσιν περὶ ἐξηγητῶν. Ὁ λέγων διηγεῖται πῶς ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀντιδίκου τοῦ Εὐέργου πρὸς ἐκτέλεσιν ἀποφάσεως εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐξοχικὴν οἰκίαν του, ὅπου ὑπῆρχε καὶ *πύργος*, ἐν ἀπουσίᾳ δὲ αὐτοῦ ἀφῆρεσε βιαίως διάφορα ἐπιπλα, σκευὴ μεθ' ὅλας τὰς φωνὰς καὶ τὰς διαμαρτυρίας τῆς συζύγου του ἀξιούτης ὅτι τὰ ἀφαιρούμενα ἐπιπλα καὶ σκευὴ ἦσαν ἰδικὰ της ὡς προικῆς. Ἐπειδὴ δὲ γραῖά τις, παλαιὰ τροφὸς τοῦ ἐνάγοντος, θέλουσα νὰ σώσῃ ἐν κύπελλον (κυμβίον) τὸ ἔκρυπεν εἰς τὸν κόλπον της, ὁ Εὐέργος μετὰ τοῦ Θεοσφήμου τύπτοντες καὶ ἄγχοντες καὶ στρέφοντες τὰς χεῖράς της ἀφῆρεσαν τὸ κύπελλον ἀλλὰ σύναμα καὶ τὴν ζώην· διότι ἡ γραῖα συνεπέας τῶν αἰκιῶν ἀπέθανε μετὰ ἕξ ἡμέρας. Ὁ ἐνάγων μεταβαίνει εἰς τοὺς ἐξηγητὰς διὰ νὰ μάθῃ παρ' αὐτῶν ποῖα τὰ νόμιμα καὶ ποῖαν συμβουλήν διδουσι αὐτῷ περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐκεῖνοι ἀπαντοῦν

ὡς ἐξῆς: «Λοιπὸν ἡμεῖς θά σε ἐξηγήσωμεν ποῖα εἶναι τὰ νόμιμα καὶ θά σε συμβουλευόμεν τί συμφέρει νὰ κάμῃς. Πρῶτον κατὰ τὴν ἐκφορὰν τῆς νεκρᾶς νὰ φέρῃς δόρυ καὶ ἐπὶ τοῦ μνήματος νὰ φωναξῆς: ὑπάρχει κανεὶς συγγενῆς τῆς γραίας; Ἐπειτα νὰ φυλάξῃς τὸ μνημα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Σὲ συμβουλευόμεν ὕστερον τὰ ἐπόμενα: Ἐπειδὴ σὺ ὁ ἴδιος δὲν ἦσο παρῶν κατὰ τὴν σκηνὴν ἀλλ' ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα σου, ἄλλους δὲ μάρτυρας δὲν ἔχεις, νὰ μὴ κηρύττης καὶ λέγῃς ὀνομαστὶ κανένα ὡς φονέα, ἀλλὰ νὰ λέγῃς μόνον: οἱ δράσαντες, οἱ φονεύσαντες. Ἐπειτα νὰ μὴ εἰσαγάγῃς μήνυσιν παρὰ τῷ βασιλεῖ· διότι κατὰ τὸν νόμον δὲν ἔχεις δικαίωμα, ἀφ' οὗ ἡ γραία οὔτε συγγενῆς σου εἶναι οὔτε δούλη σου, ὡς λέγεις. Ὡστε ἂν μὲ *διωμοσίαν* ἐπικαλούμενος ἀράς ἐναντίον σου, τῆς συζύγου, τῶν παιδίων καὶ τοῦ οἴκου σου κινήσῃς δίκην ἐπὶ φόνῳ εἰς τὸ ἐπὶ Παλλαδίῳ δικαστήριον, θὰ φανῆς ἐπιόρκος, ἂν ἀφωθῇ ὁ καταγγελλεὶς· ἐὰν δὲ κερδίσῃς, θὰ ἐπισύρῃς φθόνον ἢ μῖτος· ὥστε διὰ καθαρμοῦ καθοσίωσον σὲ καὶ τὸν οἶκόν σου καὶ ὑπόμεινε τὴν συμφορὰν ὅσον τὸ δυνατόν ἐλαφρότερα· ἂν θέλῃς ὁμως καὶ καλὰ νὰ ἐκδικηθῆς, ἐκδικήσου ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον».

Ὁ Desjardins μέλος τοῦ Ἀκρωτικῆς τῆς Γαλλίας ἀλλὰ εὐχαρίστως ἀσχολούμενος εἰς τοὺς δικανικοὺς Ἑλληνας, μνημονεύει τὸ δεῖγμα τοῦτο τῆς παρὰ τῶν ἐξηγητῶν συμβουλῆς ἐπιλέγων: Une pareille consultation donne une triste idée des hommes qui se chargeaient et qu'on croyait capables d'enseigner à autrui les prescriptions du législateur». (Essai sur les plaidoyers de Demosthènes p. 74).

Νομίζω ὅτι ἡ ἐπίκρισις αὕτη εἶναι ἄδικος καὶ σφαλερά. Ἐν συντομίᾳ ζηλευτῇ οἱ ἐξηγηταὶ οὐδὲν οὐσιῶδες παρέλειψαν ἐν τῇ γνωμοδοτήσῃ αὐτῶν. Πᾶν ὃ τι *θηροσκευικῶς νόμιμον* ἀπητεῖτο νὰ γνωσθῇ, ἐξηγήθη εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὡς ἐπέειγον καὶ ἀναγκαῖον κατὰ τὴν κήδυσιν καὶ τὸν ἐνταφιασμὸν καὶ προσετέθη ἐν τέλει ἡ παραγγελία περὶ καθάρσεως θρησκευτικῆς τοῦ οἴκου, ἔνθα ἐτελέσθη ὁ φόνος. Κατόπιν δίδουν τὴν *νομικὴν* κυρίως *γνωμοδοτήσιν*. Καὶ πρῶτον φρονιμώτατα ὑποδεικνύουν ποίας προφυλάξεις ὀφείλει νὰ λάβῃ ὁ αἰτῶν καὶ εἰς τὰς ἐκφράσεις του ἀκόμη, ὅπως ἀποφύγη κινδύνους νομικοὺς καὶ δεινῶσιν τῶν πραγμάτων. Δεύτερον, τὸν ἀποτρέπουσαν ἐντόνως ἀπὸ πᾶσαν μήνυσιν καὶ δίκην ὡς μὴ βοηθου-

μένην ὑπὸ τῶν νόμων. Τρίτον, ὑποδεικνύουν ὅτι ἂν ἡ ἐπὶ ἀνθρωποκτονίᾳ μήνυσις ἐγίνετο κατ' ἀρχὴν δεκτὴ ὑπὸ τοῦ ἐπὶ Παλλαδίῳ δικαστηρίου, τὰ ἀποτελέσματα δὲν θὰ ἦσαν εὐχάριστα οὔτε ἐν περιπτώσει νίκης· διότι διὰ θανάτου θὰ ἐτιμωροῦντο δύο πολῖται ἕνεκα μιᾶς γραίας πρῶτην δούλης, ὅπερ θὰ ἐπέσυρε τὸ μῖτος τῶν συμπολιτῶν του. Τέταρτον, συμβουλεύουν τὴν φιλοσοφικὴν ὑπομονὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς γραίας. Πέμπτον καὶ τελευταῖον, τῷ λέγουσιν ὅτι, ἂν ὡς ἄνθρωπος ἀκούων περισσότερο τὰ πάθη παρὰ τὴν πρὸς πραότητα συμβουλὴν θέλῃ καὶ καλὰ νὰ ἐκδικηθῇ, πρέπει νὰ ἐξεύρῃ ἄλλην ἐκδίκησιν ὅχι ὁμως τὴν ἔγερσιν δίκης, ἥτις εἶναι καὶ ἀπαραδέκτος καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐπιζήμιος.

Ἡ γνωμοδοτήσις αὕτη φαίνεται εἰς ἐμὲ οὐ μόνον ἄμεμπτος, ἀλλὰ καὶ ἐξόχως ἐπαινετὴ. Διότι πλὴν τοῦ νομικῶς ὀρθοῦ ἔχει καὶ τὴν πρακτικὴν ἠθικὴν ὑπὲρ ἑαυτῆς καὶ ἐν τέλει τὴν λεπτὴν εἰρωνείαν παντὸς συμβούλου εἰθισμένου νὰ βλέπῃ τοὺς αἰτοῦντας συμβουλὴν λαμβάνοντας αὐτὴν διὰ νὰ μὴ τὴν ἐκτελέσωσιν. Ὁ τι ἀκριβῶς λέγει ὁ Ἄγγλος ποιητῆς Pope περὶ ὁμοίας τάσεως τῶν γυναικῶν, ὅταν ζητῶσι συμβουλὰς.

*It is but a counsel, and we women still
take which we like, the counsel or our will.*

IX

Οἱ γραμματεῖς καὶ ὑπογραμματεῖς ἦσαν ὑπάλληλοι ἔμμισθοι, ὑπερῆται ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, παρ' ἐκάστη ἀρχῇ, παρὰ τοῖς δικαστηρίοις καὶ παρὰ ταῖς μικραῖς ἀρχαῖς (ἀρχιδίοις) καὶ ἐν τῷ Πρυτανείῳ ἐκτελοῦντες τὴν γραφικὴν ἐργασίαν, παριστάμενοι εἰς τὰς ἀνακρίσεις καὶ εἰς ὅλην τὴν προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν τῶν δικῶν, ἄχρις οὗ εἰσαχθῶσιν αὐταὶ εἰς τὰ δικαστήρια.

Κατὰ τὴν δικάσιμον παρίσταντο πάλιν οἱ γραμματεῖς καὶ ἀνεγίνωσκον τὰς ἐκθέσεις μαρτυριῶν, τοὺς νόμους καὶ πάντα τὰ ἐγγράφα, ὅσα ἐπεκαλοῦντο οἱ διάδικοι. Εἰς τὰς θέσεις ταύτας διετέλουν ἐπὶ μισθῷ τέσσαρα ἔτη. Οἱ γραμματεῖς ἐσιτίζοντο ἐν τῷ θόλῳ τοῦ Πρυτανείου. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν ἐλάμβανον πείραν τοῦ τε τυπικοῦ καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ μέρους τοῦ Ἀττικῆς δικαίου καὶ κατεγίνοντο πλέον παντὸς πολίτου εἰς τὴν γνῶσιν καὶ τὴν μελέτην τῶν νόμων μανθάνοντες αὐτοὶ καὶ ὀδηγοῦντες τοὺς δεομένους εἰς τεχνάσματα δικανικὰ καὶ εἰς *κακοτεχνίας*, ὡς ἀπεκαλοῦντο τότε αἱ στρεψοδικαίαι.

Ὅτε μετὰ τὸ 403 π. Χ. καὶ τὴν πρῶσιν τῶν τριάκοντα τυράννων ἀπεφασίσθη ν' ἀναθεωρηθῶσιν ὅλοι οἱ νόμοι καὶ δοκιμασθέντες καὶ κυρωθέντες ἀναγραφῶσιν εἰς τὴν στοάν, μέλος τῆς προπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς τοιαύτην ἀναθεώρησιν ἐξελέγη καὶ ὁ γραμματεὺς Νικόμαχος μεταξὺ τῶν πέντε, ἐν οἷς ὁ Θρασύβουλος, ὁ Φορμίσουνος, ὁ Ἀρχίνης καὶ ὁ Γισαμενὸς ὁ τὸ μνημονευθὲν ψήφισμα προτείνας. Κατὰ τοῦ Νικομάχου τούτου σφύζεται εἰς λόγος τοῦ Λυσίου, ἐνθα περιφρονητικῶς ἀναφέρεται ἡ ἰδιότης αὐτοῦ ὡς ὑπογραμματέως «καὶ ἑτέρους ἀνθρώπους ὑπογραμματέας», ἐν ᾧ οἱ πρόγονοι νομοθέτας ὠρίζον Σόλωνα, Θεμιστοκλέα καὶ Περικλέα.

Ὁ Ἀριστοφάνης συγνὴν καὶ τούτων μνεῖαν ποιεῖται χλευαστικῶς. Ἐν Βατράχοις 1084 λέγει: «Ἡ πόλις ἡμῶν ὑπογραμματέων ἀνεμειστώθη καὶ βωμολόχων δημοσιθῆκων ἐξαπατώντων τὸν δῆμον». Κ' ἐν Ἰππεῦσιν ὁ χορὸς μετὰ τὴν νίκην τοῦ ἀλλαντοπώλου κατὰ τοῦ Κλέωνος, συγχαίρει τὸν νικητὴν προσάδων:

«Ἐδῶ λοιπὸν ἐν Ἀθήναις ὑπάρχει καὶ αὐτοῦ τοῦ πυρὸς κάτι τι θερμότερον καὶ τῶν ἀναιδῶν λόγων ἀναιδέστερον. Τὸν στέφανον τῆς νίκης λάβε σὺ ὄχι ὡς ὀλιγώτερον τοῦ Κλέωνος κλέπτῃς ἀλλ' ὡς εὐτυχέστερος ἴσως. Ἐνθυμήσου μόνον ὅτι ἔνεκα ἐμοῦ ἔγινες ἀνθρώπος. Σὲ ζητῶ λοιπὸν κ' ἐγὼ μίαν μικρὰν χάριν· διόρισέ με ὡς ὑπογραμματέα εἰς τὰ δικαστήρια: θὰ γίνω φανός.»

Τὴν ἰδιότητα ὑπογραμματέως καὶ γραμματέως τοῦ Αἰσχίνου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του ἀναφέρει ὁ Δημοσθένης μετὰ πολλῆς περιφρονητικῆς καὶ εἰρωνείας: «ὦ κατάρατε καὶ γραμματοκύφων» (περὶ Στεφ. § 209) καὶ ἐν τῷ περὶ παραπροσεβείας § 249: «ὑπογραμματεύοντες δ' αὐτοὶ καὶ ὑπηρετοῦντες ἀπάσαις ταῖς ἀρχαῖς ἀργύριον εἰλήφεσαν καὶ τὸ τελευταῖον ὑφ' ὑμῶν γραμματεῖς χειροτονηθέντες δύο ἔτη διετράφησαν ἐν τῇ θόλῳ». Ζωηροτέραν δὲ εἰκόνα τοῦ Αἰσχίνου ὡς γεγραμματοκυβότου παριστᾷ κατωτέρω § 314, ἐνθα εἰκονίζεται ὑπερηφάνως διὰ τῆς ἀγορᾶς πορευόμενος μὲ τὰς ὄρρυς ἀνεσπωμένας, μὲ ποδῆρες ἱμάτιον φθάνον ἄχρι τῶν σφυρῶν, καὶ μὴ ἀνεχόμενος ν' ἀκούσῃ κἄν τὴν ἀρχαίαν του αὐτὴν προσωνυμίαν, αὐτὸς ὁ τέως προσκυνῶν τὴν θόλον (τοῦ Πρυτανείου, ἐνθα ἐσιτίζετο) καὶ νῦν θεωρῶν ὡς ὕβριν καὶ θεωρῶν ὡς ἐχθρὸν πάντα τολμῶντα νὰ εἴπῃ: «ἰδοὺ ὁ Αἰσχίνης ὁ ποτὲ γραμματεύσας».

Ἡ καταφρόνησις τοιοῦτου ἐντίμου καὶ χρησιμωτάτου δικαστικοῦ ἐπαγγέλματος ἔχει ὡς βαθύτατον λόγον τὸν μισθόν. Τὸ ἐπὶ μισθῷ ἐργάζεσθαι ἐλογίζετο ταπεινωτικὸν καθ' ὅλην τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα καὶ ἡ ἰδέα αὕτη ἦτο τόσο ἐρριζωμένη ὥστε ὁ Λουκιανὸς λόγῳ ἐλαττώσεως τῶν πόρων τοῦ ἐβδομηκοντούτης ἤδη δεχθεὶς τὸ 196 μ. Χρ. τὴν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Σεβήρου προσενεχθεῖσαν αὐτῷ πολυτάλαντον θέσιν γραμματέως τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δικαστηρίου καὶ ἐγκαταλείψας τὴν ἐπὶ 30 ἔτη συνεχῆ ἐν Ἀθήναις διατριβὴν τὴν τόσο εὐτυχῆ δι' ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἐθεώρησεν ἐκυτὸν ὑπόχρεον νὰ δικαιολογηθῆ πρὸς τοὺς φίλους διατὶ αὐτὸς ὁ ἄλλοτε σατυρίσας τοὺς ἐπὶ μισθῷ συνόντας ἐκ τῶν ρητόρων καὶ φιλοσόφων ἐδέχθη ἔμμισθον ὑπὸ ὑργημα οἰονεὶ παλινφθῶν καὶ ποιῶν ἔργῳ τοὺς λόγους ἀσθενεῖς.

Εἶναι περίεργον ὅτι ἐκ τῆς τάξεως τῶν γραμματέων ρήτορες καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες δὲν ἀνεδείχθησαν. Ἐξαίρεσιν μίαν ἀλλ' ἔξοχον ἀποτελεῖ ὁ Αἰσχίνης, ὁ πολιτικὸς ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους. Λοιδορίας καὶ ἀμοιβαίας ὕβρεις βαρυτάτας ἐξετοξέυσαν κατ' ἀλλήλων ἀλλὰ πάντοτε ἀπὸ τοῦ δικαστικοῦ καὶ οὐχὶ τοῦ πολιτικοῦ βήματος, ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ οὐχὶ ἐν τῇ Πνυκί. Ἡ ὀξύτης τῶν πολιτικῶν παθῶν ἐξετρέπετο εἰς δίκας καὶ κατηγορίας ἐπὶ σκοπῷ ἐξοντώσεως τοῦ ἀντιπάλου δι' ἐξορίας, μεγάλων χρηματικῶν ποινῶν, ἀτιμώσεως ἢ θανάτου, ὅτε φυσικὰ ἐφυγαδεύετο ἢ ἀβροσέπεια.

Ὁ Πλούταρχος (Πολιτ. παραγγ. XIV) λέγει ὅτι αἱ λοιδορίαι τοῖς πολιτικοῖς ἥκιστα πρέπουσι καὶ ἐνθυμούμενος τὰς ἀμοιβαίας λοιδορίας Δημοσθένους καὶ Αἰσχίνου, Ὑπερείδου καὶ Δημάδου, παραβάλλει ταύτας πρὸς τὴν σώφρονα γλῶσσαν Σολωνος, Περικλέους, Λυκούργου καὶ Πιπτακοῦ καὶ πρὸς τὴν σιωπὴν τοῦ Φωκίωνος, ἣν οὗτος ἀντέταξεν εἰς τὸν λοιδороῦντα ἐξακολουθήσας ἀταράχως τὸν λόγον, ἅμα ἔπαυσεν ἡ λοιδορία. Οὐχ ἦττον παρατηρεῖ ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐν μόνῳ τῷ δι-
κανικῷ τὸ λοιδοροῦν ἔχει, καὶ ὅτι οἱ Φιλιππικοὶ ἦτοι οἱ καθαρῶς πολιτικοὶ λόγοι καθαρῶς οἰσι καὶ σκώμματος καὶ βωμολοχίας· «τὰ γὰρ τοιαῦτα τῶν ἀκούοντων μᾶλλον αἰσχύνει τοὺς λέγοντας, καὶ διαταράττει τὰ βουλευτήρια καὶ τὰς ἐκκλησίας».

Ἐὰν σήμερον ἔτι ἐν τισὶ κοινοβουλίοις παρεκτρέπωνται εἰς ἥκιστα κοινοβουλευτικὰς

ἐκφράσεις πολιτικοὶ μὴ τρέχοντες ὁμοίους κινδύνους, ὀφείλομεν νὰ μὴ ἐκπληττώμεθα πολὺ διὰ τὰς ἀμοιβαίας ὕβρεις, ὅσας συναντῶμεν εἰς τὰ δικανικὰ καλλιτεχνήματα τῶν ἀρχαίων. Αἱ ὑβριστικαὶ ἀποστροφαὶ εἶναι ὁ ἀφρὸς τοῦ κοχλάζοντος ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πάθους, τὰ δὲ ὦτα τῶν Ἀθηναίων εἰθισμένα ἐκ τῆς ἀκράτου ἐλευθεροστομίας, ἧς ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρέχει τὴν ὑπάτην βαθμίδα, ἀπεδέχοντο αὐτὰς ὡς δροσιστικὰ ἐπεισόδια τῆς θερμότητος λόγου, μεστοῦ πάντοτε γενναίων νοημάτων καὶ πολλῆς δυνάμεως.

ΜΕΡΟΣ ΕΙΔΙΚΟΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ συνηγορία ἐν ταῖς δημοσίαις δίκαις.

I

Μέγα ἦτο τὸ πλῆθος τῶν δημοσίων δικῶν ἢ ἀγώνων. *Δοκιμασίαι* καὶ *εὐθῦναι* ἀρχόντων, *εὐθῦναι* στρατηγῶν *γραφαι* περὶ δωροδοκίας, προδοσίας, παραπροσβείας· *γραφαι* παρανόμων, ἀσθεβείας, δειλίας, ἀστρατείας, λειποταξίου, ἀλογίου, ἐξούλης, ὕβρεως, λοιδορίας κατ' ἀρχῆς ἐν συνεδρίῳ, κακώσεως ἀνήλικων, γονέων ἢ ἐπικλήρων· ἐταιρήσεως, ἧς ἀποδεικνυομένης ἠτιμοῦτο ὁ κατηγορούμενος καὶ ἐστερεῖτο τοῦ λόγου ἐν τε ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις, *δικγραφή* ἐκ τῶν δημοτῶν· *ἐνδείξεις* κατ' ὀφειλετῶν τοῦ δημοσίου· *φάσεις* κατὰ τῶν νοσφιζομένων τὰ δημόσια χρήματα, κατὰ τῶν ἀδικούντων ἐν τοῖς μεταλλείοις ἢ ἐν τοῖς τελωνείοις, ἢ κατὰ τῶν κακουργούντων περὶ τὸ ἐμπόριον· *ἀπογραφαι* ἦτοι καταγγελλοίαι ὅτι δημοσία περιουσία εὑρίσκειται παρ' ἰδιώτη καὶ πλείστα ἄλλα εἶδη δημοσίων δικῶν παρεῖχον καθ' ἐκάστην ἀπείρους ἀφορμὰς πρὸς ἔγερσιν παρὰ μὲν τοῖς ἐναρέτοις καὶ αὐστηροῖς πολίταις αἰσθημάτων εὐγενῶν πατριωτικῆς ἀγανακτήσεως κατὰ τῶν ἀκοσμοῦντων καὶ κατὰ τῶν προσβαλλόντων τοὺς νόμους καὶ τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως, παρὰ δὲ τοῖς πολυπράγμοσι καὶ πονηροῖς αἰσθημάτων ποταπωτέρων πρὸς πορισμὸν κέρδους, πρὸς καταστροφὴν ἀντιπάλου καὶ πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐκάστοτε περιστάσεων χάριν κομματικῆς ἢ ἀτομικῆς ὠφελείας.

Αἱ δημόσιαι δίκαι περιελάμβανον ἀφ' ἐνὸς τὰ λεγόμενα σήμερον κοινὰ ἀδικήματα, τὰ

ἀμέσως τὸν ἰδιώτην, ἐμμέσως δὲ τὸ δημόσιον προσβάλλοντα, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα τὰ ἀμέσως τὴν πολιτείαν ἐμμέσως δὲ τὸν πολίτην θίγοντα.

Γραφή ἦτο ὁ τεχνικὸς ὅρος ὁ δηλῶν τὰς δημοσίας, *δίκη* δὲ ὁ δηλῶν τὰς ἰδιωτικὰς δίκας.¹

Πῶς οἱ ἀρχαῖοι ἐφιλοσόφουν ἐπὶ τῆς διακρίσεως τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν δικῶν, διατυποῦται ἄριστα παρὰ τῷ Δημοσθένει, ὅταν οὗτος ἐν τῷ κατὰ Μειδίου § 45 λόγῳ ἀναλύη καὶ ἐρμηνεύῃ τὰς περὶ βίας καὶ ὕβρεως ἐννοίας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν τῆς συμβάσεως: «Ὅστις, λέγει, ἐκὼν παρ' ἐκόντος λάβῃ ἐν ἡ δύο ἢ δέκα τάλαντα καὶ ἀποστερῶν ταῦτα ἀδικήσῃ τὸν δόντα, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει ἢ ἀδικὸς αὐτῇ πράξις πρὸς τὴν πολιτείαν. Ἄλλ' ἐὰν καὶ ἐλάχιστον ποσὸν ἐλήφθῃ, βία ὅμως τοῦτο ἀφαιρεθέν, οἱ νόμοι ὀρίζουν πρὸς-τιμον τῷ δράστῃ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἴσον πρὸς τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀδικηθέντος ἰδιώτου. Διότι ὁ νομοθέτης θεωρεῖ τὰ βία πραττόμενα ὡς κοινὰ ἀδικήματα καὶ κατὰ τῶν ἔξω τοῦ κύκλου τῆς βίας εὐρισκομένων. Ἡ ἰσχὺς ἀνήκει εἰς ὀλίγους, ἀλλ' οἱ νόμοι ἀνήκουν εἰς ὅλους. Καὶ ὁ μὲν πεισθεὶς χρήζει ἰδιωτικῆς βοηθείας, ὁ δὲ βιασθεὶς χρήζει δημοσίας. Δι' ὃ ὁ νομοθέτης ἔδωκε τὰς γραφὰς ὕβρεως παντὶ τῷ βουλομένῳ (ὄρ. καὶ Ἰσοκράτους 20 § 2-3), ἀλλ' ὠρίσειν ὀλόκληρον τὸ πρόστιμον ὑπὲρ τοῦ δημοσίου· διότι ἐνόμιζεν ὅτι ὁ ὑβριστῆς ἀδικεῖ οὐ μόνον τὸν παθόντα ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν, καὶ ὅτι ἀρετὴ ἱκανοποίησις εἶναι ἢ διὰ ποινῆς τιμωρία τοῦ ὑβριστοῦ διὰ τὸν παθόντα, ὅστις δὲν πρέπει διὰ τὴν γενομένην ὕβριν νὰ λαμβάνῃ χρήματα. Τοιαύτην δὲ ὑπερβολὴν μετεχειρίσθη, ὥστε καὶ ἐὰν τις ὕβριση δοῦλον, καὶ εἰς αὐτὸν ἐδόθη ὑπὸ τοῦ νόμου δικαίωμα μηνύσεως (γραφῆ). Διότι δὲν ἐνόμιζεν ὅτι πρέπει νὰ βλέπῃ τις ὁ πάσχων ἀλλὰ ποῖον τὸ γιγνώμενον πρᾶγμα. Καὶ ἐπειδὴ εὖρεν ὁ νομοθέτης τὸ πρᾶγμα ὅλως ἀπρεπὲς καὶ ἐπιβλαβές, διέταξε τὴν ἀπαγόρευσιν ὕβρεως γινομένης πρὸς

1. Δύο αἰῶνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημοσθένους οἱ τεχνικοὶ ὅροι δὲν ἦσαν ἐν γρήσει εἰμὴ παρὰ τοῖς γραμματικοῖς καὶ τοῖς διδασκάλοις τῆς ρητορικῆς. Ὁ Πλούβιος (204—122 π. X.) ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται περὶ γραφῶν καὶ δικῶν: «Τὰ δὲ κοινὰ τῶν Βοιωτῶν εἰς τοιαύτην παρεγεγόνει καχεσίαν, ὥστε σχεδὸν εἴλοσι καὶ πέντε ἐτῶν τὸ δίκαιον μὴ διεξήχθαι παρ' αὐτοῖς μήτε περὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμβολαίων μήτε περὶ τῶν κοινῶν ἐγκλημάτων».

πάντα καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν δοῦλον. Διότι δὲν ὑπάρχει, ὄχι, δὲν ὑπάρχει, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδὲν ἐξ ὧν τῶν πραγμάτων ἀφορητότερον τῆς ὕβρεως, οὐδὲ μᾶλλον ἄξιον τῆς δικαίας ὑμῶν ὀργῆς¹».

Τοὺς δημοσίους ἀγῶνας ὑπελάμβανον πάντοτε πολὺ σπουδαιότερους τῶν ἰδιωτικῶν δικῶν: «Ἀπαντας χρὴ νομίζειν μεγάλους τοὺς δημοσίους ἀγῶνας». (Λυκ. κ. Λεωκράτους § 7). Τὴν κοινῶς κρατοῦσαν ταύτην γνώμην ρητορικώτατα ὁ Δημοσθένης (περὶ Στεφάνου § 210) ἐκφέρει ἐν λαμπρᾷ εἰκόνι πρὸς ἔξαρτιν τοῦ φρονήματος τῶν δικαστῶν: «Ἐπεὶ οὐδ' ὑμᾶς, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀπὸ τῆς αὐτῆς διανοίας δεῖ τὰς τε ἰδίας καὶ τὰς δημοσίας κρίνειν, ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου συμβόλαια ἐπὶ τῶν ἰδίων νόμων καὶ ἔργων σκοποῦντας, τὰς δὲ κοινὰς προαιρέσεις εἰς τὰ τῶν προγόνων ἀξιώματα ἀποβλέποντας. Καὶ παραλαμβάνειν γε ἅμα τῇ βακτηρίᾳ καὶ τῷ συμβόλῳ τὸ φρόνημα τὸ τῆς πόλεως νομίζειν ἕκαστον ὑμῶν δεῖ, ὅταν τὰ δημοσία εἰσῆιτε κρινούντες, εἴπερ ἄξια ἐκείνων πράττειν οἴσθε χρῆναι».

Οἱ πολιτευόμενοι, ὡς εἰκός, δὲν ἐθεώρουν ζήτην ἀσχολίαν τὴν περὶ τὰς δημοσίας δίκας τριβὴν. Τούναντίον, αἱ ἐνώπιον τῶν ἡλιαστῶν ἀγορεύσεις ἦσαν ἀσκήσεις ἀναγκαῖαι καὶ ἀπετέλουν προπόνησιν ἀρίστην διὰ τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου πολιτικὴν πάλην πρὸς ἀπόκτησιν κύρους δοκίμου συμβούλου παρὰ τῷ δήμῳ.

Αἱ ἰδιωτικαὶ δίκαι δὲν παρεῖχον στάδιον εἰς τοὺς ρήτορας καὶ τοὺς ἐκ τούτων λαμβανομένους συνηγόρους· δι' ὃ δι' αὐτάς εἰργάζοντο συνηθέστερον καὶ ἔγραφοι οἱ λογογράφοι. Ἐὰν ρήτωρ τις ἢ λογογράφος αἰσθανόμενος ἑαυτὸν δεινὸν οὐ μόνον εἰς τὸ γράφειν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ λέγειν παρεσύρετο εἰς συνηγορίαν ἐν δημοσίᾳ δίκῃ, κατ' ἀνάγκην μοιραίαν ἐπιπτεν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς πολιτικῆς· διότι εἰς τὰς πλείστας τῶν δικῶν τούτων ἀνέκυπτον συμφέροντα καὶ πάθη πολιτικὰ καὶ κομματικά, ὃ δὲ συνηγόρος ἐκὼν ἄκων ἀπέκτα φίλους καὶ ἐχθροὺς κατ' εὐθὴν λόγον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν

δικῶν, ἐν αἷς παρίστατο συνηγόρος. Ὅστις ἐν δημοκρατίᾳ, οἷα ἡ τῶν Ἀθηνῶν, ἠρίθμει πολλοὺς φίλους καὶ πολλοὺς ἐχθροὺς, ἐγένετο μοιραίως πολιτικὸς ἀνήρ· ἅπαξ δὲ γνωρίσας τὰς ἐκ τῶν δημοσίων δικῶν συγκινήσεις καὶ τὸν ἐκ τοῦ βήματος τῆς Πνυκὸς εὐρύτατον ὀρίζοντα ἠσθάνετο ἀνούσιον πλέον τὴν λογογραφίαν ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς δίκαις καὶ ταπεινὴν τὴν εἰς ταύτας διατριβὴν.

Εὐρίσκομεν ρητὴν μαρτυρίαν ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐπαυτεν ἀσχολούμενος εἰς ὑποστήριξιν τῶν ἐν ἰδιωτικαῖς δίκαις ἀγωνιζομένων, ἥτοι ἐπαυτεν ἐξασκῶν τὴν λογογραφίαν, ἀφ' ὅτου ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὰς ἀχωρίστους μετ' αὐτῆς δημοσίους δίκας: «Ἐμοὶ συμβέβηκεν ἀφ' οὗ περὶ τῶν κοινῶν λέγειν ἠρξάμην, μηδὲ πρὸς ἐν πρᾶγμα ἴδιον προσεληλυθέναι, ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτείας αὐτῆς τὰ τοιαῦτα ἐξέστηκα». (Δημ. πρὸς Ζηνοθέμιν §. 32). Μετὰ τρεῖς αἰῶνας ὁ Κικέρων μιμούμενος τὸν Δημοσθένην ἐπραξε τὸ αὐτὸ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον: «Ἴνα, ὡς λέγει, σεμνότερος καὶ πολιτικώτερος φαίνωμαι».

II

Ἐνεκα τῆς εὐχερείας, μεθ' ἧς πᾶσα σχεῖσις τοῦ πολίτου Ἀθηναίου οὐ μόνον πρὸς τὴν πολιτείαν ἀλλὰ πολλάκις καὶ πρὸς τὸν συμπολίτην ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ δίκην δημοσίαν, τὸ πλῆθος τῶν δημοσίων δικῶν ἀνεφάνη μέγιστον ἐν Ἀθήναις καὶ ὅσον ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ πολιτείᾳ τῆς ἀρχαιότητος. Φυσικὸν δὲ ἦτο ὅπως τὰ δικαστήρια ἐπεκτείναντα τὴν δικαιοδοσίαν των ἐπὶ πασῶν σχεδὸν τῶν πράξεων τοῦ πολίτου ἀποκτήσωσιν ἐξουσίαν μεγίστην καὶ κύρος ὑπέρτατον.

Ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων ἐξουσιῶν, τῆς βουλή, τοῦ δήμου καὶ τῶν δικαστηρίων, ἡ τῶν δικαστηρίων ἦτο ἡ ἀνωτάτη ὡς ἐκπροσωποῦσα τὴν παντοδυναμίαν τῆς δημοκρατίας· διότι ταῦτα ἦσαν κύρια νὰ ἐκτιμῆτωσι τὰς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων, τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν πρεσβευτῶν, νὰ καταψηφίσωσιν αὐτῶν, ν' ἀναγνωρίσωσιν ἢ μὴ τὸ κύρος τῶν νόμων καὶ τῶν ψηφισμάτων. Συχνοτάτην μαρτυρίαν περὶ τῆς πανσθενείας τῶν δικαστηρίων ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς δικανικοὺς λόγους: «Οἱ δικασταί, λέγει ὁ Δημοσθένης κατὰ Μειδίου § 223, εἴτε 200 εἴτε 1000 εἴτε ὅσους ἡ πόλις καθίσῃ, εἶναι κύριοι τῶν ἐν τῇ πόλει πάντων τῶν νόμων ἰσχύϊ». Καὶ ἀλλαχοῦ πρὸς Εὐβουλίδην § 56: «Ὅρῳ γὰρ κυριώτερα ὄντα τὰ δικα-

1. Ὁ Πλίνιος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του λέγει ὅτι τὸν κατὰ Μειδίου λόγον εἶχεν ὑπ' ὄψιν, ὅτε συνέτασσε τὴν ὑπεράσπισιν του Helvidius ὄχι βεβαίως ἀξίων νὰ συγκριθῆ πρὸς τὸν Δημοσθένην (τοῦτο θὰ ἦτο, λέγει, μωρὰ καὶ παράλογος ἀξίωσις) ἀλλὰ προσπαθῶν νὰ τον μιμηθῆ, ἐφ' ὅσον ἐπέτρεπεν ἡ ἀνομιότης τῶν δύο ὑποθέσεων.

στήρια καὶ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, δικαίως· κατὰ γὰρ πάντα αἱ παρ' ὑμῶν εἰσι κρίσεις δικαιοτάται.» Ἡ τελευταία φράσις ἐτέθη οὐχὶ βεβαίως ἐκ πεποιθήσεως τοῦ λογογράφου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ πνεύματος κολακείας, ὅπως καθισταμένων εὐμενεστέρων τῶν δικαστῶν κερδίσει τὴν δίκην του. Ὁ Αἰσχίνης κατὰ Κτησιφ. § 235 λέγει ὅτι ἀρχὴ τῆς καταλύσεως τῆς δημοκρατίας εἶναι *διαν φανῆ πολίτης ἔχων μείζονα τῶν δικαστηρίων ἰσχύν*, καὶ εὐστροφώτατα μετατρέπει τὴν περὶ παντοδυναμίας τῶν δικαστηρίων γενικὴν γνώμην ὡς ἀπρόοπτον ἐπιχείρημα κατὰ τοῦ Δημοσθένους ἐπαιρομένου διὰ τὰς δημοκρατικὰς του ἰδέας καὶ διὰ τὴν παρ' αὐτοῖς ἰσχύν του.

Ἄλλ' ὡς ὁ δῆμος ἐδημαγωγεῖτο ἐν τῇ Πνυκί, οὕτω τὰ δικαστήρια ἄτινα ἐπλήρου ὁ αὐτὸς δῆμος, δὲν ἀπέφευγον τὸν πειρασμὸν χαριζόμενα εἰς κατηγοροὺς ἢ παρασυρόμενα ὑπὸ παθῶν νὰ λαμβάνωσιν ἀποφάσεις ἀδικωτάτας, οἷαι ἦσαν ἱστορικῶς περιφανέσταται αἱ καταδικάσασαι τοὺς νικῆσαντας ἐν τῇ παρὰ τὰς Ἀργινοῦσας ναυμαχίᾳ στρατηγούς, καὶ τὸν ἀντίπαλον καὶ νικητὴν τοῦ σοφιστικῆ πνεύματος Σωκράτην.

Εἶχε δίκαιον ὁ Ἀριστοτέλης (Πολ. VI 3. 3.) εἰπῶν ὅτι «δικαστήρια φαῦλα πολλὰς δημοκρατίας ἤδη ἀνέτρεψεν». Οἱ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του δημαγωγοὶ χαριζόμενοι τῷ δήμῳ πολλὰ ἐδήμευον διὰ τῶν δικαστηρίων. Ὡς φάρμακον κατὰ τῆς ὀλεθρίας ταύτης τάσεως ἐπρότεινε νὰ ψηφισθῆ νόμος, ὅπως αἱ δημεύσεις μὴ γίνωνται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ταμείου, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἱερῶν ναῶν καὶ τῶν τοιούτων, καὶ ὡς λόγον φέρει ὅτι ὁ ὄχλος ὀλιγώτερον θὰ καταδικάζῃ μὴ ἔχων τι αὐτὸς νὰ λάβῃ ἐκ τῶν δημευομένων.

Προσέτι ὀρθῶς ὑπέδειξεν ὅτι τὸ συμφέρον τῆς πόλεως ἀπαιτεῖ, ὅπως ὡς οἶόν τε ὀλίγας ἔχη αὕτη τὰς δημοσίας δίκας, καὶ ὅτι τοῦτο κατορθοῦται, ἐὰν νομοθετηθῶσι μεγάλα ἐπιτίμια πρὸς παρακώλυσιν τῶν εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε μηνυόντων (γραφομένων) διότι τοὺς ἐνδοξοὺς καὶ ἐπιφανεῖς (γνωρίμους) καὶ οὐχὶ τοὺς δημοτικούς τοὺς κολακεύοντας τὸν δῆμον συνειθίζει ὁ ὄχλος νὰ κατηγορῆ. Ἡ εὐνοια πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πρὸς ὅλους τοὺς πολίτας, ἀλλ' ἂν αὕτη δὲν εἶναι δυνατὴ, πρέπει τοῦλάχιστον νὰ μὴ ἐκλαμβάνωνται ὡς πολέμοι καὶ ἐχθροὶ οἱ ἐπιφανεῖς καὶ ἰσχύοντες πολῖται.

Ὁ Ἀριστοτέλης προσθέτει καὶ τὰ ἐξῆς

ἀξιοσημείωτα ὑπαινιττόμενος τὴν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του κατάστασιν τῆς πολιτείας τῶν Ἀθηνῶν. «Ἐνεκα τῆς πολυανθρωπίας αὐτῆς εἶναι δύσκολον νὰ γίνωται αἱ ἐκκλησίαι ἄνευ μισθοῦ τῶν ἐκκλησιαζομένων. Ἄλλ' ὅπου αἱ πρόσοδοι δὲν εἶναι ἄφθονοι, προδήλως τοῦτο εἶναι ἐπιζήμιον εἰς τοὺς πλουσίους, παρ' ὧν γίνονται τότε εἰσφοραὶ μείζονες καὶ καθ' ὧν ἐπιψηφίζονται δημεύσεις. Ὡστε ἀναγκαῖον τότε νὰ ἐλαττωθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν δικασίμων ἡμερῶν. Ὅταν ὀλίγας ἡμέρας συνεδριάζωσι τὰ δικαστήρια, τότε οἱ εὐποροὶ, οἵτινες δὲν ἀγαποῦν ν' ἀπουσιάζουν πολλὰς ἡμέρας ἐκ τοῦ οἴκου καὶ ἐκ τῶν ὑποθέσεών των, προθυμότερον μετέχουσι τῶν συνεδρίων μὴ λαμβάνοντες μισθὸν (τὸ τριώβολον), οἱ δὲ πλούσιοι δὲν φοβοῦνται βλέποντες ἐλαττωμένας τὰς κοινὰς δαπάνας, καὶ αἱ δίκαι διεξάγονται πολὺ καλλίτερον διὰ τῆς παρουσίας τῶν πλουσίων καὶ ἐπιφανῶν. Ἐὰν δὲ ὑπάρχωσι πολλαὶ πρόσοδοι, δὲν πρέπει νὰ γίνηται ὅ τι τὸρα κάμουν οἱ δημαγωγοὶ διανεμόντες τὰ περισσεύματα εἰς τὸν λαόν. Διότι μόλις λάβουν αὐτὰ, ἀμέσως αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην καὶ ἄλλων χρημάτων. Τοιαύτη βοήθεια εἰς τοὺς ἀπόρους γινομένη εἶναι ὁ *τετριμμένος πίθος*. Ὁ ἀληθῶς δημοφιλὴς ὀφείλει νὰ φροντίζῃ, ὅπως ὁ ὄχλος μὴ διατελῆ ἐν μεγάλῃ ἀπορίᾳ. Ἐδῶ ἔγκειται τὸ μέγα κακὸν τῆς δημοκρατίας. Ἡ τέχνη λοιπὸν εἶναι νὰ ἐπιτυγχάνηται εὐπορία χρόνιος».

III

Αἱ δημόσιαι δίκαι ὡς σπουδαιότεραι διεξήγοντο παταγωδέστερον, ὁ δὲ ἀγὼν δὲν περιωριζέτο μόνον μεταξὺ κατηγοροῦ καὶ κατηγορουμένου. Ἐκατέρωθεν προσήρχοντο εἰς βοήθειαν συνήγοροι εἰς, δύο μέχρι δέκα.

Οὗτοι προσελαμβάνοντο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ τῆς τάξεως τῶν ρητόρων, οὓς ἐμόρφουν οἱ τὰς τέχνας δηλ. τὴν ρητορικὴν καὶ δικανικὴν διδάσκοντες, αἱ ἐκκλησίαι καὶ αὐτὰ τὰ δικαστήρια χρησιμεύοντα ὡς καθημερινὰ γυμναστήρια διὰ τοὺς ἐγγλωττογᾶστορας.

Ἐννοεῖται ὅτι, ὡς αἰκίς ἢ δίκη ἤπτετο πολιτικῶν συμφερόντων ἢ καθήπτετο ἀνδρῶν ἐξεχόντων ἐν τῇ πολιτικῇ δράσει, ἢ ἢ κατηγορία ὠρίζεν ὡς τίμημα τὸν θάνατον ἢ τὴν ἐξορίαν τοῦ κατηγορουμένου, τότε ἐτίθεντο εἰς κίνησιν οὐ μόνον οἱ οἰκείοι καὶ φίλοι ἀλλ' ἅπαντες οἱ πολιτικῶς καὶ κομματικῶς συμπράτ-

τοντες, καὶ μετὰ παρασκευὴν καὶ σύσκεψιν συνετάσσοντο οἱ λόγοι, καὶ προητοιμάζοντο οἱ βοηθήσοντες ὡς συνήγοροι τῆς τε κατηγορίας καὶ τῆς ἀπολογίας. Ὑπὲρ τοῦ κατηγορουμένου, ὡς κινδυνεύοντος, ὑπῆρχε μείζων καὶ ἀνάγκη καὶ ἀριθμὸς συνηγόρων. Ὁ Αἰσχίνης, ἀφ' οὗ διὰ τῆς λαμπρᾶς φωνῆς του ἀπήγγειλε τὸν ὠραῖον περὶ Παραπροσβείας λόγον, προσκαλεῖ ἐν τῷ ἐπιλόγῳ ὡς συνηγόρους ἐκ μὲν τῶν πολιτικῶν καὶ σωφρόνων ἀνδρῶν τὸν Εὐβουλον, ἐκ δὲ τῶν στρατηγῶν τὸν ὑπὲρ πάντας πεφημισμένον Φωκίωνα, ἐκ δὲ τῶν φίλων καὶ ἡλικιωτῶν τὸν *Ναυσικλέα* καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, μεθ' ὧν στενῶς συνεδέετο καὶ συνεργάζετο. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ λόγου διακοπτομένου, δύο Βοιωτοὶ ἀμοιβαδὸν ἀναβρῖνουςι τὸ βῆμα καὶ συνηγοροῦσι βοηθοῦντες καὶ χάριν ἀποτίνοντες εἰς τὸν Αἰσχίνην διὰ τὰς τέως εὐεργεσίας του. Ὀλίγα βεβαίως ἐνταῦθα εἶχον νὰ προσθέσωσιν οἱ συνήγοροι εἰς τὴν καλῶς παρεσκευασμένην, ἔντεχον καὶ εὐγλωττοτάτην ἀπολογίαν τοῦ κατηγορουμένου, ὅστις ἔτυχεν ὦν καὶ δεινότατος ρήτωρ. Οὐχ ἤττον ἅπαντες ἔλαβον τὸν λόγον, ὅπως διὰ τοῦ προσωποῦ κύρους καὶ τῆς ἐπιρροῆς των βοηθοῦντες σφῶσιν, ὡς καὶ ἔσφωσαν τὸν κινδυνεύοντα φίλον καὶ συμπολιτευόμενον.

Ἐν τῇ γραφῇ ἀσεβείας κατὰ τοῦ Σωκράτους κατήγορος προβάλλει κυρίως *Μέλητος* ὁ ποιητής, ὁ χλευαζόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ὡς φαῦλος ποιητής τραγωδιῶν καὶ σκολίων. Ὁ Ἄνυτος πλούσιος βυρσοδέψης, ἀποκτήσας πολιτικὴν δύναμιν λόγῳ συνεργασίας μετὰ τοῦ Θρασυδούλου εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς δημοκρατίας, καὶ ὁ *Δύκων* ἐκ τῶν πονηρῶν ρητόρων, ἐκ συστάσεως μετὰ τοῦ κατηγόρου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰργάσθησαν πρὸς ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τῆς γραφῆς, καὶ παρέστησαν ὡς *συνήγοροι* ἵνα διὰ τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς ἰδίᾳ τοῦ Ἄνυτου ἐπιτύχωσι τὴν πλειονοψηφίαν, ὡς ὑπαινίττεται ὁ Πλάτων ἐν τῇ ἀπολογίᾳ. Ὁ Σωκράτης καίτοι περιστοιχιζόμενος ὑπὸ πολλῶν αὐτοῦ ἑταίρων, ἐν οἷς καὶ ὁ νεαρὸς Πλάτων, οὐδένα ἔσχε συνηγόρον· διότι οὐδένα ἠθέλησε νὰ λάβῃ. Ἀπελογήθη μόνος διὰ γλώσσης ἀπερίττου καὶ ὄλως ξένης πρὸς τὸ δικανικὸν ὕφος, ὡς ὁμολογεῖται ἐν τῇ ἀπολογίᾳ τοῦ Πλάτωνος. Λέγεται ὡς θρύλος ὅτι ὁ Λυσίας παρεσκευάσε τεχνικώτατον λόγον, ψυχολογῶν τοὺς δικαστὰς καὶ τεχνηέντως προσεταιριζόμενος τὴν συμπάθειάν των, ἀλλ' ὅτι ὁ Σωκράτης ἀπέκρουσε τὴν προσφο-

ρὰν πιστὸς εἰς τὰς δυσμενεῖς πρὸς τὴν ρητορικὴν ἰδέας του καὶ πιστότερος εἰς τὸν εἰλικρινῆ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἑρωτὰ του. Ὁ Σωκράτης ἀπαθῆς καὶ ἄκαμπτος παρεκάλεσε τοὺς δικαστὰς του μόνον νὰ μὴ *θορυβοῦν*, νὰ τον ἀφήσουν νὰ μεταχειρισθῇ τὴν γλώσσαν, ποὺ ξεύρει καὶ νὰ προσέχουν ἐὰν λέγῃ δίκαια ἢ ὄχι: «δικαστοῦ μὲν γὰρ αὕτη ἀρετὴ, ρήτορος δὲ τᾶληθῆ λέγειν», καὶ ἐφαίνετο προδήλως ὅτι ἦτο ἀποφασισμένος ν' ἀποθάνῃ ὡς φιλόσοφος. Δὲν ἠθέλησεν ἐν τῇ κρίσιμῳ ἐκείνῃ δίκῃ, ἣτις ἦτο δίκῃ ὀλοκλήρου τοῦ βίου του, νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν βοήθειαν τῆς ρητορικῆς καὶ δι' αὐτῆς νὰ σωθῇ παλινωδῶν καὶ ἐμπράκτως ὁμολογῶν τὴν ἀδυναμίαν τῆς φιλοσοφίας, ἐν ᾧ αὐτὸς τὸσάκις κατήχησεν καὶ κατετρόπωσε τὴν ρητορικὴν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς διαλεκτικῆς του.

Πολλάκις ὁ λόγος συνετάσσετο ὑπὸ ἐπιφανοῦς λογογράφου προσελαμβάνετο δὲ ρήτωρ τις ὡς συνήγορος, ὅστις ἐμελέτα καλῶς τὸν λόγον, τὸν ἀπεστήθιζε καὶ τον ἀπήγγελλεν, ὡσεὶ ἦτο ἰδίον του ἔργον. Τοιαῦτα δείγματα θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Ἄλλ' ὅταν ὁ διάδικος αὐτὸς ἐπρόκειτο ν' ἀπαγγεῖλῃ τὸν λόγον ἐκεῖνον, ἐτύγχανε δὲ μὴ ἔχων ρητορικὰ χαρίσματα, εἰκάζομεν ὅτι τον ἀνεγίνωσκεν. Ἡ ἀποστήθισις λόγων συντομωτέρων, οἷοι ἦσαν οἱ τοῦ Λυσίου, ἦτο δυνάτη. Ἄλλ' οἱ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους γραφέντες κατὰ *Ἀνδροτίωνος* καὶ κατὰ *Τιμοκράτους*, οὓς ἀπαγγέλλει ὁ κατήγορος Διόδωρος, δι' ὃν ἐγράφησαν οἱ λόγοι, καὶ κατὰ *Ἀριστοκράτους*, ὃν λέγει ὁ Εὐθύκλῆς, εἶναι μακρότατοι καὶ καθιστῶσιν ὄλως ἀπίθανον τὴν ἀποστήθισιν.

Ἐν τῇ *Ρητορικῇ* πρὸς Ἀλέξανδρον, ἣτις φέρεται μὲν ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Ἀριστοτέλους, εὐρίσκομεν ὅτι ἡ ἀπαγγελία *γραπτῶν λόγων* καὶ ἡ μετὰ πολλὴν μελέτην *προετοιμασία δικαστικοῦ* τινος λόγου ἐλογίζοντο ἀμφότερα ἄξια φόγου καὶ διαβολῆς· ἀλλὰ συγχρόνως διδασκόμεθα ποῖα ἐπιχειρήματα ἀντέτασσον ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς δικανικῆς ρητορικῆς κατὰ τῆς διπλῆς ταύτης προκαταλήψεως. Οὐδεμία, ἔλεγον, ἀπαγορευτικὴ τοῦ νόμου διάταξις περὶ γραπτῶν λόγων ὑπάρχει, τούναντίον τὸ κείμενον τοῦ νόμου ἐπιτρέπεται νὰ λέγῃ «ὅπως ἂν τις βούληται»· ἄρα ἐπιτρέπεται λέγειν καὶ ἄγραφα καὶ γραπτὰ· κατὰ δὲ τοῦ διαβάλλοντος ὅτι μετὰ πολλὴν μελέτην προητοιμάσθη ὁ λόγος, δύναται νὰ δοθῇ ἡ ἐξῆς ἀπάντησις: «Ὁ ἀντίδικος φαίνεται

ἀναγνωρίζων ὅτι τόσον μέγα εἶναι τὸ ἀδίκημά του, ὥστε δὲν νομίζει ὅτι κατ' ἀξίαν θὰ κατηγορήσω, ἐὰν δὲν γράψω τὸν λόγον μου μετὰ πολλὴν σκέψιν καὶ μελέτην».

Καὶ αὐτὸς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Μειδίου λόγῳ § 191 ἀναγκάζεται προκαταβολικῶς νὰ δικαιολογηθῇ κατὰ τῆς πιθανῶς ἀποδοθησομένης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ κατηγορουμένου μομφῆς ὅτι «ἐσκευμένα καὶ παρεσκευασμένα» εἶναι πάντα τὰ ἐν τῷ ἀπαγγελλομένῳ λόγῳ. Βεβαιοῦται λοιπὸν ὅτι πράγματι ἐκράτει κοινὴ προληψὶς κατὰ τοῦ προσκευμένως ἐτοιμάζειν καὶ ἀπαγγέλλειν λόγους ἐν τῷ δικαστικῷ ἀγῶνι, ὡσεὶ ἀντέβαινε τοῦτο εἰς τὴν ἰσότητά των διαδίκων. Ἄλλὰ πόσον εὐφυῶς καὶ μετὰ πόσης κομψότητος ἅμα καὶ δυνάμει ἐξουθενίζει τὴν ἀδικον ταύτην πρόληψιν καὶ πόσον ἰσχυρότερα καὶ ὠραϊότερα ἐπιχειρήματα εὐρίσκει ὁ ἀληθὴς ρήτωρ ἐν ἑαυτῷ ἀπὸ τὰ διδασκόμενα ἐν τοῖς ἐγχειρίδιοις οἰαςδήποτε ρητορικῆς! Ἰδοὺ πῶς ὀμιλεῖ ὁ Δημοσθένης: «Μάλιστα, ἐγὼ ὁμολογῶ καὶ δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι πολὺ καὶ ὅσον με ἦτο δυνατὸν ἐσκέφθην καὶ προσεμέλησα· θὰ ἤμην πράγματι ἄθλιος, ἐὰν τοιαῦτα παθὼν καὶ πάσχων εἰσέτι εἰδῆκνυον ἀμέλειαν δι' ὅσα ἔμελλον νὰ εἴπω ἐνώπιόν σας. Τὸν λόγον μου ὅμως αὐτόν, τὸν ἔγραψεν ὁ Μειδίας. Εἰς αὐτὸν ἀνήκει πολὺ δικαιότερον ἢ κατηγορία ὡς παρεσχηκότα τὰ ἔργα, καὶ ὄχι εἰς ἐμέ, ὅστις ἐσκέφθην μετὰ πολλῆς φροντίδος νὰ εἴπω τὰ δίκαια καὶ ὁμολογῶ ὅτι αὐτὸ ἀκριβῶς κάμνω. Ἄλλ' ὁ Μειδίας, φαίνεται, καθ' ὅλον του τὸν βίον οὐδέποτε ἐσκέφθη περὶ τοῦ δικαίου· διότι καὶ ὀλίγον ἂν ἐσκέπτετο, δὲν θὰ περιέπιπτεν εἰς τοιοῦτον ἔγκλημα».

IV

Οἱ συνήγοροι ἐλάμβανον τὸν λόγον μετὰ τὴν ἀγόρευσιν τοῦ ὑπὲρ οὗ ἢ συνηγορία· ὥστε εἶχον τὴν δευτερολογίαν. Ἄλλὰ πολλάκις ἢ πρωτολογία περιωρίζετο εἰς μικρόν τι προσίμιον ἢ εἰς ἐλάχιστον μέρος τῆς ὅλης δίκης, ὅταν ὁ διάδικος ἦτο λίαν ἀδύνατος περὶ τὸ λέγειν.

Ὁ Ἀνδοκίδης, καθ' οὗ γραφὴ θανάτου ὑπεβλήθη τὸ 399 π. Χ. ἦτοι συγχρόνως τῇ κατὰ τοῦ Σωκράτους δίκῃ, ἐπὶ τῇ ἀναμίζει αὐτοῦ πρὸ δεκαπενταετίας ἐν τῇ πολυκρότῳ ὑποθέσει τῶν Ἑρμοκοπιδῶν, ἀπήγγειλε τὴν παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου γραφεύσαν ἀπολογίαν του ἀρκετὰ ἐντεχνον καὶ διεξοδικήν. Ἐν ἐπι-

λόγῳ προσκαλεῖ ὡς συνηγόρους «τούτους οἵτινες ὑμῖν ἀρετῆς ἤδη τῆς μεγίστης εἰς τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον ἔλεγχον ἔδοσαν, ἀναβάντες ἐνταυθοῖ συμβουλεύειν ὑμῖν ἃ γινώσκουσι περὶ ἐμοῦ. Δεῦρο Ἄνυτε, Κέφαλε, ἔτι δὲ καὶ οἱ φυλέται οἱ ἡρημένοι μοι συνδικεῖν, Θράσυλλος καὶ οἱ ἄλλοι».

Ἐνίοτε ἢ πρωτολογία ἦτο ὠραῖος δικανικὸς λόγος γραφεὶς εἴτε ὑπὸ λογογράφου εἴτε ὑπὸ ρήτορος μὴ ἐπαγγελλομένου τὸν λογογράφον καὶ ἀπαγγελλόμενος ὑπὸ τοῦ διαδίκου, ὅστις ἐν τέλει ἐζήτηε καὶ τὴν παράστασιν συνηγόρου τινός: «Βοήθησον ἡμῖν ὁ δεῖνα εἴ τι ἔχεις, καὶ σύνειπε· ἀνάβηθι» (Δημ. κατὰ Θεοκρίνου). Τότε ἀνέβαινε τὸ βῆμα ἢ ὁ παρασκευάσας τὸν λόγον ρήτωρ καὶ γινώσκων τί ἄλλο ὄφειλε νὰ προσθήσῃ ἀγορεύων, ἢ ἄλλος συνηγός ἐκ τῶν προτέρων βεβαίως παρεσκευασμένος καὶ ἐτοιμὸς νὰ συμπληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα καὶ ἀντικρούσῃ τὰ παρὰ τοῦ ἀντιδίκου καὶ τῶν συνηγῶρων τούτου λεχθέντα.

Ἀπητεῖτο κατ' ἔθιμον, ὡς προεῖρηται, νὰ ζητῇ ὁ διάδικος τὴν συναίνεσιν τοῦ δικαστηρίου, ὅπως ἐπιτραπῇ ὁ λόγος εἰς ἕνα ἢ πλείονας συνηγόρους. Οἱ δικασταὶ ἐδίδον προθυμότητα τὴν ἀδειαν· διότι οὐδεμίαν περίπτωσιν ἀρνήσεως ἀπαντῶμεν ἐν τοῖς δικανικοῖς λόγοις, οὔτε ἄλλην τινὰ μαρτυρίαν εὐρίσκομεν ἀλλαγῆς περὶ τοιαύτης ἀρνήσεως. Ἐν τῇ κατὰ Νεαίρας δίκῃ ὁ κατήγορος Θεόμνηστος προλογίζεται τινὰ ἐξηγῶν τοὺς λόγους ἔχθρας ἐκ προηγουμένων ἀδίκων μηνύσεων τοῦ κατηγορουμένου κατὰ τοῦ συγγενοῦς του (γυναικαδέλφου) Ἀπολλοδώρου· καὶ εἶτα παρακαλεῖ τοὺς δικαστὰς νὰ τῷ ἐπιτρέψουν ὅπως καλέσῃ αὐτὸν ὡς συνηγόν: «Δέομαι οὖν ὑμῶν, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἅπερ ἠγοῦμαι προσήκειν δεηθῆναι νέον τε ὄντα καὶ ἀπείρως ἔχοντα τὸ λέγειν, συνηγορῶν με κλεῦσαι καλέσαι τῷ ἀγῶνι τούτῳ Ἀπολλοδώρον, καὶ γὰρ πρεσβύτερός ἐστιν ἢ ἐγὼ, καὶ ἐμπειροτέρως ἔχει τῶν νόμων...»

Ὁ Αἰσχίνης (Κτησιφ. § 201 καὶ ἐπ.) ζωηρότατα προτρέπει τοὺς δικαστὰς νὰ ἐπιμένωσιν ὅπως ὁ Κτησιφῶν μόνος του ἀπολογηθῇ, μὴ ἐπιτρέψωσι δηλαδὴ εἰς αὐτὸν νὰ καλέσῃ συνηγόν: «Θ' ἀρχίσῃ ὁ Κτησιφῶν μὲ ἐν προσίμιον παρεσκευασμένον καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους καὶ ὕστερον θὰ στέκη μὴ ἀπολογούμενος. Διατάξατέ τον ν' ἀναγνώσῃ τὴν μῆνυσιν, τὴν ἔγγραφον κατηγορίαν (σανίδιον) καὶ τοὺς νόμους καὶ νὰ παραβάλλῃ αὐτὰ μὲ

τὸ ψήφισμά του. Ἐκεῖνος θὰ προσποιηθῆ ὅτι δὲν σας ἀκούει. Τότε καὶ σεῖς μὴ θέλετε νὰ τον ἀκούσητε· διότι ἤλθετε ἐδῶ ν' ἀκούσητε κατηγορουμένους θέλοντας ν' ἀπολογηθῶσι δικαίως, ἤτοι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νόμων καὶ οὐχὶ κατηγορουμένους ἀρνούμενους ν' ἀπολογηθῶσιν οὕτως. Ἐὰν ὁ Κτησιφῶν παραγνωρίζων τὴν ὑποχρέωσίν του ταύτην προσκαλῆ τὸν Δημοσθένην, πρὸ παντὸς μὴ δέχεσθε κακοῦργον ἄνθρωπον νομίζοντα ὅτι μὲ λέξεις θ' ἀνατρέψῃ τοὺς νόμους, οὔτε πρέπει κανεὶς ἐξ ὑμῶν θεωρῶν τάχα καλὴν καὶ φιλόανθρωπον πράξιν τὴν πρόθυμον ἀπάντησιν εἰς τὰς περὶ προσκλήσεως τοῦ Δημοσθένους ἐπανερωτήσεις τοῦ Κτησιφῶντος, ν' ἀναβοᾷ πρῶτος: «Κάλεσέ τον, κάλεσέ τον (κάλει, κάλει)». Ἐναντίον σου τὸν καλεῖς, ἐναντίον τῶν νόμων τὸν καλεῖς, ἐναντίον τῆς δημοκρατίας τὸν καλεῖς. Ἐὰν ἐπὶ τέλους νομίσητε ὅτι πρέπει νὰ τον ἀκούσητε, ἀπαιτήσατε τοῦλάχιστον παρὰ τοῦ Δημοσθένους ν' ἀπολογηθῆ καθ' ὃν τρόπον, δηλαδὴ καθ' ἣν τάξιν ἐγὼ κατηγορήσαμ.

Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι χαρακτηριστικωτάτη καὶ ἀποδεικνύει μετὰ πολλῆς ἐναργείας: 1) τὰς ἐξείεις καὶ τὰς ἐπιφωνήσεις τῶν δικαστῶν «κάλει, κάλει», ὅταν ἐζητεῖτο ἡ ἄδεια προσκλήσεως συνηγόρου· 2) τὰς λανθανούσας ὀλιγαρχικὰς διαθέσεις τοῦ Αἰσχίνου· 3) τὴν ἔμφρονον αὐτοῦ στάσιν ὅπως μὴ ἀντιμετωπίσῃ τὸν δεινὸν ἀντίπαλον, τὸ θηρίον, ὡς ἔλεγε πολλὰκις. Θέλει ὁ Αἰσχίνης νὰ μὴ ἀκουσθῆ ὁ Δημοσθένης, καίτοι ἐν τῇ προκειμένῃ γραφῇ παρανόμων σπουδαιότατον κεφάλαιον κατηγορίας καὶ τὸ μακρότατον αὐτῆς μέρος ἀποτελεῖ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ἡ πολιτεία καὶ τὰ ἔργα τοῦ Δημοσθένους οὐδὲν εἰσὶν ἄξια στεφάνου ἀλλὰ μομφῆς καὶ κατακρίσεως διὰ τὴν σωρείαν τῶν καταστροφῶν, ἃς ἐπήνεγκεν εἰς τὴν πόλιν. Ἡ σφοδρὰ αὕτη ἐπιθυμία παρασύρει τὸν Αἰσχίνην εἰς ἀντίφασιν σοβαρὰν· διότι ἐν ᾧ ἀρχόμενος τοῦ λόγου ἀναγνωρίζει ὅτι αἱ γραφαὶ παρανόμων εἶναι αἱ πασῶν τῶν δημοσίων δικῶν σπουδαιόταται καὶ ὅτι εἰς αὐτὰς ὀφείλει τὴν ἀσφάλειάν της ἡ δημοκρατία, προσθέτει κατωτέρω ὅτι παρ' ὀλίγον θὰ ἐπρότεινε νὰ τεθῆ νόμος, ἵνα μὴ ἐπιτρέπηται ἐν ταῖς γραφαῖς παρανόμων τῶν κατηγορῶν μῆτε τῶν κατηγορουμένων ἡ βοήθεια συνηγόρου. «Ἐν ταῖς δίκαις ταύταις, λέγει ὁ Αἰσχίνης, τὸ δίκαιον εἶναι σαφὲς καὶ ὠρισμένον δι' αὐτῶν τῶν κειμένων νόμων. Ὡς ἐν τῇ τεκτονικῇ θέλοντες νὰ βεβαιωθῶμεν περὶ τῆς ὀρθῆς ἢ μὴ

γωνίας μεταχειρίζομεθα τὸν κανόνα, οὕτω καὶ ἐνταῦθα κανῶν τοῦ δικαίου εἶναι ἄφ' ἑνὸς τὸ σανίδιον τοῦτο, ἄφ' ἑτέρου τὸ ψήφισμα καὶ ἐκ τρίτου οἱ παραβιαζόμενοι (παραγραφόμενοι) νόμοι. Ἀπέδειξας ταῦτα συμφωνοῦντα πρὸς ἄλληλα; Κατάβαινε τὸ βῆμα. Καὶ ποίαν ἀνάγκην ἔχεις τότε νὰ προσκαλῆς τὸν Δημοσθένην; Ἄλλ' ὅταν ἀποφεύγων τὴν μόνην δικαίαν ταύτην ἀπολογίαν προσκαλῆς κακοῦργον ἄνθρωπον καὶ τεχνίτην λόγων, κλέπτεις τὴν ἀκρόασιν, βλάπτεις τὴν πόλιν, καταλύεις τὴν δημοκρατίαν».

Ἄλλ' ἡ κατάργησις τῆς συνηγορίας ἐν ταῖς σπουδαιόταταις τῶν δικῶν προδήλως θὰ ἦτο τραῦμα κατὰ τῶν δημοκρατικῶν θετημῶν καὶ κατὰ τῆς λογικῆς· διότι θὰ ἐπετρέπετο ἡ συνηγορία εἰς τὰ ἥττονος λόγου ἄξια, ἐν ᾧ μείζονα ἀνάγκην ἔχουν αὐτῆς αἱ γραφαὶ παρανόμων, καθ' ἃς εἰς βαρυτάτον πρόστιμον πολλῶν ταλάντων ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς θάνατον, ὡς ρητῶς μνημονεύεται ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου λόγῳ § 138 τοῦ Αἰσχίνου, κατεδικάζετο ὁ προτείνων αὐτὸν μὴ ἐπιτήδειον.

Ἡ ἀξιώσις τοῦ Αἰσχίνου περὶ ἀποκλεισμοῦ τοῦ Δημοσθένους ἀπὸ τῆς συνηγορίας οὐδεμίαν ἄλλην δικαιολογίαν ἔχει πλὴν τῆς τοῦ φόβου. Οὐδέποτε ὑπῆρξε συνηγόρος περισσότερον διασυρθείς καὶ προσβληθείς καὶ περισσότερον κινδυνεύσας τοῦ κατηγορουμένου, ὡς ὁ Δημοσθένης ἐν τῇ δίκῃ ἐκείνῃ. Διότι ὁ μὲν Κτησιφῶν καταδικαζόμενος θὰ ἐπλήρωσε ποσόν τι χρημάτων λόγῳ πρόστιμου, ἐν ᾧ διὰ τῆς αὐτῆς καταδικαστικῆς ψήφου ὁ Δημοσθένης θὰ ἔβλεπε τὴν ὅλην πολιτείαν του καταδικαζομένην, τὸ πολιτικὸν του στάδιον ἐκμηδενιζόμενον καὶ ἐπιδοκιμαζόμενας τὰς ὑβριστικὰς μὲν ἀλλ' εὐφυῶς πάντοτε συνηροσμένας ἐκφράσεις τοῦ Αἰσχίνου μεγαλοφωνοῦντος καὶ λέγοντος ὅτι ὁ Δημοσθένης ἦτο κοινὴ τῶν Ἑλλήνων συμφορὰ, ληστής τῶν πραγμάτων ἐπὶ λέξεων καὶ ὀνομάτων ἐποχούμενος, δεινὸς λέγειν κακῶς βιώναι, αἶε τὸ παρὸν λυμαινόμενος τὸ δὲ μέλλον κατεπαγγελλόμενος, ἄνθρωπος ἐξ ὀνομάτων συγκείμενος, οὗ τὴν γλῶτταν, ὡς περὶ τῶν αὐτῶν, ἐάν τις ἀφέλῃ, τὸ λοιπὸν οὐδὲν ἐστί, καὶ ὅστις ἀντὶ ἀργυρίου παραιτεῖται τῶν δικῶν περὶ τραύματος τῆς μυριάκις διὰ γρόνθου πληρωθείσης κεφαλῆς του, διότι ὁ ἄνθρωπος ὄχι κεφαλὴν ἀλλὰ πρόσοδον κέκτηται.

Τῆς ἀξιώσεως ἐκείνης ὡς παραδόξου καὶ ἀντιδημοκρατικῆς οὐδὲν ἄλλο ληφθεῖς ὑπ' ὅ-

ψιν, κληθείς ὁ Δημοσθένης ὡς συνήγορος ἀνέβη τὸ βῆμα καὶ ἀπήγγειλε τὸν θαυμάσιον περὶ Στεφάνου λόγον ἐνώπιον τοῦ πολυπληθεστέρου ἀκρατηρίου, ὅπερ ποτὲ παρέστη εἰς δημοσίαν δίκην ἐν Ἀθήναις, ἐκ πολιτῶν καὶ ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων συρρευσάντων, ὅπως ἴδωσι τὴν τελευταίαν μονομαχίαν δύο μεγίστων ρητόρων (Αἰσχ. κ. Κτησ. § 56). Ὁ Κικέρων καὶ ὁ κριτικώτατος Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς καὶ μετ' αὐτοὺς πάντες οἱ μετ' αὐτοὺς τεχνοκρίται ὁμοφώνως παραδέχονται τὸν λόγον ἐκείνον ὡς τέλειον ἀρχέτυπον ρητορικοῦ λόγου.

V

Οἱ συνήγοροι ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὑποχρέους νὰ δικαιολογῶσι προοιμιακῶς τὴν παράστασίν των.

Λόγοι δικαιολογητικοὶ συνηθέστερον ἐκφερόμενοι ἦσαν οἱ ἐπομενοὶ ἀναγόμενοι εἰς τέσσαρας κατηγορίας.

1) Αἱ συγγενικαί, συνδημοτικαί, φυλεικαί καὶ ἐν γένει αἱ φιλικαί σχέσεις μετὰ τοῦ διαδίκου, ὑπὲρ οὗ ἐρχεται βοήθησιν ὁ συνήγορος.

2) Ἡ ἀπειρία ἢ ἀδυναμία περὶ τὸ λέγειν τοῦ ἀγωνιζομένου (Δημ. κατὰ Νεαίρας § 14. Ἰσοκράτους 21 § 1).

3) Ἐλεος καὶ φιλανθρωπία πρὸς τοὺς δεινὰ πάσχοντας ἀνθρώπους (Δημ. κατὰ Τιμοκράτους § 195-6).

4) Ἐχθρα ἀτομικὴ τοῦ συνηγόρου πρὸς τὸν ἀνταγωνιστὴν ἢ ἐχθρα προπατορικὴ, ἢ ὁμολογία ἀνυπόκριτος ἐκδικήσεως.

Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ βοηθεῖν ὑπὲρ τοῦ δικαίου κακηγορουμένου ἐλογίζετο ἱερά· ἀνόσιος δὲ ἦτο ὁ παραβαίνων αὐτήν. Ἄριστα διετύπωσε τοῦτο ὁ Πλάτων (Πολ. Β. Χ. C.). «Δέδοικα γὰρ μὴ οὐδ' ὅσιν ἢ παραγενόμενον δικαιοσύνη κακηγορουμένη ἀπαγορεύειν (σιωπᾶν) καὶ μὴ βοηθεῖν ἐπιμπνέοντα καὶ δυνάμενον φθέγγεσθαι».

Καίτοι δὲ ὀρθῶς ἔλεγεν ὁ Σωκράτης (Ἀπομν. Α. II. § 51), ὅτι πρὸς τοὺς συγγενεῖς ὠφέλιμοι τυγχάνουν οἱ συνδικεῖν ἐπιστάμενοι καὶ οὐχὶ οἱ γονεῖς καὶ συγγενεῖς, οὐχ ἦττον κατὰ τὰ κρατοῦντα ἦθη καὶ τὰς δοξασίας τῶν Ἀθηναίων ἠθεωρεῖτο ἐπίμμεπιος ὁ ἐγκαταλείπων συγγενῆ του ἀβόητον ἐν δικαστικῷ ἀγῶνι μὴ εὐρόντα ἄλλον συνήγορον (Αἰσχ. Τιμάρχου § 104).

Οἱ υἱοὶ ἐνήλικοι ὄντες συνηγόρου ὑπὲρ τοῦ κατηγορουμένου πατρὸς καὶ ἀπήγγελλον λό-

γους γραφέντας ὑπὸ ἐπισήμων λογογράφων, ἐὰν δὲν εἶχον οἱ ἴδιοι τὴν πείραν καὶ εὐχέρειαν τοῦ λέγειν. Δύο τοιαῦτα δείγματα ἔχομεν τὸν κατὰ Θεοκρίνου λόγον, περὶ οὗ κατωτέρω, καὶ τὸν ὑπὸ Λυσίου γραφέντα ὑπὲρ Πολυστράτου, οὗτινος ὁ υἱὸς ἀπαγγέλλει τὸν λόγον ἀφηγούμενος ὅσα αὐτὸς μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν του ὡς πολῖται καὶ στρατιῶται ἀγαθὰ εἰργάσαντο ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ ἀξιοὶ παρὰ τῶν δικαστῶν κατ' ἀξίαν νὰ χαρισθῶσι ἀνθ' ὧν εὐηργέτησαν τὴν πόλιν (§ 31 καὶ ἐπ.).

Ἄλλα τὸ συνηγορεῖν ἔνεκα ἐχθρας καὶ ἐκδικήσεως φαίνεται εἰς ἡμᾶς σήμερον ἐκ πρώτης ὄψεως ὡς ἀντικρὺς προσβάλλον τὰς περὶ ἠθικῆς ἀρχὰς καὶ ἀνατρέπον τὰς περὶ δικηγορίας ιδέας τῶν νεωτέρων χρόνων. Σήμερον ὁ ἐξ ἐχθρας καὶ ἐκδικήσεως ἀναλαμβάνων τὴν κατηγορίαν κατὰ τινος δὲν τολμᾷ κἄν νὰ το ἐκστομίση, τὰ δὲ δικαστήρια κακῶς διατίθενται καὶ δυσπίστως ἀκούουν λόγους προερχομένους ἐκ προσωπικοῦ πάθους· διότι καὶ ὁ δικηγόρος εἶναι λειτουργὸς τῆς Θέμιδος καὶ ὀφείλει νὰ ὑπηρετῆ καὶ συνεργάζηται εἰς τὴν ἀνεπηρέαστον ἀπὸ παθῶν λειτουργίαν τῆς δικαιοσύνης.

Ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν συνεπεῖς καὶ λογικώτατοι δεχόμενοι τὰ αἰσθήματα ἐχθρας, μίσους καὶ ἐκδικήσεως ὡς νόμιμα ἐλατήρια κινουῦντα τὸν συνήγορον εἰς βοήθειαν τοῦ ἐνὸς κατὰ τοῦ ἐτέρου διαδίκου. Διότι πᾶσα δημοσία δίκη ἠγείρετο ἔνεκα ἐχθρας. Ὁ δῖωκων, δηλαδὴ ὁ κατήγορος εἴτε ἐξ ἰδίας ἐχθρας ὡς παθῶν, εἴτε βλέπων ἄλλους πάσχοντας ἀδίκως, εἴτε βλέπων τὴν πόλιν ζημιουμένην καὶ κινδυνεύουσαν ἔνεκα τῶν τελομένων παρανομῶν θεωρεῖ τοὺς δράστας ἐξ ἴσου ἐχθροὺς πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὴν πόλιν, καὶ ἐκπληροῖ καθήκον ἱερώτατον πολίτου σύρων ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων πάντα παρανομοῦντα ὡς κοινὸν ἐχθρόν. Ὁ Λυκοῦργος κατὰ Λεωκράτους § 3 γνωμολογεῖ: «Πολίτου γὰρ ἐστὶ δικαίου μὴ διὰ τὰς ἰδίας ἐχθρας εἰς τὰς κοινὰς κρίσεις καθιστάναι τοὺς τὴν πόλιν μηδὲν ἀδικούντας, ἀλλὰ τοὺς εἰς τὴν παιρῖδα τι παρανομοῦντας, ἰδίους ἐχθροὺς εἶναι νομίζει, καὶ τὰ κοινὰ τῶν ἀδικημάτων κοινὰς καὶ τὰς προφάσεις ἔχειν τῆς πρὸς αὐτοὺς διαφορᾶς». Καὶ παρὰ τῷ Λυσίῳ (12. § 2) εὐρίσκομεν εὐφυῶς ἅμα καὶ ἀφελῶς τὴν γνώμην ταύτην ὡς ἀξίωμα ἀσυζήτητον: «Πρότερον μὲν γὰρ ἔδει τὴν ἐχθραν τοὺς κατηγοροῦντας ἐπιδειξαι, ἥτις εἶη πρὸς τοὺς φεύγοντας· νυνὶ δὲ παρὰ τῶν φευ-

γόντων χρὴ πυνθάνεσθαι, ἧτις ἦν αὐτοῖς πρὸς τὴν πόλιν ἔχθρα».

Ἐντονώτερον τοῦτο εἰκονίζεται ἐν ἄλλῃ δικανικῇ λόγῃ (Δημ. κατὰ Μειδίου § 140-3): «Ἡ ἀσχολία, ἡ ἀπραγμοσύνη, τὸ μὴ δύνασθαι λέγειν καὶ ἀπορία καὶ μυρία ἄλλα εἶναι αἷτια, δι' ἃ οἱ παθόντες πολλάκις δὲν θέλουν νὰ καταδιώξουν τοὺς ἀδικοῦντας (βοηθεῖν ἑαυτῶ). Ὁ ὑβριστὴς καὶ κακουργῶν εὐρίσκων τοιαῦτα θύματα λυμαινεται τὴν πόλιν καὶ γίνεται κοινὸς ἐχθρὸς τῆς πολιτείας. Χωριστὰ πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν παθόντων διέφυγε τὴν δίκην, ἀλλὰ συλληφθεὶς ἤδη συλλήβδην ὑπὲρ ἀπάντων εἶναι τιμωρητέος ὡς κοινὸς ἐχθρὸς». Ὁ δὲ Αἰσχίνης κατὰ Τιμάρχου § 2, καίτοι καυχώμενος ἐπὶ μετριοφροσύνῃ λέγει ὅτι κατ' οὐδενὸς τῶν πολιτῶν ἤγειρε δίκας οὔτε παρέστη κατήγορος ὄχληρὸς ἐν δίκῃ περὶ εὐθυνῶν, οὐχ ἥττον ὁμολογεῖ ὅτι δὲν εἶναι ψευδὲς τὸ ἐν ταῖς δημοσίαις δίκαις ἐπιζόμενον νὰ λέγηται ὅτι «αἱ ἀτομικαὶ (ἴδια) ἔχθραι ἐπανορθοῦσι πολλὰ πάνυ τῶν κοινῶν» τουτέστιν ὅτι αἱ ἀτομικαὶ ἔχθραι δι' ἐγέρσεως δικῶν ἢ διὰ συνηγορίας ἐν αὐταῖς ἔρχονται εἰς διόρθωσιν πολλῶν ἐν τῇ πόλει συμβαινόντων ἀτόπων».

Ἐνεκα τῆς ἀλληλεγγύης ταύτης τῶν πολιτῶν, φυσικὸς συνήγορος τρέχων εἰς βοήθειαν τοῦ κατηγοροῦ δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι εἰμὴ ὁ μετέχων τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων. Ἡ βοήθεια πρὸς τε τὸν ἐπιτιθέμενον καὶ πρὸς τὸν ἀμυνόμενον ἐν τῷ ἀγῶνι ἦτο τόσῳ μᾶλλον λυσιτελής, ὅσῳ περισσότερον συνεταυτίζοντο τὰ πάθη διαδίκου καὶ συνηγόρου. Ἡ γνώσις τῶν νόμων, ἡ ἐμπειρία καὶ ἡ δεξιότης τοῦ λέγειν ἦσαν καλὰ βεβαίως προσόντα τοῦ συνηγόρου· ἀλλὰ τίς συνήγορος δωρεὰν ἐργάζεται, ἀφ' οὗ ἀπηγορεύετο πᾶς μισθός, ἐν κοινὸν πάθος δὲν συνδέη αὐτὸν μετὰ τοῦ διαδίκου;

Ὡς δεῖγμα δικαιολογίας τὴν ἀτομικὴν καὶ προπατορικὴν ἔχθραν προβαλλομένης παραθέτομεν τὸ προοίμιον τοῦ ἐπὶ γραφῇ λιποταξίου κατὰ τοῦ υἱοῦ Ἀλκιβιάδου λόγου, ὃν ἔγραψεν ὁ Λυσίας διὰ τινος συνήγορον προσερχόμενον ἐν δευτερολογίᾳ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν κατηγορίαν. Ἀποδεικνύεται δι' αὐτοῦ συνάμα, ὅτι πολλάκις οἱ συνήγοροι καίτοι ἐκ τῆς τάξεως τῶν ρητόρων λαμβανόμενοι ἀπήγγελλον λόγον ὑπὸ διασήμου λογογράφου συνταχθέντα. Δὲν ὑπῆρχε δὲ διασημότερος τοῦ Λυσίου κατὰ τὸ εἰκοσιπενταετὲς χρονικὸν διάστημα 404—378 π. Χ.

«Νομίζω, ὦ ἄνδρες δικασταί, ὅτι οὐδεμίαν ἐπιθυμεῖτε ν' ἀκούσητε δικαιολογίαν παρὰ τῶν βουλομένων νὰ κατηγορήσωσι τὸν Ἀλκιβιάδην. Διότι τοιοῦτον πολίτην παρέσχεν ἑαυτὸν ἐξ ἀρχῆς, ὥστε καὶ ἐάν τις ὑπάρχη τυχὸν μὴ ἀδικηθεὶς ἰδίᾳ παρ' αὐτοῦ, οὐχ ἥττον καὶ οὗτος ὀφείλει νὰ τον θεωρῇ ἐχθρὸν ἔνεκα τῆς ἐν γένει διαγωγῆς του. Τὰ παραπτώματά του οὔτε μικρὰ εἶναι οὔτε ἐκ τῶν συγχωρητέων, οὐδεμίαν δὲ παρέχουν ἐλπίδα ὅτι θὰ γίνῃ τοῦ λοιποῦ καλλίτερος. Ἀλλὰ τοιαῦτα εἶναι αἱ πράξεις του καὶ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν κακίας ἐφθασαν, ὥστε δι' ὅσας αὐτὸς ἐναθρύνεται, αἰσχύνονται καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροί. Ἐν τούτοις ἐγώ, καὶ διότι προὔπηρχεν ἔχθρα μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ διότι πρὸ πολλοῦ τὸν θεωρῶ ἐχθρὸν, καὶ διότι ἐσχάτως ἐτι ἔπαθον παρ' αὐτοῦ, θὰ προσπαθῆσω τῇ βοηθείᾳ ὑμῶν νὰ ἐπιτύχω τὴν τιμωρίαν του».

Καὶ ἐν τῷ κατὰ Νεαίρας λόγῳ ὁ κατήγορος Θεόμνηστος μετὰ μικρὸν προοίμιον προσκαλεῖ συνήγορον τὸν συγγενῆ του Ἀπολλόδωρον ἔχοντα πολλὰς ἀφορμὰς ἔχθρας καὶ ἐκδικήσεως κατὰ τοῦ Στεφάνου ἀρξαμένου χειρῶν ἀδίκων· ἐπομένως θεωρεῖ ἀνεπίφθονον νὰ ζητῇ ὁ συνήγορος ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ Στεφάνου.

Ὅταν ἡ δημοσία δίκη ἔθιγεν τὴν πολιτικὴν ἢ γενικώτερα τῆς πόλεως συμφέροντα, οἱ συνήγοροι ἀπέφευγον τότε τὴν μνείαν ἀτομικῆς ἔχθρας πρὸς τὸν ἀντίδικον. Τὰ δίκαια καὶ συμφέροντα τῆς πολιτείας καὶ ἡ φίλια καὶ χάρις πρὸς τὸν ὑπὲρ οὗ ἡ συνηγορία ἀπετέλουν ἰσχυρὰν δικαιολογίαν, ὅπως ἀναβῆ τὸ βῆμα ὁ συνήγορος. (Δημ. κατὰ Ἀριστοκράτους § 1—3 καὶ πρὸς Λεπτίνην § 1).

Ὁ ρήτωρ Λυκούργος ἐν τῷ κατὰ Λεωκράτους λόγῳ § 3 ὑποδεικνύει δυσθύμως ὅτι μετὰ τὴν ἐν Χαίρωνείᾳ μάχην τὸ κοινὸν φρόνημα κατέπεσε· διότι ἡ κοινὴ γνώμη ἤρξατο νὰ μὴ θεωρῇ φιλόπολιον τὸ ἐγείρειν δίκας κατὰ τῶν παρανομούντων: «Τώρα, λέγει, κατήντησεν ὥστε τὸν ἰδίᾳ κινδυνεύοντα ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀπεχθάνονται καὶ τον θεωροῦν οὐχὶ φιλόπολιν ἀλλὰ φιλοπράγμονα, ὅπερ οὔτε δίκαιον οὔτε συμφέρον εἶναι διὰ τὴν πόλιν. Τρία εἶναι τὰ διατηροῦντα καὶ σφύζοντα τὴν δημοκρατίαν 1) ἡ τῶν νόμων ταξίς προλέγουσα ὃ μὴ δεῖ πράττειν. 2) ὁ κατήγορος ὁ μνηύων τοὺς ἐνόχους παραβάσεως νόμων. 3) ἡ τῶν δικαστῶν ψήφος ἢ κολάζουσα. Ὡς τε

οὔτε ὁ νόμος οὔτε ἡ δικαστικὴ ψῆφος ἔχουσι ἰσχύον τινα, ἂν δὲν ὑπάρχη ὁ εἰσαγγέλλων, δηλ. ὁ μηνυτὴς καὶ ὁ κατήγορος».

Οὕτως ὁ Λυκοῦργος, ὅστις ἄχρι τοῦ θανάτου συνεχῆ εἶχε τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ δήμου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἄλλους διαπρεπεῖς πολιτευομένους καὶ ρήτορας καὶ ἰθευρεῖτο αὐστηρὸς καὶ δίκαιος ἄρχων ἰδίᾳ ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν οικονομικῶν, διαπρυσίως κηρύττει ὅτι τὰ τῆς δημοκρατίας δὲν ἔχουσι καλῶς, διότι τὸ πνεῦμα τῆς κατηγορίας καὶ εἰσαγγελίας παντὸς πολίτου κατὰ παντὸς παραβάτου τῶν νόμων ἔμετριάσθη τόσον, ὥστε δυσμενὴς πλέον ἐμορφώθη ἢ κοινὴ γνώμη κατὰ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου δημοκρατικοῦ θεσμοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ χαλάρωσις τοῦ θεσμοῦ τούτου καὶ ἡ ἀπροθυμία τῶν πολιτῶν εἰς τὸ διώκειν δικαστικῶς τοὺς παραβάτας τῶν νόμων συνεπῆγεν ἀνάλογον μείωσιν τῆς προθυμίας τῶν συνηγόρων. Ἄλλ' ἡ κατάστασις αὕτη ἦτο συνέπεια ἀναγκαῖα τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τῆς καταχρήσεως τοῦ θεσμοῦ ἐκείνου, κατὰ τῆς ἀπειρίας τῶν δημοσίων δικῶν καὶ κατὰ τῆς φοβερᾶς πληγῆς τῆς συκοφαντίας, ἣτις ἐλυμαίνετο ἐπὶ αἰῶνα ὀλόκληρον τὴν Ἀττικὴν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς τηρήσεως τῶν νόμων.

VI

Ὅταν ὁ κατηγορούμενος ἐκινδύνευε περὶ θανάτου ἢ ἐξορίας καὶ ἔστρεφετο φίλων ἢ συμπαθειῶν μεταξὺ τῶν ἀστῶν, οἱ φυλέται συνεργόμενοι ἐξέλεγον τοὺς συνηγόρους, ὡς συνέβη ἐν τῇ δίκῃ τοῦ Ἄνδοκίδου.

ὑπὲρ τοῦ Αἰσχίνου, ὡς βλέπομεν ἐν τῷ περὶ Παραπρεσβείας λόγῳ § 142-3, παρέστησαν συνηγόροι Βοιωτοὶ ἐκλεγέντες ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις προσφύγων Βοιωτῶν καὶ πρέσβεις ἐκ τῶν ἐν Φωκεῦσι πόλεων, ὅπως ἐκδηλοῦντες τὰ εὐγνώμονα αἰσθήματά των πρὸς τὸν εὐεργετικῶς ὑπὲρ Βοιωτῶν καὶ Φωκέων δρᾶσαντα Αἰσχίνην βοηθήσωσιν ἤδη αὐτὸν κινδυνεύοντα ἐν τῇ ἰδίᾳ πατριδί. Ἡ παρέμβασις συνηγόρων ἐν ὀνόματι ξένων πόλεων καὶ προσφύγων ἦτο βεβαίως σπανία καὶ μόνον ἐν ἐπισημοτάταις δίκαις καὶ ὑπὲρ ἐπισήμων προσώπων ἐγένετο. Παρατηροῦμεν δ' ἐν τῷ προκειμένῳ παραδείγματι ὅτι ἡ συνηγορία αὕτη ἐγένετο διακόψαντος τοῦ Αἰσχίνου τὸν λόγον, ἵνα ἀποδειχθῶσιν ἀνακλήθη τὰ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους

λεχθέντα σχετικῶς πρὸς τοὺς Φωκεῖς καὶ Βοιωτοὺς.

Ἐνίοτε ἀνῆρχοντο εἰς τὸ βῆμα συνηγόροι τοῦ κατηγορουμένου ὅσοι ὀνομασί προσεβῆλλοντο ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου. Ὁ Αἰσχίνης κατὰ Τιμάρχου § 183 λέγει ὅτι ὀνομασί οὐδενὸς συνηγόρου θά μνημονεῖται, ἀλλὰ σιωπῶν τὰ ὀνόματα καὶ περιγράφων τὴν ἠθικὴν ποιότητα καὶ διαγωγὴν θά καταστήσῃ γνώριμα τὰ πρόσωπα. «Ἐὰν δὲ ὕστερον ἀναβῆ τις τὸ βῆμα καὶ ἀναισχυντῆ, δὲν θά εἶμαι ἐγὼ ὁ αἷτιος, ἀλλ' ἕκαστος εἰς ἑαυτὸν ἄς ἀνεύρῃ τὴν αἰτίαν τῆς ἐμφανίσεώς του».

Δὲν ἀπηγορεύετο οὐδὲ εἰς τοὺς ἄρχοντας οὐδὲ εἰς τοὺς στρατηγούς τὸ συνηγορεῖν. Ὁ Λυσίας (κατὰ Ἀλκιβιάδου § 21) μνημονεύει τοιαύτης περιπτώσεως εἰρωνευόμενος καὶ ἐπικρίνων τὸ πρᾶγμα:

«Ἐὰν τινες τῶν ἀρχόντων βοηθῶσι τῷ Ἀλκιβιάδῃ (υἱῷ) ἐπιδειξὶν τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως ποιούμενοι καὶ καυχώμενοι ὅτι δύνανται νὰ σώσωσι τοὺς φανερώς ἀμαρτήσαντας, ὑμεῖς ὀφείλετε πρῶτον νὰ σκεφθῆτε ὅτι, ἐὰν ὅλοι ὠμοιάζον τὸν ἐπὶ λειποταξίᾳ κατηγορούμενον, οὐδεμίαν ἀνάγκην θά εἶχομεν στρατηγού· διότι τίνων τότε θά ἡγείτο αὐτός; Ἐπειτα ὅτι προσήκει πολὺ μᾶλλον νὰ κατηγορῶσιν οἱ ἄρχοντες καὶ στρατηγοὶ τοὺς λιποτάκτας παρά ν' ἀπολογῶνται ὑπὲρ αὐτῶν. Διότι τίς θά ἐλπίζῃ ὅτι θά κάμουν οἱ ἄλλοι τὰ ὑπὸ τῶν στρατηγῶν προσταττόμενα, ὅταν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι προσπαθοῦν νὰ σώσουν τοὺς παραβάτας καὶ ἀκοσμοῦντας;».

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἄλλοι σημαίνοντες ἄνδρες ἐν τῇ πόλει διὰ τὰς πρὸς αὐτὴν εὐεργεσίας λόγῳ ἀνδραγαθημάτων ἢ πλοῦτου ἢ λόγῳ γένους καὶ πατραγαθῶν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν τῷ Πρυτανεῖφ σιτευόμενοι προσήρχοντο ὡς συνηγόροι ἀξιούντες ὄχι διὰ τῆς δεξιότητος τοῦ λόγου ἀλλὰ διὰ τοῦ ἀξιώματος νὰ τοῖς χαρισθῆ ὁ κατηγορούμενος «ἑαυτοῖς ἀξιούντας δοθῆναι τὴν χάριν ταύτην» (Δημ. Μειδ. 208). Τούτους ἐκάλουον κυριώτερον αἰτουμένους, ἢ δὲ συνηγορία των συνίστατο εἰς τὸ ἐξαπειθῆσθαι ἢ τοι ζητεῖν χάριν παρὰ τοῦ δικαστηρίου, ἐξ οὗ καὶ οἱ καλούμενοι ἀπαραίτητοι δικασταὶ οἱ μὴ παρέχοντες τοιαύτας χάριτας οὔτε συγγνώμας, οἱ μὴ ἐπιεικεῖς ἀλλ' ἀνένδοτοι εἰς τὴν αὐστηρὰν τοῦ νόμου ἐφαρμογὴν. (Λυκ. Λεωκρ. § 2). Κατὰ τῶν συνηγόρων τούτων

των *αἰτουμένων* ἀντεπεξέρχεται ὁ Λυκοῦργος λέγων ὅτι οὐδένα γνωρίζει εὐεργέτην τῆς πόλεως τόσον μέγαν, ὥστε ἐξαιρετικῶς νὰ λαμβάνωσιν ὡς χάριν τὴν ἀτιμωρησίαν τῶν προδοτῶν, οὔτε τόσον ἀνόητον, ὥστε αὐτὸς μὲν ν' ἀγαπᾷ τὰς πρὸς τὴν πόλιν φιλοτιμίας, νὰ θέλῃ ὁμῶς νὰ βοηθῆ ἐκείνον, ὅστις πρῶτιστα εἶναι καταστροφεὺς τῶν φιλοτιμιῶν τούτων καὶ πάσης ἀγαθῆς πρὸς τὴν πόλιν πράξεως. Διαίρει δὲ ὁ Λυκοῦργος εἰς δύο τάξεις τὰς λειτουργίας, δι' ἃς ἐπαιρόμενοι τολμοῦν νὰ ζητήσῃ χάριν παρὰ τῶν δικαστηρίων· οἱ μὲν δεικνύουσι ἀπλῶς τὸν πλοῦτον, οἷον αἱ ἵπποτροφίαι, αἱ χορηγίαι καὶ αἱ πολυτελεῖς δαπάναι κατὰ τὰς ἐορτὰς πρὸς ἐπίδειξιν ἢ διακόσμησιν· αἱ λειτουργίαι αὗται οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὴν ἀληθῆ ἀρετὴν ἀλλ' ἀποδεικνύουσι μόνον τὴν ὑπαρξίν πλοῦτου, ὅστις τὸν οἶκον τοῦ κεκτημένου ὠφελεῖ καὶ παρέχει ἠδονὰς ἀτομικὰς. Κυρίως δὲ εὐεργέται εἶναι οἱ ὠφελούντες τὴν πόλιν διὰ τριηραρχιῶν ἢ δαπανῶντες πρὸς ἔγερσιν τειχῶν καὶ ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας τῆς πόλεως καὶ ἄλλως ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι· οὗτοι μόνον δικαιοῦνται νὰ καυχῶνται ἐπὶ ἀρετῇ. Καὶ παρὰ Λυσίᾳ (20 § 31 καὶ ἐπ.) εἰς υἱὸς συνηγορῶν ὑπὲρ τοῦ πατρὸς ἀφηγεῖται ὅσα αὐτὸς καὶ οἱ ἀδελφοὶ του, ὡς στρατιῶται, ἀγαθὰ εἰργάσαντο ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ ἀξιοὶ ὅπως οἱ δικασταὶ κατ' ἀξίαν χαρισθῶσιν ὑπὲρ τῶν υἱῶν ὡς εὖ ποιησάντων τὴν πόλιν.

Εἰς τὰς ἀκολούθους τέσσαρας περιπτώσεις ἀπαντῶμεν ἐκλογὴν συνηγόρων, καλουμένων καὶ εἰδικώτερον *συνδίκων*, ἐντεταλμένων νὰ ὑπερασπισθῶσιν οὐχὶ πλέον ἄτομα ἀλλὰ ἢ τὸν νόμον, ἢ τὴν πόλιν ἐνώπιον τοῦ Ἀμφικτιονικοῦ συνεδρίου ἢ ἄλλων πανελληνίων ἀρχῶν, ἢ τὸ δημόσιον ὡς διάδικον ἐνώπιον τῶν τακτικῶν τῆς πόλεως δικαστηρίων.

1) Ὅταν εἰσῆγγοτο παρὰ τινος γραφῆ παρανόμων σκοποῦσα τὴν ἀκύρωσιν ψηφισθέντος νόμου καὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ προτείναντος τοιοῦτον νόμον, ἢ βουλὴ ἢ ὁ δῆμος ἐξέλεγε δύο ἢ πλείονας *συνδίκους* ἐντεταλμένους νὰ συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τοῦ νόμου «ἐροῦντας ὑπὲρ τοῦ νόμου» καὶ νὰ πολεμήσωσι τὴν γραφὴν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Ἐνοεῖται ὅτι σύνδικοι ἐξελέγοντο ἐκ τῶν ἀρίστων ρητόρων καὶ πεπειραμένων. Ἄλλ' ὡς μανθάνομεν ἐκ τοῦ πρὸς Λεπτίνην ὠραισιότατου λόγου τοῦ Δημοσθένους (§ 152—3), ἀπηγορεύετο δι' εἰδικοῦ νόμου τὸ χειροτονεῖσθαι δις τὸν αὐτὸν ὡς σύνδικον, εἴνα

μὴ τὸ πρᾶγμα ὡς περ ἐργασία τισὶν ἢ καὶ συκοφαντία». Σαφῶς καὶ ἐνταῦθα διαφαίνεται τὸ γενικῶς κρατοῦν πνεῦμα καταφορᾶς κατὰ τῆς συνηγορίας ὡς ἐπαγγέλματος, καὶ ἡ τάσις τῆς νομοθεσίας, ὅπως παρακωλύσῃ διὰ παντὸς τρόπον τὴν ἐπαγγελματικὴν ἐργασίαν ἐν τῇ συνηγορίᾳ. Ἐν τούτοις ἐγένετο παράβασις τοῦ νόμου τούτου, διότι ἐν τοιαύταις σπουδαίαις νομοθετικαῖς συζητήσεσιν ὀλίγοι ἦσαν οἱ ἀρμόδιοι καὶ ἐκ τούτων προετιμῶντο οἱ ἤδη διακριθέντες ἐν προηγουμέναις δίκαις περὶ παρανόμων. Ὑπάρχει ὑπαινιγμὸς παρ' Αἰσχίνῃ κατὰ Τιμοκράτους § 36 ὅτι ἠδύνατό τις νὰ πείσῃ τοὺς συνδίκους νὰ σιωπήσωσιν, ἤτοι διὰ δῶρων νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν σιωπὴν των. Ὁ δὲ Ἀριστοφάνης (Σφήκες 694) ὠραιότατα παρομοιάζει τὴν μεταξύ συνηγόρου καὶ ἀρχοντος συνενόησιν διὰ νὰ ἀφωσῆ ὁ δωροδοκῶν κατηγορούμενος πρὸς τὴν κίνησιν τοῦ πρίονος, ὅταν ὁ μὲν ἔλκῃ ὁ δὲ ἄλλος ὑπενδίδῃ, καὶ οὕτω πριονίζεται ἡ ὑπόθεσις.

2) Ὑπὸ τοῦ δήμου ἐξελέγοντο οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν κατηγορίαν, ὅταν ἐν σπουδαίαις πολιτικαῖς δίκαις εἰσῆγγοτο τοιαύτη, ἢ δὲ ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλὴ μετεῖχε τῆς προανακρίσεως παραπέμπουσα εἴτα τὴν ὑπόθεσιν εἰς δικαστήριον. Εἰς τὰ Ἀρπαλικὰ ἐξελέγησαν 10 κατήγοροι, ἐν οἷς καὶ ὁ Ὑπερείδης· πρῶτος μεταξύ τῶν κατηγορουμένων ἦτο ὁ Δημοσθένης, ὅστις καὶ κατεδικάσθη. Δύο λόγοι σφύζονται ἐκ τῶν τότε ἀπαγγεληθέντων κατὰ τοῦ Δημοσθένους, ὁ τοῦ Δεινάρχου ἀκέραιος, καὶ ὁ τοῦ Ὑπερείδου ἀνακαλυφθεὶς ἐσχάτως ἀλλ' ἐλλιπὴς ἐκ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ εὑρεθέντων παπύρων.

3) Αἱ πόλεις διώριζον συνδίκους διὰ δίκας διεξαγομένας ἐν ὀνόματι αὐτῶν ἐνώπιον συνεδρίων. Ὅτε διὰ τὸ ζήτημα τῆς παρὰ τῶν Ἀθηναίων κατοχῆς τοῦ ἐν Δηλῷ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνηνέχθησαν οἱ Δῆλιοι εἰς τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον διορίσαντες σύνδικον Εὐθυκράτην τὸν Ὀλύμπιον, ὁ δῆμος Ἀθηναίων εἶχε διορίσει τὸν Αἰσχίνην. Ἄλλ' ὁ Ἀρειὸς Πάγος δὲν ἐδέχθη τὴν ἐκλογὴν καὶ διὰ ψήφων ἐκ τοῦ βωμοῦ φερομένων, ἐξέλεξε τὸν Ὑπερείδην, οὐδεμιᾶς ψήφου δοθείσης ὑπὲρ τοῦ Αἰσχίνου. Ταῦτα βεβαίαι ὁ Δημοσθένης πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ὁ ἀντίπαλός του οὐδεμιᾶς ὑπολήψεως ἀπήλαυε παρὰ τῶ σεμνοτάτῳ δικαστηρίῳ τῶν Ἀθηναίων.

4) Ἄλλὰ καὶ ἐν πάσῃ δίκῃ καθ' ἣν τὸ δημόσιον (ὁ ὄρος οὗτος ἦν ἐν χρήσει παρὰ

τοῖς Ἀττικοῖς ὄρ. Λυσίαν 17 § 6) εἶχεν ὑλικὰ συμφέροντα καὶ παρίστατο ὡς διάδικος, διεκδικοῦν π. χ. τὰ δημευθέντα κατὰ τῶν ἀξιώσεων τρίτου προσώπου, ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρω λόγῳ τοῦ Λυσίου, ὠρίζοντο *σύνδικοι*.

Χαρακτηριστικώτατον δὲ καὶ περιέργον εἶνε ὅτι πρὸς τοὺς συνδίκους τοῦ δημοσίου ὁ ἰδιώτης ἀντίδικος ἐν τῷ ἐπιλόγῳ ἀπέτεινε δεήσεις καὶ ἱκεσίας, οἷας καὶ πρὸς τοὺς δικαστάς, πρὸς ἐπίτευξιν τῶν δικαίων του. Τοιοῦτον οὐδαμῶς εὐρίσκομεν γινόμενον πρὸς τοὺς συνήθεις συνηγόρους, καθ' ὧν τὸναντίον τοξεύονται δριμεῖκι φράσεις καὶ προσβολαί. Τίς ὁ λόγος τῆς διαφορᾶς; Οἱ συνηγόροι ὡς σύμμαχοι τοῦ ἐχθροῦ εἶναι καὶ αὐτοὶ ἐχθροί, ἐν ᾧ οἱ σύνδικοι δὲν προσέρχονται εἰς τὸν ἀγῶνα ἐκ προσωπικοῦ πάθους, ἀλλὰ χειροτονηθέντες ὑπὸ τοῦ δήμου, ὅπως *ἀντιπροσωπεύουσι* καὶ *ὑπερασπισθῶσι* τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως, ἐκτελοῦν δημοσίαν λειτουργίαν καὶ ἐπομένως παρίστανται ὡς πραγματικοὶ *δικηγόροι* κατὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἔννοιαν τῆς λέξεως. Πρόδηλος λοιπὸν ἡ οὐσιώδης διαφορὰ ἐνταῦθα μεταξὺ συνδίκου καὶ συνηγόρου. Ἡ φύσις τῶν πραγμάτων ὑπέδειξεν ὅτι εὐπρεπὲς καὶ δίκαιον ἦτο νὰ σέβωνται τὸν σύνδικον τοῦ ἀντιδίκου δημοσίου, νὰ τον θεωρῶσιν οἰονεὶ λειτουργὸν τῆς Θέμιδος καὶ νὰ τον παρακαλοῦν καὶ ἱκετεύουν ὡς ἱκέτεον τοὺς δικαστάς.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ σύνδικοι ἐλάμβανον *συνηγορικὸν μισθὸν* παρὰ τῆς πόλεως μίαν δραχμὴν καθ' ἐκάστην πλὴν τῶν ἑορτῶν. Ἀριστοφ. Σφήκες 691. Ὑποθέτομεν ὅμως ὅτι ὁ μισθὸς οὗτος θὰ ἦτο μείζων, ἵως τρεῖς δραχμάς, ὡς ἐλάμβανον οἱ πρέσβεις, ὅταν οἱ σύνδικοι μετέβαινον ἐκτὸς τῆς πόλεως πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς των.

VII

Μεταξὺ τῶν ρητόρων κατηρτίζοντο ὅμιλοι καὶ *ἑταιρεῖαι*. Οὗτοι κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐχθραν καὶ τὸ ἐκάστοτε κομματικὸν ἢ ἀτομικὸν συμφέρον συνησπίζοντο, δίσταντο, μετέιχον ὡς συνηγόροι δημοσίας τινὸς δίκης ἢ ἀπειλοῦντες ὅτι δὲν θὰ μετάσχωσιν ἀπεσύροντο τὴν τελευταίαν ὥραν κερδίζοντες κάτι καὶ ἐν τῇ ὑποχωρήσει.

Χαρακτηριστικώτατην εἰκόνα τοιοῦτων ἑταιρειῶν παρέχει ὁ κατὰ Θεοκρίνου λόγος, ὅστις ἀπαγγελλθεὶς περὶ τὸ 333 π. Χ. ἀνήκει πιθανώτατα τῷ ρήτορι Δεινάρχῳ, ὡς βεβαιῶσι Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς καὶ ὁ Ἀρπο-

κρατίων, καὶ βεβαίωτατα εἶναι ἐκ τῶν ψευδεπιγράφων τοῦ Δημοσθένους· διότι ὁ λόγος οὗτος πολλαχῶς καθάπτεται αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους καὶ οὐδεὶς θὰ πιστεύσῃ ὅτι θὰ εὐρίσκετο ρήτωρ οἷοςδὴποτε λογογραφῶν καθ' ἑαυτοῦ. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου βεβαιῶνται ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Δημοσθένης ὑπέικων εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν πολιτικῶν ἡθῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν ἔξεων τῆς ἐποχῆς του δὲν ἀπηξίωσε νὰ συναγελασθῇ ἐν τοιοῦτῳ ἀναφυρμῷ. Ἡ πολιτικὴ κατ' ἀνάγκην παρασύρει τὴν ρητορικὴν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων τῶν φίλων τοῦ κόμματος, ἀφ' οὗ οἱ φίλοι καὶ οἱ φίλοι τῶν φίλων διὰ τῆς ψήφου καὶ τῆς εὐνοίας στηρίζουσιν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ τὸν πολιτευόμενον.

Οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ Δημοσθένους κατὰ τὴν ἰδίαν του βεβαίωσιν (περὶ Στεφάνου § 249) ἐκ συστάσεως θέλοντες νὰ τον βλάψωσι παρεσκευάζον συχρότατα δίκας κατ' αὐτοῦ, ἅς εἰσηγούντο κατ' ἀρχὰς οἱ φανεροὶ ἐχθροὶ οὐχὶ αὐτοπροσώπως «ἀλλὰ δι' ὧν μάλιστα ὑπελάμβανον ἀγνοήσεσθαι.» Διὸ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ σταδίου του («τοὺς πρώτους χρόνους») καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐδικάζετο, οἱ δ' ἐκ συστάσεως ἐχθροὶ του οὐδὲν ἀφήκαν ἀχρησιμοποίητον ἐναντίον του οὔτε τὴν ἀπόνοιαν τοῦ Σωτικλέους, οὔτε τὴν συκοφαντίαν τοῦ Φιλοκράτους οὔτε τοῦ Διῶνδα καὶ Μελάντου τὴν *μανίαν*· τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς ὑπεκίνουν νὰ ἐγείρωσι δίκας περὶ εὐθυνῶν, γραφῆς παρανόμων καὶ εἰσαγγελίας. Καὶ γραφὴν λιποταξίου ὑπέβαλε κατ' αὐτοῦ ὁ συκοφάντης Εὐκτῆμων ὁ λεγόμενος *κομοιστὸς* μισθωθείς πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ πλουσίου Μειδίου τοῦ προσωπικοῦ ἐχθροῦ του (κατὰ Μειδίου § 103).

Ἴδου ἐν συντόμῳ περίληψις τοῦ εἰρημένου περιεργωτάτου λόγου κατὰ Θεοκρίνου καὶ εἰκονικαί τινες περικοπαὶ περὶ συστάσεως καὶ ἑταιρείας τῶν συνηγόρων.

Νεανίας τις Ἐπιχάρης καλούμενος εἰσήγαγεν *ἔνδειξιν* κατὰ τοῦ Θεοκρίνου ὡς ὀφειλέτου πρὸς τὸ δημόσιον ἕνεκα τριῶν παρανόμων πράξεων του καὶ συνάμα τον κατηγορεῖ ὅτι συκοφαντεῖ πολλοὺς τῶν πολιτῶν καὶ γράφει παρὰ τοὺς νόμους γραφάς. Τὴν μήνυσίν του, ὁμολογεῖ ἀφελῶς, εἰσήγαγε κατὰ τοῦ Θεοκρίνου, διότι ἕνεκα αὐτοῦ κατεδικάσθη ὁ πατήρ του εἰς μέγα πρόστιμον διπλασιασθὲν διὰ τὴν μὴ ἐμπρόθεσμον ἀπότισιν καὶ οὕτως ἐκηρύχθη ἄτιμος στερηθεὶς τοῦ δικαίωματος τοῦ ἀγορεύειν ἐν τε τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τοῖς δικα-

στηρίοις καὶ τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι. Πρὸς ἐκδίκησιν λοιπὸν καὶ πειθόμενος εἰς τὸν πατέρα του, ὅστις καίτοι παθὼν καὶ δυνάμενος ἄριστα νὰ ἐκθέσῃ τὰ πράγματα ἀναγκάζεται ὑπὸ τοῦ νόμου νὰ σιωπᾷ, ἀναλαμβάνει αὐτὸς τὸν ἀγῶνα ὅλως ἄπειρος καὶ νέος πεποithῶς εἰς τὴν εὐσυνειδησίαν τῶν δικαστῶν. Λυπεῖται μόνον ὅτι ἐπροδόθη ἐν τῇ δίκῃ ταύτῃ ὑπ' ἀνθρώπων, οἵτινες ὄντες ἐχθροὶ τοῦ Θεοκρίνου ὑπεσχέθησαν μὲν νὰ συναγωνισθῶσι καὶ βοηθήσωσιν ὡς συνήγοροι μαθόντες ὅλα τὰ τῆς ὑποθέσεως ἔνεκα τῆς πρὸς αὐτοὺς ἐμπιστοσύνης του, ἀλλὰ τὸν ἐγκαταλείπουσι τὴν ἀκριβῶς ὡς συμβιβασθέντες μετὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Καὶ κατήντησε νὰ μὴ ἔχῃ οὐδὲ ἓνα συνήγορον, ἐκτὸς ἓαν κανεὶς τῶν συγγενῶν ἔλθῃ εἰς βοήθειάν του. Προτρέπει τοὺς δικαστὰς νὰ μὴ πιστεύσουν τὸν κατηγορούμενον λέγοντα ὅτι καιροφυλακτεῖ καὶ ἐπιτηρεῖ τοὺς παράνομα γράφοντας καὶ ὅτι δῆθεν καταλύεται ἡ δημοκρατία, ὅταν αἱ τῶν παρανόμων γραφαὶ ἀναίρεθῶσιν. «Αὐτὰ συνειθίζου νὰ λέγουν οἱ τὰ πάντα πωλοῦντες. Τώρα εὐθὺς θὰ τὸν ἀκούσητε νὰ σας εἰπῇ ὅτι ὑπεβλήθη ἐναντίον του ἡ παρούσα κατηγορία διὰ νὰ μὴ δυνηθῇ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς γραφὰς παρανόμων, ἃς εἰσῆγαγε κατὰ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ πολιτευομένου Θεουκιδίδου. Ἐγὼ ὁμῶς νομίζω ὅτι δὲν ἀγνοεῖτε τὰς προφάσεις τῶν καὶ τὰς κατηγορίας καὶ τὰς προσποιήτους μετὰ τῶν ἐχθρῶν. Διότι ὅχι ὀλιγάκις τοὺς εἶδετε ἐπὶ μὲν τῶν δικαστηρίων καὶ τοῦ βήματος νὰ φέρωνται ὡς ἐχθροὶ πρὸς ἀλλήλους, ἰδιαιτέρως δὲ πράττοντας τὰ αὐτὰ καὶ μετέχοντας τῶν ὠφελειῶν καὶ δωροδοκιῶν (λημμάτων), ὅτε μὲν λοιδορουμένους καὶ λούοντας¹ ἀλλήλους μὲ τὰς ἀπρεπεστεράς ὕβρεις μετ' ὀλίγον δὲ συνευχαυόμενος καὶ τῶν αὐτῶν ἱερῶν κοινωνοῦντας. Καὶ διατὶ ν' ἀπορήτε; αὐτοὶ εἶναι φύσει πονηροὶ καὶ βλέπουσι ὅτι σεῖς ἀποδέχεσθε τὰ καμώματά των, ὥστε τί ἐμποδίζει οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ μεταχειριζόμενοι πάντοτε τὰ αὐτὰ

μέσα νὰ σας ἀπατοῦν; Πρέπει βεβαίως, ὡ ἄνδρες δικασταί, νὰ ἐξετάζητε τὰ πράγματα καὶ ἔαν ὁμιλῶ δικαίως καὶ κατὰ τοὺς νόμους, νὰ ἦσθε ὑπὲρ ἐμοῦ οὐδόλως λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι κατηγορῶν εἶμαι ἐγὼ τὸ μεῖράκιον καὶ ὅχι ὁ Δημοσθένης, οὔτε ὑπολαμβάνοντες τοὺς νόμους ἰσχυροτέρους τότε μόνον, ὅταν τις γνωρίζῃ νὰ συμπλέκῃ εὐμορφα τὰς λέξεις καὶ σᾶς τὰς παρουσιάσῃ μὲ τρόπον καὶ ὅχι ὅταν τις ὁμιλῇ καὶ ἀγορεύῃ φυσικὰ καὶ ὅπως τύχῃ. Οἱ νόμοι εἶναι ἐξ ἴσου ἰσχυροὶ· καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον πρέπει τοὺς νέους καὶ τοὺς ἀπείρους νὰ εὐνοήτε καὶ νὰ βοηθήτε, ὅσῳ ὀλιγώτερον οὗτοι εἰμποροῦν νὰ σας ἐξαπατῶσι. Συνωμοσία καὶ ἐκ συστάσεως ἐνέργεια ἐγένετο, μάλιστα· ἀλλ' ἐναντίον ἐμοῦ καὶ οὐχὶ ἐναντίον τοῦ κατηγορουμένου· διότι ἐγὼ ἐπροδόθην ἔνεκα τῶν ὑπαρχουσῶν μετὰ αὐτῶν εἰρειῶν στερηθεὶς τὴν τελευταίαν στιγμὴν τῶν συνηγῶρων ὑποσχεθέντων μοι βοήθειαν, τὴν ὁποίαν, ὡς βλέπετε, ἀρνοῦνται τώρα. Θέλετε νὰ σας ἀποδείξω τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων μου; Ἄς προσκαλέσῃ ὁ κήρυξ αὐτὸς ἐδῶ τὸν Δημοσθένην. Δὲν θ' ἀναβῇ τὸ βῆμα. Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅχι βέβαια ὅτι ἐγὼ ἐπέισθην ὑπὸ τινῶν νὰ ὑποβάλω τὴν παρούσαν ἔνδειξιν κατὰ τοῦ Θεοκρίνου ἀλλὰ τὸναντίον ὅτι οὗτος καὶ ὁ Δημοσθένης συνεβιάσθησαν. Ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, θ' ἀναγκάσω καὶ τὸν Κλεινόμαχον τὸν συμφιλίωσαντα αὐτοὺς καὶ τὸν Εὐβουλίδην, ὅστις ἦτο παρὼν κατὰ τὴν συνάντησίν των νὰ μαρτυρήσωσιν. Ἄλλην μεγαλειέραν ἀκόμη ἀποδείξιν ὁμολογήσατε πάντες ὅτι σας φέρω ὅταν ἀκούσητε τὰ ἐξῆς: Ὁ Θεοκρίνης, ὁ διὰ τῆς γραφῆς παρανόμων διώκων τὸν Δημοσθένην, τὸν ὅποιον μετ' ὀλίγον θ' ἀκούσητε ὅτι θὰ ὀνομάσῃ *μιαρὸν* καὶ *αἴτιον* τῶν παρόντων αὐτῷ κακῶν, φανερώτατα ἐγκατέλειπε τὴν μήνυσιν (γραφὴν), δι' ἧς ποινὴν προστίμου ὠρίζε 10 τάλαντα. Πῶς τοῦτο; Δὲν εἶναι πρωτοφανές. Ἐκαμὲν ὅτι ἕκαμαν τόσοι ἄλλοι ὅμοιοί του. Κατὰ τὴν δικαίωσιν, τῆς γραφῆς ἐκφωνουμένης, δὲν προσῆλθεν ὁ Δημοσθένης, ἀλλὰ παρουσιάσθη τις δι' ὑπωμοσίας, βεβαιώτας ὅτι ὁ Δημοσθένης ἦτο *ἀσθενής*, αὐτός, ὁ καθ' ἐκάστην *περιφερόμενος* καὶ *κακολογῶν τὸν Διοχίην*¹. Ὁ Θεοκρίνης ἀφῆκε τὸν ἐχθρὸν του,

1. «Πλυνούντας αὐτοὺς τὰ πόρρητα καὶ ἀλλαχοῦ (Δημ. πρὸς Βοιωτὸν § 11) ἀλλήλους δὲ πλυνούμεν καὶ ὁ τῷ λόγῳ κρατήσας ἄρξει», ὅπου τὸ πλύνειν ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὑβρίζειν δι' ἀπρεπῶν λέξεων, ἀπαραλλάκτως ὡς παρ' ἡμῖν τὸ συγγενὲς ῥῆμα λούειν: *αὐτὸν ἔλουον ἢ τὸν ἐστόλισε* δηλ. δι' ὕβρων. Καὶ παρὰ Μεγάλῳ Βασιλείῳ (πρὸς τοὺς νέους): «ὁ μὲν ἀπειδῶς πλύνων αὐτὸν τοῖς ὀνειδέσει» Καὶ παρὰ τοῖς Γάλλοις ὁμοίως: *laver la tête à quelqu'un* ἀντὶ τοῦ ὀνειδίζειν καὶ ὑβρίζειν.

1. Ἐντεῦθεν βεβαιούται ὅτι ὀλίγον χρόνον πρὸ τοῦ 330 π. Χ., ὅτε διεξήχθη ἡ πολέμοτος πάλῃ μετὰ Αἰσχίνου καὶ Δημοσθένους, ἢ ἐπὶ 7 ἔτη διατελέσασα ἐκπερήσ, ἀπαγγέλλεται ὁ κατὰ Θεοκρίνου λόγος.

διότι οὔτε δι' ἀνθρωπωμοσίας ἀντέστη εἰς τὴν ἀναβολὴν οὔτε ἑτέραν δικάσιμον ὤρισεν. Δὲν εἶναι λοιπὸν φανερώτατον ὅτι οὗτοι σας φενακίζουσι καὶ σεῖς ἀπατώμενοι τοὺς ἐκλαμβάνετε ὡς δῆθεν ἔχθρους πρὸς ἀλλήλους; Εἶναι νομίζω δίκαιον, ὦ ἄνδρες δικασταί, νὰ μὴ θελήσητε καὶ σεῖς ν' ἀκούσητε αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς συνηγόρους τοὺς ἐλθόντας νὰ βοηθήσωσι τὸν Θεοκρίνην διὰ τὴν πρὸς τὸν Δημοσθένην ἔχθραν του, ἀλλὰ νὰ τοὺς διατάξητε, ἐὰν πράγματι εἶναι ἔχθροι τοῦ Δημοσθένους, ἐκείνον αὐτοὶ νὰ διώκωσι διὰ τῆς γραφῆς παρανόμων καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπητε τὸ ἔργον αὐτὸ εἰς τὸν Θεοκρίνην. Εἶναι βέβαια δεινοὶ καὶ οὗτοι καὶ περισσοτέρας ὑπολήψεως παρ' ὑμῶν τυγχάνουσιν. Ἀλλὰ δὲν θὰ το κάμουν· διατί; διότι λέγουσι πολεμεῖ ὁ εἰς τὸν ἄλλον χωρὶς νὰ πολεμῇ».

Καὶ ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου τῆς τριηραρχίας (Δημοσθ. 51) λόγῳ ἀπαγγελέντι οὐχὶ ἐν δικαστηρίῳ, ἀλλ' ἐνώπιον τῆς βουλῆς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πασίωνος τοῦ Ἀπολλοδώρου, τοῦ γνωστοῦ πελάτου τοῦ Δημοσθένους, ὁ Ἀπολλόδωρος οὗτος διὰ προοιμίου κομψοῦ κατὰ τὸ ὕφος καὶ τὸν τρόπον τοῦ Λυσίου γεγραμμένου λέγει ὅτι ἓνα μόνον ἔχει συνηγόρον, τὸν Κηφισόδοτον¹, ἐν ᾧ οἱ ἀντίδικοί του ἔχουσι παμπόλλους· ὅτι ἐὰν τὸ ψήφισμα ἐκέλευε νὰ δοθῇ ὁ στεφάνος εἰς τὸν ἔχοντα τοὺς περισσοτέρους συνηγόρους, θὰ ἦτο ἀνόητος νὰ ἐγείρῃ ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ στεφάνου. Παρατηρεῖ δὲ εἰρωνικῶς ὅτι οἱ ἀνταγωνισταί του περισσοτέρον ἐπεμελήθησαν νὰ εὕρωσι καὶ παρασκευάσωσι τοὺς ρήτορας παρὰ τὰς τριήρεις των καὶ ἐνόμισαν ὅτι ἡ βουλὴ θὰ γνωρίσῃ περισσοτέραν χάριν εἰς τοὺς λέγοντας παρὰ εἰς τοὺς πράττοντας τὰ δέοντα· δικαίως δὲ ἡ βουλὴ τὴν εὐνοϊάν της θὰ δείξῃ πρὸς αὐτόν· διότι αὐτὸς τοῦλάχιστον ἔχει καλλιτέραν ἰδέαν περὶ τῆς νοημοσύνης τῶν βουλευτῶν παρὰ οἱ ἀντίδικοι.

VIII

Περὶ τῆς ἐπιτηδειότητος τῶν πλείστων πολιτευομένων εἰς τὸ χρηματίζεσθαι καὶ ὠφελεῖσθαι παντοιοτρόπως ἐκ τῆς ρητορείας ἔχομεν ἀπειρίαν μαρτύρων. Ἄς ἀρκεσθῶμεν εἰς τὸν Ἰσοκράτην καὶ τὸν Δημοσθένην, ὧν τὰ ὀνόματα κυριαρχοῦν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν

1. Ὁ Κηφισόδοτος οὗτος ὁ ἐκ Κεραμῶν ἦτο εἷς τῶν ἀρίστων ρητόρων, οὗτινος μνεῖα γίνεται ἐν § 146 καὶ 150 Δημοσθ. πρὸς Δελτινήν.

Δ' αἰῶνα π. Χ. καὶ παραθέσωμεν ἀνὰ μίαν ἐκ τῶν πολλῶν περιοκοπῶν ἑκατέρου. Ὁ μὲν Ἰσοκράτης περὶ Εἰρήνης § 121—31 περιγράφει ζωηρότατα τὴν εἰκόνα τῶν πονηρῶν ρητόρων: «ὧν οὐδὲν γένος κακονοώτερον τῷ πλήθει· οὗτοι παραπονοῦνται ὅτι φροντίζοντες περὶ τῶν κοινῶν ἀμελοῦσι τὰ ἴδια, καὶ ὁμοῦ τὰ ἀμελούμενα παραδόξως λαμβάνουσι μεγίστην ἐπίδοσιν, ἢ δὲ πόλις, περὶ ἧς φροντίζουσι, γεμίζει θρήνους καὶ ὄδυρμούς. Οἱ πλούσιοι πολῖται ζοῦν ἀλγεινότερον τῶν πενήτων ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν φορολογικῶν τῆς πόλεως προσταγμάτων, τῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν περὶ τὰς συμμορίας κακῶν. Οἱ δὲ ρήτορες πλουτοῦντες ἔχουν ὑποχειρίους καὶ διευθύνουν κατὰ βούλησιν τοὺς πένητας τοὺς ἀπὸ τῶν δικαστηρίων ζῶντας καὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἐντεῦθεν λημμάτων, οἵτινες εὐχαριστοῦνται ὑπερβαλλόντως μὲ τὰς εἰσαγγελίας, τὰς γραφὰς καὶ τὰς συκοφαντίας».

Ὁ δὲ Δημοσθένης (Ὀλυθ. Γ' § 29 καὶ ἐπ.) πικρότερον εἰκονίζει τοὺς πολιτευομένους, «ὧν οἱ μὲν ἐκ πτωχῶν πλούσιοι γεγόνασιν, οἱ δ' ἐξ ἀδόξων ἔντιμοι, ἐνίοι δὲ τὰς ἰδίας οἰκίας τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων σεμνοτέρας εἰσὶ κατασκευασμένοι· ὅσα δὲ τὰ τῆς πόλεως ἐλάττω γέγονε, τοσοῦτῳ τὰ τούτων ἠύξηται. . . Νῦν δὲ τούναντίον, κύριοι μὲν οἱ πολιτευόμενοι τῶν ἀγαθῶν καὶ διὰ τούτων ἅπαντα πράττεται, ὑμεῖς δ' ὁ δῆμος ἐκνευρισμένοι καὶ περιηρημένοι χρήματα καὶ συμμάχους ἐν ὑπηρέτου καὶ προσθήκης μέρει γεγέννησθε κλπ».

Ἐπειδὴ ἐκ τῆς τάξεως τῶν ρητόρων ἀνεφαίνοντο οἱ πλείστοι τῶν συνηγόρων, ἰδίᾳ εἰς τὰς πολιτικὰς δίκας, ἦτο φυσικώτατον νὰ παραβιάζηται ὁ νόμος ὁ ἀπαγορεύων τὸ ἐπὶ μισθῷ συνηγορεῖν, ἀλλὰ πάντοτε κρύφα. Ἐννοεῖται ὅτι ἕνεκα κομματικῶν λόγων ἢ προσωπικῆς φιλίας ἢ ὑποχρέωσεων ἄλλων δὲν ἐλαμβάνετο μισθός.

Οὐχ ἦττον ὁ ἀπαγορευτικὸς οὗτος νόμος διετήρησε τὴν ἰσχύν του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς δημοκρατίας, διότι τὰ ἦθη καὶ ἡ κοινὴ γνώμη συνεφώνουν πάντοτε μὲ τὴν ἀπαγορευτικὴν ταύτην διάταξιν, ἣν ἐθεώρουσαν ὀρθῶς ἔχουσαν. Διὸ μετὰ καταφρονήσεως πάντοτε γίνεται λόγος συχνότατα περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνηγορούντων. Τὸ ἐπὶ μισθῷ λέγειν καὶ γράφειν διὰ τε τοὺς πολιτευομένους ρήτορας καὶ διὰ τοὺς συνηγόρους ὁμολογεῖται παρ' ὅλων ὡς χαρακτηριστικὸν τοῦ πονηρο-

ταίου πολίτου (Δημ. κ. Ἀριστοκρ. § 146-7). Ὁ τοῦ Λεωκράτους κατήγορος Λυκοῦργος ὁ χρηστός τῶν δημοσίων ἐπιμελητής καὶ παρ' ἄλλων τῶν κομμάτων τιμηθεὶς ῥήτωρ καὶ σύγχρονος τοῦ Δημοσθένους καὶ Αἰσχίνου, ἐκφράζει τὴν μεγαλειτέραν του ἀγανάκτησιν, ὅταν βλέπῃ μεταξὺ τῶν συνηγόρων τοῦ κατηγορουμένου καὶ τινας παρισταμένους οὐχὶ διὰ συγγένειαν ἢ φιλίαν ἀλλὰ διὰ τὴν *συνήθειαν τοῦ ἐπὶ μισθῷ συναπολογεῖσθαι πάντοτε μετὰ τῶν κατηγορουμένων*.

Ἴδου πῶς καὶ ὁ Δημοσθένης (περὶ στεφάνου τῆς τριηραρχίας § 16—22) ὁμιλεῖ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. «Προσποιοῦνται ὅτι συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τοῦ δικαίου, ἀλλὰ τοιαύτην σπουδὴν δεικνύουσι, ὥστε φαίνονται ὅτι καθήκον των θεωροῦν νὰ ὁμιλήσουν καὶ ἐνεργήσουν ἀνταξίως τῆς ληφθείσης ἀμοιβῆς, καὶ ὅχι νὰ ἐκφέρουν τὴν γνώμην των, ἣν θὰ ἐξέφερε πᾶς πολίτης δωρεὰν συνηγορῶν. Καὶ φαντάζονται ὅτι δὲν εἶναι κοινὴ ἡ πολιτεία καὶ ἐλευθέρα τῷ βουλομένῳ λέγειν, ἀλλ' ὅτι αὐτοὶ τὴν ἔχουν ὡς *ἰδίαν ἰερωσύνην* καὶ ἀγανακτοῦν ὅταν ἴδωσι τινα ἐγειρόμενον καὶ ὁμιλοῦντα πρὸς ὑμᾶς ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ τον ἀποκαλοῦν μάλιστα θρασύν... Τοιοῦτους συνηγόρους, τόσα κατ' αὐτῶν δυνάμενα νὰ λεχθῶσιν ἔχοντας, παρεσκευάσαν οἱ ἀντίδικοι. Ἀλλὰ σεῖς εἰσθε οἱ αἵτιοι, ἂν αὐτοὶ γίνωνται ἄδικοι καὶ θρασεῖς· διότι παρὰ τῶν ἀγορευόντων, οὐς γνωρίζετε πολὺ καλὰ ὅτι *ἐπὶ μισθῷ τοῦτο πράττουσι*, περιμένετε νὰ μάθετε τί πρέπει νὰ νομίζητε δι' ἓνα ἕκαστον, καὶ δὲν θέλετε μόνοι σας νὰ ἰδῆτε καὶ κρίνητε. Δὲν εἶναι δὲ ἄτοπον τούτους μὲν τοὺς συνηγόρους νὰ γνωρίζητε ὡς τοὺς πονηροτάτους τῶν πολιτῶν, νὰ νομίζητε δὲ χρηστοὺς τοὺς ἐπαινουμένους ὑπὸ τοιούτων; Θέλουσι ὅλα τὰ τῆς πόλεως δι' ἑαυτῶν νὰ γίνωνται καὶ μόνον ποῦ δὲν τὴν ἐπώλησαν ἀκόμη διὰ κήρυκος ἐν δημοπρασίᾳ. Σᾶς συμβουλεύω νὰ μὴ ἀφήσητε τὴν φιλοτιμίαν τῶν δαπανώντων ὑπὲρ τῆς πόλεως ἔρμαιον εἰς τὴν πλεονεξίαν τῶν ῥητόρων. Εἰ δὲ μὴ, θὰ ὠθήσετε τὰ μὲν παρ' ὑμῶν προσταττόμενα νὰ διοικῶσιν εὐτελέστατα, τοὺς δὲ συνηγόρους τοὺς ἐρχομένους νὰ ψεύδωνται ὑπὲρ αὐτῶν, νὰ *ἐπιτυγχάνουν ἀμοιβὰς ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλειτέρας*».

Ἵπὲρ τῶν *πλουσίων* ἔσπευδον βέβαια προθυμότερον οἱ συνηγόροι, οἱ δὲ μάρτυρες ἦσαν πάντοτε ἔτοιμοι. Ἐν τῇ κατὰ τοῦ πλουσίου Μειδίου δίκῃ, ἣν περὶ τὸ 348 π. Χρ. ἐν τῇ

ἀρχῇ σχεδὸν τοῦ πολιτικοῦ του σταδίου εἶχεν ὁ Δημοσθένης, ῥητῶς τοῦτο ἀναφέρει πρὸς τοὺς δικαστὰς παραπονούμενος ὅτι δὲν ὑπάρχει *ἰσότης* μεταξὺ πλουσίων καὶ πτωχῶν· διότι διὰ τοῦ χρυσίου οἱ πλούσιοι καὶ ἀναβολὰς ἐπιτυγχάνουν καὶ τὰ ἀδικήματά των ἔωλα καὶ ψυχρὰ φθάνουν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ συνηγόρους πολλοὺς καὶ παρεσκευασμένους ἔχουν· «ταῦτα, νομίζω, ὅτι πρέπει τις νὰ λέγῃ θρηνῶν.» Ὁ Πλάτων (Πολ. Η 564 ε) εὐφυστάτα ἀποκαλεῖ τοὺς πλουσίους *κηφῆνων βοτάνην*, διότι ἐκ τούτων τρέφονται οἱ κηφῆνες, ὧν οἱ μὲν ἔχουν κέντρα οἱ δὲ εἶνε ἄκεντροι καὶ «τὸ μὲν δριμύτατον αὐτῶν λέγει τε καὶ πράττει, τὸ δὲ ἄλλο περὶ τὰ βήματα προσίζον βομβεῖ τε καὶ οὐκ ἀνέχεται τοῦ ἄλλου λέγοντος».

Μεθ' ὅλην τὴν *κακοφημίαν* τῆς ἐπὶ μισθῷ συνηγορίας, αὕτη ἐξηκολούθει ἐν ταῖς πολιτικαῖς δίκαις, αἵτινες ἀπετέλουν μέρος σπουδαιότατον τῆς πολιτικῆς δράσεως τῶν ῥητόρων. Ἡ σύγκρουσις τῶν πολιτευομένων καὶ τῶν κομμάτων χάριν τῶν ἐκ τῆς πολιτικῆς λημμάτων καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι ἀντεδικήσεις διεξήγοντο οὐχὶ τόσον ἐνώπιον τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῆς βουλῆς ὅσον ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων. Ἐπειδὴ οἱ ῥήτορες πολιτευόμενοι ἔζων καὶ ἐπλούτουσι ἐκ τῆς πολιτικῆς *μισθοροῦντες*, νομοθετοῦντες τὰ αὐτοῖς καὶ τοῖς φίλοις συμφέροντα διὰ ψήφισεως νόμων καὶ ψηφισμάτων προσωπικῶν (Δημ. κ. Τιμ. 195—201), τὸ ἐπὶ μισθῷ λέγειν κατέστη συνηθέστατον καὶ γνωστότατον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐκάλυε τοὺς ἀντιπάλους ῥητορας νὰ λοιδορῶνται ἀμοιβαίως ἐπιρρίπτοντες πρὸς ἀλλήλους ὡς πρᾶξιν ἐπίμεμπτον τὸ ἐπὶ μισθῷ λέγειν.

Οἱ τὴν ρητορικὴν διδάσκοντες ἐμελέτων τὰ ἐν ταῖς δίκαις συνήθη τεχνάσματα καὶ ἐπιχειρήματα καὶ τὰς συνήθεις διαβολὰς, ἐν αἷς ἐπρώτευσεν ἡ μομφὴ τοῦ ἐπὶ μισθῷ συνηγορεῖν, καὶ ὑπεδείκνυσεν διὰ τίνων ἐντέχνων ἀπαντήσεων ἀντεπεξέρχεται τις κατὰ τοιούτων προσβολῶν ἢ διαβολῶν. Εὐρίσκομεν περιεργότατον δείγμα τοιαύτης διδασκαλίας ἐν τῇ πρὸς Ἀλέξανδρον Ρητορικῇ κεφ. 36 § 22 (ἣτις ψευδῶς ἀποδίδεται εἰς τὸν Ἀριστοτέλη) ἔχον οὕτω: «Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἂν ἡμᾶς ἐπὶ μισθῷ συνηγορεῖν λέγῃ τις, *ὁμολογήσαντες εἰρωνευσόμεθα*» καὶ τὸν αἰτιώμενον ἡμᾶς ἐπιδείξομεν τοῦτο ποιοῦντα καὶ τοὺς ἄλλους *ἅπαντας*. Τῶν δὲ μισθῶν διαιρεῖν τὰ εἶδη καὶ

λέγειν ὡς οἱ μὲν ἐπὶ *χορήμασι*, οἱ δὲ ἐπὶ *χάρισιν* οἱ δὲ ἐπὶ *τιμωρίαις*, οἱ δὲ ἐπὶ *τιμαῖς* συνηγοροῦσιν. Ἐαυτὸν μὲν ἀπόφαινε *διὰ χάριν* συνηγοροῦντα, τὸν δ' ἐναντίον λέγε *οὐδ' ἐπὶ μικρῷ μισθῷ* συνηγορεῖν. Ὅπως γὰρ λάβη ἀργύριον ἀδίκως, οὐχ ὅπως μὴ ἐκτίση δικάζεται». Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ τέχνη καὶ ἡ εὐκαμψία, μεθ' ἧς ὁ διδάσκαλος ὁδηγεῖ τοὺς μαθητάς πῶς ν' ἀποφύγῃ τὸ βλῆμα τοῦ ἀντιδίκου. Πρῶτον ἐμολογεῖται ἀλλ' εἰρωνικῶς τὸ ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου λεχθέν· εἶτα τὸ πρᾶγμα βεβαιοῦται ὡς γενικῶς ἐπικρατοῦν εἰς ἅπαντας τοὺς ἄλλους· τρίτον διακρίνονται τὰ εἶδη τοῦ ἐπὶ μισθῷ συνηγορεῖν, καὶ τελευταῖον ἡ μὲν ἀρίστη τῶν διαστολῶν τὸ κατὰ *χάριν* καὶ φιλιάν ὀμιλεῖν διεκδικεῖται ὑπὸ τοῦ συνηγόρου, ἡ δὲ χειρίστη ἦτοι τὸ ἐπὶ πολλοῖς μάλιστα *χορήμασι συνηγορεῖν* ἀποδίδεται εἰς τὸν ἀντίπαλον.

IX

Οὐδεμίαν μαρτυρίαν ἀνεύρομεν περὶ τοῦ συνήθως διδόμενου ποσοῦ λόγῳ ἀμοιβῆς εἰς τοὺς συνηγόρους. Ἐξαιρουμένων τῶν ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος δημοσίων δικῶν καὶ τῆς περιπτώσεως τῆς ὑπὲρ πλουσίων πελατῶν συνηγορίας, εἰκάζομεν ὅτι ἡ συνήθης ἀμοιβὴ θὰ ἦτο μικροτέρα τῶν 1000 δραχμῶν· διότι εἰς 1000 δραχμὰς ὠρίζοντο τὰ διδάκτρα, ὅσα ἐλάμβανον παρὰ τῶν μαθητῶν οἱ τὴν ρητορικὴν καὶ ἰδίᾳ τὸ δικανικὸν αὐτῆς μέρος διδάσκοντες σοφισταί· οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ παιδεύται τῆς νεολαίας πρὶν ἢ τὸ ὄνομα ἀτιμωστῆ καὶ κατακριθῆ, ὡς λέγει ὁ Ἰσοκράτης περὶ Ἀντιδ. § 109. Ὁ Ἰσοκράτης ὁ 1000 τοῦλάχιστον δρ. εἰσπράττων παρὰ τῶν μαθητῶν του (Δημ. πρὸς Λάκритον § 40—2) μετὰ περιφρονήσεως ἀναφέρει ὅτι ἕνεκα τῆς πληθῆους τῶν σοφιστῶν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀντὶ 3 ἢ 4 μνῶν ἦτοι ἀντὶ τοῦ εὐτελεστάτου ποσοῦ 300 ἢ 400 δραχμῶν ἐδέχοντο νὰ παραδώσωσι σύμπασαν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν *εὐδαιμονίαν* εἰς τοὺς μαθητάς· καὶ ἐν τῷ ἐπηγγέλλοντο νὰ τοὺς διδάξουν τὸ δίκαιον καὶ τὴν δικαιοσύνην, ἐλάμβανον παραδόξως τὴν πρόνοιαν, ὅπως τὰ συμφωνηθέντα διδάκτρα *μεσεγγυθῶσι* παρὰ τρίτῳ δι' ἀσφάλειαν κατὰ τῆς ἐνδεχομένης ἀθετήσεως τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ μαθητοῦ! (κατὰ Σοφιστῶν 5—6).

Ἐν τῷ κατὰ *Φιλοκράτους* λόγῳ τοῦ Λυσίου βλέπομεν ὅτι τρία τάλαντα (=δρ. 18,000 ἰσοδυναμοῦσας πρὸς 140,000 φρ.

σημερινά) εἶχον *μεσεγγυθῆ* παρ' αὐτοῦ εἰς τινὰς ἐκ τῶν δεινῶν ρητόρων ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ σφῶσι τὸν Ἐργοκλέα, ὅστις ὡς ἄρχων ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον διὰ τῶν Ἀθηναϊκῶν τριήρων ἀποσταλεῖς κατηγορήθη ἐπὶ δωροδοκίαις καὶ παντοίαις καταχρήσεσι κατὰ τῶν Ἀλικαρνακσέων καὶ ἄλλων συμμάχων. Ἄλλ' οἱ ῥήτορες ἐκεῖνοι φοβούμενοι τὴν ὀργὴν τοῦ ἐξημένου δήμου δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀναλάβωσι τὴν ὑπεράσπισιν· οὕτω δὲ κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὁ Ἐργοκλῆς καὶ διετάχθη ἡ δήμους τῆς περιουσίας του. Τὰ *μεσεγγυθέντα* ὡς ἄνω ποτὰ μετὰ τινὰς ἀπειλὰς περὶ γεννητομένης μηνύσεως ἀνέλαβεν ὁ Φιλοκράτης. Φαίνεται ὅμως βέβαιον ὅτι τὸ *μεσεγγυθῆν* τοῦτο σπουδαῖον ποσὸν προωρίζετο κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς δωροδοκίαν δικαστῶν πρὸς ἐπίτευξιν πλειονοψηφίας· διότι ὅτε ἐκρίνετο ὁ Ἐργοκλῆς, οἱ περὶ τὸν Φιλοκράτη, ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ *μνημονευθέντι* λόγῳ, ἐκαυχῶντο ὅτι ἔχουν 500 ἐκ Πειραιῶς καὶ 1600 ἐκ τοῦ ἄστεως *δεδεκασμένους* δικαστάς, καὶ ὅτι περισσότερον ἐπίστευον εἰς τὴν δύναμιν τῶν *χορημάτων* παρ' ὅτι ἐφοβοῦντο διὰ τὴν ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν τῶν· ἀλλὰ τότε ἀπεδείξατε, προσθέτει ὁ κατὰ Φιλοκλέους λέγων, ὅτι *δὲν ὑπάρχον* τοσαῦτα *χορήματα* *δυνάμενα* νὰ σας νικήσωσιν,¹ ὥστε νὰ μὴ τιμωρήσητε τοὺς συλλαμβανόμενους ἐπὶ ἀδικίαις». Οὐχ ἦττον μέρος τοῦ ποσοῦ θὰ ἐκρατεῖτο φυσικῶς ὑπὸ τῶν συνηγόρων ὡς ἀμοιβή. Ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου βεβαιούμεθα ὅτι εἰς σπουδαίας πολιτικὰς καὶ ποινικὰς δίκας αἱ ἀπόπειραι δὲν ἔλειπον πρὸς δεκασμὸν τῶν δικαστῶν μεθ' ὅλον τὸν μέγαν αὐτῶν ἀριθμὸν, ὅτι *ἐργολαβικῶς* ἀνεδέχοντο οἱ ῥήτορες νὰ συνηγορήσωσι καὶ σφῶσι τὸν κινδυνεύοντα ν' ἀπολέσῃ καὶ ζῶν καὶ περιουσίαν, καὶ ὅτι ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς διασφύσεώς του ὁ κατηγορούμενος διὰ φίλων του παρακατέθετε μεγάλα ἐνίοτε ποσά, τὰ ὅποια θὰ ἐλάμβανον καὶ διέθετον οἱ συνηγόροι ἐν περιπτώσει νίκης ἦτοι ἀθώσεως τοῦ πελάτου.

X

Οἱ συνηγόροι τοῦ ἀντιδίκου ἐλογίζοντο ἐπίσης ἐχθροὶ καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς στάσις ἦτο

1. Τὴν ὥραιαν ταύτην φράσιν τοῦ Λυσίου, εἰς ὁμοίας περιστάσεις ἀκούομεν ἐκφερομένην ρητορικώτατα ὑπὸ Γάλλων ρητόρων καὶ δημοσιογράφων καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν ἡμετέρων ἀγνοοῦντες ἐλαβάνουν αὐτὴν ὡς γνήσιον τῆς γαλλικῆς ρητορικῆς προϊόν.

κατ' ἀνάγκην ἐχθρική. Φιλοφροσύνη καὶ σέβας πρὸς τοὺς συμμάχους τοῦ κατηγορουμένου παρὰ τοῦ κατηγοροῦ τοῦ ἀμειλίκτου ἐχθροῦ ἐν τῷ κηρυχθέντι ἀγῶνι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ βοηθῶσι καὶ ἐκδηλωθῶσιν, ἐκτὸς τῆς μοναδικῆς ἐξαιρέσεως *συνδίκων* ἐκπροσωποῦντων τὸ δημόσιον, ὡς προεῖρηται.

Διὸ δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα ἡμεῖς σήμερον οἱ ὅλως ἐπὶ ἀντιθέτου βάσεως ἰδρῦσαντες τὸν θεσμόν τοῦ δικηγόρου ὡς ἀναγκαίου λειτουργοῦ τῆς Θέμιδος ἐπὶ τῇ σφοδρότητι λοιδοροῦ καὶ ἀκρατοῦς γλώσσης, ἣν οἱ ἐκατέρωθεν συνήγοροι πρὸς ἀλλήλους ἢ οἱ διάδικοι πρὸς τοὺς συνηγόρους τοῦ ἀντιπάλου μετεχειρίζοντο.

Ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου λόγῳ διαφαίνεται ἄριστα πόσον πικρῶς ὁ Αἰσχίνης ὡς κατήγορος ἐδικαιοῦτο νὰ καταφέρηται καὶ κατὰ τῶν παρισταμένων ὡς συνηγῶρων τοῦ αἰσχροβίου πολιτευομένου Τιμάρχου, καὶ πόσον σύμφωνοι πρὸς τε τὰ ἦθη καὶ πρὸς τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς ἀρχαίας συνηγορίας ἦσαν αἱ μετὰ βιαιότητος καὶ προσβλητικῶν φράσεων ἐπιθέσεις κατὰ τῶν συνηγῶρων, οὓς ἐξελάμβανον ὡς συμμάχους καὶ βοηθοὺς τοῦ ἐχθροῦ. «Τριῶν εἰδῶν συνήγοροι παρίστανται ὑπὲρ τοῦ Τιμάρχου· οἱ μὲν ἄσῳτοι καταφαγόντες τὰς πατρικὰς τῶν περιουσίας, οἱ δὲ αἰσχροῦς τὸ σῶμά των μεταχειρισθέντες καὶ φοβούμενοι ἔχι διὰ τὸν Τιμάρχον ἀλλὰ δι' ἑαυτοὺς καὶ διὰ τὴν διαγωγὴν των, μήπως ἐγερεθῆ καὶ δι' αὐτοὺς δίκη· καὶ οἱ ἀκόλαστοι οἱ ἀρεσκόμενοι εἰς τὴν συντροφίαν ἐκείνων, εἰς οὓς παρέχουν προθύμως τὴν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν διὰ νὰ ἐξακολουθοῦν εὐκολώτερον τὸν αἰσχρὸν τῶν βίον. Πρὶν ἀκούσῃτε τὴν συνηγορίαν των σκεφθῆτε ποῖον τρόπον βίου ἔχουν καὶ διατάξατε τοὺς μὲν αἰσχροῦς τὸ σῶμά των προδιδόντας νὰ παύσωσι δημηγοροῦντες, διότι ὁ νόμος δὲν ἐξετάζει τοὺς ιδιωτεύοντας, ἀλλ' ἐξετάζει τοὺς πολιτευομένους· τοὺς δὲ ἀσώτους νὰ ἐργάζωνται διὰ νὰ πορίζωνται ἄλλως τὰ πρὸς τὸ ζῆν· τοὺς δὲ θηρευτὰς τῆς νεαρᾶς ἡλικίας νὰ τρέπωνται πρὸς τοὺς μετοίκους καὶ τοὺς ξένους, ἵνα ἐξασκῶντες τοιαύτην προαίρεσιν μὴ βλάπτωσι τοῦλάχιστον ὑμᾶς».

Καὶ ὁ Λυκούργος (κατὰ Λεωκράτους § 35) προσβάλλει τοὺς συνηγόρους τοῦ ἐπὶ προδοσίᾳ κατηγορουμένου χαρακτηρίζων αὐτοὺς ὡς ὁμοίους τὸ ἦθος πρὸς αὐτὸν καὶ ἀξίους νὰ τύχωσι θανάτου καὶ οὐχὶ νὰ ἐπιτύχωσι χάριν, ἣν ζητοῦν παρὰ τῶν δικαστῶν πρὸς σωτηρίαν

τοιούτου κατηγορουμένου. Διότι, λέγει, πρὸ τῆς διαπράξεως τοῦ ἐγκλήματος ἦτο ἄδηλον ὁποῖοι τινες ὄντες ἐτύγχανον, ἀλλὰ μετὰ τὸ τελεσθὲν ἐγκλημα εἶναι φανερόν ὅτι διατηροῦντες τὴν φιλίαν ἀποδεικνύουν ὅτι εἶναι ὁμοίотροποι τὰ ἦθη· ὥστε πρέπει οἱ συνηγόροι ὑπὲρ ἑαυτῶν ν' ἀπολογηθῶσι μᾶλλον ἢ νὰ ζητήσωσι τὴν σωτηρίαν τοῦ κατηγορουμένου. Ἀναφέρει δὲ ὡς παράδειγμα τὸ συμβᾶν μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Φρυνίχου, ἐνὸς ἐκ τῶν ὀλιγαρχικῶν τῶν διὰ στάσεως ἐγκαθιδρυσάντων τὴν ὀλιγόμηνον πολιτείαν τῶν 400 κατὰ τὸ 411 π. Χ. Τῇ προτάσει τοῦ Κριτίου ὁ δῆμος ψηφίζει ὅτι θὰ δικασθῆ ὁ νεκρὸς ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ ἂν παραστῶσι συνήγοροι ἀπολογούμενοι ὑπὲρ αὐτοῦ θὰ καταδικασθῶσι καὶ οὗτοι ὡς συνένοχοι καὶ τῆς αὐτῆς ποινῆς ἄξιοι, καθ' ἣν περίπτωσιν ἤθελεν ἀποδειχθῆ ἡ ἐνοχὴ τοῦ νεκροῦ ὡς προδότου· ὅτι τὰ ὅσῳ του ἐκθαπτόμενα θὰ ἐρίπτοντο ἔξω τῶν ὀρίων τῆς Ἀττικῆς, «ὅπως ἂν μὴ κέηται ἐν τῇ χώρᾳ μηδὲ τὰ ὅσῳ τοῦ τὴν χώραν καὶ τὴν πόλιν προδιδόντος». Πράγματι τοῦτο ἐγένετο, οἱ δὲ ἀτυχεῖς συμπολιτευόμενοι καὶ φίλοι τοῦ νεκροῦ διαδίκου ὁ Ἀρίσταρχος καὶ ὁ Ἀλεξικλῆς οἱ τολμήσαντες ὡς συνήγοροι ν' ἀπολογηθῶσι κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον καὶ δὲν ἐπετράπη ἢ ἐν τῇ χώρᾳ ἐνταφιάσις των. «Οὕτως οὐδὲ βοηθεῖν τοῖς τοὺς ἄλλους ἐγκαταλείπουσιν ἡγοῦντο δίκαιον εἶναι ἀλλ' ὁμοίως ἂν προδοῦναι τὴν πόλιν καὶ τὸν διασφίζοντα τὸν προδότην».

Τὸ φοβερόν τοῦτο καὶ ἀπάνθρωπον προηγούμενον εἶναι εὐτυχῶς μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν πολιτικῶν ἐπαναστάσεων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἀλογίστου πολιτικῆς ὀργῆς. Ὁ Λυκούργος ἀποθαυμάζει καὶ ἐπικαλεῖται αὐτὸ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος ὅσον ἀφορᾷ τοῦλάχιστον τὸν κατηγορούμενον, ἂν μὴ τοὺς συνηγόρους· διότι ἐξάγει ἀμέσως τὸ ἐπιχείρημα ὅτι οἱ πρόγονοί των τοὺς λόγῳ μόνῳ βοηθήσαντας τὸν προδότην εἰς τὴν ἐσχάτην ποινὴν κατεδίκασαν, «ὕμεις δὲ αὐτὸν τὸν ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ τὸν δῆμον ἐγκαταλιπόντα ὡς οὐδὲν ἀδικοῦντα ἀφήσετε;».

Ὁ παραφέρων τὸν Λυκούργον πατριωτισμὸς ἐξωθεῖ αὐτὸν νὰ κάμῃ τὴν ἀνακριθεῖ διαβεβαίωσιν ὅτι δὲν ἦτο μοναδικὸν τὸ ψήφισμα ἐκεῖνο, καὶ ὅτι οὕτως ἐτιμῶρουν πάντας· διότι τὸ ἐπιφερόμενον ἕτερον ψήφισμα περὶ Ἰππάρχου κατηγορηθέντος ἐπὶ προδοσίᾳ ἀποδράντος καὶ ἐρήμην καταδικασθέντος εἰς θάνατον λέγει

ὅτι καθελόντες οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐν τῇ ἀκροπόλει χαλκοῦν ἀνδριάντα τοῦ Ἰππάρχου καὶ χωνεύσαντες ἔστησαν χαλκῆν στήλην, ἐν ᾗ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰππάρχου καὶ τῶν μετέπειτα κηρυττομένων προδοτῶν ἀνεγράφετο. Ἡ ἀνομιότης τῶν δύο παραδειγμάτων εἶναι μεγίστη· ἀλλ' ὁ ρήτωρ προσποιεῖται ὅτι δὲν βλέπει τοιαύτην, ὅπως παρασύρη τοὺς δικαστὰς διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῆς ὀργῆς τῶν προγόνων κατὰ τῶν προδοτῶν καὶ ἀλιτηρίων καὶ ὅπως μὴ πιστευθῇ ὅτι ἐν μόνον τὸ περὶ Φρυνίχου ψήφισμα ἐγένετο, ὅπερ ἡδύνατο νὰ ἐκληφθῇ ὅτι ἐγένετο μᾶλλον δι' ὀργὴν παρὰ χάριν τοῦ δικαίου.

Ἐκ τῆς κρατούσης συνηθείας τοῦ ἐπιτίθεσθαι κατὰ τῶν συνηγῶρων προήλθε βεβαίως ἡ τολμηρὰ τῶν κατηγορῶων ἀπαίτησις ὅτι οὐδεὶς ὀφείλει νὰ βοηθήσῃ οὐδὲ νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ τοῦ κατηγορουμένου, καὶ ὅτι οἱ δικασταὶ δὲν πρέπει ν' ἀκούσουν τοὺς προσερχομένους εἰς τὸ βῆμα πρὸς βοήθειαν ὑπὲρ τοῦ ἀπολογουμένου. Αἱ τοιαῦται παράνομοι ἄλλως ἀξιώσεις προυβάλλοντο ἐξ ὑπερβολικοῦ διὰ τὰ κοινὰ συμφέροντα ζήλου καὶ ἐκ περισσεύσεως μίσους· διὸ εὐχερῶς ἀντεκρούοντο.

Ἐν τῇ ὠραιστάτῃ ὑπὲρ Εὐξενίπου ἀπολογίᾳ ὁ Ὑπερείδης ἀπαγγέλλει ὁ ἴδιος τὸν λόγον ὡς ἀληθῆς σημερινὸς δικηγόρος καὶ ἀντικρούει ὡς ἐξῆς τὴν ἀξίωσιν τοῦ κατηγοροῦ Πολυεύκτου: «Καὶ πρὸς τούτοις λέγεις ὅτι οὐδεὶς ὀφείλει νὰ βοηθήσῃ οὐδὲ νὰ συνηγορήσῃ, ἀλλὰ προτρέπεις τοὺς δικαστὰς ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀκούσουν τοὺς ἀναβκίνοντας συνηγῶρους. Μήπως μεταξὺ τῶν ἄλλων σωτηρίων θεσμῶν ὑπάρχει ἐν τῇ πόλει θεσμὸς καλλίτερος καὶ δημοτικώτερος ἐκείνου, καθ' ὃν ὅταν τις ἰδιώτης περιελθὼν εἰς δικαστικὸν ἀγῶνα καὶ κίνδυνον δὲν εἶναι ἱκανὸς μόνος του ν' ἀπολογηθῇ ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἐπιτρέπεται εἰς τὸν βουλόμενον τῶν πολιτῶν ν' ἀνέλθῃ ἐδῶ βοηθῶν τὸν ἀπολογούμενον καὶ φωτίζων τοὺς δικαστὰς περὶ τῶν δικαίων του; Ἀλλὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, δικαίᾳ δὲν ἐφαρμόζεις τοὺς λόγους αὐτούς; Ὅταν ὑπέβαλε κατὰ σοῦ κατηγορίαν Ἀλέξανδρος ὁ ἐξ Οἴου, ἐζήτησες δέκα συνηγῶρους ἐκ τῆς Αἰγυπτίδος φυλῆς καὶ μεταξὺ αὐτῶν εἰς ἡμῖν ἐγὼ ἐκλεχθεὶς ὑπὸ σοῦ, καὶ δὲν σε ἤρουν τόσοι ἀλλὰ προσεκάλεις καὶ ἄλλους Ἀθηναίους νὰ σε βοηθήσουν εἰς τὸ δικαστήριον. Καὶ τίς ἡ ἀνάγκη νὰ λέγῃ κανεὶς ἄλλα. Δὲν βλέπεις πῶς φέρεται εἰς τὴν παροῦσαν δίκην; Δὲν κατηγορήσας ὅπως καὶ ὅσον ἦθε-

λες; Δὲν προσεκάλεις ὡς συγκατήγορον τὸν Λυκοῦργον, ὅστις οὐδενὸς τῶν ἐν τῇ πόλει εἶναι ὑποδεέστερος εἰς τὴν δεινότητα τοῦ λέγειν καὶ πρὸς τούτοις χαίρει πᾶσαν εὐνοίαν παρὰ τοῖς δικασταῖς ἕνεκα τοῦ δικαίου καὶ μετριόφρονος χαρακτήρός του; Ἐπειτα εἰς σὲ μὲν ἐπιτρέπεται καὶ ὡς κατηγορούμενος καὶ ὡς κατήγορος νὰ προσλαμβάνῃς βοηθοὺς καὶ συγκατηγῶρους, εἰς σὲ, ὅστις οὐ μόνον δύνασαι νὰ ὑπερασπίξῃσαι σεαυτὸν ἀλλ' εἶσαι καὶ ἱκανὸς νὰ παρέχῃς πράγματα εἰς ὅλην τὴν πόλιν· εἰς δὲ τὸν Εὐξενίππον, διότι εἶναι ἰδιώτης ἀπλοῦς καὶ γέρον, δὲν θὰ ἐπιτρέπεται νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῶν φίλων καὶ συγγενῶν του εἰ μὴ διὰ νὰ διαβάλλωνται καὶ προσβάλλωνται οὗτοι προσερχόμενοι ὡς συνηγόροι;»

Ἐκ τῶν τελευταίων λέξεων φαίνεται ὅτι ὁ Εὐξενίππος εἶχεν ἐκτὸς τοῦ Ὑπερείδου καὶ ἄλλους συνηγῶρους φίλους καὶ οἰκείους συμπαρισταμένους.

Ἐν τῇ κατὰ τοῦ Δημοσθένους δίκῃ περὶ τῶν Ἀρπαλικῶν χρημάτων ὁ Δείναρχος ἐν ἐπιλόγῳ ἐπιτίθεται κατὰ τῶν συνηγῶρων τοῦ Δημοσθένους λέγων ὅτι ἐὰν οὗτοι δὲν ἦναι συνένοχοι ἐν τῇ δωροληψίᾳ, ἀποδεικνύουν ἀπλῶς τὴν κακονομίαν των· διότι ζητοῦν ν' ἀφωθῶσιν οἱ κατὰ τῆς πόλεως δῶρα λαμβάνοντες, νὰ καταλυθῇ ἡ τοῦ Ἀρείου Πάγου βουλή ἡ τεταγμένη νὰ διαφυλάττῃ τὴν πολιτείαν σώαν, καὶ νὰ ἐπέλθῃ γενικὴ τῶν πάντων σύγχυσις. Ἐὰν δὲ ἦναι ἐκ τῶν ρητόρων καὶ στρατηγῶν, δὲν πρέπει νὰ προσέζητε εἰς τοὺς λόγους των· διότι ἀνήκουν εἰς τὴν τάξιν τῶν συνεργησάντων ὅπως ἔλθῃ ὁ Ἀρπαλος καὶ ὅπως κατόπιν διαφύγῃ. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀναβαίνοντες τὸ βῆμα συνηγόροι συνηγοροῦν κυρίως κατὰ τῆς πόλεως καὶ ἐναντίον τῶν νόμων καὶ εἶναι κοινοὶ ἐχθροὶ ἀπάντων.

Ὁ δὲ Ὑπερείδης, ὅστις ἐν τῇ αὐτῇ διαβοήτῃ δίκῃ τῶν Ἀρπαλικῶν χρημάτων μετέσχε μετ' ἄλλων δέκα τῆς κατηγορίας κατὰ τοῦ Δημοσθένους τέως φίλου του καὶ συνεργάτου εἰς τὴν ἀντιμακεδονικὴν πολιτικὴν καὶ οὐτινος ὁ λόγος πρὸ ὀλίγων ἔτων κατ' εὐτυχιστάτην συγκυρίαν ἀνευρέθη καίτοι κολοβὸς μεταξὺ τῶν Αἰγυπτιακῶν παπύρων, ἀνακράζει χλευάζων ἐπιτηδείως τοὺς συνηγῶρους του. «Κατήντησες, λέγει, ὦ Δημοσθένης, νὰ προσκαλῆς ὡς συνηγῶρους σου τοὺς νεωτέρους, τοὺς ὁποίους σὺ ἄλλοτε ὕβριζες καὶ ἐλοιδορεῖς ἀποκαλῶν αὐτοὺς ἀκρατικοῦθνας (κρασσακινάτας)!»

XI

Ἰσὴν καὶ ἴσως μεῖζονα τῆς ἐκ τῶν συνηγόρων ἐπικουρίας παρῆεν εἰς τὸν κατηγορούμενον ἢ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου προσαγωγῆ τῶν τέκνων του, ἀρρένων καὶ θηλέων, τῆς γυναικὸς του, τῶν γηραιῶν του γονέων καὶ ἄλλων συγγενῶν. Μετὰ τὴν κλήρωσιν καὶ κατὰ τὴν εἰσοδὸν τῶν δικαστῶν εἰς τὸ λαχὸν δικαστήριον, ὃ τε κατηγορούμενος καὶ τὰ ἀσθενῆ μέλη τῆς οἰκογενείας του δι' ὑποκλίσεων καὶ ταπεινώσεων καὶ θρηνωδιῶν προσεπάθουν νὰ προκαταλάβωσι τὴν συμπάθειαν καὶ τὸ ἔλεος τῶν εἰσερχομένων νὰ καθίσωσι δικαστῶν. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους εἰκονικὴ τούτου παράστασις οὐδὲν τὸ ὑπερβολικὸν ἔχει· διότι μαρτυρεῖται καὶ παρ' ἄλλων: «Καὶ ἀντιβολῆσαι ἀναγκάζεται ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ εἰσιόντος του ἐπιλαμβάνεσθαι τῆς χειρός». (Ξεν. Ἀθ. Πολ. I § 18).

Ἀπηγορεύετο μὲν ὑπὸ τῶν νόμων τὸ διαλέγεσθαι τοῖς δικασταῖς, τὸ κολακεύειν καὶ δεῖσθαι, ὡς βεβαιουῦται ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφῶντος (4.4), ἀλλ' ἡ συνήθεια εἶχε πλέον καθιερώσει τὰς φανερῶς γινόμενας ἰκεσίας πρὸς τοὺς εἰσερχομένους δικαστὰς καὶ κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν τῆς ψηφοφορίας τὰς θρηνωδίας τῶν ἀνηλικῶν τέκνων, ἅτινα κατ' ἀντίστροφον λόγον τῆς μικρᾶς ἡλικίας μεγάλως ἐβοήθουν τὸν ἀγῶνα, τὰς ἰκεσίας τῶν γηραιῶν γονέων, τὰς ἀνατάσεις τῶν χειρῶν καὶ πᾶν ὃ τι εἰς ἔλεος ἠδύνατο νὰ κινήσῃ τοὺς δικαστὰς διὰ ἐπιφωνήσεων, διὰ λυγμῶν, δακρύων καὶ παντοίων ἄλλων ταπεινώσεων καὶ ὀδυρμῶν.

Ἀφ' οὗ ἐπρόκειτο περὶ σωτηρίας τοῦ ἐναγομένου, πᾶσα ἐπίκλησις δυναμένη νὰ συγκινήσῃ τοὺς σφύζοντας ἦτο φυσικὴ. Αἱ λέξεις σφύζειν ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς δικαστὰς, βοηθεῖν διὰ τε αὐτοὺς καὶ τοὺς συνηγοροῦντας, δέομαι, ἰκετεύω, ἀντιβολῶ, διὰ τοὺς διαδίκους καὶ ἰδίᾳ διὰ τοὺς κατηγορουμένους, εἶναι πανηγυρικαὶ καὶ κατακοσμοῦν πᾶσαν δίκην.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι αἱ παρατάξεις αὐτῶν τῶν τελευταίων ἐπιχειρημάτων τῶν ἐκ τοῦ πολλοῦ θρήνου καὶ τοῦ ἐλέους ἀναβρυόντων ἔφερον πολλάκις τὸ προσδοκώμενον ἀποτελεσμα καὶ εἰς πολλοὺς χάρις εἰς τοιοῦτους θρήνους ἐμεῖδίασεν ἢ τύχη τοῦ ἀγῶνος.

Πλήρης συγκινητικοῦ πάθους εἶνε ὁ ἐπίλογος τοῦ περὶ Παραπροσθείας λόγου τοῦ Αἰσχίνου. Οὗτος μετὰ τὴν λαμπρὰν ἀπολο-

γίαν διὰ τῆς ἡχηρᾶς καὶ γλυκείας φωνῆς του, ἦν ἐπαινεῖ καὶ ζηλεύει καὶ αὐτὸς ὁ ἀμείλικτος ἀντίπαλος, ὅπως συγκεκινημένος δεικνύει εἰς τοὺς δικαστὰς τὸν γηραιότατον πατέρα του ἡλικίας 94 ἐτῶν καὶ σχεδὸν πρεσβύτατον ὄλων τῶν Ἀθηναίων, τὴν γηραιάν μητέρα του φοβουμένην περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ υἱοῦ καὶ ἰσταμένην ἐν ἀπορίᾳ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοὺς κηδεστὰς του ἐντίμους καὶ ἐπιφανεῖς πολίτας, τοὺς δύο ἀδελφούς του, ὧν ὁ εἰς στρατηγὸς ὁ δ' ἕτερος πρέσβυς ἄλλοτε εἰς τὸν βασιλεῖα τῶν Περσῶν ἀποσταλαίς καὶ οὔτινες θὰ προετίμων ἀντὶ τοῦ χωρισμοῦ νὰ συναποθάνωσι, καὶ τὰ τρία μικρὰ παιδιά του, ὧν ἡ μία θυγάτηρ, μὴ ἐννοοῦντα κἄν τὸν κίνδυνον, ὃν τρέχει ὁ πατήρ, καὶ ὅπως ἀξιοθρήνητα, ἐὰν τυχόν ὁ πατήρ καταδικασθῆ εἰς θάνατον: «Τὰ τέκνα μου αὐτά, ἀναφωνεῖ ὁ Αἰσχίνης, ἔφερα ἐδῶ μετὰ τῶν ἄλλων διὰ νὰ κάμω ἐν καὶ μόνον ἐρώτημα καὶ χρῆσιν ἐνὸς τεκμηρίου πρὸς τοὺς δικαστὰς. Ἐρωτῶ λοιπόν, ὦ Ἀθηναῖοι, ἐὰν σας φαίνωμαι ὅτι ὄχι μόνον τὴν πατρίδα, τὰς μετὰ τῶν φίλων σχέσεις, τὰ ἱερὰ καὶ τοὺς πατρώους τάφους, ἀλλὰ προσέτι καὶ τούτους τοὺς πάντων ἀνθρώπων ἐμοὶ φιλτάτους ἐπρόδωκα εἰς τὸν Φίλιππον καὶ ὅτι προετίμησα τὴν φιλίαν ἐκείνην ἀπὸ τὴν σωτηρίαν τούτων... Ὑπὲρ τούτων ἐγὼ δέομαι καὶ ἰκετεύω νὰ δεῖξητε πολλὴν πρόνοιαν καὶ νὰ μὴ παραδώσητε τὰ τέκνα μου εἰς τοὺς ἐχθρούς μου μηδὲ τὴν ὀργὴν σας εἰς τὸν ἀνανδρον αὐτὸν καὶ γυναικάνθρωπον».

Παθητικώτατα καταλήγει τὴν ἀπολογίαν του καὶ ὁ Ἀνδοκίδης (περὶ τῶν μυστηρίων) μὴ ἔχων γονεῖς οὐδὲ τέκνα διὰ ν' ἀναβιάσῃ ἀλλ' ἀξιώων διὰ τὰς ἀρετὰς τῶν προγόνων του νὰ τύχῃ τῆς σωτηρίας καὶ νὰ μὴ φονευθῆ, ἵνα μὴ πρόρριζον ὄλον του τὸ γένος ἐκλίπη: «Διότι ἀπέθανον οἱ πρόγονοί μου, μὴ λησμονήσητε τὰ παρ' αὐτῶν ὑπὲρ τῆς πόλεως πεπραγμένα ἀλλ' ἀναμνησθέντες τῶν ἔργων θεωρήσατε ὅτι βλέπετε αὐτὰ τὰ σώματά των καὶ ὅτι ἀκούετε τὰς παρακλήσεις των διὰ τὴν ἐμὴν σωτηρίαν. Ποῖον ν' ἀναβιάσω ἐδῶ δεησόμενον ὑπὲρ ἐμοῦ; τὸν πατέρα; ἀλλ' αὐτὸς ἀπέθανε· τοὺς ἀδελφούς; δὲν ἔχω· τὰ τέκνα μου; δὲν ἐγεννήθησαν ἀκόμη. Σεῖς λοιπὸν καὶ ἀντὶ πατρὸς δι' ἐμὲ καὶ ἀντὶ ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ παιδῶν γενήτε. Εἰς σᾶς καταφεύγω καὶ ἀντιβολῶ καὶ ἰκετεύω. Σεῖς ἀπὸ σᾶς τοὺς ἰδίους ζητήσατε χάριν καὶ σφύσατέ με».

Ἄλλ' οἱ ῥήτορες ἐξεύρισκον καὶ κατὰ τῶν

παθητικῶν τούτων ἐπικλήσεων ἀντίδοτα ἰσχυρὰ ἀμβλύνοντα ἐκ προκαταβολῆς τὴν ἐνέργειαν. Κατὰ τοῦ πάθους ἀντέτασσαν τὴν δύναμιν τῆς λογικῆς, ἣν ἐχειρίζοντο δεξιότατα καὶ εὐστροφώτατα γινώσται ὄλων αὐτῆς τῶν μυστηρίων καὶ τῶν συνδυασμῶν, καὶ τορνευταὶ ὠραίων φράσεων, ἐν αἷς ἐγνώριζον νὰ ἐγκλείωσι καλλιτεχνικώτατα νοήματα ἰσχυρὰ, πειθοῦς δημιουργικά, ἢ εἰκόνας ζωηροτάτας καὶ προσωποποιήσεις.

Ἴδου πῶς ὁ Δημοσθένης προκαταλαμβάνει δι' ἀπροόπτων ὄλων καὶ καινοφανῶν ἐπιχειρημάτων τὸν Μειδίαν ἔτοιμον ν' ἀναβιάσῃ τὰ παιδία του καὶ κινήσῃ τὸν ἔλεον τῶν δικαστῶν: «Γνωρίζω ὅτι φέρων τὰ παιδία του θ' ἀρχίσῃ τοὺς ὄδυμους καὶ δακρύων καὶ παριστῶν ἑαυτὸν ἄξιον ἐλέους θὰ εἴπῃ πολλοὺς καὶ ταπεινοὺς λόγους. Ἄλλ' ὅσον τόρα ταπεινότερον ἑαυτὸν δεικνύῃ, τόσον μᾶλλον εἶναι ἄξιος νὰ τον μισήσῃτε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. Διατί; διότι ἐὰν καθ' ὄλον τὸν παρελθόντα βίον του ἦτο τόσον αὐθάδης, ὑβριστῆς καὶ βίαιος, δὲν κατῴρθωσεν ποτὲ νὰ γίνῃ ταπεινός, θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ χαλαρώσῃτε τὴν ὄργην ἀποδίδοντες εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν τύχην τὸ ὅτι ἔγινε τοιοῦτος. Ἄλλ' ἀφ' οὗ γνωρίζω νὰ μετριοφρονῇ, ὅταν θέλῃ, προετίμησε τὸν ὄλων ἀντίθετον τρόπον τοῦ βίου, καθίσταται πλέον ὀλοφάνερον τοῦτο ὅτι δηλαδή ἐὰν καὶ τόρα σὰς ξεφύγῃ, πάλιν θὰ γίνῃ αὐτὸς ὁ ἴδιος ποῦ γνωρίζετε. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ θεωρήσῃτε κἂν ἄξια τῆς προσοχῆς σας τοὺς ὄδυμους του, οὐδὲ νὰ καταστήσῃτε τὴν παροῦσαν ὥραν, καθ' ἣν αὐτὸς ἐξεπίτηδες παραμορφοῦται, ἐπικρατεστέραν καὶ ἀξιοπιστοτέραν ὀλοκλήρου τοῦ παρελθόντος, ὅποτε τὸν γνωρίζετε πῶς ἐφέρετο. Ἐγὼ παιδία δὲν ἔχω, ἀλλὰ καὶ ἐὰν εἶχον δὲν θὰ τὰ ἔφερα βέβαια νὰ κλαίουν καὶ δακρῦουν διὰ τὴν γενομένην μοι ὑβριν. Διὰ τοῦτο ἄρα ὁ παθὼν πρέπει νὰ μειονεκτῇ τοῦ δράστου ἐνώπιόν σας; Ὅχι βέβαια. Ἄλλ' ὅταν ὁ κατηγορούμενος κρατῶν τὰ τέκνα του καὶ δεικνύων σας παρακαλεῖ χάριν αὐτῶν νὰ ψηφίσῃτε, τότε συλλογισθῆτε καὶ σεῖς καὶ μὴ λησμονεῖτε ὅτι πλησίον μου παρίστανται οἱ νόμοι καὶ ὁ ὄρκος, ὃν ὠμόσατε καὶ ὅτι ἀξιώ καὶ παρακαλῶ ἕνα ἕκαστον ὑμῶν νὰ ψηφίσῃτε ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τοῦ ὄρκου. Διότι ὠρκίσθητε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νὰ πειθῆσθε εἰς τοὺς νόμους, καὶ ἀπολαύετε τῆς ἰσότητος διὰ τοὺς νόμους, καὶ ὅσα ἀγαθὰ ἔχετε, ἀπολαύετε αὐτῶν διὰ τοὺς

νόμους, ὄχι διὰ τὸν Μειδίαν οὔτε διὰ τὰ τέκνα τοῦ Μειδίου».

Ὁ Δημοσθένης ἐν τῇ δίκῃ τῶν Ἀρπαλικῶν χρημάτων, ὅτε κατεδικάσθη εἰς βαρύτερον πρόστιμον καὶ μετὰ τινῶν μηνῶν κάθειρξιν ἐδραπέτευσεν ἐξηκοντούτης περίπου τὴν ἡλικίαν, δὲν φαίνεται νὰ ἔφερε τὰ τέκνα του εἰς τὸ δικαστήριον· διότι ὁ καθ' αὐτοῦ λόγος τοῦ Δεινάρχου ἐν τέλει παροτρύνει τοὺς δικαστὰς νὰ μὴ ἐλεήσωσι τὸν κατηγορούμενον κλαίοντα καὶ ὀδυρόμενον ἀλλὰ νὰ ἐλεήσωσι τὴν πόλιν καὶ ἐνθυμούμενοι τὴν προτέραν δόξαν του ν' ἀποβλέψωσι πρὸς τὸ σῶμα τῆς πόλεως καὶ ἐξ ἀντιθέσεως ἐνοήσωσι πότερον ἢ πόλις ἐλειονότερα διὰ τὸν Δημοσθένην ἐγένετο ἢ διὰ τὴν πόλιν ὁ Δημοσθένης.

Ὁ Λυκοῦργος, προκειμένου περὶ δίκης ἐπὶ προδοσίᾳ, λέγει ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπιτραπῇ ὑπὸ τῶν νόμων ἢ παρουσία γυναικῶν καὶ παίδων παρακαθιζομένων εἰς τὰ ἐδάγια τοῦ δικαστηρίου, ἵνα οἱ δικασταὶ βλέποντες τὸ πλῆθος τῶν ἐκ τῆς προδοσίας κινδυνευσάντων καὶ σκεπτόμενοι ὅτι οὔτε τοῦ κοινοῦ παρὰ πᾶσιν ἐλέου ἠξιώθη τὸ πλῆθος τοῦτο παρὰ τῶν κατηγορουμένων αὐστηροτάτην καταδίκην ἐκφέρωσι κατὰ τοῦ προδότου καὶ μὴ καμφθῶσιν ὑπὸ τῶν θρήνων αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκείων του καὶ ὑπὸ τῶν ἰκεσιῶν τῶν φίλων, ὅσοι τολμοῦν νὰ ζητήσουν χάριν δι' αὐτόν.

Ὁ δὲ Λυσίας (27 § 12 καὶ ἐπ.) δι' εὐστόχων διακρίσεων καὶ εὐφυῶν ἀντιθέσεων παραλύει τὴν δύναμιν τῶν δακρύων. «Τὸ δὲ πάντων ὑπερφυστάτον εἶναι ὅτι ἐν μὲν ταῖς ἰδιωτικαῖς δίκαις οἱ ἀδικούμενοι παρίστανται δακρύνοντες καὶ ἐλεινοί, ἐν δὲ ταῖς δημοσίαις οἱ μὲν ἀδικούντες (οἱ κατηγορούμενοι δηλ.) ἐλεινοί, ὑμεῖς δὲ οἱ ἀδικούμενοι (οἱ δικασταί, οὗς ὁ Λυσίας συχνὰ ἐξομοιοῖ πρὸς ὄλον τὸν δῆμον) ἐλειεῖτε. Καὶ τόρα ἴσως οἱ κατηγορούμενοι θὰ πράξουν ὅ τι ἦσαν εἰθισμένοι καὶ ἄλλοτε νὰ πράξουν, οἱ δὲ δημόται καὶ φίλοι κλαίοντες θὰ σας παρακαλέσουν δι' αὐτοὺς. Ἄλλ' ἰδοὺ τί ἐγὼ ζητῶ. Ἐὰν νομίζουσι ὅτι οἱ κατηγορούμενοι δὲν εἶναι ἔνοχοι τοῦ ἐγκλήματος, ἄς ἀποδείξουν ψευδῆ τὴν κατηγορίαν καὶ τότε σεῖς πειθόμενοι τοὺς ἀθωοῦτε. Ἐὰν δὲ γινώσκοντες καὶ ὁμολογοῦντες τὴν ἐνοχὴν παρακλοῦν ν' ἀθωωθῶσι, πρόδηλον ὅτι εὐνοοῦν περισσότερο τοὺς ἀδικούντας παρὰ τοὺς ἀδικουμένους. Ἀλλὰ τότε εἶναι ἄξιον ὄχι χάριτος ἀλλὰ τιμωρίας. Καὶ δὲν συλλογίσθητε ὅτι αὐτοὶ (οἱ πρὸς βοήθειαν τοῦ κατηγο-

ρουμένους ἐλθόντες νὰ παρακαλέσωσι διὰ θρήνων καὶ κλαυθμῶν) θὰ ἔχουν ἤδη παρακαλέσει τοὺς κατηγοροὺς νομίζοντες ὅτι εὐκολώτερον παρ' ἡμῶν τῶν κατηγορῶν ὀλίγων ὄντων ἠδύναντο νὰ τύχωσι τὴν χάριν ταύτην, ἢ παρ' ὑμῶν τῶν δικαστῶν, καὶ ὅτι εὐχερέστερον οἱ ἄλλοι δύνανται νὰ χαρίσωσιν τὰ ἰδικά σας παρὰ σεῖς οἱ ἴδιοι; Καὶ ὅμως ἡμεῖς δὲν ὑπεχωρήσαμεν μὴ θελήσαντες νὰ προδώσωμεν τὰ δίκαια τῆς πόλεως, ἀξιοῦμεν δὲ ὅτι καὶ σεῖς δὲν θὰ προδώσετε».

Ἐν τῇ ἀπολογίᾳ (XXIII καὶ XXIV) ὁ Σωκράτης μετὰ παρρησίας καὶ θάρρους ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς δικαστὰς του ρητῶς ἐδήλωσεν ὅτι θεωρεῖ ἀνάξιον ἑαυτοῦ καὶ τῶν δικαστῶν καὶ τῆς πόλεως νὰ ἐκλιπαρήσῃ τὸ ἔλεος καὶ τὴν συμπάθειαν τῶν δικαστῶν πα-

ρουσιάζων τὰ ἀνήλικα τρία τέκνα του, ὧν τὸ μεγαλύτερον ἦτο ἤδη μειράκιον, καὶ προσπαθῶν διὰ τοιούτων δραματικῶν συγκινήσεων νὰ ἐλύσῃ τὰς ψήφους· «Αἰσχύνην προσάπτουσι τῇ πόλει οἱ ταῦτα πράττοντες εἰς τρόπον ὥστε ὁ ξένος θὰ ὑπελάμβανεν ὅτι κατ' οὐδὲν διαφέρουσι γυναικῶν οὐδὲ οἱ κατ' ἀρετὴν ἐξέχοντες τῶν Ἀθηναίων, οὓς καὶ διὰ τὰς ἀρχὰς καὶ δι' ἄλλας τιμὰς προτιμῶσιν. Ταῦτα οὔτε ἡμεῖς οἱ νομιζόμενοι ὅτι ὅπως οὐν κάτι εἴμεθα πρέπει νὰ πράττωμεν, οὔτε ἂν πράττωμεν πρέπει ὑμεῖς νὰ ἐπιτρέπητε, ἀλλὰ νὰ καταστήσῃτε φανερὸν ὅτι περισσότερον θὰ καταδικάζητε τὸν εἰσάγοντα τὴν δραματικὴν ταύτην ἐλευσιλογίαν παρὰ τὸν ἀπέχοντα αὐτῆς καὶ ἡσύχως ἀπολογούμενον».

ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ PECULIUM ADVENTITIUM ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΝ ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΕΝ ΣΧΕΣΕΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΗΜΕΡΟΝ ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ὑπὸ

ΠΕΤΡΟΥ ΤΣΕΛΛΕΝΤΗ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ Κοινωνιολογικῇ Ἐπιτροπῇ ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 3 Δεκεμβρίου 1902)

Ἡ πατρικὴ ἐξουσία ἔχει, ὡς γνωστόν, διττὰ ἀποτελέσματα ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ταύτην διατελοῦντος προσώπου, ἀφ' ἑνὸς προσωπικὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου περιουσιακὰ. Σκοπὸς τῆς παρούσης μελέτης εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν κυριωτέρων περιουσιακῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πατρικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων μέχρι τῆς ἐπιδράσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καὶ ἐντεῦθεν, μέχρι τῆς διαμορφώσεως καὶ τῆς ἐν πολλοῖς σημείοις παραλλαγῆς αὐτοῦ διὰ τῆς Ἰουστινιανείου καὶ τῆς τῶν μετέπειτα Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων νομοθεσίας. Οὐχ ἦττον δὲν θεωρῶ ἄπο σκοποῦ, ὅπως ἐν ὀλίγοις ἀναφέρω τινὰ καὶ περὶ τῶν προσωπικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, ἵνα οὕτω ἐπισκο-

πήσωμεν δι' ὀλίγων τὸ σύνολον τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς, ἅτινα μάλιστα ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρόσωπόν εἰσι καὶ σπουδαιότερα καὶ διὰ τὸ ἰδιόρρυθμον αὐτῶν δεκτικὰ πλείονος προσοχῆς καὶ μελέτης.

Καὶ πρῶτον ἴδωμεν ἐν ὀλίγοις τίνα τὰ προσωπικὰ ἀποτελέσματα τῆς πατρικῆς ἐξουσίας.

Πρὸς τοῦτο διακρίνομεν τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου εἰς τέσσαρας περιόδους: α') εἰς τὰ πρὸ τῆς δωδεκαδέλτου, β') εἰς τὰ ἀπὸ τῆς δωδεκαδέλτου μέχρι τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Αὐγούστου, γ') εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου καὶ δ') ἀπὸ τούτου μέχρις Ἰουστινιανοῦ. Ἡ ἐξουσία τοῦ Ρωμαίου pater familias πρὸ τῆς δωδεκαδέλτου ἦν τετραπλῆ, ἑνασκουμένη διὰ τῶν

τρόπων, ὅσα καὶ τὰ εἶδη τῶν παρ' αὐτοῦ ἐξουσιαζομένων προσώπων. Οὕτως ὁ pater familias εἶχεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ α') τὴν *γυναῖκα*· τὴν ἐπὶ τῆς γυναικὸς ἐξουσίαν ἐνήσκει διὰ τῆς manus, ἀποκτωμένης διὰ τοῦ μετ' αὐτῆς τελουμένου γάμου διὰ τῆς confarreatio, coemptio καὶ τοῦ usus, καὶ ἐπιφερούσης τὴν capitis deminutio minima, ἣτις καθίστα τὴν γυναῖκα μέλος τῆς familiae τοῦ ἀνδρὸς καὶ οἰοῖται θυγατέρα αὐτοῦ (filiae loco)· β') *ἐλεύθερα πρόσωπα*, μὴ συγγενεύοντα πρὸς αὐτόν· τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐξουσίαν ἐνήσκει διὰ τῆς mancipatio, ἣτοι τῆς ἀστικῆς πωλήσεως· γ') *δούλους*, ἐφ' ὧν ἐξουσίαν ἐνήσκει διὰ τῆς potestas dominica, καὶ δ') *τέκνα*, ἐφ' ὧν ἐνήσκει τὴν κυρίως πατρικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν, τὴν patriam potestatem, καὶ περὶ ὧν ἐν προκειμένῳ ὁ λόγος. Πάντα τὰ πρόσωπα ταῦτα διετέλουν ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον δεσποτείαν τοῦ pater familias καὶ ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς τὴν αὐθαιρέσιαν.

Ἐπὶ τῶν ὑπεξουσιῶν τέκνων τοῦ ὁ pater familias κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον, ἦτοι πρὸ τῆς δωδεκαδέλτου, τούτεστι ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς καὶ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Δημοκρατίας, εἶχεν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, τὰ δὲ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέοντα σπουδχιότερα δικαιώματά εἰσι τὰ ἐξῆς: Πρώτιστον δικαίωμα τοῦ πατρὸς ἦν τὸ jus vitæ ac nescis (δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου), ὅπερ ἦσκει κατ' ἔθος μὲν τῇ συμπράξει συμβουλίου ἐκ φίλων καὶ συγγενῶν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ καὶ μόνος· εἰς τὸ ἀπεριόριστον τοῦτο δικαίωμα τοῦ πατρὸς πρῶτος ἔθετο φραγμὸν κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Ρωμύλος, ἀπαγορεύσας εἰς τὸν πατέρα νὰ φονεύῃ τὰ τέκνα του, μήπω τρία ἔτη γεγονότα, πλὴν τῶν ἐκ γενετῆς τεράτων, καὶ τούτων ὅμως μετὰ προηγουμένην πιστοποιήσιν πέντε μαρτύρων. 2) Τὸ jus exponendi (δικαίωμα ἐκθέσεως)· παράδειγμα τούτου διετήρησεν ἡμῖν ἡ Ρωμαϊκὴ παράδοσις ἐν τοῖς προσώποις τοῦ Ρώμου καὶ Ρωμύλου, ἐκτεθέντων παρὰ τὸν ποταμὸν κατὰ διαταγὴν τοῦ θεοῦ αὐτῶν Ἀμουλίου, βασιλέως τῆς Ἄλβας Λόγγας. Καὶ τοῦτο πρῶτος ἐπίσης περιώρισεν ὁ Ρωμύλος, θῦμα αὐτὸς γενόμενος τῆς ἐκθέσεως, διὰ διατάξεως ἀποδοιδομένης αὐτῷ, καθ' ἣν περιωρίσθη τὸ ἐν λόγῳ δικαίωμα μόνον ἐπὶ τεράτων καὶ θηλέων, τῇ συμπράξει πέντε γειτόνων. 3) Τὸ jus vendendi (δικαίωμα ἐκποιήσεως) διὰ τοῦ mancipium. 4) Τὴν

noxae datio, ἣτοι τὴν ἔκδοσιν τοῦ βλάψαντος τῷ ζημιωθέντι, περιοριζομένης οὕτω τῆς ἀποζημιώσεως αὐτοῦ εἰς τοῦτο· 5) Τὸ δικαίωμα τῆς ἐνεχυριάσεως τοῦ τέκνου, ὅπερ ὅμως λίαν ταχέως ἀπηγορεύθη, τιμωρουμένου μάλιστα αὐστηρῶς τοῦ πατρὸς· καὶ 6) Τὸ δικαίωμα τῆς ἐλαφρᾶς τιμωρίας παραπτωμάτων, ὅπερ καὶ μόνον παρέμεινε μέχρι σήμερον.

Ὅπως διάφορος παρίσταται ἡ πατρικὴ ἐξουσία ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦλάχιστον τοῦ Σόλωνος. Ἐντὶ τῆς patria potestas καὶ τοῦ ἀπολύτου δεσποτισμοῦ, ὅστις ἐβάρυνεν ἐπὶ τῆς οἰκογενείας τῶν ὀχθῶν τοῦ Τιβέρεως, ὁ Ἀττικὸς νόμος ἐγκαθίδρυσεν ἰσορροπίαν δικαιωμάτων μεταξὺ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἐδραζομένην ἐπὶ τῆς ἀμοιβαίας στοργῆς, ὡς ἐκ τῆς ὁποίας ὁ ἰσχυρότερος ὄφειλε νὰ ἐπαρκῆ τῷ ἀδυνατωτέρῳ, ὅτε μὲν ὁ πατήρ πρὸς τὸν νήπιον ἔτι υἱὸν του, ὅτε δὲ ὁ υἱὸς πρὸς τοὺς γεγηρακότας ἤδη γονεῖς του. Ἡ μείσστη αὐστηρότης, ἡ ἐπιτετραμμένη τῷ οἰκογενειάρχῃ ἦτο ἡ ἀποκῆρυξις ἀπλῶς τοῦ υἱοῦ, ἡ ἀποπομπή δηλαδὴ αὐτοῦ ἐκ τοῦ οἴκου.

Τὰ ἀνωτέρω δικαιώματα τοῦ Ρωμαίου πατρὸς, καίτοι κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην περίοδον τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου, ἦτοι ἀπὸ τῆς δωδεκαδέλτου μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου, δηλαδὴ ἐπὶ τῆς Δημοκρατίας καὶ κατὰ τὰ ἔτη τῆς Αὐτοκρατορίας, ἤρχισαν βαθμηδὸν νὰ κολάζωνται διὰ τῶν κηνοσῶν (τιμητῶν), τοῦ βχθμιαίου ἐξευγενισμοῦ τῶν ἠθῶν καὶ τῆς κατὰ τὴν τρίτην περίοδον συντελεσθείσης ἀναπτύξεως τοῦ jus gentium διὰ τοῦ Πραίτορος, οὐχ ἦττον ὅμως ἐξηκολούθησαν νὰ ἰσχύωσι μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων, ἦτοι μέχρι τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καθ' ὃν χρόνον αἱ Ἀθηναὶ διήνουν τὸν χρυσοῦν αἰῶνα, ἐν Ρώμῃ εἰσῆγετο ἡ δωδεκαδέλτος· κατὰ τὰς μαρτυρίας διαφόρων ἱστορικῶν τρεῖς Πατρίκιοι ἀπεστάλησαν εἰς Ἑλλάδα πρὸς περισυλλογὴν τῶν νόμων τῆς χώρας ἐκείνης καὶ ἐπιστρέψαντες μετὰ ἑνιαυτὸν ἐκόμισαν τοὺς Ἀττικοὺς νόμους, ὧν τὸ γράμμα μετεγλώττισε τοῖς Ρωμαίοις ὁ ἐξόριστος τῆς Ἐφέσου καὶ φίλος τοῦ Ἡρακλείτου Ἐρμόδωρος· τοῦτο ἀμφισβητεῖται μεγάλως παρὰ τῶν ἱστορικῶν· οὐχ ἦττον ὅμως βέβαιον θεωρεῖται ὅτι οἱ Ἑλληνικοὶ νόμοι δὲν διέμεναν ἀλλότριον τοῖς συντάκταις τῆς δωδεκαδέλτου καὶ ὅτι ἐν τισὶ τοῦλάχιστον ἐμμήθησαν αὐτούς.

Καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν ὅμως τῆς δωδεκαδέλτου ἐλάχιστα περιωρίσθη ἡ πατρικὴ ἐξουσία τοῦ Ρωμαίου ἐπὶ τῶν ὑπεξουσιῶν αὐτῶ τέκνων. Φαίνεται ὅτι τὸ αἶσθημα τῆς *familiae* παρὰ Ρωμαίοις ἦν τόσον βελτιωμένον, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ συντάκται τῆς δωδεκαδέλτου δὲν ἐτόλμησαν νὰ περὶδωσιν αὐτό. Ἐν τῷ ἀρχαιοτάτῳ μάλιστα ἐκείνῳ νόμῳ ὠρίσθη ἰδίᾳ διάταξις, καθ' ἣν οὐ μόνον ἐπετρέπετο, ἀλλὰ καὶ ἐκελεύετο ὁ φόνος τῶν τέκνων, ὅσα ἐγεννῶντο τέρατα. Βαθμηδὸν ὅμως καὶ κατ' ὀλίγον διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἡθῶν, τοῦ θεσμοῦ τῶν κλησῶρων καὶ τῆς συστάσεως τῶν οἰκογενειακῶν συμβουλιῶν ἐγένετο ἀρχὴ τις περιορισμοῦ τῆς ἀπολύτου ἐξουσίας τοῦ *pater familias*. Τὸν θεσμόν τοῦ οἰκογενειακοῦ συμβουλίου, ὡς ἱστορεῖται, παρέλαβον οἱ Ρωμαῖοι ἐξ Ἑλλάδος, ἔνθα ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχεν οὗτος ἀναπτυχθῆ καὶ καταστῆ συνθηθέστατος. Αὐτὸς ὁ Πλάτων ἐν τοῖς Νόμοις αὐτοῦ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ συμβουλίου λέγων ὅτι ὁ πατὴρ ὁ θέλων ν' ἀπαρνηθῆ τὸ τέκνον του, ὀφείλει ἐν τῷ συμβουλίῳ νὰ ἐκθέσῃ τὴν κατηγορίαν του, ὁ δὲ υἱὸς ν' ἀναπτύξῃ τὴν ἀπολογίαν του.

Οὐχ ἦτο δὲ ὅμως καὶ παρὰ ταῦτα, ὁ διαζευγνύμενος τὴν γυναῖκα ἢ τὸν υἱὸν καταδικάζων εἰς θάνατον, χωρὶς νὰ συγκαλέσῃ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς ἢ ἀψφρωῶν τὴν ἀπόφασίν των, οὐδένα μὲν παρεβίβαζε γραπτὸν νόμον, ἐξήγειρεν ὅμως καθ' ἑαυτοῦ τὴν κοινὴν γνώμην καὶ ἐπέσυρε κατ' αὐτοῦ τὴν τῶν τιμητῶν μομφήν. Ταῦτα ὅμως μὴ ἐκληροθῆτωσαν ὡς νόμιμοι περιορισμοὶ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, διότι ἡ σύγκλησις τῶν συγγενῶν πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ *jus vitæ ac nescis* δὲν ἦτο νομοθετικῶς κεκρωμένη, ἀλλ' ἀπλῶς ἐβασίλειτο εἰς τὸ κατ' ὀλίγον ἀναπτυσσόμενον ἔθιμον, ἢ παράβασις τοῦ ὁποίου ἦτο ἐπικίνδυνος, διότι καθίστα τὸν οἰκογενειάρχην ὑποπτον ἀδικίας καὶ ὡς τοιοῦτον ἔνοχον ἀπέναντι τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἄρα ταύτην νομοθετικῶς οὐδαμῶς περιωρίσθη τὸ ἀπόλυτον τῆς ἐξουσίας τοῦ πατρός· ἀπλῶς δὲ μόνον—δυνάμει τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἀναπτυχθέντος ἔθιμου—, ἐμετριάσθη, διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς συγκλήσεως τῶν οἰκογενειακῶν συμβουλιῶν καὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν κλησῶρων, οἵτινες οὐδὲν ἄλλο ἦσαν, εἰ μὴ ἀπλοὶ φύλακες τῶν χρηστῶν ἡθῶν, ὡς ἐνόει ταῦτα ὁ λαὸς καὶ ἤθελε νὰ ἰσχύωσιν. Ἀμφοτέρωτα ταῦτα, τὸ τε οἰκογενειακὸν συμβούλιον καὶ ὁ θεσμὸς τῶν

κλησῶρων, ἦσαν ἀπλῶς δικαστήρια τῶν ἡθῶν, ἄνευ μὲν δικανικῆς αὐθεντίας καὶ δυνάμεως ἐξαναγκασμοῦ, στηριζόμενα ὅμως ἐπὶ τῶν ἡθῶν καὶ τῶν κοινῶν ἰδεῶν τοῦ λαοῦ καὶ κῦρος ἔχοντα τὴν ἰσχύν τῆς κοινῆς γνώμης· τοῦτο ὅμως ἀπετέλει τὸ ἄγραφον δίκαιον τῶν Ρωμαίων, ἐν ᾧ τὸ γραπτὸν οὐδένα τοιοῦτον περιορισμὸν ὠρίζεν.

Δικίως ἐναυθῆ καὶ εἰς ἐμὲ αὐτόν, πιστεύω δὲ καὶ εἰς ὑμᾶς, προβάλλεται τὸ ἐρώτημα, διατί ὁ θεσμὸς οὗτος τῆς δωδεκαδέλτου ὑφίστατο τόσους αἰῶνας χωρὶς νὰ ὑποστῆ τὴν ἐλάχιστην μείωσιν; πῶς ἦτο δυνατὸν νόμος, καταργηθεὶς ἤδη ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ, νὰ παραμένῃ ἐν ἰσχύϊ καὶ πῶς ἡ πολιτεία δὲν ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν νεωτέρων νόμων συμφώνως πρὸς τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ; Ἡ ἀπάντησις εἶναι, ὅτι ἀπ' ἑνὸς οἱ Ρωμαῖοι στερωρῶς εἶχοντο τοῦ ἀρχικοῦ νόμου, μὴ ἀρεσκόμενοι τῷ νεωτερισμῷ καὶ τῇ ποικιλίᾳ τῶν νόμων, δι' ἣν εἶναι τις ἐν τῇ ἀληθείᾳ λέγων μετὰ τοῦ Τακίτου, ὅτι «*corruptissimæ rei publicæ plurimæ leges* = διεφθαρμένη πολιτεία πλείστοι οἱ νόμοι», καὶ ἀπ' ἑτέρου, ὅτι αἱ μεταρρυθμίσεις ἐδόκουσαν περιτταί, ἐπ' ὅσον οἱ γονεῖς ἐχρῶντο τῇ ἐξουσίᾳ αὐτῶν ἐπίσης. Ἀπ' ἧς ὅμως ἐποχῆς τὸ κράτος τὸ Ρωμαϊκὸν ἐπεξετάθη καὶ ὁ στρατὸς τῆς Ρώμης προυχώρει κατακτῶν διαφόρους χώρας, τ' ἀμύθητα δὲ σκῦλα τῶν ἡττημένων ἐθνῶν ὑπερπλήθυναν μὲν τὸν δημόσιον θησαυρόν, κῦξῆσαν δὲ τὰς περιουσίας τῶν ἰδιωτῶν καὶ αἱ παλαιαὶ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις ἤρξαντο ἀσθενεῖν ὡς ἐκ τῆς ἐκλύσεως τῶν ἡθῶν καὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας, οἱ ἀρχαῖοι θεσμοὶ κατεδικάσθησαν ν' ἀφανισθῶσιν. Ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Καίσαρος ἡ ἐκλυσις τῶν ἡθῶν καὶ ὁ ἐπικουρισμὸς ἀνέλαβον νὰ καταστρέψωσιν ὅ τι ἐκαλεῖτο ρωμαϊκὴ ἀρετὴ· ματαίως ὁ Κάτων ἠλεγχεν αὐτοὺς, ἡ φωνὴ του οὔτε ἐν τῇ γερούσιᾳ, οὔτε ἐν τῇ ἀγορᾷ ἠκούετο πλέον. Ἡδὴ ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς δημοκρατίας ἡ πατρικὴ ἐξουσία ἐχαλαρώθη, τὸ δὲ οἰκογενειακὸν συμβούλιον ἀντικατέστητεν ἢ πραιτωρικῇ δικαιοδοσίᾳ. Πρῶτος ὁ Αὐγουστος ἀνέπτυξε πολλὴν καὶ ποικίλην δρᾶσιν ὑπὲρ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας· πρὸς τοῦτο προσεπάθησε ν' ἀναστηλώσῃ τὴν τιμητείαν, θελήσας μάλιστα νὰ γίνῃ καὶ αὐτός, ὡς ὁ Καῖσαρ, τιμητής. Διὰ τοῦ Παπίου Ποππαίου νόμου ἐπεχείρησε ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν αὐξάνουσαν κακοήθειαν, καθιστῶν τὸν γάμον

υποχρεωτικόν. Δυστυχῶς ὅμως οὐδὲν κατώρθωσεν. Ἦδη ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων ἡ δημοσία ἀρχὴ εἰσεχώρησεν ἐντὸς τῆς οἰκογενείας καὶ ἠθέλησε νὰ ὑποβάλλῃ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον αὐτῆς πάσας τὰς ἐξ αὐτῆς σχέσεις· οὐχ ἤττον ὅμως παρὰ ταῦτα ὁ πατὴρ διετήρει ἔτι τὴν patriam potestatem, μέχρι δὲ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀδριανοῦ οὐδὲν νομοθετικὸν κείμενον ἀπαντᾷ περιορίζον τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν. Μόλις ἐπὶ Σεβήρου ἀπαντᾷ διάταξις τις, καθ' ἣν εἰς τὸν πατέρα δὲν ἐπιτρέπεται εἰμῆ ὁ σωφρονισμὸς μόνον τῶν τέκνων· δὲν ὀρίζεται ὅμως ἐν αὐτῇ ἂν ἐκολάζετο ὁ τυχὸν παραβίων τὰ παραγγέλματα ταῦτα.

Κατὰ τὴν τετάρτην ἤδη περίοδον τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου ἀναφίνεται ἐν τῷ μέσῳ ὁ Χριστιανισμὸς, οὗτινος τὴν ἐπίδρασιν πρῶτη ἡ φιλοσοφία ἐδοκίμασεν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπαντες οἱ θεσμοὶ κατὰ τύπους καὶ οὐσίαν ἀνακινιζοῦνται ἐν τοῖς νόμοις, μάλιστα δὲ οἱ οἰκογενειακοὶ θεσμοί, οἵτινες ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Εὐαγγελίου στηρίζονται εἰς τὴν ἄμοιβαίαν στοργὴν καὶ ἀγάπην. Εἰς τὸν γάμον ἀποδίδεται οὐρανία καταγωγή, ἀποδίδεται ὁ χαρακτήρ τοῦ μυστηρίου, ἡ δὲ γυνὴ ἀπαλλάσσεται τῆς manus τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ἐμπρῆπουσαν αὐτῇ θέσιν, περιβλλομένη διὰ τοῦ ἀπαιτουμένου σεβασμοῦ. Εἰς αὐτὴν ἀνατίθεται ἡ διατροφή καὶ ἐπιτήρησις τοῦ ἀνηλίκου καὶ αὐτὴ ἡ πατρικὴ ἐξουσία ἐν ἀδυναμίᾳ ἀκλήσεως αὐτῆς παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ ἀπουσίας αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ ἐπιτροπεία τῶν τέκνων τῆς. Κατὰ δὲ τῆς πατρικῆς παντοδυναμίας πρῶτος ὁ Κωνσταντῖνος ἔμελλε νὰ κατενέγκῃ τὸ τελευταῖον τραῦμα διὰ τῆς ἀξιομνημονεύτου ἐκείνης διατάξεως, δι' ἧς ὁ φόνος τοῦ τέκνου θεωρεῖται παιδοκτονία καὶ ὁ ἔνοχος πατὴρ ἐρραμμένος ἐν σάκκῳ μετὰ κυνός, ἀλέκτορος, ἐχίδνης καὶ πιθήκου, ἐγκλειστος ἐν τῇ δηλητηριώδει αὐτῇ εἰρκτῇ, ρίπτεται εἴτε εἰς τὴν θλάσσαν, εἴτε εἰς τὸν ποταμόν, ἵνα ἀπολέσῃ οὕτω τὴν θέαν τῶν στοιχείων ἀπάντων πρὸ τοῦ θανάτου του, ἵνα ὁ οὐρανὸς ἀποκρυβῆ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ καὶ ἡ γῆ ἀπὸ τοῦ πτώματός του· διὰ τῆς διατάξεως ταύτης καταργεῖ διὰ παντός ὁ Κωνσταντῖνος τὸ ἀρχαῖον jus vite ac nescis, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ jus exponendi, στερήσας τὸν ἐκτιθέντα τὸ τέκνον του πατέρα τῆς πατρικῆς ἐξουσίας καὶ ὀρίσας ὅτι ὁ περισυλλέγων ἔκθετον καὶ τρέφων αὐτό, ἐκτᾶτο ἐπ' αὐτοῦ τὰ δικαίωματα τοῦ

mancipium· δὲν ἐτόλμησεν ὅμως νὰ προβῆ περαιτέρω, θεσπιζὼν καὶ ποινὰς κατὰ τοῦ ἐκθέτου· τοῦτο ἔπραξαν οἱ αὐτοκράτορες Οὐαλεντιανός, Οὐάλης καὶ Γρατιανός, οἵτινες ἀπηγόρευσαν ἐντελῶς τὴν ἔκθεσιν, ἐπιβελόντες καὶ ποινάς. Τὸ jus vendendi ὡς καὶ τὴν ἐνεχυρίσιν ἀπηγόρευσαν τὸ πρῶτον οἱ Διοκλητιανός καὶ Μαξιμιανός, βραδύτερον δὲ καὶ τὴν noxae datio. Οὕτως ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Κωνσταντῖνου κατετράφη καὶ ἐξεμηδενίσθη ἡ ρωμαϊκὴ patria potestas. Ἡ συστηματικὴ ὅμως καὶ τελεία ὀργάνωσις τῆς πατρικῆς ἐξουσίας ὀφείλεται εἰς τὸν Ἰουστινιανόν, ὅστις συλλέξας ἀπάσας τὰς πρὸ αὐτοῦ διατάξεις καὶ συστηματοποιήσας εἰς ἓν κατήρησε τὸ ἔξοχον αὐτοῦ Ἰουστινιανέιον Δίκαιον, νομοθετήσας καὶ ὀργανώσας τὰ περὶ πατρικῆς ἐξουσίας κατὰ τὸ ἐκάστῳ προσήκον δίκαιον καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ ἀπαλείψας τὰς περὶ τούτου προηγουμένας ρωμαϊκὰς διατάξεις. Οὐχ ἤττον ὅμως καὶ ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ Δικαίῳ παρέμεινεν ἡ διάταξις, καθ' ἣν ἡ τῶν τέκνων ἐκποίησις ἐπιτρέπεται μόνον ὡς ἐκ τῆς ἐνδείας, ἧς ἔνεκεν ἀδύνατος ἡ συντήρησις αὐτοῦ, τῆς τοῦ νεογνοῦ ἐκθέσεως ἀπαγορευθείσης ἐπὶ ποινῇ. Ἡ δὲ τοῦ τιμωρεῖν ἐξουσία ἐπὶ πολὺ περιεκτικὴ καὶ μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ σωφρονισμοῦ ἀφίεται τῷ πατρί· ἐπὶ βρυτέρων παραπτωμάτων τὸ τέκνον παραδίδεται εἰς τὸν δικαστήν. Μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν ἔχομεν τὴν Ἐκλογὴν τῶν Ἰσαύρων, ἧτις ὅμως λίχν βραχυβίος ἠπῆρξε, καταργηθεῖσα ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο, ὡς «ἀνατροπὴ τῶν καλῶς νομοθετημένων», διὰ τοῦ Προχείρου νόμου καὶ τῆς ἐπαναγωγῆς τῆς Ἰουστινιανείου συλλογῆς. Ὀλίγῳ βραδύτερον πληρῆστερα σύνοψις (αὐτοῦ) ἦν ἡ Ἐπαναγωγὴ παρὰ τοῦ ἰδίου Βασιλείου ἐκδοθεῖσα, συμβυσιλευόντων αὐτῷ καὶ τῶν υἱῶν Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου. Αὕτη ὅμως παρέμεινεν ἀπλοῦν νομοσχέδιον, μὴ δημοσιευθεῖσα. Ὁ τοῦ Βασιλείου υἱὸς Λέων, μόνος παραμείνας αὐτοκράτωρ, ἐξέδωκε τὰ Βασιλικά, δι' ὧν ἀνεβίωσε τὸ κράτος τῆς Ἰουστινιανείου νομοθεσίας. Ὡς ἐκ τούτου σταματῶ μέχρι τῆς Ἰουστινιανείου νομοθεσίας, ἀφ' οὗ διὰ τῶν Βασιλικῶν ἐπανῆλθε τὸ κράτος αὐτῆς.

Ἦδη ὅμως παρ' ἡμῖν σήμερον ἄλλαι περὶ τούτου κρατοῦσιν ἀρχαί. Τὸ τέκνον διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῆς Πολιτείας, μὴ παραδίδουσις αὐτὸ ἔρμαιον τῆς ἀυθιρεσίας τοῦ

πατρός, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου δὲν ἀρνεῖται εἰς τὸν πατέρα τὸ δικαίωμα τοῦ σωφρονισμοῦ ἐν μέτρῳ καὶ ὅταν τοῦτο ᾗται ἀπαραίτητον, ὡς καὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ καὶ τῆς συναινεσώως του εἰς τὸν γάμον αὐτοῦ. Ἡ δὲ τοῦ τέκνου ἐκθεσις ἀποτελεῖ ἴδιον ἀδίκημα, τιμωρούμενον ὑπὸ τοῦ νόμου. Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὰ προσωπικὰ δικαιώματα τοῦ πατρὸς ἐπὶ τοῦ ὑπεξουσίου αὐτοῦ.

Ἦδη ἴδωμεν τίνα τὰ περιουσιακά:

Κατὰ τὸ παλαιὸν δίκαιον ὁ ὑπεξούσιος οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη ἢ ν' ἀποκτήσῃ ἴδιον, πᾶν δ' ὅ τι ἐκτᾶτο μετέβαιεν αὐτοδικαίως τῷ ἐξουσιαστῇ, ὡς καὶ ἡ γυνὴ καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ. «Ρωμαίοις οὐδὲν ἴδιον ἐστὶ κτῆμα, ζώντων τῶν πατέρων» (Διον. Ἀλικαρν.). Ἐν σχέσει πρὸς τὴν περιουσίαν τὸ τέκνον ἐξωμοιοῦτο πρὸς τὸν δούλον, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι αὐτὸ ἠδύνατο νὰ συνάπτῃ ἀγωγίμους ὑποχρεώσεις, ἐνῶ οἱ δούλοι δὲν ἠδύνατο. Δὲν ἠδύνατο ὅμως ἀφ' ἐτέρου τὸ τέκνον νὰ συντάξῃ διαθήκην. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ προσωπικότης αὐτοῦ ἀπερροφᾶτο ἐν τῇ τοῦ πατρὸς, ὡς ἐκ τούτου δὲ δὲν ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ αὐτὸς ὡς μάρτυς ἐν ὑποθέσει ἀφορώσαις τὸν πατέρα, πᾶσα δὲ δικαιοπραξία αὐτοῦ μετὰ τοῦ πατρὸς ἦτο ἄκυρος. Ἐκ τούτου ὅμως δὲν ἔπεται ὅτι ὁ ὑπεξούσιος δὲν εἶχε τὴν ἰκανότητα τοῦ κτᾶσθαι, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς σχέσεως αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ πᾶν ὅ τι ἐκτᾶτο καθίστατο κτῆμα τοῦ πατρὸς, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου ἐξ οὐκ ἐπιτρέπεται αἰτίας καθυπεβάλλετο εἰς ὑποχρεώσεις, ὡς καὶ πᾶς αὐτεξούσιος. Ἡ αὐστηρὰ αὕτη ἀρχὴ ἐν πολλοῖς ἠλλοιώθη, πρὸς τὸν χρόνον, ἰδίως δὲ ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν χριστιανῶν αὐτοκρατόρων, ὅτε ἐντελέστερον ἀνεπτύχθη καὶ διετυπώθη ἡ ἔννοια τῶν χρηματίων. Κατὰ τὸν ἕκτον ἤδη ἀπὸ κτίσεως Ρώμης αἰῶνα ᾗν σύνηθες τὸ τῶν δούλων χρηματίων, μεθ' οὗ συνανεπτύχθη καὶ τὸ τῶν ὑπεξουσίων. Ὁ πατὴρ δηλαδὴ παρεχόμενος πρὸς τὸ τέκνον αὐτοῦ πρὸς διαχειρίσασθαι μέρος τῆς περιουσίας του, ἀποκεχωρισμένης ἐκ τῆς ἐκτουτοῦ, ὅπως φυσικῶς ἔχη ταύτην, οὐχ ἦτο ὅμως δι' αὐτῆς εὐσεῖς προαιρετικῆς καὶ μετακλητῆς κατ' ἀρέσκειαν τοῦ ἐκχωρητοῦ, ἀνηκούσης δ' ἀποκλειστικῶς τῷ πατρί, τὸ τέκνον οὐδὲν ἴδιον ἐκτᾶτο. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς περιουσίας, τὸ παρὰ τοῦ πατρὸς χορηγούμενον, ἐκλήθη κατὰ τοὺς νεωτέρους *peculium profectitium*, κατ' ἀπομίμησιν τῆς *dos profectitia*, ὡς προερχόμενον παρὰ τοῦ πατρὸς.

Τὸ χρημάτιον τοῦτο ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν τοῦ ἀνωτέρου κανόνος περὶ ἀνικνητότητος τοῦ ὑπεξουσίου· ἡ ἐξαιρέσις ὅμως αὕτη εἶναι περιωρισμένη καὶ ἀφορᾷ μόνον τὴν ἰκανότητα τῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ ἀπέναντι τρίτων. Ἐκ τῆς ἐννοίας ταύτης τῶν Ρωμαίων, μηδεμίαν τῷ ὑπεξουσίῳ συγχωρούντων ἰδίαν κτῆσιν, ἦν τινὲς μὲν ἀπεκάλεταν ἐνότητα προσώπων (*unitas personae*), ἄλλοι δὲ ἄλλως, παρέπεται ὅτι ἄκυρός ἐστιν οὐκ ἐπιτρέπεται μεταξὺ πατρὸς καὶ ὑπεξουσίου πολιτικὴ ἐνοχία. Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ἐνότητος προσώπων εἶναι πλημμελής, καθ' ὅσον ἐπὶ δικαιοπραξίῳ μεταξὺ πατρὸς καὶ ὑπεξουσίου, τούτου ἐνεργούντος ὡς πράκτορος ἢ πλοιάρχου ἐτέρου, τίκτονται μεταξὺ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἐτέρου δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις. Ὑπάρχει ἄρα ἐνότης οὐχὶ προσώπων ἀλλὰ περιουσίας. Ἐξαιρέσις τοῦ κανόνος τούτου τοῦ παλαιοῦ δικαίου ἐγένετο ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, ὅτε ἀνεπτύχθη τὸ *στρατιωτικὸν χρημάτιον* (*pec. castrense*), ἐφ' οὗ ἐκέκτητο τὸ ὑπεξούσιον πλήρη τὴν κατὰ τὸ ἰδιωτικὸν δίκαιον ἰκανότητα. Πρῶτος ἐθέτισεν ὁ *Αὐγουστος* ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν τὸ χρημάτιον τοῦτο, ὅπερ περιλαμβάνει πᾶν ὅ τι ὁ ὑπεξούσιος κτᾶται ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως. Ἐπὶ τοῦ στρατιωτικοῦ χρηματίου ὁ ὑπεξούσιος θεωρεῖται ὡς αὐτεξούσιος καὶ διατίθησιν αὐτὸ ἀκωλύτως εἴτε ἐν ζωῇ, εἴτε αἰτίᾳ θανάτου, δυνάμενος νὰ τελέσῃ πᾶσαν δικαιοπραξίαν καὶ μετὰ τρίτων καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Βραδύτερον καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ *M. Κωνσταντίνου* ἀνεπτύχθη τὸ *οἰονεὶ στρατιωτικὸν χρημάτιον* (*pec. quasi castrense*), ὅπερ ἐστὶν ἐπέκτασις τοῦ *castrense*, καὶ ἀφωμοιώθη ἐντελῶς πρὸς τὰ ἀποτελέσματα, περιλαμβάνει δὲ ὅ τι ἐκτᾶτο τὸ ὑπεξούσιον ἐκ πολιτικῆς θέσεως ἢ ἐκ δωρεᾶς τοῦ αὐτοκράτορος ἢ ἐκ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος ἢ ἐκ τῆς περιβολῆς ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος.

Ἐτερον περιορισμὸν ἐπίσης ἀπὸ τοῦ *M. Κωνσταντίνου* ὑπέστη ὁ κανὼν τοῦ παλαιοῦ δικαίου ἐν σχέσει πρὸς τὰ μητρικὰ πράγματα, ἅτινα ἀνήκουσι τῷ ὑπεξουσίῳ, τοῦ πατρὸς ἔχοντος μόνην τὴν ἐπικρασίαν. Τὸν περιορισμὸν τοῦτον βραδύτερον ἐπεξέτειναν οἱ μεταγενέστεροι αὐτοκράτορες ἐπὶ πάντων τῶν διὰ δωρεᾶς ἢ αἰτίᾳ θανάτου ἀπὸ τῶν ἐκ μητρὸς ἀνιόντων προερχομένων, τούτο δὲ ἀπετέλεσε τὸ λεγόμενον ἀπροσπόριστον χρημάτιον· εἰς

τοῦτο ὑπάγεται καὶ πᾶν τὸ διδόμενον τῷ ὑπεξουσίῳ χάριν τοῦ πατρὸς, ὡς καὶ τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ καμάτῳ κτώμενα. Τοῦ χρηματίου τούτου τὴν κυριότητα ἔχει μὲν ὁ ὑπεξούσιος ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὡς αὐτεξούσιος, ἐπομένως οὐδὲν δύναται νὰ διαθέσῃ ἄνευ τῆς τούτου συναίνεσεως, διὰ διαθέκης δὲ οὔτε τούτου συναινούτος, ὁ δὲ πατὴρ ἔχει τὴν ἐπικαρπίαν καὶ τὴν διαχείρισιν. Ἐν ὠρισμένοις ὅμως θέμασιν ὁ πατὴρ στερεῖται καὶ αὐτῆς τῆς ἐπικαρπίας, ὅτε ἔχομεν τὸ ἔκτακτον ἀπροσπόριστον χρηματίον, ὅπερ ὑπάρχει ἐν ταῖς ἐξῆς περιπτώσεσι: α') ὅταν κατελήφθῃ ἢ ἐδωρήθῃ τι τῷ ὑπεξουσίῳ παρὰ τρίτων ἐπὶ τοιοῦτῳ ὄρω, β') ὅταν ἠρνήθῃ ὁ πατὴρ τὴν συναίνεσιν του πρὸς κτῆσιν περιουσίας, καταλειπομένης τῷ ὑπεξουσίῳ αὐτοῦ καὶ γ') ἐπὶ τῆς κληρονομικῆς μοίρας, τῆς ἀναλογούσης εἰς τὸν ὑπεξούσιον ἐκ κληρονομίας ἐξ ἀδικοῦ μετὰ τοῦ πατρὸς τοῦ προαποβιώσαντος ἀδελφοῦ του. Ἐπὶ τοῦ τοιούτου χρηματίου τὸ ὑπεξούσιον ἔχει καὶ τὴν ἐπικαρπίαν καὶ κυριότητα καὶ δύναται καὶ ν' ἀπαλλοτριώσῃ αὐτὸ, δὲν δύναται ὅμως νὰ διαθέσῃ καὶ τοῦτο διὰ πράξεως τελευταίας βουλήσεως. Κατόπιν τῶν λεχθέντων ὁ κανὼν τοῦ νεωτάτου δικαίου εἶναι ὁ ἐξῆς: «ὅτι τὰ τέκνα λαμβάνουσιν ἐκ τῆς πατρικῆς περιουσίας, εἶναι καὶ μένει περιουσία τοῦ πατρὸς· ὅτι κτῶνται ἄλλοθεν, καθίσταται ἰδία αὐτῶν περιουσία, τοῦ πατρὸς κτωμένου τὴν ἐπικαρπίαν καὶ διαχείρισιν». Ἡ τελευταία αὕτη περιουσία καλεῖται σήμερον *peculium adventitium* ἢ *bona adventitia*, ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς ταύτην ἡ πρώτη *peculium profectitium*. Τὰ *bona* δὲ πάλιν *adventitia* διακρίνονται εἰς *peculium militare* (στρατιωτικόν), περιλαμβάνον τὸ *p. castrense* καὶ *p. quasi castrense*, καὶ εἰς *p. paganum*, περιλαμβάνον τὸ *p. adventitium* καὶ *quasi adventitium*.

Ἀνασκοπήσαντες ἤδη ἐν ὀλίγοις τὰ περὶ πατρικῆς ἐξουσίας παρὰ Ῥωμαίοις ὑπὸ τὰ διττὰ αὐτῶν ἀποτελέσματα, ἴδωμεν ἤδη τίς ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς διαχείρισις τοῦ *peculium adventitium* κατὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον καὶ τὸ νῦν παρ' ἡμῖν ἰσχύον.

Εἶδομεν ὅτι κατὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον ὁ πατὴρ ἐπὶ τοῦ *peculium adventitium regulare* ἔχει τὴν ἐπικαρπίαν μετὰ τοῦ δικαίωματος τῆς ἐλευθέρως διαχείρισεως, τῆς κυριότητος ἀνηκούσης τῷ ὑπεξουσίῳ. Αἱ ἐξουσίαι του ὅμως αὗται οὐσιωδῶς διαφέρουσι τῶν

συνήθων ἐννοιῶν τῆς ἐπικαρπίας καὶ διαχείρισεως, καθ' ὅσον ἡ μὲν ἐπικαρπία ἀφορᾷ τὴν ὅλην περιουσίαν τοῦ ὑπεξουσίου, ἀναλόγως δὲ τῶν στοιχείων τῆς περιουσίας εἶναι ἀληθῆς ἢ καταχρηστικῆ· εἶναι δὲ καταχρηστικὴ ὅταν ἡ περιουσία συνίσταται εἰς πράγματα καταναλωτὰ. Ὁ πατὴρ πρὸς τούτοις οὐδεμίαν ὑποχρεοῦται νὰ παράσχῃ ἐγγύησιν, ἡ δὲ διαχείρισίς του εἶναι ἐλευθέρω, ἐπιτρεπομένου αὐτῷ νὰ ἐπιχειρήσῃ οὐσιώδεις μεταβολάς· ἄλλως τε εἰς οὐδεμίαν ὑπόκειται λογοδοσίαν, ὑποχρεούμενος μόνον νὰ καταβλήῃ περὶ τὴν διατήρησιν τῆς περιουσίας τὴν ἐπιμέλειαν ἐπικαρπιωτοῦ, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ὑπόκειται εἰς εὐθύνας ἀποδεικνυομένης τῆς ὑπαιτιότητος αὐτοῦ. Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων διακρίνεται οὐσιωδῶς ἡ ἐπικαρπία τοῦ πατρὸς ἐπὶ τοῦ χρηματίου τούτου τῆς συνήθους ἐπικαρπίας, διότι εἰς τὸ τέκνον δὲν ἀπέμεινεν ἕτερον εἰμὴ ἀπλῶς ἡ *nuda proprietas*. Τὴν διαχείρισιν ταύτην ἀσκεῖ ὁ πατὴρ ἰδίῳ δικαίωματι, ὡς ἐξουσιαστῆς, καὶ οὐχὶ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ὑπεξουσίου, ὡς ἐκ τούτου δὲ χεῖζει τῆς συναίνεσεως τοῦ τέκνου του καὶ ὅταν τοῦτο εἶναι ἐνήλικον· οὐχ ἦττον ὅμως ἐπὶ διεξαγωγῆς δίκης ὀφείλει νὰ λάβῃ καὶ τὴν συναίνεσιν τοῦ ἐνήλικου ὑπεξουσίου, παρόντος. Προκειμένου ὅμως περὶ ἀπαλλοτριώσεως, αὕτη ρητῶς ἀπηγορεύθη τῷ πατρὶ καὶ μόνον ἐξαιρετικῶς δι' εἰδικῆς διατάξεως τοῦ νόμου ἐπιτρέπη αὐτῷ εἰς τρεῖς ὠρισμένας περιπτώσεις. Περὶ τούτων ὁμιλοῦσι τὰ γωρία ν. 8 § 4 καὶ 5 *Codicis de bonis quæ lib.* (6. 61) καὶ Βχσιλ. (45. 4. 11). Ἴδου ἐπὶ λέξει τί λέγουσι τὰ Βχσιλικά: «Εἰ δὲ χρέος ἐστίν, ἐξουσίαν ἔχει ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς κληρονομίας παρασχεῖν· καὶ οἱ παλαιοὶ γὰρ οὐσίαν τὴν καθαρὰν ἐνόουν, ὑπεξηρημένων τῶν χρεῶν· δεῖ δὲ τὸν πατέρα πρῶτον τὰ κινητὰ παρέχειν· εἰ δὲ μὴ ἄρκοῦσι τότε καὶ ἀκίνητα πωλῆσαι, ἵνα ἀποδῶσθαι τὸ χρέος καὶ μὴ τρέχωσι τόκοι· εἰ δὲ μηδὲ τούτο ποιήσῃ ὁ πατὴρ, αὐτὸς εἰςθεὶν ἀναγκάζεται τοὺς τόκους διδόναι· ἐὰν δὲ καὶ ληγᾶτα ᾖσιν ἐτήσια ἢ προσάπαξ καταλειφθέντα, εἰ μὲν εἰσὶ πρόσοδοι ἄρκοῦσαι πρὸς τὰ ἐτήσια ληγᾶτα, ὀφείλει ἐκ τῶν προσόδων ταῦτα ὁ πατὴρ παρασχεῖν· εἰ δὲ μὴ εἰσὶ πρόσοδοι ἄρκοῦσαι, ἢ μηδὲ ὅλως εἰσὶ πρόσοδοι, τότε κινητὰ ἢ ἀκίνητα ἄκαρπα, πλὴν μὴ ἄχρηστα, πιπρασκέσθωσαν, τυχὸν οἶκοι πολυκατασκευαστοὶ ἢ προάστεια τίμια· χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν μὴ πιπρασκέσθωσαν, μηδὲ ἐνεχυριάζετω-

σαν οἱ πατέρες τὰ πράγματα, πλὴν εἰ μὴ κινητὰ ἢ ἀκίνητα, βαρύνοντα τὴν κληρονομίαν ἢ καὶ ἐπιζήμια πωλήσουσιν, ὥστε τὸ τίμημα αὐτῶν ἢ εἰς χρέα κληρονομιαῖα προχωρήσαι, ἢ τῷ παιδί φυλαχθῆναι». Ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης σαφῶς συνάγεται ὅτι ἡ ἀπαλλοτριώσις ἀπεριορίστως ἐπετράπη τῷ πατρί: α') πρὸς πληρωμὴν χρεῶν ἢ κληροδοτημάτων τῆς μητρικῆς κληρονομίας, β') προκειμένου περὶ κτημάτων ἄνευ προσόδων καὶ γ') περὶ πραγμάτων ἐπιζημιῶν ἢ εἰς φθορὰν ὑποκειμένων, «χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν μὴ πιπρασκέτωσαν, μηδὲ ἐνεχυριάζεζωσαν οἱ πατέρες τὰ πράγματα», ὡς αὐτολεξεὶ ὀρίζει ὁ νόμος οὗτος. Ἦδη ἴδωμεν τί ἰσχύει σήμερον παρ' ἡμῖν.

Ὡς γνωστόν, παρ' ἡμῖν τὰ περὶ πατρικῆς ἐξουσίας δὲν ἐψηφίσθησαν· οὐχ' ἦντο ὁμῶς εἰδικαί τινες περὶ αὐτῆς διατάξεις ὀρίζονται ἐν τῷ νεαρῷ νόμῳ τοῦ 1861 περὶ ἀνηλίκων καὶ ἐπιτροπείας καὶ ἰδίως διὰ τοῦ ἄρθρου 4, ὅπερ ἐπὶ λέξει ἔχει ὡς ἐξῆς: «νομικὴ πράξις τοῦ ἀνηλίκου, δι' ἣν ὁ νόμος ἀπαιτεῖ πρὸς τῆ συναίνεσι τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ ὠρισμένας διατυπώσεις (ἄρθ. 61, 66, 67, 70 κτλ.), εἶναι ἄκυρος, ἐὰν δὲν ἐτηρήθησαν αἱ διατυπώσεις αὗται, καίτοι ὑπαρχούσης τῆς συναίνεσεως τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ ἐπιτρόπου». Καὶ τὸ ἄρθρον μὲν τοῦτο ἔχει οὕτως· τὸ περιμάχητον ὁμῶς ζήτημα εἶναι ἂν ἡ διάταξις αὕτη ἔχει παρ' ἡμῖν ἰσχύον. Εἰς τοῦτο ἡ νομολογία ἡμῶν κυμαίνεται, περιπίπτουσα εἰς φεβερὰς ἀντιφάσεις. Οὕτως ἡ ἀπόφασις 1543 (1892) τοῦ ἐφετείου Ἀθηνῶν δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ἰσχύον τῆς διατάξεως ταύτης· ἡ ἐν λόγῳ ἀπόφασις ἐπὶ λέξει ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὁ περὶ ἐπιτροπείας νόμος δὲν κατήργησε τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ ρωμαίου δικαίου περὶ πατρικῆς ἐξουσίας, καθ' ἃς δὲν ἐπιβάλλεται αὐτῷ, ὑπάρχοντος νομίμου λόγου ἐκποίησεως, νὰ ζητήσῃ ἄδειαν δικαστηρίου. Ναὶ μὲν κατὰ τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ περὶ ἐπιτροπείας νόμου νομικὴ πράξις ἀνηλίκου, δι' ἣν ὁ νόμος ἀπαιτεῖ πρὸς τῆ συναίνεσι τοῦ ἐπιτρόπου καὶ ὠρισμένας διατυπώσεις, εἶναι ἄκυρος, ἂν δὲν ἐτηρήθησαν αἱ διατυπώσεις αὗται, ἀλλ' ἡ διάταξις αὕτη εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνεφάρμοστος ὡς πρὸς τὸν ἀσχοῦντα τὴν πατρικὴν ἐξουσίαν, καθ' ὅσον ὁ περὶ ἐπιτροπείας νόμος ὠρῖσε μὲν διατυπώσεις, τηρητέας ἐπὶ τῶν πράξεων τοῦ ἐπιτρόπου, ἀλλ' οὐδεμίαν τοιαύτην διέγραψε περὶ τοῦ ἀσχοῦντος τὴν

πατρικὴν ἐξουσίαν πατρός, σκοποῦντος ἴσως τοῦ νομοθέτου νὰ κανονίσῃ διὰ μεταγενεστέρου νόμου τὰ περὶ τούτου. Ἐκ τούτων δ' ἔπεται ὅτι ἐν προκειμένῳ ἐφαρμοστέαι εἰσὶν αἱ μὴ καταργηθεῖσαι διατάξεις τοῦ κρατοῦντος παρ' ἡμῖν ρωμαίου δικαίου καθ' ἃς ὁ πατὴρ ἔχων τὴν ἐπικαρπλίαν τῆς ἐκ μητρὸς τῷ τέκνῳ αὐτοῦ περιελθούσης περιουσίας, δύναται ἄνευ διατυπώσεώς τινος νὰ ἐκποιήσῃ αὐτήν, ἂν ὑπόκειται ἀληθῶς εἰς φθορὰν κτλ.». Ἡ ἀπόφασις αὕτη τουτέστιν ἐστηρίχθη εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, ὅπερ κατὰ τὰς εἰδικὰς ὀριθεύσας παρ' αὐτοῦ περιπτώσεις, ὡς ἐσημείωσα ἂνωτέρω, ἐπέτρεψεν ἀπεριορίστως καὶ ἄνευ διατυπώσεώς τινος τῷ πατρί τὴν ἐκποίησιν τοῦ ἀπροσπορίστου τοῦ ὑπεξουσίου τέκνου του. Ὡς ἀντικρὺς διάφορος πρὸς ταύτην εἶναι ἡ ὑπ' ἀριθ. 120 (1890) ἀπόφασις τοῦ Ἀρείου Πάγου. Αὕτη δέχεται μὲν ὡς ἰσχύουσαν τὴν διάταξιν τοῦ εἰρημένου 4 ἄρθρου, ἀλλ' ἐπίσης ἀναγνωρίζει ὅτι διὰ τοῦ νεωτέρου τούτου νόμου δὲν κατηργήθησαν αἱ διατάξεις τοῦ ρωμαίου δικαίου περὶ ἐκποιήσεως τοῦ ἀπροσπορίστου εἰς τὰς ρητῶς παρ' αὐτοῦ κατονομαζομένας τρεῖς περιπτώσεις, καθ' ὅ εἰδικὰς διατάξεις. Κατὰ ταῦτα καὶ παρ' ἡμῖν σήμερον πλὴν τῶν τριῶν τούτων περιπτώσεων, ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ ἐπιτρέπεται τῷ πατρί ἢ ἐκποίησις τοῦ ἀπροσπορίστου. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἔχει ἐπὶ λέξει ὡς ἐξῆς: «Ἐπειδὴ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 8 § 4 καὶ 5 Cod. de bonis quæ bib. (6.61) καὶ Βασιλ. (45. 4. 11), δὲν ἐπιτρέπεται τῷ πατρί ἢ ἐκποίησις τοῦ ἀπροσπορίστου χρηματίου, εἰμὴ εἰς τὰς ὀριζομένας ἐν τοῖς νόμοις τούτοις περιπτώσεις, ἧτοι α') πρὸς πληρωμὴν χρεῶν ἢ κληροδοτημάτων τῆς μητρικῆς κληρονομίας, β') προκειμένου περὶ κτημάτων ἄνευ προσόδου καὶ γ') περὶ πραγμάτων ἐπιζημιῶν ἢ εἰς φθορὰν ὑποκειμένων· «χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν μὴ πιπρασκέτωσαν, μηδὲ ἐνεχυριάζετωσαν οἱ πατέρες τὰ πράγματα» κατὰ τὴν ἐκφρασιν τοῦ νόμου τούτου· κατὰ δὲ τὰς διατάξεις ταύτας δὲν ἐτροποποιήθη ὁ νόμος ὑπὸ τοῦ νεαροῦ νόμου ΧΠΘ', ὅθεν ἐσφαλμείως ἢ προσβαλλομένη ἀπόφασις ἐφήρμωσεν ἐπὶ τῆς προκειμένης διαφορᾶς τὰς διατάξεις τοῦ ΧΠΘ' νόμου καὶ εἶναι διὰ τοῦτο μεταρρυθμιστέα κτλ.». Τὴν γνώμην ταύτην μετ' ἐπιχειρημάτων λίαν σθεναρῶν καὶ νομίμων ἀντικρούει ἡ ἐν τῇ αὐτῇ ἀποφάσει μειονοψηφία· αὕτη ἔχει ὡς ἐξῆς: «κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ ΧΠΘ'

νόμου καὶ αὐτὴ ἢ συναίνεσις τοῦ πατρὸς δὲν ἀρκεῖ ἄνευ τῆς τηρήσεως καὶ τῶν λοιπῶν διατυπώσεων, ἥτοι συγκλήσεως οἰκογενειακοῦ συμβουλίου καὶ ἀποφάσεως· κατὰ δὲ τὸ ἄρθρον 66 τοῦ αὐτοῦ νόμου διὰ τὴν χορηγήσῃ τὴν ἄδειαν τὸ δικαστήριον πρέπει νὰ πεισθῇ περὶ τῆς ἀφύκτου ἀνάγκης ἢ τῆς προφανοῦς ὠφελείας ἐκ τοιούτων πράξεων· τοῦτο δὲ ἀποτελεῖ μέρος ἀναπόσπαστον τῶν ἐφαρμοστέων διατυπώσεων πρὸς ἔγκυρον ἐκποίησην καὶ δὲν δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ νέου νόμου, ἀφ' ἐνὸς μὲν ν' ἀπαιτῆται ἡ γνωμοδότησις τοῦ οἰκογενειακοῦ συμβουλίου καὶ ἀποφάσεως πρὸς ἔγκυρον ἐκποίησην, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ δικαστήριον ἐν τῇ ἀποφάσει του νὰ μὴ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν προφανῆ ὠφελίαν, περὶ ἧς διαλαμβάνει ὁ νόμος, ὅπως ἐπιτρέψῃ τὴν ἐκποίησην τοῦ ἀκινήτου τῶν ἀνηλικῶν, ἀλλὰ τὰς τρεῖς περιπτώσεις τοῦ ρηθέντος νόμου, περιοριζομένης τοιουτοτρόπως τῆς διαχειρίσεως τοῦ πατρὸς πλείοτερον τῆς τοῦ ἐπιτρόπου». Ἐπὶ τῇ βράσει τῶν ἀνωτέρω ἀναπτυχθέντων ἴδωμεν ἥδη ποῖον τὸ νομοθετικῶς ὀρθότερον.

Νομίζω ὅτι βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι τὸ ἄρθρον 4 τοῦ νεαροῦ νόμου δὲν ἔχει παρ' ἡμῖν ἰσχύν, ἐκ τοῦ ὅτι, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ ἀντιφρονούντες, δὲν ἐψηφίσθησαν παρ' ἡμῖν τὰ περὶ πατρικῆς ἐξουσίας. Νομίζω ὅτι ὁ νομοθέτης ἐπιθυμῶν ἀκριβῶς νὰ μὴ ἀφήσῃ μίαν τοιαύτην σχέσιν, οἷα ἡ πατρικὴ ἐξουσία, ἀγαλίνωτον καὶ ἔρμαιον τῆς ἐκάστοτε αὐθαιρέτου ἐρμηνείας καὶ ἐφχρομογῆς τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ θέλων νὰ προλάβῃ ἐνδεχομένης καταχρήσεις ἐπελήφθη ἀκριβῶς καὶ τοῦ θέματος τούτου καὶ δὴ ἐν συνδυασμῷ μετὰ τοῦ νόμου περὶ ἐπιτροπείας ἐνομοθέτησε καὶ περὶ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας. Ἄλλως τε ὅπως ποτ' ἂν ἦ οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ ὅτι ὁ νομοθέτης ὁμιλεῖ καὶ περὶ πατρικῆς ἐξουσίας καὶ ὅτι ὅτι λέγει εἶναι νόμος. Οὐδαμῶς δὲ δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ τὸ ἀνίσχυρον

αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὅτι τυχὸν ὁ νομοθέτης ἐπελάβετο τοῦ ζητήματος ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἤθελον νομοθετηθῆ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τὰ περὶ πατρικῆς ἐξουσίας. Ἀρκεῖ ὅτι ὁ νομοθέτης ὑπήγαγεν ὑπὸ τὴν θέλησιν αὐτοῦ καὶ τὴν σχέσιν ταύτην καὶ τὴν ὑπήγαγεν ὑπὸ τὴν τοῦ νόμου ἰσχύν, ὅστις ὡς νόμος εἶναι σεβαστὸς καὶ ὑποχρεωτικὸς μέχρι καταργήσεως αὐτοῦ, κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον, καθ' ὅσον δι' αὐτοῦ τίθενται περισσότερα ἐγγύα τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς περιουσίας τοῦ ἀνηλικῶ, ἅτινα βεβαίως δὲν δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ ὑπάρχοντα εἰς πολλοὺς πατέρας καὶ μάλιστα ἐνίοτε δευτερογαμοῦντας. Τὸ μόνον ὅπερ βεβαίως δύναται τις νὰ ὑποστηρίξῃ, εἶναι ὅτι ἐκ τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τοῦ νόμου τούτου διατυπώσεων, περιττεύει ἡ σύγκλησις οἰκογενειακοῦ συμβουλίου, μὴ συνδυαζομένου πρὸς τὴν φύσιν αὐτῆς τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, ἥτις δὲν ἀνέχεται τὸν ἔλεγχον τοῦ οἰκογενειακοῦ συμβουλίου· ὅτι δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ νομοθέτου σχετικῶς πρὸς αὐτὸ θὰ ἦτο τοιοῦτον, ἂν ἐψηφίζοντο τὰ περὶ πατρικῆς ἐξουσίας, ἀποδεικνύεται σαφέστατα ἐκ τῶν ἄρθρων 386 καὶ 387 τοῦ ἀστικοῦ νομοσχεδίου, ἔνθα ρητῶς ὁ πατὴρ ἀπαλλάσσεται τοῦ ἐλέγχου τοῦ συγγενικοῦ συμβουλίου. Ἄλλως τε δὲ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως αὐτοῦ ἀναδεικνύεται καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἐξουσίας τῆς πατρικῆς ἀπὸ τῆς τοῦ ἐπιτρόπου. Ἡ ὑπαρξὶς ἄλλως τε διαρκοῦς ἐλέγχου οὔτε ὀρθὴ θὰ ἦτο, ἀλλ' οὔτε καὶ σύμφωνος πρὸς τὸν θεσμόν τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, μονοῦ δὲ ἄδικος διὰ τὸν πατέρα, τὸν βαστάζοντα ὅλα τὰ βάρη τῆς οἰκογενείας καὶ ἀενάως ὑπὲρ αὐτῆς μοχλοῦντα. Ἐκτὸς δὲ τούτου νομίζω ὅτι ἀρκετὴν περιφρούρησιν ἐνδεχομένων καταχρήσεων παρέχει τὸ δικαστήριον, ὅπερ ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του κέκτηται ὅλον τὸ κύρος καὶ τὴν δύναμιν νὰ καταστείλῃ αὐτάς. Τοιαύτη εἶναι ἄλλως τε ἡ γνώμη ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὄλων ἀνεξαρτήτως τῶν παρ' ἡμῖν συγγραφέων, ἐν ταῖς πλείστοις δὲ καὶ αὐτῆς τῆς νομολογίας.

ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ὑπὸ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ Δ. Ν.

ΔΙΚΗΓΟΡΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ Κοινωνιολογικῇ Ἐπιτροπῇ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 19 Δεκεμβρίου 1902)

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Πολιτικοῖς (Β. ε) μνημονεύει Ἰπποδάμου τοῦ Μιλησίου ὅστις ἤκμασε κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα π. Χ. ὀνομαστός γενόμενος διὰ τὰς φυσικὰς καὶ μηχανικὰς του γνώσεις. Ἐρρουμοτόμησε καὶ ἐσχεδιάσε πόλεις τοὺς Θουρίους ἐν Ἰταλίᾳ, τὴν Ρόδον καὶ τὸν Πειραιᾶ, ὃν κατέεμε καὶ ἔθα ἡ ἀγορὰ ἔφερε τὸ ὄνομά του Ἰπποδάμειος κληθεῖσα.

Ὁ βίος του ἦτο ἀβροδίαιτος· ἠγάπα τὰς τιμάς, φιλότιμος καὶ φιλόδοξος ὢν καὶ ἐφαίνετο μάλιστα εἰς τινὰς ὅτι ἐκομψεύετο καὶ ἐκαλλωπίζετο περιποιούμενος κόμην πλουσίαν καὶ φέρων ἐσθῆτα πολυτελεῖ καὶ θερμὴν χειμῶνός τε καὶ θέρους.

Πρῶτος ἐκ τῶν μὴ πολιτευομένων, φυσικὸς ὢν καὶ μηχανικὸς καὶ μετεωρολόγος ἔγραψε βιβλίον περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας. Ἐκ τῶν λόγων τούτων τοῦ Ἀριστοτέλους βεβαιοῦται ὅτι πρὸ τοῦ Πλάτωνος συνέγραψαν καὶ ἄλλοι περὶ πολιτείας.

Συνοπτικώτατα ἀναφέρονται αἱ κυριώτεραι καὶ πρωτοτύπωτεραι τοῦ Ἰπποδάμου ἰδέαι περὶ συντάξεως τῆς ἀρίστης πολιτείας, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ τινες σχετιζόμεναι πρὸς τὸν δικαστικὸν ὄργανισμὸν καὶ τὴν δικονομίαν καὶ δεικνύουσαι καινοτόμον πνεῦμα καὶ ἐμβριθεῖαν πολλὴν παρὰ τῷ κομψευομένῳ τούτῳ θεωρητικῷ φιλοσόφῳ καὶ πρακτικῷ μηχανικῷ.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐπικρίνει τὰς τε βίβλους τοῦ ὅλου συστήματος τοῦ Ἰπποδάμου καὶ τὰς ἀξιολογωτέρας τῶν καινοτομιῶν του, ὀλίγας ἐκ τούτων ἀποδεχόμενος ὀρθάς. Ἐπικρίνει ἰδίᾳ ζωηρότατα τὰς πρωτοτύπους δικονομικὰς ἰδέας, αἵτινες τότε ἐφαίνοντο ξενίζουσαι καὶ παραδόξοι, διότι ἦσαν ὅλως ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὸν ἄλλον ὄργανισμὸν τῶν δικαστηρίων, ἐνῶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐγένοντο ἀσπασταὶ καὶ θεωροῦνται θεμελιώδεις ἐν ἀπάσαις ταῖς Νομοθεσίαις.

Περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν δικονομικῶν μόνον προτάσεων τοῦ Ἰπποδάμου καὶ τῆς ἐπικρίσεως τοῦ Ἀριστοτέλους παραλεί-

ποντες τὰ περὶ πολιτεύματος, διαιρέσεως τοῦ πλήθους, ἐκλογῆς ἀρχόντων καὶ ἄλλων πολιτικῶν ζητημάτων. Σημειώσωμεν ἀπλῶς ἔχοντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὸν Στοβαῖον τὸν διασφάντα τινὰ περὶ Ἰπποδάμου (κεφ. 41) ὅτι οὗτος κατεσκεύαζε τὴν πόλιν *μυριάνδρον* καὶ διήρει εἰς *τρεις* τάξεις: 1) τοὺς ἀγαθοὺς, τοὺς κεκτημένους ἐπιστήμην καὶ ἀρετὴν· οὗτοι ἦσαν οἱ ἄρχοντες· *βουλευτικόν, ἄρχειν δεῖ*. 2) τοὺς δυνατοὺς, τοὺς στρατιωτικούς, τοὺς ἔχοντας τὴν δύναμιν τοῦ σφῆν τὴν πόλιν κατὰ τῶν ἔτω καὶ ἔξω ἐχθρῶν· οὗτοι ἐλέγοντο καὶ *ἐπίκουροι* καὶ ἦσαν ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι. 3) τοὺς *χορηγοῦντας*, ἐξ ὧν αἱ δύο προηγούμεναι τάξεις τρέφονται καὶ συντηροῦνται· οὗτοι ἐκαλοῦντο *βάνανσοι* καὶ ἦσαν πάντοτε ἀρχόμενοι.

Ἐκάστη τούτων ὑποδιερίετο εἰς τρεῖς ἐτέρας, ἡ τῶν χορηγούντων π. χ. εἰς 1) γεωργούς· 2) τεχνίτας· 3) ἐμπόρους.

Ἡ χώρα διενέμετο εἰς τρία μέρη: 1) εἰς *ἱεράν*, ἀφ' ἧς τὰ νομιζόμενα ποιήσονται πρὸς τοὺς Θεούς. 2) εἰς *κοινήν*, ἀφ' ἧς οἱ δυνατοὶ πορίζονται τὰ πρὸς συντήρησιν. 3) εἰς *ἰδίαν*, ἀνήκουσαν εἰς τοὺς γεωργούς.

Τρία εἶδη δεσμῶν ἐνοῦσι τὰς διαφόρους τάξεις: 1) ὁ λόγος· 2) τὰ ἦθη· 3) οἱ νόμοι. Τρία τὰ σκοπούμενα τῆς πολιτείας: 1) τὸ καλόν· 2) τὸ δίκαιον· 3) τὸ συμφέρον. Ἀξιοσημείωτον δ' ὅτι τὸ καλὸν προηγεῖται τοῦ δίκαιου. Τρία τὰ αἴτια τῶν ἀρετῶν: 1) ὁ φόβος ὁ ἐκ τῶν νόμων· 2) ἡ ἐπιθυμία· 3) ἡ αἰδώς ἐκ τῶν ἠθῶν.

Ἐν γένει ἡ *τριὰς* ἀνευρίσκεται κυριαρχοῦσα εἰς ὅλας τὰς πολιτειακὰς τοῦ Ἰπποδάμου ἐπινοήσεις, ἀφ' οὗ καὶ ὁ ποινικὸς νόμος τριχῶς ὑποδιαιρεῖται 1) περὶ ὑβρεως· 2) περὶ βλάβης· 3) περὶ θανάτου, συμφῶνως πρὸς τὴν τριττὴν διαίρεσιν τῶν γραφῶν.

Ὁ Πλάτων (Νομ. ΣΤ' 771) λαμβάνει ὡς βᾶσιν τῆς νέας πολιτείας του τὸν ἀριθμὸν 5,040, ὃν θεωρεῖ ἱερὸν ὡς ἔχοντα *τομὰς προσφύρους*, διαιρετὸν ἀπὸ τοῦ 1 ἕως τοῦ 12 πλὴν

του 11, διὰ τοῦ δωδεκατημορίου δὲ τοῦ ἀκολουθοῦντος τοὺς μῆνας καὶ τὴν τοῦ παντός περίοδον προβρίνει εἰς τὰς διαίρεσεις καὶ ὑποδιαίρεσεις, τῶν φυλῶν, τῆς πόλεως κλπ.

Ἄλλ' ὁ Ἴπποδάμος πολὺ πρὸ αὐτοῦ εἶχεν ἤδη, ὡς εἶδομεν, ἀποδεχθῆ τὸ τριαδικὸν σύστημα, διότι ἔβλεπε παντοῦ τρίγωνα, ἀνάγων ὡς γεωμέτρης πανελληνίου φήμης πάντα τὰ προβλήματα εἰς σχήματα τριγώνου καὶ τριπλεύρου, καὶ ἐξάγων τὴν ὀρθότητα, τὴν διπλὴν μάλιστα ὀρθότητα ἐκ τῶν τριῶν γωνιῶν ἐκάστου.

Τρία εἶναι τὰ καθαρῶς δικονομικὰ ζητήματα τὰ ἐγειρόμενα ὑπὸ τοῦ Ἴπποδάμου.

A') Ἡ νομοθέτης ἀνωτάτου δικαστηρίου «εἰς ὃ πάσας ἀνάγεσθαι δεῖν τὰς μὴ καλῶς κεκρίσθαι δοκούσας δίκας» τοῦτο δὲ κατεσκεύαζεν ἐκ τινων γερόντων αἰρετῶν.

B') Ἡ ὑποχρέωσις τῶν δικαστῶν πρὸς διάσκεψιν πρὸ τῆς ψηφοφορίας.

Γ') Ἡ μεταβολὴ τῆς ψηφοφορίας διὰ πινακίου, ἐν ᾧ ὁ δικαστὴς ὀφείλει νὰ γράφῃ ἐὰν δέχεται καθ' ὀλοκληρίαν ἢ ἐν μέρει τὴν ἀγωγὴν, ἢ τὸ ὅποιον δίδει κενὸν δηλ. ἄγραφον, ἐὰν ἀπολύεται ὁ ἐναγόμενος, ἢτοι ἐὰν ἀπορριφθῆ ἢ ἀγωγή.

Πλὴν τούτων ὑπάρχει καὶ τέταρτον ζήτημα οὐχὶ κυρίως δικονομικὸν ἀλλὰ θίγον γενικώτερον τὸ μεταβλητὸν ἢ μὴ τῶν θεθειμένων νόμων· διότι ὁ Ἴπποδάμος «ἐτίθει νόμον ὅπως τυγχάνωσι τιμῆς πάντες οἱ εὐρίσκοντες συμφέρον τι τῇ πόλει».

Ἐξαιρουμένου τοῦ πρώτου ζητήματος, ἐφ' οὗ οὐδεμίαν γνώμην ἐκφέρει ὁ Ἀριστοτέλης, ἐπὶ τῶν λοιπῶν συζητεῖ καὶ κρίνει, αἱ δὲ ἐπικρίσεις του διαχέουν φῶς ἄπλετον ἐπὶ τῶν σχετικῶν δικονομικῶν προλήψεων, αἵτινες ἐκράτουν κατὰ τὴν τότε ἐποχὴν προερχόμεναι ἐκ τοῦ πολυμελεστάτου τῶν δικαστηρίων καὶ ἐκ τῆς προνοίας τοῦ νομοθέτου πρὸς παρακώλυσις τῆς πρὸς ἀλλήλους κοινολογίας τῶν δικαστῶν. Ἡ ἔλλειψις τῆς διασκέψεως καὶ τῆς κοινολογίας ἐμαρτύρει ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἀμοιβαία ἐπίδρασις πρὸς σχηματισμὸν τῆς πλειονοψηφίας. Ὁ νομοθέτης ἐνόει ὅπως ἕκαστος δικαστὴς σχηματίσῃ τὴν γνώμην του κατὰ συνείδησιν μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν διαδίκων, μὴ ἐπηρεαζόμενος πλέον παρ' οἰοῦδῆποτε προσώπου. Ἡ γνώμη τοῦ ἐνὸς δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ γνωστὴ εἰς τὸν παρακαθήμενον ἀλλὰ νὰ μείνῃ κρυφία καὶ ἄγνωστος εἰς τε τοὺς διαδίκους καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς δικαστάς, ὅταν ἐπιπτεν εἰς τὸν πρώτον καδίσκον.

Α' Νομοθέτης ἀνωτάτου δικαστηρίου.

Δὲν φαίνεται πόσοι ἦσαν οἱ βῆθοι τῶν δικαστηρίων ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ τριαδικῶν συστήματος τοῦ Ἴπποδάμου εἰρημένων βασιμῶς εἰκάζομεν ὅτι ἦσαν τρεῖς, καὶ ὅτι εἰς τὸ ἀνώτατον (κύριον) δικαστήριον εἰσέγοντο ὡς εἰς τελευταῖον βῆθμὸν πᾶσαι αἱ δίκαι αἱ εἰς δύο κατώτερα δικαστήρια «μὴ καλῶς κεκρίσθαι δοκούσαι».

Τοῦτο κατηγορεῖτο ἐκ τινων γερόντων αἰρετῶν. Ἄρα δύο καινοτομίας ἐνταῦθα βλέπομεν, πρῶτον τὸ ὀλιγομελὲς καὶ δεύτερον τὸν δι' ἐκλογῆς καὶ οὐχὶ διὰ κλήρου ὀρισμὸν δικαστῶν ἐκ τῆς σεμνοτέρας τῶν πολιτῶν τάξεως. Αἱ καινοτομίαι αὗται ὡς καὶ ἡ διὰ τριῶν βαθμῶν περάτωσις τῆς δίκης εἶναι ὁμοιόταται πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῶν ἰσχυουσῶν σήμερον ἐν Εὐρώπῃ Δικονομιῶν, τοσοῦτ' ἂν μᾶλλον εἶναι ἀξιοθαύμαστοι αἱ ἐπινοήσεις αὐταὶ τοῦ Ἴπποδάμου, ὅσον αἱ πλείσται τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν εἶχον πολυμελέστατα τὰ δικαστήρια, κατήρτιζον ταῦτα διὰ κληρωτῶν καὶ ἡγνῶν αἱ πλείσται τὸν θεσμὸν τῆς ἐφέσεως. Οὐδαμοῦ ἀναφέρονται τρεῖς βαθμοὶ διαδικασίας, ἐκτὸς παρὰ Πλάτωνι, ὡς ρηθῆσεται κατωτέρω.

Ἐν Ἀθήναις εἰς καὶ μόνος βαθμὸς ὑπῆρχε διὰ πάσας τὰς δημοσίας δίκας καὶ οὐδὲν ἐνδίκον μέσον ἐνομοθετήθη πρὸς διόρθωσιν, ὅταν ἀδίκως ἢ παρανόμως ὁ πολίτης κατεδικάζετο εἰς μικρὸν ἢ μέγα πρόστιμον, εἰς ἀτιμίαν, εἰς φυγὴν, εἰς δήμευσιν τῶν ὑπαρχόντων καὶ εἰς θάνατον.

Τὰ δέκα τῶν ἡλικιστῶν δικαστήρια καὶ ὁ Ἄρειος Πάγος εἶχον ἕκαστον τὴν δικαιοδοσίαν του, τὸ δὲ κύρος καὶ ἡ ἐξουσία ἐκάστου ἦτο ἀνεξέλεγκτος καὶ πᾶσα ἀπόφασις τελεσίδικος καὶ ἀμετάκλητος.

Μόνον ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς δίκαις (ἐξαιρουμένων εἰδῶν τινων ἐμπορικῶν, ἐμμήνων, κληρονομιῶν) αἱ ὑπερβαίνουσαι τὰς δέκα δραχμὰς διαφοραὶ παρεπέμποντο ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος εἰς διαιτητὴν ὀριζόμενον διὰ κλήρου ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ ἐναγομένου. Ὁ διαιτητὴς ἀνέκρινεν ἅμα καὶ ἐδίκαζεν, ἢ δὲ διαδικασία ἦτο συνοπτικὴ καὶ ἀδάπανος, μῆς δραχμῆς καταβαλλομένης παρ' ἑκατέρου διαδίκου καὶ μῆς δραχμῆς δι' ἐκάστην ὑπωμοσίαν ἧτοι ἀναβολὴν. Ἐὰν ὁ διαιτητὴς, ἀφ' οὗ ὤμνυε παρὰ τὴν βασιλεῖον στοὰν ἐπὶ τοῦ λίθου, δὲν κατῴρθου νὰ συμβιβάσῃ τοὺς διαδίκους, ἐξέδιδε τὴν

δαιτητικὴν ἀπόφασιν ἀπεφάνετο τὴν δίκαιαν». Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὑπῆρχε τὸ ἔνδικον μέσον ἐφέσεως εἰς ἡλιαστικὸν δικαστήριον, ὅπερ συνέκειτο ἐκ 201 δικαστῶν, ἐὰν τὸ ποσὸν τῆς διαφορᾶς δὲν ὑπερέβαινε τὰς δρ. 1000 καὶ ἐκ 401, ἐὰν ἦτο ἀνώτερον τοῦ ποσοῦ τούτου.

Ἄξιοσημείωτον τυγχάνει ὅτι κατὰ τὴν ἔφεσιν τὸ δικαστήριον δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν καὶ ἐξετάσῃ ἄλλους νόμους, ἄλλας μαρτυρίας καὶ προκλήσεις εἰμὴ τὰς ἐνώπιον τοῦ δαιτητοῦ προσαχθείσας, αἰτινες τιθέμεναι μετὰ τῆς δαιτητικῆς ἀποφάσεως ἐν ἐχίνῳ καὶ σφραγιζόμεναι προσήγοντο εἰς τὸ δικαστήριον· ὥστε κατ' ἔφεσιν δὲν ἐπετρέποντο οὔτε νέοι πραγματικοὶ ἰσχυρισμοὶ οὔτε νέοι νόμιμοι λόγοι.

Σημειωτέον ὅτι πᾶς Ἀθηναῖος ἄγων τὸ βῆδον ἔτος τῆς ἡλικίας ὑπεχρεοῦτο ἐπὶ ποινῇ ἀτιμίας νὰ ἐκτελῇ καθήκοντα δαιτητοῦ ἐπὶ ἔν ἔτος, ἐὰν κληρούμενος ἐν τῇ ἰδίᾳ ἕκαστος φυλῇ ὠρίζετο δαιτητῆς δι' ὠρισμένην δίκην συμφυλέτου ἐναγομένου. Ἄρα ἀπετέλουν οἱ δαιτηταὶ δικαστικὸν συνέδριον δαιρούμενον εἰς δέκα τμήματα κατὰ φυλάς· ὁ δὲ δαιτητῆς μόνος ἀνακρίνων καὶ δικάζων μίαν ὑπόθεσιν ἀπετέλει οἰονεὶ τὸ εἰρηνοδικεῖον ἢ πρωτοβάθμιον δικαστήριον.

Ὅπως διάφοροι ἦσαν οἱ κατὰ συνθήκας δαιτηταὶ (ἢ ἐκουσία δαιτησία) ἐκλεγόμενοι συνήθως τρεῖς ὑπὸ τῶν διαφορομένων, οἵτινες ὑπεχρεοῦντο νὰ σεβασθῶσι καὶ ἐκτελέσωσι τὴν ἀπόφασιν, καθ' ἧς οὐδὲν ἔνδικον μέσον ἐπετρέπετο· «οὐκ εἰσαγωγίμος ἦν ἡ δίκη, δαίτης γεγεννημένης» (Ἰσοκρ. 18. 11). Συχνότατη χρῆσις τῆς ἐκουσίας δαιτησίας ἐγένετο· ὁ δὲ Δημοσθένης (πρὸς Φορμίωνα § 19) παρατηρεῖ ὅτι αἱ ψευδομαρτυρίαι εὐχερέστερον τελοῦνται ἐν τῇ δαιτησίᾳ.

Ὁ Πλάτων οὐδεμίαν μνεῖαν ποιεῖται τοῦ Ἰπποδάμου καὶ τῆς συγγραφῆς του. Καὶ ὅμως ἐν τοῖς Νόμοις (Σ. 766 Δ.), οὗς συνέγραψε κατὰ τὸ γῆράς του, δαιρεῖ τὰ δικαστήρια προκειμένου περὶ ἰδιωτικῶν δικῶν εἰς τρεῖς βαθμούς· 1) πρωτοβάθμια ἐκ δαιτητῶν λαμβανομένων ἐκ γειτόνων καὶ φίλων· 2) κατ' ἔφεσιν τὰ φυλετικὰ δικαστήρια· 3) «τὸ δὲ τέλος κρίνειν πάντων τῶν τοιούτων ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον, ὃ φαμέν εἰς γε ἀνθρωπίνην δύναμιν ὡς οἶόν τε ἀδιαφθορώτατα παρεσκευάσθαι τοῖς μὴ δυναμένοις μήτε ἐν τοῖς γείτοσι μήτε ἐν τοῖς φυλετικοῖς δικαστηρίοις ἀπαλλάττεσθαι».

Τὰ μέλη τοῦ τρίτου καὶ ἀνωτάτου δικαστηρίου ἐκλέγονται παρ' ὅλων τῶν ἀρχόντων συνερχομένων ἐνιαυσίως. Δὲν ὀρίζεται ὁ ἀριθμὸς, ἀλλ' ἀφ' οὗ δι' ἐκλογῆς καὶ οὐχὶ διὰ κλήρου ἐκ τῶν ἀρίστων ἀρχόντων προσλαμβάνονται, ἔπεται ὅτι θὰ ἦτο ὀλιγομελὲς τὸ δικαστήριον. Ὁ Πλάτων ὀλίγον ἀνωτέρω θέτει ὡς ἀξίωμα: «οὔτε πολλοὺς ὄντας ράδιον εὖ δικάζειν, οὔτε ὀλίγους φαύλους». Ἐπικρίνει οὕτω πλαγίως τὸ πολυμελέστατον τῶν ἐν Ἀθήναις δικαστηρίων· ἀλλ' ὁμολογεῖ ἀφ' ἑτέρου ὅτι καὶ ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς δίκαις πρέπει κατὰ δύναμιν ἅπαντες οἱ πολῖται νὰ μετέχωσιν ὡς δικασταί: «ὁ γὰρ ἀκοινώνητος ὢν ἐξουσίας τοῦ συνδικάζειν ἡγεῖται τὸ παράπαν τῆς πόλεως οὐ μέτοχος εἶναι· διὰ ταῦτα οὖν δὴ καὶ κατὰ φυλάς ἀναγκαῖον δικαστήριά τε γίνεσθαι καὶ κλήρω δικαστὰς εἰς τὸ παραχοῆμα ἀδιαφθόρους ταῖς δεήσεσι δικάζειν».

Τὴν εἰς τρία διαβάθμισιν τῶν δικαστηρίων δικαιολογεῖ ὁ Πλάτων λέγων ὅτι ἀπαιτεῖται χρόνος καὶ βραδύτης καὶ ἐπανελημμένη ἐξέτασις, ὅπως κατὰδῆλα γίνωσι τὰ τῆς ἀμφισβητήσεως σημεῖα.

Ρητῶς μνημονεύεται ὅτι ἐν τῷ ἀνωτάτῳ τοῦτῳ δικαστηρίῳ ἢ ψῆφος πρέπει νὰ ἦναι φανερά καὶ νὰ διδῆται εἰς ἐπήκοον τῶν βουλευτῶν, τῶν ἄλλων ἀρχόντων καὶ παντὸς βουλομένου. Ἄλλ' οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τῆς ἀνάγκης διασκέψεως, οὔτε περὶ τῆς ἐξουσίας τῶν δικαστῶν τοῦ δέχεσθαι τὴν ἀγωγὴν ἐν μέρει.

Διὰ τὰς δημοσίας δίκας συμμερίζεται ὁ Πλάτων τὰς δημοκρατικὰς τοῦ πλήθους ἰδέας λέγων: «ἀναγκαῖον πρῶτον μὲν τῷ πλήθει μεταδιδόναι τῆς κρίσεως· οἱ γὰρ ἀδικούμενοι πάντες εἰσὶν, ὅποταν τις τὴν πόλιν ἀδικῇ, καὶ χαλεπὸν ἂν ἐν δίκῃ φέροιεν ἄμοιροι γιγνόμενοι τῶν τοιούτων διακρίσεων». Ἡ ἀρχὴ λοιπὸν καὶ τὸ τέλος τῆς δημοσίας δίκης, ἢ κατηγορία καὶ ἡ ἀπόφασις ἀνήκει εἰς ὅλον τὸν δῆμον. Ἄλλ' ἡ ἀνάκρισις καὶ ἡ βάσανος δέον νὰ γίνηται ὑπὸ τριῶν μελῶν τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου ἐκλεγομένων κοινῇ συναινέσει ὑπὸ τοῦ κατηγοροῦ καὶ τοῦ κατηγορουμένου καὶ ἐν διαφωνίᾳ τούτων ἢ βουλῇ προκρίνει τὰ παρὰ τοῦ ἐτέρου προτεινόμενα μέλη.

Ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς προείρηται, ἐκφέρει ἀπλῶς τὴν ἰδέαν τοῦ Ἰπποδάμου περὶ καταρτίσεως καὶ τρόπου ἐκλογῆς ἀνωτάτου δικαστηρίου θέτοντος τέρμα εἰς τὰς δίκας τὰς μὴ καλῶς δοκούσας κεκρίσθαι· ἀλλ' οὐδὲν

λέγει οὔτε ἐπιδοκιμαζῶν οὔτε ἐπικρίνων τὴν πρώτην ταύτην νεωτεριστικὴν πρότασιν.

Β' Ὑποχρεωτικὴ διάσκεψις τῶν δικαστῶν

Οὐδεὶς σήμερον ἐννοεῖ ἀπόφασιν ἄνευ διασκέψεως καὶ, ἐξαιρέσει τῆς γνώμης τῶν ἐνόρκων, ἄνευ αἰτιολογικοῦ.

Ἐν τούτοις καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιοτάτην ἐν Ἑλλάδι ἐπεκράτησεν ἡ ὄλιως ἀντίθετος ἰδέα τῆς ἐλλείψεως πάσης διασκέψεως ἢ, ὡς ἔλεγον τότε, *κοινολογίας*. Μόνον ἐν τῇ ἐκουσίᾳ δικοινοτομίᾳ οἱ δύο ἢ τρεῖς δικοινοτομῆται μετὰ διάσκεψιν καὶ συζήτησιν ἀπεφαινότο. Ἄλλ' ἐν τοῖς δημοκρατικοῖς δικαστηρίοις, ἅτινα ἦσαν πανταχοῦ πολυμελῆ ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις κατ' ἐλάχιστον ὄρον ἀπεφαινότο ἐκ 201 ἡλιαστῶν καὶ κατὰ μέγιστον ἐκ 1500 ἴσως καὶ ἐκ 2500, οἱ πλείστοι τῶν νομοθετῶν παρεσκεύαζαν τὰ δικαστήρια, ὡς ἐπὶ λέξει ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης, *ἵνα μὴ κοινολογῶνται πρὸς ἀλλήλους οἱ δικασταί*.

Οἱ λόγοι, δι' οὓς ἡ διάσκεψις ἔθεωρήθη ἐπιβλαβὴς καὶ ἀπηγορεύθη μάλιστα ὑπὸ τῶν πλείστων πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος, εἶναι οἱ ἐξῆς.

1) Ὁ δικαστὴς ὀφείλει ἀνεπηρέαστως νὰ σχηματίσῃ τὴν γνώμην του μετὰ τὴν ἀκρόασιν ἀμφοτέρων τῶν διαδίκων. Ἐπηρεάζεται δέ, ἐὰν ἀκούσῃ τὰς γνώμης καὶ σκέψεις τῶν ἄλλων δικαστῶν.

2) Διὰ τὸ πολυπληθὲς αὐτῶν ἢ ἀλληλεπίδρασις εἶναι μείζων, τὸ δὲ χεῖριστον ἢ σύσκεψις θὰ μετατρέψῃ τοὺς 200, 1000 ἢ 1500 δικαστὰς εἰς ἀγορητὰς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς γνώμης ἐκάστου, καὶ ὁ λήξας μετὰ τῶν διαδίκων ἀγῶν θὰ ἐπαναρχίσῃ μετὰ τῶν δικαστῶν σφοδρότερος καὶ κατὰ πολὺ διαρκέστερος.

3) Ἐνεκα τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν γνώμων καὶ τῆς ἀπωλείας πολλοῦ χρόνου μέχρι πέρματος τῆς ψηφοφορίας, δίδεται καιρὸς εἰς τοὺς διαδίκους νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τινων δικαστῶν πρὸς δεκασμόν. Οὕτω μειοῦται οὐσιωδῶς τὸ πλεονέκτημα, ὅπερ παρέχει ἡ καθ' ἐκάστην πρῶτην κλήρωσις τῶν δικαστῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀδεκάστου τῶν δικαστηρίων.

Ὁ Ἀριστοτέλης ὀρμώμενος ἐκ τῶν δεδομένων τούτων καὶ συμφωνῶν πρὸς τὸν κρατοῦντα δικαστικὸν ὀργανισμόν τὸν ἀπαγορεύοντα τὴν διάσκεψιν, κηρύττει αὐτὴν ὄλιως περιττὴν καὶ ἀποκρούει τὴν πρότασιν τοῦ Ἰπποδάμου, ὅστις προβαίνειν ἔτι πορωτέρω ἀπῆται μάλιστα παρὰ τοῦ δικαστοῦ *ἐγγράφως νὰ διατυπώσῃ τὴν γνώμην του*.

Ἄλλὰ μήπως ὁ Ἰπποδάμος κατήρτιζεν ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτοῦ τὰ δικαστήρια τὸσον πολυμελῆ, ὅσα τὰ ἐν Ἀθήναις; Οὔτε ἐκ τοῦ Στοβαίου οὔτε ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους μανθάνομεν τι περὶ τούτου. Εἶναι ὅμως πιθανώτατον καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν ἀλληλουχίαν τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ συστήματος ἀνδρῶν ἐξόχου εἰς τὰ μαθηματικά, ὅτι τὰ δικαστήρια του δὲν ὁμοιάζον τὰ ἐν Ἀθήναις, ἀφ' οὗ κατὰ τὴν ρητὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ ἀνώτατον δικαστήριόν του κατηρτίζετο ἐκ τινων *γερότων αἰρειῶν* δι' ἐκλογῆς· ἄρα διὰ τὸ ὀλιγομελὲς ἢ διάσκεψις ἐπεβάλλετο, οὐδενὸς ἐκ τῶν προλεχθέντων λόγων δυναμένου νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς ὀλιγομελὲς καὶ δὴ οὐκ ἐκ κλήρου καὶ ἐκ τυχαίων δικαστῶν ἀλλ' ἐξ ἐπιλέκτων γερότων συγκεῖμενον δικαστήριον. Ἐὰν καὶ τὰ κατώτερα δύο δικαστήρια συνεκροτοῦντο κατὰ τρόπον παρεμφερῆ, τότε λογικωτάτη καὶ συνεπεσιτάτη ἦτο ἡ καινοφανὴς διὰ τὴν ἐποχὴν του ἀνακηρύξις τῆς ἀρχῆς ὅτι πρὸ πάσης ἀποφάσεως ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ ἡ *κοινολογία* ἢτοι ἡ διάσκεψις μετὰ τῶν δικαστῶν, ἣτις διατελεῖ οὕτω ἀρχὴ δικονομικῆ θεμελιώδους ὄλων τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν.

Γ' Μείζων ἐλευθερία τῶν δικαστῶν ἐν τῇ ἐκφράσει τῆς γνώμης καὶ ἐν τῇ ψηφοφορίᾳ.

Ἐτι μᾶλλον καταφαίνεται ἡ πρωτοτυπία τοῦ Ἰπποδάμου θέλοντος νὰ ἐφαρμοσθῇ τὰς λογικὰς συνεπειὰς τῆς διασκέψεως ἐν τῇ καταρτίσει τῆς ἀποφάσεως, καὶ πρὸς τοῦτο δίδοντας τὴν ἐλευθερίαν τῶ δικαστῆ, ὅπως, ἂν θέλῃ, σχηματίσῃ γνώμην *μεσάζουσαν* μετὰ τῆς παραδοχῆς ἢ τῆς ἀπορρίψεως τῆς ἀγωγῆς.

Οἱ δικασταὶ ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ ψηφίσωσι ναι ἢ οὐ διὰ τὰ αἰτούμενα, νὰ καταδικάσωσι τὸν μηνυόμενον ἢ νὰ τον ἀθώωσωσι ἀπλῶς καὶ καθαρῶς. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ψηφοφορίας ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην. Ὁ δικαστὴς ἐλάμβανε δύο ψήφους (δικαστῆρια χαλκᾶ), ὧν ἡ μὲν *πλήρης* ἢ δὲ *τετροπημένη*, καὶ ἐπὶ τῇ ἐκφωνήσει τοῦ κλητῆρος: «ἢ τετροπημένη τοῦ πρότερον λέγοντος (δηλ. τοῦ κατηγοροῦ) ἢ δὲ πλήρης τοῦ ὑστερον λέγοντος (δηλ. τοῦ κλητῆρος)», ὁ δικαστὴς ἔρριπτεν εἰς τὸν πρῶτον καδίσκον τὴν *κυρίαν* ψήφον ἢτοι τὴν γνώμην του ἂν ἦτο ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ ἐνάγοντος, ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς ἀγωγῆς ἢ μνηύσεως. Εἰς τὸν δεύτερον καδίσκον ἔρριπτετο ἄκυρος ψήφος. Ἐν τῇ διαλογῇ λοιπὸν

των ἐν τῷ πρώτῳ καθίσκῳ ψήφων ἐφαίνεται τίς εἶχε τὴν πλειονοψηφίαν, ὁ ἐνάγων, ἐάν ᾗταν πλείονες τετροπημένοι, ὁ ἐναγόμενος, ἐάν ᾗταν πλείονες αἱ πλήρεις. Ὡστε συμπέρασμα ἀναγκαιὸν τῆς δίκης ἦτο ἢ νὰ γίνῃ δεκτὴ ἢ ν' ἀπορριφθῇ ὁλόκληρος ἡ ἀγωγὴ.

Ὁ Ἴπποδάμος ὀρθότατα παρετήρησεν ὅτι ὁ δικαστὴς δὲν ὤφειλε νὰ περιορίσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς γνώμης του συμφωνῶν καθ' ὁλοκληρίαν μὲ τὸν ἐνάγοντα, ἢ μὲ τὸν ἐναγόμενον. Διότι τὸ δίκαιον πολλάκις εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν δύο, καὶ ἔργον τοῦ δικαστοῦ καὶ τῆς δικαιοσύνης εἶναι τότε ν' ἀνεύρῃ αὐτὸς καὶ ἀπονεμῇ τὸ δίκαιον. Ἐὰν δὲν ἔχῃ τὴν ἐλευθερίαν αὐτὴν τῆς κρίσεως ὁ δικαστὴς, τότε κατ' ἀνάγκην ψηφίζω, ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ ἐναγοντος ἐπιορκεῖ, ὅτι παρὰ τὴν ἀληθῆ γνώμην του ἢ ψῆφός του ἢ δίδει πλέον τοῦ δέοντος ἢ ἀποροίπτει πλέον τοῦ δέοντος.

Πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ὑγιεστάτης ταύτης ἀρχῆς ἀπητοῦντο δύο τινά: 1) *κοινολογία* μεταξὺ τῶν δικαστῶν, ὡς προεῖρηται· 2) ἡ μεταβολὴ τοῦ τρόπου τῆς ψηφοφορίας.

Περὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς ψηφοφορίας ὑπὸ τοῦ Ἴπποδάμου λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ταῦτα: «Τὰς δὲ κρίσεις ἐν ταῖς δικαστηρίοις οὐ διὰ ψηφοφορίας ᾤετο γίνεσθαι δεῖν, ἀλλὰ φέρειν ἕκαστον *πινάκιον*, ἐν ᾧ γράφειν εἰ καταδικάζοι ἀπλῶς τὴν δίκην· εἰ δ' ἀπολύοι ἀπλῶς, κενόν. *Εἰ δὲ τὸ μὲν τὸ δὲ μὴ*, τοῦτο διορίζειν· *νῦν γὰρ οὐκ ᾔετο γενομοθεῖσθαι καλῶς· ἀναγκάζειν γὰρ ἐπιορκεῖν ἢ ταῦτα ἢ ταῦτα δικάζοντας*».

Πολεμεῖ δὲ τὴν μεταρρυθμίσειν ταύτην διὰ τῶν ἐξῆς δύο ἐπιχειρημάτων.

1) Ἡ κρίσις ἔσται *ταραχωδεστάτη*, ἐὰν ἐπιτραπῇ εἰς τὸν δικαστὴν νὰ ἐκφέρῃ γνώμην ὅτι ὀφείλει μὲν ὁ ἐναγόμενος ἀλλ' οὐχὶ ὅσον ἀπαιτεῖ ὁ ἐνάγων. Ὑποθέσωμεν, λέγει, ὅτι ὁ ἐνάγων ζητεῖ 20 μνᾶς. Ἐκ τῶν δικαστῶν τινὲς ψηφίζουν διὰ τὸ ὅλον, ἄλλοι διὰ 5 μνᾶς, ἄλλοι διὰ 4 μνᾶς, ἄλλοι διὰ ποσὰ μείζονα ἢ ἐλάσσονα τούτων καὶ ἄλλοι ψηφίζουν ὅτι οὐδὲν ὀφείλεται. Τίνι τρόπῳ θὰ γίνῃ ἡ διαλογὴ; Ὁμολογουμένως δεῖν ὅτι ἀμήχανον πρόβλημα θέτει ὁ Ἀριστοτέλης καὶ δικαίως ἐπιμένει ὅτι *ταραχῶδης* ἔσται ἡ κρίσις, προκειμένου περὶ δικαστηρίου ἐκ 400 ἢ 500 δικαστῶν ποικίλας γνώμης ἐκφερόντων. Ἐν τούτοις εἶναι τάχα βέβαιον ὅτι τὰ δικαστήρια ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Ἴπποδάμου ᾗταν τόσον πολυμελῆ; Ὅσον ὀλιγομελῆ ᾗταν, τοσοῦτον

εὐχερέστερον θὰ ἐλύετο τὸ τιθέμενον πρόβλημα, ὅπερ προβαλλόμενον ἐνίοτε εἰς τὰ σύγχρονα ἐκ 5 ἢ 7 μελῶν δικαστήρια εὐρίσκει τὴν λύσιν του. Ὁ Ἴπποδάμος δεῖν ὡς μαθηματικὸς καὶ γνώστης τῆς λογικῆς τῶν ἀριθμῶν θὰ εἶδεν ἀναντιρρήτως δικαίαν καὶ ὀρθὴν λύσιν.

2) Ἐὰν τὸ αἰτούμενον διευτυπώθῃ ὀρθῶς ἐν τῇ ἀγωγῇ (ἐγκλήματι), δὲν ὑπάρχει ἐπιορκία μήτε διὰ τὸν ἀποδικάσαντα μήτε διὰ τὸν καταδικάσαντα δικαστὴν· διότι ὁ ἀποδικάσας δὲν κρίνει ὅτι οὐδὲν ὀφείλεται ἀλλ' ὅτι αἱ 20 μναὶ δὲν ὀφείλονται Ἀλλ' ἐπιορκεῖ ἐκεῖνος, ὅταν καταδικάζῃ, καίτοι νομίζει ὅτι δὲν ὀφείλεται ὅλον τὸ ποσὸν τῶν 20 μνῶν.

Ἡ ἀντίρρησις αὕτη εἶναι λογικῶς ἰσχυρὰ ἀλλ' ἔχει ὡς συνέπειαν ὅτι δὲν ὑπάρχει *τελεσιδικία* εἰμὴ διὰ τὴν ἀπόρριψιν τῶν 20 μνῶν, καὶ ὅτι ὁ ἐνάγων δικαιούται νὰ ὑποβῆλῃ νέαν ἀγωγὴν ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας περιορίζων τὸ αἰτούμενον εἰς 18, εἰς 15, εἰς 10 μνᾶς καὶ οὕτω καθεξῆς. Δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ἐὰν ἡ πρακτικὴ τῶν δικαστηρίων ἀντελαμβάνετο τῆς τελεσιδικίας, ὡς ἐνοεῖ ὁ Ἀριστοτέλης. Ἀλλ' ὁμολογητέον ὅτι κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἴπποδάμου ἡ ἔννοια τῆς τελεσιδικίας συμπίπτει μὲ τὴν ἔννοιαν, ἢ ἔχομεν σήμερον, καὶ ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἐξαντλεῖ τὸ ἔργον αὐτῆς, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπῃ νέαν ἐξέτασιν διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ὁ ἐνάγων κατὰ τοῦ αὐτοῦ ἐναγομένου καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ὑπεβίβασε τὸ αἰτούμενον ποσὸν εἰς ἕλαττον τοῦ πρότερον αἰτηθέντος καὶ ἀπερριχθέντος· διότι τὸ δικαστήριον κατὰ τὸν Ἴπποδάμον ἐδικαίουτο νὰ ἐπιδικάσῃ καὶ ὀλιγώτερον τοῦ αἰτηθέντος.

Ὁ R. Dareste μέλος τοῦ Ἀκυρωτικοῦ τῆς Γαλλίας ὁ ἀπὸ τριακονταετίας καὶ πλέον εἰς ἐμβριθεῖς μελέτας τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου καὶ τῶν ἀττικῶν ρητόρων καταγινόμενος, ὁ μεταφράσας τὸν Δημοσθένην καὶ τὸν Ἰσαῖον καὶ συγγραφέας πλείστας διχτριβῶς καὶ συγγράμματα ἀξιόλογα, ἐν οἷς καὶ ἡ συγγραφὴ *La Science du Droit en Grèce*, μνημονεύει τοῦ Ἴπποδάμου ἐν τῇ ἀναλύσει τῶν Πολιτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἀποκαλεῖ τὰς ἰδέας αὐτοῦ «une tentative remarquable pour élargir les pouvoirs des juges».

Δ' Ἀπονομὴ τιμῶν τοῖς εὐρίσκουσι τι συμφέρον τῇ πόλει. Τὸ βλαβερὸν ἢ μὴ τῆς μετακινήσεως τῶν πατρῶν νόμων.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐπικρίνει καὶ τὸν ἕτερον νόμον, ὃν εἰσάγει ὁ Ἴπποδάμος ἐν τῇ πολιτείᾳ

καὶ δι' οὗ χορηγοῦνται τιμαὶ εἰς πάντα εὐρίσκοντα συμφέρον τι διὰ τὴν πόλιν.

Ὁ νόμος εὖτος, λέγει, φαίνεται εὐπρόσωπος (εὐόφθαλμος ἀκούσαι μόνον), ἀλλ' εἶναι πλήρης κινδύνων διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς πολιτείας, διὰ τὴν σταθερότητα τῆς νομοθεσίας καὶ ὄργανον χρήσιμον διὰ τοὺς συκοφάντας καὶ τοὺς ἐπιθυμοῦντας μεταβολὰς ἐν τῇ πολιτείᾳ. Συνδέεται δὲ στενωτάτα πρὸς τὸ ἄλλο ζήτημα τὸ ἀπορούμενον: πότερον βλαβερὸν εἶναι ἢ συμφέρον τὸ μετακινεῖν τοὺς πατρίους νόμους, ἂν ἄλλος βελτίων νόμος προτεινῆται;

«Δὲν εἶναι εὐχερῆς ἢ ἀπάντησις εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην, ἐξακολουθεῖ ὁ Ἀριστοτέλης. Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται βέλτιον τὸ μεταβάλλειν, κινεῖν, τοὺς νόμους. Διότι τοῦτο συμβαίνει ὠφελῆ καὶ συμφέρει εἰς τὰς ἄλλας ἐπιστήμας: οἶον, ἡ ἰατρικὴ κινήσεια παρὰ τὰ πάτρια προώδευσε· τὸ αὐτὸ συνέβη διὰ τὴν γυμναστικὴν καὶ ἐν γένει διὰ τὰς τέχνας ὅλας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πολιτικὴ εἶναι μία ἐξ αὐτῶν, κατ' ἀνάγκην τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ συμβαίη. Πράγματι δὲ καὶ ἐκ τῶν ἔργων τοῦτο καταφαίνεται, δύναται τις νὰ εἴπῃ· διότι βλέπομεν τοὺς ἀρχαίους νόμους λίαν ἀπλοῦς καὶ βαρβαρικούς, οἱ δὲ Ἕλληνες εἰσδηροφόρου τὸ πάλαι καὶ ἡγόραζον τὰς γυναῖκας παρ' ἀλλήλων. Καὶ ὅσα ἔτι ὑπολείπονται ἐκ τῶν ἀρχαίων νόμων, εἶναι πράγματι ὅλως εὐήθη· οἶον ἐν Κύμῃ ὁ διώκων τινὰ ἐπὶ φόνῳ συγγενοῦς ἐπιτυγχάνει τὴν καταδίκην, ἐὰν ἔχῃ μεθ' ἑαυτοῦ ἀριθμὸν τινα συγκατηγόρων ἐνόρκων. Ἄλλως τε πάντες ζητοῦσιν οὐχὶ τὸ πάτριον ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν· καὶ εἶναι φυσικόν, οἱ πρῶτοι κάτοικοι εἴτε γηγενεῖς εἴτε ἐκ φθορᾶς τινος σωθέντες νὰ ἦναι τυχαῖοι καὶ ἀνόητοι, ὅπερ συνήθως λέγεται κατὰ τῶν γηγενῶν· ὥστε εἶναι ἄτοπον νὰ ἐμμένωσιν εἰς τὰ δόγματα αὐτῶν. Προσέτι δὲν φαίνεται ὀρθὸν οὐδὲ τοὺς γεγραμμένους νόμους ν' ἀφήνωμεν ἀκίνητους· διότι καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν ὡς καὶ διὰ τὰς ἄλλας τέχνας εἶναι ἀδύνατον νὰ γραφῶσι πάντα ἐπακριβῶς. Οἱ γραπτοὶ νόμοι ἀναφέρονται εἰς τὰ γενικά, αἱ δὲ πράξεις εἶναι περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἥτοι εἶναι μερικότητες. Ἄρα ἐφ' ὅλων τούτων φανερὸν τυγχάνει ὅτι τινὲς τῶν νόμων ἐν χρόνῳ τινὶ πρέπει νὰ μεταβάλλωνται.

«Ἐν τούτοις ὑπ' ἄλλην ἔποψιν ἐξετάζοντες εὐρίσκομεν ὅτι πολλῆς εὐλαθείας καὶ περισκέψεως χρήζει πᾶσα μετακίνησις νόμου. Διότι ὅταν ἡ ἐκ τῆς μεταβολῆς ὠφέλεια τυγχάνῃ

μικρά, τὸ δὲ ἐθίζειν εὐχερῶς εἰς τὴν κατάργησιν τῶν νόμων ἀποδεικνύεται φαῦλον καὶ ἐπιζήμιον, εἶναι τότε φανερὸν ὅτι ὀφείλομεν ν' ἀφήνωμεν ἐν ἐνεργείᾳ τινὰ μὴ καλῶς ἔχοντα εἴτε τῆς νομοθεσίας εἴτε τῶν ἀρχόντων· διότι ἡ μεταβολὴ δὲν θὰ ὠφελήσῃ τόσον ὅσον θὰ ζημιώσῃ ἢ συνήθεια τοῦ ἀπειθεῖν τοῖς ἀρχουσι.

«Δὲν εἶναι δὲ ἀκριβὲς οὐδὲ ἀληθὲς τὸ ἐκ τῶν τεχνῶν παράδειγμα· διότι δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τὸ νεωτερίζειν καὶ μεταβάλλειν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ ἐν τῷ νόμῳ. Ἡ δύναμις τοῦ νόμου συνίσταται εἰς τὴν συνήθειαν τοῦ πείθεσθαι· ἀλλὰ τὸ ἔθος τοῦτο καὶ ἡ δύναμις δὲν ἀποκτᾶται εἰμὴ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ παρερχομένου χρόνου. Ὡστε τὸ ραδίως μεταβάλλειν τοὺς ὑπάρχοντας εἰς νέους νόμους καθιστᾷ προδήλως ἀσθενῆ τὴν τοῦ νόμου δύναμιν.

«Πρὸς τούτοις εἶναι ζήτημα, ἐὰν πάντες οἱ νόμοι καὶ ἐν πάσῃ πολιτείᾳ πρέπη νὰ μεταβάλλωνται καὶ ἐὰν τὸ δικαίωμα τῆς μετακινήσεως πρέπη ν' ἀνήκῃ εἰς τὸν τυχόντα ἢ εἰς τινὰς. Ταῦτα πάντα ἔχουσι πολλὴν διαφορὰν καὶ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον· ἀλλὰ τὰς περὶ τούτων σκέψεις ἀφῶμεν πρὸς τὸ παρόν· ἄλλων γὰρ ἐστὶ καιρῶν».

Ἄγνοοῦμεν ἐὰν τὰς ὠραίας ταύτας σκέψεις βραδύτερον καὶ ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ ἐξηκολούθησεν ὁ Ἀριστοτέλης μετὰ τῆς διακρινούσης τὸν φιλόσοφον τοῦτον λεπτότητος καὶ βαθυνοίας. Τὸ βεβαίον εἶναι ὅτι δὲν ἀνευρίσκομεν τὰ ἔχνη νεωτέρων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος σκέψεων.

Ὁ Πλάτων ὁμως ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δογματικῶς καὶ ἄνευ ἐλέγχου τῶν ὑπὲρ καὶ κατὰ λόγων διατυπώνει συντόμως τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐν τοῖς Νόμοις (ΣΤ. 772). «Οἱ ὑπὸ τοῦ νομοθέτου θεμελιώδεις νόμοι πρέπει νὰ μένωσιν ἀκίνητοι καὶ ἀμετάβλητοι, καὶ ἀρκεῖ μία δεκαετηρίς, ὅπως διὰ τῆς πείρας εἰσαχθῶσι καὶ κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἐπὶ τὸ βέλτιον τροποποιηθῶσιν οἱ δευτερεύοντες θεσμοὶ οἱ ὑπὸ τοῦ νόμου παραλειφθέντες. Μετὰ δέκα ὁμως ἔτη δέον οἱ θεσμοὶ οὗτοι νὰ θεωρηθῶσιν ὡς καλῶς ἐξευρησμένοι καὶ νὰ μένωσιν τούντεῦθεν καὶ οὗτοι ἀκίνητοι, ὡς οἱ ἄλλοι νόμοι. Ἐὰν δὲ ποτε ἀναγνωρισθῇ ἢ ἀνάγκη τῆς μετακινήσεως, ἢ μεταβολὴ τότε μόνον δεῖν νὰ γίνῃ, ἐὰν πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ καὶ πᾶς ὁ δῆμος καὶ πᾶσαι αἱ ἐρωτηθεῖσαι μαντεῖαι ἐκ συμφώνου ἀποδέχωνται ταύτην. Ἄλλως οὐδὲν οὐδέποτε μεταβάλλεται καὶ ἀρκεῖ

εἰς πολίτης νὰ παρακωλύσῃ πᾶσαν κίνησιν ἐπικαλούμενος τὸν ζῶντα νόμον».

Ὁμολογητέον ὅτι ὁ μαθητὴς ἐπραγματεύθη τὸ ζήτημα πολὺ ἐπιστημονικώτερον τοῦ διδασκάλου Πλάτωνος, ὅστις γράφων ἐν βαθεῖ γήρατι τοὺς Νόμους καὶ διατελῶν ἀφ' ἑνὸς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς τῶν Κρητῶν καὶ

Σπαρτιατῶν νομοθεσίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τὰς καθημερινὰς ἐντυπώσεις τῆς ἀστασίας τῶν ἐν Ἀθήναις πραγμάτων, δογματικῶς ἀποφαίνεται ὑπὲρ τοῦ ἀμετακινήτου τῶν νόμων καὶ τῶν θεσμῶν, καὶ ἐξασφαλίζει τοῦτο ἀπαιτῶν παμφηφίαν διὰ πᾶσαν μεταβολὴν καὶ μεταρρυθμίσειν τῶν κειμένων νόμων.

ΙΑΤΡΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ὑπὸ

Α. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ, ΙΑΤΡΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ ἈΥΝΒ' εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἐκ μέρους τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῇ 8 Μαρτίου 1904)

I

Ἀρχαὶ τῆς ἰατρικῆς καὶ ὄροι τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς ἐν τῇ ἀρχαιότητι.

Ἐν τῷ περὶ Ἀρχαίης Ἱητρικῆς¹ γνησίῳ τοῦ Ἱπποκράτους συγγράμματι καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἐδαφίῳ ἀναγινώσκουμεν τάδε· «Ἱητρικὴ πάντα πάλοι ὑπάρχει, καὶ ἀρχὴ καὶ ὁδὸς εὐρημένη, καθ' ἣν καὶ τὰ εὐρημένα πολλὰ τε καὶ καλῶς ἔχοντα εὐρηται ἐν πολλῷ χρόνῳ καὶ τὰ λοιπὰ εὐρεθήσεται, ἦν τις ἰκανὸς τε εἶναι καὶ τὰ εὐρημένα εἰδῶς ἐκ τουτέων ὁρμώμενος ζητήη». Ἦτοι «ἐν τῇ ἰατρικῇ πάντα ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων ὑπάρχουσι, δηλαδὴ καὶ ἀρχὴ καὶ μέθοδος, καθ' ἣν καὶ πολλὰ καὶ θαυμαστά ἀνεκαλύφθησαν ἐν διαστήματι πολλῶν ἐτῶν, καὶ τὰ λοιπὰ θὰ εὐρεθῶσιν, ἂν τις ἰκανὸς ἐκ τῶν γνωστῶν ὁρμώμενος ἐρευνᾷ».

Τῆς Ἱπποκρατικῆς ταύτης ῥήσεως τὸ πραγματικὸν τό γε νῦν ἀφιέντες καὶ τὸ χρονολογικὸν μέρος ὑπ' ὅψει λαμβάνοντες ἐρωτῶμεν: Κατὰ πόσους αἰῶνας πρὸ τοῦ Ἱπποκράτους δέον νὰ ἀνέλθωμεν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἰατρικὴν παρ' Ἑλλήσι νὰ προσδιορίσωμεν; Διότι αὐτὴν ἐννοεῖ ὁ Ἱπποκράτης καὶ οὐχὶ τὴν ἀρχαιοτέραν, τὴν Ἀσιατικὴν, τὴν γνωστὴν ἡμῖν μόνον τοῖς νεωτέροις, τέλεον δὲ ἄγνωστον καὶ ἐκ μυθολογικῆς ἔτι ὄψεως τοῖς ἀρχαίοις. Κατὰ τὴν ὁμολο-

γίαν τοῦ Ἱπποκράτους ἀκμάσαντος τὴν 5' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, τοὺς μνημονευόμενους πρὸ αὐτοῦ αἰῶνας εὐτόλμως δυνάμεθα νὰ ἀναβιβάσωμεν, ἐπὶ ἱστορικῷ ἐδάφει χωροῦντες, εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ὅτε, ὡς γνωστόν, ἤκημασαν οὐ μόνον ἰατροὶ διὰ φαρμάκων, ἀλλὰ καὶ χειρουργοὶ διὰ σιδήρου θεραπεύοντες.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιστημονικὴ ἰατρικὴ ἱστορικῶς ἀνέρχεται μέχρι τῆς 13' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἡ ἰατρικὴ ὁμοῦς ἐπιστήμη καθόλου εἶναι ἀρχαιότερα. Αἱ ἀπὸ τῶν μέσων τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος μετ' ἀσυνήθους ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ διενεργηθεῖσαι ἀρχαιολογικαὶ ἐρευνᾶι καὶ ἀνασκαφαὶ πολλὰ ἤγαγον εἰς φῶς ἄγνωστα, μέγα κενὸν τῶν γνώσεω ἡμῶν ἀναπληρώσαντα, ὧν ἡ ἐπιστημονικὴ ταξινόμησις ἐδημιούργησε δύο εἰδικούς τῆς Ἀρχαιολογίας κλάδους, τὴν Ἀσσυριολογίαν καὶ τὴν Αἰγυπτιακοῦ. Καὶ διὰ μὲν τῆς Αἰγυπτιακοῦ γινώσκουμεν τὰ ὀνόματα ἀρχαίων καὶ ἐνδόξων τῆς Αἰγύπτου δυναστεϊῶν καὶ ἰκανὰ χειρόγραφα Ἑλληνικὰ μετ' ἄλλων ἱστορικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς σπουδαιότητος κειμηλίων, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ παπύρους ἰατρικούς, ὧν εἰς ὁ τοῦ *Brugsch* ἐν τῷ Βερολινεῖ Μουσεῖῳ κεῖται, ἕτερος ἐν τῷ Βρετανικῷ καὶ τρίτος ὁ τοῦ *Ebers* ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λιψίας, ἄλλα δὲ τινὰ κείμενα ἀσσυριολογικῆς ὕλης εὐρηνται νῦν ἐν τοῖς μουσεῖοις Τουρίνου, Παρισίαν, Leyden καὶ Boulag. Ἐκ τούτων

1. Ἱπ. Συλλογῆς Τόμ. 1. Ἐκδ. Littré Paris, 1839—61.

ὁ τοῦ *Ebers*, ἵνα εἰς αὐτὸν καὶ μόνον περιορισθῶμεν, κατὰ τοὺς ἀσφαλεστέρους ὑπολογισμούς, ἀναβιβάζει τὴν ἀρχαιότητα τῆς ἱατρικῆς εἰς τὴν ιε' καὶ κ' ἔτι π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ Αἰγυπτιακὴ ἱατρικὴ διαβεβαίεται κατὰ τὴν ἑκατονταετηρίδα τοῦλάχιστον ἀρχαιοτέρα τῆς Ἑλληνικῆς.

Διὰ δὲ τῆς Ἀσσυριολογίας προέκυψαν τὰ ἐξῆς συμπεράσματα. Αἱ διὰ τῶν μεγαλωνύμων Ἀσσυριολόγων διενεργηθεῖσαι ἀνασκαφαὶ βορείως τοῦ Εὐφράτου καὶ ἐν τῇ πόλει Νίππουρ, ἐν ἧ ἀνευρέθη καὶ ἡ ἀρχαιοτέρα βιβλιοθήκη ἐμπεριέχουσα 16000 περίπου πινακίδας ἐξ ὠμῆς ἀργίλλου σφηνοειδοῦς γραφῆς, καὶ αἱ ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων στηριζόμεναι μελέται, ἐν αἷς διακρίνεται ἡ ἐμβριθῆς μονογραφία τοῦ F. von Oefele, ἀναβιβάζουσι τὴν ἱατρικὴν ἐπιστῆμην εἰς τοὺς χρόνους τῆς πρώτης κυριαρχίας τῆς Βαβυλωνος ἥτοι κατὰ τοὺς θετικωτέρους ὑπολογισμούς περὶ τὴν 40ῆν καὶ πλέον π. Χ. ἑκατοντ. ὅτε δηλαδὴ ἡ Ἑλλάς διετέλει ἐν τοῖς προϊστορικοῖς αὐτῆς χρόνοις, ἡ χώρα τοῦ Εὐφράτου εἶχεν ἐπιστῆμην καὶ σύστημα παθολογικόν, διαγνωστικὸν καὶ θεραπευτικόν. Δυνάμεθα δ' ἔτι ν' ἀνέλθωμεν, βεβαίως κατὰ τὸν Hugo Winkler, διότι, ἐνθα αἱ γνώσεις ἡμῶν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ ἡπείρῳ ἄρχονται, ἥδη ἡ Ἀσία ἔχει ἀρχαιοτέραν ἀνάπτυξιν καὶ πολιτισμόν· δυστυχῶς διὰ τὴν ἔλλειψιν ἱστορικῶν τεκμηρίων ἀδυνατοῦμεν ἀσφαλῶς νὰ θεμελιώσωμέν τι, ἀλλὰ μετὰ θάρρους δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ὑπόθεσιν ἐγγυτάτην τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι καὶ ἐν Μεσοποταμίᾳ μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ἀνῆλθεν ἡ ἐπιστῆμη, εἰς ὃ σημεῖον εὐρίσκομεν αὐτὴν κατὰ τὴν μ' καὶ με π. Χ. ἑκατοντ. Πρὸ τοῦ χρονικοῦ δὲ τούτου ὀρίου δυνάμεθα ἄρα γε νὰ παραδεχθῶμεν περίοδόν τινα ποῖας τινος ἐπιστημονικῆς ἀναπτύξεως; Ἀγνοοῦμεν· ἀλλ' εἶναι βέβαιον, ὅτι ἐν τοῖς προϊστορικοῖς ἐκείνοις χρόνοις τῆς νεολιθικῆς περιόδου τῆς γῆς ὁ ἄνθρωπος ἐθεράπευε μόνος τὰς ἀσθενείας καὶ τὰς πληγὰς αὐτοῦ διχρῶς εἰς ἀγῶνας πρὸς τὰ ζῷα διατελῶν καὶ τὰ ἔντομα, ἐν τρώγλαις δὲ καὶ σπηλαίοις ἐγκρυπτόμενος καί, θαλασσοδαίαιτος ἢ λιμνοδαίαιτος, ἀπεμιμείτο καὶ αὐτῶν τῶν ζῶων τὴν ἐν τῇ αὐτοθεραπείᾳ ἐπιδεξιότητα. Οὕτω ἡ αὐτοθεραπεία ὑπῆρξε πάντως ἀπαρχῇ καὶ βχσις τῆς ἐμπειρικῆς ἱατρικῆς· ἐν τῇ διαδρομῇ δὲ τῶν αἰῶνων καὶ τῇ βαθμικῇ ἐξημερώσει ἀνεπτύχθη καὶ ἡ ἀλληλοθεραπεία·

διὸ τὸ παρὰ Βαβυλωνίους καὶ Ἰνδοῖς ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου¹ μνημονεύμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου² καὶ Στράβωνος³ βεβαιούμενον ἔθος, ἔμφυτον ἄλλως κατ' οὐσίαν, ὅτι τοὺς ἀσθενεῖς αὐτῶν μετεκόμιζον εἰς τὴν ἀγοράν, ἵνα οἱ παθόντες προσερχόμενοι ἢ ἄλλοι ἄλλους παθόντας ἰδόντες καὶ βεβιωθέντες συμβουλεύσωσι καὶ θεραπεύσωσι, διότι «σιγῇ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφι ἐξεστι» τὸ ἔθος τοῦτο, λέγω, δέον κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην νὰ θεωρηθῇ προϊστορικὸν τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀλληλοβοηθείας καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις παραμεῖναν ἱερὸν παρ' ὅλην τῶν εἰδικῶν ἱατρῶν τὴν σχετικῶς ἀσφαλεστέρην θεραπείαν. Ἐκ τῆς ἀλληλοβοηθείας ταύτης ἐπήγαγε καὶ ἡ πρὸς ὑπερόχους ἐπὶ ἱαματικῇ ἱκανότητι πεποιθήσις τοῦ λαοῦ· ἦσαν δὲ οὗτοι ἀκριβῶς οἱ ἱερεῖς οἱ σχετικῶς σοφώτεροι, ἥτοι οἱ Χαλδαῖοι ἐν Βαβυλωνί, οἱ γυμνοσοφισταὶ παρ' Ἰνδοῖς, οἱ ἱερεῖς καὶ προφῆται παρ' Αἰγυπτίοις, οἱ μάγοι⁴ παρὰ Πέρταις κτλ. πάντες περὶ τὴν θεογονίαν συγχρόνως ἀσχολούμενοι.

Μετὰ τῆς πρὸς ὑπερόχους ἀνδρας πεποιθήσεως ἀνεπτύχθη βαθμηδὸν κραταιούμενον ἐν τῷ πνεύματι τῶν ἔθνων καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πίστεως εἰς φυσικὰς ἢ ὑπερφυσικὰς βοηθητικὰς καὶ κακοποιούς δυνάμεις, αἵτινες ἐν τῇ φαντασίᾳ παρίσταντο ὡς δαίμονες, θεοὶ ἀγαθοὶ ἢ κακοὶ, πανταχοῦ παρόντες, ἐφορῶντες καὶ τὸν κόσμον κυβερνῶντες καὶ ὠφελοῦντες ἢ βλάπτοντες ἐν τῷ μέτρῳ τῆς εὐμενείας ἢ δυσμενείας αὐτῶν. Ἴδου ὁ προϊστορικὸς ἄνθρωπος, ὃν θρησκευτικὸν μετὰ πεποιθήσεως καὶ ἐλπίδος ἀτενίζον πρὸς τὴν θεῖαν παντοδυναμίαν. Ἐκ δὲ τῆς γνώσεως, πίστεως καὶ λατρείας τῆς περὶ Θεοῦ ἰδέας ἥτοι ἐν τῇ θρησκείᾳ γίνεται ἀφετηρία καὶ τῆς ἱατρικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας, αἵτινες ὑπὸ τῶν ἱερέων ἀσκούμεναι καὶ ἐκ διαδοχῆς τοῖς μεταγενεστέροις κληροδοτούμενά διετελέσαν

1. Β6λ. I 197.

2. Τόμ. 10 σελ. 638

3. Β6λ. ΙΕ' 773 καὶ ΙΓ' 746.

4. Καὶ παρ' αὐτοῖς ὡς καὶ παρ' ἄπασιν τοῖς Ἀσιατικοῖς λαοῖς συνεδέετο ἡ ἱατρικὴ μετὰ τῆς πρὸς τὸ θεῖον λατρείας· Ἐντεῦθεν καὶ ἡ βίβλος τοῦ Ζωροάστρου εἶναι σπουδαία πηγὴ ἱατρικῶν γνώσεων· οὕτως ἡ ὑγεία κατ' αὐτὴν εἶναι ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἀγαθοποιῦ πνεύματος Argama, αἱ δὲ ἀσθένειαι τοῦ κακοποιῦ Ahriman, νόμος θρησκευτικὸς ἀνώτατος εἶναι ἡ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς καθαρσιότης, ἡ δὲ θεραπεία τῶν ἀσθενειῶν διὰ τοῦ ἱεροῦ λόγου ἀσφαλεστάτη.

ἀμφοτέραι ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῆς, ἕως οὗ ἐν τῇ διαρρεῦσει τῶν αἰώνων, διὰ τῆς βαθμιαίας πνευματικῆς προόδου καὶ τῆς ἐμφανίσεως ἐξῶθεν ἀνδρῶν, ἀπεσπάρθησαν τῆς ἱερατικῆς κηδεμονίας καὶ ἐκάστη εἰδικῶς ἐκαλλιεργήθη καὶ εἰς ἀνεξάρτητον ἐπιστήμην ἀνεπτύχθη. Ἀλλὰ καὶ παρὰ ταύτην τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἢ ἐπὶ τὸ θεῖον πεποιθήσεις οὐ μόνον τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπιστημονικῶς διαμορφωθείσης ἱατρικῆς παρέμενε· «*Zñ, ðn ð Θεὸς ἀγαπᾷ*», λέγει ὁ συγγραφεὺς τοῦ παπύρου *Ebers*¹, καὶ ἡ πίστις αὕτη κρατεῖ ἐν τῇ ἀρχαιότητι κατὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην, παρὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ ἱστορικοῦ *Daremborg*, διατεινομένου τὸ ἐναντίον ἐπὶ τῇ βάσει χωρίων τοῦ Πινδάρου, Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λίαν φυσικὴ ἀποδεικνύεται ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐν τῇ προϊστορικῇ ἀρχαιότητι ἐξαρτήσεως τῆς ἱατρικῆς ἀπὸ τῆς θρησκείας, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἀσφαλῶς φαίνεται. Ἐπὶ πλεόν ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν ἀποδεικνύεται ἡλίου φαινότορον, ὅτι ἐν ταῖς χώραις τοῦ Εὐρράτου τὸ πρῶτον παρατηρεῖται ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ἀσκουμένη ἐπιστημονικὴ ἱατρικὴ ἐπὶ τῇ βάσει ἀσφαλῶν ὑπολογισμῶν κατὰ τὴν μ'—με' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ἦτοι τὰ καλλιεργήσαντα καὶ ἀναπτύξαντα τὸ δένδρον τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης ἦσαν τὰ ἐπὶ τῆς πρώτης Βαβυλωνιακῆς καὶ ἐφεξῆς Ἀσσυριακῆς κυριαρχίας ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ ἀκμάσαντα ἔθνη. Ἐνταῦθα ἀληθῶς τὸ πρῶτον ἐβλάστησε καὶ ἐκαρποφόρησεν, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε καὶ ἀποκλειστικῶς ἰθαγενῆς τῆς μοίρας ταύτης τῆς γῆς καρπὸς πᾶν ὅτι διὰ τῆς ἱατρικῆς νοοῦμεν. Διὰ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἐθνῶν, ἅπερ δὲν ἔζων, ὡς βεβαίαι ὁ *H. Winkler*², ἀπομεμονωμένα, ἡ ἱατρικὴ ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς ἐστίας ἐν Αἰγύπτῳ μετασχηματισθεῖσα ἠνδρώθη, ἐν Ἑλλάδι δὲ ἀνήλθεν εἰς ἀκμὴν διὰ τοὺς τότε χρόνους μεγίστην.

Ἐνταῦθα ἀρμόζει, ὡς τοῦτο πράττει καὶ ὁ *von Oefele*³, νὰ ἐξετασθῇ, ἂν παρ' ἐκά-

στω τῶν εἰρημένων ἐθνῶν ὑπῆρξε καὶ ἴδιον σύστημα γενικῶν ἀρχῶν ἢ μήπως ἀποκαλύπτεται καὶ ποιά τις συγγένεια ἢ κρίκος συκρατῶν ἐν ἀλληλουχίᾳ τινὲ τὴν προοδευτικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης παρ' ἐκάστω τῶν ἐθνῶν. Ἐν Βαβυλωνίᾳ ἡ ἐπιστήμη κατ' ἀρχὴν μία ἐκ τῆς γραφῆς, ἱερογλυφικῆς καὶ σφηνοειδοῦς, διηρεῖτο εἰς *ἱατρικὴν ἱερογλυφικὴν* ἦτοι εἰκονογραφικὴν, τὴν δι' εἰκόνων ἀναπαριστῶσαν τὰς λέξεις, καὶ εἰς *σφηνοειδῆ*, διὰ τὸ σφηνοειδὲς τῶν γραμμάτων. Καὶ ἡ μὲν *ἱερογλυφικὴ ἱατρικὴ* φυσιολογικὴν ἀρχὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐθεώρει τὸ πνεῦμα τὸ ὑλικόν, δηλονότι τὸν ἀέρα· καὶ τὸ σύστημα τοῦτο ἀποκαλεῖται πνευματικόν· ἡ δὲ *σφηνοειδῆς* φυσιολογικὴν ἀρχὴν παρεδέχετο τὸ ὑγρὸν, ἀερῶδες καὶ στερεὸν ἢ γεῶδες κατὰ τοὺς Ἑλληνας φυσιολόγους, ὧν ὁ συνδυασμὸς ἀποτελεῖ τὸν ἀνθρώπον. Ἀμφοτέρω τὰ συστήματα ταῦτα, τό τε ἱερογλυφικὸν καὶ τὸ σφηνοειδές, ἀνευρίσκομεν παρὰ τοῖς Σίνοις¹, Ἰνδοῖς², Αἰγυπτίοις³ καὶ Ἑλλήσιν. Οἱ Ἕλληνες, οἵ τε φυσιοῖστορες καὶ ἱατροί, παρεδέχοντο μετὰ τοῦ Θαλοῦ, Ἀναξιμάνδρου καὶ Ἡρακλείτου φυσιολογικὴν ἀρχὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων κατ' ἀρῆσκειαν ἢ ἐκ πεποιθήσεως, τὸ ὕδωρ, τὸν ἀέρα, τὸ πῦρ, τὴν γῆν, δηλαδὴ τὸ γεῶδες. Ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς τοὺτους ἄλλοι παρεδέχοντο μετὰ τοῦ Ἀναξαγόρου δύο τοῦλάχιστον στοιχεῖα ἐν συνδυασμῷ ἢ τέσσαρα² μετὰ τοῦ Ἐμπεδοκλέους. Ἡ τελευταία αὕτη ἀρχὴ ἐπικρατήσασα ἔχει ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς οὕτως. Ὁ ἀνθρώπος μέρος καὶ αὐτὸς τῆς φύσεως ἀποτελῶν σύγκειται ἐξ ὕδατος, ἀέρος, πυρὸς καὶ γῆς μετὰ τῶν δραστικῶν αὐτῶν ποιότητων ἢ φυ-

1. Τῆς Σινικῆς ἱατρικῆς ἀκριβέστερα γνώσεις ἀρχονταὶ ἀπὸ τῆς γ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, μυθικαὶ δὲ παραδόσεις ἀπὸ τῆς λ'. Φυσιολογικὴ ἀρχὴ ἐν τῇ ἱατρικῇ αὐτῶν εἶναι, ὅτι τὸ σῶμα σύγκειται ἐκ τοῦ ἀέρος, ὕδατος, μεταλλοῦ καὶ ξύλου· πλὴν δὲ τούτων ὅτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ αἷμα κυκλοφορεῖ μετὰ ζωικῶν πνευμάτων ὁμοῦ.

2. Τῆς Ἰνδικῆς ἱατρικῆς φυσιολογικὴ ἀρχὴ εἶναι, ὅτι τὸ σῶμα σύγκειται ἐκ τοῦ αἰθέρος, ἐξ οὗ τὸ φῶς, ἐξ οὗ τὸ ὕδωρ, ἐξ οὗ ἡ γῆ. Ἄλλ' ἐν τῷ ἀνθρώπῳ συνυπάρχουσι καὶ ἀήρ, γολή καὶ βλίνα, ἐξ ὧν σχηματίζεται χυλός, αἷμα, μῦς, ἰστὸς κυτταρώδης, ὀστέα, μυελός καὶ σπέρμα· φορεὺς δὲ τῆς ζωῆς εἶναι ὁ ἀήρ.

3. Ὅρα *Hæser's Geschichte der Medicin*.

4. *Anonymus Londinensis etc. H. Diels, Berlin, 1896*.

1. Das älteste Buch über Heilkunde. Dr Med. H. Joachim, Berlin 1890.

2. Die politische Entwicklung Babyloniens und Assyriens Leipzig, 1900.

3. Keilschrift medicin. Leipzig, 1902.

σικῶν ιδιοτήτων, ἤτοι τοῦ ὑγροῦ, ψυχροῦ, θερμοῦ καὶ ξηροῦ, πρὸς τούτοις ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐν ἑαυτῷ φυσιολογικῶς τέσσαρας κατ' ἐξοχὴν χυμούς, τὸ αἷμα, τὸ φλέγμα καὶ τὴν ξανθὴν καὶ μέλαιναν χολήν. Ὅταν οἱ χυμοὶ οὗτοι ἐν ἀναλογίᾳ μινγύνονται ἐν αὐτῷ, τότε αἰσθάνεται ὑγίειαν· ὅταν ὁμως ἐν τῇ μίξει ταύτῃ ὑπερισχύῃ εἰς τῶν εἰρημένων χυμῶν, τότε δὲν εὐεκτεῖ, τουτέστι ἀσθενεῖ. Ἐκ τούτων συμπεραίνομεν, ὅτι ἐν τῇ φυσιολογίᾳ παρ' ἅπασιν τοῖς ἔθνεσι τῆς Ἀσίας καὶ ἐν Ἑλλάδι μία καὶ μόνη ἀρχὴ διήκει ἡ τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ χυμῶν, κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἐν τῇ παθολογίᾳ. Ἡ ἱερογλυφικὴ παθολογία, ἡ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ μονομερῶς ὑπὸ τῶν συγχρόνων τοῦ Ἰπποκράτους ἀσπαστῆ γενομένη ἀνεφάνη, βραδύτερον ὡς πνευματικῆ σχολῆ διὰ τοῦ ἐξ Ἀτταλείας ἰατροῦ Ἀθηναίου ἡ δὲ σφηνοειδῆς γενικῶς ἐπεκράτησεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἰατρικῇ ἐπὶ πολλὰς μ. Χ. ἑκατονταετηρίδας ὑπὸ τὸ ὄνομα Humoral-Pathologie καὶ ἑλληνικῶς χυμικὴ παθολογία· εἶναι δὲ αὕτη ἡ ἀπὸ μ' - ν' περιόπου π. Χ. ἑκατονταετηρίδων καὶ πολὺ μετὰ ταῦτα προσβεβυμένη. Ὡστε ἐν τε τῇ παθολογίᾳ καὶ τῇ φυσιολογίᾳ Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων βάσις ὑπῆρξεν ἡ σφηνοειδῆς ἰατρικὴ τῆς Βαβυλωνος.

Πλὴν τῶν εἰρημένων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα τεκμήρια ἐπιστημονικῆς συγγενείας ἐξ ἀπόψεως ἀρχῶν ἐν τῇ πρώτῃ τῆς ἐπιστήμης διαμορφώσει. Οὕτω παρὰ Βαβυλωνίους, Ἀσσυρίους καὶ λοιποὺς ἔθνεσι μέχρι τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων, ὡς παρατηρεῖ ὁ von Oefele, ἀνατομικῶς ἀγγεῖα ἐκαλοῦντο οὐ μόνον αἱ φλέβες καὶ αἱ ἀρτηρίαι ἀλλὰ καὶ τὰ νεῦρα καὶ οἱ τένοντες, οἱ σύνδεσμοι, ἡ τραχεῖα ἀρτηρία, ὁ οἰσοφάγος, ὁ οὐρητῆρ καὶ τὰ λοιπὰ¹. Ἡ δὲ θεραπεία ἐβασίζετο ἐπὶ γενικῶν τινῶν ἀρχῶν διενεργουμένη δι' ἐπίδρώσεων, διουρήσεων, καθαρσιῶν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ παραδοξῶς δι' ἐξορισμῶν ἢ ἐπιδράσεως ὠρῶν, ἄστρον καὶ ἀριθμῶν. Ταῦτα πάντα καταφανῶς δεικνύουσι τὸν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀρχαίῳθεν σύνδεσμον καὶ συγχρόνως τὴν ἀρχικὴν τῆς ἰατρικῆς κοιτίδα. Ὡστε ἡ περὶ τὸν Εὐφράτην χώρα ὑπῆρξε κοιτὶς ἀρχαιοτάτου πολιτισμοῦ διαπλασθέντος ἐπὶ τῆς κοσμογονικῆς θεωρίας ἣτοι τῆς Ἀνα-

τολικῆς φυσιογνωσίας τῆς ἀποπειραθείσης τὴν ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῆς φύσεως, ἣτις ἀρχὴν ἔλαβεν ἐκ τῆς ἀστερολατρίας, τῆς θετικῆς θρησκείας Βαβυλωνίων, Ἀσσυρίων καὶ ἄλλων ἐθνῶν. Ἀλλὰ πῶς μεταξὺ τοσούτων ἐθνῶν ἀπὸ τῆς ἐν μέσῃ Ἀσίᾳ πρώτης κοιτίδος ἐξορμησάντων μόνον ἐν ταῖς περὶ τὸν Εὐφράτην χώραις ἀρχὴν λαμβάνει ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ θετικὴ θρησκεία¹ τῆς ἀστερολατρίας; Ἄρα γε δὲν ἔχεται πλέον πιθανότητος ἡ γνώμη τινῶν γλωσσολόγων καὶ ἱστορικῶν, ὅτι πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐνεφυτεύθη τοῖς λαοῖς ἅπασιν ἡ προοδευτικὴ ὁλκὴ ἐκ ποιάς τινος προϊστορικῆς κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως συναποκομισθείσης ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς κοιτίδος κατὰ τὴν πρώτην τῶν εἰρημένων λαῶν ἐξόρμησιν; Καὶ πῶς τότε εἶναι ἀναντίρρητον, κατὰ τὸν Donalson, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχει ρίζαν, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα κατὰ τοὺς αὐτοὺς νόμους ἐκκονίσθη καὶ εἰς τὰς αὐτὰς τοῦ σκέπτεσθαι συνθήκας ὑπεβλήθη, καὶ ὅτι ἐν παντὶ καιρῷ αἱ σκέψεις καὶ τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ εὐρίσκονται ἐν ἀρμονίᾳ²; Περὶ τῶν ἀποριῶν τούτων μὴ ἔχοντες τό γε νῦν πιθανόν τι νὰ εἰπωμεν, βεβαιουῦμεν μόνον, ὅπερ ἱστορικῶς γινώσκομεν, ὅτι ἀπὸ Βαβυλωνος τὸ πρῶτον χρονολογοῦνται αἱ ἀρχαὶ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Ἐνταῦθα εἶναι ἄξιον νὰ ὑπομνήσωμεν καὶ ὑπὸ ποίους ὄρους παρ' ἐκάστῳ τῶν τριῶν ἰδίως καὶ κυριωτέρων ἐθνῶν παρεσκευάσθη τὸ ἔδαφος, ἐν ᾧ ἔλαβεν ἀρχὴν καὶ ἀνεπτύχθη ἡ ἰατρικὴ. Ἐρρήθη ἤδη, ὅτι ἀπὸ τῆς 40 π. Χ. ἑκατονταετηρίδος δέον νὰ λογίζηται τό γε νῦν ἀρχὴν λαβοῦσα ἡ ἰατρικὴ ἐν Μεσοποταμίᾳ.

1. Κατὰ τὸν Σ. Λάμπρον (Ἀρχ. Ἑλλ. Ἱστορ.) ἡ θρησκεία τῶν προϊστορικῶν ἐθνῶν ἦτο ἡ μονοθεία μετὰ τῶν ιδιοτήτων αὐτῆς, ἃς καὶ ἐπροσωποποίησαν. Ἡ γνώμη αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀστερολατρίας τῶν Βαβυλωνίων καὶ Ἀσσυρίων καὶ τῆς ἀναλόγου τῆς θρησκείας μορφώσεως παρ' Αἰγυπτίους, Ἑλλῆσι καὶ ἄλλοις λαοῖς. Οὕτω παρ' Αἰγυπτίους ὁ Ὅσιρις καὶ ὁ Ρά εἶναι ὁ ἥλιος, ἡ Ἴσις ἡ σελήνη, ὁ Ὄρος ὁ οὐρανός. Παρὰ δὲ τοῖς Ἑλλῆσιν ὁ Ζεὺς εἶναι θεὸς τῶν οὐρανῶν, τῶν νεφῶν, τῶν ἀστραπῶν καὶ καταιγίδων, ἡ Ἥρα τῶν οὐρανίων φαινομένων, ἡ Ἄρτεμις τῆς σελήνης, ὁ Ποσειδῶν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν τριχομῶν, κατὰ δὲ τοὺς Ἀρίους τοῦ ὑγροῦ ἐν γένει στοιχείου.

2. Ἱστορ. τῆς Ἀρχ. Ἑλλῆν. Φιλολ. μεταφρ Βαλέττα 1871, τόμ. Β' σελ. 118.

1. Ὅρα τὴν ἐμὴν Ἀρχ. Ἑλλ. Γυναικειολογίαν, Μέρος Α'. 1894.

ἀλλ' ἡ χώρα αὕτη καὶ πρὸ τοῦ χρόνου τούτου 5 καὶ 10 αἰῶνας πρότερον ὑπῆρξεν ἐστία πολιτισμοῦ ἀξιολογωτάτου. Κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον ἐκυριάρχει ἐν αὐτῇ κοσμογονικὴ θεωρία ἀντιστοιχοῦσα τῇ καθ' ἡμᾶς φυσιογνωσίᾳ, δι' ἧς πάντα τὰ τῆς φύσεως φαινόμενα ἀστρολογικῶς καὶ ἀριθμητικῶς ἡρμηνεύοντο. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γενικῆς ταύτης περὶ κόσμου ἀρχῆς διὰ τῶν σοφῶν Χαλδαίων ἐδημιουργήθη καὶ ἡ ἀστρονομία μετὰ τῆς ἀστρονομικῆς χρονολογίας ἀρθεῖσα εἰς ἐπιστήμην. Ὡστε τῆς ἱατρικῆς προηγήθη σπουδαία ἐν τῇ μελέτῃ τῆς φύσεως παρασκευή. Ἐν Αἰγύπτῳ ἀπὸ 45 περίπου π. Χ. ἑκατονταετηρίδων ἡσχολοῦντο ὡσαύτως περὶ τὸν αὐτὸν κύκλον τῶν γνώσεων, ἦτοι εἰς τὴν ἀριθμητικὴν, γεωμετρίαν καὶ ἀστρονομίαν· εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων μέχρις Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἐμέτρησαν ἐκλείψεις ἡλίου 373 καὶ σελήνης 732, τὰ δὲ ἀνάκτορα τῆς Μέμφιδος, ὡς βεβαιοὶ ὁ ἱστορικὸς Weiss¹, ἦσαν κέντρον καλλιέργειας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν πολλοῦ λόγου ἄξιον.

Ἡ περὶ φύσεως μελέτη αὕτη πολὺ πρὸ τῆς αἰτρικῆς καὶ παρ' Αἰγυπτίους ἀρξαμένη ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ ταῦτα συναναπτυσσομένη καὶ ἀκμάζουσα, παρ' Ἑλλῆσι δὲ προηγήθη οὐ μόνον φυσικὴ ἀλλὰ καὶ φιλοσοφική, οὕτως εἰπεῖν, προπαιδεΐα· καίτοι δὲ διὰ τὴν ἔλλειψιν φιλολογίας συγχρόνου ἀδυνατοῦμεν λεπτομερῶς νὰ ἐξακριβώσωμεν τὰ κατὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, ὅμως μετὰ θάρρους δυνάμεθα νὰ δισχυρισθῶμεν, ὅτι οἱ χρόνοι τοῦ Θαλοῦ, Ἀναξιμάνδρου καὶ Πυθαγόρου εἶναι ἱστορικὴ περίοδος φυσιογνωστικῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας καὶ δὴ περίοδος, ἧς προηγήθησαν πολλοὶ ἄλλοι σοφοὶ λησμονηθέντες, ἕως οὗ διὰ βαθμιαίας, οὕτως εἰπεῖν, πνευματικῆς ἐξελίξεως ἀνεφάνησαν ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ οἱ μνημονευθέντες φιλόσοφοι οἱ ἀσχοληθέντες περὶ τὰ φυσικὰ καὶ μαθηματικά, πρὸς τούτοις δὲ καὶ οἱ ἱατροὶ οἱ ἐπινοήσαντες τὴν ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους μνημονευθεῖσαν ἀρχὴν καὶ ὁδὸν ἦτοι τὴν ἀληθῆ ἐν τῇ ἱατρικῇ ἐπιστημονικῇ μέθοδον πρὸ δύο ἢ τριῶν τῶν πολὺ αἰῶνων, ὡς δύναται τις νὰ εἰκασῇ ἐκ τῆς κατὰ γράμμα ἐρμηνείας τοῦ μνημονευθέντος ἐν ἀρχῇ Ἱπποκρατικοῦ χωρίου.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τοῖς Ἀλεξανδρινοῖς χρό-

νοις, ἦτοι ἐπὶ τῆς νέας ἀκμῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἱατρικῆς, δὲν προηγήθησαν αἱ ἐρμηνεῖαι καὶ μελέται τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, οἱ περιβλεπτοὶ περὶ τὰ μαθηματικά *Εὐκλείδης*, *Ἀρχιμήδης* καὶ *Ἐρατοσθένης*, καὶ περὶ τὰ φυσικὰ ὁ *Θεόφραστος* πρὸ τῶν διασημῶν ἀνατόμων *Ἡροφίλου* καὶ *Ἐρασιστράτου* καὶ τῶν ἱατρῶν *Ἀσκληπιάδου*, *Γαληνοῦ*, *Σκριβωνίου*, *Διοσκουρίδου* καὶ ἄλλων; Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ μνημονεύσωμεν ἐναυθῆ τῆς τεραστίας ἀναπτύξεως τῆς κατὰ τὴν 10' ἑκατονταετηρίδα ἱατρικῆς, ἧς προηγήθη κατὰ τὴν 1η' ἡ θαυμασιὰ πρόοδος τῶν φιλοσοφικῶν καὶ φυσικῶν ἐπιστημῶν; Ἐκ τούτων ἀριδύλως καταφαίνεται, ὅτι γενικὴ τις φιλοσοφικὴ καὶ φυσικὴ παρασκευὴ πρὸ τῆς γενέσεως ἡ περιοδικῆς λάμπειος τῆς ἱατρικῆς ὑπῆρξεν ὁρος ἀναπόφευκτος ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς ἐπιστήμης ταύτης· νῦν δὲ ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν, ἐὰν αἱ φιλοσοφικαὶ καὶ φυσικαὶ ἐπιστήμαι ἀπλῶς συμπληρῶσι πᾶσαν ἐπιστημονικὴν μορφωσιν, ἐν τῇ ἱατρικῇ αἱ περὶ τὴν φύσιν ἐπιστήμαι εἶναι ὁ ἀληθὴς στυλοβάτης προόδου καὶ τελειότητος.

Πρὶν ἢ δῶμεν πέρασ εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱατρικῆς ἀρχαιολογίας, σταθμεύσωμεν ἐπὶ βραχὺ ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ζητήσωμεν, πόθεν ὠρμήθησαν οἱ κάτοικοι αὐτῆς οἱ μετὰ ταῦτα ἡγήτορες ἐν Εὐρώπῃ πνευματικῆς ζωῆς καταστάντες, πόθεν, λέγομεν, κινούμενοι ἡσχολήθησαν καὶ εἰς τὴν περὶ τοῦ ἀνθρώπου μελέτην καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἱατρικῆς; Ἐγχετα ἄρα γε ἀληθείας, ὅτι ὁ ἐν ταῖς χώραις τοῦ Εὐφράτου ἀναπτυχθεὶς πολιτισμὸς καὶ μάλιστα αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι αἱ ἐπὶ τῶν Χετταίων, Αἰγυπτίων, Φοινίκων, Περσῶν, Ἀράβων, Μήδων κτλ. ἐπιδράσασαι συνεπέδρασαν καὶ ἐπὶ τοὺς κατοίκους τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος; Πρὸς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης, ἀνατρέχοντες εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ γλωσσολογικῶν πορισμάτων περιπτώτων σοφῶν μνημονομένων καὶ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἱστορικοῦ Καρολίδου,¹ παραδεχόμεθα τὸ πιθανὸν ὑποθέσεως ἐπεχούσης σήμερον τόπον ἀληθείας σχεδὸν ἀναμφισβητήτου, ὅτι ἐν τῇ προϊστορικῇ περιόδῳ τῆς ἀνθρωπότητος, ἦτοι πρὸ πολλῶν χιλιετηρίδων, ἀπέκησαν ἐξ ἀφορμῶν διαφόρων

1. Weltgeschichte der Margenländischen Völker in Altertum σελ. 50—52.

1. Εἰσαγ. εἰς τὴν Καθολ. ἢ Παγκόσμ. Ἱστορ. σελ. 408.

ἀπὸ τῶν περὶ τὸν Ἰνδικὸν Καύκασον τῆς κεντρικῆς Ἀσίας χωρῶν φύλα ἀνθρώπων φέροντα ποιᾶν τινα μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν κοινωνικὴν, καὶ ὅτι ταῦτα κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς ἄλλα Ἰνδευρωπαϊκὰ κληθέντα ἢ καὶ Ἀρία φυλὴ παρωνυμοῦντο καὶ δυτικὰ πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν, ἅτινα παρέμενον ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν κοιτίδι. Τὰ φύλα ταῦτα ἢ ἔθνη τῆς αὐτῆς ὁμοφυλίας διαιρεθέντα εἰς δύο μεγάλας ομάδας ἀνθρώπων τὰ μὲν διὰ τοῦ Καυκάσου εἰσεβαλον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην, τὰ δὲ ἐγκατέστησαν ἐν ταῖς δυτικωτέραις χώραις ἦτοι ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ τῇ περιχώρῳ ἢ ἐξεχύθησαν μεσημβριώτερον πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅθεν μοῖρα αὐτῶν διεπεραιώθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἥπειρον καὶ τὰς νήσους. Τῷ ρεύματι τούτῳ τῶν μεταναστεύσεων παρηκολούθησαν ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν αἰῶνων καὶ κατὰ περιόδους καὶ ἄλλοι λαοὶ ὁμόφυλοι καὶ ὁμόγλωσσοι, οἵτινες συγχρωτιζόμενοι μετὰ τῶν ἤδη μονίμως ἐγκαταστατάντων καὶ ὁπωσδήποτε ἐπολιτισθέντων, μετὰ βραχείαν ἢ μακρὰν συνοικησιν, κατήρχοντο διευθυνόμενοι πρὸς τὰς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσῶν χώρας τῆς Φρυγίας, Λυδίας, Μυσίας, Καρίας κτλ., μεθ' ὧν ὡς ὁμογενῶν καὶ σχεδὸν ὁμογλώσσων¹ μέρος μὲν παρέμενε συζῶν, μέρος δὲ διεπειροῦτο πρὸς τὴν ἡπειρωτικὴν ἀκτὴν. Ὅτε δὲ τελευταῖοι κατήλθον οἱ Ἄριοι περὶ τὴν κ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα καὶ ἐν Ἑλληνικαῖς χώραις ἐγκατέστησαν, κατεῖχον ἤδη οὗτοι ἰκανὰ στοιχεῖα τέχνης καὶ ἐπιστήμης τῶν χρόνων τῆς ἀρχαίας μεγαλωνύμου Βαβυλώνας καὶ ἐγίνωσκον πάντως, ἐὰν μὴ ἐξ ὄψεως, ἀλλ' ἐκ φήμης, τὸν μέγαν βασιλέα αὐτῆς τὸν σύγχρονον τοῦ Ἀθραάμ *Hammurabi*, τὸν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Schamasch, θεοῦ τοῦ ἡλίου, λαβόντα τὴν πρὸ διετίας ἀνακκλυφθεῖσαν νομοθεσίαν², ἣτις καὶ νῦν ἐτι θεωρεῖται ἐκ τῶν ἐξόχων δημιουργημάτων ἀνθρωπίνης δικνοίας. Οἱ Ἄριοι οὗτοι, οἱ πολλὰ ἐκ τῶν ὁμοφύλων τῆς Μικρᾷ Ἀσίας τῶν πρωϊμώτερον ἐπολιτισθέντων μαθόντες, διεδέξαντο, οὕτως εἰπεῖν, τοὺς πρώτους κατοίκους τῆς Ἑλλάδος, τοὺς Πελαγούς, οἵτινες παρέμενον ἐτι ἄξεστοι καὶ ἀπολίτιστοι, ἐμόρφωσαν θρησκείαν ἀνακαθή-

ραντες τὴν τέως ἀπὸ παχυλωτάτων προλήψεων, καὶ εἰσήγαγον στοιχεῖα τέχνης, ἣτις, ἐκτὸς τῆς θρησκείας, καταδεικνύει τὴν Ἀσυροβαβυλωνικὴν καταγωγὴν. Δι' αὐτῶν ἐν Ἑλλάδι, οὐ μόνον ἡ τέχνη καὶ ἡ θρησκεία, ἀλλὰ καὶ αἱ πρῶται ἀπόπειραι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ διετέλεσαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς περὶ τὸν Εὐφράτην χώρας, ὅστις ἐξ ἀποστάσεως ἐφώτισεν ἀμυδρῶς μὲν, ἀλλὰ διαρκῶς, τοῦθ' ὅπερ ὀφείλεται τὸ μὲν καὶ εἰς τὸ ριψοκίνδυνον τῶν ναυτίλων τῆς Φοινίκης, οἵτινες εἶχον ἐν χερσὶ πᾶσιν τὴν μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης συγκοινωνίαν, τὸ δὲ καὶ εἰς τὴν περίβλεπτον τὸ πάλαι Λυδικὴν πρωτεύουσαν, τὰς Σάρδεις, αἵτινες ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις ἦσαν σταθμὸς τέχνης καὶ ἐπιστήμης ἢ σύνδεσμος τοῦ πολιτισμοῦ τῆς δυτικωτέρας πρὸς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τροφὸς ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις τῶν ἱατρικῶν σχολῶν Κνίδου καὶ Κῶ. Οὕτως ἐκ τῶν εἰρημένων ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἀφετηρία ἐπιστημονικῆς ἱατρικῆς καὶ παρ' ἄλλοις ἔθνεσι καὶ παρ' Ἑλλησι δι' Ἀσυροβαβυλωνικῆς ἐπίδρασεως ἐγένετο, ἐν δὲ τοῖς μετέπειτα χρόνοις διὰ τῆς ἐπικοινωνίας γειτνιαζόντων ἔθνων, ἐν οἷς καὶ τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Συρίᾳ ὁμοφύλων τε καὶ μὴ¹. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα, εἰ καὶ ἀποδεικνύουσιν ὅτι πολλὰ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ πρεσβυγενοῦς

1. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον πολλὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔξωθεν μετηνέχθησαν. Διὰ τοῦ Κέροπος καὶ Δαναοῦ ἐξ Αἰγύπτου καὶ τοῦ Κάδμου ἐκ Φοινίκης «διδασκάλια εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ δὴ καὶ γράμματα οὐκ ἔόντα πρὶν τοῖς Ἕλλησι . . . μετὰ δὲ χρόνον προβαίνοντες ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον καὶ τὸν ρυθμὸν τῶν γραμμάτων. . . καὶ τὰς βιβλους διφθέρας καλέουσιν ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ οἱ Ἴωνες, ὅτι ποτὲ ἐν σπᾶνι βιβλίῳ ἐγρέοντο διφθέρας αἰγέησι τε καὶ οἰήσῳ» (Βιβλ. Ε' 58). Ἐξ Αἰγύπτου εἰσῆχθησαν τὰ θεῶν καὶ ἡρώων ὀνόματα (Βιβλ. Β' 43, 49, 40), ἡ μαντικὴ τῶν ἱερῶν: «ἡ δὲ μαντικὴ ἦ τε ἐν Θήσῃσι τῆσι Αἰγυπτῆσι καὶ ἐν Δωδώνῃ παραπλήσια ἀλλήλῃσι τυγχάνουσι εὐσοῖαι, ἀπανηγύρεις δὲ ἄρα καὶ πομπᾶς καὶ προσαγωγᾶς πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοι οἱ ποιησάμενοι καὶ παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασι» (Βιβλ. Β' 57, 59). Πιροῖτι ἡ γλυπτικὴ, ἡ ζωγραφικὴ καὶ αὐτῶν τῶν πρὸς τὴν αἰδῶ μὴ συμβιβαζομένων ὁμοιωμάτων (Βιβλ. Α' 171. Β' 46 καὶ Λουκιανὸς περὶ τῆς Συρίας θεοῦ). Πολλὰ ἄλλα ἐκ Λυδίας διὰ τοῦ Πέλοπος καὶ ἐκ Καρίας ἢ ἐσθῆς οὐκ ἴσας τὸ παλαιόν, ἀλλὰ Κάειρα, τοῦ Καρικῶ ἔθνους ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Μίνως αλογιμωτάτου ἔθνων ἀπάντων ὄντος (Βιβλ. Ε' 58), καὶ πολλὰ δὲ ἄλλα ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθε, ἐν οἷς καὶ ἡ περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς πίστις (Βιβλ. 50, 123).

1. Ὁ Ἡρόδοτος (Βιβλ. Α' 142) περὶ τῆς ποιικιλίας ἐν τῇ γλώσσῃ γενικώτερον λέγει: «οὗτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσαρες γίνονται».

2. Scheil. La loi de Hammurabi, Paris 1903. — H. Winckel's. Gesetze Hammurabis, 1903.

Αιγυπτιακοῦ πολιτισμοῦ¹ προσελάμβανον καὶ τὰ ἐξ Αἰγύπτου θαυμάσια ἀκοῆ καὶ φήμη ἐμάνθανον καὶ τὴν ἐπίδρασιν, ἥδη πρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου², ἠσθάνοντο, ὅμως ἀναλόγως τῶν εἰσκομιζομένων ἐκπολιτιστικῶν στοιχείων δὲν ἐξημεροῦντο.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἰδίᾳ οἱ ἀρχαιότεροι αὐτῶν Πελαγοί, βαρεῖς καὶ ἐν τῇ ὀμοφυλίᾳ ἀλλοτριώτατοι καὶ πρότερον καὶ ἀπὸ τῆς προσελεύσεως καὶ ἐγκαταστάσεως τῶν Ἀρίων, παρ' ὅλην τὴν λάμψιν τοῦ Μυκηναϊκοῦ καὶ προμυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ μέχρι περιήπου τῶν Τρωικῶν, δὲν διεκρίθησαν ἐπὶ ἀνοχῇ καὶ ἡθῶν ἡμερότητι. Ὁ Θουκυδίδης, οὗ τὸ κῦρος καὶ ἡ ἀρμοδιότης ἀναμφισβήτητος, ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ βεβαίῳ, ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος πρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου οὐδεμίαν εἶχον κατὰ τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐμπορικὴν καὶ κοινωνικὴν ἐπιμιξίαν, οὐδὲ τὰς γαίας αὐτῶν ἐκαλλιέργουν· ὅθεν καὶ ἀκτῆμονες ἦσαν μόνις ἀποζῶντες καὶ συχνάκις ἐγκαταλιμπάνοντες τὴν πάτριον γῆν βίᾳ ἢ πολέμῳ τῶν πλειόνων, μόνοι δ' εὐτυχεῖς ἦσαν οἱ νησιῶται καὶ παράλιοι οἱ ἐν τῇ πειρατείᾳ πλοῦτον καὶ δόξαν θηρεύοντες· ὑπῆρχε δὲ σιδηροφορία καὶ ἀλληλοκτονία πανταχοῦ. Ἐκ τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως δυνάμεθα ν' ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι ἐν τῇ προϊστορικῇ Ἑλλάδι, δυστυχῶς καὶ μετέπειτα ἐν τῇ ἱστορικῇ, οὐ μόνον ἡ ἰδέα τῆς ἐθνικῆς ὁμογενείας διετέλεσεν ἀκαλλιέργητος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν παρεκωλύθη διὰ τῶν ἀενάων ἐρίδων καὶ τῶν πολεμικῶν σπαραγμῶν τῆς ἐρημώσεως καὶ ἐξοντώσεως, ἐν αἷς φαινωδῶς διορθᾶται ἡ ἀγριότης τοῦ ἐγωισμοῦ, ὃν ἐγέννησε καὶ ἐκ διαδοχῆς ἐκληροδότησεν ὁ ἐθνολογικὸς τῆς Ἑλλάδος καταρτισμὸς ἐκ φύλων ὁμογενῶν μὲν καὶ σχεδὸν ὁμογλώσσων, ἅτινα ὅμως κατὰ μακρὰς χρονικὰς περιόδους διαπεραιούμενα καὶ πρὸς τὰ προὔπαρχοντα συγκρουόμενα δὲν κατῴρθον πάντα συλλήβδην ν' ἀποκρυσταλλῶσι τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν ἐν τῇ πολιτικῇ ἐνότητι καὶ μετὰ τὰ Μηδικὰ ἔτη, τούναντίον κατὰ τοὺς εἰρημένους αἰῶνας τῶν ἐν Ἑλλάδι σπαραγμῶν ἢ Αἴγυπτος ἤκμαζεν ἐν ταῖς φυσικαῖς καὶ μαθηματικαῖς ἐπιστήμαις, τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἰατρικῇ, ὡς πεῖθόμεθα ἐκ τῶν ἱστορικῶν συγγραμμάτων τοῦ

Weiss¹ καὶ τοῦ Maspereau². Ἐν Ἑλλάδι δὲ μόνις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τρωικοῦ πολέμου διακρίνομεν ἰατρικὴν λόγου ἀξίαν, ἀπὸ δὲ τῆς 1' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος μετὰ τὰς γνωστὰς μεταναστεύσεις, καθ' ἃς τὰ ἐν Ἑλλάδι πάντα διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου κατεσκάφησαν καὶ ἠρημώθησαν, ἀναπτύσσεται τέλος πάντων βίος ὅπωςδῆποτε σταθερὸς καὶ ζωὴ ἐπιστημονικὴ, ἧς καρπὸς δι' αἰῶνων κυκλοφορηθεὶς ὑπῆρξεν ὁ *Θαλῆς*, *Ἀναξίμανδρος*, *Πυθαγόρας*, *Εὐρυφῶν* καὶ ἄλλοι. Τότε ἀκριβῶς κατὰ τὴν ζ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἐπὶ *Ψαμμίχου*³ βασιλείᾳ τῆς Αἰγύπτου ἐπεσκέψαντο καὶ ἐγνώρισαν οἱ Ἕλληνες τὴν χώραν τῶν θαυμασιῶν, τὴν Αἴγυπτον, ὡς καὶ δικαίως ἐθεωρεῖτο.

Οἱ χρόνοι οὗτοι ἦσαν τῆς πρώτης ἐν Ἑλλάδι ἀκμῆς τῆς ἰατρικῆς, διότι τότε ὑπεδείχθη καὶ ἐφηρμόσθη ἔστω καὶ θεωρητικῶς, ἢ ἐπιστημονικὴ μέθοδος τῆς ἐρεύνης ἢ δικαίως ὑπὸ τοῦ Ἰπποκράτους θαυμαζομένη ὡς ἡ μόνη ἱκανὴ νὰ ἐξηγησῆται τὰ φαινόμενα τῆς φυσιολογικῆς καὶ παθολογικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου· τότε ἐπεσκέψαντο ἀκριβῶς τὴν Αἴγυπτον καὶ οἱ σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος, ὡς ὁ *Θαλῆς* διδασκῆται τὴν γεωμετρίαν, ὁ *Πυθαγόρας* τὴν ἀριθμητικὴν καὶ γεωμετρίαν, ὁ *Δημόκριτος* βραδύτερον τὴν ἀστρονομίαν, πρὸς τοῦτοις δὲ ὁ *Σόλων*, *Πλάτων* καὶ *Εὐδοξος*, οἵτινες ἀπέφυγον πᾶσαν περὶ τῆς Νειλορρύτου χώρας μνείαν, ὡς λέγει ὁ ἱστορικὸς Weiss, ἐξ ἐθνικοῦ μᾶλλον καθ' ἡμᾶς ἐγωισμοῦ· διότι ἐν τῷ κυριωτέῳ κέντρῳ τῆς ἰατρικῆς καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἐν Ἡλιουπόλει, κατὰ τὴν δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἐδεικνύοντο ἔτι, κατὰ τὸν Στράβωνα⁴, τὰ οἰκήματα τῶν εἰρημένων σοφῶν. Διὰ τοιούτων ἐπιστημονικῶν περιηγήσεων ἱκανὰ πάντως προσφκείωθη καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἰατρικὴ,

1. Weltgeschichte der Morgenländischen Völker.

2. Histoire ancienne des peuples Orientaux.

3. Πρῶτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἐγκαταστάντες ἀλλόγλωσσοι ἦσαν οἱ τὸν Ψαμμίχου βοηθήσαντες Ἴωνες καὶ Κᾶρες, οἷς καὶ ἐδωρήσατο γαίας παρὰ τὸν ποταμὸν καὶ ἀνέθετο τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξ ὧν καθρητίζοντο οἱ διερμηνεῖς. «Ἐξ ὧν δὲ ἐξανέστησαν χωρῶν, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὄλκοι καὶ τὰ ἐρείπια τῶν οἰκημάτων τὰ μέχρι ἐμεῦ ἦσαν» Ἡρόδ. Β' 154 καὶ Γ' 154). Φιλέλλην ἦτο καὶ ὁ Ἄμασις (Ἡρόδ. Β' 177—178) δούς τοῖς Ἑλλησι βωμοὺς καὶ τεμένη.

4. Γεωγραφ. ΙΖ' 29.

1. Ἀρχ. Ἑλλ. Γυναικ. σελ. 201, σημ. 6.

2. Ὁμήρ. Ἰλ. Α 423. Ὀδυσσ. Δ 351 καὶ Ρ 480.

ὡς συμπεραίνομεν κατ' ἀνάγκην ἐκ τῶν ὀλίγων, ὅς' ἄλλοτ' ἐγράψαμεν¹. ἀλλ' αἱ ἐξ Αἰγύπτου γνώσεις αὐταὶ δὲν ἔχουσι τὴν σημασίαν τῶν ἀπὸ τῆς μέσης Ἀσίας, δι' ὧν ἐτέθησαν αἱ βάσεις καὶ αἱ ἀρχαί, ἐφ' ὧν διὰ τοῦ χρόνου ἀποδομήθη ἡ ἑλληνικὴ ἰατρικὴ. Διὰ τῆς μετὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπικοινωνίας τῶν σοφῶν κατεδείχθη ἰδίᾳ ἡ ὁρμὴ τοῦ γνῶναι πᾶν ὅτι ἐκτὸς τῆς ἰατρικῆς ἐπιστημονικῶς ἦττον γνωστὸν αὐτοῖς ἐτύγχανεν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἀποδεικνύεται, ὅτι ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἡ θρησκεία, οὕτω καὶ αἱ τέχναι αἱ τε καλαὶ καὶ αἱ μικροτεχνίαι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἐξ ἐπιδράσεως Ἀστυροβαβυλωνικῆς ἔσχον τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ ὤθησιν, ὅτι διὰ τοῦ χρόνου ὑπέστησαν καὶ τὴν τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ὁμοφύλων τε καὶ μὴ πάσης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Συρίας ἐπίδρασιν τὸ μὲν διὰ τῆς ἐμπορικῆς συγκοινωνίας, τὸ δὲ καὶ διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ξένων, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἐν χρόνοις ἤδη προεχωρηκόσιν ἐπιστημονικῆς ἀναπτύξεως, ἐγένετο κοινῶς καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς σοφίας, ἐξ ἧς πολλὰ ἐδιδάχθη. Ὡστε δικαίως δύναται νὰ ἐξαρθῇ, ὅτι τὰ ρεῖθρα τοῦ Νείλου καὶ τοῦ Εὐφράτου ἤρδουσιν τὴν Ἑλληνικὴν γῆν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

II

Περὶ διδασκαλίας τῆς ἰατρικῆς, περὶ ἰατρῶν κτλ.

Ἡ διδασκαλία τῆς ἰατρικῆς ἐν ἀρχῇ περιελάμβανε τὴν παθολογίαν, τὴν χειρουργικὴν καὶ τὴν φαρμακευτικὴν, βραδύτερον δὲ δι' Ἑλλήνων ἐμορφώθη ἡ μαιευτικὴ καὶ ἰδίως ἐσυστηματοποιήθη ἡ γυναικειολογία καὶ ἄλλοι κλάδοι, ὡς θέλομεν εἶπει παρακατιόντες τὰ δέοντα. Διὰ τὴν συστηματικὴν σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς ἦδη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπηγείτο ἡ γνώσις τῆς κοσμογονικῆς θεωρίας μετὰ τῆς ἀστρονομίας, ὡς παρ' Αἰγυπτίους αἱ μαθηματικαὶ καὶ φυσικαὶ γνώσεις μετὰ τῆς ἀστρονομίας, ἐν Ἑλλάδι δὲ, διὰ τοὺς φιλοσοφικώτερον τὴν τέχνην μετιόντας, καθὰ μαρτυρεῖ τις τῶν ἀρχαίων, αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι καὶ ἡ μουσικὴ σὺν τῇ φιλοσοφίᾳ οὕτως ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, ὅτι σήμερον προαπικτεῖται, ἦτο φύσει ἀχώριστον φιλοσοφία, μαθηματικὴ καὶ φυσικαὶ

ἐπιστῆμαι ἦσαν ὁ τρίπους, ἐφ' οὗ ἔδει νὰ ἐρείδῃται ἡ ἰατρικὴ.

Καὶ δὴ ἡ διδασκαλία παρ' Ἰνδοῖς ἤρχετο ἐκ παιδῶν ἦτοι ἀπὸ τοῦ 12 ἔτους καὶ διήρκει 5 καὶ 6 ἔτη, ἐν οἷς συμπεριελαμβάνετο πάντως καὶ ἡ ἀνάλογος ἀνατροφή καὶ προκαταρκτικὴ παιδείσις. Ἡ χρονικὴ αὕτη περίοδος πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἰατρικῆς καὶ παρ' ἄλλοις ἔθνεσι καὶ δὴ καὶ παρ' Αἰγυπτίους δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ᾖ βραχυτέρα οὕτω παρ' Ἑλλησι κατὰ τὸν γράψαντα τὸ «Περὶ Τόπων τῶν κατ' ἄνθρωπον» διὰ τὰς ἐν τῇ σπουδῇ τῆς ἰατρικῆς δυσκολίας συνιστάτο οὐ μόνον φιλοπονία, ἀλλὰ καὶ παιδομαθίη, ἣτοι ἡ ἐκ παιδικῆς ἔτι ἡλικίας φυσικὴ καὶ ἠθικὴ μόρφωσις καὶ ἰατρικὴ οὕτως εἶπειν προπαρασκευὴ τοῦ παιδός, ἵνα μὴ ἐκ τῶν διαφορῶν τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων καταστῆ δυσχερὴς ἡ μάθησις τῆς ἐπιστήμης. Πλὴν τούτων ἀπηγείτο καὶ φύσις δεξιὰ, διότι «φύσιος ἀντιπρησούσης, κενὰ πάντα», «ἵνα μὴ λόγῳ μῦθον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἰητροῦς νομίζεσθαι». Ἐκ τούτων καὶ ἄλλων περὶ τῆς ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἰατρικῆς σπουδαιότητος ὁρμώμενος ὁ Reinach ἀποφαίνεται, ὅτι ἡ ἐπιστήμη αὕτη δὲν εἶναι ἔργον φιλοσόφων, ἀλλ' ἰατρῶν φιλοσόφων τοιοῦτοι δὲ ἦσαν τοῦλάχιστον ἐν Ἑλλάδι οἱ ἰατροὶ καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἀφ' οὗ ἀπέσπασαν τὴν ἰατρικὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν πρώτων φιλοσόφων. Ἡ ἰατρικὴ κατ' ἀρχὰς ἐσπουδάζετο ἐπὶ μισθῷ κατ' ἰδίαν ἔν τε Αἰγύπτῳ, Ἑλλάδι καὶ Ρώμῃ παρὰ τοῖς διασημοτάτοις τῶν ἰατρῶν καὶ ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱόν. Οὕτως ὁ Ἀσκληπιὸς ἐδίδαξε τὸς υἱοὺς Μαχάονα καὶ Ποδαλείριον, ὁ Ἰπποκράτης τὸν υἱὸν Θεσσαλὸν Ἴσωσ καὶ τὸν Πόλυβον τὸν γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ καὶ οὕτω καθεξῆς ἄλλους συγγενεῖς καὶ τελευταῖον ξένους πλὴν τῆς κατ' ἰδίαν ἐν τῷ οἴκῳ διδασκαλίας ἐδιδάσκετο ἡ ἰατρικὴ καὶ ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ ἀθηνοῦς, ἡ δὲ συνήθεια αὕτη παρ' Ἑλλήνων καὶ ἐν Ρώμῃ εἰσηγηθεῖσα παρείχε πολλὰς πολλακίς ἀφορμὰς μέμφων καὶ σκηνῶν δυσἀρέστων, διότι πολυπληθεῖς μαθηταὶ παρακολουθοῦντες τῷ διδασκάλῳ, ὅπως καὶ αὐτοὶ ἰδίους ὀμμασιν ἴδωσι καὶ ἐξετάσωσι τὸν ἀσθενῆ, οὐκ ὀλίγα πράγματα παρείχον αὐτῷ. Ὁ ποιητὴς Μαρσιάλιος ἐν Ρώμῃ ἐμέμφετο τῷ ἰατρῷ αὐτοῦ Συμμάχῳ, διότι οὐ μόνον αὐτὸς ἀλλὰ καὶ ἑκατὸν ἄλλοι χερσὶ ψυχραῖς ἐξήτασαν αὐτόν διὸ «πυρετὸν δὲν εἶχον, καὶ νῦν ἔχω» λέγει. Φαντάσθητε ἤδη καὶ ἔσα σὶ

1. Διογ. Λαέρτ. Βίου Φιλοσόφων. Ἀρχαία Ἑλλην. Γυναικ. σελ. 6.

ταλαίπωροι ἀσθενεῖς ὑφίσταντο μαρτύρια, ὅτε αὐτοὺς ἐπεσκέπτετο ὁ ἐν Ρώμῃ διάσημος ἀγύρτης Θεσσαλὸς παρακολουθούμενος ὑπὸ μαθητῶν βαναυσουργῶν.

Ἡ σπουδὴ τῆς ἱατρικῆς, τοῦ χρόνου προ-
ιόντος, ἐγίνετο καὶ δημοσίᾳ ἐν σχολαῖς ἱατρι-
καῖς. Τοιαῦται σχολαὶ ἀναφέρονται ἐν Κρό-
τωνι τῆς Ἰταλίας, ἐν Κυρήνῃ τῆς Ἀφρικῆς,
ἐν Ρόδῳ, Κῶ καὶ Κνίδῳ, πρακτικῶς δ' ἐδι-
δάσκετο ἡ ἱατρικὴ ἐν εἰδικαῖς ἰδρύμασιν,
τοιαῦτα δ' ἐν Αἰγύπτῳ ὑπῆρχον τὰ *ιατρικὰ*
ἐργαστήρια, ἐν Σινικῇ κατὰ τὸν Scheiber¹
τὰ *γυμνάσια*, ἐν Ἑλλάδι τὰ *γυμνάσια*, ἐν
οἷς μετὰ τῶν ἀσκήσεων ἐμάνθανον τὰ τῆς
δικαίτης καὶ τῆς ἐπιμελείας τοῦ σώματος
ἐν ὠρισμένοις νοσήμασι, καὶ τὰ *ιατρεῖα*, ἔν-
θα προσήρχοντο οὐ μόνον δούλοι, ἀλλὰ
καὶ πολῖται ἐλεύθεροι διὰ παθήσεις χει-
ρουργικὰς, τοῦ οἴκου θεωρουμένου οὐ προς-
φυοῦς, ἐν Ρώμῃ δέ, ἀποτυχόντος τοῦ χει-
ρουργοῦ Ἀρχαγάθου πρώτου θελήσαντες καὶ
μὴ κατορθώσαντος τὴν ἰδρυσιν ἱατροῦ ἕνεκα
ζηλοτυπίας ἄλλων ἱατρῶν κατ' οἶκον ξενι-
ζόντων καὶ θεραπευόντων τοὺς ἀσθενεῖς, ἰδρύ-
θησαν βραδύτερον τὸ Ἀθηναῖον καὶ τὸ γυμνά-
σιον. Τὰ δὲ Ἀσκληπιεῖα ἔν τε τῷ ἑλληνικῷ καὶ
τῷ ρωμαϊκῷ κόσμῳ θεωροῦντο προσκυνήματα
θρησκευτικὰ καὶ θεραπευτικὰ, ἦταν δὲ ταῦτα,
ὡς ἐκ τῶν ἐρειπίων ἔτι καὶ σήμερον κατα-
φαίνονται², ἐκτισμένα ἐπὶ τόπων χλοερῶν καὶ

ὑγιεινῶν πλησίον πηγῶν, ποταμῶν ἢ ἀφθό-
νων ὑδάτων αὐτοφυῶν· ἐν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς
τὸ μὲν διὰ τοῦ μαγευτικοῦ κάλλους τῆς φύ-
σεως, τῆς αὐστηρᾶς διαίτης καὶ ὀλίγων ἱα-
τρικῶν γνώσεων, ἅς ἐπιτηδεῖας παρ' ἱατρῶν
ἐμάνθανον¹, τὸ δὲ διὰ θρησκευτικῶν τελετῶν
καὶ ποικιλοτρόπων διατυπώσεων καὶ μαγγα-
νειῶν διετίθεσαν τὴν φαντασίαν τῶν ἀσθενῶν
καὶ παρεῖχον οὕτω «ἰάματα ἀνθρώποις παρὰ
τοῦ θεοῦ».

Τὰ ἰδρύματα ταῦτα, ἐν οἷς οἱ ἱατροὶ κα-
θήμενοι ἀνέμενον τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τὰ κου-
ρεῖα ἐνίοτε, τὰ ἐντευκτήρια ἀργῶν καὶ φυλά-
ρων, ἔνθα δι' ἔλλειψιν ἀσθενῶν κατέτριβόν
τινες τὸν χρόνον, δύνανται ἀναμφισβητήτως
νὰ θεωρηθῶσιν οἶαι αἱ παρ' ἡμῖν ἀστυκλινι-
καί, εἰδικῶς δὲ τὰ ἱατρεῖα (λατ. *medicinæ*
ἢ *tabernæ medicæ* καὶ οἱ ἰδιοκτηταὶ *me-
dicinarij*) ἦσαν οὐ μόνον διδασκαλεῖα πα-
θολογικῶν καὶ χειρουργικῶν νοσημάτων, ἀλλὰ
καὶ τὰ πρῶτα δοκίμια νοσοκομείων συντη-
ρουμένων, ὡς καὶ οἱ δημόσιοι ἱατροὶ, διὰ φό-
ρου εἰδικοῦ, τοῦ *ιατρικοῦ*. Σχολαὶ δὲ ἱατρικαὶ
καὶ ἱατρεῖα κατὰ τὰ Ἀλεξανδρινὰ πρό-
τυπα ἰδρύθησαν βραδύτερον ἐν τῇ Μικρᾷ
Ἀσίᾳ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἐν Καισα-
ρεῖα χάριν τῶν περιηγητῶν καὶ προσκυνητῶν,
ἐν Σμύρῃ, Ἀμασειᾷ, Κωνσταντινουπόλει καὶ
Ἱερουσαλήμ.

Οἱ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱατρικῆς πρώτοι
τραπέντες ἔν τε Βαβυλῶνι, Αἰγύπτῳ καὶ Ἑλ-
λαδί ἦταν δούλοι ἢ ἀπελεύθεροι· παρ' Ἑλ-
λησιν ἰδίᾳ οἱ ἀπελεύθεροι ἐσπούδαζον, ἵνα
θεραπεύσωσι τὸν δεσπότην ἀσθενοῦντα δω-
ρεάν, ὅστις ἠδύνατο, ἂν ἤθελε, νὰ χρη-
σιμοποιῇ τὴν τέχνην ἄνευ ἀμοιβῆς χά-
ριν τῶν φίλων αὐτοῦ ἢ καὶ νὰ ἐκμισθοῖ
τὰς ὑπηρεσίας, ἂν περιήρχετο εἰς ἔν-
δειαν. Ὅτε δὲ πάλιν καὶ ὁ δεσπότης ἦτο
ἱατρός, τότε ὁ ἀπελεύθερος κατελάμβανε παρ'
αὐτῷ θέσιν βοηθοῦ ἢ ἐκ φόβου ἐπικινδύνου
ἀνταγωνισμοῦ ἀπηγορεύετο αὐτῷ ἡ ἐξάσκησης
τῆς ἱατρικῆς. Τῷ ὄντι δ' ἐν Ἑλλάδι λίαν
πρωίμως καὶ πολῖται ἐλεύθεροι ἀφωσιώθησαν
εἰς τὴν μάθησιν τῆς ἱατρικῆς, ἐθεράπευον ὁμως,
τούλάχιστον ἐν ἀρχῇ, ἐλευθέρους μόνον πο-
λίτας, τῶν μὴ ἐλευθέρων προοριζομένων
εἰς τὴν θεραπείαν καὶ ἐπιμελείαν δούλων ἢ
ἀπελευθέρων. Παρὰ Ρωμαίοις ὀψιαιτέρον
ἀνεπτύχθη ἡ πρὸς τὴν ἱατρικὴν ὀρμὴ ἀποσκο-

1. *Traité de gymnastique etc.*, σελ. 2—3.

2. Κατὰ νεωτέρας πληροφορίας (Gustave Mendel. *Stamboul*. 8, bre 1904) τὸ ὑπὸ ἀρχαιολόγου Herzog ἀνασκαφῆ ἀρχαῖον ἐν Κῶ Ἀσκληπιεῖον ἀποδεικνύει αὐτὸ ἰδρυμα θρησκευτικὸν ἅμα καὶ θεραπευτικόν. Τὸ ὅλον ἀπαρτίζεται ἐκ τριῶν διαμερισμάτων ἐκτισμένων ἐπὶ κατωφεροῦς πλευρᾶς ὑψώματος πρὸς τὴν παραλίαν διήκοντος. Ἐν μὲν τῷ ἀνωτάτῳ τμήματι ἰδρύται ὁ ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ μετ' ἄλλων ἱερῶν οἰκοδομῶν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἄλλοι ναοὶ ἀρχαιότεροι καὶ τὰ ἐνδιαίτηματα τῶν ἱερῶν, ἐν δὲ τῷ κατωτέρῳ ὑδροθεραπευτήριον, ἔνθα ὑπῆρχε φρέαρ, ὅθεν οἱ ἀσθενεῖς ἔπινον, καὶ δωμάτια, ἐν οἷς ἐλούοντο, ἀνεπαύοντο, περιεπάτουσαν καὶ συν-
διελέγοντο. Ἐνταῦθα ἦσαν καὶ πωληταὶ τῶν πρὸς τὸν θεὸν ἀφιερωμάτων καὶ θησαυρός, ἐν ᾧ ἐφυλάσσοντο τὰ προσφερόμενα ὑπὸ τῶν πιστῶν χρήματα· συνέκειτο δὲ ὁ θησαυρὸς ἐξ ὑπογείου ἀρχαίου ναοῦ ἔχοντος ἰδιαίτερον λάκκον διὰ πλατείας πλακῶς κλεισμένον. Ἐντὸς αὐτοῦ προσηρμύζετο κιβώτιον ξύλινον, ἐν ᾧ τὰ ἀργύρια ριπτό-
μενα κατήρχοντο εἰς τὸν λάκκον, ἔνθα ἀπὸ κλοπῆς καὶ πυρκαϊᾶς μέχρι τῆς ἐορτῆς τοῦ θεοῦ ἐξασφαλιζόμενα παρελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένων ἐν πομπῇ καὶ ταῖς ἀναγκαῖαις διατυπώσεσιν.

1. Ἀρχαία Ἑλλ. Γυναικ. σελ. 4 καὶ 6.

πήσασα μᾶλλον τὴν ἀργυρολογίαν οὐχὶ δὲ τὴν διαμόρφωσιν καὶ προαγωγὴν αὐτῆς ὡς ἐπιστήμης. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κτήσει τοῦ πλούτου πάλιν οἱ διαπρέψαντες ἦσαν τὸ γένος Ἕλληνας, ὧν καὶ πολλοὶ ἀπελεύθεροι, ὡς ὁ Ἀντώνιος Μῦς ἰατρός τοῦ Αὐγούστου καὶ ὁ Ἐπάγαθος τοῦ Τιβερίου.

Οἱ ἰατροὶ παρ' Ἑλλήσιν εἶχον ποικίλας ὀνομασίας· καὶ ὀνόματι γενικῶ ἔκαλοῦντο ἰατρῶν παῖδες, εἶτα ἰατῆρ καὶ Ἴων. ἰητῆρ, ἀέσιωρ, ἀέσισης, ἀλθεύς (ἐκ τοῦ ἀλθεύω = ἰατρεύω), Ἀσκληπιάδης, ἰατροτέχνης κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ χειροτέχνης ἤτοι χειρουργός, ὅστις παρ' Αἰγυπτίοις ὠνομάζετο τραυματοθεραπευτής, ἰατρός ἀρχιτέκτων ἤτοι ὁ ὑπὸ βοθηθῶν περιστοιχιζόμενος, ἰατρομαθηματικὸς ὁ τὴν πρόοδον τῶν ἀσθενειῶν ἐκ παρατηρήσεων τῶν οὐρανίων σωμάτων διαγιγνώσκων, ἰατρομάντις ὁ εἰς τὸ θεῖον ἀφοσιούμενος παρεμφερῆς πρὸς τοὺς πασιοφόρους¹ τῶν Αἰγυπτίων, ἰατροσοφιστῆς ὁ ἔχων μονομερῆ ἰατρικὴν μόρφωσιν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν πρακτικόν, λογίατρος καὶ λογικὸς ὁ μετὰ λόγου τὸν ἰατρὸν μετερχόμενος ὁ βραδύτερον μεταπεσῶν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ φλύαρος καὶ φιλόνομος, ἀρχιατρός δὲ ἦτο τίτλος μόνον τιμητικὸς ἐν Ρώμῃ, παρὰ δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις ὑπῆρχε καὶ ὁ ἱερογραμματεὺς ὁ ζῶν καὶ θάνατον διαγιγνώσκων. Οἱ ἰατροὶ παρ' Ἑλλήσιν ἔκαλοῦντο καὶ *περιοδευταί*², διότι ἐν παλαιότεροις χρόνοις πιθανῶς, οὐ μόνον θεραπείας ἀλλὰ καὶ χρηματολογίας ἔνεκεν, ἐξήρχοντο εἰς περιοδείας ἀνὰ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, ὡς φρονοῦσιν ὁ Haeser, R. Briau καὶ Daremberg ἀντιθέτως πρὸς τὸν Lövenfeld³, ἀλλ' ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις εἶχε τὴν ἔννοιαν τῆς ἀπὸ οἴκου εἰς οἶκον μεταβάσεως τοῦ ἰατροῦ καὶ ἐπισκέψεως τοῦ ἀσθενοῦς. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ἀσθενῆ ἐν τῇ κλίνῃ ἀναπαυόμενον ἐξήταζον οἱ ἰατροί, ὠνομάζοντο ἐντεῦθεν οἱ τῶν ἐσωτερικῶν νοσημάτων ἤτοι οἱ παθολόγοι καὶ κλινικοί, ἰατρικὴ δὲ κλινικὴ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν χειρουργικὴν δηλ. τὴν διὰ χειρὸς ἐργασίαν, ἣτις ὡς χειρωναξία δὲν συγκατηριθμεῖτο ἐν Ρώμῃ εἰς τὰς ἐλευθερίους τέχνας, τούτου ἔνεκεν οἱ χειρουργοὶ δὲν ἀπέλαυνον τῶν

προνομίων τῆς ἀτελείας καὶ εὐγενείας τῶν εἰς τοὺς κλινικοὺς καὶ τοὺς διδασκάλους τῶν καλῶν τεχνῶν χορηγουμένων. Οἱ *περιοδευταί* ἔκαλοῦντο καὶ *ἰδιοιεύοντες* ἤτοι οἱ ἐπὶ προσκλήσει θεραπεύοντες κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς *δημοσιεύοντας* ἢ *δημοσίους ἰατροὺς* τοὺς παρ' ἡμῖν σήμερον λεγομένους δημοτικοὺς ἢ δημορχιακοὺς ἰατροὺς, μισθοδοτούμενους ἐκ τοῦ εἰδικοῦ φόρου, ἵνα ἐπισκέπτωνται δωρεὰν τοὺς ἀπόρους καὶ ἴσως νὰ γνωμοδοτῶσιν ἐπὶ ζητημάτων ἰατροδικαστικῶν. Τοιοῦτους δημοσίους ἰατροὺς εἶχον καὶ αἱ ἤττον σημαίνουσαι πόλεις· ἐν Ρώμῃ δὲ ἐπὶ πλέον καθιερώθησαν καὶ ἄλλαι τάξεις ἰατρῶν τιμῆς ἢ συμφέροντος ἕνεκα, ὡς ὁ ἰατρός τοῦ αὐτοκράτορος, τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς, τῶν ὑπάτων, τῶν στρατηγῶν, τῶν ἵπποδρομίων, τῶν θηριομάχων, οἱ οἰκογενειακοί, πρὸς τούτοις ὑπῆρχον οὐ μόνον ἐν Ρώμῃ ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι, καὶ ἔτι πρότερον παρ' Αἰγυπτίοις, ἰατροὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυνάμεων.

Ἐἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐκτὸς τῆς ἐν ἰατροῖς θεραπείας οἱ ἰατροὶ ἐπισκέπτοντο τοὺς ἀσθενεῖς καὶ κατ' οἶκον. Συνείθιζον ἄρα γε καὶ τὰ λεγόμενα ἰατρικὰ συμβούλια; Βεβκίως· διότι ἤδη ὁ Ἰπποκράτης ἐν ταῖς παραγγελίαις συμβουλεύει τοῖς ἰατροῖς νὰ προσκαλῶσι καὶ δεύτερον ἰατρὸν ἐν ἀνάγκῃ. Πλὴν τὰ συμβούλια ταῦτα ἐγίνοντο πολλάκις ἀφορμὴ σκανδάλων, διότι τὰς συζητήσεις καὶ ἀντιρρήσεις διεδέχοντο αἱ φιλονικίαι καὶ τὰ σκώμματα· ἐν Ρώμῃ ἰδίως τὸ κακὸν προσέλαβε τοσαύτας διαστάσεις, ὥστε κοινὸν λόγιον κατέστη «τὸ πλῆθος τῶν ἰατρῶν κατέστρεψε τὸν ἀσθενῆ». Πλίνιος δὲ ὁ πρεσβύτερος ἀναφέρει καὶ ἐπιτάφιον ἐπιγράμμα «*turba medicorum*». Κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους συνειθίζετο καὶ ἡ δι' ἀλληλογραφίας ἰατρικὴ συμβουλή, ὁ δὲ Γαληνὸς ἐν τῷ περὶ τῶν πεπονηθῶτων τόπων συγγράμματι διὰ τοὺς ἐξ Ἰθρηίας, Κελτικῆς, Ἀσίας, Θράκης καὶ ἄλλων χωρῶν ἐπιστελλόντας «χωρὶς τοῦ θεάσασθαι ἐθεράπευσε τοὺς πάσχοντας διὰ γραμμάτων».

Ἰστέον, ὅτι εἰδικότης ἰατρῶν ἀνεγνωρίζετο καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι· οὕτως ἐν Βαβυλωνί, κατὰ τὸν γνωστὸν ἡμῖν Hammurabi, διεκρίνοντο ἰατροί, χειρουργοὶ καὶ κτηνιατροί· ἐν Περσίᾳ ἡ κτηνιατρικὴ ἐπίσης ἤσκειτο εἰδικῶς, ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἦσαν καὶ οἱ ὀφθαλμικοὶ, ὠτικοὶ (*auricularii*), ὀδοντικοὶ, οἱ τῆς κεφαλῆς, τῆς κοιλίας καὶ

1. Οὔτοι ἦσαν ἱερεῖς ὀνομασθέντες οὕτω, διότι ἔφερον τὸν πασιὸν ἤτοι δωμάτιον κινήτων ἐν σχήματι ναοῦ περιέχον εἶδωλον θεοῦ.

2. Ἀρχαία Ἑλλην. Γυναικ. σελ 8.

3. Εἰκοσιπενταντηρίς Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου.

τῶν ἀφανῶν νοῦσων. Παρ' Ἑλλησι ἀπὸ τοῦ Τρωικοῦ ἤδη πολέμου διεκρίνοντο οἱ χειρουργοὶ τῶν ἰατρῶν, καίτοι δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῆς Κωϊκῆς Σχολῆς ἔλεγε «ἐν πάσῃ τῇ τέχνῃ προσέχειν τὸν νοῦν», οἱ τῆς Κνιδίας Σχολῆς εἰδικώτερον ἐνησμένιζον ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν γυναικείων· εἰδικοί ἰατροὶ ἀνεγνωρίζοντο καὶ ἐν Ρώμῃ, ὡς ὁ Ἀρχάγαθος, ὅστις ἦτο καὶ εἰδικὸς χειρουργός, ὁ Ἀσκληπιάδης παθολόγος καὶ ὁ Γαληνός, κυρίως ὢν χειρουργός, τὴν παθολογίαν μᾶλλον ἤσκει, ἵνα παραλίπωμεν πολλοὺς ἄλλους τροφίμους τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς, ὡς τοὺς ἀνατομικοὺς καὶ φυσιολόγους Ἡρόφιλον καὶ Ἐρασίστρατον.

Διάσημοι ἰατροὶ πρακτικοί, ὡς λέγομεν σήμερον τοὺς ἀσκοῦντας τὴν τέχνην, ἦσαν ἐν τῇ μεμακρυσμένη ἀρχαιότητι ὁμολογουμένως οἱ Αἰγύπτιοι περιζήτητοι καθ' ὅλην τὴν Ἀσίαν θαυμαζόμενοι πρὸ τοῦ Ὀμήρου ἤδη καὶ ἐν Ἑλλάδι, βραδύτερον δὲ καὶ ἐν Ρώμῃ ἤδη ὁ Ἡρόδοτος βεβαιεῖ, ὅτι ὀνομαστότεροι τῶν ἰατρῶν ἔθεωροντο οἱ Αἰγύπτιοι, ὁ δὲ Prouss¹ ἐκ τῆς μελέτης τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς καὶ τοῦ Ταλμοῦδ διαβεβαιουῖται ἐπίσης, ὅτι καὶ παρ' Ἰουδαίοις, 22 π. Χ. ἑκατονταετηρίδας ἦτοι ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ, μόνοι διάσημοι ἰατροὶ ἦσαν οἱ Αἰγύπτιοι, ἂν δὲ Ἰουδαῖος ἐτύγχανεν ἰατρός, ἐπεσκέπτετο μόνον ξένους, τῶν οἰκείων θεραπευομένων ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων. Διάσημος ἰατρός παρ' Ἑλλησιν ἐν τῇ γεραρᾷ ἀρχαιότητι ἐγένετο ὁ Ἀσκληπιὸς ἤδη πρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἀκμάσας, ὃν ὁ Ζεὺς κατεκεραύνωσε, διότι ἐπὶ χρήμασιν ἀνέστησεν ἀσθενῆ ἀποθανόντα. «Αἰθων κεραυνὸς ἐνέσκηψε μόρον» κατὰ Πίνδαρον. Ὁ Ἀσκληπιὸς ἕνεκα τῆς ἐξόχου φήμης ἀπεθεώθη καὶ ἱερὰ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ τὰ Ἀσκληπιεῖα ἀνιδρύθησαν, Ἀσκληπιάδαι δ' ἐπωνομάσθησαν οὐ μόνον οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ περὶ τὴν μελέτην τῆς ἰατρικῆς ἀσχολούμενοι. Ἔτεροι ὀνομαστοὶ ἦσαν ὁ Μαχάων καὶ ὁ Ποδαλείριος τιμητικῶς ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου μνημονεύμενοι καὶ δημιουργοὶ ἀποκαλούμενοι, περίπυστοι δὲ μεταξὺ τῶν Ὀμηρικῶν καὶ τῶν Ἱπποκρατικῶν χρόνων ἐγένοντο ὁ Εὐρυφῶν, Κτησίας, Πολύκριμος καὶ Εὐδοξος, ὧν τὰ συγγράμματα ἀπώλοντο. Ὡσαύτως οἱ Κροτωνιάται καὶ Κυρηναῖοι ἰατροὶ οἱ ἐν τῇ ἀρχαιότητι μέγα ὄνομα κτησάμενοι· πρὸς τούτοις οἱ διδάσκαλοι τοῦ Ἱπποκράτους, ἐν

οἷς ὁ Πρόδικος, ὁ Ἡρόδικος καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἱπποκράτης δ' α', καὶ ἡ ἔνδοξος περὶ τὸν Ἱπποκράτην τῶν ἰατρῶν χορεία, οἱ κατὰ τοὺς Πτολεμαίικους χρόνους ἀκμάσαντες καὶ διασημότεροι γενομένοι, ἐν οἷς ὁ Ἐρασίστρατος, Ἡρόφιλος, Ἀσκληπιάδης, Γαληνός καὶ πλείστοι ἄλλοι, ἡ ἐπισημότης δὲ τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν ἤρθη τοσοῦτον, ὥστε ἀπὸ τῆς ε' καὶ μάλιστα τῆς δ' ἑκατονταετηρίδος καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀσιανοὶ ἡγεμόνες ἀντὶ τῶν Αἰγυπτίων προετίμων τοὺς Ἑλληνας, ρητῶς δὲ ἀναφέρεται, ὅτι πλὴν τοῦ Δαρείου καὶ ὁ Ἀρταξέρξης προσεκάλεσατο τὸν ἐκ Κῶ διάσημον Ἀπολλωνίδην, ὡς καὶ αἱ αὐλαὶ τῆς Ἠπείρου, Μακεδονίας καὶ Συρίας. Ὅποιοι δὲ τινες καὶ ὅποιοι ἰατροὶ διαπρεπεῖς μετὰ πολλῶν αἰῶνων ἔκλειψιν ἰατρῶν ἐν Ρώμῃ ἤκμασαν, περὶ αὐτῶν παραπέμπομεν εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν ἤδη ἡμετέραν μελέτην.

Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα, ὅτι ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ὑπῆρχον καὶ γυναῖκες ἰατροί, αἵτινες, ἄνευ πολλοῦ περὶ χειραφετήσεως θορύβου, ἐπιμελῶς περὶ τὰ ἰατρικὰ ἡσχολοῦντο καὶ ὀνομάζοντο: *ἡγέρως, ἡγέρως γυνή, ἰατρία, ἰατρίνη, ἰατρίαινα, ἀκιστρίς*, αἱ δὲ περὶ τὴν μαιευτικὴν ἀσχολούμεναι *μαῖαι, ἰατρομαῖαι, ὄφρητρίαι, παραφάσσουσαι, ὄμφαλοτόμοι καὶ προμνήστριαι*, ἐφ' ᾧ καὶ ἐσεμνύνοντο «ὡς πάσσοφοι οὗσαι περὶ τὸ γινῶναι ποῖαν ποῖφ ἀνδρὶ συνοῦσαν ὡς ἀρίστους παῖδας τίκτειν.» Αἱ γυναῖκες αὗται διὰ τοῦ χρόνου ἐπεξέτεινον τὴν ἑαυτῶν δραστηριότητα καὶ εἰς ἄλλους τῆς ἰατρικῆς κλάδους· ἀναφέρονται δὲ τοιαῦται ἢ Ἀσπασία καὶ ἡ Μητροδόρα περὶ τὰ γυναικεία ἀσχοληθεῖσαι καὶ εἰδικῶς γράψασαι· ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων δ' ἐγένετο κατὰ τὸν κ. Ζερβὸν¹ εἰδικῶς μονογραφῆσαντα καὶ ἡ διάσημος ἐπὶ ἀξιώματι καὶ ὠραιότητι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Κλεοπάτρα ἡ καὶ περὶ τὴν φαρμακολογίαν ἀσχοληθεῖσα,² πολλῶ δὲ βραδύτερον ἀναφέρονται αἱ *feminae medicae* ἐν Σαλέρνῳ τῆς Σικελίας. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ

1. «Janus» septième année IIe Livr 15 Février 1902. War Cleopatra von Aegypten eine Aerztin?

2. Ὡς ἡ μαῖα ἔθεωρεῖτο σπουδαῖον βοθητικὸν μέσον ἐν τοῖς γυναικείοις νοσήμασι καὶ ἐν τῇ μαιευτικῇ τέχνῃ (Ἀρχ. Ἑλλ. Γυναικ. σ. 227 Σημ. 37 καὶ 231 Σημ. 44), οὕτω ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ ἰδίᾳ τοῖς παθολογικοῖς οἱ ἀλείπται, οἱ τρίπται καὶ οἱ βαλανεῖς (Αὐτόθι: σ. 239 Σημ. 68, σ. 240 Σημ. 69).

κατὰ τὸ πρῶτον ἤμισυ τοῦ μεσαίωτος ἐκαλλιεργέτο ἡ ἰατρικὴ κατὰ τὸ σύστημα τῶν Ἀράβων διὰ μεταφράσεων ἀρχαίων ἐλληνικῶν κειμένων ἐν τῇ *Schola Salernitana*, ἐν δὲ τοῖς ἀνευρεθεῖσι χειρογράφοις (*Collectio Salernitana*) ἀναφέρονται καὶ γυναῖκες ἰατροὶ οὐ μόνον συγγραφεῖσαι ἀλλὰ καὶ διδάσασαι.

III

Περὶ μισθοῦ ἰατρῶν.

Περὶ τῆς ἀνταμοιβῆς τῶν ἰατρῶν παρὰ τοῖς ἀρχαιοτάτοις λαοῖς καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς Ἑλλήσιν οὐδεμίαν ὑπῆρξεν ἀμφισβήτησις, οὐ μόνον δ' οἱ τῶν Βαβυλωνίων ἰατροὶ, ὡς διαβεβαιοῦται ἐκ τῆς γνωστῆς νομοθεσίας τοῦ Hammurabi, ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν Αἰγυπτίων, Ἑβραίων καί, κατὰ τὸν Preuss, ἄλλων γειτνιαζόντων ἔθνων καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀντημείβοντο διὰ κερματίων ἀπλῶν χρυσοῦ ἢ ἀργύρου καὶ πολλάκις εἰς εἶδη· ἀλλὰ παρ' Ἑλλήσιν καὶ βραδύτερον παρὰ Ῥωμαίους ἠγγέρθησαν ἀμφισβητήσεις περὶ τῆς ἀνταμοιβῆς τῶν ἰατρῶν, ὡς ἐν λαμπρᾷ μονογραφίᾳ ἱστορεῖ ὁ Lœvenfeld¹· οἱ δὲ ἀμφισβητοῦντες ἦσαν οἱ πλείστοι φιλόσοφοι τῆς ε' καὶ δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, οἵτινες βασιζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἀμίσθου τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν ἠρνοῦντο τοῖς ἰατροῖς τὸ δικαίωμα τῆς ἀνταμοιβῆς. Ἐλεγον δηλαδὴ, ὅτι, ἐὰν ἡ ἰατρικὴ εἶναι τέχνη ἐλευθέρη, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δικαιοῦνται οἱ ταύτην ἀκκοῦντες νὰ ἔχωσιν ἀπαιτήσεις ἀνταμοιβῆς, διότι οὕτως ὑποβιβάζουσι τὴν τέχνην εἰς βαναυσουργίαν. Ἡ γνώμη αὕτη τῶν φιλοσοφούντων εἶχεν ἀληθῶς ὕψος ἰδεῶδες καὶ Πλατωνικὴ πολιτεία ἀρμόζον, δὲν συνεβιάζετο ὁμοῦ πρὸς τὴν πραγματικότητα, οὐδ' ἐξασφάλιζε τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἰατροῦ καὶ πολλῶ ἦττον τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν εἰς τὸ καθῆκον ἀφοσίωσιν· ὑπῆρξαν μάλιστα καὶ οἱ ὑποστηρίζοντες, ὅτι ἡ ἰατρικὴ δεόν ν' ἀσκῆται ἀμίσθως, τοῦ ἰατροῦ ἔχοντος ὡς ἀνταμοιβὴν τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν θεραπευομένων. Ἀλλ' ἄρα γε ξηρὰ εὐγνωμοσύνη ἐξασφάλιζε τὸν ἰατρὸν καὶ τὸν ἀσθενῆ; τὸ ἄτοπον καὶ ἀσύμφορον τῆς ἀμίσθου θεραπείας δὲν διέλαθε τὴν ὀξυδέρκειαν ἄλλων παραδειξαμένων, ὅτι οἱ ἰατροὶ δύνανται νὰ δέχωνται, ὅτι αὐτοῖς προσφέρεται, ὑπὸ τὸν τίτλον δωρεᾶς καὶ οὐχὶ ἀνταμοιβῆς διὰ

τὴν θεραπείαν, διότι κατ' ἀρχὴν ἡ ἰατρικὴ ἐργασία δὲν ἀνταμιβεῖται· ἀλλὰ τοιαύτας διὰ πλακουντίων καὶ ὀπωρῶν ἐκφράσεις εὐγνωμοσύνης δὲν φαίνονται ἀποδεξάμενοι οἱ ἰατροὶ, οἵτινες ἐκ τοῦ σύνεγγυς καθ' ἡμέραν σπουδάζοντες τὸν συγκεκριμένον ἄνθρωπον ἐκ πείρας μακρᾶς καὶ πικρᾶς ἐγίνωσκον τὴν σημασίαν καὶ τὴν ὠφέλειαν τῆς ὑπὸ τῶν ἀσθενῶν, ἂν ἔτι οὗτοι ἐτύγχανον ἐλεύθεροι πολῖται, ἐκδηλουμένης εὐγνωμοσύνης, διὰ τοῦτο προτιμῶν ἀπτότερα καὶ ἠχηρότερα τὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον προσωρινὰ ταῦτα δειγμάτα τῆς εὐγνωμοσύνης. Παρὰ Ῥωμαίους ἐπίσης ἐπὶ πολὺν χρόνον, καὶ μετὰ τὴν συρροὴν τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν ἐν Ῥώμῃ, διεφιλονικεῖτο πεισματωδῶς τὸ δικαίωμα τῆς ἰατρικῆς ἀνταμοιβῆς· οὕτως οἱ Κατωνικοὶ ἠρώτων· μὴ ἡ ἰατρικὴ δὲν εἶναι θεῖον δῶρον καὶ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ὁ ἰώμενος τὰς ἀσθενείας καὶ δὴ καὶ τὰς ἀνιάτους; μὴ τὰ ὑγιεινὰ καὶ θεραπευτικὰ παραγγέλματα τὰ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀναγεγραμμένα δὲν προορίζονται ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν;

Οἱ ὠραῖοι οὗτοι λόγοι ἤρμοζον ἀληθῶς εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους, ὅτε ὁ Ῥωμαϊκὸς βίος ἦτο πράγματι σώφρων καὶ ἡ δημώδης ἡ ἱερατικὴ θεραπευτικὴ ἐπήρκει ἄνευ ἀνάγκης εἰδικοῦ ἰατροῦ· ἀλλ' ὅτε βραδύτερον εἰσέδου ἡ διαφθορὰ καὶ αἱ ἀσθενεῖαι ηὐξήθησαν, τότε ἠναγκάζοντο πλέον, ἵνα ἐξασφαλίσωσιν ἐπὶ μήκιστον τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐπιγείων ἡδονῶν, νὰ προσκαλῶσιν ἰατρούς· τότε ἀκριβῶς διευτυπώθη ἡ ἀπαιτήσις τῆς χρηματικῆς ἀνταμοιβῆς, ἀλλὰ συγχρόνως διηγέρθη καὶ ἡ κατακραυγὴ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ τῶν ἀντιδοξούντων, οἵτινες ματαίως ἀγωνισθέντες οὐδὲν ἕτερον κατώρθωσαν ἢ τὴν ἐκουσίαν καὶ πρὸς καιρὸν ἀπόδρασιν τοῦ χειρουργοῦ Ἀρχαγάθου ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι τὴν ζωὴν τοῦ Ῥωμαίου πολίτου μετεχειρίζετο ὡς ἐμπόρευμα.

Τὴν σκληρὰν τοῦ ζῆν ἀνάγκην συνησθάνοντο πάντες καὶ οἱ ἰατροὶ καὶ οἱ ἱερεῖς τῶν Ἀσκληπειῶν καὶ ἄλλων ἱερῶν, οἵτινες ἐν ἀρχῇ ἠρκοῦντο εἰς ἀπλᾶ δῶρα, βραδύτερον ὁμοῦ συνεφώνουν μετὰ τῶν προσερχομένων ἐπ' ὄνοματι τοῦ ἐν τῷ ναῷ τιμωμένου θεοῦ. Οἱ ἰατροὶ μετὰ τὴν πάροδον τῶν χρόνων τῶν δωρεῶν ἀντημείβοντο διὰ νομίματος, ἀφ' οὗ βεβαίως ἐνομισματοποιήθη ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος· ἀλλ' ἡ λάμψις τοῦ μετάλλου διὰ τοῦ χρόνου ηὐξήσε τὴν ὄρεξιν

1. Αὐτόθι.

καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἰατρῶν, οἵτινες καὶ εἰς ὑπερβολικὰς ἀντιμισθίας ἐξέκλιναν· ἐντεῦθεν προήλθον καὶ αἱ τοῦ Ἱπποκράτους παραγγελίαι, ὅπως ἐν τῇ θεραπείᾳ ὁ ἰατρός ἔχη ὑπ' ὄψει τὰ μέτρα καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦς καὶ μὴ ἀπαιτῆ παρ' αὐτοῦ πλεῖω ἢ ὅσα δύνανται, τοὺς δὲ πτωχοὺς νὰ θεραπεύῃ δωρεάν, διότι ἐν τούτῳ ὑπάρχει ὁ πρὸς τὴν τέχνην ἔρωσ καὶ τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἰατροῦ, ὅπερ εἶναι ἡ φιlanθρωπία¹. Τῇ μεγάλῃ ταύτῃ ἀρετῇ κατεχρῶντο οὐχ' ἦττον τῶν συγχρόνων καὶ οἱ ἀρχαῖοι, ἐν οἷς καὶ οἱ σύγχρονοι Ρωμαίου ποιητοῦ, οὐχὶ τόσοσ γνωστοῦ, τοῦ Ἐνρίκου Κόρδου, ὅστις, διὰ τῶν ἐπομένων ἐν ἐμμέτρῳ γαλλικῇ μεταφράσει στίχων, πιστῶς ἀποδιδόντων τὰς σχέσεις ἰατροῦ καὶ πελάτου ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ, λέγει:

«Le malade est partout un être bien étrange,
 »s'il appelle un docteur, tout d'abord c'est un ange,
 »s'il guérit, c'est un dieu, plus tard, chose in-
 [crovable,
 »s'il aperçoit la note à payer c'est un diable».

Ἐπὶ τέλους τὸ δικαίωμα τῆς ἀνταμοιβῆς τοῦ ἰατροῦ διὰ νόμου καθωρίσθη τὸ πρῶτον ἐν Ρώμῃ καὶ συνωδὰ τῷ νόμῳ τούτῳ ἡ ἐλευθέρα ἐξάσκησις τῆς ἰατρικῆς, κατ' ἀρχὴν ἄμισθος, ἀντημείβετο δικαιοματικῶς κατὰ τὰς παρεχομένης ἵπηρεσίας.

Αἱ ἀνταμοιβαὶ τῶν ἰατρῶν ἐκαλοῦντο *σώστρια, σοιήτρια, ἴαιτρα, ἰατροεῖα, μισθοὶ* (Lat. *salaria*) καὶ ἦσαν πράγματα ἀξίας ἢ νομίσματα² καὶ ἐν μὲν τῇ Βαβυλωνίᾳ, ἐφ' ὅσον τὸ νόμισμα ἦτο ἄγνωστον, ἡ ἀνταμοιβὴ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Hammurabi³ συνίστατο ἐξ ὠριζμένων κερματίων χρυσοῦ ἢ ἐκ μέτρου σίτου· ἀλλ' ἀναγράφονται αἱ τιμωρίαι· οὕτως, ὅταν ἡ θεραπεία ἐλευθέρου πολίτου ἀπετύχαιεν, ἀναλόγως ὁ ἰατρός ἔδει νὰ τιμωρηθῆ διὰ δουλείας ἢ ἀποκοπῆς τῆς χειρὸς. Ἐν τῇ Σινικῇ ὁ ἰατρός ἀντημείβετο δι' ἀποζημιώσεως τῆς ἀξίας τῶν ἀναγραφομένων φαρμάκων, ἐν δὲ Αἰγύπτῳ ὁ ἰατρός ἀπεζημιούτο ἐκ τοῦ φόρου τοῦ καλουμένου *ιατρικοῦ* ἧτοι διὰ ποσότητος τινος σίτου· οὕτως ἀναφέρεται, ὅτι Αἰγύπτιός τις οἰκογενειάρχης ἀπέδωκεν εἰς τέσσαρας μαιάς, διὰ τρεῖς

τοκετοῦς, ἐν φόρτωμα κριθῆς· ἐν Περσίᾳ κ' αἰῶνας π.Χ. κατὰ τὰ βιβλία τοῦ Ζωροάστρου, ὁ ἰατρός ἐπὶ τῇ θεραπείᾳ διοικητοῦ ὠρισμένης περιφερείας ἀντημείβετο λαμβάνων δύο ζεύγη βοῶν, τῇ τῆς συζύγου μίαν θήλειαν κάμηλον, ἐπὶ δὲ τῇ θεραπείᾳ προΐσταμένου χωρίου ἐν ὑποζύγιον· ἐν Ἑλλάδι ὁ Ἀσκληπιὸς ἀντημείβετο διὰ δωρεῶν, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ πρωτοφανῶς καὶ δι' εὐγνωμοσύνης· διότι θεραπεύσας διὰ φλεβοτομίας τὴν ἀσθενήσαν ἡγεμονίδα Σύρναν, ἐλλείψει διαδόχου τοῦ θρόνου, ἐνυμφεῦθη αὐτὴν καὶ ἐγένετο ὁ κληρονόμος τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς· ὁ δ' ἐκ Πύλου ἰατρός *Μελάμπους* προσκληθεὶς νὰ θεραπεύσῃ τὰς ἐκ μανίας παθούσας γυναῖκας τῶν Ἀργείων ἀπήτησε τὸ ἥμισυ τοῦ βασιλείου, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος¹, ἀλλ' οἱ Ἀργεῖοι ἐν ἀρχῇ μὲν δὲν ἀπεδέξαντο, ἀλλ' ὅτε παρετήρησαν, ὅτι καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἐμάνησαν, συγκατένευσαν· ἀλλὰ μετὰ τὴν θεραπείαν ὁ ἰατρός ἀπήτησε καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τὸ τρίτημόριον τοῦ ὑπολειφθέντος βασιλείου, ὅπερ καὶ παρεχώρησαν αὐτῷ. Ὁ ἰατρός *Μενεκράτης* μετὰ τῶν ἐξ ἐπιληψίας πασχόντων συνεφώνει, ἐὰν θεραπευθῶσι, νὰ παραμένωσι παρ' ἐκυτῷ δοῦλοι· ἀμφίβολον, νομίζομεν, ἐὰν ποτε κατώρθωσεν αὐτό.

Ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ νομίσματος οἱ ἰατροὶ δὲν ἀντημείβοντο ἐπαρκῶς ἐν Ἀθήναις τοῦλάχιστον καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι. Τὴν ἀνταμοιβὴν ταύτην ὁ Reinach ὑπολογίζει κατ' ἐπίσκεψιν εἰς δραχμὴν μίαν, ὁ δὲ Daremberg εἰς δίδραχμον ἧτοι 1,50—2 φράγκα σημερινά. Ἐκ τοιούτων ἀνταμοιβῶν πολλοὶ τῶν ἰατρῶν δὲν εἶδον βεβαίως ἡμέρας καλὰς, ἐκτὸς ἐὰν ποτε ἀσθενὴς θεραπευθεὶς ἐξ εὐγνωμοσύνης μετὰ θάνατον ἐκληροδοτεῖ τῷ ἰατρῷ αὐτοῦ ποσόν τι, ὡς πάνυ καλῶς τότε συνειθίζετο· οἱ δὲ ἱερεῖς τῶν Ἀσκληπιείων καὶ ἄλλων ἱερῶν ἰδρυμάτων ἀντημείβοντο δαψιλέστερον· οὕτω πλὴν πλακουντίων, ὀπωρῶν καὶ ἀφιερωμάτων ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ ἐλέφαντος, παριστάντων τὸ παθὸν καὶ θεραπευθὲν μέλος τοῦ ἀσθενοῦς, αἱ γυναῖκες θεραπευόμεναι προσέφερον καὶ πολυτελέστατα ἱμάτια διὰ τὴν Ἀφροδίτην, ἄτινα, χάριν ἀσφαλείας βεβαίως, ἐφυλάσσαντο ἐν τῷ ἱατροφυλακίῳ τῆς συζύγου τοῦ ἱερέως.

Ἀξιολογώτεραι ἦσαν αἱ δημόσιαι θέσεις τῶν ἰατρῶν. Οὕτω *Δημοκίδης* ὁ Κροτωνιά-

1. Ἱππ. Συλλ. Περί ἰητροῦ, Περί ὄρκου, Περί εὐγνωμοσύνης.

2. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Α 94) πρῶτοι οἱ Λυδοὶ ἔκοψαν νομίσματα χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ.

3. Αὐτόθι.

της, ὅτε ἐρίσας πρὸς τὸν πατέρα κατέφυγε πένης καὶ ἄνευ ἰατρικῶν ἐργαλείων εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκατέστη ἐν Αἰγίνῃ δημοτικὸς ἰατρός, ἀντημεῖβτο διὰ ταλάντου ἦται διὰ 6000 δραχμῶν καὶ βραδύτερον ἐν Σάμῳ διὰ δύο ταλάντων καὶ ἐν Ἀθήναις δι' 110 μῶν ἦγουν δι' 11,000 δραχμῶν. Ἡγεμονικώτεροι ἀληθῶς ἦσαν αἱ δωρεαὶ καὶ ἀνταμοιβαί τῶν βασιλείων· οὕτως ὁ Ἡρόδοτος¹ ἱστορεῖ, ὅτι ἡμέραν τινα κατὰ τὴν ἄγραν θηρίων Δαρεῖος ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς ἐπαθεν ἐξάρθρωσιν· καίτοι δὲ εἶχε πολλοὺς ἰατροὺς «Αἰγυπτίων τοὺς δοκέοντας πρῶτους τὴν ἱητρικὴν», ὅμως ἐπὶ ἡμέρας ἑπτὰ ἐκ τῆς μεθοδῶς τῆς θεραπείας ὑψίστατο τὰ πάνδεινα, ὅτε τις τῶν περὶ αὐτὸν λέγει, ὅτι ἦκουσεν ἐν Σάρδεσι *Δημοκῆδην* ἐκ Κρότωνος τῆς Ἰταλίας αἰητρὸν τε ἔοντα καὶ τὴν τέχνην ἀσκέοντα ἄριστα», ἦτο δὲ οὗτος ὁ γνωστός ἡμῖν Κροτωνιάτης ἰατρός ἐν Σάμῳ δημοτικὸς διατελέσας, ὅστις, συνοδεύσας μέχρι Σάρδεων τὸν Πολυκράτην τύραννον τῆς νήσου, μετὰ τὸν κατὰ διαταγὴν τοῦ Δαρεῖου τραγικὸν θάνατον τοῦ Πολυκράτους, συνεξηνδραποδίσθη καὶ αὐτὸς μεθ' ἀπάσης τῆς ἀκολουθίας τοῦ τυράννου. Τὸν *Δημοκῆδην* λοιπὸν τοῦτον ἀπημελημένον... πέδας τε ἔλκοντα καὶ ῥάκεσι ἐσθημένον» μετήγαγον πρὸς βασιλέα, ὅστις ἠρώτα αὐτόν, «τὴν τέχνην εἰ ἐπίστατο· ὁ δὲ οὐκ ὑπεδέκετο, ὀρωδέων μὴ ἑαυτὸν ἐκφῆνας τὸ παράπαν τῆς Ἑλλάδος ἢ ἀπεστερημένος. Κατεφάνη τε τῷ Δαρεῖῳ τεχνάζειν ἐπιστάμενος καὶ τοὺς ἀγαγόντας αὐτὸν ἐκέλευσε μάλιστα τε καὶ κέντρα παραφέρειν εἰς τὸ μέσον, ὁ δὲ ἐνταῦθα δὴ ὦν ἐκφαίνει φὰς ἀτρεκέως μὲν οὐκ ἐπίστασθαι, ὁμιλήσας δὲ ἱητρῶ φλύρως ἔχειν τὴν τέχνην»· καὶ μεταχειρισθεὶς ἰάματα Ἑλληνικὰ ἤπια οὐχὶ δὲ ἰσχυρά, ὡς οἱ Αἰγύπτιοι, ἐθεράπευσε τὸ ἐξάρθρωμα τοῦ Δαρεῖου· μετὰ τὴν θεραπείαν θαρρήσας ἰσχυρίζετο ὁ πονηρὸς Κροτωνιάτης λέγων τῷ Δαρεῖῳ, ὅτι καὶ διπλάσιον ἂν ἦτο τὸ πάθημα, ἤθελε θεραπεύσῃ, ὁ δὲ Δαρεῖος περιχαρῆς παρέλαβεν αὐτὸν ὁμοτραπέζον δωρούμενος αὐτὸν «πεδέων χρυσέων δύο ζεύγεσι» ἦτοι καταχρύσοις πεδίλοις, αἱ δὲ γυναῖκες ἐξ εὐγνωμοσύνης «ὑποτύπτουσαι ἐκάστη φιάλῃ ἐς τοῦ χρυσοῦ τὴν θήκην ἐδωρέετο *Δημοκῆδεα*· οὕτω δὴ τι δαψιλῆί δωρεῇ ὡς τοὺς ἀποπίπτοντας ἀπὸ τῶν φιαλέων στατήρας¹ ἐπόμε-

νος ὁ οἰκέτης... ἀνελέγετο καὶ οἱ χρῆμα πολὸν τι χρυσοῦ συνελέχθη». Ἦδη ὁ *Δημοκῆδης* δεδοξασμένος καὶ ἰσχυρὸς ἔσφεν ἀπὸ βεβαίας θανατικῆς ποινῆς καὶ τοὺς ἐν τῇ θεραπείᾳ τοῦ Δαρεῖου ἀπογῆσαντας Αἰγυπτίους συναδέλφους· ἀλλ' ἡ δόξα αὕτη καὶ ὁ πλοῦτος δὲν κατίσχυσε τῆς πρὸς τὴν γενέτειραν ἀγάπης, δι' ὃ ὁ καὶ ἐδραπέτευσε διὰ στρατηγῆματος, ὡς ἱστορεῖ ὁ Ἡρόδοτος.

Αἱ ἀνταμοιβαὶ τῶν ἰατρῶν ἐν ταῖς Ἀλεξανδριναῖς καὶ τοῖς τελευταίοις χρόνοις τῆς δημοκρατίας καὶ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας ἐν Ρώμῃ ἦσαν ἀληθῶς μυθώδεις. Οὕτως ὁ διασημὸς τῆς Ἀλεξανδρείας ἀνατόμος *Ἐρασίστρατος* ἀπέλαβεν 100 τάλαντα ἦτοι 600.000 δραχμὰς διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ Ἀντιόχου υἱοῦ τοῦ Σελεύκου. Ὁ *Manlius Cornutus* διὰ τὴν θεραπείαν δερματικοῦ νοσήματος ἀπέτισε 200 000 σηστέρτια (=40.000 φράγκα).¹ Ὁ *Γαληνὸς* διὰ θεραπείαν γυναικὸς ὑπάτου ἀντημεῖφθη δι' 75.000 σηστερτίων. Ὁ *Χάρμης* διὰ μίαν καὶ μόνην ἐπίσκεψιν ἐν πόλει ἐπαρχιακῆ ἀπέλαβε 200.000 σηστ. Ὁ *Μῦς*, ἰατρός τοῦ Αὐγούστου, ἀμυθήτους ἐκτίσατο θησαυρούς· ὁ ἐκ Κῶ *Σιερίνιος Ξενοφῶν* ἐπὶ Κλαυδίου αὐτοκράτορος πλὴν τοῦ ἐτησίου αὐτοῦ μισθοῦ ὡς ἰατροῦ τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς ἐκ 500.000 σηστ., ἐκέρδιζεν ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς πελατείας προσέτι 600.000 σηστ. ἐτησίως, τοσαῦτα δ' ἐκέρδισεν, ὥστε, ἀφοῦ ἐδαπάνησεν ἅπειρα χρήματα εἰς ἐξωραϊσμὸν τῆς Νεαπόλεως, εὐηργέτησε καὶ τὴν πατρίδα αὐτοῦ, μετὰ δὲ θάνατον κατέλιπε τοῖς οἰκείοις κληρονομίαν 30.000.000 σηστ. Ὁ ἐκ Μιχαλίας ἔλκων τὸ γένος Ἑλλήν χειρουργὸς *Ἄκρων*, ὁ ὁ Κλαύδιος ἐξώρισε καὶ τὴν ἐκ 10.500.000 σηστ. περιουσίαν αὐτοῦ ἐδήμεισε, μετὰ τὴν εἰς Ρώμην ἐπιστροφὴν, ἀποθανόντος τοῦ Κλαυδίου, τόσῳ πολλὰ πάλιν ἐκέρδισεν, ὥστε, ἀφοῦ διὰ τὸν περιτειχισμὸν τῆς πατρίδος αὐτοῦ 10.000.000 σηστ. ἐδαπάνησε, καὶ ἄλλα τόσα μετὰ θάνατον τοῖς κληρονόμοις ἑαυτοῦ κατέλιπεν.

Ταῦτα ἀληθῶς εἶναι κέρδη καταπληκτικὰ καὶ μυθώδη, ἀλλὰ δὲν ἀποδεικνύουσιν ἀκμὴν καὶ μεγαλείον τῆς Ρωμαϊκῆς κοινωνίας· διότι οἱ Ρωμαῖοι μετὰ τῶν διὰ πολέμων καὶ κατακτήσεων ἀρπαγέντων μυθωδῶν θησαυρῶν συναπεκόμισαν καὶ τὰ ἐλαττώματά καὶ τὰς ἀκολάστους ἕξεις τῶν κατακτηθέντων λαῶν,

1. Βιβλ. III 131.

1. Νόμισμα χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν διαφόρου ἄξιας.

1. 5 σηστέρτια δύνανται 1 φράγκον.

ἄτινα μοιραίως συνετέλεσαν εἰς τὴν ραστώνην καὶ τὸν τρυφηλὸν καὶ πολυδάπανον βίον· ἐπικαίρως δὲ παρειδυσάσης καὶ τῆς Ἐπικουρείου φιλοσοφίας, διεπλάσθη ζύμη κοινωνική, ἐξ ἧς πρωτοφανῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀνεβλάστησε διαφθορά καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀσθένειαί, αἵτινες, πλὴν τοῦ θανάτου, προουκάλεσαν καὶ φόβον ἐνδεχομένης ἀπωλείας τῶν ὑλικῶν ἀπολαύσεων. Ἡ ψυχολογικὴ αὕτη κατάστασις ὠφέλησεν ὑλικῶς τοὺς ἰατροὺς, ἐν ὅσῳ ὑπῆρχε πλοῦτος, ἀλλ' ὅτε οὗτος διὰ τῆς πολυτελείας, κραιπάλης καὶ ὀκνηρίας ἐστείρευσε, ἠυξήθη δὲ ἡ πτωχεία, οἱ διὰ τοῦ πλούτου καὶ τῶν παρεκτροπῶν τῆς ἀκολασίας διαφθαρέντες, ὡς παρατηρεῖ ὁ Montesquieu,¹ διετέλεσαν καὶ μετὰ ταῦτα τοιοῦτοι, ἐντεῦθεν δ' ἀπέρρευσαν ἡ ἀμάθεια, δεισιδαιμονία, παράκμη καὶ πτώσις, αἵτινες ἦσαν ἱκαναὶ νὰ ἐκδιώξωσι καὶ ἐπιστήμην καὶ ἐπιστήμονας καὶ νὰ πολλαπλασιάσωσι τοὺς ἀγύρτας καὶ πλάνους, περὶ ὧν ὀλίγα τινὰ θὰ εἴπωμεν ἐν τῷ ἐφεξῆς μέρει τῆς μελέτης ἡμῶν ταύτης.

IV

Περὶ ἀγυρτῶν.

Ἡ ἐπὶ χρηματικῇ ἀνταμοιβῇ ἄσκησις τῆς ἰατρικῆς, παρ' ὅλην τὴν τέχνην καὶ ἀφοσίωσιν ἰατρῶν φιλανθρώπων καὶ ἐπιστημόνων, μορφοὶ πανταχοῦ γῆς καὶ τάξιν ἀνθρώπων κερδοσκοποῦντων ἀπὸ τῆς εὐπιστίας καὶ ἀμαθείας τοῦ λαοῦ ἐπὶ βλάβῃ κοινωνικῇ· ὅθεν πλὴν τῶν ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως ἐπὶ καλῇ πίστει ἀφιλοκερδῶς συμβουλευόντων, ὅ,τι παρ' ἄλλων ἤκουσαν ἢ παρήκουσαν καὶ ἐξ ἰδίας δοκιμῆς ἐβεβαιώθησαν, πάντες οἱ ἀμαθεῖς, οἱ ἐκ συμφέροντος ἰδίων φαρμάκων χρῆσιν ποιούμενοι καὶ φαντασιώδη ἢ πραγματικά, ἀλλ' ἄγνωστα αὐτοῖς, νοσήματα θεραπεύοντες εἶναι καὶ λέγονται ἀγύρται, μάγοι δὲ καὶ καθάρται ἢ γόητες οἱ διὰ μυστικῶν καὶ μυστηριωδῶν ἢ αἰνιγματωδῶν λόγων ἢ τεχνασμάτων, οἰοῦνται κατ' ἐμπνευσιν θεουργικῶς θεραπεύοντες καὶ ἀργυρολογοῦντες. Τοιοῦτοι ἀγύρται καὶ γόητες δι' ἀλοιφῶν, βοτανῶν ἢ ἀποβρασμάτων ἢ δι' ἐξηγήσεως ὀνείρων, χειρονομιῶν καὶ λέξεων ἱερατικῶν τερατολογοῦντες καὶ δῆθεν

θεραπεύοντες ὑπῆρξαν πλείστοι ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων, συντελούσης εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν αὐτῶν καὶ τῆς ἐσφαλμένης περὶ τῶν ἀπλῶν συμπτωμάτων, ὡς αὐτοτελῶν νοσημάτων, πεποιθήσεως, ὅτι πᾶσα ἀσθένεια οὐ μόνον δι' ἐνός, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων συμπτωμάτων ἐκδηλοῦται· ἐντεῦθεν, ἐπειδὴ δὲν διεκρίνοντο οἱ ἰατροὶ τῶν ἀγυρτῶν, προήρχετο καὶ τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν φαρμάκων. Τοιοῦτοι ἀγύρται ἐκ τῆς ἀνταμοιβῆς μόνον ἐλκόμενοι ὑπῆρχον οὐ μόνον ἐν Βαβυλώνι, Ἀσσυρίᾳ καὶ ἄλλαις τῆς Ἀσίας χώραις, ἀλλὰ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῶν ἀπαραιτήτων προσόντων τῶν ἰατρῶν κατὰ τὸν Puschmann¹. Πλὴν δυστυχῶς καὶ ἰατροὶ πολλάκις ἀμιλλώμενοι πρὸς ἀγύρτας, τοῦτο μὲν ἐξ ἀνεπαρκούς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, τοῦτο δὲ καὶ ἐκ φιλοχρηματίας, ἐπεδείκνυον διαγωγὴν ἐγκληματικὴν ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἰατρικοῦ ὀνόματος καὶ τῆς κοινωνίας· οὕτω ἂν κρίνωμεν ἐξ ὅσων Ἰπποκρατικὸς συγγραφεὺς ἐν τῷ περὶ Εὐσχημοσύνης συγγράμματι ἐκτενῶς γράφει, πειθόμεθα, ὅτι ἤδη οἱ ἐν Ἑλλάδι ὑφίσταντο τὰ δεινὰ τῶν ἀγυρτευόντων. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος τοὺς παραδεχομένους τὴν ἐκ τοῦ θείου προέλευσιν τῶν ἀσθενειῶν ἀποκαλεῖ ἀγύρτας καὶ ἀλαζόνας, περιφρονεῖ τοὺς οἰηματίας καὶ προπετεῖς τοὺς κατὰ συναδέλφων καταφερομένους, τοὺς καλλωπιστὰς καὶ θεατρικῶς ἐπιδεικνυομένους, οὓς παρομοιάζει πρὸς κακοὺς κυβερνήτας, οἵτινες ἐν γαλήνῃ μὲν δὲν καταφαίνονται τοιοῦτοι, ἐν χειμῶνι δὲ καὶ τρικυμίᾳ καταποντίζουσι τὸ πλοῖον· διὸ καὶ ἀναφωνεῖ· «ἰατροὶ φήμη μὲν πολλοί, ἔργα δὲ πάγχυ βαιοί»· τούτων τινὲς ἦσαν ἰταμώτατοι καὶ κινδυνωδέστατοι, διὰ τεχνικῶν ἐπιδείξεων καὶ ἀγυρτειῶν, κατὰ τὰς τελευταίας μάλιστα ἐκατονταετηρίδας τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, τοὺς χρηστοὺς καὶ πολυμαθεῖς καὶ εἰς τὸ καθῆκον ἀφωσιωμένους ἰατροὺς ὑποσκελίζοντες· ἰατροὶ τέλος ἐξ ἰδιοτελείας, φιλοδοξίας καὶ φιλοχρηματίας ἐν μέσῳ κοινωνίας διεφθαρμένης, ἐκμεταλλεούμενοι τὰ πάθη καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ λαοῦ· ἐντεῦθεν οἱ ἴμιμαθεῖς, ἐγωισταί, κόλακες, ραδιοῦργοι καὶ ἀνάσχυντοι, ὧν χειρίστος τύπος ὑπῆρξεν ὁ Θεσσαλός, ὑπισχνούμενος τὴν ἐντὸς ἐξ μηνῶν διδασκαλίαν καὶ ἐκμάθησιν τῆς ἰατρικῆς, προυτιμῶντο ὑπὸ τῶν πλουσιωτέρων καὶ εὐγενεστέρων οἰκογενειῶν· ἀλλὰ τὸ φύραμα τοῦτο

1 La grandeur et décadence des Romains. Paris. 1864. Ὅρα καὶ ἐν ἡμῶν μελέτην περὶ τῆς εἰς Ρώμην δι' Ἑλλήνων ἰατρῶν εἰσόδου τῆς ἰατρικῆς. Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος, Τόμ. ΚΗ' 1904.

1. Geschichte des Medicinischen Unterrichts 1889.

τῶν ἰατρῶν, «τῶν κατηλικῶς χρωμένον τῇ ὑψηλῇ τέχνῃ», ὡς ἔλεγεν ὁ Γαληνός, ἀνεξιλέωτως πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ κόσμου οἱ ἀληθεῖς ἐπιστήμονες κατασυνέτριβον, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ ἐξῆς γεγυότος: Πλούσιος νεανίας βαρέως ἀσθενήσας κατετήκετο ἐκ τοῦ πυρετοῦ καὶ ἐκ τοῦ εἴδους τῆς θεραπείας, ἣν συνέστησαν αὐτῷ δύο τοῦ Θεσσαλοῦ μαθηταί· αὕτη δὲ ἦτο τελεία ἀποχὴ ἀπὸ πάσης τροφῆς καὶ ἀπὸ λουτροῦ· τούτου ἕνεκα ἐν ἀγνοίᾳ τῶν δύο ἰατρῶν, προσεκλήθη καὶ ὁ Γαληνός, ὅστις, ἐξετάσας τὸν ἀσθενῆ, ὑπέσχετο αὐτῷ τελείαν καὶ ταχεῖαν θεραπείαν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἄκρας ἐχευμθίας· διατάσσει πᾶν τούναντιον, λουτρὸν καὶ τροφήν ἐλαφρὰν καὶ οὐσιώδη. Τὴν ἐσπέραν προσελθόντες οἱ τακτικοὶ ἰατροὶ καὶ ἰδόντες τὸν ἀσθενῆ ἡσύχως κοιμώμενον, ἀπεσύρθησαν μετὰ σεβασρότητος συνιστῶντες πάλιν καὶ ἐπιμένοντες εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ λουτροῦ καὶ τῆς τροφῆς ἀποχὴν· τῇ ἐπομένῃ πρωίᾳ προσελθὼν ὁ Γαληνός διατάσσει λουτρὰ δύο καὶ τροφήν τρεῖς τῆς ἡμέρας· τῇ αὐτῇ ἐσπέρᾳ ἐπανερχονται οἱ ἄλλοι δύο ἐπιμένοντες εἰς τὴν γνωστὴν ἀπαγόρευσιν· τῇ τρίτῃ ἐσπέρᾳ ὁ νεανίας ὑγιὴς ἦδη καὶ ἔμπλεως χαρᾶς ἐδειπνεῖ, ὅποτε ἀγγέλλεται αὐτῷ ἡ ἔλευσις τῶν τακτικῶν ἰατρῶν· εὐθὺς ἐγείρεται ὁ δυστυχῆς καὶ σπεύδει πρὸς τὴν κλίνην σκέπων ἐπιμελῶς ἑαυτὸν καὶ προσποιούμενος τὸν ἀσθενῆ καὶ τὸν ριγοῦντα, ἐκ φόβου δὲ μὴ προδοθῆ ἐκ τῆς ὁσμῆς τοῦ οἴνου, ὃν ἔπιεν, ἀνέθετο εἰς φίλον ν' ἀπαντᾷ ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὰς ἀπευθυνόμενας αὐτῷ ἐρωτήσεις, αἵτινες ἦσαν ὡς ἐξῆς:

«Αἶ πάλιν ὁ πυρετός; καὶ ἀπὸ πότε; ἔρωτᾷ ὁ εἰς ἰατρός.

«Ἀπὸ μιᾶς ὥρας.»

«Μετὰ ρίγους καὶ τρόμου;»

«Ναὶ μετὰ ρίγους καὶ τρόμου.»

Κατὰ τὴν συνδιάλεξιν ταύτην ὁ ἦδη ὑγιὴς γενόμενος ἀσθενὴς μόλις ἠνείχετο τὸ βᾶρος τοῦ κλινοσκεπάσματος πλέων ἐν τῷ ἰδρωτί.

«Ἐτηρήσατε τὴν δίαιταν;» ἐρωτᾷ ὁ ἕτερος. «Βεβαίως πεινάτε· ἀλλ' εἰς ταύτην τὴν δίαιταν ὀφείλομεν τὴν ὑγρασιν τοῦ σώματος καὶ τὴν ἐφίδρωσιν, σημεῖα ἀλάνθαστα προσεχοῦς βελτιώσεως· ἐξακολουθεῖτε νὰ ἀποφεύγητε τὴν τροφήν.» Ἄμα ἀπελθόντων τῶν ἰατρῶν ὁ τέως ἀσθενὴς πηδήσας ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπανελάβε τὸ διακοπὴν δεῖπνον· τῇ μεθεπομένη ἡμέρᾳ οἱ ἰατροὶ δὲν εὗρον τὸν νεανίαν ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ ἐκπληκτοὶ ἠρώτησαν: «Πῶς,

ἐξῆλθεν;» «Ναὶ ἐξῆλθεν.» «Πεζῆ;» «Ναὶ πεζῆ.» «Ὡ δι' ὄνομα τοῦ Ἀσκληπιοῦ πῶς μετὰ πολυήμερον δίαιταν ἠδυνήθη νὰ στηριχθῆ ἐπὶ τῶν ποδῶν καὶ νὰ τρέχη εἰς τὰς ὁδοῦς;» ἔλεγον οἱ ἰατροὶ ἀπεροχόμενοι· αὐθημερὸν δὲ κατὰ τὴν διὰ τοῦ πεδίου τοῦ Ἄρεως ἐπιστροφήν εἶδον οἱ ἰατροὶ τὸν πελάτην αὐτῶν ἀσκούμενον ἐν τῇ πυγμῇ.

Ὁ Γαληνός, διασημότερος τῶν συγχρόνων ἰατρός, μετὰ σπανίας τέχνης ποιούμενος χρῆσιν τῶν θεραπευτικῶν μέσων παρεδέχετο διὰ τὴν εὐδοκίμησιν τοῦ ἰατροῦ τὴν τύχην ἦτοι τὰς τυχαίας συμπτώσεις γράφων «πολλάκις ἡ τύχη μεγάλης εὐδοκίμησεως ἀφορμὰς ὑποβάλλει, χρῆσθαι δ' αὐταῖς δι' ἀμαθίαν οὐκ ἴσασιν» οἱ ἰατροὶ δηλονότι· ἡμεῖς δὲ ἀναντιρρήτως φρονοῦμεν, ὅτι καὶ πολλὰ ἄλλα ἀφορμαὶ εὐδοκίμησεως ὑπάρχουσι καὶ δὴ καὶ ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἀνάπτυξις καὶ ἀντίληψις τῶν ἀνθρώπων πανταχοῦ καὶ πάντοτε· ὁ δὲ Γαληνός ὁ τοιαῦτα περὶ τύχης φρονῶν παρεδέχετο αὐτὴν μᾶλλον ἀρετὴν ἐξ ὑποκειμένου, τὴν δ' ἐπίδειξιν γνώσεων ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις ἐθέρει ἀναγκαιοτάτην, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς παραδείγματος.

Ἡμέραν τινά, λέγει, συνήνησέ μοι ἐν Ρώμῃ ὁ Γλαύκων, ὅστις παραλαβὼν ἀπὸ τῆς χειρὸς ὠδήγησέ με εἰς τὸν οἶκον ἀσθενοῦς ἰατροῦ ἐκ Σικελίας. Καθ' ὁδὸν ἠρώτησα αὐτόν: «τί ἐνοχλεῖ τὸν ἀσθενῆ;» ὁ δὲ Γλαύκων προθύμως μοι ἀπεκρίνατο: «ἐπειδὴ οἱ ἰατροὶ Γοργίαι καὶ Ἀπελλάς κηρύττουσιν, ὅτι διαγιγνώσκεις καὶ προγιγνώσκεις, ὡς μάντις μᾶλλον ἢ ὡς ἰατρός, ἐπιθυμῶ νὰ δοκιμάσω.» Οὕτω μετέβημεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀσθενοῦς, χωρὶς νὰ εἶπω τι καθ' ὁδόν, ἐξ ὧν συνείθιζον, πρὸς τὸν Γλαύκωνα, ὅτι δηλ. ἐν ταῖς ἀσθενείαις ἔχομεν ἐνίοτε σημεῖα βεβαία, ἄλλοτε δὲ ἀμφίβολα δικαιολογοῦντα τὴν ἀνάγκην δευτέρας καὶ τρίτης ἐπισκέψεως· ἅμα εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον συνήνησα ὑπὲρ τῆς φέροντι ἐκ τοῦ κοιτῶνος τοῦ ἀσθενοῦς λεκάνην ἐμπεριέχουσαν ἐκκρίματα αἰμόφυρτα, σημεῖον βεβαίον ἠπατικοῦ νοσήματος, καὶ προσεποιήθη, ὅτι οὐδὲν εἶδον. Πλησιάζας τότε εἰς τὸν ἀσθενῆ ἐξήτασα τὸν σφυγμὸν αὐτοῦ καὶ ἔπειτα ἀναβλέψας παρετήρησα πρὸς τὴν θυρίδα χυτρίδα τινά ἐμπεριέχουσαν φάρμακον παρεσκευασμένον ἐξ ὑσώπου, καὶ ἐπίστην εὐθύς, ὅτι ὁ ἰατρός τοῦ ἀσθενοῦς ἐξέλαβε τὴν ἀσθίνειαν ὡς πλευρίτιδα· ἐθαύμασα τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης, ἣτις ἠθέλησε νὰ μὲ ἀνυψώ-

ση· τότε ἐγγίζω διὰ τῆς χειρὸς τὰς δεξιὰς νόθους πλευρὰς καὶ ἐρωτῶ «ἐνταῦθα πονεῖ;» τοῦ ἀσθενοῦς ἀπαντήσαντος καταφατικῶς, ὁ Γλαύκων ἐξεπλάγη, ὅτι ἐκ τοῦ σφυγμοῦ μόνου διαγινώσκω· ἵνα δὲ ἐκπλήξω αὐτὸν ἐτι μᾶλλον, λέγω πρὸς τὸν ἀσθενῆ· καθὼς ὠμολόγησας τοῦτο, θέλεις συνομολογήσει· ὅτι ἐνίστε βήχεις ξηρὰ καὶ ἄνευ ἀποχρέμψεως. καὶ κατὰ τύχην ὁ ἀσθενὴς βήχει ἀπαραλλάκτως· ταῦτα βλέπων καὶ ἀκούων ὁ Γλαύκων μεγάλη τῆ φωνῇ ἔκραζεν ἐπαινῶν· καὶ τότε πρὸς αὐτὸν ἀποτεινόμενος λέγω· «Μὴ νόμιζε, ὅτι ταῦτα μόνα ἡ ἰατρικὴ τέχνη μαντεύεται!» μετὰ τινὰς ἄλλας ἐρωτήσεις πρὸς τὸν ἀσθενῆ καὶ ἀποκρίσεις καταφατικὰς, λέγει ὁ Γαληνός· ὁ ἀσθενὴς ἐνόμιζεν ὅτι ἡσθένητεν ἐκ πλευριτίδος, ὅτε πάντες κατεπλάγησαν, διότι πράγματι ὁ μὲν ἰατρός τοῦ ἀσθενοῦς διέγνω πλευριτίδα, ὁ δὲ Γαληνός, ὡς εἶδομεν, ἐκ τῆς λεκάνης καὶ τῆς χυτρίδος βεβαιωθείς τὰ τῆς διαγνώσεως ἐκείνου ταχύτερον τοῦ συνήθους καὶ αὐθημερὸν ἐβεβαίωσε νόσημα ἥπατικόν.

Τοιοιουτρόπως, καὶ δι' ἀθῶων ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τεχνασμάτων, ἀντεπεξήρχοντο κατὰ τῶν ἀγυρτεούτων οἱ εὐσυνειδητοὶ ἰατροί· ἀλλὰ προϊόντες τοῦ χρόνου ἤρξατο ὑπερσχύουσα ἡ ἐπίσης ἐπιφοβὸς τάξις τῶν ἀμαθῶν καὶ θεοπνεύστων ἀγυρτῶν, ἐπὶ Ἀντωνίνου μάλιστα αὐτοκράτορος, ὅτε καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων κατέλαβεν ὁ πρὸς ἀοράτους ἐγθροὺς φόβος, ὃν ὑπέθαλπον ἀνακιδεῖς ψευδοπροφήται, μάγοι τε καὶ γόητες, ὧν οἱ πλείστοι ξένοι, Σύροι καὶ Χαλδαῖοι, οἵτινες οἰοῦντο δι' ὑπερφυσικῆς ἐμπνεύσεως καὶ ἐπωδῶν ἢ λόγων ἱεροπρεπῶν τὰς τῶν πεφοβημένων ἀσθενείας ἐθεράπευον καὶ τόπους καὶ κρησφύγετα ἐκάθαιρον, ἀγνώστων τε καὶ γνωστῶν ἀλλ' ἀδιαφόρων οὐσιῶν γελοίως κατὰ σοβαρῶν ἀσθενειῶν χρῆσιν ποιούμενοι· αἱ εἰρωνικαὶ παρατηρήσεις τῶν ἐπιστημόνων ἰατρῶν εἰς οὐδὲν πλέον συνετέλουν ἐν τῇ ἀνεμοζάλῃ ταύτῃ τοῦ δυστυχοῦς λαοῦ, παρηγοροῦντο δ' οὗτοι περιφρονοῦντες, ἀφοῦ δὲν ἠδύναντο ν' ἀποσπάσωσι τὰ πλήθη ἐκ τῆς εἰς τὸ θαυμάσιον καὶ μυστηριώδες πίστεως.

Τὸ πλήθος καὶ ἡ ἀθλιότης τῶν ἐπικινδύνων τούτων ἀγυρτῶν δὲν διέφυγε τὴν σατυρικὸν κάλαμον τοῦ Λουκιανοῦ, ὅστις πολλαχοῦ τῶν συγγραμμάτων ποιεῖται μνείαν αὐτῶν· οὕτως ἐν τῷ Ὁκύποδι, διαλογικῇ σατύρῃ, παρουσιάζεται ἡ νόσος ποδάγρα, ἡ γνωστὴ

ἀρθρίτις τῶν δακτύλων τοῦ ποδός, καὶ λέγει· πόσον δεινὴ ἀσθένεια διὰ τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἰσχυρίζομένη, ὅτι ἔδακε καὶ τὸν θρασὺν ἐκείνον Ὁκύποδα· πρὸς θεραπείαν δὲ τοῦ ἀσθενοῦς ἐμφανίζεται τις τῶν ἀγυρτῶν· ὁ ἀσθενὴς λοιπόν, ὅστις εἶναι ὁ Ὁκύπους, διηγεῖται πρὸς τὸν ἰατρὸν ἄλλ' ἀντ' ἄλλων· ἄλλος τις ὁμοῦς ἐκ τῶν περιστοιχούντων τὸν ἀσθενῆ διηγεῖται τὴν πραγματικὴν ἀφορμὴν τῆς ἀσθενείας προστιθείς, ὅτι ὁ ἀσθενὴς ἔφαγε καὶ ἐπὶ πολὺ, τὴν δὲ νύκτα πεσὼν ἀπὸ τῆς κλίνης ἐκοιμήθη δι' ὄλης τῆς νυκτός, ὁπότε ἐφώνησε μετ' ὀδύνης ὡσεὶ ἐπληρώθη ὑπὸ τοῦ δαίμονος ὅτε καὶ πάντες ἐφοβήθησαν· τότε ὁ ἀγύρτης συγκεχυμένος ἐκ τῶν διηγήσεων καὶ θέλων δῆθεν νὰ σκεφθῆ λέγει· «ἄφες με μικρόν, ἠλόγημαί σου χάριν». Ἐν τῷ Φιλοψευδεῖ Χαλδαῖος Βαβυλώνιος θεραπεύει τὸν Μίδαυ ὑπὸ ἐχιδνης δηχθέντα δι' ἐπωδῶν καὶ ἄλλων ἀνοησιῶν ἐκβάλλων τὸν δηλητηριώδη ἰόν· ὁ αὐτὸς Βαβυλώνιος καὶ τὸν ἀγρὸν ἀποκαθαίρει, ἐν ᾧ ἐδήχθη ὁ Μίδαυ, δι' ὀνομάτων ἱερατικῶν ὧδε· «Εἰς τὸν ἀγρὸν ἐλθὼν ἔωθεν ἐπειπῶν ἱερατικά τινὰ ἐκ βίβλου παλαιᾶς ὀνόματα ἐπτά, θείψα καὶ δαδί καθαγίνσας τὸν τόπον περιελθὼν ἐς τρεῖς ἐξήλασεν, ὅσα ἦν ἔρπετά, ἐκτὸς τῶν ὄρων. Ἦκον οὖν ὡς περ ἔλκόμενοι περὶ τὴν ἐπωδὸν ὄφεις πολλοί. . . καὶ ἐχιδναί. . . ἐλείπετο δὲ εἰς δράκων παλαιὸς ὑπὸ γήρωσ, οἶμαι, ἐξερπύται μὴ δυνάμενος παρακούσας τοῦ προστάγματος.» ἵνα δὲ ἐπιτύχη καὶ τοῦ δράκοντος τὴν ἐξέλασιν καὶ τὴν καταστροφήν, πέμπει πρεσβυτὴν ὁ Βαβυλώνιος ἕνα τῶν νεωτέρων ὄρων, ὑφ' οὗ πεισθεὶς ἐξῆλθεν ὁ δράκων· τότε ὁ μάγος ἐνεφύσησε καὶ διὰ τοῦ φουσηματος ἀπαντα κατεκαύθησαν καὶ ἡμεῖς ἐθαυμάζομεν» λέγει ὁ Ἴων ἐν τῷ διαλόγῳ· ἐν δὲ τῇ *Τραγωδοποδάγρα* μετὰ πολλῆς σοβαρότητος παρίστανται οἱ ἀγύρται ἐν τῷ διαλόγῳ πρὸς τὴν προσωποποιημένην Ποδάγραν διαλεγόμενοι ὧδε·

«Ἰατροί. Σύροι μὲν ἐσμεν ἐκ Δαμασκού τῷ γένει, λιμῶ δὲ πολλῷ καὶ πενίᾳ κρατούμενοι γῆν καὶ θάλασσαν ἐφέπομεν πλανώμενοι· ἔχομεν δὲ χρίσμα πατροδώρητον τόδε, ἐν ᾧ παρηγοροῦμεν ἀλγούντων πόλους.

Ποδάγρα. Τί δὲ τὸ χρίσμα καὶ τίς ἡ σκευή; φράσον.

Ἰατρός. Μύστης με σιγᾶν ὄρκος οὐκ ἐξ ἔρασαι καὶ λοισθία θήσκοντος ἐντολὴ πατρός, ὃς ἔταξε κεύθειν φαρμάκων μέγα σθένος, ὃ καὶ σὲ παύειν οἶδεν ἡγριωμένην.»

Τοιοῦτοι καὶ οἱ ἀγύρται καὶ γόντες τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας, ὅποτε τέλεον καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐξέλιπεν.

Ἀφηγηθέντες μετὰ τῆς δυνατικῆς συντομίας, ἐπὶ τῇ βάσει ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν, τὰ περὶ ἀρχαιότητος τῆς ἰατρικῆς καὶ περὶ τῶν ὄρων τῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου αὐτῆς κατὰ παράδοσιν καὶ ἐκ διδασκαλίας, καὶ παρενείραντες ἱκανὰ περὶ ἰατρῶν, ἀνταμοιβῶν, ψευδιάτρων καὶ ἀγυρτῶν ἐν τῇ ἐξασκῆσει τῆς τέχνης, εὐκαιρον θεωροῦμεν ἤδη νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ ἐν τῷ προμνημονευθέντι χωρίῳ πεποίθησις τοῦ μεγάλου διδασκάλου ἐπραγματοποιήθη, ὅτι δηλαδὴ καὶ τὰ λοιπὰ ἐν τῇ ἰατρικῇ εὐρεθήσονται, ὅταν ἄνδρες ἱκανοὶ ἐκ τῶν γνωστῶν ὀρμώμενοι ἐρευνησῶσιν· διότι πράγματι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς

ἀρχαίας ἐπιστημονικῆς μεθόδου· τῆς μετὰ λόγου ἐρεύνης, διὰ τῆς ἐφευρέσεως καὶ ἄλλων μέσων ἐπιτηδείων, διὰ τῆς ἀκαταπονήτου ἐπιστημονικῆς ἐργασίας μεγάλων ἀνδρῶν, συνεπικουρούντων μαθητῶν ἐφαμίλλων, ἡ ἰατρικὴ ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, οὐ μόνον ὡς τέχνη πασῶν τῶν ἄλλων ἐπιφανεστάτη ἀπεδείχθη, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπιστήμη πάντα τὰ κατ' ἀνθρώπον μελετήσασα ἐξησφάλισεν αὐτὸν κατὰ τὸ ἐνὸν φυσικῶς τε καὶ ἠθικῶς.

Σημείωσις. Τῆς μελέτης ταύτης, πλὴν τῶν μνημονευθέντων συγγραμμάτων, βοθητικὰ ἐχρησίμευσαν καὶ τὰδε: τοῦ *Daremberg* (Ch): *Histoire des sciences médicales* Paris, 1870. *La Médecine (Histoire et Doctrine)* Paris, 1865 καὶ *Ch. Daremberg et E. De Saglio: Dictionnaire des antiquités Grecques et Romaines.*

ΕΞΑΚΡΙΒΩΣΙΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ

ὑπὸ

I. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ ἈΥΝΔ' εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 15 Μαρτίου 1904)

A' BYZANTINAI TOΠΟΘΕΣΙΑΙ

Ἐν τῇ τακτικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου τῆς 3 Μαΐου 1893¹ ὁ κ. Στ. Βουτυρᾶς ἀνεκοίνωσεν ἐκτενῆ πραγματεῖαν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Τὰ Προμώτου*. — *Πρόοχοι ἢ Βρόχοι*. — *Τὰ Βορραδίον*. — *Τὰ Ἀνθεμίον*. — *Βασιλεία ἐν Βρόχοις*. — *Μετάνοια Θεοδώρας*. — *Αἱ Σοφιαναί*. — *Ἡ Χρυσόκεραμος*», θέτει δὲ πάσας τὰς ρηθείσας τοποθεσίας ἐν τοῖς σημερινοῖς προαστείσις τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου *Βανί-κιοῖ* καὶ *Τσεγκέλ-κιοῖ* Ἄλλ' ὅμως ἡ ἀλλεπάλληλος αὕτη συσσώρευσις τοσούτων τοποθεσιῶν ἐν οὕτω μικρᾷ περιφερείᾳ χρήζει οὐ μικρᾶς μελέτης καὶ ἐρεύνης πρὸς διευκρίνησιν καὶ ἐξακριβώσιν ἀπασῶν τῶν ρηθειῶν τοποθεσιῶν, ἐν οἷς ὑποδεικνύονται τόποις.

A' Τὰ Προμώτου ἢ Προμούντου.

Περὶ τούτων ὁ μὲν *Δουκάγγιος* ἐκ τῆς ἐν τῷ

Πασχαλίῳ Χρονικῷ λέξεως *πέραν*¹ συνεπέρανεν ὅτι ἔκειτο ἡ τοποθεσία αὕτη ἐν τῇ ἀντικρῷ τῆς πόλεως ἀσιατικῇ παραλίᾳ (in ad-verso urbis littore asiatico), *Σκαρλάτος δ'* ὁ Βυζάντιος ἀντιγράφων τὸν ρηθέντα συγγραφέα προστίθησι μόνον τὰδε: «*Πέραν εἰς* » τὰ *Προμώτου* ἦτο καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀρχαγγέλου, ὃν νομίζω εἶναι τὸν ἐν τοῖς *Σατύρου*, χωρίῳ τοποθετουμένῳ πρὸ τοῦ Βρύαντος (*Μάλτεπε*)², ὁ δὲ κ. Στ. Βουτυρᾶς ἔχων καὶ αὐτὸς ὑπ' ὄψει τὴν ἐν τῷ Πασχαλίῳ Χρονικῷ λέξιν «*πέραν*» καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Κεδρηνοῦ «... μετ' οὐ πολὺ καὶ » Ἰζήθ μεθ' ἑτέρου στόλου κτισθέντος ἐν » Ἀφρικῇ καὶ αὐτὸς προσώρμισεν εἰς τὸν » Σάτυρον καὶ τὸν Βρύαντα καὶ ἕως Κάρτου-» λιμένος³, συμπεραίνει ὅτι ἔκειντο οὐχὶ ἐν τοῖς Σατύρου, ὡς ὁ Βυζάντιος λέγει, καὶ οὔτε

1. Ἐκδ. Βόννης, σελ. 713.

2. Κων/πολις, τόμ. Β', σελ. 281.

3. Ἐκδ. Βόννης, τόμ. Α', σελ. 789.

1. Νεολόγου Ἐβδομαδιαία Ἐπιθεώρησις, 1893, σελ. 561—565 καὶ 581—585.

παρὰ τὴν Χαλκηδονικὴν ἀκτὴν, ὡς ὁ Δου-
 κάγγιος, ἀλλὰ πάντως ἐντὸς τοῦ Βοσπόρου
 καὶ ἀντικρῦ πιθανῶς τῶν *Χαλῶν* ἢ *Χηλῶν*
 τοῦ σήμερον Βεβείου). Ἐχει δὲ μάλιστα
 ὑπ' ὄψει καὶ τὴν γ' ἐπιστολὴν τοῦ *Ἀδσονίου*
πρὸς Παῦλον, ἐν ἣ ἐξαιροῦνται διὰ τῶν ἐπο-
 μένων τὰ ὄστρεϊδια, ἅπερ ἀπ' αὐτοῦ *Promo-
 ti* ἐκαλοῦντο: «*Accedunt quae fama
 recens Byzantia super littora et in-
 sana generata Propontidis acta, Pro-
 moti celebrata ducis de nomine lau-
 dat*», ἐπιπροσθέτει λέγων ταδε: «... μ' ἐμ-
 βλλει εἰς πειρασμὸν νὰ πιστεύσω ὅτι τὰ
 ὄστρεϊδια ταῦτα ἠγρευόντο οὐχὶ παρὰ τὴν
 Χαλκηδονικὴν ἀκτὴν, ἀλλὰ μεταξύ *Χαλῶν*
 καὶ Ἀνάπλου ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἀντικρῦ ἀφ'
 ἑτέρου ἀσιατικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου,
 ἔνθα μέχρι τοῦ νῦν ἀγρευόνται τὰ ἄριστα
 τῶν ὄστρεϊδίων τῆς Κωνστ/πόλεως, τὰ λε-
 γόμενα *ρεμμαίσιον*, «*byzantia super lit-
 tora* (παρὰ τὴν βυζαντιακὴν — καὶ οὐχὶ
 παρὰ τὴν Χαλκηδονικὴν — ἀκτὴν)».

Ὅτι ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρχαγγέλου
 Μιχαὴλ ἔκειτο ἐν τοῖς Προμούτου τοῦτο φαί-
 νεται καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ *Κ. Πορφυρογεννή-
 του* γραφομένων¹ «... ἰστέον ὅτι ἐν τῇ μονῇ
 τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ ἐπονομαζομένου τῶν
 Προμούτου ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς αὐτῆς
 ἐκκλησίας ἐν τῇ ἐκείτῃ σταταρχίᾳ ἀπόκειται
 Μαρία καὶ ἡ θυγάτηρ Βασιλείου δεσπότης»,
 ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι
 αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ τοῦ Σατύρου, ὡς παραδέ-
 χεται ὁ Βυζάντιος, διότι ὁ αὐτὸς βυζαντινὸς
 συγγραφεὺς περὶ μεσσαλλάγων λόγον ποιούμε-
 νος ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ τοῦ συγγράμματός του
 λέγει:² «... ἐὰν δὲ ἀπὸ Ἀσίας, ἢ Βιθυνίας,
 ἢ περσικοῦ πολέμου ἐπανέρχεται ὁ βασιλεὺς,
 ὁ ἑπαρχὸς τῆς πόλεως ἀπαντᾷ ἔνθα ἂν
 συνίδη ὁ βασιλεὺς μεσσάλλαγον ποιῆσαι,
 εἴτε ἐν τῷ Σατύρῳ εἴτε ἐν τῷ Πολεατικῷ
 ἢ ἐν Ρουφινιαναῖς ἢ ἐν Ἱερείᾳ...», ὥστε
 ἕτερος ἐκάτερος, διότι ὁ συγγραφεὺς ἂν δὲν
 μετεχειρίζετο τὴν λέξιν Προμούτου τούλαχι-
 στον θὰ ὑπεδείκνυεν ὅτι αἱ δύο αὗται τοπο-
 θεσίαι εἰσὶ μία καὶ ἡ αὐτή. Ὅτι δὲ τὰ Προ-
 μούτου δὲν ἔκειτο ἐκεῖ ἔνθα καὶ ὁ κ. Στ.
 Βουτυρᾶς θέτει αὐτὰ ἦτοι ἐν τῷ τῆς σήμερον
 Βανίκοι τοῦτο ἀποδείκνυται κάλλιστα ἐκ τῶν
 ὑπὸ τοῦ *Νικήτια τοῦ Παφλαγόνο* ἐν τῇ βιο-

γραφίᾳ Ἱγνατίου τοῦ Πατριάρχου γραφέν-
 των «... διεπέρασαν τὸν Ἱγνάτιον ἀπὸ τῆ
 Ἱερείας (Φενέρ-μπαγτσέ) εἰς τὰ Προμώτου»,
 ἡ δὲ λέξις *διεπέρασαν* δεικνύει τοποθεσίαν
 ἔναντι τῆς Ἱερείας κειμένην, ὥστε πρέπει νὰ
 παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ Προμούτου ἔκειντο ἔνθα
 τὸ τῆς σήμερον *Μόδα-μπουρνοῦ*, ἡ δὲ λέξις
Μόδα ἴσως εἶναι παραφθορὰ τῆς βυζαντινῆς
 λέξεως Προμούτου, διὸ δὲ καὶ οὐδεμίαν σχέσιν
 ἔχει ἢ ὑπὸ τοῦ Ἀδσονίου ὀνομασία *Promoti*
 μετὰ τῶν *ρεμμαίσιον* ὄστρεϊδίων τοῦ κ.
 Βουτυρᾶ, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀδσονίος πρὸ
 τῆς λέξεως *Promoti* μνημονεύει ἀκτὸς τῆς
 Προποντίδος καὶ οὐχὶ τὸν Βόσπορον, καὶ μά-
 λιστα ἐὰν ἀποδοθῇ τὸ: *Byzantia* εἰς τὴν
famam καὶ οὐχὶ εἰς τὰ *littora* ἦτοι: ἡ Βυ-
 ζαντία φήμη τὰ παρὰ τα παράλια καὶ τὰς
 θορυβώδεις τῆς Προποντίδος ἀκτὰς παραγό-
 μενα ὄστρεα ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ δουκὸς *Promo-
 ti* ἐξυμνεῖ.

Β' Πρόοχοι ἢ Βρόχοι. Καὶ οὗτοι
 κατὰ μὲν τὸν κ. Βουτυρᾶν ἔκειντο εἰς τὴν
 ἀπὸ Κούλλελλι εἰς Τσεγκέλ-κιοὶ ἀκτὴν καὶ
 ὅτι φαίνονται αὐτῷ ὅτι οἱ Πρόοχοι ἦσαν οἱ
 αὐτοὶ καὶ τὰ Προμούτου, καὶ μετάφρασις ἦτοι
 τὸ λατινικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ ἢ τὸ ἑλληνικὸν τοῦ
 λατινικοῦ *Promoti* ἢ *Promonti* προεκβολὴ
 ἢ ἄκρα. Ἀλλ' ἀνωθι ἀπεδειξαμεν κάλλιστα ὅτι
 τὰ Προμύτου ἔκειντο ἐν τῇ Χαλκηδονικῇ ἀκτῇ
 ἔνθα τὸ νῦν *Μόδα-μπουρνοῦ*, ἥδη ἄς ἐξετά-
 σωμεν ποῦ ἔκειτο κυρίως ὁ ἐν τοῖς Πρόοχοις¹
 ναὸς τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ· καὶ περὶ τού-
 του ὁ Προκόπιος λέγει τάδε:² «... ἱερὰ δύο
 τῷ ἀρχαγγέλλῳ Μιχαὴλ ἀνειμένα καταν-
 τικρὸ ἀλλήλοισιν ἐστῶτα τοῦ πορθμοῦ ἐκατέ-
 ρωθι συνέβαινον εἶναι, θάτερον μὲν ἐν χώρῳ
 καλουμένῳ Ἀνάπλῳ ἐν ἀριστερᾷ εἰσπλέοντι
 τὸν Εὐξείνιον Πόντον, τὸ δὲ δὴ ἕτερον ἐν
 τῇ ἀντιπέρας ἀκτῇ. Πρόοχθος μὲν ἐκά-
 λουν οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι τὴν ἀκτὴν, ὅτι
 δὴ προβέβληται, οἶμαι, κατὰ πολὺ τῆς
 ταύτης ἡϊόνος, νῦν δὲ Βρόχοι ἐπικαλεῖται,
 διαφθειρούσης τὰ ὀνόματα τῆς τῶν ἐπιχω-

1. Οἱ Πρόοχοι ἢ Βρόχοι, Βρόχοι κατὰ τὸν Διό-
 νυσον ἐν Ἀνάπλῳ (*Bosporum nangatis* p. 33) ἐλέ-
 γοντο καὶ Πρῶτος Δίσκος, ὅπερ καὶ παρεδέχθησαν καὶ
 πάντες οἱ εἴτα εἰς τὴν βυζαντιολογίαν καταγιγνώμενοι
 ἡμέτεροί τε καὶ ξένοι, ἐνῶ περὶ τούτου ὁ Προκόπιος,
 ὁ τοσοῦτον λόγον περὶ Πρόοχθων ποιούμενος, οὐδεμίαν
 ποιεῖται μνεῖαν.

1. Ἐκδ. Βόννης, τόμ. Α', σελ. 649.

2. Ἐκδ. Βόννης, τόμ. Α', σελ. 497.

2. Ἐκδ. Βόννης, τόμ. Γ', σελ. 197.

»ρίων ἀγνοίας τῷ μήκει τοῦ χρόνου . . .». Περὶ δὲ τῆς τοποθεσίας καὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐν Προόχοις ναοῦ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐν σελίδι 198 γράφει: « . . . κατὰ δὲ τὴν ἀντιπέρας ἀκτὴν » ὀλίγῃ τῆς θαλάσσης διέχει τις χῶρος, ὁμα- » λὸς μὲν φύσιν, συνθέσει δὲ λίθων ὑψοῦ ἀνέ- » χων, ἐνταῦθα τὸ τοῦ ἀρχαγγέλου δεδημιούρ- » γηται τέμενος, εὐπρεπεῖα μὲν ἐξάισιον, » μεγεθεὶ δὲ πρῶτον, πολυτελεῖα δὲ ἀνακει- » σθαι μὲν τῷ Μιχαήλ πρέπον, ἀναθεῖναι δὲ » Ἰουστινιανῶ βασιλεῖ . . .». Κατὰ τὴν τα- » πεινὴν μου λοιπὸν γνώμην ὁ ρηθεὶς ναὸς ἐκεῖτο εἰς τὸν μεταξὺ τῆς νῦν ἀποβάθρας τῶν ἀτμοπλοίων τοῦ Βανί-κιοῦ καὶ τοῦ ἀκρωτη- » ρίου *Μασκαρά ἀκηνηοῦ* χῶρον, ἔνθεν καὶ διερχόμενος βλέπει τις ἐρείπια ἀψίδων, ἐφ' ὧν βεβαίως ἐστηρίζετο οἰκοδομὴ, ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ χῶρος οὗτος εἶναι ὁ μᾶλλον κατάντικρου τοῦ Ἀνάπλου (Μεγάλου Ρεύματος— Ἀρναούτ-κιοῖ).

Ἄλλὰ ἐν Βρόχοις παρὰ τὴν παραλίαν μνημονεύεται καὶ ναὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀποστόλου *Θωμᾶ*, ὃν ὁ κ. Στ. Βουτυρᾶς μὴ ἰδὼν ἀπαντῶντα ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Γυλλίου, Δουκαγγίου καὶ Βανδουρίου γραφομένοις συγχεῖ πρὸς τὸν ἐν τοῖς Βορραϊδίου ὑπὸ Ἀθεμίου τοῦ ἐν Ῥώμῃ βασιλεύσαντος καὶ γαμβροῦ ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Μαρκιανοῦ κτισθέντος ναοῦ τοῦ ἀποστόλου *Θωμᾶ*. Ἄλλ' ἡμεῖς σφρόδιστα ἀπεδείξαμεν ἐν τῇ περὶ τοῦ Βουνοῦ Αὐξεντίου πραγματείᾳ ἡμῶν ποῦ ἐκεῖτο τὰ Βορρα(ι)δίου.¹

Ἴδου δὲ τί γράφει ὁ *Νικηφόρος Κάλλιστος*² ἐν τῇ βιογραφίᾳ τῆς ὁσίας *᾽Ολυμπιάδος*, πιστῆς φίλης Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοτόμου, περὶ τοῦ ἐν Βρόχοις ναοῦ τοῦ ἀποστόλου *Θωμᾶ*: « . . . ὡς ἐπεὶ ἐν Νικομηδείᾳ ἡ ὁσία » ἐτελεύτα *᾽Ολυμπιάς*, πρὶν ἢ τάφος αὐτὴν » ὑποδέξαίτο, τῷ τότε ἱερατικῶς ἐξηγουμένῳ » τῆς Νικομήδους ὄναρ ἐφίσταται, τὸ τίμιον » λείψανον γλωσσοκόμῳ ἐνθέμενον, τῷ βυθῷ » ἐπαφείναι· ὅπου δ' ἡ ἐκείνον σχάση τὸν » πλοῦν, ἐκεῖ καὶ τὸ σῶμα τῆς ὁσίας κατα- » ξιοῦν. Καὶ τὸ μὲν ἐγένετο· ἔφθανε δὲ τὴν » παραλίαν, ἣ τοῦ ἀποστόλου *Θωμᾶ* νεὸς » ἵδρυται. Βρόχοι ἐγχωρίως ὁ τόπος ὠνόμα- » σται. Ἐνθα θεῖα ὄψει ἐξιώντες οἱ τὸν τό- » πον οἰκοῦντες, τὸ ἱερὸν ἐκείνης πρὸς τῷ » ἱερῷ θυσιαστηρίῳ κατέθεντο λείψανον,

» μυρίων νόσων θεραπείας ἀξιουμένων, δαι- » μόνων ἀπελευνομένων, καὶ ἄλλων τερα- » στίων παρὰ δόξαν γεγεννημένων. Ἰστορήται » γε μὴν μετὰ τοῦτο ἔθρους ἐπιδρομῇ συμμε- » τασχεῖν τῆς πυρκαϊᾶς καὶ τὸν τοῦ ἀποστό- » λου νεών. Ἐγγὺς δὲ πρὸς θάλασσαν τοῦ » λειψάνου κειμένου, τὸ μὲν γλωσσοκόμον δα- » πάνην τῷ πυρὶ γενέσθαι, τὰ δὲ λείψανα » τοῖς θαλαττίοις παρερρίφθαι ροθίοις· ὅ- » που δ' ἐκεῖνα ἐγένοντο, ὕφαιμον καὶ τὸ » ὕδωρ καθίσταται, ὡσανεὶ ἐνδεικνυμένου » Θεοῦ τὸ τῆς ὁμολογίας ἐκείνης μαρτύριον»¹. Ἐκ τῶν γραφομένων τούτων δῆλον γίνεται ὅτι ὁ ἐν τοῖς Βρόχοις ναὸς τοῦ ἀποστόλου *Θωμᾶ* ἦτο παράλιος καὶ ἐπειδὴ τὸ σῶμα τῆς ὁσίας μετεφέρθη διὰ δινῶν εἰς Βρόχθους δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ ρηθεὶς ναὸς κατεῖχε τὸν χῶρον τοῦ κήπου τοῦ ἐν Βανί-κιο² παραλίου μεγάρου Νιγρᾶζῆ ἐφένδη, ἔνθα

1. Migne Patr. tom. 146, p. 1012—1013.

2. Τὸ τῆς σήμερον Βανί-κιοῦ ἔλαβε τὰς ἐξῆς ὀνομασίας (καὶ τοῦτο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χοτζετιῶν) μετὰ τὴν ἄλωσιν. Πρῶτον μὲν ἐκλήθη *Παπᾶς-μπαγτοσί* (κῆπος ἱερέως), φαίνεται δ' ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου ὅτι μοναχὸς τις καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐξηκολούθει νὰ καλλιεργῇ τοὺς ἐκεῖ κήπους τῶν μονῶν, εἶτα δὲ δοθεισῶν τῶν γαιῶν ἐκείνων εἰς γεωργιανόν τινα, Μουσταφᾶν τοῦνομα, κηπουρόν, ὅστις καὶ ἐκτίσεν ἐκεῖ μικρὸν τέμενος (*μεσοζῆτε*), ἐκαλλιεργεῖ τὰς γαίας παράγων τὰ πρῶτα λαχανικά καὶ ὄπωρικὰ (*τουφαντᾶ*) τῶν αὐλικῶν, ἐκ δὲ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐκλήθη καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο *Καριγιῆ-Μουσταφαβὶ* (χωρίον τοῦ Μουσταφᾶ) καὶ ἐξηκολούθει νὰ φέρῃ τὴν ὀνομασίαν ταύτην καὶ κατα τοὺς χρόνους τῶν ἀπογόνων του. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς βασιλείας Μεχμέτ τοῦ Δ' ἐλθὼν ἐν Κωνστανπόλει ὁ σείχ καὶ ἱεροκέρυξ Μεχμέτ ἐφένδης ἐκ Βάν, ὅστις, ἔνεκα τῆς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ μεγάλης παιδείας του μεγίστης ἐπὶ ὁσιότητι καὶ ἀρετῇ παρὰ τοῖς ὀθωμανοῖς ἀπολαύων ὑπολήψεως, διωρισθὴν ὑπὸ τοῦ τότε σείχ-οὐλ-ἰσλαμ Μιγκαρι-ζαδὲ Γραχχᾶ ἐφένδη ἱεροκέρυξ τοῦ Σουλτάνου, ὁ δὲ Σουλτάνος ἔνεκα τῶν προτερημάτων του ἐδώρησεν αὐτῷ ὀλόκληρον τὸ μέρος ἐκεῖνο· ἐπειδὴ δὲ καθ' ἑκάστην προσέτρεχον πολλοὶ μωαμεθανοὶ, ὅπως ἀκούσωσιν αὐτὸν κηρύττοντα, ἠναγκάσθη ὅπως τὸ μεσοζῆτε, ὡς μικρὸν καὶ μὴ δυνάμενον νὰ παραλάβῃ πλῆθος πολὺ, μεταβάλλῃ εἰς τέμενος (*δζαμί*), ὅπερ καὶ σφῆται ἐς δεῦρο.

Ἡ ὁρηθεὶς Μεχμέτ ἐφένδης εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1662, ἦλθεν εἰς θρησκευτικὴν συζήτησιν μετὰ τοῦ τότε μεγάλου διερμηνέως Παναγιώτη Νικουση*. Καὶ τὸ μὲν χωρίον μετέβαλε τὸ ὄνομα ἀπὸ Μουσταφαβὶ εἰς Βανλῆ Μεχμέτ ἐφένδη, εἶτα εἰς Βανλῆ ἐφένδη καὶ τελευταίως εἰς Βανί. Ἡ ἐπίσημος ὄμως σφραγὶς τοῦ χωρίου, ἣ φέρουσα τὸ ὄνομα Μουσταφαβὶ, ἐξηκολούθει νὰ ὑφίσταται καὶ νὰ γίνηται χρῆσις αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἐπισήμων ἐγράφων μέχρι τοῦ 1862.

καὶ ἀγίασμα καὶ τοῦτο διὰ δύο λόγους, πρῶτον, διότι εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς παραλίας, ὅπερ εἶναι ὡς εἶδος κολπίσκου, ἡ θάλασσα εἶναι γαλημαία καὶ πάντα τὰ ἐκ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας διὰ τῶν ἀνερχομένων (ἀνηφόρια) καὶ κκτερχομένων (κατηφόρια) ρευμάτων ἐκεῖ σταματῶσι, καὶ δεύτερον ἐπειδὴ ὑπάρχει καὶ παράδοσις τις ὅτι ἐκεῖ ἔκειτο μονή. Ἄνωθι δὲ τοῦ ρηθέντος κήπου, πολὺ ὀλίγον ἐντεῦθεν, πρὸς τὸ ὄρος, ἐν ᾧ ἐζήτει ὁ Χουσεῖν βέης πρὸ ἐτῶν νὰ οἰκοδομηθῆ κινστέρην τῇ ἐπιστασίᾳ τοῦ ἐκ Βογατζικίου τῆς Μακεδονίας Ἀθανασίου Τζάντζαρη, οἱ σκαπανεῖς ἀνεκάλυψαν κοιμητήριον σῶον καὶ ἀβλοβές καὶ τὰ μὲν ὅσῃ ἐρρίφθησαν πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, ἐνθα ἴσως καὶ τὰ λείψανα τῆς οἰκίας, τὸ δὲ κοιμητήριον μετ' ἐπιτεκνῆν μετέβαλον εἰς κινστέρην.

Γ'. Ἐν τῷ περὶ κτισμάτων λόγῳ τοῦ Προκοπίου βλέπομεν ὅτι: « . . . τούτου δὲ » δὴ οὐ πολλῶ ἄπωθεν τοῦ νεῶ ('Αρχαγγέλου) » Μιχαὴλ ἐν Πρόχοις) τέμενος ἅγιον τῇ » Θεοτόκῃ ἀνενώτατο τρόπῳ τῷ αὐτῷ κα- » ταπεπονηκὸς πολλῶ πρότερον, οὐ δὴ τὸ σε- » μὸν μακρὸν ἂν εἴη καὶ διερευνησασθαι καὶ » λόγῳ σεμῆναι' ἐκδέχεται δὲ ἡ πάλαι τῆς » ἱστορίας προσδοκωμένη μοῖρα¹». Τὸν ναὸν τοῦτον δυνάμεθα νὰ θέσωμεν εἰς τὴν παραλίαν πλευρὰν τοῦ νῦν ἐν Κούλελι στρατώνος, διότι ἐνδοθεν τοῦ τοίχου τῆς προόψεως τοῦ ἐν λόγῳ στρατώνος σφίζονται ἀψίδες βυζαντιακῆς τέχνης, ἅμα δὲ τῇ ἀναχωρήσει ἐκείθεν τῶν Ἀγγλων μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, οἱ πρὸς ἐπισκευὴν ἐκεῖ ἐργασθέντες κτίσται εἶδον καὶ ἐνεπίγραφον μαρμαρίνην πλάκα ἐπὶ τάφου, ἐξέχοντος ὡς ἔγγιστα τῆς γῆς ὑπὲρ τὰ 0,60 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου, ἀλλὰ δυστυχῶς μεθ' ὄλας τὰς προσπαθείας τοῦ κ. Βασιλείου Γ. Καλογέρου, τοῦ πάνυ εὐγενῶς ἀναλαβόντος τὴν ἐξακριβωσιν τούτου, τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ρηθείσης πλακῆς μένει ἄγνωστον καὶ Κύριος οἶδε μέχρι πότε θὰ μείνῃ οὕτω, διότι ἂν καὶ εἰςῆλθεν ἐκεῖ ἐνθα ὁ τάφος, εὖρεν ὁμοῦς ἄνωθι αὐτοῦ δάπεδον δι' ἀλληλενδέτων σανίδων μὴ ἐπιτρεπόντων τὴν ἀνασῆκωσιν μιᾶς ἢ δύο ἄνευ βλάβης, ἀλλ' ὁ ἀποθηκάριος ἐβεβίωσεν αὐτῷ περὶ τούτου ὅτι ὑφίσταται, ὥστε ἂν ποτε ληφθῆ ἀποτύπωμα τῆς ἐν λόγῳ ἐπιγραφῆς ἴσως οὐκ ὀλί-

γον φῶς θέλει ἐπιχῦται ἐπὶ τῶν γραφομένων τοῦ Προκοπίου.

Περὶ δὲ τοῦ κόλπου ἔνθα νῦν ὁ στρατῶν ὁ μὲν Γύλλιος¹ γράφει: « . . . quod fluxu » rapido verberatum, aliquando molas » versare solito, clauditi sinum nuncu- » patum τῆς Φυλακῆς: ubi regius hortus » cum sylva et turri, ex qua summae » aquae ex altis collibus subductae » saliunt . . . » ἦτοι, ἐν συντόμῳ, ἐνταῦθα ὑπῆρχε βασιλικὸς κήπος καὶ πύργος (κουλέ) ὁ δὲ κόλπος ἐκκλείτο τῆς φυλακῆς ὥστε ἡ τουρκικὴ ὀνομασία μὲν Κούλελι προέρχεται ἐκ τοῦ ἄλλοτε ἐκεῖ πύργου, ἡ δὲ τῆς φυλακῆς ἐκ τῶν ἐκεῖ φυλακῶν, αἵτινες ὑφίσταντο καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους.

Ἀπορίας ἄξιον τῇ ἀληθείᾳ πῶς Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος, Κωνσταντίας ὁ Πατριάρχης καὶ ὁ σοφὸς père E. Bouvy ὑπέπεσον εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ λαθος προκειμένου περὶ τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τῆς Θεοτόκου, διότι ὁ μὲν πρῶτος² γράφει: « . . . τὰ δὲ προειρημένα βυζαντινὰ » εἰρήπια φαίνεται ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἐκ τοῦ » παλατίου ὑφειστώτα ἐνταῦθα, οὐ μακρὰν » τοῦ Ἀρχιστρατήγου, παλάτια, μετακομι- » σθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἢ μᾶλλον τῆς » Θεοδώρας εἰς λαμπρότατον μοναστήριον, » τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου καὶ » ἐπικληθὲν φερωνύμως τῆς Μετανοίας . . . », πρκακτιῶν δὲ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς γράφει: « . . . ἐκ τῆς μονῆς ἔδεν σφίζεται, κατὰ τὸν » Τιμόνην, εἰμὴ τὸ ἀγίασμα μόνον παρὰ τὸ » Τσενκέλ-κιοῦ, πλησίον μιᾶς ἀμπέλου . . . », ὥστε ἐκ τῶν γραφομένων τούτων τοῦ ρηθέντος συγγραφῆως φαίνεται ὅτι ὑπάρχει ἀντίφρασις, διότι ὁ μὲν Σκαρλᾶτος θέτει τὴν μονὴν τῆς Μετανοίας ἐν Κούλελι, ὁ δὲ Τιμόνης ἐν Τσενκέλ-κιοῦ, ὁ δὲ Κωνσταντίας³ « . . . καὶ » οὐ μακρὰν τούτου ἦτον ἐπ' ὀνόματι τῆς

1. Bosphoro Thracio, Lib. III p. 338—9.

2. Κωνσταντινούπολις, τόμ. Β' σελ. 231. Ἐκ τῶν γραφομένων ὁμοῦς τοῦ Timoni δεικνύται ὅτι πρόκειται περὶ τῶν εἰρηπίων τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου καὶ οὐχὶ τῆς Μετανοίας (τόμ. Β' σελ. 223) Les anciens Empereurs γ (Tchenguel-kioï) avaient un palais, réduit par Justinien en un magnifique monastère pour les femmes pénitentes. Ce même Empereur y fit reconstruire l'église de la Sainte Vierge. Il ne reste maintenant de cette église qu'une fontaine sacrée (Ayasma) située tout près d'une vigne.

3. Κωνσταντινιάς, σελ. 150.

1. Ἐκδ. Βόννης, τόμ. Γ', σελ. 199.

» Θεοτόκου μεγαλοπρεπές μοναστήριον, κτί-
 » σμα τοῦ ἰδίου ἄνακτος (Ἰουστινιανοῦ), εἰς τὸ
 » ὅποιον διώρισε νὰ κατοικῶσιν αἱ εἰς μεταμέ-
 » λειαν τοῦ προτέρου κακοῦ βίου ἐρχόμεναι γυ-
 » ναῖκες . . . » καὶ ὁ τοῖτος père Bouvy¹ γράφει:
 « . . . Nous ne pouvons pas passer ce-
 » pendant devant Tchenghel-keui sans
 » nous rappeler le célèbre monastère
 » de la Vierge de la Pénitence, bâti
 » par Justinien et Théodora sur les
 » ruines d'un ancien palais . . . », ἐνῶ
 ἐκ τῶν γραφομένων τοῦ Προκοπίου καλλίστα
 δείκνυται ὅτι τὸ μὲν τέμενος τῆς Θεοτόκου
 ἀνευώσατο ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, τὰ
 δὲ παρὰ ταύτην τοῦ πορθμοῦ τὴν ἀκτὴν ἀξιο-
 θέατα ἐκ παλαιοῦ βασιλεία Ἰουστινιανός τε
 καὶ Θεοδώρα εἰς μοναστήριον μεγαλοπρεπές
 κατεστήσαντο· ὥστε περὶ μὲν τῶν ἐρειπίων
 τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου σύμφημι μετὰ τοῦ
 Σκ. Βυζαντίου ὅτι εἶναι τὰ ὑπὸ τὸν ρηθέντα
 στρατῶνα οὐχὶ ὁμοίως ὅτι καὶ ὁ ναὸς τῆς Θεο-
 τόκου μετεβλήθη εἰς οἶκον Μετανοίας. Τα
 γραφόμενα τοῦ Προκοπίου² εἶναι σαφέστατα:
 « . . . Παρὰ ταύτην δὲ τοῦ πορθμοῦ τὴν
 » ἀκτὴν, ἣ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ εἰσπλέοντι τὸν Εὐ-
 » ξεινον καλούμενον πόντον βασιλεία πρότε-
 » ρον ὄντα, μοναστήριον μεγαλοπρεπές κατε-
 » στήσαντο καταγώγιον ταῖς μεταμελουμέναις
 » γυναῖξιν ἐπὶ τῷ προτέρῳ βίῳ ἐσόμενον·
 » ἐφ' ᾧ δὴ ἐνταῦθα περὶ τε τὸν Θεὸν καὶ τὴν
 » εὐσεβειαν ἀσχολία γενησομένη περικαθηρῆαι
 » τὰς ἀμαρταδὰς δυνατὰ εἶεν τῆς ἐν μαστρο-
 » πεῖῳ διαίτης· δι' ὃ καὶ *Μειάνοιαν* τοῦτο δὴ
 » τῶν γυναικῶν τὸ διαιτητήριον ὁμωνύμως
 » τῷ ἔργῳ ἐπονομάζουσι· καὶ πολλαῖς μὲν
 » χρημάτων προσόδοις οἱ βασιλεῖς οὗτοι τοῦτο
 » τὸ μοναστήριον δεδώρηται, πολλὰς δὲ οἰκίας
 » κάλλει τε καὶ πολυτελείᾳ διαφερόντως ἐξαι-
 » σίας, ταῖς γυναῖξι παραψυχὴν ἐσομένην, ὡκο-
 » δομήσαντο, ὡς μηδενὶ ἀναγκασθεῖται πρὸς
 » τὰ τῆς σωφροσύνης ἐπιτηδεύματα τρόπον
 » ὅπως οὐν ἀποκνήσουσιν».

Ἡ μονὴ αὕτη τῆς Μετανοίας παρ' ἐμοὶ
 κριτῆ κατεῖχε τὸν χώρον ἀφ' ἐνὸς μὲν τῆς πα-
 ραλλίας καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν πρὸς ἄρκτον ἄκραν
 τῶν Σχολῶν Τσενκέλ-κισι, ἐν δὲ τῷ μέσῳ
 ὑψοῦτο ὁ εὐκτήριοσ οἶκος τῆς μονῆς ἔθθα νῦν
 ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

*Ὅτι τὰ βασιλεία ἐκείντο ἐνταῦθα φαίνον-

ται ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνακλυφθέντων, ἦτο
 μιᾶς μικρᾶς μαρμαρίνης δεξιομένης ὅτε ἐκτί-
 ζοντο αἱ σχολαὶ καὶ διαφόρων τεμαχίων μαρ-
 μαρίνων καλῆς ἐπεξεργασίας. Ἄνωθι τοῦ
 ὑπερκειμένου τῆς τε ἐκκλησίας καὶ τῶν σχο-
 λῶν λόφου ὑπάρχει δεξιομένη, ἐν ἣ τὸ ὕδωρ
 διωχετεύετο διὰ σωλῆνων ἐκ τοῦ ὀλίγον ἀνω-
 τέρῳ νῦν ἁγιάσματος τοῦ ἁγίου Παντελεήμο-
 νος καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν μονήν, ὡς δὲ καὶ
 σήραγξ ἦγεν ἐκ τῶν παλατιῶν πρὸς τὸ ρηθὲν
 ἁγίασμα, ἧς ἔχνη ἐφάνοντο ἐν τῇ παρακει-
 μένῃ οἰκίᾳ τοῦ Βησίλη κάλφα. Ὡσαύτως
 ὑπὸ τῆς ἐταιρείας τῶν ὑδάτων, ὅτε ἐν τῇ κεν-
 τρικῇ ὁδῷ τοῦ ρηθέντος προαστείου ἐξώθεν τοῦ
 νῦν ἐξωτερικοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησίας ἐτοποθε-
 τοῦντο οἱ τῶν ὑδάτων σωλῆνες εἰς βάθος 0,60
 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου τοῦ νῦν ἐδάφους, ἀνεκα-
 λύφθησαν διάφοροι ἀψίδες πρὸς τὴν θάλασσαν
 προχωροῦσαι, ὡς δὲ καὶ μαρμαρίνον δάπεδον,
 οὗ ἐκάστη πλαξ εἶχε πάχος 0,05. Ἐπίσης
 ὑπάρχουσι δύο ἐκ πορφυρίτου κολοσσιαῖοι καὶ
 ἀκέραιοι κίονες διαμέτρου 0,80 τοῦ γαλλικοῦ
 μέτρου κεχωσμένοι ὑπὸ τὸν ἐξω τοίχον τῆς
 πρὸς τὸ Κούλελι πλευρᾶς. Σκαρλάτος ὁ Βυζάν-
 τιος¹ γράφει: « . . . ὑπάρχει δὲ ἐν τῷ Κούλελι
 » καὶ ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, πηγὴ,
 » ἀνήκουσα, πιθκνῶς, εἰς ἀρχαίαν ἐκκλησίαν,
 » καθὼς δύναται τις νὰ συμπεράνη καὶ ἐκ τῶν
 » πλησίον ἀνευρεθέντων οὐ πρὸ πολλοῦ ἀρ-
 » χαιῶν τάφων καὶ τοίχων ἀρχαίας καὶ
 » ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ἐν οἷς καὶ λείψανα κίωνων
 » καὶ ἄλλων μαρμάρων, ἐχόντων σταυροὺς ἐγ-
 » κεχαραγμένους, ὧν δύο κολοσσιαῖοι μετεκο-
 » μίσθησαν εἰς Τσενκέλ-κισι . . . », χωρὶς
 ὁμοίως καὶ νὰ ὀρίτη εἰς ποῖον μέρος.

Οἱ ὑπ' ἐμοῦ λοιπὸν μνημονευόμενοι δύο
 πορφυρίται κίονες οὐδεμίαν βεβκίως σχέσιν
 ἔχουσι μετὰ τῶν τοῦ Βυζαντίου· διότι οἱ τοῦ
 Α. Timoni² καὶ Βυζαντίου ἦσαν τεμάχια, οἱ
 δ' ὑπ' ἐμοῦ μνημονευόμενοι οὐχὶ μόνον εἶσιν
 ἀκέραιοι ἀλλὰ καὶ εὐρίσκονται νῦν κεχωσμένοι
 ὑπὸ τὴν γῆν καὶ ὑπὸ τὸν τοίχον.

Ἔσωθεν καὶ ἄνω τῆς κεντρικῆς ἐξωτερικῆς
 εἰσοδοῦ τοῦ ναοῦ ὑπάρχει ἀνάγλυφον ἐντετοι-
 χισμένον μήκους 0,33 καὶ πλάτους 0,22 τοῦ
 γαλλικοῦ μέτρου. Πρὸς τὰ δεξιὰ τῷ ὄρῳντι
 τὸ ἀνάγλυφον ἀνακλίνεται ἀνὴρ στέφανον διὰ
 τῆς δεξιᾶς προσφέρων τῇ ἔναντι αὐτοῦ ἐπὶ

1 Souvenirs Chrétiens, p. 96.

2. *Εκδ. Βοννης αὐθι, σελ. 200.

1. Κωνσταντινούπολις, τόμ. Β' σελ. 231.

2. Nouvelles promenades dans le Bosphore, tom. II, p. 218.

ἔδρας καθημένη τὸ πρόσωπον δ' ἀποκεκαλυμμένον ἐχούση γυναικί. Πρὸ τῆς κλίνης ὑπάρχει τρίπους, φέρει δὲ καὶ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν ἀνωθι τῆς παραστάσεως.

**ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΑΠΟ
ΛΩΝΙΟΥ ΛΕΥΚΙΔΙ
ΛΕΥΚΙΟΥ ΖΗ**

Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν καὶ τὰ ἔτη τοῦ βίου εἰς ὃν ἀφιερῶται, διότι ἔλλειπει ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, καίτοι ὁ χώρος μετὰ τὴν συλλαβὴν **ΖΗ** μένει κενός, ἐξ οὗ τολμῶμεν νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ζῶν ἔτι κατεσκευάσεν ὁ ἀναθέτης τὸ ἐπιτύμβιον τοῦτο, ἀφ' οὗ παρέλειψαν οἱ μετ' αὐτὸν νὰ προσθέσωσι τὰ ἔτη¹.

Ἡ νῦν δὲ ἐκκλησία θὰ κατέχη βεβαίως τὸν χώρον τῆς μονῆς, περὶ οὗ οὐδὲν ἀναφέρει ὁ Προκόπιος, ἐν ᾧ ὡς μονὴ καὶ μάλιστα ἐγκλείουσα γυναικίας πρὸς μεταμέλειαν θὰ εἶχε βεβαίως καὶ εὐκτήριον οἶκον ἔνθα νὰ δέωνται τῷ Ὑψίστῳ πρὸς ἄφεισιν τῶν ἀμαρτιῶν των. Μάλιστα δὲ ὁ εὐκτήριος οἶκος φαίνεται ὅτι δὲν κατεῖχε τὸν ὅλον μεταξὺ τῆς ἀνωθι πλευρᾶς τῶν σχολῶν καὶ τῆς παραλίας χώρον καὶ ὅτι κατὰ τὸ 1696 ἢ ὑπέστη ἀνοικοδόμησιν ἢ μεγάλην ἐπισκευὴν ὑπὸ ἀρχιτέκτονος ἀνατολίτου ὡς δείκνυται ἐκ τῶν δύο τουρκικῶν χρονολογιῶν 1191 (1696), τῆς μὲν μιᾶς εὐρισκομένης ἅμα τῇ εἰσοδῷ ἐκ τῆς κεντρικῆς ἔξω πύλης εἰς τὸ προαύλιον εἰς τὸν ἀπέναντι τοῖχον τῆς ἐκκλησίας, τῆς δ' ἄλλης εἰς τὴν πρὸς τὸ Κούλελι γωνίαν τοῦ ἔξω τοίχου, ὅφ' οὗ τὰ θεμέλια εὐρίσκονται οἱ ρηθέντες δύο κολοσσαῖοι κίονες, εἶτα δὲ τῷ 1845 κατεδαφισθέντος καὶ ἐκείνου οὗ τὸ σχῆμα ἦτο σταυροειδὲς ὡς μικροῦ ἀνηγέρθη ἢ νῦν ἐκκλησία.

Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ οὐδὲν τι ἀρχαῖον βυζαντιακῆς ἐποχῆς εἶδομεν, ἐκτὸς δύο εἰκόνων παριστανοῦσῶν τὸν ἅγιον Γεώργιον, χρονολογούμενων δὲ μετὰ τὴν πτώσιν, καὶ ὧν ἡ μὲν μία εὐρισκομένη ἐν τῇ γυναικωνίτιδι φέρει τὰ ἔτη μὲ ἀραβικοὺς ἀριθμοὺς 1500 καὶ 1775 (φαίνεται δὲ ὅτι ἡ μὲν πρώτη χρονολογία δεικνύει τὴν κατασκευὴν τῆς εἰκονος, ἡ δὲ νεωτέρα τὴν τῆς ἀνακαινίσεως αὐτῆς), ἡ δ' ἄλλη εἰκὼν κάτωθι ἐν τῇ ἀνδρῶα φέρει μὲ ἐλληνικοὺς χαρακτῆρας τὰ ἔτη **ΑΧΜΑ** (1641) καὶ **ΑΨΘΘ** (1769), καὶ ὧν ἡ μὲν πρώτη ὡσαύτως τῆς κατασκευῆς, ἡ δὲ δευτέρα τῆς ἀνα-

καινίσεως, μάλιστα δ' ἐπιπροσθέτει μετὰ τὸ ἔτος **ΑΨΘΘ** καὶ τὰ ἐξῆς: Μαρτίου **ΚΕ** ἐν ἡμέραις *Παχωμίου*, μητροπολίτου Χαλκηδονος, ἐπιτροπευοντων *Μαρθαίου μοναχοῦ*, *Γεωργίου*, *Θεοδώρου*, *Συμεῶν*, *Γεωργίου* καὶ *Παναγιώτου*.

Ἐν τῇ παρα τὴν ἐκκλησίαν μικρᾶ πλατεῖα ἔνθα νῦν ἡ οἰκία Ταστῆ Ἀναστάση ὑπάρχει φρέαρ ὅπερ ἀνωρύχθη ἄλλοτε κατὰ σύμπτωσιν ἐπὶ ὑπογείου σήραγγος, ἔνθα κατερχόμενος τις εἰς βαθὸς 5,30 ἀπαντᾷ τὴν σήραγγα, καὶ ἤτις πρὸς ἄρκτον μέχρι τοῦ σημείου ἔνθα δύναται τις νὰ φθάσῃ νῦν, ἐπειδὴ εἶναι κεχάλασμένη, ἔχει μῆκος 6,50, πλάτος 3,50 καὶ ὕψος 1,15, πρὸς δὲ μεσημβρίαν πρὸς τὴν θάλασσαν φθάνει τις εἰς ἀπόστασιν μέχρι 7 μέτρων καὶ ἔχει πλάτος 4,50 καὶ ὕψος 1,50 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου.

Ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος ὅστις μετέφορε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ συγγράμματος τοῦ Timoni θέτει τὸ προάστειον *Χρυσσοκέραμος* ἐν Κουζγουντζουκιῶ¹ ἐν ᾧ ὁ ρηθεὶς Timoni γράφει²: «...il me semble que l'auteur » grec de Constantinople ancienne et » moderne se trompe en donnant à ce » village, qui doit être l'ancienne *Co-* » *ziniza* le nom de *Chryssokeramis*, » nom qui appartient à Tchenguel-keui » où se trouvait l'église aux briques » dorées.... »

Δὲν δυνάμεθα ὁμῶς νῦν ν' ἀποφνηθῶμεν καὶ ὀριστικῶς ὡς ὁ κ. Στ. Βουτυρᾶς ὅτι τὸ νῦν ἐκεῖ *ἁγίασμα τῶν ἁγίων Ἀναργύρων* κατέγει τὸν χώρον τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου καὶ *Σοφίας* κτισθέντος ναοῦ ἐν τοῖς *Δαρείου* καὶ ὅτι ἐκεῖθεν μετεκομίσθησαν εἰς τὸν νῦν ναὸν τοῦ Γεωργίου αἱ κέραμοι. Τοῦτο μόνον εἶναι βέβαιον ὅτι ἐπὶ τῆς ἀλώσεως τὸ προάστειον τοῦτο ἐκαλεῖτο *Χρυσσοκέραμος* ὡς μνημονεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ Γυλλίου³ «... inde » (ἐκ Ποσόγθων) brevi promontorio su- » perato, adest vicus dictus Chrysoce- » ramus, ex eo, quod olim templum » haberet tegulis inauratis tectum... ».

Τὴν νῦν ὀνομασίαν τοῦ *Τσενκεϊ-κί* τινὲς μὲν τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν συγγραφῶν. Ἐκαστος κατὰ βούλησιν, παρήγαγον ἐκ τῆς περσικῆς λέξεως *کج* (*τσένκι*—πόλεμος, μάχη), ἐπιπροσθέτοντες ὅτι ἐνταῦθα συνεκροτήθη ἐπὶ τῆς

1. Κωνσταντινούπολις, τόμ. Β', σελ. 232.

2. Tom. II, p 245

3. Bosphoro Thracio, lib. III, p. 339.

1. «Κῆρυξ» (περιοδικόν) τεύχ. 16 ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1892, σελ. 245.

άλωσως μάχη, ἄλλοι ἐκ τῆς τουρκικῆς λέξεως *كنا* (ἴσενκέλ=ἄγκυρα, ἀρπάγη) δῆθεν ὅτι ὁ πορθητὴς Μωάμεθ εὔρεν ἐκεῖ ἄγκυραν πλοίου, καὶ ἄλλοι ὡσαύτως ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *كنا* (ἴσενκίανέ=Ἀτσιγγανός) λέγοντες ὅτι τὸ προάστειον τοῦτο κατῳκεῖτο ἄλλοτε ὑπὸ Ἀτσιγγάνων καὶ ἡ ρηθεῖσα ὀνομασία εἶναι παραφθορὰ τῆς λέξεως *ισενκίανέ*, καὶ ἄλλοι ὅτι κατῳκεῖτο ὑπὸ ἀγκιστροποιῶν χωρὶς ὁμως καὶ μαρτυρίας συγγραφῶν περὶ τούτων νὰ φέρωσιν.

Τὸ προάστειον τοῦτο, ὡς εἰδείχθη ἐκ τῶν ἀνωτέρω τοῦ Γυλλίου, ἐλέγετο ἐπὶ τῆς ἀλώσεως Χρυσοκέραμος, μάλιστα δὲ διατηρεῖται καὶ μέχρι τοῦδε ἐκ παραδόσεως τὸ ὄνομα, παρὰ τοῖς ἐκεῖ ὀρθοδοξοῖς κατοικοῖς, τῆς ἐκκλησίας Ἅγιος Γεώργιος ὁ Χρυσοκεραμιδᾶς καλούμενος ἐκ τῶν χρυσοπρασίνων κεράμων τῆς ἐκκλησίας. Ἐκ τῶν ἐναπολειφθεισῶν χρυσοπρασίνων κεράμων τούτων τινὲς διὰ τοῦ πρὸς τὰ θεῖα ζήλου τοῦ κ. Γ. Ζαφειριάδου ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῆς ἐπιτροπείας αὐτοῦ, ἐν τῇ ρηθείᾳ ἐκκλησίᾳ, καταβίβασθεῖσαι διατηροῦνται νῦν ἐν κυτίῳ ὑαλίνῳ ἐπὶ τοῦ παγκαρίου τῆς ἐκκλησίας.

Κατὰ ταῦτα ἡ νῦν τουρκικὴ ὀνομασία Τσενκέλ-κισὶ¹ δὲν ἔχει τὴν παραγωγὴν τῆς ὡς ὑπὸ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν συγγραφῶν παρίσταται, ἀλλ' εἶναι παραφθορὰ τῆς ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ μεταφράσεως χρυσοπρασίνου χρώματος τῶν κεράμων· ἐκλήθη δὲ τὸ πρῶτον *سكندر كاني* (ἴσενκιάρ κανιγεσί=χρυσοπρασίνου χρώματος χωρίον) ἐκ τοῦ περσικοῦ *سكنج* (ζιενκίαρ) ὡς δεικνύται ἐκ *خوتسτί* (τίτλων ἰδιοκτησίας) ἐκδοθέντων πρὸ 200 ἐτῶν, ἐνῶ εἰς ἄλλα νεώτερα τούτων φέρεται ἡ λέξις *كنا* (ἴσενκιάλ) καὶ εἰς τὰ νεώτατα *كنا* (ἴσενκέλ).

Ἐνταῦθα ὀλίγον κατωτέρω τῆς ἀποβάθρας τῶν ἀτμοπλοίων ὑπάρχει μικρὰ τις ἀποβάθρα τουρκιστὶ καλουμένη *Χαμάμ-ισκέλεσι* (λουτρῶνος ἀποβάθρα). Τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔλαβεν ἕκ τινος βυζαντινοῦ κτιρίου κειμένου ἀνωτέρω τῆς ρηθείσεως ἀποβάθρας ἐν λαχανοκήποις καὶ ἔχοντος μῆκος μὲν 5,60, πλάτος 3,65, ὕψος 4,20 καὶ πάχος τοῦ τοίχου 0,85 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου, ὅπερ φαίνεται μετεβλήθη κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς κατακτήσεως εἰς λουτρῶνα, ἐξ οὗ καὶ ἡ ρηθεῖσα ὀνομασία, νῦν δὲ χρησιμεύει ὡς διαμονὴ κηπουρῶν.

Τοῦ λόγου περὶ τῆς ἀκτῆς ταύτης ὄντος

καλὸν θεωρῶ ὅπως ὀρίσω καὶ τὰ μέρη ἅπερ θεωροῦνται ὡς κατέχοντα θέσιν ἀγιασμάτων, εἰς τὸν μεταξὺ *Βανί-κισὶ* καὶ *Χαβούζ-μπαση* χώρον, ἐπ' ὀνόματι διαφόρων ἁγίων καὶ περὶ ὧν εἶχον ἐκφράσει ἄλλοτε γνώμην ἐν τῇ ΣΚΔ¹ συνεδρίᾳ¹ τῆς ἐταιρείας τῶν Μεσαιωνικῶν ἔρευων.

Ἐν Βανί-κισὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ Φετᾶχ ἐφένδη ὑπάρχει ἀγίασμα τῆς Παναγίας, ἐν τῇ οἰκίᾳ Νιγιαζή ἐφένδη, ἁγίας τινός, ὡς δὲ ὀλίγον ἐκείθεν καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου², ἐν Κούλελι, ὅπισθεν τοῦ στρατῶνος τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, μεταξὺ δὲ Κούλελι καὶ Τσενκέλ-κισὶ τῆς ἁγίας Μαρίνης. Ἐν Τσενκέλ-κισὶ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, τοῦ ἁγίου Γεωργίου παρὰ τὴν παραλίαν τῆς ἐκκλησίας, ὡσαύτως τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ δύο φρέατα τὸ μὲν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τὸ δ' ἄλλο τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Σαδουλλάχ πασᾶ. Βαίνων δὲ τις πρὸς τὸν Γενὶ μαχαλᾶν ἐν τινὶ ὀθωμανικῇ οἰκίᾳ εὕρισκει φρέαρ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὀλίγον δ' ἐκείθεν ἐν τινὶ ἄλλῃ οἰκίᾳ, τῆς Παναγίας, πρὸς δὲ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν Ἀναστασιαδῶν τὸ τῆς ἁγίας Φωτεινῆς τῆς Σαμαρειίδος καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου, ἐν δ' αὐτῇ τῇ ρηθείσῃ οἰκίᾳ τὸ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ἐπὶ δὲ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Τσενκέλ-κισὶ ἐν τῷ ἀμπελῶνι Ἰγγλιζ Ἀλῆ βέη τὸ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου. Προχωρῶν δὲ πρὸς τὸ Χαβούζ-μπαση ἐν τῇ οἰκίᾳ Βεκίρ ἐφένδη συναντᾷ τὸ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων καὶ ὀλίγον ἐκείθεν πρὸς τὸ Χαβούζ-μπαση εἰς τινὶ κήπῳ τὸ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ἐνθα καὶ πλῆθον εὔρον φέρουσαν τὰ ἀρχικὰ γράμματα: ἦτοι ναὸς μυροβλήτου Δημητρίου.

Δ'. Ὀλίγον κατωτέρω τοῦ Τσενκέλ-κισὶ ὑπάρχει τὸ Χαβούζ-μπαση κληθὲν οὕτω ἐκ τῶν ἐκεῖ ὑπὸ ὀθωμανῶν κτισθεισῶν δεξαμενῶν (χαβούζ) καὶ ἄνωθι τούτου τὸ Κζούπ-λιτζε³ κείμενον ἐπὶ λόφου μεταξὺ τοῦ νῦν Βεϊλέρ-βέη καὶ Τσενκέλ-κισὶ, καὶ λαβὼν τὴν ὀνομασίαν ἐκ δύο μεγάλων πίθων λελαξευ-

1 Νεολόγου ἐδομαδικαία ἐπιθεώρησις 1903, τόμ Β', σελ. 224—225.

2. Ἐὰ διὰ παχέων γραμμάτων γεγραμμένα ἀγίασμα σημαίνουσιν ὅτι ἐς δεῦρο μεταβιβάνει ἐκεῖσιν ἱερεὺς τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς καὶ τελεῖ λιτανεῖαν.

3. Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς, (ἡμερολόγιον τοῦ 1898), σελ. 169.

1. Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς (ἡμερολόγιον τοῦ 1898), σελ. 168—169.

μένων ἐκεῖ ἐν λίθῳ. Πέριξ τῶν πίθων οὐδὲν ἄξιον λόγου δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐρείπιων πελασγικῆς τέχνης, καὶ 5—6 περιπτέρων (κροσκιῶν), ἐνῶ ἐκ τινος ἀρχαίου χοτζετίου, ὅπερ ὑφίστατο ἄλλοτε ἐν τῷ παγκαρίῳ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Γεωργίου Χρυσοκεραμιδᾶ καὶ ὅπερ εἶδε καὶ ἀνέγνωσεν ὁ ὁ κ. Ἰωάννης Χόιση ἐφένδης, εἰδείκνυτο ὅτι τὸ Τσενκᾶρ-καριγεσί (νῦν Τσενκέλ-κισί) ἐπὶ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς κατακτήσεως ὑτήγετο διοικητικῶς οὐχὶ εἰς Σκούταριν ὡς νῦν, ἀλλ' εἰς τὸ ρηθὲν Κιούπλιτζε, ὡς τε ἡ κωμόπολις αὕτη ἄλλοτε ἤκμαζεν. Δυστυχῶς ὅμως εἰς ἡμᾶς δὲν ἐπετράπη ὑπὸ τῶν τότε ἐπιτρόπων νὰ ἴδωμεν τοῦτο, ἐξ οὗ ἴσως θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀνακαλύψωμεν καὶ τι ἄλλο διαφέρον τὴν ἱστορίαν. Τὴν σήμερον τὸ ρηθὲν χοτζετίον εὐρηται εἰς χεῖρας ξένων.

Ε'. Εἰς τὸν μεταξὺ Κιούπλιτζε καὶ ἄνω Βεϊλέρ-βέη χώρον παρὰ τὸ ἀγίασμα τῆς νῦν ἐκεῖ Ζωοδόχου Πηγῆς ἀνασκαφέντος τοῦ τόπου εὐρέθησαν τὰ ἐξῆς :

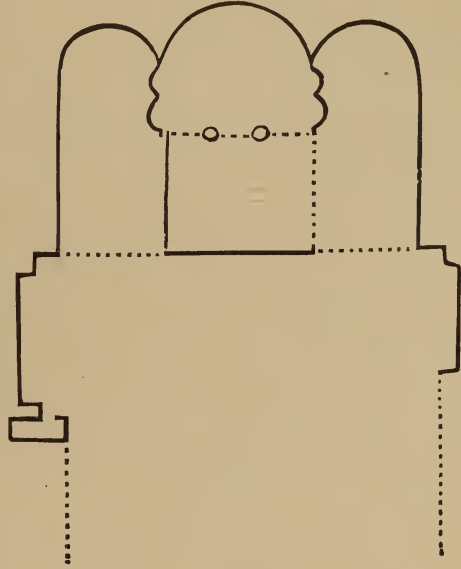
πλίνθοι	}	1) † INΣIV
		2) † .....ΝΙΚΟC (ανδρο)νικος
		3) ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΤΙΕΩΣ
		4) ΚΩΝ CTANS
		5) ΤΗC NEA

ἐπιτύμβιος μαρμάρινος πλάξ	}	(ε)ΝΘΑ (δεκατ)
		ΑΚΙΤΕ ΚΥΡΙΑ
		ΚΟC:ΥΙΟC ΕΥ
		ΜΗΔΟΥ

ἀτεχνότατος κιονοστάτης μαρμάρινος, μωσαϊκὰ ὑάλινα καὶ πήλινα, σωρεῖα ἄμετρος τεθαμμένων ἐρείπιων ἐκ πλίνθων εἰς κόνιν καὶ τρίμματα μεταβεβλημένων, ἐν οἷς καὶ τεμάχια λυχνιῶν, μυροδόχων καὶ ληκύθων ἀτέχνων. Ἡ ὅλη οἰκοδομὴ φαίνεται παμμεγίστη ἀλλὰ καταστραφεῖσα ὑπὸ πυρκαϊᾶς ἀνωκοδομήθη ἴσως οὐχὶ ἄπαξ ὡς ἐκ τῆς τοιχολιθοδομίας ἐξάγεται. Ὑπάρχει δὲ καὶ ὑδραγωγός, ὡς δὲ καὶ ὑπόγειον μὴ κκασκαφέν μέχρι τοῦδε, ὀλίγον δὲ κατωτέρω κιονόκρανον φέρον τὰ γράμματα **W** ἧτοι τὸ στοιχεῖον **Π** καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τὸ **A**.

Σ' Περὶ τῶν ὀπισθέν τινος τῶν ἐν Σταυρώσει παντοπωλείων σφζομένων ἐρείπιων καὶ

περὶ ὧν ὁ Timoni γράφει¹: « . . . le » tout présente un aspect tétragone » et occupe tant en longueur qu'en » largeur l'espace de 22 pas. Mes » conducteurs me dirent qu'on y » trouva plusieurs briques avec des » croix et des suscriptions . . . il y en a » pourtant une entière où l'on lit assez » clairement ces mots: **ΤΗΔΙΑΠΑΥΛΟΥ** » j'en trouvais d'autres avec des croix». Καὶ ἡμεῖς ἐπισκεφθέντες τὰ ἐρείπια ταῦτα μετὰ τὴν πρό τινων ἐτῶν ἐκεῖ πυρκαϊῶν καλὸν ἐθεωρήσαμεν ὅπως καταμετρήσωμεν καὶ σχεδιάσωμεν ταῦτα (ὧν σχεδιάσμα ἐπισυνάπτω),

1,300

ἐνθα καὶ δύο πλίνθους εἶδομεν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τοῦ παρακειμένου γηπέδου, καὶ ὧν ἡ μὲν φέρει τὴν λέξιν † **COCTAS** † ἢ δ' ἑτέρα τεθραυσμένη τὰ γράμματα . . . **ΑΠΟΑΤ**. Ὁ δὲ ναός, ὡς ἐκ τοῦ σχεδίασματος δείκνυται, φαίνεται ὅτι ἦτο τρίκογχος, μάλιστα δὲ εἰς τὴν πρὸς τὸ Κουζουντζούκιον καὶ τὴν παραλίαν πλευρὰν κατερχόμενος τις διὰ βηθμίδων εἰς θολοειδὲς μέρος ἐκεῖ εὐρίσκει τὸ ἀγίασμα ἐνθα πρό τινων ἐτῶν μετέβαινον οἱ φιλοθηρητικοὶ τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ. Ἐκ δὲ τοῦ ἐπισυνημμένου σχεδίασματος κάλλιστα δείκνυται ὅτι ὁ ναός δὲν ἦτο τετράγωνος ὡς ὁ Timoni ἀποφαίνεται.

1. Tom II, p. 235—236.

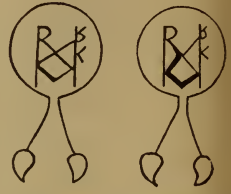
Β' ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΕΝΕΠΙΓΡΑΦΟΙ ΠΛΙΝΘΟΙ

Ἐν τῇ συνεχείᾳ τῆς περὶ «*Δαμάτρουος τῶν Βυζαντινῶν*¹» πραγματείας αὐτοῦ ὁ ἐλλόγιμος κ. *Ξ. Σιδερίδης* λόγον ποιούμενος περὶ τῶν τῆδε κἀκείσε τῆς Δαμάτρουος καὶ ἐν ἀποκέντρους μέρεσιν ὀρωμένων λειψάνων γράφει: «... τοιαῦτα ἀπόκεντρα ἤδη ἐγκαταλελειμμένα μὲν, σεβαστὰ δὲ μὴ εἶτι καὶ νῦν παρὰ τῷ λαῷ, νεκροταφεῖα γνωρίζομεν ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ τὸ Δεμιρτζιλέρ μεζαρ-λιγι (σιδηρουργῶν νεκροταφεῖον) μεταξύ Δαμάτρουος καὶ Δοτουρλοῦ καὶ...». Ἀλλὰ πρὸς περισσοτέραν διασάφησιν τῆς θέσεως τοῦ ἐν λόγῳ νεκροταφείου λέγομεν ὅτι δὲν κεῖται μεταξύ Σαμάνδρας (Δαμάτρουος) καὶ Δοτουρλοῦ ἀλλὰ μεταξύ Σαμάνδρας καὶ Κιρὲξ μπαϊρ (κεράσων κλιτύς). Τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο ἐπισκεφθεὶς μετὰ τοῦ ἐκ Μικροῦ Βυκάλκιοι κ. *Ν. Παπαδοπούλου* οὐδὲν ἄξιον μνείας εὔρον ἐκτὸς λίθων τινῶν φερόντων σταυρούς, προχωρῶν τις δὲ μὴ ὀλίγον εἰς τὴν πρὸς τὴν ἄρκτον κατωφείριαν ἀπαντᾷ ἐρείπια μικρῶν οἰκοδομῶν, αἵτινες φαίνονται οὕσαι καθίσματα μοναχῶν τῆς παρακειμένης σχεδὸν μονῆς ἔνθα καὶ μωσαϊκὰ εὑρηται. Τὰ ἐρείπια ταῦτα ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1892 ὡς καὶ τὸ ὀλίγον κατωτέρω κείμενον ἀγίασμα, οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ Πασᾶ-κιοῖ, εἰς ὧν τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν ὑπάγεται ἢ ἐν λόγῳ περιφέρεια, τελοῦσιν ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν τε ἐρείπιων καὶ τοῦ ἀγιάσματος πανήγυριν τῇ 6 Αὐγούστου ἡμέρᾳ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Τὰ ἐρείπια ταῦτα εἶναι πιθανῶς τὰ τῆς μονῆς τῶν Σπειρῶν, ἔνθα τῇ διαβολῇ τοῦ Σαμωνᾶ Δέων ὁ αὐτοκράτωρ περιώρισε *Κωνσταντῖνον* τὸν *Παφλαγόνᾳ*².

Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς Δαμάτρουος ἐπιγραφῶν περὶ ὧν ποιεῖται μνεῖαν ὁ φίλος κ. *Ξ. Σιδερίδης* ἢ μία (μονόγραμμα) νομίζομεν ὅτι χρῆζει διορθώσεως, διὸ καὶ δημοσιεύομεν αὐτὴν ὡς ἐδημοσιεῖσθη ἐν τῷ τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου παραρτήματι τοῦ ΙΖ' τόμου σελ. 124 σὺν τῷ ὑπ' ἐμοῦ ληφθέντι ἀποτυπώματι καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἐκ μὲν τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ κυρίου *Ξενοφῶν-*

τος Σιδερίδου δημοσιευθέντος μονογράμματος

ἐξάγεται ἢ λέξις *Μακαρίου*, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου τοῦ ὑπ' ἐμοῦ ἀποτυπωθέντος μᾶλλον *Μαυρικίου* μὴ διατηρουμένης τῆς ὀρθογραφίας ἀντὶ τῆς μεταχειρισθέντος τοῦ γλύπτου τὸ β ὅπερ καὶ

Σιδερίδου Μηλιοπούλου πιθανώτερον, ἀφοῦ ἐκ τῶν ἐν τῷ νεκροταφείῳ ἐκείνῳ κίωνων μόνος οὗτος εἶναι πορφυρίτης, ἔνεκα δὲ καὶ τοῦ ὀκταγώνου σχήματος αὐτοῦ καὶ ἔνεκα τῆς θέσεως ἐν ἣ ἐτοποθετήθη, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι δὲν εἶναι στήλη μνήματος ἀλλὰ στήλη ἀναθηματικὴ τῷ αὐτοκράτορι *Μαυρικίῳ* πρὸς ἀνάμνησιν τῶν καλῶν ἅπερ ἐπεδαψίλευσε τοῖς ἐκεῖ καὶ τῶν ἀνακτόρων ἅπερ ὠκοδόμησεν. Τὴν εἰκασίαν ἡμῶν ταύτην ἐπικυροῖ καὶ ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ μέρους ἐκείνου τελευταίως πρὸς ἀνακάλυψιν θησαυροῦ. Ἀπεδείχθη δὲ ὅτι ὁ ρηθεὶς ὀκτάγωνος πορφυρίτης κίων ἦτο ἐστηριγμένος ἐπὶ πετρώδους γηπέδου.

Ἐν Κωνσταντ/πόλει παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς συνοικίας *Μαχμουτ-πασᾶ* ἐκεῖ ἔνθα ἀνηγέρθη τὸ χάνιον *Τοπαλιᾶν* ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τῶν θεμελιῶν ἀνεκαλύφθησαν ἐρείπια μεγίστης ἀρχαίας οἰκοδομῆς ὑποστάσης κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐπισκευὰς, τεμάχια μαρμαρίνων κίωνων, στηλοβατῶν καὶ κιονοκράνων, ὧν τὰ δύο ἔφερον τὰ γράμματα *ΚΥ*, τεμάχιον ἀετώματος ἐξ ὕλης κεράμου, οὗτινος μόνον ἢ ἀρχικὴ λέξις ἐστὶν εὐκρινῶς ἔχουσα ὡδε:

ΜΒΙΚΙΣ ὡς δὲ καὶ αἱ ἐξῆς ἐνεπίγραφοι πλίνθοι:

Α'

(1)

(2)

+ ΙΩΛΜΟΝ
ΝΑΝΚΛΗΡ ΙΝΒΒΑΓΡΑ
ΟΝΙΝΔΙΕ

(3)

ΠΙΥΝ

(4)

(5)

ΤΕ ΤΡΟ ΗΝΔ'ΒΚΥ

1. Ἑλλ. Φιλ. Σύλ. Παραρτ. τοῦ ΙΘ' τόμου σελ. 19.

2. Γ. Κεδρηός, ἔκδ. Βόννης, τόμ. Β' σελ. 271.— Δ. Γραμματικός, σελ. 278 καὶ 283.— Σ. Μάγιστρος, σελ. 712.

(6)

INBΓΡΑ†

(7)

INAMA⁵

(8)

INBMA⁵

(9)

ΛΑΠΝΗ

(10)

†IN∇BΩ?

(11)

B'

ἐν τοῖς ἐρείπιοις τοῦ Ἑπταπυργίου (Γεδι-κουλέ)

(1)

ΛΕΟ
ΝΤΙΟΥ

(2)

INAIΒΑΘΕ

(3)

ΔΙΒΑΣΑΠ

(4)

ΓΑΥ

Γ'

παρά τὸν ναὸν Σεργίου καὶ Βάκχου (Κιουτσούκ Ἀγιά Σόφια)

(1)

†TINIBBAAVΞA

(2)

—Σ—

Ἐκ τῶν ρηθέντων ὀρμώμενος καλὸν θεωρῶ ὅπως ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τὴν ἐν Κωνστ/πόλει βυζαντινολογίαν ἀσχολουμένων, ἰδίως τοῦ σοφοῦ ἱατροῦ κ. A. Mordtmann ἐπὶ τῶν κιονοκράνων ἅπερ φέρουσι τὰ γράμματα **KY** καὶ τοῦ τεμαχίου τοῦ ἐκ κεράμου αἰτώματος, οὗ ἡ ἀρχὴ φέρει τὴν λέξιν *Μαυρικίου*, μήπως ἐκεῖ ἔκειτο μονὴ τις ἀνεγερθεῖσα ἢ ἀνανεωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μαυρικίου πατριαρχεύσαντος Κυριακοῦ. Περὶ δὲ τῆς πρώτης πλίνθου Ἰωάννου Ναυκλήρου κάλλιστα ἀποδείκνυται ὅτι ἡ γνώμη τοῦ κ. J. Mordtmann περὶ τῆς πλίνθου **ΠΕΤΡΟ ΝΑΚΛΣ** ὅτι ἀναγνωστέα Πέτρου Ναυκλήρου εἶναι ὀρθοτάτη καὶ οὐχὶ ἡ τοῦ κ. M. Γεδεών ὡς δείκνυται ἐκ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντος πονηματίου «Ἐνεπίγραφοι λίθοι καὶ κεράμια» σελ. 11, ἀρεσκομένου πάντοτε εἰς ἀνασκευὰς τῶν ὑπὸ τῶν ἄλλων γραφομένων.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ ΠΑΝΔΟΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΙΣ ΜΟΝΟΒΑΡ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

ὑπὸ

Δ. Α. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ ΙΑΤΡΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ ΑΥΝΤ' εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 26 Ἀπριλίου 1904)

Α'

Πρὸ δεκάδος περίπου ἑτῶν πληθὺς ἀρχαιο-
λογικῶν ἀντικειμένων προέκυψεν εἰς φῶς κατὰ
τινα θέσιν δίωρον ἀπέχουσιν τῆς Παραμυθίας
πρὸς νότον καὶ *Μονοβάρ* καλουμένην· ἐπειδὴ
δ' εἴχομεν τὸ εὐτύχημα νὰ ἴδωμεν τότε
τ' ἀνακαλυφθέντα παρὰ φίλῳ κατόχῳ των
καὶ νὰ κρατήσωμεν περιγραφικὰς σημειώσεις
αὐτῶν, δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον τὴν εἰς τὰ
ἀρχεῖα τοῦ καθ' ἄπασαν τὴν Ἀνατολὴν φρου-
ροῦ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων γεραροῦ Ἑλ-
ληνικοῦ Φιλολογ. Συλλόγου κατάθεσιν τῶν
τότε περὶ αὐτῶν γενομένων σημειώσεων ἡμῶν
τούτων, ἵνα συμπληρώσωσιν ἐν μέλλοντι ἄλ-
λας περιγραφὰς ἀρχαιοτήτων ἐν τῷ αὐτῷ
καὶ τῷ πλησίον χώρῳ εὐρεθησομένων, ἐάν
ποτε ἀνασκαφαὶ ἐπιχειρηθῶσιν.

Ἄλλὰ πρὸ τούτου φρονοῦμεν ὅτι δέον ἐν
πρώτοις νὰ λεχθῶσι τινα τοπογραφικὰ καὶ
ἀρχαιολογικὰ περὶ τῆς θέσεως *Μονοβάρ* ἔνθα
εὐρέθησαν καὶ περὶ τῶν εἰς τὸ μέρος τοῦτο
διασφζομένων ἐρείπων, ὡς καὶ περὶ τῆς Θε-
σπρωτικῆς πόλεως *Πανδοσίας*, ἣτις κατὰ πι-
θανότητάς ἐκεῖτο ἐνταῦθα. Τοῦτο ἐπιχειροῦ-
μεν ἀμέσως ἐν τῷ Α' μέρει τῆς ἀνακοινώσεως
ἡμῶν ταύτης.

Ὁ ἐκ Παραμυθίας, ἣτις βορειότερον κεῖ-
ται, εἰς τὸ τέσσαρας ὥρας ἀπέχον πρὸς νότον
Μαργαρίον (τὴν *Παναὸν* ἢ *Γυιάνην* τῶν
ἀρχαίων) κατερχόμενος, ἀφ' οὗ περὶ τὰς δύο
περίπου ὥρας βαδίτη ἐν τῇ πεδιάδι, φθάνει
διὰ δύο ὁδῶν εἰς τὰ στενὰ τοῦ *Καρβουναρίου*,
χωρίου μωαμεθανικοῦ, καὶ εἰ μὲν διῆλθε διὰ
τῆς παρὰ τὸ *Σεβαστόν* καὶ *Παγκράτι* ἀγούσης,
συναντᾷ πλησίον αὐτῶν ἴσα τῇ ἐπιφανείᾳ
ἐρείπια μεγάλου οἰκοδομήματος ἀρχαιοτάτου,
ἢ οἰκημάτων πολλῶν, εἰ δὲ διὰ τῆς ἀπέ-
ναντι ὁδοῦ τῆς ὑπὸ τὸ *Ζελεσόν*, εὐρίσκει τὴν
θέσιν *Μονοβάρ*, ἔνθα ὁμοια μὲν ὑπὸ τὴν ὁδόν,
πολὺ ὁμῶς ὀλιγώτερα ἄλλα ἐρείπια φαίνονται
ἀντικρὺ τῶν πρώτων κείμενα.

Αἱ δύο αὗται ἀρχαιολογικαὶ τοποθεσίαι
περὶ ἃς εἰσὶ κυκλικῶς τὰ χωρία *Σεβαστόν*,
Παγκράτι, *Ζελεσόν* καὶ τὸ *Ταιφλήκι*, μόλις
πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας ἀπέχουσιν ἢ μία τῆς
ἄλλης, ἔχουσι δ' ἐν τῷ μέσῳ τὴν ἐνταῦθα
στενουμενὴν κοιλάδα καὶ πηλὸν νὰ εὐρηνηται
καὶ ἐν συνεχείᾳ τινί, καίτοι ἐπὶ τοῦ παρόντος
οἱ καλλιεργούμενοι ἀγροὶ δὲν ὑποδεικνύουσι
τοιούτον τι ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῇ κατακλυζο-
μένη ἐν χειμῶνι ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῶν ὀμ-
βρίων τε καὶ τῶν ἀναβλυζόντων πέριξ καὶ
ἄνωθεν κυρίως ἐκ μικροῦ ἐκεῖ ὑρισταμένου
ἔλους. Καὶ ἡ μὲν πρώτη αὐτῶν δὲν διατηρεῖ
ἕτερον ὄνομα, ἢ τὸ προσώνυμον τοῦ ἰδιοκτή-
του τῶν ἐκεῖσε ἀγρῶν· ἡ δὲ ἀπέναντι, ἡ ἀρι-
στερὰ τῷ κατερχομένῳ κειμένη, ἔχει τὴν
ἰδιαιτέραν ὀνομασίαν *Μονοβάρ*, ἣτις λέξις
σύνθετός ἐστιν ἐκ τοῦ *μόνος* καὶ *βάρ* (τάφος,
μνημὴ ἀλθανιστί) καὶ σημαίνει ἐν τῇ ἑλλη-
νοαλβανικῇ διαλέκτῳ τῶν πέριξ χωρικῶν *τά-
φον ἰδιαιτερον, μόνον* ἐν τῷ μέρει τούτῳ κεί-
μενον. Μικρὸς δ' ἐστὶ τὸ *Μονοβάρ* γωνιώδης
χώρος ὑπὲρ τὴν ὁδόν, εἰς τὴν κλιτὸν τοῦ βου-
νοῦ τοῦ *Καρβουναρίου* ὑπὸ τοῦ κατόχου του
μεταβεβλημένος εἰς ὀμαλὰς λωρίδας γῆς (πε-
ζούλις) καταλλήλους εἰς καλλιέργειαν καπνοῦ.

Ἄλλὰ τάφος ἄρα γε ἐπιφανῆς ἦν ἐνταῦθα,
ἢ ἕτερόν τι; Τὰ ἐλάχιστα ἐρείπια οἰκοδομηῆς
ὑπὸ τὴν ὁδόν, ὡς καὶ τὰ πλείονα τὰ ἀπέναντι
ὅποια ἦσαν; ὅποῖον τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ
μέρους τούτου; Ἦν πράγματι ἄρα γε ἐνταῦ-
θα ἡ *Πανδοσία*, ἢ ἄλλη τις ἐκ τῶν ἐβδομη-
κοντα πέντε πόλεων, ἃς ὁ *Παῦλος Αἰμίλιος*
κατέσκαψεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ.

Ἡ Πανδοσία, πόλις ἀρχαιοτάτη, πελα-
σγική, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐλλήνων εἰς Θεσ-
πρωτίαν Πελασγῶν ἐξ Ἀρκαδίας¹, σύγχρο-
νος τῆς Ἐφύρας-Κιχύρου (Καστρὶ Φαναρίου),
ἦν ἡ ἔδρα τῆς τῶν Θεσπρωτῶν κυριαρχίας,

1. Ἀθ. Σταγειρίτου Ἱππειρωτικά. Ἐν Βιέννῃ 1819.
Μέρος Β' σελ. 39. § δ'.

βραδύτερον δ' ἐγένετο ἡ πρωτεύουσα τῶν βασιλείων τῆς Ἠπείρου ὅλης, ἀφ' ὅτου ὑπεβλήθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου¹ εἰς Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα τῶν Μολοσσῶν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρύβα, διετέλεσε δὲ τοιαύτη μέχρι τοῦ Πύρρου τοῦ μεταθέσαντος τὴν ἔδραν τοῦ βασιλείου του εἰς Ἀμβρακίαν².

Ἐν τῇ Νομισματικῇ δεικνύται ἔχουσα ἴδια νομίσματα χαλκᾷ ἀπὸ τοῦ 238 μέχρι τοῦ 168 π. Χ. Μεταφερομεν δ' ἐνταῦθα ὅσα εὑρίσκωμεν περὶ αὐτῆς εἰς δύο συγγράμματα τοῦ κλάδου τούτου τῆς ἀρχαιολογίας, τὰ ὅποια ἔχομεν πρόχειρα. Καὶ εἰς μὲν τὸ τοῦ Barthélémy³ ἀπαντῶμεν: «*Pandosia: types: tête laurée de Jupiter foudre dans une couronne de chêne. Legende PAN. Métal: bronze*». Εἰς δὲ τὴν ἀξιολογωτάτην τοῦ Head⁴ ἀναγινώσκωμεν: «*Πανδοσία ἐπὶ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ. Χαλκᾷ 238—168 π. Χ. Κεφαλὴ Διδῶ Δωδωναίου καὶ ὄνομα ἄρχοντος ΠΑΝ Κεραυνὸς ἐν στεφάνῳ δρυός (B. M. Cat. Πιν. XXXII, 9). ΧΑ. 75*».

Ἵππηρχε καὶ ἑτέρα πόλις Πανδοσία ἐν Ἰταλίᾳ περὶ ἣν κατέστρεψε τὸν βίον Ἀλέξανδρος ὁ Μολοσσὸς καὶ περὶ ἧς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἡμετέραν ὁ Στράβων⁵ λέγει τὰ ἐξῆς: «*Εἶτα (ἐν Ἰταλίᾳ) Κωσεντία μητρόπολις Βρεττιῶν· μικρὸν δ' ὑπὲρ ταύτης Πανδοσία φρούριον ἐρυμνὸν περὶ ἣν Ἀλέξανδρος ὁ Μολοσσὸς διεφθάρη· ἐξηπάτησε δὲ καὶ τοῦτον ὁ τῆς Δωδώνης χρησμὸς φυλάττεσθαι κελεύων τὸν Ἀχέροντα καὶ τὴν Πανδοσίαν... δεικνυμένων γὰρ ἐν τῇ Θεσπρωτίᾳ ὁμωνύμων τούτοις ἐνταῦθα κατέστρεψε τὸν βίον· τριχόρυπον δ' ἐστὶ τὸ φρούριον καὶ παρρεῖ ποταμὸς Ἀχέρων· προσηπάτησε δὲ καὶ ἄλλο λόγιον «Πανδοσία τρικλῶνε πολὺν ποτε λαὸν ὀλέσει», ἔδοξε γὰρ πολεμίαν φθοράν, οὐκ οἰκίαν δηλοῦσθαι».*

Περὶ τῆς ἡμετέρας Πανδοσίας ὁ αὐτὸς Γεωγράφος⁶ ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «*Ἐγγὺς δὲ*

τῆς Κιχώρου πολίχθιον Βουχαίτιον Κασσιωπαίων, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάσσης ὄν, καὶ Ἑλατρία καὶ Πανδοσία καὶ Βατίαι, ἐν μεσογαίᾳ. Καθῆκει δ' αὐτῶν ἡ χώρα μέχρι τοῦ κόλπου (Γλυκέως). Ταῦτα δ' εἰσὶ μαρτυρία ἀξιόλογος διὰ τὴν θέσιν αὐτῆς, διὸ καὶ ἀναζητοῦντες τὴν Πανδοσίαν ὀφείλομεν νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶμεν τῆς πεδιάδος Παραμυθίας-Φαναρίου, ἧς ἡ χώρα καθῆκει μέχρι τοῦ κόλπου Γλυκέως, τῆς νῦν Σπλάντζας, καὶ ἐν μεσογαίᾳ τῆς ὁποίας ἔκειτο καὶ ἡ Πανδοσία.

Περὶ αὐτῆς καὶ τῆς θέσεώς της εὑρηνται προσέτι τὰ ἐξῆς. Παρὰ Διβίω¹: *caverat Acherusiam aquam Pandosiam que urbem*, καὶ παρὰ Ἰουστίνω²: *huic reponsum Dodonaei Jovis urbem Pandosiam ammem que Acherusiam cavendum praedixetat*. Παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίω³: «*ἔστι καὶ πόλις Θεσπρωτίας (ἡ Πανδοσία): Pandosiam Thesprotiæ civitatem celebrant autores... proxima citati, quibus adde Plinium bib 4. c. I. dicitur locus Pandosia*. Ὁ Σουΐδας⁴: «*Πανδοσία πόλις μία τῶν ἐν Κασσωπίᾳ*».

Ἐρευνῶντες δ' ἐξ ἀνάγκης διὰ τὴν σπάνιν τῶν περὶ Πανδοσίας καὶ τῆς θέσεως αὐτῆς εἰδήσεων ἕτερα λεξικά ἀρχαιότερα καὶ νεώτερα εὑρίσκωμεν: Εἰς τὸν θησαυρὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Ἐρρίκου Στεφάνου⁵ γράφεται: «*Πανδοσία, ἡ, Pandosia, oppidum Cassopiæ. Dam. p. 84, 22. Strabon 7, p. 324. Gentile Πανδοσιεύς apud Steph. Byz.*» Εἰς τὸ Dictionnaire universel d'Histoire et de Geographie par M. N. Bouillet⁶ εὑρίσκωμεν: «*Pandosie, v. d'Épire, au 3, aux lointains de la Molosside et de la Thesprothie, sur une rive d'Achéron*». Εἰς τὸ Λεξικὸν τῶν ἀρχαίων μυθολογικῶν, ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν κυρίων ὀνομάτων ὑπὸ Νικολ. Δωρζέντη⁷, εἰς τὸ τοῦ Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, εἰς τὸ ὅμοιον τοῦ Ἀθ. Σακελλαρίου, εἰς τὸ τῆς Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας Σ. Θ. Βουτυρά, εἰς τὸ Ἐγκυ-

1 VIII, 24.

2 Hist. XII, 2.

3. Stephanus de urbibus. .. Amstelaidami M. Δ. CCXCV, σελ. 524.

4. Suidæ Lexicon Græce et Latine 1843.

5. Parisiis 1842—1847.

6. Paris 1880.

7. Ἐν Βιέννῃ 1837.

κλοπαιδικὸν Ν. Γ. Πολίτου, ὡς καὶ εἰς τὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Α. Ρ. Ραγκαβῆ σχεδὸν στερεοτύπως ἀπαντᾷ: «Πανδοσία πόλις τῆς Θεσπρωτίας ἐπὶ τοῦ Ἀχέροντος.»

Ἐκ τῶν περὶ Ἠπειροῦ εἰδικῶς γραφάντων νεωτέρων ὁ γεωγράφος Μελέτιος¹ ἀπομακρύνει αὐτὴν πολὺ ἐντεῦθεν σημειῶν ὅτι ἡ Παλαιοβενετία ἀντικατέστησε τὴν Πανδοσίαν. Ἐπίσης ταῦτα φρονεῖ καὶ ὁ Ἀθανάσιος Σταγίριτης εἰς τὰ Ἠπειρωτικά² αὐτοῦ σημειῶν «Τῆς δὲ Κασσωπίας ἦτον τὸ Βουχαῦτιον ὀλίγον μακρὰν τῆς θαλάσσης, ἡ Ἐλατρεία ἢ Ἐλάτεια, ἡ Πανδοσία, νῦν Παλαιοβενετία καὶ αἱ Βατῖαι». Εἰς τὰ Ἀπομνημονεύματά του ὁ ἄγγλος ἰατρός Χόλλανδ ὁ κατὰ τὸ 1812 περιελθὼν τὴν Ἠπειρον, ὁμιλῶν περὶ τῶν ἐν Γλυκεῖ ἐρείπιων³ λέγει: «Ἴσως ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἡ παλαιὰ Πανδοσία».

Ὁ Πουκεβῆλ ὅστις ἐπίσης πρὸ μιᾶς ἑκατονταετηρίδος ἔγραψε λέγει:⁴ Deux lieues au midi de Paramythie sur le côté oriental de la vallée, si on laisse à droite le bourg de Carbonari et le village de Sevasto, en faisant le sud-est pendant une heure et demie, on arrive aux ruines de Pandosie, qui sont éloignées de trois quarts de lieue environ de la rive droite de l'Achéron, καὶ ἐξακολουθῶν προσθέτει: Les historiens et les géographes qui ont parlé de cette ville comme d'une place importante, sont justifiés par l'étendue de son enceinte, dont la base est de construction cyclopéenne. Son antiquité et les nombreuses découvertes archéologiques qui on ne cesse d'y faire journellement et qu'on y ferait avec beaucoup plus de succès si on pouvait y entreprendre des fouilles régulières, démontrent sa splendeur passée. Après avoir visité les éboulements de Pandosie, si on tourne à gauche, on arrive dans une demi-heure de marche au bord de l'Achéron, appelé Mauropo-

potamos ou fleuve moir.» Ἐξ ὧν δὲ τούτων φαίνεται ὅτι ὁ Πουκεβῆλ τίθησι τὴν Πανδοσίαν μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τοῦ Καρβουναρίου καὶ Σεβαστοῦ νοτιανατολικῶς, ἦτοι παρὰ τὸ Τουρκοπαλούκον, καὶ τοὶ δὲν προσδιορίζει αὐτὴν ὠρισμένως ἐκ παρακειμένων χωρίων.

Ὁ Π. Ἀραβαντινός¹ λέγει ὅτι ἡ Πανδοσία «ἔκειτο ὅπου καὶ σήμερον σφύζονται λαμπρότατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα ἐρείπια δηλ. μετὰξὺ Καρβουναρίου καὶ Σεβαστοῦ, κωμῶν τῆς Παραμυθίας καὶ τοῦ Τουρκοπαλούκου χωρίου ὑπαγομένου εἰς τὸ Φανάριον, τὴν γνῶμην δὲ ταύτην στηρίζομεν εἰς τὸν Στράβωνα» κλ. ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας οὗτος Ἠπειρώτης συγγραφεὺς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος γράφων ταῦτα δίδει μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὴν Πανδοσίαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι τὸ μέχρι Τουρκοπαλούκου διάστημα ἀπὸ Καρβουναρίου καὶ Σεβαστοῦ εἶναι τρίωρον, ἀφ' ἑτέρου δὲ πλείστα ἀρχαῖα ἐρείπια κατ' αὐτὸ εἰς ὠριαίας ἀποστάσεις ἀπαντῶσιν, ὡς εἰς Βαθύλακον, εἰς Δελβίτσι, ἔνθα καὶ τάφοι ἔχουσιν εὐρεθῆ καὶ νομίσματα καὶ ἀγγεῖα πῆλινα, εἰς Μανρομαντήλαν, ἔνθα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν καὶ μικρὸν χαλκοῦν ἀγαλμάτιον σατύρου ὑποβαστάζοντος ἴσως καθρέπτῃν εὐρέθη, καὶ τέλος εἰς τὸ Μοναβάρ ἡμῶν καὶ τὸν πέριξ χώρον, ἐν ᾧ πάλιν ἀπέναντι, ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τῆς πεδιάδος τῆς ἀριστερᾶς, ἐκτὸς τῶν μεγαλοπρεπῶν τῆς Βέλγανης ἐρείπιων μετὰ τοῦ ἀκεραίου κατὰ τὸ πλείστον διασφριζομένου φρουρίου τῶν ἀκριβῶς ἀντικρῶ τῶν εἰς Μονοβάρ, μετὰ μίαν περίπου ὥραν ἔχομεν τὸ μικρὸν πελασγικὸν φρούριον τῆς Δραγομῆς ἐπὶ χθαμαλῆς κλιτύος τοῦ ὄρους καὶ παρὰ τὴν μετὰ λειψάνων ἀρχαίου οἰκισμοῦ θέσιν ἀγορᾶ ἔτι καλουμένην, μετὰ μίαν ἐπίσης ἄλλην ὥραν ἔχομεν τὰ ὑπὸ τὴν Χόικαν ἐρείπια καὶ μετὰ ἡμίσειαν ἄλλην τὰ εἰς Σιάνοβον καὶ ὀλίγον περαιτέρω τὰ εἰς Γλυκὺ, ἀντικρῶ τοῦ Τουρκοπαλούκου.

Τέλος ὁ ἰατρός Ἀλ. Πάλλης² λέγει ὅτι «ἐν τῇ μεσογειῇ τῆς ἐπαρχίας ταύτης (Θεσπρωτίας) ἔκειντο καὶ ἄλλαι πόλεις οἷον ἡ Ἐλάτεια, ἡ Πανδοσία (πιθανῶς τὸ Ἐρημόκκιστρον)», ὁ δὲ Β. Δ. Ζῶιος ὁ Μολοσσός,

1. Μελετίου Γεωγραφία παλαιὰ καὶ νέα Τόμ. Β' ἐν Βενετία 1807.

2. Ἐν Βιέννῃ 1819.

3. Ἡ Ἠπειρος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μετάφρασις ἐν τῇ «Νέα Ἡμέρᾳ» Τεργέστης ἔτος Ι(ΚΘ) ἀριθ. 528, Ἰανουαρ. 24 τοῦ ἔτους 1885.

4. Voyage en Grèce, Τόμ. Β', κεφ. VI.

1. Χρονογραφία Ἠπειροῦ Τόμ. Β' σελ. 122—123, ἐν Ἀθήναις 1856.

2. Μελέται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας καὶ ἱστορίας τῆς Ἠπειροῦ ἐν Ἀθήναις, 1858.

ἵνα πάντας ἀναφέρωμεν, λέγει¹. «Ἐρείπια Πανδοσίας $\frac{1}{4}$ ἀπὸ Τουρκοπάλουκον, μεταξύ Ἀχέροντος καὶ Βωβοῦ, εἰς τὴν μεσοποταμίαν, θέσιν τερπνὴν» καὶ παρακατιῶν «Πανδοσιῶν (δῆμος) Καρβουνάρα».

Ἀνακεφαλαιοῦντες ταῦτα πάντα παρατηροῦμεν ὅτι καὶ οἱ νεώτεροι συγγραφεῖς ποιηκίλας καὶ ἀορίστους ἐξήνεγκον γνώμας τοποθετήσαντες τὴν Πανδοσίαν εἰς Παλαιοβενετίαν, εἰς Ἐρημόκαστρον, εἰς Γλυκὺ, ἐπὶ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ, εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς πεδιάδος μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν τοῦ Καρβουναρίου καὶ Σεβαστοῦ καὶ εἰς τὸ ἀπὸ Καρβουναρίου μέχρι Τουρκοπάλουκου διάστημα.

Καὶ εἰς μὲν τὴν Παλαιοβενετίαν ὠριμέως δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν αὐτήν, διότι ἐκείνη κεῖται πολὺ μακρὰν τοῦ μέρους ὅπερ περιγράφει ὁ Στράβων, εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Θυάμιδος παρὰ τὰς ἐκβολὰς του καὶ πλησίον τῆς Καστρο-Σιούβλιασης καὶ τῆς Μονῆς Ραγίου, ἔνθα ἡ Βαγενετία ἐστίν, ἡ χώρα τῶν πλανήτων κατὰ Μύλλερ καὶ Σάθαν, ἐξ ἧς καὶ ὀλόκληρον τὸ θέμα Βαγενετίας ἀπεκλήθη ἐπὶ Βυζαντινῶν· ἀλλ' οὐδ' εἰς Ἐρημόκαστρον δυνάμεθα νὰ θέσωμεν αὐτὴν ἀφ' οὗ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποδίδεται εἰς παράλιόν τι μέρος Θεσπρωτικόν, παρὰ τὴν

Ἀρίλλαν, καλούμενον καὶ *Θαμόκαστρον*, ἴσως δὲ καὶ ἄλλαι θέσεις διὰ τοῦ ἀορίστου τούτου ὀνόματος ἀποκαλοῦνται· ἐπίσης ἀορίστον ἐστὶ καὶ τὸ ἀναφερόμενον ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ, εἰς Γλυκὺ δὲ φρονοῦμεν ὅτι ἄλλη πόλις ἔκειτο, ἡ *Εὐροια*. Οὕτως ἐναπομένουσι τὰ εὐρέα μέρη εἰς ἃ ἀναφέρονται ὅτε Πουκεβὴλ καὶ ὁ Ἀραβαντινός, ἔνθα που δεόν ἵνα εὐρεθῇ ἡ Πανδοσία ὑπάρξασα.

Πολλοῦ γε καὶ δεῖ νὰ ἐπιλύσωμεν ἡμεῖς τὸ ζήτημα ἄνευ ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλων ἐξ ἀσκαφῶν ἀποκαλύψεων· ἀποβλέποντες ὁμῶς εἰς τὰ μεγαλοπρεπῆ ἰερεῖα τὰ πρὸ τοῦ Καρβουναρίου καὶ Σεβαστοῦ κείμενα καὶ εἰς τὴν λαμπρὰν θέσιν πρὸς ὑπαρξίν ἀρχαίας Θεσπρωτικῆς πρωτεύουσος ἐνταῦθα, δεχόμεθα τὴν Πανδοσίαν, ἐπὶ τοῦ παρόντος, κειμένην μεταξὺ Καρβουναρίου, Σεβαστοῦ καὶ Ζελεσοῦ, ἂν οὐχὶ ἐκτεινομένη καὶ μέχρι τῶν ἀπέναντι ἀκριβῶς καὶ ἡμίσειαν μόνον ὥραν ὀμαλῶς ἀπεχόντων ἰερείων τῆς Βέλιανης, ὡς ἄλλοτε που εἶπομεν.

Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ εἰς *Μοναβάρ* ἀνακαλυφθέντα ἀρχαιολογικὰ ἀντικείμενα ἀνήκουσιν εἰς τὴν Πανδοσίαν εἰς ἣν ἀνήκουσι καὶ τὰ ὑπὸ τὴν ὁδὸν ἐνταῦθα ἰερεῖα καὶ τὰ ἀπέναντι τούτων εἰς τὸ Σεβαστόν, συμφωνοῦμεν δ' οὕτως πρὸς τοὺς δεχομένους αὐτὴν περὶ τὸ μέρος τοῦτο, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν ἐκτείνομεν αὐτὴν μετ' αὐτῶν πρὸς τὸ Τουρκοπάλουκον.

1. Δρομολόγιον τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἀρχαιολογικόν κλ. Τόμ. Α', τεῦχος Β' Ἡπειρος σελ. 25 καὶ καθεξῆς.

ΜΙΑ ΟΜΗΡΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

ἀπαγγελθεῖσα κατὰ τὴν ΑΥΞΑ' ἑκτακτον συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς
τῆ 13ῃ Ἰουνίου 1905, ὑπὸ τοῦ νέου προέδρου

ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

*Παναγιώτατε Δέσποια,
Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,
Ἐξοχώτατε Πρεσβευτὰ τῆς Ἑλλάδος,
Ἐρτίμιμον καὶ φιλόμουσον ἀκροατήριον.*

Οἱ ἐμοὶ λίαν ἀγαπητοὶ ἑταῖροι καὶ τῶν πολυπόνων πνευματικῶν πλόων συμπλωτῆρες, τοῦ ἀτέρμονος δὲ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης πόντου ἐρευνηταί, πρὸς τὸν νέον ἐνιαύσιον πλοῦν αὐτῶν τὴν εὐδρομον τήνδε πνευματικὴν τριήρη ὀπλίσαντες, οὐκ οἶδα, τί παθόντες ἢ τί μαθόντες ἐπ' ἐμέ, τὸν ἀπόμαχον ἤδη τῶν τοιούτων πολυιδρώτων πόνων, ἀπείδον καὶ κυβερνήτην καὶ οἰακοστρόφον αὐτῆς ἐκάθισαν, εὐμενεῖα τινὶ μᾶλλον ὡς ἀληθῶς ἐνδόντες ἢ ἀκριβεῖ καὶ ἀσφαλεῖ σκέψει πρὸς τοῦτο χρησάμενοι, καθότι οἱ τοιοῦτοι πολυκύμαντοὶ περίπλοι νεανικωτέρων ὁμολογουμένως χειρῶν χρῆζουσιν. Ἄλλ' ἐπεὶ τοῦτο φίλον αὐτοῖς ἐγένετο, ἐκὼν ἢ ἄκων, ἀδυνατῶν ἢ δυνάμενος, τολμηρῶς καὶ προθύμως ἐπὶ τὸν οἶακα τὴν χεῖρα φέρω, ἐπὶ τὸν Θεὸν δὲ πεποισθῶς πρῶτον, τὸν οὐριον δ' εἶτα τῶν σωτηρίων εὐλογιῶν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἄνεμον ἐπικαλούμενος, τοῖς κελύσμασι τρίτον τῶν ἀρχόντων καὶ ταῖς τῶν συμπλωτῆρων ἀγαθαῖς γνώμαις πυξίδι ἀείποτε μέλλων χρῆσθαι, εὐοίωνος τὸν πρυμνήτην κάλων λύειν κελεύσω καὶ ἐπὶ τὸ πέλαγος ἀναχθήσομαι· εὐπλοῖαν δ' ὑμεῖς, πάντες καὶ παῖσαι, εὐξασθέ μοι.

Ἄλλ' οἱ ἐμοὶ ἐρήριοι ἑταῖροι τοιοῦτον ἀρχὸν νηὸς τάξαντές με καὶ παιᾶνα ἐπιστημονικὸν ψάλλειν ἐν ὑμῖν ἐπέταξάν μοι, ὅπως ἐπιλαθόμενοι, ὅτι τὸ τῶν στέρνων πνεῦμα φύσει τε καὶ ὑπὸ γήρωσ ἀσθενὲς ἔχομεν, πρὸς παιᾶνας δὲ καὶ κηλούσας μελωδίας ἥκιστα μελωδικὴν φωνὴν κεκτῆμεθα· ὅμως τολμητέον καί, ὅση ἡμῖν δύναμις, τὰ τοῦ νόμου πληρῶσαι πειρατέον.

Πρὸ τοιαύτης δὲ σεμνῆς ὀμηγύρεως καὶ ἐν

τῷ εὐαγεῖ τῷδε τῶν Μουσῶν τεμένει ἀγορητῆς ταχθεῖς, τεμένει, ἐν ᾧ ἄνωθεν ἐξ ἀπόπτου δεσπόζει ὁ τῶν ἐν γένει Γραμμάτων δεσπότης, πατὴρ δὲ καὶ διδάσκαλος πάντων τῶν μεγάλων τῆς ἀνθρωπότητος πνευμάτων, ὑφ' ὧν ἐκεῖ περιστοιχούμενος ὑμνείται καὶ μεγαλύνεται, ἐπὶ δὲ τοῦ αἰγλήεντος θρόνου αὐτοῦ, ὡς ὁρᾶτε, ἐπικαθήμενος πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Δόξης ἐν ἀξιαγάστῳ φρενῶν μετριότητι, ἐμπνεομένη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ μεγαλείου τῆς ψυχῆς, τοῦ ὕψους τοῦ πνεύματος καὶ δὴ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ μορφώσεως στοργικῶς πρὸς τὰ δύο τῆς μεγάλης φανταστικῆς αὐτοῦ δυνάμεως γεννήματα, τὰς δύο θείας αὐτοῦ θυγατέρας προσβλέπει, ἐν μέσῳ τοιοῦτου περιβάλλοντος διατελῶν, οὐδόλως ἠδυνάμην ἐπὶ ἕτερα τὸν νοῦν στρέψας «μηδ' ἀελίου ἄλλο θαλπνότερον ἐν ἡμέρᾳ φαεινὸν ἄστρον ἐρήμου δι' αἰθέρος σκοπεῖν», μηδὲ Ὀμηρικῶν φαεινῶν σελίδων καὶ ἡμεῖς φέρτερον αὐθάσομεν, σελίδων, αἵπερ ἱερῶν ἀληθειῶν καὶ ἀκραδάντων εὐωδῖαν ἀποπνεύουσι, τὴν δρόσον δὲ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὑψηλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ὀσίου ἐπιρραντίζουσιν.

Ἐπὶ τριάκοντα καὶ πέντε ὄλα ἔτη, φιλόμουσον καὶ φιλάρχιον ἀκροατήριόν μου, μετὰ χεῖρας ἐν συνεχεῖ μελέτῃ καὶ διδασκαλίᾳ τὰ θαυμάσια τοῦ πατρὸς τῆς ποιήσεως ἔπη ἔχοντες καὶ τὰς διαφόρους σοφὰς τῶν ταῦτα μελετησάντων ἀνδρῶν γνώμας ἐκάστοτε συμβουλευόμενοι, δύο τινὰς ἀντιθέτους θαυμασμοὺς ἐθαυμάσαμεν, τὸν μὲν, ὅτι ὅσῳ πλείονι καὶ μᾶλλον ἐπισταμένη μελέτῃ τὰς φαεινὰς ταύτας ὀμηρικὰς σελίδας διέρχεται τις, τοσοῦτον πλείω τὰ τῆς χάριτος, τῆς σοφίας καὶ δὴ τῆς ποιητικῆς τοῦ ποιητοῦ οἰκονομίας καὶ τέχνης ἀποκαλύπτει μυστήρια, ἅπερ τὸ ἐνιαῖον τοῦ τε ποιητοῦ καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ μονονουχί βοῶντα ἐπιμαρτυροῦσιν.

Ὁ δ' ἕτερος τῶν θαυμασμῶν ἡμῶν, ἡ μεγίστη τυγχάνει ἀπορία, ὅτι ἐγένοντο ἄνδρες,

σοφοὶ ἄλλως καὶ πολυμαθεῖς, οἱ θελήσαντες τὴν ἐνιαίαν, ὁμόχρουν καὶ μεγαλοπρεπῆ βασίλειον ἀλουργίδα τοῦ ποιητοῦ ὡς πολυμερῆ ἐκ ποικίλων δὲ καὶ πολυχρῶμων ὑφασμάτων συνερραμμένον τριβῶνारीον νὰ παραστήσωσιν, οὐδόλως προσσχόντες τὸν νοῦν τῆ πάντως σεβαστέᾳ γνώμῃ τοῦ μεγίστου τῆς ἀρχαιότητητος φιλοσόφου τοῦ Πλάτωνος, ὅτι «ἡ Ὀμήρου ποίησις ἐν τι σῶμα συνεχὲς δι' ὅλου καὶ εὐάρμοστόν ἐστιν», οὐδ' εἰς τὸν θαυμασμόν ἀπιδόντες, ὃν ἡ ἀρχαιότης τῷ μεγάλῳ ποιητῇ ἀπέδωκεν, οἷον ὁ μέγας τοῦ Σωκράτους διδάσκαλος, Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομένιος, ὁ νοῦς ἐπικληθεῖς, ὅτι τὸν ἀπανταχοῦ ἐπικρατοῦντα νοῦν ἐπρέσβευεν, ἀποφηνάμενος, «τὸν Ὀμηρον ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης διδάσκαλον εἶναι». Ὁ δὲ τὰ πάντα ψέγων καὶ διακωμῶδῶν Ἀριστοφάνης εὐλαβῶς ὅμως ἀποφαίνεται ὅτι ὁ Ὀμηρος τιμὴν καὶ κλέος ἔσχεν, ὅτι τὰ χρηστὰ ἐδίδαξε, τάξεις, ἀρετάς, ὀπλίσεις ἀνδρῶν· κατὰ δὲ Λυκουῦργον τὸν ρήτορα αὐτῷ σπουδαῖον εἶναι τὸν ποιητὴν Ἀθηναῖοι ὑπέλαβον, ὥστε νόμον ἔθεντο, καθ' ἑκάστην πενταετηρίδα τῶν Παναθηναίων μόνου τούτου τῶν ποιητῶν ἀψωφδεῖσθαι τὰ ἔπη, ἐπίδειξιν ποιούμενοι πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι τὰ κάλλιστα τῶν ἔργων προηροῦντο».

Ὁγκος μέγας, ὡς ἀληθῶς εἶπεῖν, καὶ ὑπερύψηλόν τι τὸ τοῦ Ὀμήρου χρῆμα! ἄξιον τοῦ γενικοῦ θαυμασμοῦ καὶ τοῦ παρὰ πάντων σεβασμοῦ, ἀλλὰ πάντες θὰ συνομολογήσῃτε πάντως μετὰ τοῦ σοφοῦ τῆς ἀρχαιότητος τραγωποιοῦ Σοφοκλέους, ὅτι πᾶν τὸ ἐξέχον καὶ τὸ ὑπέροχον, τὸ εὐδοκιμοῦν καὶ δικαίως εὐημεροῦν τὸ εὐδαίμον καὶ μακαριζόμενον ἀείποτε ἐπίφθονον κατὰ τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων ἐκ πρώτης συστάσεως τῶν κοινωνιῶν αὐτῶν ἐγένετο.

«ὦ πλοῦτε καὶ τυραννὶ καὶ τέχνῃ τέχνης ὑπερφέρουσα, τῷ πολυζήλῳ βίῳ, ὅσος ἐν ὑμῖν ὁ φθόνος φυλάσσεται» ἀναβοᾷ διὰ τοῦ στόματος τοῦ δυσμοῖρου Οἰδίποδος ὁ τὸ τραγικὸν μέτρον εὐρῶν σκηνικός, ὁπότε ἐν τῷ τραγικῷ ἀγῶνι ὑπὸ τῆς ἀντιπάλου ἰσχυροῦσης ἐν Ἀθήναις μερίδος φανερῶς ἠδικοῖτο, καὶ τοι ἡ μῦσα αὐτοῦ πολλῶ τῶν ἄλλων ὑπερέφερον, ἀλλὰ τί τοῦτο θαυμάζομεν, ὁπότε καὶ αὐτῷ τῷ φαεινοτάτῳ καὶ εὐεργετικωτάτῳ τῆς ἡμέρας ἄστρω κηλίδας εὐρεν ὁ τὸ τέλειον καὶ εὐδοκιμοῦν μὴ ἀνεχόμενος τοῦ φθόνου ὀφθαλμός;

Ἄλλ' ἐάσωμεν τὸν κακὸν τοῦτον τοῦ φθό-

νου δαίμονα ἐπὶ μᾶλλον κατεσκληρότα ἀποβαίνειν. Ἐάσωμεν Ζωῦλους καὶ Ἴωσηπους, Ὠθενιὰν καὶ Βέντλεῦ, Βοικίους, Βίκωνας καὶ Βολφίους καὶ ἄλλους Ὀμηρομάστιγας καὶ ὀμηροψαλιδιστάς, ὅτι παρέστησαν καὶ ἀπήνητησαν αὐτοῖς ἰσχυρότεραι χεῖρες, εὐκόλως τὰς ἀνευλαβεῖς τούτων μάστιγας διασπάσασαι, ἀπήστραψαν σπάθαι Χαλκιδικαί, τὰς τῶν ἐναντίων γνώμας κατακερματίσασαι, ἀπήνητησαν ἄνδρες ἐπίσης μὲν πολυμαθεῖς ἀλλὰ καὶ κριτικώτεροι καὶ ποιητικώτεροι, σὺν τούτοις δὲ καὶ γυναῖκες φιλόμηροι, οἱοὶ κατὰ καιροὺς ἐγένοντο Ζηνόδοτοι καὶ Ἀρίσταρχοι, Βοαλῶ καὶ Μονοῦ, ἡ Δακιέρου, Σχίλλεροι καὶ Γκαῖται, καὶ τόσοι ἄλλοι τῆς ποιήσεως ἀκριβέστεροι καὶ ἀξιοπιστότεροι κριταί, οἱ τὸ ἐνιαῖον τοῦ τε ποιητοῦ καὶ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ προασπίσαντες· ἀλλὰ ταῦτα ἐάσαντες, ὅτι οὐ περὶ τούτων σήμερον ἡμῖν ὁ λόγος, ἔλθωμεν ἤδη ἐπὶ τὴν κατάδειξιν τῶν ὄσων ἔφθμεν εἰπόντες ὀμηρικῶν ἀρετῶν, τὴν ἐξαιρετον ποιητικὴν τέχνην καὶ τὴν ἀμίμητον ποιητικὴν οἰκονομίαν ἐπιδεικνύντες καὶ ἐξαιρόντες, ραδίως δὲ τούτου ἐπιτευξόμεθα, πεποιθήμεν, *μίαν καὶ μόνην φαεινὴν σελίδα* τῶν θείων τοῦ μεγίστου τῶν ποιητῶν ἐξελίσσοντες.

Πάντες, ὅσοι ἠξιώθησαν νὰ λάβωσιν εἰς χεῖρας τὰ θάνατα τοῦ Ἴωνος αἰδοῦ ἔπη, μνημονεύουσιν, ὅτι μετὰ παρέλευσιν ἐννέα ὄλων ἐτῶν ἐξ οὗ χρόνου ὄλωλεν ἡ ἱερὰ Ἴλιος καὶ οἱ παῖδες τοῦ ἥρωος Πριάμου, ἡ δεινὴ τοῦ Διὸς θυγάτηρ, ἰσχυρὰ δὲ τοῦ πολυπείρου καὶ εὐφυοῦς Ὀδυσσεῶς προστάτις Ἀθηναῖα κάμψασα πείθει τὸν πατέρα καὶ τοὺς ἄλλους Ὀλυμπίους, ἀπόντος τοῦ μένεα κατὰ τοῦ Ὀδυσσεῶς πνέοντος ἄρχοντος τοῦ πόντου καὶ τῶν κυμάτων Ποσειδῶνος, ὅπως ἐπανεῖθῃ ὁ πολύτλας Ἰθακήσιος εἰς τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ πατρῶαν γῆν, τὴν Ἰθάκην, καὶ εὐθὺς προβαίνει εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως, ἔχουσα ἐν νῷ, ὡς θεὰ τῆς Σοφίας, ὅτι *τὸ γοργὸν καὶ χάριν ἔχει* καὶ μηδὲν εἰς αὐρίον ἀναβάλλειν· ἀγγείλασα δὲ τοῖς θεοῖς, ὅτι αὐτὴ μεταβήσεται εἰς Ἰθάκην, ὅπως μᾶλλον εἰς δρᾶσιν ἐποτρύνῃ τὸν υἱὸν τοῦ Ὀδυσσεῶς, μένος δὲ καὶ σθένος εἰς τὰς νεανικὰς καὶ πρὸς μεγάλα μελετήματα ἀτόλμους ἔτι φρένας ἐκείνου ἐμβάλλῃ, ἀναλαμβάνει τὸν ἀκατάβλητον ἐξοδῖον αὐτῆς ὀπλισμὸν καὶ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἐν Ἰθάκῃ καὶ εἰς τὰ πρόθυρα τῶν βασιλείων οἰκῶν παρίσταται. ὦ! πόσον μέγας ὄντως, θαυμασίος

καὶ ἀμίμητος ἐν ποιητικῇ τέχνῃ καὶ οἰκονομῖα ὁ ποιητὴς ἀναφαίνεται! πόσῃ στοργῇ, πόσῃ εὐλάβειαν ἢ θεὰ τῆς σοφίας ἐπιδείκνυσιν ἐν τοῖς ἐξῆς, ἵνα μὴ ἀθρόον συνταράξῃ τὴν καταπεπονημένην ψυχὴν τοῦ ταλαιπωρουμένου παιδός, ὅστις ἴστατο μεταξύ τῶν ἀτασθάλων μνηστήρων *τειμημένος ἦτορ*, καὶ μὴ ἀνήκεστόν τι διὰ τῆς ἀποτόμου εὐαγγελίας περὶ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ αὐτοῦ πατρὸς τῇ ζωῇ τοῦ τρυφεροῦ νεανίου ἐπενέγκῃ, ἐν τῇ προνοίᾳ δὲ αὐτῆς ταύτῃ πρῶτον δὲν παρίσταται θαμβωτικῶς πρὸ τοῦ Τηλεμάχου ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ τῆς θεότητος αὐτῆς, ἀλλὰ μορφὴν ἀνθρώπου ἀναλαμβάνει, τοῦ *Μέντου*, τοῦ ἡγήτορος τῶν Ταφίων, καὶ ὑπὸ τὸ αἰνιγματῶδες τοῦτο ὄνομα καὶ διὰ τῆς γλώσσης τῶν εὐγενῶν, τὴν ἰδίαν αὐτῆς ὑπόστασιν, τὸν νοῦν αὐτόν, τὴν σοφίαν αὐτήν, τὴν *Mentem*, ὑποδηλοῖ. Ἰσταται λοιπὸν ἡ οὐράνιος σοφία ἢ αἰείποτε τοὺς καλοὺς κάγαθούς, τοὺς ἐσθλοὺς τῶν ἀνθρώπων, προστατεύουσα, φιλοῦσα, κηδομένη τε, ἴσταται ὡς ξένος ἐπὶ τοῦ αὐλείου οὐδοῦ τῶν ἀνακτόρων, φιλοξενίαν παρὰ τῶν ἐνοικούντων ἀναμένουσα· τοῦτο δ' ἐποίησεν Ὀμηρος διὰ πολλοὺς ποιητικῆς οἰκονομίας λόγους, κυρίως δὲ ἵνα ὑποδηλώτῃ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν βασιλείον μόρφωσιν τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου τῆς Πηνελόπης θρέμματος, τοῦ βασιλόπαιδος, δεύτερον δὲ ὅπως ὑποδείξῃ πόσον ἐδίψῃ οὗτος φιλοξενίας ξένων καὶ δὴ τοιούτων ἐξ ἀπωτάτων ὡς οἶόν τε χωρῶν ἐρχομένων, ἐλπίζων, ὅτι θὰ ἐμάνθανε περὶ τοῦ ἐπὶ τόσον χρόνον ἀπόντος πατρὸς του, οὗ μεγίστην εἶχε χρεῖαν· διότι πληττόμενος καθ' ἑκάστην τὴν εὐαίσθητον αὐτοῦ καρδίαν, ἣν διεμόρφωσεν ἡ ἀρίστη ἐν μητρᾷ καὶ γυναιξὶ περίφρων *Πηνελόπη*, ἀσχάλλων ἐπὶ ταῖς βιαιοπραγίαις καὶ ἀτασθαλίαις τῶν ὑβριστῶν μνηστήρων καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν πρὸς τοὺς πολλοὺς καὶ ἀνδρικωτέρους ἑαυτοῦ ἐνορῶν, κατὰ φυσικὸν ψυχολογικὸν εἶρμὸν τῶν ἐνδιαθέτων σκέψεων αὐτοῦ συνεχῶς ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν τὸν μέγαν, τὸν ἐσθλὸν αὐτοῦ πατέρα εἰσορμῶντα διὰ τοῦ προθύρου καὶ διασκορπίζοντα τοὺς θηλυδρίας ἐκείνους μνηστῆρας, οἵτινες (ὡς καὶ ἄλλοι δυστυχῶς ἐν ἄλλοις χρόνοις) περὶ χορῶν καὶ ἄσμάτων, εὐωχιῶν καὶ τῶν τούτοις παρεπομένων ἐσκέπτοντο, κατατρώγειν δὲ τὰ παρὰ τῶν ἄλλων κεκτημένα καὶ ἐτέροις ἠτοιμασμένα. Τοιαῦτα νυχθήμερον φανταζόμενος αὐτὸς πρῶτος, ὡς εἰκός, εἶδε τὴν Παλλάδα Ἀθη-

ναῖν, τὸν Μέντην ἰστάμενον καὶ ἀναμένοντα τὴν τῶν ἐνοίκων προθυμίαν. Ποίαν ἠθικὴν μόρφωσιν διαπλάσσει ὁ μέγας ποιητὴς τοῖς εὐ ἡγμένοις νέοις καὶ κατὰ τοὺς ἀπωτάτους ἐκείνους χρόνους· ἐνεμεσῆθη ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ὁ πεπνυμένος, ὁ συνετός, ὁ εὖ καὶ βασιλικῶς μορφωθείς θεῖος Τηλέμαχος· ἠκούσατε; ἠθάνθη θεῖον νέμειν, ἐπλήγη ὑπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, ἐθεώρησε τοῦθ' αὐτὸ ἀμαρτίαν καὶ ἔνοχον ἑαυτὸν πρὸς τὸν Δία τὸν Ἐνῆιον, ὅτι ἐπὶ πολλὰς στιγμάς τοῦ χρόνου ἴστατο ἐπὶ τῶν προθύρων ἀναμένων φιλοξενίαν ὁ ξένος καὶ δὴ ξένος τόσον εὐγενῆς φαινόμενος ἔκτε τοῦ παραστήματος καὶ τῆς περιβολῆς αὐτοῦ. Σπεύδει εὐθύς, περὶ τὸ εὐγενὲς τῆς Πηνελόπης θρέμμα μετὰ πτερυγίζουσας καρδίας κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ προθύρον· πνιγόμενος δὲ ὑπὸ τῆς χαρᾶς καὶ ἰλιγγιῶν ἐκ τοῦ πρὸς τὸν πρεσβύτερον σεβασμοῦ χαιρετίζει τὸν ξένον διὰ τοῦ εὐφημοτάτου τῶν χαιρετισμῶν «χαῖρε, ξεῖνε» καὶ εὐθύς εὐαγγελίζεται αὐτῷ, ὅτι παρ' αὐτοῖς θὰ φιλοξενηθῇ, θὰ φιλευθῇ, «παρ' ἄμμι φιλήσεται».

Ἐν τοῖς ἐξῆς δὲ λαμπρότερον καταφαίνεται ἡ ὀξύτης τοῦ πνεύματος τοῦ μεγάλου αἰοῦ, ἡ ποιητικὴ τούτου τέχνη καὶ οἰκονομία. Ἀνάγκη παρίσταται, ὅπως ὁ ξένος σχεδὸν διαλαθάνων τὴν προσοχὴν τῶν μνηστήρων διέλθῃ τὴν αὐλήν, φοβῶ μή τινες τούτων ἀναγνωρίσαντες τὸν ἀνθρωπὸν Μέντην δεξιωθῶσι τοῦτον καὶ μετ' ἑαυτῶν συμπαραλάβωσι καὶ δὴ καὶ συνδαιτυμόνα αὐτοῖς ποιήσωνται. Πῶς δὲ κατορθοῖ τοῦτο τὸ ὀξύτατον καὶ δαιμόνιον πνεῦμα τοῦ Ὀμήρου; ὁ ἀνατεμὼν οὗτος κατὰ πάντα τρόπον τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν καὶ ἀπάσας τὰς ἴνας αὐτῆς μελετήσας, ποιεῖ τοὺς μνηστῆρας ἀφωσιωμένους εἰς τοὺς κύβους, εἰς τοὺς πεσσούς, τὰ τυχερὰ ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις παίγνια, ἅπερ πάλαι δυστυχῶς φαίνεται, εἶχον κατακυριεύσει τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, καὶ ὧν ἡ κατακράτησις πολλοὺς οἴκους ἀναστάτους ἐποίησεν, οὐκ ὀλίγοις δὲ κατὰ τοὺς νεωτέρους μάλιστα χρόνους τὸν θάνατον ἐπέσπευσε. Τοὺς μὲν λοιπὸν τούτων ποιεῖ τερπομένους ἦτοι διερχομένους τὸν χρόνον τῆς ἐνόχου ἀργίας αὐτῶν εἰς τοὺς πεσσούς, τοὺς ἄλλους οὐχ ἦτον περὶ τούτους ἀφωσιωμένους θεατάς, ὥστε ὡς σκιάν τινα εἶδον τὸν ξέιον μετὰ τοῦ Τηλεμάχου τὸν αὐλαῖον χώρον διασχίσαντα καὶ εἰς τὸ ἀνάκτορον εἰσελθόντα.

Ἄλλὰ τί εἵπωμεν περὶ τῆς ψυχολογικῆς

δυναμεις, μεθ' ἧς ἐν τοῖς ἐξῆς βαίνει ὁ ποιητής! μετὰ πόσης εὐλαβείας καὶ προσοχῆς ἔπτεται ἡ θεὰ τοῦ πολυτιμοτάτου αὐτῆ καὶ εὐθραύστου τούτου σκεύους, ἵνα μὴ διαρραγῆ καὶ εἰς θρύμματα μεταβληθῆ, ἡ εὐκρίθητος τοῦ Τηλεμάχου ψυχὴ, ἂν ἀθρόα εἰσορμήσῃ εἰς αὐτὴν ἡ χαρὰ διὰ τὴν εὐάγγελον ἀγγελίαν, τῆς ἐκ πληρώσεως πολυχρονίου πόθου, τοῦ ἰδεῖν τὸν ἐσθλόν, τὸν πολλαχῶς ὑπὸ πάντων ἐξυμνούμενον πατέρα αὐτοῦ! ἀγνοῶ τῆ ἀληθεία, ἂν μετὰ πλείονος εὐλαβείας, ἂν μετ' ἀγρυπνοτέρας προσοχῆς προσέχη καὶ ὄμμα καὶ νοῦν ὁ χλωροφορμίζων εὐαίσθητότερόν τινα ἐγχειρούμενον ἢ ὁ τέμνων ἰατρός, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῦ θανάτου κατανηκηθῶσι· σχεδόν, δύναμαι νὰ εἶπω τοῦτο, κατεμέτρει, ὡς καὶ ὁ φαρμάκῳ ὑπνωτίζων, καὶ ἡ τῆς σοφίας θεὰ καὶ αὐτούς τοὺς παλμούς τῆς καρδίας τοῦ νεανίου, ἐλαφρῶς καὶ οἰονεὶ πειρωμένη πλήττει αὐτὴ τὴν καρδίαν τοῦ παιδός, εἶτα πλήττει ἐντονώτερον, εἰς τὴν εἰσδοχὴν δὲ τῆς μακαρίας χαρᾶς, ἐθίσασα τοῦτον ἐπιχύνει ὀλοκλήρον εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ καὶ ταύτην, ὡς προαίσθησίν τινα αὐτῆς, καὶ οἰονεὶ προμαντικῶς· καὶ ἵνα σπεύσωμεν εἰς τὴν κατάδειξιν τούτων, παρερχόμεθα τοὺς εὐγενεῖς καὶ φιλοστόργους τρόπους τοῦ παιδός, πῶς στοργικῶς ὀδηγεῖ, πῶς ἐπὶ θρόνου καθίζει τὸν ξένον ὅπερ καὶ ἄξιον πλείονος προσοχῆς διὰ λόγους ὑγιεινῆς ὑποστρώνει αὐτῷ καθαρὰν σινδόνα, ἀκούετε; καθαρὸν καὶ ἀνεπαφον ὑποπετάννουσι σινδόνιον, ἵνα μὴ τὸ σῶμα ἔλθῃ εἰς ἄμετον ἐπαφὴν πρὸς τὸν θρόνον, ἐφ' οὗ τόσοι ἐκάθησαν, πρὸ πάντων δὲ ἵνα μὴ τοῦτον αἰ χεῖρες ψηλαφήσωσι, δι' ὧν τάχιον καὶ εὐκολώτερον τὰ μιάσματα μεταδίδονται, ὅτι, ἂν μὴ καθαρωτέραν ἰδέαν τῶν μικροβίων Παστέρ εἶχον, ἐγίνωσκον ὅμως πάντως τὸ περὶ μεταδόσεως τῶν μολυσμάτων διὰ τῆς ἐπαφῆς ἀλλὰ ταῦτα καὶ τα τοιαῦτα Ἀσκληπιάδαις ἀνδράσι μέλημα γενέσθωσαν, ἡμεῖς δ' ἐπὶ τὸν ποιητὴν ἡμῶν καὶ τὴν τούτου ποίησιν ἐπανέλθωμεν.

Πόσον ἐν τοῖς ἐξῆς ζῶγραφει ὁ ποιητὴς τὸν πόνον τοῦ Τηλεμάχου, ἐκ παντὸς πράγματος καὶ παρὰ παντὸς προσώπου ποθοῦντος νὰ μάθῃ περὶ τοῦ ἐπὶ τόσον χρόνον ἀπουσιάζοντος πατρὸς αὐτοῦ, ὄλον τὸν πόνον καὶ πόθον ἐκφράζουσιν αἰ τούτου ἐρωτήσεις, ὡς πρὸς τὸν ναυτιλλόμενον Μέντην ἀποτείνει· «τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν; ποῦ σοι πόλις ἡδέ τοκῆς», τίς καὶ πόθεν εἶσαι, ποῦ ἡ πόλις σου καὶ οἱ

γονεῖς σου; ἰδίως δὲ «ὀπποῖης ἐπὶ νηὸς ἀφίκεο; πῶς δέ σε ναῦται ἤγαγον εἰς Ἰθάκην; οὐ μὲν γάρ τι σε πεζὸν ὀνομαί ἐνθάδε ἰκέσθαι», ἐρωτᾷ ἤγουν μετὰ προφανοῦς περιεργίας, ἐπὶ ὁποίας νηὸς, ἐπὶ ὁποίου ἔθνους πλοίου ἔφθασεν ἐκεῖ, τὸ δὲ ἐπιθυμητότατον αὐτῷ, πῶς οἱ ναῦται, ὡς ἐπιβάτην, ἤγαγον αὐτόν, ἀπευθείας ἢ διὰ κύκλου μακροτέρου, πολλοὺς λιμένας ἐπισκεψάμενοι. Λογικῶς καὶ φρονίμως σκεπτόμενος ἐρωτᾷ ταῦτα ὁ πεπνυμένος Τηλέμαχος, ὅτι ὅσῳ μείζων ὁ κύκλος καὶ ἐκ μικροτέρων χωρῶν, τοσούτῳ μείζους αἰ πιθανότητες, ὅτι θὰ ἤκουσάν τι περὶ τοῦ Ὀδυσσεῶς, τοῦ φίλου πατρὸς αὐτοῦ.

«Οὐ μὲν γάρ τί σε, λέγει, πεζὸν ὀνομαί ἐνθάδ' ἰκέσθαι» διότι, νομίζω, πεζός, διὰ ξηρᾶς, δὲν ἔφθασες βεβαίως ἐδῶ. Ἐπιτρέψατέ μοι ὀλίγας τῶν πολυτίμων στιγμῶν ὑμῶν, ὅπως περὶ τοῦ στίχου τούτου συντομωτάτας τινὰς εἶπω λέξεις (ἐν παρεκβάσει), ὅτι οἱ ἀφελεῖς οὗτοι λόγοι τοῦ Τηλεμάχου ἔδωκαν ἀφορμὴν ὥστε τινὲς ἀρχαιολόγοι μὲν ἄλλως δεινοί, μὴ ἐννοήσαντες τὴν ἐπιτηδευθεῖσαν ταύτην τραγικὴν εἰρωνειάν, ἧς πρῶτος διδάσκαλος πάλιν Ὀμηρος ἐγένετο, καὶ καθ' ἣν ὁ παῖς ἀνεπαισθήτως τὴν ἀλήθειαν ἔλεγεν, ὅτι ὁ ξένος, ἡ Ἀθηναῖα, ὅπως πεζῆ οὐδὲν ἄφικετο, ἀλλ' ἐναερίως καὶ ἀστραπηδόν, τοῦτο μὴ ἐννοήσαντες ἐπειράθησαν ἀπράκτως, ἵνα ὡς οἱ τοῦ μύθου γίγαντες, δι' ὑπερανθρώπων καὶ ὑπερφυσικῶν δυνάμεων ὀλοκλήρους νήσους μεταθέσωσι, καὶ τὴν μὲν Ἰθάκην εἰς Λευκάδα, ταύτην δ' εἰς Ἰθάκην· μέγας ὁ ἄθλος οὗτος, μεγίστην δὲ τοῖς ἀρχαιολόγοις τούτοις τιμὴν περιποιήσει.

Ἀλλὰ πόσα καὶ ἄλλα τοῦ ποιητοῦ ἢ δὲν ἐνοήθησαν ἢ καὶ παρενοήθησαν· ἀλλ' ἴδωμεν καὶ τὰ τελευταῖα τῆς ὀμηρικῆς σελίδος ἡμῶν, ἵνα μὴ ἐπὶ πλέον τῆ ἡμετέρᾳ ὑπομονῇ καταχρώμεθα.

Ἡ Ἀθηναῖα τὴν τοῦ Μέντου μορφήν ἀναλαβοῦσα, ἵνα ὡς πιθανώτατα τὸ πρόσωπον τούτου ὑποκριθῆ, εἶμαι ὁ Μέντης, λέγει, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγχιάλου, βασιλεύω δὲ τῶν Ταφῶν, τῶν φίλων τῆς θαλασσίας κώπης· τόρα δὲ πρὸ μικροῦ προσωρμίσθην σὺν τῷ πλοίῳ μου καὶ τοῖς ἐταίροις μου, πλέων πρὸς ἀνθρώπους ἀλλοεθνεῖς καὶ ἀλλογλώσσους, πρὸς ἀγορὰν χαλκοῦ· εἰς ἀντάλλαγμα δὲ φέρω μέλανα σίδηρον· πρὸς τούτοις δέ, ἵνα μὴ τὸ ἀθῶον ψεῦδος αὐτῆς καταφανὲς γένηται, λαμβάνει πάντα τὰ προφυλακτικὰ μέτρα· προς-

ώρμισε, λέγει τὴν ναῦν αὐτῆς ἔξω τοῦ λιμέ-
νος, οἷα πράττουσιν οἱ μέλλοντες εὐθὺς ν' ἀπά-
ρωσι, πρὸς εὐκολώτερον ἀπόπλου, μακρὰν
τῆς πόλεως εἰς τὴν ἑξοχὴν, ἐπ' ἄγρου, καὶ
τοῦτο προμηθευμένη μὴ ἀπαιτήσῃ ὁ Τηλέμα-
χος νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν ναῦν, ὅπως τοὺς ἀνυ-
πάρκτους ναύτας περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐρω-
τήσῃ· καὶ ἐνταῦθα, ὡς εἶπομεν, πλήττει διὰ
τοῦ πλήκτρου τῆς χαροποιήσεως τὸ πρῶτον
τὴν καρδίαν τοῦ νεανίου· « ἐξετράπην, λέγει,
τῆς εὐθείας κελεύθου τοῦ πλοῦ ἡμῶν, ἐλπίζων
ὅτι θ' ἀπήλαυον τῆς μεγάλης χαρᾶς ἐπανα-
βλέπων τὸν φίλον τῆς νεότητός μου, τὸν ἀγα-
πητὸν ἠλικιωτὴν καὶ ξένον· διότι ἠκούσθη,
ἐθρυλήθη, ἀνὰ τὴν νῆσον ἡμῶν, ὅτι ὁ πατήρ
σου εὕρεσκειται ἤδη ἐν Ἰθάκῃ παρὰ τοῖς φιλ-
τάτοις αὐτῷ, ἐν τῷ δῆμῳ αὐτοῦ, « ἔφαντο
γὰρ ἐπιδήμιον εἶναι σὸν πατέρα ». Μόνον οὐχὶ
διὰ τῶν ὀφθαλμῶν βλέπω, πῶς ἀνέτειλεν εἰς
τὸ εὐγενὲς πρόσωπον τὸ Τηλεμάχου χαρίεν
μειδιάμα ἐπὶ τῇ εὐαγγελίᾳ ταύτῃ, σχεδὸν ἀ-
κούω τοῦτον νοερώς λέγοντα « ὦ εὐφημὲ ξένε,
εὐλογημένος ἔσο! ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ εἰς
τῶν θεῶν τὰ ὄντα τοῦτο γένοιτο! »

Ἄλλ' ἡ χαρὰ αὕτη ὑπερβάλλουσα, ὁ
παλμὸς τῆς εὐαισθήτου καὶ καταπεπονημένης
καρδίας τοῦ νεανίου, ὄνπαλμὸν καταμετροῦσα
ἡ καρδιογενῶστις θεὰ, θεωρεῖ ἐπάναγκες νὰ
περιστείλῃ πάλιν καὶ εὐθὺς ἐπάγεται, ψευδῆς,
ὅμως ὡς βλέπω, ἡ διάδοσις ἐκεῖνη, οἱ θεοὶ πα-
ραβλάπτουσι τὸν δρόμον αὐτοῦ· δὲν ἀπελπί-
ζει δὲ τὸν Τηλέμαχον, ἀλλ' ἀφήνει τοῦτον
νὰ βλέπῃ διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς στοργῆς αὐ-
τοῦ πατέρα ζῶντα καὶ πρὸς τὰς δυσκολίας
μόνον ἀντιπαλαίοντα· καταπαύει οὕτω τὸν
πρῶτον σάλον τῆς καρδιακῆς χαρᾶς, καὶ δια-
λιποῦσα δ' ἐπ' ὀλίγον ἡ θεὰ ἐπὶ τὸν δεύτερον
προβαίνει τῆς εὐαγγελίας κτύπον· « οὐ γάρ
πω τέθνηκεν ἐπὶ χθονὶ δῖος Ὀδυσσεύς, ἀλλ' ἔτι
που ζῶς κατερύκεται εὐρέϊ πόντῳ, νήσῳ ἐν
ἀμφιρύτῃ, χαλεποὶ δὲ μιν ἄνδρες ἔχουσιν ἄ-
γριοι ». Ζῆ λοιπὸν ὁ πατήρ του, ὃν ἐφαντάζετο
ἀποθανόντα, τὰ δὲ λευκὰ ὅστ' αὐτοῦ ἦ ἐπὶ
τῆς ξηρᾶς κείμενα ὑπὸ τοῦ ὄμβρου σηπόμενα
ἦ ἐν τῇ θαλάσῃ ὑπὸ τῶν κυμάτων κυλινδου-
μενα· ζῆ, ἀλλὰ τοῦτον ἄνδρες ἄγριοι κατα-
κρατοῦσι δέσμιον· ἄνδρες ἄγριοι, εἶπεν ἡ θεὰ,
κατακρατοῦσι τὸν Ὀδυσσεά, καὶ ὀρεῖλω νὰ
ὑπερασπίσω, ὡς ἀνὴρ τὸν ὀμόφυλόν μου,
ἀπὸ αἰτήσωμαι παρὰ τοῦ ἐτέρου φύλου συγ-
γνώμας, διαμαρτυρούμενος, ὅτι ἡ Ἀθηναῖα,
καίπερ τὴν ἀλήθειαν γινώσκουσα, ὅμως ἀπέ-

φυγε νὰ εἶπῃ αὐτήν, ὅτι οὐχὶ ἄνδρες ἄγριοι,
ἀλλὰ γυνὴ ἡμερωτάτη, χαρίεσσα νύμφη καὶ
αὐδῆεσσα, κατεκράτει τὸν ἥρωα τῆς Τροίας,
τὸν κατανικησάντα καὶ διαφυγόντα ἀγρίου
Λαιστρυγῶνα καὶ ἀγριωτέρους Κύκλωπας
Ὀδυσσεά· καὶ ταῦτα λέγομεν χάριν τῆς ἀλη-
θείας καὶ πρὸς διόρθωσιν προφανοῦς ἀδικήμα-
τος· ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀθηναῖα εἶχε δίκαιον ὑπερ-
τῆς ὀμοφύλου αὐτῆς μεροληπτοῦσα, πρὸ παν-
τός δὲ καὶ κυρίως ὡς θεὰ τῆς σωφρονήσεως
καὶ δὴ τῆς σοφίας, σκεψαμένη, ὅτι σφόδρα
τὸν νεανίαν θὰ ἐφόβει, ἂν ἀνεκοῖνου αὐτῷ ὅτι
γυνὴ κατεκράτει τοῦτον· ὁ λόγος δ' εὐνόητος.

Τέλος ἐτοιμάσασα τὴν ψυχὴν τοῦ Τηλε-
μάχου ἡ θεὰ προβαίνει ἐπὶ τὸ τελευταῖον
τῆς εὐαγγελίας πλῆγμα· « ἤδη καιρὸς, λέγει
αὐτῷ ὁ Μέντης, νὰ σοι γίνω μάντις, ὅπως
οἱ θεοὶ οἱ ἀθάνατοι καὶ παντογενῶσται μὲν
φωτίζουσι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν καὶ
ὅπως, πέποιθα, θὰ τελεσθῶσι· θὰ σοι εἶπω
δὲ ταῦτα, οὐδόλως ὦν μάντις οὐδὲ ἀπὸ οἴω
νοσκοπίας γνωρίζων (διότι οὐδόλως ἡ θεὰ
εἶχεν ἀνάγκην τοιούτων γνώσεων)· δὲν θὰ
εἶναι ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον μακρὰν τῆς ἀγα-
πητῆς αὐτοῦ πατρίδος ὁ πατήρ σου οὐδὲ καὶ
σιδηρὰ δεσμὰ τοῦτον ἂν κρατῶσι, θὰ σκεφθῇ
οὗτος καὶ θὰ εὖρῃ τρόπον ὅπως ἐπιστρέψῃ,
ἐπειδὴ πολυμήχανός ἐστιν ».

Καὶ ἐνταῦθα λήγει ἡ ὀμηρικὴ σελὶς ἡμῶν,
ἐφ' ἧς τόμους ὄλους ἠδύνατό τις νὰ ἐκπονήσῃ,
μετ' ἐπιστάσις πολλῆς καὶ ποιητικῆς προε-
τοιμασίας λέξιν πρὸς λέξιν καὶ φράσιν πρὸς
φράσιν μελετῶν καὶ τὸ μέγα πνεῦμα τοῦ
ποιητοῦ ἀνερευῶν. Ἴσως δὲ τις τῶν ἀκου-
σάντων ἐρωτῶμενος, τί παρὰ τοῦ σήμερον
ρήτορος ἠνωτίσθη ἐπιστημονικόν, ἴσως ἀπαν-
τήσῃ, « τοῦτο μόνον, ὀμηρικὴν διδασκαλίαν »,
καὶ τάχ' ἂν διαφόρῳ διανοίᾳ εἶπῃ τοῦτο·
ἀλλὰ μαθέτω καὶ πεισθῆτω οὗτος, ὅτι τρα-
γικὴν τινα εἰρωνείαν, ὡς περ καὶ Τηλέμαχος
καὶ αὐτὸς ἐκφρασθήσεται, ὅτι ἀνεπαισθήτως
ὀμολογῆ τὴν μεγάλην ἀλήθειαν, ὅτι αἱ
ὀμηρικαὶ αὗται σελίδες τύπος εἰσὶ καὶ ὑπο-
γραμμὸς παιδαγωγικῶν ἀρχῶν καὶ ὑπό-
δειγμα ἐπιστημονικώτατον περὶ τοῦ τρόπου,
καθ' ὃν ὀφείλει ὁ πρεσβύτερος παιδαγω-
γὸς καὶ διδάσκαλος βαίνειν ἐπὶ τὸ διδάσκειν
καὶ μορφοῦν τὸν νεώτερον μετὰ πλείστης ὁσῆς
προσοχῆς καὶ εὐλαθείας ἀπτόμενος τῶν ψυχι-
κῶν δυνάμεων καὶ ἀδυναμιῶν τοῦ παιδός,
φιλοτιμῶν αὐτόν, ὅταν δέῃ, ὅπως νεανικόν τι
φρόνημα λάβῃ, ἢ ἐπιπλήττων, ὅταν ὑπέρ-

μετρα φρονῆ καὶ πρὸς τοὺς χαλινοὺς τῆς σωφροσύνης ἀτιθάσως ἔχη, ὑποδεικνύων δὲ τὰ ἀξιοζήλευτα καὶ μιμητέα, τὴν δόξαν Ὁρέστου τῷ Τηλεμάχῳ τὸ φιλότιμον τῆς ψυχῆς ἐξεγείρη. Ἐννοήσει δὲ τέλος πᾶς τις τὰς φαινέας ταύτας σελίδας μελετῶν, ὅτι οἱ ἔνδοξοι περὶ πάντα πρόγονοι ἡμῶν τοιοῦτοι ἐγένοντο, τῷ Ὀμήρῳ ἐν παντὶ καὶ ὀδηγῶ καὶ παιδαγωγῶ ἀείποτε χρώμενοι. Ταῦτά εἰσιν ὁμολογουμένη ἀλήθεια.

Ἡ μὲν οὖν ἰσχυρὰ τοῦ Ὀλυμπίου θυγάτηρ, ἡ Παλλὰς Ἀθήνη, μένος καὶ σθένος τῷ ἀνωτέρω τρόπῳ εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ εὐγενοῦς βασιλόπαιδος ἐνθεῖσα καὶ τὸ μέλι τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐλπίδος ἐνσταλάξασα, ἀφκνῆς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ παιδὸς ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς ἀφανεῖς ἀπὸ τοῦ βήμματος τοῦδε ὀφείλομεν ἤδη γενέσθαι,

πρὸ δὲ τούτου καθῆκον ἡμῶν ἡγησάμεθα, ἐν ἐπιλόγῳ μέρει θερμοτάτην εὐχὴν ἀναπέμψαι, ὅπως ὁ ἀληθινὸς τῆς Σοφίας καὶ τῆς μακροθυμίας Θεός, ὡς ἀμοιβήν, ἀνθ' ὧν ὑμᾶς σήμερον ἐβασανίσασαμεν, καθίδρους διὰ τῶν ἐναγωνίων λόγων ἡμῶν ποιήσαντες, ἐπιπέμψῃ ὑμῖν, ὡς ψυκτικωτάτην δρόσον ἐπὶ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὴν χαρὰν ἐκείνην, ἣν ἡσθάνθη ὁ φιλοστοργότατος υἱὸς τοῦ Ὀδυσσεῶς, τοὺς εὐφημοτάτους ἐκείνους λογους ἐνωτισάμενος, ἐπὶ δὲ τῶν ψυχῶν ἡμῶν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποίθησιν ἐνσταλάξῃ, ὅτι ἢ τοὺς Ὀμήρους καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων παιδαγωγηθέντας τοιοῦτους ἐκθρέψασα καὶ ἀναδειξασα προώρισται ἄνωθεν νὰ ζήσῃ καὶ θὰ ζήσῃ καὶ ὡς σέλας ἀνέσπερον φῶς σοφίας καὶ ἐπιστήμης ἀνά τὴν ὑψηλίον καὶ πάλιν νὰ διαχύσῃ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΓΑΛΑΤΑΙ ΑΓΙΑΣΜΑΤΩΝ

ὑπὸ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ ΑΤΞΒ' εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 5ης Φεβρουαρίου 1901)

α' Τὰ ἀγιάσματα ἔχουσιν ἀρχαιοτάτην καταγωγὴν· καὶ ἡ ἑβραϊκὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης ἐπρέσβευσε τοιαῦτα· γνωστὰ δ' εἶναι εἰς πάντας τὸ φρέαρ τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, ἡ κολυμβήθρα τοῦ Σιλωάμ, αἱ ἱεραὶ κρήναι καὶ πηγαὶ καὶ αἱ ἐν αὐταῖς οἰκοῦσαι κρηναῖαι καὶ πηγαῖαι νύμφαι. Ἐπικρατήσας ὁ χριστιανισμὸς καὶ καθιερώσας δι' ἱεροτελεστίας τὸν ἀγιασμόν, ἐξέσπασε τὰς δοξασίας τῶν ἐθνικῶν, τοῦθ' ὅπερ ἐκφράζουσι καλῶς στίχοι τινὲς συγχρόνου ἡμῖν ποιητοῦ, ἀποτεινομένου πρὸς τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔδοντος:¹

Ἄλλοτε πᾶσα πηγὴ σας καὶ πᾶσά σας ράχis καὶ πέτρα ἦτον θεοῦ ἢ θεᾶς αὐτοποίητος τόπος λατρείας!
Εἰς τὰς κοιλιάς νυμφῶν λευκοφύρων δοκίρια χορεία
Τοῦ Θεοκνηρώπου πλὴν ὡς ἐξηπλότῃ ἡ ἀμιμῶμος πίσις,
ἔσβησαν ὄντα πλαστά, ὡς τὰ σκότ' εἰς ἀκτίνας ἡλίου.

1. Θ. Ὀρφανίδης. Ὁ Πύργος τῆς Πέτρας, 1', σ. 339 x. ε. 1647—1658.

Οἱ βυζαντινοὶ εἶχον τὰ ἀγιάσματα εἰς μέγαν σεβασμόν· ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦσαν τὸ ἅγιον φρέαρ ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ, τὸ ἀγιάσμα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τὸ τῶν Βλαχερνῶν, τὸ τοῦ Φιλανθρώπου καὶ πλείττα ἄλλα μέχρις ἡμῶν σφζόμενα καὶ ὑπὸ πάντων τιμώμενα.

β' Ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Γαλατᾶ τῆς Κων/πόλεως ἀναφέρονται ἐξ ἀγιάσματα· τούτων τρία μὲν τέλεον ἐλησμονήθησαν ἢ ὅπως δῆποτε ἐξέλειψαν, τρία δὲ σφζονται καὶ σήμερον καὶ τιμῶνται· τούτων πάλιν ἐν μὲν εὐρίσκειται ἐντὸς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἐν εἰς ὑπόγειον ἰδιωτικοῦ κτήματος καὶ τὸ τρίτον ἐντὸς δυτικῆς ἐκκλησίας. Τὰ λησμονηθέντα ἢ ὅπως δῆποτε ἐκλείψαντα τρία ἀγιάσματα ἀναφέρει εἰς μὲν καὶ μόνος, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν, ἀλλ' ἀξιόπιστος μάρτυς, αὐτοφει γνωρίσας αὐτὰ ἐν ἔτει 1652, ὁ ἄραψ Παῦλος, διάκονος τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας Μακα-

ρίου Γ' 1. Οὗτοι μεταβαίνοντες εἰς τὴν Ρωσίαν ἐστάθμευσαν ἐπὶ τρεῖς μῆνας, τοὺς τελευταίους τοῦ ἔτους 1652, ἐν Κων/πόλει· ὁ Παῦλος, λόγιος ἄμα καὶ φιλομαθῆς ὢν, ἐπεσκέφθη διάφορα μέρη τῆς Πόλεως καὶ συνέγραψεν ἀραβιστὶ τὰ τῆς ὁδοπορίας καὶ τῶν ἐντυπώσεων αὐτοῦ· τὸ σύγγραμμα μετεφράσθη καὶ ἐξετυπώθη ἀγγλιστὶ μὲν τῷ 1829—1836 εἰς δύο τόμους, ρωσιστὶ δὲ τῷ 1896—1897 εἰς δύο τεύχη ὡσαύτως². Ἐξ αὐτοῦ ἐσχάτως ὁ καθολικὸς ἱερεὺς Σ. Πετριδης ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ τεύχει τοῦ Ὀκτωβρίου 1900 τοῦ ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένου περιοδικοῦ *Échos d' Orient* τὸ μέρος, τὸ διαλαμβάνον *περὶ τῶν ἐν Κων/πόλει καὶ Γαλατῶ ἡμετέρων ναῶν καὶ περὶ τοῦ τῶν δυτικῶν ναοῦ τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου*. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου λαμβάνομεν καὶ ἡμεῖς τὰς περὶ τῶν ἐκλείψαντων τριῶν ἁγιασμάτων ἐν Γαλατῶ εἰδήσεις.

1. Ἁγίασμα ἐν τῇ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας τῆς Χρυσοπηγῆς· εἶναι, λέγει ὁ Παῦλος, φρέαρ, ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ὁποίου τὸ ὕδωρ ἰθεράπευεν ἀσθενεῖς, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἢ ἐκ κλησία. (Περὶ τῆς θέσεως τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Χρυσοπηγῆς οὐδὲν γνωρίζομεν θετικόν.)

2. Ἁγίασμα ἔνδον τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τῆς κειμένης πλησίον τῆς ἐκκλησίας τῶν Ἰησοιτῶν· (ὁ Πετριδης θεωρεῖ τὸν συγγραφεῖα νοοῦντα «Ἐκκλησίαν τῶν Ἰησοιτῶν» τὴν τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου· ἐπομένως ἢ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ εἶναι ἢ καὶ σήμερον ὑπάρχουσα, προσεπικαλουμένη καὶ «τῶν Ποστανίων» πρὸς διάκρισιν ἄλλης ὁμωνύμου, πρὸ πολλοῦ ἐκλείψασθαι, «τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κρεμαστοῦ» κατὰ τινάς, ἴσως τῆς κατ' ἐπανάληψιν ἐν τισὶ τουρκικοῖς σημειώμασι «Χριστὸς Χριστὸς» ὀνομαζομένης. Ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ δὲν ὑπάρχει σήμερον ἁγίασμα).

3. Ἁγίασμα ἐν τῇ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. (Συμφωνοῦμεν τῷ Πετριδῇ, ὅτι αὕτη εἶναι ἢ «τῶν Χίων» ἐπικαλουμένη ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου· ἀλλ' οὐδ' ἐν αὐτῇ ὑπάρχει σήμερον ἁγίασμα).

γ' Ταῦτα εἶναι τὰ τρία λησμονηθέντα ἢ

1. Θ. Ἀριστοκλέους. Κωνσταντίου ἐλάσα. συγγρ., περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχ., ἀριθ. 147.

2. Ἡ μὲν ἀγγλικὴ μετάφρασις διατιμᾶται ἐν Λονδίῳ λίρ. στερ. 3 καὶ σελ. 3, ἢ δὲ ρωσικῇ ρούβλ. 2.40.

ὅπως δὴ ποτε ἐκλείψοντα ἁγίασματα ἐν τῷ Γαλατῶ· τὴν ὀλοτελῆ ἐκλείψιν, οὐ μόνον τῶν ἁγιασμάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς μνήμης αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, θεωροῦμεν ἀπορίας ἀξίαν. Τοιαῦται μνήμαι καὶ παραδόσεις δυσκόλως ἐκλείπουσι, μάλιστα δ' ὅταν, ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου, σφύζονται αἱ περιέχουσαι ἁγίασματα ἐκκλησίαι· μήπως ὁ Παῦλος βλέπων τὰ φρέατα τὰ ἀπαραίτητα ὄντα εἰς πᾶσαν ἐκκλησίαν πρὸς ὕδρευσιν διὰ τὸν καθαρισμὸν αὐτῶν, καὶ μὴ πληροπορούμενος ἐξελάμβανε αὐτὰ ὡς ἁγίασματα; λίαν πιθανὸν θεωροῦμεν τοῦτο διὰ δύο λόγους· πρῶτον, διότι καὶ εἰς ἄλλας ἐκκλησίας ἀναφέρει ὑπάρχοντα ἁγίασματα, τὰ ὁποῖα οὐδ' ἀλλαχόθεν γνωστὰ γίνονται, οὐδέ τις ἐξ ἀκοῆς καὶ παραδόσεως ἔχων εὐρηται γνωρίζων, καὶ δεύτερον διότι ἀναφέρων τὴν ὑπαρξίν ἁγίασματος ἐν τῇ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Ὑψωμαθίων, τῇ ἐν τῇ Κυπαρισσῷ, παρατηρεῖ πόσον εἶναι συνήθεις ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Κων/πόλεως αἱ θαυματουργοὶ αὐταὶ πηγαί!

δ' Τὰ δὲ τὴν σήμερον σφύζομενα τρία ἁγίασματα εἶναι.

1. Ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου· πανηγυρίζεται τῇ 17 τοῦ Ἰανουαρίου, κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάτρωνος ἁγίου, καὶ εὐρίσκεται ἔνδον τῆς τῶν ὀρθοδόξων ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου.

2. Ἁγίασμα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς· πανηγυρίζεται τῇ 26 Ἰουλίου, κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἁγίας, καὶ εὐρίσκεται ἐν τῷ ὑπογεῖφ τῆς ὑπ' ἀριθ. 175 τῆς ὁδοῦ Σανδουκτσιλάρ (τῆς ἀπὸ τῆς πλατείας τοῦ Καράκιοῦ εἰς Τοπχανὲ ἀγούσης) ἰδιωτικῆς οἰκοδομῆς, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς.

3. Ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐπανηγυρίζετο τῇ 23 Ἀπριλίου, καὶ εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ τῶν Δυτικῶν ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, κειμένου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Τσινάρ, μέχρι πρὸ τριῶν δεκαετηρίδων.

Περὶ ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν ὅτι ἱστορικὸν γνωρίζομεν ἡμεῖς περιλαμβάνομεν εἰς τὰ ἐφεξῆς, ὅστις δὲ πλειότερα ἢ ὀρθότερα γνωρίζει, ἄς συμπληρώσῃ ἢ διορθώσῃ τὰ ἡμέτερα.

ε' Τὸ ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου εἶναι φρέαρ ἀβαθές, ἔχον ὑφάλμυρον ὕδωρ· εὐρίσκεται ὑποκάτω στασιδίου παρὰ τὸν ἀριστερὸν χορὸν καὶ κατέναντι τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου τῆς εἰρημένης ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἀνοιγόμενον μόνον κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἐφ' οὗ τιμᾶται ἁγίου. Ἐν οἷς ἔγραψε περὶ

τοῦ ναοῦ τούτου καὶ ἐν τοῖς ἐγγράφοις ἃ ἔδη-
μοσίευσεν ὁ Μ. Γεδεών ἐν τῷ ὑπὸ τὸ ὄνομα
τοῦ ἱερέως Εὐγενίου βιβλίῳ «ἡ Ζωοδόχος
Πηγὴ» (ἐν Ἀθήναις, ΑΩΠΣ') οὐδεὶς γί-
νεται λόγος περὶ τοῦ ἀγιάσματος τούτου· ἀλλ'
οὐδ' ἡμεῖς πλείοτερον ἀπλῆς μνείας αὐτοῦ
ἔχομεν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα.

5' Τὸ ἀγίασμα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἐπί-
σης εἶναι φρέαρ ἀβαθείς, ἐν τῇ πρὸς τὸν δρό-
μον κατ' ἀνατολάς γωνίᾳ μικροῦ ἀφεγγυῶς
ὑπογείου, ἐν μέσῳ τοιχώματος ἔχοντος θύραν,
ἄγουσαν εἰς ἕτερον βαθμίδας τινὰς ὑψηλό-
τερον καὶ μεγαλειότερον ὑπόγειον, εἰς τὸ ὅποιον
καταβαίνει ὁ ἐπισκέπτης διὰ κλίμακος ἐκ
τῆς ἐσωτέρας αὐλῆς τῆς οἰκοδομῆς· ἀφ' ἧς
ἐποχῆς πρὸς εὐρυσιν τῆς ὁδοῦ ἐκόπησαν αἱ
προσόψεις τῶν ἐκατέρωθεν αὐτῆς οἰκοδομῶν
μένει καθ' ὅλοκληρίαν ὑπὸ τὴν ὁδὸν τὸ ὑπό-
γειον, ἐν ᾧ εἶναι τὸ ἀγίασμα· ἐκτὸς μικροῦ
τινος ἀκόσμου κιονοκράνου, τμήματος νέας
πλακὸς μαρμαρίνης, καὶ πολλῶν τύπων σταυ-
ροῦ, διὰ καπνοῦ ἀνημμένης λαμπάδος σχεδια-
σθέντων ἐπὶ τῆς ὀροφῆς, οὐδὲν ἄλλο σημειώ-
σεως ἄξιον παρατηρήσαμεν. Ἡ οἰκοδομή, εἰς

τὴν ὁποίαν ἀνήκει σήμερον τὸ ὑπόγειον, κτήμα
προσοδοφόρον τυγχάνει τῆς Ἀ. Ἐξ. τοῦ
Μουσταφᾶ Ζεκῆ πασᾶ, Ὑπουργοῦ τοῦ πυρο-
βολικοῦ, ἐξ ἀγορᾶς ἀπὸ τῆς ἀρμενικῆς οἰκο-
γενείας Δούζογλου· λήγοντος τοῦ δεκάτου
ὀγδόου αἰῶνος ἦτο οἰκία βακουφική, ἀνήκουσα
ἐξ ἡμισείας εἰς τὸν Χατζῆ-Παλάσην Καλπακ-
τζῆν καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Χατζῆ-Ζαφεῖραν·
ἀρχομένου δὲ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος ὁ
Χατζῆ-Παλάσης δι' αὐλικῶν ἀφιερωτικῶν
γράμματος» ἀφιέρωσε τὸ μερίδιον αὐτοῦ, τὸ
ἡμισυ τῆς οἰκίας, εἰς τὴν ἱεράν ἐκκλησίαν τοῦ
Σωτῆρος Χριστοῦ τῶν Ποστανίων, ἐπὶ ὁοῖς
μαρτυροῦσι τὴν εὐσέθειαν καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς
συζύγου φιλόστοργον πρόνοιαν τοῦ ἀνδρός·
οἱ ἰθύνοντες τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα μετὰ
συνενοριτῶν ἀνήνεγκαν τὴν πράξιν εἰς τὸν τὸ
πρῶτον τότε ἀνεληθόντα τὸν πατριαρχικὸν
θρόνον Καλλίνικον Ε' ὅπως ἐπικυρώσῃ τὴν σύμ-
βασιν· ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐξεδόθη ἐπιβεβαιωτικὸν
γράμμα σφζόμενον ἐν πρωτοτύπῳ ἐν τοῖς ἀρ-
χειοῖς τῆς εἰρημένης ἱερᾶς ἐκκλησίας· ἀντεγρά-
ψαμεν αὐτὸ ἐν ἔτει 1896, τηρήσαντες τὰς
ἀπαντώσας ἀνορθογραφίας. Ἐχει δὲ ὡς ἐξῆς:

† Ὁ πατριάρχης ἐπιβεβαιοῖ.

Διὰ τοῦ παρόντος ἐνυπογράφου καὶ ἐμπαρ-
τύρου αὐλικῶν, συμφωνητικῶν τε καὶ ὑποσχε-
τικῶν γράμματος, γίνεται δῆλον, ὡς οἱ τιμιώ-
τατοι ἐπίτροποι τῆς κατὰ τὸν Γαλατᾶν ἱερᾶς
ἐκκλησίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τῶν
Ποστανίων, καὶ οἱ λοιποὶ πρόκριτοι συνενο-
ρίται χριστιανοὶ ἀνήγγειλαν κοινῶς, καὶ ὁμο-
φώνως ὠμολόγησαν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ συνενοριτής
αὐτῶν Χατζῆ Παλάσης Καλπακτζῆς, οἰκεία
βουλῆ καὶ αὐθαιρέτῳ αὐτοῦ γνώμῃ καὶ προαι-
ρέσει ἀφιεροῖ καὶ ἀνατίθῃσιν εἰς τὴν ἐκκλη-
σίαν ταύτην τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τῶν Πο-
στανίων τὸ ἡμισυ ὀσπήτιον, οὗτινος αὐτὸς
ἐξουσιάζει, ὡς ἰδίῳ αὐτοῦ κτήματος, βακου-
φικὸν μέντοι ὄν, τοῦ δὲ ἐτέρου ἡμίσεως ἐξου-

σιάζει ἡ σύζυγος αὐτοῦ Χατζῆ Ζαφεῖρα, καὶ
ἐν τῷ μέσῳ τοῦ αὐτοῦ ὀσπητίου ἐστὶ τὸ ἀγία-
σμα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἐπὶ τῷ αὐτῇ μέν-
τοι συμφωνίᾳ, μεταξὺ αὐτῶν γενομένη ὅπως
ἐν ὄσφ ζῆ· αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ καθι-
ζωνται ἐν αὐτῷ ἀνενοχλήτως· μετὰ δὲ τὸν θά-
νατον αὐτοῦ ἔχῃ μένειν ὑπὸ τὴν τελείαν ἐξου-
σίαν καὶ διοίκησιν τῆς ἐκκλησίας αὐτὸ τὸ
ἡμισυ ὀσπήτιον, ὡς ἀφιέρωμα αὐτῆς ἀναφαι-
ρετικὸν καὶ ἀναπόσπαστον, ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ
λαμβάνῃ ἐν ὄσφ ζῆ τὸ συμφωνηθὲν ἐνοίκιον
αὐτοῦ τοῦ ἡμίσεως ὀσπητίου· διὰ τοῦτο καὶ
ὑπόσχονται κοινῶς καὶ συμφώνως διατηρήσειν
τὰς συμφωνίας ταύτας ἀπαρτρέπτους καὶ ἀ-
παραβάτους, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ εἰρη-
μένου Χατζῆ Παλάσης Καλπακτζῆ ἐνταφιά-

σειν μετὰ παρρησίας καὶ καταγράψειν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ προθέσει, καὶ παρρητίᾳ ἐπὶ τῷ μνημονεύεσθαι διηνεκῶς, ποιήσειν δὲ καὶ τὰ μνημόσυνα αὐτοῦ, ὡς ἔθος τοῖς εἰσεβέσι καὶ τῇ τάξει τῆς Ἐκκλησίας μετὰ κολύβων καὶ κηροδοσίας· μὴ μέντοι πωλήσειν μήτε αὐτοὶ οἱ ἤδη ἐπιτροπεύοντες, μήτε οἱ μετ' αὐτοὺς διορισθησόμενοι ἐπιτροποὶ τὸ ἀφιερωθὲν τοῦτο ἡμῖσι ὀσπήτιον, ἵνα μὴ ἀποξενωθῆ καὶ τὸ ἐν αὐτῷ ἅγιασμα τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἀλλὰ διατηρήσειν ἀπαρτρέπτους αἰεὶ καὶ ἀπαραβάτους τὰς συνθήκας ταύτας καὶ συμφωνίας, μήτε μὴν ἐνοχλήσειν τινά, καὶ ἐπήρειαν προσενῆσαι αὐτοῖς ἀμφοτέροις, ἀνδρὶ δηλονότι καὶ γυναικὶ ἕνεκεν τοῦ ἡμίσεως τούτου ὀσπητίου, ἐν ᾧ ἐν τοῖς ζῶσιν αὐτοὶ διατελοῦσιν, ἀλλ' ἔχουσιν αὐτοὶ καθέζεσθαι ἐν αὐτῷ, ὡς διείληπται ἀνενοχλήτως καὶ ἀζημίως, κατὰ τὴν περίληψιν καὶ τοῦ πρὸς αὐτοὺς δοθέντος παρὰ τοῦ εἰρημένου Χατζῆ Παλάση ἐνυπογράφου αὐλικοῦ ἀφιερωτικοῦ γράμματος· καὶ εἰς αἰώνιον διαμονήν, καὶ κύρος καὶ ἰσχὺν τῶν γενομένων μεταξύ αὐτῶν ἔγγράφων συμφωνιῶν κατεύχονται ἐκείνων, τῶν ὁπωσδήπως φανησομένων ποτὲ παραβατῶν, καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι παραπέμπουσιν, ὡς περ καὶ ὁ ποιήσας τὴν ἀφιέρωσιν ἐκείνου τοῦ ἡμίσεως ὀσπητίου· ταῦτα ἀνήγειλαν, καὶ ὑπέσχοντο διατηρήσειν ἀπαρτρέπτα· διὸ εἰς ἔνδειξιν ἐγένετο τὸ παρὸν καὶ παρ' αὐτῶν ἐνυπόγραφον αὐλικὸν γράμμα, ἐπιβεβαιώσει τοῦ Παναγιωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου Καλλινίκου, καὶ μαρτυρίᾳ τῶν ἐντιμολογιωτάτων κληρικῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐδόθη τῷ διακληθέντι Χατζῆ-Παλάση Καλπακτζῆ, . αωε'.

Χατζῆ Ἰωάννης Στοῦκίς	ναπζιμάλις
> χ' κωνσταντίνος	γραμματικός
> γηανάκης ἐπήτροπος	βαιβαή
> ἡλοίας ἐπήτροπος	βαιβαή
> γιοργάκη ἐπήτροπος	βαιβαή
> χατζῆ γεόργης	βαιβαή
> χ'' στράβρι βαμπουκτζί	βαιόνό
> νικόλαος	βεβιονο
> σωτιράκις κερεστετζίς	μάρις
> γιάκος ἱατρός,	βεβαίονω
> μιμίκος βασιλείου	βαιβεόνω
> χατζῆ δημητράκης	βεβεο
> γηώργηος	βηβηόνω

Handwritten signatures and text in Greek script, including the name 'οἰκουμ. δεσπότης'.

+ ὁ ἑφερενδάριος Σπυρίδων μάρις
 + ὁ τῶν οἰκειακῶν Δημήτριος μάρις

Handwritten signatures and text in Greek script, including the name 'ὁσπίαριος Γεώργιος'.

+ ὁ β' ὁσπίαριος Γεώργιος μάρις
 + ... ὁ Νικόλαος μάρις

Handwritten signatures and text in Greek script, including the name 'ὁ τῆς Μ. Ἐκκλ. Δογοθέτης Γεώργιος'.

+ ὁ τῆς Μ. Ἐκκλ. Δογοθέτης Γεώργιος μάρις
 + ὁ ἐκδικος Ἰωάννης μάρις

Ἐκ τῶν ὑπογραφῶν τῶν ἐνοριτῶν αἱ τέσσαρες (δ'—ζ') εἰσὶ γεγραμμένα δι' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος, τοῦθ' ὅπερ μαρτυρεῖ τὸ ἀγράμματον αὐτῶν· τὰ ὀνόματα τῶν πατριαρχικῶν ὀφφικιαλίων φέρονται εἰς δύο γραμμὰς ἀνά τρία· ἐκ τοῦ Συνταγματικοῦ τοῦ Χρυσάνθου, κατὰ τὰ παρατιθέμενα ὑπὸ Μ. Γεδεῶν¹ ἐλλείπουσι τὰ ὀφφίκια: οἰκειακῶν, ὀσπιαρίου καὶ ἐφοροταμίου (;) εἰμὴ ἀπρωτονοταρίου· πάντων δὲ τὰ ὀνόματα εἶναι προσθετέα εἰς τὸν κατάλογον, τὸν σκελετὸν τοῦ ὁποίου συνέπηξεν ὁ Μ. Γεδεῶν (αὐτ. σελ. 191—198).

Τὸ ἔγγραφον εἶναι δίφυλλον· εἰς τὴν δε-

1. Χρονικὰ πατριαρχ. οἴκου καὶ ναοῦ, σελ. 120.

ξάν ἄκραν τοῦ δευτέρου φύλλου ἀναγινώσκει-
ται ἡ λέξις «ἔθεωρήθη», εἰς δὲ
τὴν ἀριστερὰν τὸ ἀκατάληπτον ἡμῖν
μονόγραμμα

Μάτην ἀνεζητήσαμεν τὸ ἐν τῷ
ἔγγράφῳ τούτῳ μνημονευόμενον
«αὐλικὸν ἀφιερωτικὸν γράμμα»
τοῦ εὐσεβοῦς ἀφιερωτοῦ, οὐδ' εὐρομέν που
σημειώσιν τινα περὶ τῆς τύχης τοῦ ἀνήκον-
τος εἰς τὴν Ζαφείραν ἐτέρου ἡμίσεος ὀσπι-
τίου, ἢ περὶ τῆς ἀπαλλοτριώσεως τοῦ
ἀφιερώματος καὶ τῆς ἀποξενώσεως. καθ' ἧς
προυνόει ὁ φιλόθεος ἐκεῖνος ἀνὴρ. Κατὰ πᾶ-
σαν πιθανότητα ἡ ἀπαλλοτριώσις ἐγένετο
πρὸ τοῦ 1846, ἐπὶ τῆς καψιμαλίας Δημη-
τρίου τινὸς Ξανθοπούλου, ὅστις, καθ' ἃ ἐξά-
γεται ἐκ διαφόρων ἐπισήμων ἐγγράφων ἀπο-
κειμένων ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας
τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ἐνοσηρίσθη τὰ κτή-
ματα αὐτῆς καὶ ἐπεφόρτισεν αὐτὴν δι' ὑπε-
ρόγκων ποσῶν πλαστῶν χρεωστικῶν ὁμολο-
γιῶν. Καίτοι δὲ ἀπηλλοτριώθη τὸ ἀγίασμα,
οὐχ ἦττον κατὰ τὴν μνήμην τῆς ἀγίας Πα-
ρασκευῆς ἱερεὺς τῆς εἰρημένης ἐκκλησίας διη-
μερεύει ἐν τῷ ὑπογεῖφ καὶ εὐλογεῖ τοὺς προς-
ερχομένους ἔτι καὶ νῦν.

5' Τὸ τοῦ ἀγίου Γεωργίου ἀγίασμα, εὐρι-
σκόμενον, ὡς εἶπομεν, ἐντὸς τοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ
Τσιναρ ἐγειρομένου ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου
Γεωργίου ναοῦ τῶν καθολικῶν, εἶναι ὡσαύ-
τως φρέαρ, ὑπὸ τὴν ἀγίαν Τραπέζαν καὶ
τοῦτο ὑφάλυμρον ἔχον ὕδωρ· κατὰ τὸν *Arsène de Chatel* μᾶλλον ἢ τὸν *Belin*¹ ὁ

1. Ὁ *M. Belin*, χρηματίας διερμηνεὺς τῆς ἐνταῦθα
γαλλικῆς πρεσβείας, ἀνατολικολόγος, συγγραφεὺς πολ-
λῶν σπουδαίων μελετῶν, μέλος ἐπίτιμον τοῦ ἡμετέρου
Συλλόγου, ἐξέδωκε τῷ ἔτει 1872 ἐν τεύχει εἰς 8ον ἐκ
σελ. 197, ὑπὸ τὸν τίτλον *Histoire de l'Eglise Latine de Constantinople*, πραγματεῖαν δημοσιευθεῖσαν
προηγουμένως διὰ τοῦ περιοδικοῦ «*Contemporain*». Τῷ 1894, δεκαεπτὰ ὅλα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀν-
δρός, ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα, ἀλλ' ἐκ
σελ. 517, δῆθεν δευτέρα ἔκδοσις τοῦ ἔργου, ἀπαρεσκευα-
σμένη καὶ ἐπιρρημένη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, καὶ «ἐπι-
θεωρημένη, ἠξυξημένη καὶ συνεχισμένη μέχρις ἡμῶν
ὑπὸ τοῦ σεβ. πατρὸς *Arsène de Chatel*, πρῶην ἐξάρ-
γου τῶν Καπουκίνων τῶν Παρισίων, καὶ πρῶην *prefet*
τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱεραποστολῆς, ὑπὸ τίτλον
ἄλλοιον «*Histoire de la Latinité de Constantinople*». Καὶ μόνος ὁ τίτλος καταδῆλον ποιεῖ τὰς προπαγανδι-
στικὰς προθέσεις, ὑπὲρ ὧν πρόθυμοι πάντοτε εἶναι οἱ ἐρ-
γάται αὐτῶν εἰς διαστροφὴν κειμένων, ἐπινόησιν παρα-
δόσεων καὶ ἀφηγήσεις ἀμαρτύρους. Εἰς βάρος τοῦ *Belin*,

λαὸς παρέχει εἰς αὐτὸ ἐξαιρετικὴν καὶ θαυ-
ματουργὸν ἰδιότητα, καὶ ἀθρόος προσέρχεται
κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ πάτρω-
νος ἀγίου, τὴν 23 Ἀπριλίου, ἐν ᾧ ὁ αὐτὸς
συγγραφεὺς λέγει ἀλλαχοῦ τοῦ συγγράμματος
(σελ. 327), τὸ ἀγίασμα καθιερωμένον ὄν εἰς
τὴν ἀγίαν Εἰρήνην. Περὶ τοῦ ἀγιάσματος
τούτου σιγῶσιν οἱ ἡμέτεροι· μόνος ὁ Σκαρλᾶ-
τος γνωρίζει τὴν ὑπαρξίν τοῦ φρέατος· ἱστο-
ρῶν τὰ τῆς ἐκκλησίας ταύτης, τὴν ὁποίαν
ὀνομάζει (ἄγνωστον ἡμῖν πόθεν λαβὼν) *San Giorgio à monte*—ἀγίου Γεωργίου ἐν τῷ
ᾧ προστίθησιν ὅτι: «διὰ τὴν χθαμαλότητα
τοῦ καθολικοῦ, τὸ ὀλιγάριθμον τῶν θυριδῶν
καὶ τὸ ὑποκάτωθεν τῆς ἀγίας Τραπέζης εὐ-
ρισκόμενον φρέαρ ὕδατος ὑφαλμύρου καταντᾷ
σκοτεινῇ ὅπωςδῆποτε καὶ ὑγρά¹».

Ἱστορικὴ περὶ τοῦ ναοῦ ἔρευνα εἶναι ἐκτὸς
τοῦ θέματος· ἐν κεφαλαίῳ μόνον λέγομεν ὅτι
ναοῦ μὲν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Μεγαλομάρ-
τυρος Γεωργίου ἐν Γαλατᾷ ἡ ἀρχαιότερα μνεῖα
εὐρίσκεται εἰς ἔγγραφον τοῦ 1303², μὴ δια-

ἔχοντος ἄλλως κῦρος, κατέλεξε πολλὰ τοιαῦτα, ὧν τ'
ἀφορῶντα τὸ θέμα ἡμῶν δεῖξομεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ἀφ'
πρῶην ἔξαρχος τῶν Καπουκίνων».

1. Κωνσταντινούπολις, Τόμ. Β', σελ. 51—2.

2. Ὁ *Δουκάγγιος*, πλανηθεὶς ἐκ τοῦ ἐπωνύμου Συ-
κεῦτου καὶ συνδυάσας τὴν παρὰ *Κρουσίῳ* μνεῖαν ναοῦ
ἀγίου Γεωργίου ἐν Γαλατᾷ (Συκαῖς), ἐσημείωσεν εἰς τὸ
τῆς *Ἄννης Κομνηνῆς* χωρίον: «περὶ τὸ πεδίον τοῦ
ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ ἐπικαλουμένου
Συκεῦτου» (βιβλ. Β', σελ. 66, E.R.) ὅτι, ὡς μαρτυρεῖ
ὁ *Κρούσιος* ἐν ταῖς εἰς τὸν *Μαλαξῶν* σημειώσεσιν, ὕφι-
σταται μέχρι τοῦδε ἐν Συκαῖς, ἥτις τῷ χωρίῳ Γαλάτου,
ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου,» καὶ ἠρίθμησεν ἐν τῇ *CP*.
Chr. (βιβλ. IV, κεφ. VI, § XLVII) ναὸν τοῦ ἀγ. Γεωρ-
γίου ἐν Γαλατᾷ. Τὴν πλάνην τοῦ *Δουκαγγίου* ἐπανελάβε
καὶ ὁ ἐν τῷ *Δεξικῷ* τῆς Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας γρά-
φας τὸ ἄρθρον «Κωνσταντινούπολις» σελ. 1039 τοῦ Γ'
τόμ., καὶ κατ' αὐτὸν ὁ *A. Π. Κεραμῆς* (Ἡμερ. Ἐνα-
τολῆς, 1883, σελ. 237). Ἡ *Ἄννα* δὲν ὀμιλεῖ περὶ ναοῦ
ἀλλὰ περὶ πεδίου, ὅπερ ὁ *Mordtmann* ἔρευνήσας ἐπι-
σταμένως ἐτοποθέτησε πειστικῶς παρὰ τὴν πόλιν Χαρι-
σίου (Ἄδριανουπόλεως) τῶν χερσαίων τειχῶν τῆς Πό-
λεως (*Esq. Topogr. de Con/ple* § 29, 36). Οὕτως ἀρ-
χαιοτέρα μνεῖα ναοῦ ἀγίου Γεωργίου ἐν Γαλατᾷ ἢ τοῦ
ἔγγραφου τοῦ 1303 μνεῖν. Τοῦτο μνημονεῖται τέσσαρας
ἔτι ἐκκλησίας, ἄνευ διακρίσεως δόγματος, ἐνῶ ἡ κατὰ
Μάρτιον μνηὰ τοῦ ἐπομένου ἔτους (1304) γενομένη συν-
θήκη μεταξὺ τοῦ αὐτοῦ αυτοκράτορος Ἀνδρονίκου καὶ
τῆς κοινότητος τῆς Γενούσης, πλὴν ἄλλων, ρητῶς ὀρίζει
καὶ ὅπως ἔχουσιν οἱ Γενουήνσιοι αἰδίας ἐκκλησίας, ἱερέα
ἢ ἱερεῖς (ἓνα δηλαδὴ ἢ πλείονας) Γενουηνσίους καὶ Λα-

κρίνουσα ἐὰν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους ἀνῆκεν ἢ εἰς

τίνους», καὶ ὅπως αἱ ἐντὸς τοῦ εἰς τοὺς Γενουησίους παραχωρουμένου Γαλατᾶ οὖσαι ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριάρχου τρεῖς ἐκκλησίαι Γραικοὺς ἔχωσιν ἱερεῖς φάλλοντας καὶ λειτουργοῦντας κατὰ τὰς ἐνιαυσίους τοῦ Πατριάρχου διατάξεις (*Πασπάτης* σελ. 221.—*Belin*, des capitulations κτλ. 1870, σελ. 45.— 'Ο αὐτὸς *Hist. de l' Egl. Lat. de Con/ple*, 1872, σελ. 23. 'Εν τῇ δῆθεν β' ἐκδόσει ὁ *Arsène de Chatel* σελ. 130, παραμορφῶ τὸ κείμενον ἐν μέρει). 'Εκ δὲ τῶν ὄρων τούτων τῆς συνθήκης τί ἐξαγομεν; ὅτι οἱ Λατῖνοι Γενουῆνσιοι τότε τὸ πρῶτον διὰ τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης ἔλαβον τὸ τέως μὴ κεκτημένον ἢ τοῦλάχιστον ἐπίσημως κεχορηγημένον αὐτοῖς δικαίωμα τοῦ ἔχειν, εἶτε, καθὰ πλατύτερον ὁ *Belin* (ἐνθ' ἂν.) λέγει, τοῦ οικοδομεῖν ἐκκλησίας, λειτουργουμένας κατὰ τὸ Λατινικὸν δόγμα. Τὸ μέρος τοῦτο τῆς συνθήκης λέγει κατὰ λέξιν ταῦτα: «ἵνα ἔχωσιν ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ (τῷ Γαλατᾶ) οἱ Γενουῆνσιοι καὶ ὅσοι λογίζονται Γενουῆνσιοι ἐλευθερίαν, ἄνευ οὐδενὸς κωλύματος . . . καὶ ἵνα ἔχωσι σφαγεῖα καὶ σφαγεῖς, Γενουησίους . . . δημαρχεῖον, λουτρῶνα, ἰδίας αὐτοῖς ἐκκλησίας, ἱερέα ἢ ἱερεῖς Γενουησίους καὶ Λατίνους. . . » κτλ. *Migne*; P. G. τ. 161, στ. 1060—1, ἐκ τοῦ *Sau-li* πρῶτον ἐκδόντος τὸ ἔγγραφο ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «della colonia dei Genovesi in Galata». Τὸ πρωτότυπον κείμενον ἔχει οὕτως: «Item quod habeant in eodem loco Januenses, et qui tenentur Januenses libertatem sine aliquo impedimento, . . . et habeant macellarios Januensium, . . . legiam, balneum, proprias suas ecclesias, sacerdotem vel sacerdotes Januenses et Latinos . . . » 'Ο *Πασπάτης* (σελ. 221), ὁ *Belin* (des capit aut.: Les Génois obtinrent, en 1304, un nouveau privilegium. . . il stipule que les Génois et leurs protégés auront, dans Galata, marché, magasin, loge, bain, églises, prêtres génois et latins . . . κτλ.), καὶ ἐν τῇ *Hist. de l' Église Latine de Constantinople* σελ. 23, οἱ Γενουῆνσιοι ἔλαβον l' autorisation de bâtir comme aussi celle de construire des bains, des marchés, et des églises où l' on officierait selon le rite latin), μεθρομήνευσαν ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ μέρους τούτου τῆς συνθήκης ἀλλ' ὁ *Arsène de Chatel* διαφραγεόμενος ὑπὸ ὑπερμέτρου ζήλου καὶ πόθου ὑπὲρ τῆς πρεσβυγενείας τῶν ἐν Γαλατᾶ ἐκκλησιῶν, διέστρεψεν αὐτήν, παραθεῖς ὡς μεταφρασιν δῆθεν τοῦ κειμένου ταῦτα: «Les génois jouiront en toute liberté et sans nul empêchement de ce qu' ils ont et auront au dit lieu . . . loges, bains leurs propres églises, un prêtre ou des prêtres génois ou latins. . . » (σελ. 130). Ἡ διαστροφή αὕτη τοῦ πρωτοτύπου κειμένου δικαίως ἐγείρει δυσπιστίαν ἐπὶ πλείστων ἄλλων μερῶν τῆς δῆθεν δευτέρας ἐπιηχημένης ἐκδόσεως τοῦ *Belin*, οὐδὲ πρέπει αὕτη νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸν ἀκριβολόγον ἐκείνον ἱστορικόν, ὡς μαρτυροῦσιν ὑπὲρ τούτου αἱ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἔργων παρατεθεῖσαι ὑφ' ἡμῶν σχετικαὶ περικοπαί. 'Εὰν λοιπὸν τὸ ἐκ τῶν

τοὺς λατίνους,¹ ἀγιάσματος δ' οὐδεμία ἄλλη πλὴν τῆς ἀπλῆς τοῦ *Belin* καὶ κατὰ πλάτος τοῦ *de Chatel*, τὴν ὁποίαν παραλαμβάνει κατὰ λέξιν καὶ ὁ γράψας ἰδιαίτεράν περὶ τοῦ ναοῦ τούτου ποικυματεῖαν γερμανιστὶ *Gottwald (die Kirche von St. Georgs in Konstantinopel)*. Μέχρι τοῦ 1580 οὐδεμία ὠρισμένη μνεῖα περὶ τοῦ καθολικοῦ τούτου ναοῦ εὑρίσκεται· λέγεται ἐγκαταλελειμμένος, καὶ αὐτὸς πιθανῶς εἶναι «ὁ ἀρχαῖος κατηρειπωμένος ναός», εἰς ὃν ἐγκατέστησαν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τραυματίας ἰσπανούς, τοὺς αἰχμαλωτισθέντας τῷ 1560 κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς παραλίου ἀφρικανικῆς πόλεως Δζέρμπε, χάριν τῶν ὁποίων ὁ τῆς Γερμανίας πρεσβευτῆς *Βουσβένιος*, ἐκ φιλανθρωπίας καὶ ἰδία δαπάνῃ ἐνεργῶν, παρεκάλεσε φίλον του γειτονοῦντα τῷ ναῷ ν' ἀγοράζῃ καθ' ἑκάστην ἰκανὸν ἀριθμὸν προβάτων καὶ σφάζων καὶ βράζων αὐτά, εἰς μὲν τοὺς ἀσθενεῖς ζωμόν, εἰς δὲ τοὺς τραυματίας τροφήν χορηγῆ². 'Οτι δὲ ὁ ναός οὗτος τοῦ ἀγίου Γεωργίου ἦτο ἐγκαταλελειμμένος μαρτυρεῖ ἡ ἐπὶ ταύτῃ τῇ προφάσει γενομένη ἐν ἔτει 1583 αἴτησις τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας πρὸς ἐγκατάστασιν διαμαρτυρομένου ἱερέως πρὸς ἄρσιν τῆς προ-

ὄρων τῆς συνθήκης ταύτης ἐξαγομένον συμπέρασμα ἡμῶν θεωρηθῆ ὀρθόν, ὅτι δηλαδὴ ἐν ἔτει 1304 κατὰ πρῶτον ἐπετράπη τοῖς ἐν Γαλατᾶ Γενουησίοις τὸ ἔχειν ἰδίας ἐκκλησίας καὶ ἱερεῖς ὁμοδόξους αὐτοῖς, ἐπιτρέπεται καὶ ἡ εἰκασία ὅτι ὁ ἐν τῷ ὀροθετικῷ Χρυσοβούλλῳ τοῦ 1303 μνημονευόμενος ναός τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ἀνῆκεν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους, καὶ ὅτι ἦτο ἡ μία τῶν τριῶν ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν τοῦ 1304 συνθήκην διετέλουν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριάρχου καὶ πρὸς τούτοις, ὅτι αὕτη ἦτο ἡ τὸ πρῶτον, ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν χρόνοις μνημονευομένη μετὰ ἐπωνύμου ἐνορίας ὑπὸ τοῦ Δούκα Πέτρου ἐν τῷ ἀφιερωτηρίῳ γράμματι (βακουφραμέ) φέροντι χρονολογίαν ἀρακιχὴν «φθίνοντος μηνὸς Σαφέρ, ἔτους 923», ἀντιστοιχοῦσαν εἰς μεσοῦντα Μάρτιον τοῦ 1517. (*Εὐγένιος* αὐτ. σελ. 324). Καὶ ταῦτα μὲν παρεμβατικώτερον τό γε νῦν Θεοῦ δ' εὐδοκοῦντος, ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ γενήσεται ἡμῖν περὶ τῶν ἐν Γαλατᾶ ἐκκλησιῶν ἐκτενέστερος λόγος.

1. Τὸν Γαλατᾶν κατήχησαν Γενουῆνσιοι ἀπὸ τοῦ 1268 ἔτους· ὁ *Πασπάτης* λέγει ὅτι οὗτοι ἀνέκτισαν τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἡμετέρων (Βυζ. Μελ. σελ. 207—220).

2. *Busbec*; *Lettres*, τόμ. II, σελ. 254, ἐκδ. de Foy, 1748· τοὺς υγιεῖς αἰχμαλώτους κατέκλεισαν εἰς τὸ τοῦ ναυστάθμου δεσμοκτήριον κατὰ τὸν Hammer, τὸ Μπᾶνιον κατὰ τὸν de Chatel, σελ. 338.

φάσεως τοῦ Ἁγγλοῦ ὁ Βαϊούλος τῆς Βενετίας ἔσπευσε ν' ἀποστείλῃ τὸν ἐφημέριον αὐτοῦ διὰ νὰ τελεῖ λειτουργίαν, ὁ δὲ Μανταινέλλης, ἐκ τῶν κατ' Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους ἐκεῖνου ἐλθόντων εἰς Κων/πολιν Ἰησοιτῶν, ἀνέλαβε τὴν ἐν αὐτῷ κατήχησιν τῶν παιδῶν καὶ οὕτως ἠμπόδισαν τὸ νὰ καταστῇ ὁ ναὸς οὗτος «ὁ τοῦ κηρύγματος» τῶν Ἁγγλων, προστιθέασιν αἱ τότε καθολικαὶ ἐκθέσεις¹. Πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἦτο ὁ Οὐίλλιαμ Ἄρεμπόν (Harebone ἢ Harbroun κατὰ τὸν Belin, des capitul. etc., σελ. 77), ὁ πρῶτος τοιοῦτος παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ φθάσας τὴν 29 Μαρτίου 1543, καὶ κομίσας πρὸς τὸν Σουλτᾶνον Μουράτ τὸν Γ' γράμματα τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ, ἀγγέλλοντα τὸν ἐντελῆ χωρισμὸν τῶν διαμαρτυρομένων ἀπὸ τῶν καθολικῶν καὶ ὑποδεικνύοντα τὴν κατὰ τούτων ἐνέργειαν πρὸς ἀμοιβαῖον συμφέρον². ὑπὸ τοιαύτην ἐπήρειαν εὐρισκόμενος ὁ Ἄρεμπόν ἐζήτησε τὸν ναὸν ὡς ἐγκαταλειμμένον καὶ ἀδέσποτον, οὐχὶ πιθανῶς ἀπὸ τῶν καθολικῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν, τοῦθ' ὅπερ ἐξηγεῖ τὴν σπουδὴν τοῦ Βαϊούλου πρὸς ἄρσιν τῆς προφάσεως³· σημειωτέον δ' ὅτι οἱ ἐν Γαλατῇ καθολικοὶ ἠρνοῦντο πᾶσαν ἱεροπραξίαν εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους, καὶ διὰ τοῦτο τὸν νεκρὸν τοῦ Χάρτμαν, ἀδελφοῦ τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας, θανόντος τὴν 19 Ἰανουαρίου 1585, ἐπειδὴ ἠρνήθη ὁ ἐν Γαλατῇ καθολικὸς κληρὸς νὰ θάψῃ, ἐταρίχευσεν ὁ ἀδελφός, ὅστις ἀσθενήσας καὶ αὐτὸς ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν Καλλιπόλει³.

Διὰ ταῦτα δυνάμεθα οὐκ ἀπιθάνως νὰ θεωρήσωμεν τὴν γενομένην πανήγυριν τῆς 23 Ἀπριλίου 1580, εἰς ἣν ἐπισήμως ὑπὸ τῶν Περαιωτῶν=Γαλατιωτῶν προσκληθεῖς ὁ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας Γερμινῦ (Germiny) παρέστη σὺν τῷ ὑποβαϊούλῳ τῆς Βενετίας, καὶ καθ' ἣν ἱερούργησε καὶ ἐκήρυξεν ὁ τῆς Χίου ἐπίσκοπος⁴ ὡς πανήγυριν τοῦ ἀγιάσματος, διότι ἐγκαταλειμμένον εὗρομεν ἤδη τὸν ναόν, ὡς προείπομεν, τρία κατόπιν ἔτη, καὶ διότι, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, ὁ *de Chatel* λέγει ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ

ἀγίου ἀθρόος πρῆρξετο ὁ ναὸς εἰς τὸ ἀγίασμα καὶ μεγάλως ἐτίμα αὐτό.

ἡ' Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ἀγιάσματος ὁ μὲν *Belin* οὐδὲν λέγει (σελ. 83), ἀπλῶς μνημονεύων τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ· ὁ δὲ *de Chatel* διαρῶζει «ἀρχαίαν δημῶδη παράδοσιν», καθ' ἣν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς εἰδωλολατρείας ἡ μνημονευθεῖσα πηγὴ ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τινα θεότητα, πιθανῶς τὸν Ἀπόλλωνα· ἡ παρθένος Εἰρήνη, θυγάτηρ Δικινίου τινός, ἡγεμόνος, ἀχθεῖτα ἐκεῖ κατὰ τινα ἑορτὴν ἐνετάλη νὰ προσφέρῃ θυσίαν εἰς τὴν λατρευομένην θεότητα· ἐπειδὴ δὲ ἠρνήθη, ὑπέστη ἐπὶ τόπου μαρτυρικὸν θάνατον· οἱ χριστιανοὶ παραλαβόντες τὸν νεκρὸν αὐτῆς ἐκήδευσαν καὶ ἔθαψαν ἐκεῖ που, διατηρήσαντες τὴν μνήμην ἐπὶ γενεάς· ἐφεξῆς, ἐπικρατησάσης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, οἱ τῶν εἰδώλων, ναοὶ καθιερώθησαν εἰς χριστιανικὴν

τὴν ἀπὸ 17 Μαΐου 1580 ἐπιστολῇ αὐτοῦ ἐν ὑποσημειώσει ὑπὸ τοῦ *Charrière* (Negoc. τ. III, σελ. 904-905), ἔχει ὡς ἐξῆς: Le XIIIe de ce mois pour la St. Georges ayant esté invité à une feste solennelle par les seigneurs Perots en l'église dudict saintoc κτλ. Τοῦτο ἀναδημοσιεύων ὁ *de Chatel* παραμορφοῖ οὕτω: Le treizième du mois d' Avril (v. s.) pour la st. Georges κτλ. οὕτω δὲ μετέφρασε καὶ ὁ *Gottwald*. Ἀμφότεροι ἐλησμόνησαν ὅτι τοῦ νέου Ἡμερολογίου ἡ χρῆσις ἤρξατο τῆς 5—15 Ὀκτωβρίου 1582, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὴ χρῆσις αὐτοῦ δύο καὶ ἡμισυ ἔτη πρότερον. Ἡ πρώτη χρῆσις τοῦ νέου Ἡμερολογίου διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (13—23 Ἀπριλίου) ἀνήκει εἰς τὸ 1583· καὶ δικαίως ἠθέλομεν παραδεχθῆ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ ἔτος τοῦτο, καθ' ὃ ἐγένετο καὶ ἡ ρηθεῖσα αἴτησις τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ Ἁγγλοῦ πρεσβευτοῦ, ὅτε καὶ ἡ θέσιμος ἑορτὴ τοῦ ναοῦ ἢ τοῦ ἀγιάσματος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς σκοποῦσα τὴν ἀναίρεσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τῆς ἐγκαταλείψεως ἢ τοῦ ἀδεσποτύου· ἀποτρεπόμεθα ὁμως τούτου, διότι ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐγγράφου ἀναφέρεται ἡ διάβασις εἰς Χρυσούπολιν τοῦ Σινᾶν Πασᾶ «τῆς 25 τοῦ ἰδίου μηνός», βεβαιουμένη καὶ ἄλλοθεν ὡς γενομένη τῆς 25 Ἀπριλίου τοῦ 1580 ἔτους *Leunclavius* (suppl. ann. Turc., σελ. 375, E. R. ὠρισμένως. — *Σελανικί* ταριχ σελ. 157, ἐν ἔτει Ἐγ. 988=15 Φεβρουαρίου 1580-4 Φεβρουαρίου 1581), καὶ διότι γνωρίζομεν ὅτι ὁ Σινᾶν πασᾶς παυθεῖς τοῦ ἀξιώματος τῆς μεγάλης βεζυρείας τῆς 10 Ζυλκατὲ τοῦ ἔτους 990 Ἐγ.=25 Νοεμβρίου 1582 ἀνωτέρω ἐντολῇ ἀπῆλθεν εἰς Μάλαγα καὶ ἔμεινε ἐκεῖ τέσσαρα ὅλα ἔτη (*Σελανικί* σελ. 169, 215. — *Χάμμερ*. ἐνθ. ἀν. 5 Ὀκτωβρίου 1572 π. η.). Οὕτω τῆς γνώμης ταύτης μὴ χωρούσης, ἔπεται ὅτι ἐκ παραδρομῆς ἐγράφη ἢ ἐστοιχειοθετήθη XIII ἀντὶ XXIII, ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ *Crarrière*. Ἡ τοῦ *Belin* ἐκδοσις σελ. 77 δὲν φέρει τὰ V. S., προστεθέντα ἐκ τῆς Β' ἐκδόσεως.

1. *De Chatel*, αὐτ. σελ. 288.

2. *Hammer*, Hist. de l'Emp. Ott, βιβλ. ΛΘ'.

3. *Leunclavius*, Suppl. Ann. σελ. 372 ER *Hammer*, αὐτόθι.

4. Τὸ κείμενον τῆς εἰδήσεως ταύτης, ἀπαντώσης εἰς ἀχρονολόγητον ἔγγραφον τοῦ *Γερμινῦ*, παρατεθὲν εἰς

λατρεία, ὁ δὲ χριστιανὸς ἱππεύς, ὁ Ἅγιος Γεώργιος, κατέλαβεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς βωμοὺς τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τοῦ Ἄρεως τοιούτοτρόπως ἐγκατέστη τοῦ μεγαλομάρτυρος ἢ λατρεία εἰς τὸ ἱερὸν φρέαρ τοῦ ὄρους τοῦ Γαλατᾶ, ὅπου τὸν μαρτυρικὸν θάνατον εἶχεν ὑποστῆ ἡ ἁγία Εἰρήνη, τῆς ὁποίας μάλιστα καὶ λειψάνα ὑπῆρχον τεθησαυρισμένα ἐν τῷ ναῷ τούτῳ.

Ὑπὲρ τῆς διασωθείσης ὑπὸ τοῦ *de Chatel* παραδόσεως ταύτης οὐδὲ τὰ συναξάρια τῆς ἁγίας Εἰρήνης συνηγοροῦσιν, οὐδ' ἄλλη τις ἐγγραφοῦς μνεία, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν, εὐρίσκειται. (Ὁ *Gottwald*, ὡς εἶπομεν μεταφράζει τὸν *de Chatel* γερμανιστί). Οὐχ ἦττον τὴν ἐκπαλαι ὀνομασίαν παρακειμένης ὁδοῦ « Ἁγίασμα σοκαγῆ » θεωροῦμεν πειστικὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐκεῖ που ἁγιάσματος. Πρὸ τῆς εὐρύσεως τῆς ὁδοῦ Βοϊβόδα καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς κατασκευῆς τῆς τροχιοδρομικῆς γραμμῆς ἐνθουμούμεθα στενωτάτην μετὰ βαθμίδων ὁδὸν, κατερχομένην ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Τσινᾶρ εἰς τὴν παράλληλον αὐτῆς ὁδὸν Βοϊβόδα, ἣτις τέμνουσα αὐτὴν ἐχώρει ὀπισθεν τοῦ τότε Γκλαβάνη χάν, ἔχουσα ὠδὲ πλατυτέραν διάστασιν βραδυτέρον, ἢ μὲν μεταξὺ τῶν ὁδῶν Τσινᾶρ καὶ Βοϊβόδα στενὴ δίοδος περιελήφθη ἐν ταῖς ἀνεγερθείσαις ἐκεῖ οἰκοδομαῖς, ἡ δὲ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Βοϊβόδα χωροῦσα πλείοτερον εὐρυθεῖσα, συνήφθη τῇ ὁδῷ Ζιντζιρλῆ χάν, φερούση πρὸς τὴν ὁδὸν Μαχμουτιέ, ἐφ' ἧς ἡ εἰς Ἀζάπ-καποῦ λειτουργοῦσα τροχιοδρομικὴ γραμμὴ αὕτη ἡ ὁδὸς καὶ σήμερον ὀνομάζεται « Ἀγίασμα σοκαγῆ, » ἔχουσα πρὸς ἀνατολὰς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ καταστήματος τοῦ Μονοπωλίου τῶν καπνῶν, εἰς ἣν θέσιν κατέληγε τὸ ἄλλοτε Γκλαβάνη χάν, καὶ ὡς εἶπομεν, ἡ ὀνομασία αὕτη εἶναι καθ' ἡμᾶς πειστικὴ μαρτυρία τῆς ἐκπαλαι ὑπάρξεως τοῦ ἁγιάσματος ἐν τῷ ἀγνώστου ἀνεγέρσεως χρόνου ναῷ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, πρὸ τοῦ ὁποίου ἔφθανεν ἡ νῦν μὴ ὑπάρχουσα κλιμακωτὴ ἐκεῖνη στενὴ δίοδος· ἐπειδὴ δὲ παρὰ δυτικοῖς δὲν γνωρίζονται ἁγίασματα, ἔπεται ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἀνέκαθεν ἐτίμων καὶ προσήρχοντο εἰς τὸ περιγαφόμενον τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην ἐνισχύει καὶ ἡ πληροφορία, ἣν παρέσχεν ἡμῖν ὁ προβεβηκὸς τὴν ἡλικίαν *Δημήτριος Σταυρίδης*, μουχτάρης τῆς ἐνορίας τῆς ἱεραῆς ἐκκλησίας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὅστις ἐνθυμεῖται, μένων κατὰ τὴν

παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν παρὰ δυτικῇ ἐκ τῆς οἰκογενείας κατοικοῦση πλησιέστατα τοῦ ναοῦ, ὅτι ἡ πανήγυρις τοῦ ἁγιάσματος ἐτελεῖτο εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγιομάρτυρος καθ' ἡμᾶς, κατὰ τὸ Ἰουλιανὸν τουτέστιν ἡμερολόγιον. Σήμερον δὲ τὸ ὑπὸ τὴν ἁγίαν τράπεζαν φρέαρ ἐκλείσθη· τῆς δὲ κινιστρῆνης τοῦ ναοῦ τὸ ὕδωρ τιμᾶται ὡς ἁγίασμα τῆς ἁγίας Εἰρήνης.

θ' Ὁ *Σκαρλάτος* (τ. Β' σελ 48) λέγει ὅτι ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ὑπῆρχεν ἁγίασμα κτλ. Ἡ ἀλλαχόθεν ἄγνωστος ἡμῖν πηγὴ, ἢ εἰς τὸν ἀοίδιμον ἐκέκινον πατριόγραφον παρασχοῦσα τὴν εἰδησιν ταύτην ἠκίστα ἀξία πίστεως φαίνεται, τὸ μὲν, διότι οὐδεμία εὑρηται ἄλλη μαρτυρία περὶ ὑπάρξεως ἐν Γαλατᾶ ναοῦ τῶν ὀρθοδόξων ἐπ' ὀνόματι ἁγίου Ἀντωνίου, τὸ δέ, διότι τὰ ἐν τῇ σελίδι ἐκείνῃ ἱστορούμενα τοῦ *Σκαρλάτου* περὶ ναοῦ τῶν δυτικῶν τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου καὶ τὰ μνημονεύόμενα ὀνόματα τῶν Σουλτάνων εἶναι ἐσφαλμένα καὶ ἀντιφάσκουσι πρὸς ὅσα ὁ αὐτὸς γράφει ἐν σελίδι 49 καὶ 55 περὶ τῶν αὐτῶν θεμάτων. Σημειοῦμεθα ἐνταῦθα μόνον ὅτι τὸ ἀναφερόμενον ὑπ' αὐτοῦ τζαμίον τοῦ Καρᾶ - Μουσταφᾶ πασᾶ (μεγάλου βεζίρου ἀπὸ Δεκεμβρίου 1638 μέχρι 3 Μαρτίου τοῦ 1643) ἔχομεν λόγους νὰ θεωρῶμεν ἐπέχον τὴν θέσιν τῆς ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας, τοῦπίκην Καστελιωτίσεως, τιμωμένης ἐκκλησίας.

ι' Περαινοντες τὰς ἱστορικὰς ἡμῶν ἐρεῦνας περὶ τῶν ἐν Γαλατᾶ ἁγιασμάτων, ὑπομιμνήσκομεν ὅσα σοφὰ περὶ αὐτῶν λέγει ὁ *Σκαρλάτος*· «... Τὰ ἁγίασματα... εἶναι... ἄμισθα ἱατρεία, εἰς τὰ ὁποῖα συντρέχουσι μετὰ πίστεως ζεούσης οἱ εὐλαβεῖς καὶ ἄς ὑψώνωσιν ὅσον θέλουσι τοὺς ὤμους οἱ ψυχροὶ καὶ ἀδιάφοροι τῆς σημερινῆς μόδας χριστιανοί· διότι τὸ «κατὰ τὴν πίστιν σου γενηθήτω σοι» εἶναι πρᾶγμα καὶ ὄχι λόγος... Ἄλλ' οἱ σοφοὶ καὶ εὐφυεῖς γελῶσι, βλέποντες συντρέχοντας τοὺς πιστοὺς εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἰς τὰς θαυματουργοὺς εἰκόνας, εἰς τὰ ἁγίασματα... Καὶ τί θέλετε νὰ κάμη ἡ πενομένη χήρα, ὁ ξένος ἀσθενής, ἡ αἰδομένη παρθένος; καὶ ποῦ νὰ προσδράμη παρὰ εἰς τὸ ἁγίασμα, εἰς τὸν ἱερέα, ὅστις οὐδέποτε τὴν ἀπήλπισε; Μὴ σβένωμεν, ἀδελφοί καὶ τέκνα, τὸ καθ' ἡμέραν μαραινόμενον ἱερὸν τοῦτο πῦρ! »

ΑΙ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΚΙΝΣΤΕΡΝΑΙ ΤΟΥ ΑΕΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΣΠΑΡΟΣ

ΚΑΙ ΑΙ ΠΕΡΙΕ ΑΥΤΩΝ ΜΟΝΑΙ¹

ὕπο

Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν συνεδρίῳ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς 5ης Φεβρουαρίου 1904)

α. Κατὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν τῇ 9/22 Μαρτίου 1903 ἐτησίαν συνεδρίαν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρωσικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου ἀνεγνώσθησαν καὶ αἱ τοῦ ἔτους 1902 ἐργασίαι αὐτοῦ· εἰς δὲ τὴν διὰ τῶν ἐγχαρῶν ἐφημερίδων δημοσιευθεῖσαν τότε περίληψιν αὐτῶν εἶδομεν μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν ἐξενεχθεῖσαν γνώμην καθ' ἣν, ἐναντίον τῶν μέχρι τοῦδε κρατουσῶν τοιούτων, ἡ κινστέρνη τοῦ Ἀετίου, κτισθεῖσα περὶ τὸν Δ' αἰῶνα (ὡς ἔγραψεν ὁ «Moniteur Oriental», οὐχὶ δὲ περὶ τὸ 600 ἔτος ὡς ὁ «Ταχυδρομος»), εὐρίσκειτο πλησίον τοῦ ναοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου, τοῦ ἐπὶ τῆς Προποντίδος, τοῦ νῦν Κλουτζοῦκ Ἀγιά Σοφία τζαμιή. Βεβαίως ἔπρεπε ν' ἀναμεινῶμεν τὴν δημοσίευσιν τῶν λόγων ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη ἡ γνώμη περὶ τῆς εἰς τὴν θέσιν ταύτην τοποθετήσεως τῆς εἰρημένης κινστέρνης ὅπως ἐκτιμῶμεν τὸ βᾶσιμον ἢ ἀβάσιμον αὐτῆς. Δημοσιευθέντος βραδύτερον, ἔτει 1904φ τοῦ 3 τεύχους τοῦ IX τόμου τοῦ Δελτίου (Извѣстie) τοῦ ἐν Κων/πόλει Ρωσ. Ἀρχ. Ἰνστιτούτου, εἶδομεν ἐν σελ. 404 οὗς πιθανοὺς λέγομεν ἐν β' ἢ τῆς παρουσίας πραγματείας λόγους τῆς τοποθετήσεως τῆς κινστέρνης τοῦ Ἀετίου πλησίον τοῦ ναοῦ Σεργίου καὶ Βάκχου, καὶ πρὸς τούτοις περιγραφὴν τῆς ἐκεῖ που παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν σωζομένης κινστέρνης, τὸ πρῶτον ἤδη γιγνομένην, καθ' ἣν αὕτη εἶναι ἐκτισμένη διὰ πελεκητῶν πετρῶν, ὁμοίων ταῖς τοῦ ὕδραγωγείου τοῦ Οὐάλεντος, καὶ καμαρῶν στηριζομένων ἐπὶ τετραγώνων λιθίνων κιόνων. (Καίπερ γνωρίζοντες ἀπὸ πολλοῦ τὴν κινστέρνην ταύτην, δὲν ἠδυνήθημεν ὁμως νὰ εἰσελθωμέν ποτε· ἐνθυμούμεθα δὲ ὅτι πρὸ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἀνεγέρσεως οἰκίσκων, ἔκειντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κιονόκρανα καὶ τμήματα κιόνων καὶ

πολλῶν ἐνεπιγράφων βυζαντινῶν πλίνθων, ἐξ ὧν εἴχομεν σχηματίζει γνώμην περὶ ὑπάρξεώς ποτε αὐτόθι μονῆς). Ἄλλ' ἐπειδὴ αὕτη ἀντίκειται εἰς ἀναμφισβήτητους μαρτυρίας, αἱ δὲ τέως κρατοῦσαι περὶ τῆς ὕπερθεν τοῦ νῦν Φαναρίου θέσεως αὐτῆς συγκεχυμένως φέρονται, προήχθημεν εἰς τὴν μετὰ χεῖρας ἱστορικὴν καὶ τοπογραφικὴν πραγματείαν, διὰ τῆς ὁποίας ἐξετάζοντες, ὅση ἡμῖν δύναμις, τὰ περὶ αὐτῆς καὶ τὰ συμπαρομαρτοῦντα αὐτῆ, νομίζομεν ὅτι διευκρινεῖται τὸ θέμα.

β. Τὸ καὶ πρὸ Χριστοῦ ἐν χρήσει ὄνομα Ἀέτιος ἔφερον εἰς τῶν ἐπὶ Λικινίου τῷ 320φ ἐν Σεβαστείᾳ μαρτυρησάντων Τεσσαράκοντα, ἑορταζομένων τῇ θ' Μαρτίου κατὰ τὰ Συναξάρια, τὰ ὁποῖα ἐτέρου ὁμωνύμου μνήμην δὲν ἔχουσιν. Κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα μνημονεύεται ὁ ἐξ Ἀντιοχείας Ἀέτιος, αἰρεσιάρχης γενόμενος, ὅστις μετακληθεὶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀπέθανεν ἔτει 366. Κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα τέσσαρες ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀναφέρονται:

1. — Ἀέτιος, ἑπαρχὸς Κων/πόλεως, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β'. Τὸ μόνον ὄπεο περὶ αὐτοῦ γνωρίζομεν εἶναι, ὅτι τῇ 23ῃ Φεβρουαρίου τοῦ 419ου ἔτους, ἐπὶ τῆς ὑπατείας Μοναξίου καὶ Πλίνθα, ὑπέστη ἐπίθεσιν δολοφόνου· τὸ γεγονός ἐχει ὡς ἐξῆς: «ἐπὶ τούτων τῶν ὑπᾶτων, ἡμέρα Κυριακῆ, εἰσελθόντος Ἀετίου, ἐπάρχου πόλεως μετὰ τοῦ σχήματος ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, μηνὶ Περιτίῳ, πρὸς ζ' καλανδῶν Μαρτίου, ἐπὶ τῷ εὐξάμενον αὐτὸν ἀπελθεῖν, κληθέντα ἐν τῷ παλατίῳ, Κυριακὸς τις γέρων, βελῶν μάχιαιραν μεγάλην εἰς χάρτην, ὡσανεὶ λίβελλον αὐτῷ προσφέρων, ἔκρουσεν αὐτῷ κατὰ τοῦ δεξιῦ μέρους, ὥστε τὸ πενώλιον αὐτοῦ καὶ τὴν τόγαν τραθῆναι.»¹ Εἶπομεν ὅτι ὑπέστη ἐπίθεσιν δολο-

1. Τῆς ἐκτυπωσεως βραδυνᾶσης παραπομπᾶι τινες ἐγένοντο εἰς μεταγενέστερα ἔργα.

1. Χρονικὸν Πασχάλιον· σελ. 309 ἐκδ. Παρ.

φόνου, ὅχι ὅτι ἐδολοφονήθη, ὡς ἐξέλαβον ἄλλοι.¹ διότι τὸ ἐν τῷ κειμένῳ ἔκρουσεν ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἔχει σήμερον εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, τὸ «ἐβάρησεν, ἐκτύπησεν»· ἄλλως τε ὁ χρονογράφος μόνον τὸ τρύπημα² τοῦ φαινολίου καὶ τῆς τόγας, τῶν ἐνδυμάτων δηλαδή, τοῦ θύματος λέγει ἀποτέλεσμα τοῦ κρούσματος, οὐδ' ἤθελε σιγῇ παρέλθει τὸ θανατηφόρον αὐτοῦ, ἐὰν ἀπέβαινε τοιοῦτον. Ἀχρονολόγητος νόμος τοῦ Θεοδοσίου πρὸς Ἀέτιον ἔπαρχον τῆς πόλεως θεωρεῖται πρὸς τὸν ἱστορούμενον ἀπευθυνθεὶς κατ' αὐτὸ τὸ 419ον ἔτος³.

2. — Ἀέτιος, πατρίκιος, πρῶτος συγκλητικὸς τῆς Ρώμης, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου Β' ἀκμάσας. Οὗτος, αἰτήσας τοῦ ἐν Ρώμῃ βασιλεύοντος Οὐαλεντινικοῦ τοῦ νέου ἢ Γ', ἀπεστάλη μετὰ τοῦ Βονιφατίου ἐν ἔτει 413 (παρα *Muralt*) εἰς τὴν Ρώμην ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου⁴ κατ' ἄλλους ὁμοῦ χρονογράφους οὐδέποτε πατήσας τὸ ἔδαφος τῆς Κων/πολεως λέγεται. Ἦτο υἱὸς τοῦ κόμητος τῆς Ἀφρικῆς Γαυδεντίου, ἀρχηγοῦ τοῦ ρωμαϊκοῦ ἵππικοῦ, ἐκδοθεὶς περὶ τὸ 403 ὁμηρος εἰς τὸν Ἀλάριγον, μετέπειτα δὲ καὶ εἰς τοὺς Οὐνοὺς· τῷ 432 ἐγένετο πατρίκιος καὶ ἐφεξῆς ἀνεδείχθη μέγας στρατηγός magna Occidentalis reipublicae salus et regis Attilae terrore, καὶ δι' ὄλου τοῦ βίου αὐτοῦ ἦτο εἰς τὴν Δύτιν· τῷ 454φ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Οὐαλεντινιανου⁵.

3. — Ἀέτιος, ὕπατος χρηματίσας πεντάκις· τὸ α', ἔτει 432φ σὺν τῷ Οὐαλερίῳ⁶· τὸ β', ἔτει 437φ σὺν Σιγισθαλδῷ⁷· τὸ γ', ἔτει 445φ σὺν τῷ Οὐαλεντινιανῷ⁸· τὸ δ', ἔτει

1 *E. Muralt*; *essai de chron. byz.*, I, 30; a été assassiné

2. Ἀντὶ ἀτρωθῆναι τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ ἴσως «τρηθῆναι» γραπτέον.

3 *Corpus juris civilis*, β.δλ. IV, τίτλ. 63, 5· ἔκδ. *Osenbrüggen*, Lips 1844.

4 *Θεοφάνης*· ἔτ. 5931.

5 *Comes Marcellinus*; *Chr. Theod.* I, IV.—*Idatius*; *Chr. Theod.* IV—IX.—*Χρον. Πασχ* σελ 317 84.—*Προκόπιος*· Βανδ., A. 4.—*Θεοφάνης*· 5946 *N. Κάλλιστος*· 'Ε. 'Ι, XV.

6 *Χρον. Πασχ.* σελ. 314—*Corp. jur. civilis*; β.δλ. XII, τίτλ. 16, 3. 17, 2.

7 *Χρον. Πασχ.* σελ 315.

8 *Selecta ad illustr. Chr. Paschalis XII*, σελ. 450, ἔκδ. Παρ.

446φ μόνος¹, ἢ σὺν Συμμαχῷ²· τὸ ε', καὶ τελευταῖον, ἔτει 454φ σὺν Στουδίῳ³.

4. — Ἀέτιος, ἀρχιδιάκονος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, παραστάς καὶ ἐργασθεὶς εἰς τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον (451) τὴν ἐν Χαλκηδόνι. Τὸν δὲ κατὰ τὸ τέλος τοῦ Η' αἰῶνος ἀκμάσαντα Ἀέτιον, εὐνοῦχον τὸν καὶ πατρίκιον, ὄργανον χρηματίσαντα τῆς Εἰρήνης, καὶ τὸν ἐν ἔτει 838 ζῆφει τελειωθέντα Ἀέτιον ἐν Συρίᾳ, καθὼ λίαν μεταγενεστέρους καὶ ἀσχέτους τοῦ θέματος ἡμῶν, παραλείπομεν· ὁ *Schlumberger* (*Sigillographie Byzantine*, σελ. 724) παρατίθησι σφραγίδα τοῦ Ι—ΙΑ' αἰῶνος, κοινοποιηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μ Δακμπρου φέρουσαν: Ἀετι[φ], πατρικ[φ] β[ασιλικῶ]· ἀσπαθα[φ] καὶ στρατηγ[φ]. Καὶ οὗτος ἀσχετος ἡμῖν.

γ. Περὶ τοῦ κτίτορος καὶ τοῦ χρόνου τῆς κτίσεως τῆς κινστέρνης τοῦ Ἀετίου ἔξ μνημῶν ἀπαντῶσιν εἰς τοὺς χρονογράφους, ἐν σημείοις παραλλάσσουσαι τισὶ ταυτας ἰδιαίτερος τάσσοντες ἀνακεφαλαιούμεν ὡς ἐξῆς:

A. Περὶ τοῦ κτίτορος.

I α' Ἀέτιος, ἀδήλου ἀξιώματος.

β' Ἀέτιος, ἐπίσης ἀδήλου ἀξιώματος, στήσας καὶ στήλην αὐτοῦ ἐν τῇ κινστέρνῃ⁵.

II. Ἀέτιος, πατρίκιος, στήλας καὶ στήλην στήσας:

α' ἑαυτοῦ⁶.

β' τοῦ αὐτοκράτορος Οὐ[B]κλεντος⁷.

γ' τοῦ αὐτοκράτορος Οὐαλεντινιανου⁸.

1 *Αὐτόθι*.

2 *Αὐτόθι* XIV.—*Corp. jur. civilis*; β.δλ. I, τίτλ. 14, 8.

3 *Χρον. Πασχ.* σελ. 320—*Corp. jur. civilis*; β.δλ. I, τίτλ. 14, 9.—β.δλ. V, τίτλ. 5, 7.—*Selecta*. XII, ἐνθα ἡ γ' ὑπατεία δὲν λογίζεται, ἡ δὲ δ' καὶ ε' ἀριθμοῦνται γ' καὶ δ'.—*Selecta*. XIV, ἐνθα ἡ γ' ἐπίσης δὲν ἀριθμεῖται, ἀντὶ δὲ τοῦ Ἀετίου λέγεται Νόμος (μᾶλλον μόνος Ἀέτιος), ὡς καὶ ἐν τῷ *Χρονικῷ Παρχαλίῳ*, σελ 316.

4 *Comes Marcellinus*; ἐνθ' ἄν. στ. 924. ἔκδ. *Migne*, P. L. τομ. LI.

5 Ἀνώνυμος παρα Βανδουρίῳ *Imp. Orient.*, τ. I, σελ. 49, ἔκδ. Παρ.

6 *Κωδινός*· παρεκβ., σελ. 29, ἔκδ. Παρ.

7 Ἀνώνυμος Λαμπεκίου ἐν σελ. 105 τοῦ *Κωδινου*.—*Κωδὶξ Κολβερτίνιος* παρὰ Βανδουρίῳ, ἐνθ' ἄν. σχόλιον ὑπ' ἀριθ. 136.—*Παραστ. σύντ. χρονικαί* αὐτόθι, σελ 106.

8 *Παραστ. σύντ. χρονικαί* § 87, ἔκδ. *Preger*, Lipsia 1901.

B. Περὶ τοῦ χρόνου τῆς κτίσεως.

α' Ἐπὶ Οὐ[B]άλεντος (364—378)¹.

β' Ἐπὶ Θεοδοσίου Β' (408—450), ὠρισμένης ἐν ἔτει 421 φ²:

γ' Ἐπὶ Οὐάλεντινιανοῦ τοῦ νέου (ἢ Γ', 425—455)³.

δ. Τῶν μαρτυριῶν τούτων μᾶλλον ἀξιόπιστον θεωροῦμεν τὴν τοῦ *Κόμης Μαρκελλίνου*, οὐ μόνον διότι οὗτος ὠρισμένως ἀναφέρει τὸ γεγονός, ἀλλὰ καὶ διότι, προγενέστερος ὢν τῶν ἄλλων χρονογράφων καὶ ἐπομένως πλησιέστερος εἰς τὸν χρόνον τῆς κτίσεως τῆς κιστέρνης, πραγματικῶς καὶ ἀκριβεῖς ἔλαβε πάντως περὶ αὐτῆς πληροφορίας, οὐδὲ λέγει σταθεῖσαν στήλην τοῦ ἰδρυτοῦ, πρᾶξιν μὴ γενομένην ὑπ' ἄλλου ἀρχαιότερου ἢ νεωτέρου κτίτορος κιστέρνης, ἀνακριβεῖς δέ, εἰ μὴ ἀπιθάνους, τὰς τῶν λοιπῶν συλλογῶν καὶ πατριογράφων, ὡς ἀκμασάντων μετὰ τὸν ἕνατον αἰῶνα καὶ ἐξῆς, μέχρι καὶ τοῦ ΙΕ'. Οὗτοι συνῆψαν, συγχύσαντες προφανῶς, εἰς τὰς περὶ τῆς κιστέρνης τοῦ Ἀετίου εἰδήσεις αὐτῶν τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν τοῖς Μαρτινακίου ἰσταμένην στήλην τοῦ Οὐάλεντινιανοῦ τοῦ νεωτέρου, δορυφοροῦντος αὐτὴν τοῦ Ἀετίου, τὴν πᾶσιν τῆς ὁποίας διεσάρητε, λέγουσι, φιλόσοφος τις, ὡς προελθούσαν ἕνεκα τοῦ ὑπὸ τοῦ Οὐάλεντινιανοῦ διαπραχθέντος φόνου τοῦ Ἀετίου, δικαίου μὲν μέχρι τότε θεωρουμένου, ἀδίκου δὲ μετὰ τὴν πᾶσιν αὐτῆ⁴. Διὰ ταῦτα παραδεχόμεθα ἀρχικὸν κτίτορα τῆς κιστέρνης τοῦ Ἀετίου τὸν ἐπὶ Θεοδοσίου Β' χρηματίσαντα ἔπαρχον τῆς πόλεως Ἀέτιον, τὸν, ὡς εἶπομεν, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 419ου ἔτους τραυματισθέντα ὑπὸ τοῦ Κυριακοῦ, τοῦ ἀποπειραθέντος τὴν δολοφονίαν αὐτοῦ. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, εἴτε συνεπέα τοῦ τραύματος, εἴτε δεχθῶμεν τοιοῦτον γενόμενον, εἴτε ἐξ ἄλλης αἰτίας ὁ Ἀέτιος ἀπέθανε μετ' οὐ πολὺν χρόνον⁵, ἢ δὲ

κιστέρνη κατελείφθη ἂν ὄχι ὡς οἰκοδομὴ ἀτελής, πάντως ὅμως ἄνευ τῆς ἐν αὐτῇ διοχετεύσεως τοῦ ὕδατος, ἥς, εἰ μὴ καὶ τῆς συμπληρώσεως τῆς κτίσεως, ἐπεμελήθη ἡ φιλάνθρωπος καὶ εὐσεβὴς ἀδελφὴ τοῦ Θεοδοσίου Β', ἡ μετὰ ταῦτα βασιλίσα καὶ ἀγία, *Πουλχερία*. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ τῶν ἐπομένων.

ε. Ὁ *Κόμης Μαρκελλίνος* μνημονεύων διάφορα συμβήντα κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος λέγει καὶ τὰ ἐξῆς: «ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ 421, ἰνδικτιῶνος δ'. Ἐπὶ ὑπάτων Εὐσταθίου καὶ Ἀγρικόλα... ἐκίσθη ἡ κιστέρνη τοῦ Ἀετίου». Ἀφ' ἑτέρου τὸ *Χρονικὸν Πασχάλιον* εἰς τὸ ἰγ' ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοδοσίου, κοσμογονίας 5929, θεογονίας 421, ἱστορεῖ ταῦτα: «Ἰνδικτιῶνος δ', ὑπατεία Εὐσταθίου καὶ Ἀγρικόλα' ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων, ἐνεβλήθη τὸ ὕδωρ τῆς κιστέρνης τῆς Δεσποίνης Πουλχερίας Αὐγούστης μηνὶ Περιτίφ, πρὸ α' ἰδῶν Φεβρουαρίων, παρόντος τοῦ δεσπότη Θεοδοσίου Αὐγούστου». Ἀναμφιβόλως περὶ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ γεγονότος ὁμιλοῦσιν οἱ δύο χρονογράφοι, καὶ ἡ μία μαρτυρία συμπληροῖ τὴν ἄλλην· τῇ 13ῃ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 421 συνεπληρώθη ἡ κιστέρνη τοῦ Ἀετίου διὰ τῆς πανηγυρικῆς ἐν αὐτῇ διοχετεύσεως ὕδατος ὑπὸ τῆς Πουλχερίας. Φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἐπίκλησις Ἀετίου κιστέρνη ἔπρεπε νὰ ἐπικρατῇ κατὰ δίκαιον λόγον, ἀφοῦ αὐτὸς ἐπεχειρήσει τὴν κτίσιν καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐγνωρίζετο καὶ δι' αὐτοῦ ἐπανυμῆτο ἡ οἰκοδομὴ καθ' ἅπασαν τὴν βεβαίως πολυχρόνιον διάρκειαν τῆς κτίσεως· εἴτε δὲ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν σχετικῶς ὀλιγοχρόνιον ἐργασίαν τῆς ὑπὸ τῆς Πουλχερίας ἐκτελουμένης ἐμβολῆς ὕδατος πιθανὸν θεωροῦμεν ὅτι οἱ ἐργάται, ἐρωτώμενοι ποῦ εἰργάζοντο, ἀπήντων «εἰς διοχέτευσιν ὕδατος εἰς τὴν κιστέρνην τοῦ Ἀετίου», καθὼς ἦν οὕτω τοῖς πᾶσι γνωστὴν οἰκοδομὴν· ἄλλως τε ἐκ τῶν μνημονευόντων τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα ἱερὰ καὶ ἀγαθοεργὰ ἰδρύματα τῆς βασιλείας Πουλχερίας μόνον ὁ τοῦ *Χρονικοῦ Πασχαλίου* συντάκτης ἀναφέρει κιστέρνην αὐτῆς, ἄνευ τῆς διασαφήσεως ἐὰν ἦτο καὶ ἴδιον αὐτῆς κτίσμα· ἀναμφιβόλως δέ, ἐπειδὴ οὐδ' ὑπῆρξεν οὐδ' ἐγνωρίζετο κιστέρνη Πουλχερίας, τὴν εἶλησιν τοῦ *Χρονικοῦ Πασχαλίου* οὐδεὶς τῶν μεταγενεστέρων χρονογράφων παρέλαβεν· ἀλλ' οὐδ' ὁ *Κόμης Μαρκελλίνος* ἤθελε παραλείπει τὸ γεγονός τῆς παρουσίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος, πα-

1 *Κῶδ. Κολβερίνσιος*· αὐτόθι. — *Παραστ. σύντ. χρονικαί*· παρα Βανδουρίω αὐτόθι. — *Ἀνώνυμος Δαμπεκίου*· αὐτόθι.

2 *Comes Marcellinus*; αὐτόθι.

3 Οὕτω γνωματεύει ὁ *Preger* ἐν σχολίῳ εἰς § 87 τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεσῶν *Παρ. συντ. χρονικῶν*.

4 *Ἀνώνυμος Δαμπεκίου*· αὐτ. σελ. 103 — *Παραστ. σύντ. χρονικαί*· παρὰ Βανδουρίω, σελ. 104. — § 85, ἐκδ. *Preger*.

5 Ἐν ἔτει 420 ἔπαρχος πόλεως ἀναφέρεται *Μάξιμος*. *Corp. jur. civilis*; βιβλ. VI, τίτλ. 55, 40.

νηγυρικῶς, ἐμβολῆς ὕδατος ἐν κιστέρνῃ τῆς Πουλχερίας, ἃν αὕτη ἦτο ἄλλοια, τῆς τοῦ Ἀετίου, τῆς ὁποίας τὴν μνεῖαν ἐθεώρησεν ἀναγραφῆς ἀξίαν. Κατὰ ταῦτα κρίνομεν ὅτι ὀρθῶς ἐταύτισαν τὴν κιστέρνην τοῦ Ἀετίου καὶ τὴν τῆς Πουλχερίας ὃ τε *Δουκάγγιος*¹ καὶ ὁ *Βανδούριος*², καὶ ὅτι ἐσφαλμένως ὁ *Strzygowski* ἐθεώρησε τὴν ταυτότητα τῶν δύο κιστερνῶν βεβιασμένον συμπέρασμα, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἀθέβαια εἶναι παρόμοια συμπεράσματα· διότι, ἄλλως, δύναται ἐπίσης καλῶς νὰ ταυτισθῇ ἡ Ἀετίου καὶ ἡ Μοδέστου κιστέρνη, ἐπειδὴ ἀμφοτέραι ἐκτίσθησαν ἐπὶ Οὐάλεντος τῷ 368³, σφαλεῖς καὶ ἐν τούτῳ, ὡς δεξάμενος τὴν κτίσιν τῆς κιστέρνης τοῦ Ἀετίου ἐπὶ τοῦ Οὐάλεντος (364—387), καὶ ἐπισκευὴν μᾶλλον αὐτῆς ἐν ἔτει 421⁴, παθούσης ἐκ τῶν κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν δεκαετίαν γενομένων σεισμῶν⁴. Αἱ σκέψεις αὗται τοῦ *Strzygowski* ἐκ τῶν εἰρημένων ἡμῖν ἐλέγχονται, νομιζομεν, ἀβάσιμοι· ἡδύνατο δὲ ἡ Ἀετίου κιστέρνη νὰ λάβῃ τὸ τῆς Πουλχερίας ὄνομα, ἀφοῦ συγχρόνως τότε ἐπισημότερον οἰκοδόμημα, τὸ δημόσιον λουτρόν, αἱ Κωνσταντιναιὶ Θέρμαι, οὕτως ἐπωνυμούμεναι ἀπὸ τοῦ κτίσαντος αὐτὰς Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐκλήθησαν Θεοδοσιαναί, ἐπειδὴ ἐνεκαίνισεν αὐτὰς ἐν ἔτει 427⁵ ὁ Θεοδόσιος⁵. Διὰ τοὺς λόγους τούτους δεχομέθα καὶ ἡμεῖς τὴν ταυτότητα τῶν κιστερνῶν Ἀετίου καὶ Πουλχερίας, καὶ λέγομεν τὸν μὲν Ἀετίον, τὸν ἐπὶ Θεοδοσίου Β' χρηματίσαντα, ἔτει 419, ἔπαρχον τῆς πόλεως, ἀρχικὸν ἰδρυτὴν, κτίτορα, τὴν δὲ Πουλχερίαν συμπληρώσαντα αὐτὴν διὰ τῆς ἐμβολῆς ὕδατος τῇ 13ῃ Φεβρουαρίου τοῦ 421 ἔτους.

5. Ὡς πολλῶν ἄλλων βυζαντινῶν οἰκοδομῶν τῆς Κων/πόλεως αἱ θέσεις ματαίως ἐζητήθησαν νὰ ὀρισθῶσιν ἀπὸ τὰ καταλειφθέντα ἡμῖν ποικίλα ἱστορικὰ ἢ ἀγιολογικὰ κείμενα, οὕτω καὶ ἡ θέσις τῆς κιστέρνης τοῦ Ἀετίου ἀπροσδιόριστος εἶναι ἀπ' αὐτῶν. Ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἄλωσιν (1453) χρόνοις ὁ ἀπὸ τοῦ 1573

ἕως τοῦ 1578 διατρίψας ἐν Κων/πόλει *Στέφανος Γέραχ*, ὀδηγηθεὶς ἔκ τινος σημειώματος ἐπὶ χειρογράφου, ὑπέδειξεν ὡς τοιαύτην θέσιν τινά. Ἔργασθεὶς οὗτος ἀπὸ τῆς κ' τοῦ Μαρτίου ἕως τῆς η' Ἀπριλίου 1577 ἀντέγραψε τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ ἀγίου Γερμανοῦ, πατριάρχου Κων/πόλεως, ἑορταζομένου τῇ 12ῃ Μαΐου, ἐκ μεμβρανίου χειρογράφου συναξαριστοῦ τῶν μηνῶν Μαρτίου, Ἀπριλίου καὶ Μαΐου, ἔκτοτε εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Τυβίγγης κατατεθέντος· εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τοῦ χειρογράφου ὑπῆρχε τὸ ἐξῆς σημείωμα εἰς τρεῖς στίχους:

Ἡ βίβλος αὕτη τῆς Μονῆς τοῦ Προδρομοῦ
τῆς κειμένης ἔγγισια τῆς Ἀετίου
ἀρχαῖκῃ δὲ τῇ μονῇ κλήσις Πέτρα¹.

1 *M. Crusius*; *Turcograeciae* σελ. 190—191, 275 276. Τὸ σημείωμα τοῦτο ἔχουσι μετὰ διαφόρων παραλλαγῶν τὰ ἐπόμενα χειρογραφα :

1. Τῆς βιβλιοθήκης Τυβίγγης, τὸ ἄνω.

2. Τῆς βιβλιοθήκης Βιέννης, Χρυσοστομικόν, ὑπ' ἀριθ. 129. κατὰ *Σακελλίωνα*, *Πατρ. Βιβλ.*, σ. 15-16 καὶ *Strzygowski*, ἔνθ' ἀν., σ. 154 κατὰ *Λαμπέκιον*, *Comment etc.* τ. IV, σελ. 188, ἔνθα γράφεται αὐτοῦ Ἀαιτίου», καὶ ἔπεται τέταρτος στίχος

Ἰωάννης γέγραφε νῦν Μαγκλαβίτης,

καὶ ὑπ' ἀριθ. 130 κατὰ *Δουκάγγιον*, *CP. Chr.*, IV, τμ. VIII, IV, ἔνθα γράφεται αὐτῆς Ἀαιτίου».

3. Τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ ὄρους Σινᾶ (*Gardthausen* παρὰ *Σακελλίω*, ἔνθ' ἀν.).

4. Τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Παρισίων, Κῶδ. Reg. 618 Νεοφύτου χυμικοῦ, ἔνθα ὑπάρχει ὡς ἐξῆς:

Θεοῦ τὸ δῶρον καὶ πόνος Νεοφύτου
τῆς Προδρομικῆς μάνδρας περιωνύμου
τῆς κειμένης ἔγγισια τῇ Ἀετίου,
ἡ βίβλος ἥδε τῆς φιλανθρώπου τέχνης.

(*Ducangius*; *Glos...* Graecitatis, *Index auctorum*, σελ. 30)

5. Τῆς Β3σ βιβλιοθήκης Μονάχου, *Συναξαριστῆς* τοῦ Γ' αἰῶνος. ἔνθα γράφεται αὐτοῦ Ἀαιτίου (*Ign. Hardt*; *Catal cod Mss.* τ. 1, σελ. 14).

6. Τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Λέσβῳ ἱερᾶς μονῆς τοῦ Λειμῶνος, Πατερικόν τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἔνθα γράφεται αὐτῆς Ἀετίου ('*Ελλ. Φιλ. Σύλλογος*· Μαυρογ. Βιβλιοθ. ὑπὸ *A. Π. Κεραμῆως*, τ. Α, σελ. 32, ἀριθ. 37)

7. Τῆς ἐν Ρώμῃ βιβλιοθήκης Κιζίου (Chizii) Κῶδ. R. VII, 50 τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἔνθα ὑπάρχουσιν αἱ παραλλαγαί: «ἡ βίβλος αὕτη· κειμένη.. ἀρχαῖα δὲ τῇ κλήσει πέτρα» (*Anal. Bollandiana*, τ. XVI 1897, σελ. 306)

8. Τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἱερᾶς μονῆς Πάτμου, Λόγοι Μεγάλου Βασιλείου τοῦ ΙΑ' αἰῶνος (*Σακελλίων* αὐτόθι).

9. Τῆς Μαρκανθῆς βιβλιοθ. Κῶδ. Cc. VII, 25 τοῦ

1. *CP. Chr.* β δλ. 1, τμ. 28, ἀριθ. 5.—*Notæ ad Buondelmonti delin.* CPoleos ἀριθ. 59, ἐν τέλει τῆς Ἀννης Κομνηνῆς.

2. *Imp. Orient.*; σελ. 106, ἔκδ. Παρ.

3. *Strzygowski*; *die Byzantinischen Wasserbehälter in Konstantinopel.* Wien 1893, σελ. 176.

4. *Αὐτ.* αὐτόθι, σελ. 155—157.

5. *Χρον. Πασχάλιον*· σελ. 314 —*Gomes Marcellinus*; αὐτόθι.

Ὁ Γέρολαχ ἐξέλαβεν ὅτι τὸ ὑπονοούμενον εἰς τὸν δεύτερον στίχον οὐσιαστικὸν ἦτο ἡ λέξις «μονῆς» καὶ ἔγραψεν, ἀποστέλλας τὸ ἀντίγραφον, εἰς τὸν Κρούσιον, ὅτι ἡ μονὴ τῆς Πέτρας ἐκεῖτο ἔγγιστα τῆς μονῆς τοῦ Ἀετίου· δι' ὃ καὶ εὖτος παρατιθεῖς τὸ σημεῖωμα προσέθηκεν, ἡ Ἀετίου scilicet μονή¹. Ἐνδεκα μῆνας μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἀντιγραφῆς, τῇ 11ῃ Φεβρουαρίου 1578, ὁ Γέρολαχ ἐν συνοδίᾳ τοῦ ἀχωρίστου ἀπ' αὐτοῦ Ζυγομαλᾶ ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψιν τῆς περιωύμου βυζαντινῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας· φθάσαντες εἰς αὐτὴν ἀνεμνήθησαν τοῦ σημειώματος τοῦ χειρογράφου καὶ ἀνεζήτησαν μονὴν Ἀετίου ἔγγιστα πού, ἐπιλαθόμενοι ὅτι οὐδεὶς τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων ἢ ἀγιογράφων ἀναφέρει ὑπαρξίν μονῆς Ἀετίου, ἀλλὰ μόνον κινστέρνης Ἀετίου· καὶ λοιπόν,

ΙΑ' αἰῶνος (Pargoire, Vie de s. Auxence, Paris 1904, 2.)

10. Τῆς Ἐθν. βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν, Εὐαγγελίου τοῦ ΙΑ' ἢ ΙΒ' αἰῶνος, ἀνήκον τῇ ἱερᾷ μονῇ τῶν Νοσιῶν (Σακελλίων. Κατάλ. τῶν χειρ. τῆς ἔθν. βιβλ. τῆς Ἐλ. ἀδος, ἐν Ἀθ. 1892, ἀριθ. 57).

11. Τῆς Ἐθν. βιβλιοθήκης Παρισίων, Κατηχήσεις Θεοδώρου Στουδίτου, τοῦ ἔτους 1136, χειρ. ἀριθ. 891. (Auvray; Theodori parva catech. σ. LXXII, ἔνθα γράφεται «τῆς αετίου»... τῆς μονῆς).

12. Τῆς βιβλιοθήκης Ἐσκουριάλ, ἀγίου Ἀθανασίου διάφορα, χειρ. φθίνοντος ΙΒ' αἰῶνος, ὑπ' ἀριθ. 544, ἔνθα ἀπαντᾷ καταλογάδην ὡς ἐξῆς: ἡ βίβλος ἦδε τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς κειμένης ἔγγιστα τοῦ Ἀετίου· ἀρχαίῃ δὲ τῆς μονῆς κληθῆναι Πέτρα» (E. Miller; Catalogue des manuscrits grecs de l'Escorial, σελ. 483).

13. Κατὰ πρόσφατον δημοσίευσιν τοῦ Ἀ. Π. Κεραμέως προστεθείσθω τοῖς σημειουμένοις ἀνωτέρω καὶ ὁ ὑπ' ἀριθ. 265 κώδιξ τῆς ἐν Πάτρῳ ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐν ἀρχῇ τοῦ ὁποίου φέρεται τὸ αὐτὸ τρίστιχον, ἔχον ὅμως ἀκακοουλίαν τινὸς ἀπεξεσμένα τὰ δηλοῦντα τὴν κεκτημένην αὐτὸ μονὴν ὀνόματα, ὡς ἐξῆς:

ἡ βίβλος αὕτη τῆς μονῆς... (ἀνάγν. τοῦ Προδρόμου)

τῆς κειμένης ἔγγιστα. . . . . (τῆς Ἀετίου)

ἀρχαίῃ δὲ τῇ μονῇ κληθῆναι. . . . . (Πέτρα)

(Νέα Σιών ἐν Ἱεροσολύμοις, 1905, πραγματεία Ἀ. Π. Κεραμέως: Ἀντώνιος Στουδίτης καὶ τινα σύμμικτα. Β). Κατὰ μίμησιν τοῦ τύπου τούτου τοῦ σημειώματος ἐγράφη ἐν εὐαγγελισταρίῳ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος:

† Ἡ βίβλος ἦδε τῆς μονῆς Χρυσσοστόμου,
τῆς κειμένης ἔγγιστα τοῦ Ἰορδάνου.

(Mingarelli; Graeci cod. apud Nanios . . . , Bononiae 1784, cod VII).

1. Turcogracie σελ. 190.

ἐρείπια ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα εὔρον οὐχὶ μακρὰν τῆς Μονῆς τῆς Πέτρας, ἀπέδωκαν εἰς τὴν κατ' αὐτοὺς ὑπονοουμένην ἐν τῷ σημειώματι μονὴν Ἀετίου· τὰ ἐρείπια ταῦτα περιέγραψεν ὁ Γέρολαχ ἐκτενέστερον τῶν τῆς μονῆς τῆς Πέτρας, μνημονεύσας ἅμα καὶ τῆς ὑπάρξεως κινστέρνης, ξηρᾶς, χρησιμευούσης τότε εἰς μετάξης κατεργασίαν, ἐκτελουμένην ὑπὸ Ἰουδαίων¹. Τῆς πρὸς τὸν Κρούσιον γενομένης ἀνακοινώσεως ὑπὸ τοῦ Γέρολαχ ἢ διὰ τῆς Τουρχελλάδος ἐκείνου δημοσίευστις ἐχρησίμωσεν εἰς τὸν Δουκάγγιον² ἢ μόνη μαρτυρία περὶ τῆς ὑπάρξεως μονῆς Ἀετίου, αὐτῷ δ' ἔτονται καὶ πάντες μέχρι τοῦδε, καίτοι ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Auvray καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ὑπέδειξαν ὑπονοουμένην, «κινστέρνην», Ἀετίου [ἐνθ' ἀν.]: τούτοις προσθετόν καὶ τὸν Δρα Μόρτιμαν. ὅστις ἐν πραγματείᾳ περὶ τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας ὁμιλῶν περὶ τῶν ἐρείπιων τῆς ἐκκλησίας καὶ περὶ τῆς κινστέρνης κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Γέρολαχ, καὶ λέγων ὅτι «οὐδὲν κωλύει τὸ νὰ θεωρῶμεν τὸ ὄνομα τοῦ Μκνούηλ διὰ τὴν ἐκκλησίαν ταύτην καὶ ν' ἀποδώσωμεν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀετίου κυρίως εἰς τὴν κινστέρνην»³, φαίνεται πως μὴ ἀποδεχόμενος ὀριστικῶς ὑπαρξίν μονῆς Ἀετίου, ἀν καὶ ἀναφέρει εἰς νεώτερα ἔργα καὶ μονὴν καὶ κινστέρνην⁴, ἀλλὰ πάντοτε κατὰ τὸν Δουκάγγιον, ἦτοι κατὰ τὴν ἀνακριβῆ τοῦ Γέρολαχ πληροφορίαν, ἥς ξένος δὲν ἦτο ὁ ἡμέτερος Ζυγομαλᾶς. Ἀετίου λοιπόν μονὴ οὐδέποτε φαίνεται ὑπάρξασα.

ζ. Ἡ μαρτυρία τῶν ἐν τοῖς χειρογράφοις σημειωμάτων, τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων, ὀδηγεῖ καὶ ὑποχρεοῖ μάλιστα ἡμᾶς εἰς ἀναζήτησιν τῆς θέσεως τῆς κινστέρνης τοῦ Ἀετίου πλησίον τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας. Αὕτη ἐτοποθετήθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Δρα Μόρτιμαν, ὀδηγὸν λαβόντος τὸν Γέρολαχ, εἰς τὸ ποτὲ Βυγδὸν Σεράτ' ὑφισταμένη καὶ λειτουργοῦσα κατὰ τὸ 1631ον ἔτος, καθὼς διελαθόμεν εἰς τὰς σημειώσεις ἡμῶν ἐπὶ τῆς πραγματείας τοῦ Α. Π. Κεραμέως «περὶ τῶν ναῶν Κω/πόλεως ἐν ἔτει 1593 καὶ 1604», (τὰς ἡῖν δημοσιευθείσας εἰς τὸν ΚΗ'

1. Steph. Gerlach; Tagebuch, σελ. 455—456.

2. CP. Chr., βιβλ. IV, τμ. VIII, § IV, σελ. 152 ἐκδ. Παρ.

3. Ἐλλ. Φιλ. Σύλλογος· ἱστ. παρ. ΙΘ' τόμου, σελ. 9.

4. Mitt. des Deuth. Excursion Club in C/pele, II, 1891, σελ. 6 — Mordtmann; esq topogr. de C/pele, Lille, 1892, § 132.

τόμον τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου), ἐκὰν πιθανῶς τῷ 1640φ, καὶ μετὰ ταῦτα, ἐρείπιον, περιελήφθη ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Βογδάν σεραίου. Τούτου πλησίον ὑπάρχει τὸ ἀπ' ἐκκλησίας μετατραπὲν Κεφελῆ μεστζίτ (ἔχι τζαμί), εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου σφάζεται θολοσκεπὴς κινστέρνη, τρεῖς μόνον ἔχουσα κίονας, ὅπως ἀβασθῆς ἕνεκα τῆς ἐν αὐτῇ ἐναποθέσεως ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις χωμάτων, καὶ σήμερον ἔτι χρησιμεύουσα εἰς κατεργασίαν μεταξίης. Τὸ τέμενος τοῦτο περιέγραψεν ὁ Πασπάτης καὶ ἠκολούθησε τοὺς πρὸ αὐτοῦ, εἰπόντας ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Μανουήλ¹. ὁ Δρ Μόρτμαν ὁμοίως, τῷ Γέρολαχ ἐπόμενος, πιθανώτερον νομίζει ὅτι ἡ βυζαντινὴ αὕτη ἐκκλησία εἶναι ἡ μονὴ Ἀετίου καὶ ἡ παρακειμένη κινστέρνη ἢ τοῦ Ἀετίου κινστέρνη², περὶ τῆς γράφει ἀλλαχοῦ ὅτι εἶναι μεγαλοπρεπῆς, ἔχουσα 36 κίονας μετὰ ὠραίων κορινθιακῶν κιονοκράνων, ὁμοίων τοῖς κοσμοῦσι τοὺς κίονας τῆς Γερεμπατὰν σεράι λεγομένης κινστέρνης καὶ τοὺς τῆς παρὰ τὸ Σουλτὰν Σελίμ τζαμιῆ, ἣν καλεῖ τῆς Πουλχερίας³. Οἱ γνωρίζοντες τὰς μελέτας τοῦ ἀκαμάτου βυζαντινολόγου εὐκόλως ἐννοοῦσιν ὅτι σύγχυσις τις ἐγένετο εἰς τὰς σημειώσεις αὐτοῦ· διότι οὔτε ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ οὔτε ἀλλαχοῦ τῆς Κων/πόλεως περιεσώθη κινστέρνη τριάκοντα ἔξ ἔχουσα κίονας· ἡ κινστέρνη τοῦ Κεφελῆ μεστζίτιου, ἐπὶ τριῶν μόνον, ὡς εἶπομεν, κίωνων στηριζομένην ἔχουσα τὴν θολωτὴν αὐτῆς στέγην, εἶναι ἐπιμήκης καὶ ἔχει ἐμβασθὸν τριάκοντα τεσσάρων περιπυ τετραγωνικῶν μέτρων· κατ' ἀκολουθίαν ἢ μικρὰ αὕτη κινστέρνη δὲν φαίνεται ἡμῖν ἀξία ἰδιαίτερας μνήμης περὶ τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς, ἔτι δ' ὀλιγώτερον πανηγυρικῆς ἐν αὐτῇ διοχετεύσεως ὕδατος, καὶ ἐπὶ πᾶσι χρησιμοποίησεως αὐτῆς ὡς τοπικοῦ σημείου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου νὰ γνωρίζωνται καὶ νὰ παρωνυμῶνται γειτνιαζούσαι αὐτῇ οἰκοδομαί, καὶ μάλιστα μοναί· διότι πλὴν τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας, ἀναφέρονται καὶ ἄλλαι δύο μοναί, αὗται δ' ὠρισμένως «πλησίον τῆς κινστέρνης τοῦ Ἀετίου», περὶ ὧν ἐφεξῆς. Τῆς κινστέρνης τοῦ Κεφελῆ μεστζίτ εἰκόνα καὶ τεχνικὴν περιγραφὴν ἐδημοσίευσεν ὁ For-

chheimer, τζαμίον καὶ αὐτὸς καλῶν τὸ τέμενος, καὶ τῆς Ἀετίου κινστέρνης μακρὸν ἱστορικὸν λόγον ποιεῖται ὁ Strzygowski, ἀντικρούων τὸν Δρα Μόρτμαν¹. Ὁ Γέρολαχ περὶ μὲν τῆς κινστέρνης παρέχει τὴν μόνην πληροφορίαν ὅτι ἦτο ξηρὰ καὶ ὅτι εἰργάζοντο ἐν αὐτῇ Ἰουδαῖοι μεταξουργοί, περὶ δὲ τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ κληθέντος ὑπ' αὐτοῦ μονῆ τοῦ Ἀετίου ἔχει ἐκτενῆ περιγραφὴν, ἣτις ὁμοίως ἐντελῶς ἀντίκειται πρὸς τὸ σύνολον τοῦ νῦν ὀρωμένου οἰκοδομήματος τοῦ Κεφελῆ μεστζίτ· ἀλλ' εἴτε θεωρηθῇ τοῦτο ἡ μονὴ τοῦ Μανουήλ, διότι, ἐπαναλαμβάνομεν, Ἀετίου οὐδέποτε ὑπῆρξεν, εἴτε ἔχι, ἀδιάφορον ἢ παρ' αὐτὸ ὁμοίως κινστέρνη οὐδαμῶς πρέπει νὰ θεωρηθῇ, δι' οὗς εἶπομεν λόγους, ὡς ἡ τοῦ Ἀετίου. Δείον λοιπὸν νὰ ζητήσωμεν καὶ εὐρωμεν αὐτὴν ἀλλαχοῦ, οὐ μακρὰν ὁμοίως τῆς θέσεως τῆς Μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας.

ἡ. Λέγοντες δὲ οὐ μακρὰν τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας ζητητέον τὴν κινστέρνην τοῦ Ἀετίου, στηριζόμεθα εἰς τὰς ἐν τοῖς ἄνω παρατεθειμένας ἀπολύτου κύρους δεκατρεῖς μαρτυρίας περὶ τῆς γειτνιασεως τῶν δύο τούτων οἰκοδομῶν· φρονοῦμεν δ' ὅτι ἡ ἐν τῇ συνεδρίᾳ τοῦ ρωσικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου ἐξενεχθεῖσα γνώμη, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἀφωρμήθημεν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς παρούσης πραγματείας, καὶ καθ' ἣν ἡ ἐν λόγῳ κινστέρνη ζητητέα πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Σεργίου καὶ Βάχχου, ἐν τοῖς Ὁρμίσδου, ἐπὶ τῆς Προποντίδος, ἔχει ἀρχὴν ἐκ τῆς ἀπαντώσεως εἰς Τυπικὰ καὶ Συναξάρια μνήμης τῆ ΚΘ' Νοεμβρίου τῶν ἐγκαίνιων «τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάχχου πλησίον τῆς Ἀετίου κινστέρνης»², ἢ, κατ' ἄλλην πηγὴν, «πλησίον τοῦ Ἀετοῦ γιστέρνης»³. Ἐντεῦθεν

1. Die Byzant. Wasser=behälter, σελ. 103, ἀριθ. 31.—σελ. 154—158.

2. *Analecta Bollandiana*; τόμ. XIV, ἐν περιλήψει τοῦ Συριμονδιανῶ Συναξηρίου τῆς ἐκκλησίας Κων/πόλεως, τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ *Hyp. Delahaye* ἰφ 1902, ἐν τόμῳ ὑπὸ τίτλῳ Propylaeum ad Acta Sanctorum mensis Novembris. Ἡ μνήμη αὕτη εὐρεται ἐν σελ. 266, Νοεμβρίου κθ', ἀριθ. 5.

3. Μὴ σημειώσαντες ἐκ παραδρομῆς τὴν πηγὴν τῆς μνείας ταύτης ἠρωτήσαμεν τὸν πάντοτε πρόθυμον ὄντα ἡμῖν Α. Π. Κεραυέα, ἀπαντήσαντα τὰ ἐξῆς: «Ἐν τῷ Τυπικῷ καὶ Συναξαρίῳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅπου συνεταγθῆ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου μεταξὺ 950—956, σημειοῦται ὅτι τῇ 29 Νοεμβρίου τελοῦνται καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων Σεργίου

1. *A. Πασπάτης*· Βυζ. Μὲδ., σελ. 304.—*Σκαρλάτος*. Κ/Π, Α', 369.

2. *Esq. topogr. de C/ple*, § 132.

3. *Mitt.* αὐτόθι.

προήλθεν ἡ γνώμη αὕτη, τὸ ἡμαρτημένον τῆς ὁποίας ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν Τυπικῶν καὶ Συναξαρίων νομίζομεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐξελέγξωμεν· διότι αὐτὰ διακρίνουσι δύο ναοὺς ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων τούτων· ἓνα ἐν ταῖς Σοφίαις, καὶ ἄλλον πλησίον τῆς Ἀετίου κιστέρνης· τὸ Σιρμονδιανὸν Συναξάριον λέγει εἰς τὴν ζ' Ὀκτωβρίου: «μνήμη Σεργίου καὶ Βάκχου» τελείται δὲ ἡ αὐτῶν σύναξις ἐν τῷ ναῷ αὐτῶν τῷ ὄντι ἐν ταῖς Σοφίαις» (σελ. 116)· συνήθως διακρίνεται ὁ ναὸς οὗτος ὡς «παρακείμενος τῷ παλατίῳ»¹, «ἐν τοῖς Ὀρμισδοῦ». Ἐπομένως ὀρθότερον εἶναι καθ' ἡμᾶς τὸ νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ὕπαρξιν, ἐκτὸς τοῦ ἐν Σοφίαις, καὶ ἐτέρου πλησίον τῆς κιστέρνης τοῦ Ἀετίου ναοῦ τῶν ἁγίων τούτων, οὗ μνήμη τῶν ἐγκαινίων ἐτελεῖτο τῇ κθ' Νοεμβρίου, παρὰ τὸ ν' ἀπομακρύνωμεν τὴν ἐν λόγῳ κιστέρνην ἀπὸ τῆς γειτονίας τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας, ἐναντίον τῶν περὶ τῆς γειτνιασέως τῶν δύο οἰκοδομῶν περιωθεισῶν δεκατριῶν μαρτυριῶν διαφόρων ἐποχῶν, καὶ μετατοπίσωμεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν ὑψηλῶν τοῦ Φαναρίου εἰς τὸ πείριξ τοῦ Κιουτζοῦκ Ἁγία Σοφία τζαμιή. [Τὸ Σιρμονδιανὸν Συναξάριον σημειοῖ καὶ ἐν ταῖς Ρουφινιαναῖς ἐκκλησίαις Σεργίου καὶ Βάκχου, πανηγυρίζουσαν τῇ κθ' Μαΐου].

θ. Πλησίον τῆς κιστέρνης τοῦ Ἀετίου καὶ οὕτω διακρινόμεναι, ἀναφέρονται αἱ ἐπομέναι μοναί.

1. Ἡ μονὴ τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας Τὰ ἐκ χειρογράφων παρατεθέντα ἐν τοῖς ἄνω σημειώματα ἀναμφισβήτητοι εἶναι μαρτυρίαι περὶ τῆς γειτνιασέως τῶν δύο οἰκοδομημάτων.

2. Ἡ μονὴ τοῦ Ἀσπερίου. Ὁ ἡγούμενος αὐτῆς; Ἀνατόλιος, ἀρχιμανδρίτης, εὐρίσκεται

καὶ Βάκχου πλησίον τῆς Ἀετίου κιστέρνης» (Κωδ. μονῆς Σταυροῦ ἐν τῇ βιβλ. πατριαρ. Ἱερουσαλήμ, ἀριθ. 40, φύλ. 53). Ἐν ὁμοίῳ Τυπικῷ καὶ Συναξαρίῳ Θ' αἰῶνος, ἐκδοθέντος ὑπὸ Α. Δημητριάδου (Τυπικά, Κίεβον, 1895, σ. 27) λέγεται: «καὶ τὰ ἐγκαίνια τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάκχου πλησίον τῆς ἀετοῦ κιστέρνης» Το ἀετοῦ διορθωτέον εἰς Ἀετίου· ὁ ἐκδότης δὲν ἤδυνθη ν' ἀναγνώσῃ τὴν ἐν τῷ χειρογράφῳ abbreviata Ἐν τῷ ὁμοίῳ Τυπικῷ καὶ Συναξαρίῳ, ὅπερ λέγεται Synax Sirmondianum . . . [ὡς παρετέθη ἐν τῇ προηγύθεισῃ ἡμῶν σημειώσει] . . . Ταῦτα ἐκ τοῦ προχείρου ἂν θέλῃτε νὰ συμβουλευθῶ καὶ ἄλλα ὅμοια συναξάρια εἶμαι πρόθυμος· ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τὰ αὐτὰ λέγονται». Ἐκφράζομεν ἀπείρους εὐχαριστίας τῷ ἐπιστειλαντι.

1. Μνηαῖον· Μαρτίου 16', συναξάριον ἁγίου Θεοφάνους.

ὑπογεγραμμένος εἰς τὸν λιβελλον τῶν μοναχῶν Κων/πόλεως πρὸς τὸν πάπαν Ὀρμισδαν, ἐν ἔτει 518φ. Εἰς τὰς τέσσαρας πράξεις, ἀπὸ τῆς Θ' καὶ ἐξῆς, τῆς ἐπὶ Μηνᾶ, πατριάρχου Κων/πόλεως συνόδου, τῷ 538φ ἐπίσης ὑπογράφεται· ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν δευτέραν πράξιν μετὰ τοπικῆς ἐνδείξεως: «Τιμόθεος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀσπερίου, πλησίον τῆς Ἀετίου κιστέρνης»¹. Εἰς τὰ Μνηαῖα δύο μαρτύρων Ἀσπερίων μνήμαι ὑπάρχουσι, τῇ λ' Ὀκτωβρίου καὶ τῇ κ' Μαΐου, καὶ ἐνδὲς ὀσιομάρτυρος, τῇ ζ' Αὐγούστου. Ἄδηλον, εἰς τὴν μνήμην τίνας ἦτο καθιερωμένη.

3. Ἡ μονὴ τοῦ Μαῤᾷ. Καὶ εἰς τὰς πέντε πράξεις τῆς εἰρημένης ἐπὶ Μηνᾶ συνόδου, ἐν 538φ ἔτει, ὑπογεγραμμένος εὐρίσκεται Ἰωάννης, πού μὲν ἡγούμενος, πού δὲ πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς Μάρα, καὶ Μαῤᾷ, καὶ Μαρῶν πλησίον τῆς Ἀετίου κιστέρνης. Ὁ *Binius* παρατίθησιν ὡς διαφόρους γραφάς: *Mariae prope Aetiam cisternam*.² Ὁ ἀββᾶ. *Marin* φαίνεται θεωρῶν τὴν ἐπωνυμίαν ἀπο τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδρυτοῦ³. Ἄλ- λην μνείαν τῆς μονῆς ἀγνοοῦμεν.

4. Ἡ μονὴ τῶν Ρωμαίων. «Ἀνδρέας ἡγούμενος τῆς μονῆς τῶν Ρωμαίων πλησίον τῆς κιστέρνης» ὑπογράφεται εἰς τὴν τρίτην καὶ τετάρτην πράξιν τῆς αὐτῆς ἐπὶ Μηνᾶ συνόδου, ἐνῶ εἰς τὴν πρώτην «Ἀνδρέας ἐλέφ Θεοῦ πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης τῆς μονῆς τῶν Ρωμαίων», εἰς τὴν πέμπτην παραλείπεται ὁ τοπικὸς ὄρισμός τῆς μονῆς, καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲν μνημονεύεται⁴. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ Ἀετίου κιστέρνη πρέπει νὰ ὑπονοηθῇ ἐνταῦθα. Εἰς τὰς πράξεις τῆς Συνόδου ταύτης συνηγοροῦνται τριῶν ἔτι μονῶν Ρωμαίων ἡγούμενοι· μία ἐξ αὐτῶν ὀρίζεται εἰς τὸ Πετρίον κειμένη, καὶ ἄλλη εἰς

1 *Binius*; conc. generalia, τ. II μέρ. Α', σελ. 673, 683 689, 693, 697, 709, 715, 729.— *Ducangius*; CP. Chr., βιβλ. IV. τμ. VIII, § XI, ἐκ τῶν πρακτικῶν τῶν συνόδων.

2 *Binius*; ἐνθ' ἄν., σελ. 673, 683 ἐνθα σημειοῖ διάφορον γραφὴν ὀνόματος *Ipatius*, σ. 689, 693 697. 709, 116.— *Ducangius*; CP. Chr., βιβλ. IB, τμ. VIII, § LV.— *Mansi*; VIII, στή. 882, 910 951, 990, 1011.

3 *Abbé Marin*; les moines de CPLE, 25, 40, 75.

4 *Binius*; ἐνθ' ἄν., σελ. 673, 683, 693, 699, 709. 716.— *Mansi*; τ. VIII, στ. 882, 910, 939, 951, 991.

τὸ ἡμῖν γε ἀκατάληπτον prope Proinum¹.

5. Ἡ μονὴ Σεργίου καὶ Βάκχου. Ἡ περὶ ἧς εἶπομεν ἄνωτέρω, ὅτι τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς ἐτελοῦντο τῇ κθ' τοῦ Μαΐου, κατὰ τὸ Συρμονδιανὸν Συναξάριον.

Ἀποῦ λοιπὸν αἱ πλησίον τῆς κιστέρνης τοῦ Ἀετίου κείμεναι τέσσαρες ἢ πέντε μοναὶ πρὸς διάκρισιν ἀπ' ἄλλων ὁμωνύμων μετεχειρίζοντο ταύτης τὸ ὄνομα, εὐλόγως, νομίζομεν, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι αὕτη ἦτο μεγάλη τις καὶ περιώνυμος καὶ πασίγνωστος ἀνά τὴν μεγαλόπολιν, καὶ διὰ τοῦτο ἤξιώθη καὶ πανηγυρικῶν τελετῶν καὶ ἰδιαιτέρας ἐν τῇ ἱστορίᾳ μνείας. Καὶ ἤδη ἄς ἐξετάσωμεν ποῦ ἔκειτο αὕτη.

1. Πρὸς βορρᾶν τῆς βορειοανατολικῆς γωνίας τῆς ἐν τῇ συνοικίᾳ Καρα-γκιομρούκ ἀστέγου δεξαμενῆς Τσουκούρ μποστάν, ὑπάρχει, ἡμίπτωτον νῦν, μουσουλμανικὸν ἱερὸν Κασίμ ἀγᾶ μεστζίτι καλούμενον, ἔχον μίαν μὲν πλευρὰν ἐπὶ τῆς ἀνωφεροῦς ὁδοῦ Ζινὰ γιοκουσοῦ, ἑτέραν δὲ γειτονοῦσαν ὑπογεῖφ θολοσκεπεὶ κιστέρνη, καλουμένη τόγε νῦν Ζινὰ γιοκουσοῦ μπουτρουμῆ, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁδοῦ, καίπερ μὴ ἐχούσῃ ἐπ' αὐτῆς πρόσοψιν, ἐν μέσῳ δὲ ἰδιωτικῶν κτήσεων εὐρισκομένη. Πρῶτον ἐπισκεφθέντα καὶ περιγράψαντα αὐτὴν γνωρίζομεν τὸν Andreossy (1812—1814, 1826), ὀνομάσαντα αὐτὴν Τζίν-Ἀλῆ-κιοσκῆ, ἧτοι, καθά ὑπέσημείωσε, κιοσκιον = περίπτερον τοῦ ἀρχαίου μεγάλου βεζίρου Τζίν Ἀλῆ πασᾶ, οὕτως ἐπωνυμηθέντος ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων δι' οὗς παρέθηκε λόγους². Οἱ ἀνατολικοὶ συγγραφεῖς ἀγνοοῦσι τὴν τοιαύτην ἐπωνυμίαν τοῦ ἀπὸ τοῦ 1713 ἕως τοῦ 1716 βεζιρέυσαντος Δαμάτ Ἀλῆ πασᾶ, καλοῦσι δ' αὐτὸν ἰδίᾳ Μόρα φατιχί, ὡς ἀνακτῆσαντα τῇ Πελοπόννησῳ³. Ἄλλ' ἀφοῦ ἡ ἐπωνυμία Τζίν ἦτο παρ' Εὐρωπαίοις ἐν χρήσει, τοῖς δὲ Τούρκοις ἄγνωστος, πῶς συνέβη νὰ ὀνομάζῃται δι' αὐτῆς ἡ κιστέρνη

1. *Binius*; ἐνθ' ἀν., in *Pétrio*, τῷ 518φ, σελ. 729.—τῷ 536φ, σελ. 709. prope Proinum, τῷ 536φ, σελ. 708.—*Ducangius*; CP. Chr., βιβλ. IV, τμ. VIII, § LXXXIII.—*Mansi*; VIII.

2. *Andreossy*; le Bosphore et C^{ple}, Paris, 1844, σελ. 454

3. *Dalway*; Const. anc. and mod. tran. par Morellet, Paris an VIII, τ. A σελ. 211.—*Ἄθ. Ὑψηλάντης*; τα μετὰ τὴν ἄλ. σελ. 285.—7—*Ἀλῆ Σαίη*; χαίτακ ἐλ τζεβχμῆ, τ. Β', σελ. 51.—*Σκαρλάτος* Κ/π., Β', σ. 453/4.

ὡς ὁ *Andreossy* παραδίδωσιν ἡμῖν; καὶ πῶς παρελείφθη ἐκ τῆς ὀνομασίας ὁ τίτλος πασᾶ; καὶ διατί ἐλέγετο Τζίν Ἀλῆ κιοσκῆ; ἐπίστευεν ἄρα γέ ὁ ὑδρογράφος οὗτος τῆς Κωνσταν/πόλεως ὅτι τὸ βυζαντινὸν τοῦτο λείψανον ἠδύνατο νὰ ἦναι περίπτερον, belvedere, ὡς ἐξηγεῖ, τοῦ διασήμου ἐκείνου βεζίρου; ἂν αὐτὸς ἐπίστευεν εἰς τοῦτο, ἡμεῖς ὁμῶς οὐδαμῶς δεχόμεθα, καθὼς τελείως ἀπίθανον ἔχομεν δ' ἐκτὸς ἀμφιβολίας ὅτι ὁ *Andreossy*, ἀγνοῖα τῆς τουρκικῆς γλώσσης καὶ τῶν κρατουσῶν παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς προλήψεων, παρηρημήνευσε τὴν ἐπωνυμίαν Τζινλῆ κιοσκ δηλαδὴ κιοσκι, περίπτερον τῶν πνευμάτων, δαιμόνων· ἐπὶ φρεάτων, κιστερνῶν, ὑπογείων ἔχομεν ποικίλας προλήψεις καὶ φαντασιοπληξίας· ὡς δὲ τὴν πλησίον τῆς ἀγίας Σοφίας κιστέρνην ἐφαντάσθησαν οἱ πρὸ ἡμῶν εὔσαν σεράγιον καταχωσθὲν (Γερεῖ ματὰν σεράγι), ἐκ τῶν μαρμαρίνων κίωνων καὶ τῶν τετορνευμένων κιοκοκράνων πιθανῶς λαβόντες τὸ ἐνδόξιμον, οὕτω καὶ ταύτην ἐπλασαν δαιμονωντῶν κιοσκιον (Τζινλῆ κιοσκι كوسكى كوسكى).

Ὁ *Stolpe* σημειοῖ αὐτὴν ἐν τῷ τῆς Κ/πόλεως χαρτῇ αὐτοῦ (1863), λέγων εἰς τὰς ἐπεξηγηματικὰς παρατηρήσεις ὅτι εἶναι ἀπρόσιτος, ὡς εὐρισκουμένη ἐντὸς ἰδιωτικοῦ κτήματος. Ὁ *Forchheimer* περιέγραψε καὶ ἀπεικόνισε καὶ ταυτὴν· κατ' αὐτὸν ἔχει μῆκος 29 μ. γαλ. καὶ πλάτος 17. 2, ἐμβλῶν, ἐπομένως τετραγωνικῶν μέτρων 498. 80· οἱ σφαιρικοὶ αὐτῆς θόλοι στηρίζονται ἐπὶ 28 κίωνων ἐκ λευκοῦ, στικτοῦ καὶ πορφυροῦ μαρμάρου, ἀνίσου πάχους καὶ ὕψους, ὧν τινες πρὸς ἐξίσωσιν ἔχουσι διπλᾶ βιβρα ἢ κινόκρανα ἐπ' ἀλλήλα διαφόρων ρυθμῶν· ἐκ τῆς ποικιλίας δὲ ταύτης μαρτυρεῖται ἡ ἐξ ἄλλων ἀρχαιότερων οἰκοδομῶν προέλευσις αὐτῶν· οἱ κίονες ἀποτελοῦσι τέσσαρας στοίχους, ἀνὰ ἐπτὰ εἰς ἕκαστον. Εἰς τινὰ μέρη τῆς στέγης ὑπάρχουσι ρήγματα καὶ φαίνονται πτώσεις πλίνθων, μεγάλη δ' ὀπή, ἀνοιχθεῖσα ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν περίβολον τοῦ Κασίμ ἀγᾶ μεστζίτι πλευρᾶς, εἰς τὴν τῆς στέγης γωνίαν, χρησιμεύει ὡς θύρα πρὸς κάθοδον καὶ ἀνοδὸν τῶν ἐν αὐτῇ ἐργαζομένων μεταξοπλόκων¹. Οἱ τοπογράφοι τῆς Κ/πόλεως λέγουσιν αὐτὴν εὔσαν τὴν τοῦ Ἀσπαρος² δι'

1. Πρὸβλ. καὶ *Forchheimer*, παρὰ *Strzygowski* Byz. Wasserbehälter ἀριθ. 10, σελ. 64—65.

2. Κωνσταντινίαις· σελ. 54.—*Σκαρλάτος*: ΚΠ., τ. Α, 369.—*Πασάτης*: Βυζ. μελ., σελ. 363.—*Mordtmann*; Esq. Top. de C^{ple}, § 113.

οὗς ὁμως λόγους ἐπάγομεν ὁμιλοῦντες ἐφεξῆς (§ 1) περὶ τῆς κινστέρνης τούτου, προτιμότερον νομίζομεν νὰ θεωρηθῇ ἡ κινστέρνη αὕτη ὡς ἡ τοῦ Ἄετιου, ἅτε μὴ ἀπέχουσα πολὺ τῆς ποτε μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς Πέτρας, τῆς ἐφεξῆς περιληφθείσης ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Βιγδάν σεραχίου· ἐπομένως τὸ πεντήκοντα περίπου βήματα ἀπὸ τῆς κινστέρνης ἀφιστάμενοι καὶ ἀπ' ἐκκλησίας μετατραπέν Ὁγαλὰρ μεστζίτι ἦτο μία τῶν πλησίον τῆς Ἄετιου κινστέρνης μνημονευθειῶν ἀνωτέρω μονῶν· ἀπορούμεν δὲ διατί ὁ Πασπάτης, ἀφοῦ θεωρεῖ τὴν κινστέρνην ταύτην ὡς τὴν τοῦ Ἄσπαρος, δὲν ἐκλαμβάνει τὸ πλησιέστατα αὐτῆς κείμενον Ὁγαλὰρ μεστζίτι ὡς τὴν μονὴν τοῦ Μανουήλ, τὴν ὁποίαν οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς λέγουσι κείμενην σύνεγγυς τῇ κινστέρνη τοῦ Ἄσπαρος, ἀλλ' ἀκολουθεῖ τοὺς πρὸ αὐτοῦ, ἀγνοοῦντας τὸ ἀπ' ἐκκλησίας μετατραπέν Ὁγαλὰρ μεστζίτι καὶ εἰπόντας τὸ ἐπίσης ἀπ' ἐκκλησίας μετατραπέν, πολὺ ὁμως ἀνωτέρω κείμενον, Κεφελεῖ μεστζίτι ὡς μονὴν τοῦ Μανουήλ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ τοῦ Ὁγαλὰρ μεστζίτι, παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Πασπάτης παρημένησε τὰ περὶ αὐτοῦ ἱστορούμενα ὑπὸ τοῦ ὀθωμανοῦ τζαμιογράφου. Κατ' αὐτὸν ὁ Κεμανκὲς Μουσταφᾶ πασᾶς μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1635—1643 μετέτρεψεν εἰς μεστζίτιον ἐκκλησίαν ὑπάρχουσαν ἐν μέσῳ οἰκίσκων, ἧτοι δωματίων οἰκουμένων ὑπὸ ἐγγάμων جوامع وبيوت (κατ' ἀντιδιαστολὴν τῶν ἀγάμων جوامع وبيوت), ὀρίτας αὐτοὺς βηκουφίον τοῦ μεστζίτιου, ἀφ' οὗ ὠνομάσθη καὶ ἡ συνοικία¹. Κεῖται μεταξὺ δύο ὁδῶν· παθὸν δ' ἐκ σεισμοῦ τῷ 1894 ἐπεσκευάσθη καὶ ἐχάθησαν ὅσα λείψανα χριστιανικὰ εἶδεν ὁ Πασπάτης, ἐκλείσθη δὲ καὶ τὸ ὑπόγειον αὐτοῦ.

ια. Φέρομεν ἤδη τὸν λόγον περὶ τῆς ἀλλης κινστέρνης τῆς θεωρηθείσης ὡς τῆς Πουλχερίας. Αὕτη κεῖται ἐπὶ τῆς κατωφεροῦς ὁδοῦ Μπουτρούμ, νοτιοδυτικῶς τῆς ἀστέγου δεξάμενης, τῆς ἐπὶ τοῦ Ε' λόφου, ἧτοι τοῦ παρὰ τὸ Σουλτάν Σελιμ τζαμιεῖ Τσουκουρ μποστάν· μέχρις ἐσχάτων ἐμεινεν ἀπαρατήρητος ὑπὸ τῶν τοπογράφων τῆς Κ/πόλεως, καίπερ σημειουμένη ἐν τῷ μνημονευθέντι χάρτη τοῦ Stolpe (1863) καὶ περιγραφομένη συντόμως· μετὰ τὸν Δρα Μόριμαν ἡ κινστέρνη περιεγράφη καὶ ἐξεικονίσθη ὑπὸ τοῦ Forchhei-

mer, ἐξιστορήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Strzygowski¹. Τοὺς τετραγώνους θόλους τῆς στέγης ὑποστηρίζουτιν εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἰσόμετροι μαρμάρινοι κίονες, ἀνὰ ἑπτὰ τεταγμένοι εἰς τέσσαρας στοίχους, φέροντας κινόκρανα κορινθιακοῦ ρυθμοῦ· ἐφ' ἑνὸς μόνον κίονος παρετηρήσαμεν σταυρὸν ἐν ἀναγλύφῳ· εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μπουδρούμ πλευράν, ὑπερέχουσαν κατωφεροῦς ἐδάφους μέτρα τινά, ὑπάρχουσι τέσσαρα παράθυρα· ὑπερθεν τοῦ πρώτου τῷ κατιόντι διεκρίναμεν μικρὸν ἐκ λευκοῦ μαρμάρου θυρεὸν, φέροντα ἐν ἀναγλύφῳ σταυρὸν καὶ πέντε πλαίσιον, εἰς τὸ σχῆμα τοῦτο·

ὑπὸ τὸ τρίτον παράθυρον, ἠνωμένη αὐτῷ, ὠρύχθη ἐν τῷ παχεῖ τοίχῳ θύρα, ἔσθωθεν τῆς ὁποίας λιθινὴ κλίμαξ φέρει τοὺς καὶ ἐν ταύτῃ ἐργαζομένους μεταξοπλόκους· τὸ μήκος αὐτῆς εἶναι γαλ. μ. 29.10 καὶ τὸ πλάτος 18.7· ἐπομένως τὸ ἐμβαδὸν αὐτῆς μέτρα τετραγωνικὰ 544.17. Ἡ κινστέρνη αὕτη ἄλλοτε περιελαμβάνετο εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ μέχρις ἐδάφους νῦν κατεστραμμένου τζαμιῦ ἢ κατ' ἄλλους μεστζίτιου τοῦ τεκε Σιβαση, κείμενου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σακῆζ ἀγάτζ, τῆς ὁποίας ἡ ἑτέρα πλευρὰ εἶναι καὶ τῆς ἀστέγου κινστέρνης (Τσουκουρ μποστάν) πλευρὰ· ὁ τεκεὺς οὗτος μετετέραθη ἀπ' ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μπαγιαζήτ Β', χάριν τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ σείχ Μουχιετ-τὴν Μεχμέτ, τοῦ πατρὸς τοῦ διασημοῦ μουφτῆ Ἐμπου-σουούτ· ἡ μετατροπὴ ἐγένετο πρὸ τοῦ 1514ου (χιτζρέ 920), ἀφοῦ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἶχεν ἀποθάνει ὁ σείχ ἐπιστρέφων ἐκ Μέκκας ἐν Καισαρείᾳ, ἢ ἐν τῇ γενεθλίᾳ αὐτοῦ Ἰσκιλίπ, κατὰ τὸν Σεατ-ετ-τὴν, ὅστις ἐξαίρει τὰς γνώσεις τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀναφέρει κομψοῦ τεκε ὀικοδομὴν πρὸς χάριν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Σουλτάνου². Ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Μεχμέτ Γ' (1595-1603) ὁ τεκεὺς ἐδόθη τῷ περιωνύμῳ σείχῃ Ἄπτ-ουλ-μετζιτ Σιβαση (ἐκ Σεβαστείας), ἀπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἐπεκλήθη, σφζόμενος μέχρι τοῦ 1837-1838 (χιτζρέ 1253), ὅτε ὁ Ἀλῆ Σατῆ ἔγραφε τὸ ἔργον αὐτοῦ³. Ὁ τεκεὺς ἀνῆκεν εἰς τὸ τάγμα Χαλβετῆ ἢ

1. Strzygowski; Byz. Wasserbeh., ἀριθ. 9, σελ. 62—63, 175—176.

2. Σεατ-ετ-τὴν· τατζ-ου-τεοχρίχ, τ. Β' σελ. 576-578.

3. Ἀλῆ Σατῆ· χατίκατ ἐλ-τζεδαμί, τ. Α', σελ. 121, ἀριθ. 5.—Ὁ Πεσεβῆ βιογραφεῖ τὸν Σιβαση· ταρίχ, τ. Β', σελ. 357-358.

1. Ἀλῆ Σατῆ· Χατίκατ ἐλ τζεδαμί, Α', σελ. 40, 182.

Τζελβετλή¹, ἢ κατ' ἄλλους Σουμπουλή². Ὁ Ἔβλιά τσελεμπή (1620-1621), ὀνομάζων, ἀντὶ μεστζίτιου, τζαμίον τοῦ τεκέ Σιβασιή, μνημονεύει τὴν ὑπ' αὐτὸ κιστέρνην καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἐργαζομένους εἰς πλοκὴν μετάξης (=ίπρισίμ)³. Ὁ Πασπάτης ἐπεσκέφθη τὸν χώρον τοῦ τεκέ, εὔρε δὲ μόλις σφζόμενον τὸν μιναρὲν, οὐδὲν δὲ χριστιανικὸν ἔχνος εἰς τὸ περιτετοιχισμένον νεκροταφεῖον αὐτοῦ, γνωρίσας τὴν ἀπ' ἐκκλησίας μετατροπὴν ἀπὸ τοῦ Ἀλη Σατῆ, μὴ μνημονεύοντος ὁμῶς τὴν κιστέρνην⁴. Σήμερον (1903) σφζεται τὸ μέχρι τοῦ περιφῆ (ἐξώστου) μέρος τοῦ μιναρέ, ἐν μέρος τοῦ νεκροταφείου μεταξὺ δύο οἰκιῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σακῆς ἀγάτς, ἕτερον παρὰ τὰ λείψανα κρήνης πεπτωκυίας, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐγειρομένης ἄλλοτε. Ἡ ἐπιστέγασις τῆς κιστέρνης συνετέλεσεν εἰς τὴν ἰσοπέδωσιν τοῦ φύσει ἐπικλινοῦς ἐδάφους, καὶ οὕτω περήχθη εὐρεία ἐπίπεδος ἔκτασις ἀπὸ τῆς ὁδοῦ Σακῆς ἀγάτς. Σήμερον τὸ ὑπὲρ τὴν κιστέρνην γῆπεδον περιορισθὲν διὰ τοίχου, περιελήφθη ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Μουσουλμανικοῦ ὄρφανοτροφείου (Δαρους-σεφακᾶ). Ἐπειδὴ εἰς τὴν τοῦ Ἀλη Σατῆ μαρτυρίαν περὶ τῆς ἀπ' ἐκκλησίας μετροπῆς τοῦ Σιβασιή τεκεσῆ ἀντιτάσσεται ἡ τοῦ Σεατ-ετ-τιν λέγοντος τὸν τεκὲν οἰκοδομηθέντα, καὶ ἐπειδὴ ἐπὶ κιστερνῶν συνηθῶς δὲν ἐγείρονται ἐκκλησῖαι οὐδ' ἄλλαι οἰκοδομαί, ὅσαι δ' ἐξ ἐκείνων εἶχον κιστέρνας εἶχον αὐτάς ἐν τοῖς περιβόλοις αὐτῶν, ἔπεται ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ἐκκλησία ἐπὶ τῆς κιστέρνης, ἢ ἐὰν ὑπῆρξεν εἶχε τὴν κιστέρνην ἐν τῷ περιβόλῳ αὐτῆς· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔπρεπε καὶ ἡ ἐκκλησία νὰ ἐσφζετο, διότι θα ἦτο ἐκτισμένη μετ' ἴσης πρὸς τὴν κιστέρνην στερεότητος καὶ εὐρύτητος, καὶ θα διετηρεῖτο, ὡς τόσαι ἄλλαι, ἐνῶ οὐδ' ἐλάχιστον ἔχνος βυζαντινῆς οἰκοδομῆς περιεσώθη ἐν τῷ γηπέδῳ, ἐφ' οὗ ἠγείρετο ὁ τεκές, ὁ ὁποῖος πιθανῶς ἦτο ξυλίνη οἰκοδομὴ καὶ εὐχερῶς κατεστράφη. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξαγομὲν ὅτι ἡ κιστέρνη αὕτη ἦτο αὐτοτελὲς οἰκοδόμημα οὐδὲ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ τῆς Πουλχερίας, ἡ ἀναφερομένη εἰς

τὸ χρονικὸν Πασχάλιον, ἡ ὁποία ἄλλως τε καθ' εἶπομην, εἶναι ἡ Ἀετίου λεγομένη. Αὕτη δὲ ποία εἶναι; φέρε ἰδῶμεν.

β. Ἐπὶ Θεοδοσίῳ Β' (408—450). Μαρκιανοῦ (450—457) καὶ Λέοντος τοῦ Θρακῆς (457—474) ἤμασαν ἀπὸ τοῦ 421—471 καὶ μνημονεύονται εἰς τὴν ἱστορίαν ὁ Ἀρδαβούριος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀσπαρ καὶ ἐκ πέντε τούτου τέκνων οἱ υἱοὶ Ἀρδαβούριος, ὁμῶνυμος τῷ πάππῳ, καὶ Πατριόκιος, τὸ μὲν γένος κατὰ τινὰς Ἀλανοί, κατ' ἄλλους Γότθοι ἢ Δᾶκες, τὴν δὲ θρησκευτικὴν δοξάν καθ' ἅπαντας ἀρειανοί· οἱ δύο πρῶτοι προήχθησαν εἰς ὑπάτους, καὶ μετὰ τοῦ δευτέρου Ἀρδαβούριου εἰς διάφορα στρατιωτικὰ ἀξιώματα, μετασχόντες πολλῶν μαχῶν ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ, τῇ Εὐρώπῃ καὶ τῇ Ἀφρικῇ· καίπερ δὲ ὑποστάντες καὶ τινὰς ἥττας, ἐν τοσοῦτῳ μεγίστων ἀπήλαυον τιμῶν, μάλιστα δ' ὁ Ἀσπαρ· διὸ θνήσκων ὁ Θεοδοσίος ἐκάλεσε μετὰ τῆς συγκλήτου καὶ τὸν Ἀσπαρ, καὶ παρουσίᾳ αὐτοῦ ὑπέδειξε διάδοχον τῆς βασιλείας τὸν Μαρκιανόν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀσπαρος ὑπουργήσαντα πρότερον· ὅτε δὲ καὶ ὁ Μαρκιανὸς ἀπέθανεν ἄνευ διαδόχου, «ἡ σύγκλητος καὶ ὁ δῆμος ἅπας τῷ Ἀσπαρι πατρικίῳ δεδώκασιν ἐξουσίαν ἐπιλέξασθαι τὸν ὀφείλοντα βασιλεῦσθαι, αὐτὸν γὰρ ὡς ἀρειανόν οὐκ ἐνεχώρει γενέσθαι· ὁ δὲ τὸν προνοητὴν τῶν ἑαυτοῦ ἀγαγῶν κτήσεων Λέοντα τὸν Μέγαν καὶ ὑποσχόμενον ποιῆσαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ Καίσαρα, ἅμα τῇ συγκλήτῳ ἐποίησε βασιλέα». Οὕτω πολιτευθεὶς ὁ Ἀσπαρ ἤλπισεν ὅτι ἤθελεν εἶχει τὸν Λέοντα, χιλιάρχον τότε ὄντα, ὑποχείριον εἰς τὰς βουλὰς αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ Λέων τᾶναντία ὄλως ἐφρόνει· ἐνεργήσας τὴν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἀνατολίου στέφιν αὐτοῦ, ἐνομιμοποίησε καὶ ἐστερέωσεν εἰς ἑκὺτὸν τὴν βασιλείαν, καὶ οὕτω κατέστη ἀνεξάρτητος· ὅτε δὲ μετὰ μικρὸν εἶδεν ὁ Ἀσπαρ ἀποκρουόμενος τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ καὶ τὰς ἐλπίδας ἀποτυγχανούσας, μετέστρεψεν αὐτάς εἰς πολιτικὰς ραδιουργίας καὶ πλεκτάνας, τὰς ὁποίας, ἐμφρόνως πολιτευόμενος ὁ Λέων, ἐματαίου καὶ ἔστιν ὅτε προυλάμβανεν· ὁ ἰσχυρὸς Ἀσπαρ ἐν τούτοις ἀπῆτει τὴν ὑπετχημένην προαγωγὴν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ τοῦ Καίσαρος ἀξίωμα· ἀῆπτετο γὰρ τῆς βασιλικῆς πορφύρας καὶ ἔλεγε: τὸν ταύτη ἐνδεδυμένον οὐ χεῖ ψεύδεσθαι· ἐκεῖνος ἀνθυπέφερεν: ἀλλ' οὐδὲ παρὰ τινος ἄγεσθαι ὡς δούλον, καὶ οὕτως ἀπεκρούετο τοῦτον ἐπὶ πολὺ, ἐπινοῶν τὸ τοῦ πράγματος ἄτοπον».

1. Ἰσαῖλ-μπεγ-ζατέ· Ὁσμάν· μετζμουά-ἰ-τζεδαμί, 1304, σ. 54. ἰρθ. 80.

2. Ἀχμέτ Μονία. μετζμουά-ἰ-τουκεγῆ, 1307, σ. 14.

3. Ἐβλιά τσελεμπή· μουτπεγεαπάτ, σελ. 82. ^{الفخرى} O Hammer, CPolis und der Bosphoros, Pesth, 1822, τ. I, σελ. 441, φαίνεται παρανοήσας τὸν Ἐβλιά, διότι κατ' αὐτὸν λέγει τὴν κιστέρνην ἐπὶ ἑξ κιστῶν (ἀλτῆ);

4. Ἀλ. Πασπάτης· Βυζ. μελ., σελ. 396

Ἐπὶ τέλους, μετὰ δωδεκαετίαν, ἐχειροτόνησε Καίσαρα τὸν δεύτερον υἱὸν τοῦ Ἄσπαρος, τὸν Πατρικίον· εὐθὺς ὁμοῦς ἢ σύγκλητος κατεταράχθη, φοβουμένη «μὴ πρὸς τὸν τοῦ Ἄσπαρος μεταβιβασθῆ ἢ βασιλεία»· ὅθεν «συνιόντες ἅπαντες, κληρικοί, μονάζοντες, λαϊκοὶ μετὰ τοῦ πατριάρχου ἐδέοντο περὶ Καίσαρος ὀρθοδόξου· ὁ δὲ βασιλεὺς εἰρηνεύσας τὸν λαὸν ἀπέλυσε, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτὸν τε Ἄσπαρα καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ ἀπέκτεινε, καὶ κατὰ τῶν εὕρισκομένων ἐν τῇ πόλει ἀρειανῶν διωγμὸν ἐκίνησε καὶ πάντας ἐξώρισεν». Ὁ φόνος τοῦ Ἄσπαρος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀρδαβουρίου καὶ Πατρικίου ἐγένετο τῷ 471· ἀγγεῖλας δ' αὐτὸν ὁ Λέων τῷ ἐν Ρώμῃ βασιλεύοντι Ἀνθεμίῳ ἔγραψεν ὅτι ἐξετέλεσεν αὐτὸν « ἵνα μηδεὶς μοι ἐναντιοῦται κελεύοντι». Τοιοῦτος ὁ βίος τοῦ Ἄσπαρος, τοῦ κτίσαντος κινστέρνην.

γ. Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Λέοντος, τὸ 459, ὁ Ἄσπαρ ἰδίαις δαπάναις ἤρχισε τὴν κτίσιν· μιᾶς κινστέρνης· ἢ κτίσις διήρκεσε δωδεκαετίαν, ἀφοῦ ὁ φόνος τοῦ κτίτορος, ὡς προείπομεν, ἐξετελέσθη ἐν ἔτει 471· ὅτε ἡ κινστέρνη ἐπληρώθη, κατὰ τοὺς Παιριογράφους¹, οἵτινες καὶ τὸν Ἀρδαβούριον σὺν τῷ Ἄσπαρι κτίτορα λέγουσιν, ἅ καὶ πᾶσαι αἱ ἐφεξῆς μνεῖαι τῆς κινστέρνης ὀνομάζουσιν αὐτὴν τοῦ Ἄσπαρος μόνον. [Τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ τε καὶ τοῦ υἱοῦ Ἀρδαβουρίου δεῖγμα γνωρίζομεν καὶ τὴν προσφορὰν πλείστον καὶ ἀξιολόγων πολυτελῶν σκευῶν εἰς τὸ μαρτύριον τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, ὅπερ ἀνήγειρεν εἰς τοὺς Δομνίνου Ἐμβόλους Μαρκιανὸς ὁ πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· διὰ τὴν δωρεὰν ταύτην ὁ Μαρκιανὸς διετύπωσε ν' ἀναγινώσκωνται εἰς τὴν πατρώαν αὐτῶν γοθθικὴν γλῶσσαν αἱ εὐχαὶ κατὰ τὰς ἐπισήμους ἑορτάς, «εἰ καὶ διάφοροι πρὸς ἡμᾶς περὶ τὴν ὀρθὴν ἐτύγχανον πίστιν», ὡς ὁ βιογράφος τοῦ Μαρκιανοῦ λέγει²· ταύτην δὲ τὴν δαπάνην προφανῶς αἰνίσσεται ὁ παρὰ Βανδουρίῳ ἀνώνυμος λέγων, ὅτι «ἐκ τῆς περιουσίας καὶ τοῦ

πλοῦτου Ἄσπαρος τοῦ ἀναιρεθέντος παρὰ Λέοντος τοῦ Μακέλου» ἔκτισεν ὁ Μαρκιανὸς τὸν ναόν, ἐν ᾧ πάντες οἱ ἄλλοι χρονογράφοι καὶ συναξαριογράφοι λέγουσιν ὅτι ἰδίαν περιουσίαν ἐδαπάνησεν οὗτος]. Τὸ Χρονικὸν Πασχάλιον ἐν ἔτει 459^φ λέγει: «τούτῳ τῷ ἐνιαυτῷ ἤρξατο Ἄσπαρ ὁ στρατηλάτης κτίζειν τὴν μεγίστην κινστέρνην πλησίον τοῦ παλαιοῦ τείχους»· ὁ χρονογράφος καταλείπει μὲν ἡμᾶς εἰς ἄγνοιαν περὶ τοῦ εἴδους τῆς κινστέρνης ἀστέγου ἢ ἐπιστέγου, καὶ τῶν λόγων ὧν ἔνεκα μεγίστην καλεῖ αὐτήν, ὀρίζει ὁμοῦς εὐτυχῶς τὴν θέσιν αὐτῆς «πλησίον τοῦ παλαιοῦ τείχους» ἢ τοῦ Κωνσταντινιανοῦ. Λαμβάνοντες λοιπὸν τὴν γραμμὴν αὐτῶν, οἷαν διέγραψεν ὁ Δε Μόρτμαν εἰς τὸν ἐπισυναφθέντα τῷ τοπογραφικῷ περὶ τῆς Κ/πόλεως ἔργῳ αὐτοῦ χάρτην, εὕρισκομεν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ Ε' λόφου τὴν θολοσκεπὴ κινστέρνην τοῦ Σιβασιῆ τεκὲ μεστζίτι, τὴν ὑπ' αὐτοῦ κληθεῖσκαν καὶ θεωρηθεῖσαν τῆς Πουλχερίας, περὶ ἧς διελάβομεν ἀνωτέρω.

ιδ. Ἴδωμεν τί φρονοῦσιν οἱ τοπογράφοι τῆς Κ/πόλεως περὶ τῆς θέσεως τῆς κινστέρνης τοῦ Ἄσπαρος. Ὁ Βανδούριος ἐν τῷ προτασσομένῳ τοπογραφικῷ χάρτη τῆς Κ/πόλεως εἰς τὸν Β' τόμον τοῦ Imp. Orient., σημειοῖ τὸν εἶκον καὶ τὴν κινστέρνην τοῦ Ἄσπαρος ἐν τῇ ΙΔ' ρεγεῶνι, νοῶν ἴσως τὴν ἐντεῦθεν τοῦ νῦν Σαλμαῖ τομουκ, δεξιὰ τῆς εἰς Ἐτιρνὲ καπῆ ὁδοῦ, ἄστεγον κινστέρνην, τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Καρα-γιομουκ. Ὁ Κωνσταντῖος ἐπίσης ἐναυθὰ τίθησι τὴν κινστέρνην, συγγέει ὁμοῦς τὰς παραπλεύρως κειμένας κινστέρνας, τὴν ἄστεγον δηλαδὴ Τσικούρ μπιστάν καὶ τὴν σκεπαστὴν Τζινλῆ κῖοσκ· διότι λέγει: «πλησίον τοῦ Ξηρολόφου, κατὰ τὸ Σαλμαῖ τομπροῦκι, κοινῶς Τζικούρ μπιστάν καλουμένη, ἐφεδραζομένη ἐπὶ εἴκοσι καὶ ὀκτώ κίονας ἐκ μαρμάρου· καὶ ἐν αὐτῇ ὡσαύτως δικτριβουσιν οἱ τὰ μέταξά νήθοντες¹». Ὁ Σκαρλάτιος ταλαντεύεται μεταξὺ τῶν αὐτῶν δύο κινστερνῶν²· ὁ Πασπάτης ὑπονοεῖ τὴν ἐν Ζινὰ γιοκουσοῦ θολοσκεπῆ, τὴν Τζινλῆ κῖοσκ τουτέστι³. Ὁ Δε Μόρτμαν, θεωρῶν τὴν ἐν τῷ Ε' λόφῳ πλησίον τοῦ τζαμίου τοῦ Σουλτάν Σε-λίμ, ἀνοικτὴν κινστέρνην ὡς τὴν τοῦ Βώνου, δέχεται τὴν ἐν τῇ συνοικίᾳ Καραγιουμουκ

1. Bandurcius; Imp. Or., Anon. ant. CP. III, σελ. 49, ἔκδ. Παρ.—Κωδινός. σελ. 29, ἔκδ. Παρ.—Anon. Lambecii; σελ. 105, ἔκδ. Παρ.—

2. Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος· ἀρχ. παρ. ΚΔ—ΚΤ', βίος Μαρκιανοῦ ὑπὸ Μ. Γεδεών, § ιδ' σελ. 69· ὁ Ἀνώνυμος παρὰ Βανδουρίῳ σ. 31 E. R. λέγει ὅτι τὸν ναόν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Ρωμαίας τὸν ὄντα εἰς τὰ Μαυριανῶν, Μαρκιανὸς ὁ ὁστος ἔκτισε».

1. Κ/πολις παλ. καὶ νέκ· ἔκδ. 1824 σελ. 54 ἔκδ. 1844' σελ. 63.

2. Κ/πολις· τόμ. Α'. σελ. 369.

3. Βυζ. μελ., σελ. 304.

ἀνοικτὴν ὡς τὴν τοῦ Ἄσπαρος, σκεπτόμενος ὅτι ἐπόμενον ἦτο νὰ προνοήσῃ ὑπὲρ ὑδρεύσεως τῶν ἐν τῷ Ἐξωκιοιῶν διαιτωμένων Γότθων ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, ἀφοῦ ἡ πόλις εἶχεν ἐντὸς ἄφθονον ὕδωρ¹. Ὁ *Strzygowski* δέχεται ὡσαύτως τὴν ἄστεγον κιστέρην τῆς συνοικίας Καραγκιουμουρκ ὡς τὴν τοῦ Ἄσπαρος² Ἄλλ' ἀφ' ἐτέρου ὁ *Chevalier*³, ὁ *Hammer*⁴, ὁ *Andreossy*⁵, ὁ *Dethier*⁶ δέχονται τὴν σκεπαστὴν κιστέρην, τὴν πλησίον τοῦ Μπουτροῦμ τζαμιῆ (θεωρουμένου Μονῆς Μυρελαίου) καὶ τοῦ λουτρῶνος Λαλελῆ χαμάμ σφζομένην (περιγραφεῖσιν ὑπὸ *Forchheimer* ἐν σελ. 58-59, ἀριθ. 7.) ὡς τὴν τοῦ Ἄσπαρος. Πάντες στηρίζονται εἰς τὸν ἐν τῷ *Χρονικῷ Πασχάλῳ* ὀρισμὸν, καθ' ὃν ἔκειτο «πλησίον τοῦ παλαιοῦ τείχους»· καὶ ὁ μὲν *Chevalier* ἀντὶ νὰ ὀρίσῃ τὴν θέσιν τῆς κιστέρης ἐκ τοῦ παλαιοῦ τείχους, ὀρίζει τὴν γραμμὴν τούτου ἐκ τῆς κιστέρης, λέγων ὅτι ἐπειδὴ τὰ ἄκρα τοῦ Κωνσταντινιανοῦ τείχους ἦσαν ἀφ' ἐνὸς μὲν ἢ ἐπὶ τῆς Προποντιδος πύλης τοῦ νῦν Δαούτ πασᾶ καὶ ἀφ' ἐτέρου ὁ λιμὴν, ἔπεται ὅτι τοῦτο ἐπλησίαζε τὴν κιστέρην τοῦ Μπουτροῦμ τζαμιῆ· ἄρα αὕτη εἶναι ἡ τοῦ Ἄσπαρος· οἱ δ' ἄλλοι σκέπτονται, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ παρά τὴν πύλην Ἀδριανουπόλεως, ἐν τῇ συνοικίᾳ Καραγκιουμουρκ, ἄστεγος κιστέρην, κεῖται σχεδὸν ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο τειχῶν, τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νέου, τοῦ Θεοδοσιανοῦ, αὕτη δύναται νὰ ἦναι ἡ τοῦ Ἄσπαρος κιστέρην. Ἐν τούτοις ἡ κυρία πηγὴ περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς, τὸ *Χρονικὸν Πασχάλιον*, λέγει «πλησίον τοῦ παλαιοῦ τείχους», ὅπερ σημαίνει μακρὰν τοῦ νέου, οὐχὶ ἐν μέσῳ τῶν δύο τειχῶν· ἐπόμενος ἢ πλησίον τοῦ παλαιοῦ τείχους κιστέρην τοῦ Σιβασῆ τεκὲ μεστζίτι, ἢ τῆς Πουλχερίας θεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δ^{εοῦ} Μόρτιμαν, εἶναι ἡ τοῦ Ἄσπαρος, ἀναλογουσα καὶ ἐκ τοῦ πλουσίου αὐτῆς ὑλικού, τοῦ ἰσομέτρου τουτέστι τῶν μαρμαρίνων κίωνων ὡς ἐπὶ τούτῳ παρασκευασθέντων, εἰς τὸν περιεχόμενον πλοῦτον τῆς γοθτικῆς ταύτης οικογενείας. Ἄλλως τε αἱ τοπογραφικαὶ εἰ-

1. *Mordtmann*; esq. top. de CPlé § 130

2. *Strzygowski*; die Byz. Wasser-beh, σελ. 150-151.

3. *Chevalier*; voyage dans la Propontide., σ. 107.

4. *Hammer*; Cjropolis und der Bosporos; Pesth, 1822, I, σελ. 557.

5. *Andreossy*; Le Bosp. et CPlé, σελ. 454.

6. *Dethier*; Constantinople, Wien 18 σελ. 37.

δῆσεις τῶν συναξαρίων τῆς ἁγίας Θεοδοσίας καὶ τῆς ἐκ Καππαδοκῶν ὁσίας Εἰρήνης, καθῶς καὶ ὁ *Συλλίτζης*¹ ἐναντιοῦνται εἰς τὴν τοποθέτησιν τῆς κιστέρης τοῦ Ἄσπαρος πλησίον τοῦ Μπουτροῦμ τζαμιῆ, ὅταν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ θέσις τοῦ Λεωμακελλείου, πρὸς ὃ λέγονται πορευόμεναι αἱ ἀπὸ τῶν πλησίων τῆς Ἄσπαρος κιστέρης μονῶν ἄγιοι, εἴτε θεωρηθῆ τοῦτο εἰς τὸ νῦν Ἐπ-μείταν, κατὰ τὸν Δεᾶ Μόρτιμαν, εἴτε κατ' ἄλλους εἰς τὸ Μπατ-παζάρ, οἷς συντασσόμεθα.

ιε. Εὐλόγως ἐπόμενον ἦτο ἀπὸ τοῦ κτίτορος, τοῦ Ἄσπαρος, νὰ λάβῃ τὴν ἐπωνυμίαν ἢ κιστέρην· τοῦτο καὶ οἱ πατριογράφοι ὑπέδειξαν εὐκρινῶς, καθ' ἡμᾶς. Ἄλλ' οὗτοι καὶ ἐκ ταύτης καὶ ἐξ ἄλλης ἀφορμῆς τῆς μνείας τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἄσπαρος, προσέθησαν καὶ τὴν τύχην τοῦ οἴκου αὐτοῦ· ἐντεῦθεν, φαίνεται, προήχθη ὁ Βανδούριος εἰς τὴν τοποθέτησιν ἐν τῷ προμνημονευθέντι χάρτη αὐτοῦ πλησίον τῆς κιστέρης τοῦ Ἄσπαρος καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Τοῦτο παρεπλάνησε τὸν *Σκαρλάτον* εἰπόντα τὴν κιστέρην «παρονομασθεῖσαν ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτῆς οἴκου τοῦ μαγίστρου καὶ πατρικίου Ἄσπαρος», ὡσεὶ μὴ ἦτο οὗτος ὁ κτίσας τὴν κιστέρην· ὁ δὲ ἐκ τῶν παραδεξαμένων τὴν παρά τὴν ὁδὸν Ζινὰ γιοκουσοῦ κιστέρην ὡς τὴν τοῦ Ἄσπαρος *M. Γεδεῶν* ὥρισεν εἰδικώτερον τὴν θέσιν τοῦ οἴκου τούτου ἐν τῇ σημερινῇ συνοικίᾳ Σαλμᾶ-Τομπρούκ, προσθεὶς ὅτι ἴσως εἶναι ὁ κατόπι γενόμενος κτήμα τοῦ ἐπὶ Σουλτᾶν Ἀχμέτ Γ' μεγάλου βεζίρου Δαμάτ ἢ Τζιν Ἀλῆ-πασᾶ². Ἡ εἰκασία αὕτη στερεῖται ὑποστάτως, οὐ μόνον διότι, ὡς ἐν τοῖς ἄνω εἴπομεν, παρηρμήνευσεν ὁ *Andreossy* τὸ ἐπάνωμον τῆς κιστέρης Τζινλῆ-κιοσκ, νομίτας ἀναφερόμενον εἰς τὸν εἰρημένον μέγαν βεζίρον, ἐνῶ ἄτχεται πρὸς αὐτὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν ἤθελε διαλάβει τὴν προσοχὴν τινος τῶν ἀπὸ τοῦ *Γυλλίου* καὶ *Γέρολαχ* πολλῶν περιηγησαμένων καὶ περιεργασαμένων τὴν Κωνσταντινούπολιν οἰκοδομῇ ὑπάρχουσα ἐπὶ δέκα καὶ τρεῖς περίπου ἑκατονταετηρίδας (430 ἢ 450—1720 ἢ 1730), καὶ προσέτι, ὅπερ καὶ τὸ κυριώτατον, ὁ οἶκος οὗτος τοῦ Ἄσπαρος ἦτο «πρὸς ἄρκτον» τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, τοῦ ἀνεγερθέντος ὑπὸ τοῦ ὀσίου Μαρκιανοῦ ἐν τοῖς Δομνίνου Ἐμβολοῖς, καθά

1. Σελ. 792, ἐκδ. Παρισίων.

2. *Bouturās*. Λεξικὸν Ἱστορ. καὶ γεωγρ., τ. Γ', σελ. 1024, ἀρθ. 7.

ἐν β' ἰδ' τοῦ μνημονευθέντος ἀνωτέρω συναξαρίου αὐτοῦ λέγεται. Ἦτο λοιπὸν πρὸς βορρᾶν τοῦ τεμένους Μεχμέτ πασᾶ τζαμιῆ. Ἀναφέρεται δὲ ὑφιστάμενος ὑπερμεσοῦντος τοῦ δεκάτου αἰῶνος· διότι ἀναγινώσκουμεν εἰς τοὺς πατριογράφους «ὁ δὲ οἶκος τοῦ Ἄσπαρος ἦν ὄνπερ εἶχε Βασίλειος ὁ Παρακοιμώμενος»¹, καὶ ἀλλαχοῦ «τὸν οἶκον τοῦ Ἄσπαρος εἶχε Βασίλειος ὁ Παρακοιμώμενος»². Ὁ οἶκος οὗτος ἐπωνυμεῖτο καὶ «οἶκος τοῦ Βαρθάρου», ἀναφερόμενος ἐπὶ Θεοφίλου (829—842) καὶ τοποθετούμενος εἰς τὰ Μαυριανοῦ³, ὅπου ἀνηγείρετο ὁ ναὸς τῆς ἁγίας Ἀναστασίας (νῦν Μεχμέτ πασᾶ τζαμιῆ, ἐν Κάτεργα λιμάν), (ἔτι δὲ καὶ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886—912), ὅτε εἰς τὸν ἄρχοντα τοῦ Ταρῶν Κρικορικόριον, ἐλθόντα ἐν Κων/πόλει καὶ τιμηθέντα τοῖς ἀξιώμασι μαγίστρου καὶ στρατηγοῦ Ταρῶν, ἐδόθη «καὶ οἶκος εἰς κατοικίαν ὁ τοῦ Βαρθάρου λεγόμενος, ὁ νῦν Βασιλείου τοῦ Παρακοιμωμένου»⁴. Ἐπιστρέψαντος δ' αὐτοῦ εἰς τὰ ἴδια μετὰ χρόνον, ὁ οἶκος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ βασιλέως. Βραδύτερον ὁ Ἀπογάνεμ, ἀδελφὸς τοῦ Κρικορικού, ἐλθὼν ἐν Κων/πόλει καὶ τιμηθεὶς πατρικίος, ἔλαβε καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ ἰδίου βασιλέως, ἄνευ ὁμῶς χρυσοβούλλου, «τὸν οἶκον τοῦ Βαρθάρου εἰς κατοικησιν» καὶ ἀπελθὼν προσωρινῶς εἰς τὰ ἴδια ἀπέβησε, καταλιπὼν ἀνήλικον υἱὸν Τορνίκιον καλούμενον. Ὁ Κρικορικός τότε διὰ γραμμάτων ἤξιον ἐν ἄλλοις καὶ «τὸν τῷ οικίῳ ἀδελφῷ προχωρισθέντα οἶκον εἰς κατοικίαν λαβεῖν», ἀφοῦ δ' ἔλαβεν αὐτὸν παρὰ τοῦ Λέοντος ἐπίσης ἄνευ χρυσοβούλλου, μετὰ θάνατον τούτου, ἐπὶ Ρωμανοῦ, ἀγνοοῦντος τὴν μὴ ἐκδοσιν χρυσοβούλλου, προὔτεινε καὶ ἔλαβεν ἀντὶ τοῦ οἴκου τούτου προάστειον εἰς Κελτζηνήν. Ἀνδρωθεὶς ὁ Τορνίκιος καὶ ἐλθὼν ἐν Κων/πόλει, ἀπῆτει παρὰ τοῦ Ρωμανοῦ ὡς πατρικὴν περιουσίαν ἢ τὸν ὑπὸ τοῦ Λέοντος δοθέντα τῷ πατρὶ αὐτοῦ οἶκον τοῦ Βαρθάρου, ἢ τὸ παρανόμως ὑπὸ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ ἀνταλλαγὴν προάστειον ἐν Κελτζηνῇ. Θυμῶντος ἐν τῷ μεταξύ τοῦ Κρικορικού ὁ βασιλεὺς Ρωμανὸς ἀνελάβετο μὲν τὸ προά-

στειον, δὲ ἀπέδωκεν ὁμῶς εἰς τὸν Τορνίκιον τὸν οἶκον τοῦ Βαρθάρου, ἐπὶ λόγῳ ὅτι εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἀπογάνεμ ἐδόθη ἄνευ χρυσοβούλλου¹.

15. Πλησίον τῆς κιστέρνης τοῦ Ἄσπαρος μνημονεύονται κείμενοι αἱ ἀκόλουθοι μοναί:

1. Ἡ μονὴ τοῦ Σκοτεινοῦ Φρέατος. Μνεῖα αὐτῆς, ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ εἰς ὃν ἁγίου ἢ ἁγίας ἐτιμᾶτο, ἀπαντᾷ εἰς τὴν βιογραφίαν τῆς ὁσιομάρτυρος Θεοδοσίας, ἀθλησάσης περὶ τὸ 730^{ον}-740^{ον} ἔτος, συγκεχυμένως πως· διότι λέγεται ὃν γονικὸν αὐτῆς μοναστήριον «πλησίον τῆς λεγομένης Ἀσπάρου στέρνης», ἐνῶ ἐφεξῆς γράφει «μονὴν τὴν λεγομένην τοῦ Σκοτεινοῦ Φρέατος καὶ τῆς προρρηθείσης Ἀσπάρου στέρνης». Ἐκ τῆς μονῆς ταύτης ἀπαχθεῖσαν «φθάνει τὴν ἁγίαν ἐν τόπῳ Λεωμακέλλου, λεγομένῳ ὁ δῆμιος καὶ φονεῦει· αὐτὸ δὲ ἅγιον σῶμα κατελήφθη ἐν τῷ προρρηθέντι τοῦ Λεωμακέλλου τόπῳ, πλησίον τοῦ περιωνύμου ναοῦ τοῦ παμμάκαρος Ἀκακίου καὶ τοῦ Ἑπτασκάλου»². Τῶν βυζαντινῶν συγγραφέων τὸ πλησίον λίαν ἀόριστον εἶναι ἐνταῦθα, μεταξύ τοῦ Ἑπτασκάλου καὶ τοῦ Λεωμακέλλου, τιθεμένου ἐν μὲν τῷ νῦν Μπάτ παζάρ, μεταξύ τοῦ Τσαρσίου καὶ τοῦ τζαμίου Σουλτάν Μπαγιαζήτ, ἀριθμεῖ χιλιάδας βημάτων ἢ ἀπόστασις, ἐν δὲ τῷ Ἐτ μειδάν, ὥρας ὅλης πορείαν. Ἡ μονὴ φαίνεται γυναικεία οὕτως. Ἡ ἐπωνυμία «Σκοτεινοῦ Φρέατος» ὑπομιμνήσκει ἡμῖν τὸ ἐπὶ τῆς αὐτῆς πρὸς τὸν λιμένα κλιτύος τοῦ Ε' λόφου, ἐφ' οὗ ἡ ἱστορηθεῖσα κιστέρνη, μεστζίτιον Πούρκουγιού, τοῦ πεπληρωμένου φρέατος, ἐξεικονισθὲν ὑπὸ τοῦ Πασπάτη³, νῦν δ' ἀπολέσαν ἐν ἐπισκευῇ πᾶν ἀρχαῖον ἔγχοσ· κατὰ τὸν συγγραφέα τοῦ *Μετζιμουνα-ι-τζεβαμί* καλεῖται καὶ Καντιλῆ γκιουζέλ μεστζίτι— οὔτινος ὠραία ἢ κανδηῖλα.

1. Αὐτόθι, κεφ. μγ'. ἐνθα Ἄσπαρος ἀντὶ Βαρθάρου γραπτέον λέγει ὁ Λαμπέσιος εἰς σημ. 59 εἰς *Κωδιν*. πρεκβολάς. Καίτοι δὲ τοῦ Βανδουρίου βεβαιοῦντος ὅτι εἰς δύο κώδικας τοῦ Πορφυρογενήτου, ὧν εἷς τοῦ IB' αἰῶνος, ἀπαντᾷ Βαρθάρου (Imp. Or. σελ. 692, ἀριθ. 137), ἐν τούτοις ἢ παρὰ τοῖς πατριογράφοις μνεῖα ὅτι ὁ τοῦ Ἄσπαρος οἶκος ἦτο ἐπ' αὐτῶν ὁ τοῦ Παρακοιμωμένου Βασιλείου, ὅπερ καὶ ὁ Πορφυρογενήτης λέγει, ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ δεχθῶμεν ἢ τοῦ Λαμπεκίου τὴν γνώμην, ἢ τὴν χρῆσιν διπλῆς ἐπωνυμίας τοῦ οἴκου τούτου, Ἄσπαρος καὶ Βαρθάρου.

2. *Μ. Γεδεών*. ἐν σελ. 227 τοῦ ΚΖ' τ τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου.

3. Πασπάτης. Βυζ. μελ., σελ. 381.

1. *Bandurius*; Imp. Orient. Anon. β. βλ. III, σελ. 49, ἔκδ. Παρ.

2. *Κωδινός*; παρεκδ. σελ. 29, ἔκδ. Παρ.

3. *Bandurius*; αὐτόθι, σελ. 32.

4. Ἐπὶ Κωνσταντίνου (Πορφυρογενήτου) τὸ δεύτερον (βασιλεύοντος) γέγονε (παρακοιμώμενος) Βασίλειος ὁ πατρικίος (*Κωνστ. Πορφυρογέν.* de adm. imp., κεφ. ν').

2. Ἡ μονὴ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος. Αὕτη ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν πατριογράφων εἰς τὴν ἀφήγησιν περὶ τῆς Μονῆς Χρυσοβαλάντου, ἥτις ἦτο.

3. Ἡ μονὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Οἱ πατριογράφοι λέγουσιν ὅτι ὁ πατρίκιος καὶ δομέστικος τῆς Ἀνατολῆς Νικόλαος, ἡ κατ' ἄλλον κώδικα Νικήτας, πρὸς ἀποφυγὴν ποιητικῆς καταδιώξεως ἐπὶ τῷ διαπραχθέντι ὑπ' αὐτοῦ φόνῳ τῆς συζύγου καὶ τοῦ ἑραστοῦ αὐτῆς, ἀνήγειρεν, ἥτοι μετεσκεύασε τὸν οἶκον αὐτοῦ εἰς δύο ναοὺς, ἓνα τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἐπάνωμον, καὶ ἄλλον τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἢ Ἀρχαγγέλου· ἐπειδὴ δὲ τὸ πρὸς συμπλήρωσιν ἐλλείψαν χρῆμα εὔρε θεία ὀψασίαι εἰς τόνδε τὸν τόπον, πλησίον τῆς τοῦ Ἀσπαρος κιστέρνης, ὠνόμασε τὰ κτίσματα τοῦ Χρυσοβαλάντου¹. Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀνεγέρσεως σιωπῶσιν οἱ τ' ἄνω γράψαντες· ἐκ δὲ τοῦ συναξαρίου τῆς ἁγίας Εἰρήνης τῆς ἐκ Καππαδοκῶν ἐξάγεται ὅτι περὶ τὸ 820^{ον} ἔτος ἦτο ἡ μονὴ γνωστὴ εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ Βιθυνικοῦ Ὀλύμπου μέγαν Ἰωαννίκιον (754-846), καὶ ὅτι ἦτο γυναικεῖα. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ συναξαρίου σταχυολογοῦμεν καὶ τὰς ἐπομένας εἰδήσεις περὶ τῆς μονῆς. Ἡ Εἰρήνη ἀναζητοῦσα τὴν μονὴν τοῦ Χρυσοβαλάντου ἔμαθεν «ὡς ἐν καλῷ εἶη διακειμένη τῆς πόλεως μέρει, εὐκρατῶς μὲν ἀέρος ἔχουσα ἀγορῶν τε πόρρω καὶ τῶν ἄλλων ὀχλήσεων ὤκισμένη, ἄρτι δὲ σεμνεῖον εἰς γυναικεῖον μεταμειφθεῖσα» (§ 9). «Ἐγγιστά που τῆς Ἀσπαρος τῶν γλυκίων ὑδάτων δεξαμενῆς» (§ 85). τὸ εὐκτήριον τῆς μονῆς ἦτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ (§ 15, 19, 85). τὴν καθηγουμένην θανούσαν διεδέξατο, ψήφῳ τῶν μοναχῶν, ἡ Εἰρήνη (§ 19 22). ἡ μονὴ εἶχεν καὶ ἀμπελῶνα (§ 53), καὶ ἐπὶ θάτερα μέρη τοῦ προαυλίου δύο κυπαρίσσους ἐστηκυίας» (§ 62). Τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀρχαγγέλου τῆς μονῆς Χρυσοβαλάντου ἐτελοῦντο τῇ κς' Ἰουλίου (§ 85)². τῆς δὲ Εἰρήνης ἡ μνήμη τῇ κη' τοῦ αὐτοῦ μηνός³.

1. Κωδινός· σελ. 48. — Ἀνόνημος παρὰ Βανδουρίῳ Imp. Orient., σελ. 39, ἐκδ. Παρ.

2. Τα μηναιὰ ἔχουσι τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀρχ. Γαβριὴλ πέραν ἐν Χάλδαις, τὸ Σιρμονδιανὸν Συναξάριον ἐν Χάλλαις.

3. Acta Sanctorum; Iulii τ. VI, σελ. 600-630 — M. Γεδεών. ἐν σελ. 133. τοῦ ΚΔ' τόμου, καὶ σελ. 236, 237 τοῦ ΚΖ' τόμου τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου. — Ducangius; CP. Chr., βιβλ. IV, τμ. III., § VIII.

4. Τὸ εὐκτήριον τοῦ Χριστομάργου Θεοδώρου. Τοῦτο λέγεται, ἐν τῷ αὐτῷ Συναξαρίῳ τῆς ἁγίας Εἰρήνης, συνημμένον τῷ ναῷ τῆς μονῆς τοῦ ἀρχαγγέλου τοῦ Χρυσοβαλάντου· ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τούτῳ «τάφον καινὸν εὐπεπίσαντες. . . ἐντίμως κατέθεντο» τὰ λείψανα τῆς Εἰρήνης, τὰ ὁποῖα προηγουμένως ἐν γλωσσοκόμῳ συνέστειλαν (§ 90). Τὸ Σιρμονδιανὸν Συναξάριον (Ἰουλίου κη') λέγει τὴν Εἰρήνην κειμένην ἐν τῇ μονῇ τοῦ Χρυσοβαλάντου. Ὁ Γεδεών ἀγνοεῖ εἴπερ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς μονῆς Χρυσοβαλάντου ἔκειτο τὸ εὐκτήριον τοῦ Θεοδώρου¹, ἀλλ' ὡς ἐλέχθη, ἦτο συνημμένον τῷ τῆς μονῆς ναῷ.

Ὁ Βανδούριος ἐποθετήσεν εἰς τὸν προμνημονευθέντα χάρτην τὸ Χρυσοβάλαντον εἰς τὸ νῦν Σαλαῦ Τομπρούκ, ἔθθα ἐσημείωσεν, ὡς εἴπομεν, καὶ τὸν οἶκον καὶ τὴν κιστέρνην τοῦ Ἀσπαρος. Ὁ Σκαρλάτος (Α'. 370) θεωρεῖ τασσόμενον ὑπὸ τῶν πατριογράφων πρὸς τὸν Κεράτιον κόλπον, καὶ ὁ Δε Μόρτιμαν (§ 137) πλησίον τῆς πύλης Ρωμανοῦ (Τὸν Καπισῆ). Ἡμεῖς, ἀφοῦ τὴν κιστέρνην τοῦ Ἀσπαρος τοποθετοῦμεν ἐπὶ τῆς πρὸς ἀνατολὰς κλιτύος τοῦ Ε' λόφου, περὶ αὐτὴν τάσσομεν καὶ τὴν μονὴν Χρυσοβαλάντου καὶ τοὺς αὐτόθι ναοὺς· οἱ μοναχοὶ δ' αὐτῆς ἐπωνυμοῦντο Χρυσοβαλαντίται· ἐν τῇ 64ῃ ἐπιστολῇ τοῦ Μιχ. Ψελλοῦ «τῷ Κορίνθου» ἀναφέρεται τις Χρυσοβαλαντίτης².

5. Ἡ Μονὴ τοῦ Μανουὴλ. Ἐν ἔτει 860^ο ὁ μάγιστρος Μανουὴλ, διακριθεὶς καὶ ἀνδραγαθήσας ἐν πολέμοις, ἀνήγειρεν, ἥτοι μετεσκεύασε τὸν οἶκον αὐτοῦ, κείμενον «σύνεγγυς τῆς κιστέρνης τοῦ Ἀσπαρος» — εἰς μονὴν, εἰς τὴν ὁποῖαν βραδύτερον καὶ ἐτάφη³. ὅσα περὶ τοῦ Μανουὴλ ἔγραψεν ὁ Πασπάτης παρέλαθεν ὁ Abbé Marin⁴. Ὁ πατριάρχης Κων/πόλεως Φώτιος «τὴν τοῦ Μανουὴλ μονὴν ἐκ κρηπίδων αὐτῶν σχεδὸν εἰς ὃ νῦν (1193) κάλλος καὶ μέγεθος ὄραται, κατέστησε»⁵, προδήλωσε μετὰ θάνατον τοῦ Μα-

1. M. Γεδεών· σελ. 237 τοῦ ΚΖ' τόμου τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου.

2. Σάθας· Μεσ. Βιβλ., τ. Ε', σελ. 296

3. Κεδρηνός· σελ. 542. — Συνεχιστὴς Θεοφάνους· IV, § 17. — Συμ. Λογοθέτης· σελ. 422. — Γεώργ. Μοναχός· σελ. 522 — Γενέσιος. IB — Λέων Γρομματικός· σ. 454. — Γ. Ἀμαρτωλός· σ. 710 (ἐκδ. Muralt).

4. Πασπάτης· Βυζ. μελ., σελ. 346—347. — Abbé Marin; les moines de C/ple, σελ. 30.

5. Βαλομῶν· εἰς καν. Ζ' τῆς πρωτοδευτέρας συνόδου.

νουήλ, ὀριζόμενον τῷ 860^ω κατά τινας. Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Φωτίου Σέργιος, ὁ ἐν ἔτει 999^ω πατριαρχεύσας, ἐχρημάτισεν ἡγούμενος τῆς μονῆς ταύτης· ὁ δὲ στενὸς φίλος αὐτοῦ ὁ Ρωμανὸς Α΄ ὁ Δλακαπηνός, βρασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 920 ἕως τοῦ 944, «ἀνεκαίνισε τὴν μονὴν τοῦ Μανουήλου»¹. Ὁ μάγιστρος Προυσιανὸς ἐτέθη ὑπὸ φρουρὰν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μανουήλ κατὰ τὸ 1029 ἔτος, καὶ καταδικασθεὶς ἐτυφλώθη, καρεὶς τῇ ἰδ' ἰνδικτιῶνι (1031—1032) ἐκουσίως μοναχός, ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ². Μιχαὴλ Ζ΄ ὁ Δούκας, ὁ καὶ Παραπινάκης, καρεὶς καὶ Ἐφέσου μητροπολίτης ψηφισθεὶς τῷ 1078^ω, μίαν καὶ μόνην ἐπίσκεψιν ποιησάμενος εἰς τὴν μητρόπολιν αὐτοῦ, ἐπανῆλθε τῷ 1081^ω εἰς Κων/πολιν, καὶ μέχρι θανάτου κατώκησεν ἐν τῇ μονῇ Μανουήλ³. Οὐδεμία τῶν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν πηγῶν ἀναφέρει εἰς ὄνομα τίνος ἀγίου ἢ ἀγίας ἢ το προσαναθεθιμένη ἢ μονή· μνεῖα τοῦ τυπικοῦ αὐτῆς εὐρηται εἰς τὸ τυπικὸν τῆς μονῆς τῆς Εὐεργέτιδος (1049) ἐν τῇ ἐπομένῃ διατάξει: «ὁμοίως οὐδὲ ἐξέρχασθαι δεῖ τοῦ ναοῦ, ἕως πληρώσεως ἀμφοτέρων τῶν χορῶν εἴτε ὀδῆς τῆς οἴκασιν εἴτε στίχου, εἰ τάχα γὰρ καὶ τὸ τῆς εὐαγεσιότητος μονῆς τοῦ Μανουήλ τυπικὸν ἀπαγορεύει ὅπως εἰσέρχασθαι τινα ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ ἴστασθαι εἰς τοὺς χορούς ἕως δοξάσει, ἀλλ' οὐκ ἔδοξεν εἶναι καλόν»⁴. Καίτοι δ' ὠρισμένως καὶ ὁμοφώνως μαρτυρεῖται ὅτι οἶκος τοῦ μάγιστρο Μανουήλ ἦτο τὸ κτίριον καὶ ὑπ' αὐτοῦ τούτου μετεσκευάσθη εἰς μονήν, καὶ εὐλόγως ὀρίζεται ἡ μετασκευὴ εἰς τὸ 860^{ον} ἔτος, ἐν τούτοις τῶν νεωτέρων ἔνιοι περιέπεσον εἰς τινὰς ἀνακριθείας· ὁ Ἀλέξιος Δημητρίεβσκι ἐνόμισε κτίτορα τὸν αὐτοκράτορα Μανουήλ Κομνηνόν, 1143—1179, παριδὼν ὅτι τὸ μνημονεῦον τὴν μονὴν Μανουήλ τυπικὸν τῆς μονῆς τῆς Εὐεργέτιδος εἶναι προγενέστερον τοῦ αὐτοκράτορος τούτου κατὰ ἓνα ὀλόκληρον αἰῶνα, ἅτε ἔχον χρονολογίαν τὸ ἔτος 1049^{ον}, ὡς καὶ ὅσα ἀκριβῆ περι τοῦ κτίτορος, τῷ Πασπάτῃ ἐπόμενος, ἱστορεῖ ὁ Κοντιακὼφ ἐν σελ. 164-165, παρ' οὗ ἔλαβε μόνον τὴν ἐν σελ.

73 σύντομον κρίσιν περὶ τῶν οἰκοδομῶν τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος¹. Ὁ Δουκάγγιος ταυτίζει τὴν μονὴν τοῦ μάγιστρο Μανουήλ καὶ τὴν κατὰ τὸν 5 αἰῶνα ὑφισταμένην μονὴν Μανουηλίου· δὲν λέγει μὲν ρητῶς τοῦτο, ἐπισυνάπτων ὅμως ταῖς περὶ ἐκείνης εἰδήτεσι τὰς περὶ ταύτης μαρτυρίας, μηδὲ μνημονεύων αὐτῆς ἰδιαιτέρως, ἔπεται ὅτι θεωρεῖ αὐτὰς ὡς μονὴν μίαν². ἀκολουθοῦσι δὲ τὸν Δουκάγγιον ἐν ἄλλοις καὶ οἱ ἐκτενέστερον περὶ τῆς μονῆς γράψαντες Πασπάτης, Γεδεῶν καὶ Marin. Εἰς τὴν συνταύτισιν αὐτῶν ἔχομεν ἀντιτασσομένας τὰς μαρτυρίας καθ' ἃς ὁ μάγιστρος Μανουήλ τὸν ἴδιον αὐτοῦ οἶκον μετεσκευάσεν εἰς μονήν· ἐὰν ἀνφοδοῦμαι ἀρχαιότεραν, τότε ἡδύνατο νὰ ὑποτεθῇ τοιαυτῇ ἢ τοῦ ὀσίου Μανουηλίου, καὶ σύμπτωσις ὀνόματος πάτρωνος ἀγίου καὶ νέου κτίτορος· μνήμην δὲ «ὀσίου Μανουήλ» ἔχει ὁ τοῦ Νικοδήμου συναξαριστῆς τῇ κζ' Ἰουλίου. Ἡ μονὴ Μανουηλίου φέρεται δις ἐν ὑπογραφαῖς: 1) ἐν τῷ πρὸς τὸν πάπαν Ὀρμισθάν λιβέλλῳ τοῦ 518^{ου} ἔτους ὑπογράφεται· Ἄΐωάννης πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης τοῦ τῆς ὀσίας μνήμης Μανουηλίου³· ἐν τῷ πρὸς τὸν πατριάρχην Κων/πόλεως Μηνῶν λιβέλλῳ τοῦ 536^{ου} ἔτους· ἌΤρύφων ἐλέφ Θεοῦ πρεσβύτερος Μονῆς τῶν Μανουηλίου»⁴. Πιθανὸν ἢ μονὴ αὐτῇ ἦτο κτίσμα καὶ κτῆμα τοῦ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Δ' οἰκ. συνόδου (451) μνημονευομένου πρεσβυτέρου καὶ ἀρχιμανδρίτου Μανουηλίου, ἀπαντῶντος καὶ ἀπαξ κατὰ τὸν τύπον Μανουήλ-ἦλος⁵, τῆς μονῆς

1. Ν. Κοντιακὼφ· Βυζαντισκέ τσέρκι η παμνάντικι Κ/Πόλσκι, Ὁδησῶ 1886. Ὁ Βυζαντινολόγος οὗτος σφάλλεται λέγων τὸν αὐτοκράτορα Μαρκιανὸν ἐγείραντα τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἀγίας Εἰρήνης τῆς πρὸς θάλασσαν, (ἀνοικοδομηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μανουήλ Κομνηνοῦ), ἀντὶ τοῦ οἰκονόμου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Μαρκιανοῦ, οὗ ἐμνήσθημεν ἐν § ιγ', παραπλανηθεὶς, φαίνεται, ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Βολφρίου ἐσφαλμένης λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ σχετικῆ χωρίου ἐν § 3 τοῦ εἰς Μανουήλ Κομνηνὸν τοῦ Νικήτα Χωνιάτου, ἔνθα ἡ ἑλληνικὴ φράσις ἀπάλοι Μαρκιανὸς ὁ πάνυ ἀνήγειρε» μεθρμηνεύθη «a Martiano imperatore condidum». Ὁ Κοντιακὼφ δὲν ἔδωκε προσοχὴν φαίνεται εἰς τὸ ἑλληνικὸν κείμενον.

2. Ducangius; CP Chr, βιβλ. IV, τόμ. VIII, no LIV, σ. 158 E.R.

3. Binius; Concilia Generalia τ. II, μέρος Α', σελ. 729=Mansi, VIII, στ. 1054

4. Binius· αὐτ., σελ. 716=Mansi, VIII, στ. 1011.

5. Labbeus; Acta concil., τόμ. IV, σελ. 817; ἐπιστολῇ Λέοντος τοῖς πρεσβυτέροις καὶ ἀρχιμανδρίταις Κων/πόλεως, ἐν οἷς καὶ «τῶ... Μανουηλίῳ». — σελ.

1. Ζωναρᾶς· XVI, η΄.—Κεδρηνός· σελ. 702.—Ἰωήλ· σελ. 182.—Συνεχ. Θεοφ. Ρωμ § ν'.

2. Κεδρηνός· σελ. 723, 729.

3. Ζωναρᾶς· XVIII, ιθ΄.—Γ. Ἀματωλός· σ. 897 (ἐκδ. Murali).

4. Ἀλέξιος Δημητρίεβσκι τυπικά, Κίεβον, 1895, I, σελ. 614.

τοῦ ὁποίου τὸ ἐπώνυμον δὲν ἀναφέρεται. Ἐὰν ἐν ταῖς ὑπογραφαῖς τῶν ἡγουμένων μὴ ἔχα-
ρακτηρίζετο ἡ μονὴ τοῦ ὁσίου Μανουηλίου,
ἡδυνάμεθα νὰ νομίσωμεν ὅτι πρόκειται «περὶ
τοῦ ἁγίου Μανουήλ», κατὰ τὸν τίτλον τοῦ
Κολθερτείου κώδικος, ἧτοι περὶ τοῦ ναοῦ τῶν
ἁγίων μαρτύρων Μανουήλ, Σαβὲλ καὶ Ἰσμαήλ,
μαρτυρησάντων ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβά-
του, κατὰ μὲν τὸ ρωμαϊκὸν Μαρτυρολόγιον, ἐν
Χαλκηδόνι, κατὰ δὲ τοὺς πατριογράφους, ἐν
Κων/πόλει ἐπὶ τοῦ χερσαίου τείχους, καὶ κατὰ
τὸν Συναξαριστὴν τοῦ Νικοδήμου, εἰς τὸ τεῖ-
χος τοῦ Κωνσταντίνου, τὸ κείμενον πρὸς τὸ
μέρος τῆς Θράκης, εἰς τόπον κρημνώδη· τὸν
ναόν, θησαυρίσαντα καὶ τὰ σώματα αὐτῶν,
ἤγειρεν ὁ μέγας Θεοδοσίος ἐν ᾧ τόπῳ ἀνηρέ-
θησαν ἢ ἐκαύθησαν, ἐπὶ τοῦ χερσαίου τεί-
χους· ἡ ἑορτὴ αὐτῶν ἄγεται τῇ 13' Ἰουνίου·
ἡ σύναξις δ' ἐτελεῖτο κατὰ μὲν τὸ Σιρμον-
διανὸν Συναξάριον «πλησίον τοῦ ἁγίου προ-
φήτου Ἐλισσαίου», οὗ τὸ προφητεῖον τάσσει
ἐν τοῖς Ἀντιόχου (Ἰουνίου ιδ'), ἧτοι Ν.Α.
τοῦ Ἰπποδρόμου· κατὰ δὲ τὸν Νικόδημον,
πλησίον τοῦ προφήτου Ἠλίου, ἐφ' ᾧ ὁ Μ. Γε-
δεὼν φρονεῖ ὅτι ὁ τῶν τριῶν τούτων μαρτύρων
ναὸς ἔκειτο ἐν τῷ Πετρίῳ, διότι αὐτὸν θεωρεῖ
τὸν ἀρχαιότερον τῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου
Ἠλίου ναῶν¹. Τὴν γνώμην τοῦ Μ. Γεδεὼν βε-
βαιῶσι μὲν τὸ Σιρμονδιανὸν Συναξάριον ρητῶς
ὀρίζον τὴν ἑορτὴν τοῦ προφήτου Ἠλίου πανη-
γυριζομένην εἰς τὸ ἐν τῷ Πετρίῳ προφητεῖον αὐ-
τοῦ· ἐπειδὴ δὲ προστίθησιν ὅτι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ
κ' Ἰουλίου «συνεορτάζεται καὶ ἡ μνήμη τῶν
ἁγίων προφητῶν καὶ ἱερέων Μωσέως, Ἀαρῶν
καὶ Ἐλισσαίου», καὶ ἄλλα δὲ ἀρχαῖα κεί-
μενα ἔχουσιν αὐθημερὸν μνήμην Ἠλίου καὶ

981, ἐπιστ. τῆς Συνόδου τῷ «Εὐτυχεῖ... Μανουήλιος ὁ
πρ.. καὶ ἀρχιμ. ἀπέστειλέ με.. Ἐπειδὴ οὐκ ἔχρη τοῦ
μοναστηρίου Μανουηλίου τοῦ πρεσβυτέρου τοῦτο (τὸ
πέμψαι τὸν Εὐτυχεῖ τόμον) ἂν ἐτόλμησε ποιῆσαι...»
(πρὸς Βνίφ αὐτ. σελ. 81.)—αὐτ. σελ. 94: Μανουή-
λιος πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης ὑπέγραψα τῇ καθαι-
ρέσει Εὐτυχῶς.—σελ. 236: Μανουήλιος ἀρχιμανδρί-
της.—σελ. 240 πρὸς Μαρκιανὸν δέσεις τοῦ «.. Μα-
νουήλους». Ἐκ τῶν παρατιθεμένων χωρίων δὲν ἐξάγομεν
τα γραφέντα ὑπὸ Μ. Γεδεὼν ὅτι «ἐπὶ τῆς Δ' Οἴκ. Συνό-
δου ἀναφέρεται μονὴ τις τοῦ Μανουηλίου συγχρόνου
τίνος, ὡς ἔοικεν, ἀρχιμανδρίτου [Ἐλλ. Φιλ. Σύλ. τόμ.
ΚΓ', σ. 187].

1. Κωδινός παρεκβ. σελ. 61.— Ἀνών. παρὰ Βαν-
δουρίῳ, Imp. Or., σελ. 2, 46, 457, 713.— Νικόδη-
μος· συναξαρ., 13' Ἰουνίου.— Μ. Γεδεὼν ἐν σελ. 187,
210, 230 τοῦ ΚΓ' Τόμου τοῦ Ἐλλ. Φιλ. Συλλόγου.

¹ Ἐλισσαίου, ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμεν
ὅτι εἰς τὸν ἐν Πετρίῳ ναόν τοῦ προφήτου
Ἠλίου ἦτο καὶ προφητεῖον τοῦ Ἐλισσαίου,—
διάφορον τοῦ ἐν τοῖς Ἀντιόχου, καὶ ὅτι πλη-
σίον αὐτοῦ ἦτο ὁ ναὸς τῶν ἁγίων μαρτύρων
Μανουήλ, Σαβὲλ καὶ Ἰσμαήλ, ἐκτισμένος
εἰς τόπον κρημνώδη ἐπὶ τοῦ χερσαίου Κων-
σταντινιανοῦ τείχους· οὕτω δὲ συμπεραίνον-
τες πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸν ὑπὸ τοῦ Θεο-
δοσίου τοῦ μεγάλου κτισθέντα ναόν, κατα-
στραφέντα ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου,
ἀνέκτισεν ὁ Μανουήλ ὁ μάχιστρος, τῷ 860,
ἀφιερώσας καὶ τὸν ἴδιον οἶκον, πάντως ἐγ-
χειτονοῦντα, καὶ ὅτι ἡ κλησις, μονὴ τοῦ Μα-
νουήλ» περιλαμβάνει τὴν ἐπωνυμίαν πάτρων-
ος ἁγίου καὶ νέου κτίτορος· διὰ τοῦτο οἱ τὴν
ὑπὸ τοῦ μαγίστρου Μανουήλ μετασκευὴν
ἱστοροῦντες καὶ ἐφεξῆς τὴν μονὴν μνημονεύ-
σαντες ἁγίου ὄνομα δὲν λέγουσιν, ὁ δὲ ἀνώ-
νυμος πατριογράφος τοῦ Βανδουρίου, ζῶν
κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος
ἔθετο τίτλον εἰς τὴν περὶ τοῦ ναοῦ τῶν τριῶν
μαρτύρων παράγραφον μόνον «περὶ τοῦ ἁγίου
Μανουήλ». Φρονοῦμεν λοιπὸν ὅτι ἡ μονὴ τοῦ
Μανουήλ, ἡ πλησίον τῆς κιστέρνης τοῦ
Ἄσπαρος, εἶναι ἡ τῶν τριῶν μαρτύρων Μα-
νουήλ, Σαβὲλ καὶ Ἰσμαήλ².

6. Ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου τὰ Κορώνης. Εἰς
τὸ συναξάριον Μαρίας τῆς Νέας, ἀκμαστάσης
εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Ι' αἰῶνος, ὅπερ ἀπὸ χειρο-
γράφου τοῦ αὐτοῦ ἢ τοῦ ἐπομένου ΙΑ' αἰῶ-
νος ἐδημοσίευσεν ὁ Μ. Γεδεὼν, τάσσεται ἡ
μονὴ αὕτη «πλησίον τῆς Ἀσπάρου κιστέρ-
νης», καὶ λέγεται ἐν αὐτῇ κατατεθὲν τὸ λεί-
ψανον τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Βαάνου³. Ἐν φ. 3α
κώδικος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος τῆς ἐν Ἄθῃ ἱεράς
μονῆς τοῦ Παντοκράτορος ἀναγινώσκειται:
«Κύριε βοήθει τῷ δούλῳ σου Λέοντι πρωτο-
σθέστῃ καὶ πραιποσίτῳ καὶ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος
τῷ Κορώνῃ»· ἐν δὲ φ. 399⁶: «Ἐγγράφη ἡ
παρούσα βιβλίος ὑπὲρ μνήμης σωτηρίας τε καὶ
ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν Λέοντος τοῦ χριστια-

1. Μ. Γεδεὼν ἐν σελ. 237 τοῦ ΚΓ' τόμου τοῦ Ἐλλ.
Φιλ. Συλλόγου,

2. Νομίζομεν ὅτι τὰ κείμενα Λέοντος τοῦ Γραμμα-
τικοῦ καὶ Γ. Ἀμαρτωλοῦ καθ' ἃ τὸ σῶμα τοῦ Μα-
νουήλ αἰετήθη ἐν τῇ ὀπ' αὐτοῦ κτισθείσῃ μονῇ, τῇ τοῦ
Μανουήλ, ἐνισχύουσι τὸ φρόνημα ἡμῶν· διότι περιττὴ
ὄλως ἦτο ἡ διασάφσις, τῇ τοῦ Μανουήλ» ἂν μὴ εἶχε
τὸν ἄγιον Μανουήλ πάτρωνα.

3. Ἐλλ. Φιλ. Σύλ. ἀρχ. παρ. τόμ. ΚΔ—ΚΓ',
σελ. 93.

νικωτάτου πρωτοσβέστου πραιποσίτου καὶ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ Κορώνη»· ὁ κώδιξ ἀφιερῶθη ὑπὸ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νήφωνος, ἄγνωστον τοῦ Α' ἢ Β'·¹ Ἀναφέρεται Ἐένος ὁ Κορώνης πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐν χειρογράφῳ τοῦ ἔτους 1440 καὶ ἄλλῳ τοῦ 12 αἰῶνος². Ἄν τὸ ἐπώνυμον τούτων ἔχει τινὰ σχέσιν πρὸς «τὰ Κορώνης», ἐνθ' ἠγείρετο ἡ μονὴ τῆς Θεοτόκου, ἡμῖν ἄγνωστον.

ιζ. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγομεν τὰ ἐπόμενα συμπεράσματα :

1. Ἄετιον κιστέρνην μόνον ὑπῆρξεν, οὐχὶ καὶ μονή.

2. Πουληρίας καὶ Ἄετιου κιστέρνη ἦτο ἡ αὐτή.

3. Ἡ Ἄετιου κιστέρνη εἶναι τὸ Ζινάγιοκουσοῦ μπουτρομῆ, πλησίον τοῦ τεμένους Κασίμ ἀγά μεστζίτι, ἐν τῇ περιφερείᾳ Καραγιομουρούκ, ἡ ὑπὸ τοῦ *Andréossy* ἐσφαλμένως καλουμένη Τζίν Ἀλῆ Κιοσκῆ κιστέρνη, οὐχὶ δὲ ἡ παρὰ τὸ τέμενος Κιουτζούκ Ἀγρια-

1. Σ. Π. Λάμπρος· κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθ. τοῦ ἀγ. ὄρους μονῶν, Ὁξωνία 1895 τ. Α' σ. 96 ἀριθ. 31 (1066).

2. Κοιυλίδης· κατάλοιπα χειρογρ. Ἱεροσ. Βιβλ., ἐν Ἱεροσολ. 1899, σελ. 69, 70, 145.

Σόφια τζικμιῆ (ἐκκλ. Σεργίου καὶ Βάκχου).

Πλησίον τῆς κιστέρνης τοῦ Ἄετιου ὑπῆρχον αἱ μοναί·

1. Τῆς Πέτρας.

2. Τοῦ Ἀστερίου.

3. Τοῦ Μαρά.

4. Τῶν Ρωμαίων, πιθανῶς.

5. Τῶν Σεργίου καὶ Βάκχου, διάφορος τῆς παρὰ τὴν Προποντίδα κτισθείσης ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ.

Ἡ Ἄσπαρος κιστέρνη εἶναι ἡ ἐν Σουλτὰν Σελίμ σφζομένη ἡ τοῦ Σιβασῆ τεκεσῆ· ὁ οἶκος δ' αὐτοῦ ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, εἰς τὰ Μαυριανοῦ, πρὸς τὴν Προποντίδα, ὁ καὶ τοῦ Βαροβάρου λεγόμενος.

Παρὰ τὴν κιστέρνην Ἄσπαρος ὑπῆρχον αἱ μοναί:

1. Τοῦ Σκοτεινοῦ Φρέατος.

2. Τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος.

3. Τοῦ ἀρχιστρατήγου Χρυσοβαλάντου.

4. Τοῦ Χριστομάρτυρος Θεοδώρου (εὐκτήριον).

5. Τοῦ Μανουὴλ μαγίστρου, ἡ τοῦ Μανουηλίου, ἡ τῶν μαρτύρων Μανουήλ, Σαβέλ καὶ Ἰσμαήλ.

6. Τῆς Θεοτόκου «τὰ Κορώνης».

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΤΙΤΟΡΩΝ ΑΥΤΗΣ

(ΔΕΥΤΕΡΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ)

ὑπὸ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν συνεδρίᾳ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1905).

α. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον πραγματείας ἡμῶν ἐν τῷ Παραρτήματι τοῦ Κ'—ΚΒ' τόμου τοῦ Περιουσιοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου (1892), μελετώντες τὸν βίον τοῦ πρωτοστράτορος *Γλαβᾶ*, ἐνοήσαμεν τὴν πλάνην ἡμῶν ταυτισάντων τὸν *Μιχαὴλ Ταρχανειώτην* καὶ τὸν *Μιχαὴλ Γλαβᾶν Ταρχανειώτην* ἐν οἷς ἐγράψαμεν περὶ τῶν κτιτόρων τῆς μονῆς τῆς Πικμυακρίστου. Κατὰ τὸν *Παχυμέρην*, ὁ πρωτοστράτωρ Ἀλέξιος ὁ Φιλανθρωπηνὸς εἶχε γαμβρὸν ἐπὶ θυγα-

τρὶ τὸν υἱὸν τῆς ἀδελφῆς τοῦ *Μιχαὴλ Η'* τοῦ Παλαιολόγου *Μαρίας*, τῆς ἐν τέλει *Μάρθας*, καὶ τοῦ *Νικηφόρου Ταρχανειώτου*, τὸν *Μιχαὴλ Ταρχανειώτην* (εἰς *Μιχ. β. III*, κ. *XVI*, σελ. 137) «τὸν μέγαν δομέστικον... ὁ δὲ καὶ Πικμυακρίστου ἐγγραφὸν μητρωνυμικῶς καὶ ἐς πρωτοβεττικρίου ἀνήγον τιμὴν ἐξύστερον» (αὐτ. β. *VI*, κ. *XX* σ. 321)· τοῦτου, «τοῦ προρρηθέντος πρωτοβεττικρίου τοῦ *Ταρχανειώτου* δεύτερος παῖς ὁ *Φιλανθρωπηνός*, ἐκ τοῦ πρὸς μητρὸς πάππου, Ἀλέξιος... Πικμυακρίστου τῷ βασιλεῖ τιμηθεὶς» (εἰς Ἀνδρ.

β. III, κ. 9, σ. 143) ἦν· ἐν ἔτει 1284φ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος ὁ Γέρων «συνέ-» τатτε . . . δυνάμεις . . . ἀφιζομένας συνάμα » τῷ πρωτοβεστιάριῳ Ταρχανειώτῃ πρὸς δύ-» σιν πεζῆ καὶ τῇ Δημητριάδι ἀφιζομένας» (αὐτ. β. I, κ. XXV. σ. 42)· ἀφικόμενος καὶ πολιορκῶν τὴν πόλιν λοιμοῦ ἐνσκήψαντος «καὶ αὐτὸς ὁ στρατηγὸς πρωτοβεστιάριος» εὔρε τοῦ βίου τέλος (αὐτ. κ. XXVII, σ. 45). Οὐδὲν λοιπὸν αὐτὸς κοινὸν ἔχει πρὸς τὴν κτί-σιν τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου καὶ τὸν κτίτορα αὐτῆς πρωτοστράτορα Μιχαὴλ Γλαβᾶν Δούκαν Ταρχανειώτην, δεκάδας ὄλας ἐτῶν ὕστερον δρᾶσαντα. Ἐκτοτε ἐκαιροφυλακτοῦμεν ὅπως ἐπανορθώσωμεν τὰ προηγου-μένως ἀνακριθῶς ἐκτεθειμένα διὰ θετικωτέρων εἰδήσεων· μαθόντες δὲ τὴν ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας ἔκδοσιν ἐτέρων ποιημάτων τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ, ἐφροντίσαμεν, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1903 ἐν Γενούῃ τυχόντες, καὶ ἐλάβομεν ἀντίτυπον αὐτῆς, ἐπὶ ὑποθέσει ἀνευρέσεως εἰ-δήσεων. Πράγματι δ' εὑρομεν τοιαύτας.

β. Ὁ κ. Αἰμ. Martini, ἑταῖρος τῆς ἐν Νεαπόλει Βασιλικῆς Ἀκαδημείας τῆς ἀρχαιολογίας, φιλολογίας καὶ καλλιτεχνίας, δημοσιεύσας Καταλόγους ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς Ἰταλίας, ἐξέδωκεν, ἀγαθῆ τύχῃ, ἔτει 1900φ, τὰ ἐν τῷ Κώδικι Τουρίνου C. VII. 7 (Gr. chart. CCCXIV τοῦ καταλόγου Pasini) καὶ Κρεμώνης ἀριθ. 160 ἀποκείμενα ποιήματα τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ. Ἐγράψαμεν ἀγαθῆ τύχῃ, διότι ἡ τῆ 26 Ἰανουαρίου τοῦ 1904 ἐκραγεῖσα πυρκαϊκὴ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου Τουρίνου ἐκ τῶν 245 φύλων τοῦ κώδικος ἐκείνου ἐξηφάνισε τὰ 142, τῶν δὲ περισωθέντων 100 ἔνια μὲν εἰσιν εὐδιάκριτα, τὰ δ' ἄλλα ἐν κακίστῃ καταστάσει, πυροφλεκτα ὄντα (Gaetano de Sanctis, ἐν Rivista di Antologia, τ. XXXII, σ. 425, ἀριθ. 243). Τὸ ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ ὑπ' ἀριθ. 54 ποίημα ἔχει τίτλον: «Ἐπιτάφιοι τῇ γυναικὶ τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ αὐτοκράτορος κυροῦ Ἀνδρόνικου τοῦ Παλαιολόγου» καὶ ἀριθμῆ ἑκατὸν ἀκριθῶς στίχους· τῆς θανούσης πατέρα μὲν λέγει (στ. 26—27):

Γλαβᾶν Μιχαὴλ . . . .

πρωτοστράτορα Δούκαν, ἄνδρα γενναῖον,

περὶ δὲ τῆς μητρὸς λέγει ὅτι ἦτο (στ. 32—33):

Κομνηνοφύης, κληῖον αὐτῆ, (Ἦσως, κληῖσις αὐτῆ) Μαρία Βράνανα καὶ Δούκανα, τῆς γῆς τὰ κλέα.

καὶ περὶ τοῦ χηρεύσαντος γαμβροῦ αὐτῶν (στ. 34—37) τὰ ἐξῆς:

ταύτην φανείσαν τῶν τεκόντων ἀξίαν,
ἀδελφιδούς ἄνακτος αὐτὴν λαμβάνει
Κομνηνὸς Ἀνδρόνικος Ἄγγελος Δούκας
Παλαιολόγος, ρηγικῆς παῖς ὁσφύος.

Ἐντεῦθεν ἀφορμώμενος ὁ ἐκδότης τοῦ τῶς ἀνεκδότου τούτου ποιήματος κ. Martini, πρῶτον μὲν προβαίνει εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ φερομένου ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Κρουσίου δημοσιευθείσῃ ἐπιγραφῇ τῶν εἰκόνων τῶν κτιτόρων τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου ἐπωνύμου τῆς πρωτοστρατορίσεως «Βλάκενα» εἰς «Βράνενα» ἀντὶ τοῦ «Βλάχαινα» τοῦ Δουκαγγίου, καὶ «Κλαθενα» = Γλάθαινα, τῆς ἡμετέρας γνώμης· εἶτα δὲ ὑποδεικνύει τὸ παρ' ἡμῖν ἀνακριθῶς ἐνιαῖον τοῦ πρωτοβεστιάριου Μιχαὴλ Ταρχανειώτου καὶ τοῦ πρωτοστράτορος Μιχαὴλ Γλαβᾶ Δούκα Ταρχανειώτου, τοῦθ' ὅπερ μετὰ καθὰ ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐνόησαμεν καὶ ἡμεῖς, τὴν δημοσίευσιν τῆς πραγματείας ἡμῶν ἐκείνης.

γ. Διακρίνας ὁ κ. Martini τὸν πρωτοβεστιάριον Μιχαὴλ τὸν Ταρχανειώτην τοῦ πρωτοστράτορος Μιχαὴλ Γλαβᾶ Ταρχανειώτου, παρέθηκε τὰς ἀπαντώσας σαφεῖς μαρτυρίας περὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ πρώτου, ἠρέεσθη δὲ εἰς εἰκασίας περὶ τῆς τοῦ δευτέρου· «μήτοι, λέγει, νὰ ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Γλαβᾶ, τοῦ ἐν ἔτει 1252 προσφυγόντος ἐκ Καστορίας τῷ Ἰωάννῃ Βατάτζη, εἶτε, πιθανῶς, ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἐξ ἀδελφοῦ;» Ἐλλείψει μαρτυριῶν οὐδὲν θετικὸν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν· ἀλλ' εἶναι μεμαρτυρημένον ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Γλαβᾶ προὔπηρχεν οἰκογένεια· ἐσημειώσαμεν προλαβόντως μνείαν τινὸς Γλαβᾶ ἐν ἔτει 997· μνημονεύονται καὶ ἐν ἔτει 1048/9 ἐπὶ Κωνσταντινου Θ' τοῦ Μονομάχου «οἱ ἐκ τοῦ γένους τοῦ Γλαβᾶ» (Κεδρηνός· σ. 766), καὶ τῷ 1050 «Γλαβᾶς Νικήτας ὁ πρωτοσπαθάριος» (αὐτ. σ. 786)· ἴσως ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἦτο καὶ ὁ τῷ 1261 κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκ τῶν πρώτων ὑπαναβάντων τὸ τεῖχος Γλαβᾶτος (Παχ. εἰς Μιχ., β. II, κ. 27, σ. 92). Ἐὰν δὲ ἐν τῇ προηγουμένην πραγματεία ἡμῶν ἐλέχθη ὅτι ὁ Μιχαὴλ Γλαβᾶς Ταρχανειώτης οὐδεμίαν εἶχε συγγενικὴν σχέσιν πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ οὕτως ἐπωνυμουμένους, τοῦτο προῆλθεν ἐκ δύο λόγων· πρῶτον, διότι, ἐκλαβόντες αὐτὸν υἱὸν τοῦ Νικηφόρου Ταρχανειώτου, δὲν εὑρομένου οὐδὲ τὸν πατέρα οὐδὲ τοὺς ἄλλους δύο υἱοὺς αὐτοῦ φέροντας τὸ τοῦ Γλαβᾶ ἐπώνυμον· δεύτερον, διότι ἐπιστεύσαμεν ὅτι ὁ στίχος τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ «τίς, ὦ στρατηγέ,

καὶ *Γλαβᾶν κέκληκέ σε*» ἐδικαιολόγει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ ἐπάνωμον τοῦτο ἦτο πρόσθετον, ὑπὸ τῶν Βουλγάρων δοθὲν αὐτῷ νομίσαντες· ἀλλ' ἤδη γενομένου καταφανοῦς ὅτι ὁ πρωτοστράτωρ *Μιχαὴλ Γλαβᾶς Ταρχανειώτης* δὲν ἦτο υἱὸς τοῦ *Νικηφόρου Ταρχανειώτου*, δεχόμεθα αὐτὸν ὡς συγγενῆ τινα τῶν προγενεστέρων οἰκογενειῶν *Γλαβᾶ*. Αὐταὶ δὲ ἐσυγγένευσαν ἐν τῷ μεταξὺ ταῖς οἰκογενεαῖς τῶν Κομνηνῶν, τῶν Δουκῶν καὶ τῶν Ταρχανειωτῶν, ἀφοῦ διὰ τῶν ἐπάνωμων τούτων προσεπώνυμειτο ὁ τε πρωτοστράτωρ *Μιχαὴλ* καὶ τις ἕτερος *Κωνσταντῖνος* ἐν ἐπιγράμματι τοῦ *Φιλῆ* εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκου (τ. I, σ. 37, ἐκδ. Miller):

*Κωνσταντῖνος σοι Ταρχανειώτης Δούκας
Κομνηνοφύης καὶ Γλαβᾶς ἰάδε γράφει.*

Ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἐν ᾧ ὁ *Φιλῆς* μνημονεύει τὸν *Μιχαὴλ* μόνον ὑπὸ τὸ τοῦ πρωτοστράτορος ἀξίωμα καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα καὶ ἐπάνωμον *Γλαβᾶ* καὶ *Δούκα*, ὁ *Παχυμέρης* καὶ ὑπὸ τὰ ἄλλα αὐτοῦ ἀξιώματα καὶ ὑπὸ τὸ ἐπάνωμον *Ταρχανειώτου Γλαβᾶ* (εἰς Ἄνδρ., β. I, κ. 1, σ. 4) ἢ *Γλαβᾶς* ἐκ *Ταρχανειωτῶν* (αὐτ. β. V, κ. 28, σ. 308). Το βυπτιστικὸν ὄνομα τῆς συζύγου τοῦ πρωτοστράτορος ἐγνωρίζομεν τέως ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ *Φιλῆ*, καὶ μετὰ τῶν οἰκογενειακῶν ἐπάνωμων αὐτῆς ἐκ τῆς ἐν τῇ *Μονῇ* τῆς *Παμμακαρίστου* ἐπιγραφῆς, τῆς παρὰ τῷ *Κρουσίῳ* διασωθείσης· ἥδη δὲ καὶ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 54 παρὰ *Martini* ποιήματος τοῦ *Φιλῆ*· κατ' αὐτὸ ἦτο αὕτη ἐκ γένους *Βρανᾶ*, ἀρχαίας καὶ ταύτης οἰκογενείας, συγγενευσάσης ταῖς οἰκογενεαῖς τῶν Κομνηνῶν, τῶν Δουκῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων· ἐνευθεν ἀφορμηθεὶς ὁ ἐκδότης ὑπεσημείωσεν εἰς τὸν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 18 ποιήματος τίτλον «τῇ πρωτοστρατορίσσει» ὅτι ἀπευθύνεται τοῦτο τῇ συζύγῳ τοῦ *Μιχαὴλ Γλαβᾶ*, ἣτις ἐκαλεῖτο *Μαρία Δούκαινα Κομνηνῆ Παλαιολογίνα Βράναινα* (σελ. 29).

δ. Ἐκ προσφάτου δημοσιεύσεως ἐγνωρίσαμεν τὴν οἰκογένειαν καὶ τοὺς γεννήτορας αὐτῆς· ἐν τῷ XVII τόμῳ, Juillet-October 1904 τῆς ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένης «*Revue des études grecques*» (σελ. 361—373) ὁ κ. H. Omont ἐδημοσίευσεν ἐκ χειρογράφου σημειώματα ὑπὸ τίτλον «*Εἰκόνες διαφόρων μελῶν τῆς οἰκογενείας τῶν Κομνηνῶν, ἐξωγραφημένοι ἐν τῷ Τυπικῷ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Βεβαίας Ἐλπίδος τῶν Χριστιανῶν*»· τὸ χειρόγραφον

τοῦ ΙΔ' αἰῶνος εὑρίσκεται ἐν Ὁξφόρδῃ, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Κολλεγίου *Lincoln*. Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ περιορισμοῦ τῆς μονῆς ταύτης ἀναφέρει ἡ κτιτόρισσα περιορον «ἀπὸ τῆς μονῆς τῆς κυρίας καὶ ἀδελφῆς μου τῆς πρωτοστρατορίσσης *Γλαβαίνης*», καὶ αὐθις «ἀμπέλιον τῆς κυρίας καὶ ἀδελφῆς μου τῆς πρωτοστρατορίσσης». Ἦτο λοιπὸν αὕτη ἀδελφὴ τῆς κτιτορίσσης τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Ἐλπίδος· τὸ ὄνομα αὐτῆς· ἐν τῷ χειρογράφῳ λέγεται *Θεοδώρα*· ἐν φ. 1 τοῦ χειρογράφου ἀναγράφονται οἱ γονεῖς αὐτῆς ὡς ἐξῆς:

† *Κωνσταντῖνος Κομνηνὸς Παλαιολόγος* ὁ παν(ε)τυχεστῆτος σεβαστοκράτωρ καὶ πατὴρ τῆς ἐκτετορίσσης.

† *Εἰρήνη Κομνηνῆ Βράναινα Παλαιολογίνα* ἡ σεβαστοκρατόρισσα καὶ μήτηρ τῆς ἐκτετορίσσης.

Ἐν δὲ φ. 2 οἱ κτίτορες τῆς μονῆς οὕτω:

† *Ἰωάννης Κομνηνὸς Δούκας Συναδηνὸς* καὶ μέγας στρατοπεδάρχης καὶ κτήτωρ.

† *Θεοδώρα*...

Τὸ μέρος τοῦ χειρογράφου φαίνεται ἢ κενὸν ἢ ἐξίτηλον· ἐφεξῆς ὀρίζονται ὑπὸ τῆς κτιτορίσσης μνημόσυνα τῶν ἀδελφῶν καὶ ἐγγόνων αὐτῆς, ἐξ ὧν σημειούμεθα:

τοῦ αὐταδέλφου μου *Μιχαὴλ Κομνηνοῦ Βρανᾶ Παλαιολόγου*, τοῦ μετονομασθέντος *Μακαρίου* μοναχοῦ·

τοῦ ἐτέρου... μου αὐταδέλφου *Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ Βρανᾶ Δούκα Ἀγγέλου τοῦ Παλαιολόγου*, τοῦ μετονομασθέντος *Ἀρσενίου* μοναχοῦ·

τῆς... αὐταδέλφης μου *Μαρίας Κομνηνῆς Βραναινῆς Λασκαρίνης Δουκαίνης Τορνικίνης τῆς Παλαιολογίης*, τῆς μετονομασθείσης *Μαριάννης* μοναχῆς.

Περὶ δὲ τῆς δις προμνημονευθείσης ἀδελφῆς, τῆς πρωτοστατορίσσης *Γλαβαίνης*, οὐδεμία ὀρίζεται διάταξις μνημοσύνου· καὶ ἡ μὲν σιωπὴ αὕτη ἀποδοτέα ἴσως εἰς τὸ ὅτι καὶ αὕτη λέγεται εἰς τὸ τυπικὸν τοῦτο κτιτόρισσα ἰδίως μονῆς· τὸ δ' ὀμώνυμον τοῦ βυπτιστικοῦ ἀμροτέρων πῶς ἐξηγητέον; Μονασκῶν τούτων ἡ μὲν, *Μαριάννα* μετωνομάσθη, κατὰ τὸ τυπικόν, ἡ δὲ *Μάρθα*, ὡς ἀναντιρρήτως μικρυροῦσι καὶ τοῦ *Φιλῆ* τὰ σχετικὰ ποιήματα καὶ ἡ ἐν τῷ ζωστήρι τῆς μονῆς τῆς *Παμμακαρίστου* κεχαραγμένη καὶ ἔτι καὶ νῦν σφζομένη ἐπιγραφῆ, ἥς ἐκτυπον ἐπισυνήψαμεν εἰς τὴν προηγουμένην πραγματείαν ἡμῶν· ὥστε περὶ δύο προς-

ώπων πρόκειται, διὰ τοῦ αὐτοῦ κυρίου ὀνόματος ἐπικληθέντων.

ε. Πατὴρ λοιπὸν τῆς πρωτοστρατορίας Μαρίας Γλαβᾶ ὑπῆρξεν ὁ σεβαστοκράτωρ *Κωνσταντῖνος*, ἀδελφὸς τοῦ Μιχαὴλ Η΄ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ μήτηρ ἢ ἐκ τοῦ γένους τῶν Βρανάδων καταγομένη Εἰρήνη· ἀφ' οὗ δὲ ταύτην καὶ τὴν ἐτέραν θυγατέρα αὐτῆς, τὴν Τορνικίαν Μαρίαν, εὐρίσκομεν, ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον «Βράναινα», ἐπιτρέπεται νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ πρωτοστρατορίσσα Γλάβαινα, θυγάτηρ τῆς αὐτῆς σεβαστοκρατορίας, ἐπίσης ἔφερε τὸ αὐτὸ ἐπώνυμον, καὶ ὁρθῶς ὁ κ. Martini διορθοῖ τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου «Βλάκενα» διὰ τοῦ «Βράνενα», οὕτω δ' ἀπορριπτέον τὴν ὑφ' ἡμῶν ὑποδειχθεῖσαν διόρθωσιν διὰ τοῦ «Κλάβενα = Γλάβενα». Πῶς ὅμως νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν παράλειψιν μὲν τῆς ἀπὸ τοῦ συζύγου ἐπωνυμίας Γλαβαίνης τῆς ἀπαντώσης καὶ ἐν τῷ Τυπικῷ, τὴν προτίμησιν δὲ τῆς ἀπὸ τῆς μητρός, ὑπὸ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Μ. Φιλῆς μνημονεῖ αὐτῆς, ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ (54 Martini), ἐν ᾧ ἀφ' ἐτέρου ὑπάρχουσιν ἀναμφήριστα δείγματα τῆς πρὸς τὸν σύζυγον Γλαβᾶν ἀφοσιώσεως, στοργῆς καὶ τιμῆς αὐτῆς; Ἀπορία ἐξηγήσεως ὠρισμένης, εἰκάζομεν τό γε νῦν, ὅτι ἴσως ἀμφότεραι αἱ ἐπωνυμιαὶ «Βράνενα, Γλάβενα» ἐγράφοντο ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἐκ παραδρομῆς δὲ καὶ συγχύσεως τοῦ ἀντιγραφείως παρεδόθη μία μόνον «Βλάκενα». Ὁ Δουκάγιος οὕτε τὸ ὄνομα τῆς συζύγου τοῦ σεβαστοκράτορος Κωνσταντίνου, ἢς τὸ γένος λέγει ὅτι τοῦ Βρανᾶ, οὕτε τὸ τῆς θυγατρὸς, τῆς συζευχθείσης τὸν ἡγεμόνα τῶν Βουλγάρων Σμυλιτζῆν, εὐρέ που μνημονεῖται ἀνέγραψε δὲ μόνον τὸ τοῦ υἱοῦ Μιχαὴλ (Fam. Byz., σελ. 216, 232, 322 ER.). Ἐκ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Βεβαίας Ἐλπίδος τῶν Χριστιανῶν μαθάνομεν καὶ ἕτερον υἱὸν αὐτοῦ Ἀνδρόνικον Κομνηνὸν Βρανᾶν Δούκαν Ἀγγελὸν Παλαιολόγον, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Martini ὡς γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Γλαβᾶ, κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 54 τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ ποιήματι τοῦ Φιλῆ, οὗ τοὺς σχετικούς στίχους παρεθέμεθα ἐν ἀρχῇ. Ἄλλ' ἐπλανήθη οὗτος ἐκλαδῶν τὸν γαμβρὸν τοῦ Μιχ. Γλαβᾶ ὡς τὸν υἱὸν τοῦ σεβαστοκράτορος Κωνσταντίνου, ὡς ἀμέσως δειχθήσεται.

ς. Ἀριαδνεῖου μίτου ἔχει ἀνάγκην ὁ θελήσων νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ ὀνόματα πρόσωπα τὰ φέροντα ἐπωνυμίας Κομνηνοῦ, Δούκα,

Παλαιολόγου, Ἀγγέλου κτλ. Εἶδομεν ἤδη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 54 ποιήματι παρὰ Martini ὅτι

ἀδελφιδούς ἄνακτος . . .

Ἀνδρόνικος Κομνηνός Ἀγγελος Δούκας
Παλαιολόγος, ὀρηκῆς παῖς ὀσφός

ἢ το γαμβρός ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ πρωτοστράτορος Μιχαὴλ Γλαβᾶ· ὁ ἐκδότης δ' ἐν ὑποσημειώσει λέγει αὐτὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μιχαὴλ Η΄ τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ σεβαστοκράτορος Κωνσταντίνου, οὗ ἡ σύζυγος ἦν τὸ γένος Βρανᾶ, καὶ συγγραφέα τοῦ *Διαλόγου κατὰ Ἰουδαίων* τοῦ ἐσφαλμένου ἐκδεδομένου ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρόνικου Α΄ Κομνηνοῦ (1185), περὶ οὗ ὁ Κρουμπάχερ εἶπεν ἤδη ὅτι δὲν εἶναι αὐτοῦ ἔργον, ἀλλ' ἄλλου ζήσαντος πρὸ τοῦ δευτέρου ἡμῶν τοῦ ἰγ' αἰῶνος, ἢ κατ' ἄλλους, ἐν ἔτει 1310 (Βυζ. λογοτ. § 26, η', σελ. 175 τόμ. Α' τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως)· ὁ Martini ἐρείδεται τὸ μὲν εἰς τοὺς προτασσομένους τῇ πραγματείᾳ στίχους, ἀποδιδόμενος τῷ Φιλῆ:

ἔγραψε δ' αὐτὴν Ἀνδρόνικος ἐκ πόθου
ἀδελφούπαις ἄνακτος Αὐσόνων γένους
Κομνηνοφυῆς ἐκ σεβαστοκράτορος.

[Migne P. G. τόμ. 133, στ. 796], τὸ δὲ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 65 (τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ) ποιήματι τοῦ αὐτοῦ Φιλῆ, ὑπὸ τίτλον «εἰς τὸ βιβλίον τὸ παρὰ τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ αὐτοκράτορος συντεθὲν κατὰ Ἰουδαίων», καθ' ὃ λέγεται ὅτι τὸ βιβλίον

στ. 9 ὁ λαμπρός Ἀνδρόνικος ἐξέσθρε . . .

» 10 ὅς γίνεται μὲν ἐκ σεβαστοκράτορος . . .

» 49 Ἐγὼ τίς γε μὴν ἔροιο καὶ τίνοσ τὰδε

» 50 «Κομνηνοφυῆς Ἀγγελωνόμου», φράσον,

» 51 «Παλαιολόγου Δούκα . . .»

Ὅρθῶς ὁ Martini ἀπέδωκε τὸ ἔργον εἰς τὸν Ἀνδρόνικον, τοῦ Σεβαστοκράτορος Κωνσταντίνου Παλαιολόγου τὸν υἱὸν, ἐξαδέλφον μὲν, ὡς ἐν τῷ τίτλῳ τοῦ Φιλῆ, ἐπακριβῶς λεγόμενον τοῦ Ἀνδρόνικου Β΄ Παλαιολόγου, ἀδελφόπαιδα δὲ τοῦ Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγου· ἀπακριβῶς ὅμως ἐξέλαβεν αὐτὸν γαμβρὸν τοῦ Μιχαὴλ Γλαβᾶ τοῦ πρωτοστράτορος, διότι τὸ Τυπικὸν τῆς μονῆς τῆς Ἐλπίδος μαρτυρεῖ ὅτι ἡ πρωτοστρατορίσσα Γλάβαινα ἢ το θυγάτηρ τοῦ Σεβαστοκράτορος Κωνσταντίνου, ἀδελφὴ ἐπομένως τοῦ Ἀνδρόνικου, οὕτινος ἀνεψιὴ ἦτο ἢ θυγάτηρ τοῦ Γλαβᾶ· ὁ Φιλῆς λέγει αὐτὸν ἢ πλῶς «ἀδελφιδοῦν ἄνακτος»· δὲν νομίζομεν δὲ νοούμενον ἄνακτα τὸν Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγον, κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ ὁποίου ὁ ποιητῆς ἦτο μόλις ἐπταετής, καὶ τοῦ ὁποίου ἀνε-

φιδος ἦτο ὁ Ἀνδρόνικος, ὡς ὑπέσημείωσε καὶ ὁ Martini εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 11 ποίημα ὑπὸ τίτλον ατῷ ἀνεψιῷ τοῦ αὐτοκράτορος τῷ Παλαιολόγῳ κυρῷ Ἀνδρονίκῳ». Εἰς τὸν σεβαστοκράτορα Κωνσταντῖνον ἔχει ὁ Φιλῆς ἐπιτάφίους στίχους καὶ ποίημα «εἰς εἰκόνα τοῦ σεβαστοκράτορος ἐκείνου καὶ τῶν αὐτοῦ», καθ' ἃ εὗτος καὶ ἡ σύζυγος προαπέθανον τοῦ υἱοῦ *Μιχαήλ*, καὶ εὗτος τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ ἐπ' ἀδελφῆ, τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου (παρὰ Miller τ. II, σ. 162-164, CXXVII-CXXIX), τοῦ κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς μονῆς τῆς Ἐλπίδος κτίτορος αὐτῆς *Ἰωάννου Κομνηνοῦ Δούκα Συναδηνοῦ*. Ὁ δὲ δεσπότης, ὁ πανευτυχέστατος δεσπότης *Κωνσταντῖνος*, εἰς ὃν διάφορα ὑπάρχουσι ποιήματα τοῦ Φιλῆ (παρὰ Miller, τ. I σ. 301, LXIII-LXVI, 123, CCXXIV, ἔνθα λέγεται αὐτάδελφος τοῦ αὐτοκράτορος, 124, CCXXXVI, τ. II, 138, LXXV· παρὰ Martini ἀριθ. 29), εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου, ὁ αὐτάδελφος τοῦ αὐτοῦ *Μιχαήλ Θ'*, θεῖος Ἀνδρονίκου τοῦ Νέου, οὐχὶ δ' ἀνεψιὸς (Καντακουζ. β. I. κ. 31), μοναχὸς γενόμενος τῷ 1322. Μόνον τέκνον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ *Μιχαήλ Καθαρός*, ἐκ παλλακίδος Καθαρᾶς λεγομένης (Γρηγορᾶς, VIII, 3.—Καντακουζ. β. I. κ. 1). Καθὼς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ *Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος* προσεπωνυμείτο *Κομνηνὸς Ἄγγελος Δούκας* [ἐπιγραφὴ τῆς μονῆς Περιβλέπτου *Ducang. Fam. Byz.* σ. 254], καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ἀνδρόνικος Β'* (Φιλῆς, παρὰ Martini ἀριθ. 7, στ. 24/26):

... ὁ κρατάρχης Αὐσόνων
Κομνηνὸς Ἀνδρόνικος Ἄγγελος Δούκας
Παλαιολόγος. . . .

οὕτω καὶ ὁ τοῦ σεβαστοκράτορος υἱὸς Ἀνδρόνικος γράψας τὸν κατὰ Ἰουδαίων Διάλογον τὰς αὐτὰς ἐπωνυμίας προσελάμβανεν, ὁ κατὰ τὸ Τυπικὸν τῆς μονῆς τῆς Ἐλπίδος μονάστας ὑπὸ τὴν μετωνυμίαν Ἀρσένιος. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ γαμβρὸς τοῦ Γλαβᾶ δὲν ἦτο ὁ τοῦ Σεβαστοκράτορος υἱός, πεῖος ἦτο;

ζ. Ἐν πρώτοις σημειώσωμεν ὅτι ὁ Μ. Φιλῆς ἤκμασεν ἐπὶ πέντε αὐτοκρατόρων (1275-1345)· ἑπταετῆς ἦτο κατὰ τὸν θάνατον τοῦ *Μιχαήλ Η'* Παλαιολόγου (1282), ὅθεν ἔδρασεν ἐπὶ τοῦ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ καὶ Γέροντος (1282-1328), τοῦ συμβασιλεύσαντος υἱοῦ τούτου *Μιχαήλ Θ'* (1295-1320),

τοῦ Ἀνδρονίκου Γ' Παλαιολόγου, τοῦ καὶ Νέου, υἱοῦ τοῦ *Μιχαήλ Θ'* (1328-1341), καὶ τέσσαρα ἔτη ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου Ε' τοῦ Καντακουζηνοῦ (1341-1376)· ἐπειδὴ δὲ ἀδιακρίτως, πλὴν σπανιωτάτων ἐξαιρέσεων, ἀναφέρει ὁ ποιητὴς αὐτοκράτορας, καὶ διαφόρων βαθμῶν συγγενεῖς αὐτῶν, δυσκολωτάτη ἢ σκοτεινὴ ἀποβαίνει ἡ διάκρισις τῶν προσώπων, ὁμωνυμούντων μάλιστα τὸ πλεῖστον, ὡς εἶπομεν. Ὁ Martini τρεῖς εὐρίσκει συγχρόνους ὑπὸ τῶν συγχρόνων συγγραφέων μνημονευμένους ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου. 1) τὸν *πρωτοβεστιάριον*, υἱὸν τοῦ Δεσπότη τοῦ *Μιχαήλ* (πρῶτον Δημητρίου) Ἀγγέλου Κομνηνοῦ Δούκα, τοῦ καὶ Κουτρούλη, καὶ Ἄννης Παλαιολογίνης, ἀδελφῆς Ἀνδρονίκου Β', ἐπομένως ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ. Ἄλλ' οὗτος σύζυγον μὲν εἶχε θυγατέρα τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ Κωκάλη, ἀπεβίωσε δὲ πρὸ τῆς συζύγου τῷ 1326 ἢ 1328 (Παχυμ. Ἀνδρ. β. 10, κ. 13 — *Γρηγορᾶς*· β. IX, κ. I, ζ'. κ. IV, γ'—V, γ'. — *Καντακουζηνός*· I. κ. 43, 48, 52, 56. — *Ducangius* F. B. σ. 209/10. — *Φιλῆς*· παρὰ Miller, 11. σ. 17, IX, στ. 47 κ. ε. καὶ ἐκδότου σημ. 2 εἰς σελ. 19. — *Martini*, σημ. εἰς ἀριθ. 11 καὶ 92 στ. 32/3, 39, 65 86/7· τούτου τίτλος «Ἐπιτάφιοι τῷ πρωτοβεστιάριῳ ἐκ προσώπου τῆς γυναικὸς αὐτοῦ»· εἰς δ' ἀριθ. 12 τῷ αὐτῷ ἀποδοτέον φρονεῖ καὶ τὸ παρὰ Miller 1, σ. 104-114 CCXIII ποίημα τοῦ Φιλῆ «τῷ ἀνεψιῷ τοῦ αὐτοκράτορος», ἐν ᾧ λέγεται ὁ πατὴρ αὐτοῦ «συναφθεῖς Αὐτονάρχου συγγόφ» στ. 40/1, καὶ 45, 235/6). Δὲν εἶναι λοιπὸν οὗτος ὁ τοῦ Γλαβᾶ γαμβρός, οὗ ἡ σύζυγος εἶχε προκποθῆναι. 2) τὸν μέγαν *στρατοπεδάρχην* καὶ εἶτα πρωτοστράτορα, υἱὸν τοῦ ἐν ἔτει 1342 ἄρχοντος Φερῶν Κωνσταντῖνου Παλαιολόγου καὶ ἕγγονον τοῦ δεσπότη τοῦ *Μιχαήλ Δούκα*, τὸν ἐν τῷ Ἐβρῷ ποταμῷ ἀποπνιγέντα ἐν ἔτει 1344, σύζυγον δὲ λαβόντα τὴν θυγατέρα τοῦ Μεγάλου Ἀποκαύκου (*Καντακουζηνός*· β. III, κ. 32, 36, 51, 54, 55, 71. — *Γρηγορᾶς*· β. XIV, κ. V, 5'. — *Ducangius*: F. B. σ. 209/10. — *Martini* εἰς ἀριθμὸν 11). Οὗτος δὲν εἶναι ἀδελφιδοῦς αὐτοκράτορος ἀλλ' υἱὸς ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀνδρονίκου Β', τοῦ Κωνσταντῖνου δηλαδή, τοῦ υἱοῦ τοῦ *Μιχαήλ* δεσπότη καὶ τῆς Ἄννης Παλαιολογίνης, ἀδελφοῦ δὲ τοῦ προηγουμένου πρωτοβεστιάριου Ἀνδρονίκου. Οὐδ' αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ τοῦ Γλαβᾶ

γαμβρός. 3) ἕτερον μέγαν *στρατοπεδάρχην* ἐν ἔτει 1321, ἐπίτροπον τῆς ἐπαρχίας Ροδόπης, γνωστὸν διὰ τὴν κατὰ τοῦ Συρμπάνου ὠμότητα, « βασιλεῖ προσήκοντα κατὰ γένος » [Καντακ. β. I, κ. 30], περὶ οὗ ἐρωτᾷ ὁ Martini (εἰς ἀριθ. 11) μήτοι αὐτὸς εἶναι ὁ γαμβρός τοῦ Γλαβᾶ; Τούτου οὔτε τὸ γένος, οὔτε ἡ σύζυγος, οὔτε ὁ θάνατος ἀναφέρονται· ἐν ἔτει 1324 ἀπεστάλη εἰς Μυσούς, λέγει ὁ Καντακουζηνός β. I, κ. 39, ὁ Παλαιολόγος Ἀνδρόνικος ὁ μέγας στρατοπεδάρχης σὺν Ἰωάννῃ Ἀπλησφάρῃ.

Πλὴν τούτων ὁμως ὑπάρχει καὶ ἕτερος Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος, ἀνεψιὸς αὐτοκράτορος, Ἀσάν πατρόθεν, υἱὸς δευτέρος τοῦ φυγάδος ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας Ἰωάννου Ἀσάν, καὶ Εἰρήνης θυγατρὸς τοῦ αὐτ. Μιχαὴλ Η΄ Παλαιολόγου· αὐτὸν νομίζομεν ὅτι αἰνίσσεται ὁ Φιλῆς ἐν τοῖς στιχουργήμασι, 1) παρὰ Miller, 1, σ. 307, CXIV στ. 29/30 :

*ἀδελφιδούς ἄνακτος Αὐσόνων γένους
Κομνηνός Ἀνδρόνικος Ἀσάν πατρόθεν*

2) αὐτ., 1, σ. 308 CXV, στ. 18/19 :

*ἀδελφιδούς ἄνακτος Ἀσάν τοὺς λόγους
Κομνηνός Ἀνδρόνικος ὑπὲρ τῆς κόρης*

3) αὐτ., 1, σ. 447 CCL, κώδ. Φλωρ., οὗ τίτλος ἐνταῦθα μὲν « πρὸς τὸν τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεψιὸν κυρὸν Ἀνδρόνικον Ἀσάν τὸν Παλαιολόγον », ἐν δὲ τῷ τῆς Συνόδου τῆς Μόσχας (ἀριθ. 458. φ. 178) αὐτῷ ἀνεψιῷ τοῦ αὐτοκράτορος τῷ Παλαιολόγῳ κύρ Ἀνδρονίκῳ », στ. 21/3 :

*ἀδελφιδούς ἄνακτος Αὐσόνων γένους
Κομνηνός Ἀνδρόνικος Ἀσάν πατρόθεν*

περὶ χορηγίας οἴνου (πρβλ. τὴν κβ΄ ἐπιστολὴν Μαξίμου Πλανούδη « τῷ Παλαιολόγῳ κυρῷ Ἀνδρονίκῳ » ἐπίσης αἰτουμένου οἴνου χορηγίαν, ἔκδ. M. Treu Vratlaviae 1890).

4) αὐτ. II, σ. 74/6, XXXIII, στ. 21/3 :

*Κομνηνός Ἀνδρόνικος Ἀσάν πατρόθεν
ἀδελφιδούς ἄνακτος Αὐσόνων γένους.
Παλαιολόγος . . .*

5) παρὰ Martini, ἀριθ. 67, στ. 52/3 :

*Κομνηνός Ἀνδρόνικος Ἀσάν πατρόθεν
ἀδελφιδούς ἄνακτος Αὐσόνων γένους.*

Ὁ Martini ὑπέδειξε· ἤδη ὅτι ἀνακριθῶς ἐξέλαβεν ὁ Miller ὡς σύζυγον τοῦ Ἀνδρονίκου τὴν ἐν τισὶ στιχουργήμασι μνημονευθεῖσαν Ἐλένην, θυγατέρα αὐτοῦ οὕταν (στιχ. 20/1, 29, 33, 36 τοῦ 67, καὶ στ. 19 τοῦ παρὰ Miller, 1, σ. 308 CXV

« ὑπὲρ τῆς κόρης »). Ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἀνδρονίκου ἐκαλεῖτο Μιχαὴλ· μνημονεύεται παρὰ τε Γρηγορᾶ IX, κ. 1, ζ', καὶ Καντακουζηνῷ β 1, κ. 52 κέ. ὡς ἀνεψιὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Γέροντος Μιχαὴλ Ἀσάνης, καὶ παρὰ Φιλῆ ἐν ἐπιγράμματι εἰς εἰκόνα τῆς θεομήτορος τοῦ Ἀσάν κυροῦ Ἀνδρονίκου », ὅπερ ὄνομα κατὰ λάθος τοῦ ἀντιγραφέως εὑρηται ἀντὶ Μιχαὴλ (Martini ἀριθ. 35), καθὼς δεικνύουσιν οἱ στίχοι 22/24 :

*Ἀσάν Μιχαὴλ Παλαιολόγος τάδε
ἀδελφιδούς ἄνακτος Αὐσόνων γένους
Κομνηνοφῆς τῆ πανάγῃ παρθένῳ.*

Ἀμφότεροι λοιπὸν ἦταν ἀνεψιοὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β΄ Παλαιολόγου, ἐκ τῆς ἀδελφῆς Εἰρήνης, συζύγου γενομένης τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Ἰωάννου Ἀσάν. Τοῦ Ἀνδρονίκου Ἀσάν, ἐκ παραδρομῆς λεγομένου παρὰ μὲν τῷ Δουκχαγγίῳ (Fam. Byz., σ. 260, 325) καὶ Miller (index: Asan) πρωτοβιστιαιοῦ, παρὰ δὲ τῷ ἐκδότῃ τῶν ἱστοριῶν τοῦ Καντακουζηνοῦ Ποντάνῳ (ἐν βίῳ Καντ.) μεγάλου δουκός, καὶ παρὰ τῷ Σκ. Βυζαντίῳ (ΚΠ, τ. Β', σ. 308) πρωτοβιστιαιρίου, πρῶτην ἡγεμόνος Βουλγαρίας, οὗ τὴν θυγατέρα, ὁμώνυμον τῇ ἐκ πατρὸς μάμμη, Εἰρήνην ἔλαβε σύζυγον ὁ αὐτοκράτωρ Ἰω. Καντακουζηνός, δαμέστικος ὢν. Εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ ὀνομάζει τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Ἀνδρόνικον Ἀσάν, ἄνευ ἄλλου ἐπωνύμου καὶ ἄνευ τινὸς ἀξιώματος. Γνωστὸν ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ Καντακουζηνοῦ, γραφεῖτα μετὰ φιλαυτίας καὶ μεροληψίας, συμπληροῦται καὶ νοεῖται ἀκριβέστερον διὰ τῆς τοῦ Γρηγορᾶ συγγραφῆς· οὕτως ἐπιτρέπεται συμπλήρωσις τῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ ἐν ἔτει 1321 μεγάλου στρατοπεδάρχου, καὶ ἐξάγει τὸ ἐνιαῖον αὐτοῦ καὶ τοῦ πενθεροῦ τοῦ Ἰωάν. Καντακουζηνοῦ. Τὰ κατ' αὐτὸν ἔχουσιν ὅδε· ἐν καιρῷ τῆς διαστάσεως Ἀνδρονίκου Β΄ καὶ Γ΄, πάππου καὶ ἐγγόνου, ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Ἀνδρόνικος, Ἀσάν μὲν κατὰ Γρηγορᾶν, Παλαιολόγος δὲ κατὰ Καντακουζηνόν τὸ ἐπώνυμον, ἔχων τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Πελοποννησίων Ρωμαίων καὶ ἀτίμως ἐξωθῆεις ὑπὲρ τοῦ Ἀνδρονίκου Γ΄ ἦλθε πρὸς τὸν Γέροντα, ὅστις οὐδόπως ἰκανοποιῶν αὐτὸν ἀφῆεν ἐν λύπῃ (Γρηγορᾶς VIII, 12, δ'). ἴσως διότι ὁ γαμβρός αὐτοῦ ἦτο τυντεταγμένος τῷ Νέφ· ἀφοῦ δὲ λέγεται διορισθεῖς ὑπὸ τούτου ἐπίτροπος τῆς ἐπαρχίας Ροδόπης τῷ 1322, φαίνεται ὅτι προσῆλθεν εἰς

Ἐνδρόνικον τὸν Γ', συμπαθῶν ὁμως τῷ Γέροντι, ὑπὲρ οὗ μετέστησε τοὺς κατοίκους τῶν μερῶν τούτων, σκληρῶς φερόμενος πρὸς τοὺς ὑπὲρ τοῦ Νέου διακειμένους· δι' ὃ ἐπιτεθέντες οὗτοι συνέλαβον αὐτὸν (Κωνσταντῖνον λεγόμενον ἐσφαλμένως ὑπὸ τοῦ Muralt, chr. byz., ἔτος 1322, 17) καὶ ἤγαγον παρὰ τῷ Νέῳ· οὗτος, εὐγενεῖ μεπιτεύσει τοῦ κακοποιηθέντος ὑπ' ἐκείνου Συρμπάνου, ἀπένειμεν αὐτῷ χάριν καὶ ἀπέστειλε πρὸς τὸν Γέροντα. Ἐκ τῶν γραφομένων περὶ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Γρηγοῦ (ἔνθ. ἀν. καὶ IX, 8, ε') καὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ (I, 27, 30, 35, II, 4) ἐξάγεται ὅτι γαμβρὸς τοῦ πρωτοστράτορος Μιχαὴλ Γλαβᾶ δὲν δύναται νὰ ἦναι ὁ τοῦ σεβαστοκράτορος Κωνσταντίνου υἱὸς Ἀνδρόνικος, ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Μιχαὴλ Η', διότι ἦτο γυναικᾶδελφος αὐτοῦ· οὔτε ὁ πρωτοβεστιάριος Ἀνδρόνικος, διότι αὐτὸς μὲν ἀπέθανε πρὸ τῆς συζύγου, ὁ δὲ τοῦ Γλαβᾶ γαμβρὸς ἐθρήνει τὴν ἀποβιώσασαν σύζυγον· οὔτε ὁ ὁμώνυμος μέγας στρατοπεδάρχης κατὰ τὸ 1342—4, διότι ἦτο γαμβρὸς τοῦ μεγάλου δουκὸς Ἀποκαύκου· ὑπολείπεται ὁ ἐν ἔτει 1321—1322 μέγας στρατοπεδάρχης Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος, τὸν ὁποῖον ἐταυτίσαμεν μετὰ τοῦ πενθεροῦ τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, τοῦ Ἀνδρόνικου Ἀσάν· εἶναι δὲ οὗτος ὄχι μόνον ἀδελφιδουὸς αὐτοκράτορος, Ἀνδρόνικου Β', ἀλλὰ καὶ «ρηγικῆς παις ὀσφύος», τοῦ Ἰωάννου Ἀσάν, ρηγὸς τῶν Βουλγάρων, = ἡγεμόνος τουτέστι, οἷον λέγει ὄντα τὸν γαμβρὸν τοῦ Γλαβᾶ ὁ Φιλῆς. Ἐπομένως δὲν πλανώμεθα ἴσως ἐὰν δεχθῶμεν τῆς θυγατρὸς τοῦ Γλαβᾶ σύζυγον τὸν Ἀνδρόνικον Ἀσάν (τουλάχιστον μέχρι οὗ ὁ χρόνος φέρει εἰς φῶς ἀναιρετικὰς ἀποδείξεις), τὸν ὁποῖον ὁ Καντακουζηνὸς λέγει ποῦ θεῖον τοῦ βασιλέως Ἀνδρόνικου Β' (III, 14), magni amitae Imperatoris filius κατὰ τὸν λατινιστὶ μεταφρασάντα τὸ κείμενον Ποντᾶνον.

η. Μετὰ τὴν παρέχβασιν ταύτην εἰς ἐπανόρθωσιν τῶν ἀνακριβῶς σημειωθέντων παρὰ Martini περὶ τοῦ γαμβροῦ τῶν κτιτόρων τῆς μονῆς τῆς Παμμακαρίστου ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ ἡμέτερον θέμα. Περὶ τῆς μονῆς καὶ τῶν κτιτόρων τῆς Παμμακαρίστου ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ γ' τεῦχος τοῦ «Νέου Ἑλληνομνήμονος», διανεμηθὲν κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1904, ὁ κ. Σ. Λάμπρος (σελ. 280—295) πραγματεῖαν, μετὰ τὴν στοιχειοθεσίαν τῆς ὁποίας ἐγνώρισε τὴν ἡμέτεράν. Τὸ λάθος τῆς ταυτό-

τητος τῶν δύο Μιχαὴλ Ταρχανειωτῶν καὶ εἰς αὐτὸν εὐρίσκεται, ἐξήγησις δὲ τοῦ ἐπωνύμου «Βλάκενα» ἀγνοουμένη ὁμολογεῖται· ἢ ἐν τῇ μονῇ ὑπαρξίς τοῦ τάφου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ ἀπορρίπτεται, γίνεται δὲ δεκτὴ ὑπόθεσις περὶ ὑπάρξεως τάφου συγγενοῦς τινος μᾶλλον, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Φιλανθρωποῦ, τὸν ὁποῖον ἐκλαμβάνει καὶ αὐτὸς υἱὸν τοῦ κτίτορος, ἕνεκα τῆς ταυτότητος τῶν δύο Μιχαὴλ Ταρχανειωτῶν· ἀλλ' ἡμεῖς ἐμμένομεν οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς λάρνακος, ἣν ἐδημοσίευσamen εἰς τὴν πρώτην πραγματεῖαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Μονῆς τῆς Παμμακαρίστου, πατριαρχικῶ ναῶ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ὑπαρξίς τῆς λάρνακος, ἢ τοῦ τάφου, καθὰ μαρτυρεῖ ὁ ἐν ἔτει 1667 ἐπισκεφθεὶς τὸ πατριαρχεῖον Th. Smith. (Τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ μνείαν ἐποίησάμεθα ἐν σελ. 132 τοῦ ΚΗ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου). Δεχόμεθα ἀνεκδοκίως ὅτι ἡ ἀρχικὴ λάρναξ ἢ περικλείσασα τὰ λείψανα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ ἦτο ἄλλη, πολυτελεστάτη, ἣτις διὰ τὸ δυσμετακόμιστον ἐγκατελείφθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Φιλανθρώπου, ἐνθα εἶχε τεθῆ, μετεκόμισαν δὲ μόνον τὰ ὄστα αἰ ἀπερχόμεναι ἐκεῖθεν μοναχαὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν (κεφ. ιε' περὶ τῆς ἐν Κ/πόλει μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου κτλ., πραγματείας ἡμῶν ἐν Ἑκκλ. Ἀληθείας τόμῳ ΙΖ' καὶ ΙΗ' 1897/8), ὡς καὶ τὸ λείψanon τῆς ὁσίας Θεοφανοῦς, εἰς τὴν Παμμακαρίστον, ἐν ἣ κατεσκευάσαν νέαν λάρνακα δι' αὐτά, τὴν ὑπὸ τοῦ Σχολοῦ γερ εἰκονισθεῖσαν.

θ. Εἰς τὸ τοῦ ιε' αἰῶνος συνταγμάτιον περὶ τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῶν χειρογράφων τῆς Κων/πόλεως, τὸ ἐν ἔτει 1877 δημοσιευθὲν ὑπὸ Φοῖρστερ, μνημονευθὲν ὑπὸ τε ἡμῶν καὶ τοῦ κ. Λάμπρου, λέγεται ὁ τῆς μονῆς κτίτωρ Γλαβᾶς, ζῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰωάννου Κομνηνοῦ τοῦ Πορφυρογεννήτου· καὶ περὶ μὲν τοῦ ὄλως ἀνυποστάτου τῆς ἐποχῆς τοῦ Γλαβᾶ περὶ τὸς πᾶς λόγος· ἐπὶ τῆς μνείας ὁμως ἐν τῷ περὶ τῆς Παμμακαρίστου λόγῳ ἔχομέν τι νὰ εἴπωμεν. Ἡ ἐν Χάλκῃ Θεολογικῇ σχολῇ εἶχε χειρόγραφον, ἀπολεσθὲν κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐν ἔτει 1894 σεισμοῦ κατεδάφισιν τοῦ κτιρίου τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς· ὁ μακαρίτης Χειμώνιος περιγράφει αὐτὸ εἰς τὸν ἀνεκδοτον Κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς Σχολῆς ταύτης ὑπὸ στοιχεῖα ΠΕ' ὡς ἐπεταί : «ΠΕ'. Τυπικὰ καὶ κτητορικὰ καὶ ἄλλα τινὰ

παρεκβληθένια ἀπό τε πρωιότητων καὶ ἐξ ἐτέρων παλαιῶν ἀντιγράφων, ὡς ἐν τῷ Πινακί φαίνονται· [χάρτης ὑπόχρους, ἔτους 1761] . . . Γ'. Σημειώσεις τινές περὶ τῆς Μονῆς τῆς Παμμακαρίστου· ἦτοι, 1) «Ἐκ τοῦ χρονικοῦ Μανουὴλ τοῦ Μαλαζοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἕως τοῦ Σουλτάν Μουράτου». Περὶ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ· Ἰωάννης Κομνηνὸς υἱὸς αὐτοῦ (Ἀλεξίου) χρόνους κδ', μῆνας ζ' (ἔβασίλευσεν)· αὐτὸς ἔκτισε τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου, τὸ νῦν πατριαρχεῖον. — 2) Ἐκ τῆς γεωγραφίας τοῦ Μελετίου. Τῆς Παμμακαρίστου μοναστήριον γυναικεῖον οὐ μακρὰν τῶν Βλαχερνῶν, (κτισθὲν ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ αὐτοκράτορος). — 3) Ταῦτα ἦσαν γεγραμμένα ἐν τῇ ἀντιγι τοῦ βήματος τῆς Παμμακαρίστου, ὃ ἐστὶ πατριαρχεῖον :

Ἰωάννου φρόντισμα Κομνηνοῦ τὸδε
Ἄννης τε ρίζης Δουκιῆς τῆς συζύγου
οἷς ἀντιδοῦσα πλουσίαν, ἀγνή, χάριν
τάξαις ἐν οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μοιτροτόπου : —

4) Ταῦτα τὰ γράμματά εἰσι γεγλυμμένα ἐν τῇ σορῷ τοῦ αἰοιδίμου βασιλέως κύρ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ :

Τῶν Θειταλῶν (γρ. τὸν Θειταλὸν) μὲν τύμβον,
ὃ ξένη, βλέπεις ;

Πατὴρ μὲν οἰκίᾳ παγκλήδης αὐτοκράτωρ
Κομνηνιάδης εὐγενῆς Ἰωάννης,
Κομνηνέων βλάστημα τῆς ριζουχίας
καὶ πορφύρας νένευμα τῆς τριζολβίας·
Ἐκεῖνος οὗτος ὁ σπαράξας Περισίδα
ὁ Δαλαμάτας (γρ. -αῖς) πῶρ ἔμπροσθεν καὶ φλὸς (γρ. φλόξ)
Θράκη (γρ. Θράκη)·

ὃν Ἰταλοὶ τρέμουσι καὶ τεθνηκότα,
ὃν Βαβυλῶν ἤκουσε καὶ συνσπάλη
ὃν Ἰνδικὴ πέφρικεν ἐκ θρήνης μόνης
ἔληξεν ἀργοῦ τοῦ λόγου τοῦ φροσ-
φόρου : — »

Ὁ ἀντιγραφεὺς τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα ἠρνήσθη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Μαλαζοῦ, καθὸ μὴ ὑπάρχοντα εἰς τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Μελετίου· μεμαρτυρημένον ὑπάρχει ὅτι ὁ Μαλαζὸς περὶ τὸ 1575—1580 διέτριβεν ἐν τῷ πατριαρχείῳ· ἐπομένως ὠφείλομεν ἵνα δεχθῶμεν ὡς πράγματι γεγραμμένα καὶ σφζόμενα ἐν οἷς ὀρίζονται μέρεσι τα δύο ἐπιγράμματα, εἰμὴ θετικὰς εἶχομεν μαρτυρίας ὅτι

τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ σύζυγος μὲν ἐγένετο *Εἰρήνη*, βασιλόπαις Οὐγγαρίας, ὃ δὲ τάφος ἦν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος Χριστοῦ, κτισθεῖσα ὑπὸ τῆς εἰρημένης συζύγου αὐτοῦ, τῆς Εἰρήνης [*Ducangius Const. Chr. β. III σ. 80-82 E. R.*]. Τὸ δεύτερον ἑνδεκάστιχον ἐπιγράμμα εὐρίσκομεν καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἑλλιπές· καὶ μᾶλλον εἰς τὰς πράξεις τοῦ Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ ἀναφερόμενον· ἐλπίσωμεν δ' ὅτι ὁ χρόνος διαλευκανεῖ τὰ περὶ αὐτοῦ· περὶ δὲ τοῦ πρώτου τοῦ ἐπὶ τῆς ἀντιγι τῆς μονῆς ὑπάρχοντος τετραστίχου, παρατηροῦμεν ὅτι τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸν πατέρα τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α' Κομνηνοῦ, τὸν μέγαν *δομέσιον Ἰωάννην Κομνηνόν*, οὗ ἡ σύζυγος ἦτο Ἄννα ἡ *Δαλασσηνή*, κτιτόρισσα τῆς μονῆς τοῦ Παντεπόπου, *Δούκαινα* ἐπιλεγομένη ὑπὸ τοῦ Δουκαγγίου [ἐνθ' ἀν.]. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὗτοι μὲν εἶναι πρώτοι δομήτορες, ἢ ἐπισκευασταὶ (διότι «φρόντισμα» αὐτῶν γενόμενον λέγει τὸ ἐπιγράμμα), ὃ δὲ πρωτοστράτωρ *Μιχαὴλ Δούκας Φλαβᾶς* δεύτερος κτίτωρ τῆς Μονῆς τῆς Παμμακαρίστου, παραμεληθείσης πιθανῶς ἐπὶ τῆς Λατινοκρατίας.

ι. Εἰς τὴν προηγουμένην πραγματείαν εἶπομεν ὅτι ἐν τῇ μονῇ ὑπῆρχεν ἡ εἰκὼν βασιλικοῦ ζεύγους, κατὰ μὲν τὸν Γέρλαχ ἄνευ ὀνομάτων, κατὰ δὲ τὸν Ζυγομαλᾶν, ἐπιστείλαντα εἰς τὸν Κρούσιον ἀντίγραφον αὐτῆς, τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἄννης· ὁ Joan Jacob Breuning, διατρίψας ἐν Κ/πόλει ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1579 ἕως τοῦ Ἰουλίου 1580 ἔδημοσίευσεν πανομοιοτύπως τὰς ἐπιγραφὰς αὐτῆς οὕτω :

✠ ἌΝΝΑ ΡΟΜΙΚΟΕ ἘΝΧΩ
ΤΩ ΘΩΠΙΣ ΟΕ ΒΑΣΙΔΕΥΕ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩ ΡΡΩ
ΜΕΩΝΟ ΠΑΔΑΙΟΛΟΓΟΕ.

✠ ἌΝΝΑ ἘΝΧΩ ΤΩ ΘΩ
ΠΙΣΤΗ ΑΥΓΟΥΣΑ Η ΠΑΔΑΙ
ΟΔΟΤΙΝΑ.

ἦτοι † Ἀνδρόνικος ἐν Χ[ριστ]ῷ τῷ Θ[ε]ῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμ[αί]ων ὁ Παλαιολόγος.
† Ἄννα ἐν Χ[ριστ]ῷ τῷ Θ[ε]ῷ πιστὴ Αὐγούστα ἡ Παλαιολογίνα.

Ὡς ὁ Κρούσιος οὕτω καὶ ὁ Breüning παρατηρεῖ ὅτι ἄγνωστον ἔαν εἰς Ἀνδρόνικον τὸν Β' ἢ τὸν Γ' ἀναφέρεται ἡ εἰκὼν, διότι ἀμφοτέρων αἱ σύζυγοι ἐκαλοῦντο Ἄνναι. Ἄλλως τε ἀμφοτέροι συνήμαζον. Ἄγνωστος προσέτι ὁ λόγος τῆς ἐν τῇ μονῇ ἐξεικονίσεως αὐτῶν ἦσαν ἀνακαινισταί; ἦσαν ἀφιερωταὶ προσόδων; ἢ ἔνεκα τιμῆς; πιθανώτερον νομιζομεν τὸν τελευταῖον λόγον, καὶ εἰς αὐτὸν τοῦτον ἀποδοτέαν καὶ τὴν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Περιβλέπτου ἐξεικόνισιν τοῦ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου, τῆς συζύγου αὐτοῦ Θεοδώρας καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῶν Κωνσταντίνου (Leunclavius; Hist. Pand. Turc. κεφ. LI—Ducangius; Fam. Byz. σ. 433—434 E. R. ἔνθα καὶ αἱ εἰκόνες.—Αὐτ. CP. Chr., βιβλ. III, σελ. 94 E R), σφζομένην μέχρι τοῦ 1780 [Κωνσταντινιάς]. Ὁ Breüning περὶ τῆς μονῆς λέγει ὅτι ἦτο τετράγωνος, κακῶς ὠκοδομημένη μετ' εὐρείας ἀστρώτου αὐλῆς, ἐχούσης κυπαρίσσους καὶ συκᾶς, δύο φρέατα, καὶ ἀνεπιγράφους λίθους τάφων ἔνεφανίσθη πρὸ τοῦ πατριάρχου, ἀνελθὼν κλίμακα εἰς τὰ δεξιά, καὶ εἰσαχθεὶς ἐν δωματίῳ εὔρεν αὐτὸν ἐπὶ ἔδρας, ἔχοντα παρ' αὐτῷ τράπεζαν ἐφ' ἧς ἦτο σφαῖρα (γεωγραφικὴ; τὸ κείμενον ἔχει *eine sphaeram auf dem Tisch stehen*). Πέριξ τῆς αὐλῆς ἦσαν τὰ ἐνδαιτήματα τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἄλλων ὀφφικιαλίων. Τὴν ἐκκλησίαν λέγει ὠραιότατην, δαψιλῶς κεκοσμημένην καὶ κεχρυσωμένην διὰ μουσαϊκῶν ἔργων καὶ εἰκόνων ἀπλῶν παραστάσεων ἐν τῷ δεξιῷ μέρει, ὡς λέγει, ἀντελήφθη, ἦσαν αἱ εἰκόνες τῶν κτιτόρων (fundatores) ἐκ μωσαϊκοῦ ἐνεπίγραφοι, ἦτοι βασιλέως καὶ βασιλίσσης ἐν αὐτοκρατορικῇ περιβολῇ (ἐνταῦθα παρενεῖρει τὰς ἀνωτέρω ἐπιγραφάς) ὑπάρχει, λέγει, κιστέρνη ὑφ' ἅπασαν ἐκτεινομένη τὴν μονήν, ἔχουσα εἰς τὸ στόμιον, ὡς καὶ τὰ φρέατα, κάδον ἐν ἀλύσῳ. Πλησίον τοῦ πκτριαρχικοῦ θρόνου ἦτο τὸ ἡμισυ τοῦ κίονος, ἐφ' οὗ ἔφραγγελάθη ὁ Χριστός ἦσαν δὲ καὶ εἰκόνες ἐξωγραφημέναι, οὐχὶ γεγλυμμέναι, τοῦ Ἀθνασίου, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τῆς Ἑλένης, ἔτι δὲ κίονες ἐκ λευκοτάτου ἢ πορφυροῦ μαρμάρου. Οὐ μα-

κὼν τῆς κιστέρνης, πρὸς τὸν δεξιὸν τοῖχον, ἔξωθεν τοῦ χοροῦ, διὰ παραπετάσματος κενωρισμένον, ὑπῆρχε φέρετρον ἐγκλείον τὰ λείψανα τῆς ἁγίας Σαλώμης, ὡς ἐν ζωῇ ἐν τῇ μονῇ ἦτο καὶ ὁ τάφος (das grab) τῆς ἁγίας Εὐφημίας ἀνωτέρω δεξιόθεν παρὰ τὸν τοῖχον ἦτο τὸ μνημεῖον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (imp. Alexii Comneni monumentum) ἐξ ἀπλουστάτου καὶ εὐτελοῦς λίθου (Orientalische Reyss des Elden und Besten hanss Jacob Breüning von und zu Buochenbach κτλ. Strassburg, MDCVII, σελ. 66—68. Τὸ ἔργον ἐγνώρισεν ἡμῖν προφρόνως πάνυ ὁ βαθύς γνώστης τῆς Βυζαντινῆς τοπογραφίας καὶ πρόεδρος τῆς ἀρχαιολογικῆς τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπῆς ἱατρός κ. Mordtmann, ἐφ' ᾧ χάριτας ὁμολογοῦμεν αὐτῷ).

ια. Ὁ κ. Σπ. Λάμπρος ταυτίζει πρὸς τοῦτοις τὴν μονὴν τῆς Πάμμακαριστοῦ καὶ τὴν μονὴν τῆς Μάρθας, τὴν κτισθεῖσαν ὑπὸ τῆς συζύγου τοῦ Νικηφόρου Ταρχανειώτου Μαρίας Παλαιολογίνης, ἀδελφῆς τοῦ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου, τῆς μετονομασθείσης Μάρθας, μοναχῆς γενομένης, φρονῶν ὅτι εἰς ταύτην ἀναφέρεται τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Φιλῆ. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ζωστήρος τῆς μονῆς τῆς Πάμμακαριστοῦ ἐτι καὶ νῦν σφζομένη καὶ πανομοιούτως ὑφ' ἡμῶν δημοσιευθεῖσα ἐπιγραφὴ πείθει ἡμᾶς ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου ἐνδοιασμοῦ περὶ τοῦ ἐναντίου οὐχ ἦττον καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Φοιρστέρου δημοσιευθὲν σημείωμα τοῦ 15' αἰῶνος, φθίνοντος, καταδείκνυσι τὸ διάφορον τῶν δύο μονῶν, διότι τοποθετεῖ τὰ ἔως τότε «ὀσπίτια τῆς Μάρθας» καλούμενα εἰς τὴν συνοικίαν *κιρικκισιμέ*, ἣτις εἶναι ἡ συνοικία Κίρκ τσεσιμέ= τῶν τεσσαράκοντα κρηνῶν γνωστὸν δ' ὅτι αὐτόθι ἐπὶ κρήνης σφζεται ἐπὶ μαρμάρου ἀνάγλυφον βυζαντινόν, ἀπεικονισθὲν ὑπὸ τοῦ κ. A. Mordtmann (Esquisse topograph. de C/Ple, Lille, 1892, § 125), ἐναντι δ' αὐτῆς τὸ ἀπ' ἐκκλησίας μετατραπὲν μεστζίτιον *Σεγμπὰν μπασῆ*, ἀπεικονισθὲν καὶ περιγραφὲν ὑπὸ τοῦ αἰοδίδμου Ἀ. Πασπάτη (Βυζ. μελέται, Κ/Πόλει 1877 σ. 375). Εἰς τὰ περὶ τούτου γραφέντα προστίθεμεν ὅτι ὁ μετατρέψας αὐτὸ ἐκαλεῖτο Ἰβραχὴμ καὶ ἀπέθανε μάρτυς (σεχίτ) τῷ 902φ ἔτει ἐγίρας (1499—1500), καὶ ὅτι τὸ μεστζίτιον ἔχει φερώνυμον συνοικίαν (μαχαλὲ) (Ἀλῆ Σατῆ, χατίκατ ἐλ τζεβαμί, τ. Α', σελ. 126).

ΠΟΥ ΕΚΕΙΝΤΟ ΑΙ ΡΟΥΦΙΝΙΑΝΑΙ

ὑπὸ

I. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

(Ἀνεκoinώθη ἐν τῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 12ης Νοεμβρίου 1901)

Τὴν ἐσπέραν ταύτην προτίθεμαι ν' ἀσχοληθῶ περὶ ζητήματος τὰ μάλα ἀμφισβητούμενου μεταξὺ τῶν περὶ τὴν βυζαντινολογίαν ἀσχολουμένων, τῆς τοποθεσίας τοῦ παρὰ Βυζαντίοις προαστείου *Ρουφίνου* τοῦ ὑπάτου νέας Ρώμης ἀκμάσαντος περὶ τὰ 391-395, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὁποίου τὸ προάστειον ἐκλήθη *Ρουφινιαναί*.

1. Τὸ προάστειον (ἔπαυλις, ὡς σήμερον λέγομεν) τοῦτο σχεδὸν πάντες οἱ περὶ τὴν βυζαντιακὴν ἀρχαιολογίαν τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου ἀσχοληθέντες ἔγραψαν ὅτι ἔκειτο μεταξὺ Χαϊδάρ-πασᾶ καὶ Χρυσουπόλεως, ὡς ἀγῶ ἄλλοτε· ἀλλ' ὁ ἀοιδιμος Ἀ. Πασπάτης καὶ ὁ κ. Μ. Γεδεὼν τοποθετοῦσιν αὐτὸ ἐν *Μποσιανδζήκ*, ὁ δ' ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Assomptionistes πατὴρ *Pargoire* ἐν *Δζαδῆ-μποσιάν*. Οἱ τελευταῖοι δυο ἦτοι οἱ κ. κ. Μ. Γεδεὼν καὶ *Pargoire* ἐπιτίθενται μετὰ τίνος χόλου κατ' ἐμοῦ, διότι τὰ γραφομενά μου εἶναι ἀντικείμενα τῇ γνώμῃ των, μάλιστα δὲ ὁ δεῦτερος, ὅστις μόνον καὶ μόνον, ὅπως ἀντικρούσῃ τὸν θέσαντα τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Εὐφημίας παρὰ τὸν σταθμὸν σχεδὸν τοῦ Χαϊδάρ-πασᾶ, μετέφρασε τὸ τοῦ *Εἰδαγίου*¹: «ἀπώμισται δὲ τοῦ Βοσπόρου σταδίοις οὐ πλείοσι δύο» διὰ τοῦ: «Évagre place l'église à quelque chose comme à deux stades du rivage»². Οἷα παραμόρφωσις κειμένου! τὴν λέξιν *Βόσπορος* μετέβαλεν εἰς *παράλιαν* καὶ τοῦτο ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι ἡ μονὴ δὲν ἔκειτο παρὰ τὴν παραλίαν ἀλλὰ δύο στάδια μακρὰν αὐτῆς ἐνῶ ἄλλοι ἀμεροληπτὰ ὡς ὁ père *Edmond Bouvy*: «cette église, dit-il (Évagre), est distante du Bosphore de deux stades tout au plus»³, καὶ ὁ père *Aurelio Palmieri*: «Questa chiesa desta

due stadii all'incirca dal Bosforo...»¹. Καὶ ὁ μὲν κ. Μ. Γεδεὼν, προκειμένου περὶ τῆς μονῆς τοῦ ὀσίου Ὑπατίου, τῆς κειμένης ἐν *Ρουφινιαναῖς* καὶ περὶ ἧς εἶχον γράφει ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 1952 φύλλῳ τοῦ *Νεολόγου* τῆς 4 Νοεμβρίου 1895, ὅτι ἔκειτο παρὰ τὴν ἀρχαίαν λεωφόρον τὴν ἐξ Ἀνατολῆς εἰς Χρυσούπολιν φέρουσαν, ἐν τῷ κτήματι Κετσόγλου ἐν *Τοπχανελόγλου*, ἥτοι ἐκεῖ σχεδὸν ἐνθα γίνεται ἡ συνένωσις τῆς ἐκ *Χαλκηδόνος* ὁδοῦ καὶ τῆς ρηθείσης λεωφόρου, ἰδοὺ τί γράφει ἐν τῷ Βυζαντινῷ Ἐορτολογίῳ του, σελ. 115: «Ἡ μονὴ τῶν *Ρουφινιανῶν*, ὡς » καὶ τὸ πολίχνιον, ἦσαν ἐπιθιχλάσσια, διότι » παρὰ μὲν τῷ *Πορφυρογεννήτῳ*² βλέπομεν » ὅτι ἀπὸ τῆς *Τερείας* (*Φενέρ-μπαγιτζέ*) μέχρι » τῶν *Σαϊύρου* (περὶ τὸ *Μάλτεπε*) ἔκειντο αἱ » *Ρουφινιαναί* καὶ μετ' αὐτὰς τὸ *Πολκαϊκόν* » ἐν δὲ ταῖς ἀνεκδότοις βιογραφίαις τοῦ *Αὔξεν- » τίου* ἀναφέρεται ὅτι *τῇ θαλάσῳ προσένευνε »* καὶ οὐ πόρρω τοῦ ὄρουσιν καθίδουται, καὶ » *κεῖται παράλιος καὶ κείσθαι τὴν μονὴν αὐ- » τῶν περὶ τὰ παράκτια*. Ἡ γνώμη τοῦ ἀρ- » χαιολόγου ἀπὸ μηχανῆς (ἐμοῦ δηλαδὴ) ὅτι » ἡ μονὴ ἔκειτο ἄνω τοῦ σημερινοῦ *Μπαγλάρ- » πασῆ* τῆς *Χρυσουπόλεως* ἐν τοῖς κτήμασι » *Τοπχανελόγλου* πρέπει νὰ ριφθῇ εἰς τὰς » Ἀποθέτας». Ἰδῶμεν ὅποια τῶν γνωμῶν ἐστὶν ὀρθότερα. Ὁ ἐλλόγιμος φίλος παρέλαβε μόνον τὰς δύο φράσεις τῶν ἀνεκδῶτων βιογραφῶν «κεῖται παράλιος» καὶ «κείσθαι τὴν μονὴν αὐτῶν περὶ τὰ παράκτια» ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν μόνον τὰς συμφερούσας αὐτῷ λέξεις *παράλιος* καὶ *παράκτιος* ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι ἡ μονὴ ἦτο παράλιος, ἀλλ' ἂν προσελάμβανε καὶ τὰς λέξεις *τὴν μονὴν αὐτῶν* καὶ ἐμελέτα μετὰ μεζονος ψυχραιμίας, θὰ ἐνόει καλῶς περὶ τίνος μονῆς προὔκειτο· διότι οἱ συγγράψαντες τὰς βιογραφίας ἐκείνας, ὡς συγγράφει, θὰ ἦσαν βεβαίως εἰς θέσιν νὰ διακρίνωσι

1. Ἐκδοσις Κωνσταντινῆς, σελ. 284.

2. «Servet», ἐφημ. Κ/116)λεως, 15 Ἰουλίου, 1900.

3. Souvenirs Chrétiens de Const/ple et des environs, σελ. 103.

1. Bessarione, nn. 27—28, p. 233, Roma, 1898.

2. Ἐκθ. βασιλ. ταξέως, τόμ. Α', σελ. 497.

καὶ τὴν διαφορὰν τῆς ὀνομαστικῆς ἀπὸ τῆς πληθυντικῆς γενικῆς τῆς ἀντωνυμίας αὐτός. Ἄν προύκειτο περὶ μονῆς ὑπαγομένης εἰς ἕνα ὄσιον ἢ ἄγιον, ὡς φέρ' εἰπεῖν, τὸν Ὑπάτιον, θὰ μετεχειρίζοντο τὴν ἐνικὴν γενικὴν καὶ θὰ ἔγραφον καὶ «κεῖσθαι τὴν μονὴν αὐτοῦ περὶ τὰ παράκτια» καὶ οὐχὶ τὴν πληθυντικὴν γενικὴν τὴν μονὴν αὐτῶν' ὥστε προύκειτο περὶ μονῆς ὑπαγομένης εἰς πλείονας τοῦ ἐνός· τίνες δ' ἦσαν οὗτοι; Πέτρος καὶ Παῦλος, εἰς οὓς ἀνῆγειρεν αὐτὸς ὁ Ρουφίνος μονὴν καὶ Ἀποστολεῖον ὠνόμασεν¹. Ὅτι δὲ ὑπῆρχον δύο μοναὶ ἐν Ρουφινιανῶν κάλλιστα δείκνυται ἐκ τῶν ἐξῆς²: «... ἐκεῖνος δὲ ἅμα τοῖς ἀδελφοῖς ἐξελεθὼν ἐκ τῆς πόλεως, ἔρχεται καὶ καταφεύγει εἰς τοὺς Ἀποστόλους πλησίον τῆς μονῆς Ὑπατίου» καὶ³ «... τούτων δὲ γενομένων, κατήχθη ὁ μακάριος ὑπὸ τῶν κληρικῶν καὶ λαϊκῶν καὶ τινῶν ἐτέρων λαμπρῶν ἀνδρῶν ἐν Ρουφινιανῶν, πλησίον τῶν Ἀποστόλων ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ μακαρίου Ὑπατίου»· ὥστε ἄλλη ἡ μονὴ τῶν Ἀποστόλων καὶ ἄλλη ἡ μονὴ τοῦ Ὑπατίου· αἱ δὲ ἐν ταῖς ἀνεκδότοις βιογραφίαις τοῦ Αὐξεντίου περικοπαί, ὡς εἶδομεν, ἀπέδλεπον τὴν μονὴν τῶν Ἀποστόλων καὶ οὐχὶ τοῦ Ὑπατίου. Ἄλλ' ἄς ἐξετάσωμεν καὶ τὰς ἄλλας δύο φράσεις, ἃς ὁ ἐλλόγιμος φίλος παρῆμλησεν, ἧτοι «τῇ θαλάσῃ προσνέενυκε» καὶ «οὐ πόρρω τοῦ ὄρους καθιδρυταί»· διότι καὶ αὗται οὐκ ὀλίγον θέλουσι συμβάλλει εἰς τὴν διαφώτισιν τοῦ τόπου· δηλαδή ἡ μονὴ τῶν Ἀποστόλων ἔκειτο μὲν εἰς τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν νεῦον μέρος, ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ μακρὰν τοῦ ὄρους, ἔκειτο δέ, ἀναλυτικώτερον, ἡ μονὴ εἰς τοιαύτην θέσιν μεταξὺ τοῦ ὄρους Σκῶπα (Καῖς-δᾶγ) καὶ τῆς θαλάσσης, ὥστε πλησιέστερον μὲν νὰ ἦναι τῇ θαλάσῃ, οὐχὶ ὅμως καὶ μακρὰν τοῦ ὄρους. Ἐκ τῶν δύο λοιπῶν τούτων φράσεων περὶ τῆς μονῆς τῶν Ἀποστόλων καὶ οὐχὶ τοῦ Ὑπατίου δῆλον γίνεται ὅτι καὶ ἡ μονὴ αὐτῶν δὲν ἦτο ὅπως ἐπὶ τῆς παραλίας. Πρὸς περισσοτέραν ὅμως ἀποδείξιν τοῦ ἂν ἡ μονὴ τοῦ Ὑπατίου ἔκειτο ἐν *Τοπαχανελόγλου* ἢ οὐ, ἀνάγκη νὰ προσδράμωμεν εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Αὐξεντίου, ὃν εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Πασπάτης καὶ τὸν τοῦ ὁσίου Ὑπατίου, ὃν εἶχεν ὑπ' ὄψιν ὁ κ. *Pargoire*,

ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῶν ὁποίων θέλομεν εἶδει ποῦ ἔκειντο αἱ *Ρουφινιαναὶ* καὶ ἡ μονὴ τοῦ Ὑπατίου. Ὁ κ. *Μ. Γεδεῶν* λέγει μὲν ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Ὑπατίου δὲν δύναται νὰ τεθῆ ἐν *Τοπαχανελόγλου*, θέσει ἀπεχούση τῆς θαλάσσης ἡμίσειαν ὥραν καὶ ἡ γνώμη αὕτη τοῦ ἀρχαιολόγου ἀπὸ μηχανῆς ριφθῆτω εἰς τὰς Ἀποθέτας—ἀφ' οὔ, ὡς ἄνω ἀπεδείχθη, ἡ λέξις *παράλιος* ἀφεώρα οὐχὶ τὴν μονὴν τοῦ Ὑπατίου, ἀλλὰ τὴν τῶν Ἀποστόλων—πῶς λοιπὸν αὐτὸς ἐν τῷ «*Βυζαντινῷ Ἐορτολογίῳ*» του, σελ. 204, θέτει τὴν μονὴν τοῦ Σωτῆρος ἐν *Νοσιαῖς* περὶ τὴν *Δάματρον* (*Σαμάνδραν*), κειμένην τοῦλάχιστον τρεῖς ὥρας μακρὰν τῆς παραλίας, ἐν ᾗ ἐκ τῶν γραφομένων Συμεῶν τοῦ *Μαγίστρου*¹ γίνεται δῆλον ὅτι καὶ ἡ μονὴ αὕτη ἦτο παράλιος; : «... καταβιβάζει οὖν τὸν Σαμωνᾶν, ποιῶν Κωνσταντίνον παρακοιμώμενον· καὶ κτίζει αὐτῷ μονὴν ἐν *Νοσιαῖς*, καὶ ἀπελθὼν μετὰ Εὐθυμίου πατριάρχου ἐγκαινίζει αὐτήν· ἄξιον δὲ ὀλίγα εἰπεῖν, ποῖω τρόπῳ ἡ μονὴ τῶν *Νοσιῶν* ἔκτισται. Οὗτος ὁ Κωνσταντίνος εἶχε πατέρα γέροντα εὐλαβῆ καὶ φοβούμενον τὸν Θεόν, ὃς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ τῶν *Νοσιῶν* προαστίτην ἐκέκτητο πρὸς τῇ θαλάσῃ πάνυ μικρὸν, ἐν ᾗ καὶ ὕδωρ ἐπὶ δεξαμενῇ ἐκβαλὼν τοῖς ὀδίταις ἐποίει παραψυχὴν...».

2. Μετὰ τοῦτο ἔρχομαι εἰς τὸ ζήτημα τῆς τοποθεσίας τοῦ προαστείου τῶν *Ρουφινιανῶν*, περὶ οὔ, ὡς ἄνω εἶπον, πάντες σχεδὸν ἀπεφάνθησαν ὅτι ἔκειτο μεταξὺ *Σκουιάρεως* καὶ *Χαλκηδόνος*, ἐκτὸς τοῦ *Πασπάτη*. θέτοντος αὐτὸ ἐν *Μποσιανδζήκ*, τοῦ *Pargoire*, θέτοντος αὐτὸ ἐν *Δζαδῆ-Μποσιὰν* καὶ τοῦ *Μ. Γεδεῶν*, παραδεχομένου τὴν γνώμην τοῦ *Πασπάτη* ἀσυζητητέι, μάλιστα δὲ παρορῶντος πάντα τὰ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν γραφέντα, ὅτι τὸ προάστειον *Ρουφινιαναὶ* πρότερον ἑκαλεῖτο *Δροῦς*, ὡς κάτωθι γενήσεται δῆλον, καὶ γράφοντος ἐν τῷ «*Βυζαντινῷ Ἐορτολογίῳ*» του, σελ. 115, ὅτι «ἡ τοποθεσία *Δροῦς* ἔκειτο παρὰ τὰς *Ρουφινιανὰς*», καὶ θὰ ἐξετάσω πρῶτον τὰ ὑπὸ τοῦ *Πασπάτη* γραφέντα, ἐρ' ὧν στηρίζει καὶ ὁ κ. *Μ. Γεδεῶν* τὴν γνώμην του.

3. Ὁ αἰοίδιμος *Πασπάτης* ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰ τοῦ *Κ. Πορφυρογενήτου*²: «...ἐὰν δὲ

1. *Σωζομ.*, ἐκκλ. ἱστ. Ζ', 13'.

2. *Acta Sanct.*, τόμ. 24, σελ. 272.

3. *Migine*, *Patr. Grec*, τόμ. 114, στ. 1405.

1. Ἐκδ. Βόν., σελ. 713.

2. Ἐκθ. βασιλ. τάξεως, τόμ. Α', σελ. 497.

» ἀπὸ Ἀσίας, ἢ Βιθυνίας, ἢ Περσικοῦ πολέ-
 » μου ἐπανέρχεται ὁ βασιλεὺς, ὁ ἑπαρχὸς τῆς
 » πόλεως ἀπαντᾷ ἔνθα ἂν συνίδῃ ὁ βασιλεὺς
 » μεσάλλαγον ποιῆσαι εἴτε ἐν τῷ *Σατύρῳ*, εἴτε
 » ἐν τῷ *Πολεατικῷ* ἢ ἐν *Ρουφινιαναῖς* ἢ ἐν *Ἰε-*
 » *ρεια...*», καὶ τὴν βιογραφίαν τοῦ ὁσίου Αὐ-
 » ξεντίου¹: «κτῆνην δὲ παρέστησαν καὶ ἀμαξάν δ'
 » ἂν βούληται ἐπιβάντα κατιέναι· καὶ δὴ ἐπὶ
 » κτήνος παραιτησαμένου ἐν τῇ ἀμάξῃ σταυ-
 » ρώσαντες ἀνέκλιναν τὸν μακάριον. Ἦν γὰρ
 » ἄτονος ὄλος τῷ σώματι καὶ τεταπεινωμένος
 » ἐκ τῆς ἀσκήσεως· καὶ μάλιστα ἐκ τῶν πόνων,
 » ὡς καὶ ἰχωρὰς ἐξίεναι σὺν σκώληξι... τὴν πο-
 » ρεῖαν ἐποίειτο... ὡς δὲ ἔφθασε λοιπὸν ἐν χω-
 » ρίῳ ἐπιλεγομένῳ *Σιγίδες*, νεώτερός τις ὀνό-
 » ματι *Γρηγόριος*, ἀπὸ χωρίου *Δύδδων*, ἔχων
 » πνεῦμα ἀκάθαρτον, προσῆλθε τῷ μακαρίῳ ἐν
 » τῷ αὐτῷ κτήματι προσπίπτων αὐτῷ καί...
 » ἤδη δὲ ἐπιστάντων ἐν τῷ μαρτυρίῳ τοῦ ἁγίου
 » *Θαλελαίου*, οἱ ἐπόμενοι αὐτῷ πτωχοὶ ἀπὸ τοῦ
 » ὄρους τῆς *Ὁξείας* (*Ἀεδὸς-δαγῆ*) ὀδυρόμενοι
 » καὶ θρηνοῦντες συνετάττοντο, κατασπαζό-
 » μενοι τὰ ὄσια ἔχνη αὐτοῦ... φθάσας οὖν
 » ἐν τῷ ζεύγῃ εἰς τὸ ἐν *Φυλίῳ* μοναστήριον,
 » ἄφρων νεώτερός τις ὀνόματι *Ἰσίδωρος* ἤρξατο
 » δαιμονιζεσθαι καὶ βοᾶν... Κατήγαγον οὖν
 » ἐκ τῆς ἀμάξης τὸν ἅγιον ἄνδρα καὶ εἰσήγα-
 » γον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου *Ἰωάννου*.
 » Ἔστῳς οὖν προσηύξατο ἐπὶ ὥρας ἰκανάς,
 » διὰ τὸ μὴ δύνασθαι γόνυ κλίνειν ἐκ τῶν ἐν
 » τοῖς ποσὶν αὐτοῦ μωλώπων... Τούτων δὲ
 » γενομένων, κατήχηθ' ὁ μακάριος ὑπὸ τε τῶν
 » κληρικῶν καὶ λαϊκῶν καὶ τινῶν ἐτέρων λαμ-
 » πρῶν ἀνδρῶν ἐν *Ρουφινιαναῖς* πλησίον τῶν
 » Ἀποστόλων ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ μακαρίου
 » Ὑπατίου ἐπιτραπέϊς ἡσυχάσαι... Μετὰ
 » οὖν τοῦτο ἀποστείλας ὁ εὐσεβέστατος βασι-
 » λεὺς δρόμωνα ἀπὸ τοῦ *Ἐβδόμου* διὰ τὸ
 » ἐκεῖσε πρόκενσον εἶναι, μετεστείλατο τὸν
 » μακάριον παρ' ἐαυτῶ... Ταῦτα εἰπὼν καὶ
 » εὐχὴν αἰτήσας (ὁ βασιλεὺς) παρ' αὐτοῦ ἀπέ-
 » λυσεν αὐτόν. Ἐλθὼν οὖν ὁ μακάριος ἐν τῷ
 » μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου Ὑπατίου ἐν *Ρουφι-*
 » *νιαναῖς*, καὶ θεασάμενος πλῆθος πολὺ συν-
 » δραμόντας αὐτῷ ἐκεῖσε, ἤρξατο πᾶσι πα-
 » ρεγγυᾶν... Τῶν μὲν οὖν ἁγίων Πατέρων
 » συμφώνως ἐν τῇ Συνόδῳ ταῦτα διασαφη-
 » σάντων καὶ ὀρισάντων, καὶ ἐκάστου ἐπὶ τὰ
 » οἰκεία ἐκδημοῦντος, οὐχ εἴλετο ὁ μακάριος
 » εἰς τὸ πρότερον ὑποστρέψαι ὄρος, ἀλλ' εἰς

» ἕτερον τραχύτερον καὶ ὑψηλότερον· πλησί-
 » στερον δὲ ὑπάρχον *Ρουφινιανῶν*, τοῦνομα
 » *Σκῶπα* (*Καῖς-δάγ*)...». Ὁ αἰδιμὸς λοι-
 » πὸν *Πασπάτης* ἔχων πάντα τὰ ρηθέντα ὑπ'
 » ὄψει γράφει¹ ὅτι: «... ἂν αἱ *Ρουφινιαναὶ*
 » ἦσαν ἐν *Χαϊδάρ-πασᾷ*, διατὶ δὲν ἐκόμισαν τὸν
 » ἀσθενῆ καὶ ἐκ τῆς ἀσιτίας ταλαιπωρούμενον
 » ἀσκητὴν κατ' εὐθείαν εἰς *Χαλκηδόνα*, καὶ οὐχί
 » εἰς *Ρουφινιανάς*, τόπον κατὰ τοὺς ἡμετέρους
 » χωρογράφους ἀπώτερον τῆς *Χαλκηδόνας*; Δὲν
 » εἶναι ὀρθότερον νὰ εἴπωμεν ὅτι εὐκοπώτερον
 » ἦτο νὰ κομίσωσι τὸν κατακλινόμενον ἐν τῇ
 » ἀμάξῃ πρὸς τὴν παραλίαν καὶ ἐκεῖθεν διὰ θα-
 » λάσσης πρὸς τὴν *Χαλκηδόνα*; Ἀπὸ τὸ ὄρος
 » τῆς ἀσκήσεως τοῦ μέχρι τῆς παραλίας ἐγὼ
 » κατέβην ἐντές μιᾶς ὥρας, ἐνῶ ἀπὸ τὴν *Χαλ-*
 » *κηδόνα* μέχρι τοῦ ὄρους τούτου, τόπου τῆς
 » προτέρας αὐτοῦ ἀσκήσεως, εἶναι δρόμος τε-
 » τράωρος. Πρὸς τούτοις ὁ ἅγιος *Ἀυξέντιος*,
 » μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ ἐκ *Ρουφινιανῶν*,
 » κατῴκησεν ἕτερον ὄρος ὑψηλότερον καὶ τρα-
 » χύτερον, πλησιέστερον τῶν *Ρουφινιανῶν*. Πα-
 » ράδοξος ὁ λόγος οὗτος τοῦ Σ. *Μεταφραστοῦ*,
 » ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι αἱ *Ρουφινιαναὶ* ἦσαν ἐν τῷ
 » *Χοϊδάρ-πασᾷ*, διότι μικρὰ εἶναι ἡ ἀπόστασις
 » τῶν δύο ὄρων ἀπ' ἀλλήλων καὶ οὐτιδανὴ ἡ
 » πρὸς τὸν *Χαϊδάρ-πασᾶν* γειτνίασις τοῦ τελευ-
 » ταίου ὄρους. Ἐκ τούτων ὄλων πείθεται ὅτι
 » τὰ ἱστορικὰ ταῦτα τῶν βυζαντινῶν διηγή-
 » ματα γεγραμμένα διὰ τοὺς Βυζαντινοὺς, τοὺς
 » καλῶς γινώσκοντας τὰς θέσεις ταύτας, συμ-
 » βιβάζονται, ἂν θέσωμεν τὰς *Ρουφινιανὰς* ἐν
 » τῇ παραλίᾳ τῆς Βιθυνίας, μέσον τῆς μονῆς τοῦ
 » *Σατύρου* καὶ τοῦ *Βρύαντος* (*Μάλτεπε*) ἐν χῶ-
 » ρῳ νῦν καλυμένῳ *Μποσιανδζή-κιοπρουσοῦ*
 » ἧτοι γεφύρα τοῦ κηπουροῦ. Ἐκ τῆς προτέρας
 » τοῦ ἁγίου *Ἀυξεντίου* κατοικίας κειμένης πι-
 » θανὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τοῦ καλου-
 » μένου *Ἀεδὸς-δαγῆ*, ἡ ὁδὸς πρὸς τὰς *Ρουφι-*
 » *νιανὰς* εἶναι δύςβατος διερχομένη διὰ βαθυ-
 » τᾶτων λαγκάδων, ἀπὸ δὲ τὰ *Σκῶπα*, ἢ τὸν
 » σήμερον καλούμενον *βουνὸν τοῦ ἁγίου Ἀυξεν-*
 » *τίου* (*Καῖς-δάγ*) ἡ ὁδὸς εἶναι κατωφερής, συν-
 » τομωτάτη καὶ ἤττον πετρώδης». Ἄλλαχού
 » δέ, σελ. 51, γράφει ὅτι: «πρὸς τούτοις ὁ
 » βουνὸς τοῦ ἁγίου *Ἀυξεντίου* εἶναι πλησιέστε-
 » ρος τοῦ *Μποσιανδζή-κιοπρουσοῦ* καὶ εὐχερε-
 » στέρα ἐδῶθεν ἢ πρὸς τὸν ἅγιον *Ἀυξέντιον*
 » ἀνάβασις. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ λόγοι *Συμεῶν* τοῦ
 » *Μεταφραστοῦ*».

1. Migne, Patr. Gr., τόμ. 114, στ. 1397—1414.

1. Ἑλλ. Φιλ. Συλλ., τόμ. IB', σελ. 49—50.

4. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ αἰοιδίμου Πασπάτη γραφέντα φαίνονται μοι δυσνόητα καὶ ἀκατάληπτα. Πρῶτον μὲν λέγει ὅτι κατῆλθεν ἐκ τοῦ ὄρους Ὁξείας (Ἀεθός-δαγῆ) εἰς τὴν παραλίαν ἐντὸς μιᾶς ὥρας, ὅπερ ἀδύνατον· διότι διὰ νὰ κατέλθῃ τις οὐχὶ ἐκ τοῦ ὄρους, ἀλλ' ἐκ τῶν προπόδων αὐτοῦ, χρειάζεται μία καὶ ἡμίσεια ὥρα εἰς βῆμα ταχύ, ἀλλὰ εἰς ποίαν παραλίαν; εἰς τὴν παραλίαν τὴν μεταξὺ Κάρια-λιμένος καὶ Παντιερίου, οὐχὶ εἰς Μποσιανδζή-κιοπροουσοῦ, ἔνθα θέτει τὰς Ρουφινιανὰς· διὰ νὰ κατέλθῃ δὲ εἰς Μποσιανδζή-κιοπροουσοῦ κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ρηθέντος Ἀεθός-δαγῆ, χωρὶς νὰ λάβῃ τις τὴν ὁδόν, ἀλλ' ἀνερχόμενος καὶ κατερχόμενος, χρειάζεται τοῦλάχιστον τρεῖς ὥρας, ἐὰν δὲ ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδόν, πέντε. Δεύτερον· ὡς ἐκ τοῦ Μεταφραστοῦ, τοῦ τὸν βίον τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου γράψαντος, φαίνεται, μὴ δυνάμενος ὁ ὄσιος νὰ ὀδεύῃ πεζὸς ἢ ἔφιππος, ὑπακούων ὁμως εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ βασιλέως Μαρκιανοῦ ἀπεφάσισεν ἵνα κατέλθῃ εἰς Χαλκηδόνα. Ἀνακλίναντες δὲ τὸν ἄνδρα ἐφ' ἀμάξης συρομένης ὑπὸ βοῶν, ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ ὥστε διὰ νὰ κατέλθῃ ἄμαξα συρομένη ὑπὸ βοῶν εἰς Χαλκηδόνα, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κατέλθῃ κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἕνεκα τοῦ ἀποτόμου καὶ δυσβάτου τοῦ ἐδάφους, τουναντίον ΒΑ. τῆς Ὁξείας ἦτο καὶ εἶναι εὐχερής, διότι ὑπῆρχεν ὁδὸς ἀπολήγουσα εἰς τὴν μεγάλην λεωφόρον, ἣτις συνδέουσα τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας μετὰ τῆς Χρυσοπόλεως καὶ διακλαδουμένη εἰς Χαϊδάρ-πασᾶ, σφάζεται ἐν μέρει καὶ σήμερον, ὀνομαζομένη ὑπὸ τῶν περιουκούντων Δζινιβιζ-καλδηρημή, ἧτοι ὁδὸς λιθόστρωτος Γενουησιῶν, ὡς συνειθίζουσι γενικῶς νὰ κλωσῶσιν οἱ Ὁθωμανοὶ πᾶν ἀρχαῖον, Δζινιβιζδὲν καλμᾶ, ἧτοι ὡς ἀπομείναν ἐκ τῶν Γενουησιῶν. Τρίτον· ὁ Πασπάτης λέγει, ὅτι «δὲν εἶναι ὀρθότερον νὰ εἴπωμεν ὅτι εὐκοπώτερον ἦτο νὰ κομίσωσι τὸν κατακλινόμενον ἐν τῇ ἀμάξῃ πρὸς τὴν παραλίαν καὶ ἐκεῖθεν διὰ θαλάσσης πρὸς τὴν Χαλκηδόνα;» Ἄλλ' οὐδὲν τοιοῦτο γράφει ὁ βιογράφος, ὅστις ἀπλῶς λέγει ἐκ τοῦ ὄρους Ὁξείας κατεβίβασαν τὸν ἅγιον εἰς Ρουφινιανὰς. Τέταρτον· ὁ Πασπάτης ἐντὸς μιᾶς ὥρας, λέγει, κατῆλθεν ἐκ τοῦ ὄρους εἰς τὴν παραλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὀσίου ὀρίζονται τέσσαρα χωρία ἀπὸ τοῦ ὄρους μέχρι τῶν Ρουφινιανῶν, ἅπερ ἐν σιγῇ παρῆλθε, μὴ δυνάμενος ποῦ νὰ ὀρίσῃ

ταῦτα, ἐνῶ ἂν θέσῃ τις τὰς Ρουφινιανὰς εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ νῦν σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ τῆς πρὸς Β. ἄκρας τοῦ στρατῶνος Σελιμιέ χωρὸν, κάλλιστα δύναται νὰ ὀρίσῃ τὰς θέσεις τούτων, ὡς ἔπραξα ἐν τῷ ὑπὸ τὸν τίτλον Βουνὸς Αὐξεντίου-Ρουφινιανὰι ἄρθρῳ μου¹, δημοσιευθέντι ἐν τῷ γερμανικῷ βυζαντινῷ περιοδικῷ τοῦ ἐλλογίμου κ. K. Krumbacher ὥστε μετὰ μείζονος θετικότητος δύναται τις νὰ θέσῃ τὰς Ρουφινιανὰς εἰς Χαϊδάρ-πασᾶ παρὰ εἰς Μποσιανδζή-κιοπροουσοῦ, νῦν Μποσιανδζήκ, μάλιστα δὲ οὕτως αἴρεται καὶ τὸ κατὰ Πασπάτην παράδοξον τῆς γειτνιασεως τοῦ τελευταίου ὄρους Σκῶπα πρὸς τὰς Ρουφινιανὰς, ἐνῶ ἡ μικρὰ κατὰ τὸν αἰοιδιμον ἀπόστασις εἶναι τὰ $\frac{6}{10}$ τοῦ ὄλου· διότι ἡ μὲν ἀπὸ Χαϊδάρ-πασᾶ μέχρι τοῦ Ἀεθός-δαγῆ ἀπόστασις εἶναι δέκα μίλια, ἡ δὲ μέχρι τοῦ Καῖς-δαγῆ τέσσαρα μίλια. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν συνόψει διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Πασπάτη γραφέντα.

5. Ὁ δὲ κ. Pargoire, ἔχων ὑπ' ὄψει τὸν ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου γραφέντα βίον τοῦ ὀσίου Ὑπατίου, τὸν δημοσιευθέντα ἐν τοῖς Acta Sanctorum², ἐπιτίθεται ἐναντίον παντὸς ἕλληρος, μᾶλλον δὲ ἐναντίον ἐμοῦ, καὶ γερμανοῦ τινος γράψαντος ὅτι αἱ Ρουφινιανὰι κείνται ἐν Μποσιανδζή-κιοπροουσοῦ ἢ Χαϊδάρ-πασᾶ. περὶ δὲ τοῦ ὁμοεινοῦς αὐτῷ Texier³, γράψαντος ὅτι αἱ Ρουφινιανὰι ἔκειντο ἐν Χαϊδάρ-πασᾶ, λέγει ἀπλῶς ὅτι εἶναι μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ «Constantinopolis und der Bosphoros», οὐδεμίαν δὲ ποιεῖται μνειάν τοῦ père Edmond Bouvy, ἐπίσης assumptioniste, γράψαντος⁴ «l'espace qui s'étend d'une part entre le cimetière de Scutari et la ligne du chemin de fer, d'autre part entre la caserne Selimié et la fontaine d'Hermagoras, semble convenir admirablement à l'emplacement du village de Drys ou du Chéne»⁵. Ἰδοῦ λοι-

1. Byz. Zeitschr., 1900, σ. 63—65.

2. Τόμ. 24, σελ. 243—277.

3. Asie Miveure, Paris 1862, σ. 73, 2.

4. Souvenirs Chrétiens de Constantinople et des environs, σ. 98.

5. Σημειωτέον ὅτι παρὰ τῶν Assomptionistes τούτων ἐκδίδονται ἐν Παρισίοις περιοδικὸν τι ὑπὸ τὸν τίτλον Échos d'Orient, οὗ ἡ σύνταξις εὐρηται ἐνταῦθα. Τοῦ περιοδικοῦ τούτου ὁ μὲν φαινομενικὸς σκοπὸς εἶναι ἐπιστημονικός, ἀλλ' ὁ κύριος σκοπὸς ἔγκειται ἀλλαχόσε. Ἐν αὐτῷ ὁ εἰς père ἐκθειάζει τὰ ὑπὸ τοῦ ἄλλου père γραφέντα· τελευταίως δὲ καὶ τις ὑπὸ τὰ στοιχεῖα Th.

πὸν καὶ περιλήψεις τινὲς ἐκ τοῦ βίου τοῦ οὐρίου Ὑπατίου, ἐφ' ὧν στηριζόμενος ὁ κ. *Pargoire* γράφει, ὅτι αἱ *Ρουφιαναὶ* ἔκειντο ἐν *Δζαδῆ-μυοσιάν*: «Περάσας οὖν ὁ (Ὑπάτιος) » ἐν *Χαλκηδόνι* ὠδευεν ἐπὶ ἀνατολάς, ζητῶν » ὄρος ἢ σπήλαιον· καὶ ἔλθων τρία σημεῖα εὐρί- » σκει 'Αποστολεῖον καὶ μοναστήριον¹⁾· ὑπάρχει, λέγει, ἄλλο κείμενον σαφέστερον τοῦ *Καλλινίκου*; Γνωρίζομεν ὅτι αἱ *Ρουφιαναὶ* ἦσαν παράλαι· ἔχομεν δ' ἤδη ὑπ' ὄψει καὶ τὴν ἀπόστασιν καὶ τὴν διεύθυνσιν, εἰς ἣν ἔκειντο αὐταί. Ἡ δὲ ἀπόδειξις αὕτη, ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ βίῳ τοῦ Αὐξεντίου, ἀρκεῖ εἰς τὸ νὰ μᾶς δεῖξῃ τὰναντία τῶν ὄσα ἐγράφησαν ὑπὸ τε τοῦ *Μελετίου* καὶ λοιπῶν· ἐκτὸς τούτου ὁ *Καλλίνικος* ὀρίζει ἀκριβῶς «ὠδευεν ἐπὶ ἀνατολάς»· ὥστε αἱ *Ρουφιαναὶ* ἔκειντο πρὸς ἀνατολάς τῆς *Χαλκηδόνας*. Ὁ *Καλλίνικος* βεβαίως εἶχε δώσει τὴν ἀπόστασιν ταύτην μὲ τρόπον ἀκριβῆ. α') Ὁ οὐσιος Ὑπάτιος ὠδευε βεβαίως διὰ τῆς ὁδοῦ, καὶ τὴν ὁδὸν ταύτην θὰ ἠκολούθει (κατὰ τὸν κ. *Pargoire*) μέχρις οὗ φθάσῃ εἰς τὰ ὄρη, ὧν αἱ μονῆρες κορυφαὶ ἐφαίνοντο. Ἐὰν παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ οὐσιος, ζητῶν ὄρος ἢ σπήλαιον, ἐπορεύετο διὰ μέσου τῶν ἀγρῶν, θὰ ἠδύνατό τις νὰ τον ὑποθέσῃ ὡς παράφρονα, διότι εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ τοποθεσία τῶν *Ρουφιανῶν* δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων, ἐν αἷς ζητεῖ τις ὄρος ἢ σπήλαιον. β') Ἐπὶ τοῦ *Καλλινίκου* ὁ Νεστορίου, ὅστις ἤρχετο ἐξ Ἀντιοχείας διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κων/πόλεως, διήλθεν ἔμπροσθεν τῆς μονῆς τοῦ Ὑπατίου· δύναται τις λοιπὸν

ἐν τῇ τῆς 16 Μαΐου 1901 γαλλικῆ ἐγκυρίῳ ἐφημερίδι «*Stamboul*», ἴσως καὶ οὗτος père, ἀφοῦ ἐκθειάζει τὰ ὑπὸ τῶν pèreς γραφέντα, εἶτα ἐπιλέγει: «Μονογραφίαι, φυλλάδια καὶ ἄρθρα περιοδικῶν ὀφειλόμενα εἰς τὸν κάλαμον τῶν ἐλλήνων βυζαντινολόγων, οἳ οὐ φίλος ἡμῶν κ. *Μ. Γεδῶν*, ὁ κ. *Σιδερίδης*, ὁ κ. *Μηλιόπουλος*, ἐξητάσθησαν λεπτομερῶς; τὰ δὲ συμπεράσματά των εὐ-συνειδήτως ἀνεσκευάσθησαν. Ὁ κ. *Μηλιόπουλος* ἰδίως εὖρεν ἀντίπαλον λίαν ἐπίφοβον (*redoutable adversaire*) ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ père *Pargoire*, ὅστις δὲν τῷ φέρεται τὰς ἐπικρίσεις του, ἄλλως τε λίαν δεδικοιολογημένας, ἐπὶ πλείστον τοπογραφικῶν βυζαντινῶν ζητημάτων.

Ναί, κ. Th., καὶ ἐγὼ συμμερίζομαι ἐκ τῶν γραφομένων σου μόνον ἐκεῖνα, ἃ ἀφορῶσι τὸ ἄτομον τοῦ κ. *Pargoire*, ὅτι ἐστὶν ἀντίπαλος λίαν ἐπίφοβος, διότι, ἂν δὲν ἦτο τοιοῦτος, δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ παραμορφώσῃ τὰ κείμενα χάριν τοῦ σκοποῦ του.

1. Acta Sanctorum, τόμ. 24, σελ. 253.

νὰ εἴπῃ ὅτι ἐν τῇ θριαμβευτικῇ ταύτῃ πορείᾳ καὶ τοσοῦτον πλησίον τῆς βασιλευούσης ὁ πατριάρχης καὶ προστάτης αὐτοῦ στρατηλάτης Διονύσιος δὲν ἠκολούθησαν τὴν μεγάλην ὁδὸν τῆς Ἀνατολῆς; καὶ ἦλθον δι' ἄλλης πλαγίας ὁδοῦ; γ') Ἐπὶ τοῦ *Καλλινίκου* ὁ Ἀλέξανδρος ἔλθων ἐξ Ἀνατολῆς ἔλαβε διαταγὴν ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Ὑποχωρεῖ καὶ ἐπαναλαμβάνει τὴν εἰς Συρίαν ἄγουσαν. Εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν τὸ Ἀποστολεῖον προσφέρει αὐτῷ καταφυγίον ὀλίγον ἀσφαλές, ἢ δὲ μονὴ τοῦ Ὑπατίου ἄστυον ἀπαραβίαστον. Ἦναγκασμένος λοιπὸν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ εἴκοσι κληρικοὶ νὰ ἐπιχειρήσωσι τοσοῦτον μακρὸν ταξίδιον, δὲν θὰ ἐσκέπτοντο, φαίνεται, νὰ ἀπομακρυνθῶσι τῆς κυρίας ὁδοῦ. δ') Ἐπὶ τοῦ *Καλλινίκου* μεταξὺ τῶν ἀσθενῶν, τῶν φερομένων εἰς τὸν ἅγιον Ὑπάτιον, ὑπῆρχε καὶ τις ὑπηρέτης τοῦ δρομικοῦ, ὡς τινες λέγουσιν, ἱπποκόμος, προσκεκολλημένος εἰς τὸν σταῦλον οὗ ποιεῖται μνείαν ὁ ἀγιογράφος: «πλησίον δὲ τῆς μονῆς σταῦλος ὑπάρχει, ἐν ᾧ » εἰσὶν οἱ ἵπποι τοῦ δρόμου»· ἐν λοιπὸν σκεφθῆ τις, ὅτι γενικῶς οἱ ἵπποι τοῦ δρόμου ἔχουσι τοὺς σταύλους των ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἵνα ἐπωφεληθῇ τις αὐτῶν, καὶ ἐὰν παρατηρήσῃ ὅτι τότε οἱ ταχυδρόμοι διέσχίζον μόνον τὰς μεγάλας ὁδοὺς τῆς συγκοινωνίας, δύναται εὐκόλως νὰ συμπεράνῃ, ὅτι ἡ ἐκ Κων/πόλεως πρὸς τὴν Ἀνατολὴν ὁδὸς δὲν διήρχετο μακρὰν τῶν *Ρουφιανῶν*. Τὰ κείμενα ταῦτα ἴσως φαίνονται χωριστά, ὡς λέγει ὁ κ. *Pargoire*, ἀδύνατα ἐπιχειρήματα, ἀλλ' ὅλα ἐν συνόλῳ δύναται νὰ σχηματίσωσι δέσμη, ἣν δὲν δύναται τις νὰ κατασυντρίψῃ. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ συμβουλευθῇ τις τὰ γραφόμενα τῶν μεταγενεστέρων ἢ νὰ περιγράψῃ τοὺς ἐξωτερικοὺς σχηματισμοὺς τοῦ ἐδάφους πρὸς διαχάραξιν τῆς ὁδοῦ, προτιμότερον νὰ λεχθῆ ὅτι ὑφίσταται ἔτι, χρησιμεῖον ὡς σημεῖον οὐρίου ἐν τινὶ γωνίᾳ ἀγοῦ τοῦ *Σαραπαῖα*, 80 μέτρα μακρὰν τῆς θάλασσης, τεμάχιον κίονος, οὗ ἡ ἐπιγραφή ἐπικυροῖ εὐθὺς τὸν πρῶτον προσδιορισμὸν καὶ ἥτις ἔχει ὠδὲ ἐν συμπληρώσει: (Imperatoribus Caesaribus — Valerio Diocletiano Augusto — et Marco Aurelio) — Maxi/miano A/ugusto); — Flavio Gaio Valerio Constantis et Galerio Valerio — Maximiano nobilissimis Caesaribus — A Calchedonia. — M[illi]arium). Ὁ κίων οὗτος ἦτο μιλλιάριον τοποθετημένον τὸ πάλαι ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐκ *Χαλκηδόνας*

εις *Νικομήδειαν* ἀγούσης, καὶ ἐπειδὴ, δὲν μετηνέχθη ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως, ἡ παρουσία αὐτοῦ ἀρκεῖ ἡμῖν πρὸς ἐπικύρωσιν ὅτι ὁ ἀγιογράφος εἶχε πάσας τὰς εὐκολίας διὰ τὴν μάς πληροφοροσὴν ἀκριβῶς περὶ τῆς μεσολαβούσης ἀποστάσεως μεταξὺ *Χαλκηδόνας* καὶ τῆς μονῆς. Εἶτα αἱ *Ρουφινιαναί* εὕρισκοντο ἐπὶ τῆς παραλίας τρία μίλια πρὸς ἀνατολάς. Οὐδὲν δὲ τούτου ἀπλουστερον πρὸς προσδιορισμὸν τῆς τοποθεσίας. Ἀναχωρήσατε ἐκ *Χαλκηδόνας* ἐξ ὠρισμένου μέρους, ἔνθα ἡ καταφύρα τοῦ ἐδάφους, ἢ ἐξ ἄλλου σημείου ὅπερ δύναται ν' ἀποδείξῃ ποῦ ἔκειντο τὰ τεῖχη τῆς *Χαλκηδόνας*, βადίσατε τρία μίλια χωρὶς νὰ παρεκκλίνητε τοῦ *Βαγδάτ-δζαδδεσὶ* καὶ θά σας παρουσιασθῇ σύμπλεγμα οἰκιῶν κειμένων εἰς πεντάλεπτον ἀπόστασιν τῆς νῦν ἀποβάθρας *Δζαδῆ-μποσιάν*. Ἐὰν δὲ ἀντὶ ἐκ τοῦ πρὸς ἀνατολάς ἄκρου τῶν τειχῶν τῆς *Χαλκηδόνας* ἀναχωρήσατε ἐκ τοῦ κέντρου τῆς πόλεως, τρία μίλια, θά σας φέρωσι σχεδὸν μέχρι *Δζαδῆ-μποσιάν*, ὥστε ὁ μὲν πρῶτος ὑπολογισμὸς φέρεῖ εἰς τὰς τελευταίας οἰκίας τοῦ χωρίου, ὁ δὲ δεῦτερος εἰς τὰς πρώτας, καὶ κατὰ τὸν ἕνα δὲ καὶ κατὰ τὸν ἄλλον ὑπολογισμὸν θά φθάσητε πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν κόλπον τοῦ *Δζαδῆ-μποσιάν*, ἔνθα πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν τὰς *Ρουφινιανὰς*, ὥστε ἡ δύο λεπτὰ ἄνωθι τοῦ *Βαγδάτ-δζαδδεσὶ* κινστέρα θά ἔκειτο ἐν τοῖς κήποις τῆς μονῆς, τὸ δὲ ἀκρωτήριον τῆς νῦν ἀποβάθρας ἢ τὸ ὕψωμα τοῦ *Βαγδάτ-δζαδδεσὶ* θά ἐσχημάτιζον τὸ πολίχιον, καρτερώτατον καὶ δυσμαχώτατον, ὡς γράφει *Μ.* ὁ *Ἀπαιλειάτης*. Ἡ ὑπὸ τοῦ κ. *Τοιγαρᾶ* ἐν *Σαμάνδρα* ἀνακαλυφθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ κ. *Σ.* *Σιδερίδου* ἐν ἐπιδιορθώσει δημοσιευθεῖσα ἐπιγραφή¹ δὲν εἶναι ἀπόδειξις ἐγκυρος καὶ οὔτε ἰκανὴ ὅπως ἐπηρεάσῃ τὴν τοπογραφίαν τοῦ προαστείου. Αἱ δύο σειραὶ, αἱ πέντε λέξεις αἰτινες ἀπαρτίζουν αὐτὰς † **Ορ(ος) τ(ῆς) Ἀγι(ας) μονῆς Ρουφινιανῶν*, μάς ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ μονὴ ἐκέκτητο ἰδιοκτησίαν ἐν τοῖς ἐκεῖ μέρεσι. Περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ κ. *Pargoire* εὐρεθείσης ἐπιγραφῆς ἐν *Μούχαδζήρ-κιοῖ* (χωρὶς μεταναστῶν) ἐπιγραφῆς, ἐν ἣ γίνεται μνεῖα τὰ *Ρούφου*, χωρίου οὗ ἡ διεύθυνσις συμπίπτει σχεδὸν μετὰ τῆς διεύθυνσεως τοῦ κτήματος *Κετσόγλου*, ὁ ρηθεὶς λέγει ὅτι ἔως τοῦτο χρησιμεύθη ὡς ἐπιχείρημα ἐναντίον ἡμῶν. Ἐπίσης δύναται

τις νὰ εἶπῃ ὅτι αἱ *Ρουφινιαναί* εἰσι συνώνυμοι πρὸς τὰ τοῦ *Ρουφίνου* καθὼς καὶ σύμμετροι πρὸς τὰ *Ρούφου* καὶ ἐξ αὐτῶν ὀρμώμενος νὰ θέσῃ ταύτας πλησίον τοῦ νεκροταφείου, ἔνθα εὐρέθη ἡ ρηθεῖσα ἐπιτύμβιος πλάξ. Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ συντακτικὴ τῶν τὰ *Ρούφου* μετὰ τῶν *Ρουφινιανῶν* εἶναι ἐκ τῶν πλέον ἀσυνεπῶν πράξεων καὶ ἡ παρουσιάσις ὁμοῦ αὐτῶν ἐπὶ μιᾶς πλακῆς τοῦ *Μουχαδζήρ-κιοῖ* δὲν ἐπηρεάζει ποσῶς τὴν τοποθεσίαν τοῦ προαστείου *Ρουφινιαναί* ὅπερ ἦτο παράλιον καὶ οὕτως ὁ κ. *Pargoire* στηριζόμενος ἐπὶ τῶν ρηθέντων τοῦ ἀγιογράφου *Καλλινίκου* καὶ ἐπὶ τῶν τοῦ *Πορφυρογεννήτου*, ἐφ' ὧν καὶ ὁ *Πασπάτης* ἐστηρίχθη θέτων τὰς *Ρουφινιανὰς* ἐν *Μπονσιανδζή-κιοπροσοῦ*: «ἐὰν » δὲ ἀπὸ Ἀσίας ἢ Βιθυνίας ἢ περσικοῦ πο- » λέμου ἐπανέρχεται ὁ βασιλεὺς μεσάλλαγον » ποιῆσαι εἴτε ἐν τῷ *Σατύρω* εἴτε ἐν τῷ *Πο- » λεαυκῷ* ἢ ἐν *Ρουφινιαναῖς* ἢ ἐν *Ἰερεία*» θέτει ταύτας ἐν *Δζαδῆ-μποσιάν*. Ὅτε δὲ ἡ πραγματεία αὐτοῦ ἐξῆλθεν ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου κ. *Κ. Κρούμπαχο* ἐκδιδομένου περιοδικοῦ, ἡ ἐμὴ πραγματεία εὕρισκετο σχεδὸν τότε ὑπὸ τὰ αὐτὰ πιεστήρια τοῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ. Τῆς πραγματείας μου δὲ ταύτης περιλήψιν εἶχον ἀναγνώσει τῷ 1891 ἐν τῇ Σ' συνεδρίᾳ τῆς Μεσαιωνικῆς Ἑταιρείας.

6. Ἦδη ἐξετάσωμεν ὅποια τῶν γνωμῶν ἐστὶν ὀρθή, ἢ ἐμὴ καὶ τῶν λοιπῶν ὅσοι θέτουσι τὰς *Ρουφινιανὰς* ἐν *Χαιδάρ-πασᾶ*, ἢ ἢ τοῦ κ. *Pargoire*; α') ὅτε ὁ κ. *Pargoire* εἶδε μετάφρασιν τοῦ ρηθέντος ἄρθρου μου ἐν τῇ γαλλικῇ «*Σερβεί*» τῆς 8 Ἰουνίου 1900, ἐν ᾗ ἔλεγον ὅτι ἡ λέξις *Ρουφινιαναί* μεταξὺ *Πολεαυκοῦ* καὶ *Ἰερείας* (*Φενέρ-μπαγζέ*), φαίνεται ἰσθῆσα ἐκ παραδρομῆς ἢ κατὰ λάθος τοῦ ἀνιγραφέως, ἐπετέθη ἐναντίον μου ἐν τῇ αὐτῇ ἐφημερίδι τῆς 15 Ἰουλίου 1900 διὰ λέξεων ἀπαξουσῶν τῇ ἐπιστημονικῇ συζητήσει καὶ προσθέτων, ἀλλ' ἐπὶ τίνι δικαίωμα; καὶ ἀπὸ πότε εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ βάλλῃ τις χεῖρα ἐπὶ κείμενον ὅπερ δὲν ἀντίκειται οὔτε τῇ ἱστορίᾳ, οὔτε τῇ γεωγραφίᾳ, οὔτε τῇ γραμματικῇ καὶ οὔτε τῷ καλῷ αἰσθήματι, ἐνῶ αὐτὸς ὁ κ. *Pargoire* ἐν τῷ περιοδικῷ τῶν *Assomptionistes*¹ γράφει: «les deux citations d'*Etienne de Byzance* relatives au cap d'*Acritas* sont à rectifier» καὶ

1. Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου, Παράρτημα ΙΖ' τόμου, σελ. 123.

1. *Echos d' Orient*, 2me année, 1899 σ. 213.

προβαίνει εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ κειμένου. Νομίζω ὅτι ὁ κατὰ δύναμιν ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἐργαζόμενος καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τε πηγῶν καὶ τῶν νεωτέρων ἰδίων τε καὶ ἐτέρων ἐρευνῶν ὑποβάλλων τὰ πορίσματα αὐτοῦ δὲν πρέπει οὕτω νὰ παροραῖται. Πόθεν δὲ ὀρῶμενος εἶπον ὅτι ἡ λέξις *Ρουφιναῖα* φαίνεται τεθεῖσα ἐκ παραδρομῆς ἢ ἐκ λάθους τοῦ ἀντιγραφέως τοῦτο γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ *Κ. Πορφυρογενήτου* γραφέντων: «Ἐὰν δὲ ἀπὸ Ἀσίας ἢ Βιθυνίας ἢ περσικοῦ πολέμου ἐπανέρχεται ὁ βασιλεὺς μεσάλλαγον ποιῆσαι εἴτε ἐν τῷ *Σατύρω* εἴτε ἐν τῷ *Πολεατικῷ* ἢ ἐν *Ρουφιναῖα* ἢ ἐν *Ἱερεία*» — διότι ἐὰν παραδεχθῆ τις ὅτι αἱ τέσσαρες αὗται τοποθεσίαι ἔκειντο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἐκείθεν τῆς Χαλκηδόνος εἰς Βιθυνίαν ἀγούσης (νῦν *Βαγδάτ-δζαδδεσί*) — τότε πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς χάριν τοῦ μεσάλλαγου πάντοτε ἐπανήρχετο εἰς τὴν πρωτεύουσαν μόνον δι' αὐτῆς τῆς ὁδοῦ καὶ οὐχὶ καὶ διὰ τῆς βυζαντικῆς λεωφόρου, τῆς παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ *Καῖς-δαγ* πρὸς Ἀσίαν φερούσης, ἐφ' ἧς καὶ ὀχυρώματα ὑπῆρχον. Ἄλλ' εἶναι ποτὲ τοῦτο δυνατὸν; καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς βυζαντιακοὺς χρόνους, καθ' οὓς συνεχῶς παρουσιάζοντο ἀντιπολιτεύσεις; Βεβαίως ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὅστις δι' ἀνωτέρους λόγους μετέβαινεν ἢ εἰς Βιθυνίαν, ἢ εἰς Ἀσίαν ἢ εἰς περσικὸν πόλεμον δὲν θὰ ἐζήτηι χάριν μεσάλλαγου νὰ ἀπουσιάσῃ περισσότερο μεσάλλασσων ὁδῶν, ἵνα φθάσῃ εἰς *Νικομήδειαν* καὶ ἐκείθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀλλὰ θὰ ἐφρόντιζεν ὅπως φθάσῃ ὅσον τάχιστα ἵνα ἴδῃ ἐὰν ἐξακολουθῆ ἢ αὐτὴ κατὰστασις ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἢ ἐὰν ὑπάρχῃ ρεῦμα ἐναντίον του σχηματισθὲν κατὰ τὴν ἀπουσίαν του. Ὡστε λογικώτερον εἶναι νὰ παραδεχθῆ τις ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐπέστρεφε διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ, ἥτις ἢ ἢ ἐκ Βιθυνίας ἢ τοῦ ἢ ἢ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ *Καῖς-δαγ* καὶ εἰς *Χρυσόπολιν* ἐπίσης ἐξικνουμένη, ἔχουσα δὲ καὶ διακλάδωσιν εἰς *Χαῖδαρ-πασᾶν*, ὡς θέλομεν ἶδει, καὶ ἐπειδὴ θέλει γίνεαι δῆλον ἐκ τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν ὅτι αἱ *Ρουφιναῖα* ἔκειντο ἐν *Χαῖδαρ-πασᾶ*, διὰ τοῦτο καὶ εἶπομεν ὅτι ἡ λέξις *Ρουφιναῖα* φαίνεται τεθεῖσα ἐκ παραδρομῆς ἢ λάθους τοῦ ἀντιγραφέως μετὰ τῶν *Ἱερείας* καὶ *Πολεατικῶν*· καὶ τότε ἂν μὲν ἐπέστρεφε διὰ τῆς ἐκ *Νικομηδείας* ὁδοῦ τὸ μεσάλλαγον ἐγίνετο ἢ εἰς τὸν *Σάτυρον* ἢ εἰς τὸ *Πολεατικὸν* ἢ εἰς *Ἱερείαν*· ἐὰν δὲ ἐκ τῆς παρὰ τὰς ὑπω-

ρείας τοῦ *Καῖς-δαγ*, τότε τὸ μεσάλλαγον ἐγίνετο ἐν *Ρουφιναῖα*.

7. Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ *Καλλιπικου* γραφέντα βίον τοῦ ὀσίου Ὑπατίου ἵνα ἴδωμεν κατὰ πόσον τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ κ. *Pargoire* ἔχουσι βρασιμότητα. Ὁ *Καλλιπικος* γράφει: «Περάσας οὖν (ὁ Ὑπάτιος) ἐν » *Χαλκηδόνι* ὠδεύεν ἐπὶ ἀνατολὰς ζητῶν ὄρος » ἢ σπήλαιον· καὶ ἐλθὼν τρία σημεῖα εὐρίσκει » Ἀποστολεῖον καὶ μοναστήριον», δηλαδὴ ἐκ τῆς πρωτεύουσας ἐπέρασεν εἰς *Χαλκηδόνα* ἐξελθὼν βεβαίως εἰς τὸν λιμένα αὐτῆς ὅστις κατεῖχε τὸν χώρον τὸν μετὰ τὸ νῦν ἀνεγειρομένου ὀλίγον ἐκείθεν τῆς ἀποβάθρας *Χαλκηδόνος* προχώμακτος καὶ τῆς πρὸς βορρᾶν ἄκρας τοῦ ἀγγλικοῦ νεκροταφείου¹, καὶ ἐκείθεν ὠδεύσε τρία σημεῖα πρὸς ἀνατολὰς ζητῶν ὄρος ἢ σπήλαιον· α') ὁ κ. *Pargoire* ἀντὶ νὰ ὀρίσῃ ὡς σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ὀσίου τὸν λιμένα, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῶν λέξεων *περάσας ὠδεύεν*, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὴν προκυμαίαν ἔνθα ἐξῆλθε, παραδέχεται χάριν τοῦ σκοποῦ του τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς κατωφερείας τοῦ ἐδάφους τῆς *Χαλκηδόνος* τῆς κλινοῦσης πρὸς τὸ *Κοῦς-διλί*, ἔνθα σχεδὸν θὰ ὑπῆρχον τὰ πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τείχη τῆς *Χαλκηδόνος*, ἢ τὸ κέντρον τῆς πόλεως, μόνον καὶ μόνον ὅπως φθάσῃ εἰς *Ἀζαδῆ-μυοσιάν* κατὰ τὸν κ. *Pargoire* ἀπέχον τρία σημεῖα ἐκ *Χαλκηδόνος*· β') ἐκ τῆς προκυμαίας τοῦ λιμένος *Χαλκηδόνος* ὀρῶμενος ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὀδεύων ὁ ὀσιος Ὑπάτιος πρὸς ἀναζήτησιν ὄρους ἢ σπηλαίου δὲν θὰ ἠκολούθει βεβαίως ὁδὸν παραλίως ἄγουσαν ἀλλ' ὁδὸν ἄγουσαν πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, τοιαύτην δὲ ὁδὸν ἔχομεν τὴν πρὸς τὸ ὄρος τοῦ *Ἁγίου Ἀδξεντίου (Καῖς-δαγ)* ἄγουσαν ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ βίου τοῦ ὀσίου *Στεφάνου τοῦ Νέου*: «... οὕτω καὶ » οὗτοι ἅμα τῷ θεόφρονι παιδί *Στεφάνῳ* τῆς » ἐνεγκαμένης ἀπάραντες καὶ πρὸς τὸν ναύ- » σταθμον *Χαλκηδόνος* ἐκπλεύσαντες εἶχοντο » τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ τὸ ὄρος φερούσης τοῦ ὀσίου » καὶ θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν *Ἀδξεντίου*», ὡς τε βαίνων ὁ ὀσιος Ὑπάτιος διὰ τῆς ρηθείσης ὁδοῦ δὲν θὰ ἐβάδιζε διὰ μέσου ἄγροῦ.

8. Ὁ κ. *Pargoire* λέγει ὅτι: πρὸδηλον εἶναι ὅτι ἡ τοποθεσία τῶν *Ρουφιναίων* δὲν ἦτο ἐξ ἐκείνων ἐν οἷς ζητεῖ τις ὄρος ἢ σπήλαιον. Ἀλλὰ πόθεν ὀρῶμενος γράφει ταῦτα;

1. Servet, ἐφημ. *Κων/πόλεως* 28 Ἰουλίου καὶ 9 Σεπτεμβρίου 1899 καὶ *Mitteilungen*, t. XXXI, p. 53.

1. *Migne*, Patr. Gr. tom., 100, στ. 1088.

Μήπως ὁ ὄσιος ἐζήτει, μόλις ἐπέραθεν εἰς *Χαλκηδόνα*, τὰς *Ρουφινιανὰς*; βεβίως ὄχι, διότι ἐζήτει ὄρος ἢ σπήλαιον. Ὁ κ. *Pargoire* λέγει ὅτι ἡ τοποθεσία τῶν *Ρουφινιανῶν* ἦτο παράλιος, ἀλλὰ μήπως διεπιλονικήτέ ποτέ τις τοῦτο; περὶ μὲν τῆς τοποθεσίας ἅπαντες εἶπομεν ὅτι ἔκειτο μεταξὺ τοῦ *Χαῖδάο-πασᾶ* καὶ *Σκου-τάρεως*, ἐκτὸς τῶν ρηθέντων τριῶν, ἐγὼ δὲ μόνος εἶπον ὅτι ἡ μονὴ τοῦ Ὑπατίου ἔκειτο ἐν *Τοπχανελόγλου* ἐν τῷ κτήματι *Κετοσόγλου*, παρὰ τὴν ἀρχαίαν λεωφόρον. Ἴδωμεν δὲ ὁποῖοι λόγοι παρεκίνησάν με ἵνα γράψω οὕτως α') ὁ κ. *Pargoire* ἐραυζόμενος ἐκ τοῦ βίου τοῦ ὀσίου Ὑπατίου: «περάσας οὖν (ὁ ὄσιος) ἐν *Χαλκηδόνι* ὠδευεν ἐπὶ ἀνατολὰς» γράφει: ὑπάρχει ἄλλο κείμενον σαφέστερον τούτου; Τῆ ἀληθείᾳ, ἂν ἄλλος τις ἔγραφε τὸ τοιοῦτο, δὲν θὰ ἦτο τοσοῦτον παραδόξον, ὅσον ὁ κ. *Pargoire*, ὅστις εἶχεν ὑπ' ὄψει καὶ τοὺς συγγραφεῖς *M. Ἀιταλειάτην* καὶ *N. Κάλλισιον* ἐκ μὲν τοῦ πρώτου τῶν ὁποίων ἐραυζέται τὰς λέξεις *δυσμαχώτατον* καὶ *καριερώτατον* πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν γραφομένων του: «τὸ ἀκρωτήριον τῆς νῦν ἀποβάθρας *Δζαδῆ-μποςιᾶν* ἢ τὸ ὕψωμα τοῦ *Βαγδάτ-δζαδδε-σι* θὰ ἐσχημάτιζον τὸ πολίχιον καριερώτατον καὶ *δυσμαχώτατον*», ὡς γράφει ὁ *M. Ἀιταλειάτης*: ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου, πρὸς ἀπόδειξιν τῷ κ. *M. Γεδεῶν* ὅτι ἡ τοποθεσία *Δρυῶν* δὲν ἔκειτο παρὰ ταῖς *Ρουφινιαναῖς*, ἀλλ' ἦτο ἡ αὐτή, ἐραυζέται τὰς λέξεις ἐν τῇ *Δρυῖ*, τῇ νῦν *Ρουφινιαναῖς*. Ἀλλὰ διατί ἀποσιωπᾶ τὰς συνεχείας τῶν δύο ρηθέντων συγγραφῶν, αἰτινὴς εἰσι σαφέσταται καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ κειμένου τοῦ βίου τοῦ Ὑπατίου καὶ εἰς τὸν μάλιστα ἄπειρον εὐληπτόταται; Καὶ ἡ μὲν συνέχεια τοῦ *M. Ἀιταλειάτου*¹ «... καριερώτατον καὶ *δυσμαχώτατον* ὄν (τὸ πολίχιον) *Ρουφινιαναί*» καὶ *στόμα* τῆς μεγαλοπόλεως κείμενον, φροντίδα τοῦ *Μιχαήλ* διὰ τὴν πρὸς τὴν βασιλίδαν ἐγγύτητα καὶ προσέχειαν ἔθετο, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς πεζοὺς αὐτοῦ στρατιώτας ἐντὸς ὑπεδέξατο» τοῦ δὲ *N. Καλλιστου*²: «ὡς δὲ πολλοὶ κατήγοροι συνελέγοντο, Θεόφιλος ἢ ἐκεῖνος ἐδόκει προδιθέμενος ἀπάρως τῆς *Κωνσταντινίου* εἰς τὸ *ΠΡΟ* τῆ; *Χαλκηδόνας* ἐπίνειον ᾧ *Δρυῶν* ὄνομα ἔβαινον, ὁ *Ρουφίνου* τοῦ ὑπατικοῦ ἐς δεῦρο καλεῖται» ποῖον λοιπὸν τῶν κειμένων εἶναι σαφέστερον;

τό: περάσας οὖν ὁ Ὑπάτιος ἐν *Χαλκηδόνι* ὠδευεν ἐπὶ ἀνατολὰς ζητῶν ὄρος ἢ σπήλαιον καὶ ἔλθων τρία σημεῖα εὐρίσκει Ἀποστολεῖον καὶ μοναστήριον (τῶν *Ρουφινιανῶν*) ἢ τὰ: τὸ πολίχιον τῶν *Ρουφινιανῶν* ἦτο καριερώτατον καὶ *δυσμαχώτατον* καὶ *στόμα* τῆς μεγαλοπόλεως; ἔχον ἐγγύτητα καὶ προσέχειαν πρὸς τὴν βασιλίδαν, καὶ τό: *πρὸ* τῆς *Χαλκηδόνας* ἐπίνειον ᾧ *Δρυῶν* ὄνομα ἔβαινον, ὁ *Ρουφίνου* τοῦ ὑπατικοῦ ἐς δεῦρο καλεῖται; Ἐκ τοῦ πρώτου ἔχομεν ὅτι περάσας εἰς *Χαλκηδόνα* καὶ ὀδύσας τρία σημεῖα εὐρε τὸ Ἀποστολεῖον καὶ τὸ μοναστήριον, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου ὅτι τὸ πολίχιον *Ρουφινιαναί* ἦτο στόμιον τῆς μεγαλοπόλεως. Διὰ τὰ νὰ ἦναι δὲ ἢ διὰ τὰ σχηματίζει στόμιον πρέπει νὰ κῆται ἔναντι τοῦ *Βυζαντίου*, δηλ. ἐκεῖ ἔνθα ἅπαντες, ἐκτὸς τῶν ρηθέντων τριῶν, ἐτοποθέτησαν αὐτὰς καὶ οὐχὶ ἐν *Δζαδῆ-μποςιᾶν* ἢ *Βοσιανδζῆ-μποςου*· διότι, ἐὰν παρκαδεχθῆ τις τὸ τοιοῦτο, πρέπει νὰ παρκαδεχθῆ ἐπίσης ὅτι ἀνοιγομένου τοῦ στόματος ἢ ἑτέρα τῶν *σιαγόων* πρέπει νὰ ἔχη διεύθυνσιν λοξὴν καὶ οὐχὶ κάθετον. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὅλως ἀντιφατικόν. Ἐκ δὲ τοῦ τρίτου κειμένου ἀπάρως τῆς *Κωνσταντινίου* εἰς τὸ *ΠΡΟ* τῆ; *Χαλκηδόνας*, προκύπτει ὅτι καὶ ὁ *N. Κάλλισιος* ἔθετο τὴν προθεσιν *πρὸ* βεβίως ὑπ' οἷον ἐνοικίαν γραμματικῶς λαμβάνεται, ἦτοι τοῦ *ἐμπρός*, ὡς τε ἐκ τῶν σαφειστάτων τούτων κειμένων πασιδῆλον γίνεται ὅτι αἱ *Ρουφινιαναί* ἔκειντο ἐκεῖ ἔνθα ἐτοποθέτησα αὐτὰς μεταξὺ τοῦ νῦν σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ *Χαῖδάο-πασᾶ* καὶ τῆς πρὸς *B. ἄκρας* τοῦ *Σελιμιέ*, ὡς σχεδὸν καὶ πάντες οἱ ἄλλοι, καὶ οὐχὶ ἐν *Δζαδῆ-μποςιᾶν* ἢ *Βοσιανδζῆ-μποςου*. Ἀλλὰ, δύναται τις νὰ εἶπῃ, πῶς λοιπὸν ἀφ' οὗ αἱ *Ρουφινιαναί* ἦσαν παράλιοι, θέτω τὴν μονὴν τοῦ Ὑπατίου ἐν *Τοπχανελόγλου*; Ἴδου καὶ ἡ ἐξήγησις τούτου· μία ἔπαυλις ἢ πολίχιον παράλιον δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν παραλίαν· διότι ἐπὶ παραδείγματι ἢ μία ἄκρα τοῦ περιπέτερου τῆς ἐπαύλεως Ἀβραάμ πασᾶ ἐν *Βέγκος* τοῦ *Βοσπόρου* εἶναι ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ὅλην δὲ τὴν παραλίαν τῆς ἐπαύλεως; δύναται τις νὰ διατρέξῃ ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν μήκος ἐκτείνεται εἰς ἀπόστασιν ἐπτάωρον καὶ ὀκτάωρον, ἐὰν δὲ διατρέξῃ τις αὐτὴν θὰ εὖρη πιστεύω μικρὰ καταλύματα, καὶ εἰς ἀπόστασιν ἐπτά ὠρῶν μακρὴν τῆς θαλάσσης θὰ λέγῃ ὅτι εὐρίσκεται ἐν τῇ ἐπαύλει τοῦ Ἀβραάμ πασᾶ. Ὡστε κατὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀνάγκη αἱ *Ρου-*

1. Ἐκδ. Βόν., σελ. 268.

2. *Migne, Patrol. Gr.*, τόμ. 146, σελ. 992.

φινιανὰ ὡς παράλιοι νὰ ἔχουσι καὶ ἅπαντα τὰ κτίρια ἐπὶ τῆς παραλίας. Παραλίως μὲν κατεῖχεν ἡ ἑπαυλις αὐτῆ τὸν ρηθέντα χώρον, πρὸς ἄρκτον δὲ ἐξετείνετο μέχρι τῆς νῦν Σαμάνδρας ὡς ἡ ὑπὸ τοῦ κ. *Tougarā* ἐκεῖ εὐρεθεῖσα καὶ δημοσιευθεῖσα καὶ ὑπὸ τοῦ κ. *Σιδερίδου* ἐπιδιορθωθεῖσα ἐπιγραφὴ δεικνυσι, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἔχουσα ὡς ὄριον τὸ παρὰ τῷ *Τοπχανελόγλου* νῦν *Μουχαδζήρκοι* ὡς ὑποτίθεται τουλάχιστον ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. *Pargoire* ἐκεῖ εὐρεθείσης ἐπιγραφῆς. Συμφωνεῖ δὲ τοῦτο καὶ μετὰ τοῦ βίου τοῦ ὀσίου Ὑπατίου, ἐν ᾧ λέγεται ὅτι οὗτος περάσας εἰς *Χαλκηδόνα* ἅμα τῇ ἐξόδῳ του ἐν τῷ λιμένι ζητῶν ὄρος ἢ σπήλαιον ἠκολούθησε τὴν ὁδὸν ἣτις ὀρίζεται ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὀσίου Στεφάνου τοῦ Νέου καὶ ἣτις εὐθὺς προυχῶρει πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ οὐχὶ παραλίως, ἔνθα δυσκόλως ἀπαντῶσιν ὄρη καὶ σπήλαια· ἔφθασε δὲ ἐντὸς τριῶν σημείων εἰς τὴν θέσιν ἔνθα ἡ συνένωσις τῆς ὁδοῦ ταύτης μετὰ τῆς ἐξ ἀνατολῶν γίνεται, ὡς εἶπομεν ἄνωθι, ἥτοι παρὰ τὸ κτήμα *Κετσόγλου*, ἐκεῖ δὲ εὗρε τὸ Ἀποστολεῖον καὶ τὸ μοναστήριον. Μαλιστὰ δὲ καὶ ἐν ταῖς ἀνεκδότοις βιογραφίαις τοῦ *Αὐξεντίου* ἀναφέρεται «τῇ θαλασσῇ προσνένευκε» καὶ «οὐ πορρω τοῦ ὄρους καθιδρυται». Ὅτι δὲ ἐκ τοῦ λιμένος τῆς *Χαλκηδόνας* ὁδεύων τις τὴν ὁδὸν τὴν πρὸς τὸ ὄρος τοῦ *Αὐξεντίου* (*Κ. ἱε-δὰγ*) ἄγουσαν βαίνει ἐπὶ ἀνατολὰς καὶ τοῦτο οὐδεμιᾶς χρήζει ἀμφιβεβητήσεως τῷ εἰδῶτι ὅτι ὁ ἥλιος φαίνεται ἐκ *Χαλκηδόνας* τε καὶ *Βυζαντίου* ἀνατέλλων ὀπισθεν τοῦ βουνοῦ τοῦ *Αὐξεντίου* (*Καῖ-δὰγ*) καὶ οὐχὶ τοῦ *Δζαδῆ-μποςιάν*.

Ἐκεῖ σχεδὸν ἔνθα ὁ κ. *Pargoire* θέτει τὰς *Ρουφινιανὰς*, ἥτοι εἰς πενταλεπτον τῆς παραλίας *Δζαδῆ μποςιάν* ἀπόστασιν καὶ ἐπὶ τῆς λεωφοροῦ *Βαγδάτ-δζαδδεσί*, ἀνεγεργθέντος προ τινων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἄλλοτε μεγάλου βεζίρου *Κιζιμὴλ πασᾶ* θερέτρου, ἀνεκαλύφθησαν αἱ ἐξῆς ἐνεπίγραφοι πλίνθοι :

1) † ΓΑΗϚ

ΑΜΑΝϚ

2) † ΓΑΗϚ

ΤΡΟΦΙΜϚ

3) √ | ◊ | ¶ . . . . .

καὶ προσέτι μαρμάρινος πλάξ, μήκους μὲν 0,30, πλάτους δὲ 0,24 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου, φέρουσα δὲ τὴν λεξίν: ΤΡΟΦΙΜ ὣν καὶ προσφέρει τῷ Συλλόγῳ.

9. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ὀρίσω καὶ διορθώσω τὴν θέσιν ἄλλης τινὸς τοποθεσίας μὴ ἐχούσης καλῶς ἐν τῇ περὶ *Ρουφινιανῶν* πραγματείας τοῦ κ. *Pargoire*. Ἐχων οὗτος ὑπ' ὄψει τὴν χάρτην τῆς Α. Ε. τοῦ *Goltz* πασᾶ γράφει ὅτι: «ἐπειδὴ μεταξὺ *Μάλτεπε* καὶ *Χαλκηδόνας* ἔκειντο καὶ τὸ *Πολεατικὸν* καὶ ὁ *Σάτυρος*, περὶ μὲν τοῦ πρώτου λέγομεν ὅτι τὸ *Μποσιανδζή-κιοπροουσοῦ* κατέχει τὴν θέσιν τοῦ *Πολεατικοῦ*, καὶ τῆς θέσεως ταύτης κατεχομένης ὑπὸ τοῦ *Πολεατικοῦ* εὐκόλως ὁ *Σάτυρος* δύναται νὰ λαβῆ θέσιν τῶν ἐρείπιων, ἃ ἡ ὁδὸς ἐγκαταλείπει ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερά, δύο λεπτὰ μακρὰν τοῦ *Καραμπά-τσεσμέ* καὶ σχεδὸν μεταξὺ *Μποσιανδζή-κιοπροουσοῦ* καὶ *Μάλτεπε*». Ἀφοῦ δὲ περιγράφει τὰ ἐρείπια προσθέτει: «ἐνταῦθα πιστεύομεν ὅτι ἀνηγείρετο ἡ μονὴ τοῦ *Σατύρου*, ἡ μονὴ *Μιχαήλ* τοῦ Ἀνατέλλοντος, κτισθεῖσα ὑπὸ Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου. Ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ μικροῦ μύθου, ἣν ἀφιερώνει αὐτῷ ὁ *Συνεχιστὴς τοῦ Θεοφάνους*, καλεῖ τὸ μέρος τοῦτο δὺςβατον καὶ μεγαλοποιεῖ τὴν ὑπαρξιν ἐν τοῖς περίξναυ ἰδωλολατρικοῦ, οὗ τὰ λείψανα παρέσχον εἰς τὸν αὐτοκράτορα Θεόφιλον τὸ ὑλικὸν τῶν ἐν *Βρούανι* ἀνακτόρων του. Πλησίον τῶν ἐρείπιων, ἃ περιγράφομεν, τὸ ἔδαφος εἶναι ὄλως ἀνώμαλον· ἀλλ' εἰς ἄλλο τι σημεῖον τῆς παραλίας καὶ ἡ πρὸς τὸν *Μάλτεπε* γειννιάσις του ἐξηγεῖ φυσικῶς τὸ ἔργον τοῦ Θεοφίλου. Ἐκτὸς τούτου ἢ ἐπὶ τοῦ παρακειμένου χειμάρρου γέφυρα φέρεται σήμερον μίαν ὀνομασίαν λίαν σημαντικὴν· εἶναι τὸ *Μονασίηρ τὰς-κιοπροῦ*, ἥτοι λιθίνη γέφυρα μονῆς. Ἐπὶ τῆς ἐκ παραδόσεως ὀνομασίας ταύτης στηριζόμενοι βεβαιούμεν ὅτι τὰ ἐρείπια τοῦ *Καραμπά-τσεσμέ* παρουσιάζουσιν ἀρχαῖον θρησκευτικὸν οἶκον, καὶ ὁ οἶκος οὗτος εἶναι προφανῶς ὁ τοῦ *Σατύρου*, ἀφοῦ ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει ἄλλον ἐπὶ τῆς παραλίας ταύτης».

Τὸν χάρτην τῆς Α. Ε. τοῦ *Goltz* πασᾶ λαθόντες καὶ ἡμεῖς ὑπ' ὄψει εἶδομεν ὅτι ἡ λέξις *Μονασίηρ*, ἡ κειμένη μεταξὺ τῶν λέξεων *ruines* (ἐρείπιων) καὶ *Τὰς-κιοπροῦ* (λιθίνη γέφυρα), ἀπέβλεπε μᾶλλον εἰς τὰ ἐρείπια ὡς ἐρείπια μονῆς καὶ οὐχὶ τὴν γέφυραν· διὰ τοῦτο καλὴν ἐθεώρησα ὅπως γραψῶ τῇ Α. Ἐξοχότητι καὶ ζητήσω πληροφορίας περὶ τῆς λέξεως *μονασίηρ*, ἂν ἀποβλέπη αὐτῆ τὰ ἐρείπια ἢ τὴν γέφυραν, ὡς καὶ τῆς λέξεως *Καραμπά-τσεσμέ*, ἥτοι τῆς κρήνης ἐκεῖνης τῆς κειμένης ἐπὶ τῆς λεωφοροῦ μεταξὺ δύο

σχεδόν πλατάνων καὶ φερούσης ἐπιγραφὴν τουρκικὴν. Ἴδού δὲ ἡ ἀπάντησις ἣν ἔλαβον : « Ἡ μὲν λέξις *Μονασίη* (μονή) ἀποβλέπει τὰ ἐρείπια, τὴν δὲ ὀνομασίαν τοῦ *Καραμπάσ-τσεομέ* ἐρωτήσας τὸν ἀγωγιάτην μου ἔμαθον παρ' αὐτοῦ ». Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῆς Ἀ. Ἐξοχότητος δῆλον γίνεται ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ γεϊμάρρου γέφυρα δὲν λέγεται *Μονασίη-τῶς-κιοπροῦ*, ἀλλ' ἀπλῶς *Τῶς-κιοπροῦ* ἢ λέξις *Μονασίη* ἀποβλέπει τὰ ἐρείπια, καὶ ἡ ὀνομασία *Καραμπάσ-τσεομέ* ἐδόθη εἰς τὴν ἐκεῖ βρύσιν ὑπὸ τοῦ ἀγωγιάτου του χωρὶς καὶ αὕτη νὰ στηριζῆται ἐπὶ βάσεώς τινος. Πρὸς περισσοτέραν μάλιστα ἐξακριβωσιν μετέβην ἐπὶ τόπου ἔνθα κατ' εὐχὴν εὖρον ἀπαντας τοὺς γεροντοτέρους τοῦ ἄνω τῆς ρηθείσης κρήνης χωρίου *Μποσῆ-μποζοκ* καθημένους ὑπὸ τὰς πλατάνους, οὓς καὶ ἐρωτήσας περὶ τῆς ὀνομασίας τῆς ἐκεῖ κρήνης, ἔμαθον ὅτι λέγεται ἀπλῶς *τσεομέ* καὶ ὅτι εἶναι ὀθωμανικῆς

κατασκευῆς, ὡς δῆλον γίνεσθαι καὶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, ὃ δὲ κατασκευάσας ταύτην κατασκεύασε καὶ ἄλλας κρήνας ἐπὶ τῆς λεωφόρου χάριν ἀνακουφίσεως τῶν ἐκ τοῦ καμάτου καὶ δίψης διερχομένων. Εἰς ἐρώτησίν μου δὲ ἂν γνωρίζωσιν που πλησίον καμμίαν κρήνην ἢ ἐρείπια κρήνης φέροντα τὸ ὄνομα *Καρά μπάς*, μὲ ἀπήντησαν ὅτι οὐδεμίαν τοιαύτην ὀνομασίαν γνωρίζουσι· καὶ περὶ τῆς γεφύρας ἂν λέγεται *Μονασίη-τῶς κιοπροῦ* παρὰ τοῦ μουχτάρου ἔμαθον ὅτι ἢ τε ὀνομασία τῆς ρηθείσης κρήνης *Καραμπάσ-τσεομέ* καὶ τῆς γεφύρας *Μονασίη-τῶς-κιοπροῦ* εἰσὶ μῦθοι· διότι ἢ μὲν κρήνη λέγεται ἀπλῶς *τσεομέ*, ἢ δὲ γέφυρα ἀπλῶς *Τῶς-κιοπροῦ* καὶ οὕτω φαίνονται καὶ ἐν τρεῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις, ὥστε αἱ ὀνομασίαι αὗται αἱ ἀναφερόμεναι ὑπὸ τοῦ κ. *Pargoire* οὐδεμίαν ἔχουσι βάσιν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω, περὶ δὲ τῶν ἐρειπίων τούτων ἐπιφυλαττομαὶ ἄλλοτε νὰ ἐκφέρω γνώμην.

ΝΙΚΗΤΙΑΤΟΝ

ὑπὸ

I. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ ἐιδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 12ης Νοεμβρίου 1902)

1. Ἐν τῷ περιοδικῷ «Byzantinische Zeitschrift» τοῦ παρελθόντος ἔτους 1900, σελ. 471—476 εἶχομεν ὑποδείξει ἐπὶ τῇ βάσει τῶν βυζαντινῶν ἱστορικῶν τρανότατα ὅτι τὸ πρὸς τὴν παραλίαν καὶ ὀλίγον ἐκείθεν τοῦ νῦν σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ *Γκέβζες* ἐπὶ τοῦ 46ου χιλιομέτρου κείμενον φρούριον *Ἐοκί-χιοάρ* (*Παλαιόκαστρον*) εἶναι γενουησῆς κατασκευῆς, καὶ δὲν εἶναι οὔτε τὸ ὑπό τινων ὡς τὸ τῆς *Φιλοκρήνης*, οὔτε τὸ ὑπ' ἄλλων ὡς τὸ τῶν *Νικητιάτων* νομιζόμενον, καὶ ὅτι τὸ μὲν τῆς *Φιλοκρήνης* κεῖται πρὸς δυσμὰς τοῦ *Ριζίου* (*Δάριζας*), τὸ δὲ τοῦ *Νικητῆτος* ζητητέον βορειοδυτικῶς τοῦ *Ριζίου*. Ἦδη ἐπιληφθῶμεν τῆς γνώμης τοῦ κ. *Μ. Γεδεών*, ὅστις, ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ «Ἀκρίτας καὶ Τοῦζλα¹», θέτει τὸ *Νικητῆτον* ἐν ἡ θέσει

τὰ σήμερον *Τοῦζλα* καὶ ἴδωμεν πρῶτον μὲν ἂν τὰ ὑπ' αὐτοῦ περὶ τοῦ ρηθέντος θέματος γραφέντα στηρίζονται ἐπὶ ἐπιστημονικῶν βάσεων, εἶτα δὲ ἐκθέσωμεν καὶ τὴν ἡμετέραν ταπεινὴν γνώμην ἢ-οὐ ἂν τὸ *Νικητῆτον* ἔκειτο βορειοδυτικῶς τοῦ *Ριζίου* ἢ οὐ;

2. Ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεὺς θέτει ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς κειμένης μεταξὺ *Τοῦζλων* καὶ *Ριζίου* τὴν τε *Δακίβυζαν*, (περὶ ἧς ἐγὼ μὲν εἶχον γράψαι ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ ἔλλογ. κ. *Χρ. Πανταζίδου* ἐκδοθέντι ἡμερολογίῳ¹, ὃ δὲ κ. *Ἐ Σιδερίδης* ἐν τῷ *KZ'* τόμῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου²), καὶ κώμην τινὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀρβηλα*, στηριζόμενος ἐπὶ τινος ἐπιγραφῆς εὐρεθείσης ἐκεῖ που, ἐν ἡ ἀναφέρεται τὸ ρηθὲν ὄνομα· περὶ δὲ τοῦ *Νικη-*

1 Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς, 1899, σελ. 220—2.

2 Ἀπόσπασμα Ἀστακηνῶν τοπογραφικῶν μελετῶν· ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ *KZ'* τόμου, σελ. 264—287.

1 Ἡμερολόγιον I. Ἰωαννίδου, τοῦ 1896, ἐν Κωνσταντινουπόλει, σελ. 184—207.

δυσμάς αὐτῶν, ἢ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Παντι-
χίου, νῦν δὲ καλεῖται *Χαρβάτ ἀδασή*, ὡς
ἀνήκουσα εἰς Μαυροβούγιόν τινα, καὶ ἥτις θὰ
ἔφερε φαίνεται τὸ ὄνομα ἀγίου Ἀνδρέου· ἐπει-
δὴ δὲ τὸ ἐμπορεῖον Ἀκρίτα, νῦν *Τουζλα*, δὲν
θὰ ἦτο τότε ἐν ἀκμῇ, ὥρισε τὸ *Νικητιάτον* ὡς
ἀκμάζον καὶ κείμενον ἐπίσης ἀντικρὺ τοῦ
ρηθέντος *Χαρβάτ ἀδασή*.

5. Τὸ νησίδιον τοῦτο ἐπεσκέφθην κατὰ τὸ
1892 μετὰ τοῦ ἀρχιατροῦ τῆς ἐταιρείας
τῶν σιδηροδρόμων Ἀνατολῆς κ. Θ. Φλωρᾶ,
εἶδομεν δὲ κιονόκρανα καὶ ἐνεπιγράφους τε-
θραυσμένους πλίνθους, μεταξύ τῶν ὁποίων
τρεις ἀκεραίας, ὧν ἡ μία ἔφερε τὴν λέξιν
† *Μάγνου*, ἡ ἄλλη † *Κυριακοῦ πρεσβυτέρου*,
καὶ ἡ τρίτη † *Κωνσταντίνου*, πρὸς δέ, μωσαϊκὰ
μεταξὺ τῶν ἐν τῇ πρὸς ἀνατολὰς ἀκρᾶ ἐρει-
πίων· μαρμάρινον φιάλην ἀφιάσματος τετρά-
γωνον, ἔχουσαν διάμετρον μὲν 1,42, ἑσωτε-
ρικὸν δ' ὕψος 0,46 τοῦ γαλ. μέτρου, ἔξωθεν
δὲ γεγλυμμένα φύλλα· τέσσαρας κιστέρνας,
ὧν ἡ μὲν μία θολωτή, ἔχουσα μῆκος 10 καὶ
πλάτος 6,20 τοῦ γαλ. μέτρου, περιεῖχεν ἕξ
κίονας, οἷτινες, ὡς λέγεται, ἐκλάπησαν πρὸ
καιροῦ νύκτα τινὰ παρὰ τοῦ πληρώματος
ἀτμοπλοίου σταθμεύσαντος ἐπίτηδες ἐκεῖ που,
καὶ μικρὰν πύλην πρὸς δυσμάς· κατέρχεται
δέ τις εἰς αὐτήν. διὰ δέκα βαθμίδων. Ἡ δ'
ἄλλη ἐπίσης θολωτή, μ. 3,90 καὶ πλ. 3,15
τοῦ γαλ. μέτρου· τρίτη, 2 μέτρα μ. καὶ 2 πλ.
τετράγωνος, ἀνοικτὴ καὶ ἡ τετάρτη 2 μέτρα
μ. καὶ 1 πλ. ἐν εἴδει μνήματος ἀνοικτῆ· καὶ
κλειστὴ θολωτὴ σήραγγ, ἔχουσα πλ. 1,80
τοῦ γαλ. μέτρου.

6. Τὸν κατεστραμμένον μικρὸν παρὰ τὸ
σχολεῖον ἐν *Τουζλοῖς* πύργον, ὃν ὁ ἐν λό-
γῳ συγγραφεὺς νομίζει ὡς τὸν τοῦ *Νικητιά-
του*, ἐνθα ἐκλείσθη ἑ Ἰωάννης Λάσκαρις¹,
δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὡς ὄντα ἐξ ἐκείνων,
οὓς οἱ Γενουήνσιοι ἔδρουν πρὸς ἀσφάλειαν
ἐαυτῶν τε καὶ τοῦ ἐμπορίου των, ἀφοῦ μά-
λιστα ὁ Ἀκρίτας ἦτο ἐμπορεῖον, ὡς ὑπὸ τῶν
βυζαντινῶν ἱστορικῶν μεμαρτύρηται.

7. Ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεὺς οὐκ ὀλίγα γράφει
ἐν τῷ ρηθέντι ἄρθρῳ του περὶ τῆς μονῆς τῆς
Θεοτόκου ἐν τῷ Ἀκρίτῃ, ὀρίζων καὶ τὴν θέ-
σιν αὐτῆς, ἀλλ' οὐδεμίαν ποιεῖται μνεῖαν περὶ
τῆς θέσεως τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ
Νικητιάτῳ, ἐνῶ ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῶν

ἱστορικῶν καὶ συναξαριστῶν, ἡ πρώτη εἶναι
ὄλως διάφορος τῆς δευτέρας. Ὅσον δὲ διὰ
τὴν παρὰ τοῖς γεροντοτέροις σφζομένην πα-
ράδοσιν ὅτι τὸ χωρίον αὐτῶν ἐλέγετο *Νικήτι*
ἢ *Ἀνίκητο* τὸ πάλαι, καὶ τοῦτο δὲν δύναται
νὰ πείσῃ ἡμᾶς ὅτι ἐκεῖ ἐνθα τὰ *Τουζλα* τῆς
σήμερον ἔκειτο τὸ *Νικητιάτον*, διότι ἡ ἔμεινε
παρ' αὐτοῖς ἡ παράδοσις ὅτι κατήγοντο ἀπὸ
τὸ οὐ πολὺ μακρὰν κείμενον *Νικητιάτον*, ἢ
μετενάστευσαν ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἐμπορεῖον Ἀκρί-
τα (*Τουζλα*) συναποφέροντες καὶ τὴν ὀνομα-
σίαν τοῦ χωρίου των, ὡς πλεῖστα τοιαῦτα
παραδείγματα ἔχομεν ἐν τε Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ
ἀλλαχοῦ (πρβλ. Βασιλικὸν ἐν Θρόκῃ, Τύανα
ἐν Καππαδοκίᾳ, Ἀμισόν, Κερασοῦντα, Τρί-
πολιν καὶ Τραπεζοῦντα ἐν Πόντῳ, κλπ.).

8. Ἐξετάσωμεν ἤδη καὶ τὴν ἡμετέραν
γνώμην περὶ τοῦ ἂν τὸ *Νικητιάτον* ἔκειτο
βορειοδυτικῶς τοῦ *Ριζίου*, παραβάλλοντες
ταύτην πρὸς τὴν τοῦ ρηθέντος συγγραφέως
πρῶτον ὑπὸ στρατηγικὴν ἔποψιν, ἀφοῦ πρό-
κειται περὶ φρουρίου, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ
τοῦ Ἰ. *Κατακουζηνοῦ*¹: « . . . εἰς τέτ-
» ταρα δὲ ἡ στρατιὰ διαιρεθεῖσα, τὸ μὲν
» αὐτῆς ἐχώρησεν εἰς *Φιλοκρήνην*, εἰς *Νικητιά-*
» *του* δὲ τὸ λοιπὸν, εἰς *Δακίβυζαν* δὲ τὸ τρί-
» τον, καὶ τὸ τέταρτον εἰς τὸ *Ριζίου*, καὶ
*Γ. Ἀκροπολίτου*² « . . . ἐπόρθησε τὴν Δα-
» κίβυζαν πρὸ καιροῦ, καὶ κατέσχε ταύτην,
» προσέτι δὲ καὶ τὸ τοῦ *Νικητιάτου* φρούριον»·
ὥστε κατὰ τὰ γραφόμενα τῶν βυζαντινῶν
ἱστορικῶν ἔχομεν τέσσαρα βυζαντινὰ φρούρια
πλησίον ἀλλήλων κείμενα· ἐὰν λοιπὸν παρα-
δεχθῶμεν τὴν γνώμην τοῦ γράψαντος τὸ
ἄρθρον « Ἀκρίτας καὶ Τουζλα », ὅτι τὰ μὲν
Τουζλα εἶναι τὸ *Νικητιάτον*, ὀλίγον ἐκεῖθεν ἢ
Δακίβυζα καὶ ὀλίγον ἐκεῖθεν *Φιλοκρήνη* τε καὶ
Ριζιον, τότε τὰ τέσσαρα ταῦτα φρούρια
ἔκειντο ἐπὶ τῆς παραλίας ἐν ἀποστάσει μιᾶς
καὶ ἡμισείας ὥρας, γνώμην ἣν ποσῶς δὲν
συμμερίζεται ἡ στρατηγικὴ ἐπιστήμη, μάλι-
στα ἀφοῦ κυρίως ἡ ἐπιθεσις προήρχετο ἐξ
Ἀνατολῶν· διὸ καὶ ὑπὸ στρατηγικὴν ἔπο-
ψιν ἢ γνώμην τοῦ ρηθέντος βυζαντινολόγου
δὲν εἶναι παραδεκτέα· ἐνῶ ἐὰν παραδεχθῶμεν
ὅτι τὸ χωρίον *Γκέβζε* κατέχει τὴν θέσιν τῆς
Δακίβυζης, τὸ δὲ βορειοανατολικῶς τοῦ *Ριζίου*
Ἀγῆλ-ἄλη (μάνδρας κάτωθι) ὡς τὸ *Νικη-
τιᾶτον*, κείμενον κάτωθι πρὸς τὴν παραλίαν τοῦ

1. *Τ. Παχυμύρης*, ἔκδ. Βόν., τόμ. I, σ. 192, 198
καὶ 307.

1. Ἐκδ. Βόννης, τόμ. II', σ. 360.

2. Ἐκδ. Βόννης, σ. 64.

40^{ου} σιδηροδρομικοῦ χιλιομέτρου καὶ ἄνωθι τοῦ μεταξὺ *Φιλοκρήνης* καὶ *Τουζλα*ν κειμένου ἀκρωτηρίου, νῦν *Κωβίδι*, καλουμένου δὲ *Μοναστήρ γερί* (θέσις μονῆς), λόφου, τότε θὰ ἔχωμεν τὰ τέσσαρα φρούρια σχηματίζοντα σχεδὸν ἐν τετράγωνον ὅπερ καὶ στρατηγικῶς ὀρθὸν καὶ σύμφωνον πρὸς τὰ γραφόμενα τοῦ *Γ. Παχυμέρη*¹ » . . . τῷ πρὸς θάλασσαν τῶν *Νηκηιάτων* τῆς » *Δακιβύζης φρουρίῳ* » ἦτοι τὸ φρούριον ἐκεῖνο *Νηκηιάτων* τῆς *Δακιβύζης*, τὸ νεῦον πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐκ πάντων λοιπὸν τούτων σαφέστατα δῆλον γίνεται, ὅτι τὰ μὲν *Τουζλα*, εἰσι τὸ ἔμπορειον *Ἀκρίτα*, τὸ δὲ νῦν *Ἀγγήλατι* καλούμενον κατέχει τὴν θέσιν τοῦ *Νηκηιάτου*, μάλιστα δὲ ἀφοῦ καὶ ὁ λόφος οὗτος κείται ἔναντι τοῦ ρηθέντος νησιδίου *Χαρβατ-ἀτασή*.

9. Τὴν τοποθεσίαν ταύτην ἐπεσκέφθη μετὰ τοῦ ἐξ Ἑπείρου νῦν δὲ ἐν *Ριζιῳ* διαμένοντος κ. Γ. Πανταζοπούλου, ὅστις χάριν τῆς ἱστορίας, οὐδενὸς κόπου καὶ μόχθου ἐφείσθη πρὸς παροχήν μοι πληροφοριῶν περὶ τῶν πέριξ μερῶν. Ἡ τοποθεσία αὕτη κείται ἐπὶ λοφίσκου ἀπέχοντος δέκα ὡς ἑγγίστα λεπτὰ τῆς παραλίας καὶ περιτετειχισμένου, οὗ ἐρείπια μόνον θεμελιῶν ὀλίγα σφύζονται, ἐν τῷ μέσῳ ὑφίστανται τὰ ἐρείπια ναοῦ καὶ μωσαϊκὰ δὲ οὐκ ὀλίγα εὑρηγται, ἴσως δὲ ταῦτα εἶναι τὰ τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ *Νηκηιάτῳ*. Ἐνταῦθα εὑρέθησαν μαρμάρινος κολυμβήθρα, κηροστάτης, ἡ ἐξῆς ἐπὶ ἡκρωτηριασμένου μαρμάρου ἐπιγραφὴ, μ. 0,60, πλ. 0,30 τοῦ γαλ. μέτρου.

μα τοῦ οἰκονόμου τούτου, ὡς δὲ καὶ τεμάχιον μαρμαρίνου τύπου (μήτρας) φέρον τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

† ΘΚΕ ΥΧΠΤΑ
ΠΑΜΤΑΡ ΤΟΜ
ΧΡΙΣΤΑΜΟΜ

10. Ἐν σελ. 198 τῆς αὐτῆς πραγματείας «*Ἀκρίτας καὶ Τουζλα*» ὁ κ. Μ. Γεδεὼν γράφει ὅτι παρὰ τὸ *Παντεῖχιον* ἔκειτο καὶ ὁ *Ἐριβώλος*, τὴν δὲ γνώμην του ταύτην ὁ κ. Ε. Σιδερίδης¹ ἀνασκευάζων, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ *Δίωνος Κασίου* γραφέντων, ὀρίζει ὡς ἔναντι τῆς *Νικομηδείας* κείμενον. Εἰς τὸν κ. Μ. Γεδεὼν καλὸν ἰθεωρήσαμεν ὅπως ὑποδείξωμεν καὶ τὸ τοῦ *Ἰ. Ζωαρά*² κείμενον, εὐληπτότατον ἄλλως, ἔχον ὡδε: « . . . καὶ » διὰ *Καππαδοκίας*, *Γαλατίας* τε καὶ *Βιθυνίας* ἐλθὼν μέχρις *Ἐριβώλου* τοῦ ἐπιπέου » κατ' ἀντικρὺ κειμένου *Νικομηδείας*, διέπλευσεν εἰς *Χαλκηδόνα* ». Ὁ κ. Μ. Γεδεὼν ἀνακριθῶς φωράται ὀρίζων τὸν *Ἐριβώλον* παρὰ τὸ *Παντεῖχιον*, ἐνῶ ἔκειτο ἔναντι τῆς *Νικομηδείας*, ὡς ἀνωτέρω ἀπεδείξαμεν, τὴν *Δρῶν* παρὰ τὰς *Ρουφιανὰς*³, ἐνῶ ἡ *Δρῶς* εἶτα ἐκλήθη *Ρουφιαναί*⁴· τὸ *Ἀετὸς-δαγὴ* ἐκαλεῖτο *Σκῶπα*, τὸ *Καῖς-δαγὴ Βουνὸς ἁγίου Αὐξεντίου*⁵, ἐνῶ τὸ μὲν *Ἀετὸς-δαγὴ* ἐλέγετο *Ὀξεία*, τὸ δὲ *Καῖς-δαγὴ*, πρὸ μὲν τῆς ἀσκήσεως ἐκεῖ τοῦ ὁσίου *Αὐξεντίου* ἐλέγετο *Σκῶπα*, εἶτα δὲ *Βουνὸς ὁσίου Αὐξεντίου*, κλπ. Ἐφιστῶμεν λοιπὸν τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τῶν ἀνα-

ΩΝΑΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ
ΗΔΝΙΗΙΝΘΕ ΣΧΠΔ:

[Μ]οναχ[ός] καὶ οἰκονόμ[ος] τῆς Μον[ῆς] μηνί Ἰουνίῳ ἢ ἐν[δ]ικιαιῶνος] 8' εἰ[σ]ους] 4ηπδ' [† 1173 = ἰνδ. 78ης ἔτος 8'].

ἐξ ἧς δῆλον γίνεται τὸ ἔτος 1173 μ. Χ. προσέτι δὲ καὶ ὅτι ἀνάγεται εἰς οἰκονόμον τινὰ τῆς περὶ τῆς ὁ λόγος μονῆς, ἀλλὰ δυστυχῶς τῆς ἐπιγραφῆς οὗτης τεθραυσμένης, δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ὄριστικῶς καὶ τὸ ὄνο-

1. Ἑλλ. Φιλ. Συλ. τόμ. ΚΖ' σ. 283.
2. Ἐκδ. Διψ. τόμ. Γ', σ. 116.
3. Βυζαντινὸν ἑορτολόγιον, ὑπὸ Μ. Γεδεὼν, σ. 115. «ὡς τε συμπεραίνομεν ὅτι ἡ τοποθεσία *Δρῶς* ἔκειτο παρὰ τὰς *Ρουφιανὰς*».
4. Γ. Κεδρηγός· τόμ. Γ', σ. 580, «ἐν τῇ *Δρῶν* τῆ νῦν *Ρουφιαναιῶν*». Θεοφάνης, τόμ. Α', σ. 122, «τὸ ποιάσκειον *Ρουφιαναιῶν* πρῶτον ἐκαλεῖτο *Δρῶς* καὶ Ν. Κάλλιτος. *Migne Patr. Gr.* τόμ. 146, σ. 992 «εἰς τὸ πρὸ τῆς *Χαλκηδόνας* ἐπίγειον ἢ *Δρῶς* ὄνομα ἔβρινον. ὁ *Ρουφίνου* τοῦ ὑπατικοῦ ἐς δεῦρο καλεῖται».
5. *Τυπικὸν τῆς Μονῆς Αὐξεντίου* ὑπὸ Μ. Γεδεὼν, σ. 11

1. Ἐκδ. Βόννης, τόμ. Γ', σελ. 198.

τολικῶν προαπεινῶν ἀσχολουμένων εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Γεδεῶν γραφέντα, ἅτε χρῆζοντα ἐπισταμένης μελέτης, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἀνασκευῆς.

11. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἄρθρου μου Byzantinische Landschaften ἐν τῷ περιοδικῷ «Byzantinische Zeitschrift» τοῦ ἑλλ. κ. K. Krumbacher, ἐν ᾧ ἰδιαιτέρος λόγος γίνεται καὶ περὶ Λευκάτου ἀνεκαλύφθη ἐκεῖ καὶ ἡ ἐξῆς ἐπὶ μαρμάρου ἐπιγραφὴ, μ. 0,80, πλ. 0,50 τοῦ γαλ. μέτρου, ἧς ἀποτύπωμα πάνυ εὐγενῶς ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ ἡμῖν ὁ ρηθεὶς τῶν πατρῶν ζηλωτὴς κ. Γ. Πανταζόπουλος, εἰς ὃν καὶ δημοσίᾳ χάριτας ὁμολογῶ.

ΑΓΙΟΣ ΑΓΙΟΣ ΑΓΙΟΣ
 ΕΝΘΑ ΔΕ ΚΑΤΑΚΙΝ
 ΤΕ ΔΙΤΗΣ ΜΑΚΑΡΙΑΣ
 ΜΝΗΜΗΣ ΙΣΤΕΦΑ
 ΝΟΣ ΚΑΙ ΡΟΔΙΝΗ ΚΑΙ
 ΕΛΕΝΗ ΕΤΕΛΙΩΘΗ
 ΣΑΝΑΣ ΜΗΝΙ ΝΟΕΝ
 ΒΡΙΩ ΕΝΣ ΔΙΚΤΙΩ
 ΝΟΣ ΠΕΝΠΤΗΣ +
 ΠΡΟΣ ΔΕΞΕΚΥΡΙΕΤ
 ΑΣ ΒΥΧΑΣ ΑΝΤΩ
 Ν + + +

† Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος. Ἐνθάδε κατά[σ]ιωτ[αι] οἱ τῆς μακαρίας μνήμης: Στέφανος καὶ Ροδινὴ καὶ Ἑλένη. Ἐτελ[σ]ιώθησαν ἀ[παντες] (;) μηνι Νος[μ]-βαίῳ [ἡμ]έρα 5' (;) [ἡ]δικιωῶν[ος] πέ[μ]πτης † Πρὸς δεξ[αι], Κύριε, τὰς ψυχὰς αὐτῶν †††

12. Ὑπὸ τοῦ ἐν Γκρῶς-τεπέ, τρίτῳ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ τῆς Ἀνατολῆς, σταθμάρχου κ. Μ. Ἰωαννίδου ἔλαβον ἐν ἀντίγραφον καὶ δύο ἀποτυπώματα ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν, εὐρεθεισῶν ἐκεῖ που, ἅς καταχωρίζομεν ἐνταῦθα· καὶ ἡ μὲν πρώτη ἐπὶ μαρμάρου, ἔχει ὧδε:

ΕΝΘΑ ΔΕ Κ
 ΑΤΑΚΙΤΕ Θ
 ΕΟΔΟΝΡΟΣ
 ΝΙΟΣΙΑΝ
 ΝΟΝΧΟΡΙ
 ΓΙΒΙΤΕ ΟΣΤΕ
 ΛΕΝΤΑΕΤΟΝ
 Μ2 ΟΣΤΟΒΡΙΟΝ
 ΨΙΑΡΙΝΔ2Γ
 †

Ἡ δὲ δευτέρα ἐπίσης ἐπὶ μαρμάρου, ὀλίγον ἠκρωτηριασμένη

ΕΝΘΑ ΔΕ ΚΑΤ
 ΑΚΙΤΕ ΕΥΓΕ
 ΝΙΣΥΙΟΣ ΜΑ
 ΚΑΡΙΟΥΧΟΡΙΟΥ
 ΚΑΡΕΑΣ

Καὶ ἡ τρίτη σταυρὸς ἐκ πυρίτου λευκοῦ | λοβωμένος, ἀλλὰ λείπει καὶ ἡ μία πλευρὰ
λίθου ἀλλὰ δυστυχῶς οὐχὶ μόνον εἶναι κεκο- | αὐτοῦ:

ΚΙ ΙΙ
CANA
CYIOCANI
XAPCABM
NAN KYPOC
HMEP AZMH
IKADIE

Η ΜΟΝΗ ΡΑΓΙΟΥ

ΕΝ ΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑΤΩΝ

ὑπὸ

Δ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ

(Ἀνεκoinώθη ἐν τῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 18 Μαρτίου 1902).

(*Ἱστορικὰ καὶ παραδόσεις.—Ἐγγραφα καὶ Χρο-
νικὰ σημειώματα.—Ἅγια λείψανα.—Ἡγού-
μενοι.—Φωτογραφικαὶ εἰκόνες καὶ αὐτό-
γραφα).*)

Α'

Ἡ ἱερὰ μονὴ *Ραγίου* τοῦ *Παρακαλάμου*, ἐνοριακὴ οὖτα, ὑπάγεται εἰς τὴν πολιτικὴν ὑποδιοίκησιν *Μαργαριτίου*, οὗτινος ἀπέχει ὀκτὼ ὄλας ὥρας, καὶ προσήρτηται εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν τῆς μητροπόλεως *Παραμυθίας*, ἀφισταμένη ἑπτὰ μὲν ὥρας τῆς πόλεως ταύτης, μίαν δὲ καὶ ἡμίσειαν τῶν *Φιλιατῶν*, τῆς ἑδρας δηλονότι τοῦ ἐτέρου τμήματος τῆς ἰδίας ἀρχιεπισκοπῆς.

Ἰψοῦται ἐπὶ τῆς κλιτύος τῆς καταληγούσης ἐνταῦθα λοφοσειρᾶς *Σιούβλασης-Κασιρί*, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὕψην τοῦ ἐκβάλλοντος κατὰ τὸ μέρος τοῦτο *Καλαμᾶ* καὶ ἔχων πρὸς ἀνατολὰς μὲν τὰ οὐ μακρὰν χωρὶά *Σιούβλαση*

(Ἅγιος Βλάσιος), ἔνθα σεισμικαὶ ἀρχαῖαι κα-
θιζήσεις τοῦ ἐδάφους πολλαχοῦ φαίνονται
καὶ *Κασιρί-θάγ* (ὄρεινόν), ὅπερ διασφίζει ἐτι
ἔγνη πελασγικῆς ἀκροπόλεως ἀνὰ τὰς αὐλὰς
τῶν οἰκιῶν του, πρὸς βορρᾶν δὲ τὰ ἐπίσης
πλησίον μεγαλοπρεπῆ ἑρείπια τῆς ἀρχαίας
Βαγενειείας, τῆς χώρας τῶν *πλανητῶν*¹, καὶ
νοτιοδυτικῶς τὴν κυανῆν θάλασσαν τοῦ Ἰο-
νίου πελάγους, ἧτις, καθορωμένη ἐντεῦθεν
ἐξαπλοῦται γαλήνιος περιλείχουσα τὴν παρα-
λίαν τῆς πρὸ τῆς Μονῆς εὐφόρου πεδιάδος

1. Οὕτως ἐξηγεῖται τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπὸ *Κ. Σάθα* καὶ *Μίλλερ* ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κειμένου τῶν Κυπριακῶν χρονικῶν (ἔφημερίς "Ὠρα ἔτος ζ' 1882, ἀριθμ. 140). Ὁ Πουκεδὶλ, πρὸς ὃν συμφωνεῖ καὶ ὁ Ἀραβαντινὸς καὶ Ἀθ. Πετρίδης, τίθησιν ἐνταῦθα τὴν ἀρχαίαν *Κυτάνην* (καὶ *Γυτάνην*), ὃ δὲ Μελέτιος τὴν *Πανδοσίαν*. Ἐπιχωρίως ἤδη καλοῦνται τὰ ἐνταῦθα ἑρείπια *Παληγοβενειεία*

τοῦ *Ραγίου*, ἣτις καὶ βάλτος τοῦ *Βεϊοὲλ παοῖ* ἥδη λέγεται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ κατέχοντος αὐτὴν ἀνδρὸς ἐκ τῆς οικογενείας τῶν *Δυναίων*.

Τίς καὶ πότε τὴν Μονὴν ταύτην ἐν τῷ ἀρχαιοπρεπεί καὶ μεγαλοπρεπῇ ὀρίζοντα παρουσιάζοντι τούτῳ χώρῳ ἀνήγειρε καὶ πόθεν ἡ ὀνομασία αὐτῆς;

Ἄγνωστον ἀπομένει, ὡς ἀπομένει ἄγνωστος πᾶσα σχεδὸν γωνία τῆς γῆς ταύτης, ὡς ἄγνωστά εἶσι τὰ ἐρείπια τὰ ἔτι διασφζόμενα τοσούτων πόλεων αὐτῆς ἐκ τε ἐλλείψεως ἀρχαίων μαρτυριῶν καὶ ἀποδείξεων καὶ ἐγγράφων καὶ ἐκ μὴ γενομένων εἰς ἐτι οὐδαμοῦ σχεδὸν ἀνασκαφῶν ἐν αὐτῇ.

Ἄλλ' οὐδ' ὁ ναὸς αὐτῆς ὁ ἀρχαῖος, ὁ ὅπως οὖν ἐναπομένει ἀβλαβῆς εἰς τὰς ἐπηρείας τοῦ πανδαμάτορος χρόνου καὶ τῶν καιρικῶν περιστάσεων μαρτυρεῖ τι, ὡς μὴ διατηρῶν που ἀναγεγραμμένην χρονολογίαν.

Εἰς οὐδὲν δὲ συμβάλλεται ἡ πληροφορία ὅτι εἰς τὸ ὑπέρθυρον τῆς ἐξωτερικῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἦτο ἄλλοτε πλάξ φέρουσα τὴν χρονολογίαν 920, ἣτις ἀντικατέστη, ὡς διερρηγμένη, ἢ ὅτι γενομένων πρὸ 40ετίας ἐπιδιορθώσεων ἐπὶ ἐνὸς τῶν τρούλλων τῆς ἐκκλησίας, εὐρέθη ἐκεῖ τεμάχιον περικύστου μεμβράνης, ἐν ἣ διεκρίνετο ἡ λέξις *Μανουὴλ* καὶ ὑτετέθη ἐκ τούτου ὅτι ἀναφέρει τὸν Μανουὴλ Κομνηνόν (1143-1180), ὑπ' οὗ ἠγέρθη ἡ Μονή¹, ἢ ἡ ἄλλη ἀπλῆ παράδοσις ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου (1261-1282), ἣτις ἀπὸ στοματος εἰς στόμα φέρεται ἔτι παρά τιτι τῶν πέριξ λογίων, ὡς ὅλως ἀναπόδεικτος.

Καὶ οὕτως ἡ τε κτίσις καὶ ὁ ἰδρυτῆς² αὐτῆς ἀπόλλυνται εἰς τὰ σκότη τοῦ παρελθόντος.

Βεβαίως πολλὰς ἀπορίας ἡμῶν ἤθελον λύσει τὰ χρυσοβούλλα αὐτῆς, ἅτινα διετηροῦντο ἔτι κατὰ τὸ 1703, ὡς φαίνεται ἐν καταχωριζομένῳ ἐγγράφῳ τοῦ ἡγουμένου *Ἀβανοῦμ*

(ἄρ. 3), καὶ τὰ ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα, ἅτινα ἐκέκτητο ἡ μονή, ἢ καὶ βιβλιοθήκην σχοῦσα σπουδιάν¹, ἀλλὰ ταῦτα δὲν διασφζονται ἤδη καέντα ἅπαντα ἐν τῇ πυρκαϊᾷ, καθ' ἣν κατεστράφη.

Περὶ δὲ τῆς ὀνομασίας *Ράγιον* ἐλέχθη ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ *ιεράγιον-ὑπεράγιον*, ὡς τὸ *Γηρομέριον*, ἢ μεγαλοπρεπῆς σταυροπηγιακῆ μονὴ πρὸς τοὺς Φιλιάταις, ἐκ τοῦ *ιερομέριον* (;), ἀλλ' οὐκ ὀρθῶς, καθότι τὸ ὄνομα τοῦτο προσέλαβεν ἡ μονὴ βραδύτερον ἐκ τοῦ μέρους, ἐνθα ἦτο ἰδρυμένη, καὶ ὅπερ ἐκλήθη *Ράγι*, ὡς τόπος ὑποταχθεῖς, δούς *ράγι* (τουρκ. φόρον), διὸ καὶ ἐπονομάζεται Μονὴ τοῦ *Ραγίου-Ριγιοῦ*, καὶ ἀφιερῶνται εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεοτόκου², ἐν ᾧ πρότερον ἐκαλεῖτο πιθανῶς μόνον τοῦ *Παρακαλάμου*, ὡς πλησίον κειμένη τοῦ ποταμοῦ τούτου.

Μᾶλλον τι ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις πληροφορεῖ ἡμᾶς ἡ ἄλλη παράδοσις περὶ τῆς συμβάσεως πρὸ δύο αἰῶνων καταστροφῆς τῆς καὶ βεβαίαν, καίπερ γλίσχρον, ὕλην παρέχουσι περὶ τῆς μονῆς³ ταύτης τὰ ὑπάρχοντα ἔτι ὀλίγα ἔγγραφα καὶ χρονικὰ σημειώματα, πρὸς διάσφτιν τῶν ὀποίῳ ποιῶμι καὶ τὴν ἀντιγραφὴν αὐτῶν ἐνταῦθα ὀλόκληρον.

Τότε δὲ τελείως διελυθη ἡ μονή, μέχρις οὗ μετὰ ἄγνωστον περιόδον ἐτῶν μοναχός τις, ἔως περιωθεῖς ἐκ τῶν πρώτων, προσῆλθεν εἰς τὸ χωρίον *Καστρι-δάγ*, ὅπερ τότε εἶχε συνοικισθῆ διὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν Σκλητισιωτῶν, ὅπως ἐργάζωνται οἱ κάτοικοί του εἰς τὰ κτήματά των, καὶ ἐζήτησε κατοικίαν πρὸς σύστασιν *μετοχίου* τούτων ἀρνηθέντων, μετέβη οὗτος εἰς τὴν παρακειμένην *Σιούβλιανην*, ἐνθα προσεφέρθη αὐτῷ ἡ οἰκία, ἢ καὶ νῦν *μετόχι οὔτσ*. Τὸν ἄγνωστον τοῦτον μοναχὸν ἢ καὶ τὸν διαδόχον του ἐπηκολούθη-

1. Εἰς τὴν ἐξήγησιν ταύτην ἴσως ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ ἡ ἐν τῷ ναῷ τῶν *Ταζιαρχῶν* τῷ ἐκτὸς τοῦ χωρίου *Σιούβλιαση* πρὸς τὴν μονήν, τῷ ἀπ' ἀμφοτέρων τούτων μάλιστα ἴσα ἀπέχοντι, ὑπάρχουσα διὰ κεράμων χρονολογία *ΑΡΜΕ* (1145 μ. Χ.), ἣτις συμπίπτει περὶ τὴν ἀποδιδόμενην εἰς τὸ τεμάχιον τῆς μεμβράνης ἐποχὴν καὶ ἣτις περίεργός ἐστι καὶ διότι φέρει τὰ ἀπὸ Χριστοῦ ἔτη, ἐν ᾧ τὰ ἄλλα ἱερὰ ἀρχαῖα καθιδρύματα ἐν Θεσσαρωτῆ ὡς ἡμεῖς γνωρίζομεν, ἔχουσιν ἐν ταῖς χρονολογίαις αὐτῶν τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου.

2. Μυθολογεῖται ἐπιτοπίως ὅτι εὐσεβῆς γυνή, *Ραγίτισσα* ἀποκαλουμένη, κατέβαλε τὰ ἔξοδα τῆς πρώτης ἰδρύσεως αὐτῆς.

1. Ὁ κ. *Ἀθ. Πετριδης* ἐν Νεοελληνικοῖς ἀναλέκτοις Παρνασσῶ (Ἀθήναι 1871) εἰς τὸ «*Χρονικὸν Δρουπίδος*» του σελ. 50, λέγει: «Αὐτοῦ πλησίον ὑπάρχει καὶ τὸ περίφημον Μοναστήριον τοῦ *Ραγίου*, ὅπερ τότε παρακμάζει· ἡ βιβλιοθήκη καὶ τοῦτου κατέστραπται».

2. Παναγιῶριζει τὴν 15 Αὐγούστου, ὅπως καὶ αἱ ἡδύταται σταφυλαὶ τῶν ἀμπελιῶν αὐτῆς αἱ παράγουσι τὸν Σιουλκισιωτικὸν λεγόμενον οἶνον καὶ αἱ πολλαὶ συκαὶ τῆς ὀριμάζουσιν.

3. Λέγεται δὲ ὅτι εἰς ἔτι παλαιότεραν ἐποχὴν εἶχε πλείονας μοναχοὺς, διότι ἦτο κοινοβίον καὶ διετήρει περὶ τοὺς 150, μάλιστα ἀπέναντι αὐτῆς, ἐνθα νῦν ἐλαιῶν, ὑπῆρχον πλείεστα *Μετόχια*, εἰς ἃ οὗτοι ἐδίουν, καὶ ὧν τὰ ἐρείπια ἔτι καὶ νῦν φαίνονται.

σεν ὁ ἐκ Σιούβλιανης μοναχὸς Ἀνανίας, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποίου πολλοὶ ἀφιέρωσαν ἀγροὺς καὶ ἐλαίας καὶ ἀμπέλους καὶ μετὰ ταῦτα ἐπὶ ἄλλων ἡγουμένων, ὧν πλέον τὰ ὀνόματα εἶναι γνωστά, ἐγένοντο ἄλλαι προσφοραὶ καὶ οὕτως ἐπηυξήθησαν ἀρκούντως καὶ ἐσχηματίσθησαν τὰ νῦν κτήματα τῆς μονῆς¹, ἐπὶ Ναθαναὴλ δὲ ἐγένοντο καὶ τὰ οἰκήματα αὐτῆς, τὰ σχεδὸν ἰσόγαια, ἐπὶ τῆς νοτιοδυτικῆς πλευρᾶς, ἅτινα καὶ ἤδη ὑπάρχουσι² καὶ συνψικίσθη αὐτῆς ἡ μονὴ ὡς πρότερον.

B'

Τὰ δὲ ἔγγραφα, ἅτινα περιῆλθον εἰς γνώσιν ἡμῶν καὶ ἅτινα ἀντεγράψαμεν πρὸ τριετίας περίπου πιστῶς εἰς τὰ ἐξῆς:

I.— Ετους ἀχιβ' ἐν μηνί δεκεμβρίῳ. 10

† ἄμωλογῶ ἐγὼ ὁ μαρτηνης τοῦ μήτζη ὀτη πῶς ἀφιέρωσα τὸ χοράφι μου εἰ σὴ κλησιζά καὶ τὸ ὄλο εἴση μπισιλίμα τὸ κάτω τὸ κομάτη ἀπόζο καὶ ἀπομέσα εἰ στο μοναστήρι διὰ ψυχὴν μου σωτηρίαν καὶ ὄπηος τὰ γγίξι ἀπο τὸ μοναστήρι νὰ ἔχει τον ἀφορσμόν τον τριακοσίον δέκα καὶ ὄκτό θεόφορον πατέρων μῶν ἐξε μάρτηρίας καλῶν ἀνθρώπων μητζι / κοντή) φάνι διμα' κότζι κράλη. στάθη ἰώ'τα.

Σημ. Ταῦτα ἐπὶ τεμαχίου χάροτος, ἐξῶθεν τοῦ ὁποίου δι' ἄλλης χειρὸς τὰ ἐξῆς: Διαθήκη τοῦ Μαρτῦρη διὰ τὴν κλησιζα 1642. Ἡ λέξις κλησιζα σημαίνει μικρὰν ἐκκλησίαν, διατηρεῖται δ' ἔτι ἡ ὀνομασία ἐν τῇ πεδιάδι ὅπου ἀγρός ἐστιν καὶ ἐρείπια ἐλάχιστα πιθανῶς τῆς ἄλλοτε ἐκεῖ μικρᾶς ἐκκλησίας.

2.— 1660 — γεναρῆῳ — 20 σὴν σαγιαδα

Τὴν σμερόν' ἄμωλογο. ἐγὼ ζωτὸς τῆ γιόργουβ Ζχα τω ποσ εδοσα τι φηγία του ροιζωπούλου. του μοναστηριού τις παναγιάς τουραγιού. διανὰ μνιμῶνέβετε. ὁ ροιζωπούλος. ἀκόμ. νὰ μνιμωνεβούντε καὶ εἰγόνεγι . . . τα με τουλομου. καὶ δια τῶ βεβαιον τις ἀλιθηας του εδοσα τω παρόν. γραμα εἰς στο χέροι τοῖς που νὰ ἡμι δεν ἔχο ἄλος τινὰς νὰ κάμι. παρεξοῖς το μοναστήριου τωραγι. καὶ οπιος θελι. νὰ πιραξοῖς τίποσ τῆς νὰ ἔχου τὰς ἀρας τον πατέρόν. καὶ τὴ παναγία διαδίκω. καὶ τίν εδικίν μου τικαταρα

1. Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν πρόσοδόν τῆς ἀνεργουμένην ἐτησίως εἰς 200 περίπου λίρας, ἐξ ὧν κυρίως συντηροῦνται καὶ τὰ ἐκπαιδευτήρια ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἐν Καστρῷ καὶ ἐν Σιούβλιανῃ, παρεχομένων αὐτοῖς 80 λιρῶν κατ' ἔτος.

2. Κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν νέων τούτων δωμάτων καὶ τοῦ περιβόλου τῆς μονῆς ἐπλήρκεσαν τελείως οἱ λίθοι τῶν πρῶτων ἐρείπιων, ὑφ' ἃ πενήκοντα καὶ ἐξ κελίων παλαιῶν τὰ θεμέλια ὑπελογίσθησαν.

καὶ οὐκ ἄλλω. ἐγὼ παπα διμὸς παπα μιχαλῆς εγραφα καὶ μαρτιρο τὰ ανοθεν ζαφυροις ἀλεξαντρῖς μαρτυρο τανοοθεν εγο βασιλῆς του σπηρου μαρτιρας νικολος του γγινι μαρτιρας κοτις. ἀραχοβωτις μαρτιρας γγίκασ του γιάνι του ζοτοῦ μαρτιρας γγίκα σταθι μαρτιρας μιχῶς του ατονι μαρτιρας. γιαν' οὔτζος του γιανι παύλου μαρτιράς παπα δούλης μαρτιρας † ἐγὼ παπα διμὸς τοῦ παπα δούλι καὶ προπαπας μαρτιρο τὰ ανοθε † παπα θανάσις μαρτιρο τὰ ανοθέ.

Σημ. Εἰς τὸ ἐξῶφυλλον εἶναι τὰ ἐξῆς διὰ τοῦ αὐτοῦ γραφικοῦ χαρακτήρος τοῦ κειμένου: ἄμωλογία του ζώτου του γιοργου παπα που εδοσα τὰ παλῦ εἰς το μοναστιροι του ραγιουδια ψυχου του σωτιροια.

3. ετ... ἀψγ. 1703 . . .

. . . ριφωτι του μοναστηριου ραγίου του παρακαλ που εἶναι τασηνορατα . . . πλατονα του μυλου και στην ροδηα στην πλακα και πανη στον καμενον φουρ . . . ακον κε απανου προς ανακολι κε βγενη απο τον . . . ακον στο πηγαῖη του μαγκανари κε απανου στο καλητηριμη κε . . . στο γουλα κε στο ποταμι η δηο μιλι ραγι και η ανεμεσα ης την κοτρη με τους μπაკισεδες τρογιτο με το χαντακι κε στο κιδονη κε στο αβλακι κε στο χοραφι κηστανηνα γιριζη το σινορο κε χωριζη με την κοροθησα κε πανη στο κουλουρια στη μανα τη μεγαλι κε ρια σινορεθη στον μηλο τον απανου κε στην ηρα του βαρι τρια λουρια προς την μανα κε ο πηργος με το συνοροτου στο αβλακη του λιαρι κεβγενη στο λιουμπετζη κε στην φραχητου τον πηργου κε στο ποταμι κε προς την θαλασσα καθος δηχνουν και τὰ χρισοβουλα. (Γ. Σ.) Ὁ ηγουμενος Ραγίου Αβακουμ.

Σημ. Ὁ χονδρὸς χάρτης τοῦ ἐγγράφου τούτου εἶναι πολλαχοῦ ἐσχισμένος· τὰ στοιχεῖα καθαρὰ· ἡ σφραγὶς λέγει: «βουλοτήριον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τὸ ἐπονομαζόμενον Ράγιον Παρακάλαμον 1700» ἐν κεφαλαίοις γράμμασιν, ἐν τῷ μέσῳ δ' αὐτῆς παρίσταται ἐξωγραφημένη ἡ Κοίμητις τῆς Θεοτόκου· περιέχει τὸ ἔγγραφο καὶ ἀλφεινικὰς τινὰς λέξεις ὡς ἄρα ὅπερ σημαίνει ἀγρός (ἄρουρα), βρ-ι=γραφος κλ.

4.— 1797. αὐγουστος. — 15.

† Τὴν σμερον ἐγὼ ἠ ἀνάνης κανο δηαθήκη και βεθενω τὸ πρᾶμα της πανάγιας και ὀτη ἦνε ἡς τὴ γνόμη μου. νὰ μη τὰ σάλεβης κανῆς ὀτη ἀφηνο κατᾶρα και εὐχῆ. ἀφήνο νηκοκήρεους και ἐπητέροπους παπα ανασταση. και παπαγιάνη και χἀτζῆ ανασταση και γιανῆ νηκολο γηανη γηγῶκα και ανηψηος μου δζἀφηρη πρὸτα τὴν νεκλησοια και βεκληη του μετόχηου. νὰ πημεληθοῖν ὡς νηκοκῆρεους ὡς ου νὰ γενη μοναστηρηκαὸς ἀνθροπος. και φημεριων νὰ λάβη δηῶ μερτηκά φημερηος και ενε το μοναστηρη και

καί ἄλο πρᾶμα στα γελαδῆα καὶ προβάτα καὶ γου-
ρούνηα να δηωθόθουε καὶ τῆς ἐλές καὶ χοράφρα.
τα ἔχο ὠλα ελευθέρηα χόρης μπόρτζι καὶ τὸ πρᾶμα
του μαναστηρηου ἦνε μέσα καὶ ὠζο καὶ τὸ πεδὴ να
βαλῆ να μαθῆ γραματα καὶ να ζοδηάση το ματα-
στήρη. ὠμός καὶ η σιλονι ἦνε καὶ αὐτῆ ὠμός καὶ
απο τὸς σπητη νά μη βᾶη ὠσονά ἀποθάνη ἐδό.

Σημ. Ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς σελίδος τοῦ
φύλλου εἰσι: διαθικη ανανιχ.

5.— † 1804. δεκεβρίου — 12 :

διὰ τοῦ παρόντος γράμματος καὶ καλῆς ἀποδεί-
ξεως γράφο ἐγὼ ὁ πᾶνος τοῦ νίκου λόπηση τὴν δια-
θήκην μου εἰς τὴν ἀνάγγην μου καὶ εἰς τὸν θάνατόν
μου. πῶς ἀφιερώνω ταγελάδια καὶ τὸ βόηδι καὶ τὸ
ἀμπέλη εἰς τὸ μαναστήρη τοῦ ραγίου καὶ τὰ βάνο
διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ δποίος νά τὰ ταράξῃ
ἀπὸ τὸ μαναστήρη νά ἔχη τὴν καταραν καὶ τὸ ἀλα-
νέτι τοῦ Θεοῦ· καὶ τὸν πηγαμπέρηδον καὶ νά μοῦ
δόκη τζεβάπη εἰς τὸ ἀρεσάτη μὲντάν, καὶ εἰς τὴν
κρίσιαν τοῦ Θεοῦ. καὶ βεθεδών τὴν διαθήκην μου
κατάμπροσθεν ὡς σὲ ἀζιωπήστους μαρτύρους.

παπᾶ χρίστος μάρτυρας. παπᾶ ζῶης μάρτυρας.
βενέτη λάρα μάρτυρας. νικολός τοῦ παπᾶ γιάνη
μάρτυρας. σωτήρης μαρτυρας. οὐλλω παθα μάρτυρας.

Σημ Τὸ τε κείμενον καὶ οἱ μάρτυρες φέ-
ρουσιν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν γραφικὸν χαρακτῆρα.

6 — // φανερώνο εἰποθεβεδῶμενος καλῶγερος τοῦ
μαναστηρίου ραγίου· αἴτη· δια χράην του μαναστι-
ριου εδανιστικα απο τσουτ αγαν γροσια 200 ειη δι-
ακωσια· με το διαφωρον τους των χρόνον τὰ δεκα
εντεκα κε μησο και εις καθε παλιν του ζητσιοιιν θελι
του τα δωσομε κεφαλι και διαφωρον χορις λωγον
προφάσεος και δια το βεθεον εδοσαμεν το παρον
εμπροσθεν των εβρεθεν αζιωπιστον μαρτιρον κα
με την βουλαν του ματαστηριου βουλωμενο 1821
μσρτιου 18.

(τουραμαν αυτις μαρτιρας παρον (μουρτω ποχα
τουφης μαρτιρας παρον (ντεμης τζελιλις μάρτιρας
παρον. (Τ. Σ).

Σημ. Ἡ σφραγὶς ἐνταῦθα φέρει δικέφαλον
ἐν μέσῳ ἀετὸν μὲ πτέρυγας ἀναπεπταμένας·
μεταξὺ τῶν δύο κεφαλῶν ὑπάρχει στέμμα μὲ
σταυρὸν εἰς τὴν κορυφήν· τὰ περὶ τῆς γράμματα
δυσδιάκριτα, διακρίνονται δὲ εἰς αὐτὰ μόνον
τὸ ἔτος 1706 καθαρῶς ὡς καὶ ὑπὸ τοὺς πό-
δας τοῦ ἀετοῦ ἡ λέξις ΕΠΙΟΝΟΜΑΖΟΜΕ-
ΝΟΝ· ἔχει δ' ἡ σφραγὶς τὰς διαστάσεις (ἴση
μὲ πεντάδραχμον ἀργυροῦν) τῆς ἄλλης περὶ
τῆς ἀνωτέρω ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 3. ἐγγράφῳ,
ἐπειδὴ δ' ἡ λέξις ἡ διακρινομένη εἶναι ὁμοία,
πιθανὸν καὶ τὰ ἄλλα γράμματα νά ᾔναι τὰ
αὐτὰ ἅπαντα, νά διαφέρουν δ' οὕτως μόνον
ἡ χρονολογία καὶ ἡ εἰκονικὴ παράστασις, ἡ-

τις ἄλλη ἐνταῦθα καὶ ἄλλη ἐν τῇ ἀνωτέρω
ἐστίν¹. Προσέτι παρατηροῦμεν ὅτι ἐν τῷ ἐγ-
γράφῳ τούτῳ δὲν γίνεται γνωστὸν τὸ ὄνομα
τοῦ καλογῆρου τοῦ μοναστηρίου, ἀλλ' ἐπειδὴ,
ὁ γραφικὸς χαρακτῆρ τοῦ ἐπομένου ἐγγράφου,
τοῦ μετὰ ἐν μόνον ἔτος γενομένου, εἶναι ὁ
αὐτός, εἰκάζομεν ὅτι ὁ αὐτὸς καλόγηρος Ἄ-
γάπιος ἐστίν, ὅστις μνημονεύεται ἐν τῷ ἐπο-
μένῳ καὶ ὅστις καὶ τὰ δύο ἐγγράφα ἐγραψεν.

7.— φανερονο ὑπόθεβεομένος καλογερος τοῦ μα-
ναστηριου ραγίου αγαπιος οτη ελαβα απο τον ουζε-
ραγα τζαφερη σουβλιασηοτη γροσια εξακοση [:600:
διὰ χαρης φιλίας εος τον νερχομενον ιουλιον και
υμέν και απερασην απο τιν διοριαν να τρεχουν με
τον διαφορον τοις τα δικα εντικα και ις στον κερον
ς στα λονια του καλαμποκιου να υνε πλιμενο και
εξοφλισμενος και δια το βεθεον δινο το παρον του
ανοθεν ουζέραγα με την βουλα του μαναστι-
ρηου σφραγισμένο 1822· ἀπριλιου 25· καλῶγε-
ρος του μαναστηριου ρυγιου αγαπιος τα ανοθεν βε-
θεοно. (Τ. Σ.)

Σημ. Ἡ σφραγὶς ἡ αὐτὴ ὡς ἡ τοῦ ἀνωτέ-
ρου ἐγγράφου.

8 — Ἄγαπητέ μας φίλε Κῆρ Ἀγάπιε Παραμυθίας
Ἐπίσκοπε· μετὰ τὸν χαριετισμόν μας, σὲ εἰδοποιού-
μεν ὅτι ὁ ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων
Κῆρ Σεραφεῖμ μᾶς ἀνέφερε περὶ τοῦ Ἰαρίωνος
καλογῆρου τὸν ὅποιον ἔστειλες ἐδὸ μ' ἀναφορὰν τι-
νῶν ραγιάδων καὶ ἀφ' οὗ ἐκάθησεν ἐξόριστος εἰς τὸ
Μοναστήρι τοῦ Νηπίου Ἰωαννίνων δὲν μᾶς ἐγρά-
ψατε τί νά γίνη περὶ τούτου καὶ ἕως πότε νά μείνη,
διὰ τοῦτο σοὶ τὸν στέλλομεν ἤδη καὶ ἂν ἔχη κα...
ίαν λογαριασμόν τοῦ Μοναστηρίου ἄς τὸν θεωρήσῃ
αὐτοῦ καὶ ὑγίαινε! 1841, τὴν 7 Ἰουλίου Ἰωάννινα.
(Τ. Σ.) Ὁ Κε... Δεμίρ Πασᾶς.

Σημ. Ἡ σφραγὶς ἐνταῦθα φέρει μόνον τὸ
ὄνομα Ντεμίρ τουρκιστί².

9.— (Τ. Σ.) Ὁ Παραμυθίας Ἀγάπιος ἐπιβεβαιοῖ
καὶ ἐπικυ-

» διὰ τοῦ παρόντος μου δηλοποιῶ ἐγὼ ὁ κάτωθεν
ὑπογεγραμμένος Ἰωάννης Πανταζῆς ὅπως ἀριέρω-
σα ἓνα χωράφι σὸδ μοναστηρι διὰ ψυχικὴν μου σω-

1. Ὡς ἔμαθον τελευταίως, εὔρηται παρά τινι κατοίκῳ
Σιούδλινσκης μία σφραγὶς τῆς Μονῆς εἰς δύο διχαζομέ-
νη, κεκλεισμένη ὁμως, ἵνα μὴ γίνη χορήσις αὐτῆς, ὑπὸ
τοῦ ἄλλοτε ἐπισκόπου Διονυσίου (1849-1869), ἄγνωστον
διατί· πιθανὸν δὲ νά ᾔναι ἡ μία τῶν ἐν τοῖς ἐγγράφοις
μας δύο τοιούτων.

2. Ἡ διεύθυνσις τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἔχει ἔξωθεν
οὕτως: Τῷ ἀγαπητῷ μας φίλῳ Κυρίῳ Ἀγαπίῳ Ἐπι-
σκόπῳ Παραμυθίας εἰς Παραμυθιά ἡ τυχών.

τηρίαν και είναι τὸ χωράφι στὰ μπογιάνα και ἔχει συνορίτη τὸν σταῦρο Τζιάτζη καὶ . . . και τὸ χωράφι ὅπου ἀφιέρων, ὅσα στρώματα εἶνε νὰ εἶνε ὄλο τοῦ μοναστηρίου, μὲ πᾶσαν μου εὐχαρίστησιν τὸ ἀφιέρωσα, και δὲν ἔχει κανένας νὰ κάμη τὸ παραμικρὸν και διὰ ἐνδειξιν ἀληθείας ἔδοσα και τὸ παρὸν μου ἔμπροσθεν εἰς ἀξιόπιστους μαρτύρους. Γιάννη πανταζῆς βεβαιώνω τὰ ἄνωθεν 1842 Ἀπριλίου 24. Ἐγὼ ὁ παπᾶ ἀναστάσης τοῦ νικολοῦ μὲ πᾶσαν εὐχαρίστησιν τοῦ ἄνωθεν γιάννη πανταζῆ ἔγραψα και μαρτυρῶ μὲ φόβον Θεοῦ και τῆς ψυχῆς μου. Παπᾶ Ἀναστάσης, παπᾶ ζώη παρὼν μαρτυρῶ, παπᾶ σωτήρης

γεωργίου παρὼν μαρτυρῶ, ἀθανάσης σπύρος παρὼν μαρτυρῶ, λόλλη παπᾶ γγίκας παρὼν μαρτυρῶ. ροὶ τὴν ἀνωθι πρᾶξιν και τὴν γνησιότητα τῶν ὑπογραφῶν.

Σημ. Το κείμενον τοῦ ἐγγράφου ὅλως ἀνερθόγραφόν ἐστίν. Ἡ σφραγὶς ἡ γνωστὴ τοῦ Ἀγαπίου ἔχουσα περίξ μὲν: «Ὁ ταπεινὸς Ἐπίσκοπος Παραμυθίας Ἀγάπιος ΑΩΛΔ», ἐν τῷ μέσῳ δὲ τὰ αὐτὰ τουρκιστί.

10. Εἰς τὸ τετράπτυχον τῆς μονῆς ἀπαντῶσι τὰ ἐξῆς:

πρόθεσις ζώντων.	Κεκοιμημένων	1880	Βασιλικὴ Κεκοιμημένων
Αἰκατερίνης Τζιούπω	Πορθενίου, Νεοφύτου, Ἰωαννικίου, Χριστοφόρου, Χριστοφόρου, Σεραφεῖμ, Νεοφύτου, Λεοντίου τῶν Ἀρχιερέων. Διονυσίου, Πολυκάρπου, Βενεδίκτου, Γρηγορίου, Γρηγορίου, Νεοφύτου τῶν ἱερομονάχων, Χρυσοθήμης, Χριστοδούλης, Ἀθανασίας, Ζαχάρεως, Ζωήτης τῶν Μοναζουσῶν, Γεωργίου, Ἀγάθης, Αἰκατερίνης, Στασινῆς, Χρυσῆς, Γερασίμου, Δέσπας, Νικολάου, Ἰωάννου . . .	α' φεβουαρίου ὄνομα τὸ ἡγοιμένον Ζώντων Θεοδοσίου τοῦ ἐπισκόπου Γρηγορίου, παρθενίου, παισίου, δαιμῆλ τῶν ἱερομονάχων. Ἀλεξίου, Ἀναστασίου, Φωτίου, Κωνσταντίου, Σωτήρη τῶν ἱερέων, Δεσποίνου, Ἀναστασίας και τῶν τέκνων, Βασιλικῆς, Πέτρου, Ζωήτας, Χριστοδούλου, συμβίας και τέκνων, σπυριδωνος και τέκνων, μαρίας και τέκνων . . .	Ἰλαρίωνος, Ἀγαπίου τῶν ἱερομονάχων· πελαγίας, ἀγάθης τῶν μοναζουσῶν, Ἰωάννου, Κωνσταντίνου, Ἰωάννου, Γκίκα, Μελετίου τῶν ἱερέων, Χάϊδης, Ἐλένης τῶν πρεσβυτέρων, κοσμᾶ, ἀγαπίου τῶν ἱερομονάχων, μάρθας, εὐγενίας, φωρονίας, καλλινίκης τῶν μοναζουσῶν. Κωνσταντίνου, Βασιλικῆς, Αἰκατερίνης, Κυριακῆς, μαρίας, κυράνας, ζαχάρης, σταμάτης, Χάιδας.

Σημ. Ἀνωθεν τῶν στηλῶν τούτων τοῦ τετραπτύχου εἶναι ἡ προτομὴ τοῦ Σωτῆρος ἐν νεφέλαις και διὰ μὲν τῆς δεξ. ἁ. ὁ Θεὸς ἀνθρώπος εὐλογεῖ, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ ἀνοικτὸν εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ ἀναγιώσκονται: «Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀνάστασις και ἡ ζωὴ, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ καὶ ἀποθάνη ζήσεται και πᾶς ὁ ζων»· δεξιόθεν τοῦ Σωτῆρος ἴσταται πρὸς αὐτὸν ἐστραμμένη ἡ ΜΗΡΘΘΥ μὲ ἐσταυρωμένης χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους, ἀριστερόθεν δὲ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ πρόδρομος· και οἱ δύο οὗτοι ἐπίσης τὰς προτομάς ἔχουσι, τοῦ λοιποῦ τῶν σωμάτων αὐτῶν καλυπτομένου ὑπὸ τῶν νεφελῶν, ἡ ἐργασία τῶν εἰκόνων (διακυρῆς μελάνης) λίαν καλὴ ἐστίν, τὰ πρόσωπα κανονικᾶ, αἱ πτυχαὶ τῶν φορεμάτων πολλαὶ και ἐν συμμετρίᾳ· ὑπὸ τὰς στηλας δὲ τὸ ὄνομα τοῦ ζωγραφῆσαντος αὐτό: «χαῖρ Θεοδώρου ΚΖ. 1872 Ἰουνίου 19».

11. Ἐντιμοί πρόκριτοι, Μουχαροδημογέροντες και ἐπίτροποι τῶν ἐκκλησιῶν τῶν χωρίων Σιούβλασης και Καστρί, εὐχόμεθά σας ἐν Κυρίῳ πατρικῶς. Ἐπειδὴ οἱ ἐντὸς τῆς ἐπισκοπῆς κατάλληλοι ἱερομόναχοι ἀπεποιήθησαν τὴν διὰ τὸ ἱερὸν μοναστήριον Ραγίου ἡγουμένην, και ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀνάγκη ἵνα φροντίσωμεν περὶ ἡγουμένου ἐξ Ἰωαννίνων, ἡ ἀλλοθόθεν, και ἐπειδὴ ἀπ' ἑτέρου ἡ ἐσοδεῖα τῶν ἐλαιῶν τοῦ Μοναστηρίου ἐπῆλθε και χρήζει αὐτὴ διαχειρίσεως, καθὰ και προφορικῶς εἴχομεν ὁμιλήσει, στέλλομεν αὐτὸσε τὸν ἡμέτερον ἱεροδιάκονον Νικόλαον ἵνα φροντίῃ περὶ τῆς εἰσκομιδῆς τῆς ἐσοδεῖας και ἀποθηκείσεως τοῦ ἐλαίου ἐν τῷ Μοναστηρίῳ συμβουλευόμενος και συμβουθούμενος ὑπὸ τῆς ἐν τῷ ἐπιδοθέντι μοι ἐγγράφῳ ὑμῶν ὑποδειχθείσης ὀκταμελοῦς ἐφορείας εἰς πᾶσαν ἐνδεχομένην δύσκολον περίστασιν, ἐνετάλη δὲ ἵνα βασιτᾶ λ. ὁμὸν τακτικὸν τῆς ἐσοδεῖας μέχρι τῆς ἐγκαταστάσεως κανονικοῦ ἡγουμένου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἤδη ἐν τῷ Μοναστηρίῳ δὲν ὑπάρχει οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων πρὸς διατροφήν τοῦ ἱεροδιακόνου και διὰ τὰ ἀναγ.

καία ἔξοδα, ἐντέλλονται οἱ ἐπίτροποι τῶν δύο Ἐκκλησιῶν Σούβλαση καὶ Καστρί, ἵνα δώσωσι πρὸς τὸ παρὸν εἰς αὐτὸν ἀνά διακόσια γρόσια ἐξ ἐκάστης ἐκκλησίας καθὼς καὶ ἀραβόδιτον καὶ θέλουσι λάβει ταῦτα ἀκολούθως ἐκ τοῦ Μοναστηρίου ἐν καιρῷ τῆς δέουσι. Ὁ ἴδιος θέλει μισθώσει καὶ δύο ὑπηρετάς διὰ τὸ Μοναστήριον, οἱ ὅποιοι θὰ ὑπηρετῶσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ Μοναστηρίου ἄχρι τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ ἡγουμένου· εἶπτε δὲ Θεόθεν ὑγιαίνοντες. Ἐν Παραμυθία τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1878. Ὁ Παραμυθίας Γρηγόριος ἐν Χφ εὐχέτης ὑμῶν.

Σημ. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο εἶναι ἰδιόγραφον τοῦ ἱκανοῦ καὶ δραστηρίου ἐκείνου ἱεράρχου τοῦ ἐν Βάρνη, ὡς Μητροπολίτου, τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος.

Εἰς τὰ ἔγγραφα ταῦτα προσθέτομεν τὰ χειρόγραφα χρονικὰ σημειώματα, ἅτινα εὐρομεν, ἅπαντα, τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ προτάσσομεν χρονολογικῶς τὸ τοῦ λίαν περιπετειώδους ἡγουμένου Ἰλαρίωνος.

1 — ὄντως ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος Ἰλαρίων ἐτόν εικοσήμερον ἡλικίαν: 1839: δεκεμβρίου 12:

ἐπιροτονήθη ἡγουμένος καὶ Ἱερομόναχος παρὰ τοῦ ἁγίου παραμυθίας κυρίου ἀγαπίου, εἰς τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν μοναστήριον τῆς ὑπεραγίας δεσπίνης ἡμῶν θεοτόκου, ὀνομαζόμενον τοῦ ραγίου, καὶ ἐχρημάτησα πρότερον (πρὶν ἐλλιθίστα μου ὧδε) ἱεροδιάκονος τοῦ ἄνωθεν παραμυθίας, ὡς εἴρηται, μάθεται ἀδελφί μου μεταγενέστερι καὶ τὴν πατρίδα μου ἐγὼ ἡμὶ ἐκ πόλεως βιθηκοῦκι πλησίον τῆς κοριτζῆς, ἀναστάς ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ μου φασὶ τέκνα μου πορευομένα εἰς ἠπειρον ἡ δὲ ἐμὲς ἀπεκρίθημεν ὡς δοκῆσι πάτερ, καὶ μετὰ τὴν μετηκεσίαν βιθηκοῦκα κατόκισαν ἡ γονῆς εἰς παραμυθίαν, παρακαλῶ ἀδελφί νὰ μνημονεύηται τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ μέλο λέγειν, ἀκουσον ὁποῖος ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς θέλει νὰ ἀσκητεύῃ τῇ χαλεῦθ εἰς τὸ ἅγιον ὄρος ἐδὸ γίνεται ὄσοις μὲ τὸ σταγὸν ἐδὼ τοῦ εὐγαζοῦν λάδι καὶ λουριά διὰτι λέγο τὰ ἐδοκῆμασα ἐγὼ καὶ ἡ προκατοχί μου /αωμ. Ἰουνίου 8: μετόχι σουβλαση. Ὁ ἐλάχιστος καὶ ἀμαρτολὸς ἡγουμένος Ραγίου Ἰλαρίων.

2. — 1854 Ἰουνίου 24 ἦλθεν ὁ κύρ Χρῦσανθος εἰς τὸ μοναστήριον ραγίου ἐπίτροπος καὶ ἐστάθη ἡμέρας 15· ἐπιστρέψαντος δὲ τοῦ πρῶην ἡγουμένου Ἰλαρίωνος ἐκ Κερκύρας ἔμεινε μετ' αὐτοῦ μῆνας ἑννέα· ἀλλὰ μετὰ τοὺς ἑννέα μῆνας ὁ ἡγουμένος Ἰλαρίων ἐπῆγε μόνος του εἰς Ἰωάννινα καὶ ἀποδειχθεὶς ἐγκληματίας ἐξωρίσθη εἰς τὸν Ἅθωνα (δηλ. ἅγιον Ὄρος), ὁ δὲ Χρῦσανθος διωρίσθη ἡγουμένος τοῦ ρηθέντος Μοναστηρίου ραγίου προσκληθεὶς ἐπ' αὐτὸ τοῦτο εἰς Ἰωάννινα· ὅθεν ἐσημειώθη ἐνταῦθα πρὸς δῆλωσιν ἐκάστου· ὑγιαίνετε. ἀφίχθη ἐνταῦθα ὁ Χρῦσανθος ἡγ. τὴν 23 Ἀπριλ.

Σημ. Τὸ χρονικὸν τοῦτο σημείωμα, ὡς καὶ τὰ ἐπόμενα τρία, εὑρηνται εἰς τὸ Μνημολόγιον τοῦ Ὀκτωβρίου ἐν τῇ Μονῇ.

3. — 1864. Ἐπὶ τῆς ἡγουμενίας τοῦ Ναθαναὴλ ἤρξατο ἡ οἰκοδομὴ καὶ ἀνεγερσις τοῦ πρὸ αἰώνων πυρπολημένου καὶ εἰς τὸ παντελὲς κατηρημωμένου Μοναστηρίου τοῦ ραγίου· ὁ Ναθαναὴλ κατέφησεν ἐν αὐτῷ εἰ καὶ ἡμιτελὲς τυγχάνον. 1865: 20: Ἰουνίου: ἡμέρα Κυριακὴ ἐκατοκῆθη τὸ Μετόχιον τοῦ ραγίου.

Σημ. Ὁ Ναθαναὴλ οὗτος, ὁ καὶ νέος ἰδρυτῆς τῆς Μονῆς, εἶναι ὁ νῦν γεραρὸς Μητροπολίτης Προύσης.

4. — 1868 κατὰ μῆνα Ἰανουάριον ἀπεβίωσεν ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει πρῶην ἡγουμένος Ἰλαρίων, ὦν ὑπερόριος πρὸ καιροῦ εἰς Μετέωρα.

5. — Μετὰ δεκαοκταετῆ ἡγουμενίαν τοῦ ἐκ Βυθικουκίου Ἰλαρίωνος, ἐν τῷ Μετοχίῳ Σιουβλαση διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἐκ Βουργαρέλης Χρῦσανθος ἀποκατασταθεὶς ἡγουμένος ἰν τῷ ρηθέντι μετόχιον· παραλαβὼν τὴν διαχειρίσιν διηύθυνεν ἐπέκεινα τῶν δύο ἐτῶν — τοῦτον ἀντικατέστησε Κολιβὸς Κἀτζιζης τις ἐκ τοῦ χωρίου Σούβλαση (ἄνθρωπος τοῦ ἀρχιερέως) καὶ τοῦτον πάλιν διεδέχθη Νεόφυτος ἐκ ραβενῆς μείνας πέντε περίπου ἔτη ἡγουμένος εἰς τὸ Μετόχιον. — 1864: α Δεκεμβρίου προχειρισθὶς ἡγουμένος ὁ ἁγιορείτης Ναθαναὴλ ἤρξατο ἀνεγείρει τὸ πρὸ τριῶν αἰώνων πυρπολημένον καὶ ἐρημωμένον Μοναστήριον τοῦ ραγίου, τὸ ὁποῖον ἐχρέωσεν ἐβδομηκοντα χιλιάδες γρόσια. . . Κοινῇ ψήφῳ πάντων τῶν Χριστιανῶν ἐξελέχθη ὁ διατρίβων ἐν Βιτωλίοις Ἀρχιδιάκονος τοῦ ἁγίου Πελαγωνείας κυρίου Παρθενίου Κύριος Ἀγαθῆγγελος Γεωργιάδης Ἰωαννίτης· κατῆλθεν ἐν μικρῷ διαστήματι καιροῦ καὶ ἐπιροτονήθη Ἱερομόναχος ἐντὸς τῆς Ἱεράς Μονῆς τῇ 13ῃ Δεκεμβρίου 1870 ἡμέρα Κυριακὴ συνάμα προχειρίσθη καὶ ἡγουμένος, εὐρῶν τὰ πάντα εἰς ἀθλίαν κατάστασιν καὶ δὲν ἠδυνήθη ἐπὶ ἐνὸς ἔτους ἕνεκα τῆς ραδιουργίας καὶ ἀξιώσεως πολλῶν νὰ φέρῃ μικρὰν βελτίωσιν εἰς τὸ ἀτυχὲς αὐτὸ Μοναστήριον, ἂν καὶ ἐκτέθη πολλάκις εἰς τὰς ἀρμοδίους ἀρχὰς του· παρὰ μικροῦ νὰ γευθῆ καὶ τὸ ποιήριον τοῦ φόνου· ὡς ὑπέστη μύριας ἠθίκας καὶ ὕλικὰς προσβολὰς γνωστάς τοῖς πᾶσι· τὰ ἀποτελέσματα τῶν ραδιουργιῶν καὶ κακῶν ἐξῆσαν τιμῶν, ποῦ θὰ φθάσουν; ὁ Θεὸς γινώσκει ἅς τὰ ἐξακολουθήσῃ ἄλλος, διότι ἡ ἱκανότης αὐτοῦ εἶνε ἐγνωσμένη ἐκ πολλῶν ἄλλων θέσεων, ἅς ἀνέλαβεν ἐν καιρῷ τῆς Ἀρχιδιακονίας του ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Βιτωλίοις.

6. Ἀνηγέρθησαν τὰ παρόντα δωμάτια ἡγουμενεύοντος τοῦ ἐξ ἁγίας ὁσιωτάτου Μοναχοῦ Κυρίου Σεραφεῖμ ἐν ἔτει 1890 κατὰ τὸ ἔαρ.

Σημ. Εὑρηνται ταῦτα ἐπὶ τοῦ τοίχου πρὸ τῆς εἰσοδοῦ τῶν δωματίων.

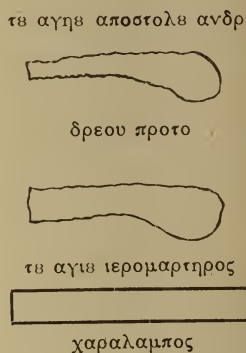
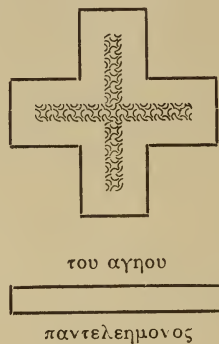

Ἐπισυνάπτομεν καὶ τὰ περὶ τῶν ἁγίων λειψάνων τῆς μονῆς. Ταῦτά εἰσιν ἐντὸς κυτίου ἀργυρεῦ, ἐφ' οὗ ἐπιγράφονται τὰ ἐξῆς ἐν κεφαλαίοις γράμμασι:

«Τὸ παρον κουτη της υπεραγης δεσπηνης ὤμων θεοτοκου κε αυπαρθένου Μαρης της

»επονομαζομενης ραν πλησο παρακαλαμο
»ουγουμενεβοτας Γεράσιμος υερομοναχος
»κτιτο 1800».

Εἰσι δ' ἐντὸς καὶ ἔχουσιν οὕτω τὴν διάταξιν ταῦτα

Σημ. Τὰ περὶ τῶν ἁγίων λειψάνων διεβίβασεν ἡμῖν οὕτως ὁ ἐκ Σιούβλιανης ἐλλόγιμος κ. Βασίλ. Δαδάνης· πλησης = πλησίον· κτιτο = κτίτωρ (τοῦ κυτίου βεβαίως).

Γ'

Ἐκ τούτων ὄλων καὶ ἐκ παραδόσεων καταρτίζομεν ὡς ἐξῆς ἐν χρονολογικῇ σειρᾷ τὸν κατάλογον τῶν ἡγουμένων τῆς μονῆς, ὧν τὰ ὀνόματα περιεσώθησαν, καὶ δὴ ἅπαντα τῶν χρηματισάντων κατὰ τὴν λήξασαν ἑκατονταετηρίδα, ὡς καὶ τῶν κληρικῶν τῶν ἐπιτροπευτάντων ἐπὶ μεσοηγουμενείων :

1. Ἀβχακούμ (1703).
2. Σεραφεῖμ καὶ
3. Ἰάκωβος· οἱ δύο οὗτοι ἐκ παραδόσεως μνημονεύονται· πιθανὸν δ' ὅτι εἰσὶν οἱ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς μονῆς ἐργασθέντες ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τὸ μετόχι εἰς Σιούβλιαση συστήσαντες, ὡς ἠκολούθησεν ὁ
4. Ἀνανίας (1797) ἐκ Σιούβλιασης.
5. Γεράσιμος (1800).
6. Ἄνθιμος (1811) ἐκ τοῦ ἐν Φιλιάταις χωρίου Πηγαδούλια.
7. Ἀγάπιος (1821) ἐκ Ζηγορίου.
8. Ἰαρίων (1839) ὁ πολὺς ὁ ἐκ Β.θ.κουκίου.
9. Χρύσανθος (1854) ἀπὸ Βουργαρέλι.
10. Νεόφυτος (1859) ἐκ Ραβενῆς.
11. Ναθαναὴλ (1864) ἐκ Πεβλας, χωρίου τῶν Φιλιατῶν, ὁ καὶ νέος ἰδρυτὴς τῆς μονῆς γενόμενος.

12. Ἀγαθάγγελος Γεωργιάδης (1870) Ἰωαννίτης

13. Νικόλαος (1878) ἱεροδιάκονος τοῦ ἐπισκόπου Γρηγορίου, διαχειριστὴς ἐπὶ τῆς ἐσοδείας τοῦ ἔτους τούτου.

14. Θεοδόσιος (1880) ἀπὸ τὸ παρακείμενον χωρίον Μυρουῦδι καταγόμενος, ἀποθνῶν δ' ἐν τῇ Μονῇ (1883) καὶ ταφεῖς ἐν τῇ αὐτῇ αὐτῆς δεξιᾷ τῷ εἰσερχομένῳ εἰς τὸν ναόν, ἔθχ κατὰ τὴν ἀνόρουξιν τοῦ τάφου του καὶ εἰς ἄλλος τάφος παλαιὸς εὐρέθη, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦσαν δύο κρανία.

15. Μελέτιος (1885) ἐκ τῆς εἰς Κρετσούνισταν Ζιλίστρας.

16. Σεραφεῖμ (1890) ἱερομόναχος ἐξ Ἀγυῖας τῆς Πάργας.

17. Βαπίλειος (1895) ἐκ Μουροζιῶν ὁ νῦν ἡγούμενος τῆς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εἰς Δέλβινον. Μετὰ τοῦτον πακτωθείσης τῆς Μονῆς ἀποφάσει τῆς Μητροπόλεως Παραμυθίας ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς ἐπαρχίας μοχθήσαντος Σ. Μητροπολίτου Βασιλείου τοῦ νῦν Βελλεγράδων, διήθθησαν τὴν Μονὴν ἧς ἐπιστάται αὐτῆς οἱ

18. Οἰκονόμος Παπᾶ Πέτρος (1898) κληρικὸς εὐπαιδευτος ἐκ Κάτω Λαμπόβου καὶ

19. Οἰκονόμος Παπᾶ Ἰωάννης Παρόλης (1899) ἐκ Παραμυθίας. Μετὰ τὰς μικροπεριόδους τούτων πάλιν ἀνασυνέστη ἡ ἡγουμενία καὶ διωρίσθη ἡγούμενος ὁ

20. Σεραφεῖμ (1900) ὁ ἐξ Ἀγυῖας ἱερομόναχος τὸ δεύτερον, ὁ καὶ νῦν.

Τον κατάλογον τούτον ἤθελον αὐξήσει οἱ ἐν τῷ τετραπύχῳ ἐν συμπεριελαμβάνοντο ἐντεῦθεν· ἀλλ' ἄγνωστον ἂν ἅπαντες τῆς μονῆς ταύτης εἰσὶ καὶ οὐχὶ ξένοι μνημονευθέντες ὑπὸ φίλων ἡγουμένων, ὡς εἴθισται πρὸς τοῖς κληρικοῖς, ἀφ' οὗ μάλιστα δὲν ἀποδεικνύονται ἄλλως. Ὅπως δὴποτε τὸ τετραπύχον παραμένει σπουδαῖον ἔγγραφον εἰς ὃ ἀναφέρονται καὶ μοναχοὶ καὶ μοναχαὶ καὶ ἱερεῖς· ἔτι ἐν τῇ Μονῇ καὶ τῷ Νκῷ αὐτῆς διακονήσαντες κατὰ τοὺς προκρίτους χρόνους, ὡς καὶ ἐπίσκοποι ἔτι, μολοῦσι ἐν χρονολογικῇ ἀταξίᾳ καὶ οὕτως εἰπεῖν φύρδην μίγδην.

Δ'

Ἐκ τῶν δύο ἐπισυναπτομένων ἀσθενῶν φωτογραφικῶν εἰκόνων ἃς ἐλάβομεν οἱ ἴδιοι (1898), ἡ μία παριστᾷ τὸν ναὸν τῆς Μονῆς, ὡς διασφύζεται ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μὴ παθῶν σπουδαίως, ὡς εἶπομεν, κατὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς. Ἄμα τῇ εἰς αὐτὸν εἰσοδῷ εὕρηται τις ἐν τῷ θολωτῷ τμήματι τῶν κατηχουμένων, ἐξ οὗ διὰ πύλης ἐν τῷ τοίχῳ εἰσέρχεται εἰς τὸν κυρίως ναόν, οὕτινος ἡ στέγη ἐπὶ κισίων στηριζομένη συνίσταται ἀπὸ τρεῖς θόλους, εἰς δύο τῶν ὁποίων ὑφούονται οἱ δύο τροῦλλοι, ἐξ ὧν ὁ εἰς ἐν τῷ κεντρικῷ τοῦ Παντοκράτορος. Ἐν τῷ ἱερῷ δεξιᾷ διὰ μικρᾶς θύρας εἰσέρχεται τις εἰς κελλίον (;) σκοτεινὸν καὶ ἐκ τούτου περαιτέρω εἰς ἕτερον ὅμοιον. Ἴσως ταῦτα ἐχρητίμευον, ὡς φρονούσιν, ὡς σκευοφυλάκιον τοῦ Ναοῦ, εἰσὶ δ' ἐπίσης μὲ ἀγιογραφίας εἰς τοὺς τοίχους ἀρχαίας, ὡς εἰσὶ καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ ναοῦ καὶ τὸ δῶμα τῶν κατηχουμένων. Ὅπισθεν τοῦ ναοῦ ἐξῶθεν εἶνε ἡ εὐρεῖα δεξικμένη πρὸς συναγωγὴν ὕδατος ὁμβρίου διὰ τὸ θέρος ἐπίσης ἀρχαία.

Ἡ ἑτέρα φωτογραφία μὲς παριστᾷ τὴν ΝΑ πρόσψιν τοῦ περιβόλου μετὰ τοῦ κωδονοστασίου τῆς νῦν πύλης τῆς εἰσοδου καὶ τμήματος τῶν ὑπὸ Σεραφεῖμ ἀνεγερθέντων δωμάτων.

§: Δύο ἔτι θέσεις ὑπὸ τὴν Μονὴν κείμεναι ἄξιοι εἰσὶν ἴσως ἀπεικονίσεως καὶ ἀπομνημο-

νεύσεως ἡ Ἀνάκομη¹ καὶ ἡ Βουλίστρα. Ἐν τῇ πρώτῃ μυθολογεῖται ὅτι ἦν ἀνάκτορόν ποτε, ἐνθα κατῴκει πλούσιος φιλάργυρος καὶ ἀσεβής. Τοῦτον ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ καταστρέψῃ καταβυθίζων μεθ' ἔλου τοῦ εἴκου, πλὴν μιᾶς τῶν νυμφῶν του μεθ' ἑνὸς υἱοῦ της, ἥτις ἦν εὐσεβής· λίαν καὶ εἰς ἡ' ἀπεκάλυψε κατ' ὄναρ τὸ συμβητόμενον διατάξας νὰ φυγῇ ἀμέσως· ἀλλ' αὕτη ἐν τῇ φυγῇ συμπαρέλαβε καὶ ἕτερον υἱόν, παρήκοος οὕτω γενομένη, διὸ κατεχώσθη μὲν τὸ ἀνάκτορον ἐκεῖ ἀμέσως, ἐξεχύθη ὅμως ὀρμητικὸν ρεῦμα ὀπισθέν της, ὅπερ καὶ τὴν κατέφθασε καὶ τὴν κατέπνιξε μετὰ τῶν υἱῶν της κατὰ τὴν πλησίον θέσιν τὴν ἔκτοτε ὀνομασθεῖσαν Βουλίστραν. Καὶ ἤδη ἔτι λέγουσιν οἱ φανατικοὶ γέροντες, δύναται νὰ διακρίνη τις τὰς δοκοὺς τοῦ ἀνακτόρου ἐκεῖνου εἰς τὴν Ἀνάκομη ἐντὸς τῶν ὑδάτων.

Τοιαῦτα μυθεύματα, εἰς ἃ πολλὰκις ἴσως ὑποκρύπτεται καὶ ἱστορικὴ τις ἀλήθεια, καὶ διὰ τοῦτο καὶ συλλεκτέα, διέσφωσαν πανταχοῦ καὶ πάντοτε οἱ αἰῶνες ἀλλ' ἄγνωστον τὸ ἡμέτερον ἂν ἐνταῦθα ἢ ἀλλαχοῦ ἔχει τὴν γέννησίν του· ὅπως δὴποτε συμπεριελάβομεν αὐτὸ καὶ ἴα προσθέσωμεν μικρὸν ἔτι χάλικα εἰς τοὺς ὀλιγίστους λίθους, οὓς συνηθροίσασμεν ἐνταῦθα πρὸς ἐποικοδόμησιν τῆς ἀγνώστου ἱστορίας τῆς Μονῆς Ραγίου.

§: Τελευτῶμεν μὲ τὰ αὐτόγραφα ἅτινά εἰσιν:

1. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1 ἔγγραφου τοῦ καὶ παλαιότερου.
2. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2 ἔγγραφου.
3. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 3 ἔγγραφου καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ ἡγουμένου Ἀββακοῦμ ἢ ἐν αὐτῷ.
4. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 4 ἔγγραφου τοῦ Ἀγανία.
5. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 8 ἔγγραφου.
6. Ἡ ὑπογραφή τοῦ ἡγουμένου Ἰλαρίωνος ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 1 χρονικῷ σημειώματι αὐτοῦ.

1. Ἡ Ἀνάκομη τόπος· ἐστὶν ἐνθα ἀνακηδᾷ ἐκ τῆς γῆς παρὰ λίθου ὕδαρ ἄφθονον (ἐκ τοῦ ἄλλα τοῦ ἰταλικοῦ ἀραγε·)

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ

ὑπὸ

M. ΠΑΡΑΝΙΚΑ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 12ης Νοεμβρίου 1902)

Α' Ἐπιγραφαὶ Τραπεζούντος.

α' Τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Τῶν κλασικῶν χρόνων ἐπιγραφῆ δὲν εὐρέθησαν παραδόξως ἐν Τραπεζούντι, ἴσως διότι δὲν ἐγένοντο ἀνασκαφαὶ τακτικάι· ὅπως δὴποτε οὐδεμίαν μέχρι τοῦδε ἀνέγνωμεν.

1. Ἐν τῷ ναῷ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως τιμωμένῳ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης ὑπεράνω τῆς εἰσοδοῦ τοῦ ναοῦ πρὸς τὸ ἐνδότερον αὐτοῦ εἶναι ἐντετειχισμένη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

IMP CAES AVR VAL DIOCLETIANO PIO FELICI
INVICT AVG PONT M TR POT PP PROCONS ET
IMP CAES M AVR VAL MAXIMIANO PIO FELICI
INVICTO AVG PONT M TR POT PP PROCONS ET
FL VAL CONSTANTIO ET CAI VAL MAXIMIANO
[NODG CAESS
DEDICAVIT LEG I P VESTRA AGENTE TROCAVDO
PREFAECS.

Ὅρα καὶ Corpus inscriptionum latinarum ed. Momsen Tom. III pars I p. 46. Μετάφρασις ἐμή.

Ἄτοκράτορι Καίσαρι Ἀδρηλίῳ Βαλερίῳ Διοκλητιανῷ, εὐσεβεὶ εὐνυχεὶ ἀητήτῳ Ἀγούσιῳ (Σεβαστῷ) ἀρχιερεὶ ἄκρω δημορχικῇ ἐξουσίᾳ πατριὶ πατρίδος ἀνθυπάτῳ
καὶ

Ἄτοκράτορι Καίσαρι Μάρκῳ Ἀδρηλίῳ Βαλερίῳ Μαξιμιανῷ, εὐσεβεὶ εὐνυχεὶ ἀητήτῳ Ἀγούσιῳ (Σεβαστῷ) ἀρχιερεὶ ἄκρω, δημορχικῇ ἐξουσίᾳ πατριὶ πατρίδος
καὶ

Φλαβίῳ Βαλερίῳ Κωνσταντίῳ καὶ Γαλερίῳ Μαξιμιανῷ, εὐγενεσιότατοις Καίσαροι ἀφίερωσεν ἡ ἑμετέρα ἀ' λεγεῶν τοῦ Πόντου ἐνεργοῦντος Τροκαάνδου ἀρχηγοῦ.

2. Ἐμπροσθεν τῆς ἐσωτερικῆς θύρας τοῦ παρεκκλησίου τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐντετειχισμένη εὐρηται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

DORVS MEDI
CVS EXVM-
DOMV S ALEXAN
DRI

δύο πτηνά

MEDICVS

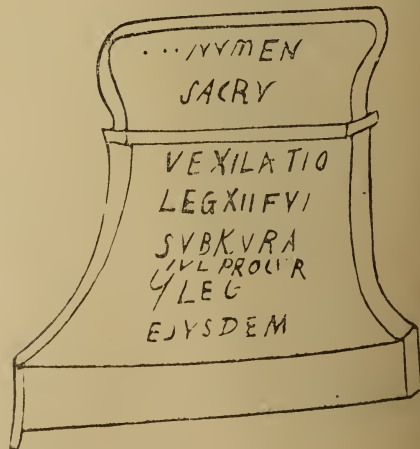
Ἀνάγνωσις: ... (ἴσως) Theodorus medicus
eximius domus Alexandri
(τὰ πτηνὰ)
medicus

Μετάφρασις: Θεός (Ἰσὶ)δωρος ἱατρός ἔξοχος
εἶναι Ἀλεξάνδρου ... ἱατρός.

Τὰ μὲν γράμματα φαίνονται ἀρχαϊκά, τὰ δύο πτηνὰ ὅμως φίνονται μὲ οἰκόσημα φραγκικὰ τοῦ Μεσαίωρος.

Δὲν γνωρίζω ἂν ἐξεδόθη πού ποτε.

3. Παρὰ τὴν ἄλλοτε Ἐλεοῦσαν ἐπὶ μνημείου ὀγκώδους ἡ ἐξῆς:

Ἀνάγνωθι: Monumentum
sacrum
Vexillatio
legionis XII sui
sub cura Julii procuratoris
y legionis
ejusdem.

Μετάφρασις: Μνημειὸν ἱερόν,
Σημαιοφόρος (ἢ στρατιωτὴς παλαιμάχος)
ἐγενόμην τῆς ιβ' λεγεῶνος ὑπὸ τὴν φροντίδα
(ἀρχὴν) Ἰουλίου τοπάρχου τῶν αὐτῶν λεγεῶνων.
Δὲν γνωρίζω ἂν ἐξεδόθη πού ποτε.

β' Τῶν Βυζαντινῶν χρόνων.

1. 2. Τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α' ἐστειλα πέρυσιν εἰς τὸν Σύλλογον δύο ἐπιγραφάς, νῦν προστίθημι καὶ τὴν δε τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος ἔχουσαν ὡδε:

3. Ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Βασιλείου ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ παλαιοῦ ναοῦ·

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλ(άβιος) Ἰουστινιανὸς εὐσεβῆς νικητὴς τροπαιοῦχος μέγιστος ἀνώτατος Αὔγουστος παρέσχετο·

INΔ E AIΤOVC VII (τῆς τραπεζουντίας χρονολογίας).

Ἐξεδόθη ἐν τῷ Corpus inscriptionum graec. Tom. IV ἀρ. 6637. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη εὑρέθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Φαίνεται ὅτι εἰς ἕκαστον κτίριον ἀνακαινίζόμενον ἐτίθετο ἐπιγραφή, διότι τοιαύτας εὑρομεν τρεῖς ἐν Τραπεζοῦντι ὡς ἀνωτέρω.

γ' Τῶν Κομνηνῶν (1204—1461).

1. Ἐν τῷ ναῷ τῆς Μονῆς τῆς Θεομήτορος.

+ Ἀλέξιος ἐν Χϙ τῷ Θϙ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ πάσης Ἀνατολῆς ὁ Μέγας Κομνηνός.

+ Θεοδώρα Χοῦ χάριτος εὐσεβεστάτη δέσποινα καὶ αὐτοκρατορίσσα πάσης Ἀνατολῆς.

+ Εἰρήνη Χοῦ χάριτος μήτηρ δὲ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Μεγάλου Κομνηνοῦ.

+ Ἀλέξιος ὁ Γ' ἀπὸ 1349-1390 αὐτοκράτωρ Τραπεζοῦντος.

Θεοδώρα ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἐτάφη ἐν Χρυσοκεφάλῳ παρὰ τὸν τάφον τοῦ Γίδωνος.

Εἰρήνη ἡ τραπεζουντία σύζυγος Βασιλείου Α', μήτηρ Ἀλεξίου Γ'.

Παβλ. Corpus I. G. τόμ. IV ἀρ. 8741 M. Gul.

2. Ἐπὶ τοῦ δυσμικοῦ τείχους κατὰ τὴν ὀθωμανικὴν συνοικίαν Ναῖρ μπαχτιρῆς.

+ Ἀλέξιος ἐν Χϙ τῷ Θϙ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ πάσης Ἀνατολῆς, Ἰβήρων καὶ Περσείας ὁ Μέγας Κομνηνός.

Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος

Ἀλέξιος ὁ Β' ἀνήγειρε περὶ τὸ 1315 τὸ τεῖχος τοῦτο κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν ἐκ Πλατάνων εἰσβαλόντων ληστῶν ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ λιμένος μέχρι τοῦ παρὰ τὴν γέφυραν Ζάνος δυσμικοῦ πύργου.

3. Ἐπὶ τοῦ πύργου τοῦ αὐτοῦ τείχους ἦδε·

+ Πιστὸς Ἐφῆς καὶ Περσείας ἄναξ
ὁ τοῦδε κτίτωρ τοῦ πυργικοῦ πορτεζίου
οὐ σκίονι Θε (Θεός) τὸ κράτος εἰς αἰῶνας +
ὁ δοῦλος τοῦ ἁγίου αὐθέντου καὶ βασιλέως τοῦ Μεγάλου Κομνηνοῦ καὶ ἐπιστάτης τοῦ ἔργου Κωνσταντῖνος ὁ . . . .¹

4. Ἐπὶ τῶν ἀνακτόρων ἦδε·

+ Ἐν Χϙ τῷ Θϙ Βασιλεὺς πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ πάσης Ἀνατολῆς, Ἰβήρων καὶ Περσείας ὁ Μέγας Κομνηνός. +

5. Ἐπὶ τοῦ πρὸς Ν. μεγάλου καὶ τελευταίου πύργου τῆς ἀκροπόλεως (Κουλε-μπότι) ἦδε·

+ Ἰωάννης ἐν Χριστῷ Αὐτοκράτωρ ὁ Μέγας Κομνηνός ἔτους 6968 (1460).

Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται τῶν Κομνηνῶν εἰσὶν ἐκδιδόμεναι αἱ πλείστα.

6. Ἐν τῷ σπηλαιῷ τοῦ ἁγίου Εὐγενίου, ἦδε·

ΑΓ...ΙΟC

Ο

Η

ΩΝ

(C)ΩCΩΝ

ΤΟΝ ΔΟΝ

ΛΟΝ

ΩΓ
ΕΝΙΟΛ

7. Εἰς τὴν πρὸς Ν. πλευρὰν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐνθα ἀναγέγλυπται ὁ παράδεισος καὶ ὁ Ἀδὰμ διωκόμενος, ἦδε:

+ ΕΚ . . . . ΑΠ . . . . ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΔΙΑΝ ΓΥΜΝΩCΙΝ

ΟΡΗΝΩΝ ΩΔΥΡΕΤΟ +

+ ΕΦΥΤΕΥCΕΝ Ο ΘΕΟC ΠΑΡΑΔΕΙCΟΝ ΕΝ ΕΔΕΜ ΚΑΤΑ ΑΝΑΤΟΛΑC ΚΑΙ ΕΘΕΤΟ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΟΝ ΕΠΛΑCΕΝ.

Καὶ αἱ δύο ἐκτείνονται εἰς μίαν μακρὰν σειρὰν, ἥτοι

Ἐκάθισεν ὁ Ἀδὰμ ἀπέναντι τοῦ Παραδείσου καὶ τὴν ἰδίαν γύμνωσιν θρηγῶν ὠδύρετο +

Ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς Παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολὰς καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασε +

1. Περὶ τοῦτου ἔγραψα πέρυσιν τῷ Συλλόγῳ μετὰ τῶν ἄλλων δύο ἐπιγραφῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ (ἄρα ἀνωτ.). Παβλ. J. Mortmann ἐν ἀρχ. παραρτήματι τοῦ ΙΕ' τόμ. τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. σελ. 75-6.

Ἡ μὲν πρώτη σειρά ἐλήφθη ἐκ τοῦ δοξα-
στικοῦ τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς τῆς Τυ-
ρινῆς ἐκ τοῦ Τριψιδίου· ἡ δὲ δευτέρα ἐκ τῆς
Γενέσεως τοῦ Μωϋσέως Β', 8.

8. Ἐν τῷ ἄλλοτε κωδωνοστασίῳ τῆς ἁγίας
Σοφίας, νῦν δὲ μιναρέ, ἀναγινώσκονται ὀνό-
ματα μοναχῶν κατὰ τὰ ἔτη 1305, 1427,
1443 καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἔτι 1478.

Δὲν γνωρίζω ἂν ἐξεδόθη πού ποτε.

9. Ἐν τῇ πρὸς Α. πλευρᾷ τῆς ἁγίας Σο-
φίας ἦδε :

«ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΕΦΥΚΑ ΛΟΥΚΙΤΟΥ ΤΑΦΟΣ»

«Κωνσταντίνου πέφυκα Λουκίτου τάφος». J. Mort-
mann ἐν ἀρχαιολ. παρατήματι τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἑλλ.
Φιλολ. Σπλ. τόμ. ΙΕ'. Περὶ Κ. Λουκίτου ὄρα Κερα-
μέως Fontes. . . ἐν ἀρχῇ.

10. Ἐπὶ ἐπιτυμβίου στήλης ἐν τῷ νεκρο-
ταφείῳ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης:

† ὁ ὀσιος Θεόδωρος
ὁ καθηγούμενος
τῆς Μονῆς ταύτης (ἁγίου Γρηγ. Νύσσης)
ἐκοιμήθη μηνί Μαΐω, ζ', ἰνδ. α'. ἔτος ςωσα'
(=6871=1363)

11. Καὶ ἐτέρα ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ἦδε :

† Εὐδοκία Χριστῷ χάριτι εὐσε-
βεστάτη ἢ διὰ Θεοῦ;
ἀγγέλων εὐφημιῇ ἢ μοναχῇ
ἢ μάμμῃ τοῦ Ἰωάννου.

Ὁ νῦν μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ ἁγίου
Γρηγορίου Νύσσης, ἦν μονή, ἦν ἀνήγειρεν ἢ
Εὐδοκία Παλαιολογίνα σύζυγος δὲ Ἰωάννου
τοῦ Κομνηνοῦ¹.

Δὲν γνωρίζω ἂν ἐξεδόθητάν ποτε.

12. Εἰς τὸ φρέαρ ὀπισθεν τοῦ αὐτοῦ μητρο-
πολιτικοῦ ναοῦ πρὸς Δ., ἔμπροσθεν τοῦ νῦν
ἀνεγερθέντος κωδωνοστασίου εὐρέθη ἢ ἐπι-
γραφή ἦδε εἰς τριμέτρους ἰαμβικούς στίχους :

† Ἀρχιθύτης Παΐσιος Τραπεζοῦντος,
τῷ θεῷ τεμένει φρέαρ ἀνώρυκτο
δοιο δ' ἀρυσόμενοι τῷ δε φρέατι
τὸν Χριστὸν αἰτήσασθε τῶν κόπων γέρας
αὐτῷ, παρασχεῖν τὴν ἄνω κληρουχίαν.

1713

Ὁ Πάσιος ἀρχιεράτευσε τῆς Τραπεζοῦν-
τος ἀπὸ 1706—1722².

Δὲν γνωρίζω ἂν ἐξεδόθη ποτε.

13. Εἰς τὸν δεξιὸν τοῖχον τοῦ παρεκκλησίου
τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐπὶ μαρμάρου γεγλυμ-
μένου ὑπεράνω τῆς θύρας ἀνέγνωμεν τάδε :

.... ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ Θ̄ΟΥ ΕΠΙ ΓΡΗ
(ΓΟΡΙΟΥ) . . . ΙΕΡΕΟΣ ΥΠΕΡ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΟΣ
.... ΑΥΤΟΥ Μ̄Ι ΣΠΥ ΕΤΟΥΣ ΓΨΠΘ' (=6789=1281
(μηνί Σεπτεμβρίῳ))

14. Ἐτέρα ἐπιγραφή κάτωθεν αὐτῆς εἰς τὸν
ἀριστερὸν στυλοβάτην τῆς αὐτῆς θύρας, ἦδε :

..... ΙΓΟΡΗΣ ΘΗ Ο ΘΙ ΟΙ
... ΤΟΝ ΔΟΥΛΟΝ ΤΟΥ ΘΥ
... ΚΑΙ ΑΦΕΣΕΩΣ Τ̄ΑΜΑΡΤΙΩΝ

Δὲν γνωρίζω ἂν ἐξεδόθητάν ποτε.

15. Ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοσκεπάστου.

Ἐπὶ τῷ ἁώρως θιόντι Ἀνδρονίκῳ Κο-
μνηνῷ ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τοῦ προ-
νάου τῆς Μονῆς Θεοσκεπάστου ἔκειτο ἢ ἐξῆς
ἐπιγραφή :

Εἶπατε τόνδε τὸν σθεναρὸν γεννάδα
ἦρωα τοῦτον εἶπερ γεννάδα
ἀπὸ βασιλικῆς δοφύος κατηγμένον.
Ὀδῖος τοῦ κλεινοῦ ἦν υἱὸς Ἀλεξίου
Αὐτοκράτορος φίλιος καὶ χαρίεις
παρ' οὗ ἀνδρουταὶ βαδμῶ τῷ τοῦ δεσπότου.
Ἄλλὰ τί πέπονθα; οἴμοι! ἐπιεῦθεν
τῶν ἀνακτόρων κορημισκόμονος
ἀποθνήσκει, βαβαί! ὁ τηλικὸς δεσπότης
ὁ Κομνηνανθῆς Ἀνδρόνικος ὁ [ἦρωας]
Εἰκοσιτὸν δεύτερον ἀνῶν χρόνον
Ἄλλὰ Θεὸς εἶθε μοι τοῦτον μετρησαι
πολλαπλάσιον τῶν εὐσεβῶν ἀνάκτων.
Μηνί Μαρτίῳ ἰδ' ἡμέρα ς' Ἰνδικτιῶνος ἰδ'.

Ταύτης δὲ ἐξαλειφθεῖσης ἀναγινώσκει το
τάδε, ἐν θέσει ἢ θάπτονται αἱ μοναχαὶ τῆ
μονῆς καὶ ἢ πιθανῶς ἐτάφη καὶ ὁ Ἀνδρό-
νικος.

» Ἀνθ Κομνηνῶν Ἀνδρόνικον τὸν μέγαν
Μοῖρα κραταῖα ἐξέλασ τοῦ βίου.
Οἴμ! οὐκ ἐφείσθη ἡβικῆς ἐρασιμίου
οὐδ' ἀνδρωτῆτος ἐμπροπούσης τῷ θρόνῳ.
Ἐσμὸν δὲ πάντα χαρίτων μουσοτρόφων
χῶρος καθεῖρες τῶδε τῷ στενῷ τάφῳ.»

Περὶ τούτου λέγει Μιχαὴλ Πανάρετος
νοτάριος.

« Μηνί Μαρτίῳ ἰδ' ἡμέρας ς' Ἰνδικτιῶνος ἰδ' το
ςωπδ' (1376) ἔτους ἐκορημίσθη ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς
κῦρ Ἀνδρόνικος δεσπότης ὁ Μέγας Κομνηνὸς ἀπὸ το
παλατίου τοῦ κῦρ Ἀνδρόνικου τοῦ Μεγάλου Κομνηνο

1. Velle Ἰσακίου Ἰστορ. Τραπ. σελ. 82.

2. Ἐπ. Κυριακίδου, Βιογραφ. Τραπεζ. σελ. 94-96.

καὶ βασιλείως. Καὶ εὐθὺς κομισθεὶς ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐβόνηκεν καὶ ἐνεταφιάσθη ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοσκεπάζου ἀκολουθήσαντος ἐν τῷ ἐξοδίῳ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν δεσποινῶν τῆς τε μύμης τούτου καὶ τῶν μητροῦν (Eustathii opruscula, accedunt scriptares hstoriiue trapezuntinae nlr),. Ἡ περὶ τοῦ Ἀνδρονίκου τούτου παράδοσις διατηρεῖται ἄχρι τοῦ νῦν.

Δὲν γνωρίζω ἂν ἐξεδόθησάν που.

16. Ἐν τῷ νοιδίῳ τῆς ἁγίας Ἄννης.

Ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ τοῦ ναυιδίου ἀναγιγνώσκωμεν τὰδε μετὰ πολλῶν ἀνορθογραφιῶν.

† Ὑπὲρ εὐχῆς καὶ σωτηρίας καὶ ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Γρηγορίου πρεσβυτέρου ἁμαρτωλοῦ. Ἀμήν.

Ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ ἁγίου βήματος, τὰδε:

« Ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν Νικηφόρου πρεσβυτέρου » ἴσως περὶ τὰ μέτα τοῦ 16' αἰῶνος κατὰ τὸ σχῆμα τῆς γραφῆς.

Ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου ἄνω τῆς κεφαλῆς τῶν ἐξωγραφημένων ἀνεγνώσκωμεν τὰδε:

ἀρχῇ ρυεὶς ἐκ γῆς ὁ χρυσοῦς οὗτος θύτης (ἱερεὺς) ὃς συγγενεὶς γνωρίμοις τότε τοῖς αὐλοῖς συνημιλλήθη νόοις, συνὼν νοῦ τούτοις κυρίῳ βίῳ ἔνεσιν. Ἀμήν.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τοίχου ὑπὸ ἄνδρα στρατιωτικόν

« Δέσις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰω. τοῦ Μακροῦ. »

Ἐνθεν καὶ ἔνθεν εἰκόνας ἱερέως φέροντος τιάραν ἑβραϊκὴν ἀνεγνώσκωμεν.

« Ἐκοιμήθη ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ἀρχιδιάκονος καὶ πρωτοταβουλάριος ὁ υἱὸς τοῦ Σακελλίου Ἰωάννης Ἀμαντίτης μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἔτους 6920 (1412).

Ἐπίσης ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀνδρὸς πωγωνοφόρου, φέροντος στολὴν ἱερατικὴν καὶ περὶ τὴν κεφαλὴν φρακιδίον τουρικόν ἐπὶ τοῦ δυτικῆ τοίχου ἀνεγνώσκωμεν.

Ἐκοιμήθη ὁ δούλος ἀνεπίδς κυροῦ Ἀκακίου

τοῦ Θεοῦ Πρωτέδικος

τοῦ πνευματικοῦ μ(η)γός) Γεναρίου στής Κ' (20) ἔτους 6921 (1413).

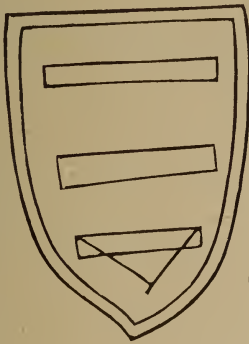
Καὶ ἐπὶ ἑτέρως μορφῆς πρὸς βορρᾶν τούτου ἀνεγνώσκωμεν Λεόντιος (βουτροφηδόν).

Δὲν γνωρίζω ἂν ἐξεδόθησάν που αἱ ἐν ἁγίᾳ Ἄννῃ ἐπιγραφαί.

17. Ἐπὶ τῆς κρήνης τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Φιλίππου ἀνεγνώσκωμεν τὰδε:

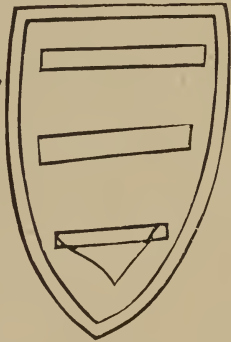
Ἀνεκαινίσθη κρήνη ἡ παροῦσα τοῦ πανευφήμου Ἀποστόλου Φιλίππου διὰ συνδρομῆς τοῦ νῦν ἱσραηλοῦντος Τραπεζούντος [κυροῦ Γερασίμου δι' ἐξόδων Εἰρήνης θυγατρὸς τοῦ . . . μνημόσνον . . . (πιθανῶς· καὶ ἀφσιν ἁμαρτιῶν) [εκ' (6710) μηνὶ Δεκεμβρίῳ (=1202)

18. Εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου Ἐλευθερίου ἄνω τῆς προκυμαίας εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ἀριστεροῦ χοροῦ παρὰ τῷ εἰκονοστασίῳ, εῦρηται ἡ ἐξῆς λατινικὴ ἐπιγραφή λίαν δυσανάγνωστος ἔμοιγε:

θυρεὸς ἐγγεγλυμμένος

Ο Ο
C . . . . XICHXNOID
PC . . . . HICHIK . .
. . . . NOSTOROS
. . . . MARO . .
ΘΡ . . ΜΑΡΘΟ
ISS. UERCARIVS

θυρεὸς ἐγγεγλυμμένος

Οἱ δύο θυρεοὶ φαίνονται οἰκόσημα φραγκικὰ τοῦ Μεταίωνα, πιθανῶς Γενοσησίων, περὶ τὰ μέρη ταῦτα τότε οἰκοῦντων· τὰ γράμματα τῶν μέσων χρόνων, μόνον τὴν τελευταίαν λέξιν νομίζω, ὅτι ἀνεγνώσκα vercarivs, ἀναφερομένην ἴσως εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Vercari, περὶ ὧν ἐπεισοδίου τι ἀναφέρει εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Τραπεζούντος Fallmerayer ἐπὶ Ἀλεξίου Γ' τοῦ Κομνηνοῦ γεγονός.

Δὲν γνωρίζω ἂν ἀνεγνώθη ἢ ἐξεδόθη που.

19. Ἐπιγραφή τοῦ παρεκκλησίου Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου τῶν Ἐξωτείχων.

† Τούτος (ὁ τόπος ἐν ᾧ ἐκτίσθη ὁ ἄγιος Ἰω[άννης] ὁ τῆς Πέτρας καὶ ἤρχοντο ὁ Καμαχενὸς ὁ κύριος Θεόδωρος ἀπὸ τὴν κυρὰ Εἰρήνην τὴν ἐξανη(χι)τησαν τὴν ἀφρενοῦ (καὶ) ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του τὸν Καμαχενόν εἰς

ἀγορὰν εἰς τοὺς ἐξῆς καὶ ἅπαντα καὶ . . . . διαπερῶ ὁ κύρ Γρηγόρις καὶ ὁ κύρ Νικήτας καὶ (ἐπ)ώλησάν τον ἐμὲν παπὰν Βασιλεῖν τῶν Θαθαλάων καθὼς καὶ ἦτο εἰς τ(οὺ)ς ἐξῆς καὶ ἅπαντα ἀνατολὴν καὶ (δ)ύσιν οὐργιὰς τρεῖς καὶ σπιθαμὰς τρεῖς ἄρτων (= ἄρκτων) καὶ μισημβρία οὐργιὰς ἑβ' καὶ μαρτύρων τῶν ἐκείνων τυχόντων. Ἡ δούλη (= οἱ δούλοι) τοῦ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως τοῦ Μεγάλου Κομνηνοῦ Θεόδωρος ὁ Ψ(α)ρχηγῆτης καὶ Γρηγορίου τοῦ Καμαχενοῦ τοῦ ἐξ(α)δέλφου αὐτοῦ καὶ Γεωργίου τοῦ Τουρκοπούλου καὶ Θεοδόσου τοῦ Ἀαρῶν καὶ Θεοδώρου τοῦ Λαντζη καὶ ἐτέρ(ω)ν πολλ(λ)ῶν μαρτύρων. Καὶ ἐκινήθη ἐκ βάθρου καὶ εἰσδορήθη ὁ ναὸς τοῦ τιμίου Προδρομοῦ (καὶ) βαπτιστοῦ Ἰωάννου) τῆς Πέτρας ἐξ ἐπιτροπῆς καὶ μόχθου ἐμοῦ ἱερο(μονά)χου Βαρνόβα τῆ ἐπονημῖα Θαθλ. ἔτους ςωιδ' Ἰνδικτιῶνος δ'.

Οὕτως ἀνέγνω καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὴν ὁ κ. Κεραμεὺς ἐν ἀρχαιολ. παραρτήματι τοῦ ΙΖ' τόμου τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου σελ. 114—6.

Παραδόξως δὲ ὁ εἰς τὰ πράγματα τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς περὶ αὐτῆς χώρας ἰκανῶς ἐνδιατρίψας μακαρίτης Πέτρος Μιχαηλίδης ἐν τῇ συλλογῇ τῶν ἐπιγραφῶν αὐτοῦ ἀναφέρει αὐτὴν, οὐκ οἶδ' ὅπως ὧδε:

« Οὗτος ὁ τόπος ἐν ᾧ ἐκτίσθη ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἄτε οὐκ εἶχεν ὁ Καμαχενὸς κληρονομόν, ἵνα δι' ὅσα ἔτη ἡ κυρὰ Εἰρήνη τὴν ἀξίαν τῆς αὐτῆν ἔδωκεν . . . . ἀπὸ τὸν ἀδελφὸν τούτου Καμαχενὸν εἰς ἀγορὰν ἀπὸ τοὺς ἐξῆς καὶ ἅπαντα καὶ ἐνταῦθα, διαπερῶ ὁ κύρ Γρηγόρις καὶ ὁ κύρ Νικήτας καὶ ἐπώλησαν τὸ μέντοι ἅπαν Βασιλεῖν τὸν Θαθαλάων καθὼς καὶ τὸ λοιπὸν ἐξῆς καὶ ἅπαντῆ Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν οὐργιὰς τρεῖς καὶ σπιθαμὰς τρεῖς ἄρτων καὶ μισημβρίαν οὐργιὰς δώδεκα καὶ μαρτύρων τῶν ἐκείων τυχόντων οἱ δούλοι τοῦ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως τοῦ Μεγάλου Κομνηνοῦ Θεόδωρος Τσακίτης καὶ Γρηγορίου τοῦ Καμαχενοῦ τοῦ ἐξαδέλφου αὐτῶν καὶ Γεωργίου τοῦ Τουρκοπούλου καὶ Θεοδοσίου τοῦ Ἀαρῶν καὶ Θεοδώρου τοῦ Λαντζῆ (ἢ Τουλαντζῆ) καὶ ἐτέρων πολλῶν μαρτύρων καὶ ἔκτισα καὶ ἐβοήθησα καὶ ἐστόρησα τὸν ναὸν τοῦ Τιμίου προφήτου Προδρομοῦ καὶ βαπτιστοῦ. Τούτου ἐπειράλη καὶ ἐπιστάτης καὶ ἐμόχθησε ἡ ἐμοῦ ἱερότης Βαρνόβας τῆ ἐπωνυμῖα Θαθαλέου. ἔτους 6811 μηνὸς Δεκεμβρίου (=1303) »

Τὸ ἀντίγραφον τότε διαφέρει πολὺ τοῦ Κεραμεῦς, δὲν νομίζω δέ, ὅτι ἀνήκει εἰς ἐτέραν ἐπιγραφὴν, διότι τὸ πλεῖστον τῶν ἐν ταῖς δυσὶν ἀπογράφοις ἀναφερομένων ἐστὶ τὸ αὐτό. Ἀλλὰ τίς οἶδε πῶς ὁ μακαρίτης Π. Μιχαηλίδης ἀνέγνω τὴν καὶ νῦν σφριζομένην ἐπιγραφὴν ἄνω τῆς θύρας τοῦ ἀνεγερθέντος πρὸ πολλοῦ ὠραίου παρεκκλησίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῇ ἐνορίᾳ Ἐξωτείχων.

Ἐπὶ τῆς ἀψίδος τῆς γειφύρας Ζάνος κατα-

σκευασθείσης ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξίου Γ' ἀναγινώσκεται:

. . . . . ΤΟ ΘΕΟΣΥΝΤΗΡΗΤΟΝ

ΤΟΔΕ ΝΕΟΝ ΤΕΙΚΟΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ . . . . ΕΤΕΙ 1324

20. Ἐν τῇ κρήνῃ παρὰ τῇ Χρυσοκεφάλῳ, ἧς ὁ χάλκινος κρουνοὺς παρίστησι τὸν περίφημον δράκοντα φονευθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου (Α. Π. Κεραμεῦς *Fontes Hist. Imperii Trapezuntini I*, σελ. 63—65) ἐντετελιχισταὶ πλαγίως κάτω ἐκτενῆς ἐπιγραφῆ τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν, λίαν δυσανάγνωστος διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ὕδατος λειότητά· ταύτης ἡδυνήθημεν νὰ ἀναγνώσωμεν τάδε·

† Ο ΤΥΜΒΟΣ ΟΥΤΟΣ ΥΠΑΡΧΕΙ
ΤΥΜΕΓΑΛΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΤΗΣ
ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ
ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ ΚΥΡ . . . .
ΧΡ(. . . . . - . . .)

ἦτοι

† Ὁ τύμβος οὗτος ὑπάρχει
τοῦ μεγάλου οἰκονόμου τῆς
ἀγιωτάτης μητροπόλεως
Τραπεζοῦντος Κυρ. . . . .
Χρ. . . . .

Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι ὁ λίθος οὗτος ἦν ἐπιτύμβιος τοῦ μεγάλου οἰκονόμου τῆς μητροπόλεως Τραπεζοῦντος ὀνομαζομένου Χρ(ιστοφόρου ἢ Χρυσάνθου), τεθαμμένου παρὰ τὴν τότε μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν τῆς Χρυσοκεφάλου. Μετὰ τὴν ἄλωσιν καταστραφέντων τῶν πάντων καὶ τῶν τάφων συληθέντων μετηνέχθη καὶ ὁ ἀνωτέρω λίθος εἰς τὴν κρήνην, κατὰ τὸ κάτω μέρος αὐτῆς, ἄνω δὲ τούτου ἐτέθη ἕτερος λίθος ἐφ' οὗ ἐχαράχθη ἐπιγραφὴ τοῦ κατακτητοῦ.

21. Ἐπὶ τοίχου βαφείου παρὰ τὰ Σιντουκτζίδικα Τραπεζοῦντος·

« Μηνὶ Νοεμβρίῳ Ἰνδικτιῶνος ιγ' ἔτους ςωηγ' . . . . . ὡς ὅτι οἱ ἀοιδίμοι βασιλεῖς Υ . . . . ἐποίησαν μνημόσυνον καὶ ἐπερέκωσαν τὸ πάχτος τῶν τ . . . αὐτῶν ἀγτίως ἀνηρόθη πάλιν ἡ τιοαύτη δουλεία καὶ ἰκα . . . . (ποιεῖ) θέλημεν ἡ βασιλεία μου, ἵνα εἶναι ἀκαταλήττος καὶ οἱ . . . . ὄν πάχτος (ο)φείλει κληρονομοῦν τὰς ἀνωτέρω δη-

λουμένας . . . . (τῶν ἀγίων Πατέρων καὶ ἡ μερίς αὐτοῦ ἔστω μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα. Εἴ τις ἐ-
τερος . . . . »

Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὲρ Fallmerayer, κητόπιν ὑπὲρ Κεραμέως ἔ. α'. σελ. 116. Καὶ ταύτην ὁ Π. Μιχαηλίδης ἀντίγραψεν ὧδε·

« . . . . Δολιῶν (κατὰ Fallmerayer) εἰς οὗτοι οἱ ἀοιδμοὶ βασιλεῖς ὁ ἐποίησαν μνημόσυον καὶ ἔγραψαν καὶ ἔκοψαν τὸ πλάτος (;) . . . τούτων ἀριτίως ἠγέρθη πάλιν τῇ δουλείᾳ καὶ . . . . θέλημα τῇ βασιλείᾳ μου νὰ εἶναι ἀκατάκτητοι καὶ οἷον πάχτιος κληρονόμα τὰς ἀνωτέρω δηλούμενας . . . . καὶ ἡ μερίς αὐτοῦ ἔσται μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα, ἥ τις . . . »

Καὶ ἐνταῦθα ὑπάρχει διαφορὰ προερχομένη προφανῶς ἐκ τῆς ἀτελοῦς ἀναγνώσεως τοῦ Μιχαηλίδου.

22. Ἡ ὑπὸ τὴν βρῦσιν παρὰ τῇ πκλαιῖ Μητροπόλει τῆς Παναγίας Χρυσοκεφάλου Τραπεζοῦντος ἐπιγραφὴ ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν χαρῆχθεῖσα ἔχει ὧδε διὰ συνήθων γραμμάτων (συμπεπληρωμένη).

† Ὁ τύμβος οὗτος ὑπάρχει
τοῦ Μεγάλου Οἰκονόμου
τῆς ἀριστιότητος Μητροπόλεως
Τραπεζοῦντος κυροῦ Ζα-
χαρίου τοῦ . . . . .
. . . . .
. . . . .

Τὰ γράμματα εἶναι τῆς ἐποχῆς τῶν Κομνηνῶν, οἷον·

Η (μ) Ϻ (ἀρ) Κ (κ) Ρ (ρ) Ϛ (ου) κτλ.

Καὶ τὸ ὄρος τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τὸ περιεχόμενον εἶναι νεώτερον τῆς τῶν Κομνηνῶν ἐποχῆς.

Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης πρῶτον εἶχον ἀνα-

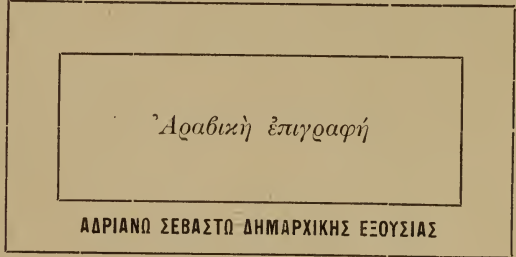
γνώσει μόνον . . . Ϻϫ (ἀρχ) εἰς τὸν α'

στίχον, καὶ Οἰκονόμου εἰς τὸν β' στίχ. Τὸ δεύτερον ἀνέγνων πλήρη σχεδὸν τὴν ἐπιγραφὴν πλὴν τῆς τελευταίας λέξεως. . . . Χ-, ἢ ἐξέλαβον αὐτὴν «Χριστοφόρου ἢ Χρυσάνθου», ἀλλὰ κητώρθωσα νὰ ἀναγνώσω τὴν λέξιν «Ζαχαρίου = τοῦ

ΖΑ-ΧΡΙΘ ΤΘ . . . . .

23. Ἐπὶ τῆς βορείου πύλης τοῦ ναοῦ τοῦ ἀλλοτε μὲν Παναγίας Χρυσοκεφάλου, ἀπὸ δὲ τῆς ἀλώσεως Τραπεζοῦντος Ὁριᾶ—ιζαμί, ὑπέρεκειται ἀρχαῖον μάρμακρον στενόμακρον

μετὰ περιθεωρίου ἐκ τῶν τεσσάρων μερῶν, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐν ἀναγλύφοις ὑπάρχει ἐπιγραφὴ ἀραβικὴ, ἐν δὲ τῷ κάτω περιθεωρίῳ ἑλληνικὴ ἐσχάτως, νομίζω, ἀνακαλυφθεῖσα ἐν τῇ ἐπισκευῇ τοῦ οἰκοδομήματος. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἀναθηματικὴ τῷ αὐτοκράτορι Ρωμαίων Ἀδριανῷ [117—138 μ. Χ.] εὐεργετήσαντι τὴν Τραπεζοῦντα ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀρριανοῦ πρὸς τὸν Ἀδρικόνδ (παράβαλε Τρύφωνος Εὐαγγελίδου Ἱστορίαν Τραπεζοῦντος, σελ. 23). Τὸ σχῆμα τοῦ μαρμάρου εἶναι ἐπίμηκες μετὰ περιθεωρίου, ὧδε ἔχον

« Ἀδριανῷ σεβαστῷ δημαρχικῆς ἐξουσίας ».

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἑλλειπῆς, διότι τὸ μάρμαρον ἐκόπη ἵνα χρησιμεύσῃ διὰ τὴν ἀραβικὴν ἐπιγραφὴν. Πιθανῶς ἐχρησίμευεν ὡς βᾶθρον τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀδριανοῦ [ἐνθ' ἀν]. ἴσως δὲ καὶ ὁ ἀνδριᾶς ἴσταιτο ἐν τῇ αὐτῇ θέσει τοῦ ναοῦ τῆς Χρυσοκεφάλου, τότε ναοῦ τῶν ἐιδώλων ὄντος, ὕστερον δὲ χριστιανικοῦ τῆς Παναγίας Χρυσοκεφάλου. Ἀποῦ ἀνέγνωμεν πολλοὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην μετὰ ἕνα μῆνα εἶδομεν αὐτὴν κεχρισμένην, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐξφραφημένα ἄνθη.

Β' Νομίσματα Τραπεζοῦντος.

Ἐνασχολούμενος ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα ἐλεύσεώς μου (1897) εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ ἱστορίαν τῆς Τραπεζοῦντος ἐπέστησα τὴν προσοχὴν μου καὶ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν νομισμάτων αὐτῆς, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῇ πλουσίᾳ τοιούτων συλλογῇ τοῦ ἐνταῦθα ἐμπειροτάτου νομισματογνώμονος κ. Ἰωσήφ Λεοντίδου, ἧς καὶ σύντρομον περιγραφὴν παρατίθημι ὧδε·

α' Νομίσματα ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἐποχῆς.
ἀπὸ τοῦ 400—300 π. Χ. τῆς αὐτονομίου πόλεως.

Ἀργυρᾶ α'. Ἐμπροσθεν κεφαλὴ ἄρρενος, νεανίου μετὰ βραχυτάτου πώγωνος· ὀπισθεν τράπεζα, ἐφ' ἧς σταφυλὴ, κάτωθεν τῆς τρα-

πέζης τὸ μονόγραμμα ΤΡΑ (δραχμή).

Ἀργυρᾶ β'. Ἐμπροσθεν ὁμοία κεφαλὴ ὡς ἄνωθεν, ὀπισθεν τράπεζα ἄνευ σταφυλῆς, τὸ δὲ μονόγραμμα ἄλλοτε ἄνωθεν τῆς τράπεζης καὶ ἄλλοτε κάτωθεν (διώβολον).

Ἀργυρᾶ γ'. Ἐμπροσθεν κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφῆς ὀπισθεν Δελφίν, ἄνωθεν τοῦ δελφίνος τὸ μονόγραμμα ΤΡΑ, κάτωθεν δὲ ἕτερον μονόγραμμα ΕΥ, ἴσως τοῦ βραχιλέως Εὐμένους, ἢ τὸ ὄνομά τινος σφραγιστοῦ (διώβολον).

β' Ρωμοϊκά.

Αὐτοκρατορικά, τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἐφάνησαν ἀπὸ Τραϊανοῦ μέχρι Φιλίππου τοῦ νεωτέρου εἰς διαφόρους τύπους μετὰ καὶ ἄνευ χρονολογίας· π. χ. φέρουσι ἀφ' ἑνὸς τὴν προτομὴν ἐνὸς ρωμαίου αὐτοκράτορος μετ' ἐπιγραφῆς ὀνομαστος καὶ τίτλου ὡς ΑΥΤ. ΚΑΙΣ ΝΕΡΩΝ ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΣΕΒΑΣ κ. τ. λ. Ὅπισθεν ἐντὸς μιᾶς δαφνοστεφάνης τὴν ἐπιγραφὴν ΤΡΑΠΕ-ΖΟΥΝ-ΤΙΩΝ ΕΤ. ΙΔ. κ. τ. λ. Ἔτερα ἔχουσι εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος προτομὴν τινος ἔχοντος ἔμπροσθεν τοῦ τὸ ἐμπρόσθιον ἵππου, ἐτέρου ἔχει νύμφην πυργοστεφῆ, ἱπέα ἔμπροσθεν τοῦ ἵππου, θυσιαστήριον, ἄρμα, ὀπισθεν τοῦ ἄρματος ἴσως δένδρον ἐλκίας, Δήμητρα ὀρθίαν κρατοῦσαν διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς τὸν εἰκκα τοῦ ἀρότρου, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας κέρας Ἀμαλθείας πλήρες δημητριακῶν καρπῶν. Ἐν ἄλλοις φαίνεται Ζεὺς καθήμενος ἐπὶ ἔδρας, τετράστυλος ναός, καὶ πολλὰ ἄλλα διάφορα, ἴσως εἴκοσι διαφόρων τύπων. Γυναικεῖας κεφαλὰς ρωμαίων μόνον δύο ἐγνώρισεν ὁ κ. Ἰ Διονυίδης, τῆς Ἰουλίας Δόμνης καὶ τῆς Ὀρβεάνης εἰς διαφόρους ὀπισθίους τύπους.

γ' Κομνηνῶν (1204—1461 μ. Χ)¹

Εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Κομνηνῶν ἐκόπησαν πολλὰ καὶ διάφορα νομίσματα ἀργυρᾶ καὶ χάλκινα διαφόρων τύπων.

Χάλκινα Ἀλέξιοι α'. (1204—22 μ. Χ.) Ἀφ' ἑνὸς ὁ Ἀλέξιος καὶ ὁ ἅγιος Εὐγένιος ὄρθιοι, ὁ δὲ ἅγιος Εὐγένιος παραδίδει εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὸν σταυρὸν, μετ' ἐπιγραφῆς ὀπισθεν τοῦ αὐτοκράτορος **(Α) ΕΥΓΕΝΙΟΣ** ὄρθιος κρατῶν σταυρὸν, ἐπιγραφὴ **ΕΥΓΕΝΙΟΣ**.

Χάλκινα Ἀνδρονίκου α'. (1222—35) Ἡ

Μαρία Θεοτόκος ὀρθία, ἔθεν καὶ ἔθεν αὐτῆς τὸ μονόγραμμα $\overline{HP} - \overline{OY}$ ὡς αὐτῶς στιχηδὸν περὶ αὐτὴν ἢ ἐπιγραφὴ **ΟΜΓ-S-AN-ΟΓΙΔΟΝ** ὀπισθεν ὁ ἅγιος Εὐγένιος ὄρθιος, ἐπιγραφὴ

(Α) ΕΥΓΕΝΙΟΣ (ἀνέκδοτον)

Ἀργυρᾶ Ἰωάννου α' Ἀξιούχου (1235—38). Ὁρθιος αὐτωπὸς, κρατῶν διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸ σκῆπτρον, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς τὸ κοσμοσφαίριον μετὰ σταυροῦ, στιχηδὸν ἔχει ἐπιγραφὴν **Ι-Ω-Α-Ν-Η-Κ-Ο-Κ-Ο-Μ** ἄνωθεν δὲ χεῖρ Θεοῦ εὐλογεῖ, ὀπισθεν ὁ ἅγιος Εὐγένιος ὄρθιος κρατῶν σταυρὸν, μετ' ἐπιγραφῆς στιχηδὸν **Ο-Α-ΓΙ-ΟC—ΕΥ-ΓΕ-ΝΙ-ΟC-Ο-ΤΡΑ-ΖΤ-ΟC** ἦτοι ὁ ἅγιος Εὐγένιος ὁ Τραπεζοῦντιος (ἀνέκδοτον).

Ἀργυρᾶ Ἰωάννου α'. Ὁρθιος ὁ Ἰωάννης αὐτωπὸς κρατῶν διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς χειρὸς σκῆπτρον καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κοσμοσφαίριον μετὰ σταυροῦ· ἐπιγραφὴ στιχηδὸν **Ι-Ω-Α-Ν-Η-Κ-Ο-Κ-Ο-Η-Ν-Ο-Κ** ἄνωθεν χεῖρ Θεοῦ εὐλογεῖ, ὀπισθεν ὁ ἅγιος Εὐγένιος ὄρθιος κρατῶν σταυρὸν μετ' ἐπιγραφῆς **Ο-Α-ΓΙ-ΟC—ΕΥ-ΓΕ-ΝΙ-ΟC** (κοινά).

Χάλκινα. Ἰωάννου α'. (1235—38). Ὁρθιος αὐτωπὸς κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸ σκῆπτρον μετ' ἐπιγραφῆς στιχηδὸν **Ι-Ω-Α-Ν-Η-Κ-Ο—ΚΟ-Η-Ν-Ο-Κ** ἄνωθεν χεῖρ Θεοῦ εὐλογεῖ αὐτόν· ὀπισθεν, προτομὴ Ἰωάννου τοῦ Βηκπιστοῦ, ὁ δὲ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς εὐλογεῖ, καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ σταυρὸν μετ' ἐπιγραφῆς **ΙΩ—Ο—ΓΡ-ΟC** ἦτοι Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος (σπάνιον).

Ἔτερον. **Ἰωάννης α'** ὄρθιος διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ τὸν μανδύαν του καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κοσμοσφαίριον μετὰ σταυροῦ· ἐπιγραφὴ στιχηδὸν **...Ν-Κ—Ο-Α-Ξ-Υ-Χ-Ο...** ἦτοι Ἰωάννης ὁ Ἀξιούχος· ὀπισθεν ὁ ἅγιος Εὐγένιος ὄρθιος κρατῶν σταυρὸν μετ' ἐπιγραφῆς ἀντιστρόφως γεγραμμένης **Ο-Α-ΝΕ—Π**. (ἀνέκδοτον)

Ἀργυρᾶ Μανουὴλ α' (1338—63). Ὁρθιος κρατῶν σκῆπτρον, ἀριστερᾶ δὲ κοσμοσφαίριον μετὰ σταυροῦ· ἐπιγραφὴ **Η-Ν-Α—Ο-Κ-Η-** ἄνωθεν χεῖρ Θεοῦ εὐλογεῖ· ὀπισθεν ὁ ἅγιος Εὐγένιος κρατῶν σταυρὸν· ἐπιγραφὴ στιχηδὸν **(Α) -ΕΥΓ-Ν-Ο-ΤΡ-Ζ** ἦτοι ὁ ἅγιος Εὐγένιος ὁ Τραπεζοῦντιος (σπάνιον).

Ἰπάρχουσι καὶ ἕτερα τοῦ ἰδίου ἀργυρᾶ ἄνευ ἐπιγραφῆς **Ο-ΤΡ-Ζ** ἢ **Ο-ΤΡ-Π-Ζ** ἄλλ' αὐτὰ ἔχουσι διάφορα μονογράμματα. Τὸν ἴδιον τύπον φέρουσι καὶ τὰ χάλκινα (καὶ ταῦτα κοινά).

1. Οὐδὲν τούτων φέρεται παρὰ Τρούφ. *Εὐαγγελίδην* ἐν ἱστορ. Τραπεζ. σελ. 180-3 ὡς καὶ παρὰ Head—Σβορώνου. Ἱστορ. νομισμ. Β', 6-7.

Χάλκινα Ἀνδρονίκου β' (1263-66). Ὁρθιος κρατῶν σκῆπτρον καὶ διὰ τῆς ἄλλης κοσμοσφαίριοι μετὰ σταυροῦ, μετ' ἐσβεσμένης ἐπιγραφῆς διακρινομένων μόνου τριῶν γραμμάτων οὕτω $\Psi P \text{ --- } H$ ὅπισθεν ὁ ἅγιος Εὐγένιος κρατῶν σταυρὸν μετ' ἐπιγραφῆς $(A) \text{---} EV \text{---} O \text{---} C$ (ἀνέκδοτον).

Αργυρᾶ Γεωργίου α' (1266—80). Προτομή τοῦ ἁγίου Γεωργίου κρατοῦσα σκῆπτρον μετ' ἐπιγραφῆς στιχηδὸν $\Gamma \text{---} E \text{---} P$ ἥτοι Γεώργιος· ὅπισθεν ἡ Μχρία Θεοτόκος καθημένη ἐπὶ μεγαλοπρεποῦς ἔδρας κρατοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὸ μονόγραμμα $H\bar{H}P \text{---} \bar{\theta}V$ (ἀνέκδοτον).

Χάλκινα ἰδίου. Ὁ ἅγιος Γεώργιος ὄρθιος κρατῶν σταυρὸν μετ' ἐπιγραφῆς στιχηδὸν $A \text{---} \Gamma \text{---} I \text{---} O \text{---} C \text{---} \Gamma \text{---} E \text{---} \Omega \text{---} \Gamma$ ὅπισθεν. Ἐπὶ ἔδρας καθήμενος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ μονογράμματος $\bar{I}C \text{---} \bar{X}C$ (ἀνέκδοτον)

Ἔτερον. Ὁρθιος ὁ Γεώργιος κρατῶν σκῆπτρον καὶ κοσμοσφαίριον μετὰ σταυροῦ· ἐπιγραφὴ στιχηδὸν $\Gamma E \text{---} P \text{---} \Gamma \text{---} \Delta \text{---} \Pi \text{---} T$ ἥτοι Γεώργιος Δεσπότης· ἄνωθεν χεῖρ Θεοῦ εὐλογεῖ· ὅπισθεν, ὁ ἅγιος Γεώργιος κρατῶν λόγχην μετ' ἐπιγραφῆς στιχηδὸν $A \text{---} \Gamma \text{---} I \text{---} O \text{---} C \text{---} \Gamma E \text{---} P \text{---} \Gamma$.

(ἀνέκδοτον)

Αργυρᾶ Ἰωάννου β' (1280-97). Ὁ Ἰωάννης ὄρθιος κρατῶν σκῆπτρον καὶ κοσμοσφαίριον μετὰ σταυροῦ· ἄνωθεν χεῖρ Θεοῦ εὐλογεῖ· ἐπιγραφὴ στιχηδὸν $\bar{I}\bar{\Omega} \text{---} O \text{---} K \text{---} O \text{---} \bar{I} \text{---} N$ ὅπισθεν ὁ ἅγιος Εὐγένιος ὄρθιος κρατῶν σταυρὸν μετ' ἐπιγραφῆς $(A) \text{---} EV \text{---} \Gamma \text{---} N \text{---} O \text{---} T \text{---} P \text{---} Z$ ἥτοι ἅγιος Εὐγένιος ὁ Τραπεζούντιος (σπάνιον).

Ὅμοιος καὶ ἀπαράλλακτος τύπος ἐκτὸς τῆς ὀπισθίας ἐπιγραφῆς $O \text{---} T \text{---} P \text{---} Z$ (ὁ Τραπεζούντιος (κοινά)).

Τοῦ ἰδίου τύπου ὑπάρχουσι καὶ χάλκινα ὡς αὐτῶς καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς τῶν κοινῶν (κοινά).

Χάλκινα Ἰωάννου β' καὶ υἱοῦ Ἀλεξίου β'. Ὁ Ἰωάννης ὄρθιος κρατῶν σκῆπτρον καὶ κοσμοσφαίριον μετὰ σταυροῦ καὶ ἐπιγραφῆς στιχηδὸν $\bar{I}\bar{\Omega} \text{---} ME \text{---} \Gamma A \text{---} C$ · ἄνωθεν χεῖρ Θεοῦ εὐλογεῖ, ὅπισθεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλεξίου κρατῶν σκῆπτρον καὶ κοσμοσφαίριον μετὰ σταυροῦ· ἐπιγραφὴ $A \text{---} LE \text{---} \Xi IO \text{---} C \text{---} O \text{---} \bar{I} \text{---} E \text{---} \Gamma AC \text{---} K \text{---} O \text{---} \bar{I} \text{---} N \text{---} N$. (σπάνιον).

Ὅμοιον καὶ ἀπαράλλακτον ὑπάρχει καὶ ἐν Περτροπόλει εἰς τὴν πλουσίαν συλλογὴν τοῦ κόμητος *Σεργεῖ Στρογάνωφ*.

Αργυρᾶ, ἴσως τοῦ 1285. Θεοδώρα ὄρθια κρατοῦσα διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς κοσμοσφαίριον μετὰ σταυροῦ, τὴν δὲ ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ στήθους· ἐπιγραφὴ στιχηδὸν $\Theta E \text{---} O \text{---} \bar{\Delta} \text{---} PA \text{---} H \text{---} K \text{---} O \text{---} \bar{I} \text{---} N \text{---} NA$. ὅπισθεν ὄρθιος ὁ ἅγιος Εὐγένιος κρατῶν σταυρὸν· ἐπιγραφὴ στιχηδὸν $A \text{---} \Gamma \text{---} I \text{---} O \text{---} C \text{---} EV \text{---} \Gamma E \text{---} NI \text{---} O \text{---} C$ (σπάνιον).

Χάλκινον. Τῆς αὐτῆς Θεοδώρας κατὰ τὸν ἀνωτέρω τύπον (ἀνέκδοτον).

Αργυρᾶ Ἀλεξίου Β' (1297—1330). Ἴππεὺς ὁ Ἀλέξιος κρατῶν σκῆπτρον, ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἥλιος ☀ καὶ μετὰ διαφόρων συμβόλων· ἐπιγραφὴ $A \text{---} \Lambda \text{---} E \text{---} \Xi$ ὅπισθεν ἵππεὺς ὁ ἅγιος Εὐγένιος κρατῶν σταυρὸν καὶ μετὰ διαφόρων συμβόλων ἐπιγραφὴ $(A) \text{---} EV \text{---} \Gamma E$ (κοινά).

Πολλὰ τοιαῦτα ὑπάρχουσι μετὰ διαφόρων συμβόλων καὶ μονογραμμάτων, βάρους εἰς ὀλόκληρον, ἡμισυ καὶ τέταρτον· ὡσαύτως καὶ πλείστα ὄσα χάλκινα (κοινά).

Χάλκινον Ἀνδρονίκου Γ' (1330—32). Ὁ Ἀνδρόνικος ὄρθιος καὶ ὁ ἅγιος Εὐγένιος, ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἐπιγραφὴ στιχηδὸν $(A) \text{---} EV \text{---} \Gamma E$ ὅπισθεν δὲ τοῦ Ἀνδρονίκου μόνον τὰ γράμματα $O \text{---} K \text{---} O$, ὅπισθεν ἴσταται αὐτωπὸν παραδείσιον πτηνὸν ἔχον ἡμιανοικτὰς τὰς πτέρυγας ἄνευ ἐπιγραφῆς (ἀνέκδοτον).

Αργυρᾶ Μανουὴλ Β' (1332—33). Ὁ Μανουὴλ ἵππεὺς κρατῶν σκῆπτρον μετ' ἐπιγραφῆς $\bar{I} \text{---} \Lambda \text{---} M$ ἐν δὲ τῷ πεδίῳ διάφορα σύμβολα καὶ μονογράμματα· ὅπισθεν ὁ ἅγιος Εὐγένιος ἵππεὺς κρατῶν σταυρὸν καὶ ἐπιγραφὴν $(A) \text{---} E \text{---} \Gamma \text{---} N \text{---} I$ ἐν δὲ τῷ πεδίῳ διάφορα σύμβολα καὶ μονογράμματα, ἀνὰ ἓν μονόγραμμα καὶ σύμβολον εἰς ἕκαστον νόμισμα ἀνέκδοτον παρὰ Sabatier (σπάνιον).

Αργυρᾶ Βασιλείου (1333—40). Ἴππεὺς ὁ Βασίλειος κρατῶν σκῆπτρον μετ' ἐπιγραφῆν $\bar{B}A \text{---} \bar{I} \text{---} \bar{I}$, ὅπισθεν ἵππεὺς ὁ ἅγιος Εὐγένιος κρατῶν σταυρὸν· ἐπιγραφὴ $(A) \text{---} EV \text{---} \Gamma \text{---} N$. Ὑπάρχουσι διάφορα καὶ κατὰ τὸ βᾶρος ἀκέραια, ἡμίσεα καὶ τέταρτα (κοινά).

Χάλκινα. Τοῦ αὐτοῦ Βασιλείου διαφόρων τύπων π. χ. $(\frac{A \Gamma}{E N}) \text{---} (B)$ καὶ ἄλλα μετὰ τοῦ μόνου γράμματος (B) ὅπισθεν μονοκέφαλος

ἀετός καὶ εἰς διαφόρους ἄλλου τύπου· τὰ πλείστα κοινά, τινὰ ὅμως σπανίζουσι.

Εἰρήνη σύζυγος Βασιλείου (1340—42).

Δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν ἔκοψε νομίσματα εἰς τὸ διάστημα τῆς βασιλείας τῆς.

Ἀργυρᾶ Ἰωάννου γ' (1342—44). Ὁ Ἰωάννης ὄρθιος, κρατῶν σκῆπτρον καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κοσμοσφίριον μετὰ σταυροῦ· ἐπι-

γραφή στιχηδὸν $\overline{\Gamma\text{H}}$ Ο ΚΟ-|ΓΝ-Ν-Ο-С ἐν δὲ τῷ πεδίῳ μονογρ. $\star$ ὀπισθεν ὁ ἅγιος Εὐγένιος

ὄρθιος κρατῶν σταυρόν· ἐπιγραφὴ $\textcircled{\text{A}}$ EV—ΓΕ-ΝΙ-Ο-С (κοινά).

Τὰ δὲ χάλκινα διαφέρουσι κατὰ τὸν τύπον, εἶναι δὲ διάφορα καὶ κατὰ τι σπανιώτερα.

Χάλκινα Μιχαὴλ (1344—49). Ὁ ὄρθιος ὁ Μιχ. διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς χειρὸς κρατῶν σκῆπτρον καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀσπίδα στρογγύλην ἀκτινωτὴν ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἐπιγραφὴν |K-|H· ὀπισθεν ὁ ἅγιος Εὐγένιος ἄνευ ἀσπίδος μετ' ἐπιγραφῆς.

Ὁ ὄρθιος καὶ ἄνευ ἀσπίδος μετ' ἰδίου μονογράμματος, ὀπισθεν ἐντὸς σφαιροειδοῦς κύκλου μετὰ σταυροῦ $\textcircled{\frac{\text{A}}{\text{ΓΕ}}}$ ἦτοι ὁ ἅγιος Εὐγένιος (κοινά).

Χάλκινα Ἀλεξίου γ' (1349—90). Ὁ ὄρθιος ὁ Ἀλέξιος κρατῶν σκῆπτρον καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κοσμοσφίριον μετὰ σταυροῦ, ἐπιγραφὴ A—ΛΕ—|ΓΝ ὀπισθεν, ἐντὸς σχήματος ἀστεροειδοῦς σταυρὸς καὶ γράμματα ἦτοι ὁ ἅγιος Εὐγένιος. Ὑπάρχουσι $\textcircled{\frac{\text{O}}{\text{ΓΝ}}}$ καὶ ἄλλοι τύποι (ἅπαντα κοινά).

Ἀργυρᾶ Μανουὴλ γ' (1390—1417). Ὁ ὄρθιος ὁ Μιχαὴλ κρατῶν σκῆπτρον καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κοσμοσφίριον μετὰ σταυροῦ ἐπιγραφὴ |H-|N-|H—K-|H-|N, ὀπισθεν ὁ ἅγιος Εὐγένιος κρατῶν σταυρόν ἐπιγραφὴ $\textcircled{\text{A}}$ —EV-ΓΕ—TPA-PZ-TI-OC (σπάνιον).

Ὁμοιον μετ' ἀπαρραλλάκτου τύπου ἀμφότερων, ἀλλ' ἄνευ τοῦ TPA-PZ-TI-OC (κοινά).

Χάλκινα ὑπάρχουσιν εἰς διαφόρους τύπους (κοινά).

Ἀργυροῦν Μανουὴλ καὶ Ἀλεξίου δ'. Ὑπάρχει ἐν μόνον παρὰ τῷ κ. de Pfaffenhofen, ἀτυχῶς ὁ κ. I. Λεοντίδης, εἰ καὶ Τραπεζοῦντιος, δὲν ἠξιώθη νὰ ἀποκτήσῃ κανέν· ὁ τύπος τοῦ νομίσματος τούτου ὁμοιάζει ἀπαρράλλακτα τὰ συνήθη κοινὰ νομίσματα τῶν Κομνηνῶν.

Ἀργυρᾶ Ἀλεξίου δ' (1417—46). Ἰππεὺς ὁ Ἀλέξιος κρατῶν σκῆπτρον, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ διάφορα σύμβολα· ἐπιγραφὴ A—ΛΕ—Ξ—|H—N, ὀπισθεν ἰππεὺς ὁ ἅγιος Εὐγένιος, κρατῶν σταυρόν μετ' ἐπιγραφῆς $\textcircled{\text{A}}$ —EV—N—O. Ὑπάρχουσι καὶ κερμάτια, ὡς αὐτῶς καὶ χάλκινα διαφόρων τύπων (κοινά).

Ἀργυρᾶ Ἰωάννου δ'. Ὁ ὄρθιος διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς κρατῶν σκῆπτρον, εἰς δὲ κεφαλὴν στέμμη Βυζαντινοῦ· ἐπιγραφὴ $\overline{\Gamma\text{O}}$ —O—KO—|ΓN· ὀπισθεν ὄρθιος ὁ ἅγιος Εὐγένιος κρατῶν σταυρόν· ἐπιγραφὴ $\textcircled{\text{A}}$ E-V-ΓΕ—ΝΙ-Ο-С ἐργατικὰ βραβεωτέρα (κοινά).

Ὑπάρχουσι καὶ χάλκινα διαφόρων τύπων (κοινά).

Ἀργυροῦν Δαβίδ (1458—61). Ὁ ὄρθιος ὁ Δαβίδ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κρατεῖ σκῆπτρον καὶ φέρων στέμμη Βυζαντινὸν ἐπὶ κεφαλῆς· ἐπιγραφὴ Δ-|B— $\star$ — $\textcircled{\text{A}}$ —E-Γ, ὀπισθεν, ὄρθιος ὁ ἅγιος Εὐγένιος κρατῶν σταυρόν· ἐπιγραφὴ $\textcircled{\text{A}}$ —EV—ΓΕ—ΝΙ—O (σπάνιον).

Ἀνεκδότου νόμισμα μητροπόλεως Τραπεζοῦντος. Χάλκινον. Ἀρ' ἐνὸς παρίστησι τὴν προτομὴν τῆς Θεοτόκου Μαρίας αὐτωποῦ, κρατούσης μὲ τὰς δύο χεῖρας τὸν Ἰησοῦν στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτῆς. Ὁπισθεν σταυροειδῶς φέρει μονόγραμμα $\textcircled{\frac{\text{O}}{\text{X}}}$ Π ἦτοι «φῶς Χριστοῦ φαίνει πᾶσι».

γ') Τὸ σπῆλαιον τοῦ ἁγίου Εὐγενίου ἐν Τραπεζοῦντι.

Τὸ σπῆλαιον τῶν Ἀκανθῶν λεγόμενον, ἐν ᾧ ὁ ἅγιος Εὐγένιος κρυπτόμενος ἐν καιρῷ τῶν διωγμῶν τὰς ἀγίας αὐτοῦ εὐχὰς τῷ Θεῷ ἀνέπεμπεν, ἔκειτο παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα πρὸς ἀνατολὰς καὶ καταντικρὸν τοῦ τείχους καὶ τῶν βασιλικῶν ἀνακτόρων. *Κωνσταντῖνος ὁ Δουκίτης* (1364) ἐν τῷ ἐγκωμίῳ αὐτοῦ εἰς τὸν ἅγιον Εὐγένιον λέγει: «Ἐνθεν τοι καὶ πρὸς τὴν αὐτοῦ ζήτησιν ἦ τόσον εἶχον ἐβάδιζον (οἱ δῆμιοι), οἱ καὶ τοῦ Θεοῦ κρύπτεσθαι τοῦτον ἔτι πρὸς τὸ ἐν Ἀκάνθαις καταντικρὸν τοῦ τείχους εἶπον σπῆλαιον θέλοντος καὶ παρ' αὐτῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ λογικὴν λατρείαν λαμβάνοντος . . . κεναιὶ ἐκείνοι ταῖς χερσὶν ἔμα καὶ ἐλπίσι ὑπέστρεψαν».¹

1. Κεραμέως Fontes hist. imp. Tzapez. σελ. 15.

Τὸ σπήλαιον τοῦτο ἦν γνωστὸν κατὰ τὸν καιρὸν αὐτοῦ τοῦ Λουκίτου λέγοντος: «Ἦδη γὰρ αὐτῷ πρὸς τὸ ἐν Ἀκάνθαις πολλοῖς δὲ καὶ πᾶσιν ὑμῖν τοῖς παροῦσι γνωρίζομενον σπήλαιον τὰς ἡμερινὰς εὐχὰς καὶ πρῶτας ἄγοντος ἐπὶ στόματος, ὅτι καὶ σπήλαια πάλαι ποτὲ ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τόκῳ καθηγάσθησαν, γυναικίον τι ταλάντατον... ἄρτι τῆς τοῦ τείχους πύλης διανοιγείσῃς... εὐθὺς ὡς εἶχε τάχους πρὸς τὰς ἀκάνθας χωρεῖ μὴ δυνάμενον, ἔοικε, προελθεῖν ξυλεύσασθαι μήκοθεν ἐκεῖσε γοῦν καὶ σύνεγγυς, ὡς ἔοικε, τὸ γυναικίον... τῷ τόκῳ συναπαχθὲν καὶ τῶν τοῦ ἁγίου εὐχῆς ρημάτων ἐνωτισθὲν... πρὸς τὴν πόλιν αὐθις παλινοστεῦ... βῶσται· Εὐρηκαμεν· αὐτὸς γὰρ ἐκεῖνος Εὐγένιος ὁ θρυλούμενος ἐν τῷ ἐν Ἀκάνθαις ἐστὶ σπηλαίῳ κρυπτόμενος».¹

Τὸ σπήλαιον ἄρα κατὰ ταῦτα ἦν κταντικρὺ τοῦ τείχους καὶ πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ καὶ τῆς πύλης, δι' ἧς ἐκ τῶν τειχῶν πορεύεσθαι τις πρὸς ἀνατολὰς ἀπέναντι τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Εὐγενίου (Γενί-τζουμά).

Εἰς τὸ σπήλαιον τοῦτο ὁ ἅγιος Εὐγένιος κατήρχετο ἀπὸ τῆς πατρικῆς οἰκίας διὰ λιθίνης κλίμακκος καθ' ἑκάστην, ἵνα ἐν ἡτυχίᾳ τελεῖ τὰς προσευχὰς αὐτοῦ.

Ἰωσήφ ὁ Λαζαρόπουλος μητροπολίτης Τραπεζοῦντος, σύγχρονος τοῦ Λουκίτου(1364) ἐν τοῖς θαύμασι τοῦ ἁγίου Εὐγενίου ἀναφέρει, ὅτι ἡ γυνὴ Λουθαρίου τοῦ σκυτοτόμου ἐροτάζουσα τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Εὐγενίου εἰδένκευεν ἀκραίφνῃ πίστιν πρὸς τὸν μάρτυρα καὶ συγχρόνως μετέβαινε πρὸς τὸν τάφον αὐτοῦ, σηκόν, ἱερόν, ναὸν κατόπιν γενόμενον. «Σηκὸν δὲ τοῦτον, λέγει ὁ Ἰωσήφ, ὃν ἐς νεῶν, ὡς εἶχον τότε οἱ καθ' αἷμα τούτῳ προσήκοντες, ἄνδρες τῷ ἴτι εὐτεβεῖς καὶ θεοφιλεῖς, πρὸς αὐτῇ που τῇ πατρικῇ ἐστία πόθῳ καὶ πίστει ἀνήγειραν. Ἐνθα καὶ πύλη τις ἦν καὶ λιθίνη κλίμαξ, δι' ἧς ὁ μάρτυς ἐν τῷ εἰρημένῳ σπηλαίῳ τῷ ἐν Ἀκάνθαις (οὕτως γὰρ ἐκέκλητο τότε) τὴν πορείαν ὀσημέρκι διῶν ἐποιεῖτο» (αὐτόθι σελ. 55—6).

Ἀπὸ τῆς πατρικῆς ἐστίας λοιπὸν ὁ ἅγιος Εὐγένιος κατέβαινε καθ' ἑκάστην εἰς τὸ σπήλαιον τοῦ λιθίνῃ κλίμακι, ἀλλὰ καὶ ἡ πατρῷα ἐστία ἦν αὐτόθι πολὺ πλησίον· διότι ὁ αὐτὸς Ἰωσήφ ἐν τῇ διηγήσει τοῦ αὐτοῦ θαύματος λέγει· «... τῶν πατρικῶν ἐγγιστὰ οἰκημά-

των τοῦ μάρτυρος πλαγίως πρὸς τὸ σπήλαιον ἀποβλεπόντων, ἐν ᾧ τὰς εὐχὰς διετελεῖ ἐργαζόμενος ἅμα καὶ ἀσπαζόμενος τὴν ἐρημίαν καὶ ἡσυχίαν» (αὐτόθι σελ. 55).

Ἐκ τούτου ἐξάγεται, ὅτι ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Εὐγενίου ἦν παρὰ τῇ πατρικῇ οἰκίᾳ. Ἔτι ἐξάγομεν, ὅτι ὁ τάφος αὐτοῦ ἐγένετο ναὸς βραδύτερον μεγαλοπρεπῆς καὶ Μονὴ ἡ τοῦ ἁγίου Εὐγενίου λεγομένη μεταβληθεῖσα ἅμα τῇ ἀλώσει (1461) εἰς τὸ καὶ νῦν ὀρώμενον τέμενος Γενί-τζουμά.

Συνδυάζοντες τὰς ἀνωτέρω μαρτυρίας ἀνδρῶν ἐξ αὐτοψίας γινωσκόντων τὰ πράγματα συνάγομεν, ὅτι τὸ νῦν τέμενος Γενί-τζουμά, ἵσταται ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς πατρῷας οἰκίας τοῦ ἁγίου Εὐγενίου, ὁπόθεν λιθίνῃ κλίμακι κατέβαινε πλαγίως πρὸς τὸ σπήλαιον. Τὸ σπήλαιον ἄρα ζητητέον πλαγίως πρὸς τὸ κάτω τοῦ Γενί-τζουμά πρὸς νότον.

Ὅντως δὲ εἰν σύρωμεν μίαν πλαγίαν γραμμὴν ἀπὸ Γενί-Τζουμά πρὸς τὰ κάτω πρὸς νότον, εὐρίσκομεν ἐν τῷ νῦν ἀγρῷ τοῦ Μεχμέτ-ἄγᾶ παρὰ τῇ ἐπὶ τοῦ ρυκκίου γεφύρᾳ, δι' ἧς ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς πύλης τοῦ τείχους ἐρχόμενοι διαβίνομεν πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πύλης πρὸς τὸ Γενῆ-Τζουμά ἢ πρὸς τὸν ἅγιον Γεώργιον Κουρτοᾶ ἐν τῷ στενομάκρῳ ἀγρῷ τοῦ εἰρημένου Ἀγᾶ, εὐρίσκομεν, λέγω, εἰς τὸν τοῖχον τοῦ ὄρους σπήλαιον πλάτους μέτρ. 1,60, μήκους μέτρ. 2,50, ὕψους μέτρ. 1,7 πρὸ αὐτοῦ δὲ τοῖχον νεώτερον μετὰ μικρὰς θυρίδος.

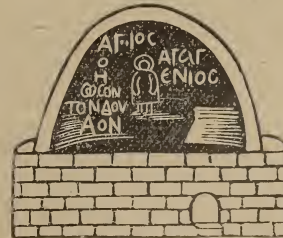
Ἐν τῷ σπηλαίῳ διακρίνομεν εἰκόνας ἥδη ἐκ τῆς ἐπηρείας τοῦ χρόνου ἐφθαρμένας, ὧν τὰ πρόσωπα ἐλλείπουσιν. Ἄνωθεν δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀναγιγνώσκωμεν τὴν ἐπιγραφὴν ΑΓ... ΙΟC, κάτωθεν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐπίσης

Πλαγίως πρὸς τὰ δεξιὰ

...Ο Εἰκὼν
 ...Η ἐφθαρμένη
 ...ΩΝ
 (C)ΩCON
 ΤΟΝΔΟΥ
 ΛΟΝ

(Α)ΘΓ
 ΕΝΙΟC

Τὸ σπήλαιον ἔχει τὸ σχῆμα τὸδε:

Τοιοῦτον τὸ σπήλαιον τοῦ ἁγίου Εὐγενίου. Μετὰ τὴν ἀλωσιν ὁμοῦ μετὰ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ

1. Αὐτόθι σελ. 20.

καὶ τῆς Μονῆς τὴν αὐτὴν ὑπέστη τύχην καὶ τὸ σπήλαιον, μεῖναν ἄγνωστον, ἕως οὐ πάντως θεία εὐδοκία τῇ 22 Νοεμβρίου τοῦ 1898 ἠδυνήθημεν ἀνακαλύψαι, καὶ εἰς φῶς ἀγαγεῖν τὸν πρῶτον τοῦτον, ὡς εἰπεῖν, χριστιανικὸν κείμενον τῆς Τραπεζοῦντος, ἐν ᾧ ἐν καιρῷ τῶν

διωγμῶν ὁ πρῶτος αὐτῆς διδάσκαλος καὶ ἐπίσκοπος μετὰ τὸν πρωτόκλητον Ἀνδρέαν, τὴν λατρείαν αὐτῷ τῷ ἐν Τριάδι Θεῷ ἀνέπεμπε καὶ τὸν Χριστὸν ἐκήρυττεν¹.

1. "Ορα α' Ἐκκλ. Ἀλήθειαν», ἀρ. 31 τοῦ ἔτους 1899 Ἰουλίου 16.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΚΔΡΟΜΗΣ ΕΙΣ ΧΗΛΑΣ

ὑπὸ

I. ΜΗΛΙΠΟΥΛΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 13ης Μαρτίου 1905)

Τῇ 18ῃ παρελθόντος Ἰουλίου ἀναχωρήσας ἐκ Χαϊδάρ-*pasā* διὰ τῆς ἀμκξοστοιγίας τοῦ σιδηροδρόμου Ἀνατολῆς ἔφθασα εἰς *Χαρταλιμὴν*, ἵνα ἐκεῖθεν πεζῇ, μετὰ τοῦ πάνυ εὐγενῶς ἀναλαβόντος νά με ὁδηγήτη, ἐκ τοῦ *Κάτω Νεοχωρίου* τῶν *Χηλῶν* κ. *Δογοθέτου Πετρίδου*, διατρέξω μέρος τῆς *Μεσοθνῆς* τῆς ὀριζομένης πρὸς βορρᾶν μὲν ἀπὸ τοῦ λιμένος *Κάλπης* καὶ τοῦ *Εὐξείνου Πόντου*, πρὸς δυσμᾶς ἐκ τοῦ *Θρακικοῦ Βοσπόρου* καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἐκ τοῦ *Ἀσιακηνοῦ κόλπου*.

Ἐντεῦθεν δὲ ἀρχόμενος τῆς ἐκδρομῆς μου καλὸν θεωρῶ νὰ περιγράψω δι' ὀλίγων τὴν κωμόπολιν *Χαρταλιμὴν*.

Τὴν ἐπιωνυμίαν τῆς κωμοπόλεως ταύτης οὐδεὶς τῶν ὑπ' ὄψει μου συγγραφῶν σαφηνίζει. Μόνον ὀλίγα τινὰ ἀπκντῶμεν καὶ ταῦτα οὐχὶ ἄξια λόγου πρὸς ὁδηγίαν τῶν βουλομένων νὰ ἐπεξεργασθῶσι τὰ κατ' αὐτήν. Ὁ μὲν *Θεοφάνης*¹ λέγει: «... προσώρμισεν εἰς » τὸν *Σάτυρον* καὶ *Βρύαν* καὶ ἕως *Καρταλιμένος*...», ὁ δὲ *Γ. Κεδρηνός*² «... μετ' οὐ » πολὺ καὶ *Ἰζήθ* μεθ' ἐτέρου στόλου κτισθέν- » τος ἐν Ἀφρικῇ καὶ αὐτὸς προσώρμισεν εἰς » τὸν *Σάτυρον* καὶ τὸν *Βρύαντα* καὶ ἕως » *Κάρτου* λιμένος...». Ἀλλ' ἡ περιφέρεια αὕτη κατφκείτο, φαίνεται, ἀπὸ παλαιστᾶτων χρόνων, διότι ἄνωθι τῆς κωμοπόλεως ἐν τῷ ὀροπεδίῳ *Σαβάκ*, χάριτι τοῦ *Ζηλωτοῦ* τῶν ἀρχαίων ἱατροῦ κ. *Ε'. J. Azzopardy* εἶδον διαφόρων μεγεθῶν λιθίνους σφαίρας, ὧν χρῆσις ἐγένετο διὰ σφενδόνης κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, μάλιστα δὲ μιᾶ τῶν ἡμερῶν ὠδήγησεν ἐμέ τε καὶ τὸν φίλον κ. *N. Γούδαν*

εἰς ἄγρον ἔνθα ἀφθονία τοιούτων ὑπάρχει καὶ περισυλεξάμεν οὐκ ὀλίγας. Ἡ θέσις δὲ αὕτη καὶ ἡ τοσαύτη πληθώρα τῶν τοιούτων λιθίνων σφαιρῶν, τετραυσιμένων καὶ ἀκεραίων, μὲ ἀνγκάζει νὰ εἰκάσω ὅτι κατὰ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους προϊστορικοὺς χρόνους συνεκροτήθη ἐκεῖ μάχη μεταξὺ λαῶν ἀγνώστων ἡμῖν, καὶ σιωπᾶ μὲν ἡ ἱστορία, ἀλλ' οἱ λίθοι, κατὰ τὸ εὐαγγελικὸν ρητόν, κεκράζονται.¹

Ἐν τῇ βορειοανατολικῇ περιφερείᾳ τῆς κωμοπόλεως καὶ εἰς δεκάλεπτον τῆς παραλίας ἀπόστασιν ὑρίσταται ὁ ὑποστάτης ἀρχαίου ὑδραγωγείου, εἰς ὃ διὰ τῆς τετραγωνικῆς διαμέτρου 0,90 ἐχούσης ὀπῆς κατήλθον μετὰ τοῦ *Ζηλωτοῦ* τῶν πατρῶν κ. *Ἰωάννου Α. Βελονᾶ*, πρῶτον εἰς βῆθος 3,60 τοῦ μέτρου ἐπὶ τετραγώνου ὡς ἐγγίστα ἐκτισμένου *δαπέδου*, παρ' ᾧ εἶδομεν *σήραγγα* πλάτους μὲν 0,60 καὶ ὕψους 1,40 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου, καὶ ἧς τὸ μὲν ἡμισυ ἄνωθι, τὸ δ' ἄλλο ἡμισυ κάτωθι τοῦ *δαπέδου* ἐφ' οὗ ἰστάμεθα καὶ διευθυνομένην πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἴσως δὲ αὕτη εἶναι συνέχεια τῆς φαινομένης ἄνωθι τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν τουρκικοῦ νεκροταφείου παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, καὶ δι' ἧς πιθανῶς θ' ἀδιωχευέτο τὸ πλεονάζον ὕδωρ εἰς τὴν θάλασσαν· διότι διὰ νὰ καταβῶμεν εἰς τὸ κυρίως ἔδαφος ἠναγκάσθημεν νὰ κατέλθωμεν καὶ ἐν ἄλλο σχεδὸν μέτρον, ἔνθα ἐφθάσαμεν εἰς ὁλοειδὲς μέρος ἔχον πλάτος μὲν 1,80 καὶ μῆκος 2,70 τοῦ μέτρου. Ἐνταῦθα εἶδομεν ἄλλην *σήραγγα* διευθυνομένην πρὸς τὴν κωμόπολιν καὶ ἔχουσαν τὸ αὐτὸ πλάτος καὶ ὕψος μετὰ τῆς πρώτης, προχωρῶν δὲ τις εἰς τὴν κυρίως *σήραγγα* τὴν διευθυνομένην πρὸς ἄρ-

1. Ἐκδοσις Βόννης, σελ. 610.

2. Ἐκδοσις Βόννης, τόμ. Α', σελ. 789.

1. Περβ. Εὐαγγέλιον Λουκᾶ, κεφ. ιθ', 39—40.

κτον εἰς ἀπόστασιν 8 μέτρων εὐρίσκει ἄλλην σήραγγα πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἐκεῖθεν πάλιν εἰς ἀπόστασιν 5 μέτρων ἄλλην πρὸς τὰ ἀριστερά, Κύριος δ' οἶδε πορωτέρω τί δύναται τις ν' ἀπαντήσῃ.

Ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ ὑφίστατο καὶ κατηρειπωμένον φρούριον μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὅτε καὶ ἐντελῶς κατηδαφίσθη μετὰ τὴν ἐκεῖσε πυρκαϊὴν καὶ οὐ μόνις ἔχνη εἰς τινα μέρη φαίνονται, διὸ καὶ οὐδὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ τε τῆς περιοχῆς του καὶ τοῦ χρόνου τῆς οἰκοδομῆς του.

Ἐν Χαρταλιμῇ, γράφει ὁ κ. Μ. Γεδεών¹ «κατὰ Συμεὼν τὸν Μάγιστρον, σελ. 641 — » 643, ὁ ἕτερος τῶν Γραπτῶν φαίνεται δια- » μείνας μικρὸν τινα χρόνον ἐν Καρταλιμένῃ». Ἄλλ' ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τῷ ζητήματι τῆς τοῦ Ὑπατίου μονῆς² «κείσθαι τὴν μονὴν αὐτῶν περὶ τὰ παράκτια» ἐνῶ ἐπρόκειτο περὶ τῆς μονῆς τῶν Ἀποστόλων³, φαίνεται τρανῶς ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Συμεὼν Μαγίστρου καὶ τοῦ Ζωναρά⁴ γραφομένων ὅτι πρόκειται περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν καὶ οὐχὶ τοῦ ἑτέρου αὐτῶν, ὡς οὐχὶ ὀρθῶς διατείνεται ὁ κ. Μ. Γεδεών. Διότι ὁ μὲν πρῶτος⁴ γράφει: «... καὶ διερχομένων αὐτῶν μετὰ τῶν δη- » μωσίων ἱππῶν ἔτυχεν αὐτοὺς μείναι εἰς » Κάρτα λιμῆν' καὶ ἐπεὶ ὁ μέγας Μεθόδιος » ... ἐγκεκλεισμένοις ἦν ἐν τῇ τοῦ Ἀντιγό- » νου νήσῳ ... γράφουσιν αὐτῷ Θεόδωρος » καὶ Θεοφάνης διὰ τινος πιστοτάτου ἀλιέως, » ὅς καὶ ὑπόρχει τῷ ὀσίῳ Μεθοδίῳ ... », ὁ δὲ δεῦτερος⁵ «... τὸν ἱερώτατον Μεθόδιον » ... εἰς τὴν Πάνορμον νῆστον, ἣ νῦν τοῦ » Ἀντιγόνου καλεῖται... καὶ οἱ αὐτάδελφοι » ὅτε Θεοφάνης καὶ Θεόδωρος κατὰ τὸν » Κάρτα λιμένα καταλύσαντες διὰ τινος ἀ- » λιέως συνήθους τῷ ἱερῷ Μεθοδίῳ ἐπιστέλ- » λουσι ταῦτα...».

Ἐν τῇ ἀνατολικῇ περιφερείᾳ τῆς κωμοπόλεως ἀγρός τις τοῦ κ. Ἀναστασίου ἐφένδη Βαφείδου φέρει τὸ ὄνομα μῆς ἐκ τῶν τριῶν μαρτύρων ἀδελφῶν Νυμφοδώρας, ἔνθα καὶ πλίνθοι καὶ πλεῖστα ἄλλα τεθραυσμένα τεμάχια διαφόρων ἀντικειμένων βυζαντιακῆς ἐποχῆς εὗρηται. Πρὸς δυσμὰς δὲ τοῦ νῦν σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ὑπάρχει λοφίσκος τις,

ἐφ' οὗ οἱ συμπολιταὶ ἡμῶν ὀθωμανοὶ πιστεύοντες ὅτι ἐκεῖ κείται ὁσιός τις καίουσι κανδήλαν, ἐξ οὗ καὶ συμπεραίνω ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος λοφίσκος εἶναι τύμβος.

Ἐν ὅλῃ δ' αὐτῇ τῇ κωμοπόλει καὶ τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς ἀριθμοῦνται ἁγιάσματα, α') τὸ πρὸς τὴν νῦν ἀποβάθραν τῶν ἀτμοπλοίων βυζαντιακῆς οἰκοδομῆς καὶ ἐπ' ὀνόματι ἁγίας Καταφυγῆς, πανηγυρίζουσας δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Περὶ τοῦ ἁγιάσματος τούτου, ὅπερ κείται παραπλευρῶς τοῦ ὑψώματος τοῦ χρησιμεύσαντος νεκροταφείου τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἐφ' οὗ Σουλτὰν Μαχμουὶ ὁ Β' ἤγειρε περίπτερον κατακαὲν κατὰ τὴν τοῦ 1850 πυρκαϊάν, λέγεται ὅτι ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐπειδὴ ἐχρησίμευσεν ὡς καταφύγιον τῶν καταδιωκομένων, μάλιστα δὲ πρὸς μαρτυρίαν ἐδείκνυον οἱ κάττικοι καὶ τὴν μέχρι τελευταίως σφζομένην μολύβδινον αὐτοῦ θύραν, φέρουσαν οὐκ ὀλίγα ἔχνη σφαιρῶν· β') τὸ τῆς ἁγίας Γαλατιανῆς ὀλίγον ἐκεῖθεν τοῦ τῆς Καταφυγῆς, ρέον ἐκ βράχου· γ') τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βαγδάτ δ' ἄκιδεσὶ φρέαρ, ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς· δ') τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐν λαχανοκῆπῳ, φρέαρ, ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Κυριακῆς· ε') τὸ πρὸς τὴν τὸ Παντεῖχιον παραλίαν, κάτωθι τῆς οἰκίας τοῦ φίλου κ. Γεωργίου Βέλλη, βρῦον, ἐπ' ὀνόματι τῆς Μεσοπεννηκοσιῆς· ς') τὸ πρὸς ἄρκτον τῆς κωμοπόλεως, κάτωθι πλατάνων, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου, τὸ ἐκρ ἄ.ε.υ ὕδατος· ζ') τὸ ὀλίγον ἄνωθι ἐπὶ τῆς κορυφῆς Τσακάλ-τεπέ, ἀγνώστου ἁγίου, ἐν τῷ γητέδῳ τοῦ αἰοδίου Σ. Κάρταλη, ὅστις λαθῶν τοῦτο εἰς τὴν κατοχὴν του, κατηρειπωμένον ὄι, ἠναγκάσθη ἔνεκα τοῦ πρὸς τὰ θεῖα ζήλου του νὰ περιτριγυρίσῃ αὐτὸ μεταβαλὼν εἰς φρέαρ, σὺν τῷ καταλλήλῳ στομίῳ πρὸς περιορισμὸν τῶν καταχρήσεων. Περὶ τούτου, ἂν καὶ οὐδὲν ἔχνος τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ κατασκευῆς σφζεται, στηριζόμενοι ὁμῶς ἐπὶ τῶν περίξ ἀρχαίων ἐρειπίων δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀνήκε τῇ προσκειμένῃ οἰκοδομῇ αὐτῶν· η') τὸ πρὸς δυσμὰς εἰς δεκάλεπτον ἐκεῖθεν ἀπόστασιν ἐν τῇ περιφερείᾳ Σαβάκ, θολοειδὲς καὶ εἰς ὁ κατέρχεται τις διὰ πέντε μαρμαρίνων βαθμίδων, ὡς ἐν τῷ σχήματι δείκνυται, ἐπ' ὀνόματι νῦν τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, καὶ ὅπερ ἐς δεῦρο σφζεται σχεδὸν ἀκέραιον. Περὶ τούτου, ὡς ἐκ τοῦ σχήματός του καὶ τῶν περίξ ἐρειπίων, ἐν οἷς πλίνθοι τεθραυσμένοι μετὰ γραμ-

1. Βυζαντινὸν ἑρτολόγιον, ὑπὸ Μ. Γεδεών, σ. 176.

2. Αὐτόθι, σελ. 115.

3. Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ. Τόμ. ΚΘ', σελ. 275.

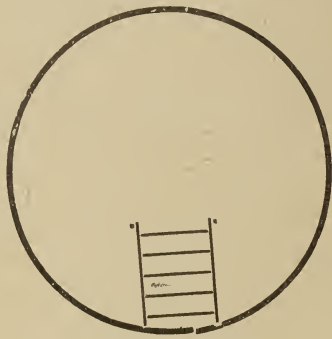
4. Ἑκδ. Βόννης, σελ. 642.

5. Migne Patr. tom. 134, p. 1409.

μάτων, δυνάμεθα νὰ εικάσωμεν ὅτι κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἔθεωρεῖτο ἅγιασμα, ἀλλ' ἴσως ὑπὸ ἕτερον ὄνομα, διότι ἡ μεταλλαγὴ τοῦ ὀνόματος συνήθης ἦτο παρ' ἡμῖν.

Ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ, ἔνθα τὸ ἅγιασμα

Κλίμαξ 1:40.

καὶ τὰ ἑρείπια, ἐπεθύμουν πολὺ νὰ θέσω τὴν ὑπὸ τοῦ θεοφάντορος πατρὸς *Νικηφόρου* δομηθεῖσαν μονὴν¹, διότι ἐκ τῶν ἁγιογράφων μαθηθάνομεν «... ἐκ Χαλκηδόνος ἀνέρ-»
 » χεται (Θεόδωρος ὁ Στουδίτης) πρὸς τὸν
 » ἀοίδιμον πατριάρχην *Νικηφόρον*· καὶ γίνε-
 » ται χαρὰ πνευματικῇ τῇ ἑκατέρων συνο-
 » ψίσει²...» καὶ παρακατιῶν «... ὁ πατὴρ
 » ἡμῶν (Θεόδωρος) τοῦ Βυζαντίου ἀφορμη-
 » θείς, πρὸς τὴν πελάζουσαν τῷ Ἀκριτᾷ γερ-
 » σόνησον τὴν ἐπιλεγομένην τοῦ ἁγίου Τρύ-
 » φωνος ἀποπλεῖ· ἀφ' ἧς ἐν μιᾷ τῶν ἐπιτή-
 » μων, μετὰ τῶν ἐξεχόντων μητροπολιτῶν,
 » πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἀνελθὼν πατριάρχην
 » (*Νικηφόρον*) μεγαλοπρεπῶς λίαν κατὰ τὴν
 » ἀναλογίαν τῶν ἀψευδῶν αὐτοῦ δι' εὐσέβειαν
 » ἄθλων καὶ τὰ προεβεία τῆς τιμῆς πρὸς αὐ-
 » τὸν ἐπηνέγκτο³...». Ὡστε ἐκ τῶν ρηθέν-
 » των φαίνεται ὅτι ἡ ὑπὸ *Νικηφόρου* τοῦ πα-
 » τριάρχου ἀνεγερθεῖσα μονὴ ἔκειτο εἰς ὕψωμα
 καὶ διὰ νὰ ἀνέλθωσι πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἔκτε
 Χαλκηδόνος καὶ ἐκ τῆς Χερσονήσου τοῦ Τρύ-
 φωνος δύναιται τις κατὰ συνθήκην ν' ἀποδε-
 χθῆ ὅτι ἔκειτο ἐκεῖ, διότι καὶ ἐν ὑψώματι
 κεῖνται τὰ ἑρείπια καὶ ἡ ἀπόστασις ἑκατέρω-
 θεν εἶναι σχεδὸν μία καὶ ἡ αὐτή, μάλιστα δὲ
 καὶ τὸ ὄνομα τῆς νῦν ἐν *Χαρταλιμῇ* ἐκκλη-
 σίας ἴτως νὰ ἔχη σχέσιν τινὰ μετὰ τοῦ ἐν τῇ
 μονῇ νου, ἐπεὶδὴ βλέπομεν «... δέκα πρὸς
 » ταῖς τέσσαρσιν ἐν τῇ ἐξορᾷ ἐκπλήσας ὁ θεο-
 » φάντωρ πατὴρ *Νικηφόρος* τῆς ἐπικήρου
 » ταύτης βιοτῆς τὴν μακραιώνα καὶ ἄληκτον

» ζῶν ἀντηλλάξτο· καὶ κατετέθη πρὸς τῷ
 » ναῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοδώρου ἐν τῷ
 » μοναστηρίῳ, ὅπερ ἐκ βάθρων αὐτὸς ἐδεῖμα-
 » τό τε καὶ ὑπεστήσαστο¹...» θ') τὸ εἰς δε-
 κάλεπτον ἐκείθεν ἀπόστασιν ἐπ' ὀνόματι τοῦ
 ἁγίου *Γεωργίου* καὶ περὶ οὗ οὐδὲν δυνάμεθα
 ὀριστικὸν νὰ εἴπωμεν παρὰ νὰ παραπέμψω-
 μεν τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν περὶ ἁγιασμάτων
 διατριβὴν μας²· καὶ ι') τὸ πρὸς ἀνατολὰς τῆς
 κωμοπόλεως καὶ εἰς εἰκοσάλεπτον ἀπόστασιν
 ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου *Στεφάνου*, θλοειδὲς καὶ
 εἰς ὃ κατήρχετό τις διὰ βραχμίδων, ἤδη κα-
 τεστραμμένων, καὶ οὗ τὸ περισσεῦον ἐχύνετο
 διὰ σήραγγος εἰς τὰ παρακείμενα φρέατα.
 Τοῦτο οὐ μόνον εἶναι βυζαντικῆς τέχνης
 ἀλλὰ καὶ ἀνήκεν εἰς ἱερὸν περίβολον, διότι ἐν
 τῷ παρακειμένῳ νῦν ἀγρῷ τῆς οἰκογενείας
Κάρταλη ἀπαντῶσι θεμέλια ἑρειπίων, τετρα-
 σμέναι βυζαντικῆς ἐποχῆς πλίνθοι, τινὲς μετὰ
 γραμμάτων, ἄλλοτε δὲ κατὰ διαφόρους ἐπο-
 χὰς ἀνεκαλύφθησαν ἐκεῖ μικροὶ σταυροὶ χάλ-
 κικοι καὶ μολυβδῖνοι, κλειδὲς καὶ τεμάχιοι
 πλαισίου μολυβδίνου ἐφ' οὗ ἐν ἀναγλύφῳ κατὰ
 σειρὰν ὑπῆρχεν ἰχθῦς καὶ οὗ τὰ γράμματα,
 ὡς γνωστὸν, συμβολικῶς σημαίνουσιν: Ἰησοῦς,
 Χριστός, Θεοῦ, Υἱός, Σωτὴρ. Ἀλλὰ δὲν δυ-
 νάμεθα καὶ ὀριστικῶς νὰ εἴπωμεν ἂν ἡ μονὴ
 αὕτη ἦτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἢ
 ἔφερε τὸ νῦν ὄνομα τοῦ ἁγιάσματος ἢ ἄλλου
 τινὸς ἁγίου· διότι παρ' οὐδενὶ τῶν ἱστορικῶν
 ἀπηντήσαμεν τι πρὸς τὴν περιοχὴν ταύτην
 ταῦτιζόμενον.

Ὁ κ. *Grésy* ἐν ταῖς α' *Ἐκδρομαῖς* αὐτοῦ
 ἐν Ἄνκτολῃ³ ἐδημοσίευσεν περὶ ἁγιάσματος
 τινος ἐν *Χαρταλιμῇ* ἐν μεταφράσει ἔχοντα
 ὡδε: «ἐν *Χαρταλιμῇ*, μεταξὺ τῶν οἰκιῶν,
 » ὑπάρχει μυστηριῶδες σπηλαῖον εἰς ὃ κατέρω-
 » χεται τις διὰ βραχμίδων γεγλυμμένων ἐν τῷ
 » βράχῳ καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποίου εὕρισκε-
 » ται ἅγιασμα. Οἱ τοῖχοι τοῦ σπηλαίου εἰσὶν
 » ἐπικεκαλυμμένοι δι' εἰκόνων ἁγίων καὶ κατ'
 » ἔτος τελεῖται ἐκεῖ θρησκευτικὴ τελετὴ πρὸς
 » καθάγιασιν τοῦ ὕδατος». Ἀλλὰ πάντα
 ταῦτα εἶναι μυθώδη· διότι οὐδὲν τοιοῦτον
 ἅγιασμα οὔτε σήμερον ὑφίσταται καὶ οὔτε ὑπὸ
 τῶν γερωνοτέρων τῶν κατοίκων ἀναφέρεται.

Ἐν ταῖς περὶ τῆς κωμοπόλεως ταύτης ρη-
 θεῖσι δις ἐγένετο λόγος περὶ τῆς οἰκογενείας

1. Μνημεῖα Ἀγιολογικά, σελ. 120.

2. Νεολόγου ἐδομαδιαία ἐπιθεώρησις (1893), τόμ. Β', σελ. 224—5.

3. Ἐφημερίς «Stamboul», 23 Juillet, 1902.

1. Μνημεῖα Ἀγιολογικά ὑπὸ Θ. Ἰωάννου, σελ. 120.

2. Migne Patr. t. 99, p. 316.

3. Αὐτόθι, p. 320.

Κόριαλη. Ἐπειδὴ δὲ τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀναγράπτους δεῖ τίθεσθαι πράξεις, ἀναγκαιὰ τινὰ καὶ ἡμεῖς προστίθεμεν. Εἰς τῶν κατοίκων Χαρταλιμῆς ὀρεγόμενος ἐν εὐρυτέρῳ πεδίῳ ἐνεργεῖς κατῆλθεν εἰς τὴν βασιλευσσαν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν βαμβάκεμπορίαν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦτο ὁ ἀείμνητος *Γεώργιος*, πάππος τοῦ νῦν ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Τραπεζῇ ὁμωνύμου αὐτῷ ἐγγόνου κ. *Γεωργίου Κόριαλη*. Τῷ ἀνδρὶ ἐκείνῳ ὀφείλεται ἡ ἀνεγερσις τῆς ἐν Χαρταλιμῇ ἐκκλησίας τῶν ἀγίων Θεοδώρων, πλείστοι δὲ θεωροῦσιν αὐτὸν καὶ ὡς κτίτορα αὐτῆς. Πολλῆς δὲ ἀπολαύων ὁ ἀοιδίμος ὑπολήψεως ὁσάκις παρουσιάζοντο ἐκλογαὶ πατριρχίας πάντοτε ἐξελέγετο ἀντιπρόσωπος τῆς συντεχνίας ὡς πρωτομαίτωρ αὐτῆς. Ὁ ρηθεις εἶχεν υἱὸν *Σωτήριον* τεῦνομα, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς κοινὸς πατὴρ πάντων, τὸ πλείστον τῶν ἐξ ἐμπορίας μεγάλων αὐτοῦ κερδῶν διαθέντων ὑπὲρ τῶν πασχόντων ἀδελφῶν, τὸ δὲ ὑπόλοιπον πρὸς ἀνατροφὴν τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἅτινα ὄντως ἀνεδείχθησαν πατρῷζοιτα τέκνα πατρῷζοντος ὡσαύτως πατρος.

Ἐντεῦθεν ἀρχόμεθα τῆς περαιτέρω ἡμῶν ἐκδρομῆς. Ἀναχωρήσας μετὰ τοῦ ρηθέντος συνοδοιπόρου μου περὶ τὴν ὁγδόην ὥραν τουρκιστὶ καὶ διὰ Παντειχίου (περὶ οὗ ἐς ἄλλοτε ὁ λόγος) ἀφήνοντες πρὸς ἀριστερὰ τὰ ὀθωμανικὰ χωρία *Δολαίπα*, *Γαϊλάρ-κιοῦ*, *Σιχλῆ* καὶ *Κούρι-κιοῦ* καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τελευταίως τὸ Ὀρχανλῆ μετὰ τετράωρον πορείαν ἐφθάσαμεν εἰς *Τεπερναν* ὅλως ὀθωμανικὸν χωρίον, οὗτινος οἱ κάτοικοι πάντες ζῶσιν ἐκ τῆς γεωργίας.

Τὸ χωρίον τοῦτο εἰς τοὺς γερμανικοὺς χάρτας ἀναφέρεται *Τεπερέν*. Ἄλλ' εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως καὶ αἱ δύο αὐταὶ ὀνομασίαι εἶναι παραφθοραὶ τῆς *Τεπε-βιραν* (Δόφος ἡρειπωμένος), ὡς ἐν ἐπισήμοις ἐγγράφοις γράφεται.

Ἡ ὀνομασία τοῦ χωρίου καὶ ἡ πληθὺς τῶν περὶξ μικρῶν τύμβων καὶ τῶν πολλῶν τοποθεσιῶν καλουμένων *Κιόρη-γερί* (θέσις χωρίου) ἐνθα ἀπαντῶσι πλείστα τεμάχια πλίνθων, κεραμῶν καὶ διαφόρων ἀγγείων ρωμαϊκῆς τε καὶ βυζαντιακῆς τέχνης, ὡς δὲ καὶ οἱ μεταξὺ τοῦ κτηνῆτος χωρίου καὶ *Καρὰ-μπότο* (Μαυρήκνω-φέρεια) *Μπέσ-τεπε* (πέντε λόφοι) λίαν ὑπερμεγεθεῖς τύμβοι, μὲ ὑπενθυμίζουσι τὴν ὑπὸ τῶν Β.θωνικῶν συγγραφῶν *Μ. Κλεωνύμου* καὶ *Χρ. Παπαδοπούλου* ἀγνωστομένην θέσιν τῶν *Δόφων*.

Ὅτι δ' ἐνταῦθα ἔκειντο εἰ Δόφοι τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον. Διότι οἱ συμπολιταὶ ἡμῶν οὐχὶ μόνον τοὺς τύμβους, οἵτινες ἔχουσι

σχήματα λόφων, καλοῦσι *τεπέ*, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις κατέκτων πόλιν ἢ κωμόπολιν, ἢ ἄφηνον τὸ ἀρχικὸν ὄνομα ὡς εἶχεν, ἢ μὴ δυνάμενοι νὰ προσφέρωσιν αὐτὸ ἔφερον παραφθοράν τινὰ ἢ καὶ μετέφραζον, ὡς τοιαῦτα παραδείγματα οὐκ ὀλίγα ἔχομεν. Φαίνεται δὲ καὶ οἱ βυζαντινοὶ ἐκ τῶν πολλῶν ἐκεῖ τύμβων ἐκάλεσαν τὴν περιφέρειαν ἐκείνην *Δόφους*. Ἐκ τῆς τουρκικῆς ὀνομασίας *βιραν* (ἡρειπωμένος) ἐξάγεται ὅτι ἡ πόλις ἦτο κατηρειπωμένη, ὅτε ἀπώκησαν τὸ πρῶτον, διὰ τοῦτο καὶ ἐρείπια ἀρχαίων οἰκοδομῶν δὲν φαίνονται.

Ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ ἀνεκαλύφθη πρότινος μαρμάρινον ἀνάγλυφον μήκους 0,39 καὶ πλάτους 0,33 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου, παρίστα δὲ ἄνδρα κατακείμενον ἐπὶ κλίνης, κρατοῦντα δὲ διὰ τῆς δεξιᾶς στέμμα, παρὰ τὸ προσκεφάλαιόν του ἐνώπιον τῆς κλίνης τρίποδα, ἐν τῷ μέσῳ νεανίσκον καὶ παρὰ τοὺς πόδας γυναῖκα ἀποκεκλυμμένην ἐπὶ καθέκλας, κάτωθι δ' ἔφερε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

ΥΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΖΗCΑC
ΜΗΝΑC I.

Τῶν Δόφων γνωρίζομεν μόνον δύο ἐπισκόπους, *Κυρίωνα* τὸν παρευρεθέντα ἐν τῇ Ζ' Οἰκουμένηκῃ Συνόδῳ καὶ *Ἰγνάτιον*, πρὸς ὃν Φώτιος ὁ παριάρχης ἔγραψε δύο ἐπιστολάς.

Τὴν ἐπιούσαν λίαν πρῶτῃ ἀναχωρήσαντες ἐκ *Τεπερνας* (Δόφων) συννητήθημεν καθ' ὁδὸν ἐν τῇ τοποθεσίᾳ *Τομουζ-τεπε* (χοίρου λόφος) μετὰ τινῶν ἄλλων Νεοχωριτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ φίλος κ. *Δημήτριος Τσαγανίδης*, μεταβιαινόντων εἰς αὐδὲ, καὶ οὕτω ἐτηματίσαμεν μίαν ἐπταμελῆ συ-οδίαν.

Μετὰ τρίωρον δ' ὡς ἐγγίστα πορείαν, ἀφ' οὗ διήλθομεν διὰ τοῦ *Καδῆ-σουϊοῦ*, ἀφήνοντες κατὰ σειρὰν δεξιὰ μὲν τὴν τοποθεσίαν *Ἀομπά-σουατῆ* καὶ τὸ ὀθωμανικὸν χωρίον *Καδηλή*, ἀριστερὰ δὲ τὸ *Χαμδμ γαταγῆ* καὶ *Νάλ-δεγιομενί*, εἰς οὗ ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου ὑψώματος, *κιορη-γερί* καλουμένου, ὑπάρχουσι δύο τύμβοι, ὧν ὁ μικρότερος κατεσκαμμένος, ἐφθάσαμεν εἰς τὴν *Ρήβαν* ποταμόν, ὃν καὶ ὑπερεπηδήσαμεν διὰ τῆς ὑπὸ τεῦνομα *Τσομακιοῦ-κιοπροῦ* γεφύρας.

Περὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐν μὲν τῇ τοῦ *Διονυσίου*¹ «Περιηγήσει τῆς οἰκουμένης» ἀναγινώσομεν τάδε :

« Ἄγχι δὲ *Βιθνοῖ* λιπαρὴν χθόνα ναιετάουσι,
» *Ρήβας ἐνθ'* ἐπατεινόν, ἐπιπροῖησι ρέεθρον »

1. Ἐλάσσονες Γεωγράφοι, τόμ. Β', στίχ. 793—796.

» Ρήβας, δε Πόντιοι παρά στομάτεσσι δέουσι

» Ρήβας, οὐ κάλλιστον ἐπὶ χθονὶ σύρεται ὕδωρ».

παρὰ δὲ τῷ Ἀπολλωνίῳ¹:

«Ρήβαν ὠκυρόην ποταμὸν ἀκίη τε Μέλαιναν».

Ἐνταῦθα, ἥτοι ἐν τῇ ἀντιπέρας ὄχθῃ, ὑπὸ τὴν σκιάν πλατάνου καὶ παρὰ τὴν πηγὴν βρύντος ὕδατος, ἀφ' οὗ ἐπρογευματίσαμεν ἐν διαχυτέῃ καὶ ἀνεπαύθημην ἐπ' ὀλίγον, ἐπελήφθημεν τῆς πρὸς τὰ πρόσω πορείας ἡμῶν καὶ μετὰ τεσσαρακοντάλεπτον παρέλευσιν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ὠθωμανικὸν χωρίον Ὀβαδζίκ (μικρὰ κοιλάς), εὗ οἱ κάτοικοι εἶναι γεωργοὶ καὶ τινες ἀνθρακεῖς.

Ἐντεῦθεν μετὰ ὁδοιπορίαν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας διὰ τῆς περιφερείας Γιοϊλά ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἐπίσης ὠθωμανικὸν χωρίον Μουταρλή, εὗ οἱ κάτοικοι ἐπιδίδονται κυρίως εἰς τὴν ἀνθρακοποιίαν, καὶ ἐκείθεν μετὰ δεκάλεπτον ἀνάπαυαν διὰ τῶν περιφερειῶν Κιουπλοῦ-μπουνάρ καὶ Καμπά-ἀγάς καὶ μετὰ δίωρον χρονικὸν διάστημα ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χωρίον Δαρλήκ, μόλις πρὸ εικοσαετίας ἀποικισθὲν ἐκ τῶν ἐκ Ρωσίας προσφύγων ὠθωμανῶν. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐκλήθη ἐκ τῆς ἀλλεῖτε ἐκεῖ τακτικῆς καλλιεργίας τοῦ κέγγρου (δαρῆ) ὑπὸ τῶν χωρικῶν τοῦ ὑπερκειμένου καὶ μίαν ὥραν ἀπέχοντος χωρίου Κὰς-μιασῆ.

Ἀπὸ Δαρλήκ μετὰ πορείαν τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας ἐφθάσαμεν εἰς Μπαμπάζ-μπουνάρ (ιερέως πηγὴ) παρ' ἧς ῥεεῖ ὁ ποταμὸς Μπαλήκ-δερε (ἰχθύων ποταμὸς) ὅστις καὶ εἶναι τὸ ὄριον τοῦ Κάτω Νεοχωρίου. Ἐκείθεν δὲ μετὰ ὀλιγόλεπτον πορείαν ἀνήλθομεν τὴν ἀνωφέρειαν Κῆρκ-μερδιβέν (τεσσαράκοντα βηθμίδες) τὴν διαρκούσαν ἡμῶρον ὡς ἔγγιστα.

Κατὰ τὴν ἀνοδὸν ἀφ' ἐνὸς μὲν τοῦ ἡλίου μεσουρανοῦντος καὶ ἀφ' ἐτέρου ἐπειδὴ αἱ δύο πλευραὶ εἰσι θημωνώδεις, πολλάκις ὑπέστημεν τοιαύτας σκοτοδιναίετις ὥστε ἐφοδύθημεν μὴ πάθωμεν ἐξ ἡλιάσεως, ἀλλὰ χάριτι θεῆς ἐφθάσαμεν σώοι καὶ ἀβλαβεῖς ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ὅτε καὶ ὡς ἄλλοι Ξενοφῶντες ἰδόντες τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἐκράξαμεν θάλαττα, θάλαττα, μάλιστα δ' ὁ πνέων βόρειος καὶ γλυκὺς ἀνεμὸς ἀπήλλαξεν ἡμᾶς τῶν ἐγκεφαλικῶν δονήσεων καὶ οὕτω ἐκείθεν μετὰ πορείαν μιᾶς ὥρας (περὶ τὴν ἐνάτην τουριστί) ἐφθάσαμεν εἰς Κάτω Νεοχώριον ὅπου καὶ προὔταντήθημεν ὑπὸ τῆς οικογενείας τοῦ ὁδηγοῦ μου.

Ἡ ἐν Κάτω καὶ Ἄνω Νεοχωρίοις ὡς δὲ

καὶ ἐν Χηλαῖς φιλοξενία εἶναι ἀπερίγραπτος. Μόνον εἰ μεταβάντες ἐκεῖ εἴτε ἐκτάκτως εἴτε τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅτε τελεῖται πανηγυρίς ἐν Χηλαῖς δύνανται νὰ γνωρίσωσι ταύτην.

Τὴν 20 πανηγυριζούσης τῆς ἐκκλησίας τοῦ Κάτω Νεοχωρίου, τῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ μετέβημεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἐν ὀμίλοις οἱ κάτοικοι, μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἡμεῖς, μετέβημεν εἰς τὸ ὑπερκείμενον τοῦ χωρίου ὀμώνυμον ἀγίασμα, ἔνθα καὶ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων ἐξεχύθησαν ἅπαντες καθ' ὀμίλους εἰς τὰ πέριξ συντρώγοντες καὶ συμπίνοντες ὑπὸ τοῦ ἤχους τῶν μουσικῶν ὀργάνων.

Ἐνταῦθα οὐδὲν τὸ ἀρχαῖον εἶδομεν. Ἄλλὰ τοῦ λόγου περὶ τοῦ ἀγιάσματος ὄντος οὐκ ἄπω σκοποῦ θεωρῶ ν' ἀναφέρω τὰ περὶ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ νῦν ἐκεῖ λιθοκτίστου παρεκκλησίου. Ὅτε κατὰ τὸ 1900 τὸ πρῶτον μετέβη εἰς Χηλας καὶ ἐκείθεν εἰς Ἄνω καὶ Κάτω Νεοχώριον ἡ Α. Σ. ὁ νῦν Ἅγιος Χαλκηδόνας κ. Γερμανός, ὑφ' οὗ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν ὑπάγονται, μετέβη ὅπως ἐπισκεφθῆ καὶ τὸ ἐν λόγῳ ἀγίασμα. Ἰδὼν δὲ τὸ ἐτοιμόρροπον τῆς μικρᾶς ξυλίνης οἰκοδομῆς, τῆς ὡς παρεκκλησίου χρησιμεύουσας τότε, προσεκάλεσεν εἰς συνεδρίαν τοὺς προεξέχοντας, ἐκεῖ δὲ παμφηφεί τῇ ἐπινεύσει καὶ τῆς Α. Σεβασμιότητος ἀνετέθη ἡ φροντίς περὶ ἀνεγέρσεως λιθίνου παρεκκλησίου τῷ ζηλωτῇ τῶν θείων κ. Νικολάῳ Πετρίδῃ· οὗτος δὲ τῇ συνεργασίᾳ τῶν ἐγχωρίων τοῦ ἀξιεπακίως ἔφερον ἐν μικρῷ χρονικῷ διαστήματι εἰς αἶγιον πέρας τὸ ἐν λόγῳ παρεκκλήσιον.

Μετὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ χωρίου ἀρχίζει ὁ ἐγχώριος χορὸς τὸ πρῶτον μὲν καθ' ὀμίλους ὑπὸ τῶν ἀρρένων κατόικων, εἶτα δὲ ὑπὸ γυναικῶν καὶ νεκνίδων, ἀπασῶν βρακοφορουτῶν, διακρινόμενων δὲ τῶν γυναικῶν ἐκ τοῦ περιδεραιοῦ ὅπερ φέρουσιν. Πάντα δὲ ταῦτα μὲ ὑπομιμνήσκουσι τὰ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου¹ περὶ Κίων γραφόμενα: « Ταῖς Κίων παρθένους ἔθος ἦν, εἰς ἱερὰ » δημόσια συμπορευέσθαι καὶ διημερεύειν μετ' ἄλλήλων, οἱ δὲ μνηστῆρες ἐθεώοντο παιζούσας καὶ χορευούσας . . . », διότι ὡς ἐν Κίῳ τὸ πάλαι συνέβαινε, τοῦτ' αὐτὸ σχεδὸν συμβαίνει καὶ ἐνταῦθα καὶ πολλαχοῦ, ἀψευδὲς καὶ τοῦτο μαρτύριον τῆς γνησίας αὐτῶν ἐλληνικῆς καταγωγῆς. Ἀπασαὶ δ' αὐταὶ αἱ δια-

1. Ἀργοναυτικά, Β', στίχ. 349.

1. Πλουτάρχου Ἡθικά, ἐκδ. Λιψίας, τόμ. Β', σελ. 204.

σκεδάσεις ἐν πλήρει ἡσυχίᾳ διαρκοῦσι κατὰ διαλείμματα μέχρι τῆς παραμονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος (26), ὅτε καὶ μεταβαίνουν εἰς τὸ Ἄνω Νεοχώριον, ἔνθα ἀρχίζει ἄλλη πανηγυρίς, διαρκοῦσα ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα, ἕνεκα τοῦ ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ρηθέντος χωρίου ἁγιάσματος τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος.

Τὴν πρωίην τῆς 22 ἀναχωρήσαντες ἐκ Κάτω Νεοχωρίου μετὰ τοῦ ὁδηγοῦ μου καὶ διελθόντες διὰ τῆς κοιλάδος Τσαῖθ-μπασιῆ μετὰ μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας πορείαν κατήλθομεν εἰς Χηλάς, αἰτίνες φέρουσι τὴν ὀνομασίαν ταύτην ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς καὶ γεωγραφικῆς θέσεως ἦν κατέχουσι. Διότι παρὰ Σουίδα ἐν τῇ λέξει *χηλαί*, ἀνχνινώσκει «χηλαὶ οἱ ἔμπροσθεν τοῦ πρὸς θάλασσαν τείχους προβεβλημένοι λίθοι διὰ τὴν τῶν κυμάτων βίαν, μὴ τὸ τείχος βλάπτοιτο, παρὰ τὸ εἰκνεῖν *χηλῆ* «βοός»· ὥστε ἡ μόνη διαφορὰ ἔγκειται ὅτι οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ Σουίδα μνημονευόμενοι λίθοι εἶναι προβεβλημένοι ὑπὸ ἀνθρώπων πρὸς περιφρούρησιν τοῦ τείχους, ἐνῶ τῶν νῦν Χηλῶν εἶναι φυσικοὶ πρὸς περιφρούρησιν τῆς παραλίας· καὶ παρὰ τῷ Ἀρριανῶ¹ ἀπαντῶμεν τὴν κωμόπολιν ταύτην ὑπὸ τὸ ὄνομα *Χηλαί*, τοῦναντίον παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ἱστορικοῖς ἐν ἐνικῶ ἀριθμῶ, ὡς, παρὰ Ν. Χωνιάτη² «... Βραχέος γοῦν διαλείποντος κειροῦ καὶ κῦτὸν συνειληφῶς τὸν Ἀλέξιον εἰρκτῆ παραδίδωσιν, ἔπειτα διαλωθητάμενος τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐς τὴν Χηλὴν ὑπερόριον τιθησὶ πολλίχιον δὲ ἐστὶν αὕτη παράλιον, ἀγγιστά» που τοῦ Πόντου στόματος κείμενον, ἔνθα καὶ «πυργίον εἰσδέχεται τὸν Ἀλέξιον τούτου ἕνεκα δομηθέν...» καὶ παρὰ Γ. Πιχυμέρη³ «...πέμψας ἐξάγει τε τῆς Λαύρας, κἂν τῇ Χηλῇ, (φρούριον δ' αὕτη ἐπινησίδιον πρὸς τοῖς ἄκροις τῆς Εὐξείνου θιλάσσης) περιορίζει...» καὶ⁴ «... διὸ δὴ καὶ παρὰ βουλῆως ὡς τὸ εἶκος παρορώμενος τῷ τῆς Χηλῆς φρουρίῳ ἐξορισθεὶς ἐγκαθειργνυτο...» καὶ παρακατιῶν,⁵ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς «... τῆς Κωνσταντίνου ἐξεληλακῶς» πρὸς τὴν Χηλὴν τὸ ἀμφιθαλασσίδιον φρούριον ἤλαυνεν...» καὶ (σελ. 412) «... οὐ δὲ μὴ μόνον Χηλῆ τε καὶ Ἀστραβητῆ ἀλλὰ

καὶ Ἱεροῦ φρουρίου προσβάλλοντες τὰ πάνθαινα διεπράττοντο, ὡς περ ὑπνώττοντος βουλῆως ἢ μὴ ζῶντος...» καὶ (σελ. 619) «... ἐπεὶ δὲ τῇ Χηλῇ ἐαυτὸν ἐνεπίστευε καὶ τὰ πιστὰ τῆς ἀσφαλείας ἐκείθεν εἶχεν...» ὥστε ἡ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ νῦν μνημονευομένη Χηλὴ εἶναι αὐταὶ αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ *Χηλαί*, μάλιστα δὲ τοῦτο ἐπιμαρτυρεῖ καὶ τεθρυλισμένη ἀναθηματικὴ τις μαρμαρίνος στήλη, τελευταίως ἐκεῖ που εὑρεθεῖσα, ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, μήκους μὲν 75% καὶ πλάτους 40% τοῦ γαλλικοῦ μέτρου, ἐν δὲ τῷ μέσῳ φέρουσα κεφαλὴν βοῦς ἐν ἀναγλύφῳ. Τῆς ἐπιγραφῆς τὰ ἐναπομείναντα ἔχουσιν ὧδε:

. . . . .

N	EPE	A
TOY		KAI
TW		IDI
W		KAI
KW	^M TWN	XHLAI
TIWNEYXARICTE		
PION		

Περὶ δὲ τῆς φυλακῆς ἐν ἣ ἐκλείσθη ὁ Ἀλέξιος καὶ περὶ ἧς ὁ μὲν Παχυμέρης λέγει ἀμφιθαλασσίδιον καὶ ἐπινησίδιον φρούριον, ὁ δὲ Ν. Χωνιάτης πυργίον, ἡμεῖς συμφωνοῦμεν τῷ δευτέρῳ, διότι οὐδὲν ἔχνος φρουρίου σφύζεται, παρὰ μόνον πυργίον ἐφ' ἐνὸς τῶν πρὸς τὴν παραλίαν ὑφάλων ὅπερ καὶ θά ἦναι ἐν ᾧ ἐκλείσθη ὁ Ἀλέξιος.

Ἐν Χηλαῖς ὑπάρχουσι δύο ἐκκλησίαι, ὧν ἡ μὲν μία ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ἡ δ' ἄλλη ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου τῶν Σάρδεων, ἔνθα καὶ τὸ σκῆνος αὐτοῦ ἐναπόκειται, ἡ δὲ πανηγυρίς τελεῖται τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἁγίας Τριάδος, μία ἀστική σχολὴ ἀρρένων, ἐν ἣ φοιτῶσι τακτικῶς 80 μαθηταί, παρθεναγωγεῖον περιέχον 76 μαθητριάς καὶ νηπιαγωγεῖον, ἐν ᾧ συγχάζουσι περὶ τὰ 150 νήπια ἀναμίξ. Ὁ ὀλικὸς πληθυσμὸς ἀπαρτίζεται ἐξ 6,000 κατοίκων, ὧν 3,400 ὀθωμανοὶ καὶ 2,600 Ἕλληνες.

1. Περίπλους Εὐξείνου Πόντου, 13,1.

2. Ἐκδοσις Βόννης, σελ. 401.

3. Ἐκδοσις Βόννης, τόμ. Α', σελ. 419, 475.

4. Ἐκδοσις Βόννης, τόμ. Β', σελ. 135.

5. Αὐτόθι, σελ. 233.

Πρὸς τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐπεστρέψαμεν εἰς Κάτω Νεοχώριον, ἔνθα καὶ διενυκτερεύσαμεν τὴν δ' ἐπιούσαν ἀναχωρήσαντες μετὰ ἐπτάωρον πορείαν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χωρίον *Γιαγιζιλάρ* τοῦ *Τὰς-Κιοπροῦ*. Ἐκεῖ δὲ μαθόντες τὴν ἀνακάλυψιν ἐνεπιγράφου πλακὸς μεταφερθεῖσαν εἰς Ὀχρανλῆ μετέβημεν καὶ ἐκεῖ. Αὕτη ἦτο ἀναθηματικὴ μαρμάρινος στήλη τεθραυσμένη καὶ ἔχουσα νῦν μῆκος μὲν 0,60 καὶ πλάτος 0,32 τοῦ γαλ. μέτρου.

· · · · ·

ΛΟΝΙ ΑΝΕ
 ΟΤΗΣΑΝ
 ΚΩΜΗΤΑΙ
 ΨΑΡΗΛΑΝΟΙ
 ΕΥΧΑΡΙΣΤΗ
 ΡΙΟΝ

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης τοῦτο μόνον ἠδυνήθημεν νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι οἱ κωμῆται Ψαρηλανοὶ τὴν εἶχον ἀναστήσει ὡς εὐχαριστήριον πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα· καὶ ἐπειδὴ ἀνεκαλύφθη ἐν τῷ νῦν *Γιαγιζιλάρ*, ἄρα τοῦτο κατέχει τὴν θέσιν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀρχαίας κώμης καὶ τῆς ὁποίας τὸ ἀρχαῖον νεκροταφεῖον ἐς δεῦρο σῶζεται. Παρατηρητέον δ' ὅτι ὡς ἐπὶ Ρωμαίων ἔφερον ὀνομασίαν πληθυντικῷ ἀριθμοῦ, οὕτω καὶ νῦν τουρκιστί· καὶ ἐκείθεν διὰ φαράγγων καὶ ὄροπεδίων ὅτε μὲν ἀνερχόμενοι ὅτε δὲ κατερχόμενοι μετὰ τετράωρον πορείαν ἀφήνοντες πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ χωρίον *Δεμιτζιλάρ* (σιδηρουργῶν), ὅπερ ἐπὶ τῇ βῆσει ἐπισήμων ἐγγράφων πρὸ αἰῶνος ἐκαλεῖτο *Γκεμιτζιλάρ* (Ναυτῶν), ἐφθάσαμεν εἰς τὸν νῦν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν *Διλισκελεσί*, περὶ οὗ ὁ κ. *Σ. Σιδερίδης* ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ «Ἐπανόρθωσις ἀφηγήσεων γεγονότων τινῶν ἐπὶ Ἡρακλείου τοῦ Α'»¹ λέγει ὅτι κατέχει τὴν θέσιν τοῦ παρὰ Βυζαντινοῖς φρουρίου *Πελεκάνου*. Ἀλλὰ μέχρι τοῦδε μὴ δημοσιευθείσης τῆς ἐπὶ τούτῳ ὑπεσχημένης ἰδιαιτέρας του πραγματείας, δὲν δυνάμεθα καὶ νὰ γνωρίσωμεν τοὺς περὶ τούτου πειστικὸς λόγους. Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς πρό τινος ὠρίσαμεν² ὅτι τὸ ἐν λόγῳ φρούριον ἔκειτο μεταξύ Ριτζίου καὶ τοῦ νῦν Παλαιοκάστρου, ἤδη μὴ παραδεχόμενοι τὸ *Διλισκελεσί* ὡς *Πελεκάνον*, θέλομεν ἐξετάσει ἂν ἐπὶ Βυζαντινῶν κατεῖχεν ἱστορικὴν τινα θέσιν.

Τὸ μὲν κυρίως νῦν *Διλισκελεσί* καθ' ἡμᾶς

οὐδὲν ἔχει τὸ ἄξιον λόγου ἱστορικῶς, ἐκτὸς μόνον τὸ ὀλίγον πρὸς δυσμὰς νῦν *Καμπάμπουροῦν*, ἐρ' οὗ καὶ ἐρείπια πύργου, κατέχει τὴν θέσιν τοῦ βουνοῦ *Κύριζος*. Ἡ γνώμη δ' αὕτη στηρίζεται ἐπὶ τῶν ἐξῆς.

Ὡς γνωστὸν ἐκτὸς τῆς διὰ ταχυδρομῶν συγκοινωνίας μετὰ τῆς Ἀσίας, οἱ Βυζαντινοὶ, μιμούμενοι τοὺς ἀρχαίους, εἶχον συστήσει δι' ἐκτάκτους ἀνάγκας καὶ ἐναέριον διὰ φωτεινῶν σημείων, *τηλεγραφικὴν* μεταξὺ Ταρσοῦ καὶ πρωτευούσης, ἐπαναλαμβανόμενων κατὰ διαστήματα καὶ ἀπὸ κορυφῆς ὄρους εἰς κορυφὴν. Τὸ μέσον τοῦτο ἐγνώριζον καὶ οἱ Γαλάται. Ἡ τακτικὴ ὁμῶς διοργάνωσις τῶν τοιούτων τηλεγραφικῶν σημείων χρονολογεῖται μόνον ἀπὸ τῆς ἐνάτης ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, ἐτελειοποιήθη δὲ ἐπὶ Θεοφίλου ὑπὸ Λέοντος τοῦ μαθηματικοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης. Καὶ εἰς πάντα ταῦτα ὤθησεν αὐτοὺς ἡ ἀνάγκη ἐγκαίρου εἰδήσεως τῶν κινήσεων τῶν ἐχθρῶν. Πᾶσα δὲ ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἐξετελεῖτο διὰ φανῶν, διατεθειμένων οὕτως ὥστε νὰ σχηματίζωνται σημεῖα ἀνταποκρινόμενα πρὸς φράσεις. Ὅλτῶ δὲ σταθμοὶ τοιοῦτοι ὑπῆρχον μεταξύ Ταρσοῦ καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς βλέπομεν παρὰ *Κ. Πορφυρογεννήτου*¹ «... ἰστέον, ὅτι, τὸ » παλαιὸν ἀπὸ Ταρσοῦ ἐχθρῶν κατὰ Ρω » μαίων ἐξερχομένων, εὐθέως τὸ κάστρον τὸ » λεγόμενον *Δοῦλον* ἐν περιόπτῳ προσκείμενον » ἐξῆπτε φανόν, ὃν ἐκ διχόδοχῆς ὁ καλούμενος » Ἀργέας βουνοῦ διεδέχετο, καὶ ἦπτε δὲ καὶ » αὐτός· καὶ εἶθ' οὕτως ἀπὸ τῶν ἐκείτε ὁ βου- » νὸς ὁ *Σάμος* ἀνῆπτε· καὶ μετὰ τοῦτο ἐδέ- » χετο τὸ κάστρον τὸ *Αἰγίλιον*, καὶ ἦπτε καὶ » αὐτό· καὶ ἀπ' αὐτὸ ἐδέχετο ὁ βουνοῦς ὁ *Ὀ-* » *λυμπος*, καὶ ἦπτε ἐν κορυφῇ· καὶ μετ' » ἐκείνων ἐδέχετο ὁ βουνοῦς ὁ *Κύριζος*, καὶ » ἦπτε καὶ αὐτός· καὶ εἶθ' οὕτως ἐδέχετο ὁ » βουνοῦς ὁ *Μώκιλος* ἐπάνω τῶν Πυλῶν, καὶ » ἦπτε καὶ αὐτός· καὶ μετὰ τοῦτον ἐδέχετο » ὁ τοῦ Ἁγίου Αὐξεντίου βουνοῦς, ὁ *Σκοπὸς* » προσαγορευόμενος, καὶ ἦπτε καὶ αὐτός· καὶ » μετ' αὐτὸν ἐδέχετο ὁ ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ » Φάρου ἡλιακός, καὶ ἦπτε καὶ αὐτός», ὥστε ἐκ τῶν γραφομένων *Κ. Πορφυρογεννήτου* ἐπειδὴ φαίνεται ὅτι ὁ Ὀλυμπος ἦναπτεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ κατὰ τὸ τουρκικὸν ρητὸν *μουμ διπινὲ ἰσικ βερμεζ* (ὁ κηρὸς δὲν δίδει φῶς εἰς τὸ κάτωθεν αὐτοῦ ἄκρον),

1. Ἐλλην. Φιλ. Σὺλλ. τόμ. ΚΗ', σελ. 110.

2. Byzantinische Zeitschrift, 1900, σελ. 471-476.

1. Ἐκθ. Βασ. τάξ., ἔκδοσις Βόννης, σελ. 479-480.

πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὸν βουνὸν Κύριζον εἰς τὰ ἀπέναντι μέρη ἐξ ὧν καὶ νὰ ἦναι ὄρατὴ ἡ κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου, τοιοῦτον δὲ βουνὸν εὐρίσκομεν τὸ νῦν *Καμπά-μπουρούν*, τὰ δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἐρείπια πύργου θὰ ἦναι ἐκείνου, ἐξ οὗ ἔβλεπον οἱ σκοποὶ, ἐξ αὐτοῦ δ' ἐλάμβανεν ὁ ἐν τῇ ἔναντι παραλίᾳ καὶ ἄνωθι τῶν Πυλῶν Μώκιλος καὶ ἐξ αὐτοῦ πάλιν ὁ βουνὸς τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου. Τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην νομίζομεν ὅτι ἐπικυροῖ καὶ ἡ ἀρχαία αὐτοῦ ὀνομασία *Κεπρέξ*, ἣτις καὶ θὰ ἦναι παραφθορὰ τοῦ Κύριζος.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ ρηθείᾳ πραγματεία του ὁ κ. Ε. Σιδερίδης περὶ τῶν τειχῶν τῆς Χαλκηδόνος γράφει¹: «... τὰ τεῖχη τῆς πό-»
 «λεως ταύτης πρὸ αἰῶνων κατηδαφισμένα»
 «ἦσαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Οὐκλεντινια-»
 «νου· ἀτείχιστος δὲ πόλις ὅποιαν ἀντίστα-»
 «σιν ἠδύνατο ἀντιτάξαι, ἡ ἀξία πολιορκίας»
 «γενέσθαι καὶ πολυμήνου μάλιστα» καλὸν
 θεωροῦμεν νὰ ὑποδείξωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Σω-
 κράτους τοῦ Σχολαστικοῦ καὶ Ν. Καλλίστου
 γραφέντα, ἅπερ ἴσως χρησιμεύσωσι τῷ κ.
 Ε. Σιδερίδῃ πρὸς συμπλήρωσιν ἢ διόρθω-
 σιν τῆς ρηθείσης πραγματείας του· καὶ τὰ
 μὲν τοῦ πρώτου ἔχουσιν ὧδε²: «... ὁ
 «μὲν τοι Οὐάλης, Χαλκηδόνος τῆς κατ' ἀν-»
 «τικρὸν Βυζαντίου πόλεως τὰ τεῖχη λύειν»
 «προστάττει... τὸ μὲν οὖν τεῖχος κελεύσει»
 «τοῦ βασιλέως ἐλύετο· καὶ οἱ λίθοι εἰς τὸ
 «Κωνσταντίνου πόλεως δημόσιον λουτρὸν
 «μετεφέροντο, ᾧ προσωνυμία Κωνσταντινια-»
 «ναί... τότε δὲ λυόμενου, Κωνσταντινουπῶ-»
 «λίται παρεκάλουν τὸν βασιλέα παῦσαι τὴν
 «τοῦ τεύχους κατάλυσιν. Συμπαρακάλουν δὲ
 «καὶ οἱ ἐκ Βιθυνίας πκρόντες ἐν τῇ Κωνσταν-»
 «τίνου πόλει Νικομηδεῖς τε καὶ οἱ ἐνοικοῦντες
 «τὴν Νίκαιαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς περιοργῆς ὦν,
 «μόλις μὲν ἐδέχετο τῶν ἰκετευόντων τὴν δέη-»
 «σιν. Ἀφοσιούμενος δὲ τῷ ὄρκῳ, ἅμα τε λύ-»
 «ειν ἐκέλευε, καὶ ἅμα πληροῦν τὰ λυόμενα
 «ἐτέροις λίθοις μικροῖς. Καὶ νῦν ἔσιν ἰδεῖν ἔν
 «τοι τοῦ τεύχους μέρεσιν, ὅπως τοῖς μεγίστοις
 «καὶ θαναμαστοῖς λίθοις ἢ τότε γενομένη εὐτελής
 «οἰκοδομῇ ἐπίκειται...» τὰ δὲ τοῦ δευτέρου³:
 «... τοῦ δὲ Χαλκηδονίων τεύχους λυομένου,
 «οἱ τῆς Κωνσταντίνου καὶ Βιθυνοί, οἱ τ' ἐκ
 «τῆς Νικομήδους καὶ Νικαεῖς, ἰέται τοῦ βυ-

» σιλέως ἐγίνοντο, μὴ τὰ Χαλκηδόνος τεῖχη
 «οὕτω μὲν στερρότητος, οὕτω δὲ μεγέθους
 «ἔχοντα, ἐπικενῆς παραλύειν. Ὁ δὲ καίπερ
 «περιοργῆς ὦν, μόλις μὴν, ὅμως τὴν πρε-
 «σβεῖαν ἐδέχετο. Τῷ δ' ὄρκῳ ἀφοσιούμενος
 «τὸ εἰκός, ἅμα τε λύειν, ἅμα τε ἀνοικοδομεῖν,
 «ἐτέροις βραχυτέροις λίθοις τὴν οἰκοδομὴν
 «ἤγειρεν· ὁ καὶ εἰς πέρας ἤγετο...».

Ὀλίγον πρὸς δυσμὰς τοῦ Καμπά-μπουρούν
 ὑπάρχει τὸ νῦν *Παντζιρ-παϊρί*, οὗ ἡ κορυφὴ
 κέκληται *Γιλαντζικ-τεπέ*, ἔνθα καὶ ἐρείπια μο-
 νῆς, καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ ὑπάρ-
 χουσιν οὐκ ὀλίγα ἐρείπια οἰκοδομῶν βυζαντια-
 κῆς τέχνης, τολμῶμεν νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἴσως
 ἐνταῦθα ἔκειντο οἱ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Νικομη-
 δείας τόποι τοῦ *Κρησκεντος* ἢ *Κρησκεντίου* εἰς
 οὓς ἠσύχασε μικρὸν *Θεόδωρος* ὁ ἠγούμενος τοῦ
 Στουδίτου, «... συνδιαλεγείς δὲ αὐτῷ (τῷ
 «Νικηφόρῳ) ἡμέρας τινὰς ὁ πατὴρ ἡμῶν Θεό-
 «δωρος, αὐτόθεν ἐπὶ τὸν τῆς Νικομηδείας ἔρ-
 «χεται κόλπον, καὶ κητασκηνοῖ εἰς τὰ λεγό-
 «μενα Κρησκεντίου...»².

Περὶ τῆς περιφερείας ταύτης ἦτοι τοῦ Δίλ-
 ἰσκελεσί πρώτος ὁ *William Leake*³ ἐξεφρά-
 σθη ὅτι ἡ *Γκέπζε* δὲν εἶναι ἡ ἀρχαία *Λίβυσσα*
 καὶ ὅτι ζητητέον ταύτην παρὰ τὸ *Δίλ-ἰσκε-*
λεσί, ἔνθα καὶ ἀπέθανεν ὁ στρατηλάτης Ἄν-
 νίβας. Τὴν γνώμην του ταύτην ἠπάσθη καὶ
 ὁ ἐκ τῶν διευθυντῶν τοῦ ἐν Βερολίῳ μου-
 σείου κ. *Th. Wiegand*³, ὅστις μάλι-
 στα ἐξέδωκε καὶ χάρτην περὶ τούτου, ὀρί-
 ζων τὸν παραρρέοντα ποταμὸν ὡς τὸν *Λίβυσ-*
σον. Ἐπειδὴ δὲ ἀνέλαβε νὰ κάμη ἐκέῖσε ἀνα-
 σκαρὰς, παρεκάλεσα αὐτὸν ὅπως, εἰ δυνατόν,
 τῆς εὐκαιρίας δραττόμενος, ἐπιληφθῆ καὶ τῶν
 ἐπὶ *Γιλαντζικ-τεπέ* εὐρισκομένων ἐρειπίων,
 ἐπιπροσθέσας αὐτῷ ὅτι ἐκεῖ θέλει εὑρεῖ ἐρεί-
 πια ἀρχαίας βυζαντινῆς ἐκκλησίας καὶ μάλι-
 στα πλουσίας, ὡς δὲ καὶ τὰς περὶ τούτων καὶ
 περὶ *Καμπά-μπουρούν* κρίσεις μου.

Ἐκ *Δίλ-ἰσκελεσί* ἐπιβιβασθεῖς τῆς σιδηροδρο-
 μικῆς ἀμαξοστοιχίας ἐπέστρεψα εἰς *Παντεῖχιον*.

Ταῦτ' ἔχω ὄσο' ἔμαθον, καὶ ἐφρόντισα, καὶ
 μετὰ *Μουσῶν*
 οἰμὴν ἐδάην.

1. Migne Patr. t. 99, p. 316.

2. Anton. S. 140 und 231 ed. Wess., Hieros S. 572 ed. Wess.

3. Mitteilungen des Kaiserlich Deutschen Archaeologischen Instituts Athenische Abteilung, 1902, band XXVII, p. 321—326.

1. Ἐλ. Φιλ. Σὺλλ. τόμ. ΚΗ', σελ. 101.

2. Migne Patr. t. 67, p. 476—477.

3. Migne Patr. t. 146, p. 595—596.

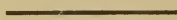
ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΙΔΡΥΤΑΙ, ΜΕΛΗ, ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ, ΔΩΡΗΤΑΙ, ΠΡΟΕΔΡΟΙ, ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ, ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

Ίδρυταὶ τοῦ Συλλόγου.....	γ'
Τακτικὰ μέλη.....	ε'
Ἐπίτιμα καὶ Ἀντεπιστέλλοντα μέλη.....	ιβ'
Μεγάλοι εὐεργέται, εὐεργέται, μεγάλοι δωρηταί, δωρηταί τοῦ Συλλόγου.....	κβ'
Πρόεδροι τοῦ Συλλόγου.....	κβ'
Κοσμήτορες, Ἐπιτροπαί, Ἐπιμεληταί.....	κγ'

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ ΜΒ', ΜΓ' ΚΑΙ ΜΔ' 1902—1905

Πρακτικὰ τοῦ ΜΒ' συλλογικοῦ ἔτους ἀπὸ Μαΐου 1902 μέχρι Μαΐου 1903 (συνεδρία ἈΥΙΑ', 10 Ἰουνίου 1902 — ἈΥΛΘ' 25 Μαΐου 1903).....	3
Ἐκθεσις τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Χρ. Γ. Πανιαζίδου.....	16
Καραπάνειος ἀγὼν, Πρόγραμμα Γραμματικῆς, ὑπὸ Χρ. Γ. Πανιαζίδου, εἰς- γητοῦ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς.....	18
Ἐκθεσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Ε. Α. Σιδερίδου.....	20
Ἐκθεσις τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Α. Κορηικοῦ.....	22
Ἐκθεσις τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Π. Τσελλέντη.....	24
Ἐκθεσις τῶν Ἀρχαιολογικῶν καὶ Νομισματικῶν Συλλογῶν, ὑπὸ Ε. Α. Σιδερίδου	24
Ἐκθεσις τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Ἰ. Βαλαβάνη.....	25
Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ ΜΒ' συλλογικῶν ἔτος 1902—1903 πεπραγμένων, ὑπὸ τοῦ προέδρου Μ. Ψαλίθα.....	27

Πρακτικὰ τοῦ ΜΓ' συλλογικοῦ ἔτους ἀπὸ Μαΐου 1903 μέχρι Μαΐου 1904 (συνεδρία , ΑΥΜ', 9 Ἰουνίου 1903—, ΑΥΞΑ', 13 Ἰουνίου 1904).....	34
"Εκθεσις τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Χρ. Γ. Παναζίδου	47
"Εκθεσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Ε. Α. Σιδερίδου	48
"Εκθεσις τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Στ. Μαναήλογλου.....	49
"Εκθεσις τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Χρ. Γ. Παναζίδου	51
"Εκθεσις τῆς καταστάσεως τῆς Βιβλιοθήκης, ὑπὸ Δ. Η. Οἰκονομίδου	51
"Εκθεσις τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Ἀχ. Καμπανάκη.....	53
Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ ΜΓ' συλλογικὸν ἔτος 1903—1904 πεπραγμένων, ὑπὸ τοῦ προέδρου Μ. Ψαλίδα	54

Πρακτικὰ τοῦ ΜΔ' συλλογικοῦ ἔτους ἀπὸ Μαΐου 1904 μέχρι Μαΐου 1905 (συνεδρία , ΑΥΞΒ', 21 Ἰουνίου 1904—, ΑΥΖΖ', 29 Μαΐου 1905	62
"Εκθεσις τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Δ. Μαλατάκη	82
"Εκθεσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Γ. Δ. Παχίικου	83
"Εκθεσις τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Π. Κ. Βιζουκίδου.....	84
"Εκθεσις τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Π. Τιβερίου	85
"Εκθεσις τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Π. Κ. Βιζουκίδου.....	87
Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ ΜΔ' συλλογικὸν ἔτος 1904—1905 πεπραγμένων, ὑπὸ τοῦ προέδρου Χρ. Χατζηχρήσιου	90

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Περὶ τῶν προόδων τῆς χειρουργικῆς θεραπείας, ὑπὸ Μ. Ψαλίδα	101
Ἡ ἐν Ἀθῶν ἱερὰ μονὴ Μεγίστη Λαύρα καὶ αἱ πρὸς αὐτὴν Αὐτοκρατορικαὶ δωρεαὶ καὶ προνομίαι, ὑπὸ Ἀλ. Εὐμορφοπούλου	107
Παρατηρήσεις καὶ προσθῆκαι εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Χάλκῃ ἱερᾶς μονῆς τῆς Θεο- τόκου, ὑπὸ Ε. Α. Σιδερίδου	121
Περὶ τῆς Ἐκάλῃς τοῦ Καλλιμάχου καὶ τῶν παπύρων τοῦ ἀρχιδουκὸς Ράϊνερ, ὑπὸ Ἰ. Ἀσπριώτου	133
Περὶ παθῶν κατ' Ἀριστοτέλη, ὑπὸ Ἰ. Καρολίδου	141

Περὶ τῆς Ἀττικῆς συνηγορίας καὶ λογογραφίας, ὑπὸ <i>Γ. Ἀποστολίδου</i>	154
Περὶ πατρικῆς ἐξουσίας, ὑπὸ <i>Π. Τσελένη</i>	191
Δικονομικὰ ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὑπὸ <i>Γ. Ἀποστολίδου</i>	199
Ἱατρικὴ Ἀρχαιολογία, ὑπὸ <i>Ἀν. Χρησίδου</i>	205
Ἐξακριβώσεις Ἀρχαίων Τοποθεσιῶν, ὑπὸ <i>Ἰ. Μηλιοπούλου</i>	222
Περὶ τῆς ἐν Θεσπρωτικῇ Πανδοσίας καὶ τῶν ἐν Μοναβάρ ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων, ὑπὸ <i>Δ. Α. Παναγιωτίδου</i>	232
Μία Ὀμηρικὴ Σελίς, ὑπὸ <i>Χρ. Χατζηχρήστου</i>	236
Περὶ τῶν ἐν Γαλατῶν Ἀγιασμάτων, ὑπὸ <i>Ε. Α. Σιδερίδου</i>	241
Αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Κινστέρναι τοῦ Ἀετίου καὶ τοῦ Ἀσπαρος καὶ αἱ πέριξ Μοναί, ὑπὸ <i>Ε. Α. Σιδερίδου</i>	249
Περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μονῆς τῆς Παμμακαρίστου καὶ τῶν κτιτόρων αὐτῆς (Δεύτεραι ἔρευναι), ὑπὸ <i>Ε. Α. Σιδερίδου</i>	265
Ποῦ ἔκειντο αἱ Ρουφινιαναί, ὑπὸ <i>Ἰ. Μηλιοπούλου</i>	274
Τὸ Νικητιᾶτον, ὑπὸ <i>Ἰ. Μηλιοπούλου</i>	283
Ἡ Μονὴ τοῦ Ραγίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Παρχμυθίας, ὑπὸ <i>Δ. Παναγιωτίδου</i>	288
→ Ἐπιγραφαὶ καὶ Νομίσματα Τραπεζοῦντος, ὑπὸ <i>Μ. Παράνικα</i>	296
Σημειώσεις ἐκδρομῆς εἰς Χηλάς, ὑπὸ <i>Ἰ. Μηλιοπούλου</i>	306
Πίναξ τῶν περιεχομένων τοῦ ΚΘ' τόμου.....	314

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ ΜΒ' 1902—1903

(ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ τοῦ ΚΘ' τόμου) 1-130

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1902-1904

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1902-1904

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΚΒ'

12 'Ιουνίου 1902.

Προεδρία Μ. ΨΑΛΙΔΑ

Τὰ παρόντα μέλη τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. **Μ. Ψαλίδα** προέδρου τοῦ Συλλόγου διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας προέβησαν εἰς τὰς ἀρχαιρεσίας. Καὶ πρόεδρος μὲν ἐκλέγεται ὁ κ. **Α. Γ. Διμαράκης**, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. **Α. Κρητικός**.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΚΓ'

30 'Οκτωβρίου 1902.

Προεδρία Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. **πρόεδρος** ἐκ μέρους αὐτοῦ καὶ τοῦ γραμματέως εὐχαριστεῖ δι' ὀλίγων τὰ μέλη τῆς Β. Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν τιμὴν, μεθ' ἧς τοὺς περιέβαλον, καλέσαντες αὐτοὺς εἰς διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ παρὸν συλλογικὸν ἔτος, λέγει δὲ μεταξὺ ἄλλων· «μεθ' ὄλην τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀνεπαρκείας ἡμῶν, ὑπακούομεν εἰς τὴν τιμητικὴν πρόσκλησιν βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἅπαντες εἰς τὴν Βιολογικὴν ἐπιτροπὴν καὶ τὸν πόθον, ὃν ἔχομεν, ὅπως ὄχι μόνον συντηρήσωμεν αὐτὴν ἀλλὰ καὶ προαγάγωμεν ἐπὶ τὰ πρόσω».

Ὁ κ. **Ἀπέρης** ἀνακοινοῖ τὰ ἑξῆς: «Πρό

τινων ἡμερῶν κύριός τις μοι ἔφερε τεμάχια βάμβακος ἐξ ἐπιδέσμων, τραυμάτων, ἐλκῶν κτλ., ἅτινα συνέλεξεν εἰς τι γήπεδον καὶ μοι διηγήθη, ὅτι ὑπάρχει ἄνθρωπος ἀγοράζων ἐκ τῶν νοσοκομείων μεταχειρισμένους ἐπιδέσμους, οὓς ζηραίνει εἰς τὸν ἥλιον εἰς τὸ εἰρημένον γήπεδον, κατόπιν δὲ τοὺς πωλεῖ εἰς κατασκευαστὰς ἐφαπλωμάτων. Ἄλλος δὲ τις μοι διηγήθη ὅτι ἠγόρασεν ἐφάπλωμα, ὅπερ ἐπειδὴ εἶχεν ἰδιαιτέραν ὄσμήν, τὸ ἤνοιξεν, εὔρε δ' ἐν αὐτῷ τεμάχια βάμβακος ἐκ τοιούτων ἐπιδέσμων. Διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι δέον νὰ ἐπισταθῇ ἡ προσοχή, ὅπως ἐπιβλέπωνται οἱ ὑπάλληλοι τῶν νοσοκομείων καὶ ἐμποδισθῶσιν αἱ τοιαῦτα καταχρήσεις καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν δυνάμενα νὰ προέλθωσι κακά. Παρομοία τις κατάχρησις ἐλέχθη ὅτι καὶ ἐν Παρισίοις ἐγένετο ἐκ μέρους τῶν ὑπαλλήλων τῶν νοσοκομείων πωλούντων τοὺς μεταχειρισμένους συναπισμούς, ἐξ ὧν κατεσκευάζοντο μουστάρδα πρὸς χρῆσιν εἰς τὰς τραπέζας.

Ὁ κ. **Ψαλίδας** λέγει ὅτι ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Ἀπέρη εἶναι σοβαρὰ καὶ ὅτι οἱ διευθύνοντες τὰ χειρουργικὰ τμήματα τῶν νοσοκομείων πρέπει νὰ προσέχωσιν εἰς τὰ πράγματα ταῦτα, ἵνα ἀποφεύγωνται τὰ δυνάμενα νὰ προέλθωσι δεινά.

Εἶτα λαμβάνουσι τὸν λόγον οἱ κ. κ. **Σιώτης, Μανουηλίδης, Ψαλίδας**, καταλή-

γοντες ὅτι καλὸν θὰ ἦτο ἡ Β. Ἐπιτροπὴ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ δημοσίου ἐπὶ τῶν καταχρήσεων τούτων καὶ ἐπιβληθῇ τοῖς ὑπαλλήλοις τῶν νοσοκομείων ὅπως καίωσι τὰ λείψανα τῶν μεταχειρισμένων ἐπιδέσμων.

Ὁ κ. **Διμαράκης** προσθέτει ὅτι τοιαῦται καταχρήσεις κυρίως δύνανται νὰ γίνωνται εἰς τὰ ἰατρεία, ὅπου πρὸ πάντων δίδονται ἔξω τὰ ἀναγκαῖα πρὸς ἐπίδεσιν τραυμάτων, ὑπενθυμίζει δὲ ὅτι καὶ ἄλλοτε εἰς Παρισίους ἀνεκαλύφθη ὅτι τοιαῦται ἐγένοντο καταχρήσεις ὡς πρὸς τὸ alcohol comphré, ὅπερ λαμβάνοντες πολλοὶ πρὸς ἔξωτερικὴν χρῆσιν διὰ ρευματικούς πόνοους κατηνάσκον αὐτὸ πίνοντες ὡς καὶ τὸ vin de quinquina.

Περὶ δὲ τῶν ἐπιπολαζόντων νοσημάτων ὁ κ. **Κρητικὸς** ἀναφέρει ὅτι ὑπάρχουσιν ἀρκετὰ κρούσματα ὀστρακιάς.

Ὁ κ. **Διμαράκης** λέγει ὅτι, ὡς καὶ ἄλλοτε παρετήρησεν, ἡ ψώρα ἐξηπλώθη λίαν, ἰδίως μεταξὺ τοῦ ὁμογενοῦς πληθυσμοῦ τοῦ Σταυροδρομίου.

Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. **Ψαλίδας** ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν νέου, ὅστις τῷ παρουσιάσθη μὲ ἀρκετὰ ἔντονον ψώραν, ἣν ἔλαβεν εἰς τὸ ἀτμόπλοιο ἐρχόμενος ἀπὸ τὴν πατρίδα του.

Ὁ κ. **Μανουηλίδης** ὑπενθυμίζει, ὅπως τεθῆ εἰς ἐνέργειαν ἡ περυσινὴ ἀπόφασις τῆς Ἐπιτροπῆς, τουτέστι προαιρετικῶς νὰ ἐγγράφωνται τὰ μέλη, ὅπως φέρωσι κατὰ σειρὰν ἐργασίαν, διότι οὕτω μόνον θὰ ὑπάρχωσι πάντοτε ἀνακοινώσεις. Ἡ πρότασις τοῦ κ. Μανουηλίδου γίνεται δεκτὴ μετὰ συζήτησιν εἰς ἣν ἔλαβον μέρος οἱ κ. κ. **Ψαλίδας**, **Σιώτης**, **Ἀπέρης**, **Διμαράκης**. Ὁ δὲ κ. **Γαβριηλίδης**, ὑπομνησκει ὅτι, ἐπειδὴ εἴθισται κατ' ἔτος ὁ πρόεδρος ἢ ὁ γραμματεὺς ἢ ἄλλο τι μέλος τῆς Β. Ἐπιτροπῆς νὰ κάμῃ ἀνακοινώσιν τινα ἐν ἐκτάκτῳ γενικῇ συνεδρίᾳ τοῦ συλλόγου, καλὸν θὰ ἦτο νὰ ὀρισθῇ τοῦτο ἀπὸ τώρα.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΚΔ'

6 Νοεμβρίου 1902.

Προεδρία Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ.

Ἀρξαμένης τῆς συνεδρίας ὁ κ. **Δ. Μανουηλίδης** παρουσιάζει ἀσθενῆ, ἐφ' οὗ ποιεῖται τὴν ἐξῆς ἀνακοίνωσιν.

Κύριοι,

Ὁ ἀσθενής, τὸν ὁποῖον λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην, εἶναι εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν, ἐργάτης τὸ ἐπάγγελμα, ἀπεστάλη μοι δὲ πρὸς θεραπείαν ὑπὸ τοῦ φίλου συναδέλφου κ. Σγουρδαίου τῇ 16ῃ Ἰουλίου 1902. Ὁ πατὴρ του ἦτο πότης, ἀπέθανε δὲ ἐν ἡλικίᾳ 40 ἐτῶν, ἡ μήτηρ νευρικὴ ὀξύθυμος, ἡ ἐκ μητρὸς θεία ἐπίσης κράσεως νευρικῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἰδιαιτέρα αὐτοῦ προηγούμενα, ἐκ μὲν τοῦ ψυχικοῦ ὁ ἀσθενής ὁμολογεῖ ὅτι ἐν τῇ σχολῇ δυσκόλως ἐμάνθανε γράμματα, σωματικῶς δὲ ὅτι ἔπαθε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν δυσπνοϊκὰ φαινόμενα, ἐπερχόμενα κατὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τὰς ἐν γένει κοπιώδεις κινήσεις.

Ἡ ἀρχὴ τῆς παρουσίας παθήσεως αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς τρία ἔτη. Καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος εἶχε κεφαλόπονον ἰσχυρὸν καθημερινόν, ἐνεκα τοῦ ὁποῖου ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, βραδύτερον δὲ παρουσιάσθησαν καὶ ταλαντεύσεις τοῦ σώματος καὶ ἀκούσιοι κλόνοι τῆς κεφαλῆς. Τότε δύο περὶ τὴν νευρολογίαν ἀσχολούμενοι συνάδελφοι συνεβούλευσαν αὐτῷ ἐγγεῖρησιν καὶ πραγματικῶς ὁ ἀσθενής εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἐθνικὰ νοσοκομεῖα ἵνα ἐγγεῖρηθῇ, ἀλλ' οὐδεμίαν χειρουργικὴν ἐπέμβασις ἐγένετο.

Κατὰ τὴν πρῶτην ἡμῶν ἐξέτασιν ὁ ἀσθενής παρεπονείτο ἐκ πόνων κατὰ τὴν κεφαλὴν ἐντοπιζομένων ὅτε μὲν κατὰ τὸ μέτωπον, ὅτε δὲ κατὰ τὴν κροταφικὴν καὶ ὅτε κατὰ τὴν ἰνιακὴν χώραν.

Κατὰ τὴν καθόλου ἐπισκόπησιν αὐτοῦ εὗρισκόμεν πολλαπλᾶ στίγματα ἐκφυλισμοῦ, ἀσυμμετρίαν κατὰ τὸ πρόσωπον, ὠτικὰ λωβία προσκεκολλημένα, οὐρανίσκον ὤρειδῃ, στόμα δὲ καὶ βίνα προέχοντα, ἐν γένει δὲ φυσιογνωμίαν πηθηκοειδῆ.

Ἐἶτα τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐφελκύσει το-

νικαί ἢ κλονικαί συσπάσεις κατὰ τὸν ἕτερον εἶτε κατ' ἀμφοτέρους τοὺς στερνο-κλειδο-μαστοειδεῖς μῦς, συσπάσεις, αἱ ὁποῖαι φέρουσι τὴν κεφαλὴν πλαγίως ἢ κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὅταν δὲ ἕνεκα τῆς διπλῆς τῶν στερνο-κλειδο-μαστοειδῶν συσπάσεως ἡ κεφαλὴ φέρεται πρὸς τὰ ὀπίσω, ἐπέρχεται ἐπὶ τινὰ δευτερόλεπτα ὀπισθότονός τις, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου τὸ πρόσωπον λαμβάνει ὄψιν ἀσφυκτικὴν, οἱ βολβοὶ τῶν ὀφθαλμῶν προέχουσιν, ὁ δὲ ἀσθενὴς κινδυνεύει νὰ πέσῃ πρὸς τὰ ὀπίσω. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἀσθενοῦς οὕτω ταλαντευομένου ἐφελκύνουσι τὴν προσοχὴν αἱ συσπάσεις κατὰ τοὺς τρικεφάλους μηριακούς μῦς καὶ κατὰ τοὺς μῦς τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων. Ἐπίσης ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ὁ ἀσθενὴς καμμύει τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν. Ὅταν συγκινηθῇ ἢ ὅταν προστάξωμεν αὐτῷ νὰ τείνῃ ὀριζοντίως τοὺς βραχίονας, τότε καὶ οἱ ἀκούσιοι τῆς κεφαλῆς κλόνουσι καὶ αἱ ταλαντεύσεις τοῦ σώματος ἐπιτείνονται. Ἀνεξαρτήτως δὲ τούτων ὅταν πλησιάζῃ τοὺς δύο πόδας ἢ ὅταν προσπαθῇ νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ποδὸς καὶ τότε χάνει τὴν ἰσορροπίαν του καὶ φαίνεται κινδυνεύων νὰ πέσῃ ἐπὶ τὰ νῶτα καὶ ταῦτα εἶτε κλειστοὺς ἔχει τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶτε ἀνοικτούς.

Ἀκολούθως τὴν προσοχὴν ἐφελκύνει ἡ ἀπουσία ἢ ἡ ἀτροφία τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδέενος παρὰ τῷ ἀσθενεῖ τούτῳ. Πείθεται τις δὲ περὶ τούτου ἤδη ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τοῦ λαιμοῦ, ἣτις δεικνύει τὴν χώραν, ἣν φυσιολογικῶς κατέχει ὁ ἀδὴν πεπλατυσμένην. Καὶ ἡ ψηλάφησις δὲ εἶναι ἀρνητικὴ, ἐκτὸς ἐάν, ὡς φρονῶ, οἱ πλάγιοι λοβοὶ ἀτροφικοὶ καλύπτονται ὑπὸ τῶν στερνο-κλειδομαστοειδῶν μυῶν, καὶ δυσκόλως ὡς ἐκ τούτου ὑποπίπτουσιν εἰς τὰς αἰσθήσεις.

Αἱ ἀνακλάσεις τῶν γονάτων ἦσαν ηὔξημεναι κατὰ τὴν πρώτην ἡμῶν ἐξέτασιν. Αἱ ἐκ τοῦ δέρματος ἀνακλάσεις ἦσαν φυσιολογικαί. Τὸ ἀνακλαστικὸν φαινόμενον τοῦ Babinski ἔλειπεν. Ἀλλοιώσεις τῆς αἰσθήσεως δὲν ὑπῆρχον.

ὑπὸ ἔοψιν διανοητικὴν σημειωτέον ὅτι αἱ καθόλου ψυχικαὶ λειτουργίαι ἦσαν μέτριαι, ἡ δὲ ἔκφρασις τοῦ ἀσθενοῦς εἶχεν τὸ ἡλίθιον.

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν ἡμῶν ἐνῶ ἐσυλλογιζόμεθα ὁποῖαν τινὰ διάγνωσιν ἔπρεπε νὰ θέσωμεν ἐπὶ τῆς περιπτώσεως αὐτοῦ, ὁ ἀσθενὴς

στρέψας τὰ νῶτα ἐνεδύετο, ὅτε μετ' ἐκπλήξεως εἶδομεν αὐτὸν κατ' οὐδὲν μὲν ἀνισορροποῦντα ἢ ταλαντευόμενον, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ φυσιολογικῶς ἰστάμενον διαδοχικῶς ἐφ' ἑκατέρου τῶν ποδῶν, χωρὶς ποσῶς νὰ στηριχθῇ ὅπως φορέσῃ τὴν περισκελίδα αὐτοῦ. Τοῦτο ὑπηγόρευεν ἡμῖν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ δυναμικῶν τοῦ νευρικοῦ συστήματος ἀλλοιώσεων, ὡς θὰ ἐξηγήσωμεν περαιτέρω. Ἀποβλέποντες δὲ εἰς τὴν ἀτροφίαν τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδέενος ἀνεγράψαμεν αὐτῷ θυρεοειδίνην (2 καὶ μετέπειτα 3 tabloides καθ' ἡμέραν). Ἦδη τὴν 19 Σεπτεμβρίου ἦτοι μετὰ δύο μῆνας σημειοῦμεν ἐν τῷ βιβλίῳ ἡμῶν τὰ ἐξῆς: Ὁ ἀσθενὴς ἐξακολουθεῖ λαμβάνων 3 tablettes θυρεοειδίνης ἡμερησίως. Βαίνει καλλίτερον. Δὲν ἔχει πλέον πόνον κατὰ τὴν κεφαλὴν. Ἐπὶ πλέον ἤρχισε νὰ ἐργάζεται, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ ἀπὸ δύο ἡδὴ ἐτῶν. Ἐν τούτοις τὸ προχθὲς ἑσπέρας μετὰ συζήτησίν τινὰ σποδρὰν ἦν ἔσχε μετὰ τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ ἤρχισε νὰ παραληρῇ ἐπὶ δύο τρεῖς ὥρας. Κατὰ πρώτην φοράν τοιοῦτόν τι ἀναφέρει εἰς ἡμᾶς· φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ ἄλλοτε ἔσχε παρόμοια συμπτώματα· ὡς πρὸς τὸν ἀσθενὴς ἐξηκολούθησε νὰ βελτιοῦται σημαντικῶς· ἐγένετο ἰσόρροπος, αἱ ταλαντεύσεις ἐξέλιπον, αἱ δὲ ἀκούσται τῆς κεφαλῆς κινήσεις καὶ τὸ τοῦ δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ τικ παντελῶς δὲν ὑπάρχουσιν, αἱ ἀνακλάσεις εἶναι φυσιολογικαί.

Τῆ 2α Νοεμβρίου ὁ ἀσθενὴς ἐπισκέπτεται καὶ πάλιν ἡμᾶς παραπονούμενος διὰ πόνον κατὰ τὴν κεφαλὴν, ὅτε ἐξετάζοντες ἀνευρίσκομεν γαστρικισμόν ἦτοι γλῶσσαν ἐπίχριστον, δυσκοιλίότητα κτλ. Διαικόμεν τὴν χορήγησιν τῆς θυρεοειδίνης, ὑποβάλλομεν τὸν ἀσθενῆ εἰς δίαιταν καὶ ἀναγράφομεν αὐτῷ θειϊκὸν νάτριον 6 γραμμ. καθ' ἑκάστην πρωΐαν ἐπὶ ἐβδομάδα. Κατόπιν τούτων ὁ ἀσθενὴς ἔχει καλύτερα. Παρῆλθον ὅμως μέχρι σήμερον 15 ἡμέραι καθ' ἃς ἔπαυσε τὴν θυρεοειδίνην καὶ ἤδη δύνασθε νὰ ἀντιληφθῆτε ὅτι τὰ φαινόμενα ἐπανέρχονται.

Ποῦ ὀφείλει νὰ καταταχθῇ ἡ πάθησις τοῦ ἀσθενοῦς τούτου καὶ τίς ἡ σχέσις αὐτῆς μετὰ τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδέενος. Ἰδοὺ τὰ σημεία ἐπὶ τῶν ὁποίων θέλω νὰ ἐπιμείνω.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὸ πρῶτον ἐμαντεύσατε

ἤδη ἐκ τῆς δοθείσης ἄλλοτε εἰς τὸν ἀσθενῆ συμβουλῆς ὅπως ὑποστῆ ἐγγείρησιν ὅτι ἐγένετο σκέψις περὶ παθήσεως, ὄγκου πιθανῶς τῆς παρεγκεφαλίδος. Πράγματι φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον στοιχεῖά τινα πρὸς τοιαύτην διάγνωσιν, διότι ὁ μὲν ἀσθενὴς παρεπονεῖτο ὅτι πολλακίς ἐξελήφθη καθ' ὁδὸν ὡς μέθυσος ἕνεκα τοῦ ἀσταθοῦς βαδίσματος αὐτοῦ, εἶχε δὲ πρὸς τούτοις καὶ κεφαλαλγίαν ἐπίμονον. Ἐξ ἄλλου τὰ ἀνακλαστικά φαινόμενα ἦσαν νυξημένα οὕτως ὥστε ἐξ ἀτελοῦς ἐξετάσεως ἡ πλάνη ἦτο δυνατή. Ἡμεῖς δὲ εὐτυχήσαντες ἐκ τῆς πρώτης ἐξετάσεως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αἱ ἀκούσiai κινήσεις καὶ ταλαντεύσεις τοῦ ἀσθενοῦς παρῆλθον εὐθύς ὡς ἔστρεψεν ἡμῖν τὰ νῶτα, ἐσκέφθημεν νὰ ἀναγάγωμεν τὴν πάθησιν αὐτοῦ εἰς τὴν μυοκλονίαν, οἷαν καθώρισεν αὐτὴν ὁ Raymond καὶ ἠτις περιλαμβάνει τὰ διάφορα τικ τῶν παραμυοκλόνων τοῦ Friedreich, τὴν ἠλεκτρικὴν χορείαν τοῦ Bergeron, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν παραλλάσσουσαν χορείαν τοῦ Brissaud. Ἀκριβῶς δὲ ἡ παρατήρησις ἡμῶν μαρτυρεῖ καὶ αὕτη ὑπὲρ τῆς γνώμης τοῦ Raymond, διότι παρὰ τῶ αὐτῷ ἄρρωστῳ ἀνευρίσκομεν τὸ τικ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν βλέφαρον, τὸν τονικὸν σπασμὸν ἢ τὸ τικ κατὰ τὰς κινήσεις τῆς κεφαλῆς, τὸν παραμυοκλονον δὲ κατὰ τὰς συσπάσεις τῶν τρικεφάλων μυῶν. Ὡς δὲ καὶ οἱ καθ' ὅλου μυοκλονικοὶ οὕτω καὶ ὁ ἡμέτερος ἄρρωστος παρουσιάζει στίγματα ἐκφυλισμοῦ καὶ ἐγκεφαλικῶς εἶναι ἐλαττωματικὸς, ὡς ἐναργέστατα ἀποδεικνύει καὶ μόνη ἢ ἐπὶ τρεῖς ὥρας διαρκέσασα μονολογία αὐτοῦ περὶ ἧς ἐν τῇ κλινικῇ εἰκόνι διελάβομεν. Ἐκ τούτων δ' ἐπίσης πηγάζει ὅτι κατὰ τὸν ἐγκεφαλικὸν φλοιὸν ὀφείλουσι νὰ ἐντοπισθῶσιν αἱ δυναμικαὶ ἢ ὑλικά ἀλλοιώσεις αἱ παράγονται τὴν μυοκλονίαν.

Ἐξετάσωμεν ἤδη, ἐκ τῆς θεραπευτικῆς ἐπενεργείας τῆς θυροσειδίνης λαμβάνοντες ἀφορμὴν, καὶ ποῖα τις σχέσις δύναται νὰ συνδέῃ τὴν μυοκλονίαν μετὰ τῆς ἀτροφίας τοῦ θυροσειδοῦς ἀδένοσ. Ὁ Mordret ἐξετάζων τὸν θυροσειδῆ ἀδένα εὔρεν αὐτὸν ἀτροφικὸν ἀπὸ ἑνδεκα μέχρι πεντήκοντα ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν εἰς τοὺς ἐγκεφαλικῶς ὑποδεεῖς. Ὁ Gauthier ὅστις ἀναφέρει τὴν στατιστικὴν ταύτην προσθέτει ὅτι ὁ θυροσειδῆς ἀδὴν ἔχει ἄμεσον καὶ βαθεῖαν

ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως πρώτον τῆς θρέψεως βραδύτερον τῶν νευρικῶν κυττάρων. Ὁ Brissaud ἐφαρμόζων ἐπὶ παρεμπερῶν ζητημάτων τὰς νεωστὶ γενομένας φυσιολογικὰς ἐρεῦνας περὶ τοῦ θυροσειδοῦς καὶ τῶν παραθυροσειδῶν ἀδένων καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι λίαν πιθανῶς οἱ παραθυροσειδεῖς εἶναι τεταγμένοι ἐπὶ τῆς καλῆς κανονικῆς λειτουργίας τῶν νευρικῶν κέντρων. Ἴδου λοιπὸν πῶς ἡ φυσιολογία ἐπεξηγεῖ τὴν διὰ τῆς θυροσειδίνης βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τοῦ ἡμετέρου ἄρρωστου. Ἀκριβῶς δὲ τὸ θεραπευτικὸν τοῦτο σημεῖον ἦθελον νὰ τονίσω παρακαλῶν ὑμᾶς ὅπως ἐν δεδομένην περιστάσει πειραματιζόμενοι ἐπὶ τῶν μυοκλονικῶν συντείνητε ὥστε νὰ καθορισθῆ ἂν πράγματι ἔχει γενικωτέραν τινὰ σημασίαν.

Νοῦλης. Ἡ περίπτωσις τοῦ κ. Μανουηλίδου εἶναι λίαν περίεργος, τοιαύτην δὲ συμπτωματολογίαν δύναται νὰ παρουσιάξωσι καὶ ἄλλαι αἰτίαι ἐκτὸς τῆς ἀτροφίας τοῦ θυροσειδοῦς ἀδένοσ, ὡς π. χ. ἡ ἐλώδης μίανσις. Ἐνθυμοῦμαι περίπτωσιν νέου, ὅστις παθὼν ἐλώδεις πυρετούς, εἶχε παρουσιάσει συμπτώματά τινα ὡς ἀπὸ παθήσεως τῆς παρεγκεφαλίδος, ἰάθη δὲ τῇ χρήσει κινίνης καὶ διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ κλίματος. Ἐπίσης Ἴταλὸς τις συγγραφεὺς ἀναφέρει τρεῖς τοιαύτας περιπτώσεις.

Μαροῦς. Πιθανὸν νὰ μὴ ὑπάρχη ἀπλή ἀτροφία τοῦ θυροσειδοῦς ἀδένοσ, ἀλλ' ὁ ἀδὴν οὗτος νὰ ἐλλείπη ἀρχῆθεν παρὰ τῶ ἄρρωστῶ τοῦ κ. Μανουηλίδου. Ἴσαίς δὲ, ὡς ἐκ τῆς συμπτωματολογίας δύναται τις νὰ ὑποπτεύσῃ, καὶ ἡ παρεγκεφαλίς νὰ μὴ ἦναι ἐντελῶς ἀνέπαφος, καλὸν δὲ θὰ ἦτο νὰ ἐγίνετο δοκιμαστικῶς εἰς τὸν ἀσθενῆ ἡ ἀντισυφιλιδικὴ θεραπεία.

Νοῦλης. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ νέου ὄν ἀνέφερα ἐπεχειρήθη ἀντισυφιλιδικὴν θεραπεία με δυσάρεστα ὅμως ἀποτελέσματα.

Σγουρδαῖος. Διατί παρὰ τῶ παρουσιασθέντι ἄρρωστῶ, νὰ μὴ παρακολουθῆ τὴν ἀτροφίαν τοῦ θυροσειδοῦς ἀδένοσ τὸ μωζοῖδημα;

Ἀντωνάκοπουλος. Ἐτυχε νὰ ἴδω πρὸ μηνῶν τὸν αὐτὸν ἄρρωστον, χαρακτηρι-

σας δὲ τὴν πάθησίν του ὡς νεύρωσιν, τὸν ἀπέστειλα εἰς τὸ Ἑθν. Νοσοκομεῖον, ὅπως ὑποβληθῆ εἰς ὑδροθεραπείαν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν διάγνωσιν, μοι φαίνεται ὅτι δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσιν ὅλα τὰ συμπτώματα διὰ τῆς ἀτροφίας τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος, καθότι παρὰ τῷ ἀσθενεῖ τούτῳ παρατηρεῖται καὶ τρόμος, ὅστις εἶναι ἐκ τῶν συμπτωμάτων τῆς ὑπερτροφίας τοῦ ἐν λόγῳ ἀδένος.

Ὁ κ. **Κρητιδὸς** ἐρωτᾷ ἐὰν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναγάγῃ τις καὶ τὴν ἀτροφίαν τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος εἰς τὸν ἐκφυλισμόν, εἰς ὃν ὀφείλει τις νὰ ὑπαγάγῃ καὶ τὴν μυοκλονίαν, ἀντὶ νὰ ἀναγάγῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἀτροφίαν τοῦ ῥηθέντος ἀδένος, ἀφ' οὗ ἄλλως τε διάφορα τικ παρατηροῦνται παρ' ἐκφύλοις χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀτροφία τις τοῦ ἀδένος τούτου. Τὴν ἐπιτυχὴ δ' ἐπίδρασιν τῆς θυρεοειδίνης βεβαίως δ' ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ὑπ' αὐτῆς ἐξουδετέρωσιν τοξινῶν, αἵτινες ἐνεργήσασαι ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος προδιατεθειμένου ὡς ἐκ τοῦ ἐκφυλισμοῦ, συνέτειναν εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς μυοκλονίας.

Μανουηλίδης. Αἱ περιπτώσεις τοῦ κ. Νούλη ὑπενθυμίζουσί μοι ἀσθενῆ ἐξ ἐλομιάνσεως ὑποθερμικῆς πάσχοντα, ὅστις ἐξελήφθη καθ' ὁδὸν ὡς μέθυσος, καθότι εἶχε ζάλην, τὸ δὲ σώμα του ἔταλαντεύετο. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο θέωρησα ὡς ἱλιγγον ἐλώδη, παρόμοια τοῦ ὁποίου περιστατικὰ ἀνεκοίνωσεν ὁ ἐκ Βατοῦμ κ. Τριανταφυλλίδης. Ἡ διὰ κίνησιν θεραπεία ἐγένετο ἐπιτυχῶς παρὰ τῷ ἀσθενεῖ τούτῳ. Σχετικῶς δὲ πρὸς τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Μακρῆ: Εἶπον ὅτι ὑπάρχει ἀτροφία τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος καὶ οὐχὶ ἔλλειψις αὐτοῦ, διότι ἡ παντελής ἀπουσία τοῦ ἀδένος τούτου εἶναι σπανία, δεύτερον δὲ διότι οἱ πλάγιοι αὐτοῦ λοβοὶ ἀτροφικοὶ πολλὰκις καλύπτονται ὑπὸ τῶν στερονοκλειδομαστοειδῶν μυῶν καὶ δυσκόλως ἀνευρίσκονται κατὰ τὴν ψηλάφησιν καὶ τρίτον διότι ἂν πραγματικῶς ὑπῆρχε παντελής τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος ἔλλειψις, θὰ ὑπῆρχον ἀναμφιβόλως καὶ συμπτώματα σχετικῆς παχυδερμικῆς καχεξίας. Παρεγκεφαλιδι-

κὴν δὲ καταγωγὴν τῶν συμπτωμάτων τοῦ ἡμετέρου ἀσθενοῦς δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ, διότι οὔτε ἐκ μέρους τῶν ὀφθαλμῶν φαινόμενα ὑπάρχουσιν, οὔτε ἡ κεφαλαλγία ὑφίσταται νῦν, οὔτε ἡ αὐξησις τῶν ἀντανακλάσεων οὔτε δὲ καὶ τὸ βάδισμα εἶναι παρεγκεφαλιδικόν. Αἱ ταλαντεύσεις καὶ ἡ ἀνισορροπία τοῦ ἀσθενοῦς ὀφείλονται εἰς τὴν ἔλλειψιν ἀρμονικῆς συνεργίας κατὰ τὰς μυϊκὰς τῶν ἄκρων καὶ τοῦ κορμοῦ συστολάς.

Εἰς τὸν κ. Ἀντωνάκοπουλον δὲ ὑπομνήσκω ὅτι δὲν ἐξήρησα τὰ μυοκλονικὰ φαινόμενα ἐκ τῆς ἀτροφίας τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος, συνέδεσα ὅμως αὐτὰ ὡς ἐκ τῆς ἐπενεργείας τῆς θυρεοειδίνης ἐπ' αὐτῶν. Ὅτι δ' ἀφορᾷ τὰς μυϊκὰς συσπάσεις τοῦ ἀσθενοῦς οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσι μετὰ τοῦ τρόμου τῶν πασχόντων ἐξ ὑπερτροφίας τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος.

Ὁ κ. **Σγουρδαῖος** ἐρωτᾷ ἐὰν παρὰ τῷ ἀρρώστῳ τούτῳ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ μεταμόσχευσις τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος.

Μανουηλίδης. Ἀγνοῶ τὰ ἀποτελέσματα τοιούτων πειραμάτων.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΚΕ'

13 Νοεμβρίου 1902.

Προεδρία Λ. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. **Δ. Μανουηλίδης** παρουσιάζει παρασκεύασμα οὖρων κόρης πασχούσης ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ ἐπιπλακέντος περὶ τὴν 25ην ἡμέραν μετὰ βρογχοπνευμονίας. Ἐν τοῖς οὖροις ὑπῆρχεν ἀφθονία μικροβίων, ἀνευ πυοκυττάρων καὶ λοιπῶν σημείων δυναμένων νὰ δώσωσιν ὑπόνοιαν κυστίτιδος ἐκτὸς συχνουρίας, διὸ χαρακτηριστικῶς τὴν περιπτώσιν, ὡς βακτηριουρίαν, ἦν περιέγραψε κατὰ τὸ 1888 ὁ Bouchard, καὶ ἤτις δύναται νὰ παρουσιασθῆ κατὰ τὴν διαδρομὴν διαφόρων νόσων: ὡς τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ὄστρακιάς, ἐρυσιπέλατος κτλ.

Ἀπέρης. Ἡ παρουσία τῶν μικροβίων τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ ἐν τοῖς οὖροις δύναται νὰ θεωρηθῆ παθογνομονικὸν σύμπτωμα τῆς νόσου;

Δελαγραμμάτικας.—Ἐν τινι περιπτώσει βακτηριουρίας, ἥτις μετὰ τριῶν μηνῶν θεραπεΐαν διὰ διαφόρων ἀντισηπτικῶν τῶν οὐροποιητικῶν ὀργάνων ἐπέμεινεν ἔτι, πολλοὶ δὲ ἤδη παραδέχονται τὴν οὐρηθρικὴν ἀρχὴν αὐτῆς, τῶν μικροοργανισμῶν ἐπινεμομένων τὴν οὐρήθραν ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν γεννητικῶν ὀργάνων.

Κρητικός. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν μετὰ τῶν οὐρῶν ἐξοδὸν τῶν μικροβίων τῆς νόσου, ὑπενθύμιζω ὅτι ὁ ἐν Ἀθήναις μακαρίτης καθηγητῆς Δηλιγιάννης ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐδίδασκεν αὐτὴν ὡς συχνοτάτην, ὁ Klemenko δὲ δίδει τὴν ἀναλογίαν 25%, ὅθεν εὐκόλως ἐννοεῖται ὁ κίνδυνος τῆς διὰ τοιούτων οὐρῶν μεταδόσεως τῆς νόσου.

Ἀντιωανόπουλος. Ἡ οὐρηθρική θεωρία τῆς βακτηριουρίας δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀληθής, ὡς πρὸς τὴν περιπτῶσιν τοῦ κ. Μανουηλίδου, καθότι ὑπάρχει μὲν συχουρία, ἐλλείπουσιν ὅμως πυοκύτταρα καὶ τὰ ἄλλα συμπτώματα κυστίτιδος.

Γαβριηλίδης. Φαίνεται τὰ ὑποδειχθέντα μικρόβια νὰ προέρχωνται μᾶλλον ἀπὸ τῶν κατωτέρων οὐροποιητικῶν ὁδῶν ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐξω γεννητικῶν ὀργάνων.

Μανουηλίδης. Ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν οὐρηθρικὴν ἀρχὴν τῆς βακτηριουρίας, εἰς συγγραφεὺς ἐξέφερε τοιαύτην τινὰ γνώμην, ἥτις ὅμως εἶναι πολὺ ἀπίθανος. Ἡ βακτηριουρία δὲν παρουσιάζει φαινόμενα κυστικά ἐκτὸς συχουρίας, σπανία δὲ φαίνεται ἢ κυστίτις κατὰ τὴν βακτηριουρίαν. Τέλος δὲν φαίνεται τὰ μικρόβια νὰ προέρχωνται ἐκ τῶν ἐξω γεννητικῶν ὀργάνων, καθότι ἡ ἀσθενὴς λαμβάνει κατὰ τρίωρον λουτρὸν καὶ ἐπομένως τὰ μέρη ἐκεῖνα τηροῦνται καθαρὰ.

Δελαγραμμάτικας. Ἡ κυστίτις ἐπὶ τῶν γυναικῶν συνήθως ἔχει ὡς αἰτίαν οὐρηθρίτιδα, ἥτις ἐπίσης ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ κόλπου, ὥστε λίαν πιθανὴ ἢ γνώμη τῆς οὐρηθροβακτηριουρίας. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν κυστίτιδα, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι πυελίτις ἢ φυματιώδης κυστίτις δύναται νὰ εἶναι κεντρικῆς ἀρχῆς ἄνευ συνυπάρξεως

παθήσεως τοῦ νεφροῦ, θὰ ἴναι τολμηρὸν νὰ ἀποκλείσῃ τις τὸ δυνατόν τῆς προςβολῆς τῆς κύστεως.

Κ. Μανρῆς. Ἐὰν πρόκηται περὶ νεφρικής ἢ οὐρηθρικής βακτηριουρίας δύναται νὰ το ἀποδείξῃ ἢ καλλιέργια καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ εἶδους τῶν μικροβίων. Διὰ τοῦτο ὁ κ. Γαβριηλίδης ὑπόσχεται νὰ καλλιεργήσῃ καὶ προσδιορίσῃ τὰ εἶδη τῶν μικροβίων.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. **Α. Κρητικός ἀνακοινοῦ** τὰ ἐξῆς:

Κύριοι,

Τὴν 29 Ἰουλίου 1901 προσεκλήθη ὄπως ἐπισκεφθῶ ἀσθενῆ πάσχουσαν ἐκ χρονίας διάρροιας· καὶ ἰδοῦ ἡ ἱστορία:

Ε..Σ... ἐτῶν 29 ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Κληρονομικόν. Ὁ πατὴρ ἔχει καλῶς. Ἡ μήτηρ ἀπέθανε πρὸ 26 ἐτῶν μετὰ τινὰ ἔκτρωσιν. Ἐχει 4 ἐτέρας ἀδελφὰς καὶ δύο ἀδελφούς, ἔχοντας καλῶς τὴν υἱεῖαν.

Προηγούμενα ἀτομικά. Ἡ ἡμετέρα ἄρρωστος εἰς μικρὰν ἡλικίαν ἐπαθεν ἰλαράν, κατόπιν δὲ ἐπάσχε συνήθως ἀπὸ κυνάγχην καταρροϊκὴν. Τὴν πρώτην ἔμμηνον ῥοὴν ἔσχεν εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν, ὑπέφερε δὲ ἐκ δυσμηνορορίας, ἥτις ἔπαυσε μετὰ τὸν γάμον. Πρὸ 10 ἐτῶν ἐπαθεν ἐλώδεις πυρετοὺς διαμένουσα εἰς Αἶνον, παρελθόντας τελείως μετὰ τὴν ἀλλαγὴν τοῦ κλίματος. Πρὸ 9 ἐτῶν ἐπαθεν ἀνεμευλογίαν. Πρὸ 7 ἐτῶν ὑπαδρεύθη, ἐν ἔτος δὲ μετὰ τὸν γάμον ἔτεκε θυγάτριον καλῶς. Εἴκοσι πέντε ἡμέρας μετὰ τὸν τοκετὸν παρατηρήθη οἴδημα κατὰ τὰ κάτω ἄκρα καὶ ἀδυναμία, ἄνευ ὀσφυαλγίας καὶ κεφαλαλγίας. Ἡ κατάστασις ἐχαρκτηρίσθη ὡς νεφρῆτις, διήρκεσε δὲ ἐπὶ 5 μῆνας ἄνευ οὐδεμιᾶς βελτιώσεως, ὡς λέγει, μεθ' ὄλην τὴν γαλακτοθεραπείαν καὶ τὰ λοιπὰ μέσα, ἀτινά τῃ εἶχον διαταχθῆ ὑπὸ συναδέλφων. Τότε ἀπετάθη πρὸς τινὰ πρακτικὴν γυναῖκα, ἥτις τὴν νόσον ἐχαρκτηρίσειεν ὡς κοκκινάδαν, τῇ ἔδωκε δὲ φάρμακά τινὰ ἐπὶ 20 ἡμέρας, ἀπαγορεύσασα τὸ γάλα καὶ τὰ γαλακτῆρά ἐπὶ 40 ἡμέρας, ἐπιτρέψασα δὲ ὀλίγον κρέας, ζωμὸν καὶ ὀλίγον οἶνον. Ἐντὸς 20 ἡμερῶν τὰ οἰδήματα παρῆλθον, ἢ δὲ γενικὴ κατάστασις ἐντελῶς

ἐπανῆλθεν εἰς τὸ κατὰ φύσιν, ὡς λέγει. Ἐκτοτε εἶχε καλῶς ἐπὶ ἕν ἔτος, ὅτε ἔπαθεν ἔκτρωσιν μετὰ κήσιν 1½ μηνός, μεθ' ἣν τῆ παρυσιασθῆ κεφαλαλγία, πυρετός καὶ ῥίγη διαρκέσαντα ἐπὶ μῆνας, ἐθεραπεύθη δὲ διὰ κλυσμάτων ἐνδομητρικῶν. Μετὰ 1½ ἔτος περίπου ἔτεκε φυσιολογικῶς, ἄνευ οὐδενὸς ἐπεισοδίου.

Ἡ ὑγεία ἐξηκολούθησε καλῆ μέχρι ἀρχῶν Δεκεμβρίου 1900, ὅτε μετὰ ἐγκυμοσύνην 4 μηνῶν ἔπαθεν ἔκτρωσιν μετὰ τρόμον καὶ κόπον πολὺν (οὐδὲν φαίνεται ἐπιβαρῦνον τὸν σύζυγον διὰ τὰς ἐκτρώσεις). Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἔκτρωσιν ἤρχιστε κεφαλαλγία καὶ πυρετός πολὺς μετὰ ῥίγους καὶ πόνων κατὰ τὴν ὀσφύν. Ὁ θεραπεύων τότε ἰατρός ἐχορήγησε δραστικόν τι καθάρσιον, ὅπερ τῆ ἔφερεν ἕμετον καὶ πόνον κατὰ τὴν κοιλίαν, ἰδίως κατὰ τὴν στομαχικὴν χώραν, συγχρόνως δὲ διάρροϊαν ἔντονον, μέχρι 20 καὶ 30 κενώσεων κατὰ τὸ 24ωρον διαρκέσασαν. ἐπὶ 9 μῆνας περίπου χωρὶς ποτε αἱ κενώσεις κατὰ τὸ 24ωρον νὰ ἐλαττωθῶσι κάτω τῶν 6. Συγχρόνως τῇ χορηγήσει τοῦ καθαρσίου ὁ συναδελφός ἤρχισε καὶ ἐνδομητρικὰ κλύσματα, ἐπαναληφθέντα ἐπὶ 15 ἡμέρας, ὅτε ὁ πυρετός καὶ τὰ ῥίγη ἠλαττώθησαν, ἤρχισε δὲ νὰ ἀναφαίνεται ὕδρωψ ἀνὰ σάρκα συνοδευόμενος ὑπὸ καρδιακῶν παλμῶν καὶ τάσεως πρὸς λιποθυμίαν.

Ἡ κατάστασις αὕτη συνοδευομένη πάντοτε ὑπὸ διάρροϊας ἐξηκολούθησεν οὕτως ἐπὶ 2½ περίπου μῆνας, ὅτε διὰ πρώτην φοράν γενομένης ἐξετάσεως τῶν οὖρων ἀνακαλύπτεται λευκωματουρία καὶ ὑποβάλλεται ἡ ἀσθενὴς εἰς γαλακτοθεραπείαν καὶ λοιπὴν θεραπείαν νεφρίτιδος. Τὸ ποσὸν τῶν οὖρων κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δὲν ὑπερέβαινε τὴν ἡμίσειαν λίτραν κατὰ 24ωρον. Διὰ τῶν ἄνω θεραπευτικῶν μέτρων, τὰ οἰδήματα καὶ ἡ κεφαλαλγία ἠλαττώθησαν ἐπαισθητῶς, ἤδη περὶ τὰ μέσα Μαΐου 1901, τὸ δὲ ποσὸν τῶν οὖρων ἀνῆρχετο εἰς μίαν περίπου λίτραν. Ἡ διάρροϊα ὅμως οὐδόπως ἐβελτιώθη, ἐπιδεινούμενη τὸν ἀκτινὸν διὰ τῆς χορηγήσεως στυπτικῶν ἢ τῆς διουρητικῆς, ἣτις τότε τῆ ἐδίδετο πρὸς διούρησιν, ὅτε καὶ τὸ ποσὸν τῶν οὖρων ἠλαττοῦτο καὶ ἡ λευκωματουρία ἠύξανεν, ὡς λέγει.

Κατὰ τὰ τέλη Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὰ οἰδήματα καὶ ἡ κεφαλαλγία σχεδὸν εἶχον ἐξα-

λειφθῆ καὶ ἡ λευκωματουρία δέ, ὡς ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τῆς ἀρρώστου δύναται τις νὰ συμπεράνη, ἤρχιστε νὰ γίνηται διαλείπουσα, ἐλλείπουσα τὴν πρωίαν, ἐκτεινομένη δὲ κυρίως, ὅσakis ὁ στόμαχος ἦτο πλήρης. Ἡ διάρροϊα ὅμως ἐξηκολούθει κυμαινομένη μεταξὺ 6—20 κενώσεις ἀνερχομένη ἐνίοτε καὶ μέχρι 30 κενώσεων.

Τοιαύτη ἐξηκολούθει ἡ κατάστασις μέχρι τῆς 29 Ἰουλίου 1901, ὅτε διὰ πρώτην φοράν προσεκληθήμεν, ἵνα ἐξετάσωμεν τὴν ἀρρωστον, εὐρισκόμεθα δὲ πρὸ τῆς ἐπομένης καταστάσεως:

Γυνὴ εἰς τὸ ἔπακρον ἀναιμική, παραπονομένη διὰ διάρροϊαν τυραννικὴν καὶ φοβερὰν ἐξασθένησιν.

Ἐξετάζομεν κατὰ πρῶτον τοὺς πνεύμονας, οἵτινες οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον παρουσιάζουσιν. Καρδία πάλουσα ὑπὸ τὴν ε' πλευράν. Κατὰ τὴν ἀκρόασιν κατὰ τὸν πρῶτον τόνον διαγράφεται οὐχὶ καθαρὸς ἤχος καλπασμοῦ, ὁ δεύτερος δὲ τόνος κατὰ τὸ ἀορτικὸν στόμιον ἰσχυρὸς καὶ κάπως μεταλλικός. Σφυγμὸς ὀλίγον τι σκληρὸς πάλλων 88^{κις} κατὰ πρῶτον λεπτόν.

Ἐκ τοῦ πεπτικοῦ συστήματος: γλῶσσα ἐλαφρῶς ἐπιχειρισμένη. Ἡ κοιλία ἐξωτερικῶς οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον παρουσιάζει. Στόμαχος ἀρκετὰ ἐπώδυνος τῇ πίεσει, οὐδένα παρουσιάζων ἀνευρυσμόν. Ἡ πίεσις κατὰ τὴν λοιπὴν κοιλίαν δὲν φέρει πόνον, ἀλλὰ μόνον βορβορυγμοὶ τῶν ἐντέρων κατ' αὐτὴν ἀκούονται. Ἦπαρ καὶ σπλὴν φυσιολογικά. Ἡ διάρροϊα ἔντονος ἐντεινομένη κυρίως τὴν ἡμέραν μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς κλίνης ἔγερσιν, ἢ μετὰ κόπον καὶ συγκίνησιν. Κενώσεις ἀπὸ 6—20 ἐνίοτε καὶ 30 κατὰ 24ωρον ὕδαρεῖς ὀλίγας μόνον στερεὰς οὐσίας περιέχουσαι, σπανίως λειεντερικαί, μὴ συνοδευόμεναι ὑπὸ πόνων, ἔχουσαι τὴν ὁσμὴν ὀξίνου γάλακτος. Οὐδέποτε παρετηρήθη ἐν αὐταῖς αἷμα ἐνίοτε δὲ μόνον βλέννα.

Νεφρική χώρα ὀλίγον εὐαίσθητος τῇ πίεσει. Οὖρα ἀνερχόμενα εἰς μίαν περίπου λίτραν, ὠχροκίτρινα, θολά, ὄξινα τὴν ἀντίδρασιν καὶ εἰδικὸν βᾶρος ἐλαττωμένον 1012. Αἱ στερεαὶ οὐσῖαι ἐν αὐτοῖς ἦσαν ἠλαττωμένοι τοῦ φυσιολογικοῦ κατὰ λίτρον. Λευκωμα δὲ ἐνεῖχον κατὰ τὰς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς γενομέ-

νας ἀναλύσεις τὴν μὲν 2^{αν} Μαρτίου 1901 γρ. 2,85 κατὰ λίτρον, τὴν 4^{ην} Ἰουνίου 1901 0,37, τὴν 22^{αν} Ἰουλίου 0,25. Κατὰ τὴν μικροσκοπικὴν δὲ ἐξέτασιν παρουσιάζον κύτταρα ἐπιθηλιακὰ τῶν νεφρῶν, τῆς πυέλου καὶ τῆς κύστεως· λευκοκύτταρα πολλὰ καὶ ἐπιθηλιακοὺς κυλίνδρους.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω συμπτωμάτων ἡ ἀσθενὴς ἡμῶν παρεπονεῖτο διὰ τάσιν πρὸς λιποθυμίας, ἰλίγγους καὶ διὰ τὸ εὐερέθιστον τοῦ χαρακτῆρος. Οὐδὲν ἕτερον παθολογικὸν ἀπὸ τοῦ νευρικοῦ συστήματος ὑπάρχει. Συνυπῆρχον ἐλαφρὰ οἰδήματα κατὰ τὰ σφυρά. Ἐμμηνοῦς ῥύσις ὀλίγη ἀλλὰ κανονικὴ καὶ ἀνώδυνος.

Ὅσοι ἐκ τῶν συναδέλφων πρὸ ἡμῶν εἶχον ἐπισκεφθῆ τὴν ἄρρωστον, ἐξήρτων τὴν διάρροϊαν ἐκ τῆς νεφρίτιδος, ἔδιδον διάφορα φάρμακα διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην νόσον, πλὴν οὐδὲν ἀποτέλεσμα εἶχον, τούναντίον ἡ διάρροϊα ἐγένετο ἐντονωτέρα, ὅσα περισσότερα φάρμακα ἐλάμβανε καὶ ὅσα ἰσχυρότερα στυπτικά ἐδίδοντο πρὸς καταπολέμησιν αὐτῆς.

Ἡμεῖς στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ αἰτίου τῆς ἀρχῆς τῆς διάρροϊας διὰ τοῦ δραστικοῦ καθαρσίου καὶ ἐπὶ τρόπου αὐτῆς διὰ φαινομένων ὀξείας γαστροεντερίτιδος, καὶ ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι οὐδόλως τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν νεφρῶν ἠκολούθησεν ἐλάττωσις τῆς ἐντάσεως τῆς διάρροϊας, ἔτι δὲ ἐπὶ τῆς ἐπιδεινώσεως αὐτῆς διὰ λήψεως τῶν διαφόρων φαρμάκων καὶ ἐπὶ τοῦ πόνου, ὅστις ἐνεδράζετο κατὰ τὴν στομαχικὴν χώραν, ἐσκέφθημεν ὅτι πρόκειται περὶ διάρροϊας, συνεπεία γαστρίτιδος ἀρξάμενης ἀπὸ τῆς χορηγήσεως τοῦ δραστικοῦ καθαρσίου, καταστάσεως δὲ χρονίας διὰ τοῦ συνεχοῦς ἐρεθισμοῦ τοῦ στομάχου διὰ τῶν φαρμάκων καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐν ἀρχῇ καταλλήλου διαίτης, καὶ ὅτι ἴσως συνέτεινεν ἡ κατάστασις αὕτη τοῦ γαστροεντερικοῦ σωλήνος εἰς τὴν παράτασιν τῆς λευκωματούρας.

Διὰ ταῦτα ἀνεστειλάμεν τὴν χορήγησιν παντὸς φαρμάκου ἐσωτερικῶς, ὑπεβάλομεν δὲ τὴν ἀσθενηὴ εἰς ἀπλὴν γαλακτοτροφίαν, ἐπιτρέψαντες μόνον σταγόνας τινὰς λαυδάνου πρὸς μετρίασιν τῆς νύξημένης συσταλτικότητος τῶν ἐντέρων. Τὰς πρώτας ὁμῶς ἡμέρας τῆς ἄνω θεραπείας ἡ διάρροϊα ἐπεδεινώθη κάπως, ὡς συμβαίνει συνήθως παρὰ πάσχουσιν

ἐξ ὑποχλωρυδρίας ἢ ὑποπεψίας κατὰ Hayem συνεπεία χρονίας γαστρίτιδος, διὸ προσθέσαμεν τῇ ἄνω θεραπείᾳ καὶ ὀλίγον ὑδροχλωρικὸν ὄξύ, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ τῆς οὕτω ῥυθμισθείσης θεραπείας ἡ διάρροϊα ὀλιγόστευσε, 16 δὲ ἡμέρας μετὰ τὴν πρώτην ἡμῶν ἐπίσκεψιν ὑπῆρχε μικρὰ εὐαίσθησις κατὰ τὸν στόμαχον, ἡ ἀσθενὴς δὲ εἶχε μίαν μόνον κένωσιν κατὰ 24ωρον, ἔκτοτε δὲ ἀπὸ 15 περίπου μηνῶν ἡ διάρροϊα δὲν ἀνεφάνη, μολονότι τὰ ἐδέσματα τῆς ἀρρώστου εἶναι ποικίλα.

Εἰς τὰς 22 Αὐγούστου τοῦ 1901 μετὰ τὴν παῦσιν πλέον τῆς διαρροϊας ἐγένετο ἀνάλυσις τῶν οὔρων, ἥτις ἔδωκε τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα: Ποσὸν οὔρων 1450 κ.ε. κατὰ 24ωρον. Οὔρα ὀχροκίτρινα, ὀλίγον θολὰ, ἔξινα, ε.β. 1012, οὔρια 10,40 γρ. κατὰ λίτρ., οὔρικόν ὄξύ 0,30, χλωριούχα ἄλατα 7,50, ὀλικὸν φωσφορ. ὄξύ 1,80, ἴχνη λευκώματος. Μικροσκοπικῶς δὲ λευκοκύτταρα καὶ ἐπιθηλιακὰ κύτταρα τῆς κύστεως. Κύλινδροι δὲν ὑπῆρχον.

Ἦρχισαμεν νὰ δίδωμεν βαθμηδὸν εἰς τὴν ἡμετέραν ἄρρωστον νὰ τρώγῃ, ἀποφεύγοντες φυσικῶ τῶ λόγῳ ἐδέσματα δυνάμενα νὰ ἐρεθίσωσι τοὺς νεφροὺς. Βηθηδὸν ἐπανήλθον αἱ δυνάμεις· τὸ μόνον ὅπερ παρουσίαζεν ἦτο ἐλαφρὰ μόνον ὀχρότης, σχετικὴ πολυουρία μέχρι δύο λίτρων δι' ἡμέρας, καρδία πάλλουσα κατὰ τὴν ε' πλευρὰν μὲ τὸν πρῶτον τόνον ἰσχυρόν, τὸν β' δὲ κατὰ τὸ ἀορτικὸν στόμιον ὀλίγον μεταλλικὸν καὶ ἰσχυρότερον τοῦ συνήθους, σφυγμὸς δὲ κυμαινόμενος μεταξύ 66 καὶ 72 κατὰ λ' ὀλίγον σκληρὸς. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους τοῦ 1902 ἔπαθεν ἀπὸ ἡλίαςιν συνοδευομένην ὑπὸ ἐντόνου κεφαλαλγίας καὶ μικρᾶς ὑψώσεως τῆς θερμοκρασίας, παρουσίασε δὲ εἰς τὰ οὔρα ἐπὶ 5—9 ἡμέρας ὀλίγον λευκωμα, ὅπερ εἶτα ἐξηφανίσθη, ἔκτοτε δὲ ἡ κατάστασις τῆς ἡμετέρας ἀρρώστου ἐξακολουθεῖ, ὅπως τὴν περιεγράψαμεν πρὸ τῆς ἡλιάσεως, χωρὶς ὁμῶς ἡ διάρροϊα ἐν τῶ μεταξὺ νὰ τὴν ἀνησυχῆσῃ.

Μανουηλίδης. Εἶναι συζητήσιμος ἡ ἀρχὴ τῆς διάρροϊας, ἂν δηλ. ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὑποχλωρυδρίαν ἢ τὴν νεφρίτιδα, στηριζόμενος ὁμῶς ἐπὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς θεραπείας κλίνω νὰ παραδεχθῶ τὴν ἀπὸ τῆς ὑποχλωρυδρίας ἐξάρτησιν αὐτῆς.

Ἀπέρης. Ἀνέκαθεν τὰ ὄξέα, θεικόν, νιτρικόν κτλ. ἐδίδοντο ἐπιτυχῶς εἰς χρονίας διαρροίας, ὡς ἀντισηπτικά, ἴσως δὲ τὸ ὑδροχλωρικὸν ὄξύ πρέπει πρὸς τοῦτο νὰ προτιμᾶται ὡς φυσιολογικῶς ἐν τῷ στομάχῳ ὑπάρχον.

Νούλης. Αἱ ἀπὸ τῆς γαλακτοθεραπείας προσδοκίαι στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀγνότητος τοῦ γάλακτος· διὸ καλὸν θὰ ἦτο νὰ ὑποδειχθῇ εἰς τὸ δημόσιον μέσον ἀσφαλὲς πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς νοθείας τοῦ γάλακτος.

Ἡ πρότασις τοῦ κ. Νούλη ἐγγράφεται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν πρὸς συζήτησιν.

Μακρῆς. Φαίνεται διάρροια καὶ νεφρίτις νὰ ἦσαν ἀνεξάρτητα, τὸ δὲ ὑδροχλωρικὸν ὄξύ νὰ ἐνήργησεν ὡς μεταβαλὸν τὸν γαστρικὸν χυμισμόν εἰς τὸ κατὰ φύσιν.

Περὶ τῶν ἐπιπολαζόντων νοσημάτων ὁ κ. **πρόεδρος** λέγει ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐνδημικά καὶ ἐπιδημικά νοσήματα ἢ κατὰστασις τῆς πόλεως φαίνεται ἢ αὐτῇ, παρατηρεῖται ὅμως αὐξησίς τις τῶν καταρροϊκῶν νοσημάτων, ὅπερ ἀποδίδει καὶ εἰς ἐπίδρασιν τοῦ ψύχους τῶν ἡμερῶν τούτων.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΚΣ'

20 Νοεμβρίου 1902.

Προεδρία Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. **Δ. Μανουηλίδης** παρουσιάζει καὶ πάλιν μικροσκοπικὰ παρασκευάσματα οὖρων τῆς κόρης, περὶ ἧς ἐγένετο λόγος καὶ ἐν τῇ προηγουμένη συνεδριάσει.

Γαβρηλίδης. Τὰ οὔρα ἅτινά μοι παρέδωκεν ὁ κ. Μανουηλίδης ἦσαν διαυγῆ, ὀλίγον μόνον τεθολωμένα. Ἡ ἐξέτασις αὐτῶν ἔδειξεν λευκοκύτταρα καὶ βακτηρίδια μὴ κρατοῦντα τὸ gram. Ποίησαντες τὰς δεούσας καλλιέργιας εὐκόλως ἀπεμονώσαμεν βακτηριδίον τι, τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ καθορίσωμεν. Ἦτο ἄρα γε τὸ βακτηριδίον τοῦ Eberth; Πρὸς καθορισμὸν τούτου ἢ ταχύτερα καὶ ἀσφαλεστέρα μέθοδος εἶναι ἢ ἀνεύρεσις τῆς συγκολλησεως (agglutination). Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶχομεν ἄλλο πρόσωπον πάσχον ἐκ βε-

βαίου τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ἵνα ἐξ αὐτοῦ λάβωμεν ὄρον, ἠναγκάσθημεν πρὸς τὸ παρὸν νὰ λάβωμεν τοιοῦτον ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς τοῦ κ. Μανουηλίδου. Ὁ ὄρος οὗτος ἔδωκε θετικὰ ἀποτελέσματα καὶ μὲ τὸ βακτηριδίον, ὅπερ ἐκ τῶν οὔρων τῆς ἀρρώστου τοῦ κ. Μανουηλίδου ἀπεμονώσαμεν καὶ μὲ τὸ ἀθνητικὸν βακτηριδίον τοῦ Eberth. Ἡ ἀναζήτησις τῆς συγκολλησεως γενομένη καὶ μὲ ὄρον ἄλλου προσώπου θετικῶς τυφιῶντος ἔδωκε θετικὰ ἀποτελέσματα. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο συμφωνεῖ μὲ τὰ ἀποτελέσματα τῶν καλλιεργιῶν τῶν γενομένων ἐπὶ διαφόρων τροφῶν. Ἐκ τούτων δὲν δυνάμεθα νὰ διαβεβαιώσωμεν ὅτι ἔχομεν ἐνώπιόν μας τὸ μικρόβιον τοῦ Eberth.

Μανουηλίδης. Τὴν ἐπαύριον τῆς προηγουμένης συνεδρίας μετὰ πλύσιν ἀσηπτικῆν τῶν ἐξω γεννητικῶν ὀργάνων, συνέλεγχσαν ἐν δοχείῳ τὰ οὔρα ἅτινα δὲν ἦσαν θολά, εὐρέθησαν δ' ἐν αὐτοῖς λευκοκύτταρά τινα καὶ μικρόβια. Τὰ λευκοκύτταρα κατὰ τὰς ἐξετάσεις οὔρων ἀργότερα ληφθέντων ἐλλείπουσιν. Ἡ κατὰστασις τῆς κορασίδος βαίνει βελτιουμένη, ἀπόψε δὲ ἔχει 37.5 θερμοκρασίαν (20 Νοεμβρίου 1902). Ἡ κορασίς εὐρίσκεται περὶ τὴν 50ὴν ἡμέραν τῆς νόσου τῆς. Ἡ συχνοῦρία, ἣν εἶχε παρουσιάσει ἦτο σχετικῆ μόνον ἀνερχομένη εἰς ἕξ οὐρήσεις κατὰ εικοσιτετράωρον.

Εἰς τὰ κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν ληφθέντα περὶ βακτηριουρίας προσθετόν τὰ ἐξῆς: Τὰς βακτηριουρίας θὰ διαιρέσωμεν εἰς κυστικὰς ἢ οὐρηθρικὰς καὶ εἰς τὰς νεφρικὰς, προερχομένας ἐκ μολυσματικῶν νόσων. Εἰς τὴν δευτέραν ταύτην κατηγορίαν τάσσεται ἡ βακτηριουρία τῆς ἡμετέρας ἀρρώστου. Ὁ Crussman τὴν κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν συχνότητα τῆς βακτηριουρίας ἀναριθμᾷ εἰς 15 %. Ἐν Γερμανίᾳ δὲ ὑπάρχει νόμος, καθ' ὃν πρέπει ἰδιαίτερος νὰ ἐπιβλέπωνται οἱ στρατιῶται, οἵτινες μετὰ τυφοειδῆ πυρετὸν παρουσιάζουσι βακτηριουρίαν.

Καὶ εἰς ἄλλας δὲ γαστρεντερικὰς νόσους δύναται νὰ παρουσιασθῇ βακτηριου-

ρία, ὡς εἰς διαφόρους ἐντερίτιδας καὶ διαρροίας. Καὶ εἰς τὴν διφθερίτιδα, τὴν πνευμονίαν, τὴν εὐλογίαν, τὴν ὄστρακιάν, τὴν φυματίωσιν δύναται νὰ ἀπαντήσῃ ἡ βακτηριουρία.

Τινὲς τῶν συγγραφέων τὴν διὰ τῶν νεφρῶν δίοδον τῶν μικροβίων (ὡς τοῦ τοῦ ἄνθρακος κτλ.) θεωροῦσιν ὡς ὅλως ἀβλαβὴ διὰ τοὺς νεφρούς, ἄλλοι δὲ ὡς δυναμένην νὰ φέρῃ νεφρίτιδα.

Τὰ συμπτώματα τῆς βακτηριουρίας ἀπὸ τῶν οὖρων εἶναι: συχνὰ παρατηρουμένη κακοσμία αὐτῶν, ὀλίγη θολότης καὶ ὀξύτης τῶν οὖρων, διαμένουσα ἔντονος ἐπὶ πολλὰς ὥρας μετὰ τὴν οὖρησιν. Τὰ οὔρα εἶναι θολά, δὲν ἀφήγουσιν ἴζημα, ἀφιέμενα δὲ θολοῦνται ἔτι πλέον, ὡς ἐκ τῆς καλλιεργίας ἐν αὐτοῖς τῶν μικροβίων.

Ὡς πρὸς τὴν συνύπαρξιν τῆς κυστίτιδος, αὕτη φαίνεται σπανία, τριῶν μόνον περιπτώσεων κυστίτιδος ἐκ μικροβίων τοῦ Eberth δημοσιευθεισῶν ἐν τῇ γαλλικῇ ἰατρικῇ φιλολογίᾳ, διὸ φαίνεται, ὡς λέγει καὶ ὁ Cilbarran καὶ ὁ Guyon, μόνον ἡ εἰσαγωγή τῶν μικροβίων ἐν τῇ κύστει δὲν φέρει κυστίτιδα, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καὶ τι προκλητικὸν αἷτιον, τραυματισμὸς τις ἢ ἐπίσχεσις ἢ συμφόρησις.

Ὡς πρὸς τὴν θεραπείαν δὲ τῆς ἐκ μολυσματικῶν νόσων βακτηριουρίας, τὰ ἀντισηπτικά τῶν οὔροποιητικῶν ὀργάνων ἔχουσιν ἐπιτυχῆ τινα ἐπίδρασιν.

Ταπιάς. Δυνατὸν τὸ πύον νὰ ὑπάρχῃ εἰς τινα κοιλότητα χωρὶς νὰ φέρῃ φλεγμονὴν τινα, ὅπως συμβαίνει εἰς φλεγμονὰς τῶν μετωπιαίων κόλπων, ὁπόθεν δυνατὸν πύον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἱγμόρειον ἄντρον χωρὶς νὰ φέρῃ φλεγμονὴν, δυνατὸν δὲ ἐπίσης πύον νὰ διέρχεται ἀπὸ τῆς πυέλου εἰς τὴν κύστιν χωρὶς νὰ φέρῃ κυστίτιδα.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. **Α. Ἀντωνικόπουλος** ἀνακοινεῖ τὰ ἑξῆς ἐπὶ τῆς διαγνώσεως τοῦ Ποτιείου νοσήματος παρ' ἐνηλίκους.

Κύριοι,

Ἀντικείμενον τῆς παρούσης ἀνακινώσεως εἶναι περιστατικὸν Ποτιείου νοσήματος, εἰς τὸ

ὁποῖον ἡ διάγνωσις ἀπήντησε δυσυπερβλήτους δυσκολίας καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐπλανήθη. Τὸ περιστατικὸν ἀποβλέπει εἰς ἄτομον ἐν ἡλικίᾳ, αἱ διαγνωστικαὶ δὲ πλάναι ἀναφέρονται, ὡς εἰκός, εἰς τὴν πρώτην τῆς νόσου περίοδον ἧτο τὴν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως παραμορφώσεως τῆς σπονδυλικῆς στήλης· ὡς θὰ ἴδωμεν, αἱ τοιαῦται πλάναι δὲν εἶναι σπάνιαι, ἡ διαφορικὴ δὲ διάγνωσις τοῦ Ποτιείου νοσήματος τῶν ἐνηλίκων ἐν ἀρχῇ εἶναι δυσχερὴς καὶ περίπλοκος.

Πρόκειται περὶ νεάνιδος, ἑτῶν περίπου 30, ἄνευ ἀξιολόγων παθολογικῶν προηγουμένων. Σωματικὴ κατασκευὴ ῥωμαλέα καὶ κομψή. Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἐπικρατεῖ ἡ νευρικὴ διάθεσις. Κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1899 ἠσθάνθη διὰ πρώτην φορὰν ἰσχυροὺς πόνους κατὰ τὴν κατωτέραν θωρακικὴν καὶ ὀσφυϊκὴν χώραν, συνεχεῖς, ἐπιτεινομένους κατὰ τὰς κινήσεις. Ἰκτρός προσκληθεὶς ἀπέκλινεν ὑπὲρ ῥευματικῶν ἐκδηλώσεων καὶ ἐχορήγησε τὸ ἰτεῦλικὸν νάτριον καὶ μίγμα ναρκοτικῶν ἐλαίων πρὸς ἐπιτρέψεις. Ἡ τοιαύτη θεραπεία εἰς οὐδὲν ὠφέλησε, μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ἕτερος συνάδελφος, ἐπὶ τῇ βάσει ἐξετάσεως καὶ τῶν οὔρων, ἐσκέφη περὶ ψαμμιάσεως καὶ ἐπέβαλε τὴν ἀρμοδίαν θεραπείαν καὶ δίκαιταν, ἣν ἡ πάσχουσα ἐξηκολούθησεν ἐπὶ δίμηνον ἄνευ ὠφελείας. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν τρίτος ἰατρός ἰδὼν τὴν ἄρρωστον ἐξηκριβώσεν ἐν τῇ κοιλίᾳ ἀριστερὰ κατὰ βάθος, ἀντιστοιχῶς τῶν ὀσφυϊκῶν σπονδύλων, ὄγκωμα κινητόν, ἀπεφάνθη δὲ περὶ νεφροῦ κινητοῦ καὶ συνέστησεν ἀνάπαυσιν καὶ ζώνην κατ' ἄλληλον· ἀλλ' ἡ τοιαύτη θεραπεία δὲν ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν. Ἐπελθόντος δὲ καὶ τοῦ χειμῶνος, ἡ οἰκογενεῖα ἀπεφάσισε νὰ διέλθῃ τοῦτον ἐν Ἀθήναις, χάριν τοῦ κλίματος καὶ ἵνα συμβουλευθῇ καὶ τοὺς αὐτοῦ συναδέλφους, ὧν δύο ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων διαγνώσαντες ἐκ συμφώνου ὑστερικὰς νευραλγίας ἐπέβαλον ὑδροθεραπείαν. Ἡ κατάστασις ἐφάνη ἐπαισθητῶς βελτιουμένη ἐπὶ τινὰς μῆνας, ὅτε δὲ κατὰ τὸ θέρος ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡ πάσχουσα ὑπέφερε πολὺ ὀλιγώτερον καὶ ἦτο εὐχαριστημένη, ἐλπίζουσα ταχεῖν τὴν ὀλοσχερῆ ἱασίτην. Μετὰ τινὰς ὁμῶς ἐβδομάδας οἱ πόνοι ἐπανῆλθον σφοδροὶ ὡς τὸ πρὶν, προχείρως δὲ ἀντετάχθησαν κατ' αὐτῶν ἀρωματικά ἐπι-

τρίψεις. Τελουμένων δὲ τούτων ἡμέραν τινὰ παρατηρήθη προεξοχή τις τῆς σπονδυλικῆς στήλης κατὰ τὸ μέσον τοῦ θώρακος. Τότε ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν προσκληθέντων ἰατρῶν ἡ φύσις τοῦ νοσήματος καὶ ἐπεβλήθη ἡ δέουσα θεραπεία. Μετὰ τινὰς δὲ μῆνας ἐβεβαιώθη ἡ ὑπαρξίς ψυχροῦ ἀποστήματος ἐν τῇ κοιλίᾳ, ἀκριβῶς ὅπου ἐν ἀρχῇ ἐγένετο ἀντιληπτὸν τὸ ὄγκωμα ὅπερ ἐξελήφθη τότε ὡς ὁ νεφρός· τὸ ἀπόστημα τοῦτο παρακενηθὲν δις μετὰ ἐνέσεως γλυκερίνης ἰωδιοφορμίουχου δὲν ἀνεγεννήθη πλέον. Ἡ ἄρρωστος ὅμως, ὀλονὲν ἐξαντλουμένη, ὑπέκυψε κατὰ Μάιον τοῦ 1902 εἰς ἐπιπλοκὴν μηνιγγίτιδος.

Παρόμοιαι πλάναι διαγνωστικαὶ ἀναφέρονται πάμπολλαι ἐν τῇ ἰατρικῇ φιλολογίᾳ. Ἐν τῷ τελευταίῳ (ΙΓ') διεθνείῳ ἰατρικῷ συνεδρίῳ τῶν Παρισίων ὁ *Armand Siredey* ἐπραγματεύθη τὸ θέμα τοῦτο, ἀναφέρων παρόμοια περιστατικά, ἀδιάγνωστα μείναντα μέχρι τῆς ἐμφανίσεως παραμορφώσεως τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἰκανὰ δὲ τοιαῦτα εὔρηται καὶ ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ *Eugène Grognot*, *Des accidents nerveux precoces du mal de Pott* (thèse de Paris, 1897). Ἴδου περιεργίας χάριν περιστατικά τινὰ ἐκ τῶν τοῦ *Siredey*. Ἡ κ. Δ., ἐτῶν 29, ἔπασχεν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1892 ἐκ πόνων τῆς ὀσφυϊκῆς χώρας συνεχῶν μετὰ διακλαδώσεων πρὸς τὴν κοιλίαν καὶ τὸ ὑπογάστριον· ἐθεραπεύθη διαδοχικῶς διὰ μητρίτιδα (ἥτις συνυπῆρχε πράγματι) καὶ διὰ νευραλγίας ὑστερικές ἀνευ ἀποτελέσματος· τὸ θέρος τοῦ 1895 ἐπῆλθεν αἴφνης παραπληγία, ἀνεξήγητος καὶ αὕτη μείνασα ἐπὶ τέσσαρας ἀκόμη μῆνας, ὅτε ἡ ἐμφανισθεῖσα σπουδαία παραμόρφωσις τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἐσαφηνίτε τὴν φύσιν τοῦ πάθους. Ὁ κ. Ν., ἐτῶν 48, ἔπασχεν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος τοῦ 1893 ἐκ πόνων τῆς ἱερᾶς χώρας καὶ τῆς κοιλίας καὶ ἰσχυάδος ἀριστερᾶς· βραδύτερον προσετέθησαν καὶ πόνοι κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὀσφυϊκὴν χώραν· ἐθεραπεύθη διαδοχικῶς διὰ κωλικούς νεφρικούς, διὰ φλέγμονα περινεφρικόν, διὰ νευραλγίας, μέχρις ὅτου, κατ' Ἰούλιον τοῦ 1895, ἐνεφανίσθη ψυχρὸν ἀπόστημα εἰς τὴν ἀριστερὰν ὀσφυϊκὴν χώραν· τότε διηνοίχθη ἡ συλλογὴ καὶ ἐγένετο ἀπόψεις τῶν ἐγκαρσίων ἀπορύσεων τοῦ β' καὶ

γ' ὀσφυϊκοῦ σπονδύλου. — Ὁ κ. Α., γέρων ἐτῶν 72, ἀλλ' ἀκμαῖος μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ὑπέφερεν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1897 ἐκ πόνων κατὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὰ πλευρά, οἵτινες ἀποδοθέντες εἰς ρευματισμούς ἐθεραπεύοντο ματαίως ἐπὶ ἔν καὶ ἡμισυ ἔτος διὰ θερμῶν ἐπιθεμάτων, ἐντριβῶν διαφόρων, μαλάξεως, ἀτμολούτρων· βραδύτερον ἡ πάθησις ἐχαρακτηρίσθη ὑπὸ τῶν κορυφαίων τῆς γαλλικῆς ἐπιστήμης διαδοχικῶς ὡς λιθίασις τῶν νεφρῶν, ὡς καρκίνωμα κλπ., μέχρις οὗ, λήγοντος τοῦ 1898, ἡ παρατηρηθεῖσα προεξοχή τοῦ ζ' αὐχενικοῦ σπονδύλου ἀπεκάλυψε τὴν φύσιν τῆς παθήσεως· εὐτυχῶς δὲ δὲν ἦτο ἀκόμη ἀργά, διότι γύψινος ἐπίδεσμος μόνιμος ἐφαρμοσθεὶς τότε ἤρκεσεν ὥστε οἱ πόνοι, τῶς ἀδιάκοποι καὶ ἀνυπόφοροι, νὰ ἐξασθενήσωσι βαθμηδὸν καὶ τέλος ὀλοσχερῶς νὰ ἐκλίπωσι.

Τὸ αἷτιον τῶν τοιούτων διαγνωστικῶν πλανῶν εἶναι βεβαίως ὅτι πλὴν τῶν πόνων οὐδὲν ἀξιόλογον σύμπτωμα ἢ σημεῖον παρατηρεῖται ἐπὶ χρόνον μᾶλλον ἢ ἥττον μακρὸν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος ἐπὶ ἐνηλίκων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ταχεῖαν ἐξέλιξιν τῶν συνεπειῶν τοῦ Ποττείου νοσήματος ἐπὶ παιδίων. Τὸ γεγονός δὲ τοῦτο ἐξηγεῖται εὐκόλως διὰ τῆς διαφόρου ὕψους τῶν σπονδύλων κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ μετὰ ταύτην. Ἐπὶ παιδίων ὁ σπογγώδης ἴστος τῶν σπονδύλων ἀποτελεῖται ἐκ δοκίδων ἀραιῶν καὶ ἀσθενῶν, ἀφθονοῦσι δ' ἐν αὐτῷ τὰ κυτταρώδη στοιχεῖα· συνεπῶς ἡ φυματιώδης ἐπεξεργασία διαδίδεται ταχέως εἰς μεγάλην ἔκτασιν καὶ δὴ ἐπὶ πλείονων σπονδύλων, ταχεῖα δ' ἐπακολουθεῖ ἡ καθίζησις τῶν σωματίων τῶν σπονδύλων καὶ ἡ παρεπομένη καταφανῆς παραμόρφωσις ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ συλλογὴ τοῦ πύου εἰς μεγάλα ἀποστήματα· ἡ διάγνωσις ἐπομένως δὲν δύναται ἐπὶ μακρὸν νὰ ἀποπλανηθῇ. Ἐπὶ ἐνηλίκων συμβαίνει μὲν ἐνίοτε ἡ πορεία νὰ εἶναι ὀψωσοῦν ὀξεῖα· συνηθέστερον ὅμως τὸ νόσημα λαμβάνει ἐξ ἀρχῆς πορείαν χρονίαν, ἀποτελούμενον ἀνατομικῶς ἐξ ἐστιῶν περιορισμένων, αἵτινες δὲν διακυβεύουσι τὴν στερεότητα τῶν σπονδύλων. Τὰ δὲ ἀναπτυσσόμενα βραδέως ψυχρὰ ἀποστήματα, κάλυπτόμενα ὑπὸ θήκης ἰνώδους παχέας (μέχρις ἑκατοστοῦ τοῦ μέτρου καὶ πλέον

ἐνίοτε) κατέρχονται βαθμηδὸν κατὰ μῆκος τῆς προσθίας ἢ τῶν πλαγιῶν ἐπιφανειῶν τῆς σπονδυλικῆς στήλης, προκαλοῦντα οὕτω πίεσιν καὶ δευτεροπαθεῖς φλεγμονὰς εἰς τοὺς πέριξ ἴστους καὶ τοὺς νευρικούς κορμούς, μόλις ἐξερχομένους τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἐντεῦθεν, παντὸς ἄλλου συμπτώματος προηγούνται ἐπὶ μακρὸν χρόνον νευραλγίαι ἐπίμονοι, ἃς ἔλλειπει παντὸς ἄλλου συμπτώματος ἀδυνατοῦμεν νὰ ἀναγάγωμεν εἰς τὴν πραγματικὴν τῶν αἰτίαν, ἀποδίδομεν δέ, ἐπὶ τῇ βάσει περιστάσεων τινῶν τυχόν συνυπαρχουσῶν καὶ ἀναλόγως τῆς ἔδρας τῶν, εἰς πλευρίτιδας τοπικὰς, φυματίωσιν πνευμονικὴν, ἀνεύρυσμα τῆς ἄορτῆς, παθήσεις τοῦ νωτιαίου μυελοῦ (νωτιαίαν φθίσιν ἰδίως), ἔλκος ἢ ὄγκον τοῦ στομάχου, λιθίασιν ἥπατος ἢ νεφρῶν καὶ δὴ καὶ περιτονίτιδα (ὁ *Peter* ἀναφέρει παράδειγμα, ἐν ᾧ οἱ πόνοι, ἐδράζοντες οὐσιωδῶς ἐν τῇ κοιλίᾳ, παρέσχον ὑπόνοιαν φυματιώδους περιτονίτιδος), τέλος, ἐπὶ γυναικῶν, εἰς παθήσεις τῆς μήτρας καὶ τῶν παραμητρίων· συχνότατα δέ, ἔλλειπει ἄλλων δεδομένων, χαρακτηρίζεται ἡ πάθησις ὡς ρευματισμοὶ ἢ ἀπλᾶ νευραλγίαι καὶ δὴ ὕστερικοί.

Πρόδηλος ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀποβίνει ἡ σπουδαιότης τῆς διαφορικῆς διαγνώσεως ἐν πάσῃ περιπτώσει τοιούτων ἐπιμόνων νευραλγιῶν. Ἐὰν εἰς τινὰς περιπτώσεις ἡ πλάνη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μοιραία, ὁμολογητέον ἐν τούτοις ὅτι πάντα τὰ ἀνωτέρω νοσήματα, ὅσον καὶ ἂν ὑποθεθῶσιν ἀτελῶς ἐκδηλωμένα, χαρακτηρίζονται ὑπὸ συμπτωμάτων καὶ σημείων, ὧν ἄνευ οὐδέποτε πρέπει νὰ ἀποδεχώμεθα ἢ πιθανολογῶμεν τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν. Ἀφ' ἐτέρου αἱ νευραλγίαι τοῦ ποταίου νοσήματος συνοδεύονται ἐπίσης ὑπὸ ἐιδικῶν συμπτωμάτων, τῆς ἐξέτασεως τῶν ὁποίων ἡ παράλειψις εἶναι πολλάκις τὸ αἷτιον τῶν περιγραφεισῶν πλανῶν. Καὶ ἐν πρώτοις, αὐτοὶ οἱ πόνοι στεροῦνται τῶν χαρακτηριστικῶν σημείων τῶν κοινῶν νευραλγιῶν καὶ ἀνθίστανται εἰς πᾶσαν κατὰ τούτων θεραπείαν· αἱ μαλάξεις δὲ καὶ ἐντριβίαι ἀντὶ ὠφελείας μᾶλλον εἰς ἐπαύξησιν αὐτῶν συντελοῦσιν. Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς σπανίως ἐντοπίζονται εἰς ἓνα μόνον νευρικὸν κλῶνα, μεγίστην δ' ἔχουσι τάσιν ἐπεκτάσεως πρὸς τὰ πρόσω ἢ πρὸς τὸ ἕτερον πλάγιον καὶ

ἰδίως πρὸς τὰ κάτω· οὕτως εἰς θωρακικὰς νευραλγίας προστίθενται καὶ ὀσφυϊκαὶ καὶ ἱεραὶ, βραδύτερον δὲ καὶ ἰσχυράδες. Αἱ τοιαῦται σύγχρονοι πολυνευρίτιδες δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς χαρακτηριστικαὶ παθήσεως τῆς σπονδυλικῆς στήλης, ἧς ἐπιβάλλεται ἡ ἐπισημασμένη ἐξέτασις εἰς πᾶσαν τοιαύτην σκοτεινὴν περίστασιν. Ἐὰν πρόκηται περὶ ποταίου νοσήματος, σπάνιον εἶναι νὰ μὴ εὐρεθῇ θέσις τις ἰδιαίτερος ἀλγεινῆ, ἰδίως ἐπὶ τῇ πίεσει· ἡ ψηλάφησις δὲ ἀποκαλύπτει συχνὰ ἐλαφρὰς μετατοπίσεις, μὴ καταφανεῖς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τοῦ πᾶν ἄλλο κατὰ νοῦν ἔχοντος ἢ τὸ ἐν λόγῳ νόσημα. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἡ ἀποκαλυπτομένη αὕτη πάσχουσα θέσις τῆς σπονδυλικῆς στήλης κείται ὑψηλότερον τῆς θέσεως τῶν νευραλγιῶν, καὶ δὴ ἐνίοτε εἰς ἀπόστασιν γεννώσαν ἀμφιβολίας περὶ τῆς σχέσεως τῶν δύο φαινομένων (ὡς εἰς τὸ τρίτον τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων περιστατικῶν τοῦ *Siredey*). Ἡ ἀπόστασις αὕτη ἐρμηνεύεται ἐν μέρει ἐκ τῆς περιγραφείσης βραδείας πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀνωμάλου πορείας τῆς πυώδους συλλογῆς, πιεζούσης καὶ φλεγμαινούσης θέσεις κειμένας μᾶλλον ἢ ἤττον κατωτέρω καὶ ἀπωτέρω τῆς ἀρχικῆς ἐπίτας· σχετίζεται ὁμως καὶ πρὸς τὴν πλαγιότητα τῶν νευρικῶν κορμῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν σπονδυλικὴν στήλην, πλαγιότητα αὐξάνουσαν ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, καὶ πρὸς τὰς ἀναστομώσεις τῶν μεσοπλευρίων νεύρων ἐν τῇ ἀρχῇ ἤδη αὐτῶν πρὸς τε ἄλληλα καὶ πρὸς κλάδους τοῦ συμπαθητικοῦ. Τέλος καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ μεταμερικὴ θεωρία, ἣ ἐπεκάλεσθη ὁ *Brissaud* ἵνα ἐξηγήσῃ τὰς ἀλλοκότους ἐξανθήσεις τοῦ ζωστήρος ἔρπητος, ἧκιστα πολλάκις ἀνταποκρινομένης κατὰ θέσιν πρὸς τὰς νευρικὰς ἀλλοιώσεις ἐξ ὧν προήλθον¹.

1. Ἡ θεωρία αὕτη, στηριζομένη ἐπὶ γεγονότων ἐξηγούμενων ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἀνατομίας καὶ τῆς ἐμβρυολογίας, παραδέχεται ὅτι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἀποτελεῖται ἐν τῇ διαπλάσει αὐτοῦ ἐκ τμημάτων ἐγκαρσίων ἐπαλλήλων (métamères) καὶ αὐτοτελῶν, ἀποτελουμένων ἐκ μοίρας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ μετὰ συστήματός τινος ὁστέων, μυῶν, νεύρων, ἀγγείων καὶ δερμάτος. Τὰ τμήματα ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἐν ὅλῳ ἀνατομικῶς τε καὶ φυσιολογικῶς, ἄρα καὶ παθολογικῶς. Ἡ τοιαύτη διασκευὴ φαίνεται ὑφισταμένη ἀμυδρῶς πως ἐπὶ τοῦ ἐμ-

Πλὴν τῶν ἐκ τῆς σπονδυλικῆς στήλης ση-
μείων, μεγίστην διαγνωστικὴν ἀξίαν κατὰ
τὴν πρὸ τῆς καταφανοῦς παραμορφώσεως
περίοδον τοῦ νοσήματος, ἔχουσιν αἱ εἰδικαὶ
στάσεις καὶ ἡ *δυσκαμψία τῆς ῥάχιδος*, ἐφ' ἧς
λίαν ἐπέμεινεν ὁ *Chipault*. Ἔνεκα τῶν πό-
νων καὶ τῶν ἀνατομικῶν ἀλλοιώσεων ὁ ἄρρω-
στος λαμβάνει θέσεις σχεδὸν χαρακτηριστικὰς
ἀναλόγως τῆς ἔδρας τοῦ νοσήματος (κεφαλὴ
πρὸς τὸ ἐν πλάγιον ἢ πρὸς τὰ ἄνω — ὦμοι
ὑψωμένοι — λόρδωσις ἢ κύρτωσις), τὰς δια-
τασσομένας δὲ κινήσεις ἐκτελεῖ εἰς τρόπον
ὥστε νὰ μὴ μετακινήσῃ τὴν πᾶσχουσαν θέσιν
(κάμπτει λ. χ. ὀλόκληρον τὸν κορμὸν ἵνα με-
τακινήσῃ τὴν κεφαλὴν· ἐκτελεῖ εἰς πνοὰς βρα-
χεῖας καὶ ἐπιπολαίους· κύπτει ὀλόκληρος κατὰ
γῆς ἵνα λάβῃ τι, κρατῶν ἄκαμπτον τὸν κορ-
μὸν κτλ.). Τὰ συμπτώματα ὅμως ταῦτα,
συνέπεια ὄντα κυρίως τῶν πόνων, δύνανται νὰ
ὑφίστανται ἐν τινι μέτρῳ καὶ εἰς ἄλλης φύ-
σεως νευραλγίας.

"Ἄλλα τινὰ σημεῖα, δυνάμενα νὰ ὑπάρχω-
σιν ἀπὸ τῆς πρώτης ταύτης περιόδου, συμπλη-
ροῦσι τὴν διάγνωσιν, ἐὰν ὑφίστανται. Κυριώ-
τατον τούτων εἶναι ὁ πυρετός, ὅστις ὅμως συ-
χνᾶ ἐλλεῖπει ἐπὶ μακρὸν χρόνον, εἶναι δὲ δύσ-
κολον νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ πορεία αὐτοῦ, ἐὰν μὴ
ὁ αὐτὸς ἰατρὸς ἐπὶ μακρὸν παρακολουθήσῃ τὸ
νόσημα· τὸ τοιοῦτον δὲ δυστυχῶς σπανίως
συμβαίνει εἰς τοιαύτας περιστάσεις, πρὸς ἀπε-
πλάνησιν βεβαίως τῆς διαγνώσεως καὶ βλά-
βην τοῦ πάσχοντος. Κατὰ δεύτερον λόγον ἡ
ἐξασθένησις, ἡ ἀπίσχνασις. Τὰ προηγούμενα
τέλος τοῦ ἀρρώστου, ἀτομικὰ τε καὶ οἰκογε-
νειακὰ, δεόν νὰ ἐξετάζωνται μετὰ μεγίστης

προσοχῆς, ὡς δυνάμενα σημαντικῶς νὰ ὑπο-
στηρίξωσι τὴν ὑπόνοιαν περὶ ποττείου νο-
σήματος.

Νούλης. Ἡ κατὰ τὰς κινήσεις αὔξησις
τῶν πόνων εἶναι λίαν διάφορος τῆς ἐξ
ἄλλων αἰτίων, π. χ. νέος τις μετὰ τινα
ἐκδρομὴν παρουσίασε πόνον κατὰ τὰς
ἀμυγδαλὰς καὶ τὸν τράχηλον, ἀποδοθέντα
εἰς ἄλλα αἰτία ὡς φαρυγγοτραχειακὰς
παθήσεις, ἀλλ' ἐπὶ τέλος ἐγένετο διά-
γνωσις ποττείου κακοῦ.

Μανουηλίδης. Μεταξὺ τῶν συμπτωμά-
των τῆς πρώτης περιόδου τοῦ ἐν λόγῳ
νοσήματος, πολλὴν σημασίαν ἔχει ὁ πυρε-
τός, ὅστις, κατὰ τὸν *Grancher*, δύναται νὰ
κυμαίνεται μόνον μεταξύ 37 καὶ 37.50.
Πολλάκις εἶναι διαλείπων εἰς τὰς ἀρχὰς,
ὑποχωρῶν πολλάκις εἰς τὴν κινήνην, ὅτε
δύναται νὰ ἐκκληφθῇ ὡς ἐλομίανσις. Ἀσθε-
νὴς τις παρουσίαζε πόνον κατὰ τὴν ὄσφυν
καὶ πυρετὸν ἐπερχομένους κατὰ τὸ ἐσπέ-
ρας, ἐπειδὴ δὲ ὁ πυρετός ὑπεχώρει εἰς
τὴν κινήνην ἐθεώρησα τὴν κατάστασιν ὡς
ἐλώδη ὄσφυαλγίαν· κατόπιν ὅμως ἀπε-
δείχθη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ποττείου κακοῦ.
Ἐτέρα τις ἀσθενὴς εἶχε συσπάσεις ρυθμι-
κὰς τῆς κοιλίας, πυρετὸν διαλείποντα καὶ
πόνους. Ἡ κινήνη ἐπέδρασε καλῶς ἐπὶ τι-
νας ἡμέρας, ἀλλὰ μετὰ ἐν ἔτος ἐπανιδῶν
τὴν ἀσθενὴ διέγνωσα πόττειον νόσημα.
Ἐπίσης κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς νόσου παρα-
τηρεῖται καὶ αὔξησις τῶν ἀντανακλάσεων,
ὅπερ ἐπίσης εἶναι πολύτιμον σύμπτωμα.

Κρητικός. Ἐν σχέσει πρὸς τὴν αὔξη-
σιν τῶν ἀντανακλάσεων ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ
ποττείου κακοῦ, ἐν γένει παρὰ τοῖς φυ-
ματικοῖς συστηματικῶς ἐξετάζων τὰς
ἀντανακλάσεις, εὔρον λίαν συχνῶς αὐ-
τὰς ηὔξημένας.

Ὡς πρὸς τὸν πυρετὸν δὲ ὁ κ. **Μανουη-
λίδης** λέγει ὅτι ἀντιλαμβάνεται αὐτοῦ ὡς
καὶ ὁ *Grancher*, οἱ ἄρρωστοὶ δηλαδὴ μετὰ
τινα μυϊκὸν κάματον παρουσιάζουσιν αὐ-
ξησιν πυρετικὴν μείζονα ἢ οἱ ὑγιεῖς.

βρόου· ἀνάπτυσσομένου ὅμως τοῦ κατωτέρου μέρους τοῦ
σώματος, τὰ διάφορα τμήματα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ
δὲν ἀντιστοιχοῦσι πλέον κατὰ θέσιν πρὸς τὰ ὄργανα
λίαν ἀρχικῶς μετ' αὐτῶν διεπλάσθησαν, ἀλλὰ ταῦτα
κείνται πολὺ κατωτέρω τῶν ἀντιστοιχούντων εἰς αὐτὰ
τμημάτων τοῦ νωτιαίου μυελοῦ. Τὴν τοιαύτην θεωρίαν
ὁ *Brissaud* ἐφήρμοσεν ἐπὶ τοῦ ζωστήρος ἔρπητος, τοῦ
ποττείου νοσήματος καὶ τῶν νοσημάτων τοῦ νωτ. μυε-
λοῦ. Ἴδε εἰδικώτερον: *La métamérie du système
nerveux et les maladies de la moëlle*, par le Dr
G. Constensoux, Paris, 1900, ὡς καὶ τὰ ἔργα τοῦ κα-
θηγητοῦ *Brissaud* ἐπὶ τῶν νοσημάτων τοῦ νωτιαίου
μυελοῦ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΚΖ'

27 Νοεμβρίου 1902.

Προεδρία Λ. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. **Τ. Σγουρδαῖος** παρουσιάζει ὄγκον, ὃν ἀφήρεσεν ἀπὸ τοῦ μαστοῦ ἀνδρὸς καὶ ὃν χαρακτηρίζει ὡς ἀδενোসάρκωμα.

Μεθ' ὃ ὁ κ. **Α. Γαβρηλίδης** παρουσιάζει σωληνάρια ὀροδιαγνώσεως, δι' ἧς ἀπεδείχθη ὅτι τὸ μικρόβιον, ὅπερ ἀπεμόνωσεν ἐκ τῶν οὕρων τῆς κόρης, ἦτις παρουσίαζε τὴν βακτηριουρίαν, εἶναι τὸ τοῦ Eberth.

Ὁ κ. **Ἀντίπας** ζητῶν τὸν λόγον ἐπὶ τῆς οὐσίας τῶν πρακτικῶν, λέγει ὅτι τὸ πότεριον κακὸν εἶναι μᾶλλον συχνὸν κατὰ τὴν παιδικὴν ἢ τὴν μετέπειτα ἡλικίαν, διάφορος δὲ ἡ ἐκδήλωσις αὐτοῦ κατὰ τὰς δύο ταύτας περιστάσεις. Ἐξαίρει ἐπίσης τὴν σημασίαν τῆς αὐξήσεως τῶν ἀντανεκλάσεων ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ, ἰδίως δὲ τὴν τοῦ κλόνου τοῦ ποδός.

Κ. Μανρῆς. Θὰ ἦτο καλὸν νὰ ἐγένετο ἡ ἱστολογικὴ ἐξέτασις πρὸς κατάδειξιν τῆς φύσεως τοῦ ὄγκου, ὃν παρουσίασεν ὁ κ. Σγουρδαῖος, καθότι τὰ ἀδενোসαρκώματα ἔχουσι προσφύσεις πρὸς τοὺς ἰστούς, ὅπερ δὲν ἐπαρουσίαζεν ὁ ἐν λόγῳ ὄγκος.

Ὁ κ. **Σγουρδαῖος** ποιεῖται τὴν ἐξῆς ἀνακοίνωσιν:

Κύριοι,

Δὲν ἐπέθύμουν βεβαίως νὰ ἀρχίσω τὰς ἀνακοινώσεις μου διὰ περιστατικῶν ἀτυχῶν ὡς πρὸς τὴν ἐκβασιν, ἢ παρατήρησις ὅμως τῆς ἀρρώστου τὴν ὁποίαν ἔχω σκοπὸν νὰ ἀναφέρω σήμερον εἶναι τόσον ἐνδιαφέρουσα, θίγει τόσον λεπτὰ σημεῖα τῆς διαφορικῆς διαγνώσεως, ἐξ ἄλλου δὲ τόσος γίνεται λόγος πανταχοῦ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου περὶ τῆς περιλαλήτου πλέον καταστάσεως σκωληκοειδίτιδος, ὥστε ἐθεώρησα τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος παρατήρησιν ἀξίαν νὰ κινήσῃ τὸ ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον τῶν ἀξιολόγων μελῶν τῆς Βιολ. Ἐπιτροπῆς.

Ἡ Μ. Π., ἡλικίας 22 ἐτῶν, ἄγαμος, εἰσῆλθεν ἐν τῷ τμήματι τοῦ κ. Χρηστίδου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Νοσοκομείῳ τὴν 21 Ὀκτωβρίου

φθίνοντος ἔτους, παραπονουμένη διὰ δριμυτάτους πόνους κατὰ τὴν κοιλίαν.

Ἐκ τοῦ ἀναμνηστικοῦ κατὰ τὴν ληφθεῖσαν παρατήρησιν τῆς ἀρρώστου εὐρίσκομεν τυφοειδῆ πυρετὸν λίαν ἀνώμαλον πρὸ δύο περιπομηνῶν, θεραπευθέντα δὲ ἐν τινι τῶν νοσοκομείων τῆς πόλεώς μας. Μετὰ τὴν ἐξόδον ἐκ τοῦ νοσοκομείου εἰσῆλθε πάλιν ἐν τινι οἰκίᾳ ὡς ὑπηρέτρια, χωρὶς ὅμως νὰ ἀναλάβῃ ἐντελῶς, ὅτε πέντε ἡμέρας πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτῆς ἐν τῷ Ἐθν. Νοσοκομείῳ κατελήφθη ὑπὸ λίαν ἰσχυροῦ πόνου κατὰ τὴν κοιλίαν αἰφνιδίως εἰσβαλόντος καὶ ἀρξαμένου ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ· παρηκολούθησαν δὲ καὶ ἔμετοι. Κατὰ τὰς δύο πρώτας ἡμέρας διαροϊκαὶ κενώσεις, ἔκτοτε ὅμως στερεῖται κενώσεων.

Ἦδη ὁ πόνος ἐντοπίζεται κατὰ τὴν κοιλίαν ἐκκτέρωθεν τοῦ ὀμφαλοῦ πλέον δριμύς δεξιόθεν.

Κοιλία λίαν εὐαίσθητος πανταχοῦ, ἰδίᾳ δὲ δεξιᾳ. Γλῶσσα ἐπίχριστος καὶ λευκῆ. Ἦπαρ ἐξωγκωμένον καὶ ἐπώδυνον. Συνάδελφος προσκληθεὶς τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀσθενείας τῆς ἀπεφάνθη ὑπὲρ σκωληκοειδίτιδος, τόσον οἱ πόνοι ἐφαίνοντο ἐντοπισμένοι δεξιᾳ.

Ἡ θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξὺ 36,5 καὶ 38· τὴν τετάρτην ἡμέραν τῆς ἐν τῷ νοσοκομείῳ διαμονῆς τῆς παρουσίασεν ἐφάπαξ θερμοκρασίαν 35,8.

Τὴν 25 Ὀκτωβρίου, δηλαδὴ πέντε ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰσόδου, προσεκλήθη παρὰ τοῦ φίλου συναδέλφου κ. Ἀναστ. Χρηστίδου ὅπως ἐξετάσω τὴν ἄρρωστον. Θερμοκρασία 37,4, σφύξεις 130. Παραπονεῖται διὰ πόνους λίαν ἰσχυροὺς δεξιᾳ, τάσις πρὸς ἔμετον, ἔμετοι. Οἰδημα τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων ἐντοπισμένον δεξιᾳ κατὰ τὴν χώραν τοῦ τυφλοῦ. Κατὰ τὴν ψηλάφησιν ἀντίστασις τῶν μυῶν δεξιᾳ, ἐν ᾧ ἀριστερὰ ἡ κοιλία εἶναι μαλακὴ καὶ μόλις ἐπώδυνος κατὰ τὴν πίεσιν. Ἡ πίεσις ὅμως δεξιᾳ προκαλεῖ ἐντόνους πόνους· τὸ σημεῖον τοῦ Mac Burney ὀδυνηρότατον· ἡ βθεῖα ψηλάφησις δεικνύει ὄγκον ὀδυνηρόν, τοῦ ὁποίου τὸ ἀνώτερον ὄριον διακρίνεται εὐκόλως· κατὰ τὴν ἐπίκρουσιν ὅλη ἡ χώρα τοῦ τυφλοῦ εἶναι ὑπαμβλεία. Γλῶσσα ἐπίχριστος, δυσκοιλίότης. Οἱ πόνοι πλέον ἐντονοὶ ἀπὸ τῆς προτεραίας, ἡ ἄρρωστος δὲ ἀπέδιδεν αὐτοὺς

εἰς τὴν ἔμμηνον ῥοήν, ἡ ὁποία ἦτο πάντοτε λίαν ὀδυνηρά.

Ἡ γενικὴ εἰκὼν τῆς ἀρρώστου ἐδείκνυεν οὐ μόνον φλεγμονὴν τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, ἀλλὰ καὶ ἐμπύησιν ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τοῦ σφυγμοῦ καὶ τῆς θερμοκρασίας, τῶν ἰσχυρῶν πόνων καὶ πρὸ πκντὸς τῆς παρουσίας τοῦ ἐντοπισμένου δεξιᾷ οἰδήματος τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων.

Προτείνουμεν τὴν ἄμεσον ἐπέμβασιν, ἀλλ' ἡ ἄρρωστος κατ' οὐδένα τρόπον ἐδέχετο τοιαύτην, ὥστε ἀπεφασίσμεν νὰ παρακολουθήσωμεν ἐκ τοῦ πλησίον τὴν ἐξέλιξιν τῶν νοσηρῶν συμπτωμάτων, εἰδοποιούντες συνάμα καὶ τοὺς συγγενεῖς.

Τὴν ἐπομένην, 26 Ὀκτωβρίου, ἐπαναβλέπομεν τὴν ἄρρωστον ἡ κατάστασις ἡ αὐτὴ ἐπιθυμούντες νὰ ἐξετάσωμεν τελειότερον τὴν δεξιᾷ διόγκωσιν ἐτοιμαζόμεθα νὰ προβῶμεν εἰς τὴν διὰ τοῦ κόλπου ἐξέτασιν, ἀλλ' ἀπέναντι τῶν σφοδρῶν διαμαρτυρήσεων τῆς ἀρρώστου, προφασίζομένης τὴν παρθενίαν της, ἀναβάλλομεν αὐτὴν, καθὼς καὶ τὴν διὰ τοῦ ὀρθοῦ ἐξέτασιν, εἰς ἣν ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐνόει νὰ ὑποβληθῇ.

Τὴν μεθεπομένην, 27 Ὀκτωβρίου, οἱ αὐτόματοι πόνοι εἶχον ἐλαττωθῆ, ἀλλ' οἱ διὰ τῆς ψηλαφήσεως κατέστησαν ἐντονώτεροι· τὸ σημεῖον τοῦ *Mac Burney* ἔτι ἀλγεινότερον. Τὸ οἰδήμα τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων ὑφίσταται μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι τείνει νὰ ἐπεκταθῇ καὶ ἀριστερά. Ἡ κοιλία εἶναι πάντοτε μαλακὴ καὶ οὐχὶ ἐπώδυνος ἀριστερά. Θερμοκρασία 37,2—37,8. Σφύξεις ἄνω τῶν 120. Παρακαλοῦμεν τὸν τυχαίως τὴν αὐτὴν ἡμέραν εὑρισκόμενον ἐν τῷ νοσοκομείῳ φίλον συνάδελφον κ. Μανουηλίδην νὰ ἐξετάσῃ τὸ αἷμα τῆς ἀρρώστου.

Τὸ αὐτὸ ἐσπέρας μᾶς ἀνακοινοῖ ὅτι εὔρεν ἄνω τῶν 20,000 λευκοκυττάρων, σημεῖον βεβιαῶς ἐμπυήσεως, ὅπερ ἐνίσχυε τὴν περὶ ἀποστήματος παρασκωληκοειδοῦς διάγνωσιν, ἣν ἐθέσαμεν τὴν πρώτην τῆς ἐξετάσεώς μας ἡμέραν.

Τὴν 29, δύο δηλαδὴ ἡμέρας μετὰ ταῦτα, ὁ φίλος συνάδελφος κ. Εὐελπίδης, ἀντικαθιστῶν τὸν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀπουσιάζοντα κ. Χρηστίδην, μᾶς ἀνακοινοῖ ὅτι οἱ πόνοι τῆς ἀρρώ-

στου ἠϋξήσαν ἐπαισθητῶς, οἱ σφυγμοὶ κυμαίνονται μετὰξὺ 136 καὶ 140 καὶ ἡ θερμοκρασία ἀνῆλθεν εἰς 38,5, ἐνῶ τὴν προηγουμένην ἐσπέραν ἦτο 37,4, τὴν δὲ πρωίαν μόνον 36,2· οἱ ἔμετοι εἶχον ἐπαναληφθῆ.

Ἀποφασίζομεν τὴν ἄμεσον ἐπέμβασιν. Δίδομεν τὴν προτίμησιν εἰς τὴν τομὴν τοῦ Roux, δηλ. 2 δακτύλους ἔσωθεν τῆς εἰλεακῆς ἄνω ἀποφύσεως καὶ παραλλήλως πρὸς αὐτὴν σχάζομεν τὸ δέρμα· ὁ ὑπὸ τὸ δέρμα ἰνολιπωματώδης ἰστὸς εἶναι οἰδηματικός· μετὰ τὴν σχάσιν καὶ τῆς κατ' ἐπιφάνειαν περιτονίας οἱ μῦς προβάλλουσιν ὑπόλευκοι καὶ καταφανῶς οἰδηματικοί· προτοῦ σχάσωμεν τὸ περιτόναιον ἀποκολλῶμεν αὐτὸ εἰς ἀρκετὰ μεγάλην ἀπόστασιν ὅπως ἐξετάσωμεν ἐξῶθεν τὴν θέσιν τοῦ ἀποστήματος, ἀλλὰ δὲν εὑρίσκομεν τοιοῦτον εἰμὴ διόγκωσιν σκληρὰν κατὰ τὴν συνήθη θέσιν τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως. Σχάζομεν τὸ περιτόναιον καὶ εὑρίσκομεν ἀρκετὰ εὐκόλως τὴν βάσιν τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως, ἧς ἡ διεύθυνσις εἶναι ὀριζοντία πρὸς τὰ ἔσω. Ἔχει προσφύσεις πολλὰς καὶ ἰσχυρὰς πρὸς τὸ τυφλόν, τὸ ἐπίπλοον καὶ πρὸ πάντων τὰ λεπτὰ ἔντερα.

Ἡ ἀποκόλλησις λίαν δύσκολος δι' ὃ καὶ ἀναγκαζόμεθα νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν μέθοδον τοῦ Poncet δηλ. τὴν ὑποπεριτοναϊκὴν ἀποκόλλησιν τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως. Ἐξαιρέσεις τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως καὶ ἀποσπόγγις τοῦ κατὰ τὴν χώραν ταύτην ὀρώδους ὑγροῦ. Διασωλήνωσις τοῦ τραύματος.

Τὴν ἐπομένην (30) τῆς ἐγχειρήσεως ἡμέραν θερμοκρασία 36,2, σφυγμοὶ καλοὶ 90· ἡ γενικὴ κατάστασις σχετικῶς καλὴ· οἱ ἔμετοι τῆς προηγουμένης ἡμέρας ἐξέλιπον. Τὴν μεθεπομένην (31 Ὀκτ.) θερμοκρασία 36,6, σφυγμοὶ 86, γλῶσσα ὑγρὰ καλὴ, γενικὴ κατάστασις καλὴ. — Ἀλλαγὴ τοῦ ἐπιδέσμου, διαβρεγμένου ἐξ ὑγροῦ ὀροισματώδους. Κοιλία μαλακὴ καὶ μόλις εὐαίσθητος δεξιᾷ καὶ ἀριστερά. Ἀπόφουςις ἄφθονος καὶ αὐτόματος.

Τὸ ἐσπέρας τὰ αὐτὰ θερμοτ. 36,6.

Κατὰ τὴν νύκτα ὁμοῦς ἡ θερμοτὴς ἀνῆλθεν εἰς 38,5, σφυγμοὺς 108 ἕως 116, τὴν δὲ πρωίαν ἦτοι τὴν 4ην ἀπὸ τῆς ἐγχειρήσεως αὐτῆς ἡμέραν ἡ ἄρρωστος παρουσίασε καταφανῆ σημεῖα ἐγκεφαλικῆς μεταστάσεως. Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας θερμο. 40, σφ.

130, περί δε τὸ ἐσπέρας θάνατος· ὀλίγας στιγμάς πρὸ τοῦ θανάτου παρουσίασε θερμ. 41 βαθμῶν καὶ ἄνω τῶν 140 σφύξεων.

Κατὰ τὴν νεκροτομίαν γενομένην τὴν ἐπιούσαν τοῦ θανάτου εὐρίσκομεν πολλαπλᾶς καὶ στερρᾶς συμφύσεις τῶν λεπτῶν ἐντέρων πρὸς τὸ τυφλὸν καὶ τὰ περιτοναϊκὰ τοιχώματα. Αἱ συμφύσεις αὗται μεταξὺ τῶν λεπτῶν ἐντέρων ἐξακολουθοῦσιν ἐν εἰδει γραμμῆς εὐθείας δικηκούσης ἀπὸ τοῦ τυφλοῦ πρὸς τὰ ἀριστερὰ παραμήτρια καὶ διερχομένης ἀκριβῶς ἄνωθεν τῆς μήτρας. Κατὰ τὰ ἀριστερὰ παραμήτρια αἱ συμφύσεις αὗται πολλαπλασιάζονται ἐπαισθητῶς. Κατὰ τὴν διάρρηξιν τῶν τελευταίων τούτων ἀνευρίσκομεν κοιλότητα πλήρη πύου εὐρίσκομένην ἐντὸς τῆς μικρᾶς λεκάνης καὶ πληροῦσαν τὸ ἀριστερὸν αὐτῶν ἡμισυ. Ἡ κοιλότης αὕτη περιορίζεται ἔσθθεν ὑπὸ τῆς μήτρας. Ἐντὸς τῆς πυώδους ταύτης συλλογῆς ἀνευρίσκομεν τὴν ἀριστερὰν σάλπιγγα ἐπισήμως διωρισμένην καὶ περιέχουσαν ἄφθονον πύον. Δεξιὰ παραμήτρια φυσιολογικὰ ἄνευ τῶν ἐλαχίστων συμφύσεων.

Μήτρα ηὐξημένη τὸ μέγεθος· ὁ δὲ τράχηλος λίαν ὑπερτροφικὸς καὶ ὑπεραιμικός.— Ἔτερα φυσιολογικά. Ἐνεκα ἀνωτέρων λόγων δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰς μήνιγγας.

Ἡ παρατήρησις αὕτη, ὡς βλέπετε, ἔχει πλείονα τοῦ ἐνὸς ἐνδιαφέροντα σημεῖα χερίζοντα εὐρυτέρας ἀναπτύξεως.

Ἐκ τοῦ ἀναμνηστικοῦ βλέπομεν ὅτι ἡ ἄρρωστος αὕτη ἔπαθε 2 μῆνας πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτῆς ἐν τῷ ἡμετέρῳ νοσοκομείῳ τυφοειδῆ πυρετὸν λίαν ἀνώμαλον. Κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ τότε θεραπεύσαντος αὐτὴν ἰατροῦ ἡ ἄρρωστος δὲν παρουσίασεν ὅλα τὰ κλασικὰ τῆς νόσου ταύτης συμπτώματα οὐδὲ παρουσίασε ποτὲ τὴν γνωστὴν ἐκείνην ὄψιν τυφιώσης. Μόνον ἡ θερμομετρικὴ αὐτῶν κλίμαξ προσωμοίαζε τυφοειδεῖ πυρετῷ. Ἐν ἑλλείψει δὲ πιθανωτέρας διαγνώσεως ἐτέθη ἡ ἀνωτέρω. Τὸ μὲν ἔνεκα τῆς μεγάλης ποσότητος τοῦ πύου ὅπερ ἀδύνατον νὰ ἀναπτυχθῇ ἐντὸς 10 ἢ 12 μόνον ἡμερῶν, τὸ δὲ ἔνεκα τῶν ἀνωτέρω δοθεισῶν ἡμῖν πληροφοριῶν τείνομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς σαλπγγίτιδος καὶ παραμητρίτιδος δέον νὰ ἀναζητηθῇ κατὰ τὴν

διατροπὴν τοῦ δῆθεν τυφοειδοῦς πυρετοῦ.

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν συμπτωμάτων τῆς σκωληκοειδίτιδος ὁ πρῶτος ὡς καὶ ὄλοι οἱ συνάδελφοι οἵτινες ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετάσωσι τὴν ἄρρωστον κατέληξαν εἰς τὴν διάγνωσιν βεβαίως σκωληκοειδίτιδος. Καὶ πράγματι ἠδύνατό τις νὰ εὕρῃ ὅλα τὰ γνωστὰ τῆς σκωληκοειδίτιδος σημεῖα ὡς καὶ αὐτὸ τὸ εἶδημα τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων ὅπερ θεωρεῖται ὑπὸ πάντων ὡς σημεῖον βεβαίως σκωληκοειδίτιδος ἐν διαπύσει, ἄλλως καὶ αὕτη ἡ αἱματολογικὴ ἐξέτασις καταφανῶς ἐπεκύρου τὴν ἡμετέραν ὑπόνοιαν καὶ ἐπομένως δικαίως ἐξεπλάγημεν ὅτε μετὰ τὴν διάνοξιν τῆς κοιλίας δὲν εὕρομεν εἰμὴ σκωληκοειδίτιδα μεθ' ἀπλοῦ ὀρώδους ἐξιδρώματος. Ἡ ταυτόχρονος πάθησις τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως καὶ τῶν δεξιῶν παραμητρίων εἶναι λίαν γνωστὴ καὶ τελευταίως ἔτι πολλὰ τοιαῦτα περιστατικὰ ἀνεκοινώθησαν ἐν τῇ χειρουργικῇ ἐταιρείᾳ τῶν Παρισίων, ἀλλὰ μεθ' ὅλας τὰς ἐπὶ τούτῳ ἐρεύνας μου δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρω σύγχρονον πάθησιν τῶν ἀριστερῶν παραμητρίων ἢ παραμητρίτιδα μετὰ σκωληκοειδίτιδος.

Καὶ ἡ μὲν ἑλλειψὶς πόνων καὶ ἀντιστάσεως τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων κατὰ τὸ ἀριστερὸν μέρος τῆς κοιλίας εὐχερῶς ἐξηγεῖται συνεπιεῖς τῆς συλλογῆς ἐντὸς τῆς μικρᾶς λεκάνης· τὸ περιέργον ὅμως εἶναι ἡ παρουσία τοῦ οἰδήματος τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων δεξιόθεν ἐνῷ ἡ πυώδης συλλογὴ εὐρίσκετο ἀριστερὰ.

Ἀπλῆ βεβαίως ἐκ τοῦ κόλπου ἐξέτασις θὰ ἀνεκάλυπτε τὴν περὶ οὗ ὁ λόγος παραμητρίκην πάθησιν· δὲν ἐξετελέσαμεν δὲ ταύτην πεισθέντες εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τῆς ἄρρωστου, ἄλλως τε καὶ αὕτη ἡ μετὰ τὴν ἐπέμβασιν πορεία τῆς ἄρρωστου τὰ μάλα συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ μας ἀποπλανήσῃ.

Ἐλευθεριάδης βέης. Ἐὰν ἐγίνετο ἡ διὰ τοῦ κόλπου ἐξέτασις, θὰ ἀνεκαλύπτετο ἡ ὑπαρξὶς τῆς πυελοπεριτονίτιδος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν μόλυνσιν τῆς πυέλου φαίνεται νὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ὃν προηγουμένως ἔπαθεν ἡ κόρη. Ὡς πρὸς τὴν διάγνωσιν πολλάκις σαλπγγίτιδες δίδουσι συμπτώματα σκω-

ληκοειδίτιδος, ή δέ έγχείρησις αποδεικνύει έν τοιαύταις περιπτώσεσι τήν πλάνην, διό ό χειρουργός έν περιπτώσει άμφιβολίας όφείλει νά προβαίη εις δοκιμαστικήν λαπαροτομίαν, όπως βεβαιωθῆ περι τῆς καταστάσεως όλων τών έν τῇ κοιλία όργάνων.

Σγουρδαΐος. Ἡ μόλυνσις τῆς πυέλου δέν φαίνεται νά προῆλθεν έκ τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ ἀλλά νά ἦτο βλεννοροϊκῆς φύσεως.

Μανουηλίδης. Ἐτυχε νά ἐξετάσω καί ἐγώ τήν άσθενή, ἣτις παρουσίαζεν όλα τά συμπτώματα μιᾶς σκωληκοειδίτιδος. Φαίνεται δέ νά συνυπῆρχε καί σαλπγγίτις ἀριστερά, ἣτις ὅμως διῆλθεν άπαρατήρητος πρό τῆς κλινικῆς εικόνας τῆς σκωληκοειδίτιδος. Δυσερμήνευτος φαίνεται ἡ παραδοχή τῆς σκωληκοειδίτιδος, ὡς συνεπείας τῆς ἀριστερᾶς σαλπγγίτιδος, ἐνῶ προκειμένου περι τῆς δεξιᾶς σάλπιγγος εὐκόλος ἡ άπ' αὐτῆς μόλυνσις τῆς σκωληκοειδοῦς άποφύσεως, καθότι φυσιογικῶς τά δύο ταῦτα ὄργανα συνδέονται διά συνδέσμου, δι' οὗ ἡ φλεγμονή δύναται νά προχωρήσῃ άπό τοῦ ἐνόσ εις τό ἄλλο ὄργανον.

Ὡς πρός τήν παρατηρηθεΐσαν δέ ταχύτητα τοῦ σφυγμοῦ, καί αὕτη εἶναι ὑπέρ τῆς διαγνώσεως τῆς σκωληκοειδίτιδος· καθότι εἶναι σπάνιον εις τὰς σαλπγγίτιδας καί τὰς πυελοπεριτονίτιδας, ὁ σφυγμός νά ὑπερβῆ τὰς 120 σφύξεις κατά λεπτόν, ὡς συνέβη εις τήν περίπτωσιν τοῦ κ. Σγουρδαΐου. Ὅσον δ' άφορᾷ τήν ἐξέτασιν τοῦ αἵματος, αὕτη λίαν συντελεῖ εις τήν διάγνωσιν τῆς σκωληκοειδίτιδος. Ἡ λευκοκύττωσις ἡ παρατηρηθεΐσα (20,000 λευκ. αἰμοσφ. κατά κ. χσμ.) καί ἡ πολυτυρήνωσις εἶναι σημεῖον ὅτι κάπου τοῦ ὄργανισμοῦ συμβαίνει πύησις, διό πρέπει νά δοθῆ ἡ άπαιτουμένη προσοχή.

Ἀντίπας. Ἡ ἐξέτασις τῆς άρρώστου δέν εἶναι πλήρης, ἀπέναντι δέ τών συμπτωμάτων, ἄτινα παρουσιάζοντο, ἔπρεπε νά ὑποτεύσῃ τις ἐπεργασίαν τινά φλεγμονώδη κατά τά γεννητικά ὄργανα, άφοῦ δέ καί ἐξέτασις τοῦ αἵματος ἀπέδειξε τήν ὑπαρ-

ξιν πύου, ἔπρεπε κατά τήν ἐγχείρησιν, δι' εὐρύσεως τῆς γενομένης τομῆς, νά γίνῃ ἡ ἐξέτασις καί τών ὀργάνων τών γεννητικῶν, άφοῦ τά έκ τῆς σκωληκοειδοῦς άποφύσεως άνατομοπαθολογικά φαινόμενα δέν ἐξήγουν όλα τά συμπτώματα, ὡς πρός τόν τρόπον δέ τοῦ θανάτου φαίνεται παρακεκινδυνευμένη ἡ ιδέα διά θανάτου ἐξ ἐγκεφαλικῆς μεταστάσεως, ἕως προῆλθεν οὗτος έκ περιτονίτιδος μετά τήν ἐγχείρησιν.

Ἀντιωνανόπουλος. Πρόκειται κατ' ἐμέ περι συμπτώσεως δύο νοσημάτων, περι πυελοπεριτονίτιδος δηλ. ἥς ἡ άρχή θά άναχθῆ εις τήν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐνομιζετο ἡ ἄρρωστος ὡς πάσχουσα έκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, καί περι σκωληκοειδίτιδος, ἣτις βραδύτερον ἀνεπτύχθη καί περι τῆς ὑπάρξεως τῆς ὁποίας δέν δύναται τις νά άμφιβάλλῃ πρό τών συμπτωμάτων, ἄτινα ἡ άσθενῆς παρουσίασεν. Ὁ θάνατος άποδοτέος οὐχι εις τήν πυώδη συλλογήν, άφοῦ δέν ὑπῆρχον κατά τήν ἀριστεράν σάλπιγγα σημεῖα ὀξείας φλεγμονῆς, ἀλλά μᾶλλον εις τήν σκωληκοειδίτιδα, καθότι ἡ πυώδης συλλογή ἡδύνατο ἐπι πολὺ νά ὑπάρχῃ ἔτι χωρίς νά ἐνοχλήσῃ τήν ἄρρωστον, ἄνευ τῆς παρεμπτόσεως τῆς σκωληκοειδίτιδος.

Δελαγραμμάτικας. Ὡς πρός τήν διάγνωσιν τῆς σκωληκοειδίτιδος πρέπει πολὺ τις νά προσέχῃ, ἐνθυμούμαι δέ περίπτωσιν λίθου τοῦ οὐρητήρος, ὅστις ἔδωκε χώραν εις πλάνην διαγνώσεως, ἐκληφθεῖς ὡς σκωληκοειδίτις ἔνεκα τῆς συνυπάρξεως πυρετικῆς τινος κινήσεως, εις ἣν ὅμως ἔδωκε χώραν ἡ ὑπαρξίς γρίπης παρά τῷ άρρώστῳ.

Ζῶτος. Ἐφοῦ αἱ άπό τῆς σκωληκοειδοῦς άποφύσεως ἀλλοιώσεις δέν ἐξήγουν τά γενικά φαινόμενα, πρέπει νά ὑποπτεύσῃ τις ὡς αἰτίαν αὐτῶν τήν πυώδη κατά τήν πυέλον συλλογήν. Ὡς πρός τόν τυφοειδῆ δέ πυρετόν, ἂν καί ἔλειπον τά κλασικά αὐτοῦ συμπτώματα, δέν δύναται τις νά τον άρνηθῆ, άφοῦ δέν ἐγινεν ὀροδιάγγωσις καί κατά τήν νεκροτομίαν δέν ἐξητάσθησαν τά ἔντερα.

Σγουρδαῖος. Δὲν προέβην εἰς τὴν διὰ τοῦ κόλλου ἐξέτασιν, ἕνεκα τῆς ἐπιμόνου ἀντιστάσεως τῆς ἀρρώστου αἰτιωμένης τὴν παρθενίαν, εἰς δὲ τὴν ὑπὸ χλωροφόρμιον ἐξέτασιν δὲν ἠθέλησα νὰ ὑποβάλω αὐτὴν ἕνεκα τῆς γενικῆς τῆς καταστάσεως. Ὡς πρὸς τὴν δοκιμαστικὴν λαπαροτομίαν, αὕτη γίνεται ὅταν ἡ διάγνωσις κυμαίνεται ἐνῶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἡ ἐγχείρησις ἐγένετο ἐν πεποιθήσει ὅτι ἐπρόκειτο περὶ σκωληκοειδίτιδος μόνον ἀφοῦ οὐδὲν ἔδιδεν ὑπόνοιαν περὶ ἀριστερᾶς σαλπγγίτιδος. Παραδέχομαι τὴν συνύπαρξιν τῶν δύο νοσημάτων, σαλπγγίτιδος καὶ σκωληκοειδίτιδος, ὡς πρὸς τὴν ἐξήγησιν δὲ τοῦ θανάτου διὰ περιτονίτιδος, ἢ μεταστάσεως πρὸς τὸ ἥπαρ, οὐδὲν κατὰ τὴν νεκροτομίαν εὐρέθη εἰς τὰ ὄργανα ταῦτα, ὅπερ νὰ ἐξηγήσῃ τὸν θάνατον. Ὡς πρὸς τὴν ἐξέτασιν δὲ τῶν ἔσω γεννητικῶν ὀργάνων, διὰ ἔτι διανοίξεως τῆς γενομένης κατὰ τὴν ἐγχείρησιν τῆς σκωληκοειδίτιδος τομῆς, δὲν παραδέχομαι αὐτὴν ὡς ἐπιτρεπομένην ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει, καθότι πρέπει νὰ σεβασθῇ τὶς τὰς προσφύσεις.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. **Π. Ἀπέρης** ποιεῖται τὴν ἐξῆς **ἀνακοίνωσιν.**

Κύριοι,

Οὐδεμία, ὑποθέτω, ἐκ τῶν τροφῶν συνειοῖ ἐν ἑαυτῇ πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀληθοῦς θρεπτικῆς οὐσίας ὅσον τὸ γάλα, οὐδεμία δὲ ἀναντιρρήτως εἶναι ὅσον αὐτὸ ἀφομοιώσιμος ἐν τῷ ὀργανισμῷ. Ἀποτελοῦν τὴν μόνην τροφήν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴν πρῶτην βρεφικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν, ἐπαρκεῖ οὐ μόνον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ σώματος. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὠριμον ἡλικίαν εἶναι τροφή πολυτίμος, ἰδίως διὰ τοὺς ἀναρρωνύοντας καὶ τοὺς πάσχοντας τὸν γαστροεντερικὸν σωλήνα. Ὅπως ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, οὕτω καὶ σήμερον τὸ γάλα εἶναι προῖόν πρωτίστης χρησιμότητος, τρέφον καὶ διατηροῦν ἀπείρους ἀσθενεῖς καὶ πολλάκις ἀποτελοῦν δι' αὐτοὺς ἀληθὲς καὶ τὸ μόνον τῆς νόσου αὐτῶν φάρμακον.

Ἀλλ' ἵνα τὸ γάλα ἐκτελέσῃ τὸν μέγαν αὐ-

τοῦ προορισμὸν δέον νὰ εἶναι ἀγνὸν καὶ ἄδολον. Πάντες δὲ οἱ ἀπειράριθμοι συγγραφεῖς, οἱ κατὰ καιροὺς διὰ σελίδων καὶ τόμων ὀλοκλήρων ἐξυμνήσαντες τὴν ἀξίαν τοῦ γάλακτος ἀνεγνώρισαν ὅτι ὅσον τὸ καλὸν γάλα εἶναι ὠφέλιμον, τόσον τὸ ἐφθαρμένον, ἠλλοιωμένον ἢ νενοθευμένον εἶναι ἐπιβλαβές. Ἀλλ' ἐνῶ οἱ ὑγεινολόγοι καὶ χημικοὶ μετὰ ζήλου ἀνεζήτησαν μεθόδους πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν δολιεύσεων καὶ διάκρισιν τοῦ ἀγνοῦ γάλακτος ἀπὸ τοῦ νενοθευμένου ἕτερος ἀντίπαλος συνασπισμός, ἐπίσης ἰσχυρὸς καὶ ἀκάματος, ὁ τῶν ἀθλίων νοθευτῶν, ἀνεζήτει καὶ οὗτος τὰ καταλληλότερα μέσα πρὸς ἐπιτυχῆ νόθευσιν τοῦ γάλακτος καὶ ματαίωσιν τῶν χημικῶν ἐξιχνιάσεων.

Ἡ πάλη αὕτη, κύριοι, ὑπῆρξεν ἄνιστος καὶ ἡ νίκη ἔσπεφεν, ὡς πάντοτε, τὸν ἰσχυρότερον. Ἐὰν ὁ νοθευτὴς εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν πανουργίαν, τὴν δολιότητα, τὴν διαβολικὴν πρόθεσιν τῆς κακουργίας, ἐὰν αὐτὸς κατεῖχε τὸν μείζονα τοῦ μοχλοῦ βραχίονα, ἦτοι τὴν δίψαν τοῦ παρανόμου πλουτισμοῦ, ἦτις τὰ πάντα πολλάκις μηχανᾶται καὶ ἐπιτυχᾶνει, ἔστερεῖτο ὁμως τοῦ ὑπομοχλίου, ἔστερεῖτο βίας θετικῆς καὶ ἀσαλεύτου· διότι οἱ οὕτως δολιεύμενοι τὴν κοινωνίαν εἰσὶ συνήθως ἀνθρωποὶ ἀπαιδευτοί, ἄλλως, ἐκπαιδευόμενοι ἀν' ἐμάνθανον ἴσως νὰ χρησιμοποιῶσι τὰς ἐπιστημονικὰς μεθόδους, θὰ ἐμάνθανον συγχρόνως τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἡ νίκη λοιπὸν ἀπέμεινεν εἰς τὸν χημικόν, ὅστις κατώρθωσε νὰ ἀποκαλύπτῃ πάσας τὰς νοθεύσεις τοῦ γάλακτος μετὰ τῆς βεβαιότητος ἐκείνης ἣν οὐδεμία ἄλλη ἐπιστήμη τῷ ἀμφισβητεῖ, καὶ πλειστάκις ἠνάγκασε τοὺς νοθευτὰς νὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα. Ἐν τούτοις καὶ οὗτοι δὲν ἀπηλίπισθησαν ὀριστικῶς, ἡ πάλη δὲ ἐξακολουθεῖ καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ ἴσως ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη χρόνον. Ἡ αἰσχροκέρδεια νέας καθ' ἐκάστην μεθόδους ἐπινοεῖ· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἡ χημεία αὐθωρεῖ ἀνακαλύπτει νέον μέσον πρὸς ἀνίχνευσιν τῆς νέας δολιεύσεως. Ποῦ θέλει ἄρα γε καταλήξῃ; ἡ πάλη αὕτη κατὰ τὴν ὁποῖαν ὅλον ἐν συσφιγγεται ὁ νοθεύων; Προδῆλως, ὁ ἀσθενέστερος θέλει ἐπὶ τέλους ὀριστικῶς παραδώσει τὰ ὄπλα, καὶ ὁ ἐπίφοβος τῆς σήμερον νοθευτῆς θὰ ἀποβῆ αὐρίων ἀνθρωπος ὅλως ἀβλαβής.

Ἐπειδὴ ὁμως τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς κοινωνίας στερεῖται γνώσεων χημικῶν, ὁ νοθευτῆς πάντοτε δυστυχῶς διαδίδει τὸ φαῦλον ἐμπόρευμά του ποιῶν πολλὰ θύματα. Ἐνεκα δὲ τούτου ἀνεκάθεν κατεβλήθησαν προσπάθειαι πρὸς εὔρεσιν μέσου ἀπλοῦ δι' οὗ ἕκαστος ἄνθρωπος νὰ δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν φύσιν καὶ ποιότητα τοῦ γάλακτος. Τὸ θέμα τοῦτο ἔχει σπουδαιότητα τόσῳ μείζονα, καθ' ὅσον δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐξελέγχῃται σκόπιμός τις νόθευσις, ἀλλὰ δέον καὶ αἱ τυχαῖαι χημικαὶ ἀλλοιώσεις νὰ δύνανται νὰ ἐξακριβωθῶσιν, ὡς καὶ αἱ ἐνίοτε ὑπάρχουσαι παθολογικαὶ ἀλλοιώσεις τοῦ γάλακτος.

Ὅπως πολλοὶ ἄλλοι ἰατροὶ, κηδόμενοι τῆς δημοσίας υγείας, οὕτω καὶ ὁ ἡμέτερος φίλος ἰατρὸς κ. Γ. Νούλης, ἠσθάνθη ζῆλον καὶ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ ζητήματος τούτου, ὅπερ εἰσηγάγεν εἰς συζήτησιν κατὰ τὴν προτελευταίαν ἡμῶν συνεδρίαν, ἵνα πάντα τὰ μέλη τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς συντελέσωσι τὸ κατὰ δύναμιν ἕκαστος εἰς διαφώτισιν αὐτοῦ. Εἰς ὅλας ἄλλας τὰς πεπολιτισμένας κοινωνίας τὸ ζήτημα συνεζητήθη πολλάκις, καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἐφημερίδες τινὲς ἐνεστερνίσθησαν αὐτὸ καὶ προσήνεγκον σπουδαίας ἀμοιβᾶς πρὸς λύσιν αὐτοῦ.

Λαμβάνων, κύριοι, τὸν λόγον, δὲν ἀξιῶ ὅτι θὰ διαλευκάνω τὸ ζήτημα, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιθυμῶ νὰ παραστήσω πόσον δύσκολος εἶναι ἡ ἐπίτευξις τοῦ ὑπὸ τοῦ φίλου κ. Γ. Νούλη ζητουμένου. Χωρὶς νὰ θέλω νὰ ἀποθαρρύνω εἴτε τὸν κ. Νούλην, εἴτε οἰονδήποτε ἄλλον ἐπιστήμονα, ἐπιχειρῶ ἀπλῶς δι' ὀλίγων νὰ ὑποδείξω τὰς δυσκολίας τὰς συμφύεις πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ἐξ ὧν θὰ συμπεράνωμεν περὶ τῆς ἐλαχίστης πιθανότητος ἐπιτυχίας τοῦ ἐπιδιωκομένου. Ἄλλως εἰς πᾶσαν ἐπιχειρήσιν ἀπαραίτητον εἶναι νὰ ἐκτιμήσῃ τις ἐπαρκῶς τὰς δυσχερείας καθ' ὧν ἔχει νὰ παλαίσῃ. Ἐκθέτων δὲ τὰς δυσκολίας ταύτας, φρονῶ ὅτι παρέχω συμβολὴν χρήσιμον, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν δύναμαι νὰ ὑποδείξω τὰ μέσα τῆς ὑπερνικήσεως αὐτῶν.

Εἶδομεν ὅτι οἱ νοθευταὶ δὲν ἀρκοῦνται εἰς τὴν νόθευσιν τοῦ γάλακτος διὰ τοικύτης ἢ ἄλλης οὐσίας. Δι' αὐτοὺς πᾶν μέσον εἶναι θεμιτόν· ὡς ἐκ τούτου αἱ νοθεύσεις εἶναι τόσον πολλαὶ ὅσον καὶ ποικίλαι.

Ἴδου τινὲς ἐξ αὐτῶν χάριν παραδείγματος: α') Προσθήκη ὕδατος, β') Ἀφαίσεις τῆς κρέμας, γ') Προσθήκη ἀμυλωδῶν οὐσιῶν, δ') Προσθήκη δεξτερίνης, ε') Προσθήκη κόμμεως, ς') Προσθήκη χρωστικῶν οὐσιῶν, ζ') Προσθήκη γαλακτωμάτων ἐκ παντοειδῶν σπόρων, η') Διττανθρακικοῦ νατρίου, θ') Βόρακος, ι') Ἰτεῦλικοῦ ὀξέος, ια') Μυελοῦ κτλ. Τέλος προσθέσωμεν τὰς αὐτομάτους τοῦ γάλακτος ἀλλοιώσεις καὶ τὸ λεγόμενον παθολογικὸν γάλα.

Ὡς πρὸς τὰς νοθεύσεις ὀφείλω νὰ προσθέσω ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν ἐνταῦθα, ἐὰν οἱ νοθευταὶ δὲν ἔφθασαν εἰς τὴν τελειότητα τῶν ἐν τῇ Ἐσπερίᾳ συναδέλφων των, διαθέτουσιν ὁμως ἀξιόλογον συλλογὴν μέσων δολιεύσεως, ὧν τινὰ μάλιστα καὶ ἱκανῶς ἐπικίνδυνα, ὡς εὔρηθην πολλάκις εἰς θέσιν νὰ κρίνω ἐγὼ αὐτός, εἴτε ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν καθηκόντων μου ὡς χημικοῦ πραγματογνώμονος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Δημαρχίας, εἴτε ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ χημείῳ μου.

Ἀπέναντι τῆς τοιαύτης ποικιλίας τῶν νοθεύσεων ἀποτείνόμεθα εἰς τὴν χημείαν. Ἄλλ' ἢ ἐπιστήμη αὕτη ἐξῆλθε πρὸ πολλοῦ τῆς παιδικῆς αὐτῆς ἡλικίας, καθ' ἣν εἰς ἄλλας ἐποχάς, οἱ χημικοὶ ἐζήτουν τὸν φιλοσοφικὸν λίθον ἵνα μεταποιῶσι τὰ μέταλλα εἰς χρυσόν, ἢ ἐπεδίωκον τὴν ἐφεύρεσιν ἀλεξιφαρμάκου ἢ πανακείας γενικῆς καὶ ἀλανθᾶστου πρὸς θεραπείαν πάντων τῶν νοσημάτων. Ἡ χημεία, πλησιαζούσα νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ζενίθ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς, ἀπέδειξε καὶ ἐπεκύρωσε τὸ ἀξίωμα ὅτι ἕκαστον φαινόμενον ἔχει τὴν αἰτίαν αὐτοῦ. Πολεμοῦσα τὸν νοθευτὴν, ἀντιτάσσει κατὰ τῆς νέας αὐτοῦ ἐπινοήσεως, νέον ἀρμόδιον ὄπλον. Οὔτε ἀνεκάλυψεν, οὔτε ἐπιδιώκει νὰ ἀνακαλύψῃ μέθοδον ἀναλύσεως ἐνιαίαν πρὸς ἐξακριβῶσιν πασῶν τῶν νοθεύσεων. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ιδιότητες τοῦ καλοῦ γάλακτος, ὡς διδάσκει ἡ ἐπιστήμη, ἀπαιτοῦνται πρὸς ἐξακριβῶσιν αὐτῶν ὄργανα καὶ ἀντιδραστήρια πολλὰ καὶ ποικίλα. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ τὸ γνήσιον ἀκόμη γάλα παρουσιάζει ποικιλίας τινὰς τῶν ιδιοτήτων αὐτοῦ οὐ μόνον ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ζῴου εἰς ζῴον, ὡς καὶ ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τῶν ζῴων, τοῦ γένους αὐτῶν, τοῦ εἶδους τῆς τροφῆς των, τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν

λαμβάνεται ἐν σχέσει πρὸς τὴν περίοδον τῆς γονιμοποιήσεως καὶ τῶν ἄλλων εἰδικῶν συνθηκῶν, αἵτινες δέον νὰ ὑπολογίζωνται κατὰ τὴν ἐξέλεξιν τῆς γνησιότητος τοῦ γάλακτος, κατανοοῦμεν ὅποσον εἶναι τὸ πλῆθος τῶν δυσκολιῶν τῆς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως καὶ μάλιστα προκειμένου περὶ τῶν ἀναριθμητῶν νοθεύσεων, καὶ πόσαι ἔρευναι, ἐργαλεῖα, ἀντιδραστήρια κτλ. ἀπαιτοῦνται ἵνα δυνηθῇ ὁ χημικὸς νὰ ἀποφανθῇ εὐσυνειδήτως καὶ ἀσφαλῶς. Καὶ ἐὰν τὸ τοιοῦτον ἀπαιτῆται διὰ τὸν εἰδικὸν ἐπιστήμονα, τί νὰ εἴπωμεν προκειμένου νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐξέλεξις αὕτη ὑπὸ τῶν ἀδαῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ δὴ ὑπὸ τῆς τυχούσης οἰκοκυρᾶς;

Σφάλλονται μεγάλως οἱ φανταζόμενοι ὅτι τῇ βοθηείᾳ ἀπλοῦ πυκνομέτρου εὐκολον εἶναι νὰ βεβαιωθῇ ἡ καθαρότης τοῦ γάλακτος. Ὁ νοθευτὴς ἔχει ὑπ' ὄψιν τὴν χρῆσιν τοῦ πυκνομέτρου καὶ λαμβάνει τὰ μέτρα του ἵνα τὸ ὄπλον αὐτὸ τοῦ καταναλωτοῦ καταστήσῃ ἀνώδυνον. Μόνη δὲ ἡ τελεία χημικὴ ἀνάλυσις δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ τὰ παντοῖα τοῦ ἀπατεῶνος τεχνάσματα.

Κατόπιν τῶν λεχθέντων, κύριοι, ἐλπίζω ὅτι θὰ συμφωνήσητε μετ' ἐμοῦ, συμπεραίνοντος ὅτι πρακτικὸν καὶ εὐχρηστον μέσον πρὸς ἐξέλεξιν τῆς ἀγνότητος τοῦ γάλακτος, μέσον πρόχειρον δυνάμενον νὰ χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τοῦ πολλοῦ κοινου, οὐ μόνον δὲν ὑπάρχει, ἀλλ' οὔτε ποτὲ θὰ εὐρεθῇ. Διὰ τοῦτο κατ' ἀνάγκην δέον νὰ ἀποτεινώμεθα εἰς τὸ χημειὸν ὅπου σπανίως ἐλλείπει τὸ φῶς.

Κύριοι, ἡ πρόθεσις τοῦ κ. Νούλη, ἀνακινήσαντος τὸ ζήτημα τοῦτο, εἶναι βεβαίως κατ' ἐξοχὴν εὐγενής· ἐὰν δὲ οἱ ὀλίγοι λόγοι μου μᾶλλον ἀπογοήτευσιν ἤσαν ἱκανοὶ νὰ παραγάγωσιν, τοῦτο κατ' οὐδὲν δέον νὰ ἐλαττώσῃ τὰς ὀφειλομένας τῷ κ. Νούλη εὐχαριστίας.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΚΗ'

4 Δεκεμβρίου 1902.

Προεδρία Λ. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ.

Ὁ κ. Δ. Μανουηλίδης ἐν σχέσει πρὸς τὴν περίπτωσιν τῆς βακτηριουρίας, περὶ ἧς ἐν ταῖς προηγουμέναις συνεδρίαῖς

ἐγένετο λόγος, λέγει ὅτι αὕτη ἔπαυσε μετὰ ὀκταήμερον χορήγησιν οὐροτροπίνης. Ὁ δὲ κ. Σγουρδαῖος λαμβάνων τὸν λόγον ἐπὶ τῆς οὐσίας τῶν πρακτικῶν, λέγει ὅτι τὴν ἐπομένην τῆς ἐγχειρήσεως, περὶ ἧς ἀνεκοινώσατο κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν, πᾶσα ἀντίστασις τῶν κοιλιακῶν μῦν δεξιᾶ ὅσον καὶ ἀριστερᾶ ἐξέλιπεν, ὡς καὶ ὁ πόνος κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ Mac Burney, ὅπερ εἶναι ὑπὲρ τῆς σκωληκοειδίτιδος.

Εἶτα ἀρξαμένης τῆς συζητήσεως περὶ τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Π. Ἀπέρη πρὸς εὔρεσιν πρακτικοῦ μέσου διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς νοθείας τοῦ γάλακτος, ὁ κ. Σγουρδαῖος ἀναφέρει τὴν ἀπόφασιν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τῆς Λυών, καθ' ἣν ἐλευθέρως πᾶς πολίτης δύναται νὰ προσαγάγῃ εἰς τὰ χημεία γάλα πρὸς ἐξέτασιν, ἐξ ἧς, ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι τὸ γάλα ἔχει νοθευθῇ, τοιχοκολλᾶται ἐξῶθεν τοῦ καταστήματος, ἐξ οὗ τοῦτο ἐλήφθη, εἰδοποιήσας, ἐν ἧ' ἀναγράφεται ὅτι τὸ πωλούμενον αὐτόθι γάλα εἶναι νενοθευμένον.

Ἀντιωνανόπουλος. Πρὸ δύο ἐτῶν ἡ ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένη ἐφημερίς «Martin» προέτεινεν ἀνάλογον μέτρον, καθ' ὃ ἐὰν τὸ ἐξεταζόμενον γάλα εὐρίσκετο καθαρόν, θὰ ἐδικαιούτο ὁ καταστηματάρχης νὰ τοιχοκολλῇ εἰδοποιήσας, ἐν ἧ' νὰ διαφημίζεται ἡ καλὴ ποιότης τοῦ ὑπ' αὐτοῦ πωλουμένου γάλακτος, μέτρον, ὅπερ εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὴν Ἀμερικὴν.

Κατόπιν ὁ κ. Ἀπέρης ἀναγινώσκει τὴν ἐξῆς ἀνακοίνωσιν:

Κύριοι,

Δὲν προτίθεται νὰ ποιήσω ἐνώπιον ὑμῶν κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην γενικὴν ἐκθεσιν περὶ τῶν διαφόρων μεθόδων ἀπολυμάνσεως ἢ τῆς ἱστορίας αὐτῶν. Τὸ πρόγραμμά μου, πολὺ τούτου ταπεινότερον, συνίσταται εἰς τὴν ἐπίκρισιν τινῶν ἐκ τῶν μεθόδων τούτων, αἵτινες ἀδίκως ὄλως, κατ' ἐμέ, ἐγενικεύθησαν ἐπισκιάσασαι ἄλλας ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ὑπερτέρας.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ἀντιτηψία, διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Pasteur καὶ τοῦ Lister, εἰσῆγε-

το εἰς τὴν χειρουργικὴν θεραπευτικὴν, ὀρμητικῶς καὶ θριαμβευτικῶς καταργούσα πάντα τὰ τέως ἐν χρήσει κατὰ τὴν ἐπίδειξιν τῶν τραυμάτων μέσα, σκοπὸς τῶν χειρουργῶν ἦτο ἡ ἐξόντωσις τοῦ μικροβίου. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην θὰ ἠδύνατό τις νὰ παραβάλλῃ πρὸς τοὺς χρόνους τῆς ἱστορίας τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Ρώμης ἢ τῶν μεσαιωνικῶν λαῶν, καθ' οὓς ὁ θάλαμος νὰ ἀπαλλαγῇ ἀναιμάκτως καὶ ἀθορύβως ἐχθροῦ τινὸς ἢ καὶ φίλου ἐπαχθοῦς, προσέφευγεν εἰς τὰ φίλτρα, ἔντονα δηλητήρια, προϊόντα ἰωῶν ἢ φυτικῶν ἢ ὀρυκτῶν δηλητηρίων. Τὰ μικρόβια ὑπέστησαν τὴν τύχην τῶν θυμάτων τῶν περιωνύμων ἐκείνων δηλητηριαστῶν, τοσοῦτος δὲ ἦτο ὁ ζῆλος τῶν ἐπιστημόνων, ὥστε ἐφιλοτιμοῦντο τίς νὰ ὑπερβάλλῃ τοὺς ἄλλους διὰ τῆς ἐφευρέσεως δηλητηρίου ἰσχυροτέρου, προωρισμένου νὰ ἐξαφανίσῃ ἐχθρὸν ἀβροῆ, πολλάκις δὲ καὶ ἀόρατον.

Τὸ κακὸν ὅμως ἦτο ὅτι μετὰ τοῦ μικροβίου συνεξηφανίζετο πολλάκις καὶ ὁ φέρων αὐτό, ἦτοι ὁ ἀσθενής. «Ἀναριθμητὰ εἶναι τὰ θύματα, ἅτινα ἀσυναίσθητως ἐφόνευσαν οὕτως οἱ χειρουργοὶ καὶ αἱ μαῖαι», λέγει ὁ Emile Gautier (Année Scientifique 1902. Σελ. 234). Ἄλλ' εὐτυχῶς ὁ ὑπέρμετρος ἐκείνος ζῆλος δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν· αἱ καταστροφαι ὑπῆρξαν ἐπαρκῶς πολυάριθμοι καὶ ἐπαρκῶς καταφανεῖς, ὥστε νὰ τεθῇ φραγμὸς τις εἰς τὸ κακόν.

Διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἀσηψίας, τὸ πρόβλημα τῆς ιδεώδους θεραπείας τῶν χειρουργικῶν παθημάτων ἐλύετο θεωρητικῶς.

Ἄλλὰ πάντες γινώσκετε ὅτι, ἐὰν ἐπιστημονικῶς ἡ ἀσηψία δὲν εἶναι ἀνέφικτος, ἐν τῇ πράξει ὅμως εἶναι λίαν δυσεπίτευκτος. Καὶ μόνον, χάριν παραδείγματος, ἡ τέχνη τῆς ἀπολυμάνσεως τῶν χειρῶν ἀποτελεῖ ἐκτεταμένον κεφάλαιον τῆς ἀσηψίας, ἰδοῦ δὲ τί περὶ τούτου λέγει ὁ E. Gautier.

«Φανταζόμεθα ἴσως ὅτι οὐδὲν ἀπλούστερον τῆς πλύσεως τῶν χειρῶν. Δὲν ἀρκοῦσι πρὸς τοῦτο νὰ ἔχη τις ὕδωρ χλιαρόν, σάπωνα, κалὸν ρινίον, ψήκτρας, τεμάχιον πορώδους λίθου, κοπτερόν ψαλίδιον καὶ ζύμην ἀμυγδάλων;

»Καὶ ὅμως, φεῦ, ὅποια ἀπάτη!

»Ἡ τέχνη τοῦ πλύνειν τὰς χεῖρας εἶναι ἡ λεπτοτάτη πασῶν τῶν τεχνῶν, ἥς τὰς λεπτό-

τητας οὐδ' ὑποπετεύουσιν κἄν πιθανῶς οὔτε οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος χείροσμηκται, οὔτε οἱ κομψοὶ ἐπίσκοποι, — ὧν ἰδιαιτέρον κόσμημα εἶναι αἱ ἄβραι χεῖρες. Τοσοῦτον δὲ ἡ ἀπολύμανσις τῶν χειρῶν εἶναι δυσχερὴς ὥστε οἱ κύριοι χειρουργοὶ δὲν κατάρθωσαν ἀκόμη νὰ συμφωνήσωσιν περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιτεύξεως αὐτῆς, καίτοι καὶ συνέδρια ἀκόμη ἐθνικὰ ἢ καὶ διεθνῆ συνεκροτήθησαν εἰδικῶς χάριν τοῦ θέματος τούτου . . . .

»Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι διὰ τοὺς χειρουργοὺς ἡ αὐστηρὰ καθαριότης τῶν χειρῶν ἔχει ἐξαιρετικὴν σημασίαν.

»Τῷ ὄντι, ὅταν τὸ αἷμα ἀναβλύζῃ, ὅταν τὰ ἀγγεῖα, διαρραγέντα ἢ διαβρωθέντα χαινωσιν ὑπὸ τὸ μαχαίριον, ὅταν οἱ ἰστοί, κατεσπαραγμένοι, ἀσπαιρόντες, ἐστερημένοι τῆς προστασίας τῶν περιβλημάτων αὐτῶν, ἀποτελῶσιν ἔδαφος κλλιεργίας πρὸςφορον εἰς πᾶσαν μόλυνσιν, ἡ ἐλαχίστη ἀκάθαρτος ἢ σηπτικὴ ἐπαφή δύναται νὰ ἔχη συνεπείας ὀλεθρίας. Ἄφ' ἑτέρου αἱ χεῖρες, αἱ φέρουσαι ἑκατοντάδας καὶ χιλιάδας πτυχῶν, ῥυτίδων καὶ ἀνωμαλιῶν, ἄβλακας μὲν κατὰ τὸ δέρμα, ἐπικινδύνους δὲ λάκκους κατὰ τοὺς ὄνυχας καὶ τρίχας ἀκανθοειδεῖς, αἱ χεῖρες αἱ καταδεδικασμένοι νὰ ζῶσι κατὰ τὸ πλεῖστον γυμναὶ καὶ νὰ ἐκτελῶσι καὶ τὰς ῥυπαρωτέρας ἐνίοτε ἐργασίας, αἱ χεῖρες, λέγω, μοιραίως ἀποτελοῦσι τὸ ἐντευκτῆριον τῶν μικροβίων καὶ μικροοργανισμῶν, ὧν αἱ ἀόρατοι λεγεῶνες πληροῦσι τὴν ἀτμόσφαιραν. Οὐδεμία ἐπαφή εἶναι ἐπικινδυνωδεστέρα ταύτης. Ἴνα μολυνθῇ πλᾶξ ἐκ πηκτῆς διὰ μικροοργανισμῶν ἀρκεῖ πολλάκις καὶ μόνον εἰς δάκτυλος νὰ τεθῇ ἐν αὐτῇ, καὶ κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα, ἡ γάγγραινα καὶ τὸ ἐρυσίπελας καὶ ἡ σηψαιμία ὀφείλονται εἰς τὸν χειρουργόν, ἐγγίσαντα τὸ τραῦμα διὰ χειρῶν ἀνεπαρκῶς καθαρισθειῶν.

«Δυστυχῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποστειρώσωμεν τὰς χεῖρας διὰ τῆς φλογός, ὡς τὰ μαχαίρια καὶ τὰς λαβίδας, οὔτε διὰ τοῦ κλιβάνου, εἰς θερμοκρασίαν 120°. Τοιοῦτόν τι μέσον θὰ ἦτο τὸ ἄριστον ἀναμφιβόλως, καθότι τὸ πῦρ ἐξαγνίζει τὰ πάντα, δυστυχῶς ὅμως δὲν εἶναι ἐφαρμοσίμον. Ἀπέναντι τῶν δυσκολιῶν τούτων οἱ γερμανοὶ χειρουργοὶ ἐπενόησαν νὰ χειρουργῶσι φέροντες χειρόκτια, ὧν

εἶναι δυνατὴ ἢ ἐκ προτέρων ἀποστείρωσις. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς φύσεως τῶν χειροκτίων τούτων ὑπῆρχε διαφωνία, τῶν μὲν προτιμώντων τὰ ἐκ κόμμεως χειρόκτια, τῶν δὲ τὰ ἐκ μετάξης. Ἡ πείρα ἀπέδειξε ταχέως ὅτι καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ εἶχον ἐλαττώματα σοβαρά. Τὰ ἐκ κόμμεως χειρόκτια ἔχουσι τὸ ἀδιόρθωτον ἐλάττωμα τοῦ νὰ στενοχωρῶσι τὰς χεῖρας ἐλαττοῦντα οὕτω εἰς βαθμὸν ἐπιζήμιον τὴν δεξιότητα αὐτῶν. Εἶναι ἀληθές ὅτι περιστάσεις τινὲς δὲν ἀπαιτοῦσιν ἐξαιρετικὴν δεξιότητα, ὡς π. χ. προκειμένου νὰ διανοιχθῇ ἀπόστημα. Ἄλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἕτερον ἐλάττωμα καθιστᾷ τὰ χειρόκτια ταῦτα ἐπικίνδυνα, ἥτοι ἡ ιδιότης αὐτῶν τοῦ νὰ ῥηγνύωνται μετ' ἐξαιρετικῆς εὐκολίας. Ἐὰν διαρρηχθῶσιν, ὁ κίνδυνος ἐπανέρχεται, καὶ δὴ βαρύτερος, καθότι ἡ ἐκ τῶν χειροκτίων θέρμανσις τῶν χειρῶν ἐπιφέρει ἐφίδρωσιν τούτων, ὁ δὲ ἰδρῶς ἀνάγει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὰ μικρόβια, ὅσα συνήθως ζῶσι περιωρισμένα ἐν τῷ βᾶθει τοῦ δέρματος.

Τὰ δὲ ἐκ νήματος χειρόκτια ἔχουσι πάντα τὰ ἐλαττώματα τῶν ἐκ κόμμεως, ὧν δὲν ἔχουσι καὶ τὰ προτερήματα, προσωρινὰ ἄλλως καὶ ταῦτα καὶ ἀσταθῆ. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀμέσως ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τῶν χειρουργῶν.

Οὕτως ἡ ἀληθὴς λύσις τοῦ ζητήματος μένει πάλιν ἡ ἄμεσος ἀποτείρωσις τῶν χειρῶν διὰ τῶν ἀντισηπτικῶν καὶ ἰδίως διὰ τῆς ὑδραργυρικῆς ἄχνης. Πῶς ὅμως δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀποστείρωσις αὕτη; Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔχει σπουδαιότητα, καθότι τὰ ἀντισηπτικά δὲν δύναται αὐτὰ καὶ μόνον νὰ ἀποστερώσωσι τὰς χεῖρας καὶ δὲν φέρουσι τὸ ὠφέλιμον αὐτῶν ἀποτέλεσμα ἐὰν δὲν προηγηθῇ ἡ μηχανικὴ ἐνέργεια τῆς ψήκτρας ἐν συνδυασμῷ μετ' ὕδατος χλιαροῦ καὶ μετὰ σάπυρος.

«Πολλοὶ συγγραφεῖς, ἰδίως δὲ ὁ Hoegler, καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τῆς Βασιλείας (Bâle), ὅστις δὲν ἀπηξίωσεν ὀλόκληρον βιβλίον νὰ ἀφιερῶσιν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, φρονοῦσιν ὅτι πρὸς ἐντελῆ καθαρισμὸν τῶν χειρῶν τὸ μόνον μέσον εἶναι ἡ ἐπίμονος τριβὴ τῆς ἐπιδερμίδος καὶ ἡ διακανόνισις τῶν ὀνύχων. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὸ ἐπιμονώτερον σαπώνισμα, καὶ πολλάκις ἐπαναληφθέν, δύνανται μικροβία τινὰ νὰ μένωσι κεκρυμμένα

ἐν ταῖς σχισμαῖς, φυσιολογικαῖς ἢ τραυματικαῖς τοῦ δέρματος. Ἐνταῦθα ἐπεμβαίνει ἡ ἀντισηπία, ἰδίως ὑπὸ μορφῆν λυσόλης ἢ ἄχνης ὑδραργυρικῆς. Ὡς προπαρασκευαστικὸν ὅμως εἰς τὴν μικροβιοκτόνον ἐνέργειαν ἀπαιτεῖται μετὰ τὸ σαπώνισμα νὰ γίνῃ τριβὴ τις τῶν χειρῶν δι' οἰνοπνεύματος. Ἡ ἄχνη μόνη δὲν ἀρκεῖ. Τὸ οἰνόπνευμα ἐπίσης μόνον, καὶ ἐὰν ἰσχυρῶς ἐπιτριβῇ διὰ ψήκτρας, δὲν ἀρκεῖ. Κατόπιν ὅμως ἰσχυρᾶς ἀποψήξεως δι' οἰνοπνεύματος, ἐμβαπτίζοντες τὰς χεῖρας εἰς διάλυσιν ἄχνης, δυνάμεθα νὰ εἴμεθα περίπου βέβαιοι ὅτι ἐπιτυγχάνομεν τὴν ἀσηψίαν τῶν χειρῶν, ἂν ὄχι πάντοτε, τοῦλάχιστον 80 φορὰς ἐπὶ τῶν 100.

»Τῷ ὄντι τὸ οἰνόπνευμα ἐνθεν μὲν ἀποξηραίνει τοὺς ἰστούς ἀπορροφῶν τὸ ὕδαρὲς στοιχειῶν των, ἐνθεν δὲ διαλύει τὰ ριπώδη στοιχεῖα ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ καλύσωσι τὴν διαπότισιν τῶν χειρῶν ὑπὸ τοῦ ὑδραργυρικοῦ ἄλατος· τέλος ἐξωθεῖ τὰς ἐν τοῖς πόροις τοῦ δέρματος κεκρυμμένας φυταλίδας ἀέρος, οὕτως ὥστε κατόπιν ἡ μικροβιοκτόνος διάλυσις δὲν εὐρίσκει πλέον καλύματα εἰς τὴν διάβασιν αὐτῆς.

»Ὅταν ταῦτα πάντα συντελεσθῶσιν, ὁ χειρουργὸς δύναται ἀφόβως νὰ ἐπιληφθῇ τῆς ἐγχειρήσεώς του, ὑπὸ τὸν ὄρον δὲ ὅπως πολλάκις κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης ἐπαναλαμβάνῃ τὴν σειρὰν τῶν περιγραφέντων καθαρμῶν καὶ σπογγίζῃ εἶτα τὰς χεῖράς του εἰς σπληνίον ἀσηπτικόν, δικαιοῦται εὐθαρσῶς νὰ προβῇ, ἔχων, ἐν τῇ περιπτώσει καὶ πάλιν δυστύχημά τι ἠθέλε συμβῆ, τὴν παρηγορίαν τοῦλάχιστον, ὅτι οὐδὲν παρημέλησεν ἐκ τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς ἐπιτυχίαν».

Ὁ Dujardin-Beaumetz (ἐν Hygiène prophylactique, Paris 1899, σελ. 119) ἀναφέρει ὅτι ὁ Kumel ἐποίησε τὰ ἐπόμενα πειράματα. Βυθίζων τὰς χεῖράς του εἰς πηκτὴν, παρετῆρει κατόπιν ποῖας πλύσεως αἱ χεῖρές του καθίσταντο ἀπολύτως ἀσηπτικαί. Οὕτως ἀπέδειξεν ὅτι χεῖρές τινες κατ' οὐδένα τρόπον ἐντελῶς καθαρίζονται, μετ' ὅλας δὲ τὰς προσπάθειάς, πάντοτε δίδουσι γέννησιν εἰς μικροβιακὰς ἀποικίας ἐν τῇ πηκτῇ. Τοιαῦτα πειράματα, προσθέτει ὁ Dujardin-Beaumetz, δύνανται νὰ ἐρμηνεύσωσι τὰς ἐπιτυχίας

χειρουργῶν τινων καὶ τὰς ἀποτυχίας ἄλλων.

Ὅπως δὴποτε σήμερον ἡ ἀσηψία ἐγενικεύθη ἐν τῇ κλινικῇ, αἱ δὲ ἐξ αὐτῆς προκύπτουσαι ὠφέλειαι εἰσιν ἀληθῶς ἀνυπολόγιστοι· τὸ αὐτὸ ὅμως δὲν ἰσχύει καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀπολύμανσιν τῶν σκευῶν καὶ ἀντικειμένων. Εἶναι ἀληθές ὅτι πρόκειται περὶ τῆς καταστροφῆς τῶν μικροοργανισμῶν, οἵτινες ἀφθονοῦσιν ἐπὶ τῶν ἀψύχων ἀντικειμένων· ἀναντίρρητον ὅμως εἶναι καὶ τὸ ὅτι τὰ ἀποτελέσματα οὐ μόνον φαντασιώδη εἶναι ἐνίοτε, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνα.

Ὡς εἵπομεν, ἡ ἀρχὴ ἢ καθοδηγήσασα τοὺς πρωτεργάτας τῆς ἀπολυμάνσεως καὶ τῆς ἀντισηψίας ὑπῆρξε τὸ νὰ φονευθῇ τὸ ἔνοχον μικροβίον· συνεπῶς προσέδραμον κατὰ προτίμησιν εἰς τὰ μεταλλικὰ δηλητήρια, οἷς προσέθηκον τὰ προϊόντα τῶν φαινολῶν. Πάντα τὰ ὀρυκτὰ ἄλατα, καὶ παραγωγὰ τῶν φαινολῶν διῆλθον ἀλληλοδιαδόχως διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν· ἀλλὰ δύο ἐξ αὐτῶν ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ κατακτήτῃσιν τὴν γενικὴν ὑπόληψιν: ἡ ὑδραργυρικὴ ἄχνη καὶ τὸ φαινικὸν ὀξύ. Καὶ ὅμως ἀμφοτέρω ἔχουσιν ἐλαττώματα πολυάριθμα, ἀνευ προσόντων ἐξαιρετικῶν.

Ἐὰν ἡ ὑδραργυρικὴ ἄχνη καὶ αἱ ὑδραργυρικοὶ σκευασμοὶ ἐν γένει, ὡς καὶ αἱ τοῦ ἀργύρου σκευασμοί, εἶναι ἐξόχως ἀντισηπτικοί, τὸ ὀξυγονοῦχον ὕδωρ, τὸ χλώριον, καὶ αἱ ὑποχλωριούχοι ἐνώσεις δὲν εἶναι πολὺ κατώτερα, φρονῶ δὲ ὅτι αἱ τελευταῖαι αὗται οὐσίαι εἰσὶν ἐν τῇ πράξει πολὺ ἀποτελεσματικώτεραι διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι πολὺ εὐκολώτερον δύνανται νὰ πλησιάζωσι τὸν ἐχθρὸν. Τῶ ὄντι, ἐν ᾧ αἱ σκευασμοὶ τοῦ ὑδραργύρου καὶ τοῦ ἀργύρου, ὡς ἄλατα οὐδέτερα καὶ ἰδίως ὡς ἐκ τῆς ἰδιότητος τοῦ ἀποτελεῖν μετὰ τῶν ζωικῶν προϊόντων ἐνώσεις ἀδιαλύτους, δὲν κατορθοῦσι νὰ ἐξολοθρεύωσιν εἰ μὴ τὰ ἐπιπολῆς σπέρματα καὶ δὴ ὅσα δὲν καλύπτονται ὑπὸ προστατευτικοῦ ἐπιχρίσματος, οἷον λιπώδους τινὸς σώματος, τὸ χλώριον, τὰ ἀλκαλικά ὑποχλωριούχα ἄλατα καὶ τὸ ὀξυγονοῦχον ὕδωρ, εὐκόλως διαχεόμενα περὶ κατωρθοῦσι νὰ φθάσωσι τὸν ἐχθρὸν εἰς ἰκανὸν βᾶθος. Ἡ δὲ διὰ τῆς ἄχνης ἀπολύμανσις εἶναι κατὰ ταῦτα πολλάκις φαντασιώδης, ἀπόδειξις δὲ ἡ ἀπολύμανσις τῶν χειρῶν, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐλάλησαμεν, καθ' ἣν δέον πρῶτον νὰ σαπυνοποιηθῶσι τὰ

λιπώδη στοιχεῖα, ἅτινα καλύπτουσι τὰς χεῖρας, εἶτα δὲ νὰ γίνῃ ἐπίτριψις δι' οἰνοπνεύματος, ἵνα δυνηθῇ ἡ ἄχνη νὰ φθάσῃ τὰ παθολόγοντα σπέρματα, τὰ ἐν ταῖς ἀνωμαλίαις τοῦ δέρματος ἐγκεκρυμμένα. Προκειμένου ὅμως περὶ ἀπολυμάνσεως δωματίου ἢ πραγμάτων ἀσθενοῦς τινος δι' ἄχνης, τίς θὰ ἐφρατάζετο νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ διὰ τὰς χεῖρας ὑποδεικνυόμενα μέσα; Ἀναμφιβόλως, οὐδεὶς. Ἐπομένως πᾶσαι αἱ τοιαῦται ἀπολυμάνσεις εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φαντασιώδεις. Δὲν ἐπιμένομεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, καθότι, οὐ πρὸ πολλοῦ ἰδιαιτέραν μελέτην ἀφιερῶσαμεν εἰς τὸ θέμα τοῦτο. (Ἴδε Revue Médico-Pharmaceutique, 1902, ἀριθμ. 18 τῆς 15 Σεπτεμβρίου σελ. 235).

Ἄλλ' οὐ μόνον ἀποτυγχάνει πολλάκις τοῦ σκοποῦ ἡ ὑδραργυρικὴ ἄχνη καὶ κατεργάζεται ἀπολύμανσιν ἀπατηλὴν, ἣτις ἐνίοτε δύναται νὰ ἐπιφέρῃ, συνεπειὰς ὀλεθρᾶς, κλλο καὶ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῆς ἔχει σοβαρὰ ἄτοπα: προσβάλλει δηλαδὴ πλεῖστα ὅσα ἀντικείμενα καὶ προκαλεσε πολλάκις δυστυχήματα καὶ κίνδυνον ἀνθρωπίνων υπάρξεων. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἐπιτρέψατέ μοι ἵνα εἰς τὰ γνωστὰ ἤδη πολυάριθμα περιστατικὰ τὰ ὑπὸ πολλῶν παρατηρητῶν ἀναφερόμενα προσθέσω τὸ ἐπόμενον, συμβῆν μόνις πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν.

Ἰατρός ἐκ τῶν πλέον διακεκριμένων με ἐπισκέφθη κοιμίζων φιάλην περιέχουσαν ἄχρουν ὑγρὸν καὶ παρακαλῶν νὰ ἐξακριβώσω τὴν φύσιν τούτου. Ἐπρόκειτο περὶ ἐξέχοντος προσώπου, ὅπερ κατὰ τὸ γεῦμά του ἐζήτησε ποτήριον ὕδατος Τσιτλῆ. Μόλις ὅμως κατέπιε ποσόν τι, ἠσθάνθη ἐν τῷ στόματι γεῦσιν ὄλως διάφορον τῆς τοῦ Τσιτλῆ, φοβηθεὶς δὲ λάθος τι ἐζήτησε τὸν ἰατρὸν του. Οὗτος ἰδοκίμασεν ἐπίσης τὸ ποτόν, ἀναγνωρίσας δὲ ἀμέσως ὅτι δὲν ἦτο ὕδωρ Τσιτλῆ καὶ ὅτι προφανῶς λάθος ἐγένετο, ἐχορήγησεν ἐμετικὸν τῷ πελάτῃ του, ἔσπευσε δὲ πρὸς ἐμὲ φρονῶν ὅτι τὸ δοθὲν ὡς ποτόν ἦτο διάλυσις βορικοῦ ὀξέος.

Δυστυχῶς ἐπρόκειτο περὶ πυκνῆς διαλύσεως ἄχνης ὑδραργυρικής. Τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ ἰατρός ἔσπευσε ἐκ νέου πρὸς τὸν πελάτην του, καὶ διὰ πάτης ἐπιστημονικῆς προσπαθείας δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἔσφεν αὐτὸν ἀπὸ βεβαίου θανάτου, καθότι τὸ ὑπ' αὐτοῦ καταπο-

θὲν ποσὸν ἄχνης ὑπελογίσθη εἰς 0,20 ἕως 0,25.

Ἡ δηλητηρίασις αὕτη προσήλθεν ἐκ τοῦ ἐξῆς περιστατικοῦ. Ὀλίγον πρότερον, εἶχε γίνεαι ἀπολύμανσις τῆς οἰκίας τοῦ θύματος ἕνεκα θανάτου συμβάντος ἐν αὐτῇ ἐκ νοσήματος μολυσματικοῦ, ἐτελέσθη δὲ ἡ ἀπολύμανσις αὕτη διὰ διαλύσεως ἄχνης. Φαίνεται ὅτι οἱ ἐπὶ τῆς ἀπολυμάνσεως ἀρῆκαν ἐν τῇ οἰκίᾳ δύο φιάλας τῆς διαλύσεως ταύτης, μιᾶς λίτρας ἑκάστην, ἵνα δι' αὐτῶν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀπολυμαίνωνται σκεύη τινὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως ἡ γενομένη πλάνη ἐξηγεῖται κατὰ τὸν φυσικώτερον τρόπον.

Τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι τόσον εὐγλωττον καθ' ἑαυτὸ ὥστε περιττὰ τὰ σχόλια. Τὰ τοιαῦτα δὲ δυστυχήματα ἀποβαίνουνσι συχνὰ ἐκ τοῦ ὅτι αἱ διαλύσεις τῆς ὑδραργυρικῆς ἄχνης εἰσὶν ἄχροι καὶ ἄοσμοι οὕτως ὥστε αἱ πλάναι ἀποβαίνουνσι μοιραῖαι.

ὑπὸ τὸ κράτος τοιούτων ἐντυπώσεων ἔρχομαι σήμερον νὰ ρήξω κραυγὴν κινδύνου.

Ἄς παύσωμεν, πρὸς Θεοῦ, ὡς ἔπραξαν τοῦτο οἱ χειρουργοί, νὰ μεταχειρίζομεθα τὰ δραστικὰ ταῦτα δηλητήρια, ἅτινα προξενοῦσι πλείονας ζημίας ἢ ἀγαθὰ, ἅς περιορισθῶμεν δὲ εἰς ἀντισηπτικὰ καλοηθέστερα, ἐπίσης δέ, ὡς ἐκεῖνα, τελεσφόρα. Ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ Javelle, τὸ γνωστὸν εἰς πᾶσαν οἰκοκυράν, ὅπερ κατέχει εἰς ὕψιστον βικημὸν πάντα τὰ προσόντα τῶν ἀρίστων ἀπολυμαντικῶν, ἀσυγκρίτως δὲ ὀλιγωτέρους κινδύνους προκκαλεῖ. Ἄς προτιμῶμεν τὸ χλώριον καὶ τὰ ὑποχλωριούχα ἄλατα, τὴν ἄσβεστον, τὰ ἄλατα τοῦ χαλκοῦ, τὰ ἀλάλεα ἢ τὰ ὀξέα κατὰ τὰς περιστάσεις, τὸ ὀξυγονοῦχον ὕδωρ καὶ τὰ ὑπερμαγγανικὰ ἄλατα, πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ ὑδραργυρικὰ ἄλατα. Τὸ δὲ φαινικὸν ὀξύ, ὅπερ ἑκατοντάδας δηλητηριάσεων ἐπροξένησεν, ἰδίως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ, ἅς ἀντικαταστήσωμεν διὰ τινῶν ἀποσταγμάτων, οἷον τῆς κηφουράς, τῆς κανέλλας, τοῦ καρυοφύλλου κτλ. Ἔστε δὲ πεπεισμένοι ὅτι θὰ θεορίσωμεν οὕτω πλείονας καρπούς καὶ θὰ συντελέσωμεν συγχρόνως εἰς τὴν σημαντικὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θυμάτων παρομοίων πλανῶν.

Μανουηλίδης. Φρονῶ ὅτι ἕνεκα τῆς γεύσεως τῶν ἐν χρῆσει ἀντισηπτικῶν δυσκόλως δύνανται νὰ ληφθῶσι ταῦτα κατὰ

λάθος ὡς ποτά, ἐκτὸς ἐὰν ποθῶσι σκοπίμως πρὸς αὐτοκτονίαν.

Σγουρδαῖος. Μεθ' ὅλα τὰ γενόμενα πειράματα δὲν εὐρέθη ἀντισηπτικὸν ἰσχυρότερον τῆς ἄχνης τοῦ ὑδραργύρου. Τελευταῖον μεταχειρίζονται τὸν διζωδιούχον ὑδράργυρον, ὅστις δὲν καταστρέφει τὰ ἐργαλεῖα ὡς καὶ τὴν microcidine καὶ τὸ formol, ἀλλ' ἡ ἀντισηπτικὴ αὐτῶν ἐνέργεια ὑπολείπεται τῆς τοῦ διχλωριούχου ὑδραργύρου. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ ὀξυγονοῦχον ὕδωρ, πρῶτον δὲν εἶναι εὖωνον, εἶτα δὲ παρετηρήθησαν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐμβολαὶ ἀερώδεις καὶ ἐρεθισμὸς τῶν πληγῶν, διὸ μόνον κατ' ἀραιὰ διαλείμματα δύναται νὰ γίνηται χρῆσις αὐτοῦ.

Κατόπιν ὁ κ. **Κρητικὸς** ἀνακοινοῖ τὰ ἐξῆς:

Κύριοι,

Τὸν παρελθόντα Μάϊον ἀνεκοίνωσα ὑμῖν περίπτωσιν ἐλμινθιάσεως, ἐν ἣ ἡ πρὸς τοῖς ἄλλοις συμπτώμασιν συνυπῆρχε καὶ βρογχίτις ἀπὸ ἐξ μηνῶν, παρελθοῦσα ἄνευ ἰδιαίτερας θεραπείας ἐντὸς ἐξ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐξώσεως τῶν ἐντερικῶν ἐλμίνθων. Κατὰ σύμπτωσιν ἔτυχε νὰ ἴδω δύο ἕτερα περιστατικὰ, ἐν οἷς πρὸς τοῖς τυφικοῖς συμπτώμασιν, ἅτινα οἱ μικροὶ ἀσθενεῖς παρουσίαζον, ὑπῆρχε καὶ βρογχίτις, εἰς οὐδὲν ὑποταγεῖσα φάρμακον, παρελθοῦσα δὲ μετὰ τὴν ἐξοδὸν τῶν ἀσκαριδῶν, διὸ ἔκρινα ἄρκετὰ ἐνδιαφέρον τὸ πρᾶγμα ὅπως τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις παρουσιάσω ὑμῖν.

Περίπτωσις Α'. Α...Ε... ἡλικίας τριῶν ἐτῶν. Πατὴρ καὶ μήτηρ ἔχουσι καλῶς. Πρὸ δύο ἐτῶν ἔπαθεν ἰλαράν· ἐκτοτε εἶχε καλῶς, πάσχουσα ἐνίοτε ἐκ τινῶν στομαχικῶν διαταραχῶν. Πρὸ τριῶν μηνῶν ἤρχισε νὰ βήχη καὶ νὰ παρουσιάζη πυρετόν. Ἄνορεξία. Ὁ βῆξ παρετίνατο, ὁ πυρετὸς ἤρχισε νὰ γίνηται συχνότερος καὶ ἐντονώτερος, τὸ παιδίον κατεβλήθη· ὅτε δὲ προσεκλήθη ὅπως τὸ ἐπισκεφθῶ, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1903, ἦτο λίαν καταβεβλημένον, κατείχετο ὑπὸ πυρετοῦ συνεχοῦς, ὅστις κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν ἡμῶν ἀνῆρχετο εἰς 39⁰,4. Ἡ γλῶσσα ἦτο λευκῶς ἐπιχειρισμένη, ἡ κοιλία ὀλίγον τυμπανική. Ὁ σπλῆν καὶ τὸ ἥπαρ ἦσαν κατὰ φύσιν. Ἐκ τοῦ ἀναπνευστικοῦ οὐδὲν εἰς τὴν ἐπίκρουσιν,

κατά τὴν ἀκρόασιν ὁμως ρόγχοι διάχυτοι μεγάλοι, μέσοι καὶ τινες λεπτοί. Ἐκ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καταβολὴ διανοητικῆ ἐνίοτε, κυρίως μετὰ μεσημβριάν μέχρις ἡμικωματώδους καταστάσεως προβαίνουσα.

Ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς κοιλίας, ἣτις ἦτο ὀλίγον τυμπανική, κατὰ τὴν ἐπίψαυσιν δὲ παρουσίαζε κάποιαν ἀντίστασιν, ὀδηγούμενος δὲ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ παιδίον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἶχεν ἐλαφροὺς πόνους κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ ἐξηγήσω τὴν παρουσιαζομένην κατάστασιν, ὑπόπτουσα τὴν ἵπαρξιν ἀσκαρίδων, ἀναζητήσας δ' ἐν τῷ ἀνακνηστικῷ ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην, ἔμαθον παρὰ τῆς μητρὸς ὅτι πρὸ δύο περιόδου μηνῶν τὸ παιδίον ἀπέβαλε μίαν ἀσκαρίδα. Ὅθεν ἐχορήγησα ὀλίγην σαντονίνη μετὰ κλομελάνου, ἔσχον δὲ τὸ εὐχάριστον ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεως τοῦ πυρετοῦ μετὰ τὴν ἀποβολὴν 6—7 ἀσκαρίδων καὶ μετὰ τινος ἡμέρας πᾶρον τῶν βρογχιτικῶν φαινομένων, ἄνευ τινὸς ἰδιαιτέρας θεραπείας.

Περίπτωσης Β'.—Χ. Γ... ἡλικίας 2 ἐτῶν.

Ἐκ τοῦ κληρονομικοῦ οὐδὲν τὸ ἀξίωσημειωτόν. Συνήθως καλῆς υγείας, ἀπὸ δύο καὶ ἡμίσεος μηνῶν περίπου ἤρχισε νὰ καταβάλληται, εἶχεν ἀνορεξίαν, ἀταξίαν περὶ τὰς κενώσεις ἧτοι δυσκοιλιότητα μετὰ περιόδων ἐν τῷ μεταξὺ εὐκοιλιότητος, δύο δὲ μῆνας πρὸ τῆς ἐπισκέψεως ἤρχισε νὰ βήχη, πρὸ 15 δὲ ἡμερῶν ἐνεφανίσθη πυρετὸς μὲ ὑφέσεις πρωϊνάς καὶ μεταμεσημβρινὰς ἀνυψώσεις.

Προσκληθεὶς κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1903 εὗρον τὸ παιδίον καταβεβλημένον ἐν τυφικῇ καταστάσει, μὲ γλῶσσαν λευκωπῶς ἐπικεχρισμένην, κοιλίαν ὀλίγον τυμπανικήν, ὑπόσκληρον καὶ ὀλίγον ἐπώδυνον τῇ πίεσει. Ἦπαρ φυσιολογικόν. Σπλὴν ὀλίγον ὑψημένος τὸν ὄγκον. Ἐκ τοῦ ἀναπνευστικοῦ εἰς τὴν ἐπίκρουσιν οὐδέν, εἰς δὲ τὴν ἀκρόασιν ρόγχοι τινὲς διάχυτοι μεγάλοι καὶ μέσοι καὶ τινες συρίττοντες. Ἐκ τοῦ κυκλοφορικοῦ εἰς τὴν καρδίαν οὐδέν. Σφυγμοὶ 120.

Ἐπειδὴ ἐπικρισθῆναι ἡ κλινικὴ εἰκὼν τοῦ δευτέρου μικροῦ ἀσθενοῦς ὁμοιάζε πρὸς τὴν πρώτην, ὑπόπτουσα μήπως καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀσκαρίδες τινὲς ἐν τοῖς ἐντέροις οἰκοῦσαι ἔδιδον τὰ νοσηρὰ φαινόμενα· διό

συνεδύσα εἰς τὸ κλομέλι, ὅπερ κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσκεψίν μου ἀνέγραψα, καὶ ὀλίγην σαντονίνη (10 centg) δι' ἧς ἀπεβλήθησαν 4 ἀσκαρίδες, ὁ δὲ πυρετὸς ἔπεσεν, ἡ ὄρεξις τοῦ παιδίου ἐπανῆλθε καὶ τὰ βρογχιτικὰ φαινόμενα ἄνευ ἰδιαιτέρας τινὸς θεραπείας παρήλθον.

Ἐν τῇ κατὰ τὸν παρελθόντα Μάϊον ἀνακοινώσει συζητήσας τὰ κατὰ τὴν παθογένειαν τῶν ἐκ τῆς ἐλμινθιάσεως φαινομένων, ἀποφύγω νὰ ἐπανέλθω εἰς αὐτήν, ἐφιστῶ ὁμως τὴν προσοχὴν ὑμῶν εἰς τὴν ἵπαρξιν τῆς βρογχίτιδος καὶ εἰς τὸ περυσινὸν καὶ εἰς τὰ δύο ταῦτα περιστατικά, ἣτις εἰς οὐδὲν τῶν φαρμάκων, τῶν πρὸ ἐμοῦ ἐπισκεφθέντων τὰ παιδία συναδέλφων ὑπεχώρησε, παρήλθε δὲ μόνον μετὰ τὴν διὰ καταλλήλου θεραπείας ἔξωσιν τῶν ἐλμίνθων.

Τίς ἄρα γὰρ ὁ τρόπος τῆς παραγωγῆς τῆς βρογχίτιδος εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις; Ἐπέρχεται ἄρα γὰρ αὕτη κατ' ἀνάκλασιν, ἢ ἢ ἐν τοῖς ἐντέροις παρουσία τῶν ἐλμίνθων εὐνοεῖ τὴν ἐν τῷ ἀναπνευστικῷ σωλῆνι ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν ἐν αὐτῷ ὑπαρχόντων μικροβίων καὶ τὰ βρογχιτικὰ φαινόμενα οὕτω ἐγκριθίστανται;

Οἷοςδὴποτε καὶ ἂν ἦ ὁ τρόπος τῆς παραγωγῆς, τὸ βεβαίον εἶναι ὅτι καὶ εἰς τὰς τρεῖς περιπτώσεις ἡ βρογχίτις παρήλθε μόνον μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν ἀσκαρίδων, ἐνῶ οὐδὲν τῶν συνήθων κατὰ τῆς βρογχίτιδος χορηγουμένων φαρμάκων κατώρθωσε νὰ πολεμήσῃ αὐτήν.

Σταυρίδης. Ἐνθυμοῦμαι περίπτωσιν ἐλμινθιάσεως ὑποκρινομένην τυφοειδῆ πυρετόν, ἣν παρετήρησα ἐν τῇ κλινικῇ τοῦ Chauffard, καὶ ἐτέραν ὑποκριθεῖσαν σκληροειδίτιδα, ἧς τὰ συμπτώματα παρήλθον μετὰ τὴν ἀνθελμινθικὴν θεραπείαν.

Μανουηλίδης. Ἐκ τῶν δύο θεωριῶν, ἃς ὁ κ. Κρητικὸς προέτεινε πρὸς ἐξήγησιν τῆς παραγωγῆς τῆς βρογχίτιδος, παραδέχομαι μᾶλλον τὴν κατ' ἀνάκλασιν. Ἐτυχε νὰ ἴδω περίπτωσιν ἐλμινθιάσεως μετὰ φαινομένων ὑπερχλωρυδρίας, ἣτις ἐπὶ πολὺ παρεγνωρίζετο, διεγνώσθη δὲ καὶ ἐθεραπεύθη μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ αἵματος, ἣτις ἀπέδειξε μεγάλην αὐξησιν τῶν ἔοσινοφίλων λευκοκυττάρων, ὅπερ εἶναι ἐκ τῶν συμπτωμάτων τῆς ἐλμινθιάσεως.

Ἀντωνιάδου. Πρὸς ἐξήγησιν τῆς παραγωγῆς τῆς βρογχίτιδος συνδυάζων τις τὰς δύο προταθείσας θεωρίας δύναται νὰ παραδεχθῆ ὅτι πρῶτον κατ' ἀνάκλασιν δὲ παρήχθη ὑπεραιμία τις τοῦ ἀναπνευστικοῦ βλεννογόνου, ἣτις ἠὲν ὥσε τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν ἐν τοῖς βρόγχοις ὑπαρχόντων μικροβίων.

Ἐν τέλει ὁ κ. **Κρητικὸς** ἐπιμένει ἐπὶ τῆς ἀοριστίας τῶν συμπτωμάτων τῆς ἐλμινθιάσεως, ἣτις τότε μόνον μετὰ θετικότητος δύναται νὰ διαγνωσθῆ, ὅταν ἐξέλθῃ μετὰ τῶν ἐμέτων ἢ τῶν κενώσεων ἀσκαρίς τις ἢ ἐὰν ἐν τοῖς ὑποχωρήμασιν διὰ τοῦ μικροσκοπίου βεβαιωθῆ ἡ ὑπαρξίς τῶν ἀριίων τῶν ἐλμίνθων, συμπτώματα θετικὰ εἰς ἃ δύναται νὰ προστεθῆ ἡ ἐοσινοφιλία. Ἄνευ τῶν ἄνω συμπτωμάτων κλινικῶς μόνον νὰ ὑποπτεύσῃ τις δύναται τὴν ἐλμινθίαν διό ὁσάκις τις εὐρίσκειται πρὸ συμπτωματολογίας, ἣν δὲν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ, ὑποπτεύει δὲ τὴν ἐν τοῖς ἐντέροις παρουσίαν ἐλμίνθων καλὸν θὰ εἶναι νὰ ἐπιχειρῆ δοκιμαστικῶς ἀνάλογον θεραπείαν.

Ὁ κ. **Ἀπέρης** ὑπενθυμίζει ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι ἰατροὶ πρὸ ἀορίστου συμπτωματολογίας, συχνότατα κατέφευγον εἰς τὴν σαντονίνην, ἣς ἄλλως ἢ χρῆσις δὲν εἶναι ἐπικίνδυνος.

Τοῦ λόγου δὲ γενομένου ἐπὶ τῶν ἐπιπολαζόντων νοσημάτων, ὁ κ. Σγουρδαῖος ἀναφέρει ὅτι τὴν ἐβδομάδα ταύτην εἰσηλθόν εἰς τὸ Ἐθν. Νοσοκομεῖον πέντε (5) πάσχοντες ἐξ ἐρυσιπέλατος.

Περὶ Ὑγιεινῆς τῶν Σχολῶν ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ κ. **Νούλη**¹

Τὸ ζήτημα τῆς ὑγιεινῆς τῶν σχολείων, τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου παράγοντος ἐν αὐτοῖς, ἀπὸ πέρυσιν ἀνεγράφη εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς βιολογικῆς Ἐπιτροπείας, ἣτις καὶ ἰδιαιτέραν ἐπιτροπεῖαν ἐξέλεξεν ὅπως ἀσχοληθῆ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ἐπι-

1. Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς 1 Μαρτίου 1900 (Ὁρα Τόμον ΚΗ' Ἐργασίας Β. Ε. σελ. 51).

θυμοῦντες ἵνα ὑποβοηθήσωμεν τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπείας ταύτης, λίαν συντελεστικὸν θεωροῦμεν ν' ἀναφέρωμεν ὑμῖν ὅτι εἶδομεν σύφιλιν μεταδοθεῖσαν εἰς πολλοὺς μαθητὰς σχολῆς τινος εἰς χωρίον τι τῆς Ἠπείρου καὶ εἰς ἕνα τῶν διδασκάλων, οἱ ὅποιοι ἔπινον τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς ὕδωρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ξυλίνου ἀγγείου, τὸ ὅποῖον ἔφερεν εἰς τὴν σχολὴν μαθητῆς τις μολυνθείς διὰ τῆς χρήσεως σιγάρων μεμολυσμένου θείου. Τὸ περιστατικὸν σπάνιον ἀλλὰ διδακτικόν, σχετικῶς δὲ τὰ ἐν σχολαῖς θύματα εἶναι πολὺ περισσότερα διὰ τῶν ἐξανθηματικῶν νοσημάτων τῆς διφθερίτιδος, τῆς φυματιώσεως καὶ λοιπῶν μολύνσεων, αἵτινες εὐκόλως μεταδίδονται κατὰ τὴν τρυφερὰν ταύτην καὶ εὐπαθῆ τῶν μαθητῶν ἡλικίαν.

Αἱ τόσον συχναὶ τραχηλικαὶ ἀδενίτιδες τῶν παιδίων κατὰ τὸν Volland ἀναπτύσσονται διὰ τῆς εἰσπνοῆς μεμολυσμένου κονιορτοῦ ὑπὸ ἐτέρων ἀσθενῶν παιδίων ἀποχρεμπτομένων μικρόβια τοῦ Koch. Ἐκτὸς τῆς προλήψεως τῶν μεταδοτικῶν νοσημάτων διὰ τῆς ἐπιτηρήσεως τῶν σχολῶν ἔχομεν καὶ τὴν πρόληψιν τῶν ἄλλων ἐνοχλήσεων, ἀτονίας, ἀναιμίας, στομαχικῶν διαταράξεων, διὰ τῆς γνώσεως καὶ ἐφαρμογῆς ἐνὸς ἐκάστου τῶν μαθητῶν ἐφ' ἑαυτοῦ τῶν στοιχειωδισταύτων γνώσεων τῆς ὑγιεινῆς, τὰς ὁποίας ὁ καθηγητῆς Cornil ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἀνωτάτην τάξιν τοῦ Λυκείου Rollin εἰς ἐξ μαθήματα.

α' Περὶ τῆς ὑγιεινῆς, τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν μέσων αὐτῆς, περὶ ἀτμοσφαιρας καὶ τῶν στοιχείων αὐτῆς ἐπὶ τῆς ὑγείας (περὶ ἀέρος, φωτός, θερμότητος, ἤλεκτρισμοῦ, ξηρασίας, ὑγρασίας καὶ τῶν ἀνέμων), περὶ τῶν κυριωτέρων μεταβολῶν τοῦ ἀέρος, περὶ κλίματος, ἐπιδημιῶν καὶ ἐνδημιῶν.

β' Περὶ κατοικίας, (περὶ ἐδάφους, ἐκθέσεως τῆς οἰκίας, ἀερισμοῦ, θερμάνσεως, φωτισμοῦ καὶ καθαριότητος), περὶ ἀνθυγιεινῶν αἰτίων. Περὶ ἐνδυμάτων, ποικιλίας αὐτῶν κατὰ τὴν ἡλικίαν, τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, τὰ κλίματα καὶ τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολὰς.

γ' Περὶ τροφῆς (φύσις καὶ ποιότης τῶν διαφόρων τροφῶν, κατάλληλος ἐκλογή ἐκάστης τούτων ἀναλόγως τῆς ἡλικίας, τῆς κρᾶσεως, τοῦ ἐπαγγέλματος). Περὶ τῶν συνθη-

κῶν τῆς καλῆς πέψεως. Περί τῶν τεχνητῶς διατηρουμένων τροφῶν, περί ἀλλοιώσεως καὶ νοθείας τῶν τροφῶν καὶ περί διαίτης.

δ' Περί ποτῶν καὶ ποσίμου ὕδατος, τῶν ἀλλοιώσεων καὶ τῶν μέσων τῆς καλῆς διατηρήσεως αὐτοῦ, περί οἴνου καὶ τῶν λοιπῶν.

ε' Ὑγιεινὴ τῶν αἰσθητηρίων, περί ἐργηγόρσεως καὶ ὕπνου, περί σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἐργασίας.

ς' Περί ἡσυχίας καὶ ἀναπαύσεως, γυμναστικῆς, ἵππασίας, χοροῦ καὶ λοιπῶν ἀσκήσεων.

Κατὰ τὸ ἀνωτέρω ἐπίσημον ἐν Γαλλίᾳ πρόγραμμα καὶ μετὰ τὰ ἔκτοτε εἰσαχθέντα νέα ὑγιεινὰ παραγγέλματα δέον καὶ παρ' ἡμῖν νὰ διδάσκηται τὸ μάθημα τῆς στοιχειώδους ὑγιεινῆς.

Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιφορτίζονται οἱ παρ' ἡμῖν μαθηταὶ διὰ τῆς συσσωρεύσεως πολλῶν μαθημάτων· ἀλλ' ἐὰν διὰ πάντων τούτων ἐπιδιώκηται ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πνεύματος, μὴ λησμονῶμεν ὅτι πρέπει ν' ἀποβλέψωμεν καὶ εἰς τὴν ταυτοχρονον ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος καὶ τὴν εὐεξίαν αὐτοῦ· χάριν τούτων ἐπιτρέπεται καὶ θυσία τις πρὸς διάδοσιν τῆς στοιχειώδους ὑγιεινῆς, ἥτις τοσοῦτο μᾶλλον ἀναγκαῖα καθίσταται, καθόσον διὰ τῶν ὑγιῶν ὀργανισμῶν μορφώνονται οἱ σταθεροὶ καὶ ἀκέραιοι χαρακτήρες καὶ διὰ τῆς καλῶς ἐννοουμένης εὐσταθείας καὶ ἐπιμονῆς δύναται ὁ μέλλων ἄνθρωπος νὰ ὑπερικήσῃ τοῦ βίου τὰς δυσχερεῖας καὶ νὰ ἐπιτύχῃ σχετικὴν τινα εὐημερίαν διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς περὶ ἑαυτὸν.

Εἰς πάντα τὰ κέντρα συμβιώσεως πολλῶν ἀτόμων πρέπει νὰ ἐπικρατῇ ὑγεία ἄκρα, πολὺ περισσότερον εἰς τὰς σχολὰς, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιτήρησις ὑπὸ ἔποψιν ὑγιεινῆς πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον διὰ τὰ ἐν αὐταῖς διδασκόμενα τέκνα μας, τὰ ὁποῖα ὅταν μάθωσι καὶ συνηθίσωσι νὰ ζῶσιν ὑπὸ καλοῦς ὑγιεινοῦς κανόνας δυσκόλως πλέον θὰ ζητῶσι τὴν κακῶς ἐννοουμένην ἀνάπαυσιν καὶ τέρψιν εἰς τῶν καφενείων καὶ οἰνοπωλείων τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς χρήσιν εἰς πᾶσαν ὥραν καὶ ἄνευ ἀνάγκης δηλητηριωδῶν ποτῶν καὶ κακῶς παρεσκευασμένων ἐδεσμάτων, μεζεδῶν καὶ λοιπῶν. Τὰς περαιτέρω ἐξηγήσεις θεωρῶ περιττάς, ἐπικαλοῦμαι δὲ πρὸς τοῦτο τὰς ἀλλαχόσε καταβαλλομένας προσπάθειας πρὸς ἐπίβλεψιν τῆς ὑγιεινῆς τῶν σχολῶν.

Αἱ σχολικαὶ ἀρχαὶ τῆς πόλεως Viesbaden ἀνέθηκαν τὴν ἐπίβλεψιν τῆς ὑγιεινῆς τῶν σχολῶν τῆς πόλεως ταύτης εἰς ἕξ ἐκ τῶν διασημοτέρων ἰατρῶν. Οἱ ἰατροὶ οὗτοι καθήκον ἔχουσι νὰ προστατεύωσι τοὺς ἐν ταῖς σχολαῖς διδάσκοντας καὶ διδασκομένους ἀπὸ πάσης μολυσματικῆς νόσου καὶ νὰ ὑποδεικνύωσι τὰ μέσα καὶ τοὺς τρόπους πρὸς βελτίωσιν πασῶν τῶν ἐν αὐταῖς ὑγιεινῶν ἐλλείψεων, ἐξετάζωσι δὲ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ὑγείας τοὺς ἐν ταῖς σχολαῖς καὶ ἐπιτηροῦσιν αὐτούς, ἀποστέλλοντες εἰς τὰς οἰκίας των τοὺς ἀσθενεῖς πρὸς νοσηλείαν των, ἥς τὴν διάρκειαν σχετικῶς γνωρίζουσι καὶ προλαμβάνονται οὕτω αἱ λίαν ἐπιβλαβεῖς μακροχρόνιοι ἀδειαὶ ἀπουσίας· οἱ αὐτοὶ ἰατροὶ λαμβάνουσι μέρος εἰς τὰς ἐκάστοτε διδασκαλικὰς συνεδρίας κατὰ τὰς ὁποίας προδιαγράφεται πᾶσα τοῦ διδασκάλου ἐνέργεια ἀφορώσα τὴν ὑγιεινὴν τῆς σχολῆς.

Διδάσκαλος δὲ διατελῶν εἰς στενωτάτας σχέσεις πρὸς τὸν ἰατρὸν θὰ καταμάθῃ ἀναντιλέκτως πολλὰ τὰ πρὸς τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος χρήσιμα, ἅτινα οὐ μόνον θὰ διδάξῃ εἰς τοὺς μαθητάς του, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ ἰατροῦ εὐκολώτερον θὰ ἐφαρμόσῃ, θὰ ὑποδείξῃ δὲ εἰς τοὺς γονεῖς τὴν ματαιοπονίαν καὶ τὸ ἐπικίνδυνον τῆς ἀποστολῆς τοῦ παιδίου εἰς τὰς σχολὰς, ὅταν ταῦτα εἶναι ἀδύνατα, καχεκτικά καὶ ἀνήλικα. Τὸ παιδίον ἢ ἡ παιδίσκη πρέπει νὰ προσέρχωνται ὑγιῇ εἰς τὰς σχολὰς καὶ νὰ περαίνωσι τὴν ἐν αὐταῖς διδασκαλίαν των ἀποκομίζοντα ὑγείαν καὶ γνώσιν τῶν κανόνων πρὸς διατήρησιν αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο δὲ προτεινομεν:

α'. Τὴν ἀναγραφὴν εἰς τὰ προγράμματα τῶν σχολῶν τῆς ἐπὶ μίαν ὥραν τῆς ἐβδομάδος διδασκαλίας τῶν στοιχειωδιστάτων κανόνων τῆς Ὑγιεινῆς εἰς τὴν τελευταίαν τάξιν τοῦ σχολαρχείου καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ γυμνασίου.

β'. Τὴν ἱατρικὴν ἐπίβλεψιν τῶν σχολῶν πρὸς ὑπόδειξιν τῶν ἐλλείψεων καὶ διόρθωσιν αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων.

**Παρατηρήσεις τινές ἐπὶ τοῦ ὄρο-ινώδους
πλευριτικοῦ ἐξιδρώματος ὑπὸ τοῦ
κ. Νούλη¹**

Αἱ παθήσεις τοῦ ὑπεζωκότος, Κύριοι, εἶναι συνηθέσταται, ἡ κλασικὴ δὲ αὐτῶν περιγραφὴ πρόχειρος εἰς πάντας, αἱ ἐκβάσεις ὅμως αὐτῶν ποικίλλουσι καὶ τούτου ἕνεκα συχνάκις δημοσιεύονται πραγματεῖαι ἐπὶ τοῦ θέματος εἰς τὰ διάφορα περιοδικὰ καὶ συζητήσεις εἰς τὰ ἰατρικὰ σωματεῖα· ἐν τῇ ὀξείᾳ καταστάσει μεγίστη εἶναι ἡ διαφορὰ τῆς ἀντοχῆς τῶν φερόντων πλευριτικῶν ἐξιδρώμα, ἐνῶ οἱ πλείστοι τούτων προσέρχονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν ἰατρῶν καὶ τὰς πολυκλινικὰς αἰτιώμενοι σχετικὴν ἀτονίαν, δυσφορίαν καὶ τὰ παρόμοια, τινές δὲ καὶ εὐτυχῶς εἰς ἐλάχιστον ἀριθμὸν θνήσκουσιν αἰφνιδίως διὰ τῆς μετατοπίσεως τῶν ἐν τῇ θωρακικῇ κοιλότητι σπλάγγων, τῆς ἐμβολῆς ἢ τῆς συγχρόνου παθήσεως τῆς καρδίας ἢ τοῦ ἐτέρου τῶν πνευμόνων. Πρὸς τὴν σπανίαν ταύτην καὶ ἀπότομον ἔκβασιν ὁ Landonzy ἀπὸ τοῦ 1885 διδάσκει ὅτι τὰ ὄρο-ινώδη πλευριτικὰ ἐξιδρώματα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φυματικῆς φύσεως, ὁ δὲ Talamon γράφει εἰς τὴν Médecine Moderne τοῦ 1898 ὅτι οὐδέποτε εἶδε νὰ ἐξέλθῃ τοῦ νοσοκομείου πλευριτικὸς ἀσθενής, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δηλώσῃ τὴν τελείαν αὐτοῦ ἴασιν κατὰ τὴν ἀπόλυτον σημασίαν τῆς λέξεως ὅσον δῆποτε χρονικὸν διάστημα καὶ ἂν ἤθελε μείνει οὗτος μετὰ τὴν θωρακοκέντησιν ἐν τῷ νοσοκομείῳ. Ἐν τῇ πόλει τούναντίον, γράφει, ἡ θωρακοκέντησις γίνεται σπανιώτερον, οἱ δὲ ἀπ' ἀρχῆς εἰς ἰατρικὴν μόνον θεραπείαν ὑποβαλλόμενοι ἀπαλλάσσονται χωρὶς νὰ παρυσιάσωσι τὸ ἐλάχιστον λείψανον ἐξιδρώματος καὶ ἠδυνήθη, λέγει, νὰ παρακολουθήσῃ τινὰ τούτων ἐπὶ ἑπτὰ ἕως δέκα ἔτη χωρὶς κανεὶς ἐξ αὐτῶν νὰ παρουσιάσῃ τάσιν τινὰ εἰς πνευμονικὴν φυματίωσιν.

Κατὰ τὸν Talamon λοιπὸν οἱ ἐν τῇ πόλει πλευριτικῶν ἐξιδρώμα φέροντες ἀσθενεῖς θεραπεύονται συνηθέστερον καὶ γίνονται σπανιώτερον φθισικοὶ τῶν ἐν τοῖς νοσοκομείοις,

1. Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς 20 Φεβρουαρίου. ("Ὁρα Τόμου ΚΗ' ἐργασίας Β. Ε. σελ. 192).

ἀποδίδει δὲ τοῦτο τὸ μὲν εἰς τὴν συχνοτέραν ἐφαρμογὴν τῆς θωρακοκέντησεως ἐν τοῖς νοσοκομείοις, τὸ δὲ εἰς τὴν διαφορὰν τῶν συνθηκῶν τοῦ βίου τῶν ἐν τῇ πόλει ἀπὸ τοῦς εἰς τὰ νοσοκομεῖα δίκαιωμένους. Καθ' ἡμᾶς, οἱ θεωροῦντες ὅλα σχεδὸν τὰ πλευριτικὰ ἐξιδρώματα ὡς φυματιώδη ἀρύνονται τὰς παρατηρήσεις τῶν ἐκ τῶν νοσοκομείων, ὅπου πρὸς πᾶσαν νόσον δύναται νὰ συνεταιρισθῇ καὶ τὸ ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν νοσοκομείων αἰωρούμενον μικρόβιον τοῦ Koch, ὡς τοῦτο ἀπέδειξεν ὁ Straus ἀνακοινώσας εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων (Séance de 3 Juillet 1894) ὅτι ἐξετάσας μικροβιολογικῶς τὰ ρινικὰ ἐκκρίματα 29 ὑγιῶν ἀτόμων, φοιτητῶν, νοσοκόμων καὶ λοιπῶν εὐρεθέντων εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ νοσοκομείου Charité καὶ Laenec εὑρεν εἰς τὰ 17 ἐξ αὐτῶν τὸ μικρόβιον τοῦ Koch ἢ τὴν θετικὴν ἐκδήλωσιν τῶν διὰ τῶν ἐκκρίματων γινομένων ἐπὶ τῶν ἰνδοχοίρων ἐνοφθαλμίσεων. Ἐκ τῶν 17 τούτων βεβαίως οὐδεὶς ἐγένετο φθισικὸς χάρις εἰς τὴν πρὸς τὰ μικρόβια ἀντίστασιν τῆς φαγοκυτταρικῆς δυνάμεως τῶν ὑγιῶν ὀργανισμῶν· ἀλλ' οἱ πάσχοντες πλευριτικῶν ἐξιδρώμα ἔχουσιν ἠδη ἔτοιμον τὸ πρὸς καλλιέργειαν ἔδαφος, τὸ δὲ μικρόβιον ἐναποτιθέμενον πολλαπλασιάζεται καὶ ἐπιφέρει βραδύτερον τὴν μεταπλευριτικὴν φυματίωσιν. Ὁ κ. Friessinger (d'oyonnax) εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐφημερίδα τῶν Παρισίων (τῆς 16 Ἰουνίου 1894) ἀναφέρει ὅτι οἱ πλευριτικοὶ τῶν χωρίων συνηθέστατα θεραπεύονται, προσβάλλονται δὲ ὑπὸ φυματίωσης ἐκεῖνοι τῶν πλευριτικῶν ὅσοι εἶχον κληρονομικὴν προδιάθεσιν ἢ ἔτυχε νὰ νοσηλευθῶσιν εἰς οἰκίας ἢ δωμάτια κατοικηθέντα ὑπὸ φυματικῶν.

Μὲ τὰς παρατηρήσεις τοῦ τελευταίου συνάδουσι καὶ αἱ ἡμέτεραι, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφερομέν τινες ὅσον οἷόν τε συνοπτικώτερον.

α' Ὁ κ.... συνάδελφος. Ἐπαθε κατὰ τὸ 1876 εἰς Βιέννην πλευριτικὸν ἐξιδρώμα, πρὸς θεραπείαν τοῦ ὁποίου τῷ ἐπροτάθη ἡ ἐν πολλῇ δόξῃ τότε θωρακοκέντησις, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ κ. δὲν ὑπέβλήθη ἀλλ' ἐπροτίμησε τὴν εἰς τὴν Ἑλβετίαν ἄγουσιν ὅπου μετὰ διμήνον διαμονὴν καὶ γαλακτοτροφίαν τελείως ἀπηλλάγη καὶ ἔχει καλῶς, ἂν καὶ ἔτη τινὰ βραδύτερον ἔπαθε πνευμονίαν.

β' Ο κ. G. μηχανικός εις Ἰωάννινα ἔπαθε τὸ ἔτος 1887 ἀριστερὸν πλευριτικὸν ἐξιδρωμα μετ' ἐκτοπίσεως τῆς καρδίας· τοῦτο ἀπερροφήθη μετὰ διμηνον θεραπείαν ἄνευ παρακεντήσεως· μετὰ τινα καιρὸν ἐγκατέλειψε τὰ Ἰωάννινα καὶ ἦλθεν εις Κων/πολιν ὅπου συχνὰ συναντώμεθα, εἶναι δὲ καθ' ὄλα ὑγιής.

γ' Κυρία ἡλικίας 45 ἐτῶν, μήτηρ πολλῶν τέκνων, ἄνευ οὐδεμιᾶς κληρονομικότητος, τὸν Μάϊον τοῦ 1895 ἐπανερχομένη εις Ἰωάννινα ἐξ Ἀθηνῶν ἐκρυολόγησε καθ' ὁδόν· 3 ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφριξιν ἔπαθε πυρετὸν μετὰ πόνου κατὰ τὸ δεξιὸν ἡμιθωράκιον καὶ λοιπῶν πλευριτικῶν συμπτωμάτων, ὧν ἡ ἐπίτασις μᾶς ἠνάγκασε τὴν 18 ἡμέραν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς νὰ ἐνεργήσωμεν τὴν θωρακοκέντησιν, δι' ἧς ἐξήρεσαμεν περὶ τὰ 700 γρ. ὑγροῦ ὀρώδους. Ἡ παρακέντησις καὶ ἡ ἐπί τινα καιρὸν χρῆσις τῆς κινίνης μετὰ τοῦ ἰτελεϊκοῦ νατρίου ἐπήνεγκον εὐχάριστα ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα διήρκεσαν ἐπὶ τρεῖς μόνον μῆνας ὅποτε ἐπανελήφθη ὁ πυρετὸς μετὰ τῶν λοιπῶν συμπτωμάτων πνευμονικῆς φυματώσεως ἅτινα ἐπήνεγκον τὸν θάνατον τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1896. Ἡ ἀσθενὴς αὕτη ἔφερε τὸ μικρόβιον μεθ' ἑαυτῆς, καθόσον εις Ἀθήνας συγκατῶκει μετὰ τοῦ ἐκ φυματώσεως πάσχοντος καὶ βραδύτερον ἀποβίωσαντος γαμβροῦ τῆς.

δ' Μηνᾶς Γεωργίου, ἡλικίας 14 ἐτῶν, μαθητῆς τοῦ σχολείου, τέκνον ὑγιῶν γονέων, μετὰ τῶν ὁποίων συγκατοικεῖ εις Γενῆ Σεχῆρ Κασῆμ. Πασᾶ, προσῆλθεν εις τὸ γραφεῖόν μας τὸν Ἰούνιον τοῦ 1898 αἰτιώμενος ἀδυναμίαν, δύσπνοϊαν καὶ λοιπά. Διέγνωμεν πλευριτικὸν ἐξιδρωμα καὶ ἐνηργήσαμεν τὴν ἐπαύριον ἐν τῇ οἰκίᾳ του τὴν θωρακοκέντησιν μετὰ τοῦ ἱατροῦ κ. Βαλάσση· ἐξήρεσαμεν πλέον τοῦ λίτρου ὀρώδες διαφανὲς ὑγρόν· τὸ παιδίον ἀνεκουφίσθη ἀμέσως τὴν ἐπαύριον, παρουσίασε πυρετὸν καὶ ἔκτοτε ἔχει καλῶς.

ε' Νέος ἡλικίας 21 ἔτους, μαθητῆς τῆς Μεγάλης τοῦ Γ. Σχολῆς, ὑγιῶν γονέων, αἰσθανθεὶς ὑπερβολικὴν ζέστην δὲν ἐφόρεσε τὴν φλανέλλαν του, τὴν δὲ ἐπαύριον 24 Αὐγούστου 1898 ἔπαθε ρίγος, τὸ ὁποῖον διεδέχθη πυρετός, πόνος καὶ λοιπὰ συμπτώματα, ἅτινα ἐπέτρεψαν εις τὸν κ. Τουρροῦτην νὰ διαγνώσῃ εις τὰς 27 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς πλευρίτιδα μετὰ

ἐξιδρωματος, τοῦ ὁποίου ἡ ποσότης ὀλονεν χύζανε καὶ μᾶς ἠνάγκασε εις τὰς 7 ἑβδόμης, δηλαδὴ τὴν 15^{ην} ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς ἡμέραν, νὰ ἐνεργήσωμεν τὴν θωρακοκέντησιν, δι' ἧς ἐξήρεσαμεν 1600 γραμμάρια ὑγροῦ ὀρώδους. Ὁ ἀσθενὴς ἐξηκολούθει πυρέσων καὶ βήχων μετ' ἀποχρέμψεων, τὰ πτύελα ἐξητάσθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Γαβριηλίδου καὶ ἡ ἐξέτασις ὑπῆρξεν ἀρνητικὴ, ὁκτῶ δὲ ἡμέρας μετὰ τὴν πρώτην θωρακοκέντησιν ἠναγκάσθημεν νὰ ἐνεργήσωμεν καὶ δευτέραν, παρόντος καὶ τοῦ τότε βοηθοῦ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μικροβιολογικοῦ ἰνστιτούτου Ἀριστείδου Βέη, ὅστις ἐξήτασε μικροβιολογικῶς τὰ πτύελα καὶ τὸ ἐξιδρωμα, ἐνήργησε μάλιστα καὶ ἐνοφθαλμίσεις ἀρνητικὰς, ὁ δὲ νέος ἔχει κάλλιστα.

ς' Π. Κ. Νέος ἡλικίας 16 ἐτῶν, ὑγιῶν γονέων, κατοικῶν εις Φερούζαγα, ἔπαθεν ἀριστερὸν πλευριτικὸν ἐξιδρωμα, δις παρακεντήθη ἐν τῇ 26 ἑβδόμῃ καὶ τῇ 9 10βρίου 1898. Ἡ κατὰ τὸ μεταξὺ τῶν δύο θωρακοκεντήσεων ἐπιμονὴ τοῦ πυρετοῦ μετὰ βηχὸς καὶ ἀποχρέμψεων μᾶς ἠνάγκασε νὰ ἐξετάσωμεν διὰ τοῦ κυρ. Γαβριηλίδου τὰ πτύελά του, ἅτινα οὐδὲν παρουσίασαν· ἔχει καλῶς. Καὶ οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἀσθενεῖς μετὰ τὰς παρακεντήσεις μετέβησαν εις τὴν ἐξοχὴν.

ζ' Στ. Π. ἡλικίας 19 ἐτῶν, μαθητῆς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς, εις τὰς 15 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1899 διαμένων εις Τσεγγέλιο ἠσθάνθη ρίγος, πυρετὸν καὶ λοιπὰ συμπτώματα, τὰ ὁποῖα τὸν ἠνάγκασαν νὰ μεταβῇ εις τὰ Ἐθνικὰ νοσοκομεῖα ὅπου μετὰ 15 ἡμέρας ὁ κ. Εὐελπίδης τῷ ἐνήργησε τὴν θωρακοκέντησιν, μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ κατάστασις του ἐβελτιώθη καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησε· μετέβη κατ' ἀρχὰς εις Ἐσκή Σεχῆρ, ὕστερον εις Ἰωάννινα, ὅποθεν ἐπανῆλθεν ὑγιής.

η' Ἀσθενὴς ἡλικίας τριάκοντα ἐτῶν, κρεοπώλης εις Σελιμιέ Σκουτάρεως, μετὰ μέθην καὶ ὕπνον ἐν ὑπαίθρῳ ἔπαθε πλευριτικὸν ἐξιδρωμα· ἀγνοῶν τὴν φύσιν τῆς παθήσεώς του μετέβη τῇ 27 Αὐγούστου 1900 εις Τοῦζλα, ὅπου διὰ τῆς χρήσεως τοῦ ἐκεῖ μεταλλικοῦ ὕδατος τῷ ἐπῆλθε ἄρθρονος οὔρησις μετὰ διαροίξας, ἡ ὁποία πολὺ τὸν ἐξήντηλσε καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ μετ' ἀπαύριον ἐπισκεφθῆν μετὰ τοῦ Ὁμέρ Ἀτὰ πασσᾶ, τῷ συνεστήσα-

μεν ἡσυχίαν καὶ τονικὴν θεραπείαν, ἡ ἀπορρόφησης ἐγένετο ταχέως καὶ ὁ ἀσθενὴς ἔκτοτε ἔχει καλῶς.

θ' Γυνὴ 40έτις φέρουσα σημεῖα ραχιτισμοῦ κατὰ τὴν παιδικὴν τῆς ἡλικίαν, θηλάζουσα κατ'ὄκει εἰς τὸ ὑπὸ τὴν στέγην πάτωμα οἰκίας τινὸς παρὰ τὴν Ἀγγλικὴν ἐκκλησίαν ἔπαθε πλευριτικὸν ἐξιδρώμα, οὐτινος ἀπηλλάγη μετὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ἰτελεῖκου νατρίου· τὴν εἶδον μετὰ τινὰς μῆνας καλῶς ἔχουσαν.

ι' Κυρία ἡλικίας 30 ἐτῶν, ἕγγαμος, ἄνευ τέκνων, φέρουσα ἀριστερὸν πλευριτικὸν ἐξιδρώμα, ἐνοσηλεύθη κατ' οἶκον τὸν μῆνα 8βριον καὶ 9βριον τοῦ 1900, ἰάθη καὶ ἔκτοτε ἔχει καλῶς· παθοῦσα μετὰ 4 μῆνας γρίππην οὐδὲν σημεῖον ὑποτροπῆς παρουσίασεν ἐκ μέρους τοῦ στήθους.

ια' Κύριος ἡλικίας 32 ἐτῶν ἔπαθε πλευριτικὸν ἐξιδρώμα περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου 1901, ἐνοσηλεύθη κατ' οἶκον καὶ μετὰ τὴν ἀπορρόφησην τοῦ ἐξιδρώματος μετέβη εἰς Πρώτην ὁπόθεν ἐπανῆλθε καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐργασίαν του εἰς ὑγρὸν καὶ στερούμενον ἡλίου διάδρομον.

ιβ' Νέος 16 ἐτῶν ἦλθε νὰ μᾶς συμβουλευθῆ ἐξ Ὀρτάκιοι διὰ δεξιὸν πλευριτικὸν ἐξιδρώμα κατὰ τὸ παρελθὸν φθινόπωρον· μετὰ τὴν ἐσωτερικὴν χρῆσιν τῆς διουρετινῆς καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἰωδούχου βάμβακος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἡμιθωρακίου τὸ ἐξιδρώμα ἀπερροφήθη καὶ ὁ νέος μετέβη εἰς τὴν πατρίδα του εἰς Ἡπειρον.

ιγ' Νέος 21 ἐτῶν ὑπὸ θεραπείαν εἰς Ἀναλῆ Τσεσμέ ἐκ πλευριτικοῦ ἐξιδρώματος τὸ ὁποῖον βαίνει εἰς βελτίωσιν.

Ἐκ τῆς περιληπτικῆς αὐτῆς ἐκθέσεώς τινων ἐκ τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐκ τῶν παρατηρήσεων τῶν κυρίων Talamon καὶ Friessinger ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ συμπεράνωμεν·

α' Ὅτι πολὺ ὀλίγα εἶναι σχετικῶς τὰ ἐξ ἀρχῆς φυματικὰ ἐξιδρώματα, ταῦτα δὲ μεταπίπτουσιν εἰς φυματίωσιν εἰς ἀσθενεῖς, οἱ ὅποιοι δὲν δύνανται ν' ἀποφύγωσι τὴν ἐκ τοῦ συγχρωτισμοῦ παρ' ἄλλων μόλυνσιν.

β' Ἡ παρὰ τῶν ἄλλων αἰτιαθεῖσα θωρακοκέντησις, ἀπ' ἐναντίας διὰ τοὺς ἀσθενεῖς μας ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ, ὡς ἄριστα ἦσαν καὶ τὰ τῆς χρήσεως τῶν ἰτελεϊκῶν οὐσιῶν ἀποτε-

λέσματα ἰτελεϊκοῦ νάτρου, διουρετινῆς καὶ ἀσπιρίνης.

Γ. Γ. Ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη ἐγένετο 20 Φεβρουαρίου 1902· ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ παρατηρήσεων ἀναφέρομεν: ὁ ἀσθενὴς Α. Β. Δ. Σ. Στ. Ζ. Η. Ι. ἔχουσι καλῶς. Τῆς ἀσθενοῦς Θ. εἶδομεν βραδύτερον νέον μαθητὴν τῆς ζωγραφικῆς ἀποβιώσαντα ἐκ φθίσεως, ὁ ἀσθενὴς ια' ἀπέβίωσεν ἐκ πνευμονικῆς φυματίωσης. Οὐδὲν γνωρίζομεν διὰ τὸν ἀσθενῆ ιβ' καὶ ιγ'.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΚΘ'

11 Νοεμβρίου 1902.

Προεδρία Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ.

Ὁ κ. **Νούλης** ἀνακοινοῖ τὰ ἐξῆς:

Εἰς τὰς κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα γενομένας προόδους τῆς ἰατρικῆς καὶ ἰδίᾳ τῆς χειρουργικῆς μετὰ τὴν ἀντισηψίαν καὶ ἀσηψίαν ἔρχεται ἡ ἀναισθησία πρὸ τῆς ἀντισηψίας ἐφαρμοσθεῖσα τὸ ἔτος 1842 ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Long τῶν Ἀθηνῶν τῆς Ἀμερικῆς. Χάρις εἰς τὰ δύο ἥρωικά αὐτὰ μέσα κατωρθώθησαν αἱ τολμηρότεραι τῶν χειρουργικῶν ἐπεμβάσεις. Πολυπληθεῖς θά ἦσαν οἱ διὰ τῆς καταπλήξεως (Chock) θάνατοι μετὰ τὴν ἄνευ ἀναισθησίας διάνοιξιν τῆς κοιλίας καθὼς καὶ τῶν ἄλλων σπλάγγχων. Ἡ ἀναισθησία λοιπὸν οὐ μόνον ἐπιτρέπει εἰς τὸν χειρουργὸν νὰ τέμνη τὰ εὐαίσθητότερα σημεῖα τοῦ ἐγχειρουμένου ἀνωδύνως κοιμωμένου, ἀλλὰ καὶ εἰς τινὰς τῶν περιπτώσεων προλαμβάνει τὸν ἐκ τοῦ ἄλγους δι' ἀντανεκλαστικῆς ἐπιδράσεως θάνατον. Δυστυχῶς ὅμως ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις καθ' ἃς ἐπῆλθεν ὁ θάνατος κατὰ τὴν ἀναισθησίαν, εἰς ἐπὶ 10,000 ἕως 20,000 ἀναισθησιῶν, διὰ τῶν διαφόρων γνωστῶν μέχρι τοῦδε ἀναισθητικῶν μέσων. Ὅσον σπανία καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀτυχῆς αὕτη ἐκδοσις ἐλήφθη καὶ πρέπει νὰ λαμβάνεται πάντοτε ὑπ' ὄψει, μετὰ λεπτομερείας δὲ ἠρευνήθησαν αἱ ἀτυχεῖς αὗται περιπτώσεις καὶ εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν ἐσημειώθησαν ὄργανικαὶ παθήσεις τῆς καρδίας εἰδικώτερον εἰς τὰς διὰ τοῦ χλωροφορμίου ἀναισθησίας. Τὸ τελευταῖον τοῦτο μέσον ἐπιφέρει τὴν στάσιν τῶν ρυθμικῶν κινήσεων τῆς καρδίας εἴτε εἰς τὰς πρώτας εἰς-

πνοάς είτε παραλύον ταύτην διὰ τῆς παρατάσεως τῆς χρήσεως αὐτοῦ. Τὸ χλωροφόρμιον λοιπόν, ὅπως ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ κέντρου τῆς γενικῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς κατὰ βούλησιν κινήσεως, ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναπνευστικοῦ καὶ τοῦ καρδιακοῦ κέντρου καὶ ἐπιφέρει τὸν διὰ συγκοπῆς θάνατον, συχνότερον βεβαίως εἰς τοὺς καρδιακοὺς. Τούτων τὴν πάθησιν ὡς αὐτὴ εἶναι δυνατὸν πρέπει ἐνωρὶς νὰ διαγινώσκωμεν καὶ ἐπιμελῶς πάντοτε νὰ ἐπιτηρώμεν, οὐχὶ ὁμῶς καὶ νὰ στερωῶμεν τοὺς φέροντας αὐτήν, ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ, τῶν εὐεργετημάτων τῆς ἀναισθησίας. Γνωσταὶ δὲ εἶναι ὑμῖν αἱ δημοσιεύσεις ἐπιτυχῶν ἢ ἀτυχῶν περιπτώσεων. Εἰς ταύτας προσθέτομεν καὶ ἡμεῖς δύο περιπτώσεις γενικῆς ἀναισθησίας διὰ τῆς χρήσεως τοῦ χλωροφορμίου εἰς καρδιοπαθεῖς.

α' Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1899 παρεκλήθημεν ὑπὸ διακεκριμένου συναδέλφου νὰ ἐξετάσωμεν κυρίαν, πολυτόκον, ἐνήλικα, 65 καὶ πλέον ἐτῶν, φέρουσαν ὄγκον κακοήθη τοῦ δεξιοῦ μαστοῦ. Οὐδεμία ἐπ' αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐξέλκωσις, οὔτε διήθησις τῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν χώραν λυμφατικῶν γαγγλίων. Ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις ἦτο ἐνδεδειγμένη, ἡ δὲ πάσχουσα ἐπιμόνως τὴν ἐξελιπάρει, καθ' ὅσον εἶχε γνωρίσει ὁμοίαν περίπτωσιν κακῆς ἐκβάσεως διὰ τῆς ἀποχῆς. Κατὰ τὴν ἐξέτασίν μας ἡ θέα τῆς ἀρρώστου ἤρκει πρὸς παραδοχὴν καρδιακῆς παθήσεως, ἢ ἡ ἐπίκρουσις καὶ ἀρόχοις ἐπιστοποιήσαν. Ἀνεπάρκεια τῆς μιτροειδοῦς μετ' ἐπιτάτῃ βρογχικῶν συμπτωμάτων ἐκ προηγουμένων κατ' ἐπανάληψιν παθήσεων τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος. Ἐξόγκωσις τοῦ ἥπατος, εἶδημα τῶν ἄκρων καὶ λεύκωμα εἰς τὰ οὖρα δὲν εἶχον παρατηρηθῆ· ἀσυστολία δὲν ὑπῆρχεν, ἡ δύσπνοια ὁμῶς ἦτο τόσο ἐντονος, ὥστε ἐξοχος συνάδελφος ἀπέτρεψε τὴν ἐγχείρησιν, ὡς ἀντενδεδειγμένην εἰς τοὺς καρδιακοὺς. Πλὴν ἐπὶ τῆς ἀσθενοῦς ταύτης, ἐκτὸς τῶν γνωστῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τρομερᾶς ταύτης παθήσεως, εἶχμεν καὶ τὴν καταβολὴν τοῦ ἡθικοῦ σθένους τῆς πασχούσης, ἣτις βλέπουσα τὸν ἐπὶ τοῦ μαστοῦ ἐφιάλτην ἀναπτυσσόμενον, οὔτε ἔτρωγεν, οὔτε ἠδύνατο νὰ κοιμηθῆ, μόνον διὰ τῆς εἰσπνοῆς τοῦ ὀξυγόνου εὗρισκεν ὀλίγην κατὰ τὴν νύκτα ἀναψυχὴν. Ἀπέναντι τοιαύτης

καταστάσεως συνεστάθη ὁ ἀκρωτηριασμός τοῦ μαστοῦ, ὅστις καὶ χειρουργικῶς ἐπεβάλλετο, καθόσον ὁ ὄγκος ἦτο ἐν τῇ ἀναπτύξει του καὶ οὐδεμία διήθησις παρ' αὐτὸν ἢ μακρὰν τούτου παρετηρεῖτο.

Τὴν γνώμην μου καὶ ἕτεροι συνάδελφοι συνεμερίσθησαν καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας προσεκληθήμεν νὰ παραστῶμεν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Α. Ἐξ. τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Χειρουργικῆς Κλινικῆς Djemil Pacha γινομένην ἐγχείρησιν τῆ συνδρομῆ πολλῶν συναδέλφων μετὰ τῶν χρεωιδῶν πρὸς ἐπέμβασιν εἰς πρῶτον τῆς χλωροφορμώσεως δυσάρεστον σύμπτωμα. Μὲ ὄλην τὴν γενικὴν ἐξάντλησιν καὶ ἀτονίαν τῆς ἀσθενοῦς προετιμήθη τὸ χλωροφόρμιον τοῦ αἰθέρος, ὡς δυναμένου τοῦ τελευταίου νὰ προκαλέσῃ ἐπὶ τοιαύτης καταστάσεως τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος τὸν δι' ἀσφυξίας θάνατον. Εἰς ἡμᾶς εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ἐπιτήρησις τοῦ σφυγμοῦ. Ἀλησμόνητος καὶ χαρακτηριστικὴ ἔμεινεν εἰς τὴν μνήμην μας ἡ στιγμὴ καθ' ἣν ἡ πάσχουσα προσῆλθε μὲ πρόσωπον ὠχρόν, μὲ χεῖλην πελιδινὰ καὶ ἀναπνοὴν ταχεῖαν καὶ συρίζουσαν, συνοδευομένην ὑπὸ συγχρόνων κινήσεων τῶν ρωθῶνων καὶ τῶν παρεϊῶν τοῦ προσώπου· ὀλίγους εἶδομεν ἀσθενεῖς τόσον κεκμηκότας κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς ἐγχειρητικῆς κλίνης τοποθέτησιν αὐτῶν. Ἡ ἐντύπωσις ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς πολὺ ζωηρά· ἐγνωρίζομεν δὲ ὅτι ἡ δυσφορία δὲν ἦτο ἀπότοκος φόβου· διότι ἡ πάσχουσα μετὰ θάρρους προσῆλθε καὶ ἀπὸ ἡμερῶν ἰκέτευε τοὺς περὶ αὐτὴν νὰ ἐπιταχύνωσι τὴν πρὸς σωτηρίαν τῆς χειρουργικῆν ἐπέμβασιν· ἣτις καὶ ἐγένετο ὑπὸ τὴν διὰ τοῦ χλωροφορμίου γενικὴν ἀναισθησίαν. Ἀφῆρέθησαν τα περὶ τὸν θώρακα ἐνδύματα· ἡ πασχουσα μετὰ δυσκολίας κατεκλίθη, εἶχε σχεδὸν ὀρθοπνοίαν λυθεῖσαν μὲ τὰς πρῶτας τοῦ χλωροφορμίου εἰσπνοάς, ἡ ἀναπνοὴ ἐρρυθμίσθη, ἡ φυσιολογία τῆς πασχούσης κατέστη ἰλαρά, ἡ ταχύτης τοῦ σφυγμοῦ ἔμετριάσθη, ὁ ὕπνος, οὐ ἀπὸ καιροῦ ἔστερεῖτο, ἐπῆλθεν εὐχάριστος, ὑπὸ τὴν χλωροφορμικὴν ταύτην νάρκην, ἐξῆρέθη ὁ φέρων τὸν ὄγκον μαστός, εἰς διάρκειαν πολὺ ἀνωτέραν τῆς ἡμισείας ὥρας, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐτέθη ὁ ἀρμόδιος ἐπίδεσμος, ἡ δὲ πάσχουσα μετεφέρθη κοιμωμένη καὶ καλῶς ἀναπνεύουσα εἰς τὴν

κλίνην της. Ἡ ἔνωσις τοῦ τραύματος ἐγένετο κατὰ πρῶτον σκοπὸν καὶ οὐδὲν δυσάρεστον ἐπεισοδιον ἐτάραξε τὴν ἀποθεραπείαν τῆς πασχούσης. Τὸ δὲ εὐχάριστον εἶναι ὅτι ὁ ὄγκος ἐπὶ τριετίαν δὲν ὑπετροπίασεν. Ἡ ἀσυστολία ὁμως ἀφῆρσε τὴν πάσχουσαν ἐπευρύνουσα τὴν καρδιακὴν αὐτῆς πάθησιν καὶ κατέδειξε τὴν ἐπὶ καρδιακῶν τοῦ χλωροφορίου χρησιμότητα.

β' Περίπτωσης. Εἰς τὰς 17 8βρίου τοῦ 1898 ἐπεσκέφθημεν μετὰ τοῦ ἀξιοτιμοῦ συναδέλφου Ἀριστείδου βέη Σκύρου παιδίον ὀκταετὲς πάσχον ἐκ διφθεριτικῆς λαρυγγίτιδος (group), κατὰ τῆς ὁποίας ἀπὸ τῆς πρωίας ἐγένετο ἤδη ἔνεσις ἀντιδιφθεριτικοῦ ὁροῦ, ἥτις ἐπανελήφθη καὶ τὸ ἐσπέρας. Αἱ δύο αὐται ἐνέσεις δὲν ἐπέφερον οὐδεμίαν ἐλάττωσιν τῆς λαρυγγοστενώσεως καὶ τὸ παιδίον διῆλθεν ἐπὶ δύο νύκτας καὶ μίαν ἡμέραν ἐν ἀγωνίᾳ. Πρὸς τὸ τέλος δὲ τῆς δευτέρας νυκτὸς εἰς τὰ δυσπνοιῶν συμπτώματα προσετέθη καὶ ταχύτης καὶ ἀρρυθμία μὲ σμικρύνσεις τοῦ σφυγμοῦ. Παραλυσία τῆς καρδίας ἐπέκειτο ὡς ἐκ τῆς δηλητηριάσεως τοῦ μυοκαρδίου διὰ τῶν διφθεριτικῶν τοξινῶν καὶ τοῦ ἐν τῷ αἵματι πλεονασμοῦ τοῦ μὴ ἀποπνεομένου ἀνθρακικοῦ ὀξέος. Ἀπέναντι τοιοῦτου κινδύνου οἱ γονεῖς τοῦ παιδίου ἐδέχθησαν τὴν προταθεῖσαν κατὰ τῆς λαρυγγοστενώσεως χειρουργικὴν ἐπέμβασιν. Προετιμήθη ἡ τραχειοτομία τῆς διασωληνώσεως· διότι ἡ δευτέρα δὲν εἶχεν ἀκόμη πειραματισθῆ παρ' ἡμῖν. Ἡ ἐπέμβασις ἐνηργήθη ὑπὸ τοῦ κυρίου Φωτιάδου ὑπὸ τὴν διὰ τοῦ χλωροφορίου νάρκην, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἐχορηγήσαμεν· καὶ ἐπὶ τοῦ παιδίου τούτου ἡ κατὰ τὴν ὑπὸ τὸ χλωροφόριον ἀναισθησίαν εὐφορία ἦτο ἀξιοσημείωτος, ἡ ἀναπνοὴ ἐγένετο εὐχερής, ὁ δὲ σφυγμὸς κανονικός. Τὰ μετὰ τὴν ἐγχείρησιν οὐδὲν παρουσίασαν τὸ ἀξίον λόγου. Τὸ παιδίον ἔκτοτε ἔχει καλῶς.

Καὶ εἰς τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις αἱ εἰσπνοαὶ τοῦ χλωροφορίου ἐκανόνισαν τὴν ἀναπνοήν, ἐπανάφεραν τὸν ρυθμὸν τοῦ σφυγμοῦ, προσεπόρισαν δὲ καὶ προσωρινὴν ἀνακούφισιν εἰς τοὺς εἰς γενικὴν ἀναισθησίαν ὑπ' αὐτοῦ ὑποβληθέντας. Δι' αὐτὴν ἀναγράφομεν ἐν τῇ λίαν συνοπτικῇ ταύτῃ ἀνακοινώσει τὰ συμπεράσματα τῶν διδασκάλων τῆς τέχνης, Swartz, Reynier καὶ Quenu (ἐν τῇ

συνεδρίᾳ τῆς Χειρουργικῆς ἐταιρείας τοῦ Φεβρουαρίου 1902) καὶ τοῦ Huchard (συνεδρίᾳ 20 Μαΐου 1902). Οἱ διάσημοι οὗτοι πρακτικοὶ ἐπιτρέπουσι τὴν διὰ τοῦ χλωροφορίου ἀναισθησίαν εἰς τοὺς καρδιακοὺς τοὺς ἐν ἰσορροπία καὶ μὴ ἀσυστολικούς· ἀπαγορεύουσι δὲ ταύτην εἰς τοὺς ἀσυστολικούς καὶ τοὺς πάσχοντας λιπῶδη ἐκφύλισιν τοῦ μυοκαρδίου. Πλὴν ταύτης ἡ διάγνωσις κατὰ τὸν Huchard εἶναι πολὺ δύσκολος. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη οὐδεὶς πρέπει νὰ ἀρνηθῆ τὴν ἐπιβαλλομένην διπλάσιαν τῆς προσοχῆς ἐπὶ τῆς ἀναισθησίας διὰ τοῦ χλωροφορίου εἰς καρδιακοὺς, οἱ ὁποῖοι συχνότερον τῶν ἄλλων ὑπόκεινται εἰς συγκοπὴν. Ὡς τρίτην περίπτωσιν ἀναφέρομεν τὸν θάνατον καρδιακῆς γυναικὸς ἐπελθόντα κατὰ εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον γενομένην ἐγχείρησιν προσφιλοῦς κόρης διὰ τῆς συγκινήσεως. Εἰς ταύτην ἀποδοτέον τὰ δυστυχήματα μετὰ εἰσπνοῆν σταγόνων τινῶν χλωροφορίου ἢ καὶ πρὸ τούτων.

Σγουρδαῖος. Θεωρῶ ἐξαιρετικῶς εὐτυχῆ τὴν πρώτην περίπτωσιν τοῦ κ. Νούλη, καθότι καὶ οἱ ἐλευθεριώτεροι εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ χλωροφορίου θεωροῦσι τὴν ἀσυστολίαν ὡς ἀντένδειξιν αὐτοῦ, ὡς καὶ ὁ κ. Νούλης ἐμνημόνευσεν. Ἀναφέρει δὲ ὡς χρήσιμον τὴν κατὰ Richelot χορηγίαν ὀλίγων σταγόνων βρωμιούχου αἰθυλίου ἐν ἀρχῇ καὶ τὴν συμπλήρωσιν εἶτα τῆς ἀναισθησίας διὰ τοῦ χλωροφορίου.

Ἐλευθεριάδης βέης. Μεθ' ὅλα τὰ ἐπ' ἐσχάτων βεβαιωθέντα περὶ τῆς χλωροφορμώσεως τῶν καρδιοπαθῶν νομίζω ὅτι ἐπιβάλλεται προφύλαξις πάντοτε καὶ ὅτι ἐν γένει προτιμητέος ὁ αἰθῆρ ὡς ἀναισθητικόν, διότι εἶδον θάνατον καρδιοπαθοῦς ἐκ χλωροφορίου κατὰ τὴν ἐγχείρησιν περιναϊορραφῆς.

Σγουρδαῖος. Ἀναγνωρίζω τὴν ὑπεροχὴν τοῦ αἰθῆρος, ὅστις ὅταν εὐμεθόδως χορηγῆται παρέχει πλήρη καὶ ἀκίνδυνον ἀναισθησίαν. Οὐχ ἤττον φρονῶ ὅτι καὶ τὸ χλωροφόριον εἶναι ἀκίνδυνον εἰς καρδιοπαθεῖς, πλὴν τῶν ἐν ἀσυστολίᾳ εὐρισκομένων ἢ πασχόντων ἐκ καρδιακῆς δυσπνοίας καὶ ἐκ συμφύσεως τοῦ περικαρδίου.

Μανουηλίδης. Ἐπεθύμουν νὰ μάθω εἰς τὴν πρώτην ἄρρωστον τοῦ κ. Νούλη ὅποια ἦτο ἡ ἀναλογία τῆς καρδιακῆς ἀνεπαρκειᾶς. Ὡς πρὸς δὲ τὴν δευτέραν περιπτώσιν ἀμφιβάλλω ἂν ὑπῆρχε πραγματικὴ καρδιοπάθεια ἢ μόνον λειτουργικὰ καὶ τῆς καρδίας διαταράξεις, ἐκ τῆς διφθεριτικῆς δηλητηριάσεως. Κατὰ τὸν κ. Bard, ἡ ἀσυστολία εἰς καρδιοπαθεῖς εἶναι ἀποτέλεσμα οὐχὶ μηχανικῆς ἀνεπαρκειᾶς, ὡς γενικῶς εἶναι παραδεδομένον, ἀλλὰ νέας φλεγμονώδους παροξύνσεως τῶν βαλβιδικῶν ἀλλοιώσεων. Συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην ταύτην θεωρῶ ἐνδιαφέρουσαν τὴν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς χλωροφορμῆσεως κατάστασιν τῆς καρδίας καὶ ἰδίως τοῦ μυοκαρδίου μᾶλλον ἢ τὴν γενικὴν διάγνωσιν πεπαλαιωμένης καρδιοπαθείας.

Νούλης. Ὡς πρὸς μὲν τὴν χρῆσιν τοῦ βρωμιούχου αἰθυλίου εἶμαι ἐπιφυλακτικὸς, καθόσον πλὴν τοῦ Richelot οὐδεὶς σχεδὸν τῶν χειρουργῶν ποιεῖται χρῆσιν αὐτοῦ, πολλοὶ δὲ δοκιμάσαντες ἐν τέλει παρητήθησαν. Ἐν γένει δὲ ἡ χρῆσις διπλῶν ἀναισθητικῶν ἐκθέτει τὸν πάσχοντα εἰς διπλᾶς δηλητηριάσεις καὶ περιπλέκει τὰ φαινόμενα. Οἱ συνδυασμοὶ δὲ οὗτοι εἶναι μᾶλλον ἀκόμη ὑπὸ μελέτην καὶ δοκιμασίαν. Θεωρῶ τὸν αἰθέρα κινδυνώδεςτερον τοῦ χλωροφορμίου ὅταν ὑπάρχωσι φαινόμενα δυσπνοϊκά, πολλοὶ δὲ χρησιμοποίησαντες ἐπὶ τινι καιρὸν τὸν αἰθέρα, τὸν ἐγκατέλειψαν πάλιν ἐπανελθόντες εἰς τὸ χλωροφόρμιον. Εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ κ. Μανουηλίδου περὶ τῆς πρώτης ἄρρώστου, δύσκολος ἦτο ὁ ἀκριβὴς ὀρισμὸς τῆς αἰτιολογίας τῆς καρδιακῆς παθήσεως, καθότι εἰς τὸ παρελθὸν τῆς γυναικὸς ὑπῆρχον καὶ ρευματισμοὶ καὶ ἐλῶδεις προσβολαὶ καὶ ἄλλαι μολυσματικαὶ νόσοι. Ὡς πρὸς δὲ τὸ διφθεριτικὸν παιδίον ἐπαναλαμβάνω ὅσα καὶ ἐν τῇ ἀνακοινώσει ἀνέφερον, ἐξ ὧν δῆλον γίνεται ὅτι οὐχὶ ἀκριβῶς καρδιακὴν ἀλλοίωσιν ἐπάσχευεν ὁ ἄρρωστος, ἀλλὰ διαταραχὰς λειτουργικὰς ἐπιφόβους συνεπεία τῆς διφθεριτικῆς δηλητηριάσεως, αἵτινες ὅμως διὰ τῆς χρή-

σεως τοῦ χλωροφορμίου ἐξέλιπον καὶ ἡ κανονικὴ λειτουργία ἐκανονίσθη.

Ὁ κ. **K. N. Ἐλευθεριάδης** ἀνακοινεῖ τὰ ἑξῆς: *Περὶ χειλεογλωσσολαρυγγικῆς παραλύσεως μετὰ συμπτωμάτων περιφερικῆς πολυνευρίτιδος.*

Ἐπιτρέψατέ μοι, κύριοι συνάδελφοι, νὰ ἀπασχολήσω ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὴν ὑμετέραν προσοχὴν διὰ τῆς ἀνακοινώσεως περιπτώσεώς τινος ἀρκετὰ περιέργου ὑπὸ κλινικὴν, προγνωστικὴν καὶ θεραπευτικὴν ἔποψιν, ἣν ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ συναντήσω ἐν τῇ κλινικῇ τοῦ ἐνταῦθα Περσικοῦ νοσοκομείου.

Ὁ ἄρρωστος Πέρσης μικρέμπορος, ἡλικίας 35 ἐτῶν, κχτέκειτο ὑπτίος, ἀκίνητος, ἐστενωχωρημένην ἔχων τὴν ἀναπνοήν, κυανωτικόν πῶς τὸ πρόσωπον, ρέγγων, ἀγωνιζόμενος δ' αἶετοτε περὶ τὴν ἐξαγωγήν φλέγματος ἐν τῷ λάρυγγι. Ὁ ἀγὼν ὅμως οὗτος οὐδόλως ἐστέφετο ὑπὸ ἐπιτυχίας ἄτε τῆς δυνάμεως περὶ τὴν ἐξαγωγήν ἐλλειπούσης καὶ τοῦ ἄρρώστου μὴ δυναμένου νὰ ποιήσῃται τὰς ἀπαιτούμενας φυσιολογικὰς τοῦ στόματος καὶ τῶν χειλέων μυϊκὰς συστολάς. Ἐνεκα τούτων πλαδαρότης καὶ δυσκινήσια τῶν παρειῶν παρεσχεν ἡμῖν τὴν ἰδέαν παρέσεως προσωπικῆς, ἣν λεπτομερέστερον ἐξετάζοντες εἶτα συνεπληρώσαμεν διὰ τῶν συστηματικῶν ἡμῶν ἐρευνῶν, ἃς κατωτέρω μετὰ τῶν ἄλλων ὁμοῦ συμπτωμάτων μυϊκῶν τε καὶ τοπικῶν θέλομεν περιγράψαι. Ἀποτείνοντες αὐτῷ τὸν λόγον, ἐπετύχομεν ἀπαντήσεως συνισταμένης εἰς μίαν καὶ μόνην λέξιν ἐκάστοτε, πρὸς ἕξοδον τῆς ὁποίας ἰδιαιτέριαι τῶν μυῶν τοῦ στήθους καὶ τοῦ τραχήλου ἰδίως δυνάμεις ἐλάμβανον χώραν. Ἀπλῆ λέξις προφερομένη ἐξήντλει πᾶσαν τὴν ἐν τοῖς πνεύμοσι ποσότητα τοῦ ἀέρος καὶ νέα πάλιν ἤρχιζε προσπάθεια πρὸς προφορὰν ἄλλης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετὰ φωνῆς ἄνευ χρωματισμοῦ καὶ ἐντάσεως ἠχητικῆς, ὑγρᾶς δὲ μᾶλλον καὶ λίαν βραχνῶδους.

Τῆς καταστάσεως ταύτης καθ' ἐκάστην ἐπιδεινουμένης καὶ προδιδούσης τὸ εἶδος τοῦ νοσήματος, οὐδόλως ἐδυσκολεύθημεν ἕκ τε τῆς στιγμῆς ἐκείνης νὰ σχηματίσωμεν προκαταρκτικὴν διάγνωσιν παραλύσεως χειλεογλωσσολαρυγγικῆς, ἐπιφυλαχθέντες ὅπως ἐν τοῖς μετέπειτα λεπτομερέστερον καὶ συστηματικώτε-

ρον ἐρευνήσωμεν ὑπὸ γενικωτέραν κλίμακα τὸν ἀξιοσπούδαστον ἡμῶν ἄρρωστον, ὅστις παρουσίαζε συγχρόνως παράλυσιν ἀμφοτέρων τῶν κάτω ἄκρων καὶ μεγάλην ἀδυναμίαν μυϊκὴν ἄνευ ὅμως ἀτροφίας εἰς τὰ ἄνω ἄκρα. Ὁ φίλος κ. Κρητικός, ἐκ τῶν ἰατρῶν τοῦ νοσοκομείου, ὅστις ἔλαβε τὸ ἀναμνηστικὸν τοῦ ἀρρώστου ἅμα τῇ εἰσοδῶ αὐτοῦ ἐν τῷ νοσοκομείῳ, μοὶ ἀνακοινοῖ περίπου ὅτι τὰ προηγούμενα τούτου δὲν προδίδουτιν ὑπαρξιν μολυσματικῆς τινος νόσου, ἀλλ' οὔτε καὶ βραχίλλωσιν ἐν τε τῇ οἰκογενείᾳ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ ἰδίῳ, πλὴν πλακῶν τινων οὐλωδῶν κατὰ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα δυναμένων νὰ ἀποδοθῶσι μᾶλλον εἰς ἐξελκωθεῖσαν ἄλλοτε μικρὰν ἐπιφάνειαν ἐξ ἀφορμῆς τινος οἰασδήποτε, πάντως ὅμως οὐχὶ σφιλιδικῆς, ἅτε οὐδενὸς συμπτώματος ταύτης ἐμφανισθέντος ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἀσθενοῦς, ἥτις ἄλλως τε δὲν παύει συγχρόνως καὶ νὰ θεωρῆται ἀμφισβητήσιμος. Οὐδὲν ὀξύ νόσημα προσέβαλε τοῦτον ἐν τῇ νεαρᾷ ἡλικίᾳ καὶ μετέπειτα μέχρι τῆς παρουσίας ἐποχῆς. Δὲν ἐγένετό ποτε καταχραστῆς οὐδενὸς οἰνοπνευματώδους, ἀλλ' οὔτε καὶ καπνοῦ ἢ τινος ἄλλου τοξικοῦ στοιχείου. Εἰργάζετο καλῶς ἀπολαύων ἐξαιρέτου ὑγιείας μέχρι πρὸ δύο καὶ πλέον μηνῶν ὁπότε ἠσθάνθη πόνους μετὰ μυρμηκιάσεων κατὰ τὰ κάτω ἄκρα ἐπιτεινομένους βαθμηδὸν καὶ τὸ μέγιστον τῆς ἐντάσεως αὐτῶν ἔχοντας εἰς τοὺς πόδας. Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσεν ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας, καθ' ἃς μικρὰ τις ἀδυναμία διεδέχθη ταύτην περὶ τὴν βᾶδισιν καὶ ἐν γένει ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Πλὴν τῶν συμπτωμάτων τούτων, τῶν πόνων τουτέστι, τῆς ἐπελθούσης μυϊκῆς ἀδυναμίας, μικρᾶς κεφαλαλγίας ἐπιτεινομένης καὶ ὑφιεμένης, ὀλίγων ἐμέτων καὶ γαστροεντερικῆς τινος διαταραχῆς, δι' οὐδὲν ἕτερον παρεπονείτο, ἀπάντων τῶν ὀργανικῶν αὐτοῦ συστημάτων κατὰ φύσιν ἐχόντων. Ἡ κατάστασις αὕτη τῶν κάτω ἄκρων μετεδόθη καὶ εἰς τὰ ἄνω κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν τῆς συμπτωματικῆς ἐξελίξεως, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἤρξαντο ἀναφαινόμενα τὰ ἀπὸ τῆς στοματολαρυγγικῆς αὐτοῦ περιοχῆς φαινόμενα, τῶν ὁποίων ἡ ἐνόχλησις ἠνάγκασε τὸν ἄρρωστον νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἐν τῷ νοσοκομείῳ νοσηλείαν του, ὁπότε καὶ ὁ φίλος κ.

Κρητικός, ὡς ἡμῖν βεβαιοῖ, διέγνω πρὸς τοῖς περιγραφεῖσι χαρακτηριστικοῖς συμπτώμασι καὶ πυρετὸν καταφανῆ. Τὰ συμπτώματα ταῦτα βαθμηδὸν ἐπιδεινούμενα περιήγαγον τὸν ἄρρωστον εἰς ἱκανῶς δυσχερῆ θέσιν. Εὐτυχῶς μετὰ τινων ἡμερῶν πάροδον ἢ παραλυτικὴν κατάστασις τῶν κάτω ἄκρων ἐφαίνετο κάπως βελτιουμένη, τῶν πόνων ἐπίσης ἐλαττωμένων μέχρις ἐξαφανίσεως σχετικῆς. Ἐν τούτοις ἐν τῷ στόματι καὶ τῷ λάρυγγι ἡ παθολογικὴ εἰκὼν συνεπληροῦτο βαθμηδὸν διὰ τῆς κατὰ μικρὸν ἐμφανιζομένης παρέσεως τῶν μυῶν τῶν χειλέων, παρειῶν, γλώσσης, φάρυγγος καὶ λάρυγγος. Ἡ δὲ ἐπισταμένη συστηματικὴ ἐξέτασις ἀπέδειξε τὰ ἀκόλουθα.

Ἐκ μὲν τῆς γενικῆς αἰσθητικότητος πόνου κατὰ τὴν διαδρομὴν ἰσχιαδικοῦ, ὠλενίου καὶ κερκιδικοῦ νεύρου, ἰδίως κατὰ τὴν πίεσιν καὶ δὴ εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἐξόδου αὐτῶν. Ἡ κάμψις καὶ ἔκτασις τῶν κάτω ἄκρων ἦν ὀδυνηρὰ ἕνεκα τῆς τάσεως τοῦ ἰσχιαδικοῦ. Μυαλγία καταφανεστάτη καὶ μάλιστα πολλάκις ἀνυπόφορος κατὰ τὴν πίεσιν ἰδίως. Ἦρκει νὰ πιέσωμεν ὀλίγον μετὰ τῶν δακτύλων οἰονδήποτε μῦν καὶ νὰ προκαλέσωμεν κραυγὰς τοῦ ἀρρώστου. Γενικῶς λοιπὸν ὑπῆρχεν εὐαισθησία καθ' ἅπαντας ἀνεξαιρέτως τοὺς μῦς τοῦ σώματος.

Ἡ τῆς θερμότητος καὶ τοῦ ψύχους ἀντίληψις ὑφίστατο μὲν, ἀλλὰ μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι κατὰ τὰ κάτω ἄκρα ὁ χρόνος ὁ παρεμβαλλόμενος μετὰ τῆς στιγμῆς τοῦ ἐρεθισμού καὶ τῆς ἀντιδράσεως ἦν μείζων τοῦ κατὰ τὸ λοιπὸν σῶμα, ἐπομένως ποιά τις ὑπαίσθησία ἢ μᾶλλον βραδυαίσθησία ἐλάμβανε χώραν. Ὁ πόνος ἐγγίνετο αἰσθητὸς ἄνευ οὐδεμιᾶς χαρακτηριστικῆς ἀλλοιώσεως. Ποιά τις ἀναισθησία τοῦ φάρυγγος ὑπῆρχεν.

Ἐκ τῆς ἐιδικῆς αἰσθητικότητος οὐδὲν περίπου δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν χαρακτηριστικὸν σύμπτωμα, ἢ ὀξύτης τῆς ὀράσεως καὶ τὸ ὀπτικὸν πεδίου, ἢ ἀκοῆ μετὰ τῆς γεύσεως καὶ ὀσφρήσεως εἶχον φυσιολογικῶς.

Ἐκ τῆς οὐροποιογεννητικῆς σφαιρίας οὐδὲν ἐκπεσημασμένον ὑπῆρχε παθολογικὸν σύμπτωμα, πλὴν μικρᾶς τινος ἀδυναμίας τοῦ νὰ συγκρατῆ τὰ οὖρα ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐν τῇ κύ-

σται. Ἡ ἔξοδος τῶν κοπράνων εἶναι δυσχερής, ἔνεκεν ἐπιμόνου δυσκοιλιότητος.

Ἐκ τῆς κινήτικότητος παρατηροῦμεν τὰ ἐξῆς.

Εἰς μὲν τὰ κάτω ἄκρα παραπληγία τελείως ἐκσεσημασμένη μετ' ἀπώλειας τῆς μυϊκῆς αἰσθητικότητος συνεπαγούσης ἀπώλειαν τῆς αἰσθήσεως τοῦ ἐντοπισμοῦ. Οἰανδήποτε καὶ ἂν δώσῃ τις θέσιν εἰς ἄμφω τὰ κάτω ἄκρα ὁ ἄρρωστος οὐδὲν ἀντιλαμβάνεται. Ἡ αἰσθησις τῆς θέσεως τῶν κάτω ἄκρων ἐν τῷ διαστήματι ἔλλειπει τελείως. Ἐν τούτοις ὀλίγον ἀνίσταται εἰς τὰς παθητικὰς αὐτῶν κινήσεις. Οὐδὲν ὑπάρχει σπασμωδικὸν σύμπτωμα ἢ δὲ παράλυσις εἶναι καθαρῶς πλαδαρά. Ἐν τοῖς ἄνω ἄκροις, ἐν μὲν τῷ δεξιῷ βραχίονι παρατηρεῖ τις ἄδυναμίαν μεγάλην τῶν καμπτήρων τοῦ καρποῦ καὶ τῶν δακτύλων, (ἀδυνατεῖ νὰ σφίγξῃ καλῶς), ἐν ᾧ ἐν τῷ ἀριστερῷ μικρὰ τις μυϊκὴ ἰσχὺς παρατηρεῖται καὶ σφίγγει ὀλίγον. Ἀντίστασις μὲν μικρὰ ὑπῆρχεν ἀλλὰ μείζων τῆς κατὰ τὰ κάτω ἄκρα παρατηρουμένης ἐν ταῖς παθητικαῖς κινήσεσι πάντων τῶν μυῶν βραχίονος καὶ ἀντιβραχίου.

Συστολαὶ καταφανεῖς ὑπῆρχον τῶν μυϊκῶν ἰνῶν οἰοδῆποτε μυδὸς ἐπικρουομένου, πλείονες κατὰ τοὺς μῦς τοῦ βραχίονος καὶ κνήμης ἢ τοῦ μηροῦ.

Τροφικαὶ ἀλλοιώσεις ὀλοτελῶς σχεδὸν ἐλλείπουσιν εἰς τὸ καθόλου μυϊκὸν σύστημα, πλὴν τινος μικρᾶς ἐξασθενήσεως καὶ ἀπισχνάνσεως γενικῆς συνεπειᾶ τῆς ἀπὸ πολλοῦ δυσχερείας περὶ τὸν σιτισμόν.

Αἱ ἀντιανακλάσεις, τοῦ μὲν φάρυγγος κατὰ πολὺ ἠλαττωμέναι, τοῦ δὲ κερατοειδοῦς ὑφίσταντο. Κατὰ τὸν βραχίονα καὶ καρπὸν οὐδὲν ὑπῆρχεν ἀντανεκλαστικὸν φαινόμενον, ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ τὴν ἐπιγονατίδα καὶ τὸ πέλμα. Ὁ κρεμαστήρ οὐδόλως ἀντιδρᾷ ἀλλ' οὐδ' οἱ ὀρθοὶ κοιλιακοὶ μῦς εἰς ἐπανειλημμένους ἐρεθισμούς. Αἱ κόραι τούναντιον ἀντιδρῶσι κάλλιστα εἰς τε τὸ φῶς καὶ τὴν προσαρμογήν. Ἡ ρις δυσκόλως ἀντιδρᾷ καὶ τοι μηχανικῶς τε καὶ χημικῶς ἠρεθίσασμεν αὐτήν. Ἐκ τοῦ λάρυγγος οὐδόλως εἶχομεν ἀντανεκλαστικὰ φαινόμενα καὶ τοι σιτία μετὰ φλεγμάτων δαψιλῶς αὐτὸν ἠρεθίζον μέχρις ἀσφυξίας.

Ἡ κύστις καὶ τὸ ὄρθον ὡς καὶ τὸ γεννητικὸν σύστημα οὐδόλως εἶχον ἐπηρεασθῆ σημαντικῶς.

Ἡ καρδιά φυσιολογικῶς εἶχεν ὡς καὶ ὁ σφυγμός. Ἡ θερμοκρασία 36⁰-37⁰ ἄνευ ἡμερησίων παραλλαγῶν αὐξομειώσεως.

Μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν γενικῶν τούτων συμπτωμάτων ἀναφέρομεν ἔτι ὀλίγα τινὰ ἐκ τῆς εἰδικωτέρας ὀργάνων τινῶν ἐξετάσεως πρὸς συμπλήρωσιν τῆς παθολογικῆς εἰκόνας. Ἐκ τῆς ἀναπνοῆς π. χ. παρατηροῦμεν μεγίστην αὐτῆς δυσχερείαν. Ἡ χαρακτηριστικὴ τοῦ θώρακος διαστολὴ εἶναι σπουδαίως ἠλαττωμένη, τούναντιον δὲ ἡ ἐνέργεια τῶν τραχηλικῶν μυῶν καὶ ἰδίως τοῦ στερνομαστοειδοῦς καὶ κλειδομαστοειδοῦς εἶναι πολὺ μεγάλα, παρεμφερεῖς τῇ τῶν ἀγωνιῶντων.

Ἐν τῷ τραχήλῳ παρατηροῦμεν ἔλλειψιν τῶν χαρακτηριστικῶν κινήσεων ἀνόδου καὶ καθόδου τοῦ λάρυγγος κατὰ τὴν φωνήσιν. Ἡ λαρυγγοσκοπήσις ἀπέδειξεν ἀδράνειαν τῶν φωνητικῶν χορδῶν ἢ μᾶλλον βραδυκινήσιαν αὐτῶν συμμετρικὴν ταυτόχρονον, ὑπαρξίν βλενωδῶν ἐκκρίσεων ἄνευ ὅμως ἄλλων ἀλλοιώσεων χόνδρων τε καὶ βλεννογόνων. Ἡ κατὰ παραγγελίαν ἡμῶν προφορὰ τοῦ ἤχου Ε μόλις ἐπλησίαζε τὰς φωνητικὰς χορδὰς, ὁ δὲ προφερόμενος ἤχος οὐδεμίαν εἶχε χρῶσιν τόνου, ἀλλ' ἦτο λίαν ἀκατάληπτος, βραχύτατος δὲ τὴν διάρκειαν ἔνεκα τῆς ταχείας καταναλώσεως τοῦ ἐν τοῖς πνεύμοσιν ἀέρος διὰ τὴν ἔλλειψιν λαρυγγικῆς ἀντιστάσεως ἐκ συμπτώσεως οὐχὶ τελείας τῶν τεταμένων φωνητικῶν χορδῶν. Τὰ χεῖλη καὶ ἡ γλῶσση πλαδαρὰ δυσκίνητος. Ἡ δυνάτει νὰ συρίξῃ, νὰ φυσήσῃ, νὰ γελάσῃ καὶ ἐν γένει νὰ συττείλῃ τοὺς προσωπικοὺς αὐτοῦ μῦς ὡς καὶ τοὺς τοῦ μετώπου καὶ τῶν ὀφρύων.

Ὁφθαλμοὶ λαγόφθαλμοι· ἀνώτερον βλέφαρον πλαδαρόν, ἐλάχιστον ἀνυψοῦται. Ἡ πρὸς τὰ ἄνω τροφὴ τοῦ βολβοῦ ἦν λίαν περιορισμένη, αἱ δὲ πλάγαι τούτων κινήσεις ἦσαν ἐλεύθεραι ὡς καὶ ἡ πρὸς τὰ κάτω. Ἐλλειψις τελεία στραβισμού καὶ διπλωπίας. Τὸ ὀπτικὸν πεδίον φυσιολογικὸν μὲν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις πλὴν τοῦ ἀνωτέρου τμήματος, λίαν δὲ περιορισμένον ἔνεκα τῆς παραλύσεως τοῦ ἀνωτέρου βλεφάρου. Ἡ ἐξέτασις τοῦ βυθοῦ ἀπέδειξε μὲν φυσιολογικὴν τὴν χοροίαν, ἀλλὰ μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὑπῆρχεν ἐλαφρὰ φλεβικὴ ὑπεραιμία μετὰ σχετικῆς ἐλαφρᾶς

άναιμίας αρτηριακῆς. Αἱ ὀπτικάι θηλαί φυσιολογικάι κατὰ τε τὸ χρῶμα καὶ τὸ σχῆμα. Οὐδεμία ἀπολύτως ὑπῆρχε παθολογικὴ ἀλλοίωσις παλαιὰ εἴτε πρόσφατος ἐν τῷ βυθῷ.

Ἐκ τῶν λοιπῶν εἰδικῶν αἰσθήσεων ἀκοῆς, ὀσφρόσεως καὶ γεύσεως οὐδεμία παρατηρήθη παθολογικὴ ἀλλοίωσις. Ἐπειδὴ τὸ πολυποικίλον τῆς παθολογικῆς καταστάσεως ἐπέφερε συνεπῶς καὶ ποικίλην διαγνωστικὴν ἀπόφασιν, ἔνεκα τούτου ἐπεβάλλετο ὁ ἐκ τῶν ἐνότων σχηματισμὸς ἰδέας τινὸς περὶ τοῦ νοσήματος καὶ συνεπῶς ἡ ἐφαρμογὴ ἀναλόγου καὶ λελογισμένης θεραπευτικῆς ἀγωγῆς. Ἐπειδὴ δὲ ὡς συμβαίνει κατὰ τὰς περιστάσεις ταύτας ἡ σύφιλις κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπειζέροχεται ὡς παθολογικὸν αἷτιον, ἐκρίθη καλόν, ἀφοῦ προηγουμένης ἐδοκιμάσθησαν πολλαὶ δυστυχῶς ἄνευ ἀποτελέσματος θεραπείαι, νὰ ὑποβληθῇ ὁ ἄρρωστος εἰς συστηματικὴν δι' ἐνέσεων ὑδραργύρου θεραπείαν ἐκ διπλῆς ἀπόψεως ἀνυσίμου τε καὶ διαγνωστικῆς. Ἐπιφυλαττόμενοι παρακατιόντες νὰ συζητήσωμεν τὸ τῆς διαγνώσεως ἐνδιαφέρον κεφάλαιον, ἀρκούμεθα νὰ προσθῶμεν ὅτι ἡ κατάστασις αὐτοῦ μετὰ τὴν πρώτην ὑπὸ τοῦ κ. Μακρῆ γενομένην ἐνεσιν ὑδραργύρου ἐπαίσθητῶς εἶχε βελτιωθῆ, ἀλλ' ἡ βελτίωσις αὕτη οὐδόλως ηὐξήθη διὰ τῶν ἀκολούθως γενομένων ἐνέσεων ἄχνης ὑδραργύρου.

Τῆς καταστάσεως διατελούσης ἐν στασιμότητι, ὀλίγαι παρέμενον περὶ διασφύσεως ἐλπίδες τοῦ ἀσθενοῦς ἐπαπειλουμένου ὑπὸ τριπλοῦ κινδύνου, τῆς ἀσιτίας πρῶτον, τῆς ἀσφυξίας καὶ τῆς σιτικῆς πνευμονίας δεύτερον καὶ τῆς παραλύσεως τῆς καρδίας τρίτον, ἐπὶ τέλους δ' ἐπῆλθε τὸ μοιραῖον τέλος καὶ οἱ ἰατροὶ περιῆλθον εἰς ἀμηχανίαν μεγίστην διὰ τὴν ἔλλειψιν νεκροσκοπικῆς ἐξετάσεως ἀπαγορευομένης θρησκευτικῶς, ἣτις ἄπλετον ἤθελε χύσει φῶς εἰς τὸ σκοτεινὸν ζήτημα τῆς διαφορικῆς διαγνώσεως.

Ἐὰν γενικὸν ρίψωμεν βλέμμα ἐπὶ τῆς περιγραφείσης κλινικῆς εἰκόνας τοῦ ἄρρώστου ἡμῶν καὶ θελήσωμεν ἀναπολοῦντες τὰ σπουδαιότερα τῶν συμπτωμάτων νὰ ταξινομήσωμεν αὐτὰ πρὸς εὐχερεστέραν ἔρευναν καὶ σπουδῆν, ταχέως θέλομεν ἐννοῆσαι ὅτι διμορφος μὲν ὑπῆρξεν ἡ παθολογικὴ τοῦ πάσχοντος νευ-

ρικὴ ἐκδήλωσις, οὐχ ἦττον ὁμως μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας νοσολογικὸν προῖόν.

Ἐὰν ὄντως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐναρξιν τῆς νόσου διὰ προηγουμένης ἀδιαθεσίας, γενικῆς κοπώσεως, κεφαλαλγίας, ὀλίγων ἐμέτων, πυρετοῦ κτλ., ἐννοοῦμεν ὅτι προὔπηρχε γενικὴ τοῦ ὄργανισμοῦ μόλυνσις, ἣτις ὑφίστατο καὶ μέχρις ἐτι αὐτῆς τῆς εἰσόδου του ἐν τῷ νοσοκομείῳ, ὡς εἶχε τοῦτο καλῶς παρατηρήσει καὶ ὁ κ. Κρητικὸς. Τεθέντος λοιπὸν τοῦ ζητήματος τῆς πιθανωτάτης μιάσεως, ἔλθωμεν ἐπὶ τὴν ἐξετάσιν τῆς διπλῆς τοῦ ἀρρώστου παθολογικῆς εἰκόνας.

Ἐὰν καλῶς σημειώσωμεν 1ον τὸν τρόπον τῆς ἐμφανίσεως τῶν πόνων, τοῦ εἶδους αὐτῶν, τὴν ἐπινέμησιν καὶ τὴν ἔντασιν, 2ον τὴν διαδεχθεῖσαν τούτους παράλυσιν μετὰ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτήρων, 3ον τὴν μυαλγίαν, 4ον τὴν βραδυαίσθησίαν, 5ον τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀντανεκλάσεων, 6ον τὴν ἔλλειψιν σπασμοδικῶν φαινομένων, 7ον τὴν ἀπουσίαν ἀτροφίας, 8ον τὴν ἔλλειψιν φαινομένων οὐροποιογεννητικῶν κλ., δυνάμεθα νὰ ὑποπτευθῶμεν ὅτι πάντως ἀλλοιώσις τις εἶχε λάβει χώραν εἴτε ἐντὸς τοῦ νωτιαίου μυελοῦ εἴτε ἐν τῷ περιφερικῷ νευρικῷ συστήματι.

Καὶ περὶ μὲν τῶν συστηματικῶν νωτιαίων ἀλλοιώσεων δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος, τῶν χαρακτηριστικῶν συμπτωμάτων ἀπόντων, οὐχ ἦττον ὁμως τὰ περιγραφέντα αἰσθητικὰ παραλυτικὰ συμπτώματα διὰ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτήρων δύναται νὰ περιορίσῃ τὸ διαγνωστικὸν ἡμῶν πεδίον μεταξύ τεσσάρων νόσων κυρίως, τῆς νόσου τοῦ Duchenne ἢ προΐουσης κινητικῆς ἀταξίας, τῆς προσθίας νωτιαίας τεφρομυελίτιδος, τῆς νόσου τοῦ Landry ἢ ὀξείας ἀνιούσης παραλύσεως καὶ τῆς πολυνευρίτιδος.

Ἐκτὸς ὁμως τῶν γενικῶν αἰσθητικῶν καὶ παραλυτικῶν φαινομένων μὴ λησμονῶμεν ὅτι εἶχομεν καὶ δευτέραν ὁμάδα συμπτωμάτων ἐκ μέρους τοῦ ἐδάφους τῆς δ' κοιλίας ὑπὸ μορφὴν χειλεογλωσσολαρυγγικῆς παραλύσεως, ἣτις εἶχεν ἐμφανισθῇ χρόνον τινὰ μικρὸν μετὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν λοιπῶν αἰσθητικοκινητικῶν φαινομένων. Ἡ παθολογικὴ λοιπὸν ἀλλοίωσις τῶν πυρήνων τῆς δ' κοιλίας παρήγαγε τὴν χειλεολαρυγγικὴν παράλυσιν, ἢ ἄλλος τις ἦν ὁ

παθολογικός μηχανισμός; 'Εάν συνδέσωμεν ταύτην στενῶς μετὰ τῆς πρώτης εἰκόνας τῶν γενικῶν αἰσθητικοκινητικῶν φαινομένων, ἴδωμεν εἰς ποίαν ἐκ τῶν ἀνωτέρω τεσσάρων νόσων δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν εὐκόλως ἅπαντα τὰ παρατηρηθέντα χαρακτηριστικὰ συμπτώματα τοῦ ἄρρώστου ἡμῶν.

Καὶ πρῶτον ἐν τῇ νόσῳ τοῦ Duchenne ἕνεκα τῆς σκληρύνσεως τῆς ἐπεκτεινομένης βαθμηδὸν κατὰ τὰ ὀπίσθια δεματία, ἔχομεν πλέον κλασικὰ φαινόμενα αἰσθητικότητος καὶ κινητικότητος γενικῆς τε καὶ εἰδικῆς μετὰ τροφικῶν ἀλλοιώσεων, ἐξ ὧν οὐδὲν εἶχεν ὁ ἄρρωστος ἡμῶν. 'Αλλ' ἤθελέ τις εἶπει, μήπως εἰς τὸ tabes δὲν παρατηροῦνται νευρίτιδες περιφερικαὶ προσβάλλουσαι ταύτοχρόνως πολλοὺς νευρικοὺς κλώνους καὶ παράγουσαι πολλάκις ἄλλοτε μὲν φαινόμενα γεφυρικά, ἄλλοτε δὲ πάλιν φαινόμενα προμηκικά, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ τὸν θάνατον αὐτὸν ἐπιφέρουσαι δι' ἀλλοιώσεως εὐγενῶν τῆς ζωῆς ἡμῶν λειτουργιῶν; (Dejerine, Raymond, Grasset, Pitres, Kahler). 'Η πλάνη ὅμως περὶ τὴν τοιαύτην διάγνωσιν δὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν γενικῶν χαρακτήρων ἀμφοτέρων τῶν παθήσεών.

'Ἢδη θέλοντες νὰ ἐξετάσωμεν τὰς διαχύτους ἀλλοιώσεις τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ δὴ τὰς φλογιστικὰς εὐκόλως παρατηροῦμεν ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἄρρώστῳ τὴν ὑπαρξίν μυελίτιδος ἐγκαρσίας ἢ κατὰ τὸ ἐν μόνον ἡμιμόριον τοῦ μυελοῦ ἐδραζούσης, διότι γενικῶς τὰ παρατηρούμενα φαινόμενα δὲν ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς ἀλλοιώσεις ὅλων τῶν συστημάτων γαγγλιακῶν κυττάρων καὶ λοιπῶν δεματίων. 'Εν τούτοις εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρήσωμεν ἰκανὰς ὁμοιότητας ὑπαρχούσας μεταξύ τῆς εἰκόνας τοῦ ἄρρώστου καὶ τῆς τοιαύτης ἐν τῇ ὑποξείᾳ προσθίᾳ τεφρομυελίτιδι καὶ τῇ προϊούσῃ ἀνιούσῃ παραλύσει ἢ νόσῳ τοῦ Landry. Τοσαύτη δὲ εἶναι ἡ ὁμοιότης αὐτῶν, ὥστε πρὸς στιγμὴν καὶ μετέπειτα ἡ διάγνωσις ἡμῶν ἐκυμαίνεται μεταξύ τούτων κατ' ἀνάγκην.

Καὶ κατὰ τὴν προσθίαν ὑποξείαν τεφρομυελίτιδα παρατηροῦμεν κατὰ τὸν Duchenne παράλυσιν πλαδαρὰν ἄνευ ἀλλοιώσεως

τῶν σφιγκτήρων ἀρχομένην ἐκ τῶν κάτω ἄκρων καὶ γενικευομένην καθ' ὅλους τοὺς μῦς τοῦ σώματος πλὴν τοῦ προσώπου. Αἱ ἀντανακλάσεις εἶναι ἠλαττωμένοι καὶ ἡ αἰσθητικότης ἀκεραία. 'Ο ἡμέτερος ἄρρωστος εἶχε μὲν ἐν μέρει ὁμοιότητα πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς ὑποξείας τεφρομυελίτιδος, ἐν τούτοις παρουσίασε καὶ τινα φαινόμενα μὴ παρατηρούμενα ἐν αὐτῇ, δηλ. τοὺς πόρους, τὴν χαρακτηριστικὴν διανομὴν τῆς παραλύσεως, ἐκ τῆς περιφερείας εἰς τὸ κέντρον, τὴν ὑπεραισθησίαν κατὰ τὴν πίεσιν (μυαλγίαν) καὶ τὴν ἔλλειψιν μυϊκῆς βαθείας αἰσθήσεως. 'Αλλ' ἐκτὸς τούτων ἔχομεν καὶ τὴν δευτέραν παθολογικὴν εἰκόνα τῆς χειλεογλωσσολαρυγγικῆς παραλύσεως, ἥτις σπανίως ἀπαντᾷ ἐν τῇ ὀξείᾳ καὶ ὑποξείᾳ τεφρομυελίτιδι, καθ' ἣν τὰ κρανιακὰ νεῦρα σπανίως προσβάλλονται.

'Εξετάσωμεν ἤδη ἐὰν δύναται νὰ εἶναι νόσος τοῦ Landry, ἥτοι ὀξεία ἀνιούσα παράλυσις.

'Η νόσος αὕτη, κατὰ τὴν κλασικὴν περιγραφὴν τοῦ Landry, δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ μυελίτις ὀξεία, τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἔχουσα ἐκ τῆς ὀσφυακῆς χώρας, ἀνερχομένη βαθμηδόν, προσβάλλουσα κατ' ἐπινέμησιν τὰς ὑπερκείμενας χώρας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ φθάνουσα μέχρι τῆς τραχηλικῆς αὐτοῦ μοίρας, ἄλλοτε μὲν παρουσιάζουσα καταφανεῖς ἀνατομοπαθολογικὰς τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ἀλλοιώσεις, ἄλλοτε δέ, ὡς ὁ Vulpian ἀναφέρει, οὐδεμίαν ἀλλοίωσιν καταφανῆ νωτιαίαν ἐμφανίζουσα κατὰ τὰς γενομένας νεκροτομάς. 'Επειδὴ δὲ ἡ ἔναρξις αὐτῆς εἶναι ἄλλοτε μὲν ἀπότομος ἄλλοτε δὲ βαθμιαία, διὰ τοῦτο ἰκανὴν ὁμοιότητα δύναται νὰ ἔχη μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἄρρώστου ἡμῶν καὶ δὴ ἐν τῇ βαθμιαίᾳ ὑποξείᾳ αὐτῆς μορφῇ. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς νόσου τοῦ Landry ἐπειδὴ ἡ φλογιστικὴ ἐπεξεργασία δεσπόζει ἐν τῷ νωτιαίῳ μυελῷ, διὰ τοῦτο καὶ τὰ φαινόμενα τὰ ἀπὸ τῆς φλεγμονώσεως μοίρας αὐτῶν ἀπορρέοντα τυγχάνουσιν ὅμοια τοῖς τοῦ ἄρρώστου ἡμῶν. 'Επειδὴ πάντα τὰ τμήματα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ μετὰ τῶν μηνίγγων εὐρηναίη ἠλλοιωμένα, διὰ τοῦτο καὶ τὰ παρατηρούμενα φαινόμενα τυγχάνουσιν αἰσθητικά, κινητικά καὶ τροφικά.

'Η νωτιαία παθολογικὴ ἐπεξεργασία βαίνει προϊούσα πρὸς τὰ ἄνω μετὰ συμπτωμάτων

ἐκ τῆς θωρακικῆς καὶ τραχηλικῆς μοίρας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ἐπομένως ἔχομεν συμπτώματα τῶν ἄνω ἄκρων παραπλήσια τοῖς τῶν κάτω μετὰ θωρακικῶν καὶ κοιλιακῶν συμπτωμάτων συγχεομένων πολλάκις μετὰ τῶν τοῦ *tabes*. Ἐπίσης ἔχομεν φαινόμενα σπασμωδικὰ τραχηλικά ἐκ τοῦ φάρυγγος καὶ τοῦ λάρυγγος, ἀσφυκτικά, πολλάκις δὲ συγκοπικά θανατηφόρα.

Ἐκ τῆς εἰκόνας τῆς νόσου τοῦ *Landry* βλέπομεν ὅτι πολλά εἶχε παρουσιάσει ὁ ἄρρωστος ἡμῶν συμπτώματα τῆς εἰσόδου τῆς νόσου μετὰ τῆς ἐξελίξεως τῶν αἰσθητικῶν καὶ κινητικῶν φαινομένων τῶν κάτω καὶ ἄνω ἄκρων μετὰ καὶ τῶν τῆς χειλοαρυγγικῆς παραλύσεως. Ἐν τούτοις μεθ' ὅλην τὴν φαινομενικὴν ὁμοιότητα, λεπτολογούντες ἐπὶ τῆς διαφορικῆς διαγνώσεως, βλέπομεν, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἰδιαίτερον περιγραφῶν τοῦ *Raymond*, ὅτι ἡ παράλυσις ἐνταῦθα ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ρίζαν τοῦ σκέλους, ἐν ᾧ εἰς τὸν ἄρρωστον ἡμῶν ἤρχισεν ἀπὸ τὸν ἄκρον πόδα καὶ ἔβαινε πρὸς τὴν ρίζαν τοῦ σκέλους. Ἡ ἐπιπολαία αἰσθητικότης ὡς καὶ ἡ βαθεῖα οὐδὲν ἦσαν ἠλλοιωμένοι σοβαρῶς παρὰ τῶν ἄρρώστων ἡμῶν, τούναντίον εὐαίσθησία μεγάλη παρετηρεῖτο καθ' ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος καὶ ἰδίως κατὰ τὴν πῖεσιν. Οὐδεμίαν εἶχεν ἠλλοίωσιν ὁ ἄρρωστος ἡμῶν κατὰ τὴν κύστιν καὶ τὸ ὀρθόν, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀγχειοκινητικὰς ἢ τροφικὰς ἠλλοιώσεις. Ἡ χειλοαρυγγοσολαρυγγικὴ τοῦ ἄρρώστου ἡμῶν εἰκὼν οὐδὲν ὅμοιαζει πρὸς τὴν τῆς νόσου τοῦ *Landry*, παρὰ τῆ ὁποῖα δεσπόζει τὸ σπασμωδικὸν στοιχεῖον.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἀπεκλείσαμεν τὰς παθήσεις τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, ὑπολείπεται νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν παθήσεις τοῦ προμήκου καὶ τῆς γεφύρας δύνανται νὰ ὁμοιάσωσι πρὸς τὴν κλινικὴν εἰκόνα τοῦ ἡμετέρου ἄρρώστου. Αἱ χαρακτηριστικαὶ ἠλλοιώσεις γεφύρας καὶ προμήκου ἀπουσίαζον εἰς τὸν ἄρρωστον ἡμῶν, διότι τὸσον τὸ κινητικὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ σύστημα ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν, ὅσον καὶ ὁ βυθὸς ἦσαν φυσιολογικά, ἐπίσης καὶ ἡ ἀκοὴ μετὰ τῆς γεύσεως καὶ ὀσφρήσεως. Ἡ μόνη ἠλλοίωσις τοῦ προμήκου ἐνυπῆρχεν ἐν τῇ εἰκόνι τῆς χειλοαρυγγοσολαρυγγικῆς παραλύ-

σεως. Ἐχομεν λοιπὸν τὸ ἔδαφος τῆς δ' κοιλίας πάχρον καὶ σὺν αὐτῶ τοὺς πυρῆνας τοῦ ὑπογλωστίου. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων, ἔχομεν καὶ τὰ αἰσθητικοποιητικὰ φαινόμενα καθ' ὅλον τὸ σῶμα τὰ δυσκόλως ἐξηγούμενα διὰ τῆς ὑπάρξεως ἠλλοιώσεως γεφυροπρομηκικῆς. Ἐπομένως ἢ πρέπει νὰ ἀποχωρίσωμεν εἰ δυνατόν ταῦτα ἀπὸ τῆς χειλοαρυγγοσολαρυγγικῆς παραλύσεως, ὅποτε ἡ ἀνεξαρτησία τούτων θέλει προκαλέσει διάφορον ἀνατομικὴν ἐντόπισιν τῶν μὲν ἀπὸ τὰς δέ, ἢ ἐνοῦντες ταῦτα νὰ δώσωμεν τὴν μᾶλλον ἀνεκτὴν ἐξήγησιν τῆς τοιαύτης συμπτωματολογικῆς ἐξελίξεως. Ἐὰν ἀποχωρίσωμεν τὴν χειλοαρυγγοσολαρυγγικὴν παράλυσιν, ἢ λοιπὴ συμπτωματολογικὴ εἰκὼν τῶν περιφερικῶν αἰσθητικοκινητικῶν φαινομένων δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς συνέπεια πολυνευρίτιδος περιφερικῆς, ἀφ' οὗ δυσκόλως ἀνάγεται εἰς τὰς νόσους τοῦ ἐγκεφαλονωτιαίου ἄξονος;

Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν προηγηθεῖσαν ἀδιαθεσίαν καὶ τὸν ἐλαφρὸν πυρετόν, εἴτα τοὺς ποικίλους πόνους μετὰ μυρμηκιάσεων, ἐδράζοντας εἰς τοὺς ἄκρους πόδας καὶ τὰς χεῖρας, τὴν δυσκινήσιαν ἣτις διεδέχθη ταύτην, τὴν βελτιωθεῖσαν καὶ ἐπιδεινωθεῖσαν παραπλησίαν, τὴν ἔλλειψιν κυστικῶν φαινομένων ἅμα δὲ καὶ τροφικῶν, τὴν χαρακτηριστικὴν μωδυνίαν κατὰ τὴν πῖεσιν ἰδίως, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅλα ὁμοῦ παρέχουσιν εἰκόνα καθαρὰν νευρίτιδος περιφερικῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ παράλυσις ἦν χαρακτηριστικὴ πολυνευρίτιδος, ἐπειδὴ, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ *Raymond* αὕτη ἄρχεται ἀπὸ τὸν ἄκρον πόδα βαίνουσα εἰς τὴν ρίζαν τοῦ σκέλους. Τεθείσης λοιπὸν τῆς διαγνώσεως νευρίτιδος μισματικῆς, ἐναπομένει ἢ ἐξέτασις τῆς χειλοαρυγγοσολαρυγγικῆς παραλύσεως. Ὡς δ' εἶπομεν ἀνωτέρω, ἐὰν συνδυάσωμεν ταύτην μετὰ τῶν φαινομένων τῆς πολυνευρίτιδος, τότε ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν παραπλησίαν παθολογικὴν ἠλλοίωσιν πολυνευριδικὴν ἐδράζουσαν εἰς τὸ προσωπικόν, ὑπογλωσσίον, τρίδυμον κλ. ὅπερ καὶ σπανιώτατόν ἐστι καὶ συνήθως οὐχὶ βαρείας προγνωστικῆς σημασίας. Ἐὰν δ' ἀποχωρίσωμεν ταύτην ἀπὸ τῆς κλινικῆς συνδρομῆς τῆς πολυνευρίτιδος, τότε κατ' ἀνάγκην θέλομεν παραδεχθῆ τὴν πιθανωτάτην ἀνε-

ξαρτησίαν ἀμφοτέρων τῶν κλινικῶν συνδρομῶν τῆς χειλογλωσσολαρυγγικῆς τουτέστι παραλύσεως καὶ τῆς περιφερικῆς πολυνευρίτιδος, ἐπειδὴ δυσκόλως παρατηρεῖται συστηματικὴ πολυνευρίτις ἀνιούσα. Δὲν νομίζομεν δὲ καὶ δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν ἀμφοτέρας τὰς κλινικὰς συνδρομὰς ὡς ἀπόρροϊαν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς αἰτιολογικῆς προελεύσεως, μiasματικῆς τουτέστι, συνεπαγούσης ταυτοχρόνως τὴν περιφερικὴν πολυνευρίτιδα τῶν ἄκρων καὶ τὴν πολιοεγκεφαλίτιδα τοῦ ἐδάφους τῆς δ' κοιλίας.

Ἐὰν λοιπὸν ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ μiasματικὸν στοιχεῖον προσέβαλε τοὺς κινητικὸς πυρῆνας μόνου τοῦ ἐδάφους τῆς δ' κοιλίας καθ' ὃν τρόπον τὰ πρόσθια ἄκρα τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, τότε φυσικῶ τῷ λόγῳ θέλομεν ἔχει κατωτέραν κατὰ τὸν Wernike πολιοεγκεφαλίτιδα μετὰ συμπτωμάτων τῆς χειλογλωσσολαρυγγικῆς παραλύσεως. Ἄλλ' ἤθελε τις εἶπει πρὸς τί νὰ μὴ ἔχωμεν καὶ φαινόμενα παραλυτικὰ ἐκ μέρους τοῦ ἐξωτερικοῦ κινητικοῦ, ἀφ' οὗ καὶ τοῦτο εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς μέσης γραμμῆς τῶν κινητικῶν πυρῆνων τῆς δ' κοιλίας; Ἔναι εὐκόλον νὰ ἀπαντήσωμεν λέγοντες ὅτι ἡ παθολογικὴ ἐπεξεργασία προσέβαλε τοὺς πυρῆνας μόνου τοῦ ὑπογλωσσίου καὶ ἐπέφερε τὴν χειλογλωσσολαρυγγικὴν παράλυσιν. Ἴσως μετὰ τινα χρόνον τῆς ἀλλοιώσεως προεούτης θὰ εἶχομεν καὶ συμπτώματα ἐκ μέρους τῆς θῆς συζυγίας ἐὰν δὲν ἔθετε τέρμα εἰς τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν ὁ θάνατος τοῦ ἀθνεοῦς.

Ἄλλως τε μὴ λησμονῶμεν ἐκ τῆς περιγραφῆς τῆς συμπτωματολογίας τὴν ἰδιάζουσαν ἀπαθῆ ἔκφρασιν τοῦ προσώπου καθ' ὃ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ προκαλέσωμεν συττολὰς τῶν μυῶν αὐτοῦ, ἐξ ὧν συμπεραίνομεν ὅτι ἡ παθολογικὴ ἐπεξεργασία εἶχε προσβάλει τὸν πυρῆνα τοῦ προσωπικοῦ, ἐπομένως ἔβαιεν ἀνιούσα.

Συγκεφαλαιοῦντες τὰ ἀνωτέρω λέγομεν.

1^{ον} Ὅτι τὰ φαινόμενα τῶν πόνων καὶ τῆς παραλύσεως μετὰ τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτήρων τῆς διανομῆς εἶναι συμπτώματα πολυνευρίτιδος τῶν κάτω ἄκρων περιφερικῆς.

2^{ον} Ὅτι τὰ προηγηθέντα συμπτώματα γενικῆς κοπώσεως, ἀδιαθεσίας, ἐλαφροῦ πυρετοῦ κτλ. εἶναι φαινόμενα μιάσεως.

3^{ον} Ὅτι ἡ ἔλλειψις φαινομένων κύττωσις καὶ ἄρθου καὶ σπασμωδικῶν φαινομένων μετ' ἀ-

τροφικῶν καὶ ἀναίσθητίας γενικῆς ἢ μερικῆς ἀποκλείουσι τὴν πιθανὴν ὕπαρξιν νωτιαίων συστηματικῶν ἢ μερικῶν φλογιστικῶν ἢ σκληρωτικῶν ἐπεξεργασιῶν.

4^{ον} Ὅτι ἡ ἐμφάνισις τῆς χειλογλωσσολαρυγγικῆς παραλύσεως, προδίδει τὴν ἀλλοιώσιν τῶν πυρῆνων τοῦ ἐδάφους τῆς δ' κοιλίας ἐκ μiasματικῆς αἰτίας.

5^{ον} ὅτι τέλος ὁ ἄρρωστος παθὼν ἐν ἀρχῇ μiasματικὴν πολυνευρίτιδα περιφερικὴν προσεβλήθη ὑπὸ πολιοεγκεφαλίτιδος κατωτέρας καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς δευτέρας.

Μανουηλίδης. Θεωρῶ ἀπίθανον τὴν συνύπαρξιν δύο νοσημάτων καὶ τεῖνω νὰ ἀναγάγῃ πάντα τὰ συμπτώματα εἰς μίαν καὶ μόνην νόσον, τὴν νόσον τοῦ Landry, ἣτις παρέχει ποικιλωτάτην κλινικὴν εἰκόνα, ὀφειλομένην πολλακίς τοῦτο μὲν εἰς κεντρικὰς ἀλλοιώσεις, τοῦτο δὲ εἰς περιφερικὰς. Ἡ παρακέντησις τοῦ νωτιαίου σωλήνος θὰ ἠδύνατο καὶ ἐν τῇ περιστάσει αὐτῇ νὰ διασαφηνίσῃ τὴν κατάστασιν τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Ἐλευθεριάδης. Διστάζω νὰ παραδεχθῶ τὴν γνώμην τοῦ κ. Μανουηλίδου, καθότι τὰ φαινόμενα τῆς πολυνευρίτιδος ἦσαν λίαν ἔκδηλα καὶ ἡ διάγνωσις αὐτῆς ἐπεβάλλετο ἀνεξαρτήτως τῶν ἐκ τοῦ κέντρου φαινομένων.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΛ'

18 Δεκεμβρίου 1902.

Προεδρία Γ. ΝΟΥΛΗ

Ὁ κ. **Α. Κρητικός**, λαμβάνων τὸν λόγον ἐπὶ τῆς οὐσίας τῶν πρακτικῶν τῆς 11ης Δεκεμβρίου, ἀναγινώσκει ἐν συντόμῳ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀρρώστου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐποιήσατο ἀνακοίνωσιν κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίαν ὁ κ. Ἐλευθεριάδης, καὶ τὸν ὁποῖον ὁ κ. Κρητικός παρηκολούθησε μέχρι τοῦ τέλους τῆς νόσου ἐν τῇ παθολογικῇ κλινικῇ τοῦ περικοῦ νοσοκομείου, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς συμπτωματολογικῆς εἰκόνας, ἣν ὁ ἄρρωστος παρουσίασεν, ἦτοι: τῶν πυρετικῶν

φαινομένων μεθ' ὧν ἡ νόσος ἤρχισε, τῶν πόνων καὶ τῆς παραλύσεως, ἣτις ἀρξαμένη ἀπὸ τῶν κάτω ἄκρων κατέλαβεν εἴτα τὰ ἄνω καὶ τὴν κεφαλὴν, τῆς παρέσεως τῆς κύστεως καὶ τῆς ἐπιμόνου δυσκοιλιότητος καὶ τέλος τῆς εἰς θάνατον καταλήξεως, καταλήγει λέγων ὅτι δὲν πρόκειται περὶ συνυπάρξεως δύο νοσημάτων, ἤτοι χειλο-γλωσσο-λαρυγγικῆς παραλύσεως πυρηνικῆς ἀρχῆς καὶ περιφερικῆς πολυνευρίτιδος, ἀλλὰ περὶ μιᾶς καὶ μόνης νόσου, τῆς νόσου τοῦ Landry, ἣτις πληρέστατα ἐξηγεῖ ὅλην τὴν συμπτωματολογικὴν εἰκόνα, ἣν ὁ ρηθεὶς ἄρρωστος παρουσίασεν.

Μακρῆς. Εἶναι δύσκολον ἐν τῇ παρουσίᾳ περιπτώσει νὰ ἀποφανθῇ τις κατηγορηματικῶς, καθότι ὑπάρχουσι συμπτώματα συνηγοροῦντα καὶ ὑπὲρ τῆς μιᾶς καὶ ὑπὲρ τῆς ἄλλης γνώμης. Μόνη δὲ ἡ νεκροψία θὰ ἠδύνατο νὰ βεβαιώσῃ ποῦ ἐντοπίζεται ἡ παθολογικὴ ἀλλοίωσις.

Ὁ κ. **Μανουηλίδης**, ὡς καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην συνεδρίασιν, ὑποστηρίζει τὴν διάγνωσιν νόσου τοῦ Landry.

Ὁ κ. **Ν. Ταππᾶς** ἀναγινώσκει τὴν ἐξῆς ἀνακοίνωσιν περὶ τῶν παραρρινικῶν κόλπων.

Κύριοι,

Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐντελής σχεδὸν ἄγνοια ἐκάλυπτε τὴν νοσολογίαν τῶν παραρρινικῶν κόλπων, ἡ δὲ περιγραφή τῶν ἐμπυήσεων αὐτῶν ἀπησχόλει μόλις μερικὰς σελίδας. Ἡ διάγνωσις αὐτῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ εἰμὴ μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς ὑπῆρχον συμπτώματα ἐξωτερικά, ὡς ὁ σχηματισμὸς ἀποστήματος ὑποδορείου, ἢ ἡ ὑπαρξὶς συριγγίου, περιπτώσεις σπανίας ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ὀλίγον ἀριθμὸν τῶν ἐμπυημάτων τῶν παραρρινικῶν κοιλοτήτων.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν θεραπείαν αὐτῶν ἡ ἄγνοια ἦτο ἔτι μεγαλειτέρα. Ἴδου τί γράφει ὁ καθηγητὴς Tillaux εἰς τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ (Traité de Chirurgie Clinique, 1891) περὶ τῆς θεραπείας τοῦ μετωπιαίου κόλπου: «Le canal de communication » du sinus avec la fosse nasale est tellement sinueux que je ne vois guère

» le moyen d'y faire pénétrer ni li-
» quides ni gaz. Pour cela il faudrait
» agrandir ce canal, ce qui serait d'ail-
» leurs assez facile; étant connue la
» direction de l'infundibulum du méat
» moyen, on y pourrait faire pénétrer
» un trocart courbe assez volumineux
» pour y introduire une sonde, évacuer
» le contenu et faire des lavages dans
» le sinus. Peut-être pourrait-on son-
» ger à cette opération avant d'en
» pratiquer une plus importante,
» d'autant plus qu'elle ne présenterait
» que peu de gravité».

Πρακτῆρείτε, κύριοι, πόσον ἐσφαλμένης ἰδέας περὶ τῆς παρακέντησεως τοῦ μετωπιαίου κόλπου εἶχε τότε ὁ Tillaux. Ἡ παρακέντησις αὕτη περὶ τῆς ὁποίας λέγει ὅτι δὲν ἔχει παρὰ μικρὰν μόνον σπουδαιότητα εἶναι κεκηρυγμένη σήμερον ὡς κινδυνωδεστάτη, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀδύνατος καὶ καθ' ὅλοκληρίαν καταδεδικασμένη.

Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ ἱγμορείου ἄντρου εἰς τὸ ὅποιον καὶ ἡ παρακέντησις ἐκ τῆς κάτω κόγχης ὅπως καὶ ὁ καθητηριασμὸς ἐκ τοῦ φυσικοῦ πόρου ἀποτελοῦσιν εὐκολώτατα καὶ ἀσφαλῆ διαγνωστικὰ μέσα, λέγει: «je ne » parle que pour mémoire du cathé- » térisme du sinus maxillaire que » l'on avait la prétention de faire par » le méat moyen des fosses nasales à » travers l'orifice de communication » de ces deux cavités».

Αἱ δ' ἐγχειρήσεις, ἃς προτείνει μόνον διὰ τὰς περιπτώσεις καθ' ἃς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰς ἀποφύγῃ τις, δὲν ἔχουσιν ἀποτέλεσμα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅπως ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, ἢ τὴν ἐγκαθίδρυσιν συριγγίου παρὰ ταῖς λοιπὰς ἐνοχλήσεσι τοῦ πάσχοντος.

Ἴδου ποῖα ἦτο πρὸ δεκαετίας ἡ θέσις τοῦ ζητήματος καὶ ὁμως τοσαῦτα ἔγιναν ἔκτοτε πρόοδοι ὅσαι εἰς ὀλίγους κλάδους τῆς ἱατρικῆς ἴσως: ἀφ' ἐνὸς ἀπεδείξαμεν τὴν συνηθεστάτην ὑπαρξὶν τῶν παραρρινικῶν ἐμπυημάτων, ἀφ' ἑτέρου ἐμάθομεν νὰ ἀνευρίσκωμεν ταῦτα καὶ εἰς τὰς δυσκολωτέρας ἀκόμη καὶ διαλθθανούσας περιπτώσεις. Τέλος τοσοῦτον ἐτελειοποιήσαμεν τὰ θεραπευτικὰ ἡμῶν μέσα

ὡστε ἐνῶ οἱ προγενέστεροι εὐρίσκοντο ἐνώπιον μιᾶς σκοτεινῆς, ἀδιαγνώστου καὶ ἀνιάτου καταστάσεως, σήμερον ὄχι μόνον τὴν διάγνωσιν τοῦ νοσήματος ἀρκετὰ ἀσφαλῶς θέτομεν ἀλλὰ καὶ τὴν θεραπείαν αὐτοῦ σχεδὸν ἀσφαλῶς ὑποσχόμεθα.

Ἐνταῦθα θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐκθέσωμεν ἐν ὀλίγοις τὴν συχνότητα τῶν παραρρινικῶν ἐμπυημάτων καὶ τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν, προσθέτοντες καὶ ὀλίγα περὶ τῆς θεραπείας αὐτῶν.

Α. Πόσον οὐνήθη εἰσὶ τὰ ἐμπυήματα τῶν παραρρινικῶν κοιλοτήτων.

Ἡ ἐμπύησις τῶν παραρρινικῶν κόλπων δύναται νὰ ὑφίσταται ἐπὶ μακρὸν χωρὶς ἐνίοτε νὰ παραπονῆται καὶ πολὺ ὁ φέρων αὐτήν, μὴ ἐνοχλούμενος πολλάκις εἰμὴ διὰ τῆς ροῆς ἐκ τῆς ρινὸς ἀφθόνου ποσότητος πύου μετὰ βλένης τὸ ὅποιον ἐξηγεῖ ὡς συνάγχην ἀτελεύτητον. Ἐὰν ὅμως ἐν τῷ μεταξύ παρουσιασθῇ εἰς ἡμᾶς δι' ἐν ἡ ἄλλο σύμπτωμα τὸ ὅποιον τῷ δίδει ὑπονοίας ὅτι συμβαίνει τι τὸ ἀνώμαλον ἐντὸς τῆς ρινός, ὡς αἱ ἐπίμονοι κεφαλαλγίαι, ζάλη, βᾶρος εἰς τὴν κεφαλὴν κτλ. ἢ ἀπλῶς ἐπὶ τέλους διὰ τὴν ἀφθονον καὶ κάκισμον ταύτην ροὴν καὶ τὴν αὐτῇ παρομαρτοῦσαν ἐμφράξιν τῆς ρινός, τότε ἀνακαλύπτομεν ὅτι εἰς ἡ καὶ περισσότεροὶ κόλποι εἰσὶ πλήρεις πύου δυσώδους. Εἰς ἐκ τῶν ἐγχειρηθέντων μου διὰ διπλῆν ἐμπύησιν τοῦ ἱγμορείου ἄντρου ἐπὶ ἕξι μῆνας ἐθεραπεύετο διὰ μελάξωσιν, ἤλεκτρισμοῦ καὶ δι' ἐτωτερικῶν φαρμάκων διὰ νευραλγίας ἰσχυρὰς ἐμποδιζούσας πᾶσαν ἐργασίαν αὐτῷ. Ἡ τοιαύτη δὲ λανθάνουσα ὑπαρξίς τοῦ ἐμπυήματος δύναται νὰ ἦναι μικροτάτη. Ὁ κ. Lermoyez ἀναφέρει συνάδελφον ὅστις ἐπὶ 30 ἔτη ὑπέφερεν ἐξ ἐμπυήματος μετωπιαίου καὶ γναθίου ρυπαίων ἡμίσειαν ὄωδεκάδα ρινομάκτρων καθ' ἐκάστην καὶ τὸ ὅποιον ἐχαρακτήριζε ὡς «rhume de cerveau qui n'en finissait pas» ἀτελεύτητον συνάγχην.

Ἐπίσης ἐν τῇ πελατείᾳ ἡμῶν ἔχομεν δύο γέροντας οἱ ὅποιοι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑποφέρουσιν ἀπὸ ροὴν ἀφθονον ἐκ τῆς ρινὸς μετ' ἐμφράξεως καὶ οἵτινες ἔρχονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ νὰ ἀνακουφίσωσι τὴν διὰ τῆς ρινὸς ἀναπνοὴν αὐτῶν δι' ἐξαίρεσεως πολυπόδων τινῶν καὶ οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουσιν τίποτε ἄλλο

παρὰ ἐμπυήματα παραρρινικὰ ἐκκτέρωθεν. Ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν μάλιστα ὑπερεβδομηκοντούτης παρουσιάζει ἐνίοτε καὶ ἰσχυρὰς κεφαλαλγίας μετὰ ζάλης ὡς καὶ πόνους ἐξωτερικῶς κατὰ τὴν πίεσιν εἰς τὴν ρίζαν τῆς ρινός, προερχομένους ἐκ τῆς ἐμφράξεως τοῦ μετωπιαίου πόρου διὰ τινος πολυπόδου, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξαίρεσις ἐπαναφέρει τὰ πάντα εἰς τὴν τακτικὴν αὐτῶν πορείαν.

Μετὰ τὰ ἐκτεθέντα ἔπεται ὅτι τὰ ἐμπυήματα εἶναι πολὺ συχνότερα παρ' ὅτι γενικῶς πιστεύεται. Πρὸς ἀσφαλεστέραν δὲ ἐξακρίβωσιν τούτου ἐγένοντο ὑπὸ διαφόρων ἐπιστημόνων ἔρευναι ἐπὶ τῶν ἀνατεμνομένων εἰς τὰ νοσοκομεῖα εἴτε οὗτοι πρὸ τοῦ θανάτου εἶχον ἤδη ἐξετασθῆ ριнологικῶς εἴτε μὴ. Αἱ ὑπὸ τοῦ Dr Edmond Wertheim¹ βοηθοῦ τοῦ ὠτολαρυγγοριнологικοῦ τμήματος τοῦ νοσοκομείου τῶν Ἀγ. Πάντων ἐν Breslau ἐπὶ 360 πτωμάτων γενόμεναι ἔρευναι ἐπαρουσίασαν εἰς 195 περιπτώσεις παραρρινικὰς κοιλοτήτας φυσιολογικάς, εἰς 165 δὲ περιπτώσεις ὑπῆρχον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον βλάβαι αὐτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο συμφωνεῖ καθ' ὀλοκληρίαν μετὰ τοῦ E. Fraenkel² ὅστις εὑρεν εἰς 40% τοὺς παραρρινικοὺς κόλπους ἠλλοιωμένους. Εἰς 95 περιπτώσεις ἐκ τῶν 165 τοῦ κ. Wertheim—ἦτοι εἰς 26,3%—αἱ ἀλλοιώσεις ἦσαν καθαρῶς ἀποτέλεσμα ἐμπυήματος, πολλάκις δὲ πολλαπλαῖ εἰς τὸ αὐτὸ ἄτομον, οὕτως ὥστε εἰς τὰ 95 ἄτομα 159 κόλποι ἦσαν καθαρῶς ἐμπυηματικοί.

Ἄλλοι συγγραφεῖς εὑρον ἀκόμη μεγαλειτέραν ἀναλογίαν ἀσθενῶν κόλπων κατὰ τὰς νεκροψίας αὐτῶν, ὡς ὁ Martin³.

Ὁ μέγας οὗτος ἀριθμὸς τῶν ἐμπυημάτων γενεῖ τὴν ιδέαν μήπως αἱ παρατηρούμεναι ἀλλοιώσεις εἰσὶ φαινόμενα post-mortem. Καὶ ὅμως οὐδεὶς τοιοῦτος κίνδυνος ὑπάρχει, καθ' ὅσον κατὰ τὰς ἐκτεθείσας παρατηρήσεις δὲν ἐθεωρήθησαν ὡς ἐμπυήματα εἰμὴ αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς ἡ σύστασις τοῦ πύου καὶ ἡ ἱστολογικὴ ἐξέτασις τοῦ βλεννογόνου τοῦ καλύπτοντος αὐτὴν ἢ τὰς κοιλοτήτας ἀπέδειξεν

1. Archiv für Laryngologie. 1900.
2. Virchow's Archiv. 1896.
3. De la fréquence de l'empyème des cavités accessoires du nez. Paris (Masson), 1900.

όριστικῶς τὸ τοιοῦτον. Ἐπεταί λοιπὸν ὅτι εἰς ἐπὶ τεσσάρων ἀνατεμονομένων ἔχει ἀσφαλῶς πυῶδη ἐμπυήματα.

Ἐκτὸς τῶν καθαρῶν πυῶδων ἐμπυημάτων ὑπῆρχε πολλάκις βλενωδὲς ἢ βλενοπυῶδες ἔκκριμα εἰς μίαν ἢ καὶ πολλαπλᾶς κοιλότητας.

Τὰ πραγματικὰ παραρρινικὰ ἐμπυήματα διανεμόνται σχεδὸν ἐξ ἴσου εἰς τὰ δύο γένη. Ἀπέναντι 200 νεκροψιῶν ἀρρένων μετὰ 48 ἐμπυημάτων ἴστανται 191 νεκροψίαι θηλέων μετὰ 47 τοιούτων.

Ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν κατὰ μὲν τὴν πρώ-την δεκαετίαν τῆς ζωῆς τὰ ἐμπυήματα εἶναι σπανιώτατα, ὡς ἐκ τοῦ μὴ σχηματισμοῦ ἢ τῆς ἀτελοῦς ἀναπτύξεως τῶν παραρρινικῶν κοιλοτήτων κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν δεκαετίαν ἢ πάθησις φθάνει τὸ ἀνώτατον ὄριον τῆς συχνότητος αὐτῆς, βεβαίως συνεπεία τῆς συχνότητος κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην τῶν μολυσματικῶν νόσων, αἵτινες διαδραματίζουσι σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν γένεσιν αὐτῆς.

Κατὰ τὰς κατόπιν τέσσαρας δεκαετίας ἢ παρουσία τῶν παραρρινικῶν ἐμπυημάτων ἀπαντᾷ ὀλιγώτερον διὰ τὴν αὐξήσῃ πάλιν περὶ τὴν 7ην καὶ 8ην δεκαετίαν.

Ἡ διανομὴ τῶν ἐμπυημάτων εἰς τὰς διαφόρους κοιλότητας τῆς ρινὸς ὑπῆρξεν ἡ ἐξῆς: Συχνότερον πκσῶν ἠσθένουν αἱ ἰγμόρειοι κοιλότητες προσβεβλημένοι οὗται 46κικς ἢτοι 47,7%, 19κικς δὲ ἐκατέρωθεν, οὕτως ὡςτε 65 ἰγμόρεια ἄντρα εὐρέθησαν ἀσθενῆ. Κατόπιν αὐτῶν ἔρχονται τὰ σφηνοειδῆ ἄντρα προσβεβλημένα ὄντα 35κικς καὶ δὴ 11κικς ἐκατέρωθεν. Τὰ μετωπιαῖα ἄντρα ἦσαν 27κικς ἐπὶ 22 ἀτόμων ἢτοι 5κικς ἐκατέρωθεν ἀσθενῆ. Αἱ ἡμοειδεῖς κυψέλαι εἰς 22 περιπτώσεις ἐκ τῶν ὁποίων 12κικς ἐκατέρωθεν. Ἐνδεκάκικς ἦσαν ὄλαι αἱ κυψέλαι, τρεῖς αἱ πρόσθιοι, ἅπαξ αἱ μεσθιαὶ καὶ 4κικς αἱ ὀπίσθιοι ἀσθενεῖς.

Ἐν σημείον τὸ ὁποῖον ἐφωτίσθη ἤδη διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν κλινικῶν διαγνωστικῶν μέσων δηλαδὴ ἢ συνήθης ὑπαρξίς ἐμπυηματος συγχρόνως ἐπὶ πλειονῶν τῆς μιᾶς κοιλοτήτων τοῦ αὐτοῦ μέρους τῆς ρινός, ἐπεβεβαιώθη ἐπίσης καὶ διὰ τῶν νεκροψιῶν. Οὕτως ἐπὶ τῶν 95 ἐμπυημάτων 20κικς ἐπρόκειτο περὶ συνθέτων (combinés), ἢτοι 28,1%. Ἡ

συνύπαρξις δὲ εὐρίσκετο συνηθέστερον μετὰ τῶν ἰγμορείου καὶ σφηνοειδοῦς ἄντρου (10κικς, ἐξ ὧν 5κικς ἐκατέρωθεν). Κατόπιν ἔρχεται ἢ σύγχρονος πάθησις τοῦ ἰγμορείου μετὰ τοῦ μετωπιαίου (8κικς, ἐξ ὧν αἱ 2 ἐκατέρωθεν).

Ἡ τοιαύτη σύγχρονος πάθησις τῶν προσωπικῶν κοιλοτήτων εἶπομεν εἶναι γνωστοτάτη, ἀπαντῶσα συνήθως ἐν ταῖς κλινικαῖς παρατηρήσεσιν. Μεταξὺ 30 περιπτώσεων ἐμπυημάτων ὑπ' ἡμῶν παρατηρηθέντων καὶ ἐγχειρηθέντων εὔρομεν 9κικς τὸ ἐν μόνον ἰγμόρειον ἄντρον ἀσθενεῖς, 5κικς ἐξ ἀριστερῶν καὶ 4κικς ἐκ δεξιῶν· 6κικς τὰ 2 ἰγμόρεια συγχρόνως, 5κικς τὸ ἰγμόρειον συγχρόνως μετὰ τοῦ μετωπιαίου ἢ τῶν ἡμοειδῶν κυψέλων μόνον τοῦ ἐνὸς μέρους. Δις τὰ δύο μετωπιαῖα ἄντρα συγχρόνως, 4κικς μόνον τὰς ἡμοειδεῖς κυψέλας καὶ 4κικς ὄλας τὰς προσωπικὰς κοιλότητας συγχρόνως ἀσθενεῖς. Ὁ Lermoyez μετὰ 112 περιπτώσεων ἑαυτοῦ καὶ τῶν συνεργατῶν αὐτοῦ Walu καὶ Laureus ἔχει.

Κολπίτιδας	ἰγμορείους μεμονωμένας	76
»	μετωπιαίας	4
»	μετωπιαιο-ἰγμορείους	30
»	μετωπιαιο-ἡμοειθεῖς	2

Ὡς πρὸς τὴν παρουσίαν τῆς παθήσεως εἰς τὸ ἐν μόνον μέρος τῆς ρινός ἢ ἐκατέρωθεν αἱ ἐπὶ τῶν πτωμάτων παρατηρήσεις τοῦ κ. Wertheim ἀπέδειξαν ὅτι 38,7% τῶν ἐμπυημάτων συνυπάρχουσι ἐκατέρωθεν. Αἱ κλινικαὶ ὅμως παρατηρήσεις διαφέρουσι πολὺ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Οὕτω ἐνφ' ὁ Kuhnt ἀναφέρει ὡς σπανίαν τὴν διπλὴν φλεγμονὴν τοῦ μετωπιαίου ἄντρου, ἄλλοι συγγραφεῖς παρουσιάζουσι αὐτὴν ὡς συνηθεστάτην.

Ἐξ ὅσων ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν ἐξάγεται ὅτι ἢ πκρουσία τῶν ἐμπυημάτων τῶν παραρρινικῶν κοιλοτήτων εἶναι συνηθεστάτη. Ἦδη ἐξετάσωμεν τὸν κίνδυνον ὃ συνεπάγεται ἢ πκρουσία αὐτῶν.

Β' Περὶ τῆς δοβαρότητος τῶν παραρρινικῶν ἐμπυημάτων.

Αἱ φλεγμοναὶ τῶν παραρρινικῶν κοιλοτήτων διαιροῦνται εἰς ὀξείας καὶ χρονίας. Πᾶσα ὀξεία φλεγμονὴ τῆς ρινὸς ἰδιοπαθῆς (συνάγγη) ἢ συνεπεία ἄλλης τινὸς ἀσθενείας, ὡς εἰς τὰς

έξανθηματικάς και μολυσματικάς νόσους συμβαίνει συνήθως, παρακολουθείται συγχρόνως ως επί το πλείστον και υπό φλεγμονής των παραρρινικών κοιλοτήτων, των οποίων ο βλεννογόμος είναι συνέχεια του βλεννογόνου της ρινός. Συνήθως όμως η φλεγμονή αυτή δεν διαρκεί επί πολὺ και συγχρόνως μετὰ τῆς ἰάσεως τῆς ἀρχικῆς ἀσθενείας ἐπανέρχονται και αἱ προσωπικαὶ κοιλότητες εἰς τὴν ὁμαλὴν αὐτῶν κατάστασιν. Ἡ κεφαλαλγία καὶ ἡ ρινικὴ ἔμφραξις εἰς τὴν ἀρχὴν, ἡ ἀφθονος και πολλάκις δυσώδης ροὴ ἐκ τῆς ρινός συνοδευομένη ὑπὸ ἀνακουφίσεως τοῦ ἀσθενοῦς κατὰ τὸ τέλος, εἶναι τὰ συμπτώματα τῆς ἐγκαταστάσεως τῆς φλεγμονῆς και τῆς ἰάσεως αὐτῆς.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ τοιαύτη εὐτυχῆς λύσις δὲν συμβαίνει πάντοτε, διὰ τοῦτον ἡ ἐκείνον τὸν λόγον, και τότε ἡ φλεγμονὴ μεταβαίνει εἰς τὸ χρόνιον στάδιον, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται και διὰ βαθυτέρων ἱστολογικῶν ἀλλοιώσεων τοῦ βλεννογόνου, καθίσταται δὲ και μᾶλλον δυσίατον. Βεβαίως ἐνταῦθα ἡ κακοήθεια τῆς ἀρχικῆς νόσου ἐξασθενεῖσα τὸν ὄργανισμόν και ἐλαττοῦσα τὴν ἀντίστασιν αὐτοῦ διευκολύνει τὴν εἰς τὸ χρόνιον στάδιον μετάβασιν τῆς παθήσεως. Ἰδοῦ δὲ διατὶ αἱ ἐξανθηματικά και μολυσματικά νόσοι και ὅλαι αἱ καχεκτικά καταστάσεις εἰσὶν ἐκ τῶν κυριωτέρων αἰτιῶν τῶν παραρρινικῶν ἐμπυημάτων.

Κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο τὰ ἐμπυήματα πολὺ ὀλίγη προσοχῆς ἀξιοῦνται συνήθως και ὅμως τότε εἶναι ἡ κατ'ἀλλήλους στιγμὴ ὅπως ἀσφαλῶς προληφθῆ ἡ δικαιώσις αὐτῶν ἀρ' ἐνός, ἐμποδιθῆ δὲ συγχρόνως και ἡ ἄμεσος ἐξ αὐτῶν βλάβη ἐπὶ τοῦ ὄργανισμοῦ ἐν γένει και τῶν πέριξ ὀργάνων ἰδίᾳ.

Ὁ Lermoyez ἀναφέρει περίπτωσιν, καθ' ἣν ἐν ᾧ πολλοὶ ἰατροὶ συνελθόντες διέγνωσαν ὄξειαν μνηνιγγίτιδα, ἀπλῆ θεραπεία κατ'ἀλλήλους ἐθεράπευσε τὸν ἀσθενῆ ἐντὸς ἐβδομάδος!

Ἡ ἀκόλουθος ἀτομικὴ ἡμῶν παρατήρησις μαρτυρεῖ περὶ τοῦ ἰδίου.

Πρὸ 2 1/2 ἐτῶν ὁ Δζεμίλ πασᾶς μοὶ συνίστα κυρίαν ὑποφέρουσαν ἀπὸ κεφαλαλγίας ἀφορήτους κατὰ τῶν ὁποίων οὐδὲν ἐκ τῶν ἀπὸ τινων μνηῶν ἐφαρμοσθέντων φαρμάκων ἴσχυεν. Ἡ κεφαλαλγία εἶχεν ὡς κέντρον τὴν

μετωπιαίαν χώραν και τὴν ρίζαν τῆς ρινός κυρίως πρὸς τὰ δεξιᾶ. Κατὰ τὴν ρινολογικὴν ἐξέτασιν πύον εὐρίσκετο ἐκατέρωθεν περὶ τὸν μετωπιαῖον πόρον, πλύσις δὲ τοῦ ἱγμορείου ἄντρου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν διὰ διαφραεῖας ἐξέτασιν ἐφαινετο σκοτεινόν, ἐξήγαγεν ἀφθονον πύον δυσώδες. Μεθ' ὅλην τὴν σοβαρότητα τῆς παθήσεως και τὴν σχετικῶς ὄχι ἐγκαίρον ἐφαρμογὴν τῆς θεραπείας ἡμῶν, ἠδυνήθημεν διὰ πλύσεων τινων τοῦ ἱγμορείου ἄντρου και διὰ τῆς λοιπῆς καταλλήλου θεραπείας νὰ θεραπεύσωμεν τὴν πάθησιν και νὰ προλάβωμεν τὴν δικαιώσιν αὐτῆς, ὅτε ἡ ἄνευ ἐγχειρήσεως θεραπεία θὰ ἦτο ἀδύνατος.

Ἐὰν κατὰ τὴν ὄξειαν κατάστασιν αἱ ἐμπυήσεις τῶν παραρρινικῶν κοιλοτήτων διέρχονται πολλάκις ἀπαρατήρητοι εἰς τὴν χρόνιαν αὐτῶν κατάστασιν, τὸ τοιοῦτον συμβαίνει περισσότερον καθ' ὅσον μᾶλλον κατ' αὐτὴν πολλάκις αἱ ἐνοχλήσεις εἶναι ἐλαφρότεραι. Καὶ ὅμως τὰ ἐμπυήματα παρουσιάζουσι διαρκῆ κίνδυνον διὰ τὸν ἐγκέφαλον, τοὺς ὀφθαλμούς, τὰς ἀναπνευστικὰς ὁδοὺς και τὸν ὄργανισμόν ἐν γένει.

Α' Αἱ ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου βλάβαι. — Δὲν μένει οὐδ' ἡ ἐλαχίστη πλέον ἀμφιβολία ὅτι αἱ μνηνιγγίτιδες και τὰ ἀποστήματα τοῦ ἐγκεφάλου τὰ ἔχοντα ὡς ἀρχὴν μίαν παραμεληθεῖσαν και ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον παραγνωρισθεῖσαν ἐμπύησιν τῶν προσωπικῶν κόλπων εἶναι ἐκ τῶν συχνῶν γεγονότων. Κατὰ τὸ 1897 ὁ κ. Rafin ἐδημοσίευσεν 24 περιπτώσεις ἐνδοκρανικῆς περιπλοκῆς τῶν προσωπικῶν κοιλοτήτων, ἔκτοτε δὲ πολλαὶ παρατηρήσεις προσετέθησαν εἰς αὐτάς.

Ἐπὶ 10,394 νεκροψιῶν γενομένων ἐν Breslau εἰς διάστημα 7 ἐτῶν ἐν τῷ παθολογικῷ ἰνστιτούτῳ και εἰς διάστημα 12 ἐτῶν εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῶν Ἀγίων Πάντων¹ ἐξηκριβώθησαν 127 περιπτώσεις ἐνδοκρανικῶν ἐμπυήσεων διακρούμεναι ὡς ἐξῆς:

- 90 μνηνιγγίτιδες πυώδεις
- 25 ἀποστήματα τοῦ ἐγκεφάλου
- 12 θρομβώσεις τῶν φ' ἐδικῶν κόλπων.

Ἐκ τῶν 127 παρατηρήσεων αἱ 53 εἶχον ὡς αἰτίαν τὴν ὠτόρροϊαν. Εἰς 60 περιπτώ-

1. Archiv für Laryngol. 1900.

σεις ἢ αἰτία δὲν ἐσημειώθη ἐπὶ τοῦ πρωτοκόλλου. Εἰς 14 περιπτώσεις ἢ αἰτία ἦτο ἐκ τῆς ρινός, τουτέστιν ἐκ τῶν παραρρινικῶν κοιλοτήτων, εἰς 6 προπάντων ἐξ αὐτῶν ἢ αἰτιολογία εἶναι καθκρωτάτη. Οὕτω λοιπὸν εἰς 4,7% τῶν ἐνδοκρανιαίων ἐμπύσεων ἢ αἰτία ἦτο καθκρωσ ρινική. Ἐντεῦθεν ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι αἱ 6 παρατηρήσεις αὗται ἐλήφθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεταξύ 1893 καὶ 1897, ὅτε μεγαλειτέρα σημασία ἤρchiσε νὰ ἀποδίδηται εἰς τὰς παραρρινικὰς κοιλοτήτας καὶ ἢ κατὰ τὰς νεκροψίας ἐξέτασις αὐτῶν νὰ γίνηται συστηματικώτερον καὶ μεθοδικώτερον. Ἐὰν εἰς τὰς 6 ρηθείσας ἀναμφιβόλως περιπτώσεις προστεθῶσιν καὶ αἱ 8 ἄλλαι, κατὰ τὰς ὁποίας καίτοι μὴ ἀσφαλεῖς ἢ ἐκ τῆς ρινός αἰτία φαίνεται πιθανή, τότε ἢ ἀναλογία τῶν ἐκ ρινικῆς αἰτίας ἐνδοκρανιαίων ἐμπύσεων αὐξάνει κατὰ πολὺ.

Ἐκ τῶν παραρρινικῶν κοιλοτήτων ἅπασαι δὲν εἶναι ἐξ ἴσου ἐπιβλαβεῖς διὰ τὸν ἐγκέφαλον. Τὸ μετωπιαῖον καὶ σφηνοειδὲς ἄντρον φαίνονται παρουσιάζοντα πολὺ μεγαλειέραν σοβαρότητα ἢ τὸ ἱγμορείον ὡς ἐκ τῆς στενῆς σχέσεως αὐτῶν μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κρανίου καθ' ὅσον μᾶλλον ἐλλείψεις συγγενεῖς ἐνίοτε κατὰ τὰ ὀστεώδη αὐτῶν τοιχώματα θέτουσιν εἰς ἄμεσον συγκοινωνίαν αὐτὰ μετὰ τοῦ κρανίου καὶ δύνανται νὰ προξενήσωσιν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τὸν θάνατον κατὰ τὰς ὀξείας φλεγμονὰς αὐτῶν. Οὕτω ἐξηγοῦνται περιπτώσεις καθ' ἃς μία ἀπλή συνάγχη ρινικὴ ὀξεία λήγει εἰς κῶμα θανατηφόρον.

B' Αἰ ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ βλάβαι. — Ἐνταῦθα ἀκοῦμαι νὰ ἀναφέρω τὰ ἐξῆς βρυσήμαντα τοῦ κ. Lapersonne καθηγητοῦ τῆς ὀφθαλμολογίας ἐν Παρισίοις: «Si l'on ne tenait compte que des sinusités du ment reconnues, on pourrait dire, et on l'a dit, que c'est seulement une ou deux fois sur cent, qu'elles arrivent à faire des complications orbitaires... Mais en pratique les choses se passent autrement». Καὶ κατωτέρω: «Je serais cependant tenté d'admettre que sur cent sinusités, une vingtaine au moins présentent à un moment donné l'une

des complications que nous allons décrire».

Γ' Αἰ ἐπὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν καὶ τοῦ γενικοῦ ὄργανισμοῦ βλάβαι. — Εἶναι γνωσταὶ καὶ ἐξαρτῶνται ἀφ' ἐνός μὲν ἐκ τῆς ἀνεπαρκούς εἰσόδου ἀέρος εἰς τοὺς πνεύμονας συνεπείᾳ τῆς ρινικῆς ἐμφράξεως, ἐκ τῶν ρινικῆς προελεύσεως πολυπληθῶν ἀντανακλαστικῶν φαινομένων, ἐκ τῆς εἰσροῆς τοῦ πύου εἰς τὸν στόμαχον καὶ τὰς ἀναπνευστικὰς ὁδοὺς, ἐκ τῆς τοπικῆς ἀπορροφήσεως τῶν τοξινῶν ἐν τῷ αἵματι κτλ. Ἐκτὸς τῶν φρυγγιτίδων καὶ λαρυγγιτίδων, αἱ ὁποῖαι συνήθως συνοδεύουσι τὰ ἐμπύματα, πολλάκις παρατηρήθησαν παθήσεις βρογχοπνευμονικαὶ τὰ μάλα ἀνησυχητικά. Οἱ κ. κ. Lichtwitz, Moure καὶ Brindel, περιέγραψαν περιπτώσεις καθ' ἃς ἢ θεραπεία τῶν παραρρινικῶν ἐμπυημάτων ὑπῆρξεν ἢ αἰτία ἰάσεως ἀσθενῶν χαρακτηρισθέντων ὡς φθισικῶν προκεχωρημένων. Ἀπὸ μὴνὸς θεραπεύομεν νέον ὀθωμανὸν ὃν ἐνεχειρήσαμεν δι' ἐμπύσειν χρονίαν τοῦ ἱγμορείου ἄντρου καὶ τῶν ἡθμοειδῶν κυψελῶν, ὅστις καὶ ἄλλοτε εἶχεν ἐγχειρηθῆ ὑπὸ διακεκριμένου ὀθωμανοῦ συναδέλφου ὁ ὁποῖος καὶ μᾶς τὸν ἐσύστησεν. Ἡ γενικὴ κατάστασις τοῦ νέου τούτου ἦτο τόσον ἀκροσφαλῆς ὡστε καὶ εἰς λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ὁ συνάδελφος δὲν ἠθέλησε νὰ τον ἐγχειρήσῃ ἐκ νέου ἦτο καὶ ὁ φόβος τῆς φυματιώσεως ὅπως καὶ εἰς ἡμᾶς ἐπανειλημένως καὶ εἰς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἐξεφράσθη. Καὶ ὅμως μετὰ τὴν ἐγχείρησιν ἢ γενικὴν κατάστασις τοσοῦτον ἐβελτιώθη ὡστε οὐδεὶς πλέον φόβος ἔμεινεν.

Γ' Ποία ἢ αὐτόματος ἐξέλιξις τῶν παραρρινικῶν ἐμπυημάτων.

Ὡς καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ἀνεφέρομεν, αἱ ὀξείαι φλεγμοναὶ τῶν παραρρινικῶν κοιλοτήτων ὅλαι ἀνεξαιρέτως θεραπεύονται, ἀρκεῖ νὰ δοθῆ μικρὰ βοήθεια ἐκ μέρους τοῦ ἱατροῦ, ὡσάκις ἢ θεραπεία δὲν ἐπέρχεται αὐτομάτως. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον καὶ μετὰ τὰς χρονίας ἐμπυήσεις αὐτῶν. Κατὰ τὴν γνώμην δὲ τῶν συγγραφέων, μία πραγματικὴ ἐμπύσις τῶν παραρρινικῶν κοιλοτήτων συνδεδεμένη μετὰ ἐκφυλισμοῦ τοῦ καλύπτοντος αὐτὰς βλεννογόνου, εἶναι αὐτομάτως ἀνίατος.

Τὸ συμπέρασμα τῶν ἄνω ἐξάγεται ἀφ' ἑαυτοῦ: Ἡ τοπικὴ ἐπέμβχσις εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ὁμως ἀνάγκη ἐπεξηγήσεως: Ὅσακις διαγνώσωμεν ἐμπύησιν μιᾶς παραρρινικῆς κοιλότητος, δὲν ἔπεται καὶ ὅτι ὀφείλομεν παρευθῆς νὰ ἐγχειρήσωμεν ἐξωτερικῶς. Πολλάκις εἰς τὰς μὴ προκεχωρημένους περιπτώσεις εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχη τις τὴν ἴασιν διὰ τῆς ἐνδορρινικῆς θεραπείας καὶ μόνον μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτης ὀφείλομεν νὰ προβλῖνωμεν εἰς τὰς ριζικὰς λεγομένας ἐγχειρήσεις.

Ἐτερον σημεῖον σχετικῶς πρὸς τὴν ἔνδειξιν τῆς ἐγχειρήσεως εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς: Προκειμένου περὶ τοῦ ἱγμορείου ἄντρου, ἡ ἐγχείρησις τοῦ Caldwell-Luc, περὶ τῆς ὁποίας καὶ ἄλλοτε ἐγένετο λόγος, εὐτυχῶς παρέχει σχεδὸν ἀσφαλὲς μέσον θεραπείας. Ἡ διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἴασις φθάνει εἰς 85 — 90 %. Μεταξὺ τῶν ὑπ' ἡμῶν ἐγχειρηθέντων ὑπάρχουν 23 ἱγμόρεια ἄντρα. Ἐξ αὐτῶν τὰ πέντε δὲν ἠδυνήθημεν νὰ τα ἀκολουθήσωμεν, τῶν ἀσθενῶν ὄντων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐκ τῶν ἄλλων ἅπαντα εἶναι πρὸ πολλοῦ ἰαθέντα, ἐκτὸς μιᾶς ἐξαιρέσεως, ἔνθα ἐπρόκειτο περὶ συνθέτου ἐμπυήσεως ὄλων τῶν κοιλοτήτων δεξιόθεν καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ὕφίσταται εἰσέτι μία ἐλαφρὰ πυόρρεια, τὴν ὁποίαν ἀποδίδομεν εἰς τὴν μὴ τελείαν θεραπείαν τοῦ ἱγμορείου ἄντρου. Προςθετέον συγχρόνως ὅτι αὕτη ἦτο μία ἐκ τῶν πρώτων περιπτώσεων, ἃς ἐνεχειρήσαμεν. Ὡστε ἐπὶ 18 περιπτώσεων, μίαν μόνον ἀποτυχίαν τῆς ἐγχειρήσεως τοῦ ἱγμορείου ἄντρου δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν.

Ἐκτὸς τούτου ὑπὸ ἔποψιν αἰσθητικὴν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐγχειρήσεως τοῦ ἱγμορείου ἄντρου εἰσὶ λαμπρά· ὥστε δὲν ἔχει τις λόγους διὰ νὰ ἀναβάλη τὴν ἐγχείρησιν ὁσακις αὕτη ἐνδείκνυται.

Δυστυχῶς περὶ τοῦ μετωπιαίου ἄντρου δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τὸ αὐτό, ἅτε τῆς θέσεως αὐτοῦ μὴ ἐπιτρεπούσης τὴν ἐγχείρησιν ἄνευ παραμορφώσεώς τινος τοῦ προσώπου πολλάκις, διαφόρου ἀναλόγως τῶν περιπτώσεων καὶ τῆς ἐγχειρητικῆς μεθόδου ἧς ἐγένετο χρῆσις. Ἐὰν ἐν τούτοις ληφθῶσιν ὑπ' ἔψιν αἱ διάφοροι ἐπιπλοκαὶ ἐπὶ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν ὀφθαλμῶν, αἱ ὁποῖαι συχνότερον σχετί-

ζονται πρὸς τὰ μετωπιαῖα ἐμπυήματα, δὲν θὰ διστᾶσωμεν διόλου νὰ ἐπιβλῶμεν τὴν ἐγχείρησιν ἐκτὸς περιπτώσεών τινων κατὰ τὰς ὁποίας τὸ πύον ἐκρέει εὐκόλως, οὕτως ὥστε πᾶσα αὐτοῦ ἐπίσχεσις καθίσταται ἀπίθναος, κατὰ τὰς ὁποίας τὰ γενικὰ συμπτώματα ὡς κεφαλαλγία, ζάλη, κτλ. λείπουν, κυρίως δὲ εἰσέτι τῶν περιπτώσεων ἐκείνων καθ' ἃς πάση θυσίᾳ ὀφείλεται ἡ διατήρησις τῆς κανονικότητος τοῦ προσώπου ὡς εἰς νέας κυρίας π. χ.

Ἴδου τί ἠδυνήθημεν νὰ συνοψίσωμεν ἐπὶ τοῦ σβαρωτάτου ζητήματος τῶν παραρρινικῶν ἐμπυημάτων. Τοσαῦτα ἐπὶ τοῦ θέματος ἔρευναι κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἐγένοντο καὶ γίνονται, τοσαῦτα ὡς πρὸς τὴν διάγνωσιν καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐγχειρήσεως αὐτῶν ἐγράφησαν καὶ γράφονται ὥστε ὅχι ἐν ἐπιπερινῇ ἀνακοινώσει ἀλλὰ καὶ εἰς ὀγκωδέστατον τόμον ἡ μελέτη τοῦ ζητήματος δυσχερὲς καθίσταται. Σκοπὸς τῆς συντόμου ταύτης μελέτης ἦτο ἀπλῶς νὰ ἐφευκθῶμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἐριτίμων συναδέλφων τῶν μὴ εἰδικῶς εἰς τὰ ρινολογικὰ ἀσχολουμένων, διότι διὰ τῆς συνεργασίας αὐτῶν δυνάμεθα ἀποτελεσματικώτερον τὸ ζήτημα νὰ μελετήσωμεν.

Ὁ κ. **Α. Γεωργιάδης** ποιεῖται ἀνακοίνωσιν ἐπὶ τῶν δερμικῶν παθήσεων, ἃς δύνανται νὰ παραγάγωσιν αἱ πρὸς βαφὴν τῶν τριχῶν ἢ πρὸς καλλωπισμὸν τοῦ δέρματος χρησιμοποιούμεναι οὐσίαι, παρουσιάζει δὲ καὶ δύο φιαλίδια καλλικόμενων μεθ' ὧν τὴν χρῆσιν παρετήρησε τέσσαρας περιπτώσεις ἐντόνου δερματίτιδος, ὧν τὴν ἱστορίαν ἀναφέρει.

Ἀπέρης. Κυρίως εἶναι αἱ σκευασαὶ τῆς ἀνιλίνης, αἵτινες πρὸς βαφὴν χρησιμοποιούμεναι φέρουσι δηλητηριώδη συμπτώματα, ὡς ἐκ τοῦ ἀρσενικοῦ, ὅπερ περιέχουσιν· ἴσως δὲ τοιοῦτό τι συμβαίνει καὶ κατὰ τὴν παρούσαν περίπτωσιν.

Ταπιᾶς. Δυνατὸν φάρμακόν τι, χωρὶς νὰ ἦναι ἐπιβλαβὲς καθ' ἑαυτό, νὰ φέρῃ ἐρεθισμὸν τοῦ δέρματος, καθ' ὅτι ὑπάρχουσιν ἄτομα, ὧν τὸ δέρμα εἶναι λίαν εὐαίσθητον καὶ εἰς τὰς πλέον ἀθῶας σκευασαίς. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν παρούσαν περίπτωσιν, τὸ ἐν τῶν ἐπιδειχθέντων φια-

λιδιών φαίνεται περιέχον ὀξυγονούχον ὕδωρ, ἴσως ὁ ἐρεθισμὸς τοῦ δέρματος παρὰ τοῖς ἀρρώστοις τοῦ κ. Γεωργιάδου προέρχεται ἐκ τῆς μείζονος ἀναλογίας τοῦ συνήθως ἐν τῷ ὀξυγονούχῳ ὕδατι περιεχομένου θειικοῦ ὀξέος, ὅπερ δύναται νὰ ἐξηγήσῃ καὶ τὴν τελευταίαν μόνον ἐμφάνισιν τῆς δερματίτιδος, ἐν ᾗ ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ οἱ ἀρρωστοὶ ἐποιοῦντο χρήσιν τῆς σκευασίας.

Γεωργιάδης. Δυνατὸν ἐξ οἰαςδήποτε ἀφορμῆς νὰ παρήχθῃ εἰς τὰ παθόντα ἄτομα μία ἐκ τῶν αἰτιῶν ἐκείνων, αἰτινες συντείνουσιν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀντιστάσεως τοῦ δέρματος εἰς διαφόρους ἐρεθιστικὰς οὐσίας, καὶ οὕτω νὰ ἐπῆλθεν ἡ δερματίτις, ἐν ᾗ ἄλλοτε, ὑγιῶς ἐχόντων τῶν ἀτόμων, οὐδεὶς τοῦ δέρματος ἐρεθισμὸς παρετηρήθη, μολονότι ἐγένετο χρήσις τῶν καλλικώμων.

Νούλης. Πολλὰ οὐσία δύνανται νὰ ἐρεθίσωσι τὸ δέριμα ἀτόμων τινῶν ἕνεκα δερματικῆς εὐπαθείας, ὡς ἐν γένει ὁ ὄργανισμὸς πολλῶν ἀτόμων εἶναι εὐαίσθητος πρὸς τινὰς φαρμακευτικὰς ἢ ἄλλας οὐσίας, ἐνθυμοῦμαι δὲ περίπτωσιν ἀνθρώπου, οὗτινος ὁ μὲν γαστροεντερικὸς σωλὴν λίαν εὐπαθῆς ἐφάνη πρὸς γάλα ἡλλοιωμένον, ὅπου τὸ δέριμα ἠερεθίσθη ἐξ ἐπιθέσεως ἰωδοφορμίου, ἐν ᾗ συγχρόνως, ἀναλύσεως τῶν οὖρων γενομένης, παρετηρήθη ὅτι συνυπήρχε καὶ ὄξαλουρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΛΑ΄

8 Ἰανουαρίου 1903.

Προεδρία Λ. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ.

Ὁ Πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδρίας ἀναγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ καθηγητοῦ **Φωτεινοῦ Πανᾶ** διὰ τῶν ἐξῆς:

Κύριοι,

Πρὸ τριῶν ἤδη ἐβδομάδων θλίβερόν ἤγειλε τὸ ἤλεκτρικὸν ρεύμα ἄγγελμα, οὐχὶ μόνον ἀνὰ τὸ Γένος, ἀλλ' ἀνὰ σύμπασαν τὴν πεπολιτισμένην ἀνθρωπότητα, τὸν θάνατον τοῦ Φωτεινοῦ Πανᾶ, ἐπιτίμου μέλους τοῦ

ἡμετέρου Συλλόγου καὶ πρώτου καθηγητοῦ τῆς ὀφθαλμολογίας ἐν τῇ Ἱατρικῇ Σχολῇ τῆς πρωτεύουσῃ τῶν Γαλατῶν.

Ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ Γένους τέκνα, ὡς ὁ Φωτεινὸς Πανᾶς, ἀμέσως ἐκ τῶν κόλπων τῆς γενετείρας κατερχόμενα εἰς τὰς παλαιστρας τῶν μεγάλων ἔθνων, καὶ αὐτόθι πρὸς τιτᾶνας ἀγωνιζόμενα, ἐπιτελοῦσιν ἄθλα γιγάντια, καὶ τέλος λαμβάνοντα εἰς χεῖρας αὐτὸν τὸν φωτοβόλον πυρσὸν χειραγωγῶσι πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὴν ἐπιστήμην, ἐπικροτούντων καὶ τῶν γιγάντων συμπλαιστῶν καὶ σύμπαντος τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, τέκνα λέγω τοιαῦτα καταδεικνύουσι τὸ εὖρωστον καὶ γόνιμον τοῦ μητρικοῦ ἐδάφους καὶ διαγράφουσι τὴν ὁδὸν τῆς προόδου καὶ τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας.

Καὶ ὄντως ὁ Φωτεινὸς Πανᾶς ἀνατείλας ἐν τῷ στερεώματι τοῦ Γένους, ἔμετουράνησε καὶ λάμπει ὡς πρώτης τάξεως φωτεινὸς ἀστὴρ ἐν τῷ οὐρανῷ τῶν πεπολιτισμένων ἔθνων, ἀποστέλλων ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς χρυσῆν ἀκτίνα δόξης, ἀλλὰ καὶ ἀκτίνα καταυγάζουσαν τὴν ὁδὸν τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας διὰ τῶν ἐξῆς: «Πτωχὸς καθὼς ἤμην εἶχον μίαν » δύναμιν μεγάλην μέσσω μου, τὴν δύναμιν » πού κάμνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐργάζωνται » ἀνευδότης, καὶ ἓνα ἀστέρα πρὸς τὸν ὅποιον » μακρόθεν προσέβλεπον τὸν ἀστέρα τοῦ ἰδα- » νικοῦ· ἐὰν ἔχετε αὐτὴν τὴν δύναμιν καὶ » αὐτὸν τὸν ἀστέρα βεβαίως θὰ προκόψητε...»

Ἴδου διαθήκη, διαθήκη πρὸς πάντας πολύτιμος, δεικνύουσα καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἰατροὺς πῶς νὰ ἀναπληρώσωμεν τὴν ἀπώλειαν καὶ τὸ διανοιχθὲν κενόν.

Ἴσως οἱ τὰς πύλας τοῦ γήρατος κρούσαντες τὸ βραχὺ τοῦ ἐναπολειπομένου σταδίου προσβλέποντες θλίβονται, παρηγορούμενοι ὅμως ἐκ τῆς συναισθήσεως ὅτι ἡ γενεὰ αὐτῶν ἐγέννησε τὸν Πανᾶν, ἀλλ' εἰς τοὺς νέους συναδέλφους ἐπιβάλλεται ἡ βρεῖα κληρονομία τῆς πληρώσεως τοῦ κενοῦ.

Πρὸς ἔνδειξιν τοῦ πένθους καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ συναισθήσει τῆς γενομένης ἀπωλείας καὶ τῶν ἐπιβλαβῶν καθηκόντων λύω τὴν συνεδρίαν.

Ἐπαναληφθείσης τῆς συνεδρίας ἀποφασίζεται νὰ γραφῇ ἡ βιογραφία τοῦ Φ.

Πανᾶ, τὸ ἔργον δὲ ἀνατίθεται τῷ κ. Α. Γαβριηλίδῃ.

Κατόπιν ὁ κ. **Κ. Ἐλευθεριάδης** λαμβάνων τὸν λόγον ἐπὶ τῆς οὐσίας τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, λέγει ὅτι μὴ γενομένης τῆς νεκροψίας τοῦ ἀρρώστου, ἐφ' οὗ ἐποιήσατο ἀνακοίνωσιν ἕντι τῶν προηγουμένων συνεδριῶν, ἢ ἐπὶ τῆς διαγνώσεως ἀπόφανσις εἶναι δύσκολος, ἀναφέρει δὲ περίπτωσιν τοῦ καθηγητοῦ Vidal χαρακτηρισθεῖσαν ὡς νόσον τοῦ Landry, καθ' ἣν κατὰ τὴν νεκροψίαν εὐρέθησαν παθολογικαὶ ἀλλοιώσεις μόνον εἰς τὰ περιφερικὰ νεῦρα.

Ὁ κ. **Α. Κρητικὸς** λέγει ὅτι ἡ ἐντόπισις τῶν παθολογικῶν ἀλλοιώσεων εἰς τὰ περιφερικὰ μόνον νεῦρα δὲν εἶναι κατὰ τῆς διαγνώσεως νόσου τοῦ Landry, καθότι ἡ νόσος αὕτη εἶναι τοῦ περιφερικοῦ κινητικοῦ νευρῶνος, αἱ δὲ παθολογικαὶ ἀλλοιώσεις δύνανται νὰ ἐντοπισθῶσιν εἴτε εἰς τὸ κυτταρικὸν σῶμα τοῦ νευρῶνος, εἴτε εἰς τὴν ἀξονικὴν ἀποφυάδα ἢ εἰς ἀμφότερα.

Τῆς περὶ τῆς ἐλμινθιάσεως συζητήσεως ἀναβληθείσης, ἀναγινώσκονται τὰ ὑγειονομικὰ δελτία, μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΑΒ'

15 Ἰανουαρίου 1903.

Προεδρία Δ. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. **Α. Γαβριηλίδης** παρουσιάζει ἀνατομικὰ παρασκευάσματα ἐν οἷς καταδεικνύει τὰς σχέσεις τῶν σφηνοειδῶν κόλπων πρὸς τὸν ὀπτικὸν πόρον, δι' ὧν ἐξηγεῖται ἡ εὐκόλος προσβολὴ τῶν ὀπτικῶν νεύρων κατὰ τὰ ἐμπυήματα τῶν εἰρημένων κόλπων.

Μεθ' ὃ ἀναγνώσθεντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ κ. **Α. Γαβριηλίδης** ποιεῖται τὴν ἐξῆς ἀνακοίνωσιν περὶ τῶν «*ὀφθαλμικῶν ἐπιπλοκῶν κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν*».

Κύριοι,

Ἐν ἓκ τῶν παραδειγμάτων τοῦ θέματος περὶ τοῦ ὁποίου ἐντὸς ὀλίγου θὰ ὀμιλήσω, δη-

λαδὴ περὶ τῶν *ὀφθαλμικῶν ἐπιπλοκῶν κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν*, παρουσιάζει ἐπιπλοκὴν θηλίτιδος τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου. Πάσης θηλίτιδος ἐπερχομένης κατὰ τὴν πορείαν λοιμώδους νοσήματος καὶ μάλιστα πυογόνου, ἡ ἐξήγησις καὶ ἐρμηνεία διὰ τὰς ἡναι πλήρης πρέπει νὰ ἔχη τις πρὸ ὀφθαλμῶν μεταξὺ πολλῶν πραγμάτων καὶ τὰς σχέσεις τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου μετὰ τοῦ σφηνοειδοῦς κόλπου. Ἴνα λοιπὸν καὶ ἐξ ὕψεως ἀντιληφθῆτε τῶν σχέσεων τούτων δεικνύω ὑμῖν τὰ παρασκευάσματα ταῦτα, ἅτινα ἐξέλεξα ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ ἀξιοτίμου συναδέλφου Φ. Φωτιάδου.

Ἐν τῷ πρώτῳ παρασκευάσματι βλέπετε ὅτι ὁ ὀστείνος ὀπτικὸς πόρος προεξέχει ἐν τῷ σφηνοειδεῖ κόλπῳ, τὸ τοίχωμα τῆς προεξοχῆς εἶναι λεπτότατον, ἡμιδιχαφάνες, κυψέλη δὲ ὑπάρχουσα ἐν τῇ ἐλάσσονι πτέρυγι τοῦ σφηνοειδοῦς περιβάλλει ἔξωθεν τὸν ὀπτικὸν πόρον οὕτως ὥστε μόνον εἰς δύο χιλιοστόμετρα κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ ὀπτικοῦ πόρου ὁ σφηνοειδῆς κόλπος δὲν περιβάλλει αὐτόν. Παρατηρήσατε μετὰ προσοχῆς τὴν προεξοχὴν τοῦ ὀπτικοῦ πόρου, καὶ βλέπετε τρῆμά τι μικρὸν ἀφίνον νὰ διέλθῃ λεπτὴ βελόνῃ· δι' αὐτοῦ τὸ ὀπτικὸν νεῦρον συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ σφηνοειδοῦς κόλπου· ἐπομένως φλεγμονή τις τοῦ κόλπου δύναται εὐκόλως νὰ μεταδοθῇ δι' αὐτοῦ εἰς τὸ ὀπτικὸν νεῦρον· ἡ μετάδοσις βεβαίως δύναται νὰ γίνῃ καὶ ὅταν ἄμεσος συγκοινωνία δὲν ὑπάρχῃ.

Ἡ ἔλλειψις τῆς ὀστείνης συνεχείας τὴν ὁποῖαν εἶδετε, ἂν ἐν τῷ παρασκευάσματι τοῦτο προὔπῃρχεν ἢ ἐγένετο μηχανικῶς μετὰ ταῦτα, τοῦτο δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σᾶς τὸ εἶπω· ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τοιαῦτα ἔλλειψις ὑπάρχουσιν. Ὁ Gallemaerts¹ κατὰ τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ εὔρεν ὀστεινὴν ἔλλειψιν τοῦ ὀπτικοῦ πόρου δις ἐπὶ διακοσίω σκελετῶν· ὁ δὲ Holmes² δις πάλιν ἐπὶ 50 σφηνοειδῶν κόλπων.

Αἱ ἀνατομικαὶ σχέσεις, τὰς ὁποίας ἐπεδείξαμεν, μᾶς διδάσκουσιν ὅτι προκειμένου περὶ ἐξηγήσεως θηλίτιδος καὶ νευρίτιδος τοῦ ὀπτι-

1. Gallemaerts. Société Belge 5 ophthalm. 1899 ἐν Ann. d'Ocul. 1900 t. 127-p. 142

2. Holmes. Archives of ophthalmology. 1896 vol. XXV No 4.

κοῦ νεύρου πρέπει νὰ λάβῃ τις καὶ ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν τὴν κατάστασιν τοῦ σφηνοειδοῦς κόλπου, καὶ νὰ μὴ ἀμφιταλαντεύηται εἰς ἐξηγήσεις, ἐὰν μὴ πρότερον ἀποκλείσῃ, τὸ κατὰ δύναμιν, τὸν σφηνοειδῆ κόλπον ὡς αἷτιον τῆς ὀπτικῆς παθήσεως.

Ἴδου καὶ τὸ δεύτερον παρασκευάσμα. Ἐξετάζων τις αὐτὸ νομίζει, ὅτι εὕρισκεται ἐνώπιον τεραστίου σφηνοειδοῦς κόλπου ἀπλοῦ· καὶ εἶναι μὲν τεράστιος καὶ ἀπλοῦς καὶ βλέπει τις ἐν στόμιον, ἀλλ' ὁ δεύτερος κόλπος δὲν ἐλλείπει, τοῦτον ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἴδωμεν· ἴδωμεν πρῶτον τὰς σχέσεις τοῦ κόλπου τούτου μετὰ τῶν ὀπτικῶν πόρων· ἴδου ὁ δεξιὸς ὀπτικὸς πόρος· οὗτος χωρίζεται ἐκ τοῦ κόλπου διὰ παχέος ὀστέινου τοιχώματος ὥστε πάθητις τις αὐτοῦ δυσκόλως θὰ ἐπηρεάσῃ τὸ ὀπτικὸν νεῦρον· ὁ ἀριστερὸς πόρος δὲν εἶνε ἐν σχέσει οὐδαμῶς μετὰ τοῦ σφηνοειδοῦς κόλπου· χωρίζεται ἐξ αὐτοῦ διὰ τῶν τοιχωμάτων κυψέλης, ἣ ὅποια ἀνήκει εἰς τὸν ὀπίσθιον καὶ ἄνω λαβυρίνθον. Ἡ κυψέλη αὕτη εἶναι ἐκείνη εἰς τὴν ὅποιαν ὁ Zuckerkandl ἔδωκε τὸ ὄνομα ἡθμοειδοσφηνοειδῆς· μόνον μετ' αὐτῆς εὕρισκεται ἐν σχέσει τὸ ὀπτικὸν νεῦρον.

Ἴδου ὁ δεύτερος κόλπος ὁ δεξιὸς· ἵνα ἴδωμεν αὐτὸν ἀφηρεάσαμεν ἐπίτηδες μέρος τῆς ὀροφῆς αὐτοῦ δι' οὗ φαίνεται, ὅτε κόλπος καὶ τὸ στόμιον αὐτοῦ. Ὁ κόλπος οὗτος εἶναι λελαξευμένος ἐν τῇ μείζονι πτέρυγι καὶ ἐν τῇ πτερυγοειδεῖ ἀποφύσει τοῦ σφηνοειδοῦς, ὡς βλέπετε δὲ οὐδαμῶς εἶναι ἐν σχέσει καὶ μετὰ τοῦ δεξιοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ἀπέχει μάλιστα ἀρκετὰ αὐτοῦ, τούναντίον ὅμως εἶναι εἰς στενὴν σχέσιν μετὰ τοῦ σφηνοειδοῦς σχίσματος καὶ μετὰ τοῦ μείζονος στρογγύλου τμήματος ἧτοι τοῦ τμήματος τοῦ ἄνω γναθικοῦ νεύρου, ἀπὸ τῶν ὁποίων χωρίζεται διὰ λεπτοῦ τοιχώματος ἡμιδιαφανοῦς.

Τὸ παρασκευάσμα τοῦτο μᾶς διδάσκει ὅλως διάφορα πράγματα, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ φλεγμονὴ τοῦ σφηνοειδοῦς κόλπου χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὸ ὀπτικὸν νεῦρον, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ νευρίτις ἐνεκεν πάθους τοῦ λαβυρίνθου καὶ ὄχι τοῦ σφηνοειδοῦς, καὶ ὅτι φλεγμονὴ τοῦ σφηνοειδοῦς κόλπου δύναται νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν νεύρων καὶ ἀγγείων τῶν διερχομένων διὰ τῆς

σφηνοειδοῦς σχισμῆς καὶ τοῦ μείζονος στρογγύλου τμήματος καὶ νὰ ἔχωμεν ἄλλα καὶ ποικίλα συμπτώματα ὀφθαλμικὰ καὶ μὴ, ἐκτὸς τῆς θηλίτιδος.

Καὶ ταῦτα πάντα διότι ἡ κατασκευὴ τοῦ σφηνοειδοῦς δὲν εἶναι σταθερὰ καὶ ποικίλλει συχνά.

Σὰς παρουσιάζω ἐπίσης ἐκ τῆς ἐμῆς συλλογῆς τὸ μικροσκοπικὸν τοῦτο παρασκευάσμα εἰς τὸ ὅποιον καταφαίνεται πόσον εἶναι λεπτὸν τὸ ὀστέινον τοίχωμα τοῦ ὀπτικοῦ πόρου· πρὸς τὸν σφηνοειδῆ κόλπον τὸ τοίχωμα τοῦτο ἔχει πάχος 43 μ.

Περὶ Ὀφθαλμικῶν ἐπιπλοκῶν κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετόν.

Ὁ τυφοειδῆς πυρετὸς προκαλεῖται ἐκ τῆς ἐπιβλαβοῦς παρουσίας τοῦ μικροβίου τοῦ Eberth ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλήνι, ἔνθα τοῦτο δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὰς εἰδικὰς ἀλλοιώσεις, τὰς ὁποίας ἡ παθολογικὴ ἀνατομικὴ ἀναγράφει.

Ἐκ τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος ὡς ἐξ ἀφετηρίας ὀρμώμενα τὰ μικρόβια εἰσέρχονται εἰς τὰ λεμφικὰ καὶ αἰμοφόρα ἀγγεῖα, ἵνα κυκλοφορήσωσιν εἰς τὰ μύχια τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ διδομένης εὐνοϊκῆς περιστάσεως νὰ ἐπιφέρωσι διαφόρους ἐπιπλοκάς.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος καὶ ὅπου τυχὸν εὕρισκονται τὰ μικρόβια διαδίδουσιν ἀνά τὸν ὀργανισμόν τὰς τοξίνας, αἵτινες προκαλοῦσιν ἐπίσης διάφορα ποικίλα συμπτώματα καὶ οὐκ ὀλίγας ἐπιπλοκάς.

Ἐὰν εἰς τὰς ἐπιπλοκάς τὰς προερχομένας ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ μικροβίου, ἄτινα ὡς γνωστὸν ἐνέχουσι καὶ δεδευμένας τοξίνας, καὶ εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν ἐκκρινόμενας προσθῆσωμεν καὶ τὰς προερχομένας ἐκ τῶν τέως ἀβλαβῶν μικροβίων, ἄτινα νῦν ἐγένοντο σύμμαχα, ἐπίκουρα, ἔστιν ὅτε καὶ πρωταγωνιστούντων θέσιν κατέλαβον εἰς τὴν ἐπιβλαβῆ ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ, ὡς ἐνίοτε τὸ κλωσθακτηρίδιον, δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν πόσον πολυτρόπως δύναται νὰ παρουσιασθῇ ἡ κλινικὴ μορφή τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ καὶ πόσον ποικίλαι δύναται νὰ ὑπάρχωσιν αἱ ἐπιπλοκαὶ αἱ ὑπαγόμεναι ἐμμέσως ἢ ἀμέσως εἰς τὸν τυφοειδῆ πυρετόν.

Τῶν ἐπιπλοκῶν τούτων τὰς ὀφθαλμικὰς

προτίθεμαι να ἐκθέσω ἐνώπιον ὑμῶν, διότι αὐταί εἰσι σπάνιαι καὶ ἐνδιαφέρουσαι.

Εἰς διάστημα ἕξ ἐτῶν, ἀφ' ὅτου εἶμαι ὀφθαλμολόγος τοῦ γαλλικοῦ Νοσοκομείου ἐξάκις προσεκλήθην ὅπως θεραπεύσω ἐπιπλοκὴν ὀφθαλμικὴν κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετόν. Τὰ παραδείγματα ταῦτα εἶναι τὰ ἐξῆς·

Παράδειγμα I. Ὁ κ. Τ. Α. ἐτῶν 38 ἐπιλοξενεῖτο ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1901, ὅτε ὁ τυφοειδῆς πυρετός ἦτο ἐν τῇ ἀκμῇ του, ὁπότε καὶ αὐτός καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, δι' ὃ ὁ θεραπεύων αὐτὸν συναδέλφος κ. Σγουρδαῖος, τὸν προέτρεψεν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Γαλλικὸν Νοσοκομεῖον, εἰς τὸ τμήμα τοῦ κ. Εὐθυβούλη, ἔνθα διήνηυσεν ὁ πάσχων τὴν κανονικὴν πορείαν ἡπίου τυφοειδοῦς πυρετοῦ.

Τὸ σπουδαῖον ἐν τῷ νοσήματι ἦτο ἐπιπλοκὴ ὀφθαλμολογικὴ.

Κατὰ τὴν 15^{ην} ἡμέραν τῆς νόσου ἐν διαστήματι 24 ὥρῶν ὁ ἀσθενὴς ἔχασε τὴν εὐκρινῆ ὄρασιν τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ· σκότωμά τι ἀναφανέ, κατὰ τὴν περιφέρειαν τοῦ κάτω ὀπτικοῦ πεδίου μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀυξάνει καὶ ἐντὸς 24 ὥρῶν καταλαμβάνει καὶ τὴν κεντρικὴν ὄρασιν.

Ἐν τῷ ἀναμνηστικῷ ὡς σύμπτωμα δύναμενον νὰ σχετισθῇ πρὸς τὸ ὀφθαλμικὸν εὐρίσκομεν πόνον ἐλαφρὸν μὲν ἀλλὰ σταθερὸν εἰς τὸ πρόσθιον τμήμα τοῦ βρεγματικοῦ ὀστού, ὑπάρχοντα ἀπὸ ἐπτὰ ἡμερῶν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ σκοτώματος.

Κατὰ τὴν ἐξέτασιν εὐρομεν τὰ ἐξῆς·

Οἱ μῦς τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τῶν βλεφάρων ἔχουσι κατὰ φύσιν, ἡ ἴρις ἀντιδρᾷ καλῶς εἰς τὸ φῶς, τὰ μέσα εἶναι διαφανῆ, ἡ θηλὴ εἶναι θολή, προεξέχει μικρὸν τι, καὶ ἔχει ὄρια ἀσαφῆ, αἱ φλέβες εἶναι ὑπερπλήρεις καὶ κυματοειδεῖς, αἱ ἀρτηρίαι κατὰ φύσιν, οὐδαμοῦ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς παρατηρεῖται ὀρατὴ ἀλλοίωσις. Πίσεις ἀρκετὰ ἰσχυρὰ ἐπὶ τοῦ βολβοῦ ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω δὲν προκαλεῖ πόνους· πίσεις ἐπὶ τοῦ βολβοῦ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω προκαλεῖ πόνον εἰς τὸ σημεῖον τῆς πίσεως, κίνησις ἀπότομος τοῦ βολβοῦ πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔξω προκαλεῖ ἐλαφρὸν πόνον.

Τὸ πεδίου τῆς ὀράσεως ἐξεταζόμενον ἐπὶ

ὠρολογίου παρουσιάζει σκότωμα τοῦ κάτω πεδίου σχεδὸν ἡμιοπτικόν· ἡ κεντρικὴ ὄρασις κατὰ τὴν ἐξέτασιν ὑπῆρχε μὲν ἀλλ' ἦτο ἡλαττωμένη.

Τέσσαρας ἡμέρας μετὰ τὴν εἴσοδον ἐν τῷ νοσοκομείῳ καὶ ὁ ἀριστερὸς ὀφθαλμὸς παρουσιάζει σκότωμα κείμενον εἰς τὸ ἄνω πεδίου, ἡ κεντρικὴ ὄρασις εἶναι ἀνέπαφος, πόνοι δὲν ὑπάρχουσιν, ἡ θηλὴ δεικνύει τὰς αὐτὰς ἀλλοιώσεις, οἷας καὶ ἡ δεξιὰ ἀλλὰ ἐν ὀλιγωτέρῳ βαθμῷ.

Τὰ οὖρα τοῦ ἀσθενοῦς, λεύκωμα καὶ σάκχαρον δὲν ἐμπεριέχουσι, ὁ ἀσθενὴς ἐμέτους δὲν παρουσίασεν, ρύσις ἐκ μέρους τῆς ρινὸς οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ὑπῆρξεν.

Ἐνεκεν τῶν περιγραφέντων συμπτωμάτων ἐφέρομεν τὴν διάγνωσιν *θηλίτιδος κατὰ τὴν πορείαν τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ*.

Ὡς θεραπείαν παρηγορικὴν ἐφηρμόσαμεν ἐπὶ τῶν μαστοειδῶν ἀποφύσεων μυίας τοῦ Μιλάνου, καὶ ἐνεστάζομεν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ κολλύριον πολυκαρπίνης. Μετὰ 5 ἡμέρας ἐφηρμόσαμεν 4 βδέλλας ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ κροτάφου, καὶ τὴν ἐπομένην οἱ βρεγματικοὶ πόνοι ἐλλείπουσι. Μετὰ παρέλευσιν 5 ἔτι ἡμερῶν, ὁπότε ἡ φλεγμονώδης κατάστασις τῆς θηλῆς εἶχεν ἐλαττωθῆ, ἤρξισαμεν ὡς θεραπείαν πλέον τὰς ἐνέσεις τῆς στρυκίνης εἰς τὴν ὁποίαν ἐπισυνήψαμεν καὶ τὸν ἠλεκτρισμὸν κατὰ τὴν 35 ἡμέραν ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς νόσου.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁπότε ἐξητάσαμεν τὸν πάσχοντα ἐν συμβουλίῳ μετὰ τοῦ ἀξιοτίμου συναδέλφου Μπίστη τὰ ὄρια τῶν θηλῶν ἦσαν ἀρκετὰ σαφῆ· ἡ ἀριστερὰ ἦτο διηρημένη καὶ διὰ κανονικῆς γραμμῆς σαφῶς εἰς δύο τμήματα ἄνω καὶ κάτω, τὸ ἄνω κατὰ τι κεκαμμένον πρὸς τὰ ἔξω ἦτο λευκόφαιον, τὸ δὲ κάτω φυσιολογικόν· ἡ δεξιὰ θηλὴ παρουσιάζει τμήμα τι φαίλευον μέγα ὡς τὸ $\frac{1}{5}$ τῆς θηλῆς καὶ κείμενον κατὰ τὸ κάτω καὶ ἔξω μέρος αὐτῆς.

Τὸ πεδίου τῆς ὀράσεως τοῦ μὲν δεξιοῦ παρουσιάζει σκότωμα κατὰ τὸ ἄνω καὶ ἔσω τεταρτημόριον, τοῦ δὲ ἀριστεροῦ ἔλειπε σχεδὸν ἡμιοπτικῶς τὸ κάτω ἡμισυ· (σχῆμα 1). Ἡ ὄρασις τοῦ μὲν δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι ἴσον πρὸς 1, ἡ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ἴσον πρὸς $\frac{1}{4}$.

Ὁ ἀσθενὴς μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀναχωρεῖ εἰς τὴν πατρίδα του.

Ἀμφιβολία βεβαίως δὲν ὑπάρχει ὅτι πρόκειται περὶ τυφικῆς θηλίτιδος. Ἀλλὰ ποίας φύσεως εἶναι αὕτη; εἶναι τοξικὴ ἢ συνέπεια ἔμπυήσεως.

Ἐὰν υποθέσωμεν ὅτι ἦτο συνέπεια ἔμπυήσεως, ἡ ἔμπυήσις αὕτη ἔπρεπε νὰ εὐρίσκηται ἐν τοῖς περιοφθαλμικοῖς κόλποις καὶ δὴ ἐν τῷ σφηνοειδεῖ κόλπῳ.

Ἡ ἀνατομικὴ σχέσις τοῦ ὀπτικοῦ πόρου πρὸς τὸν σφηνοειδῆ κόλπον εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἡ ἐπίδρασις ἀσθενείας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου εἶναι εὐνόητος. Ἦδυνήθητε νὰ ἀντιληφθῆτε ἐκ τῶν πικρασκευασμάτων περιῶν σὰς ὠμίλησα.

Ὅτι δὲ κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν οἱ περιοφθαλμικοὶ κόλποι συχνότατα φλεγμαίνουσι καὶ ἔμπυουσι τοῦτο ἐξάγεται σαφῶς ἐκ τῶν πλείστων νεκροψιῶν καὶ ἐξ ὧν λέγει ὁ Berger¹ «les cavités voisines du nez (les sinus) sont souvent ou presque toujours (Weichselbaum) atteintes dans la fièvre typhoïde, alors la maladie pourrait facilement se propager à travers des déhiscences de la paroi séparant le canal optique du sinus sphénoïdal vers la gaine optique». Ὁ δὲ Rollet² ἀναφέρων σχετικὸν παράδειγμα λέγει τὰ ἐξῆς: «Voilà donc un cas de fistule frontale et nous pouvons certainement porter le diagnostic retrospectif du flegmon de l'oeil consécutif à une sinusite post-typhique».

Ὁ Nieden ἀναφέρει παράδειγμα νευραλγίας μετὰ βλεφαροσπάσμου καὶ πυορροίας ρινικῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ διάτρησις τοῦ ἰγμορείου ἄντρου ἔδωκεν ἐξόδον εἰς πύον· συνεπῶς τὰ ὀφθαλμικὰ συμπτώματα καὶ οἱ πόνοι ἐξηλείφθησαν.

Ἐτερον παράδειγμα, εἰς τὸ ὁποῖον, καθ' ἡμᾶς τοῦλάχιστον, ἐπρόκειτο περὶ νευρίτιδος συνέπεια τυφικῆς ἔμπυήσεως τοῦ σφηνοειδοῦς

κόλπου εἶναι τὸ παράδειγμα τοῦ Hartnell¹.

Πρόκειται περὶ νέου οὔτινος ἢ ἀσθένεια ἔμεινεν ἄνευ διαγνώσεως, ὅτε δύο ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου παρετηρήθη μικρά τις ἀνίσότης τῶν κορῶν καὶ διπλῆ νευρίτις πλέον ἔντονος δεξιᾶ. Αὐτὰ ἤρκεσαν ὅπως τεθῆ διάγνωσις τῆς μηνιγγίτιδος ἀλλ' ἡ νεκροτομία ἔδειξε παθογνωμονικὰς ἀλλοιώσεις τῶν ἐντέρων καὶ τῶν μεσεντερικῶν γαγγλίων τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ καὶ τὴν ἀνέπαφον κατάστασιν τοῦ ἐγκεφάλου, διὸ λέγει ὁ Hartnell ὅτι πρόκειται περὶ τυφοειδοῦς πυρετοῦ ἐπιπλακέντος ὑπὸ ὀπτικῆς νευρίτιδος. Ἐν τῷ ἱστορικῷ τοῦ ἀσθενοῦς ἀναφέρεται ὅτι ὑπῆρξε βλενοπουόρροια ἐκ τῆς ρινὸς καὶ τῶν ὠτων· τὸ συμβᾶν τοῦτο μᾶς φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρκετὸν ὅπως υποθέσωμεν ὅτι ἡ νευρίτις προῆλθεν ἕνεκεν ἔμπυήσεως τοῦ σφηνοειδοῦς κόλπου· δυστυχῶς ἡ ὑπόθεσις μας ὅσον καὶ ἂν φαίνηται εὐλογος, ἀπέχει τῆς βεβαιότητος, καθ' ὅσον δὲν ἐξητάσθησαν οἱ κόλποι, τὸ δὲ λυπηρότερον ὅτι οὐδὲ ἀνατομοπαθολογικὴ ἐξέτασις τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου ἐγένετο.

Τὰ ἀνωτέρω μᾶς διδάσκουσιν ὅτι προκειμένου νὰ ὀρίσωμεν τὴν φύσιν νευρίτιδος ἢ θηλίτιδος κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν πρέπει πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ἐρευνησωμεν τοὺς κόλπους καὶ δὴ τὸν σφηνοειδῆ. Ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν παρεκαλέσαμεν τὸν πάσχοντα νὰ υποβληθῆ εἰς ἐξέτασιν ὑπὸ τοῦ συναδέλφου Φωτιάδου, ὅστις ρινοσκοπικῶς εὔρε τὴν ρίνα καὶ τοὺς κόλπους ἐν ἀμέμπτῳ καταστάσει καὶ ἀπεφάνθη περὶ τῆς ὑγιοῦς αὐτῶν καταστάσεως χωρὶς νὰ θεωρήσῃ ἀναγκαῖον τὴν δι' ἐγχειρήσεων ἐξέτασιν καὶ διαβεβαίωσιν, ἄλλως τε ὁ ἀσθενὴς δὲν παρεδέχετο οὐδὲ μίαν ἐπέμβασιν ἔστω καὶ πλύσιν. Δικαιούμεθα λοιπὸν ν' ἀποκλείσωμεν τὴν ὡς ἐξ ἔμπυήσεως τοῦ κόλπου θηλίτιδα. Ἐὰν δὲ τις βραχίζομενος ἐπὶ τοῦ ἐπιμόνου καὶ σταθεροῦ πόνου τοῦ κατὰ τὴν χώραν τοῦ βρεγματικοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ πόνου τοῦ κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ βολβοῦ, ἰσχυρισθῆ ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπῆρχε ἐλαφρὰ τις φλεγμονὴ ἐν τῷ κόλπῳ ἢ ἀκόμη ἐν αὐτῷ τῷ ὀπτικῷ πόρῳ, μὴ ἀνακαλυπτο-

1. *Maladies des yeux dans leurs rapports avec la pathologie générale.* Paris 1892. p. 320. Voir aussi Rapport entre le mal des yeux et du nez. Paris 1892.

2. *Société Française d'ophtal.* 1902 p. 89.

1. *Brit. Med. Jour.* 1897 Mai 29 — An. d'oeul. 1897. t. 118. p. 454.

μένη δια τῆς ρινοσκοπικῆς ἐξετάσεως, ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος θὰ μείνη ὡς ὑπόθεσις πιθανῶς προβληματικῆ, τῆς ὁποίας λύσις δὲν ὑπάρχει.

Τὸ καθ' ἡμᾶς ἀποκλείομεν τὴν κολπίτιδα (sinusite) στηριζόμενοι ἐφ' ὧσιν εἶδομεν.

Ἀποκλείομεν ἐπίσης τὴν ἐκ μηνιγγίτιδος θηλίτιδα¹ διότι ὁ ἀσθενὴς μας ἐγκεφαλικά μηνιγγικά συμπτώματα δὲν παρουσίασεν, οὐδὲ παράσεις ὀφθαλμικῶν μυῶνων δυναμένης νὰ ἀποδοθῶσιν μόνον εἰς μηνιγγίτιδα εἶδομεν.

Ἀποκλείομεν ἐν τέλει πᾶσαν ἐπήρειαν ἐκ μέρους τῶν νεφρῶν² διότι ἐν τοῖς οὖροις δὲν ὑπῆρχε λεύκωμα καὶ σάκχαρον.

Τούτων ἀποκλειομένων μένει νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίν τοξικῆς θηλίτιδος καὶ τοιαύτην ἀναγκαζόμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν διπλῆν, τὴν ἀπότομον καὶ ἄνισον ταύτην θηλίτιδα, τὴν ἐπελθοῦσαν ἀλληλοδιχόχως ἐν διαστήματι ὀλίγων ἡμερῶν καὶ τῆς ὁποίας ἡ ὀφθαλμοσκοπικὴ ὄψις διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς περιεσφιγμένης θηλίτιδος. Τὴν παραδεχόμεθα ὡς τοξινογενῆ, διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ νευρικαὶ ἐκδηλώσεις καὶ αἱ περιφερικαὶ νευρίτιδες αἱ ὀφειλόμεναι εἰς τὰς τοξίνιας τὰς διαχυομένας ἐν τῷ ὀργανισμῷ κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν εἶναι παραδεκταὶ οὐ μόνον ὑπὸ τῶν κλινικῶν ἀλλὰ καὶ πειραματικῶς προεκλήθησαν.

Ὁ Vincent¹ ἠδυνήθη νὰ προκαλέσῃ περιφερικὴν νευρίτιδα διὰ τῶν τοξινῶν τοῦ μικροβίου Eberth. Τὸ δὲ ὀπτικὸν νεῦρον δὲν ποιεῖται ἐξαίρεσιν εἰς τὰς προσβολὰς ἐν γένει τῶν λοιμωδῶν νοσημάτων, θεωροῦνται δὲ αἱ προσβολαὶ αὗται καὶ ὡς τοξινογενεῖς. Συνεπεία τοῦ παραδείγματος τούτου, συστηματικῶς ὀφθαλμοσκοπήσαμεν 12 τυφιώντας, παρ' οὐδενὶ δὲ ἀπνητήσαμεν θηλίτιδα.

Παράδειγμα 2^{ον}. Πρόκειται περὶ νεάνιδος ἥτις, κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν ἐξ ὀξείας τυφοειδοῦς πυρετοῦ μεθ' ὑποτροπῆς, παρεπονείτο ὅτι δεξιὸς ὀφθαλμὸς τῆς δὲν βλέπει· ἡ ἐξέτασις δεικνύει κόρην μετατοπισθεῖσαν πρὸς τὰ ἄνω, ἀνώμαλον μετὰ συνεχειῶν· ἡ ὀφθαλμοσκόπησις δεικνύει ἀποκόλλησιν τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς· ὁ ἀριστερὸς ὀφθαλμὸς εἶνε κατὰ φύσιν.

Αἱ ὀφθαλμολογικαὶ αὗται ἐπιπλοκαὶ ἂν ἐπῆλθον ἔνεκεν τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ἢ

ἂν προὑπῆρχον, ἀκριβῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωσθῇ· διότι ὡς κριτήριον ἔχομεν μόνον τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πασχούσης, λεγούσης ὅτι πρὸ τῆς ἀσθενείας αὐτῆς ἔβλεπε καλῶς.

Ἐὰν τῷ ὄντι αἱ ἐπιπλοκαὶ αὗται ὑπάγωνται εἰς τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν, τότε θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι προῆλθον οὐχὶ ἐκ κυκλίτιδος, διότι συμπτώματα ταύτης δὲν παρουσίασε κατὰ τὴν πορείαν τῆς νόσου, ἀλλ' ἐξ αἰμορραγίας τοῦ χοροειδοῦς, αἰμορραγίαι δὲ ὀφθαλμικαὶ κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν συμβαίνουσιν.

Παράδειγμα 3^{ον}. Πρόκειται περὶ γυναικὸς παραπονουμένης κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ ἐξ ὑπερβολικῆς κοπιωπίας. Ἡ ἐξέτασις τῶν ἐξωτερικῶν μυῶν, τοῦ βυθοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, τῆς κόρης κτλ. οὐδὲν τὸ παθολογικὸν ἔδειξεν. Μόνον ὅτε ἐπρόκειτο νὰ συναγάγῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ νὰ προσαρμόσῃ αὐτοὺς εἰς ἀντικείμενόν τι κείμενον ἔστω καὶ εἰς ἀπόστασιν μέχρις 1 μέτρου, ἡ πάσχουσα ἠσθάνετο κόπωσιν καὶ πόνους, ἀποτέλεσμα μυϊκῆς ἀδυναμίας ἔνεκεν γενικῆς ἐξαντλήσεως καὶ οὐδὲν περιπλέον.

Παράδειγμα 4^{ον}. Νέος ἐκ Χίου, ὅστις κατὰ τὴν πορείαν βαρέος τύφου μετὰ τὴν 15 ἡμέραν ἔφερεν ἐπὶ τῶν δύο κερατοειδῶν ἀνά ἓν ἔλκος ἐπιπόλαιον διαφανές, κείμενον συμμετρικῶς κατὰ τὸ κάτω μέρος τοῦ κερατοειδοῦς· ὁ βυθὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι ἀνέπαφος, ὑπάρχει στραβισμὸς ὑφιστάμενος ἀπὸ χρόνων.

Ἡ ἀπλῆ μικροβιολογικὴ ἐξέτασις τῆς οὐσίας τοῦ ἔλκους ληφθείσης διὰ κοχλιαρίου ἔδειξε τὴν ἀπουσίαν μικροβίων τοῦ Eberth.

Ἡ θεραπεία γενομένη διὰ ἀντισηπτικῶν πλύσεων καὶ ἀλοιφῆς ἰωδοφορμίου, μολονότι τὰ ἔλκη ἦσαν ἐπιπόλαια, ὑπῆρξε βραδεία· μετὰ δύο μῆνας ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς παρουσιάζει κατὰ τὸ ἀρχαῖον σημεῖον πάλιν ἔλκος ἐπιπόλαιον καὶ τὸ ὁποῖον θεραπεύεται ἐκ νέου.

Ἡ ὑπαρξὶς κερατιτίδων κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν ἐξηγεῖται ὡς ἐξῆς· Τὰ βλέφαρα κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου εἰσὶν ἄτονα καὶ ἀδρανῆ, στεγάζουσι κακῶς τὸν κερατοειδῆ, ὅστις δὲν προστατεύεται καλῶς ἐναντίον τῶν κόνεων καὶ ἀκαθαρσιῶν. Ὁ βολβὸς καὶ ὁ κερατοειδὴς δὲν ἀρδεύεται ἀρκούντως ὑπὸ τῶν δακρῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἔκκρισις καθῶς καὶ τῶν λοιπῶν ἀδένων τοῦ ἐπιπεφυκότος ἐλαττοῦται· ὑπάρ-

1. Vincent Société de Biologie 1900 Mars p. 229.

χει οὕτως εἰπεῖν σχετική τις ξηρασία, ἡ ὁποία καθίστησι τὰ κύτταρα εὐπαθῆ τὰ ὁποῖα εὐκόλως προςβάλλονται ὑπὸ τε τῶν κόνεων καὶ μικροβίων, καὶ οὕτως ἀπεργάζονται κερατιτίδας διαφόρων βαθμῶν ἐπιπολαίας, βλαθείας καὶ ἐνίοτε καὶ κερατομαλάκυσιν.

Παράδειγμα 5^{ον}. Κόρη ἐτῶν 10 πάσχει ἐκ βαρέος τυφοειδοῦς πυρετοῦ· κατὰ τὴν 3^{ην} ἐβδομάδα, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νόσου παρουσιάζει διπλῆν ἐπιπεφυκίτιδα, τὰ βλέφαρα εἶναι ἄτονα, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ μένουσιν ἀπροϋλκτικοί. Ὑποθέσαντες μίαν τῶν αἰτιῶν τῆς ἐπιπεφυκίτιδος τὸ ἀστεγές τῶν ὀφθαλμῶν συνεβουλεύσαμεν πλύσεις ἀσηπτικᾶς, σπλήνικα ὑγρά καὶ ἐπίδεσμον, ἡ κατάστασις τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐβεβελτιοῦτο ἀλλ' ἡ ἀσθενὴς ὑπέκυψεν εἰς τὴν νότον. Μικροσκοπικὴ ἐξέτασις τοῦ ἐκκρίματος τοῦ ἐπιπεφυκότος δὲν ἐγένετο.

Παράδειγμα 6^{ον}. Νέος 14 ἐτῶν πελάτης τοῦ βοηθοῦ τοῦ ἐν τῷ Γαλλικῷ Νοσοκομείῳ συναδέλφου Νικολαΐδου ὅστις διαγνώσας τυφοειδῆ πυρετὸν τὸν εἰσάγει κατὰ τὴν ἐβδόμην ἡμέραν τῆς νότου ἤτοι τῇ 7 Μαΐου 1901 ἐν τῷ νοσοκομείῳ, τὴν ἐπομένην ἡμέραν παρουσιάζει ὁ ἀσθενὴς ἐξαιρετικὸν σύμπτωμα τοῦ δέρματος, κηλίδας ἐρυθρὰς ὀστρακοειδεῖς καὶ συμπτώματά τινα μηνιγγικὰ, ἅτινα ἐπέβαλλον ὅπως γίνῃ ἐξέτασις τοῦ νωτιαίου ὑγροῦ καὶ ἡ ὀροδιαγνωστικὴ τοῦ Widal· ἡ ἐξέτασις τοῦ ὑγροῦ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ἦτο ἀρνητικὴ, ἐνῶ ἡ ὀροδιάγνωσις ἦτο θετικὴ. Ὁ ἀσθενὴς οὕτως ὑπὸ ἔποψιν ὀφθαλμολογικὴν παρουσιάζει τὴν 10 Μαΐου διπλῆν ἐπιπεφυκίτιδα· ὁ ἐπιπεφυκὼς τοῦ βολβοῦ εἶναι ἐνεϊμένος ἄνευ οἰδήματος· ὁ ἐπιπεφυκὼς τῶν βλεφάρων ἐρυθρότερος, τὰ χεῖλη τῶν βλεφάρων ὑπέρυθρα καὶ παρουσιάζουσι σχάσεις, τὸ προωτικὸν μᾶλλον κατὰ φύσιν· ἡ δεξιὰ κόρη εἶναι διεσταλμένη (σημεῖον κακόν). Ἐν τοῖς κανθοῖς ὑπάρχει ὀλίγη ὀροπυώδης ἔκκρισις, τῆς ὁποίας ἡ μικροβιολογιοσκοπικὴ ἐξέτασις ἔδειξε μόνον κόκκους τινὰς διεσπαρμένους, κειμένους ἐξω τῶν πυοκυττάρων καὶ κρατοῦντας τὸ Gram.

Ἡ ὀφθαλμοσκοπικὴ ἐξέτασις τοῦ βυθοῦ δὲν ἐγένετο. Ὁ ἀσθενὴς ἀπέθανε τὴν 17 Μαΐου.

Πόθεν ἡ ἐπιπεφυκίτις αὕτη; Ἐκ μικροβίων τοῦ Eberth διὰ πιδυσάντων ἐκ τοῦ

ἔσωτερου πρὸς τὰ ἔξω; δὲν τὸ πιστεύω· διότι ἡ μικροβιολογιοσκοπικὴ τούλάχιστον ἐξέτασις δὲν μᾶς ἔδειξε μικρόβια ἔσω καὶ μορφολογικῶς ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ τοῦ Eberth. Ἐξ ἀπεκρίσεως τῶν τοξινῶν, τῶν σχηματισθεισῶν ἐν τῷ ὀργανισμῷ κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν, διὰ τοῦ ἐπιπεφυκότος τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὅστις οὕτως ἐγένετο εὐπρόσβλητος ὑπὸ τῶν ἐπιπολαζόντων μικροβίων, ἐπὶ τοῦ ἐπιπεφυκότος; τοῦτο εἶναι τὸ πιθανὸν καὶ πιστευτόν· διότι ἀφ' ἐνός μὲν ἔχομεν δερματικὴν ἐκδήλωσιν ἣτις προηγήθη κατὰ μίαν ἡμέραν τῆς ἐρυθρότητος τοῦ ἐπιπεφυκότος, καὶ ἡ ὁποία εἶναι συμπτωματικὴ τις ἐκδήλωσις ἐπιπεφυκίτιδος τοξινῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶναι γνωστὸν ὅτι τοξίνοι δύνανται νὰ ἀποκρίνωνται διὰ τοῦ ἐπιπεφυκότος τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ὁ Valenti¹ παρετήρησεν ὅτι κατὰ τὰς ἐνέσεις τῶν τοξινῶν τοῦ κωλοβακτηριδίου μακρὰν τοῦ ὀφθαλμοῦ, αὗται μετὰ 8—10 ὥρας ἀπομακρύνονται τοῦ σώματος καὶ διὰ τοῦ ἐπιπεφυκότος ἐνθα βλαβερῶς ἐπιπεφυκοῦσιν, ἀφυπνίζουσι τὰ αὐτόχθονα τῶς ἀβλαβῆ μικρόβια ἅτινα συμβάλλοντα ταῖς τοξίνοις προκαλοῦσιν ὀροπυώδη ἐπιπεφυκίτιδα.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λοιπὸν λόγους θεωροῦμεν τὴν ἐπιπεφυκίτιδα ταύτην τοξινογενῆ, συγκαταλέγομεν δὲ ταύτην μεταξὺ παρομοίων τῶν παρατηρουμένων κατὰ τὰς μεγάλας πυρεξίας, κατὰ τὰ ἐξανθηματικὰ νοσήματα καὶ ἄλλα μικροβιογενῆ.

Ὁ κ. Μπίστης ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Γαβριηλίδου λέγει ὅτι αἱ ἀξιοσημεῖωτοι παρατηρήσεις τοῦ κ. Γαβριηλίδου ἐπαυξάνουσι τὰς γνώσεις ἡμῶν περὶ τῶν ὀφθαλμικῶν ἐπιπλοκῶν ἐπὶ τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. "Ὀντως τοιαῦται ἐπιπλοκαὶ εἶναι σπάνια· ἡμεῖς πλὴν τῆς παρατηρήσεως τῆς ὀπτικῆς νευρίτιδος, ἣν ἀναφέρει ὁ κ. Γαβριηλίδης, εἶδομεν ἔτι ὡς ἐπιπλοκὴν τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ ἀτροφίαν τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου καὶ ἑτέραν περίπτωσιν ἐπιπλοκομένην ὑπὸ ἐξασθενήσεως τῆς προσαρμογῆς.

Ἀναφορικῶς τῆς ἀναπτύξεως τῆς ὀπτικῆς νευρίτιδος διὰ τοξινῶν, ἀναφέρω

1 Valenti. Ἐν An. d'Ocul 1901 t. 126. p. 228.

τοιαύτην παρατηρηθεῖσαν ὑπ' ἐμοῦ ἐπὶ ἀτόμου προσβληθέντος ὑπὸ γρίπης. "Οτι δὲ ἐπιθυμῶ νὰ ἐξάρω εἶναι ἡ πρόγνωσις τῶν τοιούτων νευριτίδων, ἤτοι αὕτη, καίτοι ἡ πάθησις λαμβάνει πορείαν ἀπολήγουσαν εἰς σπουδαίαν ἐλάττωσιν τῆς ὄρασεως, ἣτις ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἀρρώστου κατῆλθεν ἀριστερὰ ἄχρι διακρίσεως μόνον δακτύλων πρὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ, εἶναι οὐχ ἥτιον ἀρκούντως εὐνους, τῆς ὄρασεως ἀνερχομένης εἰτα τοσοῦτον ὥστε ὁ ἄρρωστος νὰ δύναται ἀκωλύτως νὰ ἀσχολῆται καὶ περὶ ἔργων λεπτῶν. Τὸ ὀπτικὸν πεδίου τοῦ ἀρρώστου ἠρῦνθη ἐπαισθητῶς. Ὡς θεραπείαν ἐφηρμόσαμεν τὰς συνήθεις ἐνέσεις στρυχνίνης κατὰ κρόταφον καὶ ἐφαρμογὴν τοῦ συνεχοῦς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἐντάσεως 3—5 χιλιαμεπείων καὶ διαρκείας 5 λεπτῶν τῆς ὥρας.

Ὁ κ. **Κ. Ἐλευθεριάδης** λέγει ὅτι εἶναι σπουδαῖον ὡς πρὸς τὴν θεραπείαν νὰ γινώσκωμεν ἐὰν αἱ τοιαῦται ὀπτικαὶ νευριτίδες εἶναι τοξινογενεῖς ἢ ἐὰν προέρχωνται ἐξ ἐμπύσεως τοῦ σφηνοειδοῦς κόλπου. Ὁ Πανᾶς συνεβούλευσεν εἰς τοιαύτας περιπτώσεις νὰ ὑποπτευώμεθα κολπίτιδας τοῦ σφηνοειδοῦς, ὡς πολλάκις κλινικαὶ παρατηρήσεις ἀπέδειξαν. Ἡ πρόγνωσις, ὡς ὁ κ. Μπίστης εἶπε, δὲν φαίνεται κακή. Ἐν τέλει ὁ κ. Ἐλευθεριάδης ἀναφέρει τὴν μελέτην, ἣν ἐποιήσατο ἐπὶ τῶν ὀπτικῶν νευριτίδων ἐξ ἐλομιάνσεως, προσέτιον ὅτι εἶδεν ἄρρωστον παθόντα ἐξ ὀπτικῆς νευριτίδος, ἐξ ἐλομιάνσεως ἣτις ἄθη μετὰ κατάλληλον θεραπείαν.

Ὁ κ. **Κ. Μακρῆς** λέγει ὅτι παρετήρησεν ἐπίσης περίπτωσιν ὀπτικῆς νευριτίδος κατὰ τὴν διαδρομὴν τυφοειδοῦς πυρετοῦ, τὴν μετὰ τινὰς μῆνας μετὰ τὴν θεραπείαν τοῦ τύφου, καὶ αὕτη ὑπεχώρησεν νευροὺς οὐδεμιᾶς θεραπείας, ὥστε νὰ ἐπιπέτῃ τῷ ἀρρώστῳ νὰ ἐργάζεται. Καὶ ἡ ἐπίπτωσις αὕτη εἶναι ὑπὲρ τῆς καλῆς προγνώσεως τῶν τοιούτων ἐπιπλοκῶν τοῦ τύφου.

Μετὰ τοῦτο ἀναγνωσθέντων τῶν ὑγιεινο-ορμικῶν δελτίων λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΑΓ'

22 Ἰανουαρίου 1903.

Προεδρία Κ. ΜΑΚΡΗ.

Ὁ κ. **Ν. Ταπιᾶς** παρουσιάζει α' μέρος τοῦ ὀστεῖνου διαφράγματος τῆς ρινὸς ἀρρώστου πάσχοντος ἐκ κακοήθους συφιλίδος· β' τεμάχιον ὀστοῦ, ὅπερ ἀφήρεσεν ἀπὸ τῆς τραχείας ἀσθενοῦς, διὰ τραχεοτομίας, γ' τεμάχιον λευκοσιδήρου, ὅπερ ἐξήγαγεν ἐπίσης ἀπὸ τῆς τραχείας παιδίου τινὸς διὰ τραχεοτομίας, ἣτις ὡς καὶ κατὰ τὴν ἄνω περίπτωσιν (βον) ἰάθη κατὰ πρῶτον σκοπὸν μετὰ ραφὴν τῶν τομῶν.

Ὁ κ. **Σγουρδαῖος** παρουσιάζει ὄγκον κακοήθην τῆς ὠμοπλάτης, ὃν ἐνεχείρησεν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Νοσοκομεῖον, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐξαγάγῃ ὀλόκληρον τὴν ὠμοπλάτην ἕνεκα τῶν διαστάσεων τοῦ ὄγκου.

Ὁ κ. **Μπίστης** ἀνακοινοῖ τὴν ἐξῆς κλινικὴν παρατήρησιν **ἀτροφίας τοῦ βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπελθούσης μετὰ προσβολὴν γρίπης.**

Κύριοι,

Εἶχον τὴν τιμὴν ν' ἀναφέρω ὑμῖν κατὰ τὸ παρελθὸν συλλογικὸν ἔτος ὅτι παρετήρησα περίπτωσιν, καθ' ἣν ὁ ὀφθαλμὸς νεανίδος ὑποστὸς ἱριτίδα καταλήξασεν εἰς περίκλεισιν τῆς κόρης, ὑπέστη ἀνάφλεξιν τῆς παθήσεως κατὰ τὴν πορείαν τυφοειδοῦς πυρετοῦ ἐπαγαγοῦσαν ἀτροφίαν τοῦ βολβοῦ, ὅστις δι' ἱριδεκτομίας εἶχεν ἀνακτῆσαι ποσὸν τι ὄρασεως (ὄρα ἐργασίας Β. Ἐπιτροπῆς, Σιν. 17 Ἀπρ. 1902).

Παρομοίαν περίπτωσιν δύναμι ν' ἀναφέρω καὶ ἤδη. Πρὸ ἐτῶν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὀφθαλμικῆς νόσου καὶ τῶν αὐτῶν συνεπειῶν ἐξετέλεσα ἱριδεκτομὴν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν παρὰ γυναικὶ 45 ἐτῶν. Ἡ ἐγχείρησις ἐσκόπει δεξιὰ μὲν τὴν κατάπαυσιν τῶν πόνων τοῦ ὑφισταμένου τότε δευτερογενοῦς γλαυκώματος, τῆς ὄρασεως πρὸ πολλοῦ καταστραφείσης τέλεον, ἀριστερὰ δὲ τὴν διατήρησιν τῆς ὑπολειπομένης ἔτι ὄρασεως. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦν ἱκανοποιητικόν, τῆς ἀσθενοῦς ἀπαλλαγείσης τῶν πόνων δεξιὰ καὶ διατηρησάσης ἄχρι τοῦδε βαθμοῦ τινος ὀξυδερκείας ἀριστερὰ. Ἦδη ὁ μὲν ἄσθηνος προσβληθεῖσα ἐκ γρίπης ἤτις αὐτὸ μετὰ τὴν πάροδον αὐτῆς ἔλαβεν σφοδρὰ

κατὰ τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὴν περὶ αὐτὸν χώραν. Ἐξετάσαντες οὖθις αὐτὴν εὗρμεν πτώσιν ἰσχυρὰν τοῦ βλεφάρου, τὸν δὲ βολβὸν ἐνεμιέμον ζωηρῶς ἀλγοῦντα ὑπερβολικῶς καὶ κατὰ τὴν ἡπιωτέραν ἐπίψαυσιν, πρὸς δὲ ἦν οὗτος μαλθακός, σμικρότερος κατὰ πολὺ τοῦ φυσιολογικοῦ καὶ εἶχε περίπου σχῆμα τετραγώνου, τουτέστι ἐπαρουσίαζε τὰ φαινόμενα ἀτροφίας τοῦ βολβοῦ ἕνεκα δὲ τῆς σπουδαίας ἐλαττώσεως τοῦ ὄγκου τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸ βλέφαρον ἀπώλεσε τὸ ἔρεισμα αὐτοῦ καὶ κατέπεσεν. Ὅτι δὲ ἡ κατάστασις αὕτη δὲν προὔπηρχε, δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν ἀσφαλῶς, διότι εἶχομεν ἶδει τὴν πάσχουσαν πρὸ μηνὸς ἔτι. Τὴν ἀνάφλεξιν τῆς φλεγμονῆς τοῦ ὀφθαλμοῦ τούτου μετὰ συρρικνώσεως τῶν φλεγμονωδῶν προϊόντων τῶν ἐν τῷ ὑαλοειδεῖ σώματι κειμένων, ἐξηγοῦμεν ὡς καὶ ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει διὰ τῆς ἐντοπίσεως τῶν κατὰ τὴν γρίπην ἀναπτυσσομένων τοξινῶν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τούτῳ. Οὗτος δηλαδὴ ὡς ἐκ τῆς προηγηθείσης παθήσεως εὗρηται ὑπὸ ὄλως δυσμενεῖς συνθήκας ἐπηρεαζούσας ἐπισθητῶς τὴν θρέψιν αὐτοῦ καὶ καθιστώσας αὐτὸν εὐπαθῆ εἰς τὰς ἐν αὐτῷ ἐντοπιζόμενας τοξίνους. Τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν ταύτην ἐπιρρωνύει ἡ μὴ προςβολὴ τοῦ ἐτέρου ὀφθαλμοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἰριδεκτομία ἐγκαίρως τότε γενομένη κατέστησε τὴν διατροφήν αὐτοῦ καλλιτέραν καὶ συνεπῶς τὴν ἐν αὐτῷ ἐναλλαγὴν τῆς ὕλης εὐχερεστέραν.

Πόσον τοιαῦται λοιμῶδεις παθήσεις ἐπιβλαβῶς δρῶσιν ἐπὶ ὑρίσταμένων ἤδη παθήσεων τοῦ ὀφθαλμοῦ δεικνύει καὶ ἐτέρα περιπτώσις ἦν πρὸ ἐτῶν παρετηρήσαμεν. Ἐπρόκειτο περὶ ἀσθενοῦς πάσχοντος ἐκ κινητικῆς ἀταξίας μετ' ἀρχομένης ἀτροφίας ἀμφοτέρων τῶν ὀπτικῶν νεύρων. Ὁ ἀσθενὴς ὑπέστη τότε σφοδρὰν γρίπην, ἡ δὲ ὀπωζδήποτε ἀρκούντως διατηρουμένη ὄρασις κατέπεσεν ἐντὸς ἀσυνήθως ἐλαχίστου χρόνου ἄχρι τελείας τυφλώσεως.

Ὁ κ. Π. Παπανικολάου ἀναγινώσκει ἀνακοίνωσιν ὑπὸ τὸν τίτλον *Αἱ ἀνὰ τὸν λοιπὸν ὄργανισμὸν παθολογικαὶ ἀπηχῆσεις τῶν ρινικῶν παθήσεων.*

Κύριοι,

Ἡ κατὰ φύσιν ρις ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς

δεσπόζει εὐνοϊκῶς τοῦ ἀναπνευστικοῦ καὶ πεπτικοῦ συστήματος καὶ συμβάλλεται τὰ μέγιστα εἰς τὴν ζωϊκὴν οἰκονομίαν, ἐν ᾗ ἡ παθολογικὴ οὐχὶ σπανίως ὡς ὀλέθριος κρῖος κατακρημνίζει τὸν ὄργανισμὸν. Ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον ἐπεχείρησα νὰ περιλάβω κριτικῶς ἐν λακωνικῇ συντομίᾳ καὶ ἐν δυνατῇ λογικῇ συναφείᾳ τὰ ἀνὰ τὸν ἐν γένει ὄργανισμὸν παθολογικὰ ἐκεῖνα συμπτώματα, τὰ ἅποια ἐθεωρήθησαν ἀπότοκα παθολογικῆς τινος ἀλλοιώσεως τῆς ρινός. Τοιαύτην τινὰ ἀνακοίνωσιν ἐθεωρήσα ἀναγκασίαν τοσοῦτ' ἄλλο, καθ' ὅσον συχνότατα συναντῶμεν ἐν τῇ πράξει ἀσθενεῖς, περιουσίας ὄλως καταναλώσαντας καὶ τὴν ὑγείαν αὐτῶν φθειραντας διὰ μικρὰν τινα ρινικὴν πάθησιν ἀξιοκατακρίτως παροραθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. Ἐνεκα τῆς ἐπιμονῆς τῶν παθολογικῶν τούτων φαινομένων μεταπίπτουσι σὺν τῷ χρόνῳ οὐχὶ σπανίως οἱ ἄρρωστοι οὗτοι εἰς ἀηδῆ μελαγχολίαν καὶ ὑποχονδρίαν, ἔρμαϊά δ' ἤδη τῶν ἀλλοπροσάλλων αὐτῶν γυνῶν ἀπολλῦσι πᾶσαν ἀπὸ τοῦ κόσμου τέρψιν. Ἡ ἀκριβὴς αὐτῶν γινῶσις ἄρα θ' ἀπήλλασσε τὸν ἰατρὸν ἀπὸ διαφορῶν πλανῶν, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται πολλὰκις ὑγεία, περιουσίαι καὶ ὑπαρξίαι πολλῶν ἀσθενῶν.

Τὰ ἀνὰ τὸν λοιπὸν ὄργανισμὸν ἀπὸ παθολογικοῦ ρινὸς ἀναπτυσσόμενα παθολογικὰ φαινόμενα ἐθεωρήσα προερχόμενα εἴτε ἕνεκα μηχανικῶν καλυμμάτων ἐντὸς τῆς ρινός, εἴτε κατ' ἐπινέμησιν, εἴτε κατ' ἀνάκλασιν.

Ὡς γνωστὸν εἰς ἐκάστην ἀναπνευστικὴν ἀνεπάρκειαν ἕνεκα μηχανικῆς στενώσεως ἢ διαφράξεως κατὰ τι σημεῖον τῆς ρινός ἢ ἐν γένει τῶν ἀεροφόρων ὁδῶν ἔπεται κατὰ τὴν εἰσπνοὴν, ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πίεσεως, ἀραιώσις τῆς στήλης τοῦ ἀέρος ὑπὸ τὴν ἐστενωμένην μοῖραν μέχρι τῶν ἀναπνευστικῶν κυψελίδων ἀνάλογος πρὸς τὸν βαθμὸν τῆς στενώσεως καὶ τῆς δυνάμεως τῆς εἰσπνοῆς. Ἀποτέλεσμα τούτου ἔσται πρὸς ἰσορροπίαν συρροὴ αἵματος καὶ διαπίδυσις ὑγρῶν ἐντὸς τοῦ ὑπὸ ἐλάσσονα ἀντίστασιν εὕρισκομένου ἀεροπόρου σωλήνος. Τοῦτο ἀπεδείχθη διὰ πειραμάτων καὶ φαίνεται ἰδίως κατόπιν τραχειοτομίας κάτωθι χρονίως ἐστενωμένου λάρυγγος συνεπέειξ οὐλώδους στενώσεως κ.τ.λ. ἡ ποσότης τῆς διὰ τοῦ τραχεια-

δες παντός είδους, γλωσσίτιδες, άμυγδαλίτιδες, βήχες ξηροί, βραχείς και έπίπονοι άνευ άποχρέμψεων, βάρος του στήθους κ.τ.λ. είναι αί συνήθεις έπιπλοκαί τής διά του στόματος άναπνοής. 'Ο σιάλος έκρέει ιδίως καθ' ύπνον άπό του στόματος προκαλών κατά τās γωνίας αύτου έστιν ότε έκζεματικάς ρωγμάς, έν φ' άφ' έτέρου ό στόμαχος στερεΐται του διά τήν πέψιν τόσον χρειώδους τούτου έκκρίματος.

Θηλάζοντα νεογνά μετ' άναπνευστικής ρινικής άνεπαρκείας άποσύρουν άποτόμως και έν κραυγαΐς τās χείλη αύτων άπό τής θηλής του γαλουχούντος μαστού και προσκολλώσι ταύτα έπ' αύτής πάλιν εύθύς ώς ή πνιγμονή αύτων διά τινων άναπνοών παρέλθη. 'Αλλ' ή περιδεής αύτη κατάστασις επάνέρχεται τής αίτίας ένεργούσης μονίμως ή μήτηρ και οι περι τό παιδίον άνησυχούσιν, ό δ' ίατρος εύρίσκειται δυστυχώς ώς έπί τό πλείστον έπί πεπλανημένης διαγνωστικής όδοϋ, έν φ' τό παιδίον κατεδικάσθη νά βιοϊ περαιτέρω δεινόν ταντάλειον βίον, άδημονεί και σύν τῷ χρόνῳ άποφεύγει τήν θήλασιν και μαραΐνεται ένεκα *δυσφαγίας* ή *αστίας*, τήν όποΐαν έπιτρέψατέ μοι νά όνομάσω *ρινικήν*. Κατά του ρινικού τούτου μαρασμού έπεμβαίνομεν ή χορηγούντες τοίς θηλάζουσι παιδίοις τό γάλα κατά κοχλιάρια, ότε άναπνοή διά του στόματος και κατάποσις έναλλάξ γίνονται, ή ίώμενοι τήν αίτιώδη τής ρινός πάθησιν δι' άποτομής των άδενοειδών άποβλαστήσεων, περι ών ώς έπί τό πλείστον πρόκειται, ή διά θεραπείας δυσκρασικής τινος ρινίτιδος στενούσης τόν ρινικόν πόρον αύτων. Καταπληκτική έστιν όντως ή ούτως έν βραχυτάτῳ χρόνῳ άνάκτησις τής θλαερῆς υγείας παρ' αύτοίς.

Η διά του στόματος άναπνοή άπό νεαρῆς ήλικίας συνεπάγεται παραλλαγάς του προσώπου εύδιακρίτους, γνωστάς υπό τόν κοινόν όρον *facies adenoidea* αύται είναι: έπιμήκυνσις του προσώπου, άπάλειψις τής ρινοχειλικής αύλακος, κατάπτωσις του έξωτερικού κανθοϋ των όφθαλμών κ.τ.λ. προσδίδουσαι φυσιογνωμίαν βλακώδη, προδίδουσι δέ τήν οϋχι σπανίως πραγματικώς συνυάρχουσιν ψυχικήν ταύτην κατάστασιν. 'Ο όρος μοι φαίνεται οϋχι άρμόζων και ήδύνατο ν' άντι-

κατασταθῆ διά του όρου: πρόσωπον στενορρινικόν, καθ' όσον ή περιγραφείσα όψις παρυσιάζεται οϋ μόνον εις τήν παρουσίαν άδενοειδών άποβλαστήσεων κατά τόν ρινοφάρυγγα, αλλά και εις πᾶσαν ρινικήν άναπνευστικήν άνεπαρκείαν. Τούτου ένεκα όφείλομεν μετ' τινος σκεπτικισμού νά παραδεχθώμεν ώς όρθās τās άπό τής όψεως προτομών και εικών των αρχαίων ιστορικών προσώπων υπό συγγραφένων τινων ρινολόγων γενομένης διαγνώσει, ότι προϋκειτο άπλώς περι άδενοειδών έκβλαστήσεων.

Νομίζω ότι πολλοί των συγγραφένων άποδείκνυνται ένταϋθα ύπερβολικοί άποδίδοντες εις τήν διά του στόματος άπό νεαρῆς ήλικίας άναπνοήν αλλοιώσεις των όφθαλμών, των όστών, του κρανίου και του θώρακος, άν και αί δοξασίαι αύτων εκυρώθησαν υπό του Ziem διά πειραμάτων έπί ζώων. Οϋτος εύρεν ότι δι' άποφράξεως του ένός ρινικού πόρου παρὰ νεαροίς ζώοις σύν τῷ χρόνῳ ύπελείφθη τήν ανάπτυξιν τό πειραματισθέν ήμιμόριον τής κεφαλῆς, ή δέ σπονδυλική στήλη κατέστη σκολιά. Τās αλλοιώσεις ταύτας του κρανίου (ύψηλήν γωνιώδη ύπερφάν [*Hypsistaphylie*], *Veidῆ* διαδρομήν τής φατνιακής άποφύσεως τής άνω γνάθου, πλημμελῆ όδοντοφυΐαν κτλ.), οι μὲν θεωροϋσιν ώς άποτελεσμα τής συνεχοϋς πίεσεως των πλαγιών του προσώπου μυών κατά τήν διά του στόματος άναπνοήν (*Σχολή του Koerner*) συμβαλλούσης και τής ύποθετικής «*άδενοειδοϋς όστεομαλακύνσεως*» — *infolge adenoider Knochenkrankung* — (*Waldow*), άλλοι δέ (*Bloch*) ώς συνέπειαν τής διηνεκοϋς προσπτώσεως του ειςπνεομένου άέρος έπί τής προσθίας μοίρας τής ύπερφῆς κατά τήν «*και έν τῷ όργανικῷ κόσμῳ έπίσης έγκυρον αρχήν Gutta cavat lapidem*». Αί αλλοιώσεις αύται είναι όντως φαινόμενα σχέσιν έχοντα μάλλον πρός τήν έμβρυολογικήν ή φυλετικήν έξέλιξιν (*Σχολή του Siebenmann*). 'Ακριβέστεραι παρατηρήσεις και κρανιομετρικαί καταμετρήσεις (*Grossheinz*) έδειξαν ότι ή ύψηλή ύπερφά έστι σύμπτωμα στενοπροσώπων, ή δέ χθιμαλή πλατυπροσώπων άτόμων. "Οντως παρ' ήμίν έν 'Ανατολή, ένθα φυλετικῶς ή πλατυπροσωπία πλεονάζει, σπα-

νιώτερον μετὰ τῶν ἀδενοειδῶν ἀποβλαστήσεων εὐρίσκει τις ὑψηλὴν τὴν ὑπερώαν καὶ Βειδῆ τὴν διαδρομὴν τῆς φατνιακῆς ἀποφύσεως τῆς ἄνω γνάθου καὶ ταῦτα μάλιστα ἐπὶ στενοπροσώπων ἀτόμων. Ἐνθυμείσθε μάλιστα, ἦν προσήγαγον ὑμῖν τῇ 10 9/βρίου 1899 σπανίαν περιπτώσιν συγγενοῦς ἀτρησίας μιᾶς χοάνης παρ' ἀνδρὶ μετὰ πλατυπροσωπίας ἡπειρωτικῆς μορφῆς: «κλασικὸν—δντως—παράδειγμα» πρὸς διάπλασιν κατὰ Ziem καὶ ἄλλους ἀλλοιώσεων ἐπὶ τῆς ἄνω γνάθου· ὅμως παρ' αὐτῶ οὐδὲν ἕτερον παραμορφωτικὸν σύμπτωμα οὔτε εἰς τὸν ὀφθαλμὸν, οὔτε εἰς τὸ πρόσωπον, οὔτε εἰς τὴν ὑπερώαν καὶ τὸν θώρακα κατόπιν ἐνδελεχοῦς ἐρεύνης παρετηρήσατε.

Αἱ ἀλλοιώσεις τοῦ θώρακος ὡς π. χ. τὸ *pectus carinatum*, τὸς ὁποίας ἀποδίδουσι πολλοὶ συγγραφεῖς εἰς ρινικὰς ἀναπνευστικὰς ἀνεπαρκείας παρὰ νεκροῖς παιδίοις, δὲν ἐπιγίνονται κατὰ τὴν ἡμετέραν πείραν ἢ ὅταν συνυπάρχῃ καὶ ἐπίσημος στένωσις τοῦ φάρυγγος. Τὰ παιδιὰ ταῦτα μετὰ τὴν γνωστὴν βλακώδη τὸ πλεῖστον φυσιγνωμίαν ἐν ἐργηγόρσει, διέρχονται τὸς νύκτας ἐν πολυταράχῃ καὶ τρομακτικῶ ὄντως ὕπνῳ, ρέγγουσι (*stridor pharyngis*, *tirage* τοῦ φάρυγγος) ἀνυποίστως, ριπαζονται τῆδε κακείσε ἐπὶ τῆς κλίνης, τὰ τρυφερά αὐτῶν στήθη συμπιέζονται καθ' ἐκάστην εἰσπνοὴν διὰ τὴν ἀνισορροπίαν τοῦ ἔσω καὶ ἔξω ἀέρος, τὸ εἰσπνεόμενον ὄξυγόνον ἐστὶν ἀνεπαρκὲς τῇ ζωικῇ οικονομίᾳ, δηλητηριῶδες δὲ διοξείδιον τοῦ ἀνθρακος κυκλοφορεῖ ἄφθονον ἐν αὐτοῖς. Τὰ παιδιὰ ὑπὸ τρομακτικῶν ἐπικλιτῶν καταλαμβανόμενα περιδεῖ ἢ ἐν κραυγαῖς ἀφυπνίζονται. Δὲν εἶναι δὲ θαῦμα ὅτι ἐνεκὰ τούτων πάντων διέβρεξεν δαψιλῶς τὴν κλινοστρωμνὴν αὐτῶν διὰ λύσεως τοῦ σπινγκτήρος τῆς οὐροδόχου κύστεως.

Τὴν ραχίτιν, ἣτις τόσον συχνὰ συνυπάρχει, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν γιγνομένην κατὰ τὴν ἄνω ἐρμηναίαν τοῦ Waldow ἀλλ' ὑπὸ ἀνωμαλιῶν ἀπὸ τῶν πεπτικῶν λειτουργιῶν.

Πάντες ἔχομεν γνῶσιν τῆς ἐπιδράσεως μιᾶς ρινικῆς στενώσεως ἢ οἰαςδήποτε παθῆσεως τῆς ρινὸς ἐπὶ τοῦ κατ' ἐξοχὴν φωνητικῷ ὄργάνου κατὰ τε τὴν χοοίαν καὶ τὴν ἔντασιν

τῆς φωνῆς καὶ δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι καὶ ὁ ἥρωικώτερος λάρυγξ ὑπὸ παθογόνου ρίνα ταχέως ἐξαντλεῖται. Ἐναντι τῆς αὐξούσης ταύτης ἐξαντλήσεως πρὸς ἰσορροποῦν ἔντασιν τῆς φωνῆς καταβάλλεται ὁλονὲν αὐξούσα δύναμις καὶ ἐκ μέρους τῶν μυῶν τοῦ λάρυγγος καὶ ἐν γένει ἐκ μέρους ἀπάντων τῶν ἀναπνευστικῶν μυῶν. Συνέπεια τούτων ἔσται δι' ὀξείας ἐγκεφαλικῆς ὑπεραιμίας ἔλιγγος, ζάλη, καρθηθρία, κεφαλαλγία, χρεωκοπία τέλος τῆς φωνῆς. Οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ἄοιδοί, οἱ ῥήτορες κτλ. ὀφείλουσι νὰ ἔχωσιν ἐν φυσιολογικῇ καταστάσει μάλιστα τὴν ρίνα αὐτῶν.

Β' Κατ' ἐπινέμησιν ἀπὸ παθολογικῆς ρινὸς μεταδίδονται παθήσεις εἰς τὸν λοιπὸν ὄργανισμόν εἴτε διὰ συνεχείας διὰ τῶν ἰσθμῶν εἴτε μάλιστα διὰ τῶν ἀπ' αὐτῆς ἐκκριμάτων ἀπὸ τῆς μᾶλλον ὑγρᾶς μέχρι τῆς ξηροτέρας αὐτῶν συστάσεως.

Οὕτω π. χ. δι' ἐκκρίσεως ὑγρῶν πρὸς τὰ πρόσω διὰ τῶν ρωθῶνων γεννῶνται δερματίτιδες καὶ ἐκζέματα ἐπὶ τοῦ ἄνω χεῖλους, τὸ ὅποιον διηθεῖται καὶ διογκοῦται πολλάκις τεραστίως οὕτως ὥστε ἐν μέρει νὰ δυσχεραίνῃ τὴν λήψιν τῶν τροφῶν, τὸν γέλωτα κτλ. Ἄλλὰ τὰ ἐκζέματα ταῦτα καθίστανται λίαν ἐπικίνδυνα διὰ τῆς ἐπὶ τούτων εὐκόπου καλλιέργειας καὶ ἀναπτύξεως μικροοργανισμῶν πολλάκις λίαν ἀγρίων. Τὸ ἐρυσίτελας, ὁ τέτανος, ἡ μᾶλλις, ἡ σύκωσις, ἡ φυματίωσις, ἡ ἐσθιομένη κτλ. εἰπὶ τούτων κκοκῆθη παραδείγματα.

Οἱ ὀφθαλμοὶ προσβάλλονται κατ' ἐπινέμησιν διὰ τῶν δακρυφόρων ἀγωγῶν, διὰ δακρυοκυστιτίδων, ἐπιπεφυκτιτίδων καὶ ἰδίως δι' ἐπιμόνων παθήσεων ἐκ μέρους τοῦ κερατοειδοῦς (φλυκταινώδεις κερατίτιδες). Αἱ παθήσεις αὗται δὲν εἶναι δυνατὸν ριζικῶς νὰ θεραπευθῶσι διὰ τοπικῆς μόνον ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν θεραπείας, τούναντίον τείνουσι πάντοτε εἰς παλιγοτήσεις· αἱ ἐντεῦθεν καταστροφαὶ ὀφθαλμῶν δὲν εἶναι σπάνια. Αἱ παθήσεις αὗται ἐνδίδουσι μόνον εἰς τὴν λογικὴν θεραπείαν ἐναντίον τῆς αἰτιώδους ρινικῆς παθῆσεως. Ἐνεκὰ τῆς ἐιδικότητός μου καὶ ὡς ὀφθαλμιάτρου συνήντησα οὐχὶ ὀλίγας τοιαύτας ὀφθαλμικὰς παθήσεις, αἵτινες ματαίως ἐθεραπεύοντο τοπικῶς ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ

αίτινες ταχέως λάθησαν διὰ θεραπείας, ἥτις διηθύνθη κατὰ τῆς ρινικῆς παθήσεως. Εἶδον π. χ. ἐσχάτως ἐξητηγμένον καὶ κατεσκληρὸς κοράσιον ἀλλαχέθεν διὰ φλυκταινώδη κερατίτιδα νόμφ τέχνης πρὸ πολλοῦ ματαίως θεραπευόμενον· διὰ τῆς γενομένης ἀντικατομίας καὶ ἀραιρέσεως τῶν ἀδενοειδῶν ἐβλαστήσεων ἀπὸ τοῦ ρινοφάρυγγος τὸ κοράσιον οὐ μόνον τῆς συνεποῦς ρινίτιδος καὶ τῆς ὀρθλαμικῆς αὐτοῦ παθήσεως ἐν βραχεῖ ὀριστικῶς ἀπηλλάγη, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν κατέστη ἀγνώριστον διὰ τὴν εὐτροφίαν, ἥτις ἐπηκολούθησεν, οὕτως ὥστε ἡ κατὰ-πληξίς μου ἦτο δικαία!

Τὸ ὄργανον τῆς ὀράσεως προσβάλλεται οὐχὶ σπανίως ἀπὸ τῆς ρινὸς προσέτι διὰ φλεγμονωδῶν ἐπεξεργασιῶν ἐντὸς τῶν κοιλοτήτων αὐτῆς (σφηνοκολπίτις, ἠθμοειδίτις, μετωποκολπίτις) ἢ διὰ νεοπλασμάτων, τὰ ὅποια ἐπινέμονται φλεγμονωδῶς ἢ διὰ πίεσεως τὸ ὀπτικὸν νεῦρον κατὰ τὴν διαδρομὴν αὐτοῦ ἢ καὶ αὐτὸν τὸν βολβόν.

Διὰ τῆς εὐσταθιανῆς· σάλπιγγος ἀπὸ παθογόνου ρινὸς προσβάλλεται κατ' ἐπινέμησιν εὐκολώτατα τὸ οὖν· ὑπὸ τὸν τύπον τῆς μέσης καταρροϊκῆς ἢ φλεγμονώδους ὠτίτιδος μετ' ἀνυπόιστων ὠταλιῶν, πυρετοῦ παρὰ παιδίοις, κωφώσεως κ.λ. Ἡ μέση αὕτη ὠτίτις θεραπεύεται ἢ διὰ διαλύσεως τοῦ ἐξιδρώματος ἢ διὰ διαρρήξεως τοῦ τυμπάνου καὶ ἐκροῆς αὐτοῦ πρὸς τὰ ἔξω διὰ τοῦ ἀκουστικοῦ πόρου ἐκζέματα ἔστιν ὅτε ἐνταῦθα προκλοῦντος, ἢ ἐπινέμεται τὸ μαστοειδὲς ἄντρον καὶ τὸς περὶ τοῦτο κυψέλας, ἂν μὴ ἐγκαίρως προσέλθῃ ἰατρικὴ βοήθεια διὰ σχάσεως τοῦ τυμπάνου. Ἄφ' ἐτέρου τὸ ἐν τῷ μαστοειδεῖ ἄντρῳ πύον ἀφιέμενον εἰς ἐκυτὸ ἢ διακλύεται ἢ ἐκφεύγει παλινδρομοῦν διὰ τῆς γενομένης σχισμῆς τοῦ τυμπάνου ἢ διατιτραίνον τὸ ἐξωτερικὸν ὀστέινον πέταλον κατὰ τὴν μαστοειδῆ ἀπόφυσιν ἢ τὸν ἀκουστικὸν πόρον. Ἄλλοτε ὅμως ἐν χρόνῳ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον μακρῶς διὰ συγγενῶν ὀστέινων διακένων ἢ τεχνητῶν ὁδῶν εἰσρομῆς τὸ πύον τοῦτο ἐντὸς τοῦ κρηνίου, ἐνθα ἀπεργάζεται θανατηφόρον τινὲς ἔνδοκρανικὴν ἐπιπλοκὴν. Αἱ ἐπιπλοκαὶ αὗται εἰσι περιμηνιγγικὰ καὶ τῆς οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου ἀποστήματα, μηνιγγίτιδες, περικολπίτιδες

καὶ πυκιμίαι διὰ θρομβοφλεβίτιδος τῶν μεγάλων αἱματοφόρων ἀγγείων τοῦ ἐγκεφάλου. Ἡ πυκιμία εἶναι δυνατὸν ν' ἀκολουθήσῃ καὶ ἀπλῆ μαστοειδίτιδι διὰ τῶν τριχοειδῶν ἀγγείων (ὀστροφλεβιτικὴ πυκιμία τοῦ Koerner). Αἱ ἔνδοκρανικαὶ αὗται συναθροίσεις πύου διανοίγουσιν ἔστιν ὅτε δι' ὀστέινων συριγγίων ἰδίως κατὰ τὸ λεπιδοειδὲς ὄστυον αὐτομάτως νέαν ὁδὸν πρὸς τὰ ἔξω. Αἱ ἐπιπλοκαὶ αὗται ἐπέρχονται ἔστιν ὅτε τόσον ὑπόουως καὶ ταχέως ὥστε ἡ συνέχεια αὐτῶν μετὰ τῆς ἀρχικῆς ρινίτιδος δὲν εἶναι εὐαπόδεικτος, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ τελευταία αὕτη πολλάκις πρὸ πολλοῦ ἔπαυσεν ὑφισταμένη. Σπανίαν καὶ ἐνδιαφέρουσαν ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην αἰσίως δ' ἐγγειρηθεῖσαν περίπτωσιν μευ προσήγαγον ὑμῖν τὸ παρελθὸν ἔτος. Προῦκειτο περὶ πελωρίου ἐξωμηνιγγικοῦ ἀποστήματος συνεπέλα μαστοειδίτιδος τοῦ Bezold ἐπισυμβάσης κατόπιν σφοδρᾶς ρινίτιδος. Ὁ ἄρρωστος ἐκτὸς ἐλαφρᾶς βραχηκίαις οὐδεμίαν ἄλλην ἐνόχλησιν πρὸ παντὸς ἐκκροσίην τινα ἔσχεν ἀπὸ τοῦ συστοίχου ὠτός. Κατὰ τὴν ἐγγείρησιν εὐρέθησαν μόνον ὀπίσθιαί τινες μαστοειδεῖς κυψέλαι παρὰ τὴν σιγμοειδῆ αὐλακκὰ διαπεπημέναι, ὅθεν καὶ τὸ πελωρίον ἔνδοκρανικὸν ἀπόστημα, τὸ μαστοειδὲς ὅμως ἄντρον ὑγιές. Θαυμάσιοί εἰσιν ὄντως οἱ ἐπὶ τῶν ἐπιπλοκῶν τούτων τῆς νεωτέρας ὠτολογίας θρίαμβοι. Δι' εὐτόλμων ἐπεμβάσεων ἔσφιεν αὕτη οὐχὶ ἀπαξ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τούτων, ἀποστήματα ἐγκεφαλικά αἰσίως ἐξεκένωσε, μηνιγγίτιδας περιγεγραμμένας ἐξυγίανε, φλεβοκολπίτιδας μετὰ πυκιμιῶν ἰθεράπευσεν.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνη αὕτη ἡ ἀτραπὸς, δι' ἧς διαπυητικαὶ παθήσεις τῆς ρινὸς ἐπινέμονται ὡς ἄνω τὸ ἔνδοκρανιον. Ὅμοίων δεινῶν ἐπιπλοκῶν ἀφορμὴν οὐχὶ σπανίως παρέχουσι μάλιστα διαπυήσεις τοῦ μετωπιαίου καὶ σφηνοειδοῦς κόλπου καὶ τῶν ἠθμοειδῶν κυψελῶν. Καὶ ἐνταῦθα τὸ πύον καὶ ἡ φλεγμονὴ μεταβιβάζεται ἢ δι' ὀστέινων συριγγίων ἢ διὰ τρημάτων συγγενῶν (ἠθμοειδὲς πέταλον).

Ἄλλ' ἡ εὐκοπωτέρα ὁδὸς τῶν φλεγμονωδῶν περιόντων τῆς ρινὸς ἔστιν ἡ διὰ τοῦ ἰδίου βάρους καθόδος αὐτῶν πρὸς τὸν φάρυγγα, λάρυγγα κ.τ.λ. Ἐντεῦθεν συνθέσεται αἱ φρυγγολαρυγγοτραχείτιδες. Τὰ ἐκκρίματα

ταῦτα ἀπὸ τοῦ φάρυγγος ἀποπτύονται ἰδίως διὰ πρωϊνῶν ἀποχρέμψεων (Raüsperrn, rücler) ἢ ἀποβήσονται ὅταν ἐρεθίζωσι βηχογόνους ἐστίαις τοῦ φάρυγγος καὶ λάρυγγος ἢ καταπίνονται ἰδίως ὑπὸ παιδιῶν. Τὰ ἐντεῦθεν φαινόμενά εἰσι ποικίλα καὶ πολλάκις χίαν ἀνησυχητικὰ ἐμβάλλοντα διὰ τῆς ἐπιμονῆς αὐτῶν δεινὰς παθήσεις εἰς τὰ πνεύματα εὐφαντάστων ἀνθρώπων οὐχὶ σπανίως δὲ καὶ τῶν θεραπευόντων αὐτοὺς ἰατρῶν. Διὰ τοῦτο θὰ ἐπιμείνω ὀλίγον ἐνταῦθα τοσοῦτῃ μᾶλλον, καθ' ὅσον τὰ φαινόμενα ταῦτα θεραπεύονται καὶ παρ' εἰδικῶν ὡς τοπικά, δηλ. ὡς χρόνιαι πρωτογενεῖς φρυγγίτιδες κ.λ., παρορᾶται δὲ ἡ πρωτογενὴς ἐν τῇ ρινὶ πάθησις, οὕτως ὥστε ἀποτελεσματικὴ ἴσσις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ. Ἡ πλάνη αὕτη ἐπέρχεται τοσοῦτον εὐκόλως, καθ' ὅσον οἱ ἀσθενεῖς οὐδέποτε σχεδὸν παραπονοῦνται ἐκ μέρους τῆς ρινὸς αὐτῶν, τεύοντιον μάλιστα καταθέτουσιν ὅτι εἰσὶν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τοῦ ὄργάνου τούτου. Ὑπεράνω τῶν ποικίλων τούτων φαινόμενων ἴσταται ὁ βῆξ.

Ὅταν κατὰ τὴν πρωΐαν κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς κλίνης ἔγερσιν αἰσθάνηται τις τὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὕπνου εἰς τὸν φάρυγγα ἀπὸ τῆς ρινὸς καταρρεύσαντα ἐκκρίματα, προσπαθεῖ δι' ἀποχρέμψεων ν' ἀποπτύσῃ ταῦτα. Εὐρίσκονται ταῦτα πλέον ἐντὸς τοῦ λάρυγγος ἢ τῆς τραχείας, ἢ προσκολλῶνται ἕνεκα τῆς συστάσεως αὐτῶν στερωδῶς ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος τοῦ φάρυγγος, τότε πρὸς ἐξαγωγήν αὐτῶν χρησιμοποιεῖται ἡ ἐν τοῖς ἀεροφόροις ἀγγείοις στήλη τοῦ ἀέρος, ἥτις διὰ κεκλεισμένου λάρυγγος βιαίως διὰ τῆς δυνάμεως ἀπάντων τῶν ἀναπνευστικῶν μυῶν διωθεῖται πρὸς τὰ ἔξω διὰ τοῦ στόματος συμπαρασύρουσα καδδύναμιν πᾶν τὸ προστυχὸν ἀλλότριον σῶμα· τοῦτο ἀκριβῶς ἀπαρτίζει τὸν βῆχα καὶ συμβαίνει οὐχὶ σπανίως καὶ ὅταν ὁ διὰ παθολογικῆς ρινὸς εἰσπνεόμενος ἀῆρ ἐν μεταβιβλημένῳ γημισμῷ προσβάλλῃ ἐρεθιστικῶς ὑπεραισθητικόν τι σημεῖον τῶν ἀεροφόρων ὁδῶν. Ὁ βῆξ ἐστὶν ἐπιμονος ἀναλόγως τοῦ βχθμοῦ τῆς συναφείας τῶν ἐκκριμάτων μετὰ τῶν τοιχωμάτων τῶν ἀεροφόρων ὁδῶν, μχλακός, ξηρός, ἀνυποίστως σπασμώδης. Συνεπεία τοιοῦτου χρονίου τὸ πλεῖ-

στον βηχός, φαντάζεται τις τὰς ἀλλοιώσεις τοῦ ἀναπνευστικοῦ τοῦλάχιστον συστήματος. Εἰς προδιατεθειμένους ὀργανισμούς γίνεται, ὡς ἐκ τῶν βιαίων συσπάσεων τοῦ διαφράγματος καὶ τῶν κοιλιακῶν μυῶν, μετατόπισις ὀργάνων τινῶν τοῦ ὑποχονδρίου, ὡς τοῦ νεφροῦ, κῆλαι κτλ., διὰ πίεσεως τοῦ στομάχου ἔμετος κτλ. Εἶδον τὸ παρελθὸν θέρος Ἑβραῖον ξενοδόχον, ἀπὸ Σιγγαπόρης ἐλθόντα ἐνταῦθα πρὸς θεραπείαν ξηροῦ βηχὸς ἐπιμόνου, ὅστις εἰς οὐδὲν θεραπευτικὸν μέσον μέχρι τοῦδε ἐνέδωκεν. Οὗτος ἔφερε προσέτι βουβωνοκῆλην ἐπιγενῆ, ἣν ἀπέδειδεν εἰς τὸν ἄγριον αὐτοῦ βῆχα. Οὗτος προήρχετο ἀπὸ ρινοφαρυγγίτιδος ξηρᾶς καὶ ὑπεχώρησε τάχιστα εἰς ἀπλᾶς πλύσεις τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων διὰ φυσιολογικῆς διαλύσεως ἁλατος (0,75 %) μαγειρικοῦ.

Τὸν βῆχα τοῦτον οἱ μὲν, ἀφεῦ ματαίως προσέδραμον εἰς τὰ φῶτα τῆς ἐπιτιμῆς, ὑρίστανται ἀκάκως δι' ὅλης τῆς ζωῆς λαμβάνοντες ἐσωτερικῶς (!) παραμυθητικόν τι ὑγρὸν, ὑγρόπισσαν, goudron π. χ., ἄλλοι ὁμως μετὰ νευρικοῦ συστήματος μᾶλλον εὐχισθήτου μετὰ πολλαπλᾶς ματαίας ἀποπειρας ἐκ μέρους τῆς ἐπιστήμης πρὸς ἴσιν ἔρμαια ἤδη χιμαιρικῶν νόσων καταστάντες, καταλαμβάνονται ὑπὸ εἰδεχθοῦς μελαγχολίας καὶ ὑποχονδρίας διὰ τὸ προσεχὲς αὐτῶν μέλλον ἢ ἐγκαταλιπόντες· πᾶσαν ἐργασίαν ἀνήσυχοι περιέρχονται ἀπὸ ἱατροῦ εἰς ἱατρὸν καὶ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν πρὸς τελεσφόρον θεραπείαν, ἕως ὅτου ποτὲ εὐτυχῆσωσι δι' ἐνδελεχοῦς ρινικῆς ἐξετάσεως ν' ἀνακλυφθῇ ὁ ἐν τῇ ρινὶ ἐμφωλεύων κακὸς δχιμῶν. Παραδείγματα ἠδύνατό τις ν' ἀναφέρῃ πολυπληθῆ, διότι τοιαῦτα δὲν εἶναι σπάνια, ἀλλ' ἀρκοῦμαι μόνον εἰς τὴν λακωνικὴν ἐξιστόρησιν τῶν ἐπομένων δύο: Ὁ κ. Γ. περὶ τὰ 35 γεγοῶς βῆχει ἀπὸ τινων ἐτῶν ἰδίως τὰς πρωΐας ἀνυποίστως. Μεγάλην πείραν κεκτημένος τῆς ἡμετέρας πόλεως παθολόγος συνέστησεν αὐτῷ νὰ μεταβῇ εἰς νοτιώτερα κλίματα, τὴν Αἴγυπτον. Οἱ συγγενεῖς διαπυθάνονται περιδεεῖς τὴν πάθησιν αὐτοῦ ὡς φθίσις. Ὁ ἄρρωστος ἔνεκεν ἐργασιῶν δὲν ἀπεδήμησεν ἀλλ' ἔθεραπέυετο δι' ἐπαλείψεων τοῦ φάρυγγος ἐπὶ πολὺ ὑπ' ἄλλων ἰατρῶν καὶ ἐνὸς εἰδικῷ. Ἦτο ἔτοιμος νὰ μεταβῇ εἰς

Βιέννην διὰ τὴν πάθησιν αὐτοῦ, ὅτε ἠθέλησεν ἀπαξ νὰ συμβουλευθῆ καὶ ἐμέ. Ὁ εἰς τόσα θεραπευτικὰ μέσα ἀνένδοτος βῆξ ὑπεχώρησεν εἰς τὸ πρῶτον κλύσμα τῆς ρινὸς διὰ φυσιολογικῆς διαλύσεως ἁλατος. Ἡ διάγνωσις μου ἦτο καλοηθέστατος χρόνιος ρινοκατάρρους. Διδακτικωτέρα ὑπὸ ἔποψιν ὀδυσσειῶν ἐστὶν ἡ ἐπομένη περίπτωσις: Ἡ δεσποινὶς Η. 38 ἐτῶν συνεβουλεύθη διὰ βῆχα ἐπίμονον ἀμφελῶς τοῦς δισχημοτέρους τῶν ἐνταῦθα ἱατρῶν. Συγγενεῖς τινες αὐτῆς ἀπεβίωσαν ἀπὸ φυματιώσεως. Ἐπεσκέφθη δις τὴν Βιέννην καὶ συνεβουλεύθη ἐκεῖ τινας τῶν καθηγητῶν. Κατὰ συμβουλήν αὐτῶν μετέβη καὶ διέμεινεν εἰς τὸ φθισιατρεῖον τῆς Abbazia ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον (!). Εἰς Βιέννην ἐκεῖθεν αὐθις ἐπιστρέψασα ἐζητάσθη ὑπὸ εἰδικοῦ ρινολόγου, ὅστις προὔτεινεν αὐτῇ ρινικὴν ἐγχείρησιν. Φόβω ταύτης ὑπέστρεψεν εἰς Κων/πολιν ἄπρακτος. Δι' ὀλίγων καυτηριάσεων τῶν κάτω ρινικῶν κογχῶν (χρονία ὑπερπλαστικὴ ρινίτις), ἰδίως ὁμως διὰ ρινικῶν κλυσμάτων γενομένων κατὰ συμβουλήν μου ἐνέδωκε πάραυτα ὁ ἐν εἵδει δεινῶν παροξυσμῶν κοκκίτιδος ἐπερχόμενος βῆξ.

Πολλοὶ συγγραφεῖς πολλὰς τῶν περιπτώσεων τούτων θεωροῦσιν ὡς καθαρὰ ρινικὰ ἀνακλαστικὰ φαινόμενα, κατ' ἐμὴν γνώμην ἀδίκως. Οἱ βῆχες οὗτοι συνίστανται μάλιστα δι' ἐρεθισμοῦ τοῦ κατιόντος λαρυγγικοῦ νεύρου ὑπὸ τῶν ἀπὸ παθολογικῆς ρινὸς κατιόντων ἐκκριμάτων. Ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης συνηγοροῦσιν αἱ ἰάσεις δι' ἀπλῶν πλύσεων τῆς ρινός, διὰ τῶν ὁποίων ἀπλῶς τὴν πρόληψιν τῆς μέχρι τοῦ φάρυγγος καθόδου τῶν ἐκκριμάτων σκοποῦμεν. Οἱ καθαρῶς ρινικοὶ ἀνακλαστικοὶ βῆχες διὰ τοῦ τριδύμου εἰσὶ σπάνιοι.

Νομίζω ὅτι οὕτω πρέπει νὰ ἐξηγηθῶσι καὶ αἱ δημοσιευθεῖσαι σπανιώταται περιπτώσεις λαρυγγοσπᾶσμου παρ' ἐνήλιξιν, αἵτινες ἰάθησαν διὰ ρινολογικῆς θεραπείας. Ἐνθυμείσθε ἴσως, ἦν ἀνέφερον ὑμῖν πρὸ τριετίας περίπτωσιν λαρυγγοσπᾶσμου παρ' ἐνήλικι, ἥτις ἰάθη δι' ὀλίγων ἐπιψύσεων τοῦ βλενδύμενος τῆς μιᾶς τῶν ρινικῶν κογχῶν διὰ τριχλωρικοῦ ὀξέος, ἰδίως δὲ διὰ ρινικῶν κλυσμάτων. Ἡ περίπτωσις ἐκείνη παρουσίασεν ἐν τῷ γραφείῳ μου τὰ συμπτώματα ἐντονωτάτου λα-

ρυγγοσπᾶσμου ἅμα τῇ ἐπαφῇ τοῦ ὀπισθίου φαρυγγικοῦ τοιχώματος διὰ μήλης. Εἰς τὸ πείραμα τοῦτο ὁ ὄργανισμὸς ἀνταποκρίνεται πρὸ πάντων δι' ἀνακλαστικοῦ ἐμέτου ἢ βηχός.

Τὰ μέχρι τοῦ φάρυγγος καταρρέοντα προϊόντα τῆς παθολογικῆς ρινὸς καταπίνονται παρὰ παιδίων πάντοτε, οὐχὶ σπανίως δὲ καὶ παρ' ἐνηλίκων. Εὐνόητοι αἱ ἐντεῦθεν δυσπεψίαι, δυσκρασίαι καὶ μαρασμοί. Ἡ θεραπεία τῆς ρινὸς παρουσιάζει καὶ ἐνταῦθα πραγματικούς θριάμβους. Παραδείγματα τοιοῦτου εἶδους δυσπεψιῶν εἰσὶ συνήθη, ὑπεθυμίζω δὲ ὑμῖν μόνον δύο προηγουμένως μνημονευθείσας περιπτώσεις διὰ τὸ ἀνεπαρκές τοῦ χρόνου.

Διὰ τῷ παθολογικῶς ἠλλοιωμένου βλενομένου τῆς ρινὸς δύνανται οἱ ἐν αὐτῇ πολυάριθμοι μικροοργανισμοὶ νὰ διαπεράσωσι καὶ νὰ εὐρεθῶσιν ἐντὸς τῶν ἰστών. Πρῶτος σταθμὸς φαγοκυττώσεως ἐσονται τὰ περὶ τὴν ρῖνα λυμφατικὰ ἀγγεῖα μετὰ τοῦ λυμφατικοῦ δακτυλίου τοῦ Waldeyer. Ἐντεῦθεν αἱ διάφοροι φλεγμοναὶ κατὰ τὴν ἀμυγδαλὴν τῆς γλώσσης τὴν τοῦ Luschka, καὶ τῶν ἀντιάδων ἰδίως. Ἰκανῶς δὲ γνωσταί εἰσιν αἱ σχέσεις τῆς ὀξείας πολυαρθρίτιδος καὶ τινων πυαιμιῶν μετὰ τῶν φλεγμονῶν τούτων.

Ἀφ' ἐτέρου πλησίον πασχούσης ρινὸς οἱ λυμφατικοὶ ἀδένες τοῦ τραχήλου ὑφίστανται ἰδίως παρὰ παιδίους διηθήσεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἀντιληπτῆς. Αἱ διογκώσεις τούτων μετὰ τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν ἀλλοιώσεων τοῦ ἄνω χείλους, τῶν ὠτορροιῶν καὶ τῶν παθήσεων τοῦ ὀφθαλμοῦ παρέχουσι τελείαν τὴν εἰκόνα τῆς λυμφατικῆς δυσκρασίας (scrophulose). Θαρρῶ ὅτι ἡ τελευταία αὕτη διάγνωσις γίγνεται, ὡς μὴ ὄφειλεν, ὑπὲρ τὸ δέον συχνά. Ἐὰν ἐξετασθῆ προσηκόντως ἡ ρὶς τῶν ἀρρώστων τούτων, θὰ εὐρεθῆ ἡ ἀρχικὴ πάθησις πυκνότερα ἐν αὐτῇ: ρινίτις χρονία, ἀδενοειδεῖς ἐκβλαστήσεις. Διατί νὰ μὴ εὐρίσκωμεν τάχα καὶ τοὺς λοιποὺς λυμφατικούς ἀδένας τοῦ σώματος (βουβωνικούς π. χ.) διογκωμένους κατὰ τὴν λυμφατικὴν ἐν γένει δυσκρασίαν; Ἀναμφιβόλως διότι ἀπέχουσι πολὺ τῆς ρινός. Ὁ ὄρος scrophulose νομίζω ὅτι δέον ν' ἀποσκορακισθῆ ἀπὸ τῆς παθολογίας ὡς ἄγων εἰς ἐπιπολαιότητα. Αἱ διηθήσεις τῶν ἀδένων

τούτων ἔχουσι τὴν ἀφορμὴν εἰς νόσους τοῦ βλενοῦμένου ἢ τοῦ δέρματος ἢ εἰσι φυματιώδους φύσεως.

Γ' Τὸ ἀνακλαστικὸν πεδίον τῆς ρινός, ὡς γνωστὸν, ἐκτείνεται ἰδίως ἐπὶ τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος. Ὁ ἐρεθισμὸς τῶν ρινικῶν κλάδων τοῦ τριδύμου καὶ συμπαθητικοῦ ὡς καὶ τοῦ ὀσφρητικοῦ συνεπάγεται ἐπιβράδυνσιν τῆς ἀναπνοῆς μέχρις ἐπισχέσεως ταύτης· κατὰ τὸν Lazarus ὕψωσιν τῆς πίεσεως τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος συνεπεῖα ἀνακλαστικῆς συσπάσεως τῶν βρογχικῶν λείων μυῶν διὰ τοῦ πνευμονογαστρικοῦ. Τοῦ φαινομένου τούτου ἀπέτυχεν ὁ Lazarus κατόπιν τομῆς τοῦ πνευμονογαστρικοῦ ἐπὶ ζῶων, ἐπέτυχε δ' αὐτοῦ αὐθις δι' ἐρεθισμοῦ τοῦ περιφερικοῦ αὐτοῦ τμήματος. Ὁ ἐρεθισμὸς οὗτος τοῦ αἰσθητηρίου καὶ αἰσθητικοῦ νεύρου τῆς ρινός ὑπὸ παθολογικὰς τινὰς συνθήκας προξενεῖ τοιαύτην τινὰ ἀναστάτωσησιν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀναπνοῆς, ὥστε παράγεται κατάστασις τις, ἢ συντόμως ἀποκαλοῦμεν βρογχικὸν ἄσθμα.

Ἀλλὰ καὶ πέραν τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος εἰς ὄλως ἀπομεμακρυσμένες μοῖρας τοῦ σώματος παρήχθησαν οὐχὶ ἅπαξ αἰσθήσεις καὶ φαινόμενα, τῶν ὁποίων ἡ ἀφορμὴ ἔδοθη εἰς τὴν ρίνα διὰ τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ αἰσθητηρίου αὐτῆς νεύρου. Πολλὰ ὅσμηκ' παράγουσι ζωηρὰν εὐθυμίαν καὶ εὐχάριστον διάθεσιν, δὲν ἀγνοεῖ δὲ ὁ ἄνθρωπος τὴν μαγικὴν αὐτῶν δύναμιν εἰς γενετησίους ἀναστροφάς. Ρινικαὶ ἀνακλαστικαὶ νευρώσεις περαιτέρω παρουσιάσθησαν πολλακίς ὡς κεφαλαλγία, ὡς καρθρία, ὡς ἡμικρανία, ὡς ἕλιγρος, ὡς διάφοροι νευραλγίαι, ὡς παλμοὶ καρδιακοί, ὡς σπασμοὶ γλωττίδος, τῶν μυῶν, τοῦ προσώπου καὶ τῆς ὑπερώας, ὡς σπασμώδεις βῆχες, ὡς σπαστικὴ δυσφωνία, ὡς σιῶσις, ὡς νόσος τοῦ Basedow, ὡς ἐπιληψία, ὡς νυκτερινὰ καὶ ἡμερήσια ἰνουρήσεις, ὡς καταμῆνιο ἀνωμαλῖαι, ὡς ὕδραρθρώσεις, ὡς νευρικὰ ὀφθαλμικὰ διαταραχὰ (στενώσεις τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου, διζύττοντα σκοτώματα, πρόσκαιροι ἀμβλωπῖαι καὶ ἀμυρώσεις), ὡς ἀφοδεύσεις, ὡς ἀμνησία, ὡς ἀπροσεξία. Τῶν τελευταίων τούτων ψυχικῶν φαινομένων τὴν παραγωγὴν συνεπεῖα ἐστενωμένης ρινός ἐπεχείρησε μάλιστα ἐσχά-

τως ὁ Kafemann ν' ἀποδείξῃ διὰ πειραματικῆς ὁδοῦ. Οὐχ' ἤττον αἱ ψυχικαὶ αὐταὶ καταστάσεις ἀπαντῶσιν οὐ μόνον εἰς στενωτικὰς τῆς ρινός παθήσεις ἀλλὰ καὶ εἰς εὐρύτατα ρινικὰ κύτῃ ἔνεκεν ἀτροφικῆς ρινίτιδος, ὅταν τὰ τοιχώματα αὐτῶν καλύπτονται ὑπὸ ἐκκριμάτων κωλυόντων τὴν φυσιολογικὴν ἐπαφὴν τοῦ ἀέρος μετὰ τοῦ ρινικοῦ βλενοῦμένου. Νοήμων διδάσκαλός μοι διηγείτο ἐσχάτως ὅτι αἱ πνευματικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις εἰσὶν ἀκμαιότεραι εἰς τὰς μετὰ μεσημβρίαν ὥρας, ἀφ' οὗ ἢ τε ρις καὶ ὁ φάρυγξ αὐτοῦ εἰς τὰς πρὸ μεσημβρίας ὥρας καθαρῶσι προσηκόντως. Πάσχει ἀπὸ ἀτροφικῆς ὀζαινώδους ρινίτιδος. Ὡστε δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ πνεύματος δι' ὑγιῶς ρινός θάλλει!

Πρὸς ἐξήγησιν τῶν παντοειδῶν τούτων ἀπὸ τῆς ρινός ἀνακλαστικῶν νευρώσεων παραδεχόμεθα ὡς αἰτίαν νευρασθενικὴν τινὰ προδιάθεσιν τῶν νευρικῶν ὁδῶν ἐφ' ὧν γίγνεται ἡ ἀνάκλασις, οὕτως ὥστε ὁ κεντρομόλος σπινθηρ εὐκόλως ὑπερπηδᾷ ἐπὶ ξένης ψευδοῦς ὁδοῦ, ὡς ἀφορμὴν δὲ τὴν τοπικὴν ἐν τῇ ρινὶ ὑπεραισθησίαν. Τὴν ὑπεραισθησίαν τῶν νεύρων τῆς ρινός ὡς ἀφορμὴν ἀνακλαστικῶν νευρώσεων ἐν στενωφῷ κύκλῳ ἀπέδειξε πρῶτος ὁ B. Fraenkel (1881). Ὁ Hack καὶ οἱ ὅπαδοι αὐτοῦ ὀλίγον βραδύτερον ἐπεξέτειναν μὲν κατὰ πολλὰ τὸν κύκλον τῶν γνώσεων ἡμῶν ἐπὶ τῶν ἀνακλαστικῶν ἀπὸ τῆς ρινός νευρώσεων οὕτως ὥστε πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν νὰ θεραπεύσιν ἀπὸ τῆς ρινός, τὴν ἀφορμὴν ὅμως αὐτῶν ἀπέδωκαν εἰς τὴν πλήμυραν τοῦ σπυγγώδους σώματος τῆς ρινός, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐκήρυξαν ὀλέθριον πόλεμον ἐξοντώσεως! Ὅτι ἡ θεραπεία αὕτη, ἣτις ἐδέσποσε διὰ τοῦ γαλθανοκαυτῆρος ἐπὶ δύο δεκαετηρίδας καὶ ἔτι καὶ νῦν εὐρίσκει παρὰ πολλοῖς ἰατροῖς ὑποστήριξιν, ἐστὶν ἄλογος ἐν πολλοῖς, τοῦτο ἐννοεῖτε εὐκόλως. Ὅθεν δικαίως ὁ Jurasz (Heymann's Handb. de Laryng. u. Rh. III. 666) λέγει: «Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην φαίνεται λίαν παράξενος ἢ ὑπόθεσις, ὅτι τὸ σπυγγῶδες σῶμα τῶν κογχῶν, ὅπερ ἐκπληροῖ σπουδαιοτάτας λειτουργίας τῆς ρινός, φέροι ἐν ἐκυτῷ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐγκληματίου.

Ἄλλ' οὐδ' εἰ πολυπόδες καὶ αἱ ἄκνυθι τοῦ ρινικοῦ διαφράγματός εἰσιν, ὡς πολλοὶ νομίζουσιν, ἀφορμὰ τῶν ἀπὸ τῆς ρινὸς ἀνακλαστικῶν νευρώσεων, ἐν ὧσιν ταῦτα δὲν γαργαλίζουσιν ὑπεραισθητικὰς μοῖρας τοῦ βλεννομένου. Ταῦτα χρησιμεύουσιν ἀπλῶς ὡς κέντρα ἐρεθίζοντα ὑπεραισθητικὰς καταλήξεις νευρικῶν κλάδων. Ἐὰν ἀφαιρέθωντων τούτων ἐξοφρυνίζονται καὶ αἱ ἀνὰ τὸν ὄργανισμόν παθολογικὰ ρινικὰ ἀπηγήσεις, τοῦτο σημαίνει ὅτι αἱ ὑπεραισθητικὰ χῶρα τῆς ρινὸς δὲν ἐρεθίζονται πλέον πρὸς παραγωγὴν νευρώσεων. Αὗται ὁμῶς συνίστανται αὖθις, ὅταν τὰ κέντρα ἐκεῖνα αὖθις, ὡς συμβαίνει οὐχὶ σπανίως ἐπὶ πολυπόδων, ἀναπτυχθῶσιν. Ἡ λογικὴ θεραπεία ἀπαιτεῖ τὴν εὐρεσίαν καὶ ἐξουθέντησιν τῶν ὑπεραισθητικῶν σημείων, ἀπερ οὐχὶ σπανίως εἰσὶ πολυπληθῆ. Ἰμην ποτὲ λίαν περιλίπος, ὅταν, ἀφαιρέσας πάντας τοὺς πολυπληθεῖς, μικροὺς κινητοὺς (οἷοι περιγράφονται ὡς συνήθως ἀφετηρία τοῦ ριν. ἀνακλ. ἄσθματος) πολυπόδος ἀπὸ τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων ἀσθματικοῦ συναδέλφου, παρετήρησα οὐχὶ τὴν παῦσιν ἀλλὰ τὸναντίον τὴν ἐπιδείνωσιν τῶν ἀσθματικῶν παροξυσμῶν. Οὗτοι εὐτυχῶς ἐνέδωκαν βραδύτερον ἅμα τῶ ἀκρωτηριασμῶ τῶν ἐλαφρῶς ὑπερπλαστικῶν ὀπισθίων ἄκρων τῶν κάτω ρινικῶν κογχῶν. Δυστυχῶς μικροσκοπικὰ ἐπ' αὐτῶν ἔρευναι δὲν ἐγένοντο.

Ὁ Benno Levy ὡς καὶ ὁ Lermoyez εὗρον ἐσχάτως διὰ τοῦ μικροσκοπίου σημαντικὰς ἀλλοιώσεις τῶν νευρικῶν καταλήξεων ἐπὶ τεμαχίων ρινικοῦ βλεννομένου. Ταῦτα προήρχοντο ἀπὸ ἀτόμων ἰσθίντων ἀπὸ ρινικῶν νευρώσεων διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ὑπεραισθητικῶν τούτων μοιρῶν. Ἐὰν αἱ διὰ τῶν ἀλλοιώσεων τούτων γινόμεναι νευρώσεις ἀποδειχθῶσιν εἰς μεγάλην κλίμακα ἀληθεῖς, θὰ ἔχωμεν βεβαίως καὶ τὸν παθολογοανατομικὸν αὐτῶν λόγον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τῇ ρινὶ ἀφετηρίαν αὐτῶν. Πρὸς παραγωγὴν ὁμῶς ἀνακλαστικῶν φαινομένων παρὰ φύσιν ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι αἱ ἀνακλαστικὰ ὁδοὶ μετὰ τῶν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ κέντρων εὐρίσκονται ὁμοίως ἐν ὑπεραισθησίᾳ ἢ ὅτι ἀντιστάσεις τινές, αἵτινες φυσικῶς ἴσως ὑπάρχουσι μετὰ τὸν κεντρομόλου καὶ κεντρόφυγος ὁδοῦ εἰσιν ἀνε-

παρκεῖς, οὕτως ὥστε ὁ κεντρομόλος σπινθήρ νὰ ὀδεύῃ εὐκοπωτέραν πλὴν οὐχὶ κατὰ φύσιν ὁδὸν (νευραθένειν).

Αἱ ἄνω μετρίως μνημονευθεῖσαι παθολογικὰ ἀπηγήσεις ἀνὰ τὸν ἐν γένει ὄργανισμόν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωσι τὴν ἀφορμὴν αὐτῶν ἐν παθολογικῇ ρινὶ καὶ μάλιστα πλειστάκις. Ἦρις ὡς ἀφετηρία τούτων παρίσταται ἡμῖν δι' ὄλου τοῦ ὀγκώδους τόμου τῶν παθολογικῶν αὐτῆς ἀλλοιώσεων. Ἡ ἀπαρίθμησις τούτων ἤθελεν ἀποβῆ λίαν ἐνοχλητικὴ καὶ δαπανηρὰ χρόνου, ὃν τόσον εὐνείκως μοι παρεχωρήσατε, ἀφ' ἐτέρου ἤθελεν ἀπαγάγει ἡμᾶς εἰς ζητήματα ἐκτὸς τοῦ θέματος. Διὰ τῆς μικρᾶς μου ταύτης ἀνακοινώσεως ἐσκόπησα μόνον τὴν καθδύναμιν λογικὴν συνάφειαν τοῦ λοιποῦ ὄργανισμοῦ μετὰ τῆς ρινὸς ὑπὸ παθολογικὴν ἔποψιν. Ἄν τούτου ἐπέτυχον καὶ ἐπ' ἐλάχιστον θὰ θεωρήσω ἑμαυτὸν εὐτυχῆ. Τοῦτο μόνον ἐν τέλει ἐπεθύμουν νὰ προσθέσω ἐνταῦθα ὅτι αἱ ρινικὰ ἀλλοιώσεις εἰσὶ πολλάκις τόσον μικρὰ καὶ ἀσήμαντοι ὥστε δὲν εἶναι δυνατὸν ἕνεκα τῶν ποικίλων εἰκόνων, ὑφ' ἧς παρίστανται αἱ ρινικὰ κοιλοτήτες, νὰ ἐπισύρῃσι τὴν προσοχὴν καὶ τοῦ μᾶλλον ἐξησκημένου ριнологοῦ. «Λίαν διδακτικὴ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην μοι ἦτο περίπτωσις, λέγει ὁ P. Heymann, ἢ τόσον ἐγὼ ὅσον καὶ πολλοὶ εἰδικοί συναδέλφοι ἐν Βερολίνῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἶχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακολουθήσωμεν. Προέκυτο περὶ καθηγητοῦ ἐν ξένῳ πνευματιστημίῳ, ὅστις ἔπασχεν ἀπὸ κατάρρου ρινοφρυγγολαρυγγικοῦ, ὅστις λίαν ἐδυσχέραινε τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Ἀπὸ περισσοτέρων ἐτῶν τόσον ἐν τῷ τόπῳ τῆς δικημοῆς αὐτοῦ, ὅσον καὶ κατὰ τὰς διακοπὰς ἐν Βερολίνῳ πολλάκις, καὶ παρ' ἐμοὶ περιποιεῖτο οὗτος τὸν κατάρρου αὐτοῦ, μετὰ οὐχὶ κακοῦ, πλὴν πάντοτε βραχὺ διαρκούντος καὶ ὅλως ἐφημέρου ἀποτελέσματος. Τέλος κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς τοῦ παρελθόντος ἔτους ἡ προσοχή μου ἐστράφη ἐπὶ μικρὰν πλὴν ἀρκούντως ἐντὸς τοῦ ἀριστεροῦ ρινικοῦ κύτους προβάλλουσαν διαπάρχυσιν κατὰ τὴν ὀπισθίαν μοῖραν τοῦ ἐγχόνδρου ρινικοῦ διαφράγματος. Ἀφῆρσα ταύτην, ἔκτοτε δ' ἔσχε ἢ θεραπεία τοῦ κατάρρου αὐτοῦ διαρκῆς μέχρι τοῦδε ἀποτελέσμα λίαν διευκολύνον τὴν διδα-

σκαλίαν αὐτοῦ». Ἡ περίπτωση αὕτη ἐπικυροῖ τὴν ἀλήθειαν τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν πρόκειται πάντοτε μόνον περὶ ποσότητος (Victor Lange, Heymann's Handbuch III, 458) καὶ διδάσκει ὅτι εἰς παθήσεις, αἷας ἀνέφερον ὑμῖν ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐργασίᾳ, ὀφείλομεν νὰ ρίπτωμεν βλέμμα ὑποπτον ἐπὶ πάντων τῶν ὑπόπτων σημείων τῆς ρινός, ὅσον καὶ ἂν αὕτη φαίνεται ἡμῖν φυσιολογική. Μόνον δι' ἐνδελεχοῦς προσοχῆς καὶ παρατηρήσεως τοῦ ἀρρώστου καὶ ἐκτιμήσεως τῆς σχέσεως τῶν παθήσεων τούτων μετὰ τῆς ρινός θὰ δυνηθῶμεν νὰ φανῶμεν χρήσιμοι ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἀρρώστοις ἡμῶν. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ταχέως θ' ἀκούσωμεν παρ' αὐτῶν εἰς βᾶρος ἡμῶν τὴν δικαίαν κατακραυγὴν «σταυρωθῆτω».

Ὁ κ. **N. Ταπιάς** ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Παπανικολάου λέγει ὅτι εἰς κατ' ἀνάκλασιν ἀπὸ τῆς ρινός ἐπερχομένας ἐπιπλοκάς ἰδίως πρέπει νὰ λαμβάνη τις ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν γενικὴν κατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦς, διότι παρατηρήθη ὑπὸ πολλῶν, ὅτι εἰς πολλὰς περιπτώσεις, αἵτινες εἰς τὴν τοπικὴν θεραπείαν οὐδόλως ὑπεχώρησαν, ἢ ἴσως ἐπῆλθε μετὰ θεραπείαν τῆς γενικῆς.

Ὡς πρὸς τὰς ἐνδοκρανικὰς δὲ ἐπιπλοκάς ἄνευ ἀλλοιώσεων τοῦ ἄντρου, λέγει ὅτι τελευταίως ἐφειλκύθη ἡ προσοχὴ εἰς κυψέλας τῆς μαστοειδοῦς ἀποφύσεως μακρὰν τοῦ ἄντρου, ἐν αἷς πιθανῶς ἐξηκολούθει ἡ ἐμπύησις μετὰ τὴν θεραπείαν τοῦ ἄντρου καὶ ἐξ ὧν δύναται νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἐνδοκρανικὴ ἐπιπλοκή, ἡ δὲ διάγνωσις γίνεται εἴτε κατὰ τὴν ἐγχείρησιν ἢ κατὰ τὴν νεκροψίαν. Ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν νέας παθούσης ἐξ ἀτίτιδος, ἣν εἰς ἰαθεῖσα ἐπανῆλθε μετὰ τρεῖς μῆνας ἐντελῶς ἐξηντημένη, μετὰ μικροῦ οἰδήματος κατὰ τὴν μαστοειδῆ ἀπόφυσιν. Κατὰ τὴν ἐγχείρησιν τὸ ἄντρον εὐρέθη ὑγιές, ὅτε ἐφειλκύθη ἡ προσοχὴ πρὸς τὴν σκληρὰν μήνιγγα, ὁπόθεν ἐξῆλθε πύον ἀρκετόν. Τοῦ μηνιγγικοῦ ἄρα ἀποστήματος ἡ ἀρχὴ εὐρίσκετο κατὰ τὰς ἐμπεπηγμένας κυψέλας. Ἡ ἀσθενὴς ἐθεραπεύθη. Ἐτερον περιστατικὸν παρόμοιον κατέληξεν εἰς θάνατον, ἐν δὲ τῇ περιστάσει

ταύτῃ οὐδὲν νοσηρὸν σημεῖον ἐφαίνετο ἐξωτερικῶς εἰ μὴ πόνος ἐλαφρὸς κατὰ τὴν μαστοειδῆ ἀπόφυσιν.

Ὁ κ. **A. Κρητικὸς** ἐρωτᾷ ἂν μετὰ τῶν ἐπιπλοκῶν τῶν ρινικῶν παθήσεων ἔτυχε νὰ παρατηρήσῃ λευκωματουρίαν, ὡς περιεγράφῃ τοιαύτη ὑπάρχουσα μετὰ ἀδενοειδῶν ἐκβλαστῆσεων, καὶ ἦτις ἐθεραπεύθη διὰ τῶν πλύσεων τῆς ρινός.

Ὁ κ. **Μανουηλίδης** ἐν σχέσει πρὸς τὴν νευρασθένειαν τὴν ἐκδηλουμένην πολλάκις κατὰ τὰς παθήσεις τῆς ρινός, ὡς εἶπεν ὁ κ. Παπανικολάου, λέγει ὅτι ἡ νευρασθένεια εἶναι ἀνισορροπία τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἡ δὲ ἐκδήλωσις αὐτῆς ὀφείλεται σχεδὸν πάντοτε εἰς τινὰ πού τοῦ ὀργανισμοῦ ὑλικὴν πάθησιν, ἥς ἡ θεραπεία κατὰ πολὺ εὐκολύνει τὴν τῆς νευρασθενείας θεραπείαν.

Ὁ κ. **Παπανικολάου** ἀπαντῶν εἰς τὸν κ. N. Ταπιάν λέγει ὅτι, ὡς καὶ ἐν τῇ ἀνακοινώσει του εἶπε, δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι θεραπεύων τὴν ρινικὴν πάθησιν θὰ θεραπεύσῃ πάντοτε καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ὀργανισμοῦ ἐπιπλοκάς ὡς τὴν νευρασθένειαν κτλ. ἀλλ' ὅτι πολλάκις ἐπιτυγχάνεται ἡ τοιαύτη θεραπεία διὰ τῆς κατὰ τὴν ρίνα ἐπεμβάσεως.

Εἰς τὸν κ. **A. Κρητικὸν** ἀπαντῶν λέγει ὅτι δὲν ἔτυχε νὰ ἴδῃ λευκωματουρίαν ἐπιπλέκουσαν ρινικὴν πάθησιν.

Ὁ κ. **Μακρῆς** λέγει ὅτι ἡ βλενομεμβράνη τῆς ρινός εἶναι τοσοῦτον εὐαίσθητος ὥστε νὰ προξενῇ κατ' ἀνάκλασιν τὸν θάνατον ἐνίοτε κατὰ τὸ χλωροφόρμιον.

Εἶτα ὁ κ. **A. Γαβριηλίδης** ἀνακοινοῖ περὶ **ἡμιοψίας ὑπὸ φιλολογικὴν ἔποψιν.**

Κύριοι,

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 26 Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1897 ἀνεκοινώσαμεν ἐν τῇ βιολογικῇ ἐπιτροπῇ περίπτωσιν κινητικῆς ἀταξίας (tabes) ἐπιπεπλεγμένης ὑπὸ ἡμιοψίας, καὶ δὴ ἐτερονύμου κροταφικῆς.

Ἡμιοψία ὡς γνωστὸν σημαίνει ἔλλειψιν τῆς ὀράσεως κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου.

Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ὡς σύμπτωμα ἐγίνω-

σκεν ὁ Ἱπποκράτης¹, ὡς δηλοῖ τὸ χωρίον «καὶ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ἐσορῶντι κλέπεται οἱ ἢ ἀδηγῆ, καὶ δοκεῖ τὸ ἤμισυ τῶν προσώπων ὁρᾶν». Ἴδιον ὁμῶς ὄρον πρὸς δῆλωσιν τοῦ συμπτώματος τούτου ὁ Ἱπποκράτης καὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς δὲν μετεχειρίζοντο· οἱ τὴν σήμερον ἀπαντῶντες ὄροι ἐσχηματίσθησαν μετὰ ταῦτα, τὴν δὲ ἡμιανοψίαν εἰσήγαγεν ἐν τῇ ὀφθαλμολογίᾳ ὁ ἑλληνομαθὴς ὀφθαλμολόγος Hirschberg, καὶ ταύτης γίνεται νῦν χρῆσις ὑπὸ πάντων· διὸ καὶ ἡμεῖς ταύτην μετεχειρίσθημεν ἀφαιρέσαντες τὸ ν ἦτοι ἀντὶ ἡμιανοψίας λέγομεν ἡμιοψίαν.

Τοὺς λόγους οἵτινες μᾶς παρεκίνησαν νὰ προτιμῆσωμεν τὴν δι' ἄνευ ν ἐκφορὰν τῆς λέξεως δύναται ν' ἀναγνώσῃ ὁ βουλόμενος ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἀνακοινώσῃ μας.

Ἡ ἀφαίρεσις ὁμῶς αὕτη τοῦ ν ἀπήρεσεν εἰς τὸν καθηγητὴν τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, ὅστις καὶ ἀποδοκιμάζει ἐμέ τε καὶ τὸν Σύλλογον ἐν τῷ Centralblatt für praktische Augenheilk. Juni 1898 s. 187 καὶ ἐν τοῖς Archives d' Ophthalmologie 1898 p. 672.

Ἐν τῇ ἀποδοκιμασίᾳ ταύτῃ περιέμενον νὰ ἴδω τὴν ἀνασκευὴν τῶν ιδεῶν μου, νὰ ἀναγνώσω ὅτι ὁ σχηματισμὸς τῶν λέξεων, ἐπίψομαι, ἐπίσσομαι, ἄσπτος, ἀόμματος, ἀόφθαλμος κτλ. δὲν ἐμφαίνουσιν ὅτι πάλαι ποτὲ ἢ ρίζα ὅπ εἶχε τὸ F. Ἀντὶ ὁμῶς τούτων ὁ ἔξοχος συνάδελφος ἀρνεῖται ἀναποδείκτως τὴν ὑπαρξίν τοῦ F καὶ παραπέμπει ἡμᾶς ἀπλῶς εἰς λέξικὰ καὶ καθηγητὰς Γάλλους καὶ Γερμανούς².

1 Ἱπποκράτης. Περὶ νόσων τὸ δευτέρον. Ἐκδοσις Littré Paris 1851 τόμος VII παρ. 12 σελ. 20.

2. «Mit Verlaub, Herr Gabrielides, Sie mitsammt hirem Syllogus sind einem Holzweg Zwar der Stamm ὄρ, wovon ὄρνω, ich sehe, hatte vor einem Paar Tausend Jahren das Digamma æolicum (F) besessen, wie schon aus ἐώρακχ folgt und aus den Stammverwandten (vereor, Wart): deshalb heisst unsichtbar κώρατος ohne v. Aber der Stamm ὄρ, schon, wovon ὄψις das Gesicht, hat niemals das Digamma besessen; dasselbe ihn jetzt zu verleihen, wäre doch ein Paar Tausend Jahre zu spät. Dass ἀνοψία Mangel an Zukost bedeutet (Nichtsehen aber ἀβλεψία, so dass, wer durchaus griechisch reden will, das Wort Hemi-alepsia zu seiner Verfügung hat) steht schon

Ἡμεῖς λοιπὸν ἠρευνήσαμεν λέξικὰ καὶ τημειοῦμεν τῷ κυρίῳ Hirschberg τὸ γερμανικὸν λέξικὸν τοῦ G. Autenricht. (Wörterbuch zu Homerischen Gedichten, 5 Aft, 1885) ἔνθα ἐκφέρεται ἡ ἰδέα τῆς ταυτότητος τῶν ριζῶν ὀπ, οκ=ὄρασις, φωνῆ καὶ φα, φας, φωνῆ φως (Sansk. Tha, Lat. vox). Ἐν τῷ λέξικῷ λοιπὸν τούτῳ πρὸ τῆς λέξεως ὄψις ὑπάρχει ἔντυπον τὸ F.

Ἀπετάθημεν δὲ ὡς γνωρίζετε εἰς τὴν φιλολογικὴν τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπεῖαν, ἥτις ἔκριεν ὀρθῶς ἔχοντα τὸν σχηματισμὸν τῆς λέξεως ἡμιοψίας (ὄρα τὰ ἐγγραφα πρακτικὰ τῆς συνεδρίας IZ'), ὡς καὶ πρὸς τοὺς κυρίους Κεφάλαν καὶ Καρολίδην, οἵτινες ἐπίσης συνεφώνησαν πρὸς ἡμᾶς, πολλὰ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διδάξαντες ἡμᾶς ἐφ' ᾧ καὶ εὐχαριστοῦμεν αὐτούς¹.

Ταῦτα εἶναι, κύριοι, ὅσα διημερίσθησαν μετὰ τὸν κυρίου Hirschberg καὶ ἐμοῦ σημειοῦμεν δ' ἐνταῦθα τὸν λόγον, ὅτι ὁ καθηγητὴς Hirschberg πραγματευόμενος περὶ τῆς ἡμιανοψίας ἐν τῷ Graefe-Saemisch² κατακρίνει τοὺς διαφοροὺς ὄρους ὧν χρῆσιν ἐποίησαντο, περὶ δὲ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ὄρου λέγει· Ἐγὼ αὐτὸς (δυστυχῶς!) τὸ 1878 προὔτεινα τὴν λέξιν ἡμιανοψίαν. Ἄλλ' ἀνοψία δηλοῖ ἄλλειψιν εἰς προσφάγιον, ἀνώπιον δὲ τὸ

seit 11 Jahren in dem Wörterbuch der Augenheilk» (S. 5 u. 40).

«Je regrette infiniment que M. G. persevère dans son erreur. Mais c'est un fait indiscutable, dont je ne suis pas l'inventeur que la racine grecque ὄπ, voir (d'ou ὄψις) n'a jamais possédé de digamma.

Voir les dictionnaires modernes du Grec p. ex. Sahle und Schneidewin, Leipzig 1875 p 1087 et 1109; G. Curtius, griech. Etymologie. Leipzig 1889. p. 346 463. Consulter aussi des professeurs de la langue grecque, tant en France qu'en Allemagne, et toute conviction sera faite».

1. Τὰς ἀπαντήσεις ταύτας ἔχομεν δημοσιεύσει ἐν τοῖς Archives d' Ophthalm. 1898 p. 608 καὶ ἐν τοῖς Archives Or. de Médecine et de Chirurgie 1899 p. 146 Δράττομαι δὲ νῦν τῆς εὐκαιρίας ὅπως διορθώσω τὴν ἐν τοῖς Arch. πρότασιν «Dans les langues de la même souche le F n'existe pas non plus», ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ ἐξευχεθείς ὑπὸ τοῦ κ. Hirshberg.

2. Græfe Sæmisch Handbuch der Gesamten Augenheilkund, Leipzig, 1899, vol. 12, p. 97.

ὑπὲρ τὴν θύραν μέρος. Ἐγὼ λέγω Habblin-dheit συνιστῶ δὲ τοῖς ἑλληνιστῶ ὀμιλοῦσι τὴν λέξιν ἡμισβλεψία.

Ἡμεῖς ὁμως καίτοι ἡ λέξις ἡμιοψία ἐμποιοεῖ ἐκ πρώτης ἰδίως ὄψεως ἐντύπωσιν χασμαδίας προτιμῶμεν νὰ μεταχειρίζομεθα αὐτὴν ὡς ὀρθοτέραν μέχρις οὗτο ἀκαδημία τις καθιερώσῃ τὸν ἰδανικὸν ὄρον.

Ταῦτα εἶχον, κύριε πρόεδρε, νὰ εἴπω περὶ τῆς γενομένης μοι ὡς πρὸς τὴν λέξιν ἡμιοψίαν ἐρωτήσεώς σας.

Νῦν δὲ στρέφω τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ καθαρῶς ἰατρικοῦ θέματος τῆς ἐν λόγῳ ἀνακοινώσεώς μου, ἐπὶ τοῦ ἀρρώστου μας.

Ὁ ἀσθενὴς μας βλέπων τὴν κατάστασιν τοῦ δεινουμένην, φθάνει εἰς Παρισίους ὅπου ἐν συμβουλίῳ ἐξετάζεται ὑπὸ τῶν καθηγητῶν Πανᾶ καὶ Brissaud, λαμβάνει δὲ συνταγὴν τὴν ὁποίαν ἐκτελοῦμεν ἡμεῖς ἐνταῦθα. Ἐπὶ τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἐξετάζομεν τὸν ἀσθενῆ τῆς 25 Ἰουνίου 1900 καὶ ἐκ τῶν συμπτωμάτων, ἅτινα παρετηρήσαμεν σημειοῦμεν ὅσα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς συμπλήρωμα καὶ συνέχεια τῆς ἄλλοτε ἀνακοινώσεώς μας.

Κατὰ τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην εὐρίσκομεν τὴν ὄρασιν ἡλαττωμένην.

$$A O = \frac{1}{6} \text{ εἰς ἀπόστασιν } 2 \text{ μέτρων}$$

$$\Delta O = \frac{1}{2} \text{ » » } 5 \text{ »}$$

Τὸ πεδίον τῆς ὄρασεως τοῦ μὲν δεξιοῦ ὀφθαλμοῦ κατῆντησεν ὡς τὸ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἐν τῷ III πίνακι· τοῦ δὲ ἀριστεροῦ ἔμεινεν ὡς εἶχε, μόνον μικρὰ τις στένωσις περὶ τὸ κέντρον παρατηρεῖται.

Τὰ ἀντανακλαστικὰ φαινόμενα τοῦ γόνατος ὡς καὶ ἄλλοτε ἐλλείπουσιν, ἀλλὰ τόρα ἐν ἡ ἐξέταξις γίνῃ, ὅταν ὁ ἀσθενὴς ἔλκῃ τὰς ἐκτουτοῦ χεῖρας ἰσχυρῶς, τότε αὐταὶ οὐ μόνον ἀναφαίνονται ἀλλὰ εἶναι καὶ ἠῶξημένα.

Μετὰ περίπατον εἰς τὴν γῶραν τοῦ τρικεφάλου ὁ ἀσθενὴς αἰσθάνεται αἰσθησιν καύσεως. Τὴν νύκτα ἔχει σιαλόρροια.

Αἱ κινήσεις τῶν βλεφάρων, τῶν ὀφθαλμικῶν μυῶν, φράσις, προφορά, ὄσφρησις, ἀκοή, γεῦσις, κατάποσις εἶναι κατὰ φύσιν, τὸ ὑπερώϊον δυσκόλως γαργαλίζεται.

Ἀρχίζομεν τὴν θεραπείαν· ἐγένοντο ἐνέσεις 100 γραμ. διςωδιούχου ὑδραργύρου εἰς 40 ἐνέσεις, ἐντριβὰ 70 γραμμικῶν ἀλοφιῆς

Νεαπόλεως εἰς 8 ὁδοί· ἀλλ' ὁ ἀσθενὴς μετὰ τὴν τετάρτην ἀλοφιῆν ἐντριβέται ὄλον τὸ σῶμα μετὰ τὴν ὑπόλοιπον ὁδοί, ἐξ οὗ σιαλόρροια καὶ τὰ λοιπὰ· μετὰ ταῦτα ἀναχωρεῖ εἰς Προῦσαν ἐφωδιασμένος δι' ἀρσενικοῦ καὶ καλομελάνου.

Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἐξετάζω ἐκ νέου τὸν ἀσθενῆ καὶ εὐρίσκω.

$$A O = \frac{1}{6} \text{ ἀναζητῶν τὰ γράμματα εἰς ἀπόστασιν } 2 \text{ μέτρων.}$$

$$\Delta O = \frac{1}{3} \text{ εἰς ἀπόστασιν } 5 \text{ μέτρων.}$$

Μετὰ 2 ἡμέρας ἡ ὄρασις εἶχεν ὡς ἐξῆς·

$$A O = \frac{1}{10}$$

$$\Delta O = \frac{1}{3}$$

Σημειωτέον ὅτι ἡ ὄρασις τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ ἀπὸ καιροῦ ἐταλαντεύετο μετὰ τοῦ $\frac{1}{16}$ καὶ $\frac{1}{10}$ πρὸς δὲ ὁ ἀσθενὴς διηγεῖται ὅτι τῷ συνέβη ἐνίοτε νὰ βλέπῃ τοὺς ἀνθρώπους διπλοῦς, ὅταν δὲ προσέξῃ ἀντιλαμβάνεται ὅτι εἶναι εἰς, ἐνῶ ἐν Παρισίοις εὐρισκόμενος δὲν εἶχε τὸ τοιοῦτον, δι' ὃ καὶ ἀρνητικῶς εἶχεν ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐρώτησιν τοῦ κυρίου Πανᾶ. Ἡ ὀρθοστασία, τῶν ὀφθαλμῶν κεκλεισμένων, εἶναι βελτιωμένη, ἀλλ' ἡ κούρασις τοῦ περιπάτου εἶναι ὑπερβολικὴ, ὥστε ὁ ἀσθενὴς περιτιμᾷ νὰ κάθηται.

Ταῦτα πάντα ἐν μακρᾷ ἐκθέσει ἔγραψα τῷ κ. Πανᾶ, ζητῶν τὴν γνώμην του περὶ τοῦ πρακτέου καὶ τὴν διάγνωσιν του ἐκ νέου. Μοὶ ἀπαντᾷ δὲ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 28 Νοεμβρίου 1900 τὰ ἐξῆς, ὡς δύνασθε ν' ἀναγνώσῃτε :

«J'ai lu votre lucide exposé au sujet de la maladie du Mr Compotheclas et le traitement qu'il a suivi jusqu' ici et je ne m'étonne guère de l'insuccés de la médication, étant donné qu' i s'agit chez lui d'une atrophie optique tabétique anormale. Je pense qu'il n'y a pas lieu de continuer le traitement spécifique et il faudrait se borner ect.....»

Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης διαπιστοῦται ὅτι ὁ ἀσθενὴς μας εἶναι ἀτακτικός, τὴν διαβεβαίωσιν δὲ ταύτην εἶχομεν καὶ ἐκ μέρους τοῦ νευρολόγου τῶν Ἐθν. Φιλανθρ. Καταστημάτων κυρίου Σ. Ἀποστολίδου. Τὸν ἀξιότιμον τοῦτον συνάδελφον ἄλλοτε ἐν τινι προφορικῇ συζητήσῃ δὲν εἶχον πείσει ὅτι τῷ ὄντι ὁ κύριος Κομποθέκλας εἶναι ἀτακτικός. Κατὰ Μάϊον λοιπὸν τοῦ 1901 (ὁπότε ἡ ὄρα-

σις τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ ἦτο $\frac{1}{10}$, τοῦ δὲ δεξιοῦ $\frac{1}{4}$) ἀπέστειλα τὸν πάσχοντα παρ' αὐτῶ ζητῶν ἀπλούστατα τὴν διάγνωσίν του· τότε ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν, ὡς δύνασθε ἐπίσης ν' ἀναγνώσητε :

«Mon diagnostic est qu'il s'agit d'une ataxie (tabes) sans ataxie.... aucun doute selon moi....».

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΑΔ'

29 Ἰανουαρίου 1903.

Προεδρία Λ. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

Ἀρξαμένης τῆς συνεδρίας ὁ κ. **Παπανικολάου** παρουσιάζει ἀσθενῆ, ὅστις πάσχων ἐκ χρονίας μέσης ὠτίτιδος, παρουσιάζει καὶ ἀπόφραξιν ρινικὴν προερχομένην ἐκ καρκινωματώδους ὄγκου κατέχοντος τὸ δεξιὸν ἄνω μέρος τοῦ ὀπισθίου τοιχώματος τοῦ φάρυγγος, προσθέντων ὅτι τοιαῦται παθήσεις δύνανται νὰ διαφεύγωσι τὴν διάγνωσιν ἄνευ τῆς ἐξετάσεως διὰ τῆς ὀπισθίας ρινοσκοπήσεως.

Ἐπὶ τῆς οὐσίας δὲ τῶν πρακτικῶν, ὁ κ. Παπανικολάου λέγει, ὅτι ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς λαρυγγολογικῆς ἐταιρείας τοῦ Βερολίνου, ὁ Fraenkel παραδέχεται νὰ γίνωνται ἐπεμβάσεις χειρουργικαί, ὄχι μόνον εἰς τὰς περιπτώσεις εἰς τὰς ὁποίας ἡ πάθῃσις ἢ ρινικὴ ἐπιβάλλει αὐτάς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅσας περιπτώσεις ἀνακαλύπτει τις εὐαίσθητόν τι κατὰ τὴν ρίνα σημεῖον, οὗτινος ὁ ἐρεθισμὸς ἐκδηλοῦται διὰ τινος ἀνακλαστικοῦ φαινομένου.

Ὁ κ. **Ταπιᾶς** λέγει ὅτι, ὡς καὶ ὁ κ. Παπανικολάου ἐν τῇ ἀνακοινώσει του εἶπεν, αἱ τοπικαὶ ἀλλοιώσεις δύνανται νὰ ἴναι τόσον μικραί, ὥστε νὰ διαφεύγωσι τὴν προσοχὴν.

Οὕτως ὥστε ἐὰν μὲν εὐρεθῇ ἀλλοίωσις τοπικὴ, εἰς ἣν νὰ δύνανται νὰ ἀποδοθῶσι τὰ κατ' ἀνάκλασιν φαινόμενα, τότε πρέπει νὰ ἐπέμβῃ τις, εἰδ' ἄλλως δὲν πρέπει νὰ ἐπεμβαίνωμεν ἀμέσως ἀλλὰ πρέπει νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν γενικὴν κατάστασιν, καθότι μετὰ τὴν ἐπέμβασιν δυνατὸν διὰ τῆς ὑποβολῆς νὰ βελτιωθῇ μὲν ἡ κατάστασις τοῦ ἀρρώστου, ἀλλὰ νὰ ἐπανέλθωσι κατόπιν τὰ φαινόμενα.

Κατόπιν ὁ κ. **Κ. Μανρῆς** ἐρωτᾷ τὸν κ. Παπανικολάου τί σκέπτεται ὡς πρὸς τὴν θεραπείαν τοῦ ἀρρώστου, ὃν παρουσίασεν.

Ὁ κ. **Παπανικολάου** λέγει ὅτι ἡ περίπτωσις δὲν εἶναι ἐγχειρήσιμος ἔνεκα τῆς καταφανοῦς διαθέσεως τῶν αὐχενικῶν γαγγλίων.

Ὁ κ. **Ταπιᾶς** λέγει ὅτι εἰς τοιαύτας περιπτώσεις δύνανται τις νὰ ἐγχειρήσῃ διὰ τομῆς κατὰ τὸ πλάγιον τοῦ αὐχένος μετὰ διεκπίσεως τοῦ ἀνιόντος κλάδου τῆς κάτω γνάθου, ὅτε δύνανται τις νὰ ἐξαγάγῃ καὶ τὰ διηθημένα γάγγλια.

Ὁ κ. **Ἐλευθεριάδης** σκέπτεται ἐπίσης ὅτι ἡ ἐγχείρησις εἶναι λίαν προβληματικὴ ὡς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα.

Ὁ κ. **Σγουρδαῖος** θεωρεῖ τὸν ἀσθενῆ μὴ ἐγχειρήσιμον, ἂν ὅμως ἐπρόκειτο νὰ ἐγχειρήσῃ τοιαύτην περίπτωσιν, ἐπειδὴ οἱ φυσικαὶ ὁδοὶ εἶναι ἀνεπαρκεῖς, ὅπως δυναθῇ τις νὰ ἀφαιρέσῃ τὸν ὄγκον καὶ τὸν περίζῃ ἴστων διὰ τοῦτο θὰ προτιμᾷ τὴν ἐγχείρησιν τοῦ Ollier.

Ὁ κ. **Παπανικολάου** λέγει ὅτι ἐὰν τὰ αὐχενικὰ γάγγλια δὲν ἦσαν διηθημένα ἠδύνατό τις νὰ ἐγχειρήσῃ ἀπὸ τοῦ στόματος διὰ κατ' εὐθείαν ρινοσκοπήσεως. Ἡ δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Σγουρδαίου προτεινομένη ἐγχείρησις, δὲν δίδει πολὺ φῶς, αἷμα δὲ πολὺ πλημμυρεῖ τὸ χειρουργικὸν πεδῖον, λίαν δ' ἐπικίνδυνος εἶναι αὕτη ἔνεκα τῆς μεγάλης ἀπωλείας οὐσίας, ὥστε ἡ ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἐγχείρησις προτιμητέα.

Εἶτα ὁ κ. **Μανρῆς** ἀνακοινοῖ περίπτωσιν **ὄστεομυελίτιδος** ἄνευ **ἐμπυήσεως**.

Κύριοι,

Ἡ ὄστεομυελίτις εἶναι ἡ φλεγμονὴ τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστέων, πρὸ πάντων τῶν μακρῶν καὶ κοίλων, ἧτις καταλήγει εἰς ἐμπύησιν. Ὁ Γαληνὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἐθεώρουν τὴν ἀσθένειαν ταύτην ὡς προερχομένην ἐκ δυσκραςίας, ἧτοι ἐξ ἀλλοιώσεως τῶν φυσιολογικῶν χυμῶν. Ἡ δοξασία αὕτη διῆκεν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1880, ὅτε ὁ Pasteur ἐξέταζον τὸ ἐκ τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστέων ἐξερχόμενον πύον ἀνεῦρε τὸν χρυσοῦν σταφυλόκοκκον, ὃν καὶ ἐθεώ-

ρψεν ως αίτιαν τῆς ἀσθeneίας. Ἐτεροι μικροβιολογικαὶ ἔρευναι, γενομένηι βραδύτερον, ἔφερον εἰς φῶς τὸν στρεπτόκοκκον, τὸν πνευμονόκοκκον, τὸ βακτηρίδιον τοῦ τύφου καὶ ἄλλους μικροργανισμοὺς, οὓς παρετήρησαν ἐν τῷ πύφ τῶν ὀστεομυελιτίδων πάντοτε ἐν συνοδείᾳ μετὰ τοῦ χρυσοῦ σταφυλοκόκκου, καὶ οὕτως ἡ ὀστεομυελίτις κατετάχθη μετὰξὺ τῶν παρασιτικῶν ἀσθeneiῶν, αἵτινες ὡς κύριον αἷτιον ἔχουσιν ἓνα ἢ πλείονας μικροργανισμοὺς.

Ἄλλ' ἐὰν ὑπάρχωσιν ὀστεομυελίτιδες μετ' ἐμπύσεως, ἡ νεωτέρα ἐπιτήμη παρετήρησε καὶ ὀστεομυελίτιδας ἄνευ ἐμπύσεως, περὶ ὧν ἔσται ὁ λόγος τὴν ἐσπέραν ταύτην. Ὁ καθηγητῆς κ. Lannelongue ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 24^{ης} Μαρτίου παρεθόντος ἔτους τῆς ἱατρικῆς Ἀκαδημίας ἐν Παρισίοις ἀνεκοίνωσεν ἑννέα περιπτώσεις ὀστεομυελίτιδος ἄνευ ἐμπύσεως, καὶ ἡμεῖς δὲ παρετηρήσαμεν μίαν τοιαύτην κατὰ τὸν παρεθόντα Ἰανουάριον. Ἴδου τὰ συμπτώματα τῆς ἀσθeneίας.

Αὕτη ἄρχεται μετὰ πόνων ἰσχυρῶν κατὰ τὸ προσβληθὲν μέρος τοῦ ὀστού, εἰς τρόπον ὥστε ἡ κίνησις τῆς παρ' αὐτὸ κειμένης ἀρθρώσεως καθίσταται ἀδύνατος καὶ ὀμοιάζει κατὰ τοῦτο τὸν βρῦν ἀρθριτικὸν ρευματισμόν. Ἡ γενικὴ κατάστασις εἶναι λίαν σοβαρά. Ὁ ἀσθeneὺς ἔχει θερμοκρασίαν κυμαινομένην μετὰξὺ 40 καὶ 41 βαθμῶν τοῦ ἑκατονταβάθμου· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ εἶναι ὠχρὸν καὶ ἠλλοιωμένον, ὁ σφυγμὸς εἶναι μικρὸς καὶ ταχὺς ἀπὸ 140 μέχρις 160 κατὰ λεπτόν, ἡ ἀναπνοὴ εἶναι ταχεῖα, ἔχει παρακρούσεις τῆς ὀράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς· ἄπαν τὸ σῶμα ἀλγεῖ, ὑπάρχουσι γαστρικὰ φαινόμενα βαρέα, ἤτοι ἡ γλώσσα εἶναι ξηρά, αἱ διαρροϊκαὶ κενώσεις εἰσὶν ἀφύονοι καὶ δυσώδεις, ὁ δὲ θάνατος ἐπέρχεται ἢ κατὰ συνέπειαν γενικῆς δηλητηριάσεως ἢ διὰ βρογγοπνευμονίας, πνευρίτιδος, βρογχίτιδος, μηνιγγίτιδος, ἢ καὶ διὰ σχηματισμοῦ ἀποστημάτων ἐν διαφόροις ὀργάνοις, ἐντὸς τοῦ κυψελώδους ἴστού, ἐντὸς τῶν κλειδώσεων, ἐντὸς τῶν μυῶν καὶ κατὰ πάντα ἡ ὄψις τῆς ἀσθeneίας ὀμοιάζει πρὸς τὴν τῆς γενικῆς πυκίμιας.

Τοπικῶς ἀναφίνεται εἰδημα εἰς τὸ προσβληθὲν μέρος καὶ εἰς τὴν παρ' αὐτὸ κειμένην ἀρθρῶσιν μετὰ ἐρυθρότητος καὶ πόνων

σφοδρῶν, οἵτινες ἐπαυξάνονται διὰ τῆς ἐπαφῆς ἰδίως εἰς τὸ κατ' ἀρχὴν προσβληθὲν μέρος, ἡ κίνησις τῆς κλειδώσεως εἶναι ὀδυνηρὰ καὶ τὰ πάντα τείνουσιν εἰς τὸ νὰ πείσωσι τὸν χειρουργὸν ὅτι πρόκειται περὶ ὀστεομυελίτιδος μετ' ἐμπύσεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάνοιξιν τοῦ ὀστού εἰς τὴν ἔδραν τῆς παθήσεως οὐδὲ σταγῶν πύου παρατηρεῖται.

Ἴδου καὶ ἡ ἐμὴ περίπτωσις κατὰ πάντα ὅμοια πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Lannelongue περιγραφείσας.

Κοράσιον δεκαπενταετὲς καλῶς ἔχον τὴν ὑγείαν κατελήφθη αἰφνης ὑπὸ ἰσχυροῦ πόνου εἰς τὸ κάτω τρίτημόριον τῆς δεξιᾶς κνήμης, καὶ μετεφέρθη κκῶς ἔχον ἐκ τῆς σχολῆς εἰς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ. Ἡ παρακειμένη ἀρθρῶσις τοῦ δεξιοῦ ποδὸς ἦν λίαν ἐπώδυνος κατὰ τὴν κίνησιν, ὁ δὲ προσκληθῆς ἱατρὸς διέγνω ὅζῦν ρευματισμόν τῆς ἀρθρώσεως ταύτης καὶ διέταξε τὴν δέουσαν θεραπείαν. Τῆς καταστάσεως τῆς ἀσθeneοῦς ταχέως δεινουμένης ἐδέησε νὰ προσκληθῶσι καὶ ἕτεροι συναδέλφοι ἐν συμβουλίῳ. Τὴν ἀσθeneῖν εἶδον τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς νόσου ἐν τῇ ἐξῆς καταστάσει. Εἶχε τὸ πρόσωπον ὠχρὸν, τὸν σφυγμὸν μικρὸν καὶ ταχὺν καὶ ἐνίοτε διαλείποντα 140—150 κατὰ λεπτόν, θερμοκρασίαν 40 βαθμῶν, δύσπνοϊαν. Παρελήρει συνεχῶς καὶ ἐρριπτάζαιο ἐπὶ τῆς κλίνης. Εἶχε τὴν δεξιὰν κνήμην ἐξοιδημένην, ἰδίᾳ κατὰ τὸ τρίτημόριον μετὰ ἐρυθρότητος καὶ ἀλγοῦσαν. Ἡ ἐπαφὴ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω ἦν ὀδυνηρὰ, σημεῖον δὲ τι δέκα ὑφεκατοστόμετρα κείμενον ὑπὲρ τὴν ἀρθρῶσιν τοῦ δεξιοῦ ποδὸς ἦν ὀδυνηρότατον. Ἡ ἀρθρῶσις ἦν ἐπίσης ἐξοιδημένη καὶ ὀδυνηρὰ εἰς τὴν κίνησιν καὶ εἰς τὴν ἐπαφήν. Ἀπεφάνθη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ βρεϊκῆς μορφῆς ὀστεομυελίτιδος καὶ ἐπρότεινα τὴν ἀμεσον ἐπέμβασιν. Δυστυχῶς αὕτη δὲν ἐγένετο παραδεκτὴ εἰμὴ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ὅποτε ἡ κατάστασις τῆς πασχούσης ἐγένετο σοβαρωτέρα. Βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἀξιοτίμων συναδέλφων κυρίων Ρίτσου Κρητικοῦ καὶ Βιβάκη προέβην εἰς τὴν διάνοιξιν τῶν ὀστῶν τῆς κνήμης εἰς δύο μέρη, ἀλλ' οὐδὲ σταγόνα πύου ἀνεῦρον ἐντὸς τῶν ὀστῶν. Περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ ἀπολυμάνω καὶ

διατωληνώσω τὴν κοιλότητα τῶν ὀστέων δι' ἀντισηπτικῆς γάζης, καὶ εἰς τὸ νὰ σμικρύνω τὸ τρῆμα τοῦ δέρματος διὰ τῆς συρραφῆς. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ὁ πυρετὸς κατέπεσε, καὶ ἡ ἀσθενὴς διήλθε τὴν νύκτα ἡσυχώτερον, ἀλλὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ πυρετὸς ἀνῆλθεν εἰς τὸ πρῶτον αὐτοῦ σημεῖον, τὸ παραλήρημα, ἡ δύσπνοια καὶ ἡ ταχυκαρδία ἐπανῆλθον. Ἰποθέτων δὲ νέαν ἐντόπισιν τοῦ νοσήματος ἐν τῇ παρ' αὐτῷ ἀρθρώσει, παρεκέντησα ταύτην ὑπὸ τὰς ἀντισηπτικὰς συνθήκας, ἀντὶ πύου ὅμως ἀνεῦρον κολλῶδές τι λευκὸν ὑγρὸν ὁμοιάζον πρὸς τὸ πύον, καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ καθηγητὴς τῆς μικροβιολογίας οὐδὲν λευκοκύτταρον εὔρεν, ἀλλὰ μετὰ τὴν μικροβιολογικὴν ἐξέτασιν αὐτῆς σταφυλοκόκκους μόνον καὶ στρεπτοκόκκους. Τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων συμπτωμάτων δεινωθέντων, ἡ ἀσθενὴς ἀπεβίωσε τὴν τρίτην ἀπὸ τῆς ἐγχειρήσεως ἡμέραν.

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης ἐξάγεται, κύριοι, ὅτι ἡ περιπτώσις αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν ὀστεομυελίτιδα ἄνευ ἐμπυήσεως, ὅτι αὕτη προῆλθεν ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ δύο πυρογόνων μικροβίων, τοῦ σταφυλοκόκκου καὶ τοῦ στρεπτοκόκκου, ἅτινα ὡς ἐκ τῆς γεινιάσεως τῆς ἀρθρώσεως εἰσῆλθον εἰς αὐτήν.

Ἐκ τῶν ἐννέα περιπτώσεων, ἅςτινας ὁ καθηγητὴς κ. Lannelongue ἀναφέρει, τετράκις ἐγένετο ἡ μικροβιολογικὴ ἐξέτασις τοῦ αἵματος. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν εὔρεθη ὁ σταφυλόκοκκος μετὰ τοῦ στρεπτοκόκκου, εἰς τὴν δευτέραν καὶ τρίτην ὁ σταφυλόκοκκος μετὰ τοῦ bacterium coli καὶ εἰς τὴν τετάρτην ὁ σταφυλόκοκκος μετὰ βραχείου τινὸς μικροβίου, οὗτινος ἡ φύσις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβωθῇ. Τὸ πρὸς τὰς ἐξετάσεις ταύτας χρησιμεύσαν αἷμα ἐλήφθη ἐκ τοῦ μυελοῦ τῶν ὀστέων, καθ' ἣν στιγμὴν ἐγένετο ἡ διάτρησις ὑφ' ὄλας τὰς ἀντισηπτικὰς συνθήκας. Τοῦτο καλλιεργηθὲν διὰ τῶν καταλλήλων μέσων καὶ ὑπὸ τὴν δέουσαν θερμοκρασίαν παρήγαγε τὰ διάφορα εἶδη τῶν μικροβίων, τῶν ὁποίων ἡ ἐξακρίβωσις ἀπήτησεν ἰδιαιτέραν καλλιέργειαν. Ἡ μικροβιολογικὴ ἐξέτασις ἐν τῇ ἡμέτερᾳ περιπτώσει διαφέρει κατὰ τοῦτο τῶν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Lannelongue περιπτώσεων, καθ' ὅσον αὕτη ἐγένετο οὐχὶ δι' αἵ-

ματος ληφθέντος ἐκ τοῦ μυελοῦ τοῦ παθόντος ὀστοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ ὑγροῦ τῆς ἐγγὺς κειμένης ἀρθρώσεως, εἰς ἣν τὰ αὐτὰ μικροβία διήλασαν ὡς ἐκ τῆς γεινιάσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ ἐξ ἀρχῆς προσβληθέντος μέρους τοῦ ὀστοῦ.

Κατὰ τίνα ὅμως τρόπον ἐξηγεῖται ὁ μὴ σχηματισμὸς τοῦ πύου ἐν τῇ ὀστεομυελίτιδι ἄνευ ἐμπυήσεως; Οἱ μικροβιολόγοι πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου προτείνουν τὴν ἐξῆς λύσιν. Πύον σχηματίζεται ὅπου εἶναι δυνατὴ ἡ συνύπαρξις καὶ ὁ συνδυασμὸς τῶν λευκοκυττάρων τοῦ αἵματος μετὰ τῶν μικροβίων. Ὅπου ὅμως ἀμφοτέρωθεν δύνανται νὰ συνέλθωσιν ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐκεῖ ὁ σχηματισμὸς τοῦ πύου εἶναι ἄδύνατος. Ὁ συνδυασμὸς δύο ἢ πλειοτέρων μικροβίων, λέγουσι, πράγει τὴν ἀρνητικὴν χυμοτοξικὴν ιδιότητα τῆς ἀπώσεως τῶν λευκοκυττάρων· ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἡ σύγχρονος παρουσία ἐν τῷ μυελῷ τῶν ὀστέων καὶ ἐν ταῖς ἀρθρώσεσι δύο ἢ καὶ πλειοτέρων μικροβίων καὶ ἡ περὶ αὐτὰ ἔκκρισις τοξινῶν γεννᾷ περὶ ταῦτα χώρον τινά, ὃν τὸ λευκοκύτταρον δὲν δύναται νὰ διέλθῃ πρὸς καταπολέμησιν τῶν μικροβίων διὰ τῆς φαγοκυτταρικῆς αὐτῶν ιδιότητος.

Ἡ βραύτης τῆς νόσου προέρχεται ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν τοξινῶν δύο ἢ καὶ πλειοτέρων μικροβίων καὶ τῆς ἀπορροφήσεως αὐτῶν εἰς τὸν ὄργανισμὸν, καὶ ὁμοιάζει κατὰ πάντα πρὸς τὴν δηλητηρίασιν ἐκείνην, καθ' ἣν πολλὰ δηλητήρια συγχρόνως εἰσάγονται εἰς τὸν ὄργανισμὸν, ἅτινα ἀλληλοβοηθούμενα παράχουσι τὴν δηλητηρίασίν του.

Ἡ θεραπεία τῆς νόσου συνίσταται εἰς τὴν ἄμετον ἐπέμβασιν, ἣτις ἐγκρίεται εἰς τὴν εὐρεῖαν διάνοξιν τοῦ μυελοῦ τοῦ προσβληθέντος ὀστοῦ, εἰς τὴν ἀπολύμανσιν αὐτοῦ δι' ἀντισηπτικῶν διαλύσεων καὶ εἰς τὴν ἀπόλυτον διοχέτευσιν τῶν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ προσβληθέντος ὀστοῦ ἐκκρινομένων εἰςετι τοξινῶν. Ὁ καθηγητὴς κ. Lannelongue ἐγκαίρως ἐπεμβῆς κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς νόσου ἠδυνήθη νὰ σώσῃ πέντε ἀσθενεῖς ἐκ τῶν ἐννέα περιπτώσεων αὐτοῦ. Ἡ ἡμετέρα ἐπέμβασις γενομένη τὴν πέμπτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς τῆς νόσου, ὅποτε αἱ τοξίνοι κατέκλυσαν ἤδη τὸν ὄργανισμὸν καὶ ἐδηλητηρίασαν τὰ κέντρα τῆς

ἀναπνοῆς καὶ τῆς κυκλοφορίας, δὲν ἐπῆλθεν ἔγκαιρος καὶ διὰ τοῦτο ἔσχομεν ἀτυχῆς τὸ ἀποτέλεσμα.

Ὁ κ. **Μανουηλίδης** ἀναφέρει ἀνάλογον περίπτωσιν, ἣν παρετήρησεν ἐν Lyon καὶ ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς θάνατον τὴν ἐπομένην τῆς ἐγχειρήσεως. Τοιαῦτα περιστατικά εἶναι, λέγει, ἐξ ἀρχῆς βαρέα τὴν πρόγνωσιν, καθότι ὁ ὄργανισμὸς δὲν ἀμύνεται, ὅπερ δηλοῦται διὰ τῆς ἐλλείψεως σχηματισμοῦ πύου.

Ὁ κ. **Σγουρδαῖος** ἐρωτᾷ εἰς ποίαν κατὰστασιν ἦτο ὁ μυελὸς τοῦ ὀστέου κατὰ τὴν περίπτωσιν τοῦ κ. Μακρῆ, ἂν ἦτο δηλ. ὑπεραιμικός ἢ ἐκπεφυλισμένος λιπιδῶς.

Ὁ κ. **Μακρῆς** ἀπαντᾷ ὅτι ἦτο λίαν ὑπεραιμικός.

Τοῦ λόγου δὲ γενομένου περὶ τῶν ἐπιπολαζόντων νοσημάτων, ὁ κ. Ἀντωνάκοπουλος λέγει ὅτι ἡ γρίπη εἶναι λίαν διαδεδομένη ἰδίως ὑπὸ γαστρικὴν μορφήν.

Μεθ' ὃ ἀναγνωσθέντων τῶν ὑγειονομικῶν δελτίων λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΛΕ'

5ης Φεβρουαρίου 1903.

Προεδρία Λ. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. **Ξ. Ζῶτος** ποιεῖται τὴν ἐξῆς ἀνακοίνωσιν περὶ τῶν παθήσεων τοῦ περιφερικοῦ νευρικοῦ συστήματος κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετόν:

Κύριοι,

Μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἐπιπλοκῶν αἰτινες ἀπαντῶσι συνήθως κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετόν, αἱ εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα ἐδρεύουσαι δὲν εἶναι οὔτε αἱ ὀλιγώτερον συχνὰ ἀπαντῶσαι, οὔτε αἱ ὀλιγώτερον σπουδαῖαι καὶ διαφέρουσαι.

Αἱ πολλαὶ καὶ διάφοροι μελέται, αἰτινες ἐγένοντο κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους, ἔχουσι ὡς ἀντικείμενον, τὰ ἐκ μέρους τοῦ νευρικοῦ συστήματος παρατηρούμενα συμπτώματα κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετόν, ἐπραγματεύθησαν κυρίως περὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἔχουσι ὡς ἐστὶν ἀλλοιώσεις τοῦ μυελοῦ καὶ

τοῦ ἐγκεφάλου, ἥτοι περὶ μυελιτίδων, πολυμυελιτίδων, ἐγκεφαλομυελιτιτίδων, ἀναιμιῶν, ὑπεραιμιῶν τοῦ ἐγκεφάλου κτλ.

Αἱ τελευταῖαι ὁμῶς, ἔρευμαι καὶ ἀνακαλύψεις αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἀνατομικὴν παθολογίαν τῶν μασμαικῶν νευριτίδων ἀφ' ἐνός, καὶ ἡ πειραματικὴ βακτηριδιολογία ἀφ' ἑτέρου, αἱ πρόοδοι τῆς ὁποίας ἐπέτρεψαν τὴν ἐπὶ τῶν ζῶων παραγωγὴν παραλύσεων ἀναλόγων πρὸς ἐκείνας αἰτινες ἀπαντῶσι παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ μὲ τὰς αὐτὰς ἐκφυλιστικὰς ἀλλοιώσεις τῶν νούρων, συνετέλεσαν ἵνα ἡ προσοχὴ τῶν παρατηρητῶν στραφῆ καὶ πρὸς τὸ περιφερικὸν νευρικὸν σύστημα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐνεργοῦσιν αἱ ὑπὸ τῶν παθογόνων μικροβίων παραγόμεναι τοξικαὶ οὐσίαι.

Πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν συγγραφέων σήμερον τὰ κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετόν παρατηρούμενα νευραλγικά καὶ παραλυτικὰ φαινόμενα ἀναγοῦσιν εἰς ἀλλοιώσεις νευριτικές, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰς πλείστας τῶν μισματικῶν ἀσθηνειῶν, ἐρυσίπέλας, διφθερίτιδα, ρυματίωσιν, γρίππην κτλ.

Οὐχ ἦττον αἱ ἀλλοιώσεις τοῦ περιφερικοῦ νευρικοῦ συστήματος σπανιώτερον ἀπαντῶσι, πολλὰς δὲ ἡ συμπτωματολογία αὐτῶν συγγέεται μὲ τὰς τυφικὰς μυελίτιδας, τοῦθ' ὅπερ μὲ παρεκίνησε νὰ ἀναφέρω περιστατικά τινὰ καθαρῶν τυφικῶν νευριτίδων, ἅτινα ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσω κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη.

Πρὶν ὁμῶς προβῶ εἰς τὴν λεπτομερεῆ ἐκθεσιν τῶν περιστατικῶν τούτων, θὰ παρακαλέσω ἵνα μοι ἐπιτραπῆ ὅπως λίαν συντόμως ἀναπτύξω τὸ ἱστορικὸν μέρος τῶν τυφικῶν παραλύσεων καὶ ἀναφέρω χάριν περιεργίας τὰς διαφοροὺς ὑποθέσεις δι' ὧν οἱ κλινικοὶ ἠθέλησαν νὰ ἐξηγήσωσιν αὐτάς.

«Τὰ ἐκ μέρους τῶν περιφερικῶν νούρων παρατηρούμενα συμπτώματα κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετόν πρὸ πολλοῦ ἤδη εἶχον ἐλκύσει τὴν προσοχὴν τῶν παρατηρητῶν.

Εἰς τὰ 1860 ὁ Gübler ἀναφέρει εἰς τὰ Archives de Médecine τέσσαρα περιστατικά τυφικῶν παραλύσεων.

Εἰς τὰ 1870 ὁ Nothnagel, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου παρετήρησεν ἐπίσης παρόμοια περιστατικά. Καὶ

είναι ὁ πρῶτος ὅστις θέλει νὰ ἐξηγήσῃ τὰ παραλυτικὰ ταῦτα φαινόμενα δι' ἀλλοιώσεων τοῦ περιφερικοῦ νευρικοῦ συστήματος, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποδείξῃ τὴν φύσιν τῶν ἀνατομικῶν τούτων ἀλλοιώσεων.

Ἀργότερον εἰς τὰ 1878 ὁ Leyden καὶ ὁ Bernhardt ἀσχολοῦνται ἐπίσης περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ὁ Vulpian τὰ πλείστα τῶν παραλυτικῶν φαινομένων ἀνάγει εἰς ἀλλοιώσεις τοῦ μυελοῦ.

Εἰς τὰ 1885 ὁ Pitres καὶ ὁ Vaillard, παρατήρησαν μέγαν ἀριθμὸν τυφικῶν παραλύσεων, τῶν ὁποίων τὰς ἀλλοιώσεις ἐνετόπισαν εἰς τὸ περιφερικὸν νευρικὸν σύστημα.

Παρόμοια περιστατικὰ ἀναφέρει ἐπίσης ὁ Momtchiloff ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ «Contribution à l'étude de la névrite typhique» (Genève, 1901).

Ὁ Trousseau ἀπέδιδε τὰς παραλύσεις ταύτας εἰς τὴν ἀτροφίαν τῶν μυῶν, ἣτις προκαλεῖται ἐκ τῆς μὴ ἐνεργείας αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς ἰσχύοτητος καὶ καχεκτικῆς καταστάσεως τοῦ ἐν ἀναρρώσει τυφιάντος.

Ὁ Hardy καὶ Behier ἀποδίδουσιν εἰς τὴν ὑαλώδη ἐκφύλισιν τῶν μυῶν ὅλα τὰ περιστατικὰ τῶν τυφικῶν παραλύσεων ἅτινα παρατήρησαν.

Κατὰ τὸν Jaccoud αἱ τυφικὰ παραλύσεις ὀφείλονται εἰς τὴν μυοσίτιδα.

Ὁ Landouzy εἰς μίαν λαμπρὰν μελέτην περὶ τῶν μισματικῶν παραλύσεων ἀναφέρει ἀλλοιώσεις τῶν περιφερικῶν νεύρων εἰς τινὰ περιστατικὰ.

Κατὰ τὸ 1902 ὁ Pechin καὶ ὁ Funk ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτῶν μονογραφίᾳ ἀναφέρουσι πλείστα περιστατικὰ καθαρῶν τυφικῶν νευριϊδῶν καὶ εἶναι οἱ πρῶτοι, οἵτινες ἐξηγοῦσιν αὐτὰς διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ περιφερικοῦ νευρικοῦ συστήματος ἐντοπίσεως, τῶν ὑπὸ τῶν παθολογῶν μικροβίων παραγομένων τοξικῶν κύσιων. Σύναμα δὲ σπουδάζουσι καὶ ἀναπτύσσουσι τὴν ἀνατομικὴν παθολογίαν τῶν τυφικῶν νευριϊδῶν.

Ἐπανερχομαι ἤδη εἰς τὴν ἐν συνόψει ἀφήγησιν τῶν ὑπ' ἐμοῦ παρατηρηθέντων περιστατικῶν

α' Ὁ Α. Σ., μηχανικὸς τὸ ἐπάγγελμα,

ἔτων 36, ἄνευ οὐδενὸς προηγουμένου παθολογικοῦ προσβάλλεται κατὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1901 ὑπὸ τυφοειδοῦς πυρετοῦ σχετικῶς ἐλαφροῦ. Ἡ ἀσθενεία βαίνει κανονικῶς πρὸς τὴν λύσιν τῆς, ὅτε περὶ τὸ τέλος τῆς τρίτης ἐβδομάδος ὅλα τὰ συμπτώματα τοῦ τυφοειδοῦς ἐπανῆλθον μὲ μεγαλειτέραν ἔντασιν. Εὐρέθημεν οὕτως ἀπέναντι μιᾶς ὑποτροπιάσεως τῆς νόσου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου τούτου οὕτως εἶπεν τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀσθενείας, ὁ ἀσθενὴς παρκαπονεῖται αἰφνης ἀπὸ δριμυεῖς πόνους εἰς τὸν ἀριστερὸν μηρὸν καὶ τὴν ἀριστερὰν κνήμην ἰδίως κατὰ τὸ μέσον ἐξωτερικὸν μέρος τοῦ μηροῦ καὶ κατὰ μῆκος τῆς πορείας τῶν νεύρων, ἣ πίσεις τῶν ὁποίων εἶναι λίαν ὀδυνηρά. Οἱ πόνοι οὗτοι διήρκεσαν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας, ἦσαν δὲ τόσον δυνατοί, ὥστε ἠναγκάσθημεν νὰ προβῶμεν εἰς ἐπανεπιλημμένας ἐνέσεις μορφίνης.

Κατόπιν οἱ πόνοι ἐλαττοῦνται ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἀλλ' αἰσθημὰ τι βάρους ἀναφαίνεται ταυτοχρόνως ὁ ἀσθενὴς ἀδυνατεῖ νὰ κάμψῃ ἢ νὰ ὑψώσῃ τὸ κατώτερον ἀριστερὸν ἄκρον. Ἡ παράλυσις αὕτη διαρκεῖ ἐπὶ πέντε ἡμέρας, κατόπιν ἐλαττοῦται καὶ αἱ κινήσεις ἐπανερχονται ἐλευθέρως μετὰ 8 ἡμέρας.

Τυφικὰ φαινόμενα δὲν ὑπάρχουσι. Τὰ ἀναπλαστικὰ φαινόμενα τῶν τενότων εἶναι ἐλαφρῶς ηὔξημένα.

Ἡ αἰσθητικότης εἶναι μεγάλως ἡλαττωμένη καθ' ὅλον τὸ ἀριστερὸν κατώτερον ἄκρον καὶ ἰδίως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τῆς κνήμης. Ὑπάρχουσι ἐπίσης μυρμηκιάσεις.

Συνήθως, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, αἱ τυφικὰ νευριτιδες ἀναφαίνονται κατὰ τὴν ἀνάρρωσιν. Τὸ ἀνωτέρω περιστατικὸν παρέχει τοῦτο τὸ περίεργον, ὅτι τὰ νευρικὰ φαινόμενα ἀνεράνησαν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δευτέρας προσβολῆς τοῦ τυφοειδοῦς, κατὰ πᾶσαν ὁμοπιθανότητα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς τυφικῆς μίανσεως τῆς πρώτης προσβολῆς, ἣν ὑπέστη ὁ ἀσθενὴς.

Β' Περιστατικόν. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ νέας 23 ἐτῶν, ἣτις προσεβλήθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους, ὑπὸ τυφοειδοῦς πυρετοῦ ἀρκετὰ ἰσχυροῦ, ἀλλ' ὅστις ἐβάδισε κανονικῶς πρὸς τὴν λύσιν του. Τῆ

30^{ην} ἡμέραν τῆς ἀσθενείας τὰ πυρετικά φαινό-
μενα εἶχον ἐκλείψει ἐντελῶς καὶ ἡ ἀσθενὴς εὐ-
ρίσκετο ἐν πλήρει ἀναρρώσει, ὅτε αἴφνης μίαν
ἐσπέραν ἠσθάνθη δριμύεις πόνους εἰς τὸ κάτω
ἄκρον καὶ ἰδίως εἰς τὸ δεξιόν, διαρκέσαντας
ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Εἰς ἐξέτασιν γενομένην
μετ' ὀλίγας ἡμέρας, αἱ κινήσεις τῶν ἄκρων,
παθητικαὶ καὶ ἐνεργητικαί, ἦσαν λίαν ὀδυνη-
ραὶ, ἡ ἀσθενὴς κινεῖ δυσκόλως τὸ ἀριστερὸν
κάτω ἄκρον καὶ σχεδὸν διόλου τὸ δεξιόν.

Ἡ πίεσις ἐπὶ τῆς πορείας τῶν νεύρων ἀυ-
ξάνει ἐπαισθητῶς τὸν πόνον. Ἡ πίεσις τῶν
μυῶν δὲν εἶναι ὀδυνηρά. Τὰ ἀνακλαστικὰ
φαινόμενα ἐξέλιπον ἐντελῶς δεξιὰ καὶ ἡλατ-
τώθησαν κατὰ πολὺ ἀριστερά.

Ἡ αἰσθητικότης τῆς ἀφῆς εἶναι ὀλιγωτέρα
δεξιὰ. Οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον ἐκ μέρους τῶν
σφιγκτήρων. Ἡ ἀτροφία τῶν μυῶν λίαν
ἐπαισθητή.

Ἡμέρας τινὰς μετὰ ταῦτα, ἡ ἀσθενὴς
ἀδυνατεῖ νὰ σταθῇ ὀρθία, βαδίζει μὲ μικρὰ
βήματα σύρουσα τὸν δεξιὸν πόδα.

Ἐνα μῆνα βραδύτερον τὰ φαινόμενα ἐξέ-
λιπον ἐντελῶς, μικρὰ τις μόνον ἀδυναμία
ἐναπέμεινεν εἰς τὸν δεξιὸν πόδα.

Ἡλεκτρικὴ ἐξέτασις τῶν νεύρων δὲν ἐγένετο
δυστυχῶς οὔτε εἰς τὸ πρῶτον οὔτε εἰς τὸ
δεύτερον περιστατικόν.

Μεγίστην ἀναλογίαν παρουσιάζουσι τὰ ἄνω
περιστατικὰ πρὸς τὰς παρατηρήσεις τῶν Noth-
nagel, Montchilof, Pitus et Vaillard,
Funk, Péchère et Funk κλ. οἵτινες ὁμο-
φώνως τὰ παρατηρηθέντα συμπτώματα ἀπο-
δίδουσιν εἰς τὰς περιφερικὰς νευρίτιδας.

Ἡ κλινικὴ ἄλλως τε εἰκῶν τῶν τυφικῶν
νευριτίδων παρουσιάζει ἕνα χαρακτῆρα ἐντε-
λῶς ἰδιαίτερον.

Τὰ συμπτώματα εἶναι καθαρὰ καὶ περιο-
ρίζονται εἰς ἕν μόνον μέλος ἢ ἀκριβέστερον
εἰπεῖν, εἰς τὴν σφαῖραν τῆς διανομῆς ἐνδὸς
νεύρου· τὰ πρῶτα συμπτώματα εἶναι πόνοι
ὀδυνηροὶ καὶ συνεχεῖς καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς
διανομῆς τοῦ νεύρου, συνοδευόμενοι ἀπὸ μυρ-
μηκιάσεις καὶ αἰσθημά τι νάρκης τοῦ προς-
βληθέντος μέρους.

Αἱ διαταραχαὶ τῆς αἰσθητικότητος ἀνα-
φαίνονται κατόπιν ὑπὸ τὴν μορφήν ἀναισθη-
σίας, ἄλλοτε μὲν ἐλαφρᾶς, ἄλλοτε δὲ ἐντελοῦς.

Κατὰ δεύτερον λόγον ἀναφαίνονται τὰ
κινητικὰ φαινόμενα, πάρεσις τῶν μυῶν καὶ
κατόπιν ἡ χαλάρωσις καὶ ἡ ἀτροφία αὐτῶν.

Ἐκ μέρους τοῦ μυελοῦ καὶ τοῦ ἐγκεφάλου
οὐδὲν σύμπτωμα συνυπάρχει.

Εἰς τὰς τυφικὰς νευρίτιδας παρατηρεῖ τις
ἕτερον φαινόμενον, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ ὀλίγον ἐπέ-
μειναν οἱ συγγραφεῖς, ὅτι τὰ κινητικὰ φαινόμε-
να ἀναφαίνονται πάντοτε κατὰ δεύτερον λόγον
καὶ εἶναι ἀτελεῖ, πρόκειται μᾶλλον περὶ πα-
ραλυτικῆς τινος ἀδυναμίας ἢ περὶ ἀληθοῦς
παραλύσεως. Εἰς τινὰ δὲ περιστατικὰ ἐκλεί-
πουσιν ἐντελῶς.

Ἀρχή. Αἱ τυφικαὶ νευρίτιδες ἀναφαίνονται
συνήθως κατὰ τὴν ἀναρρώσιν, ὑπάρχουσιν ἐν
τούτοις περιστατικὰ εἰς τὰ ὁποῖα παρετηρήθη-
σαν αὐταὶ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἀσθενείας, ὡς εἴ-
δομεν τοῦτο ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῶν παρατηρήσει.

Διάγνωσις. Αἱ τυφικαὶ παραλύσεις ἔθεω-
ροῦντο ἄλλοτε ὑπὸ τῶν συγγραφέων ὡς ὀφει-
λόμεναι ἀποκλειστικῶς εἰς ἀλλοιώσεις τοῦ
μυελοῦ, σήμερον ὅμως ὁπότε κατωρθώθη νὰ
δοθῇ ἰδιαίτερα κλινικὴ εἰκῶν συμπτωμάτων
ἀναγομένων κατ' εὐθεῖαν εἰς τὰς νευρίτιδας,
ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀσθενειῶν τοῦ μυελοῦ κατὰ τὸν
τυφοειδῆ πυρετὸν ἡλαττώθη κατὰ πολὺ. Τινὰ
δὲ τῶν περιστατικῶν τοῦ Vulpian Landou-
zy καὶ ἄλλων τινῶν συγγραφέων, ἅτινα
οὗτοι ἐχαρακτήρισαν ὡς καθαρὰς μυελίτιδας,
εὐκόλως δύναται τις σήμερον νὰ ἀναγάγῃ εἰς
τὰς νευρίτιδας.

Οἱ συγγραφεῖς οὗτοι παρατηρήσαντες κατὰ
τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν μίαν ἐμπροσθίαν πολυ-
μυελίτιδα δυναμένην νὰ ἐξηγήσῃ παραλύσεις
τινὰς μετ' ἀμυτροφίας ἠθέλησαν εἰς αὐτὴν νὰ
ἀναγάγωσιν ὅλα τὰ περιστατικὰ τῶν καθαρῶν
νευριτίδων.

Ἡ πολυμυελίτις ὅμως αὕτη δὲν δύναται νὰ
ἐξηγήσῃ ὅλας τὰς μορφὰς τῶν παρατηρουμέ-
νων παραλύσεων, ἰδίως ὅταν αἱ διαταραχαὶ
τῆς αἰσθητικότητος προεξάρχωσι καὶ οἱ πόνοι
περιορίζονται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς διανομῆς ἐνδὸς
νεύρου. Αἱ παραλύσεις τοῦ μυελοῦ παρουσιάζ-
ονται συνήθως ὑπὸ τὴν μορφήν παραπληγίας
τῶν δύο κάτω μελῶν καὶ ἐπέρχονται ἀμέσως.

Αἱ διαταραχαὶ τῆς αἰσθητικότητος αἱ τὸσον
χαρακτηριστικαὶ τῶν τυφικῶν νευριτίδων, δὲν
ὑπάρχουσιν εἰς τὴν πολομυελίτιδα, καὶ ἐὰν

υπάρχωσιν ένιοτε, δέν είναι τόσον άνεπτυγμέναι. Τό σημεΐον τοῦτο είναι σπουδαΐον καί εύκολύνει τήν διαφορικήν διάγνωσιν τῶν μυελιτιδῶν ἀπό τὰς νευριτίδας.

Αἱ νευρίαιδες τούναντίον παρουσιάζονται συνήθως ὑπό τήν μορφήν μονοπληγίας ἢ περιορίζονται εἰς ἓν σύμπλεγμα μυῶν, εἰς τήν ζώνην τῆς διανομῆς ἐνός νεύρου.

Παρουσιάζουσι συνήθως τήν *αντίδρασιν τῆς ἐκφυλίσεως* εἰς τὰ προςβληθέντα μέρη.

Πρόγνωσις. Ἡ πρόγνωσις τῶν τυφ. νευριτιδῶν είναι ἀρκετά σοβαρά, εἰ ἀσθενεῖς οἱ ὁποῖοι είναι ἤδη ἐξητλημένοι ἐκ τῆς ἀσθενείας δυσκόλως ὑποφέρουσι τοὺς δριμεῖς πόνοους μὲ τοὺς ὁποίους συνήθως ἀρχίζει ἡ κλινική εἰκὼν τῶν νευριτιδῶν. Ἐν γένει ὁμως αὐταὶ θεραπεύονται ταχέως καί ὀλίγιστα μόνον περιστατικὰ ἀναφέρονται διαρκέσαντα ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Ὅταν ἀναφανῶσιν αἱ ἀτροφίαι καί ἡ ἀντίδρασις τῆς ἐκφυλίσεως, τότε βεβαίως ἡ πρόγνωσις λαμβάνει χαρακτῆρα σοβαρόν.

Θεραπεία. Ἐν τῇ θεραπείᾳ δέν ὑπάρχει εἰδικὸς κανὼν. Αὕτη εἶναι καθαρῶς συμπτωματική.

Συγγραφεῖς τινες συνέστησαν τὰς ὑποδορείους ἐνέσεις τῆς στρυχνίνης, ἀλλ' εἰς τὰ πλεῖστα τῶν περιστατικῶν ὁ ἠλεκτρισμὸς δίδει κάλλιστα ἀποτελέσματα.

Α. Κρητικός. Ἐν τινι περιπτώσει, ἣν παρετήρησα, τὰ νευριτικὰ φαινόμενα ἀνεφάνησαν κατὰ τήν ἀρχὴν τῆς νόσου, ἐκράτουν δὲ μετέωρον τήν διάγνωσιν μέχρι τῆς ἐμφανίσεως τῶν λοιπῶν συμπτωμάτων τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ. Ὑπενθυμίζω δὲ καί τὰ διάφορα ἀπὸ τῆς καρδίας συμπτώματα, ἀρρυθμίαν, ἐλάττωσιν ἢ καί ἐξαφάνισιν τοῦ πρώτου τόνου κτλ. ἅτινα προέρχονται ἐκ τῆς προςβολῆς τῶν νεύρων τῆς καρδίας, καθότι ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν ἡ νεκροτομία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποδεικνύει ὅτι τὸ μυοκάρδιον εἶναι ἀβλαβές.

Εἶτα ὁ κ. Α. Ἀντίπας ἀναφέρει κλινικὴν παρατήρησιν ἐγχειρήσεως προπτιώσεως τοῦ ὀρθοῦ κατὰ τὴν μέθοδον Gérard Marchand.

Κύριοι,

Ἐπιθυμῶ νὰ ἀναφέρω μίαν περίπτωσιν προπτιώσεως τοῦ ὀρθοῦ ἐντέρου, ἣν παρετήρησα καί ἐνεχείρησα ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῶν παιδῶν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Παις ἡλικίας τριῶν ἐτῶν εἰσῆχθη εἰς τὸ ἡμέτερον νοσοκομεῖον τὴν 18/31 Σεπτεμβρίου 1902 δι' ἐπίμονον καί μεγάλην πρόπτωσιν τοῦ δακτυλίου. Οἱ γονεῖς διηγοῦνται ὅτι ἡ πάθησις, ἐπισυμβᾶτα συνεπέα ἑλαφρᾶς διαρροίας, χρονολογεῖται ἀπὸ 10 μηνῶν, ὅτι δις ἀνετάχθη ἡ πρόπτωσις καί ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἔμεινεν ἀνατεταγμένη, καί ὅτι ἀπὸ τεσσάρων ἡδὴ μηνῶν ἡ πρόπτωσις εἶναι ὀριστική, καθ' ὅσον πᾶτα προσπάθεια τῶν ἰατρῶν πρὸς ἀνάταξιν καί συγκράτησιν τῆς προπτιώσεως ὑπῆρξεν ἀνωφελῆς.

Ὁ ὄγκος τοῦ προπίπτοντος ἐντέρου εἶναι ἴσος πρὸς πυγμὴν παιδίου, ἐλκῦδρια ὀρῶνται ἐπὶ τοῦ βλενογόνου εἰς διάφορα σημεῖα. Πεισθεῖς ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ ἀπλῆς τοῦ βλενογόνου μόνον προπτιώσεως, ἀλλ' ὅτι καί τὰ μυϊκὰ τοιχώματα τοῦ ὀρθοῦ παρεσύρθησαν εἰς βαθμὸν τινὰ, ἐσκέφθην νὰ ἐφαρμόσω τὴν ἐγχειρητικὴν μέθοδον τοῦ Gérard-Marchand, πρὸς ριζικὴν θεραπείαν τῆς παθήσεως. Ἡ μέθοδος αὕτη συνίσταται 1ον εἰς τὴν δι' ἐγκαρσιῶν ραφῶν δύο ἢ τριῶν, μὴ διερχομένων τὸν βλενογόνον, σύμπτυξιν (plissage) ἢ στένωσιν τοῦ ἐντέρου, 2ον εἰς τὴν βράχυνσιν αὐτοῦ διὰ προσδέσεως τῶν ἄκρων τῶν νημάτων, τῆς πρώτης ραφῆς π.χ. μετὰ τῆς τρίτης, καί 3ον εἰς τὴν προςραφὴν τῶν αὐτῶν ἄκρων εἰς τοὺς παράκειμένους τῷ κόκκυγι ἰστούς. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἐξαιρετόν, διότι εὐθὺς μετὰ τὴν ἐγχείρησιν, παρὰ τοὺς τεινεσμοὺς τοῦ παιδὸς καί τὰς ἔνεκα τοῦ χλωροφορμίου ναυτιᾶσεις, τὸ ἔντερον δέν προέπιπτε πλέον, μέχρι δὲ τῆς ἐξόδου αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ νοσοκομείου, ἦτοι μέχρι τῆς 4/17 Φεβρουαρίου, ἡ συγκράτησις ἦν τελεία καί αἱ κενώσεις φυσιολογικαί.

Νομίζω λοιπὸν ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι ἀρίστη καί ὡς τοιαύτην συνιστῶ τοῖς συναδέλφοις μου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΛΣ'

12 Φεβρουαρίου 1903.

Προεδρία Λ. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

Ο κ. Π. Παπανικολάου ἀναφέρει τὴν ἐξῆς κλινικὴν παρατήρησιν :

Κύριοι,

Παθήσεις τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων προκαλοῦσιν, ὡς γνωστόν, φαινόμενα ἀνά τὸν ἐν γένει ὀργανισμόν λίαν περιέργα. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς διηγηθῶ ἐν συντομίᾳ τὸ ἐπόμενον ἱστορικὸν ἀσθενοῦς ἐν μέρει περιέργον ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην. Πρόκειται περὶ ἀσθενοῦς 44 ἐτῶν ὡς ἐγγιστα, ὅστις μὲ συνεβουλεύθη τῇ 14 Ἰανουαρίου 1902 διὰ βαρυηκίαν καὶ ὠταλίαν τοῦ δεξιοῦ ὠτός. Ἔνεκα φρυγγιτιδός (;) τινος μεθ' αἰμοπτύσεων ἀπὸ δεκαετίας περίπου, ἐκαυτηριάσθη πολλάκις κατὰ τὸν φάρυγγα πρὸ τετραετίας ἄνευ ἀποτελέσματος παρ' ἄλλω συναδέλφῳ. Ἡ δεξιόθεν βαρυηκοία αὐτοῦ αὕτη χρονολογεῖται ἀπὸ ὀλίγων μηνῶν. Ἀκουστικὴ δύναμις : ὠρολόγιον ἀκούεται παρὰ τὴν κόγχην τοῦ πάσχοντος ὠτός, Weber πρὸς τὰ δεξιά, Rinne ἀντίστροφος, ἢ διὰ τῶν ὀστέων ἀντίληψις τῶν τόνων φυσιολογική. Τύμπανον πεπιεσμένον πρὸς τὰ ἔσω εἰσαγωγὴ ἀέρος διὰ τῆς εὐσταχιανῆς σάλπιγγος, διὰ τοῦ καθετήρος ἐπιτυγχάνεται διὰ μείζονος βίας, μεθ' ἧ ἀκουστικὴ δύναμις ἐπαυξάνεται σημαντικῶς. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν διαγιγνώσκωμεν στένωσιν τῆς εὐσταχιανῆς σάλπιγγος μετὰ συνεποῦς ἀραιώσεως τοῦ ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ τυμπάνου ἀέρος.

Ἡ περαιτέρω ἐξέτασις ἀποδεικνύει τὰ ἐξῆς: χρόνιον ὑπερπλαστικὸν ρινοκατάρρουν μετρίας ἐντάσεως. Κατὰ τὸ ὀπίσθιον τοίχωμα τοῦ φάρυγγος μικραὶ οὐλαὶ προφανῶς ἔνεκα τῶν προηγηθεισῶν καυτηριάσεων. Ἐνταῦθα παρατηρεῖ τις στίγματα αἵματος, τὰ ὁποῖα παρακολουθῶν διὰ τοῦ κατόπτρου κατὰ τὴν ὀπίσθιαν ρινοσκόπησιν, ἀνακαλύπτει μᾶζαν βιθίως ἐρυθρὰν κατὰ τὸ δεξιὸν βοθρίον τοῦ Rosenmüller πιέζουσιν τὴν εὐσταχιανὴν σάλπιγγα κατὰ τὸ φρυγγικὸν αὐτῆς στόμιον. Ἐντεῦθεν φαίνεται καταρρέον τὸ αἷμα. Ἡ μᾶζα αὕτη φαίνεται ὡς θηλώδης ὄγκος καὶ καλύπτει προσέτι καὶ τὸ ἄνω τριτημέριον τοῦ ρινικοῦ διαφράγματος ὀπισθεν. Τῇ

βοηθείᾳ τοῦ συσταλτῆρος τῆς ὑπερώχης δὲν ἠδυνήθη νὰ ἴδω οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον τμήμα τοῦ ὄγκου. Συνεβούλευσα τῷ ἀρρώστῳ τὴν χειρουργικὴν ἀποκόλλησιν, ἣτις ἀνεβλήθη.

Τῇ 16 Ἀπριλίου 1902 παρουσιάσθη αὐθις ὁ ἄρρωστος αἰτιώμενος ὅτι ἀπὸ δύο μηνῶν πάσχει ἀπὸ δύσπνοιαν, ἣν τοποθετεῖ ἰδίως ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ πνεύμονος, ἀπὸ πόνους διὰ ττοντας κατὰ τὸ δεξιὸν ἡμιθώρακιον, προερχομένους ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ πάσχοντος ὠτός. Ἡ δὲ ἀδυναμία τῶν ποδῶν του κατὰ τὸ βᾶδισμα εἶναι λίαν σημαντικὴ. Διὰ ταῦτα συνεβουλεύθη τὸν ἀξιοτίμον συνάδελφον κ. Μανουηλίδην, ὅστις διώρισεν αὐτῷ θεραπείαν ἀνάλογον. Σημειεῖ ὁ ἄρρωστος περαιτέρω ὅτι αἱ αἰμοπτύσεις αὐτοῦ ἐπηύξησαν, κακοσμία δὲ τις ἐνοχλεῖ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ρινός.

Διὰ τοῦ δακτύλου τότε ἀπεκολλήσαμεν τὴν ψαθυρὰν καὶ εὐθρυπτον σπογγώδη μᾶζαν λίαν εὐκολως, ἣτις ἐξετκοθεῖτα μικροσκοπικῶς ὑπὸ τοῦ κ. Γαβριηλίδου ἀπεδείχθη ὡς ἀδενοκαρκίνωμα. Ἡ ἀκουστικὴ δύναμις διωρθώθη, ἡ δύσπνοια παρῆλθε μετὰ τῶν ἀπὸ τοῦ ὠτός διαττόντων πόνων, οἱ δὲ πόδες αὐτοῦ κατέστησαν ἐλαφροὶ ὡς καὶ πρότερον, οὕτως ὥστε νὰ ἐκτελῆ καὶ τὰς μᾶλλον ἐπιπόνους ὁδοιπορίας, τοῦθ' ὅπερ μετὰ τινος ἐνθουσιασμοῦ ἀνέφερον ἡμῖν ὁ ἄρρωστος ἕνα μῆνα μετὰ τὴν γενομένην ἐπέμβωσιν.

Ο κ. Μανουηλίδης λέγει ὅτι εἶδε τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ἀσθενῆ, ὅστις ἦν παχύσαρκος 45—50 ἐτῶν. Εἶχε δύσπνοιαν, σφυγμοὺς 90—100 κατὰ λεπτόν, παρεπονεῖτο δὲ διὰ πόνους φεύγοντας ἀπὸ τὸ δεξιὸν οὖς καὶ κατερχομένους πρὸς τὸ δεξιὸν ἡμισυ τοῦ θώρακος. Τὰ οὖρα ἦσαν πολὺ ὄξινα, περιεῖχον δὲ πολλὰ ἄλατα, ἡ δὲ καρδιά ἦν ὀλίγον ηὔξημένη τὸν ὄγκον. Τῷ ἀνέγραψεν ἀλκαλικὴν θεραπείαν καὶ τὸν παρέπεμψεν εἰς τὸν κ. Παπανικολάου, ἔνεκα τῶν ἀπὸ τοῦ ὠτός ἐνοχλήσεων.

Ο κ. Ἀντωνιάδης ἐρωτᾷ πῶς ἐξηγοῦνται αἱ αἰμοπτύσεις εἰς τὸν ἀσθενῆ τοῦ κ. Παπανικολάου.

Ο κ. Παπανικολάου λέγει ὅτι δὲν εἶδε τὸν ἄρρωστον ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς νόσου, ἣτις χρονολογεῖται ἀπὸ 12 ἐτῶν, ὅτε αἱ

αίμοπτύσεις εἶχον ἀναφανῆ. Ἀπὸ τῆς παθήσεως τοῦ ὠτὸς ὀδηγηθεὶς ἐξήτασε τὸν φάρυγγα, διὰ τῆς ὀπισθίας δὲ ρινοσκοπήσεως εἶδε τὸ αἷμα κατερχόμενον ἐκ τῶν ἄνω καὶ τὸν ὄγκον ἐνεδραζόμενον εἰς τὰ ἄνω τοῦ φάρυγγος ἀπέχοντα δὲ πολὺ τοῦ μέρους, ὅπου ἐγένοντο ἄλλοτε αἰ καυτηριάσεις. Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν ἀρχὴν ἡ ἀφορμὴ τῆς αἱμορραγίας ἦτο μικρά, καὶ ὅτι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου εἶτα ἀνεπτύχθη ὁ ὄγκος, ὅστις ἐπέβη τὴν εὐσταχιανὴν σάλπιγγα καὶ ἔφερε κώφωσιν.

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ σημείου τῶν ρινικῶν αἱμορραγιῶν εἶναι πολλάκις λίαν δύσκολος καὶ συμβαίνουσιν αὐταὶ εἶτε κατὰ τὰς χοάνας ἢ τὴν προσθίαν μοῖραν τοῦ ἐγγόνδρου ρινικοῦ διαφράγματος, προερχόμεναι συνήθως ἐκ κυρσοειδῶς ἀνευρυσμένων φλεβῶν.

Περὶ τῆς φύσεως δὲ τοῦ ὄγκου ὑποθέτει ἔνεκα τοῦ χρόνου τῆς παθήσεως φυματιώδη ἀρχήν.

Ὁ κ. **Γαβρηλίδης** λέγει ὅτι τῆς ιστολογικῆς ἐξετάσεως ἀποκλειούσης τὴν φυματιώδη φύσιν τοῦ ὄγκου καὶ ἡ κλινικὴ φαίνεται μὴ ἐπικυροῦσα τὴν διάγνωσιν ταύτην, δι' ὃ ἐρωτᾷ τὸν κ. Παπανικολάου ἐπὶ τίνων συμπτωμάτων στηρίζει τὴν διάγνωσίν του.

Ὁ κ. **Μανουηλίδης** λέγει ὅτι ἡ γενικὴ κατάστασις τοῦ ἀρρώστου δὲν φαίνεται ἐπικυροῦσα τὴν διάγνωσιν τῆς φυματιώσεως.

Ὁ κ. **Παπανικολάου** λέγει ὅτι ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει τὸ διαγνωστικὸν μέρος εἶναι πολὺ δύσκολον. Αἱ ἀπὸ ἐτῶν αἱμοπτύσεις ἀποκλείουσι τὸν κακοήθη ὄγκον, συνηγοροῦσι δὲ ὑπὲρ χρονίας παθήσεως. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν γενικὴν κατάστασιν τοῦ ἀρρώστου εἶναι δυνατὸν νὰ φέρῃ τις μικρὰν τοπικὴν φυματίωσιν ἄνευ προσβολῆς τῆς ἐν γένει ὑγείας, τοῦτο δὲ κυρίως παρατηρεῖται εἰς τοπικὰς φυματιώσεις τῆς ρινός. Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ ὄγκου, διὰ τοῦ δακτύλου δὲν ἐγένετο αἰσθητὴ ὑπαρξίς ὑπολοιποῦ.

Μετὰ τοῦτο ἀναγινώσκονται τὰ *υγιεινομικὰ δελτία* τῆς ἐβδομάδος, ἐπὶ τῇ ὑπομνήσει δὲ τοῦ κ. Προέδρου, ὅτι ἡ γρίπη

ἐξακολουθεῖ μετὰ πολλῶν ἐπιπλοκῶν, πολλάκις λίαν σοβαρῶν καὶ ἐνίοτε θανατηφόρων, ὁ κ. Ἀντωνακόπουλος λέγει ὅτι ἀφ' οὗ ἡ γρίπη ἤρχισεν ὑπὸ μορφὴν κυρίως γαστρικὴν νῦν ὑποδύεται μᾶλλον τὴν θωρακικὴν μορφὴν, παρὰ παιδίοις δὲ παρατηροῦνται καὶ περιπτώσεις ὀξείας ἀμυγδαλίτιδος, ἃς σχετίζει πρὸς τὴν ἐπιδημίαν γρίπης.

Ὁ κ. **Μανουηλίδης** λέγει ὅτι λίαν πολλαπλᾶ εἶναι τὰ φαινόμενα, ἅτινα ἡ γρίπη δύναται νὰ παρουσιάσῃ, ἀναφέρει δὲ περιπτώσιν καθ' ἣν ἡ γρίπη ὑπεκρίνατο τὸν ἐλώδη πυρετὸν μὲ ἐσπερινὰς πυρετικὰς παροξύνσεις καὶ ἰδρώτας, παρ' ἀνθρώπων παθόντι ἄλλοτε ἐξ ἐλαδῶν.

Ἐν ἐτέρᾳ περιπτώσει μετὰ ψύξιν ἐξεδηλώθη ἡ γρίπη ὑπὸ μορφὴν γαστραλγικὴν, μετ' ἐλαφροῦ πόνου κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ Mac Burney.

Ἐν ἐτέρᾳ περιπτώσει γυνὴ τις εἶχε κόπωσιν καὶ ἐλαφρὰ ρίγη, εἶτα δὲ τῇ παρουσιάσθησαν ἔμετοι ἀκατάσχετοι μετὰ βρογχιτικῶν φαινομένων, παρελθόντες μετὰ 10 ἡμέρας.

Πρὸ τινων ἡμερῶν εἶδε νέον 19 ἐτῶν, ὅστις ἀπὸ δύο ἡμερῶν εἶχεν ἐλαφρὰν γρίπην, τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν ἔσχε ρίγος. Ἦτο ἀπύρετος, ἀκολούθως ἐφάνησαν συμπτώματα περικαρδίτιδος (αὔξησις καρδιακῆς ἀμβλύτητος καὶ ψυήματα διπλά τραχέα ἐντετοπισμένα ἀκριβῶς, καλπασμός), εἶτα κατὰ τὴν κορυφὴν ἠκούσθη φύσημα ἐκτεινόμενον πρὸς τὴν μασχάλην. Τὰ φαινόμενα ἐβελτιώθησαν. Ὁ νέος οὗτος ἔκαμε καταχρήσεις καπνοῦ καὶ ποτοῦ, ἀδελφός του δὲ τις ἀπέθανε πέρυσιν ἐκ περικαρδίτιδος, ὥστε ἦν προδιατεθειμένος εἰς πάθησιν καρδιακὴν, ἣτις ἐξεδηλώθη μετὰ ἐλαφρὰν προσβολὴν γρίπης.

Ὁ κ. **Α. Κρητικὸς** ἀναφέρει τὴν περιπτώσιν διπλῆς πνευμονίας ἐπελθούσης μετὰ προσβολὴν γρίπης, παρὰ παιδί 14 ἐτῶν ὅστις τὴν μὲν πρῶιαν ἦτο ἐντελῶς ἀπύρετος (36⁰,5), μετὰ μεσημβρίαν δὲ εἶχε ρίγος, πυρετὸν 39⁰—39⁰,5 καὶ ἰδρώτας κατὰ τὴν νύκτα, μεθ' οὗς ἐπήρχετο ἡ πρῶινη ἀπυρεξία. Ἡ πνευμονία ἔληξε διὰ

λύσεως, τὸ ἀξιοσημείωτον δὲ κατὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἦν ἡ βραδυκαρδία, τοῦ σφυγμοῦ κυμαινομένου μεταξὺ 60—66 κατὰ λεπτόν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νόσου, ἀνεληθόντος δὲ 76—78 μετὰ τὴν λύσιν τῆς πνευμονίας.

Ἐν ἐτέρῳ περιπτώσει μετὰ προσβολὴν γρίπης παρουσιάσθη παρὰ γέροντι διπλῆ βρογχοπνευμονικὴ ἐστία καὶ πολυνευρτικὰ φαινόμενα ἔντονα ἐκ τῶν κάτω ἄκρων. Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ περιπτώσει ὑπῆρχε βραδυκαρδία μετὰ 66 σφύξεων. Ἡ περίπτωση κατατέληξεν εἰς θάνατον.

Ἐν ἐτέρῳ περιπτώσει παρὰ τινι γυναικί, παθούσῃ ἐκ γρίπης θωρακικῆς μορφῆς, ὁ πυρετός, ὡς καὶ ἐν τῇ ἄνω περιπτώσει τῆς πνευμονίας, εἶχε τὸν τύπον ἐλώδους ἀμφημερινοῦ πυρετοῦ.

Τέλος παρὰ παιδίῳ πάσχοντι πρὸ δύο μηνῶν ἐκ διαρροίας μετὰ τὴν ἴασιν αὐτῆς, ἐπῆλθε προσβολὴ γρίπης μετὰ ἐντόνου διαρροίας καὶ προπτώσεις τοῦ ὀρθοῦ. Ἡ περίπτωση κατατέληξεν εἰς ἴασιν, τῆς προπτώσεως ἀναταχθείσης ἀνευ ὑποτροπῆς.

Τέλος ὁ κ. **Διμαράκης** λαβὼν τὸν λόγον λέγει ὅτι ὄντως ἐν ἀρχῇ αἱ γαστρικαὶ ἐπεκράτουν μορφαί, ἀλλὰ νῦν ἡ νόσος ἐξεδηλώθη πανδημικῶς οὕτως εἰπεῖν πανταχοῦ τῆς πόλεως ὑποδυομένης ὅλας αὐτῆς τὰς ποικίλας μορφὰς μετὰ τῶν ἐπιπλοκῶν καὶ τῶν ἐκ παραλύσεως τῆς καρδίας αἰφνιδίων καὶ ἀπροόπτων θανάτων.

Ἡ περιοδικότης τοῦ πυρετοῦ συνεχῶς παρατηρεῖται, τοῦτο μὲν ἐξακολουθοῦντος νὰ παρουσιάζεται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς νόσου πρὸς τὸ ἑσπέρας, τοῦτο δὲ καὶ ἐξ ἀρχῆς ὡς τοιοῦτου παρουσιαζομένου, ἀναφέρει δὲ ὅτι ἄλλοτε παρετήρησε καὶ ἐβδομαδιαῖον τύπον.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν συνύπαρξιν ποικίλων μορφῶν τῆς νόσου εἶναι γνωστόν, λέγει, ὅτι συνήθως ἄρχεται μετὰ ρίγους, πυρετοῦ, πόνων κεφαλῆς καὶ σώματος καὶ μελῶν, κατάρρου τοῦ ρινοφάρυγγος καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ γαστρικὴ μορφή, πολλακίς ὅμως ἄρχεται ἀπὸ τῆς γαστρικῆς καὶ τῆς νευρικῆς μορφῆς καὶ μετὰ ἡμέρας παρου-

σιάζεται ρίγος καὶ πυρετός καὶ κατάρρους ρινοφάρυγγος κτλ.

Ἡ μεταδοτικότης δὲ εἶναι γνωστὴ, λέγει, ἡ ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον, ἀναφέρει ὅμως περίπτωσιν καθ' ἣν γυνὴ πάσχουσα ἐκ γρίπης γαστρικῆς μορφῆς κυρίως ἀνευ πυρετοῦ, προσελήφθη ὡς τροφός· ἅμα δὲ τῷ πρώτῳ θηλασμῷ τὸ βρέφος κατελήφθη ὑπὸ διαρροίας πρασινοχρόου.

Περὶ δὲ τῆς κατ' ἔτος ἐμφανίσεως αὐτῆς, ὁ κ. Πρόεδρος λέγει ὅτι ἀπὸ τοῦ χειμῶνος τοῦ 1889—1890 ὅτε τὸ πρῶτον ἐνεφανίσθη, ἔκτοτε κατ' ἔτος παρουσιάζεται καὶ ἄλλοτε μὲν κατὰ διαφόρους μῆνας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ φθινοπώρου μέχρι τοῦ θέρους κυρίως, καὶ τὸ θέρος ἐνίοτε, συμπίπτουσα μεθ' ὄλων τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν καὶ πάγων καὶ χιόνων καὶ βροχῶν καὶ κακοκαιρίας καὶ νοτίων ἀνέμων κτλ. Ἐφιστᾶ δὲ τὴν προσοχὴν τῶν ἐταίρων εἰς τοῦτο ὅτι κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισίν τῆς, ἐπειδὴ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1889 εἶχομεν τὸν δάγγειον πυρετόν, πολλοὶ τῶν κλινικῶν καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν Εὐρώπῃ θεώρησαν τὴν νόσον ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μεταβαλοῦσαν μορφήν ὡς ἐκ τοῦ χειμῶνος. Ἐκτοτε, κύριοι, καθ' ἕκαστον ἔτος ἔχομεν τὴν γρίπην, σποραδικῶς δ' ἐνίοτε καὶ τὸ θέρος, οὐδέποτε ὅμως παρουσιάσθη ἐπιδημία δαγγείου καὶ ἐκ τοῦ φαινομένου δὲ τούτου ἐπιμένομεν εἰς τὴν γνώμην ἡμῶν, τὴν ὁποίαν τότε ἀμέσως ἐξεφράσαμεν, ὅτι ἄλλη νόσος ὁ δάγγειος καὶ ἄλλη ἡ γρίπη.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΛΖ'

19 Φεβρουαρίου 1903.

Προεδρία Λ. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

Ἐκ. **Α. Γαβριηλίδης** παρουσιάζει α') τριχὰς καὶ μικροσκοπικὰ αὐτῶν παρασκευάσματα, ἐν οἷς φαίνονται κόμβοι, περιβάλλοντες κατ' ἀποστάσεις αὐτάς. Λέγει δὲ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ σπανίου νοσήματος τῶν τριχῶν, τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα Piedra· β') παρουσιάζει ἄνθρωπον

φέροντα σικτιήν κερατίτιδα. Καί ἐπὶ τῶν δύο τούτων ζητημάτων ἀνακοινοῖ τὰ ἐξῆς:

Κύριοι,

Κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον μᾶς παρεκάλεσεν ὁ κ. Εὐθ. βυύλης ὅπως ἐξετάσομεν μικροσκοπικῶς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς διδασκαλίσης τινὸς Ἰουδαίας, παρκαπονυμένης διὰ τὴν ἀπὸ τινος καιροῦ πτώσιν τῶν τριχῶν τῆς.

Αἱ τρίχες αὐτῆς, ὡς βλέπετε ἐν τῷ δείγματι τούτῳ, εἰσὶ κυματοειδεῖς; φέρουσι δὲ κατὰ διαστήματα κομβία μόλις ὄρατὰ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ· ὅσοι ἐξ ὑμῶν δὲν δύνασθε νὰ τὰ ἰδῆτε εἰς τὸ φῶς τῆς αἰθούρας, φέρετε τοὺς δακτύλους σας κατὰ μῆκος τῆς τριχῆς καὶ θὰ τὰ αἰσθάνητε. Ὑπὸ τὸ μικροσκόπιον τὸ πρᾶγμα φαίνεται καλῶς. Ὡς βλέπετε, ἡ θριξὶ εἶναι κανονικὴ κατὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν χρωσιν, παρουσιάζει ὅμως κατὰ διαστήματα (ἐνταῦθα ἔχετε τρεῖς κόμβους εἰς ἀπόστασιν 1 ἑκατοστομέτρου) κόμβους, ὧν οἱ μὲν περιβάλλουσι καθ' ὀλοκληρίαν τὴν τρίχα, οἱ δὲ οὐχί· εἰς τὸ μέρος ἔνθα ὑπάρχει ὁ κόμβος ἡ θριξὶ εἶναι κανονικὴ ἐπίσης τὸ τε σχῆμα καὶ τὴν χρωσιν, μάλιστα κόμβοι τινὲς εἰσι μελανώτεροι, αὐτοὶ οἱ κόμβοι εἶναι ἐπίσης μελανοὶ ἀλλ' ὀλιγώτερον ἢ τὸ χρῶμα τῆς τριχῆς· τὸ σχῆμα τῶν κόμβων εἶναι κίτροειδέες, δηλ. κατὰ τὸ μέσον εἶναι παχύτερον ἢ κατὰ τὰ πέρατα.

Ἐξετάσατε παρακαλῶ καὶ τὸ δεύτερον παρκασκευάσμα ὅπου ἀπεχρώσαμεν τὴν τρίχα διὰ θερμάνσεως ἐν καυστικῇ ποτάσῃ 40%. Βλέπετε ὅτι οἱ κόμβοι ἀποτελοῦνται ἀπὸ σωματῖα στρογγύλα μὲν κατὰ τὴν περιφέρειαν πολύγωνα δὲ κατὰ τὸ κέντρον· ἕνεκα συμπίεσεως οὗτοι περιβάλλουσι τὴν τρίχα χωρὶς νὰ εἰσδύσωσιν ἐν αὐτῇ, θαλλοὶ (mycelium) δὲν ὑπάρχουσιν. Ὡς ἐκ τῆς μακροσκοπικῆς καὶ μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως διεγνώσαμεν Piedra· τῆς αὐτῆς γνώμης εἶναι καὶ οἱ κ.κ. Εὐθυβούλης καὶ Μαζαράκης.

Τὸ νόσημα τοῦτο εἶναι σπανιώτατον ἐν Εὐρώπῃ· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχω ἀρκετὴν πείραν τῶν νοσημάτων τούτων, ἐζήτησα τὴν γνώμην τοῦ δερματολόγου κ. Hodara ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, συνάμα δὲ ἐπωφελήθη νὰ ζητήσω τὴν διάγνωσίν του ἐπὶ τοῦ δείγματος

τὸ ὅπιον τῷ ἀπέστειλα. Ὁ κ. Hodara μοὶ γράφει τὰ ἐξῆς: « Comme vous l'avez dit, c'est un cas de Piedra. J'ai fait l'examen microscopique, il est analogue à celui que j'avais présenté à la Société Impériale de Médecine. C'est une maladie rare; je n'ai vu jusque à présent qu'un seul cas. Mon cas était d'une jeune dame Israelite femme d'un Docteur ».

Ἐλπίζω, κύριοι, ὅτι καὶ ὑμᾶς, ἀφ' οὗ ἀπαξ εἶδετε μακροσκοπικῶς καὶ μικροσκοπικῶς τὸ σπάνιον τοῦτο νόσημα, δὲν θὰ διαφύγη ἡ διάγνωσις αὐτοῦ ἐὰν τυχὸν τὸ ἀπαντήσητε· καὶ τῆς διαγνώσεως γινομένης, ἡ μελέτη τῆς νόσου ταύτης καὶ παρ' ἡμῖν δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ.

Παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἀσθενεῖ ἄλλο τι νόσημα δὲν εὐρομεν. Σημειοῦμεν ὅμως, χωρὶς βεβαίως νὰ κάμωμεν παραλληλισμὸν τινα, ὅτι ἡ διδασκάλισσα αὕτη· εἶναι ἀσιγματικὴ τὸν ἀριστερὸν ὀφθαλμὸν καὶ μύωψ τὸν δεξιόν·

$$\begin{array}{l} \text{Ὁξ} \left\{ \begin{array}{l} \Delta O = 0^{\circ} - 3 \delta. = \frac{1}{2} \\ \Delta O = - 0,25 = 1. \end{array} \right. \end{array}$$

Κύριοι, ἐπὶ τῇ εὐκκίριᾳ ταύτῃ παρουσιάζω εἰς ὑμᾶς τὸν κομιστὴν τοῦ μικροσκοπίου μου, ὑπηρετὴν τοῦ νοσοκομείου, ἔνθα κυρίως εἶναι ἐπιφορτισμένος τὰ τῆς νυκτερινῆς ὑπηρεσίας. Ἐξετάσατε αὐτὸν καὶ θὰ ἴδητε ὅτι φέρει πάθησιν ἣν ὀνομάζομεν κερατίτιδα σικτιήν.

Οὗτος ἡλικίας 30 ἐτῶν παρετήρησε πρὸ μηνὸς (10 Ἰανουαρίου 1903) ὅτι ἡ ὄρασις τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ ἐλαττοῦται· κατὰ τὴν ἐξέτασιν παρατηροῦμεν ἕνεσιν τοῦ ἐπιπεφυκότος καὶ τῶν ἐπισκληρίων ἀγγείων τῆς ἀκτινωτῆς μοίρας τοῦ σκληροῦ ἀρκετὰ ἔντονον· ὁ κερατοειδὴς φέρει ἐλαφρὰν ἐπιπολαίαν διάχυτον θύλασιν· ἡ δὲ κατὰ τοῦ φακοῦ γενομένη ἐξέτασις δὲν δεικνύει οὐδὲν περιπλέον, ἡ ἴρις εἶναι φυσιολογικὴ, ἀλλὰ κατὰ τὴν στεφάνην (limbe) τοῦ κερατοειδοῦς, εἰς τὸ κάτω καὶ ἔσω μέρος αὐτῆς παρατηρεῖται μικρὰ τις πάχυνσις. Ἐκκρίσις τοῦ βλενοῦμένου δὲν ὑπάρχει, πόνος σχεδὸν τίποτε· προωτικὸν γάγγλιον κατὰ φύσιν. Ὑποπεύσαντες μήπως προάγεται νὰ ἐκδηλωθῇ ἱριτίτις τις, ἐνεστάξαμεν ἀτροπίνην· ἡ κόρη κανονικῶς διεστάλη· οὐδεμίαν πρόσφυσιν· ἀνεμένομεν, ἀλλὰ μετὰ 10 ἡμέρας ἡ ἕνεσις τοῦ βολβοῦ

ἐξέλιπεν, ἡ δὲ ἐξέτασις ἔδειξε πλεῖστα ὅσα στίγματα κείμενα κατὰ τὸ πεδῖον τῆς κόρης καὶ ἀπλούμενα πρὸς τὸ σημεῖον τῆς στεφάνης ἐνθα ὑπάρχει ἡ μικρὰ ἐκείνη διήθησις· τὰ στίγματά εἰσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κανονικά, περίξ αὐτῶν δὲν ὑπάρχει διήθησις (ἐκτὸς περίξ 2 στιγμάτων), ὁ δὲ κερατοειδῆς μεταξὺ αὐτῶν φαίνεται διαφανῆς· τὸ χρῶμα τῶν στιγμάτων ἦτο κατὰ τι φαιὸν (σήμερον ὡς βλέπετε εἶναι κχστανόχρουν)· ἡ θέσις τῶν στιγμάτων μόνον ὅτι εἶναι ἐπιπολαία, τὸ ἐπιθήλιον τοῦ κερατοειδοῦς φαίνεται νὰ εἶναι λεῖον· ὁ βυθὸς τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι ἀνέπαφος· ἡ ὄρασις εἶναι ἡλαττωμένη.

$$\begin{array}{l} \text{Ὁξ.} \} \text{OA} = \frac{1}{4} \\ \quad \quad \quad \} \text{AO} = 1 \text{ ὑγῆς καθ' ὄρα.} \end{array}$$

Ἡ διάγνωσις μας εἶναι ἡ τῆς κερατίτιδος τῆς ὑπὸ Fuchs, Ravis, Aller, Nuel κτλ. περιγραφείσης. Ὡς αἰτίαν τῆς νόσου δὲν εὔρον οὐδὲν τὸ ἱκανοποιητικόν· ὁ ἀσθενὴς μας δὲν φέρει καταρροὴν οὔτε τῆς ρινὸς οὔτε τῶν βρογχῶν, δὲν ἔσχε καὶ δὲν ἔχει γρίππην, οὔτε ἐξανθηματικόν τι νόσημα, οὔτε σίφιλις ἀνακκλύπτεται· τὸ μόνον νόσημα τὸ ὁποῖον ἐπαθεν εἶναι ἐλαφρὸς τυφοειδῆς πυρετὸς πρὸ 3 μηνῶν ἐπιβεβαιωθεὶς ὑπ' ἐμοῦ διὰ τῆς ὀροδιαγνωστικῆς τοῦ Widal. Δυνάμεθα ἄρα γε νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸν τύπον τὴν αἰτίαν τῆς κερατίτιδος; τὸ νὰ κλίνη τις ὑπὲρ τοῦ τύπου, θὰ μείνῃ ὑπόθεσις ἕως ὅτου πολλαπλασιασθῶσι τοιαῦτα παραδείγματα, ἀλλὰ διὰ τὴν σήμερον δυνάμεθα νὰ συμφωνήσωμεν ὅτι καὶ ἐν τῇ στικτῇ κερατίτιδι εὔρον μικροβία· ὁ Nuel περιέγραψεν ἐν ἱστολογικαῖς τομαῖς κόκκους κειμένους κατὰ πολύγωνα σχήματα καὶ σπείρας γιγαντιαίας ἢ συνθέτους τὰς ὁποίας τείνει νὰ θεωρήσῃ ὡς βλεφχρίδας μικροβίων, ὡς καὶ ὁ Malvoz. Ἐὰν καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἀσθενεῖ ἡ στικτὴ κερατίτις προῆλθεν ἐκ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῶν βλεφαροφόρων μικροβίων τοῦ Eberth ἐπὶ τοῦ κερατοειδοῦς, ἡ σκέψις αὕτη δυνατὸν νὰ ἐκδηλωθῇ μὲ τὸν ὄρον ὅτι κατὰ παρασάγγας ἀπέχομεν θετικωτέρας τινὸς ὑποθέσεως.

Τοῦ παρόντος ἀσθενοῦς βεβαίως ἐξετάσαμεν καὶ τὰ οὖρα· ἅμα τῇ οὐρήσει κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν οὔρων ἀπὸ τινος καιροῦ ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν μου εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῆς πε-

πτόνης καὶ κατὰ τὰ ὀφθαλμικὰ νοσήματα. Τὰ οὖρα τοῦ ἀσθενοῦς μας εἶναι φυσιολογικά, ἀλλὰ ἐμπεριέχουσι πεπτόνην, δηλαδὴ ἡ θερμανσις, ἡ ἐνσταξις νιτρικοῦ ὀξέος δὲν θολοῖ τὸ οὖρον, ἀλλ' ἡ ἐνσταξις τοῦ ἀντιδραστηρίου τοῦ Τανρὲ θολοῖ αὐτό, ἡ θόλωσις διαλύεται διὰ τῆς θερμάνσεως καὶ ἀναφαίνεται διὰ τῆς ψύξεως, ἡ θόλωσις διαλύεται δι' ἀπολύτου οἰνοπνεύματος, τὴν αὐτὴν θόλωσιν δίδει καὶ ἡ ἀντίδρασις τοῦ Esbach, ἐν ᾧ ἡ τοῦ Bouchard οὐδὲν δίδει.

Προχθῆς, κύριοι, ἕτερον ἔσχον ἀσθενῆ, παρὰ τῷ ὁποίῳ εὔρον πεπτόνην. Ἐπρόκειτο περὶ νέου παραπονουμένου ὅτι ὁ ἀριστερὸς μόνον ὀφθαλμὸς βλέπει διὰ ὁμίχλης. Ἡ ἐξέτασις ἔδειξε θηλὴν θολήν, ἐρυθράν, μὲ ὄρια ἀσαφῆ καὶ κόνιν ἐν τῷ ὑελῶδει ὑγρῷ κατὰ τὸν ὀπισθεν μόνον πόλον, ὁ ἀμφιβληστροειδῆς καθὼς καὶ ὁ ὑελῶδης οὐδὲν φέρουσιν.

Ὡς αἰτιολογίαν οὐδὲν ἠδυνήθην νὰ εὔρω, ἐκτὸς ἰχνῶν τινων ὑπόπτων σιφιλίδος πιθανῆς· ἐν ἀμφιβολίᾳ εὐρισκόμενος καὶ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τῶν ὀφθαλμοσκοπικῶν φαινομένων, ἀπέφασσα νὰ προβῶ εἰς παρακέντησιν τοῦ νωτιαίου ὑγροῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐξετάσεως καὶ τοῦτο εὐρέθη φυσιολογικόν.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενομένου, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἶπω δύο λέξεις. Ἀφ' ὅτου ἡ παρακέντησις τοῦ νωτιαίου σωλήνος εἰσῆχθη εἰς τὴν κλινικὴν, ἀμέσως καὶ ἡ ὀφθαλμολογία ἠθέλησε νὰ πορισθῇ φῶτα ἐξ αὐτῆς καὶ ἤδη θεωρεῖται ὡς τρόπος ἐξεταστικὸς διὰ τὰς παθήσεις τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, διὰ τὰς παθήσεις τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, τὰς ἐπὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπιδρώτας κτλ. Αἱ ὠφέλειαι τῆς διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐξετάσεως εἶτε ὑπὸ διαγνωστικὴν εἶτε ὑπὸ θεραπευτικὴν ἔποψιν ἔδωκαν ἤδη εὐάρεστα ἀποτελέσματα, ὥστε δυνάμεθα ἤδη νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν τῶν ὀφθαλμολόγων καὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου· ἡμεῖς δὲ ἐθέσωμεν εἰς πρᾶξιν τὸν τρόπον τοῦτον ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1901· ἐπρόκειτο περὶ νέου, πάσχοντος τὸ ὀπτικὸν νεῦρον καὶ μέλλοντος νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς Εὐρώπην (Βιέννην, Παρισίους, Βερολίον). Ἐπεθυμήσαμεν ὅπως ἡ ἰατρικὴ παρατήρησις, τὴν ὁποίαν τῷ ἐδώκαμεν, ἦναι ὅσον τὸ δυνατὸν τελεία· διὰ τοῦτο οὔτε τὴν παρακέντησιν τοῦ νωτιαίου

ύγρου παρελείψαμεν. Ταύτην ἐξετελέσαμεν μετὰ τοῦ κ. Denis. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἔχω ὀλίγας τινὰς παρατηρήσεις καὶ πιστεύω νὰ ἐπανεῦθω ἐπὶ τοῦ θέματος ὅταν αἱ παρατηρήσεις μου πολλαπλασιασθῶσιν.

Ἀκολούθως ὁ κ. Ἀντίπας παρουσιάζει σκωληκοειδῆ ἀπόφυσιν, φέρουσαν λίθον, ἀνήκουσαν δὲ εἰς παιδίον ὅπερ ἔπαθεν ἐκ δεξιᾶς περιεσφιγμένης κήλης ἐπιπλεγμένης μετὰ σκωληκοειδίτιδος· ἀνακονοὶ δὲ τὰ ἐξῆς:

Κύριοι,

Ἡ συνύπαρξις περιεσφιγμένης κήλης μετὰ σκωληκοειδίτιδος εἶναι περιπτώσις σπανία, ἡ δὲ παραγνώρισις τῆς δευτέρας ταύτης παθήσεως μοιραία, ὅταν τὸ ἀναμνηστικὸν εἶναι ἑλλιπές. Τὸ σπάνιον τοῦ πράγματος ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ πρόδηλος σπουδαιότης αὐτοῦ μὲ ἀναγκάζει νὰ σᾶς ἀναφέρω τοιοῦτο περιστατικὸν ὅπερ παρετήρησα ἐν τῷ Νοσοκομείῳ τῶν παιδῶν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καὶ ὅπερ σχετίζεται πρὸς τὴν σκωληκοειδῆ ἀπόφυσιν τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου σᾶς παρουσίασα.

Τὴν 31/13 Ὀκτωβρίου μετηνέχθη εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἡμῶν παῖς ἡλικίας 12 ἐτῶν, Ἰσραηλίτης ἐπὶ φορείου. Αἱ μόναι πληροφoρίαι, ἃς ἠρύσθημεν παρὰ τῆς μητρός, ἦσαν, ὅτι ὁ παῖς ἠσθένει ἀπὸ πέντε ἡδὴ ἡμερῶν, ὅτι ὁ ἰατρὸς ἐπισκεφθεὶς αὐτὸ τὴν πρώτην ἡτὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς νόσου του διέταξε καθάρσιον καὶ τινὰ ἄλλα φάρμακα, δηλώσας ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀτλοῦ κρυολογήματος, ὅτι ἕτερος συναδελφός ἐπισκεφθεὶς τὸ παιδίον, ὅπερ ἤρξατο ἡδὴ ἔχον ἐμέτους τὴν τετάρτην ἡμέραν καὶ ἐξετάσας τὴν κοιλίαν ἀνεκάλυψεν ὅτι ἔπασχεν ἐκ περιεσφιγμένης κήλης καὶ εἶπεν ὅτι ὑπῆρχεν ἐπείγουσα ἀνάγκη ἐπεμβάσεως χειρουργικῆς. Συνεπεία τῆς συστάσεως ταύτης ὁ μικρὸς ἄρρωστος μετηνέχθη εἰς τὸ νοσοκομεῖον τὴν πέμπτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς νόσου περὶ τὴν μεσημβρίαν.

Ἡ ἐξέτασις ἡμῶν ἀπέδειξε τὰ ἐξῆς: Ἡ γενικὴ κατάστασις χειρίστη· ναυτίαισι καὶ ἔμετοι χολώδεις διαρκεῖς, ὄψις γαίωδης, ὀρθαλμοὶ κοῖλοι ἐκφράζοντες τὴν ὀδύνην, πυρετὸς μέτριος, σφυγμὸς ταχὺς καὶ νηματοειδής. Τυπικῶς ἐξετάσας, εὗρίσκω τῷ ὄντι περιεσφιγ-

μένην δεξιᾶν συγγενῆ ἐπιπλοκήλην, πρὸς δὲ τούτοις τὴν δεξιᾶν μοῖραν τοῦ ὄσχευ ἐξερυθρον καὶ οἰδηματώδη. Οὐδεὶς μετεωρισμὸς τῆς κοιλίας ὑπῆρχε.

Παρουσία τῆς κήλης ταύτης τῆς στερεῶς περιεσφιγμένης, ὡς ἀπέδειξεν ἡ ἐγχείρησις, δὲν ὤφειλον νομίζω νὰ ζητήσω ἀλλαγῆναι τὴν ἐξήγησιν τῶν βαρέων περιτοναϊκῶν συμπτωμάτων, καίπερ σπανιώτερον ἀπαντώντων εἰς ἐπιπλοκήλας, ἅτινα ὁ ἄρρωστος παρουσιάζεν ἅμα τῇ ἐξόδῳ αὐτοῦ ἐν τῷ νοσοκομείῳ καὶ ἀπεφασίσθη ἡ ἄμεσος ἐπέμβασις παρὰ τὴν ἀπελπιστικὴν κατάστασιν αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν ἐγχείρησιν, γενομένην ὑπὸ τὸ χλωροφόρμιον, παρετήρησα, ὅτι ὁ κηλικὸς θύλακος, τὸν ὄγκον ὧσ' ὄρνιθος, περιεῖχε τμήμα ἐπιπλόου, ἐλαφρὰς ἔχοντος προσφύσεις πρὸς τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν τοῦ ὀρώδους ὑμένους, συνάμα δὲ πύον κιτρινωπὸν λίαν κάκοσμον εἰς μικρὰν ποσότητα. Τὸ προπίπτον ἐπίπλοον εὗρίσκεται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς τὸν σύστοιχον ὄρχιν, οὗ ὁ ἐλυτροειδὴς χιτῶν, συνέχεια ὧν ἐνταῦθα τοῦ κηλικοῦ σάκκου, πληροῦται ἐπίσης πύου, τοῦθ' ὅπερ ἐξηγεῖ τὰ φλεγμονώδη φαινόμενα ἅτινα ἐσημείωσα ἀνωτέρω σχετικῶς πρὸς τὸ ὄσχεον.

Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τοῦ πύου, τὴν ἀντισηπτικὴν ἀποσπόγγισιν τοῦ ἐλυτροειδοῦς χιτῶνος καὶ τοῦ ὄρχεως, καὶ τὴν ἀπομόνωσιν τούτου, δι' ἀποφράξεως μὲ ὀθόνην ἀσηπτικὴν, ἡσυχολήθην περὶ τοῦ προπίπτοντος ἐπιπλόου, ὅπερ λίαν ὑπεραιμικὸν καὶ οἰδηματώδες, οὐδὲν ἐν τούτοις παρουσίαζεν ἴχνος γαγγραινης. Ἀπολυμάνας δι' ἰσχυρᾶς διαλύσεως φανικοῦ ὀξέος καὶ ἀπαλλάξας αὐτὸ τῶν πρὸς τὸν θύλακον προσφύσεων, εἶτα ἐλύσας ὀλίγον πρὸς τὰ ἐξω ἀπέκοψα ἀπολιώνσας αὐτὸ εἰς σημεῖον ἀνωτέρου τῆς περισφιγξέως του. Ἐν τούτοις οὔτε εἰς ἐμὲ οὔτε εἰς τοὺς βοηθοῦντάς με ἰατροὺς κ. κ. Βιόλην καὶ Κόντην ἐφαίνετο ἐπαρκὴς ἡ ἐγχείρησις αὕτη διὰ πολλοὺς λόγους. Πρῶτον εἶναι γνωστὸν κοινῶς ὅτι τὰ φαινόμενα ἅτινα παρουσιάζει ἡ ἐπιπλοῖτις οὐδέποτε λαμβάνουσι τὴν ἔντασιν τῶν φαινομένων τῆς ἀληθοῦς ἐντερικῆς περισφιγξέως· οἱ ἔμετοι εἶναι σπάνιοι καὶ οὐχὶ κοπρανώδεις, ἐν γένει δὲ ἡ φλεγμονὴ μιᾶ· ἐπιπλοκήλης οὐδέποτε προκαλεῖ τὴν γενικὴν ἀντίδρασιν τὴν ὁποίαν συνήθως

παρατηρούμεν εἰς τὰς ἐντερικὰς περισφιγξίς, τοιαύτη δὲ ἐντερικὴ περιφέρεια δὲν ὑπάρχει ἐνταῦθα. Δεύτερον κατὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ ἀρρώστου ἢ ἐπίκρουσις τῆς ἄνωθεν τοῦ κηλικοῦ κρῖκου χώρας, εἰς ἕκτασιν παλάμης μικροῦ παιδίου, παρῆχεν ἤχον ἀμβλύν. Τρίτον μετὰ τὴν ἐκτομὴν τοῦ ἐπιπλόου, καὶ τὴν εἰσοδὸν τοῦ κολοσβώματος ἐν τῷ κύτει τῆς κοι-
 λίας, ἐσκέφθη νὰ ἐξετάσω μήπως ὑπῆρχε πύον ἐν τῇ περιτοναϊκῇ κοιλότητι· ὅθεν ἡρέμα εἰσῆγαγον ἀσηπτικῶς γάζης στενὴν λωρίδα ὀδηγούμενος ὑπὸ μήλης εἰς βάθος δέκα περίπου ὑφεκατομέτρων καὶ εἶτα ἀπέσυρα αὐτήν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν ἐβράχη ὑπὸ πυώδους τινὸς ὕλης, ἀλλ' ἡ δυσωδία αὐτῆς ἦν μέγιστη. Πάντα ταῦτά μας ἐνέπνευσαν τὴν ὑπόνοιαν μὴ τι σοβαρώτερον συνέβαινε, ὅπερ ἐκάλυπτεν ἡ παρουσία τῆς περισφιγμένης κήλης. Τῷ ὄντι δύο τινὰ ἐπέτρεπεν ἡ περίστασις νὰ σκεφθῶμεν· ἢ ὅτι ἡ ἐκ τῆς περισφιγξέως φλεγμονὴ τοῦ ἐπιπλόου μετεδόθη ἀνωτέρω, ὅπερ σπανιώτατον, ἢ ὅτι σηπτικὴ περιτονίτις, πιθανῶς συνεπέεια σκωληκοειδίτιδος, συνυπῆρχε τῇ περισφιγμένῃ κήλῃ. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ ἡ κατάστασις τοῦ παιδὸς δὲν ἐπέτρεπε σοβαρότερον ἐγχείρησιν, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον ἐπρόκειτο περὶ ὑποθέσεων ἄνευ βιάσεως, ἀφ' οὗ οὐδεμίαν ἀκριβῆ ἰδέαν ἠδυνήθημεν νὰ λάβωμεν περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πορείας τῆς νόσου, καὶ δὴ παρὰ μητρὸς ἤμιστα πλουσίας τῷ πνεύματι. Δι' ὃ περιωρίσθη νὰ διασωληνώσω τὴν κοιλότητα τοῦ περιτοναίου, χωρὶς νὰ ἐφαρμόσω οὐδεμίαν ραφήν, καὶ νὰ ἐπιδέτω τὸ τραῦμα ὡς συνήθως.

Μετὰ τὴν ἐπέμβασιν παρατηρήθη τις βελτίωσις παροδικὴ τῆς καταστάσεως· ἀλλὰ ταχέως οἱ ἔμετοι, οἵτινες εἶχον ἀραιωθῆ, ἐπανε-
 λήφθησαν σφοδρότεροι, ἐπὶ τέλους καφεοειδεῖς καὶ τὸ δυστυχὲς παιδίον ἀπέθανε τὴν ἐπιούσαν ἐκ τῆς πρεϊούσης ἐπιτάσεως τῶν συμπτωμά-
 των σηπτικῆς περιτονίτιδος.

Ἡ νεκροτομία, ἣτις εὐτυχῶς μᾶς ἐπετράπη, καὶ τὴν ὁποῖαν ἐξετέλεσε παρουσία μου ὁ κ. Κόντης, ἀπέδειξεν ὅτι ἀρχὴ τῆς νόσου ἦν ἡ γαγγραινώδης σκωληκοειδίτις, ὡς ἐμφαίνει τὸ παρασκευάσμα ὅπερ σᾶς παρουσιάζω. Κρίνω δὲ ὅτι ἡ σκωληκοειδίτις ἦν παλαιότερα τῆς περισφιγξέως τῆς κήλης· διότι ἡ ἀνακάλυψις

τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως ὑπῆρξε δυσκο-
 λωτάτη, καθ' ὅτι τὰ ἔντερα εἶχον σχηματίσει στερρὰς καὶ ἀδιεξόδους πρὸς ἄλληλα καὶ τὸ τυφλὸν προσφύσεις, μέγιστη δὲ ποσότης γαγγραινώδους πύου ἐπλήρου τὴν μικρὰν λεκάνην. Μεγάλῃ μᾶζα ἐπιπλόου ἀπέφρασε τὸν ἔσω βουβωνικὸν πόρον δίκην προχώματος, ἐξ οὗ ἐξηγεῖται, ὅτι ἡ διασωλήνωσις οὐδὲν εὐνοϊκὸν ἔσχεν ἀποτέλεσμα, τῆς ἐκροῆς τοῦ πύου ἐμποδιζομένης ὑπὸ τῶν προσφύσεων τοῦ ἐπιπλόου.

Ἡ μικροσκοπικὴ ἐξέτασις τῆς σκωληκοει-
 δοῦς ἀποφύσεως ἀπέδειξεν ὅτι αὕτη περιεῖχε μικρὸν λίθον πληροῦντα τὸν αὐλὸν τοῦ ὄργα-
 νου κατὰ τὸ τυφλὸν αὐτοῦ ἄκρον καὶ ὅτι κατὰ τὸ μέτρον τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως ὑπῆρχεν εὐρεία διάτρησις μετὰ ἐσφακελωμένων χειλέων.

Τὰ συμπεράσματα τῆς παρατηρήσεως ταύτης εἰσι πρόδηλα. 1^{ον} Ἄνὰ πᾶν βῆμα τοῦ σταδίου ἡμῶν ἀπαντῶμεν, ἰατροὶ καὶ χειρουργοί, Σφιγγὸς προβλήματα τοιαῦτα, ὧν τὴν λύσιν οὔτε μακρὰ πείρα, οὔτε βραχεῖα γνώσις θεωρητικὴ ἐπιτυγχάνει. Ἐὰν εἶχον ἰκανὰ στοιχεῖα περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πορείας τῆς νόσου, ἢ ἐμὴ ἐπέμβσεις θὰ ἦτο βεβαίως ριζικωτέρα, καίτοι ἢ βραχεῖα μορφή τῆς σκωληκοειδίτιδος καὶ ἢ παλαιότης αὐτῆς, πρὸς δὲ καὶ ἡ ἀκροσφαλῆς κατάστασις τοῦ ἀρρώστου δὲν παρῆχον ἐλπί-
 πίδας διασώσεως αὐτοῦ.

2^{ον}. Παρουσία περισφιγμένης κήλης δεξιᾶς καὶ δὴ ἐπιπλοκῆς μετὰ βρεῶν γενικῶν φαινομένων εἶναι φρόνιμον νὰ γίνηται λεπτο-
 μερὴς ἐξέτασις τῆς κοιτίας ἐν σχέσει πρὸς τὴν συχὴν καὶ βραχεῖαν ταύτην νόσον, διότι εἶναι πιθανὸν ἡ ἀγωνία τῶν ἐμέτων τῶν ἐκ τῆς σκωληκοειδίτιδος νὰ προκαλέσῃ ποτὲ περι-
 σφιγξιν συνυπαρχούσης κήλης, καθάπερ ἴσως συνέβη εἰς τὴν ἐμὴν περίστασιν.

3^{ον}. Εἶναι βεβαίον, ὡς ἐκ τῆς νεκροτομίας ἀπέδειχθη, ὅτι ἐνταῦθα ἡ πρώτη νόσος ἦν ἡ σκωληκοειδίτις· ἐκ τῶν ὀλίγων πληροφοριῶν τῆς μητρὸς ἐξάγεται ὅτι ὁ πρῶτος προσκλη-
 θεὶς ἰατρὸς ἐπιπολαίως ἐξετάσας διέταξε τὸ κλασικὸν καθάρσιον, ἡ δὲ νόσος ἀπέληξεν εἰς θάνατον, διότι δὲν πιστεύω ὅτι θὰ εὐρεθῆ τις μεταξὺ ὑμῶν νὰ παραδεχθῆ ὅτι ὁ θάνα-
 τος τοῦ παιδίου ἦν συνέπεια τῆς ἐγχειρή-
 σεως, ἣτις ἄλλως τε λεπτά τινα μόλις διήρ-

κεσε, μήτε τῆς περιεσφιγμένης ἐπιπλοκῆλης.

Καίτοι τὸ ζήτημα ὅπερ θίγω ἐξέρχεται πῶς τῶν ὀρίων τοῦ θέματός μου, ἐν τούτοις κρίνω καλὸν νὰ σας εἶπω τίνα γνώμην ἔχω σχετικῶς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν καθαρσίων εἰς τὰς ὀξείας σκωληκοειδίτιδας. Εἶναι ἀληθές ὅτι εἰς τὴν ἀνωτέρω περιπτώσειν τὸ καθάρσιον ἐδόθη παραγνωρισθείσης τῆς νόσου, ἀλλ' ὑπάρχουσι ἰατροὶ καὶ χειρουργοί, οἵτινες διατελοῦσιν ἔτι καὶ νῦν ἀναγράφοντες τὰ καθάρσια, ἐν ᾧ ἡ μεγίστη μερὶς ὁμοφώνως ἀποκρούει ὡς ὀλεθρίαν τὴν ἀγωγήν ταύτην. Τοιαύτην γνώμην ἔχω περὶ τῶν καθαρσίων εἰς τὴν σύγχυσιν προκαλοῦσαν βαρεῖαν ταύτην νόσον, μᾶλλον ἐπόμενος τῇ μικρᾷ μου πείρᾳ ἢ τοῖς συμπεράσμασι σοφῶν ἐν Εὐρώπῃ συζητήσεων περὶ τοῦ φλέγοντος ἐν γένει ζήτηματος τούτου. Οὕτω κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη ἔσχον τὴν δυσάρεστον εὐκαιρίαν νὰ παραστῶ μάρτυς θανατηφόρου ἐκβάσεως δύο περιστατικῶν σκωληκοειδίτιδος, ὅπερ ἀποδίδω εἰς τὴν χρῆσιν τῶν καθαρσίων. Εἰς τὴν πρώτην περιπτώσειν σχετιζομένην πρὸς ἄρρωστον ἡλικίας 32 ἐτῶν, σφριγῶντα, ἐπίσημος παθολόγος τῆς πόλεώς μας διέταξεν ἰσχυρὸν καθάρσιον τὴν πρώτην ἡμέραν καὶ ὑποκλυσμούς· μετὰ τριάκοντα καὶ ἕξ περίπου ὥρας προσεκλήθη νὰ ἴδω τὸν ἄρρωστον καὶ ἐβεβαίωσα τὴν ὑπαρξίν σκωληκοειδίτιδος, ἣτις παρὰ τὴν θεραπείαν δι' ὀπίου, πάγου καὶ τῆς ἀπολύτου ἡσυχίας, ἀπέληξεν εἰς θάνατον τὴν τρίτην ἡμέραν ἐν μέσῳ βχυρῶν φαινομένων ὑπερτοξικῆς περιτονίτιδος. Εἰς τὴν δευτέραν περιπτώσειν, σχεσίς ἔχουσαν πρὸς ἄρρωστον ἡλικίας 55 ἐτῶν, χειρουργὸς ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἐφήρμοσε τὴν διὰ καθαρσίων θεραπείαν, εἰς μικρὰς ἐπανειλημμένας δόσεις, καθάπερ συνήθως πράττει· καὶ ἐνταῦθα ὁ θάνατος ἐπῆλθεν ἐν τὸς τριῶν ἡμερῶν ἐκ περιτονίτιδος γενικῆς. Γνωρίζω ὅτι οἱ οὕτω θεραπεύοντες ἔχουσι πρόχειρον τὴν ἀπάντησιν, τὴν κακὴν ἐκβασίν ἀποδίδοντες εἰς τὴν ὑπερτοξικὴν μορφήν τῆς νόσου καὶ οὐχὶ εἰς τὴν χρῆσιν τῶν καθαρσίων. Εἶναι ὅμως ἀναντίρρητον ὅτι ἡ γνώμη αὕτη δὲν ἔχει βᾶσιν ἐπιστημονικὴν, καθ' ὅσον τὰ καθαρτικὰ εἰς τὴν νόσον ταύτην διδόμενα δὲν δύνανται νὰ ἐνεργήσωσι κατὰ τῶν τοξινῶν,

ὧν τὸ ἐργαστήριον τυγχάνει ἢ πάσχουσα σκωληκοειδῆς ἀπόφουςις, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἢ πείρα καὶ ἡ λογικὴ ἀποδεικνύουσι ὅτι ταῦτα ἐπὶ-νεγκον πλειστάκις ὀλέθρια ἀποτελέσματα.

Ὁ κ. **Ἐλευθεριάδης** βέης λέγει ὅτι ὅταν ἡ σκωληκοειδίτις ἄρχηται ἡρέμα, δύναται νὰ ἀπατήσῃ τὸν ἰατρὸν ὥστε νὰ προβῆ οὗτος εἰς τὴν χορήγησιν καθαρσίου, ὅπερ δὲν δύναται νὰ φέρῃ τὸν θάνατον εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, μόνον δὲ ὅταν τὸ νόσημα ἄρχηται μετ' ἐντόνων φαινομένων, τότε τὸ καθάρσιον εἶναι ἐπικίνδυνον.

Δ. Μανουηλίδης. Νομίζω ὅτι γενικός τις ἀφορισμὸς δὲν δύναται νὰ δοθῇ εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, καθότι πολλάκις ἡ διάγνωσις δύσκολος, ὅταν ἡ σκωληκοειδίτις δὲν παρουσιάζηται διὰ τῶν κλασικῶν τῆς συμπτωμάτων. Τότε διδομεν καθάρσια, πολλαὶ δὲ περιπτώσεις θεραπεύονται ἢ καταλήγουσιν εἰς θάνατον χωρὶς νὰ δύναται τις διὰ τοῦτο νὰ καταδικάσῃ τὸ καθάρσιον.

Ἐπάρχουσι υποξεῖαι μὲν σκωληκοειδίτιδος αἵτινες ἐν γένει ἐπηρεάζονται καλῶς ὑπὸ τῶν καθαρσίων, αὗται δ' εἶναι αἱ ἄλλοτε ἐκλαμβάνόμεναι ὡς τυφλίτιδες.

Σγουρδαῖος. Πολλάκις δύσκολος ἡ διάγνωσις καὶ ὁ ἰατρὸς δύναται ἀπατῶμενος νὰ δώσῃ καθάρσιον, ἐὰν ἤδη δὲν ἔχη δοθῇ τοιοῦτον ὑπὸ τῶν οἰκείων τῶν ἀρρώστων, ὡς δὲ λέγει καὶ ὁ Lucas-Championnière θεωροῦνται πολλάκις ὡς σκωληκοειδίτιδες πολλαὶ περιπτώσεις στάσεως ἐν τῷ τυφλῷ τῶν κοπράνων· εἰς τοιαύτας δὲ περιπτώσεις τὸ καθάρσιον δίδει καλὰ ἀποτελέσματα, ἐνῶ πρὸ ἐμφανοῦς σκωληκοειδίτιδος δὲν πρέπει τις νὰ χορηγῇ τοιοῦτον.

Ἐν τέλει δὲ ἐρωτᾷ τὸν κ. Ἀντίπαν πότεν τὸ ἐν τῷ κηλικῷ σάκκῳ πύον.

Ἀντωνακόπουλος. Τὸ νὰ κενωθῇ ἡ κοιλία ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῇ σκυβάλων εἶναι εὐκταῖον κατ' ἀρχὴν καὶ ἐπὶ σκωληκοειδίτιδος. Ἐν τούτοις ἐν τῇ νόσῳ ταύτῃ ἀνεκαθεν τὰ καθάρσια ἐκρίθησαν ὡς ἀντενδεικνύμενα, διὰ τὸν φόβον διατρήσεως ἢ ἐπεκτάσεως τῆς περιτονίτιδος. Ἀχρι τοῦδε δὲ δὲν ἐξηκριβώθη ὑπὸ τῶν κλινικῶν ζημία τις δυναμένη σαφῶς νὰ ἀποδοθῇ εἰς

τὴν ἔλλειψιν κενώσεων, ἐνῶ καθάρσια δοθέντα ἀκαίρως ἐκρίθησαν εὐνόησαντα τὴν κακὴν ἔκβασιν ὡς ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ κ. Ἀντίπα. Ἡ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι αἱ ὀξείαι σκωληκοειδίτιδες θεραπεύονται κατὰ μέγα μέρος διὰ τῆς ἰατρικῆς θεραπείας, ἣς βάσις ἢ διὰ τοῦ ὀπίου διατήρησις τῆς ἡσυχίας καὶ ἀκινήσιας τοῦ ἐντέρου, εἰς ὅσας δὲ περιπτώσεις καθάρσια δοθέντα δὲν ἔδρασαν, ἐπρόκειτο περὶ χορηγήσεως αὐτῶν ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου, ὅτε αὐτὴ δὲν εἶχεν ἔτι διαγνωσθῆ.

Ἀντίπας. Ἡ ἐν τῷ ὁσχέφῳ παρουσία τοῦ πύου εἶναι εὐεξήγητος προκειμένου περὶ συγγενοῦς κήλης. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν σκωληκοειδίτιδα, ἡ νόσος δὲν εἶναι δυσδιάγνωστος. Μόνον ἢ διάγνωσις τῆς μορφῆς τῆς σκωληκοειδίτιδος δύναται νὰ παρέχῃ δυσχερείαν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν στατιστικῶν τῶν ἐγχειρήσεων τῆς σκωληκοειδίτιδος, σπανίως δὲ ἢ ἐγχειρήσεις ἀπέδειξε λελανθασμένην τὴν διάγνωσιν σκωληκοειδίτιδος. Οὐδέποτε πρέπει οὔτε ἐν τῇ ἀρχῇ οὔτε ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νόσου νὰ δίδηται καθάρσιον, τὴν δὲ γνώμην τοῦ Lucas-Championnière οὐδεὶς ἀκολουθεῖ. Τὸ καθάρσιον δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τῶν ἐν τῇ σκωληκοειδίτι ἀποφύσει ἀπεργαζομένων τοξινῶν, ἐξ ὧν ὁ κίνδυνος τῆς σκωληκοειδίτιδος, τουναντίον δὲ ὑποβάλλει τὸν ἄρρωστον εἰς πολλὰς κινήσεις, ὅπερ λίαν κακὸν καὶ ἐπικίνδυνον.

Μανουηλίδης. Ἡ διάγνωσις τῆς νόσου εἶναι δύσκολος, ἰδίᾳ δὲ προκειμένου περὶ διαφορικῆς διαγνώσεως ἀπὸ τοπικῆς κωλίτιδος. Καὶ τὸ σημεῖον τοῦ Mac Burney δὲν φαίνεται ἔχον κατὰ τινὰς τὴν ἀποδοθεῖσαν αὐτῷ διαγνωστικὴν σημασίαν. Ὡς πρὸς τὴν χορήγησιν δὲ τῶν καθαρσίων εἰς τὴν σκωληκοειδίτιδα αἱ περισταλτικαὶ κινήσεις τοῦ ἐντέρου εἶναι ηὐξημέναι καὶ δὲν δύναται νὰ τας πολεμήσῃ ἢ χορήγησις τοῦ ὀπίου, ὡς συνήθως δίδεται, ἢ στάσις δὲ τῶν κοπράνων ἐπαυξάνει τὴν φλεγμονώδη τοῦ ἐντέρου ἐπεξεργασίαν. Ἡ σκωληκοειδίτις φονεύει ἔνεκα τῶν τοξικῶν φαινομένων, τὰ καθάρσια δὲ ἀπαλλάσσοσι τὸν ὀργανισμόν πολλῶν τοξι-

νῶν, διὸ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀμερικανῶν χειρουργῶν συμβουλεύουσιν αὐτὰ.

Ἀντωνανόπουλος. Ἡ ἄχρι τοῦδε πείρα ἐπεβεβαίωσε τὴν ὀρθότητα τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποφυγῆς τῶν καθαρσίων κατὰ τὴν σκωληκοειδίτιδα· τουναντίον δὲ αἱ περὶ χορηγίας τῶν καθαρσίων γνώμαι εἶναι καινοφανεῖς καὶ δὲν ἐτέθησαν ἀκόμη εἰς εὐρεῖαν ἐφαρμογὴν, ὥστε νὰ σχηματισθῇ ἐπ' αὐτῶν πείρα καὶ πεποιθήσις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΑΗ'

26 Φεβρουαρίου 1903.

Προεδρία Λ. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

Ἐπὶ τῆς οὐσίας τῶν πρακτικῶν ὁ κ. **Ἐλευθεριάδης** βέης φέρει ἀπόδειξιν τῆς δυσκολίας τῆς διαγνώσεως τῆς σκωληκοειδίτιδος ἀναφέρων τὴν ἐξῆς περίπτωσιν, ἣν εἶδεν ἐν τῇ κλινικῇ τοῦ Nelaton. Νέος τις, ὅστις κατὰ τινὰ ἰατρικὴν ἔκθεσιν ἔπαθε καὶ προηγουμένως σκωληκοειδίτιδα, παρουσιάσθη εἰς τὴν ἄνω κλινικὴν μετὰ ὅλα τὰ συμπτώματα σκωληκοειδίτιδος, γενόμενης δὲ ἐγχειρήσεως ἢ σκωληκοειδῆς ἀπόφυσις ἐφάνη σχεδὸν φυσιολογική. Μετὰ τινὰ χρόνον ὁ ἄρρωστος παρουσίασε τὰ αὐτὰ συμπτώματα καὶ δευτέρᾳ δὲ ἐγχειρήσει οὐδόλως ἔδωκε τὴν ἐξήγησιν τῶν δεινῶν τοῦ ἄρρώστου, ὅτε ὁ Raymond ἐξετάσας αὐτὸν διέγνωσεν ὑστερικὴν μορφήν σκωληκοειδίτιδος.

Μαναήλογλους. Ὡς πρὸς μὲν τὴν χορήγησιν τοῦ ὀπίου νῦν ἀποφεύγεται τοῦτο, διότι ἐπιβραδύνει τὴν φαγοκύττωσιν, πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς δυσκολίας τῆς διαγνώσεως σκωληκοειδίτιδος ἐνθυμοῦμαι τὴν περίπτωσιν γυναικός, ἣτις παρουσιάσθη εἰς τὴν κλινικὴν Tuffier φέρουσα ὄγκον κατὰ τὸν δεξιὸν εἰλεακὸν βόθρον χαρακτηρισθέντα ὑπὸ πολλῶν ὡς ὀστεοσάρκωμα. Ἄν καὶ ἡ αιματολογικὴ ἐξέτασις δὲν ἔκλινεν ὑπὲρ τῆς πυώδους που συλλογῆς, ἐν τούτοις ἀπεφασίσθη ἐγχειρήσις μετὰ τὴν διάγνωσιν ὀστεοσαρκάματος. Ἡ ἐγχείρησις ἀπέδειξεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ σκωληκοειδίτιδος.

Ὁ κ. **Σταυρίδης** ἀναφέρει τρεῖς περι-

πτώσεις σκωληκοειδίτιδος, καθ' ὅς μικραὶ δόσεις κικίνου ἐλαίου ἔδωκαν εὐάρεστα ἀποτελέσματα, ἐξ οὗ συμπεραίνει ὅτι καθάρσια οὕτω διδόμενα δὲν βλάπτουσι.

Ὁ κ. **Κελαϊδίτης** λέγει ὅτι πρὸ 10 ἐτῶν ἡ σκωληκοειδίτις ἦτο ἄγνωστος, ὅτε πιθανῶς δὲν διεγινώσκετο καὶ ἐθεραπεύετο ὡς συνήθως διὰ καθαρσίων, ἀφ' οὗ δὲ τὴν χορήγησιν τῶν καθαρσίων τότε δὲν ἐπηκολούθουν δεινά, συμπεραίνει ὅτι τὰ καθάρσια εἰς λελογισμένας διδόμενα δόσεις καὶ εἰς ἐποχὴν κατάλληλον δὲν βλάπτουσι, τοῦναντίον δ' ὠφελούσιν ἀπαλλάσσοντα τὸ ἔντερον περιττωμάτων καὶ τοξινῶν καὶ ἐλαττοῦντα τὴν φλεγμονήν.

Ὁ κ. **Παπανικολάου** ἀναφέρει ὅτι ἐν Goetingen ὁ καθηγητὴς Ebstein θεραπεύει τὰς σκωληκοειδίτιδας διὰ κλυσμάτων ἐλαίου. Τοῦτο εἰσήγετο εἰς ποσότητα 1—2 λιτρῶν διὰ τοῦ ἀπηυθυσμένου ἐν ὑπὲρ θέσει καὶ ἐν ὑψωμένῃ διὰ προσκεφαλαίων λεκάνῃ. Ἐν τοιαύτῃ θέσει ὁ ἄρρωστος ἔκειτο ἕνα περίπου μῆνα, εἶτα δὲ κατεκλίνετο ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ πλευρὰν ἵνα τὸ μέχρι τοῦ ἐγκαρσίου κώλου κατελθὼν ἐλαιον ὀδεύσῃ πρὸς τὸ ἀνιὸν κώλον καὶ πρὸς τὸ τυφλόν. Πρὸς τοῦτο ἐλαφραὶ τινες μαλάξεις τοῦ παχέος ἐντέρου κατ' ἀντίθετον αὐτοῦ φορὰν εἰσὶν ἀναγκαῖαι. Μετὰ 2—3 ὥρας ὁ ἄρρωστος λαμβάνει κανονικὴν κλίσιν καὶ ἀποπατεῖ ἐν ἀνάγκῃ. Μετὰ τοῦτο γίνονται διακλύσεις τοῦ κώλου διὰ μεγάλων δόσεων (2—4 λίτρα) ψυχροῦ ὕδατος. Ἡ ἀγωγή αὕτη, ἣτις ἐπαναλαμβάνεται μέχρι τελείου καθαρμοῦ τοῦ κώλου ὄλου, δεόν νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψει καὶ ὅταν εἰς ὑποχόνδριον σκληρὸν ἔνεκα τῆς κοπροστάσεως πρόκηται νὰ γίνῃ ἐπιμελετημένη διάγνωσις παθήσεώς τινος.

Ὁ κ. **Α. Κρητιδὸς** ὑπενθυμίζει καὶ ἑτερόν θεραπευτικὸν σύστημα κλυσμάτων διὰ διαλύσεως ἰχθυόλης. Εἶτα δὲ ἀνακοινοῖ περίπτωσιν **παροξυστικῆς ταχυκαρδίας**.

Κύριοι,

Ἡ αὐτοπαθὴς παροξυστικὴ ταχυκαρδία, εἶναι νόσος σχετικῶς σπανία παρὰ τοῖς ἐνί-

λιξιν, ἐτι δὲ σπανιωτέρα παρὰ παιδίοις, ἧς ἡ αἰτιολογία καὶ ἡ παθογένεια συζητοῦνται ἐπιτυχῶν δὲ νὰ παρατηρήσω τοιοῦτόν τι περιστατικὸν κρίνω καλόν, ὅπως ἀναφέρω ὑμῖν τοῦτο.

Πρόκειται περὶ ἀνδρὸς 45 περίπου ἐτῶν, καταχραστοῦ καπνοῦ καὶ τείου, ὅστις ἐκ τοῦ κληρονομικοῦ οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον παρουσιάζει, οὐδὲ ἠθένησεν, ὡς λέγει μέχρι τοῦδε. Πρὸ 6-7 ἐτῶν μετὰ νυκτερινὸν φόβον καθ' ὕπνον ἐξ ἐφιάλτου ἐξύπνησε καὶ ἠσθάνθη τὴν καρδίαν του πάλλουσαν ἰσχυρῶς καὶ ταχέως, συγχρόνως δὲ εἶχεν ἀγωνίαν καὶ προκάρδιον στενοχωρίαν. Τὰ φαινόμενα μετὰ διάρκειαν ὥρων τινῶν ἐξηλείφθησαν αἰφνης, τὴν δὲ ἐπομένῃν ὁ ἀσθενὴς εἶχε καλῶς. Ἐκτοτε πολλάκις κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα, ἤτοι ἀπαξ τοῦ μηνὸς ἢ ἐκάστην 3ῆν ἢ 4ῆν ἢ 5ῆν ἡμέραν ἐπανελαμβάνοντο αἱ τοιαῦται κρίσεις διαρκούσαι ἀπὸ 4 μέχρι 12 ὥρων, οὐδέποτε πλέον, ὡς λέγει, χαρακτηριζόμεναι δὲ πάντοτε δι' αἰφνιδίας ἀρχῆς, μετ' ἀγωνίας, ἐνίοτε τάσεως πρὸς λιποθυμίας, διὰ παλμῶν ταχέων καὶ ἰσχυρῶν μετὰ προκάρδιου στενοχωρίας βινούσης ἐνίοτε μέχρι πόνου ἀρκετὰ ἰσχυροῦ καὶ τέλος δι' ἀτοτόμου λήξεως τῆς κρίσεως. Τὰ εὖρα κατὰ τὴν κρίσιν ἠλαττοῦντο τὸ ποσόν, ἠΰξανον δὲ μετὰ τὸ τέλος τῆς κρίσεως, ἐπὶ ὥρας δέ τινος ἀπὸ τοῦ τέλους τούτου ὁ ἀσθενὴς ἠσθάνετο κόπωσιν τινα καὶ γενικὴν κακουχίαν, ἡ ἀγωνία ὁμῶς δὲν ὑπῆρχε πλέον.

Εἰς τοιαύτην τινα κρίσιν παρέστημεν καὶ ἡμεῖς τὴν 3ῆν Φεβρουαρίου 1903.

Ἡ κρίσις αὕτη ἤρχισε δύο ὥρας πρὶν ἰδωμεν τὸν ἄρρωστον αἰφνιδίως ὡς πάντοτε, μετ' αἰσθησὶν ἀγωνίας καὶ παλμῶν ἐντόνων. Καθ' ἣν ὥραν δὲ εἶδομεν αὐτὸν ἦτο ὠχρὸς, μετ' ἐλαφρῶς ὑποκύανα καὶ περιέρυτος ἰδρωτὶ ψυχρῷ μετὰ τινα ἔκφρασιν ἀγωνίας ἐπὶ τοῦ προσώπου. Ἡσθάνετο πόνον ἰσχυρὸν κατὰ τὴν προκάρδιον χώραν καὶ παλμούς ἰσχυρούς.

Ἡ καρδία κατὰ τὴν ἐπίκρουσιν εὐρέθῃ διεσταλμένη, τῆς ἀμβλύτητος καταλαμβάνουσης 15 περίπου ἑκατοστόμετρα.

Διὰ τῆς ἀφῆς ἠσθάνετό τις αὐτὴν ἰσχυρῶς πάλλουσαν, κατὰ δὲ τὴν ἀκρόασιν οἱ τόνοι ἦσαν οὐχὶ πολὺ καθαροί, λίαν συχνοὶ καὶ παρυσιάζον ρυθμὸν ὡς τὸν τῆς ἐμβρυοκαρδίας.

Φύσημα δὲν ὑπῆρχε. Σφυγμοὶ λίαν ταχεῖς, μικροὶ καὶ εὐπίεστοι, ἐνίοτε μόλις αἰσθητοί, 170-180 κατὰ λεπτόν περίπου. Ἐκ τῶν πνευμόνων οὐδὲν τὸ παθολογικόν. Ἀναπνοαὶ 20. Ἐκ τῶν οὖρων οὐδέν. Μόνον ἐλάττωσις τῆς ποσότητος αὐτοῦ, ὡς συνήθως συμβαίνει κατὰ τὰς κρίσεις. Νευρικὸν σύστημα εὐδιέγερτον. Τάσις τις πρὸς λιποθυμίαν. Πυρετὸς δὲν ὑπῆρχεν.

Ἡ κρίσις διήρκεσεν ἐπὶ 5 ὥρας, ἔληξε δὲ ὡς συνήθως ἀποτόμως. Εἰς τὴν λήξιν ταύτην δὲν παρέστημεν, τὴν ἐπομένην ὅμως, ἐπανιδόντες τὸν ἄρρωστον, εὗρομεν σφυγμοὺς 80 καλοῦς καὶ ἐρυθμοῦς.

Ἡ καρδία ἔπαλλε καθαρῶς καὶ κανονικῶς, τοῦ ἐμβρυοκαρδιακοῦ ρυθμοῦ ἐκλιπόντος. Ἡ καρδιακὴ ἀμβλύτης εἶχεν ἐλαττωθῆ. Οὐδὲν ἐκ τῆς ἀορτῆς καὶ τῶν περιφερικῶν ἀγγείων τὸ ἀνώμαλον, (ἴσως ἐλαφρὰ μόνον ἀρτηριοσκληρυνσις) ὡς καὶ ἐκ τῶν ἄλλων συστημάτων. Ὁ ἀσθενὴς αἰσθάνεται ἐκυτόν καλὰ.

Πρὸ τῶν ἄνω περιγραφέντων συμπτωμάτων εὐρισκόμενος τις διαγινώσκει βεβλῆως περίπτωσιν αὐτοπαθοῦς παροξυστικῆς ταχυκαρδίας (Tachycardie paroxystique essentielle).

Τὸ νόσημα τοῦτο, ὡς γνωστόν, περιέγραψε πρῶτος ὁ Bouveret τῆς Lyon, πρὸ 12 περιπέου ἐτῶν, χαρακτηρίζεται δὲ διὰ παροξυσμῶν βραχέων καὶ μακρῶν.

Καὶ οἱ μὲν βραχεῖς παροξυσμοὶ παρουσιάζουσιν ἀκριβῶς τὴν εἰκόνα τῶν παροξυσμῶν τοῦ ἡμετέρου ἀρρώστου ἦτοι: τὴν αἰφνιδίαν ἔναρξιν, μετ' αἰσθήσεως ἱλίγγου ἢ ἀορίστου συσφίξεως τοῦ λαιμοῦ ἢ τοῦ θώρακος, ἣτις δύναται νὰ ἐλλείπη, τὴν ἀπότομον ἐπιτάχυσιν τῶν καρδιακῶν παλμῶν, τοῦ ρυθμοῦ τῆς καρδίας διερχομένου ἀπὸ τῆς φυσιολογικῆς καταστάσεως εἰς τὴν τῆς ταχυκαρδίας διὰ μιᾶς ὥρᾶν ἐλαττήριόν τι διηύθυνε τὰς κινήσεις τὰς καρδιακάς, καὶ τὴν ἀπότομον ἐπίσης εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπάνοδον, ὅτε ὁ σφυγμὸς ἀπὸ 150 ἕως 200 ἢ καὶ πλέον σφύξεων κατέρχεται διὰ μιᾶς εἰς 80 π.χ.

Τὸ κύριον φαινόμενον, ὅπερ παρατηρεῖται κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς τοὺς ταχυκαρδιακοῦς, εἶναι ἡ σηκντικὴ ἐλάττωσις τῆς ἀρτηριακῆς τάσεως, ὅπερ κατὰ Huchard ἀποτελεῖ τὸν μεγαλύτερον κίνδυνον τῆς νόσου.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ περιγραφὴ τῶν βραχέων παροξυσμῶν, οἵτινες δύνανται νὰ διαρκέσωσιν ἀπὸ 5—24—48 ὥρας.

Κατὰ δὲ τοὺς μακροὺς παροξυσμούς, ὅταν τὰ ἄνω φαινόμενα διαρκέσωσιν ἐπὶ 4-5 ἡμέρας, ἀναφαίνονται διάφοροι κυκλοφορικαὶ διαταραχαὶ ἦτοι: συμφορητικὴ παθητικὴ ἐπὶ δύο πνευμόνων, στάσεις σπλαγχνικαί, αἰμοπτυσεις, κυάνωσις τοῦ προσώπου καὶ ὅλα τὰ συμπτώματα τοῦ καρδιακοῦ ἀνευρυσμοῦ μετ' ἀσυστολίας.

Ἄρρωστοὶ τινες, ὡς καὶ ὁ ἡμέτερος, ἐπὶ πολὺ μόνον βραχεῖς παροξυσμοὺς παρουσιάζουσιν, ἄλλοι δὲ καὶ τὰ δύο εἶδη αὐτῶν.

Ἡ αἰτιολογία καὶ ἡ παθογένεια τῆς νόσου ταύτης συζητοῦνται ἔτι καὶ ὀλίγα μόνον γνωρίζομεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Οὔτε ἡ ἡλικία οὔτε τὸ φύλον φαίνονται ἔχοντα ἐπίδρασιν τινὰ ἐπὶ τὴν ἐμφάνισιν τῆς νόσου. Καὶ ὡς παθολογικὰ μὲν προσηγόμενα ἀναγράφονται ὁ ἀλκοολισμὸς, αἱ καταχρήσεις καφῆ καὶ καπνοῦ, ἡ λυπομανία, ἡθικὸι κάματοι, συγκινήσεις, τραυματισμοὶ μετὰ διακινήσεως ἐγκεφαλονωτιαίας. Ὡς προκλητικὰ δὲ αἴτια ἀναφέρονται παρελτροπαὶ τῆς διαίτης, μυϊκοὶ κάματοι, συγκινήσεις κλ.

Παρὰ τῶ ἡμετέρῳ ἀρρώστῳ εὐδιέγερτον ἔχοντι τὸ νευρικὸν σύστημα, ἀπαντᾷ ἡ κατάχρησις τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ τείλου.

Ὡς προκλητικὸν αἴτιον φαίνονται δρῶσαι, ὡς λέγει, ἡ συγκινήσεις ἢ αἱ ἀνιαραὶ σκέψεις. Ἡ κίνησις οὐδόλως φαίνεται ἐπιδρῶσα. Οὐδὲ ἡ πόσις καπνοῦ ἢ τείλου φαίνεται προκαλοῦσα τὸν παροξυσμόν, καθότι ἔχει τοιοῦτους καὶ κατὰ τὴν νύκτα ὅποτε δὲν καπνίζει καὶ κατὰ περιόδους, καθ' ἃς πολὺ ὀλιγωτέραν χρῆσιν τείλου καὶ καπνοῦ ποιεῖται.

Ὡς πρὸς τὴν παθογένειαν δὲ τῆς νόσου, ἴσως πρέπει νὰ παραδεχθῆ τις τὴν ὑπαρξιν προσκαίρου καὶ παροδικῆς παραλύσεως τοῦ πνευμονογαστρικοῦ ὡς αἰτίαν τῶν παροξυσμῶν τῆς ταχυκαρδίας, φύσεως ἔτι μὴ ὠρισμένης κατὰ Huchard καὶ Weber, καθότι ἡ παροξυστικὴ πορεία τῆς νόσου καὶ ἡ ἀπότομος ἔναρξις καὶ λήξις τῶν παροξυσμῶν δὲν δύναται νὰ συμβιβασθῆ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν μονίμου ὀργανικῆς τινος ἀλλοιώσεως.

Ἐκ δὲ τῆς φυσιολογίας γνωρίζομεν ὅτι ἡ

ἐπιτάχυνσις τῶν καρδιακῶν παλμῶν δύναται νὰ προέλθῃ ἢτε ἐξ ἐρεθισμοῦ τῶν νεύρων τῆς καρδίας, ἢτε ἐκ διαταραχῆς τῶν ἐν τοῖς καρδιακοῖς τοιχώμασιν ἐπιταχυντικῶν ἢ ἐπιβραδυντικῶν τῶν καρδιακῶν κινήσεων γαγγλίων ἢ τρίτον ἐκ παραλυτικῆς τινος καταστάσεως τοῦ πνευμονογαστρικοῦ νεύρου. Καὶ ὁ μὲν ἐρεθισμὸς τῶν ἐπιταχυντικῶν τῆς καρδίας νεύρων οὐδέποτε παράγει τόσον ἔντονα φαινόμενα, ὅσον ἡ τομὴ τοῦ πνευμονογαστρικοῦ νεύρου, οὐδὲ τὴν παράλυσιν τῶν ἐπιβραδυντικῶν ἐνδοκαρδιακῶν γαγγλίων δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ τις πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τῆς παροξυστικῆς ταχυκαρδίας, καθότι τοῦτο εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ἐπιβράδυνσιν τοῦ καρδιακοῦ ρυθμοῦ τὴν ἐπιτυγχανομένην κατὰ τοὺς παροξυσμούς τῆς ἐν λόγῳ νόσου διὰ τῆς κατὰ τὴν τραχηλικὴν μοῖραν πίεσεως τοῦ πνευμονογαστρικοῦ. Ὡς τε, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, πρὸς καιρὸς τις καὶ παροδικὴ παραλυτικὴ κατάστασις τοῦ πνευμονογαστρικοῦ κάλλιον ἐξηγεῖ τὸ φαινόμενον, ὡς λέγει δὲ ὁ Bouveret, ἡ παροδικὴ αὕτη ἐξάντλησις τοῦ νεύρου τούτου εἶναι ἡ συνέπεια σωματικῆς καὶ διανοητικῆς κοπώσεως.

Ὡς πρὸς τὴν παθολογικὴν δὲ ἀνατομίαν τῆς νόσου δὲν φαίνεται αὕτη δοῦσα θετικόν τι.

Ἡ θεραπεία εἶναι σκοτεινὴ ὡς καὶ ἡ παθογένεια. Συμβουλευούσι τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀποφυγὴν πάσης παρεκτροπῆς διαιτητικῆς, τοῦ τείνου, τοῦ καπνοῦ, τοῦ καφέ, τοῦ οἴνο-πνεύματος καὶ τῶν ἀφροδισίων. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς προφυλακτικὴν ἐργασίαν, ἣν συνήθως οἱ ἄρρωστοι δὲν ἀκολουθοῦσιν, καθότι ἐν τῷ μεταξύ τῶν παροξυσμῶν ἡ ὑγεία εἶναι καλὴ, πολλοὶ δὲ καὶ τοὺς παροξυσμούς αὐτοὺς διέρχονται ὀλίγον ἐνοχλούμενοι.

Κατὰ τὸν παροξυσμὸν ὅμως, ἡ ἀπόλυτος ἡσυχία ἐπιβάλλεται, καθότι δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ συγκοπὴ τις θανατηφόρος, θὰ καταφύγῃ δὲ τις εἰς τὴν ἐπίθεσιν ψυχρῶν ἐπιθεμάτων ἐπὶ τῆς προκαρδίου χώρας, ἅτινα μεγάλην φέρουσιν ἀνακούφισιν. Εἰς τινὰς περιπτώσεις ἢ κατὰ τὴν προκαρδίον χώραν πίεσις δύναται, ὡς λέγουσι, νὰ σταματήσῃ τὸν παροξυσμὸν. Ἐπίσης συμβουλευούσιν εἰς τὸν ἄρρωστον νὰ κάμῃ βραδείας καὶ παρατεταμένας εἰσπνοάς, καθότι, κατὰ τὸν Nothnagel, αἱ διὰ τῶν

ἀναπνευστικῶν κινήσεων ἐκυσμοὶ τῶν πνευμονικῶν κλάδων τοῦ πνευμονογαστρικοῦ παράγουσι διέγερσιν τινὰ μεταδιδομένην εἰς τὸν προμήκη.

Τέλος ὡς ἀποτελεσματικώτερον μηχανικὸν μέσον θεωρεῖται ἡ κατὰ τὴν τραχηλικὴν μοῖραν πίεσις τοῦ ἀριστεροῦ πνευμονογαστρικοῦ, κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Quinke. Ἡ πίεσις αὕτη γίνεται κατὰ τὸ ὕψος τοῦ θυροειδοῦς χόνδρου, πρέπει δὲ νὰ ἀποφεύγῃ τις τὴν πίεσιν τῆς καρωτίδος, ἐκ φόβου ἐπιδεινώσεως τῆς καταστάσεως καὶ συγκοπῆς. Ἡ πίεσις δὲν πρέπει νὰ γίνηται ἰσχυρῶς, καθότι θὰ ἰσοδυναμεί πρὸς τομὴν τοῦ πνευμονογαστρικοῦ, ἐν ᾧ μόνον ὁ ἐρεθισμὸς αὐτοῦ σκοπεῖται.

Ἄλλὰ πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ τις πᾶν φάρμακον δυνάμενον νὰ φέρῃ ἐλάττωσιν τῆς ἀρτηριακῆς τάσεως, θὰ ἀποταθῇ δὲ τις εἰς τὰ δυνάμενα νὰ φέρωσιν ἐπιβράδυνσιν τῶν καρδιακῶν παλμῶν καὶ ἀνύψωσιν τῆς ἀρτηριακῆς πίεσεως, διὸ ἐνδείκνυται ἡ δακτυλίτις εἰς μικρὰς δόσεις, ἡ ἐργοτίνη, ἡ στρυχνίνη, ἡ σπαρτεῖνη καὶ ὁ στρόφανθος.

Τέλος πρὸς ἀνύψωσιν τῆς ἀρτηριακῆς τάσεως ὁ Chauffard συνέστησε μετὰ καλῶν ἀποτελεσμάτων τὰς ἐνδοφλεβιακὰς ἐνέσεις τοῦ τεχνητοῦ ὄρου.

Ἡμεῖς κατὰ τὸν παροξυσμὸν κατεφύγομεν εἰς ἐνέσεις καφεΐνης, κατὰ δὲ τοῦ καρδιακοῦ ἀνευρισμοῦ ἐχορηγήσαμεν τὴν στρυχνίνην καὶ τὴν σπαρτεῖνην. Σημειοῦμεν δὲ ὅτι ὁ ἄρρωστος ἐξηκολούθησε λαμβάνων καταπότια σπαρτεΐνης μετὰ ἐκχυλίσματος ἐμετικῶν καρῶν, περιέχοντα ἕκαστον 3 centgr. σπαρτεΐνης καὶ 2 centgr. ἐκχυλίσματος ἐμετικῶν καρῶν μέχρι τῆς σήμερον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐλάμβανε τρία καταπότια τὴν ἡμέραν, βραδύτερον δὲ δύο μόνον. Εἴκοσι τρεῖς δὲ ἡμέραι πρῆλθον ἀπὸ τοῦ τελευταίου παροξυσμοῦ, ὃν περιεγράψαμεν, καὶ ὁ ἀρθενης δὲν ἔσχεν ἔκτοτε ἄλλον, εἶναι δὲ λίαν νῦχαριστήμενος διὰ τὴν ὑγείαν του, μετὰ τινος δὲ στενοχωρίας παρεδέχθη τὴν συμβουλὴν μὲς ἵνα ἀφήσῃ ἐπὶ τι διάστημα τὴν χρῆσιν τῶν καταποτίων, εἰς ἃ ἀποδίδει τὴν μέχρι τοῦδε ἀπὸ τῶν παροξυσμῶν ἀπαλλαγὴν του.

Ταῦτα λέγων, δὲν θέλω νὰ ὑποδείξω ἰδιαιτέραν προφυλακτικὴν θεραπείαν ἀπὸ τῶν τα-

χυκαρδιακῶν παροξυσμῶν, καθ' ὅτι πιθκνὸν νὰ πρόκηται περὶ συμπτώσεως μόνον, ἀφ' οὗ καὶ ἄλλοτε ἔτυχε νὰ παρῆλθη μὴν ὀλόκληρος χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ τις παροξυσμός, ἀλλ' ἀναφέρω μόνον ἀπλῶς τὸ γεγονὸς προσθέτων ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους μῆνας, οὗτοι ἐπῆρχοντο κάπως συχνότερον ἐκάστην τετάρτην ἢ ἕκτην ἢ τὸ πολὺ δεκάτην ἡμέραν.

Ὁ κ. **Μανουηλίδης** λέγει ὅτι παρετήρησεν ἀνάλογον περίπτωσιν παρ' ἀνθρώπων καταχραστῆ τῶν οἰνοπνευματωδῶν, πολυφάγῳ καὶ φέροντι ἀνευρυσμὸν τοῦ στομάχου. Ὁ ἄρρωστος αὐτοῦ πρὸς τοῖς συμπτώμασιν ἄτινα παρουσιάζει ὁ ἄρρωστος τοῦ κ. Κρητικοῦ, εἶχεν εἰς ἕκαστον παροξυσμὸν καὶ αἰμοπτύσεις. Τὰ θωρακικὰ σπλάγχνα αὐτοῦ οὐδὲν τὸ ἰδιαίτερον παρουσιάζουν, οὐδὲ τὰ οὖρα. Συνέστησε τὴν ἀποφυγὴν τῶν οἰνοπνευματωδῶν, ἐχορήγησε δὲ καταπότια στρυχνίνης καὶ ἄλλας Carlsbad. Ἐνόσω ὁ ἀσθενὴς ἠκολούθει τὴν ἀνω θεραπείαν, οἱ παροξυσμοὶ τῆς νόσου ἦσαν λίαν ἀραιοί· ὥστε συμπεραίνει ὅτι ἐπειδὴ μία οἰαδήποτε δηλητηρίασις συντελεῖ πολλάκις εἰς τὴν ἐκδήλωσιν νευρώσεώς τινος, διὰ τοῦτο πρέπει ν' ἀποφεύγωνται ἐν τοιαύταις περιπτώσεσι τὰ οἰνοπνευματώδη καὶ τὰ παρόμοια.

Εἰς τίνα παροξυσμὸν διὰ τῆς πίεσεως τοῦ πνευμονογαστρικοῦ νεύρου, αἱ καρδιακαὶ σφύξεις ἠραιώθησαν, ἐπεταχύνθησαν ὅμως πάλιν, ὅταν ἡ πίεσις ἔπαυσεν.

Ἀναφέρει ἐπίσης καὶ τὴν περίπτωσιν γυναικὸς ἣτις πάσχουσα ἐξ ἐφελκώσεων τοῦ τραχήλου τῆς μήτρας παρουσίαζε παροξυσμοὺς ταχυκαρδίας οὐχὶ ὅμως τόσον ἐντόνους, ὡς τῆς παροξυστικῆς ταχυκαρδίας.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΑΘ'

5 Μαγτίου 1903.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. **Π. Ίατροπούλος** ἀναγινώσκει ἀνακοίνωσιν «περὶ τῆς ἐπικρητουμένης ταχύνου ἰατρικῆς τῆς ἀποκολλήσεως τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς».

Κύριοι,

Καίτοι συνεπληρώθη ἤδη πεντηκονταετηρίς ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ ὀφθαλμοσκοπίου τοῦ παρασχόντος ἡμῖν μεταξὺ τόσων ἄλλων θαυμασιῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ἀποκολλήσεως τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, οὐχ ἦττον ἡ θεραπευτικὴ μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας αὐτῆς εἶναι ὑπόχρεως ν' ἀναζητῆ ἔτι καὶ νῦν καλὸν τι ἱαματικὸν μέσον διὰ τὴν εἰρημένην πάθησιν, ἐν ᾗ ἡ φύσις κατὰ καιροῦς διὰ παραδειγμάτων ἐγκύρων ἀποδεικνύει ἡμῖν ὅτι δύναται ἐνίοτε αὐτὴ καὶ μόνη ἔτι νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἴασιν ἀποκολλήσεως ἀναμφισβητήτου (αὐτόμακτος ἴασις).

Ὅντως καθ' ὅλον τὸ εἰρημένον οὐ βραχὺ διάστημα, ἡ ὀφθαλμιατρικὴ οὐδέποτε ἐσταύρωσε τὰς χεῖρας ἀπέναντι τῆς ἀποκολλήσεως, ἀλλὰ τούναντίον ἐδοκίμασε μέγαν ἀριθμὸν δραστηρίων θεραπευτικῶν ἀγωγῶν τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, αἵτινες ἦσαν πάντοτε ἀνάλογοι πρὸς τὰς διαφόρους ἀντιλήψεις περὶ τῆς γενέσεως τῆς παθήσεως, καὶ διητυθύνοντο συχνάκις μόνον κατὰ τοῦ κυρίου συμπτώματος ἦτοι τοῦ συλλεγομένου ὑπὸ τὸν ἀμφιβληστροειδῆ ὑγροῦ. Αἱ σημαντικώτεροι τούτων, ἐκτὸς τῆς συνδυαζομένης ἄλλοτε ἄλλης γενικῆς θεραπείας, εἰσὶν ἡ ἀπλῆ παρακέντησις καὶ ἡ σύνθετος ἢ διαμπερῆς, ὁ πιστικὸς ἐπίδεσμος, μετὰ κατακλίσεως ἐπὶ τὰ νῶτα, ἡ ἀναρρόφησης, ἡ διασυρίγγωσις, ἡ ἰριδεκτομή, αἱ ἐνέσεις ἐντὸς τοῦ ὑαλώδους ὑγροῦ, ἡ ἠλεκτρόλυσις, αἱ καυτηριάσεις τοῦ σκληρωτικοῦ καὶ αἱ ἐπιβολτικαὶ ἐνέσεις διχλύσεως χλωριούχου νατρίου.

Ἐν τούτοις πᾶσαι αὗται αἱ ἱαματικαὶ ἐφοδοὶ δὲν κατέληξαν εἰς τὸ πεθούμενον, οἱ δὲ θεραπευταὶ βλέποντες τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἀποτυχιῶν, ἤρξαντο νὰ καταλαμβάνωνται ὑπὸ ἀπελπισίας ὁλονὲν αὐξάνουσης μετὰ πᾶσαν νέαν διάψυξιν ἐλπίδων καὶ νὰ ἐπιτρέψωσι τὴν ἐπικράτησιν τῆς γνώμης ἐκείνων οἵτινες ἀπὸ πολλοῦ κηρύττουσιν ὅτι ὡς τὴν καλλιτέραν ἀγωγὴν τῆς ἀποκολλήσεως θεωρητέον τὴν προσδοκητικὴν καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ πάσχοντος ὀργάνου εἰς τὰς οἰκείας αὐτοῦ δυνάμεις.

Τὸ δὲ θερρῶνον τούτους φαίνεται νὰ εἶναι

ὄσον μόνον ἢ ἐπανελημμένη ἀποτυχία τῶν ὀπαδῶν τῆς δράσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἡ φύσις κατορθοῖ ἐνίοτε νὰ πραγματοποιῆ τελείας ἰάσεις ἀνευ τῆς συνδρομῆς τῆς ἰατρικῆς. Ἄλλ' ἀκριβῶς ἢ σπανία αὕτη ἐπιτυχία τῆς φύσεως δὲν εἶναι μᾶλλον ἀπόδειξις τοῦ ὅτι αὕτη πράττει μὲν πάντοτε πᾶν τὸ δυνατὸν πρὸς ἐπίτευξιν αὐτομάτου ἰάσεως, ἀλλ' ὅτι σπανίως μόνη ἐπιτυγχάνει καθ' ὀλοκληρίαν καὶ ὅτι ἐπομένως ἔχει ἀνάγκην τῆς ἡμετέρας βοήθειας; Ἰδίως λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς πολυκριθμούς περιπτώσεις ἔνθα πρὸ τῆς τελικῆς καὶ μοιραίας ἀποκολλήσεως παρατηροῦμεν διακυμάνσεις τῆς ὁράσεως ἧτοι παροδικὰς ἀμβλωπίαις· τί συμβαίνει ἐνταῦθα; ἀκριβῶς πρόκειται περὶ παροδικῶν ἀποκολλήσεων, αἵτινες θεραπεύονται αὐτομάτως μέχρι τῆς τελευταίας προσβολῆς, ὅτε ἡ φύσις ἐξαντλουμένη καθίσταται ἀνίκανος νὰ ἐπιτύχη νέαν ἴσιν αὐτῆ καὶ μόνη.

Τελευταίως συνήνητσα περίπτωσιν κτωτέρως ἀποκολλήσεως τοῦ Δ. Ὁ χρονολογούμενην ἀπὸ 5 μηνῶν ἐπὶ ἀτόμου ἔχοντος μυωπίαν διπλῆν 6 διοπτριῶν καὶ ἄλλως εὐπόρου καὶ ὄντος εἰς θέσιν πολλὰ νὰ πράξῃ περὶ τῆς παθήσεως αὐτοῦ. Ἐν τούτοις διετέλει ἄπρακτος οὐδ' ἐσκέπτετο νὰ πράξῃ τι, ἐπειδὴ, κατὰ τὸ λέγειν αὐτοῦ, οἱ πλείστοι τῶν εἰδικῶν συναδέλφων ἐνταῦθ' ἔτε καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ συνεβούλευσαν ἀποχῆν ἀπὸ πάσης ἐνεργοῦ θεραπείας, τινὲς δὲ τούτων ἐνέπνευσαν αὐτῷ τὴν ἐλπίδα αὐτομάτου ἰάσεως μετὰ πάροδον τόσων μηνῶν. «Εἶμαι θιασώτης τῶν ἐπιβολθικῶν ἐνέσει, εἶπον αὐτῷ, καὶ τάσσομαι προθύμως μετ' ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἀποκάμνουσι τοῦ ν' ἀγωνίζονται δραστηρίως κατὰ τῆς ἀποκολλήσεως· ἄλλως τε ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει δὲν ὑπάρχει λόγος σοβαρὸς νὰ ἐλπίσωμεν αὐτόματον ἴσιν καὶ διὰ τὴν σπανιότητα τυχῆς καὶ διὰ τὴν παρέλευσιν σπουδαίου χρονικοῦ διαστήματος, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει προτιμότερον νὰ δοκιμασθῇ θεραπεία τις λογικὴ καὶ σύμφωνος πρὸς τὸν ἱπποκρατικὸν ἀφορισμὸν «ὠρελέειν ἢ μὴ βλάπτειν» ἀντὶ νὰ ἐμμένῃ τις ἐν πλήρει ἀδρανεῖα, ἧτις θέλει ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν αἰετίζουσαν ἀμβλωπίαν, ἐν ᾧ μεγάλως συμφέρει παντὶ ἀνθρώπῳ νὰ διατηρῇ ὅσον δύναται

ὄρασιν περισσοτέραν! Τίς οἶδεν ἐὰν ἡμέραν τινὰ δὲν θέλῃ ἔχει ἀνάγκην καὶ τοῦ παραμεινθέντος τούτου ποσοῦ;» Οὐδὲ ταῦτα ἤρκεσαν ὅπως ἀλλάξῃ πορείαν ὁ πάτχων. Τὰ τοιαῦτα γεγονότα ἐξηγοῦσιν ἐπίσης τὴν ἀδιαφορίαν πλείστων συναδέλφων ἀπέναντι πάσης κατὰ τῆς ἀποκολλήσεως νέας θεραπευτικῆς ἀποπειρας. Ἰδίως προκειμένου περὶ τῶν ἐπιβολθικῶν ἐνέσεων δὲν δύναμαι νὰ παρασιωπήσω τὸ γεγονός ὅτι ἐν τοῖς ὀφθαλμολογικοῖς περιοδικοῖς μόλις βλέπει τις ὀλίγους τινὰς συναδέλφους ἀσχολουμένους περὶ τῆς ἐν λόγῳ θεραπείας ἢ δεδηλωμένους θιασώτας αὐτῆς, καίτοι ἡ μέθοδος αὕτη εἰσῆχθη εἰς τὴν πράξιν ἀπὸ τινῶν ἐτῶν καὶ σοβαρῶ τῷ τρόπῳ καὶ ὑπὸ νέαν ὠθησιν. Μήπως ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς παρῆγε σπουδαίας δυσχερείας; Δυσπίστευτον. Χάριν ἀκριβολογίας βεβαίως δὲν θέλομεν ἀρνηθῆ ὅτι αἱ ἐπιβολθικαὶ ἐνέσεις εἶχον σπουδαῖόν τι ἐλάττωμα, ἧτοι τὸ λίαν ἐπώδυνον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀληθεύει μόνον διὰ τὰ πυκνὰ διαλύματα ὧν ἡ χρῆσις ἐπεβλήθη τελευταίως ἐκ θεωρητικῶν λόγων, ἐν ᾧ τὰ ἐν ἀρχῇ χρησιμοποιοθέντα ἐλαφρὰ διαλύματα (μέχρι 2 %) ἦσαν τελείως ἀνώδυνα.

Οὕτω λοιπὸν καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἢ ἐν λόγῳ θεραπεία δὲν ὑπέστη μὲν εἰσέτι τὴν τύχην τῶν προηγουμένων, εὐτυχῶς, οὐχ' ἦτον οὐδ' ἐξετιμήθη εἰσέτι δεόντως ἐν ἐκτεταμένῃ ἐφαρμογῇ. Ἐνεκα δὲ τούτου δὲν ἐθεώρησα ἀνωφελὲς νὰ ἐκθέσω ὑμῖν ἐν συντομίᾳ τὰς ἐντυπώσεις ἃς συνήγαγον δι' ἀτομικῆς ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου.

Αἱ ἐπιβολθικαὶ ἐνέσεις πυκνῶν διαλυμάτων χλωριούχου νατρίου εἶχον ἐφαρμοσθῆ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Wecker κατὰ τῆς ἀποκολλήσεως, ἀλλ' ἐγκατελείφθησαν ἀμέσως, ἐπειδὴ αἱ πρῶται ὀλίγισται δοκιμαὶ δὲν ἔδωκαν ἀποτέλεσμα ἐνθαρρυντικόν. Ἄλλὰ βραδύτερον, μόλις πρὸ τριῶν ἐτῶν, ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ὀροθεραπείας, ἧτις ἤκμαζεν ἤδη σπουδαίως, εἰσῆχθησαν καὶ αἱ ἐπιβολθικαὶ ἐνέσεις ἀραιῶν διαλυμάτων χλωριούχου νατρίου, μετ' ὀλίγον δὲ ἀνεφάνησαν καὶ ἀνακοινώσεις μετὰ μικροῦ ἀριθμοῦ ἀποκολλήσεων, ἐφ' ὧν εἶχον ἐφαρμοσθῆ αἱ εἰρημένα ἐνέσεις καὶ εἶχον παρατηρηθῆ ἀποτελέσματα ἐπαρκῶς ἐνθαρρυντικά, ἔνεκα δὲ τῆς ἀπλότητος

καί τῆς εὐχερείας τῆς θεραπείας ταύτης κατετάχθη μεταξύ τῶν καλῶν.

Ἀκολούθως ὁμοῦ νέαι ἰδέαι ἐπεκράτησαν περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνεργείας τῶν ἐνέσεων τούτων στηριχθεῖσαι ἐπὶ τῆς ὁσμωτικῆς ἐνεργείας τῶν ἀλατούχων διαλυμάτων καὶ κατὰ τὴν νέαν θεωρίαν ἡ χρησιμότης αὐτῶν εὐρίσκεται εἰς εὐθὺν λόγον τῆς πυκνότητος. Οὕτω δὲ ἡ ἀναλογία τοῦ περιεχομένου ἐν τῷ διαλύματι ἄλατος ἀνεβιβάσθη ταχέως ἀπὸ 2 καὶ 5 % εἰς τὸ ἀνώτατον ὄριον (30 %). Ἀλλὰ πρὸς στιγμὴν τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἰδεῶν τούτων παρέλυε σπουδαῖον κώλυμα, διότι αἱ νέαι αὗται ἐνέσεις ἦσαν τοσοῦτον ὀδυνηραί, ὥστε οἱ πλείστοι τῶν πασχόντων ἐτρέποντο εἰς ἀκράτητον φυγὴν εἰς πρώτην ἐφαρμογὴν. Οὐχ ἦττον οἱ πρωτοστάται τῆς ἀγωγῆς ταύτης ἐδημοσίευσαν ταχέως ἀξιόλογον ἀριθμὸν περιπτώσεων, ἔνθα ἔβλεπέ τις ἀποτελέσματα καταπληκτικά. Ὅσον διὰ τὴν ὀδύνην ἕκαστος ἐπραττεν ὅ,τι ἠδύνατο πρὸς καταπραΰνισιν αὐτῆς· ὁ μὲν ἐνήργησεν ἐπὶ τόπου ἐνεσιν μορφίνης ἡ ἐχορήγησεν ἐσωτερικῶς τὴν ἀντιπυρίνην ὀλίγον πρὸ τῆς ἀλατούχου ἐνέσεως, ἡν παρεσκεύασε κατ' ἴδιον τρόπον συνδυάζων πλείονα ἀλκαλικὰ ἄλατα, ὁ δὲ ἐξετίμησεν ἰδιαίτατα τὴν ἀπόλυτον ἀσπιρίνην ἐν τῇ ἐνέσει καὶ τὸ διάλυμα παρεσκεύασεν ἰδιαιτέρως ὀνομάσας αὐτὸ *χλωροβιτρίνην*, ἄλλοι τέλος προσέθηκον ἐν τῷ διαλύματι τοῦ ἄλατος σταγόνας τινὰς ἀναισθητικοῦ, ὡς ἡ κοκαΐνη, ἡ ἀκοΐνη κ. ἄ. ἐν ᾧ ἦτο δυνατόν νὰ συνδυασθῶσιν ὁμοῦ πάντα ταῦτα. Τέλος παρατηρήθη καὶ διάστασις τις γνωμῶν προκειμένου περὶ τοῦ τόπου τῆς ἐνέσεως· οἱ μὲν ἐνήργησαν ἀπλῶς τὴν ἐνεσιν ὑπὸ τὸν ἐπιπεφυκοτά ὡς συνειθίζεται ἐν γένει διὰ πᾶσαν ἐπιβολδικὴν ἐνεσιν ἀφ' ὅτου ἐξήχθη εἰς τὴν ὀφθαλμιατρικὴν, οἱ δὲ ἐπιμέλουσι νὰ ἐνεργῶσι τὴν ἐνεσιν εἰς τὸν τενώειον θύλακον.

Ἐπειδὴ παρηκολουθήσαμεν ἐπιμελῶς ὅλην αὐτὴν τὴν ἐξέλιξιν τῆς προκειμένης θεραπείας καὶ ἐφηρμόσαμεν αὐτὴν ἀπὸ τετραετίας διαδοχικῶς ἀπὸ τῶν ἀραιῶν μέχρι τῶν κεκοσμημένων διαλυμάτων, καίτοι τὸ ὅλον ἐπὶ κτώ περιπτώσεων, χάρις εἰς ἀποτελέσματα ῥόδηλα κατωρθώσαμεν νὰ σχηματίσωμεν τομικὴν γνώμην. Ἐν πρώτοις λοιπὸν παρα-

θέτομεν τὰς περιπτώσεις ταύτας ἐν συντομίᾳ.

Περίπτωσης 1η — 1η Ἀπριλίου 1899. Ρ.

Π. ἔγγαμος γαλλὶς κάτοικος Κοντοσκαλίου Πόλεως, 26 ἐτῶν, ράπτρια, ἀπὸ μηνὸς μεγάλῃ ἐξκαθένησις τῆς ὁράσεως ἀμφοτέρωθεν, κατόπιν κοπιώδους καὶ νυχθημέρου λεπτῆς ἐργασίας.

Δ. Ὁ. μυωπία = — 13 διοπτρίαι, ὀξύτης ὁράσεως μετὰ διόρθωσιν = $\frac{1}{15}$, ἐν τῷ βυθῷ παλαιὰ χοριοειδίτις κεντρικὴ, ὀπίσθιον σταφύλωμα ἐκτεταμένον, παρὰ τὴν ὄχραν κηλίδα ἀνά μέσον σωρειῶν χρωστικῆς μικρὰ αἱμορραγικὴ κηλὶς, ἀποκόλλησις ἀνωτέρα ἰκκνῆς ἐκτάσεως καὶ ὀλίγον προέχουσα.

Ἀ. Ὁ. μυωπία = — 14, ὀξ. ὀρ. μετὰ διόρθ. = $\frac{1}{20}$, χοριοειδίτις, σταφύλωμα καὶ ἀποκόλλησις ὡς ἐν τῷ Δ. Ὁ.

Ἐνέσεις ἐπιβολδικαὶ $\frac{1}{2}$ κυβικοῦ ὑπεκκομέτρου διαλύματος περιέχοντος 1 % κυανούχου ὑδραργύρου καὶ 2 % χλωριούχου νατρίου ἄνευ ἀναισθητικοῦ ἐξετελέσθησαν κατ' οἶκον ἀμφοτέρωθεν ταυτοχρόνως τετράκις ἐντός 20 ἡμερῶν καὶ ἦσαν λίαν ὀδυνηραί, ἡ ὄρασις ὁμοῦ ἐπανῆλθεν ὡς ἦτο προηγουμένως κατὰ τὸ λέγειν τῆς πασχούσης. Κατὰ ψυχρὰ ἐπιθέματα ἀμέσως μετὰ τὴν ἐνεσιν ἀνεκουφίζον πολὺ τὴν πάσχουσαν. Ἐνεκα κωλυμάτων διαφορῶν πλῆθους ἐξετάσεως γενομένης τῇ 28ῃ Σεπτεμβρίου 1900 πρὸς ἐκλογὴν ὑάλων ἐν τῷ Δ. Ο. δι' ὑάλου — 12 δ. ὀξ. ὀρ. ἦτο $\frac{1}{2}$ ἐν δὲ τῷ Α. Ο. διὰ — 13 δ. = $\frac{1}{2}$, οὐδεμία ἀποκόλλησις ὑπελείπετο καὶ ὀπτικὸν πεδῖον κανονικόν. Ἡ κατάστασις αὕτη διετηρήθη μέχρι τοῦδε.

Περίπτωσης 2α. — I. Π. ἔγγαμος ἄτεκνος ξουλουργὸς Ἕλλην κάτοικος Φιναρίου, 15 Μαΐου 1900. Δ. Ο. ὑγιῆς καὶ ἐμμέτρως, ὀξ. ὀρ. = 1.

Α. Ο. ἀποκόλλησις ἀνωτέρω λίαν περιφερικὴ, ὀλίγον προέχουσα, ἐμμέτρως, ὀξ. ὀρ. = $\frac{1}{10}$.

Τὸ κακὸν ἤρξατο ἄνευ προδῆλου αἰτίας ὑπούλως καὶ προχωρεῖ βαθμηδὸν ὀλονέν, οὔτε σφιλὶς φανερὰ ὑπάρχει, οὔτε ἀλλοιώσεις τοῦ χοριοειδοῦς ἀξίαι σημειώσεως.

Πρὸς θεραπείαν ἐδόθη οὐχ ἦττον ποτὸν τοῦ Gibert καὶ ἡ ὀξ. ὀρ. μετὰ 15 ἡμέρας εἶχεν ἀνέλθει εἰς $\frac{1}{5}$ περίπου καὶ ἡ ἀποκόλλησις περιωρίσθη πῶς. Ἀλλὰ βραδύτερον παρὰ τὴν θεραπείαν ταύτην δεινοῦται ἐκ νέου καὶ πλέον ἢ ἐν ἀρχῇ. Τότε ἐξετελέσθησαν 3 ἐνέσεις ἐπιβολδικαὶ $\frac{1}{2}$ κ. ὑφμ. διαλύματος ἐνέ-

χοντος 5 % χλωριούχου νατρίου και 1 % κυανιούχου υδραργύρου άνευ αποτελέσματος (κατ' Αύγουστον 1900). Μετ' αφάνειαν πολλών μηνών επανελθόντος του πάσχοντος ο μὲν Α. Ο. εἶχεν ἀποκόλλησιν τελείαν, ὁ δὲ Δ. Ο. ἀποκόλλησιν ἀρχομένην· νέα ἐνέσεις δὲν ἐγένοντο δεκταὶ καὶ ἔκτοτε ἀγνοοῦμεν τὴν τύχην αὐτοῦ.

Περίπτωσης 3η. — 10 Μαρτίου 1901, Μ. Ὁθωμανὸς ἔγγαμος, στοιχειοθέτης, 30 ἐτῶν, κάτοικος Σκουτάρεως. Ἐξασθένης ὀράσεως τοῦ Α. Ο. ἀπὸ 4 μηνῶν, θεραπεία ἐτέρου συναδέλφου διὰ φαρμάκων ἀνωφελῆς, Δ. Ο. μύωψ, ὄξ. ὄρ. διὰ—2=1. Ἀ. Ο. μύωψ, ὄξ. ὄρ. διὰ—4=1/10, χοριοειδίτις κεντρικὴ, σταφύλωμα μηνοειδὲς ἐξωτερικὸν μέτριον, ἐκτεταμένη ἀποκόλλησις κατωτέρα, ὑποτονία. Ἐνέσεις ἐπιβολθικαὶ 4ις, ἐν τῷ διαλύματι ἄλας 10 %, κυανοῦχος υδραργυρος 1 %/0, οὐδεμία βελτίωσις τῆς ὀράσεως, ἡ ἀποκόλλησις περιωρίσθη εἰς τὰ 2/3.

Περίπτωσης 4η. — 28 Ὀκτωβρίου, 1901, Α. Γ. ἄγαμος Μελιταῖος, 38 ἐτῶν, γραμματεὺς ἐν ἐμπορικῷ, κάτοικος Γαλατᾶ. Ἐξασθένης ὀράσεως ἀπὸ 40 περίπου ἡμερῶν. Δ. Ο. μύωψ, ὄξ. ὄρ. διὰ—3=2/3, βυθὸς καλός. Α. Ο. μυωπία οὐ σμικρά, ἐν τῷ βυθῷ μυωπικαὶ ἀλλοιώσεις, ἀποκόλλησις κατωτέρα, ὄξ. ὄρ. διὰ—6=1/7, ὑποτονία φανερά (T=—1 περίπου). Ἐνέσεις ἐπιβολθικαὶ 5κις ἐντὸς 35 ἡμερῶν, διάλυμα ἄλατος 10 % μετ' ἀκοίνης 1 %· μετὰ τὴν πρώτην (1κ. ὑψμ.) σπουδαία ἐλάττωσις τῆς ἀποκολλήσεως καὶ ὄξ. ὄρ. διὰ—6=1/4 σχεδόν, μετὰ τὴν τετάρτην νέα ἐλάττωσις τῆς ἀποκολλήσεως. Μετὰ τὴν πέμπτην ἡ ἐξέτασις ἔδειξε μικρὰν ἀποκόλλησιν ἐν εἴδει ταινίας λοξῆς κατὰ τὸν κάτω ἰσημερινὸν καὶ ὄξ. ὄρ. = 1/4· ὁ πάσχων δὲν ἐπανήλθε πλέον.

Περίπτωσης 5η. — 4 Αύγουστου 1902, Β. Σ. ἐργάτης ἐπιπλοποῖς ἀρμένιος ἄγαμος, 25 ἐτῶν, κάτοικος τοῦ Πέραν, πρότινων ἡμερῶν ἀφ' ἑαυτοῦ πληγῶθεις τὸν Α. Ο. διὰ βελόνης τῶν ἐπιπλοποῖων ἐν καιρῷ τῆς ἐργασίας. Ἡ βελὸν ἔμπαγειται εἰς τὸν ἀριστερὸν βολθὸν ἀπεσπάσθη ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἰδίου. Δ. Ο. ὑγιής. Α. Ο. ὀλίγον τι ἠρεθισμένος καὶ δακρυροῶν, βλέπει τὴν σκίαν τῶν δακτύλων, ἐν τῷ ἄνω

τμήματι τοῦ κερατοειδοῦς παρὰ τὸ χεῖλος μικρὰ θολερότης δεικνύει τὸ σημεῖον δι' οὗ ἡ βελὸν ἔειδουσε κατὰ βάθος, ἐπιπλέον ὑπόχυμα τραυματικὸν καὶ μεγάλη ὑποτονία (T<-1) πιθανότης ἐκτεταμένης ἀνωτέρας ἀποκολλήσεως, καθ' ὅσον μάλιστα τὸ φῶς διευθυνόμενον ἐν σκοτεινῷ θλάμῳ ἐκ τῶν κάτω οὐδὲν ἦτο αἰσθητὸν τῷ ὀφθαλμῷ τούτῳ. Ἐνέσεις ἐπιβολθικαὶ τρεῖς καὶ ἀντισηπτικὸς ἐπίδεσμος, διάλυμα 1/2—1 κ. ὑψμ. ἐκ NaCl 25 %, κυανιούχου υδραργύρου 1 %/0 καὶ ἀκοίνης 1 %/0. Ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ υποχύματος ἀπορροφηθέντος ἐν μέρει, ἡ ὄρασις ἔβελτιώθη ἀρκούντως, τὸ ὀπτικὸν πεδίου συνεπληρώθη προφανῶς καὶ ὁ τόνος ἐγένετο σχεδὸν φυσιολογικός. Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσε μέχρις Ἰανουαρίου καὶ ὑπῆρχεν ἡ σκέψις νὰ ἀφαιρεθῶσι τὰ λείψανα τοῦ υποχύματος, ἀλλ' ἀφνης παρατηρήθη δεινῶσις τοῦ ὀφθαλμοῦ ἄνευ φλεγμονωδῶν φαινομένων, ἡτοὶ μεγάλη ὑποτονία, ἐξασθένης τῆς ὀράσεως καὶ ἐκλειψις τῆς αἰσθήσεως τοῦ φωτός κάτω καὶ ἔσω τοῦ ὀπτικοῦ πεδίου· πιθανώτατα ἐγένετο ὑπότροπή.

Περίπτωσης 6η. — 9 Δεκεμβρίου 1902, Εὐ. Ν. ἑλληνὸς ἔγγαμος, 42 ἐτῶν, κάτοικος Μάλτεπε πάσχουσα τὴν ὄρασιν ἀπὸ μηνός. Δ. Ο. μύωψ. — 12 δ. ὀπίθιον σταφύλωμα καὶ ἐκτεταμένη χοριοειδίτις μυωπικὴ, ἰπτάμεναι μυῖαι, ὄξ. ὄρ. = 1/2. Α. Ο. μύωψ — 14 δ. εὐρὺ ὀπίθιον σταφύλωμα, παλκία χοριοειδίτις μυωπικὴ, ἀποκόλλησις μικρὰ κατὰ τὸν ἐξωτερικὸν ἀνώτερον τομέα, ἰπτάμεναι μυῖαι ἀφθονώτεροι ἢ ἐν τῷ Δ. Ο. ὄξ. ὄρ. = 1/7 σχεδόν, ἐλαφρὰ ὑποτονία. Ἐνέσεις ἐπιβολθικαὶ τρεῖς ἐντὸς 25 ἡμερῶν ἐξ 1/2—1 κ. ὑψμ. διαλύματος ἐνέχοντος ἄλας 25 % καὶ ἀκοίνην 1 %/0. 15 Φεβρουαρίου 1903 σπουδαία βελτίωσις τῆς ὀράσεως, ἐξαφάνισις τῆς ἀποκολλήσεως καὶ ἐλάττωσις ἰπταμένων μυῶν· ὄξ. ὄρ. διὰ—14=1/2 σχεδόν, τόνος καλός. Εἶτα καὶ 4η ἔνεσις ὁμοία πρὸς προφύλαξιν.

Περίπτωσης 7η. — Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ὁ Α. πασᾶς ἡλικίας 57 ἐτῶν καὶ ἰσχυρᾶς κατασκευῆς ἔπαθεν ἀποκόλλησιν τοῦ Δ. Ο. ἀναγομένην εἰς τὸν Μάρτιον 1902 ὑπὸ τὰς ἐξῆς περιστάσεις (σημείωσις τοῦ πάσχοντος): «Ἡμέραν τινὰ τοῦ Ἰουνίου 1900 ἀπὸ πρῶιας ἡσυχολήθῃ ἐπὶ δίωρον καὶ ἀδιακόπως

εις τηλεσκόπησιν διὰ μονοφθάλμου τηλεσκοπίου, ἔπειτα δ' ἀμέσως εἰργάσθη διὰ τῶν ὀφθαλμῶν (εἰς ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν) ἀδιακόπως μέχρις ἐσπέρας, τότε δὲ παρατήρησε τὴν ἐμφάνισιν πολλῶν ἵπταμένων μυϊῶν καὶ σπινθηροβολιῶν ἐν τῷ ὀπτικῷ πεδίῳ τοῦ Δ. Ο. Τὴν ἐπιούσαν αἱ μυῖαι ἦσαν ἔτι πολυαριθμότεραι καὶ ὁ πάσχωζ ζητήσας διὰ πρώτην φοράν νὰ δοκιμάσῃ ἕκαστον τῶν ὀφθαλμῶν ἰδίᾳ, παρατήρησεν ὅτι ὁ μὲν Δ. Ο. ἠδύνατο ν' ἀναγινώσκῃ ἄνευ βοηθητικοῦ ὑάλου εἰς ἀποστασιν 33 ὕψμ. ἐνῶ ὁ Α. Ο. οὐδόλως κατάρθου τὸ αὐτὸ εἰς τὴν εἰρημένην ἀπόστασιν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ ἐξέτασις τοῦ βυθοῦ οὐδὲν εἶχεν ἀνεύρει. Ἀκολουθῶς δὲ μέχρι Μαρτίου 1902 ὁ Δ. Ο. προσεβλήθη 7κις ἢ 8κις ὑπὸ σπουδαίας ἀμβλυωπίας ἀλλὰ πάντοτε παροδικῶς καὶ διαρκείας 12 περιόπου ὥρῶν ἑκάστοτε. Ἄλλ' ἡ ἐνοσχῆσασα τὴν τελευταίαν φοράν (Μάρτιος 1902) ἀμβλυωπία ἐγένετο διαρκῆς, κατὰ δὲ τὸν μῆνα Ἰουνίου ἡ ἐξέτασις τοῦ βυθοῦ ἀπέδειξε τὴν ὑπαρξιν ἀποκολλήσεως καὶ ἀμέσως ἐξετελεσθήσαν ἐνέσεις ἐπιβολθικαὶ 1/2 κ. ὕψμ. ἐκ διαλύματος ἐνέχοντος ἄλας 4 %, αἷτινες ὁμως ἦσαν λίαν ὀδυνηραί· ἐπὶ τῇ 1ῃ ἐνέσει παρατηρήθη βελτίωσις σπουδαία τῆς ὀράσεως, ἐπὶ δὲ τῇ 2ῃ οὐδεμία. Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἐγένοντο 5 ἐνέσεις 1/2 κ. ὕψμ. ἐκ χλωροβιτρείνης 10 % ἐντὸς μηνός, ὧν ἡ πρώτη ἦτο λίαν ὀδυνηρά, αἱ δ' ἐπίλοιποι βαθμηδὸν ἦττον ὀδυνηραί· ἐπὶ τῇ 1ῃ καὶ τῇ 3ῃ παρατηρήθη βελτίωσις τις, ἐπὶ δὲ ταῖς ἄλλαις οὐδεμία. Εἶτα διακοπὴ τῶν ἐνέσεων μέχρις Ἰανουαρίου 1903, ἐν τῷ μεταξύ δὲ παρατηρήθη δις μεγάλη ἐπιδείνωσις τῆς ὑφισταμένης ἀμβλυωπίας ἐπὶ 24 ὥρας ἑκάστοτε. Ἡ ὄρασις τοῦ Δ. Ο. εἰς τὰς καλὰς στιγμὰς ἦτο τοσαύτη ὥστε τὰς εἰς ἀπόστασιν 150 μέτρων κειμένας οἰκίας διέκρινε μόνον διὰ τῶν παραθύρων καὶ τοῦ χρώματος τῶν κεράμων».

16 Ἰαν/ρίου 1903 Δ. Ο. ἀποκόλλησις ἀνωτέρα, πολὺ προέχουσα ὀλίγον ἕξω τοῦ καθέτου μεσημβρινοῦ, προχωροῦσα μέχρι τῆς ὠχρᾶς κηλίδος, ἀπτομένη τῆς ἄνω ἡμιπεριφερείας τῆς θηλῆς, πρὸ τὰ ἔσω δὲ ταύτης προβαίνουσα ἀρκούντως ὑπὸ τὸν ὀριζόντιον μεσημβρινόν· στενὸν μνηοειδὲς σταφύλωμα εἰς τὸ ἕξω χεῖλος τῆς

θηλῆς, χροιάς τεφροχρόου, καὶ στίγματα χρωστικῆς περὶ τὴν θηλὴν ὑπομιμνήσκουσιν ὅτι πρόκειται περὶ ὀφθαλμοῦ ἐλαφρῶς μυωπικοῦ καὶ ἀστιγματικοῦ ὑποτονία προφανῆς ($T < -1$), ὑαλῶδες ὑγρὸν ἀρκούντως διαυγὲς καὶ ἀπηλλαγμένον αἰωρουμένων σωματίων, ἡ ὀξύτης τῆς ὀράσεως συνίσταται εἰς ἀριθμησιν τῶν δακτύλων ἀπὸ ἀποστάσεως 150 ὕψμ. μετὰ δυσχεροῦς ἀναγνωρίσεως ἑκάστου αὐτῶν· ἡ κόρη ἀντιδρᾷ ἀρκούντως καὶ συνήθως εἶναι συνεσταλμένη ἐκ ποιας φωτοφασίας.

Ἄ. Ὁ. κάλλιστος διὰ τὴν ἡλικίαν, ἡσυχος καὶ ἐλαφρῶς ὑπερμέτρῳψ (+0,50 δ.), βυθὸς καλὸς καὶ ὑγιῆς πλὴν τῶν κεντρικῶν ἀγγείων ἐχόντων ποιάν τινα ἀρτηριοσκληρῶσιν. Ὁξ. ὄρ. ἄνευ ὑάλου=1 μακρόθεν καὶ ἀνάγνωσις Ἄρ. 1 τοῦ Parinaud διὰ + 3.

16 Ἰαν/ρίου ἐνέσεις ἐπιβολθικῆς ἐξ 1 κ. ὕψμ. χλωροβιτρείνης 20 % ἐν τῷ τενωεῖφ θυλάκῳ τοῦ Δ. Ὁ. 20 Ἰαν/ρίου ὑποχώρησις τῆς ἀποκολλήσεως ἐν τῷ κέντρῳ, ἰδίως δὲ ἄνωθεν τῆς θηλῆς εἰς ἕκτασιν ἀνωτέραν διαμέτρου θηλῆς, ἐκ παραλλήλου δὲ προφανῆς βελτίωσις τῆς ὀράσεως· οἱ δάκτυλοι διεκρίνοντο εἰς ἀπόστασιν 3 μέτρων καὶ τὸ ὀπτικὸν πεδίου ἐγένετο εὐρύτερόν πως.

21 Ἰαν/ρίου τὴν πρῶιαν παρακέντησις διὰ τοῦ σκληρωτικοῦ ἐκ τῶν ἄνω καὶ ὀλίγον ἕξωθεν τοῦ καθέτου μεσημβρινοῦ, ὅσον διὰ νὰ ἐξέλθῃ ὑπὸ τὸν ἐπιπεφυκότα ὑγρὸν 6—8σταγόνων ὅπερ ἦν λεπτόν καὶ ἄνευ ἰδιαζούσης χροιάς, τὸ δ' ἐσπέρας ἐνέσεις ἐν τῷ τενωεῖφ θυλάκῳ εἰς 1 κ. ὕψμ. χλωροβιτρείνης 20% εἰς ἣν προσετέθησαν καὶ 10 ὑφεκατόγραμμα χλωριούχου νατρίου καθαροῦ. Ὁ τόνος μετὰ τὴν παρακέντησιν κατέπεσε πολὺ, ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν ἐγένετο σχεδὸν φυσιολογικὸς καταπεσῶν πάλιν βαθμιαίως μέχρι —1 τὴν 26 Ἰανουαρίου, ὅτε τὸ ὀφθαλμοσκόπιον ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἀποκόλλησις εἶχεν ἀποκτήσει τὴν πρὸ τῆς 1ης ἐνέσεως ἕκτασιν; κατ' ἀναλογίαν δὲ εἶχε καταπέσει καὶ ἡ ὄρασις. Πιθκὸν αἷτιον τῆς δεινώσεως ἦτο ἡ παρακέντησις, ὡς κατεδείχθη βραδύτερον.

27 Ἰαν/ρίου, ἐνέσεις (3ῃ) 1 κ. ὕψμ. χλωροβιτρείνης 20 % ὑπὸ τὸν ἐπιπεφυκότα καὶ τὴν ἐπιούσαν τόνος σχεδὸν φυσιολογικὸς διατηρηθεῖς οὕτω σχεδὸν μέχρι τῆς ἐπομένης

ένεσεως· ἀκολούθως δὲ ἡ ἀποκόλλησις περι-
ρίσθη πολὺ (εἰς τὰ $\frac{2}{3}$) ἰδίως πρὸς τὰ ἔσω καὶ
ἡ ὄρασις ἐβελτιώθη ἐκ νέου ὥστε νὰ μετρῶν-
ται οἱ δάκτυλοι εἰς 2 $\frac{1}{2}$ μέτρα περίπου.

1 Φεβρ./ρίου νέα ἔνεσις (4η) ὑπὸ τὸν ἐπιπε-
φυκότα ἐξ 1 κ. ὑψμ. χλωροβιτρείνης 20 %·
ὁ τόνος ἐξισώθη τελείως εἰς τοὺς δύο ὀφθαλ-
μοὺς καὶ ἡ ὄρασις ἐβελτιώθη ἔτι μᾶλλον.
Ἐνεκκ κωλύματος δὲν ἐγένοντο ἕτεραί ἐνέ-
σεις, ἀλλ' ἡ ὄρασις βαθμιαίως ἐβελτιώθη
σπουδαίως καὶ ὡς ἔμαθον πρὸ ὀλίγου ὁ πά-
σχω ὀφθαλμὸς μετρεῖ τοὺς δακτύλους εἰς 3
μέτρα ἄνευ ὑάλου καὶ ἐκ τοῦ πλησίον ἡ ὄρα-
σις ἐνισχύθη πολὺ.

Περίπτωσις 8η. — 12 Φεβρουαρίου 1903.
Μ. Κ. ἔγγαμος, κάτοικος Πόλεως, μαῖα, 55
ἐτῶν, ἀπὸ μηνὸς μετὰ ἐκτέλεσιν τοκετοῦ ἐπι-
μόχθου ἰσχυρὰ ἀμβλυωπία τοῦ Δ. Ὁ., ὄντος
ἀνέκαθεν ἀσθενεστέρου τοῦ Ἀ. Ὁ.

Δ. Ὁ. ἐκτεταμένη κατωτέρα ἀποκόλλησις,
ὑποτονία (T=—1, ὄξ. ὀρ. ἄνευ ὑάλου = $\frac{1}{10}$
σχεδόν, μυωπία ἐλαφρά, τὸ ἐπίλοιπον τοῦ
βυθοῦ ὑγιές. Ἀ. Ὁ. μύωψ, ὄξ. ὀρ. διὰ —2
= $\frac{2}{3}$, βυθὸς ὑγιής.

Ἐνεσις ἐπιβολικὴ 1 κ. ὑψμ. διαλύμα-
τος ἁλατος 30 %, ἀντιδρασις μετρία διαλυθεῖσα
τὴν 11ην ἡμέραν, προφανῆς βελτίωσις τῆς
ὀράσεως κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς πασχούσης,
αὐξήσις τόνου ὑπὲρ τὸ φυσιολογικὸν ὄριον· ἐν
τῷ μεταξῦ προσβολῇ σφοδρὰ προσωπομετω-
πιαίας νευραλγίας ἐκώλυσε τὴν ἐκτέλεσιν νέων
ἐνεσεων.

Αἱ περιπτώσεις αὗται μοι ἐνέπνευσαν τὴν
πεποίθησιν ὅτι αἱ ἀλατοῦχοι ἐνέσεις εἴτε πυ-
κναὶ εἴτε ἀραιαὶ ὠφελούσι συχνάκις κατὰ τῆς
ἀποκολλήσεως, πολλάκις ἐξαλείφουσι ταύτην
ὀλοτελῶς καὶ οὐδέποτε βλάπτουσι. Ἰδίως δὲ
ἡ ἐνεργητικὴ δρᾶσις αὐτῶν τοσοῦτον εἶναι
σαφῆς, ὥστε ἀδύνατον νὰ παραγνωρισθῇ συγ-
χεομένη μετὰ συμπεσούσης αὐτομάτου βελ-
τιώσεως. Ἄλλως τε προκειμένου νὰ γίνῃ
ἐκλογὴ τῆς καλλιτέρας μεταξύ τῶν δοκιμα-
σθεισῶν ἤδη κατὰ τῆς ἀποκολλήσεως θερα-
πειῶν, ὑποτιθεμένου ὅτι πᾶσαι εἰσιν ὠφέλιμοι,
τὴν προτίμησιν ὀφείλομεν νὰ δώσωμεν εἰς
τάς ἐν λόγῳ ἐνέσεις, διότι καὶ ἀβλαβεῖς εἶναι
καὶ εὐκόλως ἐφαρμόζονται. Ὅσον διὰ τὴν
θεωρητικὴν ἔνδειξιν ἀπλῶς μόνον πρὸς κατα-

πολέμησιν τῆς ἀποκολλήσεως ὡς συμπτώμα-
τος, μόνη ἡ παρακέντησις δύναται νὰ παρα-
βληθῇ εἰς τὴν ἀπορροφητικὴν ἐνεργεῖαν τῶν
ἀλατούχων ἐνεσεων· ἐν γένει δὲ μόνον αἱ δύο
αὗται θεραπευτικαὶ μέθοδοι δίδουσι τὴν μεί-
ζονα ἱκανοποίησιν εἰς τὸ λογικόν.

Πρὶν ἢ ἀποκτήσω ἀτομικὴν πείραν περὶ
τῶν ἀλατούχων ἐπιβολικῶν ἐνεσεων καὶ μόνη
ἡ θεωρία περὶ τῆς ὁσμωτικῆς ἐνεργείας τῶν
πυκνῶν ἀλατούχων διαλυμάτων τοσοῦτον μὲ
εἶχεν ἐνθουσιάζει, ὥστε ἐφαναζόμενη πρᾶξι-
ματα ἄτινα ἄλλοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ εἴπωσι,
καὶ τοῦτο ὅπως ἱκανοποιήσω τὸ λογικόν μου,
ὅπερ εὕρισκον εἰσέτι κενὰ ἐν τῇ εἰρημένῃ θεω-
ρίᾳ. Τοῦτέστι πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἐνεργείας
τῶν ἐνεσεων τούτων, ἰδίως διὰ πυκνῶν δια-
λυμάτων, ἐλέχθη ὅτι πυκνὸν ἐξ ἁλατος διά-
λυμα προσελκύει πρὸς ἑαυτὸ ὡς πυκνότερον
δυνάμει τῆς ἐξοσμώσεως τὸ ὑπὸ τὸν ἀμφι-
βλητροειδῆ κείμενον ὑγρὸν τὸ κατὰ πολὺ
ἀραιότερον διὰ μέσου τῶν διαχωριζόντων
αὐτὰ ὀργανικῶν ὑμένων εἴτε κατ' εὐθείαν
εἴτε ἐμμέσως διὰ τῶν ἀγγείων τοῦ χοριοειδοῦς
τῶν πληρουμένων ὑπὸ ἁλατος, ὡς συμβαίνει
καὶ ἐν ἐργαστηρίῳ Φυσικῆς, οὕτω δὲ ἐπιτυγ-
χάνεται ἡ ἀπορρόφησις τοῦ ἀποκολλῶντος
τὸν ἀμφιβλητροειδῆ ὑγροῦ. Ἀλλὰ τοῦτο
κατὰ τὴν εἰρημένην θεωρίαν συμβαίνει ἅπαξ
μόνον ὡς ἐπὶ ἀπλῆς παρακέντησεως, ἐν ᾧ τὸ
ὑγρὸν ἀναπαράγεται, κατὰ συνέπειαν ὑπὸ
τοιούτους ὄρους πῶς ἡ ἴσσις θελεῖ ἐπιτευχθῆ
συχρότερον καὶ διαρκέστερον ἢ ἐπὶ παρακεν-
τήσεως, ἀφοῦ οὐδεμία ὑφίσταται διαφορὰ
μεταξὺ τῶν ἐνεργειῶν τῶν δύο μεθόδων·
Ἀκριβῶς πρὸς λύσιν τῆς ἀπορίας ταύτης καὶ
ἵνα ἐξηγήσω πληρέστερον πρὸς τινὰς συνα-
δέλφους ἀνέλαβον μόνος τὸ φορτίον. Καὶ
ὄντως ὅταν αἱ ἐνέσεις αὗται ἐπιφέρωσι διὰ
μίαν στιγμὴν τοιοῦτου εἶδους ἀπορρόφησιν,
εἶναι δυνατὸν τοῦτο νὰ συμβαίῃ καὶ διαρκῶς
μετὰ τὴν τοιαύτην δρᾶσιν ἐπανειλημμέ-
νων ἐνεσεων· ἐν ἄλλαις λέξεις λέγομεν ὅτι μετὰ
τὴν γένεσιν τῆς ἀποκολλήσεως τὰ ὀφθαλ-
μικὰ ὑγρά τηροῦνται ἐν ἰσοτονίᾳ τοιαύτῃ,
ὥστε πᾶσα ἀπορρόφησις διακόπτεται· ὅταν δὲ
θίσωμεν ἔξωθεν τοῦ βολθοῦ ὑγρὸν τι σχετικῶς
λίαν πυκνὸν καὶ ἀλατούχον (δηλ. φιλυδρον)
ὅπως ἐξαναγκάσωμεν τὸ ἐσωτερικὸν ὑγρὸν νὰ

οδεύση πρὸς τὰ ἔξω, δηλ. νὰ ἐξέλθῃ ὡς δύναται καὶ ὀρμητικῶς, συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς φυσικῆς, καὶ μάλιστα ὅταν πράξωμεν τοῦτο ἐπικνελημμένως, διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς ταύτης διηθήσεως, λέγομεν, θέλουσι σχηματισθῆ νέαι ὁδοὶ ἢ προϋπάρχουσαι τοιαῦται θέλουσι μεγάλως εὐρυνθῆ καὶ διὰ τῶν ὁδῶν τούτων ἀενάως θέλει υφίστασθαι ρεῦμα διηθουμένων υγρῶν, ἅν ἔτι αὐταὶ στενεύσωσιν ἐκ νέου, πάντοτε ἀρκετὸν καὶ ἀκριβῶς ἴσον πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σχηματίζει τὴν ἀποκόλλησιν διὰ συνεχοῦς παραγωγῆς.

Ἐπί τινα καιρὸν οἱ ὑπολογισμοὶ οὗτοι μοι ἐφαίνοντο ἱκανοποιητικοί, βραδύτερον ὅμως ἤλθεν εἰς τὸ μέσον νέον τι στοιχεῖον θετικώτερον, τουτέστιν ἡ ἀνύψωσις τῆς ἐνδοφθαλμίου πίεσεως ἢ παρατηρουμένη ἀνεξαρτέτως μετὰ πᾶσιν ἔνεσιν. Ἡ δὲ ἀνύψωσις αὕτη ἐφθασεν εἰς τὸ ἀνώτατον ὄριον τὴν ἐπιούσαν τῆς ἐνέσεως καὶ συχνάκις κατέπιπτεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον μέχρι τῆς 8ης ἡμέρας εἰς τὸ πρῶν καθεστῶς ὡσάνκις δὲν ἐπῆρχετο βελτίωσις, ἐνῶ ἐπὶ εὐνοϊκοῦ ἀποτελέσματος ὁ τόνος τοῦ βολβοῦ ἄπαξ ὑψωθείς διετηρεῖτο μέχρι τῆς ἐπομένης ἐνέσεως. Ἐν δὲ τῇ 8ῃ τῶν ἐμῶν περιπτώσεων ἡ ἀνύψωσις τῆς πίεσεως εἶναι τοσοῦτον ὀρμητικῆ ὥστε παρετηρήθη ἐπὶ τινὰς ἡμέρας καὶ φανερὰ ὑπερτονία.

Ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς ἐνδοφθαλμίου πίεσεως δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀσήμαντὸν τι στοιχεῖον πρὸς ἐξήγησιν τῆς δράσεως τῶν ἐν λόγω ἐνέσεων, ἐπειδὴ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῆ διὰ ταύτης καὶ μόνης καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἄλατος καὶ ἡ ἴσσις τῆς ἀποκολλήσεως. Καὶ ὄντως ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ χλωριούχον νάτριον εἶναι ἱκανὸν νὰ προκαλέσῃ ὑπερέκκρισιν τῶν βλεφαριδικῶν προβολῶν, αἵτινες θεωροῦνται ὡς ἀδένες ἐνδοφθαλμοιοι, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ οὕτως ἀποκτωμένη ἀνύψωσις τῆς πίεσεως ἐν τῷ ὑαλώδει υγρῷ δύναται νὰ δράσῃ ἱαματικῶς ἐπὶ τῆς ἀποκολλήσεως, ἀφοῦ ἡ ὑποτονία θεωρεῖται ὡς στοιχεῖον προδιαθέτον εἰς τὴν ἀνύψωσιν ταύτην.

Τοῦτο ὅμως οὐδόλως κωλύει νὰ παραδεχώμεθα τὴν συνεργασίαν καὶ τῆς ἐξοσμωτικῆς ιδιότητος τῶν ἐνέσεων τούτων· ὅτι ἄριστον, ἂν ἡ ἐνέργεια αὐτῶν ἦναι διπλῆ ἢ πολλαπλῆ. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ἐξάγε-

ται τὸ σπουδαῖον πόρισμα, ὅτι αἱ ἄλατοῦχοι ἐνέσεις μετὰ τὴν πρῶτην σειρὰν, ὅπου ἦσαν ἱαματικά, εἰσι χρήσιμοι καὶ ἴσως ἀπαραίτητοι βραδύτερον ὡς προφυλακτικά, ἀδιάφορον ἂν ἡ ἴσσις ὑπῆρξεν ὀλικῆ ἢ μερικῆ. Διότι δι' αὐτῶν περιοδικῶς ἐνισχυομένου τοῦ τόνου τοῦ βολβοῦ διαρκῶς ἀπομακρύνονται οἱ εὐνοϊκοὶ δι' ὑποτροπὰς ὄροι.

Μετὰ τὰ εἰρημένα ἀπαραίτητον νὰ προστεθῶσιν ἔτι ὀλίγαὶ λέξεις περὶ τοῦ πῶς αἱ ἐνέσεις αὗται ἀποβαίνουσιν ἀνώδυνοι καὶ πῶς ἐφαρμόζονται. Ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω σπουδαιότατον ἐλάττωμα τῶν ἄλατοῦχων ἐπιβλητικῶν ἐνέσεων εἶναι ὅτι ὅσαυ πικνότεραι τοσοῦτῃ καὶ ὀδυνηρότεραι, ἐν ᾧ κατὰ τὸν Wecker ἡ ἀποτελεσματικότης αὐτῶν εἶναι εἰς εὐθὺν λόγον πρὸς τὴν πικνότητά τοῦ διαλύματος. Βεβαίως τὸ ἄλγος εἶναι ἐκδήλωσις ψυχοαισθητικῆ ποιικίλουσα μεγάλως παρὰ διαφόροις ἀτόμοις εὐρισκομένοις ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἐξωτερικοὺς ὄρους καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσι τινὲς ἀνεχόμενοι ἐνέσεις διὰ διαλυμάτων μέχρι 10% ἴσως καὶ 15%, ἀλλὰ συνήθως βλέπει τις καὶ τοὺς γενναιοτέρους τῶν πασχόντων μὴ προθύμους πρὸς τὴν θεραπείαν ταύτην ἕνεκ τοῦ πόνου, ἐν ᾧ ἔδει ἀκριβῶς νὰ ὦσιν αἱ ἐνέσεις αὗται λίαν εὐχερεῖς καὶ ὅλως ἀβλαβεῖς ὅπως ἐφαρμόζωνται ὅπως λάχῃ καὶ ἄνευ ὑπολογισμοῦ.

Πρὸς κατανίκησιν λοιπὸν τῆς δυσχερείας ταύτης πλείστοι συναδέλφοι ἐμηχανεύθησαν ποικίλους τρόπους μᾶλλον ἢ ἥττον ἀποτελεσματικούς. Ἄλλ' ἡ πείρα ἀποδεικνύει ὅτι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἔδωκεν εἰς ἐτί τὸν τελειότερον, ὅσον δὲ τὸ κατ' ἐμέ, ὁ συνδυασμὸς ὅλων τούτων δίδει τὸ καλλίτερον ἀποτέλεσμα.

Οὕτω παρετήρησα ὅτι ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους ἢ ἔνεσις ἐν τῷ τενωεῖφ θυλάκῳ εἶναι ἡπιωτέρα ἢ ὑπὸ τὸν ἐπιπεφυκότα. Ἡ χλωροβιτρίνη (συνισταμένη ἐκ διαλύματος ἄλατος ἐν ὑαλώδει υγρῷ κονίκλων) εἶναι ἡπιωτέρα ἢ σύνηθες ἰσοτίμον διάλυμα, ἀλλὰ καὶ πολὺ ἀπέχει τοῦ νὰ ἦναι ἀνώδυνος. Ἡ ἀκρίνη ὡς τοπικὸν ἀναισθητικὸν εἶναι βραδυενεργοτέρα τῆς κοκαίνης καὶ τῆς τροπακοκαίνης, ἀλλ' ἡ ἀναισθησία ἐκείνης εἶναι πολὺ διαρκεστέρα. Ὁ συνδυασμὸς πάντων τούτων τῶν πραῦντικῶν μέσων παρέσχε μοι πολὺ καλ-

λίτερον αποτέλεσμα ἢ ὅσον κατωρθώθη μέχρι τοῦδε.

Ἡ ἀκοίνη ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ θολῶνῃ τὸ ἀλατούχον διάλυμα, ἰδίως ὅταν τοῦτο ᾖ πυκνόν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐλάττωμα, ἀρκεῖ νὰ διατηρηθῆ ἡ ἀναισθητικὴ αὐτῆς δύναμις· οὔτε πρέπει νὰ φοβῆται τις ἐξασθένησιν τοῦ διαλύματος ἐκ τῆς ἐλαφροῦς καθιζήσεως τῆς ἀκοίνης, ἥτις λαμβάνει ἐλάχιστον μέρος ἐν τῷ συνόλῳ τῶν ἀλάτων.

Τὰ ἐλαφρὰ διαλύματα, ὧν ἐγένετο χρῆσις κατὰ τὰς πρώτας περιπτώσεις, ἐφηρμόσθησαν ἄνευ ἀναισθητικοῦ. Ἀκολουθῶς προσετίθητο ἐκ διαλύματος ἀκοίνης 1 % διὰ πᾶν κ. ὑψ. 1 ἢ 2 διαιρέσεις σύριγγος τοῦ Πραβάζου, οὕτω δὲ τὸ διάλυμα μέχρι 10 % ἦτο ἀνώδυνον. Διὰ δὲ τὰ πυκνὰ διαλύματα (25 καὶ 30 %) καὶ τὴν χλωροβιτρίνην 20 % (7η περίπτωσις) διὰ πᾶν κ. ὑψ. προσετίθητο 2 ἢ 3 διαιρέσεις ἐκ διαλύματος ἀκοίνης 1 % καὶ 2 διαιρέσεις ἐκ διαλύματος τροπακοκαίνης 2 %. Οὕτω πως πᾶσαι αἱ ἐνέσεις ἦσαν ἀνεκταί, μόνον δὲ ἐπὶ πυκνῶν διαλυμάτων οἱ πάσχοντες εἶχον ἐλαφρὸν ἄλγος ἢ αἰσθημα καύσεως ἐπὶ τινὰ λεπτά (5-10).

Πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διαφόρων διαλυμάτων ἐλάμβανον τὴν προφύλαξιν νὰ δοκιμάζω αὐτὰ ἐπ' ἐμαυτοῦ (εἰς μέρος τι τοῦ σώματος) ἀνάμικτα μετὰ τῶν ἀναισθητικῶν ὅπως ἐκτιμῆσω κάλλιον τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν.

Αἱ δύο ἐν τῷ τενωνείῳ θυλάκῳ γενόμεναι διὰ χλωροβιτρίνης 20 καὶ 30 % ἐνέσεις σὺν ἀκοίνῃ 1 % καὶ τροπακοκαίνῃ 2 % (7η περίπτωσις) ὑπῆρξαν αἱ ἡπιώτεραι πασῶν, ἰδίως δὲ ἡ πρώτη ἦτο ἀπολύτως ἀνώδυνος καὶ προδήλως ὠφέλιμος. Τέλος ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐν τῷ τενωνείῳ θυλάκῳ ἔνεσιν σημειωτέον ὅτι τὸ ἐνιέμενον ἐκεῖ ὑγρὸν δὲν διατηρεῖται πάντοτε ὀλόκληρον ἐν τῷ θυλάκῳ τούτῳ. Ἐν τῇ 1ῃ ἐνέσει τῆς 7ης περιπτώσεως τὸ ὑγρὸν ἐκρατήθη ἐντελῶς ἐν τῷ τενωνείῳ σάκκῳ, οὐδὲν δὲ ἔπαρμα τοῦ ἐπιπεφυκότος παρετηρήθη. Ἐν τῇ 2ῃ δὲ τὸ ὑγρὸν μετὰ 12 ὥρας ἀνεφάνη ἐν μέρει (1/3) ὑπὸ τὸν ἐπιπεφυκότα. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἰδίως, ἐπειδὴ τὸ ζήτημα τοῦτο ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τοῦ πάσχοντος, ἐξετέλεσα πειράματα ἐπὶ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ δι' ἀπεσταγμένου ὕδατος καὶ τότε παρετηρή-

θη ὅτι τὸ εἰς τὸν τενώνειον θυλάκον ἐνιέμενον ὑγρὸν ἐξήρχετο συχνάκις ὑπὸ τὸν ἐπιπεφυκότα. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐνέσεων τούτων ἔλλειψαι ἐιδικῆς βελόνης τοῦ Dog ἐχρησιμοποίησα κοινὴν βελόνην ἐξ ἱριδιούχου λευκοκρύσου δίδων εἰς αὐτὴν διὰ καταλλήλου κάμφεως καμπύλον σχῆμα. Πράγματι δὲ αἱ ἐπικαμπεῖς βελόναι εἰσὶ λίαν καταλλήλοι διὰ τὸ ἔργον τοῦτο.

Ὅσον δὲ διὰ τὴν ἀνάμιξιν τῶν ἀναισθητικῶν καὶ τοῦ ἀλατούχου διαλύματος δύναται τις νὰ χρησιμοποίησῃ κάλλιστα κοινὸν ὑάλινον κυθίσκον τὸν ἐν χρήσει πρὸς ὀφθαλμολουσίαν (oeillère) στεροποιούμενον προχειρῶς διὰ φλέγοντος οἰνοπνεύματος. Οὕτω πως ἔχομεν μείζονα ἀκρίθειαν εἰς τὸ ποσὸν τῶν διαφόρων ἀναμιγνυομένων ὑγρῶν, ἅτινα ἀντλοῦνται ἰδίᾳ ἐξ ἰδιατέρων φιαλιδίων καὶ ἀποφεύγομεν νὰ μολύνωμεν ταῦτα τὸ ἐν διὰ τοῦ ἄλλου.

Ὁ κ. **Κ. Ἐλευθεριάδης** λέγει ὅτι καὶ κατ' αὐτὸν ἡ καλλιτέρα τόγχε νῦν θεραπείᾳ τῆς ἀποκολλήσεως τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς εἶναι ἡ τῶν ἐνέσεων διὰ διάλυσεως χλωριούχου νατρίου.

Εἶτα ὁ κ. **Μαναήλογλους** ποιεῖται ἀνακοίνωσιν περὶ τῶν ἐκ γρίπης **αἱμορραγικῶν κυστιτίδων**.

Κύριοι,

Κατὰ τὴν τελευταίως ἐπικρατήσαν ἐπιδημίαν γρίπης ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρατηρήσω δύο περιττατικὰ κυστιτίδος αἱμορραγικῆς ἐμφανισθεῖσας κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς νόσου, ἅτινα διὰ βραχέων ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἐξιστορήσω ὑμῖν.

Ἡ πρώτη περίπτωσις ἀφορᾷ γυναῖκα ἄγουσαν τὸ 30ὸν τῆς ἡλικίης ἔτος, ἥτις προσβληθεῖσα ὑπὸ γρίπης ἠτίου χαρακτηῖρος μὲ φαινόμενα νευρικὰ καὶ πυρετὸν κυμαινόμενον μεταξύ 38—39, τὴν τετάρτην ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς νόσου ἡμέραν αἴφνης κατελήφθη ὑπὸ πόνου σφοδροῦ κατὰ τὸ ὑπογάστριον, μεγάλης ἐπέξεως πρὸς οὔρησιν καὶ αἱματουρίας. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν ἡ κοιλία κατὰ τὸ ὑπογάστριον εἶναι ἐπώδυνος, αὐτομάτως τε καὶ τῇ πιέσει· ἡ μικτὴ ἐξέτασις ἀποσπᾷ κραυγὴν ἄλγους κατὰ τὴν χώραν τῆς κύττεως· ἐκ τῶν

γεννητικῶν ὀργάνων οὐδέν· θερμοκρασία 38.8, σφυγμὸς 110, ἀνορεξία καὶ δυσκοιλιότης· οὖρα αἱματηρὰ χωριζόμενα εἰς δύο στρώματα, ὧν τὸ μὲν ἀνώτερον θολόν, τὸ δὲ κατώτερον ἀπαρτιζόμενον ἐκ θρόμβων αἵματος καὶ πύου· ὡς θεραπείαν ἐχορήγησα ἐσωτερικῶς μὲν ἀντιπυρετικά καὶ ἀντισηπτικά τῶν οὖροποιητικῶν ὀργάνων, τοπικῶς δὲ πλύσεις τῆς κύστεως διὰ διαλύσεως ὑπερμαγγανικοῦ καλίου 1:4000 καὶ νιτρικοῦ ἀργύρου 1:3000 ἐναλλάξ. Μετὰ τετραήμερον θεραπείαν τὰ συμπτώματα τῆς κυστίτιδος ἐξέλιπον ἐντελῶς σὺν τῇ ἀρχικῇ νόσῳ.

Ἡ δευτέρα περίπτωσις ἀφορᾷ γυναῖκα 22 ἐτῶν παρὰ τῇ ὁποίᾳ τὰ συμπτώματα τῆς κυστίτιδος ἐνεφανίσθησαν 2 ἡμέρας μετὰ τὴν προσβολὴν τῆς γρίπης· ἡ κλινικὴ εἰκὼν τῆς κυστίτιδος εἶναι οἷα καὶ παρὰ τῇ πρώτῃ, ἤτοι ἐπιεῖσις πρὸς οὖρησιν, βάρος κατὰ τὸ περίναιον μετὰ τεινεσμοῦ, στραγγουρία συνοδουμένη ὑπὸ δριμυτάτων πόνων κατὰ τὸ πέρας τῆς οὐρήσεως, ὅποτε ἐξήρχετο στάγδην αἷμα καθαρόν· τὰ οὖρα ἀφιέμενα εἰς ὑάλινον σωλῆνα παρουσίαζον ἄφθονον ἰζημικαῖον αἷματος καὶ πύου· διὰ τῆς χημικῆς ἐξετάσεως εὐρέθησαν περιέχοντα λεύκωμα. Διὰ τῆς ἀναπάυσεως καὶ τῶν συχῶν πλύσεων τῆς κύστεως δι' ὑπερμαγγανικοῦ καλίου καὶ βορικοῦ ὀξέος ἅπαντα τὰ τῆς κύστεως φαινόμενα παρῆλθον εἰς διάστημα 6 ἡμερῶν.

Κατόπιν ἐπισταμένης ἐρεύνης ἐν τῇ ἱατρικῇ φιλολογίᾳ, ἂν καὶ ὁ Dieulafoy ἀναφέρει μετὰ τῶν ἐπιπλοκῶν τῆς γρίπης καὶ κυστίτιδος, δὲν κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω εἰμὴ τρεῖς περιπτώσεις τοῦ ἐκ Dijon ἱατροῦ Breton δημοσιευθείσας εἰς τὴν Gazette des Hôpitaux κατὰ Μάιον τοῦ 1902. Ὁ κ. Breton δυσχυρίζεται ὅτι εἶναι αἱ μόναι παρατηρηθεῖσαι μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Δὲν ἐκθέτω ταύτας λεπτομερῶς, καθότι εἶναι πιστὴ κλινικὴ εἰκὼν γρίπης καὶ ὀξείας κυστίτιδος αἱμορραγικῆς· αἱ παρατηρήσεις αὗται ἀναφέρονται εἰς γυναῖκας ὧν ἡ ἡλικία ποικίλλει ἀπὸ 34 μέχρι 65 ἐτῶν. Τοῦτο τὸ ἀξιοσημείωτον παρατηρεῖται εἰς ταύτας ὅτι τὰ συμπτώματα τῆς κυστίτιδος ἀνεφάνησαν ἅμα τὰ τῆς γρίπης ἢ ἤρχισαν παρερχόμενα.

Ἐκ τῶν πέντε λοιπῶν τούτων περιπτώσεων δυνάμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς τὰς ἐξῆς

σκέψεις· 1) Ὅτι αἱ αἱμορραγικαὶ γριπῶδεις κυστίτιδες ἀγαπῶσι νὰ προσβάλωσι τὸ ὠραῖον φύλον·

2) Ἡ ἡλικία καὶ ἡ κοινωνικὴ τάξις οὐδεμίαν ἐξασκοῦσιν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτάς· καθόσον καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν ἡ μὲν ἡλικία ποικίλλει ἀπὸ 22 μέχρι 65 ἐτῶν, αἱ δὲ προσβληθεῖσαι ἀνήκουσιν εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις.

3) Αἱ κυστίτιδες αὗται δὲν παρουσιάζονται πάντοτε ὡς φαινόμενον κριτικὸν τῆς γρίπης, ὡς παρατηρεῖ ὁ ἐκ Dijon ἀξιότιμος συνάδελφος, διότι εἰς τὰς ἡμετέρας δύο παρατηρήσεις αὗται ἀνεφάνησαν σχεδὸν κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ἀρχικῆς ἀσθενείας καὶ μετ' αὐτῆς ἐξέλιπον.

4) Ὅτι ἡ τοπικὴ θεραπεία κέκμηται τὸ πλεονέκτημα νὰ ἐπιβραχύνη κατὰ πολὺ τὴν ἀποθεραπείαν καὶ κατευαζῆ τοὺς ἀρχικῶς δριμυτάτους πόνους, ἐνῷ ἂν ἀρκεσθῶμεν μόνον εἰς τὴν γενικὴν θεραπείαν ὡς ὁ κ. Breton, ἡ ἀποθεραπεία εἶναι βραδυτέρα.

Ὁ κ. **Ἐλευθεριάδης** βέης ἐρωτᾷ μὴ αἱ δύο αὐτοῦ ἀσθενεῖς ἐπασχον προηγουμένως ἐξ ἀρχαίας κυστίτιδος.

Γ. Νούλης. Ἐπειδὴ ἀνέκαθεν ἀναφέρεται ἀφθονία φωσφορικῶν ἀλάτων ἐν τοῖς οὔροις τῶν ἐκ γρίπης πασχόντων ὁ ἐκ τούτων ἐρεθισμὸς ἐπήνεγκε καὶ τὴν κυστίτιδα. Πῶς δὲ ἀφ' οὗ τὰ οὖρα περιεῖχον αἷμα, τὸ ἐν αὐτοῖς λεύκωμα ἀναφέρεται ὀλίγον, ἐγένετο ἄρα γε διάκρισις μετὰ τὸ λευκώματος τοῦ ὄρου τοῦ αἵματος καὶ τοῦ τῶν αἰμοσφαιρίων;

Μαναήλογλους. Οὐδεμία πάθησις προηγουμένη τῆς κύστεως ὑπῆρχεν, οὔτε φωσφατουρία, ὡς πρὸς τὸ ποσὸν δὲ τοῦ λευκώματος μετὰ διπλὴν διήθησιν τῶν οὔρων, εἰς μὲν τὴν μίαν περίπτωσιν λεύκωμα δὲν εὐρέθη, εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὀλίγον μόνον.

Ὁ κ. **πρόεδρος** λέγει ὅτι κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τῆς γρίπης τοῦ 1890, ἦν περιέγραψε, μετὰ τῶν παρατηρηθειῶν ἐπιπλοκῶν ἀναφέρει καὶ τὴν κυστίτιδα.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΜ'

12 Μαρτίου 1903.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

‘Ο κ. Π. Παπανικολάου ποιείται ἀνακοίνωσιν «ἐπὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν συνεπεῖα ἰλαρᾶς».

Κύριοι,

Κατὰ τὰ μέσα παρελθόντος Ἰουνίου προσεκληθὴν κατεπειγόντως εἰς Κοντοσκάλιον διὰ τραχειοτομίαν. Ὁ 18 μηνῶν ἡλικίαν ἄγων Δ. Ν., κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ θεράποντος ἰατροῦ κ. Ἀναστασιάδου, εἶχε βῆχα μετὰ πυρετοῦ ἐπὶ 3-4 ἡμέρας. Εἰς ταῦτα προσετέθησαν τὴν 4 ἡμέραν στενωτικὰ φαινόμενα ἐκ μέρους τοῦ λάρυγγος καὶ ἐξάνθημα ἰλαρᾶς. Τὴν 8 ἡμέραν εὗρον τὸ δέρμα αὐτοῦ ἀπολεπιζόμενον, τὸν λάρυγγα κατὰ φύσιν ἔχοντα πλὴν φαινόμενα στενωτικὰ ἐκ μέρους τοῦ λάρυγγος ὑψίστου βαθμοῦ ἐπέβαλλον ταχεῖαν τὴν ἐπέμβασιν. Ἡ διασωλήνωσις ἐτέθη κατὰ μέρος τὴν φορὰν ταύτην ἕνεκα τῆς ἀπὸ τῆς κατοικίας ἀποστάσεως τοῦ ἀρρώστου. Ἡ τραχειοτομία λοιπὸν ἐνεδεικνύετο καὶ ἐγένετο. Ἡ λαρυγγοσκόπησις δὲν ἦτο ἕνεκα τῆς ἡλικίας τοῦ ἀρρώστου κατορθωτή. Οὐδεμία χρῆσις ὀροῦ ἀντιδιφθεριτικοῦ ἐγένετο.

Μετὰ 4 ἑβδομάδας περίπου ἐκρίθη καλὸν ν' ἀφαιρεθῆ παντελῶς ὁ σωλὴν καὶ μετ' ὀλίγον ἡ ἐπούλωσις τοῦ λαιμοῦ ἐπῆλθε τελεία. Πλὴν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἡ στένωσις τοῦ λάρυγγος ἐπανῆλθεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὡς καὶ πρότερον. Ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ τῶν παθολογικῶν ἀλλοιώσεων τοῦ λάρυγγος τοῦ παιδὸς διατελῶν προσεκάλεσα αὐτὸ εἰς τι ξενοδοχεῖον τοῦ Πέραν, ἔνθα ἐπὶ ἑβδομάδα διετήρησα ἐν τῇ ζωῇ τὸ παιδίον διὰ τῆς διασωλήνώσεως τοῦ λάρυγγος διὰ τῶν σωλήνων O'Dwyer κατὰ τὰς νύκτας μόνον, διότι κατὰ τὴν ἐγρήγορσιν τὰ στενωτικὰ φαινόμενα τοῦ λάρυγγος ἦσαν ὀλιγώτερον ἔντονα. Ἐφαινετο ὁμως ὅτι ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἡ δυσπνοικὴ κατάστασις τοῦ παιδὸς ἄνευ σωλήνων ἔβαινε ἐπὶ τὰ χεῖρω οὕτως ὥστε ἠναγκάσθη μετὰ μίαν ἑβδομάδα διασωλήνώσεως, ὑπὸ νάρκωσιν χλωροφορμίου ἐν τῷ Περσικῷ νοσοκομείῳ,

ἐνθ' ὁ ἀξιότιμος συνάδελφος κ. Μακρῆς εἶχε τὴν κλωσύνην νὰ δώσῃ ἄσυλον εἰς τὸν μικρὸν ἄρρωστον, νὰ ἴδω διὰ τοῦ λαρυγγοσκοπίου ὅτι ὁ λάρυγξ μέχρι τῶν φωνητικῶν χορδῶν καὶ τῆς γλωττίδος εἶχε κατὰ φύσιν, ὅτι αἱ φωνητικαὶ χορδαὶ λευκαὶ ἀφίσταντο ζωηρότατα κατὰ τὴν εἰσπνοήν, ἐν ᾧ κατὰ τὴν ἐκπνοήν συνήρχοντο κατὰ τὴν μέσην γραμμὴν (ἴσως ἕνεκα τῆς ναρκώσεως). Ὑπὸ τὴν γλωττίδα ὁμως ἀμέσως ἔβλεπον δύο συμμετρικοὺς ἐρυθροφαίους ὄγκους ἕκαστον ὑφ' ἑκατέραν φωνητικὴν χορδὴν καὶ σχεδὸν ἀπτομένους ἀλλήλων. Ψευδομεμβράνη τις οὐδαμοῦ ἦν ὀρατή. Προῦκειτο λοιπὸν ἐνταῦθα περὶ βρεΐας μορφῆς λαρυγγίτιδος ὑπογλωττικῆς παρὰ παιδί συνεπεῖα ἰλαρᾶς.

Ἡ τραχειοτομία ἐγένετο καὶ αὖθις ἐν τῷ Περσικῷ νοσοκομείῳ τῇ πολυτίμῳ συμπράξει τῶν ἀξιότιμων συναδέλφων κ. Μακρῆ καὶ Κρητικῷ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς οὐλῆς καὶ διὰ σχισμῆς προσεπαθήσαμεν διὰ νιτρικοῦ ἀργύρου νὰ καυτηριάσωμεν τὰς ὑπογλωττικὰς ὑπερτροφίας. Μόλις ὁμως μετὰ ἕνα μῆνα ἠδυνήθημεν νὰ ἐξαγάγωμεν ὀριστικῶς τὸν τραχειακὸν σωλήνα.

Σημειώτεον ὅτι καὶ μετὰ τοῦτο ἐν ἀρχῇ ἔστιν ὅτε κατελάμβανον ἐλαφραὶ τινες λαρυγγικαὶ δυσπνοικαὶ καταστάσεις τὸν παῖδα ἐπὶ τινα χρόνον ἀλλ' ἀμέσως αὐταὶ παρήρχοντο διὰ διαψευκασμοῦ τῶν ρινικῶν κοιλοτήτων διὰ διαλύσεως κοκαίνης 0,2%, ὡς εἶχον συμβουλεύσει τοὺς γονεῖς.

Ἡ βρεΐα αὕτη περίπτωσις στενώσεως λαρυγγικῆς, συνεπεῖα ἰλαρᾶς, μοὶ παρέχει ἀφορμὴν ὅπως συντόμως ἐκθέσω ὑμῖν τὰς πολυειδεῖς ἀλλοιώσεις τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν κατὰ τὴν ἰλαράν, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐν τοῖς κλασικοῖς διδασκτικοῖς συγγράμμασιν οὐδόλωσ σχεδὸν αὐταὶ περιγράφονται ἢ ἀναφέρονται μόνον ὑπὸ τὸν κοινὸν ὄρον τοῦ κατάρρου, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου μεγίστην κέκτηνται σημασίαν ὑπὸ τε διαγνωστικὴν καὶ προφυλακτικὴν ἔποψιν.

Ἐκτὸς τῆς διφθερίτιδος εἰς οὐδεμίαν ἄλλην μολυσματικὴν νόσον κέκτηται ἡ ἐπισκόπησις τοῦ φάρυγγος τόσῃ σπουδαιότητα ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὅσον κατὰ τὴν ἰλαράν. Τὸ ἐξάνθημα τοῦ βλενοῦμένος κατὰ τὴν μοῖραν ταύτην πολλάκις καθιστᾷ δυνατὴν τὴν διά-

γνωσιν πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ ἐξανθήματος τοῦ δέρματος.

Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπὸ τοῦ Rannum Jürgensen καὶ ἄλλων ἐπικυρωθεῖσαν ὁμολογίαν ὅτι ἡ νόσος ἀπὸ ἀνθρώπου μόνον εἰς ἄνθρωπον καὶ κατὰ τὸ ἐνανθηματικὸν ἰδίως στάδιον εὐκολώτατα μεταδίδεται (Roger) καὶ τὴν σημαντικὴν θνησιμότητα αὐτῆς εἰς τινὰς ἐπιδημίας (1—30%)—ὁ Henoch ἀναβιβάζει αὐτὴν εἰς 55,3% εἰς παιδιά μέχρι δύο ἐτῶν—θὰ θεωρήσωμεν δικαίαν τὴν περὶ ἀπομονώσεως συμβουλὴν τοῦ Catti, ὅστις παρετήρησεν ὅτι ἡ ἀπομόνωσις τοῦ ἀρρώστου κατὰ τὴν δευτέραν ἀκόμη ἡμέραν, ὅτε παρουσιάζονται κατὰ τὸν φάρυγγα καὶ τὴν ὑπερώαν αἱ κηλίδες, παρακολουθεῖται ὑπὸ ἀσφαλοῦς ὑπὸ προφυλακτικὴν ἔποψιν ἀποτελέσματος. Ὑπὸ προφυλακτικὴν ἔποψιν κέκτηται ἄρα ἡ ἀπὸ τοῦ βλενοῦμένου τοῦ φάρυγγος καὶ τῆς ὑπερώας διάγνωσις τῆς ἰλαρᾶς μεγίστην σπουδαιότητα.

Τὸ ἐνάνθημα ἀνὰ τὸν ἀναπνευστικὸν ὄχρον παρουσιάζεται κατὰ τὴν ἰλαρὰν 24—48 ὥρας πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἐξανθήματος, κατὰ δὲ τὸν Catti οὐδέποτε ἀπολείπει καὶ ἔστιν ὅτε ἡ ἰλαρὰ διατρέχει τὴν πορείαν αὐτῆς δι' αὐτοῦ μόνον ἄνευ ἐξανθήματος. Τοῦτο χαρακτηρίζει τὰς πρώτας 3—4 ἡμέρας ὡς ἐνανθηματικὸν ἢ προδρομικὸν στάδιον οὕτως ὥστε προεισγαγωγικὸν ἢ προδρομικὸν στάδιον κατὰ τὴν ἰλαρὰν δὲν ὑφίσταται. Τὸ ἐνάνθημα παρουσιάζεται κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς νόσου ὑπὸ τὴν μορφήν ἐρυθρῶν κηλίδων ἢ φλυκταινῶν ἐν ἀρχῇ ἀνὰ τὴν ἐπιγλωττίδα καὶ ἐκεῖθεν ταχέως ἐξάπλωται ἀνὰ τὸ λοιπὸν ἀναπνευστικὸν σύστημα οὕτως ὥστε περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ταύτης εὐρίσκει τις τοῦτο ἀνὰ τὸν βλενοῦμένα τῆς ρινός, τοῦ φάρυγγος, τῆς ὑπερώας, λάρυγγος καὶ τραχείας διεσπαρμένον καὶ εἶναι εὐδιάκριτον ἐπὶ 3—4 ἡμέρας. Ὅταν τὴν 3ην ἢ 4ην ἡμέραν ἀναφανῇ τὸ ἐξάνθημα τοῦ δέρματος, τὸ ἐνάνθημα καθίσταται ἕνεκα τῆς αὐτῶν ἐντονωτέρας ἐνέσεως τοῦ καταρροϊκῶς πλέον διηθηθέντος βλενοῦμένου δυσδιάκριτον.

Ἡ καταρροϊκὴ αὕτη διήθησις καθίσταται ἐντονωτάτη κατὰ τὰς ρινικὰς κόγχας ἰδίως κατὰ τὰ ὀπίσθια αὐτῶν ἄκρα οὕτως ὥστε αἱ

χοάνας πολλάκις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἀποφράσσονται (Catti). Τὰ ἐντεῦθεν ἀσθματικὰ φαινόμενα εἰς ἄτομα εἰθισμένα εἰς τὴν διὰ τῆς ρινός ἀναπνοὴν εἶναι ὀφθαλμοφανῆ. Ἀλλὰ σπουδαιότεραν σημασίαν ἀποκτῶσιν ἀνάλογοι διηθήσεις τοῦ βλενοῦμένου τοῦ λάρυγγος κατὰ τὰς ψευδεῖς ἢ ἀληθεῖς φωνητικὰς χορδὰς ἢ ἡ συνάθροισις, ἀποξήρασις καὶ προσκόλλησις βλένης ἐντὸς αὐτοῦ. Ἀποδείξιν παρέχει ἡ ἄνω μνημονευθεῖσα περίπτωσις λίαν ἐντόνου καὶ ἐπιμόνου ὑπογλωττικῆς λαρυγγίτιδος.

Ἡ διφθερίτις παρουσιάζεται ἔστιν ὅτε κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς ἰλαρᾶς ἢ μετ' αὐτὴν ἀνὰ τὴν ἀεροπόρον ὁδὸν μετὰ τῶν χαρακτηριστικῶν μεμβρανῶν, ἀλλὰ δὲν εὐρέθησαν ἐν αὐταῖς πάντοτε τὰ μικρόβια τοῦ Löffler (Hennoch).

Συχνότατα ὅμως πολλαχοῦ τὸ ἐπιθήλιον νεκρούμενον ἀποπίπτει παρέχον γένεσιν ἰδίως κατὰ τὰς φωνητικὰς χορδὰς καὶ τὸ ρινικὸν διάφραγμα εἰς ἐπιπολαιὰς ἢ βαθεῖας ἐξελεκώσεις, ἢ σπανιώτερον εἰς θανατηφόρους τὸ πλείστον γαγγραινας. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις διὰ βαθυτέρας προοδου τῶν ἐξελεκώσεων τούτων καὶ διεισδύσεως παθογόνων μικροβίων προάγεται περιχονδρίτις τις τῶν λαρυγγικῶν χόνδρων ἢ βαθεῖαι φλεγμονώδεις ἐπεξεργασίαι μετὰ περισυλλογῆς πύου ἰδίως κατὰ τὸν φάρυγγα.

Παθήσεις τῶν ὁμόρων ρινικῶν κοιλοτήτων κατὰ τὴν ἰλαρὰν καὶ μετ' αὐτὴν δὲν εἶναι σπάνια. Παροδικαὶ παθήσεις καὶ παραλύσεις τῶν φωνητικῶν ἐσημειώθησαν πολλάκις.

Τοιαῦται περίπου ἐν συντόμῳ εἰσὶν αἱ ἀνὰ τὰς ἀεροπόρους ὁδοὺς πολλαχῶς βαρεῖαι παθήσεις, αἵτινες παρίστανται ἡμῖν κατὰ τὴν ἰλαρὰν. Πολὺ ἀμφιβάλλω ἕνεκα τούτων καὶ τόσων ἄλλων ἐπικινδύνων ἐπιπλοκῶν τῆς ἰλαρᾶς ἂν θὰ ὑπῆρχε συνάδελφός τις, ὅστις θὰ συνετέλει εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς κοινῶς παραδεδεγμένης ἀνοήτου γνώμης τῆς ἀβλαθείας καὶ ἀθρότης τοῦ νοσήματος, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου πᾶσα προφύλαξις ἐστὶ περιττή! Ἡ ἔγκαιρος διάγνωσις ἀπὸ τῶν χαρακτηριστικῶν κηλίδων τοῦ φάρυγγος καὶ τῆς ὑπερώας ἰδίως καὶ ἀπομόνωσις τοῦ ἀρρώστου θὰ προφυλάξωσιν ἀσφαλῶς κατὰ τὸν Catti ἀπὸ τὴν διάδοσιν

τῆς νόσου ἐντὸς τῶν οἰκογενειῶν καθ' ὃ θὰ προλάβωσιν ἐνδεχόμενα ἀπευκταῖα.

Περὶ τῶν ἐπιπολαζόντων νοσημάτων ὁ κ. **Νούλης** παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ θνησιμότης ἠλαττώθη, ὅπερ ἀποδοτέον ἴσως καὶ εἰς τὴν διοχέτευσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν καθαρωτέρων ὑδάτων.

Ἀντιωνακόπουλος. Ὑποθέτω ὅτι ἡ ἐλάττωσις αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιδημίαν τῆς γρίπης, ὡς δὲ φαίνεται πᾶσα ἐντεταμένη ἐπιδημία ἐλαττοῖ τὰ τοιαῦτα νοσήματα, ὡς τὸν τυφοειδῆ πυρετόν.

Νούλης. Κατὰ τὸν Potain ἡ γρίπη ἐπιτείνει τὸν κοιλιακὸν τύφον.

Ὁ κ. **πρόεδρος** προσθέτει ὅτι πολ- λάκις δύναται νὰ συνυπάρχη καὶ ἐπιπλέκηται ἡ γρίπη μετὰ τοῦ τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ὅτε οὗτος παρουσιάζεται ὑπὸ λιαν βαρείας μορφᾶς.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΜΑ'

19 Μαρτίου 1903.

Προεδρία Λ. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

Ἀπέρης. Ὁ λίθος, ὅστις ἐνουπῆρχεν ἐν τῇ σκωληκοειδεὶ ἀποφύσει ἦν πρό τινος παρουσίασεν ὁ κ. **Ἀντίπας** καὶ ὄν ἀνέλαβον νὰ ἐξετάσω ἀπετέλειτο ἐκ τιτανούχων ἀλάτων.

Κατόπιν ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῶν ὑγειονομικῶν δελτίων ὁ κ. **Ἀπέρης** λέγει ὅτι ὡς φαίνεται ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρουσιάσθησαν νέα κρούσματα πανώλους.

Ὁ κ. **Κελαϊδίτης** ἀναφέρει ὅτι εἰς τρεῖς οἰκογενείας παρετήρησε κοκκίτην, ὅστις προσέβαλεν ἀλληλοδιαδόχως ὅλα τὰ παιδιά. Ὡς πρὸς τὴν θεραπείαν δὲ μετεχειρίσθη τὸν ἐμβολιασμόν εἰς τρεῖς περιπτώσεις καὶ εἰς τὰς δύο μὲν μετὰ 2-3 ἡμέρας ὑπεχώρησεν ἡ νόσος, εἰς τὴν τρίτην δὲ περίπτωσιν ἠραιώθησαν ἄρκετὰ οἱ παροξυσμοί.

Κ. Ἐλευθεριάδης. Ἐν τινι ἀνακοινώσει, ἦν τελευταίως ἐποιήσατο ὁ κ. **Δευτεραῖος**, ἀναφέρει ὅτι ὁ δαμαλισμὸς ἐπιδρᾷ πολὺ καλῶς ἐπὶ τὸν κοκκίτην.

Ἐπὶ ἐρωτήσει δὲ τοῦ κ. **Ἐλευθεριάδου** βεβῆ ὁ κ. **Κελαϊδίτης** λέγει ὅτι ἀγνοεῖ πῶς δρᾷ ἡ δαμαλῖς, βεβαίως ὅμως δὲν δρᾷ ὡς δαμαλῖς, καθότι τὰ δύο πρῶτα παιδιά εἶχον ἤδη προηγουμένως ἐμβολιασθῆ.

Ὁ κ. **Ἀπέρης** λέγει ὅτι ἡ ἐπιτυχὴς δράσις ἐνὸς ὁροῦ κατὰ νόσου ὑπὸ διαφόρου μικροβίου παραγομένης, εἶναι ἀπόδειξις κατὰ τῆς ειδικότητος τῶν μικροβίων καὶ τῶν ὁρῶν. Οἱ δὲ ὁροὶ φαίνονται δρῶντες ὡς πολλὰ φάρμακα τὰ ὅποια εἰς πολ- λαπλᾶς περιστάσεις ὠφελούσιν.

Τ. Σγουρδαῖος. Ἡ δαμαλῖς ὡς μία νόσος δύναται νὰ βελτιώσῃ τὸν κοκκίτην καὶ τοῦτο συμβαίνει μετὰ καὶ ἄλλων ἀσθενειῶν.

Νούλης. Ἡ δαμαλῖς πρὸ ἐτῶν ἐδοκιμάσθη κατὰ τοῦ κοκκίτου ὑπὸ Ἰταλῶν ιατρῶν, ἐγκατελείφθη δὲ ὡς ἀνωφελής.

Τὸ ὅτι δὲ εἰς ὁρὸς ὠφελεῖ εἰς διάφορα νοσήματα, τοῦτο δὲν εἶναι κατὰ τῆς μικροβιακῆς ειδικότητος, ὡς εἶπεν ὁ κ. Ἀπέρης, ἀλλὰ δεικνύει ὅτι οἱ λευκωματοῦχοι ὁροί, ὡς φαίνεται, ἀξάνουσι τὴν ἀντίστασιν τῶν ἰστῶν τοῦ ὀργανισμοῦ κατὰ διαφόρων νόσων, ὡς συμβαίνει καὶ διὰ τὸν ἀντιδιφθερικὸν ὁρόν, οὗτινος γίνεται χρῆσις κατὰ τῆς πνευμονίας.

Πρόεδρος. Ἀφοῦ ἐκ τῶν τριῶν περιπτώσεων τοῦ κ. Κελαϊδίτου εἰς τὰς δύο δὲν ὑπῆρξεν ἐπιτυχία εἰς τὸν δαμαλισμόν, φαίνεται ὅτι ἡ δαμαλῖς ἔδρασε μᾶλλον ὡς ἰός.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΜΒ'

26 Μαρτίου 1903.

Προεδρία Λ. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. **Τ. Σγουρδαῖος** ποιεῖται ἀνακοίνωσιν «*περὶ ἀποστημάτων τοῦ ἥπατος.*»

Ὁ κ. **Κ. Κοκκολάτος** ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἄνω ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Σγουρδαίου ἀναφέρει τὴν περίπτωσιν πλοιάρχου, ὅστις παρουσίαζεν ἐκτικὸν πυρετόν, καταβολὴν καὶ βῆχα, παρ' ᾧ ὁ Réan διέγνωσεν ἀπόστημα τοῦ ἥπατος. Κατὰ τὴν παρακέντησιν καὶ τὴν ἐγχείρησιν οὐδὲν εἰς τὸ ἥπαρ εὐρέθη. Ὁ Potain διέγνωσε φυματίωσιν, ἂν καὶ τὰ πτύελα δὲν περιεῖχον τὸ μικρό-

βιον του Koch. Η νεκροτομή απέδειξε τέσσαρα αποστήματα του ήπατος.

Κ. Μακρής. Πάν εν τή γενέσει εύρισκόμενον απόστημα συνοδεύεται υπό πυρετού, εις τὰ χρόνια όμως αποστήματα πυρετός δέν υπάρχει, διότι ταυτα περικλείονται υπό ινώδους νεοπλάστου ίστου, όστις αποξενοί αυτὰ από του λοιπού όργανισμού και διότι έντός του πύου των τοιούτων αποστημάτων δέν εύρίσκονται πλέον μικρόβια όπως προζενήσωσι πυρετόν.

Ο κ. **Ξ. Ζώτος** λέγει ότι έτυχε να ίδη τον β' άρρωστον του κ. Σγουρδαίου, όστις έπασχε συνήθως έκ γαστραλγικών κρίσεων. Την τελευταίαν ήμέραν πρό της έγχειρήσεως παρουσίαζε πόνον έντονον κατά τó επιγάστριον, ή κοιλία του ήτο έλευθέρα, πυρετός δέν υπήρχεν, ώςτε ούδέν ήδύνατο να δώση υπόνοιαν αποστήματος του ήπατος.

Δ. Μανουηλίδης. Όχι μόνον ή άπυρεξία, ήτις είναι σπανία, είναι ένδιαφέρουσα έν τή β' περιστάσει του κ. Σγουρδαίου άλλ' επίσης και ή έλλειψις της έντερίτιδος, ήτις συνήθως συνοδεύει τó απόστημα του ήπατος. "Όσον δ' άφορά τας γαστραλγικάς κρίσεις του άρρώστου, ίσως αυται προήρχοντο έξ έξελκώσεων μικρών κατά τον στόμαχον συνεπεία της χρήσεως του οίνοπνεύματος. "Εν τινι περιπτώσει αποστήματος του ήπατος, μετά ύποδιαφραγματικού τοιούτου, εύρέθησαν δύο έξελκώσεις κατά τον στόμαχον, προελθούσαι ίσως έκ γριπώδους λοιμώξεως προγηθείσης και έξ ών έξελκώσεων ίσως προήλθε τó ήπατικόν απόστημα.

Ός μέσον δέ ύποβοηθητικόν της διαγνώσεως των αποστημάτων του ήπατος αναφέρει την λευκοκύτωσιν, ήτις λίαν βοηθεί εις την διάγνωσιν των περιπτώσεων καθ' ός έλλείπει ό πυρετός.

Ο κ. **Κ. Κοκκολάτος** δέν παραδέχεται την γνώμην του κ. Μακρή ώς πρός την έλλειψιν παντός μικροβίου έκ του πύου των χρονίων αποστημάτων του ήπατος.

Κ. Μακρής. Κατά τας έν Γερμανία γενομένας έρευνας μόνον δια της έλλείψεως των μικροβίων εξηγείται ή έλλειψις

του πυρετού εις τὰ τοιαυτα αποστήματα. "Όσον δ' άφορά την λευκοκύτωσιν, αυτη υπάρχει εις τὰ όξεία αποστήματα, άγνοεί όμως άν τó αυτò συμβαίνη και εις τὰ χρόνια, άτινα θεωρούνται αποξενωμένα του όργανισμού, ώς έκ των συμφύσεων, αίτινες γεννώνται περίξ αυτών.

Α. Αντιωνακόπουλος. Τό περίεργον εις την ά' περίπτωσηιν του κ. Σγουρδαίου, είναι ό χρόνος ό παρελθών από του τραυματισμού μέχρι της έμφανίσεως των πρώτων συμπτωμάτων του αποστήματος. "Ισως παρήχθη αίμορραγική τις έστία, ήτις περιεκλείσθη υπό ινώδους θήκης, κατόπιν δέ δια τινος μολύνσεως παρήχθη τó απόστημα. Εις τó β' περιστατικόν ή αιτιολογία είναι περίεργος, ίσως δέ οι γαστραλγικοί πόνοι, ούς είχεν ό άρρωστος προήρχοντο έκ χολολιθιάσεως γαστραλγικής μορφής μετά χολαγγειίτιδος χρονίας ήτις έκ μολύνσεως έδωκε γενεσιν εις τó απόστημα ούτω δέ εξηγείται και ή μετά την έγχείρησιν χολορραγία.

Δ. Μανουηλίδης. "Αφ' ότου ήρχισαν καλλίτερον να μελετώνται τὰ αναερόβια μικρόβια, εύρίσκονται τοιαυτα εις τó πύον των αποστημάτων, τὰ όποια άλλοτε έθεωρούντο ώς στείρα. "Όσον δ' άφορά την έλλειψιν του πυρετού, ίσως προέρχεται αυτη έκ της φύσεως του μικροβίου, διότι πολλάκις εις τὰ έκ κωλοβακτηριδίων αποστήματα του ήπατος έλλείπει ό πυρετός.

Ο κ. **Τ. Σγουρδαϊος** έν τέλει λέγει ότι εις τὰ αποστήματα εις ά δέν εύρέθησαν μικρόβια έν τφ πύω, εύρέθησαν τοιαυτα εις τὰ τοιχώματα της θήκης αυτών. "Όσον δ' άφορά την χολορραγίαν, αυτη υπάρχει και κατά τας κύστεις του ήπατος χωρίς να αναγκασθί τις να την αναγάγη εις την χολολιθίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΜΓ'

2 Απριλίου 1903.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

Οί κ.κ. **Φ. Φωτιάδης** και **Δ. Μανουηλίδης** παρουσιάζουσιν άσθενή πάσχουσαν

ἐκ ψευδοπρομηκικῆς παραλύσεως, παρ' ἣ παρατηρεῖται κλόνος κατὰ τὴν σαρκώδη ὑπεράν και κατὰ τὰς φωνητικὰς χορδὰς, ἐφ' ἧς ποιοῦνται τὴν ἐξῆς ἀνακοίνωσιν:

Κύριοι,

Ἡ κλινικὴ εἰκὼν τῆς ἀσθενοῦς τὴν ὁποῖαν παρουσιάζομεν εἰς τὴν Βιολογικὴν Ἐπιτροπὴν δὲν εἶναι ἐκ τῶν συνήθων, ἡ δὲ σπουδαίότης αὐτῆς προκύπτει ἰδίᾳ ἐκ τοῦ φαρυγγολαρυγγικοῦ νυσταγμοῦ, ὅστις συνυπάρχει ἐνταῦθα μετ' ἄλλων ἐκδηλώσεων ψευδο-προμηκικῆς παραλύσεως και καθιστᾷ τὴν περίπτωσιν ἡμῶν μοναδικὴν ἐν τῇ ἰατρικῇ φιλολογίᾳ. Ἰδού τὸ ἱστορικὸν αὐτῆς.

Ἡ ἀσθενὴς εἶναι πεντηκοντοῦτις τὴν ἡλικίαν, ἀσχολεῖται δὲ περὶ τὰ οἰκιακά.

Κληρονομικὰ προηγούμενα. — Πληροφορίας περὶ τοῦ πάππου και τῆς μάμμης αὐτῆς δὲν δύναται νὰ παράσχη. Ὁ πατὴρ αὐτῆς ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 70 ἐτῶν ἐκ νόσου ἀγνώστου, ἡ δὲ μήτηρ ἐκ παθῆσεως ἐγκεφαλικῆς ἣτις κατέστησεν αὐτὴν βωθὴν και κατάκοιτον ἐπὶ οὐκῶ μῆνας. Ἡ πρεσβυτέρα ἀδελφὴ τῆς ἡμετέρας ἀσθενοῦς εἶναι ἐπίσης δυσκροτική ἀπὸ ἐπτὰ ἐτῶν και ἐν ταύτῳ ἔχει τὸν ἀριστερὸν βραχίονα παράλυτον. Ἡ παράλυσις αὐτῆς ἐπῆλθε κατόπιν σφοδρᾶς συγκινήσεως.

Ἰδιαίτερα παθολογικὰ προηγούμενα. — Οὐδέποτε ἡ ἀσθενὴς ἡμῶν ἔπαθε σύφιλην, ὡς μόνην δὲ ἀσθένειαν ἀνευρίσκομεν τὴν ἐλομιάσιν κατὰ τὴν νεαρὰν αὐτῆς ἡλικίαν· ἔκτοτε εἶχε τοσοῦτον καλῶς, ὥστε πολλάκις ἔλεγεν ὅτι οὐδέποτε θὰ ἀποθάνῃ. Ἦτο ὁμως ἀνεκαθεν νευρικῆς κράσεως. Ἐκ τοῦ γάμου αὐτῆς ἔσχεν ἐν και μόνον τέκνον καλῶς ἔχον.

Παροῦσα ἀσθένεια. — Πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἔπαθε κατὰ πρώτην φοράν ἀνωμαλίας περὶ τὸ λέγειν ὑπὸ τὰς ἐξῆς περιστάσεις. Κατεγίνετο περὶ τὴν κατασκευὴν ἀφεψήματος καφέ, ὅτε ἔμαθε κακὴν τινα εἶδησιν. Ἐπιε τὸν καφὸν και εἰσῆλθεν εἰς παρακείμενον δωμάτιον ὅτε ἀποτόμως παρετήρησεν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ὀμιλήσῃ, ἡ μᾶλλον ὠμίλει «τσιθὰ, τὰ μπερδευε» κατὰ τὴν ἐκφρασίν της. Οὐδεμίᾳ ἄλλῃ ἐκδηλώσει κινητικῇ, αἰσθητικῇ ἢ διανοητικῇ ἐμεσολάβησε. Καὶ ἡ μὲν δυσκροθρία διήρκεσε περὶ τὸν μῆνα, πρὸς ταύτη δὲ ἡ

ἀσθενὴς ἔσχε και ἱλιγγον, ὁσάκις ἔστρεφε τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ κάτω· ἀλλὰ και μετὰ ταῦτα διετήρησε δυσκροθρίαν τινά, καταληπτὴν ἰδίως ὅτε ὠμίλει ταχέως.

Οὕτως εἶχε μέχρι τῆς 1 Νοεμβρίου 1901, ὅτε περὶ τὰ δύο ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης προσβολῆς ὑφίστατο και δευτέραν. Εὐρίσκετο ἐν ἐσπερίδι τὴν φοράν ταύτην, ὅτε ἀποτόμως και πάλιν θελήσασα νὰ ἐρωτήσῃ τὴν ὥραν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀρθρώσῃ λέξιν· οὐδεμίᾳ συγκινήσει εἶχε προηγηθῆ ἀμέσως τῆς προσβολῆς ταύτης, κατὰ τὴν ἡμέραν ὁμως εἶχε φιλονικῆσει μετὰ τῆς ὑπηρετρίας αὐτῆς. Οὐδὲν ἄλλο παθολογικὸν φαινόμενον συμπαρομαρτοῦν παρουσιάσθη και κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην προσβολήν. Ἡ δὲ περὶ τὸ λέγειν ἀνωμαλία συνίστατο εἰς δυσκροθρίαν τοιαύτην ὥστε ἡ ἀσθενὴς ἦτο ἀκατάληπτος και ἐπὶ ὀλόκληρον ἑβδομάδα δὲν ἠδύνατο ἄλλως νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν οἰκειῶν αὐτῆς ἢ γράφουσα. Ἐκτὸς τούτου δὲν ἠδύνατο οὔτε νὰ φυσήσῃ, οὔτε νὰ συρίζῃ, οὔτε νὰ ἀπασθῆ τινα, οὔτε νὰ μασσήσῃ στερεὰς ἢ ἡμιρεῦστους τροφάς, ὡς τὸ κρέας, τὸ γλυκὸν κτλ. Κατέπινεν ὁμως ἀρκούντως καλά, τὰ δὲ ρευστὰ δὲν ἀνέρρεον διὰ τῆς ρινός. Τὸ στόμα ἦν ἀσύμμετρον. Ὁ σίαλος ἔρρεεν ἀφθόνως. Προσθέτει ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ κλείσῃ καλῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς και ὅτι τὰ βλέφαρα ἔτρεμον, ἡ δὲ παραμικρὰ κινήσει τοῦ στόματος ἐπέφερε μεγάλην κόπωσην.

Παροῦσα κατάστασις. — Τὰ ἀνωτέρω συμπτώματα ὑφίστανται ἀλλ' εἰς μικρότερον βαθμὸν κατὰ τὴν ἀσθενῆ, ὀμιλεῖ καλλίτερον ἰδίως μετὰ προηγουμένην ἡτυχίαν.

Κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐξέτασιν ἡ δυσκροθρία εἶναι καταφανὴς, ἐν τούτοις ἡ ὀμιλία εἶναι καταληπτὴ ἐκτὸς ὀλίγων μόνον λέξεων. Τὰ γράμματα λ, θ, ρ, προφέρονται λίαν κακῶς, ὀλίγον τι καλλίτερον τὸ τ και τὸ δ, ἀρκούντως καλῶς τὰ χειλόφωνα, καλῶς τὸ γ και τὸ χ.

Τὰ χεῖλη εἶναι παρετικά, ἡ ἀσθενὴς δὲν δύναται οὔτε νὰ φυσήσῃ οὔτε νὰ συρίζῃ. Αἱ παρειαὶ ἄνευ τόνου, ἰδίως ἡ δεξιὰ. Κατὰ τὰς λειτουργικὰς μυϊκὰς συστολάς, ὡς τὸν γέλωτα, αἱ πτυχαι τοῦ προσώπου εἶναι εὐδιακριτώτεραι πῶς δεξιόθεν. Αἱ πτυχαι τοῦ μετώπου και ἡ λειτουργία τῶν βλεφάρων ἔχουσι κατὰ φύσιν.

Ἡ γλώσσα εἶναι ἐπίσης παρετική, αἱ κινήσεις αὐτῆς περιορισμέναι.

Αἱ κινήσεις τῶν σιαγόνων φαίνονται ἀρκούντως καλαί, ἐν τούτοις ἡ ἀσθενὴς μασσᾷ διὰ τῶν προσθίων ὀδόντων, αἱ δὲ τροφαὶ ἐξέρχονται ἐνίοτε τῶν χειλέων.

Ἡ σαρκώδης ὑπερφάξ δὲν παρουσιάζει παράλυσιν· ἀλλὰ κατὰ τὸν φάρυγγα καὶ τὸν λάρυγγα παρατηροῦνται ἀδιάλειπτοι ρυθμικοὶ κλόνοι ἐπαναλαμβανόμενοι ἐκκτὶν δέκα ἕως ἑκατὸν εἴκοσι φορές κατὰ πᾶν λεπτόν. Κατὰ τὸν φάρυγγα οἱ κλόνοι ὡς σημεῖον, ἀφ' οὗ ὀρμώνται, ἔχουσι τὴν κιονίδα καὶ τὸ δεξιὸν καὶ ὀπίσθιον παρίσθμιον τόξον· αἱ δὲ τοῦ λάρυγγος κλονικαὶ κινήσεις εἶναι σύγχρονοι πρὸς τὰς τοῦ φάρυγγος. Κατὰ τὴν ἀναπνοὴν εἰς δύο ἀρυταινοειδεῖς χόνδροι παρουσιάζουσιν ἐλαφρὰν εἰσδρομὴν πρὸς τὴν μέσην γραμμὴν. Κατὰ τὴν φώνησιν, ἣτις εἶναι λίαν ἀσθενὴς, αἱ σπασμωδικαὶ κινήσεις ἐξακολουθοῦσιν, εἶναι δὲ ἐπισημότεραι δεξιόθεν. Ἐνίοτε ἡ ἀριστερὰ μοῖρα τοῦ λάρυγγος χάνει οὕτως εἰπεῖν τὸ σύγχρονον μετὰ τῆς ἄλλης βῆμα παρουσιάζουσα ὡς τι ὀλίσθημα.

Ἡ ἐξέτασις τῆς κινήτικότητος τῶν ἄκρων δεικνύει ἐξασθένησιν καταφικνῆ τῆς δυνάμεως τῆς δεξιᾶς χειρός.

Κατὰ τὸ βᾶδισμα παρατηρεῖται ταλάντωσις δεξιᾶ, κατάδηλος ἰδίᾳ κατὰ τὰς στροφάς. Διὰ τοῦτο, λέγει ἡ ἀσθενὴς, βυδίζει μετὰ προσοχῆς καὶ δὲν ἐξέρχεται τῆς οἰκίας σάκας ὑπάρχει βόρβορος εἰς τὰς ὁδοὺς. Προσθέτει δὲ ὅτι βυδίζουσα προτάσσει κατὰ προτίμησιν τὸ δεξιὸν σκέλος. Οἱ βηματισμοὶ δὲν εἶναι μικροί. Κατὰ τὰς κινήσεις ἡ ἀσθενὴς αισθάνεται ἀξίαν σημειώσεως κόπωσιν. Δὲν δύναται νὰ ἀνέλθῃ τὰς κλίμακας, δὲν δύναται νὰ διατρέξῃ τὴν ὁδὸν χωρὶς νὰ σταματήσῃ πλειστάκις.

Αἱ ἐκ τῶν τενόντων ἀνακλάσεις εἶναι ἐκαστὴν νύξημέναι κατὰ τὰ ἄκρα, περισσώτερον δὲ δεξιόθεν. Σαφῶς νύξημένη εἶναι καὶ μασθητικὴ ἀνάκλασις. Αἱ ἐκ τοῦ δέρματος ἀνακλάσεις φαίνονται φυσιολογικαί. Τὸ ἀνακλαστικὸν φαινόμενον τοῦ Babinski δὲν παύει.

Ἄλλοιώσεις κατὰ τὴν αἰσθητικότητα δὲν ὑπάρκουν.

Ἡ ἐξέτασις τῶν ὀφθαλμῶν γενομένη ὑπὸ τοῦ κ. Γαβρηλίδου οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον ἀπέδειξεν ἐκτὸς ἐλαφρᾶς πρεσβυωπίας. Ἡ ὄρασις ἐθάμβωνεν ἐν ἀρχῇ, ἔχει δὲ φυσιολογικῶς σήμερον.

Ἐκ μέρους τῶν ὠτων ἡ ἀσθενὴς εἶχεν ἄλλοτε βόμβον ὅστις παρῆλθεν. Ἡ ὠτολογικὴ ἐξέτασις οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον παρουσίασεν.

Ψυχικῶς ἀξιὸν σημειώσεως εἶναι ὅτι ἡ ἀσθενὴς συγκινεῖται εὐκόλως καὶ πολλάκις κλαίει. Ἐνίοτε παρουσιάζει σπασμωδικὸν κλαυθμὸν ἢ γέλωτα. Αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις διετηρήθησαν ὡς καὶ πρότερον, οὐδὲ ὑπάρχει ἀμνησία τις.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ οὐροποιητικὸν σύστημα σημειοῦμεν διουρήσεις δύο καὶ τρεῖς κατὰ τὴν νύκτα. Τὰ οὔρα δὲν παρουσιάζουσιν ἐν τούτοις οὔτε λεύκωμα, οὔτε σάκχαρον.

Ἡ ἐξέτασις τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος δεικνύει αὐτὸ προσβεβλημένον. Αἱ περιφερικαὶ ἀρτηριαὶ εἶναι ἀρκούντως σκληραί, ἡ ἀρτηριακὴ πίεσις νύξημένη. Ἡ ἀορτὴ ἐξέχει δεξιόθεν τοῦ στέρνου κατὰ τρία ὑφεκατόμ. Ὁ δεύτερος ἀορτικὸς τόνος εἶναι νύξημένος καὶ πῶς τυμπανικός.

ὑπάρχουσιν ὥσεις κατὰ τὴν ὑποκλειδίον ἀρτηρίαν. Ἡ καρδία πάλλει κατὰ τὸ πέμπτον μεσοπλεύριον διάστημα. Ἡ καρδιακὴ ἀμβλύτης εἶναι νύξημένη (διάμ. ὀρίζ. 7 ὑφεκατομ., κάθ. 5 ὑφεκατομ.). Αἱ σφύξεις ποικίλλουσι περὶ τὰς 100. Οὐδὲν τὸ ἰδιαιτέρον ἐκ μέρους τῶν ἄλλων ὀργάνων.

Κατὰ τὴν ἠλεκτρικὴν ἐξέτασιν οἱ μύες ἀντιδρῶσι φυσιολογικῶς εἰς τὸ φαρυγγικὸν ρεῦμα. Ἡ μυασθενικὴ ἀντίδρασις τοῦ Jolly ἐλλείπει.

Καὶ ἤδη προβάλλεται φυσικῶς τὸ ζήτημα τῆς διαγνώσεως.

Καὶ ὅτι μὲν εὐρισκόμεθα πρὸ χειλογλωσσολαρυγγικῆς παραλύσεως ἀναντίρρητον. Ἡ πάρεσις τῶν χειλέων καὶ τῆς γλώσσης, ἡ δυσσαρθρία, αἱ περὶ τὴν μάσησιν διαταραχαὶ εἶναι χαρακτηριστικώταται.

1ον) Ὅτι δὲ δὲν πρόκειται περὶ τῆς βολβικῆς παραλύσεως τοῦ Duchenne, τοῦτο καὶ ἐκ τῆς πορείας τῆς νόσου καὶ τῆς ἐλλείψεως μυϊκῆς ἀτροφίας ἐξάγεται.

2ον) Ἡ δὲ προμηκικὴ ἀσθενικὴ παράλυσις τοῦ Erb χαρακτηρίζεται διὰ ταχυτάτης ἐξαν-

τλήσεως κατὰ τὴν κίνησιν τῶν προςβεβλημένων μυῶν, δι' ἀλλεπαλλήλων περιόδων καλλιτερεύσεως καὶ χειροτερεύσεως, πολλάκις ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, διὰ τῆς συγχρόνου παραλύσεως ὀλοκλήρου τοῦ προσωπικοῦ, τῶν ἐξωτερικῶν μυῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ, καὶ τῶν μυῶν τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν ἄκρων, πρὸς δὲ καὶ διὰ τῆς μυασθενικῆς ἠλεκτρικῆς ἀντιδράσεως τοῦ Jolly, χαρακτηριστικῶν φαινομένων τὰ ὁποῖα ἐλλείπουν παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἀσθενεῖ.

3ον) Ἀλλὰ καὶ νευρίτιδες τῶν ἀντιστοιχῶν κρανιακῶν νεύρων ἢ καὶ πίσεις αὐτῶν κατὰ τὴν βᾶσιν δύνανται νὰ δώσωσι γένεσιν εἰς εἰκόνα χειλο-γλωσσικῆς παραλύσεως. Συνυπάρχει ὅμως τότε καὶ ἀτροφία μυϊκὴ μετὰ τῆς παραλύσεως. Καὶ τὸ ἀνώτερον δὲ προσωπικὸν νεῦρον καὶ οἱ ὀφθαλμικοὶ μύες οὐχὶ σπανίως ὑφίστανται παραλύσεις κατὰ τὰς περιφερικὰς νευρίτιδας.

Ἡ χειλογλωσσικὴ παράλυσις τῆς ἡμετέρας ἀσθενοῦς παρουσιάζει τούναντίον τὸν τύπον τῶν ψευδο-προμητικῶν παραλύσεων. Ἦδη ἡ ἐμφάνισις αὐτῆς, κατόπιν διπλῆς ἐγκεφαλικῆς προσβολῆς, ἢ ἐξέλιξις αὐτῆς, ἢ ἔλλειψις ἀμυοτροφίας, ἢ αὐξήσις τῶν ἀνακλάσεων τῶν μασητήρων καὶ ἢ τῶν τενοντικῶν ἀνακλάσεων κατὰ τὰ ἄκρα, ἢ πάρεσις, ἣτις ὑφίσταται σήμερον σαφῶς κατὰ τὸ δεξιὸν ἡμισυ τοῦ σώματος, πάντα ταῦτα μαρτυροῦσι περὶ τούτου. Ἡ δὲ συνύπαρξις φαρυγγο-λαρυγγικοῦ νυσταγμοῦ, ἐξαιρετικὴ καθ' ἑαυτήν, δύναται νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῆς τοιαύτης διαγνώσεως, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ὅτι φαινόμενα τρόμου, ἡμιχορείας, ἡμιαθετήσεως ἐσημειώθησαν κατὰ τὰ προςβεβλημένα ἄκρα εἰς ἡμιπληγικούς. Ἐν τῇ νευρολογικῇ φιλολογίᾳ ἀνεύρομεν δύο περιστατικὰ φαρυγγο-λαρυγγικοῦ νυσταγμοῦ. Ὁ Herbert Spencer ἔδημοσίευσεν τῷ 1886 ἐν τῷ Lancet ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον περίπτωσιν, καθ' ἣν προσυνηπῆρχε πρὸς νυσταγμῶ ὀφθαλμικῶν, νυσταγμὸς τῶν φωνητικῶν χορδῶν γενόμενος συνεπέξ ὄγκου τοῦ ἐγκεφάλου. Μεταστατικόν, ἄνευ συμπτωμάτων, σάρκωμα τῆς σκληρᾶς μήνιγγος, ὅπερ βαθεῶς ἐπίεζε τὰς ἀριστερὰς μετωπιαίας ἑλικας, προκάλει σπαστικὰς προσαγωγικὰς κινήσεις τῶν φωνητικῶν χορδῶν.

Ἀνάλογον περιστατικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον

«μερικοὶ σπασμοὶ τοῦ φάρυγγος καὶ τοῦ λάρυγγος» ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Scheinmann τῷ 1894 ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἰατρικῇ ἐταιρείᾳ τοῦ Βερολίνου. Αἱ κινήσεις τῶν φωνητικῶν χορδῶν ἦσαν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ περὶ τὰς 160 κατὰ λεπτόν. Κατὰ δὲ τὴν ἐπακολουθήσαν συζήτησιν, ὁ μὲν Eulenburg παρεδέχθη ἀλλοιώσεις τῆς ἀνιούσης μετωπιαίας ἑλικας, ἄλλοι δὲ σημεῖα μαλακύνσεως κατὰ τὸν προμήκη.

Τὰ δύο ταῦτα περιστατικὰ εἶναι τὰ μόνα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζουσιν ἀναλογίαν μετὰ τοῦ ἡμετέρου. Γενικώτερον ὅμως διάφοροι κλονικαὶ κινήσεις τῶν φωνητικῶν χορδῶν παρετηρήθησαν παρ' ἡμιπληγικοῖς. Ὁ δὲ Gerhard, ὅστις εἰδικῶς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐμελέτησε καὶ ἐπειραματίσθη, λέγει ἐν τῇ εἰδικῇ πραγματείᾳ τοῦ Nothnagel: «Ἐν ἡμιπληγίαις τοῦ σώματος εἴτε τοῦ λάρυγγος παρακολουθοῦσιν εἰς τινὰς περιπτώσεις κλονικαὶ κινήσεις τῆς πασχούσης ἢ τῆς ὑγιούς φωνητικῆς χορδῆς κατὰ ἢ μετὰ ἐκουσίαν πρὸς τὰ ἔσω ἢ ἔξω κίνησιν».

Τούτου τεθέντος, δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὰς ἀλλοιώσεις, αἵτινες διδούσι γένεσιν εἰς τὴν κλινικὴν ταύτην συνδρομήν.

Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὑπάρχει κατὰ τὸν φλοιὸν χώρα τις, ἢ καλύπτρα τοῦ Rolando (opercule), ἣτις ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν πειραμάτων τοῦ Horsley καὶ Bevor ἐπὶ τοῦ macaque περιέχει τὰς παραστάσεις τῶν κινήσεων τῆς γλώσσης, τοῦ φάρυγγος, τοῦ λάρυγγος, τοῦ κάτω προσωπικοῦ καὶ τῶν μασητήρων. Ἐχουσι δὲ τὰ κατὰ τὴν χώραν ταύτην συνηθρισμένα κέντρα ἐνέργειαν διμερῆ· ὁ ἐρεθισμὸς αὐτῶν παρὰ τῷ πίθκῃ προκάλει μυϊκὰς κινήσεις κατ' ἀμφότερα τὰ μέρη. Πράγματι δὲ αἱ κινήσεις τοῦ κατωτέρου προσωπικοῦ, τῆς γλώσσης, τοῦ φάρυγγος, τῶν μασητήρων εἶναι κινήσεις συνόλου, κινήσεις συνεργικαὶ διὰ τοῦτο καὶ αἱ κατὰ τὸν φλοιὸν παραστάσεις εἶναι διμερεῖς (Déjerine). Αἱ ἐκ τῆς καλύπτρας τοῦ Rolando ἀποφουόμεναι ἄξονικαὶ ἴνες φέρονται κατὰ τὰς νεωτέρας ἀνατομικὰς ἐρεῦνας πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔμπρός, παρακάμπτουσι τὰ πρόσθια καὶ ἀνώτερον χεῖλος τοῦ κελύφους τοῦ φακοειδοῦς πυρῆνος ἢ διελαύνουσι δι' αὐτοῦ, καταλαμβάνουσι τὸ πρόσθιον σκέ-

λος τῆς ἔσω κάψης, εἶτα δὲ κατώτερον τὸ γόνυ αὐτῆς· ὅτι δὲ αἱ κατὰ τὸ γόνυ καὶ ὀλίγον τι ὀπισθεν αὐτοῦ διερχόμεναι ἴνες προέρχονται ἐκ τῆς ρολανδικῆς καλύπτρας τοῦτο ἀπέδειξε καὶ πάλιν ἡ φυσιολογία διὰ τοῦ Horsley καὶ Beavor, οἵτινες διερεθίζοντες τὴν χώραν ταύτην προεκάλεσαν τὰς αὐτὰς κινήσεις ὡς καὶ κατὰ τὴν ρολάνδιον χώραν.

Τὰς ἴνας ταύτας ἀνευρίσκομεν περαιτέρω κατὰ τὸν πόδα τοῦ ἐγκεφαλικοῦ σκέλους κειμένης ἔσωθεν τῆς πυραμιδικῆς δεσμίδος.

Κατὰ δὲ τὴν γέφυραν ἡ θέσις αὐτῶν εὐρίσκεται κατὰ τοὺς κ. κ. Maikowski, Raymond καὶ Authaud ὀπισθεν καὶ ἔσωθεν τῶν πυραμιδικῶν δεσμίδων.

Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ ἀνατομικὰ καὶ φυσιολογικὰ διδόμενα.

Ἀνατομοπαθολογικῶς δὲ κατὰ τὰς ψευδο-προμηκικὰς παραλύσεις ἀνευρέθησαν ἐστίαί χρονίας μαλακύνσεως κατ' ἀμφοτέρα τὰ ἡμισφαίρια ἢ ἡμιμόρια τοῦ στελέχους πολλαχῶς συνδυαζόμεναι.

Καὶ συνήθιστα μὲν αἱ ἐστίαί αὗται ἀτέχουσιν ἐκατέρωθεν τοὺς φακοειδεῖς πυρῆνας καὶ δὴ τὰ κελύφη αὐτῶν, συγχρόνως ὅμως καὶ τὴν γονατικὴν δεσμίδα (Déjerine, Comte, Goldstein).

Συνήθεις ἐπίσης εἶναι αἱ περιπτώσεις καθ' ἃς αἱ ἀλλοιώσεις ἀνευρίσκονται συμμετρικῶς κατὰ τὴν γέφυραν.

Σπανιώτεροι δὲ αἱ ἐκ διπλῆς βλάβης τοῦ φλοιοῦ τῶν δύο ἡμισφαιρίων κατὰ τὰς ρολανδικὰς καλύπτρας.

Εἶναι δυνατὸν οἱ διάφοροι οὔτοι ἐντοπιζοῦναι νὰ καθορισθῶσι διὰ τῆς κλινικῆς; Καὶ γενικῶς μὲν οἱ συγγραφεῖς δίδουσι γνωρίσματα τινὰ πρὸς τοῦτο: οἷον τὴν ἐλάττωσιν τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν διὰ τὰς ἀλλοιώσεις τοῦ φλοιοῦ, τὴν διατάραξιν τῆς μιμητικῆς ἐκφράσεως διὰ τὰς βλάβας τοῦ ραβδωτοῦ σώματος (corpus striatum), τὴν συνδρομὴν τοῦ Gübler διὰ τὰς κατὰ τὴν γέφυραν ἐστίας. Ἐν τούτοις τὸ πρόβλημα καθίσταται τολὺπλοκον ὡς ἐκ τῆς συνυπάρξεως πολλῶν σχαιμικῶν ἀλλοιώσεων κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, διὰ τοῦτο δὲ ὁ Brissaud λέγει «ἐὰν ἡ διάγνωσις ἡμῶν ἐνίοτε βεβαιοῦται, συχνότατα πίσις ἀποτυγχάνει».

Εἰς τὰ ἀνωτέρω, σχετικὰ πάντα πρὸς τὸ διαγνωστικόν, ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν καί τινα περὶ τῆς προγνώσεως καὶ τῆς θεραπείας τῆς ἡμετέρας ἀσθενούς.

Ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς παθήσεως αὐτῆς μέχρι τοῦδε παρέστημεν μάρτυρες τῆς βελτιώσεως ἐνίων ἐκ τῶν παθολογικῶν φαινομένων. Καὶ ἐκ μέρους μὲν τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος διὰ διαίτης κυρίως γαλακτικῆς καὶ φυτικῆς καὶ διὰ φαρμακευτικῆς δράσεως καταλλήλου (ιωδιοῦχα, θειικὸν νάτριον, θεοβρομίνη) ἔσχομεν ἀποτελέσματα ἄξια λόγου. Οὕτω ἡ ἀρτηριακὴ τάσις ἠλαττώθη, ἡ ἀορτικὴ ἀμβλύτης περιορίσθη, ἡ δὲ δύσπνοια καὶ ἡ ταχυκαρδία κατὰ τὰς κινήσεις, οἱ λειτουργικοὶ οὔτοι μάρτυρες τῆς καρδιακῆς δυσπραγίας, ἐπαισθητῶς ἐμειώθησαν. Αἱ νυκτεριναὶ διουρήσεις ἀπὸ 2 καὶ 3 περιορίσθησαν εἰς μίαν καὶ μόνην. Ἐκ μέρους τῶν κάτω ἄκρων αἱ ἀνακλάσεις εἶναι μετριώτερον ἠΰξημέναι, ἐγένοντο δὲ φυσιολογικαὶ κατὰ τὰ ἄνω ἄκρα.

Ἄλλ' ἡ δυσαρθρία ἐπιμένει ὑπὸ τὸν αὐτὸν πάντοτε τύπον καὶ ἴσως οὐδεμίαν ἐπαισθητὴν βελτίωσιν αὐτῆς δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν.

Οὐχ' ἤττον ὁ ἰατρὸς δύναται πολλὰ νὰ ὠφελήσῃ τοὺς τοιοῦτους ἀσθενεῖς προλαμβάνων διὰ καταλλήλου θεραπείας νέας προσβολὰς εἰς ἐδάφη οὕτως γόνιμα καὶ κληρονομικῶς προδιατεθειμένα εἰς ἐγκεφαλικὰς μαλακύνσεις.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. **A. Ἀντίπας** ποιεῖται ἀνακοίνωσιν ἐπὶ περιπτώσεως **υπερτροφικῆς φυματιώσεως τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου**.

Κύριοι,

Μέχρις ἐσχάτων αἱ φυματιώσεις τοῦ περιτοναίου, τῶν ἐντέρων καὶ τινων ἄλλων οὐσιωδῶν ὀργάνων ἦσαν ἀποκλειστικὸν κτήμα τῆς ἐσωτερικῆς παθολογίας καὶ θεραπείας. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς ὅμως τῶν νεωτέρων θεωριῶν περὶ ἀσηψίας ἢ χειρουργικῆς ἐξετόπισε τὴν ἰατρικὴν θεραπείαν καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο, ὅπως εἰς πλείστας ἄλλας περιστάσεις καταδειχθέντος ἐξ ἀπειρῶν ἐπεμβάσεων, ὅτι εἶδη τινὰ φυματιώσεως πολλῶν κοιλιακῶν σπλάγγων ἀνάγονται εἰς τὴν τάξιν τῶν τοπικῶν, ἢ ἄλλως τῶν χειρουργικῶν φυματιώσεων καὶ ἄρα τῶν ἰατῶν. Παράδειγμα

ριζικής θεραπείας μορφής τινος φυματιώσεως τοῦ ἐντέρου διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσω ὑμῖν σήμερον. Νομίζω δὲ ὅτι ἡ παρατήρησις αὕτη θὰ προκαλέσῃ τὸ διαφέρον ὑμῶν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τῆς ἐγχειρήσεως, ἀλλὰ κυρίως διότι ὁμοία περίπτωσις, ἂν δὲν ἀπατώμαι, μῆτε ἐνώπιον ὑμῶν, μῆτε ἐνώπιον ἄλλης ἐνταῦθα ἐταιρείας μέχρι τοῦδε ἀνεκινώθη, καίτοι σχετιζομένη πρὸς πάθησιν οὐχὶ ἐκτάκτως σπανίαν.

Ἡ παρατήρησις ἔχει ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ ὡς ἑξῆς :

Δόμνα Μ. ἡλικίας 39 ἐτῶν, ὀρμωμένη ἐκ τῆς νήσου *Τενέδου*, προσελθοῦσα διὰ πρῶτην φορὰν πρὸ δύο περίπου ἐτῶν, μοι διηγήθη ὅτι ἦν ἐγκυος, ὅτι διέτρεχε τὸν δεύτερον μῆνα τῆς κησέως καὶ ὅτι πρὸ τινῶν ἡμερῶν, φαγοῦσα ὀπώρας δυσπέπτους, ἤσθάνθη πόνους ἰσχυροὺς κατὰ τὴν κοιλίαν, οὓς ἐνετόπιζε κατὰ τὸ μεσογάστριον καὶ οἷς ἐπηκολούθησαν ἔμετοι καὶ διάρροιαι. Ἐκτὸς μιᾶς παρέσεως τῶν ἐντέρων, ἡ ἐξέτασις τῆς ἀρρώστου οὐδὲν τὸ ἰδιάζον μοι ἔδειξε τότε καὶ περιωρίσθη νὰ ἀναγράψω αὐτῇ συμπτωματικὴν θεραπείαν καὶ γαλακτικὴν διαίταν.

Κατὰ τὰ μέσα τῆς κησέως προσῆλθεν ἐκ νέου ἡ ἀσθενὴς παραπονουμένη ὅτι ἤσθάνετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἰσχυροτάτους πόνους οὓς καταλλήλως ἐρωτωμένη ἐντοπίζει ἤδη εἰς τὸν δεξιὸν λαγόνιον βόθρον μετὰ διακλαδώσεως εἰς ὅλην τὴν κοιλίαν, ἣτις ἐτυμπανίζετο καὶ ὅτι οἱ πόνοι οὗτοι συνωδεύοντο ὑπὸ ἔμετων καὶ διάρροιας, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ ἐπιμόνου δυσκοιλιότητος· τὰ συμπτώματα ταῦτα ἐμετριάζοντο διὰ τῆς γαλακτικῆς διαίτης, ἀλλ' ὁσάκις ἐποιεῖτο χρῆσιν στερεῶν τροφῶν, οἱ πόνοι ἐπετεινόντο καὶ ἀνεφαίνοντο οἱ ἔμετοι καὶ ἡ διάρροια. Εἶχον τότε σκεφθῆ μήπως πρόκειται περὶ τῆς βλενομεμβρανώδους τυφλοκωλίτιδος, τόσῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ ἀσθενὴς ἔλεγεν ὅτι παρετήρησεν ἐντὸς τῶν ὑποχωρημάτων αὐτῆς μύξομεμβρανώδεις λευκωπάς ὕλας. Εἶς τε τὴν πρῶτην καὶ δευτέραν ἐξέτασιν ἀπέκλεισα τὴν σκωληκοειδίτιδα, διότι πλὴν τοῦ πόνου καὶ τῶν ἐμέτων, δὲν ἀντελήφθη οὔτε αὐξήσιν θερμοκρασίας, οὔτε τὴν χαρακτηριστικὴν μυϊκὴν τῆς χώρας ἀν-

τίστασιν, οὔτε ὄγκον ἐμφαίνοντα τὸν σχηματισμὸν ἀποστήματος κλπ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ οὐδεμίαν εἶχον θέσει τότε ὀριστικὴν διάγνωσιν καὶ περιωρίσθη νὰ συμβουλευέτω καὶ αὐτὴς τὴν γαλακτικὴν διαίταν ἀναμένων, ὅπως ἐξετάσω αὐτὴν συστηματικώτερον μετὰ τὸ τέλος τῆς κησέως ἢτις ἄλλως ἔβαινε κανονικῶς.

Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1902, ἦτοι τέσσαρας μῆνας μετὰ τὸν τοκετὸν αὐτῆς, γενόμενον αὐτομάτως καὶ κανονικώτατα, προσῆλθε διὰ τρίτην φορὰν ὅπως μὲ συμβουλευθῆ καθ' ὅσον ἐξηκολούθει ἀλγοῦσα συχνότερον κατὰ τὴν τυφλικὴν χώραν καὶ ἔχουσα τὴν διάρροϊαν καὶ τοὺς ἔμετους. Ἡ ψηλάφησις τῆς κοιλίας ἦτις εἶναι λίαν τυμπανικὴ, καὶ ἰδίᾳ τῆς δεξιᾶς λαγονίου χώρας, ὅπου καὶ ἐντοπίζει ἀκριβέστερον τὸν πόνον, δὲν μοι ἀπέδειξε τὴν ὑπαρξιν ὄγκου τινός, ἡ δὲ γυναικολογικὴ ἐξέτασις ὑπῆρξεν ἐπίσης ἀρνητικὴ, διότι οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον παρετήρησα ἐκ μέρους τῶν γεννητικῶν ὀργάνων ἐν γένει. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ ὑπῆρχον ἀρκετὰ σημεῖα στενώσεως τοῦ ἐντέρου ἢς τὴν αἰτίαν δὲν ἠδυνάμην, εἶναι ἀληθές, εἰσέτι νὰ ὀρίσω, ἐπρότεινα εἰς τὴν ἀσθενῆ μίαν ἐπέμβασιν χειρουργικὴν καθ' ὅσον ἡ γενικὴ κατάστασις αὐτῆς παρὰ τὴν διαίταν ἐδεινοῦτο ὀσημέραι. Τέλος τὴν 27 Ὀκτωβρίου (1902), ἦτοι δύο περίπου ἔτη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς νόσου, βιασθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀκαταπαύστων πόνων καὶ τῆς προϊούσης καχεξίας εἰσέρχεται εἰς τὴν χειρουργικὴν ἡμῶν κλινικὴν, ἀφοῦ συμβουλευθῆ τινὰς τῶν συναδέλφων ἐπὶ τῆς καταστάσεώς της. Λεπτομερεστέρα ἐξέτασις τῆς ἀσθενοῦς ὑπὸ τε τὴν ἐποψίν τοῦ ἀναμνηστικοῦ καὶ τῆς ἐνεστῶσης αὐτῆς καταστάσεως παρέσχε μοι τὰ ἑξῆς: διηγείται δηλαδὴ ὅτι τὴν πρῶτην ἔμμηνον αὐτῆς κάθαρσιν ἔσχεν εἰς ἡλικίαν 12 ἐτῶν, ὅτι αἱ ἔμμηνοι ρύσεις διετέλεσαν οὔσαι μέχρι τῆς τελευταίας κησέως κανονικαί ὡς πρὸς τε τὸ ποσόν, τὸ ποιὸν καὶ τὸν χρόνον καὶ ὅτι οὐδέποτε ἔσχε λευκορροϊκὰς ρύσεις. Συζευχθεῖσα εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν ἔσχεν ἑννέα κανονικοὺς τοκετοὺς συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ τελευταίου, οὔτινος μνεῖαν ἐποιήσαμην ἀνωτέρω. Δύο ἐκ τῶν ἀρρένων τέκνων της ἀπέθανον τετραετῆ τὴν ἡλικίαν περίπου, τὸ μὲν ἐκ φυματιώδους πολυαδενίτιδος, τὸ δὲ ἐκ μηνιγγίτιδος. Ὁ πατήρ

τῆς ἀσθενοῦς ἀπέθανεν ἀσθματικὸς πρὸ τινων ἐτῶν, ἡ δὲ μήτηρ ἄγουσα ἤδη τὸ 70^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας τῆς ζῆ, καλῶς ἔχουσα. Ὁ σύζυγος τῆς ἀρρώστου ἔχει καλῶς.

Πρὸ ἐννέα ἐτῶν εἰς τῶν ἀδελφῶν τῆς ἀσθενοῦς ἐν ἡλικίᾳ 40 ἐτῶν ἀπέθνηεν ἐν ἐσχάτῃ καχεξίᾳ, συνεπιεῖα χρονίων πόνων κατὰ τὴν κοιλίαν, ἐμέτων καὶ διαρροίας, συμπτωμάτων, ἅτινα διήρκεσαν δύο ἔτη ἐξαντλήσαντα τὸν ἀσθενῆ. Ἡ πάσχουσα, ἣτις κέκτηται ἀρκετὴν ἀντίληψιν καὶ κρίσιν, ἐπιμένει λέγουσα ὅτι ὁ ἀδελφὸς τῆς «εἶχε τὴν ἴδια ἀρρώστια μὲ αὐτὴν». Μία ἀδελφὴ ἀπέθανε λευκωματουρική δύο ἡμέρας μετὰ τὸν δεύτερον αὐτῆς τοκετόν, κανονικὸν ἄλλως τε.

Πρὸ ἐνὸς ἔτους εἰς τῶν ἐπ' ἀδελφῆ ἀνεψιῶν τῆς ἔσχε δις κατὰ συνέχειαν αἰμοπτύσεις καὶ ἔσχον ἐγὼ ὁ ἴδιος τὴν εὐκαιρίαν πρὸ ἔτους νὰ ἀντιληφθῶ τῶν πρώτων κλινικῶν παρ' αὐτῶ συμπτωμάτων πνευμονικῆς φυματιώσεως· ἄλλως τε ἡ φυματιώσις ὑπάρχει καὶ εἰς ἄλλους συγγενεῖς αὐτῆς. Οὕτω μία πρώτη ἐξαδέλφη ἀπέθανεν ἐν τῷ Ἐθν. Νοσοκομείῳ ἐκ φυματιώσεως, δύο δὲ ἀνεψιαὶ τῆς ἰδίας πρώτης ἐξαδέλφης ἀπέθνηον ἡ μὲν ἐκ πνευμονικῆς φυματιώσεως, ἡ δὲ ἐκ κεγχροειδοῦς γενικῆς φυματιώσεως συνεπιεῖα Ποττείου κακοῦ, ὅπερ ἐθεράπευον ἐγὼ ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῶν παιδῶν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου.

Αὐτὴ δέ, μικρὰ οὖσα, εὐκόλως κατεβάλλετο ὑπὸ τοῦ καμάτου καὶ ἐπνευστία ὡς ἀσθματική. Βραδύτερον ἔσχεν ἅπαξ ἡ δις ἐλογγενεῖς πυρετούς, ἀπὸ εἰκοσιν ὅμως ἐτῶν δὲν ἐνθυμεῖται ὅτι ὑπέστη ἄλλην σοβαρὰν νόσον, τούναντίον βεβαιοῖ ὅτι ἀπήλαυε καλῆς ὑγείας καὶ κατεγίνετο τακτικῶς ἐν τῇ πατρίδι τῆς οὐ μόνον εἰς τὰς οἰκιακὰς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας. Πρὸ τριῶν καὶ ἡμίσεος ἐτῶν ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Γαλατᾷ μετὰ τῶν τέκνων καὶ τοῦ συζύγου τῆς ἐντὸς ἐνὸς καὶ μόνου δωματίου, ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ καὶ ἀπέναντι τοῦ δωματίου, ὅπου κατῴκει ἡ ἐξαδέλφη καὶ αἱ δύο ἀνεψιαὶ αἱ φυματικαὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν.

Μηνᾶς τινος μετὰ τὴν ἐγκατάστασίν τῆς ἐν Γαλατᾷ ἠσθένησεν ἐκ βρογχίτιδος, ἐξ ἧς ἀπηλλάγη ἄνευ τῆς βοθηθείας ἱατροῦ καὶ φαρμάκων. Ἐκτοτε ὅμως ἤρξατο καταβαλλο-

μένη· «δὲν ἦτο ἡ ἴδια», ὡς λέγει, ὡς πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ τὴν ὄρεξιν, φοβουμένη δὲ τὸν συναγελασμόν καὶ τὴν ἀδιάκοπον καὶ ἀναπόδραστον ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἀσθενούντων συγγενῶν τῆς μετεκομισθῆ εἰς ἄλλην συνοικίαν τῆς πόλεως μετὰ ἐπτάμηνον διαμονὴν ἐν δωματίῳ, ὅπου ἔζη ὑπὸ τοὺς χειριστοὺς ὑγιεινοῦς ὁρους. Ἐπί τινος μηνῶν εἶχε καλῶς ἀσχολουμένη εἰς τὰ οἰκιακὰ μέχρι πρὸ δύο ἐτῶν, ὅποτε χρονολογεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς τελευταίας παθήσεώς τῆς, δι' ἣν προσῆλθεν ἵνα μὲ συμβουλευθῆ διὰ πρώτην φοράν. Τελευταίαν πληροφορίαν μοι δίδει ὅτι μέχρι πρὸς δέκα πέντε ἡμερῶν, ἐξηκολούθει θηλάζουσα τὸ τελευταῖον νεογνὸν αὐτῆς.

Παροῦσα κατάστασις. — Ἡ γενικὴ κατάστασις κακὴ, ὄψις μολυβδόχρους, ἔκτακτος ἀδυναμία καὶ ἀπίσχανσις, ἔχει βάρους 40 χιλιogramμων, καίτοι μετρίου ἀναστήματος. Τελεία ἀπυρεξία, ἄλλως τε ἡ ἄρρωστος λέγει ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νόσου αὐτῆς οὐδέποτε ἠρθάνθη πυρετόν. Ἐκ μέρους τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος οὐδὲν τὸ ἐπίσημον, ἐκτὸς ἀραιῶν τινων συριζόντων. Ἐπαρ κατὰ φύσιν, σπλὴν μικρὸν διωγκωμένος, τὰ οὖρα δὲν περιέχουσιν οὔτε λεύκωμα οὔτε σάκχαρον. Οὐδὲν ἐκ μέρους τῆς καρδίας ἀξιοσημείωτον, πλὴν τῆς ἀτονίας τῶν σφυγμῶν. Ἐξετάζων διὰ τῆς ψηλαφήσεως τὴν κοιλίαν, ἣτις εἶναι λίαν τυμπανική, εὐρίσκω ἐν σημείον λίαν ἐπώδυνον δεξιά, οὐχὶ ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ σημείου τοῦ Mac Burney, ἀλλὰ κείμενον παρὰ τὸν ὄμφαλόν, ἐπὶ γραμμῆς ἐνούσης τοῦτον μετὰ τῆς προσθίας καὶ ἄνω λαγονίου ἀκάνθης.

Ἄπασα ἡ λοιπὴ τυφλικὴ χώρα εἶναι εὐαίσθητος, ἀλλ' ἡ πίεσις ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ὅπερ ἀνωτέρω περιέγραψα, προκαλεῖ πόνον ἰσχυρὸν καὶ ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῆς ἀρρώστου. Ἐξετάζων δὲ βαθύτερον εὐρίσκω ὄγκον ἀκανόνιστον, δυσκόλως καταληπτὸν ἕνεκα τῆς μεγάλης τῶν ἐντέρων παρέσεως. Τὰ βουβωνικά γάγγλια εἶναι ἐκατέρωθεν διωγκωμένα. Ἡ δακτυλικὴ διὰ τοῦ ὀρθοῦ ἐξέτασις ὑπῆρξεν ἀρνητικὴ, καταλλήλως δὲ ἐρωτηθεῖσα ἡ ἀσθενής, δηλοῖ ὅτι οὐδέποτε ἔσχε μέλαιναν.

Λαμβάνων ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰς συχνὰς ἀλγεῖνὰς κρίσεις, τοὺς ἐμέτους, τὴν

χρονίαν διάρροϊαν καὶ τὴν προϊούσαν ἀπίσχανσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τὴν ἀναμφίβωλον ὑπαρξίν τοῦ ὄγκου κατὰ τὸ τυφλόν, καίτοι δυσορίστου, καὶ τὸν ἐπώδυνον τυμπανισμόν, ἐσκέφθη τότε τὸ πρῶτον περὶ τῆς ὑπερτροφικῆς καὶ σιενωτικῆς ἰνφυματώσεως τοῦ τυφλοῦ ἐντέρου τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐν τῷ ἀναμνηστικῷ τῆς ἀρρώστου ἢ φυματίωσις διεδραματίζετο τὸ σπουδαιότερον πρόσωπον. Τὴν γνώμην μου ταύτην ἐξέφρασα εἰς δύο ἐκ τῶν συναδέλφων μου, οἵτινες ἐξετάσαντες μετ' ἐμοῦ τὴν πάσχουσαν ἔκλινον μᾶλλον ὑπὲρ τῆς βλενομεμβρανώδους τυφλοκωλίτιδος. Εἰς τοὺς συναδέλφους τούτους ἐπέδειξα τὸ ἀξιωματικὸν ἐπώδυνον σημεῖον, ὅπερ κατ' ἐμὲ ἐπόμενον ταῖς παρατηρήσεσι τοῦ Quam G. Marchand, ἦν χαρακτηριστικὸν τῆς ἐπεκτάσεως τῆς νοσηρᾶς ἐπεξεργασίας εἰς τὰ γάγγλια τῆς εἰλεοτυφλικῆς γωνίας τοῦ μεσεντερίου. Ἡ ἐπέμβασις ἐδικαίωσε τὰς προβλέψεις μου.

Τὴν 29 Ὀκτωβρίου 1902 βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ κ. Νικολέτου καὶ τοῦ κ. Βιόλη ἀσχολούμενου εἰς τὴν χλωροφόρμωσιν καὶ παρισταμένων τῶν κ. κ. Κόντη, Ταπῆ, Σουχαμῆ καὶ ἄλλων ἐξετέλεσα τὴν ἀκόλουθον ἐγχείρησιν:

Ἐγχειρητικὴ μέθοδος. — Ἐποίησα τομὴν 15 ἐκκτ. παραλλήλως πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ ὀρθοῦ κοιλιακοῦ μυὸς ἀκολουθήσας τὴν τομὴν τοῦ Max Schuller, ἣν ἐφαρμόζομεν εἰς τὰς σκωληκοειδεκτομὰς. Κατὰ τὴν διάνοιξιν τῆς κοιλίας παρατηρῶ ἐλαφρὰς τινὰς προσφύσεις μεταξὺ τοῦ περιτοναίου καὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας τοῦ τυφλοῦ. Αἱ ἕλικες, ἰδίᾳ αἱ τοῦ τέλους τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου, προβάλλουσι διευρυσμένοι καὶ ὑπερτροφικαί, μικρὰ δὲ ποσότης περιτοναϊκοῦ ὑγροῦ ὠχροκίτρινου ἐκρέει τοῦ κύτους τῆς κοιλίας. Ἐρευνῶν διὰ τοῦ δακτύλου ἀντιλαμβάνομαι ὅτι ἡ εἰλεοτυφλικὴ μοῖρα τοῦ ἐντέρου εἶναι ἀνωμάλως ὑπερτροφικαία καὶ ὑβώδης καὶ προσφύεται στερεῶς πρὸς τὸν λαγόνιον βόθρον. Πεισθεὶς ὅτι ὁ ὄγκος ἦν ἐξαιρέσιμος ἀπαλλάσσω αὐτόν, μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ ἡρέμα διὰ τοῦ δακτύλου πάντοτε ἐργαζόμενος, τῶν πρὸς τὰ παρακείμενα προσφύσεων καὶ σύρω αὐτὸν ἔξω τῆς κοιλίας ἐλκύσας συνάμα ἐλαφρῶς τὸ μεσεντέριον, ὅπερ

λίαν πεπαχυμένον ὄν περιέχει μεταξὺ τῶν δύο αὐτοῦ πετάλων τρία ἢ τέσσαρα γάγγλια, ὧν τὸ ἐν μεγέθους νωποῦ ἀμυγδαλοῦ, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν εἰλεοτυφλικὴν γωνίαν. Πλὴν τῶν περιτοναϊκῶν προσφύσεων τοῦ ὄγκου αὐτοῦ, παρετήρησα σαφῶς καὶ ἄλλας δίκην μηρίνων προσφύσεις ἐνούσας διάφορα τμήματα τοῦ ἀνιόντος κόλου, ὅπερ οὕτω παρουσιάζει τὰς κάμψεις ἐκείνας, περὶ ὧν ὁ πολὺς Quam πρὸ ἐνὸς περίπου ἔτους σπουδαίαν καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἀνακοίνωσιν, βασιζομένην ἐπὶ πολλῶν πειραμάτων, ἐποίησατο ἐν τῇ χειρουργικῇ Ἐταιρίᾳ τῶν Παρισίων. Τὰς προσφύσεις δὲ ταύτας ἐπίσης ἀποκόψας ἐκτελῶ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τοῦ ὄγκου διὰ καταλλήλων λαβίδων τὴν κοπρόστασιν καὶ εἶτα ἐκτέμνω ἅπασαν τὴν πάσχουσαν μοῖραν τοῦ ἐντέρου καὶ μέρος ὑγιούς, πρὸς δὲ καὶ τὴν σύστοιχον γωνίαν τοῦ μεσεντερίου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ γαγγλίων συλλαμβάνων συνάμα τὰ ἀγγεῖα διὰ λαβίδων τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, ἄτινα καὶ ἀπολινῶ. Ὅφειλω νὰ σημειώσω ὅτι κατὰ τὴν ἀπολίνωσιν τῶν μεσεντερικῶν ἀγγείων μία λαβὶς ἀπέπεσε καὶ αἱμορραγία ἄφθονος παρήχθη, ἣν ἄλλως τε ταχέως ἐσταμάτησα ἀφήσας μετὰ τὴν ἀπολίνωσιν τοῦ αἱμορραγοῦντος ἀγγείου καὶ τὴν λαβίδα ἐπὶ τόπου ἐκ περισσῆς προφυλάξεως.

Μετὰ τοῦτο ἐξετέλεσα διὰ ραφῶν τὴν κατ' ἄξονα ἀναστόμωσιν τοῦ ἐντέρου κατὰ τὴν μέθοδον τοῦ Kocher. Ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐγχειρήσεως τὸ σχεδίον μου ἦν νὰ ἐκτελέσω πλαγίαν ἀναστόμωσιν πρὸς ἀποφυγὴν κητόπιν στενώσεως· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπῆρτετο μείζων χρόνος ἵνα ἐκτελέσω τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀναστομώσεως ἠλλαξά γνώμην, καθ' ὅσον ἐγχειρῶν ἄρρωστον ἀκροσφαλοῦς ἀντιστάσεως, δὲν ἤθελον νὰ αὐξήσω τὸν κίνδυνον, παρατείνων ἔτι μᾶλλον τὴν ἐπέμβασιν. Μετὰ τὴν ἀποσπόγγισιν τῆς περιτοναϊκῆς κοιλότητος συρράπτω τὰ τοιχώματα τῆς κοιλίας διὰ δύο ὑπερκειμένων ραφῶν, καὶ διασωληνῶ δι' ἀπλῆς ἀσηπτικῆς γάζης.

Αἱ συνέπειαι τῆς ἐγχειρήσεως ὑπῆρξαν ἀπλοῦσταται· ἡ ἀσθενὴς δὲν ἔσχεν ἐκ τοῦ χλωροφορμίου ἐμέτους, ταχέως συνῆλθε καὶ δὲν ἔκρινα ἀπαραίτητον νὰ κάμω ἐνέσεις φυσιολογικοῦ ὄρου εἴτε καφεΐνης. Ἡ ἐγχειρηθεῖσα ὑπεβλήθη ἐπὶ 24 ὥρας εἰς ἀπόλυτον

δίαιταν, εἶτα ἤρξατο λαμβάνουσα κατ' ἀρχὰς διαλείμματα ὀλίγον γάλα καὶ ἀλκαλικὸν ὕδωρ. Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν ἐγχείρησιν ἀφαιρῶ τὴν γάζαν καὶ τὴν λαβίδα. Τὴν τρίτην ἡμέραν ἡ ἀρρωστος ἔσχε τὴν πρώτην αὐτῆς αὐτόμα-
τον κένωσιν φυσιολογικὴν. Τὴν πέμπτην ἡμέ-
ραν ἔλαβε μικρὰν δόσιν κικίνου ἐλαίου, μεθ' ὃ
ἐτρέφετο πλέον διὰ τῶν συνήθων τροφῶν. Τὴν
ἐνάτην ἡμέραν ἀφαιρῶ τὰ ράμματα. Τὴν
δεκάτην ἐνάτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐγχειρήσεως
ἐξέρχεται τοῦ νοσοκομείου καλῶς ἔχουσα, μη-
δὲ ἄλλως ἐνοχλουμένη ὑπὸ τῶν συνήθων αὐτῆς
πόνων, ἐμέτων καὶ τῆς διαρροίας, τὸναντίον
ἔχουσα τακτικὰς φυσιολογικὰς κενώσεις. Οὐ-
δεμίᾳ πυρετικῇ κινήσει.

Ἐκτοτε πολλάκις ἐξήτασα τὴν ἀσθενῆ ἐν
τῷ γραφεῖ μου καὶ παρετήρησα τὴν προϊούσαν
βελτίωσιν τῆς γενικῆς αὐτῆς καταστάσεως.
Ἡ αὔξησις τοῦ βάρους αὐτῆς ὑπῆρξε κατα-
πληκτικὴ, διότι 50 ἡμέρας μετὰ τὴν ἐπέμ-
βασιν, ὁπότε εἶχον τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω
αὐτὴν ἐνώπιον τῆς Ἰατρικῆς Ἑταιρείας, πα-
ρετήρησα ὅτι ἐκέρδησε 16 ὄλα χιλιογράμματα.
Ἐνδιαφερόμενος τὰ μέγιστα περὶ τοῦ μεμα-
κρυσμένου ἀποτελέσματος τῆς ἐπεμβάσεώς
μου, ἐξήτασα ἀρτίως καὶ πάλιν τὴν ἀσθενῆ
καὶ παρετήρησα ὅτι ἡ γενικὴ κατάστασις
εἶναι ἐξαιρετὸς, ὅτι διατελεῖ πέπτουσα οἰαν-
δήποτε τροφὴν καλῶς, ὅτι ἔχει κενώσεις τακτι-
κὰς καὶ ὅτι εἶναι ἀπηλλαγμένη τῶν ὀδυνηρῶν
κρίσεων, αἵτινες ἐβασάνισαν αὐτὴν ἐπὶ δύο ἔτη.
Ἐπίσης τὸ βάρος αὐτῆς κῦξῆσε σημαντικῶς.

Ἡ μακροσκοπικὴ ἐξέτασις τοῦ ὄγκου οὐδε-
μίαν ἀμφιβολίαν ἀφίνει ὡς πρὸς τὴν φυμα-
τιώδη φύσιν αὐτοῦ. Τὸ ἀνατομικὸν παρα-
σκευάσμα, ὅπερ παρουσίασα εἰς τὴν Αὐτ.
Ἰατρικὴν Ἑταιρείαν, περιλαμβάνει τὴν τε-
λευταίαν μοῖραν τοῦ εἰλεοῦ μετὰ τοῦ τυφλοῦ
καὶ μέρος τοῦ ἀνιόντος κώλου, ἐν ὄλῳ μῆκος
ἐντέρου 20 περίπου ἑκατοστομέτρων. Ἐν
νωπῇ ὄντως καταστάσει παρατηροῦμεν ὅτι
ἔχει τὸ μέγεθος πυγμῆς μετρίας, ὅτι τὰ τοι-
χώματα τοῦ τυφλοῦ, τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου καὶ
τῆς σκωληκοειδοῦς ἀποφύσεως εἶναι λίαν ὑπερ-
τροφικά, σκληρὰ καὶ διηθημένα. Ἡ προσθία
ἐπιφάνεια τοῦ τυφλοῦ καλύπτεται ὑπὸ μεγά-
λης λιπώδους μάζης, πολλὰ δὲ γάγγλια πα-
ρατηροῦνται εἰς τὰ διάφορα γειτονικά σημεῖα,

κυρίως δὲ εἰς τὴν εἰλεοτυφλικὴν γωνίαν, ὅπου
ὑπάρχει τὸ μείζον τὸν ὄγκον γάγγλιον, τὸ καὶ
μᾶλλον πάσχον καὶ ὅπερ ἀντιστοιχεῖ ἀναμφι-
βόλως πρὸς τὸ ἐπώδυνον σημεῖον, τὸ λίαν
ἀκριβές, ὅπερ ἀντελαμβανόμεν πρὸ τῆς ἐπ-
εμβάσεως. Ἐκτὸς τῶν γαγγλίων καὶ τῆς
σπουδαίας παχύνσεως τῶν τοιχωμάτων τοῦ
ἐντέρου, παρατηροῦμεν λίαν σαφῶς ἐπὶ τῆς
ἐσχάτης μοίρας τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου, ἕκτασι
8—9 ἑκατ. ἀπὸ τῆς εἰλεοτυφλικῆς βαλβίδος,
πολλὰ *φυμάτια λίαν χαρακτηριστικά*. Σημειω-
τέον ὅτι τὸ περιτόναιον εἶναι λεῖον καὶ ἀπηλ-
λαγμένον φυματίων, ὡς καὶ ἅπαντα ἡ ἐπιφά-
νεια τοῦ λοιποῦ ἐντέρου. Πρὶν ἢ ἀγοίξω διὰ
τῆς τομῆς τὸν ὄγκον, παρατηρῶ καταλλήλως
ἐξετάζων, ὅτι ἡ Βαυχῆνιος βαλβίς εἶναι εἰς
ἄκρον ἐστενωμένη, μὴ ὑφισταμένη οὕτως εἰπεῖν,
καὶ ὅτι μόλις ἐπιτρέπει τὴν διόδον λεπτῆς
γραφίδος. Ἡ αὐτὴ στένωσις παρατηρεῖται καθ'
ὄλον τὸ τυρλὸν ἕνεκα τῆς παχύνσεως τῆς χοι-
ροειδοῦς (*lardacée*) τῶν τοιχωμάτων, τοῦθ'
ὅπερ φαίνεται ὅταν τέμνωμεν τὸν ὄγκον. Ἡ
αὐτὴ ὑπερτροφία παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν
σκωληκοειδῆ ἀπόρυσιν, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρ-
χη οὐδὲν σημεῖον ἐμφαίνον τὴν προὔπαρξιν
καθαρᾶς φλεγμονῆς τοῦ ὄργάνου. Ὁ βλενο-
γόνος ὑμῆν, πλὴν μιᾶς ἐπιπολαίας ἐξελκώσεως
μικρᾶς ἐκτάσεως ἐδραζούσης ἐπὶ τῆς παρὰ
τὴν βαλβίδα ὀπισθίας ἐπιφανείας αὐτοῦ, εἶναι
πτυχωτός, προέχει σχηματίζων ἐγκαρσίας
αὔλακας ἀνωμάλους· τὸ αὐτὸ παρατηρῶ καὶ
ἐν τῇ σκωληκοειδεῖ ἀποφύσει καὶ τῷ λεπτῷ
ἐντέρῳ. Ἡ ἱστολογικὴ ἐξέτασις ἀπέδειξεν ὅτι
ἐπρόκειτο περὶ τῆς ὑπερτροφικῆς φυματιώσεως.

Ἐπειδὴ νομίζω ὅτι πρώτην φοράν ἀνα-
κοινοῦται ὑμῖν τοιοῦτο νόσημα ἐπιτρέψατέ μοι
νὰ ἐνδιατρίψω ὀλίγον ἐπ' αὐτοῦ, καθ' ὅσον
μάλιστα πρὸ ὀλίγων μόνον ἐτῶν ἤρξατο ἡ
ὑπερτροφικὴ αὕτη φυματίωσις τοῦ τυφλοῦ νὰ
διαστέλληται ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὄγκων, ἤτοι
καρκίνου, σαρκώματος κλπ. μεθ' ὧν ἄλλοτε
συνεχέετο ἡ νόσος. Ἄλλως τε ἡ σύντομος
βιβλιογραφικὴ ἔρευνα, τὴν ὁποίαν ἔκαμα σχε-
τικῶς πρὸς τὸ ζήτημα, μοὶ ἀπέδειξεν ὅτι ἡ
πάθησις αὕτη δὲν εἶναι σπανία, κατὰ συνέ-
πειαν ἐνδιαφέρει τὰ μέγιστα ἡμᾶς ἡ γνώσις
αὐτῆς ὅπως ἐγκαίρως δυνάμεθα νὰ ἐπεμβαί-
νωμεν κατ' αὐτῆς ἀποτελεσματικῶς.

Ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ König¹ εὐρίσκομεν πέντε περιπτώσεις φυματιώδους στενώσεως τοῦ ἐντέρου, ἀλλ' οὐδεμίαν ἀφορῶσαν τὸ τυφλόν. Ὁ Salger² ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτοῦ ἀναφέρει πέντε περιπτώσεις φυματιώσεως τοῦ τυφλοῦ, ὧν τέσσαρες ἀναφέρονται εἰς ἄνδρας καὶ μία εἰς γυναῖκα. Ὁ Sachs³ ἀναφέρει κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν μίαν περίπτωσιν ἐξαιρέσεως τοῦ τυφλοῦ διὰ φυματίωσιν.

Ὁ Czerny καὶ Rindfleisch⁴ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1892 ἀναφέρουσιν ἑνδεκα περιπτώσεις διεκπρήσεως τοῦ ἐντέρου ἕνεκα φυματιώσεως μετὰ δύο θανάτων· ἐκ τῶν ἑνδεκα δὲ τούτων περιπτώσεων ἑνέα ἀφορῶσι τὸ τυφλόν, ἐξ ὧν πάλιν τρεῖς περιπτώσεις μετὰ συριγγίων. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Czerny κατὰ τὸ 1890 ἐδημοσίευσεν πέντε ἐκ τῶν περιστατικῶν τούτων, συνηγόρει δὲ ὑπὲρ τῆς ἰδέας ὅτι ἔδει ὑπαρχόντων συριγγίων νὰ ἀπολυμαίνωνται ταῦτα καὶ νὰ πωματίζωνται δι' ἰωδιοφορίου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον πολλοὶ χειρουργοί, ἐν Γαλλίᾳ ἰδίως, ἐδημοσίευσαν ὅμοια περιστατικά, οἷον ὁ Bouilly, Terrier, Hartmann, Reynier, Broca, Roux κλπ. ὁ δὲ Reclus εἰς ἓν ὠραιότατον κλινικὸν μάθημα δημοσιευθὲν τῷ 1894⁵ περιγράφει δύο περιστατικά, ἀμφότερα ἀπολήξαντα εἰς θάνατον, τὸ μὲν ἄνευ ἐπεμβάσεως, τὸ δὲ κατὰ τὴν δευτέραν ἐπέμβασιν, ἥτις σκοπὸν εἶχε τὴν ἀναστόμωσιν τοῦ ἐντέρου, καὶ τὴν ὁποίαν ἐνεπιστεύθη εἰς εἰδικὸν διὰ τὰς ἐντερικὰς ραφὰς χειρουργόν· αὐτὸς δὲ ὁ Reclus εἶχε περιορισθῆ εἰς τὴν ἐκτομὴν τοῦ ὄγκου καὶ τὸν σχηματισμὸν παρὰ φύσιν ἔδρας.

Ἐν τῷ παθολογικῷ καὶ θεραπευτικῷ συγγράμματι τοῦ καθ. Brouardel (τόμος 4ος σελ. 605) δὲν ὑπάρχει εἰδικὸν κεφάλαιον ἀφιερωμένον εἰς τὴν φυματίωσιν τοῦ τυφλοῦ, ἐν παρόδῳ δὲ μόνον οὕτως εἰπεῖν ὁ γράφων

τὰ περὶ φυματιώσεως ἐν γένει τοῦ ἐντέρου Galliard ποιεῖται μνείαν καὶ τῆς περιέργου ταύτης ἐντοπίσεως.

Ὁ Jalagnier ἐν τῇ χειρουργικῇ τοῦ Duplay¹ προκειμένου περὶ τῶν στενώσεων διὰ μηχανικῆς ἀποφράξεως τοῦ ἐντερικοῦ σωλή- νος ἀφιεροῖ ὀλίγας μόνον ἐπίσης γραμμὰς περὶ τῆς παθήσεως ταύτης.

Ἐν τῷ ἐν Ρώμῃ διεθνεῖ Ἰατρικῷ συνεδρίῳ τοῦ 1894² ὁ καθηγητὴς Ceccherelli (ἐκ Πάρμας) ἀνεκοίνωσε δύο περιπτώσεις ἀτομικὰς, ἐπὶ δὲ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀνακεφαλαιεῖ τὸ ζήτημα, ὅπερ τότε ἦν ὅλως νέον καὶ τὸ ὅποιον οὐχ ἤττον ὁ Reclus διὰ τοῦ κλινικοῦ αὐτοῦ μαθήματος δημοσιευθέντος πρὸ τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ Ceccherelli ἀρκούντως εἶχε διασαφηνίσει.

Ὁ Kocher³ λέγει ἐπίσης ἐν τοῖς χειρουργικοῖς αὐτοῦ μαθήμασιν ὅτι ἐπενέβη μετ' ἀρίστων ἀποτελεσμάτων πλειστάκις εἰς φυματιώσεις τῆς εἰλεοτυφλικῆς μοίρας τοῦ ἐντέρου.

Ἄλλ' ὁ ἐμβριθέστερον ἐγκύψας καὶ λεπτομερέστερον πραγματευθεὶς τὸ ζήτημα εἶναι ὁ πολὺς Dieulafoy ὅστις ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει τῆς Παθολογίας αὐτοῦ⁴ καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ περιπουδάστῳ κλινικῷ αὐτοῦ μαθήματι, δημοσιευθέντι τὸ πρῶτον κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1902 ἐν τῇ Semaine Medicale (N° 41, 8 Octobre) ἐπέχυσεν ἄπλετον φῶς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς παθήσεως ταύτης, κυρίως δὲ τῆς διαφορικῆς διαγνώσεως αὐτῆς, ἧς ἀναφέρει νεώτερα περιστατικά ἀτομικά τε καὶ ἄλλων ἱατρῶν.

Δὲν προτίθεμαι δὲ νὰ εἰσέλθω εἰς λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῆς αἰτιολογίας, τῶν συμπτωμάτων, τῆς διαγνώσεως καὶ τῆς θεραπείας τῆς σπουδαίας ταύτης παθήσεως, καίτοι ἡ περίστασις ἣ ἀνέφερα ὑμῖν ἔχει πλεῖστα σημεῖα ἱκανὰ νὰ προκαλέσωσι τὸ ἐνδιαφέρον ὑμῶν ὅταν ἐξετασθῶσιν ἀπὸ τῆς γενικῆς ταύτης

1. Deutsche Zeitschrift für Chir. Band XXXIV, 1892, σελ. 65.

2. Archiv. für Klin. Chirurg. Band XLIII, Heft 1, 1892, σελ. 11.

3. Archiv. für Clin. Chirurg. 1892.

4. Beiträge zur Chir. Stuttgart, 1892, σελ. 453.

5. Cliniques Chirurgicales de la Pitié, 1894, σελ. 317.

1. Traité de Chirurgie, par Duplay et Reclus, τόμ. VI, σελ. 527, ἔκδ. 1898.

2. Atti dell Congresso-Medico-Internazionale. Roma 1894, σελ. 491.

3. Kocher Chirurgische operations Lehre, 1903, σελ. 381.

4. Dieulafoy, Pathologie interne, τόμ. II, σελ. 513, 13η ἔκδοσις.

απόψεως. Ἀπλῶς μόνον ὑπενθυμίζω ὅτι κατὰ τὴν ὑπερτροφικὴν φυματίωσιν τοῦ τυφλοῦ διάφορον οὖσαν τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ συμπτώματα τῆς ἐλκώδους φυματίωσης, ἢ φυματιώδης ἐπεξεργασία ἀρχεται ἀπὸ τοῦ τυφλοῦ καὶ δύναται νὰ μείνῃ ἐνταῦθα, περιωρισμένη. Εἶναι ἄρα τοπικὴ φυματίωσις ἰνώδους μορφῆς καὶ ὑπερτροφικὴ, καθ' ὅσον αἱ ἐξελκώσεις κατ' αὐτὴν εἰσὶν ἀσήμαντοι. Πρωτοπαθῆς δὲ συνήθως οὖσα, καὶ ἐκτάκτως βραδεία εἰς τὴν πορείαν αὐτῆς προξενεῖ πρῶτον μὲν πάχυνσιν τῶν τοιχωμάτων τοῦ τυφλοῦ μεγίστην, ἐξ οὗ ὁ σχηματισμὸς ἐν τῷ δεξιῷ λαγονίῳ βόθρῳ ὄγκου ἐκφανοῦς, σκληροῦ, ὑποδυομένου τὴν μορφήν τοῦ καρκίνου, ἔπειτα δὲ διηθήσεις, τυροειδεῖς ἐκφυλίσεις, στένωσιν καὶ ἀπόφραξιν τοῦ ἐντέρου. Ἡ διάτρησις δὲ εἶναι σπανία πλὴν δὲ τῶν περιγεγραμμένων καὶ καθολικῶν φλεγμονῶν τοῦ περιτοναίου, πολλάκις προξενεῖ γαγγραινώδεις φλεγμονὰς δυναμένας νὰ καταλήξωσι μέχρι τοῦ ὀμφαλοῦ, τῆς βουβωνικῆς χώρας, τοῦ δακτυλίου κτλ.

Τὰ συμπτώματα τῆς νόσου εἶναι λίαν χαρακτηριστικά, ἐγὼ δὲ μεγάλως ἐξεπλάγην διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν συμπτωμάτων τῆς ἐμῆς ἀφ' ἑνὸς περιπτώσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν παρατηρήσεων ἄς ἀνέγνω εἰς διαφόρους συγγραφείς. Συνίστανται δὲ ταῦτα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἐντονωτάτους κατὰ τὴν κοιλίαν καὶ ἰδίᾳ τὴν τυφλικὴν χώραν πόνους ἐπανερχομένους κατὰ παροξυσμούς, εἰς ἐμέτους, διάρροϊαν ἐναλλασσομένην ἐνίοτε ὑπὸ δυσκοιλιοτήτος ἐπιμόνου καὶ εἰς τυμπανισμόν τῆς κοιλίας. Τα συμπτώματα ταῦτα μετριαζόμενα τὴν ἐντασιν διὰ τῆς διαίτης, διαρκοῦσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον, παροξύνονται περιούτης τῆς νοσηρᾶς ἐπεξεργασίας, καὶ τέλος συμπληροῦνται διὰ τῆς παρουσίας τοῦ ὄγκου κατὰ τὸν δεξιὸν λαγονικὸν βόθρον, καὶ τῆς βαθμιαίας συντήξεως τῆς ἀρώστου. Εἰς τὴν ἐμὴν περίπτωσιν ἢ διόγκωσις τοῦ τυφλοῦ δὲν ἦτο μεγάλη, τοῦναντίον μόλις ἀντιληπτή, ἐν ᾧ εἰς ἄλλας περιπτώσεις ὁ ὄγκος εἶχε μεγάλας διαστάσεις. Ἐνίοτε ὑπάρχει πυρετικὴ κίνησις, ὡς εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Reclus, Ceccherelli, Dieulafoy κλπ.

Ἡ διάγνωσις δὲν εἶναι εὐκόλος καὶ πολλὰκις δυνατὴ, μόνον κατὰ τὴν ἐγχείρησιν, ὀπό-

τε καὶ πάλιν ὁ φυματιώδης ὄγκος δύναται νὰ ἐκληφθῆ ὡς κακότηδες νεόπλασμα. Ἐν τούτοις ἢ προσεκτικὴ μελέτη τῆς πορείας τῆς νόσου, ἢ ὑπαρξίς φυματίωσης ἀλλαγῆ τοῦ ὄργανισμοῦ, κυρίως δὲ ἐν τῷ πνεύμονι, τὸ ὑποπτον ἀναμνηστικόν, καθάπερ εἰς τὴν ἀρρωστίαν μου, ἢ τις ἐπολιορκεῖτο κυριολεκτικῶς ὑπὸ τῆς φυματίωσης, πρὸς τούτοις δὲ ἢ ὀροδιαγνωστικὴ μέθοδος τοῦ Arloing καὶ Courmont ἦν συνιστᾶ καὶ τὴν ὁποῖαν ἐφήρμοσεν ὁ Dieulafoy ἐπιτυχῶς, ταῦτα εὐκολύνουσι σπουδαίως τὴν διάγνωσιν, ἥς ἐγκαίρως γενομένης ριζικὴν δυνάμεθα νὰ ἀντιτάξωμεν θεραπείαν.

Πρόγνωσις καὶ θεραπεία. Ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς νόσου ὅταν ὠρισμένως τεθῆ ἡ διάγνωσις, ἴσως ἢ ἐσωτερικὴ θεραπεία εἶναι ἰκανὴ νὰ ἀναστείλῃ τὴν πρόοδον αὐτῆς. Ἄλλ' ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Reclus (l. c.) ἐνταῦθα πρόκειται περὶ παθήσεως μιᾶς μοίρας τοῦ ἐντέρου, οὗτινος ὁ βλενογόνος εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἡλλοιωμένος ἢ εἰσαγωγῇ ἄρα μεγάλης ποσότητος θρεπτικῶν οὐσιῶν, ὅπερ εἶναι ἡ βῆσις τῆς θεραπείας τῆς φυματιώσεως, ἔσται δυσεπίτευκτος.

Ἐν τούτοις τὸ γάλα ἐνδείκνυται ἐνταῦθα καὶ φέρει ἐνίοτε καλὰ ἀποτελέσματα, ὅταν καὶ οἱ λοιποὶ κατάλληλοι ὑγιεῖνοι ὄροι συμβαδίζωσιν.

Ἄλλὰ διὰ μόνης τῆς ἐσωτερικῆς θεραπείας δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν τὴν ἴκσιν, ἢ δὲ ἐπέμβασις ἢ χειρουργικὴ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπαραίτητος, εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι ἢ πρόγνωσις τῆς νόσου ταύτης μετεβλήθη ἀπό τινων ἐτῶν, ἕνεκα τῶν προόδων τῆς χειρουργικῆς. Ὅταν λοιπὸν πεισθῶμεν ὅτι ἢ πάθησις εἶναι ἐντετοπισμένη εἰς τὸ τυφλόν, ὅτι οὐδὲν ἄλλο ὄργανον πάσχει σπουδαίως ἐκ φυματιώσεως, τότε ἐνδείκνυται ἢ ἐπέμβασις καθ' ἣν τὰς ἐξῆς δυνάμεθα νὰ ἀκολουθήσωμεν ἐγχειρητικὰς μεθόδους:

Α' Εἴτε ἐκτελοῦμεν τὴν τελείαν ἐξαίρεσιν τοῦ ὄγκου, ὅταν τοῦτο εἶναι κατορθωτόν, καὶ τὴν ἄμεσον ἀποκατάστασιν τῆς συνεχείας τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος διὰ τῆς ἀναστομώσεως τοῦ λοιποῦ ἐντέρου μετὰ τοῦ ἀνιόντος κώλου.

Β' Εἴτε ἐκτελοῦμεν τὴν πλήρη ἐξαίρεσιν, ἀλλὰ μετὰ σχηματισμοῦ μονίμου ἢ προσκίρου παρὰ φύσιν ἔδρας.

Γ' Ἐἴτε πλαγίαν ἐντεροαναστόμωσιν ἄνευ ἐξαίρεσεως τοῦ φυματιώδους ὄγκου.

Δ' Πλαγίαν ἐντεροαναστόμωσιν μετὰ μερικῆς ἐξαίρεσεως τοῦ ὄγκου. Παραλείπων τὰς λεπτομερείας ἐκάστης τῶν ἐπεμβάσεων τούτων αἵτινες ἀνταποκρίνονται εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις, σημειῶ μόνον ὅτι ιδεώδης ἐγχειρητική μέθοδος εἶναι ἡ ἐξαίρεσις καὶ ἡ ἄμεσος ἀναστόμωσις. Οὐχ ἦττον καὶ τῆς ἀπλῆς ἀναστόμωσεως τὰ μεμακρυσμένα ἀποτελέσματα εἶναι λίαν ἐνθαρρυντικά, ὡς ἀποδεικνύει τὸ περιστατικὸν ὅπερ ἀνεκοίνωσεν ὁ Chaput ἐσχάτως ἐν τῇ χειρουργικῇ Ἐταιρείᾳ τῶν Παρισίων¹. Ἐν γένει δὲ ἡ ἐπέμβασις ἔχει εὐάρεστα ἀποτελέσματα, ὅταν γίνῃ ἐγκαίρως καὶ πρὸ τῆς καχεκτικῆς περιόδου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΜΔ'

9 Ἀπριλίου 1903.

Προεδρία κ. Π. ΑΠΕΡΗ

Ὁ κ. **Μανουηλίδης** ἀναγινώσκει κλινικὴν παρατήρησιν **σκωληκοειδίτιδος** τοῦ ἐν Κιουπλίοις ἱατροῦ κ. Δ. Φιλιππίδου.

Κύριοι,

Ὁ πάσχων ὀνόματι Ἰάκωβος . . . ἡλικίας ἐτῶν 6 1/2 κατ' ἀρχὰς παραπονεῖται διὰ πόνους γαστρικούς κατὰ διαλείψεις ἐπερχομένους καὶ δεικνύει διὰ τῆς χειρὸς του τὴν ἀλγοῦσαν χώραν. Ἐξετάσαντες ἐπισταμένως τὸν πάσχοντα εὗρομεν τυμπανισμόν ἐλαφρὸν εἰς τὴν ἐπιγαστρικὴν χώραν, ἐλαφρὰν εὐαισθησίαν καὶ οὐδὲν ἕτερον ἢ θερμοκρασία ἥτο φυσιολογική, ἐξελάβομεν λοιπὸν τὴν τοιαύτην κατάστασιν ὡς στομαχικὴν διαταραχὴν, καὶ ἐχορηγήσαμεν ἐλαφρὸν ἀλατῶδες καθαρτικὸν καὶ κατεδικάσαμεν τὸν ἀσθενῆ εἰς ἀκίνησιάν ἀπόλυτον καὶ γαλακτοτροφίαν. Ἡ κατάστασις ὅμως αὕτη καὶ μετὰ τὰς 5-6 κενώσεις, ὡς ὁ ἀσθενὴς ἔσχε, ἐπέμενε, προσετέθη δὲ τὴν ἐπομένην καὶ ἡ ἀσυμφωνία (dissociation) σφυγμοῦ καὶ θερμοκρασίας (θερμοκρασία 37,1. σφυγμοὶ 130). Ἐξετάσαντες δὲ ἐκ νέου τὸν ἄρρωστον εὗρομεν ὅτι

ὁ ἐν τῇ ἐπιγαστρικῇ χώρᾳ ἐντετοπισμένος πόνος ἐπεξετάθη καὶ μέχρι τῆς δεξιᾶς ἥπατικῆς χώρας, τοῦ ἀσθενοῦς παραπονομένου διὰ νύσσοντας πόνους κατὰ διαλείψεις ἐπερχομένους τὴν τετάρτην ἡμέραν ὁ πόνος ἐνετοπίσθη πλέον εἰς τὴν δεξιὴν εἰλεακὴν χώραν ἰδίως μεταξὺ ὀμφαλοῦ καὶ προσθίας ἀνωτέρας λαγονίου ἀκίνητος, συνάμα δὲ τυμπανισμὸς καὶ εὐαισθησία διάχυτος καθ' ἅπασαν τὴν κοιλίαν, ἔμετοι, λύγξ, ὄψις χαρακτηριστικὴ τῆς τοῦ περιτοναίου παθήσεως, ἀσυμφωνία θερμοκρασίας καὶ σφυγμοῦ, συνάμα δὲ καὶ δυσκοιλιότης ἐπίμονος μᾶς ἀνεκάλυψαν τὴν ἀκριβῆ τῆς νόσου διάγνωσιν ὅθεν διετάξαμεν ἀκίνησιάν ἀπόλυτον, τὴν ἐφαρμογὴν πάγου ἐπὶ τῆς κοιλίας καὶ ἐχορηγήσαμεν ἐσωτερικῶς τὸ τοῦ ὀπίου ἐκχύλιμα· μετὰ δύο ἡμέρας τὰ περιτοναϊκὰ φαινόμενα ἐξέλιπον ἐκτὸς ἐλαφρᾶς διαχύτου εὐαισθησίας καθ' ὅλην τὴν κοιλίαν, ἡ γενικὴ κατάστασις ἐβελτιώθη, καὶ ὁ ἀσθενὴς ἔσχε μ. μ. τὸ πρῶτον μίαν κένωσιν αὐθормήτως, μεθ' ἣν ἐπηκολούθησαν ἕξ τοιαῦται, πύου ἀφθόνου ἀναμίκτου μετ' ἐλαχίστης ποσότητος αἵματος, τοῦ ἀποστήματος αὐτομάτως διαρραγέντος καὶ τοῦ ἀσθενοῦς ἄνευ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως ἰαθέντος.

Μανουηλίδης. Ἡ παρατήρησις τοῦ κυρίου Φιλιππίδου εἶναι ἐνδιαφέρουσα, διότι κατὰ τὸ ἐπιγαστρικὸν κατὰ πρῶτον ἐνεφανίσθησαν τὰ πρῶτα συμπτώματα τοῦ πόνου, ὅπερ δεικνύει πόσον ἐνίοτε ἐν ἀρχῇ δύσκολος ἡ διάγνωσις τῆς νόσου ταύτης. Ἐν τινι περιπτώσει παρατήρησα παιδίον, ὅπερ κατελήφθη αἰφνης ὑπὸ ἐμέτων, πυρετοῦ, πόνου κατὰ τὸ σημεῖον τοῦ Mac Burney, μὲ σφυγμοὺς 132, ὅθεν ἐδόθη διάγνωσις σκωληκοειδίτιδος, ἦν ἐπεβεβαίωται καὶ ἡ αἱματολογικὴ ἐξέτασις δεῖξασα ὑπερλευκοκύττωσιν. Τὴν ἐσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας τὸ παιδίον ἠσθάνθη πόνον κατὰ τὴν δεξιὴν ἥπατικὴν χώραν τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν ἡ αἱματολογικὴ ἐξέτασις ἔδειξε 8,000 λευκοκύτταρα, ἀνελθόντα τὴν 5ην ἡμέραν εἰς 25,000. Ὁ ἄρρωστος μετεφέρθη εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ὅπου παρυσιάσθησαν ὅλα τὰ φαινόμενα φυματιώδους περιτονίτιδος. Ἄλλοτε εἶδον ἀσθενῆ παθόντα πεντάκις ἀπὸ προσβολῆν

1. Chaput, Tubercul. du caecum et du colon ascendant. Société de chir. de Paris, 28 Janvier 1903.

σκληροκοιδίτιδος, ὅστις ἐκάστοτε παρουσίαζε πόνον κατὰ τὴν ἀριστερὰν λαγόνιον χώραν· διὸ εἶχε δοθῆ διάγνωσις κωλίτιδος βλενομεμβρανῶδους. Κατὰ τὴν 5ην προσβολὴν ὁ πόνος ὑπῆρχεν ἐπίσης κατὰ τὴν ἀριστερὰν λαγόνιον χώραν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐξέτασιν καὶ τὸ σημεῖον τοῦ Mac Burney ἦτο ὀδυνηρόν, ἐπειδὴ δὲ τὰ φαινόμενα καὶ ὁ πυρετὸς ἐπέμενον, διέγνωσα σκληροκοιδίτιδα παλαιάν. Ἴδου δύο εἶτι περιπτώσεις δεικνύουσαι πόσον δύσκολος ἐνίοτε ἡ διάγνωσις τῆς σκληροκοιδίτιδος.

A. Ἀντίπας. Δὲν ἀρνοῦμαι τὴν εἰς ἐξαιρετικὰς τινὰς περιστάσεις δυσκολίαν τῆς διαγνώσεως τῆς σκληροκοιδίτιδος, ἐν γένει ὅμως ἡ διάγνωσις αὐτῆς δὲν εἶναι δύσκολος.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΜΕ'

23 Ἀπριλίου 1903.

Προεδρία Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. **A. Γαβρηλίδης** παρουσιάζει μικροσκοπικὸν παρασκεύασμα καὶ καλλιέργημα νέου μικροβίου, εὑρεθέντος ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τραχωματικοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ ἀναγινώσκει τὴν ἐξῆς ἀνακοίνωσιν.

Κύριοι,

Γνωστὴ τυγχάνει ὑμῖν ἡ περιγραφή πλείωτων μικροβίων παρὰ τοῖς τραχωματικοῖς. Τούτων τινὰ μὲν ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τῶν περιγραφάντων αὐτὰ μετὰ πεποιθήσεως εἰδικὰ μικρόβια, ἄλλα δὲ μετ' ἀμφιβολίας. Ἡ γενικὴ μὲν γνώμη, ἡ καὶ ὀρθότερα, εἶναι, ὅτι τὸ εἰδικὸν παθογόνον μικρόβιον τῶν τραχωματιῶν εἶναι ἄγνωστον εἰς ἐτι καὶ ἀπρόσιτον εἰς ἀμέσα τῆς ἐρευνῆς ἄτινα σήμερον διαθέτομεν.

Τὰ σπουδαιότερα μικρόβια ἄτινα εὑρέθησαν παρὰ τοῖς τραχωματικοῖς εἶναι ἐκεῖνα ὧν παρουσία συνεπάγει ἐπιπρόσθετον τοῖς τραχωματίαισι ἐπιπεφυκίτιδα, ἔντονον ἢ ἡπιάν.

Μελετῶν τὴν μικροβιολογίαν τῶν διαφόρων τούτων ἐπιπεφυκίτιδων ἔτυχον νέον τι μικρόβιον μὴ περιγραφέν εἰς ἐτι, οὕτινος ἐπιθυμῶ ἐκθέσω τὴν ἱστορίαν, προτάσσω ὀλίγα καὶ περὶ τοῦ ἀσθενοῦς παρ' ᾧ εὔρον αὐτό.

Ὁ ἐκ Καισαρείας Χασάν, 40 ἐτῶν, χειρῶναξ, κατοικεῖ ἐνταῦθα ἀπὸ δύο ἐτῶν. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἔπασχον καὶ ἐν τῇ πατρίδι του, ἀλλὰ νῦν πάσχει ἐντόνως ἀπὸ μὲν 15 ἡμερῶν τὸν ἀριστερὸν ὀφθαλμόν, ἀπὸ δὲ 10 ἡμερῶν τὸν δεξιὸν ὀφθαλμόν, ὅποτε καὶ προσέρχεται πρὸς θεραπείαν (20 Ὀκτωβρίου 1902).

Κατὰ τὴν ἐξέτασιν εὑρίσκω τραχώματα καὶ τῶν δύο ὀφθαλμῶν μὲ πρόσθετον ἐπιπεφυκίτιδα μετρίως τάσεως, μετ' ἐκκρίματος συγκολλῶντος τὰ βλέφαρα τὴν νύκτα.

Μικροβιοσκοπικὴ ἐξέτασις.— Μετὰ παρασκευὴν ἐπὶ ἀντικειμενοφόρου πλακῆος καὶ χρωματισμὸν διὰ τοῦ Gram (συνειθίζω νὰ χρωματίζω τὸ παρασκεύασμα διὰ Ziehl ἠραϊωμένου μετὰ τὴν ἀπόχρωσιν) εἶδομεν κόκκους διεσπαρμένους ἢ κειμένους κατὰ ὀλιγάριθμα ἀθροίσματα καὶ κρατοῦντας τὸ Gram καὶ βακτηριδίον τι μικρὸν ἀποχρωσνύμενον διὰ τοῦ τρόπου Gram.

Καλλιέργια.— Τὸ πύον καλλιιεργηθὲν ἐπὶ φυκοκόλλας (agar-agar) ἀνέδωκε δύο εἰδῶν μικρόβια, τὸν χρυσοειδῆ σταφυλόκοκκον καὶ βακτηριδίον τι μικρὸν, ὅπερ ἀπομονωθὲν καὶ μελετηθὲν ἔδειξε τὰ ἐξῆς ἰδιάζοντα.

Ἐπὶ φυκοκόλλας εἰς 37°. — Ἐντὸς 24 ὥρῶν ἀναφαίνεται χρίσμα στιλπνὸν ἡμιδιαφανές, καλύπτει ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ υποθέματος, μετὰ 2 ἡμέρας ἐπὶ τοῦ χρίσματος σχηματίζονται γραμμαὶ προεξέχουσαι, αἵτινες ἀναστομούμεναι σχηματίζουσι ὠραῖον ἀμφίβληστρον ἀρκετὰ πυκνόν. Τὸ ἀμφίβληστρον δυνατὸν νὰ κατέχη τὸ κάτω ἡμισυ τοῦ υποθέματος, ἐνίοτε δὲ καὶ νὰ ἐλλείπη.

Παρασκεύασμά τι λαμβανομένων τῶν μικροβίων εἴτε ἐπὶ τοῦ χρίσματος εἴτε ἐπὶ τῶν νημάτων τοῦ ἀμφίβληστρου καὶ χρωσνύμενον διὰ τοῦ Gram ὡς ἀνωτέρω, δεικνύει βακτηρίδια μικρὰ διεσπαρμένα ἢ καὶ καθ' ὁμάδας ἀκανόνιστους, ἔχοντα τὰ ἄκρα ἀπεστρογγυλωμένα καὶ τὸ μέσον ὀλίγον τι περιεσφιγμένον· τὸ μέγεθος αὐτῶν εἶναι ἀπὸ 0μ 7 ἕως 2μ 5 ἐπὶ 0μ. 4 καὶ 0μ 8. Δὲν κρατοῦσι τὸ Gram καθὼς καὶ τὸ Claudius.

Ἐπὶ φυκοκόλλας ἐμπεριεχοῦσης ὑγρὸν ἀσπίτου ἢ αὐτῇ ἀνάπτυξις ἢ καὶ ἐπὶ ἀπλῆς φυκοκόλλας.

Ἐπὶ δαστεοκόλλας (gelatine) κατὰ νῆξιν εἰς 15° ἀποικίαι στικταὶ καθ' ὅλον τὸ βάθος τῆς

νήξεως, από δὲ τὴν τρίτην ἡμέραν ἄρχεται ρευστοποίησις κατὰ κύλινδρον, ἡ ὁποία βαθμηδὸν μεθ' ἡμέρας καταλαμβάνει ὄλον τὸν σωλῆνα· ἐπὶ δὲ τῆς ρευστοποίησεως σχηματίζεται λεπτὸς πέπλος.

Ἐπὶ ὄρου βοείου πεπυκνωμένου εἰς 37⁰ χρίσμα καὶ ρευστοποίησις ἀρχομένη μετὰ τὴν 3^{ην} ἡμέραν ἥτις βραδέως τελειοποιεῖται.

Ἐπὶ γεωμήλων εἰς 37⁰ ἐντὸς 24 ὥρων, γραμμὴ φαιοκίτρινος, ἥτις μεθ' ἡμέρας λαμβάνει διαστάσεις, τὸ δὲ γεώμηλον ἐντὸς 10-15 ἡμερῶν χρωματίζεται ὡς café au lait clair.

Ἐν ζωμῷ εἰς 37⁰ ταχεῖα θόλωσις, ἐντὸς δὲ 24 ὥρων παρατηρεῖται στεφάνη, ἥτις καλῶς κρατεῖ ἐπὶ τῶν παρειῶν τοῦ σωλῆνος, μετασχηματίζεται πέπλος λευκὸς ὅστις παχύνεται, εἶναι δὲ τὸσον συνεχῆς ὥστε δύναται νὰ συγκρατήσῃ τὸν ζωμὸν κεκλιμένου τοῦ σωλῆνος· ἡ θόλωσις ἡμέρα τῇ ἡμέρα αὐξάνει, ἐὰν δὲ τὸν πέπλον διαχωρίσωμεν, οὗτος κατακρημνίζεται, ἀλλ' ἄλλος ἐκ νέου σχηματίζεται.

Ἐν τῷ ζωμῷ indol δὲν σχηματίζεται, οὐδὲ ἐρυθρὸν χρῶμα λαμβάνεται τῇ προσθέσει νιτρώδους ποτάσεως καὶ θειικοῦ ὀξέος. Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὴν ἐν ζωμῷ καλλιέργειαν, ἐν κρεμαμένη σταγόνι, παρατηροῦμεν ὅτι τὰ βακτηρίδια κέκτληται κινήσεις καταφανεῖς.

Ἐν γάλακτι.—Βραδεῖα ἀνάπτυξις, ἄνευ πήξεως.

Καλλιέργεια ἐν ἀναεροβίοις τροφαῖς.—Ἀνάπτυξις καλή.

Ἐνοφθαλμιάσεις.—Αἱ ἐν τοῖς στρώμασι τοῦ κερατοειδοῦς τοῦ κονίκλου, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπιπεφυκότος κατὰ προστριβὴν γινόμεναι ἐνοφθαλμιάσεις ἔδωκαν ἀρνητικὸν ἀποτέλεσμα (αἱ λοιπαὶ ἐνοφθαλμιάσεις θὰ μελετηθῶσι, καὶ ἐὰν ὑπάρχωσι θετικὰ ἀποτελέσματα θὰ ἀνακοινωθῶσιν).

Καλλιέργεια ἐπὶ φυκοκόλλας.—Φυλαχθεῖσα ἐπὶ 5 μῆνας εἰς θερμοκρασίαν ποικίλλουσαν ἀπὸ 10 ἕως 37⁰ δὲν ἔδειξεν ὑπαρξιν σπόρων· ἡ μεταφύτευσις ἐκ τῆς καλλιέργειας ταύτης ἔδωκε φυτεῖαν ἄφθονον.

Τὰ περιγραφέντα χαρακτηριστικὰ, ἥτοι, ἡ ρευστοποίησις τῆς ὀστεοκόλλας καὶ τοῦ πεπυκνωμένου ὄρου, ἡ κινήσις, τὸ ἄσπορον καὶ τὸ μὴ παθογόνον, μετὰ τῶν λοιπῶν συμπαρομαρτούντων μᾶς δικαιοῦσι νὰ θεωρήσωμεν τὸ παρὸν μικρόβιον ὡς μὴπω περιγραφέν.

Ἐπισημαίνεται ὅτι ὅμως τὸ μικρόβιον τοῦτο δὲν εἶναι καὶ τὸ παθογόνον μικρόβιον τῶν τραχωμάτων, καὶ περὶ τούτου δὲν ἀμφιβάλλομεν, διότι μεταξύ πολυαριθμῶν καὶ πολυτρόπων ἐρευνητῶν πρώτην φοράν ἀπηντήσαμεν τὸ παρὸν μικρόβιον τὸ τὸσον εὐκόλως καλλιεργούμενον.

Ἀκολουθῶν ὁ κ. **Τ. Σγουρδαῖος** παρουσιάζει συλλογὴν λίθων τῆς κύστεως διαφόρου μεγέθους.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ, ΡΜΣ'

30 Ἀπριλίου 1903.

Προεδρία Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. **Τ. Σγουρδαῖος** ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὄγκον τῆς ὤμοπλάτης, οὔτινος τὸ ἀνατομικὸν παρασκεύασμα εἶχε παρουσιάσει εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν, λέγει ὅτι ὁ ὄγκος παρὰ τῷ ἀρρώστῳ ἐκεῖνῳ ὑπετροπίασεν, ἀπέθανε δὲ οὗτος τέσσαρας μῆνας μετὰ τὴν πρώτην ἐγχείρησιν παρουσιάσας καὶ συμπτώματα νωτιαῖα ἐξ ὄγκου μεταστατικοῦ κατὰ τὸν νωτιαῖον μυελόν, εὐρεθέντα κατὰ τὴν νεκροψίαν, ἥτις ἀπέδειξε τοιαύτην μετάστασιν ὄγκου καὶ εἰς διάφορα ἄλλα τοῦ σώματος μέρη.

Ὡς πρὸς τὴν γενομένην δὲ διέκκρισιν τῆς ὤμοπλάτης λέγει ὅτι αὕτη πρέπει νὰ προτιμᾶται κατὰ τὸν Ollier, καθότι καὶ ἀπεξάρθρωσις ἐὰν γίνῃ, τὰ πορρωτέρω ἀποτελέσματα πάντοτε εἶναι τὰ αὐτά, ἤτοι βεβαία ὑποτροπὴ τοῦ ὄγκου.

Τοῦ λόγου δὲ γενομένου περὶ τῶν ἐπιπολαζόντων νοσημάτων ὁ κ. Πρόεδρος λέγει ὅτι ἀπὸ τίνος παρατηρεῖται ἐπιδημία ροδάνθης τῆς ἐαρινῆς ἢ ἐρυθρᾶς, ἥς παρετήρησε περιπτώσεις. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ ποιεῖται τὴν ἐξῆς ἀνακοίνωσιν *περὶ ἐρυθρᾶς*.

Κύριοι,

Ὡς καὶ ἐκ τοῦ δελτίου τῆς θνησιμότητος φαίνεται, ἐπικρατοῦντα νοσήματα παρατηροῦνται ὁ τυφοειδῆς πυρετός, σποραδικώτερον δὲ ἡ ἰλαρὰ καὶ ἡ ὀστρακιά. Ὁ κ. Παπανικολάου ἀνέφερον ἐν τῇ παρελθούσῃ συνεδριάσει

καί περιστατικὰ παρωτίτιδος, ἡμεῖς δὲ παρετηρήσαμεν καί τινα κρούσματα κοκκίτου.

Ἀπὸ δύο ὁμοῦ μηνῶν κυρίως ἐπικρατεῖ καὶ νόσημά τι ἐξανθηματικὸν τὸ ὁποῖον ἄγε μὴ προκαλοῦν θανάτους δὲν σημειοῦται ἐν τῷ δελτίῳ τῆς θνησιμότητος, τὸ ὁποῖον ὁμοῦ ἔλαβεν ἐπιδημικὴν χαρακτῆρα ἐξαπλωθὲν σχεδὸν ἐφ' ὅλην τὴν Κων/πολιν καὶ προσβάλλον ἰδίᾳ τὰ παιδιὰ, διότι ὁ μᾶλλον ἡλικιωμένος ἀσθενὴς τὸν ὁποῖον ἡμεῖς παρετηρήσαμεν ἦτο 14 ἐτῶν. Καίτοι δὲ ὅλα τὰ παιδιὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας προσβάλλονται τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἡμεῖς δὲν παρετηρήσαμεν τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς μεγαλύτερους νὰ προσβληθῶσι. Τὸ νόσημα τοῦτο εἶναι κυρίως ἡ ἐπιδημικὴ *Rodánthē* ἢ ἡ ἐρυθρὰ (*Rubeola*) ὡς τινὲς τῶν συγγραφέων ὀνομάζουσιν αὐτήν. Ἡ μορφή τὴν ὁποίαν παρετηρήσαμεν εἰς ὅλους τοὺς ἀσθενεῖς μας 14 τὸν ἀριθμὸν ἔχει ὡς ἐξήης:

Ἄνευ σχεδὸν προδρόμων, ἡ ἐλαφρᾶς ἀδιαθεσίας προηγουμένης δύο ἡμέρας ἢ ὀλίγας ὥρας καὶ ἄνευ πυρετοῦ παρουσιάζεται ἐξάνθημα ἐρυθματώδες σύνοχον κάπως εἰς τὸ πρόσωπον καὶ ἐντεῦθεν ἀρχόμενον μετὰ ἐξοιδήσεως τοῦ προσώπου, ἐνίοτε μάλιστα ἀρκετὰ μεγάλῃς. Τὸ ἐξάνθημα κατὰ μικρὰς κηλίδας κυρίως ἀκκονίστους, ἐκτείνεται πρὸς τὸν τράχηλον καὶ τὸν θώρακα, φέρεται βαθμηδὸν πρὸς τὴν κοιλίαν καὶ τὰ κάτω καὶ ἄνω ἄκρα μὴ φειδόμενον καὶ τῆς ράχεως καὶ τῶν γλουτῶν ἀραιότερον ὁμοῦ καὶ ἀχρύτερον. Τὸ ἐξάνθημα εἰς τὸ σῶμα κυρίως καὶ τὰ ἄκρα ὀμοιάζει πρὸς τὸ τῆς ἰλαρᾶς, ἀχρύτερον ὁμοῦ καὶ κηλιδῶδες μᾶλλον καὶ μικρότεραι αἱ κηλίδες. Ὅλοι δὲ οἱ ἀσθενεῖς μου εἶχον κνισμόν.

Εἷς καὶ μόνος εἶχεν ἐπιδεινώσειν τῆς προϋπαρχούσης ἐν αὐτῷ ἐπιπεφυκίτιδος καὶ μίᾳ παιδικῇ ἐπίσταξιν, ἅπαντες δ' οἱ ἄλλοι οὔτε κατάρρουσιν οὔτε ἐξάνθημα οὔτε ἀμυγδαλίτιδα, οὔτε δὲ ἢ ἐκ τοῦ φάρυγγος ἢ τοῦ λάρυγγος ἢ τῶν βρόγχων τι. Ὅλοι σχεδὸν εἶχον ὄρεξιν καὶ ὁ ἐντερικὸς σωλὴν καὶ τὰ σύροποιητικὰ ὄργανα ἐλειτουργοῦν καλῶς. Ἡ ἐξάνθησις διήρκει ἀπὸ 24—48 ὥρας καὶ ὅλοι οἱ ἀσθενεῖς ἀμέσως ἦσαν εἰς ἀνάρρωσιν, τοῦ ἰλαφροῦ οἰδήματος τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἰλαφρῶς ἀκκονίστου καὶ λεπτῶς ἀπολεπιζόμενου τῆς ἐπιδερμίδος προδιδόντων τὴν προη-

γηθεῖσαν πρόσφατον ἐξάνθησιν. Οὐδεὶς τῶν 14 ἀσθενῶν παρουσίασεν ἐπιπλοκὴν τινα κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ νοσήματος ἢ κατόπιν, εἰς οὐδένα δὲ παρετήρησα πυρετικὴν κίνησιν, εἰς τὸν ἕνα μόνον τοῦ θερμομέτρου ἀνεληθόντος μέχρι 37.2.

Οἱ πλείότεροι τῶν ἀσθενῶν μου εἶχον πάθει ἰλαράν, τινὲς μάλιστα πρὸ ἔτους ἢ καὶ πρὸ 8 μηνῶν, οὐδεὶς δὲ πρότερον εἶχε πάθει τοιοῦτον νόσημα.

Οἱ ἀσθενεῖς μου ἀνῆκον εἰς πέντε οἰκογενείας. Οὐδαμῶς προσεβλήθησαν ὅλοι ὁμοῦ, ἀλλὰ ὁ εἷς κατόπιν τοῦ ἄλλου τοῦ πρώτου φέροντος τὸ νόσημα πάντοτε ἐκ τῆς σχολῆς. Μεταξὺ τῆς προσβολῆς τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου παρήρχοντο καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες ἡμέραι, μία δὲ κόρη, ἡ ὁποία ἅμα προσεβλήθη ὁ μικρότερος ἀδελφὸς μετέβη εἰς συγγενικὴν οἰκογένειαν, προσεβλήθη μετὰ δώδεκα ἡμέρας.

Κύριοι, καίτοι ἔχομεν σποραδικὰ κρούσματα ἰλαρᾶς καὶ ὄστρακιάς, δὲν νομίζω ὅτι τὸ νόσημα, περὶ τοῦ ὁποίου ὀμιλῶ, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐλαφρὰ μορφή ἐνός ἐξ αὐτῶν ἢ συνύπαρξις καὶ συνδιαδρομὴ ἀμφοτέρων, διότι εἰς οὐδεμίαν τῶν οἰκογενειῶν παρετήρησα κρούσμα ἐκ τῶν δύο νοσημάτων διὰ νὰ πάθῃ ὁ δεῦτερος ἐλαφροτέραν μορφήν, καὶ κυρίως διότι τὸ νόσημα εἰς πάντας παρουσίασε μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μορφήν, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πορείαν· τοιαῦται δὲ ἦσαν καὶ αἱ παρατηρήσεις ἄλλων συναδέλφων μεθ' ὧν περὶ τοῦ νοσήματος ἀντηλλάξαμεν γνώμας. Σημειωτέον δὲ ὅτι πολλοὶ τῶν ἀσθενῶν μας, ὡς εἶπον, εἶχον πάθει καὶ ἰλαράν καὶ ὄστρακίαν.

Ἐπομένως εὐρισκόμεθα ἀπέναντι ἐπιδημίας ἐπιδημικῆς ροδάνθης (*Roséole*).

Τὰ περὶ ροδάνθης ἐν γένει πολλαχῶς περιεπλάκησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐπιστήμης· γνωστὸν δ' ὅτι ἐκτὸς τῆς ροδάνθης τῶν ποικίλων μολυσματικῶν καὶ μὴ νοσημάτων, τῆς ροδάνθης τῆς προκαλουμένης ἐκ διαφορῶν φαρμάκων καὶ ποικίλων τροφῶν, τῆς συμπτωματικῆς οὕτως εἰπεῖν, ἀνεγνωρίσθη καὶ ἡ ἰδιοπαθῆς ἐπιδημικὴ ροδάνθη, ὀνομασθεῖσα ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, ροδάνθη ἐαρινή, θερινή, φθινοπωρινή ἢ χειμερινή.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ πολλὰ

συζητήσεις ἐγένοντο κυρίως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, πολλῶν κλινικῶν καὶ δερματολόγων πολλαχῶς ἀποφανθέντων περὶ τοῦ νοσήματος.

Καὶ ἄλλοι μὲν ἐθεώρησαν τὸ νόσημα ὡς ἐλαφρὴν ἰλαράν, ἄλλοι ὡς ἐλαφρὴν ὀστρακίαν καὶ ἄλλοι ὡς μίγμα νόθου μορφῆς ἀμφοτέρων τῶν νοσημάτων ἐκ τοῦ ἐξανθήματος τῶν ἐπιπλοκῶν χαρακτηριζόντων καὶ τὸ νόσημα.

Ἐν Γερμανίᾳ δὲ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Rubeola (ἐρυθρὰ) μεγάλαι συζητήσεις πρὸς μοιαι ἐγένοντο καὶ πολλαὶ ἐπιδημίαι ἰλαρᾶς καὶ ὀστρακιᾶς πρὸς τὸ νόσημα συνεχέοντο.

Ἐν Γαλλίᾳ ὁ Trouseau κυρίως διὰ τῆς αὐθεντικῆς αὐτοῦ φωνῆς τὴν roséole ὡς ἴδιον ἐπιδημικὸν κολλητικὸν νόσημα κατέταξεν, ἐν δὲ Γερμανίᾳ ὁ Thomas Frank, τὴν Rubeola (ἐρυθρὰν) ὡς ἀνυπόστατον ἐπίσης νόσημα ἐκήρυξεν.

Τὸ ζήτημα ὅμως, καίπερ καθορισθέν, δὲν διηυκρινίσθη ὀλοτελῶς, διότι νεώτατοι συγγραφεῖς ὡς ὁ Dieulafoy ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει τῆς παθολογίας αὐτοῦ, περιγράφων τὴν Rubeola (ἐρυθρὰν) σκεπτικῶς βραίνει, παραδεχόμενος ἐν τέλει ὅτι καὶ ἡ ροδάνθη ἢ ἐπιδημικὴ εἶναι ἴδιον νόσημα καὶ ἡ ἐρυθρὰ ἄλλο· ἐπίσης δ' ὑπάρχουσι καὶ μίχται μορφαὶ ἰλαρᾶς καὶ ὀστρακιᾶς.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων παρατηρήσεων καὶ νῦν καὶ ἄλλοτε καθὼς καὶ ἐκ τῆς γνώμης πολλῶν συναδέλφων καὶ ἄλλοτε παρατηρητῶν τὸ νόσημα, ἀκραδάντως πιστεύομεν ὅτι ἡ ἐπιδημικὴ ροδάνθη εἶναι νόσημα ἀνυπόστατον, ἔχει ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τύπον, κολλητικὸν δὲ καὶ ταχύτατα διαδιδόμενον.

Τὰς μικτὰς μορφαὶ ἰλαρᾶς καὶ ὀστρακιᾶς παραδεχόμεθα, καὶ περὶ τῶν ὁποίων ἐγράψαμεν εἰς τὰ 1890· ἀλλὰ αἱ μορφαὶ αὗται διατρέγουσιν ὑπὸ ἄλλον τύπον, ἐπικινδυνωδέσταται πολλάκις γινόμεναι.

Περὶ δὲ τῆς ἐρυθρᾶς, ὅπως πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἐκάλεσαν τὴν Rubeola τῶν Γερμανῶν, δὲν ἔχομεν ἀπόλυτον γνώμην, ἐὰν ἀποτελῶσι μετὰ τῆς roséole ἓν καὶ τὸ αὐτὸ νόσημα, βρῦτερον ἴσως ἐν Γερμανίᾳ παρουσιαζόμενον· ἔτυχεν ὅμως ἄλλοτε σκεπτικῶς πῶς νὰ μείνωμεν πρὸ ἐξανθήματος ροδάνθης παρουσιαζούσης κυρίως ἐξανθήματα σύνοχον καὶ

ὑπεραιμικὸν ἄνευ ἐξοιδήσεων, καὶ μετὰ βρυτέρων κῆπως συμπτωμάτων.

Γ. Σταυρίδης. Εἰς περίπτωσιν ἐρυθρᾶς ὁ ἀσθενὴς ἦτο ἀπύρετος, μετὰ δὲ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ ἐξανθήματος παρουσίασε μέσσην ὠτίτιδα, ἣτις ἀγνωστον ἂν πρέπη ν' ἀποδοθῆ εἰς ἐπιπλοκὴν τῆς ἐρυθρᾶς, ἢ εἰς τὴν ρινίτιδα καὶ τὰς ἀδενοειδεῖς ἐκβλαστήσεις, ἃς εἶχεν ὁ ἄρρωστος.

Γ. Νούλης. Παρατήρησα δύο περιπτώσεις ἐρυθρᾶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι τὸ νόσημα τοῦτο δὲν παρατηρεῖται μόνον κατὰ τὸ ἔαρ. Εἰς τινα δ' ἄλλην περίπτωσιν τὴν ἐρυθρὰν ἠκολούθησεν ὁ τυφοειδὴς πυρετός, οὗ τὴν ἐμφάνισιν ἴσως ἠνώνησε τὸ πρῶτον ἐξανθηματικὸν νόσημα.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΜΖ'

14 Μαΐου 1903.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. **Γ. Νούλης** ἀναγινώσκει ἀνακοίνωσιν «περὶ τῆς διφθερίτιδος παρὰ ταῖς ἐγκύσις γυναιξίν.»

Κύριοι,

Εἰς τὰς 6 Ἰανουαρίου 1902 προσεκληθὴν εἰς Τατάουλα ὑπὸ τοῦ συναδέλφου κ. Ἀλευροπούλου ὅπως ἐπισκεφθῶμεν ἐν συμβουλῆν νέαν 25 περίπου ἐτῶν, ἔγγαμον πρὸ 8 μῶν, ἣτις ἔσχε τὴν τελευταίαν τῆς ἔμμηνον κάθαρσιν τῇ 23ῃ Μαΐου 1901, ἦτοι πρὸ 7 καὶ πλέον μῶν, διήλθε δὲ τοὺς 7 αὐτοὺς μῆνας τῆς κήσεως ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιπλοκῆς.

Ὅκτῳ ἡμέρας πρὸ τῆς ἐπισκέψεώς μου ταύτης, ἦτοι τῇ 30 Δεκεμβρίου 1901, ἠθάνθη κακουχίαν μετὰ καταρρωδῶν συμπτωμάτων, πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τούτων κατέφυγεν εἰς τὴν χρῆσιν ὀθωμανικοῦ λουτροῦ· κατὰ τὴν ἐκ τούτου δ' ἐπιστροφὴν τὰ συμπτώματα ἐπετάθησαν μετὰ προσθήκης πόνου τοῦ λαιμοῦ ἐπιτεινομένου κατὰ τὴν κατάποσιν καὶ πυρετοῦ. Ὁ κ. Ἀλευρόπουλος προσκλήθει εὐρεθερμοκρασίαν 38 βαθμῶν, τὰ παρίσθημα ἐξφηδηκότα μετὰ βλενώδους ἐπιχρίσματος ἄνευ

ψευδομεμβρανῶν· οὐδεμία τῆς φωνῆς ἀλλοίωσις, ρόγχοι τινὲς συρίζοντες ἠκούοντο κατὰ τὴν ἀκρόασιν ἐκ τῆς ἀριστερῆς ὠμοπλάτης, τὰ δὲ οὖρα ἐμπεριεῖχον λεύκωμα. Τῇ ἐχορήγησεν ἀποχρεμπτικὸν ὅπερ τῇ ἔφερε ναυτίαν καὶ ἕμετον, ἐν τοῖς ἐμέσμασιν εὐρέθησαν ψευδομεμβράναι, ἐν αἷς ὁ κ. Γαβριηλίδης διὰ μικροβιολογικῆς ἐξετάσεως παρετήρησε τὸ μικρόβιον τοῦ Loëffler μετὰ ἀφθόνων κόκκων· ἡ ἀσθενὴς δὲ ἔβαινε ἐπὶ τὰ χεῖρα, ἡ φωνὴ τῆς ἡλλοιώθη, παρουσιάσθη δύσπνοια, ὁ δὲ ἰατρός ἐθεώρησε καλὸν νὰ κάμη ἕνετι 10 κυβικῶν ὑφεκατομέτρων ἀντιδιφθεριτικοῦ ὀροῦ· τὴν ἐπαύριον ἐνήργησε δευτέραν ἕνεσιν 5 κυβικῶν ἑκατομ. ὀροῦ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπαισθητῆς βελτιώσεως, ἡ δυσφορία καὶ δύσπνοια ἠϋξήσθη, 52 ἀναπνοαί, 106 σφύξεις καὶ 38 βαθμῶν θερμοκρασία μετὰ ἔλξεως τῶν παρακειμένων τοιχωμάτων τραχήλου καὶ ἐπιγαστρίου κατὰ τὴν εἰσπνοὴν (tirage ἑλκυσμός). Ὁ κ. Φωτιάδης προσκληθεὶς εἰς συμβούλιον συνέστησε τὴν χρῆσιν ἐμετικοῦ, τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐνέσεως 10 κυβικῶν ὑφεκατομέτρων καὶ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς πασχύσεως πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς τραχειοτομίας ἐν ἀνάγκῃ· ἡ ἀσθενὴς διήλθεν ἐν δυσφορίᾳ τὴν νύκτα· τὴν ἐπαύριον αἱ ἐνέσεις ἐξηκολούθησαν πρῶι καὶ ἐπέρας ἀνὰ 10 ὑφεκατόμετρα, ἡ δὲ ἀσθενὴς ἠρθάνθη ἀνακούρισιν· μετὰ τὴν 5ην ἕνεσιν ἐγένετο καὶ 6η· τὸ ὄλον 55 κυβικὰ ὑφεκατόμετρα εἰς 72 ὥρας· δι' αὐτῶν ὁ πυρετὸς καὶ ἡ δύσπνοια σπουδαίως ἠλαττώθησθη, ἐπέμειναν ὁμως ἡ δυσκαταποσία καὶ τὸ βράχυνος τῆς φωνῆς, εἰς ἃ προσετέθησαν καὶ πόνοι διαλείποντες ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς ὀφύρας καὶ δευθενόμενοι πρὸς τὴν ἦθην.

Τότε ἐπεσκεφθῆμεν τὴν ἀσθενῆ καὶ τὴν εὐρομεν ἐν σχετικῇ εὐεξίᾳ· εἶχε 32 ἀναπνοὰς εἰς τὸ πρῶτον λεπτόν, σφύξεις 106, θερμοκρασίαν 37 καὶ 7· οὐδεμίαν ἐξόγκωσιν τῶν ὑπογαθίων ἀδένων· ἐκ τῆς ρινὸς οὐδὲν ἔρρεεν, αἱ ἀμυγδαλαὶ ἐξωγκωμέναι καὶ ἐρυθραὶ ὡς καὶ ὁ φάρυγξ· σημειᾷ τινα βρογχίτιδος παρετηροῦντο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὠμοπλάτης, ἡ καρδιά οὐδὲν παρουσίαζε τὸ παρὰ φύσιν.

Διὰ τῆς ἐξετάσεως τῆς κοιλίας εὐρομεν τὴν μήτραν ἀνερχομένην 20 ἑκατοστόμετρα ἄνω τῆς ἠβικῆς συμφύσεως, σκληρυνομένην

περιοδικῶς· οἱ καρδιακοὶ φόφοι τοῦ ἐμβρύου δὲν ἠκούοντο καὶ τὰ σκιρτήματα αὐτοῦ εἶχον ἐκλείψει. Ἀπὸ σκοποῦ ἀπέσχομεν τῆς διὰ τοῦ δακτύλου κολπικῆς ἐξετάσεως. Ἀνεγράψαμεν γαργαρισμοὺς ρεζορσίνης καὶ τέταρτον κλύσματος μετὰ 15 σταγόνων λαβδάνου. Συνεστήσαμεν δὲ τὰ χρειώδη ἰδίως ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ἀσηψίας καὶ ἀντισηψίας διὰ τὸν ἐπικείμενον πρόωρον τοκετόν, ὅστις εἶχεν ἀρχίσει ἤδη, τὸ θυλάκιον ἐρράγη περὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ μετὰ 5 ὥρας ἐξῆλθε τεθνεὺς τὸ ἔμβρυον. Ὁ ἰατρός προσκληθεὶς οὐδεμίαν εὐρεν ἐπὶ τοῦ πλακοῦντος μικροσκοπικῆν ἀλλοίωσιν, οὔτε αἰμορραγίαν ἐκ τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, αἱ δὲ δι' αὐτῶν αἰμόφυρτοι ἐκκρίσεις οὐδεμίαν παρουσίαζον κακοσμίαν οὔτε τι τὸ παρὰ φύσιν παρετηρεῖτο ἐπὶ τοῦ αἰδοῦ. Κενώσεις ἔλαβεν ἡ πάσχουσα πρὸ καὶ μετὰ τὸν τοκετόν μεθ' ἰκανῆς σχετικῶς ποσότητος οὔρων.

Τὴν ἀπὸ τοῦ πρόωρου αὐτοῦ τοκετοῦ εὐφορίαν διεδέχθη μετὰ δέωρον πυρετὸς 38.3 με 55· ἀναπνοὰς με ταχὺν καὶ ἀδύνατον σφυγμόν· τὰ συμπτώματα ταῦτα πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐμετριάσθησαν ἵνα ἐπικαληθῶσι τὴν ἐπαύριον ἐντονώτερα με ὑποθερμίαν 36.5, ψύξιν τῶν ἄκρων, σφυγμοὶ δὲ μικροὶ καὶ κυανωτικὸν εἶδημα ἐπὶ τοῦ προσώπου. Ὑπὸ τὰ συμπτώματα ταῦτα ἐπῆλθε τὸ μοιραῖον τὴν 10ην ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς νόσου ἡμέραν.

Πολλὰ ἀνεγράφησαν παρατηρήσεις διφθερίτιδος ἐπὶ ἐγκύων γυναικῶν ὑπὸ μορφήν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φαρυγγολαρυγγιτικὴν ὡς εἰς τὴν ἡμετέραν. Ὁ κ. Anderodias de Bordeaux ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ θέματος τὴν ἐναῖσιμόν του δικτριβὴν τὸ ἔτος 1900. Κατὰ τὰς δημοσιευθεῖσας παρατηρήσεις, ἡ ἐγκυμοσύνη καθιστᾷ τὰς γυναῖκας εὐπαθεστέρας πρὸς τὴν τοξίνην, ὁ δὲ θάνατος ἐπῆρχετο ἐπὶ 50 τοῖς % εἰς τὰς πρὸ τῆς χρήσεως τῶν ἐνέσεων προσβλαλλομένας. Ἀπὸ τοῦ 1894 μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τούτου σῴζονται σχεδὸν πᾶσαι κατ' αὐτόν· ἡ παρατήρησίς μου ὁμως ὑπῆρξε σχετικῶς ἀτυχῆς, ἴσως διότι εἶχε προηγηθῆ τῆς πλῆθους ἡ ἄμα τῇ ἐνάροξί· παρατηρηθεῖτα λευκωματουρία.

Ἡ διφθερίτις ἀναχαιτίζει τὴν πρόοδον τῆς κηύσεως καὶ προκαλεῖ ἔκτρωσιν ἢ πρόωρον τοκετόν διὰ τῆς διφθεριτικῆς τοξίνης, ἥτις

φέρει κατὰ τὸν Androdias ὄξειαν ἔνδομη-
 τρίτιδα μετὰ αἰμορραγίας τοῦ φθαρτοῦ· οὐδὲν
 τούτων εἰς τὴν περίπτωσίν μας, καθ' ἣν
 αἱ τοξίναι ἔφερον τὸν θάνατον τοῦ ἔμβρου
 καὶ τὴν πρόωρον αὐτοῦ ἔξωσιν· αὐταὶ δὲ αὐταὶ
 κακῶς ἐκκρινόμεναι ἐπὶ λευκωματουρικῆς γυ-
 ναικῆς ἐπήνεγκον διὰ τῆς δηλητηρίασεως τοῦ
 μυοκαρδίου τὸν θάνατον αὐτῆς. Τὸ προκαλέσαν
 τὴν πάθησιν μικρόβιον τοῦ Loeffler ἐξαιρετι-
 κῶς κυκλοφορεῖ ἐν τῷ ὄργανισμῷ, ἐν ᾧ ἐπὶ ἄλ-
 λων μολυσματικῶν νοσημάτων εὐρέθη τοῦτο
 τακτικῶς. Ὁ ἰατρός κ. Κουρεμένος ἐν τῇ ἐν
 Παρισίοις ἐκδοθείσῃ ἐναίσιμῳ διατριβῇ του
 τὸ ἔτος 1901, ἐπὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς εὐλογίας
 ἐπὶ τῶν ἐγκύων ἀναφέρει δύο περιπτώσεις
 τοῦ Roger καὶ τοῦ βοηθοῦ του Veil, ἐν αἷς
 οὗτοι εὔρον τὸ ὑπ' αὐτῶν ἀνακαλυφθὲν παρά-
 σιτον τῆς εὐλογίας ἐν τῷ ἀμνιωτικῷ ὑγρῷ καὶ
 εἰς τὰ θανάοντα ἔμβρυα.

Παρατηρήθησαν ἐντοπίσεις διφθεριτικά ἐπὶ
 τοῦ αἰδοίου καὶ τοῦ κολεοῦ τῶν ἐγκύων, αἵτι-
 νες ἐνδίδουν εἰς τὰς ἀντιδιφθεριτικὰς ἐνέσεις
 ὧν ἡ χρῆσις γίνεται ἐπὶ τῶν ἐγκύων ἄνευ οὐ-
 δενὸς ἀτόπου.

Ὅσον καὶ ἂν ἐγενικεύθησαν αἱ ἀντιδιφθε-
 ρικαὶ ἐνέσεις, οὐχ ἦττον ὁμοῦς ἡ ἐφαρμογὴ των
 ἐν τῇ πράξει ἐνεργεῖται σχετικῶς εἰς ὀλιγω-
 τερον ἀριθμὸν περιπτώσεων τῶν ὄσων ὧρειλε
 νὰ γίνηται. Ἐν τῇ ἐπὶ τῆς διφθερίτιδος ἐκ-
 θέσει τῶν εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῶν Παρισίων
 Bretonneau προσερχομένων παιδιῶν, τῇ
 γενομένῃ ὑπὸ τῶν κ.κ. Sosias καὶ Tollemes
 διὰ τὸ ἔτος 1901-1902, ἀναφέρεται ὅτι ἐπὶ
 580 παιδιῶν προσβεβλημένων κλινικῶς καὶ
 μικροβιολογικῶς βεβαιωθεῖσῃς διφθερίτιδος ἐπὶ
 τριάκοντα τριῶν μόνον ἐγένοντο ἐν τῇ πόλει
 ἀντιδιφθεριτικά ἐνέσεις, ὧν ἡ χρησιμότης εἶ-
 ναι λυσιτελεστέρα ὅσον γίνονται ἐνωρίτερον,
 διὰ τῶν ἀμέσων δ' ἀντιδιφθεριτικῶν ἐνέ-
 σεων τὰ παθόντα ὑπὸ διφθερίτιδος παιδιὰ
 ἀσφαλῶς σχεδὸν σώζονται, διότι ὁ ὄρος τοῦ
 Roux ἐμποδίζει τὴν ἐπέκτασιν τῶν ψευδο-
 μεμβρανῶν, ἐξουδετεροῖ τὴν τοξίνην καὶ προ-
 λαμβάνει τὴν ἐκ ταύτης δηλητηρίασιν τοῦ
 αἵματος, τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τῶν
 διαφόρων σπλάγγων· διὰ τῶν προληπτικῶν
 μάλιστα ἐνέσεων καὶ τὰ μὴ παθόντα ἐν τῇ
 οἰκίᾳ προφυλάσσονται· ἐλάχιστος ὁ ἀριθμὸς

τῶν ἰατρῶν οἱ ὅποιοι δὲν ἀναγνωρίζουσι τὰς
 ἀνωτέρω τοῦ ὄρου ἀρετὰς ἢ φοβοῦνται τὴν
 τούτου χρῆσιν, ἥτις ὁμοῦς πολὺ καθυστερεῖ ἐν
 αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ τῆς Γαλλίας. Ἐν ᾧ λοι-
 πὸν εἰς τὰ νοσοκομεῖα ἐπὶ τῇ ὑπονοίᾳ διφθε-
 ρίτιδος γίνεται ἐνέσις τοῦ ὄρου τοῦ Roux, ἐν
 τῇ ἰδιωτικῇ πελατεῖᾳ ἡ ἐνέσις ἀποβάλλεται
 μέχρι τῆς κλινικῆς ἢ μικροβιολογικῆς ἐξακρι-
 βώσεως τῆς διαγνώσεως, δὲν εἶναι δὲ πάντοτε
 εὐκόλον νὰ προσφέρῃ τις τὴν λέξιν διφθερίτις
 καὶ πολὺ δυσχερέστερον νὰ ὑποβάλλῃ τὸ παιδίον
 εἰς ἐνέσιν ἐπὶ ἀπλῇ ὑπονοίᾳ. Παρ' ἡμῖν δὲ ὅπου
 ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ὄρου συνηθέστατα γίνεται ἐν
 τῇ πόλει μετὰ τῆς δεούσης ἐπιμελείας καὶ
 προσοχῆς, οἱ διὰ διφθερίτιδος θάνατοι δὲν λεί-
 πουν εἰς τὸ δελτίον τῆς θνησιμότητος. Ἄς
 ἐλπίσωμεν ὅτι ταχέως θέλουσιν ἐκλείψει διὰ
 τῆς χρήσεως τοῦ νέου ἀντιδιφθερικοῦ ὄρου τοῦ
 Martin, τοῦ ὁποίου τὸν τρόπον τῆς παρα-
 σκευῆς καὶ τὰς ἀρετὰς ἐξέθηκεν ὁ ἐφευρέτης
 εἰς τὴν τῆς 16 Μαΐου συνεδρίαν τῆς ἐν Πα-
 ρισίοις βιολογικῆς ἐταιρείας.

Ὁ κ. Martin ὑποβάλλει εἰς θερμοκρασίαν
 100 βαθμῶν ἐπὶ μίαν ὥραν μικρόβια διφθε-
 ρικῆς καλλιέργειας, δι' αὐτῶν ἐνεργεῖ ἐνέσιν
 ἐνδοφλεβικὴν ἐπὶ ἀλόγων ὑποβληθέντων ἤδη
 εἰς τὰς πρὸς παρασκευὴν τοῦ συνήθους ὄρου
 ἐνέσεις, οὕτω δ' ἐπιτυγχάνει νέον ἀντιδιφθε-
 ρικὸν ὄρον, ὁ ὅποῖος ἔχει κατακορημιστικὴν
 ἰδιότητα ἐπὶ τῶν μικροβίων τοῦ Loeffler ὁ
 ὄρος οὗτος ἐπιχριστός ἐπὶ τῶν ψευδομεμ-
 βρανῶν τῶν ἀμυγδαλῶν ταχέως καταπαύει
 τὸν πόνον. Αἱ δὲ ψευδομεμβράναι ἐξοιδαίνον-
 ται, γίνονται κιτρινωπαὶ καὶ ἀποπίπτουσι
 ταχέως, ἡ δὲ χώρα μένει καθαρὰ καὶ ἐστε-
 ρημένη μικροβίων, ἐνῶ ταῦτα ἐξηκολούθουν
 ὑπάρχοντα ἐπὶ πολὺν καιρὸν μετὰ τὰς ἐνέσεις·
 οὕτω λοιπὸν ὁ νέος ὄρος ἔχει προφυλακτικὴν
 ἀνωτέραν, ἢ δὲ ἐφαρμογὴ εἶναι πολὺ ἀπλου-
 στέρα. Μάλιστα δὲ, ἐπειδὴ ἡ διάρκεια τῆς
 ἐπιχρίσεως δὲν ἀρκεῖ, παρεσκευάσθη ὁ κ. Mar-
 tin τραγήματα μετὰ σακχάρου καὶ ἀραβικοῦ
 κόμμεως· ταῦτα χορηγοῦμεν εἰς τὰ πάσχοντα
 παιδιὰ ἢ εἰς τὰ ὑποπτα, τὰ μὲν θεραπεύουν,
 τὰ δὲ ἀπαλλάσσουν τῆς μολύνσεως. Αἱ μέχρι
 τοῦδε ὁμοῦς παρατηρήσεις δὲ εἶναι ἐπαρκεῖς,
 δι' ὅ εἰς βεβιαὴν διφθερίτιδα, μάλιστα εἰς
 λαρυγγικὴν, συνιστᾷ τὴν ἐξηκολούθησιν τῶν

υποδορείων ἐνέσεων μέχρι νεωτέρων καὶ πολυαριθμοτέρων παρατηρήσεων.

Τὴν τοπικὴν θεραπείαν τῆς διφθερίτιδος διὰ τοῦ ὀροῦ πολλοὶ ἐπεχείρησαν, παρ' ἡμῖν μάλιστα ὁ Ζαχίτσιανος πολλάκις τὸν ἀντιδιφθερικὸν ὀρὸν τοῦ Roux διὰ τοῦ στόματος· ἀλλὰ καὶ ὁ ὀρὸς καὶ ὁ τρόπος τῆς χρήσεως διάφορος· ἡ ἀπλὴ διέβχσις αὐτοῦ διὰ τῶν παρισθμίων κατὰ τὴν κατάποσιν ἢ το βραχυτάτη, ἡ δὲ διὰ τοῦ στομάχου καὶ τοῦ ἥπατος εἰς τὸ αἷμα αὐτοῦ μετάβχσις χάνει τὴν ἀντιτοξικὴν του ιδιότητα. Ὡστε ἡ νέα μέθοδος στηρίζεται ἐπὶ νέων βάσεων καὶ παρέχει πλείστως ἐλπίδας, αἵτινες εὐχόμεθα νὰ μὴ διαψευσθῶσι καὶ οὕτω ἀπαλλαγῇ ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ τὸ βροτολογικὸν αὐτὸ Σύρειον κακόν.

Γ. Ἐλευθεριάδης βέης. Κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν ὁ θάνατος προέρχεται οὐχὶ ἐκ τῶν τοξινῶν τῆς διφθερίτιδος, ἀλλ' ἐκ τοῦ πρόωρου τοκετοῦ καὶ τῆς ἐκ τούτου μολύνσεως. Εἰς δύο περιπτώσεις, ὡς εἶδον ἐν Παρισίοις, ἐπῆλθεν ἴσσις μετὰ ἔκτρωσιν.

Δ. Μανουηλίδης. Εἷς τινα περίπτωσιν ἀμερικανοῦ τινος ἰατροῦ, γυνὴ ἔγκυος ὑποστᾶσα προφυλακτικῶς ἔνεσιν ἀντιδιφθερικικοῦ ὀροῦ ἔσχεν ἔκτρωσιν, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι δύναται νὰ φέρῃ ἔκτρωσιν ὁ ὀρὸς οὗτος.

Π. Κελαϊδίτης. Νομίζω ὅτι ἡ ποσότης τῶν 10 γρ. ὀροῦ, ἣτις ἐδόθη εἰς ἔνεσιν ἐν ἀρχῇ εἶναι μικρὰ δι' ἐνήλικα, ἀφ' οὗ εἰς παιδία ἐξ ἀρχῆς δύναται τις νὰ ἐνέσῃ 20 γρ. διὰ μιᾶς.

Νούλης. Ὁ ὀρὸς ἐδόθη εἰς μικρὰν ποσότητα ἕνεκα τῆς λευκωματουρίας, ἣτις συνυπῆρχε καὶ ἕνεκα τῆς ἐγκυμοσύνης καθ' ἣν πάντοτε ὑπάρχει ἀνεπάρκεια ἥπατος καὶ νεφρῶν ἐν τούτοις ἡ ποσότης δὲν ἦτο ἀνεπαρκής, διότι ὁ θάνατος δὲν ἐπῆλθεν ἐκ τοῦ λάρυγγος ἢ τοῦ φάρυγγος, ἀλλ' ἐκ μυοκαρδίτιδος, καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν παντὸς συμπτώματος μολύνσεως ἐκ μέρους τῶν γεννητικῶν ὀργάνων.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. **Ἰατροπούλος** ἀναγινώσκει μελέτην «περὶ τῆς ὠχρᾶς ἀλοιφῆς ἐν τῇ ὀφθαλμιατρικῇ.»

Κύριοι,

Συνήθως ἡ ὠχρὰ ἀλοιφὴ παρασκευάζεται ἐν ἀναλογία 1 μέχρι 2 %, διότι ἐν μείζονι ἀναλογία δὲν εἶναι ἀνεκτὴ τῷ ὀφθαλμῷ· ἐν τούτοις παρατηρεῖται συχνάκις ὅτι καὶ οὕτω ἡ ἀλοιφὴ αὐτὴ, ὅσον καλῶς καὶ ἂν παρασκευάζεται, δὲν ἀρέσκει τῷ ὀφθαλμῷ, ἐνίοτε δὲ εἶναι καὶ ἐρεθισμοῦ μεγάλου καὶ ὀδύνης πρόξενος, εἴτε ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τῶν βλεφαρικῶν χειλέων (ἐπὶ βλεφαρίτιδος), εἴτε εἰσαγομένη ἀναμέσον τῶν βλεφάρων (ἐπὶ χοιραδικῆς ἢ λυμφατικῆς κερατοεπιπεφυκίτιδος καὶ ἄλλων παθήσεων τοῦ κερατοειδοῦς.) Τόσον ὥστε πλείστοι ὀφθαλμιατροὶ ἐγκατέλειψαν ἤδη τὴν χρῆσιν τῆς ὠχρᾶς ἀλοιφῆς ἕνεκα τῶν ἐλαττωμάτων αὐτῆς.

Νεώτερα ὁμῶς διδόμενα οὐδεμίαν ἐπιτρέπουσιν ἀμφιβολίαν ὅτι τὰ ἐλαττώματα ταῦτα τῆς ὠχρᾶς ἀλοιφῆς ὀφείλονται οὐχὶ εἰς τὸ περιεχόμενον ποσὸν τοῦ ὠχροῦ ὀξειδίου τοῦ ὑδραργύρου, ἀλλ' εἰς τὴν ποιότητα τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν στοιχείων.

Ἐν πρώτοις ἔρχεται τὸ ὠχρὸν ὀξείδιον τοῦ ὑδραργύρου, ὅπερ ὀφείλει νὰ ἦται ἐπιμελῶς παρασκευασμένον. Ὡς γνωστὸν ἐν τῇ ὀφθαλμιατρικῇ ἡ χρῆσις τοῦ ὠχροῦ ὀξειδίου προτιμᾶται τῆς τοῦ ἐρυθροῦ, ἐπειδὴ τὸ πρῶτον εἶναι ἠπιώτερον καὶ ἀρεστότερον τῷ ὀφθαλμῷ, καίτοι ἀμφότερα ταῦτα τὰ σώματα εἶναι ἰσομερῆ καὶ ἐξ ἴσου ἀδιάλυτα ἐν τε τῷ ὕδατι καὶ τοῖς λιπαροῖς σώμασιν, ἡ δὲ μόνη αὐτῶν ἐξωτερικὴ διαφορά συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τὸ μὲν εἶναι ἐρυθρὸν καὶ κρυσταλλικόν, τὸ δὲ ὠχρὸν καὶ ἄμορφον. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ μέθοδος τῆς παρασκευῆς τοῦ ὀξειδίου τοῦ ὑδραργύρου συντελεῖ πολὺ ὅπως τὸ πρεῖν καταστῆ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀρεστὸν τῷ ὀφθαλμῷ. Κετὰ δεύτερον λόγον ἔρχεται τὸ λιπαρὸν σῶμα ὅπερ χρησιμεύει ὡς ὄχημα, ἰδίως δὲ ἡ βαζελίνη τοῦ ἐμπορίου, ἣτις ἀναγράφεται συνήθως ἐν ταῖς συνταγαῖς καὶ εἶναι σῶμα πολυσύνθετον περιέχον καὶ στοιχεῖα λίαν ἐρεθιστικά, οὐχὶ δὲ ἀπρακτικὰ δι' ἀλοιφήν. Ὅθεν ἐπιμελὴς καθαρισμὸς ἢ εἶδος πλύσεως χημικῆς, ἱκανὸν νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτὴν παντὸς στοιχείου ἐρεθιστικοῦ καὶ περιττοῦ, δύναται βεβαίως νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ὠχρᾶς ἀλοιφῆς.

Ἀκριβῶς τοιοῦτόν τι ἔπραξε φαρμακοχημικός τις γάλλος, ὁ κ. Bertault, ὅστις ἔπειλεν ἡμῖν τὸ παρελθὲν ἔτος, δείγματα πρὸς δοκιμασίαν ἐκ τῆς ὠχρᾶς ἀλοιφῆς ἢ αὐτὸς παρεσκευάσθη καὶ μάλιστα ἐν τῇ ὑψηλῇ ἀναλογίᾳ 5%. Τουτέστι τὸ μὲν ὠχρὸν ὀξειδίον παρεσκευάσθη δι' ἰδίας μεθόδου, τὴν δὲ βελτιωμένην ἀπεκαθάρισεν ὅσον ἠδύνατο κάλλιον καὶ πάλιν δι' ἰδίας μεθόδου.

Ἰδόντες τὴν ἐπιμεμηλημένην παρασκευὴν τῆς ἀλοιφῆς ἐπεύσαμεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν αὐτὴν καὶ ἐφηρμοσάμεν ἐπὶ πολυαριθμῶν ἀτόμων, συχνότατα δὲ παρὰ τῷ αὐτῷ ἀτόμῳ ὅτε μὲν τὴν ἀλοιφὴν Bertault ὅτε δὲ ἐτέρου παρασκευασθεῖσαν ἐν τοῖς φαρμακείοις ἢ ὁσάκις ἀμφοτέροι οἱ ὀρθακμοὶ ἔπασχον τὴν μὲν ἐν τῷ Δ. Ὁ. τὴν δὲ ἐν τῷ Α. Ὁ. ὅπως συγκρίνωμεν κάλλιον τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν συμπεριφορὰν.

Ὅντως ἡ ἀλοιφὴ Bertault παρὰ τὴν ὑψηλὴν ἀναλογίαν (5%) ἐφέρετο πάντοτε ἠπιώτατα καὶ μετὰ ἐνεργείας ἱαματικῆς ὑπὲρ τὸ προσδοκώμενον. Ἐν ᾧ ἐκ τῶν κοινῶν ἀλοιφῶν (1,5-2%) συχνότατα οἱ πάσχοντες ἡσθάνοντο ἐρεθισμόν τινα ἐπὶ τῇ ἐφαρμογῇ, ἐνίοι δὲ ἦσαν λίαν δυσηρεστημένοι ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἐνοχλήσεως τοῦ φαρμάκου· ἐνίοτε αἱ συγκριτικαὶ αὐταὶ δοκιμαίαι ἐγένοντο καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ πάσχοντος, ὅστις ὅμως εἰδοποιεῖ ἡμᾶς ὀρθότατα περὶ τῆς μεταβολῆς.

Ἀπέναντι τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων ἀπεφάσιστα ν' ἀναγράψω πρὸς τὸ παρὸν πάντοτε σχεδὸν τὸ προῖόν τοῦτο καὶ μόνον ἡ ὑψωμένη τιμὴ αὐτοῦ μὲ ἀναγκάζει ἀκόμη νὰ καταφεύγω ἐνίοτε εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀλοιφάς. Διὰ τοῦτο ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν τῶν συναδέλφων μου ἐπὶ τῶν γεγονότων τούτων, ὁμολογῶ ὅτι θὰ ἤμην εὐγνώμων εἰς τοὺς φαρμακοποιούς μας καὶ μετ' ἐμοῦ ὅλοι οἱ πάσχοντες, ἂν ἐλάμβανον ὑπὸ σπουδαίαν ἔσποψιν πάντα τὰ εἰρημένα καὶ ἡσυχολοῦντο πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐν λόγῳ ἀλοιφῆς κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ κ. Bertault, οὕτως τὸ προῖόν λίαν ἐξετιμῆθη ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐν τῇ ἀλοιφῇ τοῦ Bertault πλὴν τῆς ἀθρονίας τοῦ ὀξειδίου, ὅπερ αὐξάνει μὲγάλως τὴν ἀντισηπτικὴν δύναμιν τοῦ φαρμάκου, τὸ ὄχημα ἐπίσης εἶναι ἐξάριστον, διότι οὐ μόνον

εἶναι ἀπηλλαγμένον παντὸς ἐρεθιστικοῦ στοιχείου, ἀλλὰ καὶ σύττασιν ἔχει καλὴν διὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους, τὸ δὲ ὀξειδίον τοῦ ὑδρογύρου οὐδόλως μελανίζει ὅσον καὶ ἂν διαρκέσῃ ἐπὶ μακρὸν ἢ χρῆσις τοῦ παρασκευάσματος. Γνωρίζω καλῶς τὰ μέτρα ἅτινα ἡ Αὐτοκρ. Ἱατρικὴ Σχολὴ εἶχε λάβει πρὸ ἐτῶν τῇ προτροπῇ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ὀφθαλμολογίας Ἐσαδ βέη διὰ τὴν ἐπιμελῆ ἐξέλεγεσθαι τοῦ ὠχροῦ ὀξειδίου τοῦ εἰσαγομένου εἰς τὸ κράτος καὶ χρησιμοποιουμένου ἐν τοῖς φαρμακείοις. Μεθ' ὅλα ταῦτα ἡ ὠχρὰ ἀλοιφὴ δὲν ἔπαυσε τοῦ νὰ ἔχῃ ἐλαττώματα. Ἐγὼ αὐτὸς παρατήρησας ὅτι τὸ αὐτὸ ὀξειδίον ἔδιδεν ἀλοιφὰς ἐνίοτε δικόφρους, εἶχον σκεφθῆναι νὰ συνιστῶ τὴν λεπτήν λειοτριβήσιν αὐτοῦ ἀναγράφων *Précipité jaune impalpable* καὶ διέκρινα βελτιώσιν τινα.

Ἐπ' ἀναλαμβάνω λοιπὸν ὅτι οἱ φαρμακοποιοὶ ὀφείλουσιν εἰσέτι νὰ ἀσχοληθῶσι πρὸς τελειοποίησιν τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης ὀφθαλμικῆς ἀλοιφῆς, διότι ἡ παρούσα κατάστασις τῆς παρασκευῆς αὐτῆς ἔχει μᾶλλον τάσιν νὰ περιορίσῃ τὴν χρῆσιν αὐτῆς, ἐν ᾧ ἡ τελειοποίησις θέλει ἐπεκτείνει μὲγάλως τὴν ἐφαρμογὴν, καθ' ὅσον τὸ φάρμακον τοῦτο ἐφαρμόζεται κατὰ πάσης σχεδὸν κερατίτιδος καὶ βλεφαρίτιδος λυιτελέστερον παντὸς ἄλλου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΜΗ'

21 Μαΐου 1903.

Προεδρία Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. Π. Κελαϊδίτης ἀναγινώσκει μελέτην αὐτοῦ ἐπὶ τῆς *Γενεαλογίας δύο περιπτώσεων συφιλίδος*.

Κύριοι,

Ὁ σκοπὸς τῆς παρουσίας ἀνακοινώσεώς μου ἀναφέροντος τὰς δύο περιπτώσεις τῆς γενεαλογίας συφιλίδος, εἶναι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἵνα καταδείξω ὑμῖν τὸν κίνδυνον, ὃν διατρέχει πᾶσα οἰκογένεια ἐκ τῆς μόλυνσεως ἐνὸς μέλους αὐτῆς, καὶ γενικώτερον ἡ κοινωνία, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸ δύσκολον τῆς θέσεως τοῦ ἱατροῦ ἐπὶ τοιούτων περιπτώσεων, ἐνώπιον τῶν ὁποίων πᾶς τις ἐξ ἡμῶν δύναται νὰ εὔρεθῇ καὶ νὰ

παραστῆ μάρτυς σιωπηλὸς ἀδυνατῶν ὡς δε-
 δεσμευμένος ὑπὸ τῆς ἐχεμυθίας τῆς ἐπαγγελ-
 ματικῆς, νὰ ρήξῃ φωνὴν καὶ νὰ πρὸς τῆσθαι
 τοὺς κινδύνους τοὺς ἀπὸ τῆς νόσου.

Ἡ πρώτη περίπτωσις ἀφορᾷ συζύγον ἐγ-
 γαμον καὶ πατέρα τέκνων μολυνθέντα ἐν τῇ
 ἀλλοδαπῇ μακρὰν τῆς συζύγου ἐξ ἔλκους συ-
 φιλιδικοῦ κατὰ τὸν τράχηλον ἐκ δῆγματος
 ἀροχορδόνος, ὃ ἐφερὲν ἐκ γενετῆς, κατὰ
 τὴν συνουσίαν ὑπὸ γυναικὸς ὑγιοῦς μὲν φαι-
 νομενικῶς, ἀλλὰ παρουσιάζουσης κατὰ τὴν
 ὁμολογίαν τῆς ἀφθώδεις πλάκας ἀπὸ καιροῦ
 εἰς καιρὸν ἐπὶ τε τῶν παρεῖων καὶ τῆς γλώσ-
 σης. Μετὰ θεραπείαν βραχυτάτην, ἐλθούσης
 τῆς συζύγου παρ' αὐτῷ, μεταδίδει τὴν νόσον
 τῇ συζύγῳ του διὰ τῆς συνουσίας καὶ ταυτο-
 χρόνως καθιστᾷ αὐτὴν ἔγκυον. Μετὰ τὸν το-
 κετὸν θυγατρὶ ὑγιοῦς κατὰ τὸ φαινόμενον,
 ἡ μήτηρ ἤρξατο νὰ ἔχῃ ἐκδηλώσεις πλακῶν
 βλενώδων κατὰ τὸ αἰδοῖον καὶ τὸ στόμα.
 Συνεπεία θεραπείας ἀντισυφιλιδικῆς ἐν γνώσει
 τοῦ συζύγου, εἰς ὃν παρεστήσαμεν τὴν νόσον
 ὡς τοιαύτην προελθοῦσαν ἐξ αὐτοῦ παρὰ τὰς
 συμβουλὰς μας, αἱ ἐκδηλώσεις αὐτῆς ὑπεχώ-
 ρησαν καὶ ἡ μήτηρ ἐπὶ ἐξάμηνον καὶ πλέον
 ἐξηκολούθει θηλάζουσα τὸ τέκνον τῆς οὐδὲν
 τὸ ὑποπτον παρουσιάζουσα. Ἄλλ' ἰδοῦ μετ' ὀ-
 λίγον ἀναφάνονται καὶ ἐπὶ τοῦ τέκνου πλά-
 κες βλενώδεις καὶ εἰς τὰς δύο τῶν χειλέων
 γωνίας, ὅποτε ἐν τῷ μεταξύ ἔρχεται ἐκ τῆς
 πατρίδος τῆς παρὰ τῇ συζύγῳ ἡ ἀδελφὴ αὐ-
 τῆς, κόρη 15 περίπου ἐτῶν, ὅπως βοήθησθαι
 τὴν ἀδελφὴν εἰς τὰς οἰκτικὰς ἐργασίας τῆς·
 εἰς ἀντάλλαγμα ὁμως τῶν ἀδελφικῶν προθέ-
 σεων καὶ ὑπηρεσιῶν τῆς, ἡ μικρὰ τῆς ἀνε-
 ψία, ἢ περιποιεῖται ὑπερβλλόντως, μετ'
 ἀφώρητος τῇ μεταδίδει διὰ τῶν συχνῶν
 ἀσπασμῶν ἐπὶ τε τῶν παρεῖων καὶ τοῦ στό-
 ματος ἴτως τὴν σύφιλην, ἣν ἡ ἀψία νεῆνις
 παραλαμβάνει καὶ μεταφέρει ἀνυπόπτως ἐπα-
 νελθοῦσα μετὰ διάστημα χρονικὸν περὶ τοὺς
 τρεῖς μῆνας εἰς τὴν πατρίδα τῆς καὶ μεταδί-
 δει τῷ γέροντι πατρὶ αὐτῆς παθόντι ἱρίτιδα
 καὶ πλάκας βλενώδεις κατὰ τὸ στόμα. Περὶ
 τῶν ἄλλων τῆς οικογενείας τῆς νεάνιδος ταύ-
 τῆς μελῶν δὲν ἔχω εἰδήσεις, ἀλλ' ἴτως καὶ
 ἄλλα τινὰ ἔπαθον τὴν νόσον, καὶ ἐκ τῆς
 ἀκηδίας, περὶ τε τὴν προφύλαξιν καὶ τὴν

θεραπείαν. Διότι μάτην ἐπέστησα τὴν προς-
 οχὴν τοῦ συζύγου καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν
 θεραπείαν καὶ ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὴν προ-
 φύλαξιν, ὅπως μὴ συνέλθῃ τῇ συζύγῳ του
 ἅμα τῇ παραμικρᾷ ἐκδηλώσει, μάτην συν-
 ἔστησα τῇ γυναικαδὲλφῃ κόρῃ νὰ μὴ ἀσπά-
 ζηται μετὰ τόσου πάθους τὴν μικρὰν ἀνεψίαν
 παρουσιάζουσαν τὰς ἐπὶ τῶν χειλέων πλάκας
 ὡς ἐχούσας χαρακτηριστὰ νόσου μεταδοτικῆς.
 ἀποφεύγων νὰ ἀναφέρω αὐτὴν, μάτην προέ-
 τρεψα τῇ νεάνιδι ἅπαξ μολυνθεῖσθαι νὰ κάμῃ
 θεραπείαν τινά, ἐκείνη εἰς παρατήρησίν μου
 περιωρίζετο νὰ μοὶ λέγῃ ὅτι δὲν εἶναι τίποτε
 ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἔχει! ἀλλὰ τὸ ὅποιον μετέ-
 δωκεν εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς, θὰ μεταδώσῃ
 ἴσως καὶ εἰς τὸν μέλλοντα συζύγον βεβαίως δὲ
 καὶ εἰς τὰ τέκνα τῆς, ἐὰν ἀποκτήτῃ τάχιστα.
 Καὶ ἐνώπιον τῆς λυπηρᾶς ταύτης καταστά-
 σεως ὁ ἰατρὸς μένει ἀφωπλισμένος, δυνά-
 μει τοῦ ἐπαγγελματικοῦ ἀπορρήτου, καὶ νὰ
 μὴ δύναται νὰ ὁμιλήσῃ καθαρῶς καὶ ἐξηγή-
 σῃ περὶ τίνος πρόκειται καὶ ποῖκι ἔσονται
 αἱ συνέπειαι τῆς φοβερᾶς ταύτης νόσου.

Ἡ δευτέρα περίπτωσις ἀναφέρεται εἰς γυ-
 ναῖκα ἔγκυον συζῶσαν μετὰ τινος νέου, ὅστις
 εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ πάθῃ ἔλκος τι συφιλιδι-
 κὸν μὴ φωτισθεὶς δεόντως ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ
 του περὶ τῆς κολλητικότητος τῆς παθῆσέως
 του, μετέδωκε τὸ ἔλκος του εἰς τὴν περὶ ἧς
 ὁ λόγος γυναῖκα ὑπὸ μορφὴν ἔλκους σκλη-
 ροῦ τῶν κοιλιακῶν τοιχωμάτων. Ἡ γυνὴ
 αὕτη δύο μῆνας πρὸ τοῦ τοκετοῦ τῆς παρου-
 σίασε κεφαλαλγίαν νυκτερινὴν καὶ πλάκας
 βλενώδεις κατὰ τὸ αἰδοῖον, αἵτινες ὑπεχώ-
 ρησαν τῇ χρήσει ὑδραργυρικῶν ἐντριβῶν, οὐχ
 ἤττον ἡ γυνὴ αὕτη ἔτεκε θυγατρίον τι, ὅπερ
 ὅσον καὶ ἂν δὲν παρουσίαζε τὰς πρώτας τοῦ
 τοκετοῦ του ἡμέρας οὐδὲν τὸ νοσηρὸν, δὲν
 ἐβράδυναν ὁμως αἱ ἀπὸ τοῦ στόματος ἐν εἰδει
 ἀφθῶν βλενώδεις πλάκες. Καὶ τὸ κατ' ἐμὲ
 μὲν προσεπάθησα παντὶ σθένει νὰ περιορίσω
 τὸ κακὸν ἕως ἐδῶ, συνιπτῶν τὸν θηλασμὸν
 τῆς μητρὸς ἢ τὴν διὰ θηλάστρων ἀνατροφήν
 τοῦ παιδίου, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη καὶ προσε-
 λήφθη τροφὸς ὅπως θηλάσῃ τὴν μικρὰν αὐ-
 τῆς. Μάτην παρέστησα τῇ μητρὶ τῆς μικρᾶς
 τὸ ἄδικον ὅπερ ἐξάπαντος θὰ προσγίγη τῇ
 τροφῇ κινδυνεύουσα νὰ πάθῃ καὶ ἐκείνη τὴν

νόσον τῆς μικρᾶς τῆς. Δὲν ἠδυνήθην τίποτε ἄλλο νὰ ἐπιτύχω ἢ μόνον νὰ γίνηται ὁ θηλασμός ἐφαρμοζομένου ἐπὶ τῆς θηλῆς τοῦ μαστοῦ τῆς τροφοῦ, εἰς ἣν δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐκθέσω τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ἦτο ἐκτεθειμένη, πάντοτε ἐλαστικῆς θηλῆς πρὸς τὸ καλὸν δῆθεν τοῦ παιδίου. Καὶ ἐπὶ τίνα μὲν καιρὸν τὰ πράγματα ἐξηκολούθησαν κατὰ τὰς ὁδηγίας μου, ἀλλὰ μετὰ τίνα καιρὸν ἡ τροφὸς βαρυνθεῖσα ἐν καιρῷ νυκτὸς νὰ ἐπιθέτη τὴν ἐλαστικὴν θηλήν ἐπὶ τοῦ μαστοῦ τῆς προσεβλήθη κατὰ τὴν θηλήν ὑπὸ ἔλκουσ σκληροῦ τοῦ ὁποίου ἠγγύει τὴν φύσιν καὶ τὴν προέλευσιν τῶν πόνων ὅμως συνεπείᾳ τοῦ ἔλκουσ καθισταμένων ἡμέρᾳ τῆ ἡμέρᾳ ἀφορήτων, ἠναγκάστη ἡ τροφὸς νὰ ἀποσυρθῆ ἀποκομίζουσα τὴν σύφιλιν ἵνα τὴν μεταδώσῃ εἰς τὸ ἴδιον τέκνον ὅπερ ἀνέλαβεν ἐκεῖθεν ὅπου τὸ εἶχεν ἐμπιστευθῆ καὶ ἤρχιζε, τοῦ ἐπὶ τῆς θηλῆς ἔλκουσ τῆς ἐπιτρέποντος, νὰ θηλάζῃ. Ἀλλὰ καχεκτικὸν ὡς ἦτο, δὲν ἐβράδυνε νὰ ὑποκύψῃ συνεπείᾳ ἀθρεψίας. Μετὰ τίνα δὲ καιρὸν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος τροφὸς ἀφοῦ μετέδωκε τὴν νόσον καὶ εἰς τὸν σύζυγον, θεραπευθεῖσα φαινομενικῶς, προσελήθη εἰς οἰκίαν ἄλλην ὅπως θηλάσῃ βρέφος τι εἰς ὃ δὲν ἐβράδυνε νὰ μεταδώσῃ τὴν νόσον τῆς. Ὅσον δὲ διὰ τὴν μικρὰν, ἐκεῖνη ἔκτοτε δοθεῖσα παρὰ τινι πτωχῇ οἰκογενείᾳ ἐξηκολούθει παρὰ τὴν κατάλληλον θεραπείαν νὰ παρουσιάζῃ συμπτώματα ἐπὶ τε τῆς γλώσσης καὶ τῶν χειλέων, ἐπὶ τῆς μεταδοτικότητος τῶν ὁποίων, ἐπίστητα τὴν προσοχὴν, μετὰ τῆς δυνατῆς προφυλάξεως, τῆς περιποιουμένης αὐτὴν γυναικός. Εἰς ἀπάντησιν ὅμως τῶν ἐμῶν συμβουλῶν ἐπανῆλθε μετὰ τίνα καιρὸν μὲ ἐκδηλώσεις συφιλιτικὰς ἥτοι ἐξάνθημα, ροδάνθας, καὶ πλάκας βλενώδεις ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ τοῦ φάρυγγος. Δὲν παρῆλθε πολὺς καιρὸς καὶ βλέπουσα ὅτι παρῆλθον τὰ ἄνω συμπτώματα πλὴν βλενωδῶν πλακῶν ὑπαρχουσῶν κατὰ τὸ αἰδοῖον, ἐπανῆλθε ζητοῦσα τὴν συμβουλὴν μου περὶ αὐτοῦ καθὼς καὶ περὶ ἀναλόγων συμπτωμάτων παρὰ τῷ συζύγῳ αὐτῆς. Χάρις εἰς τὴν κατάλληλον θεραπείαν τὰ εἰρημένα συμπτώματα ἐξηλείφθησαν ἵνα ἐπανέλθωσι καὶ πάλιν μετὰ τίνα χρονικὴν περίοδον, ὡς γνωρίζομεν. Καὶ οὕτως ἡ γυνὴ αὕτη

πάσχει καὶ πάλιν ἀπὸ ἐκδηλώσεως κατὰ τὸ αἰδοῖον καὶ τὸν δακτύλιον, πρὸς ἐπίμετρον δὲ καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς, κόρη εἰκοσαετίας, πάσχει περίπου τὰ αὐτά. Συμπεραίνω δὲ ὅτι ἡ τελευταία αὕτη ἐμολύνθη ἐκ τῆς μικρᾶς παραμενούσης εἰσέτι παρὰ τῆ οἰκογενείᾳ, ὡς οὐδενὸς μέτρου προφυλακτικοῦ λαμβανομένου κατὰ τῆς μεταδοτικότητος τῆς νόσου. Καὶ ὄντως ἐγὼ αὐτὸς παρέστην μάρτυς αὐτόπτης τὴν στιγμὴν καθ' ἣν παρὰ τὰς ἐπὶ τῆς γλώσσης καὶ τῶν χειλέων ἐκδηλώσεις τῆς μικρᾶς ἡ κόρη περὶ ἧς ὁ λόγος εἶδιδέ τι κοχλιάριον εἰς τὴν μικρὰν μετὰ φαγητοῦ ἔστιν ὅτε δὲ ἐγέυετο τὸ περιεχόμενον καὶ ἐκεῖνη ὅπως τὸ δοκιμάσῃ, λέγει, μήπως εἶναι θερμότερον τοῦ δέοντος. Εἰς τὰς παρατηρήσεις μου δὲ ὅτι αὐτὸ τὸ ὅποιον ἀκμυεῖ εἶναι βλαβερὸν καὶ ἀκάθαρτον, ἡ κόρη ἀπήντα διὰ μειδιάματος ἴσως ταλανιστικοῦ. Τοιαύτη παχυλὴ ἀμάθεια βασιλεύει παρὰ τῆ πτωχῇ τάξει περὶ τῶν στοιχειωδεστέρων τῆς ὑγιεινῆς κανόνων καὶ τοιαύτη δυσπιστία εἰς τὰς ἰατρικὰς συμβουλὰς καὶ παραγγέλματα.

Ὡς βλέπετε, κύριοι, καὶ ἐκ τῶν δύο περιπτώσεων, ἅς σὰς ἀνέφερα ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς ἀριθμοῦνται τέσσαρα θύματα τῆς νόσου ἀθῶα καὶ ἀκούσατε, 1ον ἡ σύζυγος, 2ον τὸ τέκνον, 3ον ἡ ἀδελφὴ καὶ 4ον ὁ γηραιὸς πατήρ, ἅπαντα ἔχοντα μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πηγήν, τὸν ἀσυνείδητον σύζυγον, ὅστις ἂν ἤθελεν ἀκούσει τὰς συμβουλὰς μου δὲν ἤθελε καταστήσει καὶ τέσσαρας ἄλλας ὑπάρξεις δυστυχεῖς αἰτινες ἀγνωστον πόσους ἄλλους θὰ καταστήσωσιν ἐπίσης δυστυχεῖς ἐν ἀγνοίᾳ των. Καὶ ἰδοὺ ὅτι τὸ παράπτωμα τοῦ συζύγου ἔρχεται πρὸς ἐπικύρωσιν τοῦ λογίου «ἐνὸς αἰόπου δοθέντος μυρία ἔπονται.» Ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας ἔχομεν περισσότερα θύματα ἥτοι: 1ον τὴν ἔγκυον γυναῖκα, 2ον τὸ τεχθὲν θυγάτριον, 3ον τὴν τροφόν, 4ον τὸ τέκνον αὐτῆς, 5ον τὸν σύζυγον τῆς τροφοῦ, 6ον τὸ βρέφος ὅπερ προσληφθεῖσα ἐθήλασεν ἐπὶ τίνα καιρὸν ἡ τροφός, 7ον τὴν περιποιουμένην τὴν μικρὰν γυναῖκα, 8ον τὸν σύζυγον αὐτῆς καὶ 9ον τὴν κόρην αὐτῆς. Ἐὰν δὲ εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν καταλέξωμεν καὶ νέον τίνα καλῆς οἰκογενείας ἐλθόντα δὲ εἰς σχέσεις μετὰ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γυναικὸς μετὰ παρέλευσιν διετίας

ἀπὸ τῆς νόσου τῆς, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ κυρία αὕτη παρουσίαζεν εἰς τὸ αἰδοῖον μικράς τινας ἐξελκώσεις ὑπὸ μορφήν ἔρπητος, ἔχομεν τὸ ὄλον δέκα θύματα ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἄλλα μὲν ἐξ ἀγνοίας, ἄλλα ἐκ παραβάσεως τῶν στοιχειῶδων παραγγεμάτων καὶ κανόνων τῆς καθαριότητος καὶ ὑγιεινῆς, καθὼς εἶναι ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ τῆς οικογενείας παρ' ἣ παραμένει ἡ μικρὰ καὶ ἀνατρέφεται.

Ἐκ τῶν ἄνω ἐκτεθέντων δύο τινὰ προκύπτουσι, κύριοι, πρῶτον τὸ ζήτημα τῆς ἐξάπλώσεως τῆς συφιλίδος, κατακτώσης ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ ἔδαφος, καὶ διὰ τῆς ἀκαθάρτου μὲν συνουσίας ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν παντοίων ἄλλων μέσων τοῦ μολυσμοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ θηλασμοῦ διὰ τροφοῦ οὔσης ἤδη μεμολυσμένης ἀλλὰ μὴ παρουσιαζούσης κατὰ τινα ἐποχὴν ἀπτὰ τῆς νόσου στοιχεῖα καὶ μεταδιδούσης τὴν νόσον εἰς τὸ ἀθῶον βρέφος, ἢ διὰ τοῦ βρέφους ἐκ γονέων συφιλιδικῶν μολύνοντος τὴν τροφὴν του διὰ τῶν βλενωδῶν πλακῶν τῶν ἐν τῷ στόματί του, περὶ τῶν ὁποίων ἀνυποπτος ἡ δυστυχῆς καὶ ἀμαθῆς τροφὸς οὐδένα ἔχει φόβον τοῦ κακοῦ, ὅπερ ἐπικρέμαται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς, ὡς ἐν τῇ περιπτώσει ἡμῶν. Δεύτερον δὲ ζήτημα ἔρχεται τὸ τῆς δεοντολογίας καὶ ἐπὶ τούτου ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τῶν ἀξιοτίμων συναδέλφων μου ζητῶν τὴν πεφωτισμένην αὐτῶν γνώμην. Ἦτοι δέον ὁ ἰατρὸς ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἐμῶν περιπτώσεων νὰ ὀχυρῶται ὅπισθεν τῶν ἐπαγγελματικῶν ἀπορρήτων, σιωπῶν ἐνώπιον τῆς βδελυρᾶς τῶν γεγονότων ἐξελίξεως, ὧν ἔχει καθῆκον πρὸς τὴν κοινωνίαν νὰ τη παραστήτη τοὺς κινδύνους, οὓς διατρέχει ὅπως τοὺς ἀπορῦγῃ; Νομίζω δὲ θέλετε ἀνομολογήσει μετ' ἐμοῦ ὅτι τὸ ζήτημα ἀξίζει τὸν κόπον νὰ μελετηθῇ καὶ συζητηθῇ ὡς προβάλλον συχνότατα εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἰατροῦ πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ ἐπὶ ἄλλων κολητικῶν νοσημάτων.

Α. Μανουηλίδης. Τὸ κακὸν προέρχεται ἐκ τῆς ἐλλείψεως πάσης ὑγιεινῆς διαιταγωγῆσεως τῆς ἡμετέρας κοινωνίας καὶ ἐκεῖ πρέπει νὰ τείνωσιν αἱ προσπάθειαι τῶν ὑγιεινολόγων. Δύο εἶναι οἱ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου ἀναγκαῖοι παράγοντες 1^{ον} ἡ σχολή, εἰς τὴν ὁποίαν

κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν ὀφείλει καὶ παρ' ἡμῖν νὰ εἰσαχθῇ τὸ μάθημα τῆς ὑγιεινῆς, 2^{ον} οἱ ἰατροὶ εἴτε ὡς ἄτομα εἴτε ὡς σύνολον ἐνεργοῦντες.

Ὁ κ. **Σγουρδαῖος** ἐκθέτει δύο περιπτώσεις γαστροεντεροστομίας.

Μανουηλίδης. Ἡ ἐγχείρησις τῆς γαστροεντεροστομίας δίδει θαυμασία ἀποτελέσματα ἐπὶ τῶν οὐσιωδῶν πυλωρικῶν στενώσεων ὡς περὶ τούτου παρατηροῦσι καὶ αἱ περιπτώσεις τὰς ὁποίας ἀνέφερον ὁ κ. Σγουρδαῖος. Δὲν ἀμφιβάλλω δὲ ὅτι ἡ θνησιμότης αὐτῆς θὰ ἐκλείψῃ σχεδὸν παντελῶς, ὅταν ἡμεῖς οἱ ἰατροὶ ἐγκαίρως συμβουλευώμεν αὐτὴν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀρρώστους. Ἡ δὲ ἔγκαιρος διάγνωσις τῆς πυλωρικῆς στενώσεως κατέστη σημερον εὐκολωτάτη διὰ τοῦ καθετηριασμοῦ τοῦ στομάχου καὶ τῆς χημικῆς τοῦ γαστρικοῦ ὑγροῦ ἐξετάσεως.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΜΘ'

28 Μαΐου 1903.

Προεδρία κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

Ὁ κ. **Ι. Μπίσιης** ἀντιπροσωπεύσας τὴν Βιολογικὴν Ἐπιτροπὴν εἰς τὸ τελευταῖον Πανελλήνιον Ἱατρικὸν συνέδριον ἀναγινώσκει ἐκθεσιν περὶ τῶν κυριωτέρων ἐργασιῶν καὶ τῶν σπουδαιότερων πορισμάτων τοῦ συνεδρίου τούτου, ἔνθα καὶ αὐτὸς ἀνέγνωσε πραγματείαν περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῆς ὀράσεως κατὰ τὴν ἀρτηριοσκληρυνσιν.

Ὁ κ. **πρόεδρος** εὐχαριστεῖ τὸν κ. Μπίστιην ἐπὶ τῇ εὐπρεπεστάτῃ διεξαγωγῇ τῆς ἐντολῆς ἣν ἀνέθεσαν αὐτῷ ἡ τε Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ ὁ Σύλλογος.

Εἶτα ὁ κ. **Μανουηλίδης** ἀναγινώσκει εἰςῆγησιν ἐπὶ κλινικῆς παρατηρήσεως **πνευμοκοκκικῆς περιτονίτιδος** ἀποσταλείσης ὑπὸ τοῦ ἐν Κιουπλίοις ἰατροῦ κ. **Ε. Τσοῦχλου.**

Κύριοι,

Ὁ ἐν Κιουπλίοις ἰατρὸς κ. Εὐάγγελος Τσοῦχλος ὑπέικων εἰς τὴν ἐν τῇ Βιολογικῇ

Ἐπιτροπῇ ἐκφρασθεῖσαν εὐχὴν ὅπως οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις συναδέλφοι συμμετέχωσι τῶν ἐργασιῶν ἡμῶν, ἀποστέλλει πλήρη ἐνδιαφέροντος κλινικὴν παρατήρησιν πνευμοκοκκικῆς περιτονίτιδος, ἐξελιχθείσης παρὰ παιδίσκη καὶ καλῶς ἀποληξάσης διὰ χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως γενομένης ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συναδέλφου. Ἡ κλινικὴ εἰκὼν τῆς ἀσθενοῦς τοῦ κ. Τσοῦχλου ὑπενθυμίζει τὴν κλασικὴν μορφήν τῆς πνευμοκοκκικῆς περιτονίτιδος, τὴν ὁποίαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατέστησαν ἡμῖν γνωστὴν ἰδίᾳ ὁ Brun καὶ ὁ Dieulafoy. Διακρίνεται δὲ αὕτη, ὡς γνωστόν, ἀνατομικῶς διὰ τῆς τάσεως πρὸς ἐγκύστωσιν τοῦ ἐξιδρώματος καὶ διὰ τοῦ συνήθους ἐντοπισμοῦ κατὰ τὴν ὑπομφρικὴν χώραν τῆς κοιλίας, ὅθεν προβάλλει κατὰ τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς νόσου πρὸς τὴν ὀμφαλικὴν οὐλὴν ζητοῦσα διέξοδον πρὸς τὰ ἔξω. Κλινικῶς δὲ χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἐξελλίξεως αὐτῆς ἐν δυσὶ χρόνοις: τὴν περιτονικὴν καταγίγδα τῆς ἀρχῆς καὶ τὴν μετὰ τινὰς ἡμέρας κόπασιν καθ' ἣν ἀναφαίνονται τὰ συμπτώματα τοῦ περιτοναϊκοῦ πυώδους ἐξιδρώματος. Αἰτιολογικῶς ἡ πνευμοκοκκικὴ περιτονίτις παρετηρήθη ἰδίᾳ εἰς μικρὰς κόρας (11 φορὰς ἐπὶ 14 κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ Brun), εἶναι δὲ πρωτοπαθῆς ἢ δευτεροπαθῆς.

Ὑπὸ προγνοστικὴν ἔποψιν ἡ πνευμοκοκκικὴ περιτονίτις διακρίνεται διὰ τὸ καλόηθες αὐτῆς ἀκριβῶς ἔνεκα τῆς πρὸς ἐγκύστωσιν τάσεως ἣν ἔχει.

Ἐκτὸς τῆς μορφῆς ταύτης, τῆς κλασικῆς οὕτως εἰπεῖν παρὰ παισί, ἔστημειώθη εἰς τινὰ περιστατικὰ καὶ ἡ διάχυτος μορφή, ἧς ἡ πρόγνοσις εἶναι λίαν σοβαρά.

Ἡ διάχυτος αὕτη μορφή τῆς πνευμοκοκκικῆς περιτονίτιδος ἀπαντᾷ ἰδίᾳ παρ' ἐνήλιξι, παρ' οἷς ἡ ἐγκεκυστωμένη μορφή τυγχάνει τουναντίον σπανία.

Ἔστι δ' ὅτε ἡ περιτονίτις συνυπάρχει καὶ μετὰ γενικῆς πνευμοκοκκικῆς μολύνσεως τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἐντοπίσεων κατὰ τοὺς μήνιγγας, τοὺς ὑπέζωκότας, τὸ περικάρδιον, κλ.

Ὁ κ. Κοκκολᾶτος ἀναφέρει τὴν γνώμην τοῦ Netter καὶ Courtois-Suttill καθ' ἣν σπανιώτατα ἡ πνευμοκοκκικὴ περιτονίτις ἀπαντᾷ δευτεροπαθῆς πρὸς παθήσεις τῆς αὐτῆς φύσεως κατὰ τοὺς πνεύμονας. Ἡ

πνευμοκοκκικὴ περιτονίτις εἶναι συνήθως πρωτοπαθῆς, ἡ δὲ εἴσοδος τοῦ πνευμοκόκκου εἰς τὸν ὀργανισμὸν γίνεται διὰ τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος, διὰ τῆς μήτρας καὶ τῶν παραρτημάτων αὐτῆς, ἐξωτερικῶς συνεπείᾳ τραύματος, ἢ ρήξεως κτλ.

Ὁ κ. Μανουηλίδης φρονεῖ ὅτι παραπλησίως πρὸς τὰς δι' ἄλλων μικροβίων ἐπενεργουμένας παθήσεις τοῦ περιτοναίου καὶ ὁ πνευμοκόκκος συνηθέστατα ἀκολουθεῖ πιθανῶς τὴν ἐντερικὴν ὁδὸν πρὸς μόλυνσιν αὐτοῦ.

Ὁ κ. Κοκκολᾶτος ἀπαντᾷ ὅτι ὁ πνευμοκόκκος διερχόμενος διὰ τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος ἀπόλλυσι τὴν δύναμιν αὐτοῦ καθ' ἃ ὁ Courtois-Suttill ἀπέδειξε.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος ὑποβάλλει εἰς συζήτησιν τὸ ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάζει ἀναγεγραμμένον ζήτημα περὶ τῶν προφυλακτικῶν κατὰ τῆς συφιλίτιδος μέτρων καὶ τοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀσθένειαν ταύτην ἰατρικοῦ ἀπορρήτου.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου μέρους ὁ κ. Κοκκολᾶτος ὑποστηρίζει ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ μαθήματος τῆς ὑγιεινῆς εἰς τὰς σχολὰς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν διὰ δημοσίων διαλέξεων διδασκαλίαν τῆς ὑγιεινῆς εἰς τὸν λαόν.

Ὁ κ. Ἀπέρης φρονεῖ ὅτι οἱ συφιλιδικοὶ ἰδίᾳ πρέπει νὰ διδαχθῶσι τὰ κατὰ τὴν νόσον αὐτῶν ὅπως παρακωλυθῇ ἡ ἐξάπλωσις τοῦ κακοῦ καὶ προτείνει τὴν δημοσίευσιν εἰδικῶν ὑγιεινῶν παραγγελλμάτων διὰ τοὺς τοιοῦτους ἀσθενεῖς, καθ' ἃ ἐσχάτως ἐγένετο ἐν Ρωσίᾳ.

Ὁ κ. Νούλης κρίνει τὸ ζήτημα τῆς προφυλάξεως ἀπὸ τῆς συφιλίτιδος δύσκολον, τοσοῦτον μᾶλλον ὅσῳ παρ' ἡμῖν ἢ μετὰδοσις τῆς νόσου συχνότατα ἐπιτελεῖται καὶ διὰ μὴ ἀφροδισίων ὁδῶν, ὡς διὰ κοινῆς χρήσεως σκευῶν, διὰ τοῦ θηλασμοῦ κτλ. Ἡ διδασκαλία τῆς ὑγιεινῆς ἐπιβάλλεται δι' αὐτῆς ἐμμέσως πῶς θὰ μάθωσιν οἱ διδασκόμενοι πῶς πρέπει νὰ προφυλάσσωνται καὶ ἀπὸ τῆς συφιλίτιδος.

Ὁ κ. Σταυρίδης ἀναφέρει περιστατικὰ διὰ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύει ὅτι αἱ πρὸς τοὺς συφιλιδικοὺς ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ διδ-

μειναι ὁδηγία δὲν λαμβάνονται δυστυχῶς πάντοτε ὑπ' ὄψει καὶ διὰ τοῦτο φρονεῖ ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἀσθενεῖς πρέπει νὰ ἐκφοδίζωνται περισσότερον περὶ τῶν συνεπειῶν τοῦ κακοῦ τὸ ὅποιον φέρουσιν.

Ὁ κ. **Σγουρδαῖος** σχετικῶς πρὸς τὴν μετάδοσιν τῆς συφίλιδος εἰς τὰς τροφούς κρίνει ἄξιον συστάσεως τὸ ἐν Γαλλίᾳ γινόμενον, τὴν ἐπιβολὴν δηλαδὴ μεγάλου χρηματικοῦ προστίμου εἰς τοὺς ὑπαίτιους.

Ὁ κ. **Ζῶτος** ὑπομνησκει τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀπὸ τῆς συφίλιδος προφυλάξεως γενομένας ἐργασίας εἰς δύο εἰδικὰ συνέδρια ἐν Βρυξέλλαις συγκροτηθέντα, ἐν οἷς ἀπεφασίσθη ἡ σύστασις διεθνoῦς ἐπιτροπῆς σκοπὸν ἔχουσης τὴν καταπολέμησιν τῆς συφίλιδος καὶ τὴν διακανόνισιν τῆς πορνείας. Προτείνει δὲ τὴν μετὰ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης συνεργασίαν.

Ὁ κ. **Μακρῆς** συντελεστικωτάτην θεωρεῖ τὴν ἠθικὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς κοινωνίας, ἣτις ὀφείλει νὰ ἔχη ὡς βάσιν τὴν ἀποχὴν τῶν γεννητικῶν σχέσεων παρεκτός τοῦ γάμου.

Κελαϊδίτης. Μετ' εὐχαριστήσεως παρατηρῶ ὅτι τὸ θέμα τὸ ὅποιον ἔθιξα λαμβάνει διαστάσεις κατὰ τὴν συζήτησιν. Ἐν τῇ ἀνακοινώσει μου εἶχον περιορισθῆ εἰς τὸ ζήτημα τῆς προφυλάξεως τῶν ἀθῶων θυμάτων, οἷον τῶν βρεφῶν, τῶν τροφῶν, τῶν συζύγων, τῶν χωρικῶν.

Ὁ κ. **πρόεδρος** φρονεῖ ὅτι τὸ ζήτημα εἶναι εὐρύτατον καὶ δὲν δύναται τις νὰ θέλῃ τὸ ἐν χωρὶς νὰ θέλῃ καὶ τὸ ἄλλο. Ἐπίσης αἱ ὑγιειναὶ ὁδηγίαι πρέπει νὰ ἀπευθύνωνται εἰς τε τοὺς ἀσθενεῖς καὶ εἰς τοὺς μὴ τοιοῦτους.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΝ'

3 Ἰουνίου 1903.

Προεδρὶς Π. ΚΕΛΑΪΔΙΤΟΥ

Ὁ κ. **Ἄνδρ. Γεωργιάδης** παρουσιάζει παρασκευάσμα ἀπὸ τῆς πελατείας τοῦ κ. Στεκούλη. Προὔκειτο περὶ νέας, ἣτις ἀπὸ τινων μηνῶν ἔπασχεν ἀπὸ ἐπιμόνου βηχὸς μετ' ἀποχρέμψεων καὶ ἣτις παρου-

σίαζε καταρροϊκὰ φαινόμενα ἐκ μέρους τοῦ κάτω λοβοῦ τοῦ δεξιοῦ πνεύμονος. Πρὸ εἴκοσιν ἡμερῶν ἡ ἀσθενὴς ἐξέβηξε κύστιν τινὰ ἥτις ἀπεδείχθη ὡς ὑδατὶς· ἔκτοτε ἡ βῆξ μετὰ τῶν καταρροϊκῶν φαινομένων τοῦ πνεύμονος παρῆλθεν. Ἡ ἄρρωστος περιεποιεῖτο κυνάριον οἴκοι.

Νούλης. Αἱ ὑδατίδες κύστεις τοῦ πνεύμονος μάλιστα αἱ κατὰ τὴν βάσιν εἰσὶ μεταστατικαὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ ἥπατος, ἐν ᾧ αἱ τῶν κορυφῶν ἔχουσι τὴν πρώτην αὐτῶν ἐστίαν ἐν αὐταῖς. Αἱ αἰμοπτύσεις συνοδεύουσι ταύτας σχεδὸν πάντοτε. Ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας ἔστιν ὅτι ὁ ἐχινόκοκκος ἐν τῇ δεξιᾷ πνεύμονι κατὰ τὴν στατιστικὴν τὸ πλεῖστον ἐνσκηνοῦται.

Γεωργιάδης. Ἡ ἀσθενὴς οὐδεμίαν ἐνόχλησιν παρουσίαζεν ἐκ μέρους τοῦ ἥπατος οὔτε εἶχε ποτε αἰμοπτύσεις.

Ὁ κ. **Ἡλίας Μακρῆς** ἀνακοινοῦται περὶπτωσιν **ὀργανικῆς ἡμιπληγίας παρὰ γενικῶ παραλυτικῶ μετὰ φυσιολογικῆς πελματιαίας ἀνακλάσεως.**

Κύριοι,

Περὶ ἀνδρὸς Ἰ. Ξ. 40ετούς ὁ λόγος, πλήρη μνηνγο-ἐγκεφαλίτιδος διαχύτου εἰκόνα τὴν σήμερον παρέχοντος, ἦν ἄλλως τε πολλὰ τοῦ παρελθόντος δικαιολογοῦσι γεγονότα, παρ' ᾧ ἀπὸ ἐνὸς περίπου ἔτους εἰσέβαλεν ἡμιπληγία δεξιᾷ κατὰ τὸ κάτω ἄκρον ἤδη μᾶλλον ἐκδηλος. Μεταξὺ ἄλλων συμπτωμάτων ἐκεῖνο ὅπερ ὄλως ἰδιαιτέρως ἐπεθύμουν σήμερον νὰ σημειώσω εἶναι τὸ ἐξῆς:

Ἐν ᾧ κατὰ τὴν πάσχουσαν πλευράν, τὴν δεξιάν, πᾶσαι αἱ τενοντικαὶ ἀνακλάσεις, αἱ τοῦ καρποῦ, ἀγκῶνος, γόνατος, ἀχιλλείου τένοντος παρίστανται μεγάλως ἠῦξημένα, ἐν ᾧ καταφανὴς προκαλεῖται οὐ μόνον ὁ κλόνος τοῦ ποδὸς ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ ὀμωνύμου σκέλους συχνὰ κλονικὸς σπασμὸς, ἐν ᾧ ἐπὶ πλέον ἀκόμη αἱ ἐπιπόλαιοι ἀνακλάσεις ἐν καταφανεῖ εὐρῆνται πρὸς τὰς τενοντικὰς ἀνταγωνισμῶ' ἐν ἄλλαις λέξεσι, ἐν ᾧ πλήρης παρίσταται ἡ τὴν βλάβην τοῦ πυραμιδικοῦ δεματίου προδίδουσα χαρακτηριστικὴ συνδρομή, ἡ πελματιαία ἀνάκλασις ἀπαντᾷ ἐν σταθερᾷ τῶν δακτύλων κάμψει. Ἡ πελμα-

τιαία λοιπὸν ἀνάκλασις εἶναι φυσιολογικὴ καὶ ἐν ᾧ ἡ πυραμυδικὴ ὁδὸς προδίδεται πάσχουσα, τὸ σημεῖον *Babinski* ἔλλειπει ἀπὸ τῆς ὅλης συμπτωματολογικῆς συνδρομῆς.

Ἴδου λοιπόν, κύριοι, μία δυσαρμονία, μία ἀντίφρασις ἐφ' ἣν προυτιθέμην νὰ ἐφελκύσω τὴν προσοχὴν ὑμῶν· ἰδοὺ κλινικὴ περίπτωσις ἐνδιαφέρουσα αὐτὴν ταύτην τὴν ἔννοϊαν, αὐτὴν ταύτην τὴν ἐρμηνείαν τῆς παθολογικῆς δι' ἐκτάσεως τῶν δακτύλων τοῦ ποδὸς πελματιαίας ἀνακλάσεως τῆς δικαίως ἀποκληθεΐσης σημείου τοῦ *Babinski*.

Ἐπὶ τὴν κλινικὴν ταύτην περίπτωσιν — ἦν ἀπὸ τινος παρακολουθοῦμεν μετὰ τοῦ συναδέλφου κ. Κρητικῶ — καὶ ἐφ' ἣν ἀρκοῦμαι τὸν ἔλεγχον ὑμῶν νὰ προκαλέσω σήμερον, ἐπιφυλάσσομαι προσεχῶς νὰ ἐπανέλθω.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΠΝΑ'

11 Ἰουνίου 1903.

Προεδρία κ. Π. ΚΕΑΑΪΔΙΤΟΥ

Ὁ κ. **Ἀπέρης** ἀναφορικῶς πρὸς τὴν περὶ τῆς **ὠχρᾶς ἀλοιφῆς** μελέτην τοῦ κ. Ἰατροπούλου φέρει τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις.

Κύριοι,

Ὁ σκοπὸς πρὸς ὃν ἀποβλέπει ὁ κ. Ἰατρόπουλος εἶναι ἀναμφισβητήτως ἱερός, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὀφείλω νὰ παρατηρήσω ὅτι τὸ μέσον τὸ ὁποῖόν μας παρουσιάζει διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου δὲν εἶναι καὶ τὸ ἐπιτυχέστερον. Ὁ κ. Ἰατρόπουλος ἐπιθυμεῖ ὅσον τὸ δυνατόν τὴν τελειοποίησιν τῶν θεραπευτικῶν μέσων οὐχὶ μόνον διότι ἀσχολεῖται περὶ τῆς θεραπείας εὐγενεοῦς ὀργάνου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐν γένει πρόοδον τῆς ἐπιστήμης καὶ οὐδὲν ἄπορον ἐὰν ἐπανειλημμένως ἐπανερχεται εἰς τὰ διάφορα μέσα τῆς θεραπείας τῶν ὀρθαλμικῶν νοσημάτων καὶ ἐπωφελεῖται ἐκ τῶν νέων ἀνακαλύψεων ἐργαλείων καὶ φαρμάκων.

Τὸ μέσον ὅμως ἐκ τοῦ ὁποίου ζητεῖ νὰ ὠφελῆθῃ σήμερον δὲν εἶναι κατάλληλον. Διότι ἂν τὴν μίαν φορὰν μὲν ὑπέδειξε σκευασίαν τινὰ ἢ ὁποία πράγματι τυγχάνει ὠφέλιμος καὶ τὴν ὁποῖαν ὁ καθείς δύναται νὰ παρασκευάσῃ, τὴν τελευταίαν φορὰν μὲν παρου-

σιάζει ἄλλην σκευασίαν τὴν ὁποῖαν εἰς καὶ μόνος εἶναι ὁ κατασκευαστής, ὁ δὲ τρόπος τῆς κατασκευῆς αὐτῆς εἶναι ἄγνωστος εἰς ἡμᾶς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εὐρισκόμεθα ὄχι μόνον ἀπέναντι μιᾶς ἐιδικότητος (*spécialité*) ἀλλὰ καὶ ἀπέναντι μυστικοῦ φαρμάκου.

Περιττὸν θεωρῶ νὰ ὑποδείξω ὑμῖν τὸ κακὸν τῶν μυστικῶν φαρμάκων ἔστω καὶ ἐὰν τὰ ἀποτελέσματα τῶν σκευασιῶν τούτων εἶναι ἐξάίσια. Πάντες εἴθε εἰς θέσιν νὰ κρίνητε αὐτά, διότι πρὸ πολλοῦ ἐλέχθησαν οἱ ἐναντίον αὐτῶν σοβαροὶ λόγοι.

Ἡ σκευασία λοιπὸν τοῦ κ. Bertault, φαρμακοποιοῦ ἐν *La Roche-sur-Yonne* τῆς Γαλλίας, ὑπαγομένη εἰς τὴν τάξιν τῶν μυστικῶν φαρμάκων δὲν πρέπει νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὴν ἐπίσημον φαρμακολογίαν ἔστω καὶ ἂν ἦτο ἡ τελειοτάτη κατασκευή. Εὐτυχῶς ὑπάρχει σκευασία ὑφ' ὅλης τὰς ἐπόψεις ἀνωτέρα τῆς τοῦ Bertault οὐχὶ διότι αἱ ιδιότητες αὐτῆς ὑπερτεροῦν καθ' ὅλα τὴν τελευταίαν ταύτην ἀλλὰ καὶ διότι ἕκαστος δύναται νὰ κατασκευάσῃ αὐτήν.

Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σας παραθέσω τινὰ τῆς μελέτης τοῦ κ. Dufau ἣτις θεωρητέα ἢ τελευταία λέξις περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

«On admet aujourd'hui que les oxydes mercuriques jaunes et rouges ne sont pas isomères, mais bien identiques, de différences observées dans leur aspect et leurs propriétés chimiques dépendant uniquement de leur degré de division.¹

Comme conclusion pharmacologique des travaux publiés sur ce sujet, M. M. J. Koster et S. J. Störk ont proposé de n'admettre dorénavant dans les pharmacopées qu'un seul oxyde mercurique.²

L'emploi presque exclusif de ces oxydes dans la confection des pommades ophtalmiques exige d'eux une pureté particulièrement rigoureuse, la sensibilité extrême de l'œil ne supportant pas le moindre trace des composés géné-

1. Ostwald, Zeitschrift Phys, Ch. 1900 p. 495. Journ. f. prakt. Chem. t. XVII, p. 183.

2. Revue des travaux chimiques. P. B. Leide 1901 N. 4, 5, XX, p. 394.

rateurs; or, la pratique a démontré que ni l'un ni l'autre des *oxydes officinaux* ne remplit cette condition.

Oxyde mercurique rouge. — Pour l'oxyde préparé par voie sèche, on sait combien il est difficile d'obtenir le produit complètement exempt d'azotate indécomposé, sans s'exposer à le réduire en partie, si l'on prolonge trop la calcination.

Pour remédier au premier de ces inconvénients, les anciens pharmacologistes avaient imaginé l'*arcantum corallinum* ou *précipité rouge dulcifié par l'esprit de vin*; c'était de l'oxyde rouge auquel on faisait subir une nouvelle calcination suivi de traitements répétés à l'alcool chaud,¹ mais cette purification étant à peu près illusoire, l'*arcantum corallinum* tomba peu à peu dans l'oubli.

Pour débarrasser l'oxyde rouge de l'azotate qu'il peut avoir retenu il faut le soumettre à un nouveau traitement comprenant: une première ébullition avec de l'eau alcalinisée par la potasse et plusieurs autres avec de l'eau distillée.²

Quant aux oxydes trop calcinés, ils supportent mal la porphyrisation et donnent des pommades d'un aspect déplorable et d'une mauvaise conservation; aussi doit-on éviter l'usage d'un oxyde rouge incomplètement soluble dans l'acide chlorhydrique étendu.³

Pour éviter ces complications, on avait songé à employer le *précipité perse*; c'est lui que recommandait le Codex de 1818, «lorsqu'il est nécessaire d'employer un oxyde entièrement libre d'acide et n'ayant aucune propriété caustique».

Mais, en dehors de la lenteur de sa préparation et du danger des émanations auxquelles elle expose cette variété

d'oxyde rouge possède un état d'agrégation qui le rend particulièrement difficile à porphyriser; or, on sait combien cette porphyrisation est importante pour les pommades ophtalmiques, les moindres grains irritant fortement l'œil, les angles et les arrêtes des petits cristaux pouvant même blesser l'épithélium cornéen.

Oxyde mercurique jaune. — Malgré ses inconvénients, le *précipité rouge* fut seule employé en oculistique jusque vers 1860.

On trouve cependant, dès 1789, l'oxyde jaune décrit dans des ouvrages de matière médicale,¹ mais ce n'est qu'en 1866 qu'il fait son apparition dans la Pharmacopée, avec la recommandation expresse de toujours délivrer l'oxyde rouge à défaut d'indication spéciale.

Aujourd'hui, sur les conseils du docteur Pagenstecher, l'extrême ténuité de l'oxyde jaune lui vaut d'être universellement recommandé dans les traités de thérapeutique.

Cependant, préparé suivant les indications du Codex de 1884, il n'est pas sans inconvénients; quelque soin qu'on prenne dans sa préparation, il retient toujours une petite quantité de l'oxyde alcalin qui a servi à le précipiter.

En effet, l'oxyde jaune laisse toujours une trace de résidu lorsqu'on le volatilise, et, lorsqu'il est préparé depuis quelques jours, il ne se dissout dans les acides étendus qu'en dégageant de l'acide carbonique. C'est à cette impureté que les pommades à l'oxyde jaune, même à faible titre, doivent leur propriété irritante.

On éviterait peut-être cet inconvénient en utilisant l'oxyde mercurique jaune cristallisé, obtenu par Debray²,

1. Pharmacopée de 1748.

2. Carles, J. Ph. Chimie t IX, p. 171 (1884).

3 G Patein, J. Ph. Chimie t. XXVIII, p. 390, année 1893.

1. On le préparait alors en traitant le précipité jaune ou turbith minéral par un alcali fixe.— Matière Médicale du Duclais la Rochefort 1789.

2. C. R.

en ralentissant la précipitation par la présence d'un grand excès de chlorure de sodium; mais cette préparation est délicate et nous avons constaté qu'elle exige l'emploi de potasse rigoureusement exempte de carbonate.

Préoccupé de mieux donner satisfaction aux *désidérata* de la thérapeutique oculaire, nous avons utilisé les observations de E. Million¹, pour préparer par voie *humide un oxyde mercurique rouge absolument pur*. On l'obtiendra par la manière suivante :

Bi-chlorure de mercure	400 gram.
Eau distillée	500 »
Carbonate de potassium	150 »
Eau distillée chaude	500 »

Introduire la solution mercurielle dans un ballon de deux litres, porter à l'ébullition et verser la solution alcaline dans la solution mercurielle. Prolonger l'ébullition jusqu'à ce que le précipité brun ainsi formé soit devenu rouge vif, laisser déposer, décantier, ajouter 500 gr. d'eau contenant 15 à 20 gr. de lessive de potasse et faire bouillir de nouveau quelques instants. Finalement laver jusqu'à ce que l'eau de lavage ne contienne plus de ClK, etc.

On obtient ainsi une poudre de couleur rouge-orangé, d'apparence amorphe, volatilisable, sans résidu, facilement soluble dans les acides faibles sans dégagement gazeux; l'acide chlorhydrique donne une solution parfaite, et la solution nitrique ne trouble pas par le nitrate d'argent.

Au microscope, cet oxyde rouge apparaît comme une poudre cristallisée formée de très petits cristaux; il est friable et supporte très bien la porphyrisation qui lui donne tous les caractères de l'oxyde jaune; enfin il permet d'obtenir des pommades absolument indolores, si bien que l'œil peut tolérer

de pommades *au dixième* sans présenter la moindre irritation.

En résumé, si l'adoption d'un *oxyde mercurique officinal unique* paraît un jour désirable, le produit que nous présentons méritera l'attention des Commissions compétentes, puisqu'il réunit les avantages des deux variétés officinales du Codex de 1884, *sans présenter aucun de leurs inconvénients*.

(Un. Pharmaceut. et Bullet. Commerc. 8^hre 1902).

Ἴδου λοιπὸν σκευασία δυναμένη νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς κ. κ. ὀφθαλμολόγους.

Χρῆστω ὁμως νὰ προσθέσω ὅτι οἱ κ. κ. ἱατροὶ ὅταν ἀναγράφωσιν ἀλοιφὰς πρὸς χρῆσιν ὀφθαλμικῶν παθήσεων ὀφείλουσιν νὰ γράφωσιν τὴν χρῆσιν ταύτην καὶ νὰ ἐφιστοῦν τὴν προσοχὴν τῶν κ. κ. φαρμακοποιῶν, ἵνα αἱ ἀλοιφαὶ αὐτῶν ὦσιν νωπαί, pommade simple, vaseline, glycerine κλπ. Οἱ δὲ φαρμακοποιοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐὰν δὲν δύνανται νὰ ἀνακαλύπτωσιν νέας φαρμακευτικὰς σκευασίας ὅσων οἱ ἐν Εὐρώπῃ συναδέλφωι αὐτῶν, ἔχουσιν ὁμως τὴν καλὴν συνήθειαν νὰ παρακολουθοῦσιν τὰς ἀνακλύψεις τῶν ξένων συναδέλφων, νὰ ἐπωφελοῦνται καὶ νὰ ἦναι ἐνήμεροι αὐτῶν.

Ἱατροπόουλος. Ἡ συμβολὴ τοῦ κυρίου Ἀπέρη εἶναι πολὺτιμος, διότι φέρει εἰς γνῶσιν ἡμῶν παρασκευὴν νέαν τοῦ ὀξιδίου τοῦ ὑδραργύρου. Οἱ κλινικοὶ οὐδὲν ἀναφέρουσι περὶ αὐτῆς. Βεβαίως δὲ εἰς πρῶτην εὐκαιρίαν θέλω προβῆ εἰς δοκιμασίαν τῶν εἰρημένων. Σημειωτέον ὁμως ὅτι ἡ μελέτη μου οὐδόλως ἐσκοπεῖ τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἀλοιφῆς τοῦ Bertault, ἀλλ' αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία μου.

Ἀπέρης. Ἡ σκευασία τοῦ κ. Bertault τυγχάνει μοι ὅλως ἀγνωστος, δυνατὸν δὲ αὐτην αἰτῆσαι ἢ ἀρίστη. Μήλησμονῶμεν ὁμως ὅτι διαφεύγει τὴν βάσανον τοῦ ἐλέγχου, ὅθεν δὲν εἶναι φρόνιμον ν' ἀναγράφηται. Παραδέχομαι τὴν γνώμην τοῦ κ. Ἱατροπόουλου ὅταν λέγῃ ὅτι ἔχει λαμπρὰ ἀποτελέσματα, ἀλλ' εἶναι δυνατὸν νὰ παρασκευασθῶσιν καὶ ἐνταῦθα σκευασίαι, αἵτινες 90% οὐδεμίαν ἐπιφέρουσι βλάβην οὔτε ἐρεθισμόν.

1. Ann. Phys. Chim. 3, t. XVIII, p. 368.

Ίατροπόουλος. "Όσον διά τὸ περιεχόμενον τῆς σκευασίας τοῦ κ. Bertault δὲν βλέπω οὐδὲν τὸ μυστικόν, ἀφ' οὗ δηλοῦται ὅτι εἶναι ἀλοιφή ψυχροῦ ὀξειδίου εἰς ἀναλογίαν 5%.

Παπανικολάου. Ὁφείλω ν' ἀνομολογήσω ὅτι οὐδέποτε εὐρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραπονεθῶ ἀπὸ τὴν ἀλοιφήν ταύτην, ἣς ποιούμεαι χρῆσιν ἀπὸ τινος· οὐδέποτε οὐδὲν τὸ δυσάρεστον παρετήρησα. Ἐν ᾧ δὲ προηγουμένως, ὅποτε ἐποιούμην χρῆσιν τῶν ἄλλων ἀλοιφῶν, εἶχον ἐπιπλοκάς τινας, μὲ τὴν ἐν λόγῳ σκευασίαν ἔσχον ἀείποτε λαμπρὰ ἀποτελέσματα· ἴσως διότι οἱ κ. φαρμακοποιοὶ δὲν τας ἐπεξεργάζονται δεόντως.

Ἀπέρης. Πρὸ ἐτῶν ὁ Ἐσὰτ βέης, καθηγητῆς τῆς ὀφθαλμιατρικῆς, προέτρεψε τὸ ἱατρικὸν συμβούλιον ὅπως προβῆ εἰς τὴν δέουσαν ἐξέλεγχσιν τοῦ ἐν τοῖς φαρμακείοις τῆς πόλεώς μας ἐν χρῆσει ψυχροῦ ὀξειδίου τοῦ ὑδραργύρου. Εὐρέθη τοῦτο ἐν καθαρᾷ καταστάσει. Ἐνίων ὅμως φαρμακείων περιεῖχεν ἐλεύθερον ἄλκαλι. Δὲν παραδέχομαι ποσῶς τὴν γνώμην τοῦ κ. Παπανικολάου προσάπτοντος ἀμέλειαν εἰς τοὺς φαρμακοποιοὺς, καθότι ὡς ἔφθην εἰπὼν τὰ προϊόντα σχεδὸν ὅλων τῶν φαρμακείων εὐρέθησαν ἐν καλῇ καταστάσει. Αἱ ἐπιπλοκαὶ ἀποδοτέαι εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν σκευασίαν ὅσον καὶ ἂν ἦναι καθαρὰ.

Παρουσιάζετε ἡμῖν τὴν σκευασίαν τοῦ Bertault ὡς τελείως ἀβλαβῆ. Σὰς ἐπαναλαμβάνω κύριοι ὅτι εὐρίσκομαι ἀπέναντι εἰδικῆς τινος σκευασίας μὴ δυναμένης νὰ ὑποστῇ τὴν βάσανον ἐπιστημονικοῦ ἐλέγχου· ἡ νέα σκευασία ἦν ἐγὼ παρουσιάζω ὑμῖν δὲν ὑπάγεται εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν. Δύναται πᾶς φαρμακοποιοὺς νὰ τὴν παρασκευάσῃ εὐθὺς ἅμα κοινοποιηθῇ διότι τέως δὲν ἐκοινοποιήθη.

Παπανικολάου. Νομίζω ὅτι ἡ ἀλοιφή παρασκευάζεται πλημμελῶς καθ' ὅτι ἡ ἀνάμιξις δὲν τελεῖται ὁμοιομερῶς, ἐξ οὗ καὶ ὁ ἐρεθισμὸς.

Ίατροπόουλος. Ἡ ψυχρὰ ἀλοιφή καὶ ἐν Εὐρώπῃ συχνάκις παρουσιάζει ἐρεθισμὸν, οὐδαμῶς δέ, οὔτε κατὰ διάνοιαν, ἐσκέ-

φθην νὰ κατακρίνω τοὺς φαρμακοποιοὺς.

Ὁ κ. **Τιβέριος** εἰσηγεῖται ἀνακοίνωσιν τοῦ ἐν Κιουπλίοις ἱατροῦ κ. **Φιλιππίδου**, «περὶ περιπτώσεως ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος» ἰαθείσης δι' ὀσφυϊκῆς παρακεντήσεως.

Κύριοι,

Καθὼς προηγουμένως οἶς εἶχον γράψει ἐφέτος εἶχομεν σποραδικὰ κρούσματα ἐπιδημικῆς ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ ἐξῆς παρατήρησις χρήζει προσοχῆς ἐπισυμβᾶσα παρὰ παιδικῆν ἡλικίας 13 ἐτῶν, ἣτις προσβλήθησα ὑπὸ τῆς νόσου ἐπαρουσίασεν ἅπαντα τὰ κλασικὰ συμπτώματα αὐτῆς, ἀπότομον ἔναρξιν, πυρετὸν σφοδρὸν 39,5 ἕως 40°, κεφαλαλγίαν ἰσχυράν, ἐμέτους, ὀπισθότονον, δυσκοιλίότητα δυσενκλήτων, φαινόμενα τοῦ Kernig, παρετικὴν κατάστασιν τῆς ἱριδος κ.τ.λ., τὴν δὲ πέμπτην ἡμέραν ἔρπητα ὑπὸ τὸ κάτω χεῖλος, ᾧ ἐπηκολούθησεν ἕτερος πολλῶ τοῦ πρώτου μείζων ὑπογνάθιος διήκων ἀπὸ τῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἐτέρας γωνίας τῆς κάτω γνάθου· ἕκτοτε δὲ ἡ πορεία τῆς νόσου εἶχεν ὡς ἐξῆς: Τὴν μὲν πρωίαν ἡ ἀσθενὴς ἀπύρετος, ἐξαφάνισις τοῦ ὀπισθοτόνου, τοῦ φαινομένου τοῦ Kernig, τῆς κεφαλαλγίας καὶ τῆς παρέσεως τῆς κόρης· πρὸς δὲ τὸ ἑσπέρας ρίγος σφοδρότατον, κεφαλαλγία διατιτραίνουσα καὶ προκαλοῦσα ἐκκωφωτικὰς κραυγὰς κατὰ τὴν κροταφικὴν χώραν, ὀπισθότονος ἐντονώτατος, δριμύτατοι πλάνητες πόνοι καθ' ὅπασαν τὴν κοιλίαν, ἐπανάληψις τοῦ φαινομένου τοῦ Kernig καὶ πυρετὸς κυμαινόμενος μεταξὺ 39 ἕως 40°· ἡ κατάστασις αὕτη παρετάθη ἐπὶ τριάκοντα ὀλοκλήρους ἡμέρας μετὰ παραλλαγῶν τῶν τῆς εἰσβολῆς ὥρων, εἰς οὐδὲν ἰσχυράσης ἐκτὸς τῆς λοιπῆς θεραπείας καὶ αὐτῆς τῆς κινήσεως ἣν ἐχορηγήσαμεν *larga manu* κατὰ τὰς τοιαύτας διαλείψεις. Τότε ἐσκέφθημεν νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν παρακέντησιν τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ἣν καὶ ἐξετελέσαμεν κατὰ τὴν μέθοδον Marfan ἐξαγαγόντες 4-5 γραμμ. ἐγκεφαλονωτιαίου ὑγροῦ θολοῦ (*louche*) τὴν χροιάν· τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἅπαντα τὰ προηγούμενα συμπτώματα ἤρθησαν ὡς διὰ μαγείας, ἡ δὲ μικρὰ ἀσθενὴς εἰςελθοῦσα ἀσφα-

λῶς εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀναρρώσεως ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἰάθη ἐντελῶς. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ἀρνούμεθα ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ καταφυγώμεν εἰς τὰς τοῦ νωτιαίου μυελοῦ παρακεντήσεις, οὐχὶ μόνον πρὸς διαγνωστικὸν σκοπὸν, ἀλλὰ πρὸ πάντων χάριν θεραπείας, ἀφ' οὗ μέχρι τοῦδε οὐδὲν ἠρωϊκὸν φάρμακον ἴσχυσε κατὰ τῆς βραχείας ταύτης νόσου τοσοῦτον ὅσον ἡ παρακέντησις.

Ἡλ. Μακρῆς. Ἐνθυμοῦμαι περιπτώσεις μηνιγγίτιδος εἰς τὰς κλινικὰς τῶν κυρίων Sicard καὶ Babinski, ἰαθείσας δι' ὄσφυϊκῆς παρακεντήσεως. Καὶ ἐκεῖ τὸ ἐκ τῆς παρακεντήσεως ἀναμενόμενον ἀποτέλεσμα ἦν λίαν καταφανὲς εὐθὺς ἅμα τῇ παρακέντησει. Ἡ ὄσφυϊκὴ παρακέντησις δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς τελευταῖον καταφύγιον, διότι καὶ ἂν δὲν θεραπευθῇ πάντοτε ἔχει ὅμως πρακτικὰ ἀποτελέσματα· χρησιμεύει ὡς ἄριστον διαγνωστικὸν μέσον.

Μανουηλίδης. Δὲν ἔχω πείραν ἀτομικὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος. Κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ 1898 δὲν ἐποιοῦντο χρῆσιν τῆς ὄσφυϊκῆς παρακεντήσεως· διότι εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ ἔνεκα τῶν κακῶν ἀποτελεσμάτων κατὰ τὴν φυματιώδη μηνιγγίτιδα. Κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρχεν ἐπιδημία μηνιγγίτιδος καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ Netter δὲν ἐποιεῖτο χρῆσιν τῆς παρακεντήσεως· συνεβούλευε τὰς ὑδραργυρούχους σκευασίας καὶ τὰ θερμὰ λουτρά. Ὁμολογῶ ὅτι ἐπανῆλθον εἰς τὴν παρακέντησιν· οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἐκτελοῦσιν αὐτὴν ἀφειδῶς. Ἐκτοτε παρηκολούθησα ἐν τῷ Γαλλικῷ νοσοκομείῳ περιπτώσεις ἐγκεφαλικῆς μηνιγγίτιδος. Ἐγένοντο ἐπανελημμένα παρακεντήσεις· οὐδεμίαν παρετηρήθη ἄμεσος ἐπενέργεια παραπλησία ταῖς περιπτώσεσι τοῦ κ. Φιλίπιδου καὶ τοῦ κ. Μακρῆ. Ἐπὶ δύο μῆνας διήρκεσεν ἡ ἐν τῷ νοσοκομείῳ θεραπεία αὐτῶν ἤτις κατέληξεν αἰσίως. Δὲν διστάζω νὰ προσθέσω ὅτι ἡ ἴασις δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν παρακέντησιν.

Ὁ κ. **Ἡλ. Μακρῆς** ἐρωτᾷ τὸν κ. **Μανουηλίδην** ποία ἦτο ἡ ποσότης τοῦ διὰ τῆς παρακεντήσεως ἀφαιρεθέντος ὑγροῦ.

Μανουηλίδης. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ποσὸν τοῦ ὑγροῦ ἂν καὶ ὁ πυρετὸς κατέπιπτε μετὰ τὴν παρακέντησιν, ἄμεσον ἀποτέλεσμα δὲν εἶδον.

Γαβρηλίδης. Ἀφηρέσαμεν 50 γραμμ. ὑγροῦ. Μετὰ τὴν παρακέντησιν ἐποιήσαμεν ἔνεσιν διαλύσεως chynozone· ἡ ἔνεσις αὕτη ἦν λίαν ἐπώδυνος.

Κελαϊδίτης. Παρετήρησα δύο περιστατικὰ ἀπολήξαντα καλῶς ἄνευ τῆς παρακεντήσεως. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ πρώτη ἐπιδημία ἦν καλοήθους χαρακτήρος. Ἐθεράπευσα 25 περιπτώσεις, ὧν πλεῖσται ἰάθησαν διὰ χλιαρῶν λουτρῶν καὶ κινήσης. Κατὰ τῶν πόνων ἐποιούμην ἔνεσιν μορφίνης 2 cent. δι' ἡμέρας. Ἐυεξία ἀξιοπαρατήρητος ἐπηκολούθει τῇ ἐνέσει· ἡ παρακέντησις ὡς μέσον θεραπευτικὸν δὲν εἶναι ἀκόμη λελυμένον.

Ἡλ. Μακρῆς. Δὲν ὑπεστήριξα θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα, ἀλλὰ καταπραϊντικὰ καὶ μεγάλως ἐπιβοηθούντα τὴν θεραπείαν. Οὕτω φρονοῦσι καὶ οἱ κ. κ. Babinski καὶ Sicard.

Τιβέριος. Τρόντι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ παρακέντησις ἔχει καταπραϊντικὰ ἀποτελέσματα, ἡ δὲ περίπτωσις τοῦ κυρίου Φιλίπιδου εἶναι σπανιωτάτη εἰς τὴν ἰατρικὴν φιλολογίαν καθ' ἣν μία καὶ μόνη παρακέντησις ἐθεράπευσε τὸν πάσχοντα ἐν τῷ ἅμα, ἐν ᾧ ὁ Babinski ἐποιεῖτο 5—6 παρακεντήσεις. Αἱ ἐμαὶ παρατηρήσεις δὲν εἶναι ἐνθαρρυντικαί· ἡ θνησιμότης εἶναι ἡ αὕτη πρὸ τῆς ἐποχῆς τῆς παρακεντήσεως καὶ μετ' αὐτήν. Ἐν γένει δὲ ὡς πρακτικὸν ἰατροὶ μὴ λησμονῶμεν ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ προτείνωμεν πάντοτε ὡς θεραπευτικὸν μέσον τὰς παρακεντήσεις. Ἐπεριορισθῶμεν εἰς τὰ θερμὰ λουτρά καὶ τὴν λοιπὴν κλασικὴν θεραπείαν, ὡς μέσον δὲ διαγνωστικὸν ἅς ἐξετάζωμεν τὸ αἷμα τὴν βλέναν τῆς ρινὸς καὶ τὰ οὖρα.

Ὁ κ. **Ἡλ. Μακρῆς** ποιεῖται ἀνακοίνωσιν δευτέρας περιπτώσεως *οργανικῆς ἡμιπληγίας μετὰ φυσιολογικῆς πελματικῆς ἀνακλάσεως*, καθ' ἣν ἐν ᾧ ἅπαντα τὰ κλασικὰ συμπτώματα ὑπῆρχον ἀπουσίαζε τὸ σημεῖον τοῦ Babinski.

Κύριοι,

Τὴν δευτέραν ταύτην περίπτωσιν παρετηρήσαμεν τὴν παρελθοῦσαν Δευτέραν (16 Ἰουνίου) μετὰ τοῦ συναδέλφου κ. Τσίπουρα ἐν Ἀκ-σεραγίῳ τῆς Πόλεως.

Πρόκειται καὶ πάλιν περὶ ἀνδρός, 75 ἐτοῦς τὴν ἡλικίαν, Τ. . . βέη, συνταγματάρχου τοῦ Αὐτοκρ. στρατοῦ, πρὸ ἐννέα μηνῶν παθόντος ἡμιπληγίαν δεξιάν.

Καὶ παρὰ τῷ προκειμένῳ ἀρρώστῳ, ὡς καὶ παρ' ἐκείνῳ, ὅστις ἀπετέλεσε τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀνακοινώσεώς μου κατὰ τὴν παρελθοῦσαν συνεδρίαν, ἐν ᾧ ἀφ' ἐνὸς πλήρης παρίσταται κατὰ τὴν πάσχουσαν πλευρὰν ἡ γνωστὴ πλέον ἐκείνη συνδρομὴ — αὔξησις τενοντικῶν ἀνακλάσεων, κλόνος ποδὸς κλ. — δι' ἧς προδίδεται τῆς πυραμιδικῆς ὁδοῦ πρόσκαιρος λειτουργικὴ διαταραχὴ ἢ ἔμμονος ὀργανικὴ βλάβη, ἀφ' ἑτέρου ἀναμφισβητήτως ἐλλείπει τὸ σημεῖον Babinski. Ἡ πελματιαία ἀνάκλασις ἐκδηλοῦται φυσιολογικῶς διὰ τῆς ἐν ἑκατέρᾳ τῶν περιπτώσεων τῶν δακτύλων τοῦ ποδὸς σταθερᾶς καὶ μεθ' ἑκάστον ἐλαφρὸν ἐρέθισμα κάμψεως.

Ἀμφότεραι αἱ περιπτώσεις πλὴν τούτου κατὰ τοσοῦτον προσεγγίζουσιν ἀλλήλαις, καθ' ὅσον καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ὅσον καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἐν α' ἐπικρατεῖ τὸ σπασμωδικὸν στοιχεῖον ἢ ἀναλυτικώτερον τὸ ἀσυνεργικὸν ἐν τῇ παραλύσει, τὸ ἀτροφικὸν ἐντελῶς ἐλλείπει, γεγονός ὅπερ παραλιπὼν νὰ σημειώσω κατὰ τὴν παρελθοῦσαν συνεδρίαν ἐπεφυλασσόμενη καὶ μετὰ δευτέρας ἀναλόγου περιπτώσεως νὰ τονίσω περισσότερον, ὅπερ ταχύτερον ἢ ὅσον ἤλπιζον πράττω σήμερον, καὶ ἐφ' οὗ ἐλπίζω προσεχῶς νὰ ἐπανέλθω.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΡΝΒ'

18 Ἰουνίου 1903.

Προεδρία Μ. ΨΑΛΙΔΑ

Προεδρεύοντος τοῦ κυρίου **Μ. Ψαλίδα**, προέδρου τοῦ Συλλόγου, ἢ Βιολογικῆ Ἐπιτροπῆ προέβη εἰς ἐκλογὴν προεδρείου διὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1903-4, καὶ πρόεδρον μὲν αὐτῆς ἀνέδειξε τὸν κ. **Π. Κελαϊδίτην**, γραμματέα δὲ τὸν κ. **Σ. Μαναήλογον**. Ἀκολουθῶς δὲ ὡς ἐπιμελητὴν τῆς Ὄργανοθήκης ὑπέδειξε τὸν κ. **Π. Τιβέριον**.

ΤΕΛΟΣ

THE LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

ΒΟΗΘΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΛΕΙΣΤΩΝ

ΟΝΟΜΑ	Διπλοβακίλλική	Βενικική	Πφαιφερική	Λεφλερική	Γονοκοκκική	Μινιγγοκοκκική	Πνευμονοκική
ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ	Διπλοβ. Μόραξ	Βακτ. Βεξ	Βακ. Πφαιφερ.	Βακ. Λέφλερ	Γον. Νείσσερ	Μην. Βαϊσέλ-βάνουμ	Πνευμονόκ.
ΗΛΙΚΙΑ	Ήλικιωμένοι Νέοι	Νέοι Ήλικιωμένοι	Νέοι Ήλικιωμένοι	Νέοι Ήλικιωμένοι	Νεογγοι. Νέοι Ήλικιωμένοι	Νέοι	Νέοι Ήλικιωμένοι
ΑΠΛΟΥΣ-ΔΙΠΛΟΥΣ	Ήπλη - Διπλή	Διπλή εξ Ήπλης	Διπλή	Διπλή συνήθως	Διπλή - Ήπλη	Ήπλη - Διπλή	Ήπλη - Διπλή
ΟΨΙΣ ΕΠΙΠΕΦΥΚΤΟΣ ΒΛΕΦΑΡΟΥ	Έρυνθρότης έντονωτέρα κατά τους κανθούς	Έρυνθρότης έντονος ή ούχι. Ακανόνιστος έπιφάνεια	Σχεδόν ως Βενικική	Ψευδομεμβράνη Δεπιτή. Παχέα. Παρεγχυματώδης	Έρυνθρότης έντονος - Έπιφάνεια ακανόνιστος	Ψευδομεμβράνη λεπτή	Έρυνθρότης μετροί
ΟΨΙΣ ΕΠΙΠΕΦΥΚΤΟΣ ΒΟΛΒΟΥ	Έρυνθρότης κατά τους κανθούς μονον	Έρυνθρότης ροδινη - Έκχύμωσις - Ένεσις έπισηληρ. σπανία	»	Έντονος έρυνθρότης - Ψευδομεμβράνη έξαιρετικώς	Έντονος έρυνθρότης - Έκχύμωσις περιμεράτιος	Ένεσις έντονος	Έρυνθρότης τρία - Έκχύμωσις σπανίως
ΒΛΕΦΑΡΑ	Έλεύθερα χείλη οιδηματώδη - Ραγάδες λευκοφαιαι.	Έρυνθρά οιδηματώδη	»	Διόγκωσις σκληρά ή ούχι	Έρυνθρά οιδηματώδη	» Οιδηματώδη	Έλεύθερα χείλη οιδηματώδη
ΕΚΚΡΙΣΙΣ	Βλενοπυώδης νηματώδης μετρία	Όροπυώδης - Πυώδης άφρονος ή ούχι	»	Υδατώδης πυώδης ή ούχι	Άφρονος πυορροια	Πυώδης	Δακρυοπυώδης οιδηματώδης
ΨΕΥΔΟΜΕΜΒΡΑΝΗ	Σπανιωτάτη	Σπανιωτάτη	»	Συχνοτάτη	Ούχι και ναι	Ναι	Ούχι ή ούχι λεπτή
ΓΑΓΓΛΙΟΝ ΠΡΟΤΙΚΟΝ	Κατά κανόνα ούχι	Ευαίσθητος ή επώδυνος	»	Ναι και όχι	Ούχι και ναι	»	Ούχι ή ούχι
ΠΟΝΟΙ	Κνησμοι-ελαφροί	Μικροί ή ούχι αισθησις ξένου σώματος	»	Ναι	Ναι	Ναι	Μετρίου
ΕΠΙΔΗΜΙΑΚΗ ΣΠΟΡΑΔΙΚΗ	Σποραδική ή έπιδημιακή οιογενειακώς	Έπιδημιακή	»	Έπιδημιακή συνηθέστερον	Σποραδική	Σποραδική	Σπορ. ή έπιδημιακή
ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΟΦΘΑΛΜΙΚΗ	Υποξεία Χρονία	Όξεια	»	Όξεια	Όξεια	Όξεια	Ούχι ή ούχι
ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΓΕΝΙΚΗ	Καλή	Καλή	Πάθη αναπνευστικων όργάνων πρό της έπιτεφυκνίτιδος	Πάθη αναπνευστικων όργάνων	Καλή ή ούχι	Καλή ή ούχι	Καλή ή ούχι
ΔΑΚΡΥΟΚΥΣΤΙΤΙΣ	Ούχι	Ούχι	Ούχι	Ούχι	Ούχι	Ούχι	Αναπνευστικων όργάνων εκδηλος
ΚΕΡΑΤΟΕΙΔΙΤΙΣ	Σπανία, περιφερική, έπιπολαία	Σπανία, παρακεντρική, έπιπολαία	Ούχι	Ούχι ή σπανίως ναι	Ούχι ή ναι	Ναι ή ούχι	Σπανία ή έπιδημιακή
ΙΡΙΤΙΣ	Ούχι	Ούχι	Ούχι	Ούχι	Ούχι	Ούχι	Σπανία ή έπιδημιακή
ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΡΙΝΟΣ	Καλή	κατάρρους μετά την αρχήν της έπιτεφυκνίτι.	Κατάρρους πρό της έπιτεφ.	Κατάρρους ή ούχι	Καλή	Καλή	Κατάρρους ή ούχι συνυπάρχουσα

ΚΡΟΒΙΟΓΕΝΩΝ ΕΠΙΠΕΦΥΚΙΤΙΔΩΝ

πτοκοκκική	Σταφυλοκοκκική	Πνευμονοβακί- λική	Κωκική	Λεπτοική	Μαλιακή	Δουρκειή	*Ακτινομυκητική
επτόκοκκος	Σταφυλόκοκκος	Πνευμονοβά- μιλλος	Βακ. Φυματιώ- σεως	Βακ. Άνσεν	Β. Μάλιος	Β. μαλακού έλ- κους	*Ακτινομύκης
κλιωμένοι Νέοι	Νέοι *Ηλικιωμένοι	*Ηλικιωμένοι	Νέοι	*Ηλικιωμένοι Νέοι	Ηλικιωμένοι	*Ηλικιωμένοι Νέοι	Ηλικιωμένοι
λή—Διπλή	*Απλή σπανίως διπλή	Διπλή συχνά	*Απλή συνήθως	Διπλή—*Απλή	*Απλή	*Απλή	*Απλή
υθρότης μετρία	*Ερυθρότης δια- φόρων βαθμών	*Ερυθρότης με- τρία πάχυνσις θύλακες σπανίως	*Ερυθρότης έν- τονος—*Έλκος βαθύ όγκιου	Φυσιολογική σπανίως όγκί- σμοι ταρσού	*Ερυθρότης έν- τονος. *Έλκος Όζοι	*Ερυθρότης έν- τονος.—*Έλκος σύστοιχον	*Όγκιοκοι κί- τρνοι
υθρότης τά έντονος εληροτική- νσις	*Ερυθρότης δια- φόρου βαθμού	*Ένεοις μετρία	*Έντονος ένεοις	Ουδέν—*Απλή ένεοις όγκιοκοι δακτυλίου	*Έντονος έου- θρότης—Όζοι *Έλκος	*Ερυθρότης έν- τονος.—*Έλκος σύστοιχον	Ουδέν
μα μικρόν	Ουδέν, κοινή, βλεφαρίτις, αδε- νίτις, δακρυο- κιστίτις	Ουδέν—βλεφα- ροαδενίτις	Οίδημα σπου- δαίον, σκληρία εις τό μέρος του Έλκους	*Όζοι, μαδάρω- σις, ατροφία	Οίδημα μέγα	Οίδημαιώδη	Ουδέν
Μετρία	Βλενοπυώδης ή πυορροία	Μετρία	*Αφθονος ή ολίγη	*Επίφορά ή ουδέν	Βλενοπυώδης	Βλενοπυώδης	Ουδέμια
χι ή ναι ή ή παχεία	Σπανία	Ουχι	Ουχι	Ουχι	Ουχι	Ουχι	Ουχι
χι ή ναι	Ναι ή ουχι	Ουχι	Μεγεθυμένον άνώδινον ως και ύπογνάθιον	Ουχι	Μεγεθυμένον επώδινον, ως ύπογνάθιον και αίχηνικόν	*Επώδινον ως και αίχηνικόν	Ουχι
οι-έντονοι	Μέτριοι	Ουχι	Ουχι	Ουχι	Ναι	Ναι	Ουχι
οραδική	Σποραδική	Σποραδική	Σποραδική	*Ένδημική	Σποραδική	Σποραδική	Σποραδικοι
Οξεία	*Οξεία	Χρονία ή ουχι	Χρονία	Χρονία	Χρονία	Χρονία	Χρονία
Καλή καιαί πα- ς	Καλή δερμικαί πα- θήσεις	Καλή	Φυματιώσις άλλαχού ή ουχι	Λέπρα άλλαχού	Μάλις άλλαχού ή ουχι	Μαλακά έλκη άλλαχού ή ουχι	Καλή
Συχνή	Ουχι ή ναι	Ναι ή ουχι	Ουχι ή λύκος	Ουχι	Ουχι ή ναι	Ουχι	Ουχι
χι ή ναι	Ουχι ή ναι	Ουχι	Ουχι ή ναι	Ουχι ή δηθη- μένη	Ουχι	Ουχι	Ουχι
ή ουχι	Ουχι	Ουχι ή ναι	Ουχι	Ναι ή ουχι	Ουχι	Ουχι	Ουχι
ή ουχι	Καλή	*Όξενα ή καλή	Καλή ή λύκος	Συχνά έλκη	Καλή ή ουχι	Ουχι	Ουχι

THE LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ 1902—1903

	Σελ.		Σελ.
Περίπτωσης μυοκλονίας και θεραπεία αυτής διὰ τῆς θυρεοειδίνης ὑπὸ Δ. Μανουηλίδου	4	Ἐν γρίπη παρ' ἡμῖν	76
Διάρροια ἐξ ὑποχλωρυδρίας ὑπὸ Ἄ. Κρητικῶ	8	Περίπτωσης τῆς νόσου τῶν τριχῶν Piedra. Περιπτώσεις στικτῆς κερατίτιδος ὑπὸ Ἄ. Γαβριηλίδου	77
Βακτηριουρία ὑπὸ Δ. Μανουηλίδου	7, 11	Κήλη δεξιὰ μετὰ σκωληκοειδίτιδος ὑπὸ Ἄ. Ἀντίπα	80
Ἡ διάγνωσις τοῦ Ποττείου νοσήματος παρ' ἐνήλιξιν ὑπὸ Ἄ. Ἀντωνιοπούλου	12	Περὶ παροξυστικῆς ταχυκαρδίας ὑπὸ Ἄ. Κρητικῶ	84
Σκωληκοειδίτις μετὰ σαλπυγοπαραμητρίτιδος ὑπὸ Τ. Σγουρδαίου	16	Περὶ θεραπείας τῆς ἀποκολλήσεως τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς ὑπὸ Π. Ἰατροπούλου	87
Περὶ ἐξελέγγεως τοῦ νοθευμένου γάλακτος ὑπὸ Π. Ἀπέρη	20	Αἰμορραγικὴ κυστίτις ἐκ γρίπης ὑπὸ Στ. Μανηλόγλου	94
Περὶ ἀντισηπτικῶν φαρμάκων ὑπὸ Π. Ἀπέρη	22	Ἄλλοιώσεις τῶν ἀναπνευστικῶν ὁδῶν ἐπὶ ιλαρᾶς ὑπὸ Π. Παπανικολάου	96
Περιπτώσεις ἐλμινθιάσεως ἰδιάζουσαι ὑπὸ Ἄ. Κρητικῶ	26	Περὶ ἀποστημάτων τοῦ ἥπατος ὑπὸ Τ. Σγουρδαίου	98
Περὶ ὑγιεινῆς τῶν σχολῶν ὑπὸ Γ. Νούλη	28	Ψευδοπρομηκικὴ παράλυσις ὑπὸ Φ. Φωτιάδου καὶ Δ. Μανουηλίδου	99
Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ὀροϊνώδους πλευριτικοῦ ἐξιδρώματος ὑπὸ Γ. Νούλη	30	Ἐπερτροφικὴ φυματίωσις τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου ὑπὸ Ἄ. Ἀντίπα	103
Ἡ διὰ χλωροφορίου ἀναισθησία ἐπὶ καρδιοπαθειῶν ὑπὸ Γ. Νούλη	32	Περίπτωσης σκωληκοειδίτιδος ὑπὸ Δ. Φιλίππιδου	110
Χειρογλωσσολαρυγγικὴ παράλυσις μετὰ συμπτωμάτων περιφερικῆς πολυνευρίτιδος ὑπὸ Κ. Ν. Ἐλευθεριάδου	35	ἽΟγκος κακοήθους τῆς ὠμοπλάτης ὑπὸ Τ. Σγουρδαίου	112
Νοσολογία τῶν παραρρινίων κόλπων ὑπὸ Ν. Ταπῆ	42	Περὶ ἐρυθρᾶς ὑπὸ Α. Διμαράκη	112
Ὄφθαλμικαὶ ἐπιπλοκαὶ κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν ὑπὸ Ἀν. Γαβριηλίδου	49	Διφθερίτις παρ' ἐγκόμοις γυναιξίν ὑπὸ Γ. Νούλη	114
Ἀτροφία τοῦ βολβοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ μετὰ προσβολὴν γρίπης ὑπὸ Ἰ. Μπίστη	55	Ἡ ψυχρὰ ἀλοιφὴ ἐν τῇ ὀφθαλμιατρικῇ ὑπὸ Π. Ἰατροπούλου	117
Ἀπλήξεις παθολογικαὶ τῶν ρινικῶν παθήσεων ἀνά τὸν λοιπὸν ὄργανισμὸν ὑπὸ Π. Παπανικολάου	56	Γενεαλογία δύο περιπτώσεων συφιλίδος ὑπὸ Π. Κελαϊδίτου	118
Ἡμιοψία ὑπὸ φιλολογικὴν ἐποψίν ὑπὸ Ἄ. Γαβριηλίδου	65	Περίπτωσης πνευμοκοκκικῆς περιτονίτιδος ὑπὸ Ε. Τσούχλου	121
Ὄστεομυελίτις ἀνευ ἐμπύσεως ὑπὸ Κ. Μακρῆ	68	Ὁργανικὴ ἡμιπληγία παρὰ γενικῆ παραλυτικῆ μετὰ φυσιολογικῆς πελματικῆς ἀνακλάσεως ὑπὸ Ἡ. Μακρῆ	123
Παθήσεις τοῦ περιφερικοῦ νευρικοῦ συστήματος κατὰ τὸν τυφοειδῆ πυρετὸν ὑπὸ Ε. Ζώτου	71	Ἡ ὕδραργυρικὴ ψυχρὰ ἀλοιφὴ ὑπὸ Π. Ἀπέρη	124
Ἐγχείρησις προπτάσεως τοῦ ὀρθοῦ κατὰ τὴν μέθοδον Gérard Marchand ὑπὸ Ἄ. Ἀντίπα	74	Ἐγκεφαλονωτιαία μηνιγγίτις ἰαθεῖσα δι' ὀσφυϊκῆς παρακεντήσεως ὑπὸ Δ. Φιλίππιδου	127
Ἀδενοκαρκίνωμα τοῦ φάρυγγος μετὰ φρικτῶν ἐνοχλήσεων, αἰμοπτυσιῶν καὶ δυσπνοίας ὑπὸ Π. Παπανικολάου	75	Ὁργανικὴ ἡμιπληγία μετὰ φυσιολογικῆς πελματικῆς ἀνακλάσεως ὑπὸ Ἡ. Μακρῆ	128

Ο
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ Α'

ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΤΗ ΜΕ' ΚΑΙ ΜΣ' 1905—1907

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἐν τῷ Πέραν, ὁδῷ Τοπσιλάρ, ἀριθ. 18

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΔΩΝ

Ἐν Γαλατῇ, Περμποπαζάρω, ἀριθ. 17-19.

1908

THE LIBRARY OF THE

NOV 11 1924

UNIVERSITY OF ILLINOIS

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ μετὰ χειρὸς Α' τόμου ἐπεμελήθη ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ ΜΖ' συλλογικοῦ ἔτους, προεδρευομένη μὲν ὑπὸ τοῦ κ. ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ, ἀποτελουμένη δὲ ἐκ τῶν κ.κ. Δ. ΒΑΡΣΑΜΗ, γενικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου, Δ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, εἰδικοῦ, Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ, γραμματέως τοῦ Φιλολογικοῦ Τμήματος, Α. ΣΠΑΘΑΡΗ, τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Τμήματος, Γ. ΖΗΛΑΝΑΚΗ, τοῦ Βιολογικοῦ, ΑΡ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, τοῦ Νομικοῦ καὶ ΧΡ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΕΙΔΟΥ, προεδρεύοντος τοῦ Συλλόγου τοῦ κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ.

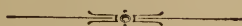
ΙΔΡΥΤΑΙ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ Τῷ ΜΗΤΡῶ ΙΔΙΟΧΕΙΡΟΝ ΑΙΤῶΝ ΕΓΓΡΑΦΗΝ

καὶ καθ' ἣν τάξιν ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Α' τόμῳ τοῦ Περιδικοῦ

† Σ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ
† Κ. ΚΑΔΛΙΑΔΗΣ
† Θ. Ζ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ
† Α. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ
† Α. ΔΑΛΛΑΠΟΡΤΑΣ
† Κ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ
† Γ. ΠΙΤΖΗΣ
† Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
† Ι. ΖΩΓΡΑΦΟΣ
† Ι. ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
† Μ. ΒΛΑΔΟΣ
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ
† ΓΑΒΡΙΗΛ ΣΟΦΟΚΛΗΣ
† Σ. ΔΑΛΛΑΠΟΡΤΑΣ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΖΑΝΝΟΣ
† Α. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ
† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΛΑΡΘΕΟΔΩΡΙ
† Ι. ΛΙΤΖΙΚΑΣ
† Π. Α. ΖΑΝΟΣ
† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΜΠΗΤΖΟΥ
† ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΜΙΝΑΡΙΔΗΣ
† Ν. ΔΙΟΜΗΔΗΣ

† Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΩΗΡΟΣ
† Γ. ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ
† Κ. Α. ΞΥΔΙΑΣ
† Θ. Α. ΚΟΣΟΥΔΗΣ
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΞΕΛΟΣ
† Μ. ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ
† Ν. ΒΕΓΛΕΡΗΣ
† Φ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
† Β. ΠΥΛΛΑΔΗΣ
† ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΨΩΜΙΑΔΗΣ
† Κ. ΛΟΓΑΔΗΣ
† Ν. ΣΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
† Ι. Π. ΣΑΒΒΕΡΙΟΣ
† Ι. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
† Δ. ΜΗΝΙΑΚΟΥΔΗΣ
† ΚΩΝΣΤ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ
† Γ. Κ. ΙΣΧΟΜΑΧΟΣ
† Δ. ΑΝΤΙΠΑΣ
† ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΕΥΘΥΦΡΩΝ
† ΚΩΝΣΤ. Ν. ΦΩΚΑΣ
† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΓΕΝΙΔΟΥΝΙΑΣ

† Κ. ΚΟΥΝΟΥΠΙΩΤΗΣ	† Δ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ
† Δ. ΡΑΖΗΣ	Γ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ
† Ι. ΣΑΒΒΑΣ	† ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΙΣΤΑΚΗΣ
† Α. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	† ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ
† Μ. ΚΑΛΚΑΝΗΣ	† Γ. ΝΑΡΑΝΤΖΗΣ
† Μ. ΒΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ	† Α. ΝΟΜΙΚΟΣ
† Ι. ΚΑΛΛΕΡΓΗΣ	† ΜΙΧΑΗΛ ΓΚΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ
† Κ. Χ. ΠΛΕΣΣΑΣ	Δ. Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
† ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ ΒΑΤΙΜΠΕΛΑΣ	Α. Χ. ΝΟΜΙΚΟΣ
† Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	† Γ. ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ
† Χ' Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ	Ε. ΓΛΥΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
† Ι. Σ. ΓΑΛΑΤΗΣ	Α. ΠΡΕΖΑΝΗΣ
Α. ΔΕΠΑΣΤΑΣ	† Ι. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
† ΠΟΛΥΚΑΡΙΠΟΣ (εἶτα μητροπολίτης Βάρνης)	† Α. ΨΥΧΑΡΗΣ
† Ι. ΦΑΧΡΗΣ	Κ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
† Δ. ΝΕΟΚΟΣΜΟΣ	† Α. ΒΛΑΣΤΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΟΓΓΙΔΗΣ	† Δ. ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ
† ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΧΑΡΙΛΑΟΣ	Μ. ΔΙΓΕΝΗΣ
† ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΛΛΙΦΩΝ	† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΣΚΑΡΙΣ (εἶτα μητρο- πολίτης Σισανίου)
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ	† Α. ΑΓΕΛΑΣΤΟΣ
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΤΑΒΕΛΟΥΔΗΣ	† Α. ΙΓΓΛΕΣΗΣ
† ΕΜΜ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ	† Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
† Ξ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ	† Π. ΣΑΛΒΑΓΟΣ

ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ

Ὁ κατάλογος οὗτος ἐκδίδεται ὡς ἔχει κατὰ τὸ ΜΖ' συλλογικὸν ἔτος).

A

	Ἔτος ἐγγραφῆς
Ἀγαθάγγελος, ἐπίσκοπος Ἐλαίας, προϊστάμενος Σταυροδρομίου	1905
Ἀγγελίδης Π., ἐκδότης καὶ βιβλιοπώλης, ἐνταῦθα	1903
Ἀδὰμ Εὐθαλία, διευθύντρια τοῦ Ζαπείου, ἐνταῦθα	1907
Ἀμπελίδης Ἐμ., ἰατρός ἀντισυνταγματάρχης, ἐνταῦθα	1888
Ἀνδρεάδης Ὀδυσσεύς, λόγιος, ἐνταῦθα	1881
Ἀντίπας Ἀνδρέας, ἰατρός, ἐνταῦθα	1899
Ἀντωνακόπουλος Ἀντώνιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1901
Ἀπέρης Πέτρος, χημικός, ἐνταῦθα	1888
Ἀποστολίδης Ἀθανάσιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1891
Ἀποστολίδης Γεώργιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1874
Ἀραβανόπουλος Κωνσταντῖνος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1899
Ἀρβανιτίδης Γεώργιος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1906
Ἀρβανιτίδης Λεωνίδα, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1906
Ἀρσένιος, ἀρχιεπίσκοπος Νεαπόλεως	1901
Ἀσλανίδης Νικόλαος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1905
Αὐθεντόπουλος Μηνᾶς, καθηγητής, ἐνταῦθα	1889

B

Βαλτατζῆς Ἐμμανουήλ, τμηματάρχης ἐν τῷ Μονοπωλίῳ τῶν Καπνῶν, ἐνταῦθα	1886
Βαρσάμης Δημήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1904
Βασιλόπουλος Π., διευθυντὴς τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν, ἐνταῦθα	1906
Βασιλειάδης Β., γραμματεὺς τοῦ Ἀδυστροουγγρικοῦ προξενικοῦ Ἐφετείου, ἐνταῦθα	1903
Βασιλειάδης Ἀλ., φαρμακοποιός, ἐνταῦθα	1906
Βασιλειάδης Νικόλαος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1896
Vatelot Georges, καθηγητής, ἐνταῦθα	1902
Βεγλερῆς Θεοχάρης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1890
Βεργουδάκης Δημ. τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1891
Βιζουκίδης Περικλῆς, δικηγόρος.	1903
Βικέλας Δημήτριος, λόγιος, ἐν Ἀθήναις	1872
Βλαΐκος Δημήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1899
Βόλτος Ἰωάννης, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1901

Γ

Γαβριηλίδης Ἀνανίας, ἰατρός, ἐνταῦθα	1895
Γαζῆς Ἀλ., γεωπόνος	1907
Γεράρδος Ἀντώνιος, ἐκδότης καὶ βιβλιέμπορος, ἐνταῦθα	1891
Γεωργιάδης Παναγιώτης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1905
Γιαδοικιάρησ Πάυλος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1901

<i>Γιάκας</i> Ἀθανάσιος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1906
<i>Γιαλούρης</i> Α., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1902
<i>Γιουλξίδης</i> Κωνσταντῖνος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1904
<i>Γλυκερίου</i> , Ἀρχιεπίσκοπος Σεβαστείας, ἐπίτροπος τοῦ Π. Τάφου, ἐνταῦθα	1907

Δ

<i>Δάλλας</i> Χρηῆστος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1905
<i>Δαμασκηνός</i> Δημ., διδάσκαλος, ἐνταῦθα	1907
<i>Δημάκης</i> Ἡρακλῆς, ἰατρός, ἐνταῦθα	1905
<i>Δημητριάδης</i> Ἀναστάσιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1908
<i>Δημόπουλος</i> Ἀριστείδης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1901
<i>Δραγούμης</i> Ἰ., γραμματεὺς τῆς Β. Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ἐνταῦθα	1907

Ε

<i>Ἐλευθεριάδης</i> Γεώργιος βέης, ἰατρός, ἐνταῦθα	1902
<i>Ἐλευθεριάδης</i> Ν., λογοκριτής, ἐνταῦθα	1908
<i>Ἐλπίδης</i> Γεώργιος, σφραγιδοφύλαξ παρὰ τῇ ἐνταῦθα Β. Ἑλληνικῇ Πρεσβείᾳ	1874
<i>Ἐνωμοτάρχης</i> Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1891
<i>Εὐαγγελίδης</i> Ἰωάννης, καθηγητής, ἐνταῦθα	1899
<i>Εὐγενίδης</i> Εὐστάθιος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1871
<i>Εὐγενίδης</i> Στέφανος Ε., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1903
<i>Εὐστρατίου</i> Πιττακός, διευθυντὴς τῆς Τραπεζῆς Μυτιλήνης, ἐνταῦθα	1892

Ζ

<i>Ζαμαρίας</i> Ἀλέξιος, γυμνασιάρχης τοῦ ἐνταῦθα Ζωγραφείου	1901
<i>Ζαρίφης</i> Γεώργιος Α., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1902
<i>Ζαρίφης</i> Λεωνίδας, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1872
<i>Ζηλανάκης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1907
<i>Ζουπάν</i> Γ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1900
<i>Ζῶτος</i> Ἀλέξανδρος, καθηγητὴς καὶ μέγας καθηγητὴς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου	1904
<i>Ζῶτος</i> Ξενοφῶν, ἰατρός, ἐνταῦθα	1899
<i>Ζῶτος</i> Στέφανος, ἀνώτερος ὑπάλληλος τοῦ Μονοπωλίου Καπνῶν	1903

Η

<i>Ἡλιάσκος</i> Ἡλίας, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1900
<i>Ἡλιάσκος</i> Ἰωάννης, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1900
<i>Ἡλιάσκος</i> Νικόλαος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1902
<i>Ἡλιὸν</i> Λουῖζος, καθηγητὴς, ἐνταῦθα	1895

Θ

<i>Θαλασσινός</i> Μ, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1890
<i>Θεοχαρείδης</i> Γεώργιος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1903

I

^{Ἔτος ἐγγραφῆς}

<i>Ἰατρόπουλος Π.</i> , ἰατρός, ἐνταῦθα	1895
<i>Ἰωαννίδης</i> Γιάγκος βέης, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1884
<i>Ἰωαννίδης</i> Φώτιος, γραμματεὺς τοῦ ἐνταῦθα Μετοχίου τοῦ παναγίου Τάφου	1907
<i>Ἰωαννίδης</i> Ἀνδρέας, διερχομῆνός τῆς Β. Ἑλλ. Πρεσβείας	1898

K

<i>Καραγιαννίδης</i> Σπυρίδων, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1898
<i>Καζανόβας</i> Λέων, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1900
<i>Καζανόβας</i> Σόλων, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1897
<i>Καλθοκορέσης</i> Δημ., μηχανικός, ἐνταῦθα	1896
<i>Καλθοκορέσης</i> Ἀντώνιος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1906
<i>Καμπανάκης</i> Πάτροκλος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1888
<i>Καμπούρογλους</i> Ἀλέξανδρος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1903
<i>Καπιτανάκης</i> Νικ., διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς	1906
<i>Καραθεοδωρῆς</i> Στέφανος Α., βοηθὸς τοῦ νομάρχου Ἰωαννίνων	1900
<i>Καραθεοδωρῆς</i> Τηλέμαχος Κ., μηχανικός, ἐν Ἀθήναις	1874
<i>Κοκκολᾶτος</i> Κλεόβουλος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1891
<i>Κοκκολᾶτος</i> Νικόλαος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1905
<i>Κομποθέκρας</i> Β., ἰατρός, ἐνταῦθα	1905
<i>Κοπάσης</i> Ἀνδρέας, μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους	1890
<i>Κορσασαντζῆς</i> Π., ἰατρός, ἐνταῦθα	1906
<i>Κοσμίδης</i> Παντελῆς, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1905
<i>Κουσοῦδης</i> Θεμ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1861
<i>Κρητικὸς</i> Ἀντώνιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1901
<i>Κυριακοῦ</i> Ἀριστείδης βέης, ὑποδιευθυντὴς τῆς ἐταιρείας τῶν Σιδηροδρ. Ἀνατολῆς	1904
<i>Κωνσταντίνου</i> Κώνστας, καθηγητὴς	1907
<i>Κιολομένογλους</i> Β., ἰατρός	1907
<i>Κεφαλληναῖος</i> Ν., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1898

Λ

<i>Λάγος</i> Χαραλάμπης, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1901
<i>Λαγουδάκη</i> Ἰουστῖνα, διευθύντρια τοῦ Ἰωακειμείου, ἐνταῦθα	1907
<i>Λαζίδης</i> Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1907
<i>Λιμαράκης</i> Λεωνίδα, ἰατρός, ἐνταῦθα	1887

M

<i>Μάγκος</i> Δημήτριος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1904
<i>Μακρῆς</i> Κωνσταντῖνος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1877
<i>Μακρῖδης</i> Κωνσταντῖνος, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1906
<i>Μαλατάκης</i> Λεωνίδα, καθηγητὴς, ἐνταῦθα	1898
<i>Μαναήλογλους</i> Στ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1902
<i>Μανουηλίδης</i> Δημ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
<i>Μαυροκορδάτος</i> Θεόδωρος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1872
<i>Μεξίκης</i> Φραντς, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1895

<i>Μελισσηνός</i> , ἐπίσκοπος Παμφίλου, προϊστάμενος Ταταούλων	1901
<i>Μεσσαλάς</i> Ἰωάννης, γραμματεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, ἐνταῦθα	1905
<i>Μηλιώτης</i> Δημήτριος, ταμίας τραπεζικοῦ οἴκου ἐνταῦθα	1889
<i>Μηλιώτης</i> Παναγιώτης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1905
<i>Migliewitch</i> Arthur, ἰατρός, ἐνταῦθα	1899
<i>Millingen</i> A., καθηγητῆς, ἐνταῦθα	1892
<i>Μιρμύρογλους</i> Βλαδίμηρος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1903
<i>Μιχαήλ</i> (Κλεόβουλος), Μητροπολίτης Σάρδεων, διευθυντῆς τῆς Μ. τοῦ Γέν. Σχολῆς	1892
<i>Μιχαηλίδης</i> Δ., καθηγητῆς, ἐνταῦθα	1906
<i>Μιχαλακόπουλος</i> Ἰωάννης, ἰατρός, ἐνταῦθα	1897
<i>Μιτζί</i> Lewis, δικηγόρος καὶ δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1887
<i>Mordtmann</i> A., ἰατρός, ἐνταῦθα	1871
<i>Μπαχᾶς</i> N., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1899
<i>Μουράτης</i> Σοφοκλῆς, ἔμπορος ἐν Βερολίῳ	1892
<i>Μυστακίδης</i> Βασίλειος, καθηγητῆς, ἐνταῦθα	1893

N

<i>Ναοὺμ</i> Γεώργιος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1905
<i>Ναρλῆς</i> Στέφανος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1891
<i>Νικολαΐδης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1897
<i>Νικολαΐδης</i> Δημήτριος, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1898
<i>Νικολαΐδης</i> Π., ἰατρός	1908
<i>Νικόλαος</i> , Μητροπολίτης Μαρωονείας	1906
<i>Νούλης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1898

O

<i>Οἰκονομίδης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1880
<i>Οἰκονομίδης</i> Δημοσθένης, καθηγητῆς, ἐνταῦθα	1890
<i>Οικιάδης</i> Ἀντώνιος, Καπουκεχαγιάς τῶν Πατριαρχείων	1907

Π—Ρ

<i>Παγανέλης</i> Στ., πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενικοῦ Δικαστηρίου, ἐνταῦθα	1901
<i>Πανάδης</i> Κ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
<i>Πανταζίδης</i> Χρῆστος Γ., καθηγητῆς, ἐνταῦθα	1892
<i>Πανταζόπουλος</i> Νικόλαος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1905
<i>Παπαγιαννόπουλος</i> Νικήτας, καθηγητῆς, ἐνταῦθα	1887
<i>Παπαδιαμαντόπουλος</i> Ἀ., Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα	1907
<i>Παπακωνσταντίνου</i> Παν., καθηγητῆς, ἐνταῦθα	1893
<i>Παπᾶς</i> Ἰωάννης, διερμηνεὺς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Πρεσβείᾳ, ἐνταῦθα	1893
<i>Παπαδόπουλος</i> Ἰωάννης, καθηγητῆς, ἐνταῦθα	1904
<i>Παπαδημητρίου</i> Νικόλαος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1905
<i>Παπαδόπουλος</i> Μιχ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1898
<i>Παπαδόπουλος</i> Δημ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1905
<i>Παπαδόπουλος</i> Χρ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1902
<i>Πατρῖκιος</i> Διον., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1895
<i>Πατρῖκιος</i> Ἐπαμεινώνδας, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1905

"Ετος ἐγγραφῆς

<i>Πανταζῆς</i> Ἄλ., δικηγόρος	1907
<i>Παπανικολάου</i> Π., ἱατρός, ἐνταῦθα	1898
<i>Παράσχος</i> Θεοφ., τμηματάρχης ἐν τῷ Μονοπωλίῳ τῶν Καπνῶν, ἐνταῦθα	1901
<i>Παχτίκος</i> Γ., μουσικός, ἐνταῦθα	1895
<i>Πετροκόκκινος</i> Ν., πράκτωρ ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν	1890
<i>Petit Louis</i> , abbé, ἐνταῦθα	1897
<i>Πινιατώρος</i> Ἀθ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1884
<i>Πίντζας</i> Κ., χημικός, ἐνταῦθα	1907
<i>Πολύκαρπος</i> , μητροπολίτης Κολωνίας	1907
<i>Πρόκος</i> Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1895

Ρ

<i>Ρίζος</i> Ἐπαμεινώνδας, διευθυντῆς τῆς ἐταιρείας Μπάλα-Καραϊδίν	1906
<i>Ρίτζος</i> Βασίλειος, ἱατρός, ἐνταῦθα	1887

Σ

<i>Σαγιάννος</i> Ἀθ., ἱατρός, ἐνταῦθα	1907
<i>Σαριδάκης</i> Ἐμμ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
<i>Σγουρδαῖος</i> Τομ., ἱατρός, ἐνταῦθα	1898
<i>Σγουρίδης</i> Νικόλαος, τμηματάρχης ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἔξωτερικῶν	1887
<i>Σγούτας</i> Βασίλ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1901
<i>Στρούβαλη</i> Ἐλένη, ὑποδιευθύντρια τοῦ Ζαππείου, ἐνταῦθα	1907
<i>Σεϊτανίδης</i> Ἰωάννης, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα	1895
<i>Σιδερίδης</i> Ξενοφῶν Α., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1880
<i>Σιδερίδης</i> Σπυρίδων, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
<i>Σιμόπουλος</i> Χαρ., ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα	1905
<i>Σινιόσογλους</i> Ἄλ. Σ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1900
<i>Σινιόσογλους</i> Ἀριστοτέλης, ἱατρός	1907
<i>Σισμάνογλους</i> Α., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1884
<i>Σισμάνογλους</i> Κ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1895
<i>Σιφναῖος</i> Μιχ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
<i>Σιώτης</i> Ἰωάννης, ἱατρός, ἐνταῦθα	1890
<i>Σοφιανὸς</i> Δημ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1906
<i>Σκουλούδης</i> Στέφανος, τραπεζίτης, ἐν Ἀθήναις	1871
<i>Σπαθάρης</i> Αὐρ. Α., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1905
<i>Σπαθάρης</i> Κορηλῖος Α., καθηγητῆς, ἐνταῦθα	1902
<i>Σπανοῦδης</i> Κωνστ., δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1906
<i>Σταμούλης</i> Ἀναστάσιος, ἔμπορος, ἐν Σηλυβρίᾳ	1871
<i>Σταμούλης</i> Ἀντώνιος, ἔμπορος	1906
<i>Σταμούλης</i> Σωφρόνιος, ἀρχιμανδρίτης	1906
<i>Σταμούλης</i> Μιλτιάδης, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1906
<i>Σταυρίδης</i> Σωκράτης, ἀρχιμανδρίτης, ἐν Μακροχωρίῳ	1901
<i>Σταυρίδης</i> Γεώργιος, ἱατρός, ἐνταῦθα	1902
<i>Στρινόπουλος</i> Γερμανός, ἀρχιμανδρίτης, διευθυντῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς	1906
<i>Σφύρας</i> Περικλῆς, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα	1893
<i>Σφέτσος</i> Ἀριστ., πράκτωρ ἀτμοπλοικῶν ἐταιρειῶν, ἐνταῦθα	1887
<i>Σώτροπας</i> Γεώργιος, ἱατρός, ἐνταῦθα	1903

Τ

Ἔτος ἐγγραφῆς

Τιβέριος Περικλῆς, ἱατρός, ἐνταῦθα	1903
Τσαούσης Γ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1900
Τσελλέντης Π., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1901
Τσομπάνογλους Ραγκ., ἱατρός, ἐνταῦθα	1900
Τσοῦχλος Κ., ἱατρός, ἐνταῦθα	1898

Φ

Φακατσέλης Μιχ., ἱατρός, ἐνταῦθα	1904
Φαληρεὺς Ι., ὑπάλληλος τοῦ Μονοπωλίου τῶν καπνῶν, ἐνταῦθα	1908
Φιλικὸς Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1891
Φλωρᾶς Θεοδ., ἱατρός, ἐνταῦθα	1898
Φωτιάδης Ν. Δ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1876
Φωτιάδης Π., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα	1894
Φωτιάδης Φ., ἱατρός, ἐνταῦθα	1876
Φωτιάδης Γεώργιος Ν., ἔμποροῦπάλληλος	1907

Χ

Χαριτωνίδης Χ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
Χαριτωνίδης Ι., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
Χατζηχρήστου Χρ., Γυμνασιάρχης καὶ ἰδρυτῆς τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου, ἐνταῦθα	1872
Χατζηχρήστου Ἰ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
Χασιώτης Γεώργ., λόγιος, σύμβουλος ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἑταιρείας τῶν Τροχιο- δρόμων, ἐνταῦθα	1870
Χρησιτίδης Ἀν., ἱατρός, ἐνταῦθα	1879
Χρησιτίδης Ἰω., ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης, ἐνταῦθα	1887
Χρυσὸς Π., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1900
Χώτζης Ἰ., ἐφέντης, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἐνταῦθα	1892
Χαραλαμπείδης Χρ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1904
Χρυσαφίδης Σ., ἔμποροτραπεζίτης, ἐνταῦθα	1907

Ψ

Ψωμιάδης Κ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1881
---	------

ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ

A

[•]Έτος ἐκλογῆς

<i>Ἀνθιμος Ζ'</i> , πατριάρχης πρῶν Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀντιγόνῃ	1895
<i>Ἀνουτσίν</i> Δημ. Νικολάεβιτς, καθηγητῆς τῆς ἀνθρωπολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας	1884
<i>Ascoli</i> Graziadio, καθηγητῆς, μέλος τοῦ Instituto Lombardo, ἐν Μεδιολάνῳ	1886
<i>Aunray</i> Emmanuel, ἱερεὺς, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, γραμματῶν καὶ τεχνῶν, ἐν Rouen	1895

B

<i>Bauchet</i> L., καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Nancy τῆς Γαλλίας	1907
<i>Beaussire</i> Emile, μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας καὶ πρόεδρος τῆς ἐν Παρισίοις ἑταιρείας τῆς ἀνωτέρας παιδείσεως	1895
<i>Benndorf</i> Otto, αὐλικὸς σύμβουλος, καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστηστημίῳ τῆς Βιέννης	1895
<i>Βέρκωφ</i> Ἀθ. Θεοδορίδης, διευθυντῆς τῆς ἐν Πετροπόλει βιβλιοθήκης	1884
<i>Bernhard</i> , πρίγκιψ, διάδοχος τοῦ Sachsen Meiningen	1888
<i>Binding</i> Karl, καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῆς Λιψίας	1907
<i>Blanc</i> baron, πρῶν ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῆς Ἰταλίας.	1890
<i>Bréal</i> Michel, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
<i>Briand</i> Aristide, ὑπουργὸς τῆς παιδείας ἐν Γαλλίᾳ	1907

Γ—C

<i>Caillemet</i> E., καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῆς Λυόν	1907
<i>Clemenceau</i> Georges, ἰατρός, πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας	1907
<i>Γεννάδιος</i> I., πρῶν πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐν Λονδίῳ.	1908
<i>Calice</i> (baron de), πρῶν πρεσβευτῆς τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἐνταῦθα	1884
<i>Cambon</i> Παῦλος, πρεσβευτῆς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἐν Λονδίῳ	1892
<i>Γεώργεβιτς</i> Βλάδα, πρῶν πρωθυπουργός, ἐν Σερβίᾳ	1894
<i>Γρυπάρης</i> Ἰωάννης, πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα	1902
<i>Chaumié</i> , πρῶν ὑπουργός τῆς παιδείας, ἐν Γαλλίᾳ	1902
<i>Conze</i> Alex., καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας, γραμματεὺς τοῦ ἐν Βερολίῳ αὐτοκρατορικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου	1885
<i>Constans</i> , πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας, ἐνταῦθα	1900
<i>Croiset</i> Alfred, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
<i>Croiset</i> Maurice, καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Collège de France, ἐν Παρισίοις	1885

Δ—D

<i>Δαμιανός</i> , πατριάρχης Ἱεροσολύμων	1901
<i>Darestle</i> R., μέλος τοῦ πανακαδημίου τῆς Γαλλίας.	1907
<i>Deschamps</i> Gaston, ἀρχαιολόγος, πρῶν ἑταῖρος τῆς Ἀρχ. Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν	1907
<i>Diehl</i> C., καθηγητῆς τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας ἐν τῇ Σορβώνῃ	1889
<i>Duchesne</i> Mgr., μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1889

Ε

Ἔτος ἐκλογῆς

Ἐρβιτσεάνου Κωνσταντῖνος, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου 1885

Ζ—Γ

Zampakos Δημήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα 1904
Gildersleeve Basil, καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ
 John Hopkins Βαλτιμόρης 1885
Grécory Caspar René, καθηγητῆς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Λυρίας . . 1885
Grosvenor Edwin Augustus, καθηγητῆς τοῦ διεθνοῦς δικαίου Amherst τῆς
 Ἀμερικῆς. 1885

Η

Harkavi Albert, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῆς Πετροπόλεως 1884
Hasdeu Bogdan P., ἐπίτιμος καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου 1885
Hene Otto, καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φριβούργου 1885
Hertiz M., καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Breslau 1885
Herzog E., καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου Τυβίγγης 1885
Herzog Ed., ἐπίσκοπος τῶν παλαιοκαθολικῶν, ἐν Βέρνη 1900
Heuzey Léon, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις 1874
Hilprecht Herman, καθηγητῆς τοῦ ἐν Φιλαδελφείᾳ πανεπιστημίου 1898
Hirchsberg Ἰούλιος, καθηγητῆς τῆς ὀφθαλμολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ
 Βερολίνου 1900
Homolle, διευθυντῆς τῶν Ἐθνικῶν Μουσείων τῆς Γαλλίας, πρόην διευθυντῆς τῆς
 Ἀρχαιολογικῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν 1907
Houssaye Henry, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις 1899
Hübner Bern., καθηγητῆς τῆς νομικῆς ἐν Βερολίῳ 1905
Hultsch Friedrich Otto, διευθυντῆς τοῦ ἐν Δρέσδῃ γυμνασίου 1886

Ι

Ἰωαννῆμ Γ', Οἰκουμηνικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως 1878

J

Janet Paul, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις 1885

Κ

Keil Br., καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Στρασβούργου 1885
Kekulé von Stratonitz, καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας, διευθυντῆς τῶν ἀρχαιολογι-
 κῶν συλλογῶν τοῦ Β. Μουσείου Βερολίνου 1885
Κιαμὶλ πασσάς, πρόην γενικὸς διοικητῆς Σμύρνης 1884
Kirchhoff Ἀδόλφος, καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ
 Βερολίνου 1872
Kohler J., καθηγητῆς τῆς νομικῆς σχολῆς τῆς Λυρίας 1907
Κοντακῶφ Νικόδημος Παύλοβιτς, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν
 Πετροπόλει 1884
Κόντος Κ. Σ., καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν 1875

*Έτος έγγραφῆς

<i>Krumbacher</i> Κ., καθηγητῆς τῆς βυζαντιακῆς καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου	1885
<i>Künz</i> Jacob, ἱερατικῶς προϊστάμενος τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ἐν Βέρνῃ	1900
<i>Κωνσταντῖνος</i> Ε΄, πατριάρχης πρῶν Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Χάλκῃ	1897

Λ—L

<i>Δάμπρος</i> Σπυρίδων, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1906
<i>Latsyshev</i> Βασίλειος Βασιλίεβιτς, διευθυντῆς τοῦ ἱστορικοῦ καὶ φιλολογικοῦ ἰνστιτούτου, μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Πετρούλει	1885
<i>Leyden</i> Ernest von, καθηγητῆς τῆς ἱατρικῆς σχολῆς τοῦ Βερολίνου	1907
<i>Liard</i> L., μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1886
<i>Liebmann</i> Otto, καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης	1885
<i>Lipsius</i> J. A., καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λιπίας	1885
<i>Lister</i> Lord, καθηγητῆς τῆς ἱατρικῆς καὶ πρόεδρος τῆς Lister Institute, ἐν Λονδίῳ	1885
<i>Luchs</i> Αὔγουστος, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἐρλάγγης	1885

M

<i>Macmitlan</i> G. A., ἐπίτιμος γρομματεὺς τοῦ Συλλόγου τῶν ἑλλ. σπουδῶν ἐν Λονδίῳ	1884
<i>Marschall</i> von Bieberstein, πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας, ἐνταῦθα	1900
<i>Mezières</i> A., μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας, ἐν Παρισίοις	1885
<i>Μηριάτη</i> Μαργαρίτα Ἀλβάνα	1885
<i>Michaelis</i> Ἀδόλφος, καθηγητῆς τῆς κλασικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Στρασβούργου	1885
<i>Michaud</i> Eugen, καθηγητῆς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βέρνης	1900
<i>Mirza</i> Riza Han, πρεσβευτῆς τῆς Περσίας, ἐνταῦθα	1902
<i>Moréas</i> Jean (Παπαδιαμαντόπουλος), ποιητῆς καὶ λογογράφος, ἐν Παρισίοις	1903
<i>Morris</i> Joy, πρῶν ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1886
<i>Müller</i> Ivan von, ἱππότης, καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου	1885
<i>Μυστριώτης</i> Γ., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1908

N

<i>Naber</i> , μέλος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Ἀμστελοδάμῳ	1885
<i>Naville</i> Adrien A., καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γενεύης	1885
<i>Nelidow</i> A. (de), πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας, ἐν Παρισίοις	1883
<i>Νεόφυτος</i> Η΄, πατριάρχης πρῶν Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀντιγόνῃ	1891
<i>Νικόδημος</i> , πατριάρχης πρῶν Ἱεροσολύμων, ἐν Χάλκῃ	1897
<i>Νοβάκοβιτς</i> Στογιάν, πρῶν πρεσβευτῆς τῆς Σερβίας ἐνταῦθα	1882
<i>Norlau</i> Max, φιλόσοφος κοινωνιολόγος, ἐν Παρισίοις	1902

O

<i>Olivier</i> L., διευθυντῆς τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιθεωρήσεως, ἐν Παρισίοις	1903
<i>Ὀυσιπένσκις</i> Θεόδωρος, διευθυντῆς τοῦ ἐνταῦθα ρωσικοῦ ἀρχαιολ. ἰνστιτούτου	1886

Υ

*Έτος έγγραφής

<i>Usener</i> Herman, καθηγητής τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης . . .	1885
<i>Ussing</i> , ἐπίτιμος καθηγητής τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κοπεγχάγης	1885

Π—Ρ

<i>Παπαμιχαλόπουλος</i> Κ., πρόην ὑπουργὸς τῆς παιδείας, ἐν Ἀθήναις	1903
<i>Παυλῶφ</i> Ἀλέξιος, καθηγητής τῆς γεωλογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας . .	1900
<i>Perrot</i> Georges, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1875
<i>Πολίτης</i> Νικόλαος, καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1906
<i>Pomjalowsky</i> , καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πετρούπολεως	1885

Ρ—R

<i>Ραγκαβῆς</i> Κλέων, πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος, ἐν Βερολίνῳ	1902
<i>Radovitz</i> C. von, πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας, ἐν Μαδρίτη	1883
<i>Reinach</i> S., μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1907
<i>Ribot</i> A., μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1886
<i>Rigot</i> Ch., συγγραφεὺς διδασκατικῶν καὶ φιλολογικῶν βιβλίων, ἐν Παρισίοις . . .	1886
<i>Rorert</i> Κάρολος, καθηγητής τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης . .	1885
<i>Rosbach</i> Otto, καθηγητής τῆς κλασ. φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστ. τῆς Καινιξβέργης	1885
<i>Ruelle</i> Ch.-Emile, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἁγίας Γενεβιέβης, ἐν Παρισίοις . .	1885
<i>Rühl</i> Franz, καθηγητής τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Καινιξβέργης	1888

Σ—S

<i>Σάββας</i> , ἀρχιεπίσκοπος Τβέερ	1888
<i>Σαήτ</i> πασᾶς, πρόην μέγας βεζίρης, ἐνταῦθα	1872
<i>Σαήτ</i> πασᾶς, πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τοῦ Κράτους	1887
<i>Σάθας</i> Κ., βυζαντιολόγος, ἐν Βενετία	1908
<i>Sarum</i> John, ἐπίσκοπος Σαλισβουρίας	1899
<i>Σβενιγοδόρσκης</i> Ἀλέξανδρος, καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Χαρκόβου	1896
<i>Schinz</i> Μαρτίνος von, καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βυρτσβούργης	1885
<i>Schlumberger</i> G., βυζαντιολόγος, ἐν Παρισίοις	1906
<i>Schmidt</i> Bernhard, καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φριβούργου	1870
<i>Schöll</i> F., καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Αἰδελβέργης	1885
<i>Schwabe</i> von L., καθηγητής τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης	1885
<i>Sénator</i> H., καθηγητής τῆς ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Βερολίνου	1907
<i>Sievers</i> Ἐδουάρδος, καθηγητής τῆς γερμ. φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λιψίας	1886
<i>Stamfort</i> , γεροισιαστὴς ἐν Οὐασινγκτῶνι	1885
<i>Στούρζας</i> Δημήτριος, πρίγκηψ, πρωθυπουργὸς τῆς Ρουμανίας	1885
<i>Strauss</i> Oscar, πρόην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1888

Τ

<i>Thorthon</i> Edward, πρόην ἑνταῦθα πρεσβευτῆς τῆς Ἀγγλίας	Ἔτος ἔγγραφῆς 1885
<i>Thumb</i> Albert, καθηγητῆς τῆς ἰνδογερμανικῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Marburg	1897
<i>Tocilescu</i> Gr., καθηγητῆς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου	1885
<i>Troitsky</i> Ἰωάννης, καθηγητῆς τῆς βιβλικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Πετροπόλεως	1885

V—W

<i>Wanhsmuth</i> Κούρτιος, καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λιψίας	1885
<i>Vahlen</i> J., καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου	1885
<i>Wecklein</i> Νικόλαος, γυμνασιάρχης ἐν Μονάχῳ	1885
<i>Viaud</i> Julien (Pierre Loti), μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας	1903
<i>Willamowitz</i> Mellendorf, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου	1907
<i>Vogüé</i> Eugene, μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας	1889
<i>Vogüé</i> compte Melchior de, πρόην ἑνταῦθα πρεσβευτῆς τῆς Γαλλίας	1873

Φ—F

<i>Fean</i> Walker, πρόην ἐν Ἀθήναις πρεσβευτῆς τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1885
<i>Φιλόθεος</i> Βρυέννιος, μητροπολίτης Νικομηδείας	1884
<i>Fischer</i> K., καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Αἰδελβέργης	1885
<i>Förster</i> Richard, καθηγητῆς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βρατισλαβίας	1885
<i>Foucart</i> P., μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
<i>Fouillée</i> Alfred, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1886
<i>Φραγκοῦδης</i> Ἐπαμεινώνδας, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἰασίου	1885

X

<i>Χαμδῆ</i> βέης, διευθυντῆς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου, ἑνταῦθα	1884
<i>Χατζιδάκις</i> Γεώργιος Ν., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1894

Ψ

<i>Ψυχάρης</i> Ἰωάννης, καθηγητῆς τῆς βυζαντιακῆς καὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας ἐν τῇ Σορβόνῃ, ἐν Παρισίοις	1885
---	------

Z

<i>Zambaldi</i> Fr., καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης	1872
<i>Zinoview</i> Ἰωάννης, πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας, ἑνταῦθα	1900

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ

A

	Ἔτος ἐκλογῆς
'Αδαμαντίδης Παναγιώτης, σχολάρχης, ἐν Ξάνθῃ	1886
'Ανθιμος Ἀλεξούδης, μητροπολίτης πρῶν Ἀμασειᾶς	1868
'Αννινος Χαραλάμπης, δημοσιογράφος, ἐν Ἀθήναις	1892
'Αποστολίδης Βασίλειος, ἰατρός, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	1906
'Αρβανιτάκης Γεώργιος, λόγιος, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	1906
Arndt Paul, λόγιος, ἐν Μονάχῳ	1889

B

Βασιλάκης Γερμανός, ἀρχιμ. προϊστάμενος τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας Παρισίων. . .	1907
Βεργωτῆς Παναγιώτης, λόγιος, ἐν Κεφαλληνίᾳ	1878
Βλάμος Γεώργιος	1899
Βλασιδὸς Στέφανος, ἔμπορος, ἐν Μασσαλίᾳ	1887
Βλάχος Ἄγγελος, διευθυντὴς τοῦ βασιλικοῦ θεάτρου, ἐν Ἀθήναις	1875
Boltz August, καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου τῆς Δαρμιστάτης	1888
Βορεάδης Ἀντώνιος, καθηγητὴς, ἐν Σμύρνῃ	1885
Bürchner Ludwig, καθηγητὴς γυμνασίου, ἐν Μονάχῳ	1896
Βουτυρᾶς Στ., δημοσιογράφος, ἐν Ἀθήναις.	1907

Γ—C

Chaveau, καθηγητὴς τῆς συγκρ. παθολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων	1902
Cordairo Ταξίαρχος Luciano.	1897
Γρηγοριάδης Βασίλειος, ἰατρός, ἐν Δράμα	1885
Γρηγόριος (Καλλίδης), μητροπολίτης Ἡρακλείας.	1886

Δ—D

Δάμων Δ., ἰατρός	1894
Derebinsky Ἀλέξιος Νικολάγεβιτς, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησοῦ	1894
Δέφνερ Μιχαήλ, βιβλιοφύλαξ ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν	1875
Δήμιτσας Κ., ἰατρός, ἐν Ἀδριανουπόλει	1871
Διαμαντάρης Ἀχιλλεύς, ἐν Καστελλορίζῳ	1893
Dihico Jean, καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀβάνης	1894
Δούκας Ἐμμανουήλ, καθηγητὴς, ἐν Σμύρνῃ	1885

E

Εὐαγγελίδης Μαργαρίτης, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν	1907
Erödi Béla, πρόεδρος τῆς οὐγγρικῆς γεωγραφικῆς ἐταιρείας, ἐν Βουδαπέστῃ . . .	1884

Z—G

	*Ετος έκδογῆς
<i>Ζέγγελης</i> Κ. Δ., καθηγητῆς τῆς χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1907
<i>Grinke</i> G., ὑποπρόξενος τῆς Γερμανίας, ἐν Πετροπόλει	1905
<i>Groutar</i> J. L. de, καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Louvain (Βελγίου)	1896
<i>Ζῶης</i> Λεωνίδας Χ., ἐκδότης τῶν «Μουσῶν», ἐν Ζακύνθῳ	1896
<i>Ζωμαρίδης</i> Εὐγένιος, λόγιος, ἐν Βιέννῃ	1887

H

<i>Harttunc</i> von Pflugk, ἀρχαιοφύλαξ ἐν τοῖς βασιλικοῖς ἀρχείοις τοῦ κράτους, ἐν Βερολίνῳ	1886
--	------

I

<i>Ἰάκωβος</i> Διονυσιάτης, ἀρχιμανδρίτης, ἐν Ἀγίῳ Ὄρει	1896
---	------

K

<i>Κοικυλίδης</i> Κλεόπας, ἀρχιδιάκονος, βιβλιοφύλαξ τοῦ παναγίου Τάφου	1902
<i>Κέπεξης</i> Μιχ. Σ, καθηγητῆς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βέρνης	1901
<i>Kumberbatch</i> Henri, πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, ἐν Σμόρνῃ	1893
<i>Κροσσοσελτογράφ</i> , καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησοῦ	1891
<i>Kraet</i> Emil, καθηγητῆς, ἐν Τυβίγγῃ	1883
<i>Krueger</i> Ἐρβέρτος, ἑλληνομαθὴς ἰατρός, ἐν Καινιξβέργῃ	1905
<i>Κυριακίδης</i> Ἐπαμεινώνδας Θ., ἠλεκτρολόγος, ἐν Ἀθήναις	1898
<i>Κωνσταντινίδης</i> Μακεδῶν Γ., ἔφορος τῆς ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς βιβλιοθήκης . . .	1876
<i>Κωνσταντινίδης</i> Μιχαήλ, λόγιος, ἐν Ἀθήναις	1871

Λ—L

<i>λαμπάκης</i> Γεώργιος, διευθυντῆς τοῦ χριστιανικοῦ ἀρχαιολ. μουσείου, ἐν Ἀθήναις	1874
<i>λαμπουσιάδης</i> Γεώργιος, σχολάρχης ἐν Μαλαγάραις	1891
<i>λεβέτιεφ</i> Ἀμφιανός, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Χαρκόβου	1891
<i>λεβίδης</i> Νικόλαος Δ., ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις	1872
<i>λοβαρσέβσκη</i> Ἀλέξανδρος Βλαδιμίροβιτς, καθηγητῆς τῶν θρησκευτικῶν ἐν τῇ ἱστορικῇ καὶ φιλολογικῇ σχολῇ τοῦ Niezin	1884
<i>λοκούδης</i> Ἐμμανουήλ, δικηγόρος, ἐν Ἀθήναις	1874

M

<i>Melber</i> , καθηγητῆς γυμνασίου, ἐν Μονάχῳ	1885
<i>Milas</i> Νικόδημος, ἐπίσκοπος Ζάρας	1905
<i>Militchevitch</i> Μιχαήλ, πρῶν διευθυντῆς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἐν Βελιγραδίῳ	1894
<i>Μπίστης</i> Ἰ., ἰατρός, ἐν Ἀθήναις	1907
<i>Muhlmann</i> F., πρῶν διευθυντῆς τῆς ἐνταῦθα γερμανοελβετικῆς Σχολῆς	1889

N

<i>Νεόφυτος</i> Ἀριστοτέλης, λόγιος, ἐν Κερασσοῦντι	Ἔτος ἐκλογῆς 1889
---	----------------------

O

<i>Oberhammer</i> Eugène, καθηγητὴς τῆς γεωγραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης	1890
<i>Ors</i> Joaquin Rubio γ, πρόεδρος τῆς βασιλικῆς ἀκαδημίας τῶν γραμμάτων, ἐν Βαρκελώνῃ	1882

Π—P

<i>Παναγιωτίδης</i> Δ. Α., ἰατρός, ἐν Παραμυθιά τῆς Ἡπείρου	1895
<i>Παπαγεωργίου</i> Πέτρος, πρόην γυμνασιάρχης, ἐν Θεσσαλονίκη	1885
<i>Παπαδόπουλος</i> Ἀθ. Κεραμεύς, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως	1881
<i>Παρανίκας</i> Ματθαῖος, πρόην διευθυντὴς τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι φροντιστηρίου, ἐν Σμύρνῃ	1863
<i>Parisot</i> , καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Nancy	1899
<i>Παυλίδης</i> Ἰωακείμ, καθηγητὴς, ἐν Σμύρνῃ	1892
<i>Περβάνογλου</i> Ἰωάννης, πρόην ὑφηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1885
<i>Poestion</i> Ἰωσήφ Carl., διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν, ἐν Βιέννῃ	1885
<i>Πολίτης</i> Ν., καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Poitiers τῆς Γαλλίας.	1907
<i>Πράτος</i> Στανίσλαος.	1897
<i>Πύργας</i> Ι. Π., ἰατρός, ἐν Ἀθήναις	1884

P—R

<i>Ροδοκανάκης</i> Ἐμ., λόγιος, ἐν Παρισίοις	1908
<i>Réau</i> Σ., ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου, ἐν Παρισίοις.	1908
<i>Rosen</i> Βίκτωρ Ρωμάνοβιτς baron, καθηγητὴς τῆς ἀραβικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως.	1876
<i>Rubio γ Lluch</i> Ἀντώνιος, καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βαρκελώνης.	1882

Σ—S

<i>Σιδερίδης</i> Ν., μηχανικός, ἐν Ναυπλίῳ	1884
<i>Σμύρνωφ</i> Βασίλειος Δημητρίεβιτς, καθηγητὴς τῆς ἀνατολικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως	1884
<i>Στεργιογλίδης</i> Ἀριστομένης, γυμνασιάρχης ἐν Σάμῳ	1887
<i>Strzghowski</i> Ἰωσήφ, καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Graz	1890
<i>Συνοδινός</i> Π., λόγιος, ἐν Ἀθήναις.	1892
<i>Σουρῆς</i> Γεώργιος, συντάκτης τοῦ «Ρωμηοῦ», ἐν Ἀθήναις	1908

T

	Ἔτος ἐκλογῆς
<i>Tourgat de</i>	1896
<i>Τριανταφυλλίδης</i> Τιμολέων	1899
<i>Τσικόπουλος</i> I., καθηγητής, ἐν Σέρραις	1901

V—W

<i>Wiegand</i> Θεόδωρος, διευθυντής τοῦ βασιλικῷ μουσείου τοῦ Βερολίνου, ἐνταῦθα	1898
--	------

X

<i>Χαβιαρᾶς</i> Δ., λόγιος, ἐν Σύμη	1884
<i>Χαρίτων</i> Κουτλουμουσιανός, μοναχός, ἐν ἁγίῳ Ὄρει	1896
<i>Χαρίτωνος</i> Νικόλαος, ἔμπορος, ἐν Δράμα	1885
<i>Χρυσόστομος</i> Λαυριώτης, προηγούμενος ἐν ἁγίῳ Ὄρει	1896
<i>Χρηστίδης</i> Ἄν., ἰατρός, ἐν Μοναστηρίῳ	1905

Y

<i>Υορτανιwitch</i> Γεώργιος, καθηγητής τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βελι- γραδίου	1894
--	------

ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
† ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ† ΕΥΑΝΘΙΑ ΘΕΟΦΙΛΙΔΟΥ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΕΓΑΛΟΙ ΔΩΡΗΤΑΙ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ
ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΩΝΙΟΣ
† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΛΛΗΣ† ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ
† ΠΑΝΤΙΑΣ ΣΕΚΙΑΡΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΓΟΡΛΑΤΟΣ
ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΔΩΡΗΤΑΙ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΜ. ΚΡΑΤΟΥΣ
ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛ-
ΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
† ΖΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ
† ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ
† ΑΥΣΤΡΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΙΣΤΩΣΙΣ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΣΙΟΣ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ
† ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ
† Θ και Β. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥ ΚΑΙ Σ^α
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
† ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
† ΑΡΧΙΜΑΝΔΡ. ΑΝΑΝΙΑΣ ΒΑΤΟΥΡΔΙΝΟΣ
† ΖΗΝΩΝ ΚΛΕΑΝΘΗΣ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΣΠΑΘΑΚΗΣ
ΑΔΕΛΦΟΙ ΑΝΤΩΝΙΑΔΑΙ
† ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΡΧΙΓΕΝΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ Π. ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ
ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΙ ΥΙΟΙ
† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
† ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΟΥΠΠΑΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΣΚΟΣ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ
† ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
† ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΖΕΡΑΕΝΤΗΣ
† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΑΜΒΑΚΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	1861—62	† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1879—80
† ΠΕΤΡΟΣ ΖΑΝΟΣ	1862—63	† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ	1880—81
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ	1863	† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1881—82
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1863—64	† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1882—84
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1864—65	† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ	1884—86
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1865—66	† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1886—88
† ΚΩΝΣΤ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	1866—67	† ΙΩΑΝΝΗΣ Δ ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1888—89
† ΞΕΝΟΦΩΝ ΖΩΓΡΑΦΟΣ	1867—68	† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1889—92
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ	1868—69	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ	1892—93
† ΙΟΥΛΙΟΣ ΜΙΛΙΓΓΕΝ	1869—70	† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΛΙΑΔΗΣ	1893—95
ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ	1870—71	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ	1895—98
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ	1871—73	ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ	1898—99
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ	1873—74	† ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑΣ	1899—00
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1874—75	ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ	1900—02
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1876—76	† ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑΣ	1902—04
† ΙΩΑΝΝΗΣ Δ ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1876—78	ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ	1904—06
† ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΙΑΛΕΜΟΣ	1878—79	Α Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ	1906—08

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ ΜΕ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1905-1906

Χρ. Χατζηχρηστού, πρόεδρος

Σπ. Καραγιαννίδης, α' αντιπρόεδρος

Π. Ιατροπούλου, β' »

Π. Βιζυγκίδης καὶ εἶτα } γεν. γραμματεὺς.

Α. Ἀντωνάκοπούλου }

Δ. Γ. Βαρσαμῆς, εἰδικὸς γραμματεὺς

Α. Μαρακῆς, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης

Δ. Μηλιώτης, ταμίας

Οδ. Ἀνδρεάδης, λογιστής.

ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Α. Ζαμαρίας, πρόεδρος

Α. Μαρακῆς, γραμματεὺς.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

Ε. Σιδερίδης, πρόεδρος

Γ. Παχτικός, γραμματεὺς.

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ

Π. Ιατροπούλου καὶ εἶτα } πρόεδρος

Π. Ἀπερῆς

Ν. Ἀσλανίδης γραμματεὺς.

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ

Γ. Ἀποστολίδης, πρόεδρος

Α. Δημοπούλου, γραμματεὺς.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

Σπ. Καραγιαννίδης, πρόεδρος

Δ. Γ. Βαρσαμῆς, γραμματεὺς.

ΕΞΕΛΕΚΤΙΚΗ

Οδ. Ἀνδρεάδης

Ε. Κολάσης

Γ. Παχτικός

ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

Ε. Σιδερίδης

ΦΥΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΟΘΗΚΗΣ

Π. Τιβέριος

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ ΜΣΤ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1906-1907

Δ. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗΣ, πρόεδρος
 ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ, α' αντιπρόεδρος
 Α. ΑΝΤΩΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ και εἴτα
 Π. ΑΠΕΡΗΣ, β' αντιπρόεδρος
 Π. ΤΣΕΛΛΕΝΤΗΣ, γεν. γραμματεὺς.

Σ. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ και εἴτα } ειδ. γραμματεὺς
 Γ. ΜΟΣΧΟΣ }
 Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης
 Δ. ΜΗΛΙΩΤΗΣ, ταμίας
 Α. ΣΠΑΘΑΡΗΣ, λογιστής.

ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, πρόεδρος
 Α. ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ, γραμματεὺς.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

Α. ΜΟΡΔΤΜΑΝΝ, πρόεδρος
 Γ. ΠΑΧΤΙΚΟΣ, γραμματεὺς.

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ

Κ. ΜΑΚΡΗΣ, πρόεδρος
 Γ. ΣΩΤΡΟΠΑΣ, γραμματεὺς.

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ

Α. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ, πρόεδρος
 Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΕΙΔΗΣ, γραμματεὺς.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ, πρόεδρος
 Π. ΤΣΕΛΛΕΝΤΗΣ, γραμματεὺς.

ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Α. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ
 ΧΡ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΕΙΔΗΣ
 Δ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ

Ε. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ

ΦΥΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΟΘΗΚΗΣ

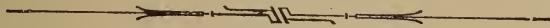
Δ. Γ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΜΕ' ΚΑΙ ΜΓ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ (1905-1907)

Ο

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΠΟ ΙΟΥΝΙΟΥ 1905 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1907

ΤΟΜΟΣ Α΄

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΜΕ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΙΟΥΝΙΟΥ 1905 ΜΕΧΡΙΣ ΙΟΥΝΙΟΥ 1906

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΥΤΗ΄

(Τακτική γενική).

Τῆς 6ῆς Ἰουνίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ὁ πρόεδρος κηρύττων τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδρίας καὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ νέου συλλογικοῦ ἔτους ποιεῖται τὴν ἐπομένην προσλαλιάν :

Φίλοι ἑταῖροι,

Ἄν ἐνόμιζον ὅτι αἱ εὐχαριστίαι, ἃς ὀφείλω νὰ ἐκφράσω θὰ ἐξελαμβάνοντο ὡς τυπικοὶ τινες λόγοι ὑπὸ τῆς ἐθιμοτυπίας ὑπαγορευόμενοι, οὐδόλως εὐχαριστιῶν θὰ ἦνοιγον στόμα ἀλλ' εὐθὺς τὴν ἔναρξιν ἀπλῶς τῆς συνεδρίας θὰ ἐκήρυσσον καὶ ἄλλοις τὸν λόγον θὰ ἔδιδον· πεποιθῶς ὁμῶς ὅτι οἱ ἀγαπητοὶ ἑταῖροι πεπεισμένοι εἰσὶ περὶ τῆς εἰλικρινείας τῶν ὑπ' ἐμοῦ καὶ λεγομένων καὶ πραττομένων, ἀρόθως καὶ μετὰ παρηρησίας τὰς εὐχαριστίας ζωηρῶς καὶ εἰλικρινῶς καὶ ἀπὸ μέσης καρδίας· θερμῶς πρὸς αὐτοὺς ἐκφράζω ἐπὶ τε τῷ πρὸς τὸν παλαιὸν πρόεδρον σεβασμῷ καὶ τὴν πρόθυμον σύμπραξιν τούτων εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιβληθέντων ἐμοὶ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἐν τῷ προεδρεῖω ἀγαπητοῖς συναδέλφοις μου καθηκόντων καὶ δὴ ὅτι διὰ τῆς ἐκ νέου ἐκλογῆς αὐτῶν οἶνεὶ παράτασιν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ τῆς προεδρείου εὐηρεσθήθῃσαν νὰ δώσωσιν, ὅπως τὰς ἐκτουτοῦ ἐλλείψεις λάθῃ καιρῶν νὰ διορθώσῃ.

Ὁμολογῶ, ἀγαπητοὶ μου ἑταῖροι, μακρὰν πάσης δέας· μετριοπροσόνῃς, τὴν ἐμὴν ἀνεπάρκειαν πρὸς

τὸν μέγαν καὶ ὑψηλὸν σκοπὸν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου· μόνῃ δὲ ἡ ἐμὴ προθυμία καὶ ἡ ὑπερτριakonταετής ἀφοσίωσίς μου πρὸς αὐτὸν ἐπέρχεται ὡς μικρά τις εἰς τὴν ἐμὴν ἀσθένειαν ἀντιστάθμισις, ὅτι πᾶσα ἀρχὴ καὶ διοίκησις· ἀγαπητοὶ μοι σύμπονοι ἑταῖροι, δυσχερῆς αἰετοσε τυγχάνει· οἱ δὲ γνωματεύσαντες τὸ «ἀρχὴ ἄνδρα δεικνύουσιν» εἰς τὴν δυσχερείαν τὸ πλεῖστον ταύτης ἀπιδόντες τοῦτο ἀνεκήρυξαν· ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ λαοῦ ἀστεμφῆς σοφία ἐπίσης ἄριστα τὴν ἀλήθειαν ταύτην διετύπωσε καὶ φιλοῦσιν ἑκάστοτε λέγειν ἐν πάσῃ κατὰ τῶν ἀρχὴν τινα κατεχόντων μεμψιμοιρία ἢ καὶ ἐνίοτε μομφή, ὅτι «ἀπόξω ἀπ' τὸ χορὸ πολλὰ τραγοῦδια λέγουν» ἐννοοῦντες καὶ τοῦτο ὅτι, ὅταν ἐξάρχοντες τοῦ χοροῦ γένωνται, πολλῶν ἐκ τῶν γνωστῶν αὐτοῖς ῥομάτων ἐπιλανθάνονται. Μηδεὶς δὲ νομίση ὅτι ταῦτα τείνουσιν εἰς τὴν ἔναγχος θορυβώδη γενομένην συζήτησιν τοῦ Συλλόγου καὶ ὅτι παράπονόν τι διὰ τούτων διατυπῶ. Ἄν δὲ καὶ ἐκείνων ἠθέλομεν ἀναμνησθῆ τάναντία ἠθέλομεν ὑποδείξει ὅτι κατ' ἀρχὴν, εἰλικρινῶς εἰπείν, τὸ καθόλου πρᾶγμα σφόδρα ἡμᾶς εὐηροέσθησε καὶ περιχαρεῖς ἐποίησεν, ἀπαντήσαντας ἐκ τῆς στάσεως τούτων καὶ τῆς ζωηρᾶς ἐκείνης κινήσεως θάρρος καὶ τὴν πεποίθησιν ὅτι οὐκ ἐξέλιπον ἄρχοντες ἐξ Ἰούδα, οὐδ' ἐξ ἡμῶν οἱ ἄγρυπνοι καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν τύπων φύλακες καὶ οἱ δεινοὶ καὶ τῶν ἀκάκων παρατυπιῶν ἐλεγκταὶ καὶ πονήτορες, καὶ καλῶς οὗτοι ἐποίησαν, ὅτι ταῦτα σφύζουσι καὶ διατηροῦσι παντὸς εἶδους ἀνθρώπων. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀξιοτιμῶν μελῶν ὑπὲρ τῶν κεκανονισμένων καὶ τῶν νομίμων ὅσον ζωηρῶς καὶ ἂν ἐκ-

δηλωται, εὐφραίνει ἡμᾶς εὐέλπιδας δὲ καὶ αἰσιοδόξους καθιστᾷ καὶ οὐκ ὀλίγην ζῶην ἡμῖν προσδίδει· μόνη δὲ ἡ ὀλιγωρία καὶ ἡ ἀδιαφορία τούτων περὶ ἕκαστα, ἂν τε καλῶς ἂν τε κακῶς ταῦτα ἐκτελώνται, αὐτὴ ἀνιῶσθαι ἡμᾶς καὶ ἀπελπίζει. Διὸ καὶ πολλὰς εὐχαριστίας ὡς κληθέντες φύλακες καὶ τηρηταὶ τῶν κεκανονισμένων τῶν Συλλόγων, πρὸς πάντας τοὺς τὸ ζῶηρον ἐνδιαφέρον αὐτῶν ἐπιδεικνυμένους ἐκφράζομεν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν αἰσῶς ἤδη τῆ τοῦ Θεοῦ συνᾶρσει ληξάντων καὶ παρελθόντων· σπουδαιότερα δ' ἡγοῦμεθα τὰ μετὰ τὸν καλὸν σταθμὸν τούτου περὶ τῆς μελλούσης πορείας τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου σκεπτά. Τὸ νέον προεδρεῖον ἐν τῇ γενομένῃ κοινῇ μετὰ τοῦ παλαιοῦ συνεδρίου μετὰ τὴν παράδοσιν καὶ παραλαβὴν τῶν τοῦ Συλλόγου πραγμάτων πολλὰ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς συνεσκεύατο περὶ τῆς μελλούσης ἐτησίας πορείας αὐτοῦ, τείνοντα δὲ ἐν γένει εἰς τὴν ἀνετωτέραν καὶ σκοπιμωτέραν ἐργασίαν τοῦ ἡμετέρου Σωματείου καὶ διὰ τὴν ἐπαινετὴν δρᾶσιν καὶ πολιτείαν πλείον τὸ γόητρον αὐτοῦ ἐπισπασομένην. Ταῦτα δὲ ὑπὸ τοῦ προέδρου ἐν ἀρμοδίῳ ἐκάστω τούτων καιρῶ καὶ χρόνῳ ὑπὸ τὴν κυρίαρχον ψῆφον τῆς ὀλομελείας ὑποβληθήσονται καὶ ὅσα ἂν αὐτῇ δόξῃ ἐνεργηθῶσιν. Ὅς δ' ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν τελετὴν εἴπομεν, ὅτι εὐπρόσωπον τὸ ἡμέτερον Σωματεῖον πρὸ τοῦ Δημοσίου παρέστησαν τὰ φιλοτίμως καὶ φιλοστόργως πρὸς αὐτὸ προσνεχθέντα μέλη διὰ τῶν σοφῶν αὐτῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀναγνωσμάτων καὶ τῶν τερπνῶν ἀλλὰ καὶ ὠφελίμων δημοσίων διαλέξεων αὐτῶν, οὕτω καὶ νῦν τῶν νέων τοῦ Συλλόγου ἐργασιῶν ἐπαναλαμβανομένων ὀρείλομεν, τὴν φιλοτιμίαν καὶ φιλοστοργίαν τῶν ἐργασαμένων ἐπαινοῖς κοσμήσαντες τὰ αὐτὰ παρὰ τῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐν ἐφεδρεῖᾳ διατελεσάντων ρητόρων νὰ ἐπικαλεσθῶμεν. Μικρὰ δὲ τις προθυμία καὶ ἐθελοθυσία τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἀπάντων εἰς τὸ ἠθικῶς καὶ ὄλικῶς οὐχ ἤτηρον αὐτῶ βιωθῆσαι, εὐπροσώπτερον τὸ ἐπιστημονικὸν ἡμῶν Σωματεῖον

παραστήσει καὶ ἂν μὲν ὁ εὐφημος λόγος καὶ ὁ ἔπαινος ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ καὶ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ σπουδαίως καὶ ἑωφελῶς βαρύνει τὴν ἐκτίμησιν τούτων τῶν Συλλόγων ἐφελκύσομεν, τῶν δὲ δυναμένων αὐτῶ ἐπικουρῆσαι τὴν συμπάθειαν καὶ ἀγάπην ἐπισπασομεθα.

Πλείω ἴσως τοῦ δέοντος εἴπομεν, ἀνώτερα δ' ἴσως τῆς ἡμετέρας δυνάμεως ἐν τῇ προθύμῳ καρδίᾳ ἡμῶν συνελάβομεν καὶ ὑπεσχόμεθα, ὁ Θεὸς δὲ τῶν Δυνάμεων εἴθε νὰ εὐδοκῆσῃ, ὅπως τὰς ἐπιθυμίας ἡμῶν τῆ τῶν ἀγαπητῶν ἐταίρων ἀείποτε συμπράξει αἰσῶς ἐπιτελέσωμεν. Γένοιτο!!»

Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς τελευταίας τακτικῆς γενικῆς συνεδρίας καὶ τῶν τῆς ἐπιτελείου ἐορτῆς.

Μεθ' ὃ ὁ πρόεδρος παρουσιάζει τοῖς μέλεσι τὴν δεσποινίδα *Σεβαστὴν Καλλιόπην*, ἐπιθεωρητρίαν τῶν ἐν Ἑλλάδι Δημοτικῶν Σχολῶν, γνωστὴν ἐπὶ παιδείᾳ ἑλληνίδι, παρισταμένην κατὰ τὴν συνεδρίαν.

Ἀναγνωσθεῖσης δὲ τῆς αἰτήσεως τοῦ Παν. ἁγίου *Κολωνίας* κ. *Πολυχάρπου*, συνοδουμένης καὶ ὑπὸ πατριαρχικοῦ πιπτακίου, πρὸς ἀναύστασιν τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ *Ἐδανθίου παρθεραγωγείου*, μετὰ μακρὰν συζήτησιν, ἀνατίθεται τὸ ζήτημα εἰς τὴν κρίσιν καὶ φροντίδα τοῦ προεδρείου.

Παραχωρεῖται ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου τῇ δεσποινίδι *Καλλιόπην*, ὅπως ποιήσῃται διάλεξις. Τῇ δὲ Διευθύνσει τοῦ Ζωγραφείου παραχωροῦνται οἱ ἀναγκαιοῦντες τόμοι τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*, πρὸς βράβειυσιν τῶν ἀρίστεισάντων μαθητῶν.

Ἐπιβιβάζεται εἴτα ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἔτους 1905—1906 ἔχων οὕτω :

ΕΣΟΔΑ

Ἐκ περισσεύματος τοῦ ΜΔ' Συλλ. ἔτους Α. Τ.	38.80
» τακτικῶν συνδρομῶν.....	» 220.—
» διπλωμάτων νέων μελῶν.....	» 30.—
» τῆς ἐπιγορηγ. τοῦ Ἐθν. Ταμ. (τρ. ἔ.)	» 50.—
» » » » (καθυστ. π. ἔ.)	» 40.—
» τοῦ κληροδοτήματος Γεωργιάδου...	» 50.—
» » » Κλουμάση ...	» 1.—
» τοῦ ἐπιδόματος Ἐθν. Πανεπιστημίου	» 16.20
» » Τραπεζῆς Ἀθηνῶν..	» 10.—
» ἐκτάκτων δωρεῶν.....	» 20.—

Α. Τ. 476.—

ΕΞΟΔΑ

Εἰς μισθοδοσίαν ὑπαλλήλων.....	Α. Τ. 215.—
» ἔξοδα διάφορα.....	» 25.—
» » γραφείου.....	» 30.—
» θέρμανσιν καὶ φωτισμόν.....	» 16.—
» βιβλιοθήκην καὶ ἀναγνωστήριον...	» 40.—
» πυρασφάλιστρα τοῦ καταστήματος..	» 12.—
» Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν.....	» 120.—
Πέρισευμα πρὸς ἐξίσωσιν.....	» 18.—

Α. Τ. 476.—

Ὁ πρόεδρος ἀγγέλει μετὰ λύπης τὸν θάνατον τοῦ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Συλλόγου *Σίθβα πασσά* καὶ τοῦ ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου *Θεοδώρου Π. Δηλιγιάννη*. Ὁ Σύλλογος ἀποφασίζει νὰ σταλῶσιν εἰς τὰς οἰκογενεῖας τῶν θανόντων κατ'ἀλληλα συλλυπητήρια γράμματα.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς ἐπίτιμον μέλος τοῦ Συλλόγου, προτεινόμενος ὑπὸ τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ καθηγητὴς τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ ἐν Βερολίῳ Πανεπιστημίου κ. *Βερνάρδος Hübler*.

Ἀποφασίζεται παμψηφεί ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὅπως ἐκφρασθῶσιν αἱ εὐχαριστίαι αὐτοῦ πρὸς τὰ μέλη τοῦ τέως προεδρείου διὰ τὴν μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ κατὰ τὸ λήξαν Συλλογικὸν ἔτος. Ἀποφασίζεται ὡσαύτως ὅπως δημοσιευθῇ ὁ τε λόγος τοῦ προέδρου τοῦ λήξαντος ἔτους καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τοῦ ἀντιπροέδρου ἢ ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτῆν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΥΉΘ'

(Ἔκτατος γενικῆ).

Τῆ 13ῃ Ἰουρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Σ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ, ἀ' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ μετὰ τινὰς παρατηρήσεις ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προτέρας συνεδρίας. Εἶτα ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῶν σχολῶν *Συνασοῦ* ἀποφασίζεται νὰ δοθῶσιν οἱ ζητούμενοι τόμοι τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*, ἀφοῦ πρῶτον βεβαιωθῇ ὅτι ὑπάρχει *Σχολαρχεῖον*.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ γεν. γραμματέως τοῦ Συλλόγου κ. Π. Βιζουκίδου, δι' ἧς οὗτος δωρεῖται τῷ Συλλόγῳ 17 τόμους τοῦ ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ τοῦ *Mayer* καὶ ἐτέρουσ 17 τοῦ ἐγκυκλοπαιδικοῦ τοῦ *Brochhaus*, ἀποφασίζεται, προτάσει τοῦ προεδρεύοντος, νὰ ἐκφρασθῶσιν τῷ δωρητῇ θερμαὶ τοῦ Συλλόγου εὐχαριστίαι.

Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τοῦ κ. Α. Ζάκα, περὶ τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*, ἣτις παραπέμπεται εἰς τὴν Φιλολ. Ἐπιτροπὴν.

Ἀναγινώσκειται εἶτα ἐπιστολὴ τοῦ κ. Π. Τσελλέντη, λογιστοῦ, δι' ἧς ἐπιμένει εἰς τὴν παραίτησίν του, ἣτις γίνεται δεκτὴ μετὰ λύπης καὶ ἀποφασίζεται νὰ γίνῃ ἡ ἀντικατάστασις αὐτοῦ εἰς προερχῆ γενικὴν συνεδρίαν.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. *Μιχαὴλ Στεφανίδης*, καθηγητὴς τῶν γαλλικῶν, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Π. Ἰατροπούλου, Χρ. Δάλλα, καὶ Δ. Βαρσάμη.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται παμψηφεί δεκτὸς ὡς ἐπίτιμον μέλος ὁ κ. *Βερνάρδος Hübler* καθηγητὴς τοῦ ἐν Βερολίῳ Πανεπιστημίου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΦ'

(Τακτικῆ εἰδικῆ).

Τῆ 20ῇ Ἰουρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς τελευταίας τακτικῆς εἰδικῆς συνεδρίας καὶ μετὰ τινὰς συζητήσεις ἐπικυροῦνται.

Ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἀρχαιολογικὴν μελέτην τοῦ κ. Α. Βασιλειάδου «**περὶ Δρυϊνουπόλεως**».

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐν λόγῳ μελέτης ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει εὐχαριστίας πρὸς τὸν φιλόπονον καὶ φιλόρχειον ἑταῖρον καὶ ἀποφασίζεται ἡ πραγματεία αὐτοῦ νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπιτροπὴν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΦΑ'

(Ἔκτατος γενικῆ).

Τῆ 24ῃ Ἰουρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναβάλλεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν *πρακτικῶν* τῆς ἡγουμένης συνεδρίας Ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία, γίνονται δὲ δεκταὶ αἱ αἰτήσεις α') τοῦ Παρθεναγωγείου Ἐγγρῆ-καποῦ περὶ παροχῆς χαρτῶν Ζαφειροπούλου, καὶ β') τῆς Ἑλληνοκαθολικῆς Σχολῆς «*Συμπνοίας*» περὶ παραχωρήσεως τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου πρὸς τέλεσιν τῆς ἐτησίαις αὐτῆς ἑορτῆς.

Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἀναδεικνύεται λογιστὴς ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης διὰ ψήφων 10, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Αὐρ. Σπαθάρη διὰ ψήφων 5, ἔφορος δὲ τῆς Ὀργανοθήκης ὁ ὑπὸ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὑποδειχθεὶς κ. Π. Τιβέριος διὰ ψήφων 11, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Α. Εὐσταθιανοῦ διὰ ψήφων δύο.

Προτείνεται εἶτα τὸ δεύτερον καὶ ἐκλέγεται μέλος τακτικὸν τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Μ. Στεφανίδης.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΦΒ΄

(Τακτική γενική).

Τῆ 27ῃ Ἰουνίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται μετὰ τινας παρατηρήσεις τὰ πρακτικά τῆς συνεδρίας τῆς 13 Ἰουνίου.

Ἀναγνωσθείσης ἐπιστολῆς τοῦ κ. Ὁδ' Ἀνδρεάδου, δι' ἧς οὗτος εἰχαριστῶν ἐδήλου ὅτι δὲν δύναται νὰ ἀποδεχθῆ πῆν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς λεγιστοῦ, ὁ κ. πρόεδρος παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ μὴ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν παροίτησίν του, ὁ δὲ Σύλλογος ἀνατίθει τῷ προεδρεῖω νὰ μεταπέισῃ τὸν κ. Ἀνδρεάδην.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΦΓ΄

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 4ῃ Ἰουλίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Σ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ, ἀ' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικά τῆς 24 Ἰουνίου καὶ μετὰ τινας παρατηρήσεις γίνονται δεκτά.

Ἀναγινώσκειται εἶτα ἡ ἄλλη λογαφία. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς δι' ἧς αὕτη προτείνει τῷ Συλλόγῳ α') ὅπως συνάπτων μετὰ τινος τῶν ἐν Ἀθήναις τυπογράφων συμβόλαιον σύμφωνον πρὸς προηγουμένας ἀποφάσεις προβῆ εἰς ἐκτύπωσιν τοῦ Α' τόμου τοῦ Δυσίου ἀναγγέλλων τοῦτο τῷ κατ' αὐτὰς εἰς Ἀθήνας προτιθεμένῳ νὰ μεταβῆ κ. Α. Ζάκκ καὶ β') ὅπως δηλωθῆ τῷ κ. Π. Παπαγεωργίου ὅτι δύναται συνεννοούμενος πρὸς τινὰ τῶν ἐν Λιψίχ τυπογράφων νὰ ὑποβῆ ὄρους ἐκτυπώσεως τοῦ ἐτοίμου πρὸς ἔκδοσιν Β' τόμου τοῦ Σοφοκλέους καθ' ὑπόδειγμα τοῦ Α' τόμου τοῦ Εὐριπίδου πρὸς ὀριστικὴν τοῦ συμβολαίου σύναψιν, ἐὰν οἱ προταθησόμενοι ὄροι κριθῶσι σύμφεροι, μετὰ τινὰ συζήτησιν γίνεται δεκτὸν νὰ ἐνεργηθῶσιν οὕτως.

Εἶτα ὁ κ. προεδρεύων μετὰ βαθείας θλίψεως ἀναγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου φιλέππου Τάγα, καθηγητοῦ τῶν ἑλληνικῶν γραμμῶν, μέλους τοῦ Συλλόγου καὶ πρώην ἀντιπροέδρου αὐτοῦ. Ὁ κ. προεδρεύων δηλοῖ συνάμα τῷ Συλλόγῳ ὅτι μετὰ τοῦ κ. Ὁδ' Ἀνδρεάδου παρέστησαν εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός ἀντιπροσωπεύσαντες τὸν Σύλλογον.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Α. Σπαθάρης ὑπομι-

μνήσκει τῷ προεδρεῖω ὅτι κατὰ τὸ 58ον ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ δέον νὰ ᾖ ὀκταμελής, ἤδη ὁμως διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ κ. Π. Βιζουκίδου ὡς τε γενικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου καὶ ἐν ταῦτῳ καὶ γραμματέως τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς περιωρίσθη εἰς ἑπτὰ, ὅπερ ἀντιβαίνει εἰς τὸν κανονισμόν, καὶ προτείνει νὰ ἐρωτηθῆ ὁ κ. Π. Βιζουκίδης ποίας τῶν δύο θέσεων ἐπιθυμεῖ νὰ παραιτηθῆ, ἵνα οὕτω καταρτισθῆ ὀκταμελής ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ. Ἡ πρότασις γίνεται δεκτὴ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΦΔ΄

(Τακτικὴ ἐιδική).

Τῆ 4ῃ Ἰουλίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Σ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ, ἀ' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐγκριθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἐιδικῆς συνεδρίας τῆς 20 Ἰουνίου ἐ. ἔ. ὁ ἐιδικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει πραγματείας ἀρχαιολογικῆν τοῦ κ. Α. Βασιλειάδου περὶ «Δωδώνης». Εἶτα οὐδενὸς ζήτησιν, τὸν λόγον ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν τελευταίαν ἐιδικὴν συνεδρίαν ἀναγνωσθείσης μελέτης τοῦ κ. Βασιλειάδου περὶ «Δρυϊνουπόλεως», ὁ κ. Αἰρ. Σπαθάρης προτείνῃ ὅπως δοθῆ εἰς τὰς ἐφημερίδας περίληψις ἀμφοτέρων τῶν μελετῶν τοῦ κ. Βασιλειάδου ὡς ἠθικὴ ἀμοιβὴ εἰς τὸν φιλόρχαιον ἑταῖρον.

Μετὰ συζήτησιν ἡ πρότασις τοῦ κ. Σπαθάρη γίνεται δεκτὴ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΔΦΕ΄

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 11ῃ Ἰουλίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Σ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ, ἀ' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικά τῶν γενικῶν συνεδριῶν τῆς 27ης Ἰουνίου καὶ 4ης Ἰουλίου.

Εἶτα ὁ ἐιδικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει α') ἐπιστολὴν τοῦ κ. Βλαχοπούλου, ζητούντος ἀπάντησιν εἰς προτέραν αὐτοῦ ἐπιστολὴν Ἀπεφασίσθη νὰ ἐρωτηθῆ ἐπισήμως ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ περὶ τοῦ ζητήματος τῆς προσχωρήσεως τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου εἰς τὸ συνέδριον τῆς Διεθνούς γλώσσης καὶ νὰ γραφῆ τῷ κ. Βλαχοπούλῳ ἡ ἀπάντησις τῆς ἐν λόγῳ

'Επιτροπῆς' β') *ἐπιστολὴν* τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου κ. Βερνάρδου *Hübler* εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου· γ') *ἐπιστολὴν* τοῦ κ. Π. Βιζουκίδου, γενικοῦ γραμματέως, δηλοῦντος ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν διαβιβάσθεισαν αὐτῷ ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου κρατεῖ τὴν γραμματείαν τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ παραιτεῖται τῆς θέσεως τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου. Ἀποφασισθείσης τῆς διακοπῆς τῶν συνεδριῶν ἐπὶ τῷ θέρει μέχρι μέσων Σεπτεμβρίου, ῥυθίζεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΣ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 4ῃ Αὐγούστου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Σ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ, ἀ' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς συνεδρίας τῆς 11ης Ἰουλίου. Εἶτα ἀναγινώσκεται ἡ ἀλληλογραφία.

Ἐπὶ τῆς *ἐπιστολῆς* τῆς ἐφορείας Γάνου, αἰτουμένης ὅπως ὁ Σύλλογος προσέλθῃ ἀρωγὴς εἰς τὴν καταρτιζομένην Βιβλιοθήκην ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Κοινότητος διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων συγγραμμάτων τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένων, ὁ κ. προεδρεύων ὑποβάλλει εἰς τὴν ἐπίστασιν τοῦ Συλλόγου πρότασιν τοῦ προεδρείου ὅπως ἀποσταλῇ τῇ ἐφορείᾳ τῶν σχολῶν Γάνου τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου καὶ, ἐάν ἀπάρχη σχολαρχεῖον, καὶ ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη. Ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται παμψηφεί τὴν πρότασιν ταύτην τοῦ προεδρείου.

Ἐκ τῆς *ἐπιστολῆς* τοῦ κ. Ξ. Σιδερίδου, δηλοῦντος ὅτι δωρεῖται τῷ Συλλόγῳ πρὸς ἐκμετάλλωσιν τῶν ἀρχαιολογικῶν αὐτοῦ συλλογῶν, δύο ἐνυπογράφους πλάκας βυζαντιακῆς ποτῆς, ἀποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσι θερμαὶ εὐχαριστίαι τῷ δωρητῇ.

Ἐπὶ τῆς *ἐπιστολῆς* τῆς ἐφορείας τῶν σχολῶν Κοτυαίου αἰτουμένης τοὺς χάρτας Ζαφειροπούλου διὰ τὰς σχολὰς τῆς ἐν λόγῳ Κοινότητος ἀποφασίζεται νὰ σταλῶσιν.

Ἐπὶ τῆς *ἐπιστολῆς* τοῦ κ. Π. Παπαγεωργίου, ζητοῦντος παράτασιν χρόνου μέχρι Σεπτεμβρίου 1906 πρὸς ἐκδοσιν τοῦ *Σοφοκλέους*, ῥυθίζεται ἐν τῷ μεταξύ μελετῆσθαι τὰ τελευταῖα ἔκδοθέντων συγγραμμάτων περὶ τοῦ ποιη-

τοῦ, ἐγείρεται ἰκανὴ συζήτησις μεθ' ἣν αὕτη παραπέμπεται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

Ἐπὶ τῆς *ἐπιστολῆς* τοῦ Μ. Πρωτοσυγκέλλου προτείνοντος τῷ Συλλόγῳ κατ' ἐντολὴν τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὅπως ἐφοδιασθῇ διὰ τακτικοῦ πληρεξουσίου ἐγγράφου ὁ δικηγόρος κ. Μ. Θεοδοῦκος, ἀναλαβὼν ὑπὸ ἰδίαν αὐτοῦ εὐθύνην, σεπτῇ πατριαρχικῇ ἐγκρίσει, ἵνα διεκδικήσῃ ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων δικαστηρίων τὰ διὰ τὰ Ἐθνικὰ ἱδρύματα κληροδοτήματα τῆς διαθήκης τοῦ αἰοδίδμου *Χρηστάκη Ζωγράφου*, ὁ κ. προεδρεύων ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ ἐξηγήσεις τινὰς ἃς ἔλαβε τὸ προεδρεῖον ἐμφανισθέν πρὸ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις μεθ' ἣν γίνονται δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Α. Δημοπούλου, ἔχουσα οὕτω: «Ὁ Σύλλογος παραπέμπει εἰς τὴν Κοινωνιολογικὴν Ἐπιτροπὴν τὰ σχετικὰ τῆς ὑποθέσεως ἔγγραφα πρὸς μελέτην τοῦ ζητήματος, εἰς δὲ τὸ προεδρεῖον ἀνατίθησι νάγγειλῃ τοῦτο τῇ Α. Π. τῷ Μ. Πρωτοσυγκέλλῳ.

Ἀποφασίζεται μετὰ ταῦτα ὅπως κληθῇ ἐκτάκτως ὁ Σύλλογος τῇ 8ῃ ἀρχαιμένου πρὸς ἐκλογὴν γενικοῦ γραμματέως, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ κ. Π. Βιζουκίδου παραιτηθέντος.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΖ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 8ῃ Αὐγούστου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Σ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ, ἀ' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς τελευταίας γενικῆς συνεδρίας. Εἶτα ἀναγινώσκεται ἡ ἀλληλογραφία ἐξ ἧς ἡ *ἐπιστολὴ* τοῦ κ. Δ. Βεργαράκη περὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης παραπέμπεται εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἐπὶ τῆς *ἐπιστολῆς* δὲ τοῦ κ. Μ. Θεοδοῦκος δηλοῦντος ὅτι ἂν μέχρι τῆς προεχοῦς Πέμπτης, 11 ἰσταμένου, ὁ Σύλλογος δὲν ἀναθέσῃ αὐτῷ τὴν ζητηθεῖσαν πληρεξουσιότητα, θὰ προβῇ εἰς δίκην κατὰ τῶν κληρονόμων Ζωγράφου, ὡς πληρεξούσιος τῶν λοιπῶν κληροδόχων ἔθνικων καθιδρυμάτων, μετὰ συζήτησιν εἰς ἣν ἔλαβον μέρος οἱ κ. κ. Σπαθάρης, Δημόπουλος, Βιζουκίδης καὶ Καλεῦρας ἀποφασίζεται νὰ δηλωθῇ τῷ κ. Θεοδοῦκῳ ὅτι ὁ Σύλλογος παρέπεμψε τὸ ζήτημα πρὸς μελέτην εἰς τὴν Κοινωνιολογικὴν αὐτοῦ Ἐπιτροπὴν.

Ἐκλέγεται εἶτα ὁ κ. Α. Ἀρτωγακόπου-

πουλος, ιατρός, γενικός γραμματεὺς διὰ ψήφων 12 κατὰ 8 δοθεισῶν τῷ κ. Π. Βίζουκίδῃ δικηγόρῳ καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΗ'

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΓΕΝΙΚΗ

Γενομένη ἐν τῇ Μεγάλῃ Αἰθούσῃ τῶν τελετῶν.

Τῇ 9ῃ Σεπτεμβρίου 1905, ὥρα 2¹/₂ μ. μ.

Προεδρεύοντος τοῦ κυρίου Χρήστου Χατζη-
χρήστου καὶ παρόντων τοῦ ἐπιτετραμμένου
τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας κυρίου Α. Ποττέν,
τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος κυρίου
Ε. Φίλωνος, τῶν κ. κ. Ἀλ. Ναοῦμ καὶ Γ.
Τζορμπιτζόγλου α' καὶ β' διερμηνέως τῆς
Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, τοῦ κ. Π. Κοιτο-
γιάννη στρατιωτικοῦ ἀκολουθοῦ, τοῦ κ. Στ.
Παγαρέλη, προέδρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξέ-
νικοῦ Δικαστηρίου, τοῦ κ. Π. Νικολοπούλου
ἀντιπροσωπεύοντος τὴν Α. Θ. Π. τὸν Οἰκου-
μενικὸν Πατριάρχην, τῶν Θεοφιλεστάτων Ἐπι-
σκοπῶν Ἐλαίας κυρίου Ἀγαθαγγέλου καὶ
Παμφίλου κυρίου Μελισσηνοῦ, τοῦ πρῶην
πρυτάνεως τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ
καθηγητοῦ τῆς Νομικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν κ.
Νεοκλέους Καζάκη, πλείστων μελῶν τοῦ
Συλλόγου, τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ φιλολογι-
κοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας τῆς
πρωτευούσης, κηρύττεται ἡ ἔναρξις τῆς ἐκτά-
κτου ταύτης γενικῆς συνεδρίας πρὸς τιμὴν
τοῦ ἐπιφανοῦς Γάλλου Ἀκαδημαϊκοῦ κ. *Henry Houssaye* σοφοῦ ἑλληνιστοῦ, ἐπιτίμου
δὲ μέλους τοῦ Συλλόγου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1879.

Ἀναβληθείσης διὰ τὸ ἔκτακτον τῆς ἡμέ-
ρας τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν καὶ τῆς
ἀλληλογραφίας ὁ κ. πρόεδρος παρουσιάζει
τὸν κ. *Henry Houssaye* προσφωνῶν τὰδε:

Φίλοι ἐταῖροι

Ἐρίτιμον καὶ φιλόμουσον ἀκροατήριον,

Εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν συνεκαλέσαμεν ἡμᾶς
σήμερον, ὅτι καὶ ἔκτακτον ἀγαθὸν ἐπισυμβαίνει
ἀληθῶς ἐν ἡμῖν, ἀθρόον τὸ τοῦ Συλλόγου πλήρωμα
ὀρώμεν, πανηγυρικὴν δὲ τοῦ ἀκροατηρίου τὴν προσ-
έλευσιν ὅτι πάντως πανηγυριστέον τυγχάνει ἡμῖν
τὴν σήμερον ἡμέραν, διότι ὁ Σύλλογος ἀξιούται νὰ
φιλοξενῇ τὴν ὥραν ταύτην ἓνα τῶν φωτεινῶν λαμ-
πτήρων ἐκ τοῦ τεσσαρακονταφύτου ἀστερισμοῦ τῆς
Γαλλικῆς σοφίας καὶ ἐπιστήμης τὸν πολὺν ἀκαδη-
μαϊκὸν Κύριον Ἐρρίκον Οὐσσαί.

Ὁ Ἑλλ. Φιλόλ. Σύλλογος χαιρετίζει ἐκεῖνον ὄστις
ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀνατολῆς αὐτοῦ εἰς τὸν τῶν γραμμα-

τῶν ὀρέζοντα φωτεινότητην προοιωνίσαστο τὴν αἰ-
θερίαν πορείαν αὐτοῦ, δεξιούται τὸν δεκαοκταεῖ
ποτε συγγραφέα τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἀπελλοῦ», τὸν
τὰ χειροκροτήματα καὶ τὸν θαυμασμόν τοῦ συγγρα-
φικοῦ κόσμου ἐπίσπασάμενον καὶ ἐξ ὄνυχος τὴν
φιλολογικὴν αὐτοῦ ἀλκιμότητα ἐπιδειξάμενον. Δέχε-
ται ὑπὸ τὴν στέγην αὐτοῦ ὁ Σύλλογος τὸν ἀρχαιο-
μαθῆ καὶ καλλιτεχνικὸν συγγραφέα τῆς ἱστορικῆς
τριλογίας «Ἀσπασίας, Κλεοπάτρας, Θεοδώρας», κα-
τῶσαν ἄλλων τοῦ νεωτέρου κόσμου σπουδαίων ἀν-
τικειμένων ἐμβριθῆ μελετητὴν.

Ὁ Ἑλλ. Φιλόλ. Σύλλογος δικαιούται σήμερον νὰ
χαίρῃ χαρὰν μεγάλην ὅτι ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ συ-
νεδρία παρακαθήμενον ἔχει τὸ μέλος αὐτοῦ τὸ ἐπί-
τιμον, τὸν ἑραστήν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος κα-
μύστην τῆς τῶν ἀρχαίων προγόνων ἡμῶν σοφίας
Ἀγάλλεται τὸ πνεῦμα τοῦ ἡμετέρου φιλολογικοῦ
καὶ ἐπιστημονικοῦ Σωματείου, ὅτι συνέχει ἐν ταῖς εὐ-
γνώμοσιν ἀγκάλαις αὐτοῦ αὐτὸν τοῦτον τὸν ἄνδρα
οὗ τὴν εἰκόνα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ πάσαι ζῶντες
χρῶμασιν ἐγγεγραμμένην ἔχει, εἰκόνα ἧς οὐδ' ἐπι-
στιγμὴν ἐπελάθετο πᾶς καὶ μετρίως παιδείας ἀψάμε-
νος Ἕλληνας, ὅτι τὰ σοφὰ καὶ θεῖα ἐὼς εὐδῖαν φιλαρ-
χαίσμου εὐωδιάζοντα ἔργα τοῦ σοφοῦ Ἑλληνιστοῦ
Ἐρρίκου Οὐσσαί, οὐδέποτε ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ
Ἑλληνος ἀφέθησαν.

Εὐφροσύνην μεγάλην καὶ δροσόεσαν ἀνακούφιαν
συναίσθανεταί σήμερον ὁ Σύλλογος ὅτι θεῖα βου-
λήσει παρέσθῃ αὐτῷ εὐκαίρια ὅπως διατρανώσῃ καὶ
θάρωτερον τὴν βθεῖαν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ πρὸς
τὸν θαλερὸν εἶ τι ὑγεία τε καὶ πνεύματι ἀκμάζοντα
πρῶην Πρόεδρον τοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν
σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ Συλλόγου, μεθ' οὗ στοργικῶς
ἡμέτερος συνδέεται καὶ πρὸς ὃν τοσαύτην ἀφελείᾳ
εὐγνωμοσύνην ἢ τῆς τῶν σοφῶν προγόνων ἡμῶν
σοφίας διάδοσις.

Στοργικῶς δὲ καὶ μεθ' ἀπάσης τῆς τῶν Γαλατῶν
χώρας ὁ ἡμέτερος Σύλλογος συνδέεται, ὁ δὲ σύνδε-
σμος οὗτος ὁσημέραι στενωτέρος ἀποβαίνει καθόσο
τὰ πλείστα τῶν μελῶν αὐτοῦ καὶ δὴ τὰ νεωτέρων
δικαίαν ὑπερηφάνειαν αὐτῶν ἠγοῦνται ὅτι τὰς ἐπι-
στημονικὰς αὐτῶν σπουδὰς ἐν Γαλλίᾳ ἐποίησαν
ἢ συνεπλήρωσαν.

Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, σοφῆ ἄνερ, ἅμα τῇ συ-
στάσει αὐτοῦ σκοπὸν κυριώτατον προθέμενος τῇ
διάδοσιν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης ἐν
τὴν εὐρείαν Ὄθωμανικὴν Ἀυτοκρατορίαν, ὑπὸ τῇ
ἀμφιλαφῇ αἰγίδα τοῦ νῦν ἐνδόξως ἐπὶ τοῦ ὀνόμα-
τος τῶν Ὄσμανιδῶν ἐπικαθημένου Ἄνακτος Σουλτᾶ
Ἀβδοῦλ Χαμητ Χάν Β' τὸ βλέμμα αὐτοῦ αἰετοῦ
περιστρέφει πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμοῦ
κόσμου εἰς τὴν τῶν ἀνωτέρων ἀγαθῶν διάδοσιν
κοπιῶντας καὶ συντείνοντας καὶ τοῦτους ἀποθα-
μάζων εἰς τὰς τιμητικὰς Δέλτους αὐτοῦ τὰ ὀνόμα-
τα αὐτῶν χρυσοῖς γράμμασιν ἀναγράφει, ἐν δὲ τῇ
σοφῇ καὶ γεραιοῖς χορείᾳ τούτων περιφανῆ κατέχει
θέσιν τὸ περισπούδαστον ὄνομα τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ

καί σοφοῦ ἑλληνιστοῦ κυρίου Ἑρρίκου Οὔσσαϊ. Οὐδ' ἀπόκειται ἡμῖν νὰ πλέξωμεν τὸν στέφανον τοῦ φιλολογικοῦ θριάμβου τοῦ φιλοξενουμένου ἀνδρός, οὐ τὸν θρίαμβον μόνις ἤρκεσε νὰ οικιαγραφῆσθῃ ἢ εὐγλωττος καὶ σθεναρὰ γλῶσσα τοῦ σοφοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Μπρουνετιέ.

Ἐν τῇ ἀνάκθεσιν ὀρισθεῖσα πορεία αὐτοῦ ὁ Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος δυνάμεθα θαρροῦντως νὰ εἰπωμεν δι' οὐδόλως δατέρησε· καὶ ἵνα μὴ τὰ πολλὰ καὶ φορτικὰ λέγοντες τὰς τῶν ἀκούοντων ἀκοὰς ἐπιβαρύνωμεν, ὡς περίληψιν συνοπτικὴν τῶν πολλῶν ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς ἐπιστήμαις ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου τὰ ἐξ ἀρχῆς δημοσιεύματα αὐτοῦ προβάλλομεν, οἷα τυγχάνουσιν ἢ μακρὰ σειρὰ τῶν περιοδικῶν αὐτοῦ μετὰ τῶν σχετικῶν τούτοις δημοσιευμάτων, τὰ ἔργα εἶτα τὰ δι' ἄδρων φιλομουσῶν δαπανῶν φιλομουσοτάτου ὁμογενοῦς τοῦ ἀειμνήστου Χρηστάκη Ζωγράφου, μεγάλου δὲ τοῦ Συλλόγου εὐεργέτου, συντελεσθέντα, οἷα τὰ τῆς Ζωγράφου Βιβλιοθήκης, τὴν Μαυρογορδάτειον Βιβλιοθήκην, τὰ τοῦ Καραπαναίου ἀγῶνος, σχεδιαγραφήματα τῶν τειχῶν Κων/πόλεως καὶ ἄλλα πολλὰ. Ἄν δὲ καὶ τῶν ἀγράφων ἐργασιῶν ἠθέλομεν μνησθῆ ὅσα ὁ Σύλλογος διὰ τῶν εὐγλωττων καὶ προθύμων ρητόρων αὐτοῦ πρὸς ἀφέλειαν, τέρψιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ ὁμογενοῦς δημοσίου, ἀπὸ τοῦ βήματος αὐτοῦ διαψιλῶς κατ' ἔτος ἐξυφαίνει, ἐπιλείψει ἡμᾶς ὁ καθωρισμένος εἰς τὴν τιμητικὴν ταύτην συνεδρίαν χρόνος, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ τιμήσαντος αὐτῆν σοφοῦ καὶ ἐπιφανοῦς ἀνδρός πολυτίμου σιγῆς ἠθέλομεν ὑποκλέψαι, ἀδικούντες οὕτω καὶ τὸ ἐρίτιμον ἀκροατήριον, ἀδημόνως ἀναμένον ὅπως ἐνωτισθῇ τῆς σοφῆς καὶ εὐγλωττοῦ λαλιᾶς τοῦ φιλοξενουμένου ἀνδρός. Διὸ καὶ καταπαυόμενοι τῶν στεγνῶν τούτων λόγων ἡμῶν, τὸν λόγον δίδομεν τῷ ἐπιτίμῳ μέλει τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τῷ σοφῷ Ἀκαδημαϊκῷ ἐρίτιμῳ κυρίῳ Ἑρρίκῳ Οὔσσαϊ ὅπως τὰ πνεύματα ἡμῶν εἰς χρόνους ἐπιζήλους σοφίας, καλλιτεχνίας καὶ ἀρετικῆς χάριτος μεταρσιώσῃ.

Τοὺς λόγους τούτους τοῦ κ. προέδρου ὑπέδεχθησαν ζωηρὰ χειροκροτήματα, μεθ' ὃ ἀνεληνὸν τὸ βῆμα ἐν μέσῳ ζωηρῶν ἐπευφημιῶν ὁ κ. Henry Houssaye, ἀναγινώσκει τὴν διάλεξιν αὐτοῦ.

Τὸν θαυμάσιον ἐπίλογον τοῦ κ. Henry Houssaye διεδέχθησαν ζωηρότατα χειροκροτήματα καὶ ἐπευφημίαι, μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστῶν τῷ διαπρεπεῖ σοφῷ Ἀκαδημαϊκῷ ἐξ ὀνόματος τοῦ Συλλόγου, προσφωνεῖ τὰδε :

Τὸ προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου, ἐρίτιμε καὶ σοφὲ νεε, δι' θερμότητα ἡμῖν εὐχαριστεῖ ἐπὶ τῇ αἰγλῃ, ἐν ἀληθῶς αὐτῷ περιποιήσατε, διὰ τε τῆς τιμησάσης τῆ συνεδρία ταύτη παραστάσεως ὑμῶν, καὶ ἐπὶ τοῖς σοφοῖς, πολυτίμοις καὶ λιαν ἐνθαρρυντικοῖς λό-

γοις, οὓς ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸ συνωσιζόμενον ἀκροατήριον αὐτοῦ ἀπηυθύνετε.

Τὸ γεγονός τοῦτο, σοφῆ ἑλληνιστᾶ, αἰσιώτατον οἰωνόν, εἰς τὴν φιλολογικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν πορείαν τοῦ Συλλόγου θρωροῦμεν. Ἐκ δὲ τῆς ἀναμνήσεως τῆς ἡμέρας ταύτης, ἐνθάρρυνσιν καὶ παραμυθίαν ὁ Σύλλογος θέλει ἀπαντλεῖ.

Δεόμεθα δὲ καὶ ὑμῶν, ὅπως εἰς τὴν ἐστίαν ἐκείνην τῶν φώτων, καὶ τροφὸν τοῦ καλοῦ ἐπανακάμπτων εὐνοίαν τῷ Συλλόγῳ καὶ στοργικὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀνάμνησιν ἀεὶ ποτε διατρέφῃτε.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΘ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῇ 3ῃ Ὀκτωβρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος κηρύττων τὴν ἐναρξιν τῶν συνεδριῶν ἐπὶ τῷ χειμερινῷ ἐξαμῆνῳ, εὐχεται αἰσίαν τὴν ἐπανάληψιν αὐτῶν καὶ τελεσφόρους τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου. Μετὰ ταῦτα ἀναφέρει ἐν ἐκτάσει τὰ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ προεδρείου παρὰ τῷ κ. *Henry Houssaye*, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἑκτακτον γεν. συνεδρίαν τὴν πρὸς τιμὴν τοῦ σοφοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ καὶ ἐπιτίμου μέλους τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου γενομένην τῇ 9ῃ παρελθόντος μηνός. Ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἀνδρός παρευρέθη ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ καὶ ἀπεχαιρέτισεν αὐτὸν ἐξ ὀνόματος τοῦ Συλλόγου.

Ἀνακοινοῖ ὡσαύτως ὁ κ. πρόεδρος ὅτι τὸν Σύλλογον ἐπισκέφθη ὁ ἐκ τῆς ἡμετέρας πόλεως διελθὼν αἰδεσιμώτατος *Μάξιμος*, πρίγκιψ τοῦ Σάξ-Μάινινγκεν καὶ ὅτι τὸ προεδρεῖον ἀνταπέδωκε τὴν ἐπίσκεψιν διὰ τοῦ προέδρου, τοῦ γενικοῦ γραμματέως καὶ τοῦ βιβλιοφύλακος. Τέλος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ ὀσιολογιωτάτου γέροντος *Ἀλεξάνδρου Εὐμορφοπούλου* τοῦ *Λαυριώτου*, ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ Συλλόγου.

Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο τελευταίων ἐκτάκτων γενικῶν συνεδριῶν τῆς 8ης Αὐγούστου καὶ 9ης Σεπτεμβρίου. Εἶτα ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία.

Καὶ αἰ μὲν ἐπιστολαὶ περὶ τῆς Ζωγράφου Βιβλιοθήκης τῶν κ.κ. *Α. Ζάκα*, *Σ. Μωραΐτου* καὶ *Π. Σακελλαρίου*, παραπέμπονται τῇ Φιλ. Ἐπιτροπῇ, ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. *Παχτίκου*, αἰτουμένου τὴν παραχώρησιν τῆς αἰ-

θούσης τοῦ Συλλόγου ὅπως ἀσκήσῃ τὸν «*Ομιλον τῶν Ἑρασιμόλων*» διὰ τὰς μουσικὰς αὐτοῦ διαλέξεις, ἀποφασίζεται, μετὰ συζήτησιν, νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ αἴτησις.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. *Ξ. Σιδερίδου*, δι' ἧς ὑποβάλλει τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ὡς προέδρου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀποφασίζεται ὁμοφώνως νὰ γραφῇ τῷ κ. Σιδερίδῃ ἐπιστολὴ μετὰ τῆς παρακλήσεως τοῦ Συλλόγου νὰ μὴ ἐμμείνη εἰς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ προεδρείου τῆς Ἀδελφότητος τοῦ Ἀσύλου τῶν Μητέρων, αἰτουμένης τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου, διὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἐγκαινίων αὐτοῦ καὶ μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ Συλλόγου ὅπως ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος γίνωνται ἐν αὐτῇ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν τοῦ ἐν λόγῳ σωματείου δημόσια μαθήματα, σκοπὸν ἔχοντα τὴν διδασκαλίαν ὑγιεινῶν παραγγελεμάτων εἰς τὰς μητέρας, μετὰ μακρὰν συζήτησιν ἀνατίθεται τῷ προεδρεῖν νὰ σκεφθῇ καὶ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης.

Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκονται αἱ *προσφοραὶ βιβλίων* ὡς ἑξῆς:

1) Ὁ κ. *Φλωράς*, ἰατρός, δωρεῖται δύο τόμους τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθείσης «*Φυσιολογίας τοῦ ἀνθρώπου*» ὑπὸ *G. von Bunge*.

2) Ὁ κ. *Μακρίδης* ἀντίτυπον δημοσιεύσεως τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Alertümen von Notion*».

3) Ὁ κ. *A. Sanier* τυπογράφος τὸ ὑπὸ τίτλον: «*La chronique de France 5me année 1904*».

4) Ὁ κύριος *Παχτικός* δύο ἀντίτυπα τῶν ὑπ' αὐτοῦ συλλεγέντων καὶ παρασημανθέντων δημοφδῶν ἑλληνικῶν ἑσμάτων «*Τόμος Α'*» — βιβλιοθήκη *Μαρασλή*».

5) Τὸ προεδρεῖον τοῦ «*Ἀσύλου τῶν μητέρων*» δύο ἀντίτυπα τοῦ κανονισμοῦ αὐτοῦ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΦΙ'

(*Τακτικὴ γενική*).

Τῆ 17ῃ Ὀκτωβρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ*, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ μετὰ τινὰς παρατηρήσεις ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς τελευταίας γενικῆς συνεδρίας.

Ἀναγινώσκειται περίληψις ἐπιστολῆς τοῦ βιβλιοφύλακος τοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν

σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ Συλλόγου, δι' ἧς αἰτεῖται οὗτος τοὺς μετὰ τὸ ἔτος 1894 ἐκδοθέντας τόμους τοῦ περιοδικοῦ καὶ τὰ παραρτήματα. Ἀποφασίζεται νὰ σταλῶσιν.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ 14 Ὀκτωβρίου, αἰτουμένης ὅπως τοῦ λοιποῦ τὰ πεπραγμένα αὐτῆς ἐκδίδωνται κατὰ τρίμηνα τεύχη συμφώνως τῇ Συλλογικῇ ἀποφάσει τῆς 29 Νομβρίου 1899, ὁ κύριος πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι αὕτη ὑπὸ τοῦ προεδρείου ἀπεφασίσθη νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὴν Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν πρὸς μελέτην καὶ ἀπόφασιν.

Μετὰ μακρὰν συζήτησιν, ἀνατίθεται τῷ προεδρεῖν ν' ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἀναγινώσκειται μετὰ ταῦτα ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδου προτείνοντος ὅπως ὁ Σύλλογος ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ προσκαλέσῃ τοὺς καθηγητὰς καὶ διδασκάλους τῆς πρωτεύουσας καὶ τῶν περιχώρων ὅπως αὐταὶ ἰδρῶσι «*Διδασκαλικὸν Σύνδεσμον*» μετὰ μετοχικοῦ ταμείου καί, εἰ δυνατόν, παραρτήματος ταμείου διὰ τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας διδασκάλους. Ἐπὶ τῆς προτάσεως ταύτης ἐγείρεται ζωνρὰ συζήτησις, εἰς ἣν λαμβάνουσι μέρος οἱ κ. κ. *Σπ. Καραγιαννίδης*, *Α. Δημόπουλος*, *Γ. Θεογαρείδης*, *Α. Σπαθάρης*, *Χρ. Δάλλας*, *Π. Βίζουκίδης*, *Ἰω. Φιλικός*, *Α. Μαζαράκης* καὶ ἄλλοι, μεθ' ὧν γίνεται ἀποδεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΦΙΑ'

(*Τακτικὴ γενική*).

Τῆ 31ῃ Ὀκτωβρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ*, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικὰ* τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας.

Ἔπειτα ἀναγινώσκειται ἡ *ἀλληλογραφία*. Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Ξ. Σιδερίδου*, ἐμμένοντος εἰς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς προεδρίας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ δηλοῦντος ὅτι ὁ Σεβασμ. μητροπολίτης *Μηθύμνης* κ. *Σιέφανος* δωρεῖται τῷ Συλλόγῳ *Χειρόγραφον Νομοκόνα* τοῦ ἔτους 1671 ἀντίγραφον τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. *Νικολάου Μαλαζοῦ* συμπηχθέντος.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης μετὰ τινὰ συζήτησιν γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. *Α. Δημοπούλου* ἔχουσα οὕτω:

α' Ὁ Σύλλογος μετὰ μεγίστης λύπης λα-

βών γνώσιν τῆς ἐμμονῆς τοῦ κ. Σιδερίδου εἰς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἕνεκα ἀτομικῶν λόγων, ἀναγκάζεται νάποδεχθῆ αὐτήν». Ἐπι τῆς ἐπιστολῆς τοῦ διευθυντοῦ τῶν σχολῶν Καστελλορῦζου, αἰτουμένου τὴν ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου ἀποστολὴν τοῦ περιοδικοῦ, καὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης διὰ τὴν βιβλιοθήκην τῶν σχολῶν, τὸ Προεδρεῖον προτείνει εἰς τὸν Σύλλογον ὅπως γραφῆ ἐπιστολὴ ὑποδεικνύουσα ὅτι αἱ τοιαύτης φύσεως αἰτήσεις δεόν νὰ ὦσιν ἐπίσημοι ἐξ ὀνόματος τῆς ἐφορείας καὶ ἐπικεκυρωμένοι δεόντως ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν. Ἡ πρότασις τοῦ προεδρείου γίνεται δεκτὴ.

Τὸ ἐπιστολικὸν δελετήριον τοῦ ἐν Μονάχῳ βιβλιοπώλου κ. *Rosenthal* προτείνοντος ὅπως ὁ Σύλλογος ἀγοράσῃ ἀντὶ 42 μάρκων ἀρχαῖον λεξικὸν ποιητῶν καὶ πεζογράφων περιέχον καὶ ἀραβικὰς λέξεις, προτάσει τοῦ προεδρείου, παραπέμπεται εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν.

Προτείνονται εἴτα τὸ πρῶτον τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. Γεώργιος Μόσχος, Ἡρ. Δημάκης, Βαλλιᾶνος Κομποθέκρας καὶ Νικόλαος Κοκολάτος ἰατροί, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Π. Ἰατροπούλου, Δ. Βαρσάμη καὶ Χρ. Δάλλα, ὡς καὶ ὁ αἰδ. ἱερεὺς Τιμόθεος Σοφιανὸς προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Χρ. Χατζηγήστου, Δ. Ἀντωνοπούλου καὶ Ὁ. Ἀνδρέαδου.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος ὑποβάλλει εἰς τὸν Σύλλογον τὴν ἐπομένην γνώμην τοῦ προεδρείου, ὡς πρὸς τὴν αἴτησιν τοῦ «*Ἀσύλου τῶν Μητέρων*».

«Τὸ προεδρεῖον εἶχεν ὑποβάλει εἰς τὸν Σύλλογον πρότασιν ἀπορρίψεως τῆς αἰτήσεως τοῦ Σωματείου α' *Ἀσύλου τῶν Μητέρων*» ἐκ φόβου μὴ τυχόν ἢ παραχώρησις τῆς αἰθούσης, διὰ τὰς ἐβδομαδιαίας διαλέξεις τοῦ ἐν λόγῳ σωματείου, προκαλέσῃ πράγματα καὶ παρεμβάλη προσκόμματα εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Σύλλογος ἀπεφάσισεν ὅπως ζητηθῶσιν ἐξηγήσεις περὶ τοῦ εἴδους τῶν μαθημάτων, ἅτινα θὰ ἐγίνοντο ὑπὸ τῶν ἰατρῶν τοῦ σωματείου τούτου, τὸ προεδρεῖον ἐδέξατο ἐν ἰδιαιτέρῳ συνεδρίῳ τοὺς ὑποδειχθέντας ἰατροὺς οἵτινες παρέσχον πλείστας σχετικὰς διασαφήσεις. Καὶ μεθ' ὅλας τὰς ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἰατρῶν δοθείσας διασαφήσεις καὶ ἐξηγήσεις, τὸ προεδρεῖον σκεφθὲν ὠρίμως καὶ λαβὼν ἄλλως τε ὑπ' ὄψει τὴν ἀπόφασιν τῆς 10ης Ἰανουαρίου 1905, πρέπον ἠγήσατο ὅπως ἐμμένῃ εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ γνώμην περὶ μὴ παραδοχῆς τῆς ὑποβληθείσης αἰτήσεως».

Μετὰ συζήτησιν, ὁ Σύλλογος δέχεται τὴν πρότασιν τοῦ προεδρείου.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος ὑποβάλλει εἰς τὸν Σύλλογον τὴν ἐξῆς γνώμην τοῦ προεδρείου ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. *Παχτίκου*. «Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἐγεθθέντος ἐν τῇ τελευταίᾳ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου ἕνεκα ἐνστάσεως ὅτι ἢ παμψηφεί ληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἀπόφασιν, ὅπως παραχωρηθῆ τῷ κ. *Παχτίκῳ* ἢ αἴθουσα πρὸς ἐκγύμνασιν τοῦ *Ὀμίλου τῶν Ἑρασιμόλων* ἀντίκειται εἰς ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου ληφθεῖσαν ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 10ης Ἰανουαρίου 1905, τὸ προεδρεῖον σκεφθὲν καὶ μελετήσαν τὴν ἐν λόγῳ ἀπόφασιν ἐκφράζει τὴν γνώμην ὅτι ἢ περὶ παραχώρησεως τῆς αἰθούσης εἰς τὸν κ. *Παχτίκῳ* ληφθεῖσα ἀπόφασιν δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν τῆς 10ης Ἰανουαρίου 1905, καθόσον ὁ κ. *Παχτίκος*, ἑταῖρος τοῦ Συλλόγου, πρόκειται νὰ ἐκγυμνάσῃ τὸν α' Ὀμιλον τῶν Ἑρασιμόλων». χάριν τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ γενησομένων ὑπ' αὐτοῦ διαλέξεων. Ἄν ἄλλως ὅμως φρονεῖ ὁ Σύλλογος, τὸ προεδρεῖον οὐδὲν ἀντιτάσσει».

Μετὰ ἱκανὴν συζήτησιν εἰς ἣν ἐπανειλημμένως ἔλαβον τὸν λόγον οἱ κ. κ. *Σπαθάρης*, *Τσελλέντης*, *Καλεύρας*, *Εὐσταθιανός*, *Βαλαβάρης*, *Βραγάνης*, *Ἀντωνοκόπουλος*, *Δάλλας*, *Ἀσλανίδης*, *Ἐλευθεριάδης*, *Κολάσης* καὶ λοιποὶ, τεθείσα εἰς ψηφοφορίαν, ἡ πρότασις τοῦ προεδρείου δὲν ἐγένετο δεκτὴ καὶ συνεπῶς καὶ ἡ αἴτησις τοῦ κ. *Παχτίκου*, διὰ ψήφων 21 ἐπὶ 34 ψηφισάντων.

Εἶτα ὁ κ. *Μ. Ἀυθερτόπουλος* προτείνει τὴν κεφαλαιοποίησιν εἰς χρυσὸν τοῦ εἰς δραχμὰς κεφαλαίου τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Ὁ κ. *Α. Γεράρδος* φρονεῖ ὅτι τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ, καθόσον τὸ κεφάλαιον τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης εἶναι κατατεθειμένον εἰς τὸ διηνηκές. Ἡ πρότασις οὐχ ἦπτον τοῦ κ. *Ἀυθερτοπούλου* ἀνατίθεται πρὸς μελέτην εἰς τὸ προεδρεῖον.

Μετὰ ταῦτα ἀναγινώσκειται καὶ ἐπικυροῦται ὁ κατάλογος τῶν δημοσίων μαθημάτων διὰ τὸ Συλλογικὸν ἔτος 1905-1906.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΙΒ'

(*Τακτικὴ γενική*).

Τῇ 14ῃ Νοεμβρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΣΠ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ, α' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρα-

κικὰ τῆς τελευταίας τακτικῆς γενικῆς συνεδρίας. Μετὰ τοῦτο ἀναγινώσκεται ἡ ἀ.λ.η.λογραφία ἔχουσα ὡς ἔπεται.

1) *Ἐπιστολὴ* τοῦ κ. Γρ. Ἐγγοπούλου, ἐντεῦθεν ἀπὸ 29 Ὀκτωβρίου, ἀποστέλλοντος δύο ἀντίτυπα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθέντος ἔργου «*Πρόχειρον νομικὸν ἐγχειρίδιον*» τὸ μὲν διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου, τὸ δὲ διὰ τὴν ἀρμοδίαν Ἐπιτροπὴν, ὅπως αὕτη ἐκφέρει τὴν ἐπ' αὐτοῦ κρίσιν.

Προτάσει τοῦ προεδρείου ψηφίζονται εὐχαριστίαι τῷ κ. Ἐγγοπούλῳ, τὸ δ' ἕτερον τῶν ἀποστελλομένων ἀντιτύπων τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ παραπέμπεται εἰς τὴν Κοινωνιολογικὴν Ἐπιτροπὴν.

2) *Ἐπιστολὴ* τῆς ἐν τῷ Πέραν ἀδελφότητος τῶν Κυριῶν τοῦ «*Ἁγίου Ἐλευθερίου*» ἀπὸ 24 Ὀκτωβρίου, αἰτουμένης τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης διὰ τὰς συνελεύσεις αὐτῆς. Προτάσει τοῦ προεδρείου δὲν γίνεται δεκτὴ ἢ αἴτησις αὕτη ὡς ἀντικειμένη εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς 10ης Ἰανουαρίου 1905.

3) *Ἐπιστολὴ* τῆς ἐπὶ τοῦ λαχείου ὑπὲρ τῶν ἐκθέτων Σταυροδρομίου ἐπιτροπῆς ἀπὸ 3ης Νοεμβρίου, αἰτουμένης τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν ἐκκύβευσιν τοῦ ὑπὲρ τῶν ἐκθέτων λαχείου. Μετὰ συζήτησιν ἢ αἴτησις αὕτη δὲν γίνεται δεκτὴ ὡς ἀντικειμένη εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς 10ης Ἰανουαρίου 1905.

4) *Πιτιάκιον* τῆς Α. Θ. Π. ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου δι' οὗ ἐκφράζεται ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Ἐκκλησιαστικὴ εὐαρέσκεια ἐπὶ τῇ ὑπὲρ τῶν σχολείων Νικοπόλεως 20λίρω τοῦ Συλλόγου χορηγία ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, διαβιβάζονται δὲ καὶ αἱ πρὸς τὸν Σύλλογον εὐχαριστίαι τῆς εἰρημένης κοινότητος.

5) *Ἐπιστολὴ* τῆς ἐφορείας τοῦ ἐν Ἀγιόσῳ Μυτιλήνης Ἀναγνωστηρίου ἀπὸ 24 8/βρίου αἰτουμένης τὴν σειρὰν Γεωγραφικῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου. Προτάσει τοῦ προεδρείου ἢ αἴτησις δὲν γίνεται δεκτὴ, διότι οἱ ζητούμενοι χάρται ἀποστέλλονται εἰς μόνὰ τὰ Σχολεῖα.

6) *Ἐπιστολὴ* τοῦ κυρίου Ἰ. Χατζοπούλου ἐντεῦθεν ἀπὸ 29 8/βρίου, αἰτουμένου νὰ ἀλάβῃ συμφώνως τῇ ληφθείσῃ Κυβερνητικῇ ἀδείᾳ τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Συλλόγου ἔκδοσιν περιοδικοῦ φύλλου, μετὰ πασῶν τῶν ἀπαιτηθησομένων δαπανῶν διὰ συμβολαίου. Προτάσει τοῦ προεδρείου παραπέμπεται εἰς τὴν Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν.

7) *Ἐπιστολὴ* τοῦ Πανοσιολ. Ἀρχιμαν-

δρίτου κ. Ἰ. Τεκνοπούλου ἐκ Λονδίνου ἀπὸ 10 Νοεμβρίου ἀνακοινομένου, ὅτι ἀνέλαβεν ἀπὸ τριῶν ἐτῶν τὴν ἔκδοσιν ἐν Λονδίῳ δύο περιοδικῶν θεολογικῶν Ἑλληνο-Ἀγγλικῶν καὶ Ἑλληνικῶν καὶ αἰτουμένου ὅπως ὁ Σύλλογος δανείσῃ αὐτῷ τινὰ τῶν πολλαπλῶν θεολογικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ὑπὸ ὄρους, ἐγγραφῆ δὲ καὶ συνδρομητῆς δι' ἐν σῶμα εἴτε τοῦ ἐνὸς εἴτε καὶ τῶν δύο περιοδικῶν. Προτάσει τοῦ προεδρείου ἀπορρίπτεται ἡ αἴτησις τοῦ κ. Τεκνοπούλου, ὡς ἀντιβαίνουσα εἰς τὰ κεκκονισμένα καὶ διότι δὲν ὑπάρχουσι πλεονάζοντα βιβλία.

9) *Ἐπιστολὴ* τοῦ κ. Γ. Πατίκου μέλους τοῦ Συλλόγου ἀπὸ 12 Νοεμβρίου παρέχοντος κατάλογον τῶν ἀπὸ τοῦ 1894 μέχρι τοῦ 1905 γενομένων ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Συλλόγῳ δημοσίων μαθημάτων.

10) *Ἐπιστολὴ* τοῦ κ. Ν. Λάσκαρη ἐντεῦθεν ἀπὸ 10 Νοεμβρίου αἰτουμένου ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῷ νὰ κάμῃ δημόσιον μάθημα ἐν τῷ Συλλόγῳ τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα «*περὶ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου*».

Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης γίνεται δεκτὴ διὰ πλειοψηφίας ἢ πρότασις τοῦ κ. Π. Βιζουκίδου ἔχουσα οὕτω: «*Ὁ Σύλλογος δὲν δύναται μὲν νὰ δεχθῇ τὴν αἴτησιν τοῦ κ. Λάσκαρη, ἀνατίθῃσιν ὅμως εἰς τὸ προεδρεῖον ὅπως αὐτοπροαιρέτως καὶ τιμῆς ἕνεκεν καλέσῃ αὐτὸν νὰ κάμῃ δημόσιον μάθημα*».

11) *Ἐπιστολὴ* τῆς ἐνταῦθα «*Μ. Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος*» ἀπὸ 7ης Νοεμβρίου, αἰτουμένης τὴν αἰθούσαν τοῦ Συλλόγου, ἵνα συνέλθῃ ἐν αὐτῇ ἡ ὀλομέλεια τῆς ἀδελφότητος τὴν Κυριακὴν 20 Νοεμβρίου. Ἡ αἴτησις γίνεται παμφηφεί δεκτὴ.

12) Τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου α') ἀποστελλούσης γνωμοδότησιν ἐιδικῆς ἐπιτροπείας ἐκ τῶν κ. κ. Γ. Ἀποστολίδου, Α. Δημοπούλου, καὶ Π. Βιζουκίδου ἐπὶ τοῦ *Ἐὐαρθιείου κληροδοτήματος*, β') ἀνακοινομένης τινὰ σχετικὰ πρὸς τὸ κληροδοτήμα Χρηστάκη Ζωγράφου καὶ γ') δηλώσεως δὲ ὅτι εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ κ. Π. Βιζουκίδου, παραιτηθέντος, γραμματεὺς τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξελέγη ὁ κ. Α. Δημόπουλος.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ οἱ κ. κ. Γ. Μόσχος ἰατρός, Β. Κομποθέκρας ἰατρός, Ν. Κοκκοῤατος ἰατρός, καὶ ὁ αἰδέσιμ. ἱερεὺς Τιμόθεος Σοφιανός.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. προεδρεύων ὑποβάλλει εἰς τὸν Σύλλογον τὴν ἐπομένην γνώμην τοῦ προεδρείου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς. «Τὸ προεδρεῖον ἀποδέχεται κατ' ἀρχὴν τὴν αἴτησιν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ ἐκδόσεως τριμῆνου παραρτήματος ἐκ τριῶν τυπογραφικῶν φύλλων, περιέχοντος τὰς ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ μέλλον ἐργασίας τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως τὸ ζήτημα ἐπανέλθῃ εἰς τὸν Σύλλογον καὶ προσελθῆθ' οὗτος ἢ ἀποφανθῆ ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ μέρους τοῦ ζητήματος. Τὸ προεδρεῖον οὐχ ἤττον μελετήσαν τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Συλλόγου καὶ κατιδὸν ὅτι οἱ οἰκονομικοὶ αὐτοῦ πόροι δὲν ἐπιτρέπουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν πραγματοποιήσασιν τῆς αἰτήσεως τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀφῆνει τὸν Σύλλογον νὰ σκεφθῆ καὶ ἀποφασίσῃ, ἐὰν ἦναι δυνατόν δι' ἄλλου τινὸς ἐκτάκτου πόρου καὶ ἄνευ δανείου νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ αἴτησις τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐπὶ τῆς προτάσεως ταύτης τοῦ προεδρείου κατὰ πρότασιν τοῦ κ. Αἰρ. Σπαθάρη ἀποφασίζεται νὰ ἀνατεθῆ εἰς τὴν Βιολογικὴν Ἐπιτροπὴν νὰ ὑποδείξῃ τῷ Συλλόγῳ πόρους διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς αἰτήσεώς της. Εἶτα ὁ κ. Α. Εὐσταθιαδὸς ἐπερωτᾷ διατί ὁ Σύλλογος ἐναντίον τῆς ἀποφάσεώς του τῆς 10 Ἰανουαρίου 1905 ἐπιτρέπει εἰς τὸ Σωματεῖον «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» νὰ ἦναι διαρκῶς ἐγκαθιδρυμένον ἐν τῷ καταστήματι αὐτοῦ. Ἡ ἐπερώτησις τοῦ κ. Εὐσταθιανοῦ ἀποφασίζεται νὰ σημειωθῆ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐσπέρας ταύτης καὶ συζητηθῆ ἐν τῇ ἐπομένῃ συνεδρίᾳ. Ὁ κ. Θεοχαραίδης ζητεῖ ἐπίσης νὰ διαφωτισθῆ ὁ Σύλλογος ποῖα εἶναι τὰ ἰδιαιτέρα προνόμια, ἅτινα κέρττειται ὁ Ἡπειρωτικὸς Σύλλογος διὰ νὰ ἦναι ἐγκαθιδρυμένος διαρκῶς ἐν τῷ καταστήματι τοῦ Συλλόγου. Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. Β. Ναοῦμ, Χ. Ναοῦμ καὶ Α. Ναοῦμ προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Θεοχαραίδου, Βασδραβέλλη καὶ Καλεῦρα.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΛΦΓ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 28ῃ Νοεμβρίου 1905.

προεδρεύοντος τοῦ κ. Σ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ, α' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία. Ἐπὶ τῆς ἐπι-

στολῆς τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν κ. Στεφάνου Πεσματζόγλου, δι' ἧς δηλοῦται τῷ Συλλόγῳ ὅτι ἡ Τράπεζα κρατεῖ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου τὸ διὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐκ δέκα λιρῶν ἐπίδομα τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν, ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι εἰςεπράχθη τὸ ποσὸν τοῦτο. Ἀποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσι καὶ αὐθις εὐχαριστίαι, προτάσει δὲ τοῦ κ. Σπαθάρη ἀνατίθεται εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα καὶ γνωρίσῃ τῷ Συλλόγῳ α') ἐὰν ἡ δωρεὰ ἦναι ἐτησίαι καὶ διαρκῆς καὶ β') ἐὰν δωρητὴς ἦναι ἡ Τράπεζα τῶν Ἀθηνῶν ἢ ὁ διευθυντὴς κ. Ἰωάννης Πεσματζόγλου ὅπως ἀνακηρυχθῆ ἐπισήμως δωρητὴς.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ αἰδεσμοῦ ἀρχιμανδριτοῦ Γερμανοῦ Βασιλάκη ἐκ Παρισίων δι' ἧς ἀγγέλλει τῷ Συλλόγῳ ὅτι πέμπει τῇ Βιβλιοθήκῃ τὸ ὑπὸ τοῦ ὀφθαλμολόγου τῶν νοσοκομείων τῶν Παρισίων ὁμογενοῦς ἱατροῦ κυρίου Σκριπῆ βραβευθὲν ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἱατρικῆς Ἀκαδημείας σύγγραμμα «*Précis d'Ophthalmologie*» ἀποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσι αἱ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἐφορείας τῶν σχολῶν Μουδανίων, αἰτουμένης τοὺς χάρτας Ζαφειροπούλου διὰ τὴν ἐπτατάξιον ἀστικὴν σχολὴν τῆς κοινότητος, προτάσει τοῦ προεδρείου ἀποφασίζεται νὰ σταλῶσι συμφώνως τῷ κανονισμῷ. Ἀναγινώσκειται εἶτα ἐπιστολὴ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς πρτεινούσης τὴν ἀπόρριψιν τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. Ἰ. Χατζοπούλου, ὡς ἀντικειμένης εἰς τὸν κανονισμὸν καὶ ἀγγελλούσης ὅτι γραμματεὺς αὐτῆς εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ παραιτηθέντος κ. Π. Βιζουκίδου ἐξελέγη ὁ κ. Δ. Βαρσάμης.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς κ. Σερονίου, αἰτουμένης τὴν ἄδειαν ὅπως ποιήσεται διάλεξιν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου, ἐγείρεται συζήτησις καὶ γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Σπαθάρη ἔχουσα οὕτω «Ὁ Σύλλογος ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ ἄρθρα 72 καὶ 74 τοῦ Κανονισμοῦ, ἀπορρίπτει τὴν αἴτησιν τῆς κ. Σερονίου μετὰ τῆς διεξόδου τοῦ ἄρθρου 48».

Ἀναγινώσκειται εἶτα ἡ ἐπιστολὴ τῆς Διοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐορτῆς τοῦ κ. Χρ. Χατζηγηρόστου, δι' ἧς ἀγγέλλεται ὅτι ὤρισεν ὡς ἡμέραν τῆς τελετῆς τὴν 8ην Ἰανουαρίου 1907 καὶ παρακαλεῖ τὸν Σύλλογον νὰ συμμετάσχῃ τῆς ἐορτῆς παρέχων τὴν αἴθουσαν αὐτοῦ, ἢ καὶ ἄλλως τιμῶν τὸν ἄνδρα.

Ὁ προεδρεύων ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ

τὴν ἐξῆς πρότασιν τοῦ προεδρείου· «Τὸ προεδρεῖον προτείνει εἰς τὸν Σύλλογον α') νὰ γραφῆ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ συγχαρητῆριος ἐπιστολῆ β') νὰ ἀντιπροσωπευθῆ ὁ Σύλλογος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελετῆς καὶ γ') ὅσον ἀφορᾷ τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης, εἰ καὶ ὑπάρχει ἡ ἀπὸ 10 Ἰανουαρίου 1905 ἀπόφασις, οὐχ ἦττον, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι ἐκ τῶν 35 ἐτῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει δράσεως τοῦ κ. Χρ. Χατζηχρήστου τὰ 32 ἀνήκουσι τῷ Συλλόγῳ, διότι ὁ κ. Χατζηχρήστου ἀπὸ τοῦ 1873 διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς, πολλάκις ἀντιπρόεδρος καὶ τὸ τρίτον ἤδη πρόεδρος, ὑπῆρξεν πρὸς τούτοις πρόεδρος συχνάκις τῶν Ἐπιτροπῶν Φιλολογικῆς, Συντακτικῆς καὶ τῆς ἄλλοτε Ἐκπαιδευτικῆς, εἰσηγητῆς τῆς Φιλολογ. ἐν τῷ Ζωγραφεῖῳ διαγωνίσματι καὶ ἄλλας παρέσχε καὶ οὐ παύεται παρέχων τῷ Συλλόγῳ ὑπηρεσίας, τὸ προεδρεῖον ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ὅπως ἐξαιρετικῶς καὶ χωρὶς νὰ χρησιμεύσῃ ὡς προηγούμενον, παραχωρηθῆ ἡ αἰθουσα τοῦ Συλλόγου πρὸς ἑορτασμὸν τοῦ ἀνδρὸς καὶ σεβαστοῦ προέδρου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου».

Μετὰ συζήτησιν τεθείσης εἰς ψηφοφορίαν τῆς προτάσεως τοῦ προεδρείου γίνεται παμψηφεί δεκτὸν τὸ πρῶτον αὐτῆς μέρος, τουτέστι νὰ γραφῆ ἐπιστολῆ καὶ ἀντιπροσωπευθῆ ὁ Σύλλογος, οὐχὶ δὲ τὸ δεύτερον μέρος κατὰ πλειονοψηφίαν τὸ ἐκφράζον τὴν εὐχὴν περὶ παραχώρησεως τῆς αἰθούσης καὶ ἀντ' αὐτοῦ γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Ἰω. Φιλικοῦ ἔχουσα οὕτω· «Ὁ Σύλλογος λαβὼν γνῶσιν ὅτι προσεχῶς τελεῖται ἡ εικοσιπενταετηρίς τοῦ σεβαστοῦ προέδρου αὐτοῦ κ. Χρ. Χατζηχρήστου ἀποφασίζει καὶ προσκαλεῖ τὴν διοργανωτικὴν ἐπιτροπὴν νὰ τελέσῃ τὴν ἑορτὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ αὐτοῦ, τιμῆς ἕνεκεν».

Μετὰ ταῦτα τὸ προεδρεῖον ἀνακοινοῖ εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξελέξατο πρόεδρον αὐτῆς τὸν κ. Α. Mordtmann εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ παραιτηθέντος κ. Ξ. Σιδερίδου.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Δημήτριος Παπαδόπουλος, δικηγόρος, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Δημοπούλου, Ἰ. Βαλαβάνη καὶ Δ. Βαρσάμη.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. Γ. Ναοῦμ, Χ. Ναοῦμ καὶ Α. Ναοῦμ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΦΙΔ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῆ 5ῃ Δεκεμβρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς εἰδικῆς συνεδρίας τῆς 4ης Ἰουλίου ἐ. ἔ.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Ἰ. Ἀσπριώτης ἀναγινώσκει τὸ α' μέρος μελέτης τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Δύο χωρὶα τῶν Ἰακείδων τοῦ Αἰσχύλου καὶ μία ὠδὴ τῆς Σαπφούς».

Ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ κ. Ἀσπριώτῃ, εὐχόμενος ὅπως τὰ ἐπιστημονικὰ ἀναγνώσματα ὦσι συχνότερα.

Μηδενὸς ζητήσαντος τὸν λόγον περὶ τῆς κατὰ τὴν εἰδικὴν συνεδρίαν τῆς 4ης Ἰουλίου ἀναγνωσθείσης πραγματείας τοῦ κ. Βασιλειάδου «Περὶ Δωδώνης» λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΦΙΕ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 9ῃ Δεκεμβρίου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγούμενης συνεδρίας. Εἶτα ἀναγινώσκει ἡ ἀλλογραφία τοῦ Συλλόγου. Ἡ ἐπιστολὴ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Διεθνoῦς ἐν Μιλάνῳ συνεδρίου ὑπὲρ τῶν φρενοπαθῶν προσκλητῆριον παραπέμπεται τῇ Βιολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Ξ. Σιδερίδου δηλοῦντος ὅτι συστάσει αὐτοῦ ὁ ἐν Κων/πόλει βιβλιοπώλης κ. Μηνᾶς Ἀλεξανδράτος δωρεῖται τῷ Συλλόγῳ χειρόγραφον χαρτῶν ἐπιγραφόμενον «Συνοπτικὸν Στιχηράριον» ἀποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσιν εὐχαριστίαι τῷ δωρητῇ καὶ τῷ κ. Ξ. Σιδερίδῃ.

Προτείνεται τὸ δεύτερον ὡς μέλος τοῦ Συλλόγου καὶ γίνεται δεκτὸς ὁ κ. Δ. Παπαδόπουλος δικηγόρος. Ἐπὶ τῶν ἐπερωτήσεων τῶν κ. κ. Ἐυσταθίου καὶ Θεοχαρίδου, τῶν γενομένων κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 14ης Νοεμβρίου, πρόεδρος δίδει τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Ἀνδρέου δην, λογιστὴν τοῦ Συλλόγου, ὅστις ἀναγινώσκει ἐκ μέρους τοῦ προεδρείου ὡς εἰσηγητῆς τῆς ἐξῆς: Ἐκπαιδευτικὴ καὶ Φιλανθρωπικὴ ἀειφρότης «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». Παρεσχέθη αὐτῇ ἡ φιλοξενία δι' ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου λαφθείσης κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 3ης Φεβρουαρίου 1897 κατόπιν ἐπιστολῆς αὐτῆς ἀπὸ 1

Ιανουαρίου 1897 (Τόμος Περιοδικού ΚΖ' 106—107).

Ἡπειρωτικὸς Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος.
Κατ' ἐπιστολὴν ἀπὸ 11/23 Ἰουνίου 1881 φέρουσαν τὴν ὑπογραφήν τοῦ τότε προέδρου τοῦ Ἡπειρ. Συλλόγου ἀοιδίμου κ. Ἡρ. Βασιάδου κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτῆν τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Συλλόγου τοῦ 1873 ὁ ἀειμνήστος *Χρηστάκης Ζωγράφος* προύκειτο νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ λ. Τ. δύο χιλιάδας (2,000) ὅπως δαπανῶν οὗτος αὐτὰς εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, κτήσεται δικαιώματα τῆς ἐν αὐτῷ οἰκῆσεως. Ὁ Ἡπειρωτικὸς ὅμως Σύλλογος ἐνήργησε νὰ δοθῶσιν τὰ χρήματα τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ χορηγοῦ ὡς φίλῳ πατρί. Τοῦτο δὲ πράττων ὁ Ἡπειρωτικὸς Σύλλογος, κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε ἐπιστολὴν, ἠθέλησεν νὰ δείξῃ τὸν στενὸν σύνδεσμον τῶν Συλλόγων καὶ τὴν υἱικὴν αὐτοῦ στοργὴν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ πεποισθῶς ὅτι οὗτος οὐδέποτε ἐπιλησθήσεται τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἀλλὰ περιθάλλῃ αὐτὰ μετὰ πατρικῆς ὄντως στοργῆς ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ.

Οὕτω κατὰ τὴν ἐπέτειον ἐορτῆν τοῦ 1873 καθ' ἃ μνημονεύει καὶ ἡ Α' ἐπετηρὶς τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Συλλόγου (σελῖς 92-93) ὁ ἐπίτιμος πρόεδρος αὐτοῦ *Χρ. Ζωγράφος* ἐνεχείριζε τῷ τότε προέδρῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἀοιδίμῳ Ἡρ. Βασιάδῃ ἐπιστολὴν δι' ἧς ἐδήλου ὅτι δωρεῖται τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ 2,000 λίρας τουρκικὰς ἢ οἰκοδομὴ αὐτοῦ ἀποπερατωθῆ ἄνευ ἀναβολῆς (Πρ. Συλλόγου τόμος Η' σελ. 286).

Οἰκοδομηθέντος δὲ τοῦ Συλλόγου, ὁ Ἡπειρωτικὸς κατεῖχε τὴν πρὸς τὰριστερὰ τῷ εἰσροχομένῳ πτέρυγα, ἔνθα νῦν τὸ ἀναγνωστήριον, τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ κατεχομένης τότε ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου. Ἐν τῷ 1881 ὅμως τὸ προεδρεῖον τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου προεδρεύοντος τότε τοῦ ἀειμνήστου *Μαυρογένους* ἔγνω ὅπως μετενέγκῃ τὸ ἀναγνωστήριον τοῦ Συλλόγου ἀπὸ τῆς μέχρι τότε αἰθούσης αὐτοῦ ἄνωθεν τῆς Βιβλιοθήκης εἰς τὸ δωμάτιον ἔνθα ἦν ὁ Ἡπειρωτικὸς Σύλλογος χάριν εὐκολίας τῶν ἀναγνωστῶν, παραφύρσας τῷ Ἡπειρωτικῷ Συλλόγῳ ἕτερον δωμάτιον. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἀνεκοινώθη δι' ἐπιστολῆς τῷ τότε προέδρῳ τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Συλλόγου, ὅστις ἀποκρινόμενος ἐπέφρασε παράπονα διὰ τῆς ἐν τῇ ἀρχῇ μνημονευθείσης ἀπὸ 11 Ἰουνίου 1881 ἐπιστολῆς. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀνεκοινώθη τῷ Φιλολογικῷ

Συλλόγῳ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 15 Ἰουλίου 1881, καθ' ἣν ὁ Ἡρ. Βασιάδης, ὡς πρόεδρος τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Συλλόγου, λέγει ὅτι οὗτος εἰ καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ καταδεικνύεται δικαιούται παραπονεῖσθαι, σεβόμενος ὅμως τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον ὡς πατέρα αὐτοῦ παραχωρεῖ τὸ δωμάτιον, ὃ νῦν κατέχει ἐπὶ τῷ ὄρφῳ νὰ παραχωρηθῆ αὐτῷ ἕτερον ἐν τῷ Συλλόγῳ».

Τῶν δηλώσεων καὶ πληροφοριῶν τούτων κριθεῖσῶν ἐπαρκῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΙΕ'

(*Τακτικὴ γενικὴ*).

Τῆ 9ῃ Ἰανουαρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. **ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Κηρυχθεῖσης τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδρίας ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὸν Σύλλογον διὰ τὴν ἀδρόφρονα ἀπόφασιν ἣν ἔλαβεν ὅπως παραχωρήσῃ τὴν αἴθουσαν διὰ τὸν ἐορτασμὸν τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ ὡς καὶ διὰ τοὺς τιμητικούς λόγους, οὓς διὰ τοῦ στόματος τοῦ α' ἀντιπροέδρου ἐξήνεγκεν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Μεθ' ὃ ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία. Ἀναγνωσθέντος *σεπτοῦ Πατριαρχικοῦ Πιπτακίου*, δι' οὗ δηλοῦται τῷ Συλλόγῳ ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ἀπαγορεύεται ἄνευ Πατριαρχικῆς ἀδείας παντὶ κληρικῷ ν' ἀνέρχεται τὸ βῆμα αὐτοῦ, ἀποφασίζεται ὁμοφώνως ὅπως ὁ Σύλλογος ἀπαντήσῃ ὅτι μετὰ σεβασμοῦ ἀποδέχεται τὴν ἀπόφασιν τῆς Μ. Ἐκκλησίας.

Ἀναγινώσκειται μετὰ ταῦτα ἐπιστολὴ τῆς κοινότητος Κατιρλί καὶ ἀποφασίζεται νὰ σταλῶσιν αὐτῇ οἱ αἰτούμενοι γεωγραφικοὶ χάρται Ζαφειροπούλου.

Ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀποδεχομένης τὴν αὐξήσιν εἰς 47 1/2 τυπογραφικὰ φύλλα κατὰ τόμον τοῦ *Πλάτωνος* τοῦ *Σ. Μωραΐτου* ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς ὄρους τοῦ τυπογραφείου *Σακκελαρίου* ἀλλ' ὑπὸ δύο ρητὰς ὑποχρεώσεις καὶ ζητούσης τὴν ἔκθεσιν τοῦ *Καραπαρέιου ἀγῶνος* καὶ σημειώσιν τῆς οικονομικῆς καταστάσεως τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. Ἡ πρότασις αὕτη τῆς Φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς ἐγένετο κατὰ πλεονοψηφίαν δεκτὴ.

Ἀναγινώσκεται μετὰ ταῦτα δέκα μελῶν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπιστολῇ ζητούντων τὴν ἀκύρωσιν ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου δι' ἧς παρεχωρήθησαν μόνον 15 τυπογραφικὰ φύλλα ἐκ τοῦ ἐκδοθησομένου περιοδικοῦ διὰ τὰ πεπραγμένα τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ὁ κ. Α. Ὀργανίδης προτείνει ὅπως συμφώνως τῷ κανονισμῷ σημειωθῆ ἢ ἐν λόγῳ ἐπιστολῇ ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει, συζητηθῆ δὲ ἐν τῇ ἐπομένῃ συνεδρίᾳ. Ὑποβάλλεται τότε ὑπὸ 5 μελῶν ἐκ τῶν παρόντων ἔγγραφος αἴτησις ὅπως ἢ ἐν λόγῳ ἐπιστολῇ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς συζητηθῆ εὐθὺς ἀμέσως διὰ τὸ κατεπεῖγον. Ἐν τούτοις ἀποφασίζεται ὅπως ἀναβληθῆ ἢ ἐπ' αὐτῆς συζήτησις εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίαν, ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ μελετηθῆ τὸ ζήτημα καὶ ἢ ἀπόφασις ἢ ζητεῖται ἢ τροποποιήσις.

Ἀναγινώσκεται μετὰ ταῦτα ἐπιστολῇ τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς, δι' ἧς φέρεται εἰς γνώσιν τοῦ Συλλόγου ἀποφασίς αὐτῆς, ὅπως ἐκφρασθῶσιν εὐχαριστίαι τῷ κ. Cazeneuve διὰ τὴν προθυμίαν μεθ' ἧς ἐποίησατο ἐνώπιον αὐτῆς ἀνακοίνωσιν. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐγείρεται ζῶηροτάτη καὶ πολὺωρος συζήτησις εἰς ἣν ἔλαβον μέρος ἐπανειλημμένως πάντα τὰ παρόντα μέλη τοῦ Συλλόγου.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συζητήσεως ψηφίζεται κατὰ πλειονοψηφίαν πρότασις τοῦ κ. Γ. Θεοχάρου ἔχουσα οὕτω: «Μετ' ἐκπλήξεως μαθὼν ὁ Σύλλογος, δοθείσης αὐτῷ ἀφορμῆς ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς, συμβάματά τινα προηγηθέντα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἀπορρίπτει τὴν περὶ εὐχαριστιῶν πρότασιν τῆς ἐν λόγῳ ἐπιτροπῆς».

Ἀγγέλλεται εἴτα μετὰ θλίψεως ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου ὁ θάνατος τοῦ κ. Ἰορ. Καρολίδου τακτικοῦ μέλους τοῦ Συλλόγου, ἀνδρὸς διαπρεπεστάτου, πλειστάκις τιμῆσαντος τὸ βῆμα καὶ τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου διὰ τῶν σοφῶν καὶ ἐμβριθεστάτων αὐτοῦ μελετῶν. Τὴν κηδείαν τοῦ ἀνδρὸς ἠκολούθησεν ἐν σώματι τὸ προεδρεῖον.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΦΙΣ'

(Τακτικὴ ἐιδική).

Τῇ 16 Ἰανουαρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς τακτικῆς ἐιδικῆς συνεδρίας τῆς 5 Δεκεμβρίου 1905.

Μετὰ τοῦτο δίδεται ὁ λόγος τῷ κ. Ι. Μηλιοπούλῳ ὅστις ἀναγινώσκει πραγματείαν ἐπιγραφομένην, «**Προϊστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Χαλκηδόνος**».

Ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει θερμὰς εὐχαριστίας τῷ κ. Μηλιοπούλῳ διὰ τὴν ἐμβριθῆ καὶ μεγάλῃς ἀρχαιολογικῆς ἀξίας μελέτην αὐτοῦ.

Ὁ κ. Μόρτμαν μετὰ μεγίστης εὐχαριστήσεως, λέγει, ἠκούσαμεν τὴν πραγματείαν τοῦ κ. Μηλιοπούλου καὶ μετὰ χαρᾶς βλέπομεν ὅτι ἡ κατασκευὴ τῶν σιδηροδρόμων Ἀνατολῆς συνετέλεσε καὶ θὰ συντελέσῃ ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἔρευναν τῆς χώρας ταύτης. Οὗτοι ἐγένοντο αἰτία ἀρχαιολογικῶν ἔρευνῶν εἰς τὰ μνημεῖα τῆς Φρυγίας καὶ Ἰκονίου καὶ ἐκ τούτου μέγα φῶς θὰ ἐπιχυθῆ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν τόπων τούτων.

Ὁ κ. Μηλιόπουλος, ἐξακολουθεῖ ὁ κύριος Μόρτμαν, εἶναι ἀξιὸς πολλῶν καὶ θερμῶν ἐπαίνων, διότι μετὰ κόπου πολλοῦ συνέλεξε τὰ τεμάχια προϊστορικῶν χρόνων, ἅτινα καὶ ἐπέδειξεν ἡμῖν τὴν ἐσπέραν ταύτην. Ἐπὶ πλέον ὁ κ. Μηλιόπουλος πρῶτος ἐθίξε τὸ ζήτημα τῆς προϊστορικῆς ἀπόψεως. Ἀγγέλλει ἐν τέλει ὁ κ. Μόρτμαν ὅτι λίαν προσεχῶς θὰ ἀναγνώσῃ ἐν εἰδικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ μελέτην αὐτοῦ περὶ τῆς «**Προϊστορικῆς ἐποχῆς τοῦ Βοσπόρου**».

Ὁ κ. Σ. Σιδερίδης λέγει ὅτι ἡ πραγματεία τοῦ κ. Μηλιοπούλου εἶναι ἔργον καὶ προῖον πολλῆς μελέτης, τιμώσης τὸν συγγραφέα, ἀλλ' ἐκφέρει ἀμφιβολίας τινὰς προκειμένου περὶ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ ὀνόματος Χαλκηδῶν ἢ Καρχηδῶν κατὰ τὸν κ. Μηλιοπούλου.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει μετὰ βαθυτάτης θλίψεως τὸν θάνατον ἀνδρὸς τὰ ὕψιστα τῆς πολιτείας καταλαβόντα ἀξιώματα, ἰδρυτοῦ δὲ καὶ ἐπιτίμου μέλους τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τοῦ ἀειμνήστου Ἀλεξάνδρου Καραθεοδωρῆ πασᾶ. Τὸ προεδρεῖον συνελθὼν ἐκτάκτως ἠκολούθησεν ἐν σώματι τὴν κηδείαν τοῦ ἀνδρὸς, ὁ δὲ πρόεδρος προσεφώνησε καταλλήλως τὸν νεκρὸν ἐν τῷ οἴκῳ ἐξ ὀνόματος τοῦ Συλλόγου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΦΙΖ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 23ῃ Ἰανουαρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ μετὰ τινὰς παρατη-

ρήσεις επικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγούμενης συνεδρίας. Μεθ' ὃ ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία ὡς ἑξῆς:

1) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Στεφάνου Πεσματζίου*, δηλοῦντος ὅτι ἡ ἑτησία δεκάλιρος δωρεὰ εἶναι ἀτομικὴ τοῦ κ. *Ἰωάννου Πεσματζίου* καὶ οὐχὶ τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν ὡς ἄλλοτε ἀνηγγέλθη τῷ προέδρῳ τοῦ Συλλόγου κατὰ παραδρομὴν, ἅτε τοῦ κ. *Ἰω. Πεσματζίου* διευθυντοῦ ὄντος τῆς Τραπέζης.

2) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Εὐγ. Ἀντωνιάδου* ἐκ Παρισίων, δωρουμένου τῷ Συλλόγῳ χάρτην τῆς *Μεσαιωνικῆς Κωνσταντινουπόλεως* καὶ διάφορα διαγράμματα καὶ ἀρχαιολογικοὺς πίνακας τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ ἀγγέλλοντος ὅτι προσεχῶς θὰ στείλῃ καὶ τὸ ἐκδοθησόμενον σύγγραμμά του «**περὶ τοῦ τεμένους τῆς Ἀγίας Σοφίας**». Ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι ὅταν ληφθῇ τὸ σύγγραμμα θὰ γραφῇ τῷ κ. Ἀντωνιάδῃ εὐχαριστήριος ἐπιστολή, καὶ ἅπαντα τὰ σταλέντα θὰ παραπεμφθῶσιν εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐπιτροπὴν.

3) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Ἡλ. Μακρῆ* ζητοῦντος ὅπως ὀρισθῇ αὐτῷ ἡμέρα εἰδικῆς συνεδρίας πρὸς ἀνάγκωσιν ἐπιστημονικῆς μελέτης ἐπιγραφόμενης: «**Τηλεπάθεια καὶ Καζνεβιθμός**». Τὸ προεδρεῖον δηλοῖ εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι, λαθὼν τὴν ἐν λόγῳ ἐπιστολήν, ἔκρινε καλὸν ὅπως ζητήσῃ παρὰ τοῦ κ. *Ἡλ. Μακρῆ* διασαφήσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ τίτλου καὶ τοῦ θέματος τῆς πραγματείας αὐτοῦ καὶ εἶτα ὀρίσῃ τὴν ἡμέραν τῆς εἰδικῆς συνεδρίας. Ἐπὶ τῆς δηλώσεως ταύτης τοῦ προεδρείου ἐγείρεται συζητήσεις τῶν κ. κ. *Θεοχαρείδου, Σπαθάρη* καὶ *Τιβεριῦ* ὑποστηρίζοντων ὅτι τὸ προεδρεῖον κατὰ τὸν κανονισμὸν ὤφειλεν ἀσυζητητῆ εἰς ὀρίσῃ ἡμέραν εἰδικῆς συνεδρίας διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ κ. *Ἡλ. Μακρῆ* ἀνακοίνωσιν, τῶν δὲ κ. κ. *Σιδερίδου, Κρητικοῦ* καὶ *Σώτροπα*, φρονούντων ὅτι λίαν φρονίμως ἔπραξε τὸ προεδρεῖον νὰ ζητήσῃ διασαφήσεις τινὰς περὶ τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ κυρίου Μακρῆ. Μετὰ τοῦτο ἀποφασίζεται καὶ ἀνατίθεται τὸ ζήτημα εἰς τὴν κρίσιν καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ προεδρείου.

4) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Π. Ἰατροπούλου* β' ἀντιπροέδρου τοῦ Συλλόγου καὶ προέδρου τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, παραιτουμένου ἀπὸ ἀμφοτέρω τὰ ἀξιώματα. Ἀποφασίζεται πρὶν ἢ σκερθῇ ὁ Σύλλογος περὶ παραδοχῆς ἢ μὴ τῆς παραιτήσεως τοῦ κ. Ἰατροπούλου ζητηθῶσι παρ' αὐτοῦ ἐξηγήσεις ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς του.

Ἑλλην. Φιλολ. Σύλλογος

5) Ἐπιστολὴ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐρωτώσης τὸν Σύλλογον τί ἐννοεῖ διὰ τῆς λέξεως «*συμβάματα*» ἣτις ὑπάρχει εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ δι' ἧς ἀπέρριψε κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 9ης Ἰανουαρίου τὴν περὶ εὐχαριστιῶν τῷ κ. *Cazeneneuve* πρότασιν αὐτῆς.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης μὴ φερούσης τὴν ὑπογραφήν τοῦ τακτικοῦ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ τοῦ προεδρεύσαντος κατὰ τὴν ἐσπέραν καθ' ἣν ἀπεφασίσθη νὰ γραφῇ εἰς τὸν Σύλλογον ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολή, ἐγείρεται μακρὰ συζητήσεις τῶν κ. κ. *Σιδερίδου, Θεοχαρείδου, Σπαθάρη, Ἀνδρεάδου* καὶ *Καλεῦρα*, ὑποστηρίζοντων ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολή, ὡς μὴ φέρουσα τὸν ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἀπαιτούμενον τύπον, δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, τῶν δὲ κ. κ. *Βραγάμη, Εὐσταθίου, Κρητικοῦ, Μόσχου, Τιβεριῦ* καὶ ἄλλων ὑποστηρίζοντων ὅτι ἡ ἐπιστολὴ εἶναι νομίμως συντεταγμένη, καθόσον ἡ περίπτωσις δὲν προβλέπεται ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ, ἐν δὲ τῇ Βιολογικῇ Ἐπιτροπῇ ἔθος ὑπάρχει ἀπόντος τοῦ τακτικοῦ προέδρου νὰ προεδρεύῃ ὁ πρεσβύτερος τῶν παρόντων. Μετὰ ταῦτα τίθεται εἰς ψηφοφορίαν καὶ ἀπορρίπτεται διὰ πλειονοψηφίας ἡ πρότασις τοῦ κ. *Καλεῦρα* «Ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ 64ου ἄρθρου τοῦ Κανονισμοῦ ὁ Σύλλογος θεωρεῖ παράτυπον τὴν ἐπιστολήν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ δὲν δύναται νὰ λάβῃ αὐτὴν ὑπ' ὄψιν», ψηφίζεται δὲ ἡ πρότασις τοῦ κ. *Βραγάμη* «Ὁ Σύλλογος λαμβάνων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι νομίμως συντεταγμένη, ὡς μὴ προβλεπομένης τῆς προκειμένης περιπτώσεως ὑπὸ εἰδικοῦ ἄρθρου τοῦ Κανονισμοῦ, μεταβαίνει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν».

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΗ΄

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῆ 30ῃ Ἰανουαρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ*, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ επικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς εἰδικῆς συνεδρίας τῆς 16ης Ἰανουαρίου, μεθ' ὃ λόγος δίδεται τῷ κ. *Μόρτμαν*, ὅστις ἀναγινώσκει πραγματείας ἐπιγραφόμενης: «*Melkart. Statue du Musée Impérial Ottoman. Réminiscences préhistoriques du Bosphore*».

Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἀναγνώσματος ὁ πρόεδ-

δρος εύχαριστεῖ τῷ άγορητῇ διά τῶν έξῆς : «Ο Σύλλογος εύχαριστεῖ θερμότατα τῷ έξοχωτάτῳ ίατρῷ κυρίῳ Μόρτμαν ἐπί τῇ σπουδαίᾳ, λίαν ενδιαφερούσῃ τὰς άρχαιολογικὰς μελέτας καὶ τιμῶσῃ τὸ βῆμα τοῦ Συλλόγου ἐπιστημονικῇ άνακοινῶσει αὐτοῦ. Εὐγνωμονεῖ δ' άμα τῷ άριπρεπεῖ άρχαιολόγῳ ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοσοῦτων άλλων άσχολιῶν αὐτοῦ οὐδόλως ἐπιλανθάνεται καὶ τῶν πρὸς τὸν Σύλλογον ὑποχρεώσεων αὐτοῦ ὡς μέλους τοῦ Συλλόγου. Εὐεμπιστοῦντες ὅτι καὶ άλλας σπουδαίας ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ μελέτας θά θελήσῃ νὰ παρουσιάσῃ ἡμῖν καὶ ἐκ τῶν προτέρων εύχαριστοῦντες, κηρύττομεν τὴν λῆξιν τῆς συνεδρίας, παραπέμποντες κατὰ τὸν Κανονισμόν τὴν ἐπὶ τῆς άνακοινώσεως συζήτησιν εἰς τὴν ἐπομένῃν συνεδρίαν».

ΣΥΝΕΔΡΙΑ 'ΑΦΙΘ'

(*Τακτικὴ γενική*).

Τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΗΣΤΟΥ, προέδρου.

'Αναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγούμενης συνεδρίας. 'Αναγινώσκειται εἶτα ἡ *ἀ.λ.η.λο.γραφία* ὡς έξῆς :

1) 'Επιστολὴ τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς Πρεσβείας ἀπὸ 12 Φεβρουαρίου (ν. ἡ.) διαβιβάζουσης τὰ ὑπὸ τοῦ Γαλλικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας σταλέντα διὰ τὸν Σύλλογον βιβλία ὑπ' ἀριθ. 1262 καὶ 1262 bis. 'Αποφασίζεται νὰ διαβιβασθῶσιν αὐτῇ εύχαριστίαι.

2) 'Επιστολὴ τῆς Β. 'Ακαδημίας τῶν 'Επιστημῶν τοῦ Μονάχου ἀπὸ 8 Φεβρουαρίου (ν. ἡ.) άγγελούσης τὸν θάνατον τοῦ καθηγητοῦ κ. *W. Christ*, ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου. 'Αποφασίζεται νὰ διαβιβασθῶσιν αὐτῇ τὰ συλλυπητήρια τοῦ Συλλόγου.

3) Τῆς κοινότητος 'Αξαρίου ἀπὸ 17 'Ιανουαρίου αἰτουμένης τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου, βιβλία τινὰ ἐκ τῶν πολλαπλῶν καὶ σχολικὰ σκευῆ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. 'Αποφασίζεται νὰ σταλῇ ὅ,τι εἶναι δυνατόν.

4) 'Επιστολὴ τοῦ κ. *Στεφάνου Καραθεοδωρῆ* ἀπὸ 2 Φεβρουαρίου, ἐκφράζοντος εύχαριστίας ἐπὶ τῇ εἰλικρινῇ συμμετογῇ τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ οἰκογενειακὸν αὐτοῦ πένθος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ έξοχ. *Α.λεξάνδρου Καραθεοδωρῆ πασσᾶ* ἰδρυτοῦ καὶ ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου.

5) 'Επιστολὴ τοῦ κ. *Π. Κορτογιάννη*, ἀπὸ 5 Φεβρουαρίου, δωρουμένου ἀντίτυπον χάριτου ἑλληνικῶν σχολῶν καὶ ἐκκλησιῶν. 'Αποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσιν αὐτῷ αἰ εύχαριστίαι τοῦ Συλλόγου.

6) 'Επιστολὴ τοῦ *Π. Βιζουκίδου*, δικηγόρου, ἐντεῦθεν ἀπὸ 6 Φεβρουαρίου, ἀποστέλλοντος δύο ἀντίτυπα τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «*Σύντομος μέθοδος πρὸς ἐκμάθησιν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ τῶν γνωρίζοντων τὴν άρχαίαν*» γερμανιστὶ ἐκδοθείσης μελέτης τοῦ ἐν Κοῦσεν τῆς 'Ανατολ. Πρωσσίας φιλέλληνος ἱατροῦ κ. *Ερβέρτου Κροῦγερ*, μέλους ἀντεπιστέλλοντος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. 'Αποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσιν εύχαριστίαι τῷ κ. *Π. Βιζουκίδῃ* μετὰ τῆς παρακλήσεως ὅπως διαβιβάσῃ ταύτας καὶ πρὸς τὸν κ. *Κροῦγερ*.

7) 'Επιστολὴ τοῦ κ. *Σ. Μωραΐτου* ἐκ Λιφίας παρακαλοῦντος τὸν Σύλλογον ὅπως ἀποστείλῃ αὐτῷ τὸ ἀντίτιμον τῶν 330 ἐκδοθέντων ἀντιτύπων τοῦ «*Πλάτωνος*». 'Αποφασίζεται μετὰ τινὰ συζήτησιν ν' ἀποσταλῇ ἡ ἐν λόγω ἐπιστολὴ εἰς τὴν Φιλολογικὴν 'Επιτροπὴν μετὰ τῆς ἐντολῆς ὅπως αὕτη συνέλθῃ ἐγκαίρως καὶ ἀπαντήσῃ εἰς τὸν Σύλλογον μέχρι τῆς προσεχοῦς συνεδρίας, εἰ δυνατόν.

8) 'Επιστολὴ τοῦ κ. *Η.Ι. Μακρῆ*, ἱατροῦ, ἐντεῦθεν ἀπὸ 31 'Ιανουαρίου εἰς ἀπάντησιν ἐπιστολῆς τοῦ Συλλόγου πρὸς αὐτὸν τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας, δηλοῦντος ὅτι οἱ ὄροι, οὓς τὸ προεδρεῖον θέτει εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενησομένην ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ άνακοίνωσιν, ἀνατρέπουσιν ἄρδην αὐτὸν τοῦτον τὸν ἐπιστημονικὸν σκοπὸν περὶ ὃν στρέφεται ἡ ἐν λόγω πραγματεία του καὶ ὅτι οὕτως ἀποβαίνει ἄσκοπος καὶ περιττὴ ἡ άνακοίνωσις αὐτοῦ.

Ὁ κ. προεδρεύων λέγει ὅτι περὶ τῆς άνακοινώσεως τοῦ κ. *Μακρῆ* ὑπῆρχε ρητὴ ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου ληφθεῖσα κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν λέγουσα ἐπὶ λέξει : «'Ανατίθεται τὸ ζήτημα εἰς τὴν κρίσιν καὶ πρόνοιαν τοῦ προεδρείου». Συνεπεία τῆς ἀποφάσεως ταύτης τοῦ Συλλόγου τὸ προεδρεῖον συνῆλθε καὶ ὑπέδειξε εἰς τὸν κ. *Μακρῆν* ὄρους τινὰς συνάδοντα πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Συλλόγου».

Μετὰ τὸ πέρας τῆς συζητήσεως διὰ πλειοψηφίας ἐγκρίνεται ἡ πρᾶξις τοῦ προεδρείου ὅπως ὑπὸ ὄρους γίνῃ ἐν τῷ Συλλόγῳ, ἡ άνακοίνωσις τοῦ κ. *Μακρῆ* «**Τηλεπαθεια καὶ Καζεβισμός**», τοῦ κ. *Μακρῆ* δηλώσαντο πρὸ τῆς ψηφοφορίας, ὅτι παραιτεῖται τῆς άνα

κοινώσεώς του, άφού τò προεδρείον έμμένει είς τήν άπόφασίν του και δέν έπιτρέπει αύτῶ τήν έξιστόρησιν και τόν έλεγχον τῆς έν τῶ Συλλόγῳ πρό τῆς Βιολογικῆς Έπιτροπῆς γενομένων πειραμάτων του Καζνέβ, έστω και ύπό μορφήν άλλοτοπίας και χωρίς ν' άναφέρη τò πρόσωπον τò έκτελέσαν τά πειράματα.

Μετά ταύτα ό πρόεδρος άγγέλλει έπισήμως είς τόν Σύλλογον τόν θάνατον του άειμνήστου μητροπολίτου Βάρνης Πολυκάργου, έκ τών ίδρυτῶν του ήμετέρου Συλλόγου και λύει τήν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΚ'

(*Τακτική γενική*).

Τῆ 20ῆ Φεβρουαρίου 1906.

Προεδρεύοντος του κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Άναγινώσκονται και έπικυροῦνται τά πρακτικά τῆς προηγούμενης γενικῆς συνεδρίας. Άναγινώσκειται είτα ή *άλληλογραφία*.

1) Έπί τῆς *έπιστολῆς* τῆς κοινότητος Βριούλων, άποφασίζεται νά σταλή ή σειρά τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης και έκ τών πλεοναζόντων τών περιοδικῶν του Συλλόγου.

2) Έπί τῆς *έπιστολῆς* τῆς Φιλολογικῆς Έπιτροπῆς, προτεινούσης τήν ὅσον οἶον τε ταχυτέραν μετατροπήν είς χρυσόν τών είς χαρτίνας δραχμῶν κατατεθειμένων παρὰ τῆ Έθνικῆ τῆς Έλλάδος Τραπεζῆς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης μετά τών άνεισπράκτων τόκων, προτάσει του προεδρείου ανατίθεται αύτῶ ὅπως μελετήσῃ τò ζήτημα και ύποβάλῃ τῶ Συλλόγῳ ὀριστικὴν γνώμην. Μετά ταύτα άναγινώσκειται *έπιστολή* τῆς Έθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Έλλάδος δι' ἧς γνωρίζεται τῶ Συλλόγῳ ὅτι έν αύτῇ ύπάρχουσι χρήματα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης είς κεφάλαιον δραμῶν 232.974 και 85% τόκοι δέ 30,396 και 89%.

Έπί τῆς *αίτήσεως* 10 μελῶν τῆς άναγνωσθείσης κατὰ τήν συνεδρίαν τῆς 9 Ίανουαρίου 1906 και δι' ἧς έζητεῖτο ή νομίμως κατάργησις προηγούμενης του Συλλόγου άποφάσεως, δι' ἧς ὠρίζοντο τῆ Βιολογικῆ Έπιτροπῆ μόνον 15 τυπογραφικά φύλλα έκ του έκδοθησομένου περιοδικοῦ, άποφασίζεται και παραπέμπεται ή έν λόγῳ αίτησις είς τήν Συντακτικὴν Έπιτροπήν μετά τῆς παρακλήσεως ὅπως λάβῃ ύπ' ὄψιν τήν οὐσίαν τῆς αίτήσεως ταύτης και άποφανθῆ περι τοῦ τί δέον γενέσθαι.

Εἶτα προτείνεται τò πρῶτον ὡς μέλος τακτικόν του Συλλόγου ό κ. Κωνσταντῖνος Μακρίδης, δημοσιογράφος, προτεινόμενος ὑπό τών κ. κ. Γ. Παχτίκου, Α. Μαζαράκη, και Δ. Βαρσάμη.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΚΑ'

(*Τακτική ειδική*).

Τῆ 27ῆ Φεβρουαρίου 1906.

Προεδρεύοντος του κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Άπουσιάζοντος του ειδικοῦ γραμματέως, αναβάλλεται ή άνάγνωσις τών πρακτικῶν. Ό λόγος δίδεται τῶ κ. Ί. Άσπριώτῃ, ὅστις άναγινώσκει συνέχειαν τῆς μελέτης αύτου «**Δύο χωρία τών Ίκετιδῶν του Αἰσχύλου και μία ᾠδὴ τῆς Σαφφῶς**».

Μετά τò πέρας αύτῆς ό κ. πρόεδρος έκφράζει θερμῶς εὐχαριστίας τῶ κ. Άσπριώτῃ διὰ τὰς σοφὰς αύτου μελέτας, αίτινες τιμῶσι τò βῆμα του Συλλόγου και κοσμοῦσι τò περιοδικόν αύτου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΚΒ'

(*Τακτική γενική*).

Τῆ 6ῆ Μαρτίου 1906.

Προεδρεύοντος του κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου

Άναγινώσκονται και έπικυροῦνται τά πρακτικά τῆς τελευταίας συνεδρίας. Άναγινώσκειται είτα ή *άλληλογραφία*.

1) Έπί τῆς *έπιστολῆς* τῆς Φιλολογικῆς Έπιτροπῆς, προτεινούσης νά γίνωσι παρατηρήσεις τινές προς τόν κ. Σπ. Μωραΐτην, σχετικῶς προς τόν ὑπ' αύτου έκδοθέντα *Α τόμον του Πλάτωνος* έν τῆ Ζωγραφείῳ Βιβλιοθήκῃ, άποφασίζεται ν' άναβληθῆ ή επί τῆς *έπιστολῆς* τῆς Φιλολογικῆς Έπιτροπῆς κρίσις και άπόφασις του Συλλόγου, μέχρις οὔ δοθῶσιν αύτῶ σαφέστεραι έξηγήσεις.

2) Έπί τῆς *έπιστολῆς* του κ. Σκίπη, αίτουμένου τήν αίθουσαν του Συλλόγου ὅπως ποιήσῃται διάλεξις *απερὶ νεοελληνικῆς ποιήσεως*, ανατίθεται ή φροντίς τῶ προέδρῳ του Συλλόγου, γενομένης δεκτῆς κατ' άρχήν τῆς έν λόγῳ αίτήσεως.

Προτείνεται τò δεύτερον και γίνεται παμψηφεί δεκτὸς ὡς μέλος τακτικόν ό κ. Κωνστ. Μακρίδης.

Άγγέλλονται τò πρῶτον ὡς μέλη τακτικά

τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. *Σωτήριος Ἀ. Σταμούλης*, διδάκτωρ τῆς νομικῆς καὶ φιλοσοφίας, καὶ *Μιλτιάδης Ἀ. Σταμούλης*, βιομήχανος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. *Ι. Παπαδοπούλου*, *Α. Κρητικῆς* καὶ *Ἀ. Ἀντωνάκοπούλου*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΚΓ'

(*Τακτικὴ ἐιδική*).

Τῆ 13ῃ Μαρτίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ*, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν ἐιδικῶν συνεδριῶν τῆς 30ῆς Ἰανουαρίου καὶ 27ῆς Φεβρουαρίου 1906. Εἶτα δίδεται ὁ λόγος τῷ κ. *Ι. Μηλιοπούλῳ* ὅστις ἀναγινώσκει *μελέτην ἀρχαιολογικὴν ἐπιγραφομένην: «Σημειώσεις ἐκδρομῆς εἰς Χιλάς»*. Μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ἀναγνώσματος ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ τῷ κ. *Μηλιοπούλῳ* διὰ τῶν ἐξῆς: «*Εὐχαριστῶ καὶ πάλιν ἐξ ὀνόματος τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τὸν κ. Μηλιοπούλον δι' οὓς ἀτρύτους κόπους πνευματικούς καὶ σωματικούς καταβάλλει ἵνα περισυλλέξῃ ὅ τι παρέμεινε μέχρι σήμερον ἐκ τῆς προγονικῆς ἱστορίας καὶ φωτίσῃ τὸν Σύλλογον ὡς καὶ πάντα καταγιγόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ἀρχαιολογίαν τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων*».

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΚΔ'

(*Τακτικὴ γενική*).

Τῆ 20ῃ Μαρτίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *Σ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ*, ἀ' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία ὡς ἐξῆς:

1) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Κ. Καραπάνου* ἐξ Ἀθηνῶν ἀπαντητικὴ εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Συλλόγου. Ἐν ταύτῃ ἐγκλείεται καὶ ἐπιστολὴ τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν Σύλλογον, δι' ἧς δηλοῦται ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ πρὸς τὸν Σύλλογον παράδοσις τῶν τοκομεριδίων τοῦ *Ἐὐανθίου κληροδοτήματος*, διότι ὑφίσταται διχμαρτύρησις τοῦ *Μουράτ Θεοφιλίδου*, ἀξιοῦντος ὅτι τὰ κατατεθέντα χρεώγραφα ἀνήκουσιν εἰς αὐτόν. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ κ. προεδρεύων ἀνακοινεῖ ὅτι συνεκλήθη τὸ προεδρεῖον εἰς συνεδρίαν εἰς ἣν ἐκλήθησαν καὶ μέλη τοῦ Συλλόγου, ἀπεφα-

σίθη δὲ νὰ προταθῇ τῷ Συλλόγῳ ὅπως ἀνατεθῇ τοῖς ἐν Ἀθήναις μεταβαίνουσι κ. κ. *Χρ. Χατζηχρήστῳ* καὶ *Γ. Ἀποστολίδῃ*, ἵνα ὁμοῦ καὶ μετὰ τοῦ κ. *Γ. Ἀραβαντινοῦ*, δικηγόρου, ἐνεργήσωσι δεόντως καὶ συμφώνως τῇ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου τελεσιδικίᾳ ἀποφάσει τοῦ Ἀρείου Πάγου πρὸς περιφρούρησιν τῶν συμφερόντων τοῦ Συλλόγου. Ἡ πρότασις αὕτη τοῦ προεδρείου γίνεται παμψηφεί δεκτὴ.

2) Ἐπιστολὴ τοῦ ἐξοχωτάτου *Ζωηροῦ πασσᾶ*, ἀποστέλλοντος τῷ Συλλόγῳ δύο ἀντίτυπα τῶν «*Ἀναμνήσεων τῆς ρεαριστικῆς του ἡλικίας*» ἐν αἷς γίνεται μνεία καὶ περὶ τῆς συστάσεως τοῦ Συλλόγου. Ἀποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσιν αὐτῷ εὐχαριστίαι.

3) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Σ. Μωραΐτου*, ἐκ Λειψίας, δηλοῦντος ὅτι περὶ τὰ τέλη Μαΐου θὰ εἶναι ἔτοιμος πρὸς ἐκτύπωσιν καὶ ὁ β' τόμος τοῦ «*Πλάτωνος*». Ἡ ἐπιστολὴ παραπέμπεται τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

4) Ἐπιστολὴ τῆς κοινότητος Κίου, αἰτουμένης τὴν *Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην* διὰ τὸ *Σχολαρχεῖον* αὐτῆς. Ἀποφασίζεται ἡ ἀποστολὴ. Προτείνονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται παμψηφεί δεκτοί, ὡς μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. *Σωτήριος Ἀ. Π. Σταμούλης*, διδάκτωρ τῆς νομικῆς, καὶ *Μιλτιάδης Ἀ. Π. Σταμούλης*, βιομήχανος.

Προτάσει τοῦ κ. *Π. Βιζουκίδου* ἀνατίθεται τῷ προεδρεῖῳ ἡ φροντίς ὅπως ὑπεθυμίσῃ τοῖς ἀναλαβοῦσι τὴν βιογραφίαν τῶν ἀοιδίμων *Θ. Σαλτέλλῃ* καὶ *Ε. Legrand* νὰ σπεύσωσι νὰ ἐκπληρώσωσι τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΚΕ'

(*Ἐκτακτος γενική*).

Τῆ 28ῃ Ἀπριλίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *Σ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ*, ἀ' ἀντιπροέδρου.

Ἀπόντος τοῦ ἐιδικοῦ γραμματέως ἀναβάλλεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν. Ὁ προεδρεῖων δηλοῖ ὅτι ἡ ἔκτακτος συνεδρία συνεκλήθη, ἵνα ὁ Σύλλογος λάβῃ γνῶσιν προτάσεως τῆς Βιολογ. Ἐπιτροπῆς ὅπως ἀντιπροσωπεύσῃ τὸν Σύλλογον εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις *Ε' Πανελλήνιον ἰατρικὸν συνέδριον* ὁ κ. *Π. Ἰατρόπουλος* συμφθὰ τῇ προσκλήσει τοῦ γραφείου τοῦ Συνεδρίου τῇ σταλείσῃ πρὸς τὸν Σύλλογον. Ἀναγινώσκειται ἡ πρόσκλησις τοῦ γραφείου τοῦ Πανελληνίου Συνεδρίου καὶ ἡ πρό-

τασις τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἥτις ἐγκρίνεται. Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς μέλος τακτικὸν ὁ κ. Δ. Γ. Μιχαηλίδης, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, καθηγητῆς ἐν τῷ Ροβερτεῖφ Λυκείῳ, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Μαζαράκη, Α. Κρητικῶ καὶ Π. Τιβερίου.

Ὁ προεδρεύων δηλοῖ ὅτι αἱ παρεμβληθεῖσαι δυσκολαί εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Περιοδικοῦ ἤρθησαν, ταῖς ἐνεργεῖαις τῆς Α. Θ. Παναγ. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου πρὸς ἣν ὁ Σύλλογος ἀπετάθη ζητῶν τὴν συνδρομὴν Αὐτῆς. Ἐπὶ τῷ εὐχρέστῳ τούτῳ ἀποτελέσματι ὁ προεδρεύων ἐξαίρει τὴν στοργὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ προσωπικὸν τῆς Α. Θ. Π. διαφέρον ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, ὅστις καὶ εὐγνώμων διατελεῖ. Ὁ Σύλλογος ὁμοφώνως ἐγκρίνει ὅπως γραφῶσιν εἰς τὰ πρακτικὰ αἱ εὐχαριστίαι αὐτοῦ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΚΣ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 10ῃ Ἀπριλίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Σ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ, α' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο τελευταίων γενικῶν συνεδριῶν. Ἀναγινώσκειται εἶτα ἡ ἀλληλογραφία.

1) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Π. Ἰατροπούλου, εὐχριστοῦντος διὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ε' Πανελλήνιον Ἰατρικὸν Συνέδριον.

2) Ἐπιστολὴ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ζητούσης πληροφορίας ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς τῶν διαβιβάσθεισῶν τῷ Συλλόγῳ δι' ἐπιστολῶν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 4 Φεβρουαρίου 1905 καὶ 11 καὶ 27 Φεβρουαρίου 1906 καὶ ἐρωτῶσης εἰς τί νόμισμα ἐγένετο ἡ πληρωμὴ τῆς ἀμοιβῆς τοῦ κ. Μωραΐτου διὰ τὸν Α' τόμον τοῦ Πλάτωνος. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀνατίθεται τῷ προεδρεῖφ.

3) Ἐπιστολὴ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος δι' ἣς ἀνακοινοῦται ὅτι ἐπλήρωσεν εἰς τὸν κ. Μελισσοῦργόν, ἀντιπρόσωπον τοῦ κ. Μωραΐτου δραχμὰς 2,484, ἥτοι φρ. χρ. 2,300 πρὸς 1,08 τὸ φράγκον καὶ δραχμὰς 6,560 τῷ κ. Π. Σακελλαρίῳ συμφώνως ταῖς ἐγκλείστοις ἀποδείξεισι πληρωμῆς.

Προτείνεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς μέλος τακτικὸν τοῦ Συλλόγου ὁ κύριος Δ. Γ. Μιχαηλίδης. Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ κ.

Ἀ. Βασιλειάδης, φαρμακοποιός, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Σώτροπα, Π. Τιβερίου καὶ Δ. Βαρσάμη.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. προεδρεύων ἀνακοινοῖ ὅτι ἐπὶ ταῖς ἐφορταῖς τοῦ Πάσχα ὁ Σύλλογος ἀντιπροσωπευόμενος ὑπὸ τῶν δύο αὐτοῦ γραμματέων ὑπέβαλε τῇ Α. Θ. Π. τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῳ τὰ βαθύτατα αὐτοῦ σέβη καὶ συγχαρητήρια, ἐκφράσας σύναμα καὶ τὴν ἐγνωμοσύνην αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ προθύμῳ ἐνεργείᾳ τῆς Α. Θ. Π. πρὸς ἄρσιν τῶν παρεμβληθέντων ἐν τῇ ἐκτύπῳσι τοῦ Περιοδικοῦ προσκομμάτων. Ἡ Α. Θ. Π. εὐηρεστήθη νὰ διαβιβάσῃ πρὸς τὸν Σύλλογον τὰς πατριαρχικὰς εὐχὰς Αὐτῆς μετὰ τῆς διαβεβαιώσεως ὅτι αἰέποτε ὁ Σύλλογος θὰ εὐρη παρ' Αὐτῆ πασαν δυνατὴν προστασίαν καὶ ὑποστήριξιν ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ ἀποστολῆς.

Ἀποφασίζεται εἶτα νὰ κληθῶσιν αἱ ἐπιτροπαὶ ὅπως ὑποβάλωσι τὰς ἐκθέσεις αὐτῶν ἐγκαίρως, καθ' ὅσον τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τοῦ Ἀπριλίου κατὰ τὸν κανονισμόν, θὰ γίνωσιν αἱ ἀρχαιρεσῖαι διὰ τὸ νέον Συλλ. ἔτος.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΚΖ'

(Ἐκτακτος γενικὴ).

Τῆ 26ῃ Ἀπριλίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ. Ὁ κ. α' ἀντιπρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἐλήφθη σεπτὸν Πατριαρχικὸν Πιτάκιον δι' οὗ παρακαλεῖται ὁ Σύλλογος νὰ ποστειλῇ καὶ τὰς ἐτέρας 10 λίρας διὰ τὸ Ἐὐανθίειον Παρθεναγωγεῖον. Ἐλλείψει ὁμοως χρήματος ἐγράφη ὅτι μόλις δυνηθῆ ὁ Σύλλογος θὰ σπεύσῃ ν' ἀποστειλῇ τὸ ποσὸν τοῦτο.

Ἀναγινώσκονται εἶτα αἱ ἐκθέσεις τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπὸ τοῦ γραμματέως κ. Ν. Ἀσλανίδου καὶ τῆς Συντακτικῆς ὑπὸ τοῦ γραμματέως κ. Δ. Βαρσάμη.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Η. Δεγτάκης, ἰατρὸς προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Ν. Ἀσλανίδου, Σπ. Καραγιαννίδου καὶ Γαβριηλίδου.

Προτείνεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὁ κ. Α. Βασιλειάδης φαρμακοποιός.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΚΗ'

("Εκτακτος γενική).

Τῆ 28ῃ Ἀπριλίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναβληθείσης τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν δίδεται ὁ λόγος τῷ κ. Α. Μαζαράκη, ὅστις ὡς γραμματεὺς τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει τὴν ἐπισηὰν αὐτῆς ἔκθεσιν. Εἶτα ὁ κ. Γ. Παρτίκος γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς.

Ὁ κ. Α. Δημόπουλος, γραμματεὺς τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς.

Οὕτω τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐκθέσεων τῶν Ἐπιτροπῶν ληξάσης, ἄρχεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐκθέσεων τῶν Κοσμητόρων τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. Α. Ἀντωνιάδουλος ὡς γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Δ. Βαρσάμης ὡς εἰδικὸς ὁ κ. Α. Μαζαράκης, ὡς ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης, καὶ ὁ κ. Ο. Ἀνδρεάδης ὡς λογιστής, ἀναγινώσκει ἕκαστος κατὰ σειράν τὰς οἰκείας ἐκθέσεις.

Προτείνεται τὸ δεύτερον καὶ γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Ἡλ. Λεγάκης, ἰατρός.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΚΘ'

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΓΕΝΙΚΗ

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Τῆ 30ῃ Ἀπριλίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναβληθείσης τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν, ὁ κ. πρόεδρος ὑπομιμνήσκει εἰς τὰ μέλη ὅτι συνεκλήθησαν ὅπως συμφώνως τῷ κανονισμῷ ἐκλέξωσι τοὺς κοσμητόρας τοῦ Συλλόγου διὰ τὸ νέον Συλλογικὸν ἔτος ΜΣΤ' (1906—1907). Μετὰ τοῦτο ἄρχεται ἡ ψηφοφορία.

1) Π. πρόεδρος ἐξελέγη ὁ κ. Ἀθ. Πινατώρος, διὰ ψήφων 22 ἐπὶ 26 ψηφοφορούντων.

2) Α' Ἀντιπρόεδρος ἐξελέγη ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης διὰ ψήφων 22 ἐπὶ 26 ψηφισάντων.

3) Β' Ἀντιπρόεδρος μετὰ τριπλῆν ἑπιναληπτικὴν ψηφοφορίαν ὁ κ. Α. Ἀντωνιάδουλος διὰ ψήφων 14 τοῦ κ. Ο. Ἀνδρεάδου λαβόντος 11 ψήφους καὶ δύο εὐρεθεισῶν λευκῶν ἐπὶ 27 ψηφοφορούντων.

4) Γενικὸς Γραμματεὺς ὁ κ. Π. Τσελλέντης διὰ ψήφων 15 τοῦ κ. Δ. Βαρσάμη λαβόντος ψήφους 8 ἐπὶ 27 ψηφισάντων.

5) Εἰδικὸς Γραμματεὺς μετὰ τριπλῆν ψηφοφορίαν ὁ κ. Σ. Σταμούλης διὰ ψήφων 14, τοῦ κ. Αὐρ. Σπαθάρη λαβόντος ψήφους 12 ἐπὶ 27 ψηφοφορούντων.

6) Ταμίας ὁ κ. Μηλιώτης διὰ ψήφων 19 ἐπὶ 23 ψηφισάντων.

7) Λογιστὴς μετ' ἑπιναληπτικὴν ψηφοφορίαν ἐξελέγη ὁ κ. Α. Σπαθάρης λαβὼν ψήφους 12 τοῦ κ. Ν. Παπαγιαννοπούλου λαβόντος ψήφους 11 ἐπὶ 23 ψηφισάντων.

8) Ἐφορος τῆς Βιβλιοθήκης μετὰ διπλῆν ψηφοφορίαν ἐξελέγη ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης λαβὼν ψήφους 14 τοῦ κ. Εὐαγγελίδου λαβόντος 6 ἐπὶ 23 ψηφοφορούντων.

Ἐκλεγέντων οὕτω τῶν κοσμητόρων, ὁ Σύλλογος προέβη συμφώνως τῷ κανονισμῷ εἰς τὴν ἐκλογὴν ἐνὸς μέλους, τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐξελέξατο τὸν κ. Σ. Καραγιαννίδην διὰ ψήφων 12 ἐπὶ 16 ψηφισάντων. Μέλη δὲ τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξελέγησαν οἱ κ. κ. Χαραλαμπίδης διὰ ψήφων 14, Ἀ. Δημόπουλος διὰ ψήφων 13 καὶ Δ. Παπαδόπουλος διὰ ψήφων 8 ἐπὶ 15 ψηφοφορούντων.

Τῶν οἰκείων Ἐπιτροπῶν μὴ ὑποδείξασάν Ἐπιμελητὰς τῆς Ὁργανοθήκης καὶ τῶν Ἀρχαιολογικῶν Συλλογῶν ἡ ἐκλογὴ τοιούτων ἀνεβλήθη εἰς ἄλλην συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΛ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 8ῃ Μαΐου 1905.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν τριῶν τελευταίων ἐκτάκτων γενικῶν συνεδριῶν. Ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία.

1) Ἐπιστολὴ τοῦ κυρίου Α. Πινατώρου, δι' ἧς εὐχαριστῶν τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς προέδρου διὰ τὸ νέον Συλλογικὸν ἔτος δηλοῖ ὅτι ἕνεκα λόγων ὑγείας, ἀσχυλιῶν καὶ πολλῶν ἄλλων ἀποχωρώντων λόγων ἀδυνατεῖ νὰ ἀποδεχθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦτο.

2) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ξ. Σιδερίδου, δηλοῦντος ὅτι ἕνεκα λόγων ὑγείας καὶ ἀσχυλιῶν δὲν δύναται νὰ ἀποδεχθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦ α' ἀντιπροέδρου εἰς ὃ ἀνεβίβασεν αὐτὸν ἡ ψήφος τοῦ Συλλόγου.

3) *Ἐπιστολή* τοῦ κ. Σ. *Καραγιαννίδου*, μὴ ἀποδεχομένου τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἕνεκα πολλῶν ἀτομικῶν ἀσχολιῶν.

Ἐπὶ τῶν τριῶν τούτων ἐπιστολῶν ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις μετὰ τὸ πέρασ τῆς ὁποίας, ὁ Σύλλογος μετὰ γνώσιν τῶν γενομένων συζητήσεων ἀνατίθεισι παμφηφεῖ εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ φροντίσῃ δεόντως πρὸς ἀνάκλησιν τῶν παραιτήσεων τούτων.

Ἀναγινώσκεται *ἐπιστολή* τοῦ ἀγίου Κολωνίας ζητούντος διὰ πέντε χωρία τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ διπλᾶς σειρᾶς χαρτῶν Ζαφειροπούλου. Τὸ ζήτημα ἀνατίθεται τῷ προεδρεῖῳ.

Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Σ. *Σταυρίδης* δ. φ. *Ἀρχιμανδρίτης*, *Γερμανὸς Στρινόπουλος* δ. φ. καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, *Ν. Καπετανάκης* δ. φ. Διευθυντῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς Χάλκης, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Σ. *Σταμούλη*, *Ἰ. Παπαδοπούλου* καὶ *Ὁδ. Ἀνδρεάδου*.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Δ. *Παπαδόπουλος* ἐκλεγείσ μέλος τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὸ νέον Συλλογικὸν ἔτος ἀναφέρει ὅτι καθ' ἃ ἤκουσεν ἐπὶ δέκα συνεχῆ ἔτη οὐδεμία ἐξελεγκτικὴ ἐγένετο ἐν τῷ Συλλόγῳ ἐγένετο καὶ φρονεῖ ὅτι εἶναι ἀδύνατον καὶ εἰς τὴν Ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ νέου Συλλογικοῦ ἔτους νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον αὐτῆς, ὑποστηρίζει δὲ ὅτι δεόν ὁ Σύλλογος ἢ νὰ ὀνομάσῃ νέαν Ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπὴν με ὠρισμένην ἐντολὴν νὰ ἐξελεγῆ τὰ μὴ ἐξελεγχθέντα δέκα ἔτη ἢ νὰ δώσῃ καὶ τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς τὴν ἐκλεγείσαν Ἐξελεγκτικὴν Ἐπιτροπὴν. Ἐπὶ τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης προτάσεως τοῦ κ. Δ. *Παπαδοπούλου* ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις, ἀναβάλλεται δὲ ἡ περαιτέρω συζήτησις καὶ ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου εἰς ἄλλην συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΛΕΛΛΑ'

(Ἐντακτος γενική).

Τῆ 15ῃ Μαΐου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. *ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ*, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ἐν τέλει τὸν θάνατον τοῦ *Βασιλόπουλου* *Σαρακιάτου* βέη, μέλους τοῦ Συλ-

λόγου ἐκ τῶν παλαιῶν, πολλαχῶς ἐν αὐτῷ ἐργασθέντος ὡς ἀντιπροέδρου καὶ ὡς μέλους ἐπιτροπῶν, ἰδίως τῆς ἐκπαιδευτικῆς, καὶ τὸ βῆμα τοῦ Συλλόγου, διὰ κοινωφελῶν διαλέξεων κοσμήσαντος· ἐπὶ τούτοις ὁ πρόεδρος προτείνει νὰ γραφῆ πρὸς τὴν χήραν τοῦ μεταστάντος *συλλογικῆς ἐπιστολῆς*. Ἡ πρότασις γίνεται δεκτὴ παμφηφεῖ.

Ὁ κ. Κ. *Μακρίδης* ἀναφέρει τὸν πρό μικροῦ συμβάντα θάνατον τοῦ *Φωτίου Δημητριάδου*, ἐκ τῶν τακτικῶν ἐπίσης μελῶν, κοινωφελῶς δρᾶσαντος ὡς τε δημοσιογράφου καὶ ὡς διδασκάλου. Ὁ πρόεδρος εὐχαριστῶν διὰ τὴν ὑπόμνησιν, προτείνει νὰ γραφῆ ἐπίσης συλλογικῆς εἰς τὴν χήραν αὐτοῦ. Ἡ πρότασις τοῦ κ. προέδρου γίνεται ἐπίσης δεκτὴ παμφηφεῖ.

Ἀναγινώσκεται *ἐπιστολή* τοῦ κ. *Πιριωτόρου*, δικηγόρου, ἀγγέλλοντος ὅτι κατ' ἐντολὴν τῶν διαχειριστῶν τῆς κληρονομίας *Ἀ.Ι. Γεωργιάδου*, πέμπει τῷ Συλλόγῳ ἀντίτυπον ἐκθέσεως τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν κατὰ τὸ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Ἐπίσης *ἐπιστολή* τοῦ κ. *Ξ. Σιδερίδου*, ἐμμένοντος εἰς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀντιπροέδρου, ἀγγέλλοντος δὲ ὅτι πέμπει τῷ Συλλόγῳ τὸν ἄχρι τοῦδε παρ' αὐτῷ μένοντα *Νομοκόνορα*, τὸν πρό μηνῶν τινων τῷ Συλλόγῳ δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ Σεβ. Ἀγίου Μηθύμνης κυρίου *Στεφάνου* καὶ οὐτινος ὁ κ. *Σιδερίδης* ἐπιφυλάσσει νὰ ὑποβάλῃ τῷ Συλλόγῳ ἀνάλυσιν.

Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι, συμφώνως τοῖς ἀποφασισθεῖσιν ἐγένοντο τὰ δέοντα διαβήματα παρὰ τοῖς κ. κ. *Πιριωτόρω*, *Σιδερίδῃ* καὶ *Καραγιαννίδῃ*, ἵνα ἀποσύρωσι τὰς παραιτήσεις αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ τρεῖς ἐμμένουσιν εἰς τὰς παραιτήσεις των.

Ἐπὶ τούτοις προτάσει τοῦ κ. *Ἀῦρ. Σπαθάρη*, ἀποφασίζεται νὰ συνέλθῃ ὁ Σύλλογος ἐκτάκτως τὴν 18ην Μαΐου εἰς ἀντικατάστασιν τῶν παραιτηθέντων.

Προτείνονται τὸ β' ὡς μέλη τακτικὰ τοῦ Συλλόγου, ὁ ἱερολ. ἀχιμ. *Σωκράτης Σταυρίδης*, ὁ ἱεροδ. *Γερμανὸς Στρινόπουλος*, καὶ οἱ κ. κ. *Ἐπαμεινώνδας Ρίζος*, *Νικόλαος Καπετανάκης*, *Ἀρτῳνιος Καλθοκορέσης* καὶ *Π. Βασιλόπουλος* καὶ γίνονται δεκτοί.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΛΒ΄

("Εκτακτος γενική).

Τῆ 18ῃ Μαΐου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναβληθείσης τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν ὁ γεν. γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τῶν κ.κ. Σ. Σταμούλη, Μ. Σταμούλη καὶ Ι. Παπαδοπούλου προτεινόντων τὸν πανοσιολ. Διονύσιον Κουχτζόγλου, πρωτοσύγκελλον τῆς μητροπόλεως Σηλυβρίας, τελειόφοιτον τῆς νομικῆς τακτικῶν τοῦ Συλλόγου μέλους.

Μετὰ τοῦτο συμφώνως τῇ ληφθεῖσῃ ἀποφάσει ὁ Σύλλογος προβαίνει εἰς ἀντικατάστασιν τῶν παραιτηθέντων, τουτέστι τοῦ προέδρου, τοῦ ἀ' ἀντιπροέδρου καὶ τοῦ μέλους τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὸ Συλλογικὸν ἔτος 1906—1907.

1) Πρόεδρος ἐξελέγη ὁ κ. Λεωνίδας Λιμαράκης, ἰατρός, διὰ ψήφων 9 τοῦ κ. Γ. Ἀποστολίδου λαβόντος ψήφους 5 τοῦ δὲ κ. Σ. Καζανόβα δύο καὶ μιᾶς εὐρεθείσης λευκῆς ἐπὶ 17 ψηφοφορούντων.

2) Ἀ' ἀντιπρόεδρος ἐξελέγη μετὰ διπλῆν ψηφοφορίαν ὁ κ. Ἀλ. Ζαμαρίας διὰ ψήφων 10 τοῦ κ. Χρ. Παπαζίδου λαβόντος ψήφους 8 καὶ μιᾶς εὐρεθείσης λευκῆς ἐπὶ 19 ψηφοφορούντων.

3) Μέλος τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξελέγη ὁ κ. Χρ. Παπαζίδης διὰ ψήφων 10 τοῦ κ. Ἀλ. Ζαμαρίου λαβόντος 5 ψήφους ἐπὶ 18 ψηφισάντων. Μετὰ ταῦτα ὁ πρόεδρος ἀναγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρέου Κουμάτου μέλους τοῦ Συλλόγου καὶ ἀπορκαίζεται νὰ σταλῇ συλλυπητήριον γράμμα εἰς τὴν χήραν.

Ὁ κ. Σπαθάρης ἐπερωτᾷ ἐὰν οἱ λαβόντες μέρος εἰς τὴν ἀνωτέρω ψηφοφορίαν ἦσαν ἐν τάξει πρὸς τὸ ταμεῖον. Ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις εἰς ἣν ἔλαβον διδοχικῶς τὸν λόγον ἅπαντα τὰ παρόντα εἰς τὴν συνεδρίαν μέλη τοῦ Συλλόγου, ἐξ ἧς ἐν τέλει κατεδείχθη ὅτι ὄντως δύο τῶν μετασχόντων εἰς ψηφοφορίαν δὲν ἦσαν ἐν τάξει πρὸς τὸ 12ον ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ. Οὐχ ἤττον ἡ σκέψις καὶ ἀπόφασις περὶ τοῦ ἐγκύρου ἢ ἀκύρου τῆς γενομένης ψηφοφορίας κατόπιν τῆς ἀποδείξεως, ὅτι μετέσχον αὐτῇ μέλη μὴ ὄντα ἐν τάξει πρὸς τὸ ταμεῖον, ἀναβάλλεται εἰς προσεχῆ συνεδρίαν καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΛΓ΄

("Εκτακτος γενική).

Τῆ 24ῃ Μαΐου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ μετὰ τινὰς παρατηρήσεις ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικά τῆς συνεδρίας τῆς 18 Μαΐου.

Προτείνονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Ν. Σουΐδας, διευθύνων τὸ Ἑλληνικὸν Προξενικὸν Γραφεῖον, Πέτρος Κορασαντζιάν δ. ν. καὶ Α. Σταμούλης ἔμπορος ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Σ. Σταμούλη, Πανταζίδου καὶ Χαραλαμπίδου.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον ὡς τακτικὸν τοῦ Συλλόγου μέλος ὁ πανοσ. Διονύσιος Κουχτζόγλου καὶ γίνεται δεκτός.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος ὑπεθυμίζει εἰς τὸν Σύλλογον εἰς ποῖον σημεῖον ἔμεινε κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν ἡ συζήτησις περὶ τοῦ ἐγκύρου ἢ οὐχὶ τῶν ἐκλογῶν τῆς 18 Μαΐου

Ἐγείρεται εἴτα μακρὰ συζήτησις εἰς ἣν λαμβάνουσι πλείστοι μέρος.

Οἱ κ. κ. Δ. Παπαδόπουλος, Θεοχαρίδης, Ἀπέρης, Μακρίδης καὶ Π. Τσελλέντης ὑποστηρίζουσι τὸ ἔγκυρον τῆς γενομένης ἐκλογῆς φρονούντες ὅτι μετὰ τὰς δηλώσεις τοῦ προέδρου δὲν ὑπάρχει ζήτημα, διότι αὐτὸς ὁ πρόεδρος ἐδήλωσεν ὅτι αἱ ἐκλογαὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸν πρόεδρον καὶ τὸ μέλος τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ἔγκυροι καὶ ὅτι οἱ μετασχόντες τῆς ἐκλογῆς κατόπιν τῆς ὑποσχέσεως αὐτῶν πρὸς τὸν πρόεδρον θεωροῦνται ἐν τάξει.

Οἱ κ. κ. Σπαθάρης, Ἀνδρεάδης, Εὐσταθιανός, Ἀσλαριδης, Αὐθεντόπουλος καὶ Χαραλαμπίδης ὑποστηρίζουσιν ὅτι αἱ ἐκλογαὶ εἶναι ἄκυροι, καθότι τὸ ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ εἶναι ρητὸν καὶ δὲν ἐπιτρέπει ἐλαστικότητας τοιαύτας.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Τσελλέντης υποβάλλει τὴν πρότασιν ὅς ὁ Σύλλογος δεχόμενος ὅτι αἱ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 18 Μαΐου γενομέναι ἐκλογαὶ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ Μέλους τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς εἰσὶν νόμιμοι εἰσέρχεται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

Οἱ κ. κ. Αὐθεντόπουλος καὶ Εὐσταθιανός ὑποστηρίζουσιν ὅτι οὐδεμία ἐπιτρέπεται ψηφοφορία, διότι αἱ ἐκλογαὶ εἶναι ἄκυροι κατὰ ρητὴν τοῦ Κανονισμοῦ διάταξιν.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης προτείνει ὅπως ὁ Σύλ-

λογος άποφανθή και επί των τριών έκλογών του τε προέδρου, του α' αντιπροέδρου και του μέλους τής Συντακτικής Έπιτροπής.

Ο πρόεδρος λέγει ότι ή μὲν έκλογή του α' αντιπροέδρου είναι καθ' έαυτήν άκυρος, ως μη όντος εν τάξει του έκλεγέντος και συνεπώς ουδεμία επ' αυτής δύναται να γίνη ψηφοφορία. Όσον άφορά όμως την έκλογήν του προέδρου και του μέλους τής Συντακτικής Έπιτροπής επειδή υπάρχουν οι ύποστηρίζοντες το άκυρον τής έκλογής, δέον ν' άποφανθή ο Σύλλογος περι του έγκύρου ή άκύρου αυτής.

Μετά τας δηλώσεις ταύτας του προέδρου τίθεται εις ψηφοφορίαν ή άνωτέρω πρότασις του κ. Τσελλέντη. Ψηφίζουν εν όλω 25. Ο κ. Ευσταθιανός, θεωρών παράνομον την γενομένην ψηφοφορίαν, άρνεϊται να ψηφίση. Ορίζεται άπόλυτος πλειονοψηφία 13 Έπέρ του κύρους τής έκλογής ψηφίζουν δέκα τρεις (13). Έπέρ του άκύρου δ' αυτής δώδεκα (12).

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΛΔ'

(Έκτακτος γενική).

Τῆ 1ῆ Ἰουνίου 1905.

Προεδρεύοντος του κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Αναγινώσκονται τὰ πρακτικά τῆς τελευταίας συνεδρίας και μετά τινες παρατηρήσεις επικυροϋνται.

Είτα αναγινώσκειται ή άλληλογραφία Έπι τῆς επιστολής τῆς κ. Ταρσῆς Βαρείδου διευθυντριάς ιδιωτικού Έλληνογαλλικού Παρθεναγωγείου εν Χαλκηδόνι, αιτουμένης την σειράν των χαρτῶν Ζαφειροπούλου, μετά τινα συζήτησιν αποφασίζεται κατά πλειονοψηφίαν όπως δοθῶσιν αι αιτούμενοι χάρται.

Έπί των επιστολῶν του γυμνασιάρχου του Ζωγραφείου κ. Αλ. Ζαμαρίου και του διευθυντοῦ του Έλληνογαλλικού Λυκείου κ. Χρ. Χατζηχρήστου, αιτουμένων του μὲν πρώτου 18 τόμους τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης διὰ τους άριστεύοντας τῆς τάξεως των τελειοποιτων, του δὲ τόμους τινὰς τῆς ειρημένης Βιβλιοθήκης πρὸς βράθεισιν των άριστεύόντων εν τοῖς ελληνικοῖς, εγείρεται μακρὰ συζήτησις εις ἣν λαμβάνουσιν μέρος οἱ κ. κ. Κ. Μακρίδης, Θεογαρείδης, Αῦθεντόπουλος, Σιδεριδης, Σταμούλης, Ανδρεάδης και Σπαθάρης. Μετά τὸ πέρας τῆς συζητήσεως, προτάσει του κ. Αῦθεντοπούλου, αποφασίζεται να επιστηθῆ ή προσοχή

των διευθύνσεων του Ζωγραφείου Γυμνασίου και του Έλληνογαλλικού Λυκείου επί του 16ου άρθρου του Προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, καθ' ὃ τόμοι αυτής παρέχονται εις άριστεύοντας μαθητάς.

Αποφασίζεται τὰ παραχωρηθῆ ή αίθουσα του Συλλόγου τῆ διευθύνσει του Έλληνογαλλικού Λυκείου πρὸς τέλεσιν τῆς ετήσιας τελετῆς αὐτοῦ.

Αγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς μέλος τακτικῶν του Συλλόγου ὁ κ. Στ. Παρασκευᾶς ἰατρός προτεινόμενος ὑπὸ των κ. κ. Α. Αντωνακπούλου, Ν. Ασλανίδου και Γ. Μόσχου.

Προτείνονται τὸ δεύτερον ὡς τακτικὰ μέλη του Συλλόγου και γίνονται παμψηφεί δεκτοὶ οἱ κ. κ. Ν. Σουδάς, Π. Κορασαντζιάν και Α. Σταμούλης. Μετά ταῦτα ὀρίζεται ή ενδεκάτη άρξαμένου ήμέρα Κυριακή, πρὸς τέλεσιν τῆς επειτείου εορτῆς του Συλλόγου. Αποφασίζεται δὲ ὅπως κληθῆ έκτάκτως ὁ Σύλλογος την προσεχῆ διυτέρα, 5 ἰδίου, πρὸς έκλογήν α αντιπροέδρου.

Μετά ταῦτα ὁ κ. Μ. Αῦθεντόπουλος υπενθυμίζει εις τὸν Σύλλογον ὅτι και ἄλλοτε υπέδειξεν αὐτῷ ὅτι πρὸς έκτέλεσιν του 16ου άρθρου του προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, καλὸν φρονεῖ να δημοσιευθῆ διὰ των έφημερίδων επισήμως δήλωσις του Συλλόγου, ὅτι υπάρχει ή σειρά τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης διὰ τὰ Γυμνάσια και Σχολαρχεία τῆς αυτοκρατορίας και τόμοι δι' άριστεύοντας τελειοφοίτους των Γυμνασίων. Προτείνει δὲ ὁ κ. Αῦθεντόπουλος ὅπως μη και αὔθις αναβληθῆ ή δήλωσις αὕτη, καθότι τυγχάνει συμφωνος και προς τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, και τὸν σκοπὸν του Συλλόγου.

Ο κ. Ε. Σιδεριδης φρονεῖ ὅτι ή πρότασις του κ. Αῦθεντοπούλου δυνατὸν να φέρη δυσχερείας εις τὸν Σύλλογον, καθότι θὰ έχωμεν πληθώραν αιτήσεων, ὡν ή έκτέλεσις θὰ αποβῆ δυσχερῆς, δι' ὃ προτιμᾶ ὅπως ὁ Σύλλογος γράψη κατ' εὔθειαν πρὸς τὰ Γυμνάσια μόνα τῆς ὀθωμ. αυτοκρατορίας, ὅτι διὰ μὲν τὰς βιβλιοθήκας αὐτῶν υπάρχει πλήρης ή σειρά των τόμων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, τόμοι δὲ δι' άριστεύοντας τελειοφοίτους. Ο κ. Κ. Μακρίδης φρονεῖ ὡς συμφορώτερον ὅπως ὁ Σύλλογος άφ' έαυτοῦ πέμψη ὠρισμένον αριθμὸν αντιτύπων εις ἕκαστον Γυμνάσιον δι' άριστεύοντας τελειοφοίτους.

Ο κ. Ὀδ. Ανδρεάδης κρίνει προτιμότε-

ρον νά ἐκτυπωθῶσιν ἐγκύκλιοι ἀναγράφουσαι τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ Προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ σταλῶσιν εἰς τὰ Σχολαρχεῖα καὶ Γυμνάσια τῆς Ὁθωμ. Αυτοκρατορίας. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ὅπερ ἔφερον ἡ πρότασις τοῦ κ. Αὐθεντοπούλου, ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις εἰς ἡν λαμβάνουσι μέρος οἱ κ. κ. Αὐθεντόπουλος, Σιδερίδης, Μακρίδης, Θεοχαρείδης, Ἀνδρεάδης, Σταμούλης, Παχτίκος καὶ Σπαθάρης. Μετὰ τὸ πέρασ τῆς συζητήσεως ὑποβάλλεται εἰς ψηφοφορίαν καὶ γίνεται διὰ πλειοψηφίας ἀποδεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Αὐθεντοπούλου: «Συμφώνως πρὸς τὰ γινόμενα ἤδη ἅμα τῇ ἐκδόσει προηγουμένων τόμων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἢ μὲν πλήρης αὐτῆς σειρά ἀποστέλλεται εἰς τὰ Γυμνάσια καὶ Σχολαρχεῖα τὰ διατηροῦντα Βιβλιοθήκην, τόμοι δὲ δι' ἀριστεύοντας τελειοφοίτους τῶν Γυμνασίων. Αἱ αἰτήσεις δέον νά φέρωσι τὴν ὑπογραφήν καὶ σφραγίδα τῆς ἐφορείας καὶ νά ὦσι καταλλήλως ἐπικεκυρωμένοι ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀρχῶν».

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΛΕ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 5ῃ Ἰουνίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΚΑΤΖΗΚΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ μετὰ τινὰς παρατηρήσεις ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἡγουμένης συνεδρίας. Ἀναγινώσκειται εἶτα ἡ ἀλληλογραφία. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Μηλιοπούλου παραπέμπεται τῇ Συντακτικῇ Ἐπιτροπῇ. Παραχωρεῖται ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου, αἰτηθεῖσα διὰ τὴν τέλεσιν τῆς ἐτησίας ἐορτῆς τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Παρθεναγωγείου τῆς κ. Ἐ. Σαρτοριναίου. Ἀποφασίζεται συμφώνως τῇ αἰτήσῃ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ τοῦ Λυκείου τοῦ Πέραν νά δοθῶσιν οἱ αἰτούμενοι τέσσαρες τόμοι τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης διὰ τοὺς ἀριστεῖς ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς τῆς τάξεως τῶν τελειοφοίτων.

Ὁ κ. Ἰ. Παπαδόπουλος λέγει ὅτι ὁ κ. γυμνασιάρχης τοῦ ἐνταῦθα Ζωγραφείου, ἀνέθετο αὐτῷ νά δηλώσῃ εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι, μήπω γνωστοῦ ὄντος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀριστευόντων, αἰτεῖται 18 τόμους τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ἀναλαμβάνων νά ἐπιστρέψῃ τοὺς τυχὸν περισσεύοντας ἐξ αὐτῶν. Ἐπὶ τῆς δηλώσεως ταύτης ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις.

Μετὰ τὸ πέρασ τῆς συζητήσεως γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Θεοχαρείδου ὅπως ὁ Σύλλογος ἐκτελῶν τὸ 16ον ἄρθρον τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἀποστείλῃ εἰς ὅλα τὰ γυμνάσια ὅσα τὸ προεδρεῖον νομίζει ἀντίτυπα, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ Ζωγραφείου γυμνασίου, ὅτινι παραχωρεῖ 10 τόμους διὰ τοὺς πρῶτους ἀριστεῖς τῆς τάξεως τῶν τελειοφοίτων.

Μετὰ ταῦτα ὁ Σύλλογος προβαίνει εἰς ἐκλογὴν α' ἀντιπροέδρου. Γενομένης μυστικῆς ψηφοφορίας ψηφοφορούντων 17 καὶ ἀπολύτου πλειονοψηφίας οὔσης 9, λαμβάνουσιν ὁ μὲν κ. Χρ. Παταζίδης 7, ὁ κ. Ἰ. Φιλικὸς 6, ὁ κ. Α. Εὐσταθιαρὸς 2 καὶ ὁ κ. Π. Ἰατρόπουλος 2. Οὕτως ἀπολύτου πλειονοψηφίας μὴ ἐπιτευχθεῖσης ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία καὶ ἀναδείκνυται α' ἀντιπρόεδρος διὰ τὸ Συλλογικὸν ἔτος 1906—1907 ὁ κ. Χρ. Παταζίδης, καθηγητῆς, διὰ ψήφων 10. ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Ἰ. Φιλικῷ διὰ ψήφων 7.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς μέλος τακτικὸν ὁ κ. Ε. Ἀγγελῆς, ἰατρός, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Σ. Σταμούλη, Ἰ. Παπαδοπούλου καὶ Χ. Χαραλαμπείδου. Προτείνεται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζεται τακτικὸν μέλος ὁ κ. Σ. Παρασκευᾶς, ἰατρός.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΛΣ'

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΓΕΝΙΚΗ

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΒΟΡΤΗ

Τῇ 11ῃ Ἰουνίου 1906.

Παρισταμένων τῆς Α. Πανοσιολ. τοῦ Μ. πρωτοσυγκέλλου κ. Καλλινίκου, ἀντιπροσωπεύοντός τὴν Α. Θ. Π. τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, τῆς Α. Ε. τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰ. Γρυπάρη μετὰ τοῦ διευθύνοντος τὸ Βασιλικὸν Ἑλληνικὸν Προξενεῖον κ. Ν. Σουίδα, τῶν Σεβασμ. μητροπολιτῶν Ἰωαννίνων κ. Γερασίου, Πισσιδεῖας κ. Κορστατίνου, Σισανίου κ. Σεραφείμ, Μαρωνεῖας κ. Νικολάου, Βελλᾶς καὶ Κονίτσης κ. Κορστατίνου καὶ Σαράντα Ἐκκλησιῶν κ. Ἀνθίμου, τῶν Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων Παμφίλου κ. Μελισσηνοῦ καὶ Ἐλαίας κ. Ἀγαθαγγέλου, τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Παναγίου Τάφου πανοσ. ἀρχιμ. κ. Γλυκερίου, τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ὄρους Σινᾶ πανοσ. ἀρχιμανδρ. κ. Δαυήλ, τῆς Α. Ε. τοῦ ἄρχοντος Καποῦ-μεγαλιᾶ Ἀρταρίου ἐγγεῖτη Οἰκιάδου, πολλῶν

ἀντιπροσώπων φιλεπιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν Σωματείων, πλείστων μελῶν τοῦ Συλλόγου, πολλῶν ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ φιλολογικοῦ κόσμου τῆς ἡμετέρας πόλεως καὶ πυκνοῦ ἄλλου ἀκροατηρίου κηρύττεται ἡ ἐναρξίς τῆς ἐκτάκτου ταύτης *παρηγουρικής συνεδρίας*.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως ἀνάγνωσιν τῶν ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Συλλόγου ἀποσταλέντων *συγγραμητῶν*, ἐν οἷς συγχαρητήριον τηλεγράφημα τῆς Α. Ε. τοῦ Ἀρχοντος Μεγάλου Λογοθέτου Ἀριστάρχη βέη πρῶην προέδρου τοῦ Συλλόγου, ὁ μὲν τέως πρόεδρος κ. Χρ. Χατζηχρήστου ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ λῆξαν ΜΕ' Συλλογικῶν ἔτος πεπραγμένων, ὁ δὲ νέος πρόεδρος κ. Α. Λιμαράκης, ἰατρός, *ἐπιστημονικὴν μελέτην*: «*Ἡ περὶ πτωχῶν καὶ πενήτων μέριμνα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις*».

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Α. ΜΑΖΑΡΑΚΗ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΦΚΗ' ἐκτάκτῳ
συνεδρίᾳ τῆς 28ης Ἀπριλίου 1906.

Φίλοι ἐταῖροι,

Τῆς πρωτοτόκου θυγατρὸς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τὰ δράγματα τοῦ θερισμοῦ ἐνιαυσίων εὐλογητῶν καμάτων συγκομίσας προσάγω ὑμῖν σήμερον ἐγὼ πρῶτος καὶ ὕστατος ἐκλεγείς γραμματεὺς αὐτῆς.

Ἐίκοσι καὶ δύο ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἀριθμει ἐνεργὰ μέλη, ὧν ἔνδεκα ἐφοίτησαν εἰς τὰς συγκροτηθεῖσας ἔνδεκα καθ' ἅπαντα τὸν ἐνιαυτὸν τοῦ Συλλόγου συνεδρίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Ἀλ. Ζαμαρίου, οἱ κ. κ. Ἀλ. Ζαμαρίας, Χρ. Χατζηχρήστου, Δ. Οἰκονομίδης, Μ. Αὐθεντόπουλος, Α. Μαζαράκης, Χ. Πανταζίδης, Ἴ. Βαλαβάνης, Α. Μαλατάκης, Ἀλ. Εὐσταθιαρὸς, Ἴ. Εὐαγγελίδης καὶ Στ. Βραχάμης.

Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη. Ἡ περὶ αὐτὴν ἀσχολία τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπῆρξεν ἀνεκαθεν προσφιλὴς ὡς εἰδική. Ἐπεμελήθη τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς. Ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Μωραΐτου ἀρτίως ἐκδοθεὶς τόμος τοῦ Πλάτωνος εἶναι ὁ τελευταῖος. Δύο ἄλλοι τόμοι συντετελεσμένοι θὰ εὐρίσκωνται μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τὰ πιεστήρια ὁ Β' τόμος τοῦ Σοφοκλέους ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Π. Πα-

παγεωργίου ἐκδιδόμενος καὶ περιέχων τὴν Ἡλέκτραν καὶ οἱ δύο τοῦ Λυσίου ὑπὸ τοῦ κ. Ἀν. Ζάκα.

Φιλολογικὴν κρίσιν ἐπὶ τοῦ τόμου τοῦ Πλάτωνος δὲν ἔχομεν ἀκόμη. Δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι, ἂν ποτε τοιαύτη γένηται, ἔσται εὐνοϊκὴ, ἵνα καὶ ὁ τόμος οὗτος καταλάβῃ τιμίαν θέσιν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν λοιπῶν τόμων τῆς Βιβλιοθήκης. Κρίσιν ἐπὶ τῆς τεχνικῆς ἐργασίας τοῦ τόμου ἐξήνεγκον ἤδη οἱ κ. κ. Χ. Πανταζίδης καὶ Ἴ. Βαλαβάνης. Διεβιβάσθη δ' αὐτὴ ὡς γνωστὸν εἰς τὸν Σύλλογον διὰ τὰ περαιτέρω.

Ὁ τόμος τοῦ Πλάτωνος ἐξετυπώθη ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ κ. Σακελλαρίου. Ἐν αὐτῷ θὰ ἐκτυπωθῇ καὶ ὁ τόμος τοῦ Λυσίου. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐπεδίωξεν ἐκπτώσιν τῆς τιμῆς κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον καὶ ἐπέτυχε τοιαύτης οὐχὶ ἀσήμαντον. Ὁ δὲ τόμος τοῦ Σοφοκλέους κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀναλαβόντος τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ κ. Παπαγεωργίου θὰ τυπωθῇ ἐν Λιψία, ἐὰν ὁ ἐκδότης, ἐννοεῖται, κατορθώσῃ νὰ συμβληθῇ μετὰ τινος τῶν αὐτόθι τυπογραφείων ὑπὸ τοὺς ὄρους, ὑφ' οἷς καὶ οἱ προηγούμενοι τόμοι τῆς Βιβλιοθήκης ἐξετυπώθησαν ἐν ἑλληνικοῖς τυπογραφείοις.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἐμερίμνησε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Βιβλιοθήκης. Ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τῆς Ἐθνικῆς τραπέζης, ἐν ἣ εἶναι κατατεθειμένον τὸ Ζωγράφειον κληροδότημα, ἀκριβοῦς κατάλογον τῶν κεφαλαίων ἀπὸ τοῦ ἔτους τῆς καταθέσεως. Ἐπειδὴ δὲ παρετήρησεν ὅτι τὸ ποσὸν τῶν διαθεσίμων τόκων ἀνέρχεται εἰς 30,396,80 δραχ. ἀπεφάσισε νὰ κεφαλαιοποιήσῃ αὐτὸ τμηματικῶς.

Ζωγράφειος ἀγῶν τῶν ζῶντων μνημείων ἐν τῇ γλώσῃ τοῦ λαοῦ. Δὲν κατώρθωσεν ἡ Ἐπιτροπὴ πρὸς τὰς συντόνους προσπάθειάς της νὰ εὕρῃ τὸν φιλόμουσον χορηγὸν καὶ ἀγωνοθέτην τοῦ ἀγῶνος τούτου. Δὲν προυκλήριξεν ὡς ἐκ τούτου νέα διαγωνίσματα οὐδὲ ἠδυνήθη νὰ δημοσιευθῇ ἐν τῷ περιοδικῷ ἑλλείψει χώρου τὴν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου ἀποτεθησαυρισμένην πολύτιμον γλωσσικὴν ὕλην τῶν ζῶντων δημοτικῶν φιλολογικῶν μνημείων. Οὐδ' ὀκνεῖ ἡ ἐπιτροπὴ νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ σήμερον τὰ φιλόμουσα αἰσθήματα τῶν γενναιοδῶρων ὁμογενῶν.

Καραπάνειος ἀγῶν. Ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπὴ καταρτίσασα κατάλογον τῶν ὑπολειπομένων βραβείων τοῦ εἰρημένου ἀγῶνος καὶ τροπο-

ποιήσασά τινα ἐξ αὐτῶν ἐνέκρινε νὰ συμπεριλάβῃ ἐν αὐτῷ καὶ τὸ κοινωφελέστατον τοῦτο διαγώνισμα, τὴν σύνταξιν διδακτικοῦ ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείουσεως.

Τοιαύτη ἐν συνόψει ἡ ἐφετινὴ τῆς ἐπιτροπῆς συγκομιδὴ καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ κρινομένη φιλολογικὴ δρᾶσις τῆς. Λιτὴ βεβαίως, ἀλλ' οὐχί λιτοτέρα τῆς τοῦ παρελθόντος καὶ προπαραελθόντος ἔτους καὶ οὐχί δυσανάλογος πρὸς τὴν οἰκονομικὴν τοῦ Συλλόγου ἀμνηχανίαν. Εἰς τὰς ἐκδόσεις τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης σπεύδει βραδέως, διότι «καιρὸς ἐπὶ πᾶσι». Τὸ ἔργον εἶναι κολοσσιαῖον καὶ σοβαρωτάτης φύσεως. Ἡ σοβαρότης ἀπαιτεῖ βραδυπορίαν καὶ ἀπαγορεύει τὰ ἄλματα. Εἰς τὴν μακρὰν γενησομένην ἄλυσιν τοῦ φιλολογικοῦ ἔργου προσθέτει κατὰ χρονικὰ ἀνάλογα διαστήματα ἀνὰ ἕνα κρίκον ἢ ἐπιστημονικὴ σφῦρα, ἡ φιλολογικὴ δεινότης.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Γ. Δ. ΠΑΧΤΙΚΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΦΚΗ' ἐκτάκτω συνεδρίᾳ τῆς 28ης Ἀπριλίου 1906.

Φίλοι ἐταῖροι,

Ἄν οἱ κατὰ καιροὺς ὑπὲρ κοινωφελῶν ἔργων ἐργαζόμενοι καὶ μοχθοῦντες εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ δέχωνται τῶν πολυταλάντων μόνον τὰς συνδρομὰς, ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπεῖα βεβαίως οὐδὲ κἀν θὰ ἐτόλμα ποτὲ νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ ὑμῶν κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην συνεδρίαν, καθ' ἣν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, μακρὰν πάσης θορυβώδους συζητήσεως ἢ καὶ λεκτικῆς δεινότητος, περισυλλέγει καὶ στοργικῶς ἐναποθηκεύει πᾶσαν ἐν ταῖς διαφόροις αὐτοῦ ἐπιτροπεῖαις γενομένην κατὰ τὸ διαρρεῦσαν *συλλογικὸν ἔτος* εἰδικὴν ἐργασίαν, ἵνα ἐν καιρῷ τῷ δέοντι φέρῃ εἰς φῶς αὐτὴν διὰ τοῦ Περιοδικοῦ αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἐκ τῶν προτέρων γνωρίζουσα ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπεῖα, ὅτι ὁ πολλὰ καὶ μεγάλα ἐπιδιώκων γηραιὸς ἡμῶν Σύλλογος ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ μακροθυμίᾳ καὶ συγκαταβάσει δὲν ἀπαξιοῖ νὰ δεχθῇ καὶ τὸν ὀβολὸν τῆς χήρας, διὰ τοῦτο δὲν διστάζει νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ ὑμῶν ἐκθέτουσα τὴν σχετικῶς πενιχροτάτην αὐτῆς ἐργασίαν

Καθ' ὅλον τὸ διαρρεῦσαν συλλογικὸν ἔτος

ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπεῖα ἐποιήσατο τρεῖς μόνους συνεδρίας.

Συνεδρία 8 Ἰουνίου 1905.

Προεδρία κ. Χρ. Χατζηχηρήτου.

Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην, προεδρεύοντος τοῦ τακτικοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Χρ. Χατζηχηρήτου, ἐγένετο ἡ ἐκλογή τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως τῆς ἐπιτροπεῖας. Καὶ πρόεδρος μὲν ἐκλέγεται ὁ κ. Ξενοφῶν Σιδερίδης, ὁ πολλὰ ὑπὲρ τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπεῖας μοχθήσας καὶ ἐργασθεῖς, καὶ γραμματεὺς ὁ κ. Γεώργιος Παγίτικος. Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν συνεδρίαν, συνωδὰ τῷ 91 ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ, ἐπιμελητῆς τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματικῶν συλλογῶν ἐγκρίνεται νὰ προταθῇ τῷ Συλλόγῳ ὁ ἐκ τῶν ἐταίρων κ. Ἰωακείμ Βαλαβάνης.

Συνεδρία 26 Νοεμβρίου 1906.

Προεδρία κ. Χρ. Χατζηχηρήτου.

Μὴ γενομένου δεκτοῦ τοῦ προεδρικοῦ ἀξιώματος ὑπὸ τοῦ κ. Ξενοφῶντος Σιδερίδου ἐκλέγεται καὶ πάλιν ἀντ' αὐτοῦ ὁ παλαιμάχος τῆς ἀρχαιολογίας ἐρευνητῆς ἱατρός κ. Α. Μόρτμαν.

Συνεδρία 21 Ἰανουαρίου 1906.

Προεδρία ἱατροῦ κ. Α. Μόρτμαν.

Ἐν τῇ συνεδρίᾳ ταύτῃ, ἐγένετο μακρὸς λόγος περὶ τῶν «*Ἀρχαιολογικῶν Πινάκων περὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας*», οὓς ἐπιλοπόνθησεν ὁ ἐν Παρισίοις¹ διαμένων ὁμογενὴς κ. Εὐγένιος Μ. Ἀντωνιάδης. Ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπεῖας κ. Μόρτμαν ἐκφράζει τὸν διάπυρον αὐτοῦ θαυμασμόν διὰ τὸ συντελεσθὲν σπουδαιότατον ἔργον, ὅπερ τὰ μέγιστα θὰ συντελέσῃ καὶ εἰς τὸν πλουτισμὸν τοῦ τοπογραφικοῦ χάρτου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ περὶ Ἁγίας Σοφίας πραγματευόμενοι ἀρχαιολογικοὶ οὗτοι πίνακες τοῦ Ἕλληνος κ. Ἀντωνιάδου ἐρεῖδονται μὲν ἐπὶ τῶν σχετικῶν μελετῶν Σ. Βυζαντινοῦ, Α. Πασπάτη, Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου καὶ ἰδίως τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ κ. Μόρτμαν, ἀλλ' ἔχουσι καὶ σπουδαιότατα πρωτοτυπίας σημαία, διότι ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν, τυχὼν καὶ τῆς ὑψηλῆς αὐτοκρατορικῆς ἀδείας, ἐπὶ ἑξ ὅλους μῆνας ἐπιτοπίως εἰργάσθη καὶ πολλὰ

1. Paris, Rue Jouffron 74.

ἄχρι τοῦδε ἄγνωστα πράγματα καὶ ἀγνώστους ἐπιγραφὰς εἰς φῶς ἐξήνεγκεν. Ἐξ ἀφορμῆς δὲ τῶν *Πινάκων* τούτων τοῦ κ. Ἀντωνιάδου τινὰ τῶν μελῶν ἐκφέρουσιν ἰδίας τινὰς παρατηρήσεις, εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὰ κοσμήματα τοῦ περικαλλοῦς Νικοῦ ἀφορῶσας. Ὁ κ. Μόρτμαν σὺν τοῖς ἄλλοις παρατηρεῖ, ὅτι τὰ ποικιλόχροα μάρμαρα τοῦ ἐδάφους, πρὸς ἄλληλα προσαρμοζόμενα, ἀπετέλουν τὴν ὄψιν τῆς θαλάσσης. Ὁ εὐρυμαθὴς καὶ σοφὸς τῆς Ἐπιτροπείας ἡμῶν πρόεδρος ἴδιον λόγον ποιεῖται καὶ περὶ τῆς ἐπιγραφῆς *Ἐρρίκου τοῦ Δανδόλου*, ἧτις ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τῆς *σταυροφορίας*.

Εἶτα δὲ ἡ συνεδρία στρέφεται καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῶν *Ἐνετικῶν ἀρχαιοτήτων*. Ὁ ἐκ τῶν μουστροφῶν ἐταίρων *Ἀνδρέας Κοπάσης ἐφεντης* ὁρμώμενος ἐκ τῶν προόδων, ἃς κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἡ μελέτη τῶν Ἐνετικῶν μνημείων ἐποιήσατο, ἴδιον ποιεῖται λόγον καὶ περὶ λειψάνων τοιούτων ἀρχαιοτήτων σωζομένων καὶ ἐν τῇ βασιλευσῆ τῶν πόλεων. Συνεπικουρος τῆς προτάσεως τῆς Α. Ε. δεικνύμενος καὶ ὁ σοφὸς τῆς Ἐπιτροπείας πρόεδρος κ. Μόρτμαν σὺν τοῖς ἄλλοις παρατηρεῖ ὅτι ἡ πρώτη Ἐνετικὴ Προσβεία ἦν ἐγκατεστημένη ἐν Φαναριῷ. Ἐν γένει ὑπὸ τῶν φιλαρχαίων συνομιλητῶν διατυποῦται ἡ γνώμη, ὅτι ἐν Τουρκίᾳ καὶ Ἐλλάδι πολλὰ ὑπάρχουσιν ἄξια μελέτης ἐνετικῶν ἀρχαιοτήτων λειψάνα.

Αἱ ἐργασίαι αὗται τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπείας ὁμολογοῦμεν εὐκρινῶς ὅτι τυγχάνουσι πενιχρόταται. Φυσικὸν δὲ ἦτο ν' ἀνεμένωμεν τοιοῦτον ἀποτέλεσμα, ἀφ' οὗ ἐκ τῶν 13 μελῶν τῆς Ἐπιτροπείας ἐφοίτησαν μόνον τὰ ἕξ, καὶ οὗτοι οὐχὶ πάντες ὁμοῦ.

Ἄλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, φρονῶ ὅτι ὁ ἡμέτερος Σύλλογος καθήκον ἔχει ἵνα σοβαρῶς προνοήσῃ περὶ τῆς καρποφόρου ὅσον ἔνεστι ἐργασίας τῶν πρὸς εἰδικὰς μελέτας καθωρισμένων τμημάτων αὐτοῦ. Ἡ φροντίς δὲ πρὸς ἀναζωογόνησιν τῶν ἐργασιῶν τῆς *Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπείας* καθίσταται ἔτι μᾶλλον ἐπιτακτικώτερα, διότι αἱ ἀρχαιολογικαὶ μελέται οὐ μόνον οἰκειότεραι καὶ ἀμεσώτεραι κεῖνται πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἀλλὰ καὶ ἀκμὴν καὶ ἄφθιτον δόξαν ὑπισχνοῦνται διὰ τὸ μέλλον τοῦ ἡμετέρου γένους, οὗ ὁ τοιςχιλιετὴς ἐνδοξος βίος ὑπόκειται ὡς ἡ σοβαρωτάτη καὶ σπουδαιστάτη βᾶσις τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης τῶν νεωτέρων χρόνων.

Μὴ δὲ ἡ ἀναβίωσις καὶ τῶν σύμπασαν τὴν οἰκουμένην συγκινησάντων *Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων* δὲν εἶναι ἔργον τῶν πολυειδῶν καὶ πολυτρόπων ἀρχαιολογικῶν σπουδῶν καὶ ἐρευνῶν;

Ἄς ἐργασθῶμεν λοιπὸν ἐφ' ὅσον δυνάμεθα ἵνα δικαιώμεθα οὐ μόνον ἐπὶ πατραγαθία, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀνδραγαθία νὰ σεμνωώμεθα. *Γένοιτο*.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Ν. ΑΣΛΑΝΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἈΦΚΖ' ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ τῆς 10ης Ἀπριλίου 1906.

Κύριε πρόεδρε,

Ἡ *Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ* θεραπεύουσα κατ' ἐξοχὴν τὴν ἐπιστήμην τὴν ἀρχὴν καὶ σύμβολον ἔχουσα τὴν *σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος* διὰ τῆς ἀόκνου καὶ διηνεκοῦς μελέτης καὶ ἐρεύνης, λίαν προθύμως ὑποβάλλει τὴν ἐπὶ τῶν πεπραγμένων *ἐτησίαν αὐτῆς λογοδοσίαν*.

Ἡ ἐπιτροπὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ λήγοντος συλλογικοῦ ἔτους προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου, προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν κοσμητόρων αὐτῆς καὶ πρόεδρος μὲν ἐξελέγη ὁ κ. Π. *Ἰατρόπουλος*, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. *Ἰ. Ἰωαννίδης*. Τοῦ τελευταίου ὁμως τούτου κωλυμένου νὰ παρίσταται, ἕνεκα μακρῶς ἐκ τῆς πρωτευούσης ἀπουσίας, ἡ ἐπιτροπὴ ἐξελέξατο τὸν κ. Ν. *Ἀσλανίδην*. Ἐν τῷ μέσῳ ἐπίσης τοῦ συλλογικοῦ ἔτους, ὁ ὄντως ἄοκνος πρόεδρος κ. *Ἰατρόπουλος* ὑπέβαλε τὴν ἐκ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ παραίτησιν· διεδέχθη δ' αὐτόν, διὰ τῆς ψήφου τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ λίαν δραστήριος καὶ ἀκάματος κ. Π. *Ἀπέρης*.

Ἰερὸν καθήκον μοὶ ἐπιτάσσει ὅπως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐκφράσω ἀμφοτέροις τὰς θερμὰς τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς εὐχαριστίας δι' ἃς ἐπεδείξαντο ἐνδελεχεῖς μερίμνας καὶ προσπαθείας πρὸς πρόοδον αὐτῆς.

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν, Κύριοι, Συλλογικὸν ἔτος 27 ἐγένοντο συνεδρία, 25 δ' ἐν ὄλῳ ἀνακοινώσεις καὶ παρατηρήσεις. Ταύτας διεδέχοντο αἰεὶ συζητήσεις τὰ μάλιστα σοβαραὶ καὶ ἐπιστημονικαί. Ἐλοῦσι δ' ὡς ἐξῆς κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν.

Ὁ κ. *Νούλης* ἀνεκοίνωσε μελέτην «*Περὶ τῆς ἀσιατικῆς χολέρας*» ἐν ἣ ἀναφέρει τὰς ἐν τῇ Ἰατρικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Παρισίων

τελευταίας, περί τῶν τῆς μεταδόσεως αὐτῆς μέσων, θεωρίας τοῦ κυρίου *Chautaneusse*, διὰ τῶν μυϊῶν, καὶ ὅτι ἐκ τῆς καταστροφῆς τῶν μυϊῶν ὑπὸ τοῦ ψύχους κατὰ τὸν χειμῶνα, ἐξηγοῦνται καὶ αἱ παρατηρούμεναι ὑφέσεις τῶν ἐπιδημιῶν τῆς χολέρας.

Ὁ κ. *Ἰατρόπουλος* πολῦτιμον ἀνακοίνωσιν «*Περὶ ἐσωτερικῆς ὀφθαλμοπληγίας ἐκ παρατηρήσεως ἡλιακῆς ἐκλείψεως*».

Ὁ κ. *Σώτροπας* ἀνακοίνωσιν λίαν σοβαρὰν «*Περὶ ἐξαιρέσεως τοῦ τυφλοῦ* (ἐνεκεν καρκίνου) μετὰ ἐντεροανυστομῆσεως».

Ὁ κ. *Διμαράκης* μελέτην περισπούδαστον «*Περὶ κακοήθους μορφῆς ἰλαράς, δηλαδή βαρείας καὶ ὑπὸ ἔποψιν πυρετικῆς κινήσεως καὶ ἐξανθήσεως καὶ πυραληρημάτων καὶ βαρῶν βρογχικῶν φαινομένων*».

Ὁ κ. *Νούλης* ἀνακοίνωσιν «*Περὶ κύστεων ἐγχοκόκκων τοῦ ἥπατος*», ἣτις διὰ τοῦ δεξιοῦ πνεύμονος καὶ ὀμωνύμου βρόγχου ραγεῖσα πρὸς τὰ ἔξω, ἔφερον ἐν ταῖς ἀποχρέψεσι, τμήματα μεμβράνης ὕδατιδος.

Ὁ κ. *Ἰατρόπουλος* ἀνακοίνωσιν «*Περὶ ὄγκων τοῦ ὀφθαλμοῦ*».

Ὁ κ. *Κρητικὸς* ἀνακοίνωσιν, πολλοῦ λόγου ἀξίαν περὶ ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος, θεραπευθείσης δι' ἐνδονωτιαίων ἐνέσεων *Lysol* καὶ ὑποδοριῶν *callargol*. Περιγράφει λεπτομερῶς τὰς τελευταίας περὶ τῆς θεραπείας αὐτῆς θεωρίας καὶ τὰ μέσα, καὶ ἀποδεικνύει σαφῶς τὰ λαμπρὰ τῶν ἀνωτέρω φαρμάκων ἀποτελέσματα.

Ὁ κ. *Cazeneuve* περὶ ὑπνωτισμοῦ καὶ τηλεπαθείας, μετὰ πειραμάτων.

Ὁ κ. *Βλάϊκος* ἀνακοίνωσιν μεγίστου ἐν διαφέροντος περὶ θνησιμότητος κατὰ τοὺς τοκετούς. Ἀναπτύσσει διὰ μακρῶν τὰς αἰτίας αὐτῆς, τοὺς κινδύνους τοῦ χλωροφορίου διὰ τὴν τίκτουςαν, καὶ τὰ μέσα τῆς καταπολεμήσεως.

Ὁ κ. *Σώτροπας* μελέτην περὶ μήτρας ἑρρούσης ὑποβλεπνογόσιον ἔνωμα.

Ὁ κ. *Βλάϊκος* ἀνακοίνωσιν περὶ τοῦ τί δέον γενέσθαι ἐν περιπτώσει ἐξωμητρίου κήσεως διαρραγείσης, ἐνῶ ἀποδεικνύει ὡς ἄγκυραν σωτηρίας ταχεῖαν χειρουργικὴν ἐπέμβασιν.

Ὁ κ. *Σώτροπας* μακρὰν μελέτην περὶ ὀκτῶ περιπτώσεων ἐξωμητρίου κήσεως διαρραγείσων, ἰαθειςῶν δ' ἀπασῶν δι' ἐγκαίρου χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως.

Ὁ κ. *Κωνστ. Μακρῆς* ἀνακοίνωσιν σοβαρωτάτην περὶ τῆς ροσηλείας τῶν ἀσθενῶν καὶ

οἶκον καὶ ἐν τοῖς νοσοκομείοις, δι' ἰσχυρῶν δὲ καὶ ἀκαταγωνίστων ἐπιχειρημάτων τρανῶς ἀποδείκνυσι τὰς ὠφελείας τῆς ἐν τῷ οἴκῳ νοσηλείας, καὶ τὰς βλάβας καὶ τοὺς κινδύνους τῆς ἐν τοῖς νοσοκομείοις τοιούτης. Ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ σύμπασα εἰς συνεχεῖς καὶ πολλὰς Συνεδριάσεις ἐξέφερε τὴν ἐτυμηγορίαν αὐτῆς σύμφωνον καθ' ὅλα οὖσαν μετὰ τῆς τοῦ κ. *Κ. Μακρῆ*. Συνεστήθη δ' ἐπίσης πρὸς τοῦτο τριμελὲς ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. *Νούλη, Κωνστ. Μακρῆ καὶ Βλαῖκου*, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. *Ἀπέρη*, ἣτις θὰ μελετήσῃ σοβαρῶς τὸ ζήτημα ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς φάσεις καὶ ἐπόψεις, θὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην τῶν διαπρεπεστέρων τῆς ἐσπερίας καθηγητῶν καὶ ἰατρῶν καὶ θὰ ὑποβάλλῃ πάντα ταῦτα ἐν ὑπομνήματι, μετὰ τῆς ἐτυμηγορίας αὐτῆς, ἐνώπιον τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ὁ κ. *Σώτροπας* ἀνακοίνωσιν περὶ ὄστεο-χρονδρώματος τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένος.

Ὁ κ. *Κρητικὸς* ἀνακοίνωσιν περὶ τῆς ἐπιδράσεως ἣν κέκτειται ὁ γαστρεντερικὸς σωλὴν πρὸς ἔκρηξιν ἐπιληπτικῆς προσβολῆς.

Ὁ κ. *Ἀπέρης* μακρὰν μελέτην περὶ τῶν ἔκ τε τῆς χολέρας καὶ τῆς πανώλους κρουσμάτων καὶ θανάτων ἀπὸ τῆς 1 Ἰουλίου μέχρι τῆς 24 Νοεμβρίου 1905, ἀνά τὴν ὑφήλιον.

Ὁ κ. *Χρῆστος Δάλλας* ἀνακοίνωσιν λίαν ἐνδιαφέρουσαν περὶ *Γαλακτοτροφίας* ἐπὶ σακχαρώδους *Διαβήτου*, ἐνῶ ἀναφέρει λεπτομερῶς τὰς γνώμας τῶν διαπρεπεστέρων τῆς Ἑσπερίας καθηγητῶν, καὶ τὰ ἐξαισία τῆς γαλακτικῆς διαίτης ἀποτελέσματα.

Ὁ κ. *Ἀπέρης* ἀνακοίνωσιν περὶ τοῦ τί δέον παρὰ τοῦ γημικῶ γενέσθαι ἐν περιπτώσει ὑπάρξεως ἐν τοῖς οὖροις σπερματοζωῶντων, ἅτινα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Κορίας* ἀποστέλλονται. Δέον τοιούτοις ἂναφέρῃ τοῦτο ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ ἢ οὐ;

Ὁ κ. *Γαπῆς* μακρὰν ἀνακοίνωσιν ὑπὸ τὸν τίτλον ἢ μέθοδος ἡμῶν πρὸς ἐγχείρησιν τῶν χρονιῶν παθήσεων τοῦ μετωπιαίου καὶ σφηνοειδοῦς ἄντρου. Διὰ ταύτης ἀποδείκνυσι τὴν προτεραιότητα τῆς ἑαυτοῦ ἐφευρέσεως, παρὰ τὴν ἐν τοῖς κλασικοῖς συγγραμμάσι ἀναγραφὴν ὅτι αὕτη ἀνήκει τῷ *Κιλλιάν*, καθὼς καὶ τὴν βελτίωσιν ἣν ἐσχάτως ἐπέφερε πρὸς διόρθωσιν καὶ τοῦ καλαισθητικοῦ αὐτῆς μέρους.

Ὁ κ. *Παπαρικόλαου* ἀνακοίνωσιν περὶ ἀναπλαστικῆς ἐγχειρήσεως τῆς ὑπερφίας.

Ὁ κ. *Τιβεριος* ἀνακοίνωσιν λίαν χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον περὶ βουτυρογάλακτος; θεραπείας ὄλως νέας, παρὰ τοῖς ἐκ Γαστρεντεριτίδων πάσχουσι νεογνοῖς.

Ὁ κ. *Νικολ.* *Κοκκολᾶτος* ἀνακοίνωσιν περὶ μακροχλωσσίας μετὰ μυξοιδήματος, φαινόμενον λίαν σπάνιον καὶ ὁ κ. *Γ. Νούλης* ἀνακοίνωσιν περὶ *ιλαρίας*.

Δύο ἐπίσης διαπρεπεῖς συναδελφοὶ οἱ κ. κ. *Παρασκευᾶς* καὶ *Χρηστίδης*, ὁ μὲν ἰατρός ἐν Βιέννῃ, ὁ δὲ ἀρχιχειρουργὸς τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ νοσοκομείου, λίαν περισπουδάστους ἐποίησαντο ἡμῖν ἀνακοινώσεις.

Ὁ μὲν κ. *Παρασκευᾶς* περὶ τοῦ πέπτειν καὶ μὴ πέπτεσθαι ἐν σχέσει καὶ πρὸς τὸ ἔλκος τοῦ στομάχου.

Ὁ δὲ κ. *Χρηστίδης* περὶ τῆς θεραπείας τῶν *αιμορροϊδῶν*.

Ἀμφοτέροις θερμὰς ἢ Βιολ. Ἐπιτροπὴ ἐκφράζει εὐχαριστίας. Θερμὰς ἐπίσης τοιαύτας ἐκφράζει ἡ Ἐπιτροπὴ τῷ κ. *Ἰατροπούλῳ* εὐαρεστηθέντι ν' ἀντιπροσωπεύσῃ ταύτην κατὰ τὸ Ἐ' Πανελλήνιον ἐν Ἀθήναις Ἰατρικὸν Συνεδριον καὶ τιμήσαντι διὰ τῆς ὄλως πρωτοτύπου αὐτοῦ ἀνακοινώσεως καὶ τὴν ἡμετέραν Ἐπιτροπὴν καὶ τὴν ἰατρικὴν καθόλου ἐπιστήμην.

Ἦδη, κύριε πρόεδρε, ἐπιτραπήτω μοι νὰ δηλώσω ἀπροκαλύπτως, ὅτι ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ, ὡς μία φωνὴ ἀπεφήνατο, ὅτι θεωρεῖ ἀναπόφευκτον διὰ τὴν ὑπαρξιν αὐτῆς, τὴν κατὰ τρίμηνα τεύχη ἐκδοσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς, ἄλλως κωλύεται εἰς τὸν βηματισμὸν αὐτῆς, αἱ δ' ἐργασίαι τῆς ἰσοῦνται τῷ μηδενί. Οὐδεὶς σήμερον, κύριοι, ἀγνοεῖ ὅτι ἐν τῇ ἰατρικῇ τὰ πάντα ἀπὸ τινῶν δεκαετηρίδων χωροῦσι μετ' ἰλιγγιώδους ταχύτητος. Ἀνακαλύψεις, ἐφευρέσεις, ἐπιλύσεις παντοίων αὐτῆς προβλημάτων ἀναδεικνύονται καὶ ἐν ταύτῃ σχεδὸν καθ' ἑκάστην καὶ οὕτω αἱ ἐξηγήσεις καὶ ἐπιλύσεις τῆς αὔριον, εἰς λήθην τελείαν ῥίπτουσι τὰς θεωρίας τῆς χθὲς καὶ τῆς σήμερον. Χάριν τῆς ζωῆς λοιπὸν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, ἥτις τῇ ἀληθείᾳ, χωρὶς νὰ θεωρηθῶμεν περιαιτολόγοι, ἀποτελεῖ ἐν τῶν ἀγλαισμάτων τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου δέον ἀνυπερθέτως ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς ἔτους γενναῖα πρὸς τοῦτο νὰ παράσχωμεν αὐτῷ τὰ μέσα. Πέποιθα δὲ ὅτι τὸ νέον *συλλογικὸν ἔτος*, ἔσται ἡμῖν πολλῶν εὐεργετικώτερον καὶ γενναῖον.

Καὶ νῦν ἡ Ἐπιτροπὴ πρὸς ὑμᾶς φίλοι ἐταῖροι ἀποτείνεται.

Ἡ παροῦσα Ἐπιτροπὴ εἶναι ἔργον ὑψίστης

πρωτοβουλίας, εἶναι ἔργον ὑψίστης δράσεως. Πολλοὶ δ' ὄντως τὴν τε συνδρομὴν καὶ ἐργασίαν αὐτῶν προθύμως συνεισένηγκον. Ὑπάρχει δ' ὁμως καὶ μεγάλη συναδέλφων μερὶς οὐδαμῶς τοῦ ἔργου συμμετέχουσα. Τὸ τοιοῦτον βεβαίως ἐξ οὐδεμιᾶς ἄλλης αἰτίας προέρχεται, ἀλλ' ἐκ τυχαίου συνειρμοῦ περιστάσεων, ὅστις ἐκράτησεν αὐτοὺς μακρὰν τοῦ περιβόλου τούτου. Πρὸς τούτους κυρίως τὸ προεδρεῖον ἀποτείνει τὸν λόγον σήμερον. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη δέον ν' ἀποτελέσῃ ὁμογενῆ Ἰατρικὸν Σύλλογον μεταξὺ πάντων ἡμῶν. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖται ἡ ὑποστήριξις, ἡ συνδρομὴ, τὸ διαφέρειν καὶ ἡ ἀγάπη πάντων τῶν ὁμογενῶν συναδέλφων.

Ἐκτὸς τούτου καθῆκον κληρονομικόν, καθῆκον προγονικόν ἐπιτάσσει ἡμῖν τοῦτο. Διότι οὐδεὶς βεβαίως, φίλοι συναδελφοί, ἀγνοεῖ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ οἱ ἐκπροσωποῦντες τὸν παρῶν χημένον ἀπώτατον πολιτισμὸν, οἱ περισώσαντες ἐπὶ τῶν λίθων καὶ τῶν πλίνθων, τοῦ μαρμάρου καὶ τοῦ χαλκοῦ, τῶν παπύρων καὶ τῶν ἱερογλυφικῶν παραστάσεων, εἰδήσεις περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως, περὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἦσαν οἱ νήπιοι λαοί, οἱ τὴν νηπιακὴν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἡλικίαν ἀναπολοῦντες, καὶ ἀνεμένετο τὸ δαιμόνιον ἑλληνικὸν πνεῦμα, ἵνα περισυλλέξῃ καὶ περισυναγάγῃ, μελετήσῃ καὶ ταξινομήσῃ, ἐφεύρῃ καὶ δημιουργήσῃ, καὶ ἐν τέλει χαράξῃ τὴν ὁδὸν ἐν τῇ παιδείᾳ καὶ δὴ ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ, εἰς ἃς ἐπέθηκε τὴν αἰώνιον καὶ ἀνεξίτηλον αὐτοῦ σφραγίδα.

Ἡ ἰατρικὴ, ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἑλλήνων ἰατρῶν, ἐπὶ τῆς Ἰπποκρατείου ἐποχῆς καὶ μετὰ ταῦτα ἀκμάσασα, κατέλιπεν ἡμῖν τιμαλφῇ κληρονομίαν, πολύτιμα κειμήλια, καὶ ἀκένωτον ταμεῖον γνώσεων τῇ καθόλου ἰατρικῇ ἐπιστήμῃ. Καὶ ἂν ἡ βάσκικος μοῖρα τοῦ ἔθνους δὲν ἀνέφλεγε τὰ πολιτικὰ μίση καὶ δὲν ἐξώρμα σύμπαν τὸ ἑλληνικὸν ἀκάθεκτον πρὸς αἱματηρὰν σύρραξιν καὶ ἐμφύλιον σπαραγμὸν, ἐὰν ἡ ἔθνικὴ ἐνότῃς δὲν διεσπᾶτο, ἡ δὲ ἰατρικὴ ἐπιστήμη ἠκολούθει τὴν κτηθεῖσαν ταχύτητα καὶ φορὰν, ἦν προσέδωκεν αὐτῇ ἡ ἐρρωμενεστάτη ὤθησις διὰ τῶν ἡρακλείων χειρῶν τῶν ἑλλήνων ἰατρῶν, βεβαίως ἡ μόλις ἀνδρωθεῖσα ἰατρικὴ, πρὸ αἰώνων θὰ ἦτο τοιαύτη, ἀφ' οὗ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης τὸ ἀνέσπερον φέγγος ὡς φάρος κατηύγαζε καὶ κατὰ τοὺς ζοφεροὺς ἔτι τοῦ μεσαιῶνος χρόνους,

καθ' οὓς ἐπὶ σύμπαντος τοῦ τότε κόσμου ἠπλοῦν-
το αἱ μέλαιναί πτέρυγες τῆς σκοτεινῆς νυκτός,
ἐν ᾗ ἡ ἀνθρωπότης ὑπνωττεν ὑπνον ληθαργώδη.

Ἡ προἰποκράτειος ἐποχὴ μικρὰ τινα
γνωρίζει ἡμῖν περὶ τῆς ἱατρικῆς τέχνης τῶν
χρόνων ἐκείνων. Μετὰ μύθων περιπεπλεγμέ-
νη, ἐνέχουσα ἅπασαν τὴν ποίησιν τῶν *Τρωϊ-
κῶν*, μετὰ τοῦ *Μαχάροτος* καὶ *Ποδαλειρίου*,
ἀπετέλει τὴν ἀρχέγονον περίοδον τῆς ἑλληνι-
κῆς ἱατρικῆς, μέχρις οὗ ὁ ἐκ τῶν *Ἀσκληπια-
δῶν* καταγόμενος *Ἰπποκράτης*, ἀνέλαθε τὰ
σκῆπτρα τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, ἅτινα οἱ
μετ' αὐτὸν αἰῶνες καὶ ὁ παρὼν ἔτι οὐδὲ κἂν
ἐσκέφθησαν γὰρ τῷ ἀμφισβητήσωσιν.

Παρερχόμενοι τὴν ἐν παντὶ δράσιν τοῦ με-
γάλου ἐκείνου ἱατροῦ, τοῦ δικαίως ἐπικληθέν-
τος, πατρὸς τῆς ἡμετέρας ἐπιστήμης, ἰστά-
μεθα πρὸ τῶν ἐκπληκτικῶν αὐτοῦ, ἐν παντί,
παρατηρήσεων καὶ τοῦ πλοῦτου τῶν γνώσεων.
Καθὼς καὶ τῶν μετ' αὐτῶν *Γαληνοῦ*, *Ἀρε-
ταίου*, *Διγινήτου* κλπ.

Τὰ ἱποκράτεια, ὡς γνωστόν, φῶτα ἔλαμ-
ψαν καὶ εὐηργέτησαν τὴν ἀνθρωπότητα, μέχρι
τοῦ 10ου μ. Χ. αἰῶνος, ὅποτε ἡ ἱατρικὴ
μετέπεσεν εἰς ἀπλὴν ἐμπειρίαν μοιραίως ὑπο-
στᾶσα τὴν ἐπήρειαν τοῦ πανδαμάτορος χρό-
νου καὶ περιελθοῦσα εἰς χεῖρας πλανοδίων καὶ
ἀγυρτῶν, περισωθέντων μόνον τῶν ἀθναίων
συγγραμμάτων τῶν μεγάλων ἱατρῶν τῶν εὐ-
κλεῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων, ἅτινα εἶδον ἐκ
νέου τὸ φῶς, ὅτε οἱ Ἕλληνας ἐκ τοῦ *Ρωμαϊ-
κοῦ* κράτους κατέφυγεν ἐκεῖ ἔνθα ἡ ἐπιστήμη
ἤρξατο νὰ ἀκμάζη, καὶ ὅπου τὰ γράμματα
ἦσαν ἐν τιμῇ. Ἐκεῖ ἐδίψα ἡ ἀνθρωπότης
γνώσεων, ἐζήτηι πλειότερα φῶτα καὶ ὡς εὐε-
ργέτας ἐδέχετο ἐκείνους, οἵτινες ἀφειδῶς παρει-
χον αὐτῇ ταῦτα, μεταγλωττίζοντες ἐκ τῆς
ἑλληνικῆς εἰς τὴν λατινικὴν πάντας τοὺς θη-
σαυροὺς, οὓς ἡ ἀρχαία σοφία καὶ ἡ προγονι-
κὴ ἱατρικὴ ἐνεῖχον.

Οἱ χρόνοι τῆς ἀναγεννήσεως ἀναπλάσαντες
τὸν νέον, ἀφαιρέσαντες ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν
αὐτοῦ τὴν ἀγλύν, ἥτις τὰ πάντα ἐπισκότιζε
καὶ καταυγάσαντες τὸ ἔρεβος τοῦ μεσαίωonos,
ἐσημείωσαν σταθμὸν νέον ἀληθοῦς προόδου,
τῆς εὐκρινουῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης ἐν τῇ δυ-
τικῇ Εὐρώπῃ, εἰς ἣν τὰ φῶτα ἐξ Ἀνατολῶν
πάντοτε ἐξεπορεύθησαν.

Καὶ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς καθόλου ἐπιστημονι-
κῆς δράσεως, καὶ τῆς ἱατρικῆς κινήσεως ἰδίᾳ,
ἐτέθησαν, ἡ ὠραία τῆς Ἰταλίας χώρα καὶ ἡ
ἱπποτικὴ τῶν Γάλλων πατρίς. Ἡ τελευταία

κατέχει ἀκόμη τὰ σκῆπτρα τοῦ μεγαλείου καὶ
τῆς προόδου ἐν ταῖς ἐπιστήμας καὶ ἰδίᾳ τῇ
ιατρικῇ. Ἐν τούτοις οἱ σοφώτεροι τῶν μυ-
στῶν ταύτης, οἱ σελαγίζοντες οὗτοι ἐν τῷ ἱα-
τρικῷ στερεώματι ἀστέρες, δὲν παρέρχεται εὐ-
καιρος στιγμὴ νὰ μὴ ἀναφωνήσωσιν ὅτι εἶναι νά-
νοι ἀπέναντι τοῦ γίγαντος προγόνου ἡμῶν Ἰπ-
ποκράτους, εἶναι νάνοι, καὶ ἐὰν σήμερον ἐπιφαί-
νονται εἶναι διότι ἴστανται ἐπὶ τῶν ὤμων ἐκείνου.

Μὲ τοιούτους λοιπὸν τίτλους, μὲ τοσαύτας
περγαμηνάς, μὲ τηλικαύτην ἀρχαίαν κατα-
γωγὴν, ἐνοεῖ ἕκαστος πόσον μέγιστά εἰσι τὰ
καθήκοντα ἀπάντων ἡμῶν.

Ἦδη δὲ νομίζω ὅτι ἀφίκετο ὁ χρόνος
καθ' ὃν δέον ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ὑφίσταται
φυσικὸς νόμος ἀπαράβατος, ὅστις ὠθεῖ καὶ θά
ὠθῆι πάντοτε τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν πρὸς προό-
δον καὶ δημιουργίαν, καὶ ὅτι ἡ νέα γοργο-
τάτη ἐξάνθησις τοῦ ἔθνους ἐν ταῖς ἐπιστή-
μας καὶ δὴ τῇ ἱατρικῇ, εἶναι φαινόμενον
ἀνεξάρτητον τῆς θελήσεως τῶν ἀνθρώπων,
ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ τῶν δημιουργικῶν
αὐτοῦ αἰτίων, ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης δὲ θελή-
σεως καὶ προνοίας ἐξαρτᾶται μόνον ἡ ἀσφά-
λεια τῶν πηγυομένων νέων θεμελιῶν, ἡ
πρόοδος τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐρειδομένων ἰδρυμά-
των, καὶ ἡ συντήρησις καὶ διάρχεια καὶ προα-
γωγὴ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀποτελεσμάτων ἐπ' ἀγα-
θῷ τοῦ τε γένους ἡμῶν καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Τούτου λοιπὸν ἐνεκεν ἐπιβάλλεται εἰς ἡμᾶς
ὅπως ἅπαντες ἐργασθῶμεν μετὰ ζήλου, ὡς ἐν
σῶμα, ὡς μία ψυχὴ, ὡς μία δύναμις, ὡς μία
θέλησις, διότι μόνον οὕτω ἐργαζόμενοι δυνά-
μεθα νὰ φανῶμεν καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἡμῶν
χρήσιμοι καὶ τῶν προγόνων μὴ ἐπιλήσμονες.

Καὶ ἤδη, περαίνων τὸν λόγον, καθῆκον
θεωρῶ ὅπως ἐκφράσω θερμὰς εὐχαριστίας καὶ
ἐγκαρδίους ἐπαίνους πρὸς ἅπαντα τῆς Ἐπι-
τροπῆς τὰ μέλη διὰ τὴν προθυμίαν καὶ τὸν
ἐνθέρμον ζῆλον, ὃν ἐπεδείξαντο, ἀφιερῶντες
τῇ ἐπιτροπῇ τὰς πολυτίμους αὐτῶν ὥρας
χάριν τῆς ἐργασίας αὐτῆς καὶ τοῦ Συλλόγου.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Α. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἈΦΚΗ' ἐκτάκτῳ
συνεδρίᾳ τῆς 28ης Ἀπριλίου 1906.

Φίλοι ἑταῖροι,

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν *Συλλογικὸν ἔτος* ἡ

τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου *Κοινωνιολογική Ἐπιτροπή* εἰργάσθη ὑπὸ πρόεδρον μὲν τὸν καὶ πέρυσι τοιοῦτον κ. *Γεώργιον Ἀποστολίδην*, γραμματεὰ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν τὸν κ. *Περικλῆ Βιζουκίδην*, εἶτα δέ, παραιτηθέντος τούτου, τὸν κ. *Ἀριστ. Δημόπουλον*. Συνεδρίας δὲ συνεκρότησεν ἡ Κοινωνιολογική Ἐπιτροπή ἐν ὄλῳ τρεῖς, καθ' ἃς συνεζήτησε τὰ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου παραπεμφθέντα αὐτῇ αἰτήματα τὰ ἀφορῶντα τὸ *Ἐυαρθέιον κληροδότημα* καὶ τὴν διχθήκην τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου τοῦ Συλλόγου *εὐεργέτου καὶ ἰδρυτοῦ Χρ. Ζωγράφου*, καὶ ἡκροάσαστο ἐπιστημονικῆς ἀνακοινώσεως τοῦ προέδρου αὐτῆς κ. *Γ. Ἀποστολίδου* περὶ «*Ἐὐγνωμοσύνης καὶ Ἀγαριστίας*».

Ἐλαχίστη βεβαίως κατὰ ποσὸν καὶ δυσανάλογος πρὸς τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῶν μελῶν τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἡ γενομένη ἐργασία ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος. Τίνα δὲ τὰ αἴτια τῆς τοιαύτης ἐλλείψεως ἐργασίας τῆς καὶ ἐκ ταύτης κινήσεως εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην, ἣτις ἔδει ἕνεκα λόγων εὐνοήτων νὰ ᾖ μᾶλλον φίλεργος καὶ ἐκ τούτου μᾶλλον θορυβώδης τῶν λοιπῶν τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπῶν. Τὸ πρεδρείον τῆς Ἐπιτροπῆς λυπεῖται βεβήματα μὴ εὐρίσκον τὰ αἴτια ταῦτα εἰς μόνην αὐτοῦ τὴν ἀδυναμίαν, ἀναγκάζεται νὰ ποδῶ αὐτὰ εἰς τὴν στοιχειώδη καὶ τὴν θεμελιώδη ἀρχήν, ὅτι ὄταν κοινωνικός τις ὀργανισμὸς προσκόπη, ὑπεύθυνα εἶναι διὰ τοῦτο πάντα τὰ μέλη αὐτοῦ, καὶ ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ἅμα δὲ καὶ γλυκεῖαν ἐλπίδα ὅτι κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν, μνήμων τῶν ὑποχρεώσεων αὐτῆς καὶ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ πρὸς τὸν Σύλλογον, θὰ ἐργασθῇ ἀνκλόγως καὶ θὰ ἀνυψωθῇ διὰ τῆς ἐργασίας εἰς τὸ *προσῆκον ὕψος*.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Δ. ΒΑΡΣΑΜΗ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΦΛΖ' ἔκτακτον γεν. συνεδρίαν τῆς 27ης Ἀπριλίου 1906.

Ἐρίτιμε κύριε πρόεδρε,

Φίλοι ἑταῖροι,

Ἀρχομένου τοῦ λήγοντος συλλογικοῦ ἔτους τὴν *Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν* ἀπετέλουν οἱ κ. κ. *Σ. Καραγιαννίδης*, ἐκλεγείς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας, *Π. Βιζου-*

Ἑλλην. Φιλολ. Σύλλογος

κίδης, γενικὸς γραμματεὺς καὶ γραμματεὺς τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, *Δ. Βαρσάμης*, εἰδικὸς γραμματεὺς, *Ν. Ασλαρίδης*, γραμματεὺς τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, *Α. Μαζαράκης*, γραμματεὺς τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ *Γ. Παχτίκος* γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Συνεπῶς ἐνῶ ὄντα μελὴς ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἦν ἐξαμελής, τοῦ κ. *Π. Βιζουκίδου* ὄντος ταυτοχρόνως γενικοῦ γραμματέως καὶ γραμματέως τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς δὲ Φυσικομαθηματικῆς Ἐπιτροπῆς μὴ ὑποδειχάσης ἴδιον αὐτῆς γραμματεὰ. Οὕτως ἀποτελεσθεῖσα ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ συνῆλθεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους εἰς συνεδρίαν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ *Β'* ἀντιπροέδρου τοῦ Συλλόγου κ. *Π. Ἰατροπούλου* καὶ ἐξελέχαστο πρόεδρον μὲν αὐτῆς τὸν κ. *Σ. Καραγιαννίδην*, γραμματεὰ δὲ τὸν κ. *Π. Βιζουκίδην*.

Παραιτηθέντος ὁμῶς εἶτα τοῦ κ. *Βιζουκίδου* ἀπὸ τε τῆς γενικῆς γραμματείας καὶ ἀπὸ τῆς γραμματείας τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, μέλη τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς κατελέγησαν κατὰ τὸν κανονισμὸν οἱ κ. κ. *Α. Ἀντωνακόπουλος* ἐκλεγείς γενικὸς γραμματεὺς καὶ *Α. Δημόπουλος* ἐκλεγείς γραμματεὺς τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Εἰς ἀντικατάστασιν δὲ τοῦ κ. *Π. Βιζουκίδου*, γραμματεὺς τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξελέγη ὁ κ. *Δ. Βαρσάμης*.

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἅμα τῷ καταρτισμῷ αὐτῆς μετὰ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως ἐπελάθετο τῶν ἑαυτῆς καθηκόντων, ἐν ἐπιγνώσει δὲ πλήρει τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς.

Οὕτω ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς συνεδρίας κύριον ἑαυτῆς μέλημα ἔθετο τὴν ἐντὸς τοῦ διαρρυσάντος Συλλογικοῦ ἔτους ἐκδοσιν τοῦ ΚΘ' τόμου τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ.

Ἄτυχῶς οὔτε τὴν διακαῆ αὐτῆς ἐπιθυμίαν ἠτύχησε νὰ ἴδῃ πραγματοποιημένην, οὐδὲ τοὺς κόπους καὶ μόχθους οὐς μετὰ ζήλου κατέβαλε, στεφομένους ὑπὸ ἐπιτυχίας. Καὶ οὕτως ἡ ἐκδοσις τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν καὶ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος δὲν ἐπετεύχθη. Αἰτίαί τούτου πολλαὶ καὶ ἀνυπέβλητοι. Καὶ πρώτων ἡ ἔλλειψις τοῦ χρήματος, τῆς κινητηρίου ταύτης μηχανῆς τῆς τὰ πάντα κινούσης καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου πᾶσα ἀγαθὴ πρόθεσις καὶ κόπος μένουσιν ἀπραγματοποίητοι. Λέγων ἔλλειψιν χρήματος σπύδω νὰ προσθίσω ὅτι ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν 120 λιρῶν, αἵτινες ὀρίσθησαν ἐν τῷ

προϋπολογισμῶ τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν, ἐπληρώθησαν καὶ παλαιὰ χρέη τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν τυπογράφον αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τῆς ἐλλείψεως τοῦ χρήματος καὶ δυσκολίαι πλείσται ἐκ μέρους τοῦ τυπογράφου ἐβράδυναν ἐπὶ μῆνας πολλοὺς τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ μεθ' ὅλην τὴν δοθείσαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπόσχεν ὅτι διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἡμετέρου περιοδικοῦ θὰ ἀφιερῶντο οἱ τρεῖς θερινοὶ μῆνες.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλαι σοβαραὶ δυσκολίαι παρεμβληθεῖσαι ἐβράδυναν ἐπὶ τινα χρόνον τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ. Εὐτυχῶς ὁμως ἤρθησαν αὐταὶ ἐγκλίρως τῇ ἐπεμβάσει τῆς Α. Θ. Π. Ἦς τὸ πρὸς τὸν Σύλλογον πατρικὸν διαφέρον ἀείποτε περιτράνωσ ἐξεδηλώθη. Ὁ Σύλλογος εὐγνωμόνως λαβὼν γινῶσιν καὶ τῆς νέας ταύτης πρὸς αὐτὸν ἐνδείξεως ἀγάπης καὶ ἐνδιαφέροντος ἐκ μέρους τῆς Α. Θ. Π. ἔσπευσε νὰ ὑποβάλλῃ Αὐτῇ βαθυσεβάστως τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ. Ἄλλὰ καὶ ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ καθῆκον αὐτῆς ἠγάεται ὅπως ὑποβάλλουσα σήμερον τῷ Συλλόγῳ τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ἐκφράσῃ δημοσίᾳ βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην τῇ Α. Θ. Π. τῷ σεπτῷ οἰκουμεικῷ πατριάρχῃ κυρίῳ κυρίῳ Ἰωακείμ τῷ Γ' διὰ τὴν θεριμὴν προστασίαν ἣν παρέσχεν αὐτῇ κατὰ τὴν δυσχερῆ ταύτην περίστασιν.

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος συνεκρότησε πέντε συνεδρίας, εἰς τὰς πλείστας τῶν ὁποίων παρέστη προσκληθεὶς ἰδιαιτέρως καὶ ὁ ἀξιότιμος ἐταῖρος κ. Χρ. Παριαζίδης. Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ δημοσίᾳ ἐκφράζει αὐτῷ θερμὰς εὐχαριστίας δι' ἃς ὑπηρεσίας παρέσχεν αὐτῷ ὡς ἐκ τῆς βαθείας πείρας ἣν κέκτηται τῶν Συλλογικῶν πραγμάτων καὶ διότι πᾶν προθύμως ἀνέλαβε, παρακλήσει τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως ἐπιθεωρῇ τὴν ὕλην τοῦ περιοδικοῦ πρὸ τῆς στοιχειοθετήσεως αὐτῆς.

Ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς συνεδρίᾳ ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ὁμοφώνως ἀπεφάσισεν ὅπως

ἐν τῷ ἐκτυπούμενῳ ΚΘ' τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ συμπεριληφθῶσι καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ ΜΔ' Συλλογικοῦ ἔτους ἵνα ἐφεξῆς ἢ ἔκδοσις τοῦ περιοδικοῦ συμβαδίῃ ταῖς Συλλογικαῖς ἐργασίαις. Ἐν δὲ ταῖς ἐφεξῆς αὐτῆς συνεδρίασι ἢ Ἐπιτροπὴ ἐπιμελήθη τῆς ταξιθετήσεως καὶ περισυλλογῆς τῆς ὕλης τοῦ περιοδικοῦ φροντισα καὶ περὶ τῆς ἀντιγραφῆς τῶν πρακτικῶν, μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος Συλλογικοῦ ἔτους, ἐξ ὧν εἰς πολλὰ μὲν σημεῖα συνέπτυξε τὸ λεκτικὸν ἄνευ βλάβης τῆς οὐσίας, ἀλλαγῶ δὲ διέγραψε πολλὰς περικοπὰς, ἀφορώσας προσωπικὰ ζητήματα ἢ δυνάμενα νὰ θιξῶσι τὸ γόητρον τοῦ Συλλόγου. Ὡσαύτως ἡ Ἐπιτροπὴ ἔλαβεν ἀπόφασιν ὅπως ἐν τῷ ἐκδιδομένῳ τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ περιληφθῶσι κατὰ πρῶτον τὰ παραλειφθέντα ἀναγνώσματα ἐκ τοῦ τελευταίου τόμου ἐκ δὲ τῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ ΜΒ', ΜΓ' καὶ ΜΔ' ἔτους ὅσα περιλάβῃ ὁ χώρος τοῦ περιοδικοῦ ὅστις ὠρίσθη εἰς 60 τυπογραφικὰ φύλλα ἐξ ὧν τὰ 15 εἶναι προωρισμένα διὰ τὰς ἐργασίας τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Αὐταὶ εἶναι αἱ κατὰ τὸ λήγον ἔτος ἐργασίαι τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἣτις παραλαβούσα παρὰ τῆς προκατόχου αὐτῆς ὀκτώ τυπογραφικὰ φύλλα τοῦ περιοδικοῦ, ἔτοιμα ἀνεβίβασεν αὐτὰ εἰς 40, ἐξ ὧν τὰ 17 περιέχουσιν ἐργασίας τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ὑπολείπονται συνεπῶς 20 τυπογραφικὰ φύλλα ὅπως ἐκδοθῇ τὸ περιοδικὸν ἡμῶν, ὅπερ ἐλπίζωμεν ὅτι μέχρι τοῦ προσεχοῦς Αὐγούστου θὰ εἶναι καθ' ὅλα ἔτοιμον.

Καταθέτουσα μετ' ὀλίγον τὴν ἐντολήν, ἣν ἔλαβε παρὰ τοῦ Συλλόγου ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ λήγοντος ἔτους εὐχεται ὀλοψύγως ὅπως ἡ μέλλουσα νὰ διαδεχθῇ αὐτὴν εὐτυχεστέρα αὐτῆς δεικνυμένη, φέρῃ εἰς πέρας ὅτι ἡ ἀποχωροῦσα Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἠυχήθη καθ' ἑαυτὴν καὶ διακαῶς ἐπεθύμησεν ὑπὲρ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ ἠθικοῦ γοήτρου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΕ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1905-1906

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩ ΣΥΛΛΟΓΩ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΦΛΣ' γεν. τακτικὴν συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἐορτῆς

τῆ 11^η Ἰουνίου 1906, ὑπὸ τοῦ προέδρου κ.

ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

Εὐλόγησον, Πανοσιολογιώτατε ἀντιπρόσωπε τῆς Α. Θ. Πανηγυριότητος τοῦ Πατριάρχου ἡμῶν καὶ Ἐθναρχου, εὐλόγησον τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐσιτάσεως ἡμῶν τὴν ἔναρξιν, ἵνα καὶ τὸ ἐρίτιμον καὶ φιλόμουσον ἀκροατήριον ἡμῶν ἐλευθέρως ταύτης εὐλογηθείσης μεταλάβῃ· εὐδόκησον δὲ καὶ δὸς ἐκ μὲν τῆς παρηγόρου Πηγῆς, τῆς τὰ πάντα παραμυθουμένης Μητρὸς Ἐκκλησίας παραμυθίας ψεκάδα δροσεράν, ἐκ δὲ τῶν αἰεὶ εὐλογούντων καὶ εὐφῆμων χειλέων Αὐτῆς εὐφημίας σταγόνα, ὅτι ἀμφοτέρων τούτων δέομαι κατὰ τὴν σήμερον ἐπίσημον τοῦ Συλλόγου ἡμέραν. Καὶ παραμυθίας μὲν χρῆζει καὶ ἐνθαρρύνσεως ἅμα, ἂν τὸ τοῦ Συλλόγου ἔργον κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος τόδε ὑποδεέστερόν τι τῶν πέρυσιν αὐτῷ πεπραγμένων ἀποδείξω· εὐφημίας δέ, ἵνα μὴ τι παράπονον τοῦ ἔρκους τῶν ὀδόντων ἡμῶν ἐκφύγῃ, ἂν ὁ ἐνιαύσιος συλλογικὸς ἀγὼν ἡμῶν, ἀγώνισμα σχεδὸν μετὰ πολλῶν ἐμποδίων κατέστη.

Ἐνθαρρυνθέντες κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ παρελθόντος Συλλογικοῦ ἔτους ἐκλέγοντές τε καὶ ἐκλεγόμενοι ἐκ τῆς λίαν ὀμαλῆς καὶ οὐχὶ εὐκαταφρονήτου πορείας τῆς προηγηθείσης ἀρχῆς ἡμῶν οἱ μὲν ἑταῖροι διὰ τῆς κυριάρχου τοῦ Συλλόγου ψήφου καὶ τὸ δεύτερον ἐπὶ τὴν προεδρικὴν ἔδραν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ ἡμᾶς ἀνεβίβασαν, ἡμεῖς δὲ θαρρούντως καὶ πάλιν τοῦ εἰλακος μετὰ κρειττόνων μάλιστα ἐλπίδων ἐπελαθόμεθα· ἀλλ' ὀμολογητέον, ὅτι τό τε ἐφ' ἡμᾶς θάρρος τῶν ἐκλογέων καὶ αἱ ἡμέτεραι ἐλπίδες τέλεον δὲν ἐξεπληρώθησαν, ἢ ὅτι τὴν ἀνοσχὴν τῶν δυνάμεων ἡμῶν οὐχὶ καλῶς ἀνεμετρήσαμεν· ἢ ὅτι πολλὰ καὶ σφοδρὰ τὰ ἀντιρρόντα ρεύματα ἢ ναῦς ἡμῶν κατὰ τὸν πλοῦν αὐτῆς συνήντα· ἐπιθυμοῦμεν γὰρ παραδεχθῶμεν τὸ πρῶτον.

Ἄλλ' ὡς ἐν τῇ ροῇ τῶν ὑδάτων, ἂν τυχαῖον τι κώλυμα παρεμβληθῇ, δυσχερῆ καὶ ἀλλότροπον τὸν τέως ὀμαλὸν ροῦν αὐτῶν καθίστησιν, οὕτω καὶ κατὰ τὸν ρέοντα βίον τῶν ἀτόμων, τῶν κοινωνιῶν αὐτῶν καὶ τῶν λαῶν ἐν γένει, ἂν τι ἀντίξοόν ποτε αὐτοῖς παραστῇ, ἀνώμαλος ἢ τούτων πορεία ἢ ὀπισθοδρομικὴ ἀποβαίνει· ἀλλὰ καὶ τούναντίον, ἂν εὐεργετικὴ τις δίκελλα τὸν ροῦν διευκολύνη, εὐρους οὗτος ἀποκαθίσταται καὶ γαλήνιος πρὸς τὸν σκοπὸν βαίνει, καὶ ἐν ταῖς κοινωνίαις ὡσαύτως ταῖς τε μικραῖς καὶ ταῖς εὐρυτέραις, ἂν τις ἐν αὐταῖς νοῦς ἀναφαινηται εὐφυῆς καὶ χεῖρ τις δεξιωτέρα τὰ πρᾶγματα διευθύνῃ, πρὸς τὰ πρόσω ταῦτα αἰσίως εὐδουῦνται καὶ προάγονται.

Διὰ ταῦτα οὔτε ἐπὶ τῇ τυχαίᾳ ἐπὶ τὰ χεῖρω μεταβολῇ ἀθυμητέον, ὅποταν μάλιστα αἱ λυπηραὶ διακυμάνσεις αὐταὶ ἐξ ἐπιπολῆς καὶ κατ' ἐπιφάνειαν μόνον τυγχάνωσι, τοῦ πολλοῦ βάθους ἀσαλεύτου καὶ ἀκυμάντου διαμίνοντος, οὔτε καὶ ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ ἐπὶ τὰ κρείττω πορεῖα θαρρητέον, διότι κατὰ τὸν σοφὸν ποιητὴν Σιμωνίδην, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων καὶ τοῦ ὄλβου μεταβολὴ ταχυτέρα καὶ αὐτῆς τῆς ταχυτεροῦ μίας ἔχει τὴν μετάστασιν.

Τὰ βραχέα ταῦτα, φιλόμουσον καὶ φιλογενές ἀκροατήριον, αἰνιγματωδέστερον ἴσως καὶ παραβολικώτερον κατὰ μοιραίαν ἀνάγκην προοιμιασάμενος, ἔρχομαι ἐπὶ τὴν τῶν πεπραγμένων τῷ Συλλόγῳ ἔκθεσιν, τὴν συντομωτάτην τῶν ὁδῶν προελέμενος.

Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου πρῶτον, καθ' ἣν ἔγγραφα μὲν εἰς ἡλθον 157, ἐξῆλθον δὲ 174, ἧτοι ἐν ὄλῳ 337, ἀναφερόμενα πάντα ταῦτα πρὸς τε τὰς οἰκείας αὐτοῦ ἐπιτροπὰς, πρὸς νέα ἐκλεγέντα μέλη,

πρὸς ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ Σωματεῖα καὶ Ἐκπαιδευτήρια, τὴν τοῦ Συλλόγου ἠθικὴν ἢ τὴν ὑλικὴν ἐπικουρίαν ἐπικαλεσάμενα, πρὸς πρόσωπα τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης αὐτοῦ πρὸς δημοσίας ὀμιλίς αἰτήσαντα, πρὸς ἀγγελτήρια δωρεῶν τῷ Συλλόγῳ ἢ θανάτους μελῶν αὐτοῦ καὶ ἄλλα πρὸς τὴν κλῆσιν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Συλλόγου σχέσιν ἔχοντα.

Καὶ πάντα μὲν ταῦτα καθ' ἕνασπον τὴν σημασίαν αὐτῶν ἔχουσιν, ἰδιαιτέρας δὲ μνείας τυγχάνουσι τὰ τῆς Α. Θ. Παραγιότητος τέσσαρα πιτιάκια, ὧν τὰ μὲν δύο περὶ παραχώρησεως χρηματικῆς βοήθειας εἰς τὸ ἐν Νικοπόλει τῆς ἐπαρχίας Κολωνίας *Εὐανθίου Παρθεναγωγείου* διαλαμβάνουσι, διὰ τοῦ τρίτου ἢ Πατριαρχικῆ ἐκφράζεται εὐαρέσκει τῷ Συλλόγῳ, ὅτι τὴν φιλόστοργον καὶ φιλόμουσον μέριμναν τοῦ μεγαλήτορος ἐθνάρχου συμμερισθεὶς παρὰ τὴν στενόχωρον θέσιν τῶν οἰκονομικῶν αὐτοῦ εἰκοσάλιρον ἐπικούρημα ἐτήσιον παρεχώρησε, διὰ δὲ τοῦ τετάρτου ἀγγέλλεται τῷ Συλλόγῳ, ὅτι ἀπηγορεύθη παντὶ κληρικῷ τὸ ὀμιλεῖν ἀπὸ τῶν βημάτων Συλλόγων καὶ Ἀδελφοτήτων, ἄνευ προηγουμένης Πατριαρχικῆς ἀδείας, πρὸς ἣν ἐντολὴν ὁ Σύλλογος εὐλαβῶς συμμορφώθη.

Ταῦτα, ὡς συντομώτατα τὰ τῆς ἀλληλογραφίας καὶ ἤδη ἐπὶ τὰς τοῦ προεδρείου καὶ τὰς τοῦ Συλλόγου συνεδρίας μεταβαίνομεν.

Καὶ τὸ μὲν προεδρεῖον συνεκροτήθη κατὰ μὲν τὰς ἀρχαιότητας ἐκ τῶν κυρίων Χρ. Χαϊζηρηγότου προέδρου, Σπ. Καραγιαννίδου α' ἀντιπροέδρου, Παρ. Ἰατροπούλου β' ἀντιπροέδρου, Περ. Βιζουκίδου γεν. γραμματέως, Δ. Βαρσάμη εἰδικοῦ γραμματέως, Δ. Μηλιώτου ταμίου, Ἀρθ. Μαζαράκη ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης καὶ Π. Τσελλέντη λογιστοῦ, παραιτηθέντων δὲ τοῦ μὲν κυρίου Π. Τσελλέντη ἐξ ἀρχῆς, τοῦ δὲ κυρίου Περ. Βιζουκίδου μετὰ τὸ πρῶτον τρίμηνον ὁ Σύλλογος ἐξελέξατο ἀντ' αὐτῶν τοὺς κυρίους Ἀρθ. Ἀντωνιάκου γεν. γραμματέα καὶ Ὁδ. Ἀνδρεάδην λογιστήν. Οὕτω δὲ καταρτισθέν, 23 ἐποήσατο τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους συνεδρίας διπλασίας καὶ πλεόν τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν συλλογικῶν ἔτος γενομένων, ὁ δὲ Σύλλογος 32, ἰσαριθμούς περίπου πρὸς τὰς ἐν τῷ παρελθόντι ἔτει καὶ γενικὰς μὲν τακτικὰς τε καὶ ἐκτάκτους 25, εἰδικὰς δὲ 7.

Καὶ κατὰ μὲν τὰς γενικὰς πολλὰ συνεζητήθησαν καὶ ἐπελύθησαν ζητήματα, ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐν γένει διοίκησιν, τὰς σχέσεις αὐτοῦ

πρὸς ἕτερα ἐκπαιδευτικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ σωματεῖα, τὴν περιουσίαν καὶ τὸ γόητρον αὐτοῦ, ἵνα δὲ μὴ ἐπιβαρύνωμεν τὰς ἀκοὰς τοῦ ἐριτίμου ἀκρατηρίου, τὰ κυριώτατα τῶν συνεδριῶν τούτων ἐν χρονολογικῇ σειρά ἔξαγγέλλομεν.

Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Σύλλογος ὁμοψήφως ἀπεφάσισεν ἔκφρασιν εὐχαριστιῶν αὐτοῦ πρὸς τὸ προκάτοχον προεδρεῖον, ἐφ' οἷς τε εὐσυνειδήτως εἰργάσθη καὶ τὸν Σύλλογον ἐπαξίως ἀντιπροσώπευσεν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Α' Διεθνεῖ Ἀρχαιολογικῷ Συνεδρίῳ διὰ τοῦ προέδρου αὐτοῦ, τοῦ ἐκ τῶν ἐπιτίμων μελῶν, ὑπουργοῦ δὲ τότε τῆς Παιδείας κ. Κ. Καραπάνου, καὶ τοῦ προέδρου τῆς Ἀρχαιολογικῆς τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπῆς κ. Μόρτμαν.

Σεβόμενος δ' ὁ Σύλλογος τὴν μνήμην τοῦ μεγίστου τῶν εὐεργετῶν αὐτοῦ, τοῦ ἀειμνήστου Χρηστάκη Ζωγράφου, ἀπέφυγεν εὐγνωμόνως τὸ νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν δι' ἐπιστολῆς τῆς Μεγάλης Πρωτοσυκελλίης διαβιβασθεῖσαν εἰς τὸν Σύλλογον αἰτησὶν τοῦ δικηγόρου κ. Μ. Θεοτοκά, ἀναλαβόντος νὰ διεκδικήσῃ ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων δικαστηρίων, ὡς γενικὸς πληρεξούσιος, τὰ ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἰδρυμάτων κληροδοτήματα ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου Χρηστάκη Ζωγράφου.

Ἐτέρα δὲ πρωτίστης κοινωνικῆς ὠφελείας, μεγάλως δὲ τιμώσης τὸν Σύλλογον, ἀπόφασις τυγχάνει, ἢ τῆς πρωτοβουλίας αὐτοῦ διὰ προτάσεως δ' ἐγγράφου εἰσηγητικῆς τοῦ ἀξιοτίμου ἐταίρου, παλαιμάχου δὲ τοῦ Συλλόγου μέλους, κυρίου Ὁδυσσεῶς Ἀνδρεάδου, ληφθεῖσα περὶ ἰδρύσεως «Διδασκαλικῆς Συνδέσμου» ἐκ τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Προαστείων. Εἰς τὴν πρόσκλησιν δὲ τοῦ Συλλόγου προθύμως ἔσπευσαν ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν τοιοῦτους καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προέδρου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου συνελθόντες ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ αὐτοῦ, ἐψηφίσαντο τὴν ἰδρυσὶν «Διδασκαλικῆς Συνδέσμου», ἀναθέμενοι εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν τὴν σύνταξιν σχεδίου κανονισμοῦ, ὅστις ἐν τρισὶν ἐφεξῆς συνεδρίαις συζητηθεὶς καὶ ἐπιψηφισθεὶς, ὑπεβλήθη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα πρὸς ἔγκρισιν· μέχρι δὲ τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν εὐτυχεῖ μὲν ὁ Σύλλογος, ὅπως παραστῆ εὐάγγελος καὶ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἡμῶν κέντρου, ἀλλ' εὐαγγελίζεται τοῦτο, ὅτι τὴν ἰδρυσὶν τοῦ «Διδασκαλικῆς Συνδέσμου» εὐοίῳως ἐπέστηψεν ἑκατοντάλι-

ρος δωρεά άνωνύμου φιλομούσου άνδρός και φιλογενούς, άγγελθείσα διά του είσηγητού τής ιδέας, κ. 'Οδ. 'Ανδρεάδου, αλλά και μικρότεροι άλλαι δωρεαί υπό φιλομούσων άνδρών γενόμενοι επισφραγίζουσι τής ιδέας τὸ εὐτυχές και οὕτως ὁ πατήρ Συλλόγων και 'Αδελφοτήτων γεραρός 'Ελληνικός Φιλολ. Σύλλογος τῇ πρωτοβουλία αὐτοῦ και υπό τὴν σκέπην τής Μητρὸς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας ἀποκτᾶ ἐπ' αἰσίοις οἰανοῖς και νέον πρὸς τοῖς άλλοις τέκνον, πολλήν τιμὴν αὐτῷ περιποιῶν.

'Αλλά και τὸ πολλὰς τὰς φροντίδας και πολυετείς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Συλλόγου ἐπισπασάμενον, ἄλυτον δὲ και μέχρι τής σήμερον εἶτι διαμένον *Εὐανθίειον κληροδότημα* οὐκ ὀλίγον ἀπασχόλησεν αὐτὸν και κατὰ τὸ λήξαν τὸδε συλλογικὸν ἔτος, διότι σὺν ταῖς άλλαις περὶ τούτου ἀσχολαῖαις τοῦ προεδρείου, τής Κοινωνιολογικῆς 'Επιτροπῆς, και τοῦ Συλλόγου ἠνάγκασεν αὐτὸν ἢ εἰς ἐπανειλημμένας περὶ τούτου ἐπιστολάς τοῦ Συλλόγου σγῶσα Διοικήσεις τής 'Εθνικῆς τής 'Ελλάδος 'Τραπεζῆς, ὅπως αἰτήσῃται τὴν παρέμβασιν τοῦ ἐκ τῶν ἐπιτίμων τοῦ Συλλόγου μελῶν και αἰε προθυμοτάτου πρὸς αὐτὸν γενομένου κ. *Κ. Καραπάνου*, ὅστις και λαβὼν ἐπίσημον τής Τραπεζῆς ἐπιστολήν διεβίβασεν εἰς τὸν Σύλλογον, δι' ἧς δηλοῦται, εἶτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἢ πρὸς τὸν Σύλλογον παράδοσις τῶν τοκομεριδίων τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος, διότι, λέγει, ὑφίσταται διαμαρτύρησις τοῦ *Μουράτ Θεοφιλίδου*, ἀξιούντος, (παραδόξως και ἐξ αὐτοῦ τοῦ 'Αδου εἶτι), ὅτι τὰ χρεόγραφα ἀνήκουσιν εἰς αὐτὸν και ὅτι συνεπῶς ἢ ἀπόδοσις γενήσεται μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τελεσιδικίου δικαστικῆς ἀποφάσεως ἢ συμβιβαστικῆς λύσεως τοῦ ζητήματος, ὅπερ τυγχάνει χαλεπώτερος παντὸς ἐπιγείου δικαστικοῦ ἀγῶνος ἀγῶν, *'Ηράκλειος* τῇ ἀληθείᾳ ἢ *'Οιδισειείος* ἀγῶν διὰ τὸν μέλλοντα, πρόεδρον τοῦ Συλλόγου, ἠναγκασμένον οὕτω νὰ κατέλη και μέχρι τοῦ 'Αδου, ὅπως ἐξευμενίσας τον πρὸ ἐτῶν ἤδη ἀποιχόμενον ἄνδρα προσελκύσῃ αὐτὸν εἰς συμβιβασμόν, και τοῦτο ὑποθέτομεν τυγχάνει τὸ μᾶλλον παντὸς άλλου φοβοῦν τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ νάναλκῶσι τὴν προεδρίαν ἢ τὴν ἀντιπροεδρίαν αὐτοῦ. 'Εκ τής ἐπιστολῆς δὲ ταύτης τής Τραπεζῆς καταφαίνεται, ὅτι ἀγνοεῖ αὕτη τοῦτο μὲν, ὅτι ὁ Σύλλογος ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τελεσιδικιον τοῦ *Αρείου Πάγου* ἀπόφασιν,

τοῦτο δὲ ὅτι, ὡς ἔφθην εἰπόντες, ὁ *Μουράτ Θεοφιλίδης* πρὸ τριῶν ἤδη ἐτῶν ἀπέβίωσεν. 'Αλλ' ὁ Σύλλογος ἔλαβεν ἀποφάσεις και τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς περιφρούρησιν τῶν αὐτοῦ συμφερόντων, τῷ δὲ Εὐανθίῳ Παρθενκωγείῳ, και οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐπικούρος, ὡς ἔφθην εἰπόντες, δι' εἰκοσαλίου βοηθείας προσῆλθεν.

'Αλλά και ἕτερον πολλῆς σημασίας ζήτημα ἀπασχόλησε τὸν Σύλλογον τῇ προτάσει τής Φιλολογικῆς αὐτοῦ 'Επιτροπῆς, ἣτις λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τὴν σημερινὴν θέσιν τοῦ συναλλάγματος και προβλέπουσα, ὅτι ἢ εἰς χρυσὸν μετατροπὴ τῶν κεφαλαίων τής *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης* ἱκανὸν ἤθελεν ἀποφέρει κέρδος, προέτεινε τῷ Συλλόγῳ τὴν φροντίδα περὶ τής τοιαύτης μετατροπῆς· ἀλλὰ τὸ προεδρεῖον, εἰς ὃ ἢ τοιαύτη μέριμνα και μελέτη ἀνετέθη, μελετήσαν τὸ ζήτημα, τὴν γνώμην δὲ εἰδικῶν περὶ τὰ τραπεζιτικὰ λαβόν, εὔρεν ὅτι ἢ εἰς χρυσὸν μετατροπὴ τῶν ἐν λόγῳ κεφαλαίων, ὡς κατατεθέντων τούτων εἰς τὸ διηνεκές και εἰς τὸ τρέχον ἐν 'Ελλάδι νόμισμα, ἀποβαίνει δυσχερεστάτη. 'Αλλ' ὁ Σύλλογος οὐχ ἤττον μικρῶν ἐλπίδων ἀπτόμενος ἐνεργήτει πᾶν τὸ ἐφικτόν. Ληξάσης δὲ και τής μετὰ τοῦ κ. *Helbig* συμφωνίας, ἐπὶ τοῦ μεγάλου ὄργανου, διαλυθὲν τοῦτο παρελήφθη ὑπ' αὐτοῦ, ὃ δὲ Σύλλογος ἀπεφάσισεν, ὅπως μὴ τοῦ λοιποῦ δεσμευθῇ ὑπὸ παρομοίων ὑποχρεώσεων.

'Ὡς *κορωνίδα* δὲ τῶν τοῦ Συλλόγου *συνεδριῶν* ἐπιτιθέμεθα τὴν ἀξιομνημόνευτον και ἱστορικὴν τῷ ἡμετέρῳ Φιλολογικῷ Σωματείῳ ἐκείνην συνεδρίαν, τὴν γενομένην τῇ 9 Σεπτεμβρίου ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ τοῦ Συλλόγου αἰθούσῃ πρὸς τιμὴν τοῦ ἐπιφανοῦς Γαλάτου 'Ακαδημαϊκοῦ, τοῦ σοφοῦ ἑλληνοιστοῦ και λάτρεως τής προγονικῆς ἡμῶν σοφίας και δόξης, ἐπιτίμου δὲ μέλους τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἀπὸ τοῦ 1879 κ. *Henry Houssaye*. Πειποίημεν, ὅτι εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν ἀπάντων ζωνρὰ και ἀνεξίτηλος μένει ἢ ἀνάμνησις τής πανηγυρικῆς ἐκείνης συνεδρίας, ἑναυλοὶ δ' εἰσὶν οἱ λαξευτοὶ λόγοι τοῦ περιωύμου ἀνδρός, λόγοι ἀποπνεόντες βαθὺν σεβασμόν και ἀτέμονα λατρείαν πρὸς τὴν ἀρχαίαν 'Ελλάδα, τὰ γράμματα, τὸν πολιτισμόν και τὴν καλλιτεχνίαν αὐτῆς. Συνεδρίαι, ὡς αὕτη, ἀποτελοῦσιν ὄντως ἱστορικὸν γεγονός ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Τῷ εὐαρέστῳ δὲ τούτῳ γεγονότι τῷ Συλλόγῳ καὶ ἕτερον ἐπιηκολούθησεν, ὅπερ μετὰ δικαίας ἐνταῦθα εὐχαριστήσεως προσαρμύζομεν, ὅτι ὁ Σύλλογος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος Συλλογικοῦ ἔτους ἠξιώθη τῆς ἐπισκέψεως τῆς Α. Ὑψηλότητος, τοῦ διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διεθόντος αἰδεσιμωτάτου *Μαξίμου*, Πρίγκηπος τοῦ Σάξ-Μάινεγγεν, οὗ τὸ προεδρεῖόν τῇ προθύμῳ καθοδηγήσει τοῦ ἱατροῦ κ. *Φρ. Σαλάρα* προσηκόντως ἀντεπεσκέφη καὶ τὰ τοῦ Συλλόγου περιοδικὰ τῇ Α. Ὑψηλότητι προσήνεγκεν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν γενικῶν συνεδριῶν κατὰ δὲ τὰς ἑπτὰ εἰδικὰς συνεδρίας, αἱ ἐξῆς ἀνεκοινώθησαν ἀπὸ τοῦ ἐπιστημονικοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις.

Ὁ κ. Α. *Βασιλειάδης*, ἐκ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν δύο ἀπέστειλεν ἀνακοινώσεις ἀναγνωσθείσας ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως, τὴν μὲν περὶ «*Δρυϊνουπόλεως*», τὴν δὲ περὶ «*Δωδώνης*».

Ὁ ἐλλόγιμος καὶ φερέπονος ἐταῖρος κ. Ἰ. Ἀσπριώτης εἰς δύο συνεδρίας ἀνέγνω μελέτην αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Δύο χωρία τῶν Ἰκετίδων τοῦ Αἰσχύλου καὶ μία ὄδι τῆς Σαπφούς*» μετὰ πολλῆς τῆς ἐμβριθείας ἐρμηνεύσας καὶ ἐπιτυχεῖς ἐπὶ τῶν χωρίων τούτων ἐπενεγκῶν διορθώσεις.

Ὁ κ. Ἰ. *Μηλιόπουλος* δύο ἀνέγνω ὡσαύτως ἐπιστημονικὰς διατριβὰς, τὴν μὲν τιτλοφορουμένην «*Προϊστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Χαλκηδόνος*», τὴν δὲ «*Σημειώσεις ἐκδρομῆς εἰς Χηλὰς*».

Ἐβδομος δὲ ὁ ἀείποτε πρόθυμος περὶ τὸν Σύλλογον καὶ τῆς ἀρχαιολογίας ἐραστῆς, ὁ ἐξοχώτατος ἱατρός κ. *Μίρτμαν* ἀνέγνω γαλλιστὶ μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «*Melkart statue du Musée Imperial Ottomane: Réminiscences prohistoriques du Bosphore*» κατακυροῦσαν τὴν περὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ ἐμβριθειαν τοῦ ἀνδρός.

Ταῦτα τὰ εἰς τὴν ἐνεργὸν ζωὴν τὸ ἐπιστημονικὸν τοῦ Συλλόγου βῆμα τηρήσαντα.

Καὶ ἤδη μεταβαίνομεν ἐπὶ τὸν ἕτερον τῶν κλάδων τῆς ρητορικῆς τοῦ Συλλόγου ἐργασίας. τὸ βῆμα τῶν δημοσίων αὐτοῦ μαθημάτων, δι' οὗ ὁμολογουμένως τοσοῦτον φιλικῶς καὶ εὐεργετικῶς συνδέεται τὸ ἡμέτερον Σωματεῖον μετὰ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, ἣτις τῇ προθύμῳ αὐτῆς ἐνθαρρυντικῇ προσελεύσει τὸν ζῆλον τῶν ἡμετέρων ρητόρων ὑπεκκαίουσα

πολλὰ καὶ αὐτὴ τὰ ὠφέλιμα ἀποκομίζεται.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκ τῶν 27 ἐγγραφέντων ρητόρων, οἱ πλεῖστοι διαφόρων ἕνεκεν ἕκαστος κωλυμάτων, ἔλλιπεις τῶν ὑπεσχημένων ἐφάνησαν ἢ, εἰλικρινέστερον εἰπεῖν, ἐφάνημεν· ταῦτο δ' ἡμεῖς τοῦλάχιστον τὸ ὑστέρημα εἰς βάσκανον ἀποδίδομεν ὀφθαλμὸν, τὴν πέρυσιν εὐτυχίαν τοῦ βήματος τούτου βασικίαντα, ὑπὸ 32 ρητόρων κοσμηθέντος, ἀλλὰ τὴν ἀπροθυμίαν ταύτην τῶν ἀποσχόντων ἐμετρίασεν ἡ προθυμία ἐξ ἄλλων ρητόρων, ἐπικουρῶν προσελθόντων, οἳ ἐγένοντο οἱ τρεῖς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ξένοι, καὶ πρώτη χρονολογικῶς ἡ ἐλλόγιμος δεσποινὶς *Σεβαστὴ Καλλισπέρη*, σεβαστὴ ὄντως καὶ ἐν τῇ διαλέξει αὐτῆς «*περὶ τοῦ διατὸ ἀγωνιώδες τοῦ βίου καὶ ἡ θεραπεία αὐτοῦ*» θαυμαστὴ ἀποδειχθεῖσα, συνωστιζόμενον δὲ τὸ ἀκρατήριον προσελκύσασα· δεύτερος δὲ ὁ χαριτολόγος τῶν κατὰ τὸ νεοελληνικὸν θέατρον ἐρευνητῆς καὶ ἰσχυρὸς τούτου προστάτης ὁ κ. *N. Λάσκαρις*, ὁμιλήσας ἐν μέσῳ πολλοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκρατηρίου μετὰ πολλῆς εὐφραδείας καὶ χάριτος «*Περὶ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τῆς Ἑλληνικῆς σκηνῆς ἐν Ἀθήναις*».

Τρίτος τῶν ξένων τοῦ Συλλόγου ἐγένετο ὁ νεαρὸς τῶν Μουσῶν θεράπων κ. *Σωτήριος Σκίπης*, ὁ ἐξ ἀπαλῶν τῶν ὄνυχων τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ τάλαντον προαισθανθεὶς καὶ ἐνδειξάμενος καὶ ἱκανὸν τὸ ποιητικὸν μέλλον αὐτοῦ προοιωνιζόμενος, ὁμιλήσας δὲ «*Περὶ νεοελληνικῆς λογοτεχνίας*» μετ' ἀπαγγελίας διαφόρων ποιημάτων ἑαυτοῦ τε καὶ ἄλλων μουσολήπτων ἐλλήνων ποιητῶν. Ταῦτα οἱ ξενισθέντες ὑπὸ τοῦ Συλλόγου καὶ τοῦ βήματος αὐτοῦ μετασχόντες. Ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων ἐταίρων, μὴ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Δημοσίων μαθημάτων ἐξ ἀρχῆς ἐγγραφέντες, ἐπίκουροι δὲ προσελθόντες ἐγένοντο, πρῶτος ὁ τῆς Θεμίδος καὶ τῶν Μουσῶν ἄμα θεράπων κ. *Δημ. Σ. Παπαδόπουλος* ὁμιλήσας «*Περὶ νεοελληνικῆς λογοτεχνίας*» μετὰ ἀπαγγελίας πρωτοτύπων αὐτοῦ ποιημάτων· καὶ οἱ ἀσκλητιάδα κ. κ. *Κ. Πουλουλίδης* ὁμιλήσας «*Περὶ τῆς ὑγιεινῆς τῆς καλλονῆς*», θέματος καλῶς διεξεχθέντος καὶ πολὺ εὐαρεστήσαντος, καὶ *Χρ. Δάλλας* «*Περὶ τοῦ κατὰ τῆς φυματιώσεως ἀγῶνος τῆς κοινωνίας*», ζητήματος λίαν διαφέροντος καὶ εὐγλώττω· ὑπὸ τοῦ ρήτορος ἀναπτυχθέντος.

Οὔτοι οἱ ἐκτάκτως ὀμιλήσαντες. Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῷ προγράμματι ἐγγεγραμμένων πρῶτος τὴν πνευματικὴν ταύτην ἐστίασιν ἠλόγησεν ὁ θεοφιλέστατος τοῦ Πέραν χωροεπίσκοπος ἅγιος Ἐλαίας κ. Ἀγαθόγγελος, ὀμιλήσας ὀμιλίαν λίαν σοβαρὰν καὶ εὐαγγελικὴν «**Περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ἔχθρους ἡμῶν**».

Δεύτερος ἀνῆλθε τὸ βῆμα ὁ κἀθηγητὴς κ. Χρ. Πανταζίδης, ὀμιλήσας «**Περὶ τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἀπὸ σκηνῆς φιλοσόφου Εὐριπίδου**».

Τρίτος ὁ αἰδευτώτατος ἱερεὺς κ. Τιμόθεος Σοφριανός «**Περὶ θετικισμοῦ καὶ ἰατρικῆς ἐπιστήμης**».

Τέταρτος ὁ ἰατρός κ. Ἀρτ. Ἀντωνάκοπουλος, οὗ θέμα ἦν «**Ἡ μακροβιότης καὶ τὸ γιαιούρτιον**».

Πέμπτος ὁ κἀθηγητὴς κ. Δουζος Ἡλιού ὀμιλήσας «**Περὶ ἔργων τῆς Ἑλληνικῆς γλυπτικῆς ἐν Μουσείοις τῆς Εὐρώπης**».

Ἐκτος ὁ κ. Ὀδυσσεὺς Ἀνδρεάδης «**Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐπὶ τῶν ξένων φιλολογιῶν καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ δραματούργου Σακεδπεύρου**».

Ἐβδομος ὁ κἀθηγητὴς κ. Δημοσθένης Οἰκονομίδης ὀμιλήσας «**Περὶ Προδρόμων ἢ Πτωχοπροδρόμων**».

Ὁγδοὺς δὲ καὶ τελευταῖος ὁ νεαρὸς ἀσκηπιδῆς κ. Δημ. Βαρσάμης, θέμα τῆς ὀμιλίας του λαβῶν τὸ μάλιστα τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐνδιαφέρον ζήτημα «**Περὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων τῆς Ἀρχαιότητος**».

Πρὸς ἅπαντας τοὺς φιλομούσους τούτους ρήτορας ἡμῶν, τοὺς πρὸς τὸν ἐκπαιδευτικὸν τοῦτον σκοπὸν τοῦ Συλλόγου τοσοῦτον προθύμους ἑαυτοὺς παρασχόντας, εὐγλώττως δὲ καὶ μεθοδικῶς τὰ σπουδαῖα καὶ κοινωφελῆ αὐτῶν θέματα πραγματοποιέοντας, ὁ Σύλλογος τὰς θερμὰς αὐτοῦ ἐμφράζει εὐχαριστίας μετὰ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι οὐ παύσονται καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν αὐτὴν ἐνδεικνύμενοι προθυμίαν.

Νέα μέλη ἐνέγραψεν ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτοῦ ὁ Σύλλογος ἐν ὄλῳ 16, τὸ πλεῖστον νέον καὶ ὑπεράγαν σφῦζον αἷμα. Προτάσει δὲ τῆς Κοινωνιολογικῆς τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπῆς, ἐνέγραψεν εἰς τὰς Δέλτους τῶν ἐπιτίμων μελῶν αὐτοῦ τὸν φιλέλληνα τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου κ. Βερνάρδον Hübler. Ἀλλὰ καὶ πολλῶν μελῶν αὐτοῦ μοιραίως

τὸν θάνατον ἐθρήνησεν ἐξαιρετικῶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, μελῶν ἐξόχων, ἐπιτίμων καὶ προσφιλῶν καὶ ἐδάκρυτον ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ ἐξοχωτάτου Ἀλεξάνδρου Καραθεοδωρῆ πασᾶ, τοῦ ἐξοχωτάτου πολιτικοῦ ἀνδρὸς Θεοδώρου Δηλιγιάννη, τοῦ κἀθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου W. Christ, τοῦ ἐκ τῆς φάλαγγος τῶν ἰδρυτῶν Σεβ. μητροπολίτου Βάρνης Πολυκάρπου, τοῦ ἐκ τῶν μελῶν ὀσιωτάτου γέροντος Ἀλεξάνδρου Εὐμορφοπούλου τοῦ Λαυριώτου, τοῦ κἀθηγητοῦ τοῦ Ζαπτείου Φιλ. Τάξη, τοῦ πολυτίμου ἐπιστημονικῆς συμβολᾶς τῷ Συλλόγῳ προσενηχόντος, πολυγλώττου καὶ σοφοῦ γενομένου ἀνδρὸς, τοῦ πολλοῦ Ἰορδάνου Καρολίδου, τοῦ πολυκλύστου κἀθηγητοῦ τῆς γαλλικῆς γλώσσης καὶ συνετοῦ δημοσιογράφου Φωτ. Δημητριάδου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ συμπολίτου Ἀνδρ. Κουμάτου. Καθύγρους δ' εἰσέτι ἔχει ὁ Σύλλογος τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἐξοχωτάτου καὶ περὶ τὸν Σύλλογον προθυμοτάτου γενομένου Βασιλάκη Σαρακιώτη βέη. Ἐπὶ τῇ ὀδυνηρᾷ πάντων τούτων ἀπωλείᾳ ὁ Σύλλογος βαθέως θλίβει τὴν ψυχὴν, αἰώνίαν τὴν μνήμην αὐτῶν καὶ εὐχεται καὶ τηρήσει.

Ὁ Σύλλογος ὁ εἰς ἀπάσας τὰς ἀπανταχοῦ συγκαλουμένας ἐπιστημονικὰς συνελεύσεις προσκαλούμενος καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀντεπροσωπεύθη εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πανελλήνιον Ἰατρικὸν Συνέδριον διὰ τοῦ ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἰατροῦ κ. Π. Ἰατροπούλου τῷ προτάσει τῆς Βιολογικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπῆς.

Καὶ ἤδη ἡ σειρά ἡμᾶς ἄγει ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Συλλόγου.

Καὶ πρῶτον ἐρχόμεθα ἐπὶ τὴν πρωτότοκον τοῦ Συλλόγου θυγατέρα, τὴν Φιλολογικὴν αὐτοῦ Ἐπιτροπὴν, ἥτις 22 μὲν ἐνεργὰ μέλη ἀριθμοῦσα, ἑνδεκα δὲ τὰ ἐργαζόμενα, ἑνδεκα συνεκρότησε συνεδρίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ γυμνασιάρχου κ. Ἀλ. Ζαμαρίου καὶ τὴν γραμματεῖαν τοῦ κ. Ἀρθ. Μαζαράκη, τὰς συνεδρίας δὲ ταύτας ἀπασχόλησαν τὸ πλεῖστον ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη, ἡ κυριωτάτη αὐτῆς ἐν γε τῷ παρόντι φροντίς, μεθ' ἧς τὴν ἔκδοσιν δέκα ἐξ ἀρχῆς μέχρι σήμερον τόμων ἐπεμελήθη, ὧν τελευταῖος ὁ πρῶτος τόμος τοῦ Πλάτωνος ὑπὸ τοῦ ἐλλογίμου κ. Σπ. Μωραΐτου εἶδε τὸ τῆς δημοσιότητος φῶς. Δύο δ' ἕτερα συντετελεσμένα ἔργα θὰ εὐρίσκωνται ὑπὸ τὰ πιεστήρια ὅσον οὐπω, ὁ δεῦτερος τόμος τοῦ Σοφοκλέους ὑπὸ τοῦ κ. Πέτρου Παπαγεωργίου ἐκιδιδόμενος καὶ τὴν Ἡλέκ-

τραν περιέχων και οι δύο τόμοι του *Λυσίου* υπό του κ. *Άν. Ζάκα*. Ἡ ἐπιτροπὴ ἐν τῇ μερίμνῃ αὐτῆς και περὶ τῶν οικονομικῶν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης παρατηρήσασα, ὅτι οἱ διὰ τὰς ἀπὸ ἱκανοῦ χρόνου ἀγγελλείσασ ἐκδόσεις κρατηθέντες και μὴ κεφαλαιοποιηθέντες τόκοι διὰ τὴν βραδύτητα τῶν ἐκτυπώσεων ἀνῆλθον εἰς 30,396 δραχμάς, ἀπέφασίσε νὰ κεφαλαιοποιήσῃ τὸ μὴ ἐν τῷ παρόντι ἀναγκαιοῦν ποσὸν πρὸς τὰς νῦν ἐκδόσεις· προὔτεινε δ' ἅμα τῷ Συλλόγῳ, ὅπως σκεψάμενος ἐνεργήσῃ ὅτι δυνατὸν πρὸς μετατροπὴν τῶν κεφαλαίων τῆς Βιβλιοθήκης εἰς χρυσόν, περὶ οὗ ζήτηματος ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν.

Καὶ ἡ μὲν Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη κατατεθέντων ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς τῶν ἀπαιτουμένων κεφαλαίων ζῆ εὐτυχῶς και εἰς τὸ διηνεκὲς ζῆσεται, βραδέως μὲν ἀλλὰ περιεσκεμμένως βαίνουσα, ἀλλὰ τὸ ἕτερον τῶν ἀγωνοθετημάτων τοῦ περὶ τὸν Σύλλογον γενναιοτάτου ἀνδρὸς γενομένου, ὁ Ζωγράφειος ἀγὼν περὶ συλλογῆς τῶν ζώντων μνημείων ἐν τῇ γλώσῃ τοῦ λαοῦ, οὗτος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀγωνοθέτου ἐν τῇ χειμερῖα αὐτοῦ διατελεῖ νάρκη, τὸν θαλπερόν και ζωογόνον ἀναμμένων πνοῦν φιλομύσου και φιλογενοῦς ἀνδρὸς, ὅπως εἰς εὔπερον ἀναπτέρωθῆ χρυσασλίδα και ἐξακολούθῃ τὴν ἐθνωφελῆ και σπουδαιοτάτην αὐτῆς πτῆσιν, ἐκδοθῆ δὲ και ἡ τόση ἀποκειμένη γλωσσικὴ ὕλη, ἡ ποθητῶς και ἀδημόνως ὑπὸ τε τῶν φιλογούτων ἑλλήνων και τῶν ἀπανταχοῦ ἑλληνοστῶν ἀναμενομένη.

Ἀλλὰ και ἐν τῷ ἐτέρῳ τῶν ἀγῶνων, τῷ *Καραπαιεῖῳ*, ἡ Ἐπιτροπὴ ἱκανῶς εἰργάσθη, κατάλογον τῶν ὑπολειπομένων βραβείων καταρτίσασα και τῖνα τούτων ἐπὶ τὸ ἀνυσιμώτερον τροποποιήσασα, ἐγκρίνασα δὲ, ὅπως ἐν αὐτοῖς συμπεριληφθῆ και τὸ κοινωφελέστατον διαγώνισμα, περὶ συντάξεως διδακτικοῦ τῆς πρώτης παιδεύσεως ὁδηγοῦ.

Αὐταὶ αἱ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐργασίαι· πόσον δὲ πλείονες και ἐπισημότεραι ὅα ἐξηγγέλλοντο αὐταὶ, ἂν και τὰ ἐπίλοιπα μέλη αὐτῆς τὴν μακαρίαν καταλείποντες ἐπεδρεῖαν εἰς τὴν ἐνεργὸν προσηρχοντο ὑπηρεσίαν και διὰ φιλογολικῶν μελετῶν αὐτῶν τὸ βῆμα τοῦ Συλλόγου ἐζωογόνοῦν.

Τῷ ἐκπαιδευτικῷ δὲ σκοπῷ αὐτῆς ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπομένη ἔκρινε και τὸ εἰς αὐτὴν παραπεμφθὲν πόνημα τοῦ ἐν τῷ γυμνασίῳ Λαμίας καθηγητοῦ κ. *Σωτηρ. Ζουζακίδου*, τὸ

ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἐπιτροπικαὶ και Συντακτικαὶ ἀσκήσεις διὰ τὰ Ἐλληνικὰ Σχολεῖα*, ἡ δὲ κρίσις αὐτῆς λίαν εὐνοικὴ ἀπέβη, ὅτι τὰ ἔργον μεθοδικὸν εὔρε και ἀνύσιμον.

Ἡ δὲ Ἀρχαιολογικὴ τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπὴ διαφόρων αἰτίων και κωλυμάτων ἔνεκα τρεῖς μόνον ἐποιήσαστο συνεδρίας, τὴν μὲν πρώτην πρὸς ἐκλογὴν τοῦ προεδρεῖου αὐτῆς, καθ' ἣν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν προεδρίαν ἐξελέγη πρόεδρος μὲν ὁ πολλὰ ἔτη ἐν ἀρχαιολογικαῖς μελέταις μογήσας κ. *Ξ. Σιδερίδης*, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. *Γ. Παγτίκος*, ἀναδειχθέντος συγχρόνως ὡς ἐπιμελητοῦ τῶν νομισματικῶν και ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν τοῦ κ. *Ἰωακείμ Βαλαβάρη*. Ἀλλὰ τοῦ ἐκλεγέντος προέδρου μὴ ἀποδεξαμένου τὴν προεδρίαν, ἐν δευτέρῃ συνεδρίῃ, ὁμοίως προεδρευθείσῃ, ἐκλέγεται και πάλιν ὁ παλαιμάχος τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν και ἐργασιῶν σκαπανεύς, ὁ ἐξοχώτατος ἰατρός κ. *Μόρτμαν*.

Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ, τῇ και κυριωτάτῃ, συνεδρίῃ ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει οἱ ἀρχαιολογικοὶ τοπογραφικοὶ Κων/λεως πίνακες και οἱ περὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας, οὓς ἐφιλοπόννησεν ὁ ἐν Παρισίοις τὰς διατριβὰς ποιούμενος σοφὸς περὶ ταῦτα ὁμογενὴς κ. *Εὐγένιος Μ.* Ἀντωνιάδης. Εὐρὺς δ' ἐγένετο λόγος ἐπὶ τῶν πινάκων τούτων, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ διαπύρου θαυμασμοῦ τοῦ σοφοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς προέδρου κ. *Μόρτμαν* ἐπὶ τῷ συντελεσθέντι σπουδαιοτάτῳ ἔργῳ τοῦ κ. Ἀντωνιάδου, ὅπερ τὰ μέγιστα θὰ συντελέσῃ και εἰς τὸν πλουτισμὸν τῶν περὶ Κωνσταντινουπόλεως τοπογραφικῶν εἰδήσεων και καταρτισμὸν πληρεστέρου χάριτος τῆς Βασιλευούσης. Οἱ περὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας πραγματευόμενοι πίνακες τοῦ ἑλληνοσολογίου κ. *Εὐγ.* Ἀντωνιάδου ἐρεῖδονται μὲν ἐπὶ τῶν προηγηθεισῶν μελετῶν τοῦ *Σκαρλάτου Βυζαντίου*, Ἀλεξ. Πασπάτη, τοῦ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου και ἰδίῃ τῶν ἐν τῷ Περιδικῷ αὐτοῦ δημοσιευθεισῶν ἀνακαλύψων τοῦ κ. *Μόρτμαν*, ἀλλ' ἐνέχουσι και σπουδαιοτάτα πρωτοτυπίας και συμπληρώσεως σημεῖα, διότι ὁ συγγραφεὺς αὐτῶν τυχὼν ὑψηλῆς Ἀυτοκρατορικῆς ἀδείας, ἐπὶ ἐξ ὅλους μῆνας ἐπιτοπιῶς εἰργάσθη και πολλὰ τέως ἄγνωστα πράγματα και ἀγνώστους ἐπιγραφὰς εἰς φῶς ἐξήνεγκε. Πολλὰ δὲ και ἄλλαι ἐπ' ἀφορμῇ τοῦ ἔργου τοῦ κ. Ἀντωνιάδου ἀρχαιολογικαὶ παρατηρήσεις και ὑπομνήσεις ἐγένοντο ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὴν τεκτονικὴν και τὰ κοσμήματα τοῦ περιεκα-

λοῦς ναοῦ ἀφορώσας, ἦτοι ὑπὸ μὲν τοῦ κ. Μόρτιμν περι τῶν ποικιλοχρῶν τοῦ ἐδάφους μαρμάρων, ἅπερ πρὸς ἄλληλα προσαρμολόμενα ἀποτελοῦσιν ὅσιν κυματιζούσης θάλασσης καὶ περὶ τῆς ἐπιγραφῆς Ἑρρίκου τοῦ Δαρδόλου, ἣτις εἰς τοὺς τῆς Σταυροφορίας χρόνους ἀνάγεται καὶ ὑπὸ ἄλλων ἄλλαι. Τοῦ λόγου δὲ γενομένου περὶ τῶν Ἑνετικῶν Ἀρχαιοτήτων ὁ ἐκ τῶν μουσοτραφῶν ἐταίρων ἐξοχώτατος κ. Ἀνδρέας Κοπάσης ἐφέντης ὀρμώμενος ἐκ τῶν προόδων, ἃς ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις ἡ μελέτη τῶν Ἑνετικῶν μνημείων ἐποιήσατο, ἴδιον ποιεῖται λόγον καὶ περὶ μελέτης λειψάνων τοιούτων ἀρχαιοτήτων καὶ ἐν τῇ Βασιλευούσῃ τῶν πόλεων σφζομένων, συνεπίκουρος δὲ τῇ προτάσει τῆς Α. Ἐξ. δεικνύμενος καὶ ὁ σοφὸς τῆς Ἐπιτροπῆς πρόεδρος κ. Μόρτιμν σὺν τοῖς ἄλλοις παρατηρεῖ, ὅτι ἡ πρώτη Ἑνετικὴ Πρεσβεία ἐν Φαναρίῳ ἦν ἐγκατεστημένη· καὶ ἐν γένει ὑπὸ τῶν φιλαρχαίων συνομιλητῶν διατυποῦται ἡ γνώμη, ὅτι ἐν τῇ Ἀσιατικῇ Τουρκίᾳ, ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Κρήτῃ πολλὰ ὑπάρχουσι ἀξία μελέτης Ἑνετικῶν ἀρχαιοτήτων λειψανα.

Ὀλίγας μὲν τὰς ἐργασίας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀποφαίνομεν, ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι εἰς μικρὸν κύκλον ἐργαζομένων αἱ ταύτης ἐργασίαι περιορίσθησαν· διὸ καὶ σύντονος φροντίς δέον νὰ καταβληθῇ πρὸς ἀναζωογόνησιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἡ δὲ τοιαύτη μέριμνα τοσοῦτῳ μᾶλλον καθίσταται ἐπιτακτικώτερη, καθ' ὅσον αἱ ἀρχαιολογικαὶ μελέται οὐ μόνον οἰκειότεραι καὶ ἀμεσώτεραι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου τυγχάνουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀκμὴν καὶ ἀφθιτον δόξαν ὑπὸ σπυροῦνται τῷ ἡμετέρῳ γένει, οὐ ὁ τριςχιλιετής ἔνδοξος καὶ ἐκπολιτιστικὸς βίος ὑπόκειται πανθομολογουμένως ὡς ἡ σοβαρότατη καὶ σπουδαιοτάτη βᾶσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἦδη δ' ἐρχόμεθα ἐπὶ τὴν Βιολογικὴν Ἐπιτροπὴν, τὴν κατ' ἐξοχὴν τὴν ἐπιστήμην θεραπεύουσαν, σύμβολον δὲ καὶ διηνεκὲς μέλημα αὐτῆς ἔχουσαν τὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τὰ κατὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀόκνως καὶ ἀνεנדότως μελετῶσιν. Ἡ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Π. Ἰατροπούλου καὶ τὴν προσωρινὴν τελευταῖον τοῦ κ. Π. Ἀπέρη, τὴν γραμματεῖαν δὲ τοῦ κ. Νικ. Ἀσλαρίδου, διαδεξαμένου τὸν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς παραιτησάμενον τὸ ἀξίωμα κ. Ἰωαν-

νίδην, 27 συνεκρότησε συνεδρίας, καθ' ἃς 25 ἐπιστημονικαὶ ἐγένοντο ἀνακοινώσεις, ἃς κεφαλαιωδῶς ἀναγκάζομεθα νὰ διαλάβωμεν διὰ τε τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου καὶ ὅτι ἐκτενέστεραι τούτων περιλήψεις τακτικῶς ἐν ταῖς ἐπιτοπείοις ἐφημερίσιν ἐδημοσιεύοντο χάριν τῶν περὶ τούτων ἐνδιαφερομένων. Ἀνακοινώσεις δ' ἐποιήσαντο οἱ ἐξῆς Ἀσκληπιάδαι.

Ὁ κ. Γ. Νούλης μελέτην λίαν ἐπίκαιρον αὐτῆς τῆς ἀσιατικῆς χολέρας.

Ὁ κ. Π. Ἰατροπούλος «Περὶ ἐσωτερικῆς ὀφθαλμοπληγίας ἐκ παρατηρήσεως ἡλιακῆς ἐκλείψεως».

Ὁ κ. Γ. Σώτροπας «Περὶ ἐξαιρέσεως τοῦ τυφλοῦ ἐντέρου (ἐνεκα καρκίνου) μετὰ ἐντεροαναστομῆσεως».

Ὁ κ. Α. Λιμαράκης μελέτην αὐτῆς κακοήθους μορφῆς ἰλαρᾶς, δηλαδὴ βαρείας καὶ ὑπὸ ἔποψιν πυρετικῆς κινήσεως καὶ ἐξαρθήσεως καὶ παραληρημάτων καὶ βαρέων βρογχικῶν φαινομένων».

Ὁ κ. Γ. Νούλης τὸ δεύτερον «Περὶ κύστεων ἐγχοκόκκων τοῦ ἥπατος», ἣτις διὰ τοῦ δεξιοῦ πνεύμονος καὶ τοῦ ὀμωνύμου βρόγχου ραγεῖσα πρὸς τὰ ἔξω, ἔφερον ἐν ταῖς ἀποχρέμψεσι τμήματα μεμβράνης ὑδατίδος.

Ὁ κ. Α. Κρητικὸς ἀνακοίνωσιν «Περὶ ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος», θεραπευθείσης δι' ἐνδονωτιαίων ἐνέσεων Lysol καὶ ὑποδορείων callargol.

Ὁ κ. Β. Λάϊκος «Περὶ θνησιμότητος κατὰ τοὺς τοκετούς» καὶ τῶν κινδύνων τοῦ χλωροφορμίου παρὰ τῇ τικτούσῃ, ὡς καὶ τῶν μέσῳ τῆς καταπολεμήσεως.

Ὁ κ. Σώτροπας δευτέρην μελέτην «Περὶ μήτρας, φερούσης ὑποβλερογόγιον ἔνωμα».

Ὁ κ. Β. Λάϊκος δευτέρην ἀνακοίνωσιν «Περὶ τοῦ τί δέον γενέσθαι ἐν περιπτώσει ἐξωμητρίου κνήσεως», καθ' ἣν ἀποδεικνύει ὡς ἄγκυραν σωτηρίας ταχεῖαν χειρουργικὴν ἐπέμβασιν.

Ὁ κ. Σώτροπας ἐπίκουρος τῇ γνώμῃ τοῦ ἀνωτέρω τρίτην ἀνακοίνωσιν «Περὶ ὁκτῶ περιπτώσεων ἐξωμητρίου κνήσεως διαρραγείσων», ἰαθῆσων δ' ἀπασῶν δι' ἐγκαίρου χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως.

Ὁ κ. Κωνστ. Μακρῆς ἀνακοίνωσιν αὐτῆς τῆς νοσηλείας τῶν ἀσθενῶν κατ' οἶκον καὶ ἐν τοῖς νοσοκομείοις. Ἐπὶ τῆς μελέτης ταύτης ἡ Ἐπιτροπὴ ἰσχυρὰ καὶ ἀκαταγώνιστα τὰ τοῦ ἀνακοινοῦντος ἐπιχειρήματα εὑροῦσα, ἀποδεικνύοντος τὰς ὠφελείας τῆς ἐν τῷ οἴκῳ νοσηλείας, καὶ τὰς βλάβας ἀφ' ἐτέρου καὶ τοὺς

κινδύνους τῆς ἐν τοῖς νοσοκομείοις τοιαύτης, ἐν ὁλομελείᾳ αὐτῆς εἰς συνεχεῖς πολλὰς συνεδριάσεις ἐξήνεγκε τὴν ἐτυμολογίαν αὐτῆς, σύμφωνον κατὰ πάντα οὖσαν μετὰ τῆς τοῦ κ. *Κ. Μακρῆ*. Συνεστάθη πρὸς τοῦτο καὶ τριμελῆς ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. *Γ. Νούλη, Κωνστ. Μακρῆ* καὶ *Βλαΐκου*, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. *Π. Ἀπέρη*, ἣτις νὰ μελετήσῃ διὰ μακροτέρου χρόνου καὶ ὑπὸ πάσας αὐτοῦ τὰς φάσεις καὶ ὄψεις, ζήτησιν δὲ καὶ τὰς γνώμας τῶν διαπρεπεστέρων τῆς Ἑσπερίας καθηγητῶν καὶ ἰατρῶν, μεθ' ὃ νὰ ὑποβάλλῃ ταῦτα ἐν ὑπομνήματι, ὡς καὶ τὴν ἐτυμολογίαν αὐτῆς, πρὸ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐκ τούτων δὲ πάντων καταφαίνεται ὅτι τὸ ἔργον τοῦ κ. Μακρῆ μεγίστης κοινωνικῆς ἐκρίθη ὠφελείας.

Ὁ κ. *Σώτροπας* καὶ τετάρτην ἐποιήσατο μελέτην «*Περὶ ὀστεοχονδράματος τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδέρος*».

Ὁ κ. *Κρητικὸς* δευτέραν μελέτην «*Περὶ τῆς ἐπιδράσεως ἣν κέκτηται ὁ γαστρεντερικὸς σωλὴν πρὸς ἔκρηξιν ἐπιληπτικῆς προσβολῆς*».

Ὁ κ. Ἀπέρης μακρὰν μελέτην «*Περὶ τῶν ἐκ τε τῆς χολέρας καὶ τῆς πανώλους κρουσμάτων καὶ θανάτων*» ἀπὸ τῆς 1 Ἰουλίου μέχρι τῆς 24 Νοεμβρίου 1905, ἀνὰ τὴν ὑφήλιον.

Ὁ κ. *Χρ. Δάλλας* ἀνακοίνωσιν «*Περὶ Γαλακτοτροφίας ἐπὶ σακχαρώδους Διαβήτου*», ἐν ἣ ἀναφέρει λεπτομερῶς τὰς γνώμας τῶν διαπρεπεστέρων τῆς Ἑσπερίας καθηγητῶν, καὶ τὰ ἐξαισία τῆς γαλακτικῆς διαίτης ἀποτελέσματα.

Ὁ κ. Ἀπέρης τὸ δεύτερον «*Περὶ τοῦ τί πικτέον παρὰ τοῦ γημικῶ ἐν περιπτώσει ὑπάρξεως ἐν τοῖς οὖροις σπερματοζωφίων, τουτέστι ν' ἀναφέρῃ τοῦτο ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ ἢ οὐ*»;

Ὁ κύριος *Ταπτᾶς* ἀνακοίνωσιν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἡ μέθοδος ἡμῶν πρὸς ἐγχείρησιν τῶν χρονίων παθήσεων τοῦ μετωπιαίου καὶ σφηνειδοῦς ἄντρου*», ἐν ἣ καταδείκνυσι τὴν προτεραιότητα τῆς ἑαυτοῦ ἐφευρέσεως, παρὰ τὴν ἐν τοῖς κλασικοῖς συγγραμμάσι ἀναγραφὴν, ὅτι αὕτη ἀνήκει τῷ *Κιλλιάν*, καθὼς καὶ τὴν βελτίωσιν, ἣν ἐσχάτως ἐπήνεγκε πρὸς διόρθωσιν καὶ τοῦ καλαισθητικοῦ ταύτης μέρους.

Ὁ κ. *Π. Παπαρικόλου* ἀνακοίνωσιν «*Περὶ ἀναπλαστικῆς ἐγχειρήσεως τῆς ὑπερφίας*».

Ὁ κ. *Π. Τιβέριος* ἀνακοίνωσιν «*Περὶ βουτρογάλακτος*», θεραπείας ὄλως νέας, παρὰ τοῖς ἐκ γαστρεντερίτιδος πάσχουσι νεογνοῖς.

Ὁ κ. *Γ. Μόσχος* ἀνακοίνωσιν «*Περὶ περι-*

πτώσεών τιων ἀνωμάλου ἠχητικότητος κατὰ τὴν ἐπίκρουσιν τοῦ θώρακος».

Ὁ κ. *Νικόλ. Κοκκολᾶτος* ἀνακοίνωσιν «*Περὶ μακρογλωσσίας μετὰ μυξοιδήματος*», φαινομένου λίαν σπανίου. Καὶ τελευταίαν ὁ κ. *Γ. Νούλης* «*Περὶ ἰλαρᾶς*».

Καὶ αὗται μὲν αἱ τῶν τακτικῶν μελῶν μελέται καὶ ἀνακοινώσεις· ἀλλὰ καὶ κλεινοὶ ἐπίκουροι προσῆλθον εἰς τὰς ἐργασίας τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ κ. *Cazeneuve* ποιησάμενος ἀνακοίνωσιν «*Περὶ ὑπνωτισμοῦ καὶ τηλεπαθείας*, μετὰ πειραμάτων, ὁ ἀσκληπιάδης κ. *Παρασκευᾶς*, ἐν Βιέννῃ ἰατρεύων, μελέτην «*Περὶ τοῦ πέπτειν καὶ μὴ πέπτεισθαι ἐν σχέσει καὶ πρὸς τὸ ἔλλκος τοῦ στομάχου*», καὶ ὁ κ. *Χρηστίδης*, ἀρχιχειρουργὸς ἐν τῷ ἐν Μοναστηρίῳ Νοσοκομείῳ, ἀνακοίνωσιν «*Περὶ τῆς θεραπείας τῶν αἱμορροϊδῶν*».

Ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τούτων τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, φιλόμουσον ἀκροατήριον, καίτοι διὰ πάσης τῆς ἀναγνώσεως τῶν θεμάτων τῶν διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων καὶ μελετῶν τῶν μελῶν αὐτῆς αὐτόκλητος καὶ λαμπρὸς συνοδὸς ὁ ἔπαινος συμβαδίζει, οὐχ ἦττον, ἵνα μὴ καὶ ἡμεῖς ἑλλιπεῖς ἐπιβαλλομένων ἡμῖν καθηκόντων φανῶμεν, τὸν δίκαιον τῇ Ἐπιτροπῇ ἀνακηρύττομεν ἔπαινον καὶ τὰς θερμὰς τοῦ Συλλόγου ἐκφράζομεν χάριτας καὶ εὐχαριστίας, ὅτι ὁμολογουμένως ἡ φιλοπονία τῶν μελῶν αὐτῆς εὐπρόσωπον αὐτὸν τῷ δημοσίῳ ἐν ἐπιστημονικαῖς ἐργασίαις παρέστησεν.

Εἰς τὸν σταθμὸν δὲ τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀφικόμενοι, οὐχὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν αὐτῷ παραμενοῦμεν, ἀλλὰ τὰς ὀλίγας ἐν τῷ ἔτει τούτῳ ἐργασίας αὐτῆς ἐπισκοπήσαντες ταχέως ἐντεῦθεν ἀπαροῦμεν.— Ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὕτη τοῦ καὶ πέρυσι τοιούτου, τοῦ ὀρητροῦ τῆς *Θέμιδος* θεράποντος κ. *Γ. Ἀποστολίδου* καὶ τὴν γραμματεῖαν κ. *Ἀριστείδου Δημοπούλου* τρεῖς συνεκρότησε συνεδρίας, ἃς κυρίως ἀπησχόλησε τὸ παρὰ τοῦ Συλλόγου παραπεμφθὲν νομικὸν ζήτημα, τὸ ἀφορῶν εἰς τὸ *Ἐυανθίειον κληροδότημα*, ὅπερ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εὐανθὲς καὶ ἀκμαῖον ὑφίσταται καὶ ἴσως οὐδέποτε φυλλορροήσει μαραινόμενον καὶ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη λυόμενον.

Βραχεῖαι καὶ οὐχὶ λιπαραὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐργασίαι· ἀλλὰ τὴν στεγνότητα τούτων κατήρδενσε καὶ κατελίπανεν ἡ οὐσιωδιστάτη

ἐπιστημονικὴ πραγματεία τοῦ φερεπόνου προέδρου αὐτῆς κ. Γ. Ἀποστολίδου «Περὶ εὐγνωμοσύνης καὶ ἀχαριστίας», ἐκ τῶν πραγματειῶν ἐκείνων τυγχάνουσα, αἰτινες τείνουσιν εἰς τὸ νὰ πραγματωῶσιν εἰς τὸ κοινωφελές κοινωνικὸν ὄνειρον, ὅπως ἐπαναγάγῃσι τὸν ἀπὸ τῶν νομικῶν κωδίκων φυγαδευθέντα νόμον τῶν ἀρχαίων Περσῶν, δικαζόντων νόμῳ γραπτῷ καὶ ἀχαριστίας, ὅτι ταύτῃ ἐπιτεταί τὸ μέγιστον κοινωνικὸν κακὸν ἢ ἀναισχυντία, ἣτις ἀτιμωρητὴ καὶ κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους μοιραίως ἀκμάζει ἐν τῷ μέσῳ τῶν κοινωπιῶν ἡμῶν, μακρὰ βιβᾶσα καὶ ἀσυστόλως καγχάζουσα.

Ἡ δὲ *Συντακτικὴ* τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπὴ συνισταμένη κατὰ τὸν κανονισμόν ἐκ τῶν γραμματέων τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ἐπιτροπῶν καὶ τοῦ κατὰ τὰς ἀρχαιρεσίας ἐκλεγομένου μέλους αὐτῆς τοιοῦτου ἀναδειχθέντος τοῦ κ. Σπ. Καραγιαννίδου, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦτου καὶ τὴν γραμματείαν τοῦ κ. Δ. Βαρσάμη, πέντε συνεκρότησε συνεδρίας, καθ' ἃς τῇ ἐπικουρικῇ συμπράξει τοῦ ἀείποτε προθύμου εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου ἐλλογίμου κ. Χρ. Παρταζίδου, πρὸς τοῦτο προσκληθέντος, ἐρωμένως καὶ φιλοτίμως τοῦ κυριωτάτου αὐτῇ μελήματος ἐπελάβετο, τῆς ὅσον οἶόν τε, ταχυτέρας ἐκδόσεως τοῦ *Περιοδικοῦ*. Ἄν δὲ τὸ ὅλον πρᾶγμα ἐξήρητο ἐκ τῆς προθυμίας τῆς Ἐπιτροπῆς πάλαι τοῦτο τὸ φῶς θὰ ἔβλεπε καὶ τοὺς ἐναγωνίως αὐτὸ ἀναμένοντας ἀπὸ πολλοῦ θὰ ἐφώτιζεν· ἀλλὰ πολλὰ τὰ ἐμπόδια ὀλονέν παρίσταντο καὶ τῆς ἐκάστοτε ἀναβολῆς καὶ διακοπῆς αἴτια ἐγίνοντο· καὶ πρῶτον τὸ χρῆμα, ἢ τῶν πάντων κινητήριος αὐτῆ δύναμις, καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγης σημασίας, αἴτια, ἀπερ ὅμως τῇ πατρικῇ πρὸς τὸν Σύλλογον καὶ στοργικῇ μερίμνῃ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος αἰσίως ἤρθησαν καὶ ἥδη ὀλίγα ὑπολείπονται φύλλα πρὸς συμπλήρωσιν καὶ ἔκδοσιν τοῦ 29ου τόμου τοῦ *Περιοδικοῦ*, ἐν τῷ ὁποίῳ συμπεριληφθήσονται καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ 44ου Συλλογικοῦ ἔτους, ἵνα ἐφ' ἐξῆς ἢ ἔκδοσις τοῦ *Περιοδικοῦ* συμβαδίζῃ ταῖς τοῦ Συλλόγου ἐργασίαις. Ἀλλὰ καὶ ἐκ προηγουμένων ἐτῶν, τοῦ 41ου, 42ου καὶ 43ου συλλογικοῦ ἔτους παραλειφθέντα ἀναγνώσματα θέλει συμπεριλάβει τὸ ἐκδιδόμενον *Περιοδικόν*, καθ' ὅσον ὁ χῶρος ἤθελεν ἐπιτρέψει.

Περὶ δὲ τῆς ἐν τῷ κανονισμῷ ἀριθμουμένης *Φυσικομαθηματικῆς Ἐπιτροπῆς* εὐλαβοῦ-

μεθα νανοῖζωμεν χεῖλη, μὴ ἐκ μακαρίου ὕπνου αὐτὴν ἐγείρωμεν.

Εἰς τὸ περὶ *Βιβλιοθήκης* καὶ Ἀναγνωστηρίου κεφάλαιον εἰσερχόμενος, τὰς μετὰ παρησιας λόγου ἀξίας παρατηρήσεις τοῦ ἐλλογίμου ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης θέλω παρεισαγάγῃ· ὅτι, ἐν ᾧ πάντα τὰ λοιπὰ ἐργαστήρια τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ὑπάρχουσι καὶ παρ' ἡμῖν ὅπως δῆποτε λειτουργοῦντα, ἐν ᾧ δυνάμεθα νὰμιλλώμεθα εἰς τινα εἶδη πρὸς τὰ εὐρωπαικὰ ἔθνη καὶ νὰ διεκδικώμεν πολλάκις τὸ γέρας τῆς ὑπεροχῆς, ὑστεροῦμεν ὅμως ἐν τούτοις πολὺ ὡς πρὸς τὸν παράγοντα τοῦτον τῆς ἐκλαϊκίσεως τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν. Δὲν ἔχομεν δημοσίας Βιβλιοθήκας καὶ λαϊκὰ Ἀναγνωστήρια, προσιτὰ καὶ ἐπικῆ ἄστυα τῶν φιλοπόνων ἐπιστημόνων καὶ φιλομαθῶν πολιτῶν· αἴτιον δὲ καὶ τῆς ἐλλείψεως ἡμῶν ταύτης τυγχάνει ἡ οικονομικὴ ἀπορία. Οὐχ ἤττον τὸ διαρρεῦσαν συλλογικὸν ἔτος ὑπῆρξεν ἱκανῶς γόνιμον τῇ Βιβλιοθήκῃ· διότι εἰςῆλθον οἱ 34 τόμοι τῶν δύο *Ἐγκυκλοπαιδικῶν Λεξικῶν* τοῦ Mayer καὶ Brockhaus, ἐκ δωρεᾶς τοῦ κ. Π. Βίζουκίδου, 33 δ' ἔτι τίτλοι διαφόρων συγγραμμάτων, περιοδικῶν καὶ φυλλαδίων, ἐντύπων καὶ χειρογράφων. Ἄξια δὲ μνείας θεωροῦμεν τὸν τῆς *Ἱεροσολυμικῆς Βιβλιοθήκης* τῆς ἐκδιδόμενης ἐν Περσούπολει ὑπὸ τῆς Παλαιστινείου Ἐταιρείας, τὰς ἀναμνήσεις τῆς Α. Ἐξοχότητος, τοῦ Ζωηροῦ πασᾶ, τὰ ἐξ ἐκκλησιαστικῶν χειρῶν γραφῶν, δωρηθέντα ὑπὸ τῶν κ. Ἀδελφῶν *Ἀνθεροπούλων*, τὰ συγγράμματα τῶν φίλων ἐταίρων κ. κ. Π. Ἀπέρη «*La Chimie au XIX siècle*», Θ. Φλωρᾶ «*Φυσιολογίαν τοῦ ἀνθρώπου*» καὶ Γ. Παρίκου «*Τὸν πρῶτον τόμον τῶν Ἑλληνικῶν Δημοτικῶν ἀσμάτων*».

Τὸ δὲ Ἀναγνωστήριον ἀπέκτησε τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου «*Ἀναπλάσεως*», ἀνταλλαγὴν πρὸς τὸ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου *Περιοδικόν*. Ἐγένετο δὲ καὶ σαφῆς κατάλογος πάντων τῶν περιοδικῶν καὶ τῶν ἐφημερίδων ἐγχαρῶν τε καὶ ξένων, ἢ δ' ἐκτύπωσις αὐτοῦ ἀναμένει ἐπίσης τὴν ἀνατολὴν εὐπορωτέρας τῷ Συλλόγῳ ἡμέρας, ἢ ἀπὸ θερμῆς καρδίας ἐυχόμεθα.

Ταύτας καὶ τοιαύτας τὰς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐργασίας ἀποφαινόμεθα. Καὶ ἤδη τὴν τοῦ Ταμιείου διαχείρισιν ἀναγινώσκωμεν.

ΔΙΑΧΙΡΕΙΣΙΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Έτος ΜΕ' 1905—1906.

Είσιπραξις.

Ἀπὸ συνδρομὰς μελῶν καὶ Διπλώματα Α. Τ.	210.—
» Κληροδότη. Α. Γεωργιάδου 2% 1905	» 36.—
» Συνδρομὴν Ι. Πεσματζόγλου Ἀθηνῶν	» 10.—
» Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον γρ. 4000	» 37.—
» Πώλησιν τόμων Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.....	» 3.30
» Ἐνοίκιον αἰθούσης.....	» 2.50
	Α. Τ. 298.80

Δαπάναι.

Εἰς μισθοδοσίαν προσωπικοῦ.....	Α. Τ. 215.—
» ἔξοδα διάφορα.....	» 34.06
» » γραφείου.....	» 5.87
» Βιβλιοθήκην.....	» 1.—
» παρασφάλιστρα Κυρίου Συλλόγ.	» 11.50
» φωτισμὸν.....	» 7.—
» Ἐδανθ. Παρθεναγ. (ἄγ. Κολωνίας)	» 10.—
» Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν.....	» 1.— 285.43

Υπόλοιπον ἐν τῷ Ταμείῳ... Α. Τ. 13.37

Τὸ μικρὸν τοῦτο περίσσευμα δὲν θὰ ὑφίστατο ἀλλὰ μᾶλλον πολὺ τὸ ἔλλειμμα, ἂν τινα τῶν ἀναγκαίων τοῦ προϋπολογισμοῦ κοινδύλων ἐξτελοῦντο ὑπὲρ τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου καὶ ἂν τὰ ὀφειλόμενα ἀπετίνοτο.

Ταύτας καὶ τοιαύτας τὰς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἐργασίας ἀποφαινόμεθα· καὶ ἤδη ἐπὶ τὰ οἰκονομικὰ αὐτοῦ ἀφικόμενοι, τὴν ζωογόνον ταύτην πάσης ὁμολογουμένως κινήσεως δύναμιν, ἐν ἀπόρῳ διατελοῦμεν, τί τὸ αἷτιον τῆς ἀπὸ πολλοῦ οἰκονομικῆς αὐτοῦ καχεξίης νὰ θεωρήσωμεν· ἄρα γε εἰς τὴν ἀμεριμνησίαν τῶν πολλὰ δυναμένων τὸ ἡμέτερον ἐπιστημονικὸν Σωματεῖον εὖ ποιῆσαι καὶ τὸ ἀναγκαῖον αἶμα εἰς ζῶν ζωηροτέραν καὶ δρασιν δραστηριωτέραν αὐτῷ ἐμφυσῆται καὶ τούτων μὴ τὴν προθυμίαν ταύτην προθυμουμένων, ἐνταῦθα τὸ κακὸν ἀποδοτέον ἢ εἰς ἐλαττώματα ἡμῶν, φυγοπονίαν δηλονότι πρὸς πλείους ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, προθυμίαν δὲ πρὸς ματαίαις καὶ ἀπράκτους συζητήσεις καὶ ἄλλα οὐχὶ εἰς τὸ γόπτρον, ἀτυχῶς τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τείνοντα, τὴν ἀπογοήτευσιν δὲ προκαλοῦντα τῶν τε ἐν τῷ Συλλόγῳ φιλοστόργως καὶ δραστηρίως ἐργαζομένων καὶ τῶν ἐξωθεν πολλὰ τούτων προθυμουμένων ἐπικουρῆσαι, εἰς τοῦτο τὴν οἰκονομικὴν αὐτοῦ δυσπραγίαν ἀνακτέον; διότι ὄντως ἄπορον ἡμῖν τυγχάνει, τίνος ἕνεκεν ἄρα γε οἱ πολὺχρσοὶ τῶν ἡμετέρων ὡς γνήσιοι τῶν με-

γαλητόρων προγόνων ἡμῶν κληρονόμοι καὶ τῶν ἀρετῶν ἐκείνων μιμηταὶ ἀφρόνῳ τῇ χειρὶ τὸν χρυσὸν αὐτῶν εἰς τᾶλλα κοινὰ παρέχουσι, πρὸς δὲ τὸν φαινὸν τοῦτον φάρον τῆς ἡμετέρας σοφίας καὶ ἐπιστήμης, τὸν εἰς ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον περίπυστον τὸ ὄνομα αὐτοῦ καταστησάμενον καὶ τὴν φιλομουσίαν τοῦ φιλομονοσταίου καὶ φιλοπροόδου Ἀρακτος τῆς χώρας διακηρύσσοντα, πῶς πρὸς τὸ ἀγλαὸν τοῦτο τῆς εἰρηναίας ἐργασίας ἐργαστήριον σκληροὶ καὶ ἀδιάφοροι ἴστανται, οὐδὲ τὰ ψυχία τῶν πλουσίων τραπεζῶν αὐτῶν παρέχοντες; Τοῦ ζητήματος τούτου ἡ λύσις ἀξία πολλῆς τῆς σπουδῆς καὶ μελέτης τυγχάνει τῷ τε Συλλόγῳ, περὶ τῆς περαιτέρω ζωῆς αὐτοῦ προμηθουμένη, καὶ τῇ ἡμετέρῃ κοινῶν, περὶ τῆς ἀγαθῆς πορείας τῶν καθ' ἡμᾶς κοινῶν προσκεπτομένων. Ταῦτα ἐνομίσαμεν ἀναγκασία καὶ δίκαια κεφαλαιωδῶς νὰ θίξωμεν κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην τοῦ Συλλόγου ἐορτὴν καὶ παρήγγυριν ὡς ἐκ τῆς προεδρικῆς ἡμῶν ταύτης θέσεως, τοῦ κοινωνικοῦ ἡμῶν ἔργου καὶ ὅτι ἐν τοῖς πρεσβυτέροις μέλεσι τοῦ Συλλόγου διατελοῦμεν.

Καὶ ἤδη τῷ 117 τοῦ Κανονισμοῦ ἄρθρῳ ἐπόμενοι, τοὺς νέους τοῦ Συλλόγου Κοσμητορας ἀνακηρύττομεν, οὓς ἡ ψῆφος αὐτοῦ ἐπὶ τῷ νέῳ 46 Συλλογικῷ ἔτει ἀνέδειξε. Καὶ πρόεδρος μὲν τὸν κ. Α. Διμαράκη, α' ἀντιπρόεδρος τὸν κ. Χρ. Παριαζίδην, β' ἀντιπρόεδρος τὸν κ. Ἄντ. Ἀντωνιάκου, γεν. γραμματεῖα τὸν κ. Π. Τσελλέρτην, εἰδ. γραμματεῖα τὸν κ. Σ. Σταμούλην, ἔφορον τῆς Βιβλιοθήκης τὸν κ. Δημοσθέην Οἰκονομίδην, ταμῖαν τὸν κ. Μηλιώτην καὶ λογιστὴν τὸν κ. Αὐρήλιον Σπαθάρην.

Πρὶν δὲ τὸν λόγον τῷ νέῳ προέδρῳ παραχωρήσωμεν καὶ τῆς διοικήσεως τῶν τοῦ Συλλόγου πραγμάτων ἀποχωρήσωμεν, αὐτὰ τὰ πράγματα ἄγουσιν ἡμᾶς ὅπως τὸν ἐπίλογον ἡμῶν τοῦτο μὲν συμβουλευτικὸν τοῦτο δὲ καὶ παραμυθητικὸν ποιησώμεθα· καὶ ἐπὶ μὲν τῷ πρώτῳ ὑπομιμνήσκομεν καὶ πᾶσι μὲν, ἰδίᾳ δὲ τοῖς νεωτέροις τῶν μελῶν τοὺς συνετοὺς καὶ σωτηρίους τῶν συνοουσιῶν λόγους σοφοῦ τῆς ἀρχαιότητος ἀνδρὸς Προδίκου τοῦ Κείου, ἀποφνηαμένου ἐν ὁμοίᾳ ποτέ τινα πρὸς τὸν τρόπον τῶν ἡμετέρων συζητήσεων περιστάσει, ὅτι ἀεὶ τοὺς ἐν τοῖς τοιοῦτοις λόγοις παραγιγνομένους ἀμφισβητεῖν μὲν, ἐρίζειν δὲ οὐδ' ἀμφισβητοῦσι μὲν γὰρ καὶ οἱ φίλοι πρὸς ἀλήλους δι' εὐνοίαν, ἐρίζουσι δὲ μόνον οἱ

ἐχθροὶ καὶ διάφοροι». Ἄλλὰ καὶ τοὺς ἀγνήν φιλοπατρίαν ἀποπνέοντας λόγους Ἀριστείδου τοῦ Δικαίου πρὸς τὸν ἐν πολιτικαῖς γνώμας διαφερόμενον αὐτῷ, τὸν πολὺν ἐν Ἑλληνί Θεμιστοκλέα οὐ λησμονητέον, ὅτε ἀμφοτέρων ποτὲ εἰς πρεσβείαν ἀπερχομένων τοιοῦτους τινὰς λόγους ἀπήύθυνε· «Βούλει, ὦ Θεμιστοκλείς, ἐπὶ τῶν ὀρίων τούτων τῆς Ἀττικῆς τὴν διαφοράν ἡμῶν ἀφῶμεν καὶ ἐπιστρέψαντες αὐθις ἀναλάβωμεν;» Καὶ ἡμεῖς, φίλοι καὶ οὐχὶ διάφοροι ὄντες, εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τῆς ἐπιστήμης τέμενος τὸν πόδα τιθέμενοι, τᾶλλα πάντα ἔξω τούτου ἀποθέμενοι, ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν καὶ μέλημα κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμὸν ὀφείλομεν ἔχειν, τὸ συμφέρον καὶ τὸ γόητρον τοῦ πρεσβυγενοῦς καὶ περικλύτου τούτου Συλλόγου, πρὸς δὲ καὶ ζῆλον ἱκανόν, ὅπως τοῦτον μείζω καὶ βελτίω ἢ ὅσον παρελάβομεν εἰς τοὺς μεθ' ἡμᾶς παραδῶμεν.

Ἄλλὰ καὶ παραμυθίαν ἐν τέλει ταύτην παραμυθοῦμαι ὑμᾶς, ὑπομιμνήσκων, ὅτι τῶν γλυκειῶν καὶ εὐόσμων σταφυλῶν τοὺς ὄμφακας, πρὶν αἰ θάλπεραι τοῦ τὰ πάντα πεπαίνοντος ἡλίου ἀκτίνες πεπείρους αὐτοὺς ποιήσωσιν, ἂν τις τούτους γεύσῃται, ὄξυπίκρους πάνυ καὶ στρυφνοὺς σφόδρα εὐρήσει· πλὴν

ἄλλ' ὅμως οὗτοι εἰσιν οἱ τὸν περιζήτητον καὶ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων εὐφραίνοντα οἶνον τὸν ἀνθοσμίαν ἀποτελέσοντες.

Παραμυθούμενος οὖν ἑμαυτὸν τε καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὅτι οἱ σποδρότεροι καὶ πάνυ σφύζον τὸ αἶμα ἔχοντες τῶν νεωτέρων, πάσας ὅμως τὰς καλὰς οὐσίας καὶ θελήσεις ἐν ἑαυτοῖς ἐνέχοντες, ὅταν οἱ σοφώτεροι καὶ πεπαίνοντες τῆς πείρας καὶ τῆς ἐγκρατείας συλλογισμοὶ ἐπικρατήσωσιν, οὗτοι τοῦ μέλλοντος τὸν καλλίβοτρον τῆς προθυμίας εἰς ἐπιστημονικὰς μελέτας καὶ εἰς συνετάς σκέψεις οἶνον ἀποτελέσουσιν. Ταῦτα παραμυθούμενος εὐελπίς καὶ εὐοίωνος τὴν ἔδραν ταύτην καταλείπω, ὅτι ὑπὸ τῆν ἰσχυρὰν εὐνοίαν καὶ προστασίαν τοῦ φιλομουσοτάτου καὶ φιλοπροόδου Ἀρακτος Σουλτᾶν Ἀπτούλ Χαμίτ Χὰν τοῦ Β' καὶ τὰς φιλοστόργους εὐλογίας τῆς Μητρὸς ἡμῶν Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, ἡ ἱερὰ αὕτη τῆς ἡμετέρας σοφίας ναῦς, ἀκμαῖον καὶ φιλότιμον τὸ πλήρωμα αὐτῆς ἔχουσα, ἕσσει εὐπλοήτει, πλησίστιος εἰς τὸ πόντιον κύμα τοῦ εἰρηναίου παγκοσμίου συναγωνισμοῦ καὶ νικηφόρως φερομένη.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΜΕΤ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΙΟΥΝΙΟΥ 1906 ΜΕΧΡΙΣ ΜΑΪΟΥ 1907

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΛΖ'

(Τακτική γενική).

Τῆ 19ῃ Ἰουνίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἑνκρῆξιν τῆς συνεδρίας, ἐξέφρασεν ἐν πρώτοις εἰς τὸν Σύλλογον τὰς εὐχαριστίας τοῦ νέου προεδρείου ἐπὶ τῆ ἐμπιστευθείσῃ αὐτῷ δικκονίᾳ καὶ σύνταμα ἐξεδήλωσε τὴν πεποίθησιν ὅτι πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου θὰ προσέλθωσιν ἀρωγὰ εἰς τὸ ἔργον τοῦ προεδρείου, ὅπως ὁ Σύλλογος ἐπιτελέσῃ κατὰ τὸ νέον τοῦτο συλλογικὸν ἔτος τὰ καθήκοντα καὶ τὸν προορισμὸν του. Εἶτα ἐγνωστοποίησεν εἰς τὸν Σύλλογον τὰ κατὰ τὴν μετάβασιν τοῦ νέου προεδρείου παρὰ τῆ Α. Θ. Παναγιότητι, ὅπως κατὰ τὰ εἰωθότα, ὑποβάλλῃ τὰ σέβη του καὶ ἐξαιτήσῃται συνάμα τὰς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου εὐχὰς καὶ τὴν προστασίαν Αὐτῆς. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης, προσέθηκεν ὁ κ. πρόεδρος, λίαν φιλοφρόνως καὶ εὐγενῶς ἐδέχθη τὸ προεδρεῖον, ὑπεσχέθη πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν καὶ ἰδιαιτέρως συνέστησε τὴν λήψιν παντὸς ἀναγκαίου μέτρου διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς οἰκονομικῆς θέσεως τοῦ Συλλόγου.

Μετὰ ταῦτα ἀνεγνώσθησαν τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν τῆς 5ης καὶ 11ης Ἰουνίου, ἅτινα παμψηφεί ἐπεκυρώθησαν.

Ἀναγνωσθεῖσης τῆς ἀλληλογραφίας, ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς διοργανωτικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς κατὰλληλον ἑορτασμὸν τῆς 40ετηρίδος τῆς δημοσιογραφικῆς δράσεως τοῦ κ. Δ. Νικολαΐδου, διευθυντοῦ καὶ ἀρχισυντάκτου τῆς ἡμερηίδος «Κωνσταντινουπόλεως», ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης προτείνει ὅπως τὸ ζήτημα τοῦτο μελετηθῇ πρότερον ὑπὸ τοῦ προεδρείου, τὸ ὅποιον μετὰ μελέτην νὰ ὑποβάλλῃ τὰς σκέψεις του εἰς τὸν Σύλλογον. Ἡ πρότασις γίνεται δεκτὴ παμψηφεί.

Ὁ κ. πρόεδρος προτείνει ὅπως ἐκφρασθῶσιν εὐχαριστίαι εἰς τὸ προκατόγον προεδρεῖον δι' ἅπερ εἰργάσατο ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου. Ἡ πρότασις του αὐτῆ ἐγένετο ἀποδεκτὴ.

Ὁ Σύλλογος παμψηφεί ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τοῦ προεδρείου, ὅπως συμφώνως τῆ

ἀποφάσει τῆς γενικῆς συνεδρίας τῆς 12ης Ἰουλίου 1898, ὁ κ. Κωνσταντῖνος Σπαρούδης, διευθυντῆς καὶ ἀρχισυντάκτης τῆς «Πρόδου», ἐγγραφῆ ἐκ νέου μέλος τοῦ Συλλόγου, ὅφ' οὗς ὄρους ἐνεγράφησαν διὰ τῆς μνημονευθείσης ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου καὶ οἱ λοιποὶ συνάδελφοι αὐτοῦ.

Τῆ προτάσει τοῦ προέδρου, ἐξακολουθησάσης τῆς συζητήσεως ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ κ. Δ. Παπαδοπούλου, συζητηθείσης κατὰ τὴν γενικὴν συνεδρίαν τῆς 8ης Μαΐου 1906, ἐγένετο αὕτη ἀποδεκτὴ, καὶ ἀπεφασίσθη ὅπως ἐκλεγῆ τριμελῆς ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ, πρὸς ἐξέλεξιν τῶν μῆτερ ἐξελεγκθειῶν συλλογικῶν λ/σμῶν μέχρι τοῦ 45ου συλλογικοῦ ἔτους, καὶ τούτου συμπεριλαμβανομένου. Ψηφοφορίας γενομένης ἐξέλεγησαν οἱ κ. κ. Ἀνρ. Σπαθάρης, Γ. Θεοχαρεΐδης καὶ Κ. Μακρίδης.

Μετὰ ταῦτα ψηφίζεται ὁ κ. Ε. Ἀγγελῆς, ἰατρός, τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου. Ἀγγέλλεται δὲ τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Ἀθανάσιος Γιάκας, ἀρχιτέκτων, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Θεοχαρεΐδου, Δ. Βαρσάμη καὶ Ὁδ. Ἀνδρεάδου.

Συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς 5ης Ἰουνίου 1906, ἐξουσιοδοτήθη τὸ προεδρεῖον νὰ δίδῃ τοὺς τόμους τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, καθ' ἃς περιπτώσεις ὀρίζει τὸ 16ον ἄρθρον τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. Εἶτα τῆ προτάσει τοῦ κ. Γ. Παργίτου ἀποφασίζεται ὅπως καὶ διὰ τῶν ἡμερηίδων δημοσιευθῆ σὺν τῆ ἐκθέσει τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τοῦ τέως προέδρου καὶ ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ νέου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΛΗ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 3ῃ Ἰουλίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν πρακτικῶν ἀνακοινοῦται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας, ἐν ἣ καὶ πατριρχικὸν πιττάκιον ἀπὸ 23 Ἰουνίου, δι' οὗ προαπέμπεται καὶ συνιστᾶται αἴτησις τοῦ μητροπολίτου Κολωνίας περὶ αὐξήσεως τοῦ ἐπιχορηγήματος εἰς τὸ Ἐδαν-

θείον Παρθεναγωγείον κατά δέκα λίρας. Ἡ ἐπ' αὐτοῦ συζήτησις παραπέμπεται εἰς τὴν περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐπιστολὴ τῶν ἐφοροεπιτρόπων Δελθινακίου ἀπὸ 28 Μαΐου, αἰτουμένων διὰ τὴν ἀστικήν αὐτοῦ σχολὴν τὴν σειρὰν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. Ὁμοία τῆς ἐφοροεπιτροπῆς Ρόδου ἀπὸ 9 Ἰουνίου αἰτούσης δύο σειρὰς τῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου.

Ἐπὶ τῆς ἐκ Δελθινακίου ἐπιστολῆς παρατηρεῖ ὁ κ. πρόεδρος ὅτι συμφώνως προηγουμένη ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου ἡ αἴτησις ἐγένετο δεκτὴ.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἐκ Ρόδου παρατηρεῖ ὁ κ. Ἰ. Βαλαβάνης ὅτι πρῶτον δέον νὰ δοθῶσιν χάρται εἰς κοινότητος προηγουμένης αἰτησάσας καὶ εἰς ἄς δὲν εἶχον δοθῆ, μὴ ὑπαρχόντων τότε ἀντιτύπων. Ὁ Σύλλογος εἶχεν ἀποφασίσαι τότε νὰ προτιμήσῃ τὰς αἰτήσεις κατὰ τὴν σειρὰν τὴν χρονολογικὴν. Τοιαύτην τινὰ ἐνθυμεῖται ὁ λέγων ἐξ Ἡλιοπόλεως. — Ἡ γνώμη αὕτη ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Βαρσάμη καὶ Γ. Παχτίκου γίνεται ἀποδεκτὴ.

Ἀνακοινοῦται ἀκολουθῶς τὸ περιεχόμενον τῆς κρίσεως τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ ἐν Λαμῖα κ. Ζουζακίδου, ἥτις πρὶν ἢ ὑποβληθῆ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Συλλόγου, ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ προκατόχου προεδρείου ἐν ἀντιγράφῳ πρὸς τὸν ἐνδιαφερόμενον.

Ἡ αἴτησις τῆς ἐν Ἀθήναις Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας περὶ ἀνταλλαγῆς τοῦ Δελτίου αὐτῆς πρὸς τὸ Περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου γίνεται δεκτὴ.

Ἐπὶ μακρὸν συζητεῖ εἶτα ὁ Σύλλογος ἐπὶ τῆς προτάσεως τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως γραφῆ τῶ ἐν Λιψία τυπογράφῳ Teubner ὅτι ἡ προτίμησις τοῦ τυπογραφείου του γενήσεται ἐν ἡ περιπτώσει οὗτος ἀποδέχεται τὴν τιμὴν τῶν ἑκατὸν εἴκοσι χρυ-

σῶν δραχμῶν κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον.

Τέλος ὁ Σύλλογος ἀποφαίνεται νὰ ἐρωτηθῶσιν ὅ,τε Teubner καὶ ὁ Π. Σακελλάριος περὶ τοῦ ἐλαχίστου ποσοῦ ἀπέναντι τοῦ ὁποίου δύνανται ν' ἀναλάβωσιν τὴν ἐργασίαν.

Περὶ τῆς τεσσαρακονταετηρίδος τοῦ κ. Δημ. Νικολαΐδου προτάσει τοῦ προεδρείου ἐγκρίνεται νὰ γραφῆ αὐτῷ συγχαρητήριος ἐπιστολή.

Προτείνεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου ὁ Σεβ. μητροπολίτης Μαρωνείας κ. Νικόλαος ὑπὸ τῶν Π. Ἰατροπούλου, Π. Γεωργιάδου καὶ Ἀ. Σπαθάρη, τὸ δεύτερον δὲ ὁ Ἀθανάσιος Γιάκας καὶ γίνεται δεκτός. Ἐτι δὲ ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον οἱ κ. κ. Ὁδ. Κεσίσουλους, Ν. Παπαδημητρίου, Γ. Χατζανάστης, Συμεὼν Μισοηλίδης, Χρῆστος Γιώσκακας, δικηγόροι καὶ ὁ Ἀ.Ι. Τζούνης, γεωπόνος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Σπαθάρη, Βαρσάμη καὶ Γεωργιάδου.

Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει εἶτα ὅτι πρόεδρος τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξελέγη ὁ κ. Δημοσθένης Οἰκονομίδης, γραμματεὺς δὲ ὁ Ἄρθ. Μαζαράκης, τῆς δὲ Βιολογικῆς πρόεδρος μὲν ὁ κ. Κ. Μακρῆς, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Γ. Σώτροπας, τῆς Ἀρχαιολογικῆς πρόεδρος ὁ κ. Mortdmann καὶ γραμματεὺς ὁ κ. Γ. Παχτίκος καὶ τῆς Κοινωνιολογικῆς πρόεδρος ὁ κ. Γ. Ἀποστολίδης, γραμματεὺς ὁ κ. Χρ. Χαράλαμπείδης. Ἐπιμελητῆς τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματολογικῶν συλλογῶν ὑπεδείχθη ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. Γ. Θεοχαραεῖδης, τῆς δὲ Ὀργανοθῆκης ὑπὸ τῆς Βιολογ. Ἐπιτροπῆς ὁ κ. Δ. Βαρσάμης. Ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων προτάσεων γενομένης ψηφοφορίας γίνονται οἱ προτεινόμενοι δεκτοί.

Ὁ πρόεδρος ποιεῖται ἀκολουθῶς εἰς ἡγήσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὁ δὲ λογιστὴς ἀναγινώσκει τὸν προϋπολογισμὸν ἔχοντα ὡς ἐξῆς :

ΕΣΟΔΑ

Συδρομαὶ μελῶν.....	Α. Τ. 210.—
Διπλώματα	» 15.—
Ἐπίδομα Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.....	» 18.—
Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων (Κουλμάση κληροδότημα)	» 1.—
Δωρεά-Πεσματζόγλου	» 10.—
Κληροδότημ. Γεωργιάδου.....	» 54.—
Πώλησις περιοδικοῦ κτλ.....	» 5.—
Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης τόκοι.....	» 480.—

Α. Τ. 793.—

ΕΞΟΔΑ

Ἀσφάλιστρα	Α. Τ. 12.50
Ἐξόδα γραφείου	» 5.—
Διάφορα ἐξόδα.....	» 10.—
Θέρμανσις καὶ φωτισμός	» 12.—
Περιοδικόν.....	» 100.—
Βιβλιοθήκη.....	» 30.—
Διαγωνίσματα	» 40.—
Ἀναγνωστήριον.....	» 20.—
Ὀργανοθήκη κτλ.....	» 10.—
Εὐαγγελίου καὶ ἄλλων σχολῶν ὑποστήριξις	» 60.—
Ἐκδοσις βιβλίων διὰ τὸν λαόν.....	» 10.—
Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη.....	» 450.—
Ἐπισκευὴ καὶ καλλωπισμός κτιρίου.....	» 20.—
Μισθοδοσίαι.....	» 167.—

Α. Τ. 946.50

Ἐπὶ τοῦ κονδυλίου τῶν διαγωνισμάτων παρατηρεῖ ὁ κ. *I. Βαλαβάνης* ὅτι ἀντὶ τῆς ἀναζητῆς ὁ Σύλλογος ἰδίους πόρους διαγωνισμάτων δέον νὰ ἐκμεταλλεῖται τοὺς ἤδη ὑπάρχοντας, ὡς ὁ *Καραπάρειος* ἀγῶν.

Ὁ κ. *A. Βαρσάμης* ἀπορεῖ πῶς ἀναγράφονται τοιαῦται δαπάναι, ἐνῶ ὑπάρχει ἔλλειμμα. Ὁ πρόεδρος ἀπαντᾷ ὅτι τοῦτο ἀπαιτεῖ ὁ Κανονισμὸς τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι τὸ προεδρεῖον ἐσκέφθη περὶ τοῦ πῶς ἔσται δυνατὸν νὰ καλυφθῇ τὸ ἔλλειμμα. Ἐν πρώτοις ἔχει ὑπὸ ψφιν οἰκονομίαις ἐξαιρουμένου τοῦ κονδυλίου τοῦ διευθυντοῦ τοῦ γραφείου, τὸ ὅποιον ἀνέρχεται εἰς 72 λίρας, ἔρχεται ἡ μισθοδοσία τοῦ ἐνὸς τῶν θυρωρῶν, λαμβάνοντος 42 ἐτησίως, τοῦ ἄλλου θυρωροῦ λαμβάνοντος 36 λίρας ἐτησίως, ἤτοι ἐν συνόλῳ 150 λίραι· ταῦτα καθ' ἡμᾶς ἀρκοῦσιν διὰ μισθοδοσίας. Καταργουμένης δὲ τῆς θέσεως τοῦ εἰσπράκτορος καὶ ἐπιμελητοῦ θὰ ἔχωμεν κατ' ἔτος 70 λιρῶν οἰκονομίαν, διότι ἐπειδὴ εἰσπράττονται κατ' ἔτος περὶ τὰς 220 λίρας ἀπὸ μέλη, ἔχει οὕτως ἐκείθεν πρὸς 25 % ἐτησίως λίρας θωμανικὰς 55, λαμβάνει δὲ καὶ ἀνὰ μίαν λίραν κατὰ μῆνα.

Ἡ πρότασις τοῦ προεδρεῖου ὅτι διὰ τῶν δύο θυρωρῶν, ἀναλαμβάνει τὸ προεδρεῖον, ἄνευ αὐξήσεως μισθοῦ καὶ ἄνευ προσλήψεως ἄλλου νὰ διεξαγάγῃ τὴν ὑπηρεσίαν μένουσαν, ὡς ἔχει, δαπανωμένης μόνον μιᾶς καὶ ἡμισείας λίρας κατὰ μῆνα ἐπὶ πλέον, ἐν ἣ περιπτώσει ὁ γέρον Ντάφος ἀποδειχθῆ ἀνίκανος, διδομένου τοῦ ποσοῦ τούτου αὐτῷ λόγῳ συντάξεως διὰ τὴν τριακονταετῆ ὑπηρεσίαν του, γίνεται δεκτὴ.

Τῇ προτάσει τοῦ κ. *K. Μακρίδου* σημειοῦται ρητῶς ἐν τοῖς πρακτικοῖς ὅτι καταργουμένης τῆς θέσεως τοῦ τρίτου ὑπαλλήλου ὁ Σύλλογος δὲν θὰ προβῆ εἰς τὸν διορισμὸν νέου, ὡς καὶ ὅτι ὁ μισθὸς τῶν λοιπῶν δὲν θὰ περιορισθῇ ἢ αὐξηθῇ.

Γενομένου οὕτω δεκτοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ, προτάσει τοῦ κ. *Γ. Παρτίκου* σημειοῦται ὅτι ἡ ὑποστήριξις ἀπόρων σχολείων, γενήσεται διὰ τὰ ἐπαρχιακὰ, προτιμωμένων τῶν ξενοφώνων.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ 'ΑΦΛΘ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 17ῃ Ἰουλίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *A. ΛΙΜΑΡΑΚΗ* προέδρου.

Ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικά καὶ ἀνακοινοῦνται εἴτα περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας:

Ἐπιστολὴ τῆς ἐφορείας τῶν ἐκπαιδευτηρίων Ραιδεστού, ἀπὸ 14 Ἰουλίου, αἰτουμένης τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. Ὁ πρόεδρος δηλοῖ ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν προηγουμένην ἀπόφασιν δοθῆσονται τὰ αἰτούμενα.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Σμύρῃ Διδακταλικοῦ Συνδέσμου, ἀπὸ 4 Ἰουλίου, ἀγγέλλοντος τὴν ἴδρυσιν αὐτοῦ, ἀποστέλλοντος τὸν κανονισμὸν αὐτοῦ καὶ αἰτουμένου τὴν σύναψιν σχέσεων πρὸς τὸν Σύλλογον.

Ἀποφασίζεται νὰ γραφῇ συγχαρητήριος ἐπιστολὴ.

Ἄιτησις δέξαι μελῶν τοῦ Συλλόγου ἀπὸ 8 Ἰουλίου, αἰτουμένων τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ κανονισμοῦ, συμφώνως πρὸς τὸ 118 ἄρθρον αὐτοῦ. Μετὰ τινα συζήτησιν γίνεται δεκτὴ παμψηφεί ἡ αἴτησις καὶ διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐκλέγονται μέλη τῆς πρὸς ἀναθεώρησιν τοῦ κανονισμοῦ ἐπιτροπῆς οἱ κ.κ. *Ξ. Σιδερίδης, Π. Τσελλέντης, Αὐρ. Σπαθάρης, Ὁδ. Ἀνδρεάδης καὶ Χ. Παταζίδης*. Ὁ πρόεδρος εἶτα ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ *B. Σουβατζόγλου*, μέλους τοῦ Συλλόγου, ἀπὸ τοῦ 1881 καὶ ἀποφασίζεται νὰ γράψῃ ὁ Σύλλογος συλλυπητήριον ἐπιστολὴν πρὸς τὴν χήραν αὐτοῦ.

Ἀγγέλλονται εἶτα αἱ ἐξῆς δωρεαὶ βιβλίων: 1) The annual British school at Athens No XI session 1904—5 London ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς. 2) Ἐκθεσις τῶν ἐν τοῖς Ὀρθοδόξοις σχολείοις Χίου πεπραγμένων κατὰ τὰ ἔτη 1900—5 ὑπὸ τῆς Ἐφορείας αὐτῶν, τεύχη 2 διπλά. 3) Ἡ ἱερὰ μονὴ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἡ ἐν αὐτῇ Θεολογικῇ Σχολῇ ὑπὸ *Χρυσοστόμου Παπαδοπόλου*. 4) Ἱστορία, χρησιμότης αὐτῆς, σχέσεις πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας ὑπὸ *B. A. Μυστακίδου*. 5) Annuaire-Almanach du «Levant Herald» 1906. 6) Hippolyts philosophiche Anschauungen ὑπὸ *Γερμ. Στριποπούλου*. 7) Κανονισμὸς καὶ πρόγραμμα τοῦ Λυκείου *Στεφάνου Νούκα*.

Ὁ πρόεδρος ἀκολούθως πληροφορεῖ ὅτι κατηρητίσθη ὁ κατάλογος τῶν αἰτήσεων χαρτῶν καὶ δοθῆσονται οὗτοι κατὰ τὴν σειρὰν τῶν αἰτήσεων. Ἐκλέγονται ὡς μέλη τακτικὰ ὁ μητροπολίτης *Μαρωνεῖας κ. Νικόλαος* καὶ οἱ κ.κ. *Ὁδ. Κεσσόσουλους, Ν. Παπαδημητρίου, Γ. Χατζεραστίσης, Συμεὼν Μισσηλίδης, Χρ. Γιόσκας* καὶ *A. Τζούνης*. Ὁ πρόεδρος κατόπιν λέγει ὅτι ἐπειδὴ τὸ ἐκ τοῦ Πατριαρχείου

ὄθεν ποσὸν ἄλλως ἐσημειοῦτο ὑπὸ τοῦ ταμίου, ἄλλως δὲ ὑπὸ τοῦ λογιστοῦ, παρε-

κλήθη ὁ ταμίας νὰ συντάξῃ νέον ἀπολογισμὸν ἔχοντα οὕτω:

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ ΤΑΜΕΙΟΥ

Εἰσπράξεις.	Δαπάναι.
Εἰς ὑπόλοιπον παρελθούσης χρήσεως... Α. Τ. 38.80	Ἀπὸ μισθοδοσίαν προσωπικοῦ.... Α. Τ. 215.—
» ἐτήσιας συνδρομᾶς καὶ διπλώματα.. » 210.—	» διάφορα ἔξοδα..... » 34.06
» κληροδότημα Ἀλεξ. Γεωργιάδου 2% » 36.—	» ἔξοδα γραφείου..... » 5.87
» συνδρομὴν Ἰ. Πεσματζόγλου..... » 10.—	» Βιβλιοθήκην..... » 1.—
» πώλησιν Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.. » 3.30	» πυρασφάλιστρα..... » 11.50
» ἐνοίκιον αἰθούσης..... » 2.50	» φωτισμὸν..... » 7.—
	» ἅγιον Κολων. δι' Ἐθν. παρθ. » 10.—
	» Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν.... » 1.— 285.43
Α. Τ. 300.60	Ὑπόλοιπον ἐν τῷ Ταμείῳ Α. Τ. 15.17

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 1ῃ Μαΐου 1906.

Οὗτος κατὰ τὴν γνώμην τοῦ προέδρου, εἶναι ὁ δημοσιευθησόμενος. Ἀλλὰ τοῦτο ἀμφιβητεῖται ὑπὸ διαφόρων μελῶν, ἀποφασίζεται δὲ τέλος ἢ μὲν *λογοδοσία* τοῦ τῆς προέδρου νὰ δημοσιευθῇ διὰ τῶν ἐφημερίδων ἢ ἔχει διὰ νὰ μὴ συμβῇ παρεξήγησις, ἐν δὲ ἄλλῃ περιοδικῶ νὰ ἐξηγηθῇ τὸ πρᾶγμα διὰ τῆς δημοσιεύσεως καὶ τοῦ κρόντος ἀπολογισμοῦ. Ἀγγέλλεται ἢ ἐκλογή ὡς προέδρου μὲν τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ κ. Χρ. Πανταζίδου, ὡς γραμματέως δὲ τοῦ κ. Σ. Γιαμούλη. Ἐπίσης πληροφορεῖ τὸν Σύλλογον ὁ πρόεδρος ὅτι εἰς τὰς προσκλήσεις τῶν μελῶν τῆς Φυσικομαθηματικῆς καὶ Ἀρχιτεκτονικῆς Ἐπιτροπῆς οὐδεὶς προσῆλθε καὶ ὅτι ἐν τούτοις ἐπὶ προσπάθεισιν διὰ τὴν ἀνασύστασιν τῆς ἐλευτείας. Ἀκολουθῶς ὁ πρόεδρος πληροφορεῖ τὸν Σύλλογον ὅτι τὰ καθήκοντα τῆς ἐπιτροπῆς ἀνετέθησαν εἰς τὸν κ. Δημήτριον Πανταζίδου, ὅστις ἀνελαβεν ὑπὸ τὸν ὄρον ἐν τῷ δίδωνται ὠρισμέναι μόνον ἀποδείξεις, ἢ λαμβάνη δὲ τὰ ὀδοιπορικά, ὑπεσχέθη δὲ νὰ φέρῃ καὶ ἐγγύησιν 50 λιρῶν.

γραμματέως ἀγγέλλοντος τῷ Συλλόγῳ παρὰ τῆσιν ἀπὸ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, μετὰ διαμοιβὴν διαφόρων γνωμῶν παρὰ τῶν κ. κ. Ἀχ. Καλεύρα, Δ. Καλβοκρέση καὶ Π. Τσελέντη, τίθεται εἰς ψηφοφορίαν ἢ πρότασις τοῦ τελευταίου, ὅπως ἀναβληθῇ πᾶσα ἐπ' αὐτῆς ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου, μέχρι τῆς αἰέτου ἐπομένης συνεδρίας αὐτοῦ ὅτε, ἐὰν δὲν παραστῇ κατ' αὐτὴν ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς ἢ ὅπως δῆποτε δὲν δηλώσῃ τοὺς λόγους ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀδυνατεῖ νὰ προσέλθῃ, θὰ σκεφθῇ ὁ Σύλλογος περὶ τῆς ἀντικαταστάσεως ἢ μὴ αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Δοξάτῳ ἀρτισυστάτου σωματείου «οἱ Φίλιπποι» ἀπεφασίσθη νὰ σταλῇ ἡ ζήτημένη σειρά τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Μ. Παπαρίκα αἰτουμένου τὴν ὑλικὴν συνδρομὴν τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ «Σχεδιάσματος» αὐτοῦ, μετὰ τὰς σχετικὰς δηλώσεις τοῦ κ. προεδρεύοντος, ὅτι ἐπῆλθεν αὐτῷ ἀρωγὸς ὁ Σύλλογος κατὰ τὴν πρώτην ἔκδοσιν, ἀδυνατεῖ δὲ ὅπως συνδράμῃ αὐτὸν καὶ νῦν, ἢ αἰτήσεις δὲν γίνεται δεκτῆ.

Ἐπὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ὁ κ. προεδρεύων δηλοῖ ὅτι ἐκ τῶν αἰτηθεισῶν σειρῶν αὐτῶν καὶ ἀποφασισθεισῶν πρὸς ἀποστολὴν, ἐστάλησαν τιαυῖται εἰς ὅσους συμφώνως τῇ περὶ τούτου ἀποφάσει ὤρισαν νομίμους αὐτῶν ἀντιπροσώπους πρὸς παραλαβὴν των. Εἰς δὲ τὰς σχολὰς Βέικου καὶ Μπάς-κιοῦ, Μπιλετζικίου, αἰτησαμένους τὴν ἀποστολὴν χαρτῶν Ζαφειροπούλου, ὁ κ. προεδρεύων δηλοῖ ὅτι εἰ καὶ αἱ αἰτήσεις αὐ-

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΜ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῇ 18ῃ Σεπτεμβρίου 1906.

προεδρεύοντος τοῦ κ. Χρ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, ἀ' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀπὸ 17 Ουλίου 1906. Μεθ' ὃ ἀναγινώσκειται ἡ ἀπολογία. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ εἰδικοῦ

τῶν ἐγένοντο δεκταί, δὲν ἐξετελέσθησαν ἔτι, καθ' ὅσον ὁ Σύλλογος στερεῖται τοιούτων, τῶν ὑπαρχόντων ἐξαντληθέντων, καὶ ὅτι θὰ σπεύσῃ νὰ στείλῃ, ἄμω ὡς λάβῃ τοιούτους.

Ἐπὶ τοῦ δευτέρου σημείου τῆς ἐπιστολῆς τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀφορῶντος σύστασιν αὐτῆς πρὸς τὸ προεδρεῖον περὶ ἐνεργείας καταλλήλου παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος πρὸς μετατροπὴν εἰς χρυσὸν τῶν εἰς αὐτὴν παρακατατεθειμένων κληροδοτημάτων εἰς δραχμὰς χαρτίνας, ἀναβάλλεται πᾶσα ἀπόφασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΦΜΑ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 2α Ὀκτωβρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ἐἴτα ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία ὡς ἑξῆς:

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Π. Δ. Σακελλαρίου, ἐξ Ἀθηνῶν, ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου, ἀναλαμβάνοντος τὴν ἐκτύπωσιν τῆς Ἡλέκτρας ἀντὶ δραχμῶν ἑκατὸν εἴκοσι κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον, ἐὰν ἡ ἐκτύπωσις γένηται ἐπὶ χάρτου τοῦ συνήθως ἐν χρήσει διὰ τὴν Ζωγραφεῖον βιβλιοθήκην, ἐὰν ὁμως γένηται χρῆσις χάρτου ὡς ὁ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασιῆ, τότε υποβιβάζεται ἡ τιμὴ εἰς ἑκατὸν δραχμὰς κατὰ φύλλον τυπογραφικὸν ἐπὶ χιλίων ἀντιτύπων.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει εἰς τὸν Σύλλογον ἀκολούθως τὸν θάνατον τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, Ἀχιλλέως Χρησιτίδου, δικηγόρου, καὶ Π. Μείμαριδου, ἀρχιτέκτονος, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ὑπῆρξε πολλάκις μέλος τοῦ προεδρεῖου, ὁ δὲ δεῦτερος παρέσχε τὰς τεχνικὰς αὐτοῦ γνώσεις ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀποφασίζεται νὰ γραφῶσιν συλλυπητήρια εἰς τὰς οικογενείας τῶν.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Νικόλαος Βασιλειάδης, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Αὐρ. Σπαθάρη, Κ. Μισαηλίδου καὶ Π. Τσελλέντη.

Ἀκολούθως περὶ τοῦ ζητήματος τῆς μετατροπῆς τοῦ εἰς χαρτίνας δραχμὰς κατατεθειμένου κεφαλαίου τῆς Ζωγραφεῖου Βιβλιοθήκης εἰς χρυσὸν, μετὰ μακρὰν συζήτησιν ὁ Σύλλογος ὁμοψήφως ἀποφαινεται κατ' ἀρχὴν ὑπὲρ τῆς μετατροπῆς. Προτάσει δὲ τοῦ κ. Κωνστ. Μακρίδου ἀποφασίζεται νὰ προβῇ τὸ προεδρεῖον καὶ εἰς σχετικὰ διαβήματα

παρὰ προσώποις σημαίνουσι πρὸς βεβαιώσαν ἐπιτυχίαν τοῦ ποθομένου.

Ἐἴτα ἀναγινώσκειται ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Teubner περὶ τῆς ἐκτύπωσης τῆς Ζωγραφεῖου Βιβλιοθήκης ὡς καὶ ἡ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς περὶ αὐτῆς, συνιστώσης, ἵνα Σύλλογος λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν ἐξοχὸν ἰκανότητα τοῦ κ. Π. Παπαγεωργίου ἀποδεχθῇ τὴν πρότασιν τοῦ κ. Teubner, ἐὰν ἦναι μικρὰ ἡ διαφορὰ.

Πρὸς δὲ ἀναγινώσκειται καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Π. Σακελλαρίου, ἀποφασίζεται δὲ ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ κ. Τσελλέντη, ὅπως ὁ Σύλλογος φωτισθεὶς, μετὰ τὰ διαμειφθέντα, ὅτι ὁ μᾶλλον συμφέροντες ὄροι εἶναι οἱ τοῦ κ. Σακελλαρίου, προτιμῆσθαι τὸ τυπογραφεῖον τοῦτο

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΦΜΒ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 16ῃ Ὀκτωβρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ἀνακοινῶνται εἴτα περίληψις τῶν ἐπιστολῶν: 1) Α. Διαμαντοπούλου, διευθυντοῦ τῆς ἐν Ὁδησσὸς Ἑλληνικῆς σχολῆς, αἰτουμένου τὴν σειρά τῆς Ζωγραφεῖου Βιβλιοθήκης, 2) τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀποστελλούσης σχέδιον ἐγκυκλίου, ἐκτυπωθησομένης ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ καὶ ἀποσταλησομένης εἰς ἰατροὺς Ἕλληνας τε καὶ ξένους πρὸς γνωμοδότησιν ἐπὶ τοῦ θέματος, ἂν ἡ ἐγγείρησις ἦναι δυνατὴ καὶ εὐοικία, 3) τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν Χάλκῃ Ἑλληνικῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς, αἰτουμένου τοῦ ἐλλείποντος τόμου τῆς Ζωγραφεῖου Βιβλιοθήκης, 4) τῆς ἐφορείας τοῦ Ζωγραφεῖου, αἰτουμένης καὶ αὐτῆς τὴν παραχώρησιν τῶν μουσικῶν ἀναλογίων τοῦ Συλλόγου, διὰ τὴν Φιλαρμονικὴν τοῦ Ζωγραφεῖου καὶ ὑπισχνουμένης δὲ νὰ ἐπανορθώσῃ πᾶσαν ἐνδεχομένη αὐτῶν βλάβην κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν, καὶ τοῦ β' ἀντιπροέδρου τοῦ Συλλόγου Α. Ἀτωνακοπούλου, ἀπὸ 16 Ὀκτωβρίου, παρατεινόμενου ἀπὸ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ.

Μετὰ τινὰ συζήτησιν ἐγκρίνεται ἡ αἴτησις τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, τὴν δαπάνην ἀναλαμβάνοντος τοῦ κ. Π. Ἀλέξη.

Ἡ αἴτησις τῆς ἐφορείας τοῦ Ζωγραφεῖου ἐγκρίνεται ἐπίσης. Τὴν δὲ παραίτησιν τοῦ ἀντιπροέδρου μετὰ λύπης ἀποδέχεται ὁ Σύλλογος.

λογος, εκφράζονται δὲ αὐτῶ εὐχαριστίαι διὰ τὰς παρασχεθείσας ὑπηρεσίας.

Ἀγγέλλεται εἶτα ἡ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην προσφορά τῆς μελέτης τοῦ κ. Κ. Κοκκολάτου «**Ἐκ τῆς ἱατρικῆς ἀρχαιολογίας**» καὶ τριῶν φυλλαδίων ὑπὸ τοῦ κ. Β. Α. Μουσταλίδου. Ἀκολούθως γενομένης μυστικῆς πληροφορίας γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος οὗ κ. Νικόλαος Βασιλειάδης, ἀρχιτέκτων.

Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τακτικὰ οὗ κ. κ. Δημήτριος Καλλιμάχος π. θ. γραμματεὺς τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξάνδρειας ἐν Καίρῳ, καὶ Ἰωάννης Περσιανάκης, διευθυντῆς μεταλλείου ἐν Τζιατοῦρ τοῦ Καυκάσου, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Ι. Παπαδοπούλου, Σ. καὶ Μ. Σταμούλη, ὁ δὲ κ. Μιχαὴλ Σωφροσιδάδης, φαρμακοποιός, ὑπὸ τῶν κ. κ. Γ. Μόσχου, Χρ. Πανταζίδου καὶ Ν. Ἀσλανίδου.

Ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τοῦ προεδρείου ὅπως τὸ Ἀναγνωστήριον μένηται ἐν τῇ Κυριακῇ, ἀνατίθησι δὲ αὐτῶν τὸν προσδιορισμὸν τῶν ὥρῶν. Ἐπίσης γίνονται δεκταὶ αἱ προτάσεις τοῦ προεδρείου σχετικῶς πρὸς τὴν Βιβλιοθήκην· ἦτοι νὰ διατεθῶσι 15 λίραι, (ἐκ τοῦ προϋπολογισθέντος διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τριακονταλίου ποσοῦ), διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν βιβλίων καὶ νὰ ἐκτυπωθῶσι γυμνακτοὶ πρὸς πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης, ἀποστελλόμενοι εἰς συγγραφεῖς καὶ ἐκδότας βιβλίων τε καὶ ἀλλαχοῦ.

Ὡσαύτως ἐγκρίνεται ἡ σύνταξις καὶ ἐπιτροπικῆς ἐγκυκλίου προτροπύσης τοὺς ἐν ταῖς παρχαῖς ὁμογενεῖς λογίους εἰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας καὶ συλλογὰς μετὰ τῶν καταλλήλων ἀδελφῶν. Καὶ αἰτήσις συνδρομῆς ἀπὸ τῆς ἀδελφότητος «**Ἀγαπᾶτε ἀ.λ.λ.λους**», ἣν φιλονεύει ὁ Σύλλογος, γίνεται ὁμοίως παραδεκτῆ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ , ΑΦΜΓ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῇ 30ῇ Ὀκτωβρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΠΑΠΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας καὶ μετὰ τινος παρατηρήσεως ἐπ' αὐτῶν, ἐπικυροῦνται.

Εἶτα ἀνακοινοῦται περίληψις τῶν ἐπιστολῶν: 1) τῶν ἐφοροδημογερόντων Μουταλάκης ἀπὸ 2 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ., αἰτουμένων διὰ τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς κοινότητος αὐτῶν τὴν εἰρὰν τῆς Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθή-

κης, 2) τοῦ συνδέσμου τῶν ἐν Λιψίζ Ἑλλήνων ἀπὸ 15 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ., ἀγγέλλοντος τὴν σύστασιν τοῦ καὶ τὸν σκοπὸν ὃν προτίθεται, καὶ ἀποστέλλοντος ἀντίτυπον τοῦ κανονισμοῦ αὐτοῦ, 3) τοῦ κ. Π. Δ. Σακελλαρίου, ἐκδότου καὶ τυπογράφου ἐν Ἀθήναις ἀπὸ 10 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ., εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ γεννησομένη ἐκτυπώσει καὶ τοῦ τόμου τῆς Ἡλέκτρας ἐν τῷ τυπογραφείῳ αὐτοῦ καὶ ἀναμεινόντος τὴν σύνταξιν τῶν συμβολαίων, ὅπως ἀρξῆται ἀμέσως ἢ ἐκτύπωσης, 4) τοῦ κ. Π. Μ. Παπαγεωργίου, ἐκ Θεσσαλονίκης, ἀπὸ 10 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ., ἀποδεχομένου ὅπως ὁ τόμος τῆς Ἡλέκτρας ἐκτυπωθῆ ἐν Ἀθήναις, 5) τῆς Ἑθνικῆς Τραπεζίης ἀπὸ 11 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ., λυπομένης ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Συλλόγου, περὶ τῆς εἰς χρυσὸν τροπῆς τῶν κεφαλαίων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, 6) τοῦ ἀγίου Μηθύμνης κυρίου Στεφάνου ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔτους, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης τῇ ἐν Καλλονῇ τῆς Λέσβου Λειμωνιάδῃ Σχολῇ, 7) τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου, ἀπὸ 22 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ., ἀνακοινομένης τὰ πορίσματα τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐκλεγείσης ἐπιτροπῆς ἀναφορικῶς τῆς δημοσιεύσεως ἐγκαίρως τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῆς διατριβῶν καὶ 8) τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ 30 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ., προτεινύσης: α') τὴν ἐκλογὴν ὡς ἐπιτιμῶν μελῶν τῶν κ. κ. Σπυρίδωνος Λάμπρου καὶ Νικολάου Πολίτου, καθηγητῶν τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν Γάλλων κ. κ. G. Schlumberger καὶ C. Diels, καθηγητῶν τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας καὶ β') ὡς ἀντεπιστελλόντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ὁμογενῶν λογίων κ. κ. Βασιλείου Ἀποστολίδου καὶ Γεωργίου Ἀρβανιάκη, ζητούσης δὲ πληροφορίας περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἀυσίου ὑπὸ τοῦ κ. Ζάκα, ὡς καὶ περὶ τῆς προτάσεώς της περὶ τῆς κεφαλαιοποιήσεως δέκα χιλιάδων δραχμῶν ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν δραχ. 32.421.98 τόκων χρήσεως προγενεστέρων ἐτῶν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τὸν λόγον λαμβάνουσιν οἱ κ. κ. Δ. Παπαδόπουλος, ὅστις λέγει ὅτι ἡ πρότασις εἶναι μὲν ἀρίστη, δυσεφάρμοστος ὅμως, ὡς ἀντικειμένη ἐν πολλοῖς τῷ κανονισμῷ τοῦ Συλλόγου, καὶ Γ. Θεοχαρίδης, ὅστις δέχεται τὴν πρότασιν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς λίαν ὀρθὴν καὶ σοβαρὰν κατ' ἀρχὴν, παρα-

τηρεί δὲ μόνον ὅτι ἐπειδὴ τὸ Περιδικὸν τοῦ Συλλόγου εἶναι ἐπιστημονικόν, δὲν συνάδει πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἢ καταχώρισις διαφημίσεων, ὡς καὶ ὅτι αἱ ἐγκύκλιοι εἶναι περιτταί· προκειμένου δὲ περὶ τῶν ἐξόδων τῆς ἐκδόσεως τῆς αἰτουμένης ἐκδόσεως, δέον νὰ ἐξοικονομηθῶσιν ἄλλοθεν, τοῦ Συλλόγου ἀδυνατοῦντος νὰ συνεισφέρει ποσόν τι. Ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης συμφωνεῖ τῷ κ. Θεοχαρείδῃ, πρὸς πληρεστέραν δὲ μελέτην τοῦ ζητήματος προτείνει τὴν ἀναβολὴν πάσης ἐπὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης ἀποφάσεως μέχρι οὐ τὸ προεδρεῖον ἐκφέρει τὴν ἐπ' αὐτοῦ γνώμην ἰου. Ὁ κ. Κ. Μακρίδης διατυπώνει τὴν ἐξῆς πρότασιν, ἣτις καὶ γίνεται δεκτὴ: «Ἡ αἴτησις τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, μηδὲν ἐνέχουσα τὸ προσκροῦον εἰς τὸν Κανονισμόν καὶ τὴν ἄδειαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Περιδικοῦ τοῦ Συλλόγου, γίνεται δεκτὴ· ἐπαφίεται δὲ εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ Συλλόγου ὅπως ἐν συννενοήσει μετὰ τοῦ προεδρεῖου τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς κανονίσῃσι τὰς τυπικὰς λεπτομερείας αὐτῆς».

Εἶτα ἀναγινώσκεται περιλήψις προσφορᾶς βιβλίων, εἰς τοὺς δωρητὰς τῶν ὁποίων ἐκφράζονται αἱ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου.

Σχετικῶς πρὸς τὸ Ἀναγνωστήριον τοῦ Συλλόγου, ὁ κ. πρόεδρος γνωστοποιεῖ ὅτι τὸ προεδρεῖον ὥρισε τὰς Κυριακὰς ἀπὸ τῆς 10ης π. μ. μέχρι τῆς 4ης μ. μ. εὐρωπαϊαί, καθ' ἃς ἔσται τοῦτο εἰς τὴν διάθεσιν παντὸς φιλαναγνώστου.

Ὁ κ. πρόεδρος γνωστοποιεῖ τῷ Συλλόγῳ ὅτι ἕνεκα τῆς ἀμετακλήτου παραιτήσεως τοῦ κ. Ἀντωνακοπούλου, καλεῖ τὰ μέλη εἰς τὴν ἐκλογὴν β' ἀντιπροέδρου. Ψηφοφορούντων δὲ εἴκοσι μελῶν ἐκλέγεται τοιοῦτος ὁ κ. Π. Ἀπέρης. Μεθ' ὃ προτείνονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, οἱ κ. κ. Δημήτριος Καλλιμάχος, Ἰωάννης Περσινάκης καὶ Μιχαὴλ Σωφρονιάδης.

Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Γεώργιος Ἀρβανιτίδης, ἔμπορος, Ἐπαμεινώνδας Πατρίκιος, ἔμπορος, Λεωνίδας Ἀρβανιτίδης, ἔμπορος, Δημήτριος Σοφιάνος, ἔμπορος καὶ Γεώργιος Κάρταλης ὑποδιευθυντῆς τῆς Αὐτοκρ. Ὄθωμανικῆς Τραπεζῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, προτεινόμενοι παρὰ τῶν κ. κ. Π. Τσελλέντη, Χρ. Παναζίδου καὶ Γ. Θεοχαρείδου, παρὰ δὲ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς προτείνονται καὶ ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς ἐπίτιμα μὲν μέλη

οἱ κ. κ. Σπυρίδων Λάμπρος καὶ Νικόλαος Πολίτης, καθηγηταὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ οἱ διάσημοι γάλλοι G. Schlumberger καὶ C. Diels καθηγηταὶ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας, ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ λόγιοι ὁμογενεῖς κ. κ. Βασίλειος Ἀποστολίδης καὶ Γεώργιος Ἀρβανιτάκης.

Προκειμένου περὶ τῶν καθυστερούντων τὰς πρὸς τὸν Σύλλογον συνδρομὰς αὐτῶν, ὁ κ. πρόεδρος προτείνει καὶ ὁ Σύλλογος δεχεται ὅπως ἐκδοθῶσι καὶ σταλῶσι πρὸς τοὺς καθυστεροῦντας ἐγκύκλιοι, προτρέπουσαι εἰς τὴν τακτικὴν καταβολὴν τῶν καθυστερουμένων.

Εἶτα τίθεται εἰς ψηφοφορίαν τὸ πρόγραμμα τῶν δημοσίων μαθημάτων τοῦ Συλλόγου τοῦ ἔτους τούτου καὶ γίνεται παμψηφεί δεκτόν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΜΔ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 10ῃ Νοεμβρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναβάλλεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν. Εἶτα ἀναγινώσκεται περιλήψις τῆς ἀλλοδαπῆς ἱστορίας ὡς ἐξῆς. 1) Ἐπιστολὴ τῆς ἐν Βαϊνδριφ Φιλεκαπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος «Ὁμονοίας» ἀπὸ 29 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. αἰτουμένη διὰ τὰς σχολὰς τῆς κοινότητος αὐτῆς τῆς σειρᾶν τῆς Ζωγραφείου Ἑλλ. Βιβλιοθήκης 2) Πατριαρχικὸν λιτάκιον ὑπὸ ἡμερομηνίαν 2 Νοεμβρίου ἐ. ἔ. δι' οὗ διαβιβάζεται ἐκθεσις περὶ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τοῦ τε ἐν Νικοπόλει Ἐὐανθιεῖου Παρθεναγωγείου καὶ περὶ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κολωνίας ἐκπαιδευτηρίων καὶ προτρέπεται. Σύλλογος ὅπως προθυμηθῇ ἀποστείλαι τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ Ἐὐανθιεῖου Παρθεναγωγείου ἐπιψηφισθὲν διὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰκοσάλιρον ποσόν. 3) Τῆς ἐφοροδημογεροντίας Ὑσογάτης ἀπὸ 9 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ. αἰτουμένη διὰ τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς κοινότητος αὐτῆς τὴν σειρᾶν τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου καὶ τὴν σειρᾶν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης 4) Τοῦ κ. Π. Ἀπέρη ἀπὸ 2 Νοεμβρίου ἐ. ἔ. ἐκφράζοντος εὐχαριστίας τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς β' ἀντιπροέδρου 5) Τῆς ἐν Ἐυλοπόρτῃ ἀδελφότητος «Ἐρρέα Μοῦσαι» ἀπὸ 6 Νοεμβρίου ἐ. ἔ. προσκλητήριος εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτῆς εορτῆς γεννησομένην τῇ Κυριακῇ 12 Νοεμβρίου καὶ 6) τοῦ κ. Β. Α. Μυστακίδου ἀπὸ 6 Νοεμ

δρίου έ. έ. υποβάλλοντος παραίτησιν από μέλους τακτικού του Συλλόγου.

Σχετικώς προς την αιτούμενην συνδρομήν διά τὸ Εὐανθίειον Παρθεναγωγείον, ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι δυστυχῶς ὁ Σύλλογος δέν δύναται νά ψηφίσῃ πλείονα. Τὸ μόνον δὲ δυνατόν γενέσθαι εἶναι ἡ ἀποστολὴ τοῦ ὄλου ψηφισθέντος ποσοῦ διὰ μίαν, ὅπερ καὶ δέχεται ὁ Σύλλογος. Ὁ πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ὁ ἰδιὸς γραμματεὺς, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρητήθη κατ' ἀνάγκην τῶν καθηκόντων αὐτοῦ· προτείνει δὲ ὅπως κατὰ προσέχῃ συνεδρίαν φροντίσῃ ὁ Σύλλογος περὶ ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ. Εἶτα προτείνονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζονται μέλη τακτικά τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Γ. Ἀρβαυιτίδης, Ἐπαμ. Πατρίκιος, Λεωνίδας Ἀρβαυιτίδης, Δ. Σοφριανός καὶ Γ. Κάρταλης.

Σχετικώς περὶ τῆς κατὰ τεύχη ἐκδόσεως τοῦ Δελτίου τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι συνενοήθη μετὰ τοῦ προέδρου τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ υποβάλλει σήμερον τῷ Συλλόγῳ τὰ ἑξῆς: «ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκδοσιν τοῦ παραρτήματος τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐπειδὴ ὁ ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου ἀρνείται τὴν μηνιαίαν ἐκδοσιν αὐτοῦ, ἀπεφασίσθη ὅπως ἐκδοθῇ τοῦτο τετράκις τοῦ ἔτους, ἐν τῷ μεταξύ δ' ἐνεργήσῃ ὁ Σύλλογος ἀρμολίως διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς σχετικῆς ἀδείας περὶ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ κατὰ μῆνα· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς διαφημίσεις συνεφώνησαν μετὰ τοῦ κ. προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς, τούτου ὑποστηρίζαντος ὅτι ἐλύθη αὐτὸ παρὰ τοῦ Συλλόγου, παραδεχθέντος νά γίνωσι τοιαῦται· περὶ δὲ τοῦ οικονομικοῦ μέρους αὐτοῦ, ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς δήλωσεν ὅτι ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἀναλαμβάνει ὑπὸ ἰδίαν ἀποκλειστικὴν αὐτῆς εὐθύνην τὴν πρὸς τοῦτο δαπάνην, δι' ἣν καὶ γίνοιτο κατάλογον μετὰ τῶν μελῶν αὐτῆς πρὸς συνεκφορὰν, ὥρισε δὲ καὶ συνδρομὰς διὰ τὰ μὴ μέλη ἐξ εἴκοσι γροσίων κατ' ἔτος, διὰ τὸ πρῶτον ἔτος, κατέθηκε δὲ ὅτι δι' οὐδὲν ἄλλοιμα θὰ εὐθύνεται ὁ Σύλλογος μόνων ὑπευθύνων ὄντων τῶν μελῶν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, τῶν ἐγγραφησομένων εἰς τὸν ἰδιαίτερον πρὸς τοῦτο κατάλογον, καὶ ὑποχρεουμένων ἰστορικῶς διὰ πᾶσαν τοιαύτην δαπάνην καὶ διὰ πᾶν ἄλλοιμα· καὶ τέλος τυπογραφικὰ φύλλα ἀ ἐκδιδονται δύο κατὰ τριμηνίαν, ἅτινα καὶ ἀ τίθενται εἰς τὴν ἐγκρίσιν τοῦ Συλλόγου».

Μετὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν ἀνωτέρω ὁ κ. πρόεδρος υποβάλλει τῷ Συλλόγῳ τὰς ἀκολουθοῦσας προτάσεις, ἐφ' ὧν παρακαλεῖ αὐτὸν νά ψηφίσῃ: 1) Νά ἐνεργήσῃ ὁ Σύλλογος καταλλήλως ὅπως λάβῃ τὴν ἀδειαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ παραρτήματος τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ μῆνα. 2) Ἡ ἐργασία τῆς ἰδιαίτερας αὐτῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς υποβάλλεται εἰς τὸν πρόεδρον τῆς Συντακτικῆς τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπῆς. 3) Τὰ ἐγγραφησόμενα μὴ μέλη τοῦ Συλλόγου νά καταβάλλωσιν εἴκοσι γροσία κατ' ἔτος, διὰ τὸ πρῶτον ἔτος· ἐκ δὲ τῶν μελῶν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς νά ἐγγραφῶσιν ἐν ἰδίῳ καταλόγῳ τόσα μέλη, ὅσα ἀρκοῦσιν ὅπως ταῦτα, ὑπεύθυνα ὄντα, καταβάλωσιν ἐξ ἰδίων πᾶσαν δαπάνην, καὶ πᾶν ἄλλοιμα, ὥστε κατ' οὐδὲν νά ἦ ὑπεύθυνος ὁ Σύλλογος. Καὶ 4) νά διορισθῇ ἰδιαίτερα διαχειριστικὴ Ἐπιτροπὴ αὐτῆς, ὁ δὲ Σύλλογος ἐκλέξῃ μέλος αὐτοῦ πρὸς ἐποπτείαν τῆς διαχειρίσεως αὐτῆς.

Τῶν προτάσεων τούτων, ψηφοφορίας γενομένης γίνονται δεκταὶ αἱ τρεῖς πρῶται ὡς ἔχουσιν. Ἐπὶ δὲ τῆς τετάρτης προτάσεως συζητήσεως γενομένης μεταρρυθμίζεται αὕτη καὶ ἀντ' αὐτῆς γίνεται δεκτὴ ἡ ἀκόλουθος: «Ἡ διαχειρίσις θὰ γίνηται ὑπὸ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπαγομένης εἰς τὴν ἐξέλεξιν τῆς διαρκoῦς ἐλεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου».

Μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν προτάσεων τούτων, συζητήσεως γενομένης τί δέον γενέσθαι ἐν περιπτώσει περισσευμάτων τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκ τῆς ἐκδόσεως ταύτης, μετὰ διαμοιβὴν διαφορῶν γωνμῶν, γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Κ. Μακρίδου ἔχουσα ὡς ἐξῆς: «Μὴ δυναμένου νῦν νά γίνη λόγος περὶ περισσευμάτων, τοιούτων ἤδη μὴ ὑπαρχόντων, ἐπιφυλάσσεται ὁ Σύλλογος νάποφασίσῃ περὶ τούτου εἰς τὸ μέλλον, ἂν τοιοῦτον προκύψῃ».

Κατόπιν τούτου συνεζητήθησαν αἱ διαφημίσεις καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν τυπογραφικῶν φύλλων. Καὶ ὅσα μὲν ἀφορᾷ τὰς διαφημίσεις ἐγένετο δεκτόν, ὅπως γίνονται τοιαῦται, εἰς φύλλα ὅμως παρένθετα· ὅσα δ' ἀφορᾷ τὰ τυπογραφικὰ φύλλα ἀπεφασίσθη ὡς ἐλάχιστος μὲν ὅρος αὐτῶν δύο τοιαῦτα κατὰ τριμηνίαν καὶ ὡς ἀνώτατος ὅρος δώδεκα κατ' ἔτος μετὰ τῆς ἐπιφυλάξεως ὅμως, ὅπως ἄλλως ἀποφασίσῃ ὁ Σύλλογος ἐν περιπτώσει εὐδωσέως τοῦ ἔργου καὶ οικονομικῆς εὐρωστίας αὐτοῦ.

Καὶ τέλος σχετικῶς μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ

τεύχους τοῦ Συλλόγου, δηλαδή πῶς θὰ ἐνωθῆ τὸ παράρτημα τοῦτο μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Περιδικίου, ἀπεφασίσθη νὰ μὴ χαρακτηρισθῆ ὡς παράρτημα καὶ ὡς τοιοῦτον νὰ ἐνοῦται εἰς τὸ σῶμα τοῦ Περιδικίου κατὰ τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ· ἔνεκα δὲ τοῦ λόγου τούτου ἀπεφασίσθη ἵνα μόνον εἰς τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ δελτίου τούτου τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τίθεται «*Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος*», «*Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ*», εἰς δὲ τὰ ἐπόμενα οὐδεὶς τίτλος, συνδεόμενα μετὰ τοῦ πρώτου διὰ τῆς σχετικῆς σελιδοποιήσεως αὐτῶν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΜΕ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 20ῆ Νοεμβρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο προηγουμένων τακτικῶν γενικῶν συνεδριῶν ἐξ ὧν τὰ μὲν τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου ἐπικυροῦνται ὡς ἔχουσι, τὰ δὲ τῆς 13ῆς Νοεμβρίου ἐπικυροῦνται μετὰ τινὰς παρατηρήσεις, ὑπὸ μὲν τοῦ κ. Παρταζίδου ὅτι αἱ διαφημίσεις τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς θὰ ἔχωσιν ἀποκλειστικῶς χαρακτῆρα ἰατρικῆς καὶ φαρμακευτικῆς ὕλης, ὑπὸ δὲ τοῦ κυρίου προέδρου, ὅτι ἡ ἔκδοσις τῶν τευχῶν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς νὰ μὴ γίνηται οὕτως ὥστε νὰ θεωρηθῆ εἰς τὸ τέλος τοῦ συλλογικοῦ ἔτους ὡς ἐξαντλήσασα τρόπον τινὰ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ Περιδικίου, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἀποφασίζεται ὅπως φροντίξῃ περὶ τούτου ὁ πρόεδρος τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἀναγινώσκειται εἶτα περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας: 1) Τοῦ ἐν Λονδίῳ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Μεταξᾶ ἀπὸ 7/20 Νοεμβρίου, γνωρίζουσα ὅτι ἐπίησατο διαβήματα τῷ κ. Κορριαλένῳ, ἀλλὰ δυστυχῶς ἄνευ ἀποτελέσματος. 2) Τῆς Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος τοῦ «*Ἁγίου Μηνᾶ*» ἀπὸ 15 Νοεμβρίου, προσκλητήριος εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἑορτήν. 3) Τῆς ἐφορείας τοῦ ἐν Σμύρῃ Ὀμηρείου, ἀπὸ 2/15 Νοεμβρίου, εὐχαριστούσης ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῆς σειρᾶς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ αἰτουμένης καὶ τὸν α' τόμον τῆς ἐν λόγῳ Βιβλιοθήκης, ὡς ἐπίσης τὴν σειρὰν τοῦ Περιδικίου τοῦ Συλλόγου καὶ ἀνὰ ἐν ἀντίτυπον ἐκ τῶν πολλαπλῶν τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου. 4) Τῆς ἐφορείας τοῦ ἐν

Σμύρῃ ἱεροῦ ναοῦ καὶ τῆς σχολῆς *Εὐαγγελιστρίας*, ἀπὸ 29 Ὀκτωβρίου, ἐκφραζούσης εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. 5) Τῆς ἐφορείας τῶν ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων Ἀργυρουπόλεως, ἀπὸ 19 Ὀκτωβρίου εὐχαριστούσης ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. 6) Τοῦ κ. Β. Α. Μυστακίδου, ἀπὸ 6 Νοεμβρίου ὑποβάλλοντος παραίτησιν ἀπὸ μέλους τακτικοῦ τοῦ Συλλόγου. 7) τοῦ κ. Σωτηρ. Σταμούλη ἀπὸ 13 Νοεμβρίου, ὑποβάλλοντος παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἐδικῆς γραμματείας τοῦ Συλλόγου, λόγῳ τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ ἐντεῦθεν, καὶ συναμα διατυπώοντος κρίσεις καὶ γνώμας τινὰς αὐτοῦ σχετικῶς πρὸς τὴν ταξιδίευσιν καὶ τὸν πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης· ἰδιαίτερος δ' ἐπισυνάπτονται καὶ κατάλογοι καθυστερουμένων βιβλίων καὶ περιοδικῶν τοῦ «*Ἀναγνωστηρίου*» παρὰ διαφόρων μελῶν τοῦ Συλλόγου. 8) Τοῦ κ. Ἰ. Ραῖση, ἀπὸ 19 Νοεμβρίου, ζητοῦντος τὰς ἐξέδρας τοῦ Συλλόγου, ἐπὶ ἐπιστροφῇ διὰ τὴν προεχθὴ ὀπλομαχητικὴν ἑορτήν του ἐν τῷ Συλλόγῳ Ἐρμῆ.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ὀμηρείου Παρθεναγωγείου, ἀποφασίζεται ἡ ἀποστολὴ τοῦ α' τόμου τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ὡς καὶ ἡ σειρὰ τοῦ Περιδικίου. Προκειμένου δὲ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ αὐτοῦ παρθεναγωγείου περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτῆ καὶ ἀνὰ ἐνός ἀντιτύπου ἐκ τῶν πολλαπλῶν τῆς Βιβλιοθήκης βιβλίων, προτείνεται καὶ γίνεται δεκτὸν παρὰ τοῦ Συλλόγου, ὅπως ἐκ τῶν πολλαπλῶν βιβλίων στέλληται ἀνὰ ἐν ἀντίτυπον εἰς τὰς αἰτουμένας σχολὰς καὶ λοιπὰ καθιδρύματα κατ' ἀπόφασιν τοῦ προέδρου. Ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν θὰ ἐφαρμόζηται ἐπὶ τῶν διπλῶν τοιούτων τῆς Βιβλιοθήκης, περὶ ὧν ἀποφασίζεται ὅτι ταῦτα μόνον ἀνταλλάσσονται καὶ δὲν διανέμονται.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Ἰ. Ραῖση, ἀποφασίζεται ὅπως δοθῶσιν αὐτῷ αἱ αἰτουόμενα ἐξέδρα τοῦ Συλλόγου ἐπὶ ἐπιστροφῇ.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Μυστακίδου λαμβάνουσι τὸν λόγον οἱ κ. κ. Π. Τσελλέντης, Κ. Μακρίδης, Δ. Οἰκονομίδης καὶ Αὐρ. Σπαθάρης, καὶ μετὰ τινὰς παρατηρήσεις κ. πρόεδρος τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ποιεῖται τὴν ἐξῆς πρότασιν· «*Κατόπιν τῶν διαβεβαιώσεων τοῦ προέδρου τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὅτι αὕτη προτείνασα τὰ ἐπίτιμὰ μέλη οὐδαμῶς διενόηθη νὰ θίξῃ φιλοτιμίας ὁ Σύλλογος προβαίνει εἰς τὴν ἡμερησίαν διὰ*

ταξιν, παρακαλῶν τὸν κ. Μυστακίδην ν' ἀνακαλέσῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ». Τῆς προτάσεως τοῦ ταύτης ὑποστηρικθείσης καὶ τεθείσης εἰς ψηφοφορίαν ὁ Σύλλογος ἀποφαίνεται ὑπὲρ αὐτῆς.

Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας γίνονται δεκτοὶ ὡς ἐπίτιμα μέλη τοῦ Συλλόγου, οἱ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καθηγηταὶ κ. κ. *Σπυρίδων Λάμπρος* καὶ *Νικόλαος Πολίτης*, καὶ οἱ διάσημοι Γάλλοι καθηγηταὶ τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας κ. κ. *G. Schlumberger* καὶ *C. Diels*, ὡς ἀντιπιστέλλοιτα δὲ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ λόγιοι ὁμογενεῖς κ. κ. *Βασίλειος Ἀποστολίδης* καὶ *Γεώργιος Ἀρβανιτάκης*.

Ἀναβάλλεται ἡ ἀπόφασις ἐπὶ τῇ παραίτησιν τοῦ ἐιδικοῦ γραμματέως κ. Σωτηρίου Σταμούλη. Ἀποφασίζεται δὲ νὰ σταλῶσιν αὐτῷ εὐχαρισταὶ διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ὑπηρεσίας του πρὸς τὸν Σύλλογον.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΜΣ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῇ 27ῃ Νοεμβρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ὁ πρόεδρος ἐκφράζει τὴν λύπην τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἐκ τῶν δωρητῶν αὐτοῦ *Ἰωάννου Πεσματζόγλου* καὶ πρὸς ἔνδειξιν πένθους διακόπτει τὴν συνεδρίαν ἐπὶ πεντάλεπτον ἀκολουθῶς ἐπαναληφθείσης τῆς συνεδρίας, ψηφίζεται ἡ ἀποστολὴ συλλυπητηρίων τῇ οἰκογενεῖα τοῦ μεταστάντος.

Ἀναγινώσκειται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας ἔχουσα οὕτω: 1) Τοῦ ἐν Γενεύῃ ἰνστιτούτου, ἀπὸ 20 Νοεμβρίου προτεινοντος ἀνταλλαγὴν τοῦ ἑαυτοῦ περιοδικοῦ μετὰ τοῦ τοῦ Συλλόγου καὶ δηλοῦντος ὅτι ἔστειλεν ἤδη τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ τοὺς 17ον καὶ 18ον τόμους του. 2) Τοῦ κ. *Αὔρηλιου Σπαθάρη* ἀπὸ 27 Νοεμβρίου δηλοῦντος ὀριστικὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἐιδικῆς γραμματείας τοῦ Συλλόγου. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Γενεύῃ ἰνστιτούτου, γίνεται δεκτὴ ἡ ἐν αὐτῷ αἴτησις, ἂν, ὡς ἀναφέρεται ἐν αὐτῷ, ἐστάλη τῷ Συλλόγῳ ἡμῶν προηγουμένη σειρά τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἰνστιτούτου τούτου. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Αὔρ. Σπαθάρη μετὰ συζήτησιν γίνεται δεκτὴ ἡ παραίτησις.

Μετὰ τὴν παραδοχὴν τῆς παραίτησεως τοῦ

κ. Α. Σπαθάρη ἀπὸ τῆς ἐιδικῆς γραμματείας ἐγείρεται συζήτησις μακρὰ περὶ τοῦ ἂν ὁ κ. Α. Σπαθάρης δύναται νὰ θεωρηθῆται παραμένων λογιστής, ἀφοῦ διὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ παρὰ τοῦ Συλλόγου εἰς ἐιδικὸν γραμματέα αὐτοδικαίως ἔπαυσε νὰ ἦναι τοιοῦτος καθ' ὅσον ἄλλως θὰ συνέπιπτον ἐν αὐτῷ δύο ιδιότητες, ὅπερ ἀντίκειται τῷ κανονισμῷ. Μετὰ τινὰ συζήτησιν διατυποῦνται δύο προτάσεις, ἡ μὲν τοῦ κ. Π. *Τσελλέντη* ἔχουσα οὕτως: «Ἡ θεωρία τοῦ κ. Α. Σπαθάρη ἀντικειμένη τῷ κανονισμῷ, μὴ ἐπιτρέποντι μέλει τινὶ τοῦ προεδρείου τοῦ συγκεντροῦν ἐν ἑαυτῷ δύο ἀξιώματα, δύναται ὡς τοιαύτη νὰ τεθῆ εἰς ψηφοφορίαν, κατὰ συνέπειαν ὁ Σύλλογος προβίνει εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς λογιστοῦ» ἡ δὲ τοῦ κ. Γ. *Χασιώτου* ὅτι: «Μέλος τι τῶν κοσμητῶρων, μετατιθέμενον εἰς ἕτερον ἀξίωμα τοῦ προεδρείου, ἐὰν δὲν ἀποδεχθῆ τοῦτο, μένει ἐν τῷ προτέρῳ», ἐξ ἧς ὅμως ὁ κ. Γ. *Χασιώτης* παραιτεῖται, ἀντ' αὐτοῦ δ' ὑποστηρίζει ταύτην ὁ κ. Π. *Γεωργιάδης*. Γενομένης ψηφοφορίας, ἡ μὲν πρότασις τοῦ κ. *Τσελλέντη* ἀπορρίπτεται, ἀκολουθεῖ δὲ ἡ τοῦ κ. *Γεωργιάδου* καὶ γίνεται δεκτὴ παρὰ τοῦ Συλλόγου δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΜΖ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῇ 11ῃ Δεκεμβρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ἀναγινώσκειται εἶτα ἡ ἀλληλογραφία ἔχουσα οὕτω: 1) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Π. *Σακελλαρίου* ἐξ Ἀθηνῶν, ἀπὸ 18 Νοεμβρίου, δηλοῦντος ὅτι ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν του ὅσα τῷ ἔγραψεν ὁ Σύλλογος περὶ ἀντιγραφῆς καὶ διορθώσεως τῶν χειρογράφων τῶν ἐκδοτῶν τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*, 2) τῶν ἐφόρων τοῦ ἐν Σμύρνῃ Παρθεναγωγείου τῆς Ἀγ. Φωτεινῆς ἀπὸ 24 Νοεμβρίου, αἰτουμένων τοὺς μέχρι τοῦδε τόμους τῆς *Ζωγραφείου*, 3) τῶν ἐφόρων τῆς ἐν Καλλονῇ τῆς Λέσβου Λειμωνιάδος Σχολῆς ἀπὸ 20 Νοεμβρίου, εὐχαριστούντων ἐπὶ τῇ δωρεῇ τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*, 4) τοῦ ἀρτισυστάτου *«Μαθηματικοῦ Συνδέσμου»* ἐντεῦθεν ἀπὸ 1ης Δεκεμβρίου αἰτουμένου, ὅπως τῷ ἐπιτραπῆ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι

ἡ ἐν τῷ καταστάματι τοῦ Συλλόγου συγκρότησις τῶν συνεδριῶν του, 5) τῆς ἐν Φαναρίφ λέσχης «*Μνημοσύνης*» ἀπὸ 7 Δεκεμβρίου, προσκλητήριος εἰς τὴν ἐπέτειόν της ἑορτὴν τῆς 10ης τρέχοντος, 6) τῆς Φιλοπτώχου ἀδελφότητος Ταταούλων ἀπὸ 4 Δεκεμβρίου προσκλητήριος εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἑορτῆν. Καὶ 7) *ἐπιστολὴ* γεγραμμένη ὑπὸ 10 *μελῶν* τοῦ Συλλόγου, ἀπὸ 22 Νοεμβρίου, *αἰτουμένων* τὴν ἀνάκλησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ληφθείσης ἀποφάσεως τῆς 10ης Ἰανουαρίου 1905 περὶ ἀποκλεισμοῦ ἀπὸ τοῦ *βήματος* τοῦ Συλλόγου παντὸς μὴ μέλους αὐτοῦ.

Ἡ *αἴτησις* τοῦ ἐν Σμύρῃν Παρθεναγωγείου τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς γίνεται δεκτὴ. Ἐπὶ τῆς *ἐπιστολῆς* τοῦ «*Διδασκαλικοῦ Συνδέσμου*» ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις. Τέλος διατυπῶνται παρὰ τοῦ κ. Π. Τσελλέντη ἡ ἐξῆς πρότασις: «Ὁ Σύλλογος δέχεται νάναβλητῆ ἢ ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ «*Διδασκαλικοῦ Συνδέσμου*» συζήτησις καὶ ἀποφάσις, μέχρις οὗ μελετήσῃ ταύτην τὸ *προεδρεῖον* καὶ ἐξενέγκῃ τὴν ἐπ' αὐτῆς γνώμην του» ἥτις καὶ τεθεῖσα εἰς ψηφοφορίαν ἐγένετο δεκτὴ κατὰ πλειονοψηφίαν. Ἐπὶ δὲ τῆς παρὰ δέκα μελῶν τοῦ Συλλόγου ὑπογεγραμμένης *ἐπιστολῆς*, πλείστων αἰτησαμένων τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, τῆς δὲ ὥρας παρελθούσης ὁ πρόεδρος λυεὶ τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΦΜΗ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 18ῃ Δεκεμβρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ *πρακτικά* τῆς προηγουμένης συνεδρίας.

Ἀναγινώσκειται εἶτα ἡ *ἀλληλογραφία* ἔχουσα οὕτω: 1) *Ἐπιστολὴ* τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ Συλλόγου «*Ἐρμού*», ἀπὸ 12 Δεκεμβρίου, προσκλητήριος εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτοῦ ἑορτῆν. 2) *Ἐπιστολὴ* ὑπογεγραμμένη παρὰ 8 *μελῶν* τοῦ Συλλόγου, ἀπὸ 12 Δεκεμβρίου, δι' ἧς *αἰτοῦνται* οἱ ὑπογράψαντες τὴν σύγκλησιν ἐκτάκτου συνεδρίας. 3) *Ἐπιστολὴ* τοῦ κ. Π. Χ. Ἐγγονοπούλου, διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἰοσγάτῃ ἀστικῆς σχολῆς, ἀπὸ 30 Ν/βρίου, *αἰτουμένου* τὰς ἐκδόσεις τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ τὴν σειρὰν τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου. 4) Τῆς Φιλοπτ. Ἀδελφ. «*Ἀγ. Γεώργιος*» ἐκ Τζατάλτζας

ἀπὸ 5 Νοεμβρίου *αἰτουμένης* τὰς ἐκδόσεις τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ τὴν σειρὰν τοῦ Περιδοικοῦ τοῦ Συλλόγου, ὡς καὶ βιβλία ἐκ τῶν πολλαπλῶν τοῦ Συλλόγου πρὸς χρῆσιν τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου τῆς Ἀδελφότητος. Καὶ 5) τῶν ἐφόρων τῶν ἐκπαίδευτηρίων Ἀγιάσου ἀπὸ 10 Σεπτεμβρίου καθιστῶντων ἀντιπρόσωπόν των τὸν κ. Θ. Π. Μαργ.λῆν, ἱατρὸν, πρὸς παραλαβὴν τῆς δωρηθείσης τοῖς τῆς κοινότητος αὐτῶν ἐκπαιδευτηρίοις σειρᾶς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Ἡ αἴτησις τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἰοσγάτῃ ἀστικῆς σχολῆς γίνεται δεκτὴ.

Ἐπὶ δὲ τῆς *ἐπιστολῆς* ἐκ Τσατάλτζας ἀποφασίζεται ἡ χορηγία τῆς σειρᾶς τοῦ Περιδοικοῦ μόνον τοῦ Συλλόγου ὡς καὶ εἴ τινος ἄλλου ἐκ τῶν πολλαπλῶν τοῦ Συλλόγου βιβλίων.

Εἶτα προκειμένου περὶ ἐκλογῆς *εἰδικῶν γραμματέως*, ἐκλέγεται τοιοῦτος ὁ κ. Γ. Μόσχος, ἱατρός.

Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς *τακτικὰ μέλη* τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Ἰ. Λαζίδης καὶ Νότης Κ. Ρορτάκης, δικηγόροι, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Π. Τσελλέντη, Χρ. Πανταζίδου καὶ Γ. Σώτροπα, καθὼς καὶ αἱ ἐλλόγιμοι κυρίαὶ *Εὐθαλία Ἀδάμ*, *Ἐλένη Στρούβαλη* καὶ *Ἰουσίτη Λαγουδάκη*, ὡς καὶ ὁ κ. Σ. Παπαμιχαήλ, ἱατρός, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Ν. Ἀσκανίδου, Κ. Μακρίδου καὶ Α. Μαζαράκη.

Εἶτα ἀναγινώσκονται *προσφοραὶ* βιβλίων τῷ Συλλόγῳ καὶ τοῖς δωρηταῖς ποιεῖται ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τὰς δεούσας εὐχαριστίας.

Ἡ ἐν προτέρῳ συνεδρίᾳ ὑποβληθεῖσα *ἐπιστολὴ* τοῦ «*Διδασκαλικοῦ Συνδέσμου*» ἀναγινώσκειται, μετὰ σχετικῆς πρὸς αὐτὸν προτάσεως τοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου, ἥτις πέρυσιν ὑπεβλήθη. Ἐπίσης ἀνακοινοῦνται τῷ Συλλόγῳ καὶ ἡ περὶ αὐτῆς ἀποφάσις τοῦ προεδρείου συναφῶς προηγουμένη ἀπόφάσις. Μεθ' ὅλα λαμβάνει τὸν λόγον ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης, ὅστις ἀνατρέχων εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, δι' οὗ ἐκτός τῶν λοιπῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ, πλείστοι ὅσοι Σύλλογοι ἰδρύθησαν, ἐζήτησε καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Συλλόγου, ὑπὲρ τοῦ «*Διδασκαλικοῦ Συνδέσμου*», ἀφοῦ μάλιστα οὗτος τυγχάνει τέκνον αὐτοῦ, καὶ συνεπῶς τὴν φιλοξενίαν αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι παρὰ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ἀπεκδέχεται.

Ὁ κ. Π. Τσελλέντης ἀντικρούει τὸν προ-
καλήσαντα ἰσχυρίζεται δ' ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς
10ης Ἰανουαρίου 1905 ὡς διευτυπώθη, εἶναι
γενικὴ καὶ ὡς τοιαύτη δεσμεύει τὸν Σύλλογον,
καὶ προτείνει ὅπως πρὸ παντὸς ἐρωτηθῆ ὁ
Σύλλογος καὶ δι' ἀποφάσεώς του ἐρμηνεύσῃ
τὴν τῆς 10ης Ἰανουαρίου ἀπόφασιν, ἃν εἶναι
αὕτη γενικὴ.

Μεθ' ὃ, μὴ ὑποστηριχθεῖσας συνωδᾶ τῷ
κανονισμῷ ἐτέρας προτάσεως τοῦ κ. Ε. Σιδε-
ρίδου περὶ πραραπομπῆς εἰς ἰδιαιτέραν ἐπιτρο-
πὴν τῆς μελέτης τῶν ἀποχρῶντων λόγων,
τῶν προκαλεσάντων τὴν λήψιν τῆς ἀποφά-
σεως ταύτης, τίθεται εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρό-
τασις τοῦ κ. Π. Τσελλέντη, μετὰ τῆς ἐπι-
φυλάξεως ὅμως ὅτι ἡ ἐπ' αὐτῆς ἀπόφασις θέλει
ἐξαρθᾶσθαι ἐκ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου
περὶ καταργήσεως τῆς ἀποφάσεως τῆς 10
Ἰανουαρίου, ὅτε, καταργουμένης τυχὸν ταύ-
της, πᾶσα ἐναντία ἀπόφασις, ληφθησομένη
τυχὸν κατὰ τῆς αἰτήσεως ταύτης τοῦ «Δι-
δασκαλικοῦ Συνδέσμου», ἔσται αὐτοδικαίως
ἄκυρος καὶ ἀνίσχυρος· ψηφοφορίας δὲ γενο-
μένης, γίνεται δεκτὴ ἡ εἰρημμένη πρότασις
τοῦ κ. Τσελλέντη κατὰ πλειοψηφίαν καὶ ὁ
Σύλλογος κατὰ συνέπειαν δέχεται ὅτι ἡ τῆς
10 Ἰανουαρίου 1905 ἀπόφασις εἶναι γενικὴ.
Μεθ' ὃ συνωδᾶ τῇ ἐρμηνευτικῇ ἀποφάσει
ταύτῃ τοῦ Συλλόγου, δὲν γίνεται δεκτὴ ἐπὶ
τοῦ παρόντος ἡ αἴτησις τοῦ «Διδασκαλικοῦ
Συνδέσμου». Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου
ἀναγινώσκειται πρὸ παντὸς ἡ γνώμη τοῦ προε-
δρείου, εἰς ὃ, τῇ ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου,
παρεπέμφθη ἡ μελέτη τοῦ ζητήματος. Κατ'
αὐτὴν ληφθεῖσαν κατὰ πλειοψηφίαν, τὸ προε-
δρεῖον, θεωρῆσαν τὴν ἐν λόγῳ ἐπιστολὴν, ὡς
μᾶλλον περιοριστικὴν τοῦ 48 ἄρθρου τοῦ κ-
νονισμοῦ ὡς καὶ τῆς ἀποφάσεώς του τῆς 14
Νοεμβρίου 1905, ἐθεώρησε προτιμότερον νὰ
ἐμμενῆ ὁ Σύλλογος εἰς τὸ *status quo*.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου λαμβάνουσι
τὸν λόγον οἱ κ. κ. Π. Ἰατροπούλος, Ὁδ.
Ἀνδρεάδης, Κ. Μακρίδης, Π. Τσελλέντης,
Α. Καλεύρας καὶ Ε. Σιδερίδης, ἐξ ὧν οἱ
μὲν τάσσονται ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς
ἀποφάσεως ταύτης τῆς 10ης Ἰανουαρίου, οἱ
δὲ οὐχί. Ἐνταῦθα κατ' αἴτησιν τοῦ κ. Κ.
Μακρίδου, ὁ κ. Π. Τσελλέντης γνωρίζει τῷ
Συλλόγῳ τὴν ἀπόφασιν τῆς μειοψηφίας τοῦ
προεδρείου, καθ' ἣν προϋτάθη ὅπως ὁ Σύλ-
λογος δεχθῆ καὶ ἀνακαλέσῃ τὴν ἀπόφασίν του
ταύτην, ἀναπτύσσων δὲ τοὺς λόγους, αἵτινες

προκάλεσαν τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς μειο-
ψηφίας, εἶπεν ὅτι αὕτη δὲν συνάδει πρὸς τὸν
σκοπὸν τοῦ Συλλόγου καὶ εἶναι ὄλως ἀναχρο-
νιστικὴ, τοῦ φραγμοῦ τούτου μειοῦντος τὸ
γόητρον τοῦ Συλλόγου, ἰδιαιτέρως δὲ πρέπει
ὁ Σύλλογος νὰ προβῆ εἰς τὴν κατάργησιν τῆς
ἐν λόγῳ ἀποφάσεως· διότι οὐδένα κίνδυνον
διατρέχει οὗτος ἐκ τῆς καταργήσεως ταύ-
της, καθότι, ταύτης καταργουμένης, ἀνα-
κύπτει εἰς τὸ μέσον ὁ Κανονισμός, ὅστις περι-
φρουρεῖ αὐτὸν καὶ θέτει τὸν ἀναγκαῖον φραγ-
μὸν εἰς τοὺς βουλομένους ν' ἀποκτήσωσιν
ἰδιαιτέρα ἢ ἄλλα δικαιώματα. Ἐπίσης συνι-
στᾷ ὅπως σὺν τῇ καταργήσει τῆς ἐν λόγῳ
ἀποφάσεως θέσῃ ἐν ἰσχύϊ καὶ τὴν τῆς 23
Νοεμβρίου 1898 ἀπόφασιν αὐτοῦ περὶ παρα-
χωρήσεως τῆς αἰθούσης αὐτοῦ ἐναντι πλη-
ρωμῆς. Τελευταῖων δὲ ποιεῖται ἔκκλησιν εἰς τὴν
ἐγνωσμένην ἀγάπην τῶν παρόντων μελῶν
πρὸς τὸν Σύλλογον καὶ παρακαλεῖ νὰ δώσωσι
τὴν ψῆφόν των βεβουλευμένην. Διατυποῖ δὲ
τὴν ἐξῆς πρότασίν του: «Ὁ Σύλλογος κα-
ταργεῖ τὴν ἀπόφασιν τῆς 10ης Ἰανουαρίου
1905 παραχωρήσει δὲ τὴν αἰθουσάν του εἰς
ἄτομα ἢ σωματεῖα καὶ ἰδίᾳ παιδευτικὸν ἐπι-
διώκοντα σκοπὸν μετὰ προηγουμένην ἀπό-
φασιν τοῦ Συλλόγου. Ἰδιαιτέρως δὲ συνιστᾷ
τὴν καὶ εἰς τὸ μέλλον ἐκτέλεσιν τῆς ἀπὸ 23
Νοεμβρίου 1898 ἀποφάσεως αὐτοῦ».

Ὁ κ. Ε. Σιδερίδης ἀντικρούει τὸν προ-
καλήσαντα ἰσχυρίζομενος ὅτι οἱ λόγοι, οἵτινες
ὑπηγόρευσαν τὴν μὴ παραχώρησιν τῆς αἰ-
θούσης εἶναι γνωστοὶ καὶ λίαν ὀρθοί, ἐπίσης
δ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης
ἐπὶ πληρωμῇ, θεωρεῖ αὐτὴν ὡς ἄνευ ἀποτε-
λέσματος, καθ' ὅσον προηγουμένως οὐδεὶς ἐξ
ὧν αὕτη παρεχωρήθη ἐπὶ πληρωμῇ, κατέ-
βαλε τὸ ὀρισθὲν χρηματικὸν ποσόν· κατα-
λήγει δὲ λέγων ὅτι δέον νὰ ἐμμενῶμεν εἰς
τὴν ἀπόφασιν τῆς 10ης Ἰανουαρίου 1905.

Ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης συμφωνεῖ κατ' ἀρ-
χὴν μετὰ τοῦ κ. Π. Τσελλέντη, φρονεῖ ὅμως
πρὸ παντὸς ὅπως θεῶσι φραγμοὶ τινες πρὸς
τοῦτο, καθ' οὓς νὰ μὴ ἐπιτρέπηται παντὶ ἡ
παραχώρησις τῆς αἰθούσης, καὶ ἰδίᾳ εἰς ἄτο-
μα, ἀλλὰ μόνον εἰς σωματεῖα καὶ δὴ ἐκπαι-
δευτικὸν καὶ φιλανθρωπικὸν ἐπιδιώκοντα σκο-
πὸν· διατυποῖ δὲ ἐτέραν πρότασιν, τὴν ἐξῆς:
«Ὁ Σύλλογος, ἀποδεχόμενος κατ' ἀρχὴν τὴν
αἴτησιν τῶν δέκα μελῶν μετὰ τὴν γενομένην
ἐρμηνείαν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς αἰτήσεως ταύ-
της, καταργεῖ εἰς πρώτην ψηφοφορίαν τὴν

ἀπόφασιν τῆς 10ης Ἰανουαρίου 1905, ἐπιφυλασσόμενος εἰς ἄλλην συνεδρίαν τοὺς περιορισμοὺς περὶ παραχωρήσεως τῆς αἰθούσης αὐτοῦ εἰς ἄτομα ἢ σωματεῖα».

Ὁ κ. Αἰρ. Σπαθάρης συμφωνεῖ τῷ κ. Ξ. Σιδερίδῃ καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς 10ης Ἰανουαρίου εἶναι λίαν ὀρθή, καθ' ὅσον φρονεῖ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀνοιχθῶσιν αἱ θύραι τοῦ Συλλόγου εἰς πάντα. Μεθ' ὃ γίνεται δεκτὴ ὅπως τεθῆ ἡ εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρώτη πρότασις τοῦ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδου, ψηφίζόντων δὲ 16, ἀπόλυτος πλειονοψηφία συνψῶν τῶν Κανονισμῶν, ὀρίζονται τὰ $\frac{2}{3}$ αὐτῶν ἢτοι ἔνδεκα καὶ κατ' αὐτὴν ἡ πρώτησις τοῦ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδου ἀπορρίπτεται. Μεθ' ὃ τίθεται εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρώτησις τοῦ κ. Π. Τσελλέντη καὶ ἐπὶ ψηφίζόντων δέκα πέντε μελῶν, τῆς ἀπολύτου πλειονοψηφίας ὀρισθείσης εἰς δέκα, γίνεται αὕτη δεκτὴ εἰς πρώτην ψηφοφορίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΜΘ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῆ 24ῃ Δεκεμβρίου 1906.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς τακτικῆς εἰδικῆς συνεδρίας τῆς 13ης Μαρτίου 1906, μεθ' ὃ ὁ κύριος Σημηριώτης ποιεῖται ἀνακοίνωσιν ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ὁ Βίκτωρ Οὐγγώ, ὡς λυρικός ποιητής, μετ' ἀπαγγελίας ποιημάτων ἐν μεταφράσει». Τοῦ ρήτορος κατελήθοντος τοῦ βήματος, ὁ κ. πρόεδρος τὴν ἐξῆς ἐποιήσατο προσφωνήσιν:

«Νᾶχα τοῦ Βίκτωρος Οὐγγώ τῆ ζηλεμένη χάρι
 «κι' ἀπ' τὰ πολλὰ λουλούδια του ἕνα κ' ἐγὼ λουλούδι,
 »θὰ μ' ἦτο τότε δυνατὸν νὰ πάρω τὸ τοξάρι
 »καὶ ψάλλω 'ς τὰ σημερινὰ κατὰλληλο τραγούδι».

Τὰς μεγαλοφίας, αἱ ὁποῖαι διεκρίθησαν ἐν παντὶ τῷ ἐπιστητῷ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δεσποίνῃ τῶν ἐπιστημῶν, διεισέδυσαν δὲ καὶ εἰς αὐτὰ μυστήρια τῆς δημιουργίας καὶ πολλὰ τούτων κατανόησαντες κατεβίβασαν καὶ ἐδίδαξαν τὴν ἀνθρωπότητα, τὰς μεγαλοφίας ταύτας ἡ ἀνθρωπότης ἀπεκάλεσε φιλοσόφους καὶ κατὰ παράβασιν σοφοὺς. Τὰς μεγαλοφίας δέ, αἱ ὁποῖαι ἐμπνέονται ἐπίσης ἐκ τῶν παθῶν, τῶν πόθων, καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κοινωνιῶν, ἀνίπτωνται δὲ καὶ ἀνέρχονται εἰς κόσμον ἀνώτερον καὶ αὐτῶν διὰ τῶν ὑπερ-

φυῶν αὐτῶν δυνάμεων καὶ τοῦ ἐκλάμπρου φωτὸς τοῦ ἰδανικοῦ, καλοῦ καὶ ὠραίου ἐν ἀρμονίαις μέτρων καὶ ρυθμῶν σφυσηλατοῦσαι, ἐξωραΐζουσι καὶ ἐξιδανικεύουσι καὶ προσκαλοῦσαι τὴν ἀνθρωπότητα, ἀναβιβάζουσι καὶ προβιβάζουσι αὐτὴν ἐν τοιοῦτῳ κόσμῳ, καὶ ἐρμηνεύουσι τὰ παρελθόντα καὶ παρόντα καὶ διδάσκουσι τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἐμμονήν καὶ προαγωγὴν ἐν τοιοῦτῳ μεγαλείῳ, τὰς μεγαλοφίας ταύτας ἡ ἀνθρωπότης ἀποκαλεῖ θεϊκῶ ἐπιθέτω ποιητὰς καὶ θεωρεῖ ἐμπνεομένας καὶ μετεχούσας ὑπερφυσικῆς φύσεως.

Τοιούτη μεγαλοφία ἀνέλαμψε καὶ ἐκυριάρχησε καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα, ὁ Βίκτωρ Οὐγγώ, ὁ ὁποῖος ἐμπνευσθεὶς ἐκ τῶν μεγάλων ἔργων, οὐ μόνον τῶν ὁμοεθνῶν αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐθνῶν, ἔψαλε καὶ διετύπωσε ταῦτα διὰ τῆς ὑπερφυσικῆς αὐτοῦ ψυχῆς καὶ δι' ἀρμονικῶν προβολῶν τοῦ ἀνωτέρου φωτὸς τοῦ καλοῦ καὶ ὠραίου, διανοίξας πρὸς ταύτας τῷ γαλλικῷ πνεύματι καὶ νέας ὁδοὺς, ὡς ὁ ρήτωρ τῆς ἡμέρας ἀνέπτυξεν.

Ὅθεν εὐχαριστίαι θερμαὶ ὀφείλονται τῷ κ. Α. Σημηριώτῃ, ὁ ὁποῖος ὠμίλησεν ἡμῖν σήμερον περὶ τοῦ μεγαλοφουοῦς τούτου γαλάτου καὶ καθωδήγησεν εἰς τὴν μελέτην τοιαύτης ὑπερόχου ψυχῆς.

Μετὰ ταῦτα οὐδενὸς λαβόντος τὸν λόγον ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν 13 Μαρτίου 1906 εἰδικῆν συνεδρίαν ἀνακοινώσεων τῶν κ.κ. Ἰ. Ἀσπριώτου καὶ Ἰ. Μηλιοπούλου, ἡ συνεδρία ἐλύθη.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΝ'

(Τακτικὴ γενικὴ).

Τῆ 8ῃ Ἰανουαρίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης ἐκτάκτου γενικῆς συνεδρίας.

Εἶτα ἀναγινώσκειται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας ἔχουσα οὕτω: 1) Ἐπιστολὴ «Διδασκαλικῷ Συνδέσμῳ» Σμύρνης. 2) Ἐφορείας τοῦ ἐν Σμύρῃ «Ὀμηρείου Παρθεναγωγείου». 3) Δ. Παργιωτίδου, ἱατροῦ ἐν Ἡπείρῳ. 4) Ἀ. Ζάχα ἐκ Σμύρνης. 5) Ἰωάννου Διαμαντοπούλου ἐκ Σμύρνης. 6) «Διδασκαλικῷ Συνδέσμῳ» ἐνταῦθα. 7) Κυρίας Ἰωάννου Πεσματιζόγλου ἐξ Ἀθηνῶν. 8) Ἐφορείας Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς Σμύρνης. 9) Β. Μυστακίδου. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ «Δι-

δασκαλικού Συνδέσμου» Σμύρνης, ὁ κ. πρόεδρος εισηγούμενος λέγει ὅτι κατὰ τὸν κανονισμόν δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς συνδέσμους τὴν Ζ. Βιβλιοθήκην. Ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης λέγει ὅτι ἐπειδὴ τὸ πρόγραμμα εἶναι ρητόν, φρονῶ ὅτι, πρέπει νὰ γράψωμεν ἐπιστολὴν λέγουσαν ὅτι τὴν μὲν σειρὰν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης κωλύμενοι ἐκ τοῦ προγράμματος δὲν δυνάμεθα νὰ στείλωμεν, δυνάμεθα δὲ μόνον νὰ στείλωμεν τὸ Περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. Τσελλέντης λέγει ὅτι, ὡς ἀρτισύστατος ὁ Σύνδεσμος οὗτος εἶναι ἄξιος ὑποστηρίξεως. Ὁ κ. Α. Μαζαράκης φρονεῖ ὅτι, ἡ Βιβλιοθήκη εἶναι προωρισμένη μᾶλλον διὰ διδασκάλους, ἐπειδὴ δὲ πρόκειται περὶ Διδασκαλικὸν Σύνδεσμον, δυνάμεθα νὰ δώσωμεν αὐτήν. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης ἐπαναλαμβάνει ὅτι τὸ πρόγραμμα ρητῶς δὲν ἐπιτρέπει τοῦτο. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Ζάχα, ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι παρεπέμφθη εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν. Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι, ἡ αἴθουσα παρεχωρήθη εἰς τὸν ἐνταῦθα «Διδασκαλικὸν Σύνδεσμον». Ὅσον δὲ διὰ τὴν ἀποστολὴν παρὰ τοῦ κ. Σπ. Ζαβιτσιάνου μονογραφίας ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ὕγιεινὴ τοῦ στρατιῶ» θὰ σταλῇ ἐπιστολὴ εὐχαριστήριος. Προκειμένου δὲ περὶ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ὁ κ. Π. Τσελλέντης παρατηρεῖ ὅτι ἡ αἴτησις δὲν ἦτο ἐπικεκρωμένη ὑπὸ τοῦ ἀγίου Σμύρνης. Ὁ κ. Κ. Μακρίδης λέγει ὅτι ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Σχολῆς εἶναι ἀνεξάρτητος, μάλιστα δ' ἔχει καὶ ἀναγνωστήριον εἰς κοινὴν ἀνάγνωσιν, δι' ὃ νομίζει ὅτι πρέπει δύο σειραὶ νὰ δοθῶσιν, ὅπερ καὶ ἀποφασίζεται μετὰ τῆς παρατηρήσεως ὅπως κατὰ τὴν παραλαβὴν ὑπάρχη καὶ ἐπικύρωσις τοῦ ἀγίου Σμύρνης Ἡ ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Β. Μυστακίδου ἀπόφασις ἀναβάλλεται. Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ.κ. Ι. Λαζίδης καὶ Νότης Ροιτάκης, δικηγόροι, ὡς καὶ αἱ ἐλλόγμοι κ. Εὐθαλία Ἀδάμ, Ἐλένη Στρούβαλη καὶ Ἰουστίνη Λαγουδάκη καὶ γίνονται δεκτοί. Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς μέλος τακτικὸν ὁ κ. Σαγιάννος ἰατρός προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ.κ. Π. Τσελλέντη, Α. Καλεῦρα καὶ Χρ. Πανταζίδου.

Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλων τὸν θάνατον τοῦ *Emile Burnouf* ἐπιτίμου μέλους, προτείνει νὰ σταλῇ συλλυπητήριος ἐπιστολὴ καὶ νὰ ἐκλεγῇ πρόσωπον κατάλληλον πρὸς μελέτην τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης φρονεῖ ὅτι εἶναι λαμπρὰ ἡ ἰδέα αὕτη, διότι

οὗτος μεγάλως εἰργάσθη πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Εἶτα ψηφίζεται παμψηφεί ἢ ἐν τῇ προτέρᾳ συνεδρίᾳ τὸ πρῶτον ψηφισθεῖσα πρότασις τοῦ κ. Τσελλέντη περὶ καταργήσεως τῆς ἀποφάσεως τῆς 10ης Ἰανουαρίου 1905.

Ἀκολούθως ἀπεφασίσθη νὰ σταλῇ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν «Διδασκαλικὸν Σύνδεσμον», ἐν ἣ νὰ δηλωθῆται ἀπλῶς ὅτι ἐγένετο δεκτὴ ἡ αἴτησις αὐτοῦ περὶ τῆς αἰθούσης.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΛΑΦΝΑ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 22α Ἰανουαρίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀναβάλλεται.

Ὁ κ. πρόεδρος γνωρίζων τῷ Συλλόγῳ ὅτι ὁ κ. Γ. Χασιώτης ἀναλαμβάνει νὰ συντάξῃ τὴν βιογραφίαν τοῦ μεταστάτου ἐπιτίμου μέλους *Emile Burnouf*, ἀγγέλλει τὸν θάνατον ἐτέρου ἐπιτίμου μέλους, τοῦ αἰδιμίου Δ. Βερναρδάκη, διὰ τῶν ἐξῆς:

Ἐντιμοὶ κύριοι,

Τῆ 12ῃ φθίνοντος θλιβερὰ ἐκ Μυτιλήνης διαλάλησις ἀνήγγειλεν ἡμῖν τὸν θάνατον τοῦ Δημητρίου Βερναρδάκη. Naί, ἡ γνωστὴ αὕτη προσωπικότης, ἡ ἐπὶ ἡμῖσιν καὶ πλέον αἰῶνα ἀναλάμψουσα ἐν τῷ τοῦ Γένους στερεώματι δὲν ὑπάρχει πλέον.

Ὁ αἰδιμίος Δημήτριος Βερναρδάκης διὰ τῶν ἐξόχων ψυχικῶν αὐτοῦ προσόντων, ἀνεδείχθη ἔξοχος ἐν πᾶσιν ἐν οἷς ἐπέδωκε καὶ ἐτάχθη. Φιλολόγος βαθύς, διεκρίθη σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ὡς κριτικὸς καὶ ἐρευνητὴς τῆς προγονικῆς σοφίας καὶ κατέδειξε τοῖς σοφοῖς τῆς Εὐρώπης, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ Γένους, παρ' ὅλα τὰ συμβάντα, κατέχει ἔτι ἐκ κληρονομικότητος καὶ ἐκ παραδόσεως τὸν μίτον ὀρθοτέρας ἐρμηνείας τῶν ἔργων τῶν προγόνων καὶ ἐνίσχυσε τὸ ἄξιωμα: «Παυσώμεθα διορθοῦντες, ἀλλ' ἐρμηνεύσωμεν διὰ τὰ κείμενα ὡς ἔχουσιν ἀντιλοῦντες καὶ ἐκ τῶν θησαυρῶν τῆς λαλουμένης σήμερον Ἑλληνικῆς, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως καὶ μουσικῆς καὶ τῶν ἡθῶν καὶ παραδόσεων τοῦ ζῶντος ἀπὸ τοσοῦτων χιλιάδων ἐτῶν ὁμογενοῦς ἔθνους».

Ὡς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου ἐγένετο εἰσέρτις καὶ ἄλλος κύριος τῆς ἔδρας, ἐν ἣ ἐτάχθη, τιμῶν αὐτὴν καὶ ἀνυψῶν, συνενανθὸν δὲ σὺν τῇ βαθύτητι καὶ εὐρύτητι τῶν διδασκομένων καὶ ἐκτακτον ρητορειαν. Ἐκτὸς τῆς αἰγλήης ταύτης φέρει καὶ τὴν τοῦ διδασκάλου τοῦ γένους τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, ἀνθ' ὧν καὶ ὑπὲρ τοῦ.

της ἔγραψε: *Κατήχησιν* καὶ *Γραμματικὴν* καὶ *Ἰερὰν* καὶ *Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν*. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ γλωσσικῷ ζητήματι μεγάλως ἐδρασε καὶ ἐπάλασε, σφυρηλατῶν ἐν τε ταῖς ποιήσεσι καὶ τοῖς πεζοῖς αὐτοῦ δημοσιεύμασι, γλώσσαν ὠραίαν, ὀρθοπρεπῆ καὶ ἠδύφθογον. Πολύγλωττος δ' ὁ ἀνὴρ, ὅτε πρὸς ἐπιτεθέντας γίγαντας τῆς *Ἑσπερίας* κατῆλθε, πρὸς ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ διεξήγαγε νικηρόρον ἀγῶνα. Σὺν τούτοις ἄγρυπνος ἐπετῆρει καὶ παρηκολούθει τὴν καθ' ὅλον κοινωνικὴν τοῦ ἔθνους ἐξέλιξιν, διακριθεὶς καὶ ἐκτιμηθεὶς καὶ ἐν τούτῳ οὐ μόνον ἐκ τῶν κατὰ καιροῦ κοινωνιολογικῶν περὶ τοῦ Γένους δημοσιευμάτων, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ ἐπίσημοι Ἄρχα ἐν σταθμοῖς ὑπολογισμοῦ τοῦ παρελθόντος πρὸς αὐτὸν ἀνέθεντο τὴν τοιαύτην μελέτην. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ὁ Δημήτριος Βερναρδάκης ἦτο καὶ ποιητικὴ μεγαλοφυΐα, ἰδίᾳ ἐν τῷ δυσχερεστέρῳ τῆς ποιητικῆς εἶδει τῷ δράματι λάμπας καθ' ὅλον τὸ δεύτερον ἡμῶν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος διὰ σειρᾶς δραμάτων, ἅτινα καὶ θὰ μένωσι κλασικὰ διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτῶν, τιμῶντα ὄχι μόνον τὸν νεώτερον *Παρθασόν* ἀλλὰ καὶ δυνάμενα ἰὰ διωγωνισθῶσι πρὸς σύγχρονα ἔργα τῶν πρωτοστατούντων ἐν τῷ πολιτισμῷ Ἑθνῶν.

Μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ δὲ Φιλολογικοῦ Συλλόγου συνδέεται ὁ Δημήτριος Βερναρδάκης; ὄχι μόνον ὡς ἀρχαῖον ἐπίτιμον μέλος καὶ ἐξοχος ὁμογενῆς λόγιος, ἀλλὰ καὶ ὡς πρωτεργάτης ἐν τῇ *Ζωροφειῶν Βιβλιοθήκῃ* διατυπώσας ἐν τε τοῖς προλεγομένοις καὶ τοῖς σχολίοις τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων προγονικῶν ἔργων, ἐργασίαν οὐ μόνον βαθύφρονα, ἀλλ' ἐν πολλοῖς καὶ πρωτότυπον, τιμήσας οὕτω καὶ Σύλλογον καὶ χορηγόν.

Τοιαύτη ἡ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, τῇ ποιήσει καὶ τῷ Συλλόγῳ *δοᾶσι* τοῦ *αἰοδίου ἀνδρός*, ὁποῖον δ' ἀνευρίσκωμεν ἠθικῶς αὐτὸν ἐξετάζοντες; Ἀνθρωπῶν λάτριν τοῦ καθήκοντος, δρασικώτατον καὶ ἀκόμητον, ἐν αὐταπαρνήσει ἐκτελοῦντα τὰ πρὸς τὸν πλησίον, τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ Γένος ὀφειλόμενα πρὸς προαγωγὴν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν προβάλλων ἐκάστοτε ἀδαμαντίνην ἠθικὴν καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς δυσμενεῖας τῆς τύχης καὶ τὰ ἀντιβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ φθόνου καὶ τῆς ζηλίας, Νοῦς, ἠθικὴ καὶ βούλησις πρὸς πάσας τὰς κακοτυχίας καὶ τοὺς χαμαιζήλους διωγμοὺς ἴστατο ἀκαταμάχητος, ὥστε, καὶ ὅταν ἀφῆρειτο ἡ σκοπιὰ καὶ ἡ θέσις δὲν ἀνεφάνει τὸ τοῦ *Ἀοχιμήδους* «*δός μοι πᾶ σῶ*», ἀλλὰ πάντοτε ἐργάζετο καὶ μηδαμῶς σφάλλων, πάντοτε συνεκόμει ἐργασίαν πρὸς δόξαν καὶ προαγωγὴν τοῦ ἔθνους.

Τοιοῦτος ὁ ἀνὴρ, ὃν θρηνεῖ σὺμπαν τὸ ἔθνος καὶ συνθρηνεῖ ὁ Σύλλογος. Κύριοι προτεινόμεν 1) ὅπως γραφῆ *συλλυπητήριος ἐπιστολὴ* τῇ οικογενεῖᾳ αὐτοῦ· 2) τελεσθῆ ἐπιμνημόσυνος συνεδρία, ἐκλεγομένου τοῦ ρήτορος διὰ τὴν κατάλληλον αὐτοῦ *βιογραφίαν*.

Τούτων δεκτῶν παμψηφεῖ γενομένων καὶ ἀνατεθείσης τῆς φροντίδος τῆς ἐκλογῆς τοῦ

ρήτορος εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν, ἐγκρίνεται ἡ δημοσίευσίς διὰ τῶν ἐφημερίδων τῆς προσφωνήσεως τοῦ κ. προέδρου καὶ διαλύεται ἡ συνεδρία πρὸς ἐνδειξιν πένθους.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΦΝΒ'

(*Τακτικὴ εἰδική*).

Τῇ 29ῃ Ἰανουαρίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ὁ γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς χημείας τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου κ. Κ. Ζέγγελη ἀποσταλεῖσαν ἀνακοίνωσιν «*Περὶ τοῦ μετάλλου τῶν ἀρχαίων σφραγίδων*». Μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἀνακοίνωσεως ὁ κ. πρόεδρος λέγει: «Ἡ ἱστορία τῆς χημείας ὀμιλοῦσα περὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων δεικνύει ὅτι δὲν ἐγένοντο μεγάλοι πρόοδοι, φαίνεται ὅμως ὅτι εἰς τὴν μεταλλουργικὴν εἶχον προοδεῖσαι, ὡς καὶ ἡ σήμερον μελέτη τοῦ κ. Κ. Ζέγγελη δεικνύει. Ἄν δὲ ἡ χημεία δὲν εἶχε φθάσει εἰς τὸν βαθμὸν τῆς σήμερον, ἐτέθησαν ὅμως αἱ βάσεις αὐτῆς. εἰς τὴν μελέτην τῆς ὁποίας, ὡς καὶ διὰ πᾶσαν ἐπιστήμην πρέπει νὰ ἐπιδιδῶμεθα. Ὅθεν εὐχαριστίαι ὀφείλονται τῷ διακεκριμένῳ καθηγητῇ, ὅστις μετὰ πολλῆς προθυμίας, ἀπαντήσας εἰς ἐπιστολὴν μου, ἔστειλε τὴν μελέτην αὐτοῦ ὡς καὶ τὰ ἄλλα ἔργα».

Εἶτα ὁ κ. Δημ. Οἰκονομίδης ἀνέγνωσεν ὑπόμνημα αὐτοῦ «*Περὶ συντάξεως λεξικοῦ τῆς δημοτικῆς γλώσσης*». Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπομνήματος τούτου ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι τὸ ὑπόμνημα ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης ὑπέβαλεν εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν, αὕτη δὲ ἐθεώρησε καλὸν νὰ ἀναγνωσθῆ ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ. Ὁ τρόπος μετὰ τοῦ ὁποῖου κωνομίζεται ἡ ἐργασία δὲν ἔχει ἀνάγκην ἐρμηνείας. Τὸ βέβαιον δ' εἶναι ὅτι τὸ ἐγχείρημα εἶναι σπουδαιότατον καὶ δυσχερέστατον, ἀλλ' εἶναι πρᾶγμα ὅπερ θέλει τιμῆσαι τὸν Σύλλογον, δι' ὃ τὸ προεδρεῖον θεωρεῖ ἀναγκαῖον ὅπως αὐτῷ ἀνατεθῆ ἡ μελέτη.

Οὐδενὸς ζητήσαντος τὸν λόγον ἐπὶ τῆς νακοίνωσεως τῆς 24ης Δεκεμβρίου τοῦ κ. Ἀ. Σημηριώτου, λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ , ΑΦΝΓ'

(Τακτική γενική).

Τῆ 5ῃ Φεβρουαρίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς 8 καὶ 22 Ἰανουαρίου. Εἶτα ἀναγινώσκειται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας ἐχούσης οὕτω: 1) Ἐπιστολὴ τῆς ἐν Κοντοσκαλίῳ ἀδελφότητος «Μεταμόρφωσις» ἀπὸ 15 Ἰανουαρίου, προσκλητήριος εἰς τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἑορτῆν. 2) Ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Ζέγγελη ὑπὸ τὸν τίτλον «τὸ μέταλλον τῶν ἀρχαίων σφραγίδων». 3) Τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἀποστελλούσης ὁμολογίαν ἐκ 10,000 δραχμῶν ἐκ τοῦ κεφαλαίου τῶν τόκων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. 4) Τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀνακοινουμένης τὴν ἐκλογὴν τοῦ προέδρου αὐτῆς, ὡς ἀντιπροσώπου ἐν τῇ ἐιδικῇ Ἐπιτροπῇ πρὸς σύνταξιν τῆς εἰς τὰς ἐπαρχίας σταλησομένης ἐγκυκλίου, ὅτι οἱ κ.κ. Δ. Οἰκονομίδης καὶ Ἰω. Ἀσπριώτης ἀνέλαβον, ὅπως ἕκαστος ποιήσεται ἀνὰ μίαν ἐπιστημονικὴν ἀνακοίνωσιν ἐν ἐιδικαῖς συνεδρίασι, καὶ ὅτι θεωροῦν σκόπιμον τὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τυπογραφικῶν φύλλων τοῦ ἐκδοθησομένου Ἀναίου, ἀπὸ 35 εἰς 50, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅπως τὰ ἀντιγραφικὰ καὶ διορθωτικὰ ἐπιβαρύνωσιν τὸν ἐκδότην. 5) Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δράμας κ. Χρυσοστόμου ὑποδεικνύοντος ἀντιπρόσωπόν του τὸν Ἀρχιδιάκονόν του κ. Θεμιστοκλέα πρὸς παραλαβὴν τῆς δωρηθείσης σειρᾶς τοῦ Περιδικοῦ τοῦ Συλλόγου τῆ Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Μέτραις ἀδελφότητος «Ἀγίου Γεωργίου», ἐπισυναπτοντος δὲ ἐπιστολὴν εὐχαριστήριον αὐτῆς καὶ συνιστῶντος αἰτησιν τῆς Ἐφορείας τοῦ Ἀρρεναγωγείου Τσατάλτζας περὶ δωρεᾶς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. 6) Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει φιλεκπαιδευτικῆς ἀδελφότητος «Μεταλλεύσις» ἀπὸ 23 Ἰανουαρίου, αἰτουμένης ὅπως ἐπιτραπῆ νὰ συνεδριάξῃ ἐν τῷ Συλλόγῳ, 5κις ἢ 6κις κατ' ἔτος καὶ ἐπισυναπτούσης τὸν κανονισμὸν αὐτῆς. 7) Τῆς Ἐφορείας τῶν ἐκπαιδευτηρίων Νέβσεχίρ, αἰτουμένης τοὺς ἐλλείποντας τόμους τῆς σειρᾶς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. 8) Τῆς Ἐφορείας τῶν σχολῶν Πλωμαρίου αἰτουμένης ἐπίσης τὴν σειρὰν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. 9) Τοῦ κ. Σ. Λάμπρου εὐχαριστήριος διὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους, ἀποστέλλοντος δ' ἐπίσης καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ. 10) Τοῦ κ. Β. Μυστακίδου ἐπι-

μένοντος εἰς τὴν παραίτησιν αὐτοῦ. 11) Τοῦ κ. Α. Ζάκα, καὶ 12) τῶν ἐκπαιδευτηρίων Νιαούσης.

Καὶ διὰ μὲν τὴν ἀδελφότητα «Μεταμόρφωσις» ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι, ἀντιπροσωπεύθη ὁ Σύλλογος διὰ τοῦ κ. ἀντιπροέδρου. Ἡ δὲ ὁμολογία τῶν 10,000 δραχμῶν ἐδόθη τῷ κ. ταμίᾳ. Τὰ ζητηθέντα ὑπὸ τοῦ ἀγίου Δράμας καὶ τῶν ἐκπαιδευτηρίων Νιαούσης, θὰ σταλῶσιν. Περὶ τῆς αἰτήσεως τῆς ἀδελφότητος «Μεταλλεύσις» ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι ἀπεφασίσθη ὡς καὶ διὰ τὸν «Διδακτικὸν Σύνδεσμον» νὰ ἐπιτρέπηται ἡ προσέλευσις τῶν μελῶν τῆς ἀδελφότητος κατὰ τὰς γενικὰς συνεδρίας μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν, διὰ νὰ μὴ συμπίπτωσιν αἱ ὧραι μετ' ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου. Τοῦτο ἐγένετο δεκτόν. Ὁ κ. πρόεδρος εἶτα δηλοῖ ὅτι, εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια Νέβσεχίρ, θὰ σταλῆ ὅ τι ἐλλεῖπει ἐκ τῆς σειρᾶς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Περιδικοῦ. Ὁ κ. πρόεδρος περὶ τῆς παραίτησεως τοῦ κ. Β. Μυστακίδου λέγει ὅτι λυπεῖται ὁ Σύλλογος διὰ τὴν ἐπιστολὴν μάλιστα μετ' ὅσα εἶχε γράψει αὐτῷ, καὶ ἀναγκάζεται ν' ἀποδεχθῆ. Τοῦτο γίνεται δεκτόν μειονοψηφούντος τοῦ κ. Γ. Παρτίκου, ὅστις λέγει δυνάμει τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ παραίτησις, ἀσυζητητέ. Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς σχετικῶς πρὸς τὴν τοῦ κ. Α. Ζάκα, ὁ κ. Γ. Θεοχαρίδης ζητεῖ ἐπεξηγήσεις ὑπὸ τί πνεῦμα ἐγένετο ἡ αὔξησις τῶν φύλλων ὡς ἀμοιβὴ ἢ ἄλλως πως.

Πρόεδρος. Ἐγένετο παρεξήγησις τῆς ἐπιστολῆς ἡμῶν πρὸς τὸν κ. Ζάκαν, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, διότι ἐνῶ ἡμεῖς ἐγράφομεν ὅτι ὁ κ. Σακελλάριος ἀναλαμβάνει τὴν ἀντιγραφὴν, οὗτος ἐνόμισεν ὅτι ὁ ἴδιος θὰ ἀναλάβῃ καὶ τὴν ἀντιγραφὴν, διὸ φρονῶ νὰ συννενοθῶμεν ἅπαξ ἔτι μετ' αὐτοῦ, ὅπερ καὶ γίνεται δεκτόν. Εἶτα ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὰ μέλη ἡ Α. Πανοσιολογίτης ὁ ἀρχιμανδρίτης κ. Γλυκέριος ἀντιπρόσωπος τοῦ Παναγίου Τάφου, καὶ Ἐμμανουὴλ Ἰωαννίδης, γραμματεὺς τοῦ μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Λιμαράκη, Παπαγιαννοπούλου, καὶ Ἀνδρεάδου, ὡς ἀρτεπιστέλλοντες δὲ μέλος, ὁ κ. Κ. Ζέγγελης, καθηγητῆς τῆς χημείας τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Εἶτα ψηφίζεται τὸ δεύτερον ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. Σαγιάννος, ἰατρός.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἡ γνώμη τοῦ

προεδρείου, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Περιδικοῦ μηνιαίως, εἶναι νὰ ἐμμένωμεν, ὡς μέχρι τοῦδε εἴμεθα, ἀφ' οὗ ἄλλως τε ὁ πρόεδρος τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐδήλωσεν ὅτι, αὕτη τό γε νῦν δὲν ἔχει ἀνάγκην μηνιαίας ἐκδόσεως.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ, ΑΦΝΔ'

(Ἔντακτος γενική).

Τῆ 12ῃ Φεβρουαρίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΠΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ἀναγινώσκειται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας ὡς ἐξῆς: 1) Ἐπιστολὴ τῆς ἐφορείας τῆς «Ἐναργειακῆς Σχολῆς» Σμύρνης ἀπὸ 1ης Φεβρουαρίου, εὐχαριστούσης ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τῆς σειρᾶς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. 2) Τῆς κυρίας Ἀγ.λαῖας Δ. Βεργαράδου ἐκφραζούσης εὐχαριστίας διὰ τὴν συλλυπητήριον τοῦ Συλλόγου ἐπιστολὴν, ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ συζύγου αὐτῆς. 3) Τῆς ἐν Ταταούλοις ἀδελφότητος «Προόδου», διαβιβαζούσης συνημμένην ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγου, δι' ἧς ἐντέλλεται αὐτῷ ὅπως παραδώσῃ τῷ σωματεῖῳ τούτῳ μίαν σειρὰν γεωγραφικῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου. 4) Τοῦ Σεβ. Ἁγίου Μεθύμνης διαβιβαζόντος μετὰ συστάσεως αἰτησὶν τῆς κοινότητος «Ἀγ. Παρασκευῆς» ἐκ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, δι' ἧς ζητεῖται ἡ σειρὰ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης. Καὶ 5) τοῦ κυρίου Ἰ. Τανταλίδου ἀπὸ 6ης Φεβρουαρίου αἰτουμένου ὅπως ὀρισθῇ ἡμέρα αὐτῇ πρὸς δημόσιον μάθημα ὑπὸ τὸν τίτλον: «Γλωσσικὸν αἶσθημα».

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ὅσον ἀφορᾷ τὴν αἴτησιν τῆς ἀδελφότητος Ταταούλων «Προόδου» δηλοῦμεν ὅτι οἱ χάρται ἐξηνητλήθησαν. Εἰς δὲ τὴν κοινότητα «Ἁγίαν Παρασκευῆν» ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἁγίου Μεθύμνης θέλει σταλῆ ἡ σειρὰ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Τανταλίδου, ὁ κ. Γ. Χασιώτης ἐρωτᾷ ποία εἶναι ἡ γνώμη τοῦ προεδρείου.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι κατὰ τὸν κανονισμόν, προκειμένου περὶ μαθήματος ὑπὸ μὴ μέλη τοῦ Συλλόγου, ὁ Σύλλογος δὲν παρέχει τὴν ἄδειαν.

Ὁ κ. Χασιώτης δὲν βλέπει τὸν λόγον νὰ

μὴ παραχωρηθῇ τὸ βῆμα, προκειμένου περὶ ζητήματος φιλολογικοῦ, τούναντίον φρονεῖ ὅτι τὸ βῆμα πρέπει νὰ ᾖ ἐλεύθερον.

Ὁ κ. Ἀλ. Ζαμαρίας ἐρωτᾷ τίνα κανόνα ἐτήρησεν ὁ Σύλλογος εἰς τοιαύτας περιπτώσεις περὶ παροχῆς τοῦ βήματος. Νομίζει δὲ ὅτι τοῦτο παρέχεται εἰς ἄτομα ἀνεγνωρισμένης ἀξίας.

Ὁ κ. Αἰρ. Σπαθάρης φρονεῖ ὅτι τὸ ζήτημα λύεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ Κανονισμοῦ. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ θέμα καὶ τὴν γλῶσσαν παρατηρεῖ, τὸ ἄρθρον 72ον λέγει ὅτι πρέπει νὰ ᾖ ἑθνηματὰ ὠφέλιμα τῷ κοινῷ, ἢ δὲ γλῶσσα καταληπτῆ. Ἐπειδὴ ὁ κ. Τανταλίδης δὲν εἶναι μέλος τοῦ Συλλόγου, νομίζει ὅτι ἡ μόνη διέξοδος εἶναι νὰ κἀμῃ τὸ μάθημα ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ, συμφῶνως τῷ 48ῳ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ.

Ὁ κ. Γ. Θεογαρείδης φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ διευκρινηθῶσι τὰ πράγματα. Ὁ κ. Τανταλίδης, λέγει, ἔχει ἀρχάς τινας, αἵτινες εἶναι ζήτημα ἐὰν ᾖ εὐχάριστοι εἰς τὸ ἔθνος, ἐφ' ὅσον δ' ἐν τῷ ἔθνει δὲν ὑπάρχει μερὶς πρεσβέουσα τὰς ἀρχάς ταύτας, πρέπει νὰ τρέψωμεν σεβασμὸν εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν. Προχθὲς κατὰ τὸ μάθημα τοῦ κ. Δ. Οἰκορομίδου ἐψυχολόγησεν ὅτι τὰ ἐπανειλημμένα ἐκεῖνα χειροκροτήματα δὲν ἦσαν ὕμνος πρὸς τὸν λέγοντα ἀπλοῦς, ἀλλ' ἦσαν ἐκφρασις τοῦ φρονήματος, ὅθεν εἶναι δυνατὸν ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ μάθημα ἀντίθετον τῶν φρονημάτων τοῦ κοινῷ νὰ προκαλέσῃ καὶ ἀντίθετα τῶν χειροκροτημάτων, δι' ὃ δὲν θεωρεῖ φρόνιμον νὰ δοθῇ ἡ ἄδεια πρὸς τὸν κ. Τανταλίδην διὰ τὸ μάθημα τοῦτο. Ἄλλως τε κατ' αὐτὸν δὲν ὑπάρχει ζήτημα γλωσσικόν, μιᾶς οὔσης τῆς γλώσσης ἡμῶν.

Ὁ κ. Χασιώτης παρατηρεῖ ὅτι ὁ Σύλλογος ὀφείλει νὰ υἱοθετῇ πάντα τὰ ζητήματα, εἴτε εἶναι ὑπὲρ, εἴτε εἶναι κατὰ, διότι πάντα ἔχουσι τὴν θέσιν των, ἀρκεῖ ὁ ρήτωρ νὰ μεταχειρισθῇ γλῶσσαν καταληπτῆν, διότι ὁ κ. Τανταλίδης ἔχει ἄλλα φρονήματα, δὲν εἶναι λόγος νὰ ἐμποδισθῇ ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου· ἀκούσαμεν προχθὲς τὴν μίαν μερίδα, ἃς ἀκούσωμεν καὶ τὴν ἄλλην.

Ὁ κ. Γ. Θεογαρείδης λέγει ὅτι τὸ λεγθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Χασιώτου, «ἀκούσαμεν τὴν μίαν μερίδα, ἃς ἀκούσωμεν καὶ τὴν ἄλλην», δὲν μοὶ φαίνεται παραδεκτόν. Διότι διατί τότε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δὲν ἀφήνομεν τοὺς ἱεροκήρυκας νὰ ὀμιλήσωσι καὶ κατὰ τῆς ἀρετῆς καὶ ὑπὲρ τῆς

κακίας; Διότι 10 ἢ 20 άτομα ἐννοοῦν νὰ σχηματίσωσι μίαν ομάδα μεῖν ἰδέας ὅλων ἀντιθέτους, εἶναι ὑποχρεωμένη ἢ κοινωνία ν' ἀκούη αὐτήν; Οὔτε ὡς βῆμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, οὔτε ὡς ἔλληνες πρέπει νὰ ἐπιτρέψωμεν τὴν συζήτησιν.

Ὁ κ. Γ. Παχτίκος νομίζει ὅτι προφητικῶς συμπεραίνομεν χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν περὶ τίνος θὰ ὀμιλήσῃ ὁ κ. Τανταλίδης, δι' ὃ νομίζει ὅτι πρέπει ν' ἀνατεθῇ εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ ἐξετάσῃ τὸ θέμα.

Ὁ κ. Γ. Χασιώτης λέγει ὅτι ὁ Σύλλογος ἐπέτρεψεν ἄλλοτε εἰς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς τῆς Σχολῆς νὰ ὀμιλήσῃ ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου καὶ ἐκθέσῃ τὰς ἰδέας του εἰς δημοτικίζουσαν μάλιστα γλώσσαν.

Ὁ κ. Γ. Θεοχαραεῖδης παρατηρεῖ ὅτι ὁ Σύλλογος δὲν παραδέχεται ἀνεξετάστως πᾶν ζήτημα, μάλιστα τοιοῦτον, ὅπερ καὶ Ἔθνος καὶ Ἐκκλησία τὸ ἀπεκέρουσαν.

Ὁ κ. Α. Ζαμαρίας βλέπει ὅτι ὑπάρχουσι πολλαὶ γνώμαι, ἐπειδὴ δὲ ἡ παροῦσα συνεδρία δὲν συγκροτεῖται ὑπὸ ἀρκετῶν μελῶν, φρονεῖ νὰ ἀναβληθῇ τὸ ζήτημα.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἡ πρότασις τοῦ κ. Παχτίκου συμπίπτει σχεδὸν μετὰ τῆς τοῦ κ. Ζαμαρίου, ἂν προστεθῇ εἰς ἐκείνην.

Ὁ κ. Σώτροπας φρονεῖ ὅτι ἂν γίνῃ δεκτὴ ἡ πρότασις τοῦ κ. Παχτίκου, τότε γίνεται δεκτὴ ἡ αἴτησις τοῦ κ. Τανταλίδου, διότι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ εἰς τὸν κύριον, νὰ ἴδω τί θὰ εἴπῃ καὶ ἔπειτα νὰ σκεφθῶ, ἂν θὰ σοι ἐπιτρέψω.

Ὁ κ. Α. Ζαμαρίας δηλοῖ ὅτι ἡ πρότασις του εἶναι νὰ ἀναβληθῇ, ἵνα γίνῃ εὐρυτέρα συζήτησις καὶ δὲν δύναται νὰ συγχωνευθῇ.

Ἡ πρότασις τοῦ κ. Παχτίκου, μὴ ὑποστηριζομένη ὑπὸ ἄλλου τινός, δὲν τίθεται εἰς ψηφοφορίαν. Ἡ πρότασις τοῦ κ. Α. Ζαμαρίας ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ κ. Χρ. Παταζίδου τίθεται εἰς ψηφοφορίαν καὶ ἀπορρίπτεται.

Τίθεται εἶτα εἰς ψηφοφορίαν ἡ τοῦ κ. Α. Σπαθάρη ἔχουσα ὡς ἐξῆς: «Ἐπειδὴ εἰς μὴ μέλη τοῦ Συλλόγου δὲν ἐπιτρέπεται δημόσιον μᾶθημα, νὰ ἐπιτραπῇ ἐν εἰδῇ ἀναγνώσματος, ἐν εἰδικῇ πρὸς τοῦτο συνεδρίῳ, ἢ ἀνακοίνωσις, τοῦ προεδρείου λαμβάνοντος τὰ κατάλληλα μέτρα συμφώνως τῷ Κανονισμῷ». Καὶ ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτὴ μὴ ἔχουσα τὴν ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν, ὡς καὶ ἡ τοῦ κ. Γ. Θεοχαραεῖδου ὑποστηριζομένη ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Μόσχου, ἧτις ἀπηγόρευε τὴν πρροχὴν τοῦ

βήματος δι' ὃ ἡ συζήτησις ἀνεβλήθη διὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίαν.

Εἶτα ψηφίζονται ὡς τακτικὰ μέλη προτεινόμενοι τὸ δεύτερον, ἢ Α. Πανοσιολογιότης ὁ ἀρχιμανδρίτης κ. Γλυκεῖριος, ἀντιπρόσωπος τοῦ Παναγίου Τάφου, καὶ ὁ κ. Μαρουῆλ Ἰωαννίδης, γραμματεὺς τοῦ μετοχίου τοῦ Π. Τάφου, ἀντεπιστέλλον δὲ μέλος ὁ κ. Ζέγγελις, καθηγητὴς τῆς χημείας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

Ἐπὶ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου, περὶ Λεξικοῦ τῆς δημώδους γλώσσης, ὁ κ. πρόεδρος λέγει: περιττὸν νὰ ὑπομνήσω τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου τούτου περὶ οὐ πολλὰ ὁ αἰδιδμος Κοραῆς ἐν τοῖς Προλεγόμενοις τοῦ «Πλουτάρχου» εἶπε, καὶ περὶ οὗ ὁ κ. Χατζηδάκης, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου ὠμίλησεν ἐν τῷ ἐναρκητήριῳ πρυτανικῷ αὐτοῦ λόγῳ, ὁ κ. Οἰκονομίδης δύναται νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις ἐπ' αὐτοῦ.

Δ. Οἰκονομίδης. Ὡς γωρίζετε ἐκ τοῦ ὑπομνήματός μου πρόκειται περὶ λεξικοῦ ὅλων τῶν λέξεων, ὧν ποιεῖται χρῆσιν ὁ λαός· ἡ ἔργασία εἶναι μεγάλη, θὰ ἀπαιτήσῃ ἔτη καὶ πλείστων λογίων τὴν συνεργασίαν. Ἦδη ὁ Σύλλογος μεριμνῶν ἔχει συλλέξει ἀρκετὴν ὕλην, ἧς μέρος ἐδημοσιεύθη, ἐπίσης ἡ εταιρεία «Κοραῆς» καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Χατζηδάκη καὶ ἄλλων ἀρκετὰ ἐγράφησαν. Ἀλλὰ ἐννοεῖται ταῦτα δὲν ἀρκοῦσι, πρέπει νὰ ἀποταθῶμεν εἰς ἀρχιερεῖς, οἵτινες διὰ τῆς αὐθεντικότητός των, ἔχουσι ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς λογίους, τὰς εταιρίας, ἐπίσης καὶ εἰς σωματεῖα καὶ ἄτομα. Ἐπειτα δὲ θέλει γίνῃ συστηματικὴ ἐπιθεώρησις ἐν τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς πόρους πρέπει νὰ ζητηθῶσιν ἀπὸ πλουσίους ὁμογενεῖς, ἢ νὰ ἀναλάβῃ ὁ Σύλλογος διὰ συνδρομῶν.

Γ. Χασιώτης. Δὲν ἠτύχησα νὰ εἶμαι παρὼν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπομνήματος. Ἡ ἰδέα εἶναι λαμπρά, δι' ὃ συγχαίρω τὸν κ. Οἰκονομίδην ἐπὶ ταύτῃ. Ἐπιτρέψατέ μοι ὁμως ν' ἀναφέρω ὅτι καὶ ἄλλοτε ἐγένετο πρὸς τοῦτο ἀπόπειρα κατ' ἐισήγησιν τοῦ Βασιλάδου. Ὁ ἴδιος μετέβην εἰς Ἀθήνας, ἵνα φροντίσω περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ φιλόλογοι τῆς τότε ἐποχῆς, εἰς οὓς ἀπεστάθην, Κόντος, Βεργαράδης καὶ ἄλλοι δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀναλάβωσι τὸ ἔργον. Ἐπίσης ὁ Πρώιος εἶχεν ἔλθει εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ αἰδιδιμου Ἀδαματίου Κοραῆ, χορηγία δὲ τῶν Ζωσιμαδῶν, ἐπεχειρήσῃε τοιοῦτον λεξικὸν καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Δ

νομίζω. Διὰ τὰς μεγίστας δὲ δυσκολίας τὸ ἔργον ἐναυάγησε. Σήμερον, ὅτε ὁ Σύλλογος ὑπὸ ἐλαχίστων μελῶν φιλολόγων ἀντιπροσωπεύεται εἶναι τολμηρὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ ἔργον τοῦτο. Ὑπάρχει ἀνέκδοτος ἀρετὴ ὕλη, ταύτην ἄς ἐπιχειρήσωμεν νὰ ταξιθετήσωμεν καὶ ἐκδώσωμεν καὶ μὴ τολμήσωμεν νὰ ἐπιχειρήσωμεν τοιοῦτον ἔργον. Ἡ ἰδέα ἀρίστη ἀλλ' ἀκατόρθωτος.

Γ. Θεογαρείδης. Ὁμολογῶ ὅτι δὲν εἶμαι εἰδικὸς νὰ ἐκφέρω γνώμην περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἀλλὰ τοῦτο παρουσιάζει καὶ μίαν ὄψιν, ὅπου ἕκαστος δύναται νὰ ἐκφέρῃ γνώμην καὶ μὴ φιλόλογος ὢν. Κατὰ τὸν κ. Χασιώτην ἡ σύνταξις τοιοῦτου λεξικοῦ, ὅπως οὖς ὄρους εὐρίσκεται σήμερον ὁ Σύλλογος εἶναι ἀδύνατος, κατὰ τὸν κ. Οἰκονομίδην δυνατὴ. Δὲν εἶναι ὅμως προτιμότερον νὰ πέσωμεν ἀγωνιζόμενοι; διότι βεβαίως καὶ πίπτοντες θὰ κάμωμεν ἐν βῆμα πρὸς τὰ πρόσω. Ἐὰν ἦναι μόνος αὐτὸς ὁ λόγος, ἄς προσπαθήσωμεν, διότι μεθ' ἡμᾶς ἄλλοι θὰ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα ἡμῶν. Ἐκτὸς ἂν ἡ θυσία αὕτη φέρῃ κακόν τι, ὅπερ δὲν βλέπω.

Α. Ζαμαρίας. Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ ἀποτελῶ μέλος τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ ὡς τοιοῦτον δύναμαι νὰ ἐκφέρω τὴν γνώμην μου. Πρόκειται βεβαίως περὶ ἔργου γιγαντιαίου, δι' ὅπερ θέλει χρειασθῆ καὶ χρόνος πολὺς, καὶ ἄνδρες πολλοὶ καὶ χρῆμα οὐ μικρόν. Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ διέκρινε τρεῖς περιόδους ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Χασιώτου προτεινομένη, ἡ περισυναγωγὴ δηλ. τοῦ ὕλικου τοῦ ὑπάρχοντος ἤδη καὶ ἡ κατάταξις αὐτοῦ. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἕτερον ὕλικόν εἰς τὸν ζῶντα τοῦ λαοῦ λόγον, ἡ συλλογὴ λοιπὸν αὐτοῦ κατὰ τόπους καὶ ἡ κατάταξις αὐτοῦ. Τρίτον δὲ ζήτημα εἶναι ἡ εὑρεσις τοῦ χρήματος. Καὶ ἐν βῆμα ἂν γίνῃ πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, εἶναι ἄξιον τοῦ ὀνόματός του.

Γ. Παρχικός. Αἱ πληροφορίες, ἄς ὁ κ. Χασιώτης παρέσχεν ὅτι ὑπάρχει ἤδη πολλὴ ὕλη, μολὶ παρέσχον θάρρος, προσθέτω δὲ ὅτι καὶ ἄλλοι ἔκαμον τοιαύτας ἐργασίας, ὡς ὁ κ. Δημητρακόπουλος λεξικόν, περὶ οὗ ὁ κ. Οἰκονομίδης δὲν ἀνέφερεν.

Γ. Χασιώτης. Ὑπάρχουσι καὶ φιλολογικὸι λόγοι δυσχεραίνοντες τὸ ἔργον ἔτι μάλλον, διότι ὑπάρχουσι διάφορα ἰδιώματα καὶ θὰ ἦναι δύσκολον νὰ κατατάξωμεν τὰς λέξεις ἀναλόγως τοῦ ἰδιώματος. Ὅσον διὰ τὴν περι-

συλλογὴν τῆς ὕλης μάλιστα εἶναι κατορθωτόν, ὡς καὶ ἡ εὑρεσις τοῦ χρήματος.

Δ. Οἰκονομίδης. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ λεξικόν τοῦ κ. Δημητρακόπουλου δὲν το ἀνέφερα διότι δὲν ἐξεδόθη καὶ δὲν εἶχον δικαίωμα νὰ ἀναφέρω, ὅτι ἕκαστος κατ' ἰδίαν ἔχει. Ὅσον ὅμως διὰ τὰς δυσκολίας ὑπέδειξα αὐτάς, καὶ τὰς ὑποδεικνύω. Ἀφοῦ ὅμως τὰ μέλη τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἔδειξαν ζῆλον, δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίσωμεν αὐτὰ ἔστω καὶ ἂν περιορισθῶσιν εἰς τὰς βάσεις. Ἄς τεθῆ ἡ πρώτη ἀρχή, ἡ περὶ συλλογῆς τῆς ὕλης.

Πρόεδρος. Ἐκ τῆς γενομένης συζητήσεως προκύπτει ὅτι δύναται ὁ Σύλλογος νὰ ἄρξῃται τοῦ ἔργου. Ὁ κ. Χασιώτης εἶπεν ὅτι δύναται νὰ εὑρεθῆ τὸ χρῆμα. Ἐντὸς τριῶν μηνῶν ὁ Σύλλογος δύναται νὰ ἐκδώσῃ τὴν ὑπάρχουσαν ὕλην, ὅσον δὲ διὰ τὴν συνεργασίαν, ὡς κέντρα δύναται νὰ χρησιμεύσωσι τὰ *Γυμνάσια*, ὧν οἱ καθηγηταὶ δύναται νὰ συλλέξωσιν ἀρκετὴν ὕλην συννενοούμενοι μετὰ τῶν *σχολαρχῶν*. Ἐν συνεννοήσει δὲ καὶ μετὰ τοῦ ἑτέρου κέντρου ἐν Ἀθήναις δυνάμεθα νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἐργασίαν καὶ μετὰ δύο ἢ τρία ἔτη νὰ ἰδωμεν ἂν ἤμεθα εἰς θέσιν διὰ τὴν λεξικογραφίαν.

Χασιώτης. Εἶπον ὅτι τὸ ὀλιγώτερον δύσκολον εἶναι ἡ εὑρεσις τοῦ χρήματος. Ἀλλὰ ποῖον θὰ εἶναι τὸ κέντρον τὸ ὁποῖον θὰ ἔχη τοιαύτην ὑπόληψιν. Ἄλλως τε δύναμαι καὶ ἐγὼ νὰ παρυσισκῶμαι ἐν τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ πρὸς τὴν ἐργασίαν ταύτην.

Οἰκονομίδης. Ὁ κ. Χασιώτης εἶναι ἄξιος συγχαρητηρίων, καὶ ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ θὰ δεχθῆ εὐχαρίστως τὴν συνεργασίαν του. Μεθ' οὗ, ὁ κ. πρόεδρος προτείνει τὴν ἐξῆς πρότασιν: «Ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται νὰ παρασκευάσῃ τὴν πρὸς λεξικογραφίαν ὕλην, ἀνατίθεται δὲ εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν, ὅπως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὑπομνήματος μελετήσῃ καὶ ταξινομήσῃ τὴν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου ὑπάρχουσαν γλωσσολογικὴν ὕλην, ἵνα ἐκτυπωθῆ ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει, ἐκπονήσῃ δὲ πρόγραμμα διὰ τὸ ὅλον ἔργον, οὕτως ὥστε πᾶσα προκαταρκτικὴ ἐργασία καὶ συναγωγὴ ἄλλης ὕλης διὰ συννενοήσεως καὶ συνεργασίας, μετ' ἄλλων σωματείων καὶ ἀτόμων, κατατείνῃ δὲ πάντοτε πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν τοῦ ὑπομνήματος, τῆς συντάξεως δηλαδὴ λεξικοῦ τῆς δημῶδους ἡμῶν γλώσσης».

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΝΕ'

(Τακτική ειδική).

Τῆ 11ῃ Μαρτίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, α' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικά τῆς τακτικῆς ἐιδικῆς συνεδρίας τῆς 29ῆς Ἰανουαρίου 1907, μεθ' ὃ ὁ πρόεδρος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου, ἰατρός, κ. Α. Μόρτζιαν, ποιεῖται ἀνακοίνωσιν ὑπὸ τὸν τίτλον: «**Βοσπόριοι ἀναμνήσεις**», καθ' ἣν μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν ἐμβριθείας ἐξήτασε τοπογραφικῶς τὰ Ἀσιατικά καὶ Εὐρωπαϊκά προάστεια τοῦ Βοσπόρου, ἐρμηνεύων, κρίνων καὶ συμπληρῶν τὰς μέχρι τοῦδε γενομένας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐργασίας.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης, ὁ προεδρεύων α' ἀντιπρόεδρος κ. Χρ. Πανταζίδης εἶπε τὰ ἐξῆς περίπου: «Ἀνέκαθεν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἐν τῶν πρωτίστων αὐτοῦ μελημάτων ἐθεώρησε τὰς ἀρχαιολογικὰς σπουδὰς καὶ σπουδαιότατον αὐτοῦ τμήμα λογίζεται ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπεία, ἀσχολουμένη περὶ τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης τῶν ἀρχαίων καὶ μέσων χρόνων καὶ περὶ τὴν γεωγραφίαν καὶ τοπογραφίαν, καὶ τὸν δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν βίον τοῦ ἀρχαίου καὶ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Οὐκ ὀλίγοι δὲ τοιαῦται ἀξιόλογοι μελέται κοσμοῦσαι τὰ τε Περιοδικὰ καὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ αὐτοῦ παραρτήματα καθιστῶσιν ὄντως περιζήτητα ἅπαντα τὰ δημοσιεύματα τοῦ Συλλόγου. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐν τῷ ἡμετέρῳ Σωματείῳ ἠρρώθη ἡ φάλαγξ τῶν ἐιδικῶς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένων, ἀλλ' ὁμολογουμένως πρωτοστατεῖ καὶ ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἐπαξίως προεδρεύει τῆς Ἀρχαιολ. ἡμῶν Ἐπιτροπείας ὁ ἐν τῷ Ἀυτοκρατορικῷ Πανεπιστημίῳ διαπρεπέστατος καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας Ἐξοχ. κ. Α. Μόρτζιαν. Πολλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπείᾳ καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου, εὐγνωμόως ἠκούσθησαν αἱ σοφαὶ γνώμαι καὶ ἐμβριθέστατοι ἀνακοινώσεις τοῦ πολυμαθεστάτου ἀνδρός. Διὰ δὲ τῆς σήμερον ἀναγνωσθείσης πολυτιμοτάτης πραγματείας, ὁ σεβαστὸς σοφὸς οὐ μόνον ἐπισπᾶται τὰς θερμὰς εὐχαριστίας καὶ τὴν ἀμέριστον τοῦ Συλλόγου εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ ἀξιαγάθῳ προθυμίᾳ, μεθ' ἧς ἔσπευσε κατὰ παράκλησιν τοῦ προεδρείου ν' ἀνακοινώσῃ

εἰς πάντας ἡμᾶς μέρος τῶν πορισμάτων τῆς βαθυνοίας καὶ πολυιδμοσύνης αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ λαβὼν θέμα τῆς ἀνακοινώσεως τὸν πολυύμνητον Βόσπορον παρέχει ἑαυτὸν ἀξιόλογον παράδειγμα καὶ εἰς τοὺς δυναμένους περὶ τὰ τοιαῦτα νὰ καταγίνωνται καὶ διδάσκει ὀρθότατα ὅτι ἡμεῖς οἱ κατοικοῦντες τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ταύτην ἔχομεν καθῆκον νὰ στρέψωμεν τὰ βλέμματα καὶ νὰ περιορίζωμεν τὰς μελέτας περὶ τὴν ἱστορικὴν, ἀρχαιολογικὴν καὶ τοπογραφικὴν ἔρευναν τῆς βασιλείδος ταύτης τῶν πόλεων καὶ τῶν παραλίῶν τοῦ Βοσπόρου, τῶν ὁποίων πολλὰ πολλῆς μελέτης χρῆζουσιν. Προσέτι δὲ διὰ τοῦ θέματος τούτου ὁ περίπυστος μεσαιωνοδίφης, ὁ πρὸ δεκαπενταετίας δημοσιεύσας ὑπὸ τὸν μετριοφρόνα, ὡς ἐμπρέπει εἰς ἀληθῆ ἐπιστήμονα, τίτλον «**Δοκίμιον τοπογραφικὸν τοῦ Βοσπόρου**» χορηγεῖ τηλαυγὲς δεῖγμα μελετωμένης, ὡς εὐχόμεθα καὶ ἐλπίζομεν, πληρεστάτης περιγραφῆς τῶν τε Ἀνατολικῶν καὶ Εὐρωπαϊκῶν τοῦ Βοσπόρου προαστείων, ἐπιφανέστατος καὶ ἐν τούτῳ ὀδηγὸς ἀναδεικνύμενος, ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι παρακολουθοῦντες τὸν καλλίνικον τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας ἀγῶνα, δυνηθῶμεν τὸ κατὰ δύναμιν, ν' ἀναπακριθῶμεν πρὸς τὸν εὐγενέστατον τοῦ καθ' ἡμᾶς Σωματείου σκοπὸν, ὅστις εἶναι ἡ κατὰ τὸ ἐφικτὸν καλλιέργεια καὶ διάδοσις τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν».

Μεθ' ὃ οὐδενὸς ζητήσαντος τὸν λόγον ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην ἐιδικὴν συνεδρίαν ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Ζέγγελη, λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΝΣ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 12ῃ Μαρτίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, α' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικά τῆς προηγουμένης συνεδρίας, μετὰ προσθήκης τινὸς τοῦ κ. Γ. Χαισιώτου καὶ Γ. Θεοχαρείδου. Εἶτα ἀναγινώσκειται περιλήψις τῆς ἀ.λ.η.λογογραφίας ὡς ἐξῆς: 1) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἡπίτου, ἐξ Ἀθηνῶν, ἀγγέλλοντος τὴν ἐκδοσιν λεξικοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ μετὰ τῶν ἀντιστοιχῶν λέξεων τῆς ὁμιλουμένης καὶ τῆς ἀρχαίας, παρακαλοῦντος νὰ σταλῇ αὐτῷ ὅτι λεξικολογικὸν ὑπάρχει ἐν τῷ Συλλόγῳ ἀφορῶν τὴν δημῶδη γλῶσσαν καὶ ζητούντος καὶ

τῆς συμβουλῆν πῶς ἤθελε κατορθώσει τὴν διάδοσιν τοῦ λεξικοῦ τούτου, ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ· 2) τοῦ κ. Ν. Πολίτου, εὐχαριστῶντος διὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους καὶ ἀποστέλλοντος πραγματείας «Περὶ γαυνλίων συμβολαίων»· 3) τῆς κ. Ἀγλαίας Φαλίδα, ἐκ φραζούσης εὐχαριστίας ἐπὶ τοῖς διαβιβάσθεισιν αὐτῇ συλλυπηρίοις· 4) τοῦ κ. Μιλλεβιτις, τακτικοῦ μέλους, αἰτουμένου τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου ὅπως ποιήσῃται μάθημα περὶ Σουηδικῆς γυμναστικῆς μετ' ἐκτελέσεων γυμναστικῶν ἀσκήσεων ὑπὸ νεανίδων.

Εἶτα ὁ κ. προεδρεύων διὰ συντόμου καὶ καταλλήλου προςλαλιᾶς, πλέξας τὸ ἐγκώμιον τοῦ μακαρίτου Μ. Φαλίδα, εἶπεν ὅτι ἐκτὸς τῶν ὄσων τὸ προεδρεῖον ἐποιήσατο ὑπὲρ τοῦ μεταστάντος, ἀπεφάσισε καὶ τὴν ἀνάρτησιν τῆς εἰκόνας αὐτοῦ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν, ἔκρινε δὲ πρέπον νὰ ζητήσῃ καὶ τὴν ἐκλογὴν καταλλήλου ρήτορος διὰ τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ. Ἀνατίθεται δ' εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ ἐκλέξῃ τὸν ρήτορα. Εἶτα ὁ κ. προεδρεύων ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ τακτικοῦ μέλους Νότη Πορτάκη, νεωστὶ ἐκλεγέντος, καὶ τοῦ ἀντιεπιστέλλοντος ἐκ Ραιδεστοῦ Κ. Θεοδωρίδου, λέγων ὅτι θὰ σταλῶσι συλλυπητήριοι ἐπιστολαί. Ἐπίσης ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου Δίλνιη καὶ τοῦ Φριδερίκου Μπλάς, ὧν γνωστὴ ἡ φιλολογικὴ δράσις καὶ οἱ ὅποιοι διετέλουν ἐπίτιμα τοῦ Συλλόγου μέλη, ἔπλεξε δὲ διὰ προσφωνήσεως καταλλήλου τὸ ἐγκώμιον αὐτῶν.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Μιλλεβιτις ἀνετέθη εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ συνεννοηθῇ καὶ ὀρίσῃ τὴν ἡμέραν τοῦ μαθήματος. Μεθ' ὃ ὁ κ. προεδρεύων προτείνει νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Τανταλίδου ζητοῦντος νὰ κάμῃ δημόσιον μάθημα, περὶ ἧς δὲν ἐλήφθη ἀπόφασις ἐν τῇ προηγουμένη συνεδρίᾳ.

Γ. Χασιώτης. Ἐπιθυμῶ νὰ δώσω τινὰς ἐξηγήσεις διατὶ ἐγώ, θερμὸς θιασώτης τῆς καθαρειούσης, ἐδήλωσα ἐν τῇ προηγουμένη συνεδρίᾳ καὶ φρονῶ ἔτι ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ τὸ βῆμα εἰς τὸν κ. Τανταλίδην. Ὁ Σύλλογος εἶναι φιλολογικὸν σωματεῖον, τὸ δὲ ζήτημα ὅπερ πρόκειται νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ κ. Τανταλίδης ἐπίσης εἶναι φιλολογικόν, ὥστε ὁ Σύλλογος ὀφείλει νὰ μὴ ἀρνηθῇ. Τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἔσται αἰεὶ ζῶν, αἱ δὲ ἐργασίαι αἱ γινόμεναι εἰς οἰονδήποτε ἰδιῶμα ἔχουσι τὴν ἀξίαν των. Οὐδὲν

ἄλλως τε ἔχομεν νὰ φοβώμεθα καὶ πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὸν κ. Τανταλίδην νὰ ὀμιλήσῃ.

Δ. Παπαδόπουλος. Φρονῶ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ἰδιώματος, ὅπερ ἔρχεται νὰ μας ἐπιβάλλῃ ὁ κ. Τανταλίδης, πρόκειται νὰ ὀμιλήσῃ περὶ γλώσσης ἀγνώστου εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν. Ὅταν δὲ ἀλλαχοῦ ἐπίσημος ἀντιπροσωπεῖα ἀποκηρύσῃ αὐτήν, ἀπορῶ πῶς ὑπάρχουσιν ἄτομα θέλοντα νὰ παραχωρήσωσι τὸ βῆμα τοῦ Συλλόγου. Ἡ τάξις αὕτη τῶν ἀνθρώπων ἴδρυσεν ἐν Ἀθήναις Σωματεῖον καὶ ἐκδίδει ἐφημερίδα ὑπὸ τὸ ὄνομα «Νουμᾶς», οὐδὲν ὅμως εἰς καθαρειούσαν δημοσίευμα δέχεται, πῶς λοιπὸν ἡμεῖς νὰ ἐπιτρέψωμεν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου νὰ γείνη λόγος περὶ αὐτῆς;

Γ. Θεοχαραίδης. Ὁ ἀξιότιμος κ. Χασιώτης ἠθέλησε νὰ δικαιολογήσῃ διατὶ αὐτὸς ὁ ὀπαδὸς τῆς καθαρειούσης παρίσταται ὡς ὑπέρμαχος τῶν δημοτικιστῶν, ἐνῶ πρόκειται περὶ μαλλιαρῶν. Ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ φαντασθῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας τοιοῦτον ὥστε τοὺς προσερχομένους πρὸς ἡμᾶς γίγαντας νὰ καταστήσωμεν, προκειμένου μάλιστα περὶ ζητήματος, τὸ ὅποῖον, ὡς καὶ ἡμεῖς καὶ τὸ ἔθνος ὀλόκληρον φρονεῖ δὲν ὑπάρχει.

Α. Καλεύρας. Τὸ ζήτημα εἶναι τοιοῦτον, ὥστε δύναται νὰ δώσῃ θέμα πρὸς συζήτησιν. Ἐν πρώτοις κατ' ἐμὲ ὑπάρχει ζήτημα γλωσσικόν, τοῦτο φαίνεται ὅτι παραδέχονται ὑφιστάμενον ὁ τε κ. Δ. Παπαδόπουλος καὶ ὁ κ. Γ. Θεοχαραίδης, ἔστις μετεχειρίσθη τὴν φράσιν γλωσσικόν ζήτημα. Ὁ κ. Τανταλίδης θὰ ὀμιλήσῃ ὀλίγα περὶ γλωσσικοῦ αἰσθήματος, δὲν ἤξεύρομεν δὲ ἂν θὰ ὀμιλήσῃ περὶ μαλλιαρῶν. Διατὶ δὲ νὰ συγκρίνωμεν τὸν ἑαυτὸν μας πρὸς τὸν «Νουμᾶν» καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέψωμεν νὰ παραχωρηθῇ τὸ βῆμα;

Αὐρ. Σπαθάρης. Ἠγέρθη συζήτησις, ὅτι ὑπάρχει ζήτημα. Ὁ πρόεδρος τῆς Φιλολογ. Ἐπιτροπῆς ἤδη ὀμιλῶν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου, ἀνεγνώρισεν αὐτὸ ὑφιστάμενον. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐπετράπη νὰ ὀμιλήσῃ ὁ κ. πρόεδρος τῆς Φιλολογ. Ἐπιτροπῆς κατὰ τῶν μαλλιαρῶν δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῶμεν καὶ εἰς τὸν κ. Τανταλίδην τὸ βῆμα.

Γ. Χασιώτης. Σήμερον εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῆς προηγουμένης συζητήσεως, ὡς τὰ πρακτικὰ δεικνύουσι. Κατ' ἐμὲ δὲ πρόκειται νὰ ἐξετάσωμεν ἂν ὑπάρχῃ ζήτημα γλωσσικόν ἢ οὐ. Φρονῶ δὲ ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι καὶ θὰ ἦναι συζητήσιμον.

Δ. Οικονομίδης. Ἐπειδὴ ὁ κ. Σπαθάρης

ἀνέφερε τινα περί ἐμοῦ, νομίζω καλὸν νὰ ὑποδείξω ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐγὼ παρέ-
δέχθην ὑφιστάμενον γλωσσικὸν ζήτημα, προ-
λογιζόμενος δὲ εἶπον ὅτι δὲν ὑπάρχει γλωσσι-
κὸν ζήτημα.

Π. Ἀπέρης. Ὅτι ὑπάρχει γλωσσικὸν ζή-
τημα φαίνεται καθ' ἐκάστην· διότι καὶ εἰς τὰς
ἐφημερίδας καὶ πανταχοῦ γίνεται λόγος. Κατὰ
τὸν Κανονισμόν μόνον προκειμένου περί θεμά-
των ἀναφερομένων εἰς ζητήματα πολιτικὰ ἢ
θρησκευτικὰ δὲν παρέχεται τὸ βῆμα, ἐν ᾧ ἐν
τῇ παρουσίᾳ περιστάσει οὐδὲν τοιοῦτον συμ-
βαίνει.

Π. Βίζουκίδης. Προκειμένου περί μὴ μέ-
λους τοῦ Συλλόγου, ρητῶς ὁ Κανονισμὸς
ἀπαγορεύει νὰ ποιῆται δημόσια μαθήματα.
Ἐπειδὴ δὲ ὁ κ. Τανταλίδης ζητεῖ διὰ τῆς
ἐπιστολῆς του νὰ κάμῃ δημόσιον μάθημα,
νομίζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ αὐτῷ ὅτι τὸ
τοιοῦτο δὲν γίνεται δεκτὸν δυνάμει τοῦ Κανο-
νισμοῦ. Ἄν ἐπεθύμει ὁ κύριος νὰ κάμῃ ἀνα-
κοίνωσιν ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἠδύνατο νὰ ἀγο-
ρεύσῃ· πῶς λοιπὸν ἡμεῖς σπεύδουμε νὰ εἴπω-
μεν αὐτῷ πρᾶγμα ὅπερ ἴσως δὲν θέλει.

Α. Δημόπουλος. Νομίζω ὅτι ἐξετροχιά-
σθημεν ἐκ τῆς συζητήσεως καὶ οὐδεὶς περιω-
ρίσθη εἰς τὸ ζήτημα. Ἐδῶ πρόκειται νὰ
ἐξετασθῇ ἐὰν ἐπιτρέπηται νὰ ὀμιλήσῃ ἢ οὐ.
Κατὰ τὸν κανονισμόν ἐὰν ὀμιλήσῃ περὶ πολι-
τικῶν ἢ θρησκευτικῶν ζητημάτων δὲν ἐπι-
τρέπεται. Ἐπειδὴ δὲ θὰ ὀμιλήσῃ ἐν εἰδικῇ
συνεδρίᾳ, πάλιν κατὰ τὸν Κανονισμόν ὀφείλει
ὁ πρόεδρος νὰ συνεννοηθῇ, ὥστε εἰς αὐτὸν
πρέπει νὰ ἀνατεθῇ καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Σύλλογον.

Μετὰ τινα δὲ ἔτι συζήτησιν, καθ' ἣν ἔλα-
βον τὸν λόγον, οἱ κ. κ. Αὐρ. Σπαθάρης, Π.
Τσελλέντης, Κ. Μακρίδης καὶ Α. Δημόπου-
λος, ἐτέθη εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρότασις κ. Γ.
Θεοχαρείδου ἔχουσα ὡς ἐξῆς: «Ὁ Σύλλογος
μὴ θεωρῶν ὑφιστάμενον ζήτημα γλωσσικὸν
ἀπορρίπτει τὴν αἴτησιν», ἣτις καὶ ἐγένετο δε-
κτὴ, διὰ 12 ψήφων κατὰ 6.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΝΖ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῇ 23ῃ Μαρτίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, ἀ' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρα-
κτικὰ τῆς τακτικῆς εἰδικῆς συνεδρίας τῆς 11
Μαρτίου 1907. Εἶτα ὁ κ. Ἀλέξανδρος Γα-

ζης ἐποιήσατο ἀνακοίνωσιν ὑπὸ τὸν τίτλον
«Περὶ γάλακτος καὶ τῶν ιδιοτήτων αὐτοῦ γη-
μικαὶ καὶ θρεπτικαὶ ιδιότητες τοῦ γάλακτος τῶν
μαστοφόρων ζώων καὶ τοῦ ἀνθρώπου». Μεθ' οὗ
ὁ κ. προεδρεύων ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας
τοῦ Συλλόγου τῷ ἀγορευτῇ καὶ λύει τὴν συνε-
δρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΝΗ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 26ῃ Μαρτίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ, ἀ' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρα-
κτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Εἶτα ἀνα-
γινώσκειται περίληψις τῆς ἀλλογραφίας ὡς
ἐξῆς:

Ἐπιστολὴ τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτρο-
πῆς ἀγγελούσης ὅτι οὐδὲν τῶν μελῶν αὐτῆς
ἀνέλαβεν νὰ ποιήσῃ ἀνακοινώσιν τινα ἐν εἰ-
δικῇ συνεδρίᾳ καὶ ἐπισυναπτοῦσης τὸ τῆς
Ἐπιτροπῆς θέμα πρὸς διαγωνισμόν. «Περὶ
διαζυγίου κατὰ τὴν Βυζαντινὴν
νομοθεσίαν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς
Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας μέχρι σήμερον».

Τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν ἐλλη-
νικῶν γραμμάτων Συλλόγου γνωστοποιούντος
ὅτι ἀπέστειλεν 20 σειρὰς γεωγραφικῶν πινά-
κων διὰ τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ Προξενείου.

Τῆς κ. Ἐλένης Καλογερά, διευθυντρίας
τοῦ Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου, αἰτουμένης
διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Παρθεναγωγείου
μίαν σειρὰν τοῦ Περιοδικοῦ καὶ τῆς Ζωγρα-
φείου Βιβλιοθήκης ὡς καὶ 8 τόμους αὐτῆς
διὰ τὰς ἀριστευσάσας μαθητρίδας.

Τοῦ κ. Χατζῆ Μιχαήλ, ἐξ Ἀδριανουπό-
λεως ὑποβάλλοντος σύντομον γνώμην περὶ τῆς
λαλουμένης ἡμῶν γλώσσης.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς κ. Ἐλένης Κα-
λογερά, μετὰ μικρὰν συζήτησιν, καθ' ἣν ἔλα-
βον τὸν λόγον οἱ κ. κ. Κλεόβουλος Κοκκοῦ-
τος, Χρ. Παταζίδης καὶ Α. Καλέρας ἀπε-
φασίσθη νὰ καταστῇ γνωστὴν τῇ αἰτουμένη
ἡ ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου περὶ τοῦ τύπου
τῆς αἰτήσεως.

Περὶ δὲ τῶν διαγωνισμάτων ὁ κ. Κ. Μα-
κρίδης ἐρωτᾷ ἐὰν ὑπάρχει τὸ χρῆμα.

Χρ. Παταζίδης. Εἶναι γεγραμμένον κον-
δύλιον εἰς τὸν προϋπολογισμόν 40 λίραι διὰ
τὰς τρεῖς ἐπιτροπὰς διότι ἡ Φιλολογικὴ θὰ

ἀσχοληθῆ ἐπὶ τοῦ *Καραπανείου* διαγωνίσματος.

Κ. Μακρίδης. Ἐρωτᾷ πόσον θὰ δοθῆ διὰ τὸ διαγώνισμα τῆς Κοινωνιολογικῆς.

Π. Τσελλέντης. Ἀναλόγως τῆς ἀξίας πρέπει νὰ διανεμηθῆ, ὅθεν δὲν δυνάμεθα νὰ προεῖπωμεν.

Κ. Κοκκολᾶτος. Τὰ χρήματα διὰ τὰ διαγώνισματα πρέπει νὰ τίθενται ἰδιαιτέρως, διότι ἄλλως ἐξοδεύονται δι' ἀνάγκας τοῦ Συλλόγου. Ὅθεν σήμερον ὑφίσταται ἡ ὄχι;

Ἀβρ. Σπαθάρης. Ὁ κ. προεδρεύων λέγων 40 λίρας εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸν προϋπολογισμόν, καθιστῶ δὲ γνωστὸν ὅτι τὸ χρῆμα ὑπάρχει, διότι ἀπὸ τὸ κληροδότημα τοῦ Ἀλεξάνδρου Γεωργιάδου, ὅπερ ἐπεκυρώθη εἰς τὸ Ἐφειτέριον καὶ εἶναι βέβαιον ὅτι καὶ εἰς τὸν Ἀρειον Πάγον θὰ ἐπικυρωθῆ, ἔχομεν ποσοστά τινα, ἐκ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ λάβωμεν, ὅθεν νὰ ὀρισθῆ τὸ τρίτον δι' ἐκάστην ἐπιτροπήν, ὅπερ ἐγένετο δεκτὸν.

Χρ. Παρταζίδης. Διὰ τὴν βιογραφίαν τοῦ μακαρίτου *Μ. Ψαλίδα* τὸ προεδρεῖον ἐνέκρινεν ὡς κατάλληλον τὸν κ. *Κ. Μακρῆν*, ἰατρόν. Διὰ δὲ τὴν βιογραφίαν τοῦ αἰοιδίμου *Δ. Βεργαράκη* ἐγένετο δεκτὸν νὰ ἀνατεθῆ εἰς τὸν κ. *Δ. Μοστράτον*, καθηγητὴν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΝΘ'

(Τακτικὴ εἰδική).

Τῆ 2α Ἀπριλίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ* α' ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης τακτικῆς εἰδικῆς συνεδρίας. Μεθ' ὃ ὁ κ. *Ἀλεξ. Γαζής* ποιεῖται τὴν συνέχειαν τῆς ἐν τῇ ρηθείσῃ συνεδρίᾳ ἀνακοινώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «*Περὶ γάλακτος καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ.*» Τοῦτον κατελήθοντα τοῦ βήματος, εὐχαριστεῖ καὶ πάλιν ὁ κ. προεδρεύων διὰ τὴν περισπούδαστον ὑπὸ τε πρακτικὴν καὶ θεωρητικὴν ἐποψίν ἀνακοινώσιν του. ἦτις, λέγει, θέλει ἀποτελέσῃ ὠραίαν ἐν τῷ *Περιοδικῷ μονογραφίαν*.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΞ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 9η Ἀπριλίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *Λ. ΠΙΜΑΡΑΚΗ*, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ἐῖτα ἀνα-

γινώσκειται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας ὡς ἐξῆς:

1) Ἐπιστολῆ τοῦ ἐν Ἀθήναις καθηγητοῦ τῆς χημείας κ. *Ζέγγελη* εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους.

2) Τοῦ κ. *Ν. Πολίτου*, καθηγητοῦ, αἰτουμένου ὅπως ὑποδειχθῆ αὐτῷ μέσον πρὸς ἀποστολὴν τῶν ἐλλειπόντων ἔργων αὐτοῦ ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου.

3) Τῆς *Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς*, ὀριζούσης ὡς διαγώνισμα ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Υγιεινὰ παραγγέλματα ἢ ὑγιεινὴ τῶν μαθητῶν.*»

4) Τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγου, δηλοῦντος ὅτι ἐπεμψεν ἤδη διὰ τοῦ *Β. Ἑλληνικοῦ Προξενίου* εἴκοσι σειρὰς γεωγραφικῶν χαρτῶν *Ζαφειροπούλου* ἐν δυσὶν κυλίνδροις ὡς καὶ ἐπιστολήν. Καὶ ἐτέραν ἐπιστολήν δι' ἧς ἐντέλλεται ὅπως σταλῶσιν δύο σειραὶ ἐκ τῶν χαρτῶν εἰς τὰ ἐν *Πριγκήπῳ* ἐκπαιδευτήρια.

5) Τῆς ἐν τῷ Πέραν Ἀδελφότητος τῶν *Κυριῶν*, αἰτουμένης τὰ περισσεύοντα καθίσματα τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν ἑορτὴν αὐτῆς. Ἐτέρα αὐτῆς προσκλητήριος διὰ τὴν ἑορτὴν.

6) Τοῦ κ. *Κ. Μακρῆ*, ἱατροῦ, δηλοῦντος ὅτι ἔνεκα ἀσχολιῶν δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ συγγράψῃ τὴν βιογραφίαν τοῦ αἰοιδίμου *Μ. Ψαλίδα* πρὸ τοῦ ἐλευσομένου μηνὸς Ὀκτωβρίου.

7) Τοῦ κ. *Σπ. Μωραΐτου*, ἀγγέλλοντος ὅτι ἔχει ἔτοιμον πρὸς ἐκτύπωσιν τὸν δεῦτερον τόμον τοῦ *Πλάτωνος* καὶ ἐκτιθεμένου τοὺς λόγους, δι' οὓς προτιμᾷ, ἵνα ὁ τόμος οὗτος ἐκτυπωθῆ ἐν *Λιψίχῳ*.

8) Τοῦ κ. *Ε. Σαριδάκη*, προέδρου τῆς ἐφορείας τῶν ἐκπαιδευτηρίων *Πριγκήπου*, αἰτουμένου δύο σειρὰς γεωγραφικῶν χαρτῶν.

9) Τῆς ἐφορείας τῶν ἐν *Τζιβάλιῳ* *Ζαφειροπουλείων* αἰτουμένης ἐπίσης σῶμα γεωγραφικῶν χαρτῶν.

10) Τῆς ἐφορείας τοῦ ἐν τῷ Πέραν *Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου* ἐπαναλαμβάνουσης τὴν αἴτησιν τῆς *Διευθυντρίας* τοῦ ρηθέντος *Παρθεναγωγείου* περὶ σειρὰς τῆς *Ζωγραφείου* *Βιβλιοθήκης* καὶ τοῦ *Περιοδικοῦ*.

11) Τοῦ κ. *Μ. Σταμούλη* καὶ *Π. Πρωῖου* αἰτουμένων τὴν μεγάλην τοῦ Συλλόγου αἴθουσαν πρὸς τέλεισιν φιλολογικοῦ μνημοσύνου τῆς μακαρίτιδος *Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου*.

12) Τῆς *Φιλεκπαιδευτικῆς ἀδελφότητος* «*Μεταλλεὺς*» εὐχαριστούσης ἐπὶ τῇ παραχωρήσει τῆς αἰθούσης.

Καὶ περὶ μὲν τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. *Πολίτου*

ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι θέλει ὑποδειχθῆ μέσον διὰ τὰ μὴ περιλαμβανόμενα ἐν τῇ Μαρασλείφ Βιβλιοθήκῃ ἑλλείποντα ἔργα αὐτοῦ.

Περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Μακρῆ, ἀποφασίζεται, ἵνα γραφῆ αὐτῷ καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἀναδεξαμένους βιογραφίας νὰ ἔχωσιν ἐτοιμούς αὐτὰς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐρχομένου Συλλογικοῦ ἔτους.

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ κ. Μωραΐτου παρεπέμφθη εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν, πρὸς ἣν, προτάσει τοῦ κ. Π. Βιζουκίδου θὰ σταλῶσι καὶ αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι τοῦ Προεδρείου, ἵνα ἔχουσα ἡ Ἐπιτροπὴ ταύτας ὑπ' ὄψιν σκεφθῆ προσηκόντως.

Περὶ τῆς αἰτήσεως τῆς Ἐφορείας τοῦ Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου ὁ κ. Α. Σπαθάρης λέγει ὅτι δὲν εἶναι φρόνιμον ὁ Σύλλογος νὰ δίδῃ 8 καὶ 10 τόμους, διότι δὲν θὰ ἐπαρκέσῃ.

Μετά τινα συζήτησιν ἀπεφασίσθη νὰ δοθῆ ἡ σειρά τοῦ Περιοδικοῦ καὶ τῆς Ζωγράφειου Βιβλιοθήκης διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Παρθεναγωγείου καὶ πέντε διὰ τὰς ἀριστευσάσας μαθητριάς ἐκ τῶν τῶν τῆς Ζωγράφειου Βιβλιοθήκης ἐπίσης.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι τὸ προεδρεῖον ἐνέκρινε τὴν 25ην καὶ 27ην Ἀπριλίου, ὡς ἡμέρας γενικῶν συνεδριῶν διὰ τὰς ἐκθέσεις τῶν ἐπιτροπῶν καὶ κομητηρίων, διὰ δὲ τὰς ἀρχαιερείας τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ. Ἐπίσης καθιστᾷ γνωστὸν ὅτι τὸ προεδρεῖον ἐπόμενον τῷ Κανονισμῷ καὶ ἔχον ὑπ' ὄψιν τὸν προϋπολογισμὸν ἀπεφάσισε νὰ χορηγηθῶσι 15 λίραι εἰς σχολεῖα τῆς Μ. Ἀσίας ἄξια ὑποστηρίξεως, ὡς τῆς Θεοδοσοῦπόλεως, πλησίον τῆς ἐπαρχίας Χαλδαίας καὶ τῆς τοῦ Ἰχορίου. Αὐταὶ προστιθέμεναι εἰς τὰς 30 λίρας διὰ τὸ Εὐανθίειον ἀποτελοῦσι 45 λίρας δι' ἀπόρους σχολὰς βοήθειαν τοῦ Συλλόγου. Μεθ' ὃ καθιστῶν γνωστὸν ὅτι συμφώνως τῷ προγράμματι τοῦ *Νοβελέου βραβείου* οὐ μόνον ὁ Σύλλογος, ἀλλὰ καὶ ἄτομα ἔχουσι δικαίωμα νὰ προτείνωσι τὸ κατάλληλον πρόσωπον πρὸς βράβευσιν, προτείνει νὰ ὑποδειχθῆ ὡς τοιοῦτον ὁ κ. Γ. Σουρῆς καὶ τιμηθῶσιν εἰ δυνατόν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία, ἄλλως τε λέγει τὸ προεδρεῖον ἐσκέφθη τοῦτο λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὸν Κανονισμὸν τοῦ Συλλόγου, ὅστις φροντίζει πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων διὰ παντὸς προσφόρου μέσου κατὰ τὸ α' ἄρθρον. Τοῦτο ἐγένετο παμψηφεί καὶ προτάσει τοῦ κ. Βιζουκίδου ἀσυζητητέι δεκτόν.

Μεθ' ὃ λέγει τὰ ἐξῆς: Ἡ πείρα δεικνύει

ὅτι τὸ ἔργον τῆς Ζωγράφειου Βιβλιοθήκης βραδυπορεῖ. Τὸ προεδρεῖον σκεφθέν, ἐθεώρησε καλὸν νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν νὰ ἀναθέσῃ εἰς διαφόρους κρινομένους ἱκανοὺς φιλόλογους νὰ ἀναλάβωσιν ὅποιονδὴποτε συγγραφεῖα θέλουσι πρὸς ἔκδοσιν. Ἐπίσης νὰ προταθῆ αὐτῇ νὰ δοθῆ ἡ δέουσα ἐξήγησις τοῦ ἄρθρου ἐκείνου τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ὀρίζοντος τοὺς περιορισμούς, ἐξ οὗ χωλαίνει τὸ ἔργον καὶ εὐρεθῆ μέσον ἐπιταχύνσεως τῆς ἐργασίας, χωρὶς νὰ βλαβῆ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀξία. Ἐγένετο δεκτόν, ἵνα αἱ σκέψεις αὐταὶ διαβιβασθῶσι τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

Ὁ κ. Οἰκονομίδης πληροφορεῖ ὅτι ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἔχει ἤδη τὸ ζήτημα τοῦτο εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΞΑ'

(Ἐκτακτος γενικῆ).

Τῆ 25ῃ Ἀπριλίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας, μετὰ προσθηκῶν τινων ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου καὶ τοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου. Εἶτα ἀναγινώσκειται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας ἐχούσης ὡς ἐξῆς:

1) Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ἀθήναις κ. Κ. Καραπάνου ἀνακοινοῦντος τί δέον γενέσθαι πρὸς ἐξομάλυνσιν τῆς ὑποθέσεως τοῦ *Εὐανθίου κληροδοτήματος* καὶ ἐπισυναπτοντος σημείωμα τοῦ κ. Ἀραβαντινοῦ καὶ 2) τῆς ἐφορείας τῶν ἐκπαιδευτηρίων Κοντιζέ αἰτουμένης σῶμα γεωγραφικῶν χαρτῶν.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Καραπάνου ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι οὗτος εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὴν ἀπευθυνθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ Συλλόγου, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν γράφει θετικὴν τινα πληροφορίαν, πρέπει νὰ ἀναμείνωμεν μέχρις οὗ ὁ δικηγόρος κ. Ἀραβαντινὸς λάβῃ τὴν ἀπάντησιν τῆς Τραπεζῆς.

Εἰς τὰ ἐκπαιδευτήρια Κοντιζέ θὰ σταλῶσι τὰ αἰτούμενα.

Εἶτα ὁ κ. Α. Μαζαράκης, γραμματεὺς τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ διὰ τὰς γενομένας ἐργασίας.

Τοῦ γραμματέως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπουσιάζοντος, ὁ γραμματεὺς τῆς

Βιολογικῆς κ. Γ. Σώτροπας ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως ὁ κύριος πρόεδρος λέγει: «Μετ' εὐχαριστήσεως βλέπομεν ὅτι αἱ ἐργασίαι τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπῆρξαν γόνιμοι. Ἰατρὸς ὢν δὲν ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω ἐπαινετικούς λόγους, εὐχομαι δὲ ὅπως ἐξακολουθήσῃ ἡ τοιαύτη ἐργασία καὶ εἰς τὸ μέλλον, νὰ καλλιτερεύσῃ δὲ οἱ πόροι τοῦ Συλλόγου, ἵνα τὸ Περιοδικὸν αὐτοῦ συμβαδίζῃ μετὰ τοῦ τῆς Βιολογικῆς».

Εἶτα ὁ γραμματεὺς τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Χρ. Χαραλαμπείδης ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης μετὰ τὸ πέρασ τῆς ὁποίας, ὁ κ. πρόεδρος λέγει: «Καίτοι τὰ ἔργα εἶναι ὀλίγα μετ' εὐχαριστήσεως παρατηρεῖται, ὅτι ὑπάρχει καὶ πρωτότυπος ἐργασία».

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΦΕΒ'

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΓΕΝΙΚΗ

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

Τῆ 29ῃ Ἀπριλίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Τῆς συνεδρίας ταύτης σκοπὸν ἐχούσης τὴν ἐκλογὴν τῶν κοσμητῶρων τοῦ Συλλόγου διὰ τὸ ἐπιὸν Συλλογικὸν ἔτος, δὲν ἀναγινώσκονται πρακτικά.

Ἐπὶ τούτοις προσκαλεῖ ὁ πρόεδρος τὰ παρόντα μέλη, ἅπαντα εὐρεθέντα ἐν τάξει μετὰ τὸν κανονισμόν, συμφώνως τῇ ἐπὶ τούτῳ δηλώσει τοῦ λογιστοῦ κ. Αὐρηλίου Σπαθάρη, ὅπως προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν νέων κοσμητῶρων. Διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, παρόντων 25 μέλων, ἐκλέγονται:

Πρόεδρος ὁ κ. Α. Λιμαράκης, διὰ ψήφων 22.

Α' Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης, διὰ ψήφων διὰ 17.

Β' Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Α. Δημόπουλος, διὰ ψήφων 13.

Γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Δ. Βαρσάμης, διὰ ψήφων 13.

Εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Ἰ. Λαζίδης, διὰ ψήφων 15

Ἐφορος τῆς Βιβλιοθήκης ὁ κ. Χρ. Χαραλαμπείδης, διὰ ψήφων 16.

Λογιστὴς ὁ κ. Αὐρηλίου Σπαθάρη, διὰ ψήφων 13.

Πρὸς τούτοις ἐξελέγησαν μέλη τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ μυστικῆς ἐπίσης

ψηφοφορίας οἱ κ. κ. Δ. Παπαδόπουλος, Ν. Παπαγιαννόπουλος καὶ Μ. Ἀμπελίδης, μέλος δὲ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. Κ. Σπανούδης. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐπιμελητὰς τῆς Ὀργανοθήκης καὶ τῶν Ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν, ἐπειδὴ δὲν προτάθησαν τοιοῦτοι παρὰ τῶν οἰκείων Ἐπιτροπῶν, Βιολογικῆς καὶ Ἀρχαιολογικῆς, ἡ ἐκλογὴ αὐτῶν ἀναβάλλεται.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ἈΦΕΓ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 2ῃ Μαΐου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ἀλληλογραφίαι μὴ ὑπαρχούσης, ὁ α' ἀντιπρόεδρος κ. Χρ. Παταλίδης ἀναγινώσκει τὴν κατὰ τὸν κανονισμόν ἔκθεσιν αὐτοῦ. Ὁ πρόεδρος προσπιλέγει ὅτι λυπηρὸν μεταξὺ τῶν ἐγγραφέντων διὰ δημοσίας διαλέξεις ὑπάρχουσι καὶ οἱ ἀνευ εὐλόγου αἰτίας παραμελήσαντες, πιστεύω ὅτι εἰς τὸ μέλλον τοῦτο διορθωθήσεται.

Κατόπιν οἱ κ. κ. Π. Τσελλέντης γενικὸς γραμματεὺς, Γ. Μόσχος, εἰδικός, Α. Σπαθάρης, λογιστής, καὶ Δ. Οἰκονομίδης, ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης, ἀναγινώσκουσι τὰς ἐισησίας κατὰ τὸν κανονισμόν αὐτῶν ἐκθέσεις. Αἱ ἐκθέσεις τοῦ Ταμίου κ. Δ. Μηλιώτη καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς καὶ Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς μὴ ὑποβληθεῖσαι ἀναγνωσθήσονται εἰς ἄλλην συνεδρίαν.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει εἶτα μετὰ θλίψεως τὸν θάνατον τοῦ ἔθνικοῦ εὐεργέτου καὶ ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου ἀπὸ τοῦ 1900 ἀειμνήστου Γρηγορίου Μαρασλῆ. Ὁ αἰδίδιμος Γ. Μαρασλῆς οὐ μόνον ἐτιμήθη καὶ ἐτίμησεν ἐν τῇ ξένῃ τὸ ἔθνος καταλαβὼν μεγάλα ἐν Ρωσσίᾳ ἀξιώματα, διατελέσας δήμαρχος ἐπὶ πολλὰ ἔτη Ὀδησοῦ καὶ σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἀλλὰ ἀμείωτον διετήρησε τὴν πρὸς τὸ ἔθνος αὐτοῦ ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν διαρκῶς μεριμῶν περὶ τῆς προαγωγῆς αὐτοῦ. Ἦτο μέγας φιλάνθρωπος βοηθῶν καὶ ἄτομα πολλὰ πάσχοντα, πολλὰ φιλάνθρωπικὰ ἰδρύματα ὑποστηρίζων καὶ νέα τοιαῦτα ἰδρύων. Ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει τοῦ Γένους ἐνήργει ἰδιοσυστηματικῶς, τοῦτο μὲν ἰδρύων ἐκπαιδευτήρια μορφωτικῆς ἢ επαγγελματικῆς παιδείσεως, τοῦτο δὲ βοηθῶν καὶ συντηρῶν πολλὰ

υπάρχοντα. Πρὸς τούτοις ἴδρυσε καὶ τὴν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ *Μαράσειον βιβλιοθήκην*, δι' ἧς πλείστα τῶν ξένων περὶ τῆς πατρίδας ἰδίως σοφίας συγγράμματα μετεφάσθησαν καὶ μεταφράζονται. Κατὰ ἔθος γραφῆσεται καὶ *συλλυπητήριος* πρὸς τὴν χήραν *ἐπιστολή*, ἡ δὲ Σύλλογος ἀνατίθησι τῷ προεδρεῖν πῶς ἂν ἄλλως δεῖον ἢ ἀ τιμηθῆ ἀπὸ τοῦ Συλλόγου ὁ ἀνήρ.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΕΔ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 7ῃ Μαΐου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν ἀρχαιρεισῶν καὶ τῆς πρώτης ἐκτάκτου συνεδρίας τῆς 2 Μαΐου 1907. Εἶτα ἀναγινώσκειται περίληψις τῆς ἀλληλογραφίας ὡς ἐξῆς:

Ἐπιστολή τῶν Ἐφόρων τῶν ἐκπαιδευτηρίων Ἡρακλείας ἀπὸ 17 Ἀπριλίου, αἰτουμένων δύο σειρὰς γεωγραφικῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου.

Τοῦ δικηγόρου κ. Π. Ι. Ἀραβατινοῦ, ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 28 Ἀπριλίου, ἀπαντῶντος εἰς ἐπιστολὴν τοῦ Συλλόγου περὶ τοῦ Εὐανθιεῖου κληροδοτήματος.

Τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς δηλοῦσης ὅτι παραδέχεται τὴν ἐν Λιψία ἐκτύπωσιν τοῦ Β' τόμου τοῦ Πλάτωνος, ἀλλ' ὕψ' οὐς ὄρους καὶ τὰ ἑλληνικὰ τυπογραφικά.

Τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ 7 Μαΐου παραπεμπούσης τὸν λογαριασμὸν τοῦ ἐκτυπωθέντος ΚΘ' τόμου τοῦ Περιόδικου.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῶν ἐκπαιδευτηρίων Ἡρακλείας ἀποφασίζεται ἡ χορηγία τῶν αἰτηθέντων δύο σειρῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Π. Ἀραβατινοῦ ἀποφασίζεται ἡ παραπομπὴ αὐτῆς εἰς τὸ Προεδρεῖον.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς μετὰ τοῦ ἐγκλείστου λογαριασμοῦ ἀποφασίζεται ἡ παραπομπὴ αὐτῆς πρὸς ἐξέλεξιν προκαταρκτικῆν τῷ κ. λογιστῇ

Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς λαμβάνουσι τὸν λόγον οἱ κ. κ. Α. Κρητικός καὶ Κ. Κοκκολάτος καὶ προτείνουσι τὴν παραδοχὴν αὐτῆς. Τούτοις ἀπαντῶν ὁ κύριος Α. Σπαθάρης λέγει ὅτι ἂν ἀπεφασίζετο ἡ ἐκτύπωσις ἐν Λιψία θὰ ἦτο προτιμότερον,

καθ' ὅσον θὰ ἐξετυποῦντο ἐνωρίτερον καὶ προτείνει τὴν παραδοχὴν κατ' ἀρχὴν τῆς ἐκτύπωσεως ἐν Λιψία, μετ' αὐξήσεως τῆς δαπάνης] κατὰ πέντε τοῖς ἑκατόν, ἀντὶ τῶν αἰτουμένων δέκα ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, τῆς ἐπὶ πλέον διαφορᾶς οὔσης ἐλαχίστης. Τῇ προτάσει τοῦ κ. Σπαθάρη ἐνοῦνται καὶ οἱ κ. κ. Π. Τσελλέντης καὶ Δ. Οἰκονομίδης καὶ μετὰ τὴν ψηφοφορίαν ἀποφασίζεται τὸ κατ' ἀρχὴν παραδεκτὸν τῆς προτάσεως τοῦ κ. Σπαθάρη μετὰ τῆς προσθήκης τῇ προτάσει ταύτῃ, ἐκ μέρους τοῦ κ. Π. Τσελλέντη γενομένης, ὅπως προηγουμένως ἐρωτηθῆ ἰδίᾳ ὁ ἐν Ἀθήναις τυπογράφος κ. Σακελλάριος περὶ τῶν τελευταίων τιμῶν του, ἵνα ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν γίνῃ ἡ προσθήκη τῶν πέντε ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ ἕτερα σημεῖα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης περὶ ἐγγυοδοσίας καὶ λοιπῶν ἀνατίθενται πρὸς μελέτην εἰς τὸ προεδρεῖον, ἐπιφυλασσομένου τοῦ Συλλόγου ἀποφασίσῃ εἶτα ἐπ' αὐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μελέτης τοῦ προεδρεῖου.

Ἀναγινώσκονται προσφοραὶ βιβλίων τῷ Συλλόγῳ, ὁ δὲ κ. πρόεδρος ποιεῖται τοῖς δωρηταῖς τὰς δεούσας εὐχαριστίας.

Εἶτα ἀναγινώσκονται αἱ ἐκθέσεις τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Συλλόγου, τῆς Ἀρχαιολογικῆς παρὰ τοῦ κ. Χρ. Παταζίδου ἀντὶ τοῦ γραμματέως αὐτῆς κ. Γ. Παγίτου ἰσθενοῦντος καὶ τῆς Συντακτικῆς παρὰ τοῦ ἰδίου ὡς προέδρου αὐτῆς.

Ἐπίσης δὲ ἀναγινώσκειται καὶ ἡ ἐκθεσις τοῦ ταμίου κ. Μηλιώτου, κωλυομένου παρὰ τοῦ κ. Α. Σπαθάρη.

Μετὰ τινὰ συζήτησιν καὶ ἄλλων τινῶν, ἀποφασίζεται ὅπως ἐπὶ τοῦ παρόντος δοθῆ εἰς τὸν ὑπάλληλον τοῦ Συλλόγου κ. Δ. Σαμαλατάρη ἰσθην λόγῳ δώρου τὸ ποσὸν λιρῶν Τουρκίας τριῶν, προκειμένου δὲ περὶ αὐξήσεως τοῦ μισθοῦ, ἀνατεθῆ τοῦτο εἰς τὸ προεδρεῖον ὅπως λάβῃ τοῦτο ὑπ' ὄψιν του κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ νέου συλλογικοῦ ἔτους.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΕΕ'

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΓΕΝΙΚΗ

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΟΡΤΗ

Τῇ 13ῃ Μαΐου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Προϊσταμένου τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Ἰωακείμ

τοῦ Γ', καὶ παρόντων τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. *Ι. Γρουπάρη* μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ Προξενικοῦ Δικαστηρίου ἐνταῦθα κ. *Στ. Παγαρέλη*, τῶν σεβασμιωτάτων μητροπολιτῶν Ἁγίων *Πελαγονίας*, *Φιλιππουπόλεως*, Ἀρχιδιάκου, *Μαρωτίας*, *Διδυμοτείχου*, *Κοζαντίας*, τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ *Παγαγίου Τάφου* ἀρχιμανδρίτου κ. *Γ. Λυκερίου*, τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Ὄρους *Σινᾶ* κ. *Δανιὴλ*, τῶν ἀντιπροσώπων διαφόρων θρησκευτικῶν καὶ ἄλλων σωματείων, ὡς καὶ πλείστων μελῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ φιλολογικοῦ κόσμου καὶ ἐκλεκτοῦ πλήθους τῆς ἄνωτέρας κοινωνίας, ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἑναρξιν τῆς συνεδρίας, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν δὲ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως τῶν ἐπιτολῶν, ὁ μὲν κ. πρόεδρος ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ ΜΣΤ' Συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων, ὁ δὲ νέος ἀ' ἀντιπρόεδρος κ. Δ. Οἰκονομίδης ἀνακοινοῦται ἐπιστημονικὴν πραγμασίαν «*Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐπὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν πνεῦμα*».

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐκφράζουσα διὰ βραχείων τὴν εὐαρέσκεϊαν τῆς Μ. Ἐκκλησίας διὰ τὴν κατὰ τὸ λῆξαν Συλλογικὸν ἔτος συντελεσθεῖσαν ἐργασίαν, ἀγγέλλει ὅτι θὰ καταβάλληται τῷ Συλλόγῳ τὸ ποσὸν 50 λιρῶν κατ' ἔτος ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου, χάριν τοῦ Περιδοικοῦ, εὐχεται δὲ αὐτῷ αἰσίαν καὶ ἀπρόσκοπον τὴν περαιτέρω σταδιοδρομίαν.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος λέγει τὰ ἐξῆς:

«*Συμφώνως τῷ 115 ἄρθρῳ τοῦ ἐν ἰσχύι Κανονισμοῦ τὴν τελευταίαν Κυριακὴν τοῦ Ἀπριλίου, 29 παρελθόντος μηνός, ἐξελέγησαν οἱ διὰ τὸ ΜΖ' ἔτος τὰ τοῦ Συλλόγου διακυβερνήσοντες κομητόρες.*

Καὶ ἡ μὲν προεδρία ἀνετέθη καὶ πάλιν εἰς τὰς ἐμὰς ἀσθενεῖς δυνάμεις, ἀ' ἀντιπρόεδρος ἐξελέγη ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης, β' ὁ κ. Α. Δημόπουλος, γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Δ. Βαρσάμης, εἰδικὸς ὁ κ. *Ι. Λαζίδης*, ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης ὁ κ. *Χρ. Χαριλαμπείδης*, ταμίαις ὁ κ. *Π. Ίατρόπουλος* καὶ λογιστὴς ὁ κ. *Αὐρ. Σπαθάρης*. Τοῦτους συνωδᾷ τῷ 117ῳ ἄρθρῳ καὶ ἐπισήμως ἀνακηρύσσοντες σήμερον, εὐχόμεθα ὅπως τῇ συνεργασίᾳ πάντων ὀδηγήσῃσι τὸν Σύλλογον πρὸς γενναϊότεραν ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ.

Καὶ ἤδη τὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ διαρρεῦσαντος ἔτους περατώσαντες δεηθώ-

μεν τοῦ Κυρίου ὑπὲρ τῆς Α. Α. Μεγ. τοῦ *Σουλτάνου Ἀπουλ Χαμὴτ-Χὰν τοῦ Β'* τοῦ προστάτου τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν, Ὅστις σὺν ταῖς ἄλλαις ὑψηλαῖς Αὐτοῦ μερίμναις, πρώτιστον καὶ τιμιώτατον μέλημα ἐτάξατο τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας ἀνά τὴν ἀχανῆ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορίαν. Ὁ Σύλλογος ὡς φόρον ὑποταγῆς, ταῖς ὑψηλαῖς ταύταις τοῦ Ἀνακτος βουλαῖς ὑποβάλλει ταπεινῶς πρὸς τοῦ Ἐθνικοῦ τὸ μικρὸν αὐτοῦ διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν παιδευτικὸν ἔργον.

Τῇ ἡμετέρᾳ Θειοτάτῃ Παναγιότητι τῷ πρωτοστατήσαντι σήμερον τῆς σεμνῆς ταύτης τῶν γραμμάτων τελετῆς, ὁ Σύλλογος ὑποβάλλει τὰς εὐχαριστίας καὶ εὐγνωμοσύνας αὐτοῦ, ἀνθ' ὧν καὶ γενναίως χορηγεῖ καὶ μεριμνᾷ ἡ Υ. Π. ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου. Τῇ Α. Ε. τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος κ. *Ι. Γρουπάρη* αἱ αὐταὶ εὐχαριστίαι καὶ ἡ αὐτῇ εὐγνωμοσύνη ὑποβάλλεται ἀνθ' ὧν καὶ τιμᾷ καὶ γεραίρει τὸν Σύλλογον. Πᾶσι δὲ τοῖς προσεληθοῦσιν εὐχαριστοῦντες, πεποιθήμεν ὅτι ζωηρὰν θέλουσι τηρεῖ τὴν πρὸς τὸν Σύλλογον καὶ ἐκτίμησιν καὶ ἐπικουσίαν».

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Α. ΜΑΖΑΡΑΚΗ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΦΞΑ' γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 25ης Ἀπριλίου 1907.

Ἐρίτιμε κύριε πρόεδρε,

Φίλοι ἐταῖροι,

Ἡ μεγάλη ἀρτηρία ἡ διοχετεύουσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου τὸ ζωτικὸν αἷμα, ἡ συμβάλλουσα κατ' εὐθείαν εἰς τὸν ἀρχικὸν αὐτοῦ προορισμὸν καὶ σκοπὸν, ἐξακολουθεῖ νὰ ἦναι ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ, ἥτις ἐβλάστησεν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ στελέχους τοῦ φιλολογικοῦ δένδρου πρώτη, ηὐξήθη εἰς κλάδον μέγαν, ἐγονιμοποίησε καὶ γονιμοποιεῖ τοὺς καρπούς, ἐξ ὧν γνωρίζεται σήμερον ἡ ἀρχικὴ καταγωγὴ τοῦ δένδρου. Αἱ ἐργασίαι, τὰς ὁποίας κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ΜΣ' συλλογικὸν ἔτος ἐπετέλεσε καὶ τὰς ὁποίας συκομίσαντες παρουσιάζομεν ὑμῖν τὴν στιγμὴν ταύτην, τοῦτο ἀποδεικνύουσιν.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ εἰργάσθη ἐφέτος ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου

γραμματέυοντος ἐμοῦ τὸ δεύτερον. Μετὰ τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ συζήτησιν τοῦ προγράμματος τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἡσυχολήθη περὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ συγκροτήσασα εἴκοσι καὶ δύο συνεδρίας ἐκ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ δώδεκα αὐτῆς μελῶν Δ. Οἰκονομίδου, Α. Μαζαράκη, Μ. Αὔθεντοπούλου, Α. Ζαμαρία, Χρ. Παταζίδου, Μαλατάκη, Ἰω. Ἀσπριώτου, Παπακωνσταντίνου, Χατζηχρήστου, Εὐαγγελίδου, Εὐσταθίου καὶ Βαλαβάρη.

Λεξικὸν τῆς Δημοτικῆς γλώσσης. Εἰσηγητῆς τῆς ιδέας καὶ τῆς προτάσεως περὶ συντάξεως Λεξικοῦ τῆς Δημοτικῆς γλώσσης, ἐγένετο ὁ πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς κ. Δ. Οἰκονομίδης. Ἐπειδὴ δὲ εἰδικῶς ἀσχολεῖται περὶ τὰ λαϊκὰ ἰδιώματα τῆς γλώσσης, ἐκρίθη ὑπὸ τῶν ἄλλων τῆς ἐπιτροπῆς μελῶν ὡς ὁ καταλληλότετος νὰ ἀναπτύξῃ διεξοδικῶς τὴν περὶ Λεξικοῦ τῆς Δημοτικῆς γλώσσης ιδέαν τοῦ καὶ καταδείξῃ τὸ εἶδος τῆς γλωσσικῆς ὕλης, τὴν μέθοδον καὶ τὸν τρόπον τῆς συντάξεως τοῦ Λεξικοῦ. Τὸ συνταχθὲν ὑπόμνημα, ὅπερ ἀπαρτίζεται ἐξ 24ων σελίδων καὶ 20 ἄρθρων, ἀνεγνώσθη καὶ συζητήθη ἐν τῇ ΙΓ' καὶ ΙΔ' συνεδρίᾳ τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ὑπεβλήθη εἰς τὸν Σύλλογον, ὅστις ἐπιμελῶς μελετήσας αὐτὸ καὶ ἐπιδοκιμάσας, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν μετὰ θαρρυντικῶν δηλώσεων περὶ ἐξευρέσεως τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ἐθνωφελοῦς ἔργου δαπάνης. Τὰς αὐτὰς θαρρυντικὰς δηλώσεις ἐποίησατο καὶ ἰδιωτικῶς ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ ὁ φιλόμουσος τοῦ Συλλόγου ἐταῖρος κ. Γ. Χασιώτης.

Ζωγράφειος βιβλιοθήκη. Αὕτη ὑπῆρξε τὸ δεύτερον οὐσιῶδες θέμα τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς. Ὡς γνωστὸν τῷ 1901 ἀνέθηκεν ὁ Σύλλογος, κατὰ σύστασιν τῆς Ἐπιτροπῆς, τῷ κ. *Ἀναστασίῳ Ζάχα* τὴν ἐκδοσιν τοῦ *Δυσίου*, τὸν δὲ κ. *Πέτρον Παπαγεωργίου* προσεκάλεσε νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐκδοσιν τοῦ Β' καὶ Γ' τόμου τοῦ *Σοφοκλέους*. Ἀμφότεροι οἱ ἐκδῶται τῷ 1901 ἀνήγγειλαν ὅτι συνέταζαν τὴν ἐρμηνευτικὴν ὕλην, ἡ δὲ Ἐπιτροπὴ ἐπέληφθη πέρυσι τῶν διαπραγματεύσεων περὶ ἐκτυπώσεως αὐτῶν. Καὶ ἐν ᾧ ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ συνέστησε τῇ ρητῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ κ. Παπαγεωργίου τὸ ἐν Λιψίᾳ τυπογραφικὸν κατάστημα τοῦ κ. *Teubner*, ὁ Σύλλογος διὰ λόγους οικονομικοῦς προὔτιμησέ τὸ ἐν Ἀθήναις τυπογραφεῖον τοῦ κ. *Σακελλαρίου*. Ὡσαύτως πᾶσα ἄλλη προπαρασκευαστικὴ

συνεννόησις μετὰ τῶν εἰρημένων ἐκδοτῶν περὶ τῆς ἐκτυπώσεως ἔλαβεν ἐφέτος πέρασ καὶ αἱ ἐκδόσεις ὅσον οὐπω θὰ εὑρίσκωνται ὑπὸ τὰ πιεστήρια.

Ἡ δὲ γενομένη ἐν τῇ πέμπτῃ συνεδρίᾳ τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπὸ τοῦ προέδρου αὐτῆς πρότασις, ὅπως ἀνατεθῇ εἰς ἓν ἐκ τῶν μελῶν ἢ ἐκδοσις ἑλληνοσ ποιητοῦ ἔδωκεν ἀφορμὴν, ὅπως κάλλιον μελετηθῇ ἡ τῷ 1904 γενομένη τοῦ ἐνδεκάτου ἄρθρου ἐρμηνεία, ἣτις ἔχει ὡδε: «Οἱ ἀναλαμβάνοντες ἐκδοσὶν τινα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης εἶναι οἱ φιλόλογοι. Τούτων τοὺς μὲν ἐξέχοντας ἐκ τε τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ἄλλογενῶν ἑλληνοστών καὶ διὰ δοκιμῶν ἐπιστημονικῶν συγγραφῶν διακρινόμενους, προσκαλεῖ ὁ Σύλλογος πρὸς ἐκδοσιν. Τοῖς δὲ βουλομένοις ἐκ τῶν ἡμετέρων φιλόλογων, γνωστοῖς δὲ ἐκ συγγραφῶν ἀνατίθησιν αἰτουμένοις ἐκδοσιν, ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ ἀποστεῖλαι προηγουμένως μέρος τῆς ἐργασίας αὐτῶν τῷ Συλλόγῳ, ὅστις παραπέμπει τοῦτο εἰς τριμελῆ ἐν Ἀθήναις ἐπιτροπὴν. ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ Συλλόγου καὶ ἀπαρτιζομένην ἐκ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐν ἀμφοτέραις δὲ ταῖς περιπτώσεσι τῆς ἀναθέσεως ἐκδόσεώς τινος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ἡ ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου λαμβάνεται κατὰ πρότασιν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐγκρινόμενην διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας κατὰ πλειοψηφίαν τῶν $\frac{2}{3}$ τῶν παρόντων μελῶν ἐν ἐπὶ τούτῳ συνεδρίᾳ, καθ' ἣν ἀπαρτία λογίζεται, ὅταν παραστῶσι τὰ ἡμίση πλέον ἐνὸς τῶν τῆς Ἐπιτροπῆς μελῶν καὶ μετὰ πρώτην καὶ δεύτεραν πρόσκλησιν, ματαιουμένης τῆς τοιαύτης ἀπαρτίας κατὰ τὴν τρίτην, ὅσα τῶν μελῶν ἂν παρῶσιν» (Πρακ. ΙΓ' συνεδρίας 1904).

Μετὰ πολλὰς δὲ συζητήσεις γενομένας περὶ τῆς ἐρμηνείας ταύτης, ἀνεκινήθη τὸ ὄλον ζήτημα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, καθ' ὅσον ὑπὸ πάντων παρετηρήθη, ὅτι, ὡς μέχρι τοῦδε ἐγένοντο αἱ ἐκδόσεις, ὁ σκοπὸς δὲν ἐκπληροῦται ἐπαρκῶς καὶ ὅτι βραδυπορεῖ ἡ ἐκδοσις τῶν συγγραφέων. Εἰς τὴν ἀνακίνησιν τοῦ ζητήματος προσῆλθεν ἐπίκουρος καὶ ἡ ληφθεῖσα ἐσχάτως ἐπιστολὴ τοῦ Συλλόγου, φρονούντος περὶ αὐτοῦ τὰ αὐτά.

Καραπάνειος ἀγών. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐφαρμόζουσα τὸ α' ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου, καθ' ὃ οὗτος προκηρύσσει διαγωνίσματα «πρὸς βελτίωσιν τῆς παρ' ἡμῖν παιδείσεως» (ἄρθρ. 1, 5') ἀπεφάσισε νὰ συνεχίσῃ τὰ διαγωνίσματα τοῦ *Καραπάνειου*

ἀγῶνος, οὐτινος ἐφορεύει. Διῶρισε δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τρεῖς ἐπιτροπὰς πρὸς σύνταξιν τῶν προγραμμάτων τῶν ἐξῆς τριῶν διαγωνισμάτων· 1) τοῦ Ὁδηγοῦ τῆς Δημοτικῆς παιδείσεως ἀμφοτέρων τῶν φύλων· 2) τοῦ λαϊκοῦ ἀναγνωσματοπαιδίου· 3) τῆς Φυσικῆς ἱστορίας. Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ πρώτου διαγωνίσματος ὑπέβαλε τὸ οἰκείον πρόγραμμα, ὅπερ ἀναγνωσθὲν πρόκειται νὰ συζητηθῆ ἐν προσεχῇ συνεδρίᾳ, ἵνα κατόπιν παραπεμφθῆ εἰς τὸν Σύλλογον πρὸς ἐπικύρωσιν καὶ δημοσίευσιν.

Ἐπιγραφῆαι ἀγῶν τῶν ζώντων μνημείων τῆς ἑλλην. γλώσσης. Ἀπεφασίσθη νὰ τυπωθῶσιν ἑκατὸν τυπογραφικὰ φύλλα τῆς γλωσσικῆς ὕλης, τῆς ἀπὸ πολλοῦ κατατεθειμένης ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου. Τῆς γλωσσικῆς ταύτης ὕλης, μιᾶς τῶν πηγῶν τοῦ Λεξικοῦ τῆς Δημοτικῆς γλώσσης, θὰ συνταχθῆ ἀκριβῆς κατάλογος καὶ θὰ ἀρχίσῃ ἡ ἐπεξεργασία συμφῶνως πρὸς διάγραμμα, τὸ ὅποιον θὰ ἐκπονηθῆ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ ἤδη ἐγκριθέν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὑπόμνημα περὶ συντάξεως Λεξικοῦ τῆς Δημοτικῆς γλώσσης.

Ἀνακοινώσεις. Καὶ ἕτερον εὐχάριστον ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς ἔχομεν νὰ ἀναγγείλωμεν ὅτι κατὰ τὸ διαρρῆυσαν τοῦτο ἔτος ἰκανὸς ζήλος ἐπεδείχθη, ὅπως καὶ δι' ἀνακοινώσεων δοθῆ ζωὴ περισσοτέρα εἰς τὰς ἐργασίας αὐτῆς. Οὕτω πρῶτος ἔδωκε τὸ πρᾶξιμα ὁ κ. Ἰ. Ἀσπριώτης ἀναγνοὺς διαφέρουσιν αὐτοῦ πραγματείας «Περὶ διορθώσεως τοῦ χωρίου 430 Δ' ἐν τῷ Γοργία τοῦ Πλάττωνος». Εἴθε τὸν φιλόπονον ἑταῖρον νὰ μιμηθῶσι καὶ ἄλλοι κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Αὗται εἶναι αἱ σπουδαῖαι ἐργασίαι τῆς Ἐπιτροπῆς, ἃς ἐπετέλεσεν αὕτη βραδέως μὲν καὶ ἀθρόβως, ἀλλ' ἀσφαλῶς. Ἡ βραδύτης καὶ τὸ ἀθρόβον εἶναι προσόντα τοῦ ἀληθοῦς ἐπιστήμονος καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ σωματείου. Διότι ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια εἶναι δυσθήρατος καὶ ἀλωτὴ μόνοις τοῖς σκεπτομένοις βραδέως καὶ μετὰ ψυχικῆς γαλήνης καὶ νηφαλιότητος. Πολλὰ ἐνεργὰ μέλη δυστυχῶς ἡ Ἐπιτροπὴ δὲν ἔχει, ἐνῶ ἡδύνατο νὰ ἔχη. Ἡ Κωνσταντινούπολις διατηρεῖ ἑπτὰ ἑλληνικὰ Γυμνάσια. Ἐκ τῶν εἰκοσι δὲ ἴσως καὶ ἐπέκεινα ἐν αὐτοῖς φιλόλογων, μόνον δώδεκα συνεργάζονται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐπιτροπῇ καὶ οὗτοι πάλιν οὐχὶ ὄλοι τακτικῶς. Καταλήγομεν δ' εὐχόμενοι ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς πρωτευούσης φιλόλογοι μὴ

ἀρνηθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι τὴν πολύτιμον συνεργασίαν αὐτῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Χρ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἈΦΣΕ' ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ τῆς 7ης Μαΐου 1907.

Φίλοι ἑταῖροι,

Κατὰ τὸ λῆξαν συλλογικὸν ἔτος ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐκλέξασα ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς συνεδρίᾳ πρόεδρον μὲν τὸν διαπρεπῆ μεσαιωνοδίφην κ. Α. Mordtmann, γραμματεὰ δὲ τὸν κ. Γ. Παγῆτικον, συνεκρότησεν ἔξ συνεδρίας.

Κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας διάφοροι ἐγένοντο ἀνακοινώσεις.

Ὁ κ. Ε. Α. Σιδερίδης ἐπαρουσίασε μονόγραμμα ἀντιγραφὸν ἐν τῇ ἐν Πριγκίπων ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας. Γενομένης δὲ συζητήσεως ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης ὁ κ. Mordtmann ἀνέφερε περὶ τῆς ἐν Γαλατᾷ μὴ σφζομένης σήμερον ἐκκλησίας τῆς Χρυσοπηγῆς.

Ὁ κ. Ε. Σιδερίδης αὖθις ἐν ἐτέρᾳ συνεδρίᾳ ἀνεκοινώσατο περίληψιν πραγματείας τοῦ ἑταῖρου τοῦ ἐν Ρώμῃ γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου κ. Ludwig «Περὶ τῆς ἀνακαλύψεως ἐν Ρώμῃ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος τοῦ συμπλέγματος τοῦ Λαοκόοντος», οὗ ἐκμαγεῖον ἀπόκειται ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Ὁ κ. Γ. Παγῆτικος ἐπαρουσίασε φωτογραφικὴν εἰκόνα τοῦ ἐν Νικαίᾳ σφζομένου μνημείου, τοῦ καλουμένου αὐτόθι Νιέτ-τάς.

Ὁ κ. Α. Κοπάσης ἐφέντης ἀνέγνω περίληψιν τῆς τελετῆς τῆς Ἰνδικυῶνος, ὡς ἐτελεῖτο αὕτη εἰς τὸν Πορφυροῦν κίονα τῆς Νέας Ρώμης ἐπὶ τῇ βάσει πραγματείας τοῦ ἄγγλου Edwin Teeshfield.

Ὁ κ. Ε. Σιδερίδης ἀνέγνω πραγματείας ἐπὶ χειρογράφου Νομοκάνονος τοῦ Μαλαξοῦ, τοῦ δωρηθέντος τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τῆς Α. Σ. τοῦ μητροπολίτου Μηθύμνης κ. Στεφάνου.

Ὁ κ. Α. Κοπάσης ἐφέντης, περιέγραψε χειρόγραφον τοῦ 1708, ἑλληνιστὶ γεγραμμένον, α') περὶ διαφορῶν σημασίας προθέσεων, β') περὶ γραμματικῆς συντάξεως κατὰ τὰ ὀκτῶ μέρη τοῦ λόγου καὶ γ') περὶ κανό-

νων τοῦ τυπικοῦ καὶ ἐτυμολογικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης· ὑπομνηματίζον δὲ τὴν περιγραφὴν παρέσχε πληροφορίας περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ βιβλίου Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων καὶ τοῦ ἀντιγραφῆως Νικολάου τοῦ Μαυροειδοῦς.

Ὁ κ. Α. Κοπάσης ἐφέντης ἐποιήσατο ἐπίσης κριτικὴν ἀνάλυσιν τοῦ περὶ ἑλληνικῆς ἀλφαβήτου κεφαλαίου τοῦ Ἄραβος ἱστορικοῦ Ἐμβοῦ Ἰοῦκ Ἐλ Καθὴμ τοῦ Θ' αἰῶνος.

Ὁ κ. Α. Mordtmann ὠμίλησε περὶ τῶν ἐν Νικομηδείᾳ σφζομένων μνημείων καὶ τοῦ αὐτοῦ θεάτρου καὶ περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Th. Wiegand ἐν Διλή-ἰσκελεσῆ γενομένων ἀνασκαφῶν, καθ' ἃς ἀνασκάπτων τάφον τοῦ Ἀρνίβου ἀνεῦρεν ἐρείπια πιθανῶς ἐκκλησίας καὶ μονῆς καὶ λείψανα παλαιᾶς προκυμαίας.

Ὁ κ. Α. Mordtmann ἐπίσης ἐν γενικῇ ἐιδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου ἀνέγνω περισπούδαστον καὶ σοφὴν μελέτην ἐπιγραφομένην: «**Βοσπόριοι ἀναμνήσεις**».

Καὶ αὐταὶ μὲν αἱ ἀνακοινώσεις καὶ αἱ ἐργασίαι καθ' ὅλου τῆς ἡμετέρας Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπείας, ἱκαναὶ ἐν ὀλίγαις συνεδρίαις. Εὐχόμεθα ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι καὶ αἱ συνεδρίαὶ πλείους γίνωνται καὶ κατ' ἀναλογίαν καὶ αἱ ἀνακοινώσεις πολλαπλασιασθῶσι, διότι ἀληθῶς ἡ ἡμετέρα ἐπιτροπεία δύναται καὶ πρωτοτύπου καὶ πολλῆς σημασίας ἀρχαιολογικῆς τε καὶ ἱστορικῆς ὕλης νὰ παρουσιάσῃ ἱκανά, εὐρισκομένην πρὸ μνημείων καὶ ἐν χώρῳ ἄφθονον παρεχούση ὕλικόν.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Χρ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἈΦΞΕ' ἔκτακτον
συνεδρίαν τῆς 7ης Μαΐου 1907.

Φίλοι ἐταῖροι,

Ἡ *Συντακτικὴ* τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπεία συγκεκριμένη κατὰ 58 ἄρθρον τοῦ ἐν ἰσχύι Κανονισμοῦ ἀπετελεῖτο ἐφέτος, κατὰ τὸ λήγον τοῦτο ΜΣ' *συλλογικὸν ἔτος*, ὑπὸ τῶν κ. κ. Χρ. Γ. Πανταζίδου, προέδρου, Π. Τσελλέντη, γραμματέως, Ἀν. Μαζαράκη, Γ. Παγτίκου, Χρ. Χαραλαμπίδου, Γ. Σώτροπα καὶ Γ. Μόσχου (διαδόχου ἐν τῇ ἐιδικῇ γραμματείᾳ τοῦ ἀποχωρήσαντος κ. Σ. Σταμούλη). Συνήλθε δὲ εἰς τέσσαρας ἐν ὄλῳ συνεδρίας ἀλλ' ἀπετελείωσε τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ

Περιοδικοῦ συγγράμματος τοῦ Συλλόγου, οὗτινος τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐκδόσεως κατὰ τὰ δύο τρίτα ἐπεμελήθη ἡ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Σπ. Καραγιαννίδου καὶ τὴν γραμματείας τῶν κ. Π. Βιζουκίδου καὶ Δ. Βαρσάμη Συντακτικῆ Ἐπιτροπεία τῶν ἐτῶν ΜΔ' καὶ ΜΕ', συμπράττοντος καὶ τοῦ κ. Χρ. Πανταζίδου.

Ἡμεῖς δὲ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκλυπώσαντες περὶ τὰ εἴκοσι τυπογραφικὰ φύλλα συνεπληρώσαμεν τὸν ἐκ φύλλων πυκνοτάτης ὕλης ἐξήκοντα ΚΘ' τοῦτον τόμον περιέχοντα α') τοὺς καταλόγους τῶν *ταχυκῶν*, *ἐπιτίμων* καὶ *ἀντιεπιστελλόντων μελῶν*, ὡς ἔχουσιν κατὰ τὸ ΜΣ' συλλογικὸν ἔτος, τοὺς ἰδρυτάς, ἐνεργέτας, δωρητάς καὶ προέδρους τοῦ Συλλόγου, ὡς καὶ τὰ προεδρεία καὶ τὰ γραφεῖα τῶν διαρκῶν ἐπιτροπειῶν τῶν ἐτῶν 1902-1905· β') τὰ *πρακτικὰ* καὶ τὰς *ἐκθέσεις* τῶν πεπραγμένων κατὰ τὰ συλλογικὰ ἔτη ΜΒ', ΜΓ' καὶ ΜΔ'· γ') τὰς *ἀνακοινώσεις* τῶν εἰρημένων ἐτῶν, ἐν αἷς συμπεριελήφθησαν καὶ τινες τῶν παραλειφθειῶν ἐκ τοῦ ΚΗ' τόμου· καὶ δ') τὰς ἐργασίας τῆς *Βιολογικῆς Ἐπιτροπείας* τοῦ ἔτους 1902—3.

Ἡ ὅλη δὲ δαπάνη τοῦ ΚΘ' τόμου μετὰ φιλοκαλίας ὠμολογημένης καὶ ἰδιαζούσης τῷ τυπογραφεῖῳ τῶν κ. Ἀδελφῶν Γεράρδων, ἐν ᾧ τρίτος ἤδη τόμος τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου ἐξετυπώθη, ἀνήλθεν εἰς τὸ ποσὸν τῶν 11,880 γροσίων χρυσῶν, ἀπέναντι τῶν ὁποίων προηγουμένως μὲν εἶχον δοθῆ γρ. χρ. 1210, ἐφέτος δ' ἐμετρήθησαν λίραι Τουρκίας 55, ὥστε ὑπολείπεται χρέος γρ. χρ. 5,170.

Καὶ ἡ μὲν τὴν ἀρχὴν τῇ στιγμῇ ταύτῃ καταθέτουσα τοῦ ΜΣ' Συλλογικοῦ ἔτους Συντακτικῆ Ἐπιτροπεία τὸ ἔργον τετέλεκεν, ἀν δὲ ὁ Σύλλογος φρονίσιση ἐν καιρῷ ὅπως ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ ἐπομένου ἔτους καὶ αἱ ὑπολειπόμεναι τῶν δύο ἐτῶν 1905—07 ἐργασίαι πρὸ τοῦ τέλους τοῦ προσηχοῦς Δεκεμβρίου ὧσιν ἐκτετυπωμέναι, τότε ἐν τῷ μέλλοντι μᾶλλον εὐπρόσωπος θέλει παρίστασθαι γνωρίζων, εἴτε ἐν ἐνὶ τόμῳ εἴτε κατὰ τρίμηνα τεύγῃ, πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς ἐταῖροις καὶ τῷ παρ' ἡμῖν πολλὰ προσδοκῶντι ἐπιστημονικῶ κόσμῳ, τὴν ἐτησίαν αὐτοῦ συγκομιδὴν, καὶ δὲν θὰ καθυστερῇ ἐν τῷ τῆς διεθνούς ἐπιστημονικῆς κινήσεως ἀγῶνι, καταδεικνύων δι' ἔργων ὅτι παρὰ τὴν ἀποδιδομένην ἡμῖν ἀπραξίαν ἀείποτε, ὅση δύναμις καὶ ὅσα μέσα, θαρρούντως τὰ ἄριστα καὶ συμφορώτατα ἐπιδιῶ-

χομεν πρὸς διάσωσιν, συντήρησιν καὶ δυνα-
τὴν ἐπαύξησιν τῆς ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν
μόχθῳ πολλῷ κληροδοτηθείσης ἱερᾶς ταύτης
παρακαταθήκης.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Γ. ΣΩΤΡΟΠΑ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΦΞΑ΄ γενικῇ συνε-
δρίᾳ τῆς 25ης Ἀπριλίου 1907.

Φίλοι ἐταῖροι,

Ἡ Βιολογικὴ τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπὴ
διὰ τῶν ἀρχαιρεσιῶν αὐτῆς γενομένων ὑπὸ
τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Α. Διαμαράκη, προέδρου
τοῦ Συλλόγου, τὴν 21 Ἰουνίου 1906 ἀνέ-
δειξε πρόεδρον μὲν αὐτῆς τὸν κ. Κ. Μακρῆν,
γραμματεὰ δὲ τὸν κ. Γ. Σώτροπα. Ἀπὸ
τῆς 4 δὲ παρελθόντος Ὀκτωβρίου, ἡμέραν
καθ' ἣν ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπανελάβε τὰς ἐργασίας
αὐτῆς, μέχρι τῆς 18 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ἐποιή-
σατο 24 συνεδρίας, καθ' ἃς καὶ αἱ ἀκόλουθοι
22 ἀνακοινώσεις ἐγένοντο.

1) «Φορητὸς χειρουργικὸς ἀποστειρωτήρ»
ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Μακρῆ.

2) «Περὶ τῶν τραυμάτων τῆς κάτω κοίλης
φλέβος» ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σώτροπα.

3) «Περὶ συμφυσιοτομίας καὶ ἰβοτομίας»
ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Βλαϊκού.

4) «Περὶ διατροφῆς τῶν βρεφῶν» ὑπὸ τοῦ
κ. Νικ. Κοκκολάτου.

5) «Περὶ Μογγολικῆς ἰδιωτείας» ὑπὸ τοῦ
κ. Γ. Μόσχου.

6) «Περὶ φορητῆς χειρουργικῆς τραπέζης»
ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Μακρῆ.

7) «Διαμαρτία περὶ τὴν διάτλασιν τῶν νε-
φρῶν καὶ τῆς κύστεως» ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σώτροπα.

8) «Συμβολὴ εἰς τὴν ὑγιεινὴν τῶν ὀφθαλ-
μῶν» ὑπὸ τοῦ κ. Π. Ἰατροπούλου.

9) «Περὶ πτωσῆς μυελογόνου λευχαιμίας
μετὰ χροτίους ἐλώδεις πυρετοὺς» ὑπὸ τοῦ κ.
Δ. Βαρσάμη.

10) «Ἰστολογικαὶ μικροσκοπικαὶ ἐξετά-
σεις ἐπὶ διαγνωστικῷ μέσῳ ἐν τῇ γυναικο-
λογία καὶ τῇ χειρουργικῇ» ὑπὸ τοῦ κ. Κ.
Κομποθέκρα.

11) «Ἐπιδημιολογία τοῦ 1906» ὑπὸ τοῦ
κ. Π. Ἀπέρη.

12) «Τέταρος τῶν νεογνῶν» ὑπὸ τοῦ κ.
Γ. Νούτη.

13) «Ἰλιριώδης λυργγίτις» ὑπὸ τοῦ κ.
Γ. Μόσχου.

14) «Ἡ δερματόλη ἐν τισὶ δερματικαῖς
παθήσεσιν» ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Ρηγοπούλου.

15) «Περὶ τοπικῆς ἀναισθησίας» ὑπὸ τοῦ
κ. Κ. Μακρῆ.

16) «Περὶ τραυμάτων τῆς καρδίας καὶ τῆς
θεραπείας αὐτῶν» ὑπὸ τοῦ κ. Α. Ἀντίπα.

17) «Περὶ χοριοεπιθηλιώματος τῆς μή-
τρας» ὑπὸ τοῦ κ. Β. Κομποθέκρα.

18) «Περὶ ἐντεροκωλιτιδος καὶ ἰδία παρὰ
παισίν» ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Κοκκολάτου.

19) «Περὶ γενικοῦ ὑποδορείου ἐμφυσημα-
τος κατὰ τὴν διαδρομὴν γρίπτης» ὑπὸ τοῦ
κ. Α. Κρητικῶ.

20) «Περὶ τῆς ἐμμονῆς τῆς συγκολλησῆος
εἰς τοὺς πυθόντας τυφοειδῆ πυρετῶν» ὑπὸ
τοῦ κ. Α. Γαβριηλίδου.

21) «Δράσις τῶν παρ' ἡμῶν ἐπὶ πληρωμῇ
ροσοκόμων εἰς τὴν καθόλου ἰατρικὴν κίνησιν
τῆς πόλεως ἡμῶν» ὑπὸ τοῦ κ. Σαλάρα.

22) «Περὶ ὑδατίδων κύστεων τοῦ τραχή-
λου» ὑπὸ τοῦ κ. Σαγιάννου.

Αἱ ἀνακοινώσεις αὗται ἔδωκαν ἀφορμὴν
εἰς σοβαρὰς καὶ γονίμους ἐπιστημονικὰς συ-
ζητήσεις· καταδεικνύουσι δὲ τὸν ζῆλον-
τῶν μελῶν πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργα-
σίαν. Κατὰ τὸ ἔτος δὲ τοῦτο ἐπραγματο-
ποιήθη σπουδαῖον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς
Ἐπιτροπῆς ζήτημα, διὰ τῶν φιλοτίμων
προσπαθειῶν τοῦ σεβαστοῦ αὐτῆς προέδρου
κ. Κ. Μακρῆ καὶ τῆς προθυμίας τῶν ἀξιο-
τίμων μελῶν ἰδίᾳ δὲ τοῦ κ. Π. Ἰατροπού-
λου. Ἐννοῶ τὴν ἐπιτυχίαν πρὸς ἔκδοσιν
τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τευχῶν,
τὰ ὅποια θὰ ἐκδίδωνται κατὰ τριμηνίαν.
Ὁ Σύλλογος ἐπέτρεψε τοῦτο, δαπάναις
δὲ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἤρχισεν ἤδη
ἡ ἔκδοσις· τὸ πρῶτον τεῦχος εἶδε τὸ φῶς
κατὰ τὸν Ἰανουάριον, τὸ δὲ δεύτερον διανε-
μεται ἐντὸς ὀλίγου. Τὸ ἐκδοθὲν φυλλάδιον
ἀπεστάλη εἰς πολλοὺς τῶν ἐλλήνων ἰατρῶν
τῶν ἐνταῦθα καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἐγένετο
δέ, δύναμαι νὰ εἶπω, δεκτὸν μὲ ἐνθουσιασμόν.
Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περιοδικοῦ παρετηρήθη
καὶ αὔξησις καὶ τῶν ἀριθμῶν τῶν μελῶν κατὰ
τὰς συνεδριάσεις, ὡς καὶ τῶν γενομένων ἀνακοι-
νώσεων, ἀμφότερα σημεῖα λίαν θαρρυντικά.

Ἐτερον ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπῆρξεν ἡ
γνωμοδότησις διακεκριμένων ἰατρῶν Ἑλλή-
νων τε καὶ ξένων ἐπὶ τοῦ θέματος: «Κατὰ
πόσον εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτελῶνται αἱ ἐγχει-
ρήσεις καὶ ἡ ροσηλεία τῶν ἀσθενῶν κατ' οἰ-
κον». Πολλοὶ γινώμαι ἐλήφθησαν, τὸ πόρισμα

τῶν ὁποίων ἡ ἐπὶ τούτων συστάσα Ἐπιτροπὴ ὑπέβαλεν ἤδη δι' ἐκθέσεώς της εἰς τὴν Βιολογικὴν Ἐπιτροπὴν.

Καὶ ἄλλο ζήτημα ἀπησχόλησε τὴν Ἐπιτροπὴν· τοῦτο δὲ εἶναι ἡ σύστασις «*Ἱατρικοῦ Συνδέσμου*» καὶ παρ' ἡμῖν. Τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα ἐθεωρήθη ζωτικώτατον διὰ τοὺς ἐνταῦθα ἰατρούς, καὶ ἀνετέθη εἰς εἰδικὴν ἐπιτροπὴν πρὸς μελέτην, ἣτις καὶ ἐξεπόνησεν ἤδη τὸ σχετικὸν καταστατικόν, ὅπερ πρόκειται νὰ ὑποβληθῇ τῇ Βιολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

Τοιαύτη, κύριοι, ὑπῆρξεν ἐν τῇ συνόλῳ ἡ ἐργασία, τὴν ὁποίαν ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπετέλεσε. Λογίζομαι δὲ εὐτυχῆς δυνάμενος νὰ εἶπω ὅτι εἰς τὰ μέλη παρατηρεῖται ἀρκετὴ φιλοπονία καὶ ἔρως πρὸς ἀνάδειξιν Ἑλληνικῆς Ἱατρικῆς, θὰ ἦτο δὲ εὐτύχημα διὰ τὴν Ἐπιτροπὴν ἂν ἅπαντα τὰ ἀξιότιμα αὐτῆς μέλη ἠδύνατο νὰ παρευρίσκωνται κατὰ τὰς τακτικὰς αὐτῆς συνεδρίας.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓ. ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ ΧΡ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΕΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΦΞΑ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 25ης Ἀπριλίου 1907.

Κύριοι,

Ἡ Κοινωνιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ προε-

δρον τὸν κύριον Γεώργιον Ἀποστολίδην καὶ γραμματεῖα τὸν κ. Χρῆστον Χαραλαμπείδην, κατὰ τὸ διαρρεῦσαν συλλογικὸν ἔτος συνεκρότησε συνεδρίας τέσσαρας, καθ' ἃς ἀνεκοινώσαντο ὁ μὲν κ. πρόεδρος «*Περὶ τοῦ Κίρωνος κλήρου*», ἀναλύσας τὸν δικανικὸν τοῦτον λόγον τοῦ Ἰσαίου καὶ ἀναπτύξας σχετικὰς τινὰς διατάξεις τοῦ Ἀττικοῦ Δικαίου, ὁ δὲ γραμματεὺς «*Περὶ νέας τινὸς θεωρίας περὶ τῆς φύσεως τοῦ νομικοῦ προσώπου*», ἐξ ἀφορμῆς δὲ τῆς συμπληρώσεως πρακτικῶν προηγουμένης συνεδρίας ὁ αὐτὸς καὶ «*Περὶ χαρακτηριζομένου τῆς ἐξουσίας τοῦ Κλήρου τῆς Ἀνατολ. Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ λύειν τὰς διαφορὰς τῶν Χριστιανῶν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους*».

Κατὰ τὰς δύο τελευταίας συνεδρίας ἡ Ἐπιτροπὴ καθώρισεν ὡς θέματα τοῦ προκηρυσσομένου ὑπὸ τοῦ Συλλόγου διαγωνίσματος τὸ «*Περὶ διαζυγίου*» κατὰ τὴν Βυζαντιανὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν πράξιν τῆς Ἀνατολ. Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μέχρι σήμερον, ἀναδείξασα σύναμα τὴν πρὸς σύνταξιν τοῦ προγράμματος τοῦ διαγωνίσματος ἐπιτροπὴν, ἣτις ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν κ. κ. Βιζουκίδου Η', Δημοπούλου Α. καὶ Σπαθάρη Α.

ΔΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΣΤ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1906-1907

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩΙ ΣΥΛΛΟΓΩΙ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἈΦΞΕ' ἑκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς
τῆ 13ῃ Μαΐου 1907, ὑπὸ τοῦ προέδρου κ.

Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

*Παραγιώτατε Δέσποτα,
Ἐξοχώτατε Πρεσβευτά,
Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,
Φιλόμουσοι ὀμήγουρι,*

Ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἀνώτατον τοῦτο τῶν ἐπιγῆς ὄντων, φύσει κοινωνικός, προοδευτικός καὶ τελειουργούμενος, ἀνεζήτησε καὶ τὰς μεθόδους ἐκείνας δι' ὧν τὸ τε σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ τονοῦνται, ἐνισχύονται, καλλύνονται καὶ μεγαλύνονται. Καὶ πολλὰ μὲν τῶν ἐθνῶν ποικίλων φυλῶν, καὶ Σίται, καὶ Φοίνικες, καὶ Ἀσσύριοι, καὶ Αἰγύπτιοι καὶ ἄλλοι Σημίται λαοί, καὶ Ῥωμαῖοι ἀκόμη, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, μέθοδον ἐκπαιδεύσεως σωματικῆς καὶ ψυχικῆς συνεξεύρον καὶ συγκατασκεύασαν. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα πανταχοῦ βεβαίως δι' ὁμοιοζόντων μέσων τὰ κεκτημένα ἢ τὰ παρ' ἄλλων ληφθέντα προεφύλαττε καὶ μετέδιδε καὶ νέα ἀνεζήτη. Ἄλλ' ἕκαστον ἔθνος καὶ φυλὴ ἀναλόγως τῆς ιδιοσυστασίας αὐτοῦ, ταῦτα ἀνέπτυξε καὶ ἐφήρμοσε, καὶ ἐν τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τῷ σημείῳ τοῦ πολιτισμοῦ ἀφίκετο. Ἡ ἐπίδοσις ὁμως τοῦ προγονικοῦ πνεύματος πάντα τὰ ἄλλα ὑπερηκόντισε καὶ τοῖς προγόνοις τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπεφυλάσσετο νὰ ἐπιτύχωσι τὴν μόνην καὶ ἀσφαλῆ μέθοδον, διὰ τῆς ὁποίας τελειοῦνται καὶ σῶμα καὶ πνεῦμα.

Διὰ ταύτης δὲ διαπλάσθέντες καὶ ἐν ἀθανάτοις ἔργοις αὐτὴν ἀποκρυσταλλώσαντες, οὕτω προεβιβάσθημεν κατὰ τε τὴν διάνοιαν, τὸ ἦθος καὶ τὴν συναίσθησιν τοῦ καλοῦ καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἔργα, ὥστε οὐδεὶς οὔτε τότε, οὔτε νῦν ὑπερέβαλεν, καὶ ἡ τοιαύτη μέθοδος διαμένει κυριαρχοῦσα καὶ αἰώνιος κατακτητῆς, πρὸς ἣν στρέφονται καὶ δι' ἧς διαπλάσσονται ἀκόμη καὶ σήμερον πάντα τὰ προεξάρχοντα καὶ πρωτοποροῦντα ἐν τῷ πολιτισμῷ ἔθνη καὶ γένη.

Ἐν τῇ μεθόδῳ ταύτῃ ἐκτὸς τῶν αἰτημάτων τῶν ἰδίᾳ καθορισθέντων διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν παιδῶν καὶ ἐφήβων καὶ νέων ἐν τε διδασκαλείοις καὶ παρὰ γραμματισταῖς, καὶ ἐν γυμνασίοις καὶ ἀκαδημαῖαις καὶ ἄλλαις ἀνωτέραις σχολαῖς, συνέστησαν καὶ ἀγῶνας δημοσίουσιν σωματικοῦσιν καὶ πνευματικοῦσιν. Καὶ τὰ μὲν στάδια τῶν σωματικῶν ἀγῶνων ἄγρυπνον διατηροῦσι τὴν πρὸς τὴν γυμναστικὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀπὸ ταύτης κατὰκτησιν ἐντελεστέρας σωματικῆς ὑγιείας καὶ κάλλους. Τὰ δὲ στάδια τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων οὐ μόνον τὴν τοιαύτην ἀμιλλαν διακρατοῦντα καὶ ἐνισχύοντα, συντελοῦσιν εἰς τὴν προαγωγὴν πρωταθλητῶν τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἥθους καὶ τοῦ καλοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς θεατὰς καὶ ἀκροωμένους ἄμεσος προεγίνεται ἡ ψυχικὴ ἐνίσχυσις. Διότι ἐν τοῖς σωματικοῖς ἀγῶσι, ψυχικῶς πάλιν ὁ θεατῆς ὠφελεῖται, διεγειρομένης παρ' αὐτῷ τῆς ἐφέσεως καὶ τῆς θελήσεως πρὸς ἀπομίμησιν τῶν ἀγωνιζομένων καὶ στεφανουμένων. Οἱ μυῶνες ὁμως αὐτῶν κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δὲν ἐνισχύονται, οὔτε τὸ σῶμα προβιβάζεται κατὰ κάλλος καὶ εὐρωστίαν, ἐνῶ εἰς τοὺς πνευματικούς ἀγῶνας, σὺν ταῖς ἄλλαις ὠφελείαις καὶ τῇ κατόπιν μελέτῃ τῶν στεφανουμένων ἔργων, ὁ θεατῆς καὶ ἀκροώμενος, συναγωνίζεται καὶ συμπάσχει καὶ συνεργεῖ, καὶ ἐξέρχεται τοῦ σταδίου πλουσιώτερος μὲν τὰς γνώσεις, τελειώτερος δὲ κατὰ τε τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ καλοῦ. Ταῦτα ὑπ' ὅψιν ἔχοντες οἱ πατέρες, καὶ τὴν καλλιέργειαν καὶ διάδοσιν τῆς προγονικῆς σοφίας ἀνά τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν διὰ ταύτης ἀνάπλασιν τοῦ Γένους σκοποῦντες, ἐκτὸς τῆς ἄλλης περὶ τὴν ἐν γένει ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν τοῦ ἔθνους πολυτίμου αὐτῶν ἐργασίας, μεσοῦντος Ἀπριλίου τοῦ 1861, συνέστησαν στάδιον τοιούτων

πνευματικῶν ἀγώνων, τὸν *Ἑλληρικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον*.

Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ὁ Ἑλλήν. Φιλολ. Σύλλογος συνεδέθη καὶ συνειργάζετο μετὰ τοῦ ἤδη ἀπὸ 15 Φεβρουαρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, δι' *Ἀυτοκρατορικῶν Ἰραδὲ* προσυστάντος *Ἑλληρικῶν Ἱατρικῶν Συλλόγου*, σκοποῦντος τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἱατρῶν καὶ τὴν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν διάδοσιν τῶν ἱατρικῶν γνώσεων. Ἀμφότεροι δ' οἱ Σύλλογοι ἐν κοινῇ συνεδρίᾳ συνεώρταζον τὴν ἐπέτειον τῆς συστάσεως αὐτῶν, τὰ τε *πεπραγμένα* κατὰ τὸ *διαρρεῦσαν ἔτος* ἐκθέτοντες καὶ δι' ἐπιστημόνων λόγων καὶ ὁμιλιῶν τὰς ἐορτὰς ταύτας κοσμοῦντες.

Μετὰ δεκαετίαν ὅμως περίπου ὁ Σύλλογος πλέον φαίνεται αὐτοτελῶς ἐργαζόμενος, καὶ πολλαχῶς ἐν τε δυστυχίαις καὶ εὐημερίαις ζυμωθεὶς ταχέως ἠνδρώθη καὶ ἤκμασε καὶ ἴδιον αὐτῷ τὸ τέμενος τοῦτο οἰκοδομήσας καὶ τὴν προγονικὴν φιλολογίαν καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας καλλιερῶν καὶ μεγάλης πρόξενος γενομένου ὠφελείας σύμπαντι τῷ ἔθνει καὶ τοῖς περιοίκοις λαοῖς ἀνά τὴν Ἀνατολὴν. Αἱ δὲ ἐπέτειοι *τελεταὶ* περὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ περιοριζόμεναι ἐξηκολούθησαν τελούμεναι τακτικῶς.

Τούτῳ τῷ ἔθει ἐπόμενος καὶ τῷ Κανονισμῷ στοιχῶν ἀνῆλθον κἀγὼ ὅπως ἐξιστορήσω καὶ τὰ κατὰ τὸ ἀφιππεῦσαν ΜΓ' ἔτος τελεσθέντα ἀπὸ 1ης Μαΐου 1906—30 Ἀπριλίου 1907. Τὸ προεδρεῖον ἀνέλαβε τὰ τῆς διοικήσεως τοῦ Συλλόγου ἀπὸ τῆς 14ης Ἰουνίου 1906 ἀπαρτιζόμενον ὑπὸ τῶν κ. κ. Δ. Δ. Διμαράκη, Χρ. Παρτιαζίδου, Α. Ἀντωνοκοπούλου, Π. Τσελλέντη, Σ. Σταμούλη, Δ. Οἰκονομίδου, Δ. Μηλιώτου καὶ Αὐρ. Σπαθάρη, εἰς τὰς 16 δ' Ὀκτωβρίου παραιτηθέντος λόγφ ἔργασιῶν τοῦ β' ἀντιπροέδρου ἐξελέγη ἀντ' αὐτοῦ ὁ κ. Π. Ἀπέρης, ἀποδημήσαντος δὲ τῆς πόλεως ἡμῶν τοῦ κ. Σ. Σταμούλη ἐξελέγη εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Γ. Μόσχος.

Πρὸ πάσης ὅμως ἀφηγήσεως τῶν *πεπραγμένων*, φόρον εὐσεβοῦς *εὐγνωμοσύνης* τελοῦντες, *μνημονεύσωμεν* ἐκείνων, τοὺς ὁποίους *συναθλητὰς* ἔχοντες ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ ἀπώλεσαμεν ἕσσει κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Ὁ θάνατος κατὰ Φεβρουάριον ἀφῆρπασεν ἕνα τῶν *πρωταθλητῶν* τῶν τελευταίων χρόνων ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δράσεως αὐτοῦ τὸν αἰοίδιμον *Μιχαὴλ Γαλιῶν*, τὸν μετ' ἀκμαίου τοῦ ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως ἀγωνισθέντα ἐπὶ ἔτη καὶ ὡς μέλος καὶ ὡς πρόεδρος τῆς *Βιολο-*

γικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτῶν περιόδους τὰ τοῦ Συλλόγου ἀπὸ τῆς προεδρίας *ποιμάναντα*.

Ὁ Σύλλογος ἔσχε μεγάλην δευτέραν ἀπώλειαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἐξόχου φιλόλογου καὶ διδασκάλου τοῦ *Γένους* καὶ διασήμεου δραματικοῦ ἰδίᾳ ποιητοῦ, τοῦ ἀειμνήστου Δ. Βεργαράκη, τοῦ τιμήσαντος διὰ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ καὶ τὸν Σύλλογον καὶ σύμπαν τὸ ἔθνος καὶ ἀπὸ πολλοῦ διατελοῦντος ἐπιτίμου τοῦ Συλλόγου *μέλους*. Ἐπίσης ἐκ τῆς χορείας τῶν ἐπιτίμων αὐτοῦ μελῶν ἀπώλεσεν ὁ Σύλλογος τοὺς διασήμεους ἑλληνοιστὰς *Φρειδερίκον Blass, Κάρολον Dilthey*, τὸν μέγαν φιλόφρονον καὶ πολλαχῶς τὰ τῆς παιδείας διὰ μεγάλων χρηματικῶν δωρεῶν προαγαγόντα *Γρηγόριον Μαρασιῆν*. Ἐκ δὲ τῶν τακτικῶν αὐτοῦ μελῶν τὸν *Βασιλάκη βέην Συρακιώτην*, τὸν *Βασίλειον Σουβατζόγλου*, τὸν *Ἰωάννην Πεσματιζόγλου*, τὸν ἄμα ἐκλεγέντα *Κ. Ροιτάκη* καὶ ἐκ τῶν ἀρτεπιστελλόντων μελῶν τὸν ἐν Ραιδεστῷ θανόντα *Κ. Θεοδωρίδην*.

Ὁ *Ὀλύμπιος Περικλῆς* ἐν τῷ ἐπιταφίῳ αὐτοῦ, ἀντὶ θρήνων καὶ δακρύων ἢ ἄλλων ἐπαίνων, τὰ τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηναίων ἐξετάσας καὶ ἐξιστορήσας, ἐν τέλει ὡς ἀμάραντον στέφανον ἐπὶ τῶν θανόντων περιτίθησι τοὺς λόγους ὅτι ὑπὲρ τοιαύτης πόλεως μαχόμενοι ἔπεσον. Καὶ ὁ Σύλλογος οὐδένα ἄλλον ἔπαινον μεγαλείτερον βλέπει ἐν τοιαύτῃ τῆς σήμερον πανηγύρει, εἰμὴ νὰ ἐπαναλάβῃ ὅτι οἱ ἀειμνήστοι προαπελθόντες ἑταῖροι παρὰ τὰς βιοτικὰς αὐτῶν ἀνάγκας καὶ τὰς ἄλλας ὑπὲρ τῆς κοινωνίας αὐτῶν ἐνεργείας, ἠγωνίσθησαν μετ' ἀφοσιώσεως καὶ δὴ καὶ ἀταπαρνησίας καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ τοῦ Συλλόγου σταδίῳ πρὸς τε διάδοσιν καὶ διάσωσιν τῶν ἀγαθῶν τῆς προγονικῆς σοφίας ἀνά τὸ *Γένος* καὶ τὴν *Ἀνατολήν*.

Εὐτυχῶς ὅτι σὺν τῷ διεγειρομένῳ αἰσθηματι ἐπὶ τῇ ἀπώλειᾳ τοιούτων ἑταίρων πρὸς ἀπομίμησιν αὐτῶν, ἐξελέγησαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τέσσαρα μὲν *ἐπίτιμα μέλη*, οἱ κ. κ. *Σπυρίδων Λάμπρος, Νικόλαος Πολίτης, Γ. Schlumberger* καὶ *Κάρολος Diehl* ἐπιφανῆ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κατέχοντες θέσιν, τρία *ἀρτεπιστέλλοντα*, οἱ κ. κ. *Κ. Ζέγγελης*, καθηγητῆς τῆς χημείας ἐν τῷ Ἐθνικῷ τῶν Ἀθηναίων Πανεπιστημίῳ, *Βασίλειος Ἀποστολίδης* καὶ *Γεώργιος Ἀρβανιτάκης* καὶ τριάκοντα ἑπτὰ τακτικὰ μέλη, ἐν οἷς καὶ τρεῖς ἀντι-

πρόσωποι τοῦ ὠραίου φύλου, αἱ ἐλλόγιμοι κ. κ. *Εὐθυλία Ἀδάμ*, διευθύντρια τοῦ Ἰατρικοῦ Παρθεναγωγείου, *Ἐλένη Στρούβαλη*, ὑποδιευθύντρια τοῦ αὐτοῦ Παρθεναγωγείου, καὶ *Ἰουστίνη Λαγουδάκη*, διευθύντρια τοῦ Ἰωακειμίου Παρθεναγωγείου. Ἐπίσης εἰς τὸν κατάλογον τῶν τακτικῶν μελῶν μετεφέρθη ἐκ τῶν ἀντεπιστελλόντων ὁ κ. *Γ. Χασιώτης*, ἀρχαῖος τοῦ Συλλόγου ἀγωνιστῆς καὶ παλαίμαχος τῶν γραμμάτων σκαπανεύς. Καὶ οὕτω συμπληροῦντες τὰς τάξεις καὶ νέον αἷμα τῷ Συλλόγῳ προσπορίσαντες πεποιθήμεν ὅτι θέλομεν συνεχίσει τὸ ἔργον συμφώνως ταῖς παραδόσεσι καὶ τῇ δράσει τῶν προαναπαυθέντων ἀδελφῶν. Ἦδη δὲ μετὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ πρὸς τοὺς θανόντας καθήκοντος προβῶμεν εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν γεγενημένων.

Ὁ Σύλλογος ἀπὸ τινων ἰδίᾳ ἐτῶν, ποικίλοις λόγοις ἔνεκα καὶ ἰδίᾳ οἰκονομικοῖς, ἀναγκάζεται νὰ ποντοπορῇ διὰ περιεσταλμένων ἰστίων. Καὶ πάντοτε μὲν, ἀλλὰ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καὶ πάλιν σοβαρῶς τὰ τῆς καταστάσεως μελετήσας, ἀπεφάσισε νὰ προβῇ εἰς τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὑποδεικνυομένων μέσων, ὅπως ὅσον ἔνεστι πληρεστέρα ἢ πνευματικὴ προαγωγὴ ἐπιτελεῖται. Καὶ πολλὰ μὲν συνεζήτησε καὶ ἀπεφάσισε πρὸς πλουτισμὸν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν πνευματικῶν μέσων καὶ ἀγωνισμάτων, ὡς ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις λεχθήσεται, ἀλλ' ὅσον καὶ ἂν ἐκ σμικρῶν ἠθέλησε νὰ ἐπαναρχίσῃ ἐπεφάνη ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἔλλειμμα 250—300 ληρῶν. Πρὸς κάλυψιν αὐτοῦ πρώτον ἐσκέφθη νὰ περικόψῃ δαπάνας τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας ἀνευ βλάβης, ἐννοεῖται, αὐτῆς ὡς εἶχε, καὶ κατωρθώθη ὄντως, καὶ ὁ διαρρεύσας χρόνος κατέδειξε σπουδαίαν οικονομίαν ἐκ τε τῶν γενικῶν ἐξόδων καὶ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ὑπαλληλίας, οὕτως ὥστε οἱ δύο θυρωροὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τὴν διαρκῆ τῶν κοσμητῶρων καὶ τὰ πρότερον ὀρισθέντα αὐτοῖς καθήκοντα ἐξετέλεσαν, καὶ εἰς ἐξ αὐτῶν ἐπιτυχῶς πᾶν ἠδυνήθη εἰς τὰς εἰσπράξεις νὰ ἐπαρκέσῃ. Σὺν τούτῳ πρὸς ἐξεύρεσιν νέων πόρων καὶ κάλυψιν τοῦ ἔλλειμματος ἀντὶ παντὸς ἄλλου μέσου προετίμησε τὴν ἔγγραφην *συνδρομῶν*. Πρώτος ἐπηυλόγησε τὴν τοιαύτην βίβλον ἡ *Α. Θ. Παναγιότης* ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. κ. *Ἰωακείμ ὁ Γ'*, ἔγγραφεὶς διὰ λίρας ὀθωμανικὰς 20, ἡ *Α. Ε. ὁ κ. Ἰ. Γρυπάρης* διὰ 3, οἱ κ. κ. *Ε. Εὐγενίδης* καὶ *Α. Ζαρίφης*, ἀνέγραψαν ἀνά

15, οἱ κ. κ. *Κ. Ἡλιάσκος* καὶ *Γ. Χασιώτης* ἀνά 5, ὁ κ. *Σ. Σιδερίδης* 3, οἱ κ. κ. *Α. Πινατιῶρος* καὶ *Γ. Θεοχαρείδης* ἀνά 2 καὶ οἱ κ. κ. *Γ.* καὶ *Α. Ἀποστολίδης* ἀνά μίαν.

Ὁ Σύλλογος σκέπτεται νὰ ἐπαναλάβῃ τοὺς τοιοῦτους ἐράνους ἐν εὐρύτερᾳ κλίμακι, διότι καὶ αἱ τακτικαὶ πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου ἀνάγκαι μεγάλαι, εἰχομεν δ' ἀνάγκην καὶ ἐπιβαλλομένων ἐκτάκτων δαπανῶν πρὸς τε ἐπισκευὴν τοῦ κτιρίου, καὶ μεγέθυνσιν αὐτοῦ καὶ εὐρυνσιν τοῦ χώρου τῆς βιβλιοθήκης καὶ ἄλλων ἀκόμη ἀναγκασιούτων, ἀπαιτούντων δὲ μεγαλειτέρας θυσίας καὶ ἐξόδα.

Πρὸς τὴν *Γ. Θ. Παναγιότητα*, πρὸς τὸν *Ἐξοχ. Πρεσβευτὴν* τῆς Ἑλλάδος κ. *Ἰωάννην Γρυπάρην* καὶ πρὸς πάντας τοὺς συνδραμόντας, ἐκφράζομεν καὶ σήμερον τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου.

Ἐνεκα τῆς διακοπῆς τῶν ἐράνων καὶ τὸ ἔλλειμμα τοῦ παρελθόντος ἔτους ὀλοσχερῶς δὲν ἐκαλύφθη. Κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ ταμίου κ. *Δ. Μηλιώτου* συνταχθέντα ἀπολογισμὸν τῆς κινήσεως τοῦ Ταμείου ἔχομεν:

Εἰσπράξεις

Ἐπόλοιπον παρελθούσης χρήσεως <i>Α. Τ.</i>	15.14
Ἐπὶ ἐτήσιας συνδρομᾶς μελῶν.	» 188.—
» Διπλώματα	» 24.—
» Κληροδότη. <i>Α. Γεωργιάδου</i>	» 36.—
» 20% 1906	» 36.—
» Χορηγίας Ἐθν. Πανεπιστημίου 1905-1906 Δρ. 500	» 19.80
» Εἰσφορὰν τῆς <i>Α. Θ. Η. Ἰωακείμ Γ'</i>	» 20.—
» ἐκτάκτους συνδρομᾶς	» 52.— 339.80
Τὸ ὅλον.... <i>Α. Τ.</i>	354.94

Δαπάναι

Εἰς μισθοδοσίαν προσωπικοῦ... <i>Α. Τ.</i>	171.20
» ἐξόδα γραφείου	» 3.03
» » διάφορα	» 14.71
» πυρασφάλιστρα	» 12.10
» φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν...	» 12.—
» Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν (ἐκτύπωσιν Περιδοικοῦ)	» 55.—
» Ἐδανθ. Παρθεναγ. (ἀγίου Κωνσταντίνου)	» 30.—
» ὑποστήριξιν ἄλλων ἀπόρων σχολῶν	» 45.— 313.04

Ἐπόλοιπον ἐν τῷ Ταμείῳ... *Α. Τ.* 41.94

Τὸ ὑπόλοιπον τοῦτο δυστυχῶς δὲν δύναται νὰ ὑπολογισθῇ ὡς περίσσευμα, διότι ὀφείλο-

μεν διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Περιοδικοῦ καὶ δι' ἄλλας μικρὰς ὑποχρεώσεις ὑπὲρ τὰς ἐβδομήκοντα λίρας.

Ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀνεγράφησαν καὶ τετρακόσαι πενήκοντα λίραι διὰ τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην, ἐπειδὴ δὲ οὐδεμία ἐκτύπωσις συγγραμμάτων ἐγένετο, ἐκεφχαιοποιήθησαν αὐταί, καὶ οὕτω κατὰ τὸν ἀπολογισμὸν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐκλεγείσης διὰ τὴν κατάστρωσιν τῶν λογιστικῶν βιβλίων τῆς ἀπαρτιζομένης ἐκ τῶν κ. κ. *Ε. Σιδερίδου* καὶ *Π. Τσελλέντη*, ἡ μερὶς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης τῇ 30 Ἀπριλίου 1907 εἶχεν οὕτω:

Μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1906 εἶχε	Δρ. 232.974.85
οἷς προστίθεται κατάθεσις τελευταία	» 10.000.—
ἐν ὅλῳ τῇ 30 Ἀπρ. 1907 κερ.	» <u>242.974.85</u>

Μερὶς τόκων

Μέχρι 31 Δ/βρίου 1906 τόκοι διαθέσ.	Δρ. 50.651.30
Τεσσάρων μηνῶν 1907.....	» 3.283.30
ἧτοι μέχρι 30 Ἀπριλίου	» 23.934.60

Πρὸς τούτοις κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπιτροπὴν καὶ τὸ κληροδότημα τοῦ ἀειμνήστου *Ἡροκλέους Βασιάδου* εἰς τὰς 30 Ἀπριλίου 1907, ἐκτοκίζόμενον, συμποσοῦται εἰς 16.036 δρ.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως ἕκ τε οἰκονομιῶν καὶ ἄλλων μέσων διενεργηθέντα, ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς λογιστικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Συλλόγου τελεσθέντα καὶ τελούμενα δι' εἰδικῆς ἐπὶ τούτῳ ὡς εἴπομεν ἐκλεγείσης ἐπιτροπῆς, συγχρόνως καὶ τὰ τοῦ γραφείου τοῦ Συλλόγου ἐμελετήθησαν, γενήσονται δὲ πανθ' ὅσα ἀπαιτοῦνται πρὸς εὐχερτέραν καὶ τελειότεραν λειτουργίαν αὐτοῦ. Διὰ ταῦτα δὲ πάντα καὶ διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἄλλων τοῦ Συλλόγου ἐργασιῶν συνεκροτήθησαν τακτικά μὲν γενικαὶ συνεδρίαί εἴκοσι καὶ μία, εἰδικαὶ πέντε καὶ εἴκοσιν ἑπτὰ τοῦ προεδρείου, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἀπὸ 1ης Μαΐου μέχρι 16ης Ἰουνίου 1906 συνεδριῶν, διότι τὸ νέον προεδρεῖον ἀπὸ τῆς 16ης Ἰουνίου παρέλαβε τὴν ἀρχήν.

Ὁ Σύλλογος ἐπίσης τῇ αἰτήσῃ δέκα μελῶν ἀπεφάσισε τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ ἀπὸ δεκαετίας λειτουργούντος κανονισμοῦ, τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ὑπὸ τῶν κ.κ. *Ε. Σιδερίδου*, προέδρου, *Χ. Παρταζίδου*, *Ὁ. Ἀνδρέαδου*, *Π. Τσελλέντη* καὶ *Α. Σπαθάρη γραμματέως*· ἐπεράτωσε δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς ἡ ἐπιτροπὴ καὶ κατὰ τὸ ἀρχῆμενον *συλλογικὸν* ἔτος ὑποβληθήσεται τὸ ὑπ' αὐτῆς ἐκπονηθὲν σχέδιον.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὰ τῆς ἐσωτερικῆς ὑπηρεσίας καὶ οἰκονομικῆς τοῦ Συλλόγου καταστάσεως, ἔλθωμεν δὲ νῦν ἐπὶ τὴν διήγησιν τῶν οὐσιαστικῶν διὰ τὴν πνευματικὴν τῆς κοινωνίας προαγωγὴν τελεσθέντων καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀγῶνων.

Ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ κανονισμοῦ ἀρθρῳ, ὀριζομένου ὅτι σκοπὸς τοῦ Συλλόγου εἶναι ἡ τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν καλλιέργεια καὶ ἡ ἀνά τὴν Ἀνατολὴν διάδοσις αὐτῶν, ἀναγράφονται κατόπιν καὶ τὰ μέσα δι' ὧν ἐπιτευχθήσεται ὁ σκοπός.

α) διὰ τῆς ἐγγράφου ἢ καὶ προφορικῆς ἐν τῷ Συλλόγῳ ἀνακοινώσεως ἐπιστημονικῶν μελετημάτων, β) δι' ἐκδόσεως ὁμωνύμου περιοδικοῦ συγγραμματος, καταλλήλων συγγραφῶν καὶ βιβλίων χρησίμων τῷ λαῷ, γ) διὰ δημοσιῶν μαθημάτων, δ) δι' ἐπιστημονικῶν σχέσεων πρὸς συλλόγους καὶ ἄλλα ἐν τῇ ὀθωμ. Αὐτοκρ. καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ ἐπιστημονικῶν καθιδρύματα, ε) διὰ καταρτισμοῦ δημοσίας βιβλιοθήκης, ἀναγνωστηρίου, ὀργανοθήκης καὶ ἐπιστημονικῶν συλλογῶν, ς) δι' ἰδρύσεως διαγωνισμῶν πρὸς βελτίωσιν τῆς παρ' ἡμῖν παιδείσεως ἢ πρὸς λύσιν διαφόρων ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, ζ) δι' ὑποστηρίξεως ἀπόρων σχολειῶν καὶ ἰδρύσεως νέων, η) δι' ἐπιστημονικῶν συνεδριῶν καὶ θ) διὰ παντὸς ἄλλου προσφόρου μέσου.

Τῇ σειρᾷ ταύτῃ ἐπόμενοι ἀρξώμεθα τῆς ἐκθέσεως τῶν πεπραγμένων.

Οἱ πνευματικοὶ ἀγῶνες τῶν ἐγγράφων ἢ προφορικῶν ἀνακοινώσεων οἱ ἀναγραφόμενοι ἐν τῇ πρώτῃ κατηγορίᾳ καθὼς καὶ τὰ ἐν τῇ τρίτῃ δημόσια μαθήματα, ἐν τρισὶν ἐπιτελοῦνται σταδίοις. Α) ἐν ταῖς οἰκείαις ἐπιστημονικαῖς ἐπιτροπαῖς, ἔνθα συναγωνίζονται μόνον οἱ ἐν τῷ αὐτῷ ἐπιστητῷ συνάδελφοι, Β) ἐν γενικαῖς εἰδικαῖς τοῦ Συλλόγου συνεδρίαῖς διὰ γενικωτέρας ἐπιστημονικῆς ἀνακοινώσεως καὶ συζητήσεως, καὶ Γ) τὰ κατὰ πᾶσαν Πέμπτην καὶ Κυριακὴν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου πρὸς διδασκαλίαν τοῦ δημοσίου γινόμενα μαθήματα. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς ἐπιτροπαῖς καθὼς καὶ εἰς τὰς εἰδικὰς συνεδρίαῖς, ἐλευθέρως τὸ δημόσιον προσέρχεται.

Καίτοι δὲ μακρὸς καὶ βαρὺς ὁ παρελθὼν χειμὼν καὶ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἀρχαίου προέδρου ἐπένησεν ὁ Σύλλογος ἐπὶ τρεῖς ἔβδομάδας, οὐκ ὀλίγοι τοιοῦτοι ἀγῶνες καὶ σπουδαῖοι καὶ λίαν ἐπωφελεῖς ἐγένοντο. Καὶ

πρῶτον ἐπισκοπήσωμεν τοὺς ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς Ἐπιτροπαῖς τελεσθέντας. Ὁ Κανονισμὸς πέντε τοιαύτας ὀρίζει Ἐπιτροπὰς, τὴν *Φιλολογικὴν*, τὴν *Ἀρχαιολογικὴν*, τὴν *Βιολογικὴν*, τὴν *Κοινωνιολογικὴν* καὶ τὴν *Φυσικομαθηματικὴν*, ὧν ἡ τελευταία δυστυχῶς οὐδέποτε εἰργάσθη, ἡ δὲ πρὸ τινῶν ἐτῶν συστάσα *Ἀρχιτεκτονικὴ* ἐν καὶ μόνον ἔτος ἡδυνήθη νὰ ἐπιζήσῃ, ἐφ' ᾧ θέλομεν περιορισθῆ εἰς τὰς ἐργασίας τῶν πρῶτων μνημονευθεισῶν τεσσάρων Ἐπιτροπῶν.

Ἡ *Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ* πρόεδρος αὐτῆς ἐκλέξασα τὸν κ. Δ. *Οικονομίδην* καὶ γραμματεῖα τὸν κ. Α. *Μαζαράκην*, συνήλθεν εἰς 22 συνεδρίας, αἱ ἐργασίαι δ' αὐτῆς ἔχουσιν ὡς ἐξῆς: Ὁ κ. *Ἰ. Ἀσπριώτης* ἀνέγνωσεν ἐνδιαφέρονταν *πραγματεῖαν «Περὶ διορθώσεως τοῦ χωρίου 450 d ἐν τῷ Γοργία τοῦ Πλάτωνος»* συζητηθεῖσα προσκόντως ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ. Ἄλλη σπουδαιότατη ἐργασία τῆς Ἐπιτροπῆς ἐγένετο ἡ ἀνάθεσις εἰς τὸν πρόεδρον αὐτῆς τῆς συντάξεως ὑπομνήματος περὶ συγγραφῆς *«Λεξικοῦ τῆς Δημοτικῆς Γλώσσης»*. Τὸ ὑπόμνημα συνταχθὲν καὶ ὑποβληθὲν συζητήθη εἰς δύο τῆς Ἐπιτροπῆς συνεδρίας καὶ ἐγκριθὲν ἀνεγνώσθη καὶ ἐν γενικῇ ἐιδικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ.

Ὁ Σύλλογος ἐκτιμήσας τὴν γενομένην ἐπιστημονικὴν πραγματείαν καὶ τὴν μεγάλην σημασίαν τοῦ προτεινομένου ἔργου, συνεζήτησε καὶ ἐν τακτικῇ συνεδρίᾳ περὶ τοῦ ζητήματος καὶ ἀπεφάσισε νὰ τεθῆ εἰς ἐνέργειαν ἡ ἰδέα ἐξευρισκομένου τοῦ ἀναγκαιοῦντος χρημματος. Ἀπεφάσισε δὲ προπαρασκευαστικῶς νὰ δημοσιευθῆ εἰς ἰδιαιτέρον τεῦχος πᾶσα ἡ ἐν τῷ Συλλόγῳ ἀπὸ ἐτῶν ἀποκειμένη γλωσσικὴ ὕλη, ἐξευρισκομένων καὶ τῶν πρὸς τοῦτο ἀναγκαιοῦσῶν 300 λιρῶν περίπου, καὶ παρεκάλεσε τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπὴν νὰ προβῆ εἰς τὴν κατὰ τὰς ἐπιτροπῆς προπαρασκευὴν πρὸς δημοσίευσιν αὐτῆς.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ πολλαχῶς ἠσχολήθη καὶ περὶ τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης* καὶ περὶ τοῦ *Καραγαγεῖου διαγωνίσματος* ὡς ἐν τοῖς οἰκείοις τόποις λεγθήσεται· ἐν γένει δὲ μεθ' ὅλους τοὺς ἡμερησίους κόπους τῶν σχολικῶν ἀγῶνων πρὸς διάπλυσιν τῶν ψυχῶν τῶν παιδῶν ἡμῶν οἱ φιλόλογοι, οἱ ἐργασθέντες ἐν τῇ ἐπιτροπῇ, ἐπεδειξάντο καὶ ζῆλον καὶ ἀφοσίωσιν καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Συλλόγου, *πυράδειμα* καὶ ἐνταῦθα τοῖς μαθηταῖς

αὐτῶν γενομένοι καὶ τὸν Σύλλογον ἐν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ἔργῳ προαγαγόντες, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ τὴν κοινωνίαν πολλαχῶς ὠφελήσαντες.

Ἡ *Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ*, πρόεδρος ἐκλέξασα τὸν κ. Α. *Μόρτζιαν* καὶ γραμματεῖα τὸν κ. Γ. *Παχτίκον* συνεκρότησεν ἐν ὅλῳ ἔξ συνεδρίας¹.

Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν μικρὸν ἀριθμὸν τῶν συνεδριῶν καθῶς καὶ τὸν μακρὸν καὶ βαρὺν χειμῶνα, καὶ τὸ ὀλιγάριθμον τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, τῶν μάλιστα καὶ λόγῳ ὑγιείας μὴ δυναμένων νὰ ἐξέλθωσιν ἐν ὄρα νυκτός, δὲν ἔχομεν ἢ νὰ ἐπικροτήσωμεν διὰ τε τὴν γενομένην ἐργασίαν καὶ τὴν φιλοπονίαν τῶν μελῶν.

Ἐν τῷ κλάδῳ ὁμῶς τούτῳ καὶ ἡ κοινωνία ἡμῶν καὶ οἱ ξένοι εἶναι ἀπαιτητικώτεροι καὶ ζητοῦσι παρ' ἡμῶν ἐργασίαν ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς μέσης τοῦ ἔθνους ζωῆς. Ἐλπίζομεν ὅτι οἱ καταγινομένοι περὶ τὴν *ἀρχαιολογίαν* καὶ ἰδίᾳ τὴν *Βυζαντινολογίαν* θέλουσι σπεύσει νὰ συναγωνισθῶσι μετὰ τῶν οὕτω φιλοπόνων καὶ δεξιῶς ἐργαζομένων ἐν τῷ Συλλόγῳ, ὅπως καὶ ὁ Σύλλογος ἀποδίδῃ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κλάδῳ ἀφθονωτέραν τὴν συγκομιδὴν. Ἀληθές ὅτι αἱ βιοτικαὶ ἀνάγκαι πολλαὶ καὶ πολὺν ἀπαιτοῦσι χρόνον, καὶ ἡμεῖς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐργασθῶμεν ὡς οἱ ἐιδικῶς μόνην ἀσχολίαν τὴν ἀρχαιολογίαν ἔχοντες καὶ ἀδράως ὡς πρὸς τοῦτο πληρωνόμενοι, ἀλλὰ τὸ παρελθὸν καὶ ἐνεστῶς καὶ μέλλον ἐπιβάλλει, καὶ δεόν διὰ πάσης θυσίας νὰ ἐργαζώμεθα πρὸς ἀνεύρεσιν, μελέτην καὶ διάσωσιν τῶν *προγοικῶν θησαυρῶν*.

Ἡ *Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ* πρόεδρος ἐκλέξασα τὸν κ. Κ. *Μακρῆν* καὶ γραμματεῖα τὸν κ. Γ. *Σώτροπαν*, ἐτέλεσεν ἐν ὅλῳ 22 συνεδρίας καθ' ἃς ἐγένοντο ἱκαναὶ ἀνακοινώσεις².

Αἱ ἀνακοινώσεις αὗται εἰς τοὺς πολλοὺς κλάδους τῆς ἱατρικῆς ἀνταποκρινόμεναι, εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσαι, τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ πρωτότυποι, προκαλέσασαι σοβαρὰς καὶ ἐπιφελεῖς συζητήσεις.

Ἐπὶ τινος τῶν θεμάτων τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑποβληθέντων, ἡ Ἐπιτροπὴ ἤλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν καὶ μετὰ πολλῶν ἱατρῶν, ἐνταῦθα τε καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὁμογενῶν τε καὶ ξένων, ἐπὶ τοῦ ζητήματος *κατὰ πόσον*

1. Ἴδὲ τὰ ἀνακοινωθέντα ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς σελ. 74.

2. Ἴδὲ ἔμπροσθεν ἐκδόσειν Βιολογ. Ἐπιτροπῆς σελ. 76.

είναι δυνατὸν νὰ ἐκτελῶνται αἱ ἐγχειρήσεις καὶ νοσηλείαι ἀσθενῶν κατ' οἶκον. Σοβαρῶς δ' ἐσκέφθη καὶ περὶ συστάσεως ἰατρικοῦ παρ' ἡμῖν ἀλλολοβοηθητικοῦ συνδέσμου.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἠσχολήθη καὶ περὶ τοῦ καθορισμοῦ διαγωνίσματος ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ λεχθήσεται, ἐπετέλεσε δὲ καὶ σπουδαιότατον ἔργον τὴν ἰδίᾳ δαπάνῃ τῶν μελῶν αὐτῆς δημοσίευσιν κατὰ τριμηνίαν καὶ ἰδιαιτέρου παραρτήματος τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, συνδεθησομένου ἐν κεντρῷ μετ' αὐτοῦ, τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη ἤδη τὸ Β' φυλλάδιον, περιέχον ἐργασίας τοῦ διαρρευσαντος ἔτους, καὶ τὸ ὅποιον ἀγοραζόμενον ὑπὸ τε τῶν ἐνταῦθα καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἰατρῶν συντελεσε τὰ μάλιστα εἰς τὴν διάδοσιν ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν τῶν ἰατρικῶν γνώσεων.

Ἰατρὸς ὢν, δὲν ἐπιθυμῶ ἐγὼ νὰ προσφέρω τὸν προσήκοντα στέφανον εἰς τὰ μέλη τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν καὶ αὐταπάνησιν μεθ' ἧς ἐργάζονται. Ὁ Σύλλογος ἐγνωμονεῖ τῷ ἰατρικῷ σώματι ἐν γένει· ἐκ τῶν αὐτοῦ ἰδρυτῶν ἦσαν ἰατροὶ πολλοί, ἰατρὸς συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου καὶ τὸ ἰατρικὸν σῶμα διαρκῶς καὶ ἀκαμάτως συνεχίζει φερὲν ἀθλητὰς εἰς τὸν Σύλλογον. Δὲν ἐννοῶ νὰ ὑποτιμήσω τὰς ἐργασίας καὶ τῶν ἐκ τοῦ ἄλλου ἐπιστητοῦ ἀδελφῶν, ὅχι! μὴ γένοιτο! πάντες ἐν ἐσμέν. Δόξα ὅμως καὶ τῷ Ἀσκητιῷ, ὁ ὁποῖος ἀνατρέφει τοὺς μύστας αὐτοῦ οὕτως ὥστε ἐκτὸς τῶν φιλανθρώπων καὶ μετὰ κινδύνου βοηθειῶν πρὸς διάσωσιν τῶν πασχόντων δὲν ὀκνοῦσιν οἱ περισσότεροι καὶ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεως νὰ προσφέρωσιν εἰς τὸν πλησίον καὶ δι' ἄλλας αὐτοῦ ἀνάγκας.

Ἡ Κοινωνιο.λογικὴ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ πρόεδρον τὸν κ. Γεώργιον Αποστολίδη καὶ γραμματεῖν τὸν κ. Χρήστον Χαραλαμπεῖδην κατὰ τὸ διαρρεῦσαν σ.λ.λογικὸν ἔτος συνεκρότησε συνεδρίας τέσσαρας.¹

Κατὰ τὰς δύο τελευταίας συνεδρίας ἡ Ἐπιτροπὴ καθώρισεν ὡς θέμ.α τοῦ προκηρυσσομένου ὑπὸ τοῦ Συλλόγου διαγωνίσματος τὸ «Περὶ Διαζυγίου» κατὰ τὴν Βυζαντιακὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἀνατ. Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μέχρι σήμερον, ἀναδείξασα συνάμα τὴν πρὸς σύνταξιν τοῦ προγράμματος τοῦ διαγωνίσματος ἐπιτροπὴν, ἥτις

ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν κ. κ. Π. Βιζουκίδου, Α. Δημοπούλου καὶ Α. Σπαθάρη.

Δυστυχῶς ὡς καὶ ὁ κ. γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς ἐν τέλει ἀναφέρει μεθ' ὅλην τὴν καλὴν θέλησιν καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ προέδρου καὶ γραμματέως οἱ μύσται τοῦ Δικαίου ἀτεγκτοὶ δὲν προσήρχοντο, θεωροῦντες ἕως περιττὴν τὴν διάδοσιν τῶν φώτων τῆς Θεμέδος. Πιστεύομεν ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι δὲν θέλει ὑπερσχύσει ἡ ἰδέα αὕτη· ἡ κοινωνία ἡμῶν ἔχει μεγάλην ἀνάγκην ἐξαπλώσεως ὅσον ἔνεστι τῶν νομικῶν γνώσεων, καὶ μεγάλη προπαιδείας καὶ ἀσκήσεως εἰς τὴν ἐνσάρκωσιν πρὸς ἐξάσκησιν τῆς δικαιοσύνης. Μὴ λησμονώμεν ὅτι ὑψίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι τὸ εἶθεσθαι τὸ δίκαιον τοῦ πλησίον καὶ ἀγαπᾶν καὶ ἐξασκεῖν τὴν δικαιοσύνην.

Καὶ τοιοῦτοι μὲν οἱ ἐν ταῖς εἰδικαῖς ἐπιτροπαῖς ἐπιστημονικοὶ ἀγῶνες, μνημονεύσωμεν νῦν καὶ τῶν ἐν εἰδικαῖς τοῦ Συλλόγου συνεδρίαις γενομένων.

Τοιαῦτα συνεκροτήθησαν πέντε· ἐν τῇ α' τῇ συγκροτηθείσῃ τῇ 24ῃ Δεκεμβρίου ὁ κ. Ἄγγελος Σημηριώτης ὠμίλησε περὶ τοῦ Βίπτωρος Οὐγκῶ ὡς λυρικοῦ ποιητοῦ μετὰ μεταφράσεων ἐν ποιήσει τιῶν ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ. Εἰς τὰς 27 Ἰανουαρίου ἀνεγνώσθη, ἐξ Ἀθηνῶν εἰδικῶς ἀποσταλεῖσα, πραγματεία πρωτότυπος τοῦ νεωστὶ διορισθέντος καθηγητοῦ τῆς Γενικῆς Χημείας κ. Κ. Ζέγγελη «Περὶ μετάλλων τῶν ἀρχαίων ὀρυγαγίδων». Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ ἀνεγνώσθη καὶ τὸ ὑπόμνημα τοῦ κ. Δ. Οικονομίδου περὶ συντάξεως Ἀεξικῶ τῆς Δημάδουσι γλώσσης. Ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 11ης Μαρτίου ὁ κ. Α. Μόρτμαν ὠμίλησε «Περὶ Βοσπορίων ἀναμνήσεων» καὶ ἐν δυσὶ συνεδρίαις τῆς 27ης Μαρτίου καὶ 22ας Ἀπριλίου ὁ γεωπόνος κ. Α. Γαζῆς ἀνέγνω πραγματείας «Περὶ γάλακτος καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ». Τοιαῦται καὶ αἱ ἐν εἰδικαῖς συνεδρίαις τοῦ Συλλόγου γινόμεναι ἐργασίαι, ὀλίγαί βεβαίως πρὸς τὴν πληθύν τῶν ἐπιστημόνων τοῦ Συλλόγου μελῶν, ἀλλ' ἐλπίζομεν ὅτι τὸ τρέχον ἔτος ἔσται ἐν τούτῳ εὐδαιμονέστερον.

Τὰ δὲ δημόσια μαθήματα σκοπὸν ἔχοντα τὴν διάδοσιν ποικίλων γνώσεων εἰς τὰς διαφόρους τῆς κοινωνίας ἡμῶν τάξεις ἐπὶ τὸ ἐκλαϊκώτερον διδασκόμενα δεόν κατὰ τὸν Κανονισμὸν νὰ γίνωνται ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἀνατιθεμένης τῆς φροντίδος καὶ ἐποπτείας εἰς

1. Ἰδὲ τὰ ἀνακοινωθέντα ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς Ἐπιτροπῆς, σελ. 77.

τὸν πρῶτον ἀντιπρόεδρον. Ἐγγράφονται ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους οἱ βουλόμενοι καὶ οὕτω συντάσσεται ὁ κατάλογος αὐτῶν, ψηφίζομενος ὑπὸ τοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς χειμερινῆς περιόδου. Καὶ ἐνεγράφησαν τοιαῦτα μαθήματα τριάκοντα δύο, ἐγένοντο ὅμως εἰκοσι καὶ ἓν, ὧν τὰ δέκα ἑπτὰ ὑπὸ τῶν ἐγγραφέντων μελῶν καὶ τέσσαρα ἐκτάκτως, ἔχοντα κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν ὡς ἐξῆς:

Ἰπὸ τοῦ κ. Γ. Χασιώτου μαθήματα δύο «Περὶ τῶν δημῶδων μνημείων ἐν τῇ ἐλλληνικῇ γραμματεία καὶ ἐν τῇ ζώσῃ λαλιᾷ τοῦ λαοῦ».

Ἰπὸ τοῦ κ. Γ. Μόσχου μαθήματα τρία 1) «Περὶ τῆς φθίσεως ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ καὶ περὶ τῶν μέσων πρὸς καταπολέμησιν καὶ θεραπείαν αὐτῆς», 2) «Περὶ τῆς σωματικῆς καὶ διανοητικῆς ὑπερκοπώσεως καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐν ταῖς σχολαῖς», 3) «Πῶς πρέπει νὰ προφυλαττώμεθα ἀπὸ τῶν λοιμῶδων νόσων».

Ἰπὸ τοῦ κ. Α. Γ. Διμαράκη μαθήματα τρία 1) «Πῶς πρέπει νὰ λουώμεθα», 2) «Περὶ τῶν κακῶν τῶν προσγινόμενων εἰς τὰ βρέφη ἐκ τοῦ φασκιάματος», 3) «Πῶς νὰ ἐνδύωμεν τὰ βρέφη».

Ἰπὸ τοῦ κ. Δ. Παπαδοπούλου ἐν μάθημα «Αἱ Νεράιδες» μετ' ἀπαγγελίας ποιημάτων του.

Ἰπὸ τοῦ κ. Χ. Παταζίδου δύο μαθήματα «Ὁ Πλάτων καὶ ἡ ἐπίδρασις αὐτοῦ ἐπὶ τε τοὺς συγγρόνους καὶ τοὺς μεταγενεστέρους».

Ἰπὸ τοῦ κ. Ἀρ. Δημοπούλου ἐν μάθημα «Ὁ Θεουκλίδης ὁ ὕπατος διδάσκαλος τοῦ δημοσίου δικαίου».

Ἰπὸ τοῦ κ. Γ. Θεοχαρείδου ἐν μάθημα «Ὁ Παρθενὼν ὑπὸ ψυχολογικῆν ἑποψίαν».

Ἰπὸ τοῦ κ. Π. Ἀπέρη ἐν μάθημα γαλλιστὶ «Ἡ πάλη διὰ τὴν ὑπαρξιν καὶ ἡ Κυριακὴ ἐβδομαδιαία ἀνάπανσις».

Ἰπὸ τοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου «Ἡ ἐλλληνικὴ γλῶσσα καὶ οἱ μαλλιαροὶ».

Ἰπὸ τοῦ κ. Ν. Κοκκολάτου «Περὶ τῆς ὑγιεινῆς τοῦ βρέφους καὶ ἰδίως περὶ τοῦ μητρικοῦ θηλασμοῦ».

Ἰπὸ τοῦ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδου «Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐλλληνικῶν γραμμάτων ἐπὶ τὰς ξένας φιλολογίας καὶ ἰδίως τὴν γερμανικὴν».

Ἰπὸ τοῦ κ. Ἀρ. Καλεύρα «Τὸ δραματικὸν ἔργον τοῦ Ψερν».

Ἰπὸ τοῦ κ. Α. Migliewitsch γαλλιστὶ «Περὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶων καὶ τῆς Σουηδικῆς αἰσθητικῆς γυμναστικῆς».

Ἰπὸ τοῦ κ. Κ. Σπανοῦδη «Μάχη τοῦ Μαραθῶνος καὶ Μαραθῶνεις ὁρμῆς καὶ

Ἰπὸ τοῦ κ. Ἀγγέλου Σημηριώτου «Περὶ τοῦ Γάλλου λυρικοῦ Sully Prudhomme», μετ' ἀπαγγελίας ἐν μεταφράσει λυρικῶν ποιημάτων τοῦ γνωστοῦ τούτου ποιητοῦ.

Ἀληθές ὅτι τὸ βαρὺ τοῦ χειμῶνος καὶ αἱ διακοπαί, τὴν ἀναβολὴν καὶ ματαιώσιν πολλῶν μαθημάτων προῦκάλεσαν, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῶμεν ὅτι καὶ τινες τῶν ἐγγραφέντων, διὰ τούτου ἢ ἐκείνου τὸν λόγον ἐξ ἰδίων ἐκωλύθησαν.

Πέπεισμαι ὅτι οἱ νεαροὶ ἐπιστήμονες καὶ λόγιοι εἰς τὸ μέλλον ἔσονται θερμότεροι, ἐμβαθύνοντες εἰς τὴν σημασίαν καὶ μεγάλην τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Συλλόγου ὠφέλειαν.

Ἐκ δὲ τῶν γενομένων μαθημάτων, πάντα μὲν δυνατὸν εἰπεῖν ἦσαν καὶ καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἔνια μάλιστα ἀποτελοῦσι καὶ μονογραφικὰς μελέτας καταλλήλους καὶ διὰ τὰ ἐπιστημονικὰ τμήματα. Τοῦτο καταδεικνύει ὅτι τὸ τάλαντον δὲν ἀπολείπει, ὅτι ἔχομεν καὶ ἐπιστήμονας καὶ λογίους καλοὺς καὶ οὐκ ὀλίγους, διαφαινομένης καὶ ἐν τούτῳ καὶ τῆς θέσεως καὶ τῆς προόδου τῆς κοινωνίας ἡμῶν.

Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τῶν τοιούτων μαθημάτων ὁ Σύλλογος τῇ προτάσει δέκα μελῶν κατήργησε παλαιὰν ἀπόφασιν καὶ ἐπιτρέπεται νῦν, τῇ ἐγκρίσει πάντοτε τοῦ Συλλόγου, ἡ ἀποδοχὴ αἰτήσεων ὑπὸ μὴ μελῶν τοῦ Συλλόγου διὰ δημόσια μαθήματα.

Διὰ τὴν σύνταξιν καὶ ἐκτύπωσιν τοῦ Περιοδικοῦ αὐτοῦ ἔχει ἰδίαν ἐπιτροπὴν κατ' ἔτος ὁ Σύλλογος ἀποτελουμένην ὑπὸ τῶν γραμματέων τοῦ προεδρείου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτροπῶν καὶ ἐξ ἐνὸς μέλους ἐκλεγομένου ὑπὸ τοῦ Συλλόγου. Κατὰ τὸ παρελθόν δ' ἔτος τὴν Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν ἀπήρτιζον οἱ κ. κ. Χρ. Παταζίδης, πρόεδρος, Π. Τσελέντης, γραμματεὺς, Ἀρθ. Μαζαράκης, Γ. Παχτίκος, Γ. Σώτροπας, Χρ. Χαραλαμπείδης καὶ Γ. Μόσχος. Δόξα τῷ ἀγίῳ Θεῷ ὅτι ὁ ἀπὸ τοσούτων ἐτῶν ἐκτυπούμενος καὶ οἰκονομικοῖς λόγοις κυρίως μὴ βλέπων τὸ φῶς, εἰκοστός ἕνατος τόμος τοῦ Περιοδικοῦ, προστεθέντων κατὰ τὸ διαρρῆσαν ἔτος εἰκοσι καὶ δύο ἀκόμη τυπογραφικῶν φύλλων, ἐξεδόθη, ἀποτελούμενος ἐξ ἐξήκοντα τυπογραφικῶν φύλλων καὶ περιέχων σὺν τοῖς πίναξι τῶν μελῶν, ἰδρυτῶν, εὐεργετῶν, προέδρων κλπ., τὰ πρακτικὰ τῶν συλλογικῶν ἐτῶν 42ου, 43ου καὶ 44ου, τὰς ἀνακοινώσεις τὰς γενομένας κατὰ

τὰ ἔτη ταῦτα καὶ τὰς ἐργασίας τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς 1902 καὶ 1903. Τὸ προεδρεῖον πέποιθεν ὅτι θέλει ἐξεύρει τὰ μέσα ὅπως ἐν τῷ ἀρχαιμένῳ συλλογικῷ ἔτει ἐκδοθῆ καὶ ὁ τριακοστὸς τόμος μέχρι τέλους τοῦ λήξαντος 46ου ἔτους.

Γνωστὴ ἡ μεγάλη δωρεὰ τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Συλλόγου *Χρηστάκη ἐφέντη Ζωγράφου* πρὸς ἔκδοσιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων, τῶν Πατέρων τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν δοκιμωτάτων Λατίνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων. Δυστυχῶς κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος οὐδενὸς ἔχομεν τὴν ἐκτύπωσιν νάναγγεῖλωμεν, καίτοι ἀπὸ πολλοῦ διαμείβονται τὰ προκαταρκτικὰ περὶ ἐκτύπωσης τῆς *Ἠλέκτρας* τοῦ *Σοφοκλέους*, καὶ τοῦ *Λυσίου*. Εὐχαρίστως ὅμως ἀγγέλλομεν ὅτι ὁ κ. *Σ. Μωραΐτης* τελευταίως ἀνήγγειλεν ὅτι ἔχει ἔτοιμον καὶ τὸν δεῦτερον τόμον τοῦ *Πλάτωνος* καὶ πιστεύομεν ὅτι κατὰ τὸ διατρέχον ἔτος ἐπιτευχθήσεται ἡ ἐκτύπωσις τοῦ τόμου τούτου.

Κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος παρετηρήθη καὶ πάλιν ὅτι ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη βραδυπορεῖ, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Σύλλογος ἀνκοινώσας τοῦτο τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ παρεκάλεσε νὰ ἐξεύρη τρόπον ἐπιταχύνσεως τῶν ἐκδόσεων, ἀνευ βεβαίως προσβολῆς τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας αὐτῶν. Πρὸς τούτοις παρετηρήθη ὅτι οἱ ἐκδῶται δὲν τηροῦσι τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Γ' ἄρθρου τοῦ προγράμματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης: καθ' ὃ ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη προτίθεται σκοπὸν «πρῶτον καὶ κυριώτατον ὅπως τοὺς Ἕλληνας ποιητὰς καὶ πεζογράφους κοινότερον καταστήσῃ ἀνάγνωσμα μὴ μόνον τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἐκείνων ὅσοι διακοῦσαντες τὰ μαθήματα τῆς παρ' ἡμῖν μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τραπέντες ἐπ' ἄλλας ἐπιστήμας ἢ πρακτικὰ ἔργα οὐκ εἰσὶν ἱκανοὶ ἢ καὶ στεροῦνται τοῦ χρόνου τοῦ ἀπαιτουμένου πρὸς τελείαν κατὰληψιν τῶν θυμωμάτων ἔργων τοῦ δαιμονίου πνεύματος τῶν προγόνων». Αἱ ἐκδόσεις κυρίως ἔγιναν καὶ γίνονται εἰς μέτρον ὑψηλότερον, ὁλοσχερῶς διὰ τοὺς εἰδικῶς φιλολογοῦντας, ἐὰν δὲ προσθήσωμεν ὅτι καὶ ὀλίγα ἐκτυποῦνται ἀντιτυπα, καὶ εἰς μεγάλην πωλοῦνται τιμὴν, κατανοοῦμεν ὅτι ἡ ἔκδοσις ἐξετράπη τῆς θελήσεως τοῦ ἴδρυτοῦ καὶ τῶν πονησάντων τὸ πρόγραμμα καὶ ἀπεστερήθη τῆς ὠφελείας ἐκείνης ἣν θὰ ἐκαρποῦτο τὸ γένος, ἐὰν δι' ἀπλουστάτων ἐκδόσεων μεθ' ἐρμηνευτικῶν

σημειώσεων καὶ μεταφράσεων εὐκόλως ἐξεδίδοντο εὐώνως δ' ἐπωλοῦντο, ἡδύνατο ἕκαστος νὰ ἀγοράσῃ καὶ ἔχει σύμπασαν τὴν πατρίαν σοφίαν. Ἡ Φιλολ. Ἐπιτροπὴ φιλοτίμως πάνυ ἐδράζατο τοῦ ζητήματος καὶ πιστεύομεν ὅτι τὸ προσεχὲς ἔτος θέλει σημειώσῃ καὶ τὴν διόρθωσιν τῆς παρατηρηθείσης ταύτης ἀνωμαλίας παρακωλυσάσης τοιαύτην ἐθνικὴν ὠφέλειαν.

Τὸ προεδρεῖον ἐσκέφθη καὶ ὁ Σύλλογος ἐνέκρινε τὴν ἴδρυσιν καὶ πάλιν τῶν διαγωνισμῶν πρὸς ἔκδοσιν καὶ σχολικῶν καὶ ἄλλων ὠφελίμων βιβλίων.

Καὶ διὰ μὲν τὰ σχολικὰ καθώρισε νὰ βραβευθῶσιν ἐκ τῶν χορηγιῶν τοῦ μεγάλου δωρητοῦ τοῦ Συλλόγου κ. *Κ. Καραπάνου*, ὅστις ὤρισεν πρὸς τοῦτο 10.000 φράγκα ἀποστέλλων ἐκάστοτε τὰ διὰ τὰ βραβευόμενα καθορισθέντα ποσά. Ἡ μεγάλη αὕτη τοῦ ἀγωνοθέτου δωρεὰ ἠγγέλθη τῇ 27 Μαρτίου 1874, ἔκτοτε δὲ ἐβραβεύθησάν τινα, δαπανηθέντων ἐν ὅλῳ φρ. 4.250. Διὰ τὰ μένοντα φρ. 5.750, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Φιλολ. Ἐπιτροπῆς μετατροπὴ τῆς τοῦ προγράμματος καὶ ὠρίσθησαν τὰ θέματα ὡς ἐξῆς. Βραβεῖα δύο ἀνὰ 500 φρ. διὰ σύνταξιν Ἑλληνικῆς Ἱστορίας καὶ πρὸς συλλογὴν ἄσμάτων δημοτικῶν, βραβεῖον 600 φράγκων πρὸς ἔκδοσιν Ἱστογραφίας, βραβεῖα δύο ἀνὰ 1000 φράγκα πρὸς σύνταξιν Φυσικῆς Ἱστορίας παρεννευρομένων καταλλήλως καὶ γνώσεων ὑγιεινῆς καὶ κηπουρικῆς, καὶ πρὸς ἔκδοσιν λαϊκοῦ ἀναγνωσματορίου, καὶ βραβεῖον 2.150 φρ. χάριν τοῦ ἀναγκαιοτάτου τοῖς διδασκάλοις ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως. Τούτων προετοιμασθέντων, καὶ εἰδοποιηθέντος καὶ τοῦ μεγάλου δωρητοῦ, παρεκλήθη ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ νὰ συντάξῃ ἐκάστου τῶν διαγωνισμάτων τὸ εἰδικὸν πρόγραμμα.

Ὁ Σύλλογος ἐπίσης ἐψήφισε καὶ 40 λίρας δι' ἕτερα διαγωνίσματα, ὤρισε δὲ νῦν ἡ μὲν Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ τὸ «**Περὶ ὑγιεινῆς τῶν Σχολῶν**», ἡ δὲ Κοινωνιολογικὴ τὸ «**Περὶ διαζυγίου**» κατὰ τὴν βυζαντινὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μέχρι σήμερον. Παρεκλήθησαν δ' ἐπίσης ἀμφοτέραι αἱ ἐπιτροπαὶ ὅπως κατὰ τὸ 97 ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ συντάξωσι τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ προγράμματος.

Ὁ Σύλλογος πρὸς τούτοις διένειμεν εὐρέως εἰς σχολὰς καὶ ἀριστεύοντας μαθητὰς τοὺς

τόμους τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ὡς ὀρίζει τὸ πρόγραμμα, εἰς σχολὰς δὲ καὶ συλλόγους τὰ πολλαπλᾶ τοῦ Περιδικοῦ, τὰ ἐκδοθέντα Ζῶντα μνημεῖα, χάρτας Ζαφειροπούλου, ὡς καὶ ἐκ τῶν πολλαπλῶν βιβλίων τῆς Βιβλιοθήκης.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς σχέσεις μετ' ἐπιστημονικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν σωματείων, ὁ Σύλλογος καὶ τὰς ἀρχαίας διετήρησε καὶ νέας προσεκτίησάτο μετὰ τοῦ ἐν Γενεύῃ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἀρχαιολογικῆς Ἀκαδημείας, πρὸς τούτοις μετὰ τοῦ ἐκ τοῦ Συλλόγου γεννηθέντος «Διδασκαλικοῦ Συνδέσμου» καὶ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συλλόγου «Ὁ Μεταλλεύς», οἷς καὶ παρέχει πατρικὴν ξενίαν διὰ τὰς συνεδρίας αὐτῶν.

Μετὰ πολλῶν δ' ἐκπαιδευτικῶν σωματείων σχέσεις τηρεῖ ἀποστέλλων καὶ τὸ Περιδικὸν καὶ πάσας τὰς ἄλλας δημοσιεύσεις αὐτοῦ ἐκτὸς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης.

Πρὸς τούτοις ἀπεφάσισεν ὁ Σύλλογος νὰ συνδεθῆ καὶ πάλιν μετὰ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις λογίων ὅπως πέμπωσι τακτικῶς αὐτῷ ἐπιστημονικὰς ἐργασίας καὶ ἰδίᾳ ἀρχαιολογικὰς, γλωσσικὰς, τοπογραφικὰς κτλ.

Ὁ Σύλλογος πρὸς ἐπιτέλεισιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ διατηρεῖ καὶ Βιβλιοθήκην καὶ Ἀναγνωστήριον ἀνοικτὰ καθ' ἐκάστην ὡς δ' ἀπεφασίσθη τὸ Ἀναγνωστήριον ἔσται καὶ τὰς Κυριακὰς ἀνοικτόν. Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος προσήνεγκον εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τὰ ἐξῆς βιβλία οὐκ ὀλίγα: *

*) 1. Ὁ κ. Ἡλ. Μακρῆς ἀντίτυπον δημοσιεύσεώς του ὑπὸ τὸν τίτλον «Τηλεπάθεια καὶ Καζνετισμός». Ἀθῆν., 1906.

2. Ὁ κ. Κ. Σάββας, ἱατρός, ἀντίτυπον συγγραμμάτος του «Ἐγγχειρίδιον μικροβιολογίας». Ἀθῆναι, 1906.

3. Ὁ κ. Ε. Α. Σιδερίδης «Catalogus codicum monuscriptorum praeter Graecos et Orientales in Bibliotheca Angelica». Tomus prior. Romae, 1893.

4. Ὁ κ. Στέφ. Νούκας «Γραμματικὴν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς γλώσσης». Ἀθῆναι, 1896.

5. Ὁ κ. Ε. Β. Μποντώνας, γυμνασιάρχης Θεσσαλονίκης, ἀντίτυπον δημοσιεύσεώς του «Περὶ τῆς εὐθύνης ἡμῶν ὡς κληρονόμων τοῦ πολιτισμοῦ».

6. Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή The annual of the British-School at Athens». No XI. Session, 1904—1905 London.

7. Ἡ Ἐφορεῖα τῶν Ὀρθοδόξων Δημοσίων Σχολείων Χίου, ἐκθέσεις τῶν ἐν τοῖς Ὀρθοδόξοις δημοσίοις σχολείοις Χίου πεπραγμένων κατὰ τὰ σχολικὰ ἔτη 1900—1901, 1901—1902, 1902—1903, 1903—1904, 1904—1905.

8. Ὁ Σεβ. ἄγιος Μηθύμνης κ. Στέφανος, χειρόγραφον «Νομοκάνονος» Μελαξοῦ τοῦ ἔτους 1671.

9. Ὁ Πανσο. ἀρχιμ. κ. Χρυσόστομος Α. Παπα-

Καὶ περὶ πλουτισμοῦ τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἐσκέφθη ὁ Σύλλογος καὶ ἐγκύκλιοι πρὸς τοῦτο ἐξετυπώθησαν. Πιστευόμεν δὲ διὰ τῶν ἐπιστῆμων καὶ ἰδιωτικῶν διαρκῶν ἐνεργειῶν νὰ κατορθώσωμεν νὰ συμπληρώσωμεν ἐν πολλοῖς τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὸ ἀναγνωστήριον ἡμῶν. Καὶ κονδύλιον ἀνεγράφη ἐν τῷ προϋπολογισμῷ πρὸς τοῦτο μὴ δαπανηθῆν εἰς ἐτι, πρὸ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἄνω μέτρου. Ἀνάγκη ὅμως χώρου καὶ χώρου

δόπουλος ἀντίτυπον δημοσιεύσεώς του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἱερὰ Μονὴ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἡ ἐν αὐτῇ Θεολογικὴ Σχολή». Ἐν Ἱεροσολύμοις, 1905.

10. Ὁ κ. Β. Α. Μυστακίδης ἀντίτυπον δημοσιεύσεώς του ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἱστορία, χρησιμότης αὐτῆς, σχέσις πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπιστήμας». Κων/πόλει, 1906.

11. Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία «Ἐφημερίδα ἀρχαιολογική». Περίοδος τρίτη. Τεύχος α' καὶ β' (συνδεδεμένα). Ἀθῆναι, 1906.

12. Ἡ Διεθνήσις τοῦ *Levant Herald* «Annuaire-Almanach du *Levant Herald* pour l'année 1906». Cons/ple.

13. Ὁ ἱερολογ. κ. Γερμανὸς Στροινόπουλος ἀντίτυπον διατριβῆς του «Hippolyts philosophische Auschaungen». Leipzig, 1903.

14. Τὸ Ἐθνικὸν Ἰνστιτούτον τῆς Γενεύης «Memoires de l'Institut National Genevois». Tome XVIII (διπλοῦς), 1893—1900. Genève, 1900.

15. Ὁ κ. Π. Ἀπέρης «Annales medicales et bulletin de statistique de l'hôpital d'enfants Hamidié». Cons/ple, 1905.

16. Ὁ κ. Ν. Δεβίδης «Ἡ ἔξ Ἑλλάδος μετανάστευσις. Ἡ ἔκθεσις τῆς Βουλῆς καὶ ἡ σχετικὴ πρότασις νόμου». Ἀθῆναι, 1906.

17. Ὁ κ. Μιλ. Πανταζῆς τὰ ἐπόμεια ἔργα αὐτοῦ: α') Ἡ τοῦ κ. Ἀνδρέου Σκια «Φιλολογικὴ καὶ λογικὴ δύναμις» ὑπὸ δύο βιβλίων αὐτοῦ μνηνομένη. Ἀθῆν., 1905.

β') Ἡ τοῦ κ. Ἀνδρέου Σκια Ἀπολογία μᾶλλον τῆς κατηγορίας αὐτὸν ἐλέγχουσα. Ἀθῆναι, 1906.

18. Ὁ κ. Μπίστις, ἱατρός, ἀντίτυπον δημοσιεύσεώς του: «Τὸ τραῶμα ἐν τῷ βασιλικῷ ναυτικῷ τῆς Ἑλλάδος μετὰ αἰτιολογικῆς ἐισαγωγῆς τοῦ τραῶματος». Ἀθῆναι, 1906.

19. Ὁ κ. L. Mongeri, «Trasmission de la pensée». Con/ple, 1906.

20. Ὁ κ. Ἱερόθεος Ἀνθουλίδης, ἀντίτυπον ἐπιγραφόμενον: «Θέσις Θεολογική». Ἀθῆναι, 1899.

21. Ἡ Φιλόπτωχος Ἀδελφότης τῶν Κυριῶν τοῦ Πέραν: «Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων κατὰ τὸ ἔτος 1905». Κων/πόλει, 1906.

22. Ὁ κ. L. Burchner, «Ephesos». München, 1905.

23. Ὁ κ. Γ. Λαμπάκης, «Κατάλογον καὶ ἱστορίαν τοῦ Μουσείου τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης μετ' εἰκόνων». Ἀθῆναι, 1906.

πολλού, διότι πλείστα καὶ τῶν νῦν ὑπαρχόντων βιβλίων ἀπόκεινται ἐν αἰθούσαις καὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐκδιδόμενα ἐν ἰσογαίῳ καὶ ὑπογεῖῳ αἰθούσῃ. Καὶ ἤρξάμεθα δένοντες βιβλία, ὅπως οἰκονομήσωμεν καὶ χῶρον, ἀλλὰ ἀνάγκη ἐπιβάλλεται ἢ κατασκευῆς ἐρμαρίων, τὰ ὅποια νὰ θέσωμεν ἐν τῇδε τῇ αἰθούσῃ ἢ νὰ κτισθῇ καὶ νέα πρὸς τοῦτο ὀροφῆ, ἢ ὅποια θὰ χρησιμεύσῃ ἐπίσης καὶ διὰ τὰς ἄλλας τοῦ Συλλόγου ἀνάγκας. Ἡ ἀνάγκη αὕτη τοῦ Συλλόγου εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀπὸ πολλῶν ἐπιβαλλομένη ἐτῶν καὶ ἀνάγκη οἱ γενναῖοι τοῦ Γένους δωρηταὶ νὰ σπεύσωσιν εἰς βοήθειαν τοῦ Συλλόγου, διότι ἡ ὑπαρξίς καλῆς καὶ τακτικῆς βιβλιοθήκης εἶναι μεγάλῃς τῇ κοινωσίᾳ ὠφελείας πρόξενος. Μετ'

24. Ὁ κ. Σ. Σταμούλης, ἀντίτυπον τῆς ἐναίσιμου αὐτοῦ διατριβῆς: «Cibt es Kein Naturoecht? Versuch einer Kritik der über das Naturrecht herrschenden Theorien. Letztes Kapitel: Herbert Spencers Rechtslehre (Darstellung und Kritik), Jenö, 1906.

25. Ὁ κ. Κλ. Κοκκολάτος, ἱατρός, ἀντίτυπον δημοσιεύσεώς του: «Ἐκ τῆς ἱατρικῆς ἀρχαιολογίας. Ἡ ἱατρικὴ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ τραγωδίᾳ καὶ τῇ εἰδυλλιακῇ ποιήσει». Κων/πόλει, 1906.

26. Ὁ κ. Β. Α. Μυστακίδης, τὰ ἐπόμενα βιβλία:
α') «Essai sur les moyens les plus propres à conserver la santé des gens de mer, par M. Lind». Londres, 1758.

β') «The great exhibition and London in 1851, by Lardner» London, 1851.

γ') «Die Grabungen in Bel-Tempel zu Nipur, von H. U. Hilprecht». Leipzig, 1903.

27. Ἀνόνομος: «Lehrbuch der Orthopädischen chirurgie von Dr Albert Hoffa». Stuttgart, 1905.

28. Τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ὑψάλης τέσσαρας «Ἐναίσιμους διατριβὰς» ποικίλης ὕλης.

29. Τὸ ἐνταῦθα Ρωσικὸν Αὐτοκρατορικὸν Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτούτον τὸν Χ τόμον τῶν δημοσιεύσεών του μετ' ἐνὸς ἐτέρου σχετικοῦ τόμου ἀρχαιολογικῶν πινάκων. «Πίνακες I—CXVIII».

30. Τὸ Ἑθνικὸν Πανεπιστήμιον: α') Ἐπιστημονικὴ ἐπετηρὶς 1905—1806». Ἀθῆναι 1906

31. Ἡ Γενικὴ Διεύθυνσις τῶν βασιλικῶν μουσείων τοῦ Βερολίνου, ἀντίτυπον τοῦ ἀρτίως ὑπ' αὐτῆς ἐκδοθέντος ἀρχαιολογικοῦ συγγράμματος ὑπὸ τὸν τίτλον: «Die Inschriften von Prien». Berlin, 1906.

32. Ὁ κ. Σπ. Ζαβιτζιάνος, ἱατρός, ἀντίτυπον πονήματός του: «Περὶ ὑγιεινῆς τῶν στρατευμάτων». Κερκύρα, 1906.

33. Ὁ κ. Κ. Δ. Ζέγγελης, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τὰ ἐπόμενα ἔργα αὐτοῦ:

α') «Ἐγγειρίδιον ἀνοργάνου χημείας». Ἀθῆναι, 1905.

εὐχαριστήσεως δὲ παρατηρήθη ὅτι κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ἠῤῥξῃσεν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀναγνωστῶν τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἀναγνωστηρίου.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς ἀρχαιολογικὰς συλλογὰς ὁ πλουτισμὸς αὐτῶν δύσκολος, διότι, ὡς γνωστόν, νέος νόμος τοῦ Κράτους διέπει τὰς τοιαύτας συλλογὰς. Διὰ δὲ τὴν ὀργανοθήκην περισυνελέγησαν τὰ ἐν αὐτῇ ὄργανα, καὶ ἐπιτροπὴ ἐξελέγη πρὸς ἐξέτασιν αὐτῶν, διότι πολλὰ τούτων ἐβλάβησαν καὶ εἶναι ἀχρηστα, δύσκολος δέ, εἰ μὴ ἀδύνατος, ἡ ἐπισκευὴ αὐτῶν.

Τὸ ἔδδομον μέρος τοῦ πρώτου ἀρθρου τοῦ Κανονισμοῦ καὶ τὴν ὑποστήριξιν ἀπόρων καὶ ἰδρυσιν νέων σχολῶν ἐπιτάσσει πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐν

β') «Στοχεῖα μεταλλουργίας». Ἀθῆναι, 1902.

γ') «Ἐνέργεια, ὕλη καὶ αἰθήρ», λόγος ἐναρκτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς Χημείας. Ἀθῆναι, 1906.

34. Ὁ κ. Β. Ἀποστολίδης, τρία τεύχη δημοσιεύσεών του: «Γλωσσικαὶ μελέται ἐξ ἀφορμῆς τῶν Ἀκαδημεικῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκη». Ἐν Καίρῳ, 1904, 1905, 1906.

35. Ὁ κ. Ἀντ. Θ. Ἡπίτης, τὰ ἐπόμενα συγγράμματα του:

α') «Λεξιλόγιον Ἑλληνογαλλικόν». Ἀθῆναι, 1898.

β') «Λεξικὸν Γαλλοελληνικὸν καὶ Ἑλληνογαλλικὸν» ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν ὄρων. Τόμ. Α', Β', Γ' (3). Ἀθῆναι, 1895—98.

36. Ὁ ἱατρός κ. Κλ. Κοκκολάτος ἀντίτυπον δημοσιεύσεώς του ὑπὸ τὸν τίτλον «Traitement des maladies de l'endocarde du myocorde, du pericarde et des névroses du cœur». Cons/ple, 1907.

37. Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Ἡ αὕτη ἔταιρεία καὶ τὰ τεύχη τρίτον καὶ τέταρτον τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος. Ἀθῆναι, 1906.

38. Ὁ κ. Δ. Μ. Μελισσόπουλος ἀντίτυπον συγγράμματός του ὑπὸ τὸν τίτλον «Μεγάλη αὐτοβιβλῆκος λογιστικὴ καὶ καταστιχογραφία». Ἀθῆναι, 1907.

39. Ἡ ἐν Οὐασινγκτόνι τῆς Ἀμερικῆς «Smithsonian Institution» τὰς δημοσιεύσεις αὐτῆς τῶν ἐτῶν 1405 καὶ 1906, ἐκ ἐῤῥο τόμων. Washinhton, 1907.

40. Τὸ ἐνταῦθα Αὐτοκρατορικὸν Ρωσικὸν Ἀρχαιολογικὸν Ἰνστιτούτον, τὰ ἐξῆς:

α') Bulletin de l'Institut archéologique russe à Constantinople. Tome XI. Sofia.

β') Kahrié-Djami I. Istorie de Monastère Khora. Architecture de la mosquée. Mosaïques des narthex, par Th. Schmidt.

41. Ὁ ἱατρός κ. Κ. Σάββας τὰ ἐπόμενα ἔργα αὐτοῦ:

α') «Ἐγγειρίδιον ὑγιεινῆς». Ἀθῆναι, 1907.

β') Ἐκκλησίαι πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν Βουλὴν περὶ ἐξυγιάνσεως τῆς χώρας ἀπὸ τῶν ἐλειογενῶν πυρετῶν. Ἀντίτυπα τρία. Ἀθῆναι, 1907.

τούτω ὁ Σύλλογος ἀπὸ πολλοῦ περιέστειλε τὰ ἱστία περιοριζόμενος εἰς τὴν ἀποστολὴν εἰκοσαλίου ἐτησίας συνδρομῆς διὰ τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κολωνίας Εὐανθίειον Παρθεναγωγεῖον. Ἡ βοήθεια αὕτη θεωρεῖται ὡς ἀπὸ τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος ἐξαρτωμένη, ἀλλ' ὁ Σύλλογος ἐκτὸς τῶν ἐν ἀρχῇ ληφέντων ἀπὸ τοῦ κληροδοτήματος τούτου τόκων, περιεπλάκη κατόπιν εἰς δίκας καὶ ὄχι μόνον οὐδὲν λαμβάνει, ἀλλὰ δαπανᾷ καὶ ἄχθεται φέρων καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων τὸ καλὸν ὅμως βᾶρος τῆς ἐκ τοῦ ὑστερήματος ὑποστηρίξεως τῆς σχολῆς ταύτης. Ἡ δίκη ἐξακολουθεῖ ἢ μᾶλλον περιεπλάκη καὶ ἀδρανεῖ, πάντα δὲ τὰ προεδρεία ἀπὸ ἐτῶν τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο μελετῶσι δικόγραφα, ἐπιβαρύνουσι τοὺς ὁμογενεῖς δικηγόρους ἐνταῦθα, πληρώνουσι δὲ τοὺς ἐν Ἀθήναις. Ἀλλ' οὐδὲν δυστυχῶς κατορθοῦται. Ἐζητήσαμεν ἐσχάτως καὶ τὴν ἐπικουρίαν τοῦ ἐκ τῶν μεγάλων δωρητῶν τοῦ Συλλόγου, τοῦ ἀγαπῶντος αὐτὸν καὶ προθύμως ἐκάστοτε παρέχοντος πᾶσαν αἰτουμένην συνδρομὴν κ. Κ. Καραπάνου, ἐγράψαμεν δὲ καὶ πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καὶ πρὸς τὸν δικηγόρον ἡμῶν ἐν Ἀθήναις, πιστεύομεν δὲ ὅτι μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐκθέσεως τοῦ τελευταίου καὶ τὴν γνώμην τῶν ἐνταῦθα νομικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου νὰ εἰσέλθῃ ἡ ὑπόθεσις εἰς περίοδον τελειωτικῆς διακανονίσεως καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατάθεσιν τῶν μετρητῶν καὶ τὴν τῶν χροεογράφων. Ὁ Σύλλογος πρὸς ἐπάνοδον καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ, τῆς ὑποστηρίξεως δηλ. ἀπόρων σχολῶν, ἐκτὸς τοῦ Εὐανθίου Παρθεναγωγείου, εἰς ὃ κατέβαλε τριακοντα (30) ὄθωμ. λίρας, ἀπέστειλεν εἰς τρία σχολεῖα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀνὰ πέντε (5) ὄθωμ. λίρας διὰ χειρὸς τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Ἄλλ' ἐν μέγα ζήτημα ἐπιβάλλον καὶ ἀναγκαιότατον εἶναι ἡ μελέτη τῆς καταστάσεως τῆς ἡμετέρας ἐκπαιδεύσεως ἐν παντὶ τῷ κλίματι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἡ ἐν ἰδίῳ Μητρώφῳ καταγραφὴ καὶ ἡ διαρκῆς αὐτοῦ ἐν ἐνημερότητι τήρησις. Τὸ ἔργον δυσχερὲς ἀπαιτοῦν καὶ πόνους καὶ μόχθους πολλούς, ἀλλ' ὡς εἶπομεν ἀναγκαιότατον, διότι τότε μόνον θέλομεν γνωρίζει ἀσφαλῶς τί ἔχομεν, τί εἶναι τὸ ὑπάρχον καὶ τὰ δέοντα γενέσθαι ἐν πάσῃ τῇ ἐκπαιδευτικῇ δράσει. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑποστήριξις σχολῶν ἀπόρων, καὶ ἡ ἴδρυσις νέων καὶ ἡ γενικὴ καὶ ἡ κατὰ μέρος καὶ ἐπὶ πάσῃ ἐκπαιδευτικῇ ἀνάγκῃ ἐπικουρία ἔχει

ἀνάγκην σὺν ἄλλοις καὶ χρημάτων οὐκ ὀλίγων.

Λυπηρὸν βεβαίως διότι ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος μὲ ἀπολογισμὸν ἀπὸ τινῶν ἐτῶν, τριακοσίων καὶ τριακοσίων πεντήκοντα λιρῶν, ἀναγκάζεται καὶ πρέπει νὰ βοηθήσῃ καὶ ἄπορα σχολεῖα καὶ τὴν κατάστασιν τὴν καθόλου νὰ ἐφορᾷ. Οἱ λόγοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ ὑστερήματος καταβάλλουσι τὰ περισσότερα τῶν χρημάτων τούτων, προσφέροντες συνάμα καὶ κόπους καὶ μόχθους καὶ αὐπνίας καὶ ὑγίειαν πρὸς ἐπιτέλεσιν καὶ τοῦ ἐν γένει σκοποῦ τοῦ Συλλόγου.

Μεγάλοι εὐεργέται ἀνεφάνησαν τῷ Συλλόγῳ χορηγήσαντες γενναίως καὶ δὴ καὶ διὰ βοθησίας σχολῶν, ἀνάγκη ὅμως καὶ νῦν καὶ πάντοτε χορηγοὶ καὶ ἀθληταὶ νὰ βαίνωμεν παραλλήλως καὶ ἀδελφικῶς. Φιλανθρωπία δὲν εἶναι μόνον τὸ χορηγεῖν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀσθενῶν, τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν ἀναπήρων, ἀλλὰ καὶ ἡ χορηγία περὶ διατηρήσεως καὶ ἐνισχύσεως τῆς υγείας σώματος καὶ ψυχῆς, διότι ὑγίει τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦν καὶ τὸ ἦθος πολῖται ἀπεργάζονται τὴν ἰσχὴν καὶ τὴν πρόοδον τῶν κοινωνιῶν, ἀναπαοιδίδοντες πολλαπλασίως τὰ ὑπὲρ αὐτῶν ὑπὸ τῶν χορηγῶν δαπανηθησόμενα.

Τέλος μνημονεύομεν ὅτι ὁ Σύλλογος στοιχῶν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ συνέστησεν εἰς τὸ *Νοβέλειον βραβεῖον* τὸν ἐν Ἀθήναις ποιητὴν κ. Γ. Σουρῆν, τὸν ἔξοχον μὲν καὶ ἐν ἄλλοις κλάδοις τῆς ποιήσεως ἰδίχ ὅμως ἐν τῇ *Σατυρικῇ*, ἥτις σπουδαίως συντελεῖ εἰς τὴν κατὰ τε τὴν διάνοιαν καὶ τὸ ἦθος καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ καλοῦ προαγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν κοινωνιῶν, ἐν εὐαρέστῳ μάλιστα διαχύσει γενομένης τῆς τοιαύτης ἐπιδράσεως. Ὁμολογουμένως δὲ ἡ νεωτέρα ἡμῶν φιλολογία καὶ ἀφθόνως καὶ καλῶς ἐπλουτίσθη καὶ πλουτίζεται ἐκ τῆς ἀνεξαντλήτου τοιαύτης δράσεως τοῦ κ. Γ. Σουρῆ.

Καὶ τοιοῦτοι μὲν οἱ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συγκροτηθέντες ποικίλοι πνευματικοὶ ἀγῶνες, μεγάλης ὠφελείας διὰ τε τὰς ἀγωνισθέντας καὶ τὰς ἐγγύθεν καὶ πόρρωθεν θεατάς, ἀναγνώστας καὶ ἀκροατάς, καὶ δι' ὧν ὁ Σύλλογος συντελεῖ εἰς τὴν προπαιδεῖαν καὶ προαγωγὴν τοῦ ἔθνους ἐν τῷ πολιτισμῷ.

Ἐκ τῶν ἀγωνισμάτων καταφαίνεται ὅτι ὁ Σύλλογος στοιχῶν τῷ σκοπῷ καὶ τῷ Κανονισμῷ αὐτοῦ, σὺν τῇ προγονικῇ ἀρχαίᾳ καὶ μέσῃ καὶ νεωτέρᾳ φιλολογίᾳ, καλλιεργεῖ καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἐκ τῶν ἀφθόνως καὶ ἐκ τῶν

πρωταθλούντων σήμεραν ἔν τε ταῖς ἐπιστή-
μας καὶ ταῖς τέχναις λαῶν, βάσιν ὅμως κρα-
τεῖ τὴν διὰ τῆς προγονικῆς σοφίας καὶ μεθό-
δου ἀγωγὴν τῆς ψυχῆς, ἧτις εἶναι διὰ σύμ-
παντα μὲν τὸν κόσμον, δι' ἡμᾶς δ' ἰδίως ἡ
μόνη καταλληλοτέρα καὶ σύμφωνος πρὸς τὴν
ἰδιοσυστασίαν ἡμῶν, ἀποτελοῦσα τὸ ἐθνικὸν
ἡμῶν ἐκπαιδευτικὸν πρόγραμμα.

Ἄλλ' ἂν τὸ ἔργον ἦτο ἐν ἀρχῇ εὐχερέστε-
ρον, ἀπὸ τίνος κατέστη δυσχερέστερον. Ἡ
ἔφεσις, ὅπως ταχύτατα ἀναπτυχθῶμεν καὶ
ἰδίᾳ ἐν τῷ ἐμπολίῳ Ἑρμῇ καὶ τῷ Πλούτῳ,
ἡ ἐκπληξίς ἐπὶ τῇ μεγάλῃ ἀναπτύξει τῶν
ἀπὸ πέντε περίπου αἰῶνων, ὑπὸ τῶν τότε
προγόνων καὶ διδασκάλων, διὰ τῆς προγονι-
κῆς σοφίας καὶ μεθόδου προπαιδευθέντων
ἐθνῶν, αἱ πολλαπλαῖ ἐκπαιδευτικαὶ ἀνάγκαι,
ἡ ἀναγκαιοῦσα ἐκμάθησις δύο ἢ τριῶν γλωσ-
σῶν καὶ ἄλλων ἐπαγγελματικῶν γνώσεων,
τοιαύτην ἐπήνεγκον σύγχυσις, ὥστε αἰθεριώδη
καὶ ἰδεώδη, τινὲς μάλιστα καὶ ἔωλον καὶ
περιττὴν τὴν τῶν προγόνων σοφίαν τολμῶσι
νὰ ἀποκαλῶσι, καὶ ἤρξαντο ψάλλοντες ἐν
ποικίλοις ἤχοις τὸν ἀναβαλλόμενον κατὰ τῶν
κλασικῶν λεγομένων σπουδῶν, δηλ. τῆς προ-
γονικῆς μεθόδου, καὶ τὴν ἐλάττωσις τούτων
ἡ καὶ τὴν παντελῆ κατάργησιν προτείνοντες,
ἐνοοῦσι ἀπὸ τὰς μορφωτικὰς σχολὰς τὴν
διδασκαλίαν καὶ δύο ἢ τριῶν ξένων γλωσσῶν
καὶ πάσης πρακτικῆς γνώσεως, ὡς λέγουσιν,
καὶ δὴ ἐν τῷ αὐτῷ ὡς καὶ πρότερον χρονικῷ
διαστήματι.

Ἄλλοι τὴν ἐν τῇ Ἑῶα καὶ τῇ Ἀμερικῇ
συζήτησιν περὶ τῆς σπουδῆς, οὐχὶ τῆς προ-
γονικῆς σοφίας, ἀλλὰ τῆς γλώσσης, ὡς γλώσ-
σης καὶ παρ' ἡμῖν μεταφυτεύοντες, παρα-
πλανοῦσι πολλοὺς, μηδαμῶς ὁμολογοῦντες
ὅτι οἱ ξένοι καίτοι τὰ ἀθάνατα ἔργα τῶν
προγόνων εἰς τὰς γλώσσας αὐτῶν μετέφρα-
σαν, καίτοι καὶ ἴδ.αν μορφωτικὴν φιλολογίαν
διέπασσαν, ἐπιμένουσιν ὅμως καὶ κρατοῦσιν
ἀκόμη καὶ αὐτὴν τὴν σπουδὴν τῆς ἀρχαίας
Ἑλληνικῆς καὶ τὴν πλοκὴν ἀκόμη καὶ σύν-
ταξιν αὐτῆς θεωροῦντες λαμπρὰν ἀκόνην πρὸς
ἀγωγὴν καὶ λέπτυνσιν τῆς ψυχῆς. Καὶ διὰ
μὲν τὸ δεύτερον οὐδεμίᾳ συζήτησιν παρ' ἡμῖν
χωρεῖ, ἀλλ' ἐν τῷ πρώτῳ ὀφείλομεν «νὰ ἐν-
» νοήσωμεν πλέον πάντες, ὅτι ἄλλο μορφω-
» τικὴ καὶ ἄλλο ἐπαγγελματικὴ παιδευσίς,
» καὶ ὅτι ὁσονδήποτε καὶ ἂν μεταρρυθμισθῶ-
» σιν αἱ δημοτικαί, αἱ ἀστικαὶ σχολαὶ καὶ τὰ
» γυμνάσια, αἱ σχολαὶ αὐταὶ δεῖον νὰ ἦναι

» μορφωτικαί, καὶ ὅτι ἀναλόγως τοῦ ἐπαγ-
» γέλματος εἰς τὸ ὅποιον θὰ ἐπιδοθῶμεν ὀφεί-
» λομεν πρότερον νὰ ἐκπαιδευθῶμεν εἰς τὴν
» μίαν, τὰς δύο ἢ καὶ εἰς πάσας ἐξ αὐτῶν».
(Ἴδε ὑπόμνημα 1899 σελίς 7). Πλάνη εἶναι
τὸ νομίζεσθαι, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι μόνον εἰς τὰ ἰδεώ-
δη καὶ θεωρητικὰ κατεγίνοντο. Καὶ πέρυσιν
ἐν τῷ ἐκφωνηθέντι ἐντεῦθεν λόγῳ ἐμνημόνευ-
σα τοῦ Ἰσοκράτους λέγοντος ἐν τῷ πανηγυ-
ρικῷ τῶν Ἀθηναίων: «ἔτι δ' ἀγωνάσας ἰδεῖν μὴ
» μόνον τέχνης καὶ ρώμης ἀλλὰ λόγων καὶ
» γνώμης καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἀπάντων
» καὶ τούτων ἄθλα μέγιστα, . . . τὰ γὰρ
» ὑφ' ἡμῶν κριθέντα τοσαύτην λαμβάνει δό-
» ξαν, ὥστε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγαπᾶ-
» σθαι. . . . Χωρὶς δὲ τούτων αἱ μὲν ἄλλαι
» πανηγύρεις διὰ πολλοῦ χρόνου συλλεγεῖσθαι
» ταχέως διελύθησαν, ἡ δ' ἡμετέρα πόλις
» ἅπαντα τὸν αἰῶνα ταῖς ἀφικνουμένοις πα-
» νηγύρεσι ἐστίν». (Ἰσοκρ. Πανηγ. ιβ' 46).

Ἐκτὸς δὲ τῶν σφζομένων συγγραμμάτων ὁ
Ἀριστοτέλης ἀναφέρει καὶ συγγράμματα περὶ
γεωργίας, καὶ ἐκτὸς τῶν παρὰ τεχνίταις ποι-
κίλων σχολῶν κατὰ τὸν ἴδιον Ἀριστοτέλη
ὑπῆρχεν ἐν Συρακούσαις ὁ διδάσκων τὴν δου-
λικὴν ἐπιστήμην· ἀεκεῖ γὰρ λαμβάνων τις μι-
σθὸν ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήματα τοὺς
παιδας. Εἶη δ' ἂν καὶ ἐπὶ πλείω τῶν τοιού-
των μάθησις οἶον ὀφοποικίκα καὶ τᾶλλα γένη
τῆς διακονίας».

Ὁ δὲ Λουκιανὸς ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνουπνίου
αὐτοῦ γράφων, «ἄρτι μὲν ἐπεπαύμην ἐπὶ τὰ
» διδασκαλεῖα φοιτῶν ἤδη τὴν ἡλικίαν πρὸς-
» ἦθος ὦν», καταδεικνύει ὅτι πρὸ τῆς φοι-
τήσεως παρὰ τεχνίτη πρὸς ἐκμάθησιν τέχνης,
μέχρις ἐφηβίας μάλιστα εἰς τὰ διδασκαλεῖα
δηλ. τὰ μορφωτικὰ σχολεῖα ἐφοῖτα.

Ἄλλοι μόνον εἰς τὰ ἔθνη ἐὰν ἄνευ τῆς ἀπαι-
τουμένης μορφώσεως νομίζωσιν ὅτι δύνανται
νὰ ἐπιτύχωσιν εἰς τὰς τέχνας, τὴν ἐμπορίαν
καὶ τὰς βιομηχανίας καὶ μάλιστα ἐν τοῖς σή-
μερον χρόνοις, ὅτε καὶ αἱ συγκοινωνία καὶ αἱ
ἀνταποκρίσεις παγκόσμιοι καὶ ταχύταται.
Ἄνευ τῆς ἐνισχύσεως τῆς διανοίας, τῆς ἐν
ἀρετῇ ἀσκήσεως καὶ τῆς προαγωγῆς ἐν τῇ
συναίσθησει τοῦ καλεῦ, οὔτε δορυφόροι τῶν
ἄλλων ἐθνῶν δύνανται νὰ γίνωσι καὶ εἰς τὰ
τοιαῦτα ἔργα, ἀλλὰ θέλουσι παράγει ἀπλοῦς
χρηματιστὰς ἐργαζομένους διὰ τοῦ δόλου καὶ
τῆς ἀπάτης — Σκοπὸς εἶναι καὶ ἡ ἐξέλιξις
καὶ προαγωγή ἡμῶν καὶ ἐν τούτοις νὰ γίνῃ
τοιαύτη ὥστε καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν δημιουργού-

μενα καὶ κρινόμενα, «παρὰ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἀγαπᾶσθαι». Πῶς δ' ἐπιτυγχάνεται τοῦτο; Ἀμέσως κατωτέρω παρατίθησιν ὁ Ἰσοκράτης: «Φιλοσοφία τοίνυν ἢ πάντα ταῦτα» συνέξευρε καὶ συγκατεσκεύασε καὶ πρὸς τὰς «πράξεις ἐπαίδευσεν». Ὁ δὲ Ὀλύμπιος Περικλῆς ἐν τῷ ἐπιταφίῳ καί τοῦτο καταδείκνυσι λέγων α καὶ αὐτοὶ ἦτοι κρινόμεν γε ἢ ἐνθυμούμεθα ὀρθῶς τὰ πράγματα, οὐ τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις βλάβην ἠγούμενοι, ἀλλὰ μὴ προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ πρότερον, ἢ ἐπὶ ἃ δεῖ ἔργῳ ἔλθειν».

Ἐκτὸς δὲ τῆς ἐπιτυχίας εἰς τὰ πρακτικὰ ἐπαγγέλματα, διὰ ποίας φιλολογίας θέλομεν μορφώσῃ τὴν διάνοιαν, τὸ ἦθος καὶ τὴν αἰσθητικὴν τοῦ εἰς τὰς ὠραίας τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐπιδοθησομένου; Διὰ ποίων φώτων φωτιζόμενοι θέλομεν γράψῃ καὶ τελειοποιήσῃ τὴν νεωτέραν ἡμῶν φιλολογίαν; Πῶς καὶ διὰ τίνων ἐκτὸς τῆς θρησκείας ζωντανῶν ἐκ τῆς ἱστορίας παραδειγμάτων, θέλομεν ἀσκειῖσθαι ἐν τῇ ἀρετῇ, καὶ τηρεῖν τὰ πρὸς ἀλλήλους καὶ τὸν πλησίον καὶ τὴν κοινωσίαν καθήκοντα; Πῶς θέλομεν ἐκγυμνάσῃ τὸ ἦθος ὥστε οὔτε κακουργεῖν οὔτε ἀντικακουργεῖν κακῶς πάσχοντες; οὔδὲ ἀδικεῖν, οὔδὲ ἀδικούμενον ἀνταδικεῖν οὔτε κακῶς ποιεῖν οὔδὲν ἀνθρώπων οὐδ' ἂν ὁτιοῦν πάσῃ τις ὑπ' αὐτῶν; (Πλάτ. Κρίτ.) ἀλλ' ἐξ ἐναντίας τοὺς ἀδικουμένους ἐρωμενέστερον ἐργάζεσθαι ὅπως ἐλαττώνται αἱ ἀδικίαι καὶ κακουργίαι; Πῶς τέλος ἀπαρνούμενοι τὸ ἀνέσπερον τῆς προγονικῆς σοφίας θά δυνηθῶμεν ἐξελισσόμενοι διὰ τοῦ χρόνου, νὰ φθᾶσῃ καὶ ἀνέλθῃ μετὰ τῶν αὐτῶν.

Μὴ λησμονῶμεν ὅτι τὸ ἔθνος ἀκολουθήσαν

τὸ προγονικὸν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, σὺν ἄλλοις κατὰ τοὺς μέσους χρόνους δύο μεγάλα ἐπετέλεσεν ἔργα, τὴν διάδοσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τὴν εἰρηνικὴν ἀφομοίωσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. Κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἐν ἀσθενεῖα σωματικῇ καὶ ψυχικῇ, νέον θαῦμα ἐπιτελεῖ, τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Δύσει, αἴτιον γενόμενον τοῦ μεγάλου τῆς σήμερον πολιτισμοῦ. Ἐπὶ τέσσαρας δὲ καὶ πλέον κατόπιν αἰῶνας συνεχῶς ἀνέδειξεν ἐν τε τῷ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ, ὀλίγους μὲν ἀλλὰ τελείους ἀνδρας, ὧν οἱ λαϊκοὶ καὶ τῷ κράτει ὑπηρετήσαν καὶ ἀλλαγῇ ἀνεδείχθησαν καὶ τῷ ἔθνει πολλὰ πρὸς μόρφωσιν αὐτοῦ ἐποίησαν, καταλαβόντες ἐντιμον καὶ εὐφημον θέσιν ἐν τῇ γενικῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸν τίτλον οἱ Φαρισαῖοι.

Ἐρωτῶ ποῖα τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀπὸ τίνος δίκην ὑποκαμίσεων ἀλλασσομένων νέων προγραμμάτων;

Στῶμεν καλῶς! στῶμεν μετὰ φόβου! πρόσχωμεν!

Συσπειρωθῶμεν λοιπὸν περὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο παλλάδιον, καὶ τὰ ἐν ταῖς σχολαῖς προγράμματα ἐν τούτῳ τηροῦντες, ἐνισχύσωμεν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, τὸ Στάδιον τοῦτο τῆς εὐγενοῦς πνευματικῆς ἀμίλλης καὶ τῆς διαδόσεως ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐπὶ τῇ βᾶσει καὶ διὰ τῆς μεθόδου τῆς προγονικῆς σοφίας. Πάντες καὶ οἱ ἐν τῇ κοινίστρᾳ ἀθλοῦντες καὶ οἱ χορηγοὶ ἐντεινωμένους δυνάμεις καὶ γενναιότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα κατέλθωμεν, βεβαῖοι ὄντες ὅτι οὕτω προπονούμενοι τὰς ψυχὰς, τὴν πρόοδον καὶ εὐτυχίαν ἡμῶν τε αὐτῶν καὶ τοῦ Γένους ἐπιτυγχάνομεν.

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΩΝ ΜΕ΄ ΚΑΙ ΜΕΤ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ 1905—1907

Η ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ ΑΘΗΝΑΙΟΙΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΠΤΩΧΩΝ ΚΑΙ ΠΕΝΗΤΩΝ ΜΕΡΙΜΝΑ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

γενομένη κατά τὴν ΑΦΔΣ' ἑκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς
τῇ 11ῃ Ἰουνίου 1906 ὑπὸ τοῦ νέου προέδρου

Λ. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

Ὅντως ἱερὰ διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολο-
γικὸν Σύλλογον εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς σήμερον
καὶ ἡμέρα σεμνῆς πανηγύρεως. Ἐπὶ τῇ ἐπε-
τείῳ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ ἑορτῇ συνήλθομεν
καὶ πάλιν, ὡς ἔθος, ὅπως, ἀναμνησκόμενοι
τῶν γεννητόρων, τῶν πρὸ 45ετίας ἰδρυσάν-
των τὸ στάδιον τοῦτο τῶν πνευματικῶν ἀγώ-
νων πρὸς καλλιέργειαν καὶ διάδοσιν ἀνά τὴν
Ἀνατολὴν τῆς τε προγονικῆς καὶ τῆς ἄλλης
σοφίας, ἐπισκοπήσωμεν τοὺς ἐν αὐτῷ κατὰ
τὸ ἀφιππεύσαν ἔτος τελεσθέντας πνευματι-
κοὺς ἄθλους.

Καὶ τὰ μὲν περὶ τούτων ἐξιστόρησεν ἡδὴ
ἐπαξίως τῆς ἡμέρας καὶ τῶν πραγμάτων ὁ
γεραρὸς πρόεδρος κ. Χρῆστος Χατζηχρήστου,
τῷ κελεύσματι δ' αὐτοῦ στοιχῶν ἀναβαίω
καὶ γὰρ τὰς βαθμίδας τοῦ βήματος τούτου,
ὅπως κατὰ τὸ πρόγραμμα τῆς ἡμέρας, τὸ
ὀριζόμενον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κανονισμοῦ, ἀνα-
γνώσω ἐπιστημονικὴν πραγματείαν.

Τὸ ἔργον βεβαίως δυσχερὲς οὐ μόνον ἕνεκα
τοῦ ἐπισήμου τῆς ἡμέρας καὶ τῆς παρουσίας
τοσοῦτων ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἐπιστήμῃ διακρino-
μένων καὶ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ ἀπὸ
τῶν ἀρχαιεσιῶν ὀλίγου χρόνου, ἀλλὰ καὶ
διότι ἐπιστήμονα τὸ 117 ἄρθρον τοῦ Κανονι-
σμοῦ τὴν πραγματείαν ταύτην ἐπιτάσσει, ὅτε
καὶ κίνδυνος ψόγου, μὴ ἄλλοις μὲν φανῶ ξη-
ρὸς καὶ τοῖς εἰδικοῖς ὅροις τὸ θέμα πραγμα-
τευόμενος τοῖς εἰδικοῖς μόνον καταληπτὸς
γένωμαι, ἄλλοις δὲ δόξω ὅτι περὶ τὰ γνωστὰ
ἀσχοληθεὶς τῇ ἐκλαϊκευτικῇ ἐχρησάμην με-
θόδῳ, τοῖς μὴ εἰδικοῖς χαριζόμενος.

Ἄλλὰ τῇ ἀνάγκῃ πειθόμενος καὶ τὴν εὐ-
γενῆ ἐπιείκειαν πάντων προϋπολογιζόμενος,
ἐτόλμησα νὰ παραστῶ ἐνώπιον ὑμῶν. Πρὸς
ἀποφυγὴν δὲ καὶ τοῦ τελευταίου σκοπέλου
ἐξελεξάμην τὸ περὶ πτωχῶν καὶ πενήτων

θέμα, τῇ κοινωνιολογίᾳ μὲν κυρίως ἀνήκον,
ἀπτόμενον δ' ὅμως καὶ πάσης ἄλλης ἐπιστή-
μης καὶ ἐμπορίας καὶ βιομηχανίας καὶ τέ-
χνης καὶ τῆς σκέψεως καὶ δράσεως παντὸς
ἀνθρώπου, κοινὴ δὲ πᾶσιν οὐ μόνον ἡ ἐπι-
καρπία τῶν ὠφελίμων ἐκάστῳ ἐκ τῆς γνώ-
σεως τῶν μελετημάτων τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ
ἡ μελέτη καὶ ἔρευνα τοῦ ζητήματος πρὸς
ἐξεύρεσιν τῶν αἰτίων καὶ πρὸς ἐφεύρεσιν καὶ
ὀργάνωσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν ἀπαιτουμένων
θεσμῶν διὰ τὸ μέγα τοῦτο πάσης πολιτείας
ἠθικοκοινωνικὸν ζήτημα.

Ἐπειδὴ τὸ θέμα εἶναι εὐρύτατον, πε-
ριωρίσθην εἰς τὸ ἱστορικὸν μέρος αὐτοῦ, καὶ
ἰδίᾳ εἰς ἓν καὶ τοῦ μέρους τούτου κεφάλαιον,
περὶ τῆς τῶν πτωχῶν δηλονότι καὶ πενήτων
μερίμνης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις, στερ-
ρῶς οὕτως ἐχόμενος τῶν τοῦ Συλλόγου πα-
ραδόσεων καὶ τοῦ Κανονισμοῦ, ὅστις ἐν τῷ
54ῳ ἄρθρῳ ὀρίζει καὶ ἀνακοινώσεις «περὶ
ἔθων, ἠθῶν, θεσμῶν, νομοθεσιῶν καὶ λοιπῶν
τῆς ἀρχαιότητος ἠθικοκοινωνικῶν ζητημά-
των καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τὴν δια-
δοχικὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόδον τοῦ πολι-
τισμοῦ».

Καὶ ὅσα μὲν πρὸς τὴν μελέτην τοῦ ζητή-
ματος ἀπαιτοῦνται ὑπάρχουσιν ἀποκείμενα
ἐν τοῖς ἀθανάτοις βιβλίοις τῶν ὑπερφῶν
πνευμάτων, ἅτινα ἐξέθρεψεν κυρίως ὁ μέγας
τῆς ἐποχῆς τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν πολιτισμὸς.
Ἄλλὰ κατόπιν τοσοῦτον δυσμενῶς τὰ ἐν Ἑλ-
λάδι καὶ Ρώμῃ μετετρέπησαν καὶ τοιοῦτος
ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν μέσων χρόνων ἐκ τῆς
καταβάσεως καὶ συμμίξεως πολλῶν ἐθνῶν
πνευματικὸς χειμὼν ἐξεχύθη ἐν τῇ δυσμικῇ
κυρίως Εὐρώπῃ, ὥστε οὐ μόνον ἡ σημασία
τῶν ἀθανάτων ἐκείνων γραφῶν παρηνοεῖτο,
ἀλλ' ἐν πολλοῖς καὶ ἀκατανόητα ἦσαν.

Ἄλλ' ὅτε ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ πολιτισμοῦ τὸ πνεῦμα τῶν νεωτέρων ἔθνῶν ἀνένηψε καὶ ἐκ τῆς ἀντιλήψεως τῶν παρουσιαζομένων κοινωνικῶν ἀναγκῶν καὶ ἐζητοῦντο καὶ ἐξηρευνῶντο τίνα τὰ αἷτια καὶ τίνα τὰ δέοντα γενέσθαι καὶ δι' ἄλλα καὶ διὰ τὰ περὶ πτωχῶν καὶ πενήτων ζητήματα, τότε ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀθανάτων συγγραμμάτων τῆς ἀρχαϊότητος κατενοεῖτο ὅτι οὐδὲν καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ ὅτι, ὅπως ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις κλάδοις τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ πάσῃ τέχνῃ, καὶ ἐν τοῖς ζητήμασι τούτοις αἱ ἀρχαῖαι κοινωνίαι καὶ ἰδίᾳ ἡ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔγω καὶ ἐμελέτησε καὶ ἐνομοθέτησε καὶ ἐφῆρμωσε τὰ δέοντα.

Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον νομίζω νὰ προτάξω ὅσον ἔνεστι συνοπτικῶς τίνα καὶ πόσα περὶ πενήτων καὶ πτωχῶν μελετῶνται ὑπὸ τῶν πεπολιτισμένων ἔθνῶν σήμερον καὶ τίνες αἱ γνώμαι, οἱ θεσμοὶ καὶ οἱ νόμοι, δι' ὧν τὰ τοῦ ζητήματος διακανονίζονται.

Καὶ ὄντως μόνον ἡ τοιαύτη μέθοδος θὰ χορηγήσῃ ἡμῖν τὰ δέοντα ἐρμηνευτικὰ σχόλια καὶ τὸν ἀριάθειον μίτον πρὸς εὐχερῆστέραν κατανόησιν τῶν ἐν τοῖς προγονικοῖς συγγράμμασι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου λεγομένων.

ΜΕΡΟΣ Α'

Περὶ τῶν τελουμένων ἐν ταῖς νεωτέροις κοινωνίαις.

Ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον, εἶπεν ὁ μέγας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος φιλόσοφος Ἀριστοτέλης. Καὶ ὄντως ὁ ἄοπλος καὶ ἄνευ ὑπερασπίσεως ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐν κοινωνίᾳ διαβιώσεως καὶ τῆς κοινῆς συνεργασίας ἐπηύξησε τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, ὥστε οὐ μόνον ἑαυτὸν ὑπερήσπισεν, ἀλλὰ καὶ τὰ περίξ ἐν πολλοῖς καθυπέταξε καὶ ἀνυψώθη κατὰ τὴν διάνοιαν καὶ τὸ ἦθος Ἄλλ' εὐθύς ἀπ' ἀρχῆς παρετηρήθη ὅτι διὰ ποικίλους σωματικῶν καὶ ψυχικῶν λόγους οἱ πάντες ἐν τῇ ἐργασίᾳ ὁμοίως δὲν συνεισφέρουσι, τινὲς δ' ἐν τῇ ὁδῷ ὕστεροῦσι, πίπτοντες καὶ καθιστάμενοι ἀδύνατοι νὰ συντηρήσωσιν ἑαυτοὺς, ἢ θνήσκοντες ἐγκαταλείπουσιν οἰκογένειαν καὶ ἀνῆλικα ἀδύνατα καὶ ἄνευ οὐδενὸς μέσου.

Ἐν ταῖς πρωτογόνοις καὶ βραβάρους κοινωνίαις βεβαίως ὑπῆρξαν πλεονέκται ἰσχυροὶ ἀδιαφόρως πρὸς τοὺς τοιούτους διατεθειμέ-

νοι, ἀλλὰ καὶ ἐν πεπολιτισμέναις κοινωνίαις ὑπῆρξαν οἱ διδάξαντες ὅτι ἐν τῇ βιοπάλῃ οἱ ἰσχυροὶ καὶ δυνάμενοι δέον νὰ προχωρῶσιν, ἀδιαφοροῦντες διὰ τοὺς περίξ καὶ ὄπισθεν αὐτῶν πίπτοντας. Ἀλλὰ τὸ ἔμφυτον τῆς κοινωνικότητος αἶσθημα καὶ ἐν τῇ ἀσφαfeῖ αὐτοῦ συναισθήσει διήγειρε πάντοτε τὸν ἔλεον, τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν εὐσπλαγγίαν, ὧν ἕνεκα καὶ ὁ βράβηρος ἐστράφη πρὸς τὸν πλησίον καὶ ἐβοήθησεν αὐτόν. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐκ συναισθήσεως τῆς τοιαύτης ἀνάγκης ἐπιβαλλομένης ἀλληλεγγύης ἐν τοῖς θρησκευμασιν ἐθεσμοθετοῦντο τὰ δέοντα, ταῦτα δὲ ἐχειραγωγῶσαν πάντοτε τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὰς μᾶλλον βραβάρους ἐποχὰς καὶ ἐδίδαξαν ὅτι καθῆκον ἐπιβαλλόμενον παρὰ Θεοῦ εἶναι τὸ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ πενήτων μεριμνᾶν.

Ἀλλὰ βαθμηδὸν κατενοεῖτο ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ πολιτισμοῦ ὅτι ἡ τάξις, ἡ νομιμότης, ἡ δικαιοσύνη, ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ ἀνάπτυξις καὶ πᾶσα ἄλλη τοῦ ἀνθρώπου ἀξία διὰ τῆς κοινωνίας προάγεται, καὶ ὅτι πρὸς τοῦτο συντελοῦσι κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων αὐτῶν πάντα τὰ συνιστῶντα τὴν πολιτείαν ἄτομα. Φυσικὸν λοιπὸν ἐκ τοῦ ἀξιώματος τούτου ἐξαγόμενον ὑπῆρξε καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις λαοῖς ὅτι ἡ πολιτεία οὕτω δέον νὰ ὀργανίζηται, ὥστε νὰ ἐξασφαλίξη τὰ τῆς συντηρήσεως τῶν συνιστῶντων αὐτὴν ἀτόμων διὰ τῆς ἐργασίας, καὶ ὅτι ὑποχρεωτικῶς ὀφείλει νὰ μεριμνᾷ ὑπὲρ παντὸς ἀπόρου πίπτοντος ἐν τῷ τοιοῦτῳ ὑπὲρ τῆς κοινωνίας ἀγῶνι καὶ καθισταμένου ἀνικάνου νὰ διαθρεφῇ ἑαυτόν. Ἐν τῷ ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ 1889 πρώτῳ συνελθόντι Διεθνῆ Φιλανθρωπικῷ Συνεδρίῳ πρῶτον ἐπὶ τοῦ τάπητος ἐτέθη ζήτημα τὸ τῆς ὑποχρεώσεως, ἣν αἱ πολιτεῖαι ὀφείλουσιν ὑπὲρ τῶν ἀπόρων νὰ ἔχωσιν, ἐψηφίσθησαν δὲ τὰ ἐξῆς: Πανταχοῦ δέον διὰ νόμου νὰ κηρυχθῇ ὑποχρεωτικὴ ἡ τοῦ δημοσίου βοήθεια πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς, οἵτινες προσωρινῶς ἢ διαρκῶς εὐρίσκονται ἐν φυσικῇ ἀδυναμίᾳ νὰ ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς (ιδεὲς Congrès international d'assistance πρακτικὰ συνεδριάσεως 29 Ιουλίου 1889, σελ. 339).

Τὸ ἀξίωμα τοῦτο πολλὰ κράτη, καὶ ἰδίως οἱ Ἄγγλοι, εἶχον ἀναγνωρίσει καὶ ἐφαρμόσει ἤδη ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ (1601), ἐν Ἀμερικῇ δὲ καὶ Γερμανίᾳ καὶ Αὐστρίᾳ καὶ Δανιμαρκίᾳ καὶ Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ καὶ Ἑλβετίᾳ καὶ ἀλλαγῷ πρὸ τοῦ 1889 ἐφημεροῦντο, ταχθέντων ἰδίων φόρων

ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἢ ἐκ τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ χορηγουμένων τῶν ἀναγκαιούτων χρημάτων ἢ ἀφειθείας τῆς φροντίδος καὶ τῆς δαπάνης τοῖς δημαρχικοῖς διαμερίσματι, ταῖς κώμαις καὶ τοῖς δήμοις, κηρυχθεῖσιν ὑποχρεοῖς νὰ φροντίζωσι τὰ περὶ τῆς ἐργασίας καὶ βοήθειας τῶν πτωχῶν καὶ πενήτων τῶν περιφερειῶν αὐτῶν.

Ἄλλὰ καλῶς ἐννοηθῆτω ὅτι ἡ τοιαύτη τῆς κοινωνίας ὑποχρέωσις, ἀναφερομένη, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν πρώτων ἀναγκῶν τῆς ζωῆς, ἀπορρεῖ ἐκ τῆς ἀμοιβαιότητος τῶν καθηκόντων πολίτου καὶ πολιτείας, καὶ διὰ τοῦτο πᾶς πτωχός, ὑγιῶς ἔχων καὶ μὴ ἐργαζόμενος, ἀλλ' ὡς παράσιτον καὶ ἐπαίτης ἐκ τοῦ ἰδρώτος τῶν ἄλλων ἐννοῶν νὰ τραφῇ, οὐ μόνον οὐδὲν τοιοῦτον δικαίωμα κέκτηται, ἀλλὰ καὶ καταδικαστέος εἶναι, διότι τὴν ἀποσύνθεσιν τῆς κοινωνίας ἀπεργάζεσθαι, προσβάλλων τὴν πολιτείαν πρῶτον οικονομικῶς καὶ ἐμπορικῶς, διότι μὴ ἐργαζόμενος ἐλαττοῖ καὶ τὸν δημόσιον πλοῦτον καὶ τὴν παραγωγὴν τῆς χώρας, καὶ δεύτερον ἠθικῶς, διότι παράδειγμα τοῖς ἄλλοις γίνεται καὶ τοὺς ἀπογόνους ὁμοίως ἀνατρέφει καὶ ἐν τῇ ὀκνηρίᾳ, τῷ ψεύδει, τῷ δόλῳ καὶ πάσῃ ἄλλῃ ἀνηθικότητι ἀνατρεφόμενος τὴν καταστροφὴν τῆς κοινωνίας προπαρασκευάζει, γνωστὸν δὲ ἐκ τῶν δικαστικῶν στατιστικῶν πάντων τῶν ἔθνων ὅτι ἐκ τῆς τοιαύτης τάξεως ἐξέρχονται καὶ οἱ περισσότεροι τῶν ἐγκληματιῶν καὶ κακουργῶν.

Ἡ κατάστασις αὕτη τῶν τοιούτων πολιτῶν ἀνεγνωρίσθη ὡς νόσος κοινωνικῆ *pauperisme*, ἐκ τοῦ λατινικοῦ *pauper*¹ ἐπονο-

μασθεῖσα, χαρακτηριζομένη δὲ διὰ τῆς ἐξασθενίσεως καὶ παραλύσεως τῆς βουλήσεως, διὰ τῆς διαστροφῆς καὶ ναρκώσεως τῆς διανοίας, τῶν ἠθῶν, τῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἐν γένει, ὧν ἕνεκα καὶ καθίστανται οἱ τοιοῦτοι ἀνίκανοι νὰ διαθρέψωσιν ἑαυτούς.

Ἄνάγκη λοιπὸν ἀνεγνωρίσθη ἡ τῆς νόσου ταύτης καταπολέμησις καὶ διάφορα πρὸς τοῦτο ἐπενοοῦντο μέτρα. Ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς πολιτείαις, ὅτε τὸ *φρεουδαλικόν* σύστημα ἐπεκράτει, τὰ δὲ τῶν μὴ εὐγενῶν δικαίωματα παρεωρῶντο καὶ ἀνίσως εἶχον καὶ τὰ ζητήματα ἰδιοκτησίας, κεφαλαίου καὶ ἐργασίας ὑπὲρ τῶν εὐγενῶν ἐκानονίζοντο, ἕκαστος εὐγενῆς ἐμερίμνα ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ πενήτων τοῦ διαμερίσματος αὐτοῦ ἐξ ἐλεύσεως καὶ εὐσπλαγχνίης, ἢ δὲ *Παπικῆ Ἐκκλησία* πολυλαχῶς κατὰ τὰς ἀρχαίας παραδόσεις τὰ τῆς φιλανθρωπίας ἐκानονίζεν. Ἄλλὰ καὶ κατὰ τῆς ἐξαλείψεως τῆς ἐπαιτείας ἐνέργεια ἐγένετο, φοβεροὶ δὲ καὶ ἀπάνθρωποι νόμοι κατὰ τῶν ἐπαιτῶν ἐνομοθετοῦντο καὶ μαστιγώσεις καὶ στιγματισμοί, καὶ δὴ καὶ θανατικὴ ποινή.

Τὰ τῆς πτώχειας δ' ὅμως καὶ ἐπαιτείας ἠϋξάνοντο, εἰ δὲ καὶ ἡ μεγάλη ἐν Γαλλίᾳ μεταβολὴ κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐκήρυξε τὰ δικαίωματα τοῦ πολίτου καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ ἐνδεῶν μερίμναν ἀνεγνώρισεν, ὅμως κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα τὰ τῆς πτωχείας καὶ τὰ ἐκ τοῦ πωπερισμοῦ δεῖνὰ ἔτι μάλλον ἐπολλαπλασιάσθησαν, προστεθείσης τοῖς ἄλλοις αἰτίοις καὶ τῆς συρροῆς τῶν ἐπαρχιωτῶν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις πρὸς εὐρεσιν ἐργασίας, τῆς ἐν ταύταις δυσχερείας καὶ ἀκριθείας τοῦ βίου καὶ ἀνθυγιεινῆς διαίτης καὶ κατοικίας, τοῦ διεθνοῦς ἀνταγωνισμοῦ ἐμπορίας καὶ βιομηχανίας παρέχοντος ἀνεπαρκῆ ἡμερομίσθια κ. τ. τ., ὥστε οὐ μόνον οἱ ἐργάται καὶ πένητες δὲν δύνανται ἐργαζόμενοι νὰ ζῶσιν, ἀλλ' ἐν ὄρα νόσου ἢ ἄλλης δυστυχίας πίπτουσιν εἰς τὰς ἀγκάλας

χείας ἀπαντᾶ «σὺ μὲν οὐ τὸν ἐμὸν βλον εἶρηξας, τὸν τοῦ πτωχοῦ ὑπεκρόσω», καὶ κατωτέρω «ἀλλ' οὐχ οὐμός» τοῦτο πέπονθε βλος. Πτωχοῦ μὲν γὰρ βλος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἐστὶ μηδὲν ἔχοντα, τοῦ δὲ πένητος ζῆν φειδόμενον καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα, περιγίγνεσθαι δ' αὐτῷ μηδὲν, μὴ μέντοι μηδ' ἐπιλείπειν». Τούτων ἕνεκα τὴν πραγματείαν ἐπεγράψαμεν εἰ περὶ πτωχῶν καὶ πενήτων μερίμνα, μεταχειριζόμεθα δὲ τὴν λέξιν πτωχός καὶ πτωχεία συνώνυμον τῷ πωπερισμῷ πρὸς παράστασιν τῆς καταστάσεως, ἢ σήμερον ἐπαιτεῖαν καλοῦμεν.

1. Τὰς λέξεις *pauper* καὶ *pauperisme* δεῖον νὰ μεταφράζωμεν διὰ τῶν λέξεων *πτωχός* καὶ *πτώχεια*, διότι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πένης μὲν ἐλέγετο ὁ πόνος καὶ κόπος ποριζόμενος τὰ τοῦ βλου ἐκ τῆς ἐργασίας, πτωχός δὲ ὁ ζῶν χωρὶς νὰ ἐργάζεται. Ὁ *Ξενοφῶν* λέγει ἐν τοῖς *Ἀπομνημονεύμασι* ἀπροαιτεῖν ὡς περ τοὺς πτωχοὺς, ἢ δὲ Πενία ὑπὸ τοῦ *Πλάτωνος* ἐν τῷ *Συμποσίῳ* παρίσταται κατὰ μῦθον τινα καὶ *Θεαίνα*, κατὰ δὲ τὸν *Θεόκριτον* καὶ ἐφευρέτις τῶν τεχνῶν καὶ τῆς βιομηχανίας θεωρεῖται. Ἄλλ' ἐν τῷ *Πλούτῳ* τοῦ *Ἀριστοφάνους* ἔτι σαφέστερον ἡ διαφορά καταφαίνεται (455—612). Ἡ Πενία προτρέπουσα τὸν *Χορμιύλον* καὶ *Κλεψίδημον* νὰ μὴ ζητῶσι τὴν *Σαραπεῖαν* τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ τυφλοῦ *Πλούτου*, λέγει, αὐτὸν «χειροτέχνην ὡς περ δέσποινα ἐπναναγκάζουσα κάθηται διὰ τὴν χρεῖαν καὶ τὴν πενίαν ζητεῖν ὁπόθεν ἔξει τὸν βίον» καὶ ἐπιδεικνύει ἑαυτὴν μόνην ἀγαθῶν πάντων οὐσῶν αἰτεῖαν. Πρὸς δὲ τοὺς ἀποδοδοντας αὐτῇ τὰς ἀθλιότητας τῆς πτω-

τῆς πλήρους ἐνδείας καὶ ἐθίζονται βαθμηδὸν εἰς τὸν πωπερισμὸν καὶ τὴν ἐπαίτειαν. Οὕτως ἐγεννήθησαν τὰ μεγάλα κοινωνικὰ ζητήματα καὶ αἱ ἔριδες μεταξύ ἐργασίας καὶ κεφαλαίου καὶ αἱ τοσαῦται πρὸς ἐξομάλισιν τούτων κοινωνικαὶ αἰρέσεις, ἔνδεια δὲ καὶ πτωχεία, ἥτοι πωπερισμὸς εἰς ἔντασιν, καταλαμβάνων ὡς νόσος καὶ διαδιδόμενος διὰ τῶν μυρίων τεχνασμάτων αὐτοῦ εἰς τὰς χώρας τῶν δύο κόσμων.

Πρὸς θεραπείαν τῆς καταστάσεως ταύτης ἀνεπαρκῆ ἐθεωρήθησαν τὰ ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων, τῶν φιλανθρωπικῶν ἰδιωτικῶν ἐταιρειῶν καὶ τῶν ἰδιωτῶν δαπανώμενα καὶ ἠυξήθησαν διὰ τοῦτο αἱ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν κυβερνητικαὶ χορηγίαι, ἐταιρεῖαι δὲ καὶ ἰδιῶται ἐρρωμένεστερον εἰς τὴν πάλην κατῆλθον. Ἄλλ' οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐπηνέχθη καὶ τὸ κακὸν ἀπειλητικῶς ἐξωγκώθη, δι' ὃ πολλοὶ νέας καὶ πάλιν χορηγίας καὶ νέας ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν θεσμοθεσίας ἐζήτησαν. Ἄλλ' ὅμως σοβαροὶ παρατηρηταί, τὰ αἰτία τῆς ἐνδείας καὶ πτωχείας ἐρευνῶντες, ἀνεῦρον ὅτι ἐν τῶν μεγίστων αἰτίων τῆς αὐξήσεως τῆς πτωχείας εἶναι καὶ καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἡ βοήθεια παρέχεται. Διότι καὶ κυβερνήσεις καὶ ἐταιρεῖαι καὶ ἰδιῶται δίδουσι εἰς πάντα αἰτοῦντα χωρὶς ποσῶς νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τοσοῦτον προθυμότεροι καὶ συμπαθέστεροι καὶ γενναιότεροι εἴμεθα ὅσον οἱ ἐπαῖται γοερώτερον καὶ τεχνικώτερον ζητοῦσιν. Διὰ τοῦτο, λέγουσιν, οὐ μόνον οἱ ἐπαῖται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐργασίας δὲν ἐπανέρχονται, ἀλλὰ τὸ μόλυσμα τῆς νόσου διαβιβάζεται καὶ εἰς τοὺς ἐργάτας, οἵτινες βλέποντες τὸ εὐκολὸν τῆς διανομῆς τῶν βοηθημάτων καὶ κυρίως τὴν στοργὴν καὶ τὴν συμπάθειαν, μετ' ἧς τοὺς δολίους καὶ ὀκνηροὺς καὶ ἀνηθικούς βοηθοῦμεν, ἀποφεύγουσι τὰς βαρεῖας ἐργασίας, μηχανώμενοι καὶ ἀσκούμενοι καὶ αὐτοὶ πῶς διὰ τοῦ δόλου καὶ τῆς πανουργίας νὰ ἐξασφαλίσωσι διαρκῶς ἐντεῦθεν ἢ ἐκείθεν βοήθειαν, οὕτω δὲ τὸ κατὰ τῆς πτωχείας ὄπλον μεταβάλλεται εἰς μόλυσμα ὄξυνον καὶ πολλαπλασιάζον αὐτὴν.

Ἐνεκα τούτου ἤρξαντο σκεπτόμενοι πῶς νὰ κανονισθῶσι τὰ πράγματα οὕτως, ὥστε νὰ παρέχεται βοήθεια μόνον εἰς τοὺς ἀληθῶς ἐνδεεῖς. Οὕτω λοιπὸν ἐγεννήθη ἡ ἰδέα τῆς ἐρεύνης καὶ ἀνακρίσεως πρὸς εὔρεσιν τοῦ ἀληθῶς ἐνδεοῦς καὶ μετὰ πολλὰς δοκιμὰς κάλλιστον σύστημα κατεδείχθη ἢ διαίρεσις τῶν μεγάλων πόλεων εἰς δημοκρατικὰ διαμερί-

σματα ἢ ἐνορίας καὶ τῶν ἐπαρχιῶν εἰς κώμας καὶ δήμους, διότι ἐκάστη τοιαύτη κοινότης εὐκόλως δύναται νὰ ἐξελέγῃ τοὺς ἀληθεῖς αὐτῆς ἀπόρους καὶ ἐνδεεῖς, καὶ εἰς αὐτὰς ἀνετέθη καὶ ἡ ἀνέυρεσις καὶ βοήθεια τῶν πραγματικῶν ἐνδεῶν.

Ἄλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα ἡ πτωχεία (ὁ πωπερισμὸς δῆλα δὴ) ἐπιμένει ἀξανομένη, ὅξεις δὲ παρατηρηταὶ οὐχὶ πλέον τὰ ποσά, ἀλλὰ τὸν τρόπον τῆς βοήθειας καταγγέλλουσι. Διότι λέγουσιν ὅτι τὸ δίδοναι καὶ εἰς τὸν ὄντως ἄπορον εἶναι βλαβερόν, ἅτε δὴ ἐθιζόμενον καὶ τοῦτον εἰς τὴν ὀκνηρίαν καὶ τὴν βαθμιαίαν ἀπώλειαν τοῦ αἰσθήματος τοῦ συντηρεῖν ἑαυτόν. Οὕτω καὶ οἱ ἐξ ἀσθενειῶν ἢ ἄλλων αἰτίων πραγματικῶς ἐνδεεῖς γενόμενοι ἐργάται ἀποφεύγουσι νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ ἐξακολουθοῦσι λαμβάνοντες τὰ ἐλέη, ἢ δὲ ἴδρυσις ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ πλείστων φιλανθρωπικῶν καθιδρυμάτων, κυβερνητικῶν ἢ ἰδιωτικῶν, χορηγούντων ἄνευ οὐδεμιᾶς συνεννόσεως καὶ συνεργασίας, παρέχει τὴν εὐκολίαν νὰ λαμβάνωσι σήμερον παρὰ τούτου καὶ αὔριον παρ' ἐκείνου ἢ καὶ παρὰ πάντων συγχρόνως, πρόχειρον πρὸς τούτοις ἔχοντες καὶ τὴν διὰ μυρίων τρόπων ἐκμετάλλουσι καὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἐλεημοσύνης, ἣτις πάντοτε σχεδὸν τυφλῶς παρέχεται. Κυβερνήσεις τινὲς μάλιστα, ἀπὸ δὲ τοῦ 1865 καὶ φιλανθρωπικαὶ ἐταιρεῖαι ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ, «ὄργανωτικαὶ τῆς ἀγαθοεργίας» ἐπικληθεῖσαι, ἐπεδόθησαν εἰς σοβαρὰς μελέτας πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος. Ἐφήρμοσαν σύστημα αὐστηροτάτης ἀνακρίσεως, ἀναγράφουσαι πᾶσαν αἴτησιν τῶν πτωχῶν καὶ ἀναζητοῦσαι καὶ τὴν πραγματικὴν ἔνδειαν καὶ τοὺς δόλους τῶν αἰτούντων. Γενικῶς δὲ κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐξ 100 αἰτούντων περὶ τοὺς 10% ἔχουσι ἀνάγκην διαρκῆ βοήθειας, 27 προσωρινῆς, 40 καὶ πλέον ἔχουσι ἀνάγκην μόνον ἐργασίας, 23 δὲ εἶναι ἀνάξιοι προσοχῆς.

Πρὸς τούτοις κατεδείχθη ὅτι καὶ αἱ ἐν καιρῷ θεομηνιῶν, σεισμῶν, ψύχους, πυρκαϊῶν χορηγούμεναι εἰς τοὺς ἐργάτας ἐκτακτοὶ βοήθειαι βλαβερῶς ἐπ' αὐτοὺς ἐπιδρῶσι καὶ πολλοὶ ἐκ τούτων εἰς τὴν ὀκνηρίαν καὶ τὴν μέθην οὕτως ἐθίζονται, ὥστε ἀροῦνται τὴν προσφερομένην αὐτοῖς προσωρινὴν ἐργασίαν. Ἐκ πάντων τούτων ἐνκρηγέστατα καταδειχθείσης τῆς βλάβης, ἣτις προσγίνεται ἐκ τῆς τυφλῆς καὶ ἀσκόπου βοήθειας, οἱ ἐν τῷ Διεθνῇ Συνεδρίῳ

τοῦ 1889 συνελθόντες ἀντιπρόσωποι κρατῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἐταιρειῶν καὶ μετὰ τὴν ἀνακλήρυσιν τῆς ὑποχρεωτικῆς μερίμνης ὑπὲρ τῶν ἀπόρων καὶ ἐνδεῶν παρεδέξαντο κατ' ἀρχὴν καὶ ἐπεψήφισαν τὰδε: 1) νὰ προηγήται πάσης βοηθείας αὐστηρὰ ἀνάκρισις περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς καταστάσεως τοῦ αἰτουῦντος καὶ 2) νὰ παρέχεται εἰς τοὺς ὑγιεῖς ἀπόρους καὶ πτωχοὺς βοήθεια διευκολύνουσα αὐτοῖς τὰ μέσα, δι' ὧν οἱ ἴδιοι διὰ τῆς ἐργασίας νὰ ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ αἰτῶν πτωχὸς ἀγνοεῖ πολλάκις τί νὰ ζητήσῃ καὶ τί τὸ δυνάμενον νὰ βοηθήσῃ ἀποτελεσματικῶς αὐτὸν καὶ ἐπειδὴ πολλάκις καὶ ὀκνηρὰ καὶ κακαὶ ἔξεις καὶ ἀτολμία καὶ πάντα τὰ συμπτώματα τοῦ πωπερισμοῦ παρακολουθοῦσι, κατεδείχθη ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ τοιαύτη βοήθεια, ἀλλὰ δέον καὶ διαρκῶς νὰ ἐπιμελώμεθα καὶ νὰ ἐπιτηρῶμεν τὸν βοηθούμενον διὰ καταλλήλων προσώπων, ὅπως καὶ ἠθικῶς θεραπεύοντες αὐτὸν κατορθώσωμεν τὴν ἀναγέννησιν ἐν αὐτῷ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν διὰ ταύτης διάσωσιν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ ἀνύψωσιν.

Καὶ ὄντως πολιτεαὶ τινες, καὶ ἰδίᾳ ἡ τῆς *Elbelfelder* ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ Ἀμερικῇ, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πρὸς τὰ τοιαῦτα δόγματα ὀργανίζονται, αἱ δὲ ὀργανωτικαὶ τῆς φιλανθρωπίας ἐταιρεῖαι κατ' ἔτος πολλαπλασιάζονται. Τὰς τοιαύτας διατάξεις πολλοὶ συντηρητικοὶ κατεπολέμησαν καὶ ἐκ τῆς θεωρίας τῆς προσβολῆς τοῦ ἀπορρήτου ἢ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου καὶ ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως. Ἄλλ' οὐδεμία ἐλευθερία πρὸς τὸ κακοεργεῖν κατὰ τῆς κοινωνίας ἐπιτρέπεται, τὸ δὲ μὴ γινώτω ἡ ἀριστερὰ τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ εἰς τὴν λομπορημονύνην τοῦ ἐλεοῦντος ἀφορᾷ. Ἐρομεν δὲ τὰ διδάγματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου αἰεὶ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω» (πρὸς Θεσσαλ. Β' γ' 10). Εἰ δὲ καὶ ἐν ταῖς Διδαχαῖς τῶν Ἀποστόλων (ὑπὸ τοῦ σεβασμ. ἀγίου Νικομηδείας κ. Φιλοθέου Βρυεννίου ἐκδοθείσαις) ἀπαντᾷ «παντὶ τῷ αἰτουῦντί σοι δίδου», ἀλλὰ ὑπάρχει κατωτέρω τὸ «οὐαὶ τῷ λαμβάνοντι, εἰ μὲν γὰρ χρεῖαν ἔχων λαμβάνει τις, ἀθῶος ἔσται, ὁ δὲ μὴ ἔχων λαμβάνει δῶσει δίκην ἵνα τί, ἐν συνοχῇ ἢ δὲ γενόμενος ἐξετασθήσεται περὶ ὧν ἔπραξε ἢ καὶ οὐκ ἐξελεύσεται ἐκεῖθεν μέχρις οὐ ἀποδῶ τὸν ἔσχατον κοδράντην». Ἄλλὰ καὶ περὶ τούτων δὲ εἴρηται: «Ἰδρωσάτω ἡ ἐλεημο-

» σὺνη εἰς τὰς χεῖράς σου μέχρις ἂν γνῶς τίνι ἢ δῶς» (Κεφ. Α', § 5).

Ἄπας δὲ ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου ἢ δεχθήτω, ἔπειτα δὲ δοκιμάσαντες αὐτὸν γνώσεσθε, σύνεσιν γὰρ. ἔξετε δεξιᾶν καὶ ἀριστεράν. — Εἰ μὲν παρόδιος ἐστὶν ὁ ἐρχόμενος, βοηθεῖτε αὐτῷ, ὅσον δύνασθε, οὐ μενεῖ δὲ δὲ πρὸς ὑμᾶς εἰ μὴ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἐκ τῆς ἀνάγκης. — Εἰ δὲ θέλει πρὸς ὑμᾶς καθῆσθαι τεχνίτης ὢν, ἐργαζέσθω καὶ φαγέτω, εἰ δὲ οὐκ ἔχει τέχνην, κατὰ τὴν σύνεσιν ὑμῶν προνοήσατε πῶς μὴ ἀργὸς μεθ' ὑμῶν ζῆσεται χριστιανός. — Εἰ δὲ οὐ θέλει οὕτω ποιεῖν, χριστέμπορος ἐστίν, προσέχετε ἀπὸ τῶν τοιούτων» (Διδαχὴ Ἀποστόλων, Κεφ. ΙΒ' § 1, 2, 3, 4, 5).

Ἄλλ' ἐκτός τῶν ἄνω ρημάτων καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος ἀπεστόμωσε τοὺς ἀντιφρονούντας, καταδείξασα καὶ ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πτωχῶν καὶ ἐλάττωσιν τῶν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν δαπανῶν καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν ἐπάνοδον πολλῶν ἐξ αὐτῶν, ἐξυψωθέντων οὕτω καὶ ὕλικῶς καὶ ἠθικῶς.

Ἡ τοιαύτη δὲ τῶν πραγμάτων ἀντίληψις ἐμεγέθυνε καὶ τὸν κύκλον τῆς δράσεως, ὥστε καὶ ἰδιῶται καὶ κοινότητες καὶ κυβερνήσεις δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐνδείας καὶ τῆς πτωχείας, ἀναμένοντες τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν καὶ σπεύδοντες τότε πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων, ἀλλ' ἐνεργοῦσι καὶ προληπτικῶς, ἀναζητοῦντες καὶ πολεμοῦντες τὰς αἰτίαις καὶ προλαμβάνοντες ἔτι καὶ ταύτας.

Καὶ πρὸς τοῦτο συντελοῦσιν ἢ τε αὐστηρὰ ἐξέτασις τοῦ αἰτουῦντος καὶ ἡ διαρκὴς περὶ αὐτοῦ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἀναγνώρισις ὅτι ἡ σωτηρία καὶ ἀνύψωσις τοῦ πτωχοῦ καὶ παντός ἐν γένει ἀνθρώπου ἐγκεῖται ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ἀλλ' οὐχὶ τῇ διαρκῶς ἐν φιλανθρωπικοῖς ἐργαστηρίοις παρεχομένη, ἀλλὰ τῇ ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν πολιτῶν εὐρυσκομένη. Αὕτη κυρίως σφίζει καὶ ἐξευγενίζει τὸν ἄνθρωπον καὶ τηρεῖ αὐτὸν ἐλεύθερον καὶ ὑπερῆρανον ἐν τῇ συναισθήσει τῆς διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων συντηρήσεως ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς φιλανθρωπικοῖς ἐργαστηρίοις προσωρινὴ δέον ἐργασία νὰ παρέχεται.

Πρὸς τούτοις κατενόηθη ὅτι καὶ αἱ κυβερνήσεις τὰ τῶν φόρων δέον πλουτίνδην νὰ ἐρίζωσιν, ἀνακουφίζουσαι τοὺς πενεστέρους, συγχρόνως δὲ νὰ κανονίζωσιν ὡς δεῖ τὰς σχέσεις κεφαλαίου καὶ ἐργασίας καὶ νὰ φροντίζωσιν

ὅπως τὰ τρόφιμα τῆς πρώτης ἀνάγκης ἀφθονα καλλιεργῶνται ἢ ἐξ ἄλλων μερῶν συγκομίζονται καὶ ἐν τοῖς τελωνείοις καὶ ταῖς ἀγοραῖς διὰ νόμων καὶ ἐξελέγξεων περιορίζονται καὶ αἱ ἀπληστίαί τῶν ἐμπόρων καὶ αἱ νοθεύσεις τῶν προϊόντων τιμωρῶνται. Δέον πρὸς τούτοις διὰ ποικίλων νόμων καὶ θεσμῶν καὶ μέσων τὰ τῆς γεωργίας, βιομηχανίας, τεχνῶν, ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας νὰ προστατεύωσι καὶ προάγωσι καὶ τὰ τῆς καταναλώσεως τῶν προϊόντων καὶ δι' ἀποικιῶν καὶ ἄλλων διεθνῶν μέσων νὰ εὐκολύνωσιν, ὥστε πολλαπλασιαζομένων τῶν ἐργασιῶν, οἱ πολῖται μόνοι νὰ εὐρίσκωσιν ἐργασίας. Ἀνάγκη ἔτι καὶ περὶ τῆς γενικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς καὶ ἐιδικωτέρας ἐπὶ τὰ ἔργα μορφώσεως νὰ μεριμῶσιν, ὅπως τελειότερον καταρτιζόμενοι οἱ πολῖται τελειότερα τὰ προϊόντα καὶ προτιμώμενα παρὰ πάντων νὰ ἀπεργάζωνται. Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ διὰ τῆς ἀναπτύξεως δημοσίων ἐν τῷ κράτει ἔργων ἀνοίγονται πολλαὶ διὰ πολλοὺς ἐργάτας ἐργασίαι, ἵνα μὴ εἰς τοὺς μὴ εὐρίσκοντας ἐργάτας ἐργασίαν ἀναγκάζηται νὰ παρέχῃ ἡ πολιτεία χρήματα, ὡς ἐνιαχοῦ ἐνομοθετήθη.

Ἄλλ' ὅμως μόνη ἡ πρὸς τὴν ἐργασίαν ἀγάπη δὲν ἀρκεῖ, ὁ ἐργαζόμενος ἔχει ἀνάγκην καὶ ἄλλων ἀρετῶν πρὸς πρόληψιν τῶν αἰτίων, ἅτινα εἴτε ἐξ ἰδίας ἐνεργείας εἴτε ἐξ ἀνωτέρων τῆς θελήσεως αὐτοῦ δυνάμειον ρίπτουσιν αὐτὸν ἀποτόμως εἰς τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν πτωχείαν. Καὶ πολλὰ μὲν καὶ ποικίλα τὰ τοιαῦτα αἴτια, ἐν οἷς καὶ ἀτασθαλία καὶ ἀσωτία καὶ ἀσθένεια καὶ γῆρας καὶ πυρκαϊαὶ κ. ἄ., τὰ πλεῖστα δὲ τούτων, ἵνα μὴ εἴπωμεν πάντα, συντάσσομεν εἰς μίαν γενικωτέραν αἰτίαν, τὴν ἀπρονοησίαν. Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς εἴπομεν, μόνη ἡ πρὸς τὴν ἐργασίαν ἀγάπη δὲν ἀρκεῖ, ὅσονδήποτε δὲ καὶ ἐὰν αὐξηθῶσιν οἱ μισθοὶ καὶ τὰ κέρδη τῶν ἐργατῶν, ἐὰν ἐλλείπη τὸ πνεῦμα τῆς οικονομίας, τὸ πνεῦμα τῆς προνοίας πρὸς πᾶν καὶ διὰ πᾶν ἀπρόοπτον δυστύχημα, τὸ δαμόκλειον τῆς ἐνδείας καὶ τῆς πτωχείας ξίφος ἐπικρέμαται.

Ἐνεκα τούτων ἡ τακτικὴ ἐξοικονόμησις ἔστω καὶ ἐλαχίστων ποσῶν εἶναι σωτηρία διὰ τὸν ἐργαζόμενον, κατορθοῦται δὲ τοῦτο διὰ τῆς καταλλήλου ἀνατροφῆς καὶ διαρκοῦς ἐπιμελείας καὶ διὰ τῆς ἰδρύσεως ταμειωτηρίων, λαϊκῶν τραπεζῶν, ἀσφαλειῶν, συνεταιρισμῶν καὶ ἰδίᾳ ἀλληλοβοηθητικῶν σωματείων, συγ-

κροτουμένων ἐκ τῆς ἐλευθέρως βουλήσεως τῶν πολιτῶν καὶ προοριζομένων πρὸς βοήθειαν τῶν μελῶν αὐτῶν ἐν ὥρᾳ τοιαύτης ἢ τοιαύτης δυστυχίας, Τὰ τοιαῦτα δὲ ἀλληλοβοηθητικὰ σωματεία οὐ μόνον ὑλικῶς ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς τὰ μέλη προβιβάζουσι, διότι σὺν τῇ ἰδίᾳ ὠφελείᾳ συντελεῖται καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον βοήθεια.

Τοιαῦτα αἰ ἐν ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις τῆς σήμερον ἰσχύουσαι ἀρχαὶ ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ τῆς κοινωνιολογίας, ἐπενεγκοῦσαι, ὡς εἴπομεν, διὰ στατιστικῶν ἀριθμῶν τὴν ἐλάττωσιν τῶν πτωχῶν καὶ τὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν τῶν θεραπευθέντων ἀνύψωσιν. Εἰ δὲ καὶ ἡ ἰδέα τῆς ὑποχρεωτικῆς ὑπὲρ τῶν ἐνδεῶν μεριμνῆς πρὸ πολλοῦ ἐκηρύχθη, ὅμως δὲν ἔχει πανταχοῦ νόμιμον ὑπόστασιν διὰ τὸν ἐνδεῶν, ὁ ἀνάπηρος δηλαδὴ δὲν δύναται διὰ τοῦ δικαστηρίου νὰ ἀπαιτήσῃ βοήθειαν οὐδὲ οἱ ἀργοὶ κολάζονται. Τὸ σύστημα τῆς ἐπιβλέψεως καὶ διαρκοῦς ἐπιμελείας τῶν ἐνδεῶν καὶ πτωχῶν ἐνεργεῖται πλατωνικῶς, μόνον σχεδὸν διὰ τῶν ὀργανωτικῶν τῆς ἀγαθοεργίας ἐταιρειῶν, ἵνα μὴ ἴσως προσβληθῇ ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία τῶν ἐν τοιαύτῃ νάρκῃ καὶ καταπτώσει εὐρισκομένων πολιτῶν.

ΜΕΡΟΣ Β'

Τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις γενόμενα.

Τὰς τελευταίας ταύτας μελέτας καὶ γνώσεις τῶν σήμερον ἐν τῷ πολιτισμῷ πρωταθλούντων ἔθνων περὶ τοῦ ζητήματος τῶν πτωχῶν καὶ πενήτων ὑπ' ὄψιν ἔχοντες, δεῦτε ἴδωμεν τίνα καὶ πόσα ἐν ταῖς ἀρχαίαις Ἀθῆναις περὶ τούτων ἐγένοντο.

Ἡ πολιτεία τῶν Ἀθηναίων, ἀπὸ Ἰωρος ἀρχομένη καὶ κυρίως ἀπὸ Θησεῶς συσταθεῖσα, πολλὰς περὶ τὴν μορφήν καὶ τὴν σύστασιν μεταβολὰς σὺν τῷ χρόνῳ ὑπέστη, ἅς ὁ Ἀριστοτέλης ἀναβιβάζει εἰς ἔνδεκα (Ἀριστ. Ἀθ. Πολ. ΧLI). Ἀλλὰ διὰ τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς ζήτημα πᾶσαι αὐταὶ αἱ μεταβολαὶ εἰς δύο περιόδους κυρίως νὰ ἀναχθῶσι δύνανται, τὴν ἀπὸ Θησεῶς μέχρι Σόλωνος καὶ τὴν ἀπὸ Σόλωνος μέχρι Περικλέους καὶ ἐφεξῆς· δυνατὸν δὲ εἶναι, ὡς θὰ ἴδωμεν, νὰ συγκριθῶσιν αὐταὶ πρὸς τὰς δύο τῆς νεωτέρας ἱστορίας περιόδους, ἡ πρώτη πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν μέσων χρόνων μέχρι τῆς γαλλικῆς μεταπολιτεύσεως

καὶ ἡ δευτέρα, ἡ ἀπὸ Σόλωνος, πρὸς τὴν τοῦ ἸΘ' αἰῶνος καὶ τοῦ παρόντος εἰκοστοῦ.

Ὅτε ὁ Θησεὺς τοὺς δώδεκα ἀνεξαρτήτους δήμους τῆς Ἀττικῆς, ὧν ἕκαστος ἴδιον πρυτανεῖον καὶ βουλευτήριον καὶ ἀρχὰς εἶχεν, εἰς Ἀθήνας συνώκιζεν, ἀναπειθῶν καὶ δήμους καὶ γένη, καὶ προσκαλούμενος διὰ τοῦ «δεῦρ' ἔτε πάντες λεφῶ», οἱ πένητες καὶ ἰδιῶται ἐνεδέχοντο ταχὺ τὴν παράκλησιν αὐτοῦ, τοῖς δυνατοῖς δὲ καὶ ἄρχουσι . . . δημοκρατίαν προέτεινε καὶ ἰσομοιρίαν παρεχώρει. Ἀποκρίνας δὲ τοὺς ἀστοὺς εἰς εὐπατρίδας, γεωμόρους καὶ δημιουργοὺς, εἰς τοὺς πρῶτους προώρισε τὸ γινώσκειν τὰ θεῖα καὶ παρέχειν ἄρχοντας καὶ νόμων διδασκάλους εἶναι καὶ ὁσίων καὶ ἱερῶν ἐξηγητάς (Πλούταρχ. ἐν βίῳ Θησεῶς 24-25). Οὕτω δὲ καὶ ὅτε ἰσόβιος καὶ διαδοχικὴ βασιλεία ὑφίστατο μέχρι Κόδρου καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης λέγει, «ἡ πολιτεία ἦν ὀλιγαρχικὴ πᾶσι, καὶ δὴ ἐδοῦλεον οἱ πένητες τοῖς πλουσίοις καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα καὶ αἱ γυναῖκες καὶ ἐκαλοῦντο καὶ πελάται καὶ ἐκτῆμοροι, κατὰ ταύτην γὰρ τὴν μίσθωσιν ἐργάζοντο τῶν πλουσίων τοὺς ἀγροὺς, ἡ δὲ πᾶσα γῆ δι' ὀλίγων ἦν καὶ, εἰ μὴ τὰς μισθώσεις ἀποδίδοιεν, ἀγῶγμοι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ παῖδες ἐγίγνοντο καὶ οἱ δανεισμοὶ πᾶσιν ἐπὶ τοῖς σώμασιν ἦσαν μέχρι Σόλωνος». (Ἀθην. Πολ. II).

Ἡ τοιαύτη τῆς πολιτείας συγκρότησις κατ' ἀνάγκην τὴν ἔνδειαν ἐγέννα καὶ τὴν ἐκ ταύτης εἰς τὴν πτωχείαν μετάπτωσιν, ὅσον καὶ ἂν οἱ δανεισμοὶ ἐπὶ τοῖς σώμασιν ἦσαν, ἀγῶγμοι δὲ καὶ οἱ δανειζόμενοι καὶ οἱ παῖδες αὐτῶν ἐγίνοντο. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπαντῶμεν τὴν ἐπαιτείαν ἐλευθέρως ἀσκουμένην, τοὺς δὲ πτωχοὺς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Διὸς προστατευομένους. Ὁ Οἰδίπους ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὡς ἐπαίτης καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς Ἰθάκην, ὃν ὁ Εὐμαῖος ὑποδεχόμενος λέγει :

Ξεῖνε, οὔμοι θυμὸς ἐστὶ . . .

Πρὸς γὰρ Διὸς εἶων ἅπαντες ξεῖνοί τε, . . . ἀλλ' ἔπειο, κλισίην δ' ἴομεν, γέρον, ὄφρα καὶ αὐτὸς σίτου καὶ οἴνου κορεσάμενος κατὰ θυμόν . . .

(Ὀδυσσ. Ε. 45, 47, 57).

Ἀλλὰ καὶ πάντες σχεδὸν οἱ θεοὶ τοὺς πτωχοὺς ἐπροστάτευον, ἰδίχ δὲ ὁ Ἑλεος καὶ ἡ Ἐκάτη, πρὸς ἣν ἐδέσματα κατὰ πᾶσαν νομηνίαν ἐν ταῖς ὁδοῖς οἱ πολῖται προσέφερον, δεῖπνα τῆς Ἐκάτης λεγόμενα, ἅτινα τὴν νύ-

κτα οἱ πτωχοὶ ἤσθιον. Ὁ Διογένης ἐντελλόμενος τῷ Πολυδεύκει προσκαλέσασαι τὸν Μένιππον εἰς Ἄδου παραγγέλλει «ἐμπλησάμενον τὴν πῆραν ἦκειν θερμῶν τε πολυλῶν καὶ εἴπου εὔροι ἐν τῇ τριόδῳ Ἐκάτης δεῖπνον κείμενον ἢ φὸν ἐκ καθαρσίου ἢ τι τοιοῦτον» (Λουκιανοῦ Νεκρ. Διάλ. I). Πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῶν εἰδωλοθούτων καὶ τῶν ἄλλων πρὸς τοὺς θεοὺς προσφερομένων πλακουντίων καὶ τραγημάτων καὶ ἄλλων ἐδωδιμῶν εἶχον βεβαίως καὶ οἱ πτωχοὶ μερίδα.

Οἱ θεοὶ δ' ὅμως καὶ ἡμίθεοι καὶ τὰς βανκύσους τέχνας καὶ τὰς βιομηχανίας καὶ τὰς γεωργίας καὶ τὰς ἐμπορίας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς ὠραίας τέχνας ἐπροστάτευον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐδίδασκον. Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ πολιούχος τῶν Ἀθηνῶν Ἀργάνη Ἀθηναῖα καὶ μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Ἐρμού πολλὰς τέχνας καὶ εἰσῆγαγον καὶ ἐπροστάτευον, παιδαγωγουμένων οὕτω τῶν πολιτῶν εἰς τὸ θεωρεῖν τὰς τέχνας καὶ τὴν ἐργασίαν ἱερά.

Ἀλλὰ σὺν τοῖς σκληροῖς καὶ ἀνίσοις νόμοις καὶ ἡ τοιαύτη βεβαίως φιλανθρωπία σὺν ἄλλοις καὶ τὰ τῆς ἀργίας καὶ πτωχείας ἐπέδεινον, ὅσον καὶ ἂν καὶ ἡ θρησκεία τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν ἐκκαλλίεργει καὶ μεγάλοι συγγραφεῖς, ὡς ὁ Ἡσίοδος, ἐδίδασκον «ἐργασίη οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δ' ὄνειδος». Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ πολιτεία μέτρα κατὰ τῆς ἀργίας ἐλάμβανεν, ἀναμιμνήσκοντα τὸν μεσαιῶνα. Καὶ δύνανται μὲν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐπιβολὴ πρὸς τὴν ἐργασίαν αὐτὰ τὰ πρῶτα νομοθετήματα, «εἰμὴ τὰς μισθώσεις ἀποδίδοιεν, ἀγῶγμοι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ παῖδες ἐγίγνοντο καὶ οἱ δανεισμοὶ πᾶσιν ἐπὶ τοῖς σώμασιν ἦσαν μέχρι Σόλωνος» (Ἀριστ. Ἀθην. Πολ. II), ἀλλ' ἔχομεν κατόπιν καὶ τὸν νόμον τοῦ Δράκοντος «τοὺς ἀγροὺς ἀλόγτως ἀποθνήσκειν» (Πλουτ. ἐν βίῳ Σόλωνος XVIII). Ἀλλὰ τὰ νομοθετήματα ταῦτα ὡς δικαίωματα τῶν κεφαλαιούχων, γεωκτημόνων καὶ εὐγενῶν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν, οὐχὶ δὲ ὡς ἀναγνώρισις ὑποχρεώσεως πρὸς ἐξασφάλισιν διὰ τὸν πένητα ἐργασίας καὶ βοήθειαν διὰ τοὺς ἀναπήρους καὶ ἀδυνάτους, καὶ διὰ τοῦτο δεινοῦσιν ἔτι μᾶλλον τὴν κατάστασιν, ἄγοντα πρὸς ἀντεγκλήσεις, ρήξεις καὶ στάσεις σοβαρὰς καὶ μεγάλας καὶ σὺν ἄλλοις καὶ εἰς τὴν τῆς πτωχείας καὶ ἀργίας ἐνίσχυσιν, ἕως οὗ ἡ κοινωνία διὰ τῶν καταλλήλων ἀνδρῶν ἐφευρῆ τὴν ὁδὸν τῆς διορθώσεως τῶν πραγμάτων καὶ τὴν λήξιν τῶν στάσεων.

Καί ὄντως κατὰ *Πλούταρχον* « ἅπας μὲν » ὁ δῆμος ἦν ὑπόχρεως τῶν πλουσίων. Ἡ » γὰρ ἐγεώργουν, ἐκείνοις ἕκτα τῶν γινομέ- » νων τελούντες, ἐκτημόριοι προσαγορευόμε- » νοι καὶ θῆτες, ἢ χρέα λαμβάνοντες ἐπὶ τοῖς » σώμασιν, ἀγώγιμοι τοῖς δανειζοῦσιν ἦσαν, » οἱ μὲν αὐτοῦ δουλεύσαντες, οἱ δὲ ἐπὶ » τῇ ξένῃ πιπρασκόμενοι. Πολλοὶ δὲ καὶ παῖ- » δας ἰδίους ἠναγκάζοντο πωλεῖν (οὐδεὶς γὰρ » νόμος ἐκόλυε) καὶ τὴν πόλιν φεύγειν διὰ τὴν » χαλεπότητα τῶν δανειστῶν. Οἱ δὲ πλείστοι » καὶ ρωμαλεώτεροι συνίσταντο καὶ παρεκά- » λουν ἀλλήλους μὴ περιορᾶν, ἀλλ' ἐλομένους » ἕνα προστάτην ἄνδρα πιστόν, ἀφελέσθαι » τοὺς υπερημέρους καὶ γῆν ἀναδάσασθαι καὶ » ὅλως μεταστῆσαι τὴν πολιτείαν » (ἐν βίῳ Σόλωνος XIII). Τὴν δεινὴν καὶ φοβερὰν ταύτην κατάστασιν καὶ ὁ Σόλων ὑπεραμυνόμενος κατόπιν τῶν νόμων αὐτοῦ περιγράφει διὰ τῶν ἐξῆς στίχων :

« Πολλοὺς δ' Ἀθήνας, πατιδ' εἰς θεόκτιστον,
ἀνήγαγον προθένας, ἄλλον ἐκδίκως,
ἄλλον δικαίως, τοὺς δ' ἀναγκαίης ὑπὸ
χρεοῦς φυγόντας, γλώσσαν οὐκέτ' Ἀττικὴν
ιέντας, ὡς ἂν πολλὰ πλανωμένους,
τοὺς δ' ἐνθάδε αὐτοῦ δουλείην ἀεικέα
ἔχοντας, ἦθη δεσποτῶν τρομευμένους,
ἐλευθέρους ἔθηκα » . . . . .

(Ἀριστ. Ἀθην. Πολ. XII).

Οὕτω λοιπὸν τῶν πραγμάτων ἐχόντων, ὥστε ἕνεκα τῆς πτωχείας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ πωλῶσι, καὶ τῆς τῶν πενήτων πρὸς τοὺς πλουσίους ἀνωμαλίας ὡσπερ ἀκμὴν λαβούσης, καὶ ἐμφύλιος πόλεμος ἐπηπειλεῖτο, πολλὰ δὲ αἰρέσεις κοινωνικαὶ καὶ αὐτὴ ἰσομοιρία, ἢ κατανομή δῆλα δὴ τῶν γαιῶν εἰς ἴσα μέρη, πρὸς Θεραπειαν ἐπροτείνετο. « Δι' ὃ τῶν Ἀθηναίων οἱ φρονιμώτατοι », κατὰ *Πλούταρχον* (Σόλ. XIV), « συνορῶντες » τὸν Σόλωνα μόνον μάλιστα τῶν ἀμαρτη- » μάτων ἕκτος ὄντα καὶ μήτε τοῖς πλουσίοις » κοινωνοῦντα τῆς ἀδικίας μήτε ταῖς τῶν » πενήτων ἀνάγκαις ἐνεχόμενον ἐδέοντο τοῖς » κοινοῖς προσελθεῖν καὶ καταπαῦσαι τὰς δια- » φοράς ». Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης λέγει « ἰσχυρᾶς » τῆς στάσεως οὔσης (Ἀθην Πολ. V) καὶ » πολλὸν χρόνον ἀντικαθημένων ἀλλήλοις, εἰ » λοντο κοινῇ διαλλακτὴν καὶ ἄρχοντα Σό- » λωνα καὶ τὴν πολιτείαν ἐπέτρεψαν αὐτῷ, » ποιήσαντι τὴν ἐλεγεῖαν, ἧς ἐστὶν ἡ ἀρχή ».

Βαρύτατον ὄντως τὸ ἔργον, ἀλλ' ὅπως πᾶσαι αἱ τοιαῦται καταστάσεις ζυμοῦνται ἀπὸ αἰῶνων παρασκευάζουσι τοὺς καταλλή-

λους ἄνδρας, ὅπερ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους αἰῶνας παρατηροῦμεν, οὕτω κατεδείχθη καὶ τότε ὅτι τὰ δέοντα γενέσθαι ἐν οὕτῳ χαλεποῖς καιροῖς ἐγίνωσκον οἱ μελετήσαντες καὶ φιλοσοφῆσαντες καὶ εἶχον ἔτοιμα, ὁ δὲ Σόλων ἐφάνη συνενῶν ἐν ἑαυτῷ καὶ τὴν γνώσιν καὶ τὴν ἐμπειρίαν πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν μέτρων καὶ τὴν σύνεσιν καὶ διπλωματίαν πρὸς εἰρηνικὴν λύσιν τῆς τε πολυπλόκου κοινωνικῆς κρίσεως καὶ σύνταξιν πολιτεύματος, προλαμβάνοντος τὴν ἐπανάληψιν τῶν κακῶν καὶ προπαρασκευάζοντος τὴν ἀπρόσκοπτον ἐν τῷ μέλλοντι πρὸς τὰ πρόσω πορείαν. Ἐξ ὧν δὲ κατὰ τῆς ἀργίας καὶ περὶ βοηθείας ὑπὲρ τῶν ἀδυνάτων ἐγένοντο, ὡς θέλομεν ἶδει, κατανοεῖται ὅτι εἶχον μελετητῆ καὶ τὰ τῆς τυφλῆς ἐλεημοσύνης ἀποτελέσματα, ὡς καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ διδόναι, ἔστω καὶ κατόπιν ἐρεύνης, ἀλλ' ἄνευ διαρκοῦς περὶ τῶν τοιούτων πολιτῶν ἐπιμελείας.

Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Σόλων διὰ τοῦ νόμου τῆς σεισραφείας ἔλυσε τὰς διαφορὰς γεωκτημόνων καὶ ἐργατῶν, κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, ἐκόλυσε δὲ δανείζειν ἐπὶ τοῖς σώμασι καὶ καταλύσας τοὺς δρακοντεῖους νόμους τὰ τῶν πολιτῶν πλουτίνδην διέταξε, διαιρέσας αὐτοὺς εἰς πεντακοσιομεδίμνους, τριακοσιομεδίμνους, ζευγίτας καὶ θήτας. Καὶ τὰς μὲν ἀνωτάτας ἀρχὰς τῇ πρώτῃ ἐπαφῆκε τάξει, τὰς δὲ κατωτέρας ταῖς δύο ἄλλαις, πρὸς δὲ τοὺς θήτας ἔδωκε τὸ δικαίωμα τοῦ μετέχειν τῶν ἐλλογῶν τῶν ἀρχόντων καὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης. Τὰ τῆς πολιτείας βάρη τοῖς πλουσίοις δι' ἀδράς φορολογίας ἀνέθηκε, ἀποκουφίζων τοὺς πένητας, οὕτω δὲ ἐκάνονισε καὶ τὰς σχέσεις κεφαλαίου, γεωκτημόνων καὶ ἐργασίας, ὥστε κατὰ τὸν Ἰσοκράτην (Ἀρεοπαγ. II) « οἱ τε πενέστεροι τῶν πολιτῶν » τοσοῦτον ἀπέιχον τοῦ φθονεῖν τοῖς πλείω » κεκτημένοις, ὡς θ' ὁμοίως ἐκῆδοντο τῶν οἰ- » κων τῶν μεγάλων ὡσπερ καὶ τῶν σφετέρων » αὐτῶν, ἠγούμενοι τὴν ἐκείνων εὐδαιμονίαν » αὐτοῖς εὐπορίαν ὑπάρχειν, οἱ τε τὰς οὐσίας » ἔχοντες οὐχ ὅπως ὑπερεώρων τοὺς καταδέε- » στερον πράττοντας, ἀλλ' ὑπολαμβάνοντες » αἰσχύνῃ αὐτοῖς εἶναι τὴν τῶν πολιτῶν » ἀπορίαν, ἐπήμουν ταῖς ἐνδείαις, τοῖς μὲν » γεωργίας ἐπὶ μετρίαις μισθώσασιν παραδι- » δόντες, τοὺς δὲ κατ' ἐμπορίαν ἐκπέμποντες, » τοῖς δὲ εἰς τὰς ἄλλας ἐργασίας ἀφορμὴν » παρέχοντες ». Καὶ πίστις δὲ μεγίστη τότε ἐκ τῆς καλῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης ὑπῆρχε, διότι ὁ αὐτὸς Ἰσοκράτης λέγει αὐδεῖς

» οὔτε ἀπεκρύπτετο τὴν οὐσίαν οὔτε ὤκει
 » συμβάλλειν, ἀλλ' ἦδιον. ἐώρων τοὺς δανει-
 » ζομένους ἢ τοὺς ἀποδιδόντας, ἅμα γὰρ τοὺς
 » τε πολίτας ὠφέλου καὶ τὰ σφέτέρ' αὐτῶν
 » ἐνεργὰ καθίστασαν. . . . αἱ μὲν γὰρ κτή-
 » σεις ἀσφαλεῖς ἦσαν οἷσπερ κατὰ τὸ δίκαιον
 » ὑπῆρχον, αἱ δὲ χρήσεις κοιναὶ πᾶσι τοῖς
 » δεομένοις τῶν πολιτῶν».

Τὰ τῆς ἐμπορίας διὰ νόμων ἐπίσης ἐκανο-
 νίσθησαν ὡς καὶ τῶν εἰδῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης,
 κατασταθέντων ἐπὶ τούτῳ καὶ ἀγορανόμων καὶ
 μετρονόμων καὶ σιτοφυλάκων καὶ ἐμπορίας ἐπι-
 μελητῶν· καὶ οἱ μὲν σιτοφύλακες ἐπεμελοῦντο ὅπως
 «ὅ ἐν ἀγορᾷ σῖτος ἀργὸς ὦντος ἔσται δικαίως»,
 ἔπειτα, «ὅπως οἱ τε μυλωθροὶ
 » πρὸς τὰς τιμὰς τῶν κριθῶν τὰ ἄλφρα πωλή-
 » σουσιν καὶ οἱ ἀρτοπῶλαι πρὸς τὰς τιμὰς τῶν
 » πυρῶν τοὺς ἄρτους καὶ τὸν σταθμὸν ἄγοντας
 » ὅσον ἂν οὗτοι τᾶξωσιν, ὁ γὰρ νόμος τούτους
 » κελεύει τάττειν». «τοῖς τῶν ἐμπορίων ἐπιμε-
 » ληταῖς προστέτακται τῶν τε ἐμπορίων ἐπιμε-
 » λείσθαι καὶ τοῦ σίτου τοῦ καταπλέοντος εἰς τὸ
 » σιτικὸν ἐμπόριον τὰ δύο μέρη τοὺς ἐμπόρους
 » ἀναγκάζειν εἰς τὸ ἄστὺ κομίζειν», (Ἀθην. Πολ. LI),
 τὰ ἅπαντα δὲ πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πενήτων
 καὶ πρόληψιν τῆς πλεονεξίας τῶν ἐμπορευομένων,
 διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων καταχρήσεων καὶ τὰ
 πολυώνυμα σύγχρονα *Trast* γνωστὰ ἦσαν καὶ
 τότε, διότι ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει ὅτι «Θαλῆς ὁ
 φιλόσοφος τοιοῦτον κανόνημα χρηματιστικὸν ἐποίησατο
 μονοπωλίαν ἐλαίου ἐν Μιλήτῳ καὶ Χίῳ ἑαυτοῦ
 κατασκευάσας, ἐν Σικελίᾳ δὲ τις συνεπρίατο
 πάντα τὸν σίδηρον ἐκ τῶν σιδηρείων, μετὰ
 δὲ ταῦτα, ὡς ἀφίκοντο, ἐκ τῶν ἐμπορίων
 οἱ ἔμποροι, ἐπώλει μόνος ἐπὶ τοῖς πενήτων
 κοντα ταλάντοις ἐπιλαβὼν ἑκατόν. Ἄλλὰ
 καὶ τῶν πόλεων ἔναι μονοπωλίαν τῶν ὠνίων
 ποιοῦσιν, ὅταν ἀπορωσὶ χρημάτων». (Ἀριστοτ. Πολιτικ. Α. δ. 5, 6, 7).

Ἄλλὰ μὴ νομίσωμεν ὅτι ὁ Σόλων, περιωρίσθη μόνον
 εἰς τοιαῦτα ὑπὲρ τῶν πενήτων καὶ κατὰ τῶν
 πλουσίων νομοθετήματα. Ἐξ ἐναντίας πάσας τὰς
 ἄκρας κοινωνιστικὰς αὐτῶν ἀρχὰς ἀπέριψεν.
 ἰσομοίριαν, δηλ. ἴσην διανομὴν κτημάτων,
 δὲν ἐπέτρεψεν, οὐδὲ τοῖς ἀπαιδευτοῖς καὶ
 κακοῖς ἠθέλησε νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν διοίκησιν,
 λέγει δὲ ὁ ἴδιος :

«Δῆμος δ' ὦδ' ἂν ἄριστα σὺν ἡγεμόνεσσιν ἔπιτο
 μήτε λίαν ἀνεθεῖς μήτε βιαζόμενος·
 τίκει γὰρ κόρος ὕβριν, διὰν πολλὸς ὄλβος ἔπηται·
 ἀνθρώποιον ὅσους μὴ νόος ἄριστος ἦ».

καὶ κατωτέρω :

... οὐδὲ πείρας χθονὸς
 πατριδος κακοῖσιν ἐσθλοῦς ἰσομοίριαν ἔχειν...

(Ἀριστοτέλ. Ἀθην. Πολ. XII).

Πρὸς τούτοις ἐκ τῆς μελέτης τῶν πραγμάτων
 γνωρίζων ὅτι καὶ τότε, ὅπως καὶ πάντοτε,
 ἡ κακοδαιμονία καὶ ἀπορία δὲν ἐξαρτῶνται
 μόνον ἐκ τῆς σχέσεως πενήτων καὶ πλουσίων,
 ἐργασίας καὶ κεφαλαίου, ἰδιοκτησίας καὶ
 ἐλλείψεως ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πτωχείας,
 τῆς νόσου δηλ. ταύτης, ἧς ἕνεκα ὁ ἄνθρωπος
 ἀποβάλλει τὸν ἀνθρωπισμὸν αὐτοῦ καὶ ὑπάρχοντος
 πλήθους ἐργασίας δὲν ἐννοεῖ νὰ ἐργάζεται
 ἀλλὰ παράσιτος ἐκ τῶν ἄλλων νὰ ζῇ, ἔδωκε
 μὲν καὶ τὴν τῶν χρεῶν ἀποκοπὴν καὶ τὴν
 τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν καὶ τὴν τοῦ νομίσματος
 αὐξήσιν καὶ ἐκάνονισε διὰ νόμων φιλοπενήτων
 τὰς σχέσεις κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ
 ἐνομοθέτησεν ὅτι ἕκαστος ὑγιῶς ἔχων δέον
 νὰ ἐργάζεται καὶ ὅτι δὲν πρέπει τὰ τῶν
 πλουσίων καὶ τῆς πολιτείας νὰ νέμονται
 ἄποροι, μένοντες ἀργοὶ καὶ σχολάζοντες,
 εἰς τὴν πτωχείαν καὶ τὸν πωπερισμὸν
 μειοτάμενοι.

Ἐπειδὴ δὲ παρετήρησεν ὅτι μεγάλη συμ-
 ροὴ ἀνθρώπων εἰς Ἀθήνας ἐγένετο πρὸς
 εὐρεσιν ἐργασίας, ὅπερ καὶ ἡμεῖς εὐρομεν
 αἰτίαν αὐξήσεως τῆς πτωχείας κατὰ τὸν
 παρελθόντα καὶ ἀρξάμενον αἰῶνα, ὡς ὁ
 Πλούταρχος ἱστορεῖ (Σόλων XXII) ὁρῶν ὁ
 Σόλων τὸ μὲν ἄστὺ πιμπλάμενον ἀνθρώπων
 καὶ συρρέοντων πανταχόθεν ἀπ' ἐνδείας
 εἰς τὴν Ἀττικὴν, τὰ δὲ πλεῖστα τῆς
 χώρας ἀγενεῖ καὶ φαῦλα, τοῖς δὲ
 χρωμένοις τῇ θαλάττῃ μηδὲν εἰωθότας
 εἰσάγειν τοῖς μηδὲν ἔχουσιν ἀντιδοῦναι,
 πρὸς τὰς τέχνας ἔτρεψε τοὺς πολίτας
 καὶ νόμον ἔγραψεν *υἰῶ τρέφειν τὸν
 πατέρα μὴ διδασκόμενον τέχνην ἐπάναγκες
 μὴ εἶναι*. . . . Τοῖς πράγμασι δὲ τοὺς νό-
 μους μᾶλλον ἢ τὰ πράγματα τοῖς νόμοις
 προσαρμόζων καὶ τῆς χώρας τὴν φύσιν
 ὁρῶν τοῖς γεωργοῦσι γλισχρως διακοῦσαν,
 ἄργόν τε καὶ σχολαστήν ὄχλον οὐ δυναμένην
 τρέφειν, ταῖς τέχναις ἀξίωμα περιέθηκε
 ποιῶν τότε, δηλ. πρὸ δύο καὶ ἡμίσεων
 χιλιάδων ἐτῶν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς
 Γερμανίας ἐποίει πρὸ ὀλίγων ἐτῶν,
 ἀπονέμων τὸν τίτλον διδάκτορος καὶ
 πρὸς τοὺς ἀποφοίτους τῶν τεχνικῶν
 σχολῶν. Γνωρίζων δὲ ὁ Σόλων τὴν φύσιν
 τῶν πτωχῶν καὶ ἀργῶν καὶ ὅτι παρ' ὅλα
 τὰ ἅπαντα οἱ ἀργοὶ καὶ σχολάζοντες
paupers θὰ

ἐπέμενον ἐν τῇ καταστάσει αὐτῶν, «ἔταξε τὴν
 » βουλὴν τὴν ἐξ Ἀρείου Πάγου ἐπισκοπεῖν,
 » ὅθεν ἕκαστος ἔχει τὰ ἐπιτήδεια καὶ τοὺς
 » ἀργοὺς κολάζειν», θέσας οὕτω αὐτὴν τὴν
 πολιτείαν διαρκῶς ἐπιμελεῖσθαι τῶν πολιτῶν.
 Ἐμερίμνησε δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδυνάτων νὰ
 ἐργασθῶσι, τῶν ἀνηλίκων δηλ. καὶ γερόντων
 καὶ ἀναπήρων. Ὁ πατὴρ δέον νὰ ἐκτρέφῃ
 τὰ τέκνα καὶ ὁ υἱὸς τοὺς γονεῖς, ἐκτὸς ἂν δὲν
 ἐφρόντισαν νὰ διδάξωσιν αὐτὸν τέχνην. Οἱ
 ἐκλεγόμενοι ἄρχοντες ἐδοκιμάζοντο καὶ ἐν ἄλ-
 λοις, ἀλλὰ καὶ εἰ τοὺς γονεῖς εὖ ἐποίουν.
 Πρὸς τοῦτοις διὰ νόμων ἢ πολιτεία διέτρεφε
 τοὺς ἐν πολέμοις πηρωθέντας καὶ τὰ ὄρφανὰ
 τῶν ἐν αὐτοῖς πεσόντων καὶ τῶν ἀποθανόν-
 των πολιτικῶν, ἐφρόντιζε δὲ καὶ ἐπετήρει τὰ
 τῆς περιουσίας τῶν ὄρφανῶν καὶ χηρῶν, τῆς
 ἐπιμελείας ταύτης ἀναγραφομένης εἰς τὰ κα-
 θήκοντα τοῦ πρώτου ἄρχοντος (Ἀριστοτ. Ἀθ.
 Πολ. LVI). Εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς ἀδυνάτους,
 τοὺς πίπτοντας δηλ. ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ἐν τῇ
 κοινωνίᾳ συνεργασίας, ὑπῆρχε νόμος, ὅστις
 ἐκέλευε «τοὺς ἐντὸς τριῶν μῶν κεκτημέ-
 νους καὶ τὸ σῶμα πεπηρωμένους, ὥστε μὴ
 δύνασθαι μὴδὲν ἔργον ἐργάζεσθαι δοκιμάζειν
 μὲν τὴν βουλήν, διδόναι δὲ δημοσίᾳ τροφὴν
 δύο ὀβολοὺς ἐκάστῳ τῆς ἡμέρας, καὶ ταμίας
 ἐστὶν αὐτοῖς κληρωτὸς» (Ἀριστοτ. Ἀθ. Πολι-
 τεία XLXI). Διὰ δὲ τοὺς ὑγιεῖς ἀπόρους
 προσωρινῶς καὶ βοήθειαι χρηματικαὶ ἐδίδοντο,
λίμματα ὑπὸ τῶν συγγραφῶν ἀποκαλούμε-
 ναι. Ἐκ τῶν νόμων τούτων καταφαίνεται ἡ
 πρὸ χιλιάδων ἐτῶν ἀναγνώρισις τῆς ἀρχῆς καὶ
 τοῦ ἀξιώματος ὅτι δέον ἢ πολιτεία νὰ ἐξασφα-
 λίξῃ τὴν συντήρησιν τῶν συμιστῶντων αὐτὴν
 ἀτόμων. Δι' ὃ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης λέγει «πό-
 » λισ ἢ γενῶν καὶ κωμῶν κοινωνία ζωῆς τε-
 » λείας καὶ αὐτάρκους, τοῦτο δ' ἐστὶν τὸ
 » ζῆν εὐδαιμόνως καὶ καλῶς καὶ οὐκ ἀπορεῖν
 » οὐδένα τῶν πολιτῶν τροφῆς» (Πολιτικά Ζ.
 θ. 6). Ὁ δὲ Ἰσοκράτης εὐδαιμονίαν τῶν ἀρ-
 χόντων ἐνοεῖ καὶ «ἐκ τοῦ μὴδένα τῶν πο-
 » λιτῶν ἀπορεῖν ἐπιτηδείων» (Ἀρεοπαγ. κx').
 Ἐκ δὲ τῶν διατάξεων, καθ' ἃς α' ἢ ἐξ Ἀρείου
 » Πάγου βουλὴ τέτακται ἐπισκοπεῖν πόθεν
 » ἔχει ἕκαστος τὰ ἐπιτήδεια καὶ τοὺς ἀργοὺς
 » κολάζειν καὶ τοὺς ἀδυνάτους δοκιμάζειν»,
 αὐστηρῶς δηλ. ἀνακρίνειν, ὡς ἐπιθυμοῦσιν
 ἀπὸ τοῦ 1865 αἱ σημεριναὶ ὀργανωτικαὶ τῆς
 ἀγαθοεργίας ἐταιρεῖαι, ἔχομεν οὐχὶ πλέον εὐ-
 χᾶς, ὡς ἐν τοῖς Συνεδρίοις τοῦ 1889 καὶ τοῖς
 δατόπιν, ἀλλὰ πολιτειακὰ θεσπίσματα νεο-

μοποιημένα καὶ ἐφαρμοζόμενα διὰ νόμων καὶ
 δικαστηρίων πρὸς αὐστηρὰν ἀνάκρισιν καὶ εὐ-
 ρεσιν τοῦ ἀληθῶς ἐνδεοῦς καὶ παροχὴν τῆς
 δι' ἐργασίας βοήθειας καὶ βοήθειαν τῶν ἀδυ-
 νάτων καὶ διαρκῆ περὶ τοῦ πτωχοῦ ἐποπτεῖαν
 καὶ ἐπιμελείαν καὶ διὰ τῆς παροχῆς ἐργασίας
 πόλεμον κατὰ τοῦ πωπερισμοῦ καὶ φροντίδα
 περὶ ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνυψώσεως τῶν τοιού-
 των πολιτῶν. Ὁ φιλόσοφος *Κλεάνθης ὁ Φρεάν-
 τλης* ἤχθη πρὸ τῆς βουλῆς ἵνα ἀποδείξῃ πότε
 εἰργάζετο, διότι τὴν ἡμέραν εἰς τὰς σχολὰς
 ἐφοῖτα, καὶ πόθεν τὰ ἐπιτήδεια εἶχεν, ὁ δὲ
Λυσίας ἔχει λόγον ὑπὲρ ἀδυνάτου, κατηγορη-
 θέντος «ὡς οὐ δικαίως λαμβάνει τὸ παρὰ τῆς
 » πόλεως ἀργύριον, καὶ γὰρ τῷ σώματι ἡδύ-
 » νατο καὶ οὐκ ἦν τῶν ἀδυνάτων καὶ τέχνην
 » ἠπίστατο». Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τού-
 των ἀποδεικνύεται καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νό-
 μων τούτων καὶ σὺν ταύτῃ ὅτι καὶ ἕκαστος
 πολίτης εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ καταγγέλλῃ τοὺς
 ἀδίκως παρὰ τῆς πολιτείας λαμβάνοντας.

Ἐφήρμοζον δὲ ταῦτα εὐκόλως διὰ τῆς ὑφι-
 σταμένης διαιρέσεως τῶν πολιτῶν εἰς φυλάς,
 φρατρίδας καὶ γένη, ἀπὸ τοῦ *Κλεισθένους* δὲ
 διὰ τῆς διαιρέσεως τῆς πολιτείας εἰς κώμας
 καὶ δήμους καὶ διὰ τῆς διαρκοῦς ἐπιτηρήσεως
 οὐ μόνον τῶν πτωχῶν καὶ πενήτων ἀλλὰ καὶ
 πάντων τῶν πολιτῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν νεωτέρων,
 καὶ δι' ἄλλου; λόγους καὶ διὰ τὸ ἄγειν τὴν
 ἀργίαν εἰς τὴν πτωχείαν καὶ ταύτην εἰς κα-
 κουργίας, ἐπιτελουμένης οὕτω καὶ τῆς προλή-
 φεως καὶ τῆς θεραπείας τῶν τοιούτων κακῶν,
 δι' ὃ ὁ Ἰσοκράτης λέγει «οὕτω γὰρ ἡμῶν οἱ πρό-
 » γονοὶ σφόδρα περὶ τὴν σωφροσύνην ἐσοῦδα-
 » ζον, ὥστε τὴν ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλὴν ἐπέ-
 » στησαν ἐπιμελεῖσθαι τῆς εὐκοσμίας (Ἀρεοπ.
 ιδ'), καὶ κατωτέρω, (ιζ', ιη', κα') «ἀπάντων
 » μὲν οὖν ἐφρόντιζον τῶν πολιτῶν, μάλιστα δὲ
 » τῶν νεωτέρων, ἐώρων γὰρ τοὺς τηλικούτους
 » ταραχιδέστατα διακειμένους καὶ πλείστον
 » γέμοντας ἐπιθυμιῶν καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν
 » μάλιστα παιδευθῆναι δεομένας ταῖς ἐπιμε-
 » λείαις *καλῶν ἐπιτηδευμάτων*. . . ἅπαντας μὲν
 » οὖν ἐπὶ τὰς αὐτὰς ἄγειν διατριβὰς οὐχ οἷον
 » τ' ἦν ἀνωμάλως τὰ περὶ τὸν βίον ἔχοντας;
 » ὡς δὲ πρὸς τὴν οὐσίαν ἤρμωσεν οὕτως ἐκά-
 » στοις προσέταττον, τοὺς μὲν γὰρ ὑποδέεστε-
 » ρον πράττοντας ἐπὶ τὰς γεωργίας καὶ τὰς ἐμ-
 » πορίας ἐκτρέποντες, εἰδότες τὰς ἀπορίας μὲν
 » διὰ τὰς ἀργίας γιγνομένας, τὰς δὲ κακουρ-
 » γίας διὰ τὰς ἀπορίας ἀναιροῦντες οὖν τὴν
 » ἀρχὴν τῶν κακῶν ἀπαλλάττειν φορτο καὶ

» τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων τῶν μετ' ἐκείνην
 » γιγνομένων. . . . Καὶ ταῦτα δὲ νομοθετή-
 » σαντες οὐδὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ὠλιγόρουν,
 » ἀλλὰ διελόμενοι τὴν μὲν πόλιν κατὰ κόμας,
 » τὴν δὲ χώραν κατὰ δήμους, ἐθεώρουν τὸν
 » βίον τὸν ἐκάστου καὶ τοὺς ἀκοσμοῦντας ἀνῆ-
 » γον εἰς τὴν βουλήν, ἣ δὲ τοῖς μὲν ἐνουθέτει,
 » τοῖς δ' ἠπειλεῖ, τοὺς δ' ὡς προσῆκεν ἐκόλα-
 » ζεν. . . . καὶ οὕτως ἀπήλλαξεν ἡ βουλή τοὺς
 » μὲν πένητας τῶν ἀποριῶν ταῖς ἐργασίαις καὶ
 » ταῖς παρὰ τῶν ἐχόντων ὠφελείαις, τοὺς δὲ
 » νεωτέρους τῶν ἀκολασίων τοῖς ἐπιτηδεύμασι
 » καὶ ταῖς αὐτῶν ἐπιμελείαις.

Περιττὴν κρίνομεν τὴν ἐρμηνείαν τούτων,
 διότι ἐξ αὐτῶν τούτων καταφαίνεται ὅπο-
 σον οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι εἶχον μελετήσει καὶ
 ἐμβαθύνει εἰς τὰ αἴτια καὶ ἀποτελέσματα τῆς
 πτωχείας καὶ πῶς δέον καὶ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα
 μὴ μόνον νὰ θεραπεύωνται ἀλλὰ καὶ νὰ προ-
 λαμβάνωνται. Ἀλλὰ πρὸς πᾶσι τούτοις ἡ
 πολιτεία καὶ περὶ τῆς μορφώσεως τῶν πολι-
 τῶν καταλλήλως ἐμερίμνα, ἰδίᾳ περὶ τῆς τῆς
 διανοίας ἀνουψώσεως καὶ τῆς τοῦ καλοῦ καὶ
 ὠραίου ἀντιλήψεως, ὥστε καὶ τὰ προϊόντα
 πάσης τέχνης καὶ βιομηχανίας κατεσκευά-
 ζοντο τελειότερα καὶ παρὰ πάντων ἀνθρώ-
 πων ἠγαπῶντο καὶ προυτιμῶντο.

Ἐδιδάσκοντο δὲ σὺν ταῖς ἄλλαις τέχναις
 καὶ ἡ γεωργία καὶ βιομηχανία καὶ συγγρα-
 φαὶ περὶ τούτων ἐγράφοντο, ὡς ὁ Ἀριστοτέ-
 λης μαρτυρεῖ λέγων «ἐν Συρακούσαις λαμ-
 » βάνων τις μισθὸν ἐπαίδευε τὰ ἐγκύκλια
 » διακονήματα τοὺς παῖδας, εἴη δ' ἂν καὶ
 » ἐπὶ πλείω τῶν τοιούτων μάθησις, οἷον ὄψο-
 » ποιικὴ καὶ τ' ἄλλα τὰ τοιαῦτα γένη τῆς
 » διακονίας» (Πολιτ. Α. β', 22), κατωτέρω
 δὲ ἱστορεῖ: «. . . ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἐνίοις γεγραμ-
 » μένα περὶ τούτων οἷον Χάρητι δὴ τῷ Πα-
 » ρίῳ καὶ Ἀπολλοδώρῳ τῷ Δημητρίῳ περὶ
 » γεωργίας καὶ ψιλῆς καὶ πεφυτευμένης, ὁ-
 » μοίως δὲ καὶ ἄλλοις περὶ ἄλλων» (Πολιτ.
 Α. δ', 4), καὶ ὁ Πλάτων (Γοργίας κεφ. 73, Β)
 «Μίθαικος ὁ τῆς ὄψοποιίας συγγεγραφώς»,
 καὶ ὁ Ἀθήναιος (7. 326) «Μίθαικος ἐν ὀ-
 ψαρτύτι κῶ.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης μορφώ-
 σεως δὲν ἔχουσι ἀνάγκην ἐπίσης ἀναπτύξεως.
 Ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ Παναηγυρικῷ ἀφηγού-
 μενος ὅτι τὸ πλῆθος τῶν εἰσαφικνουμένων εἰς
 Ἀθήνας ἦτο μέγα καὶ τὸ αἴτιον τούτου ἀνε-
 ρευνῶν λέγει, «ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἰδεῖν ἀγῶνας
 » μὴ μόνον τάχους καὶ ρώμης, ἀλλὰ καὶ λό-

» γων καὶ γνώμης καὶ τῶν ἄλλων ἔρ-
 » γων ἀπάντων καὶ τούτων ἄθλα
 » μέγιστα. Τὰ γὰρ ὑφ' ἡμῶν χριθέντα το-
 » σάυτην λαμβάνει δόξαν, ὥστε παρὰ πᾶσιν
 » ἀνθρώποις ἀγαπᾶσθαι, χωρὶς δὲ τού-
 » τῶν αἰ μὲν ἄλλαι πανηγύρεις διὰ πολλοῦ
 » χρόνου συλλεγεῖσθαι ταχέως διελύθησαν, ἡ
 » δ' ἡμετέρα πόλις ἅπαντα τὸν αἰῶνα
 » τοῖς ἀφικνουμένοις πανηγυρὶς ἐστίν», ἦσαν
 δηλαδή οἱ Παρίσιοι καὶ τὸ Λορδῖνον τῆς
 σήμερον.

Πάντων τούτων ἕνεκα καὶ τῶν ἀνωτέρω
 μνημονευθέντων νομοθετημάτων ὁσημέραι τὰ
 τῶν τεχνῶν καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ ἐμπορίας
 ἐπηξάνοντο, ὥστε οὐ μόνον εὐκόλος τοῖς πο-
 λίταις ὑπῆρχεν ἡ ἐξεύρεσις ἐργασίας, ἀλλὰ
 καὶ σπάνις ἐνίοτε παρετηρεῖτο τεχνιτῶν, ἐφ' ᾧ
 ἡ πολιτεία κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἠναγκά-
 σθη καὶ τοῖς μετοίκιοις νὰ δώσῃ δικαιώματα
 καὶ τοῖς δούλοις ἐλευθερίαν, ἵνα ἐλευθέρως
 ἀναλάβωσιν τὴν ἐξάσκησιν τῶν ποικίλων τε-
 χνῶν. Ἐνεκα τῆς τοιαύτης τῶν Ἀθηναίων
 εὐδαιμονίας διαρκῶς ἐξηκολούθουν οἱ πρὸς
 ταύτας μεταναστεύοντες, ἀλλὰ καὶ διαρκῶς
 ἐπεσκοπεῖτο νὰ μὴ διαταραχθῇ ἡ ἰσορροπία
 μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργασίας καὶ διαρκῶς
 μέτρα πρὸς τοῦτο ἐλαμβάνοντο, ὅμοια πρὸς
 τὰ ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς παρούσης μελέτης
 ἐκτεθέντα.

Ὅτε καὶ τὰ συμμαχικὰ χρήματα εἰς Ἀθή-
 νας συνέρρευσαν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὑπόχρεοι
 διὰ συνθηκῶν ἦσαν νὰ ὑπερασπίζωσι καὶ βοη-
 θῶσι τοὺς συμμάχους, ἡ πολιτεία ἐπὶ Περι-
 κλέους, ἐπὶ τῶν αὐτῶν τοῦ Σόλωνος ἀρχῶν
 στηριζομένη, ἔδιδεν ἐργασίαν διὰ τοῦ στόλου,
 ὃν ὤφειλε διαρκῶς νὰ συντηρῇ. Πρὸς τούτους
 ἐργασίαι ἐδίδετο διὰ τοῦ θεσμοῦ τῶν δικαστι-
 κῶν, ἐκάστου πολίτου δικάζοντος λαμβάνον-
 τος ἀποζημιώσιν, καὶ διὰ τῶν βουλευτικῶν
 χρημάτων, δι' ὧν ἀπεζημιοῦντο οἱ εἰς τὴν ἐκ-
 κλησίαν προσερχόμενοι πένητες κυρίως. Ἐπί-
 σης καὶ τὸ σύστημα τῆς ἀναπτύξεως τῶν
 δημοσίων ἔργων καὶ τῆς διὰ τούτων παροχῆς
 ἐργασίας καὶ ἐπὶ Πεισιστράτου μὲν, ἐπὶ Πε-
 ρικλέους δὲ ἰδίως ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν, ἰδοὺ δὲ
 τί περὶ τούτων ἱστορεῖ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Περι-
 κλέους ὁ Πλούταρχος «τοῖς μὲν γὰρ ἠλικίαν
 » ἔχουσι καὶ ρώμην αἰ στρατεῖαι τὰς ἀπὸ τῶν
 » κοινῶν εὐπορίας παρῆγον. Τὸν δ' ἀσύντακτον
 » καὶ βάνασον ὄχλον οὗτ' ἄμοιρον εἶναι λημ-
 » μάτων βουλόμενος, οὔτε λαμβάνειν ἀργὸν
 » καὶ σχολάζοντα, μεγάλως παρασκευασμάτων

» ἐπιβολὰς καὶ πολυτέχνους ὑποθέσεις ἔργων
 » διατριβὴν ἔχόντων, ἐνέβαλλε φέρων εἰς τὸν
 » δῆμον, ἵνα μηδὲν ἦττον τῶν πλεόντων καὶ
 » φρουρούντων καὶ στρατευομένων τὸ οἰκου-
 » ροῦν ἔχη πρόφασιν ἀπὸ τῶν δημοσίων ὠφε-
 » λείσθαι καὶ μεταλαμβάνειν· ὅπου γὰρ ὕλη
 » μὲν ἦν, λίθος, χαλκός, ἐλέφας, χρυσός,
 » ἔβενος, κυπάρισσος, αἱ δὲ ταύτην ἐκπονοῦσαι
 » καὶ κατεργαζόμεναι τέχναι, τέκτονες, πλά-
 » σται, χαλκοτύποι, λιθουργοί, βαφεῖς, χρυ-
 » σοῦ μαλακτῆρες καὶ ἐλέφαντος, ζωγράφοι,
 » ποικιλταί, τορευταί, πομποὶ δὲ τούτων καὶ
 » κομιστῆρες, ἔμποροι καὶ ναῦται καὶ κυβερ-
 » νῆται κατὰ θάλατταν· οἱ δὲ κατὰ γῆν ἀμα-
 » ξοπηγοὶ καὶ ζευγοτρόφοι καὶ ἡνίοχοι καὶ
 » καλωστρόφοι καὶ λινουργοὶ καὶ σκυτοτόμοι
 » καὶ ὁδοποιοὶ καὶ μεταλλεῖς. Ἐκάστη δὲ
 » τέχνη, καθάπερ στρατηγός, ἴδιον στράτευμα,
 » τὸν θητικὸν ὄχλον καὶ ἰδιωτῶν συντεταγμέ-
 » νον εἶχεν, ὄργανον καὶ σῶμα τῆς ὑπηρεσίας
 » γινόμενον. Εἰς πᾶσαν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἡλι-
 » κίαν καὶ φύσιν αἱ χρεῖαι διένεμον καὶ διέ-
 » σπειρον τὴν εὐπορίαν». (Περικλ. XII).

Ἐν τῷ πρώτῳ μέρει εἶπομεν ὅτι τὰ κρά-
 τη τῆς σήμερον καὶ κατακτήσεις ποιοῦνται,
 καὶ δὴ καὶ εἰς βαρβάρους χώρας καὶ ἀποικίας
 ἐκπέμπουσι καὶ διὰ συνθηκῶν καὶ ἄλλων μέ-
 σων προσπαθοῦσι τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας
 τῶν πολιτῶν αὐτῶν νὰ καταναλίσκωσι καὶ δι-
 ἀλλοὺς λόγους καὶ διὰ τὴν τῆς ἀργίας
 καὶ τῆς πτωχείας καταπολέμησιν.

Ἐπ' ἴσης οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς γινώσκομεν,
 καὶ κατακτήσεις ἐποιοῦντο καὶ τὰς γαίας διὰ
 τῆς κληρουχίας διένεμον τοῖς ἀπόροις κυρίως
 παρέχοντες αὐτοῖς καὶ τὰ τῆς μεταβάσεως
 ἔξοδα καὶ συνθήκας πρὸς τὰς πόλεις συνῆπτον
 καὶ ἀποικίας κυρίως πλείστας ὅσας ἐξέπεμπον.

«Καὶ χιλίους μὲν ἔστειλε», λέγει ὁ Πλού-
 τάρχος περὶ τοῦ Περικλέους, «εἰς Χερρόνη-
 » σον, εἰς δὲ Νάξον πεντακοσίους, εἰς δὲ
 » Ἄνδρον ἡμίσεις τούτων, εἰς δὲ . . . .
 » χιλίους, ἄλλους δ' εἰς Ἰταλίαν . . . . Καὶ
 » ταῦτα ἔπραττεν ἀποκουφίζων ἀργοῦ καὶ
 » διὰ σχολῆν πολυπράχμονος ὄχλου τὴν πό-
 » λιν, ἐπανορθούμενος δὲ τὰς ἀπορίας τοῦ
 » δήμου». Ὡς τε καὶ ἐν τούτοις διαβλέπει τις
 σὺν ἄλλοις τὴν ἔλλογον βοήθειαν διὰ τῆς
 προτροπῆς τῶν πολιτῶν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ
 τὴν καταπολέμησιν τῆς πτωχείας καὶ τῶν
 αἰτίων αὐτῆς.

Ἄλλ' ἡ πολιτεία, ἐπιβάλλουσα τοῖς πένη-
 σιν ἐργασίαν καὶ τὴν ἐξέυρεσιν ταύτης οὕτως

ἐξασφαλίζουσα καὶ τοὺς ἀργοὺς καταδιώκου-
 σα καὶ περὶ τῆς καταλλήλου παιδείσεως ἐκά-
 στου μεριμνῶσα, ἐφρόντιζε καὶ περὶ ἄλλων
 φιλανθρωπῶπων θεσμῶν, τὰ τῶν πενήτων ἀπο-
 κουφίζουσα. Εἶχε δημοσία ἰατροεῖα, «ἔθουεν
 » δὲ ἡ πόλις ἱερεῖα πολλὰ ὡς οὐχ οἶον τ' ἐστὶν
 «ἐκάστῳ τῶν πενήτων θύειν» (Ξενοφ. Πολιτ.
 Ἀθην. 2, 9), καὶ γυμνάσια δὲ καὶ λουτρά
 καὶ ἀποδυτήρια καὶ παλαίστρας, ὥστε ὁ ὄχλος
 δωρεὰν πλείω ἀπέλαυε κατὰ Ξενοφῶντα τῶν
 πλουσίων.

Πρὸς τούτοις ἡ πολιτεία καθῆκον καὶ ὑπο-
 χρέωσιν ἠθεώρησε νὰ θεραπεύσῃ καὶ ἄλλας
 ψυχικὰς ἀνάγκας τῶν πενήτων, δωρεὰν πα-
 ρέχουσα τὰ μέσα τῆς ἀπολαύσεως ψυχαγω-
 γικῶν θεαμάτων, μεγάλως ἐπὶ τὸ φρόνημα
 καὶ τὸν χαρακτῆρα δρώντων, λογισαμένη ὅτι
 καὶ τὰ αἰσθήματα ταῦτα, ὡς τὸ τῆς πείνης,
 θέλουσι τὴν κατάλληλον τροφήν καὶ ἐν ἀπο-
 ρίχῃ ὁ στερούμενος θέλει ἀναζητήσῃ ταύτην
 ἐν τῇ μέθῃ, τῇ κυβείῃ καὶ ταῖς ἄλλαις ψυχο-
 φθόροις ἀπολαύσεσιν, αἵτινες σὺν ταῖς σωμα-
 τικαῖς καταστροφαῖς καὶ τὴν ὁδὸν πρὸς τὸν
 πωπερισμὸν διανοίγουσι. Πρὸς τοῦτο δὲ καθιέρ-
 ωσε τὴν διὰ τοῦ θεάτρου ψυχαγωγίαν τοῖς
 θεωρικοῖς λεγομένοις χρήμασιν, ἐξ ὧν οἱ πέν-
 νητες διώβολον λαμβάνοντες ἐφοίτων εἰς τὸ
 θέατρον, καὶ τὰς δαπάνη τῆς πολιτείας καὶ
 τῶν πλουσίων πομπὰς καὶ πανηγύρεις καὶ
 ἑορτάς, ἐν αἷς καὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο, «παι-
 » δαγωγουμένης οὕτω τῆς πόλεως», ὡς λέγει
 ὁ Πλούταρχος, «οὐκ ἀμούσοις ἡδοναῖς . . .».
 Πολλοὶ τὰ νομοθετήματα ταῦτα ἐκάκισαν
 καὶ κακίζουσιν, ἀλλ' ὀλίγη σκέψις καὶ μελέτη
 τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως καταδεικνύουσιν
 ὅποια καὶ ἡ ἐκ τοιούτων ἀπολαύσεων τῶν
 πολιτῶν ἐπὶ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν μόρφω-
 σιν αὐτῶν ἐπίδρασις καὶ ὅτι αἱ πολιτεῖαι
 μόνον διὰ τοιούτων πολιτῶν μεγαλύνονται ἐν
 πᾶσι καὶ ἰσχυραὶ καὶ ἀπρόσβλητοι γίνονται.
 Μὴ λησμονῶμεν δὲ ὅτι καὶ σήμερον αἱ κοι-
 νωνία ὅμοια τελοῦσιν, οὐχὶ θεωρικά χρήματα
 εἰς τοὺς πένητας δίδουσαι, ἀλλ' ἐπιχορηγή-
 σεις μεγάλας πρὸς τοὺς ἐργολάβους τῶν θεά-
 τρων, ὅπως ἔχωσι καὶ εὐθηνὰς διὰ τὸν λαὸν
 θέσεις. Καὶ ἐν τούτοις πόσοι στεροῦνται τῆς
 τοῦ θεάτρου ἀπολαύσεως καὶ πόσον προτιμώ-
 τερον θὰ ἦτο ἂν τὸ αὐτὸ ποσὸν διενέμετο
 κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τὸν σκοπὸν πρὸς
 τοὺς πένητας, ὅπως καθ' ἐκάστην ἐσπέραν
 προσέρχεται εἰς τὸ θέατρον ὠρισμένος ἐξ αὐ-
 τῶν ἀριθμός.

Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχον καὶ δούλοι καὶ μέτοικοι, ὡς γνωστόν, μὴ θεωρούμενοι πολῖται καὶ μὴ μετέχοντες τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως πρὸς τὸ ζήτημα, ἂν ἔθνος εἰς τοσοῦτον πολιτισμοῦ προσελθὼν ἔδει νὰ ἔχη δούλους, διὰ τὸ ἡμέτερον θέμα ἀρκεῖ ὅτι οἱ δούλοι εἶχον ἐξησφαλισμένην τὴν διατροφὴν καὶ τὴν ἐργασίαν, εἶχον δὲ τὸ δικαίωμα ἐν περιπτώσει κακοπραγίας νὰ καταγγέλλωσι τοὺς δεσπότας αὐτῶν ἢ νὰ καταφεύγωσι εἰς τὸ *Θησεῖον* πρὸς ἀλλαγὴν δεσπότου, καὶ ἐν γένει φιλανθρωπῶς εἶχον τὰ κατ' αὐτούς, καὶ ἡ περιουσία δὲ καὶ ἡ τιμὴ αὐτῶν ἦτο σεβαστή, δικαίως δὲ ἐκανονίζοντο καὶ αἱ ἀπολαβαὶ τῶν ἐπὶ ἀποφορᾷ δουλεύοντων ἐν μεταλλεῖοις καὶ ἀλλαχοῦ, ἐπλούτου δὲ οὗτοι καὶ ἠλευθεροῦντο πολλάκις. Ἐνεκα δὲ τοῦ πλήθους τῶν τεχνῶν, ὡς εἶπομεν, καὶ τῆς ἐλλείψεως πολιτῶν πρὸς ἐργασίαν «*αἰσηγορίαν*», λέγει ὁ *Ξενοφῶν*, «*τοὺς δούλους πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποιήσαμεν*».

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς ξένους ἦσαν ἱεροὶ οὗτοι καὶ θρησκευτικῶς ὑπὸ τοῦ Διὸς προστατευόμενοι· οἱ ἐγκαθιστάμενοι δὲ ἐξ αὐτῶν διαρκῶς, οἱ καὶ μέτοικοι λεγόμενοι, ἐτύγχανον πολλῶν δικαιωμάτων, μάλιστα ἂν ὑπηρεσίαν τινὰ τῇ πόλει προσήνεγκον, ὅτε καὶ ἐγκτήσεως δικαίωμα εἶχον. Ἐστρατεύοντο δὲ καὶ εἰς τὸ ναυτικόν, «*καὶ εἰς τούτους δέ*», λέγει ὁ *Ξενοφῶν*, «*αἰσηγορίαν ἐποιήσαμεν διὰ τε τὸ πλῆθος τῶν τεχνῶν καὶ διὰ τὸ ναυτικόν*». Εἶχον δὲ προστατάς οἱ ξένοι ἐντοπίους καὶ προξένους ἀντιπροσώπους τῶν πόλεων, ἐξ ὧν κατήγοντο, φροντίζοντας περὶ τῶν κατ' αὐτούς, πολλάκις δὲ διὰ συνθηκῶν ἰσοπολιτείας πρὸς ἄλλας πόλεις, ἀμοιβαίως εἶχον οἱ ξενιζόμενοι ἴσα πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς δικαιώματα.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσα ἡ πολιτεία περὶ τῶν πτωχῶν καὶ πενήτων ἐμερίμνα ὑποχρεωτικῶς· ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδιωτικὴ ἐλεημοσύνη γενναία ἐχορηγεῖτο, Κίμων δὲ καὶ ἄλλοι διὰ τὰς ἐλεημοσύνας αὐτῶν διεφημίσθησαν, ἀλλ' αἰτίνας πρὸς τὸ τυφλῶς βοηθεῖν φαίνονται ὁμοιάζουσαι. Ὑπῆρχον δὲ καὶ φιλανθρωπικαὶ ἀδελφότητες, καὶ δὴ αἱ ἐκ τῶν προνοητικῶν καὶ τῆς λελογισμένης πρὸς οἰκονομίαν παιδαγωγήσεως τῶν πολιτῶν ἀπορρέουσαι. Λατῖνοι συγγραφεῖς¹ περιέσωσαν κυρίως νόμον τοῦ Σόλωνος,

1. Ἴδε Emile Laurent «*Le pauperisme et les associations de Prévoyance*», Paris 1860, Μέρος Β' Κεφ. 1ον.

καθ' ὃν ἐπετρέπετο τοῖς πολίταις ἰδρύειν ἐταιρείας καὶ ἰδίους αὐτῶν κανονισμοὺς συντάσσειν ἢ κατὰ φρατρίας ἢ καὶ συμμίκτους διὰ φιλανθρωπικὸν σκοπὸν ἢ πρὸς τέλεσιν τελετῆς ἢ καὶ χάριν ἀλληλοβοηθείας. Ἐραροὶ δὲ ἐλέγοντο αἱ συνδρομαὶ καὶ ἐρανάργαι οἱ διοικούντες. Εἶχον δὲ σκοπὸν αὐταὶ τὴν βοήθειαν μελῶν πασχόντων ἢ δανεῖζειν αὐτοῖς ἀτόκως καὶ ἄνευ προθεσμίας, ἕως οὗ δηλ. δυνηθῆ νὰ πληρώσῃ ὁ δανειζόμενος. Ἄλλ' ἂν δὲν ἀπέδιδον οἱ λαβόντες, δίκαι' ἠγείροντο εἰς τὰς ἐμμήνους καταλογιζόμεναι καὶ ἐρανικαὶ λεγόμεναι καὶ ἐρανικοὶ οἱ νόμοι οἱ διέποντες καὶ ταύτην τὴν περίστασιν καὶ τὰς ἄλλας διαφοράς, ἢ δὲν κατεδιώκετο μὲν ὁ ἀρνούμενος νὰ ἀποδώσῃ ἀλλὰ ἐκηρύσσετο ἄτιμος.

Ἐκ πάντων τούτων καταδεικνύεται ὅτι καὶ ἡ περὶ πτωχῶν καὶ πενήτων μερίμνα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις σὺν τῇ θρησκευτικῇ αὐτῆς ὄψει ἐμελετήθη καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐλευθέρας σκέψεως καὶ τῆς δικαιοσύνης. Οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἐγνωσαν καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς κοινωνικὰς, ἐφ' ὧν τὸ ζήτημα ἐδράζεται, καὶ τὰς αἰτίας καὶ τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν περιωπὴν καὶ σημασίαν τοῦ θέματος καὶ τὰς μεθόδους καὶ τὸν τρόπον τῆς ὀργανώσεως αὐτῶν πρὸς ἐπιτυχῆ καὶ τῇ κοινωνίᾳ ὠφέλιμον λύσιν τοῦ ζητήματος.

Πάντα δὲ ταῦτα ἐφήρμοσαν πολιτειακῶς διὰ νόμων, ὥστε οἱ θεσμοὶ εἶχον κυβερνητικὴν καὶ νόμιμον ὑπόστασιν, ἐν ᾗ ἡμεῖς σήμερον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔτι εἰς εὐχὰς ἐν συνεδρίοις περιοριζόμεθα καὶ τῶν ἰδιωτικῶν σωματείων τὰς δοκιμὰς καὶ τὰς μελέτας ἀναμένομεν.

Καὶ ὅποια μὲν ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἡμιμέτρων τῶν ἀπὸ τοῦ 1865 ἰδία ὑπὸ φιλανθρωπικῶν ἐταιρειῶν καὶ τινῶν ἐπικρατειῶν ἐφαρμοσθέντων εἶδομεν, ἐλάττωσις δὴ καὶ ἐξόδων καὶ ἀριθμοῦ τῶν πτωχῶν καὶ ἀπόδοσις εἰς τὴν ἐργασίαν πολλῶν ἐξ αὐτῶν. Ὅποια δὲ ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς *Σολωνείου νομοθεσίας* μαρτυρεῖ ὁ *Ἰσοκράτης* ἐν τῷ τέλει τοῦ *Ἀρεοπαγίτικοῦ* (λη') «*Οὐδεὶς ἦν τῶν πολιτῶν ἐνδεὴς τῶν ἀνγκαιῶν οὐδὲ προσαιτῶν τοὺς ἐντυγχάνοντας τὴν πόλιν κατήσχυνε*».

Ὁ *Emile Laurent* ἐν τῷ ἀξιολόγῳ αὐτοῦ συγγράμματι «*Περὶ τῶν ἀλληλοβοηθητικῶν ἐταιρειῶν*» («*Le pauperisme et les associations de Prévoyance*», Paris 1860, δεῦτερον μέρος, κεφ. 1ον), γράφων περὶ τῆς ἱστορικῆς αὐτῶν ἀρχῆς καταδεικνύει τὴν

ὑπαρξίν αὐτῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἔρχεται δ' οὕτως: «Ἡ πρόοδος, ἣτις πρέπει νὰ εἶναι » πάλῃ πρὸς τὸ παρελθόν, συνηθέστερον εἶναι » δάνειον συνομολογούμενον ἐκ τοῦ παρελθόν- » τος. Ἡ ἱστορία εἶναι ἡ πείρα τῶν ἐθνῶν, » ἡ δὲ πείρα σπουδαῖον τῆς σοφίας μέρος καὶ » τὸ παρελθόν εἶναι ἡ σοφία τοῦ μέλλοντος». Εὐρύνωμεν τὸ διὰ τὰς ἀλληλοβοηθητικὰς ἐταιρείας λεχθὲν καὶ θέλομεν κατανοήσει διατί τὰ νεώτερα ἔθνη διὰ τῶν ἱστορικῶν καὶ ἐρευνητῶν αὐτῶν ἀνευρόντα ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν προγόνων τὰ τοῦ ἐπασχολήσαντος ἡμᾶς σημερον θέματος, καὶ ἐν τούτῳ θαυμάζουσι τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ πρὸς τοῦτο ρυθμίζουσι τὰς ἐργασίας αὐτῶν πρὸς λύσιν καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ὁμοίων κοινωνικῶν ζητημάτων.

Ἴδου δὲ διατί καὶ ὁ σοίδιμος Κοραῆς ἐν τοῖς Προλεγόμενοις αὐτοῦ εἰς τὰ Πολιτικά τοῦ Ἀριστοτέλους (σελ. μα', σημ. 4) ἐγνωμάτευσεν, ὅτι δέον ἰδιαιτέρως ταῦτα νὰ διδάσκωνται καὶ ἰδοὺ διατί οἱ γεννήτορες ἡμῶν πρὸ 45 ἐτῶν ἵδρυσαν τὸ στάδιον τοῦτο τῶν πνευματικῶν ἀγώνων, ὅπως δηλαδὴ μελετῶντες τὰ τῆς ἀρχαίας σοφίας ἐν παραβολῇ πρὸς

τὰ τῆς τῶν νεωτέρων χρόνων διαδιδόμεν ἀνὰ τὴν Ἀνατολήν. Δόξα καὶ τιμὴ καὶ στέφανος αὐτοῖς. Ἀμα τὴν ἰδέαν γεννήσαντες ἀμέσως καὶ ἠνδρωσαν καὶ τῷ κόσμῳ ἐγνώρισαν καὶ τὸ τέμενος τοῦτο αὐτῇ ἀνέστησαν καὶ τοῖς ἀναγκαιοῦσιν ἐπλούτισαν, ἐχειραγώγησαν δὲ καὶ ἡμᾶς, οὓς ἐγέννησαν, καὶ τοὺς ἀγῶνας αὐτῶν ὑπέδειξαν, ἡμῶν δὲ ἀνδρωθέντων καὶ μεθ' ἡμῶν συνηγωνίσθησαν καὶ ἤδη οἱ τε τεθνεῶτες καὶ οἱ ἐπιζῶντες δύνανται ἐν χορῷ τὰ ἴδια ἔργα ἀνασκοπούμενοι νὰ ἐπαναλαμβάνωσι τὸ «ἄμμες ποκ' ἡμες ἄλλομοι». Ἐργασθῶμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἐντιμοὶ ἐταῖροι, καὶ διὰ τῶν ἔργων πρὸς αὐτὸν ἀντιφωνήσωμεν «ἄμμες δὲ γ' εἰμέες», ὅπως τὰ ἔργα ἡμῶν τοῖς τέκνοις δεικνύοντες ἀκούσωμεν καὶ αὐτῶν τὴν τερψίθυμον ᾠδὴν «ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεσθα πολλῶ κάρρονες», καὶ οὕτω ἐπαναλάβωμεν καὶ ἡμεῖς πρὸς τὰ τεκνία μετὰ τῆς αὐτῆς τῶν πατέρων ἠδυσθίμου συναίσθησεως τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος τὸ ἐν τῇ μετωπίδι τῆς αἰθούσης ταύτης γραφὲν ὑπὸ τῶν πατέρων Θεοκρίτειον ρῆμα.

«Θαρσεῖν χρή, τάχ' αὔριον ἔσσει' ἄμειρον».

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ

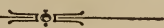
ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΕΠΙ ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟΝ

ὑπό

ΔΗΜΟΣΘ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Ἀντιπροέδρου

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ ἈΦΞΕ' ἐκτάκτῃ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς ἐπετείου ἑορτῆς τῇ 13ῃ Μαΐου 1907).

Συμφώνως πρὸς τὴν διάταξιν τοῦ ἐν ἰσχύι κανονισμοῦ τοῦ γεραροῦ τούτου *Συλλόγου* τὴν ὀρίζουσιν ὅπως κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ιδρύσεως αὐτοῦ *πανήγυριν*, ἐὰν ὁ αὐτὸς ἐκλεγῇ καὶ αὐθις *πρόεδρος*, ὁ πρῶτος τῶν νέων ἀντιπροέδρων ἀναγνώσῃ ἐπιστημονικὴν *πραγματείαν*, τολμῶ ἤδη ὅπως ἐν τῇ ιδιότητι τοῦ ὑπουργήματος, διὰ τοῦ ὁποίου κατὰ τὰς ἐσχάτως γενομένας *ἀρχαιρεσίας* ἐτιμήθην, ἀνελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα τοῦτο ἀναπτύξω συντόμως καὶ μετὰ τῆς δυνατῆς ἀκριβείας θέμα τὰ μάλιστα διαφέρον, τὸ ὁποῖον οὐδεμία ἀμβολία, ὅτι ὅσιν σπουδαιότητα φέρει τοσοῦτον καὶ δυσχερὲς ἐν τῇ *πραγματείᾳ* ἀποβαίνει. Τοῦτο ἐπιγράφεται: «**Ἐπίδρασις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐπὶ τὸ ρωμαϊκόν**». Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐξάντλησις αὐτοῦ ἐντὸς στενωπῶν τοῦ χρόνου ὀρίων ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ, ἡ *πραγματεία* θέλει περιορισθῇ εἰς τὰ οὐσιωδέστατα σημεία χωρὶς μάλιστα νὰ συμπεριληφθῶσιν ἐν αὐτῇ οἱ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ *Αὔγουστου* χρόνοι.

Δύο λαοὶ ἀδελφοὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι σπουδαιότατην ἀναπτύξαντες δρᾶσιν λαμπροτάτην δικαίως κατέλαβον θέσιν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ. Οἱ λαοὶ οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ *ἀρχαῖοι Ἕλληνες* καὶ οἱ *Ρωμαῖοι* ἀμφοτέρω ἀνήκοντες εἰς τὴν μεγάλην τῶν *Ἀρίων* οἰκογένειαν. Καὶ ἐμεγαλοῦργησαν μὲν ἀληθῶς καὶ οἱ δύο καὶ ἐδοξάσθησαν εἰς βαθμὸν μέγαν, ἀλλ' ἑκάτερος αὐτῶν κατὰ διάφορον τρόπον· διότι μεθ' ὅλην τὴν στενὴν μεταξύ αὐτῶν συγγένειαν ἐν πολλοῖς διέφερον ὁ χαρακτῆρ των. Κατὰ τὴν περίοδον τὴν ὀνομαζομένην *γραικοῦταλιαν* μετὰ τὸν πτωίμως γενόμενον ἀποχωρισμὸν τῶν *Κελτῶν* οἱ *Γραικοὶ* καὶ οἱ *Ἰταλοὶ* ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐξηκολούθησαν ἀποτελοῦντες ἐν ἔθνος, ἕως ὅτου οἱ δευτέρω ἐξε-

λέξαν πρὸς κατοικίαν των τὴν *χερσόνησον* τῶν *Ἀπεννίνων*, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες ἕμειναν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ *Αἰγαίου* πελάγους. Πρὸ τοῦ ἀποχωρισμοῦ των ἠσχολοῦντο καὶ οἱ δύο περὶ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἀμπελουργίαν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς μεγάλης ὁμοιότητος σχετικῶν πρὸς τὰ ἔργα ταῦτα λέξεων, αἱ ὁποῖαι διασφύζονται καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ καὶ ἐν τῇ λατινικῇ συγγρόνως. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἀρχὰς ἔλειπον αἱ ἀφορμαί, αἱ ὁποῖαι ἀνεπτυξάν βραθυμῶν τὰς διαφορὰς τὰς δικρινοῦσας ἔπειτα τὰ δύο ταῦτα μέγала τῆς ἀρχαιότητος ἔθνη, ἐννοεῖται, ὅτι δὲν ὑπῆρχεν εἰσέτι μεταξύ αὐτῶν καὶ ἡ ἀντίθεσις ἡ ἐσωτερικὴ, τὴν ὁποίαν ἀπαντῶμεν ἔπειτα ἐν τῷ πνευματικῷ αὐτῶν βίῳ. Τοσοῦτον δὲ μεγάλη ἀληθῶς παρουσιάζεται βραδύτερον ἡ πνευματικὴ μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων διαφορὰ, ὥστε ἡ ἐπενέργεια αὐτῆς διακρίνεται ἔτι καὶ σήμερον. Τόσον ἰδιορρυθμῶς, ἀλλὰ καὶ τόσον συμφώνως πρὸς τὸν ἔθνικόν ἑατέρου τῶν λαῶν τούτων χαρακτῆρα ἀνεπτύχθησαν ἐν *Ἑλλάδι* καὶ ἐν *Ἰταλίᾳ* ἡ οἰκογένεια, ἡ πολιτεία, ἡ θρησκεία καὶ ἡ τέχνη, ὥστε σχεδὸν δυσδιάκριτος ἀποβαίνει ἡ κοινὴ βλάσις, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐβάδισαν ἀμφοτέρω. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ χώρα, τὸ κλίμα καὶ ἄλλα περιστατικὰ συνετέλεσαν ὅπως ἀναλόγως πρὸς αὐτὰ μορφωθῇ καὶ ὁ ἰδιάζων εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς Ρωμαίους ἔθνικὸς χαρακτῆρ. Πᾶς δὲ τὴν ἱστορίαν αὐτῶν καλῶς γινώσκων εὐκόλως διακρίνει, ὅτι τὰ οὐσιώδη σημεία τῆς διαφορᾶς τοῦ χαρακτῆρος των εἶναι τὰ ἐξῆς:

Ὁ μὲν *Ἕλληνας* διεκρίθη πάντοτε διὰ τὴν ὑψηλὴν φαντασίαν καὶ τὴν δημιουργὸν αὐτῆς δύναμιν, διὰ τὴν λεπτὴν μορφωτικὴν αὐτοῦ αἴσθησιν, διὰ τὴν τάσιν του πρὸς τὸ ἰδανικόν

καὶ διὰ τὸν ἔρωτα τοῦ εἰδέναι, διὰ τὸ ἔμφυτον αἰσθημα πρὸς τὸ ὠραῖον καὶ διὰ τὴν ἐλευθέραν τῆς ἀτομικότητος ἀνάπτυξιν, ὁ δὲ Ρωμαῖος διὰ τὸν ὄξυν καὶ πρακτικὸν αὐτοῦ νοῦν, διὰ τὴν νηφάλιον σκέψιν, διὰ τὴν σοβαρὰν καὶ ἀρρενωπὴν αὐτοῦ στάσιν, διὰ τὴν φιλοπονίαν του καὶ τὴν αὐστηρὰν ὑπακοήν εἰς τὴν πολιτείαν, χάριν τῆς ὁποίας καὶ αὐτὴν τὴν ἀτομικότητά του καὶ τὰ καθ' ἕκαστα ἐθυσίαζεν. Ὁ μὲν Ἕλληνας διέπρεψεν ὡς ἰδίως προωρισμένος πρὸς καλλιέργειαν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν καὶ ὡς εὐεργέτης τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ δὲ Ρωμαῖος ὡς ἀνθρωπὸς φιλοπόλεμος πρὸ παντός τὸ ἀτομικὸν αὐτοῦ συμφέρον ἐπιδιώκων καὶ διὰ τοῦτο εἰς ἔργα τοῦ πρακτικοῦ βίου μᾶλλον ἐπιδίδων. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ρωμαῖοι ἐν μικρῷ μόνον βαθμῷ εἶχον τὴν δημιουργικὴν τῆς φαντασίας δύναμιν, ἥτις παράγει καὶ ζωογονεῖ τὴν τέχνην, καὶ ἐπειδὴ ἔστεροῦντο τῆς αἰσθήσεως ἐκείνης τοῦ καλοῦ, ἥτις τὸ πᾶν ζωπουροῦσα ὑπῆρξε τὸ ζωτικὸν στοιχεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνέλαμψεν ἡ θαυμασία ἑλληνικὴ τέχνη ἢ τὸν κόσμον σύμπαντα καταγοητεύσασα καὶ καιναγοητεύουσα εἰςέτι, ἐννοεῖται, ὅτι λαὸς τοιοῦτος δὲν ἦτο δυνατὸν οὔτε εἰς τὰ γράμματα οὔτε εἰς τὰς ὠραίας τέχνας νὰ διαπρέψῃ· ἄλλως τε καὶ αἱ τοιαῦται ἀσχολίαι οὔτε ἐπιθυμηταὶ ἦσαν εἰς τὸν ρωμαϊκὸν λαόν, οὔτε ἐθεωροῦντο ὑπ' αὐτοῦ ἀπαραίτητοι εἰς τὴν ἐθνικὴν του ὑπαρξιν, ἀλλ' ἐλογίζοντο μᾶλλον πράγματα πολυτελείας τῶν πλουσίων, τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν. Ὡς ἀνθρωποὶ μᾶλλον τῶν κατακτήσεων ἐσκέπτοντο οἱ Ρωμαῖοι πῶς θὰ ἠδύναντο περισσύτερον νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν, ἔγραφον νόμους καὶ εἰς ἄλλους δ' ἐπέβαλλον τοιοῦτους. Καὶ ἐθαύμαζον μὲν τὴν ἑλληνικὴν τέχνην καὶ ἐγίνωσκον νὰ προσελκύωσιν αὐτὴν εἰς αὐτούς, δὲν κατῴρθωσαν ὅμως νὰ δημιουργήσωσιν ἰδίαν τέχνην καὶ διὰ τοῦτο ὡς παρίσταται ἡ ρωμαϊκὴ τέχνη ἐξέχει μᾶλλον διὰ τὴν μίμησιν καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τοῦ ξένου, παρὰ διὰ τὴν πρωτότυπον καλλονὴν καὶ ἀξίαν. Ἐντεῦθεν οὐδὲν τὸ θαυμαστὸν, ἂν πλούσιος πνευματικὸς καὶ γραμματολογικὸς βίος ἐν *Λατίῳ* δὲν ἀνεπτύχθη πρὸ τῆς ἐπιμιξίας τῶν κατοίκων αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἂν πρωτοτυπία εἰς τὴν ρωμαϊκὴν γραμματείαν δὲν ὑπάρχει. Οὐσιωδῶς ἀκολουθεῖ ἡ ρωμαϊκὴ γραμματεία τὰ προκείμενα πρότυπα, τὰ προϊόντα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ μεταβάλλει αὐτὰ συμφῶνως πρὸς τὴν

ἰδιαιτέραν τοῦ Ρωμαίου πνευματικὴν δεξιότητα. Ἀλλὰ καὶ τοιαύτη οὐσα ἔχει πάλιν αὐτὴ τὴν ἀξίαν της· διότι δι' αὐτῆς παρεδόθησαν εἰς τοὺς λοιποὺς τῆς Εὐρώπης λαοὺς οἱ πολῦτιμοι τοῦ πνευματικοῦ τῶν Ἑλλήνων βίου θησαυροὶ καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀφθονον τῆς μορφώσεως γονιμοποίησιν. Ἐν ᾧ ὁ Ἕλληνας μεγίστην εὐχαρίστησιν ἠσθάνετο ν' ἀνέρχηται ὑπεράνω τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ νὰ ἐντροφῆ εἰς τὰ ἰδεώδη, ὁ Ρωμαῖος εἰς τὰ ὑλικά τοῦ κόσμου ἀγαθὰ ἀποβλέπων καὶ εἰς τὸν πρακτικὸν βίον ἀφοσιούμενος εἶχε πλήρη συναίσθησιν τῶν ὑποχρεώσεων αὐτοῦ πρὸς τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν πολιτείαν, ἀκριβῶς δὲ περὶ τῆς ὑλικῆς εὐημερίας ἀμφοτέρων ἰδιαζόντως μεριμνῶν δὲν ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς καλλιέργειας τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ὠραίων τεχνῶν, ἀπ' οὗ μάλιστα οὔτε τὴν ἀπαιτουμένην ἰδιοφυίαν καὶ κλίσιν εἶχε, διὰ ν' ἀσχολῆται καὶ περὶ ταῦτα, οὔτε καιρὸν διαθέσιμον. Οὕτω δ' ἐξηκολούθησε διαβίων πέντε ὀλοκλήρους αἰῶνας ἕως ὅτου ἕνεκα τῆς μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπικοινωνίας ὁ βίος αὐτοῦ νέαν ἔλαβε τροπὴν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀνέπτυξε τὴν δημῶδη βωμολογίαν, εἰδὸς τι λυρικῆς ποιήσεως χρησιμεῖον εἰς ὠρισμένους πρακτικοὺς σκοποὺς, τὰ χρονικά καὶ τὴν συλλογὴν νομικῶν διατάξεων, τὰ ὁποῖα πάντα οὐδεμίαν εἶχον ἀνάγκην ἐντέχνου ἀναπτύξεως. Καὶ ἐπειδὴ ὁ πῆζος λόγος περιορίζεται μᾶλλον εἰς τὸ πραγματικὸν καὶ θετικόν, οὐδόλωσ εἶναι θαυμαστὸν, ἂν οὗτος παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ἀνεπτύχθη ἐντέχνως πρὸ τῆς ἐντέχνου αὐτῶν ποιήσεως, ἢ ὁποῖα ὡς σπουδαιότατον σημεῖον ἀπαιτεῖ τὴν ὠραιότητα τοῦ τύπου.

Ὅτι δ' ἐν Ρώμῃ δὲν εὐρίσκομεν πρωτότυπον τὸ ἠρωϊκὸν ἔπος, τὸ ὁποῖον ἐν Ἑλλάδι ἀποτελεῖ τὸ ἀρχικὸν καὶ λαμπρὸν σημεῖον τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἐκπλήττη ἡμᾶς ἔχοντας πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι στερούμενοι φαντασίας δὲν εἶχον μυθολογίαν πολύμορφον καὶ πλήρη περιστατικῶν καὶ ὅτι ἐν τῇ θρησκείᾳ των ἡ ἰδέα ὑπερίσχυε τῆς εἰκόνας. Ἐπειδὴ δ' ἐν τοιαύτῃ τῶν πραγμάτων σχέσει ἡ γραμματεία παρὰ τῷ ρωμαϊκῷ λαῷ δὲν εὗρεν ἕδαφος εὐνοϊκόν, ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἔξωθεν ἰσχυρὰ ὄθησις, ἵνα ἐνισχύσῃ τὴν ρωμαϊκὴν φαντασίαν καὶ ἡ ὄθησις αὐτὴ ἐδόθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν. Ὡς ἐκ τούτου λοιπὸν ἡ ἐντεχνος τῶν Ρωμαίων ποιήσις στηρίζεται οὐσιωδῶς ἐπὶ βάσει ἑλληνικῆς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πῆζος λόγος εἰς τὰ εἶδη

μάλιστα, τὰ ὅποια κατ' οὐσίαν καὶ κατ' ἀρχὴν ἦσαν γνησίως ἔθνικὰ τῶν Ρωμαίων προϊόντα, ὡς ἰδίως εἰς τὴν ρητορικὴν, ἔλαβε τὸν τύπον τῆς τέχνης παρὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοιαύτη τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων εἰσαγωγή εἰς τὴν ρωμαϊκὴν γραμματείαν ἐπετελέσθη τὸν ἔβδομον καὶ ἕκτον αἰῶνα ἀπὸ κτίσεως Ρώμης, πᾶν ὅτι πρὸ τῶν χρόνων τούτων παρήχθη, ὅσον καὶ ἂν εἶναι πρωτοφανές, ὅσον καὶ ἂν ἔχη τὴν σημασίαν του, παρίσταται πάντοτε ἀκατέργαστον καὶ ἀνεξέλικτον καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ πρώτη ἀπόπειρα καὶ ἀρχὴ πρὸς ἔντεχον καὶ καλλίμορφον παραγωγὴν.

Ἄλλ' ἂν καὶ ὁμολογουμένως ἡ ρωμαϊκὴ γραμματεία εἶναι ἀπαύγασμα τῆς ἑλληνικῆς, ἂν καὶ χαρακτηρίζει αὐτὴν μίμησις, ἐν τούτοις οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ, ὅτι ἡ ἀποτύπωσις ἑλληνικῶν ὑποδειγμάτων ἐν τῇ ποιήσει τῶν ἐξοχωτάτων Ρωμαίων ποιητῶν ἔφθασεν εἰς μέγαν βαθμὸν κάλλους καὶ ὅτι οἱ ποιηταὶ οὗτοι, εἰ καὶ ὡς πρὸς τὴν μορφὴν παρίστανται δουρικῶς μιμηθέντες τὰ πνευματικὰ τῶν Ἑλλήνων προϊόντα, ὡς πρὸς τὰ μερικὰ ὅμως τῆς ποιήσεως εἶδη, τὴν *sáivrar*¹ καὶ τὴν *ἐπιγραμματοποιίαν*, ἐγνώριζον νὰ προσδίδωσιν εἰς τὰ ἔργα των ἔθνικὴν χροιάν καὶ ν' ἀποτυπώσωσιν εἰς αὐτὰ τὸν ἰδιαίτερον ρωμαϊκὸν χαρακτήρα. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν πεζὸν λόγον μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτυχίας εἰργάσθησαν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ δικαίου, ἐν τῇ ρητορίᾳ καὶ ἐν τῇ ιστοριογραφίᾳ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ γλῶσσα εἶναι τὸ πρῶτον θαυμάσιον τεχνικὸν ἔργον παντὸς λαοῦ τὸ ἐκφράζον διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ τύπου καὶ τῶν ἐσωτερικῶν αὐτοῦ χαρακτήρων πιστῶς πάσας τὰς ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας ὁ λαὸς οὗτος δέχεται ἐκ τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν κατοικεῖ, καὶ ἐκ τῆς περιβαλλούσης αὐτὸν φύσεως, ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα εἶναι ἡ ἀπεικονίζουσα τὴν πνευματικὴν παντὸς ἔθνους κατάστασιν, ἀνάγκη ὅπως λεχθῶσιν ἐναυθὰ ὀλίγα τινὰ χαρακτηριστικὰ τῆς λατινικῆς γλώσσης, ὡς καὶ τινα περὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν.

Πρὸ τῆς κτίσεως τῆς Ρώμης τὴν Ἰταλίαν κατῴκουν πολλοὶ καὶ διάφοροι φυλαὶ διάφορον ἔχουσαι τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ πολλὰς ἀποτελοῦσαι μικρὰς πολιτείας

ἀπ' ἀλλήλων ἀνεξαρτήτους· πιθανόν δὲ θεωρεῖται, ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης ἀνῆκον εἰς τὸν *Πελασγικὸν* ἢ *Ἑλληνο-λατινικὸν κλίδορον* τῆς *Καυκασίας φυλῆς*. Ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη διδάσκει, ὅτι τρεῖς ἀρχέγονοι φυλαὶ ὑπῆρχον κατ' ἀρχὰς ἐν Ἰταλίᾳ, οἱ *Ἰάπυγες*, οἱ *Ἐτροῦσκοι* καὶ οἱ *Ἰταλοὶ* ἢ *Λατῖνοι*. Ἐκ τούτων οἱ *Ἰάπυγες*¹ πρῶτως συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν τὸ πρῶτον ἀποικησάντων Ἑλλήνων, καὶ ἡ συγγένεια τούτων ἀποδεικνύεται προσέτι ἐκ τῶν ὀνομάτων ἑλληνικῶν θεοτήτων πολυειδῶς ἀναγινωσκομένων ἐν ἐπιγραφαῖς, οἱ δ' Ἐτροῦσκοι ἐν Ἐτρουρία συγκεντρωθέντες ἀπετέλουν ὁμοσπονδίαν δέκα πόλεων καὶ φαίνεται, ὅτι ἐκαλλιέργησαν τὰς τέχνας καὶ ἰδίως τὴν πλαστικὴν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ κομψῶν ὑδριῶν ἔτρουσικῆς τέχνης καὶ ἐξ ἄλλων πηλίνων ἀγγείων κεκοσμημένων δι' ἀνθρωπίνων συμπλεγμάτων καὶ δι' ἄλλων ὠραίων παραστάσεων. Σπουδαιοτάτη ὅμως φυλὴ ὑπῆρξεν ἡ τῶν *Λατίνων*, ἡ ὁποία μετὰ τῶν *Ὀμβρῶν* καὶ τῶν *νοτίων* αὐτῶν *πάραφυάδων*, τῶν *Μαρσῶν* καὶ *Σαμριτῶν* συνεδέθη εἰς στενωτέραν οἰκογένειαν, τὴν Ἰταλικήν.² Οἱ Ἰταλοὶ οὗτοι, οἵτινες καὶ ἰδίως *Λατῖνοι* ὀνομάζονται, κατῴκουν ἐν *Λατίῳ* ἔχοντες τριάκοντα πόλεις ἠνωμένας εἰς ὁμοσπονδίαν καὶ ἔχουσας πρωτεύουσαν τὴν *Ἀλβαν Λόγγαν*, ἕως ὅτου τὸν ὄγδοον π. Χ. αἰῶνα ἐκτίσθη ἡ Ρώμη καὶ ἐκ τῆς συναναμειξέως τῶν μνημονευθεισῶν ἤδη τριῶν κυριωτάτων φυλῶν προήλθεν εἰς μέσον τὸ ρωμαϊκὸν ἔθνος. Οἱ *Λατῖνοι* ἦσαν φυλὴ γεωργικὴ καὶ ρωμαλέα, μετ' εὐσεβείας λατρεύουσα θεοὺς προστάτας τῆς εὐφορίας τῆς χώρας.

Ἡ ἰταλικὴ φυλὴ ὑπῆρξε συγγενῆς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν οὐ μόνον γεωγραφικῶς, ἀλλὰ καὶ γλωσσικῶς· καὶ αὕτη δὲ ἡ μυθικὴ παράδοσις διδάσκει, ὅτι ἡ ὑπὸ τὴν ὄδηγιαν τοῦ *Αἰρείου* ἐγκατασταθεῖσα ἐν *Λατίῳ* ἀποικία τῶν *Τρώων* φυγάδων συνεχωνεύθη μετὰ τῶν ἰθαγενῶν. Τὴν δὲ οὐσιώδη ἐνόητα ὄλων τῶν ἰταλικῶν καὶ ἑλληνικῶν φυλῶν καὶ διαλέκτων φαίνεται, ὅτι πρῶτως καὶ σαφῶς ἐνόησαν τὰ δύο ταῦτα μεγάλα τῆς ἀρχαιότητος ἔθνη· διότι ἐν μὲν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ ἡ ἀρχαιο-

1. Αὕτη τὸ πρῶτον διὰ τοῦ Γαίου Λουκιλλοῦ (148—103 π. Χ.) λαβοῦσα τὸν εἰρωνικὸν κριτικὸν χαρακτήρα διετήρησεν αὐτὸν ἔκτοτε.

1. Ἡ χώρα αὐτῶν *Ἰαπυγία* ὑπῆρχεν ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι.

2. *Th. Mommsen* röm. Geschichte I Bd. 7 Aufl. S. 11—12 Berlin 1881.

τάτη και αίνιγματώδους καταγωγῆς λέξις *Grajus* ἢ *Graicus* δηλοῖ πάντα Ἑλληνα, ὡς διδάσκει ὁ πολὺς *Th. Mommsen*,¹ ἐν δὲ τῇ ἑλληνικῇ διὰ τοῦ ὀνόματος Ὀπικὸς ὀνομάζεται πᾶς ἀνήκων εἰς οἰανδήποτε τῶν γνωστῶν εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐν τῇ ἀρχαιότητι λατινικῶν καὶ σαμνιτικῶν φυλῶν, οὐχὶ ὁμοῦς καὶ τῶν Ἰαπύγων ἢ Ἐτρούσκων.

Ἡ λατινικὴ γλῶσσα, ὡς καὶ ἡ συγγενὴς πρὸς αὐτὴν ἑλληνικὴ, ἀνήκει εἰς τὴν μεγάλην τῶν Ἀρίων γλωσσῶν οἰκογένειαν καὶ ἐν ᾧ ἐξ ἀρχῆς ἦτο τραχεῖα καὶ ὡς ἐκ τοῦ ὄγκου αὐτῆς δυσκίνητος καὶ ἀκατέργαστος, πάντως ὁμως ὠρισμένη καὶ οὐχὶ ἐστερημένη δυνάμεως, βαθμηδὸν καλλιεργηθεῖσα καταλλήλως, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς πλουτισθεῖσα καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς ἀναπτυχθεῖσα καὶ τὴν τραχύτητα καὶ τὴν δυσκίνησιν αὐτῆς ἐμετρίασεν ὀπωδηποτε, ἐξηυγενίσθη ὅσον ἐπέτρεπεν ἡ φύσις τῆς καὶ κατέστη λεία, ἰσχυρά, καθαρὰ καὶ σαφές. Βραχυλογία, κυριολεξία, καθαρότης, σαφήνεια καὶ αὐστηροτέρα τῶν συντακτικῶν κανόνων τήρησις χαρακτηρίζουσιν αὐτὴν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ *Κικέρωνος*. Ὡς γλῶσσα τῶν λογίων *lingua urbana* ὀνομαζομένη, ἐξέτεινεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς ἀπὸ τῶν Ἑρακλειῶν σηλωτῶν μέχρι τοῦ *Εὐφράτου*, κατὰ δὲ τοὺς μέσους χρόνους ἐφ' ἅπαντα τὸν χριστιανικὸν τῆς Δύσεως κόσμον. Ἡ τραχυτέρα τοῦ κοινοῦ λαοῦ γλῶσσα, ἡ καλουμένη *lingua rustica*, πολλαχῶς συγγενῆ καὶ ἄλλα ξένα στοιχεῖα ἐκ τῶν ἰδιωμάτων τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν προσλαβοῦσα ἐχρησίμωσεν ἔπειτα ὡς βᾶσις, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέρρευσαν καὶ διεμορφώθησαν αἱ νεώτεραι εὐρωπαϊκαὶ γλῶσσαι αἱ συνήθως *ρωμαϊκαὶ* καλούμεναι. Τὸ ἀλφάβητόν τῆς παρέλαθεν ἡ λατινικὴ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἥδη πρὸ τῆς κτίσεως τῆς Ρώμης καὶ τοῦτο κατ' ἀρχὰς συνέκειτο ἐξ ἐνὸς καὶ εἰκοσι γραμμάτων.²

ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

Ἰνα σχηματίσῃ τις ἀκριβεστέραν ἰδέαν περὶ τῆς γενέσεως, τῆς βαθμιαίας ἐξελιξέως καὶ τῆς παρακμῆς τῆς λατινικῆς γραμμα-

1. *Th. Mommsen*, röm. Geschichte I Bd, 7. Aufl. SH 11—12 Berlin 1881.

2. Hermann Bender, Grundriss der röm. Literaturgesch. für Gymnasien, S. 2, Leipzig 1889.

τείας, ὀφείλει νὰ παρακολουθήσῃ πάσας τὰς περιόδους, τὰς ὁποίας αὕτη διήλθε, καὶ αἱ ὁποῖαι εἶναι πέντε, αἱ ἐξῆς:

I. Οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι μέχρι τοῦ *Λιβίου Ἀνδρονίου* (240 π. Χρ.).

II. Ἡ ἀρχαιστικὴ περίοδος ἀπὸ τοῦ *Λιβίου Ἀνδρονίου* μέχρι τοῦ *Κικέρωνος* (240—80 π. Χρ.).

III. Ὁ χρυσοῦς αἰὼν (80 π.Χ.—14 μ. Χρ.).

1) Οἱ χρόνοι τοῦ *Κικέρωνος*.

2) Οἱ χρόνοι τοῦ *Αὐγούστου*.

IV. Ὁ ἀργυροῦς αἰὼν (14—117 μ. Χρ.).

V. Οἱ χρόνοι τῆς ὀριστικῆς καταπτώσεως, ὁ σιθηροῦς αἰὼν (117 μ. Χρ. μέχρι τοῦ 5' μ. Χρ. αἰῶνος).

Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς τῆς πραγματείας ταύτης εἶναι ἀπλῶς νὰ ἐξαρθῇ ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐπὶ τὸ ρωμαϊκόν, ἀνάγκη ὅπως ἐκ τῶν εἰρημένων περιόδων θιγῶσι μόνον αἱ ἄμεσον σχέσιν πρὸς αὐτὸν ἔχουσαι καὶ τοῦτο μάλιστα ἐν τοῖς κυριωτέροις μόνον σημείοις.

Πρώτη περίοδος.

Προϊστορικοὶ χρόνοι μέχρι τοῦ *Λιβίου Ἀνδρονίου* (240 π. Χ.).

Κατὰ τοὺς πέντε πρώτους αἰῶνας, οἵτινες ἦσαν χρόνοι ἀγῶνων καὶ πολέμων, τὸ πνεῦμα τῶν Ρωμαίων δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην εὐκαιρίαν καὶ ἡσυχίαν, ὥστε νὰ παράσῃ τι αὐτοτελὲς καὶ σημαντικὸν ἐν τῇ γραμματείᾳ. Περὶ ἐντέχνου ἀναπτύξεως αὐτῆς μόνον μετὰ τὸν πρῶτον *Καρχηδορικὸν* πόλεμον δύναται νὰ γίνῃ λόγος, ὅπότε ὁ εἰσέτι ἀμόρφωτος Ρωμαῖος εἰς ἄμεσωτέραν πρὸς τὸν Ἑλληνα σχέσιν ἔλθων, εἰκνύσθη ὑπὸ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνου μορφώσεως καὶ μεγάλην ἠσθάνθη εὐχαρίστησιν ἐκ τοῦ πλουσίου πνευματικοῦ βίου καὶ ἐκ τῆς κοσμοπολιτικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς αὐτοῦ μορφώσεως. Μάτην ἐγένοντο ἀπόπειραι πρὸς ἀναχαίτισιν τοῦ ρεύματος τῶν χρόνων ἐκείνων διὰ μέσων μὴ πρακτικῶν. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐμαγνήτιζεν ἥδη· καὶ αὐτὸς μάλιστα ὁ *Κάτων* φαίνεται, ὅτι ἐν πρεσβυτικῇ ἡλικίᾳ ἔμαθεν *ἐλληνικά*. Πολλάκις προηγουμένως ἀπεπέμφθησαν ἐκ τῆς Ρώμης Ἑλληνες φιλόσοφοι καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ *Ἐπικουρεῖος Ἀλκαῖος* καὶ *Φιλίσκος* (τὸ 589 ἀπὸ κτίσεως τῆς πόλεως), ὁ *Ἀκαδημεικὸς Καρνεάδης*, ὁ *Στωϊκὸς Διογένης* καὶ ὁ *Περικατή-*

κιος Σκαιβόλας, ἔσχον σπουδαίαν ἐπίδρασιν αἱ γραμματικαὶ μελέται τοῦ Μα.λ.λώτου Κράτητος, ὅστις τὸ 159 ἐδίδασκεν ἐν Ρώμῃ. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν κωμωδίαν, ἔλαβεν αὐτὴ γνησίαν ρωμαϊκὴν χροιάν διὰ τοῦ Πλαύτου. Καὶ ἀληθὲς μὲν, ὅτι δὲν φαίνεται οὗτος ἐντελῶς ἀπηλλαγμένους τῆς μιμησεως ἑλληνικῶν προτύπων (τοῦ Μενάνδρου, τοῦ Φίλωνος καὶ τοῦ Διφίλου), ἀλλὰ πᾶν ὅτι ἐδανείσθη ἐξεργάσθη αὐτὸ μετ' ἰδιοφυίας καὶ ἐλευθερίας. Περί δὲ τῆς γλώσσης αὐτοῦ ὁ Κοϊντιλιανὸς λέγει «ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ Πλαύτου θὰ ἐλάλουν αἱ Μοῦσαι, ἂν ἤθελον ὀμιλήσει λατινιστί». Πιστὸς μιμητῆς ἑλληνικῶν κωμωδιῶν ὑπῆρξεν ὁ Πόπλιος Τερέντιος, ὅστις καὶ χαρακτηρίζεται ὡς δημιουργὸς τῆς ὑψηλοτέρας κωμωδίας. Ἑλληνικὰ ὀνόματα φέρουσιν αἱ ἔξ αὐτοῦ κωμωδία. Αἱ δ' ἑλληνικαὶ ἐν τῇ λατινικῇ λέξεις *tragoedia*, *comœdia*, *theatrum*, *scœna* καὶ λοιπαὶ μαρτυροῦσι καὶ αὐταὶ τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἐνταῦθα ἐπίδρασιν. Ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ θεάτρου διασκευὴ ἦτο παρομοία πρὸς τὴν τοῦ ἑλληνικοῦ. Διαρκὲς θέατρον δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ ξύλινον παράπηγμα ἐχρησίμευεν ὡς τοιοῦτον εἰς τὰς δραματικὰς παραστάσεις, εἰς τὰς θηριομαχίας καὶ τὰ τοιαῦτα. Λέγεται δέ, ὅτι τὸ 580 π. Χ. ἰδρῦθη μὲν ὑπὸ τοῦ Σκαύρου ἐν Ρώμῃ θέατρον ὑπερμέγεθες ἐπὶ 360 κίονων στηριζόμενον καὶ διὰ 3,000 ἀγαλμάτων, διὰ ταπήτων καὶ εἰκόνων πολυτελῶν κεκοσμημένον, ἀλλὰ πάντα ταῦτα παρεσκευάσθησαν δι' ἓνα μόνον μῆνα. Τὸ θέατρον τοῦτο περιελάμβανεν 80,000 ἀνθρώπων, εἰς δὲ τὰς ἐν αὐτῷ γενομένας θηριομαχίας ἔλαβον μέρος 150 πάνθηρες, 5 κροκόδειλοι καὶ εἰς ἵπποπόταμος. Τὸ ρωμαϊκὸν δημόσιον, ὡς ἐκ τοῦ χαρακτηρὸς αὐτοῦ ἀρεσκοῦμενον μᾶλλον εἰς τὰς θηριομαχίας, τὴν πάλην, τὰς πυγμαχίας, σχοινοβασίας καὶ τὰ τοιαῦτα, δὲν ἠύχαριστεῖτο τόσον ἐκ τῶν δραματικῶν παραστάσεων καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ἐν τῷ μέσῳ δραματικῆς παραστάσεως οἱ θεαταὶ ἀθρόοι ἀπήρχοντο, ἵνα εὖρωσιν ἀλλαχοῦ τέρψιν καὶ διάχυσιν, ὁποῖαν ἐπεθύμουν. Αναφέρεται μάλιστα, ὅτι κατὰ τινὰ ἑορτὴν τὸ 167 π. Χ. γενομένην ὁ θεατρῶνης ἰδῶν, ὅτι οἱ Ἕλληνες αὐληταὶ δὲν ἐκίνοῦν τὸ διαφέρον τοῦ κοινοῦ οὐδ' ἕτερον αὐτὸ διὰ τῆς μουσικῆς, ὠφελήθη σπουδαίως παρορμήσας αὐτοὺς νὰ μαστιγώσωσιν ἀλλήλους, τὸ ὁποῖον καὶ γενόμενον ἠύχαριστησε πολὺ τοὺς θεατάς.

Τρίτη Περίοδος.

Ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς ρωμαϊκῆς γραμματείας (80 π. Χ.-14 μ. Χ.).

Ὅτι πρὸ πάντων χαρακτηρίζει καὶ διακρίνει τὴν περίοδον ταύτην (ἡ ὁποία καλεῖται καὶ Κικερόνιος Αὐγούστειος) εἶναι ἡ ὀριστικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ὑπερίσχυσις. Ὁ τὴν Ἰταλίαν ὑπερπλημμυρήσας ποταμὸς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν, ὡς ἐκφράζεται ὁ Κικέρων (*de rep.* II, 19, 34) λέγων *annis abundantissimus græcarum disciplinarum et artium*, ἔδειξεν ἤδη ὑφ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τὴν καρποφόρον αὐτοῦ ἐνέργειαν. Ἡ συχὴ πρὸς τοὺς Ἕλληνας σχέσις καὶ συγκοινωνία τῶν Ρωμαίων ἐπήνεγκε τὴν ἀναγέννησιν αὐτῶν διὰ τῶν ναμάτων τῆς ἑλληνικῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς. Καὶ ἀληθὲς μὲν, ὅτι ἤδη ἀπὸ τῆς κτακτῆσεως τῆς Ἑλλάδος ἡ Ρώμη ἐπλούτησεν ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς χώρας ἐκείνης καὶ ἀνέπτυξεν ἐν ἑαυτῇ τὸ αἰσθημα τοῦ καλοῦ, ἐν τούτοις ὅμως μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου οὐδὲν ἔτυχε νὰ ἐπιδείξῃ προῖον πολλοῦ λόγου ἄξιον. Ὅσοι τῶν Ρωμαίων ἀνῆκον εἰς τὴν ὑψηλοτέραν τῆς κοινωνίας τάξιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ γνωρίσωσι τὰ ἔργα καὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν Ἑλλήνων, νὰ ἐπισκέπτωνται τὴν χώραν ἐκείνων καὶ νὰ ἴδωσιν ἐκ τοῦ πλησίον τὰ μέρη, ἐνθα παρήγοντο καὶ ἐκαλλιεργούντο τὰ θαυμασία τῆς ἑλληνικῆς μεγαλονοίας καὶ καλαισθησίας προϊόντα, ἰδίως δὲ τὰς κλεινὰς Ἀθήνας, τὴν τηλαυγῆ ταύτην τῶν φῶτων ἐστίαν. Ἡ γνώσις ὅλων τούτων ἐθεωρεῖτο εὐπρέπειά τῶν ἄρχων, πάντες δὲ τὸ πλεῖστον ἐν Ἀθήναις, ἐν Ρόδῳ καὶ ἀλλαχοῦ περὶ τὴν ἑλληνικὴν σπουδάζοντες τοσοῦτον ἐγκρατεῖς αὐτῆς ἐγίνοντο, ὥστε εὐχερῶς καὶ ὠμίλου καὶ ἔγραφον ἑλληνιστί. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐναντίον συνέβαινε· πολλοὶ δὴλον ὅτι Ἕλληνες κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἰς Ρώμην ἀπερχόμενοι εἰργάζοντο ἐκεῖ ὡς διδάσκαλοι τῆς ρητορικῆς, ὡς οἰκοδιδάσκαλοι, ὡς ἀναγνώσται, ὡς παιδαγωγοὶ κτλ. καὶ πολλάκις μὲν οἱ ἐπιπόλοιοι καὶ ἀλαζονικοὶ τρόποι τινῶν ἐξ αὐτῶν παρεῖχον ἀφορμὴν ὅπως περιφρονῶνται ὅλοι καὶ *Græculi*¹ ἐπονομάζωνται, μεθ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἦσαν οὗτοι ἀπαραίτητοι· διότι παρ' ὅλην τὴν φαινομένην κατὰ τοῦ Ἑλ-

1. Cic. de or. 1, 102.

ληνισμού σκληρότητα τῶν Ρωμαίων τὴν ἐπιδειχθεῖσαν μάλιστα καὶ ὑπ' ἀνδρῶν, ὁποῖος ἦτο ὁ *Κικέρων*, καὶ μεθ' ὅλον τὸν κορυφαῖον τῆς ὑπερισχύσεως τοῦ ρωμαϊκοῦ πνεύματος καὶ τῶν ρωμαϊκῶν τρόπων ὀλοσχερῶς ἐπεκράτει ἐξάρτησις ἐν παντί, τὸ ὁποῖον ἀνεφέρετο εἰς τὸν τύπον τῆς τέχνης, καὶ ἐν πολλοῖς, τὰ ὁποῖα ἀπέβλεπον εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν λογοτεχνικῶν προϊόντων. Ἑλληνικὰ συγγράμματα καὶ ἰδίως ρητορικοὶ λόγοι μετεγλωττίζοντο ἐν τῇ σχολῇ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς πρὸς ἄσκησιν. Διὰ τοῦ ἀναπτυσσομένου ἐμπορίου τῶν βιβλίων διεδόθησαν οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ταχύτερον καὶ γενικώτερον. Ὁ Ἀττικὸς ὑπῆρξεν ἐκδότης τῶν συγγραμμάτων τοῦ *Κικέρωνος*, ὑπὸ δὲ τοῦ *Ορατίου*¹ μνημονεύονται οἱ *Σόσιοι* ὡς βιβλιοπῶλαι ἐπὶ προμηθεῖα ἐργαζόμενοι. Ἀλλὰ καὶ δημόσιαι βιβλιοθήκαι ἰδρύθησαν ὑπὸ τοῦ *Ἀσινίου Παλλῶνος* καὶ ὑπὸ τοῦ *Αὐγούστου*. Δι' ὧν λοιπὸν τῶν μέσων τούτων ἀνεπτύχθη παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ζωρὰ καὶ ἀκατάσχετος πρὸς φιλολογικὴν δρᾶσιν διέγερσις· καὶ δὲν ἔλειπε μὲν παρὰ τὴν ἑλληνίζουσαν ταύτην τάσιν καὶ διεύθυνσιν ἡ ἐθνικὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ λαοῦ γραμματεία, ἀλλ' αὕτη ἦτο δευτερεύουσα ὑπ' ὀλίγων μόνον, οἷον τοῦ *Δουκρητίου* καὶ τοῦ *Ουάρρωνος* ἐκπροσωπούμενη, οὐδ' ἦτο ὅλως ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπίδρασις κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὑπῆρξε τόσον ἰσχυρά, ὥστε δι' αὐτῆς προῆλθεν εἰς μέσον ἡ ἀκμὴ τῆς λατινικῆς γραμματείας, ὁ χρυσοῦς αὐτῆς αἰὼν, κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ λατινικὴ γλῶσσα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀνεπτύχθη, ὥστε καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους ἐπὶ χιλιετηρίδα ὀλόκληρον ἐδέσποζε τῆς μορφώσεως τῶν ἐθνῶν ἡ καὶ ἐπηρέαζεν αὐτὴν σημαντικῶς. Ἀλλ' εἰς τοιαύτην ἀναμόρφωσιν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην σπουδαίως συνετέλεσαν καὶ δύο πρὸ πάντων μεγάλοι ἄνδρες, ὁ *Κικέρων* καὶ ὁ *Αὐγούστος*. Ἐκ τούτων ὁ πρῶτος ἐρμηνευτὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας γενόμενος εἰσῆγαγεν αὐτὴν εἰς Ρώμην καὶ διαπρέψας ὡς ὁ μέγιστος τῶν ρωμαίων ρήτωρ ἐδημιούργησε τὸν τέλειον ὡς πρὸς τὸν τύπον πεζὸν λατινικὸν λόγον τὸν δυνάμενον νὰ χρησιμεύῃ ὡς πρότυπον. Ὁ δὲ *Αὐγούστος*, ὁ καὶ δικαίως ἀποθεωθεὶς, ἄφ' οὗ καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τοῦ κράτους ἐξησφάλισε

τὴν εἰρήνην, ἀνέλαβε τὸν εὐγενῆ καὶ ἐξανθρωπιστικὸν ἀγῶνα προστατεύων καὶ καλλιερῶν τὰ γράμματα, τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας καὶ γενναίως ἀνταμείβων τοὺς μετ' ἐπιτυχίας περὶ αὐτὰς ἀσχολουμένους. Εὐτυχῶς δ' εὔρε καὶ συναντιλήπτορα ἐπίσης εὐγενῆ, τὸν ζάπλουτον καὶ εἰς ἄκρον φιλόμουσον *Μαικήναν*, τῷ ὁποῖου καὶ παρομιῶδες κατέστη τὸ ὄνομα. Ὁ *Μαικήνας* οὗτος, ὁ *Ουεργίλιος*, ὁ *Ορατίος*, ὁ *Οβίδιος* καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς τῶν χρόνων τούτων ἄνδρες ἀπετέλουν ἰδιαίτερον κύκλον περὶ τὸν κραταιὸν καὶ μουσοτραφῆ ἐκείνον ἡγεμόνα, ὅστις δὲν ἔλειψεν, ὡς ἄλλος *Περικλῆς*, καὶ τὴν πρωτεύουσαν νὰ ἐξωραίσῃ καὶ νὰ πλουτίσῃ διὰ πολλῶν μεγαλοπρεπῶν δημοσίων κτιρίων.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ *Κικέρωνος* (80-40 π. Χ.) ἀνεπτύχθη σπουδαίως ἡ εὐγλωττία ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ εὐροῦσα τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἀκμῆς τῆς, μετ' αὐτῆς δ' ἐκ παραλλήλου ἐβᾶδιζε καὶ ἡ θεωρητικὴ τῆς ρητορικῆς ἀνάπτυξις, τὴν ὁποῖαν τὸ πλεῖστον κατεῖχον οἱ Ἕλληνες. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ὁ *Κικέρων* πρὸς τὸν *Δημοσθένη* παραβαλλόμενος δικαίως θεωρεῖται ὁ μέγιστος τῶν Ρωμαίων ρήτωρ. Ἀλλὰ καὶ ἡ φιλοσοφία ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ λαμπρότατα ἐξεπροσωπήθη, πρακτικὸν καὶ ἐκλεκτικὸν λαβούσα χαρακτηριστῆρα συμφώνως πρὸς τὸν ἐθνικὸν τῶν Ρωμαίων χαρακτήρα¹. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παρίδωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ἔλειπεν εἰς αὐτὸν ἡ χαρακτηριζούσα τὸν *Δημοσθένη* μεγαλοψυχία καὶ ἡ σταθερὰ καὶ ἀκράδαντος τοῦ χαρακτήρος δύναμις. Ἐν ᾧ δὲ ὁ *Κικέρων* καὶ μεγαλοφυΐαν εἶχεν ἰκανὴν καὶ φαντασίαν πλουσίαν καὶ εὐροῖαν λόγου σπανίαν, τὰ φιλοσοφικὰ αὐτοῦ συγγράμματα φέρουσιν ἐπιπολαιότητά τινα καὶ ἔλλειψιν ἐμβριθείας. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι σπουδαῖοι συγγραφεῖς διεκρίθησαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ὡς ὁ *Γάϊος Ἰούλιος Καίσαρ* (99—44 π. Χ.) γνωστὸς ὡς στρατηγός, πολιτικός, ρήτωρ καὶ ἱστορικός, καὶ ὁ *Γάϊος Σαλλούστιος Κρίσπος* (86—35 π. Χ.)· ὁ δεύτερος μάλιστα παραβάλλεται πρὸς τὸν *Θουκυδίδην* χωρὶς νὰ δύναται νὰ

1. Ἡ μεγάλη τοῦ ἀνδρὸς ἀξία ὡς φιλοσόφου ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι πρῶτος αὐτὸς κατέστησε προσίτην εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς του τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν ἐν γλώσσῃ λατινικῇ καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐδημιούργησεν ὕρον ἐπιστημονικὸς λατινιστῆ πρὸς παραστάσιν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν καὶ ἐξελλίξων.

1. Porat ep. 1, 20, 2 καὶ art. poet. 345.

ὀνομασθῆ μιμητῆς αὐτοῦ. Ὡς πολυμαθῆς δὲ τῶν χρόνων τούτων εἶνε γνωστός ὁ *Māρκος Τερέντιος Ουάργων* (116—28 π. X.), ὅστις διὰ τῆς πολυμαθείας αὐτοῦ διαρκῆ παρέσχεν ἀνάπτυξιν εἰς τὰς γραμματικὰς σπουδὰς.

Ἄμεσον ἐπίδοσιν ἔλαβεν ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἡ ποίησις προαχθεῖσα εἰς ὑψηλὴν τέχνην καὶ τελειότητα ὡς πρὸς τὴν μορφήν· ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἄρχοντες τῆς πολιτείας ἠνύουσαν αὐτήν, ἐξ ἀπάσης τῆς Ἰταλίας συνέρρεον εἰς τὴν πρωτεύουσαν πλῆθος πολυποητῶν, οἵτινες καὶ ἐκαλλιέργησαν τὰ διάφορα εἶδη, τὸν μῖμον, τὸ ἔπος καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ συνδεομένην διδακτικὴν ποίησιν, ἰδίως ὅμως τὴν λυρικὴν ποίησιν εἰς τὰς διαφόρους αὐτῆς μορφάς, τὴν σάτυραν, τὴν ἑλεγίαν¹ κτλ.

Ὡς πρὸς τὸ ἔπος ἐξέχει ὁ *Πόπλιος Ουεργίλιος Μάρων* (70—19 π. X.), ὅστις ἰδίως διὰ τῆς *Αἰνειάδος* αὐτοῦ ἀπθανατίσθη καὶ *Ρωμαϊκὸς Ὅμηρος* ἐκλήθη. Ἐν τῷ ἐπικῷ τούτῳ ποιήματι συμπεριέλαβεν ὁ ποιητῆς καὶ τὴν *Ἰλιάδα* καὶ τὴν *Ὀδύσειαν* τοῦ Ὀμήρου, τὰς ὁποίας καὶ ἀκολουθεῖ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔκφρασιν καὶ εἰς τὴν ἐμπειροτεχνίαν· τὴν ὕλην ὅμως ἠρύσθη οὐχὶ μόνον ἐκ τοῦ Ὀμήρου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν κυκλικῶν ποιητῶν καὶ ἐκ τοῦ *Ἀπολλωνίου τοῦ Ροδίου*. Ἄλλ' ἡ μεγίστη τοῦ *Ουεργιλίου* ἀξία ἐγκείται ἐν τούτῳ ἀκριβῶς, ὅτι ἐν τῇ *Αἰνειάδι* συνύφρανε τὸν ἐπιχώριον ἰταλικὸν μῦθον καὶ διὰ τῆς προσθήκης στοιχείων γνησίων ρωμαϊκῶν ὡς καὶ τῶν πορισμάτων τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ σπουδῶν κατώρθωσε νὰ θεωρηθῇ τὸ ἔργον του τοῦτο μέγα ἐθνικὸν ἀριστούργημα. Μετ' ὅλην ὅμως τὴν πλήρη τέχνης ἐπιμέλειαν καὶ τὴν εὐσυνείδητον αὐτοῦ σπουδὴν ὁ *Ουεργίλιος* δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ τὴν μοναδικὴν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν δύναμιν.

Ἀλλὰ καὶ ἐτέρους Ἕλληνας ποιητὰς ἐμιμήθη ὁ *Ουεργίλιος* εἰς ἄλλα εἶδη τῆς ποιήσεως, τὸν μὲν *Θεόκριτον* διὰ τῶν *Βουκολικῶν* του, τὸν δὲ *Ἡσίοδον* διὰ τῶν *Γεωργικῶν*.

Ἐν τῇ λυρικῇ ποιήσει καὶ ἐν τῇ σατύρῳ διέπρεψεν ὁ *Κόϊντος Ὀράτιος Φλάκκος* (65—8 π. X.) δικαίως θεωρούμενος ὁ μέγιστος τῶν *Ρωμαίων* λυρικὸς ποιητῆς. Οὗτος μετεφύτευσε εἰς τὸ ἰταλικὸν ἔδαφος τὴν λυρικὴν τῶν

Ἑλλήνων ποίησιν ἐν τοῖς καλλίστοις καὶ ποιικιωτάτοις τύποις αὐτῆς, ὡς εἶχεν ἀναπτύξει αὐτοὺς ἡ ἑλληνικὴ τέχνη. Ἐν ταῖς ὠδαῖς αὐτοῦ καὶ ὡς πρὸς τὴν ὕλην καὶ ὡς πρὸς τὴν μετρικὴν ἔσχεν ὑποδείγματα ἑλληνικὰ μιμηθεῖς τὸν *Ἀνακρέοντα*, τὸν *Ἀλκαῖον*, τὴν *Σαπφῶ* καὶ ἄλλους· πιθανὸν δὲ θεωρεῖται, ὅτι ἐδοκίμασε νὰ ποιήσῃ ὠδὰς ἑλληνιστὶ πρὶν ἢ παρουσιάσῃ εἰς μέσον τὰς λατινικὰς αὐτοῦ ὠδὰς. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἐπωδαῖς ἐδανείσθη τὴν ποιητικὴν μορφήν παρὰ τοῦ Ἑλλήνου ποιητοῦ *Ἀρχυλόγου*. Μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτηδειότητος ἐκαλλιέργησε καὶ τὴν *σάτυραν*, τὸ μόνον εἶδος τῆς ποιήσεως, τὸ ὁποῖον ἐφεύρον καὶ ἀνέπτυξαν οἱ *Ρωμαῖοι*. Τελευταῖον αἱ *ἐπιστολαὶ* τοῦ *Ὀρατίου* δεικνύουσιν ἄνδρα φέροντα μέγαν θησαυρὸν γνώσεων καὶ πείρας, ἄνδρα λεπτῆς μορφώσεως.

Ἐν τῇ διδακτικῇ ποιήσει ἀξιωμακρῶν ἐνταῦθα εἶναι ὁ *Τίτος Λουκρήτιος Κάρος* (98—55), ὅστις ἐν τῷ διδακτικῷ ποιήματι αὐτοῦ *de rerum natura* ἀναπτύσσει τὴν *Ἐπικούρειον* φυσικὴν, ψυχολογίαν καὶ ἠθικὴν, ἐν ᾧ ὡς πρὸς τὴν παράστασιν ἀκολουθεῖ τὸν *Ἐμπεδοκλέα* καὶ τὸν *Ἐρριον*. Ὁ *Λουκρήτιος* μεγάλην ἐξήσκησεν ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τὸν *Ὀράτιον* καὶ ἐπὶ τὸν *Ὀβίδιον*.

Ἐν τῇ ποιητικῇ ἀφηγήσει καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἐρωτικῇ ἑλεγείᾳ ἐξέχει ὁ *Πόπλιος Ὀβίδιος Νάσων* (43 π. X.—17 μ. X.). Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἤτοι τῇ ἑλεγείᾳ εὐρίσκει ὁ ἴδιος τὴν κυρίως δύναμιν αὐτοῦ. Ὅτι δὲ καὶ οὗτος δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένος τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῆς μιμήσεως ἑλληνικῶν προτύπων, τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου καὶ ἐκ τῶν τίτλων πολλῶν ποιημάτων αὐτοῦ, τῶν ὁποίων σπουδαιότατον εἶναι αἱ *Μεταμορφώσεις*. Ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ ὠφελήθη ἰδίως ἐκ τοῦ *Νικάνδρου* (περὶ τὸ 160 π. X.) καὶ ἐκ τοῦ *Παρθερίου* (περὶ τὸ 50 π. X.).

Τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα τὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην συντελεσθέντα ἐν τῇ πνευματικῇ τῶν *Ρωμαίων* κινήσει καὶ δράσει ὑπὸ τὴν ἐνεργητικὴν πάντοτε τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐπήρειαν. Ὅτι ἠδυνήθη νὰ παραγάγῃ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, τοῦτο κατώρθωσεν ὁ ρωμαϊκὸς κόσμος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ *Αὐγούστου*. Ἡ *Ρώμη* ἐφθασε τότε εἰς τὸ ζενίθ τῆς ἀκμῆς καὶ εὐημερίας αὐτῆς· ἐν ᾧ ἡ δύναμις καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς ἐξετέθη καὶ εἰς τὰ ἀπώτατα τῆς γῆς σημεία, ἄκρα ἡσυχία καὶ ἀκριβῆς τάξις ἐπε-

1. Ἑλεγειακοὶ ποιηταὶ τῆς περιόδου ταύτης ἦσαν ὁ *Κόϊντος Ουαλέριος Κάτουλλος* (86—46 π. X.), ὁ *Ἄλβιος Τίβουλλος* (54—19 π. X.) καὶ ὁ *Σήξτος Λυβήλιος Πρῶπεριος* (54—16 π. X.).

κράτει ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ἡ δὲ πνευματικὴ μόρφωσις διὰ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν θησαυρῶν τοῦ ἰταλικοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ ἰταλικοῦ οὐρανοῦ, διὰ τῶν λαμπροτάτων προϊόντων τῆς γραμματείας καὶ τῆς τέχνης λαοῦ ἀδελφοῦ ἐξόχως πεπροικισμένου καὶ πνευματικῶς ὑπερέτερου, διὰ τῆς ὅλης φιλοσοφίας τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου ἀναπτυχθεῖσα ἔφθικεν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, πέραν τοῦ ὁποίου δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ φθάσῃ. Τὸν χρυσοῦν τοῦτον αἰῶνα διεδέχθη ἔπειτα ὁ ἀργυροῦς (14—117 μ. Χρ.) καὶ τοῦτον πάλιν ὁ σιδηροῦς (117 μ. Χρ. μέχρι τοῦ 5' αἰῶνος), ἀλλ' οἱ αἰῶνες οὗτοι εἶναι πλέον αἰῶνες παρακμῆς καὶ ἐπειδὴ ἐξέρχονται τῶν ὁρίων τῆς παρουσίας πραγματείας, οὐδὲν δύναται νὰ λεχθῆ περὶ αὐτῶν ἐνταῦθα.

Πρὶν δὲ καταστρέψω τὸν λόγον ὡς κατακλειδὰ αὐτοῦ καὶ ὡς τελικὸν συμπέρασμα ὀφείλω συντομώτατα νὰ ἐξάρω τὰ ἐξῆς σπουδαιότατα σημεῖα:

Οὐ μόνον ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ καθόλου, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ σχεδὸν ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐπέδρασε σπουδαίως ἐπὶ τὸ ρωμαϊκὸν καὶ δι' αὐτοῦ ἔπειτα ἐπὶ τὸ πνεῦμα τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Πανταχοῦ σχεδὸν εὐρίσκομεν τὸν Ρωμαῖον μιμητὴν τῶν ἑλληνικῶν προτύπων. Καὶ ἀληθὲς μὲν, ὅτι δὲν ἔφθασεν οὗτος εἰς τὸ ὕψος καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας, ἔπραξεν ὅμως ὅτι ἐπέτρεπον εἰς αὐτὸν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις καὶ ὁ χαρακτήρ του· τὴν ἐπιστήμην μάλιστα τοῦ δικαίου ἀνέπτυξε καὶ προήγαγε σχεδὸν ἀνεξαρτήτως¹ ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιδράσεως. Ἄλλ' ἂν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ ἑλληνικὴ σοφία καὶ τέχνη ἀνεγέννησαν καὶ ἀνεμόρφωσαν τὸ ρωμαϊκὸν ἔθνος, αὐτὰ ταῦτα ἀνεγέννησαν καὶ ἀνεμόρφωσαν πάντας σχεδὸν τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως οὐ μόνον ἐν τῇ ἀρχαιότητι διὰ τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους διὰ τῆς Ἰταλίας, εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστὸν, περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΕ' αἰῶνος πληθὺς Ἑλλήνων σοφῶν καὶ λογίων κατέφυγε συναποκομιζούσα ὅτι ἠδύνατο καὶ εἶχε πρόχειρον ἐκ τῶν θησαυρῶν

τῆς πατρῴας πνευματικῆς κληρονομίας. Ναί! τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ σοφία τῶν ἡμετέρων προγόνων ὑπῆρξαν ἡ πνευματικὴ κολυμβήθρα, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐβαπτίσθησαν τὰ ἔθνη. Ὁ ἀρχαῖος ἑλληνισμὸς φαίνεται, ὅτι ἄνωθεν ἦτο προωρισμένος, ἵνα παράσχη εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν μεγίστην ἐπὶ τῆς γῆς εὐεργεσίαν καὶ αὕτη δὲν ἔπαυσε οὐδὲ θὰ παύσῃ μετὰ σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ νὰ κλίνη τὸ γόνυ πρὸ τοῦ ἀνυπερβλήτου μεγαλείου καὶ τῆς εὐεργετικῆς δυνάμεως τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος, τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης καὶ τοῦ ἀρχαίου ἑλλην. πολιτισμοῦ. Τὴν ἀληθῆ ταύτην λατρεῖαν δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ καὶ κατὰ τοὺς μέτους αἰῶνας καὶ σήμερον, ὁπότε οὐ μόνον τὰ πολλαγοῦ τῆς Ἑσπερίας ἰδρυμένα Μουσεῖα εἶναι πλήρη ἀριστουργημάτων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης, οὐ μόνον αἱ βιβλιοθήκαι βριθοῦσιν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ποιητῶν ἐκδομένων ἢ καὶ ἐν χειρογράφοις, οὐ μόνον ὑπέρογκα ποσὰ δαπανῶνται χάριν ἀρχαιολογικῶν ἐκσκαφῶν καὶ χάριν ἐπιστημονικῶν μελετῶν εἰς τὸ ἔδαφος τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἀναφερομένων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα διδάσκονται πανταχοῦ καὶ ἐν τοῖς κλασσικοῖς γυμνασίοις καὶ ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις. Ἐνταῦθα ὀφείλομεν μετὰ λύπης νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι δὲν ἔλειψαν οὐδὲ λείπουσι παρ' ἡμῖν καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ οἱ φρονοῦντες, ὅτι πρέπει νὰ καταργηθῆ ἢ καὶ νὰ περιορισθῆ ἀρκούντως ἢ διὰ τῶν πρωτοτύπων ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων παρεχομένη ἐν τῇ μέσῃ ἐκπαιδεύσει κλασσικὴ παιδείσις, ἀλλ' αἱ τοιαῦται μεμονωμένοι ἀπόπειραι εἰς οὐδὲν ἴσχυσαν νὰ κλονήσωσι τὴν καθόλου ἐπιχρυσούσαν πεποιθήσιν περὶ τῆς ἀπαραιτήτου ἀνάγκης τῆς διδασκαλίας τῶν δοκιμῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν πρωτοτύπων, μηδὲ νὰ διαψεύσωσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι οὐδεμία ἄλλη γλῶσσα δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἐξόχως μορφωτικὴν καὶ ἠθροπλαστικὴν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς δύναμιν. Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τὰ μάλιστα λυπεῖ πάντα γνήσιον Ἑλληνα εἶναι, ὅτι δυστυχῶς ἀπὸ τινος χρόνου ἀκολουθοῦσι καὶ παρ' ἡμῖν τινες τὸ ἐν Ἑσπερία μικρὸν ρεῦμα ὑπὲρ τῆς καταργήσεως ἢ καὶ τοῦ σημαντικοῦ περιορισμοῦ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἀσυστόλως κηρυττόμενοι. Οἱ νεωτερισταὶ οὗτοι, οἱ ἐννοοῦντες, ὡς φαίνε-

1. Νεώτεροι ὅμως ἔρευναί καὶ μελέται ἰδίως περὶ τὸ Ἀττικὸν δίκαιον ἀποδεικνύουσιν, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ δικαίου ἐπέδρασε εὐεργετικῶς τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἐπὶ τὸ ρωμαϊκόν.

ται, κατὰ πάντα νὰ εὐρωπαϊζωμεν, οὐδέποτε ἐσκέφθησαν τὰς ὀλεθριωτάτας καὶ ἐθνικτόνους συνεπείας τοιαύτης τινὸς ἀποπειράς· διότι οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι ἀφ' ἧς ἡμέρας, ὃ μὴ γένοιτο, θὰ ἀπεκηρύττετο ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν ἡ *θεία* τῶν προγόνων καὶ τοῦ *ἱεροῦ Εὐαγγελίου γλῶσσα*, ἐκ θεμελίων θὰ παρεσαλεύετο ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ὑπόστασις καὶ θὰ συνεκλονίζετο ἡ *ἀγία* ἡμῶν *πίστις* οὕτως, ὥστε ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι καὶ θὰ ἐξεφυλιζόμεθα καὶ θὰ ἠλλαξοπιστοῦμεν. Ναὶ τοσοῦτον στενωῶς καὶ ἀρρήκτως συνδέομεθα μετὰ τῆς προγονικῆς ἐκείνης γλώσσης, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ θὰ ἐλάλουν, ἂν μετεμορφοῦντο εἰς ἀνθρώπους, καὶ τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ὁ *Χριστιανισμὸς* ἐξέλεξεν ὡς ὄργανον τῆς κηρύξεως τῶν *ὑψίστων ἀληθειῶν* τοῦ *Εὐαγγελίου* εἰς τὰ *πέρατα* τῆς *Οἰκουμένης*, ὥστε ἄνευ τῆς γλώσσης ταύτης ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ ὑπαρξίς ἡμῶν ὡς ἔθνους γνησίως ἐλληνικοῦ καὶ γνησίως ὀρθο-

δόξου χριστιανικοῦ. Ἄλλ' ἡ κατάργησις τῆς τοιαύτης ἡμῶν γλώσσης οὐδέποτε θὰ ἀποτολμηθῆ ἔφ' ὅσον τὸ ἡμέτερον Γένος ἔχει πλήρη συναίσθησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ἔφ' ὅσον πληρέστατα συναισθάνεται, ὅτι ὀφείλει ἀκεραίαν νὰ διαφυλάττη καὶ νὰ παραδίδῃ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν τὴν ἱεράν τῶν εὐκλεῶν αὐτοῦ προγόνων παρακαταθήκην καὶ ἔφ' ὅσον ὁ Θεὸς τῶν πατέρων αὐτοῦ προστατεύει καὶ καθοδηγεῖ αὐτὸ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας, εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας. Πᾶς δὲ τῆς πατρῴας ἀρετῆς καὶ σοφίας ἐνθερμος παρ' ἡμῖν ζηλωτῆς, προκειμένου περὶ γλώσσης εὐεργετικώτατα ἐπὶ τὴν ἀνθρωπότητα δρασάσης καὶ δρώσης, ἐκθύμως θὰ εὐχῆται ὑπὲρ αὐτῆς τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ:

αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

(Ὁμ. Π. Α. 783)

ΠΕΡΙ ΦΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΖΩΙΚΗΣ ΔΙΑΙΤΗΣ

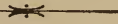
ΚΑΙ

ΤΗΣ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΟΣ ΑΥΤΗΣ ΕΝ ΥΓΙΕΙΑΙ ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΕΙΑΙ ΠΑΛΑΙ ΤΕ ΚΑΙ ΝΥΝ*

ὑπὸ

ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ, ΙΑΤΡΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ ΑΥΠΖ' τακτικῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 28ης Μαρτίου 1905).

Τῆς μελέτης ταύτης ὑπόκειται συνοπτικῇ μὲν, ἀλλ' ἀκριβῆς ἀφήγησις τῆς καθ' ἡμέραν διαίτης τῶν ἱστορικῶς γνωστῶν ἐθνῶν τοῦ ἀρχαίου καὶ νέου κόσμου· ἐπὶ τούτῳ δὲ βᾶσις εἰς συμπεράσματα ἐθεωρήθη τὸ πολὺ τοῦ λαοῦ, διότι οἱ πλούσιοι καὶ οἱ οὕτως ἢ ἄλλως εὖ ἔχοντες, οἱ τὴν σπουδαιότεραν μὲν, πλὴν τὴν ἥττονα μοῖραν τῆς κοινωνίας ἀπαρτίζοντες, πάντοτε καὶ πανταχοῦ, πάλαι τε καὶ νῦν, ἠδύναντο καὶ δύνανται πᾶσαν αὐτῶν ἐπιθυμίαν καὶ διὰ ποικίλης καὶ οὐσιαστικῆς τροφῆς νὰ πληρῶσι καὶ νὰ ἱκανοποιῶσιν, ἐνῶ ὁ λαός, οἱ πολλοὶ ἦτοι οἱ γεωργοί, οἱ ἀγροτικὸν βίον διάγοντες, οἱ ποιμένες, ἔτι δὲ οἱ τῶν πόλεων κάτοικοι, ἦτοι οἱ ἐργάται, οἱ τεχνῖται, οἱ ὑπάλληλοι, οἱ ὑπηρεταὶ ἢ μαθητευόμενοι καὶ ἐν γένει οἱ ἀποχειροβίωτοι ἐξ ἀνάγκης καὶ συνηθείας, στερρῶς εἶχοντο τῆς πατροπαράδοτου λιτῆς διαίτης, ἥτις καὶ σήμερον ἔτι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τηρεῖται, ἀνάλογος ὁμῶς πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὴν σχετικὴν εὐημερίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ταῦτα προτάσσοντες ἀπτόμεθα τοῦ κυρίου θέματος καὶ δὴ ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου.

Α'

Ἐν Αἰγύπτῳ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς λαούς, ὧν ἡ διαίτα «χωρὶς θηρίων»¹ ἦτοι φυτικῇ, ἢ μόνον «ἀπὸ θήρας»,² ἢ κατὰ προτίμησιν ἐξ ἰχθύων ἀπεξηραμμένων ὑπὸ τὸν ἥλιον ἢ ἐν ἄλμῃ τεταριευμένων³, ἐν Αἰγύπτῳ λέγομεν, ὑπῆρχον, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον τὰ περὶ τὴν σπειρομένην ἰδίως γῆν ἔθνη, ὧν

ἡ διαίτα συνέκειτο ἐξ ἄρτου (Σημ. 1), ὅστις ἦτο οὐχὶ ὁ ἀπὸ σίτου ἢ ἀπὸ κριθῆς, διότι «τῷ ποιευμένῳ ἀπὸ τούτων τὴν ζῶην ὄνειδος μέγιστόν ἐστιν»,¹ ἀλλ' ὁ ἄρτος ὁ ἐξ ὄλυρας, ὁ ἐν τῷ ἐπιχωρίῳ ἰδιώματι *Κολλήσις* ὀνομαζόμενος «ἄρτοφαγέουσιν ἐξ ὄλυρών (Σημ. 2) ποιῶντες τοὺς ἄρτους»² ἦτο δὲ ἡ ὄλυρα καρπὸς δημητριακός. Ἄρτον κατεσκευάζον οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἐξ ἄλλων φυτικῶν οὐσιῶν ὡς τοῦ λωτοῦ³ ὁ λωτός ἦτο καρπὸς μελιθίδης κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἔχων τὴν ρίζαν θρεπτικωτάτην· τὸν λωτὸν ἐξήραινον ὑπὸ τὸν ἥλιον καὶ εἶτα μετατρέποντες εἰς ἄλευρον παρεσκευάζον «ἄρτους ὀπτούς πυρί»⁴ ἐκτός τοῦ λωτοῦ ἔτρωγον καὶ τὴν βύβλον,⁵ ἐξ ἧς οὐ μόνον ὁ γνωστὸς Αἰγυπτιακὸς πάπυρος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄλευρον, διότι ὠριμον τὴν βύβλον καὶ ἐν κλιβάνῳ ἐφθῆν ἢ ἀπεξηραμμένην μετεσχημάτιζον εἶτα εἰς ἄλευρον καὶ ἄρτον. Ἐκτός τοῦ ἄρτου, τῶν ἄλλων φυτικῶν οὐσιῶν μετὰ τῶν ὀπωρῶν (ἰδίᾳ τῶν φοινίκων) καὶ πᾶσα ἄλλη διαίτα «ὁμοῦ θηρίοισι», ἦτοι τοὺς «ὄρτυγας καὶ τὰς νήσσας καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνίθων ὡμὰ σιτέονται προταριχεύσαντες . . . . τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων ἢ ἰχθύων . . . . ὀπτούς καὶ ἐφθούς σιτέονται»⁶, ἐπὶ πλέον κρέα βόεια καὶ χήνεια. Ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς προσφορά, ἐξ ἧς καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι μετὰ τῶν ἱερέων ἐγεύοντο, συνίστατο ἐκ βοός, οὐ ἀφηροῦντο τὰ ἐντόσθια καὶ ἀντεκαθίσταντο δι' ἄρτων, μέλιτος, ἀσταφίδων, σύκων, λιβανωτοῦ καὶ σμύρνης⁶, προσφορά ὑπενθυμιζούσα εὐχ-

* Ἡ παρούσα μελέτη συνεπληρώθη βραδύτερον καὶ διὰ σχετικῶν σημειώσεων.

1. Ἡρόδ. Β. 36, 77, Δ. 184.

2. Ἡρόδ. 23, 111.

3. Ἡρόδ. Β. 77.

1. Ἡρόδ. Β. 36.

2. Ἡρόδ. Β. 77.

3. Ἡρόδ. Β. 92.

4. Ἡρόδ. Β. 92.

5. Ἡρόδ. Β. 77.

6. Ἡρόδ. Β. 14 καὶ 40.

ρέστως τὴν ἡδεῖαν ὁσμὴν καὶ γεῦσιν τοῦ παρ' ἡμῖν ἐν χρῆσει παραγεμιστοῦ ἰνδικοῦ ὄρνιθος.

Ἐν τῇ Ἀφρικῇ παρ' Αἰθίοψιν οἱ μακρόβιοι, ὑπὲρ τὰ 120 ἔτη ζῶντες, σίτησιν εἶχον ἀκρέα ἐφθὰ καὶ πόμα γάλα¹). Οἱ περὶ τὴν Τριτωρίδα Μιμηρὴ ἦσαν «κρεωφάγοι καὶ γαλακτοπόται»², ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τοῦ δέρματος τῶν λεόντων καὶ παρδάλεων ἐνδύμενοι. Οἱ Τρωγλοδῦται, οἱ δι' ἔλλειψιν πάσης ἄλλης τροφῆς «ὄφιν καὶ σαύρας καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἐρπετῶν³» τρώγοντες· ἄλλοι λαοὶ ἐν Διθύῃ γεωργικοὶ πιθήκους⁴ ἢ ἀκρίδας, ἄς, πρὸς ἥλιον ψηραίνοντες, ἐπισσον καὶ τὴν κόνιν μετὰ γάλακτος κατέπιον⁵. Οἱ Ἰνδοί, οἱ πρῶτοι δογματίσαντες «ὡς ἀνθρώπου ψυχῇ ἀθάνατος . . . ἐπεὶ περιέλθη πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινά, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσθύνει, περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τριεξήκοντα ἔτεσι⁶», ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περὶ μετεμψυχώσεως ταύτης θεωρίας» οὔτε τι κτείνουσιν ἔμψυχον, οὔτε τι σπείρουσι. . . . ποιοφαγέουσι δὲ βότανα καὶ κέχρους⁷» κατὰ δὲ τὸν Στράβωνα καὶ ὄρουζαν ροφητὴν τῶν Ἰνδῶν ἰδιά οἱ φιλόσοφοι Βραχυμᾶνες καὶ οἱ Γαρυμᾶνες, ἐν οἷς συμπεριελαμβάνοντο καὶ οἱ ἰατροί, ἐτρέφοντο ἀπὸ φύλλων καὶ καρπῶν ἀγρίων, ἔτι δὲ καὶ ὀρύζης καὶ ἀλφίτων⁸· ἀλλὰ παρ' Ἰνδοῖς ὑπῆρχον, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, καὶ ἔθνη ἰσχυρότατα, τὰ πλεῖστα παραποτάμια, ἄτινα, λέγει, «ἰχθύας σιτέονται ὠμούς» ἢ εἶναι «κρεῶν ὠμῶν ἐδεσται⁹» (Σημ. 3).

Παρὰ τοῖς Βαβυλωνίοις, παρ' οἷς ἐκτὸς τῆς ἀμπέλου, ἐλαίας καὶ συκῆς, ἠὲδοκίμει λίαν καὶ ὁ καρπὸς τῆς Δήμητρος¹, ἦτο ἐν χρῆσει ὁ σίτινος ἄρτος καὶ οἱ φοίνικες, ἐκ τῶν ὁποίων παρεσκευάζον ποικίλα φαγητά, πρὸς δὲ καὶ οἶνος καὶ μέλι¹¹, τρεῖς δὲ πατριαὶ αὐτῶν ἔτρωγον ζηρούς ἰχθύς μόνον¹², ἐνῶ οἱ Ἀσσύριοι, οἱ σιτοφόρον γῆν οἰκοῦντες, ἄρτον

1. Ἡρόδ. Γ. 23.

2. Ἡρόδ. Δ. 186—187 καὶ 69.

3. Ἡρόδ. Δ. 183.

4. Ἡρόδ. Δ. 194.

5. Ἡρόδ. Β. Δ. 172.

6. Ἡρόδ. Β. 123.

7. Ἡρόδ. Γ. 100.

8. Στράβ. Β. 15 Κεφ. 1.

9. Ἡρόδ. Γ. 98—99.

10. Ἡρόδ. Α. 193.

11. Ἡρόδ. αὐτόθι.

12. Ἡρόδ. Α. 100.

ἐκ σίτου καὶ ἄλφита (Σημ. 4) καὶ σιτία ἐκ φοινίκων, ἐν οἷς μέλι καὶ οἶνον, ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ καὶ κρέας βοῶν καὶ προβάτων¹. Καὶ παρὰ τοῖς Πέρσαις ἢ καθ' ἡμέραν διαίτα, ὡς λέγει ὁ Στράβων, ἦτο ἄρτος καὶ μᾶζα (Σημ. 5) καὶ κάρδαμον καὶ κρέα καὶ ὄπτα καὶ ἐφθὰ, ποτὸν δὲ τὸ ὕδωρ². Ὁ Ξενοφῶν ἐν τῇ Κύρου Παιδείᾳ, λόγον ποιούμενος τῆς διαίτης τῶν παίδων τῶν Περσῶν ἐν τοῖς σχολείοις, λέγει, «σίτον μὲν ἄρτον, ὄψον δὲ κάρδαμον», τοῦθ' ὅπερ ἀληθεύει ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις τῆς βασιλείας αὐτῶν. Καὶ ἀληθές μὲν, ὡς ὁμολογεῖ ὁ Ἡρόδοτος, ὅτι «αἰτοῖσι ὀλίγοισι χρέονται, ἐπιφορήμασι δὲ πολλοῖσι³» (Σημ. 6), ἦτοι φαγητῶν μὲν χρῆσιν μικρὰν ἐποιούντο, πολλῶν ὅμως πλακουτιῶν καὶ ἄλλων γλυκέων ἐδεσμάτων, ἀλλ' ἐξ ἴσου βέλαιον τυγχάνει, ὅτι βραδύτερον ἀπετάξαντο πᾶσαν περὶ τὴν σίτησιν καὶ οἰνοποσίαν ἐγκράτειαν· ἰδιάζουσαν δὲ τιμὴν τῇ γενεθλίῳ ἡμέρᾳ ἀπονέμοντες, παρέθετον τράπεζαν πολυτελεστάτην καὶ, οἱ μὲν εὐδαιμονέστεροι, κρέας βοός, προβάτου, ἵππου καὶ καμήλου ὀπτοῦ ἐν κλιβάνῳ, οἱ δὲ πενέστεροι, μόνον τὰ πρόβατα⁴.

Οἱ Μῆδοι τὴν αὐτὴν περίπτου, οἷαν οἱ Πέρραι, εἶχον διαίταν, ἐκτὸς τῶν προσακτιῶν χωρῶν, ἐνθα ἀντὶ ἄλλης τινὸς τροφῆς, παρεσκευάζον μᾶζαν ἐκ μήλων καὶ εἰδους καρῶν, ἄρτον ἐξ ἀμυγδάλων ξηρῶν, κρέας δ' ἔτρωγον ζῶων ἀγρίων, διότι ἡμερα θρέμματα δὲν ἔτρεφον κατὰ τὸν Στράβωνα⁵.

Ἐν ταῖς Σκυθικαῖς χάραις, ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος τοὺς περὶ τὸν Κιμμέριον Βόσπορον ἀροτῆρας, οἵτινες καὶ «σίτον σπείρουσι καὶ σιτέονται καὶ κρόμμου καὶ φακούς καὶ κέχρους⁶» ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλους, οἵτινες «οὐκ ἐπὶ σίτησι σπείρουσι τὸν σίτον, ἀλλ' ἐπὶ πρήσει⁷», τοὺς Γελωνοὺς «γῆς ἐργάτας καὶ σιτοφάγους καὶ κήπους κεκτημένους⁸, τοὺς ἀπὸ θήρης, ἀπὸ δένδρων⁹» τρεφομένους, τοὺς σχετικῶς πεπολιτισμένους συμπατριώτας τοῦ Ἀναχάρσιδος τοὺς «μὴ ἀπὸ ἀρότρου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνῶν» ζῶντας, τοὺς ἀγρίους Ταύ-

1. Ἡρόδ. Α. 143. Στράβ. Β. 15. Κεφ. 1.

2. Στράβ. Β. 15. Κεφ. 1.

3. Ἡρόδ. Α. 133.

4. Ἡρόδ. Α. 133.

5. Στράβ. Β. 14. Κεφ. 13.

6. Ἡρόδ. Δ. 17.

7. Ἡρόδ. Δ. 109.

8. Ἡρόδ. Δ. 17.

9. Ἡρόδ. Δ. 22.

ρους, κακούργους φοβερούς, τοὺς πάντα πολέμιον καὶ αἰχμάλωτον φονεύοντας, τοὺς Ἀγροφάγους, ἀγριωτάτους τὰ ἦθη, « τοὺς οὕτε δίκην νομίζοντας, οὕτε νόμῳ οὐδενὶ χρωμένους . . . καὶ ἀνθρωποφάγους¹ » τοὺς Μασσαγέτας ἐξ ἰχθύων ὤμων, κτηνῶν καὶ γάλακτος τρεφομένους καὶ τοὺς ὑπεργήρους τῶν συμπολιτῶν καὶ οἰκείων θνόνοντας μὲν θάπτοντας, ζῶντας δὲ μετὰ προβάτων ἀναμιξθυσιάζοντας καὶ κατευωχουμένους² (Σημ. 7)· τοὺς περὶ τὸν Βορυσθέην λαοὺς τοὺς σίτους καὶ ἰχθύς τοὺς ἀρίστους τρώγοντας καὶ κτήνη μεγάλα τρέφοντας³ « τοὺς περὶ τὴν Μαιώτιδα λίμνην ἀπὸ δενδρέων καὶ θήρης » διαιωμένους καὶ ἀνὰ τὰ ἔλη καὶ τὰ τενάχη ἐξ ὕλης ἀγρίας, ριζῶν καὶ κερπῶν θέρους καὶ χειμῶνος ζῶντας⁴. Παραλείπομεν ἐνταῦθα τοὺς Θραῖκας, ὧν κάλλιστος καὶ ἐπιφανέστερος νόμος ἦτο « τὸ ζῶειν ἀπὸ πολέμου καὶ ληϊστύος⁵ » καὶ μνημονεύομεν τῶν Φρυγῶν καὶ Κιλικῶν, ὧν αἱ χῶραι καλοῦνται « πολυπροβατώτατοι καὶ πολυκαρπώτατοι⁶ », ὅπερ καταδεικνύει ὅτι οἱ εὐτυχεῖς τῶν Μικρασιατικῶν τούτων χωρῶν κάτοικοι ἐποιοῦντο χρῆσιν φυτικῆς καὶ ζωικῆς τροφῆς μετὰ πολλῆς εὐμαρείας, ἐνῶ οἱ Ἀνδοί, ἄνδρειοι καὶ αὐτάρκεις, « σιτέονται οὐκ ὅσα ἐθέλουσιν, ἀλλ' ὅσα ἔχουσι . . . οὐκ οἶνω διαχρέονται, ἀλλ' ὑδροποτεύουσι, οὐ σῦκα δὲ ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδὲν⁷ » λέγει ὁ ἱστορικός.

Παρ' Ἑλλήσι συνήθης τροφή ἦτο ἡ ἀπὸ σίτου καὶ κριθῆς καὶ πολλῶν ἄλλων φυτικῶν καὶ ζωικῶν οὐσιῶν, ἔστιν ὅτε καὶ παροψημάτων (Σημ. 8)· τὰ ἄλφιτα (Σημ. 9), ἡ μῆζα, ὁ κυκεῶν, ὁ πλακοῦς καὶ εἴ τι ἄλλο, ἐν τε τοῖς προομηρικῶν χρόνοις καὶ μετὰ ταῦτα, κατ' οἶκον ὑπὸ τῶν γυναικῶν παρασκευαζόμενα⁸. ἐγίνετο χρῆσις καὶ ζωικῆς τροφῆς: ἀρνῶν, ἐριφίων, χοιριδεῶν, ὀρνίθων, ἰχθύων κτλ., ἀλλ' ὑπερίσχυε σχεδὸν πάντοτε, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς εὖ ἔχουσι καὶ ἐν ἡμέραις ἑορτῶν, ἡ ὀσπριοφαγία, λαχανοφαγία καὶ ὀπωροφαγία. Ἐκ τῆς τοιαύτης λιτότητος τῆς τραπέζης συνέβαινον, φαίνεται, καὶ πολλὰ ἀστεῖα· ὁ

Ἀθηναῖος π. χ. ἀναφέρει, ὅτι πολλάκις οἱ προσκεκλημένοι εἰς γεῦμα ἐπιτηδείως ἠρώτων τοὺς ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ προσκαλοῦντος ἐξερχομένους παιδας τὰ εἶδη τῶν παροψημάτων καὶ « ὅτε μὲν οὖν ἀκούσειαν λάχανον ἢ τάρικον ἀνεχώρουν, ὅτε δὲ κρεάδιον εἰσῆσσαν¹ » ἢ λιτότης παρὰ τῶ λαφ' ἰδίᾳ ἦτο παραδειγματική, τὸ δὲ τρώγειν « ἄρτον ὡς ἐξοπτότατον (Σημ. 10) οἶνω ἐντεθρυμμένον » ὡς ὁ συγγραφεὺς τῆς περὶ Διαιτήσεως ὑγιεινῆς λέγει², ὅπερ καὶ παρ' ἡμῶν ἔτι εἰθισται, δύναται νὰ θεωρηθῆ τῶν καλῶν χρόνων σύμβολον ἐγκρατείας καὶ βίου ἀπλότητος· διὰ τοῦτο ὁμῶς καὶ ἐχλευάζοντο « ὡς μικροτράπεζοι καὶ φυλλοτρῶγες », οἱ δὲ Πέρσαι καὶ σαρκαστικῶς ἐκήρυσσον τοὺς Ἑλληνας σιτευομένους πεινῶντας παύεσθαι, ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεται οὐδὲν λόγου ἄξιον, εἰ δέ τι παραφέροιο ἐσθίοντες ἂν οὐ παύεσθαι³.

Παρὰ Ῥωμαίοις, ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις τῆς Δημοκρατίας χρόνοις, ἡ τοῦ βίου ἀπλότης ἦτο μοναδική· οἱ Ῥωμαῖοι χρῆσιν κρέατος καὶ τραπέζης πολυτελοῦς μόνον ἐν ἡμέραις πανηγυρικαῖς ἐποιοῦντο, κατὰ τὰς ἄλλας ἠρκοῦντο εἰς σίτησιν φυτικὴν τὸ πλεῖστον· ἡ δὲ καταπληκτικὴ καὶ πρωτοφανὴς πολυτέλεια ἐδεσμάτων πολυποικίλου ζωικῆς τροφῆς, χερσαίας καὶ θαλασσίας, παρατηρεῖται κατ' ἐξοχὴν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς Αὐτοκρατορίας⁴.

Ἐν γένει δὲ ἡ ἄφθονος κατανάλωσις τῆς ζωικῆς τροφῆς, παρὰ τε τοῖς Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις, ὡς εἶναι εὐνόητον, μόνον παρ' εὐποροῦσιν, οὐχὶ δὲ παρὰ τοῖς ἀγροτικοῖς πληθυσμοῖς καὶ ταῖς πτωχαῖς ἐργατικαῖς τάξεσι τῶν πόλεων παρετηρεῖτο.

Τοιαύτη ἡ δίαιτα τῶν ὑπὸ τοῦ Ἡρόδοτου, μετὰ τῆς συνήθους αὐτῶ φιλαληθείας, μνημονευομένων λαῶν τῆς ἀρχαιότητος· ἦτοι ποῦ μὲν φυτικῆ, ποῦ δὲ ζωικῆ καὶ ἐν πολλοῖς μικτῆ· τοιαύτη, καὶ ἐν μείζονι μέτρῳ φυτικῆ, ὑπῆρξεν ἡ δίαιτα τῶν ἐν ταῖς ἀπωτάταις καὶ ἀνεξερευνήτοις χώραις τῆς Ἀσίας, περὶ ὧν, εἰ καὶ δὲν ὑπάρχουσι σύγχρονοι εἰδήσεις ἀκριβεῖς, γνωρίζομεν τινα ἐκ νεωτέρων περιηγήσεων καὶ τῆς ἔτι καὶ

1. Ἡρόδ. Δ. 106.

2. Ἡρόδ. Α. 204, 216.

3. Ἡρόδ. Δ. 58.

4. Ἡρόδ. Δ. 22.

5. Ἡρόδ. Ε. 6.

6. Ἡρόδ. Ε. 49.

7. Ἡρόδ. Α. 77.

8. Ὀμήρου Ὀδ. Ψ. 107—108.

1. Σ. 599 καὶ 757 I. 2.

2. Ἱππ. Συλλ. Γ. 6. τ. 82.

3. Ἡρόδ. Α. 133.

4. Rieman: La vie antique greque I. σ. 388. 1884. II. σ. 366. 1885. Daremberg-Saglio: ἐν λέξ. cœna σ. 1271, 1275-76. 1887.

νῦν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπιζομένης ἐν αὐταῖς τροφῆς. Παρομοίαν δέον νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἐν τῷ *Μεσαίωρι*, κατὰ παράδοσιν, ἕξιν ἢ θρησκευτικὴν πεποιθήσιν ἢ τοι φυτικὴν καὶ ζωικὴν καὶ μικτὴν. Τὰ εἰρημένα πιστοποιοῦνται καὶ νῦν ἐτι ὑπ' ἐνὸς ἐκάστου ἐκ τῆς οἰκείας πατρίδος ἀρουμένου τὰς σχετικὰς πληροφορίας, ὑπὸ τῶν περιγητῶν καὶ φυσιοδιφῶν, οἵτινες πάσας τὰς ἡπείρους καὶ τὰς ἀγνώστους τοῖς ἀρχαίοις ἐπισκεψάμενοι καὶ μελετήσαντες, πολλὰς ἐν ταῖς περιγραφαῖς καὶ τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτῶν παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ σπουδαιότητος τούτου ἐθνολογικοῦ ζητήματος ἐγκατέσπειραν. Οὕτω νῦν πανταχοῦ τῆς γῆς διακρίνεται τῶν λαῶν ἡ ροπή, ἐν τε Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ, Ἀμερικῇ καὶ Ἀφρικῇ ἢ τοι παρὰ τοῖς Ἑλληνο-λατινικοῖς, Ἀσιατικοῖς καὶ Ἀφρικανικοῖς καὶ ἄλλοις πληθυσμοῖς, μὴ ἐξαιρουμένων οὐδὲ τῶν Ἀγγλοσαξωνικῶν, παρ' οἷς ἤδη ἀσυγκρίτως μείζων ἢ μοῖρα τῆς ζωικῆς τροφῆς, πανταχοῦ λέγομεν, διακρίνεται τῶν λαῶν ἡ ροπή τῆς ἀπολαύσεως σὺν τῇ φυτικῇ καὶ τῆς ζωικῆς ἢ τοῦλάχιστον, καὶ ἐξ ἀνάγκης, τῆς εὐρυτέρας χρήσεως ζωικῶν προϊόντων, ὡς τοῦ γάλακτος, τυροῦ, βουτύρου, ὠοῦ, μέλιτος κτλ. Ἐὰν δ' ἐν τισὶ χώραις ὡς ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ προτίμησιν μεγαλύτερα γίγνηται τῶν ἐκ σεμιδάλεως μακαρονίων καὶ τῆς ἐξ ἀραβοσίτου παρασκευαζομένης πουλέντας, ἐν Ἰρλανδίᾳ τῶν γεωμήλων, ἐν Ἰνδικῇ, τῇ Σινικῇ καὶ Ἰαπωνικῇ τῆς ὀρύζης, ὅμως οὔτε οἱ Ἰταλοὶ ἀποστρέφονται τὸ κρέας, οὐδὲ οἱ Ἰρλανδοὶ τοὺς ἰχθύς· οἱ δὲ Σῖναι καὶ οἱ Ἰάπωνες οὐ μόνον ἰχθύς τρώγουσιν ἀλλὰ καὶ κρέας καὶ δὴ καὶ χοίρειον, ὡς τελευταῖον παρ' αὐτότου περιγητοῦ ἐβεβαιώθη.

Ἐκ τῆς βραχυτάτης ταύτης ἐξιστορήσεως, ἰδίως ἀρ' οὐ χρόνου ἱστορικῶς δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὸν ἄνθρωπον, ἐναργῶς καταφαίνεται τὸ τριπλοῦν τῆς διαίτης· οὕτω παρατηροῦμεν λαοὺς τινὰς ἀποκλειστικῶς τῇ φυτικῇ διαίτῃ προσκειμένους, ἄλλους δὲ καὶ μάλιστα τοὺς πλείστους τῇ ζωικῇ καὶ ἰδίᾳ τῇ μικτῇ. Καὶ οἱ μὲν τῆς φυτικῆς διαίτης ἐθεράπευον τὰς θρεπτικὰς αὐτῶν ἀνάγκας διὰ τῆς γλόης, χόρτων, ριζῶν, φύλλων, βοτανῶν, βολβῶν, ὀσπρίων, σπερμάτων καὶ ὀπωρῶν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ διὰ τοῦ ζωικοῦ προϊόντος, τοῦ γάλακτος· οἱ τῆς ζωικῆς διαίτης διὰ τῆς θήρας καὶ τῆς ἀλιείας, βραδύτερον καὶ διὰ τῆς κτηνοτροφίας ἢ, ὡς οἱ ἡμίχριοι, ἐκ

τῶν ἐρπετῶν, σκωλήκων, ἐντόμων καὶ ὄρεων π. χ. οἱ Τρωγλοδῦται καὶ οἱ τούτων ἀγριώτεροι καὶ ἐξ ἀνθρωπίνων σαρκῶν. Εἰς ἀμρότερα ταῦτα τὰ συστήματα συγκαταριθμοῦνται οἱ τὰ τε φυτικὰ καὶ ζωικὰ ὡμὰ καταβροχθίζοντες καὶ πολλὴν μὲν τὴν βαρβαρότητα, ἀλλὰ οὐχὶ καὶ τὴν θηριωδίαν τῶν ἀνθρωποφάγων καταδεικνύντες. Ἐν τῷ μέσῳ κεῖται ἡ μικτὴ διαίτα, ἀπκριζομένη ἐκ τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωικοῦ κόσμου μετὰ τῶν ὀργανικῶν προϊόντων καὶ μετὰ κατισχύσεως ἐν τῷ χύδην λαφῶ καὶ τοῖς γεωργικοῖς πληθυσμοῖς τῆς φυτικῆς διαίτης.

Ἡ ποικιλία αὕτη τῆς διαίτης τῶν ἀρχαίων λαῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ τοιαύτη καὶ ἐν αἰώσιν ἀρχαιοτέροις τοῦ Ἑκαταίου, Ἡροδότου, Στράβωνος καὶ Διοδώρου, ἢ τοι κατὰ τὴν 50ὴν π. Χ. ἑκονονταετηρίδα καὶ ἐπέκεινα, εἰ καὶ ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα καὶ γῶσις ἀρχαιοτέρων ἐτι λαῶν ἐν ταῖς χώραις τοῦ Εὐφράτου καὶ Τίγρητος δὲν καταρθώθη ἐτι· ἀλλ' εἰς ἀπωτάτους χρόνους, ἐν τῇ ἀσυλλήπτῳ προϊστορικῇ περιόδῳ, ἢ τοι ἐν τῇ πρώτῃ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ, βεβαίως ἐκυριάρχει ἡ ἐνιαία διαίτα; Ὑπῆρξεν ἄρα γε τοιαύτη τις περίοδος προϊστορικῆς; καὶ ἐὰν ναί, τότε πῶς ἡ ποικιλία τῆς διαίτης ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις; ἐὰν ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς ἱστορίας καὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν προϊστορικῶν μνημείων τέλεον ἀγνοοῦμεν, δὲν δικαιούμεθα ὅμως καὶ ν' ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὴν αὐτὴν ἔχον κοιτίδα, ἐξ ἀνάγκης μίαν καὶ μόνην ἐν ἀρχῇ εἶχε καὶ τὴν διαίταν· πῶς μετεβλήθη; ἐν τῇ ἐθνολογικῇ ταύτῃ ἀπορίᾳ, ἐνεκα ἀπολύτου ἐλλείψεως τεκμηρίων, θεωροῦμεν τὴν ἐπομένην θεωρίαν, ὡς τὴν φυσικωτέραν.

Ἡ πρώτη τῶν ἀνθρώπων κοινωνία, ἀπειρος καὶ δειλήμων, ἔζη πάντως ἐκ χόρτων ἢ ριζῶν αὐτοφυῶν κατὰ καὶ μικρὸν ἐκ τῆς θήρας ἢ τῆς ἀλιείας μὴ τολμῶσα νὰ ἐγγίσῃ τὰ ἰσχυρότερα τῶν ζῴων, ἄγρια καὶ ἀτίθασα ὡς ἦσαν πάντως καὶ αὐτὰ· ἀλλ' ἐν τῇ παρῳδῇ τῶν αἰώνων ἡ αὐξοῦσα πείρα καὶ αἱ βιοτικαὶ ἀνάγκαι ὤθησαν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν δοκιμὴν τῆς ζωικῆς τροφῆς ἐκ τῶν μεγαλειτέρων καὶ σχετικῶς ἡμερωτέρων ζῴων. Οὕτως ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀρχῆς χορτοφάγον κατὰ μικρὸν ἐγένετο ὄν παμφάγον· τί κυρίως μετὰ ταῦτα συνέβη καὶ ἐξηναγκάσθη εἰς τὴν μονομερῆ καὶ ἀποκλειστικὴν ἀπὸ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ὀργανικοῦ βασιλείου τροφήν; πάντως ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ἀρ-

χιτή πατρίδι, ἐπακολούθημα δὲ τῆς αὐξήσεως ταύτης ὑπῆρξεν ἡ τῆς διατροφῆς ἀνεπάρκεια, ἥτις μοιραίως, δι' εὐρεσιν τροφῆς καὶ σχετικῆς ἀνέσεως, ἐξηνάγκασεν ἢ μᾶλλον προκάλεσε τὴν κατὰ διαφόρους διετυθύνσεις διαδοχικὴν, κατὰ χρονικὰ διαστήματα μακρὰ ἢ βραχέα, μετανάστασιν, μετανάστασιν πολλῶν βεβαίως ἀρχαιοτέραν τῆς ὑπὸ τῶν γλωσσολόγων δικαίως εἰκαζομένης ἐξορμήσεως τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας λαῶν· ἐν τῇ μεταναστάσει ταύτῃ οὐχὶ καὶ πάντες νῦντύχησαν· ποῦ τὸ λεπτόγεων καὶ τοῦ κλιματος, τὸ τραχὺ καὶ ἄκρατον, ποῦ τὸ εὖγεων, γλυκὺ ἢ συγκερασμένον, οὐσιώδεις οὗτοι παράγοντες τῆς φυτικῆς καὶ ζωικῆς ἐνοργάνου φύσεως, ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν νέων κατοίκων· ἐντεῦθεν ἀνίσως ἐν ταῖς ἀπολύτοις αὐτῶν ἀνάγκαις ἀμειβόμενοι, οἱ μὲν ἐξησφάλισαν ἑαυτοὺς διὰ τῆς φυτικῆς τροφῆς, οἱ δὲ, ἐὰν ἔτυχον παραποτάμιοι ἢ παραθαλάσσιοι, διὰ τῆς ἀλείας, πολλοὶ δὲ καὶ διὰ τῆς θήρας, οἱ δὲ συμβληθέντες τοῖς κτήνεσι καὶ ἀποβαρβαρωθέντες διὰ τῆς ἀπὸ τῶν σκωλήκων, ἔρπετῶν, ἐντόμων καὶ τὸ ἔχτιστον ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων σαρκῶν ἀπολαύσεως· οὗτοι ἦσαν οἱ ἐξαργιωθέντες· διὰ τῶν αἰώνων ὁμως καὶ σὺν τῇ ἡμερώσει καὶ εὐρέσει τοῦ σίτου, τοῦ μυελοῦ τῶν ἀνδρῶν¹ ὡς αὐτὸν ὀνομάζει ὁ Ὅμηρος, ἐνεφιλοχώρησε πάλιν τὸ ποικίλον τῆς διαίτης, ἥτοι ἡ μικτὴ πρὸ πάντων τροφή. Ἐὰν δέ, προϊόντος τοῦ χρόνου, διὰ τῆς τέχνης τῆς παρασκευῆς, ἐκ τῶν ὠμῶν οὐσιῶν, τροφῆς ὑγιεινῆς καὶ εὐπέπτου ἐγίγνετο βῆμα γενναῖον ἀναπτύξεως καὶ προόδου, διὰ τῆς εὐρέσεως ὁμως τοῦ σίτου ὁ ἄνθρωπος ἐγκατέστη μονίμως, ἐσχημάτισε κοινωνίαν καὶ ἐδιδάχθη τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, σὺν τῷ πολλαπλασιασμῷ δὲ καὶ ἐξημερώσει αὐτοῦ, συνεξημέρωσε καὶ ἐπολλαπλασίασε καὶ τὰ ζῷα, δι' ὧν ἐν τε ταῖς γεωργικαῖς ἐργασίαις καὶ ταῖς κατ' οἶκον ἀνάγκαις ἐδοθηίτο, διὰ δὲ τῶν προϊόντων αὐτῶν, κατὰ τὰς τυχοῦσας ἀνάγκας, ἐτρέφετο. Οὕτως ἡ γεωργία ὑπῆρξε μέγας σταθμὸς παγκοσμίου πολιτισμοῦ, ὁ δὲ σίτος προϊόν οὕτως πολῦτιμον, ὥστε ἐν ἀρχῇ καὶ εἰς αἰῶνας μεταγενεστέρους, διὰ τὴν ἄτεχνον καλλιέργειαν καὶ τὸ ἀνεπαρκὲς τῆς παραγωγῆς, ὡς τὸ ἄλας σήμερον ἐν Ἀθησυνίᾳ, οὕτω ὁ σίτος ἐν Βαβυλωνίᾳ καὶ ἡ κριθὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἀντηλλάσσοτο ὡς νόμισμα². Τὴν

εὐεργετικὴν τοῦ σίτου ἐπίδρασιν ἐξάραντες οἱ Αἰγύπτιοι ἀπέδωκαν τὴν εὐρεσιν αὐτοῦ εἰς τοὺς θεοὺς, Ἴσιον καὶ Ὅσιριν¹, οἱ δ' Ἀθηναῖοι εἰς τὴν πεφιλημένην καὶ λίαν αὐτοῖς τετιμημένην θεῖαν *Δήμητρα*, ἥτις τὸν καρπὸν τοῦτον αὐτοῖς φιλοδωρήσασα, οὐ μόνον τὸν τρόπον τῆς καλλιέργειας αὐτοῦ ἐδίδαξεν, ἀλλὰ καὶ «νόμους, εἰσηγήσατο, καθ' οὓς δικαιοπραγεῖν οὗτοι εἰθίσθησαν» λέγει ὁ Διόδωρος². Τοιαύτη καθ' ἡμᾶς ἡ θρεπτικὴ ἐξελίξις τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, καταδεικνύουσα σταθμοὺς προόδου ἐν τῇ φυσικωτέρᾳ διαίτῃ, ἥτις, διὰ τῆς εὐρέσεως καὶ καλλιέργειας τοῦ σίτου καὶ τῶν ὁμοειδῶν καρπῶν, ἔτι δὲ τῆς κτηνοτροφίας, συνεπλήρωσε τὴν ἤδη ἐν προϊστορικοῖς αἰῶσιν ἐν χρήσει μικτὴν διαίταν, τελειοποιηθείσαν ἤδη πρὸ τῶν *Τρωϊκῶν χρόνων* καὶ διὰ τῆς γνώσεως καὶ χρήσεως τοῦ ἄλατος³. οὕτως ἡ μικτὴ διαίτα εἶναι ἡ μόνη φυσικὴ καὶ φυσιολογικὴ, πλάσει καὶ ἐνεργείᾳ, τελεσφόρως ἐξικανούσα τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ζωῆς, κατ' ἀκολουθίαν ἡ μόνη ὑγιεινὴ καὶ σύμφωνος πρὸς τοὺς ὄρους τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, μειονεκτεῖ δὲ μόνον ἐν τούτῳ, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦ κοινὴ καὶ συνήθης ἐν ταῖς πτωχαῖς τοῦ λαοῦ τάξεσιν, ἐν αἷς, ἕνεκα λόγων οἰκονομίας καὶ βίου εὐκολίας, θέλει ὑπερισχύει ἐξ ἀνάγκης τὸ φυτικὸν στοιχείον, πολλάκις δὲ αὐτὸ καὶ μόνον, ἄνευ ζωϊκῶν οὐσιῶν, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις διὰ τὰς αὐτὰς μὲν αἰτίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἀτελεῖς τότε ἐν τε τῇ γεωργίᾳ καὶ κτηνοτροφίᾳ γνώσεις· ἀλλ' ἡ γενικὴ τῶν ἀνθρώπων ροπή, προϊούσης τῆς εὐπραγίας καὶ τῆς μορφώσεως, ἔσται πρὸς τὴν μικτὴν διαίταν, πρὸς ταύτην δὲ κατατείνουσι σήμερον, ἐκ τοῦ μετὰ τῶν Εὐρωπαϊῶν συγχρωτισμοῦ, καὶ πάντα τὰ ὀρυζοφάγα ἔθνη ἡδέως ἀποπειρώμενα καὶ τῆς γεύσεως τοῦ κρέατος.

Τῆς πρὸς τὴν μικτὴν μᾶλλον τροφήν τάσεως τῆς πλειονότητος τῶν ἀνθρώπων ἱστορικῶς πλέον ἀποδεικνυομένης, ἄνδρες σοφοί, ἤδη πρὸ πολλῶν αἰώνων, ἐκ λόγων οἰκονομικῶν, συνέστησαν τὴν φυτικὴν διαίταν τῷ πενεστέρω λαῷ ἐν τε τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν. Ἐν τοῖς νεωτέροις πάλιν χρόνοις ἱκανοὶ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, οἱ μὲν ἐκ

1. Ὀδυσσεΐας Β. 290.

2. Ἀρχαιολ. Ἱατρικῆς τὸ Ζον Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. Τ. ΚΘ'.

1. Διοδώρου Σικελιώτου τ. Α. σ. 11 ἐκδ. Didot.

2. (Διοδώρου) Σικελιώτου Τ. Α. σ. 255-256.

3. Ὀδυσσεΐας Ψ' 269-270.

πεποιθήσεως και από χρηστοῦ τοῦ συνειδό-
τος, οἱ δ' ἐκ πνεύματος νεωτερισμοῦ ἢ και
ἐξ ἀνάγκης, ἠξίωσαν και μονοῦ εἰς δόγμα
ἀνάγκη, ὅτι ἡ φυτοφαγία εἶναι ἡ μόνη τῷ
ἀνθρώπῳ φυσικὴ διαίτα. Περί τὸ ζήτημα
τοῦτο συσπειρωθέντες και ἄνδρες ἐπιστήμονες
ἀρετὰς τινὰς τῆς φυτικῆς οὐσίας εἰδότες και
φυτοφάγους, ἢ ὀρθοδόξοτερον χορτοφάγους,
ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ζωοφάγους, ἑαυτοὺς
ἀποκαλέσαντες, φωνῆ μεγάλη ἐκήρυξαν, ὅτι
σκοπὸς τῆς ἀποκλειστικῆς φυτικῆς διαίτης
εἶναι: ἡ τοῦ βίου ἀπλότης, ἡ ὑγεία, ἡ μα-
κροβιότης, ἡ ἁρμονία και ἡ ἀγάπη· λέξεις
καὶ ἔννοια ἀληθῶς ὠραία και γοητευτικά,
ἐπὶ τῶν ὁποίων, στοιχοῦντες ἐν πολλοῖς ση-
μείοις και τῇ γνώμῃ τοῦ διαπρεποῦς κλινικοῦ
τοῦ Βερολίνου *A. Albu*¹, πρέπει νὰ ἐνδια-
τριψόμεν ἐπὶ μικρὸν και σχηματισόμεν ὁπω-
σοῦν ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς ἐκατέρωθεν ἐμπαθοῦς
συζητήσεως ἐπὶ ζητήματος ἀληθῶς σπουδαίου
ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι τοῦ ἀνθρώπου.

Τῶν ζωϊκῶν ὄντων, ἐξ ἀπόψεως τροφῆς,
εἰς φυτοφάγα, ζωοφάγα και παμφάγα διαί-
ρουμένων, ὁ ἄνθρωπος, κατατασσόμενος, ὡς
ὁ πίθηξ, εἰς τὴν τάξιν τῶν μαστοφόρων, ἔχει
ὁμοιότητος ἀνατομικὰς ἐπαρκεῖς μόνον εἰς
φυτοφαγίαν, ἐπομένως εἶναι, κατὰ τοὺς φυ-
τοφάγους, φύσει φυτοφάγος. Ὁρισμὸς αὐθαί-
ρετος και ἄγνωστος τῇ ἐπιστήμῃ τῆς Ζωολο-
γίας μὴ παραδεχομένης διαίρεσιν τοῦ ὄργα-
νικοῦ κόσμου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τροφῆς· διότι
αἱ ἐν τοῖς ζώοις παρατηρούμεναι ἀνατομικαὶ
ὁμοιότητες δὲν προσδιορίζουσι κατ' ἀνάγκη
και τὸ εἶδος τῆς τροφῆς· ἡ τροφή, τοιαύτη
ἢ τοιαύτη, συμβάλλει πάντως εἰς τὸ σχῆμα
τοῦ πεπτικοῦ σωλήνος τῶν ζώων, ὅπερ και
σκοπίμως διατηροῦσι, πλὴν μεταβαλλομένων
τῶν ὄρων τῆς ζωῆς συµμεταβάλλεται και τὸ
εἶδος τῆς τροφῆς και τὸ σχῆμα τοῦ ἐντερικοῦ
σωλήνος· οἱ φυτοφάγοι παραγνωρίζουσι, ὅτι ὁ
ζωϊκὸς ὀργανισμὸς εἶναι ἐξέλιξις, ἢς τὴν ἀνω-
τάτην βαθμίδα, λόγω σωματικῆς ὀργανώσεως
και πνευματικῆς ἀναπτύξεως, κατέχει ὁ ἄν-
θρωπος, πρὸς ὃν ὁ πίθηκος, οὐδὲ καθ' ὑπόθεσιν
δύναται νὰ ὑποστῇ σύγκρισιν· και ἐὰν ἔτι
γένηται παραδεκτόν, ὅτι πατὴρ τοῦ πρώτου
ἀνθρώπου ὑπῆρξε πίθηκᾶνθρωπός τις, ὁ ἄν-
θρωπος ὅμως οὗτος, διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς

διαίτης και τῆς ἐν πᾶσιν ὑπεροχῆς, δὲν δύνα-
ται σήμερον πλέον νὰ ἐξομοιωθῆται πρὸς τοὺς
εἰκαζομένους προπάτορας αὐτοῦ πιθήκους· ἄλ-
λως δὲ φυσιολογικῶς και γενετικῶς εἶναι
ἀποδεδειγμένον, ὅτι και πάντα τὰ ζῶα και
αὐτὰ τὰ φυτὰ, ἐν ὠρισμέναις πρὸς τὸ περι-
βάλλον περιπτώσεσιν, ἔχουσι ἐν ἑαυτοῖς τὴν
δύναμιν και ἰκανότητα τοῦ μεταβάλλεσθαι.
Πρὸς ὑποστήριξιν τῶν θεωριῶν αὐτῶν οἱ φυ-
τοφάγοι προσάγουσιν ἔτι: ὅτι οἱ ὀδόντες τοῦ
ἀνθρώπου πολλὴν ἔχουσι τὴν ὁμοιότητα πρὸς
τοὺς τῶν πιθήκων, ὅτι και ὁ ἐντερικὸς σω-
λήν, ἕνεκα τῆς μειζονος διαρκείας τῆς πέψεως
τῆς φυτικῆς τροφῆς, εἶναι μᾶλλον ἐπιμήκης
ὡς δι' ἀντιπαράθεσιν πρὸς ἄλλα φυτοφάγα
και δὴ τὸν πίθηκον ζητοῦσι ν' ἀποδείξωσιν·
ἀλλ' ὁ ἀνθρωποειδὴς πίθηκος, ὡς ἀπέδειξαν
οἱ φυσιολόγοι, δὲν εἶναι μόνον φυτοφάγος, ἀλλὰ
και ζωοφάγος, διότι και ὡς τρώγει και σκώ-
ληκας, ἔντομα, νεοσσούς και μικρὰ πτηνά·
πλὴν και οὕτω ἡ μεταξὺ πίθηκος και ἀνθρώ-
που διαφορὰ εἶναι ἀπειρομεγέθης, σχέσις δὲ τις
ἐπιστημονικῶς εἰσέτι δὲν ἀπεδείχθη, κατ' ἀ-
κολουθίαν οὐδεμίαν λογικὴ σύγκρισις, διότι
πᾶσα σύγκρισις εἰς μεγάλας ταλαντεύσεις ὑπο-
κειμένη οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν και σοβαρότητα
κατὰ τὰς συγκριτικὰς ἀνατομικὰς μελέτας
τῶν νεωτέρων. Ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τὸν πολὺν
R. Virchow, κατατάσσεται εἰς εἰδικὴν διά-
μεσον τάξιν και ἔχει τὴν ἰκανότητα τὰς ποι-
κιλωτέρας τῶν τροφῶν νὰ τρώγῃ και νὰ πέττη
τείνων πάντοτε νὰ μεταβάλληται συµμετα-
βαλλομένου και τοῦ σχετικοῦ ὀργάνου, ὡς τὸ
τοιούτον συμβαίνει τοῖς ἀπὸ τῆς φυτικῆς εἰς
τὴν ζωϊκὴν τροφήν μεθισταμένοις. Οἱ ἔρασταὶ
τῆς ἀποκλειστικῆς φυτοφαγίας ἐπιμόνως ἰσχυ-
ρίζονται, ὅτι ἡ φυτικὴ τροφή κρατύνει τὴν
ἀντοχὴν τοῦ ἀνθρώπου και συντελεῖ εἰς μα-
κροβιότητα· ἡ ἀξίωσις αὕτη σοβαρῶς διαφι-
λονικεῖται, διότι ὀφθαλμοφανῶς βεβαιούμεθα,
ὅτι οἱ δι' ἀποκλειστικῆς φυτικῆς τροφῆς διαιτώ-
μενοι ἔχουσι τὸ πρόσωπον ἀναιμικόν, μὺς
ἀτροφικούς, ὑποδόρειον λίπος ἀνεπαρκές, κατ'
ἀκολουθίαν εἶναι ὠχροί, σκελετώδεις, σκυ-
θρωποί, εὐερέθιστοι, νευροπαθεῖς, ἐν τῇ κοπιώ-
δει ἐργασίᾳ ἥττονος, ἄνευ κάλλους σφρίγγους και
ὑγείας και τῶν ζωοφάγων ἥττον μακρόβιοι·
ἐν τούτοις τὴν ἀνάγκη τῆς ζωϊκῆς τροφῆς,
ἐν μέτρῳ λογικῷ, παρατηροῦμεν εἰς τοὺς με-
τριόφρονας φυτοφάγους τοὺς χρῆσιν ποιουμέ-
νους τοῦ λίπους διὰ τὸ ἀνεπαρκές μόνος τῆς
φυτικῆς οὐσίας, ἀνεγνώρισαν δὲ και οἱ κατ'

1. Die vegetarische Diät. Leipzig, 1902, και E. Singer: Über vegetarische Kost und lebensweise überhanpt. Halle a. S.

ἔξοχῃν φυτοφάγοι λαοὶ τῆς γῆς, διότι, κατὰ τὸν ἤδη διεξαχθέντα πόλεμον ἐν τῇ Ἑσπέρῳ Ἀνατολῇ, οἱ Ἰάπωνες ἐλάμβανον καθ' ἑκάστην καὶ τακτικὴν μερίδα κρέατος, ἐκ πείρας πάντως βεβαιωθέντες, ὅτι αἱ φυσικαὶ καὶ ψυχικαὶ δυνάμεις τῶν ἀγωνιζομένων διὰ ζωικῆς τροφῆς καὶ οὐχὶ μόνον διὰ χόρτων καὶ ὀρύζης ἐξεγείρονται καὶ ἐντείνονται· φυτοφαγικαὶ δὲ παρατηρήσεις ἀπέδειξαν, ὅτι τὸ λευκάωμα, τὸ ἀναγκαιότατον τοῦτο διὰ τὸν ἀνθρώπινον ὀργανισμόν ὑλικόν, ὡς φυτικόν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ζωικόν, ἀνεπαρκῶς χρησιμοποιεῖται καὶ τὸ πλεῖστον ἀναφομοίωτον ἀποσκυβαλίζεται, παρ' ὅλας δὲ τὰς πραγματικὰς ἄλλως ἀρετὰς τῆς ἥττονος σηπτικῆς αὐτοῦ ιδιότητος, ὅπως καλύψῃ τὴν ἀπαιτούμενην ποσότητα, ἔχει τὸ μειονέκτημα νὰ εἰσάγῃται ἐν μεγάλῃ ποσότητι καὶ οὕτω διὰ τοῦ βάρους νὰ καταθλίβῃ τὸν στομάχον καὶ ἀναπτύσῃ ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλῆνι πολλὰ ὀξέα καὶ πολυειδῆ ἀέρια, οὐδαμῶς συμβάλλοντα εἰς πᾶχος, ρώμην καὶ μακρότητα ἡμερῶν. Ἡ φυτικὴ τροφή ὡς τοιαύτη καὶ δὴ καὶ ἀποκλειστικὴ καὶ καλῶς ἔτι καὶ μετὰ τέχνης παρασκευαζομένη, ἀμβλύνει τὸ αἰσθητήριον τῆς γέυσεως, ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὴν ζωικὴν, οὐ μόνον εἶναι μονότονος, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν ὑγίαν, διότι, ὡς ἀπεδείχθη στατιστικῶς, λέγει ὁ *Albu*¹, μεγάλη παρατηρήθη ἐν ταῖς Πρωσικαῖς φυλακαῖς κρατουμένων Ὀνησιμότης ἐκ τῆς μεγάλης χρήσεως τῆς φυτικῆς τροφῆς, ὅτε ἀνεγνωρίσθη καὶ ἡ ἀνάγκη μείζονος τοιαύτης ζωικῆς· καὶ εἶναι μὲν ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμένον ὅτι διὰ τὴν ἀμειψον λειτουργίαν τοῦ μυϊκοῦ συστήματος αἱ λιπώδεις καὶ τῶν φυτικῶν τροφῶν αἱ ὕδατανθρακοῦχοι, ἕνεκα τῶν θερμαντικῶν αὐτῶν ιδιοτήτων, γίνονται πηγὴ μυϊκῆς δυνάμεως, ἀλλ' ἐπίσης βέβαιον εἶναι ὅτι, ὁ ὀργανισμὸς ἔχει ἀνάγκην καὶ δυνάμεων ταμειυτικῶν δι' ἐνδεχομένας αὐτοῦ ἀνάγκας καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπαιτεῖται καὶ ποσότης λευκάματος ἰκανή, ὅπερ εὐκολώτερον καὶ ἀφθονώτερον παρέχει ἡ ζωικὴ τροφή· ὥστε οὐχὶ ἀποκλειστικὴ φυτικὴ τροφή, ὡς ἀξιοῦσιν οἱ φυτοφάγοι, ἕνεκα δῆθεν λόγων ἀνατομικῶν καὶ ἐνστικτικῶν κληρονομικῶν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης μόνον καὶ ἕνεκα λόγων γεωγραφικῶν, κλιματολογικῶν καὶ οἰκονομικῶν· διηκιολογοῦνται δὲ ὁ *H. Winckler*² λέγων

ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι αἰχμάλωτος τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ καὶ ὁ *Albu*, ὅτι ἡ πενία ὠθεῖ εἰς τὴν φυτοφαγίαν.¹

Ἵγιεινῶς, κατὰ τοὺς φυτοφάγους, ἡ ζωικὴ τροφή βλάπτει, διότι εἶναι οὐσία νεκρὰ καὶ ὄζουσα ἀπὸ νεκροῦ καὶ σεσηπότος ζώου, παρακολουθεῖται δὲ ὑπὸ πυρετοῦ καὶ φαινομένων δηλητηριαδῶν, καθ' ἀκολουθίαν ὁ κρεοφάγος κτείνει ἑαυτὸν εἰσάγων ἐν τῷ ὀργανισμῷ τὰς νοσογόνους πτωμαίνας, τὰ παράσιτα, ὡς τὰς τριχίνας, τοὺς ἀκτινομύκητας, τὸ φυματικὸν μικροβίον καὶ ἄλλα. Ἡ ζωικὴ τροφή, προσθέτουσι, προκαλεῖ κόπωσην, ὀκνηρίαν καὶ κλίσιν εἰς τὰ οἰνοπνευματώδη ποτά. Κατὰ τῶν εἰρημένων σκέψεων, τὸ πλεῖστον θεωρητικῶν, ἡ ἐπιστημονικὴ παρατήρησις ἀποδεικνύει, ὅτι καὶ ὁ φυτικὸς κόσμος, δι' ἀπορροφήσεως σηπτικῶν προϊόντων ὀργανικῆς ἀποσυνθέσεως δηλητηριάζεται,² διὰ μυκῆτων καὶ μικροβίων προσβάλλεται ἢ, ἀφαιρουμένων τῶν φύλλων καὶ τοῦ καρποῦ, νεκροῦται· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀπόλαυσις τοῦ κρέατος, ὑπολογιζομένου τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς ἀφαιρέσεως τῆς ζωῆς ζώου καὶ φυτοῦ, ἐνωρίτερον τῆς φυτικῆς γίγνεται, ἔπεται ὅτι, οὐ μόνον τὸ κρέας, ἀλλὰ καὶ ὁ τρώγων οὐδεμίαν ἀναδίδει σηπτικὴν ὄσμήν· ὅτι προκαλεῖ πυρετὸν εἶναι τι ὅλων φαντασιῶδες μὴ ἐπιβεβαιούμενον ὑπὸ τῆς καθ' ἡμέραν πείρας, ἡ δὲ κόπωση, καὶ ὁ πρὸς τὴν ἐργασίαν ὄνος δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα κρεωφαγίας, ἀλλ' ὑπερφορτώσεως στομάχου εἰς πᾶν εἶδος τροφῆς, ἐν τῇ φυτικῇ μάλιστα καὶ διὰ μικροτέρας ποσότητος, ἕνεκα τῶν δυσπέπτων στοιχείων, ἅτινα παραμένουσιν ἀκατέργαστον καὶ ἀχρησιμοποίητον βᾶρος τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος· ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὸν δυσχρισμὸν τῶν φυτοφάγων, περὶ τῆς δηλητηριώδους ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐπιδράσεως τῆς ζωικῆς τροφῆς, δὲν δύναται τις ν' ἀρνηθῇ τὰς ἐκ τῆς ἀποκλειστικότητος τοιαύτης μόνον τροφῆς διαταραχὰς ἢ ἀσθενείας, ὡς καὶ τὴν ἐν τισὶ γενικοῖς νοσήμασιν ἀλυσιτελῆ ἐπίδρασιν·³ πλὴν ἐὰν δηλητηριώδεις ὀνομάζωσι τὰς τῷ οὐρικῷ ὀξεῖ συγγενεῖς ὀργανικὰς συνθέσεις, ὡς τὴν *Κρεατίνην*, *Κρεατινίνην*, *Ξαρθίνην* κτλ., αὐταὶ ἐν ἡ ἀναλογίᾳ κυ-

1. Ἀνέδοτ.

2. Zentralblatt für innere Medicin 1905 No 9.

3. Δηλητηριώδεις οὐσίαι ἴδιαι τῇ ζωικῇ τροφῇ, ἀλλ' ἐν ἀπειρῶς μικρᾷ ποσότητι, ἀναφέρονται αἱ: choline, neuridine, névrine, cadavérine, patrescine, saprine, mydaléine.

1. Ἀνέδοτ.

2. Die polit. Entwick. Babyl.-Assyr. 1900.

κλοφοροῦσιν ἐν τῷ ὀργανισμῷ δὲν εἶναι δη-
λητηριώδεις, δρῶσι δὲ τούναντίον ἐπωφελῶς
κατὰ τὴν πεπτικὴν λειτουργίαν, ἄλλως δὲ
τοξικαί λευκωματοῦχοι οὐσίαι, κατὰ νεωτά-
τας παρατηρήσεις, ἀνευρίσκονται καὶ ἐν τοῖς
φυτοῖς ἢ *zéine, ubrine, ricine*, ἐπὶ πλέον
δὲ εἶναι γνωστὸν σήμερον διὰ τῶν εἰς τὴν Βο-
τανικὴν ἀσχολουμένων φυσιδιῶν ὅτι παν-
ταχοῦ τῆς γῆς εὐρίσκονται 150 εἶδη φυτῶν
(ὧν τὸ πολυπληθέστερον εἶναι τὸ ὑπὸ τὸ ὄνο-
μα *Drosera*) ἐντομοφάγων ἢ κρεοφάγων, τὰ
ὅποια, δυνάμενα νὰ ζήσωσιν ἄνευ αὐτῶν διὰ
τῆς ζωικῆς ταύτης τροφῆς, κατὰ πολὺ τῶν
ἄλλων φυτῶν αὐξάνουσιν εἰς μέγεθος, περὶ δὲ
τῶν διὰ ζωικῆς τροφῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ διεκ-
τραγυδουμένων παρασιτικῶν ἀσθενειῶν, ἐν
αἷς καὶ τὸ τῆς φυματιώσεως μικρόβιον, τὸ
μὲν τελευταῖον, μὴ ἀποδειχθείσης ἔτι τῆς ἀπὸ
τοῦ βοῦς εἰς τὸν ἄνθρωπον μεταβιβάσεως,
ἀποκλείεται, αἱ δὲ λοιπαὶ δὲν εἶναι καὶ τόσον
ἐπιφοβοὶ, διὰ τοῦτο καὶ ὑγιειονομικῶς περισ-
σοτέρᾳ ἀσκεῖται ἐπιβλεψίς ἐπὶ τῶν ἁώρων
ὀπωρῶν καὶ λαχανικῶν, τῶν δηλητηριωδῶν
μυκήτων καὶ ἄλλων νοσογενῶν οὐσιῶν¹ ἐκ
τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ,
μεταξὺ ἄλλων, ὁ *Ἐργατιρισμός*, ἡ *Πελλά-
γρα*, ἡ *Ἀσπεργίλλωσις*, τὸ *Beri-beri* καὶ
ἄλλα· ὅτι οἱ φυτοφάγοι ἀποφεύγουσι τὰ οἰ-
νοπνευματώδη καὶ σκληραγωγούσιν ἑαυτοὺς
εἶναι λίαν ἐπαινετόν, ὅταν ὅμως αἰτιῶνται
τῆς ζωικῆς τροφῆς, ὡς εὐνοούσης τὴν οἰνο-
πνευματώσιν δὲν ἔχουσι δίκαιον, διότι τὸ
ἀπείρων δυστυχημάτων, ἀσθενειῶν καὶ αὐτοῦ
τοῦ ἐκφυλισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας
ὀλέθριον τοῦτο ἐλάττωμα ἐν τοῖς ἀρχαίοις
καὶ τοῖς νεωτέροις χρόνοις παρατηρεῖται εἰς
τε τοὺς φυτοφάγους καὶ κρεοφάγους καὶ εἶναι
ἀποτέλεσμα οὐχὶ τροφῆς, ἀλλὰ κακῆς ἕξεως
καὶ πλημμελοῦς μορφώσεως.

Οἱ φυτοφάγοι, οὐχὶ ἀδίκως, ἐπικυλοῦνται
ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸ αἶσθημα καὶ τὴν ἠθικὴν
προβάλλοντες: τὴν φρίκην καὶ τὸν ἀποτρο-
πιασμὸν ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς ἀκουσίας καὶ βιαίας
ἐπὶ σφαγὴν ἀπαγωγῆς τῶν ζώων, τὴν ἀη-
δίαν ἣν προκαλεῖ ἡ θεὰ τοῦ ὀμοῦ κρέατος ἢ
τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀγκίστρου κρεμαμένου χοίρου ἢ
προβάτου καὶ τὴν ἀποστροφὴν, κατὰ τὴν ἀπό-
λαυσιν τῶν ἐντοσθίων, ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τῶν

εἰδικῶν αὐτῶν λειτουργιῶν· διὰ τοῦτο τὴν
μὲν φυτικὴν τροφὴν θεωροῦσιν ἐντολὴν θεῖαν,
τὴν δὲ ζωικὴν παράβασιν αὐτῆς, κατ' ἀκο-
λουθίαν ἀμάρτημα τῶν ζώων ὁ θάνατος·
πρὸς ταῦτα ἀντιτάσσουσιν οἱ ἐναντίοι, ὅτι
καὶ ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν ὀπωρῶν καὶ ἄλλων
φυτικῶν οὐσιῶν οὐχὶ εὐχαρίστως ἀναπολοῦ-
μεν πολλάκις τὰς χεῖρας αἵτινες ἤγγισαν αὐ-
τάς· πλειστάκις δὲ δὲν καταλαμβανόμεθα ὑπὸ
ἀηδίας καὶ ἀπελπισίας μάλιστα οἱ νευροπα-
θέστεροι, ὅταν ἀπὸ τοῦ μαγειρείου ἀνέρχεται
ἡ ὀσμὴ τῶν ἐψηνομένων πράσων ἢ λαχάνων;
καὶ τὸ σκόροδον, τὸ πάντοτε κατάρατον, ὡς,
αὐταῖς λέξεσιν, ἀπεκάλει αὐτὸ Ἕλληνας ἰα-
τρός κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρελθούσης ἑκα-
τονταετηρίδος¹; εἰς δὲ τὸν σύλλογισμόν τῶν
φυτοφάγων, ὅτι φυτικὴ τροφή εἶναι ἐντολὴ
θεῖα, ἢ δὲ ζωικὴ, ἔνεκα τῆς ἀνάγκης τῆς
σφαγιάσεως τῶν ζώων, τί μὴ ἠθικόν, ἀμάρ-
τημα, εἰς μὲν τὸ πρῶτον οἱ ἐναντίοι οὐδὲν
θεωροῦσιν ἄξιον ἀπαντήσεως, εἰς δὲ τὸ δεύ-
τερον καταρεύουσιν εἰς ἐπιχείρημα, ὁμολο-
γουμένως ἐγωῖστικόν, καταδεικνύον μόνον τὴν
ὑπεροχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ πλανήτῃ τού-
τῳ, λέγουσι δέ: ὅτι ἢ τόσον τοῖς φυτοφάγοις
προσφιλὴς τροφή προαπαιτεῖ τὴν γεωργίαν,
αὕτη δὲ ἄνευ τῆς κτηνοτροφίας εἶναι ἐξ ὀλο-
κλήρου ἀνεπαρκής· διὰ τοῦτο ἀπέναντι τῶν
κόπων καὶ μόχθων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς βελ-
τίωσιν καὶ ἀνάπτυξιν ἀμφοτέρων εἶναι φυ-
σικόν καὶ δίκαιον ν' ἀπαγορευθῇ ἡ ἀπόλαυσις
τοῦ καρποῦ πολυμόχθου ἐργασίας; δὲν εἶναι
ἠθικόν; ἀλλ' ἠθικόν ἰδεῶδες, ἐνιαῖον καὶ
διαρκές δὲν ὑπάρχει· ἡ ἠθικὴ δὲν ἐξαρτᾶται
ἀπὸ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς τροφῆς, ὡς καὶ ἡ
λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ διακρίνειν τὸ
ἠθικόν εἶναι ἀνεξάρτητον τῆς θρέψεως, διότι
ἡ δύναμις αὕτη εἶναι ἀπόρροια ψυχικῆς ἐνερ-
γείας κληρονομικῶς δι' ἀνατροφῆς μονιμο-
ποιουμένη καὶ διὰ τῆς πείρας μεταβαλλο-
μένη, ἐν τῷ ἀπασχολοῦντι δ' ἡμᾶς ζητή-
ματι ἠθικόν εἶναι ἡ ἀπόλαυσις τοῦ κρέατος,
ὡς ἀμοιβὴ τῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου κτηθείσης
ὑπεροχῆς ἐπὶ τῶν δι' ἐνστικτῶν μόνον πε-
πρωκισμένων ζώων. Ἡ φυτικὴ τροφή, ἰσχυ-
ρίζονται οἱ φυτοφάγοι, καθίστησι τὸν ἄν-
θρωπον ἡμερον, ἀγαθὸν καὶ εἰς πνευματικὴν
ἐργασίαν ἐξόχως ἱκανόν, ἐνῶ ἡ ζωικὴ εὐερέ-
θιστον, σκληρόν, ἐκδικητικόν καὶ αἰμοδόρον·
ἡ φυτικὴ ἐξημερώνει τοὺς βαρβάρους καὶ

1. F. Sendoner. Ueber pflanzlichen organismen
als Kramkeitserreger, Volkmann's Sammlung:
Kl. Vonträge, Innere Midium N° 44.

1. Ὑγιεινατάριον σ. 67 Βενετία 1820.

ἀπολιτίστους, προικίζει: τὸν ἄνθρωπον διὰ χρηστότητος, εὐγενείας καὶ κάλλους, αὐτὴν τὴν τίγριν μεταβάλλει εἰς ζῶον κατοικίδιον. Πάντα ταῦτα ἀπλαῖ ὑποθέσεις ἀντικρουόμεναι πρὸς τὰ συμπεράσματα τῆς φυσιολογίας, ἡ δὲ καθ' ἡμέραν πείρα ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ μᾶλλον εὐερέθιστοι, ἐκδικητικοὶ καὶ αἰμοχαρεῖς παρατηροῦνται ἐν ταῖς ἐργατικαῖς τάξεσιν, αἵτινες εἶναι καὶ αἱ κατ' ἐξοχὴν φυτοφάγοι, βεβαίως οὐχὶ τῆς τροφῆς ἔνεκεν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀνατροφῆς, νοημοσύνης καὶ ἰκανότητος τοῦ συγκρατεῖν τὰ ἐαυτῶν πάθη, καὶ δι' ἔλλειψιν τροφῆς πολλάκις, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐκ τοῦ εἶδους τῆς τροφῆς. Εἶναι δὲ γνωστὸν ἤδη ἱστορικῶς, ὅτι οὐ μόνον ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἔζων λαοὶ κατ' ἐξοχὴν χορτοφάγοι θύοντες καὶ τρώγοντες τοὺς οἰκίους αὐτοῖς γέροντας, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις οἱ τῶν Σινικῶν θλασσῶν πειραταὶ καὶ ἄλλοι ἄλλων χωρῶν, οἵτινες, εἰ καὶ φυτοφάγοι, διακρίνονται ἐπὶ ἀριότητι καὶ θηριωδία· ἡ ἐκπολιτιστικὴ δύναμις τῆς φυτικῆς τροφῆς καὶ τὰ δι' αὐτῆς καὶ μόνης προσγιγνόμενα σωματικά, ἠθικά καὶ πνευματικά χαρίσματα δὲν ἀπεδείχθησαν ἔτι, ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ μεταξὺ τῶν ἠρώων ποιουμένων τῆς ζωικῆς τροφῆς, καταδεικνύει περὶ τῶν δειγμάτων τῶν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, ἐν ταῖς ἐπιστήμασι καὶ ταῖς τέχναις διαπρεψάντων μεγάλων ἀνδρῶν, τὸν βίον καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν μεμορφωμένων κοινωνιῶν καὶ τὴν χάριν καὶ ὠραιότητα τῶν συγκροτούντων αὐτὰς ἀτόμων. Ὅτι τὸ ἐνστικτικὸν ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν φυτοφαγίαν δὲν εἶναι ἐπιχείρημα σοβαρόν: τὰ νήπια ἐστίκτως ὁδηγοῦνται πάντοτε εἰς τὴν τοῦ μητρικοῦ γάλακτος τροφήν, οἱ δὲ μείρακες ἐν τῇ ἀπολαύσει τῆς φυτικῆς τροφῆς, ἐὰν ἡδύναντο, μόνον ὀπώρας θὰ κατεβρόχιζον· αἰτία τῆς ὀρμῆς ταύτης εἶναι ἡ πείρα τοῦ ὀρίμου μετὰ τοῦ ἡδέος· ἡ θέα τοῦ στάχυος, τῶν γεωμήλων καὶ τῆς κινάρας διεγείρει ποτὲ τὴν ὄρεξιν; ἡ ὀσμὴ ὅμως τοῦ ὄβελίου ἀμνοῦ μάλιστα ἐν ὑπαίθρῳ ἢ ἡ θέα ἐντέχνως παρασκευασθέντος πλακοῦντος, καὶ παρὰ στομάχῳ μὴ κενωθέντι ἔτι, διεγείρει σφοδρὰν τὴν ἐπιθυμίαν· πράγματι δὲ ἐντεχνος ἐδεσμάτων κατασκευῆ, κομψὴ καὶ εὐπαραρησίαστος παράθεσις ἢ περιαγωγὴ αὐτῶν, συμπλεγμα συνδαιτυμόνων μεμορφωμένων καὶ εὐαρμόστως συμπαρακαθημένων, συνδιάλεξις καὶ συζήτησις σῶφρων, εὐφυῆς καὶ ζωηρὰ οὐ

μόνον τὴν ὄρεξιν ἐξεγείρει καὶ τὴν πέψιν ὑποβοηθεῖ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καθιδύνει καὶ τὰ αἰσθήματα ἐξευγενίζει· ἀλλὰ ταῦτα πάντα δὲν κατορθοῦνται μόνον διὰ τῶν χόρτων καὶ τῶν βοτανῶν, οὐδὲ δι' ὀπωρῶν. Ἐρησκευτικῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἱερῶν Γραφῶν πᾶσα ἀπόπειρα δικαιολογίας τῆς ἀποκλειστικῆς φυτικῆς διαίτης ἀποτυχάνει, ὡς ἀπέτυχεν ἡ φαντασιόπληκτος προσπάθεια, ἐπὶ τῇ βάσει τοιαύτης διαίτης, κοινωνικῶν βελτιώσεων καὶ μεταρρυθμίσεων, ἃς καὶ οἱ διασημότεροι τῶν οικονομολόγων καὶ κοινωνιολόγων δὲν ἠδυνήθησαν ἔτι νὰ ὑποδείξωσιν.

Διὰ τῶν εἰρημένων ἐπιστημονικῶν ἀντιρρήσεων ἀνδρῶν μὴ παραγνωριζόντων καὶ τὰς ἀρετὰς τῆς φυτικῆς διαίτης, καταδικάζεται τὸ ἀποκλειστικὸν τῆς τροφῆς ταύτης, ἱστορικῶς δὲ ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ βελτιώσις τῶν ὄρων τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, ἡ φυσικὴ, κοινωνικὴ, πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ αὐτοῦ πρόοδος κατωρθώθη, ἔνθα τῆς ζωικῆς μᾶλλον διαίτης χρῆσις ἐγένετο· οἱ δὲ τὴν φυτοφαγίαν ἀποκλειστικῶς ἐξυμνήσαντες μεγάλοι ἄνδρες, ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι ὁ Πλάτων, ὁ Ζήνων, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Πλούταρχος καὶ ἄλλοι, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ Voltaire, Rousseau, Bossuet, Pascal, Cuvier κτλ., ἵνα παραλείψω τοὺς ἰδιορρυθμοὺς καὶ τινὰς ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἰατρῶν, ποσῶς δὲν ἐτήρησαν ὅσα ἐδίδαξαν, ἀπλῶς δὲ μόνον ἠθέλησαν νὰ συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τῆς φυτικῆς διαίτης, ἐγκρατείας καὶ λιτότητος ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων· καὶ κατὰ μὲν τὸν Πλούταρχον¹ «κράτιστον ἔθισαι τὸ σῶμα μηδεμιᾶς προσδεῖσθαι σαρκοφαγίας» κατὰ δὲ τὸν Ἐπίκουρον ἀτὸ συνεθίζειν ἐν ταῖς ἀπλαῖς » καὶ οὐ πολυτελεῖσι διαίταις, καὶ ὑγείας ἐστὶ » συμπληρωματικόν, καὶ πρὸς πρὸς τὰς ἀναγκαιὰς τοῦ βίου χρήσεις ἄκονον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον»². Αὐτὸς ὁ Πυθαγόρας, ὁ χάριν λιτότητος βίου ἀπαγορεύσας «τῶν ἐμψύχων» ἀπτεσθαι. . . ὥστε εὐπορίστους αὐτοῖς εἶναι » τὰς τροφάς. . . διὰ τὸ σῶματος ὑγείαν καὶ » καὶ ψυχῆς ὀξύτητα περιγίνεσθαι»³ αὐτὸς, λέγομεν, ὁ Πυθαγόρας, ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ φερωνύμου γεωμετρικοῦ προβλήματος, δὲν ἐδίστασεν ἵνα προσφέρῃ τοῖς θεοῖς θυσίαν βοῶν

1. Διογένης Λαερτίου: «Βίοι Φιλοσόφων». Ἐκδ στερ.

2. Ἐπίκουρον παραγγελλόμενον Ἐκδ. στερ.

3. Διογένης Λαερτίου: «Βίοι Φιλοσόφων».

ἐκατόν· ἔκτοτε ἀπὸ τῆς ἐκατόμβης ταύτης, πᾶν εὐφυῶς προσθέτει σατυρικός τις, χρονολογείται καὶ ὁ τρόμος τῶν βοῶν ἐπὶ τῇ ἐκάστοτε ἀνακαλύψει νέας ἀληθείας. Τοσαῦτα ἐν βραχυλογίᾳ περὶ τῶν ἀξιώσεων τῶν φυτοφάγων ἐν σχέσει πρὸς τοὺς κρεωφάγους εἰπόντες προσθέτομεν τελευταῖον καὶ τάδε: Ἡ ἀποκλειστικὴ φυτοφαγία, ὡς σύστημα, ἐπ' οὐδενὸς λόγου ἀποχρῶντος στηριζομένη, εἶναι προῖον καὶ παράδοσις μονομερῶν φιλοσοφικῶν, θρησκευτικῶν καὶ ἀσκητικῶν πλανῶν καὶ προλήψεων· πᾶν ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν δευτερεῦθόν τι ὅλως λογιζομένη, ἐν πεποιθήσει φιλοδοξεῖ τὴν ἐξυγιάνειν καὶ ἀναγέννησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλὰ διὰ τῶν σαθρῶν ἐπιχειρημάτων καὶ ἀφελῶν ἀποπειρῶν δὲν κατορθοῖ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι διὰ τῆς ἀποκλειστικῆς φυτικῆς διαίτης ὑφίσταται καὶ ἀσχεῖται πᾶν ὅ τι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐγενές καὶ ὑψηλόν καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ οὐχὶ τὸ λογικόν, ἀλλὰ τὸ αἴσθημα μόνον καθοδηγεῖ, ἡ φυτοφαγία ἠθικῶς μὲν οὐδεμίαν συγκεκριμένην ἔννοιαν ἐμπερικλείει, φυσιολογικῶς δὲ καταλήγει εἰς ἀπλοῦν ζήτημα τροφῆς.

Νῦν προβάλλεται τὸ ζήτημα: τῆς ἀποκλειστικῆς φυτικῆς τροφῆς οὔσης ἀνεπαρκοῦς καὶ μόλις ἀνεκτῆς τῷ ὑγιεῖ ἀνθρώπῳ, ἤττον δὲ τῷ καχεκτικῷ, ἀσθενεῖ ἢ ἐν ἀναρρώσει διατελοῦντι ἀνθρώπῳ, δυνάμεθα νὰ ποιῶμεθα χρῆσιν ἀποκλειστικῶς τῆς ζωικῆς, γνωστοῦ ὄντος, ὅτι καὶ ἡ κατὰ κόρον κρεωφαγία, ὡς πειράματα ἐπὶ ζῶων καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ ἀνθρώπων ἀπέδειξαν, προκαλεῖ ἐνίοτε ἔλκη, ἐκζέματα, συμφορήσεις νεφρικᾶς, ὑπερτροφίαν ἥπατος καὶ ἄλλα φαινόμενα αὐτοδηλητηριώσεως; ζήτημα ἀληθῶς ἄξιον πολλῆς προσοχῆς καὶ μελέτης, ὅταν τις μάλιστα ἀναλογισθῇ, ὅτι ἄνθρωπος ἀπολύτως ὑγιῆς δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι πολλάκις, ἐν ἀγνοίᾳ ἢ πεποιθήσει πλήρους ὑγείας συμβαίνουσιν ἐν ἡμῖν, ἔστω καὶ ἐπὶ βραχύτατον χρόνον, ἀσύλληπτοι διαταραχαὶ ὀφειλόμεναι εἰς παροδικὰς ἀλλοιώσεις καὶ βλάβας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ἢ τῆς λειτουργίας ὄργανου τινός· ὅταν δὲ τοιαῦτα τοῦ ὀργανισμοῦ λαθραῖα νοσήρῃ καταστάσεις εἰς φανερά νοσήματα ἀποκαλυφθῶσιν, ὡς ἐν τοῖς θρηπτικῶς παρατηρεῖται, τότε τὸ εἶδος τῆς κτηρητέας διαίτης, φυτικῆς ἢ ζωικῆς, εἰδικῶς ἀσχεῖ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς βελτιώσεως ἢ μὴ τῆς ὑγείας τοῦ πάσχοντος· οὕτω ἡ ἐξακρίθωσις ἐπὶ τοιαύτῃ περιπτώσει τῆς ἀρμοζούσης τροφῆς ἀνήκει τῇ παθολογίᾳ, ἣτις ἐκ

τῆς φυσιολογίας ἀρουμένη τοὺς λόγους, ἐν τῇ ἀσθενείᾳ καὶ τῇ ἀναρρώσει καὶ τὸν μετέπειτα ἔτι βίον, προσδιορίζει τὴν ἀρμόζουσαν διαίταν· οὕτως ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν φυσιολογικῶν καὶ παθολογικῶν θεωριῶν ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, ἀσχοληθῆ εἰς τὸ ζήτημα τῆς τροφῆς, οὐχὶ ὡς πρώτης ὕλης, ἀλλ' ἐν τῇ μεταμορφώσει αὐτῆς καὶ ἀναφορᾷ πρὸς τὰ θρηπτικὰ ἀκριβῶς νοσήματα ὡς ἀρμόζει· διὰ τοιαύτης τινὸς μελέτης, ἐλπίζω, θέλομεν παρατηρήσει, ὅτι καὶ ἡ φυτικὴ τροφή, στοιχεῖον ἀναπαλλοτριῶτον ἐν ὑγιείᾳ, ἐνέχει συγχρόνως ἐν πολλαῖς ἀσθενείαις καὶ θεραπευτικὴν ιδιότητα.

B'

Εἰς τὸ πρῶτον μέρος ἱστορικῶς νομιζομένη ἀπεδείχθη, ὅτι οἱ λαοὶ, ἀμφότερα τὰ εἶδη τῆς διαίτης περιέποντες, τὸ πλεῖστον εἶχοντο τῆς μικτῆς· φυσιολογικῶς δὲ ἐξηλέγχθη τὸ αὐθαίρετον τῶν πορισμάτων τῶν φυτοφάγων καὶ εὐρέθη, ὅτι ἡ τελευταία, ἡ μόνη ἰκανὴ ὅπως ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, ὑπερίσχυεν· οὐχ ἤττον ἐδέχθημεν ὅτι, εἰς ὠρισμένας μὴ φυσιολογικᾶς τοῦ ὀργανισμοῦ καταστάσεις, ἡ φυτικὴ διαίτα εἶναι δυνατόν, ἀσχοῦσα θεραπευτικὴν ἐπίδρασιν, νὰ θεωρηθῇ ἢ φυσικωτέρα. Ἰνα τοῦτο μετ' ἐπιστήμης ἀποδείχθῃ ὀφείλομεν ν' ἀνεύρωμεν τὰ νοσήματα, ἐφ' ὧν ἡ ὑπεροχὴ τῆς φυτικῆς διαίτης φαινότερον καταφαίνεται, ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ ἀνάγκη προθεμελιώσεώς τινος διὰ τῆς στοιχειώδους ἐκθέσεως τῶν φυσιολογικῶν θρηπτικῶν λειτουργιῶν ἐν τοῖς οἰκείοις ὀργανοῖς, διότι ἐν αὐτοῖς, ἤτοι ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλῆνι, ἐν ᾧ εἰσέρχονται αἱ τροφαὶ καὶ ἐν τῷ κυτταρικῷ συστήματι, ἐν ᾧ τὸ ὕστατον ἐναλλάσσονται, λαμβάνουσιν ἀρχὴν τὰ νοσήματα ταῦτα.

Οἱ Αἰγύπτιοι βεβαίως κύτταρα δὲν ἐγνώριζον, ἐντερικὸν ὁμῶς σωλῆνα ἀαμφισβητήτως· ὅποια δέ τις, κατ' αὐτούς, ἡ φυσιολογικὴ αὐτοῦ λειτουργία; ὅτι ἐχρησίμευε πρὸς λήψιν τροφῶν, δι' ὧν ὀφθαλμοφανῶς ἐβεβαιούτο ἡ σπουδαιότης αὐτοῦ ἐν τῇ συντηρήσει τῆς ζωῆς, δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀποδείξεως· πλὴν τίνι τρόπῳ ἡ λειτουργία διεξήγετο, περὶ ταύτης, ἔστω καὶ θεωρητικῶς, οὐδὲν ἔχνος ἀνευρίσκομεν· παρεδέχοντο δὲ ἀκραδάντως, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ὅτι ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νοσοῦσας ἀν-

θρώποισι γίνεσθαι»¹ καὶ ἡ πεποίθησις αὕτη ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς καθημερινῆς πείρας καὶ τῆς εὐκολίας, μεθ' ἧς ἐξηγεῖτο πᾶσα ἀνώμαλος κατάστασις καὶ αὐτὰ τὰ νοσήματα ἐκ τῶν εἰσαγομένων τροφῶν, ὧν τὸ πλείστον ἦτο φυτικὴ ὠμοφαγία, ἐν ἧ τὰ κρόμμυα, τὰ θεοπειρηθέντα σκόροδα, ἰδιάζον καὶ προσφιλές τῆς τροφῆς συστατικὸν ἀπετέλουν· παρ' Ἑλληνισιν ἀπαντᾷ τις ἀπόπειρα περὶ τῆς ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλῆνι μεταμορφώσεως τῶν τροφῶν, ἀλλ' αὕτη εἶναι ὅλως ἀνεπιτυχῆς, διότι, «ὡς οἱ πρίσται ἔλκοντες καὶ ὠθοῦντες τὸν πρίονα σχίζουσι τὰ ξύλα, ἀμφότεροι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπιτελοῦντες ἔργον, οὕτως ἀξιοῦσι, σχίζονται καὶ τέμνονται αἱ τροφαὶ μεταβαλλόμεναι εἰς λεπτὰ μόρια, ποῦ μὲν ἀπωθούμενα, ποῦ δὲ ἐλκόμενα καὶ προχωροῦντα εἰς τοὺς ἰστούς τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος·»² κατὰ τὴν εἰκονικὴν ταύτην τῆς πεπτικῆς λειτουργίας τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος παράστασις, αὕτη ἀρχομένη διὰ τῆς εἰς τὸν στόμαχον εἰσόδου τῶν μεμασημένων τροφῶν καταλήγει εἰς τὴν κατάτμησιν αὐτῶν καὶ προσχώρησιν εἰς τὰ ὄργανα τοῦ σώματος· οὕτως ὁ ἐντερικὸς σωλῆν, μηχανῆ διαλυτικῆ τῶν τροφῶν καὶ ἐν τινι μέτρῳ, ρευστοποιητικῆ, ἐξ ὑποθέσεως δὲ καὶ ἀνευ μνοίας φυσιολογικῆς τινος λειτουργίας, μεταστοιχειωτικῆ, μετατρέπει αὐτὰς ἐν τέλει εἰς χυμούς, ἐξ ὧν ἡ συντήρησις τῆς ἀνατομικῆς ὑφῆς καὶ ἡ κανονικὴ λειτουργία τῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπου· καὶ ἐπειδὴ ἐκ τῆς τοιαύτης λειτουργίας τοῦ ἐντερικοῦ σωλῆνος οὐδὲν διέκρινον νόσημα, πάντα τὰ νοσήματα ἐκ μιᾶς καὶ μόνης αἰτίας ἦτοι ἐκ τοῦ ποσοῦ μόνον τῶν εἰσαγομένων τροφῶν, παρεδέχοντο· ἐντεῦθεν καὶ οἱ Αἰγύπτιοι «τῶν νεκρῶν τὴν κοιλίαν» ἐξελόντες, λέγει ὁ Πλούταρχος³, καὶ πρὸς τὸν «ἦλιον ἀνασχίζοντες ἐκβάλλουσιν, ὡς αἰτίαν» ἀπάντων ὧν ὁ ἄνθρωπος ἤμαρτεν», γνῶμη ἔχουσα τὴν βᾶσιν αὐτῆς ἀναμφισβητήτως ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἀσσυριακῇ ἰατρικῇ, ἀρχὴ κυριαρχοῦσα καὶ ἐν τῇ ἐλληνικῇ· οὕτω ἐν τοῖς Ἀφορισμοῖς ρητῶς λέγεται «ὄπου ἂν» τροφὴ πλείστον παρὰ φύσιν ἐπέλθῃ, τοῦτο νόσον πιεῖε⁴, καὶ «πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει» πολέμιον⁵, διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαγῶν ἐν τῷ

περὶ Διαίτης λέγεται: εἰ μὲν γὰρ ἦν εὐρετὸν » ἐπὶ τούτοις πρὸς ἐκάστου φύσιν σίτου μέ- » » ὑπερβολὴν μῆτε ἐπὶ πλεόν, μῆτε ἐπὶ ἔλατ- » » τον, εὐροῖτο ἂν ἡ ὑγίεια τοῖσιν ἀνθρώποισιν » ἀκριβῶς¹ ἦτοι ἡ ὑγίεια τοῦ ἀνθρώπου ἦθε- » » λεν εἶναι βεβαία καὶ ἀσφαλῆς, ἐὰν ἐγνωρί- » » ζεν ἕκαστος μέτρον τροφῆς σύμφωνον τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσει ἢ ἰδιοσυγκρασίᾳ· καὶ ταῦτα ἐπρέσβευον οὐ μόνον ἐπιστήμονες ἰατροί, ἀλλὰ καὶ λόγιοι καὶ σοφοί, ὡς ὁ Ἀθήναιος «μέγα ἀνθρώποις κακὸν τὴν γαστέρα»² ὀνομάζων, διότι ἐκ τῆς γαστρὸς κατὰ τὸν Χάρητα «τὰ πλείω τῶν κακῶν ἔχει κακὰ» ὁ ἄνθρωπος, ἐν- » » τεῦθεν καὶ τὸ παροιμιῶδες τοῦ Κάτωτος «φιλο- » » νικεῖν πρὸς γαστέρα ὧτα μὴ ἔχουσαν»³. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγομεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι οὐδε- » » μίαν εἶχον γνῶσιν τῆς πεπτικῆς λειτουργίας καὶ τῶν συμπαρομαρτουσῶν αὐτῇ χημικῶν ἐξεργασιῶν· ἠγνόουν, κατ' ἀκολουθίαν, τὴν εἰδικὴν σπουδαιότητα τῶν ὑπολειμμάτων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς κεκρυμμένων νοσογόνων αἰτιῶν καὶ τὰς ἕνεκα τούτων εἰδικὰς ἀσθενείας, πα- » » ρεδέχοντο δὲ τοιαύτας ἐκ τοῦ μεγάλου ποσοῦ τῶν εἰσαγομένων ἰδίᾳ φυτικῶν τροφῶν καὶ ἐβεβαιοῦντο πράγματι, ὅτι ἐκ τοῦ καταθλι- » » πτικοῦ φόρτου ὕλης κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν βαρείας, δυσπέπτου, πολλᾶκις ὠμῆς, ὁ στό- » » μαχος ἐστέναζεν, ὅτι οἱ ἔμετοι, αἱ δυσπεψίαι, αἱ διάρροιαι, αἱ ἐντερικαὶ ἐνοχλήσεις, ὁ τυμ- » » πανισμὸς τῆς κοιλίας, οἱ ἔλμινθες κτλ. εἶχον » » σχέσιν στενὴν πρὸς τὰς τροφάς· ἐπειδὴ δὲ τὰ εἰρημένα συμπτώματα παρετηροῦντο καὶ εἰς » » πολλὰ ἄλλα νοσήματα ἀνεξάρτητα καὶ ἄ- » » σχετικά πρὸς τὸ εἶδος τῶν τροφῶν, τὴν ἀπὸ τῶν σιτίων ἢ τροφῶν αἰτίαν τῶν ἀσθενειῶν ἀορίστως ἐπεξέτεινον, ὡς σήμερον ἀπαραλλά- » » κτως ὑπὸ τοῦ λαοῦ πιστεύοντος τὴν ἀπὸ τοῦ κρυολογήματος ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀφορμὴν πάσης ἀσθενείας ἢ ἀδιαθεσίας. Τοιαύτας θεω- » » ρίας περὶ αἰτιολογίας τῶν ἀσθενειῶν ἔχοντες οἱ ἀρχαῖοι, τίνι τρόπῳ ἐθεράπευον; πάντοτε ὑπὸ τὸ πρίσμα τῆς ἐπηρείας τῶν τροφῶν, ἦτοι διαιτητικῶς καὶ διὰ φυτικῆς ἐν μέρει τροφῆς, θεραπευτικῶς δὲ διὰ καθάρσεων, ὡς τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ αἰγυπτιακοῦ παπίρου τοῦ Ebers,⁴ ἐν ᾧ μεταξὺ ἄλλων,

1. Ἡρόδ. Β. 77.

2. «Περὶ Διαίτης τὸ Πρῶτον» σ. 48. Τ. 6. Ἱππ. Συλλ. ἐκδ. Littré.

3. Περὶ Σαρκοφαγίας.

4. Τόμ. Β', 17.

5. Τόμ. Β', 51. Ἱπποκρ. Συλλογ.

1. Περὶ Διαίτης τὸ πρῶτον, σελ. 470. Περὶ Παθῶν, σελ. 207, τόμ. 6, Ἱππ. Συλλογῆς.

2. Τόμ. Β', σελ. 932.

3. Πλούταρχου «Περὶ Σαρκοφαγίας».

4. Dr H. Joachim, Berlin, 1890.

πάντων φαρμάκων φυτικών, τὰ καθαρτικά τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος διακρίνονται· παρ' Αἰγυπτίους, ἤδη καὶ ἐν ὑγιείᾳ ἐκ συνθηεῖας καὶ διαιτητικῶς, ἡ ἐντερικὴ κάθαρσις ἦτο ἐν γενικῇ χρήσει: «συρμαίζουσι, λέγει ὁ Ἡρόδοτος, τρεῖς ἡμέρας ἐπέξῃς μηνὸς ἐκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγιείην καὶ κλύσμασι¹», ἦτοι: ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας ἐκάστου μηνός, ὑγιείας ἕνεκα, δι' ἐμετικῶν καὶ κλυσμάτων ἐκάθαιρον τὸν ἐντερικὸν σωλήνα· ἡ καθαρτικὴ αὕτη δίαιτα, διὰ καθαρσίων ἐσωτερικῶς λαμβανομένων, ἦτο κοινοτάτη παρὰ τῷ λαῷ καὶ ὄρος ἐργασίας τῶν ἐργαζομένων, ὡς συμπεραίνομεν ἐκ τοῦ ἰδίου πάλιν συγγραφέως ἀναγνόντος ἐπὶ τῶν πυραμίδων «ὄσα εἰς τὴν συρμαίαν καὶ κρόμμου καὶ σκόροδα ἀναισιμῶθη τοῖσι ἐργαζομένοισι²», δηλ. ὄσα ἐδαπανήθησαν εἰς κρόμμου, σκόροδα καὶ τὴν συρμαίαν (= φυτικὸν καθάρσιον) τῶν κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν *Πυραμίδων* ἐργασθέντων. Παρ' Ἰνδοῖς «ἡ ἰατρεία διὰ σιτίων οὐ διὰ φαρμάκων ἐπετελεῖτο³» λέγει ὁ *Στράβων*, ἀναμφισβητήτως, διότι ἡ ἀφθονος φυτικὴ δίαιτα εὐρέως ἀντικαθίστα τὰ εἰδικὰ καθάρσια· παρ' Ἑλλήσι καὶ Ῥωμαίοις, παραδεχομένοις καὶ ἄλλας νοσημάτων αἰτίας, ὡς ἐκ τοῦ περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων συγγράμματος τοῦ *Ἰπποκράτους* καταδεικνύεται, ἐκ τῆς ἐρριζωμένης καὶ παρ' αὐτοῖς πεποιθήσεως περὶ τῆς ἐν πάσῃ ἀσθενείᾳ ἀμέσου τῶν σιτίων ἐπιδράσεως καὶ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς χυμογενετικῆς θεωρίας ἐν τῇ ἐννοίᾳ καὶ τῷ ὀρισμῷ τῶν ἀσθενειῶν, περὶ ἧς τὰ δέοντα ρηθῆσονται, παρ' Ἑλλήσι, λέγομεν καὶ Ῥωμαίοις κυριολεκτικῶς διαιτητικὴ τροφή, ἐκτός τοῦ γάλακτος, ἦσαν τὰ φυτικὰ ἐχυλίσματα, χρῆσιν δὲ καθαρσίων, μάλιστα φυτικῶν,⁴ συχνοτάτην ἐποιοῦντο, ταῦτα θεωροῦντες ἀναπόφευκτον ὄρον πάσης μετὰ λόγου θεραπείας· ὥστε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς καὶ ἰδίως παρ' Ἑλλήσιν ὁ πεπτικὸς σωλὴν ἐθεωρεῖτο οἶονεῖ δοχεῖον, ἐν ᾧ ἄνευ τινὸς ἐπιστημονικῆς ἀποδείξεως, ποιά τις τῶν τροφῶν κατεργασία διενεργεῖται, κατεργασία, δι' ἧς αἱ τροφαί, εἰς μῦρια ἢ χυμούς, μετασκευαζόμεναι, ἀπαρτίζουσι καὶ συντηροῦσι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Ἐκ τῆς εἰδικῆς δὲ φυσιολογικῆς λειτουργίας

τοῦ πεπτικοῦ σωλήνος, τῶν ἐν αὐτῷ ἀνωμαλιῶν καὶ διαταράξεων, ἔτι δὲ καὶ τοῦ ποιοῦ τῶν ὀρατῶν ὑπολειμμάτων οὐδὲν εἰδικὸν καὶ σαφὲς νόσημα ὑποπευόμενοι, πάσας τὰς ἀσθενείας ἐκ τῆς ὑπερβαλλούσης ποσότητος τῶν τροφῶν καὶ ποτῶν ἐφαντάζοντο· οὕτως ἠγνούον τὴν ἀληθῆ ἐν γένει τῶν νοσημάτων αἰτίαν καὶ ἔτι πλέον τῶν θρεπτικῶν, ἐχρῶντο δὲ ἰδιαζόντως τῇ φυτικῇ διαίτῃ ὡς τροφῇ, δι' ἧς, ἐν ἀγνοίᾳ, ἐπληροῦτο καὶ οὐσιώδης θεραπευτικὸς ὄρος, περὶ οὗ ἐν τέλει ἐπίσης γενήσεται ὁ προσήκων λόγος.

Ἐὰν οἱ ἀρχαῖοι, μὴ ἔχοντες γνῶσιν τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος, ἐπὶ τῶν τροφῶν, ὡς αἰτίων τῶν νοσημάτων ἀπάντων, στηριζόμενοι, ἐπέτασσον καὶ τὴν δίαιταν, ἡμεῖς σήμερον γνωρίζομεν τί τὸ ἐπιστημονικῶς ἀληθέστερον καὶ διαιτητικῶς τὸ προσφύεστερον; ἴδωμεν: ἤδη αἱ ἀπὸ τῶν μυκῆτων, ἐώλου τυροῦ καὶ γάλακτος ζῶων ἐκ σσηπυῶν οὐσιῶν τρεφομένων ἢ ἀσθενῶν ἀδιαθεσίαι καὶ διαταραχαὶ τοῦ στομάχου καὶ τῶν ἐντέρων ἦσαν γνωσταί, ὅτε κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἐνεκαινίσθη ἡ θριαμβευτικὴ περίοδος τῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου τῶν θεμελιωδῶν τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης κλάδων δι' ἐργασιῶν σοβαρῶν ἀνδρῶν ἐπιφανεστάτων, οἳ ἦσαν, μετὰ τῶν ἄλλων, οἱ *I. Müller*, *R. Virchow*, *Claude Bernard* καὶ ἄλλοι· δι' αὐτῶν ἀνεῳχθησαν ὁδοὶ ἐρεῦνης ἀτέρμονες, ὧν μία καὶ ἡ τῆς φυσιολογικῆς καὶ παθολογικῆς λειτουργίας τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, συμπληρωθεῖσα μετὰ ταῦτα ὑπὸ πολλῶν ὀνομαστῶν ἀνδρῶν καὶ διὰ τοῦ πειράματος· ἰδοὺ τὰ κυριώτερα πορίσματα συγκεφαλαίουμένα ἐν τοῖς ἐπομένοις.

Ἡ ὑπαρξὶς τοῦ ἀνθρώπου ἀδιασπάστως συνδέεται πρὸς τὴν καθόλου λειτουργίαν τῆς θρέψεως, ἧτις ἀπὸ τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος ἀρχεται καὶ ἐν τῷ ἀπείρῳ κυτταρικῷ κόσμῳ συμπληροῦται. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ ἐξωτερικὴ φύσις παρέχει τὴν πρῶτην ὕλην φυτικὴν καὶ ζωικὴν, ἣν, μετὰ προηγουμένην ἐν τῷ στόματι διὰ μασήσεως κατατομὴν καὶ μαζοποίησιν, ὁ ἄνθρωπος παρῶθει διὰ τοῦ οἰσοφάγου εἰς τὸν στόμαχον, ὅθεν πάλιν, μετὰ τὴν δέουσαν χημικὴν κατεργασίαν διολισθαίνει εἰς τὸν ἐντερικὸν σωλήνα ὡς μίγμα τι πολυῶδες· ἐνταῦθα, διὰ ζυμῶν καὶ ἄλλων χημικῶν ἐπιδράσεων, ὁ πολτὸς οὗτος, ὡς ἐν τῷ στόματι καὶ τῷ στομάχῳ, ὑπόκειται εἰς ἀλλοιώσεις,

1. Ἡρόδ. Β'. 77.

2. Ἡρόδ., Β', 128.

3. Κερ. I. Β', 15.

4. V. Grot ect. R. Koberts: Historische Studien ect. Halle, 1889.

χυλοποιείται καὶ μεταβάλλεται εἰς πλαστικόν καὶ δυναμογόνον χυμὸν ἐμπεριέχοντα, ἐκτὸς ὕδατος, ἄλατα μεταλλικὰ, λευκωματούχους ἢ ἄζωτούχους οὐσίας, τὰς καὶ πλαστικὰς χηρακτριζομένας, καὶ τὰς ἀμυλῶδεις ἢ ὑδατανθρακούχους, τὰς καὶ ἀναπνευστικὰς ἢ καυστικὰς καλουμένας· ἀλλ' ὁ χυλὸς οὗτος ἢ, ὡς τὸν ὠνομάσαμεν, χυμὸς, περιέχει ἄζωτούχους ὀργανικὰς οὐσίας πολυσυνθέτους, μὴ δυναμένας νὰ προσοικειωθῶσι πρὸς τοὺς ἰστούς· δέον ὅπως ἀπλοποιηθῶσιν, ἥτοι νὰ μεταβληθῶσιν εἰς διαμέσους ὀργανικὰς οὐσίας ὀλιγοσυνθέτους διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς θρεπτικῆς οἰκονομίας καὶ ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς· πράγματι διὰ σοφῶν ἀποδείξεων περιωνύμων φυσιολόγων, ἐν οἷς ἐκ τῶν νεωτέρων τοῦ *Bouchard Goutier, Charrin, Ehrlich, Albu* καὶ ἄλλων, εὖς μνημονεύει καὶ ὁ *Schmol*¹ ἀπεδείχθη ὅτι καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος, ἀδρανέστερον ἐν τῷ στομάχῳ ζωηρότερον δ' ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλήνι τελεία τῶν ἄζωτούχων οὐσιῶν ἀποσύνθεις εἰς ἀπλουστέρας τοιαύτας γίνονται. Ἡ λειτουργία δὲ αὕτη κατορθοῦται διὰ τῶν ζυμῶν τῶν ἐμπεριχομένων ἐν ταῖς ἐκκρίσει τοῦ στομάχου, τῶν ἀδένων τοῦ πυλωροῦ καὶ τοῦ *Brunner* ἥτοι διὰ τῆς πεψίνης, ψευδοπεψίνης καὶ τριψίνης, ἐν ταῖς ἐκκρίσει τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος διὰ τῆς ἐρειψίνης (ἐκ τοῦ ἐρείπω = καταστρέφω), ἔτι δ' ἐν ταῖς τοῦ ἥπατος καὶ παγκρέατος. Διὰ τῆς ἐπιδράσεως ταύτης τῶν ἐν ταῖς ἐκκρίσει ζυμῶν αἰ εἰς ἀπλουστέρας λευκωματούχους συνθέσεις μετασχηματιζόμεναι ἀρχικὰ πολυσύνθετοι (κατὰ τοὺς ἀρχαίους τὰ λεπτότατα τῶν τροφῶν μόρια) καθίστανται εὐφομοῖοι καὶ διὰ τοῦ λυμφατικοῦ καὶ τριχοειδοῦς τῶν ἀγγείων συστήματος ἀπομυζόμεναι εἰσέρχονται εἰς τὴν κυκλοφορίαν, παραμένονσι δὲ ἐκ τῆς εἰσαχθείσης πρώτης ὕλης τῶν τροφῶν τὰ ἀπεπτα στοιχεῖα τὰ μὴ ὑποστάτα χημικὴν τινα ἀλλοίωσιν καθ' ὅλην τὴν πεπτικὴν λειτουργίαν, ἥτοι τὰ περιττώματα ἢ ὑπολείμματα μετὰ τῶν ἐν αὐτοῖς προϊόντων τῆς ἀποσυνθέσεως· καὶ αὕτη εἶναι ἡ προκαταρτικὴ λειτουργία τῆς θρέψεως ἢ πεπτικῆ συμπληρουμένη ἐν τοῖς κυττάροις διὰ τοῦ κυκλοφοροῦν-

τος αἵματος· ἡ δὲ κυτταρικὴ λειτουργία τῆς θρέψεως ὅποια τις εἶναι καὶ πῶς διενεργεῖται; τὸ κυκλοφοροῦν αἷμα ἀναλαμβάνει ἐκ τῶν ἐντέρων τὴν χυμοποιηθεῖσαν τροφήν καὶ πρὸς κομίζει τὴν προσφορωτέραν τοῖς κυττάροις, ταῦτα δὲ διὰ τῆς ἀκαταπαύστου μεταστοιχειωτικῆς καὶ ἀφομοιωτικῆς λειτουργίας συγκαταοῦσι τὸ χρήσιμον, τρέφονται, συντηροῦνται καὶ ἐξικανοῦσιν ἑαυτὰ οὐ μόνον ἐν τῇ θρεπτικῇ λειτουργίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις ἐιδικωτέραις χάριν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὀργανισμοῦ· ἢ πολλαπλῇ αὕτη τῶν κυττάρων λειτουργία, ἢ συγχρόνως καὶ ζωϊκῆς θερμότητος παραγωγικὴ, βοηθεῖται καὶ ἀπὸ ἄλλου σπουδαιότατον παράγοντα: τὸν πνεύμονα, ἥτοι τὴν λειτουργίαν τῆς ἀναπνοῆς (Σημ. 11)· τὸ διὰ τῆς ἀναπνοῆς ἀναλαμβανόμενον ὀξυγόνον, χημικῶς πρὸς τὰ ἐρυθρὰ αἰμοσφαίρια συνδραζόμενον, φέρεται διὰ τῆς κυκλοφορίας εἰς ἅπαν τὸ σύστημα τὸ κυτταρικόν, ἔνθα μεταγγιζόμενον, ἐν συνδυασμῷ καὶ μετὰ τῆς μεταστοιχειωτικῆς καὶ ἀφομοιωτικῆς λειτουργίας, δραστηρίως καὶ θαυμασίως συνεπιουρεῖ· εἶναι ἄρα τὸ ὀξυγόνον ὁ ἀναπόφευκτος συντελεστής ἀπάσης τῆς ὀργανικῆς λειτουργίας, τὸ δὲ αἷμα, ἡ ἐσχάτη αὕτη τροφή, κατὰ τὸν *Γαληνόν*, μοναδικὸς τῆς ζωῆς φορέυς· καὶ ὡς ὁ πεπτικὸς σωλὴν εἶναι συγχρόνως καὶ δοχεῖον, ἐν ᾧ ἀθροίζονται τὰ ἐκ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ ὑπολείμματα, οὕτω τὸ ἀγγειακὸν σύστημα εἶναι συγχρόνως ποταμὸς διὰ τῶν ἀπειραρίθμων αὐτοῦ διακλαδώσεων (τῶν τριχοειδῶν) εἰσδεχόμενος τῆς κυτταρικῆς θρεπτικῆς λειτουργίας τὰς διὰ τοῦ μετασχηματισμοῦ τῶν πολυσυνθέτων ἄζωτούχων οὐσιῶν ἀπλουστέρας τοιαύτας καὶ διαμέσους, ὧν πολλαὶ καὶ φύσεις τοξικῆς.

Ἐκ τῆς βραχυτάτης ταύτης καὶ περὶ τῆς θρεπτικῆς κυτταρικῆς λειτουργίας περιλήψεως ἀποδεικνύεται ὅτι, ἡμεῖς, ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἀρχαίους, τελείαν καὶ ἐξηκριθωμένην ἔχομεν γνῶσιν τῆς τε πεπτικῆς καὶ τῆς λαθανούσης κυτταρικῆς λειτουργίας, δι' ἧς πᾶσα ἡ θρεπτικὴ οἰκονομία τοῦ ὀργανισμοῦ συντελεῖται· γνωρίζομεν ἐπὶ πλέον τὰ ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλήνι διὰ τῆς πέψεως ἀθροιζόμενα περιττὰ καὶ ἀποσκυβαλιστέα, ὡς καὶ τὰς ἐν τῇ κυκλοφορίᾳ ἐκ τῆς θρεπτικῆς λειτουργίας τῶν κυττάρων ἀπορροεούσας καὶ συγκυκλοφορούσας ὀργανικὰς οὐσίας τὰς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀπεκκριτέας.

Περὶ ἢ δὲ καὶ περὶ ἀμύνης τοῦ ὀργανισμοῦ τὰ δέοντα εἴπωμεν εὐκαιρὸν θεωροῦμεν

1. La digestion gastrique et intestinale et l'assimilation des substances albuminoides. Semaine Medicale No 31. 1902. Bouchard: καὶ Leçon sur l'autointoxication dans les maladies 1887. A. Albu: Ueber die autointoxication 1895.

τὸ ἐρώτημα: ὁποῖά τινα εἶναι τὰ ὑπολείμματα ταῦτα; καὶ πρῶτον ὑπολείμματα τῆς γαστροεντερικῆς πέψεως εἶναι: τὰ ἄπεπτα στοιχεῖα τῶν τροφῶν, τὰ ἀέρια, ὧν ἐν τῷ ὑδροβιωμένον, τὰ λιπαρὰ ὀξεία ὡς τὸ βουτυρικόν, τὰ ἀρωματικά ἤτοι ἡ φαινόλη, ἡ ἰνδόλη, ἡ ἰνδικάνη, ἡ διὰ τῶν νεφρῶν ἀπεκκρινομένη ὀξόνη, τὸ σκατέλαιον κτλ., αἱ πτωμαῖναι, ὧν ἡ ἰδίως πτωμαῖνη, ἡ σηψίνη, ἡ νεκρίνη καὶ ξενοπροπεῶς καδαθερίνη· σὺν τοῖς εἰρημένοις ὁ ὑπὸ τοῦ *Pasteur* κατὰ τὴν 8ην δεκαετηρίδα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀνακαλυφθεὶς ἄπειρος τῶν μικροοργανισμῶν κόσμος, ὁ ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλῆνι κατὰ προτίμησιν ἐγκαταβιῶν, καὶ ὧν ὁ ἀριθμὸς κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ *Gilbert* καὶ *Dominici* εἰς χιλιάδας δισεκατομμυρίων ἀνέρχεται (Σημ. 12). Ὑπολείμματα δὲ τῆς ἐν τοῖς κυττάροις διενεργουμένης θρεπτικῆς λειτουργίας εἶναι, τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, τὸ αἰεὶ διὰ τῆς ἐκπνοῆς ἀποβαλλόμενον, τὰ οὐρολογικὰ προϊόντα καὶ αἱ διάμεσοι ἀζωτοῦχοι συνθέσεις ἢ τοξίνοι κοινῇ ἀπαντῶσαι ἐν τε τῷ ἐντερικῷ σωλῆνι καὶ ἅπαντι τῷ ὄργανισμῷ. Τοιαῦτα καθ' ὅλου τὰ ὑπολείμματα, ἅτινα δέον νὰ ποβᾶλλωνται· ὁποῖα δὲ τινα τὰ ἀποτελέσματα τῆς κατ' ἄμφω ἀτελοῦς καθάρσεως τοῦ ὄργανισμοῦ; αὐτομόλυνεις κατ' ἀνχολογίαν ἀνταποκρινόμεναι εἰς ἀσθενείας ἐντερογενεῖς καὶ κυτταρογενεῖς ἢ κατὰ τὸν *Ewald*¹ θρεπτικᾶς· καὶ ἐντερογενεῖς καθ' ὅλου, εἰ καὶ ἡ πειραματικὴ αὐτῶν βᾶσις ὑπολείπεται τῆς κλινικῆς,² εἶναι: *Ψωρίασις*, *Δοθηήνωσις*, *Κνίδωσις*, *Ἐκζεμα*, *Ἄκνη*, *Ἐκθυμα*, *Ἐρύθημα*, ὀξῶδες καὶ πολύμορφον, *Κνησμός* τῶν κατὰ χρωμένων τὰ οἰνοπνευματώδη ποτὰ καὶ τὸν καφέ, *Πορφύρα* ἢ *κακοήθης*, *Ἀραιμία* μετ' ἄλλων ὁμολόγων αὐτῇ νοσημάτων, αἱ *γαστρικαὶ* καὶ *ἐντερικαὶ* ἐνοχλήσεις αἱ ἄνευ ἀνατομικῶν ἀλλοιώσεων, ὡς ἡ ἀτονία τοῦ στομάχου, ἡ νευρική *δυσπεψία* μετὰ καὶ ἄνευ νευροπαθείας, αἱ ἐρυγαί, οἱ ἔμετοι, κατὰ τὸν *Albu* καὶ ἡ γαστρικὴ ὑπερέκκρισις, προσέτι ἡ *Δυσκοιλίτις*, ἡ *Τετανία*, ἡ *Πολυμυελίτις*, *Ἡμικρανία*, *Κυστινουρία*, *δυσπεπτικὴ λευκατουρία*, ἡ ἐντερικὴ *Μυξοεύρωσις* ἢ μεμβραώδεις *Ἐντερίτις* καὶ κατὰ *Glérand*³ τὸ

δυσπεπτικὸν *Ἄσθμα*, ἢ παρὰ παισίν, οὐχὶ οὐραιμική, ἀλλ' ἐκ διαταραχῶν ἐκκριτικῶν τοῦ θυροειδοῦς ἀδένος, *Ἐκλαμψία*, ὁ παγκρεατικὸς *Διαβήτης*, εἰς τινὰς περιπτώσεις ἢ *Πνευμονία*, ἢ *Ἰσχιάς* καὶ ἢ διαλείπουσα *ὀφθαλμικὴ Νευραλγία*, αἰτινες, διὰ τὴν ἐν τοῖς οὖροις ἀνεύρεσιν σημείων ἐντερικῆς σήψεως, ἢτοι τῆς *Ὀξόνης* καὶ *Ἰνδικάνης*, ἐθεωρήθησαν καὶ αὐταὶ ἐντερογενεῖς, κυτταρογενεῖς ἢ θρεπτικαί, κυριώτατον: ὁ *Διαβήτης*, ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς μορφαῖς: τῇ *σαχαρώδει*, *ἀζωτικῇ*, *ὀξαλικῇ*, *φωσφατικῇ* καὶ ὁ ἅποιος τριούτος, ἢ *Ἀρθρίτις*, ἢ *Ἑπερίπρωσις*, προσέτι τὰ ἐκ τῶν διαταραχῶν τοῦ ἀδενικοῦ συστήματος, οἷον τὸ *Μυξοἰδήμα* ἢ ἡ *θυροσπειρικὴ καρξία*, ἢ νόσος τοῦ *Bassodow*, ἢ τοῦ *Addison* καὶ ἡ *Λευγαμία*, ἐτι δὲ ἡ ὀξουρία (*acetonurie*), κατὰ τὸν *Noorden* ἢ ἰδιοπαθῆς *ἀτροφία τοῦ δέρματος*, αἱ δευτεροπαθεῖς *Νευραλγίαι* τῆς *Ἀρθρίτιδος* καὶ τοῦ *Διαβήτου*, κατὰ τινὰς καὶ αὐταὶ αἱ δευτεροπαθεῖς *Νευρίτιδες* ἐπὶ τοῦ *καρκίνου* καὶ τῆς *οὐραιμίας*, ἔνεκα τοξικῶν οὐσιῶν οὐχὶ ἐν τοῖς οὖροις, ἀλλ' ἐν τῷ αἵματι,¹ ἴσως τὸ καρκινωματικὸν *Κῶμα* καὶ αὐτὴ ἡ *χρονία Νεφρίτις*, ὡς τείνουσι νὰ παραδεχθῶσιν ἄνδρες ἐν τῇ ἐπιστήμῃ διαπρεπεῖς ὡς ὁ *Robin* καὶ ἄλλοι (Σημ. 13). Τοιαῦται παρεκβατικῶς καὶ ἐξ ἀνάγκης ἱστορικῆς αἱ ἀσθενεῖαι, αἰτινες ὡς θρεπτικαὶ τὸ πάλαι ἀγνοούμεναι, περιελαμβάνοντο εἰς τὸ γενικὸν σύστημα τῆς φυτικῆς μᾶλλον διαίτης καὶ τῆς καθαρτικῆς ἀγωγῆς· τί δὲ ἡμεῖς σημερον εἰδικώτερον ἐπὶ ἀριθμοῦ σπουδαίων νοσημάτων συνιστῶμεν; ἰδοῦ: ἐπὶ τῶν ἐντερογενῶν καὶ ἐνίων κυτταρογενῶν, ἐτι δ' ἐπὶ δευτεροπαθῶν νευραλγιῶν καὶ νευριτίδων ἔνεκα *Διαβήτου*, *Ἀρθρίτιδος* ἢ καὶ ἐπὶ συμπτωμάτων ἐτι μὴ θρεπτικῶν νοσημάτων, ὡς ἐπὶ καρδιοπαθειῶν ἐκ μυοκαρδικῆς αἰτίας, ἐπὶ μολύνσεων τυφικῶν, οὐραιμικῶν,² ἀταξίας

1. Autoinfection Berl. Kl. Wochenschrift No 7, 8, τοῦ 1900. — 2. Ἀδῶθι.

3. Sem. Médical. No 15, 1902. Wiener Méd. Wochenschrift. No 5, 6, 1900 καὶ Wiener Méd. Presse No 43, 1904.

1. W. Med. Presse 1904, No 43. Διεθνῆς Δερματολογικὸν Συνέδριον, 12—13 Σεπτεμβρίου· ὄρα καὶ *Charcot-Bouchard*: Traité de Médecine, σελ. 402. *Alpert Robin*: Thérapeutique· R. Lepine: Sem. Médicale 1897, No 37· ὄρα σχετικὰ καὶ ἐν *A. Albu*. Berl. Kl. Wochenschrift, 1901, No 25, Medic. Wochenschrift, No 26, L. Hermann's Physiologie, σελ. 43 καὶ Wand's Physiologie, σελ. 382.

2. *H. Huchard*. Consultations Médicales. Paris 1906 (ἐνθι μετ' ἐξαιρετικῆς ἐμβριθείας καταδεικνύεται τῶν τοιοῦτων νοσημάτων ἢ συμπτωμάτων ἢ φυσιολογικῆς θεραπείας).

κινητικῆς (ὅταν τὸ κυκλοφοροῦν αἷμα βρῖθῃ τοξινῶν), ἐκτὸς ἀλκοὸλ καὶ φυτικῶν ἀλαλοειδῶν, παρέχουμεν τὴν φυτικὴν τροφήν, ποῦ μὲν ἐν μείζονι ποσότητι καὶ τὴν μᾶλλον νεαρὰν ἢ χλοερὰν ὡς ἐν τῇ Ἀρθρίτιδι καὶ τῇ Ὑπερλιπώσει, ποῦ δὲ ἐν ἡττονι ὡς ἐν τῷ Διαβήτῃ, ὥστε, οἱ ἀρχαῖοι καὶ ἡμεῖς ἐν πολλαῖς περιπτώσεσιν, ἐπιτάσσομεν τὴν φυτικὴν διαίταν, ἀλλ' οἱ μὲν ἀρχαῖοι κατὰ πάσης ἀσθενείας ἐμπειρικῶς καὶ ἄνευ γνώσεως ἐιδικῆς τῶν φυσιολογικῶν ιδιοτήτων καὶ ἐπιδράσεων τῶν φυτικῶν οὐσιῶν, ἐν ᾧ ἡμεῖς ἐπὶ ὠρισμένων νοσημάτων καὶ ἀφθονώτερον ἐν γνώσει καὶ πεποιθήσει περὶ τοῦ σκοπομένου τῆς διαίτης· διότι γνωρίζομεν, ὅτι τὰ τοξικά προϊόντα τῆς ἀτελοῦς μεταστοιχειώσεως καὶ τὰ ἐκ τούτων ἀπορρέοντα νοσήματα ἀποτελεσματικώτερον διὰ τῆς φυτικῆς ἢ διὰ τῆς ζωικῆς διαίτης ἐξουδετεροῦνται καὶ θεραπεύονται· ὅτι ἡ φυτικὴ τροφή, ὡς πτωχότερα εἰς ἀζωτούχους οὐσίας, ὀλιγωτέρας παράγει τοιαύτας τοξικὰς¹, διευκολύνει δὲ τὴν περισταλτικὴν τῶν ἐντέρων κίνησιν, καὶ συντελεῖ εἰς κένωσιν καὶ ἀποβολὴν τῶν σηπτικῶν οὐσιῶν (Σημ. 14), συνεργούντων κατὰ τοὺς περὶ ταῦτα δεινούς, καὶ τῶν ἀπειραρίθμων μικροβίων τίς οἶδεν ἐκ ποίας ἀνάγκης. Ἡ φυτικὴ διαίτα ἐν τε ὑγιείᾳ καὶ ἀσθενείᾳ ἐνδείκνυται καὶ διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀλάτων ἐπὶ τῶν ὁποίων ἤδη πρὸ 35 ἐτῶν ὁ *Felix Aronheim*, διὰ πολλῶν ἐργασιῶν, ἐν τῷ φυσιολογικῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ διασήμεου χημικοῦ *Hoppe-Seyler*² ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν ἰατρῶν, οὐ πρὸ πολλοῦ δὲ πάλιν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις καὶ ὁ πασιγνωστος *Van t'Hoff* διὰ τῆς περὶ διαλύσεως ἀλάτων θεωρίας ἀποδείξας τὸ πλῆθος αὐτῶν ἐν τῇ φυτικῇ τροφῇ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ζωικὴν καὶ τὴν ἐπιδρασιν ἐν τῇ δραστηριότητι τῆς κυτταρικῆς λειτουργίας, δι' ὃ καὶ θρεπτικὰ ἄλατα ἀπεκάλεσεν.

Ἄλλ' ἡ φυτικὴ διαίτα ἐνδεδειγμένη ὡς τοιαύτη δὲν εἶναι καὶ ἀπόλυτος· διότι ὑπάρχουσιν οἱ ἐξ ἰδιοσυγκρασίας, ἀδυναμίας καὶ ψυχικῆς ἀθυμίας μὴ ἀνεχόμενοι τὴν φυτικὴν διαίταν· ὑπάρχουσιν οἱ ἐξ ἀνάγκης θεραπευτικῆς ὀφείλοντες ν' ἀπόσχωσιν ὠριτιμένων λα-

χανικῶν, ὀπωρῶν ἢ ἄλλων φυτικῶν προϊόντων (καφέ, τσίου κτλ. Σημ. 15), οἱ πάσχοντες ἐξ Ἀναιμίας, Χλωρώσεως, Διαβήτου, πάντες οἱ ἐν ἀναρρώσει διατελοῦντες καὶ ἐξ ἀνάγκης ὀφείλοντες νὰ τρώγωσι ζωικὴν ἢ μικτὴν τροφήν· ὥστε δικαιολογεῖται καὶ ἡ ζωικὴ τροφή, εἰ καὶ τοξινοπαραγωγός, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀντιτοξονικὰς τοῦ φυτικοῦ στοιχείου ιδιότητος, διότι ἐνισχύει τὸν ἀνθροπιν, ἐν προσήκοντι δὲ μέτρῳ ἀπολαμβανομένη εἶναι διεγερτικὴ ἢ διεγερτικὴ δ' αὕτη τῆς ζωικῆς τροφῆς ιδιότης δι' ἀσφαλῶν παρατηρήσεων κατεδείχθη ἐν τῇ ζωηροτέρᾳ ἐκκρίσει τοῦ στομαχικοῦ ὑγροῦ, οὗτινος τὸ ἐπικρατοῦν στοιχεῖο, τὸ ὑδροχλωρικόν ὀξύ, εἶναι ἐπίσης αἰτία ἀφθονωτέρας ἐκκρίσεως τοῦ ἥπατος, παγκρέατος καὶ ἐντέρων. Αἱ ἐκκρίσεις δ' αὗται οὐ μόνον λειτουργικὴν ἔχουσιν σημασίαν ἀλλὰ καὶ τοπικῶς ἀντιτοξονικὴν ἐν τοῖς ἐντέροις· ἰδοὺ διατὶ ἡ ζωικὴ, καὶ ὅπου ἡ φυτικὴ ἐνδείκνυται, ἐν μέτρῳ λαμβανομένη, εἶναι ἀνγκαιοτάτη, ἐν συνδυασμῷ δὲ μετὰ τοῦ γάλακτος, τοῦ κατ' ἐξοχὴν εὐγενοῦς ζωικοῦ τούτου ἐκκρίματος, εὐεργετικωτάτη συναποτελοῦσα πλήρη τὴν μικτὴν διαίταν, τὴν φυσικωτέραν ἐν ταῖς ἀνάγκαις τοῦ ὀργανισμοῦ ὡς ἀντιπροσωπεύουσαν συλλήθδην τὰς ἀρετὰς τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωικοῦ στοιχείου, ἥτοι: τονίζει, παροχτεύει, ἐλαττοῖ τὴν ἐνδοαγγειακὴν πίεσιν καὶ ὠφελεῖ κατὰ τῆς κατὰ κόρον κρεωφαγίας, τοῦ ἀλκοολισμοῦ καὶ τοῦ πλεονασμοῦ τῶν οὐρικῶν ἀλάτων· τὸ γάλα, μάλιστα ἐν τῇ γνωστῇ γάλακτοφυτικῇ διαίτῃ, ἔνεκα τῶν ἐν αὐτῇ ἐμπειριχομένων φωσφορικῶν ἀλάτων¹, δὲν εἶναι μόνον τροφή, ἀλλὰ καὶ φάρμακον, κατὰ τὸν *Weill*² ἔχον τὴν πρόσθετον ἀρετὴν, ὅτι διαρκέστερον ὑποβιβάζει τὸν ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλῆνι ἄπειρον κόσμον τῶν μικροβίων. Διὰ τῶν εἰρημένων, συντόμως ἀλλ' ἐπαρκῶς περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπιστημονικῆς θεωρίας τῆς θρέψεως καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ὑπολειμμάτων, διαταράξεων καὶ τῶν κατ' ἀνάγκην ἀναπτυσσομένων νοσημάτων ἀσχοληθέντες, ἀπεδείξαμεν, φρονῶ, προσέτι, ὅτι ἡ φυτοφαγία, ἔστω καὶ ὠρισμένως ἐν τισὶ περιπτώσεσιν ἀσθενειῶν, ἐν ὑπερβάλλοντι τινι μέτρῳ φυσιολογικῶς καὶ παθολογικῶς ἐνδείκνυται θερμῶς· ὅτι καὶ ἡμεῖς σήμερον ἐν πολλοῖς νοσήμασι χρώμεθα τῇ φυτικῇ διαίτῃ ἐν μείζονι μοίρᾳ,

1. Albu: Der Vegetarismus, No 24 καὶ 25, Berl. Kl. Wochenschrift.

2. Medicinische — Glemische Untersuchungen, seil. 265-2, 1867.

1. Ototzkaja. Wiener Med. Presse No 46, 1904.
2. M in itsheit 10 καὶ 11.

ὡς ἐν τῇ μικτῇ τῇ προσφυστέρῃ εἰς τὸν αἶμα, ἐν τῇ διαρκεί δινῇ τῶν ἀντιμαχομένων προϊόντων τῆς θρεπτικῆς λειτουργίας, κυμαινόμενον ὄργανισμὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐνταῦθα ὄφρῃλον νὰ θεωρήσω συμπεπληρωμένην, κατὰ τὸ ἐφικτόν, τὴν μελέτην ταύτην, δὲν δύναμαι ὅμως θεωρῶν ἀναγκασίαν τὴν περαιτέρω διαφώτισιν τοῦ ζητήματος ἐν τῇ θεμελιώδει αὐτοῦ βάσει. Ἡ φυτικὴ διαίτα ἐκτὸς τῆς σχετικῆς θρεπτικῆς ιδιότητος ἔχει καὶ τὴν καθαρτικὴν τοῦ ὄργανισμοῦ. Ὅπως κατανοήσωμεν τὴν τελευταίαν ταύτην ἀρχὴν δέον κατ' ἀνάγκην ν' ἀναδράμωμεν καὶ εἰς ἀρχαιοτέρας πηγὰς· κατὰ τὰ ἱατρικὰ συγγράμματα καὶ φιλοσοφήματα τῶν ἀρχαιοτέρων φιλοσόφων τὰ ὄντα ἀνεξαίρετως κατὰ θεμελιώδη φυσικὸν νόμον, σύγκεινται ἐκ τῆς ἐνώσεως τεσσάρων στοιχείων: πυρός, ἀέρος, γῆς καὶ ὕδατος μετὰ τῶν δραστικῶν αὐτῶν ιδιοτήτων ἢ ποιοτήτων: τοῦ θερμοῦ, ψυχροῦ, ξηροῦ καὶ ὑγροῦ· ὅτι καὶ ὁ ἄνθρωπος, μέρος καὶ οὗτος τοῦ φυσικοῦ κόσμου, σύγκειται ὡσαύτως ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν εἰρημένων στοιχείων, ἀλλ' οὗτος ἐπὶ πλέον καὶ ἐκ τεσσάρων εἰδικῶν χυμῶν προϊόντων τῶν ἐσθιομένων, ἧτοι τοῦ αἵματος, φλέγματος, χολῆς ξανθῆς καὶ χολῆς μελαίνης· ἐντεῦθεν ἐν ὅσῳ οἱ τέσσαρες οὗτοι χυμοὶ (Σημ. 16) τυγχάνουσιν ἐν μέτρῳ κεκραμένῳ, ὑπάρχει ἰσότης, ἰσορροπία ἧτοι πλήρης ὑγίεια, ἐλλείποντος δ' ἐνὸς ἢ πλεονάζοντος, ἔλλειψις ἰσορροπίας, διατάραξις ὑγείας, ἧτοι ἀσθενεία· ἡ τελευταία αὕτη φυσιολογικὴ ἀρχὴ ἐγκλείει ἀριδῆλως τὴν ἔννοιαν, ὅτι πᾶσα κατὰ ποσὸν ὑπέρβασις ἐνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων χυμῶν εἶναι μόνον καὶ κατ' ἀκολουθίαν νοσογόνος ἀφορμὴ καταστρέφουσα τὴν ἰσότημον μίξιν ἢ κράσιν τῶν χυμῶν, ἣν δέον πάσῃ δυνάμει νὰ συντηρῶμεν καὶ ἐν ἀσθενείᾳ νὰ ἐπανάγωμεν· ὥστε δηλητηρίασις τῶν χυμῶν διὰ τοῦ πλεονασμοῦ ἐνὸς τῶν γνωστῶν τεσσάρων ἀποτελεῖ τὴν νόσον· τί ἡμεῖς σήμερον παραδεχόμεθα ἐν πολλοῖς νοσήμασι καὶ δὴ τοῖς θρεπτικοῖς; ὅτι ταῦτα εἶναι ἀποτελέσματα δηλητηριωδῶν ὑπολειμμάτων τῆς καθ' οἰονδήποτε τρόπον διαταραχθείσης θρεπτικῆς λειτουργίας· ὅτι τὰ ὑπολείμματα ταῦτα εἶναι οὐσίαι ὄργανικαί φύσεως τοξικῆς, ἧτοι τοξίνοι, αἵτινες δέον νὰ ἐξουδετερωθῶσιν ἢ διὰ τῶν πνευμόνων, τῶν νεφρῶν, τῶν ἐντέρων, τοῦ δέρματος νὰ ἐξέλθωσιν, ὅτι δὲ παραμένουσιν ἐν τῷ σώματι διὰ τοῦ πλεονασμοῦ μολύνουσι τὸν ζωοποιόν

χυμὸν, ἢ, ὅπερ ταῦτό: τὸ αἷμα, ἀλλοιοῦσι τὴν ἀνατριμικὴν αὐτοῦ ὑπόστασιν καὶ ἀγνότητα καὶ προκαλοῦσι νοσήματα· ὥστε μολύνσεις χυμοῦ παρ' ἀρχαίους καὶ νεωτέροις· ἀπλῆ θεωρία ὑποθετικὴ παρὰ τοῖς μὲν, ἐπιστημονικὴ δὲ ἀλήθεια παρὰ τοῖς δέ· ἀμφότεραι ἐν τῇ διαιτητικῇ καὶ θεραπευτικῇ ἀγωγῇ ἐπ' ἀγαθῷ συμπύπτουσαι· τῆς θεωρητικῆς ἐν τῇ διαίτῃ ὁμοφωνίας ἐπακριβῶς ἀποδεικνυμένης ἐρευνήσωμεν περαιτέρω ἐὰν αὕτη ὑπάρχη καὶ ἐν τῇ θεραπείᾳ.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐν τῇ θεραπείᾳ συνεβούλευον ὡς φυσικὴν διαίταν: διαμονὴν ἐν τόποις χλοεροῖς, ἀναπεπταμένοις καὶ προσηλίοις, ἀνατρίψεις, περιπάτους, ὑδροθεραπείαν, γυμνάσματα καὶ ἄλλα εἶδη ἀσκήσεων, δι' αὐτῶν θηρεύοντες, ὅτι, καὶ ἡμεῖς σήμερον, τὴν δραστηριότητα τῶν ὀργάνων λειτουργίαν, δι' ἧς πᾶσα χυμοῦ ὑπέρβασις ἢ, καθ' ἡμᾶς, πᾶσα φυσιολογικὴ ἔκκρισις ἢ παθολογικὴ ἀπέκκρισις ταχύτερον κατορθοῦται καὶ ἡ ἰσότης ἢ ὑγίεια ἐπανέρχεται. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπιζητοῦντες τὸ ἰσοζύγιον τῶν χυμῶν δι' ἀπελάσεως τοῦ περιττεύοντος, ἀμέσως μὲν ἐνήργουν διὰ κενώσεως τοῦ πεπτικοῦ σωλήνος, ἐμμέσως δὲ δι' ἐφιδρώσεων, διουρήσεων καὶ φλεβοτομιῶν, δι' ὧν ἐπετύγχανον τὴν εὐκράσιαν τῶν χυμῶν, τὴν ὑγίαν· ἡμεῖς δὲ; διὰ τῶν διουρητικῶν ἀπεκρίνομεν ἀχρήστους καὶ βλαβερὰς ἀζωτούχους οὐσίας καὶ ἰδίᾳ τὸ οὐρικὸν ὄξύ, διὰ τῶν διαφορητικῶν καὶ ἀφαιμακτικῶν ἐλευθεροῦμεν, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ, τὸ αἷμα ἀπὸ τῶν τοξινῶν, διὰ τῶν ἐμετικῶν καὶ τῶν πλύσεων τοῦ στομάχου, ἔτι δὲ διὰ τῶν διακλύσεων καὶ καθαρσίων, οὐ μόνον κενοῦμεν, ἀλλὰ καὶ καθαιροῦμεν τὸν ἐντερικὸν σωλήνα καὶ, συμπληροῦντες οὕτως εἰπεῖν τοὺς ἀρχαίους, δι' ἀντισηπτικῶν οὐσιῶν, ἐν μέτρῳ φυσιολογικῷ, ἐξουδετεροῦμεν τὰς σηπτικὰς οὐσίας καὶ καταστρέφομεν μυριάδας τινὰς μικροβίων, διότι πάσης ἑλλόγου θεραπείας, ἐν παντὶ νοσήματι, κυριώτατος ὅρος κατὰ τὸν *Max Mayer*¹ πρέπει νὰ ᾖ: ἡ ἐπιμεμελημένη τοῦ ἐντερικοῦ ὀχετοῦ κάθαρσις, ἵνα μὴ διὰ τῆς δηλητηριώδους ἐπιδράσεως τῶν τοξινῶν ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάσματος τῶν κυττάρων καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν βλάψωμεν καὶ τὴν

1. Zentralblatt der Medicin. No 9, 1905, ὅρα καὶ Zur Frage der enterogenen Entstehung schweren Anamien. Gravit. Berl. Kl. Wochenschrift No 24, 1901.

κατάστασιν τοῦ ἀσθενοῦς δυσχεράνωμεν, τοῦθ' ὅπερ τὸ μὲν ἐνστάτικως, τὸ δὲ καὶ ἐκ συγγῶν παρατηρήσεων γνωρίζοντες οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ καὶ ἐν ὑγείᾳ ἔτι διὰ καθαρσίων διητώτων· ἐν δὲ τῇ θεραπείᾳ συμβουλευόντες τὰ φυτικά ἐκχυλίσματα, τὴν γαλακτοτροφίαν, τὴν ὀλιγοσιτίαν ἢ, ἔστιν ὅτε, καὶ τὴν παντελῆ ἀσιτίαν, βεβαίως ἄνευ γνώσεως βαθυτέρας τινὸς ἐννοίας, δὲν διενήργουν οὕτω τοῦ πεπτικοῦ σωλήνος καὶ τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ καθαρτικὴν καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀσηπτικὴν ἀγωγίην, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἡμεῖς σήμερον διὰ τῆς φυτικῆς τροφῆς πράττομεν, συμπληροῦντες αὐτήν, ἔνεκεν ἀκριβεστέρων φυσιολογικῶν καὶ παθολογικῶν γνώσεων, καὶ δι' ἀναληπτικῆς; Ἡ καθαρτικὴ τοῦ πάσχοντος ὀργανισμοῦ δίαιτα καὶ θεραπεία ἐπέπρωτο, κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐπὶ ἀνατομικῶν καὶ φυσιολογικῶν ἀποδείξεων αὐτοῦ τοῦ λειτουργοῦντος ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου νὰ καταδειχθῇ δι' ἐρευνῶν ἀνδρῶν περιφανῶν, ἐν οἷς τοῦ Γάλλου *Brown-Sequard* καὶ νὰ προσλάβῃ κῦρος ἀπροσμάχητον. Κατὰ τὰς ἐρεῦνας ταύτας ὁ ὀργανισμὸς ἡμῶν, παρχωγῶς δηλητηριωδῶν οὐσιῶν, συναπαρτᾶται ταυτοχρόνως ἐν ταῖς πολλαπλαῖς αὐτοῦ λειτουργίαις καὶ ἀντιδηλητηριώδεις τοιαύτας ἐξουδετερώσας τὸ ἐπικίνδυνον πλεόνασμα τῶν τοξινῶν· τοιαῦτα ὄργανα, πρὸς ταῖς ἄλλαις ἐιδικαῖς λειτουργίαις, ἐθεωρήθησαν ὁ βλεννογόνος τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος, τὸ πάγκρεας καὶ μάλιστα τὸ ἥπαρ, εἰς ὃ, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ μεγάλου φυσιολόγου *Schiff*, διὰ τῆς πυλαίας φλεβός, εἰσάγονται τὰ σπυρτικὰ προϊόντα τὰ ἀμεσώτερον ἀπὸ τοῦ ἐντερικοῦ σωλήνος ἀναλαμβάνόμενα καὶ εἰς οὐρίαν μετατρέπόμενα¹. ἤδη γνωρίζομεν καὶ εἰδικὰ τοιαῦτα ἀντιτοξινικά ἢ καθαρτικά ὄργανα ἐκ τοῦ ἀδενώδους συστήματος ἀδιακόπως ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἀνθρώπου λειτουργοῦντα, τὰ ὁποῖα, ὅταν ἐξαίρεθῶσιν ἢ ἐκνοσήματός τινος ἀλλοιωθῶσι, παύουσι λειτουργοῦντα καὶ προκαλοῦσι νοσήματα εἰδικὰ κυροῦντα τὴν τέως ἀντιτοξινικὴν αὐτῶν λειτουργίαν· οὕτω ἡ ἐξαίρεσις τοῦ θυροειδοῦς ἀδένου· φέρει τὸ νόσημα: Μυξοίδημα ἢ κυριολεκτικώτερον τὴν θυροεστερητικὴν καχεξίαν, ἢ παθολογικὴ ἀλλοίωσις τοῦ ἰδίου ἀδένου, τὸ νόσημα τοῦ *Basedow*, ἡ ἀνεπαρκῆς

λειτουργία τῶν ἐπινεφριδίων, τὸ νόσημα τοῦ *Addison* καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς· ὥστε ἐν ἡμῖν, ἤδη ἀπὸ γενέσεως, μετὰ πανσόφου δημιουργικῆς προνοίας, ὑπάρχουσι διαρκῆ καθαρτικά μηχανήματα σύμπαντα τὸν ὀργανισμὸν ἀποκαθαίροντα· θαυμασία ἄρα τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου μηχανὴ τοξινῶν καὶ ἀντιτοξινῶν παραγωγικὴ δι' ἀλληλαντιδράσεως ἐξασφαλίζουσα τὴν ζωὴν· ἀπόλλυται τυχὸν ἐκ τοῦ πλεονάζοντος χυμοῦ τῶν ἀρχαίων ἢ ἰσότης ἐν τῇ μίξει, ἢ, καθ' ἡμᾶς, ἢ διὰ τοξινῶν ἀγνότης τοῦ αἵματος, τοῦ ἰδιάζοντος τούτου χυμοῦ κατὰ τὸν *Goete*, τότε ἡ ἀμυντικὴ λειτουργία τοῦ ὀργανισμοῦ ἐξουδετεροῖ τὸν κίνδυνον· τὸ ἀληθές τῆς ἀντιτοξινικῆς λειτουργίας τῶν εἰρημένων ἀδένων καταφαίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἐν ἀνεπαρκειᾷ ἢ ἀσθενείᾳ τῶν εἰρημένων ἀδένων, ὅπως ἐπαρκέσωμεν εἰς τὰς φυσιολογικὰς ἡμῶν ἀνάγκας, παρασκευάζομεν καὶ παρειαγόμεν τῷ πάσχοντι ὀργανισμῷ τροφήν ἢ δι' ἐνέσεων τὸ ἐπικρατοῦν στοιχεῖον τῶν ἀντιστοιχῶν ἀδένων ζῶων ἐωδιδίμων, ὅπως οὕτω ἀπαλλάξωμεν τὸν ὀργανισμὸν ἀπὸ τοῦ φόρτου τῶν ἀποβολιμαίων τοξινῶν· καὶ αὕτη ἡ λεγομένη σήμερον Ὀργανοθεραπεία καὶ Ὀρροθεραπεία, ἦν ἰατρός τις, ἐκ τῶν Ἀλεξανδρινῶν συνταγολογίων ἀρυσθεῖς καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήναις ἀστειῶν βραβευθεῖς,¹ ἠθέλησεν ὡς ἀρχαίαν τινὰ μέθοδον νὰ δυσχυρισθῇ ἀνεπιτυχῶς βεβαίως, ὡς ἀποδεικνύεται ἐξ ὧσιν ἡμεῖς² καὶ ὁ *F. R. Ess*³ ἀνεξαρτήτως καὶ ταυτοχρόνως τῷ 1891 ἐγράψαμεν καὶ τελευταῖον, ἐν εἰδικῷ ἄρθρῳ ὁ *Vaquet*⁴ (Σημ. 17)· εἰρήσθω δ' ἐν παρόδῳ, ὅτι ἡ σύγχρονος Ὀρροθεραπευτικὴ καὶ Ὀργανοθεραπευτικὴ, οὕσα μᾶλλον ἀγωγὴ διαιτητικὴ, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν τῶν ἀρχαίων σπλαγχνοραγίαν καὶ ἀπεκριματοποσίαν ἀπὸ ὠρισμένων ὀργάνων ζῶων ἤδη ἀποκεκλεισμένων τῆς ἀνθρωπίνης διαίτης· ἢ ἐξεπλήσσετο δὲ ἀληθῶς πᾶς τις μανθάνων ὅτι, πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἰκτέρου

1. *N. Λαμπδαρίου*: Περὶ Ὀρροθεραπείας καὶ Ὀργανοθεραπείας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. 1898.

2. De l'emploi therapeutique des tissus, des sécrétions et excréments des animaux. *Revue Médico-Pharmaceutique* N° 9, 10, 11. 1891.

3. Der Alberglaube in Dienste der Medicin in Alterthum. *Wiener Med. Wochenschrift*, 1, 2, 3, 4, 5, 6. 1891.

4. Les étapes historiques de l'orothérapie. *Presse Médicale*, σελ. 121. 1906. Paris.

1. Teissieps: Sur l'albuminurie hépatique. *Sem. Médic.* N° 36. 1899.

ἔδει νὰ τρώγῃ, ὡς καὶ μέχρι σήμερον εἴθισται, κόνιν χολολίθων, πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν χοιράδων, βατράχους βραστούς καὶ πρὸς ἀνάβλεψιν τὴν πλύσιν, ὡς ὁ τυφλὸς βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου *Φερών*, τῶν ὀφθαλμῶν διὰ γυναικείου, οὐχὶ δὲ δι' ἀνδρῶν, οὐρου¹. ἢ καθ' ἡμᾶς ὀργανοθεραπευτικῆ, πόρισμα μελετῶν φυσιολογικῶν εἰδικῶν, εἶναι δίαίτια καὶ τεκμήριον ἀλάθητον, τῆς ὑπὸ τῆς φύσεως τοῦ ὀργανισμοῦ ἡμῶν ἐνδείκνυομένης διαιτητικῆς καὶ θεραπευτικῆς ἀγωγῆς σχεδὸν ἐν πάσῃ ἀσθενείᾳ. Ἐκ τῶν εἰρημένων σαφῶς καὶ ἀναμφισβητήτως ἀποδεικνύεται, ὅτι δι' ὄλων τῶν αἰώνων μία καὶ μόνη φυσιολογικὴ καὶ παθολογικὴ ἀρχὴ ἔσχυσε, θεωρητικῶς μὲν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἐπιστημονικῶς δὲ παρὰ τοῖς νεωτέροις ἦτοι ἡ καθαρτικὴ καὶ θεραπευτικὴ ἀγωγή τῶν ἀσθενειῶν ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ ἐνδείκνυομένη. Ἡδὴ καταπαύομεν συμπεραίνοντες:

Ὁ υἱὸς ἀνθρώπου, φυσιολογικῶς καὶ ἀνθρωπολογικῶς, ὄν παμφάγον, κατήρξατο πάντως διὰ τῆς φυτικῆς διαίτης, ἐν δὲ τῇ διαδοχῇ τῶν αἰώνων, προσοικειούμενος πρὸς τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κλίμα, ἐν ἧ ἔλαχε τῆς γῆς μοῖρα, μετέβαλε τὴν διαίταν ταύτην καὶ ὀρμεμφύτως κατέληξεν εἰς τὴν μικτήν, δυναμογόνον ἄμα καὶ πλαστικὴν, ἐν ἧ καὶ σήμερον, παρ' ὄλας τῶν ἀποκλειστικῶν φυτοφάγων τὰς ἐπιμόνους ἀντιρῆσεις, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐμμένει· ἢ δίαίτια αὕτη ἔν τε υἱεῖα καὶ ἀσθενεία, παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν πείρας, παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις καὶ ἐκ λόγων φυσιολογικῶν καὶ παθολογικῶν, καθιερώθη, ὡς ἡ μόνη, δι' αὐξήσεως ἢ ἐλαττώσεως τῆς ποσότητος ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς τροφῆς, ἀρμόζουσα· τὸ φυτικὸν στοιχεῖον, εἰδικώτερον ἐν πολλοῖς νοσήμασι καὶ εἰς μείζονα ἀναλογίαν ἐν τῇ μικτῇ τροφῇ, ἔνεκα τῶν φυσιολογικῶν ἰδιοτήτων καὶ μάλιστα τῆς ἥττους αὐτῶν παραγωγικότητος τοξινῶν, ἐν τῇ αὐνῇ τοῦ ὀργανισμοῦ, ἐμμέσως συναντιλαμβάνεται τῶν ἐν ἡμῖν ἀντιτοξινικῶν ὀργάνων τῶν ἐξουδετερούντων ἢ καταστρεφόντων τὰς τοξίνους ἦτοι τὰ δηλητηριώδη ὑπολείμματα τῆς θεμελιώδους λειτουργίας τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ: τῆς θρεπτικῆς, ἐν υἱεῖα δὲ καὶ ἐν τῷ προσήκοντι μέτρῳ, κατὰ τὴν φυσιολογικὴν ἀναπαραγωγὴν τῶν εἰρημένων τοξινῶν, δραστηρίως συντελεῖ εἰς τὴν

ισορροπίαν καὶ ἰσότητά τῶν χυμῶν κατὰ τὸν *Ἴπποκράτην*, ἢ εἰς τὴν συμμετρίαν τῶν φυσικῶν δυνάμεων πρὸς ἀλλήλας¹ κατὰ τὸν *Γαληνόν* καὶ καθ' ἡμᾶς εἰς τὴν τοῦ αἵματος κάθαρσιν καὶ ἀγνότητα ἦτοι τὴν υἱεῖαν: ἡδυσμα θεϊότατον καὶ προσηρέστατον κατὰ *Πλούταρχον*².

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Σημείωσις 1.— Ἡ λέξις ἄρτος παράγεται ἐκ τοῦ αἰρεῖν = ἀναβαίνειν καὶ κατὰ *Κούρτιον* ἐκ τοῦ ἄρτιος = παρεσκευασμένος καὶ ἐκφράζει τὴν ἔννοιαν οὐ μόνον τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν γένει τροφῆς· οὕτω ἄρτοσιτέω = τρώγω, ὡς καὶ τὸ σίτησις, σιπέεσθαι = τρώγειν ἢ τρέφεσθαι· ὁ ἄρτος, ζυμίτης ἢ αἴζυμος παρεσκευάζετο ἐκ σίτου, κριθῆς καὶ ἄλλων οὐσιῶν· παρ' Αἰγυπτίοις ἐκ λωτοῦ, βύβλου καὶ δλύρας (*Ἡροδ.* Β. 77, 92), παρὰ *Μήδοις* ἐξ ἀμυγδάλων (*Στράβ.* Β. 14. Κεφ. 13), παρὰ *Βαβυλωνίοις* ἐξ ἰχθύων ἀπεξηραμμένων καὶ ἐν ὄλμοις ὀλμοκοπηθέντων (*Ἡροδ.* Α. 200).—Τοῦ ἄρτου τὸ εὐγενέστερον εἶδος εἶναι τὸ ἐκ σίτου καὶ ἐκκαλεῖτο *σητάνειος*, ὅτε παρεσκευάζετο ἐκ λεπτοτάτου ἀλεύρου· ὠνομάζετο καὶ *κορηπαρίτης*, *γυρίτης*, *πιτυρίτης*, *αὐτόπυρος*. Ὁ Ἀθήναιος ἀναφέρει καὶ *δρουζίτην*, ὡς ὁ *Ἡρόδοτος* τὸν *δλυρίτην*· ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐψήσεως ἐκκαλεῖτο καὶ: *κλιβανίτης*, *ἐσχαρίτης*, *δβελίας*, *ἰπνίτης*, *ἐγκρουφίας* ἢ *σποδίτης*, *ἀποπυρίας* καὶ *διπυρίτης*. Ἐκ δὲ τοῦ σχήματος ὁ ἄρτος ἐκαλεῖτο: *βλωμαῖος* ἢ *δοκτάβλωμος*, *ναστός*, κ.τλ. κ.τλ. (*Περὶ Διαίτης τὸ Δεύτερον*, Ἴππ. Συλλογῆς Τ. 6. Ἀθηναίου Β', 3ον καὶ ἐξῆς. *Ἐδαγγελίδου* Περὶ σίτου καὶ ὄψου παρ' ἀρχαίοις 1900, καὶ Ἀρχ. Ἑλλ. Γυναικειολ. σ. 46).

Σημ. 2.— Ὅποια τις ἢ ὄλυρα καὶ πρὸς τὴ τῶν σημερινῶν γεννημάτων ἀντιστοιχεῖ; Τὸ μέγα λεξικὸν τοῦ *Ἐρρίκου Στεφάνου* ἐν τῇ λέξει λέγει ὅτι εἶναι ἡ τίση καὶ ζέα· Ὁ *Θεόφραστος*: ζέα, τίση, ὄλυρα καὶ εἴ τι ἕτερον ὁμοίπυρον· ὅτι ἡ κριθὴ ἐξάστιχος, ὁ σίτος τετράστιχος καὶ ἡ ὄλυρα δίστιχος καὶ ὄψιμος, ἔθεν οὐδὲν ἕτερον σαφηνίζεται ἢ ὅτι ἡ ὄλυρα διακρίνεται τῶν εἰρημένων ὁμογενῶν σπερμάτων διὰ τοῦ διστίχου. Ὁ *Ἡρόδοτος* πάλιν ρητῶς λέγει, ὅτι ἡ ὄλυρα ἐκαλεῖτο καὶ ζέα, ἐξ ἧς καὶ ἐδέσματα καὶ ἄρτους κατεσκευάζον οἱ Αἰγύπτιοι· πῶς κατῶρθον τοῦτο διὰ τὸν ἄρτον, ἀφ' οὗ ἡ ὄλυρα καὶ ζέα δὲν ἐμπεριέχει ἀλευρώδη οὐσίαν

1. Περὶ ἀρίστης κατασκευῆς τοῦ σώματος. Τ. 4, σ. 743 ἐκδ. Kühn.

2. Ὑγιεινὰ παραγγέλματα ἐν τοῖς Ἰθικοῖς, ἐκδ. στερεότ.

1. Ἀρχ. Ἑλλ. Γυναικ. Σημ. 6, σ. 234.

ἀλλὰ μόνον γαλακτώδη, ἥτις, κατὰ τοὺς εἰδήμους, εἶναι τροφή πρόξφορος εἰς τινὰ μόνον τῶν τετραπόδων;

Σημ. 3.— Κατὰ τὸν *Grassl* Herodot als Ethnolog Dissert. 1904 ἡ ὠμοφαγία εἶναι ἴδιον βραδάρων καὶ ἀγρίων λαῶν ἐν τούτοις ὁ *Πυθαγόρας* συνιστῶν τὰ ἄπυρα καὶ ὁ *Ζήνων* τροφήν ἄπυρον (Διογ. Λαερτ. Βίοι Φιλοσόφων) δὲν συμφωνοῦσι τῇ γνώμῃ τοῦ μνημονευθέντος λογίου, ἀλλως δὲ ἡ λέξις ὠμοφαγία δέον νὰ συνδυασθῇ κατ' ἔννοιαν πρὸς τὴν φυτικὴν μόνον τροφήν καὶ οὐχὶ πρὸς τὴν ζωϊκὴν· πράγματι δὲ οἱ ἐκ τῶν ὀρθοδόξων φυτοφάγων ὠμοφαγοῦσιν.

Σημ. 4.— Ἄλευρα εἶναι τὰ ἐκ σίτου ἀηλεσμένου, ἄλφια δὲ τὰ ἀπὸ κριθῆς ἀδρομερῶς κεκομμένης (Ἀρχ. Ἑλλ. Γυνακ. σημ. 50).

Σημ. 5.— *Μᾶζα*, *Μαζιον* (μαζοφαγείν) ἐκ τοῦ μᾶσσειν, μάπτειν = φουρᾶν ἦτο μίγμα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτοον πυκνὸν παρασκευαζόμενον ἐκ κριθίνου ἀλεύρου ἐν δξυμέλιτι, ὑδρομέλιτι, γάλακτι, ὕδατι ἢ καὶ ἄλλαις οὐσίαις (*Daremberg Oeuvres choisies d'Hippocrate 1885 N° 22*)· ἡ μᾶζα πυκνότερα τὴν σύστασιν παρωμοίαιζε πλακοῦντα, ὃν ὡς θύμα ἀγνὸν ὑπὸ διάφορα ὀνόματα προσέφερον τοῖς θεοῖς (Εὐαγγ. Αὐτόθι)· οἱ Βαβυλώνιοι ὡς ἐξ ἰχθύων ἄρτον, οὕτω παρεσκευάζον καὶ ἐπίσταν (Ἡρόδ. 1. 200. Ἀρχ. Ἑλλ. Γυνακ. σ. 47), ἐπίσης οἱ Σκύθαι παραλαμβάνοντες ἕκ τινος καρποῦ τὸν πυρήνα, διὰ τὸ λίπος αὐτοῦ διακρινόμενον, ἐρευστοποιοῦν καὶ παρεσκευάζον μᾶζαν, ἥτις ἀναφέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα *παλάθη*, ἢ συνανεμίγνυον γάλακτι καὶ ἔπινον (Ἡρόδ. ST. 23)· παρωμοίαν περὶπου τῇ μᾶζῃ κατασκευὴν εἶχε καὶ ὁ κυκεὼν ὁ ἐξ ἀλφίτων μεθ' ὕδατος, μέλιτος, γάλακτος (αἰγείου, βοείου, ἵππειου, ὄνείου ἢ οἴου) τυροῦ, εἴνου (Ἰππ. Σουλ. *Περὶ Διαίτης τὸ Δεύτερον* καὶ *Daremberg*, αὐτόθι, σ. 517 N° 24) παρασκευαζόμενος. Τῆς μᾶζης δὲν διαφέρει πολὺ τὸ ἐν τῇ *Μικρᾷ Ἀσίᾳ* καὶ σήμερον ἔτι κατασκευαζόμενον *Κεοκέκι*, ὅπερ συνίσταται ἐξ ἀπορλοιωμένου σίτου (τοῦτο κατορθοῦσι βράζοντες τὸν σίτον ἐπὶ 1½—2 ὥρας καὶ εἶτα ἐντὸς μεγάλων ἰγδίων διὰ κοχλιαρίων ἀναλόγων διαροροτρόπως ἀναταράσσοντες, ὅτε ὁ σίτος τότε ἀπορλοιούται)· τὸν οὕτω δὲ ἀπορλοιούμενον σίτον βράζουσι τὸ δεύτερον ἐπὶ 2 καὶ 3 ὥρας καὶ λειοτριβοῦσιν εἶτα, οὕτως ὡστε, ἐξ αὐτοῦ ἀποτελεῖται χυλός, ἐν ᾧ προσθέτουσι βούτυρον, κρέας λεπτιῶς κεκομμένον ἢ κατὰ προτίμησιν, στήθος ὄρνιθος ἐψημένης καὶ τεχνηέντως εἰς τὰ ἀρχικὰ συστατικὰ (ἵνας) μεταβαλλομένης.

Σημ. 6.— Τὰ πέμματα ἢ ἐπιροφήματα καὶ πλακοῦντες παρεσκευάζοντο ἰδίως ἐκ λεπτοτάτων

ἀλευροειδῶν οὐσιῶν, σεμιδάλεως, σησάμου, σίτου, κριθῆς, ζειᾶς κτλ. μετὰ γάλακτος, μέλιτος, τυροῦ, ὠν, ἐλαίου, ὀείου, δημοῦ βοῶν καὶ προβάτων, συνανεμίγνυον δέ, ἔθνα ἤρμιζε, καὶ ἀμύγδαλα, σταφίδας, ἀνηθον, μάραθρον, κύμινον, σπανιώτερον μικρὰ πτηνά, ὡς τὰς συκαλίδας· οἱ πλακοῦντες ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, ἦσαν προσφιλεῖ ἐδέσματα (βρ. *Εὐαγγελίδου*, αὐτόθι).

Σημ. 7.— Περὶ τῆς ἀνθρωποφαγίας ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ὁ *Gassl* (αὐτόθι), σύμφωνος καὶ πρὸς ἄλλους λογίους, ἀμφιβάλλει καὶ ζητεῖ δι' αὐθαιρέτου ἐρμηνείας ἵν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ λέξις ἀνθρωποφάγος δὲν σημαίνει ὅ τι κυριολεκτικῶς ἐκφράζει, ἀλλὰ τὸν αἰμοδόρον καὶ ἐχοντα ἤθη ἀγριώτατα· καθ' ἡμᾶς τὸ ἀνθρωποφάγος δέον νὰ ἐξηγηθῇ κυριολεκτικῶς, οὐδεὶς δὲ λόγος ἀμφιβολίας ὑπάρχει, ἀφοῦ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἡ ἀνθρωποφαγία ἐβεβαιώθη ἐν τῇ Δαχλομή τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἀλλαχοῦ· ὁ *Ἡρόδοτος* ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ μετὰ πεποιθήσεως περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης γράφει καὶ δὲν περιορίζεται εἰς ἓν καὶ μόνον γεγονός· καὶ ὡς μνημονεύει τοῦ ἐθίμου θρακικῆς φυλῆς «τὸν μὲν γινόμενον περιεζόμενοι οἱ προσήκοντες ὀλοφύρονται, ὅσα μὲν δέει ἐπεὶ τε ἐγένετο ἢ ἀναπλῆσαι κακὰ, ἀνηγεόμενοι τὰ ἀνθρωπία πάντα ἢ πάθεα, τὸν δ' ἀπογινόμενον παίζοντες τε καὶ ἠδόμενοι γῆ κρύπτουσι ἐπιλέγοντες ἕσων κακῶν ἢ ἐξαπαλλαγθεὶς ἐστὶ ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ» (B' 4), οὕτω ἀναφέρει καὶ τοὺς Καλατίαις, Ἰνδικὸν φύλον, καὶ τοὺς Παδαίους κατεστθόντας τοὺς γονεῖς αὐτῶν (Γ' 38, 99-100), ἐπίσης ἄλλα ἔθνη Ἰνδῶν «κτείνοντα οὐδὲν ἔμψυχον καὶ ποιοφαγέοντα»· ἀλλὰ τοὺς ἑαυτῶν γονεῖς ἀσθενεῖς εἰς τὴν ἔρημον φέροντα καὶ ἐγκαταλιμπάνοντα ἄνευ φροντίδος περὶ τῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου αὐτῶν (B. 100)· ἐκ τῶν Σκυθικῶν πάλιν φύλων ἀναφέρει τοὺς Μασσαγέτας· «ἐπεὰν δὲ γέρων (π. χ. ὁ πατήρ ἢ ὁ πάππος) γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντες πάντες συνελθόντες θύουσι μὲν καὶ ἄλλα πρόβρατα ἅμα ἢ αὐτῷ, ἐψήσαντες δὲ τὰ κρέα κατεωχέοντα· ταῦτα μὲν τὰ δλιώτατά σφι νενομίσται, τὸν δὲ νόσφ τελευτήσαντα οὐ καταστέουσι, ἀλλὰ γῆ κρύπτουσι, συμφορὴν ποιεῦμενοι ὅτι οὐκ ἔικετο εἰς εἰς τὸ τυθῆναι» (A. 216)· ὁμοίως, ὡς ἀνθρωποφάγων μνημονεύει τῶν Ἰσηθόνων (Δ) καὶ ἄλλων σκυθικῶν ἐθνῶν, ἄτινα ἐπὶ 100 αἰχμαλώτων ἔσφαζον ἕνα, οὕτινος τὸ αἷμα ἔπιον, ἢ τὸ δέρμα ἐξέδερον, διότι «δέρμα ἀνθρώπου καὶ παχὺ καὶ λαμπρὸν ἦν, σχεδὸν δερμάτων πάντων λαμπρότατον λευκότερον», ὡς ἐφρόνουν (Δ, 62, 63).

Ἐπὶ τῇ ἐρμηνείᾳ τῆς λέξεως «φθειροτραγέουσι μόνον τῶν ταύτη» (καὶ ὁ λόγος περὶ

τῶν *Βουθίων*. Ἡρ. Δ. 109) ὁ *Grassl* ἀποδίδωσι τὴν ἔννοιαν τοῦ συντρίβειν τὰς φθεῖρας = *laüse knacken*, τοῦθ' ὅπερ θεωρῶ βεδισμένον, διότι οἱ *Βουθῖοι* τρώγοντες καὶ ἄλλας τροφάς, ὡς πάντες οἱ ὀμφυλοὶ αὐτῶν, «μουνοὶ τῶν ταύτην» ἦτοι μόνοι τῶν κατοικούντων ἐν τῇ περιοχῇ ἐκείνῃ ἔτρωγον καὶ τὰς φθεῖρας, ἐνῶ οἱ *Γελωνοὶ* (Δ. 104) πλησιέστατα αὐτοῖς κατοικοῦντες, γῆς ἐργάται καὶ σιτοφάγοι καὶ κήπους κεκτημένοι, δὲν ἔτρωγον· τὸ ὄρθην τῆς παρατηρήσεως ταύτης υποστηρίζεται ἐμμέσως καὶ ἐκ τῶν ἐπομένων, ὅτι αἱ γυναῖκες τῶν *Ἀδυρμαχιδῶν* τὰς κεφαλὰς κομέουσαι τὰς φθεῖρας ἐπεὰν λάβωσι τὰς ἑαυτῆς ἑκάστη ἀντιδάνει καὶ οὕτω ρίπτει (Δ. 168) δηλ. ἡ *Ἀδυρμαχίς* τὰς φθεῖρας αὐτῆς ἀπλῶς δάκνει καὶ ρίπτει ἀλλὰ δὲν τρώγει· αἱ λεπτομέρειαι αὗται καθ' ἡμᾶς υποστηρίζουσι τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων.

Σημ. 8. — Μετὰ τὸν ἄρτον καὶ τὴν μᾶζαν πάντα τὰ ἄλλα ἐθεωροῦντο καὶ ὠνομάζοντο: *ὄψα* καὶ *παροψήματα* = προσφάγιον ἦτοι πᾶν ὃ τι φύσει ἢ τέχνῃ παρασκευάζεται χάριν τοῦ ἄρτου· ἐπειδὴ δὲ παρ' Ἑλλήσιν ἰδίως ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις, ἠγαπήθη πολὺ ὁ ἰχθύς, διὰ τοῦτο «πάντων τῶν παροψημάτων, λέγει ὁ Ἀθήναιος, ἐξενίκητε, καὶ διὰ τοῦτο ὀσφάγοι = (ἰχθυοφάγοι)» ἐπωνομάσθησαν.

Σημ. 9. — *Ἀλφίτα* (ἀλφισοτεῖειν) ἡ ἄλητον καὶ ἀλείατα ἐκ κριθῆς, ὡς εἶπομεν, παρασκευαζόμενα, ἦτο κατ' ἐξοχὴν τροφὴ ροφήτη (Ἀρχ. Ἑλλ. Γυναικ. σ. 48 καὶ 49)· ἐκτὸς τῶν ἀλφίτων, τοῦ ἄρτου, καὶ τῶν ὀμοειδῶν σπερμάτων εἶχον καὶ μεγάλην ποικιλίαν ἐκ τε τοῦ φυτικοῦ καὶ τοῦ ζωικοῦ βασιλείου: οὕτω κυάμους, κισσοῦς, ἐρεβίνθους, κέγχρους, χόνδρους, φακῆν κτλ., πληθὺς λαχάνων παντοδαπῶν, ἐν οἷς τὰ πράσα, τὰ κρόμμυκα καὶ τὰ σκόροδα ἀποθεωθέντα ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων κτλ., δπώρας, ψά, τυρόν, γάλα, μέλι, οἶνον, ἐλαίας κτλ., κρέας αἴγειον, μόσχειον, πρόβειον, βόειον, ὕειον, τὸν λαγῶν, τὴν ἔλαφον, σὺν τὴν ἀγρίαν, χῆνας, ἀλεκτρούνας, ὄρνιθας κτλ., πετεινά, ὡς πέροδικας, τρυγόνας, συκαλίδας, περιστερὰς κτλ., ἰχθύς, ἐν οἷς τοὺς τεταρχευμένους καὶ ἀλιπάστους, περὶ ὧν συχνὸς ὁ λόγος ἐν τοῖς Ἰππ. Συγγραμμάσιν.

Σημ. 10. — Ὁ ἀλκοολισμὸς, (ἦτοι ἡ χρῆσις τῶν οἴνοπνευματωδῶν ποτῶν), ὑπῆρξεν ἀρχαιοτάτον ἔθος καὶ ἐλάττωμα τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας· ὁ ἀρχαιότερος τῶν ἱστορικῶν *Ἡρόδοτος*, μνεῖαν ποιοῦμενος τῶν *Καππαδοκῶν*, οἵτινες «οὐκ οἶνω διαχρέονται, ἀλλ' ὕδροποτοῦσι» δὲν παραλείπει τὴν μνεῖαν καὶ τῶν ἐθνῶν τῶν ποικυμένων χρῆσιν τοῦ οἴνου: οἱ *Βαβυλώνιοι* καὶ οἱ *Ἀσσύριοι* διὰ τὴν ἔλθειψιν τῆς ἀμπέλου παρασκευάζον οἶνον ἐκ φοινίκων, οἱ *Αἰγύπτιοι* ἐκ κριθῶν, ἐνθα δ' ἠμαζεν ἡ

ἀμπέλος, τὸν ἀμπέλινον (Ἡρ. I. 37 καὶ *Grassl's*: *Herodot als Ethnolog. Dissert.* 1904 καὶ Ἀθηναίου Β' 2ον). Οἱ *Σκύθαι* ἦσαν παρομιμῶδες ἐπὶ ἀκρατοσσίᾳ (Ἡρ. Δ. 84), φύλον δὲ τι *Καυκάσιον*, μὴ δυνάμενον νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν οἴνοποτικὴν αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, ἔρριπτεν ἐπὶ τῆς πυρᾶς καρποὺς ἐπιχωρίους, ὧν τὴν ὄσμὴν ὀσφραζόμενον ἐμέθυε, «κατὰ περ Ἑλληνες τῷ οἶνω», παρατεινομένης δὲ τῆς μέθης ἦδον καὶ ὠρχοῦντο (Ἡρ. Α. 202)· οἱ *Πέρσαι* οἴνοπότου ἐπίσης καθ' ὑπερβολὴν «μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασιν βουλεύεσθαι τὰ σπουδαιότερα τῶν πρηγματῶν» (Ἡρ. Α. 133). Οἱ Ἑλληνες εἰς ἀρχαιοτέρους ἔτι χρόνους μεγάλην τοῦ οἴνου ἐποιοῦντο *κατάχρησιν*· ἦδη ὁ Ἀθήναιος γράφει: «*Βυζαντίους* οἰνόφλυγας ὄντας ἐν τοῖς καπηλείοις» οἰκεῖν, ἐκμισθώσαντας τοὺς ἑαυτῶν θαλάμους» μετὰ τῶν γυναικῶν τοῖς ξένοις, *πολεμίας* *σάλπιγγος*» οὐδ' ἐν ὕπνοις ὑπομένοντες ἀκοῦσαι, δι' ὃ καὶ «πολεμουμένων ποτὲ αὐτῶν καὶ οὐ προσκατερούμενων τοῖς τεύχεσι, *Λεωνίδας* ὁ *στρατηγὸς* ἐκέλευσε τὰ καπηλεῖα ἐπὶ τῶν τειχῶν σκηνοπηγεῖν» καὶ μόλις ποτε ἐπαύσαντο λιποτακτοῦντες» (σελ. 979). Ὁ οἶνος παρ' Ἑλλήσιν ἦτο οὐ μόνον στοιχεῖον θεραπευτικῶν ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν ἀσθενειῶν, ἀλλὰ καὶ ποτὸν ἀπολαυστικὸν πολλοῦ λόγου ἄξιον· αὐτοὶ οἱ *Σπαρτιάται* οἱ ἐπὶ ἐγκρατεῖα φημιζόμενοι ἐφιλοδώρουν τοῖς βασιλεῦσιν αὐτῶν δι' ἀλφίτων καὶ οἴνου, πλὴν πάντοτε, ὡς εἰκάζεται, ἦσαν μετριώτεροι ἄλλων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ποιουμένων ὑπέρβασιν τοῦ μετρίου, ὡς ἐν τοῖς *Δειπνοσοφισταῖς* τοῦ Ἀθηναίου καταφανὲς γίγνεται· ἐκ τῆς εἰθιζόμενης μέθης παρὰ τοῖς συγχρόνοις αὐτοῦ λαβῶν, φαίνεται, ἀρορμὴν συνέγραψε καὶ ὁ *Ἀριστοτέλης* περὶ μέθης βιβλίον.

Οἱ *Ρωμαῖοι* ἐν τοῖς χρόνοις τῆς χλιδῆς καὶ τῆς διαφθορᾶς δὲν ὑπελείφθησαν ἐν τῇ χρῆσει τοῦ οἴνου, ἐσυνείθιζον δὲ ποικιλίαν οἴνου καὶ δὴ καὶ τὸν θαλασσίτην, ὡς ἀπεκάλουν τὸν δι' ἀλμυροῦ ὕδατος, συμβουλή τοῦ ἱατροῦ *Ἀσκληπιάδου*, ἐξ ἡμισείας συγκερνώμενον (M. Albert: *Les medecins grecs à Rome* 1894). Ἡ χρῆσις τοῦ οἴνοπνευματωδους ὕγρου, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν γνωστῶν ἡμῖν σήμερον, δὲν παρεωρᾶτο παρὰ τοῖς φυτοφάγοις λαοῖς τῆς Ἀσίας· ἦδη ἐν Ἀνάμ, τῆς Γαλλικῆς Ἰνδοσινικῆς ἀποικίας, κατασκευάζουσι ἐξ ὀρύζης οἴνοπνευμα γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Σουμσούμ*, ἐν δὲ τῇ Ἰαπωνίᾳ τὸ *Saki*, οὔτινος, ἐν ὠρισμένην ποσότητι, ἐγίγνετο χρῆσις ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἐν τῷ τελευταίῳ πολέμῳ τῆς Ἀπω Ἀνατολῆς· οἱ Ἰάπωνες παρασκευάζουσι καὶ οἶνον, ὃν πίνουσι οἱ νεόνυμφοι ἐν τῇ τελεσεῖ τῶν γάμων· σχετικὰ περὶ τῆς κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα καὶ μετὰ ταῦτα οἴνοπο-

σίας παραπέμπω εἰς Journal de Médecine interne N° 1905 «*La vin et l'ivrognerie à travers des âges*» par Lanceraux. Ἡ χρῆσις τῶν ἀλκοολικῶν ποτῶν ἐν τῇ διακρομῇ τῶν αἰώνων, παρ' ἄλλην τὴν θραπευτικὴν αὐτῶν σημασίαν ἢ τὰς ἀπολαυστικὰς αὐτῶν ἡδονάς, ὡς ἀποφαίνεται ὁ εἰδικῶς τὰς ιδιότητας τοῦ ἀλκοολισμοῦ μελετήσας Rosmann (Bflüger's: Archiv B. d. 100), ὑπῆρξεν ἡ φοβερωτέρα πληγὴ τῆς ἀνθρωπότητος· τὸ δέ, ὅτι ὁ Goethe καὶ ὁ Bismark δὲν θὰ ἔζων περισσότερο, ἐὰν δὲν ἐποιοῦντο τὴν μεγάλην τῶν πνευματικῶν χρῆσιν, οὐδόλως δικιολογεῖ τοὺς ἐκφύλους τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Σημ. 11.—Οἱ ἀρχαῖοι τὴν φυσιολογικὴν ταύτην λειτουργίαν τῆς ἀναπνοῆς ἀγνοοῦντες, ἤρκοοντο εἰς τὴν ἀπλήν ὑπόθεσιν τῆς διὰ τοῦ πνεύματος εἰσόδου ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος διὰ τοῦ ἀρτηριακοῦ συστήματος εἰς ὅλον τὸ σῶμα διανεμομένου· μόνος ὁ *Erdowān*, διάσημος τῆς ἀρχαιότητος ἰατροῦ, ἤρνεῖτο τὴν τοιουτότροπον κυκλοφορίαν τοῦ ἀέρος καὶ ἐκ πεποιθήσεως παρεδέχετο ἐν ταῖς ἀρτηριακῶν μόνον αἷμα, τοῦθ' ὅπερ παρεδέχετο καὶ ὁ *Galēnōs* ἀλλὰ σὺν αὐτῷ καὶ ἀέρα. (Ἀρχ. Ἑλλ. Γυν. σελ. 24 καὶ Σημ. 17).

Σημ. 12.—Τὰ εἶδη τῶν ἐν τῷ ἐντερικῷ σωλῆνι μικροβίων ἀνερχονται κατὰ τὰς νεωτέρας ἐρεῦνας εἰς 50 ἢ 57 κατ' ἄλλους· μὴ παρατηρούμενα ἐν τῷ μυκωνεῖω τοῦ νεογενήτησιν βρέφους, ἀναφαίνονται ὀλίγα τινὰ εὐθὺς μετὰ τὴν γαλακτοτροφίαν καὶ κατὰ ποσὸν αὐξάνουσι προχωρούσης τῆς ἡλικίας· παρ' ἐνήλικιζιν ἀποσκηδαλλίζονται ἐντὸς 24 ὥρων κατὰ τὸν *Vignal* καὶ *Suckdorf* 30—40 δισεκατ.: Οἱ *Gilbert* καὶ *Dominici* ὑπολογίζοντες ἐπὶ τῇ βλάσει καὶ τοῦ εἶδους τῶν τροφῶν εὐρίσκουσι τὰ μικροβία ἀνερχόμενα εἰς 11,725 ἑκατ., ἐνῶ κατὰ τὴν γαλακτοποσίαν μόνον εἰς 164,250,000· ὑπάρχουσι πάλιν οἱ διὰ καλλιέργειας ἐντὸς 24 ὥρων ἀναβιβάζοντες αὐτὰ εἰς 8.800 δισεκατ., ἄνευ δὲ τοιαύτης εἰς 90 δισεκατ. καὶ ἔτι πλέον κατ' ἄλλους· ἐν γένει τὸ λεπτόν ἔντερον ἐμπεριέχει ὀλιγώτερα ἢ τὸ τὸ παχὺ (*Société de Biologie* 1894, p. p. 117 καὶ 277 ὄρα καὶ *Gaz. hebdom. de Soc. Méd. de Bordeaux*).

Σημ. 13.—Ἡ ἐπιπλοκὴ τοῦ λευκώματος μετὰ νοσημάτων μὴ νεφριτικῶν δύναται δικαίως νὰ ἐμβάλῃ ὑπονοίας περὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ παθολογικῶς πρὸς τοὺς νεφρούς· ἦδη ὁ *Grossmann* (*Berl. Kl. Wochenschrift*, σ. 138. 1879) ἀπὸ πολλοῦ παρετήρησε σάκχαρον καὶ λεύκωμα, ἐξηγήσας αὐτὰ ἐκ τῆς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ εὐρέσεως ὄγκου καταλαμβάνοντος τὸν περὶ τὸ ἐπίπριον χώρον· ὁ *A. Robin*, ἀνεξεκρήτως ὀργανικῶν ἀλλοιώσεων

τῶν νεφρῶν, εἰδικῶς ἐν τῷ ζητήματι τῆς φρέψεως μελετήσας τὰς ἐν τῷ ὀργανισμῷ χημικὰς τροπολογίας τῶν ὑγρῶν, κατέτεινεν εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς ἀπεκκρίσεως καὶ ἀλλοτριῶν τῇ φυσιολογικῇ τοῦ οὔρου συστάσει οὐσιῶν ὡς τοῦ λευκώματος καὶ παρεδέξατο λειτουργικὴν λευκωματουρίαν καὶ διαβήτην λευκωματουρικόν, ἦτοι καταστάσεις παθολογικὰς δυναμένους βλομηθῶν νὰ προκαλέσωσι χρονίαν νεφρίτιδα (*Σύστημα Θεραπευτ. Μετ. Ἑλληνική*· *A. Robin* καὶ *Arnozan*, σ. 20, 161). Ὁ *Teissieps* (*Sur l'albuminurie hépatogène. Sem. Med.* 1899. N° 36) ὑποστηρίζων, ὅτι τὸ ἥκμα μετασχηματίζει τὰς τοξικὰς λευκωματούχους οὐσίας εἰς ἦττον τοξικὰς, ἀξιοῖ ὅτι, ἐν ἀνεπαρκείᾳ λειτουργικῇ τοῦ ἥπατος βεδάκις, εἶναι δυνατόν διὰ τοῦ πλεονασμοῦ τῶν μὴ ἀποβαλλόντων τὴν τοξογικήν ἰδιότητα λευκωματούχων σωμάτων νὰ προκληθῇ δευτεροπαθῆς νεφρίτις· ἐὰν εἰς τὰ εἰρημμένα προσθέσωμεν τὴν παρ' ἐγκόους νεφρίτιδα, ἐκ τῆς ὁποίας ἀφορμὴν λαμβάνοντες ὁ *Gaucher* καὶ *Sergent* (*Revue de Médecine* 1901. N°) λέγουσιν ὅτι «ne tarde pas, sous l'influence de la durée de la cause, à s'interstitialiser», καὶ ἐξ ὅσων ὁ *Duncan*—*Bulkley* (*Wiener Med. Presse* 1904. N° 43) περὶ νεφριτικῶν διαταραχῶν, ἔνεκα ἐκκριτικῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ δέρματος καὶ ἄλλων παθήσεων ἐσωτερικῶν συστημάτων, λέγουσι, τεινομεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐν τῇ χρονίᾳ νεφρίτιδι φωρᾶται τὸ ἀποτέλεσμα λευκωματούχων τοξινῶν μὴ ἐξουδετερωθεισῶν ἐν τῇ ὑπερβαλλούσῃ ἀπεκκρίσει τῆς κυτταρικῆς λειτουργίας, κατ' ἀκολουθίαν ἢ λευκωματουρία εἶναι διαταραχὴ φρεπτικῆ φέρουσα δευτεροπαθῶς νεφριτικὰς ἀλλοιώσεις.

Σημ. 14.—Πειραματικῶς ἐν φυσιολογικοῖς ἐργαστηρίοις ἐδοκιμάσθη ἡ τοῦ πεπτικοῦ σωλήνος ἀπολύμανσις, τοῦθ' ὅπερ ἀδύνατον παρὰ ζῶντι ἀνθρώπῳ· καὶ ὅμως εἶναι δυνατόν νὰ ὑποβιβασθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν μικροβίων καὶ τὸ ποσὸν τῶν τοξινῶν διὰ χημικῶν ἀλάτων, οἷον τοῦ θειικοῦ *Natρίου* καὶ τῆς θειικῆς *Μαγνησίας*, τῆς *Βενζοναφθόλης* καὶ τοῦ *Καλομέλιτος*, εἰ καὶ περὶ αὐτοῦ ἠκούσθη ὅτι, καθαρτικὴν μὲν ἰδιότητα ἔχει, οὐχὶ δὲ καὶ ἀντισηπτικὴν (*Weill. Ueber die Wirkung der internen Desinfections Krankheiten. Monatsheft* 10 καὶ 11).

Σημ. 15.—Οὕτω τὰς πράσινας φυτικὰς οὐσίας καὶ τὰς ὀπώρας ἐν τῇ Φωσφατουρίᾳ ὡς ἐμπειρηχούσας ὀξυκαλικά ἄλατα· τὸ ὀνόβλιτον (σπανάκι) καὶ ἀσπάραγον ἔνεκα τῆς ὀξύνσης, τὴν κράμβην, τίσιον, κηρέ, κηκίον τοῖς προσδιαθεσιμένοις εἰς λιθίαντιν· ἐπὶ πλέον τὰ ἐμπεριέχοντα ἀσβεστοῦχα ἄλατα, ὡς τὸ ὀνόβλιτον, τὰ λάχανα, καὶ αἱ ξηραὶ

ἐπῶραι εἰς γέροντας τείνοντας εἰς τὴν Ἀρτηριο-σκληράραν· ἐν δὲ τῇ ἀτονίᾳ, ἀνευρυσμῶ στομάχου, μετὰ καὶ ἄνευ βλαδῶν τοῦ βλενογόνου ἅπαντος τοῦ πεπτικῆς σωλήνος, φευκτέα πᾶσα τραχεῖα καὶ χονδροειδῆς φυτικὴ τροφή.

Σημ. 16. — Ἡ μόνη φυσιολογικὴ θεωρία ἡ καθ' ἅπαντα τὸν ἀρχαῖον ἱατρικὸν κόσμον ἐπικρατήσασα ἦτο ἡ τῶν χυμῶν, διὰ τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ἐκθύμως στηριχθεῖσα ὑπῆρξεν καὶ ἄλλαι, ἀλλὰ δὲν ἐπέζησαν· περὶ τῶν θεωριῶν τούτων ἐν πολλῇ συντομίᾳ τινα ἀναφέρονται ἐν τῇ ἐμῇ Ἀρχ. Ἑλλην. Γυναικ. σ. 28.

Σημ. 17. — Ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν ἤδη αἰώνων, τῶν πάντων ἀποπειρώμενος πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀλγηδόνων καὶ ἀσθενειῶν, δὲν ἀπεδειλίασε χρῆσιν ποιούμενος θεραπευτικῆν καὶ διαφόρων ζωικῶν ἰσθῶν καὶ ἐκχρίσεων τῶν ζώων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου πολλάκις· ἡ δημώδης αὕτη ἱατρεία καθιερώθη, ὅταν διὰ τοῦ χρόνου οἱ ἱερεῖς,

ἐξ ἰδίων συμφερόντων ἀγόμενοι, οἰκειοποιήθησαν τὸ χάρισμα τοῦ προλέγειν, ἐκ τῆς θέας τῶν σπλάγχων σφαζομένου ζώου, οὐ μόνον τὴν θέσιν βούλησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνδεικνυομένην θεραπείαν τῶν ἀσθενειῶν· ἡ θεωρία αὕτη (De l'emploi thérapeutique des tissus ect. ect. Revue Méd. Pharmaceutique 1891 c. 154, 170, 190), δὲν εἶρε χάριν ἐν τοῖς Ἱπποκρατικοῖς χρόνοις, κατέκτησεν ὅμως ἔδαφος ἐν τοῖς Ἀλεξανδρινοῖς χρόνοις, οὕτως, ὥστε καὶ δικηρεπεῖς τῆς ἐπιστήμης μῦσται δὲν παρεμείναν ἀνεπηρέαστοι.

Παρατήρησις : Ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ παρατηρήσω ὅτι, ἐν τῇ μελέτῃ περὶ Ἱατρικῆς Ἀρχαιολογίας τῇ δημοσιουθεσίᾳ ἐν τῷ ΚΘ' Τόμῳ, ἐν τῇ 211 σελ., πρώτη στήλῃ καὶ 28ῃ γραμμῇ, παρελείφθη ἡ μονοσύλλαβος λέξις δέν, ὅθεν ἀνατρέπεται ἡ ἐκφραζομένη γνώμη· ὥστε ἀντὶ: ἐκ τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως δυνάμεθα κτλ. ρητέον: ἐκ τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως δὲν δυνάμεθα κτλ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ὑπὸ

HENRY HOUSSAYE

ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΕΙΑΣ¹

(Ἀπηγγέθη ἐν τῇ ἈΦΗ' ἐκτάκτῳ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 9ης Σεπτεμβρίου 1905²).

Θεωρῶ ἑμαυτὸν ἀπείρως *τετιμημένον* ὑπὸ τῆς *συνεδρίας* ταύτης, πλὴν φοβοῦμαι μήπως δὲν φανῶ ἄξιος τῆς τιμῆς ταύτης.

Καθ' ἃ μοι εἶπον, αἱ ἐφημερίδες ἀνήγγειλαν ὅτι ἐσκόπουν νὰ κάμω διάλεξιν! Ἄν ἔπραξαν τοῦτο ἠπάτησάν πως τοὺς ἀναγνώστας αὐτῶν. Τοῦτο ἄλλως τε *συνάκεις* συμβαίνει εἰς τὰς ἐφημερίδας. *Διάλεξιν!* Ἄλλ' ἂν αἱ περιστάσεις πλείστας μοι ἐνέπνευσαν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου διαλέξεις, οὐχ ἦττον οὐδέποτε ἐποίησα οὔτε ἐν Παρισίοις οὔτε ἀλλαχοῦ διάλεξιν κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν. Καὶ τοῦτο διὰ πολλοὺς λόγους, ὧν ὁ κυριώτερος εἶναι ὅτι δὲν εἶμαι ἀγορητής.

Πολλοὶ ἐπιεικῶς φερόμενοι λέγουσιν ὅτι γνωρίζω νὰ γράφω, ἀλλὰ γράφειν καὶ ὁμιλεῖν εἶναι δύο πράγματα λίαν διάφορα, καὶ ἡ δημοσίᾳ ἀνάγνωσις τοῦ γραπτοῦ λόγου, ἐὰν δύναμαι νὰ εἶπω οὕτω, δὲν ἔχει οὔτε τὴν

ἠδύτητα, οὔτε τὸ ἀπρόοπτον, οὔδὲ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἕξ ὑπογυίου λόγου. Εἶναι εἶδος ἀπαγγελίας μονοτόνου καὶ ὑπνωτικῆς, εἶναι ψυχρὰ ὡς λόγος ἀκαδημαϊκοῦ . . .

Καὶ ἐτέρα ἀκόμη αἰτία θά με ἠμπόδιζε νὰ κάμω διάλεξιν ἐνταῦθα. Ἡ ἔλλειψις χρόνου ὅπως προετοιμάσω αὐτήν. Δὲν εἶχον ἢ δύο μόνον ἡμέρας, καθ' ἃς ὄφειλον νὰ ἐπανίδω τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ ὄραϊον *Μουσεῖον*, ὅπερ συνέτηξεν ἡ Α. Ε. ὁ *Χαρμῆ βέης*, χάρις εἰς τὰς πεφωτισμένας βουλὰς τῆς Α. Α. Μ. τοῦ *Σουλτάνου*, νὰ διατρέξω τὴν *Μεγάλην ἀγοράν*, νὰ μεταβῶ εἰς *Χρυσόπολιν*, ν' ἀνέλθω εἰς τὸ κοιμητήριον τοῦ *Ἐγιοῦπ*. Πάντες δὲ θά μ' ἐκακίζετε ἕξ ἄλλου ἂν, ἐλθὼν εἰς τὴν ὄραιαν ταύτην πόλιν ὑμῶν, τὴν *Κωνσταντινούπολιν*, δὲν ἐφρόντιζον νὰ ἴδω τι, ἀλλ' ἀπλῶς ἐνεκλειόμην ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τῶν Θεραπειῶν, ἵνα προετοιμάσω μίαν διάλεξιν.

Ὡς ἐκ τούτου οὐδὲν ἀπολύτως ὑπεσχέθην. Ἀπλῶς μόνον ἐδήλωσα εἰς τὸν κ. πρόεδρον

1. Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ.

2. Ἴδε πρακτικὰ σελ. 8.

τοῦ Συλλόγου, ὅτι θὰ ἤμην λίαν εὐτυχῆς ἂν παρευρισκόμην εἰς μίαν συνεδρίαν τοῦ *Φιλολογικοῦ* τούτου *Σωματείου* καὶ ὅτι θὰ ἀπύθηνον λόγους τινάς, ὅπως εὐχαριστήσω τὸν Σύλλογον διὰ τὴν τιμὴν, ἣν ἠθέλησεν ἐν τῷ προσώπῳ μου νὰ κάμῃ εἰς τὴν *Γαλλικὴν Φιλολογίαν*.

Τὰς εὐχαριστίας μου ταύτας διατυπῶ ἐξ ὅλης καρδίας, ἐπισυνάπτων συνάμα καὶ τὰ συγχαρητήριά μου διὰ τὰς διηνεκεῖς προσπαθείας καὶ τὰς γονίμους ἐργασίας τοῦ Συλλόγου.

Ἔχομεν ἐν Γαλλίᾳ *Σωματεῖον ἀδελφῶν* τοῦ ὑμετέρου Συλλόγου, τὴν *Ἑταιρίαν πρὸς ἐπίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν σπουδῶν*, ἰδρυθεῖσαν τῷ 1867 ὑπὸ ὀμίλου ἑλληνιστῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρω τὸν *Ἐγξέο*, τὸν *Μπαλίη*, τὸν *Πατέν*, τὸν *Γκιγιώ*, τὸν *Μπρουνὲ-δέ-Πρέλ*, τὸν *Μίλλεο*. ὁ *Ἐδμόνδος Ἀμποῦ* δὲν συγκατηριθμεῖτο μεταξὺ αὐτῶν. Θεωρῶ τιμὴν μου ὅτι ἐξελέγην πρόεδρος θανόντος τοῦ *Ἐορέστου Ρενάν*. Τὸ *Σωματεῖον* τοῦτο, ἐὰν δὲν ἔχῃ τὴν μεγάλην δρᾶσιν τοῦ ὑμετέρου Συλλόγου, δὲν ὑπῆρξεν οὐχ ἤττον ἀνωφελές. Διὰ τῶν δημοσιῶν αὐτοῦ συνεδριῶν, τῶν δημοσιεύσεών του, τῶν βραβείων ἅτινα κατ' ἔτος ἀπονέμει καὶ τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκεντρώσεως διαπρεπῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἀνεξωπύρωσε τὰς ἀνωτέρας σπουδὰς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας.

Ἐπῆρξε διὰ τὴν Γαλλίαν εἶδος «*Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν*». Ἐπ' ἐσχάτων δέ, ὅτε ἠθέλησαν νὰ ἀναδιοργανώσωσι, θὰ ἔλεγον εὐχαρίστως νὰ ἀναστατώσωσι, τὴν μέσσην παιδείουσιν, εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ *Σωματείου* τούτου παρὰ τῷ Ἐπουργῷ καὶ τῷ ἀνωτάτῳ Συμβουλίῳ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδύσεως ὀφείλεται ἐν μέρει τὸ ὅτι ἡ σπουδὴ τῶν ἑλληνικῶν διετηρήθη εἰς τὰ *Γυμνάσια*. Ἠλάττωσαν ἥμιστα καταλλήλως τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν διάρκειαν τῶν μαθημάτων, οὐχ ἤττον τὰ Ἑλληνικὰ παρέμεινον εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν σχολῶν καὶ τῶν ἀπολυτηρίων ἐξετάσεων (*Baccalauréat*). Ἠθέλησαν νὰ καταργήσωσι τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν ὑπὸ τὸ πρόσημα ὅτι ταῦτα ἦσαν ἄχρηστα. Πρὶν ἢ ὑποστηρίξω τὴν χρησιμότητα τῶν ἑλληνικῶν, θὰ ἐπεθύμουν νὰ μοὶ εἴπωσι ποία μεταξὺ τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων εἶναι ἀδιαφιλονεικήτως ὀφείλιμος. Γενικῶς δι' ὅλον τὸν κόσμον δὲν βλέπω ὀφείλιμον ἢ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὰς τέσσαρας πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς. Δι' ἕνα δ' ἕκαστον ἰδιαιτέρως ὅτε μὲν τοῦτο ὅτε δ' ἐ-

κεῖνο τυγχάνει χρησιμῶν. Ποίαν χρησιμότητα δύναται νὰ ἔχῃ διὰ τὸν γεωργὸν ἢ γινῶσις τῆς ἱστορίας τῶν *Μηδικῶν πολέμων* καὶ τῶν γεγονότων, ἅτινα κατέληξαν εἰς τὴν συνθήκην τῆς *Οὐτρέχτης*; Ὁ συμβολαιογράφος ἔχει ἀνάγκην νὰ γνωρίζῃ τὴν χιμείαν καὶ ὁ νομικὸς φυσικὴν; Δύναται τις νὰ εἶναι μέγας στρατηγὸς χωρὶς νὰ γνωρίζῃ οὐδὲ λέξιν ἀγγλικὴν καὶ ἔξοχος χειρουργὸς χωρὶς νὰ ἔχῃ οὐδεμίαν γνώσιν τοῦ πλανητικοῦ συστήματος. Καὶ τέλος ὅταν εὐρίσκηται τις ἐντὸς λέμβου ἀνατρεπομένης θὰ εἶναι ἀπίεως χρησιμότερον νὰ γνωρίζῃ νὰ κολυμβᾷ, ἢ νὰ εἶναι βαθὺς γνώστης τῶν μαθηματικῶν.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι εἰς τὸ σχολεῖον δὲν μανθάνει τις ἢ τὸν τρόπον τοῦ μανθάνειν· μόνον ὅταν ἀποφοιτήσῃ ἀρχίζει νὰ σπουδάζῃ σοβαρῶς ὅ τι μᾶλλον προσιδιάζει τῷ πνεύματι αὐτοῦ ἢ ὅ τι θὰ τῷ εἶναι χρησιμῶν ἐν τῷ μετέπειτα σταδίῳ του. Ἐν τῷ μεταξὺ πᾶσα σπουδὴ εἶναι ὀφείλιμος, οὐδεμία ὅμως ἀπολύτως. Καὶ ἡ σπουδὴ τῶν ἑλληνικῶν δὲν εἶναι βεβαίως πλέον ἄχρηστος πάσης ἄλλης διδασκομένης ὕλης. Προσθέσατε δὲ ὅτι ἐὰν οἱ καθηγηταὶ μας, ὡς πλειστάκις τοῦτο ἐξήτησα, ἐδίδασκον τοὺς μαθητὰς τῶν τὰ ἑλληνικὰ μετὰ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς προφορᾶς, οὗτοι θὰ ἐμάνθανον μίαν ζῶσαν γλῶσσαν καὶ ἐν ταυτῷ τὴν ὥραιότεραν τῶν φιλολογικῶν γλωσσῶν.

Ἄλλ' ἀνεξαρκήτως τῆς ἰδιαιτέρας χρησιμότητος τοιαύτης ἢ τοιαύτης σπουδῆς διὰ τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον ἐπάγγελμα καὶ τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον στάδιον, ὑπάρχει ἐν τῇ διδασκαλίᾳ γενικὴ τις χρησιμότης. Ἡ χρησιμότης δ' αὕτη ἔγκειται ἐν τῇ ἀναπτύξει καὶ διαπλάσει τοῦ πνεύματος ἐν τῇ γενικῇ καλλιουργίᾳ, ἐν τῇ δημιουργίᾳ ἀνθρώπων ἱκανῶν εἰς τὸ σκέπτεσθαι. Ἐντεῦθεν ἢ ἐπιτυχῆς ὀνομασία: «*Ἐξανθρωπιστικὰ μαθήματα*» ἢ δοθεῖσα τῇ μέσῃ παιδεύσει.

Συνεπῶς λοιπὸν εἰς τὰ *ἐξανθρωπιστικὰ* ταῦτα *μαθήματα* ἢ σπουδὴ τῶν Ἑλληνικῶν — καὶ διὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἐννοῶ οὐχὶ μόνον τὴν γλῶσσαν ἀλλὰ καὶ τὴν φιλολογίαν, τὴν τέχνην, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τοὺς θεσμοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος — ὀφείλει νὰ κατέχῃ τὴν θέσιν της καὶ διὴ τὴν πρώτην θέσιν. Ἄλλως ἄνευ τῶν Ἑλληνικῶν τὰ *ἐξανθρωπιστικὰ μαθήματα* θὰ ἔμεινον ἡκρωτηριασμένα.

Τίνι ἀνθρώπῳ ἀξίῳ τοῦ ὀνόματος τούτου ἐπιτρέπεται ν' ἀγνοῇ τὴν θαυμασίαν ἀνά-

πτυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ὅπερ καθ' ὅλα εἶχε φθάσει εἰς τὸ ὑπέρτατον *Καλόν*; Οὐδὲν ἀπολύτως ὠραιότερον τοῦ *Παρθενῶνος*, οὐδὲν ὠραιότερον τοῦ *Ἐρμοῦ* τῆς *Ὀλυμπίας*, τῆς *Ἀφροδίτης* τοῦ *Καπιτωλίου*, τῆς *Νίκης* τῆς *Σαμοθράκης* τοῦ ἡμετέρου *Λούβρου*, τοῦ ἀειώματος τοῦ παριστάνοντος τὰς *Μοίρας* καὶ ἀσπασθέντος ὑπὸ τοῦ *Ἐλγίνου* ἀπὸ τῆς δυτικῆς μετόπης τοῦ *Παρθενῶνος*.

Οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ὑπερβῇ κατὰ τὴν σύνθεσιν τῆς ἐπιστήμης τὸ δαιμόνιον πνεῦμα τοῦ *Ἀριστοτέλους*, καὶ δὲν γνωρίζω ἐν οὐδεμιᾷ φιλολογίᾳ σελίδας ὠραιότερας, ὑψηλοτέρας καὶ συγκινητικωτέρας τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ «*Φαίδωνος*» τοῦ *Πλάτωνος*.

Ἐὰν δέ τις σκεφθῆ καλῶς, δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ἢ μία καὶ μόνη ἐπιποιία, ἢ «*Πλιάς*». Ἄλλ' ἂν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἐδημιούργησαν τὴν ἐπικὴν ποίησιν, ἐδημιούργησαν ἐπ' ἴσης καὶ τὴν «*Λυρικήν*» διὰ τοῦ *Ἀλκαίου* καὶ τοῦ *Πινδάρου*, τὴν «*Βουκολικήν*» διὰ τοῦ *Θεοκρίτου*, τὴν «*Κωμωδίαν*» διὰ τοῦ *Ἀριστοφάνους*, τὴν «*Τραγωδίαν*» διὰ τῆς ὑπερόχου ἐκείνης τριάδος: τοῦ *Αἰσχύλου*, τοῦ *Σοφοκλέους*, τοῦ *Εὐριπίδου*.

Σήμερον ἀκόμη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῆς Γαλλικῆς Κωμωδίας ὁ «*Οιδίπους*» τοῦ *Σοφοκλέους* ἀποσπᾷ τὰ δάκρυα τῶν θεατῶν καὶ προκαλεῖ εἰς αὐτοὺς ῥίγη φρίκης ὅπως καὶ πρὸ δύο χιλιάδων πεντακοσίων ἐτῶν εἰς τὸ θέατρον τοῦ *Διονύσου*. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα οἱ ἱστορικοὶ εἶναι ἀντάξιοι τῶν γλυπτῶν καὶ ποιητῶν. Ὁ *Ἡρόδοτος* εἶναι ὁ πατὴρ τῆς «*Ἱστορίας*», ὁ δὲ *Θουκυδίδης* ὁ διδάσκαλος αὐτῆς. Οὔτε ὁ *Τάκιτος*, οὔτε ὁ *Σαλούστιος*, οὔτε ὁ *Μακκιαβέλης*, οὔτε ὁ *Μισελέ*, οὔτε ὁ *Μὰκ Κινλεϊ*, οὔτε ἄλλος τις ἱστορικὸς εἶναι ἱκανὸς νὰ παραβληθῆ πρὸς τὸν *Θουκυδίδην*. Τὸν ἀνέγνωσα ἐπανειλημμένως δεκάκις κρατῶν τὴν γραφίδα ἀνὰ χεῖρας, ὅτε πρὸ τριακονταετίας ἔγραφον τὴν *ἱστορίαν* τοῦ *Ἀλκιβιάδου*. Ἦτο ἡ πρώτη μου πηγὴ. Νὰ τολμήσω νὰ εἶπω ὅτι μοὶ ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόδειγμα; Σπεύδω νὰ προσθέσω τότε ὅτι ἦτο ὑπόδειγμα ἀμίμητον καὶ ἀπελπίζον. Πολὺ βραδύτερον ὅτε ἐν πλήρει ὀριμότητι τῆς ἡλικίας συνέγραψον τὸ «*1814 καὶ 1815*», ἐνεθυμούμην ἀκόμη τὰ μαθήματα τοῦ *Θουκυδίδου*. Ἡ μέθοδος τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνος ἱστορικοῦ μὲ καθωδήγησεν εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ τέλους τῆς *Ναπολεοντίου ἐποποιίας*.

Ἐκεῖνο ὅπερ χαρακτηρίζει καὶ ἀποτελεῖ τὴν ὑπεροχὴν τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας, καὶ τῶν ἀμέσων αὐτῆς θυγατέρων, τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας, δὲν εἶναι μόνον τὸ κάλλος, τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ λαμπρότης. Εἶναι ἡ φυσικότης, ἡ ἀλήθεια, ἡ σαφήνεια, τὸ μέτρον, ἡ ἀπεικόνισις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ γενικά αὐτοῦ συναισθήματα. Οὐδὲν τὸ ὑπερβολικόν, οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικόν, οὐδὲν τὸ ἀνώμαλον. Οὐχὶ φρενοπάθεια ὅπως παρὰ τῷ *Γκαϊτε*, οὐχὶ σύγχυσις ὅπως παρὰ τῷ *Τολστόϊ*. Οἱ Κέλτικοι καὶ Σκανδιναυικοὶ ἤρωες ὑπερβαίνουν τὸ ἀνθρώπινον. Οἱ Ἑλληνικοὶ ἤρωες εἶναι ἄνθρωποι, ἐμψυχούμενοι ὑπὸ τῶν αὐτῶν παθῶν καὶ αἰσθημάτων ὡς ὧν καὶ οἱ σύγχρονοί μας. Τούτου ἕνεκα διετήρησαν αἰωνίαν νεότητα.

Δέον νὰ παρατηρηθῆ ὡσαύτως μεθ' ὁποίας ἐπιμελείας, μεθ' ὁποίας τέχνης, μετὰ ποίας τάξεως τὸ πᾶν εἶναι συνηρομολογημένον, ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ τῶν *τραγωδιῶν* τοῦ *Σοφοκλέους* μέχρι τῶν *Διαλόγων* τοῦ *Λουκιανοῦ*. Φαίνεται πράγματι ὅτι ἅπαντες οἱ Ἑλληνες συγγραφεῖς εἶχον ὡς ἐξ ἐνστίκτου ἐν νῷ τὸ ἀξίωμα τοῦ *Ἀριστοτέλους* «*τὸ καλὸν ἐν τῇ τάξει ἐστί*».

Οἱ Ἑλληνες ὑπῆρξαν ποιηταί, καλλιτέχναι, ἄνθρωποι τῆς φαντασίας, ἀλλ' ἐν τούτοις διετήρησαν πάντοτε τὴν ὑπέροχον διαύγειαν καὶ λογικὴν. Καὶ ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης ἐξέφρασεν ὅλα ἀνεξαιρέτως τὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα διὰ τοῦ ἀληθεστέρου καὶ ζωηροτέρου τρόπου, ἐπειδὴ αὐτὴ διετύπωσε πρῶτη τὰ ὕψιστα διδάγματα τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς, ὑπῆρξεν, εἶναι καὶ θὰ μείνῃ αἰωνίως, κατὰ τὸ ὠραῖον λόγιον τοῦ *Montaigne*: «*ἡ τροφὸς μήτηρ τῆς ἀνθρωπότητος*». Διερχόμενος, κύριοι, πρὸ τινων ἡμερῶν τὸν *Ἰππόδρομον*, μετ' ἀληθοῦς συγκινήσεως ἐπλησίασα τὴν *ὀφιοειδῆ στήλην*, τὸ δρειχάλκινον τοῦτο μνημεῖον τὸ ἀνεγερθὲν ἐν *Δελφοῖς* ὑπὸ τῶν συμμάχων Ἑλλήνων εἰς ἀνάμνησιν τῆς μάχης τῶν *Πλαταιῶν*. Ἄνευ τῆς νίκης ταύτης — τῆς ὀφελιμωτέρας καὶ γονιμωτέρας εἰς ἀποτελέσματα ἐξ ὧν ποτὲ ἐγένοντο — ὁ ἀναθάλλον ἑλληνικὸς πολιτισμὸς θὰ ἐξεμηδενίζετο. Ἡ θαυματουργὸς τοῦ φωτὸς ἐστία ἣτις ἀνέθροψε τότε ἐν Ἀθήναις ἴν' ἀκτινοβολήσῃ εἶτα ἐπὶ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν αἰῶνων θὰ ἐσβέννυτο καὶ λιαν πιθανῶς ὁ κόσμος θὰ ἔμεινεν ἐν τῇ σκοτίᾳ.

ΔΥΟ ΧΩΡΙΑ ΤΩΝ ΙΚΕΤΙΔΩΝ ΤΟΥ ΑΙΣΧΥΛΟΥ

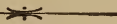
ΚΑΙ

ΜΙΑ ΩΙΔΗ ΤΗΣ ΣΑΠΦΟΥΣ

ὑπὸ

Ι. ΑΣΠΡΙΩΤΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν ταῖς ἈΦΙΔ' καὶ ἈΦΚΑ' εἰδικαῖς συνεδρίασι τῆς 5ης Δεκεμβρ. 1905 καὶ 27ης Φεβρ. 1906)

Εἰς τὰς «*Ἰκέτιδας*» τοῦ *Αἰσχύλου* ἐν στ. 207, ὁ *Προσβύτης* ἦτοι ὁ *Δαναός*, ὁ πατὴρ τῶν *Ἰκετίδων* (δηλ. τῶν *Δαναίδων*) συμβουλεύων τὸν χορόν, ἦτοι τὰς ἑαυτοῦ θυγατέρας νὰ μὴ ὦσι *Πρόλεσχοι μὴδ' ἐφολκοὶ ἐν λόγῳ* προσθέτει «*τὸ τῆδε κάρτ' ἐπίφθορον γένος*», ἦτοι τὸ ἐνταῦθα γένος (τὸ τῆδε γένος) δηλ. οἱ *Ἀργεῖοι* μισοῦσι λίαν τοὺς φλυάρους καὶ πολυλόγους. Ἡ συνήθης ἐρμηνεῖα εἶναι αὕτη, καθ' ἣν δῆλον ὅτι τὸ *τῆδε γένος* λαμβάνεται ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ *τὸ ἐνταῦθα γένος*, οἱ ἐνταῦθα ἄνθρωποι ἦτοι οἱ *Ἀργεῖοι*. Ὅτι δὲ τὸ *τῆδε* πολλαχοῦ ἔχει τοπικὴν ἔννοιαν, γνωστὸν εἶναι καὶ ἐκ τοῦ *Ὀμήρου* π. χ. *Ὀδ.* ζ. 172 «*ὄφρ' ἔτι που καὶ τῆδε (= ἐδῶ) πάθω κακὰ*» καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων συγγραφέων. Ἡ ἐρμηνεῖα αὕτη, ἣν ἀσπάζεται ὁ *Stanley*, *Wechlein* καὶ ἄλλοι, εἶναι πολὺ ἀσπαστοτέρα τῆς ἐτέρας, καθ' ἣν τὸ *τῆδε* ἐξηγεῖται ὅπερ εἶδος τοῦ λόγου ἢ ὡς πρὸς τοῦτο, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοῦτο κτλ., ὡς ἐξηγεῖ π. χ. ὁ *Menzel* quod ad hanc rem attinet. Στηριζέται δὲ ἡ ἐρμηνεῖα αὕτη ἦτοι ἡ προτέρα ἐρμηνεῖα ἐπὶ τῆς γνωστῆς παραδόσεως, καθ' ἣν οἱ *Ἀργεῖοι* ἦσαν σύντομοι, ὅπως καὶ οἱ *Δάκωνες*, καὶ δὲν ἠνεῖχοντο τοὺς φλυάρους καὶ μακρολόγους, ὡς παρατηρεῖ ὁ *Σχολιαστὴς* τοῦ *Πίνδαρου*: ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς ἐπικυροῦσι τοῦτο π. χ. ὁ μὲν *Πίνδαρος* ἐν *Ἴσθμ.* 5, 58 λέγει τὸν *Ἀργείων* τρόπον εἰρήσεται πάντ' ἐν βραχίστοις, ὁ δὲ *Σοφοκλῆς* ἐν ἀπ. 424 «*πάντ' οἴσθα, πάντ' ἔλεξα τάντεταλμένα*» μῦθον γὰρ *Ἀργολιστὴ* συντέμνω βραχύν. Κατὰ ταῦτα διὰ μὲν τοῦ *τὸ τῆδε γένος* νοητέον τοὺς *Ἀργεῖους*, διὰ δὲ τοῦ *ἐπίφθορον* τὸν ἐχθρικῶς διακείμενον, τὸν μισοῦντα τοὺς φλυάρους κτλ. Καὶ ὁ *Ζάκας* προφανῶς ὀποδέχεται τὴν γνώμην ταύτην ἐν οἷς γράφει «*Ὁ Δαναός διδάσκει τὰς κόρας του τὰς ἀπο-*

τελούσας τὸν χορόν πῶς πρέπει πρὸς τοὺς ξένους νὰ προσφέρωνται» κτλ. (εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι ὁ *Ζάκας* ὀρθῶς ὑποστηρίζων τὴν παραδεδομένην γραφὴν ἐν *Προμ.* 44—50 ἄπαντ' ἐπράχθη πλην θεοῖσι κοιρανεῖν, πλημμελῶς φαίνεται μοι ἀποδίδει τὸ θεοῖσιν εἰς τὸ ἐπράχθη). Καὶ ταῦτα μὲν ἤδη ἡ φιλολογικὴ ἐπιστήμη οὕτως ὀρίσασα ἔχει· καὶ εἰς ἐμέ, ὡς εἶπον ἤδη, προτιμοτέρα φαίνεται ἡ ἐρμηνεῖα ἐκείνη· ἐν μόνον νέον ἔχω νὰ ὑποβάλω ἐμὸν ὅτι πιθανῶς ὁ *Αἰσχύλος* ἔγραψεν ὄχι τὸ *τῆδε* ἀλλὰ *τοιούσδε ἢ τοιῆδε* (κατὰ τὸ *Ὀμηρ.* *Ἰλ.* Γ. 156 «*τοιῆδ' ἀμφὶ γυναικί*» κτλ.), ὅπερ καὶ παλαιογραφικῶς αἰτιολογεῖται, διότι τὸ *τῆδε* εὐκολώτατα ἠδύνατο νὰ προέλθῃ ἐκ κακῆς ἀναγνώσεως τοῦ *τοιῆδε*. Καὶ εἶναι δὲ λογικώτατον ν' ἀκολουθῆ μετὰ τὸ *πρόλεσχος* καὶ *ἐφολκός* τὸ *τοιῆδε* ἦτοι τῆ τοιαύτη προλέσχω κτλ. Ἡ δοτικὴ *τοιῆδε* ἔχει ἄριστα τιθεμένη εἰς τὸ ἐπίφθορον, τὸ δὲ *γένος* = τὸδε τὸ γένος, ὡς πόλις = ἦδε ἡ πόλις. Παραδόξως ὁ φίλος συνάδελφος κ. *Μοστράτις* ἐν μικρᾷ διατριβῇ καταχωρισθεῖσιν ἐν τῷ *Ἡμερολογίῳ* τῶν Ἑθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων τοῦ παρελθόντος ἔτους (διατριβῆ, ἣν συνέπεσε μόλις ἐφέτος πρό τινος νὰ ἴδω) ἐξηγεῖ τὸ *τῆδε κάρτ' ἐπίφθορον γένος* ὡδε: «*τοῦτο ζηλοτύπως φιλοῦσιν αἱ γυναῖκες*» ἀναπτύσσων δὲ περαιτέρω τὴν ἐρμηνεῖαν του λέγει «*Ὁ ποιητὴς δῆλον ὅτι δὲν κατῆγορεῖ ἐνταῦθα τῶν γυναικῶν ἀδολεσχίαν, ἀλλ' ἐκφέρει τὴν λεπτὴν ἔννοιαν, ὅτι αἱ θήλειαι ζηλοτυποῦσι σφόδρα καὶ τοὺς πολυλόγους, διὰ τοῦτο δὲ ἀφορομῆς διδομένης παραφέρονται ὑπὸ φυσικῆς ροπῆς καὶ γίνονται τότε ὡσαύτως ἀδόλεσχοι*». Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἀντιληψὶς τοῦ φίλου κ. *Μοστράτου*. Ἄλλ' εἶναι πρόδηλον ἐκ τῆς ὅλης δραματικῆς πράξεως ἦτοι τῆς πλοκῆς ἐν ταῖς *Ἰκέτισιν*, ὅτι οὔτε ὁ

Αίσχυλος διανοεῖται νὰ κάμῃ ἐνταῦθα χαρακτηρισμὸν τινὰ τοῦ γυναικείου φύλου, οὔτε ὁ Δανκὸς ὁ πατήρ, ἐν ἣ ψυχολογικῇ καταστάσει εἶναι, δύναται νὰ κατέλθῃ εἰς τοιαύτας σκέψεις. Πλὴν τούτου πῶς ἐξοικονομεῖται ἡ φράσις τὸ *τῆδε γένος*; ἐνοεῖ ὁ κ. Μοστράτος μὲ αὐτὴν τὴν φράσιν τὸν χορὸν αὐτόν; Ἄλλ' εἶναι ἀνεκτὴ τοιαύτη ἀντίληψις, νὰ λέγῃ δηλ. ὁ πατήρ τοιαῦτα περὶ τῶν θυγατέρων του; Ἡ ἐκδέχεται τὸ *τῆδε μὲ τὴν* ἔννοϊαν τοῦ ὡς πρὸς τοῦτο; διότι τοῦτο φαίνεται ὑπονοουσα ἢ ἐξηγήσις τοῦτο φιλοῦσι διὰ τὸ εἶναι πρό-λεσχοι καὶ ἐφολκοί. Ἄλλ' ὡς εἶπον, ταῦτα εἶναι ὄχι πολὺ πιθανά. Ἡ ὅλη ψυχολογικὴ κατάστασις τοῦ Δαναοῦ καὶ ἡ ὅλη δραματικὴ πλοκὴ οὐδ' ἐπιτρέπουσι τοιαύτην ἐκδοχὴν. Ὅταν ὁ γέρον πατήρ λέγῃ «Παῖδες, φρονεῖν χρὴ ἔρχεται στρατός, ὄρω κόνιν ἀναυδὸν ἄγγελλον στρατοῦ τάχ' ἂν πρὸς ἡμᾶς τῆσδε γῆς ἀρχηγέται ὀπτήρες εἰεν ἀγγέλων πεπυομένοι — ἄμεινόν ἐστιν, ὦ κόραι, πάγον προρίζειν τῶν τόνδ' ἀγωνίων θεῶν. Ἄλλ' ὡς τάχιστα βᾶτε καὶ λευκοστεφεῖς ἰκτηρίας σεμνῶς ἔχουσαι διὰ χειρῶν εὐανύμων γοεδνά καὶ ζαχρεῖ ἔπη ξένους ἀμείβεσθαι ὡς ἐπήλυδας πρέπει», ὅλα ταῦτα δηλοῦσιν, ὅτι ὁ γέρον πατήρ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς προσερχομένους Ἀργεῖους καὶ ἐν σχέσει πρὸς αὐτοὺς συμβουλεύει τὰς θυγατέρας νὰ μὴ ὦσι θρασεῖαι κτλ. νὰ μὴ κάμνωσι μεγάλα προοίμια, μήτε ἐν τῷ λόγῳ νὰ ὦσιν ἐκτενεῖς· καὶ ἄρα λογικώτατα ἀκολουθεῖ τὸ «διότι τοὺς τοιοῦτους (φλυάρους) μισεῖ τὸ ἐνταῦθα γένος, οἱ ἐντόπιοι, οἱ Ἀργεῖοι (ὧν ἔχομεν ἀνάγκην). Κατὰ ταῦτα ἀκαιροτάτη θὰ ἦτο ἡ παρατήρησις, ἣν ὁ κ. Μοστράτος ἐμβάλλει εἰς τὸ στόμα τοῦ Δαναοῦ ἄνευ τινὸς ψυχολογικῆς ἀνάγκης. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα προκειμένου περὶ τοῦ χοροῦ τῶν Ἐπιτὰ ἐπὶ Θήβας, ἔπου ἐπικαιρότατον εἶναι εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἐπειοκλέους τὸ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον περὶ τοῦ χοροῦ τῶν παρθένων, αἱ ὁποῖαι περιδεῖς καὶ περίτρομοι θρηνοῦσι καὶ ὀδύρονται ἐν ὠραίῳ δογματικῷ μέτρῳ, διότι ἐκεῖ φοβούμενος ὁ Ἐπειοκλῆς, μὴ ὁ θρῆνος τῶν γυναικῶν ἐμβάλλῃ ἀθυμίαν εἰς τοὺς πολίτας, ἐπιπλήττει αὐτὰς αὐστηρότατα «θρέμματ' οὐκ ἀνασχετά, σωφρόνων μισήματα» κτλ. ἐκεῖ δηλ. αὐτὴ ἡ δραματικὴ πλοκὴ αἰτιολογεῖ τὴν τοιαύτην τοῦ Ἐπειοκλέους κατατροπὴν κατὰ τοῦ γυναικείου φύλου, ἐν ᾧ ἐδῶ ἐλλείπει πᾶσα τοιαύτη ψυχολογικὴ αἰτία. Δι' ὃ καὶ ἄρδην πλημμελεῖς εἶναι ἡ τε

διόρθωσις τοῦ περικλεοῦς γερμανοῦ φιλολόγου *Hermann* τὸ *τῆδε κάρτ' ἐπίθρονον γυνή* καὶ ἡ ἐρμηνεία *quod ad hanc rationem attinet maxima vituperationi obnoxium est genus*. Κάλλιον πῶς ἀντιλαμβάνεται ὁ Γάλλος Ἀκαδημαϊκὸς *Raoul Rochette* ἐξηγῶν «*Laissez-vous interroger et repondez sans prolixité. Ici on est fier et jaloux, n'oubliez-vous qu'il faut céder*». Ὁρθότερον ὁ Δούκας αφθονερὸν γάρ φασιν εἶναι τὸ γένος τοῦτο» καὶ ἔτι ἐπιτυχέστερον ὁ *Bouillet* «*les gents d'ici ne les aiment point*».

Τὸ β' χωρίον τῶν Ἰκετιδῶν περὶ οὗ σήμερον θὰ διαπραγματευθῶμεν, εἶναι τὸ ἐν στ. 141 «*Πλάτα μὲν οὖν λινογραφῆς τε δόμος ἄλλα στέγων δορὸς ἀχείματόν μ' ἔπεμπε σὺν προαῖς, οὐδὲ μέμφομαι*». Ταῦτα ψάλλει ὁ χορὸς τῶν Δαναίδων περὶ τοῦ ἀπὸ Αἰγύπτου εἰς Ἄργος πλοῦ Οὔτε ὁ ἀρχαῖος Σχολιαστὴς οὔτε ὁ *Wecklein* παρέχει ὀρθὴν ἐξήγησιν τοῦ *λινογραφῆς δόμος δορὸς*, διότι ὁ μὲν *Wecklein* παραπέμπει εἰς τὸν Σχολιαστὴν, ὁ δὲ Σχολιαστὴς πάλιν λέγει τὸ ἀτυχές τοῦτο «*τρυπῶντες τὰς σανίδας σπάρτος αὐτὰς συνέραπτον*», παραβάλλει δὲ καὶ τὸ ἐν Ὀδ. ζ', 383, *νῆας ἀκειόμενον*, ὅπερ ἐξηγεῖ συρράπτοντα. Ἄλλ' ἐν μὲν τῇ Ὀδυσσεῖα εἶναι πρόδηλον ὅτι τὸ *νῆας ἀκειόμενον* δηλοῖ ἐν γένει ἐπισκευάζοντα, ἐπιδιορθοῦντα, ὅσα ἢ τρικυμῖα διέρρηξε (τὰς οἱ ξυνέαζαν ἄελλα), ἐδῶ δὲ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ σημαίνεται καθ' ἡμᾶς διὰ τοῦ *δόμος δορὸς λινογραφῆς* ἢ ναῦς ἢ ἔχουσα λῖνα ἐρραμμένα, ἥτοι ἰστία (τὸ *δόμος δορὸς* ἐθυμίζει τὸ *ξέλινον τεῖρος*, τὰ *κάλα*). Τεκμήριον δέ, ὅτι ἀνέφερε πρῶτον τὴν *πλάταν* ἥτοι τὴν κώπην, δεύτερον τὸν *δόμον* αὐτὸν ἐκ *δορὸς* ἥτοι τὸ σκάφος καὶ ἀντὶ ν' ἀναφέρῃ ὡς τρίτον μέρος χωριστὰ τὰ *ἰστία* συνάπτει μὲ τὸ σκάφος αὐτὸ ἐν ἐπίθετον χαρακτηριστικὸν τῶν πλοίων. Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον ἀπαιτεῖται ἐνταῦθα, ὅπως καὶ πανταχοῦ σχεδὸν αὐτὸ τὸ γνώρισμα, ἥτοι ἐν τῶν κυρίων γνωρισμάτων τῆς νηὸς, ὅσῳ προστίθῃσιν ὁ χορὸς *μ' ἔπεμπε σὺν προαῖς*, οὐδὲ *μέμφομαι* δι' ὧν σημαίνεται, ὅτι οὐριος ἄνεμος ὠδήγει τὸ πλοῖον, δι' ὃ δὲν ἔχει κανὲν παράπονον ὁ χορὸς (οὐδὲ μέμφομαι) ἀπὸ τὸ ταξίδι. Κατὰ ταῦτα πρόδηλον εἶναι ὅτι ρητῶς λέγεται ἐνταῦθα ὅτι ἡ κώπη καὶ τὰ ἰστία τοῦ πλοίου, τὸ ἰστιοφόρον πλοῖον μ' ἔφεραν ἐδῶ μὲ οὐριον ἄνεμον· οὐχὶ ἀπλῶς ἄρα τὸ ἡ

κώπη ἀλλὰ καὶ τὰ ἰστία, ὡς εἶναι φυσικόν, ἔφεραν τὰς Δαναίδας, διότι πρὸς τί ν' ἀναφέρονται αἱ πνοαὶ καὶ πῶς θὰ εἶναι εὐχαριστημένος ὁ χορὸς, ἂν μὴ τὸν οὐρίον αὐτὸν ἄνεμον ἐπωφελοῦντο, χρησιμοποιοῦντες τὰ ἰστία, ἀλλὰ περιωρίζοντο μόνον εἰς τὸ μόνονον καὶ κοπιῶδες τοῦ διὰ κωπῶν πλοῦ ἀπὸ Αἰγύπτου μέχρις Ἑλλάδος; Οὕτω καὶ ἐν Ἰλ. Λ, 473, ὁ ἐκέργος ἀποστέλλει οὐρίον ἄνεμον εἰς τοὺς πλέοντας εἰς Χρῆσην·

Τοῖσιν δ' ἴκμενον οὐρίον ἴει ἐκέργος Ἀπόλλων.
οἱ δὲ ἐπωφελοῦνται αὐτὸν

Οἱ δ' ἰσίων σήσαντ' ἀνὰ θ' ἰστία λευκὰ πέτασσαν
Ἐν δ' ἄνεμος πρῆσεν μέσον ἰστία.

Ἐξ αὐτῶν κατάδηλον γίνεται πόσον ἀγαπᾷ ἡ ἑλληνικὴ ποίησις νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ἰστιῶν θεωροῦσα αὐτὰ ὡς τὰ κυριώτατα τοῦ πλοίου. Πῶς λοιπὸν ἦτο δυνατὸν καὶ ὁ παρ' Αἰσχύλῳ χορὸς ὁ τόσον μακρὸν πλοῦν κάμων μνημονεῶν οὐρίων ἀνέμων κατευοδούντων αὐτὸν νὰ λησμονήσῃ τὰ ἰστία τὰ ἀπαραίτητα; Δι' ὃ ἀτυχῆς μοι φαίνεται ἡ ἐρμηνεία τοῦ φίλου συναδέλφου κ. Μοστράτου καὶ ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ ἐρμηνεύοντος τὸ *λινορραφῆς πλοῖον*, πλοῖον ἔχων ραφὰς λινῆς δι' ὧν συνδέονται αἱ σανίδες καὶ στερεοῦνται. Κατὰ τὸν κ. Μοστράτον τὸ *λινορραφῆς* παρὰ τὸ *λίον* καὶ *ραφή* = πλοῖον ἔχων ραφὰς λίνου ἢ λινῆς· δηλ. αἱ μεταξὺ τῶν σανίδων χράδραι ἦσαν πεπακτωμέναι λίνῳ, εἶχον δὲ ὄψιν ραφῆς· ἐπειδὴ δὲ ἦσαν πολλαὶ αἱ χράδραι, λινορραφῆς οἰοεὶ ἐφαίνετο ἡ ναῦς· καὶ οἱ νῦν Ἕλληνας ναυπηγοὶ ὀνομάζουσι *ραφήν* τὸ μεταξὺ τῶν σανίδων χάσμα τὸ διὰ στύπης πυκνούμενον». Ἄλλ' ὅμως πλὴν τῶν λεχθέντων, ἃ ἄρδην καταπολεμοῦσι τὴν ἐρμηνείαν ταύτην, παρατηροῦμεν καὶ τάδε: 1) ὅτι τὸ *λινορραφῆς* δὲν συντίθεται ἐκ τοῦ *λίον* καὶ *ραφή*, ὡς νομίζει ὁ κ. Μοστράτος, ἀλλὰ ἐκ τοῦ *λίον* καὶ *ράπιω*, ὅπως τὸ *λινοσιρῆς* ἐν στ. 138 (ὅπου φέρεται καὶ ἄλλη γραφή) ἐκ τοῦ *λίον* καὶ *σίρομαι*, ὅπως τὸ *πλινθυφῆς* ἐν Προμ. ἐκ τοῦ *πλίνθος* καὶ *ὑφαίρμαι* (ὁ Wecklein ὀρθῶς μὲν ἐξηγεῖ πλίνθους συμνηροσμένοις, πλημμελῶς δὲ παράγει παρὰ τὸ *πλίνθος* καὶ *ὑφή*· 2) ὅτι τὸ *λίον* εἴτε ἀπλοῦν εἴτε ἐν συνθέσει σημαίνει πανταχοῦ ἰσίων (πανίν, φόρεμα) ἢ σχοινίον, π. χ. *κνυτῶθη δ' ἀνέμῳ λίνῳ μεσοῦθι* (Ἀπολλ. Ρόδ.) *ἠρέμα πμπλαμένον τοῦ λίον* (Λουκ. Ἐρ. 6). Εἰς ἀμφότερα ταῦτα τὰ χωρία τὸ *λίον* = ἰσίων.

Αἰσχ. Προμ. 484 «θαλασσόπλαγκτα δ' οὔτις ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ *λιρόπτερ'* ἤρε ναυτίλων ὄχηματα· *λιρόπτερα ὄχηματα* καλεῖ ὁ ὑφιπέτης ποιητὴς γραφικώτατα τὰ ἰστιοφόρο πλοῖα. Ὁμοίως παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Ἰφ. Τ. 407 καὶ ἐξῆς ὁ χορὸς ψάλλει τὰ ὠραία ταῦτα:

ἢ ροθίας εἰλατίνας δικροτοιοὶ κόπαις
ἔπλεον ἐπὶ πόνια κύματα *ναῖον*
ὄχημα λινοπόροισιν αὔραις
φιλόπλονον ἄμιλλαν αὔροντες μελάθοισιν.

Προδήλως τὸ *λινοπόροισιν αὔραις* ἐγκλείει ἐν ἑαυτῷ τὰ ἰστία. Οὐχ ἦττον δὲ διδασκτικὰ εἶναι καὶ ὅσα λέγει ὁ τυφλὸς Πολυμήτωρ ἐν Ἐκ. 1680

Πᾶ σῶ; πᾶ κάμῳ; πᾶ βῶ;
ναῦς ὅπως ποντίοις πείσομαι *λινόχρονον*
φᾶρος στέλλων.

Καὶ τὸ ἐν Ἀποσπ. Σοφ. 794 (ὅπερ διέσωσεν ἡμῖν ὁ Πολυδεύκης) λινορραφῆ τυλεῖα = τυλεῖα ἐκ λίνου εἰργασμένα, τὸ δὲ *ἀλιεῶν λινορραφῶν* μὲ ἐνεργητικὴν σημασίαν = ραπτόντων λίνῳ, ἦτοι δίκτυα.

Ἐρμηνεύοντες χωρίον τι ἀρχαίου συγγραφέως ὀφείλομεν κατ' ἐξοχὴν νὰ μὴ λησμονώμεν τὴνδε τὴν ἀρχήν, ἣν ἡ ἐρμηνευτικὴ καὶ κριτικὴ δικαίως καὶ ὀρθῶς ἀπαιτεῖ, ὅτι ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν ὅλον τὸ ἔργον τοῦ συγγραφέως καὶ αὐτὸν τὸν συγγραφέα, ἵνα δυνηθῶμεν ὀρθῶς νὰ ἐξηγήσωμεν ἐν ὠρισμένον χωρίον, οὐχὶ δὲ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν μόνον ἐν χωρίον ν' ἀποφαινόμεθα. Τὴν ἀδιαμφισβήτητον ταύτην ἀρχὴν ἐπαναλαμβάνει ὁ Χατζιδάκις ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ Ἡμερολογίῳ τῶν Ἑθνικῶν Φιλανθρ. ἰδρυμάτων, ἐρμηνεύων δύο χωρία πλατωνικὰ τὸ μὲν τοῦ Τιμαίου τὸ δὲ τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ὁ φίλος συναδέλφος κ. Μοστράτος, ἐπιλαθόμενος τῆς ἀρχῆς ταύτης, κάμνει λόγον περὶ σιωπῆς καὶ τῶν περιπτώσεων, καὶ ἄς γίνεταί αὕτη, ἀφορμὴν λαβὼν, ὡς αὐτὸς λέγει, ἐκ τῶν σχολίων εἰς τὸν 438ον στίχον τοῦ Προμηθεῶς ασιωπῶσι γὰρ τὰ πρόσωπα παρὰ ποιηταῖς ἢ δι' αὐθάδειαν ὡς ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν τοῖς Φρυγίῳ, ἢ διὰ συμφορὰν ὡς ἡ Νισθη, ἢ διὰ περίσκεψιν ὡς ὁ Ζεὺς κτλ.». Καὶ λέγει λοιπὸν ἐν ἄλλοις ὅτι ὁ Προμηθεὺς παρ' Αἰσχύλῳ σιγᾷ ὄχι ἐξ ἀλαζονείας καὶ ὑπεροφίας, ἀλλὰ διότι ἡ διήγησις εἶναι ἀνιαρὰ καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἀκούουσι φίλοις. Ἐπιλανθάνεται δὲ πρωτίστως ὁ φίλος συναδέλφος ὅτι ὁ Προμηθεὺς σιωπᾷ καὶ ἐν τῷ προλόγῳ, καὶ αὕτη ἡ σιωπὴ του εἶναι

ἡ κατ' ἐξοχὴν σιωπὴ εἶναι σιωπὴ ἐξεγείρουσα τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν τὸ μὲν πρὸς τὴν ὑπομονὴν του τὸ δὲ πρὸς τὴν ὑψηλοφροσύνην του, διότι δὲν καταδέχεται Προμηθεὺς αὐτὸς ν' ἀπαντήσῃ πρὸς τοὺς ὑπηρετάς του Διός, τὸ Κράτος καὶ τὴν Βίαν, οὐδὲ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἑφαιστον, ἂν καὶ ἐκεῖνος τοσοῦτον συμπαθεῖ τῷ Προμηθεῖ.

Ἄλλὰ πῶς δύναται τις ὁμιλῶν περὶ σιωπῆς καὶ ἐχεμυθίας (οὐχὶ ὀρθῶς γράφει ὁ κ. Μοστράτος ἐχεμυθίας) τοῦ Προμηθεῶς νὰ ἐμπνέηται μόνον ἀπὸ τὸν Σχολιαστὴν καὶ δὴ ἀπὸ Σχολιαστὴν, ὅστις κάμνει τὸ σχολίον του ἀιαφερόμενος εἰς τοὺς γνωστοὺς στίχους τῶν Βασιλέων τοῦ Ἀριστοφάνους; καὶ ὅχι ἀπὸ τὸν Αἰσχύλον αὐτὸν ἀπ' εὐθείας; Ἄλλ' ἔλησμονήθη ὑπὸ τοῦ φίλου συναδέλφου καὶ ἄλλη σιωπὴ παρ' Αἰσχύλῳ ἢ ἐν τοῖς Πέρσαις πολυθρύλητος σιγὴ τῆς πολυμυνίτου Ἀτόσσης

σιγῶ πάλοι δύστηνος ἐκπεληγημένη
κακοῖς· ὑπερβάλλει γὰρ ἢ δε συμφορὰ
τὸ μήτε λέξαι μήτ' ἐρωτήσαι πάθη.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔστωσαν εἰρημένα οὕτως ὡς διὰ βραχυτάτων περὶ τῶν δύο τοῦ Αἰσχύλου χωρίων· νῦν δέ, πρὶν ὁμιλήσω περὶ τῆς ᾠδῆς τῆς Σαπφοῦς αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ δηλώσω ὅτι προθύμως πάνυ θὰ ἐδεχόμην πᾶσαν ἀντίρρησην ἢ ἀναίρεσιν τῆς γνώμης μου ἐπιστημονικὴν, ἂν εὐηρεστεῖτο ὁ φίλος συνάδελφος κ. Μοστράτος νὰ εἴπῃ, εἴ τι εἰπεῖν ἔχει. Θὰ ἦτο δι' ἐμὲ διπλῆ εὐχαρίστησις, ἂν μὴ χαριτογλωσσῶν ἀποκρύψῃ τὰς ἐαυτοῦ πεποιποιθήσεις σιγῶν.

Νῦν δὲ τὸν λόγον ποιούμενος περὶ τῆς ἐτέρας τῶν οὐ πρὸ πολλοῦ ἀνακαλυφθεισῶν δύο

νέων ᾠδῶν τῆς Σαπφοῦς ἐπὶ τμήματος περιγαμνητῆς λίαν ἐφθαρμένης, αἱ ὁποῖαι καὶ ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον, νομίζω, ἐν Sitzungsbericht der Kais. Kön-Preussischen Akad. der Wiss. ὑπὸ τοῦ Schubert μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Neue Buichstücke der Sappho und Alkaios», παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ νὰ μοι ἐπιτρέψῃτε ὅπως κάμω μικρὰν τινὰ ἀνάλυσιν μᾶλλον τοῦ μικροῦ ἀποσπάσματος τῆς α' ᾠδῆς ἢ κριτικὰς παρατηρήσεις, ἵνα μὴ πέραν τοῦ δέοντος καταχρασθῶ τὴν ὑμετέραν ἐπιεικῆ ἀκρόασιν.

Ἡ ἐν ᾠραίῳ Σαπφικῷ μέτρῳ γεγραμμένη ᾠδὴ, ἢ ἐν τῇ α' στήλῃ, τῆς 10 περιόπου στίχοι εἶναι ἀκέραιοι, οἱ δ' ἄλλοι ἔχουσι χάσματα μεγάλα, ψάλλει τὸν ἀποχωρισμὸν μαθητρίας τινὸς καὶ τῆς Σαπφοῦς, διαφαίνεται δ' ἐν αὐτῇ ἢ εἰλικρινῆς ἀγάπη καὶ ἄδολος καὶ ἀγνή ἀφοσίωσις, ἧτις συνέδεεν μαθήτριαν καὶ διδασκάλισαν. Ἴδου αὕτη:

Τεθνάκην δ' ἄδολος θέλω,
ἃ με ψυδομένα κατελίμπανε
πολλὰ καὶ τόδ' ἐένεπεν
«ὦ Ωμι' ὡς δεῖνα πεπόνθαμεν
ψάπφ', ἢ μαν σ' ἀέκοισ' ἀπολιμπάνω».
Τάνδε δ' ἐγὼ τὰδ' ἀμειβόμεν
Χαίρουσα ἔρχεο κάμμεθεν
μείναισθ', οἶθα γὰρ ὡς σε πεδήπομεν.

ἦτοι, θέλω, ψάλλει ἢ Λεοβία αἰοιδός, εἰλικρινῶς τὸν θάνατον, διότι ἐκεῖνη περιπτυσσομένη με πολλάκις μὲ κατελίμπανε καὶ ἔλεγε τὸ ἐξῆς: «Οἴμοι, πόσον δεῖνὰ ἐπάθομεν, ὦ Σαπφοῖ, σὲ ἀφῆνω (τὸ ὀρκίζομαι) παρὰ τὴν θέλησίν μου». Πρὸς αὐτὴν δὲ ἐγὼ ἀπήντησα τὰ ἐξῆς: «Χαίρουσα πήγαине καὶ ἐνθυμοῦ ἐμέ, διότι γνωρίζεις πόσον σὲ περιποιούμεθα».

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ ΠΕΡΙ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ

ὑπὸ

I. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ 'ΑΦΙΓ' εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 16 Ἰανουαρίου 1906).

Διὰ τῶν ἐξῆς δὲν θὰ ἐκθέσω τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας πόλεως Καλιγηδόρος, ἀλλ' ἀπλῶς, εἰ δυνατόν, θὰ φροντίσω νὰ ἐπιχύσω ὀλίγον φῶς ἐπὶ σκοτεινῶν τινῶν σημείων τῆς ἱστορίας αὐτῆς.

Ἡ χρονολογικὴ ἢ βασιζομένη εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τῆς ἱστορίας παραδέχεται μέχρι σήμερον ὅτι παρῆλθον 2580 ἔτη ἀπὸ τῆς κτίσεως τῆς Καλιγηδόρος, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἢ ἐπιστήμη ἔταμε νέας ὁδοὺς, πῦσσα ν' ἀκολουθῇ τὴν παράδοσιν ἀνεξελέγκτως, ἐζήτησε νὰ ἐξελέγξῃ τὴν μαρτυρίαν ἐκείνης διὰ τῆς μαρτυρίας τῶν ἰδίων ὀφθαλμῶν καὶ διὰ τῆς αὐτοψίας. Ὑποκταστήσασα δὲ εἰς τὴν παράδοσιν τὴν ἐξελέγξεν τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνακαλυπτομένων ἀντικειμένων εὐρέθη ἐνώπιον πορισμάτων νέων, ἐμπληκτικῶν πολλάκις, ἅτινα μένουσιν οὐχ ἤττον καὶ δι' αὐτὴν νέα αἰνίγματα. Τεμάχια ἐπὶ παραδειγματι πυρίτου λίθου κεκομμένα διὰ χειρὸς ἀνθρωπίνης καὶ μεταπεποιημένα εἰς πελέεις, πρίονας, αἰχμάς βελῶν καὶ ἄλλα ἔργα εἰς ὅσα ὡς δὲ καὶ κέρατα ζῶων μεταπεποιημένα εἰς ἄγκιστρα καὶ βέλη εἶναι μαρτύρια ἀναντίρρητα τῆς ὑπάρξεως ἐκεῖ, ἔνθα ταῦτα εὐρέθησαν, ἔργα τῶν καὶ μάλιστα ὅταν καὶ ἀνθρώπινα ὅσα εὐρηνται μετὰ ὁσῶν προκατακλυσμαίων ζῶων ἐν τῷ αὐτῷ στρώματι τῆς γῆς. Τῇ φρεσὶ ταύτῃ στοιχοῦντες καὶ ἡμεῖς λέγομεν ὅτι τὰ εὐρεθέντα ἀντικείμενα φέρουσιν ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν ν' ἀποδώσωμεν τὴν οἰκισιν τῆς τε Καλιγηδόρος καὶ τῆς περιφερείας αὐτῆς εἰς ἀπωτάτην περίοδον, ἀρχαιοτέραν ἕως καὶ αὐτῆς τῆς περιόδου τῆς ὀρισθείσης ὡς ἀρχῆς τοῦ σημερινοῦ κόσμου· διότι ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εὐρημάτων καθίσταται λίαν φανερόν ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς περιφερείας ταύτης δὲν εἶχον οὐδ' ἐγνώρισαν τὸν τε χαλκὸν καὶ σίδηρον, δι' ὃ καὶ συνφθὰ τοῖς εὐρήμασι τοὺς κατακτάττομεν εἰς τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ὀρισθείσας ἐποχάς, ἤτοι εἰς τὴν λιθίνην, νεολιθίνην, προϊστορικὴν καὶ φοινικικὴν.

Ἄτυχῶς οὐδεὶς μέχρι τοῦδε προέβη εἰς τὴν ἐξακριβῶσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐδάφους, ἐν ᾧ ὀλόκληρος προϊστορικὴ πόλις κεῖται ἰεθαμμένη εἰς τὸν ἄνωθι τοῦ Καλιγητός ποταμοῦ (Κουρμπαγαλή-δερέ) λόφον, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῶν ἐκεῖ ἐμφανιζομένων προϊστορικῶν ἀντικειμένων, εἰ καὶ ὁ βίος τῶν παναρχαίων ἐκεῖνων κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης, οἷον γνωρίζομεν αὐτὸν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε τεκμηρίων, δὲν πρέχει πολλὴν τὴν ποικιλίαν, οὐδ' ἡ τέχνη δεικνύει πολυμερῆ προαγωγὴν, οὐχ ἤττον συστηματικὰ ἀνασκαφαὶ ἤθελον διασαφηνίσαι ἕως ἔτι ἀκριβέστερον τὰ κατὰ τὴν ὑπαρξιν καὶ τὸν βίον τῶν κατοίκων τῆς προϊστορικῆς ταύτης πόλεως. Εὐχῆς δ' ἔργον εἶναι νὰ δοθῇ ποτε ἀφορμὴ πρὸς τοιαύτην συστηματικὴν ἔρευναν, διότι τότε μόνον θὰ καταστῇ δυνατόν νὰ γνωρίσωμεν πλησιέστερον τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως ταύτης, οἵτινες καὶ μενέτωσαν ἀνώνυμοι μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου· πᾶσαν δὲ νῦν ἀπόπειραν πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ λαοῦ εἰς ὃν ἀνήκουσι, νομιζομένη ἐσπευσμένην, ἐπειδὴ βαινομεν ἐπὶ ἐδάφους κινδυνώδους ὅπου εὐχερεῖς αἱ παρανοήσεις, συχνὴ δὲ πολλάκις ἢ ἐκ προκαταλήψεως παραπλάνησις. Καὶ πῶς ὅχι; πῶς δυνάμεθα οἱ τὰ τῆς ἐποχῆς σχεδὸν ἡμῶν πολλάκις μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξακριβώσωμεν, νὰ ἐρευνήσωμεν ἐν ἀναμφισβητήτῳ ἀσφαλεῖς τὰ λείψανα καὶ τὰς περιπετείας ἐποχῶν ἀπωτάτων; Ἡ ἀπόστασις αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ὡς δὲ καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ ἐδάφους ἕνεκα γεωλογικῶν λόγων εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἐπιλαμβανόμενοι τῆς μελέτης τούτων μετὰ τὴν ἐξερεύνησιν ἐκείνων δυνάμεθα νὰ λέγωμεν ὅτι μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων.

Βεβαίως τὸ θέμα εἶναι σπουδαιότατον καὶ ἀνώτερον τῶν δυνάμεών μου, διότι πλὴν τῆς παραβολῆς κειμένων ἀρχαίων ἱστορικῶν καὶ γεωγράφων ἀντιφρονούντων πολλάκις ἀλλήλοις χρειάζεται κυρίως καὶ ἐπιτόπιος καὶ πολυχρονίος μελέτη καὶ ἀνίχνευσις καὶ ἐξέλεγο-

ξίς τοῦ ἐδάφους πρὸς ἀνακάλυψιν λειψάνων ἐπιμαρτυρούντων τὰ γραφόμενα. Ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ ἡ ἐτυμολογία τῶν κριτῶν μου θὰ εἶναι ἐπιεικής, μάλιστα δὲ ὅταν ἀναλογισθῶσιν ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ζητοῦντες νὰ διορθώσωσι τοὺς προγενεστέρους των, ὑποπίπτουσι πολλάκις εἰς λάθη ἀσυγχώρητα. Αὐτὸς ὁ ἱστορικός Διόδωρος, ὅστις ἤκμαζε κατὰ τὸν πρῶτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, περὶ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας ἐνῶ γράφει: ¹ «...κα-»
 «θλόου γὰρ τοὺς παλαιούς μύθους οὐχ ἀπλήν»
 «οὐδὲ συμπεφωνημένην ἱστορίαν ἔχειν συμ-»
 «βέθηκε. Δι' ὅπερ οὐ χρὴ θαυμάζειν, ἐάν»
 «τινα τῶν ἀρχαιολογουμένων μὴ συμφώνως»
 «ἄπασι τοῖς ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι συγ-»
 «κρίνωμεν...», πσρακατιῶν δὲ κεφ. 49 λέγει:
 «.... ἔπειτα τὸν μὲν *Γλαυκὸν* δῦναι πύ-»
 «λιν εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς δ' Ἀργοναύτας»
 «κατὰ στόμα τοῦ *Πόντου* γενομένους, προς-»
 «πλεῦσαι τῇ γῆ, βασιλεύοντος τότε τῆς χώ-»
 «ρας *Βύζαντος* ἀφ' οὗ καὶ τὴν πόλιν τῶν»
 «*Βυζαντιῶν* ὠνομάσθαι...» ἐνῶ ἡ Ἀργο-
 «ναυτικὴ ἐκστρατεία, ὡς παραδίδεται, ἐγένετο
 πρὸ τοῦ τραϊκοῦ πολέμου, παρὰ δὲ τῷ ρη-
 θέντι συγγραφεῖ ἡ ἐπάνοδος αὐτῆς ἐγένετο
 ἐπὶ *Βύζαντος* τοῦ θεμελιώσαντος τὸ *Βυζάντιον*,
 ἑπτακαίδεκα ἔτη ὑστερότερον τῆς *Καλιγηδό-
 ρος*, τῷ 658 π. Χ.

Α'

Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐξέλι-
 ξιν τῆς *Καλιγηδόρος* καλὸν θεωροῦμεν νὰ ἐξε-
 τάσωμεν αὐτὴν τε καὶ τὴν περιφέρειάν της
 ὑπὸ γεωλογικὴν ἔποψιν· διότι οὐκ ὀλίγον θέλει
 συμβάλλει καὶ ἡ ἐξέτασις αὐτῆ εἰς τὸ θέμα
 μας. Ἐκ τῶν ἱστορικῶν βλέπομεν ὅτι τὴν
Καλιγηδόρα παρέρρεε ποταμὸς τὸ ὄνομα *Κάλι-
 γρας* καὶ ὅστις ἐπωνομάσθη οὕτως ἢ ἀπὸ υἱοῦ
 τινος τοῦ *Κρόνου* ἢ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ μάν-
 τews *Κάλιγαντος*,² ὥστε μνεῖα μόνον περὶ
 ἐνὸς ποταμοῦ γίνεται. Ἄλλ' ἄρά γε ὁ ποτα-
 μὸς οὗτος, ὃν βλέπομεν σήμερον εἶναι καὶ ὁ
 κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους; κατ' ἐμὲ
 οὐχί, διότι ἂν τοῦτο οὕτως ἔχη, τότε πρέπει
 καὶ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὑπῆρχον δύο ποτα-
 μὲν παραρρέοντες τὴν πόλιν καὶ ἡ κυρίως το-
 ποθεσία τῆς νῦν *Καλιγηδόρος* κατὰ τοὺς χρό-
 νους ἐκείνους θ' ἀπετέλει νησίδα ἐν τῷ στομίῳ
 δύο ἐκβολῶν, ὅτι δ' ὑπῆρχε καὶ ἄλλος ποτα-

μὸς ἀρχαιότερος τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον.
 Καὶ ὅτι ὁ νῦν ποταμὸς εἶναι νεώτερος καὶ
 ἀποτέλεσμα ἐκ τῆς ξηράνσεως τοῦ πρώτου
 τούτου δεικνύται ἐκ τῶν παρὰ τὴν κοίτην
 αὐτοῦ ὀγκολίθων, διότι καὶ μὲν ἡ νῦν κοίτη
 τοῦ ποταμοῦ φαίνεται ὑπὸ τὴν σημερινὴν γεω-
 λογικὴν ἔποψιν φυσικὴ, ἀλλ' ἐξετάζων τις τὰς
 πλευράς τῆς κοίτης αὐτοῦ δὲν βλέπει τι τὸ
 πανάρχαιον, ἐνῶ ἔχγη κοίτης *παναρχαίου πο-
 ταμοῦ* ἐκβάλλοντος εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν
 τῆς πόλεως καὶ νῦν ἐκλιπόντος ἀπκντῶσιν ἐν
 τῇ νῦν συνοικίᾳ *Γελ-δεργμενί* (Ἀνεμόμυλος)
 παρὰ τὴν ἐκεῖ ἰδρυθεῖσαν γερμανικὴν σχολὴν
 καὶ ὅστις κατήρχετο ἐκ τῶν ἀπέναντι τοῦ
Γελ-δεργμενί ὑψωμάτων ὡς καὶ τῶν ἐκεῖ ἀνα-
 καλυφθέντων *παναρχαίων* ποταμιαίων λίθων,
 μαρτυρούντων κοίτην διευθυνομένην πρὸς τὴν
 ρηθείσαν σχολὴν, ὥστε ἐπειδὴ παρὰ τοῖς ἀρ-
 χαιοῖς συγγραφεῦσι γίνεται μνεῖα μόνον περὶ
 ἐνὸς ποταμοῦ καὶ ἐπειδὴ τὴν τοῦ νῦν κοίτην
 δὲν ἐπιμαρτυρεῖ τι τὸ πανάρχαιον, δυνάμεθα
 νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ πανάρχαιος ποταμὸς ἦτο ὁ
 ἐκβάλλων εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν καὶ οὐχὶ ὁ
 νῦν ὁ ἐκβάλλων εἰς τὴν ἀνατολικὴν, καὶ ὅτι
 γεωλογικῶν λόγων ἕνεκα μετέβαλλε τὴν κοί-
 τήν του. Τοιαῦται δὲ μεταβολαὶ συνέβησαν
 καὶ ἀλλαχοῦ ὡς εἰς τε τὸν *Καύκασον* καὶ τὸν
Βόσπορον ἀλλοῦ μὲν ἐξαιρούσαι τὸ ἔδαφος καὶ
 ἀλλαχοῦ καθιζάνουσαι¹.

1. Ἴδου δὲ τί περὶ Πόντου γράφουσι *Στράτων* τε καὶ
Στράβων· καὶ ὁ μὲν πρῶτος (*Στράτων*, κεφ. 49) «... ὅτι
 » φησὶν οἴεσθαι τὸν *Εὐξείνιον* μὴ ἔχειν πρότερον τὸ κατὰ
 » *Βυζάντιον* στόμα, τοὺς δὲ ποταμοὺς βιάσασθαι καὶ ἀνοῖ-
 » ξαι τοὺς εἰς αὐτὸν ἐμβάλλοντας, εἴτ' ἐκπεσεῖν τὸ ὕδωρ
 » εἰς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Ἑλλήσποντον...», εἶτα
 (*Στράβων*, κεφ. 50) «... δοκεῖν δὲ κἂν χωσθῆναι τὸν
 » Πόντον ὅλον εἰς ὕστερον, ἂν μένωσιν αἱ ἐπιρροῦσαι τοιαῦ-
 » ται...» καὶ παρακατιῶν ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς λέγει
 (*Στράβων*, κεφ. 51) «... οὐδὲ γὰρ ἂν τοῦ κατὰ *Βυζάν-
 » τιον* ροῦ τὸ ἔδαφος ἦτιατο, λέγων ὑψηλότερον τὸ τοῦ
 » *Εὐξείνιον* ἢ τὸ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ ἐξῆς πελάγους ἅμα
 » καὶ αἰτίαν προστιθείς· ἀπὸ γὰρ τῆς ἰλῦος τῆς ἀπὸ τῶν
 » ποταμῶν καταφερομένης πληροῦσθαι τὸν βυθὸν καὶ βρα-
 » χυῖν γίνεσθαι, διὰ τοῦτο, δὲ καὶ ρεῖν εἰς τὰ ἐκτός...»
 ὁ δὲ δεύτερος μὴ παραδεχόμενος τὰ ρηθέντα γράφει (*Στρά-
 βων*, κεφ. 52) «... ἐκεῖνο δὲ πυνθάνομαι τί ἐκόλυε, πρὶν
 » ἀνεφῆναι τὸ στόμα τὸ κατὰ *Βυζάντιον*, ταπεινότερον ὄν
 » τὸ τοῦ *Εὐξείνιον* ἔδαφος τοῦ τῆς Προποντίδος καὶ τῆς ἐξῆς
 » *Σαλατῆς* πληρωθῆναι ὑπὸ τῶν ποταμῶν, εἴτε *Σάλατταν*
 » οὔσαν καὶ πρότερον, εἴτε λίμνην μεῖζον τῆς *Μαιώτιδος*;
 » εἰ γὰρ τοῦτο συγχωροῖτο, προσερήσομαι καὶ τοῦτο· ἀρά
 » γε ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὕδατος ἐκείνου καὶ τοῦ τῆς Προπον-
 » τίδος οὐχ οὕτως εἶχεν ὥστε, μέχρι μὲν ἡ αὐτὴ ἦν, μὴ

1. Βιβλ. IV, κεφ. 44.

2. Ἰσίδωτος, Β' IV, 85.

Περὶ δὲ τοῦ Βοσπόρου βλέπομεν ὅτι ἐν τῷ στομίῳ αὐτοῦ ὑπῆρχον δύο νῆσοι *Κυραεαί* καλούμεναι καὶ κατ' ἄλλους *Συμπληγάδες πέτραι* καὶ ὅτι κατὰ τοὺς μυθικούς ἐκείνους χρόνους οἱ λαοὶ ἐπίστευον ὅτι ἡ διάβασις αὐτόθεν ἦτο ἀδύνατος, διότι συνεκρούοντο πρὸς ἀλλήλας καὶ οὕτω ἀπέκλειον τὸ πέρασμα τῆς θαλάσσης, ἀνέβαινε δὲ ἐξ αὐτῶν πολλή ὀμίχλη καὶ ἠκούετο φοβερός κρότος,

... ταὶ δ' ἄμυδις πάλιν ἀντία ἀλλήλων ἄμφω ὁμοῦ ξυνοῦσαι ἐπέκλυον, ὧροτο δὲ πολλή ἄλμη ἀναβρασθεῖσα, νέφος ὡς· αὐε δὲ πόντος σμερδαλέον πάντη δὲ περὶ μέγας ἔβρομεν αἰθήρ, κοίται δὲ σπήλυγγες ὑπὸ σπιλάδας τροχέας κλυζούσης ἄλδς ἔνδον ἐβόμβον ὑπόθι δ' ὄχθης λευκὴ καχλάζοντος ἀνέπιπε κύματος ἄχρη,¹

δι' ὃ καὶ οἱ Ἀργοναῦται κατέφυγον εἰς τὸν ἐν Σαλμυδησῶ τῆς Θράκης διαμένοντα τυφλὸν μάντιν *Φινέα*, ὅπως παρακαλέσωσιν αὐτὸν καὶ τοῖς ὑποδείξῃ τὸ πῶς δύνανται νὰ διέλ-

θωσιν, ἐκείνος δ' ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὰς αἰτηθείσας ὁδηγίας περὶ τοῦ ταξειδίου των καὶ περὶ τῶν *Συμπληγάδων πετρῶν*. "Ὅτε λοιπὸν ἔφθασαν οἱ ἥρωες πλησίον τῶν *Συμπληγάδων πετρῶν* κατὰ συμβουλήν τοῦ ρηθέντος μάντεως ἀφῆκαν περιστέρην νὰ διέλθῃ διὰ τῶν πετρῶν καὶ τῆς ὁποίας μόνον τὰ ἄκρα τῆς οὐράς ἢ σύγκρουσις αὐτῶν ἀφῆρσεν. Ἀμα δ' ἤρχισαν πάλιν αἱ πέτραι νὰ ἀνοίγωνται μετὰ κωπηλασίας ἐντόνου τῆ προτροπῆ τοῦ *Εὐφήμου* διήλθον μὲν οἱ Ἀργοναῦται ἄλλ' ἔπαθε τὸ κάτωθεν μέρος τοῦ πλοίου.

Ἐκ ταύτης τῆς μυθολογικῆς ἀφηγήσεως ἐξάγομεν πρῶτον ὅτι αἱ *Συμπληγάδες πέτραι* δὲν συνεκρούοντο πρὸς ἀλλήλας ἀλλὰ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ (νῦν ἐν τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης) ὑφίσταντο δύο ἀπλοῖ βράχοι κωλύοντες τότε τὴν ἔνωσιν τοῦ Πόντου μετὰ τῆς Μεσογείου, καὶ δεύτερον ἡ πολλὴ ὀμίχλη καὶ ὁ φοβερός κρότος ὅστις ἠκούετο δὲν ἦσαν ἀντηχήσεις τῶν συγκρούσεων παρὰ ἀποτελέσματα ἠφαιστείου ἐν ἐνεργείᾳ, ὡς καὶ νῦν συμβαίνει, ἐκεῖ ἐνθα ὑπάρχουσι τοιαῦτα. "Ὅτι δ' ὑπῆρχε παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Βοσπόρου κατὰ τοὺς προϊστορικούς χρόνους ἠφαιστεῖον καὶ τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον ἐκ τῆς ἀπλῆς τοῦ ἐδάφους παρατηρήσεως. "Ὡστε ἐπειδὴ αἱ *Συμπληγάδες πέτραι* ἀπέκλειον τὴν ἔνωσιν τῶν δύο θαλασσῶν διὰ τοῦτο καὶ ὁ *Φινεὺς* ὑπέδειξεν εἰς τοὺς Ἀργοναύτας νὰ φονεύσωσι τὸ πρῶτον τὰς Ἀρπυίας καὶ εἶτα θὰ τοῖς ἔδιδε τὰς ἀπαιτουμένας ὁδηγίας πρὸς διάβασιν, δηλὰ δὴ νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς κυνηγεσίαν, νὰ φθάσῃ ἡ χειμερινὴ περίοδος τοῦ φθινοπώρου καὶ τότε οἱ ἐκ τῶν πολλῶν βροχῶν κατερχόμενοι εἰς τε τὸν Πόντον καὶ τὸν Βόσπορον ποταμοὶ νὰ ἐπιφέρωσι πλημμύρας ἐνούσας τὰς δύο θαλάσσας ὅτε καὶ ἡ διάβασις τοῦ πλοίου θὰ ἦτο δυνατὴ, « . . . πολλῶν εἰσιπιτόντων » ρευμάτων εἰς περιγραφὴν ἀγγείων ὠρισμένων, πλεῖον αἰεὶ καὶ πλεῖον γίνεσθαι τὸ ὑγρόν, ὃ μηδεμιᾶς μὲν ὑπαρχούσης ἐκρύσεως δέον ἂν ἦν προσκναβαῖνον αἰεὶ μειζῶ καὶ πλείω τοῦ κοιλώματος περιλαμβάνειν τόπον, ὑπαρχουσῶν δ' ἐκρύσεων ἀνάγκη τὸ προσγινόμενον καὶ πλεονάζον ὑπερπίπτον ἀπορρεῖν καὶ φέρεσθαι συνεχῶς διὰ τῶν ὑπαρχόντων στομάτων. . . »¹ "Ὅτι δὲ τοιοῦτων τι ἐξάγεται ἐκ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ *Φινέως*, παραλειπομένης τῆς μυθολογικῆς αὐτῶν χροιάς, τοῦτο

» βιάζεσθαι πρὸς ἔκρυσιν διὰ τὴν ἐξ ἴσης ἀντέρεισιν καὶ
» Ἐλιφιν, ἐπειδὴ δὲ ὑπερεπόλασεν ἡ ἐντός, βιάσασθαι καὶ
» ἀπερᾶσαι τὸ πλεονάζον, ἐκ δὲ τούτου γενέσθαι σύρρουν
» τὸ ἔξω πέλαγος τῷ ἐντὸς καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιφανείαν ἐκείνω
» λαβεῖν, εἶτε Σαλαττίω, εἶτε λιμναίω μὲν πρότερον ὄντι,
» Σαλαττίω δὲ ὕστερον, διὰ τὴν μίξιν καὶ τὴν ἐπικράτειαν;
» εἰ γὰρ καὶ τοῦτο δῶσσοισι, ἡ μὲν ἔκρυσις οὐκ ἂν κω-
» λούτο ἢ νῦν, οὐκ ἀπὸ ὑπερτέρου δὲ ἐδάφους οὐδὲ ἐπι-
» κλινοῦς, ὅπερ ἤξιον Στράτιον . . . » παρακατιῶν δὲ (κεφ. 54) « . . . τὴν μὲν οὖν τοιαύτην αἰτιολογίαν ἤττον ἂν τις
» ἀποδέξαιτο· μᾶλλον δ' ἀπὸ τῶν φανερωτέρων καὶ τῶν
» καθ' ἡμέραν τρόπον τινὰ ὀρωμένων ἀναπτέον τὸν λόγον·
» καὶ γὰρ κατακλυσμοὶ καὶ σεισμοὶ καὶ ἀνακυστήματα καὶ
» ἀνοιδῆται τῆς ὑφάλου γῆς μετεωρίζουσι καὶ τὴν Σαλατ-
» ταν, αἱ δὲ συνιζήσεις ταπεινοῦσιν αὐτήν· οὐ γὰρ μύδροι
» μὲν ἀνενεχθῆναι δύνανται καὶ μικραὶ νῆσοι, μεγάλαί
» δ' οὐ· οὐδὲ νῆσοι μὲν, ἡπειροὶ δ' οὐ. ὁμοίως δὲ καὶ
» συνιζήσεις καὶ μικραὶ καὶ μεγάλαί γένοιντ' ἂν, εἴπερ καὶ
» χάσματα καὶ καταπόσεις χωρίων καὶ κατοικιῶν, ὡς ἐπὶ
» Βούρας τε καὶ Βιζώνης καὶ ἄλλων πλειόνων, ὑπὸ σει-
» σμοῦ γενέσθαι φασί . . . », ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Στράβων
» παραδέχεται μᾶλλον γεωλογικούς λόγους περὶ ἐνώσεως
» Εὐξείνου Πόντου καὶ Προποντιδος. Τοῦτ' αὐτὸ δυνάμεθα νὰ
» εἴπωμεν καὶ περὶ τῆς Καυκασίας χώρας περὶ ἧς λέγεται
» ὅτι ἡ Κασπία ἦν οὗτο ἄλλοτε μετὰ τοῦ Εὐξείνου διὰ τῆς
» Ἀζοφικῆς καὶ αὐτὴ ἡ Ἀραλὶς λίμνη εἶναι τμήμα τῆς
» πρώτης καὶ ὅτι ἐπῆλθεν ἡ ἀπομόνωσις αὕτη ἔνεκεν γεωλο-
» γικῶν λόγων ἀνυψωθέντος εἰς πολλὰ μέρη τοῦ ἐδάφους ὡς
» δείκνυται ἐκ τῆς ἐξετάσεως αὐτοῦ, ὅπερ εἶναι ἀλατούχου
» φύσεως, ψάμμω τε καὶ ἀργίλλω ἀνμίκτος, ἄλυσκαῖς, ἀπο-
» κερυσταλλωμένω ἄλατι καὶ κοχχυλίαις, οὐδὲν κοινὸν
» τούτων ἐγόντων πρὸς τὰ τῶν ποταμῶν.

1. Ἀπολλ. Ἀργον. Β', στίχ. 566—572.

1. Πολυδίου Ἱστορία, βιβλ. Δ', κεφ. 39.

κάλλιστα επιμαρτυρείται και ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνίου λεγομένων¹

« τὸ δὲ πολλὸν ὑπὸ τρόπῳ ἐξεκυλίσθη,
» ἐκ δ' αὐτῆν πρῶμνηθεν ἀνείρουσε τηλόθι νῆα
» πετρῶν ὑποῦ δὲ μεταχθονίη πεφόρητο ».

ἤτοι διερχομένης ἐκ τῶν Συμπληγάδων πετρῶν τῆς Ἀργιῶς ἢ μὲν τρόπις αὐτῆς ἐσύρθη, τὸ δὲ προεζέχον μέρος τῆς πρῶμνης, τὸ πηδάλιον, ἔπαθεν, οὐ ἢ κάτω ἄκρα ἐζέχει πάντοτε και αὐτῆς τῆς τρόπιδος, διότι ἐάν αἱ Συμπληγάδες πέτραι συνεκρούοντο πρὸς ἀλλήλας θὰ κατέστρεφον τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου και δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ γίνη λόγος περὶ τρόπιδος ἣτις εὐρίσκεται εἰς τὸ κατώτατον ἄκρον και εἰς τὸ πλέον εἰσέχον μέρος τοῦ πλοίου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λοιπὸν τῶν περὶ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας πρὸς παραλαβὴν τοῦ χρυσομάλλου δέρατος² ἀφηγήσεων ἔχομεν κάλλιστα ὑπ' ὄψει ὅτι αἱ δύο θάλασσαι κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους δὲν ἦνοῦντο και ὅτι παρέκειτο ἠφαιστειὸν ἐν ἐνεργείᾳ τότε, και ὅτι τὸ ἠφαιστειὸν τοῦτο ἐν μεταγενεστέροις τῆς ἐκστρατείας ἐκείνης χρόνοις και ἐν μεγαλειτέρᾳ ἐκρήξει ἐπέφερε τὴν ἔνωσιν τῶν δύο θαλασσῶν ἀλλοῦ μὲν καθιζάνουσα παρακείμενα μέρη τοῦ Βοσπόρου και ἀλλαχοῦ ἀνυψοῦσα τὰ ἐδάφη, ὅτε θὰ ἐπῆλθε και ἡ τελευταία τοῦ ρηθέντος ἠφαιστείου παντελῆς ὕψεσις. Ὅπως λοιπὸν ἐν τῷ Βοσπόρῳ καθιζήσιν οὕτω και ἐν Χαλκηδόνι θὰ ἐπέφερον ἀνύψωσιν τοῦ ἐδάφους, ἣτις και μετέβαλλε τὴν κοίτην τοῦ τότε παραρρέοντος τὴν Καλχηδόνα ποταμοῦ· τοῦτο πλέον ἐκ τῶν ρηθέντων δεικνυται ἀναντίρρητον, ἴσως δὲ και αἱ νῦν Πριγκιπόνησοι εἰσὶν ἀποτελέσματα τῆς τελευταίας ταύτης ἐκρήξεως.

Β'

Ἐκ τῶν ιστορικῶν μόνον δῆλον γίνεται ὅτι ὁ Ἀρχίας ἐπτακαίδεκα ἔτη πρότερον τοῦ Βύ-

1. Ἀργοναυτικά, βιβλ. Β', στίχ. 588—590.

2. Παρὰ Σουίδα ἐν τῇ λέξει δέρας ἀναγινώσκομεν «τὸ χρυσομάλλον δέρας, ὅπερ ὁ Ἰάσων διὰ τῆς Ποντικῆς » Σαλάσσης σὺν τοῖς Ἀργοναύταις εἰς τὴν Κολχίδα παρα- » γενόμενοι ἔλαβον, και τὴν Μήδειαν τὴν Αἰήτου τοῦ βα- » σιλέως Συνατέρα. τοῦτο δὲ ἦν οὐχ ὡς ποιητικῶς φέρε- » ται, ἀλλὰ βιβλῶν ἦν ἐν δέρμασι γεγραμμένον, περιέχον » ὅπως δεῖ γίνεσθαι διὰ χημείας χρυσόν. εἰκότως οὖν οἱ » τότε χρυσοῦν ὠνόμαζον αὐτὸ δέρας διὰ τὴν ἐνέργειαν » τὴν ἐξ αὐτοῦ. Io. Antioch.».

ζαντος ἐθεμελίωσε τὴν Καλχηδόνα (τῷ 675 π. Χρ.), ἡμεῖς ὁμως θέλομεν ἀποδείξει ὅτι και πρὸ τῆς ἐκεῖ μεταβάσεως τοῦ Ἀρχίου κατώκουν ἄλλοι λαοὶ ὡς δὲ και εἰς ποῖον μέρος αὐτῆς. Οὐδὲν δὲ κατ' ἀρχὰς λείψκνον τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς τῆς πάλαι Καλχηδόνας ἔχοντες ὑπ' ὄψει και μηδεμίαν παρὰ τοῖς νεωτέροις ιστορικοῖς μνείαν εὐρίσκοντες, ἐνῶ εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης ἔρευμαι ἐγένοντο ὑπὸ τῶν ἐκεῖ σοφῶν και συνθήροισαν τοιαύτας μαρτυρίας ἐν τοῖς μουσείοις αὐτῶν, ἠναγκάσθημεν νυχθημερὸν νὰ διατρέξωμεν τὰ περίξ τῆς Καλχηδόνας ἐξετάζοντες και ἀνιχνεύοντες ἐπισταμένως, ἄτε μὴ δυνάμενοι νὰ κάμωμεν ἀνασκαφάς, τὰς κοίτας τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ και ἄλλων ρυάκων, ἀγρούς, λόφους και τύμβους και κατωρθώσαμεν νὰ ἴδωμεν εὐτυχῶς τεμάχια τινὰ διαφόρων ἀντικειμένων και διαφόρων ἐποχῶν, περὶ ὧν θέλω γράψαι τὰ εἰκότα ἐν τῷ προσεχῶς ἐκδοθησομένῳ ἔργῳ μου ὑπὸ τὸν τίτλον «**Προϊστορικὰ εὐρήματα**».

Ἐκ τῶν τεμαχίων τούτων τῶν λειψάνων τῶν παναρχαιοτάτων χρόνων δῆλον γίνεται ὅτι ἡ περιφέρεια τῆς Καλχηδόνας κατωκεῖτο ἀρχαιοτάτα και ὅτι κατὰ τὴν νεολιθίνην ἐποχὴν εἶχε συγκοινωνίαν πρὸς τὴν τότε γνωστὴν οἰκουμένην, διότι πολλοὶ τῶν λίθων ἐξ ὧν συνέκειντο τὰ ἐργαλεῖα τῶν, εἶναι ἐκ τῆς κεντρῶας Ἀσίας, Εὐρώπης, κυρίως δὲ ἐξ Ἰνδιῶν και ἐν μέρει ἐκ τῆς Ἀμερικῆς αὐτῆς¹.

Ὁ ἀρχαιοτάτος τῶν ιστορικῶν και πατὴρ τῆς ιστορίας Ἡρόδοτος² γράφει τὰ ἐξῆς ὀλίγα σχετικὰ πρὸς τὴν κτίσιν τῆς Καλχηδόνας: «... οὗτος δὲ ὁ Μεγάβακος εἶπας τότε τὸ » ἔπος ἐλίπετο ἀθάνατον μνήμην πρὸς Ἐλ- » Ἀλεπορτίων· γενόμενος γὰρ ἐν Βιζαντίῳ » ἐπύθετο ἐπτακαίδεκα ἔτεσι πρότερον Καλ- » χηδοῖους κτίσαντας τὴν χώραν Βιζαντίων, » πυθόμενος δὲ ἔφη Καλχηδοῖους τοῦτον τὸν » χρόνον τυγχάνειν ἐόντας τυφλοῦς· οὐ γὰρ » ἂν τοῦ καλλίονος παρεόντος κτίσειν χώραν » τὸν αἰσχίονα ἐλέσθαι, εἰ μὴ ἦσαν τυφλοὶ...». Ὡσαύτως ὁ γεωγράφος Στράβων³ σημειοῖ τὰ ἐξῆς: «... ἐπειδὴν δὲ ἤδη συνάψηταις Κνα- » νείας και παραλλάξῃ ταύτας, ἐκ τῆς Χαλ- » κηδορικῆς ἀκτῆς λευκὴ τις πέτρα προπί-

1. Archéologie Préhistorique, par le baron J. de Baye, p. 253.

2. Ἐκδ. Λιψίας, βιβλ. IV, κεφ. 144.

3. Ἐκδ. Λιψίας, κεφ. 320.

» ππουσα φοβεῖ τὸ ζῶν ὡς' εὐθύς εἰς τὴν
 » περαιάν τρέπεσθαι· παραλαβὼν δ' ὁ ἐνταῦθα
 » ροῦς, ἅμα καὶ τῶν τόπων εὐφυῶν ὄντων
 » πρὸς τὸ τὸν ἐκεῖ ροῦν τῆς θαλάττης ἐπὶ τὸ
 » *Βυζάντιον* καὶ τὸ πρὸς αὐτῷ *Κέρας* τετρά-
 » φθαι, φυσικῶς συνελαύνεται δεῦρο καὶ πα-
 » ρέχει τοῖς *Βυζαντίοις* καὶ τῷ δῆμῳ τῶν
 » *Ρωμαίων* πρόσοδον ἀξιόλογον. *Χαλκηδόνιοι*
 » δ' ἐπὶ τῆς περαιᾶς ἰδρυμένοι πλησίον οὐ
 » μετέχουσι τῆς εὐπορίας ταύτης διὰ τὸ μὴ
 » προσπελάζειν τοῖς λιμέσιν αὐτῶν τὴν πηλα-
 » μύδα· ἢ δὴ καὶ τὸν *Ἀπόλλω* φασὶ τοῖς
 » κτίσασαι τὸ *Βυζάντιον* ὕστερον μετὰ τὴν ὑπὸ
 » *Μεγαρέων Χαλκηδόνο*ς κτίσιν· χρηστηρια-
 » ζομένοις προστάξει ποιήσασθαι τὴν ἰδρυσιν
 » ἀπεναντίον τῶν τυφλῶν, τυφλοὺς καλέσαντα
 » τοὺς *Χαλκηδονίους*, ὅτι πρότεροι πλεύσαν-
 » τες τοὺς τόπους, ἀφέντες τὴν πέραν κατα-
 » σχεῖν τοσοῦτον πλοῦτον ἔχουσαν, εἶλοντο τὴν
 » λυπροτέραν. . . ». Ἐκ τῶν γραφομένων λοι-
 » πὸν τοῦ *Ἡροδότου* οὐδὲν τὸ σοβαρὸν βλέπο-
 » μεν διατὶ ὁ τῆς ἀποικίας τῶν *Μεγαρέων* ἀρ-
 » χηγὸς *Ἀρχίας* προετίμησε τὴν θέσιν τῆς
 » *Χαλκηδόνο*ς, ἀντὶ τῆς τοῦ *Βυζαντίου* καὶ
 » διατὶ ἐκάλεσε τὴν πόλιν *Καλχηδόνα* οὐχὶ ἐκ
 » τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἢ τῆς πατριδος του, ὡς
 » ἔθισται σχεδὸν ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀποικι-
 » ῶν. Καὶ ἐκ τοῦ νεωτέρου *Στράβωνος* τοῦτο
 » μόνον παρατηροῦμεν ὅτι ἡ τοποθεσία τοῦ
 » *Βυζαντίου* εἶχε πολὺν πλοῦτον ἕνεκα τῶν πη-
 » λαμύδων, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ διευκρινίζηται
 » ἂν οἱ ἀρχηγοὶ *Ἀρχίας* τε καὶ *Βύζας* ἐθήρευον
 » θέσιν παρέχουσαν αὐτοῖς πλοῦτον ἐκ πηλα-
 » μύδων καὶ κατὰ ποῖαν ὥραν τοῦ ἔτους ἐκά-
 » τερος αὐτῶν ἐθεμελίωσε τὴν οἰκίαν πόλιν,
 » (γνωστὸν τυγχάνει πᾶσι τοῖς συμπολίταις
 » ἡμῶν ὅτι ἡ πηλαμύς μόνον κατὰ Σεπτέμ-
 » βριον καὶ Ὀκτώβριον ἀγρεύεται κυρίως εἰς τὰ
 » μέρη ταῦτα), θὰ φροντίσωμεν λοιπὸν κατωτέρω
 » νὰ ἐξακριβώσωμεν τὰς ἀπορίας ταύτας, ἀφοῦ
 » πρῶτον ἀναλύσωμεν καὶ ἴδωμεν κατὰ πόσον
 » στηρίζονται ἐπ' ἀληθείας τὰ ὑπὸ τοῦ δευτέ-
 » ρου γραφέντα.

Ὁ *Στράβων* φαίνεται ὅτι συνέχευεν ἄπερ
 ἤκουσε παρὰ τῶν ἐγγχωρίων ἢ ἔγραφε χωρὶς
 νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰ γραφόμενα τῶν προγε-
 νεστέρων του ὡς δῆλον θέλει γίνεαι ἐκ τῶν γρα-
 φομένων του.

α' Γράφει ὅτι παρὰ τὴν *Χαλκηδονικὴν*
 ἀκτὴν προπίπτει λευκὴ τις πέτρα, ἣτις καὶ
 φοβεῖ τὴν πηλαμύδα καὶ δὲν προσπελάζει τοῖς
 λιμέσι τῶν *Χαλκηδονίων* (ἢ λευκὴ αὕτη πέ-

τρα δὲν δύναται βεβαίως νὰ ᾔῃται ἄλλη τις
 παρὰ ὁ τελευταῖος πρὸς τὴν θάλασσαν ὑφα-
 λος τῆς *Δαμάλειος*) καὶ εὐθύς τὸ ζῶν πρὸς
 τὴν περαιάν τρέπεται καὶ διὰ τοῦ ἐκεῖ ροῦ
 τῆς θαλάσσης πρὸς τὸ *Βυζάντιον* φέρεται. Ὁ
Στράβων ὡς ἀρχικὴν αἰτίαν τῆς μὴ προσπε-
 λάσεως τῆς πηλαμύδος ἐν τοῖς λιμέσι τῆς
*Χαλκηδόνο*ς παραδέχεται μίαν λευκὴν πέ-
 τραν, ἣτις ὑφίστατο πρὸ τῆς *Χαλκηδόνο*ς καὶ
 κατὰ δεύτερον λόγον τὸν ροῦν τῆς θαλάττης,
 ἐνῶ ἂν ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψει τὰ ὑπὸ τοῦ *Πο-
 λυβίου* γραφόμενα θὰ ἔβλεπεν ὅτι ἡ προσπέλα-
 σις τῆς πηλαμύδος εἰς τὸ *Βυζάντιον* δὲν ὀφεί-
 λεται εἰς τὴν φαντασιώδη λευκὴν πέτραν παρὰ
 μόνον εἰς αὐτὸν τὸν ροῦν τῶν ἐκ τοῦ *Εὐξείνου*
Πόντου ὑδάτων, ὅθεν καὶ κατέρχεται ἡ πηλα-
 μύς, δι' ὃ καὶ καλὸν θεωροῦμεν ἵνα ἐρανισθῶ-
 μεν ἐκ τοῦ *Πολυβίου*¹ τὰ περὶ τῆς ροῆς τῶν
 ὑδάτων ἐν τῷ *Βοσπόρῳ*: «... ἐπὶ δ' εἰς τὸ
 » τῆς *Εὐρώπης Ἑρμαῖον*, ἢ στενωτάτον ἔφα-
 » μεν εἶναι, φερόμενος ἐκ τοῦ *Πόντου* καὶ
 » συγκλειόμενος ὁ ροῦς βίᾳ προσπέση, τότε δὴ
 » τραπείς ὡς περ ἀπὸ πληγῆς ἐμπίπτει τοῖς
 » ἀντίπερας τῆς *Ἀσίας* τόποις. ἐκείθεν δὲ
 » πάλιν, οἷον ἐξ ὑποστροφῆς, τὴν ἀνταπόδο-
 » σιν ποιεῖται πρὸς τὰ περὶ τὰς *Ἐστίας* ἄκρα
 » καλούμενα τῆς *Εὐρώπης*, ὅθεν αὖθις ὀρμή-
 » σαις προσπίπτει πρὸς τὴν *Βοῶν* καλουμένην,
 » ὅς ἐστι τῆς *Ἀσίας* τόπος, ἐφ' ὃν ἐπιστῆναι
 » φασὶ πρῶτον οἱ μῦθοι τὴν *Ἰῶ* περαιωθεῖσαν.
 » πλὴν ὁ γε ροῦς τὸ τελευταῖον ὀρμήσας ἀπὸ
 » τῆς *Βοῶς* ἐπ' αὐτὸ φέρεται τὸ *Βυζάντιον*,
 » περισχισθεὶς δὲ περὶ τὴν πόλιν βραχὺ μὲν
 » εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ διορίζει τὸν καλούμε-
 » νον *Κέρας*, τὸ δὲ πλεῖον πάλιν ἀπονεύει.
 » διευτονεῖν μὲν οὖν οὐκέτι δύναται πρὸς τὴν
 » ἀντίπερας χώραν, ἐφ' ἧς ἐστὶ *Καλχηδῶν*.
 » πλεονάκις γὰρ τὴν ἀνταπόδοσιν πεποιημέ-
 » νος καὶ τοῦ πόρου πλάτος ἔχοντας ἤδη περὶ
 » τοῦτον τὸν τόπον ἐκλυόμενος ὁ ροῦς οὐκέτι
 » βραχείας πρὸς ὀξείαν γωνίαν ποιεῖται τὰς
 » ἀνακλάσεις ἐπὶ τὴν περαιάν, ἀλλὰ μᾶλ-
 » λον πρὸς ἀμβλείαν, δι' ὅπερ ἀπολιπῶν τὴν
 » τῶν *Καλχηδονίων* πόλιν φέρεται διὰ πόρου.
 » καὶ τὸ ποιοῦν τὴν μὲν τῶν *Βυζαντίων* πό-
 » λιν εὐκαιροτάτην τὴν δὲ τῶν *Καλχηδονίων*
 » ἀναντία, τοῦτ' ἐστὶ τὸ νῦν ὑφ' ἡμῶν εἰ-
 » ρημένον, καίπερ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ὁμοίας
 » ἀμφοτέραις δοκούσης εἶναι τῆς θέσεως πρὸς
 » τὴν εὐκαιρίαν· ἀλλ' ὅμως εἰς τὴν μὲν βου-

1. Ἐκδ. Λιψίας, βιβλ. IV, κεφ. 43—44.

» ληθέντα καταπλεῦσ' οὐ ράδιον, πρὸς τὴν δέ,
 » κἂν μὴ βούλη, φέρει κατ' ἀνάγκην ὁ ροῦς,
 » καθάπερ ἀρτίως εἴπομεν. σημείον δὲ τού-
 » του· ἐκ *Καλιγηδόρος* γὰρ εἰ βουλόμενοι διαί-
 » ρειν εἰς *Βυζάντιον* οὐ δύναται πλεῖν κατ'
 » εὐθείαν διὰ τὸν μεταξύ ροῦν, ἀλλὰ παρά-
 » γουσι ἐπὶ τε τὴν *Βοῦν* καὶ τὴν καλουμέ-
 » νην *Χρυσόπολιν*, ἣν Ἀθηναῖοι τότε κατα-
 » σχόντες Ἀλκιβιάδου γνῶμη, παραγωγιά-
 » ζειν ἐπεβάλλοντο πρῶτον τοὺς εἰς *Πόντιον*
 » πλέοντας, τὸ δ' ἐμπροσθεν ἀφίαισι κατὰ
 » ροῦν, ᾧ φέρονται κατ' ἀνάγκην πρὸς τὸ
 » *Βυζάντιον*· ὅμοια δὲ τούτοις καὶ τὰ κατὰ
 » τὸν ἐπὶ θάτερα πλοῦν ἔστι τῆς *Βυζαντίων*
 » πόλεως.

β' Τοῦ αὐτοῦ γεωγράφου ὅστις ἔγραψεν ὅτι
 ὑπῆρχε χρῆσμός τοῦ Ἀπόλλωνος καθ' ὃν ὁ
Βύζας ἤθελεν ἰδρῦσαι πόλιν ἀπεναντίον τῶν
 τυφλῶν, τυφλοὺς καλέσαντος τοὺς *Χαλιγη-
 δορίους*, καὶ εἰς τοῦτο μεγίστην μοι φαίνε-
 ται διαφορὰν ὅτι ἔχουσι τὰ γραφόμενα πρὸς
 βέλτιον ἐν τῇ περὶ θεῶν διαλήψει, λέγω δὲ
 τὴν δεισιδαιμονίαν· ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐκτε-
 τραγώδηται καὶ παρεισῆχται τοῦτο ἐν τοῖς
 περὶ *Χαλιγηδόρος* γραφομένοις αὐτοῦ ὥστε μὴ
 καταλιπεῖν ὑπερβολήν, διότι ἂν ὑπῆρχε
 τοιοῦτος χρῆσμός βεβαίως ὁ Ἡρόδοτος ὅστις
 ἤκμασε δύο μὲν αἰῶνας μετὰ τὴν ἀποικίαν
Χαλιγηδόρος καὶ *Βυζαντίου*, τέσσαρας δὲ πρὸ
 τοῦ *Στράβωνος* θὰ ἐγνώριζε τὸν χρῆσμον καλ-
 λίτερον ἐκείνου καὶ δὲν θὰ ἔγραψεν ὅτι ὁ *Με-
 γάβατος* ἐξέφρασε μίαν τοιαύτην ἰδέαν χωρὶς
 βεβαίως καὶ ἐκεῖνος νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τοὺς
 εἰς τὸν Ἀρχίαρ ὑπαγορεύσαντας λόγους πρὸς
 ἀποικίαν τῆς τοποθεσίας *Χαλιγηδόρος* καὶ
 οὐχὶ τῆς τοῦ *Βυζαντίου*, ἰδέαν ἦν ὡς φαίνε-
 ται ἐγκολπωθέντες οἱ μεταγενέστεροι ἐθεοποίη-
 σαν αὐτὴν ὡς χρῆσμον τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ
 ὁ γεωγράφος μας ἔνεκα τῆς δεισιδαιμονίας
 του παρεδέχθη ταύτην ἀσυζητητέ.

γ' Ἐκ τῶν ἱστορικῶν δῆλον γίνεται ὅτι ὁ
 Ἀρχίας ἀπόικισε τὴν *Καλιγηδόνα* ἑπτακαί-
 δεκα ἔτη πρὸ τῆς ἀποικίσεως τοῦ *Βυζαντίου*
 ὑπὸ τοῦ *Βύζαντος*, ἐπειδὴ δ' ἔφθασε διὰ
 πλοίων θὰ ἐξέδραμε βεβαίως καὶ μέχρι *Βυ-
 ζαντίου* ὅπερ δύο στάδια ἀπέχει καὶ θὰ πε-
 ριειργάσθη καὶ τὴν τοποθεσίαν ἐκείνην ἣτις
 κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μόνον ὑπὸ ἔποψιν
 καλλονῆς ἴσως διεκρίνετο χωρὶς ὅμως καὶ νὰ
 παρουσιάσῃ ἴχνη συνοικισμοῦ ἀρχαιοτέρων
 λαῶν, εἰ ᾧ ἐν *Χαλιγηδόνι* θὰ εὖρε τοιαῦτα ἢ
 καὶ πόλιν παρακμάζουσαν καὶ σκεφθεὶς βε-

βαίως ὅτι εὐχὶ ἀσκόπως εἶχε προτιμηθεῖ ὑπὸ
 τῶν προγενεστέρων ὁ χώρος τῆς *Χαλιγηδόρος*
 ἀντὶ τοῦ *Βυζαντίου*, προυτίμησε καὶ αὐτὸς
 τὴν κατάληψιν αὐτῆς, ἣτις καὶ ἤδη ἦτο κέν-
 τρον τοῦ μετὰ τῆς Ἀσίας ἐμπορίου ὅπως
 βραδύτερον κατέστη τοιαύτη ἡ *Χρυσόπολις*,
 νῦν δὲ ὁ *Χαιδάρ-πασῆς*.

Τὸ ὅτι δ' ἴσως ἐν *Βυζαντίῳ* οὐδὲν ἴχνος
 ἀρχαιοτέρου συνοικισμοῦ πρὸ τῆς ἐκείσε με-
 ταβάσεως τοῦ *Βύζαντος* θὰ εὖρεν ὁ Ἀρχίας,
 τοῦτο πιστοποιεῖται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οὐδὲν
 προϊστορικὸν μέχρι τοῦδε ἐκεῖ ἀνεκαλύφθη,
 ἐν ᾧ πλεῖστα βάρβαρα φῦλα κατώκουν τότε
 τὴν *Θράκη*· τουναντίον ἐν τῇ πρὸς ἄρκτον
 τῆς νῦν *Χαλιγηδόρος* περιφερεῖα πλεῖστα τε-
 μάχια ἀντικειμένων τῆς λιθίνης, νεολιθίνης
 καὶ φεινικικῆς ἐποχῆς εἶδομεν ὡς καὶ διαφόρων
 ζῶων ὅσῃ καὶ ὀδόντας μεταξύ ἄλλων καὶ
 τραπέζιτην ἰχθυοσαύρου, ἅπερ νῦν οὐχὶ μόνον
 ἐν *Καλιγηδόνι* ἀλλ' οὔτε ἐν τῇ Ἀσίᾳ αὐτῇ
 ὑφίστανται· Ἐκ πάντων δὲ τούτων δῆλον γί-
 νεται ὅτι πολλὰ ζῶα ἅπερ τὴν σήμερον δὲν
 ἀπαντῶσιν εἰς πλεῖστα μέρη ἄλλοτε ὑπῆρχον
 ἐν *Χαλιγηδόνι* καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐξηλείφθησαν.

δ' Ἄλλος δὲ σπουδαῖος λόγος δι' οὗ πιθα-
 νώτατα ὁ Ἀρχίας προεἰλετο τὸν χώρον τῆς
Χαλιγηδόρος πρὸς ἀποικισμὸν ἀντὶ τοῦ *Βυ-
 ζαντίου* δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ ὅτι οἱ *Με-
 γαρεῖς*, λαὸς γεωργικός, ἐζήτησαν χώραν κα-
 τὰλληλον πρὸς ἐξάσκησιν τῶν γεωργικῶν
 αὐτῶν ἔξεων. Πρὸς τοῦτο δὲ πῶς νὰ μὴ προ-
 τιμήσωσι τὴν ἀπανταχοῦ ἐπίπεδον καὶ εὐγεῶν
Χαλιγηδόνα, τὴν ἀπὸ τῶν ψυχρῶν βορείων
 ἀνέμων ἄριστα προπεφυλαγμένην, τὴν ἡλιό-
 λουστον καὶ εὐκολπον ταύτην χώραν, ἣς ἡ
 λιπαρὰ καὶ ἐνυδρος γῆ ἔκπαλαι καὶ σήμερον
 ἔτι θαυμάζεται διὰ τοὺς εὐχύμους καὶ πο-
 λυειδεῖς αὐτῆς καρπούς. Οὐ μόνον δὲ ὑπὸ
 ἔποψιν φυσικῆς καλλονῆς διαπρέπει καὶ δια-
 λάμπει ἡ *Χαλιγηδὼν*, ἀλλ' ἀκριβῶς καὶ τὸ
 ἡμέρον καὶ θαλπερὸν τοῦ κλίματος αὐτῆς, τὸ
 κατάφυτον καὶ σύνδενδρον αὐτῆς περιβάλλον
 καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ οἰκοῦντας λαοὺς καθίστα
 ἡμέρους καὶ εὐξένους. Τουναντίον δὲ ὁ χώρος
 τοῦ *Βυζαντίου*, ὁ διηνεκῶς ὑπὸ τῶν ψυχρῶν
 βορείων ἀνέμων καὶ ρευμάτων μαστιζόμενος
 καὶ σχεδὸν ἐξ ὑψωμάτων καὶ λόφων συνιστά-
 μενος ὅλως ἀκατάλληλος θὰ ἀπέβαινε πρὸς
 γεωργίαν, οἱ δ' εἰς τὸ ἡμέρον κλίμα τῆς πα-
 τριδος αὐτῶν ἐθάδες *Μεγαρεῖς* δικαιοτάτα
 ἀπέστρεψαν τὴν προσοχὴν τῶν ἀπὸ τὸν χώ-
 ρον τοῦτον, ὃν, κατειλημμένου τοῦ τῆς *Καλ-*

γηδόνος, κατέλαβεν ὁ Βύζας, ὅπου ἴσως μάλιστα ἀφίκοντο ἐν ὥρᾳ δυσηνέμῳ καὶ βροχερῶ ὅτε τὸ Βυζάντιον οὐδὲν τὸ ἐλκυστικὸν θὰ παρεῖχεν· ἐὰν δ' εἰς ταῦτα προσθέσωμεν καὶ τὸ βεβαίως ἐκ κλιματολογικῶν ἀφορμῶν βάρβαρον καὶ ἄγριον καὶ ἄξενον τῶν περιουκόντων Θρακῶν, εἰς πάντα τὰ ἀνωτέρω εὐρισκομεν τοὺς λόγους δι' οὓς ὁ Ἀρχίας προτίμησε τὴν τῆς Καλχηδόνος χώραν. Ἀδίκως λοιπόν, παρ' ἔμοιγε ταπεινῶ κριτῆ, κατηγορήθησαν ὅτε Ἀρχίας καὶ οἱ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτοῦ ἄποικοι ὡς τυφλοί. Τουναντίον μάλιστα ὑπὸ ἐμπορικὴν ἔποψιν ἐξελέγχονται ὡς λογικώτατα καὶ ψυχραιμώτατα σκεφθέντες καὶ σκοπιμώτατα κατοικήσαντες τὴν Χαλκηδόνα ἀντὶ τοῦ Βυζαντίου.

εἰ Ἡ ὀνομασία τῆς πόλεως ἐδόθη, ὡς ἐκ τῶν ἱστορικῶν δείκνυται, ἐκ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ Κάλχαντος, καὶ διὰ τὰ ἐξ ἡ οὗ ποταμὸς ὄνομα πρὸ τῆς ἐκείσε μεταβάσεως τοῦ Ἀρχία θὰ ὑπῆρχον βεβαίως ἄλλοι προγενέστεροι οἵτινες ἐπέδωκαν αὐτῷ τὸ ὄνομα Κάλχας, ὅπερ καὶ εἶναι μία ἔτι μαρτυρία περὶ τοῦ πρὸ τοῦ Ἀρχία κατοικισμοῦ τῆς πόλεως. Καλεῖται δ' ὁ ποταμὸς οὗτος παρὰ μὲν τὰς ἐκβολὰς τουρχειστὶ Κουρμπαγαλῆ-δερεῖ (ποταμὸς βατράχων) ὡς ἐκ τῆς πληθύσεως τῶν ἐν αὐτῷ κοαζόντων βατράχων, οἱ δὲ διάφοροι βραχίονες αὐτοῦ φέρουσιν ἄλλα τουρκικὰ ὀνόματα ἐκ τῶν παρακειμένων ἐπαύλων ἢ χωρίων, εἰς δ' ἐξ αὐτῶν κατ' ἐξαιρέσειν καλεῖται Κάργα-δερεῖ (ποταμὸς κοράκων), ἐν ᾧ παραδόξως οἱ κόρακες αὐτόθι σπανίζουσι, τοῦθ' ὅπερ καὶ μοι παρέχει τὴν ὑπόθεσιν μὴ τὸ Κάργα παραφθορά ἐστὶ τοῦ Κάλχα.

Ἡ λέξις ὁμως Καλχηδῶν μὴ προερχομένη οὔτε ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀποικίας καὶ οὔτε ἐκ τῆς μητροπόλεως αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ ἡ ρηθεῖσα λέξις ἐστὶ φοινικικὴ Καρχηδῶν τροπῆ τοῦ ρ εἰς λ¹ σημαίνουσα Νεάπολιν καὶ ἐπειδὴ ἐνίοτε παρουσιάζονται τεμάχια φοινικικῆς ἐποχῆς ἀντικειμένων² δυνάμεθα κάλλιστα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι πρὸ τοῦ Ἀρχία κατῴκουν ἐκεῖ Φοίνικες, οἵτινες

πρὸς διάκρισιν τῆς ὀλίγον ἐκείθεν τῆς νῦν Χαλκηδόνος, ἔνθα τὰ ρηθέντα εὐρήματα, πόλεως, ἧς ἄγνωστον ἡμῖν τὸ ὄνομα, ἐκάλεισαν τὴν ἑαυτῶν Νεάπολιν, καὶ ἐπειδὴ οἱ Φοίνικες, οἵτινες κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῶν ἦσαν ἀληθῶς κύριοι τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τῶν πέριξ ἔχοντες ἀπανταχοῦ ἀποικίας, καὶ ἐπειδὴ ἥκιστα ἀντεπιούοντο τῆς ἡπείρου ὡς λαὸς ναυτικὸς παρὰ μόνον παράλια μέρη καὶ νήσους, πρὸς ἀσφαλῆ ἔγκειντάστασιν τῶν ἀποθηκῶν αὐτῶν, διὰ τοῦτο καὶ αἱ σχέσεις αὐτῶν πάντοτε πρὸς τὴν ἐκάστοτε ἐν Ἀσίᾳ τὴν ἡγεμονίαν ἔχουσαν μοναρχίαν καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ἡπειρωτικὰς βασιλείας ἦτο ἰδραία καὶ ὁμοία τῇ τῶν νεωτέρων Ἑρετῶν πρὸς τὸν Γερμανορωμαϊκὸν αὐτοκράτορα καὶ τὰ ἄλλα ἡπειρωτικὰ τῆς Εὐρώπης κράτη· διὰ πάντα ταῦτα μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ Καλχηδῶν ἦτο μία ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῶν παραλίω ἀποικιῶν. Μόνον μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Φοινίκων ὕστερον ἤρχισε νὰ ὑποθάληται ἄσπονδον ἐθνικὸν μῖσος προερχόμενον ἐκ τῆς περὶ τὴν ναυτιλίαν καὶ ἐμπορίαν ἀμοιβαίας ἀντιζηλίας καὶ ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἀσπόνδου μίσους θὰ προῆλθε καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀρχία, ἀντὶ συστάσεως ἀποικίας ἀλλαχοῦ, κατάληψις τῆς Καλχηδόνος ἐν τῇ παρακμῇ τῶν Φοινίκων, τοῦτο δ' ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ μετὰ ταῦτα πορεία τῶν Φοινίκων, οἵτινες ἐλθόντες μετὰ τοῦ Δαρείου εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἐνέβηλλον παντοῦ τὸ πῦρ, ὡς ὁ Ἡρόδοτος¹ λέγει: «... Βυζάντιο μὲν νῦν» καὶ οἱ πέρασεν Καλχηδόνιοι οὐδ' ὑπέμειναν ἐπιπλώνοντας τοὺς Φοίνικας, ἀλλ' οἶχοντο ἀπολιπόντες τὴν σφετέρην ἔσω ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον, καὶ ἐνθαῦτα πόλιν Μεσαμβρίην οἴκισαν, οἱ δὲ Φοίνικες κατακαύσαντες ταύτας τὰς χώρας τὰς καταλεχθείσας τρέπονται ἐπὶ τὴν Προκόννησον καὶ Ἀρτάκη, πυρὶ δὲ καὶ ταύτας νείμαντες ἐπλώων αὐτὶς ἐς τὴν Χερσονήσον ἐξαιρήσαντες τὰς ἐπιλοίπους τῶν πολιῶν, ὅσας πρότερον προσσχόντες οὐ κατέσυραν· ἐπὶ δὲ Κίζικον οὐδὲ ἐπλώσαν ἀρχήν· αὐτοὶ γὰρ Κυζικηνοὶ ἔτι πρότερον τοῦ Φοινίκων ἐσπλοῦ ἐγεγόνεσαν ὑπὸ βασιλεῖ Οἰβάρεϊ τῷ Μεγαβάλλου ὁμολογήσαντες, τῷ ἐν Δασκυλειῷ ὑπάρχῳ. τῆς δὲ Χερσονήσου πλὴν Καρδίας πόλιος, τὰς ἄλλας πάσας ἐχειρῶσαντο οἱ Φοίνικες...».

Περὶ δὲ τῆς μετατροπῆς τοῦ ὀνόματος ἀπὸ

1. Ἐλλάσσονες Γεωγράφοι, τόμ. Α', 473, καὶ τόμ. Β', σελ. 315.—Byzantinische Zeitschrift, 1898, p. 469.

2. Μεταξὺ ἄλλων καὶ αἱ ἐν ἀφρονία τετρασημέναι κογχύλαι ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἧτοι κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην σπεῖραν τοῦ ἔλικος πρὸς ἀφαιρέσειν τοῦ ἄνθους τῆς πορφύρας, ἐπειδὴ αἱ πορφύραι ἔχουσι τὸ ἄνθος μεταξὺ τοῦ μήκωνος καὶ τοῦ τραχήλου (Ἀριστοτέλης τῶν περὶ τὰ ζῷα ἱστοριῶν Ε', 546—547).

1. Ἐκδ. Λιψίας, βιβλ. VI, κεφ. 33.

Καλκηδών εἰς *Χαλκηδών* ἂν καὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς πάντοτε ὑπὸ μυθολογικῆν ἔποψιν γράφουσι ὅτι ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν κατὰ μὲν τὸν *Στέφανον* τὸν *Βυζάντιον* ἐν λέξει ἐκ τοῦ αὐτοῦ παραρέοντος *Χαλκίτου* ποταμοῦ καὶ κατὰ δὲ τὸν *Σχολιαστὴν* τῆς τοῦ *Διονυσίου* Περιηγήσεως ἐκ τοῦ *Χαλκηδόρος*,¹ υἱοῦ τοῦ *Κρόνου*, καὶ περὶ τῆς παραγωγῆς ταύτης ἀντιφρονῶ τοῖς ρηθείσι, πρῶτον μὲν οἱ ἀρχαιότεροι τῶν συγγραφέων οὐδεμίαν ποιοῦνται μνεῖαν οὔτε περὶ *Χαλκίτου* καὶ οὔτε περὶ *Χαλκηδόρος*, καὶ δευτέρον οὐδέποτε ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐγένετο μνεῖα τῆς λέξεως *Χαλκηδών*, κατ' ἐμὴν ἰδέαν κατὰ τὸν δευτέρον σχεδὸν αἰῶνα πρὸ *Χριστοῦ* μετεβλήθη τὸ ὄνομα εἰς *Χαλκηδών* ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ συσταθέντων χαλκοχυτηρίων, λέγω δὲ χαλκοχυτηρίων καὶ οὐχὶ μεταλλείων χαλκοῦ διότι εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ *Μάκερα*-*καραγολῆ* (στρατιωτικὸς σταθμὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μάκερα*) καὶ τοῦ *Μερδιβέν*-*κιοῦ* (*Σκάλλαι*) περιφέρειαν ἐν τινι ἀγορῇ ἀπαντῶσιν ἐς δεῦρο πλήθη τεμαχίων σιδήρου καὶ σκωριῶν, ἀνκαλυφθέντων ἄλλοτε καὶ πλακῶν ἐκ χαλκοσιδήρου ἡμιπεξεργασμένων ἐν ᾧ ἡ θέσις δὲν εἶναι κατάλληλος δι' ὑπαρξίν μεταλλείου ἀλλὰ καὶ οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς περιφέρειας ἐκείνης φαίνονται ἔγνη μεταλλείου, ἴσως δὲ μετεφέρετο ἐκ τῆς νήσου *Χάλκης* ἐνταῦθα ὁ χαλκὸς καὶ ἐπεξεργάζετο, μάλιστα δὲ τὴν ἰδέαν μου ταύτην εὐρίσκω πιθανωτέραν, διότι ὡς ὁ τῆς νήσου *Χάλκης* χαλκὸς ἦτο πλούσιος καὶ πολύτιμος οὕτω φαίνεται καὶ τὸ τεμάχιον ὅπερ ἔχω ὑπ' ὄψει καὶ ἵνα ὡς ὁ *Πολύβιος*² « . . . μὴ » τῷ λόγῳ μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς πράγμασιν » ὡς περ ἀγαθοῦ τεχνίτου δείγμα τῶν ἔργων » ἐν τι προενεγκάμενοι, φανερὰν ποιήσωμεν » τῆς πολιτείας τὴν ἀκμὴν καὶ δύναμιν, οἷα » τις ἦν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους . . . » οὕτω καὶ γὰρ πρὸς ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων μου παρουσιάζω ὑμῖν τὰ διάφορα τεμάχια τῶν ἀντικειμένων ἐφ' ὧν στηριζόμενος ἔγραψα τὰ ἄνωθι καὶ ἄπερ πιστεύω κάλλιστα ἐπιμαρτυροῦσι τὰ λεγόμενά μου· καὶ ἐπειδὴ πρόκειται περὶ προϊστορικῶν ἀντικειμένων ἐνταῦθα ὁ λόγος καλὸν θεωρῶ ἵνα καὶ δημοσίᾳ ἐκφράσω τὰς ἀπίρους εὐγνωμοσύνας μου τῷ σοφῷ κ. *A. Mordtmann*, ἱατρῷ καὶ καθηγητῇ τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ

Πανεπιστημίῳ, πρώτῳ ποδηγετήσαντί με εἰς τὴν ἐξακριβωσιν αὐτῶν.

Δ'

Ἐν τοῖς «*Στρατηγήμασι*» *Πολύβιου*¹ ἀναγνώσκομεν: « . . . *Δαρείος Χαλκη-* » *δόνα* ἐπολιόρκει. *Χαλκηδόνιοι* τειχῶν ὄχυ- » *ρότητι*, καὶ παρασκευῆ τροφῶν, θαρροῦν- » *τες*, ἥμισα τῆς πολιορκίας ἐφρόντιζον. » *Δαρείος* τὴν μὲν στρατιάν οὐ προσῆγε τοῖς » *τείχεσιν*, ἀλλ' οὐδὲ τὴν χώραν ἐβλαπτε' » *προσποιούμενος* δὲ ἀναμένειν συμμαχίαν » *μείζονα*, τὴν ἡσυχίαν ἤγε. Τῶν δὲ *Χαλκη-* » *νίων* τειχοφυλακτούντων, ἀπὸ τοῦ καλου- » *μένου Ἀφασίου Λόφου*, πεντεκαίδεκα στά- » *δια* τῆς πόλεως ἀπέχοντος, ἤρξαντο μεταλ- » *λεύειν* ὑπόνομον οἱ *Πέρσαι*. Ἐπεὶ δὲ κατὰ » *τὴν ἀγορὰν* ὀρύσσοντες ἐγένοντο τεκμαιρόμε- » *νοι* ρίζαις τῶν ἐλαιῶν, αἱ περὶ τὴν ἀγορὰν » *ἐπεφύκεταν*, νύκτα ἀναμείναντες, τὴν ὑπό- » *νομον* ἀνκστομώσαντες, ἀνέβησαν εἰς τὴν » *ἀγορὰν*· καὶ τὴν πόλιν ἀνευ μάχης κατὰ » *κράτος* εἶλον, *Χαλκηδονίων* τὰ τεῖχη φυ- » *λαττόντων* . . . ». Ἄλλ' ἤτο ποτε δυνατόν ἐξ ἀποστάσεως πεντεκαίδεκα σταδίων νὰ μεταλλευθῆ ὑπόνομος ἥτις διερχομένη καὶ κάτωθεν τῶν θεμελιῶν τῶν τειχῶν νὰ ἐξικνηται μέχρι τοῦ κέντρου τῆς πόλεως; παρ' ἔμοι γε κριτῇ οὐχί, διότι πρῶτον μὲν ἡ ὑπόνομος ἔπρεπε οὐχὶ μόνον νὰ ἀνορυθῆ ἀλλὰ καὶ νὰ στερεωθῆ καλῶς πρὸς διέλευσιν στρατοῦ, δευτέρον δ' ὄφειλε νὰ ἦναι πλατεῖα ὥστε οἱ ἐργάται νὰ δύνανται εὐκόλως νὰ λειτουργῶσι, μὴ ὄντων αὐτῶν ἀσπαλάκων, οἵτινες ἀπλῶς ἀνασκκλεύουσι τὸ ἔδαφος ἐκ τυφλοῦ ἐνστίκτου, καὶ τρίτον δὲ πῶς ἦτο δυνατόν εἰς ἀπόστασιν πεντεκαίδεκα σταδίων οἱ ἐργάται νὰ μεταφέρωσι τὸ ἀνορυχθὲν χῶμα καὶ ἐκχύσωσιν αὐτὸ ἐπὶ τῆς παρακειμένης τῷ στομίῳ τῆς ὑπονόμου γῆς, ἐν ἣ τότε περιπτώσει θὰ ἐσχηματίζοντο ἐκ τοῦ ἐξαχθέντος χῶματος οὐχὶ λόφοι ἀλλὰ βουνὰ ὀλόκληρα. Ἡμεῖς τοῦλάχιστον διατρέξαντες τὰ περίξ ὄρη καὶ λόφους οὐδὲν τοιοῦτον τεχνητὸν βουνὸν ἐξ ἐπισυρευθέντων χωμάτων εἶδομεν, πάντα δὲ τὰ ὄρη καὶ οἱ λόφοι εἰσὶ πετρώδεις, ὥστε κατ' ἀκολουθίαν ἡ ὑπόνομος ἢ ὑπὸ τῶν *Περσῶν* κατασκευασθεῖσα καὶ περὶ ἧς ἀναφέρει ὁ *Πολύβιος* δὲν θὰ εἶχε τὴν ἕκτασιν πεντεκαίδεκα σταδίων, ἀλλὰ θὰ ἦτο πολὺ μικροτέρα,

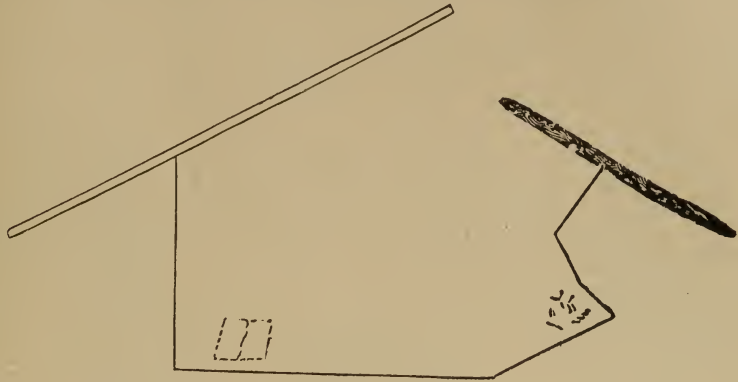
1. Ἐλάσσονες Γεωγράφοι, τόμ. Β', σελ. 194.

2. Βιβλ. ΣΤ', κεφ. 58.

1. Βιβλ. Ζ', κεφ. ια' § 5.

θὰ συνηνοῦτο δ' εἶτα μετὰ τῆς ὑπονόμου τοῦ ὑδραγωγείου τῆς Χαλκηδόνας, τῆς ὁποίας μέρος φαίνεται ἐς δεῦρο παρά τοὺς πρόποδας τοῦ ἀπέναντι τοῦ Οὐζοῦν-τσαϊρι λόφου, δι' αὐτοῦ δὲ θὰ εἰσῆλθον οἱ Πέρσαι εἰς Χαλκηδόνα χωρὶς νὰ φωραθῶσιν ὑπὸ τῶν τῶν τείχη αὐτῆς φυλαττόντων φρουρῶν, ὥστε κατ' ἀκολουθίαν καὶ ὁ Ἀράσιος μὲν λόφος περὶ οὗ ποιεῖται μνείαν ὁ Πολύαιρος θὰ εἶναι ἐκεῖνος ἔνθα

σιεύσωμεν ἐν μικρᾷ σκιαγραφίᾳ τοῦτο μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων πληροφοριῶν.

τὸ αὐτοκρατορικὸν περίπτερον, ὃ δὲ στρατός θὰ ἀπεσύρθη εἰς τὸ Οὐζοῦν-τσαϊρι ὅθεν καὶ δὲν θὰ ἦτο ὁρατός ὑπὸ τῶν Χαλκηδονίων.

Ε'

Ὁ Ἀππιανὸς ἐκ τῶν μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Μιθριδάτου μαχῶν περιγράφει καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι ναυμαχίαν ὧδε: ¹ «... ὅτε Μιθριδάτης τῇ φορᾷ τῆς εὐτυχίας χρώμενος ἐπέγηγεν αὐτῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸν λιμένα τὰς ναῦς, καὶ τὸ κλειθρον ἀλύσει χαλκῆ δεδεμένον ἀπορρήξας τέσσαρας μὲν ἐνέπρησε τῶν πολεμίων, τὰς δὲ λοιπὰς ἐξήκοντα ἀνεδήσατο...», ὃ δὲ Πλούταρχος ² α... πληγὴς δ' ἄμα καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐξήκοντα μὲν ἀπώλεσεν αὐτανδρα σκάφη, πεζοὺς δὲ τετρακισχιλίους, αὐτὸς δὲ κατακλεισθεὶς εἰς Χαλκηδόνα καὶ πολιορκούμενος εἰς τὰς Δουκούλου χεῖρας ἀπέβλεπεν...». Οὐδέτερος λοιπὸν ἐκ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν τούτων περιγράφει τὸν λιμένα μόνον ὁ πρῶτος λέγει ἀπλῶς ὅτι τὸ κλειθρον ἦτο ἀλύσει χαλκῆ. ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν νεωτερων συγγραφέων οὐδεὶς δίδει ἐκτενεῖς περὶ τοῦ λιμένος τούτου πληροφορίας. Ἡμεῖς ἂν καὶ ἐν τῇ περὶ τοῦ Βουνοῦ τοῦ ἀγίου Αὐξεντίου ³ πραγματεῖα ἡμῶν ὠρίσαμεν ποῦ ἔκειτο ὁ πάλαι λιμὴν ἐν περιλήψει, τελευταίως ὅμως περιελθόντος εἰς χεῖρας ἡμῶν σχεδιαγραφήματος ἀφορῶντος τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος λιμένα καλὸν θεωροῦμεν ἵνα δημο-

τῷ 1882 ὁ *M. Bastelica* αὐτοκρατορικῶ διατάγματι πρὸς κατασκευὴν λιμένος ἐν Χαλκηδόνι προέβη εἰς τὴν καταμέτρησιν τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ὡς καὶ τῶν ἐρείπιων τοῦ πάλαι λιμένος. Ἐκ δὲ τῶν μελετῶν του ἀνεκάλυψεν ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης τὰ ἐρείπια τοῦ παλαιοῦ λιμένος, ἅπερ καὶ ἐσημείωσεν ἐπὶ τοῦ σχεδιάσματος τοῦ κατασκευασθησμένου λιμένος, οὗ δὲ διπλότυπον εἶχε καταθέσει τότε παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Δημοσίων Ἔργων.

Τὰ ἐρείπια, ἅτινα ἐσφῶζοντο μέχρι τελευταίως ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ ἐφ' ὧν ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἤρχιζε τὴν ἀνεγερσιν νέου κυματοθραύστου. εἶχον ἐκ τῆς παραλίας μῆκος 350 μέτρων, ὑπὸ δὲ τὴν ἐπιφάνειαν ἔκτασιν 550, τὸ ὅλον 900 μέτρων. Ὡς ἐκ τῶν ἐρείπιων δεικνύεται διευθύνετο τὸ κέρασ τοῦτο καμπύλως πρὸς τὸν Χαϊῶν πασῶν καὶ ἦτο κτιστὸν πρὸς προστασίαν τοῦ λιμένος ἐκ τοῦ νοτιου ἀνέμου, ὅστις καὶ εἶναι ὁ μόνος ὁ προσβάλλων αὐτόν, ἡ δὲ ἄλλη πλευρὰ ἐπειδὴ εἰς οὐδενος ἀνέμου ἐπήρειαν ὑπέκειτο, ἤρχιζεν ἐκ τοῦ μεταξὺ τοῦ στραῦνος Σελιμιῆ καὶ τῆς ἄκρας τοῦ νῦν ἀγγλικοῦ νεκροταφείου χώρου καὶ εἶχε μῆκος 400 μέτρων καὶ ἀπηρτιζετο ἐξ ὄγκοιθων.

Τὰ ἐν τῇ πρὸς ἀνατολὰς παραλίᾳ ἄκρα ὀρώμενα ἐρείπια ἕως ἦσαν τὰ τοῦ τελωνείου, παρὰ δὲ τὸν Χαϊῶν πασῶν ἐν καιρῷ ἀμπώτιδος ἐφαίνοντο, μέχρι τελευταίως, τὰ τῆς προκυμαίας καὶ προυχώρου πρὸς τὸν νῦν ναὺν τῆς ἁγίας Εὐθρημίας ὡς ἀπεδείχθη καὶ ἐκ τῶν ἐκεῖ πρὸ πεντηκονταετίας ἀνασκαφισῶν πλακῶν. Ἰπῆρχον δὲ καὶ ἄλλα ἐρείπια κάτωθι τοῦ ἀγγλικοῦ νεκροταφείου, ἅπερ

1. Ἐκδ. Λιψίας, σελ. 380, 1.

2. Ἐκδ. Λιψίας, τόμ. II, 504.

3. Byzantinische Zeitschrift, 1898, σελ. 63-71.

ἐπεχωματώθησαν νῦν ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας τοῦ λιμένος τοῦ Σιδηροδρόμου Ἀνατολῆς, θὰ ἀνηκόν δὲ βεβαίως καὶ ταῦτα ἢ εἰς κυβερνητικὸν κτίριον ἢ εἰς τὸν παρακείμενον ναὸν τῆς Ἀφροδίτης, ὅστις ἐπὶ Κωνσταντινου τοῦ Μεγάλου μετεβλήθη εἰς ναὸν τῆς ἁγίας Εὐφημίας καταστραφέντα τῷ 1580.

Ἐν συμπεράσματι λέγω, α') ὁ παραρρέων ποταμὸς δὲν εἶχε τὴν αὐτὴν κοίτην κατὰ τοὺς παναρχαιοτάτους χρόνους· β') ἡ μετατροπὴ τοῦ ὀνόματος ἐκ Καλιχθῶν εἰς Χαλ-

κιδῶν οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὴν μυθολογίαν παρὰ ἐγένετο ἕνεκα τῶν ἐκεῖ συσταθέντων χαλκοχυτηρίων· γ') ὁ Φαρνάβαζος δὲν εἰσῆλθεν εἰς Χαλιχθῶνα κατασκευάσας νέαν ὑπόνομον, ἀλλ' εἰσῆλθε διὰ τοῦ ὑδραγωγείου αὐτῆς, οὗ λειψανα ἐς δεῦρο ὑφίστανται, καὶ δ') ὁ παλαιὸς πρὸς ἀνατολὰς κυματοθραύστης τοῦ λιμένος ἔκειτο ἐκεῖ ἔνθα ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἤρχισε τὴν ἀνέγερσιν νέου καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐρεπίων.

ΤΟ ΜΕΤΑΛΛΟΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΦΡΑΓΙΔΩΝ

ὑπὸ

Κ. Δ. ΖΕΓΓΕΛΗ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ ἈΦΝΒ' τακτικῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 29ης Ἰανουαρίου 1907)

Ἄπειρον πλῆθος διαφορωτάτων ἀρχαίων νομισμάτων ἔχει περιωθῆ ἕως ἡμῶν τὴν ἀπειρίαν ἐπαυξάνουσι καὶ αἱ μικραὶ παραλλαγαί, αἵτινες ὑπάρχουσι μεταξὺ νομισμάτων τῆς αὐτῆς ἐντελῶς χρονολογικῆς ἐκδόσεως. Τὸ τοιοῦτον ὑποθέτομεν συνέβαινε, διότι οἱ ἀρχαῖοι μὴ δυνάμενοι νὰ κατασκευάσωσι μέταλλον τοιαύτης σκληρότητος καὶ ἀνθεκτικότητος, ὁποῖας κατέχει ἀρίστης ποιότητος καὶ εἰδικὸς χάλυψ τῆς σήμερον, κατεσκευάζον τὰ πρὸς κοπὴν νομισμάτων ἐργαλεῖά των ἐκ κράματος μικροτέρας ἀντοχῆς, οὕτως ὥστε μετὰ τὴν ἀποτύπωσιν ὠρισμένου ἀριθμοῦ νομισμάτων ἐφθείροντο αἱ πρὸς τοῦτο χρησιμοποιούμεναι σφραγίδες. Ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν τοιούτων σφραγίδων θὰ ἦτο μέγιστος. Οὐχ ἦττον ἐλάχισται τοιαῦται ἔχουσι περιωθῆ ἕως ἡμῶν καὶ δὴ δύο ἐλληνικαὶ καὶ εὐαριθμοὶ τινες ρωμαϊκαί.

Καὶ αἱ περιωθεισὶ ὅμως ὑπὸ τῶν νομισματολόγων θεωροῦνται πᾶσαι ὡς μὴ γνήσιαι, ἀλλ' ὡς ἔργα κιβδηλοποιῶν. Ὁ ἔγκριτος παρ' ἡμῖν νομισματογνώμων κ. Ἰ. Σβορώνος, διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, ἐξηγεῖ τὸ γεγονός πολὺ εὐφρῶς, ὑποθέτων ὅτι δρακόντις τις νόμος¹ ἐπέβαλλε

παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὴν ἄμεσον μετὰ τὴν κοπὴν τῶν νομισμάτων καταστροφὴν τῶν σφραγίδων. Τούτου ἕνεκα ἐθεωρήθη ὡς μέγα ἀποκτημα διὰ τὸ ἡμέτερον πλούσιον Νομισματικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν ἡ κατὰ τὸ 1905 γενομένη δωρεὰ εἰς αὐτὸ σφραγίδος ἀθηναϊκοῦ τετραδράχμου ἣτις εὐρέθη μετὰ σωρείας Ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ ἀραβῶς τινος κατὰ τὸ 1904 ἐν *Tel-El-Athrib*.

Τῆς σφραγίδος ταύτης παραθέτομεν εἰκόνα ἐν τῇ διεθνεί Ἐφημερίδι τῆς νομισματικῆς ἀρχαιολογίας (τόμ. VIII 1905 πίν. II 1—3) δημοσιευθεῖσαν.

Ἡ σφραγὶς αὕτη ἔχει ὕψος 6 ἑκατοστμ. περίπου, ἔλκει βάρους 164,12 γραμμαρίων, ἀνήκει δὲ κατὰ τοὺς εἰδικούς εἰς τοὺς περὶ τὸ 430—322 π. Χ. χρόνους καὶ φέρει εἰς τὸ κάτω μέρος ὑπὸ τὴν βᾶσιν ἐγγεγλυμμένην τὴν γλαύκα τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῶν Ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων.

Διότι τῆς μοναδικότητος τοῦ εὐρήματος πολὺ παρεῖχεν ἐνδιαφέρον ἡ ἀναζήτησις τοῦ κράματος, ἐξ οὗ ἡ τοιαύτη σφραγὶς ἀπετελείτο. Δι' ὃ καὶ ὁ κ. Ἰ. Σβορώνος ἀπέστειλέ μοι ταύτην πρὸς ἐξακριβῶσιν τῆς συστάσεως αὐτῆς.

Ἡ σφραγὶς ἦτο κεκαλυμμένη ἐπὶ μέρος μὲν μὲ πρασίνην κτιώσιν χαλκοῦ (patina) ἐκ

1. Πρβλ. *Corolla Nomismatica*. Oxford, 1906, σ. 286.

βασικού ὀξεικοῦ χαλκοῦ, ἐπὶ μέρος δὲ μεγαλύ-
τερον ἐπιφανείας μὲ ἐρυθρὸν ὑποξίδιον χαλ-
κοῦ. Μετὰ τὴν διὰ ρινίσεως ἀπομάκρυνσιν
τοῦ κατ' ἐπιφάνειαν ὀξειδοθέντος μέρους,
ἀπεκαλύφθη ἐπιφάνεια στιλπνῆ, χρώματος
ἐρυθροκιτρίνου μέχρι
τεφροκιτρίνου.

Δύο ἀνώμαλοι ὀ-
ριζόντιοι προεξοχαί
διαίρουσιν τὴν σφρα-
γίδα εἰς τρία μέρη.
Δι' ἐλαφρᾶς ρινίσεως
ἐπενεχθείσης εἰς ση-
μεῖα καὶ τῶν τριῶν
μερῶν, εὗρον παν-
ταχοῦ μεταλλικὴν
ἐπιφάνειαν τοῦ αὐ-
τοῦ χρώματος, ἐπο-
μένως δὴλον καθί-
στατο ὅτι ἡ σύ-
στασις τῆς σφραγι-
δος ἦτο ἐνιαία, αἱ δὲ παρατηρηθεῖσαι προε-
ξοχαὶ προήρχοντο ἐκ μηχανικῆς παραμορφώ-
σεως, ἥτις ἐπὶ μὲν τοῦ κάτω μέρους ἐγένετο
ὡς ἐκ τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ὑποθέματος κατὰ
τῶν ἐπιφερομένων κρούσεων, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄνω
μέρους ὡς ἐκ τῶν κρούσεων τῶν ἀμέσως ἄνω-
θεν διὰ σφύρας ἐπιφερομένων. Εἰς δύο ἢ τρία
οὐχ ἦττον μέρη τοῦ ἀνωτέρου τμήματος τοῦ
ὄργανου παρετήρησα μικροτάτας ἀπεστρογ-
γυλωμένας ἐξοχάς. Τὸ μέταλλον τοῦτο, ὡς
διὰ ρίνης καθαρισθὲν ἀπεκαλύφθη, ἦτο ἐρυ-
θρὸν, ἦτοι χαλκὸς ἀμιγῆς ἢ τοιοῦτος μετὰ
μικρᾶς μόνον ποσότητος κασσιτέρου κεκρα-
μένος, ἐντελῶς διάφορον τοῦ μετάλλου τῆς
σφραγίδος, ἀποκολληθὲν ἐν ὑψηλῇ πῶς θερ-
μοκρασίᾳ ἐξ ἄλλου μεταλλικοῦ ὄργανου, πε-
ριβάλλοντος τὴν σφραγίδα πρὸς τὸ ἄνω αὐ-
τῆς μέρος.

Ἰποβαλὼν τὸ κράμα τῆς σφραγίδος εἰς χη-
μικὴν ἀνάλυσιν εὗρον ὅτι ἀπετελεῖτο ἐκ κρα-
τερῶματος (βρούνζου, bronze) συνιστάμενον ἐξ

25.51 κασσιτέρου
66.85 χαλκοῦ
92.36

Τὸ ὑπόλοιπον 7.64 % ἦτο βεβαίως ὀξυ-
γόνον, καθ' ὅσον οὐδεμία ξένη πρόσμιξις ἄλ-
λου μετάλλου, μολύβδου, ἀργύρου, ψευδαρ-
γύρου, νικελίου, ἀντιμονίου κλπ., οὔτε θείου,
φωσφόρου, ἢ ἀρσενικοῦ ὑπῆρχεν. Ἐνεκα τοῦ
βραχυτίμου τοῦ ἀντικειμένου, δὲν ἀπέξισα

πρὸς καθαρισμόν αὐτοῦ πολὺ μέγα μέ-
ρος, οὕτως ὥστε εἰς τὸ ἀναλυθὲν (0,27
γραμ.) περιείχετο καὶ ἐρυθρὸν ὑποξίδιον τοῦ
χαλκοῦ· ἂν δὲ λάβωμεν τὴν εἰς τὸ ἀναλυθὲν
μέρος ἀντιστοιχοῦσαν ἀναλογίαν, ὡς τὴν κα-

νονικὴν, τότε τὸ κράμα θ' ἀπετελεῖτο ἐξ
24.37 μ. κασσιτέρου καὶ 75.63 χαλκοῦ·
λαμβανομένου οὐχ ἦττον ὑπ' ὄψει ὅτι ἐν
τοιούτῳ τινὶ κράματι ὁ κασσίτερος ταχύτερον
τοῦ χαλκοῦ ὀξειδοῦται, δυνάμεθα νὰ λάβω-
μεν ὡς μέσην τινὰ σύνθεσιν τοῦ κράματος 75
μ. χαλκοῦ πρὸς 25 μ. κασσιτέρου. Ἐπὶ τῆς
τοιαύτης συνθέσεως τοῦ κράματος παρατη-
ρητέον τὰ ἐξῆς:

Ἡ τοσαύτη ἀναλογία κασσιτέρου ἐν τῷ
κράματι εἶναι ὄλως ἀσυνήθης διὰ τὸν χαλκὸν
(bronze) τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅστις συνήθως
συνίστατο ἐξ 90 μερῶν χαλκοῦ καὶ 10 μ.
κασσιτέρου. ἐν ᾧ ὁ πανάρχαιος χαλκὸς ἦτο
ἔτι πτωχότερος εἰς κασσίτερον.¹ Ἐξ ἑκατον-
τάδος δὲ χαλκίνων ἀντικειμένων ἐκ τῆς Ἐλ-
λάδος ἢ τῆς Ἀρατολῆς προερχομένων καὶ ὧν
ἡ σύστασις, ἐκ τῶν δημοσιευθεισῶν ἀναλύσεων,
μοὶ εἶναι γνωστῆ,² ἐν μόνον αἰγυπτιακῆς
προελεύσεως, ἀνῆκον εἰς αἰχμὴν βέλους, ἦτοι
ὄργανου ἀπαιτοῦντος σκληρότητα καὶ ἀνθε-
κτικότητα συνηρμοσμένας, εἶχε σύστασιν προς-
εγγίζουσαν πρὸς τὴν τῆς ἡμετέρας σφραγίδος,
ἦτοι ἀπετελεῖτο ἐξ 22.2 % κασσιτέρου καὶ
76.6 % χαλκοῦ.

Ὅντως δὲ τοιαύτης τινὸς συστάσεως ἐχρη-
ζεν ὄργανον, οἷον ἡ σφραγίς, διότι τὸ μεταλ-

1. Ἰδὲ K. Ζήγγελη Sur le bronze préhistorique.
Mélanges Nicole Genève 603. 1906.

2. Musprat's Chemie 4. 1893, 2086.

λικόν κρᾶμα, ἐξ οὗ αὕτη ἐπρόκειτο νὰ κατασκευασθῆ, ἔδει ν' ἀνταποκρίνηται εἰς τοὺς ἐξῆς ὄρους:

1) Νὰ εἶναι λίαν σκληρόν, ὥστε εὐκόλως καὶ ἄνευ παραμορφώσεως ν' ἀποτυπῶται ἐπὶ τοῦ νομίσματος ἢ ἐν τῇ σφραγίδι ἐγγεγλυμμένη εἰκῶν.

2) Ἀρκούντως ἀνθεκτικόν ὥστε νὰ μὴ θραύνηται ἰσχυρῶς τυπτομενόν.

3) Ν' ἀνθίσταται εἰς ἐπανειλημμένας καὶ ἰσχυρὰς κρούσεις ἄνευ παραμορφώσεως.

4) Παρὰ τὴν σκληρότητα νὰ συνδυάζη καὶ τὸ ἀκατέργαστον ἀρκούντως, ὥστε νὰ δυναθῆ νὰ ἐγχαραχθῆ εἰς τὴν βᾶσιν αὐτοῦ τὸ ἔκτυπον τοῦ νομίσματος.

Ἐρευνῶντες τὰ κατὰ τὰς χημικὰς ιδιότητες τῶν τοιούτων κραμάτων πειθόμεθα, ὅτι ὄντως ἡ εὐρεθεῖσα ἀναλογία τῶν ἀποτελούντων τὴν σφραγίδα μετάλλων, εἴπερ τις καὶ ἄλλη πληροῖ πάντας τοὺς ἀνωτέρω ὄρους, καὶ δὴ:

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸν πρῶτον ὄρον, γνωρίζομεν ὅτι ἡ μεγίστη σκληρότης εἰς τοιαῦτα κράματα ἐπιτυγχάνεται, ὅταν ὁ περιεχόμενος κασσίτερος ἀναλογῆ εἰς 20—27%. Οὕτως οἱ *Calvert* καὶ *Johnson* εὗρον ὅτι ἡ σκληρότης βρούτζου μὲ 7% κασσιτέρου εἶναι διπλασία τῆς τοῦ καθαροῦ χαλκοῦ, ἡ δὲ τοιούτου μὲ 20% τριπλασία, ὁ δὲ *Künzel* εὗρεν ὅτι τὸ δυνατῶς σκληρότερον κρᾶμα εἶναι τὸ περιέχον 27.2% κασσίτερον, καὶ ὅτι τοῦτο κατέχει σκληρότητα ἴσην τῇ τοῦ χυτοῦ σιδήρου (*Gussazen*).

Ὡς πρὸς τὸν δεύτερον ὄρον παρατηροῦμεν ὅτι ὅταν ἡ ἐν τῷ κρᾶματι ποσότης τοῦ κασσιτέρου ὑπερβῆ τὰ 25%, τότε ἄρχεται ἡ ἀνθεκτικότης τοῦ κράμματος ζωηρῶς μειουμένη καὶ καθίσταται τοῦτο εὐθραυστον.

Ὡς πρὸς τὸν τρίτον ὄρον, παρατηροῦμεν

ὅτι τὸ μέταλλον τῶν κωδῶνων, οἵτινες κυρίως πρέπει νὰ μὴ παραμορφῶνται ἐκ τῶν συνεχῶν κρούσεων, ἔχει παρεμφερῆ τὴν σύστασιν (20—23% κασσιτέρου πρὸς 80—77% χαλκοῦ).

Καὶ πρὸς τὸν τέταρτον ὄρον ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἀνταποκρίνεται ἡ τοιαύτη σύστασις, διότι, καθ' ἃ ὁ *Riche* ἔδειξε, κρᾶμα περιέχον περὶ τὰ 20% κασσίτερον δεικνύει τὴν περιέργον ιδιότητα ὅτι ἐν ᾧ ἐν συνήθει θερμοκρασίᾳ καὶ ἐν τῇ θερμοκρασίᾳ ζωηρᾶς ἐρυθροπυρώσεως εἶναι ἐξόχως δυσκατέργαστον, εἰς θερμοκρασίᾳ περὶ τοὺς 600° καθίσταται τοσοῦτον εὐκατέργαστον, ὥστε δύναται νὰ δοθῆ αὐτῷ ποικίλον σχῆμα χωρὶς νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ τακῆ διὰ νὰ γίνῃ κατεργασία αὐτοῦ ἔστω καὶ λεπτῇ καὶ ἐπιμελῆς.

Ἐκτὸς τούτων, εἰς ἐπίτευξιν τῶν ἀνωτέρω ὄρων, συντείνει πολὺ καὶ ἡ καθαρότης τοῦ κράματος. Οὕτω πρόσμιξις τυχόν μολύβδου ἢ ψευδαργύρου ἤθελε μειώσῃ πολὺ τὴν σκληρότητα τοῦ κράματος, ἐν ᾧ τούναντίον μικρὰ προσθήκη ἀντιμονίου ἢ ἀρσενικοῦ, ὡς εἰς τινα ἀντικείμενα ἐκ παναρχαίου χαλκοῦ εὐρέθη, ἤθελε προσαυξήσῃ σπουδαίως τὴν σκληρότητα τοῦ κράματος, ἐπὶ βλάβῃ ὅμως μεγάλῃ τῆς ἀνθεκτικότητος καὶ τοῦ εὐκατεργάστου, δι' ὃ καὶ ἐλήφθησαν κατὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ κράματος καθαρῶτατος χαλκός καὶ κασσίτερος.

Ἐκ τούτων ἀπάντων καθίσταται κατάδηλος, μίαν ἔτι φοράν, ἡ ἀκμὴ εἰς τὴν ὁποίαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διετέλει ἡ τε χημικὴ καὶ τεχνικὴ μεταλλουργία. Ἡ πρώτη μαρτυρεῖται ἐκ τῆς καθαρότητος τῶν τοῦ κράματος μετάλλων, ἡ δευτέρα ἐκ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν μηχανικῶν ιδιοτήτων, τῶν ἀντιστοιχοῦσῶν εἰς ἕκαστον εἶδος τῶν τοιούτων ἐκ κασσιτέρου καὶ χαλκοῦ κραμάτων.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΕΡΙ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΛΕΞΙΚΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ὑπὸ

Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἈΦΝΒ' τακτικῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 29ης Ἰανουαρίου 1907).

Πρὶν ἢ προβῶ εἰς τὴν ἀνάγκωσιν τοῦ προκειμένου ὑπομνήματος, ἀναγκαῖον θεωρῶ ὅπως ἐν εἶδει προεισαγωγῆς συντόμως ἐκθέσω τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοί με παρεκίνησαν εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ὑποβολὴν αὐτοῦ εἰς τὴν *Φιλολογικὴν Ἐπιτροπέαν*, ὑπὸ τῆς ὁποίας καὶ ἐγκριθέν τοῦτο παρουσιάζεται τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐνταῦθα κατὰ ρητὴν τοῦ προεδρείου τοῦ Συλλόγου ἡμῶν ἐπιθυμίαν. Οἱ λόγοι οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς :

Πρῶτον καὶ κυρίως, διότι, ἀπὸ εἴκοσι καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, ὅση μοι δύναιμι, ἀσχολούμενος καὶ περὶ τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης τὴν μελέτην καὶ ἔρευναν, μετὰ ψυχικοῦ πάντοτε ἄλγους ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἔλλειψιν λεξικοῦ αὐτῆς καὶ διακαῆ ἀνέκαθεν ἠσθανόμην τὸν πόθον τοῦ νὰ ἴδω τοῦλάχιστον ὑποφώσκουσαν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν θὰ ἐγίνετο ἡ πρώτη ἀπόπειρα καὶ ἡ ἔναρξις ἐργασίας σκοπούσης τὴν πλήρωσιν ζωτικωτάτης ἐθνικῆς ἀνάγκης, πρὸς τὸ ὁποῖον ἄλλως τε ἀπέβλεπον καὶ ὁ αἰοιδίμος τοῦ *Ζωγραφείου διαγωνίσματος* ἀγωνοθέτης καὶ ὁ ἡμέτερος *Σύλλογος*, ὅστις ἀνέλαβε καὶ ἐπιτυχῶς διεξῆγε τὰ κατ' αὐτὸ βραβεύων κατ' ἔτος τὰς ἀξίας βραβεύσεως συλλογὰς τῶν *Ζώντων τῆς γλώσσης ἡμῶν μνημείων* ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ αἰμίμηστος ἐθνικὸς εὐεργέτης *Χρηστάκης ἐφέντης Ζωγράφος* καὶ ἐχορηγεῖτο ὑπ' αὐτοῦ ἐτησίως ποσὸν ἑκατὸν λιρῶν Τουρκίας χάριν τοῦ προμνημονευθέντος σκοποῦ.

Δεύτερον, διότι, ἂν εἰς χρόνους ἡσυχωτέρους καὶ μᾶλλον ἀπηλλαγμένους ριζοσπαστικῶν περὶ τὴν γλῶσσαν ἡμῶν τάσεων καὶ καινοτομιῶν ἄνδρες ἐπὶ φιλομουσίᾳ καὶ φιλανθρωπίᾳ διακρινόμενοι περὶ τῆς πληρώσεως σπουδαιοτάτης ἐθνικῆς ἀνάγκης προνοοῦντες δὲν ἐφείδοντο μῆτε κόπων μῆτε χρημάτων, πολλῶ μᾶλλον ὀφείλομεν ἡμεῖς σήμερον πρὸς

ἐπίτευξιν σκοποῦ ἀληθῶς ἱεροῦ καὶ ἔθνωφελουῦς νὰ ὑποβαλλώμεθα καὶ εἰς μόχθους ἀπύτους καὶ εἰς δαπάνας γενναίας, καθ' ὅσον μάλιστα γινώσκωμεν ὅλοι, ὅτι οἱ χρόνοι, τοὺς ὁποίους διερχόμεθα, εἶναι χρόνοι πικρῶν δοκιμασιῶν, ἀφ' οὗ ἤδη ἀπὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν δυστυχῶς ἐκ τῶν ἡμετέρων τιές φαντασθέντες, ὅτι σπουδαιοτάτας παρέχουσιν εἰς τὸ *Γένος* ὑπηρεσίας, ἤρχισαν δημιουργοῦντες ἰδίαν γλῶσσαν εὐτυχῶς εἰς αὐτοὺς μόνον καταληπτὴν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰδίων ὡς τὴν μόνην καὶ ἀληθῆ *ρωμαίικη γλῶσσα* διακηρυττομένην, ἀφ' οὗ λέγω παντὶ σθένει καὶ παντὶ τρόπῳ ἐπιζητεῖται ὑπ' αὐτῶν ἡ ἐκφαύλισις καὶ ἐκχυδαίσις οὐ μόνον τῆς καθαρουσύσης (εἰ καὶ κυρίως ὁ ἄμεσος αὐτῆς θάνατος ἐπιδιώκεται), ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς γνησίως δημοτικῆς ἡμῶν γλώσσης, δὲν ἔλειψε δὲ δυστυχῶς οὐδ' ἡ ἀπόπειρα τῆς βεβηλώσεως καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς ἱερᾶς τοῦ *θείου Εὐαγγελίου* γλώσσης. Ναί, εἰς χρόνους τοιούτους, καθ' οὓς ὁ κατηραμένος γλωσσικὸς κομματισμὸς διεσπάρη ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, ἔτι μᾶλλον κατεπίεγοισα παρίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς συντάξεως καὶ ἐκδόσεως *Λεξικοῦ τῆς δημοτικῆς ἡμῶν γλώσσης* πρὶν ἢ ἐκλείψῃ καὶ ἄλλο ὑλικὸν αὐτῆς διὰ τῆς ἀναποφεύκτου ἐπιδράσεως τῆς καθαρουσύσης.¹ Διότι οὐ μόνον καὶ ἄλλως λυσιτελέστατον εἶναι τοῦτο καὶ ἀπαραίτητον, ἀλλὰ καὶ τὰ μάλιστα θέλει συντελέσει, ἵνα τεθῆ τέρμα ἀπαξ καὶ διὰ παντὸς εἰς τὸ ὅλον ἐν προβαλλόμενον καὶ διαιωνιζόμενον παρ' ἡμῖν γλωσσικὸν ζήτημα· διότι ἐγὼ τοῦλάχιστον φρονῶ, ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ λεξικῷ ἔχοντες

1. Ὅτι πλείστας λέξεις ὅπως ἀπαρχαλάτους καὶ ἄλλας ὀλίγον τι μεταβεβλημένας διατηρεῖ ἡ συνήθης δημοτικὴ ἐκ τῆς καθαρουσύσης, περὶ τούτου οὐδεμίαν ὑπάρχει ἀμυβολία, ὡς οὐδὲ περὶ τοῦ ὅτι φυσικὸν ἦτο ὅπως βαθυμῶδὸν ἐκλείψωσι πολλαὶ λέξεις ἄλλοτε συνήθειαι ἐν τῇ δημοτικῇ.

πρὸ ὀφθαλμῶν ὀλόκληρον τὸν θησαυρὸν τῆς γνησίως δημοτικῆς ἡμῶν γλώσσης, τὸ πλῆθος τῶν διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων αὐτῆς καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν τύπων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως ἐν ταῖς διαφόροις διαλέκτοις, θὰ ἀναγνωρίσωσιν ἐπὶ τέλους οἱ νέοι δῆθεν ἀναμορφωταὶ τῆς γλώσσης, ὅτι ὡς ἄνθρωποι ἠπατήθησαν, θὰ πεισθῶσιν, ὅτι οἷα δῆποτε διάλεκτος τῆς δημοτικῆς καὶ ἂν ληφθῆ ὡς βᾶσις, ἀδύνατον νὰ μορφωθῆ γλῶσσα πληροῦσα ὑψηλοτέρας ἐθνικᾶς καὶ ἀτομικᾶς ἀνάγκας, ἢ γλῶσσα πληροῦσα συγχρόνως καὶ φιλολογικᾶς καὶ πρακτικᾶς τοῦ καθ' ἑκάστην βίου ἀνάγκας, καὶ θὰ ὁμολογήσωσιν, ὅτι ἡ καθαρεύουσα ἦτο καὶ εἶναι πράγματι ἐνδεδειγμένη νὰ ἐξυπηρετῆ τὰ ἀληθῆ τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν συμφέροντα χωρὶς βεβαίως νὰ παρακωλύῃ καὶ τὴν ἐκ παραλλήλου χρῆσιν καὶ καλλιέργειαν τῆς δημοτικῆς ἡμῶν γλώσσης, ἰκανὰς καὶ αὐτῆς παρεχούσης ὑπηρεσίας.

Μετὰ τὴν ἀναγκαίαν ταύτην προεισαγωγὴν προβαίνω εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπομνήματος, ὡς ἀνεγνώσθη ἐν τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπείᾳ.

★

Διὰ τῆς εὐμενοῦς ἡμῶν ψήφου μεγάλως τιμηθεὶς καὶ τὴν προεδρίαν τῆς Φιλολογικῆς ἡμῶν Ἐπιτροπείας κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος προθύμως ἀποδεξάμενος καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ μετὰ τὴν ἐκλογὴν μου συνεδρίᾳ, γενομένη τῇ 10ῃ Ἰουνίου 1906, ὑπέδειξα, καὶ ἐν ἄλλῃ τῇ 27ῃ τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου γενομένη ἐπανέλαβον εἰπὼν, ὅτι μεγίστην ἀληθῶς θέλομεν πληρῶσαι ἐθνικὴν ἀνάγκην, ἐὰν ἐπιχειρήσωμεν καὶ βαθμηδὸν ἐργαζόμενοι κατὰ πρόγραμμα ὠρισμένον συντάξωμεν καὶ ἀγάγωμεν εἰς φῶς ὅσον τὸ δυνατόν πληρέστερον, εὐμέθοδον καὶ ἐπιστημονικῶς κατηρτισμένον *Λεξικὸν τῆς Δημοτικῆς*, ἥτοι τῆς ὑπὸ τοῦ ἀπανταχοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ λαλουμένης γλώσσης δυνάμενον μὴ μόνον εἰς τὰς ἐθνικὰς ἡμῶν ἀνάγκας κάλλιστα νὰ ἐπαρκῆ, ἀλλὰ καὶ εἰκόνα καθαρὰν καὶ ἀκριβῆ τῆς ζώσης ἡμῶν γλώσσης νὰ παρέχῃ, παρακολουθουμένης ἐν αὐτῇ (ὅσον βεβαίως τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐφικτόν) τῆς ἱστορίας τῶν λέξεων ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ ὑποδεικνυομένων τῶν μεταβολῶν, ἃς ὑπὸ φωνητικῆν, μορφολογικῆν καὶ σημασιολογικῆν ἐποψίᾳ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων μέχρι σήμερον ὑπέστησαν αὐταί, καὶ τὴν ὀρθὴν ἀντίληψιν καὶ ἐρμηνείαν δυσλήπτων ἢ καὶ παρερμηνευομένων χωρίων ἀρχαίων δοκίμων

συγγραφῶν καὶ ποιητῶν ὡπωσδήποτε νὰ διευκολύνῃ. Τὴν πληρῶσιν τῆς σπουδαιοτάτης καὶ ἀπαραιτήτου ταύτης ἀνάγκης ἐπιβάλλει ἄλλως τε καὶ αὐτὴ ἡ ἐθνικὴ φιλοτιμία ἀπαιτούσα ὅπως μηδενὸς πεπολιτισμένου λαοῦ ὑπολειφθῶμεν λαλοῦντες μὲν γλῶσσαν τόσον εὐγενῆ, πλουσίαν καὶ πολυσχιδῆ, στερούμενοι δ' ὅμως λεξικοῦ αὐτῆς ἀξίου λόγου· διότι ὄντως αἴσχος καὶ ὄνειδος προσάπτεται ἡμῖν ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν σήμερον πεφωτισμένων ἐθνῶν μόνον τὸ ἡμέτερον στερεῖται πλήρους λεξικοῦ τῆς γλώσσης αὐτοῦ.¹ Ἐννοεῖται ὅτι ἐτι μᾶλλον δικαιούνται οἱ ἄλλοδαποὶ νὰ κατακρίνωσιν ἡμᾶς, ἂν κατόπιν τῆς κολοσσαίας ἐκείνης τοῦ αἰοδίου *Ἄ. Κοραῆ* ἐργασίας, κατόπιν τῶν τοσοῦτων τῆς ζώσης τοῦ ἡμετέρου λαοῦ γλώσσης θησαυρῶν, ὧν τινες μὲν ἔχουσι δημοσιευθῆ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐν μονογραφίαις καὶ περιοδικοῖς, τινὲς δὲ μένουσιν ἀδημοσίευτοι· ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἢ καὶ παρ' ἰδιώταις, κατόπιν τῶν τοσοῦτων τοῦ ἀκαταπονήτου κ. *Γ. Χατζηδάκι* περὶ τὴν καθωμιλημένην ἐπιστημονικῶν μελετῶν καὶ τῶν τοιοῦτου εἶδους ἐργασιῶν ἄλλων παρ' ἡμῖν ἐπιστημόνων καὶ λογίων, ἂν, λέγω, κατόπιν ὄλων τούτων διατελῶμεν καὶ πάλιν ἀδιαφοροῦντες περὶ τῆς πληρώσεως σπουδαιοτάτης ἐθνικῆς ἀνάγκης, ὥστε ἄλλοθεν εἰς ἐν *Ἑσπερίᾳ* νὰ προλάβωσιν ἡμᾶς ἐμμεταλλεύοντες πᾶσαν τὴν παρ' ἡμῖν μέχρι τοῦδε ὑπὸ λεξικολογικῆν καὶ γλωσσικῆν ἐποψίαν τετελεσμένην ἐργασίαν, ἡμέραν δὲ τινα ν' ἀκούσωμεν αἴφνης, ὅτι ἐκπονηθὲν ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ δεινοῦ Γερμανοῦ ἢ Γάλλου *Λεξικὸν τῆς δημοτικῆς ἡμῶν γλώσσης*. Ἐὰν θελήσωμεν μάλιστα, κύριοι, εὐπροσώπότεροι νὰ φαινώμεθα ἐνώπιον ὄλου τοῦ καλῶς μεμορφωμένου κόσμου, ὀφείλομεν καὶ ἄλλην ἐθνικὴν ἀνάγκην νὰ πληρῶσωμεν διὰ τῆς συντάξεως καὶ *Λεξικοῦ* τῆς καθαρευούσης ἡμῶν γλώσσης· διότι καὶ τοῦτο εἶναι ἐπάναγκες, ἀφ' οὗ τῆς γλώσσης ταύτης γίνεται χρῆσις καὶ ἐν τοῖς *σχολείοις* καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος καὶ ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς παρ' ἡμῖν ἔργοις καὶ ἐν τοῖς διδακτικοῖς (πλὴν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων) καὶ ἐν τῇ ἐμπορικῇ ἀλληλογραφίᾳ καὶ ἐν τῇ τῶν λογίων πρὸς ἀλλήλους *ὀμιλίᾳ*,

1. Τὸ τοῦ Βυζαντίου Ἑλληνογαλλικὸν καὶ ἄλλα τινὲς Συλλογαὶ παρίστανται ὡς κόκκος ἄμμου ἐν τῇ θαλάσσῃ.

ἀφ' οὗ συντόμως εἰπεῖν ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ κατοπτρίζεται σχεδὸν πᾶσα ἡ θρησκευτικὴ καὶ εκπαιδευτικὴ ἡμῶν κίνησις καὶ πρόοδος. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ὑλικὸν τῆς γλώσσῃς ταύτης ἀνήκει τὸ πλείστον μὲν εἰς τὴν ἀρχαίαν, ἐν μέρει δὲ μόνον εἰς τὴν δημοτικὴν ἡμῶν γλώσσαν, καὶ ἐπειδὴ ἡ γραμματικὴ αὐτῆς εἶναι σχεδὸν ἡ τῆς ἀρχαίας, ἡ δὲ σύνταξις ἐν πολλοῖς συμπίπτει καὶ αὐτὴ μετὰ τῆς συντάξεως ἐν ἐκείνῃ, δὲν προβάλλεται κατεπίγειουσα ἡ σύνταξις καὶ ἔκδοσις λεξικοῦ αὐτῆς. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος περιοριζόμενοι εἰς τὴν ὄντως γιγαντιαίαν ἐργασίαν τῆς βαθμηδὸν καὶ ἐν διαστήματι πολλῶν ἐτῶν συντάξεως καὶ ἐπιστημονικῆς ἐξεργασίας λεξικοῦ τῆς γλώσσῃς τῆς λαλουμένης ὑπὸ τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων, ἃς ἐξετάσωμεν πρῶτον ἂν δυνάμεθα ὑπὸ τὰς σημερινὰς τοῦ βίου συνθήκας νὰ κατορθώσωμεν τοῦτο, ἔπειτα δὲ καὶ τίνες βάσεις ἀνάγκη νὰ τεθῶσιν, ἐφ' ὧν ἐποικοδομοῦντες θὰ δυνηθῶμεν ἡμέραν τινὰ νὰ ἐπιστεγάσωμεν τὸ ὅλον ἐπιστημονικὸν οἰκοδόμημα. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον σημεῖον, ὁμολογητέον, ὅτι πάντες ἡμεῖς ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς καθ' ἑκάστην ἐργασίας καταπονούμενοι δυσανασχετοῦμεν, καὶ δικαίως, νὰ ὑποβληθῶμεν καὶ εἰς ἄλλην μὴ ἀμειβομένην μάλιστα ὑλικῶς· ἀλλ' ἐὰν σκεφθῶμεν, ὅτι ἄνευ ἰθελουσίας τινὸς οὐδὲν μέγα, οὐδὲν σπουδαῖον κατορθοῦται, καὶ ὅτι ἡ ἐν τῇ συντάξει τοῦ περι οὗ ὁ λόγος λεξικοῦ συναδελφικὴ συνεργασία τοιαύτης φύσεως τυγχάνει, ὥστε διὰ τῶν μελλόντων ἐκάστοτε ν' ἀναφυῶσιν ἐν αὐτῇ γλωσσικῶν ζητημάτων καὶ πνευματικῆν τροφήν θέλει παρέχει ἡμῖν καὶ ἀφορμὰς πολλὰς πρὸς μελέτην καὶ συζήτησιν διαφόρων θεμάτων εἰς τὴν γλώσσαν ἡμῶν ἀναφερομένων καὶ πρὸς διαλεύκανσιν πολλῶν τέως σκοτεινῶν ἐν αὐτῇ σημείων, πιστεύω, ὅτι προθύμως οἱ πάντες θὰ ἀποδυθῶμεν εἰς τὸν ἐπιμοχθότατον μὲν, ἀλλὰ καὶ στεφανίτην τοῦτον ἀγῶνα, ἵνα οὕτω καὶ ἐνταῦθα καταδείξωμεν, ὅτι οὐδεμιᾶς ἄλλης ἐπιτροπείας τοῦ Συλλόγου ὑπολείπεται ἡ ἡμετέρα ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ἐπιβαλλομένων αὐτῇ καθηκόντων, καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ γνωστὸν καταστήσωμεν, ὅτι ἔχει καὶ ἡ πόλις ἡμῶν φιλολόγους ἐν πνεύματι ἀδελφικῇ τὴν ἐπιστήμην καλλιεργοῦντας καὶ μεθ' ὅλον τὸ πολυάσχολον αὐτῶν ἀναλαβόντας ὅπως μικρὸν κατὰ μικρὸν συντελέσωσι μεγίστης σπουδαιότητος καὶ σημασίας φιλολογικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον

ὡς τοιοῦτον ἔσται κτῆμα ἐς αἰεὶ, οὐ μόνον δὲ ἅπας ὁ φιλολογικὸς κόσμος μετ' ἀνεκλαλήτου χαρᾶς θὰ χαιρετίσῃ αὐτό, ἀλλὰ καὶ αἱ νεώτεροι γενεαὶ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα θέλουσιν ἐπευλογεῖ τοὺς σχόντας τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τοὺς ἀποπερατώνσαντας αὐτό. Ὅμοίως οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι, καὶ ἂνπραγματῶθῃ τὸ τοιοῦτον τολμηρὸν ἔργον, μεγάλην δυσκολίαν θέλει ἀπαντήσῃ ἡ δημοσίευσις αὐτοῦ ὑπέρογκον ἀπαιτοῦσα δαπάνην, ἀλλὰ καὶ ἡ δυσκολία αὕτη πιστεύω, ὅτι εὐκόλως αἴρεται, ἐὰν τὴν ἔκδοσιν¹ ἀναλάβῃ αὐτὸς ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἀποστέλλων πανταχοῦ ἀγγελτήρια πρὸς ἐγγραφὴν συνδρομητῶν καὶ αἰτούμενος, ἰδίως τῶν πλουσιῶν ὁμογενῶν τὴν ὑλικὴν ὑποστήριξιν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ δεύτερον σημεῖον τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸν τρόπον τῆς συντάξεως τοῦ περι οὗ ὁ λόγος λεξικοῦ καὶ εἰς τὰς βάσεις, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας πρέπει νὰ γίνηται ἡ ἐργασία, ἐγὼ τοῦλάχιστον θεωρῶ ἀπαραίτητα τὰ ἐξῆς:

α') Τὸ ἐν λόγῳ λεξικὸν ἀνάγκη ὅπως συμπεριλάβῃ τὸν θησαυρὸν ὅλων τῶν λέξεων, τῶν ὁποίων χρῆσιν ποιοῦνται οἱ ἀπανταχοῦ Ἕλληνες ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς συνθηθείας εἰς πᾶσαν αὐτῶν σχέσιν ἐν τῷ καθ' ἑκάστην βίῳ.

β') Πρὸς πρακτικωτέραν τῆς ἐργασίας διεξαγωγὴν συμφέρει ὅπως χωρισθῶσι πρῶτον μὲν ἡ συνήθως θεωρουμένη κοινὴ, ἔπειτα δὲ καὶ αἱ διάλεκτοι εἰς μοίρας ἢ περιοχὰς ἀνηκούσας εἰς μεγάλα ἢ καὶ εἰς μικρὰ τοπικὰ τμήματα οὕτως, ὥστε ἐξ ὅλων τούτων ὅσον τὸ δυνατόν πληρέστερα νὰ συλλεγῶσι λεξιλόγια ὑπὸ εἰδικῶν συνεργατῶν. Τοιαῦται τῆς δημοτικῆς ἡμῶν γλώσσῃς μοῖραι ἐπὶ τοῦ παρόντος δύναται νὰ θεωρηθῶσιν αἱ ἐξῆς:

Ἡ Ποντικὴ διάλεκτος, ἡ Καππαδοκικὴ, ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει λαλουμένη, ἡ ἐν Χιλῆ, ἡ ἐν Μυτιλήνῃ, Λέσβῳ καὶ Κυδωνίαις, ἡ ἐν Σμύρνῃ λαλουμένη, ἡ Χιακὴ διάλεκτος, ἡ Κρητικὴ καὶ Κυπριακὴ, ἡ ἐν Θράκῃ, ἡ ἐν Μοναστηρίῳ καὶ Θεσσαλονικῇ καὶ ἡ ἐν Ἡπείρῳ λαλουμένη, ἡ Τσακωνικὴ διάλεκτος, ἡ ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἡ ἐν Στερεῇ Ἑλλάδι λαλουμένη, ἡ ἐν Ἀθήναις, ἡ ἐν Ἐπτανήσις καὶ ταῖς λοιπαῖς τουρκικαῖς εἴτε καὶ ἑλληνικαῖς νήσις ὀμιλουμένη, ὡς καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ ἑλληνοϊταλική.

1. Ἐκ τῆς ἐκδόσεως ταύτης δύναται συγχρόνως νὰ γίνῃ ἄλλη ἐπίτομος πρὸς χρῆσιν τῶν μὴ διδασκάλων καὶ τῶν μὴ ἐπιστημόνων.

Καὶ ὅλου μὲν τοῦ ὕλικου τῆς κοινῆς ἐπισκόπησις καὶ ἐξεργασία δύναται νὰ γίνη ὑπὸ πλείονων, τῶν δὲ διαλέκτων ὑπὸ δύο ἢ τριῶν ἰδιαιτέρως. Ὅταν δὲ συντελεσθῶσιν αἱ ἰδιαιτέραι αὐταὶ ἐργασίαι, ἀνάγκη ὅπως ἐπιδιωχθῆ ἢ συνεργασία πλείονων λογίων διὰ τὰ ὁμογενῆ στοιχεῖα. Πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῆς κατ' ἄλφαβητικὴν τάξιν καταστρώσεως τῶν εἰς τὸ αὐτὸ στοιχεῖον ἀνήκουσῶν λέξεων πρέπει ἐκάστη αὐτῶν μετὰ παντὸς πρὸς αὐτὴν συναφοῦς νὰ σημειώνηται ἐπὶ ἰδιαιτέρου φύλλου χάρτου. Καὶ δύναται μὲν πᾶς ἀναλαμβάνων τὴν συλλογὴν, τὴν κατάταξιν καὶ τὴν ἐξεργασίαν τοῦ εἰς τὴν διάλεκτον ἢ τὴν γλῶσσαν τόπου τινὸς ἀνήκοντος λεξιλογίου νὰ ἔχη πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὰ Ἄτακτα τοῦ Κοραῖ καὶ τὸ λεξικὸν τοῦ Σοφοκλέους καὶ τὸ τοῦ Δουκαγγίου *Glossarium mediæ et infimæ Græcitatatis* καὶ τὸ τοῦ Σομανέρα καὶ τὸ τοῦ Γ. Ζηκίδου ὀρθογραφικὸν λεξικὸν καὶ ἄλλα λεξικά διγλώσσα (οἷον ἀπλοελληνοτουρκικόν, ἀπλοελληνογαλλικόν, ἀπλοελληνοϊταλικόν, ἀπλοελληνορωσσικόν, ἀπλοελληνογερμανικόν κτλ.), ἀλλ' ἐν τῇ ἐκμεταλλεύσει πάντων τούτων μεγίστη ἀπαιτεῖται προσοχή, διότι ἀκριβῆς παρατήρησις ἀποδεικνύει ὅτι πολλαὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀναγεγραμμένων λέξεων πρὸ πολλοῦ ἔπαυσαν ὑφιστάμεναι ἐν τῇ ζώσῃ ἡμῶν γλώσσῃ, ἄλλαι δὲ φαίνονται πεπλασμέναι ὑπὸ τῆς φαντασίας τῶν λεξικογράφων καὶ μάλιστα τῶν ξένων. Ὡστε πάντοτε ὀφείλομεν νὰ ἐξετάζωμεν, ἂν σήμερον ὁ ἑλληνικὸς λαὸς γινώσκει καὶ μεταχειρίζεται ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν λέξιν τὴν ἐν τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τῷ λεξικῷ φερομένην καὶ ἂν σφάζεται αὕτη πάλιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν καὶ ἄλλοτε σημασίαν, τότε δὲ μόνον πρέπει νὰ παραλάβωμεν αὐτὴν, ὅταν βεβαιωθῶμεν, ὅτι πράγματι σφάζεται ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ ἔστω καὶ ὑπὸ διάφορον σημασίαν.¹

γ') Αἱ λέξεις ἐν ἀρχῇ πρέπει νὰ γράφονται διὰ παχέων γραμμάτων· ἀνάγκη δὲ περὶ ἐκάστης αὐτῶν ν' ἀναφέρηται τί μέρος λόγου εἶναι καὶ ἔπειτα νὰ κηρυχθῆ ἢ ἐρμηνεῖα δι' ἄλλης συνωνύμου, ἂν ὑπάρχη τοιαύτη, ἢ καὶ διὰ περιγραφῆς ἢ περιφράσεως ἐν γλώσσῃ κα-

1. Ἐπειδὴ ὑπάρχουσι καὶ τινες λέξεις ἄχρηστοι μὲν σήμερον ἐν τῇ καθ' ἑκάστην ὁμιλίᾳ, περισωθεῖσαι ὅμως ἐν ἀρχαίοις δημοτικοῖς ἄσματιν, ἀνάγκη μὲν εἶναι νὰ συμπεριληφθῶσι καὶ αὗται, πρέπει ὅμως νὰ λεχθῆ καὶ τὸ πῶς ἀνήκουσιν.

θαρευούση μὲν, ἀλλ' ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλουστερά. Τότε δὲ μόνον δύναται κατ' ἀνάγκην νὰ γίνηται χρῆσις τῆς κοινοτέρας δημοτικῆς, ὅταν ἐρμηνεῖα τις ἢ περιφρασις δὲν ἀποδιδῆται ἀκριβῶς διὰ τῆς καθαρευούσης. Ἄλλὰ καὶ ἀρχαίων λέξεων, φράσεων, παροιμιῶν καὶ γνωμικῶν δύναται νὰ γίνηται χρῆσις πρὸς ἀπόδοσιν ἀντιστοιχῶν τῆς δημοτικῆς, ὅταν τοῦτο εἶναι δυνατόν. Σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι ἡ ἐρμηνεῖα τῶν δημωδῶν λέξεων πρέπει νὰ γίνηται ἐν τῇ καθαρευούσῃ διὰ τὸν λόγον, ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου εὐκόλως φαίνεται τί συμπίπτει ἐν ἀμφοτέραις ταῖς γλώσσαις ἡμῶν, ἢτοι πόσαι καὶ τίνες λέξεις τῆς αὐτῆς σημασίας ἀπαντῶσιν ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐν τῇ δημοτικῇ καὶ ἐν τῇ καθαρευούσῃ, πόσαι δὲ καὶ τίνες τῆς δημοτικῆς μένουσιν ἀνανταπόδοτοι ἐν τῇ καθαρευούσῃ. Καὶ προκειμένου μὲν περὶ οὐσιαστικοῦ, πρὸς διάκρισιν τοῦ γένους αὐτοῦ ἀνάγκη ὅπως ἐπιφέρηται τὸ ἄρθρον, σημειώνωνται δὲ ἢ κατάληξις τῆς ἐν. γενικῆς καὶ πᾶσα πτώσις ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἄλλας ἀνωμάλως σχηματιζομένη εἴτε ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ τονισμοῦ, εἴτε καὶ ὑπὸ οἰανδήποτε ἄλλην ἔποψιν (π. χ. ἀγγελιοὶ ἀντὶ ἀγγελιοῦ· τὰ λαίμα ἀντὶ ὁ λαίμος, ἔργατα ἀντὶ ἔργα, ὄνειρατα ἀντὶ ὄνειρα)· προκειμένου δὲ περὶ ἐπιθέτου, ἀνάγκη ὅπως τὸ τριγενές καὶ τὸ διγενές διακρίνωνται διὰ τῶν σχετικῶν καταλήξεων (γεγραμμένων διὰ μεγάλυτέρων στοιχείων) ἢ καὶ δι' ὀλοκλήρου γραφῆς τῶν λέξεων (π. χ. ὁμορφος-η-ον· κονδοφῶς τ. ἔ. κονδοφώσης = μύψ· θηλ. κονδοφώσινα). Ἐὰν δ' ἢ ἀναγραφομένη λέξις εἶναι ρῆμα, σημειωτέον τὸ α' ἐνικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτος, τοῦ παρατατικοῦ, τοῦ μέλλοντος (τοῦ τε συντελικοῦ καὶ τοῦ διαρκοῦς), τοῦ ἀορίστου, τοῦ παρακειμένου καὶ τοῦ ὑπερσυντελικοῦ· ἐκ δὲ τῆς προστακτικῆς ἀνάγκη ἵνα σημειώνωνται μόνον οἱ ἐν ταῖς διαλέκτοις τυχὸν περισωθέντες ἀπαράλλακτοι πρὸς τοὺς τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἢ καὶ μικρὸν διαφέροντες τύποι (π. χ. ἀγόρασον, θάψον, ἄκ' ὄσον = ἄκουσον, κοιμήθετε = κοιμήθητι κτλ. ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου). Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀπαρέμφατον, σημειωτέον τὸ ὀνοματικὸν ἐκείνων τῶν ρημάτων, ἐν οἷς τοῦτο ἀπαντᾷ (π. χ. τὸ ἔχειν του, τὸ λαβεῖν μου, κατὰ τὸ λέγειν του) ἢ καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὅσα περιεσώθησαν ἐν ταῖς διαλέκτοις (π. χ. ἐν Πόντῳ λέγεται: νὰ μ' εἴ-χα φτάσ' ῥε κ' ἐρῶθᾶναι τ. ἔ. νὰ μὴ εἶχον φθά-

σειν και ἔλθειν = νὰ μὴ ἔσωνα νὰ ἔλθω· πρὶν ποίσειν = πρὶν ποιήσῃ· πρὶν εὐράναι = πρὶν εὐρεῖν). Τὴν αὐτὴν δὲ πορείαν πρέπει ν' ἀκολουθῇ τις καὶ ἐν τῇ παθητικῇ καὶ ἐν τῇ μέσῃ φωνῇ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὀριστικὴν καὶ εἰς τὴν προστακτικὴν. Ἐκ δὲ τῆς παθητικῆς μετοχῆς σημειωτέα ἢ ἐνικὴ ὀνομαστικὴ τοῦ ἀρσενικοῦ γένους ἐν τῷ ἐνεστώτι καὶ παρακειμένῳ εἰς ὅσα ῥήματα οἱ χρόνοι οὗτοι σφύζονται ἐν τῇ ἐγκλίσει ταύτῃ· τοῦ δὲ θηλυκοῦ τότε μόνον δύναται νὰ γίνηται μνεῖα, ὅταν τοῦτο τονίζεται παρὰ τὸν συνήθη περὶ τονισμοῦ κανόνα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ (π. χ. σεινάμενος καὶ κουνάμενος, ὁ λεγάμενος, τὰ χρειάζόμενα· σεινάμενη καὶ κουνάμενη ἦρθε, βαρούμενη, ἢ λεγάμενη, τὰ ἔρισκόμενα, χαρούμενος· ἀναθεματισμένος, διαβολόμενος, γραμματισμένος, σφραγισμένος, εὐλογημένος, κωτωμένος κτλ.). Πλὴν καὶ τοῦ θηλυκοῦ τῶν μετοχῶν τούτων, ὅταν τοῦτο σχηματίζεται οὐχὶ διὰ τῆς συνήθους, ἀλλὰ δι' ἄλλης καταλήξεως, ἀνάγκη νὰ σημειώνηται ὀλόκληρος ὁ τύπος (π. χ. ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου τὸ θηλυκὸν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῆς μετοχῆς ἄλλοτε διὰ τῆς καταλήξεως -ισσα σχηματιζόμενον ἤδη καταλήγει εἰς -τσα, οἶον: ἀφωρισμέν-τ-σα, ἀναθεματισμέν-τ-σα, εὐλογημέν-τ-σα, σκοτωμέν-τ-σα κτλ., ἀλλὰ καὶ ὁ παθητικὸς ἐνεστώς καὶ ὁ μέσος ἀόριστος τῆς αὐτῆς ἐγκλίσεως ἐν τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου φαίνεται, ὅτι ἄλλοτε προσλαμβάντες τὴν κατάληξιν -ισσα, μετέπεσον εἰς χρῆσιν οὐσιαστικῶν, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν ἤδη πλέον οὐσιαστικῶν καταστάντων Ἰούμενος, Ἰουμέντσα καὶ δεξάμενος (= ἀνάδοχος) δεξαμέντσα, ἂν καὶ πρὸς τῷ τελευταίῳ τούτῳ λέγεται καὶ δεξαμένε). Ἐνταῦθα δὲν πρέπει ν' ἀποσιωπῶνται καὶ τινες παθητικαὶ μετοχαὶ τοῦ παρακειμένου φέρουσαι σημασίαν ἐνεργητικὴν (π. χ. φαγωμένος ἦρθε, μελετημένος πάγω ἔς τὸ σχολεῖο κτλ.). Τελευταῖον ἀξιοσημείωτα ἐπὶ τῶν ῥημάτων εἶναι καὶ ἡ διάθεσις αὐτῶν καὶ ἡ διάκρισις τῶν ἑτερενεργῶν ἀπὸ τῶν αὐτενεργῶν· οὕτω π. χ. προκειμένου περὶ τοῦ κόφτω, δέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ὡς αὐτενεργὸν καὶ ὡς ἑτερενεργὸν (π. χ. κόφτω τὸ ψαμί· ἀλλὰ καὶ: κόφτω ροῦχα· ἐννοεῖται διὰ τοῦ ράπτου). Ὡσαύτως δέον νὰ διακρίνηται ἡ χρῆσις τοῦ αὐτοῦ ῥήματος καὶ ὡς μεταβατικοῦ καὶ ὡς αὐτοπαθοῦς πολλάκις ἢ ἀμεταβάτου (π. χ. λυῶνω τὸ βούτυρο· ἀλλὰ λέγε-

ται καὶ: ὅσο πηγαίνει λυῶναι (= τήκεται)· κόφτω κρέας· ἀλλὰ καὶ: αὐτὸ τὸ χρώμα κόφτει). Τελευταῖον διακριτέα ἢ πολλάκις παρατηρουμένη χρῆσις τοῦ αὐτοῦ ῥήματος καὶ ὡς παθητικοῦ καὶ ὡς μέσου (π. χ. τὸ λούζομαι λέγεται καὶ ὅταν λούηται τις ὑπ' ἄλλου καὶ ὅταν τις μόνος λούῃ ἑαυτόν). Καὶ τὰ περισφύζόμενα ἀλληλοπαθῆ (π. χ. ἐπέστηκαν ἔς τὸ ξύλο· ἐδάρθηκαμε· τρώγονται ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο· χτυπιοῦνται ἔς τὰ γερά) καὶ ἄλλα τινὰ ἰδιάζοντα εἰς τὴν δημῶδη γλῶσσαν (π. χ. ὅλη τὴν ὥρα μὲ τρώγεται καὶ κκλὰ νὰ τοῦ χαρίσω ἓνα βιβλίον = ὄλονέν μὲ στενοχωρεῖ ὅπως χαρίσω εἰς αὐτόν ἐν βιβλίον).

δ') Ἐπειδὴ πολλάκις μία καὶ ἡ αὐτὴ λέξις φέρει πολλὰς σημασίας, ἀνάγκη ὅπως ἢ παρατάσσονται ὅλαι ἐν ταύτῃ, ἢ σημειώνηται ἐκάστη ἰδιαιτέρως· ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο τότε μόνον, ὅταν ὑπάρχη ἀνάγκη καὶ ἀναπτύξεως καὶ παραπομπῶν, ὅποτε καὶ πρὸς εὐχερεστέραν καὶ ταχύτεραν τῶν διαφορῶν σημασιῶν ἢ ἐρμηνειῶν εὐρεσιν ὑπὸ τοῦ ἀναγνώστου πρέπει αὐταὶ νὰ διακρίνονται, προτασσομένων ἐκάστης αὐτῶν τῶν στοιχείων τῆς ἀλφαβητοῦ ἢ καὶ τῶν ἀριθμητικῶν ψηφίων

ε') Πλὴν τῆς σημασίας ἢ τῶν σημασιῶν ἐκάστης ἀναγραφομένης λέξεως σημειωτέα καὶ τινες συνήθεις φράσεις, παραδείγματα, παροιμίαι, γνωμικὰ ἢ αἰνίγματα, ἐν αἷς ἢ λέξις ἀπαντᾷται (π. χ. ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ῥήματος κερνῶ σημειωθήτω καὶ ἡ φράσις: «Γυάννης κερνᾷ, Γυάννης πίπει». Προκειμένου περὶ τοῦ ῥήματος κόφτω δὲν πρέπει ν' ἀποσιωπηθῶσιν αἱ φράσεις: «τί σε κόφτει; τό κοψε τὸ μυκλό του· τό κοψε λάσπη κόφτει καὶ ράφτει· κόπηκαν τὰ γόνατά μου· κόψ το = σιώπησον· τὸ γάλα ἔκοψε· τὸ χρώμα του ἔκοψε» κτλ. μετὰ τῶν σημασιῶν τῶν. Ἐκεῖ, ἔνθα ἀναγράφεται τὸ ῥήμα *μβαινω* πρέπει νὰ γίνη μνεῖα καὶ τοῦ αἰνίγματος: «Τί πρᾶμα εἶν' ἐκεῖνο ποῦ ἔς ὅλα μβαινεῖ;» Ὁμοίως ἐν τῇ ἀναγραφῇ τοῦ ἐπιθέτου *ξερὸς* δέον νὰ σημειωθῇ τὸ γνωμικόν: «Κοντὰ ἔς τὸ ξερὸ καίεται καὶ τὸ χλωρό»).

ς') Ἐὰν ἀντὶ μιᾶς λέξεως συνήθους παρὰ τοῖς πλείστοις εὐχρηστῆ ἐν τινι διαλέκτῳ ἄλλη ὅλως ἢ καὶ ἐν μερῶι διαφορῶς ὑπὸ τὴν φωνητικὴν ἢ καὶ μορφολογικὴν ἐποψιν, σημειωτέα καὶ αὕτη παρ' ἐκεῖνη ἐντὸς παρενθέσεων, ἰδιαιτέρως δὲ πάλιν ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει. Οὕτω π. χ. παρὰ τῷ συνήθει ὑπὸ τῶν πλείστων λεγομένῳ ἀριθμητικῷ ἓνας σημειωθήτω

ἐν παρενθέσει καὶ τὸ ἐν τῇ ποντικῇ διαλέκτῳ εἶναι καὶ τὸ ἐν Σινώπῃ ἀντ' αὐτοῦ λεγόμενον *μῖος*.

ζ') Ἐὰν ἡ αὐτὴ λέξις εὐρίσκηται φέρουσα ἄλλην σημασίαν ἐν τινι διαλέκτῳ, ἀνάγκη ὅπως καὶ ἡ σημασία αὕτη σημειωθῇ καὶ τὸ ὄνομα τῆς διαλέκτου, ἐν τῇ ὁποῖα ἀπαντᾷται ἡ παραλλαγή.

η') Ἐὰν τὸ ὄλον ὄνομα ἢ πτώσεις τινὲς αὐτοῦ ἢ καὶ ρηματικοὶ τινὲς τύποι ἀπαντῶσιν ἄλλως ἐν ἄλλαις διαλέκτοις τῆς γλώσσης ἡμῶν, ἀνάγκη ὅπως σημειῶνται ἐντὸς παρενθέσεων ὅπου δεῖ καὶ οἱ διάφοροι οὔτοι διαλεκτικοὶ τύποι (ἀναφερομένης ὀνομαστὶ καὶ τῆς διαλέκτου, ἐν τῇ ὁποῖα λέγονται οὕτως), ἰδιαιτέρως δὲ καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει (π. χ. παρὰ τὰ πάγκοινα ὁ *τάφος*, ἡ *καλή*, τῶν *ξύλων* σημειωτέα τὰ τούτοις ἀντίστοιχα ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ Πόντου τὸ *ταφί'ν*, ἡ *καλέσα*, τῷ *ξύλιων*).

θ') Προκειμένου περὶ λέξεων σημαίνουσῶν ἐργαλεῖον, ἢ σκεύη, ἢ ἐνδύματα ὅλως ἢ ἐν μέρει μόνον ἄγνωστα ἐν Εὐρώπῃ, ἢ γνωστὰ μὲν, ἀλλὰ διάφορα τῶν ἐκεῖ εὐχρηστων τοῦ τοιοῦτου εἶδους, ἐπάναγκες ὅπως παρατεθῇ καὶ ἡ εἰκὼν αὐτῶν (π. χ. ἡ εἰκὼν τῆς *ρόκας*, τῆς *λύρας*, τοῦ *καμηλαυκίου*, τῶν *σαρουχίων* κτλ.).

ι') Ἐπειδὴ συμβαίνει ἐν ἐνὶ τόπῳ ἐπαρχίας τινὸς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ν' ἀποδίδηται δι' ἄλλης λέξεως παρὰ ἐν ἄλλῳ τόπῳ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, ἀνάγκη ὅπως ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῆς μιᾶς τοιαύτης λέξεως ἢ τῆς ἐτέρας γίνῃ καὶ τούτου μνεία (π. χ. ὅτι συνήθως πανταχοῦ καὶ ἐν Τραπεζοῦντι λέγεται *γομάτα*, τοῦτο καλεῖται *παλιτσάρ* τουρκιστὶ ἐν Χαλδίᾳ, ἐπαρχία πολιτικῶς εἰς τὸν νομὸν Τραπεζοῦντος ὑπαγομένη).

ια') Ὅσακις ὁ τύπος λέξεώς τινος ἔνεκα τῆς ὑπεροβολικῆς παραφθορᾶς αὐτῆς κατέστη σχεδὸν διάφορος τοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ, ἐξ οὗ ἐπήγαγε, δύναται ὅμως κατὰ κανόνας φθογγολογικοὺς νὰ ἐπαναναχθῇ εἰς τὴν ἀρχικὴν μορφήν (ἣτις πολλάκις σφάζεται καθαρὰ ἐν ἄλλαις διαλέκτοις), δὲν πρέπει νὰ παραλείπηται τοῦτο· διότι οὕτω καταφανεστέρως τοῖς ξένοις καθίσταται ἡ μεταξύ τῆς νῦν τοῦ λαοῦ γλώσσης καὶ τῆς ἀρχαίας ὑπάρχουσα στενὴ σχέσηις (π. χ. παρὰ τὸ *τάσουμπούσ'* ἀναγραφπτέον τὸ *συμπόσιον*,¹ παρὰ τὸ ἐν Πόντῳ

ζογρός τὸ ἀρχαῖον καὶ σήμερον πάγκοινον ὑγρός, παρὰ τὰ ἐν τῇ ποντικῇ διαλέκτῳ *σκλεπέας*, *κελαδοῦμαι*, τὰ ἀρχαῖα *κελεφίας*, *κηλιδοῦμαι* κτλ.).

ιβ') Καὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων ἢ ἀναγραφῇ ἐν ταῖς οἰκείαις θέσει δὲν πρέπει νὰ παραλείπηται.

ιγ') Ἐπειδὴ οὐκ ὀλίγαι λέξεις καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης καὶ ἐκ τῆς γλώσσης τῶν λογίων πρωίμως ἢ καὶ ἐν χρόνοις νεωτέροις διὰ λόγους εὐνοήτους εἰσῆχθησαν εἰς τὴν τῆς συνηθείας, ἀν καὶ αὐταὶ διὰ τὸ ἀρχαιοπρεπὲς αὐτῶν εὐκόλως διακρίνονται, ἀνάγκη πάλιν πρὸς εὐχερεστέραν ἀπὸ τῶν ἄλλων διάκρισιν νὰ γράφονται διὰ κυρτῶν στοιχείων (τοιαῦται λέξεις π. χ. εἶναι: ἄρτος, ἀρτοκλασία, κοινωνία, μετάληψις, μεταλαμβάνω, τραβαγγελλίζω, μετόνοια, δόξα τῷ Θεῷ, ὁ Θεὸς φυλάξι, ὁ Θεὸς νὰ σ' ἐλεήσῃ, τοῦλάχιστο, ἀστυνομία, δικαστήριον, ὑπάλληλος, ταχυδρομεῖο, πρὸς χάριν μου, εἰσιτήριο, προσκλητήριο, χαρτονομίσμα, τραπέζιτης, δικηγόρος, εἰσαγγελεύς, ὑπουργός, ἐφῆσις, φωτογραφία, πέζος κλπ.).

ιδ') Ἐπειδὴ πολλαὶ ξέναι λέξεις παρέμειναν ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ, εἴτε ἀπαράλλακτοι, εἴτε κάπως ἐξελληνισμένοι, ἐν τῇ ἀναγραφῇ ἐκάστης αὐτῶν δέον ὅπως ἀναφῆρηται καὶ ἡ προέλευσίς τῆς. Ἐντὸς δὲ παρενθέσεων μάλιστα δύναται νὰ γράφονται αἱ τοιαῦται λέξεις καὶ διὰ στοιχείων τῆς γλώσσης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθησαν (παραδείγματος χάριν, προκειμένου περὶ τῶν λέξεων *ἀκουμβῶ*, *σέεργα*, *ταιριμόγια*, *φουρτούνα*, *μίζερος* κτλ. ἀνάγκη ὅπως σημειωθῶσιν αὐταὶ ἐντὸς παρενθέσεων διὰ λατινικῶν στοιχείων καὶ δηλωθῇ προσέτι, ὅτι ἐλήφθησαν ἐκ τῆς λατινικῆς¹ τὰ *adlio*, *μερσί* κλπ. πρέπει νὰ γράφονται καὶ διὰ γαλλικῶν στοιχείων προσεπιδηλουμένου καὶ ἐκ τίνος γλώσσης ἐλήφθησαν. Ὁμοίως δὲ, προκειμένου καὶ περὶ τῶν ἰταλικῶν *φροῦτιο*, *ἐβίβα*, *λοῦστρο*, *φρέσκο* καὶ περὶ τῶν τουρκικῶν *καϊμακάμης*, *σεράτζι*, *χαμπάρι* κτλ. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχουσι καὶ τινὲς λέξεις κυρίως μὲν ἑλληνικαί, μεταβληθεῖσαι

σαι ἐκ τῆς ἑλληνικῆς μετέβαλον εἰς *djinbich* (دجینبچ), ἐξ αὐτῶν δὲ πάλιν παραλαβόντες οἱ Τούρκοι παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τὴν μορφήν *djoubouch*.

1. Σημειωτέον, ὅτι ἐκ τῶν ἐν τῇ δημοτικῇ ἡμῶν γλώσσῃ λατινικῶν λέξεων ἄλλαι μὲν ἐλήφθησαν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῆς λατινικῆς, ἄλλαι δ' εἰσῆχθησαν διὰ τῆς ἰταλικῆς.

1. Τὴν λέξιν ταύτην φαίνεται ὅτι, παραλαβόντες οἱ Πέρ-

ὅμως ἐν μέρει ἢ καὶ σπουδαίως ἐν τινι ξένη γλώσσῃ ἐπεστράφησαν φέρουσαι καὶ τὰ ἴχνη τῆς ξενικῆς ἐπιδράσεως, ἀνάγκη ὅπως ἐπὶ ἐκάστης αὐτῶν ἀναγράφηται ἐντὸς παρενθέσεων ὁ ἀρχικὸς τύπος τῆς λέξεως ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ἐξ οὗ ἐπήγαγεν ἐν τῇ ξένη γλώσσῃ ὁ ἕτερος τύπος, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς παρελάβομεν παρ' ἐκείνης καὶ διατηροῦμεν ἢ ἀπαράλλακτον, ὡς ἐν αὐτῇ φέρεται, ἢ κάπως μεταβεβλημένον (π. χ. τὸ συνήθως λεγόμενον *δεφτέρι* παρελάβομεν ἐκ τῆς τουρκικῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ λέγεται *deftér* (دفتەر), ἀλλὰ καὶ οἱ Τοῦρκοι τὸν τύπον τοῦτον παρέλαβον ἐκ τῆς περσικῆς, ἣτις βεβαίως εἶχε μετασχηματίσει οὕτω τὸ ἑλληνικὸν *διφθέρι* τ. ἔ. *διφθέριον* = *διφθέρα*).¹

ιε') Πάντες οἱ ἀναλαμβάνοντες τὴν συλλογὴν, τὴν ἀλφαβητικὴν κατὰ τάξιν, τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὴν ὑπὸ διαφόρους ἐπόψεις μελέτην καὶ ἔρευναν τῶν λέξεων τῆς συνήθους ἐν τινι τόπῳ ἑλληνικῆς γλώσσης ἢ διαλέκτου ὀφείλουσιν ἅμα τῇ ἀποπερατώσει τῆς ἐργασίας αὐτῶν νὰ καταθέσωσιν αὐτὴν ἐν τῷ γραφείῳ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπείας. Σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι ἐκ τῶν διαλέκτων ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ μελέτης ἄξια εἶναι ἡ Τσακωνικὴ, ἡ Ποντικὴ, ἡ Καππαδοκικὴ, ἡ Κυπριακὴ καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ περιωθεῖσα ἀνάμικτος μετὰ στοιχείων ἰταλικῶν. Ἄλλ' ἐκ τῆς τελευταίας δέον νὰ παραλαμβάνωνται μόνον ὅσα διετηρήθησαν γνήσια ἑλληνικὰ καὶ ὅσα μετεβλήθησαν μὲν πως ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἰταλικῆς, δὲν ἀπέβαλον ὅμως καὶ ὀλοσχερῶς τὰ ἴχνη τῆς ἀρχικῆς καταγωγῆς.

ις') Ἐπειδὴ δὲ ὁ δωρεὰν ἐργαζόμενος ὑπὲρ τοιοῦτου ἔργου οὐδὲως ὑποχρεοῦται καὶ νὰ δαπανᾷ χρήματα πρὸς ἀγορὰν βοηθημάτων ἀπαραιτήτων εἰς τὴν ἐργασίαν, ἀνάγκη ὅπως ὁ ἡμέτερος Σύλλογος καὶ χάριν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος λεξικοῦ καὶ πρὸς πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ ἀγοράσῃ πᾶν σύγγραμμα ἢ περιοδικὸν περιέχον ὕλην τῆς δημοτικῆς ἡμῶν γλώσσης, ἢ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, πᾶσαν συλλογὴν δημοτικῶν ἄσματων καὶ ποιημάτων, ὡς καὶ πᾶσαν μονογραφίαν φέρουσαν λεξιλόγιον ἢ καὶ ἄλλο ὕλικόν διαλέκτου ἢ ἰδιώματός τινος τῆς ζώσης ἡμῶν γλώσσης.

ιζ') Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἰδιαιτέ-

ρων ἐργασιῶν ἀνάγκη ὅπως ἐν σειρά συνεδριῶν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπείας μετὰ πολλῆς τῆς προσοχῆς καὶ ἐπιστάσεως ἀναθεωρηθῇ τὸ ὅλον καὶ ἐπενεχθῶσιν εἰς αὐτὸ αἰδέουσαι διορθώσεις τῶν τυχόν ἐσφαλμένων, προσθῆκαι ἢ ἀφαιρέσεις, ἀναθεθῇ δὲ εἰς ἐιδικοὺς ἄνδρας ἐκ τῶν μελῶν τῆς φιλολογικῆς κῆς ἡμῶν ἐπιτροπείας καὶ ἀλλαχόθεν λαμβανομένους ἢ συστηματικὴ καὶ μεθοδικὴ τοῦ ὅλου ἔργου συγκρότησις οὕτως, ὥστε καὶ τὸ λεκτικόν, τὸ ὁποῖον βεβαίως πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε ἄπλοῦν καὶ σαφές, νὰ καταστῇ ἐνιαῖον καὶ ὁμαλόν. Ἄφ' οὗ δὲ συντελεσθῇ ἡ τελευταία αὕτη ἐξεργασία ὑπὸ ὅλων ἐιδικῶν ἀνδρῶν, ἀνάγκη ὅπως μετὰ τὸν πρόλογον παρατεθῇ συντομωτάτη γραμματικὴ τῆς δημοτικῆς ἡμῶν γλώσσης καθόλου μετὰ καταλόγου τῶν ἐν αὐτῇ ἀνωμάτων ρημάτων ὑπὸ ἐιδικῶν πάλιν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀνδρῶν συντεταγμένη, συντομώτατον συντακτικὸν συνοψίζον τὰς οὐσιωδεστάτας συντακτικὰς παρατηρήσεις (π. χ. πῶς ἀποδίδεται ἡ ἀρχαία δοτικὴ, πῶς ἐκφέρεται ἡ σχέσις τοῦ τόπου, τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου, ὁ σκοπός, τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ ὀργανικὸν αἷτιον, πῶς ἀποδίδεται τὸ τελικὸν καὶ τὸ ἐιδικὸν ἀπαρέμφατον τῆς ἀρχαίας, τίνι τρόπῳ ἐκφέρονται ἐν τῇ δημοτικῇ τὰ διάφορα εἶδη τῶν προτάσεων, πῶς συντάσσονται ἐν αὐτῇ τὰ μετὰ δοτικῆς καὶ αἰτιατικῆς συντασσόμενα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ῥήματα κτλ.), τελευταῖον δέ, εἰ δυνατόν, συνοπτικωτάτη περίληψις τῶν οὐσιωδεστάτων ὑπὸ γραμματικὴν ἔποψιν διαφορῶν τῶν ἐν ταῖς κυριωτάταις διαλέκτοις παρατηρουμένων.

ιη') Ὁ πρόλογος δύναται νὰ συνταχθῇ ὑπὸ τινων μόνον μελῶν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπείας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὀριζομένων. Ἐν αὐτῷ δέ, ὡς καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ, ἀνάγκη ὅπως ἰδιαίτερα γίνηται μνεία τῶν ὀνομάτων ἐκείνων τῶν μελῶν, ὅσα σπουδαίως συνετέλεσαν διὰ τῆς ἐργασίας αὐτῶν εἰς τὴν σύνταξιν καὶ ἐκπόνησιν τοῦ τοιοῦτου λεξικοῦ, ὡς καὶ τὰ ὀνόματα πάντων τῶν λογίων καὶ λοιπῶν, ὅσοι ὅπως δῆποτε ὑπεβοήθησαν εἰς τὸ ἔργον.

ιθ') Ἐπειδὴ πρὸς ἐπιτυχεστέραν καὶ τελεσφορωτέραν τοῦ ἔργου διεκπεραίωσιν ἀπαιτοῦνται καὶ πολλὰ καὶ δεξιά χεῖρες οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἔξωθεν, ἀνάγκη ὅπως ὁ ἡμέτερος Σύλλογος δι' ἐγκυκλίου ἀποτεινόμενος πρὸς διδασκάλους καὶ ἄλλους λογίους ἐγνωσμένης ἀξίας καὶ φιλομουσίας,

1. Ὁμοίως τὰ ἐν τῇ τουρκικῇ ἐφ' ἐνδῆ, *κλιτί*, *ἀναχτάρ*, *φιμέν* κτλ. ἀποδεικνύονται ὄντα τὰ ἐν τῇ ἑλληνικῇ *αὐθέντης*, *κλειδίον*, *ἀνοιγάριον* (ἢ *ἀνοιχτάριον*), *βύσνον* κλπ.

πρὸς ἀρχιερεῖς καὶ πρὸς τὰς δύο ἐν Ἀθήναις ἑταιρείαις, τὴν γλωσσικὴν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν, ἐπικαλεσθῆ τὴν ἠθικὴν καὶ τούτων συνδρομὴν, παρακινουμένων ὅπως ἀποστείλωσιν ὕλην γλωσσικὴν ἀδημοσίευτον.

κ') Ἴνα δὲ μείζων ἀπονεμηθῆ σπουδαιότης καὶ ἀξία εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος λεξικόν, πρέπει νὰ καταβάλληται πᾶσα δυνατὴ προσπάθεια ὅπως παρακολουθῆται κατὰ τὸ ἐνὸν καὶ διδάσκηται ἐν αὐτῷ ἡ ἱστορικὴ τῶν λέξεων ἐξέλιξις καὶ αἱ διάφοροι αὐτῶν περιπέτειαι ὑπὸ φωνητικῆν, μορφολογικῆν, καὶ σημασιολογικὴν ἔποψιν διὰ μέσου τῶν αἰῶνων. Ἐννοεῖται δ' ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπαραίτητοι εἶναι καὶ αἱ παραπομπαὶ οὐ μόνον εἰς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐπιγραφάς, εἰς παπύρους καὶ εἰς ἱστορικά καὶ ἄλλα τῶν μέσων καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων συγγράμματα, δεδημοσιευμένα τε καὶ ἀδημοσίευτα, ἐφ' ὅσον ταῦτα πάντα συντελοῦσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς βαθμηδὸν συντελεσθείσης ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς δημοτικῆς ἡμῶν γλώσσης καὶ εἰς τὴν διαλεύκανσιν σκοτεινῶν σημείων τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καθ' ὅλου· διότι ἀναντιρρήτως, ὅπως ἐκ τῆς ἀρχαίας ὀρμώμενοι δυνάμεθα πολλάκις πλείστα ὅσα φαινόμενα τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης νὰ ἐρμηνεύωμεν, οὕτω καὶ ταύτην ἀφετηρίαν ἔχοντες δυνάμεθα οὐκ ὀλίγα γλωσσικὰ φαινόμενα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ νὰ ἐξηγῶμεν· καὶ τοῦτο ἄλλως τε εἶναι φυσικόν· διότι ἀμφοτέραι αἱ γλώσσαι αὗται ἀποτελοῦσι κρίνον ἀδιάρρηκτον· πᾶς δὲ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἐμβαθύνας γινώσκει κάλλιστα, ὅτι πολλάκις διὰ ζώντων τῆς γλώσσης ἡμῶν μνημείων λαμπρότατα ἐπιτυγχάνεται ἡ ὀρθότερα ἀντίληψις καὶ ἀκριβεστέρα ἐρμηνεία χωρίων τινῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ποιητῶν, ὡς καὶ ἡ πληρεστέρα ἀπόδοσις τῆς ἐννοίας λέξεων ἢ καὶ φράσεων παρ' αὐτοῖς.

Ταῦτα τὰ καὶ οὐσιωδέστατα σημεία πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες δυνάμεθα συμφώνως πρὸς αὐτὰ νὰ ἐργαζώμεθα βέβαιοι ὄντες ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι ὅσον βραδέως καὶ ἂν θὰ βαίνη ἡ ἐργασία, θὰ κατορθωθῆ ἐπὶ τέλος νὰ παραδοθῆ εἰς τὸ ἡμέτερον ἔθνος τὸ ἀπαραίτητον τῆς δημοτικῆς αὐτοῦ γλώσσης λεξικόν,¹

τὸ ὁποῖον ἐν τῷ εἶδει αὐτοῦ ὡς μοναδικὸν διακρινόμενον διπλὴν θέλει ἔχει τὴν ἀξίαν, πρῶτον διότι, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο πλήρες λεξικόν, διὰ τῆς ἐν αὐτῷ εὐμεθόδως ἐντεθησαυρισμένης καὶ ἐξειργασμένης πλουσίας λεξιλογικῆς ὕλης ἐπαρκῶς θὰ πληροῖ τὰς ἀνάγκας παντὸς ἐγγραμμάτου Ἑλληνοῦ ἐν τῷ καθ' ἑκάστην βίῳ, καὶ δεύτερον, διότι θὰ χρησιμεύῃ ὡς ταμειὸν σπουδαιότατην ἐγκλίον ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν, ἐκ τῆς ὁποίας καὶ ἡ γλωσσικὴ ἐπιστήμη μεγάλως θέλει ὠφεληθῆ καὶ ἡ ἐνότης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καθόλου καὶ ἡ γνησιότης τῆς καταγωγῆς ἡμῶν ἐτι μᾶλλον θέλουσι καταδειχθῆ καὶ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος δικαίως θὰ σεμνύνηται ἐπὶ τοιοῦτῳ τῆς φιλολογικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπείας προϊόντι. Ἀκριβῶς δὲ εἰς τὴν μεγίστην ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις σπουδαιότητα καὶ χρησιμότητα τοῦ τοιοῦτου λεξικοῦ ἀποβλέποντες, ὀφείλομεν μηδενὸς νὰ φεισθῶμεν κόπου καὶ μόχθου πρὸς σύνταξιν αὐτοῦ καὶ μάλιστα, ἐὰν φλεγώμεθα ὑπὸ πλείονος ἐπιθυμίας τελεσφορώτερον νὰ ἐξασκῶμεν τὸ διδασκαλικὸν ἡμῶν ἐπάγγελμα καὶ τοὺς ἄλλους διδασκάλους νὰ ὑποβοηθῶμεν ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτῶν· διότι, καθ' ἃ ὀρθότατα διδάσκει ὁ μέγας ἐκεῖνος τοῦ ἡμετέρου Γένους διδάσκαλος, ὁ αὐδιδμος Κοραῆς ἐν τῇ *οθ' σελιδι τῶν Στοχασμῶν αὐτοσχεδιῶν περὶ ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης* « ἡ διδασκαλία » (τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης) δὲν εἶναι δυνατόν » νὰ παραδοθῆ πλὴν μόνον ἀπ' ἐκείνους τοὺς » διδασκάλους, ὅσοι ἡσχολήθησαν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς σημερινῆς τῶν Ἑλλήνων γλώσσης, » ὀρθῶς συλλογιζόμενοι, ὅτι ἀναγκαιοτέρα εἶναι » εἰς ἡμᾶς ἡ γραμματικὴ θεωρία καὶ πράξις » τῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν καθ' ἑκάστην λαλοῦμεν, παρὰ τῆς γλώσσης, τὴν ὁποίαν » μᾶς ἀναγκάζει νὰ μανθάνωμεν ἢ κατάληψις τῶν συγγραμμάτων τῶν ἡμετέρων προγόνων » καὶ (αὐτόθι σελ. 4α'), « εἶναι πράγμα πολλοῦ γέλωτος ἄξιον νὰ καταγινώμεθα εἰς τὴν ἔρευναν τῆς παραγωγῆς, ἐτυμολογίας, γραφῆς καὶ συντάξεως τῶν ἑλληνικῶν λέξεων καὶ νὰ μὴ γνωρίζωμεν τὰς λέξεις, μὲ τὰς ὁποίας παριστάνομεν καθ' ἑκάστην τὰς ἐννοίας τῆς ψυχῆς ἡμῶν, μήτε » τῆς συντάξεως αὐτῶν τὸν τρόπον ».

Ἐξαχθῆ ἕτερον ἐπιτόμιον, ὅπερ καὶ εὐωνότερον καὶ εὐχρηστότερον θὰ εἶναι εἰς τοὺς πολλοὺς.

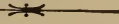
1. Ἐκ τοῦ τοιοῦτου λεξικοῦ δύναται συγχρόνως νὰ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΑ

ὑπὸ

I. ΑΣΠΡΙΩΤΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ ἈΥΘΒ' τακτικῇ εἰδικῇ συνεδρίᾳ τῆς 13ης Δεκεμβρίου 1904').

Ἐμφανιζόμενος τὸ δεύτερον ἤδη ἐνώπιον ὑμῶν ἐπὶ τοῦ βήματος τούτου ἔχω νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν ἐπιεικῆ ὑμῶν κρίσιν μέρος τῆς κριτικῆς καὶ ἐρμηνευτικῆς ἐργασίας μου εἰς τε τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς πεζοῦς. Διὸ ὄφειλον ἴσως προοιμιαζόμενος νὰ εἶπω ἔστω καὶ ὀλίγα περὶ τῆς κριτικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐρμηνευτικῆς, ὅπως αὕτη νῦν νοεῖται, ἀλλ' ἐσκέφθην ὅτι ὅσονδ' ἴσως συντόμως καὶ ἂν ἔψαυον τῶν ἀδύτων τῆς κριτικῆς, θὰ ἤναγκαζόμην ν' ἀνασκοπήσω ἑκατονταετηρίδων ἐργασίαν, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ 1557^{ου} ἔτους, ἀφ' ὅτου δηλ. πρῶτος ὁ *Franciscus Robertellus* ἔγραψε *de arte seu ratione corrigendi antiquorum libros*, νὰ κατέλθω εἰς τὴν ἐρμηνευτικὴν καὶ κριτικὴν τοῦ θεολόγου καὶ φιλοσόφου *Schleiermacher*, εἰς τὰ τοῦ κλεινοῦ *Boeckh* καὶ τέλος ἀπὸ τοῦ *Boeckh* νὰ φθάσω μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, καθ' ἃς ἔτεμον ἐν πολλοῖς νέας ὁδοὺς οἱ ἀστέρες τῆς φιλολογίας *Cobet*, *Kirchhoff*, *Hermerden*, *Willamovitz*, ὁ Γαλάτης *Croiset* κλπ. Ἀδύνατον δὲ θ' ἀπέβαινε νὰ μὴ ἐγίνετο πολὺς λόγος ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀνασκοπήσει περὶ τῆς κριτικῆς ἐρμηνείας ἰδίᾳ ἐνὸς *Bentley*, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐννοίας τῆς κριτικῆς καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, τῆς ἱστορικῆς λεγομένης κριτικῆς, τῆς καλλιλογικῆς κριτικῆς ἐρευνώσης ὅχι τὸ τί ἐστίν οὐδὲ τὸ εἶ ἐστίν, ἀλλὰ τὸ οἷόν ἐστι, τῆς ὑψηλοτέρας καὶ δημιουργικῆς κριτικῆς. Θ' ἀπέβαινε λοιπὸν τὸ μῆκος τοῦ λόγου μακρότατον, πολὺ βεβαίως τοῦ θέματος μου μακρότερον καὶ θὰ ἐκινδύνευον ν' ἀκούσω τὸ τῶν *Murderer*, ἀλλὰ πλὴν τούτου ἔπρεπε νὰ παραστῇ πρὸ ὑμῶν ὁ τοιοῦτος λόγος κεκαλλωπισμένος ὀνόμασί τε καὶ ρήμασι καὶ κεκοσμημένος· ἀλλ' ἐνόμισα ὅτι οὐκ ἂν πρέπει μοι ὥσπερ μεираκίῳ λόγους πλάττοντι εἰς ὑμᾶς εἰσιέναι. Δι' ὃ προὔτιμησα νὰ ἔλθω

εὐθὺς εἰς τὰ πράγματα αὐτά, τὰ ὅποια ξηρὰ ἴσως καθ' ἑαυτὰ θ' ἀκούσητε ἔτι ξηρότερα ἄνευ στολισμῶν· ἀλλ' ἡ σκέψις ὅτι τὸ βῆμα τοῦτο μᾶλλον προωρισμένον εἰς τὸ νὰ λέγωνται ἀπ' αὐτοῦ ἔργα μᾶλλον ἢ λόγοι *facta non verba*, ἔπεισέ με νὰ μὴ παραστῶ ἐνώπιον ὑμῶν μὲ προοίμιον τετορνευμένον καὶ λελαξευμένον, οὐδὲ μὲ ἐπίλογόν τινα καλλιπεπῆ.

Ὁ Ἰσαῖος ἐν τῷ περὶ τοῦ *Κλεωνόμου κλήρου* γράφει § 10

Ὡς ὕστερον ἐσώθη ἔλεγεν

ἡ γραφὴ προφανῶς εἶναι ἐσφαλμένη· δι' ὃ οἱ κριτικοὶ γράφουσιν ἄλλοι ἄλλως· π. χ. ὁ *Scheibe* ὡς ὕστερον σωφρονισθεὶς ἔλεγεν, ὁ *Schömann* ὡς ὕστερον ἔργῳ ἐδήλωσεν, ὁ *Baiter* ὡς ὕστερον ἐδήλωσεν, ὁ *Sauppe* ὡς ὕστερον ἔσθ' ὅτε ἔλεγεν.

Ἄτυχῆς φαίνονται μοι πᾶσαι αὐταὶ αἱ διορθώσεις εἰ καὶ ἡ τοῦ *Sauppe* ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἄλλας εἶναι ἀνεκτοτέρα.

Καθ' ἡμᾶς γραπτέον ὧδε:

Ὡς ὕστερον εἰώθει λέγειν.

Πρόδηλον φαίνεται, ὅτι τὸ εἰώθει λέγειν τοῦ Ἰσαίου εὐκολώτατα ἠδύνατο νὰ παραγνωρισθῇ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν εἰς ἐσώθη ἔλεγεν, ὅπερ καὶ σόλοικον καὶ οὐδένα νοῦν ἔχει.

Ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τοῦ Ἰσαίου § 11 λέγεται

ἀπεκρίνατο πάντων τῶν πολιτῶν ἐναντίον

ἐν τῇ φράσει ταύτῃ τὸ τῶν πολιτῶν δὲν ἔχει ὑγιᾶς· δι' ὃ ὁ μὲν *Dobrée* διορθοῖ παρόντων, ὁ δὲ *Scheibe* φίλων καὶ ἄλλοι ἄλλην γραφὴν εἰσηγούνται. Εἰς ἡμᾶς φαίνεται ὀρθότερον ν' ἀπαλειφθῇ τὸ πολιτῶν ὡς προσθήκη ξένη ἀντιγραφῶς τινός, διότι ἐπαρκεῖ ἤδη τὸ πάντων ἐναντίον, ὅπου εὐκόλως ἐννοεῖται τὸ πάντων τῶν οἰκείων.

Ἐν δὲ τῇ § 15 λέγεται:

Οὐδὲ περιεῖδεν ἡμᾶς οὐδ' ἐνὸς ἐνδεεῖς ὄντας.

Νομίζομεν ὅτι ἀντὶ τοῦ οὐδ' ἐνός πρέπει νὰ γραφῆ *οὐχ ἐνός*, διότι οἱ οὐδ' ἐνός ἐνδεεῖς ὄντες δὲν χρήζουσι προστασίας ἢ τοῦλάχιστον δὲν εἶναι ἰδιαιτέρα σύστασις ὡς πρὸς τὸν ἀναλαμβάνοντα νὰ προστατεύσῃ τοὺς τοιοῦτους, ἐν ᾧ οἱ *οὐχ ἐνός* ἐνδεεῖς, ἦτοι οἱ τῶν πάντων ἐνδεεῖς, χρήζουσι προστασίας καὶ περὶ τοῦ παρέχοντος τοιαύτην εἰς τοὺς τοιοῦτους ἀρμόζει τὸ *οὐ περιεῖδεν*. Ὁμοίως δὲν εὐαρμοστεῖ ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων οὐδενός.

Σοφ. Αἴας στ 445.

*νῦν δ' αὖτ' Ἀτρεΐδαι φωτὶ παντουργῶ φρένας
ἔπραξαν ἀνδρὸς τοῦδ' ἀπόσωντες κρατή.*

Ἡ συνήθης ἐρμηνεία τῶν στίχων τούτων εἶναι ἡδῆ: τῶρα δὲ οἱ Ἀτρεΐδαι ἔδωκαν ἀδίκως αὐτὰ (δηλ. τὰ Ἀχιλλεία ὄπλα) εἰς ἄνδρα πανούργον τὰς φρένας περιφρονησάντες τὸν γενναῖον ἐμέ. Σύμφωνα πρὸς τὴν ἐρμηνείαν ταύτην γράφεται τὸ αὐτ' αὖτ' δηλ. αὐτά, ἦτοι τὰ ὄπλα.

Εἰς ἡμᾶς φαίνεται ὀρθότερον νὰ γράψωμεν αὖτ' τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσῳ εἰς τὸν ἀμέσως προηγούμενον στίχον 444 λέγεται

οὐκ ἂν τις αὖτ' ἔμαρψεν ἄλλος ἀντ' ἐμοῦ

δηλ. οὐκ ἂν ἔμαρψεν αὐτὰ ἄλλος, ἦτοι δὲν θὰ ἐλάμβανε ἄλλος κανεὶς ἀντ' ἐμοῦ αὐτά, τὰ ὄπλα. Ἐκεῖ λοιπὸν ἔχει καλῶς τὸ αὐτά, ἀλλ' εὐθὺς κατωτέρω ἐπαναλαμβάνομενον τὸ αὐτὰ παρέχει ἄνοστον ταυτολογίαν, ἐν ᾧ τὸ αὖτε ἐνισχύει ἐντονώτατα τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὰ προηγούμενα *νῦν δ' αὖτε*—τῶρα ὅμως ἐξ ἄλλου οἱ Ἀτρεΐδαι, ἀντίθεσιν ἀπαιτουμένην ὑπὸ τῆς ψυχολογικῆς καταστάσεως τοῦ Αἴαντος. Πλὴν δὲ τούτου κερδαίνομεν διὰ τῆς γραφῆς ταύτης ὠραίαν παρήχησιν αὖτ'—αὖτ'. Ἀλλὰ καὶ τὸ

ἔπραξαν φρένας φωτὶ παντουργῶ

ἐρμηνεύομεν ὅπως ἀλλοίως ἢ ὅλοι μέχρι τοῦδε ἐρμηνευταί. Καθ' ἡμᾶς ἐξηγητέα ὧδε: ἔκαμαν τὰ μυαλά, τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν καρδίαν εἰς ἄνδρα πανούργον. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ παρ' Αἴσχ. Ἐπτ. ἐπὶ Θήβ. 658

φωτὶ παντόλωφ φρένας

φαίνεται πως συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς συνήθους ἐρμηνείας, ἀλλ' ἐκεῖ δὲν εἶναι ἐντελῶς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, διότι πλὴν ἄλλων καὶ τὸ ρῆμα ἔπραξαν δὲν ὑπάρχει, οὐδένα δὲ διακινθάνει ὅτι πλήθος φράσεων εὐρηνται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις

σχεδὸν ἀπαρραλλάκτως, ὅπως διασφῆζει καὶ ἡ συνήθεια· οὕτω π. χ. ἐν στ. 494 (ἵνα εἰς ἐν μόνον παράδειγμα περιορισθῶ) ἡ Τέκμησσα λέγει

μή μ' ἀξιώσης βάξιν ἀλγεῶν ἡ λαβείν

ἀπαρράλλακτα καὶ νῦν λέγομεν νὰ μή μ' ἀξιώσης. Διὰ ταῦτα φρονοῦμεν ὅτι καὶ τὸ Σοφύκλειον ἔπραξαν παντουργῶ φρένας ἐρμηνευτέον ἔκαμαν τὴν καρδίαν εἰς τὸν κτλ. Ὁ Μιστριώτης ἀσπάζεται τὴν κοινὴν ἐρμηνείαν (εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι κατὰ πλάνην ἐκλαμβάνων τὸ ὦν εἰς τὸ εἰ ζῶν Ἀχιλλεύς τῶν ὀπλων τῶν ὦν περὶ ὡς ἀναφορικὸν ἐξηγεῖ πλημμελῶς «περὶ ὧν πρόκειται»). Ὁ Ζάκας πλανᾶται, νομίζομεν, θέλων νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν γραφὴν *πάνθ' ὄρων* ἐν στ. 379-380 ἀντὶ πάντα ὄρων, ὅπερ ἴσα δύναται τῷ παντουργῶ, (ἐκεῖ δὲ εἰς τὸ πάντα ὄρων δὲν ἔχει φρένας ἢ τοιοῦτόν τι, δι' ὃ καὶ ἐκεῖ εὐρίσκομεν ἔμμεσον ὑποστήριξιν τῆς ἡμετέρας γνώμης)· διότι τὸ *πάνθ' ὄρων* περὶ τοῦ Ὀδυσσεὺς δὲν ἀρμόζει λεγόμενον ὡς γνωστὸν περὶ τοῦ Διός, τοῦ Ἥλιου κλπ.

Ὁμοίως ἀστοχεῖ καθ' ἡμᾶς ὁ Ζάκας γράφων ἐν στ. 360

*σέ τοι, σέ τοι μόνον δέδορκα πη μόνον ἐπαρκέσσοντα
ἀντὶ τῶν*

σέ τοι, σέ τοι μόνον δέδορκα *πημοναῖν* ἐπαρκέσσοντα ὡς διώρθωσεν ἐπιτυχῶς ὁ Reiske καὶ πρὸ πολλοῦ δικαίως ἔγινεν ἀποδεκτὴ ἡ διόρθωσις.

Ἡ τοῦ Ζάκα διόρθωσις ἔχει δύο κακὰ καθ' ἡμᾶς: 1) ὅτι τὸ *πη* δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως, διότι τί θὰ σημαίη τὸ κατὰ τινὰ τρόπον, κᾶπως, ἀφ' οὗ διὰ τὸν χορὸν εἶναι ὁ Αἴας τὸ πᾶν καὶ 2) ὅτι τὸ *μόνον* τοῦ Ζάκα ἵσταται μόνον τοῦ ἐναντίου τῆς μετρικῆς ἀνάγκης ἀπαιτούσης ἑμβον. Παράδοξος εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Μιστριώτου θέλοντος νὰ ὑπεραμυνθῇ τῆς γραφῆς τῶν χειρογράφων *ποιμένων* καὶ ἐκλαμβάνοντος τὸ *ποιμένων* ὡς ἡγετόρων ὡσεὶ εἶχον οἱ Σαλαμίνοι ναῦται πολλοὺς ἡγήτορας, ὥστε νὰ λέγῃσι σέ μόνον ἐκ τῶν βασιλέων ἡμῶν κτλ. Ἐν δὲ Οἰδ. ἐπὶ Κολ. 62-93.

*Κέρδη μὲν οἰκίσαντα τοῖς δεδεγμένοις,
ἄτην δὲ τοῖς πέμψασιν, οἱ μ' ἀπήλασαν.*

Ἐπερασπίζων ὁ Ζάκας τῆς παραδεδομένης γραφῆς δικαίως κάμνει τὴν ἐξῆς ὀρθὴν παρατήρησιν ἀναγκαῖον εἶναι τὸ *οἰκίσαντα*, διότι ἐκ τοῦ οἰκεῖν τὰ τε κέρδη καὶ ἡ ἄτη πελάζουσιν». Ἐπειτα ὅμως ὡσεὶ λησμονήσας ταῦτα προτείνει τὴν μετατροπὴν τοῦ *τοῖς*

πέμψασιν εἰς πεμφθεῖσιν, ἀλλὰ δὲν αἰτιολογεῖ αὐτήν. Ἐν ᾧ πρόδηλον εἶναι ὅτι ἐνταῦθα τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Οἰδίπ. αἴτην δὲ τοῦς πέμψασιν, οἳ μ' ἀπήλασαν» εἶναι ταῦτα πρὸς τὰ ἐν 455—460 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Οἰδ. λεγόμενα

ἤδε μὲν πόλει μέγαν σῶτερ' ἀρεῖσθε
τοῖς δ' ἑμοῖς ἐχθοῖς πόρους.

καθὼς καὶ πρὸς τὰ ἐν 429—430 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πάλιν λεγόμενα

ἄλλ' ἀνάστατος αὐτοῖς ἐπέμφθη
κ' ἀ ἐξεκηρύχθη φυγὰς

ἀλλὰ καὶ ἐν 428 πάλιν ἐπαναλαμβάνεται τὸ αὐτὸ

οὕτως ἀτιμῶς πατρῶος ἐξωθούμενον

Κατὰ τὸν Ζάκαρ οἱ πεμφθέντες εἶναι ὁ Κρέων ἀλλ' ἕως τότε ἀκόμη δὲν εἶχε σταλῆ πρὸς αὐτὸν ὁ Κρέων, ὅστις πρῶτον κατὰ τὸν 720ὸν στίχον ἐμφανίζεται (ὥστε οὐδεμίαν γνῶσιν ἠδύνατο νὰ ἔχη ὁ Οἰδίπους ἐν στ. 92 περὶ πεμφθέντος Κρέοντος). Προφανῆς δὲ εἶναι ὅτι ἡ ἀναφορική πρότασις οἳ μ' ἀπήλασαν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐξηγεῖ εἰδικώτερον τὸ πέμψασιν, ὅπως πράττουν ἐνίοτε οἱ συγγραφεῖς αὐτοῖ ἐαυτοὺς ἐξηγουῦντες· οὕτω ὁ Ὀμηρος ἐν Ἰλ. I λέγει:

ἀεθλοφόρους, οἳ ἀέθλια ποσὶν ἀείροντο

Πλὴν τούτου ὁ Οἰδίπους πανταχοῦ τοῦ δράματος ἐκφράζεται κατὰ τῶν Θεβαίων ἐν γένει ὡς ἀποδιωξάντων αὐτόν, δι' ὃ ἡ τιμωρία, ἡ ὀποία θὰ καταλάβῃ αὐτοὺς μίαν ἡμέραν, θὰ εἶναι μεγάλη, θὰ ἠττηθῶσι δηλ. ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐκεῖ, ὅπου θὰ ταρῆ ὁ Οἰδίπους. Εὐριπ. Ἰππόλ. στ. 19

μεῖζω βροτείας προσπεσὼν ὀμιλίας.

Προλογίζουσα ἡ Ἀφροδίτη κατὰ τὸ σύστημα τῶν Εὐριπιδείων προλόγων προεκθέτει τὰ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος λέγουσα αεῖναι μὲν αὐτὴ ἢ πολλὴ ἐν βροτοῖσι κοῦκ ἀνώνυμος θεά, Κύπρις, πρεσβεύει δὲ (δηλ. ἐκτιμᾷ) τοὺς σέβοντας τὰ ἐαυτῆς κράτη, σφάλλει (ἢτοι καταρρίπτει) ὅσοι φρονοῦσιν εἰς αὐτήν μέγα· δεῖξω δὲ, λέγει, μύθων τῶνδ' ἀλήθειαν τάχα.

Ὁ γὰρ με Θεσέως παῖς Ἀμαξῶνος τόκος
Ἰππόλυτος ἀγνοῦ Πιπθέως παιδεύματα,
μόνος πολιτῶν τῆσδε γῆς Τροισηνίας
λέγει κακίστην δαιμόνων πεφυκέναι,
ἀναίνεται δὲ λέκτρα κοῦ φάει γάμων
Φοῖβου δ' ἀδελφὴν Ἀρτεμιν Διὸς κόρη
τιμᾷ μεγίστην δομιόων ἠγοούμενος

χλωρὰν δ' ἂν ἕλην παρθένω ξυνὸν αἶ
κυσὶν ταχείας θῆρας ἐξαιρεῖ χθονὸς
μεῖζω βροτείας προσπεσὼν ὀμιλίας.

Εἰς τοῦ τελευταίου τούτου στίχου τὴν λέξιν προσπεσὼν προσέκοψαν ἅπαντες σχεδὸν οἱ κριτικοί. Ὁ *Nauck* τὴν ἀπορρίπτει, ἂν καὶ ἡ ἐν Φοιν. 293 φράσις γουλυτεῖς ἔδρας προσπίτω θὰ ἠδύνατο νὰ συνηγορῆ πως ὑπὲρ τῆς παραδεδομένης γραφῆς. Ὁ *Πόρσων* διορθοῖ ὧδε: μεῖζω βροτείας προσφέρων ὀμιλίαν, ἣν διόρθωσιν φαίνεται ἀσπασζόμενος καὶ ὁ *Barthold* ὁ ἐκδότης τοῦ Ἰππολύτου. Ἀλλὰ τί θὰ εἶπη προσφέρω ὀμιλίαν μεῖζω κτλ.; Πιθανώτερον φαίνεται ἡμῖν νὰ γράψωμεν προσρέμων, διότι εἶναι οὐχὶ ἀήτης παρὰ τοῖς τραγικοῖς καὶ τοῖς πεζοῖς ἢ φράσις ῥέμειν τινὶ μεῖζω μέρος ἢ καὶ ἀπλῶς ῥέμειν πλέον· π. χ. Εὐρ. Ἰκέτ. 211 τῷ ὄρχω πλέον ῥέμων· Ἐκάβ. 868 ῥέμειν τινὶ τὰ κράτιστα· Σοφ. Τραχ. 1228, Αἰσχ. Προμ. 229, Εὐρ. Ὀρ. 591, Θουκ. 3, 48 ὀκτῷ πλέον ῥέμορτες κτλ. Τὸ σύνθετον προσρέμων θὰ ἐκλάβωμεν οὕτως, ὥστε τὸ πρὸς νὰ σημαίνῃ διεύθυνσιν εἰς τὸ πρόσωπον ἢ πρᾶγμα, εἰς ὃ ἀποδίδει τις μείζονα προτίμησιν. Ἐνταῦθα λοιπὸν πρέπει καθ' ἡμᾶς νὰ ἐξηγήσωμεν ὧδε: μεῖζω προτίμησιν δίδων (μεῖζω προσρέμων κατὰ τὴν σύστοιχον σύνταξιν) εἰς τὸ ἐξαιρεῖν θῆρας χθονὸς ἢ τῆ βροτεία ὀμιλία δηλ. τῆ μετ' ἀνθρώπων ἀναστροφῆ, ἣτις εἰς τὸ στόμα τῆς Κύπριδος σημαίνει τὸ λέκτρων καὶ γάμων ψάθειν. Παλαιογραφικῶς δὲ δύναται νὰ ἐξηγηθῆ εὐκόλως πῶς ἐκ τοῦ προσρέμων μετεγράφη ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως τὸ ν δηλον ὅτι ἀνεγνώσθη ὑπὸ τινος ὡς π, ἕτερος δὲ τις ἀδυνατῶν νὰ ἐννοήσῃ τὸ προσρέμων μετέγραψε τὸ μ εἰς σ καὶ οὕτω παρεδόθη μέχρις ἡμῶν τὸ προσπεσὼν. Ὁ *Bernardakis* τηρεῖ τὴν παραδιδόμενην γραφὴν ἐρμηνεύων οὕτω

Προσπεσὼν τῆ παρθένω μεῖζω προσπτώματα βροτείας ὀμιλίας ἦτοι προσκολληθεῖς εἰς τὴν Ἀρτεμιν (πεσὼν μὲ τὰ μούτρα) περισσότερον παρ' ὅσον ἀρμόζει εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Τὴν ἐρμηνείαν ταύτην τοῦ προσπεσὼν δηλ. πεσὼν μὲ τὰ μούτρα ἤκασα καὶ ἐγὼ ἄλλοτε ποτὲ πρὶν ἰδῶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ *Bernardakis* καὶ ἐκυμάνθη ἐπὶ πολὺ μεταξὺ τῶν δύο γνωμῶν. Ἀλλὰ σφάλλεται ἐν τούτῳ ὅτι νομίζει τὸ βροτείας ὀμιλίας ἔσον τῷ παρ' ὅσον ἀρμόζει εἰς ἀνθρώπους. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη τοῦ βροτείας ὀμιλίας προδήλως εἶναι πλημμελής, ἀφοῦ ρητῶς ἡ Ἀφροδίτη λέγει ὅτι δὲν χω-

νεύει τὸν Ἴππόλυτον διότι ἀναίνεται λέκτρα
κού ψαύει γάμων.

Ἐν στ. 131—132 ἀναγινώσκονται :

*Τειρομένην νοσερᾷ
κοίτα δέμας ἐντός ἔχειν
οἴκων, λεπτά δὲ φάρη
ξανθὰν κεφαλὴν σκιάζειν.*

Τὸ *νοσερᾷ κοίτα* φαίνεται νοσοῦν, διότι ὁ
χορὸς τῶν *Τροϊζήνων* γυναικῶν (εἶναι ἐν-
ταῦθα ἢ πάροδος) ἀγνοεῖ ἀκόμη τὴν αἰτίαν
τῆς νόσου τῆς *Φαίδρας* δὲν δύναται λοιπὸν νὰ
εἴπη *νοσερᾷ κοίτα*, ὡς λέγει ἔπειτα ἀρμοδιῶς
ἡ τροφὸς ἐν 179

*ἔξω δὲ δόμων ἤδη νοσερᾶς
δέμνια κοίτης.*

Δι' ὃ νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῆ

*Τειρομένων νιν ἐρᾶν
κοίτας δέμας ἴ ἐντός ἔχειν.*

Ἐν στ. 364

*ὀλοίμαν ἔγωγε, πρὶν σὰν φίλιαν
κατανύσαι φρενῶν.*

Προφανῶς νοσεῖ τὸ χωρίον, διότι οὐδὲν ση-
μαίνει *σὰν φίλιαν κατανύσας φρενῶν*. Ἐν
τοῖς χειρογράφοις κυμαίνεται ἢ γραφὴ *κατα-
νύσαι ἢ καταλύσαι*. Ἐν χειρόγρ. τὸ ρ ἔχει
φίλιαν, τὰ ἄλλα φίλιαν, τὸ C καὶ a ἔχουσι
φρένα, τὰ δ' ἄλλα φρενῶν. Πρῶτος ὁ *Elm-
sley* διόρθωσε *σὰν, φίλη, κατανύσαι φρενῶν*,
ὁ δὲ *Nauck* καὶ *Dindorf* παρέλαβον τὴν
διόρθωσιν εἰς τὸ κείμενον· ἐξηγεῖ δὲ *prius
quam tuæ mentis perpetrem facinus*. Ὁ *Weil*
διορθοῖ *σὰν σ' ἔρον κατανύσαι φρε-
νῶν*. Εἰς ἡμᾶς φαίνεται ὅτι ἡ φθορὰ ζητη-
τέα εἰς τὸ *φίλιαν* καὶ ὅτι ἀντὶ τοῦ φίλιαν,
ὅπερ οὐδένα νοῦν ἔχει πρέπει νὰ γραφῆ λέξις
διορίζουσα τὸ *φρενῶν*, οὕτως ὥστε νὰ λέγων-
ται περίπου τάδε: *ὁδὸν ὀλεθρίαν φρενῶν κα-
τανύσαι*. Εἰς τὴν τοιοῦτην διόρθωσιν ὁδηγεῖ
μονοῦ φωνὴν ἀφιέν τὸ κατανύσαι, διότι τὸ
κατανύ σημαίνει κάμνω δρόμον. Λογικώτατα
λοιπὸν θὰ λέγη ὁ χορὸς ἐδῶ *ὀλοίμαν, πρὶν
κάμω τὸν ἰδικόν σου ὀλέθριον δρόμον τῶν
φρενῶν σου, πρὶν δηλ. πάθω τοιοῦτον ἀνόσιον
ἔρωτα*. Διὰ τοῦτο νομίζομεν ὅτι δυνάμεθα νὰ
γράψωμεν ὧδε :

*ὀλοίμαν ἔγωγε πρὶν σὰν μάνιαν
κατανύσαι φρενῶν.*

Τὸ ἐν 240 ὑπὸ τῆς *Φαίδρας* λεγόμενον

*ποῖ παρεπλάχθη γνώμας ἀγαθῆς ;
ἐμάνην*

ἐνισχύει, νομίζομεν, τὴν εἰκασίαν ταύτην.

Τὸ δὲ ἐν ἐν Σοφ. Αἴ....

*κακὰν ἐλπιδ' ἔχων ἐτι ποτ' ἀνύσειν
τὸν ἀπότροπον αἰδηλον Ἄιδαν*

ὑποστηρίζει τὸ κατανύσαι *σὰν μάνιαν φρε-
νῶν* καθὼς καὶ τὸ ἐν Εὐρ. Ἴππολ. 742

*Ἐσπερίδων δ' ἐπὶ μηλόσπορον ἀκτὰν
ἀνύσαιμι τῶν αἰοιδῶν.*

Πιθανὸν ὁμως νὰ ἔγραψεν ὁ *Εὐριπίδης* ὧδε :

*Πρὶν σὰν, φίλ', ἄλληρ
κατανύσαι φρενῶν*

Εὐρ. Μήδ. 1285

ἄλη = :

*Ἴνὸ μανεῖσαν ἐξέπεμψε δωμάτων ἄληρ
πλάνη, μανία*

τὸ δὲ *φίλ', ἄληρ* εὐκόλως νὰ μετεγράφη εἰς
φίλιαν.

Ὁ *Bernardákis* γράφων *πρὶν σὰν φίλιαν
κατανύσαι φρενῶν* ἐρμηνεύει «Πρὶν νὰ κατορ-
θῶσω νὰ μοι διανοιξῆς τὴν καρδίαν σου (μὲ
τὰ παρακάλια δηλ.)» παραβάλλει δὲ τὸ Σοφ.
1451 «φίλης γὰρ προξένου κατένυσεν=ἐπέ-
τυχον καὶ τὸ Οἶδ. Κ. 1455 «τίνος, ὦ παῖ-
δες, χρείας ἀνύσαι». Τὸ *ὀλοίμαν* κατὰ *Βερ-
ναρδάκη*=εἶθε νὰ ἀπέθνησκον.

Ἴφιγ. ἐν Τ. Τ. στ. 901

Τὰδ' εἶδον αὐτὴ κοῦ κλύουσα ἀπ' ἀγγέλων.

Ὁ *Nauck* γράφει *κοῦ κλύουσα ἐπίσταμαι ὁ
England* *κοῦ κλύω παρ' ἀγγέλων* καὶ ἄλλοι
ἄλλως. Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι τὸ χωρίον δὲν
χρῆζει διορθώσεως, διότι παραλαμβάναται ἐκ
τοῦ *εἶδον* ἡ ἔννοια τοῦ *οἶδα* εἰς τὸ *κοῦ κλύου-
σα* κατὰ τι *ζεύγμα*· ἄλλως τε καὶ τὸ *κοῦ
κλύουσα* ἀντιτίθεται πρὸς τὸ *αὐτὴ*=ἐξ αὐτο-
ψίας δηλ. αὐτὴ ἰδοῦσα καὶ οὐ κλύουσα (καὶ
ὄχι ἐξ ἀκοῆς)· καὶ ἡ ἀπαγγελία δὲ καθιστᾷ
σαφῆ τὰ λεγόμενα. Ἄν ὁμως πρέπει ἐξ ἀπαν-
τος νὰ διορθώσωμεν, τότε νομίζω γραπτέον
ὧδε: *κοῦκ ἔκλυον ἀπ' ἀγγέλων*· κα' ἦν γρα-
φὴν ἔχομεν *τρίβραχυν* ἐν τῇ δ' χώρῃ.

Ἐν στ. 811 ἡ γραφὴ τῶν χειρογρ.

Λέγοιμ' ἂν ἄκουε πρῶτον Ἡλέκτρας τάδε

διωρθώθη ὑπὸ τοῦ *Markland* ὧδε

Λέγοιμ' ἂν ἀκοῇ πρῶτον Ἡλέκτρας τάδε

ἦν γραφὴν καὶ ὁ *Köchley* καὶ ἄλλοι ἠσπά-
σθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ *Bernardákis*. μοι φαίνε-
ται προτιμότερον νὰ γράψωμεν

Λέγοιμ' ἂν ἀκούσας πρῶτον Ἡλέκτρας τάδε

ἤτοι λέγοιμ ἂν πρῶτον τάδε ἀκούσαι Ἡ.λέκ-
τρας· κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην ἢ β' χώρα
εἶναι πὺς ἀναπαιστικός.

Τιμοθέου Πέρσαι.

Στ. 246—248

Μίλητος δὲ πόλις νιν ἄ
θρέψασ' ἄ δυωδεκαίαι
χέος λαοῦ Πρωτέος ἐξ Ἀχαιῶν.

Φαίνεται μοι ὅτι τὸ ἐξ Ἀχαιῶν πρέπει νὰ
μεταγραφῆ εἰς εἰν Ἀχαιοῖς, διότι οἱ ἀρχαῖοι
ἔλεγον πρῶτος Ἑλλήνων ἢ πρῶτος ἐν Ἑλ-
λην. Ὁ Blass καὶ ὁ Croiset προσέκοψαν
εἰς τὸ ἀπαξ εἰρημένον πρωτέος, δι' ὃ ὁ μὲν α'
διώρθωσε πρωτόπολις, ὁ δὲ β' καλλίτερον
ἐπρώτευσεν. Ὁρθῶς ὅμως ποιῶν ὁ ἐν Οὐψάλη
Danielson ὑπερασπίζει τὴν λέξιν πλασθεῖ-
σαν ἐκ τοῦ πρωτεύειν κατ' ἀναλογίαν τοῦ
ἀριστεῖος—ἀριστεύειν καὶ ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς
τὸ λατινικὸν princeps. Πλανᾶται μόνον
ἀποδεχόμενος τὴν γνώμην τοῦ Blass γράφον-
τος θρέψασα δυωδεκαίαιχέος κτλ. ἀντὶ θρέ-
ψασ' ἄ κτλ, διότι σπάνιον εἶναι τὸ ἄρθρον
παρὰ Τιμοθέω. Ἄλλ' ὅμως διαλανθάνει τὸν
τε Blass καὶ τὸν Danielson τὸ ὅτι δὲν δύ-
ναται νὰ γραφῆ θρέψασα, διότι ἡ συλλαβὴ α
πρέπει νὰ εἶναι μακρά, καὶ διὰ τοῦτο καλῶς
ἔχει τὸ ἄρθρον ἄ.

Στ. 249—253

Ἄλλ' ἐκατηβόλε Πύθι ἀγνὰν
ἔλθοις τάνδε πόλιν σὺν ὄλ-

βω πέμπων ἀτήμονι λα-
ῶ τῶδ' εἰρήναν
θάλλουσα εὐνομίᾳ.

Συμπληροῦσιν εἰς τὸν γ' στίχον ὀρθῶς βα-
θυπλούτω. Καθ' ἡμᾶς γραπτέον κατ' αἰτια-
τικὴν καὶ τὰ ἐν τῷ δ' στίχῳ, ἤτοι ὧδε

εἰρήναν βαθύπλουτον
θάλλουσάν τ' εὐνομίαν.

τὸ τε εἰκάζει καὶ ὁ Danielson: καθ' ἡ-
μᾶς εἶναι ἀπαραίτητον καὶ διὰ τὸ μέτρον, ἵνα
ἔχωμεν κενὸν χρόνον ἐν τῇ συλλαβῇ σαρ.
Περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἔγραψε καὶ ὁ Ju-
renka ἕμος φίλος ἐν Βιέννῃ ἐν τῇ Zeitsch-
fult f. d. Oest. Gym. ἐν τῇ διατριβῇ «Der
neue gefundene Timotheos-Papynus
und die editio princeps. Ἡ editio prin-
ceps εἶναι ἕκδοσις τοῦ Willamowits, ὅστις
πρῶτος ἐμελέτησε τὸν πάπυρον καὶ ἐξέδωκε
μετὰ παραφράσεως ἐλληνικῆς καὶ γερμανικῆς.

Στ. 234.

Πρῶτος ποικιλομουσοῦρῖσιν ἐτέκνωθεν.

Ὁ Γάλλος Reinach ἐπέτυχε τοῦ ὀρθοῦ
ἀναγνώστῃς: πρῶτος ποικιλόμουσον κροῦσιν
ἐτέκνωσεν ἤτοι ὁ Ὀρφεύς. Ὁ Th. Reinach
ἔγραψε les Perses de Timothée ἐν Re-
vue des Etudes Gr. 16, N 68—69 σελ.
62—83. Ὁ M. Croiset Observations sur
les Perses de Timotée de Milet ἐν Re-
vue 16 N. 71, σελ. 323—n48.

Ο ΑΡΑΨ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΕΜΠΟΥ-ΙΣΧΑΚ-ΕΝ-ΝΕΔΗΜ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ὑπό

ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΠΑΣΗ

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς Ἀρχαιολ. Ἐπιτροπῆς τῆς 27ης Μαρτίου 1907).

Ὁ Ἐμπού-Ἰσχάκ-ἐν-Νεδήμ ἦν ἐκ τῶν λογίων Ἀράβων τοῦ Δ' αἰῶνος τῆς Ῥηέρας, ἀντιστοιχοῦντος πρὸς τὸν Θ' αἰῶνα μ. Χ. Ἔζη ἐν Βαγδάτῃ ἔνθα μετήροχετο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ βιβλιογράφου ἢ βιβλιοπώλου, συνέγραψε δὲ κατὰ τὸ ἔτος 377 τῆς Ἐγείρας ἔργον πολλοῦ λόγου ἄξιον, εἰς ὃ ἔδωκε τὸν τίτλον: «Φιχρὸστ-ιλ-ουλούμ,» ἤτοι «Συναγωγὴ ἐπιστημῶν.» Ἐν τῷ περισπουδάστῳ τούτῳ συγγράμματι ὁ ἄραψ ἱστορικός πραγματεύεται περὶ τῶν γραμμῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν τῶν διαφόρων ἔθνων.

Τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα ἐξετυπώθη πρὸ πολλοῦ ἐν Παρισίοις, ἀλλ' ἀπέβη σπανιῶτατον. Ἐν ἀντίτυπον αὐτοῦ περιήλθεν εἰς χεῖρας τοῦ ἐν τῷ πολιτικῷ τμήματι τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους συναδέλφου μου Ἐξορωτάτου Σαμῆ ἐφέντη, ὅστις, γνώστης ὢν βαθύς τῆς τουρκικῆς, τῆς ἀραβικῆς καὶ τῆς περσικῆς γλώσσης, ὡς καὶ τῆς φιλολογίας τῶν τριῶν τούτων γλωσσῶν, ἐμελέτησεν αὐτὸ ἐπισταμένως καὶ παρετήρησεν ὅτι ἱκαναὶ ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῷ πληροφορίαι περὶ τῶν ἐλληνικῶν γραμμῶν καὶ τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῆς γραφῆς πρὸ Ἑλληνισμῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν κρατίστων Ἑλλήνων συγγραφέων. Ὁ Σαμῆ ἐφέντης μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ κειμένου εἰς τὴν τουρκικὴν τὰς ὡς εἴρηται πληροφορίας, εὐηρεστήθη δὲ νὰ μοι δώσῃ τὴν ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθεῖσαν τουρκικὴν μετάφρασιν πρὸς μελέτην.

Ἐπιρυλασσύμενος νὰ ποιήσω βραδύτερον κριτικὴν ἀνακοίνωσιν τῶν περὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν κρατίστων Ἑλλήνων συγγραφέων πληροφοριῶν τοῦ ἀραβικοῦ ἱστορικοῦ, ἀρκούμεθα σήμερον εἰς ἐπιλίαν περὶ τοῦ εἰς τὰ ἐλληνικὰ γράμματα καὶ τὰ διάφορα εἶδη τῆς ἐλληνικῆς γραφῆς ἀφορῶντος μέρους τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ.

I

Ἀλλὰ πρὶν ἢ εἰσελθῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ κυρίου θέματος ἡμῶν, οὐκ ἄπω σκοποῦ ἐκρίναμεν νὰ εἴπωμεν βραχέα τινά, ἐν εἶδει εἰσαγωγῆς, περὶ τῆς πνευματικῆς κινήσεως, τῆς ἐπιτελεσθείσης ἐν τῇ γενετείρᾳ πόλει τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ, τῇ Βαγδάτῃ, ἥτις, ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Ἀββασιδῶν Χαλιφῶν, ἀπέβη τὸ σημαντικώτατον κέντρον τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ ἐν Ἀσίᾳ.

Γνωρίζομεν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι οἱ Ἀραβες, ἐπὶ τῶν πρώτων διαδόχων τοῦ Μωάμεθ, κατέκτησαν, ἐν πρώτοις, τὴν Βαβυλωνίαν, ἧς ἐκυριάρχουν οἱ Πέρσαι, εἴτα δὲ, τοῦ χρόνου προβαίνοντος, κατέλαβον ἀπεράντους χώρας ἐν Ἀσίᾳ μὲν μέχρι τῶν ὀρίων τῆς Κίνας, μεθ' ἧς πρῶτοι ἦλθον εἰς ἐπικουινίαν, ἐν δὲ τῇ βορείᾳ Ἀφρικῇ μέχρι τοῦ Γιβραλτάρ. Τὸ στενὸν τοῦτο διαβάντες, καθυπέταξαν τὴν Ἰσπανίαν, ὁπόθεν ὀρμηθέντες κατέλαβον τὴν Σικελίαν, ἐκεῖθεν δ' ἐφθασαν μέχρις Ἰταλίας καὶ Γαλλίας. Ἐφ' ὅσον ὅμως αἱ κατακτήσεις τῶν Ἀράβων ἐπεξετείνοντο, ἡ ἐξουσία αὐτῶν ὑποδιηρέθη, οὕτω δὲ συνεστήθησαν διάφορα κράτη, ὧν τὰ κυριώτερα εἰσι τρία, τὸ τῆς Ἀνατολῆς, κέντρον ἔχον τὴν Βαγδάτην, τὸ τῆς Αἰγύπτου μετὰ κέντρον τοῦ Καίρου καὶ τὸ τῆς Ἰσπανίας, οὗτινος κέντρον ὑπῆρξεν ἡ Κορδούβη ἢ Κορδούη. Ἐν ταῖς ἀπεράντοις ταύταις χώραις ἀνεπτύχθη ὁ ἀραβικὸς πολιτισμὸς, ὅστις ἐπεκράτησεν ἐπὶ ὀκτῶ ὅλους αἰῶνας. Ὑπὸ τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἔποψιν, τὰ λαμπρότερα κράτη εἰσὶ τὸ τῆς Ἰσπανίας καὶ τὸ τῆς Ἀνατολῆς, μάλιστα δὲ τὸ τελευταῖον τοῦτο, ὅπερ ἐλάμπρυνε καὶ ἐδόξασεν ἡ δυναστεία τῶν Ἀββασιδῶν.

Ἡ δυναστεία τῶν Ἀββασιδῶν, τὸ ὄνομα τοῦτο προελαβοῦσα ἀπὸ τοῦ Ἀββᾶς, θεοῦ

τοῦ Μωάμεθ, ἀνεφάνη ἐν ἔτει 132 τῆς Ἐγείρας, παρετάθη δ' ἐν Ἀσίᾳ μὲν μέχρι τοῦ 640 ἔτους τῆς Ἐγείρας, ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ἀπὸ τοῦ 659 μέχρι τοῦ 923 τῆς Ἐγείρας. Ἐκ τοῦ ἐν Ἀσίᾳ βασιλεύσαντος κλάδου τῆς δυναστείας τούτης ἀνεδείχθησαν τριάκοντα καὶ ὀκτὼ Χαλίφαι. Ὁ δεύτερος τῶν Χαλιφῶν τούτων, Ἐμποῦ Τζαφέρ Μανσοῦρ ὀνομαζόμενος, ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πόλεως Κτησιφῶντος τὴν Βαγδάτην,¹ ἥτις ἀνεκηρύχθη πρωτεύουσα τοῦ κράτους τῶν Ἀββασιδῶν, ἐπικληθεῖσα «*Μεδίνε-τ-ουλ-ισλάμ*», ὅπερ σημαίνει: ἡ πόλις τοῦ Ἰσλάμ. Ὁ πέμπτος τῶν εἰρημένων Χαλιφῶν, ὁ διάσημος ἐν τῇ ἱστορίᾳ Χαροῦν-ἐρ-Ρασήτ, ἐπέξετεινε καὶ ἐκαλλώπισε τὴν πόλιν, ἥτις, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, κυρίως, ἀπέβη ἢ ἐστία τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ

Ὁ Χαροῦν ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσι καὶ τριῶν ἐτῶν, ἐβασίλευσε δὲ ἰσάριθμα ἔτη (786—809 μ. Χ.). Ἄμα τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσει αὐτοῦ, διωργάνωσεν ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἀπεράντου αὐτοῦ κράτους, διήνοιξε μέσα κοινωνίας, ἀποκατέστησε τακτικὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, οὗ τὰ ἐτήσια ἔσοδα ἀνῆρχοντο εἰς διακόσια περίπου ἑκατομμύρια φράγκων, ποσὸν ὑπέρογκον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, προήγαγε τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ ἐν γένει ἔλαβε πάντα τὰ μέτρα, ὅσα συνέβαλον εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ κράτους αὐτοῦ. Ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς πάντα ταῦτα σπουδαίως ἐμερίμνησε καὶ ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας.

Ὁ Χαροῦν ἠγάπα τὰ γράμματα, ἐπροστάτευε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, κατεγίνετο ὁ ἴδιος εἰς φιλοσοφικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς μελέτας, ἦτο κάτοχος ἐκτενεστάτων ἱστορικῶν γνῶσεων καὶ πεπρωκισμένους ὑπὸ ἐκτάκτου εὐγλωττίας. Τοιαῦτα ἐξοίκετα ἐν ἑαυτῷ συγκεντρῶν προσόντα, ἴδρυσε σχολεῖα πολυπληθῆ καὶ ἐπλούτισε τὴν ἀραβικὴν φιλολογίαν διὰ τῶν τῇ παροτρύνσει αὐτοῦ γενομένων μεταφράσεων πολλῶν ἐκ τῶν κρατίστων ἑλλήνων συγγραφέων. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἀραβικοῦ κράτους προήγετο καὶ ἐπὶ τῶν

διαδόγων τοῦ Χαροῦν, ἐπὶ τῆς βασιλείας δ' αὐτῶν καὶ ἰδίχ τοῦ υἱοῦ τοῦ Χαροῦν, Ἀβδουλλὰχ Με'μούν, ὅστις ἐδυναστεύσεν ἐπὶ εἰκοσιν ὄλα ἔτη, ἐπὶ τὰ ἔγνη τοῦ πατρὸς αὐτοῦ βαδίσας, αἱ τέχνη καὶ αἱ ἐπιστήμαι τὰ μάλιστα προήχθησαν. Ὁ Με'μούν ὄλωις ἰδιάζουσεν προστασίαν ἐχορήγει, ὡς καὶ ὁ Χαροῦν, εἰς τοὺς σοφοὺς, οὓς ἐθεώρει ὡς ὄντα ἐκλελεγμένα παρὰ Θεοῦ, ἵνα τελειοποιήσῃ τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ σοφοί, ἔλεγεν ὁ Χαλίφης οὗτος, εἰσὶν οἱ φωστῆρες τοῦ κόσμου, οἱ ὁδηγοὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἄνευ δ' αὐτῶν ὁ κόσμος θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ βάρβαρον κατάστασιν. Χάρις εἰς τὴν τοιαύτην ὑποστήριξιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν, οἱ σοφοὶ πάσης ἐθνότητος καὶ θρησκείας, Ἕλληνες, Πέρσαι, Χαλδαῖοι, Κόπται, συνέρρεον εἰς Βαγδάτην. Οἱ Ἕλληνες ὅμως συγγραφεῖς ὑπῆρξαν ἢ ἀνεξάντλητος πηγὴ, ἀφ' ἧς ἠρύσθησαν τὰς γνώσεις αὐτῶν οἱ Ἀραβες καὶ ἐμόρφωσαν τὸν ἴδιον αὐτῶν πολιτισμόν. Ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Εὐκλείδης, ὁ Ἀρχιμήδης ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὁ Θαλῆς, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Σωκράτης, ὁ Ἐπίκουρος, ὁ Γαληνὸς μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἀραβικὴν, καθῆπερ καὶ οἱ κρῆτιστοι τῶν ἀλεξανδρινῶν συγγραφέων. Ἀναμνήριστον τυγχάνει ὅτι τὰ ἑλληνικὰ ἀριστοτεχνήματα ἐξήσκησαν τὴν μεταγενέστεραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν Ἀράβων καὶ ὅτι οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι αὐτῶν ὑπῆρξαν οἱ Ἕλληνες. Πολλοὶ μάλιστα τῶν Ἀράβων ἐξέμαθον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, μαρτύριον δὲ τούτου πρόκειται τὰ ὑπὸ Ἀράβων γραφέντα ἀραβο-ἑλληνικὰ λεξικά, ἅτινα ἀπόκεινται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ *Escorial* ἐν Ἰσπανίᾳ. Ὑπὸ τὴν τοιαύτην οὖν τῶν Ἑλλήνων ἐπίδρασιν, βλέπομεν τοὺς Ἀραβας διαπρέψαντας εἰς τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἀστρονομίαν, τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας, τὴν ἱατρικὴν, τὴν χημείαν, τὴν ποίησιν, τὴν ρητορικὴν, τὴν ἱστορίαν, τὴν χειρουργίαν, ἐν ἐνὶ λόγῳ εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας. Ἄλλ' οἱ Ἀραβες δὲν περιωρίσθησαν εἰς μόνους τὰς γνώσεις, ἃς ἠρύσθησαν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἀριστοτεχνημάτων προέβησαν καὶ περαιτέρω. Ἐκαλλιέργησαν, ἰδίχ, τὴν χημείαν, τὴν ἀληθριν, τὴν ἰατρικὴν, τὴν ἀστρονομίαν καὶ ἐποίησαντο πολλὰς χημικὰς, ἀστρονομικὰς καὶ ἄλλας χρησίμους ἀνακαλύψεις, ἔθηκον τὰς βάσεις τῆς τριγωνομετρίας, ἐπεδόθησαν δὲ καὶ εἰς σοβαρὰς γεωγραφικὰς μελέτας, εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ εἰς τὸ ἐμπό-

1. Λέγεται ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο προήχθη ἐκ τοῦ ὀνόματος κῆπου τινὸς ὀνομαστοῦ, ὅστις εὗρισκετο εἰς τὴν τοποθεσίαν, ἢ, κατ' ἄλλους ἐκ τῶν περσικῶν λέξεων *جبل* αἰτίνες σημαίνουσι: κῆπος δικαιοσύνης.

ριοι. δὲν ὑπελείφθησαν δ' ἐν τῇ *μηχανικῇ*, ὡς καὶ ἐν τῇ *μυθιογραφίᾳ*.¹

Ἐν Βαγδάτῃ δέ, ἥτις ἀπέβη τὸ σημαντικώτατον κέντρον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν γραμμάτων καὶ ἡ σημαντικωτάτη ἀποθήκη τοῦ ἐμπορίου τῆς δυτικῆς Ἀσίας καὶ ἐξ ἧς, ὡς ἀπὸ φωτοβόλου ἐστίας, διεχύνοντο τὰ φῶτα τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ ἀνά τὰς λοιπὰς χώρας τοῦ Κράτους τῶν Ἀββασιδῶν, ἐβλεπέ τις πλουσιωτάτας βιβλιοθήκας, παντοῖα διδασκαλεῖα καὶ φιλολογικὰ σωματεῖα, ἀστεροσκοπεῖα, χημικὰ ἐργαστήρια, ἐξαίρετα ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα, τέλεια νοσοκομεῖα καὶ ἄλλα μνημεῖα, μαρτυροῦντα τὴν ἐκπολιτιστικὴν δρᾶσιν τῶν Ἀράβων. Ὑπῆρχε δ' ἐν Βαγδάτῃ καὶ πανεπιστήμιον, ἐν ᾧ ἐδίδασκον οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν Ἀράβων λογίων. Ἡ ἐν Βαγδάτῃ σχολὴ τῆς ἀστρονομίας παρήγαγεν ἔργα θαυμάσια, διάσημα δὲ τυγχάνουσι καὶ τὰ γεωγραφικὰ ἔργα τῶν ἐκ Βαγδάτης γεωγράφων Μασουδῆ καὶ Ἰβν-Ι-Χαουκάλ. Τὰ περὶ ἰατρικῆς δ' ἔργα τοῦ ἐκ Βαγδάτης διασήμου ἰατροῦ Ραζῆ, με ἀφρασθέντα εἰς τὴν λατινικὴν καὶ ἐκτυπωθέντα βραδύτερον, ἐδιδάσκοντο, ὡς καὶ τὰ τοῦ ἐτέρου διασήμου Ἀραβος ἰατροῦ Ἀβικένα, ἐν πολλοῖς τῶν πανεπιστημίων τῆς Εὐρώπης.

Ἡ Βαγδάτη ἐπεξετάθη ἐπ' ἀπειρον, αἱ περίξ δ' αὐτῆς κῶμαι ἦσαν τόσον πολυάριθμοι καὶ πευκνωμένοι ὥστε οἰκισθῆναι ἄν ἐλάμβανέ τις διεύθυνσιν ἐξω τῆς πόλεως, ἐπὶ ἡμέρας ὀλοκλήρους ὠδοιπόρει ἀνά μέσον κατωκημένων, καλλιεργημένων καὶ κεκαλλωπισμένων τόπων. Ἐντεῦθεν δ' ὁ μέχρι τῆς σήμερον ἀνά τὰ στόματα τῶν κατοίκων τῆς Βαγδάτης μῦθος, καθ' ὃν ἀλέκτωρ ἀναχωρῶν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης ἐδύνατο πηδῶν ἀπὸ στέγης εἰς στέγην τῶν οἰκιῶν, νὰ φθάσῃ μέχρι Βασσόρας, ἀφ' ἧς χωρίζει τὴν Βαγδάτην ἀποστάσις σημαντικὴ, οὐχὶ πολύωρος, ἀλλὰ πολυήμερος. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς Βαγδάτης καὶ τῶν περίξ κωμῶν λέγεται ὅτι ἔφθασεν εἰς δύο ἑκατομμύρια ψυχῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Τοιαύτη δὲ πληθὺς συγγραμμάτων συσσωρεύθη εἰς τὰς πλουσίας τῆς πόλεως βιβλιοθήκας, ὥστε λέγεται ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν βραδύτερον κατέλαβον τὴν πόλιν οἱ Μογγόλοι, ἔρριψαν οὗτοι τὰ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις ἐκεί-

ναι συγγράμματα, εἰς τὸν διαρρέοντα τὴν πόλιν Τίγριν καὶ ὅτι ἐκ τοῦ ὄγκου τῶν βιβλίων ἐσχηματίσθη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ γέφυρα, ἣν πεζοὶ τε καὶ ἵππεις ἠδύναντο νὰ διέλθωσι, τὰ δὲ ὕδατα αὐτοῦ ἐπὶ ἡμέρας ὀλοκλήρους ἔρρεον μέλανα.

Τὴν ἱστορίαν τῆς Βαγδάτης ἔγραψαν διάφοροι λόγιοι Ἀραβες, τὰ περιέχοντα δ' αὐτὴν βιβλία ἀποτελοῦσι περὶ τοὺς ἐξήκοντα τόμους.

Τοιοῦτον ὑπῆρξεν, ἐν ἀρχῇ βραχυλογίᾳ, τὸ μεγαλεῖον τῆς Βαγδάτης κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δυναστείας τῶν Ἀββασιδῶν Χαλιφῶν. Ὁ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ δ' ἔζη ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα τῆς Ἑγείρας, ἐν ἐποχῇ δῆλα δὴ, καθ' ἣν ὁ ἀραβικὸς πολιτισμὸς ἦτο ἐν τῷ ἀπογεῖφ αὐτοῦ σημείφ. Αἱ σπουδαιότεραι μεταφράσεις τῶν ἐλλήνων συγγραφέων ἐγένοντο, κυρίως, ἐπὶ τῆς δυναστείας τοῦ Χαροῦν καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Με' μούν, ἥτοι κατὰ τὸν δευτέρου αἰῶνα τῆς Ἑγείρας, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἡ ἀραβικὴ φιλολογίᾳ ἐν γένει ἐξήκολούθει πλουτιζομένη ἐκ τῶν ἐλληνικῶν ἀριστουργημάτων, τὰ ἐλληνικὰ γράμματα ἦσαν ἐν πολλῇ τιμῇ παρὰ τοῖς Ἀραβικοῖς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ, ὅστις, διὰ τὸν λόγον τοῦτον, πολλὰς πληροφορίας ἀπεφάσισε νὰ παράσχῃ, διὰ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ, πρὸς τοὺς ὁμοθενεῖς του περὶ τε τῶν κρατίστων ἐλλήνων συγγραφέων καὶ περὶ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἐν γένει.

II

Μετὰ τὰ βραχέα ταῦτα περὶ τῆς πρωτεύουσας τοῦ κράτους τῶν Ἀββασιδῶν, ἰδωμεν τί ὁ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ λέγει περὶ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων.

«Ἐν τισιν ἀρχαίοις ἱστορικοῖς συγγράμμασι ἀνέγνων, λέγει ὁ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ, ὅτι τὸ πάλαι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐγνώριζον νὰ γράφωσιν, ὅτι δὲ μετὰ ταῦτα ἦλθον ἐξ Αἰγύπτου δύο ἄνθρωποι, ὧν ὁ εἰς ὠνομάζετο Κῆμις καὶ ὁ ἕτερος Ἀγνός, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν δέκα καὶ ἕξ γράμματα, δι' ὧν οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ γράφωσιν».

Ὁ Κῆμις εἶναι ὁ Κάδμος, οὐ τὸ ὄνομα οὕτως ἐγράφετο, φαίνεται, ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Γινώσκωμεν δ' ἐκ τῆς ἐλληνικῆς μυθολογίας ἐν γένει ὅτι ὁ Κάδμος ἦτο υἱὸς τοῦ Ἀγνός, βασιλέως τῆς Φοινίκης, ὅτι οὗτος εἶχε καὶ θυγατέρα ὠνομαζομένην Εὐρώπην, ἣν ἤρπασεν ὁ Ζεὺς, μεταμορφωθείς εἰς ταῦρον,

1. Ὅρα τὰ περὶ τούτων διεξοδικῶς ἐν τῇ *La civilisation des Arabes* par G. le Bou.

ὅτι ὁ Ἀγήνωρ ἔπεμψεν εἰς ἀναζήτησιν τῆς Εὐρώπης τὸν Κάδμου, ὅστις κατὰ τὰς ἀναζητήσεις αὐτοῦ μετέβη καὶ εἰς τὴν χώραν τῶν Θηβαίων καὶ ὅτι αὐτόθι ἔκτισεν ὁ Κάδμος ἀκρόπολιν, ὀνομασθεῖσαν Καδμείαν, ἐφευρε δ' ἢ εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν τεichoδομίαν, τὴν μεταλλευτικὴν καὶ τὴν τέχνην τῆς χωνεύσεως τῶν μετάλλων. Τότε, λέγεται ὅτι εἰσήγαγε πρῶτος ὁ Κάδμος εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ γράμματα, Καδμεία ὡς ἐκ τούτου ὀνομασθέντα.

Τίς δ' ἔστιν ὁ Ἀγνός; Ἐὰν τὸ ὄνομα τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶναι γεγραμμένον ἀραβιστὶ μὲ τὰ πέντε γράμματα وخب̄ ἀναγνωσθῆ μὲ τὸ ὑπονούμενον φωνῆεν ι ὑπὸ τὸ γράμμα ξ, τότε γίνεται Ἀγίνος, ὅπερ δὲν εἶναι ἄλλο ἢ τὸ Ἀγήνωρ. Ἀγήνωρ δ' ἦτο, καθ' ἃ προεῖρηται, ὁ πατὴρ τοῦ Κάδμου, ὡς ἀναφέρει καὶ ὁ Ἡρόδοτος, λέγων ἐν βιβλ. ε' 147 «Κάδμος γὰρ ὁ Ἀγήνωρος...». Ἀλλ' ἀφ' οὗ ὁ Κάδμος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγήνωρος, καὶ οὐχὶ ὁ Ἀγήνωρ, μετέφερον, ὡς λέγεται, εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ γράμματα, πῶς ὁ Ἀραψ ἱστορικὸς ἀναφέρει ὅτι καὶ ὁ Ἀγήνωρ σὺν τῷ Κάδμῳ μετέφερον αὐτὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα;

Ὁ ἄραψ ἱστορικὸς δὲν ἀναφέρει ὀνομαστὶ τὰς πηγὰς, ἐξ ὧν ἠρύσθη τὰς πληροφορίας του. Ἀπλῶς λέγει ὅτι ἀνέγνωσε τοῦτο ἐν ἀρχαίοις συγγράμμασιν.

Ἐκ τοῦ Ἡροδότου μαθητόμενον ὅτι δὲν μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα μόνος ὁ Κάδμος, ἀλλ' ὅτι, σὺν τῷ Κάδμῳ, ἀπῆλθον εἰς Βοιωτίαν οἱ Γεφυραῖοι, οἵτινες ἦσαν Φοίνικες, οὗτοι δέ, οἰκήσαντες τὴν χώραν, εἰσήγαγον παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ γράμματα, ἅτινα «Φοινικήα» ὀνομάστησαν. Ἴδου αὐτολεξεῖ πῶς ἀφηγεῖται τὸ πρᾶγμα ὁ Ἡρόδοτος, ἐν βιβλ. ε', 57—58. «Οἱ δὲ Γεφυραῖοι... ὡς δὲ ἐγὼ » ἀναπυθναζόμενος εὐρίσκω, ἦσαν Φοίνικες » τῶν σὺν Κάδμῳ ἀπικομένων Φοινίκων ἐς » γῆν τὴν νῦν Βοιωτὴν καλεομένην... Οἱ δὲ » Φοίνικες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικόμενοι, » τῶν ἦσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἄλλα τε πολλὰ, » οἰκήσαντες ταύτην τὴν χώραν, εἰσήγαγεν » διδασκάλια ἐς τοὺς Ἕλληνας καὶ δὴ καὶ » γράμματα, οὐκ ἐόντα πρὶν Ἑλλησι, ὡς » ἐμοὶ δοκέειν πρῶτα μὲν, τοῖσι καὶ ἄπαντες » χρέωνται Φοίνικες μετὰ δέ, χρόνου προ- » βαινόντος, ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον καὶ τὸν » ρυθμὸν τῶν γραμμάτων. Περιοίκεον δὲ σφας » τὰ πολλὰ τῶν χώρων τοῦτον τὸν χρόνον » Ἑλλήνων Ἴωνες· οἱ παραλαβόντες διδα-

» χῆ παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα, » μεταρρυθμίσαντες σφῶν ὀλίγα, ἐχρέοντο· » χρεώμενοι δὲ ἐφάτισαν, ὡς περ καὶ τὸ δῖ- » κιον ἔφερε, ἐσαγαγόντων εἰς τὴν Ἑλλάδα, » Φοινικήα κεκλησθαι».

Κατὰ ταῦτα λοιπόν, Φοίνικες πολλοὶ ἤλθον σὺν τῷ Κάδμῳ εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς ἣν εἰσήγαγον τὰ γράμματα. Ἀρὰ γε μεταξὺ τῶν σὺν τῷ Κάδμῳ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπελθόντων ὑπῆρχε, σὺν τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως Ἀγήνωρος Κάδμῳ, ἀρχηγὸς τις διδάσχος, Ἀγήνωρ καὶ οὗτος ὀνομαζόμενος, καὶ τοῦτον ὑπαινίσσονται τὰ ὑπὸ τοῦ ἀραβος ἱστοικοῦ ἀναγνωσθέντα ἀρχαῖα συγγράμματα, σαφῶς, κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, ἀναφέροντα ὅτι δύο ἄνθρωποι, ὧν ὁ εἰς ὀνομαζέτο Κῆμος = Κάδμος καὶ ὁ ἕτερος Αἰγ(ι)νός = Ἀγήνωρ, ἔφερον τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα; Δυσχερῆς ἢ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπάντησις, οὐχὶ ὅμως ἀπίθανος ἢ ὑπόθεσις.

Τὰ περὶ Κάδμου ἐν γένει λεγόμενά εἰσι, κατὰ πλείστον, μυθολογικαὶ παραδόσεις, ἐξ ὧν ἐξήχθησαν συμπεράσματα εἰς βεβαιώσιν γεγονότων τινῶν. Καὶ ὅμως, νεώτεροι σοφοί, δεινοί, πρὸ πάντων περὶ τὴν μυθολογίαν, ὡς ὁ Müller, ὁ Preller, ὁ Weckler¹ δὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν φοινικικὴν τοῦ Κάδμου καταγωγὴν. Ἀξιούσιν ὅτι ὁ Κάδμος ἦτο ἦρωσ αὐτόχθων τῆς ἀρχαίας Καδμείας, ἐξ ἧς ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αἱ Θηβαί· ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῶν Θηβῶν ὀνομαζόντο Καδμείοι καὶ ὅτι τούτου οἱ ἀπόγονοι ἀπῆλθον εἰς χώρας μεμακρυσμένας μέχρι τῶν παραλίων τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Κιλικίας, συναποκομίταντες τὰς ἐλληνικὰς μυθολογικὰς παραδόσεις. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα Κάδμος ὅπερ οἱ παραδεχόμενοι φοινικικὴν αὐτοῦ καταγωγὴν, λέγουσιν ὅτι σημαίνει ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Φοινίκων ἀνατολικός, ὁ ἐξ ἀνατολῶν, οἱ εἰρημένοι νεώτεροι σοφοὶ θεωροῦσιν ὡς ἐλληνικὴν λέξιν, σημαίνουσαν διοργανωτής. Ἡ ἐνωσις δὲ τοῦ Κάδμου μετὰ τῆς Ἀρμονίας δὲν εἶναι κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἰδίων σοφῶν, ἢ ἡ ἐκφρασις τοῦ ἐν Ἑλλάδι πρὸ πάντων κρατήσαντος δημῶδους φρονήματος, καθ' ὃ ἡ ὠραιότερα, ἢ χαριεστέρα παρθένος ἀνῆκε, δικαίωματι, εἰς τὸν γενναιότερον, εἰς τὸν σφώτερον ἄνδρα.

Ἀνατρέπουσιν ἄρδην, δῆλον ὅτι, οὐ μόνον τὰς μυθολογικὰς παραδόσεις, ἀλλὰ καὶ αὐ-

1. Ὁρα Gr. Encyclopédie, ἐν τῇ λέξει Cadmus.

τὴν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου, ἀποτολμῶσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀνατροπὴν, συμβιβάζοντες τὰς ὑποθέσεις αὐτῶν πρὸς τὰ ἀποδεδειγμένα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ πρὸς τὰς ἰδίας αὐτῶν γλωσσικὰς παρατηρήσεις καὶ ἐξηγήσεις.

Καὶ τὰς μὲν τῶν σοφῶν ἐκείνων γνώμας δὲν ἀνήκει, βεβαίως, ἡμῖν νὰ ἐλέγξωμεν. Ἄλλ' ὅταν ἔχωμεν μετὰ χεῖρας μαρτυρίαν οἷα ἢ πρὸ χιλιετηρίδος περίπου ὑπὸ τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ γραφεῖσα, καθ' ἣν ὁ Ἀγήνωρ σὺν τῷ Κάδμῳ μετένεγκε τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἐπιτρέπεται καὶ ἡμῖν, εἰ καὶ ἡ πηγὴ, ἐξ ἧς ἠρύσθη τὴν πληροφορίαν τοῦ ὄραφ ἱστορικός διατελεῖ ἄγνωστος, δὲν ἐπιτρέπεται, λέγομεν, καὶ ἡμῖν, νὰ ἐξενέγκωμεν ἢ ἀνωτέρω παρεθήκαμεν περὶ Ἀγήνωρός τινος, ὡς ἀρχηγοῦ τῶν σὺν τῷ Κάδμῳ εἰς Ἑλλάδα μεταβάντων Φοινίκων, ὑποθέσει;

Ἄλλ' ἀφ' οὗ τὰ δέκα ἐξ γράμματα μετηνέχθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τῶν Φοινίκων, τίνος ἔνεκεν ὁ ὄραφ ἱστορικός λέγει ὅτι οἱ δύο ἐκεῖνοι ἄνθρωποι μετέφερον αὐτὰ ἐξ Αἰγύπτου;

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ παρεχομένη τοιαύτη πληροφορία δὲν φαίνεται οὕσα ἐσφαλμένη. Ἐκ τῶν νεωτέρων περὶ τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθνεσιν ἐν χρήσει γραφῆς ἐρευνῶν κατεδείχθη ὅτι ἡ ἐφεύρεσις τῆς αἰγυπτιακῆς γραφῆς ἀνάγεται, ἄνευ ὑπερβολῆς, εἰς ἐξακισχίλια ἢ ἑπτακισχίλια ἔτη π. Χ., ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι εἶχον δύο εἶδη γραφῆς, τὴν ἱερατικὴν καὶ τὴν ἱερογλυφικὴν, ὅτι οἱ Φοινίκες παρέλαβον ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων μεταβεβλημένην τὴν ἱερατικὴν αὐτῶν γραφὴν καὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες παρέλαβον, διὰ τῶν Φοινίκων, ἐκ τῆς Αἰγύπτου τοὺς οὐσιώδεις τῶν γραμμάτων τύπους, ἐξ ὧν ἡ ἑλληνικὴ γραφὴ ἐσηματίσθη. Περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου θέματος ἐκτενεῖς πληροφορίας εὐρίσκομεν ἐν τῷ ἐγγχειριδίῳ τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς παλαιογραφίας τοῦ *Edouard Thomson*. Ἡ βεβαίωσις οὖν τοῦ Ἀραβῆς ἱστορικοῦ, λέγοντος ὅτι ἐξ Αἰγύπτου μετηνέχθησαν τὰ γράμματα εἰς Ἑλλάδα, συνάδει, κατὰ πάντα, πρὸς τὰ πορίσματα τῶν νεωτέρων ἐρευνῶν, ἂν δ' ὁ ὄραφ ἱστορικός λέγει ὅτι οἱ δύο ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ἤλθον ἐξ Αἰγύπτου φέροντες τὰ δέκα ἐξ γράμματα, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ταῦτα μετηνέχθησαν κατ' εὐθεῖαν ἐξ Αἰγύπτου. Ὁ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ δὲν ἐπιχειρεῖ ἐκτενῆ ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, ἀλλὰ παρατίθησιν ἀπλῶς καὶ ἐν βραχυλογίᾳ τὰ θετι-

κώτερα ἱστορικὰ γεγονότα, τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, καὶ διὰ τοῦτο λέγει ὅτι ὁ *Κῆμος* = *Κάδμος* καὶ ὁ *Ἀγ(ι)νόρ* = *Ἀγήνωρ* ἔφερον ἐξ Αἰγύπτου τὰ γράμματα, δι' οὗ ἔννοεῖ ἴσως ὅτι ἐξ Αἰγύπτου ἐμμεύσως μετηνέχθησαν.

Ὁρθὸν ἐπίσης καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ἰδίου λεγόμενον ὅτι τὰ μετενεχθέντα γράμματα ἦσαν δέκα καὶ ἐξ, διότι πράγματι ἀποδεδειγμένον σχεδὸν τυγχάνει ὅτι τὰ *Καδμεία γράμματα* ἢ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἐν βιβλ. ε', 59 «*Φοινικῆα*» λεγόμενα ἦσαν δέκα καὶ ἐξ, τὰ ἐξῆς: α, β, γ, δ, ε, ι, κ, λ, μ, ν, ο, π, ρ, σ, τ καὶ υ.

III

Ἐξακολουθῶν ὁ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ λέγει: «*Βραδύτερον, ὁ εἰς ἐκ τῶν εἰρημένων δύο, ἐφεῦρεν ἀκόμη τέσσαρα γράμματα, ὧν τὴν ἡμετέραν χρῆσιν ἐποίησατο. Εἶτα ἕτερος, Σιμωνίδης ὀνομαζόμενος, ἐφεῦρεν ἄλλα τέσσαρα γράμματα καὶ ἐγένοντο τὸ ὅλον εἴκοσι καὶ τέσσαρα*».

Καὶ ταῦτα μὲν λέγει ὁ ὄραφ ἱστορικός περὶ τῶν μεταγενεστέρως προστεθέντων γραμμάτων εἰς τὰ *Καδμεία* ἢ *Φοινικῆα* λεγόμενα δέκα ἐξ. Ἴδωμεν δὲ κατὰ πόσον βέβαιοι τυγχάνουσιν αἱ ὡς εἴρηται πληροφορίαι.

Ὡς γνωστόν, εἰς τὸν Παλαμῆδην, ὅστις συμμετέσχε τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, ἐφημίζετο δ' ἐπὶ σοφίᾳ, ἀποδίδεται ἡ ἐφεύρεσις τῶν τεσσάρων γραμμάτων θ, ζ, φ καὶ χ. Ἡ περὶ τούτου ἔμως πληροφορία δὲν εἶναι ἱστορικῶς καὶ ἀναμφισβήτητος ἀποδεδειγμένη. Ἀμφιβολία ὁμῶς ὑπάρχουσιν ὡς πρὸς τοῦτο. Τινὲς μάλιστα λέγουσιν ὅτι οὐχὶ τέσσαρα, ἀλλὰ ἑπτὰ γράμματα ἐφεῦρεν ὁ Παλαμῆδης τὰ ἐξῆς κ, ζ, ξ, φ, χ, ψ καὶ ω.

Ὁ δὲ Σιμωνίδης ὁ ποιητής, λέγεται εὐρετῆς τῶν μακρῶν φωνηέντων η καὶ ω καὶ τῶν διπλῶν γραμμάτων ξ καὶ ψ.

Ἄλλ' ἐνῶ τοιαῦτα ἱστοροῦνται ἀμφιβολία παρὰ διαφορῶν περὶ τῶν μεταγενεστέρως εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἀλφάβητον προστεθέντων ὀκτὼ γραμμάτων, ἡ ἐπιγραφικὴ καὶ ἡ παλαιογραφία ἐν γένει διδάσκουσιν ἡμᾶς σήμερον ὅτι ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι ἀρχαιοτάτη καὶ ὅτι τὰ πλεῖστα αὐτῶν ἐλήφθησαν, αὐθις, ἐκ τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου, σχηματισθέντα διὰ μετατροπῶν καὶ παραλλαγῶν τινῶν τοῦ πρωτοτύπου αὐτῶν φοινικικοῦ ρυθμοῦ. Ἔπειτα, μάλιστα, σοφοί, οἱοὶ ὁ γάλλος *Clermont*

Gameau, καὶ ὁ ἄγγλος *Taylor*, δίτομον ἔργον περὶ τοῦ ἀλφαβήτου συγγράφας, καὶ ὁ γερμανὸς *Willamowitz-Mölemdorf*¹ προβάλλουσι ταυτοσημάντους σχεδὸν θεωρίας, καθ' ἃς τὰ μεταγενεστέρως εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἀλφάβητον εἰσαχθέντα γράμματα παρήχθησαν ἐκ τῶν πλησιεστέρων πρὸς αὐτά, ἐν τῇ ἀλφαβητικῇ αὐτῶν τάξει, ἀρχικῶν *Καθμειῶν* ἢ *Φοινικικῶν* γραμμάτων, ὑποστάντα μετατροπὰς τινὰς ἢ παραλλαγὰς τοῦ ἀρχικοῦ ρυθμοῦ αὐτῶν. Ἄλλ' αἱ θεωρίαι τῶν σοφῶν τούτων συζητοῦνται εἰςέτι, βασιμωτέρα δὲ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν περὶ τὴν παλαιογραφίαν ἀσχολουμένων ἡ γνώμη, καθ' ἣν καὶ τὰ μεταγενεστέρως γράμματα ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου. Πρὸς τὴν γνώμην δὲ ταύτην σύμφωνον εὐρίσκεται καὶ τὸ πνεῦμα τῆς σχετικῆς ἀφηγήσεως τοῦ ἄραβος ἱστορικοῦ. Ἐὰν πράγματι ὁ εἰς τῶν δύο Φοινικίων, οὗς μνημονεύει, εἰσήγαγε βραδύτερον τὰ τέσσαρα γράμματα, ταῦτα παρέλαβε, βεβαίως, ἐκ τοῦ φοινικικοῦ ἀλφαβήτου, ἐν ᾧ τὰ πλείονα αὐτῶν ὑπῆρχον καί, ἐπομένως, δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ προστρέξῃ εἰς ἄλλα μέσα, εἰμὴ μόνον διὰ τὸ ρ, ὅπερ δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῷ φοινικικῷ ἀλφαβήτῳ. Ἴδωμεν ὅμως, ὁποίας ἐκπλήξεις, σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τῶν γραμμάτων, ἐπιφυλάσσουσιν ἡμῖν αἱ ἐν Κρήτῃ ἀνακαλύψεις τῶν ἐπιγραφῶν λίθων, τῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Μίνως ἀνευρεθέντων, οἵτινες εἰςέτι ἐντελῶς δὲν ἀνεγνώσθησαν. Μόνον δὲ τὰ μακρὰ καὶ τὰ διπλᾶ γράμματα εἰσήχθησαν ὑπὸ τοῦ Σιμωνίδου, ὡς σαφῶς ἐπιβεβαίωσι τοῦτο καὶ ἡ πρὸ χιλιετηρίδος γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ ἄραβος ἱστορικοῦ μαρτυρία.

IV

Μετὰ βραχέα τινὰ περὶ Σωκράτους, ὁ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ λέγει τὰ ἐξῆς :

« Ἡρώτησα ἓνα ἐκ τῶν χριστιανῶν (ροῦμ.) » καλῶς ὀμιλοῦντα τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, καὶ » λέγοντα ὅτι γνωρίζει τὴν *ιτομολοτζία*. » Οὗτος εἶπεν ὅτι οἱ χριστιανοὶ τέσσαρα εἶδη » γραφῆς, γνωστὰ ἐν *Μεδίνετ-ουλ-ισλάμ*, » ἔχουσιν ἐν χρήσει. »

Διὰ τῆς λέξεως *ιτομολοτζία* ὁ Ἄραψ ἱστορικός ἐννοεῖ τὴν *ἐνυμολοτζίαν*, διὰ δὲ τοῦ «*Μεδίνετ-ουλ-ισλάμ*» ἐννοεῖ τὴν πόλιν τῆς Βαγδάτης, ἧτοι πόλιν τοῦ Ἰσλάμ.

Ἡ διήγησις αὐτῆ τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ ἀπο-

δείκνυσιν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἧτοι πρὸ χιλίων ἐτῶν, διαδεδομένη ἐν Βαγδάτῃ, ὅπου ὑπῆρχον γνωστὰ καὶ τέσσαρα εἶδη γραφῆς ἑλληνικῆς.

Ἐποῖα δ' ἦσαν τὰ τέσσαρα ταῦτα τῆς γραφῆς εἶδη; Ἴδου πῶς περιγράφει ταῦτα ὁ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ :

« Τὸ πρῶτον εἶδος τῆς γραφῆς ἀποκαλεῖται » *λιτόν*, τοῦτο δ' ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ » εἶδος ἐκεῖνο τῆς γραφῆς, ἐν ᾗ οἱ βιβλιογράφοι » παρ' Ἄραψι γράφουσι τὰ βιβλία. Ἐν τῇ » γραφῇ ἐκεῖνη γράφουσι (οἱ χριστιανοί, ἐν- » νοεῖ) καὶ τὰ ἱερά αὐτῶν βιβλία. »

Ταῦτα λέγει ὁ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ περὶ τοῦ πρώτου εἶδους τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς. Ἡ βραχεῖα ὅμως ἀφήγησις αὕτη λύει ζήτημα σπουδαιότατον, περὶ οὗ λόγος πολὺς καὶ συζητήσεις μακρὰ ἐγίνοντο καὶ γίνονται μεταξὺ τῶν περὶ τὴν ἑλληνικὴν παλαιογραφίαν ἀσχολουμένων, ὡς θέλομεν ἶδει κατωτέρω.

Κατὰ τὰς γενομένας παλαιογραφικὰς ἐρεῦνας, ἐν ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ τὰ χειρόγραφα ἐγράφοντο ἢ μὲ γράμματα μεγάλα, στρογγύλον, συνήθως, *σχήμα* ἔχοντα, ἢ μὲ μικρὰ γράμματα, ἄτινα, τοῦ χρόνου προβαίνοντος ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῶν μεγάλων γραμμάτων καὶ ἐκ διαφόρων ἄλλων σχημάτων. Ἡ μεγάλοις γράμμασι γραφὴ ἀποκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Λάμπρου¹ *μεγαλογράματος ρυθμός*, ἡ δὲ μικροῖς γράμμασι *μικρογράματος*.

Ἐν τῇ διχτάξει τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου² εὐρηται αἱ λέξεις *λιτός* καὶ *λιτόγραφος*, ἔτι δὲ *μονόκαιρος*. Ὁ *Nisseu*³ ἐξηγῶν τὰς λέξεις ταύτας, ἀποφαίνεται ὅτι *λιτός* ἢ *λιτόγραφος* δηλοῖ τὴν μεγάλους γράμμασι γραφὴν, *μονόκαιρος* δὲ τὴν μικροῖς.

Ἐν τινι δὲ σημειώματι τοῦ ἐν Βερατίῳ σφζομένου Εὐαγγελίου⁴ ὅπερ θεωρεῖται ὡς γραφὴν ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, εὐρηται τὰ ἐξῆς : « Μέχρι γοῦν τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ (τοῦ Χρυσοστόμου) ἐγράφοντο παρὰ πολλῶν τὰ » *λιτὰ γράμματα* . . . »

Ὁ δὲ Κεδρηνὸς λέγει περὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα : « ὁρῶν δέ, ὅτι ἔστι τις τοῖς πο- » νηροῖς εἰς τὸ ἀδικεῖν ἀφορμὴ διὰ τὸ σύντο- » μον ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς μορίων, τοῦ

1. Ἐγχειρίδιον Ἑλλ. καὶ Λατ. παλαιογραφίας, σ. 209.

2. Σάβα, Μεσ. Βιβλ. Τόμ. Α', σελ. 49.

3. Valdemar Nisseu. Die Diataxis des Michael Attaleiates, σελ. 90.

4. Ἄ. Ἀλεξούδη. Περὶ γρ. μητρ. Βελεγράδων, σ. 114.

1. Ὁρα Gr. Encyclopédie ἐν τῇ λέξει Alphabet.

» ἡμίσεος φημί καὶ ἔκτου καὶ δωδεκάτου καὶ
 » τῶν τοιούτων, χρωμένων τοῖς παλαιοῖς ση-
 » μείοις τῶν γραφῶν, ἠθέλησε καὶ τοιαύτην
 » τῶν ἀδικεῖν ἐλομένων περιελεῖν τὴν ἀφορ-
 » μὴν, καὶ διωρίσατο γράμμασι λιτοῖς, ἃ καὶ
 » τοῖς ἀγροίοις ἀναγινώσκεισθαι ῥάδιον, τὰ
 » τοσαῦτα γράφεσθαι σημεία, οἴκοθεν κατα-
 » βαλὼν καὶ τὴν τῶν χαρτίων δαπάνην καὶ
 » τὴν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν γραφῶν».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ὑπῆρχε γραφὴ διὰ λιτῶν γραμμάτων, ἣτις συνίστατο εἰς τὸ γράφειν διὰ γραμμάτων σχήματος μεγάλου καὶ στρογγύλου «ἃ καὶ τοῖς ἀγροίοις ἀναγινώσκεισθαι ῥάδιον». Ὁ κ. Σ. Λάμπρος μ' ὄλα ταῦτα θεωρεῖ παρακεκινδυνευμένην τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὄρου *λιτός* πρὸς δήλωσιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ μεγαλογραμμάτου λεγομένου ρυθμοῦ. Καὶ ἐν τούτοις, ἐκ τῆς πρὸ χιλίων περιπόου ἔτῶν μαρτυρίας τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσαχ μανθάνομεν ὅτι ἐν Βαγδάτῃ ὑπῆρχε γνωστὸν εἶδος γραφῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα *λιτὸν* καὶ ὅτι κατὰ τοῦτο ἐγράφοντο καὶ τὰ ἱερὰ βιβλία. Βεβαίῳ δὲ τοῦτο ὁ ἄραψ ἱστορικός ἐπὶ τῇ βάσει τῆς δηλώσεως τοῦ Ἑλληνοσ, ὃν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἠρώτησεν.

Ἡ μαρτυρία οὖν αὕτη τοῦτο παρουσιάζει τὸ ἐνδιαφέρον ὅτι λύει τὸ προκείμενον ζήτημα βεβαιούσα ὅτι ὑπῆρχεν εἶδος γραφῆς, *λιτὸν* ἀποκαλούμενον. Δὲν εἶναι ἄρα παρακεκινδυνευμένον τι ἢ εἰς τὴν παλαιογραφίαν εἰσαγωγὴ τοῦ ὄρου *λιτός*, ὃν ἀπαντῶμεν ἐν τῇ διατάξει τοῦ Μιχαὴλ Ἀτταλειάτου καὶ ἀλλαγῆς πρὸς δήλωσιν τοῦ νῦν μεγαλογραμμάτου λεγομένου ρυθμοῦ, ὅστις ἦν ἐν χρήσει, ὡς ἐν Βαγδάτῃ, οὕτω καὶ ἀλλαγῆς, κατὰ τὸν ἕνατον ἔτι αἰῶνα, διὰ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ἐν οἷς τὰ μεγάλα γράμματα εὐρυστότου πρὸς δημοσίαν ἀνάγνωσιν, καθάπερ ὁ Thomson¹ λέγει.

Ἐὰν δὲ τὸ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γραφῆς προσδιδόμενον ὄνομα ἐγράφετο μὲ (ι) = λιτόν, ὡς γράφεται ἐν τῇ διατάξει Μιχαὴλ τοῦ Ἀτταλειάτου, ἢ μὲ (υ) = λυτόν, ὡς φέρεται ἐν τῷ ἐπισημειώματι τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Βερατίου, τοῦτο εἶναι ἀδιάφορον, διότι τὸ *λιτόν* μὲν σημαίνει τὸ ὀμαλόν, ἀκαλλωπίστον, ἀπλοῦν, *λυτόν* δὲ τὸ λελυμένον ἢ ἀναλελυμένον. Βέβαιον δ' εἶναι ὅτι τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς γραφῆς ἐγράφετο διὰ γραμμάτων ὀμαλῶν,

ἀπλῶν, ἀκαλλωπίστον, ἀναλελυμένων, ἃ καὶ τοῖς ἀγροίοις ἀναγινώσκεισθαι ῥάδιον. Ἀμφότεραι ἐπομένως αἱ λέξεις *λιτόν* καὶ *λυτόν* ἀποδίδουσι τὸν χαρακτήρα τοῦ εἶδους ἐκεῖνου τῆς γραφῆς.

Τὸ δεύτερον εἶδος τῆς γραφῆς ὀνομάζει ὁ Ἐμποῦ-Ἰσαχ δι' ὀνόματος ἄγαν δυσαναγνώστου, λήγοντος εἰς τὸν = δόν. Ὁ Ἀλέξανδρος Καραθεοδωρῆς πασῶς, ἀναγνώσας τὸ ἔργον τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσαχ, ὑποτίθησι, κατὰ τινα σφωζομένην σημείωσιν αὐτοῦ, ὅτι ἡ δυσνόητος αὕτη λέξις δέον ν' ἀναγνωσθῆ: *ἀπασχιτόν* ἢ *ἀποσχιτόν*, ὅπερ εἶναι, ἴσως, ἐπιλέγει, τὸ *διασχιτόν*, ὄνομα διδόμενον εἰς εἶδος ἀρχαίας τινὸς γραφῆς, περὶ ἧς ἐλλείπουσι θετικαὶ εἰδήσεις.

Τὸ τρίτον εἶδος τῆς γραφῆς περιγράφει ὁ ἄραψ ἱστορικός οὕτως: «Ἐχουσι δὲ καὶ εἰδος γραφῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «σωρητόν». Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γραφῆς εἶναι τὸ ὑπὸ τῶν γραφῶν ἐλαφρὸν λεγόμενον, ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὸ ἡμέτερον «διβάνι», τὸ ἐν χρήσει ἐν τῇ ἐπιστολογραφίᾳ. Ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ τὰ γράμματα γράφονται τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἄλλου».

Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς γραφῆς εἶναι ἡ καθημερινὴ γραφὴ, ἣν οἱ νεώτεροι παλαιογράφοι ἀποκαλοῦσιν *ἐπισεσυρμένην*, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῆς φιλολογικῆς γραφῆς, ἐν ἣ ἐγράφοντο τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα, παραλαβόντες τὸν ὄρον ἀπὸ τοῦ Λουκιανοῦ, λέγοντος ἐν Ἐταιρικῶς διαλόγοις, σ. 306: «τὰ γράμματα οὐ πάνυ σαφῶς, ἀλλὰ ἐπισεσυρμένα δηλοῦντα ἔπειξιν τινὰ τοῦ γεγραφότος». Ὡς ἐξάγεται ὁμως ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ χωρίου τοῦ Λουκιανοῦ, ἐπισεσυρμένα γράμματα λέγονται τὰ μετὰ ταχύτητος γεγραμμένα, κατ' ἀκολουθίαν δ' ἐπισεσυρμένη γραφὴ, ἂν ἐπιτρέπῃται ὁ ὄρος, δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ ἄλλο τι ἢ ταχυγραφίαν. Ἀλλὰ περὶ ταχυγραφίας, ἣτις ἐστὶν ἡ στενογραφία τῶν ἀρχαίων, ἰδιαιτέραν μνεῖαν ποιεῖται ὁ ἄραψ ἱστορικός. Οὐδεμίαν ἐπομένως ὑρίσκει ἀναλογία μετὰ τῆς γραφῆς *σωρητόν* καὶ τῆς ταχυγραφίας. Ὡς φαίνεται λοιπὸν ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἀραβῶς συγγραφέως, τὸ εἶδος τῆς καθημερινῆς γραφῆς ὀνομάζετο *σωρητόν*, ἢ δ' ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐν Βαγδάτῃ γνωστὴ φιλολογικὴ γραφὴ, ἐν ἣ οἱ βιβλιογράφοι ἔγραφον τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ὀνομάζετο *λιτόν*. Εἰς τὸ τέλος τοῦ περὶ τῆς γραφῆς *σωρητόν* ἐδαφίου, ὁ Ἐμποῦ-

1. Ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ παλαιογραφία, μετὰφρασις Λάμπρου. Σελ. 266.

Ἰσχάκ λέγει: «παράδειγμα τῆς γραφῆς ταύ-
» τῆς ἔστι τὸδε» δυστυχῶς ὅμως τὸ παρά-
» δειγμα ἔλλειπει ἐκ τοῦ κειμένου.

Εἶτα ὁ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ ἐξοκλουθεὶ λέγων
τὰδε: «Ἐχουσι καὶ μίαν γραφήν, ὀνομαζο-
» μένην *σαμεῖα*. Ἀντίστοιχον αὐτῆς ἡμεῖς
» δὲν ἔχομεν. Ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ ἐν γράμ-
» μα καὶ δηλοῖ πολλές ἐννοίας καὶ περιλμ-
» θάνει πολλές λέξεις. Ὁ Γαληνὸς ἀνα-
» φέρει περὶ αὐτῆς ἐν τῷ *Φινὰξ* τῶν βι-
» βλίων αὐτοῦ. Ἡ λέξις αὕτη σημαίνει «κα-
» τὰλογος βιβλίων». Ὁ Γαληνὸς διηγείται:
» «εὐρέθη ἐν μίαν δημοσίαν συνέλευσιν καὶ
» ὠμίλητα διὰ μακρῶν περὶ ἀνατομίας. Μετ'
» ὀλίγας ἡμέρας με εἶδε φίλος μου τις, ὅστις
» μοι εἶπεν: ὁ δεῖνα ἀπεστήθισεν ἀπραχλά-
» κτως τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους εἶπατε εἰς
» τὴν δημοσίαν συνέλευσιν· εἶπατε τοιαῦτα
» καὶ τοιαῦτα. Μοι ἀπέδωκε τοὺς λόγους μου
» ὅπως εἶχον. Εἶπον εἰς αὐτὸν πῶς ἐγένετο
» τοῦτο. Ἐκεῖνος δ' εἶπέ μοι: εὐρον ἀνθρω-
» πον γινώσκοντα καλῶς τὰ *σαμεῖα*, ὁ
» ὁποῖος σὲ ὑπερβαίνει ἐν τῷ λόγῳ διὰ τῆς
» γραφῆς. Τὴν γραφήν ταύτην μανθάνουσιν
» οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ κράτιστοι τῶν λογίων.
» Ἐνεκα δὲ τοῦ μεγέθους τῆς ἀξίας αὐτῆς
» ἐμποδίζονται οἱ ἄπλοῖ ἀπὸ τοῦ νὰ μανθά-
» νωσιν αὐτήν. Κατὰ τὸ ἔτος 48 (ἐννοεῖ 348
» τῆς Ἐγείρας) ἦλθε παρ' ἡμῖν ἀπὸ τὸ Βαλ
» βῆκ ὁ ἰατρός Βετσινωρίρη, διακτενόμενος ὅτι
» γνωρίζει τὰ *σαμεῖα*. Θελήσαντες νὰ ἐξε-
» λέγξωμεν τὸν τοιοῦτον ἰσχυρισμὸν του, εἶ-
» δομεν ὅτι ἐπρόσεξεν εἰς δέκα λέξεις ἡμῶν
» καὶ ἔγραψε μίαν καὶ ὅτι κατόπιν ἐπανέλαβε
» τοὺς λόγους ἡμῶν».

Ἡ μακρὰ αὕτη ἀφήγησις τοῦ Ἄραβος
ἱστοριογράφου ἀναφέρεται, προφανῶς, εἰς τὴν
λεγομένην ταχυγραφίαν. Ἡ λέξις δὲ *σα-
» μεῖα*, ἢ μεταχειρίζεται σημαίνει *σημεῖα*. Τὸ
» δὲ *φινὰξ* σημαίνει *πίναξ*.

Πράγματι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον σύ-
» στημα ταχυγραφίας ἢ, ὡς σήμερον λέγεται,
» στενογραφίας, συνιστάμενον ἐκ διαφόρων ση-
» μείων. Ἐν τῷ ἐγχειριδίῳ τῆς ἐλληνικῆς καὶ
» λατινικῆς παλαιογραφίας τοῦ Θόμψων, τῷ
» ἐξἑλληνισθέντι ὑπὸ Σ. Λάμπρου, ἀναφέρεται
» ὅτι ἡ πρώτη ἀναμφίριστος μνεῖα τῆς ἐλλη-
» νικῆς ταχυγραφίας ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Γα-
» ληνῷ. Ὅντως, ὁ Γαληνός, ἐν τῷ περὶ τῆς
» τάξεως τῶν ἰδίων βιβλίων ἔργῳ αὐτοῦ, ἦτοι
» ἐν τῷ *πίνακι* τῶν γνησίων συγγραμμάτων αὐτοῦ
» μνημονεύει ἀντιγράφου, γραφέντος ὑπὸ τινος

ἠσκημένου διὰ *σημείων* εἰς *τάχος* γράφειν.
Ἄναφέρει δὲ τοῦτο ὁ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ, διότι,
ὡς γνωστόν, τὰ ἔργα τοῦ Γαληνοῦ, ὃν οἱ
» Ἄραβες *Τζαληνὸς* ἀποκαλοῦσι, μετεφρά-
» σθησαν εἰς τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν. Ἡ λέξις δὲ
» *σαμεῖα*, ἢ μεταχειρίζεται, εἶναι, ὡς εἶπο-
» μεν *σημεῖα*, ἦτοι ἡ ὀνομασία τῆς γραφῆς
» ἐκείνης, συμφωνεῖ δὲ τοῦτο πρὸς ὅσα ὁ Γα-
» ληνὸς ἀναφέρει, λέγων διὰ *σημείων* εἰς *τά-
» χος* γράφειν.

Μετὰ τὸν Γαληνὸν ἔχομεν τὴν μαρτυρίαν
Διογένους τοῦ Λαερτίου, λέγοντος ὅτι ὁ Ξε-
» νοφῶν ἔγραφε διὰ *σημείων* ἵνα προφήνην νὰ
» γράφῃ τοὺς λόγους τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν
» ἄλλων φιλοσόφων, οἵτινες συνηθροίζοντο ἐν
» τοῖς κήποις τοῦ Ἀκαδήμου. Τὸ ὑπὸ τοῦ
» Ἐμποῦ-Ἰσχάκ δὲ περιγραφόμενον ταχυγρα-
» φικὸν διὰ *σημείων* εἶδος γραφῆς τῶν ἀρχαίων
» Ἑλλήνων ἦν ἐν χρῆσει καὶ μεταγενεστέρως
» παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς
» τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ χρονογραφίας. Τῇ
» τοιαύτῃ ταχυγραφίᾳ ἐχρῶντο οἱ γραμματεῖς
» Κωνσταντινίου τοῦ Η'. Ὁ Ψελλος λέγει ὅτι
» ὁ Κωνσταντῖνος Η' ἐνίας τῶν βασιλείων ἐπι-
» στολῶν αὐτὸς ὑπηγόρευε μετὰ τοσοῦτου τά-
» χους, ὥστε οἱ γραμματεῖς, καίπερ ὀξυγράφοι,
» πρὸς *τάχος* τῶν λεγομένων ἀποναρκοῦν ες.
» *σημεῖοις* τισὶ τὸ πλῆθος τῶν τε ἐννοιῶν καὶ
» τῶν λέξεων ἀπεσήμενον».

Ἄλλ' ἡ περὶ ἐλληνικῆς ταχυγραφίας τοῦ
» Ἐμποῦ-Ἰσχάκ ἀφήγησις παρουσιάζει ἰδιό-
» ζον ὄλως ἐνδιαφέρον. Ἐὰν ἡ πρώτη μνεῖα
» περὶ ἐλληνικῆς ταχυγραφίας ἀπαντᾷ, ὡς
» προεἶπομεν, παρὰ τῷ Γαληνῷ, ὁ πρῶτος μετὰ
» τοῦτον καὶ μετὰ Διογένην τὸν Λαέρτιον συγ-
» γραφεὺς, ὅστις διεξοδικώτερον ποιεῖται μνεῖαν
» περὶ τῆς ἐλληνικῆς ταχυγραφίας εἶναι. ἀναμ-
» φηρίτως ὁ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ Οὐδεὶς ἄλλος
» συγγραφεὺς, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν, τῶν μεταξὺ
» τοῦ Γαληνοῦ καὶ Διογένους τοῦ Λαερτίου καὶ
» τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ χρόνων πραγματεύεται
» περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου Διὰ τοῦτο ἡ
» μαρτυρία τοῦ Ἄραβος ἱστοριοῦ εἶναι πολυ-
» τιμοτάτη. Τολμῶμεν, μάλιστα, νὰ εἴπωμεν
» ὅτι ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ
» εἶναι πολυτιμότερα τῆς τοῦ Γαληνοῦ καὶ τοῦ
» Διογένους τοῦ Λαερτίου, διότι οὗτος, καίπερ
» μὴ παρέχων τὰ σχήματα τῶν ταχυγραφικῶν
» σημείων, ἐπέξηγει πῶς τὸ διὰ τοιούτων ση-
» μείων ταχυγραφικὸν σύστημα τῶν Ἑλλή-
» νων, λέγων ὅτι παρέστη ὁ ἴδιος εἰς ἀσκή-
» σεις ταχυγραφικὰς, ἐκτελεσθεῖσας ὑπὸ τοῦ ἐξ

Ἡλιουπόλεως φίλου του ἱατροῦ, ὅστις διὰ μιᾶς λέξεως ἀπέδιδε τὴν ἔννοιαν δέκα λέξεων. Τοῦτο, βεβαίως, δὲν σημαίνει ὅτι ὁ ταχυγράφος ἱατρός ἔγραφε μίαν λέξιν πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ἔννοιᾶς δέκα λέξεων. Τὴν ἔννοιαν ἐκάστης λέξεως, ἥ, ἐνίοτε, καὶ πλειοτέρων ἀπέδιδεν, ἀναμφιβόλως, δι' ἐνὸς σημείου, τὰ δὲ πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ἔννοιᾶς δέκα λέξεων γραφόμενα σημεῖα ἐφαίνοντο ὡσεὶ ἀποτελοῦντα μίαν λέξιν. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ἐκ τῆς τοιαύτης τοῦ Ἄραβος συγγραφῆς μαρτυρίας προκύπτει ἐναργῶς ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῆς ὑπὸ τῶν παλαιογράφων λεγομένης βραχυγραφίας, καθ' ἣν ὠρισμένα τινὰ σημεῖα ἀντικαθίσταντο ἐν τοῖς χειρογράφοις παραλειπόμενά τινά ὠρισμένα γράμματα ἢ συλλαβάς ὠρισμένας λέξεων, οὔτε περὶ ἐπιτηρήσεως, καθ' ἣν παρελείπετο ἢ κατάληξις λέξεων τινων, συστήματα, ἅτινα ἐπενοήθησαν ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων καὶ τῶν γραφέων εἴτε πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κόπου τῆς συχῆς ἐπαναλήψεως λέξεων, πολλάκις ἐν τῷ κειμένῳ ἀπαντωμένων, εἴτε πρὸς ἐξοικονόμησιν χώρου καὶ χρόνου. Πρόκειται περὶ τῆς ταχυγραφίας, ἣτοι αὐτοῦ τοῦ στενογραφικοῦ τῶν Ἑλλήνων συστήματος, περὶ οὗ ὁ Γαληνὸς καὶ Διογένης ὁ Λαέρτιος ἀναφέρουσιν. Εἰς ἐπίρωσιν δὲ τῶν ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ λεγομένων, ὁ ἄραψ ἱστορικός ποιεῖται μνείαν τῶν ταχυγραφικῶν ἀσκήσεων, ἃς ἐνώπιον αὐτοῦ ἐξετέλεσεν ὁ ἐξ Ἡλιουπόλεως ἔλθων φίλος αὐτοῦ ἱατρός. Τὰ ἐξαχόμενα λοιπὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατεθεισῶν μαρτυριῶν τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ. πρὸ χιλίων περίπου ἐτῶν ἐν Βαγδάτῃ γράψαντος, εἰσὶ τὰ ἐπόμενα:

α) Ὅτι ἐν Βαγδάτῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦν διαδεδομένη ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

β) Ὅτι οἱ ἐν Βαγδάτῃ Ἑλληνας εἶχον ἐν χρήσει δύο κυρίως εἶδη γραφῆς, τὸ *λιτὸν* ἣτοι τὴν φιλολογικὴν γραφὴν, πρὸς ἀντιγραφὴν τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, καὶ τὸ *σωρηθόν*, ἣτοι τὴν καθημερινὴν γραφὴν.

γ) Ὅτι εἰς τοὺς κατὰ τὰς χώρας ἐκεῖνας Ἑλληνας, ἦτο γνωστὴ ἡ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ καὶ Διογένης τοῦ Λαερτίου μνημονευομένη ταχυγραφία διὰ σημείων.

καὶ δ) Ὅτι ὁ ὅρος *λιτὸς* δύναται νὰ γίνῃ δεκτὸς ἐν τῇ τέχνῃ τῆς παλαιογραφίας, ἀφ' οὗ μεμαρτυρημένον νῦν τυγχάνει ὅτι ἦτο ἐν χρήσει πρὸ χιλίων ἐτῶν παρὰ τοῖς Ἑλλήσι τῆς Βαγδάτης, ὁ δὲ ὅρος *σωρηθόν* δέον

ν' ἀντικαταστήσῃ ἐν τῇ ἑλληνικῇ παλαιογραφίᾳ τὸν ὅρον *ἐπισευρμένη γραφή*, πρὸς δὴλωσιν οὐχὶ τῆς φιλολογικῆς, ἀλλὰ τῆς καθημερινῆς γραφῆς, ἀφ' οὗ τὸ *ἐπισευρμένον* σημαίνει, ὡς εἴπομεν, τὸ μετὰ ταχύτητος γεγραμμένον, τὸ δὲ *σωρηθόν* ἦν ἐν χρήσει πρὸ χιλίων ἐτῶν ἐν Βαγδάτῃ πρὸς δὴλωσιν τῆς καθημερινῆς γραφῆς.

V

Ἀλλὰ δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὰνωτέρω παρθεθέντα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἄραβος ἱστορικοῦ ἀναφερόμενα περὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Συνεχίζων τὸν λόγον, ἐξετάζει τὴν αἰτίαν, ἧς ἕνεκεν οἱ Ἕλληνες γράφουσιν ἐκ τῶν ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἰδοῦ δὲ τι περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου λέγει:

«Ὁ λόγος, δι' ὃν οἱ Ἕλληνες γράφουσιν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ, εἶναι, κατὰ τὸν Τζαφέρ, υἱὸν τοῦ Μουκτεφῆ, ὁ ἀκόλουθος: Οἱ Ἕλληνες δοξάζουσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἐν πάσῃ περιστάσει λαμβάνει θέσιν πρὸς ἀνατολὰς. Ὅταν δ' εὐρεθῇ ἡ ἀνατολικὴ διεύθυνσις, ὁ βορρᾶς μένει πρὸς τὰ ἀριστερά, οὕτω δὲ προσδίδωσι τὰ ἀριστερά πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ γραφεὺς ἄρχεται γράφων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, ἣτοι ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ».

Τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι πῶς δυσνόητον. Τί ἀκριβῶς ἐννοεῖ ὁ Τζαφέρ εἶναι δυσχερὲς ν' ἀντιληφθῇ τις. Ἐν τούτοις, οἱ λόγοι αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ὦσι κενοὶ ἐννοίας, διότι ὁ Τζαφέρ, υἱὸς τοῦ ἐκ τῶν Ἀβδασιδῶν Χαλιφῶν Μουκτεφῆ, βασιλεύσαντος περὶ τὰ τέλη τοῦ γ' αἰῶνος τῆς Ἑγείρας, διεκρίθη ἐπὶ παιδείᾳ. Φαίνεται ὅτι ὁ Τζαφέρ ἐκτενέστερον ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἔγραψεν, ἀλλὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα συνέπτυξεν ὁ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ, δὺςληπτα διὰ τῆς τοιαύτης συμπύξεως αὐτοῦ καταστήσας. Ὁ Τζαφέρ τὴν λέξιν *δοξάζουσιν* = *ιτικαί*, ἣτις εἶναι ἐν χρήσει πρὸ πάντων ἐπὶ θρησκευτικῶν πεποιθήσεων μεταχειριζόμενος, ἀναζητεῖ, φαίνεται ἐν τῇ συνθεσίᾳ τοῦ γράφειν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ θρησκευτικὴν τινὰ δοξασίαν, πρὸς ἣν ἡ τοιαύτη συνῆθεια συνδέεται. Πιθχνῶς νὰ ἐννοῖ ὅτι οἱ πρῶτοι χρῆσιν τῆς γραφῆς ποιησάμενοι Ἕλληνες, ἐκ θρησκευτικῆς τινος δοξασίας ἢ πεποιθήσεως ὁρμώμενοι, ἐκαθέζοντο ἵνα γράψωσι, πρὸς ἀνατολὰς τὸ πρὸς ὄψον ἔχοντες ἐστραμμένον, τοιαύτην δὲ θέσιν λαμβάνοντες, ἔγραψαν ἐξ ἀριστερῶν

πρὸς τὰ δεξιὰ ἵνα ἡ γραφὴ ἀρχηται ἀπὸ τῆς πρὸς βορρᾶν διευθύνσεως, εἰς ἣν πλείονα ἴσως ἀπέδιδον σημασίαν, γνωστοῦ ὄντος ὅτι καὶ ὁ Βορέας ἄνεμος, εἰς τῶν τεσσάρων ἀρχικῶν ἀνέμων, ἐμυθολογεῖτο ὡς υἱὸς τοῦ Ἀστραίου, ἐνὸς τῶν Τιτάνων καὶ τῆς Αὐγῆς.

Καὶ ἐξ ἄλλων τινῶν πηγῶν, ἀλλ' ἰδίᾳ ἐκ τοῦ περισπουδάστου πεντατόμου ἔργου τοῦ Χριστοφόρου Meiners, τοῦ ἐπιγραφομένου: *Ἱστορία τῆς ἀρχῆς, τῆς προόδου καὶ τῆς παρακμῆς τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἑλλάδι*, ἔργου, ἐν ᾧ ὁ σοφὸς οὗτος Γερμανὸς κατὰ βάθος ἐξήτασε τὸ σπουδαῖον τοῦτο θέμα, μανθάνομεν ὅτι, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, οἱ Ἕλληνες, ὀδηγούμενοι ὑπὸ εὐλαβείας πρὸς τοὺς θεοὺς, οὐς θεώρουσαν ὡς τὴν πηγὴν παντὸς καλοῦ, ἐμφορούμενοι δὲ τῆς ἰδέας τοῦ καταστήσαι τοὺς πάντας ἐπικοινωνοὺς πάσης νέας ἐφευρέσεως καὶ παντὸς ἔργου ὠφελίμου καὶ τοῦ δοξάζαι τοὺς εὐρετὰς καὶ τοὺς ἐργάτας αὐτῶν, συνείθιζον νὰ καταθέτωσιν ἐν τοῖς ναεῖς οὐ μόνον μνημεῖα σημαντικῶν συμβάντων καὶ ἀξιοσημειώτων πράξεων, οὐ μόνον τοὺς νόμους καὶ τὰς συνθήκας, ἀλλὰ καὶ πᾶν χειροτέχνημα πολῦτιμον, πρὸς τούτοις δὲ ν' ἀφιερῶσιν εἰς τοὺς θεοὺς πᾶσαν παρατήρησιν ἢ ἐφεύρεσιν ὠφελίμου. Οὐδὲν ἄλλο μέσον, ἐπιλέγει ὁ σοφὸς Γερμανός, ἐδύνατο νὰ ἦ προσφορώτερον εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῆς τοιαύτης τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἰδέας ἢ τὸ μεταβαίνειν μετὰ τοῦ ἀντικειμένου, ὃ περ προώριζον εἰς κοινὴν γνώσιν, εἰς τὸ ἱερὸν θεότητός τινος, διάσημον διὰ τοὺς χρησμοὺς ἢ τὴν ἰαμακτικὴν του δύναμιν, καθόσον εἰς τὰ τοιαῦτα ἱερά συνέρρουσαν καθ' ἐκάστην ἐξ ὧν τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ξένων χωρῶν πολυπληθεῖς ἐπισκέπται, οἵτινες πᾶσαν ἐλάβανον πληροφορίαν περὶ παντὸς ὃ τι θαυμάσιον ἢ σπάνιον ἦν καταθεθεμῆνον ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐκείνοις τόποις. Οὕτω δὲ πράττοντες, ἀφιέρουν τὰ μεγάλα ἔργα, τὰ μνημεῖα τῶν ἀξιοσημειώτων γεγονότων καὶ τῶν ἀγαθῶν πράξεων καὶ τὰς ὠφελίμους ἐφευρέσεις εἰς τοὺς θεοὺς.

Κατὰ ταῦτα λοιπόν, ἢ τοιαύτη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συνήθεια ἐνεῖχε δύο σκοπούς, πρῶτον μὲν τὴν ἀφιέρωσιν πάσης ἐφευρέσεως, παντὸς καλοῦ ἔργου εἰς τοὺς θεοὺς, δευτέρον δὲ τὴν εἰς τὸ δημόσιον γνωστοποίησιν αὐτῶν. Δὲν εἶναι, ἐπομένως, παρακεκινδυνευμένον ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς γραφῆς ἀφιέρωσαν οἱ Ἕλληνες εἰς θεότητά τινα καὶ

ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσχάκ, κατὰ τὸν λόγιον Τζαφέρ, ἱστορούμενα περὶ τῆς ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ γραφῆς, ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῶν πρὸς δοξασίαν τινά, συνδεομένην πρὸς θρησκευτικὴν τινα, ἢ, ἴσως, καὶ ἀστρονομικὴν πεποιθήσιν.

Λέγομεν δὲ ἀστρονομικὴν, διότι ἐν τοῖς περὶ Κάδμου μύθοις ὑπάρχουσιν ἀλληγορικαὶ σχέσιν ἔχουσαι καὶ πρὸς τὴν ἀστρονομίαν. Οὕτω π. χ. μυθολογεῖται ὅτι ὁ Κάδμος, ἀποσταλὴς, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀγήνωρος, βασιλέως τῆς Φοινίκης, εἰς ἀναζήτησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Διὸς ἀρπαγείσης Εὐρώπης καὶ μὴ δυνάμενος ν' ἀνεύρη αὐτήν, συνεβουλεύθη τὸ ἐν Δελφοῖς διάσημον μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὁ χρησμός, ὃν ἔλαβεν, ἐπέτασεν αὐτῷ νὰ μὴ μεριμνᾷ πλέον περὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Εὐρώπης, νὰ κτίσῃ δὲ πόλιν εἰς τὸ μέρος, εἰς ὃ ἤθελεν ὀδηγήσει αὐτὸν βοῦς. Εἰς τὸ μέρος εἰς ὃ ἡ βοῦς ὠδήγησεν αὐτὸν ἔκτισε πόλιν, ἣτις ὠνομάσθη Θῆβαι, ἢ δὲ χώρα, ἐν ἣ ἡ πόλις αὕτη εὐρίσκετο, ἐκλήθη Βοιωτία. Θελήσας εἶτα ὁ Κάδμος νὰ θυσιάσῃ τὴν βοῦν τῇ Ἀθηνᾷ, ἔστειλε τοὺς συντρόφους αὐτοῦ ὅπως ἀντλήσωσιν ὕδωρ ἐκ τῆς Ἀρείας πηγῆς· ἀλλ' οὗτοι ἐφρονεύθησαν ὑπὸ τοῦ φυλάσσοντος τὴν πηγὴν δράκοντος. Ὁ Κάδμος ἠγανάκτησεν ἐπὶ τῷ συμβάντι τούτῳ καὶ παλαίτας πρὸς τὸ θηρίον, ἀπέκτεινεν αὐτό, ἔσπειρε δὲ τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, κατὰ συμβουλήν τῆς Ἀθηνᾶς, εἰς τὴν γῆν. Ἐκ τῶν ὀδόντων τοῦ θηρίου ἐβλάστησαν ἄνδρες ἑνοπλοὶ, οἵτινες ὠνομάσθησαν Σπαρτιοί. Ἀλλ' ἄμα γεννηθέντες ἤρχισαν νὰ φονεύωσιν ἀλλήλους μέχρις οὗ ἔμειναν ἐξ ἑνός. Πρὸς ἐξίλασμον δὲ τοῦ φόνου τοῦ δράκοντος, ὁ Κάδμος ὑπηρέτησεν ἐπὶ 8 ἔτη παρὰ τῷ Ἀρει, μεθ' ὃ ἐνυμφεῖθη τὴν Ἀρμονίαν καὶ ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν τῶν Θηβῶν.

Ὁ μῦθος οὗτος εἶναι, κατὰ τὴν συγκριτικὴν μυθολογίαν, ἀλληγορικὰ τῆς μάχης τῶν θεοτήτων τοῦ ἡλίου πρὸς τὰς θεότητας τῆς νυκτός καὶ τῶν νεφελῶν. Ἀλλὰ τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς ἐκ τοῦ μύθου τούτου, ἐν τῇ προκειμένῃ περιστάσει, εἶναι ὁ δράκων. Τὸ θηρίον δὲ τοῦτο ἦν ὄφις. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἑλλάνικος ὅτι ὁ Κάδμος ἐξέλιξεν τοῦ ὄφως τοὺς ὀδόντας, ἔσπειρεν. Ἐν τινι δ' εἰκόνι τῆς μάχης τοῦ Κάδμου πρὸς τὸν δράκοντα, γεγραμμένη ἐπὶ ἀρχαίου τινὸς ἀγγείου¹ ὁ δράκων παρίσταται

1. Ὅρα τὴν εἰκόνα ἐν G. Encyclopédie, λέξει Cadmus

πράγματι ὡς ὄφρις. Ὁ δράκων οὗτος θεωρεῖτο ὡς ὄφρις, ὃν ἐδράξατο ἡ Ἀθηνᾶ παρὰ τῶν Γιγάντων καὶ συνεσπείρωσεν αὐτὸν εἰς τὸν πόλον.¹ Ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀράτου λέγει ὅτι οὗτος ἦν ὁ δράκων, ὃν ἀνείλεν ὁ Κάδμος. Τὸ ὄνομα *Δράκων* ἐδόθη εἰς ἓνα τῶν βορείων ἀστερισμῶν. Ἄλλος δὲ βόρειος ἀστερισμὸς ἦτο ὁ Ὀφιοῦχος, ὅστις, κατὰ τὴν *G. Encyclopedie*, λέγεται καὶ Κάδμος.

Κατὰ ταῦτα, λοιπόν, οἱ βόρειοι ἀστερισμοὶ *Δράκων* καὶ Ὀφιοῦχος ἔχουσι σχέσιν μυθολογικὴν πρὸς τὸν Κάδμον καὶ τὸν ὑπὸ τούτου φρονεθέντα δράκοντα Οὐδὸλως, ἐπομένως, παράδοξον ἔσται νὰ ὑποτεθῆ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, θέλοντες νὰ ποιήσωνται χρῆσιν τῶν γραμμάτων, ἐκαθείζοντο πρὸς ἀνατολὰς ἔχοντες τὸ πρόσωπον, καὶ ἤρχιζον νὰ γράψωσιν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἵνα ἡ διεύθυνσις τῆς γραφῆς ἀρχηται ἐκ τοῦ Βορρᾶ, ὅπου ὑπῆρχον οἱ βόρειοι ἀστερισμοί, πρὸς οὓς ἐσχετίζοντο αἱ περὶ τοῦ Κάδμου καὶ τοῦ Δράκοντος μυθολογικαὶ παραδόσεις, τοῦτο δὲ πρὸς τιμὴν τοῦ Κάδμου, ὅστις εἰσῆγαγε τὰ γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Εἰς τοιαύτην τινα ὑπόθεσιν, καίπερ πως βεβιασμένην, ἄγει ἡμᾶς ἡ ἀφήγησις τοῦ Ἀραβῶς λογίου Τζαφέρ, ἣν δὲν πρέπει ν' ἀντιπαρέλθωμεν ὡς σημασίας τινὸς ἐστερημένην.

Ἡ παλαιογραφία διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ὅπως ἐν τῇ γραφῇ τῶν σημιτικῶν γλωσσῶν ἡ διεύθυνσις ἦν ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερά, οὕτω καὶ ἐν ταῖς ἀρχαιοτάταις ἐλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς εὐρίσκομεν τηρουμένην τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Εἶτα δ' ἔγραφον οἱ Ἕλληνες βουτροφηδόν, ἐν τῇ γραφῇ οἱ στίχοι ἐγράφοντο ἐναλλάξ ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερά καὶ ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ τὰνάπαλιν. Τέλος δ' ἀπέβη γενικὴ ἡ ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ γραφή.² Οἱ λόγοι ὁμως τῆς τοιαύτης συνηθείας ἀποσιωπῶνται καὶ τούτους ἐπιχειρεῖ ὁ Ἀραβὶς ἱστορικὸς νὰ ἐξερευνήσῃ καὶ ἐξηγήσῃ. Ὅπως δὴποτε, ἐπειδὴ καὶ ἡ συνηθεῖα τοῦ γράφειν ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ ἦτο ἐφευρέσις ὠφέλιμος, ἐπιτρέπεται νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐφήρμοσαν τὰς ἀνωτέρω μνημονευόμενας συνηθείας.

1. Παράρτημα Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας W. Smith, μετὰφρ. ὑπὸ Δ. Παναζῆ. Ἐν τῇ λέξει Ἀστρονομία.

2. Ἑλλ. Παλαιογραφία Ε. Τ.

VI

Ὁ Ἐμποῦ - Ἰσχᾶκ ἐξακολουθεῖ λέγων, κατὰ τὸν αὐτὸν Τζαφέρ, ὅτι καθ' ἃ οὗτος εἶπε: «Διὰ τὰ ἐλληνικὰ γράμματα ὑπάρχουσι τὰς τάξεις καὶ σχήματα. Οὕτω ἐκ τῶν εἴκοσι καὶ τεσσάρων γραμμάτων τὸ γάμα, τὸ δέλτα, τὸ κάπα, τὸ σίγμα, τὸ τὰβ καὶ τὸ χι εἰσι χουρούφ-ι-μουτεικηπέ = ἐπακολουθούμενα γράμματα».

Τί ἐννοεῖται, ἄρα γε διὰ τῆς προσωνομίας ταύτης; Ἴσως ὁ Τζαφέρ ἐννοεῖ ὅτι τὰ γράμματα ταῦτα ἐγράφοντο οὕτως ὥστε συνεδέοντο μετὰ τῶν ἀκολουθούντων αὐτοῖς γραμμάτων, ὡς φαίνεται ἐν τισιν ὑποδείγμασι τῆς καθημερινῆς γραφῆς, ἧτις ἐκαλεῖτο τότε *σωρηδὸν* νῦν δ' ὀνομάζεται, ὑπὸ τινων ἐπισησυσυρμένη, καθ' ἃπερ ἀνωτέρω εἶπομεν. Καὶ πράγματι βλέπομεν ἐν ἀρχαίοις χειρογράφοις τὸ γ ἠνωμένον μετὰ τὸ ἀκόλουθον γράμμα ὡς ἐξῆς: *λέ μ*, τὸ δ ἐπίσης οὕτω: *λε*, τὸ κ ἠνωμένον μετὰ τὸ αἰ ὡς ἐξῆς: *λαί*. τὸ σ ἐπίσης *πε σή* = *πεσεῖν* τὸ χ ὡσαύτως:

χρ = Χριστός.

Μετὰ ταῦτα λέγει: «Ἐπάρχουσι φωνήεντα, ἅτινα εἰσι τὸ ἄλφα, *λαί*, ἦτα, *λάτα*, ἠχώ (μικρὸν *βαῦ*) καὶ μέγα *βαῦ*, εἰσι δὲ ὀτομικά».

Τὸ γράμμα *ε* = *βαῦ* ἀποτελεῖ ἐν τῇ ἀραβικῇ γλώσσῃ καὶ τὸν φθόγγον *ο* ἢ *ω*. Ἐπομένως τὸ ἐν τῷ ἀραβικῷ κειμένῳ λεγόμενον μικρὸν *βαῦ* εἶναι τὸ *ο* ὀμικρὸν, τὸ δὲ μέγα *βαῦ* εἶναι τὸ *ω* ὠμέγα. Ὅποιον δὲ γράμμα ἐννοεῖ διὰ τοῦ ὀνόματος *λαί*; Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐγράφη ἐσφαλμένως, δέον δὲ νὰ γραφῆ ἀντὶ *αλ* ὡς ἐξῆς *λαί* = *ἐλγιά*, ὅπερ ἀναλυόμενον σημαίνει *ἐλ* = τὸ (ἄρθρον) καὶ *γιά* = *ε* ἥτοι τὸ γράμμα *ε* ὅπερ ἐν τῇ ἀραβικῇ γλώσσῃ σημαίνει τὸν φθόγγον οὐ μόνον *ι* ἢ *η* ἀλλὰ καὶ *ε*. Οὕτω δ' εὐρίσκομεν ὅτι διὰ τοῦ ὀνόματος ἐκείνου ἐννοεῖ τὸ φωνῆεν *ε*. Τὸ ὀτομικὸν εἶναι ἀκατάληπτον, ἐκτὸς ἐὰν ἐκληθῆ *φωνητικὰ*. Τὸ *υ* ψιλὸν δὲν ἀναφέρεται μετὰξὺ τῶν φωνηέντων. Ἐν τέλει ὁ ἀραβὶς ἱστορικὸς παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῷ ἐλληνικῷ ἀλφαβῆτι δὲν ὑπάρχουσι ἐξ γράμματα τοῦ ἀραβικοῦ, τὰ ἐξῆς: *τ* (χά), *δ* (δάτ), *ε* (ἄν), *ζ* (χά) καὶ *λ* (λάμ ἐλίφ).

Τοιαῦτα τὰ ὑπὸ τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσῆκ ἀναφερόμενα περὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ἡ ἀφήγησις αὐτοῦ ἀποτελεῖ μίαν ἔτι πολύτιμον μαρτυρίαν τοῦ πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐνδιαφέροντος τῶν Ἀράβων, οἵτινες τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους ἀποδεχθέντες, μεταφράσαντες δ' εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν καὶ σχολιάσαντες τὸν μέγαν τοῦτον φιλόσοφον, ἔτι δὲ πολλοὺς ἄλλους ἐκ τῶν κρατίστων ἑλλήνων συγγραφέων, διέπρεψαν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, καθοδηγήσαντες καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη εἰς τὴν πρώτην τῆς ἑλληνικῆς παιδείας γνῶσιν, ἥτις συνέβαλεν εἶτα εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐν Εὐρώπῃ¹.

Ἄλλ' ὅ,τι πρὸ πάντων ἐνδιαφέρει εἶναι ὅτι

ἡ μαρτυρία τοῦ Ἐμποῦ-Ἰσῆκ λύει τὸ περὶ τοῦ ὄρου *λιτὸν* ζήτημα καὶ γνωρίζει ἡμῖν τὸν ὄρον *σωρηδόν*, ὅς ἦτο ἐν χρήσει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, πρὸς δήλωσιν τῆς καθημερινῆς γραφῆς. Ἐπαναλαμβάνομεν, λοιπόν, νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀφοῦ οἱ ὄροι οὗτοι ἦσαν πρὸ χιλίων περίπου ἐτῶν ἐν χρήσει, δὲν εἶναι βεβαίως παρακεκινδυνευμένον νὰ γίνωσιν οὗτοι ὀριστικῶς ἀποδεκτοὶ ἐν τῇ παλαιογραφίᾳ διὰ τὰ εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἢ εἰς τοὺς προγενεστέρους ἢ μεταγενεστέρους ταύτης χρόνους ἀναγόμενα μνημεῖα γραφῆς.

Ἀναλογιζόμεθα ὅτι τινὲς τῶν ἀνωτέρω ἐκθεισῶν γνωμῶν θὰ χαρακτηρισθῶσι πιθανῶς ὡς παράτολμοι. Ἴσως ὅμως αὐταὶ δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς ἄλλους ἐμοῦ ἀρμοδιωτέρους νὰ μελετήσωσι βαθύτερον τὰ ἐκ τῶν μαρτυριῶν τοῦ ἄραβος ἱστοριογράφου προκύπτοντα ζητήματα. Πάντως δὲ τότε ὠφέλειά τις θὰ προκύψῃ.

1. Ὁρα Gustave le Bou. La civilisation des Arabes. Σελ. 614.

ΠΕΡΙ ΤΙΝΟΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΥ ΤΟΥ ΝΟΜΟΚΑΝΟΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΝΟΥΗΛ ΜΑΛΛΕΟΥ

ὑπὸ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

(Ἀνεκοινώθη ἐν συνεδρίᾳ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῇ 17ῃ Μαρτίου 1907).

1. Ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Μηθύμνης κύριος Στέφανος ἐδωρήσατο εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου χαρτῶν χειρόγραφον τεῦχος, ὀγδόου σχήματος· ἐφαρμένης οὔσης τῆς δέσεως αὐτοῦ, πρὸς πρόληψιν περαιτέρω φθορᾶς, ἐπεσκευάσαμεν αὐτὴν, συμπληρώσαντες δι' ἀγράφων φύλλων, ὅσα ἡ ἐπιμελῶς γενομένη ἀπαριθμησις αὐτῶν κατέδειξεν ἀπολεσθέντα. Τὸ τεῦχος ἀριθμεῖ νῦν φύλλα 172, ἥτοι 344 σελίδας, ἐκάστη τῶν ὁποίων περιλαμβάνει εἴκοσι καὶ μίαν σειρὰς τῶν σελίδων τρεῖς μὲν (26, 132, 146) ἐντελῶς, τέσσαρες δὲ (108, 131, 245, 336) ἐν μέρει ἄγραφοι ἀφέθησαν ἐξ ἀρχῆς· τριάκοντα δὲ (75/6, 235/6, 247/8, 281/2, 295/314, 331/2) ἀφῆρθησαν εἴτε, φθαρείσης τῆς κατὰ τὴν ῥαχίν δέσεως τοῦ τεύχους, ἐξερρύθησαν καὶ τέσσαρες (77/8, 283/4) ἠκρωτηριάσθησαν σχισθεῖσαι. Εἰς τὰς σελίδας 1—3 περιλαμβάνεται τὸ προοίμιον τοῦ συλλογῆως καὶ χρονολογικῶν σημείωμα· εἰς τὰς 3—25 πίναξ τῶν τίτλων τοσ' κεφαλαίων, καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τὸ κείμενον, ἀριθμοῦν τῆζ' κεφάλαια, ἑνδεκα δηλαδὴ πλείον τῶν ἐν τῷ πίνακι. Ὡς ἐκ τῆς ἑλλείψεως τῶν ἀνωτέρω ὑποδειχθεισῶν σελίδων δέκα μὲν κεφάλαια (οζ', π', πβ', πγ', πδ', σπζ': σή', τκζ', τμε', καὶ τηγ') μένουσιν ἠκρωτηριασμένα, εἴκοσι δὲ καὶ ἑν (ση', οθ', σπη', σπθ', τλ—τμδ', τπδ', τπε') ἐξ ὀλοκλήρου ἔλειψαν· τούτων τοὺς τίτλους εὐρίσκομεν ἐν τῷ πίνακι. Ὁ ἀντιγραφεὺς πρὸς τὸ τέλος τοῦ τε καταλόγου καὶ τοῦ κειμένου ἐν σελ. 243—245 μετέβαλε τὸν γραφικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, ἐν γένει εὐανάνγνωστον ὄντα καὶ ὁμαλόν· ἐκόσμησε δὲ διὰ πολυχρῶμων μὲν χρυσοποικιλτῶν ἐπικεφαλίδων τὰς σελίδας 27, 109, 194 καὶ 195, δι' ἀπλῶν δὲ συμπεπλεγμένων γραμμῶν ταινιωδῶν τὰς σελίδας 291 καὶ 332, καὶ διὰ ποικίλων κεφαλαίων

γραμμῶν, βυζαντινῆς καλλιτεχνίας, τὸ ἀρχικὸν στοιχεῖον διαφόρων κεφαλαίων, οἷον· τὸ Ε (ἐν σ. 190, 223), τὸ Η (ἐν σ. 27, 32, 114, 177, 192, 228), τὸ Ι (ἐν σ. 148, 212), τὸ Κ (ἐν σ. 195), τὸ Λ (ἐν σ. 234), τὸ Ο (ἐν σ. 195, 197, 210, 219, 268, 278), τὸ Π (ἐν σ. 260, 341) καὶ τὸ Τ (ἐν σ. 193, 209, 214, 218). Τῶν τίτλων τὸ μὲν πρῶτον γράμμα διὰ μαύρης μελάνης, τὰ δὲ λοιπὰ διὰ κοκκίνου χρώματος· τοῦ δὲ κειμένου τὰ νάπαλιν, τὸ πρῶτον κόκκινον, τὰ λοιπὰ μαύρα· πολλῶν δὲ λέξεων λείπει τὸ πρῶτον γράμμα, ἀφεθὲν προφανῶς ὑπὸ τοῦ γράφοντος, διὰ τὴν εἰς χεῖρας αὐτοῦ κρατουμένην ἄλλου χρώματος γραφίδα, καὶ λησμονηθὲν ἔπειτα. Εἰς τὴν ᾧαν σημειοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐρυθρᾶ μελάνη συντετημημένοι αἱ πηγαί, ἥτοι οἱ κανόνες τῶν ἀγίων ἀποστόλων, τῶν συνόδων, τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας, τῶν αὐτοκρατόρων, πατριαρχῶν καὶ λοιπῶν καὶ διὰ στοιχείων ὁ αὖξων τῶν κεφαλαίων ἀριθμός. Ὅσα κεφάλαια προσοχῆς ἄξια ἐθεώρησεν ὁ ἀντιγραφεὺς ὑπέδειξε σημειώσας ἐν τῇ ᾧα διὰ ποικίλων καλλιτεχνικῶν μονογραμμάτων τὴν λέξιν «ὄρα» (σ. 28, 56, 73, 156), «ὄρα καλῶς» (σ. 53), «ὄρα ὅλον καλῶς» (σ. 99, 120), «ὄρα ὠραῖον καλῶς» (σ. 218), «ὄρα θαυμαστόν», «ὄρα τὴν ἐξήγησιν» (σ. 114), «ὄρα ὅλον» (σ. 129) διὰ μονογράμματος ἐπίσης ἐσημείωσεν εἰς τὴν ᾧαν τὸ ὄνομα τοῦ Χρυσοστόμου (σ. 48, 49, 55), ὡς καὶ τὴν λέξιν «κεφάλαιον». Τῶν ἐν τῷ κειμένῳ συντετημημένων λέξεων αἱ κυριώτεροι εἶναι αἱ ἐξῆς:

ἀνο; = ἄνθρωπος. — ἸϚ ΧϚ = Ἰησοῦ Χριστοῦ. — ΚϚ ΘϚ = Κυρίου Θεοῦ. — S = καί. — Μροπολίτης = μητροπολίτης. — πριάρχης = πατριάρχης. — πνικός = πνευματικός. — πνα = πνεῦμα. — πῆρ = πατήρ καὶ ἄλλαι τινὲς εὐνόητοι. Συμπελεγμένα γράμματα ἔχει τὸ

ου, εν, τρ, το, τα, ει, και την κατάληξιν ας τῆς ἐνικῆς γενικῆς των θηλυκῶν ἢ τῆς πληθυντικῆς αἰτιατικῆς, ὡς και τὴν τῆς πληθυντικῆς γενικῆς *ων* και ἄλλα τινά.

Διαφόρων γραφῶν και ἐποχῶν σημειώματα ὑπάρχουσιν εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐσωτερικὰς ἐπιφανείας τῶν ἐκ ξύλου πινακίδων (τῶν ἐξωτερικῶν δέρματι κεκαλυμμένων), εἰς τὴν ᾠαν σελίδων τινῶν, εἰς κενὰ μέρη ἄλλων και εἰς τὸ ἄνευ κειμένου τελευταῖον φύλλον, τὸ ἀποτελοῦν τὰς σελίδας 343—344. Ἐξ αὐτῶν γίνονται γνωστοὶ ὁ γράψας και τινες τῶν κατόχων· ἐν σελ. 343 εὐρηται: «*χειρ ταπεινῶ δημητρίου τάχατες και παιδαγογού, και σαθρομένα βιβλία ἐξαγακενουργόνο ἐκώμης σακαρέτλη: ἐτέει σ[ωτη]ρίφ, αρθ'β*»· ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἐπιφανείᾳ τῆς ἐν ἀρχῇ πινακίδος: «*† ετουτο το χαρτι ηνε τις σουσανας και ωπηος το παρη και το αποξενοση να εχη τας αρας τον αγη θεοφορον πα*», και ἐν σελ. 344: «*† αυτο το χαρτι ηνε τῆς σανας και ὁ πῖος το παρι να ηνε αφορισμενος και κατιραμενος και αναθεματισμενος*». Δις ὑπάρχει σύμπλεγμά τι ὀνόματος κυρίου, ἴσως «*Κοστατιῆς Μουμουτζολουος*», ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ὡς αὐτῶς ἐπιφανείᾳ τῆς ἐν ἀρχῇ πινακίδος. Ἐν τῇ ᾠα τῆς 25 σελίδος: «*του κυριακου ηνε ετου: ετουτος ο νομος ηνε του...*», ἐν δὲ σελ. 344: « *$\frac{15}{11} \frac{x}{k}$ κυριακος τουρα μάτης κοστα*». Ἐ-« *$\frac{15}{11} \frac{x}{k}$ παναλαμβάνεται πλειστάκις τὸ ἐπῶνυμον αὐτόθι και ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἐπιφανείᾳ τῆς ἐν ἀρχῇ πινακίδος: ραματιῆς, ραμουτις, ραμ...* ἐν σελ. 344: «*δουλος των τεκων του Θ[εο]ῦ ὁ ταπεινος κλήμης*», διὰ κοκκίνου χρώματος. Ἐν σελίδι 343 και ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἐπιφανείᾳ τῆς ἐν τέλει πινακίδος «*βιβλίον ἐμοῦ σήμερον, και αὔριον ἐταίρου και οὐδέποτε τινός*». Εἰς τὸν κενὸν χῶρον τῆς μόνον δύο σειρὰς κειμένου ἐχούσης 336 σελίδος ὑπάρχει σημειώσεις ξυλείας και οἰκοδομητικῆς ὕλης, ὧν τὰ ποσὰ διὰ στοιχείων ἀντὶ ἀραβικῶν ἀριθμῶν ἐσημειώθησαν. Ἐν σελ. 342 καταγράφονται τὰ ἐπόμενα ὀνόματα: «*σταματι. Τζιάντση. λῆα. ποληχρόνη. ράλη. σταματι. αθανασιου διμητράκοι. βεργου. λα. δεσπηνοῦ. Θεοφανη. κοστατη. Κασάντρα. φουμήα. κησηκο. ἀργίρης. ρα. λης*». Πλὴν τούτων ὑπάρχουσι και ἀλλαχού σημειώσεις ὀνομάτων, χάριν μνημοσύνου ἀναμφιβόλως και μέρη ἐκκλησιαστικῶν τινῶν τροπαρίων.

2. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο εἶναι ἐν ἐκ τῶν ἰς ἐκκτοντάχδης ἀριθμουμένων και ἐν βιβλιο-

θήκαις Ἀνατολῆς και Δύσεως σωζομένων ἀντιγράφων *Συλλογῆς ἐκκλησιαστικῶν κανόνων*, νεαρῶν, καταλόγων πατριαρχικῶν, ἐπισκοπῶν κτλ., συμπληρωθείσης ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ,¹ και γνωστῆς ὑπὸ τίτλους: βιβλίον νόμιμον, νομικὸν [γνωμικὸν Φαβρικίφ], τὸ Νομοκάνονον, ὁ Νομοκάνων-άνονος, ὁ Νομοκάνων-κανόνος, ὁ Νομοκρίτης (ὡς τὸν τοῦ παρόντος, κατὰ τὸ δικαιοκρίτης, ὄνειροκρίτης). Προτάσσεται σύντομον προοίμιον και ἔπεται αὐτῷ σημειώμα, ἀμφοτέρα ἐν ἀρχαῖζούση γλώσση συντεταγμένα· ἐξ αὐτῶν δηλοῦται τίς ὁ σκοπὸς τῆς συλλογῆς, ὁ συλλογέυς, ἡ πατρίς, ἡ κατάστασις αὐτοῦ και ὁ χρόνος τῆς συμπήξεως τῆς συλλογῆς, ὁ ὁποῖος ὀρίζεται εἰς ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἰνδικτιῶνος και ἀπὸ Χριστοῦ· εἰς τινα ἀντίγραφα φέρεται και μνημολογία σημειωτέον ὅτι αἱ διαφοροὶ αὗται χρονολογίαι δὲν ἀντιστοιχοῦσιν ἀκριβῶς· αἱ μόνον ὀρθαὶ χρονολογίαι εὐρίσκονται εἰς δύο μόνον χειρόγραφα 1) εἰς τὸ χειρόγραφον, ἀφ' οὗ ἐδημοσίευσε τὸ προοίμιον και τὸ σημειώμα ὁ *Z. von Lingenthal*, ἔχον: «*ἐν ἔτει ζο', ἰνδ. ε', ἀπὸ κτίσεως κόσμου· ἀπὸ δὲ... Χριστοῦ αφεξ'β*»· 2) εἰς τὸ ἐν Ὀξφόρδῃ χειρόγραφον, ἔχον: «*ἐν ἔτει ζσα', ἰνδ. σ', ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ... Χριστοῦ αφεξ'γ, Μαρτίφ ε'*». Ὁ Μάρτιος τοῦ 7070, ἰνδικτιῶνος ε' ἀνήκει εἰς τὸ σωτήριον 1562 ἔτος, ὁ δὲ τοῦ 7071, ἰνδικτ. σ' εἰς τὸ 1563. Ἐπομένως ἀνακριβῶς λέγεται ὅτι τὸ ἔργον συνετάχθη τῷ 1561·² τυπογραφικὸν δὲ λάθος ἐγένετο εἰς τὸν ὀριζόμενον XIV αἰῶνα, ἀντὶ XVI, διὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 6 χειρόγραφον τοῦ Νομοκάνονος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς [*Σ. Λάμπρος*, ἐν σ. 96 τοῦ Α' τ. τοῦ Νέου Ἑλληνομνήμονος, Ἀθ. 1904]. Ἀντιγράφων τινῶν τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου

1. Πληρέστεραι εἰδήσεις περὶ τοῦ βίου και τῶν ἔργων τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ εὐρίσκονται παρὰ *Γ. Ζαβίρα* [Ἑλλ. Στάτρον, Ἀθ. 1871, σ. 118/121]· — *Κ. Σάθα* [Νεοελλ. Φιλ., Ἀθ. 1868, σ. 185/6]. — *Zach. von Lingenthal* [die Handbücher des Geistlichen Rechts aus den Zeiten des untergehenden Byzantinischen Reichs und der Turkischen Herrschaft, ἐν τοῖς *Memoires de l'Academie Impériale des Sciences St. Petersburg*, VIIe Serie, t. XXVIII, No 7, St. P. 1881, s. 1—45].

2. *Α. Σγούτιας*, ἐν ὑπόσημ. εἰς σ. 165 τοῦ Παραρτ. τοῦ Ζ' τόμ. τοῦ περιοδικοῦ «*Θέμις*», Ἀθ. 1856. Ἀντ. *Μουφρεάτος*, ἐν σ. 309/310 τοῦ Δ' τ. τοῦ Δελτίου τῆς ἰστ. καὶ ἔθν. ἑταιρ. τῆς Ἑλλάδος, Ἀθ. 1895.

ἔτη δὲν ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὰ τῶν ἰνδικτιῶ-
νων ἄλλων δὲ εἰς τὰ ἀπὸ Χριστοῦ· τὸ ὑπὸ
Ἄλλατιοῦ μνημονεύομενον ἔχει οὕτως: «ἐν ἔτει
ἑπτάκις χιλιοστῶ ἑξοδομηκοστῶ πρώτῳ ἀπὸ
κτίσεως κόσμου· ἀπὸ δὲ τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ
καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς κατὰ
σάρκα γεννήσεως αὐτοῦ ἀφ' ἑβ', μαρτίῳ πέμ-
πτῳ»¹ ὁ Νανιανὸς κῶδιξ 232, ἐν τῇ Βιβλιο-
θήκῃ τοῦ Ἁγίου Μάρκου, φέρει: «ἐν ἔτει
,ζοα', ἰνδ. 5', ἀπὸ κτίσεως κόσμου· ἀπὸ δὲ
...Χριστοῦ ἀφ' ἑβ', μαρτίῳ ε'»² οὕτω καὶ ὁ
Κῶδιξ 195 (3268) τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τοῦ
Κουτλουμισίου,³ καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Βελεγράδων
μητροπολίτου Ἀνθίμου μνημονεύομενος⁴ ἄλλο
χειρόγραφον διαφέρει καὶ εἰς τὴν μηνολογίαν:
ἐν ἔτει ,ζοα', ἰνδ. ε', ἀπὸ κτίσεως κόσμου·
ἀπὸ δὲ...Χριστοῦ ἀφ' ἑβ' Ἀπριλίου ιβ'»⁵ ἕτε-
ρον: «ἐν ἔτει ,ζοα', ἰνδ. ε', ἀπὸ κτ. κ. ἀπὸ
δὲ...Χριστοῦ ἀφ' ἑβ', Μαρτίῳ ε'»,⁶ καὶ οὕτω
καθεξῆς. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἀντιγραφεῖς
μετὰ τῆς ἀρχικῆς ταύτης χρονολογίας, ἢ καὶ
ἄνευ αὐτῆς, προσέθετον τὴν ἑαυτῶν, πολλα-
κίς ὑποκαθίσταν καὶ τὰ ἴδια αὐτῶν ὀνόματα,
ἐπώνυμα, πατρίδα καὶ νῶν ἢ μονήν, ἔνθα
διήγον, παραλείποντες τὰ ἀρχικά, ὡσεὶ ἴδιον
ἔργον ἦτο· διεσκέυάζον πρὸς τούτοις οὐ μόνον
τὸ λεκτικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὕλικόν κατὰ λόγον
τῶν γνώσεων αὐτῶν καὶ τῶν ἐθίμων τοῦ τό-
που· διὰ τοῦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν κεφαλαίων δὲν
εἶναι ὁ αὐτὸς εἰς τὰ διάφορα ἀντίγραφα· ἐκ-
τενέστερα δὲ πάντων ἐγνωρίσαμεν τὸ τοῦ
Zach. von Lingenthal, τὸ ὑπ' ἀριθ. 31
τῆς τῆς βιβλιοθήκης Μηλεῶν (τοῦ ΙΖ' αἰῶ-
νος) καὶ τὸ ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ Πα-
τριαρχείου Ἱεροσολύμων ἕκαστον τῶν ὁποίων
ἀριθμεῖ 694 κεφάλαια.⁷ Ὁ Α. Σγούτας

λέγει ὅτι ὑπῆρχεν ἀντίγραφον «εἰς τὸ μο-
ναστήριον τῶν Ἰβήρων εἰς τὸ τοῦ Ἄθωνος
ὄρος τοῦ ἔτους 1608 ἐκ κεφαλαίων 580 ἐν
τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ γεγραμμένον,
ἧς (;) προηγείται πρόλογος ἐπειδὴ ἐν τοῖς
ἱεροῖς καὶ εἰς τὸ ὁποῖον λέγει (τίς;) ὅτι ὁ
Μαλαξὸς συνέταξε τὴν βίβλον ταύτην εἰς τὰ
1561».¹ Ἡ περὶ τοῦ χειρογράφου τούτου
σιγή τοῦ Λάμπρου (τοῦ δημοσιεύσαντος τὸν
Κατάλογον τῶν χειρογράφων τῶν βιβλιοθηκῶν
τοῦ ἁγίου ὄρους ἐν Ὁξωνίᾳ 1895—1900),
ἢ διάφορος ἀρχὴ τοῦ προλόγου καὶ τοῦ ἐν
ἅπασιν τοῖς ἀντιγράφοις ὁμοιομόρφου προοι-
μίου, ἢ ρητὴ καὶ κατ' ἐπανάληψιν δῆλω-
σις τοῦ συλλογέως ἐν τῷ προοίμῳ περὶ
τῆς συμπήξεως τοῦ ἔργου αὐοῦ κατὰ γλώτταν
Ἑλλάδα, ἀλλ' εἰς ἀπλὴν φράσιν», πείθουσιν
ἡμᾶς ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Σγούτα ἀναφερόμενον
χειρόγραφον ἀποδοτέον εἰς νεώτερον συλλογέα,
μνημονεύσαντα ἀνακριθῶς ὡς ἐν ἔτει 1561
συμπληθείσης τῆς συλλογῆς τοῦ Μαλαξοῦ·
αὕτη ὡς εἶδομεν, συνεπήχθη τῇ ε' Μαρτίου
1562, καίπερ τοῦ Ἀντ. Μομφεράτου ὀρίζον-
τος καὶ αὐτοῦ τὸ 1561 ἔτος καὶ διατεινομέ-
νου ὅτι κέκτηται τοῦ ἔτους τούτου χειρόγρα-
φον [ἐνθ' ἂν.]. Τὸ ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ
Ἀθηνῶν ὑπ' ἀριθ. 1399 χειρόγραφον ὁ μὲν
Σακελλίων λέγει ἐν τῷ καταλόγῳ ὅτι εἶναι
ιδιόγραφον τοῦ Μαλαξοῦ, ἀλλ' ὁ περὶ ταῦτα
πεπειραμένος φίλος κ. Περ. Γ. Ζερλέντης ἔγρα-
ψεν ἡμῖν ὅτι οὐ μόνον τοῦ Μαλαξοῦ δὲν εἶναι
ιδιόγραφον, ἀλλὰ καὶ πολὺ νεώτερον, τελευ-
τῶντος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ἔχον φγκ' κεφάλαια.
Τὸ ἐξεταζόμενον χειρόγραφον φέρει ἐν τέλει
τοῦ ἀρχικοῦ σημειώματος χρονολογίαν «ἐν
ἔτει ,ζροθ', ἀπὸ Χριστοῦ 1671»· ἐπομένως ἡ
ἀντιγραφή ἤρχισε μὲν μεταξύ τῶν μηνῶν Ἰα-
νουαρίου καὶ Αὐγούστου τούτου τοῦ ἔτους,
ἀνηκόντων εἰς τὸ 7179 τῆς κοσμογονίας, ἐτε-
λείωσε δὲ κατὰ τὸ 1672, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τοῦ
ἐν σ. 343 τοῦ σημειώματος τοῦ παιδαγωγοῦ
καὶ βιβλιοδέτου Δημητρίου, οὗ ἐμνήσθημεν
ἄνωτέρω.

3. Κατὰ τὸν ΙΣ' αἰῶνα μνημονεύονται οἱ
ἐπόμενοι, Ναυπλιεῖς τὴν πατρίδα, Μαλαξοί: α')
Σταυράκης Μαλαξὸς, ἱερεὺς, υἱὸς Ἀν-
δρονίκου καὶ Ἄννης· ἦτο ἐν ἔτει 1522 σκευο-
φύλαξ Ναυπλίου.² β') Νικόλαος Μαλαξὸς,

1. L. Allatius, ἐν σ. 1307 de eccl. occid. et Ori-
ent. parpetua consens. Coloniae 1648.

2. Mingarelli, Gr. cod. apud. Nanios. Bono-
niae 1784, ἐν ccxxxiv.

3. Σ. Λάμπρος, Κατάλογος τῶν χειρογρ... τοῦ Ἁγίου
Ὁρους, Oxoniae 1895, 1900.

4. Ἑκκλ. Ἀθήθια, Κ/πολις 1884, τ. Δ' σ. 527-528.

5. Ν. Κατσαμῆς, Ἀνάλεκτα Ζακύνθου, ἐν Ζακύνθῳ
1880, σελ. 253—4.

6. Π. Παπαγεωργίου, ἐν σελ. 68 τοῦ VII τόμου τοῦ
Byzantinische Zeitschrifte, Leipzig, 1897. Ἐν ἄλλῃ
δὲ χειρογράφῳ, κατὰ τὸν αὐτὸν ἐν σελ. 286 τοῦ III τό-
μου (1894) ὡς ἐξῆς: «ἐν ἔτει ,ζοα', ἰνδ. ε' ἀπὸ κτ. κ.
ἀπὸ δὲ...Χριστοῦ ἀφ' ἑβ', Μαρτίῳ ε'».

7. Ἀ. Π. Κεραμεῖς, Κατάλογος τῆς ἐν Μηλεαῖς βιβλ.
ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ 1904. Ἱερ. Βιβλ. τ. Γ', σ. 130.

1. Α. Σγούτας, ἐνθ' ἂν.

2. Κατσαμῆς, Ἀνάλ. Ζακύνθου, ἐν Ζακύνθῳ, 1880, σ.
119, 154. Z. von Lingenthal, die Handbücher κτλ.

ιερεύς, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ἔχων καὶ νεώτερον ἀδελφὸν Ἀνδρόνικον, ὁμώνυμον τῷ πάππῳ· διετέλει τῷ 1546 πρωτόπαππας Ναυπλίου, εἶτα, μέχρι τοῦ 1554, ἐφημέριος τῆς ἐν Βενετίᾳ ἱεραῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου· ἀπέθανε τῷ 1594 ἐν Ζακύνθῳ, καταλιπὼν υἱὸν Σταυράκην, ὁμώνυμον τῷ πάππῳ· ἐπιμελεῖται αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ διάφορα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία.¹ γ') Γρηγόριος Μαλαξὸς, ἴσως ἱερεύς· ἐχρημάτισεν ἐπιμελητὴς καὶ διορθωτὴς διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων ἐκδοθέντων ἐν Βενετίᾳ ἀπὸ τοῦ 1558 μέχρι τοῦ 1586.² δ') Ἰωάννης Μαλαξὸς, γραμματεὺς, ἀναγνώστης· ἀντέγραψε συλλογὴν Κανόνων τῷ 1565 ἐν Γαλατᾶ καὶ τὸ χρονικὸν τοῦ Μανασσῆ, ἀγορασθὲν τῷ 1578 ὑπὸ τοῦ Γέρλαχ.³ ε') Δημήτριος Μαλαξὸς, ἱερεύς· ἦτο οἰκονόμος τῆς Μητροπόλεως Ναυπλίου καὶ Ἄργους πρὸ τοῦ 1560, ὅτε ἦτο ἐν τοῖς μακαρίταις. ς') Μανουὴλ Μαλαξὸς, ὁ συντάκτης τοῦ μετὰ χεῖρας Νομοκάνονος· ἐκ τοῦ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο προτασσομένου σημειώματος γνωρίζομεν ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ προηγουμένου καὶ ὅτι περὶ τὸ 1560-1563 ἔτος εἶχε τὸ ὄφρικιον νοταρίου τῆς ἱεραῆς μητροπόλεως τῶν ἐν Βοιωτίᾳ Θηβῶν, ἀρχιερατεύοντος Ἰωάσαφ, οὗ τὸ ἐπώνυμον Μακρῆς.⁴ Φθίνοντος τοῦ ἔτους 1577 εὐρίσκομεν αὐτὸν πολὺ γέροντα, παχύσαρκον, ἐν Κωνσταντινουπόλει βιοῦντα καὶ ἔργον ἔχοντα τὴν ἐπὶ πληρωμῇ ἀντιγραφῆν κωδικῶν ἀξίας καὶ τὴν ἐν μικρῷ καὶ ἀθλίῳ οἰκήματι, ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου, διδασκαλίαν μαθημάτων εἰς

μειράκια καὶ παιδας Ἑλλήνων· ὁ ταῦτα μαρτυρῶν Στέφανος Γέρλαχ, αὐτόπτης, προστίθησιν ὅτι εἰς τὸ οἶκημα αὐτοῦ εἶχεν ἀνηρτημένους τσ'ρούς (pisces siccatūs), οὓς, ὁ ἴδιος μαγειρεῖν, ἔτρωγεν· ὅ τι δ' ἐκέρδαιεν ἔδαπάνη εἰς οἶνον· κατὰ Μάρτιον τοῦ 1581 ἀπεβίωσεν.¹ Ἄγνωστον ποῦ ἐπαιδεύθη·² ἦτο ἐν τούτοις ἐγκρατὴς τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ἀφ' οὗ ἔκαμε παραφράσεις καὶ μετχλωττίσεις ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν ἀπλήν. Οἱ νεώτεροι λέγουσιν αὐτὸν διδάσκαλον χρηματίσαντα τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς, ἀλλ' οἱ σύγχρονοι ἐκείνου οὐδὲν ἀναφέρουσιν· εὐλόγως δ' ἐγείρονται ἀμφίβολοι τινες σκέψεις ἐπὶ τούτῳ, ὅταν ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν τὰ τοῦ Γέρλαχ, ὡς ἄνω, λεγόμενα καὶ συνδυασθῶσι καὶ τὰ ἐξῆς ὑπὸ τοῦ διαδεξαμένου τούτου εἰς τὸ τῆς ἐφημερίας ὑπουργημα Σολομῶν Σχβάγγερ (Σιωπηκοῦ) ἀναφερόμενα: «Ἐπιτρέπεται ἡ ἀνιδρυσίς δημοτικῶν σχολῶν, ἀλλὰ κακῶς αὐταὶ διευθύνονται, αἷτιος δὲ ὁ πατριάρχης μὴ δρῶν κατὰ τὸ καθῆκον αὐτοῦ· διότι ὑπάρχουσι λίαν μικρὰ σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα εἰς καλόγηρος διδάσκει ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν εἰς ὀλίγιστα παιδιά. Ἐάν τις μαθητὴς ὀρέγηται ἀνωτέρας παιδεύσεως, ὀρεῖται ν' ἀπολαύσῃ τούτου δι' ἰδίαν αὐτοῦ ἐνεργείας καὶ μεγάλων θυσιῶν· λαμβανομένων δ' ὑπ' ὄψιν τῶν καλῶν τοῦ λοιποῦ διαθέσεων, οὐδεμία χωρεῖ ἀμφίβολον ὅτι θαυμασιῶς θὰ ἐπετύχων ἐάν ὑπῆρχον καλαὶ σχολαί, εἰς τὰς ὁποίας νὰ ἐδιδάσκοντο αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι, ἡ ἀγ. Γραφῆ κτλ.»³

Εἰς τὸν Μαλαξὸν τούτου ἀποδίδονται τὰ ἐπόμενα ἔργα:

α') «Ἐπιτομὴ περὶ Πελοποννήσου (Memoria rerum Peloponnesiarum)». Τὸ ἔργον ἀναφέρεται ὑπὸ Ν. Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου ἐν Praenot. mystagog. σ. 387.

β') «Βιβλίον χρονολογικόν, περιέχον ὡς ἐν συντόμῳ τὰ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἕως καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάν Μουράτου, συλλεχθὲν καὶ διορθωθὲν παρὰ τοῦ λογιωτάτου κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Μαλαξοῦ». Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Δουκαγκίου ὡς σφζόμενον ἐν τῇ Κολβερτεῖᾳ βιβλιοθήκῃ ὑπ' ἀριθμὸν 4787

1. Crusius, Turcogr. σ. 185. Gerlach, Tagebuch, σ. 448.

2. Ἐν Κων/πόλει ἴσως, παρὰ τῷ Ἰωάννῃ Μαλαξῷ, λέγει ὁ Zach. von Lingenthal, ἔνθ. ἀν.

3. Sol. Schweigger, Beschreibung κτλ. σ. 221/2.

St Petersburg, 1881, σ. 2. Βλὸς αὐτοῦ ὑπὸ Ἰω. Ζυγομαλά ἐνημοσιεῖθη ὑπὸ E. Legrand, vie de Jean et Theod. Zygomalas ἐν Recueil, publié par les professeurs de l'école des lang. orient. vivantes, Paris, 1889, τ. II, σ. 159-175, Νο 5.

1. Κατράμης, αὐτ., σ. 116-119. Legrand, B. H. s. xv-xvi, τ. I, σελ. 304/7. Crusius, Turcogr. σελ. 250/2. Ἐκ παραδρομῆς ὁ Ἄ. Π. Βρετός, Ν. Φ. Α' σ. 291, λέγει ἀμάσαστα ἀρχομένου τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ᾧ ἔπεται καὶ ὁ Lingenthal.

2. E. Legrand, αὐτ., τ. II. Σάθας, Ν. Φ. σ. 186. Godd. Monac. Grec. Νο 254.

3. Z. von Lingenthal, ἔνθ' ἀν. Legrand, vie de J. et Th. Zygomalas, σημ. 6 εἰς σελ. 230 τοῦ Recueil κτλ.

4. Περὶ διαφορῶν, τὸ ἐπώνυμον τοῦτο φερόντων, βλέπε ἐν ἄλλοις Ἄ. Π. Βρετοῦ, Ν. Φ. τ. Α' σ. 119, 123· Σάθας, Ν. Φ. σ. 385. Κατράμῃ, Ἄνάλ. Ζακύνθου, ἐν Ζακ. 1880, σ. 253/4.

(Index auctorum ἐν Gloss. Graecitatis)· ὁ *Omont* (catal. Invent. Sommaire) ἀναφέρει αὐτὸ ὑπὸ τίτλον «Μανουὴλ Μαλαξοῦ Χρονικὸν ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τοῦ 1573 ἔτους, ἐν κοινῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ» Ἐκ παρδρομῆς ὁ *Κρομπάχερ* (ἱστορία Βυζαντ. λογοτεχνίας § 130) ἀποδίδωσιν αὐτὸ εἰς τὸν Νικόλαον Μαλαξὸν (τ. Α', σ. 653). ἐν ᾧ ὀρθῶς γράφει ἐν § 167 (σελ. 812) ὅτι εἶναι ἔργον τοῦ Μανουὴλ.

γ') «Πατριαρχικὴ Κων/λεως ἱστορία ἀπὸ τοῦ αὐνδ' ἕως τοῦ ἀφοῆ' ἔτους Χριστοῦ», προτασσομένων τῶν ἐξῆς: «περὶ τῶν πατριαρχῶν ὅπου ἐπατριάρχευσαν ἐν τῇ καθολικῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὸ λαβεῖν ταύτην» Σουλτὰν Μεχεμέτης· καὶ τίνα γεγόνασιν ἐν τῷ ἐκάστῳ καιρῷ... ἄτινα ἐμετεγλωττίσθησαν εἰς κοινὴν φράσιν παρ' ἐμοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ τοῦ Πελοποννησιακοῦ κυρῷ» Μαρτίνῳ Κρουσίῳ, ἐν ἔτει ἀφοζ' μηνὶ» Ἀπριλίῳ». Τὸ ἔργον τοῦτο τύποις ἐξέδωκεν ὁ Κρούσιος τῷ 1584. Κατὰ τίνα γνώμην ὁ Μαλαξὸς ἀντέγραψε τὰ τῆς περιόδου ταύτης ἐκ πραγματείας τοῦ Δαμασκηνοῦ (τοῦ Στουδίτου;) μητροπολίτου γενομένου Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, γραφείσης ἐν ἔτει 1572 ὑπὸ τίτλον «περὶ τῶν ὅσοι ἐπατριάρχευσαν εἰς αὐτὴν (τὴν Κωνσταντινούπολιν)» ἀφ' οὗ τὴν ἔστησεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἕως τὴν σήμερον ὅπου εἶναι χρόνοι ζπ' ἰνδικτιῶνος ιε' μηνὶ Μαίῳ, καὶ πόσους χρόνους ἔκαμε καθένεος εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον καὶ ποῖοι ἐξεβλήθησαν ἐκ τοῦ θρόνου», προσθεῖς καὶ τίνας λεπτομερείας παραλειπομένας ὑπὸ τοῦ πρώτου¹ εἰς τὴν γνώμην αὐτὴν ἀντίκειται ἡ μαρτυρία τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλά καταγγέλλοντος εἰς τὸν Κρούσιον ὅτι «ὁ Μαλαξός, ἐν εἰς συνέγραψεν, ἐκ πολλῶν ἐραρισάμενος, οὐ πάνυ ἀληθεύει· ἐνίοτε γὰρ πρὸς χάριν, ἄλλοτε πρὸς ἔχθραν...»² ἀφ' ἑτέρου ὁ Γέρλαχ, ὅστις ἐγνώρισε καὶ τὸν Δαμασκηνόν, δὲν ἀνα-

1. Σάθας, Μεσ. Βιβλ. τ. Γ', σ. ια'-ιε'. Μ. Γεδεών, Χρον. Πατρ. Ἀκαδημίας, Κ/πολις αὐπγ', σ. 63, σημ. *Legrand*, vie de J. et Th. Zygomalas, ἔνθ. ἀν.

2. *Turcograeciae*, σ. 96. Ἐπιστολὴ ἀπὸ ζ' Ἀπριλ. ἀφπᾶ. ἐν σ. 94 γράφει καὶ ταῦτα: ἐδόηλωσα ἂν καὶ τοὺς χρόνους, οὓς ἤτησας, πατριαρχῶν ἕνεκα, εἰ μὴ ἐπιστάμην ὅτι ἐν ἀπλῷ βιβλίῳ, συναθροισθέντι παρὰ τοῦ Μαλαξοῦ, ὃ ἔχει ὁ κύριος Στέφανος (Γέρλαχ) τὸ ζητούμενον ἀλωτόν.

φέρει τὸ ἔργον τοῦτο, λέγει ἐν τούτοις ἀντιγράφαντα τὸν Μαλαξὸν ἀντὶ τριῶν ταλήρων τὴν ἱστορίαν ταύτην,¹ ἀλλ' ἐκ τίνος ἄρα γε πηγῆς; Ὁ Μαλαξὸς ὁμολογεῖ ὅτι τὰ διάφορα θέματα, τὰ ἐν τῷ τίτλῳ ἀναφερόμενα, τῆς πραγματείας ταύτης μετεγλώτισεν εἰς κοινὴν φράσιν. Εἶχε λοιπὸν ὑπ' ὄψει ἀρχέγραφον ἢ πηγὴν συντεταγμένην βεβαίως εἰς καθαρεύουσαν ἢ ἀρχαϊζούσαν γλῶσσαν· ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦ Δαμασκηνοῦ τὸ ἔργον εἶναι γεγραμμένον εἰς κοινὴν γλῶσσαν, ἔπεται ὅτι ὄχι τοῦτο, ἀλλ' ἕτερον μετεγλώτισεν ὁ Μανουὴλ Μαλαξός· εἰκόζομεν λοιπὸν ὅτι ἀμφότεροι εἶχον ὑπ' ὄψει μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πηγὴν, κώδικας ἴσως πατριαρχικούς, εἴτε ὑπομνήματα εἰς καθαρεύον καὶ ὑψηλὸν ὕφος συντεταγμένα, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν συνέταξεν ἐπὶ τὸ ἀπλοῦστερον ἕκαστος τὴν πραγματείαν αὐτοῦ.

δ') «Κοσμικὴ χρονογραφία», συνεχιζομένη μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Ρόδου (1522) καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Βενετῶν παραχωρήσεως εἰς Σουλεϊμάνην Β' τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Μομενβασίας (1529). Συνέχεται αὕτη τῷ Νομοκάνονι, γραφείσα πιθανῶς ὑπὸ τοῦ Μαλαξοῦ, ὡς λέγει ὁ Σάθας (Ν. Φ., σ. 186). Ἀποκεῖται ἐν τῇ Παρισινῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, ὑπ' ἀριθ. 112 suppl. σ. 1—171 καὶ τίτλον *Chronicon*, κατὰ τὸν Κατάλογον τοῦ *Omont*.

ε') «Σχόλια εἰς τοὺς περὶ μετανοίας κανόνας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου». Ἀναφέρει τοῦτο τὸ ἔργον ὁ Ν. Κομνηνὸς Παπαδόπουλος ἐνθ' ἀν. σ. 206, κατὰ τὸν Φαβρίκιον.

ς') «Κανονάριον εἴτε βιβλίον περὶ μετανοίας», γραφὲν ἐν Θήβαις, ἔτει, 1572, ἀναφέρει ὁ Φαβρίκιος ὡς μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀλλατίου ἐν σελ. 1307 de consensu. Παρηρμήνευσεν ὁ Φαβρίκιος τὴν ὑποδεικνυομένην πηγὴν, τὸν Ἀλλάτιον, ἐνθα γράφεται ἔτος 1562 καὶ ἀναφέρεται ὁ Νομοκάνων τοῦ Μαλαξοῦ. Ὁ Ζαβίρας ἐκ τοῦ Φαβρικίου παραλαβὼν τὸν τίτλον, παρέθηκε τὸ χρονολογικὸν σημεῖωμα ὀλόκληρον ἐκ τοῦ Ἀλλατίου.

ζ') «Πονημάτιον περὶ σφαλμάτων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν». Καὶ τοῦτο ὁ Ν. Κομνηνὸς Παπαδόπουλος ἐν σ. 320 μαρτυρεῖ συναπτόμενον ἐν τέλει τοῦ Νομοκάνονος, κατὰ τὸν Φαβρίκιον.

η') Ὁ μετὰ χεῖρας Νομοκάνων, οὐτινος

1. *Tagebuch*, σ. 448, 21 Ἰανουαρίου 1578. *Turcograeciae* σ. 185, annotat. M. Crusii.

ὁ πληρέστερος τίτλος ἔχει οὕτω: Νόμιμον συλλεχθέν ἐκ διαφόρων ἀναγκαιῶν κανόνων τῶν θείων καὶ ἱερῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν Θεοφόρων Πατέρων καὶ ἐτέρων ἁγιωτάτων ἀρχιερέων καὶ τινων Νεαρῶν, βασιλικῶν νόμων καὶ ἄλλων τινῶν, μεταφρασθέν εἰς κοινὴν φράσιν παρὰ Μανουὴλ Μαλαξοῦ τοῦ Ναυπλίου ἐκ τῆς Πελοποννήσου.¹

Πρὶν ἢ φέρωμεν τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ ἔργου τούτου, συμπληροῦντες τὰ περὶ τῶν πονημάτων τοῦ Μαλαξοῦ ἱστορούμενα, παρατηροῦμεν τὰ ἐξῆς: Εἰς τὸν Μαλαξὸν ἀποδίδεται ὑπὸ τινων, λέγει ὁ Ζαβίρας, ἢ ὑπὸ τοῦ μνημονευθέντος ἤδη Μαρτίνου Κρουσίου δημοσιευθεῖσα αἰστορία πολιτικῆ Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ ἁτξᾶ ἕως τοῦ ἁφοη ἔτους Χριστοῦ. Ἄλλ' ὅσα ἐν τέλει αὐτῆς προσέθηκεν ὁ Θεοδόσιος Ζυγομαλάς, ὁ πατριαρχικός ἐν τῇ Κωνσταντίνου πρωτονοτάριος, ἀποτείνόμενος, νομίζομεν, πρὸς τὸν Γέραχ «Θεῶ» χάρις, ὡς εὔρον μετέγραψα, Κύριε (Μαρτίνου) τοῦ Κρουσίου χάριν, διορθώσας τὸ κατὰ δύναμιν ζπζ' ἀπὸ κτίσεως ἀπὸ Χριστοῦ 1578, μηνὶ Μαίῳ κ', καὶ ὅσα γράφει πρὸς τὸν Κρούσιον ἐν τῇ ἀπὸ 7 Ἀπριλίου 1581 ἐπιστολῇ (σελ. 96 Turcograecia): «... ἀξιῶ, ὅτε τυπώσης τὸ νέον, ὃ λέγεις, ἱστορικόν,² μὴ γράψης ἄλλου ὄνομα· γράφε δὲ τὸ σόν», πειθουσιν ἡμᾶς ὅτι δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Μαλαξοῦ, οὐδὲ ἐκ τῶν τοῦ εἰρημένου χρονογράφου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀντίγραφον, ὡς ὁ Σάθας ἀποφαίνεται, τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλά ἀπλῶς μεταποιήσαντος ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον τὸ ἀπλοϊκὸν ὕφος ἐκείνου (Μεσ. Βιβλ., τ. Γ' σ. ιγ'-ιδ'), διότι ἢ μὲν

χρονογραφία τοῦ Δαμασκηνοῦ, κατὰ τὸν παρὰ Σάθας τίτλον, σταματᾷ εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453), ἐνῶ ἡ μεταγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ζυγομαλά προχωρεῖ 125 ἔτη, μέχρι τοῦ 1578 φθάνουσα. Ὁ παρὰ Φαβρικήφ ἐσφαλμένος τίτλος τοῦ Νομοκάνονος «Βιβλίον γνομικόν» (γράφει: νομικόν) παρεπλήρησε τὸν Σάθαν, ἐκλαθόντα καὶ ἀναγράφαντα ὑπὸ τοιοῦτον τίτλον ἰδιαιτερον πόνημα τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ· ἐκ παραδρομῆς δὲ ὁ αὐτὸς Σάθας ἀπέδωκεν εἰς τὸν Μανουὴλ Μαλαξὸν τὰ «Στιχηρὰ ἰδιώματα», τὰ ὁποῖα ὁ Harles παρὰ Φαβρικήφ λέγει ὄντα τοῦ Νικολάου Μαλαξοῦ.

4. Εἶπομεν προηγουμένως ὅτι τὸ ἔργον τούτο, ὁ Νομοκάνων, φέρει προοίμιον καὶ συναφές χρονολογικὸν σημείωμα. Τὸ προοίμιον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Ἀ. Π. Κεραμέως, ἐκ Σμυρναϊκοῦ χειρογράφου τῷ 1878, παρηλλαγμένα ἔχον τὰ τοπικὰ ὀνόματα τοῦ ἀρχεγράφου¹ καὶ ὑπὸ τοῦ Zach. von Lingenthal, τῷ 1881, ἀπαρραλλάκτως ὡς ἔχουσιν αὐτὸ τὰ πρῶτα ἀντίγραφα. Τὸ χρονογραφικὸν σημείωμα ἐδημοσιεύθη πολλάκις ὑπὸ διαφόρων ἀπὸ τοῦ 1648 μέχρι τοῦ 1898 μετὰ παραλλαγῶν.² Τὴν ἀναδημοσίευσιν ἐνταῦθα τοῦ προοιμίου καὶ τοῦ χρονολογικοῦ σημειώματος χρήσιμον ἐθεωρήσαμεν, ὅχι μόνον διότι ἐν τῇ Ἀνατολῇ σπανίζει ἡ πράγματεία τοῦ Zach. von Lingenthal, ἀλλὰ καὶ διότι τὰ ἐν τῇ ἐκδόσει ἐκείνῃ γραμματικὰ σφάλματα, στρεβλοῦντα τὴν ἔννοιαν, διορθοῦνται καὶ διὰ τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου καὶ διὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀ. Π. Κεραμέως δημοσιευθέντος κειμένου. Πλὴν δὲ τῶν λόγων τούτων ἔχομεν καὶ ἕτε-

1. Σάθας, Ν. Φ. σ. 186· κατὰ Φιλητῶν ἐν σελ. 550 τοῦ Η' τόμ. καὶ σ. 46 τοῦ Θ' τόμου τῆς Πανδώρας. Παρὰ Φαβρικήφ ὁ τίτλος ἔχει ὡς ἐξῆς: «Βιβλίον γνομικόν (γρ. νομικόν), ἐκ πολλῶν βιβλίων συλλεγεμένον εἰς πεζὴν φράσιν». Ὁ J. B. Cotellerius ἐξέδωκε τοὺς τίτλους ρμζ' κεφαλαίων ἐκ χειρογράφου τίτλον φέροντος: «Ἀρχὴ σὺν Θεῷ Νομοκάνονος. Κανόνες τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων περὶ ἀρχιερέων, ἱερέων, μοναχῶν, μεγασχημῶν καὶ ἄλλων μοναχῶν καὶ λαϊκῶν» εἰς γλώσσαν καθαρεύουσαν· ὥστε τὸ κείμενον φαίνεται ὄν τὸ ἐν πρωτοτύπῳ (Ecclesiae Graecae Monumenta, Lutetiae Parisiorum, 1677, σ. 68—158).

2. Φαίνεται ὅτι ὁ Κρούσιος λαδῶν τὸ χειρόγραφον καὶ ἀποκριθεὶς εἰς τὸν Ζυγομαλᾶν ἀπεκάλεσεν ἱστορικὸν νέον. Πλανηθεὶς ὁ Σάθας ἐντεῦθεν ἀπέδωκεν εἰς τὸν Ζυγομαλᾶν πόνημα ὑπὸ τοιοῦτον τίτλον (Ν. Φ. σ. 184).

1. Μουσεῖον καὶ Βιβλιοθήκη τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγ. Σχολῆς, Περίοδος Β', 1876, σ. 59—61, καὶ Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγ. Σχολῆς, Σμύρνη 1878, Β—21, ἀριθ. 91, ἔνθα λέγει: ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ κώδικος ὑπάρχει ἡ ἐξῆς τοῦ ἀντιγραφέντος σημειώσεως α... ἐτελειώθη... διὰ χειρὸς Γαβριὴλ ἱερομονάχου ἐπὶ ἔτους ζηζ' (7087=τῷ 1579) Ἰνδικτιῶνος Β, ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ κς'». Διορθοῦμεν τὴν χρονολογίαν διὰ τῆς ζζζ' (7097=1589), ὅτε συμπίπτει β' ἔτος Ἰνδικτιῶνος (7087=Ἰνδικτιῶνος ἔτος ζ').

2. Allatius, de cons. 1648, σελ. 1307.—Σάθας, Ν. Φ. σ. 186.—Ζαβίρας, Ν. Ε. σ. 119.—Α. Π. Κεραμέως, Κατάλογος κτλ. παρηλλαγμένον καὶ κολοδόν = Ν. Κατωμῆς, Ἀνάλ. Ζακύνθου—Zach. von Lingenthal, αὐτόθι.—Ἀνθίμος, μητροπ. Ἀμασειας, ἐν Δ' τόμῳ τῆς Ἀ' Ἐκκλησι. Ἀληθείας.—Π. Παπαγεωργίου ἐν σ. 68 τοῦ VII (1898) τόμου τοῦ Byz. Zeitschrift.

ρον. Τὸ προοίμιον τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Μανουὴλ Μαλαξοῦ καὶ τὸ προοίμιον τοῦ Θεσαυροῦ τοῦ Δαμασκηνοῦ, ὑποδιακόνου καὶ Στουδίτου διαφέρουσι κατὰ λέξιν ἀσημάντως ὅλως· ὁ Θεσαυρὸς ἐξέδθη ἔτι 1527, λέγει ὁ *Σάθας*.¹ ὁ *Legrand*, περιγράφων τὴν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1570 γενομένην ἔκδοσιν «μετ' ἐπιμελείας Γρηγορίου Μαλαξοῦ», λέγει οὕσαν τὴν γνωστὴν ἀρχαιοτάτην, εἰ μὴ πρώτην, καὶ ἐν νεωτέρῳ ἔργῳ ὀριστικώτερον ὅτι ἡ τοῦ 1570 ἔκδοσις δὲν εἶναι καὶ ἡ παλαιοτάτη.² Ποῖος ποῖον ἀντέγραψεν; ἡ διευκρίνησις τοῦ χρόνου τῆς ἐκδόσεως τοῦ Θεσαυροῦ καὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ συγγραφέως αὐτοῦ,³ κρατεῖ τὴν ἀπάντησιν τοῦ ἐρωτήματος· περιοριζόμεθα ἐπομένως εἰς τὴν παράθεσιν ἐνταῦθα τῶν δύο προοιμίων.

Μ. Μαλαξοῦ.

Τοῖς ἀπανταχοῦ εὐρισκομένοις
χριστιανώμοις λαοῖς, ἱερωμέ-
νοις τε καὶ λαϊκοῖς ἐν Χρι-
στῷ χαίρειν ἀεὶ.

Θησαυρὸς κεκρυμμένος καὶ πη-
γὴ ἐσφραγισμένη τίς ὠφέλεια ἐν
ἀμφοτέροις; ὡς φησὶν ἡ *Ψαλα*
Γραφή.⁴ Τοῦτο εἰδὼς ἐγώ, ὁ ἐυ-
τελής, ἠδουλήθην — διὰ τὸ βε-
λεῖν πᾶσαν τὴν ἐλπίδα μου εἰς
τὴν τοῦ υἱοῦ καὶ Θεοῦ λόγου μη-
τέρα, τὴν ἀγίαν Θεοτόκον — ὅπως
μὴ ἐάσω τὸν Θεσαυρὸν κεκρυμ-
μένον, οὐδὲ τὴν πηγὴν ἐσφραγι-
σμένην, δηλονότι τὰ τῶν *Ψαλων*
νόμων κεφάλαια μετενεγκεῖν εἰς
λέξιν ἀπλήν, καὶ ποιῆσαι ἐκλογὴν
ἐκ πάντων τῶν ἐκκρίτων καὶ ἀ-
ναγκαίων κανόνων τῶν *Ψαλων*
καὶ ἱερῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν

Δαμασκηνοῦ.

Τοῖς ἐντευξομένοις
χαίρειν.

Κήπου κεκλεισμένου
καὶ πηγῆς ἐσφραγισμέ-
νης τί ἐν ἀμφοτέροις ὀ-
φελος; καθὼς φησὶν ἐ-
κεῖνο τὸ γραφικὸν λόγιον.
"Ὅπερ ἀναγνούς ἐγώ ὁ
ἐλάχιστος δεῖν ἔκρινα μὴ
κεκλεισμένον ἔασαι τὸν
κῆπον, τὴν τῆς *Γραφῆς*
δηλονότι λαβυρινθώδη ἢ
τὴν τῆς *Σφιγγὸς* αἰνιγμα-
τώδη ρῆσιν. Οὕτω δὲ κα-
λῶ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἡ-
μῶν ἔννοιαν τῶν *Γραφῶν*,
οὐχ ὡς τοιαύτην ὕσταν,
ἀλλ' ὡς τοῖς πολλοῖς
οὕτω δοκεῖν. Διὸ ἀναγ-

γίλων συνδῶν, τῶν *Σεφοφῶν*
πατέρων καὶ ἐτέρων ἀγιωτάτων
ἀρχιερέων καὶ τινων νεαρῶν, βα-
σιλικῶν νόμων, ἔτι δὲ καὶ ἐτέ-
ρων, ὅσοι μετ' ἐπιμελείας συνέ-
γραψαν, καὶ ἐκδοῦναι αὐτοὺς κε-
φαλαιωδῶς ὑμῖν τοῖς φιλομαθέ-
σιν, οὐ κατὰ γλῶτταν Ἑλλάδα,
ἀλλὰ φράσιν κοινήν. Διὸ μηδεὶς
ὑμᾶν ἀξίω, ὅσοι τουτὶ τὸ βι-
βλον προθύμως ἀνὰ χεῖρας κατέ-
χειν βούλεσθε, εἰς κατηγορίαν ἐ-
μοὶ τῷ ἐλαχίστῳ καὶ ἀμαθεῖ μὴ
βάλλητε, τῷ τὰ καλῶς ἔχοντα καὶ
ἐν φράσει ἀκριβεῖ εὐρισκόμενα εἰς
ἀπλήν λέξιν βαλεῖν βουληθέντι·
οἶδα γὰρ ἀκριβῶς ὡς τινες τῶν
πρὸ ἡμῶν καὶ τῶν νῦν εὐρισκο-
μένων τοῦτο πεποιήκασιν· ὁ καὶ
ἡμᾶς εἰς τοῦτο κινήθηται ἠνάγ-
κασεν. Ἄλλ' οἱ ἀναγινώσκοντες
τοῦτο τὴν τῶν εὐχῶν χορηγίαν
μὴ ὑστερήσητε, δέομαι, τοῖς
πλεῖστα κοπιήσασαι περὶ τούτου,
καὶ ἰδρῶσι πολλοῖς περιχυθεῖσιν,
ὥστε εἰς λέξιν ἀπλήν πάντα
ταῦτα μεταβαλεῖν. "Ὅς δὲ βού-
λευται εὐρεῖν τὰ τοῦ λεχθέντος
βιβλίου κεφάλαια, τὸν ἐπ' αὐ-
τῶν γενομένον πίνακα μετὰ ἐ-
πιμελείας ἀναγινώσκέτω, καὶ οὐ-
τω ραδίως γενήσεται ὑμῖν τὸ ἀμ-
φισθητόμενον. Ἐρωσθε.

Ἐρωσθε.

Τὸ χρονολογικὸν σημείωμα ἔχει ὡς ἑξῆς,
κατὰ τὰ διάφορα χειρόγραφα διορθωθέν :

Ἄ Ἦνυσται αὕτη ἡ βιβλος μετὰ πολλοῦ
μόχθου ἐνταῦθα, ἐν τῇ περιφρήμῳ ἀγιωτάτῃ
μητροπόλει τῶν ἐπταπύλων Θεβῶν, ἥτις
ἐστὶν ὁ ναὸς τοῦ ἐνδόξου ἀποστόλου καὶ πρω-
τομάρτυρος ἀρχιδιακόνου Στεφάνου, ἐπὶ τοῦ
καλῶς καὶ θεαρέστως ταχύνῃ ἀρχιερατεύοντος
πανιερωτάτου καὶ θεοκοσμήτου μητροπολίτου
ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Βοιωτίας καὶ
τὸν τόπον ἐπέχοντος τοῦ Σίδης κυρίου Ἰωά-
σαφ (οὗ οἱ γεννήτορες, εὐγενέστατοι, θεοφι-
λεῖς, ἐλεήμενες καὶ ἱερεῖς τίμιοι καὶ εὐλαβέ-
στατοι· Μακρῆς τούτου τὸ ἐπώνυμον, καὶ ἡ
ἐπίγειος πατρίς αὐτοῦ ἡ θεοφύλακτος νῆσος
Ζακύνθου), παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἐλα-
χίστου δούλου αὐτοῦ Μανουὴλ Νοταρίου τοῦ
Μαλαξοῦ, υἱοῦ τοῦ πρώην τιμιωτάτου οἰκο-
νόμου τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ναυπλίου
καὶ Ἄργους ἐν ἱερεῦσι κυροῦ Δημητρίου. Ἐν

1. *Σάθας*, Ν. Φ. σ. 152, σημ. 2.

2. *Legrand*, Β. Η. σ. XV—XVI τόμ. II σ. 12—15 (1885)· τὸ νεώτερον ἔργον: *Vie de Jean et Theodosius Zygomalas*, σημ. ἐν σελ. 105 τοῦ II τόμου τοῦ ἐν ἔτει 1889 ἐκδοθέντος *Recueil* κτλ.

3. Ὁ *Legrand* (Β. Η. ἐνθ' ἀν.) ὀρθῶς παρατηρεῖ ὅτι ἄλλοι εἶναι ὁ συγγραφεὺς τοῦ Θεσαυροῦ Δαμασκηνὸς ὑποδιακόνος καὶ Στουδίτης, καὶ ἄλλοι ὁ τῷ 1561 Ἀιτῆς καὶ Ρενδίνης, τῷ δὲ 1545 Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης μητροπολίτης Δαμασκηνός, εἰς ὃν ἀποδίδεται ὁ Θεσαυρὸς· συνάμα δεικνύσιν ἐσφαλμένην τὴν χρησιμεύουσαν πηγὴν εἰς τὸν *Α. Π. Βρετόν* (Ν. Φ. Α', ἀρ. 9) περὶ τῆς ἐν ἔτει 1528 ἐκδόσεως τοῦ Θεσαυροῦ, ἀντὶ 1628.

4. Ἄσμα ἁσμάτων 4. 12: Κῆπος κ. κ. π. ε.

ἔτει ζο', ἰνδ. ε' ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἀπὸ δὲ τοῦ κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, αϛξβ'». ¹ Τὴν χρονολογίαν ταύτην ἐδείξαμεν ἀνωτέρω ὡς τὴν ὀρθοτέραν τοῦ ἡμετέρου ἀντιγράφου ἢ χρονολογία, α ζροθ' ἀπὸ Χριστοῦ, αχρα', ἰνδ. θ'» εἶναι ὡς εἶπομεν ἢ τῆς ἀντιγραφῆς αὐτοῦ.

5. Τίτλους κεφαλαίων ὁ μὲν Λ. Σγούτας ἐξέδωκε 228 ὅσους τὸ χειρόγραφον αὐτοῦ εἶχεν· ὁ δὲ Lingenthal, ἐκ χειρογράφου τοῦ 17' αἰῶνος, στερουμένου προλόγου καὶ πίνακος καὶ ἔχοντος 694 κεφάλαια, 276, παραβαλὼν τῇ ἐκδόσει Σγούτα καὶ ὑποδείξας τὰ ἐξ αὐτῆς ἐλλείποντα καὶ τὰνάπαλιν, καὶ τοὺς λοιποὺς 418 κατὰ τὴν ἐπομένην καθ' ὕλην ἐν μέρει περιλήψιν:

«Νομοκάνονον πλουσιώτατον ἐκλελεγμένον ἀπὸ πολλῶν θεοφόρων πατέρων». (Κεφ. 1-51 = σοζ'-τκζ', σ. 26).

«Ἄρξον ἐντεῦθεν περὶ ἱερέων». (Κεφ. 52-104 = τκη'-τπ', σελ. 28).

«Ἐντεῦθεν ἄρξον περὶ μοναχῶν». (Κεφ. 105-166 = τπα'-υμβ', σελ. 30).

«Περὶ ἡγουμένων». (Κεφ. 167-173 = υμγ'-υμβ', σελ. 32).

«Περὶ ἱερομονάχων». (Κεφ. 174-187 = υν'-υξγ', σελ. 32).

«Περὶ κανονικῶν ἢτοι μοναζουσῶν». (Κεφ. 188-218 = υζδ'-υηδ', σελ. 33).

«Περὶ διακοιτιῶν». (Κεφ. 219-225 = υηε'-φα', σελ. 34).

«Περὶ ἐκκλησιαστικῶν διακοιτιῶν». (Κεφ. 226-234 = φβ'-φι', σελ. 34).

«Ἐντεῦθεν ἄρξον περὶ κοσμητικῶν». (Κεφ. 235-272 = φια'-φμη', σελ. 34).

«Περὶ αἰμαμιξίας καὶ πάσης παρανομίας». (Κεφ. 273-340 = φμη'-χιη', σελ. 35).

«Περὶ γυναικῶν». (Κεφ. 341-368 = χιζ'-χμδ', σελ. 38).

Ἄνευ τίτλων, (κεφ. 369-418 = χμε'-χηδ', σελ. 39-40).

Σκόπιμον θεωροῦντες ἐπισυνάπτουμεν ἐν τέλει καὶ ἡμεῖς τοὺς τίτλους τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου, σημειοῦντες τοὺς ἀντιστοιχοῦντας εἰς τὰς ἐκδόσεις Σγούτα καὶ Zach. von Lingenthal.

1. Τὸ Συμωναῖον χειρόγραφον ἐν μὲν τῷ Προοιμίῳ ἀπὸ Θεοτόκου ἔχει: τοῦ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐν δὲ τῷ σημειώματι: ἐν τῇ εὐαγγελιστῆ μονῇ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, φέρων (γρ. φερόση) δὲ τὴν ἐπωνυμίαν «Μελιτινίτζες». Ἐκδ. Α. Π. Κεραμέως.

6. Ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ Νομοκάνονος ἐδημοσίευσεν ὁ Λ. Σγούτας ἐν τῇ «Θέμιδι» τὰ κεφάλαια α'-ι' καὶ ρλη'-σκη', παραλείψας τὰ ἐν τῷ μεταξύ ὡς ἀφορῶντα τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον καὶ εὐρισκόμενα πολλαχού εἰς τὸ ὑπὸ Ράλλη καὶ Πιστῆ ἐκδοθὲν Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, καθ' ἃ ὑπεσημείωσεν ἐν σελ. 174· ὁ Α. Π. Κεραμέως ἐν τῷ «Ομηρῶ», ὑπὸ τίτλον αἰ Βρυκόλακες παρὰ Βυζαντινοῖς», τὸ ἐν τῷ ἡμέτερω χειρογράφῳ σπ'α' κεφάλαιον μετ' ἐνίων ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον λεκτικῶν παραλλαγῶν (ἐν Συμύρῃ, 1877, τόμ. Ε', σ. 502-505)· ὁ Z. von Lingenthal ἐν τῇ μνημονευθείσῃ πραγματείᾳ εὐάριθμα· ὁ μητροπολίτης Βελιγγράδων (εἶτα Ἀμασειῶν) Ἄνθιμος ἐν τῇ Ἐκκλησ. Ἀληθείᾳ δύο συνοδικὰς πράξεις τοῦ πατριάρχου Κων/πόλεως Ἰωάσαφ (1884, Δ', σ. 527-528), ἀναδημοσιευθείσας ὑπὸ Μ. Γεδεῶν ἐν Κανονικαῖς Διατάξεσι (τ. Α', σ. 31-32, Β' σ. 70)· ταύτας ἐδημοσίευσεν προηγουμένης ὁ Σγούτας (σ. 189-190) φερούσας ἐσφαλμένως ἔτος 1660 ἀντὶ 1560, ὡς ἔχει ὀρθῶς τὸ ἡμέτερον χειρόγραφον ἐν κεφ. σση'· ὁ Μ. Γεδεῶν ἐν τῇ Ἐκκλησ. Ἀληθείᾳ ἐπίσης, ὑπὸ τίτλον ἀάποσπάσματα ἐκ τοῦ Νομοκάνονός μου», πραγματείας μὴ συμπληρωθείσης, 1) τύπον εὐεργετικῶν γράμματος ὅταν δίδωσιν οἱ ἀρχιερεῖς ὀφφίκιον, σταυρὸν καὶ ἐπιγονάτιον, ἦτοι τὸ τιγ' κεφ. τοῦ ἡμετέρου χειρογράφου· 2) δύο ἀποκρίσεις τοῦ πατριάρχου Λουκᾶ· 3) τέσσαρας ἀποκρίσεις τοῦ πατριάρχου Γενναδίου Σχολαρίου· 4) δύο ἀποκρίσεις ἀδήλου (1899, τ. ΙΘ', σ. 192-3, 230-2, 261)· τῶν τριῶν τελευταίων ἄρθρων δὲν εὑρομεν ἀντίστοιχα κεφάλαια. Ἐκτὸς τῶν δημοσιεύσεων τούτων ἀγνοοῦμεν ἄλλας μνείας κεφαλαίων τινῶν ὑπέδειξεν ὁ Λ. Ἀλλάτιος ἐν τῇ περὶ Γεωργίαν διατριβῇ αὐτοῦ· βιογραφῶν τὸν Γεώργιον Ξιφιλῖνον, πατριάρχην Κων/πόλεως, ἀναφέρει ἐκ τοῦ 483 κεφ. τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Μ. Μαλαξοῦ, δύο συνοδικὰς πράξεις τούτου, παρατιθεὶς τὰς ἀρχικὰς ἐκάστης λέξεις· ἀμφοτερές τὰς πράξεις τύποις ἐξέδωκεν ὁ Ἰω. Σακκελίω ἐκ χειρογράφου τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἀθηνῶν ἐν σελ. 194 κ. ἐ τοῦ Γ' τόμου, 1891, τοῦ Δελτίου τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος· βιογραφῶν δὲ τὸν Γεώργιον Συκλιτίζην ὑπομνησθεὶς τὸ 195 κεφάλαιον, πραγματευόμενον περὶ Ἰουδαίου, βάπτισμα ζητήσαντος παρὰ χριστιανῶν.

τοιούτο κεφάλαιον δὲν ἔχει τὸ περιγραφόμενον χειρόγραφον, ὃν πιθανῶς τὸ ὑπὸ στοιχεῖα σμγ' καὶ τίτλον «περὶ Ἰουδαίου τοῦ βαπτισθέντος ὑπὸ λαϊκοῦ» τοῦ 1399ου χειρογράφου τῆς Ἐθν. Βιβλ. Ἀθηνῶν. Τὸ ρνβ' κεφάλαιον τοῦ χειρογράφου Σγούτα περιλαμβάνει τὰς διὰ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ γράμματος τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως λυθείσας, πέντε ἐρωταποκρίσεις περὶ τοῦ θείου βαπτίσματος ὡς ἐκ τοῦ κερ. ρνε' τοῦ ὑπ' ἀριθ. 23 χειρογράφου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, γραφέντος μὲν Αὐγούστῳ 1643, ἐξάγομεν, καὶ πρὸς τούτους καὶ ἄλλην «ἐὰν εὐλογηθῆ τινος τρεῖς γυναῖκας...» κτλ., καὶ ἐπάγεται ταῦτα: «εἰς τὸ ὅποιον» γράμμα εἶναι γεγραμμένα πολλὰ καὶ ἀποφασισμένα ὅπου ἐζήτησαν τότε, καὶ ἡμεῖς» ἀπὸ ἐκεῖνα ὅλα ἐλάβομεν τὰ πλέον ἀναγκαῖότερα καὶ τὰ ἐγράψαμεν ἐδῶ» ἀμέσως δὲ μετὰ ταῦτα λέγει: «Μέρος ἔκ τινος γράμματος τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἰωάσαφ τοῦ ἄχρι τῆς νῦν προνοίας τοῦ Θεοῦ ἰθύνοντος τοὺς οἰκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίας,» γεγονότος κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, ἰνδικτιῶνος δ' τοῦ χιλιοστοῦ ἐξακκοσιοστοῦ ἐξήκοστοῦ ἔτους». Τὸ ἀνακριβὲς τῆς χρονολογίας πολλὰκις ἐλέγχεται· πατριάρχης μὲν ἔτει 1660 ἦτο ὁ ἀπὸ Προύσης Παρθένιος (τὸ α' 1657—1662), ἔτος δ' ἰνδικτιῶνος ιγ', ἀρχάμενον τὸν Σεπτέμβριον ἀκριβῶς¹ τὸ τοῦ Μηθύμνης χειρόγραφον, ἐν κερ. σση' ἔχει ὀρθὴν χρονολογίαν ὡς ἐξῆς: «Μέρος ἀπὸ ἐνὸς γράμματος τοῦ ἀγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἰωάσαφ, τὸ ὅποιον ἐ(γ)γόνει κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἰνδικτιῶνος δ' τοῦ αφεξ' ἔτους».

Τὸ παρὰ Σγούτα ρπδ' κεφάλαιον, ἀντιστοιχεῖν εἰς τὸ ρογ' τοῦ περιγραφομένου χειρογράφου διαλαμβάνει τὰ ἐξῆς περιπλέον: «ὁμοῦς ἢ παροῦσα ἀπόφασις οὕτως ἐγένετο συνοδικῶς καὶ ἀποφασιστικῶς παρὰ τοῦ κοινοῦ δεσπότου τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Διονυσίου, ἐν ἔτει ζξβ' μηνὸς φεβρουαρίου, ὅτι ὅταν ὁ ἄνδρας μισεύσῃ καὶ ὑπάγῃ εἰς ἄλλον τόπον καὶ λείψῃ πέντε χρόνους ἀπὸ τὸ ὀσπήτιον αὐτοῦ καὶ δὲν

ἐνθυμηθῆ τελείως τὴν γυναῖκα(ν) αὐτοῦ ἵνα ἀποστείλῃ αὐτῆς ἐξοδὸν τῆς ζωῆς αὐτῆς ἢ γράμμα, ἀμὴ ἀφήσῃ αὐτὴν παντελῶς χωρὶς τινος βοηθείας, νὰ χωρίζεται ἀνεμποδίστως τὸ τοιοῦτον συνοικέσιον, καὶ νὰ ἔχῃ ἄδειαν ἢ γυναῖκα νὰ ἐπέρῃ ἄλλον ἄνδρα νόμιμον· καὶ ἀπὸ τότε αὕτη ἢ ὑπόθεσις οὕτως κρίνεται παρὰ τῆς καθολικῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ παρὰ πάντων τῶν ἀγιωτάτων ἀρχιερέων ὡς δικαία καὶ νόμιμος ὅπου ἔναι». Ἀντεγράψαμεν τὴν πρᾶξιν ταύτην, διότι δὲν σημειοῦται οὔτε ἐν τοῖς Πατριαρχικοῖς Πίναξιν, οὔτε ἐν ταῖς Κανονικαῖς Διατάξεσι τοῦ Μ. Γεδεών. Ἐκ τοῦ ρμα' κεφαλαίου τοῦ χειρογράφου Σγούτα μαθάνομεν ὅτι ἡ ἀπόφασις, ἢ ἀναφερομένη ἐν τῷ ρκα' κεφαλαίῳ τοῦ χειρογράφου τοῦ μητροπολίτου Μηθύμνης, ἐγένετο ἐπὶ Νικολάου πατριάρχου· εἶναι δ' αὕτη τὸ μνημονεύμενον ὑπ' ἀριθ. 5 σημείωμα τοῦ ἔτους 1092 ἢ 1107 ἐν σελ. 342 τῶν Πατριαρχικῶν Πινάκων τοῦ Μ. Γεδεών. Ὁ Lingenthal ἀποδίδωσιν εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Σγούτα συνοδικὴν πρᾶξιν τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ ἔτους 1555· αὕτη διέφυγε τὴν προσοχὴν ἡμῶν· σημειοῦμεν ὁμοῦς ὅτι κατὰ τοῦτο τὸ ἔτος πατριάρχης ἦτο ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως Ἰωάσαφ, διαδεχθεὶς τὸν τότε ἀποβιώσαντα Διονύσιον· ὥστε ἀνακριβεῖά τις παρεξήρησεν εἰς τοῦτο. Ὁ Μαλαξὸς περιέλαβεν εἰς τὴν συλλογὴν αὐτοῦ καὶ τὰ τῶν γάμων σχέδια ἢ γράμματα, πραγματεῖαν Μανουὴλ Ἐανθινοῦ, μεγάλου χαρτοφύλακος. Πρέπειον ἐκρίναμεν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα ὅ,τι περὶ αὐτοῦ ἐγνωρίσαμεν, διότι ἀνακριβῆ καὶ ὑποθετικὰ ἐγράφησαν τὰ περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς μόνης ταύτης πραγματείας αὐτοῦ.

7. Τὸ ρμε' κεφάλαιον φέρει τίτλον: «Ἰδοὺ καὶ τὰ τῶν γάμων σχέδια, ἅτινα ἐσχεδιάσεν ὁ σοφώτατος καὶ λογιώτατος Μέγας Χαρτοφύλαξ τῆς ἀγιωτάτης τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ ἐν ἱεροδιακόνοις κύριος Μανουὴλ ὁ Ἐανθινός». Τῆς μὲν πραγματείας εὐρίσκομεν μνεῖαν παρὰ Φαβρικήν, Ζαβίρα, Σάθα, Γεδεών¹ καὶ ἄλλοις· τοῦ δὲ βίου τοῦ συγγραφέως αὐτῆς, ἰδίᾳ δὲ τοῦ χρόνου αὐτοῦ συγκεχυμένον τινὰ καὶ ἀνακριβῆ λόγον παρὰ Φιλητᾶ καὶ Μουστοζύδη² ὁ Ἰω Βελοῦδης,

1. Ἐντεῦθεν ἠπατήθη ὁ Lingenthal (σελ. 5) καὶ ἔγραψεν ὅτι μετὰ τὸν Σάνατον τοῦ Μαν. Μαλαξοῦ περιελήφθη εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ μία συνοδικὴ πρᾶξις τοῦ 1660 ἔτους.

1. Fabricius, B. G. t. XI, 668 — Zabaras, Νέα Ἑλλάς, σ. 82. — Κ. Σάθας, Ν. Φ. σ. 415. — Μ. Γεδεών, Π. Π. σ. 506, καὶ σημ. 792.

2. Ἑλληνομνήμωνος σ. 109 κ.έ. — Πρὸς καὶ σημ. Σ. Ἀριστάρχου ἐν σελ. 17 τοῦ Σχεδ. Παράνακα.

ἀποκρινόμενος εἰς τὸν πληροφορίας περὶ αὐτοῦ ζητήσαντα E. Legrand, οὐδεμίαν, λέγει, ἐν τοῖς χειρογράφοις αὐτοῦ εὔρε σημείωσιν, πιστεύει δὲ δυσκολωτάτην εἶναι τὴν ἀνεύρεσιν τοιαύτης.¹ Εὐτυχεῖς λοιπὸν λογιζόμεθα, διότι ἔχομεν εἰδήσεις τινὰς νὰ εἰπωμεν περὶ τοῦ συγγραφέως καὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἤμαρξεν. Ὁ Μανουὴλ οὗτος εἶχε πατρίδα, ὡς ἐκ τοῦ ἐπινομίου Ἐανθινοῦ, Ἐανθικοῦ, ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν, τὴν Ἐάνθην· ἤλθεν εἰς γάμου καιωνίαν μετὰ Ζωῆς, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τέκνα· ἱεροδιακόνου ἔχων βαθμὸν ἐτιμήθη καὶ διὰ τοῦ ὄφφικίου Μεγάλου Χαρτοφύλακος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· θανάτῳ διασπασθεὶς τῆς ὁμοζύγου Ζωῆς, ἔλαβε τὸ τῶν μοναχῶν θεῖον καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα καὶ μετωνομάσθη Μάξιμος μοναχός· κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔγκρατεβίωσεν εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, τῆς περὶ τὴν ἐπαρχίαν τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης καὶ πλησίον τῆς Γαλατίτσας, τῆς ὁποίας ἦτο καὶ ἀδελφός, εἰς δηλονότι ἐκ τῶν ἀποτελουμένων τὴν ἀδελφότητα μοναχῶν, οἵτινες, συνδρομῇ τῶν χριστιανῶν λαϊκῶν τε καὶ ἱερωμένων, ἀνφοκόδομησαν τὴν κατηρειπωμένην μονὴν· δι' ὃ ἐν αὐτῇ ὠφείλετο νὰ μνημονεύηται ἀδιαλείπτως καὶ ὁ Μάξιμος σὺν τῇ χρηματισάσῃ συμβίῳ αὐτοῦ Ζωῆ.² Πρωτουργός τῆς

ἐκ βάρων ἀνοικοδομήσεως τῆς μονῆς τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἐγένετο Θεωνᾶς, ὁ μετέπειτα μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, λαβὼν ἔγγραφον συγκατάθεσιν τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἰωάσαφ, χρονολογουμένην ἔτει ἴσθ' ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ, ἰνδ. δ' (=1531)· εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν προέβη χάριν τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου, συμμαθητοῦ αὐτοῦ ὑπὸ τῷ διδασκάλῳ Ἰακώβῳ τῷ Γέροντι ἐν τῇ σκήτῃ τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει ἱεράς Μονῆς τῶν Ἰθέρων, καταστήσας αὐτὴν ἡσυχαστήριον ἑκατὸν πεντήκοντα μοναχῶν.¹ Ἐὰν συναρμώσωμεν ταῦτα καὶ τὸ σημείωμα τῶν τέκνων τοῦ Μανουὴλ Ἐανθινοῦ, τὸ παρατεθὲν ἐν τῇ ὑποσημείωσει ἐπιτρέπεται νὰ θεωρήσωμεν καὶ αὐτὸν μαθητὴν τοῦ Γέροντος Ἰακώβου, συμμαθητὴν τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου, τοῦ καὶ Ἀββᾶ ἐπικεκλημένου· ἐνισχύεται δὲ καὶ ἡ ἐξενεχθεῖσα γνώμη περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, τῆς Ἐάνθης, γειτνιαζούσης ὡπωςδῆποτε τῇ τε ἐν Ἁγίῳ ὄρει μονῇ καὶ τῇ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ. Τὸ ὄφφικιον τοῦ Μεγάλου Χαρτοφύλακος ὁ ἔχων ἀεὶ τῆς » τάξεως κυρίως τῶν ἱεροδιακόνων . . . ἔχει » τὰς ἱερολογίας τῶν μνηστειῶν, τὰς ὁποίας » ἱερολογῶν καὶ ἀναγράφοντας τὰς πέμπει » εἰς τοὺς ἱερεῖς τῶν ἐνοριῶν νὰ τὰς εὐλογῇ » ση . . . καὶ τὰ τῶν γάμων νομίμως φρον- » τίξει γίνεσθαι·² αὐτὸς ἐπομένως ἦτο ὁ ἀρμυδιώτερος εἰς συγγραφὴν πραγματείας περὶ συνοικεσιῶν καὶ περὶ βαθμῶν συγγενείας, διό καὶ ὁ Οἰκουμενικός πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ ἀπὸ Σοφίας (1520-1544) τῷ Μανουὴλ Ἐανθινῷ, τότε μεγάλῳ χαρτοφύλακι ὄντι, ὤρισε τὴν περὶ τοῦ θέματος τούτου συγγραφὴν, ἀνακριβῶς λεγομένην ὑπὸ τινῶν ἔργον αὐτοῦ τούτου τοῦ πατριάρχου.³ Τῆς πραγματείας

ταὶ τὰ συνήθη ἐπιτίμια κατὰ τῶν ὑποξαιρεσόντων τὸ βιβλίον]. *Montfauconius*, *Bibl. Coisl. Parisiis 1715*, cod. ccxxiv, σελ. 275-276.

1. *II. Παπαγεωργίου*, Ἐκδρομὴ εἰς τὴν βασιλ. καὶ πατριαρχ. μονὴν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ σελ. 71—72 ἐν VII τόμῳ (1898) τοῦ *Byz. Zeitschr.* (σελ. 57—82). *II. Γ. Ζεζλέντης*, περὶ τινῶν μητροπολ. Θεσσαλ., ἐν τῷ XII τ. (1905) τοῦ *Byz. Zeitschr.*

2. *Χρύσανθος*, *Συναγμάτιον* κτλ., ἐνετίησι 1778, σελ. 9—11.

3. *Fabricius*, *B. G. τ. XI* (οὐχὶ τ. Ζ' ὡς ὁ *Γεδών* λέγει ἐν σημ. 792 τῶν Π. Π.) σ. 638: tractatus de cognatione, quatenus connubium impedire potest, ἐν τῇ Βιβλ. Βιέννης. *Zabias*, *N. Ἑλ. σ. 333*, περὶ συγ-

1. E. Legrand, *Bibl. Hell. XV—XVI siècle*, t. II, 1, note 1.

2. Ἐν βομβυκίῳ φύλλῳ 379, τελευταίῳ τοῦ μεμβρανίου κώδικος, τοῦ δεκάτου αἰῶνος, ὑπ' ἀρ. ccxxiv τῆς Κοιταλιανῆς Βιβλιοθήκης, ἀναγινώσκονται τὰ ἑξῆς, μεταγενεστέρῃ χειρὶ γραφέντα: «Τὸ παρὸν βιβλίον ὁ Πραξάπτοστος σὺν τῇ ἐν αὐτῷ Σεῖα Ἀποκαλύψει τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἀγορὰ καὶ ἴδιον κτήμα ὃν τοῦ μακαρίτου μεγάλου χαρτοφύλακος τῆς καθολικῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας κυροῦ Μανουὴλ ἱεροδιακόνου τοῦ Ἐανθικοῦ, τοῦ διὰ τοῦ Σείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομαζθέντος Μαξίμου μοναχοῦ, ἀφιέρωται καὶ προσηλώθη παρ' ἡμῶν τῶν ἐκείνου τέκνων εἰς τὴν Σεῖαν καὶ ἱερὰν καὶ σεβασμιαν μονὴν τῆς ἁγίας μου Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας τῆς περὶ τὴν ἐπαρχίαν τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης ἔγγιστα οὐσῆς τῆς Γαλατίτσας, ἦντινα ἀνήγειρον καὶ χάριν τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου τοῦ καὶ Ἀββᾶ ἐπικεκλημένου οἱ ἀπὸ τοῦ ἐκείνου τάγματος καταγόμενοι μοναχοί, βοηθεῖα καὶ συνδρομῇ χριστιανῶν πολλῶν ἱερωμένων τε καὶ λαϊκῶν ἐν ταύτῃ ἀδελφότητι γενομένων· μεθ' ὧν εἰς ἔστι τῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν καὶ ὁ ἀνωτέρω ρηθεὶς κυρὸς Μάξιμος μοναχός, ὃς καὶ ὀφείλει μνημονεῦσθαι ἀδιαλείπτως ἐν τῇ Σεῖα αὐτῇ μονῇ σὺν τῇ κατὰ κόσμον Ζωῆ τῇ χρηματισάσῃ συμβίῳ ἐκείνου· καὶ ὅστις τὴν τοιαύτην . . . » κτλ. [Ἐπον-

τοῦ Ξανθίνου πλείστα σφίζονται ἀντίγραφα εἰς τὰς βιβλιοθήκας Βενετίας, Βιέννης, Τουρίνου, τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγιοταφικοῦ Μετοχίου, ἐν τοῖς Νανιανοῖς χειρογράφοις καὶ ἀλλαχοῦ· ὁ τίτλος αὐτῆς ἔχει διαφόρους τύπους, οἷον: Ἐκθεσις κεκωλυμένων καὶ ἀκωλύτων γάμων.¹ Ἐκθεσις περὶ κεκωλυμένων γάμων κτλ.² περὶ συνοικεσιῶν.³ Ἐκθεσις τῶν γαμικῶν συναλλαγμάτων⁴ καὶ οὕτω καθεξῆς. Πλήρη τίτλον εὐρήσομεν ἐν τῇ τύποις ἐκδόσει τῆς πραγματείας· ἐξέδωκε δ' αὐτὴν ὁ Ζαχαρίας Σκορδύλιος, περιλαβὼν ἐν τῷ ἔργῳ, ὅπερ ἐτύπωσε τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ τῷ 1564 ὑπὸ τὸν ἀκόλουθον τίτλον: «Περὶ τῶν τῆς συγγενείας βαθμῶν συνοπτικὴ συλλογὴ ἐκ διαφόρων συνθεθεῖσα παρὰ Ζαχαρίου ἱερέως Σκορδυλίου Κρητός, ἐπονομαζομένου Μαραφάρᾳ καὶ ἐπιτρόπου τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Ἰωάσαφ». Τούτοις δ' ἀμέσως ὁ συλλογεὺς προστίθησι: «σὺν τοῖς ἄλλοις κατεστρώθη· Μανουήλου ἱεροδιακόνου καὶ Μεγάλου Χαρτοφύλακος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἔκθεσις ἀπλουστέρα τε καὶ συντομωτέρα, συνθεθεῖσα παρ' ἡμῶν ἀρτίως καὶ ἐκδοθεῖσα ὀρισμῶ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου Ἱερεμίου». Τὸ βιβλίον τοῦ Σκορδυλίου ἀνετυπώθη τῷ 1569, κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Γέρλαχ θεωρουμένην ἀμφίβολον, τῷ 1588, τῷ 1593, μετὰ τοῦ αὐτοῦ

γενεῖας τουτέστι πότε ὁ γάμος κωλύεται. Ὁ Ἰω. Βελούδης διέγνων τὸ λάθος μεταδούς τῷ Μ. Γεδεῶν τὴν ἐπιγραφὴν αὐτῆς: Ἐκδοσις (περὶ συγγενείας δηλονότι) ἀπλουστέρα καὶ συντομωτέρα συνθεθεῖσα παρ' ἡμῶν ἀρτίως καὶ ἐκδοθεῖσα ὀρισμῶ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἱερεμίου [Ἐκκλ. Ἀλφθ. (1884/5) σελ. 37]. Ὁ Νανιανὸς κώδιξ 229, τοῦ 17' αἰῶνος, ἐν σ. 2 ἔχει: «Περὶ τῶν τῆς συγγενείας βαθμῶν· ἐκ τοῦ τρίτου βιβλίου τῶν Ἰνστιτούτων»· εἶτα ἐν τῷ αὐτῷ φύλλῳ: «Ἐκθεσις ἀπλουστέρα καὶ συντομωτέρα περὶ κεκωλυμένων καὶ ἀκωλύτων γάμων· συνθεθεῖσα παρὰ Μανουὴλ τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος τῆς ἁγίας καὶ σεβασμίας τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἐκδοθεῖσα ὀρισμῶ τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἱερεμίου». ἄρχ. ἡ συγγένεια διαιρεῖται εἰς πέντε. (Mingarelli, cod. Mss. Gr. apud. Nanios κτλ. σελ. 423).

1. *A. Π. Κεραμεύς*, Ἱερ. Βιβλ., ἐν Ἱετροῦπόλει 1897, τ. Γ', σ. 65-66. — Τ. Δ', σ. 259.

2. *Fabricius*, B. G. XV, 668: expositis de matrimoniiis prohibitis etc.

3. *M. Γεδεῶν*, Πατρ. Πίν. σ. 506.

4. *A. Π. Κεραμεύς*, αὐτόθι, Δ' σ. 389.

τίτλου ἀπαραλλάκτως. Ὁ Ζαβίρας λέγει ὅτι ἐξεδόθη καὶ ἐν τῷ Εἰρμολογίῳ ἢ ἔκθεσις αὕτη τῷ 1553, ἔκδοσις ἄγνωστος τοῖς βιβλιογράφοις, ἢ 1753 κατὰ τὸν Σάθαν, ὡσαύτως ἄγνωστος ἔκδοσις, ἄτε πρώτης θεωρουμένης τῆς ἐν ἔτει 1603 καὶ δευτέρας τῆς τῷ 1643.¹ περιελήθη δὲ καὶ εἰς τὰς μετέπειτα ἀνατυπώσεις τοῦ Εἰρμολογίου.²

Εἰ καὶ χαρακτηρίζεται ἡ ἔκθεσις ὑπὸ τοῦ Ξανθίνου ὡς «ἀπλουστέρα καὶ συντομωτέρα», ἀπαντᾷ ἐν τούτοις σύστασις αὐτῆς, ὅτι ἀκατὰ πλάτος τὰ Κανονικὰ καὶ μὴ συνοικεσία καταλέγει.³ Ὁ τοῦ Μανουὴλ Ξανθίνου τίτλος τοῦ ἔργου, παρεντεθεὶς ἐν τῷ τίτλῳ τῆς συλλογῆς τοῦ Ζαχ. Σκορδυλίου ἀπεπλάνησε τοὺς ἀσχοληθέντας περὶ τῶν δύο τούτων συλλογῶν· ἄλλοι μὲν ἐξέλαβον συλλογέα τῆς ἐκθέσεως τὸν μέγαν ρήτορα Μανουὴλ τὸν Κορίνθιον.⁴ ἄλλοι δὲ τὸν αἰῶνάς τινες πρὸ αὐτοῦ ἀκμάσαντα Μανουὴλ τὸν Ὀλόβολον,⁵ γράψαντα εἰς ἀρχαίαν γλῶσσαν τὴν ἔκθεσιν, παραφράσαντα δ' αὐτὴν τὸν Σκορδύλιον ἐπὶ τὸ ἀπλουστέρον. Ὁ Βελούδος λέγει τὸν Ξανθίνον μέγαν ρήτορα,⁶ ὁ δὲ Χρ. Φιλητᾶς, ἀπορίξ κατεχόμενις περὶ αὐτοῦ, ἀνεμνήσθη τοῦ ἐν ἔτει 1638 ὑπογραφέντος πρὸς Μανουὴλ μεγάλου χαρτοφύλακος, καὶ κατ' ἀκλουθίαν εἶκασεν ὅτι νεώτατος συνέγραψε τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἔκθεσιν.⁷ Οὗτος ἐπλανήθη καὶ διότι τὸν ἐν τῷ τίτλῳ τῆς Ἐκθέσεως μνημονευόμενον οἰκουμενικὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν ἐξέλαβε τὸν ἀπὸ Λαρίσσης, τὸν δις πατριαρχεύ-

1. *A. Π. Βρετός*, Νεοελ. Ἀθήν. 1854, Α', σ. 12, ἀρ. 28, κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Cave. Ὁ Μ. Γεδεῶν ἀναφέρει ἔκδοσιν ἔτει 1863, παραπέμπων εἰς τὴν 314 σ. τοῦ Ἑλληνομνήμονος· ἀλλ' ἐκεῖ ὁ Χρ. Φιλητᾶς ἀναφέρει ἔκδοσιν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἄλλου τινὸς ἔργου, εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ ὁποῦο ὑπάρχει μνεία τοῦ Ζ. Σκορδυλίου. Ὁ Σάθας, ἀντιγράψας τὰ παρὰ Ζαβίρα, διττῶς ἐλανθάσθη, ἔτος μὲν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Εἰρμολογίου ἔχει 1753, ἐπώνυμον δὲ τοῦ Μανουὴλ Ξανθίνου ἀντὶ Ξανθίνου.

2. Κατὰ τὰ ἔτη 1780, 1800, 1811. *A. Π. Βρετός*, Ν. Φ. Α' σ. 102, ἀριθ. 291.

3. *Χριστόφορος μοναχός*, Κανονικὸν κτλ. ἐν Κ/πόλει, αὐ', σ. 97, σημ. 1.

4. *Σάθας*, Ν. Φ. σ. 124. *Fabricius*, B. G. XI, σ. 668. *H. Μουστοξύδης*, Ἑλληνομν. σ. 313.

5. *Fabricius*, B. G. XI. σ. 666. *H. καὶ κατ' αὐτὸν Σ. Α.* ἐν σ. 17 τοῦ Σχεδιάσματος τοῦ *Παρανίκα*. Ὑπεδειχθη τὸ λάθος ὑπὸ Μουστοξύδου ἐνθ' ἀν. καὶ *M. Γεδεῶν*, Ἐκκλ. Ἀλφθ. Ε', σ. σ. 37.

6. Ἐν ἐπιστολῇ πρὸς Μ. Γεδεῶν, ἐνθ. ἀν.

7. Ἐν σελ. 312 τοῦ Ἑλληνομνήμονος.

σαντα μεταξύ τῶν ἐτῶν 1571—1595, ἀντί τοῦ ἀπὸ Σοφίας (1520—1546), κακίστας τὸν Σκορδύλιον ἢ ὡς ἀμελήσαντα κατὰ τὰς ἀνατυπώσεις τοῦ ἔργου νὰ μεταβάλῃ τὸ τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ ὄνομα, ἢ ὡς ἀσμενίζοντα εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ πρώτου ἀξιώματος ἐναντίον τῆς ἀληθείας,¹ ὑποπεσῶν ἅμα καὶ εἰς ἐτέραν πλάνην, διότι ἐξέλαβε τὸν ὄρισμὸν τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου ὡς ἀπευθυνθέντα οὐχὶ εἰς τὸν Ἐσθρινόν, ἀλλ' εἰς τὸν Σκορδύλιον. Πᾶσαι αὗται αἱ γνώμαι πίπτουσι, τὸ δὲ βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Μανουὴλ Ἐσθρινός, ἱεροδιάκονος καὶ μέγας χαρτοφύλαξ συνέθετο τὴν πραγματείαν ταύτην ὀρισμῶ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ ἀπὸ Σοφίας, ἐγκρίσει αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν, οὐχὶ τύποις, ἀλλ' εἰς χρῆσιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι ὁ Ζ. Σκορδύλιος, ἔξαρχος καὶ ἐπίτροπος ὢν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως (1555—1565), ἐξέδωκεν αὐτήν, περιλαβὼν ἐν ἰδίᾳ συλλογῇ, τὸ πρῶτον ἔτει 1564· αἱ δὲ μετέπειτα ἐκδόσεις ἦσαν ἀπλούστατα ἀνατυπώσεις τοῦ ἔργου, καὶ ἐπομένως οὐδεμίᾳ μεταβολῇ ἐπετρέπετο. Κατὰ τὴν πρώτην ἐκδοσιν, ἔτει 1564, ὁ Μ. Ἐσθρινός ἐξῆ, ἀποβαλὼν τὸ ὄφρικιον τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος, μείνας δ' ἱερεύς, μέλλων νὰ ἐφησυχάσῃ ἢ καὶ ἐφησυχάσας εἰς τὴν ἐν Γαλατίσᾳ ἱερὰν μονὴν τῆς ἀγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, ἧς ἦτο εἰς τῶν ἀδελφῶν, ὡς εἶδομεν. Τεκμαιρόμεθα ταῦτα ἐκ τοῦ ἐπομένου εἰς αὐτὸν ἐπιγράμματος τοῦ ἐκδότου τῆς ἐκθέσεως:

ΖΑΧΑΡΙΟΥ ΙΕΡΕΩΣ

Χαρτοφύλαξ πάρος ἀγχισειᾶς πείσματα ἴλυον
ἐρμείη τέχνη· νῦν δ' ἱερεὺς ἀλιτρός.

Ἐντίγραφον τῆς συλλογῆς ταύτης τοῦ Σκορδύλιου, φιλοπονηθὲν ὑπὸ Στυλιανοῦ Ρίκη Κερκυραίου, καὶ σφζόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Τουρίνου φέρει χρονολογίαν « ἐν ἔτει ἀφῆλ', ὀκτωβρίου ιγ' »· ὁ Μουστοξύδης² λέγει ὅτι τὰς δεκάδας παρήλλαξεν ὁ ἀντιγραφεὺς, ἀλλὰ πιθανώτερον, νομίζομεν, ἐτυπώθη ἢ ἀνεγνώσθη κακῶς ἢ ἐν τῷ χειρογράφῳ χρονολογία ἀφῆλ' ἢ μᾶλλον ἀφῆλ'. Εἰς τὸ προτελευταῖον φύλλον τῆς ἐκ-

δόσεως τοῦ 1564 ἀναγινώσκονται τὰς ἐξῆς: «Τὰ παρόντα συνοικέσια ἐτυπώθη ἐνετίσθιν ἐν οἰκίᾳ Ἰακώβου τοῦ Λεονγκίνου... συλλογῇ καὶ ἐπιμελείᾳ Ζαχαρίου ἱερέως Σκορδύλιου τοῦ Κρητός... ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς ἐνσάρχου οἰκονομίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀφξδ' ἐν μηνὶ ἐκατομβαιῶνι» (=1564, Ἰουνίῳ). Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τῆς τοῦ 1588 ἐκδόσεως ταῦτα: «Τὰ παρόντα συνοικέσια ἐτυπώθη ἐν ἐνετίαις ἐν οἰκίᾳ Πέτρου τοῦ Τζανέτου καὶ ἐπιμελείᾳ Γεωργίου ἱερέως Βλαστοῦ κρητός, τοῦ ἐπονομαζομένου Πουνιαλέτου, ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς ἐνσάρχου... ἀφῆλ'»¹ ἐκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι ἦτο μακαρίτης τότε ὁ Σκορδύλιος. Ἀντίτυπον τῆς πραγματείας ταύτης εὐρισκόμενον, ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσεῖῳ, ὁ Legrand θεωρεῖ τυπωθῆν ἔτει 1593.² Ἡ ἐκδοσις αὕτη ὡς καὶ ἡ τοῦ 1564 φέρουσι προσωπογραφίαν, ὁμοίαν τῇ ὑπαρχούσῃ εἰς τὴν ἔτει 1563 τυπωθεῖσαν συλλογῇ ἐπιγραμμάτων κτλ. ἐπιμελείᾳ τοῦ Σκορδύλιου, ἐκατέρωθεν τῆς ὁποίας φέρονται τὰ γράμματα ΠΖ. Ὁ Legrand ἀναδημοσιεύσας τὴν εἰκόνα, πιθανὴν σημασίαν τῶν γραμμάτων λέγει *Πρόσωπον Ζαχαρίου*³ βέβαιον ἡμεῖς νομίζομεν Παπᾶ Ζαχαρίας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ Μανουὴλ Ἐσθρινοῦ καὶ τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ ἔχομεν ἡμεῖς γνωρίσει καὶ παραθέτοντες αὐτά, σημειοῦμεν ὅτι ὁ Ἰω. Βελουδὸς ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τοῦ Legrand ἀπεκρίθη ὅτι οὐδεμίαν ἐν τοῖς χειρογράφοις αὐτοῦ εὔρε σημειώσεις, δυσκολωτάτην δὲ πιστεύει καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τοιαύτης [Legrand, B. Hel. II, σ. 1, σημ. 1].

8. «Περὶ τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πότους χρόνους ἐξῆσε(ν) καθένας εἰς τὸν θρόνον» ἐπιγράφεται: τὸ τβ' κεφάλαιον περιέχει δὲ τὰς ἐπομένας χρονολογίας σημειώσεις περὶ τῶν κατὰ τὰ ἔτη 1311-1333 πατριαρχευσάντων, τὰς ὁποίας, καίπερ ἀσφῶς ἐκτεθειμέναι, εὐρισκόμεν ὅμως ἀξίας μνείας, ὡς συμπληρούσας τὰ κατὰ τὴν περίοδον ἀκριβῶς ταύτην ὑπάρχοντα κενὰ εἰς τοὺς πατριαρχικούς Καταλόγους τοῦ Ματθαίου Κηάλλα καὶ τοῦ Φιλίππου Κυπρίου· αὗται δ' εἰσί: «*Νήφων*· χρόνους γ' καὶ μῆ-» νας . . . καὶ ἐξεβλήθη· κατὰ μῆνα ια' τοῦ » Ἀπριλίου τῆς η' ἰνδικτιῶνος· κατὰ τὴν ιβ'

1. Αὐτόθι.
2. Μουστοξύδης, Ἑλληνομν. σ. 307. Σάβας, Ν. Φ. σ. 168/6. Pasini, Catal. κτλ. I, 258, ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει τοῦ σημειώματος ἔχει ἔτος τὸ αὐτὸ, δι' ἀριθμῶν δὲ 1536.

1. Legrand, B. H. τ. II, σ. 51.
2. Αὐτόθι, σελ. 88.
3. Αὐτόθι, τόμ. I. σελ. 315.

» τοῦ Μαΐου μηνὸς τῆς ιγ' ἰνδικτιῶνος ὁ Γλυ-
 » κὺς Ἰωάννης, λογοθέτης τῆνικαῦτα τοῦ
 » δρόμου· παρητήσατο κατὰ τῆς ια' Μαΐου
 » τῆς ιδ' ἰνδικτιῶνος. Κατὰ τὴν κβ' Μαρτίου
 » τῆς γ' ἰνδικτιῶνος Γεράσιμος· χρόνον α'.
 » Μετὰ χρόνους β', μῆνας ζ' καὶ ἡμέρας ια',
 » κατὰ τὴν τοῦ Νοεμβρίου τῆς ζ' ἰνδικτιῶ-
 » νος ἡμέρα(ν) γ', ὁ ἀγορεύτης Ἡσαΐας, χρό-
 » νους δέκα». Συνδυάζοντες τὰς σημειώσεις
 ταύτας πρὸς τὰς ἐκδοθείσας ὑπὸ τοῦ Λαββέου
 ἐκ κώδικος τῆς Κλαρομοντανῆς βιβλιοθήκης,
 τὰς ἀναδημοσιευθείσας ὑπὸ τοῦ Ἀνσέλμου
 Βανδουρίου (Imp. Orient., not. 576) ἔχο-
 μεν τὸν ἐπόμενον χρονολογικὸν πατριαρχικὸν
 πίνακα: *Νήφων*· ἔτη τρία καὶ μῆνας δέκα,
 ἀπὸ τῆς 11 Ἀπριλίου 1310 (η' ἰνδ.) ἕως
 Φεβρουαρίου 1314. Χηρεία (βραχυχρόνιος,
 κατὰ Γεδεών, Π. Π., σ. 414) ἀπὸ Φεβρουα-
 ρίου 1314 ἕως τῆς 11 Μαΐου 1315. Ἰωάν-
 νης ὁ Γλυκὺς· ἔτη τέσσαρα, ἀπὸ τῆς 12
 Μαΐου 1315 (ιγ' ἰνδ.) ἕως τῆς 11 Μαΐου
 1319 (β' ἰνδ. ἀντὶ ιδ'). Χηρεία (ἀμνημόνευ-
 τος παρὰ Γεδεών) ἀπὸ τῆς 12 Μαΐου 1319
 ἕως τῆς 21 Μαρτίου 1320. *Γεράσιμος*· ἔτος
 ἓν καὶ μὴν εἰς, ἀπὸ τῆς 22 Μαρτίου 1320
 ἕως τῆς 19 Ἀπριλίου 1321, ὅτε κατὰ Γρη-
 γορᾶν ἀπέθανε. Χηρεία (τριακοντάμηνος παρὰ
 Γεδεών, Π. Π., σ. 417), ἔτη δύο, μῆνες ἑπτὰ,
 ἡμέραι ἑνδεκά, ἀπὸ 21 Ἀπριλίου 1321 ἕως
 τῆς 30 (λ' ἀντὶ γ') Νοεμβρίου 1323 (ζ' ἰνδ.)
 Ἡσαΐας· ἔτη δέκα, ἀπὸ τῆς 1ης Δεκεμβρίου
 1323 μέχρι Δεκεμβρίου τοῦ 1333 ἔτους.

9. Ἐκ τοῦ προοιμίου τοῦ Μαλαξοῦ μαν-
 θάνομεν ὅτι προέβη εἰς τὴν μετάφρασιν εἰς
 κοινὴν γλῶσσαν τῶν ἱερῶν κανόνων, διότι καὶ
 ἄλλοι πρὸ αὐτοῦ ἐπεχείρησαν τοῦτο· ἀγνω-
 στον ποῖοι ἦσαν οὗτοι· ὁ Μ. Γεδεών ἐν πρα-
 γματείᾳ «αἱ παρ' ἡμῖν συλλογαὶ τῶν ἱερῶν
 κανόνων κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους» (ἐν
 τῇ Ἐκκλησ. Ἀληθείᾳ, τ. Η', 1887/8 σ.
 6 κ. ἐ.) θεωρεῖ τὸν Μαλαξὸν πρῶτον συλλο-
 γέα, παρατρέχων ἀνωλύμου τινὸς νομικὴν
 συλλογὴν, γραφεῖσαν φθίνοντος τοῦ ΙΕ' ἢ
 ἀρχομένου τοῦ ΙΣ' αἰῶνος, σφζομένην δ' ἐν
 τῇ ἱερᾷ τῶν Ἰβήρων μονῇ, ἐν Ἀγίῳ Ὁρει.
 Ἡ μεγάλη πληθὺς τῶν σφζομένων ἀντιγρά-
 φων τῆς συλλογῆς ταύτης τοῦ Μαλαξοῦ, πολ-
 λαπλασιαζομένων οὐχὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου,
 ὡς τινες ἀναποδείκτως λέγουσιν, ἂν καὶ μαρ-
 τυροῦσιν ὅτι εἶχεν οὗτος καὶ τὴν ἀντιγραφὴν
 βιοποριστικὸν ἔργον, ἀλλ' ὑπὸ διαφορῶν κατὰ
 διαφοροῦς ἐποχὰς ἐν διαφοροῖς τόποις, ἀπο-

δείκνυσι τρανότατα καὶ τωρότατα, ὅτι ὁ ὀρ-
 θόδοξος τῆς Ἀνατολῆς κλῆρος ἠγνόει νὰ κυ-
 βερᾷ τὸ ἐκκλησιαστικὸν σκῆφος οὐχὶ αὐθαι-
 ρέτως καὶ ἄνευ πυξίδος, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει
 τῶν κανόνων, τοὺς ὁποίους ἐθέσπισαν οἱ ἅγιοι
 Ἀπόστολοι, αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι καὶ οἱ
 θεοὶ Πατέρες καὶ ἡρμῆνευσαν μεταγενέστεροι
 σοφοὶ καὶ ἱεροὶ ἄνδρες. Ἡ πρωτότυπος γλῶσσα
 τοῦ κειμένου αὐτῶν, ἐπειδὴ, ἔνεκα τῶν διὰ
 μέσου τῶν αἰῶνων περιστάσεων καὶ ἀτασθα-
 λιῶν, δυσνόητος καὶ ἀκατάληπτος εἶχεν ἀπο-
 βῆ, χρησιμώτατον ἔργον ἔπραξεν ὁ Μαλαξὸς
 συμπήξας αὐτὸ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, τὴν
 λαλουμένην καὶ παρὰ πάντων ἐννοουμένην,
 καὶ διὰ τοῦτο ἀπλήστως ἀντεγράφη καὶ ἐκυ-
 κλοφόρησε, καίπερ ἐνέχον μύθους τινὰς καὶ
 προλήψεις, κρατούσας ἴσως κατὰ τοὺς χρό-
 νους τῆς συμπήξεως, μὴ ἐξοβελισθείσας δ' ἐ-
 ρεξῆς ὑπὸ τῶν διαφορῶν ἀντιγραφῶν. Ἡ
 ἀκμὴ τοῦ ἔργου διετηρήθη μέχρι τέλους σχε-
 δὸν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· ἐν ἔτει 1787 ὁ ἐκ Δη-
 μητσάνης ἱερομόναχος Ἀγάπιος ἐξέδωκεν ἐν
 Βενετίᾳ «συλλογὴν Κανόνων», προβάς εἰς
 τοῦτο διὰ τὸ ἀπατάσθαι πολλοὺς ὑπὸ πολ-
 λῶν καὶ διαφορῶν χειρογράφων τινῶν Κανο-
 νικῶν, μύθους ὀθνεῖους μᾶλλον ἢ κανόνας
 θεοῦς ἐχόντων», ὡς ἐν τῷ προλόγῳ γράφει,
 λέγων καὶ ταῦτα: «τὰ ἀνώνυμα ἐκεῖνα Καν-
 ονικὰ βλάβην οὐ τὴν τυχοῦσαν τοῖς μετερ-
 χομένοις αὐτὰ καὶ ἀπάτην ἐμποιοῦσι»¹
 παρὰ ταῦτα, ἅτινα ἴσως εἶχον καὶ σκο-
 πὸν συστατικὸν ὑπὲρ τῆς ἰδίας συλλογῆς «ἵνα
 τὴν κτῆσιν αὐτῆς ἀπόνως καὶ εὐώνως κοινὴν
 καταστήσῃ τοῖς ὀρθοδόξοις», τὸ ἔργον τοῦ Μα-
 λαξοῦ εὐρείαν εὐρε κυκλοφορίαν, ποθητὸν γενό-
 μενον κτῆμα, διότι περιελάμβανε καὶ θέματα
 ἱστορικὰ καὶ χρονολογικά, καὶ κεφάλαια περὶ
 μνηστείας, γάμων, κληρονομίας, τύπους δια-
 ζυγίων, διαθηκῶν, ἐπιστολικῶν τίτλων με-
 ταξὺ τῶν διαφορῶν βαθμῶν τοῦ κλήρου καὶ
 τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων καὶ λοιπά, ὡς ἐν
 τῷ πινάκι ἐξετέθησαν. Ἐὰν πιστῶς καὶ ἀκρι-
 βῶς ὁ Μαλαξὸς ἡρμῆνευσεν εἰς τὴν κοινὴν
 φράσιν τὰ κείμενα δὲν ἐξετάζομεν, ὅχι μόνον
 διότι τοιαύτη ἔρευνα θρησκευτικῶν θεμάτων
 ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Συλ-

1. *Zach. von Lingenthal*, ἐνθ. ἀν., σ. 41. *Μ. Γεδεών*, Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Η' 1887/8, σελ. 16. *Ε. Καστόρχης*, περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ ἑλλην. σχολῆς, ὅστις λέγει ὅτι ὁ ἐκδότης «εἰδέμενε δωρεὰν εἰς τὰς ἀπανταχῶς ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια» τὸ βιβλίον.

λόγου, ἀλλὰ καὶ διότι αὐτὴ ὑπερβαίνει τὰς ἡμετέρας γνώσεις. Τὴν χρησιμότητα τοῦ ἔργου ὁμολόγησαν οὐχ ἤττον καὶ νεώτεροι. Λέων ὁ Ἀλλάτιος ἐπεκαλέσθη αὐτό· ὁ δὲ Lingenthal γράφων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Βυζαντινοῦ δικαίου περὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου πλειστάκις ἀναφέρεται εἰς τὸν Μαλαξὸν ὡς συμπήξαντα τὴν συλλογὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει βυζαντινῶν μόνον πηγῶν.¹ Λέγων δὲ ὁ αὐτὸς νομομαθής, ὅτι ἀπὸ τὸν Μαλαξὸν δὲν περιέμενεν ὑψηλότερον ἔργον,² δὲν γνωρίζει ἡμῖν ἐκ ποίας ἀπόψεως ἐπήγαγε τὴν τοιαύτην κρίσιν· ὁ Μαλαξὸς οὐδὲν ἄλλο προϋτίθετο εἰμὴ νὰ καταστήσῃ καταληπτοὺς τοὺς ἱεροὺς κανόνας εἰς τοὺς μὴ ἐννοοῦντας τὴν ἀρχικὴν τούτων γλῶσσαν· διέγνω τὴν χρησιμότητα τῆς παραφράσεως εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν δύο ὄλους αἰῶνας πρὸ τοῦ Ἀγαπίου καὶ τοῦ Νικηδόμου τοῦ Ἀγιορείτου, τοῦ ἐκδότου τοῦ «Πηδαλίου» (1800), καὶ μάλιστα ἐκείνων τῶν κανόνων, ὅσοι ἦσαν κυρίως κατάλληλοι καὶ σημαίνοντες, ἐν αἷς περιστάσεσι διετέλει ὁ ὀρθόδοξος λαός, πρὸς ἐμπέδωσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ παραδόσεων καὶ λειτουργίαν τῶν διατάξεων τοῦ παρ' αὐτῷ κρατοῦντος οἰκογενειακοῦ δικαίου. Διὰ ταῦτα μετ' ἐπαίνου καὶ εὐγνωμοσύνης διατηρήσομεν τὴν μνήμην αὐτοῦ.

Α'

Μνεῖται πηγῶν καὶ κεφάλαια, ἐν οἷς αὐταὶ φέρονται.

- *Αθανασίου, πατριάρχου Ἀλεξανδρείας· α', ιη', ρδ', ρπ', ριζ', σοζ'.
- *Αθανασίου, πατριάρχου Κ/πόλεως· ριζ'.
- *Αλεξίου Κομνηνοῦ, αυτοκράτορος· κς', ρκ', ρμζ'.
- *Αναστασίου, πατριάρχου Ἀντιοχείας· ικη', ικθ'.
- Αναστάσιου (ἀββᾶ), Σιναΐτου· κη', σκδ', σλβ', σνη', σνθ', σξβ', σξζ'.
- *Ανδρονίκου Παλαιολόγου, αυτοκράτορος· ριζ'.
- *Αποστολικοὶ κανόνες [πλειστάκις].
- *Αρμενοπούλου [ὁμοίως].
- *Αρσενίου, πατριάρχου Κ/πόλεως· ρλε'.
- Βαλσομῶνος, πατριάρχου Ἀντιοχείας [πλειστάκις].
- Βασιλείου = Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου καὶ Βασιλείου, αυτοκράτορων.
- Βασιλείου, τοῦ Μεγάλου· ιδ', νθ', ρλδ' ρμθ', ροδ', ρπβ', σ'.
- Βιβλιοθήκης, τῆς ἐν Θεσσαλονίχῃ ἁγ. Σοφίας· λγ'.
- Βλαστάρεως, Ματθαίου [πλειστάκις] — τοῦ νομοθέτου (;)· ριζ'.

- Γερμανοῦ, πατριάρχου Κ/πόλεως· οβ', ρη', ρμς', σοδ', σοε', σπβ', σια'.
- Γεωργίου, πατριάρχου Κ/λεως τοῦ Ξιφιλίνου· σπγ'.
- Γρηγορίου, Θεολόγου· ε', ρμη'.
- Γρηγορίου, Νύσσης ἐπισκόπου· οβ', σκζ'.
- Γρηγορίου, Ρώμης πάπα, τοῦ Διαλόγου· ριδ'.
- Διονυσίου, πατριάρχου Ἀλεξανδρείας· ρδ'.
- Διονυσίου, Κων/πόλεως· ρογ'.
- *Ἡλιού, Κρήτης ἐπισκόπου· ιδ'.
- *Ἡσαίου, μοναχοῦ καὶ ἐγκλείστου· ριε'.
- Θεοδώρου, Στουδίτου· σιγ'.
- *Ιουστινιανοῦ, αυτοκράτορος· κε', ος', σλη', σλθ'.
- [Ἰσαακίου Ἀγγέλου, αυτοκράτορος· παρὰ Σγούτα κεφάλ., β'].
- *Ἰωάννου, πατριάρχου Ἀντιοχείας· ιε'.
- *Ἰωάννου, Δαμασκηνοῦ· σκς'.
- *Ἰωάννου, Ζωναρά· ιγ', ις', λγ', ξ', σκ', σμα'.
- *Ἰωάννου, πατριάρχου Κ/πόλεως, τοῦ Νηστευτοῦ [πλειστάκις].
- *Ἰωάννου, πατριάρχου Κ/πόλεως, τοῦ Χρυσσοτόμου· λ', λα', λθ'.
- *Ἰωάσαφ, πατριάρχου Κ/πόλεως· σση'.
- Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου καὶ Βασιλείου, αυτοκράτορων [πλειστάκις].
- Λέοντος, αυτοκράτορος, τοῦ Σοφοῦ· ρκζ', ρλς', ρμζ', ροδ', ρπδ'.
- Λέοντος, πατριάρχου Κ/πόλεως· ρλε'. — τοῦ Στυπῆ αὐτόθι.
- Λουκά, πατριάρχου Κ/πόλεως· ις', ρλα', σκα'.
- Μακαρίου, πατριάρχου Ἀλεξανδρείας· σλα'.
- Μαλαξοῦ, Νικολάου, πρωτοπαπᾶ Ναυπλίου· σοβ'.
- Μανουήλ, μεγάλου ρήτορος τῆς Μ. Ἐκκλησίας· β'.
- Μανουήλ, αυτοκράτ., τοῦ Πορφυρογεννήτου· ρλα'.
- Μανουήλ, τοῦ Ξανθινοῦ, μεγάλου χαρτοφύλακος· ρμε'.
- Μαξίμου, τοῦ Ὁμολογητοῦ· ιιδ'.
- Μάρκου, ἱερομονάχου· σμζ'.
- Μάρκου, πατριάρχου Ἀλεξανδρείας· ξβ'.
- Μελετίου, μοναχοῦ· σκε'.
- Μιχαήλ, τοῦ Χούμνου, ἐπισκόπου Θεσ/νίκης· ρλδ'.
- Μιχαήλ, πατριάρχου Κ/πόλεως· λη', ρλε'.
- Νικηφόρου, πατριάρχου Κ/πόλεως, τοῦ Ξανθοπούλου· μγ', ις', ρ', ρθ', ρνβ', ρπβ', σιθ', σμζ', σιδ'.
- Νικήτα, ἐπισκόπου Ἡρακλείας· νδ', ρκε', ρογ'.
- Νικολάου, πατριάρχου Κ/πόλεως· ρλγ', ρμθ'.
- Ξιφιλίνου = Γεωργίου.
- Ξανθοπούλου· σλγ'.
- Πατερικιοῦ, βιβλίου· λθ', ρις', ρξ', σπ', σπδ'.
- Πατρικίου· ρξ'.
- Σάββα, τοῦ ἡγιασμένου· σμζ'.
- Συμεών, τοῦ θαναματοῦ ὄρους· σμε'.
- Συμεών, ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης [πλειστάκις].
- Συνόδων οἰκουμενικῶν [ὁμοίως].
- Τιμοθέου, πατριάρχου Κ/πόλεως· ργ', ρδ', σμς'.
- Φιλοθέου, » » σιδ'.
- Φωτίου, » » ι'.

1. Ἡ πραγματεία ἐν *Θέμιδος*, τόμ. Ζ', σελ. 324-382 ἐδημοσιεύθη.

2. *Zach. von Lingenthal*, ξθ' ἀν. σ. 5.

Β'

(Διετηρήθη ἡ τοῦ χειρογράφου ὀρθογραφία).

**Πίναξ ὄν Θεῶ ἁγίῳ τοῦ παρόντος νομοκρίτου· μάλ्लιότα
καὶ μεγίστων :**

	Χειρόγρ. Ε. Φ. Σ.	᾽Εκδόσις Σύγγρα	᾽Εκδόσις Lingenthal
᾽Οτι ἡ ἁγία τριάς ἔναι εἰς τρεῖς χαρακτῆρας· πλὴν δὲ ἕνας Θεός· ἄλλ' οὐχί τρεῖς· οὐδὲ διαμερισμένη ἀπ' ἀλλήλων.— Θεολογία πολλῶν διδασκάλων	α'		
Περὶ ἡμῶν τῶν χριστιανῶν ὅταν προσκυνοῦμεν πῶς ἔχωμεν χρέος νὰ κάμνωμεν τὸν σταυρόν μας· καὶ τί δηλοῖ ὁ σταυρὸς ὁποῦ κάμνομεν εἰς τὸ σῶμα ἡμῶν. — <i>Μανουήλ τοῦ μεγάλου ρήτορος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας</i>	β'		
Περὶ κριτοῦ τί νὰ εἰκονίξει νὰ ἔχει.— <i>Ματθαίου</i>	γ'	α'	β'
Περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ τοῦ ποιεῖν δικαιοσύνην ὁ κριτῆς	δ'	β'	γ'
Περὶ νόμου καὶ τί ἔστι νόμος.— <i>Ματθαίου</i>	ε'	γ'	δ'
Περὶ συνηθείας ὁποῦ νὰ ἔναι εἰς Κάστρον.— <i>Ματθαίου</i>	ς'	δ'	ε',ς'
Περὶ τῆς κωνσταντινουπόλεως πῶς ἐκαλεῖτο τὸ πρῶτον· καὶ τὴν σήμερον διατὶ λέγεται Κωνσταντινούπολις	ζ'		η'
Πότε ἐδόθη τοῦ πατριάρχου νὰ χειροτονεῖ τοὺς μητροπολίτας	η'	ε'	θ'
Διὰ ποῖαν αἰτίαν χειροτονεῖ ὁ Ἡρακλείας τὸν πατριάρχην, καὶ οὐχὶ ἄλλος	θ'	ς'	ια'
Περὶ ἐκείνου ὁποῦ θέλη νὰ γένη ἀρχιερεὺς, ἱερεὺς, ἢ διάκων καὶ κατηγορηθῆ	ι'	ζ'	ιε'
Ἐὰν λάβῃ τινὰς ἀρχιερωσύνην ἢ ἱερωσύνην, ἢ ἄλλον ἐκκλησιαστικὸν χάρισμα, ἢ μεφλουρία· ἢ παρακάλεσιν ἀρχόντων, ἢ δυναστεία	ια'	η'	ις'
Περὶ ἱερωμένων ἐὰν πορνεύσουν, ἢ κλεψουν ἢ κάμουν ὄρκον ψέματα	ιβ'	θ'	κ'
Περὶ ἱερέων καὶ διακόνων· ὅτι νὰ μηδὲν κάμουν κανένα ἐκκλησιαστικὸν χωρὶς θέλημα τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν	ιγ'		κε'
᾽Οτι οὐδένας τῶν ἱερωμένων ὁποῦ δὲν ἔχει γυναῖκα νὰ μηδὲν κατοικεῖ μετὰ ἄλλης· καὶ ἐὰν λεγθῆ ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως καὶ δὲν τὴν ἐδιώξῃ κα(τόπιν);	ιδ'	ιδ'	λ'
Περὶ κατηγορίας ἐπίσκοπων καὶ κληρικῶν καὶ ποίους ἀνθρώπους δέχονται εἰς κατηγορίαν καὶ ποίους δὲν δέχονται	ιε'	ιε'	λα'
᾽Οτι οἱ κατηγοροῦντες τὸν ἀρχιερέα νὰ ἦναι ἀνεπίληπτοι	ις'	ις'	λβ'
᾽Οτι πόσοι ἀρχιερεῖς θέλουν νὰ εἶναι ὅταν κρίνουν ἀρχιερέα καὶ πόσοι εἰς ἱερέα, καὶ πόσοι εἰς διάκονα	ις'	ις'	λγ'
Περὶ ἀρχιερέος ὁποῦ νὰ ἔναι εἰς κατηγορίαν καὶ νὰ κρίνεται· καὶ ἀπεστείλῃ ἢ σύνοδος· πρῶτον· δεύτερον· καὶ τρίτον μύνημα καὶ δὲν ὑπάγῃ νὰ ἀποκριθῆ	ιη'	ιη'	λδ'
᾽Οτι ἐὰν εὐρίσκειται εἰς κατηγορίαν χωρὶς νὰ γένη κρίσις τῶν ἀρχιερέων δὲν τὸν ἐβγάδουν ἐκ τοῦ θρόνου αὐτοῦ	ιθ'	ιθ'	λε'
Περὶ τοῦ κατηγοροῦντος ἐπίσκοπον εἰς πολλὰ ἐναντία καὶ δὲν δυνηθῆ νὰ ἀποδείξῃ κανένα ἐξ αὐτά	κ'	κ'	λες'
᾽Οτι εἰς κρίσιν νὰ μηδὲν φέρῃ ἀίρετικὸν μάρτυρα· οὐδὲ ἄπιστον· οὐδὲ ἕνα πιστόν· εἰ μὴ δύο καὶ τρεῖς ἀξιόπιστους· καὶ εἰς κατηγορίαν πέντε	κα'	κα'	λες'
Περὶ κατηγορῶν ὅτι νὰ μηδὲν φέρουν μάρτυρας οἰκειακοὺς	κβ'	κβ'	λη'
Περὶ τοῦ ἔχοντος ὑπόθεσιν νὰ μηδὲν φέρῃ μάρτυρας συγγενεῖς του	κγ'	»	λθ'
᾽Οτι ἀξιόπιστοι κάμνῃ χρεῖα νὰ εἶναι οἱ μάρτυρες· καὶ ποῖοι ἐμποδίζονται νὰ μηδὲν μαρτυροῦν· καὶ ποῖοι δὲν ἐμποδίζονται	κδ'	κγ'	μ'
Περὶ ἱερέως ἐὰν ψευδομαρτυρήσῃ: Ἰουστινιανοῦ τοῦ βασιλέως	κε'	κδ'	μα'
Περὶ ἱερέως ὁποῦ νὰ ἐναντιωθῆ τὴν ὑπογραφήν του	κς'	»	»
Περὶ ἀρχιερέων ἐὰν ἐκάθησαν τιναν ἀρχιερέα, καὶ ἐγένετο δευτέρα κρίσις· καὶ φανῆ ἀνάτιος ὁ ἀρχιερεὺς ὁποῦ ἐκαθηρέθη	κς'	κθ'	μς'
Περὶ τῶν ἀναξίως εἰς ἀρχιερωσύνην ἐλθόντων	κη'		νγ'
Περὶ ἀναθέματος	κθ'	λβ'	νε'
Περὶ τοῦ ἀφορισθέντος δικαίως· ἢ ἀδίκως παρὰ τοῦ ἀρχιερέως νὰ μηδὲν καταφρονήσῃ τὸν ἀφορισμόν	λ'	λγ'	νε
Περὶ ἱερωμένων, ἐὰν ἀφωρέσουν τινὰν χωρὶς (αἰτίαν)	λα'	λδ'	νες'
Περὶ τῶν συνευχομένων μετὰ τοῦ ἀφωρισμένου	λβ'	λε'	ρηγ'
Περὶ ἀφωρισμένου πῶς γινώριζεται μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ πόθεν ἀφωρίσθη	λγ'	λς'	ξ'
Περὶ ἀφωρισμένων τοὺς ὁποίους ἀφωρίζουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ μετὰ θάνατον εὐρίζονται λευμμένα τὰ σώματα αὐτῶν	λδ'	λη'	ξγ'

Περὶ ἀποθαμένον ὁποῦ νὰ ευρεθῆ ἀκέραιον τὸ κορμὴ καὶ τρίχα νὰ μηδὲν . . .	λε'	λθ'	ξδ'
Περὶ ἀρχιερέως ὅτι νὰ ἔχει ἐξουσίαν εἰς πάντα τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα . . .	λς'		κδ'
Περὶ ἱερέως ἐὰν ἀργήσῃ αὐτὸν ὁ ἀρχιερεὺς αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς λειτουργήσῃ χωρὶς νὰ λάβῃ	λξ'	μα'	ξς'
Περὶ ἱερέως ἐὰν στανικῶς κουρευθῆ· ἢ μεγαλοσημήσει ἢ κάμει παραι(τησιον). . .	λη'	μη'	ση'
Περὶ ἀρχιερέων ἢ ἄλλου ἐκ τῶν ἱερέων ὁποῦ νὰ συνέρχεται εἰς ἀμαρτήματα· καὶ ὁ λαὸς νὰ τὸν ἀποφεύγῃ ἐξ αὐτοῦ. Ματθαίου	λθ'	μθ'	οθ'
Περὶ ἐπισκόπου· ἢ πρεσβυτέρου· ἢ διακόνου ὁποῦ νὰ ἱερουργήσῃ, καὶ δὲν μεταλάβῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων	μ'	νδ'	ι'
Περὶ τοῦ θέλοντος νὰ λάβῃ ἱερωσύνη χωρὶς νὰ ἐπάρῃ γυναῖκα	μα'	νε'	ια'
Περὶ κοσμικοῦ ἱερέως ὅτι δὲν κάμνη καλόγηρον	μβ'	νς'	ιβ'
Περὶ ἱερέως ὁποῦ νὰ ἔχει ἔχθραν καὶ λειτουργήσῃ	μγ'	νζ'	ιγ'
Περὶ ἱερέως ἐὰν ξεράσῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁποῦ λειτουργήσῃ	μδ'		ιδ'
Περὶ ἱερέως ἐὰν λειτουργήσῃ χωρὶς ἀντιμυσίου	με'	νη'	ρκδ'
Περὶ ἱερέως ἐὰν δὲν ψάλλει τὰς ὥρας αὐτοῦ καὶ λειτουργήσῃ	μς'	ξ'	ργ'
Περὶ ἱερέως καταδάτου.	μζ'	νθ'	ρβ'
Περὶ ἱερέως ὅτι δὲν κάμνη μόνος εὐχέλαιον.	μη'	ξ'	ρδ'
Περὶ τὸ ἐπάκις τῆς ἡμέρας ἦνεσά σε Κύριε· καὶ ποῖαι εἶναι αἱ ἐπτὰ αἰνέσεις . . .	μθ'	ξε'	
Περὶ κοσμικοῦ ὁποῦ νὰ διακρίνεται νὰ μεταλάβῃ ὑπὸ ἱερέως κοσμικοῦ	ν'	ξς'	ρι'
Περὶ παρθένου ἱερέως ἐὰν ὑπανδρευθῆ· ὁμοίως πρεσβυτέρας ἐὰν χηρεύσῃ	να'	ξξ'	
Περὶ πρεσβυτέρου ἐὰν ὁμολογήσῃ θεληματικῶς τὸ ἀμάρτημα ὁποῦ ἔκαμε πρὶν νὰ χειροτονηθῆ	νβ'	ο'	ρις'
Περὶ διακόνου ἐὰν πορνεύσῃ.	νγ'	οα	ριη'
Περὶ γυναικὸς ἐὰν κάμνη παιδί καὶ καταβάλῃ (Ling. διαβάλλει) ἱερέαν ὅτι μετ' αὐτοῦ ἔκαμε	νδ'	οβ'	ριθ'
Περὶ ἱερέως ἐὰν μοιχεύεται ἢ γυναῖκα του· ἢ καὶ λαϊκοῦ καὶ θέλει νὰ ἱερωθῆ . . .	νε'	οε'	ρκε'
Περὶ πρεσβυτέρας ἐὰν δυναστικῶς μολυνθῆ	νς'		ρκς'
Περὶ ἀρχιερέως, ἐὰν δεχθῆ ξένους ἱερεῖς χωρὶς συστατικὸν καὶ ἀπολιτικὸν γράμμα	νζ'	ος'	ρκζ'
Περὶ αἰχμαλώτου ἱερέως ἐὰν δέχεται χωρὶς συστατικὸν καὶ ἀπολιτικὸν	νη'		ρκθ'
Περὶ τῶν λαμβανόντων τόκους, ἢ ἱερωμένοι, ἢ καλόγεροι, ἢ καὶ λαϊκοί	νθ'	οζ'	ρλ'
Περὶ κληρικῶν ἐὼν σένουν ἐγγυηταὶ καθήρονται	ξ'	ση'	ρλα'
Περὶ τῶν δαιμονιζομένων, ὅπως νὰ μηδὲν γίνονται κληρικοί	ξα'	π'	ρλγ'
Περὶ ἱερέως ἐὰν λούγεται τῇ ἡμέρᾳ ἐκεῖνη ὁποῦ θέλει νὰ λειτουργήσῃ	ξβ'	πδ'	ρλζ'
Περὶ ἱερέως ἐὰν ἀνοίξῃ ἢ μίτῃ αὐτοῦ· ἢ τὰ δόντια· ὅταν θέλει νὰ λειτουργήσῃ . .	ξγ'	πε'	ρλη'
Ὅτι ἐὰν χειροτονεῖ ἐπίσκοπος· ἢ ἄλλος τοῦ ἱερατικοῦ ὁποῦ νὰ ἔχει βλάβη εἰς τὸ	ξδ'	πβ'	ρλε'
Περὶ ἀρχιερέως· ἢ τινος ἄλλου τῶν ἱερωμένων ὁποῦ ναφαντασθῆ τῇ ἡμέρᾳ ὁποῦ θέλει νὰ λειτουργήσῃ	ξε'	πς'	
Περὶ ἱερέων ὅτι νὰ ἀπέχουν ἐκ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ὅταν θέλουν νὰ λειτουργήσουν	ξς'	πζ'	ρλθ'
Περὶ ἱερῶν σκευῶν, καὶ ἱεροσυλίας.	ξζ'	πθ'	ρμβ'
Περὶ ἱερέως ὁποῦ νὰ ἐπιτῆ ἀπὸ τὸν θυμὸν του ὅτι νὰ γένη ἀσεβής· ἢ ἄλλος κοσμηκός, καὶ ἂν δύναται αὐτὸς ὁ ἱερεὺς νὰ ἱερουργεῖ	ξη'	ιβ'	ρμς'
Περὶ ἱερέως ἐὰν βλασφημήσῃ	ξθ'		ρμζ'
Περὶ ἀρχιερέως ἢ ἱερέως ἐὰν μεγαλοσημήσει	ο'	μη'	ος'
Περὶ ἱερωμένου ὅτι νὰ μηδὲν ἐξαγορευεῖ χωρὶς θέλημα τοῦ ἀρχιερέως ἐξόχος ἀνέναι ἀνάγκης ἐξαγορευεῖ	οα'		
Ἐὰν ἀφιερῶσι τινὰς εἰς ἐκκλησίαν, ἢ εἰς μοναστήριον πράγματα καὶ θέλει νὰ τὰ ἐπάρῃ ὀπίσω	οβ'	ιζ'	
Ὅτι τὰ τῶν μοναστηρίων καὶ ἐκκλησιῶν δικαιώματα ἀπαρασάλευτα εἶναι	ογ'	»	
Περὶ στολῆς μοναχικῆς· καὶ τοῦ καμιλαυχίου, τί σημαίνουν	οδ'	ιθ'	τπς'
Περὶ ἀσθενοῦς ὁποῦ νὰ γίνῃ καλόγηρος εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ.	οε'	ρα'	
Περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ καλόγηρου πῶς νὰ ἡμιασθοῦν· ἢ ἐὰν δὲν ἔχει παῖδας· ἢ ἔχει	ος'	ργ'	ρν'
Περὶ πατρὸς ὅτι νὰ μηδὲν ὑστερήσῃ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὸ μερτικὸν του διατὶ ἐγένη καλόγηρος.	οζ'	»	ρνα'
Περὶ τοῦ μὴ θάπτειν τὰ κορμιά τῶν ἀποθαμένων ἀν(θρώπων) μέρσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν	οη'	ρη'	ρνε'
Ὅτι νὰ μὴ βάλουν ζῶρον μέρσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ μείνη· εἰμὴ ἐξ ἀνάγκης . . .	οθ'	ρι'	ρνη'
Ὅτι τρώγουν καὶ πίνουν καὶ μένου μέρσα εἰς τὰς ἐκκλησίας κατὰ ἀνάγκης	π'	ρια'	ρξ'

Περὶ τοῦ πῶς δεῖ βαπτίζειν ὁ ἱερεὺς τὸ παιδίον	πα'	»	ρξα'
Περὶ νηπίων ἐὰν ἔναι ἀμφιβολία εἰς αὐτὰ ὅτι ἐβαπτίσθησαν: ἢ ὄχι	πβ'	ριθ'	ροδ'
Ὅτι τὸ παιδίον ὅταν τὸ βαπτίζεις εἰς τὴν κολυμβήθραν νὰ εὐλέπη κατ' ἀνατολάς	πγ'	ριγ'	ρξδ'
Περὶ τῆς θείας κολυμβήθρας καὶ ὅλα τοῦ παιδίου τί δηλοῦσι εἰς τὸ βάπτισμα ὁποῦ βαπτίζεται	πδ'		
Τί δηλοῖ ὁποῦ ἐκδύνου τὸ παιδίον	πε'	ριδ'	ρξε'
Τί δηλοῖ τὸ στρέψιμον τὸ ποῦ γυρίζου τὸ παιδίον δυσικὰ	πς'	ριε'	ρξς'
Περὶ τοῦ χρίσματος καὶ ἀλείμματος	πζ'	»	ρξζ'
Διατὶ βαπτίζομεθα εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος	πη'	ρις'	ρξη'
Περὶ τὰ σταυρώματα τί δηλοῦσι	πθ'	ριζ'	ρξθ'
Περὶ τῆς κουράς τοῦ παιδίου	ι'	»	ρο'
Περὶ τὰ νέα φορέματα ὁποῦ φορένη τὸ παιδί μετὰ τὸ βάπτισμα	ια'	»	ροα'
Περὶ τῶν βαπτιζομένων, ὅτι νὰ χρεῖουσι αὐτοὺς τὸ ἅγιον καὶ μέγα μῦρον	ιβ'	ριη'	ροβ'
Περὶ τῆς κολυμβήθρας τί εἰκονίζει	ιγ'	»	ρογ'
Περὶ παιδίου ἐὰν εὐρίσκειται εἰς νὰ ἀποθάνῃ καὶ ὁ ἱερεὺς βαπτίσῃ αὐτὸ καὶ δὲν ἔφθασε νὰ εἰπῇ τοὺς ἀφορκισμοὺς οὐδὲ τὰς εὐχάς	ιδ'	ρι'	ροε'
Ὅτι εἰς πόσας ἡμέρας ναβαπτίζου τὸ νήπιον	ιε'		
Περὶ ἱερέων τῶν βαπτιζόντων παιδί τῶν ἀγαρηνῶν, ἢ δεχθῶν αὐτοὺς διαναδόχους: ἢ λάβουσι θυσία αἱρετικῶν	ις'	ρικα'	ρος'
Ὅτι ἐξ ἀνάγκης βαπτίζει καὶ κοσμικός	ιζ'	ρικβ'	ρος'
Περὶ τῶν τελευταίων νηπίων τῶν χριστιανῶν τῶν ἀβαπτίστων ποῦ ἀπέρχονται	ιη'	»	ροη'
Περὶ ἱερέως ὅτι νὰ μηδὲν βαπτίζει μέσα εἰς ὀσπήτιον	ιθ'	ρικς'	ροβ'
Περὶ παιδίου βρέφους ἀν ἀποθάνῃ ἀβάπτιστον ἀπὸ ἀμελείας τοῦ ἱερέως: ἢ τῶν γονέων	ρ'	»	ρογ'
Περὶ ἀσθενούς ἀν ἀποθάνῃ χωρὶς νὰ μεταδοθῇ, ἢ ἐξαμελείας αὐτοῦ, ἢ ἄλλοι	ρα'		
Περὶ τοῦ ἔχοντος ἔχθραν μετὰ τινος, νὰ μὴ δεχθῆς τὰ πρόσφορα αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν οὕτε νὰ τὸν ἐμεταλάβῃς	ρβ'	ρλς'	ρπδ'
Περὶ τοῦ θέλοντος ὅτι νὰ μεταλάβῃ: ὅτι νὰ μηδὲν συνεύρεθῇ μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ: καὶ ποῖας ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος νὰ φυλάσσει	ργ'	ρλζ'	
Εὰν ὄνειρασθῇ τινὰς λαϊκὸς τῇ ἡμέρᾳ ὁποῦ μεταλάβῃ	ρδ'	»	
Περὶ κοσμικοῦ ὁποῦ νὰ ξεράσῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁποῦ μεταλάβῃ	ρε'	»	
Περὶ ἱερέως ὁποῦ νὰ λειτουργῇ, καὶ χυθοῦν τὰ ἅγια	ρς'	ρλγ'	ρκα'
Περὶ τῶν ἀφανισθέντων τιμῶν δώρων, μὴ δυναμένων φαγοθῆναι	ρζ'	ρλδ'	ρκβ'
Περὶ ἱερέως ὅτι νὰ ἔχη χονευτήριον εἰς τὸ βῆμα	ρη'	»	ρκγ'
Περὶ λαϊκῶν ἵνα μὴ εἰσέρχονται εἰς τὸ βῆμα	ρθ'	»	
Περὶ ἱερέως ἐὰν λειτουργῇ καὶ πῆσῃ ὁ ἀστήρ	ρι'	ρλγ'	ρκε'
Περὶ τὸ τί εἶναι αἱ μερίδαι καὶ ἐὰν ἔναι εὐλογον νὰ προσφέρονται διὰ γυναικὸς ὁποῦ νὰ ἔχουσι ἄνδρας, ἢ αἱρετικούς: ἢ ἀσεβῆς	ρια'	ρλ'	ρκς'
Περὶ τοῦ ἀντιδώρου διατὶ νὰ λαμβάνωσι αὐτὸ οἱ χριστιανοί, καὶ περὶ τῆς ἡμέρας ὁποῦ εὐρίσκειται σαρκικῶς μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν: ἐὰν ἐπέρουν ἀντίδωρον ἢ ἀσπάζονται τὰς ἁγίας εἰκόνας	ριβ'	ρλε'	τδ'
Περὶ λαϊκῶν ὁποῦ δὲν καρτεροῦν ἕως τέλους νὰ τελειωθῇ ἡ ἀκολουθία	ριγ'	»	
Περὶ τῶν θεῶν λειτουργειῶν ὅτι οὐ μόνον εἰς τοὺς ἀποθαμένους εἶναι ὠφέλεια καὶ ἄφρασις ἀμαρτιῶν: ἀμὴ καὶ εἰς τοὺς ζωντανούς	ριδ'	ρκη'	ρπε'
Περὶ τὰ σαραντάρια ὁποῦ δίδου διὰ τοὺς ζωντανούς καὶ ἀποθαμένους ὅτι λυτρῶναι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν κόλασιν	ριε'	ρκθ'	ρπς'
Ἀκούσατε καὶ διὰ τὰ σαραντάρια ὁποῦ γίνονται διὰ τοὺς ἀποθαμένους	ρις'		
Περὶ τοῦ πατριάρχου ὅτε ἔναι εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ: εἰς τί ἔναι ὁ σκοπὸς καὶ ἡ φροντίδα	ριζ'	ε'	ζ'
Ὅτι οἱ ἱερεῖς εἶναι εἰς τύπον τῶν ἐβδομήκοντα ἀποστόλων, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τῶν ἰβ'	ριη'	ξγ'	ρξ'
Περὶ γυναικῶν μεμνηστευμένων ἐν ᾧ καὶ περὶ μνηστείας: καὶ ὅτι ἡ μνηστεία ἔναι μνήμη καὶ ἐπαγγελία τῶν μελλόντων γάμων	ριθ'	ρλη'	ρκς'
Περὶ μνηστείας ὅτι νὰ ἔναι τὸ ἀρσενικὸν χρόνων ἰδ': καὶ τὸ θηλυκὸν ἰβ'	ρκ'	ρλθ'	ρκζ'
Ὅτι μία γυναῖκα ἔλαβεν εὐχὴν μνηστείας, μετὰ τινος Ἰωάννου καὶ ἐξήτησεν διὰ τὸ εἶναι ἀνηβη, νὰ χωρισθῇ ἐξ αὐτοῦ, καὶ νὰ ἐπάρῃ τὸν δευτερον ἐξάδελφον	ρκα'	ρμα'	ρκη'
Περὶ τοῦ θέλοντος νὰ ἱερωθῇ: καὶ ἀποθάνῃ ἢ μνησθῇ αὐτοῦ: καὶ ἐὰν ἦτον ἡ μνηστεία ἀνυπόστατος, ἢ γουον ἐξω τοῦ νόμου	ρκβ'	ρμβ'	ρκθ'

Περί μνηστείας ὅπου νὰ δωθοῦν καὶ μετανοήσῃ τὸ ἕνα μέρος· καὶ ἐὰν τελευτήσῃ τινὰς ἐκ τούτων μνηστευσάμενους· ἢ γένη καλόγηρος	ρκγ'	ρμγ'	σ'
Περί φιλήματος μνηστήρων	ρκδ'	»	σά
Ὅτι ἐὰν γίνεταὶ εὐχὴν μνηστείας πρὶν νὰ ἔλθῃ τὸ ἀνδρόγυνον εἰς τὴν νόμιμον ἡλικίαν	ρκε'	ρμδ'	
Ἐὰν ἐπέρνη αὐτὸς τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ἀραβωνιαστικὴν ἀναποθάνῃ	ρκς'	ρμ'	
Ἀπὸ πόσας αἰτίας χωρίζουν τοὺς μεμνηστευμένους, ἢ γοῦν τοὺς ἀραβωνιασμένους	ρκζ'	ρμέ'	σβ'
Διαιρέσεις συγγενείας	ρκη'	ρμζ'	σδ'
Περί τῆς ἐξ αἵματος συγγενείας	ρκθ'	»	»
Περί τοῦ ἐξ αἵματος ἐβδόμου βαθμοῦ ὅπως νὰ μὴδὲν γίνεταί	ρλα'	ρμη'	σε'
Περί τοῦ ἐξ ὀγδοῦ βαθμοῦ· καὶ εἰς πόσους βαθμοὺς γίνονται τὰ συνοικέσια· καὶ εἰς πόσους δὲν γίνονται	ρלב'	»	ςζ'
Περί τῶν ἐξ ἀγχιστείας· ἀγχιστεία λέγεται συγγένεια ἀπὸ συμπεθεριῶν	ρλγ'	ρμθ'	ςς'
Περί τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, ὅτι εἰς τρία λέγεται καὶ χωρίζει· καὶ ποιοὶ γάμοι γίνονται· καὶ ποιοὶ δὲν γίνονται	ρλδ'	ρν'	ση'
Περί τριγενείας	ρλε'	»	σθ'
Περί υἰοθεσίας, ἢ γοῦν, παιδὶ ξένον ὅπου πέρνη τινὰς καὶ κάμνη τὸ παιδί του μετὰ ἱερῶν εὐχῶν· καὶ εἰς πόσους βαθμοὺς ἐμποδίζεται καὶ εἰς πόσους δὲν ἐμποδίζεται εἰς ὑπανδρίαν	ρλς'	ρνα'	σί'
Περί τοῦ ἁγίου βαπτίσματος	ρλζ'	»	σια'
Περί δύο παιδίων ὅπου νὰ δεχθῇ τινὰς ἀπὸ τὸ ἅγιον βάπτισμα ἐὰν ἔρχον εἰς γάμον	ρλη'	ρνβ'	
Ὅτι ἡ συγγένεια τοῦ ἁγίου βαπτίσματος	ρλθ'	»	
Περί ἐλευθερωμένου σκλάβου ὅτι δὲν ἐπέρνη τὴν κυρά του	ρμ'	ρνγ'	
Περί ἐπιτρόπου ὅπου δὲν ἐπέρνη τὴν ὄρφανήν	ρμα'	»	
Περί ὑποχειρίων· ὅτι δὲν ἐπέρνον τὰς γυναῖκας τῶν ἀφεντῶν αὐτῶν	ρμβ'	»	
Περί σκηναίων, ὅτι δὲν ἐπέρνον συγκαλητικῶς θυγατέρα	ρμγ'	»	
Περί τοῦ πορνεύσαντος μετὰ τινος γυναικός, ὅτι τὴν μητρειότης δὲν παίρνει	ρμδ'	ρνδ'	
Ἴδου καὶ τὰ τῶν γάμων σχέδια κτλ.	ρμε'	ρνε'	
Περί πρώτου γάμου· καὶ τί ἐστὶ γάμος καὶ περὶ ἐνόμιον γάμων	ρμς'	ρνεζ'	φογ'
Περί ψιλῶν συμφωνιῶν τῶν γενομένων εἰς γάμον, μὴ γενομένης ἱερολογίας	ρμζ'	ρνη'	φογ'
Περί πῶς καλεῖται ὁ πρῶτος γάμος, ὁ δεῦτερος καὶ ὁ τρίτος	ρμη'	ρνθ'	φοδ'
Εἰδήσεις διαλαμβάνουσα τὸν τόμον τῆς ἐνώσεως περὶ τριγάμων ἐγένετο ἐν τῷ ἑξακιςχιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ὀγδῶφ ἔτει	ρμθ'		φοε'
Περί διαφορᾶς παιδείων, ποῖα λέγονται γνήσια, ποῖα φυσικά, ποῖα νόθα, καὶ ποῖα σκότια. Ματθαίου	ρν'	ρξ'	φοζ'
Περί παρανόμου γάμου καὶ τοῦ κανόνος αὐτοῦ	ρνα'	ρξα'	φοη'
Περί τοῦ ἔχοντος παλακίδα. Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου	ρνβ'	»	φοθ
Περί ἀδελφοποιίας, ὅπως νὰ μὴδὲν γίνεταί	ρνγ'	ρξβ'	
Περί τοῦ χωρισθέντος τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἐξ αἰτίας ἄλλης γυναικός	ρνδ'	ρπς'	σλδ'
Κατάκρισις ἐντεθῆσα εἰς τοὺς χωρίζοντας τὰ ἀνδρόγυνα χωρὶς αἰτίας εὐλόγους	ρνς'	ρξγ'	
Ὅτι ὁ ἀνὴρ πέμπει ρεπούδιον τῇ γυναικί, καὶ τὴν προίκαν τῆς κερδαίνει διὰ τὰς κάτωθεν αἰτίας	ρνεζ'	ρξγ'	
Περί λύσεως γάμου καὶ αἱ αἰτίαι τῆς γυναικός		ρξδ'	σκ'
Αἱ αἰτίαι τοῦ ἀνδρὸς ὅπουτον ἐχωρίζεται ἡ γυναῖκα του· καὶ ἐπέρνη τὴν προίκαν αὐτῆς, καὶ τὰ δωρήματα ὅπου τῆς ἔδωκε εἰς τοὺς γάμους	ρνη'	ρξε'	σκα'
Λύσις γάμου ἀζημίου ὅταν ὁ ἀνδρὸς δὲν εὐρεθῇ σαρκικῶς μετὰ τῆς γυναικός αὐτοῦ	ρνθ'	ρξς'	σκβ'
Λύσις γάμου ὅταν ὁ ἀνδρὸς δὲν εὐρῇ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρθένον		ρξζ'	σκγ'
Λύσις γάμου ὅταν θέλει νὰ γένη τινὰς καλόγηρος	ρξα'	ρξη'	
Περί γυναικός ἐὰν δήρρη τὸν ἄνδρα αὐτῆς	ρξβ'	ρξθ'	σκδ'
Περί ἀνδρὸς ἐὰν ληστεύῃ· ἢ κλέψῃ ἀπὸ ἐκκλησίαν χωρίζεται αὐτὸν ἢ γυναικατου	ρξγ'	ρο'	σκε'
Περί αἰχμαλώτου, ἢ ἀνδρὸς, ἢ γυναικός ὅτι χωρίζεται	ρξδ'	ροα'	σκς'
Περί λωβοῦ, ἢ ἀνδρὸς, ἢ γυναικός ὅτι χωρίζεται	ρξε'	ροδ'	
Περί συγγενείας τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ὅτι χωρίζεται	ρξς'	ροε'	
Περί συγγενείας τῆς υἰοθεσίας ὅτι χωρίζεται	ρξζ'	ρος'	σλγ'
Περί τετραγαμίας ὅτι νὰ χωρίζεται	ρξη'	ροη'	
Περί ἀνήθου γάμου ὅτι νὰ χωρίζεται	ρξθ'	ροθ'	
Περί ἀνδρόγυνου ὅπου νὰ ἔναι τὸ ἕνα πρόσωπον αἰρετικόν, νὰ χωρίζεται	ρο'	ροπ'	
Περί ἀνδρὸς ὅπου νὰ ἔχῃ γυναῖκα δαιμονισμένη, καὶ θέλει νὰ τὴν ἐχωρί(σῃ)	ροα'	ροπβ'	σλα

Περὶ τοῦ πάθους τῶν σεληνιαζομένων ὅτι ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἔρχεται καὶ ἐξ αὐτοῦ πάσχουν· καὶ πῶς κρίνεται σήμερον εἰς Μεγάλη Ἐκκλησία	ροβ'	ρπγ'	σλβ'
Ἐὰν μισέσῃ τινὰς ἄνθρωπος καὶ ὑπάγει εἰς ἄλλον τόπον καὶ ἐκεῖ νὰ λάβῃ παλακίδα	ρογ'	ρπδ'	σκθ'
Περὶ γυναικὸς ὅπου νὰ μισέσῃ ὁ ἄνδρας τῆς, ἢ γένῃ σκλάβος, ἢ ὑπάγει εἰς ἐστρατεία καὶ γένῃ ἀφανεῖς, καὶ αὐτὴ θέλει νὰ ὑπανδρευθῇ	ροδ'	ρπε'	σκζ'
Περὶ τοῦ συνευρεθέντος μετὰ τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ	ροε'	ρπζ'	
Περὶ μοιχείας, ἀποστόλων	ρος'	ρπη'	
Περὶ ἀνδρὸς ἐὰν σκοτώσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ	ροζ'	ρπθ'	φιγ'
Περὶ ἀνδρὸς, ἢ γυναικὸς ἐὰν φονεύσῃ τὸ κορμῆτου θεληματικῶς	ρεη'	ρς'	
Περὶ πόσα θανάσιμα ἁμαρτήματα εἶναι	ροθ'	ρς'	
Περὶ γυναικὸς παρθένου ἐὰν βιάσῃ καὶ φθείρῃ αὐτὴν τινὰς ἄνθρωπος	ρπ'	ρςα'	
Περὶ παιδοφθορίας θηλυκοῦ	ρπα'	ρςβ'	
Περὶ καλογοραίας ἐὰν δυναστευθῇ, ἢ κοπέλα παρὰ τοῦ αὐθεντοῦτος	ρπβ'	ρςγ'	υξδ'
Περὶ γυναικὸς ὅπου ναχηρεύσῃ καὶ θέλει νὰ ὑπανδρευθῇ τῷ χρόνῳ ἐκεῖνω	ρπγ'	σλε'	ρςδ'
Περὶ γυναικὸς ὅπου ναχηρεύσῃ καὶ ὑπανδρευθῇ· ὅτι δὲν ἐπέρνη ἐκ τῶν πραγμά- των τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, εἰμὴ ἐκ τῶν παιδίων ἀναποθάνουν	ρπδ'	ρςε'	σλς'
Περὶ γυναικὸς ὅπου ναχηρεύσῃ καὶ δὲν ὑπανδρευθῇ, τί πέρνη ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ ἀνδρὸς τῆς· ὁμοίως καὶ ὁ ἄνδρας ἂν δὲν ὑπανδρευθῇ	ρπε'	ρςζ'	σλζ'
Περὶ προικὸς τετιμημένης καὶ ἀδιατημήτου	ρπς'	ρςη'	σλη'
Ὅτι ἡ γυναῖκα προτιμᾶται παντὸς δαηστοῦ	ρπς'	ρςθ'	σλθ'
Περὶ ἀνδρὸς ὅπου νὰ κάμῃ ἔξοδον εἰς τὴν ἀσθένειαν αὐτῆς γυναικὸς καὶ εἰς τὸν θάνατον	ρπη'	ς'	σμ'
Περὶ προτιμήσεως προικὸς πρώτης καὶ δευτέρας	ρπθ'	σα'	σμα'
Περὶ ἐξωπροίκων· Κωνσταντίνου Λέοντος καὶ Βασιλείου	ρς'		»
Περὶ συμφώνου ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς	ρςα'	σβ'	σμβ'
Περὶ δωρεῶν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς	ρςβ'	»	»
Περὶ προγαμιαίων δωρεῶν	ρςγ'	σγ'	σμγ'
Περὶ δωρεῶν καὶ χαλασμὸς δωρεᾶς	ρςδ'	σδ'	σμδ'
Περὶ γυναικὸς ἐὰν σέβῃ ἐγγυήτρια	ρςε'		
Περὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐὰν χηρεύσουν, καὶ ἀφήσουν παιδί καὶ μετὰ ταῦτα ἀποθάνῃ καὶ τὸ παιδί, ἢ καὶ ἐὰν δὲν κάμουν, καὶ ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας· ἢ ἡ γυ- ναῖκα χωρὶς παιδί, πῶς νὰ ἡμιρασθοῦν ταροῦχα αὐτῶν	ρςζ'	σε'	σμε'
Περὶ προτιμήσεως κληρονομίας	ρςζ'	ςς'	σμς'
Περὶ πάππου ἀνάποθάνῃ καὶ ἀφήσῃ υἱὸν καὶ ἐγγόνους πῶς κληρονομοῦν	ρςη'	»	»
Περὶ ἐκεῖνου ὅπου νὰ ἀποθάνῃ χωρὶς διαθήκη· ἢ ἄνδρας, ἢ γυναῖκα, καὶ δὲν ἔχει παιδιά μόνον γοιεῖς, καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφάς· ποῖοι κληρονομοῦν	ρςθ'	ςς'	σμς'
Περὶ τοῦ ἀποθανόντος ὅπου νὰ ἔχει ἀδελφὸν ἀπὸ δύο μητέρας καὶ ἀνεψιούς τοῦ ἀδελθοῦ τοῦ παιδία, ὅπου νὰ εἶναι μὲ τὸν πατέρα τοὺς ἀπὸ ἕναν πατέρα, καὶ μίαν μητέρα, ποῖοι κληρονομοῦν αὐτόν	ς'	ση'	σμη'
Περὶ τοῦ ἀποθανόντος, ἐὰν δὲν ἔχει ἀδελφοὺς, ἢ ἀνεψιούς ποῖοι κληρονομοῦν	σα'	σθ'	
Περὶ κληρονομίας θετῶν υἱῶν καὶ φυσικῶν	σβ'		
Περὶ συνεισφορᾶς ἢ γονεῶν ἔδωκεν ὁ πατήρ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ προῖκα καὶ ἔκαμεν νὰ μὴδὲν ἐπάρῃ πλέον ἀποταπράγματατου	σγ'	σι'	σμη'
Ἔτι περὶ συνεισφορᾶς υἱῶν, ἢ θυγατέρων ὅπου ἔλαβον ἐκ τῶν πατέρων αὐτῶν, τὸ μερικὸν αὐτῶν, καὶ ἀποθανόντος αὐτοῦ πάλιν θέλουν νὰ ἐπάρουν	σδ'	σιβ'	σνα'
Περὶ ἐκεῖνου ὅπου θέλει νὰ λάβῃ κληρονομία, ἕως πόσους χρόνους νὰ ἀκούεται	σε'	σιγ'	σνβ'
Περὶ ἕως πόσους χρόνους ζητεῖτε τὸ χρέος	ςς'	»	»
Αἱ αἰτίαι ὅπου κάμουν οἱ γοιεῖς τὰ παιδιά αὐτῶν ἀπόκληρα ἀπὸ τὰ	ςς'	σις'	σνγ'
Περὶ υἱοῦ ἐὰν ὑπανδρευθῇ χωρὶς τὴν βολὴν τοῦ πατρὸς του	ση'	»	»
Περὶ διαθήκης καὶ εἰς πόσους χρόνους ἔχει ἄδειαν τὸ ἀρσενικὸν καὶ τὸ θηλυκὸν νὰ κάμουν διαθήκην, καὶ		σιζ'	σνδ'
Περὶ ἀδελφῶν ἐὰν ἔχουν ταροῦχα αὐτῶν ἀμοίραστα	σθ'	»	σνε'
Περὶ διαθήκης ὑπεξουσίῶν Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν Βασιλέων	σί'	σιη'	σνς'
Περὶ λεγάτου, τοῦ Ἀρμενοπούλου	σια'	»	σνη'
Περὶ ἐπιτρόπου, τοῦ Ἀρμενοπούλου	σιβ'	σιθ'	σνθ'
Περὶ τῆς ἡλικίας τῶν ἀνήβων καὶ τῶν ἀφηλικῶν	σιγ'	»	»

Περὶ παρακαταθήκης	σιδ'	σκ'	σξ'
Περὶ συμφώνων τοῦ αὐτοῦ ἄρμενοπούλου	σιε'	σκα'	σξβ'
Περὶ ὄρκου Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν Βασιλέων	σις'	σγκ'	σξγ'
Περὶ πῶς νὰ δώσης τοῦ ἐβραίου ὄρκον νὰ κάμη	σιζ'		
Περὶ ἐκείνου ὁποῦ ἀγωγίαση ἄλογον καὶ τὸ φορτώση βαρέα	σιή'	σκς'	σξς'
Περὶ ἀκαθάρτου ὁποῦ νὰ πέση εἰς πηγάδι, ἢ εἰς ἄλλον ἀγγεῖον	σιθ'		
Περὶ τῆς νηστείας τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης τεσσαρκοστῆς, καὶ πάσης τετράδος καὶ 7'	σκ'		τιή'
Περὶ τῆς τοῦ αὐγούστου νηστείας τῆς κυρίας ἡμῶν τῆς ἀγίας Θεοτόκου . . .	σκα'		
Περὶ τῶν τριῶν ἑορτῶν, τῆς ἀκαθίστου τῆς μεγάλης παρασκευῆς καὶ τῆς γονυ- κλισίας ὅποιοι ὑπάγη ἀπαρχῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν	σκβ'		
Περὶ τοῦ χριστιανοῦ καὶ τοῦ ἐβραίου πῶς ἦλθαν εἰς ὁμιλίαν περὶ τοῦ σταυροῦ .	σγκ'		
Περὶ ἀγγέλων ἐὰν ἐβλέπουν τὸν Θεόν, καὶ πῶς νοοῦν τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ τὸ κάμνουν	σκδ'		
Περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων ὁποῦ ἐγένη ὁ ἄνθρωπος	σκε'		σο'
Περὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐν ποίῳ μέρη τοῦ σώματος εὐρίσκεται	σκς'		σοα'
Περὶ τοῦ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς, Γρηγορίου νύσσης	σκζ'		
Περὶ τοῦ λογικοῦ	σκη		
Περὶ ἐπιθυμητικοῦ	σκθ'		
Περὶ τοῦ θυμηκοῦ	σλ'		
Περὶ ψυχῆς ἀνθρώπου δικαίου ὅταν ἀποθάνη ποῦ ἠπηγένη	σλα'		
Περὶ τῶν ψυχῶν τῶν δικαίων καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ποῦ εὐρίσκονται τὴν σήμερον .	σלב'	ρλβ'	ρπθ'
Περὶ ἐλεημοσύνας τί ἀγαθὰ λαμβάνουν ἐκείνοι ὁποῦ κάμνουν αὐτάς	σλγ'		
Περὶ φαλκιδίου	σλδ'	σιδ'	
Περὶ μισοτεκνίας, Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ	σλε'		
Περὶ κωδηκέλου. Τοῦ Ἄρμενοπούλου	σλς'	σιζ'	σνς
Περὶ παιδῶν ἵνα τρέφωσι τοὺς γονεῖς αὐτῶν	σλζ'	σκδ'	σξδ'
Περὶ τοῦ λαβόντος βοῦδιον, εἰς ἐργασίαν καὶ ψοφήσει	σλη'		
Περὶ τοῦ λαβόντος ἀμπέλιον, ἢ χωράφιον μυσιακόν.	σλθ'	σκζ'	σξζ'
Περὶ τοῦ τῆς ἡμέρας διαστήματος.	σμί	σκη	
Περὶ τοῦ ποῖται ἡμέραι λέγονται καλάνδαι, νόναι καὶ εἰδοί	σμά'		
Περὶ τοῦ χρόνου πόσας ἐβδομάδας, καὶ ἡμέρας ἔχει	σμβ'		
Περὶ τῶν πέντε ἐβδομάδων τοῦ χρόνου εἰς τὰς ὁποίας γίνεται κατάλυσις βρωμά- των, ἡγουν τῶν φαῖτων, καὶ ποῖται εἶναι αὐται	σμγ'		
Περὶ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης τεσσαρακοστῆς, ὅτι δὲν γίνεται γάμος	σμδ'	ρνς'	
Περὶ μοναχῶν ὅτι νὰ νηστεύουν καὶ τὰς δευτέρας	σμε'		
Περὶ γυναικὸς ἐὰν γεννήσῃ τῇ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ	σμς'		
Περὶ τοῦ εὐαγγελισμοῦ ἐὰν τύχη τῇ μεγάλῃ ἐβδομάδα, ἂν εἶναι καὶ τρώγουν ὀψά- ρια. Νικηφόρου Κωνσταντινουπόλεως	σμς'		
Περὶ τοῦ κατευθυνθῆτο, ὅτι δὲν λέγεται τῇ ἡμέρᾳ τοῦ εὐαγγελισμοῦ	σμθ'		
*Ὅτι ἀπὸ τῆς διακαινησίμου ἄχρι τῆς πεντηκοστῆς τετράδα καὶ Παρασκευῇ τρώ- γομεν ὀψάρια, καὶ ἔλαιον			
Περὶ τῆς νηστείας τῶν Χ(ριστο)υγενῶν, καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων	σν'		τκά
Περὶ τῆς ἀγίας Θεοτόκου πόσους χρόνους ἔζησεν ἐν τῷ κόσμῳ	σνα'		
Περὶ τῆς νηστείας τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ	σνβ'		
Περὶ πότε καὶ ποῦ καταλύεται ἡ νηστεία τῆς τετάρτης καὶ παρασκευῆς	σнг'		
Πότε ὀφείλουσιν οἱ χριστιανοὶ μεταλαμβάνειν	σнд'		
Περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν θείων διδασκάλων καὶ βασιλέων τῶν ἐν τῷ παρόντι βι- βλίῳ τοῦ βουλομένου ἰδεῖν αὐτά	σνε'		σος'
Περὶ τοῦ θείου Πάσχα ἕως πότε ἀναβαίνει καὶ καταβαίνει	σνς'	σκη	σξη'
Περὶ τῆς νηστείας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων πόσαι ἡμέραι εἶναι	σνζ'		σξθ'
Πόθεν εὐλέπομεν τινὲς δικαίους ἀνθρώπους καὶ κρίνονται ψυχομαχοῦντες πολλὰς ἡμέρας καὶ πολλοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰρηνικῶς καὶ ἀτα(ρά)χως ἐν τῷ ἅμᾳ ἀποθαί- νον. τοῦ ἄββᾶ Ἀναστασίου τοῦ ὄρους Σινᾶ	σνη'		σοδ'
Περὶ ὄραμάτων ποῖα εἶναι ἀληθινά, καὶ ποῖα δὲν εἶναι	σνθ'		σοε'
Περὶ πόσα ὄρη μεγάλα εἶναι καὶ ποῖα τὰ ὀνόματα αὐτῶν	σξ'		
*Ὅτι ἐπὶ τῇ ἡλικίας ἔχει ὁ ἄνθρωπος, καὶ ποῖα εἶναι καὶ πῶς καλοῦνται	σξα'		
Ἐὰν τινὰς ληστής νὰ κάμη ἐκστὸν φόνους καὶ νὰ τὸν ποιάσουν νὰ κόψουν τὴν κε- φαλὴν του· τί λέγομεν δι' αὐτοῦ τάχα νὰ ἐλευθερώθῃ;	σξβ'		

Διατί ὁ Θεὸς πλάσας τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς γῆς, οὐκ ἔπλασε καὶ τὴν γυναῖκα· ἀλλ' ἐκ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἔκαμεν αὐτὴν	σξγ'		
Περὶ πόσον ἦτον τὸ διάστημα τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὅταν ἐπέρασαν οἱ ἔβραιοι	σξδ'		
Περὶ τοῦ διαβόλου ἕαν ἔναι προγνώστης	σξε'		
Περὶ ποῖον λόγον ἀπὸ τὴν παλαιὰν καὶ νέαν διαθήκην φοβοῦνται οἱ δαίμονες	σξς'		
Περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ποίῳ ἔτη, καὶ μηνί, καὶ ὥρᾳ ἐσταυρώθη	σξζ'	σοβ'	
Περὶ τῶν ἀρχιερατικῶν φορεμάτων ὅπου ἐνδύεται εἰς τὴν λειτουργίαν τί δηλοῦσιν ἔνα καὶ ἕνα	σξη'	με'	οβ'
Διατί λέγεται θεοφόρος ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ τί δηλοῖ τὸ μανδῖον αὐτοῦ· τὰ πόματα, οἱ ποταμοὶ καὶ τὸ καπάσιον	σξθ'	μς'	ογ'
Περὶ τί δηλοῖ ἡ κουρὰ ὅπου κουρεύεται ὁ ἀρχιερεὺς ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν	σο'	»	οδ'
Περὶ τοῦ Ἰησοῦς Χριστοῦ ὄνομα ὅπου ἔναι σημειωμένον ἐν τῷ ἁγίῳ σώματι τοῦ ἀρχιερέως	σοα'	μς'	οε'
Περὶ τῶν θείων δακτύλων τῶν ἀρχιερατικῶν ὅπου ἔναι ἐνωμένοι ὅταν εὐλογεῖ τὸν φιλόχριστον λαὸν τοῦ Κυρίου	σοβ'		
Περὶ τί εἰκονίζει ὁ ἀρχιερεὺς ὅταν εὐλογεῖ μετὰς δύο αὐτοῦ χεῖρας	σογ'	»	ος'
Περὶ τῆς σφραγίδος τοῦ ιερέως ὅπου ἔχει εἰς τὴν κορυφῇ τί δηλοῖ	σοδ'	νγ'	
Περὶ τῆς ιερατικῆς στολῆς τοῦ ιερέως τί δηλοῖ	σοε'		
Περὶ ἔβραίου ὅπου νὰ βαπτισθῇ ὅτι γίνεται ιερεὺς	σος'	ξθ'	
Περὶ τοῦ θέλοντος νὰ ιερωθῇ ὅτι νὰ ἐξετάζηται, καὶ ἕαν ἡεῦρη καὶ γράμματα	σοζ'		
Μέρος ἀπὸ ἐνὸς γράμματος	σοη'	ρνβ'	
Περὶ σκηνηκῶν ὅτι δὲν πέρνουσιν συγκλητικῶν θυγατέρα	σοθ'		
Περὶ ἁγίων εἰκόνων ὅπου νὰ εἶναι πολλὰ χαλασμέναις τί νὰ γένη εἰς αὐταῖς, ἐκ τοῦ Πατερικοῦ θαυμαστόν	σπ'		
Περὶ τοῦ λέγοντος ὅτι μετὰ τὸν θάνατον συνόεται τὸ ἀποθαμένον σῶμα καὶ πνίγει ἀνθρώπους· καὶ τοῦτο ἐβλέπουσιν ἐνοράματι, καὶ καίουσιν τὸ σῶμα ἐκείνου διὰ νὰ μὴ ἀπολέση καὶ ἄλλους ἀνθρώπους	σπα'		
Περὶ ἐκκλησίας καὶ τί εἶναι ἡ ἐκκλησία· γερμανοῦ Κων.	σπβ'	ρς'	
Περὶ ὅτι κεκλησμένοι εἶναι οἱ οὐρανοὶ τοῦ ἀνθρώπου ὅπουδὲν ἔχει βάπτισμα, καὶ ὡσαν βαπτισθῇ ἀνοίγονται	σπγ'	ργγ'	
Περὶ ἐκείνου ὅπου ἔδραμεν ὀλοψύχως εἰς τὴν ἐξομολόγησιν πῶς ἐσυγχωρήθη παρὰ Θεοῦ· ἐκ τοῦ Πατερικοῦ ὠραῖον καὶ θαυμαστόν	σπδ'		
Περὶ τί δηλοῖ τῶν ιερωμένων καὶ μοναχῶν ὅπου λέγουσιν μετάνοια	σπε'		
Ὅτι πρέπει εἶναι καὶ ιερωμένοι καὶ λαϊκοὶ νὰ μετανοοῦν	σπς'		
Περὶ τοῦ μανασῆ ὅτι διὰ νὰ μετανοήσῃ ἐξ ὅλης ψυχῆς ἐσυγχώρησεν αὐτὸν ὁ Θεός	σπζ'		
Περὶ πνευματικοῦ ὅπου νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἐξαγορευόντος	σπη'		
Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τῆς ἁγίας Σιών	σπθ'		
Πόσα τάγματα καὶ πόσαι οὐσίαι ἀγγέλων εἶναι	σι'		
Περὶ τῆς Κυριακῆς τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς, ἵνα μὴν τρώγουσιν κρέας	σια'		
Ὅτι ὁ χρόνος εἰς τέσσαρα διαιρεῖται	σιβ'		
Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διατί ἦλθεν ὥρα τρίτη, καὶ διατί ὥσπερ γλῶσσαι καὶ ὡς πῦρ	σιγ'		
Περὶ τοῦ θαύματος τοῦ ἐν Κανᾷ γάμου τί ἐσιμείονεν	σιδ'		
Περὶ δένδρων ἕαν φυτευθοῦν εἰς τόπον ἀμοίραστον	σιε'		
Περὶ τοῦ ποιούντος ἔξοδον εἰς ξένον πράγμα	σις'		
Περὶ ὑδάτων κεφάλαιον	σιζ'		
Περὶ ποῖα ἁμαρτήματα ἐμποδίζουν τὴν ιερωσύνην	σιη'	ξθ'	
Πότε ἀργοῦσι τὰ μνημόσυνα	σιθ'		
Παρένευσι πατρὸς πρὸς υἱόν	τ'		
Περὶ ποῦ ἐγράφησαν τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια, καὶ τίνος ἀντίτυπα ἐγένοντο· Ματθαίου ἃ εὐαγγέλιον	τα'		
Περὶ τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πόσους χρόνους ἔζησεν καθένας εἰς τὸν θρόνον	τβ'		
Τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ὀφφίκια, ἤτοι τῶν μητροπολιτῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων	τγ'		
Περὶ τοῦ πῶς γράφει τὴν μαρτυρίαν ὁ πνευματικὸς τοῦ μέλλοντος ιερωθῆναι	τδ'		χογ'
Περὶ τοῦ πῶς γράφουσιν οἱ ἀρχιερεῖς συστατικὸν γράμμα ιερέως	τε'		χοδ'
Περὶ τοῦ πῶς γράφουσιν οἱ ἀρχιερεῖς ἀπολυτικὸν γράμμα τοῦ θέλοντος ἀποδημῆσαι ιερέως	τς'		

Περὶ τοῦ μεγάλου μηνύματος ὅπερ δίδωσι τῷ ὑποψηφίῳ, καὶ τὴν εὐχαριστείαν ἣν ποιεῖ αὐτός	τξ'	
Περὶ πῶς γράφωσι τὴν πράξιν τοῦ ἐπισκόπου	τη'	
Ἐνταλτήριον γράμμα ὅπερ γράφωσι οἱ ἀρχιερεῖς ὅταν ποιοῦν πνευματικόν	τθ'	χοβ'
Γράμμα συγχωρητικόν ὅπερ γράφωσιν οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἐξομολογουμένων	τι'	
Περὶ πῶς ποιῶσιν οἱ ἀρχιερεῖς τῷ σταυροπηγίῳ	τια'	χος'
Περὶ πῶς γράφωσιν οἱ ἀρχιερεῖς ἀντιμίσιον	τιβ'	χοζ'
Ὅπως γράφωσιν οἱ ἀρχιερεῖς γράμμα εὐεργετικόν ὅδαν δίδωσι σταυρὸν ὀφφίκιον ἐπιγονάτιον	τιγ'	
Περὶ πῶς γράφωσιν οἱ ἀρχιερεῖς τὰ γράμματα ἅπερ δίδωσι τῶν ἀπερχομένων εἰς ταξίδιον διὰ ξηρᾶς ἢ διὰ θαλάσσης ὅταν ὁ τόπος ἐκεῖνος ὑπὲρ ὑγίης, ἦταν	τιδ'	
Τὸ παρὸν γράμμα ἐστὶν τῶν ἀποδηματῶν διὰ θαλάσσης	τιε'	
Γράμμα ὅπερ γράφουν οἱ ἀρχιερεῖς περὶ ζητείας μοναστηρίου ὁποῦ νὰ εἶναι χαλασμένον καὶ θέλουν νὰ τὸ ἀνακαινίσουν	τις'	χοη'
Γράμμα ὅπερ γράφωσιν οἱ ἀρχιερεῖς περὶ ζητείας αἰχμα(λώτου)	τιζ'	χοθ'
Περὶ πῶς γράφωσιν οἱ ἀρχιερεῖς περὶ ζητείας ὁποῦ νὰ συκο(φαντηθῇ ἀδίκως)	τιη'	
Διαζύγιον ὅταν ὁ ἄνδρας κατηγορεῖ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ὅτι μοιχεύεται καὶ δὲν τῆς τὸ ἀποδείξει καὶ θέλῃ ἢ γυναῖκα ὅτι νὰ χωρισθῇ ἐξ αὐτοῦ	τιθ'	χπ'
Ἐτερον διαζύγιον ὅταν μοιχεύεται ἢ γυνὴ τοῦ ἀνδρός, καὶ τῆς τὸ ἀποδείξει	τκ'	χπα'
Ἐτερον διαζύγιον ὅταν ὁ ἄνδρας οὐ δύναται εὐρεθῆναι μετὰ τῆς γυναίκος αὐτοῦ ἢ γυναῖκα αὐτοῦ δι' αὐτὸν ὅτι ζῆ, καὶ θέλει νὰ ὑπανδρευθῇ	τκα'	χπβ'
Ἐτερον διαζύγιον ὅταν ὁ ἄνδρας μισεύσῃ καὶ περάσουν χρόνοι πέντε καὶ δὲν μάθῃ ἢ γυναῖκα αὐτοῦ δι' αὐτὸν ὅτι ζῆ, καὶ θέλει νὰ ὑπανδρευθῇ	τκβ'	χπγ'
Ἐτερον διαζύγιον ὅταν δαιμονίζεται ὁ ἄνδρας ἢ ἡ γυναῖκα καὶ θέλει νὰ χωρισθῇ	τκγ'	χπδ'
Περὶ πῶς γράφεται τῆς νύμφης τὸ προικοσύμφωνον	τκδ'	
Περὶ τί δηλοῖ τοῦ πάπα ὄνομα	τκε'	
Περὶ τῆς μήτρας ὁποῦ φοροῦν οἱ ἀρχιερεῖς	τκς'	
Περὶ πῶς ἔκαμναν τὸ πολαιὸν καιρὸν τὸν βασιλέα	τκζ'	
Περὶ θανατικοῦ ὁποῦ νὰ εἶναι εἰς ἓνα τόπον καὶ ἂν δύναται νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον ἂν εἶναι καὶ φύγῃ	τκη'	
Περὶ γονορροίας καὶ ὑγρότητος ἀνθρώπου καὶ εὐχὴ συγχωρητικὴ	τκθ'	
Περὶ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς πρώτης συνόδου	τλ'	χμς'
Περὶ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς δευτέρας »	τλα'	»
» » » » » τρίτης »	τלב'	»
» » » » » τετάρτης »	τλγ'	»
» » » » » ε' »	τλδ'	»
Περὶ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἕκτης συνόδου	τλε'	»
» » » » » πενθέκτης »	τλς'	»
» » » » » ἑβδόμης »	τλη'	»
Τάξις προκαθηδρίας τῶν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν	τλθ'	χν'
Ἡ γεγονεῖα διατύπωσις παρὰ τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ὅπως ἔχουσι τάξεις οἱ θρόνοι τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ὑποκοιμένων τῷ πατριάρχῳ Κωνσταντινουπόλεως	τμ'	
Αἱ ἀρχιεπίσκοπαί	τμα'	
Περὶ ποῖοι ἀποτοὺς μητροπολίτας ἔχουν τὴν σήμερον ἐπισκόπους	τμβ'	χνα'
Περὶ τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων ὁποῦ ἐτιμήθησαν κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ ἐγένοντο μητροπολίται καὶ περὶ τῶν ἐπισκόπων ὁποῦ ἔγιναν ἀρχιεπίσκοποι	τμγ'	
Περὶ τῶν μητροπολιτῶν ποῖοι λέγονται ὑπέρτιμοι καὶ ἔξαρχοι, ποῖοι δὲ ὑπέρτιμοι μόνον	τμδ'	χνβ'
Περὶ πῶς γράφωσιν οἱ μητροπολίται τῷ κοινῷ δεσπότῃ τῷ οἰκουμενικῷ	τμε'	χνε'
Περὶ πῶς γράφωσιν οἱ μητροπολίται τῷ Ἀλεξανδρείας	τμς'	χνς'
» » » » » Ἀντιοχείας	τμζ'	χνζ'
» » » » » Ἱεροσολύμων	τμη'	χνη'
» » » » » πρὸς τὸν Ἀρχιειδῶν	τμθ'	χνηθ'
» » γράφει μητροπολίτης πρὸς μητροπολίτην	τν'	χξ'
» » » » πρὸς ἀρχιεπίσκοπον	τνα'	χξα'
» » γράφωσιν οἱ μητροπολίται τοῖς ἐπισκόποις	τνβ'	χξβ'
» » γράφει ἐπίσκοπος πρὸς τὸν μητροπολίτην αὐτοῦ	τνγ'	χξγ'
» » » » ἐπίσκοπον	τνδ'	χξδ'
» » γράφωσιν οἱ ἀρχιερεῖς τοῖς ἀρχοῦσι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας	τνε'	χξε'

Οὕτω μὲν οὖν γράφωσι τοῖς ἔξω κατακύκλοις ἤγουν τοῖς	τνι'	
Περὶ τοῦ Θεσσαλονίκης ὅτι ἀπὸ τοὺς μητροπολίτας αὐτὸς μόνος γράφεται	τνζ'	
Περὶ πῶς γράφωσιν οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τὸν κνέζην Σερβίας	τνη'	χξη'
» » » » πρὸς τὴν Κνέζησαν	τνθ'	»
Περὶ πῶς γράφωσιν οἱ ἀρχιερεῖς εἰς ζουπάνον	τξ'	χξθ'
Περὶ ποῖα πιτάκια ἐπιγράφωσι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ πῶς ταῦτα ἐπιγράφωσι	τξα'	
Περὶ πῶς γράφωσιν οἱ ἀρχιερεῖς πρὸς τοὺς κληρικοὺς αὐτῶν καὶ πρὸς τοὺς πρώ- τους τῶν κοσμικῶν, καὶ πρὸς ἅπαντα τὸν λαόν, ὅταν εὕρισκονται ἐν ἄλλῳ τόπῳ	τξβ'	
Περὶ πῶς γράφωσιν τοὺς κληρικοὺς τῶν ἀρχιερέων	τξγ'	
Περὶ ἱερέων, ἧ καὶ κοσμικῶν ὁποῦ θέλουν νὰ γράφουν γραφὰς εἰς μητροπολίτην .	τξδ'	
Περὶ πῶς γράφουν εἰς ἐπίσκοπον οἱ ἱερεῖς, ἧ καὶ κοσμικοὶ	τξε'	
» » » οἱ ἀρχιερεῖς πρὸς τὸν πρῶτον τοῦ ἁγίου ὄρους	τξς'	χξς'
» « γράφωσιν οἱ ἀρχιερεῖς εἰς ἡγούμενον, καὶ εἰς τοὺς γέροντας	τξζ'	χξζ'
» » » » πρὸς ἄρχον μέγαν	τξη'	χό
» » » » εἰς χρήσιμον ἄνθρωπον	τξθ'	χοα'
» » » εἰς διδάσκαλον φιλόσοφον	το'	
» » » » τὸν μπετήν τῆς Μεγαλοβλαχίας	τοα'	
» » » » » Μπογδανίας	τοβ'	
» » » » δραγομάνον ὁποῦ νὰ εἶναι εἰς τὸν βασιλέα.	τογ'	
» » » » μέγαν ἄρχοντα	τοδ'	
» » » » ἱερομόναχον	τοε'	
» » » » ἡγούμενον	τος'	
» » » » ἱερέα	τοζ'	
» » » » »	τοη'	
» » » » ἱεροδιάκονον	τοθ'	
Τακτικὸν εἰς ἄρχοντα μέγαν	τπ'	
Ἔτερον	τπα'	
Εἰς ἄρχοντα γραφὴν	τπβ'	
» καὶ ἐγκάρδιον φίλον	τπγ'	
(Λεῖπει ἐν φύλλον 166)		
Εἰς τὸν οἰκεῖον γεννήτορα πῶς δεῖ ἕκαστος γράφειν	τπς'	
» ἀδελφὸν ὁμομήτριον καὶ ὁμοπάτριον	τπζ'	
» ἀδελφὴν θήλειαν	τπη'	
Περὶ βιβλίων τῶν μὴ ἀναγινωσκομένων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ	τπθ'	τι'
[Οἱ οἰκοδομηταί . . ἂν βάλλωσιν ἄνθρωπον στοιχεῖον . . .].	τιγ'	χιγ'
[Οἱ ἀποστεροῦντες μισθὸν μισθωτοῦ . .]	τια'	χιε'
[Εἰ τις κρύπτει ἀπὸ τὸ δέκατον].	τιβγ'	
[Οἱ κλέπτοντες τοὺς ἄλωνας . .]	τιγδ'	
Λύσις ἀφωρισ μού. Εὐχή λεγομένη ὑπὸ ἀρχιερέως	τιδθ'	μ' ξε'
Περὶ γυναικὸς ἧ καὶ ἀνδρὸς ὁποῦ νὰ ποιοῦν ἀσκησιν	τιε'	
[Ἐὰν γυναῖκα εἴς ἀμελείας ἐπικαυτηθῶσιν . .] τὸ νήπιον αὐτῆς καὶ τελευτήσῃ . . .	[τις']	χιμ'
[Ὅ ποδένων ἀνδρόγυνα . .] (= ὁποῦ δένων)	[τιζ']	χιβ'

Γ'

Τὰ τοῦ χειρογράφου Δ. Σγουτά κεφάλαια, τὰ ἐλλείποντα ἐκ τοῦ χειρογράφου τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου.

- ι' Περὶ ἱερωμένου ὁποῦ νὰ ἔχη γυναῖκα καὶ γένηται ἀρχιερεὺς νὰ χωρίζεται ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἧ χειροτονία νὰ γίνεται μὲ τὸ θέλημά της.
- ια' Περὶ ἐπισκόπου, καὶ τί λέγεται ἐπίσκοπος, καὶ ὅτι νὰ ἔχη ἐξουσίαν εἰς ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα.
- ιβ' Περὶ ἀρχιερέως ὅπως νὰ μὴ δέν κάμη χειροτονίαν ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, οὐδὲ νὰ χειροτονήσῃ τινὰ ἀπὸ ξένην ἐνορίαν.
- ιγ' Περὶ ἀρχιερέως ἐὰν ἀφήσῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὑπάγῃ εἰς ἄλλον τόπον καὶ λείψῃ ἔξη μῆνες.

- κε' Περὶ ἱερέως ἧ ἱερέως ἀνέναι καὶ τὸν κατηγορήσουν.
- κς' Περὶ ἐπισκόπου ἧ ἄλλου ἱερωμένου ὁποῦ νὰ τὸν ἐκαθήρουν καὶ λειτουργήσει.
- κζ' Ὅτι ἧ τοῦ Πατριάρχου ἀπόφασις δέν κατακρίνεται καὶ περὶ κριτηρίων βασιλικῶν.
- κη' Ὅτι ὁ καθρηθεις ἀρχιερεὺς ἔχει ἄδειαν νὰ μετακαλῆ δευτέραν σύνοδον νὰ μετακρίνεται ἧ ὑπόθεσις τῆς κατηγορίας αὐτοῦ.
- λ' Περὶ μεταθέσεως ἀρχιερέων, καὶ περὶ πορατήσεως, καὶ ὅτι δίδεται θρόνος ἀρχιερατικὸς πρὸς ἄλλον ἀρχιερέα ἔξαρχικὸς πάρεξ τοῦ ἱεροῦ συνιθρόνου.
- λα' Περὶ ἐπισκόπων καὶ ἱερέων ἐὰν δέν μνημονεύουσι τὸν μητροπολιτην αὐτῶν.

- λζ' "Οτι οί ιερείς νά μὴ δὲν ἀφορίζουν τινὰ χω-
 ρὶς θέλημα τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν.
- μβ' Περὶ κληρικῶν καὶ καλογήρων ἀνέναι καὶ
 κάμουν συνωμοσίαν ἢ φατριάν κατὰ τοῦ
 ἀρχιερέως, καὶ περὶ παρασυνοχωγῶν.
- μγ' Περὶ κληρικοῦ ἐὰν ὑβρίσῃ τὸν ἀρχιερέαν αὐ-
 τοῦ, ἢ πρεσβύτερον, ἢ διάκονον, ἢ κοσμι-
 κὸς ἐὰν ὑβρίσῃ ἱερέαν ἢ δῆρρη καὶ περὶ
 τῶν καταλαλούντων τὸν ἀρχιερέαν αὐτῶν.
- μδ' Περὶ ἀρχιερέως ἀνέναι καὶ λειτουργεῖ μόνου του.
- ν' Περὶ τιμῆς ἱερέων.
- να' Περὶ διαθήκης ἀρχιερέων.
- νβ' Περὶ τῆς ἡλικίας τῶν χειροτονουμένων ἱε-
 ρέων, καὶ ποῖα ἁμαρτήματα ἐμποδίζουν
 τὴν ἱερωσύνην.
- ξα' Περὶ ἱερέως ἀν ἀποθήνῃ ἄτεκνος.
- ξβ' Περὶ ἱερέως ὅπως νά μὴ δὲν ἀνακρίνουν τὸν ἀρ-
 χιερέα αὐτῶν, καὶ ἐὰν δὲν τὸν μνημονεύουν.
- ξδ' Περὶ ἱερωμένων καὶ καλογήρων νά μὴδὲν
 μεταχειρίζονται φροντίδες κοσμικαῖς, οὐδὲ
 νά ἰατρεύουν.
- ξη' Περὶ τοῦ θέλοντος νά ἱερωθῇ καὶ ἐπάρη γυ-
 ναῖκα ἢ χήρα ἢ δούλα ἢ κακοῦ βίου.
- ξθ' Περὶ τοῦ εὗρισκομένου εἰς ἁμαρτήματα ὁποῦ
 νά ἐμποδίζουν τὴν ἱερωσύνην καὶ αὐτὸς
 χειροτονηθῇ καὶ περὶ ἐβραίου ὁποῦ νά βα-
 πτισθῇ ὅτι γίνεται ἱερεὺς, καὶ περὶ τῶν
 ἀναξίων ὁποῦ λειτουργοῦν.
- ογ' Ἐάν τις ἐλθῇ εἰς γάμον, καὶ λάβῃ ἱερωσύνην
 καὶ ὁ γάμος νά εὐρεθῇ παράνομος, καὶ περὶ κο-
 σμικοῦ κληρικοῦ ἐὰν ἔχῃ γυναῖκα παράνομον.
- οδ' Περὶ ἱερέως καθαιρεθέντος, ἐὰν λέγει τὸ Εὐ-
 λογητὸς ὁ Θεός, καὶ περὶ τοῦ συνευξαμένου
 μετὰ κληρικοῦ καθηρημένου.
- οθ' Περὶ κληρικῶν ἵνα μὴ δὲν ὑπηγένουν εἰς
 κρασποουλεῖον, οὐδὲ καπηλεῖον.
- πα' "Οτι νά λαμβάνουν ἱερωσύνην καὶ ἐκείνοι ὁποῦ
 δὲν εἶναι ἀπὸ γένους ἱερατικοῦ, καὶ ἐκείνοι
 ὁ τοῦ γεννηθοῦν ἀπὸ πόρνου γυναῖκα.
- πγ' Περὶ ἱερέως ἐὰν εὐλογῇ γάμον παράνομον.
- πη' Περὶ γυναικὸς ἐὰν ἀφήσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς
 ἢ ὁ ἄνδρας τὴν γυναῖκα διὰ τὸ βδελύτε-
 σθαι τὸν γάμον.
- ι' Περὶ τοῦ κρίνεσθαι πάντας τοὺς κληρικούς
 καὶ μοναχοὺς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως.
- ια' Περὶ ἐπισκόπων καὶ τῶν ἄλλων τοῦ κλήρου
 ὁποῦ νά παίξουν χαρτία καὶ νά ἀρνηθοῦν
 τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.
- ιγ' Περὶ κοσμικῶν ἀνθρώπων ἐν καιρῷ διωγμοῦ
 ἐὰν πιασθοῦν καὶ ἀσεβήσουν καὶ μετὰ
 ταῦτα θέλουν νά ἱερωθοῦν.
- ιδ' Περὶ κληρικοῦ ἢ κοσμικοῦ ἐὰν βαρῆσουν τι-
 νος ἀνθρώπου καὶ ἀποθάνει, ἢ ἱερωμένος
 ἐὰν δῆρρη τινά.
- ιε' Περὶ τῶν λαμβανόντων δευτέραν χειροτονίαν,
 καὶ ποῖοι μεταχειροτοιοῦνται, καὶ ποῖοι με-
 ταβαπτίζονται καὶ περὶ ἀρχιερέως ἐὰν κάμη
 χειροτονίαν.
- ις' Περὶ τοῦ θέλοντος νά κτήσῃ μοναστήρι ἢ ἐκ-
 κληρίαν ὅτι νά μὴ δὲν τὰ ὀρίζῃ, ἀλλὲ χω-
 ρὶς θέλημα τοῦ ἀρχιερέως νά τὰ κάμη
- ιη' Περὶ ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς ὁποῦ θέλει νά ἐλθῃ
 εἰς τὸ σχῆμα τῆς καλογερικῆς, ἕως πότε νά
 νά δοκιμάζεται, καὶ χωρὶς ἀναδόχου νά μὴ
 δὲν γίνεται.
- ρ' Περὶ μοναχῶν καὶ ἱερομονάχων ὁποῦ νά εὐ-
 ρίσκονται καὶ κατοικοῦν εἰς τὸν κόσμον,
 καὶ διὰ ποίας εὐγένουν ἀπὸ τὸ μοναστήρι.
- ρβ' Περὶ καλογήρου καὶ καλογρίας ἐὰν ἔλθωσιν
 εἰς γάμον, ἢ μεγαλόσχημος ἢ μικρόσχημος
 πορνεύσει, καλογραία ἐὰν ἔναι μαυλίστρια
 ἢ κοσμική.
- ρδ' Περὶ ἱερωσύνης καὶ τοῦ σχήματος τῶν μονα-
 χικῶν ποῖον ἔναι μεγαλύτερον.
- ρε' Περὶ καλογήρων καὶ καλογριάδων ἵνα μὴ γί-
 νωνται ἀνάδοχοι παιδιῶν, οὐδὲ ἱερομόναχος
 στεφατόνῃ ἀνδρόγυνα.
- ρς' "Οτι ἐπτά χαρίσματα εἶναι τὰ τοῦ ἀγίου πνεύ-
 ματος, καὶ ἐπτά εἶναι τὰ μυστήρια τῆς ἐκ-
 κλησίας, καὶ ἐπτά εἶναι αἱ μεγάλα ἔορτα
 καὶ ἐπτά τὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα
- ρθ' "Οτι εἰς τὰς ἐκκλησίας συμπτώσια δὲν γίνονται
 οὐδὲ καπηλεῖα εἰς τοὺς ἱερούς περιβόλους.
- ριβ' Περὶ ἱερέον ὅτι βαπτίζουν εἰς τρεῖς πατέρας,
 εἰς τρεῖς υἱοὺς καὶ εἰς τρεῖς παρακλήτους,
 καὶ περὶ τῶν μὴ βαπτιζόντων εἰς τρεῖς κα-
 ταδύσεις.
- ργγ' "Οτι διπλοῦς ἔναι ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅτι οἱ οὐ-
 ρανοὶ ἔναι κεκλεισμένοι ἐκεῖνου ὁποῦ δὲν
 ἔναι βαπτισμένος.
- ρκδ' Περὶ ἱερέως ἀνέναι καὶ βαπτίζει τὸ παιδίον
 αὐτοῦ ὡς ἀν ἱερεὺς καὶ ἐὰν εὐλογῇ καὶ τὸν
 γάμον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.
- ρκε' Περὶ ἱερέως ὅτι ἀφοῦ φάγῃ δὲν βαπτίζει, μό-
 νον πρὶν τῆς θείας λειτουργίας, οὐδὲ τῇ
 μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ δὲν βαπτίζει.
- ρκς' Ἐρώτησις πρὸς τὸν Μέγαν Διονύσιον, περὶ
 ποῖα ἁμαρτήματα συγχωροῦνται μετὰ τὸν
 θάνατον, διὰ τῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν εὐ-
 χῶν καὶ τῶν ἐλεημοσυνῶν ὁποῦ γίνονται
 διὰ τοὺς ἀποθαμένους.
- ρλα' Διὰ τίνα αἰτίαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου
 κάμουν αὐτοῦ μνημόσινα, εἰς τὰς τρεῖς
 ἡμέρας, εἰς τὰς ἐννέα καὶ εἰς τὰς σαράντα,
 καὶ πότε ἐμποδίζονται νά μὴ δὲν γίνονται.
- ρμς' Περὶ τῶν βαθμῶν τοῦ γάμου, οἱ ὁποῖοι δια-
 λαμβάνουν εἰς πόσους βαθμοὺς γίνονται
 τὰ συνοικεῖσια καὶ εἰς πόσους δὲν γίνονται.
- ρββ' Περὶ γυναικὸς ὁποῦ νά γένῃ σκλάβα καὶ τὴν
 μάνουν νά μὴδὲν χωρίζεται ἐκ τοῦ ἀνδρὸς
 αὐτῆς.
- ρογ' Περὶ ἀνδρὸς ὁποῦ νά διώξῃ τὴν γυναῖκα
 αὐτοῦ καὶ τὴν ἐμοιχεύσουν νά μὴδὲν τὴν
 χωρίζεται.
- ρογ' Περὶ παρανόμου γάμου ὅτι χωρίζεται.
- ρπ' Περὶ ἀνδρὸς ὁποῦ συνευρίσκεται μετὰ τῆς
 γυναικὸς αὐτοῦ εἰς τὴν παραφύσιν, ὅτι χω-
 ρίζεται καὶ περὶ τοῦ κανόνου αὐτοῦ.
- ρϋς' Περὶ γυναικὸς ὁποῦ νά ἔχῃ ροῦχα καὶ νά μη-
 δὲν δεῖξῃ ποῦ τὰ ἤσρε.
- σια' Περὶ παιδιῶν ποῖα λέγονται αὐτεξούσια καὶ
 ποῖα ὑπεξούσια.
- σιε' Περὶ παιδιῶν ὅπως νά τιμοῦν τοὺς γονεῖς αὐτῶν.
- σκβ' Περὶ δύο συντρόφων ἐὰν ὁ ἓνας ἐκ τοὺς δύο ἐπά-
 ρῃ σύντροφον χωρὶς τὴν βουλὴν τοῦ ἄλλου.
- σκς' Περὶ γεωργοῦ ἐὰν ἐργάσῃ χωράφῃ χωρὶς θέλημα

ΠΕΡΙ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ὑπό

Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ 'ΑΥΔΖ' τακτικῇ γενικῇ συνεδρ'ᾳ τῆς 12ης Μαΐου 1903).

Γνωστὸν ὅποιαν σημασίαν κατέλαβεν ἡ ὑγιεινὴ ἐν ταῖς σχολαῖς ἀπανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου οὐχὶ πλέον ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς καθ' ἐκάστην ἐπιτηρήσεως τῆς καθαριότητος, τοῦ ἀερισμοῦ, τῆς θερμανσεως καὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν σχολῶν, τῆς προσοχῆς κατὰ τὴν οἰκοδομὴν αὐτῶν καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐν αὐταῖς ἀναγκαίουμένων ἐπίπλων, τῆς ἐξετάσεως τῆς σωματικῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν μαθητῶν, τοῦ ἐγκαίρου αὐτῶν ἐμβολιασμοῦ, τῆς προφυλάξεως τῶν σχολῶν ἀπὸ τῶν μολυσματικῶν καὶ μiasματικῶν νοσημάτων καὶ τῶν ἐν καιρῷ ἐπιδημιῶν λαμβανόμενων μέτρων, τῆς συντάξεως τοῦ διαιτολογίου εἰς τὰς ἐσωτερικὰς σχολὰς ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ ποιοῦ καὶ ποσοῦ τῶν τροφῶν καὶ τῆς ποικιλίας τῶν ἐδεσμάτων καὶ τῶν γευμάτων καὶ τῆς καταναλώσεως τῶν τροφῶν ἀναλόγως τῶν ἐποχῶν καὶ τῆς ἐν τῇ σχολῇ ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν τῶν μαθητῶν διάκρισιν καὶ τὴν ἐν γένει παιδαγωγίαν καὶ τὸ ποσὸν καὶ τὴν διανομὴν τῶν μαθημάτων καὶ τῆς γυμναστικῆς καὶ τῶν ἄλλων παιδιῶν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερησίων διαχύσεων καὶ τῶν παύσεων ἐν μέσῳ καὶ κατὰ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους, πρὸς πρόληψιν τῆς διανοητικῆς καταπονήσεως καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀμέσως ἢ βραδύτερον ἀναπτυσσομένων σωματικῶν καὶ ψυχικῶν νοσημάτων.

Γνωστὸν ἐπίσης ὅτι καὶ ἡ διδασκαλία τῆς ὑγιεινῆς ἐθεωρήθη πλέον μάθημα ἀγκαϊότατον δι' ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς παιδείσεως, διότι πάντες οἱ ἄνθρωποι οἷασι δὴποτε διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως, δεόν νὰ διδάσκωνται καὶ νὰ γυμνάζωνται ὅπως ἐνσαρκώσωσιν ἐν αὐτοῖς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνδεδελεχτοῦς καὶ ὅσον ἐνεστὶν ἀκριβεστέρας ἐφαρμογῆς τῶν ὑγιεινῶν παραγγελμάτων.

Περιττὸν δὲ προσέτι νὰ ὑπομνήσω ὑμᾶς ὅτι ἐπὶ τῆς διδασκαλίης τῆς ὑγιεινῆς ἐν ταῖς σχολαῖς ἐστηρίχθη κατὰ πολὺ καὶ ἡ κατα-

πολέμησις τῆς φυματιώσεως, τοῦ ἀλκοολισμοῦ καὶ τοῦ νικοτινισμοῦ.

Παρ' ἡμῖν δυστυχῶς, εἰς τὰς ὁμογενεῖς δῆλα δὴ σχολὰς, πολλαχῶς ὑπολειπόμεθα οὐ μόνον τῆς τοιαύτης ὀργανώσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀπ' αἰῶνος γνωστῶν στοιχειωδεστέρων ὑγιεινῶν κανόνων.

Ἀληθές ὅτι ἐν τῷ παρελθόντι καὶ νῦν ἔτι οἱ ἱατροὶ πολλὰ ἐπράξαμεν καὶ πράττομεν ὡς ἄτομα, καὶ ἐργαζόμεθα καὶ γράφομεν καὶ συνεβουλεύσαμεν καὶ συμβουλεύομεν, καὶ ἀφιλοκερδῶς προσεφέρθημεν καὶ προσφερόμεθα ἐφαρμόζοντες τὰ δυνατὰ καὶ τὰ κατὰ δύναμιν, ὅπου ἂν κληθῶμεν, εἰς τὰς ἐσωτερικὰς μόνον σχολὰς φροντισουσῶν τῶν ἐφορειῶν καὶ τῶν διευθυντῶν νὰ ἔχωσιν ἱατρούς.

Πρὸς τούτοις καὶ ἐν τῷ παρελθόντι ἴσως, εἴτε ὑπὸ ἰδιωτῶν εἴτε ὑπὸ σωματείων, εἴτε ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς σιέψεις ἐγένοντο περὶ γενικωτέρας ἐφαρμογῆς τῆς ὑγιεινῆς ἐν ταῖς σχολαῖς· περιοριζόμεθα ὅμως νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅτι αἱ ὑγιεινὰ ὁδηγίαι αἱ συνταχθεῖσαι ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἱατρικῆς ἐταιρείας κατὰ τὸ 1900 δι' ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ κ. κ. Α. Ἀβλαρίτου, ὡς εἰσηγητοῦ, τοῦ κ. Π. Ἀπέρη καὶ ἐμοῦ, πρὸς τὰς διευθύνσεις καὶ διδασκάλους τοῦ κράτους, μετεφράσθησαν καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ὁ δὲ ἀξιότιμος συνάδελφος κ. Γ. Νούλης κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπέβαλεν ἡμῖν τοιοῦτον ὑπόμνημα. ὅπερ ἀπεφασίσθη νὰ παραπεμφθῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Κέντρ. Ἐκπ. Ἐπιτροπὴν Ἐκτὸς δὲ τούτων κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1901, παρὰ τῆς ἀγίας καὶ ἱεράς συνόδου συνέστη ἐπιτροπὴ περὶ τῆς μελέτης τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῆς ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ Θεολογικῆς σχολῆς μετὰ ὑποδείξεως τῶν δεόντων γενέσθαι καὶ τῆς ὁποίας τὴν ἔκθεσιν εἶχον τὴν τιμὴν νὰ συντάξω ὡς εἰσηγητής.

Δυστυχῶς ὅμως τὰ τε παλαιότερα καὶ τὰ νεώτερα εἴτε ἐκ τῆς ἀγαθῆς θελήσεως τῶν

ατόμων τούτων ἢ ἐκείνων τῶν διευθύνσεων καὶ τῶν ἐφορειῶν ἀπορρέοντα, οὐ μόνον δὲν ἰσχυσαν εἰσέτι νὰ ὀδηγήσωσιν ἡμᾶς εἰς γενικὴν τινα καὶ ἀρμονικὴν ἐπὶ πασῶν τῶν σχολῶν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἐφαρμογὴν καὶ τῶν ἐκ τῆς υἱεινῆς ἀναγκαιούτων, ἀλλὰ καὶ τὰ πλείστα ἕνεκα τούτων ἢ ἐκείνων τῶν λόγων ἐμαράνθησαν, ἢ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν ἔτι καὶ νῦν ἀφίεται εἰς τοὺς μὴ εἰδικούς, τῶν καθηκόντων τῶν ἰατρῶν καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἐσωτερικὰς σχολὰς, περιοριζομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν μαθητῶν, εἰς τὸν ἐμβολιασμὸν αὐτῶν καὶ τὴν ἐν καιρῷ ἐπιδημικῶν ἢ κολλητικῶν νοσημάτων γνωμοδότησιν περὶ τοῦ πρακτέου.

Ἐφ' ᾧ, κύριοι, καιρὸς πλέον νὰ σκεφθῶμεν σοβαρῶς περὶ γενικῆς ὀργανώσεως καὶ κυρίως τακτικῆς καὶ ἐνδελεχοῦς ἐφαρμογῆς τῶν καταλλήλων υἱεινῶν διατάξεων καὶ εἰς τὰς ὁμογενεῖς σχολὰς τῆς πόλεως ἡμῶν, δημοτικὰς τε καὶ καὶ ἀνωτέρας, ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς, διότι μεγάλαί αἱ ζημίαι τῶν μαθητῶν καὶ κατὰ τὸν μετέπειτα βίον αὐτῶν.

Κατανοῶ, κύριοι, ὅτι πολλὰ τὰ ἀναγκαιούτα καὶ πολλὰ τὰ βάρη καὶ αἱ μερίμναι τῶν σεπτῶν ἡμῶν Πατριαρχείων καὶ δυσχερῆς ἡ ἀνάληψις τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς καὶ τοῦ ἀναγκαιοτάτου τούτου κλάδου, ἀπαιτοῦντος βεβαίως διάφορα μέσα. Ὅθεν ἀνάγκη νὰ προσέλθωμεν ἐπίκουροι εἰς τὸ Ἐθνικὸν ἡμῶν κέντρον, χορηγοῦντες καὶ τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων καὶ ἡ σύνταξις τῶν νομομισμένων διατάξεων κανονισθῆσεται καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν ἐξασφαλισθῆσεται.

Καὶ κατὰ τοὺς παρελθόντας χρόνους καὶ νῦν ἔτι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἡμῶν ἀρχαὶ πολυχῶς μετὰ τῶν φιλεκπαιδευτικῶν καὶ φιλοθρωπικῶν σωματείων συνειργάσθησαν, πολλῶν σχολῶν ἰδρυθεισῶν καὶ συντηρηθεισῶν ὑπὸ διαφόρων τοιούτων ἀδελφοτήτων συντεχνιακῶν ἢ μὴ. Ἰδίᾳ δὲ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος πολυχῶς ὑπὲρ τῆς ἀναγεννήσεως καὶ διαδόσεως τῆς παιδείας καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῆς σχολῆς εἰς τε τὰς ἐπαρχίας καὶ ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ ἐμερίμνησε καὶ ἐμόχθησεν. Ὅθεν ἔχων ὑπ' ὄψει τὸν κανονισμόν καὶ τὸ παρελθόν τοῦ Συλλόγου καὶ ἰδίᾳ τὴν ἀνάπτυξιν τὴν ὁποίαν προσέλαθεν ἡ Βιολογικὴ αὐτοῦ Ἐπιτροπὴ, προτείνω, κύριοι, ὅπως ὁ Σύλλογος καὶ ἐν τῷ υἱεινῷ κλάδῳ τῶν σχολῶν προσέλθῃ ἀρωγὸς εἰς τὰς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς, προσφέρων διὰ τῆς Βιο-

λογικῆς αὐτοῦ Ἐπιτροπῆς τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαιούτα μέσα.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ διὰ μερικῆς χρηματικῆς δαπάνης ἀναποφεύκτους, δὲν θὰ λείψωσι βεβαίως οἱ γενναῖοι χορηγοὶ παραδειγματιζόμενοι καὶ ὑποκινούμενοι καὶ ὑπὸ τῆς ἀφιλοκερδείας ἡμῶν.

Ἴνα δὲ καλῶς σταθίσωμεν καὶ ἐν γένει ὑποβάλλωμεν εἰς τὴν Α. Θ. Π. τὸν Οἰκουμηνικὸν Πατριάρχην τὴν προσφορὰν ἡμῶν ταύτην, ὑποβάλλω ὑμῖν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ποῖα περίπου ἔσονται αἱ ὑποχρεώσεις καὶ τὰ καθήκοντα τὰ ὁποῖα δέον νὰ ἀναλάβωμεν καὶ διὰ χρόνου νὰ ἐπιτελῶμεν.

Τὸ ἔργον, Κύριοι, ἀπαιτεῖ δύο τινα :

α') τὴν σύνταξιν τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὰς σχολὰς ἡμῶν υἱεινοῦ κανονισμοῦ, καὶ
β') τὴν διοργάνωσιν τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς ἐφαρμογὴν αὐτοῦ.

Διὰ τὸ πρῶτον ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ὑποσχέθησεται ὅτι ἀναλαμβάνει τὴν σύνταξιν καταλλήλου υἱεινοῦ κανονισμοῦ δι' ἀπάσας τὰς σχολὰς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας ἡμῶν καὶ τὰ διδόμενα τῆς ἐπιστήμης, συμπεριλαμβανομένων ἐννοεῖται καὶ τῶν ἐθνικῶν σχολῶν ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν.

Τὸ ἔργον, κύριοι, δὲν εἶναι δυσχερῆς, διότι καὶ τοιαῦτα μεμονωμένα ἔστω ἔργασια, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, ἐγένοντο καὶ πολλὰ τὰ ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἐφαρμοσθέντα καὶ μελετώμενα, ἐκ τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ σταχυολογήσωμεν τὰ προσφορώτερα ἡμῖν.

Πρὸς τούτοις θέλομεν ἀναλάβει καὶ τὴν σύνταξιν γενικοῦ κανονισμοῦ οἰκοδομῆς σχολῶν, περιλαμβανόντος ὅσον οἶόν τε τὰ ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἀπαιτούμενα ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι οἰκοδομῶνται ἢ ἐπισκευάζωνται αἱ ὑπάρχουσαι σχολαὶ ὡς δεῖ, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοῦ κανονισμοῦ νὰ κρίνωνται ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τὰ σχέδια ὑπὸ καταλλήλου ἐπιτροπῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ νὰ ὀνομάζηται καὶ ἰατρός ὡς μέλος.

Οἱ τοιοῦτοι κανονισμοὶ διὰ τοῦ Συλλόγου ὑποβληθήσονται εἰς τὰ ἀρμόδια τῶν πατριαρχείων Συμβούλια, ὅπως μετὰ τὴν ἔγκρισιν, λάβωσιν ἰσχὺν νόμου ὑποχρεωτικὴν δι' ὅλας τὰς ἐφορείας καὶ διευθύνσεις τῶν σχολῶν.

Διὰ τὴν διοργάνωσιν τῆς ὑπηρεσίας καὶ τὴν ἐφαρμογὴν ἀπαιτοῦνται ἰατροὶ καὶ βεβαίως εἰς ἰατροὺς καὶ μόνους δέον νὰ ἀνατεθῇ ἡ ἐφαρμογὴ τοιούτων διατάξεων.

α') Πρὸς τοῦτο ὅπου αἱ σχολαὶ δὲν δύνανται νὰ μισθοδοτῶσιν ἱατρὸν, ἢ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ θὰ διαθέτῃ τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν.

Ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἔχει ἱατρικὰ μέλη κατοικοῦντα εἰς διαφόρους συνοικίας τῆς πόλεως, ἐπομένως ἡ διάθεσις τοιούτου προσωπικοῦ ἔσται εὐκολωτάτη, ἐπικουρούτων ἐν ἀνάγκῃ καὶ τῶν ἐν τῷ Πέραν οἰκούντων συναδέλφων, ἐλεγχομένων πρὸς τοῦτο κατ' ἔτος. Κατ' ἔτος δὲ δυνάμεθα νὰ ἐκλέγωμεν καὶ μίαν ἢ δύο ἐπιτροπὰς ἐξ ὀφθαλμολόγων καὶ ἄλλων κλινικῶν ὅπως μετὰ τοῦ τακτικοῦ ἱατροῦ μεταβαίνωσιν ἐκτάκτως εἰς τὰς σχολὰς διὰ τοὺς εἰδικοὺς πρὸς ἐξέτασιν τῶν μαθητῶν ὑγιεινοὺς σκοποὺς διὰ τε τὰς ὀφθαλμικὰς παθήσεις καὶ τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν τῶν μαθητῶν διάκρισιν.

β') Ἐπειδὴ ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς ὑγιεινῆς κηρυχθήσεται ὑποχρεωτικὴ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰ γυμνάσια καὶ τὰς ἀνωτέρας ἐν γένει σχολὰς, τὸ μάθημα τοῦτο νὰ διδάσκηται ὑπὸ ἱατρῶν καὶ ἐπομένως ὅπου δὲν ὑπάρχουσι τοιοῦτοι καὶ ὅπου ὁ προϋπολογισμὸς τῶν σχολῶν δὲν ἐπιτρέπει πληρωμὴν, τὰ μέλη τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς θὰ ἀναλάβωσι τὴν διδασκαλίαν δωρεάν.

Νομίζω ὅμως καὶ τὸ μάθημα τῆς ἀνθρωπολογίας πρέπει νὰ ἀνατιθῆ εἰς ἱατροὺς ὅπως μὴ διδάσκηται εἰσὶν εἰς μεμονωμένον καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ζωολογίαν ἢ τὴν ἀφηρημένην Ψυχολογίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ὑγιεινὴν. Εἰς δὲ τὰ διδασκαλεῖα δέον νὰ διδάσκωνται καὶ πλατύτερον τὰ τοῦ Νευρικοῦ Συστήματος καὶ ἐν σχέσει πρὸς τε τὴν Φυσιολογίαν αὐτοῦ καὶ τὰ γενικὰ διδόμενα τῆς ψυχιατρικῆς καὶ τὴν παιδαγωγίαν καθόλου. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς κατωτέρας δημοτικὰς σχολὰς, τὰ στοιχειωδῶς διδασκόμενα δέον νὰ διδάσκωνται ὑπὸ τῶν διευθυντῶν παρασκευαζομένων πρὸς τοῦτο καταλλήλως ὑπὸ τῶν διδασκαλείων.

Πολλὰ μέχρι τοῦδε ἐν τῇ γλώσῃ ἡμῶν ἐδημοσιεύσαμεν ἐγχειρίδια ὑγιεινῆς συνοπτικὰ τε καὶ μὴ. Χωρὶς ὅμως νὰ θελήσωμεν νὰ υποτιμῆσωμεν τὴν ἀξίαν τῶν δημοσιευθέντων, νομίζω ὅτι δέον ὁ Σύλλογος νὰ προκηρύξῃ *διαγωνισμὸν* διὰ τὴν σύνταξιν δύο ἐγχειριδίων ὑγιεινῆς, τὸ μὲν διὰ τὴν κατωτέραν, τὸ δὲ διὰ τὴν μεσαίαν παιδείουσιν καὶ τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου δύνανται νὰ ᾧσιν ἔτοιμα. Διὰ χρόνον δὲ δυνάμεθα νὰ ἀποκησώμεν ἐγχειρίδιον διὰ τὰ διδασκαλεῖα συντε-

ταγμένον συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωθι μνημονευθέντα, ἐκτὸς ἐὰν ὁ Σύλλογος νομίσῃ καλὸν ἀπὸ τοῦδε νὰ κηρύξῃ καὶ τὸν διαγωνισμὸν πρὸς σύνταξιν καὶ τοιαύτης βίβλου.

γ') Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἐν ταῖς δημοτικαῖς σχολαῖς τὰ στοιχειώδη τῆς ὑγιεινῆς διὰ καταλλήλου βιβλίου διδασκῆσονται ὑπὸ τῶν διευθυντῶν, οἱ ὅποιοι συγχρόνως πρέπει νὰ ἐφαρμόζωσι καὶ ἐπιβλέπωσι πλείστας ὅσας ὑγιεινὰς διατάξεις καὶ ἐν ἐκτάκτοις περιστάσεσι, τραυματισμοῖς κτλ. κτλ. νὰ ἐφαρμόζωσι τὰ κατάλληλα μέτρα μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἱατροῦ.

Ἐὰν οἱ πλείστοι τῶν σήμερον διευθυνόντων τὰς ἡμετέρας σχολὰς δὲν ἐδιδάχθησαν τὰς τοιαύτας γνώσεις δὲν εἶναι βεβαίως ὑπεύθυνοι περὶ τῆς καταλλήλου διαρρυθμίσεως τῶν προγραμμάτων τῶν Σχολῶν, ἐξ ὧν ἀποφαιτῶσιν οἱ μέλλοντες νὰ διδάξωσιν.

Ὅθεν ἀνάγκη νὰ διδασκῶσι καταλλήλως οἱ σήμερον διευθύνοντες καὶ διδάσκοντες ἐν ταῖς σχολαῖς, καὶ πρὸς τοῦτο δέον ἢ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ νὰ χορηγήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν διδασκόντων ἱατρῶν, τέσσαρες δὲ ἢ ἐξ τὸ πολὺ ἀρκούσιν, διοργανουμένης τῆς ὑπηρεσίας ὡς ἐξῆς: Εἰς ἱατρὸς διδάξει ἐν τῷ Συλλόγῳ ἢ ἐν τῷ Ζωγραφείῳ διὰ τοὺς διευθυντὰς καὶ διδασκάλους τῶν σχολῶν Σταυροδρομίου, Φερῆκιοῖ, Ταταούλων καὶ Γαλατᾶ. Εἰς ἐν Φαναρίῳ ἐν τῇ Ἀστικῇ Σχολῇ Μακρᾶσλῃ διὰ τοὺς διδασκάλους Τζιβιβαλίου, Φαναρίου, Μουχλίου, Βαλατᾶ καὶ μέχρι Σαρμασικίου καὶ Τὸπ-Καποῦ. Εἰς ἐν Βλάγκᾳ διὰ τοὺς διδασκάλους Κοντοσκάλιου, Βλάγκας, Ὑψωμαθειῶν, ἐξ Μαρμάρων καὶ Βελιγραδίου καὶ εἰς ἢ δύο διὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν ὄχθην τοῦ Βοσπόρου μέχρι Νεοχωρίου. Ἐν ἀνάγκῃ δυνάμεθα ἀκόμη νὰ ὑποδιαίρῃσωμεν, διότι προσωπικὸν διὰ τὴν διδασκαλίαν ἔχομεν. Τὰ μαθήματα δύνανται νὰ ἀρχίσωσι μετὰ τὸ Πάσχα καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσι καὶ τὰς διακοπὰς, καὶ βᾶσις δύναται νὰ τεθῆ ἡ ἐρμηνεία τῶν ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς ἱατρικῆς ἐταιρείας συνταχθειῶν ὀδηγιῶν μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς ὑπαρχουσῶν συμβουλῶν περὶ τῶν δεόντων γενέσθαι καὶ εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις διδασκόμενων καὶ ὀλίγων τινῶν περὶ ἀσηψίας καὶ ἀντισηψίας.

Τοιαῦται, ἀγαπητοὶ συναδέλφοι, ἐν συνόψει αἱ ταπειναὶ προτάσεις μου περὶ ὀργανώσεως καὶ εἰς τὰς ὁμογενεῖς ἡμῶν σχολὰς ὑγιεινοῦς ὑπηρεσίας μετὰ πλήρους ὅσον ἔνεστιν ὀργανισμοῦ καὶ ἰδίᾳ περὶ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν.

Ἡ τιμή, δι' ἧς ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους μὲ ἐτιμήσατε, ἐμπιστευθέντες εἰς τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν ὄλων τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἡ ἀντίληψις καὶ ἡ γνώσις, ἣν ἔσχον περὶ τῆς προθυμίας καὶ τῆς ἀκαμάτου ὑμῶν πρὸς τὴν ἐργασίαν ἀγάπης, μὲ ἐνεθάρρουνεν νὰ πιστεῦσω ὅτι ἐν τὰ σεπτὰ Πατριαρχεῖα ἐμπιστευθῶσιν εἰς ἡμᾶς τὸ ἔργον τοῦτο, θέλετε φιλοτίμως ἐργασθῆ πρὸς συγκρότησιν, ἐφαρμογὴν καὶ ἐμπέδωσιν αὐτοῦ. Ὅθεν θαρροῦντως ὑποβάλλω τὴν πρότασιν καὶ τὰς ἀτελεῖς

ταύτας σκέψεις ὑμῖν πεποιθῶς ὅτι ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπιεικῶς κρίνουσα καὶ πληροῦσα τὰ κενὰ ὑπερηφάνως καὶ θαρραλέως θέλει προσέλθει διὰ τοῦ Συλλόγου εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἡμῶν ἀρχὰς ἀναλαμβάνουσα τὸ βαρὺ μὲν ἀλλὰ λίαν ἔθνωφελές καὶ τιμητικὸν αὐτὸ ἔργον.

Μὴ λησμονῶμεν δ' ὅτι τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν κέντρον ἐψήφισε γενναίαν ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, ὥστε ἀντιδωρῶν προσφερῆτω καὶ ὁ Σύλλογος τὴν τοιαύτην ὑπηρεσίαν.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΥ ΠΑΡΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙΣ

ὑπὸ

ΑΡ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς 8ης Μαρτίου 1905).

Γνωστὸν βεβαίως τοῖς πᾶσιν ὅτι, ἵνα ὀργανικὴ κοινωνία, ὀργανικὸς σύνδεσμος κατορθοῖ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ, οὐ στοχάζεται, ἔχει ἀνάγκη ἐξουσίας ἀφ' ἑνός, κανόνων δὲ καὶ νόμων ἀφ' ἑτέρου, πρὸς οὓς νὰ ρυθμίζωσι τὰς πράξεις αὐτῶν οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ὀργανικὴν ταύτην κοινωνίαν καθ' ἕκαστον ἄνθρωποι. Καὶ ἡ ἐκκλησία ἐπομένως ὡς σύνολον ἀνθρώπων, ὡς ὀργανικὸς σύνδεσμος, ἔχει τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς, ἥτοι τὴν δύναμιν τοῦ ποιεῖν πράξεις, ἃς μόνον αὕτη δύναται ἐγκύρωσιν καὶ μετὰ τῶν νομικῶν συνεπειῶν νὰ ἐνεργῆ, ἔχει δὲ καὶ κανόνας καὶ νόμους, οὓς ὀφείλουσι νὰ τηρῶσιν οἱ ἀποτελοῦντες αὐτήν. Καὶ ὡς πνευματικὴ μὲν κοινωνία ἐξασκεῖ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς ἐπὶ ζητημάτων πνευματικῆς φύσεως, καὶ διὰ τῶν μέσων, ἅτινα κέκτηται, ἐπιβάλλει τοὺς νόμους αὐτῆς. Ὡς ὀργανικὴ δὲ κοινωνία ἔχει τάξιν, ἣν ἕκαστος αὐτῆς μέλος ὀφείλει νὰ τηρῆ ἐπὶ ποινῇ πάσης τυχὸν παραβάσεως. Αἱ πράξεις, ἃς ἡ ἐκκλησία μόνη αὕτη ἐγκύρωσιν δύναται νὰ ἐνεργῆσιν, μετὰ τῶν νομίμων συνεπειῶν εἶναι *τριῶν εἰδῶν*, καὶ ἐπομένως τρία εἶναι καὶ τὰ εἶδη τῆς ἐξουσίας τῆς ἐκκλησίας· α') *ιερατικὴ ἐξουσία* (potestas ordinis), δι' ἧς κέκτηται τὴν ἰκανότητα τοῦ

ἐνεργεῖν ἐγκύρωσιν τὰ μυστήρια καὶ τὰς λοιπὰς ἱεροτελεστίας πάσας· β') *διδασκικὴ ἐξουσία* (potestas magisterii), δι' ἧς δικαιούται νὰ μεταδίδῃ καὶ ἐρμηνεύῃ αὐθεντικῶς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησίας· γ') *ποιμαντικὴ ἢ ἀπλῶς διοικητικὴ ἐξουσία* (potestas jurisdictionis) καὶ αὕτη περιλαμβάνει τὴν ἐξουσίαν τοῦ διέπειν ἐκκλησίαν καὶ ἐκκλησιαστικὰ καὶ διαχειρίζεσθαι τὴν νομοθετικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἀντικείμενον τῆς πραγματείας ἡμῶν ἔσται ἡ διοικητικὴ καὶ ἰδίως ἡ δικαστικὴ ἐξουσία τῆς ἐκκλησίας κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς ἰδίᾳ χρόνους.

Ὡς γνωστὸν, ὁ χριστιανισμὸς ἐγένετο κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ ἀντικείμενον διωγμῶν φρικωδεστάτων, οὓς μετὰ βδελυγμίας ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Συνέπεια τῶν διωγμῶν τούτων ἦτο, ὅπως οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ συσπειρωθῶσι περὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῶν, περὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ διαδόχους αὐτῶν, οἵτινες ἐκτὸς ἄλλων, ἔλαβον παρὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν. Αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς διδάσκει ὅτι οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσι νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὰς διαφορὰς αὐτῶν: «Ἐὰν ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, λέγει, ὑπάγε

καὶ ἔλεγξον μεταξύ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνον... ἂν δὲ μὴ ἀκούσῃ παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα... Ἐὰν δὲ παρακούσῃ εἰπέ τῇ ἐκκλησίᾳ.» Καὶ ὄντως κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, ὅτε ἡ ἐκκλησία δὲν ἦτο οὐ μόνον ἀνεγνωρισμένη ὑπὸ τῆς πολιτείας ἀλλὰ καὶ ἦτο ἐν διωγμῷ διεχειρίσθη τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν καὶ πνευματικῶν ὑποθέσεων, καὶ διὰ τῶν μέσων αὐτῆς τῶν προσφῶρων πρὸς τὴν φύσιν τῆς ἐξετέλει τὰς ἀποφάσεις τῆς. Πλείστα παραδείγματα ἀναφέρονται τῆς ἐξασκηθείσης δικαστικῆς ἐξουσίας τῆς ἐκκλησίας κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας· οὕτω κατεδίκασε τοὺς Μοντανιστάς, τὸν Ὁριγένην χειροτονηθέντα παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, Παῦλον τὸν Σαμοσατέα, ὅστις οὐ μόνον ἀφωρίσθη, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς οἰκίας τῆς ἀνηκούσης εἰς τὴν κοινότητα ἐξεδιώχθη τῇ συνδρομῇ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας κατ' αἴτησιν τῆς ἐκκλησίας.

Βεβαίως πλείσταί αἱ διατάξεις τῆς ἐκκλησίας, δι' ὧν αὕτη ὡς ὀργανικὴ κοινωνία ρυθμίζει σχέσεις καθαρῶς ἐκκλησιαστικῆς. Τοιαῦται βεβαίως διατάξεις ὑπῆρχον καὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, διατάξεις τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἔχουσαι εἰς τὸν ἰδρυτὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, εἰς τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ, εἰς τὴν ἰσοᾶν παράδοσιν διὰ τῶν ἐθίμων. Ὅτε δὲ ἐκόπασεν ὁ κατὰ τῆς ἐκκλησίας διωγμὸς, ὅτε ὁ χριστιανισμὸς διὰ τῆς θείας αὐτοῦ καταγωγῆς ἐπέδρασεν ἐπὶ τὸν κόσμον καὶ αἱ ἀθάνατοι αὐτοῦ ἀρχαὶ εἰσῆχθησαν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς κοινωνικὰς σχέσεις, τότε καὶ ἡ πολιτεία, ὑποκύπτουσα εἰς τὴν ἀκατάβλητον αὐτοῦ θείαν ἐπίδρασιν, ἀνεγνώρισεν αὐτὸν ὡς τὴν ἐπίσημον τοῦ κράτους θρησκείαν καὶ οἱ πρῶτοι βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ἀνεγνώρισαν εἰς αὐτὴν τὸ δικαίωμα τοῦ δικάζειν τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις καὶ κυβερνᾶν ἐν γένει τὴν ἐκκλησίαν κατ' ἰδίου ἐκκλησιαστικούς κανόνας· δὲν παρεχώρησαν δὲ τὸ δικαίωμα τοῦτο ὡς προνόμιον τῆς πολιτείας πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, δὲν ἐξελάμβανον αὐτὸ ὡς ἐξ ὑποκειμένου δίκαιον πηγάζον ἐκ τοῦ ἐξ ἀντικειμένου δικαίου, τῆς πολιτικῆς δὴλον ὅτι ἐξουσίας καὶ νομοθεσίας, ἀλλὰ τούναντιον ἀνεγνώρισαν τὸ δικαίωμα τοῦτο ὡς ἀνήκον τῇ ἐκκλησίᾳ *jure divino*· δὲν ἐδημιούργησαν δηλαδὴ αὐτό, ἀλλὰ τὸ ἀνεγνώρισαν ὑφιστάμενον ἤδη καὶ ὑπάρχον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τῆς πρώτης

αὐτῆς ἐκκλησίας. Ἐντεῦθεν οἱ αὐτοκράτορες ἀνεκήρυττον τὰ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ὁμολογούμενα δόγματα ὡς ὑποχρεωτικὰ πολιτικῶς καὶ παρείχον εἰς τοὺς κανόνας ἰσχύον πολιτικῶν νόμων. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἐκκλησίας, τοῦ δικάζειν τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, τὸ ἀνήκον αὐτῇ *jure divino*, θείῳ δικαίῳ, καὶ ὄν ἀχωρίστως συνδεδεμένον μετὰ τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, ἐπεκυρώθη καὶ διὰ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, εἰς τὴν νομοθεσίαν τῆς ὁποίας εἰσῆχθη. Διάταξις τοῦ Ὁνωρίου καὶ Ἀρκαδίου ἐν τῷ Θεοδοσιανῷ κώδικι ἐπιτάσσει: *quotus de religione agitur, episcopus advenit judicare*. Σχετικαὶ διατάξεις ὑπάρχουσιν ἐν τῷ Κώδικι τοῦ Θεοδοσίου, βιβλίον 16, τίτλος 2, κεφάλ. 23, τίτλος 9, κεφάλ. 1...

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν τῇ 42 Νεαρχῆ ἐν τῷ προοιμίῳ ἀναφέρει: «πρᾶγμα οὐκ ἀήθες τῇ βασιλείᾳ καὶ ἡμεῖς πράττοντες ἐπὶ τὸν παρόντα ἐληλύθαμεν νόμον· ὅσακις γὰρ ἡ τῶν ἱερέων ψῆφος τιὰ τῶν οὐκ ἀξίων τῆς ἱερωσύνης τῶν ἱερατικῶν κατεβίβασε θρόνων τοσαυτάκις καὶ ἡ βασιλεία σύμφηρος γέγονε τῇ τῶν ἱερέων ἀθηνεΐᾳ, ὥστε τὰ θειώτερα τε καὶ ἀνθρώπινα συνδραμόντα μίαν συμφωνίαν ταῖς ὀρθαῖς ποιήσασθαι ψήφοις». Ἐπίσης ἐν τῷ 2 κεφαλαίῳ τῆς αὐτῆς νεαρχῆ ἀναφέρονται «...ἔστω κύρια καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ (δηλαδὴ Πέτρου τοῦ Ἀπαμείας), ψηφισθέντα καὶ ὑπὸ τὸν κοινὸν ταχθεὶς ἀναθεματισμὸν, ὑπ' αὐτὸν τετάχθω, τῆς τῶν ἀγιωτάτων ἀρχιερέων προελθούσης ἐπ' αὐτοῦ ψήφου κυρίας διαμενούσης. Ὡσαύτως ἐν τῷ 3 κεφαλαίῳ τῆς αὐτῆς Νεαρχῆ ἀναφέρεται «Ἐπειδὴ δὲ καὶ Ζωορᾶν ἠξίωσαν ὅλως ὑπὸ ἀναθεματισμὸν οἱ σεβασμιώτατοι καὶ τὰ δίκαια κρίνοντες ἐπισκοποὶ... ἔστω καὶ Ζωορᾶς τῆς πονηρᾶς ταύτης μερίδος καὶ ἀναθεματισμένους καὶ αὐτὸς τετάχθω, τῆς ἱερατικῆς αὐτὸν κατενεγκούσης ψήφου ἢν *κυρία* καὶ αὐτὴν ἀφ' ἑαυτῆς *οὔσαν*, κυριωτέραν ἔτι μᾶλλον ἢ βασιλεία ποιεῖ...». Καὶ ἐν τῇ 83 Νεαρχῆ ἀφοῦ ἐπιτάσσει ὅπως καὶ ἐπὶ χρηματικῆς δίκης κατὰ κληρικὸν ἀπευθύνεται τις πρῶτον εἰς τὸν ἐπίσκοπον, κατόπιν ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ αὐτῆς λέγει: «εἰ μὲν τι ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ ἀμάροτμα δεόμενον σωφρονισμοῦ καὶ ἐπιτιμήσεων ἐκκλησιαστικῶν, ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος τοῦτο κρινέτω, μηδὲν ἐπικοινωνούντων τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν, οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα τοιαύτας ὑποθέσεις ὅλως

οὐδὲ γινώσκεισθαι τοῖς πολιτικοῖς ἄρχουσιν». Καὶ ἐν Νεαρᾷ 137 κεφ. 5 ἀναφέρει: «Μὴ μόνον δὲ ἐν ταῖς καθ' ἕκαστον ἔτος γενησομέναις συνόδοις ταῦτα ζητεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ἂν τινες κατηγορηθεῖεν τῶν ἱερέων ἢ κληρικῶν, ἢ μονοχῶν κτλ. καὶ εἰ μὲν ἐπίσκοπος εἴη ὁ κατηγορούμενος, τὸν τούτου μητροπολίτην ἐξετάζειν τὰ λεγόμενα, εἰ δὲ μητροπολίτης κτλ... Ἐπίσης εἰς τὰ Βασιλικὰ βιβλίον 3, τίτλ. 1, κεφ. 18, ἀναφέρονται ἀκριβῶς ὅ, τι καὶ ἐν τοῖς ρηθείσι κεφαλαίοις τῆς 137 Νεαρᾶς. Ὡσαύτως τὰ βιβλία α', γ', δ' καὶ ε' τῶν Βασιλικῶν πραγματεύονται περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ ἐπικυροῦνται καὶ νομοθετικῶς ὅσα οἱ κανόνες τῆς ἐκκλησίας διαγορεύουσιν.

Ἐκ τούτων καὶ ἄλλων διατάξεων καταφαίνεται ἐναργέστατα ὅτι ἡ ἐξουσία τῆς πολιτείας ἐπὶ τῶν καθαρῶς θρησκευτικῶν πραγμάτων εἶναι μόνον ἀναγνωριστικὴ τῶν σχετικῶν διατάξεων τῆς ἐκκλησίας· ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἄξιωμα ὅτι οἱ νόμοι δέον νὰ ὦσι σύμφωνοι μὲ τὸς κανόνας, καὶ νόμος ἀντικείμενος κανόνι θεωρεῖται καὶ εἶναι αὐτοδικαίως ἄκυρος. Ρητῶς ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς 6 Νεαρᾶς ἀναφέρει «μέγιστα ἐν ἀνθρώποις ἐστὶ δῶρα Θεοῦ παρὰ τῆς ἀνωθεν δεδομένα φιλανθρωπίας, ἱερῶσύνη τε καὶ βασιλεία, ἡ μὲν τοῖς θεοῖς ὑπηρετουμένη, ἡ δὲ τῶν ἀνθρωπίνων ἐξάρχουσα τε καὶ ἐπιμελουμένη» ὥστε ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ πολιτεία ἐπιμελεῖται τῶν τοῦ βίου μόνον, ἐν ᾧ τὰ τῆς θείας λατρείας ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς τῇ ἐκκλησίᾳ. Ὑπάρχουσιν ἐπίσης πλείστα χωρία ἐν τῇ Ἰουστινιανείῳ νομοθεσίᾳ ἐν οἷς διακρίνεται ἡ θρησκευτικὴ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, *civilis et sacerdotalis potentia sacerdotes et magistratus*. Ἡ διάκρισις αὕτη τῆς πολιτικῆς ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας, ἀναφέρεται καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις νομοθετήμασι τῶν νεωτέρων αὐτοκρατόρων, ὡς ἐν τῇ Ἐκλογῇ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου, ἐν τῷ Προχειρῷ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο καὶ ἐν τῇ Ἐπαναγωγῇ τοῦ Βασιλείου, Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου, ἐν ἣ σαφῶς διαγράφεται ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας βασιλέως καὶ πατριάρχου. Διὰ τοῦτο αἱ ἀποφάσεις τῆς περὶ τὸν Κων/πόλεως Συνόδου ἐδημοσιεύοντο ἐξ ὀνόματος τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου καὶ ἐζήτειτο ἡ ἐπικύρωσις αὐτῶν παρὰ τῆς πολιτείας, ὁσάκις ἡ ἐκκλησία ἐζήτηε νὰ ἐπιβάλῃ αὐτάς καὶ πολιτικῶς ἢ ὁσάκις δι' αὐτῶν ἐρρυθμίζοντο

καὶ σχέσεις ἄλλαι κοινωνικαί. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν τῇ 131 Νεαρᾷ εἰσελθούσῃ καὶ εἰς τὰ Βασιλικὰ (5, 3, 1) λέγει «τάξιν νόμων ἐπέχειν τοὺς ἀγίους ἐκκλησιαστικούς κανόνας». Ἡ ἐξουσία τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἦτο ἀπόλυτος. Οἱ πολιτικοὶ δικασταὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναμιγνύωνται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων ἐπὶ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων. Οὐ μόνον δὲ οἱ κυβερνῆται τῶν ἐπαρχιῶν, ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πολιτικοὶ δικασταί, οὐδ' αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες ἠδύνατο νὰ ἀναμιγνύωνται καὶ παρεμβαίνωσιν εἰς τὰ τῶν ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων δικαζόντων ἐκκλησιαστικὰς καθαρῶς ὑποθέσεις. Οἱ κανόνες τῆς ἐκκλησίας δι' ὧν ἀπηγορεύτο εἰς τοὺς κληρικούς ἢ προσφυγὴ εἰς τοὺς πολιτικούς ἄρχοντας καὶ εἰς τὸν αὐτοκράτορα διὰ καθαρὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις ἐπεκυρώθησαν καὶ διὰ πολιτικοῦ νόμου. Ὁ 5' κανὼν τῆς ἐν Κων/πόλει Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου διαγορεύων πῶς δέον νὰ γίνηται ἡ κατηγορία κατὰ τῶν ἐπισκόπων καὶ ἱερέων καταλήγει ὡδε: «Εἰ δέ τις καταφρονήσας τῶν κατὰ τὰ προδηλωθέντα δεδομένων, τολμήσειεν ἢ βασιλικὰς ἐνοχλεῖν ἀκοὰς ἢ κρημικῶν ἀρχόντων δικαστήρια ἢ οἰκουμενικὴν σύνοδον τάρσσειν, πάντας ἀτιμάσας τοὺς τῆς διοικήσεως ἐπισκόπους, τὸν τοιοῦτον τὸ παράπαν εἰς κατηγορίαν μὴ εἶναι δυνατόν, ὡς καθυβρίσαντα τοὺς κανόνας καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν λυμηνάμενον εὐταξίαν». Ταῦτα διαγορεύει καὶ ὁ 12 κανὼν τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου ὅστις λέγει ἐπὶ λέξει: «Εἰ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθεὶν πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου, ἐνοχλήσῃ τολμήσειε τὰς βασιλεως ἀκοὰς δέον ἐπὶ μείζονα ἐπισκόπων σύνοδον τρέπεσθαι ὁ δὲ τούτων ὀλιγωρήσας ἐνοχλήσει τῷ βασιλεῖ καὶ τοῦτον μηδεμίαν συγγώμης ἀξιοῦσθαι μηδὲ χῶραν ἀπολογίας ἔχειν, μηδ' ἐλπίδα μελλούσης ἀποκαταστάσεως προσδοκᾶν». Τὴν ἀρχὴν ταύτην τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ καταφεύγειν εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια καὶ τοὺς πολιτικούς ἄρχοντας δι' ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις ἐπεκύρωσεν καὶ ἡ πολιτικὴ νομοθεσία, Ἰουστινιανέιοις Κῶδιξ βιβλ. 1, 3, 14. Ἐπίσης ἐν τοῖς Βασιλικῶσι (3, 1, 1) ἀναφέρεται: «ἐπίσκοπος ἀπὸ συνόδου καθαιρεθεὶς καὶ ποιήσας τι στασιῶδες διὰ τὸ πάλιν τὴν ἐπισκοπὴν ἀναλαβεῖν, ἀπὸ 100 μιλίων, ἢς ἐξεβλήθη πόλεως, οἰκείτω μηδὲ βασιλεῖ

προσιών, κἄν τύχη ἀντιγραφῶν καὶ ἄχρηστα ἔστω, ὁ ὑπερεκδικῶν αὐτὸν ἀγανακτεῖσθω».

Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἐκκλησίας τοῦ δικάζειν καθαρῶς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις ἦτο οὐ μόνον ἀπόλυτον ἀλλὰ καὶ γενικόν, ἐπεκτεῖ νόμιμον ἐπὶ πάντων.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξάγεται ὅτι ἡ ἐξουσία τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων καὶ πραγμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ἀποτελούντων τὸν κλῆρον ἦτο οὐ μόνον ἀναμφισβήτητος, ἀλλὰ ἀπόλυτος καὶ γενικὴ, ἀγνωρισθεῖσα ὡς τοιαύτη καὶ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἣτις εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐκκλησίας ἔδωκεν ἰσχύον νόμου. Τὸ ζήτημα εἶναι ἐὰν ἡ δικαστικὴ τῆς ἐκκλησίας ἐξουσία ἐπεκτείνεται καὶ ἐπὶ ὑποθέσεων μὴ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐπὶ ἀτόμων μὴ ὄντων μελῶν τοῦ κλήρου. Οὐδεμία βεβαίως ἀμφιβολία ὅτι οἱ χριστιανοί, ὀπαδοὶ τῆς θρησκείας τῆς διδασκούσης κατ' ἐξοχὴν τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον, τὴν ἀνεκτικότητά, τὴν συγγνώμην, θὰ ἀπέφευγον τὰς μεταξὺ τῶν διενέξεις καὶ ὅταν τοιαῦτα συνέβαινον ὡς συνέπειαι τῆς ἀνθρωπίνης ἀτελείας, πρὸς λύσιν αὐτῶν κατέφευγον βεβαίως εἰς τοὺς θρησκευτικούς αὐτῶν ἄρχοντας, εἰς οὓς εἶχον ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην ὡς ἐκλεγμένους ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐκ τῶν εὐσεβεστέρων, σεβαστοτέρων, εὐσυνειδητοτέρων καὶ δικαιοτέρων. Τὸ τοιοῦτον ἐγένετο τοσοῦτον μάλλον κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, καθ' ὅσον, ὡς γνωστὸν, οἱ χριστιανοὶ καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν καὶ τῆς πολιτείας, οὐδεμίαν βεβαίως ἠδύνατο νὰ ἔχωσιν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς δικαστὰς αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ αὐτοῦ συμβουλεύει τοὺς πιστοὺς νὰ καταφεύγωσιν εἰς τοὺς ἐπισκόπους καὶ νὰ ἀποφεύγωσιν τὰ ἐθνικὰ δικαστήρια: «τολμᾶ τις ἐξ ὑμῶν πρᾶγμα ἔχειν πρὸς τὸν ἕτερον κρῖνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν δικαίων;». Ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς διαταγαῖς (Βιβ. Β' 45, 46, 47, 48, 49) ρητῶς ἀναφέρεται «καλὸν μὲν οὖν ἐστὶ τῷ χριστιανῷ ἐγκώμιον πρὸς μηδένα ἔχειν πράγματα· εἰ δὲ ἐκ τίνος ἐνεργείας ἢ πειρασμοῦ ἐπισυμβῆ τινὶ πρᾶγμα, σπουδαζέσθω διαλύεσθαι αὐτό, κἄν δὲ βλαβῆναι τι καὶ μὴ ἐργέσθω ἐπὶ κριτήριον ἐθνικόν». Ἐκ τῶν ἄνω οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπολείπεται, ὅτι οἱ χριστιανοὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ἔσπευδον εἰς τοὺς ἐπισκόπους αὐτῶν διὰ πάσας τὰς διαφοράς. Ἐντεῦθεν

πολλοὶ ἦσαν αἱ ἀσχολίαι τοῦ ἐπισκόπου, ὅστις μὴ δυνάμενος νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ὅλας ἡναγκάζετο νὰ ἀναθέτῃ τὰς ἡττον σπουδαίας καὶ σοβαρὰς εἰς τὸν διάκονον, κρατῶν δι' ἑαυτὸν τὰς ὀπωρδήποτε πολυπλόκουσ. Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ Βιβ. Β' 44: «Καὶ πάντα μὲν ὁ διάκονος τῷ ἐπισκόπῳ ἀναφερέτω, ἀλλ' ὅσα δύναται εὐθυνέτω δι' ἑαυτοῦ λαβῶν παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τὴν ἐξουσίαν.... τὰ δὲ ὑπέρογκα ὁ ἐπίσκοπος κρινέτω» Μετὰ ταῦτα ὁμοῦς τοὺς ἐθνικοὺς δικαστὰς διεδέχθησαν χριστιανοὶ τοιοῦτοι· ὁ χριστιανισμὸς ἐγένετο ἡ ἐπίσημος τοῦ κράτους θρησκεία καὶ ὁ διωγμὸς τῶν χριστιανῶν ὑπὸ τῆς πολιτείας μετετράπη εἰς προστασίαν ὑπὲρ αὐτῶν. Ἡ ἐκκλησία δὲν ἦτο πλέον ὑποχρεωμένη νὰ ἐνασχολῆται περὶ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τῶν Χριστιανῶν καὶ μόνον ὁσάκις κοινῇ συναίνεσει ἀπήτουν τοῦτο οἱ χριστιανοὶ ἐδίκαζον οἱ ἐπίσκοποι ὡς δικαιοκράται. Πολλοὶ δὲ καὶ οἱ αὐτοκράτορες παρέπεμπον ὑποθέσεις πολιτικῆς φύσεως εἰς τοὺς ἐπισκόπους. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, σεβόμενος τὸ καθεστῶς καὶ τὴν ἀρχαίαν πεποιθήσιν, ἀφήνει εἰς τοὺς χριστιανούς τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα τῆς προσφυγῆς διὰ πολιτικὰς ὑποθέσεις εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια ἢ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ τοιαῦτα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἔδει νὰ εἶναι πρὸς τοῦτο σύμφωνοι ἀμφότεροι οἱ διάδικοι, βραδύτερον ὁμοῦς ἤρκει πρὸς τοῦτο μόνῃ ἡ θέλησις τοῦ ἐναγομένου, ὅστις ἡνάγκαζεν οὕτω τὸν ἐνάγοντα νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐπισκόπων ἦσαν παρὰ πᾶσι σεβασταὶ ὡσεὶ ἐξεφέροντο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἐξετελούντο ἀκριβῶς ὑπὸ τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν. Οἱ κατόπιν ὁμοῦς αὐτοκράτορες, περιώρισαν τοῦτο, ἐπιτρέψαντες ὅπως τὰ ἐπισκοπικὰ δικαστήρια δικάζωσι πολιτικὰς ὑποθέσεις μόνον ἐφ' ὅσον ἀμφότερα τὰ διάδικα μέρη συμφωνοῦσιν εἰς τοῦτο. Ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ περὶ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων νομοθετήσας ἐμερίμνησε καὶ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Πᾶσα πολιτικὴ ὑπόθεσις μεταξὺ λαϊκῶν εἰσάγεται πλέον ἐνώπιον τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων, ἐν ᾧ τούναντιον πᾶσα διαφορὰ μεταξὺ κληρικῶν καὶ πολιτείας καὶ ποινικὴ δικάζεται ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου. Ἀνεφέρωμεν ἤδη τὸν 5' κανόνα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ δὲ θ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ρητῶς ἀναφέρει: «εἰ τις κληρικὸς πρὸς κληρικὸν πρᾶγμα ἔχη μὴ ἐγκαταλιμπανέτω

τὸν οἰκείον ἐπίσκοπον, καὶ ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια μὴ κατατρεχέτω ἀλλὰ πρότερον τὴν ὑπόθεσιν γυμναζέτω παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἢ γοῦν γνώμῃ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν ἀμφοτέρα τὰ μέλη βούλωνται, τὰ τῆς δίκης συγκροτεῖσθω, εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσει κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποκείσθω. Εἰ δὲ κληρικός πρᾶγμα ἔχη πρὸς τὸν ἴδιον ἢ καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσκοπον. παρὰ τῇ συνόδῳ τῆς ἐπαρχίας δικαζέσθω. Εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην ἐπίσκοπος ἢ κληρικός ἀμφισβητοῖη καταλαμβάνετω τὸν ἕξαρχον τῆς διοικήσεως, ἢτοι τῆς Βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνου, καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω». Τὸ κάπως ἀσαφές ἐν τῷ κανόνι τούτῳ χωρίον «ἢ γνώμῃ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν ἀμφοτέρα τὰ μέρη βούλωνται, τὰ τῆς δίκης συγκροτεῖσθω» ἐρμηνεύοντες ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Βαλσαμῶν εἰκότως προσθέτουσιν ὅτι γνώμῃ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου δύνανται οἱ ἐνδιαφερόμενοι νὰ ἀποταθῶσι πρὸς λύσιν τῆς διαφορᾶς των εἰς ἄλλους δικαστὰς, ἀλλὰ πάντως δικαστὰς ἔχοντας δικαιοδοσίαν, δηλ. ἐκκλησιαστικούς. Ὁ Βαλσαμῶν ἰδοὺ πῶς ἐρμηνεύει: «τὸ δὲ εἰρημένον ἐνταῦθα, ἢ γοῦν γνώμῃ τοῦ ἐπισκόπου παρ' οἷς ἂν ἀμφοτέρα τὰ μέρη βούλωνται τὰ τῆς δίκης συγκροτεῖσθω, μὴ εἴπῃς περὶ αἰρετικοῦ ἐκλαμβάνεσθαι μὴ ἔχοντος δικαιοδοσίαν· τοῦτον γὰρ θέλησιν τῶν μερῶν ποιεῖ δικαστὴν καὶ ἐπερώτησις προστίμου, ὅπερ ἀπὸ τοῦ παρόντος κανόνος οὐκ ἀναφέρεται· ἀλλὰ περὶ δικαστοῦ ἔχοντος δικαιοδοσίαν ἐκκλησιαστικὴν, ἀπροσφόρου δὲ ὄντος τοῖς μέρεσιν· ὥστε ὁ δίχα γνώμης τοῦ ἐγγωρίου ἐπισκόπου καταδεξάμενος κληρικός παρ' ἀπροσφόρου δικαστηρίῳ δικασσάσθαι, κἂν ἐκκλησιαστικὸν ἐστὶν ἐπιτιμηθήσεται κατὰ τὸν παρόντα κανόνα»· ὥστε κατὰ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τοῦ κανόνος ἀρμόδιος καὶ φυσικός δικαστὴς εἶναι ὁ οἰκείος ἐπίσκοπος· μὴ βουλομένου δὲ τούτου ἢ κωλυομένου δι' οἰονδήποτε λόγον δύνανται οἱ ἐνδιαφερόμενοι, τῇ ἀδείᾳ πάντοτε αὐτοῦ, νὰ ἀπειθῶνθῶσι καὶ πρὸς ἄλλους δικαστὰς ἐκκλησιαστικούς ὅμως πάντοτε. Διὰ τοῦ κανόνος τούτου νομοθετεῖται καὶ τὸ προνόμιον τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ δικάζειν μητροπολίτην τελοῦντα καὶ ὑφ' ἕτερον Πατριάρχην καθ' ὅσον ρητῶς λέγει ὁ κανὼν «εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας μητροπολίτην, ἐπίσκοπος ἢ κληρικός ἀμφισβητοῖη, καταλαμβάνειν τὸν ἕξαρχον τῆς διοικήσεως ἢ τὸν τῆς Βασιλευού-

σης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω». Ἐξαρχοὶ δὲ κατὰ τὸν Ζωναρᾶν καὶ τὸν Ἀριστηνὸν εἶναι οἱ Πατριάρχαι. «Ὅπερ προνόμιον, λέγει ὁ Ἀριστηνός, οὐδενὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν ἐδόθη, οὔτε ἀπὸ τῶν κανόνων οὔτε ἀπὸ τῶν νόμων, τὸ δικάζεσθαι μητροπολίτην, τελοῦντα ὑφ' ἕτερον Πατριάρχην παρὰ Πατριάρχην ἑτέρῳ, εἰ μὴ μόνον τῷ Κωνσταντινουπόλεως».

Καὶ ὁ ἰε' κανὼν τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου ἐρίζει ὅπως οἱ κληρικοὶ δι' οἰανδήποτε διαφορὰν μεταξύ των, εἴτε ἐγκληματικὴν, εἴτε χρηματικὴν ἀπευθύνωνται εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά δικαστήρια· ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελε προσφύγει εἰς πολιτικὸν δικαστήριον ἐκπίπτει τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καὶ ἂν ἔτι ἤθελεν εἶναι ὑπὲρ αὐτοῦ ἢ ἀπόφασις τοῦ πολιτικοῦ δικαστηρίου. Ταῦτο ἐρίζει καὶ ὁ 104 κανὼν τῆς αὐτῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου ἔχων ὧδε: «Ἦρσεν, ὅπως ὅστις δὴποτε ἀπὸ τοῦ βασιλέως διάγνωσιν δημοσίων δικαστηρίων αἰτήσῃ, τῆς ἰδίας τιμῆς στερηθήν, ἐὰν δὲ κρίσιν ἐπισκοπικὴν ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτήσῃ, μηδὲν αὐτῷ ἐμποδίσει». Τὰ ὑπὸ τῶν ἄνωθι κανόνων τεθεσπισμένα περὶ διαφορῶν εἴτε ἐγκληματικῶν εἴτε χρηματικῶν μεταξύ κληρικῶν ἐκύρωσε καὶ πολιτικῶς ὁ Ἰουστινιανὸς διὰ τῆς 123 Νεαρχῆς του, ἣτις ἐρίζει ὅτι καὶ ἐπὶ διαφορᾶς μεταξύ λαϊκῶν καὶ κληρικοῦ δύναται νὰ ἀποφασίσῃ ὁ ἐπίσκοπος καὶ ἢ ἀπόφασίς του ἐκτελεῖται ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ ἄρχοντος, ἂν ἀμφοτέροι οἱ διαφερόμενοι θελήσωσι νὰ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἐπισκόπου καὶ ἐφησυχάσωσιν εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ. «Εἰ τις κατὰ τινος κληρικοῦ, λέγει ἡ Νεαρχά, ἔχοι τινα ἀγωγὴν, διδάσκέτω πρότερον τὸν ὀσιώτατον ἐπίσκοπον, ᾧ τινι ἕκαστος τούτων ὑπόκειται καὶ εἰ μὲν ἑκάτερον μέρος τοῖς κρινομένοις ἐφησυχάσει, κελεύομεν διὰ τοῦ κατὰ τὸπον ἄρχοντος ἐκβιβάσασθαι τελεῖω παραδίδοσθαι· εἰ δὲ τις τῶν δικαζομένων ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀντείποι τοῖς κεραιμένοις, τηνικαῦτα ὁ τοῦ τόπου ἄρχων τὸ πρᾶγμα ἐξεταζέτω».

Ἡ αὐτὴ Νεαρχά, ἐν τῷ 21ῳ κεφαλαίῳ αὐτῆς ἐρίζει· «εἰ ἐγκλημα εἶη τὸ καθ' οἴσου δὴποτε τῶν μνημονευθέντων εὐλαβεστάτων προσώπων ἐπιφερόμενον» καὶ πρῶτος ἔμαθε τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος, τότε! ἀφοῦ ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτοῦ ὁ ἐπίσκοπος τὸν βαθμόν, τὸν παραδίδει εἰς τὸν πολιτικὸν ἄρχοντα ἵνα κατὰ τοὺς νόμους τῆς πολιτείας τιμωρηθῇ· ἐὰν δὲ

πρώτος ὁ πολιτικός ἄρχων πρῶτος λάβη γνώων τοῦ ἐγκλήματος καὶ διὰ νομίμου ἐξέτασως βεβαιώσῃ αὐτὸ ἀγγέλλει τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἐπίσκοπον, φανερόνων αὐτῷ τὰ ὑπομνήματα, ἧτοι τὰς ἀποδείξεις· καὶ ἐὰν μὲν καὶ ὁ ἐπίσκοπος πεισθῇ περὶ τῆς ἐνοχῆς του, καθιρεῖ αὐτόν, καὶ παραδίδει εἰς τὸν πολιτικὸν ἄρχοντα· ἄλλως ἀναβάλλει τὴν καθαιρέσιν του, ἀναφερόμενος εἰς τὸν αὐτοκράτορα, ἢ αὐτός, ἢ ὁ πολιτικός ἄρχων, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ κελεύει τὰ φαινόμενα αὐτῷ.

Κατόπιν εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀνδρόνικος ὁ νεώτερος, συνέστησαν δικαστήριον ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ὀνομάσαντες τοὺς δικαστὰς αὐτῶν καθολικοὺς κριτὰς τῶν Ρωμίων. Πρὸς τοῦτο ἐξέδωκαν τὰς Νεαρὰς 41, 42, 43. Ἐν γένει ἡ ἐπιτροπὴ τῶν ἐπισκόπων ἐπὶ τῶν τῆς δικαιοσύνης ἦτο μεγάλη, ὡς δείκνυται καὶ ἐκ τῆς 26ης Νεαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, δι' ἧς οὗτος, δίδωσι τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς ἔχοντας οἰκονομικὰς ὑπόθεσιν καὶ ἀποτεινομένους ἄνευ ἀποτελέσματος εἰς τὸν ἄρχοντα τῆς πόλεως ἢ ἀπευθύνονται εἰς τὸν ἐπίσκοπον, ὅστις ἐν ἀποτυχίᾳ τῶν διαβημάτων αὐτοῦ παρὰ τῷ ἄρχοντι, δικαιοῦται νὰ καταγγείλῃ τὴν τοιαύτην τοῦ ἄρχοντος ἀμέλειαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα· «εἴ τις ἔχει ἀμφισβήτησιν πρὸς ἕτερον, πρότερον προσιέναι τῷ λαμπροτάτῳ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι· εἰ δὲ τις προσίων τῷ ἄρχοντι μὴ τύχῃ τῶν δικαίων, τότε κελεύομεν αὐτῷ προσελθεῖν τῷ κατὰ τόπους ὀσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ καὶ αὐτὸν πέμψαι πρὸς τὸν λαμπρότατον τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντα . . . εἰ δὲ καὶ τοῦ ὀσιωτάτου ἐπισκόπου ἐπείγοντος τὸν ἄρχοντα μετὰ τοῦ δικαίου διαλύσας τὰ τῶν προσιόντων πράγματα, ὁ ἄρχων διαναβήλλεται, ἐπιτρέπομεν τῷ ὀσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ ἐκείνης τῆς πόλεως δοῦναι πρὸς ἡμᾶς γράμματα κτλ. . . ».

Οἱ ἐπίσκοποι εἶχον καὶ τὴν διοίκησιν ἐν γένει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ἐγκαταλειμμένων ὑπὲρ εὐσεβῶν αἰτιῶν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ

παύειν καὶ ἀντικαθίσταν τὸς κακῶς διοικοῦντας τὰ ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν τούτων αἰτιῶν καταλειφθέντα. Ἦ Νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ 131 κεφ' ι' λέγει: «καὶ εἰ μὲν αὐτὸς ὁ διαθέμενος ὀρίσει τοὺς ὀφειλοντας ξενοδόχους γενέσθαι ἢ πτωχοτρόφους ἢ ἄλλους τοιοῦτους διοικητὰς, εἴτε τοῖς ἰδίσις κληρονόμοις τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν παράσχοι, κελεύομεν τῶν τοῖς ἅπασιν τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ τὰ περὶ αὐτοῦ διατυπωθέντα πληροῦν, τῶν κατὰ τόπων μακαριωτάτων ἐπισκόπων ἐποπτευόντων, εἰ καλῶς ἡ διοίκησις προβαίνει, καὶ εἰ εὐρωσι μὴ χρησίμους ὄντας τοὺς διοικητὰς, ἄδειαν ἔχόντων ἄνευ ζημίας ἄλλους ἐπιτηδέους ποιεῖ». Καὶ ἐν τῷ κώδικι αὐτοῦ (Κωδ. α' 3, 45-46) ἀναφέρει: «τοὺς δὲ θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους, εἰ μὲν τινὰς ρητῶς οἱ τελευτῶντες ἐπιστήσειεν τοῖς πράγμασιν οἶον ξενοδόχους, ἢ νοσοκόμους, ἢ ὀρφανοτρόφους, ἢ πτωχοτρόφους, ἢ γεροντοκόμους, ἢ παραμυναρίους, ἢ οἰκονόμους, ἢ ἄπλῶς τῶν εὐσεβῶν πράξεων διοικητὰς, ἐκείνους μὲν ἔαν' ἔχῃσθαι τῆς διοικήσεως, αὐτοὺς δὲ μὴ διοικεῖν μὲν τὴν δὲ διοίκησιν αὐτῶν ἐποπτεύειν καὶ ὀρθῶς μὲν ἔχουσαν ἐπικινεῖν, κατὰ τι δὲ τὴν παραβαινομένην ἐπικυροῦν, κακίστης δὲ τῆς διοικήσεως γενομένης καὶ ἀπελαύνειν ἐκείνους καὶ ἐτέρους ἐγκλιθιστᾶν ἐνοοῦντες τὸ τοῦ μεγάλου Θεοῦ δέος».

Ὅσα δὲ ἐπεδεδινοῦτο ἡ κατάστασις τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, τοσούτῳ ἐπέξετεινετο ἡ δικαστικὴ ἐξουσία τοῦ κλήρου, οὐ μόνον ἐπὶ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὕλικῆς φύσεως, ὡς ἐπὶ κληρονομίας, ἰδιοκτησίας καὶ συναλλαγῆς. Πρακτικὰ Παιτρ. Κων/πόλεως Α' σελίς 32, 38, 44, 61. Καὶ εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι εἰς τοὺς πρὸ τῆς ἀλώσεως χρόνους οἱ ἐπίσκοποι ἐδικάζον σχεδὸν πᾶσαν ὑπόθεσιν τῶν χριστιανῶν.

Ἄλλὰ τὰ περὶ τούτων ὡς καὶ περὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας τοῦ κλήρου ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνοις ἀποτελέσουσι, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, ἀντικείμενον ἄλλης μελέτης.

ΠΟΥ ΕΚΕΙΝΤΟ ΤΑ ΟΝΩΡΑΤΟΥ

ὑπὸ

I. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ *

(Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ ἈΡΠΘ' τακτικῇ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 14ης Νοεμβρίου 1904).

Διαμένων ἐν μικρῷ Βακάλ-κιοῖ καὶ περιούτων τὰ περίξ μέρη μετὰ τινος τῶν ἐκεῖ ἐγχωρίων κ. Γεωργίου Π. Ἀραπατζοπούλου, ἀφικόμεν ἰς παλαιὸν Ἑρέν-κιοῖ ἀπέχον ἡμίωρον τοῦ νέου, τοῦ μετὰ τὴν κατασκευὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς συνοικισθέντος (Α'), κείμενον δ' ἄνωθεν τοῦ σταθμοῦ Βοσταντζίκ. Ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σκιὰν γηραιᾶς πλατάνου, χρονολογουμένης ἴσως ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν, καθήμενος, παρὰ τὸ στόμιον βυζαντιακοῦ φρέατος, περιεργαζόμεν τὰ περίξ μου ἀρχαῖα μνημεῖα, εἷς ἦταν σαρκοφάγος μετὰ πώματος, ἀπερίττου κατασκευῆς, μεταβεβλημένη νῦν εἰς ὑδροδόχην, παρ' αὐτὴν ἐτέρα μικρότερα, ἄνευ πώματος κλλιτέρας τέχνης, κίων, ὅστις κοιλωθεῖς, χρησιμεύει ὡς ὑδρευτήριον ζῶων καὶ μέγα κιονόκρανον μεταβληθὲν εἰς ἰγδίον.

Ἐκεῖ ἀναπολῶν τὰ μάλλον ἐπαγωγὰ γεγονότα τῆς ἱστορίας, ἐμνήσθην τῶν περὶ τοῦ παλαιοῦ Ἑρέν-κιοῖ, ὅπερ ὁ αἰδιμὸς Πασπάτης¹ δικαίως (Β') θεωρεῖ ὡς τὰ Ὀρωράτου,² κατὰ παραφθορὰν τοῦ ὀνόματος. Μαρτυρίαι καὶ ἀποδείξεις περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς γνώμης ταύτης τοῦ ἀειμνήστου μεσαιωνοδίφου ὑπάρχουσι πολλαί, ἐν αἷς ἀναφέρω τὰς πλείστου λόγου ἀξίας ὡς δυναμένας νὰ φωτίσωσι καὶ δικαιοπορίσωσι τὰς περὶ τούτου πλάνας τῶν μετὰ τοῦτον γραψάντων περὶ τῆς θέσεως τῶν Ὀρωράτου.

Κιονόκρανον ἐγγύς κείμενον, φέρον δ' ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλευρᾶς τὸ μονόγραμμα, ὅπερ ἀγνωστόν Ὀρωράτου, ἀποδεικνύει ὡς πρώτην μαρτυρίαν ὅτι ἐν Ἑρέν-κιοῖ ἀκριβῶς ἀναζητητέον τὴν ἀρχαίαν βυζαντινὴν ἔπαυλιν Ὀρωράτου. Ἡ λέξις ἔπαυλις ἐνταῦθα ἐρμηνευτέα ἀντιπροστέειοι. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας σταυρόν. Τούτου ὅμοιον εὐρίσκεται καὶ ἐν τῷ ἐγγύς κήπῳ. Μάλιστα δὲ καὶ τοῦτο φέρει τὸ αὐτὸ μονόγραμμα μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ ἐπὶ τοῦ Τ ὕψιλον ὑπέρκειται τοῦ Ρ, ὥστε ἔχει ὡς ἐξῆς (Γ), ἡ σαρκοφάγος τοῦ Ὀρωράτου εὐρίσκεται ἐν τῷ ὀπισθαλίῳ λουτρῶνος φέροντος μετὰ τοῦ παρακειμένου κήπου μέχρι σήμερον τὴν διακριτικὴν ἐπωνυμίαν *σεράγι μαγτζεσι* (κήπος τῶν ἀνακτόρων). Ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ, ἐνθα οὐ πρό πολλῶν ἐτῶν ἀνευρέθη λέων μαρμαρίνος, ὑπάρχουσιν ἐρείπια βυζαντιακῆς σταυροειδοῦς κινστήρνης.

Τὰ πολλαχῶς δὲ τοῦ παλαιοῦ Ἑρέν-κιοῖ εὐρισκόμενα λείψανα διαφόρων οἰκοδομῶν, αἱ ἐκεῖ ἐν πολλοῖς παρατηρούμεναι καὶ καθ' ἑκάστην ἀνασκαπτόμεναι πέτραι μαρτυροῦσι πάντως τὴν ὑπαρξίν αὐτόσε προαστείου καὶ οὐχὶ ἀναξίου λόγου, ἅτε δὴ μετέχουσαι τέχνης τινὸς καὶ ὄγκου τῶν σπανίων. Αἱ ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφαί, ὧν δύο ἐπὶ τεμαχίων τοξοειδοῦς ὑπερθύρου, φέρουσαι ἢ μὲν τὰς λέξεις ΒΛΕΠΕ ΤΑ ΠΑΝΤΑ. C... ἢ δὲ τὴν λέξιν ΜΑΚΑΡΙΩ... καὶ τρίτη τις ἐπὶ παραστάδος ἀπο-

* Ἐν τῇ ἐπισημαίνεται μελέτῃ τοῦ κ. Ξ Α. Σιερλίδου.
1. Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος, τόμ. ΙΒ' σελ. 51.
2. Θεοφάνης, τόμ. Α' σελ. 243.

Τὰ πολλαχῶς δὲ τοῦ παλαιοῦ Ἑρέν-κιοῖ εὐρισκόμενα λείψανα διαφόρων οἰκοδομῶν, αἱ ἐκεῖ ἐν πολλοῖς παρατηρούμεναι καὶ καθ' ἑκάστην ἀνασκαπτόμεναι πέτραι μαρτυροῦσι πάντως τὴν ὑπαρξίν αὐτόσε προαστείου καὶ οὐχὶ ἀναξίου λόγου, ἅτε δὴ μετέχουσαι τέχνης τινὸς καὶ ὄγκου τῶν σπανίων. Αἱ ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφαί, ὧν δύο ἐπὶ τεμαχίων τοξοειδοῦς ὑπερθύρου, φέρουσαι ἢ μὲν τὰς λέξεις ΒΛΕΠΕ ΤΑ ΠΑΝΤΑ. C... ἢ δὲ τὴν λέξιν ΜΑΚΑΡΙΩ... καὶ τρίτη τις ἐπὶ παραστάδος ἀπο-

τελουμένη ἐκ τῶν ἐξῆς στοιχείων ΑΒΡΟΙΟΙΑ,
καὶ δύο ἐπιτύμβια τοῦ ἐνάτου ἢ δεκάτου
αἰῶνος, ἀνακαλυφθεῖσαι πρό τινος καὶ φέρου-
σαι τὰ ἐπόμενα :

ΕΝΘΑΔΕ ΚΑΤΑΚΗΤΕ
Η ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΔΟΥΛΗ
ΠΙΣΤΙ ΘΕΟΔΩΣΙΑ
ΜΗΝΙ ΙΟΥΛΙΟΥ Δ' ΙΝΔ. Ε'.

(Ἐνθάδε κατάκειτε ἡ τοῦ Θεοῦ δούλη πιστὴ Θεο-
δοσία, (τελευτῆ) μηνὶ Ἰουλίου δ', ἰνδικτιῶνος ε').

ΕΝΘΑΔΕ ΚΑΤΑΚΗΤΕ
ΕΙ ΤΗΣ ΜΑΚΑΡΙΑΣ ΜΗΝΙΜΙΣ
ΚΥΡΙΑΚΗ ΓΕΝΑΜΕΝΙ ΓΑΜΕΤΙ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΟΥΡΕΟΣ
ΤΕΛΕΥΤΑ ΜΗΝΙ ΝΟΕΜΒΡ Χ
ΕΙΚΑΔΙ ΔΕΥΤΕΡΑ ΙΝΔ.
ΠΕΜΠΤΙΣ (Δ').

(Ἐνθάδε κατάκειτε ἡ τῆς μακαρίας μνήμης Κυρια-
κῆ γεναμένη γαμετὴ Θεοδώρου κουρέως, τελευτῆ μηνὶ
Νοεμβρίου εἰκάδι δευτέρᾳ, ἰνδικτιῶνος πέμπτῃς).

Πιστεύω δ' ὅτι ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλ-
λαι τῆδε κἀκείσε, ὧν πρὸς εὔρεσιν ἀπαιτεῖται
χρόνος εὐνοϊκός. Ἐκεῖ δὲ πλησίον εὑρέθησαν καὶ
αἱ ἐξῆς τριῶν παραστάσεων πλίνθοι, ἧτοι φέ-
ρουσι τὰ γράμματα ἢ μὲν μία **CWNCSTAN**
ἢ δὲ **DDNNN** καὶ ἡ τρίτῃ **INDXIII**, (Ε')
ὡς καὶ μαρμαρινὴ πλάξ φέρουσα ἐν τῷ μέσῳ
τὰ γράμματα **IW** καὶ τεμάχια δύο ἄλλων
ἐνεπιγράφων φαινομένων μόνον ἐν τῇ μιᾷ τὰ
γράμματα :

ΝΘΑΚ
ΥΣΠ
ΛΟC
ΥΟ

καὶ ἀλλαχοῦ πλίνθος τετρασμένη, διακρινο-
μένων μόνον τῶν γραμμάτων **ΡΟΠΤ' 7**

Πρό τινων μάλιστα μηνῶν ὀργάνων ὁ ἐκ τῶν
κατοίκων Ἐρέν-κιοῖ Κότσογλους Ἀχμέτ ἀγᾶς
τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, ἀνεκάλυψε φρέαρ πλήρες
χώματος, ἀρξάμενος δὲ νὰ ἐξάγῃ τὸ χῶμα
εὔρε πολλὰ θραύσματα βυζαντικῶν πλίνθων,
ὡς καὶ ὀδόντας χοίρου καὶ τεμάχιον λαγίνου
φέρον τὸ μονόγραμμα **Κ**.

Δικαίως ἄρα δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι ὁ ἀεί-
μνηστος Πασπάτης πᾶν εὐλόγως ἔθηκε τὴν

ἐν λόγῳ ἔπαυλιν ἐν Ἐρέν-κιοῖ, εἰ καὶ ἡ ἔτυ-
μολογία τοῦ ὀνόματος τοῦ ὀθωμανικοῦ χωρίου,
οἶαν ὀρίζει ὁ ἀείμνηστος, εἶναι ἐσφαλμένη. Ὁ
Πασπάτης θεωρεῖ τὴν ὀνομασίαν Ἐρέν-κιοῖ
ὡς παραφθορὰν ἐκ τοῦ βυζαντιτικοῦ ὀνόματος
Ἐνωράτου, ἅτε ἀγνοῶν, φαίνεται, ὅτι ἡ λέ-
ξις Ἐρέν-κιοῖ εἶναι κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ
Ἐρεν.λέρ-κιοῖ, πληθ. τοῦ Ἐρέν, ἧτοι χωρίον
τοῦ Ἐρεν.λέρ ὡς ἐλέγετο πρὶν, σημαίνοντος
μεμυημένους εἰς τὰ μυστήρια τῶν δερβισῶν,
διαμενόντων ἄλλοτε ἐκεῖ, ὡς δείκνυται ἐκ τοῦ
τεκέ, τοῦ καὶ μέχρι σήμερον σφζομένου.

Οὕτω θέτοντες τὸ ζήτημα τοῦ προαστείου,
ἧτοι ἐπαύλεως, εἶτα δὲ πολίχνης Ἐνωράτου
καὶ συμφρονούντες τῷ αἰδιμῳ Πασπάτῃ,
παρατηροῦμεν ὅτι νεωτερίζουσι πως αἱ γνώ-
μαι τῶν λοιπῶν περὶ Ἐνωράτου γραψάντων
οἰοὶ Σκαρλάτος ὁ Βυζάντιος,¹ Κωνσταντῖος
πατριάρχης,² ὁ ἐλλόγιμος φίλος κ. Ε. Σιδε-
ρίδης³ καὶ διατριβογράφος τις τῆς Journal
de Con/ple (τοῦ ἔτους 1851).

Ὁ πρῶτος προτιμᾷ τὴν τοποθεσίαν τῆς
περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπαύλεως ὑπεράνω τοῦ Τερ-
σανᾶ ἐν δεξιᾷ τοῦ Κερατίου κόλπου ἢ τὴν
ἐπὶ Βεϊλέρ-βη, ἀλλὰ τοῦτο ποιῶν δὲν εἶχε
βεβχίως ὑπ' ὄψει τὸ τοῦ Νικηφόρου Βρυεν-
νίου χωρίον (σελ. 20): τῷ 1059 Ἰσαάκιος ὁ
Κομνηνὸς « . . . τὸν τῆς Προποντιδὸς δια-
» περάσας πορθμὸν ἐν τοῖς περὶ τὸ Ἐνωράτου
» πολίχνιον προαστεῖοις ηὐλίκετο, ἐπὶ θήραν τε
» συνεχῶς ἐξίων καὶ τὸ σῶμα γυμνάζων. . . ».

Καὶ ἡ γνώμη δὲ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ
τρίτου τῶν γραψάντων περὶ τῆς ἐπαύλεως
ταύτης μοι φαίνεται οὐχὶ τόσο βέσιμος, διότι
διὰ τῆς δικαιολογίας τῆς ὑπάρξεως δάσους
πρὸς θήραν μεγάλων θηραμάτων οὐδεμία πα-
ρέχεται ἀπόδειξις ὅτι τὸ προαστεῖον ζητητέον
καὶ σήμερον πλησίον δάσους, καθ' ὅσον πολ-
λαὶ γαῖαι κεκαλυμμέναι ὑπὸ δασῶν ἀποψι-
λοῦνται ὡς τοῦτο καὶ κατὰ τοὺς χρόνους
ἡμῶν γίνεται, πολλαὶ δὲ ἄδενδροι πρό τινος
εἶναι σήμερον πυκνὰ δάση, τοῦτο δὲ δύναται νὰ
ἐπιβεβαιωθῇ καὶ διὰ τῆς τοποθεσίας τῶν Σα-
τύρου, ὅπερ ὡς ἐμπόριον ἐκείτο μὲν ἐν παρα-

1. Κωνσταντινούπολις, τόμ. Β', σελ. 17—18.

2. Ἐλάσσονες συγγραφαί, σελ. 377.

3. Ἐλλ. Φιλ. Συλλ. Παράρτημα ΙΖ' τόμ., σ. 132—133.

λίξ, ἀλλὰ⁴ ὁ βασιλεὺς εἰς κυνηγέσιον ἐκεῖ ἐφόνευσεν ἔλχρον κ. . . κυνηγετοῦντί ποτε Νικη-
 » φόρφ τῷ βασιλεῖ, ἐν οἷς ἀρτίως ἐστὶν ἡ
 » μονὴ μέρεσι διὰ τὸ ἀλσώδη καὶ δύσβατον
 » εἶναι καὶ πρὸς θήραν ζῶων ἐπιτηδείαν, ἐλά-
 » φου μεγίστης φανείσης καὶ καταδιωκομένης
 » ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ ἦν τὸ τῆς μονῆς
 » (Σατύρου) θυσιαστήριον . . . ». Τίθεται δὲ
 ὑπὸ πάντων τῶν καλῶς μελετησάντων τὴν
 βυζαντινὴν ἱστορίαν τὸ ἐμπόριον τοῦ Σατύρου
 κάτωθι τοῦ Ἐρέν-κιοῦ, ἄλλως τε ὁ πολυμαθὴς
 φίλος κ. Ε. Σιδερίδης δὲν διευκρίνησεν ἂν αἱ
 Ἀναράται⁵ ἢ Ἀνωράται⁶ εἶναι αὐτὸ τὸ
 προάστειον τῶν Ὀνωράτου (Ζ'), ἅπερ κατ' ἐ-
 μὴν ταπεινὴν γνώμην ἔκριντο οὐχὶ ἐν τῇ ἀνα-
 τολικῇ παραλίᾳ. Τοῦ τετάρτου ὁμως ἡ
 γνώμη προσεγγίζει τῇ ἡμετέρᾳ, διότι τὸ *Μερ-
 διβέν-κιοῦ* (Σκάλλαι) ἔνθα τοποθετεῖ τὸ προά-
 στειον ἀπέχει μόλις ἡμίσειαν ὥραν τοῦ πα-
 λαοῦ *Ἐρέν-κιοῦ*.

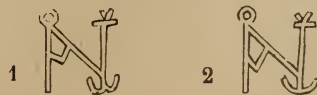
Ἐν τῇ πολίχνῃ ταύτῃ ὑπῆρχε καὶ καὶς
 ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, κτισθεὶς τῷ 505
 ὑπὸ Ἰουλιανῆς, Ἰουλιάνας κατὰ Θεοφάνην,
 συζύγου, οὐχὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου
 τοῦ Δικόρου, ὡς ἀναφέρει ὁ ἑλλ. φίλος κ. Ε.
 Σιδερίδης, ἀλλὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος
 τούτου ἀκμάσαντος στρατηγοῦ τῆς Ἐφῶς
 Ἀρεοβίνδου κατὰ τὸν Κωνστάντιον, ἀφ' οὗ
 μάλιστα ἀναγράφεται οὐχὶ Αὐγούστα ὡς ἔδει
 νὰ ὀνομάζεται ἐὰν ἦτο σύζυγος αὐτοκράτο-
 ρος, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐπιφανεστάτη. Ὁ πολὺς
 Δουκάγγιος δέχεται τὴν Ἰουλιάναν θυγατέρα
 Ὀλυβρίου Αὐγούστου καὶ Πλακιδίας⁴ (Η).
 Συμπεραίνων λέγω ὅπερ καὶ ἐν ἀρχῇ εἶπον
 ὅτι τὸ προάστειον ἦτοι ἔπαυλις Ὀνωράτου
 μᾶλλον ἔκειτο ἐν τῷ τόπῳ συμφικίθη κατόπιν
 τὸ παλαιὸν χωρίον *Ἐρέν-κιοῦ* καὶ συνάμα
 ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν τῶν εἰς τὴν βυζαντιακὴν
 τοπογραφίαν καταγινομένων, ὅπως μὴ ἐκλαμ-
 βάνωσι τὴν λέξιν *προάστειον* ἐν τῇ σημασίᾳ
 ἣν ἀποδίδομεν ἡμεῖς σήμερον εἰς αὐτήν, ἀλλ'
 ἐξηγῶσι ταύτην διὰ τῆς ἀληθοῦς ἐρμηνείας
 ἣτις ἐστὶν *ἔπαυλις*.

Σημειώσεις Ε. Α. Σιδερίδου

Α) Ἐν μόνον χωρίον Ἐρένκιοι ὑπῆρχον
 ἐνταῦθα μέχρι τῆς λειτουργίας τῆς σιδηροδρο-
 μικῆς γραμμῆς· ἔκτοτε χρονολογεῖται διάκρι-
 σις παλαιοῦ (ἐσκῆ) καὶ νέου (γενῆ) Ἐρένκιοι·
 ὁ νῦν σταθμὸς Ἐρένκιοι ἐν τῷ χάρτῃ τῆς εἰ-
 δικῆς ἐπιτροπῆς, τῆς ἐπιφορτισθείσης ὑπὸ τοῦ
 Αὐτοκρατορικοῦ Ἰπουργείου τῶν δημοσίων
 ἔργων τὰς ἐργασίας τῆς γραμμῆς, εἶχεν ὀρι-
 στῆ πλησιέστερον τῷ χωρίῳ· ἀλλὰ χάριν, ὡς
 ἐλέχθη, τοῦ τότε ἐν τῷ χωρίῳ Μερτιβέν κιοῦ
 παραθερίζοντος πρωθυπουργοῦ Ἐμὶν Ἀαλῆ
 Πασᾶ ἀνηγέρθη ὁ σταθμὸς Ἐρένκιοι ἐντεῦθεν
 μὲν τῆς ἐν τῷ χάρτῃ ὀρισθείσης θέσεως, ἀλλ'
 ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα, διότι ὁ χάρτης ὑποβλη-
 θείς ἦτο ἤδη περιβεβλημένος τὸ αὐτοκρατο-
 ρικὸν κῦρος. Τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς
 διευκολύναν τὴν μετὰ τῆς πόλεως συγκοι-
 νωνίαν, οἱ περὶ τὸ Ἐρένκιοι ἀμπελῶνες καὶ
 ἀγροὶ ἐγένοντο θερινὸν ἐνδιαίτημα τῶν μεγα-
 στάνων, τὰ δὲ *γαῖμα* τῶν χωρικῶν ἀντι-
 κτέστησαν διώροφα καὶ τριώροφα μέγαρα
 (κίοςκια) καὶ κῆποι πλοῦσιοι· ἡ τέως ἔρημος
 οἰκοδομῶν ἔκτασις ὠνομάσθη, ὡς ἔθος, σα-
 χρα-ι-τζεδίτ = νέα ἔκτασις, καὶ βαθμηδόν,
 κατοικιζομένη, ἐκλήθη νέον Ἐρένκιοι.

Β) Ὅρα σημείωσιν Σ'.

Γ) Διαφέρουσι τὰ ἐν τῷ χειρογράφῳ εἰκο-
 νιζόμενα καὶ περιγραφόμενα ὑπὸ τοῦ κ. Μη-
 λιοπούλου δύο μονογράμματα καὶ τὰ κατα-
 τεθέντα ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν Σύλλογον χροτῶα
 ἐκτυπώματα αὐτῶν· ἀμφοτέρω ταῦτα φέρουσι
 τὸ **Ο** ἐπικαθήμενον ἐπὶ τῆς καθέτου γραμμῆς,
 τῆς σχηματιζούσης τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν
 τοῦ γράμματος **A** (καὶ **N**) καὶ τὸ **Υ** ἐπὶ τῆς
 ὀριζοντείου γραμμῆς τοῦ **T**, τοῦ ἐν τῇ δεξιᾷ
 πλευρᾷ τοῦ **N**, ἐνῶ ὁ κ. Μηλιόπουλος λέγει ἐν
 αὐτῶν ἔχον μονογράμματον τὴν δίφθογγον **Ζ**
 καὶ ἔνδοθεν τῆς ἀριστερᾶς καθέτου γραμμῆς
 προσκεκολλημένον ἄνω τὸ **Ο**, ὅτε **P** γίνεται.
 ἢ μόνη μετὰξὺ αὐτῶν διαφορὰ ὑπάρχει εἰς
 τὸ **Ω**, ὅπερ εἰς μὲν τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 εἰκονιζό-
 μενον εὐρίσκεται ἡμικυκλικόν, εἰς δὲ τὸ ὑπ'
 ἀριθ. 2 διεσταλμένον. Ἄνευ τινὸς διαταγμοῦ

1. Οἱ μετὰ Θεοφάνην, σελ. 20.
 2. Λέων Διάκονος, σελ. 15.
 3. Οἱ μετὰ Θεοφάνην, σελ. 472.
 4. Con/polis Christiana βιβλ. Δ' κεφ. ΙΕ' (περὶ τῶν
 ἔξω τῆς πόλεως μοναστηρίων).

ἀναγινώσκωμεν τὸ μονόγραμμα Ἀντωνίου, οὐχὶ δὲ Ὀνωράτου, ὡς ὁ κ. Μηλιόπουλος· ἡ παρουσία σαρκοφάγων ἐν χρήσει νεωτέρω, οἷον κρηνῶν, ποτιστηρίων, ὑδραποθηκῶν καὶ παρομοίων, δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς ἔνδειξις ἀρχικῆς αὐτόθι καταθέσεως αὐτῶν, ἐκτὸς ἐὰν φέρωσι προφανῆ σημεῖα τοιαύτης, διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ μεταγενέστεροι μετεκρίμιζον τοιαύτας ὅπου ἐχρησίμευον αὐτοῖς.

Δ') Παραθέτομεν τὰ ἐπιτύμβια κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Μηλιοπούλου κατατεθέντα εἰς τὸν Σύλλογον χαρτῶν ἐκτυπώματα, καὶ καθ' ἡμετέραν ἀνάγνωσιν καὶ ὀρθογραφίαν:

... ΑΔΕΚΑΤΑΚ·

... ΗΤΟΥΘΥΔΟΥΛΗ

··· ΣΤΙΘΕΟΔΩΣΙΑ

ΨΙΟΥΛΙΟΥΣΙΝ·Ε

[Ἐνθ]άδε κατάκ[ει] [ται] ἡ τοῦ Θε[σο]ῦ δούλη [πι]στῆ Θεοδοσία. Μηνὶ Ἰουλίῳ δ'· ἰν[δ]. ε'.

ΕΝΘΑΔΕΚΑΤΑ·

ΤΕΙΤΗΣΜΑΚΑΡ

ΙΑΣΜΜΗΣΚΥΡΙΑΚ

ΗΓΕΝΑΜΕΝΙΓΑΜΕ

ΤΗΘΕΟΔΩΡΟΥΚΟ

ΥΡΕΘΕΤΕΛΕΥΤΑΜ

ΗΝΙΝΟΕΜΒΡΕΙΚΑ·

·· ΔΕΥΤΕΡΑ ΙΝ··

ΠΕΜΠΤΗΣ

Ἐνθάδε κατάκ[ει]ται ἡ τῆς μακαρίας μνήμης Κυριακῆ, γε[ι]ναμένη γαμετῆ Θεοδώρου κορυφῆς. Τελευτῆ μηνὶ Νοεμβρ. εικά[δ]ι ἡμ[έρ]α δευτέρω Ἰν[δ]. πέμπτης.

Πλεῖστα χριστιανικὰ ἐπιτύμβια φέρουσι καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος· ἐὰν ἡ ἡμετέρα ἀνάγνωσις τοῦ δευτέρου ἐπιτυμβίου ἔχη ὀρθῶς, ἡ 20 Νοεμβρίου Ε' ἰνδικτιῶνος συμπιπτει Δευτέραν κατὰ τὰ ἔτη 797, 842, 887, 1172, 1217 καὶ 1262. Αἱ ἐπιγραφαὶ φαίνονται τοῦ Η'—Θ' αἰῶνος.

Ε') Τὰ ἀποτυπώματα αὐτῶν διαφέρουσι· τῆς πρώτης πλίνθου τὰ γράμματα φέρονται εἰς δύο σειράς, ὡς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 3 ἀντιγράφῳ· τῆς δὲ δευτέρας τὰ γράμματα ἔχουσιν ὡς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 4 παρατιθεμένῳ ἀντι-

✠ Κ Ο Σ
Τ Α Ν

3

Ι Μ Η Ι Ι Η Η

4

γράφῳ· ἀναγινώσκοντες αὐτὰ ἐκ δεξιῶν πρὸς τ' ἀριστερὰ εὐρίσκομεν τὸ ὄνομα Ἰωάννη(ς). Τῶν λοιπῶν, πλίνθων καὶ ἄλλων, τὰ ἀποτυπώματα δὲν ἠδυνήθημεν νὰ διακρίνωμεν.

5') Ἀντίφασιν παρατηροῦμεν μεταξὺ τῶν ὄσων λέγει ἐνταῦθα ὁ κ. Μηλιόπουλος καὶ τῶν ὄσων ἀνωτέρω (σημ. β') εἶπε περὶ Πασπάτη. Ἐνῶ ἐκεῖ δικαιοῦ αὐτὸν φρονοῦντα ὅτι «Ἐρὲν» εἶναι τουρκικὴ παραφθορὰ τῆς βυζαντινῆς «Ὀνωράτου, καὶ οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μετὰ τῆς τουρκικῆς Ἐρέν, ἄνθρωπος μεγαλόδωρος» (Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ., τ. ΙΒ' σελ. 51/52), ἐνταῦθα λέγει αὐτὸν σφαλλόμενον εἰς εὐνομολογίαν καὶ εἰκάζει ἀγνοοῦντα ὅτι τὸ Ἐρὲν εἶναι συγκοπὴ τοῦ πληθυντικοῦ Ἐρενλέρ· ὡς δὲν ἔχει λόγον ἢ περὶ παραφθορᾶς τῆς λέξεως Ὀνωράτου εἰς Ἐρὲν γνώμη τοῦ Πασπάτη, οὕτω καὶ ἡ τοῦ κ. Μηλιοπούλου περὶ συγκοπῆς αὐτῆς ἐκ τοῦ πληθυντικοῦ Ἐρενλέρ· ἀπλούστατα ἡ λέξις Ἐρὲν εἶναι ἀριθμοῦ ἐνικοῦ, καὶ ἠδύνατο καὶ ἀφ' ἐνός Ἐρὲν, εἴτε ἄνθρωπον μεγαλόδωρον, εἴτε μεμνημένον εἰς τὰ μυστήρια τῶν Δερβισῶν θεωρήσωμεν αὐτόν, νὰ ὀνομασθῆ χωρίον. Οὐδέποτε ἠκούσαμεν οὐδ' ἀπηντήσαμεν καλούμενον τὸ χωρίον τοῦτο διὰ τοῦ πληθυντικοῦ Ἐρενλέρ· πάντοτε δὲ δι' ἐνικοῦ Ἐρένκιοῦ, καὶ γνωρίζομεν ἕτερον ὁμώνυμον χωρίον τὸ παρὰ τὴν Τρωάδα Ἐρένκιοῦ, οὕτω καλούμενον γενικῶς. Τεκές τοῦ τάγματος Νακσῆ, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Σαχ κουλῆ Σουλτάν, ἄγων τελετῆν

κατὰ Πέμπτην, ὑπάρχει εἰς τὸ χωρίον Μερτιδέν (Νερτιμπάν) κιοϊ.

Ζ') Ἐπειδὴ Ἄναράται εἶναι λέξις ἄνευ σημασίας, ἀρ' ἑτέρου οἱ ἐκδότηαι τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων διορθοῦσι ταύτην εἰς τὸ ἔχον σημασίαν Ἄνωράτου ἢ Ἄνωράταις, φρονοῦμεν ὅτι εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἀναφέρονται ἀμφοτέρω τὰ τοπικὰ ταῦτα ὀνόματα, καὶ ὅτι τὸ πρῶτον, Ἄναράται, εἶναι παραρθηρὰ τοῦ δευτέρου. Περί τῆς τοποθεσίας δ' αὐτοῦ δὲν ἐδόθη ἔτι ἡμῖν ἀφορμὴ εἰς τροποποίησιν τῆς γνώμης ἡμῶν.

Η') Ἡ παρατήρησις τοῦ κ. Μηλιοπούλου δικαίως ἐπισύρει τὰς εὐχρηστίδας ἡμῶν ἐπὶ τῇ ὑποδείξει τοῦ σφάλματος· φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν ἢ τὴν στοιχειοθεσίαν παρελείφθη ὀλόκληρος φράσις, καὶ οὕτως ἐγένετο ἡ Ἰουλιὰνὰ σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Δικύρου ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τούτου ἀκμάζοντος στρατηγοῦ Ἀρεοβίνδου.

Εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας προσθέτομεν ἑτέραν μίαν, ἀνακρινωθεῖσαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κ. J. Mordtmann δι' ἐπιστολῆς ἐκ Θεσσαλονίκης ὑπὸ χρονολογίαν 12 Ἰανουαρίου 1889, ἐχούσης ὡς ἐξῆς: «... Πλέον ἢ τέσσαρα παρῆλθον ἔτη ἀφ' ἧς ἀντέγραψα τὴν ἐπομένην ἐπιγραφὴν:

... ἘΝΘΑ ...

ΑΤΑΚΙΤΕΑ

ΚΟΝΟΣ + ΚΙΟ -

ΝΙC + ΤΙΟ - -

ΑΠΩΝΑ ...

ΩCΤΟΛΩΙ ...

... ἔνθα ... [κ]ατάκιτε δ[ιά]κονος † ... † ... ἁγίων ἀποστόλων.

εὐρισκομένην τότε παρὰ τῷ κ. Eckerlin. Προφανῶς εἶναι ἐπιτύμβιον διακόνου τοῦ μοναστηρίου τῶν ἁγίων Ἀποστόλων. Τὸ μοναστήριον ἔκειτο πλησίον τῶν Ρουφινιανῶν· ἐπειδὴ δὲ ὁ τάφος τοῦ διακόνου τοῦ μοναστηρίου τούτου εὐρίσκετο πιθανῶς πλησίον, ἴσως μάλιστα ἐν περιβόλῳ, τοῦ μοναστηρίου, ἀποδεικνύεται ὅτι τὸ Ἐρένκιοϊ ἐπέχει τὰς Βυζαντινὰς Ρουφινιανὰς». Ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει καθ' ἡμᾶς, οὕτως: «Ἐνθάδε κατὰκειται διάκονος † Ἰωάννης † (Εἰσωνίς) τῶν ἁγίων Ἀποστόλων». Συμφανοῦμεν ὅτι ἡ μονὴ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων εἶναι ἢ ἐν Ρουφινιαναῖς, ἀλλ' ἐπέχομεν ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν αὐτῶν εἰς Ἐρένκιοϊ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤῶΝ ΤΙΝῶΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ

Ἐν σελ. 78	στήλῃ α'	στίχ. 9	κάτ. ἀντὶ προεβιβάσθημεν γρ. προεβιβάσθησαν.
» » »	» β'	» 7	ἄνωθ. » αἰτημάτων, γρ. συστημάτων.
» » 85	» β'	» 3	» » τὴν πατρῶσαν σοφίαν γρ. τὴν βιβλιοθήκην τῆς πατρῶσας σοφίας.
» » »	» »	» 10	κάτ. » Ὑγιεινῆς τῶν σχολῶν, γρ. Ὑγιεινὴν διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν ἁστικῶν σχολῶν.
» » 89	» »	» 5	ἄνωθ. » ὑπόμνημα, γρ. ὑπόμνημα ἡμῶν περὶ ἐπαγγελματικῶν σχολῶν.
» » »	» »	» 11	» » τέχνης, γρ. τάχους.
» » 90	» ια'	» 4	κάτ. » σοφίας, γρ. σοφίας φῶς.
» » »	» »	» 2	» » αὐτῶν γρ. αὐτῶν;
» » 103	» »	» 8	» » ὀψαρτύτι γρ. ὀψαρτυτικῶ.
» » 106	» β'	» 11	» » πρὸς αὐτὸν γρ. πρὸς αὐτούς.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΙΔΡΥΤΑΙ, ΜΕΛΗ, ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ, ΔΩΡΗΤΑΙ, ΠΡΟΕΔΡΟΙ, ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ,

ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ, ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

Ἰδρυταὶ τοῦ Συλλόγου	Σελ. γ'—δ'
Τακτικὰ μέλη	ε'—ι'
Ἐπίτιμα καὶ ἀντεπιστέλλοντα μέλη	ια'—ιθ'
Μεγάλοι εὐεργέται, εὐεργέται, μεγάλοι δωρηταί, δωρηταὶ τοῦ Συλλόγου	κ'
Πρόεδροι τοῦ Συλλόγου	κα'
Κοσμήτορες, ἐπιτροπαί, ἐπιμεληταί	κβ'—κγ'

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ ΜΕ' ΚΑΙ ΜΣΤ' 1905—1907

Πρακτικά τοῦ ΜΕ' συλλογικοῦ ἔτους ἀπὸ Ἰουνίου 1905 μέχρι Ἰουνίου 1906 (συνεδρία ΑΥΛΗ', 6 Ἰουνίου 1905—ΑΦΛΣΤ' 11 Ἰουνίου 1906)	3—27
Ἐκθεσις τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Ἀνθ. Μαζαράκη	27—28
Ἐκθεσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Γ. Δ. Παχίκου	28—29
Ἐκθεσις τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Ν. Ἀσλανίδου	29—32
Ἐκθεσις τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Ἀρ. Δημοπούλου	32—33
Ἐκθεσις τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Δ. Βαρσάμη	33—34
Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ ΜΕ' συλλογικῶν ἔτος 1905—1906 πεπραγμένων, ὑπὸ τοῦ προέδρου Χρήστου Χατζηχρήστου	35—45

	Σελ.
Πρακτικά τοῦ ΜΣΤ' συλλογικοῦ ἔτους ἀπὸ Ἰουνίου 1906 μέχρι Μαΐου 1907 (συνεδρία ΑΦΛΖ' 19 Ἰουνίου 1906.— ΑΦΞΕ', 13 Μαΐου 1907).	46— 72
Ἐκθεσις τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Ἀνθ. Μαζαράκη	72— 74
Ἐκθεσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Χρ. Γ. Πανταζίδου	74— 75
Ἐκθεσις τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Χρ. Γ. Πανταζίδου	75— 76
Ἐκθεσις τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Γ. Σώτροπα	76— 77
Ἐκθεσις τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Χρ. Χαραλαμπείδου	77
Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ ΜΣΤ' συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων 1906—1907, ὑπὸ τοῦ προέδρου Α. Γ. Λιμαράκη	78— 90

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ ΜΕ' ΚΑΙ ΜΕΤ' 1905—1907

Ἡ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἀθηναίοις ὑπὲρ τῶν πτωχῶν καὶ πενήτων μέριμνα, ὑπὸ Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ	93—106
Ἐπίδρασις τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος ἐπὶ τὸ ρωμαϊκόν, ὑπὸ Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ	107—116
Περὶ φυτικῆς καὶ ζωϊκῆς διαίτης καὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς ἐν ὑγιείᾳ καὶ ἀσθενείᾳ πάλαι τε καὶ νῦν, ὑπὸ ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ	117—138
Περὶ τῆς σημασίας τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, ὑπὸ HENRY HOUSSAYE, τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας	138—140
Δύο χωρία τῶν Ἰκετίδων τοῦ Αἰσχύλου καὶ μία Ὠδὴ τῆς Σαπφοῦς, ὑπὸ Ι. ΑΣΠΡΙΩΤΟΥ	141—144
Προϊστορικαὶ μελέται περὶ Χαλκηδόνος, ὑπὸ Ι. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ	145—154
Τὸ μέταλλον τῶν ἀρχαίων σφραγίδων, ὑπὸ Κ. Δ. ΖΕΓΓΕΛΗ	154—156
Ἐπόμνημα περὶ συντάξεως λεξικοῦ τῆς δημοτικῆς γλώσσης, ὑπὸ Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ	157—164
Ἐρμηνευτικὰ καὶ κριτικὰ, ὑπὸ Ι. ΑΣΠΡΙΩΤΟΥ	165—169

	Σελ.
‘Ο Ἴσραηλ ἱστορικὸς Ἐμποῦ-Ἰσχάκ-Ἐν-Νεδήμ περὶ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, ὑπὸ Α. ΚΟΠΑΞΗ	170—181
Περὶ τινος ἀντιγράφου τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Μανουήλ Μαλαξοῦ, ὑπὸ Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΑΟΥ	182—205
Περὶ ὑγιεινῆς τῶν σχολῶν, ὑπὸ Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ	206—209
Περὶ δικαστικῆς ἐξουσίας τοῦ κλήρου παρὰ Βυζαντινοῖς, ὑπὸ ΑΡ. ΔΗΜΟ- ΠΟΥΛΟΥ	209—214
Ποῦ ἔκειντο τὰ Ὀνωράτου, ὑπὸ Ι. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ	215—217
Σημειώσεις ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω πραγματείας, ὑπὸ Ε. Α. ΣΙΔΕΡΙΑΟΥ	217—219
Παροραμάτων τινων διόρθωσις	219
Πίναξ τῶν περιεχομένων	221

THE LIBRARY OF

NOV 11 1924

UNIVERSITY OF ILLINOIS

○

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΛΑ'

ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ ΜΖ' 1907—1908

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΣΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἐν τῷ Πέριαν, ὁδῷ Τοπταλάρ, ἀριθ. 18.

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΔΩΝ

Ἐν Γαλατῆ, Περμποπαζάρφ, ἀριθ. 17 19.

1909
THE LIBRARY OF THE

NOV 11 1924

UNIVERSITY OF ILLINOIS

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ μετὰ χειρὸς ΛΑ' τόμου ἐπεμελήθη ἢ κατὰ τὸ ΜΗ' συλλογικὸν ἔτος Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, προέδρου, Δ. ΒΑΡΣΑΜΗ, γενικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου, Δ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, εἰδικοῦ, Ἰ. ΠΑΠΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, γραμματέως τοῦ Φιλολογικοῦ Τμήματος, ΑΥΡ. ΣΠΑΘΑΡΗ, γραμματέως τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ, τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ, Δ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, τοῦ Νομικοῦ καὶ Χρ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, τοῦ Βιολογικοῦ, προεδρεύοντος ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ.

4808
HE
190708

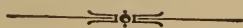
ΙΔΡΥΤΑΙ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ Τῷ ΜΗΤΡῶ ΙΔΙΟΧΕΙΡῶΝ ΑΥΤῶΝ ΕΓΓΡΑΦΗΝ

καὶ καθ' ἣν τάξιν ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ Α' τόμῳ τοῦ Περιοδικοῦ

† Σ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ
† Κ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ
† Θ. Ζ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ
† Α. ΒΑΦΕΙΑΔΗΣ
† Α. ΔΑΛΛΑΠΟΡΤΑΣ
Κ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ
† Γ. ΠΙΤΣΙΠΟΣ
† Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
† Ι. ΖΩΓΡΑΦΟΣ
† Ι. ΓΕΩΡΓΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
Μ. ΒΛΑΔΟΣ
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΔΗΣ
ΓΑΒΡΙΗΛ ΣΟΦΟΚΛΗΣ
Σ. ΔΑΛΛΑΠΟΡΤΑΣ
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΖΑΝΝΟΣ
† Α. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ
† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ
† Ι. ΛΙΤΖΙΚΑΣ
† Π. Α. ΖΑΝΝΟΣ
† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Χ. ΜΠΗΓΖΟΥ
† ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΜΙΝΑΡΙΔΗΣ
† Ν. ΔΙΟΜΗΔΗΣ

† Ι. Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΩΗΡΟΣ
† Γ. ΑΘΗΝΟΓΕΝΗΣ
† Κ. Α. ΞΥΔΙΑΣ
Θ. Α. ΚΟΣΟΥΔΗΣ
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΞΕΛΟΣ
† Μ. ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ
† Ν. ΒΕΓΛΕΡΗΣ
† Φ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
† Β. ΠΥΛΑΔΗΣ
† ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΨΩΜΙΑΔΗΣ
Κ. ΛΟΓΑΔΗΣ
Ν. ΣΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Ι. Π. ΣΑΒΒΕΡΙΟΣ
† Ι. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
† Δ. ΜΗΝΙΑΚΟΥΔΗΣ
ΚΩΝΣΤ. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ
† Γ. Κ. ΙΣΧΟΜΑΧΟΣ
† Δ. ΑΝΤΙΠΙΑΣ
† ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΕΥΘΥΦΡΩΝ
ΚΩΝΣΤ. Ν. ΦΟΚΑΣ
† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΓΕΝΙΔΟΥΝΙΑΣ

† Κ. ΚΟΥΝΟΥΠΩΤΗΣ	† Δ. ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ
† Δ. ΡΑΖΗΣ	Γ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ
† Ι. ΣΑΒΒΑΣ	† ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΙΣΤΑΚΗΣ
† Α. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	† ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ
† Μ. ΚΑΛΚΑΝΙΣ	† Γ. ΝΑΡΑΝΤΖΗΣ
† Μ. ΒΕΛΟΓΙΑΝΝΙΣ	† Α. ΝΟΜΙΚΟΣ
† Ι. ΚΑΛΛΕΡΓΙΣ	† ΜΙΧΑΗΛ ΓΧΙΟΥΜΟΥΣΓΚΕΡΔΑΝΗΣ
† Κ. Χ. ΠΛΕΣΣΑΣ	Δ. Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
† ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ ΒΑΤΙΜΠΕΛΑΣ	Α. Χ. ΝΟΜΙΚΟΣ
† Κ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ	† Γ. ΧΡΥΣΟΒΕΡΓΗΣ
† Χ' Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ	Ε. ΓΛΥΜΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
† Ι. Σ. ΓΑΛΑΤΗΣ	Α. ΠΡΕΖΑΝΗΣ
Α. ΔΕΪΑΣΤΑΣ	† Ι. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
† ΠΟΛΥΚΑΡΙΟΣ (εἶτα μητροπολίτης Βάρνης)	† Α. ΨΥΧΑΡΗΣ
† Ι. ΦΑΧΡΗΣ	Κ. ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ
† Δ. ΝΕΟΚΟΣΜΟΣ	† Α. ΒΛΑΣΤΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΟΓΓΙΔΗΣ	† Δ. ΠΑΣΠΑΛΛΗΣ
† ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΧΑΡΙΔΑΣ	Μ. ΔΙΓΕΝΗΣ
† ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΛΛΙΦΡΩΝ	† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΣΚΑΡΙΣ (εἶτα μητρο- πολίτης Σισανίου)
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ	† Α. ΑΓΕΛΑΣΤΟΣ
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΤΑΒΕΛΟΥΔΗΣ	† Α. ΙΓΓΛΕ. ΗΣ
† ΕΜΜ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ	† Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
† Ξ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ	† Π. ΣΑΛΒΑΓΟΣ

ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ

(Ὁ κατάλογος οὗτος ἐκδίδεται ὡς ἔχει κατὰ τὸ ΜΗ' συλλογικὸν ἔτος).

A

^{Ἔτος ἐγγραφῆς}

<i>Ἀγαθάγγελος</i> , ἐπίσκοπος Ἐλαίας, προϊστάμενος Σταυροδρομίου.	1905
<i>Ἀγγελίδης Π.</i> , ἐκδότης καὶ βιβλιοπώλης, ἐνταῦθα.	1903
<i>Ἀδὰμ</i> Εὐθαλία, διευθύντρια τοῦ Ζαπτείου, ἐνταῦθα.	1907
<i>Ἀμπελίδης</i> Ἐμ., ἰατρός ἀντισυνταγματάρχης, ἐνταῦθα.	1888
<i>Ἀνδρεάδης</i> Ὀδυσσεύς, λόγιος, ἐνταῦθα.	1881
<i>Ἀνδρόνικος Γ.</i> , ἰατρός, ἐνταῦθα.	1908
<i>Ἀντίπας</i> Ἀνδρέας, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1899
<i>Ἀντωνικόπουλος</i> Ἀντώνιος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1901
<i>Ἀπέρης</i> Πέτρος, χημικός, ἐνταῦθα.	1888
<i>Ἀποστολίδης</i> Ἀθανάσιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1891
<i>Ἀποστολίδης</i> Γεώργιος, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1874
<i>Ἀραβανόπουλος</i> Κωνσταντῖνος, ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1899
<i>Ἀρβανιτίδης</i> Γεώργιος, ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1906
<i>Ἀριστόπουλος Β.</i> , ἐνταῦθα.	1903
<i>Ἀρσένιος</i> ἀρχιεπίσκοπος Νεαπόλεως.	1901
<i>Ἀυθεντιόπουλος</i> Μηνᾶς, καθηγητής, ἐνταῦθα.	1889

B — V

<i>Βαλτατζῆς</i> Ἐμμανουήλ, τμηματάρχης ἐν τῷ Μονοπωλίῳ τῶν Καπνῶν, ἐνταῦθα.	1886
<i>Βαρσάμης</i> Δημήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1904
<i>Βασιλειάδης Β.</i> , γραμματεὺς τοῦ Ἀυστροουγγρικοῦ προξενικοῦ Ἐφετείου, ἐνταῦθα.	1903
<i>Βασιλειάδης</i> Ἀλ., φαρμακοποιός, ἐνταῦθα.	1906
<i>Βασιλειάδης</i> Νικόλαος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1896
<i>Βασιλόπουλος Π.</i> , διευθυντὴς τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν, ἐνταῦθα.	1906
<i>Vatelot</i> Georges, καθηγητής, ἐνταῦθα.	1902
<i>Βεγλερῆς</i> Θεοχάρης, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1890
<i>Βερνουδάκης</i> Δημ. τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1891
<i>Βλάϊκος</i> Δημήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1899
<i>Βουτυρᾶς</i> Σταῦρος, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα.	1909

Γ

<i>Γαβριηλίδης</i> Ἀνανίας, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1895
<i>Γεράρδος</i> Ἀντώνιος, ἐκδότης καὶ βιβλιέμπορος, ἐνταῦθα.	1891
<i>Γεωργιάδης</i> Παναγιώτης, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1905
<i>Γιαδοικιάρογλους</i> Παῦλος, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1901
<i>Γιάκας</i> Ἀθανάσιος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα.	1906
<i>Γιαλούρης</i> Α., δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1902

	Ἔτος ἐγγραφῆς
<i>Γοργόλης</i> Ἀλκιβιάδης, διευθυντῆς τῆς Λυωνικῆς Τραπεζίης, ἐνταῦθα	1908
<i>Γούδας</i> Χαρίλ., διδάσκαλος, ἐνταῦθα.	1909

Δ

<i>Δάλλας</i> Χρῆστος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1905
<i>Δαμασκηνὸς</i> Δημ., διδάσκαλος, ἐνταῦθα.	1907
<i>Δημητριάδης</i> Ἀναστάσιος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1908
<i>Δημόπουλος</i> Ἀριστείδης, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1901
<i>Δραγούμης</i> Ἰ., γραμματεὺς τῆς Β. Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, ἐνταῦθα.	1907

Ε

<i>Ἐλπίδης</i> Γεώργιος, σφραγιδοφύλαξ παρὰ τῇ ἐνταῦθα Β. Ἑλληνικῇ Πρεσβείᾳ.	1874
<i>Ἐνωμοτάρχης</i> Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1891
<i>Εὐαγγελίδης</i> Ἰωάννης, καθηγητῆς, ἐνταῦθα.	1899
<i>Εὐγενίδης</i> Εὐστάθιος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1871
<i>Εὐγενίδης</i> Στέφανος Ε., τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1903
<i>Εὐστρατίου</i> Πιττακός, διευθυντῆς τῆς Τραπεζίης Μιτυλήνης, ἐνταῦθα.	1892

Ζ

<i>Ζαμαρίας</i> Ἀλέξιος, γυμνασιάρχης τοῦ ἐνταῦθα Ζωγραφείου.	1901
<i>Ζαρίφης</i> Γεώργιος Λ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1902
<i>Ζαρίφης</i> Λεωνίδας, τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1872
<i>Ζηλανάκης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1907
<i>Ζοράπ</i> Κιρκόρ, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1903
<i>Ζουπὰν</i> Γ., ἰατρός, ἐνταῦθα.	1900
<i>Ζῶτος</i> Ἀλέξανδρος, καθηγητῆς καὶ μέγας καθηγητῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.	1904
<i>Ζῶτος</i> Ξενοφῶν, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1899

Η

<i>Ἡλιάσκος</i> Ἡλίας, τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1900
<i>Ἡλιάσκος</i> Ἰωάννης, τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1900
<i>Ἡλιάσκος</i> Νικόλαος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1902
<i>Ἡλιὸν</i> Λουίζος, καθηγητῆς, ἐνταῦθα.	1895

Θ

<i>Θεολογῆς</i> Γ., ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1909
<i>Θεοχαρείδης</i> Γεώργιος, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα.	1903

Ι

<i>Ἰατρόπουλος</i> Π., ἰατρός, ἐνταῦθα.	1895
<i>Ἰωαννίδης</i> Γιάγκος βέης, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα.	1884
<i>Ἰωαννίδης</i> Φώτιος, γραμματεὺς τοῦ ἐνταῦθα Μετοχίου τοῦ παναγίου Τάφου.	1907
<i>Ἰωαννίδης</i> Ἀνδρέας, διεφθηνεὺς τῆς Β. Ἑλλ. Πρεσβείας.	1898

Κ

<i>Καξανόβας</i> Λέων, ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα.	1900
<i>Καξανόβας</i> Σόλων, τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1897

^{*)} Έτος έγγραφης

<i>Καλβοκορέσης</i> Δημ., μηχανικός, ένταῦθα.	1896
<i>Καλβοκορέσης</i> Ἀντώνιος, τραπεζίτης, ένταῦθα.	1906
<i>Καμπανάκης</i> Πάτροκλος, ἀρχιτέκτων, ένταῦθα.	1888
<i>Καμπούρογλους</i> Ἀλέξανδρος, ἰατρός, ένταῦθα.	1903
<i>Καπετανάκης</i> Νικ., διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.	1906
<i>Καραγιαννίδης</i> Σπυρίδων, δημοσιογράφος, ένταῦθα.	1898
<i>Καραθεοδωρῆς</i> Τηλέμαχος Κ., μηχανικός, ἐν Ἀθήναις.	1874
<i>Κεφαλληναῖος</i> Ν., δικηγόρος, ένταῦθα.	1898
<i>Κοκκολάτος</i> Κλεόβουλος, ἰατρός, ένταῦθα.	1891
<i>Κορασαντζῆς</i> Π., ἰατρός, ένταῦθα.	1906
<i>Κοσμίδης</i> Παντελῆς, δικηγόρος, ένταῦθα.	1905
<i>Κουμαριανὸς</i> Ν, ἰατρός, ένταῦθα.	1908
<i>Κουσουδῆς</i> Θεμ., ἔμπορος, ένταῦθα.	1861
<i>Κρητικὸς</i> Ἀντώνιος, ἰατρός, ένταῦθα.	1901
<i>Κυριακοῦ</i> Ἀριστείδης βέης, ὑποδιευθυντὴς τῆς ἐταιρείας τῶν Σιδηροδρ. Ἀνατολῆς	1904
<i>Κῶνος</i> Β, ἰατρός, ένταῦθα.	1908
<i>Κωνσταντινίδης</i> Θωμᾶς, ἔμπορος, ένταῦθα.	1909
<i>Κωνσταντίνου</i> Κώνστας, καθηγητῆς.	1907

Λ

<i>Λάγος</i> Χαραλάμπης, ἔμπορος, ένταῦθα.	1904
<i>Λαγουδάκη</i> Ἰουσιτίνα, διευθύντρια τοῦ Ἰωακείμειου, ένταῦθα	1907
<i>Λαζίδης</i> Ἰωάννης, δικηγόρος, ένταῦθα.	1907
<i>Λασκαρίδης</i> Φ., ἔμπορος, ένταῦθα.	1908
<i>Λιμαράκης</i> Λεωνίδας, ἰατρός, ένταῦθα.	1887

Μ

<i>Μάγκος</i> Δημήτριος, ἔμπορος, ένταῦθα	1904
<i>Μακρῆς</i> Ν., ἰατρός, ένταῦθα	1903
<i>Μακρίδης</i> Κωνσταντῖνος, δημοσιογράφος ένταῦθα	1906
<i>Μαλατάκης</i> Λεωνίδας, καθηγητῆς, ένταῦθα	1898
<i>Μαναήλογλους</i> Στ., ἰατρός, ένταῦθα.	1902
<i>Μανουηλίδης</i> Δημ., ἰατρός, ένταῦθα	1898
<i>Μανροκορδάτος</i> Θεόδωρος, τραπεζίτης, ένταῦθα	1872
<i>Μελίδης</i> Ἀλέξ., δημοσιογράφος, ένταῦθα	1908
<i>Μελισσηνός</i> , ἐπίσκοπος Παμφίλου, προϊστάμενος Ταταούλων	1901
<i>Μεσσαλᾶς</i> Ἰωάννης, γραμματεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, ένταῦθα	1905
<i>Μηλιώτης</i> Δημήτριος, ταμίας τραπεζικοῦ οἴκου, ένταῦθα.	1889
<i>Μηλιώτης</i> Παναγιώτης, δικηγόρος, ένταῦθα.	1905
<i>Migliemish</i> Arthur, ἰατρός, ένταῦθα	1899
<i>Millingen</i> Α., καθηγητῆς, ένταῦθα	1892
<i>Μιρμίρογλους</i> Βλαδίμηρος, δικηγόρος, ένταῦθα	1903
<i>Μιχαήλ</i> (Κλεόβουλος), Μητροπολίτης Σάρδεων, διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γέν. Σχολῆς	1892
<i>Μιχαηλίδης</i> Δ., καθηγητῆς, ένταῦθα	1906
<i>Μιχαλακόπουλος</i> Ἰωάννης, ἰατρός, ένταῦθα	1897
<i>Μιτζί</i> Lewis, δικηγόρος καὶ δημοσιογράφος, ένταῦθα	1887
<i>Mordtmann</i> Α., ἰατρός, ένταῦθα	1871

	Ἔτος ἐγγραφῆς
<i>Μουράτης</i> Σοφοκλῆς, ἔμπορος ἐν Βερολίῳ	1892
<i>Μπαχᾶς</i> Ν., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1893

N

<i>Ναοῦμ</i> Γεώργιος, τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1905
<i>Ναρλῆς</i> Στέφανος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1891
<i>Νεόφυτος</i> Μητροπολίτης Παραμυθίας	1908
<i>Νικολαΐδης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1897
<i>Νικολαΐδης</i> Δημήτριος, δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1898
<i>Νούλης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1898

O

<i>Οικιάδης</i> Ἀντώνιος, Καπουκεγαγιᾶς τῶν Πατριαρχείων	1907
<i>Οικονομίδης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1880
<i>Οικονομίδης</i> Δημοσθένης, καθηγητής, ἐνταῦθα	1890

Π — Ρ

<i>Παγανέλης</i> Στ., Πρόεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενικοῦ Δικαστηρίου ἐνταῦθα	1901
<i>Πανάδης</i> Κ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
<i>Πανταζῆς</i> Ἀλ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1907
<i>Πανταζίδης</i> Χρῆστος, καθηγητής, ἐνταῦθα	1892
<i>Πανταζόπουλος</i> Νικόλαος, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1905
<i>Παπαγιαννόπουλος</i> Νικήτας, καθηγητής, ἐνταῦθα	1887
<i>Παπαδημητρίου</i> Νικόλαος, δικηγόρος, ἐνταῦθα	1905
<i>Παπαδιαμαντόπουλος</i> Ἀ., Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος	1907
<i>Παπαδόπουλος</i> Δημ., δικηγόρος ἐνταῦθα	1905
<i>Παπαδόπουλος</i> Ἰωάννης, καθηγητής, ἐνταῦθα	1904
<i>Παπαδόπουλος</i> Μιχ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1898
<i>Παπαδόπουλος</i> Χρ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1902
<i>Παπακωνσταντίνου</i> Παν., καθηγητής, ἐνταῦθα	1893
<i>Παπανικολάου</i> Π., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
<i>Παπᾶς</i> Ἀλέξ, ἰατρός, ἐνταῦθα	1908
<i>Παπᾶς</i> Ἰωάννης, διεορμηνὲς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Προσβείᾳ, ἐνταῦθα	1893
<i>Παράσχος</i> Θεοφ., τμηματάρχης ἐν τῷ Μονοπωλίῳ τῶν Καπνῶν ἐνταῦθα	1901
<i>Πατριῖος</i> Ἐπαμεινώνδας, ἔμπορος, ἐνταῦθα	1905
<i>Παχῆκος</i> Γ., μουσικός, ἐνταῦθα	1895
<i>Πετροκόκκινος</i> Ν., πράκτωρ ἀσφαλιστικῶν ἐταιρειῶν	1897
<i>Petit Louis</i> , abbé, ἐνταῦθα	1897
<i>Πινατῶρος</i> Ἀθ., δικηγόρος, ἐνταῦθα	1884
<i>Πίντζας</i> Κ., χημικός, ἐνταῦθα	1907
<i>Πολύκαρπος</i> , μητροπολίτης Κολωνίας	1907
<i>Πρόκος</i> Ἰωάννης, δικηγόρος ἐνταῦθα	1895

Ρ

<i>Ραπτόπουλος</i> Π., ἐνταῦθα	1908
--	------

<i>Ρίζος</i> Ἐπαμεινώνδας, διευθυντῆς τῆς εταιρείας Μπάλα-Καραϊδίν.	Ἔτος ἐγγραφῆς 1906
<i>Ριζος</i> Βασίλειος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1887

Σ

<i>Σαγιάννος</i> Ἀθ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1907
<i>Σαριδάκης</i> Ἐμμ., ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1902
<i>Σγουρδαῖος</i> Τομ., ἰατρός, ἐνταῦθα	1898
<i>Σγουριδῆς</i> Νικόλαος, τμηματάρχης ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἑξωτερικῶν	1887
<i>Σγούτας</i> Βασίλ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1901
<i>Στρούβαλη</i> Ἐλένη, ὑποδιευθύντρια τοῦ Ζαπτείου, ἐνταῦθα.	1907
<i>Σεϊτανίδης</i> Ἰωάννης, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα.	1895
<i>Σιδερίδης</i> Ξενοφῶν Α., ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1880
<i>Σιδερίδης</i> Σπυρίδων, ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1902
<i>Σιμόπουλος</i> Χαρ., ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα.	1905
<i>Σιניόσογλους</i> Ἀλ. Σ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα	1900
<i>Σιניόσογλους</i> Ἀριστοτέλης, ἰατρός.	1907
<i>Σιφναῖος</i> Μιχ., ἔμπορος, ἐνταῦθα	1902
<i>Σιώτης</i> Ἰωάννης, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1890
<i>Σκαλιέρης</i> Γ., δημοσιογράφος, ἐνταῦθα.	1908
<i>Σκάσης</i> Π., Γεν. Πρόξ. τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα.	1908
<i>Σκουλούδης</i> Στέφανος, τραπεζίτης, ἐν Ἀθήναις.	1871
<i>Σοφριανὸς</i> Δημ., ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1906
<i>Σπαθάρης</i> Αὐρ. Α., δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1905
<i>Σπαθάρης</i> Κορνήλιος Α., καθηγητής, ἐνταῦθα.	1902
<i>Σπανούδης</i> Κωνστ., δημοσιογράφος, ἐνταῦθα	1906
<i>Σταμούλης</i> Ἀναστάσιος, ἔμπορος, ἐν Σηλυβρίᾳ.	1871
<i>Σταμούλης</i> Ἀντώνιος, ἔμπορος.	1906
<i>Σταμούλης</i> Σωφρόνιος, ἀρχιμανδρίτης.	1906
<i>Σταυρίδης</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1902
<i>Σταυρίδης</i> Σωκράτης, ἀρχιμανδρίτης, ἐν Μακροχωρίῳ.	1901
<i>Σφύρας</i> Περικλῆς, βιβλιοπώλης καὶ ἐκδότης, ἐνταῦθα.	1893
<i>Σώτροπας</i> Γεώργιος, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1903

Τ

<i>Τιδέριος</i> Περικλῆς, ἰατρός, ἐνταῦθα.	1903
<i>Τσαούσης</i> Γ., ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1900
<i>Τσελλέντης</i> Π., δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1901

Φ

<i>Φανατσέλης</i> Μιχ., ἰατρός, ἐνταῦθα.	1904
<i>Φιλικὸς</i> Ἰωάννης, δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1891
<i>Φλωρᾶς</i> Θεόδ., ἰατρός, ἐνταῦθα.	1898
<i>Φωτιάδης</i> Ν. Δ., τραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1876
<i>Φωτιάδης</i> Π., ἀρχιτέκτων, ἐνταῦθα.	1894
<i>Φωτιάδης</i> Γεώργιος Ν., ἐμποροῦπάλληλος.	1907

X

	Ἔτος ἐγγραφῆς
<i>Χαραλαμπείδης</i> Χρ., δικηγόρος, ἐνταῦθα.	1904
<i>Χαριτωνίδης</i> Ι., ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1902
<i>Χαριτωνίδης</i> Χ., ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1902
<i>Χασιώτης</i> Γεώργ., λόγιος, σύμβουλος ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ἑταιρείας τῶν Τροχιο- δρόμων, ἐνταῦθα.	1870
<i>Χατζηχρήστου</i> Ἰ., ἔμπορος, ἐνταῦθα.	1902
<i>Χατζηχρήστου</i> Χρ., Γυμνασιάρχης καὶ ἰδρυτῆς τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου, ἐνταῦθα	1872
<i>Χρησιδίδης</i> Ἀν., ἰατρός, ἐνταῦθα.	1879
<i>Χρησιδίδης</i> Ἰω., ὑπάλληλος ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης, ἐνταῦθα.	1887
<i>Χρυσαιφίδης</i> Σ., ἔμποροτραπεζίτης, ἐνταῦθα.	1907
<i>Χώτζης</i> Ἰ., ἐφέντης, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, ἐνταῦθα.	1892

ΕΠΙΤΙΜΑ ΜΕΛΗ

Α

	*Ετος εκλογής
Ἄνθιμος Ζ' , πατριάρχης πρῶην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀντιγόνη	1895
Ἄνουτσίν Δημ. Νικολάεβιτς, καθηγητὴς τῆς ἀνθρωπολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας	1884
Ascoli Graziadio, καθηγητὴς, μέλος τοῦ Instituto Lombardo, ἐν Μεδιολάνῳ	1886
Aumay Emmanuel, ἱερεὺς, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, γραμματέων καὶ τεχνῶν, ἐν Rouen	1895

Β

Bauchet L., καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἐν Nancy τῆς Γαλλίας	1907
Beaussire Emile, μέλος τοῦ πανακαδημείου τῆς Γαλλίας καὶ πρόεδρος τῆς ἐν Παρισίοις ἐταιρείας τῆς ἀνωτέρας παιδείσεως	1895
Bendorf Otto, αὐλικὸς σύμβουλος, καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης	1895
Βέρκωφ Ἄθ. Θεοδωρίδης, διευθυντὴς τῆς ἐν Πετρούπολει βιβλιοθήκης	1884
Bernhard , πρίγκηψ, διάδοχος τοῦ Sachsen Meiningen	1888
Binding Karl, καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῆς Λειψίας	1907
Blanc baron, πρῶην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας	1890
Bréal Michel, μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις	1885
Briand Aristide, ὑπουργὸς τῆς παιδείας, ἐν Γαλλίᾳ	1907

Γ—C

Γεννάδιος I., πρῶην πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος, ἐν Λονδίῳ	1908
Γεώργεβιτς Βλάδα, πρῶην πρωθυπουργός, ἐν Σεργία	1894
Γρυπάρης Ἰωάννης, πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος, ἐνταῦθα	1902
Caillemet E., καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῆς Λυών	1907
Calice (baron de), πρῶην πρεσβευτὴς τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἐνταῦθα	1884
Cambon Παῦλος, πρεσβευτὴς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἐν Λονδίῳ	1892
Chaumié , πρῶην ὑπουργός τῆς παιδείας, ἐν Γαλλίᾳ	1902
Clemenceau Georges, ἰατρός, πρωθυπουργός τῆς Γαλλίας	1907
Constans , πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας, ἐνταῦθα	1900
Cozze Alex., καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας, γραμματεὺς τοῦ ἐν Βερολίῳ αὐτοκρατορικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἰνστιτούτου	1885
Croiset Alfred, μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις	1885
Croiset Maurice, καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Collège de France, ἐν Παρισίοις	1885

Δ—D

	Ἔτος ἐκλογῆς
<i>Δαμιανός</i> , πατριάρχης Ἱεροσολύμων	1901
<i>Daresté</i> R., μέλος τοῦ πανακαδημείου τῆς Γαλλίας	1907
<i>Deschamps</i> Gaston, ἀρχαιολόγος, πρόην ἑταῖρος τῆς Ἀρχ. Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν τῶν Ἀθηνῶν	1907
<i>Diehl</i> C., καθηγητῆς τῆς μεσαιωνικῆς ἱστορίας ἐν τῇ Σορβώνη	1889
<i>Duchesne</i> Mgr., μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις	1889

Ε

<i>Ἐρβιτσεάνου</i> Κωνσταντῖνος, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου .	1885
---	------

Z—G

<i>Ζαμπανός</i> Δηγήτριος, ἰατρός, ἐνταῦθα	1904
<i>Gildersleeve</i> Basil, καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ John Porkins Βαλτιμόρης	1885
<i>Grécory</i> Caspar René, καθηγητῆς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Λευψίας . .	1885
<i>Grosvenor</i> Edwin Augustus, καθηγητῆς τοῦ διεθνοῦς δικαίου Amherst τῆς Ἀμερικῆς	1885

Η

<i>Harvani</i> Albert, μέλος τῆς ἀκαδημίας τῆς Πετροπόλεως	1884
<i>Hasdeu</i> Bogdan P., ἐπίτιμος καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βουκουρεστίου	1885
<i>Hene</i> Otto, καθηγητῆς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστ. τοῦ Φριβούργου	1885
<i>Hertz</i> M., καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Breslau	1885
<i>Herzog</i> E., καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Γυβίγγης	1885
<i>Herzog</i> Ed., ἐπίσκοπος παλαιοκαθολικῶν, ἐν Βέρνη	1900
<i>Heuzey</i> Léon, μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις	1874
<i>Hilprecht</i> Herman, καθηγητῆς τοῦ ἐν Φιλαδελφείᾳ πανεπιστημίου	1893
<i>Hirschberg</i> Ἰούλιος, καθηγητῆς τῆς ὀφθαλμολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου	1900
<i>Homolle</i> , διευθυντῆς τῶν Ἐθνικῶν Μουσείων τῆς Γαλλίας, πρόην διευθυντῆς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν	1907
<i>Houssaye</i> Henry, μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις	1899
<i>Hübler</i> Bern., καθηγητῆς τῆς νομικῆς ἐν Βερολίῳ	1905
<i>Hultsch</i> Friedrich Otto, διευθυντῆς τοῦ ἐν Δρέσδη γυμνασίου	1886

I

<i>Ἰωακείμ Γ'</i> , Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως	1878
--	------

J

<i>Janet</i> Paul, μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις	1885
--	------

K

<i>Keil</i> Br., καθηγητῆς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστ. τοῦ Στρασβούργου	1885
--	------

<i>Kekulé</i> von Stratonitz, καθηγητής τῆς ἀρχαιολογίας, διευθυντής τῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν τοῦ Β. Μουσείου Βερολίνου	1885
<i>Κιαμλλ</i> πασσᾶς, πρόην μέγας βεζίρης	1884
<i>Kirchhoff</i> Ἀδόλφος, καθηγητής τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου	1872
<i>Kohler</i> J., καθηγητής τῆς νομικῆς σχολῆς τῆς Λειψίας	1907
<i>Κοντακῶφ</i> Νικόδημος Παύλοβιτς, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Πετροπόλει	1884
<i>Κόντος</i> Κ. Σ., καθηγητής τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1875
<i>Krumbacher</i> K., καθηγητής τῆς βυζαντιακῆς καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου	1885
<i>Künz</i> Jacob, ἱερατικῶς προϊστάμενος τῶν Παλαιοκαθολικῶν, ἐν Βέρνη	1900
<i>Κωνσταντῖνος</i> Ε', πατριάρχης πρόην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Χάλκη	1897

Λ — L

<i>Λάμπρος</i> Σπυρίδων, καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1906
<i>Latyschen</i> Βασίλειος Βασιλίεβιτς, διευθυντής τοῦ ἱστορικοῦ καὶ φιλολογικοῦ ἰνστιτούτου, μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Πετροπόλει	1885
<i>Leyden</i> Ernest von, καθηγητής τῆς ἱατρικῆς σχολῆς τοῦ Βερολίνου	1907
<i>Liard</i> L., μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις	1886
<i>Liebmann</i> Otto, καθηγητής τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης	1885
<i>Lipsius</i> J. A., καθηγητής τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας	1885
<i>Lis'er</i> Lord, καθηγητής τῆς ἱατρικῆς καὶ πρόεδρος τῆς Lister Institute, ἐν Λονδίῳ	1885
<i>Luchs</i> Αὔγουστος, καθηγητής τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἐρλάγγης	1885

M

<i>Macmillan</i> G. A., ἐπίτιμος γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου τῶν ἑλλ. σπουδῶν ἐν Λονδίῳ	1884
<i>Marschall</i> von Bieberstein, πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας, ἐνταῦθα	1900
<i>Mezières</i> A., μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημείας, ἐν Παρισίοις	1885
<i>Μηριάτη</i> Μαργαρίτα Ἀλβάνα	1885
<i>Michaelis</i> Ἀδόλφος, καθηγητής τῆς κλασσικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Στρασβούργου	1885
<i>Michaud</i> Eugen, καθηγητής τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βέρνης	1900
<i>Mirzà</i> Riza Han, πρεσβευτῆς τῆς Περσίας, ἐνταῦθα	1902
<i>Moréas</i> Jean (Παπαδιαμαντόπουλος), ποιητής καὶ λογογράφος, ἐν Παρισίοις	1903
<i>Morris</i> Joy, πρόην ἐνταῦθα πρεσβευτῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1886
<i>Müller</i> Ivan von, ἑσπότης, καθηγητής τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου	1885
<i>Μυστριώτης</i> Γ., καθηγητής ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1908

N

<i>Naber</i> , μέλος τῆς ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν, ἐν Ἀμστελντάμ	1885
<i>Naville</i> Adrien A., καθηγητής τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Γενεύης	1885
<i>Nelidow</i> A. (de), πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας, ἐν Παρισίοις	1883

	Ἔτος ἐκλογῆς
<i>Νεόφυτος</i> Η', πατριάρχης πρώην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν Ἀντιγόνη.	1891
<i>Νικόδημος</i> , πατριάρχης πρώην Ἱεροσολύμων, ἐν Χάλκη.	1897
<i>Νοδάκοβιτς</i> Στογιάν, πρώην πρεσβευτῆς τῆς Σερβίας ἐνταῦθα.	1882
<i>Nordau</i> Max., φιλόσοφος κοινωνιολόγος, ἐν Παρισίοις.	1902

Ο

<i>Olivier</i> L., διευθυντῆς τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιθεωρήσεως, ἐν Παρισίοις.	1908
<i>Οὐσπένσκη</i> Θεόδωρος, διευθυντῆς τοῦ ἐνταῦθα ρωσικοῦ ἀρχαιολ. ἰνστιτούτου.	1886

Υ

<i>Usener</i> Herimān, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης.	1885
<i>Ussing</i> , ἐπίτιμος καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κοπεγχάγης	1885

Π—Ρ

<i>Παπαμιχαλόπουλος</i> Κ., πρώην ὑπουργὸς τῆς παιδείας, ἐν Ἀθήναις.	1903
<i>Παυλὼφ</i> Ἀλέξιος, καθηγητῆς τῆς γεωλογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Μόσχας.	1900
<i>Perrot</i> Georges, μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις	1875
<i>Πολίτης</i> Νικόλαος, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.	1906
<i>Pomjalowsky</i> , καθηγητῆς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Πετροπόλεως	1885

Ρ—R

<i>Ραγκαβῆς</i> Κλέων, πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐν Βερολίνῳ.	1902
<i>Radonitς</i> C. von, πρεσβευτῆς τῆς Γερμανίας, ἐν Μαδρίτη.	1883
<i>Reinach</i> S., μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις	1907
<i>Ribot</i> A., μέλος τοῦ πανακαδημείου, ἐν Παρισίοις	1886
<i>Rigot</i> Ch., συγγραφεὺς διδακτικῶν καὶ φιλολογικῶν βιβλίων, ἐν Παρισίοις.	1886
<i>Robert</i> Κάρολος, καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Χάλκης.	1885
<i>Roszbach</i> Otto, καθηγητῆς τῆς κλασσικ. φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστ. τῆς Καινιξβέργης	1885
<i>Ruelle</i> Ch.-Emile, ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἀγίας Γενεβιέβης, ἐν Παρισίοις.	1885
<i>Rühl</i> Franz, καθηγητῆς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Καινιξβέργης	1888

Σ—S

<i>Σάββας</i> , ἀρχιεπίσκοπος Τβέρο.	1888
<i>Σαήτ</i> πασάς, πρώην μέγας βεζίρης, ἐνταῦθα.	1872
<i>Σαήτ</i> πασάς, πρόεδρος τοῦ συμβουλίου τοῦ Κράτους.	1887
<i>Σάθας</i> Κ., βυζαντιολόγος, ἐν Βενετία.	1908
<i>Sarum</i> John, ἐπίσκοπος Σαλισβουρίας.	1899
<i>Σθενιγοδόρσκη</i> Ἀλέξανδρος, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Χαρκόβου.	1896
<i>Schanz</i> Μαρτίνος von, καθηγητῆς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βυρτσβούργης	1885
<i>Schlumberger</i> G., βυζαντιολόγος, ἐν Παρισίοις.	1906

	Ἔτος ἐκλογῆς
<i>Schmidt</i> Bernhard, καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Φρειβούργου	1870
<i>Schöll</i> F., καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης	1885
<i>Schwabe</i> von L., καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης.	1885
<i>Sénator</i> H., καθηγητὴς τῆς ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Βερολίνου.	1907
<i>Sievers</i> Ἐδουάρδος, καθηγητὴς τῆς γερμ. φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας	1886
<i>Stamfort</i> , γεροισιαστὴς ἐν Οὐασινγκτῶνι.	1885
Στούρζας Δημήτριος, πρίγκιψ, πρωθυπουργὸς τῆς Ρουμανίας.	1885
<i>Strauss</i> Oscar, πρόην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1888

T

<i>Thorthon</i> Edward, πρόην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας.	1885
<i>Thumb</i> Albert, καθηγητὴς τῆς Ἰνδογερμανικῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Marburg.	1897
<i>Tocilescu</i> Gr., καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βουκουρεστίου	1885
<i>Troitsky</i> Ἰωάννης, καθηγητὴς τῆς βιβλικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τῆς Πετρούπολεως	1885

V—W

<i>Vahlen</i> J., καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου	1885
<i>Wecklein</i> Νικόλαος, γυμνασιάρχης ἐν Μονάχῳ.	1885
<i>Viaud</i> Julien (Pierre Loti), μέλος τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας.	1903
<i>Willamowitz</i> Mellendorf, καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου.	1907
<i>Vogüé</i> Eugène, μέλος τῆς γαλλικῆς ἀκαδημίας	1889
<i>Vogüé</i> comte Melchior de, πρόην ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας	1873

Φ—F

<i>Fean</i> Walker, πρόην ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴς τῶν Ἑν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς	1885
Φιλόθεος Βρυέννιος, μητροπολίτης Νικομηδείας	1884
<i>Fischer</i> K., καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης. . .	1885
<i>Förster</i> Richard, καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βρατισλαβίας	1885
<i>Foucart</i> P., μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1885
<i>Fouillée</i> Alfred, μέλος τοῦ πανακαδημίου, ἐν Παρισίοις	1886
Φραγκοῦδης Ἐπαμεινώνδας, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἰασίου	1885
Φώτιος Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.	1909

X

Ἔτος ἐκλογῆς

<i>Χαμδῆ</i> βέης, διευθυντῆς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου, ἐνταῦθα	1884
<i>Χαιζιδάκις</i> Γεώργιος Ν., καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν	1894

Ψ

<i>Ψυχάρης</i> Ἰωάννης, καθηγητῆς τῆς βυζαντιακῆς καὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας ἐν τῇ Σορβόνη, ἐν Παρισίοις	1885
---	------

Z

<i>Zambaldi</i> Fr., καθηγητῆς τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης	1872
<i>Zinoviev</i> Ἰωάννης, πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας, ἐνταῦθα	1900

ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΑ ΜΕΛΗ

A

	Ἔτος ἐκλογῆς
<i>Ἀδαμαντίδης</i> Παναγιώτης, σχολάρχης, ἐν Ξάνθῃ	1886
<i>Ἄννινος</i> Χαράλαμπος, δημοσιογράφος, ἐν Ἀθήναις	1892
<i>Ἀποστολίδης</i> Βασίλειος, ἰατρός, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	1906
<i>Ἀρβανιτάκης</i> Γεώργιος, λόγιος, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ	1906
<i>Arndt Paul</i> , λόγιος, ἐν Μονάχῳ	1889

B

<i>Balog Ebmer</i> , μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Συγκριτικοῦ Δικαίου ἐν Οὐγγαρίᾳ . . .	1900
<i>Βασιλάκης</i> Γερμανός, ἀρχιμ. προϊστάμενος τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας Παρισίων . . .	1907
<i>Βεργωτῆς</i> Παναγιώτης, λόγιος, ἐν Κεφαλληνίᾳ	1878
<i>Βιζουκίδης</i> Περικλῆς, δικηγόρος, ἐν Βερολίνῳ	1909
<i>Βλάμος</i> Γεώργιος	1899
<i>Βλαστός</i> Στέφανος, ἔμπορος, ἐν Μασσαλίᾳ	1887
<i>Βλάχος</i> Ἄγγελος, διευθυντὴς τοῦ βασιλικοῦ θεάτρου, ἐν Ἀθήναις	1875
<i>Bollz August</i> , καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου τῆς Δαρμστᾶτης	1888
<i>Βορεάδης</i> Ἀντώνιος, καθηγητὴς, ἐν Σμύρνῃ	1885
<i>Bürhner Ludwig</i> , καθηγητὴς γυμνασίου, ἐν Μονάχῳ	1896

Γ—C

<i>Γρηγοριάδης</i> Βασίλειος, ἰατρός, ἐν Δράμᾳ	1845
<i>Γρηγόριος</i> (Καλλίδης), μητροπολίτης Ἡρακλείας	1886
<i>Chaveau</i> , καθηγητὴς τῆς συγκρ. παθολογίας ἐν τῇ ἰατρικῇ σχολῇ τῶν Παρισίων	1902
<i>Cordairo</i> Ταξίαρχος Luciano	1897

Δ—D

<i>Δαβίδ</i> Ἐμμ., γυμνασιάρχης Μιτυλήνης	1908
<i>Δάμων</i> Δ., ἰατρός	1894
<i>Δέφνερ</i> Μιχαήλ, βιβλιοφύλαξ ἐν τῇ ἔθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Ἀθηνῶν	1875
<i>Δήμιτσας</i> Κ., ἰατρός, ἐν Ἀδριανουπόλει	1871
<i>Διαμαντάρης</i> Ἀχιλλεύς, ἐν Καστελλορίζῳ	1893
<i>Δούκας</i> Ἐμμανουήλ, καθηγητὴς, ἐν Σμύρνῃ	1885
<i>Derebinsky</i> Ἀλέξιος Νικολάεβιτς, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησοῦ . .	1894
<i>Dihico Jean</i> , καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ἀθάνης	1894

E

<i>Εὐαγγελίδης</i> Μαργαρίτης, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν	1907
<i>Erödi Béla</i> , πρόεδρος τῆς οὐγγρικῆς γεωγραφικῆς ἐταιρίας, ἐν Βουδαπέστη . . .	1884

	Z—G	Ἔτος ἐκλογῆς
<i>Ζάκας</i> Α. καθηγητῆς ἐν Σμύρνῃ.		1908
<i>Ζέγγελης</i> Κ. Δ., καθηγητῆς τῆς χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν.		1907
<i>Ζώης</i> Λεωνίδας Χ., ἐκδότης τῶν «Μουσῶν», ἐν Ζακύνθῳ.		1896
<i>Ζωμαρίδης</i> Εὐγένιος, λόγιος, ἐν Βιέννῃ.		1887
<i>Grinke</i> G., ὑποπρόξενος τῆς Γερμανίας, ἐν Πετρούπολει.		1905
<i>Groutar</i> J. L. de, καθηγητῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Louvain (Βελγίου).		1896

H

<i>Harttunc</i> von Pflugk, ἀρχαιοφύλαξ ἐν τοῖς βασιτικοῖς ἀρχείοις τοῦ κράτους, ἐν Βερολίῳ.		1886
--	--	------

I

<i>Ἰάκωβος</i> Διονυσιάτης, ἀρχιμανδρίτης, ἐν Ἀγίῳ Ὄρει.		1896
--	--	------

K

<i>Κέπεξης</i> Μιχ. Σ., καθηγητῆς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βέρνης		1901
<i>Κοικυλίδης</i> Κλεόπας, ἀρχιδιάκονος, βιβλιοφύλαξ τοῦ παναγίου Τάφου.		1902
<i>Κροσονοσελτογέφ</i> , καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Ὀδησοῦ.		1891
<i>Κυριακίδης</i> Ἐπαμεινώνδας Θ., ἠλεκτρολόγος, ἐν Ἀθήναις.		1898
<i>Κωνσταντινίδης</i> Μακεδὼν Γ., ἔφορος τῆς ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς βιβλιοθήκης.		1876
<i>Κωνσταντινίδης</i> Μιχαήλ, λόγιος, ἐν Ἀθήναις.		1871
<i>Kraet</i> Emil καθηγητῆς, ἐν Τυβίγγῃ.		1883
<i>Krüger</i> Ἐρβέρτος, ἐλληνομαθῆς ἰατρός, ἐν Κάιμπέργῃ.		1905
<i>Kumberbatch</i> Henri, πρόξενος τῆς Ἀγγλίας, ἐν Σμύρνῃ.		1893

Λ—L

<i>Λαμπάκης</i> Γεώργιος, διευθυντῆς τοῦ χριστιανικοῦ ἀρχαιολ. μουσείου, ἐν Ἀθήναις		1874
<i>Λαμπουσιάδης</i> Γεώργιος, σχολάρχης ἐν Μαλγάροις.		1891
<i>Λεβέτιεφ</i> Ἀμφιανός, καθηγητῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Χαρκόβου.		1891
<i>Λεβίδης</i> Νικόλαος Δ., ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος ἐν Ἀθήναις.		1872
<i>Λιθοξόος</i> Ν., γυμνασιάρχης Τραπεζοῦντος.		1908
<i>Λοβαρσέβσκη</i> Ἀλέξανδρος Βλαδιμίροβιτς, καθηγητῆς τῶν θρησκευτικῶν ἐν τῇ ἱστορικῇ καὶ φιλολογικῇ σχολῇ τοῦ Niezin.		1884
<i>Λυκούδης</i> Ἐμμανουήλ, δικηγόρος, ἐν Ἀθήναις.		1874
<i>Lernot</i> Hubert, καθηγητῆς ἐν Παρισίοις.		1909

M

<i>Melber</i> , καθηγητῆς γυμνασίου, ἐν Μονάχῳ.		1885
<i>Milas</i> Νικόδημος, ἐπίσκοπος Ζάρας.		1905
<i>Militchevitch</i> Μιχαήλ, πρόην διευθυντῆς τοῦ πολιτικοῦ γραφείου τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, ἐν Βελιγραδίῳ.		1894
<i>Μπίστης</i> Ἴ., ἰατρός, ἐν Ἀθήναις.		1907
<i>Mühlmann</i> F., πρόην διευθυντῆς τῆς ἐνταῦθα γερμανοελβετικῆς Σχολῆς.		1889

N

Νεόφυτος Ἀριστοτέλης, λόγιος, ἐν Κερασσοῦντι. . . . . 1889 ^{Ἔτος ἐκλογῆς}

O

Oberhummer Eugène, καθηγητὴς τῆς γεωγραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Βιέννης 1890
Ors Joaquin Rubio γ, πρόεδρος τῆς βασιλικῆς ἀκαδημίας τῶν γραμμάτων, ἐν
 Βαρκελώνῃ 1882

Π—Ρ

Παγώνης Κ., ἀρχιμανδρίτης προϊστάμενος τῆς ἐν Λονδίῳ Ἑλλ. Ὁρθ. Ἐκκλησίας 1908
Παναγιωτίδης Δ. Α., ἰατρός, ἐν Παραμυθία τῆς Ἡπείρου. 1895
Παπαγεωργίου Πέτρος, πρόην γυμνασιάρχης, ἐν Θεσσαλονίκῃ. 1885
Παπαδάκης Ν., γυμνασιάρχης Χίου. 1908
Παπαδόπουλος Ἀθ. Κεραμεύς, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως 1881
Παρανίκας Ματθαῖος, πρόην διευθυντὴς τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι φροντιστηρίου, ἐν
 Σμύρνῃ 1863
Παρχαρίδης Ι., καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου Τραπεζοῦντος. 1908
Παυλίδης Ἰωακείμ, καθηγητὴς, ἐν Σμύρνῃ. 1892
Περβάνογλους Ἰωάννης, πρόην ὑφηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. 1885
Πολίτης Ν., καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Poitiers τῆς Γαλλίας. 1907
Πράιος Στανίσλαος. 1897
Πύργας Ι. Π, ἰατρός, ἐν Ἀθήναις. 1884
Paillarés Michel. 1908
Parisot, καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Nancy. 1899
Poestlion Ἰωσήφ Carl., διευθυντὴς τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν, ἐν Βιέννῃ. 1885

Ρ—R

Ροδοκανάκης Ἐμ., λόγιος, ἐν Παρισίοις. 1908
Reau Σ., ὑφηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου, ἐν Παρισίοις. 1908
Rosen Βίκτωρ Ρωμάνοβιτς baron, καθηγητὴς τῆς ἀραβικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ
 τῆς Πετροπόλεως. 1876
Rubio γ Lluch Ἀντώνιος, καθηγητὴς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς
 Βαρκελώνης 1882

Σ—S

Σακκάρης Γ., γυμνασιάρχης Κυδωνιῶν. 1908
Σάρρος Δ., γυμνασιάρχης Ἀδριανουπόλεως. 1908
Σιδερίδης Ν., μηχανικός, ἐν Ναυπλίῳ. 1884
Σμύρνωφ Βασίλειος Δημητρίεβιτς, καθηγητὴς τῆς ἀνατολικῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πετροπόλεως. 1884
Σουρῆς Γεώργιος, συντάκτης τοῦ «Ρωμοῦ», ἐν Ἀθήναις. 1908
Στεργιογλίδης Ἀριστομένης, γυμνασιάρχης ἐν Σάμῳ. 1885
Συνοδινὸς Π., λόγιος, ἐν Ἀθήναις. 1892
Strzyhowski Ἰωσήφ, καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης ἐν τῷ πανεπιστημίῳ
 τοῦ Graz. 1890

Τ

	Ἔτος ἐκλογῆς
<i>Τριανταφυλλίδης</i> Τιμολέων	1899
<i>Τσακήρογλου</i> Μ., ἰατρός ἐν Σμύρνῃ	1908
<i>Τσικόπουλος</i> Ι., καθηγητής, ἐν Σέρραϊς	1901
<i>Tourgat de</i>	1896

V – W

<i>Weber</i> , καθηγητής τοῦ Ὀμηρείου, ἀρχαιολόγος ἐν Σμύρνῃ	1908
<i>Wiegand</i> Θεόδωρος, διευθυντής τοῦ βασιλικοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου	1898

X

<i>Χαβιαρᾶς</i> Δ., λόγιος, ἐν Σύμῃ	1884
<i>Χαρίτων</i> Κουτλουμουσιανός, μοναχός, ἐν ἀγίῳ Ὁρει	1896
<i>Χαρίτωνος</i> Νικόλαος, ἔμπορος, ἐν Δράμα	1885
<i>Χρησιτίδης</i> Ἄν., ἰατρός, ἐν Μοναστηρίῳ	1905

Υ

<i>Yovanowitch</i> Γεώργιος, καθηγητής τῆς ἰατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βελι- γραδίου	1894
---	------

Φ

<i>Φωτιάδης</i> Π., δικηγόρος, ἀρχαιολόγος ἐν Σμύρνῃ	1908
--	------

ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

† ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ

† ΕΥΑΝΘΙΑ ΘΕΟΦΙΛΙΔΟΥ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ε. ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΕΓΑΛΟΙ ΔΩΡΗΤΑΙ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΩΝΙΟΣ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΑΛΛΗΣ

† ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

† ΠΑΝΤΙΑΣ ΣΕΚΙΑΡΗΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ

ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΔΩΡΗΤΑΙ

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥ ΟΘΩΜ. ΚΡΑΤΟΥΣ

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ο ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛ-

ΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

† ΖΑΝΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΒΙΚ ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ

† ΑΝΔΡΕΑΣ ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ

† ΑΥΣΤΡΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΙΣΤΩΣΙΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΣΙΟΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ

† ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥΣ

† Θ. ΚΑΙ Β. ΣΟΥΒΑΤΖΟΓΛΟΥ ΚΑΙ Σ^α

† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

† ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΣΚΟΥΛΟΥΔΗΣ

† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ

† ΑΡΧΙΜΑΝΔΡ. ΑΝΑΝΙΑΣ ΒΑΤΟΠΕΔΙΝΟΣ

† ΖΗΝΩΝ ΚΛΕΑΝΘΗΣ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΣΠΑΘΑΚΗΣ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΑΝΤΩΝΙΑΔΑΙ

† ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΡΧΙΓΕΝΗΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Π. ΣΚΥΛΙΤΣΗΣ

ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΟΙ ΥΙΟΙ

† ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

† ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΟΥΠΠΑΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΗΛΙΑΣΚΟΣ

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΠΠΑΣ

† ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

† ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΖΕΡΑΕΝΤΗΣ

† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΑΜΒΑΚΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

† ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΑΡΑΘΩΔΩΡΗ	1861—62	† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1879—80
† ΠΕΤΡΟΣ ΖΑΝΟΣ	1862—63	† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1880—81
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1863	† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1881—82
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1863—64	† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1882—84
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1864—65	† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1884—86
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ	1865—66	† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1886—88
† ΚΩΝΣΤ. ΚΑΡΑΘΩΔΩΡΗ	1866—67	† ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1888—89
† ΞΕΝΟΦΩΝ ΖΩΓΡΑΦΟΣ	1867—68	† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1889—92
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1868—69	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ	1892—93
† ΙΟΥΛΙΟΣ ΜΙΛΙΓΓΕΝ	1869—70	† ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΛΙΑΔΗΣ	1893—95
ΣΤΑΥΡΑΚΗΣ ΑΡΙΣΤΑΡΧΗΣ	1870—71	ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ	1895—98
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ	1871—73	ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ	1898—99
† ΗΡΟΚΛΗΣ ΒΑΣΙΑΔΗΣ	1873—74	† ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑΣ	1899—00
† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΛΙΑΔΗΣ	1874—75	ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ	1900—02
† ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΣΠΑΤΗΣ	1875—76	† ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑΣ	1902—04
† ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ	1876—78	ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ	1904—06
† ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΙΑΛΕΜΟΣ	1878—79	Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗΣ	1906—09

ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ

ΤΟΥ ΜΖ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1907-1908

Α. Γ. ΔΙΜΑΡΑΚΗΣ, πρόεδρος
 ΔΗΜ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ, α' αντιπρόεδρος
 ΑΡ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ, β' αντιπρόεδρος
 Δ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ, γεν. γραμματεὺς
 Ι. ΛΑΖΙΔΗΣ εἴτα

Δ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ, εἰδ. γραμματεὺς
 Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΕΙΔΗΣ, ἔφ. τῆς βιβλιοθήκης
 Π. ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, ταμίας
 Α. ΣΠΑΘΑΡΗΣ, λογιστής.

ΤΜΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ

ΧΡ ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ, πρόεδρος
 Π. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, αντιπρόεδρος
 Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, γραμματεὺς

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

Ε. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ, πρόεδρος
 Γ. ΘΕΟΧΑΡΕΙΔΗΣ, αντιπρόεδρος
 ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, γραμματεὺς

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ

Α. ΖΑΜΑΡΙΑΣ, πρόεδρος
 Α. ΚΡΗΤΙΚΟΣ, αντιπρόεδρος
 ΑΥΡ. ΣΠΑΘΑΡΗΣ, γραμματεὺς

ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

Δ. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ, πρόεδρος
 Α. ΚΡΗΤΙΚΟΣ, αντιπρόεδρος

Ν. ΚΟΚΚΟΛΑΤΟΣ και εἴτα } γραμματεὺς.
 Γ. ΖΗΛΑΝΑΚΗΣ }

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΟΝ

Ι. ΦΙΛΙΚΟΣ, πρόεδρος
 Π. ΤΣΕΛΛΕΝΤΗΣ, αντιπρόεδρος
 Π. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ και εἴτα } γραμματεὺς.
 Α. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ }

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ, πρόεδρος
 Δ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ, αντιπρόεδρος
 Δ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ, γραμματεὺς.

ΕΞΕΛΕΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Δ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
 Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ
 Μ. ΑΜΠΕΛΙΔΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΗΤΑΙ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ
 Ε. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ

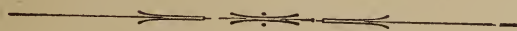
ΦΥΣΙΟΓΡΑΦ. ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΟΘΗΚΗΣ
 Β. ΚΟΜΠΟΘΕΚΡΑΣ

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΟΥ ΜΖ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ (1907—1908)

Ο

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΠΟ ΙΟΥΝΙΟΥ 1907 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1908

ΤΟΜΟΣ ΛΑ΄

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

«Θαρσέν γρή· τάχ' αὔριον ἔσσει' ἄμεινον».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΠΕΡΙ ΣΚΟΠΟΥ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΑΡΘΡΟΝ 1. — Σκοπὸς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου εἶναι ἡ τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν καλλιέργια καὶ ἡ ἀνά τὴν Ἀνατολὴν διάδοσις αὐτῶν

α΄) δι' ἐγγράφων ἢ καὶ προφορικῶν ἐν αὐτῷ ἀνακοινώσεων ἐπιστημονικῶν μελετημάτων,

β΄) δι' ἐκδόσεως ὁμωνύμου περιοδικοῦ συγγράμματος, καταλλήλων συγγραφῶν καὶ βιβλίων χρησίμων τῷ λαῷ,

γ΄) διὰ δημοσίων μαθημάτων καὶ διαλέξεων,

δ΄) δι' ἐπιστημονικῶν σχέσεων πρὸς Συλλόγους καὶ ἄλλα ἐν τε τῇ Ὄθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ καὶ τῇ ἄλλοδαπῇ ἐπιστημονικὰ καθιδρύματα,

ε΄) διὰ καταρτισμοῦ δημοσίας βιβλιοθήκης, ἀναγνωστηρίου, ὀργανοθήκης καὶ ἐπιστημονικῶν συλλογῶν,

στ΄) δι' ἰδρύσεως διαγωνισμῶν πρὸς βελτίωσιν τῆς παρ' ἡμῖν παιδείσεως ἢ πρὸς μελέτην καὶ λύσιν διαφόρων ἐπιστημονικῶν ζητημάτων,

ζ΄) δι' ὑποστηρίξεως ἀπόρων σχολείων καὶ ἰδρύσεως νέων,

η΄) δι' ἐπιστημονικῶν συνεδρίων,

θ΄) διὰ παντὸς ἄλλου προσφόρου μέσου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΠΕΡΙ ΜΕΛΩΝ

ΑΡΘΡΟΝ 2. — Τὸν Σύλλογον ἀποτελοῦσι τὰ τακτικὰ μέλη, τὰ ἐπίτιμα καὶ τὰ ἀντεπιστέλλοντα.

ΑΡΘΡΟΝ 3. — Καθῆκον τῶν μελῶν εἶναι ἡ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου μέρος καὶ συνδρομὴ αὐτῶν καὶ ἡ ἀκριβὴς ἐκτέλεσις τῶν ἀνατιθεμένων αὐτοῖς ἐντολῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 4. — Τακτικὰ μέλη ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὅσοι ἂν εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει εἴτε ἀλλαχοῦ διαμένοντες προταθῶσιν ἐγγράφως ὑπὸ τριῶν τοῦ Συλλόγου τακτικῶν μελῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 5. — Ἐπίτιμα μέλη ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῇ ἐγγράφῳ μὲν δεδικοιολογημένην προτάσει τῶν οἰκείων διαρκῶν τμημάτων ἢ καὶ τοῦ προεδρείου ἄνδρες ἐπὶ φιλολογικαῖς καὶ ἐπιστημονικαῖς καθόλου διαπρέποντες γνώσεσι, τῇ προτάσει δὲ τοῦ προεδρείου ἄνδρες διαφερόντως εὐεργετήσαντες τὸν Σύλλογον ἢ σπουδαίως εἰς τὴν παρ' ἡμῖν διάδοσιν τῆς παιδείας ἠθικῶς ἢ ὑλικῶς συντελοῦντες.

ΑΡΘΡΟΝ 6. — Ἄντεπιστέλλοντα μέλη ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τῇ προτάσει τοῦ προεδρείου ἢ τῶν οἰκείων τμημάτων πάντες οἱ δυνάμενοι νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου καὶ διαμένοντες ἐκτὸς τῆς ἑδρας αὐτοῦ.

Τὰ ἀντεπιστέλλοντα μέλη ὑποχρεοῦνται ν' ἀποστέλλωσιν εἰς τὸν Σύλλογον ἀνακοινώσεις περὶ παντὸς ζητήματος διαφέροντος αὐτῶ.

ΑΡΘΡΟΝ 7. — Ἡ ἐκλογὴ τῶν προτεινομένων μελῶν, τακτικῶν, ἐπιτίμων ἢ καὶ ἀντεπιστέλλοντων, γίνεται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ κατ' ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν τῶν ψηφίζόντων μελῶν, προαγγελθείσης ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς προτάσεως αὐτῶν ἐν τῇ προηγουμένῃ συνεδρίᾳ.

ΑΡΘΡΟΝ 8. — Ὁ προτεινόμενος καὶ ἀποτυχὼν ἐν τῇ ψηφοφορίᾳ δύναται ἅπαξ ἔτι μετὰ παρέλευσιν τριῶν μηνῶν νὰ προταθῇ.

ΑΡΘΡΟΝ 9. — Ἐκάστῳ τῶν ἐκλεγομένων μελῶν ὁ Σύλλογος ἐκδίδωσι δίπλωμα φέρον τὴν μεγάλην αὐτοῦ σφραγίδα καὶ ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τε τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γενικοῦ γραμματέως· συναποστέλλει δὲ καὶ ἀντίτυπον τοῦ κανονισμοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 10. — Ἐκ τῶν ἐκλεχθέντων μελῶν τὰ μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντα λαμβάνοντα τὸ δίπλωμα ὑπογράφουσιν ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ἐπιδόσεως πρὸς ἔνδειξιν τῆς παραλαβῆς, τὰ δ' ἄλλαχοῦ διατρίβοντα δι' ἐπιστολῆς ἐντὸς τριμήνου ἀγγέλλουσι τὴν παραλαβὴν τοῦ διπλώματος καὶ τοῦ κανονισμοῦ· ἄλλως διαγράφονται ἐκ τοῦ μητρώου τοῦ Συλλόγου.

ΑΡΘΡΟΝ 11. — Τὰ ἐπίτιμα ἢ καὶ ἀντεπιστέλλοντα μέλη, παρεπιδημοῦντα ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ παρόντα ἐν ταῖς συνεδρίαις, ἀπολαύουσι τῶν αὐτῶν καὶ τὰ τακτικὰ μέλη δικαιωμάτων πλήν τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις. Ἐὰν δὲ ἀντεπιστέλλον τι μέλος διαμένῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει, μεταγράφεται εἰς τὰ τακτικὰ ὑποχρεούμενον καὶ εἰς τὴν ἀπότισιν τῆς ἐτησίας αὐτοῦ συνδρομῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 12. — Τὰ τακτικὰ μέλη καταβάλλουσιν ἅπαξ μὲν ὡς τέλος ἐγγραφῆς ἅμα λαβόντα τὸ δίπλωμα μίαν ὀθωμανικὴν λίραν καὶ τὴν συνδρομὴν τοῦ ἔτους, ἐν ᾧ ἐξελέγησαν, ἐτησίως δὲ μίαν ὀθωμανικὴν λίραν πληρωτέαν ἅμα τῇ ἐνάρξει ἐκάστου Συλλογικοῦ ἔτους.

ΑΡΘΡΟΝ 13. — Οἱ διευθυνταὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδιδομένων ἐφημερίδων οἱ ἀποστέλλοντες ταύτας δωρεὰν εἰς τὸν Σύλλογον ἐκλεγόμενοι συνφδὰ τοῖς ἄρθροις 4 καὶ 7 τακτικὰ τοῦ Συλλόγου μέλη, ἀπαλλάσσονται τῆς ἐτησίας συνδρομῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 14. — Τὰ νέα ἐκλεγόμενα μέλη, ἐὰν μὴ καταβάλωσι τοῦλάχιστον τὸ δικαίωμα τοῦ διπλώματος, δὲν δικαιοῦνται νὰ μετέχωσι τῶν συνεδριῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 15. — Τακτικὸν μέλος ἐφ' ἅπαξ εἴκοσιν ὀθωμανικὰς καταβαλὼν λίρας ἀπαλλάσσεται τῆς ἐτησίας συνδρομῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 16. — Οὐδὲν μέλος ἐν τάξει πρὸς τὸ ταμεῖον εὐρισκόμενον θεωρεῖται παρητημένον, ἐὰν μὴ πρότερον δηλώσῃ τοῦτο ἐγγράφως τῷ Συλλόγῳ· παραιτηθὲν δὲ καὶ θέλον νὰ ἐπανέλθῃ δὲν ὑποβάλλεται εἰς νέαν ἐκλογὴν, ἀλλ' ἐγγράφεται αὐθις εἰς τὸ μητρώον μετ' ἀπότισιν τῆς ἐτησίας συνδρομῆς καὶ ἀγγελίαν ἐν συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου.

ΑΡΘΡΟΝ 17. — Τὰ δικαιώματα τῶν μελῶν προσωπικὰ ὄντα οὐδενὶ ἐκχωροῦνται.

ΑΡΘΡΟΝ 18. — Μέλος τακτικὸν καθυστεροῦν τὴν ἐτησίαν αὐτοῦ συνδρομὴν μέχρι τῶν ἀρχαιρεσιῶν ἀποκλείεται τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι ἐν αὐταῖς καὶ λαμβάνειν τὰς δημοσιεύσεις τοῦ Συλλόγου. Ἐὰν δὲ ἐξακολουθῇ ἀναβάλλον τὴν τοῦ λήξαντος ἔτους

συνδρομὴν μέχρι τέλους τῆς πρώτης τριμηνίας τοῦ ἐπιόντος Συλλογικοῦ ἔτους, διαγράφεται ἀπὸ τοῦ μητρώου τῶν μελῶν.

Τὸ οὕτω διαγραφὴν μέλος μετ' ἀπότισιν τῆς καθυστερουμένης ἐτησίας συνδρομῆς καὶ ἀγγελίαν ἐν συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου ἐγγράφεται αὐθις εἰς τὸ μητρῶον καὶ ἀπολαμβάνει ἔπειτα ἀπὸ τῆς ἐπομένης γενικῆς συνεδρίας πάντα τὰ δικαιώματα τακτικοῦ μέλους.

ΑΡΘΡΟΝ 19. — Διαγράφεται ἐκ τοῦ Συλλόγου πᾶν μέλος, οὗ ἂν ἡ διαγωγή κριθῆ ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν τιμὴν καὶ συντήρησιν αὐτοῦ· ἢ δ' ἀπόφασις αὐτῆ ἐκτελεῖται κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον· πέντε τακτικά μέλη ἐγχειρίζουσι τῷ προέδρῳ ἔγγραφοι ἀίτησιν περὶ συγκροτήσεως ἐκτάκτου συνεδρίας τοῦτον καὶ μόνον ἐχούσης τὸν σκοπὸν· τῆς δ' αἰτήσεως ταύτης δεκτῆς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου γενομένης, ὀρίζεται ἡ ἔκτακτος συνεδρία καὶ ἐξαγγέλλεται πρὸ μηνὸς δι' ἐγκυκλίου τοῦ προέδρου εἰς ἅπαντα τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει μέλη, προσκαλεῖται δὲ καὶ ὁ ἐγκαλούμενος νὰ προσέλθῃ εἰς αὐτὴν πρὸς ἀπολογίαν αὐτοπροσώπως ἢ δι' ἀντιπροσώπου μέλους τοῦ Συλλόγου ἢ καὶ δι' ἐπιστολῆς, μετὰ δὲ ταῦτα ἀποσυρομένου τοῦ ἐγκαλούμενου, ἂν παρῆ, ὁ Σύλλογος συζητήσας ἀποφασίζει διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, ἢ δὲ περὶ διαγραφῆς ἀπόφασις λαμβάνεται ὅταν, παρόντων εἴκοσι καὶ πέντε τοῦλάχιστον μελῶν, ψηφισθῆ ὑπὸ τῶν δύο τρίτων τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΗΤΟΡΩΝ

ΑΡΘΡΟΝ 20. — Τὸν Σύλλογον διοικοῦσιν οἱ κοσμήτορες αὐτοῦ, ἦτοι ὁ πρόεδρος, οἱ δύο ἀντιπρόεδροι, ὁ γενικὸς γραμματεὺς, ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς, ὁ ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης, ὁ ταμίας καὶ ὁ λογιστής, πάντες ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν ἐκλεγόμενοι.

ΑΡΘΡΟΝ 21. — Ὁ πρόεδρος ἐκπροσωπεῖ καθόλου τὸν Σύλλογον, συγκαλεῖ τὰς τε τακτικὰς καὶ τὰς ἐκτάκτους αὐτοῦ τε καὶ τοῦ προεδρείου συνεδρίας, κηρύττει τὴν ἔναρξιν ἢ καὶ λήξιν αὐτῶν, διευθύνει τὰς συζητήσεις συμφώνως τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει, δίδει τὸν λόγον παντὶ τῷ αἰτουμένῳ καὶ ἐπανάγει εἰς τὴν τάξιν τοὺς παρεκτρεπομένους ἢ καὶ ἀφαιρεῖ τὸν λόγον ἀπ' αὐτῶν ἐπιμενόντων· θέλων δὲ νὰ μετὰσχῃ τῆς συζητήσεως παραχωρεῖ προσωρινῶς τὴν ἔδραν τῷ ἑτέρῳ τῶν ἀντιπροέδρων, ἢ ἀπόντων τούτων τῷ γενικῷ γραμματεῖ, ἢ ἀπόντος καὶ τούτου τινὶ τῶν μελῶν τοῦ προεδρείου καὶ δὲν ἀναλαμβάνει αὐτὴν πρὶν ἢ λήξῃ ἢ συζήτησις· ὑποβάλλει τὰ ζητήματα εἰς ψηφοφορίαν, προτιμωμένης τῆς ἀπωτέρας προτάσεως· ὑπογράφει τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν τοῦ τε Συλλόγου καὶ τοῦ προεδρείου ἅμα ἐγκριθέντα, τὰ διπλώματα, τὰ πρὸς πληρωμὴν ἐντάλματα καὶ πάντα τὰ ἐξερχόμενα τοῦ Συλλόγου ἔγγραφα· ἐποπτεύει πάντα, παρεδρεύει αὐτοδικαίως ἐν ταῖς συνεδρίαις παντὸς τμήματος ἢ καὶ ἐπιτροπῆς πλὴν τῆς ἐλεγκτικῆς· ἐκτελεῖ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συλλόγου καὶ φροντίζει περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐφαρμογῆς τοῦ κανονισμοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 22. — Τὰ τοῦ προέδρου ἀπόντος ἢ κωλυομένου ἐκτελεῖ ὁ πρῶτος τῶν ἀντιπροέδρων καὶ τούτου ἀπόντος ἢ κωλυομένου ὁ δεύτερος.

ΑΡΘΡΟΝ 23. — Ὁ πρῶτος τῶν ἀντιπροέδρων μεριμνᾷ ἰδίᾳ καὶ ἐποπτεύει τὰ δημόσια μαθήματα τακτικῶς παριστάμενος ἐν αὐτοῖς· ὁ δὲ δεύτερος ἐφορᾷ τὸ κατάστημα τοῦ Συλλόγου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, φροντίζει συνεννοούμενος μετὰ τοῦ προεδρείου περὶ πάσης ἐν τῷ Συλλόγῳ ἀναγκαίας μεταβολῆς καὶ προσθήκης καὶ ἐπιβλέπει τὴν διακόσμησιν τοῦ καταστήματος καὶ τὴν κατὰ τὰς τελετὰς τοῦ Συλλόγου τάξιν.

ΑΡΘΡΟΝ 24. — Ὁ γενικὸς γραμματεὺς τηρεῖ τὰ ἀρχεῖα καὶ τὰς σφραγίδας, τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ βιβλίον ἀντιγράφων αὐτῆς ὡς καὶ τὸ πρωτόκολλον μετὰ τοῦ εὐρετηρίου αὐτοῦ, ἀγγέλλει διὰ τῶν ἐφημερίδων συνεννοούμενος μετὰ τοῦ προέδρου πᾶσαν τοῦ Συλλόγου κοι-

νοποιήσιν· τηρεῖ ἴδια βιβλία ἡμερησίων διατάξεων τῶν συνεδριῶν τοῦ τε Συλλόγου καὶ τοῦ προεδρείου συνυπογράφων αὐτὰς μετὰ τοῦ προέδρου· ἀναγινώσκει ἐν ταῖς συνεδρίαις περίληψιν τῶν ἀποστελλομένων τῷ Συλλόγῳ ἐγγράφων ἢ καὶ τὸ κείμενον αὐτῶν γνώμη τοῦ προέδρου ἢ καὶ αἰτήσῃ τοῦ Συλλόγου· σφραγίζων συνυπογράφει μετὰ τοῦ προέδρου πάντα τὰ ἐξερχόμενα ἐγγράφα πλὴν τῶν ἐνταλμάτων καὶ διπλοτύπων τῶν εἰσπράξεων· οὐδενὶ ἐπιτρέπει τὴν ἐκ τοῦ Συλλόγου ἐξαγωγήν τῶν ἐν τοῖς ἀρχείοις καὶ παρέχει τοῖς αἰτουμένοις πᾶσαν πληροφορίαν σχέσιν πρὸς τὸ γραφεῖον τοῦ Συλλόγου ἔχουσαν.

ΑΡΘΡΟΝ 25. — Ὁ εἰδικὸς γραμματεὺς τηρεῖ τὸ μητρῶν, συντάττει τὰ πρακτικὰ ἐκάστης συνεδρίας τοῦ προεδρείου ἢ καὶ τοῦ Συλλόγου ἐν τοῖς ἐπὶ τούτῳ κώδιξιν, ἐξ ὧν ἀναγινώσκει αὐτὰ ἐν τῇ ἐνάρξει τῆς ἐπομένης καὶ ἐγκριθέντα συνυπογράφει μετὰ τοῦ προέδρου· ἀναγράφει δὲ ἐν δυσὶν εἰδικοῖς βιβλίοις α') ἀποφάσεις συμπληρωματικὰς τοῦ κανονισμοῦ καὶ β') ἀποφάσεις σχετικὰς πρὸς τὰ ἐκάστοτε συζητούμενα· ἔτι δὲ καὶ εὐρετήριον αὐτῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 26. — Τὰ τοῦ γενικοῦ γραμματέως ἀπόντος ἢ κωλυομένου ἐκκληροῖ ὁ εἰδικὸς καὶ τἀνάπαλιν· ἀπόντων δὲ ἢ κωλυομένων ἀμοτερώων, ἀνατίθενται ταῦτα ὑπὸ τοῦ προέδρου προσωρινῶς τινὶ τῶν μελῶν τοῦ προεδρείου.

ΑΡΘΡΟΝ 27. — Ὁ ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης φροντίζει περὶ τῆς αὐξήσεως καὶ καλῆς διατηρήσεως τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἀναγνωστηρίου· τηρεῖ τοὺς ἐπομένους καταλόγους βιβλίων, α') τοπικόν, β') ἀλφαθητικόν, γ') ἐπιστημονικόν, δ') τῶν εἰσερχομένων βιβλίων, χειρογράφων, χαρτῶν, πινάκων, περιοδικῶν, ἐφημερίδων κλπ. μετὰ τοῦ ὀνόματος τῶν δωρητῶν, ε') τῶν ἐξερχομένων βιβλίων κλπ., παρέχει πᾶσαν εὐκολίαν τοῖς εἰς τὴν βιβλιοθήκην προσερχομένοις, δανεῖζει τοῖς μέλεσι βιβλία κατὰ τὰ οἰκεία ἄρθρα, φυλάττει ὅλα καθόλου τὰ δημοσιεύματα τοῦ Συλλόγου, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης· φροντίζει περὶ τῆς τακτικῆς διανομῆς τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου συγγράμματος καὶ παντός ἄλλου ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευομένου συνωδὰ τῷ ἄρθρῳ 101 τηρῶν περὶ πάντων τούτων ἴδια βιβλία καὶ ὑπεύθυνος ὢν διὰ πᾶν τὸ ἀπολεσθὲν ἐξ ἀμελείας αὐτοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 28. — Ὁ ταμίας κρατεῖ τὸ ταμεῖον τοῦ Συλλόγου προσωπικῶς ὑπεύθυνος ὢν διὰ τὰ εἰσπραττόμενα χρήματα ὡς καὶ διὰ τὰς συνδρομάς, ὧν τὴν καθυστέρησιν δὲν ἠθέληεν ἀγγεῖλει τῷ Συλλόγῳ κατὰ τὸ ββον ἄρθρον· φροντίζει περὶ ἐγκαίρου εἰσπράξεως τῶν συνδρομῶν διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ λογιστοῦ ἐκδιδόμενων ὑπ' αὐτοῦ δὲ καὶ τοῦ προέδρου συνυπογραφομένων διπλοτύπων ἀποδείξεων· φυλάττει τὰς ἀποδείξεις τῶν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου καταθέσεων καὶ τοὺς τίτλους τῆς ἰδιοκτησίας· τηρεῖ βιβλίον ταμείου ἀποτελοῦν μέρος τῶν λογιστικῶν βιβλίων καὶ οὐδὲν δαπανᾷ ἄνευ ἐντάλματος ὑπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ λογιστοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 29. — Ὁ λογιστὴς κρατεῖ τὰ λογιστικὰ καὶ βοηθητικὰ βιβλία· ἐκδίδωσιν ὑπογράφων τὰς διπλοτύπους ἀποδείξεις πάσης εἰσπράξεως, παραδίδει αὐτὰς τῷ ταμίᾳ ἐπὶ ἀποδείξει καὶ πάντα τὰ πρὸς πληρωμὴν ἐντάλματα παραπέμπει τῷ προέδρῳ πρὸς ὑπογραφήν.

ΑΡΘΡΟΝ 30. — Ἀποδημοῦντος ἢ ἀσθενοῦντος τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης, τοῦ ταμίου ἢ καὶ τοῦ λογιστοῦ, τὰ καθήκοντα αὐτῶν ἀνατίθενται προσωρινῶς κατ' ἀπόφασιν τοῦ προεδρείου εἰς ἓνα τῶν κοσμητόρων.

ΑΡΘΡΟΝ 31. — Οἱ κοσμήτορες μεριμνῶντες περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ Συλλόγου καὶ περὶ πάντων τῶν ἀφορῶντων εἰς τὴν πρόοδον αὐτοῦ, ὑποχρεοῦνται νὰ παρευρίσκονται τακτικῶς ἐν ταῖς συνεδρίαις τοῦ τε Συλλόγου καὶ τοῦ προεδρείου· ὁ δὲ τρις κατὰ συνέχειαν ἀδικαιολογητῶς ἀπουσιάσας θεωρεῖται παρητημένος καὶ ἀντικαθίσταται ἐν τῇ ἐπομένῃ γενικῇ συνεδρίᾳ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου.

ΑΡΘΡΟΝ 32. — Οἱ κοσμητόρες συνερχόμενοι τακτικῶς μὲν δις τοῦ μηνὸς πρὸ πάσης τακτικῆς γενικῆς συνεδρίας, ἐκτάκτως δὲ κατὰ πρόσκλησιν τοῦ προέδρου ἢ κατ' αἴτησιν δύο τῶν κοσμητόρων, συσκέπτονται περὶ πάντων τῶν ἀφορῶντων εἰς τὸν Σύλλογον καὶ ἀπο-

φασίζουσι διὰ πλειονοψηφίας τῶν ἐν τῇ συνεδρίᾳ παρόντων. Πρὸς καταρτισμὸν δ' ἐγκύρου συνεδρίας τῶν κοσμητόρων ἀπαιτεῖται νὰ παρευρίσκονται πέντε τοῦλάχιστον ἕξ αὐτῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 33. — Ἐν δυοῖ γενικαῖς συνεδρίαῖς ἐπὶ τούτῳ συγκαλουμέναις κατὰ τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα τοῦ Ἀπριλίου οἱ κοσμητορες ἀναγινώσκουσι τὰς ἐπομένας ἐκθέσεις· ὁ μὲν πρῶτος ἀντιπρόεδρος τὴν περὶ τῶν δημοσίων μαθημάτων, ὁ δὲ δεύτερος τὴν περὶ τοῦ κτιρίου καὶ τῆς καθόλου περιουσίας τοῦ Συλλόγου ὑποβάλλον καὶ καταστατικὸν αὐτοῦ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ταμίου καὶ τοῦ λογιστοῦ· ὁ δὲ γενικὸς γραμματεὺς τὴν περὶ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Συλλόγου· ὁ δὲ εἰδικὸς τὴν περὶ τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ τε Συλλόγου καὶ τῶν κοσμητόρων καὶ τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 11, 15, 18, μεταγραφέντων καὶ διαγραφέντων μελῶν· ὁ δ' ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης τὴν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἀναγνωστηρίου πραγματευόμενος καὶ περὶ τῶν μέσων τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως αὐτῶν· ὁ δὲ ταμίας τὴν περὶ τῶν πραγματοποιηθεισῶν προσόδων καὶ δαπανῶν καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ταμείου τοῦ λήξαντος ἔτους, ὑποβάλλον τῷ Συλλόγῳ καὶ πίνακα τῶν καθυστερούντων τὰς ἐτησίας αὐτῶν συνδρομὰς μελῶν· ὁ δὲ λογιστὴς τὴν περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἐνταλμάτων καὶ ἀποδείξεων.

ΑΡΘΡΟΝ 34. — Ἐντὸς τῆς μετὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτῆν τοῦ Συλλόγου ἑβδομάδος συνερχομένων ἀμφοτέρων τῶν προεδρείων τῇ προσκλήσει τοῦ τέως προέδρου, γίνεται ἡ παράδοσις πάντων τῶν τοῦ Συλλόγου ὡς καὶ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, συντασσομένου ἐπὶ τούτῳ πρωτοκόλλου καταχωριζομένου ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν πρακτικῶν τῶν κοσμητόρων καὶ ὑπογραφομένου ὑπ' ἀμφοτέρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ

ΑΡΘΡΟΝ 35. — Αἱ συνεδρίαὶ τοῦ Συλλόγου δημοσίᾳ γινόμεναι εἶναι αἱ μὲν γενικαί, αἱ δὲ εἰδικαί· καὶ αἱ μὲν γενικαὶ κατὰ δεκαπενθήμερον γινόμεναι ἐν ἡμέρᾳ δευτέρᾳ τῆς ἑβδομάδος καὶ ὥρα ὀριζομένη ἐν ἀρχῇ τοῦ χειμερινοῦ καὶ θερινοῦ ἑξαμήνου ὑπὸ τοῦ προεδρείου, ἀντικείμενον ἔχουσι τὰ ἐν τῷ ἄρθρῳ 41 ἀναγραφόμενα· αἱ δὲ εἰδικαὶ ἐν ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ ὑπὸ τοῦ προεδρείου ὀριζομένη γινόμεναι, ἀντικείμενον ἔχουσι τὴν ἀνάγνωσιν καὶ συζήτησιν ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων.

ΑΡΘΡΟΝ 36. — Ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου ἢ τοῦ προεδρείου ἐν ἀνάγκῃ συγκαλοῦνται ἐκτάκτως καὶ ἄλλαι γενικαὶ συνεδρίαὶ.

ΑΡΘΡΟΝ 37. — Διὰ πάσας καθόλου τὰς συνεδρίας τοῦ Συλλόγου προαπαιτεῖται νὰ προηγηθῇ πρὸς τὰ μέλη εἰδοποίησις δημοσιευομένη διὰ τοῦ ἔγχωριου τύπου. Συνεδρία δὲ συγκαληθεῖσα κατὰ τὸν τύπον τοῦτον θεωρεῖται ἔγκυρος, ὅσοσδήποτε καὶ ἐὰν ἢ ὁ ἀριθμὸς τῶν παρευρισκομένων μελῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 38. — Αἱ γενικαὶ μόνον συνεδρίαὶ δύνανται ἐξαιρετικῶς μετ' ἀπόφασιν ἐκάστοτε ἰδιαιτέραν τοῦ Συλλόγου ἢ τοῦ προεδρείου νὰ συγκαλῶνται ἢ καὶ νὰ μετατρέπωνται εἰς μὴ δημοσίας.

ΑΡΘΡΟΝ 39. — Ἀπόντος τοῦ προέδρου καὶ τῶν ἀντιπροέδρων, προεδρεύει ὁ γενικὸς γραμματεὺς, ἀπόντος δὲ καὶ τούτου, τὸ ἀρχαιότατον τῶν παρόντων μελῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 40. — Πάντα τὰ εἰς συνεδρίαν προσερχόμενα μέλη ἐγγράφουσι τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς παρουσίας, ὁ δὲ πρόεδρος ὑπογράφει τελευταῖος καὶ ἐπικυροῖ.

ΑΡΘΡΟΝ 41. — Ἡ ἡμερησία διάταξις ἐκάστης γενικῆς συνεδρίας συντασσομένη ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γενικοῦ γραμματέως καὶ ἀναρτωμένη ἐν τῇ αἰθούσῃ 24 ὥρας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδρίας περιλαμβάνει:

α') ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῆς πιστότητος τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας,

β') ἀνάγνωσιν τῆς ἀλληλογραφίας καὶ συζήτησιν τῶν πρὸς αὐτὴν ἀναγομένων προτάσεων,

γ') ἀνακοίνωσιν προσφορῶν βιβλίων, χειρογράφων κλπ.

δ') προτάσεις ἢ ἐκθέσεις τοῦ προεδρείου, τῶν τμημάτων, τῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῶν μελῶν, καὶ ἐπερωτήσεις τῶν βουλομένων ἐκ τῶν μελῶν,

ε') συζήτησιν ἐπ' αὐτῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 42. — Πᾶσα ἔνστασις κατὰ τῆς συντάξεως τῶν πρακτικῶν γίνεται ὑπὸ μορφὴν προτάσεως περιεχοῦσης τὴν διόρθωσιν, ἣτις καὶ ἀναγράφεται εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπομένης.

ΑΡΘΡΟΝ 43. — Ἀπαγορεύεται πᾶσα περὶ πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν συζήτησις.

ΑΡΘΡΟΝ 44. — Ἐν τῇ συζήτησει ἕκαστον μέλος δις τὸ πολὺ δικαιούται νὰ λάβῃ τὸν λόγον περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος καὶ ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ· τελευταίῳ δὲ ὁ λόγος δίδεται τῷ ἀνακοινωσαμένῳ ἢ προτείναντι τὸ περὶ οὗ ἢ συζήτησις.

ΑΡΘΡΟΝ 45. — Ἡ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος συζήτησις παρατείνεται ἐν ἀνάγκῃ καὶ εἰς τὴν ἐπομένην συνεδρίαν, οὐκ ἂν καὶ ὑπὲρ ταύτην, ἀλλὰ προτάσσεται πάσης ἄλλης συζητήσεως.

ΑΡΘΡΟΝ 46. — Αἱ τῶν τμημάτων, τῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῶν μελῶν προτάσεις ἀποστέλλονται τῷ γενικῷ γραμματεῖ δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς συνεδρίας πρὸς ἀναγραφὴν ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει.

ΑΡΘΡΟΝ 47. — Αἱ τοῦ προεδρείου, τῶν τμημάτων καὶ τῶν ἐπιτροπῶν προτάσεις αἰτιολογοῦνται ἰδίᾳ ἐν τῇ συζήτησει ὑπὸ τινος τῶν μελῶν αὐτῶν ὡς εἰσηγητοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 48. — Προτάσεις ἐκ τῆς συζητήσεως ἀναφύμεναι ὑποβάλλονται ὑπὸ τοῦ προεδρεύοντος εἰς συζήτησιν καὶ ψηφοφορίαν, ἐὰν ὑποστηρικθῶσιν ὑπὸ δύο τοῦλάχιστον μελῶν σὺν τῷ προτείνοντι· νέαί δὲ προτάσεις μὴ ἐγγεγραμμέναι ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει ὑποβάλλονται ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ εἰς τὴν ἐπιψηφίωσιν τοῦ Συλλόγου, ἐὰν αἰτηθῇ τοῦτο ὑπὸ πέντε μελῶν καὶ ἐγκρίνη ὁ Σύλλογος τὸ κατεπεῖγον.

ΑΡΘΡΟΝ 49. — Ἀπαγορεύεται ἢ ἐκ νέου συζήτησις ἐπὶ προτάσεων ἐπιψηφισθεισῶν, ἐπιτροπομένη μόνον μετὰ παρέλευσιν τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐπιψηφισεώς των.

ΑΡΘΡΟΝ 50. — Κατάργησις ἢ τροποποιήσις συμπληρωματικῶν διατάξεων τοῦ παρόντος κανονισμοῦ δύναται νὰ γίνῃ, ἐὰν αἰτηθῇ ὑπὸ δέκα μελῶν καὶ ἐγκριθῇ ὑπὸ τῶν $\frac{2}{3}$ τῶν ψηφίζόντων ἐν δυσὶν ἑξῆς γενικαῖς συνεδρίασι.

ΑΡΘΡΟΝ 51. — Αἱ ἀποφάσεις λαμβάνονται διὰ φανεράς ψηφοφορίας συνήθως μὲν δι' ἀνάτασσεως τῶν χειρῶν, ἐκτάκτως δὲ ἐπὶ τῇ αἰτήσει τριῶν μελῶν δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως καὶ κατ' ἀπόλυτον πλειονοψηφίαν (πλὴν τῶν ὑπὸ τῶν ἄρθρων 9, 49, 50 καὶ 149 ὀριζομένων εἰδικῶν περιπτώσεων) τῶν ψηφίζόντων μελῶν, διὰ μυστικῆς δ' ὁσάκις ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὀρίζεται, ἢ ὅταν τοῦτο αἰτηθῇ ὑπὸ πέντε τοῦλάχιστον μελῶν, ἢ περὶ προσωπικῶν ζητημάτων προκειμένου.

ΑΡΘΡΟΝ 52. — Τὰ λευκὰ καὶ ἀσκόπως γεγραμμένα ἢ καὶ μηδὲν σημαίνοντα ψηφοδέλτια συνυπολογίζονται πρὸς ἑξέυρεσιν τῆς ἀπολύτου πλειονοψηφίας.

ΑΡΘΡΟΝ 53. — Μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς ἀπολύτου πλειονοψηφίας ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ μυστικῇ ψηφοφορίᾳ, ἐπαναλαμβάνεται αὕτη τὸ τρίτον, ὅποτε ἢ ἀπόφασις λαμβάνεται καὶ διὰ σχετικῆς πλειονοψηφίας.

ΑΡΘΡΟΝ 54. — Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας εἰς μὲν τὰς φανεράς ψηφοφορίας ἢ ψῆφος τοῦ προεδρεύοντος λογίζεται διπλῆ, εἰς δὲ τὰς μυστικάς, ἐπελθούσης τοιαύτης κατὰ τὴν τρίτην ἐπαναληπτικὴν ψηφοφορίαν, ἢ πρότασις θεωρεῖται ἀπορριφθεῖσα.

ΑΡΘΡΟΝ 55. — Ὅσας ἐκ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συλλόγου κρίνει ἀναγκαῖον τὸ προεδρεῖον ἢ ὁ Σύλλογος, τὸ προεδρεῖον ἐν ἰδίῳ ἀναγράφει πίνακι ἐκτεθειμένῳ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 56. — Ἡ ἡμερησία διάταξις ἐκάστης εἰδικῆς συνεδρίας δημοσιευομένη διὰ τῶν

ἐφημερίδων καὶ ἀναγραφομένη ἐν πίνακι ἀνηρημένων πρὸ τῆς αἰθούσης τῶν συνεδριῶν περιλαμβάνει

α) ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης εἰδικῆς συνεδρίας, ἐν ἧ ἔκτιθεται καὶ περίληψις τῶν γενομένων ἀνακοινώσεων,

β) ἀνακοινώσεις ἐπιστημονικῶν μελετημάτων,

γ) συζήτησιν ἐπ' αὐτῶν.

ἈΡΘΡΟΝ 57. — Τὰ μέλη τὰ προτιθέμενα νὰ υποβάλωσιν ἀνακοινώσιν τινα ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἀγγέλλουσι τοῦτο ἐγκαίρως τῷ προέδρῳ τοῦ Συλλόγου, αἱ δὲ ὑπὸ τῶν ἐκτὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως διατριβόντων μελῶν ἀποστελλόμεναι ἀνακοινώσεις ἀναγινώσκονται ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως.

ἈΡΘΡΟΝ 58. — Ἐν ταῖς εἰδικαῖς συνεδρίαῖς καὶ μὴ μέλεσι τοῦ Συλλόγου εἰσαγομένοις ὑπὸ τινος τῶν μελῶν ἐπιτρέπεται τῇ τοῦ προέδρου συναινέσει νὰ υποβάλλωσιν ἀνακοινώσεις ἐγγράφως ἢ καὶ προφορικῶς. Τοῖς δὲ ἀλλογλώσσοις ἐπιτρέπεται καὶ ἡ ἐν ἑτέρᾳ γλώσσῃ ἀνάγνωσις καὶ συζήτησις ἐπιστημονικῶν μελετημάτων.

ἈΡΘΡΟΝ 59. — Πᾶσα ἀνακοίνωσις ἅμα ἀναγνωσθεῖσα παραδίδεται τῷ γενικῷ γραμματεῖ καὶ κατατίθεται ἐν τῷ γραφείῳ πρὸς μελέτην αὐτῆς ὑπὸ τῶν βουλομένων μελῶν.

ἈΡΘΡΟΝ 60. — Αἱ τακτικαὶ γενικαὶ συνεδρίαὶ τοῦ Συλλόγου διακόπτονται κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούλιον, Αὐγούστον καὶ Σεπτέμβριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΠΕΡΙ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

ἈΡΘΡΟΝ 61. — Ὁ Σύλλογος πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ καὶ διευκόλυνσιν τῶν ἑαυτοῦ ἐργασιῶν ἔχει ἕξ μὲν τμήματα, ἧτοι 1ον) τὸ φιλολογικόν, 2ον) τὸ ἀρχαιολογικόν, 3ον) τὸ ἐκπαιδευτικόν, 4ον) τὸ βιολογικόν, 5ον) τὸ νομικόν καὶ 6ον) τὸ φυσικομαθηματικόν, διαρκεῖς δ' ἐπιτροπὰς δύο, ἧτοι τὴν συντακτικὴν καὶ τὴν ἐλεγκτικὴν.

ἈΡΘΡΟΝ 62. — Τὸ φιλολογικόν τμήμα ἀσχολεῖται περὶ φιλολογικά, φιλοσοφικά καὶ λογογραφικὰ ζητήματα καὶ μερικῶς περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν παλαιῶν ἐλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων καὶ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

ἈΡΘΡΟΝ 63. — Τὸ ἀρχαιολογικόν τμήμα ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν καθόλου καὶ δία τὴν ἐλληνικὴν καθ' ἀπάσας τὰς περιόδους αὐτῆς.

ἈΡΘΡΟΝ 64. — Τὸ ἐκπαιδευτικόν τμήμα μερικῶς περὶ βελτιώσεως τῆς πρώτης καὶ μέσης παιδείσεως ἀμφοτέρων τῶν φύλων, περὶ προγραμμάτων καὶ διδακτικῶν βιβλίων καὶ μεθόδων καὶ περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν ἡμετέρων σχολείων ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ κράτει.

ἈΡΘΡΟΝ 65. — Τὸ βιολογικόν τμήμα ἀσχολεῖται περὶ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν βιολογίαν, ἀνθρωπίνην, ὑγιεινὴν καὶ ἀνθρωπολογίαν ζητήματα, ὡς καὶ περὶ τὰς ἐκάστοτε εἰς ταύτας ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις, καὶ ἰδίᾳ τὰς ἐκ τῶν συναφῶν ἐπιστημῶν πρακτικὰς ὠφελείας ἐν αἷς ἡμετέραις χώραις. Ἀσχολεῖται δ' ἐπίσης καὶ περὶ τὴν ἱατρικὴν ἀρχαιολογίαν.

ἈΡΘΡΟΝ 66. — Τὸ νομικόν τμήμα ἀσχολεῖται περὶ νομικὰ καθόλου ζητήματα, ἐπίσης δὲ περὶ ἠθικοκοινωνικά, πλουτολογικά καὶ ἄλλα συναφῆ.

ἈΡΘΡΟΝ 67. — Τὸ φυσικομαθηματικόν τμήμα ἀσχολεῖται περὶ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὰ μαθηματικά, μηχανικά καὶ ἀρχιτεκτονικά ζητήματα μετὰ τῶν ἐφαρμογῶν καὶ ἰδίως εἰς τὰς ἐκ τούτων πρακτικὰς ὠφελείας.

ἈΡΘΡΟΝ 68. — Μέλη μόνιμα τῶν ἄνω τμημάτων εἶναι καὶ αὐτοδικαίως κατατάσσονται πρὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν α) τοῦ φιλολογικοῦ οἱ πτυχιούχοι

καὶ τελειόφοιτοι τῆς φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας καὶ οἱ πτυχιούχοι τῆς θεολογίας, ὡς καὶ οἱ ἐπὶ δεκαετίαν τὰ φιλολογικὰ ἢ καὶ φιλοσοφικὰ ἐν γυμνασίῳ διδάσκοντες· β') τοῦ ἀρχαιολογικοῦ οἱ περὶ κλάδον τινὰ τῆς ἀρχαιολογίας ἀσχολούμενοι καὶ οἱ πτυχιούχοι τῆς ἀρχιτεκτονικῆς· γ') τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τὰ μέλη τῆς φιλολογικῆς ἐπιτροπῆς, οἱ διδάσκοντες ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς κατωτέρας καὶ μέσης παιδείσεως καὶ ἐκ τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ Συλλόγου ὅσοι δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ Συλλόγου· δ') τοῦ βιολογικοῦ οἱ διδάκτορες τῆς ἱατρικῆς καὶ οἱ πτυχιούχοι τῆς φαρμακευτικῆς· ε') τοῦ νομικοῦ οἱ πτυχιούχοι τῆς νομικῆς σχολῆς, τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ἀνωτέρων εἰδικῶν ἐμπορικῶν σχολῶν· στ') τοῦ δὲ φυσικομαθηματικοῦ οἱ πτυχιούχοι καὶ τελειόφοιτοι τῶν φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν, ὡς καὶ οἱ πτυχιούχοι ἀρχιτέκτονες, μηχανικοὶ καὶ μηχανουργοὶ πολυτεχνικῶν σχολῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 69. — Μέλη τῶν εἰρημένων τμημάτων δύνανται νὰ ἐκλεγῶσιν ὑφ' ἐκάστου τούτων ἢ καὶ ὑπὸ τοῦ προεδρείου καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τακτικῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ὅσοι ἐδημοσίευσαν φιλολογικὰς, φιλοσοφικὰς, λογογραφικὰς, ἀρχαιολογικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς καθόλου ἐργασίας ἀξίας λόγου· οὗτοι δὲ καὶ κατατάσσονται ἀναλόγως πρὸς τὰς εἰδικὰς μελέτας τῶν εἰς τὰ οἰκεία τμήματα.

ΑΡΘΡΟΝ 70. — Ἐκαστον μέλος δύνανται νὰ μετέχη τῶν ἐργασιῶν καὶ πλειόνων τμημάτων.

ΑΡΘΡΟΝ 71. — Ἐκαστον τμήμα συζητεῖ περὶ τῶν ἐν ταῖς συνεδρίασις αὐτοῦ γινομένων ἀνακοινώσεων, ὡς καὶ περὶ τῶν παραπεμπομένων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἀνακοινώσεων τῶν ἐν εἰδικαῖς συνεδρίασις ἀναγνωσθεισῶν. Ἐκτὸς δὲ τῆς ἐτησίας αὐτοῦ ἐκθέσεως ἐγκαίρως ἐντὸς τοῦ συλλογικοῦ ἔτους ἀνακοινοῦται τῷ Συλλόγῳ ἐν εἰδικῇ συνεδρία περὶ τῆς ἐτησίας καθόλου ἐπιστημονικῆς κινήσεως καὶ προόδου τοῦ κλάδου τούτου.

ΑΡΘΡΟΝ 72. — Ἐκαστον μέλος δέον νὰ παρουσιάζῃ κατ' ἔτος μίαν τοῦλάχιστον ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ ἀνακοίνωσιν εἰς τὸ τμήμα, εἰς ὃ ἀνήκει.

ΑΡΘΡΟΝ 73. — Εἰς ἐπιστήμονας παρεπιδημοῦντας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτρέπεται ν' ἀναγνώσωσιν ἐπιστημονικὰς ἀνακοινώσεις εἰς τὰ τμήματα τῇ ἐγκρίσει τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ τμήματος.

ΑΡΘΡΟΝ 74. — Ἡ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ ἔννεαμελὴς οὔσα, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν δύο γραμματέων τοῦ Συλλόγου, τῶν γραμματέων τῶν ἑξ τμημάτων καὶ ἑνὸς ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐκλεγομένου, φροντίζει περὶ τῆς ἐντὸς τοῦ συλλογικοῦ ἔτους ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ καὶ περὶ τῶν ἄλλων τοῦ Συλλόγου δημοσιευμάτων.

ΑΡΘΡΟΝ 75. — Ἡ ἐλεγκτικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐκλεγομένων τακτικῶν μελῶν ἐξελέγχει δις τοῦ ἔτους τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ ταμείου τοῦ Συλλόγου καὶ πᾶσαν καθόλου χρηματικὴν διαχείρισιν καὶ ὑποβάλλει τὴν ἐκθεσιν αὐτῆς εἰς τὸν Σύλλογον κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Νοεμβρίου καὶ Μαΐου. Ἐν περιπτώσει δέ, καθ' ἣν ἢ ἐξέλεξις δὲν ἦθελε γίνεαι ἐγκαίρως, τὸ προεδρεῖον ὑποχρεοῦται ἐντὸς τῶν 15 ἡμερῶν, αἵτινες ἔπονται τοῖς ἀνωτέρω ὀριζομένοις χρονικοῖς διαστήμασι, νὰ συγκαλέσῃ ἑκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τοῦτον καὶ μόνον ἔχουσαν σκοπὸν, τὴν ἐξέλεξιν τῶν βιβλίων τοῦ ταμείου.

ΑΡΘΡΟΝ 76. — Μέλος τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγῆν μέλος τοῦ ἐξελεγομένου καὶ τοῦ διαδόχου προεδρείου.

ΑΡΘΡΟΝ 77. — Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ συλλογικοῦ ἔτους τῇ προσκλήσει τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου συνερχόμενα ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτοῦ εἰς πρώτην συνεδρίαν τὰ μέλη ἐκάστου τμήματος καὶ τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἐκλέγουσι τὸν πρόεδρον, τὸν ἀντιπρόεδρον καὶ τὸν γραμματέα αὐτῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 78. — Ἐκαστον τμήμα ὀρίζει τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν τῶν τακτικῶν αὐτοῦ συνεδριῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 79. — Οἱ γραμματεῖς τῶν τμημάτων, ὡς καὶ τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς, τηροῦσι κώδικα πρακτικῶν, βιβλίον ἀντιγράφων τῆς ἀλληλογραφίας, ὡς καὶ βιβλίον παρουσίας τῶν μελῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 80. — Τὰ τμήματα, ὡς καὶ ἡ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ, συνεχόμενα ἕκαστον τακτικῶς δις τοῦλάχιστον τοῦ μηνὸς καὶ ἐκτάκτως κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἑαυτῶν προέδρου συσκέπτονται καὶ ἀποφασίζουσι συνῶδὰ τοῖς ἄρθροις 37, 40, 42, 43, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 60.

ΑΡΘΡΟΝ 81. — Ἡ ἡμερησία διάταξις ἑκάστου τμήματος περιλαμβάνει :

α) ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ἐν ἣ ἐκτίθεται περίληψις τῶν γενομένων ἀνακοινώσεων,

β) ἀνάγνωσιν τῆς ἀλληλογραφίας,

γ) ἀνακοινώσεις ἐπιστημονικᾶς, παρατηρήσεις καὶ συζήτησιν ἐπ' αὐτῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 82. — Τὸν πρόεδρον τμήματός τινος ἢ τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ἀπόντα ἢ καλυόμενον ἀναπληροῖ ὁ ἀντιπρόεδρος· ἐν συνεδρίᾳ δὲ ἀμφοτέρων ἀπουσιαζόντων, καθήκοντα προέδρου ἐκτελεῖ τὸ ἀρχαιότατον τῶν παρόντων μελῶν, τὸν δὲ γραμματέα ἀπουσιάζοντα ἀναπληροῖ τὸ νεώτατον τῶν μελῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 83. — Κατὰ τὰς πρώτας συνεδρίας τῶν τμημάτων ἐκλέγονται οἱ μέλλοντες νὰ ἀνακοινώσωσιν ἐν εἰδικαῖς τοῦ Συλλόγου συνεδρίασις ἐξ ὀνόματος τοῦ οἰκείου τμήματος περίληψιν τῆς ἐτησίας καθόλου ἐπιστημονικῆς κινήσεως καὶ προόδου τοῦ κλάδου ἑκάστου αὐτῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 84. — Πᾶσα συνεννόησις τῶν τμημάτων ἢ τῶν ἐπιτροπῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς ἄλλα σωματεῖα γίνεται ἔγγραφος διὰ μόνου τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου.

ΑΡΘΡΟΝ 85. — Ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου ἀποφάσει τοῦ προεδρείου ἢ προτάσει τμήματός τινος συγκαλεῖ ἐν ἀνάγκῃ εἰς κοινὴν συνεδρίαν δύο ἢ πλείονα τμήματα ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ προεδρείαν.

ΑΡΘΡΟΝ 86. — Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν τμημάτων καὶ ἐπιτροπῶν δεόν νὰ φέρωσι τὰς ὑπογραφὰς τοῦ τε προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως αὐτῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 87. — Τὰ εἰς τὸν Σύλλογον πρὸς κρίσιν ἀποστελλόμενα, εἴτε συγγράμματα εἶναι ταῦτα εἴτε καὶ συλλογαὶ λεξιλογίων, παραπέμπονται ἕκαστα εἰς τὸ οἰκεῖον τμήμα πρὸς κρίσιν, ἣτις ἀναγινώσκειται ἐν εἰδικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ. Εἰς τὰ οἰκεῖα τμήματα παρπέμπονται ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου ἢ τοῦ προεδρείου πρὸς γνωμοδότησιν καὶ τὰ ἀναφύμενα ζητήματα τὰ πρὸς τὰς εἰδικὰς αὐτῶν ἐργασίας σχέσιν ἔχοντα.

ΑΡΘΡΟΝ 88. — Ὁ Σύλλογος ἐκλέγει κατὰ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας ἀνάγκας προσωρινὰς ἐπιτροπὰς ἐπὶ εἰδικῶν ἀντικειμένων ὀριζομένων ἐκάστοτε ὑπ' αὐτοῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 89. — Αἱ ἐπιτροπαὶ αὗται ὀφείλουσιν ἐντὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὀρισθείσης προθεσμίας νὰ ἀποστέλλωσιν ἔκθεσιν τῆς ἐντολῆς αὐτῶν, ἄλλως θεωροῦνται παρητημένοι, ὁ δὲ Σύλλογος ἀμέσως προβαίνει εἰς ἀντικατάστασιν αὐτῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 90. — Μέλος τῶν προζωρινῶν ἐπιτροπῶν τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἀδικαιολογίτως ἀπουσίασαν τῶν συνεδριῶν θεωρεῖται παρητημένον καὶ δύναται ὁ Σύλλογος τῇ προτάσει τῆς ἐπιτροπῆς ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτό.

ΑΡΘΡΟΝ 91. — Τῇ προτάσει τῶν οἰκείων τμημάτων ὁ Σύλλογος ἐντέλλεται τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις Συλλόγοις ἢ ἀντεπιστέλλουσιν αὐτοῦ μέλεσι τὴν μελέτην ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, τὴν ἔρευναν ἀρχαίων ἢ προϊστορικῶν μνημείων, τὴν ἀντιγραφὴν χειρογράφων, ἐπιγραφῶν κτλ. ἢ ἐν ἀνάγκῃ καὶ ἰδίας ἐκπέμπει ἀποστολάς.

ΑΡΘΡΟΝ 92. — Ἐν δυοῖν γενικαῖς συνεδρίασις ἐπὶ τούτῳ συγκαλουμέναις κατὰ τὰς δύο τελευταίας τοῦ Ἀπριλίου ἐβδομάδας ἕκαστον τῶν τμημάτων, ὡς καὶ ἡ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ

(οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ ἐξελεγκτικὴ ὑπαγομένη εἰς τὸ 75 ἄρθρον), ἐκτίθησι τῷ Συλλόγῳ τὰ τῶν ἐτησίων αὐτοῦ ἐργασιῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΙΑΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

ΑΡΘΡΟΝ 93. — Αἱ δημόσιαι διαλέξεις πραγματεύονται θέματα ὠφέλιμα τῇ ἡμετέρῳ κοινωνίᾳ.

ΑΡΘΡΟΝ 94. — Ὅσα τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου θέλουσι ν' ἀναλάβωσι διαλέξεις, ἀγγέλλουσι τοῦτο ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν τοῦ Συλλόγου ἐργασιῶν τῷ προέδρῳ τοῦ Συλλόγου δηλοῦντα καὶ τὸν τίτλον τοῦ θέματος· ὁ δὲ πρόεδρος μετὰ τοῦ πρώτου ἀντιπροέδρου ἐγκρίναντες τὰ θέματα συντάσσουσι τὸν κατάλογον τῶν δημοσίων διαλέξεων, ὅστις ἐπιψηφισθεὶς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου δημοσιεύεται ἐν ἰδίῳ προγράμματι.

ΑΡΘΡΟΝ 95. — Ἄν μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ προγράμματος ἐπιθυμῇ τι τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ν' ἀναλάβῃ δημοσίαν διάλεξιν, δηλοῖ τοῦτο τῷ προέδρῳ τοῦ Συλλόγου, ὅστις λαμβάνων καὶ τὴν γνώμην τοῦ πρώτου ἀντιπροέδρου ὀρίζει τὴν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος, καθ' ἣν γενήσεται ἡ διάλεξις καὶ ἀγγέλλει τοῦτο ἐν τῇ ἐπομένῃ τοῦ Συλλόγου γενικῇ συνεδρίᾳ.

ΑΡΘΡΟΝ 96. — Εἰς λογίους παρεπιδημοῦντας ἐν Κ/πόλει ἐπιτρέπεται κατ' ἀπόφασιν τοῦ προεδρείου καὶ μετὰ προηγουμένην, ἐὰν δεήσῃ, κατάθεσιν τοῦ χειρογράφου νὰ ποιῶνται δημοσίαι διαλέξεις ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου.

ΑΡΘΡΟΝ 97. — Τὰ δὲ μαθήματα σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν καὶ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν λαϊκῶν τάξεων τῆς ἡμετέρας κοινωνίας γίνονται καθ' ὄρισμένον πρόγραμμα συντασσόμενον ἀπὸ κοινοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ συλλογικοῦ ἔτους ὑπὸ τοῦ προεδρείου τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν προεδρείων τῶν τμημάτων καὶ ἐγκρινόμενον ὑπὸ τοῦ Συλλόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

ΠΕΡΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΑΡΘΡΟΝ 98. — Ὁ Σύλλογος ἐκδίδει ἐτήσιον περιοδικὸν σύγγραμμα κατὰ τριμηνιαία τεύχη φέρον τὸν τίτλον «Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος» καὶ περιλαμβάνον α') κατάλογον τῶν ἰδρυτῶν, β') τῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου προέδρων μετὰ τῆς χρονολογίας τῆς προεδρείας αὐτῶν, γ') τῶν εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν, δ') τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου μετὰ τῆς χρονολογίας τῆς ἐγγραφῆς, τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως τῆς διαμονῆς αὐτῶν, ε') τῶν κοσμητόρων ἐκάστου συλλογικοῦ ἔτους καὶ τῶν κατὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος ἐργασαμένων μελῶν τῶν τμημάτων, τῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῶν ἐπιμελητῶν, στ') τὰ ἔργα τοῦ Συλλόγου, οἷον ἀνακοινώσεις, πρακτικὰ τῶν συνεδριῶν ἐν περιλήψει, ἐκθέσεις καὶ ἐργασίας τῶν ἐπιτροπῶν κτλ., ζ') τὰ προγράμματα τῶν διαγωνισμάτων, η') κατάλογον τῶν χρηματικῶν δωρεῶν καὶ χορηγιῶν καὶ τῶν προσφορῶν χειρογράφων, βιβλίων, περιοδικῶν, ὀργάνων, κ.λ.π., θ') ἐρανίσματα σπουδαῖα ἐκ ξένων βιβλίων, καὶ περιοδικῶν συγγραμμάτων, ι') πίνακας διασαφοῦντας τὰ ἐν τῷ περιοδικῷ.

ΑΡΘΡΟΝ 99. — Τὰ τμήματα δύνανται τῇ ἀδείᾳ τοῦ Συλλόγου νὰ ἐκδίδωσιν ἴδια δελτία ὡς παραρτήματα τοῦ ὅλου περιοδικῷ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον.

ΑΡΘΡΟΝ 100. — Ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ Συλλόγου ἐν ἰδίοις φυλλαδίοις, ἢ ἐν περιοδικοῖς ἢ ἐφημερίσιν ὑπὸ τοῦ ἀνακοινωσαμένου δημοσιευθεῖσαι ἀποκλείονται τῆς ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Συλλόγου καταχωρίσεως.

ΑΡΘΡΟΝ 101. — Τὰ οὐδὲν τῷ Συλλόγῳ ὀφείλοντα μέλη μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιο-

δικού οίουδήποτε έτους λαμβάνουσι δωρεάν τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου σύγγραμμα ἀπὸ τοῦ έτους, καθ' ὃ ἐξελέγησαν, πᾶν δὲ ἄλλο τοῦ Συλλόγου δημοσίευμα ἀντὶ τοῦ ἡμίσεος τῆς ἀξίας αὐτοῦ. Ἐπίσης τὸ περιοδικὸν ἀποστέλλεται δωρεάν εἰς τὰ ἐπίτιμα αὐτοῦ μέλη καὶ εἰς τὰ ἀντεπιστέλλοντα, ὧν ἐργασίαι δημοσιεύονται ἐν αὐτῷ.

ἈΡΘΡΟΝ 102. — Τὸ προεδρεῖον μετὰ τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς φρονιῖζει ἐκάστοτε περὶ τῆς καθόλου ἐκτυπώσεως τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Συλλόγου, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, προκηρῦσσον καὶ μειοδοσίας καὶ συντάσσον τὰ σχετικὰ συμβόλαια, ἅτινα ὑποβάλλει εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συλλόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

ΠΕΡΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΥ

ἈΡΘΡΟΝ 103 — Ὁ Σύλλογος διατηρεῖ βιβλιοθήκην καὶ ἀναγνωστήριον πρὸς χρῆσιν τῶν τε ἑαυτοῦ μελῶν καὶ τοῦ δημοσίου.

ἈΡΘΡΟΝ 104. — Ἡ βιβλιοθήκη καὶ τὸ ἀναγνωστήριον εἶναι ἀνοικτὰ καθ' ἡμέρας καὶ ὥρας ὀριζομένης ὑπὸ τοῦ προεδρεῖου τῇ προτάσει τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης ἐν ἀρχῇ τοῦ χειμερινοῦ καὶ θερινοῦ ἐξαμήνου καὶ ἀγγελιομένης διὰ τῶν ἐφημερίδων.

ἈΡΘΡΟΝ 105. — Ἡ εἴσοδος εἰς τὴν βιβλιοθήκην καὶ εἰς τὸ ἀναγνωστήριον εἶναι ἐλευθέρα μὲν εἰς τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, προσιτῆ δὲ εἰς πάντα συνιστώμενον ὑπὸ τινος τῶν μελῶν τῷ ἐφόρῳ τῆς βιβλιοθήκης. Οἱ εἰς τὴν βιβλιοθήκην καὶ εἰς τὸ ἀναγνωστήριον εἰσερχόμενοι ἐγγράφουσι τὸ ἑαυτῶν ὄνομα ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ βιβλίῳ.

ἈΡΘΡΟΝ 106. — Πᾶν μέλος ὀφείλει νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν βιβλιοθήκην ἐν τοῦλάχιστον ἀντίτυπον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδεδομένων βιβλίων.

ἈΡΘΡΟΝ 107. — Πάντα τὰ τοῦ Συλλόγου βιβλία καὶ χειρόγραφα φέρουσιν ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου φύλλου καὶ ἐπὶ ἄλλης τινὸς σελίδος τὴν σφραγίδα τοῦ Συλλόγου, ἔσθθεν δὲ καὶ ἔσθθεν τὸν ἀριθμὸν τῆς ταξινομήσεως ἐπὶ δελταρίων μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος».

ἈΡΘΡΟΝ 108. — Τὰ μέλη μόνα τοῦ Συλλόγου δικαιῶνται νὰ λαμβάνουσιν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης οἴκαδε ἐπὶ διπλοτύπῳ ἀποδειξὴν δύο τὸ πολὺ βιβλία, ἅπερ ὀφείλουσι ν' ἀποδίδωσιν ἐντὸς μηνός· πρὸ τῆς ἀποδόσεως δὲ τούτων δὲν δίδονται αὐτοῖς ἄλλα.

ἈΡΘΡΟΝ 109. — Ὁ ἀπολέσας ἢ φθειρας ἢ καταστρέψας βιβλίον τι τῆς βιβλιοθήκης ὀφείλει νὰ καταβάλῃ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ.

ἈΡΘΡΟΝ 110. — Πεντεκαίδεκα ἡμέρας πρὸ τῆς λήξεως τοῦ συλλογικοῦ έτους οἱ ἔχοντες βιβλία τῆς βιβλιοθήκης ὀφείλουσι νὰ ἀποδίδωσιν αὐτά· τοὺς δὲ παραβάτας ὁ ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης καταγγέλλει διὰ τοῦ προέδρου τῷ Συλλόγῳ, ὅστις καὶ ἀποφαίνεται περὶ τοῦ πρακτέου.

ἈΡΘΡΟΝ 111. — Αὐστηρῶς ἀπαγορεύεται ἡ ἐκ τῆς βιβλιοθήκης ἐξαγωγή χειρογράφων, τόμων τῆς Πατρολογίας τοῦ Migne, τοῦ Corpus inscriptionum graecarum, τοῦ Corpus inscriptionum latinarum καὶ παντὸς σπανίου καὶ μεγάλης ἀξίας βιβλίου καὶ τῶν λεξιῶν.

ἈΡΘΡΟΝ 112. — Ἀπαγορεύεται ἡ ἐκ τοῦ Συλλόγου ἐξαγωγή ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν.

ἈΡΘΡΟΝ 113. — Τὸ καπνίζεῖν καὶ διαλέγεσθαι ἀπαγορεύεται αὐστηρῶς ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ καὶ ἐν τῷ ἀναγνωστηρίῳ.

ἈΡΘΡΟΝ 114. — Ἐν πίνακι ἀνηρημένῳ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἀναγνωστηρίου ἀναγράφονται ἀλφαριθμητικῶς τὰ εἰς αὐτὸ εἰσερχόμενα περιοδικὰ συγγράμματα καὶ αἱ ἐφημερίδες.

ἈΡΘΡΟΝ 115. — Ἐν ἐπὶ τούτῳ ἰδρυμένη στήλῃ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς βιβλιοθήκης ἀναγράφονται κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου τὰ ὀνόματα τῶν ποιησαμένων σπουδαίας δωρεάς εἰς τὴν βιβλιοθήκην.

ΑΡΘΡΟΝ 116. — Ὁ Σύλλογος τῇ προτάσει τοῦ ἐφόρου τῆς βιβλιοθήκης ἀνταλλάσσει ἢ καὶ δωρεῖται βιβλία ἐκ τῶν πολλαπλῶν ἢ καὶ διπλῶν τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄

ΠΕΡΙ ΟΡΓΑΝΟΘΗΚΗΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ ΑΥΤΩΝ

ΑΡΘΡΟΝ 117. — Ὁ Σύλλογος διατηρεῖ συλλογὰς ἀρχαιολογικάς, νομισματικάς καὶ φυσιολογικάς.

ΑΡΘΡΟΝ 118. — Ὁ Σύλλογος κατὰ τὰς ἐνιαυσίους ἀρχαιρεσίας ἐκλέγει ἐκ μὲν τῶν μελῶν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιτροπῆς ἴδιον ὑπεύθυνον ἐπιμελητὴν τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματικῶν συλλογῶν, ἐκ δὲ τῶν μελῶν τῆς βιολογικῆς ἴδιον ὑπεύθυνον ἐπιθεωρητὴν τῶν φυσιογραφικῶν συλλογῶν καὶ τῆς ὀργανοθήκης.

ΑΡΘΡΟΝ 119. — Ὁ ἐπιμελητὴς τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματικῶν συλλογῶν φροντίζει περὶ τῆς καλῆς διατηρήσεως αὐτῶν, τηρεῖ ἴδιον βιβλίον, ἐν ᾧ ἐγγράφει τὸν χρόνον, καθ' ὃν εἰςῆλθεν ἕκαστον τῶν ἀρχαιολογικῶν ἀντικειμένων καὶ νομισμάτων, τὸν ἀριθμὸν, τὸν τόπον τῆς προελεύσεως, τὸ εἶδος, τὸν δωρητὴν καὶ πᾶσαν ἄλλην εἶδησιν, ἐν τινὶ δὲ τῶν ἐπὶ τούτῳ γενικῶν συνεδριῶν τοῦ Ἀπριλίου ὑποβάλλει ἔκθεσιν περὶ πάντων τούτων λεπτομερῶς.

ΑΡΘΡΟΝ 120. — Ὁ ἐπιμελητὴς τῆς ὀργανοθήκης καὶ τῶν φυσιογραφικῶν συλλογῶν φροντίζει περὶ τῆς καλῆς διατηρήσεως αὐτῶν, τηρεῖ βιβλίον, ἐγγράφει τὰ ἐξ ἀγορᾶς εἴτε ἐκ δωρεῶν προερχόμενα ὄργανα καὶ τὰ φυσιογραφικὰ ἀντικείμενα μετὰ πάσης τῆς ἀπαιτουμένης τάξεως καὶ ἀκριβείας· ἐν τινὶ δὲ τῶν ἐπὶ τούτῳ γενικῶν τοῦ Ἀπριλίου συνεδριῶν ὑποβάλλει ἔκθεσιν λεπτομερῆ περὶ πάντων τούτων.

ΑΡΘΡΟΝ 121. — Οἱ ἐπιμεληταὶ παραδίδοντες τὰ αὐτοῖς ἐμπειστευμένα τοῖς διαδόχοις αὐτῶν, συντάττουσι πρᾶξιν ἐπὶ τούτῳ ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν τηρουμένοις βιβλίοις, ἦν ὑπογράφουσιν αὐτοὶ τε καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν καὶ ἀποστέλλουσιν ἀντίγραφον αὐτῆς τῷ προέδρῳ τοῦ Συλλόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄

ΠΕΡΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΩΝ

ΑΡΘΡΟΝ 122. — Ὁ Σύλλογος προκηρῶσει διαγωνίσματα, εἴτε ἐκ τῶν ἑαυτοῦ πόρων εἴτε ἄλλων φιλομούσων ἀνδρῶν χορηγούντων, πρὸς διάδοσιν τῆς παιδείας ἢ βελτίωσιν τῆς παρ' ἡμῖν παιδείσεως ἢ πρὸς μελέτην καὶ λύσιν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων.

ΑΡΘΡΟΝ 123. — Πρόγραμμα συντασσόμενον ὑπὸ τοῦ οἰκείου τμήματος καθορίζει ἀκριβῶς τὰ καθ' ἕκαστα τοῦ τε θέματος καὶ τῶν βραβείων ἐκάστου διαγωνίσματος, ἐγκρινόμενον δὲ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου δημοσιεύεται ἐγκαίρως.

ΑΡΘΡΟΝ 124. — Τὰ εἰς διαγωνισμὸν ὑποβαλλόμενα πονήματα ἀποστέλλονται εἰς τὸν πρόεδρον, ὅστις παραδίδει αὐτὰ εἰς τὴν ἑλλανόδικον ἐπιτροπὴν φυλάττων τὰ ἐνσφράγιστα δελτία.

ΑΡΘΡΟΝ 125. — Εὐθὺς ἅμα τῇ λήξει τῆς προθεσμίας τῆς ὀρισμένης πρὸς ὑποβολὴν πονημάτων ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ οἰκείου τμήματος ἢ ἑλλανόδικος ἐπιτροπὴ ἐν δημοσίᾳ συνεδρίᾳ προαγγελθισομένη διὰ τοῦ ἐγχωρίου τύπου.

ΑΡΘΡΟΝ 126. — Οἱ μετέχοντες τοῦ διαγωνισμοῦ δὲν δύνανται νὰ εἶναι μέλη τῆς ἑλλανόδικου ἐπιτροπῆς.

ΑΡΘΡΟΝ 127. — Ἐν δημοσίᾳ ἐπὶ τῷ γενικῷ συνεδρίᾳ ἐπὶ τούτῳ συγκαλουμένη ἀναγινώσκειται ἢ ἔκθεσις τῆς ἑλλανόδικου ἐπιτροπῆς ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς καὶ ἀποσφραγίζεται

ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου τὸ ἐνσφράγιστον δελτίον τὸ περιελίον τὸ ὄνομα τοῦ βραβευθέντος, ᾧτινι διὰ τῶν χειρῶν τοῦ προέδρου ἀπονέμεται τὸ ὀρισθὲν γέρας.

ΑΡΘΡΟΝ 128. — Τὰ χειρόγραφα τῶν εἰς διαγώνισμα ἀποστελλομένων πονημάτων μετὰ τὴν κρίσιν γινόμενα κτῆμα τοῦ Συλλόγου κατατίθενται ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτοῦ, ὅπόθεν ὁ ἀποστείλας μόνος δύναται νὰ λάβῃ ἀντίγραφον αὐτῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 129. — Ἐὰν μὴδὲν πόνημα θεωρηθῆ βραβεύσιμον, ὁ ἀγὼν ἀναβάλλεται εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος· ἐὰν δὲ καὶ τὸ δεύτερον ἔτος τὸ αὐτὸ συμβῆ, ὁ Σύλλογος λαμβάνων καὶ τὴν γνώμην τοῦ ἀγωνοθέτου ἢ μεταβάλλει τὸ θέμα, ἢ δαπανᾷ τὰ χρήματα πρὸς ἀγορὰν βιβλίων ἢ ἐπιστημονικῶν συλλογῶν ἢ πρὸς ἔκδοσιν διδακτικῶν βιβλίων κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

ΠΕΡΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΕΩΣ ΑΠΟΡΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΝΕΩΝ

ΑΡΘΡΟΝ 130. — Ὁ Σύλλογος ἐκ τῶν ἑαυτοῦ πόρων ἢ τῶν ἐπὶ τούτῳ χορηγιῶν φιλομούσων ἀνδρῶν τῇ προτάσει τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος ἢ καὶ τοῦ προεδρείου ἀπονέμει χρηματικὰς χορηγίας πρὸς ὑποστήριξιν ἀπόρων σχολείων ἢ πρὸς σύστασιν νέων.

ΑΡΘΡΟΝ 131. — Οὐδεμία παρέχεται συνδρομὴ εἰς ὑπάρχοντα σχολεῖα, ἂν μὴ αἱ ἐφορεῖαι αὐτῶν προαποστείλωσιν ἔκθεσιν τῆς πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς αὐτῶν καταστάσεως ἐπικεκρωμένην ὑπὸ τῆς ἐπιτοπίου ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἢ τῆς δημογεροντίας.

ΑΡΘΡΟΝ 132. — Ὁ Σύλλογος πρὸς γνῶσιν ἀκριβῆ τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεως τῶν ἑλληνικῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις σχολείων, μάλιστα δὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ συντηρουμένων ἢ ὑποστηριζομένων, αἰτεῖται πληροφορίας παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, τῶν συλλόγων, τῶν ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις μελῶν αὐτοῦ, ἢ καὶ παρ' ἄλλων ἀρμοδίων προσώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

ΠΕΡΙ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

ΑΡΘΡΟΝ 133. — Οἱ πόροι τοῦ Συλλόγου συνίστανται:

α') ἐκ τῶν προσόδων τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου αὐτοῦ περιουσίας,

β') ἐκ τῶν ἐτησίων τῶν τακτικῶν μελῶν συνδρομῶν,

γ') ἐκ τοῦ τέλους ἐγγραφῆς μελῶν,

δ') ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν τόμων τοῦ περιοδικοῦ καὶ τῶν ἄλλων δημοσιευμάτων τοῦ Συλλόγου,

ε') ἐκ τοῦ ἐνοικίου τῆς αἰθούσης αὐτοῦ,

στ') ἐκ τῶν προσφορῶν καὶ δωρεῶν φιλομούσων καὶ φιλογενῶν ἀνδρῶν,

ζ') ἐξ οἰουδήποτε ἄλλου πόρου ἐγκρινομένου ὑπὸ τοῦ Συλλόγου.

ΑΡΘΡΟΝ 134. — Οἱ κοσμητορες ἅμα τῇ ἐγκαθιδρύσει αὐτῶν συντάξαντες ὑποβάλλουσιν ἐν γενικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ σχέδιον προϋπολογισμοῦ ἐνέχοντος κατὰ κεφάλαια τὰς προσόδους καὶ δαπάνας αὐτοῦ. Ὁ δὲ προϋπολογισμὸς οὗτος συζητούμενος ψηφίζεται ἐν τῇ ἀμέσως ἐπομένη ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς αὐτοῦ γενικῇ συνεδρίᾳ, ὅπως ἐν τῷ μεταξὺ μελετήσωσι τοῦτον οἱ βουλόμενοι ἐκ τῶν μελῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 135. — Ὁ Σύλλογος ἐν τῷ προϋπολογισμῷ αὐτοῦ ὀρίζει κατ' ἔτος ποσὸν τι χρηματικὸν πρὸς διατήρησιν καὶ πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ἀναγνωστηρίου.

ΑΡΘΡΟΝ 136. — Οὐδέποτε τὰ ἐν ἐκάστοις κεφαλαίοις τοῦ προϋπολογισμοῦ δαπανῶνται πρὸς ἄλλην ἢ πρὸς ἣν ὀρίσθησαν χρῆσιν· ἄλλως ὁ λογιστὴς ὑπέχει τὴν εὐθύνην.

ΑΡΘΡΟΝ 137. — Ἐπιτρέπεται τῷ προέδρῳ νὰ δαπανήσῃ ἐν τῷ συλλογικῷ ἔτει ἀποφάσει τοῦ προεδρείου μέχρι διεσχίλων τὸ πολὺ γροσίων καὶ ταῦτα οὐχὶ ἐφάπαξ, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν εἰς ἐκτάκτους τοῦ Συλλόγου ἀπροόπτους ἀνάγκας· διὰ πᾶσαν δὲ ὑπὲρ τὸ ποσὸν τοῦτο δαπάνην ἀπαιτεῖται προηγουμένη τοῦ Συλλόγου ἀπόφασις.

ΑΡΘΡΟΝ 138. — Ἐν τῷ ταμείῳ τοῦ Συλλόγου τηροῦνται πέντε τὸ πολὺ ὄθωμ. λίραι, τὰ δὲ περιπλέον χρήματα κατατίθενται ἐπ' ὀνόματι τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ ταμίου ἐν Τραπεζῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὀριζομένη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΠΕΡΙ ΔΩΡΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΩΝ

ΑΡΘΡΟΝ 139. — Χρυσοῖς γράμμασιν ἐν ταῖς ἐπὶ τούτῳ ἰδρυμέναις στήλαις ἀναγράφονται καὶ ἐν τῇ ἐπετείῳ τοῦ Συλλόγου ἐορτῇ ἀνακηρύσσονται :

Δωρηταὶ μὲν, ὅσοι δέκα καὶ πλέον λίρας ὀθωμανικὰς κατ' ἔτος προσφέρουσιν ἢ ἐφάπαξ ἑκατὸν καὶ πλέον,

Μεγάλοι δὲ δωρηταί, ὅσοι κατ' ἔτος πενήκοντα καὶ ἐπέκεινα λίρας χορηγοῦσιν ἢ ἐφάπαξ πεντακοσίας καὶ ἐπέκεινα,

Εὐεργεταὶ δέ, ὅσοι ἢ πρὸς προαγωγὴν τοῦ Συλλόγου ἢ πρὸς ἔκδοσιν τῶν παλαιῶν ἐλληνικῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἢ διδασκτικῶν καὶ ὠφελίμων βιβλίων ἢ πρὸς ὑποστήριξιν ἀπόρων σχολείων προσφέρουσιν κατ' ἔτος ἑκατὸν ὀθωμανικὰς λίρας καὶ ἐπέκεινα, ἢ ἐφάπαξ ὡς κεφάλαιον χιλίας καὶ πλέον,

Μεγάλοι δ' εὐεργεταὶ, ὅσοι πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν πεντακοσίας χορηγοῦσι κατ' ἔτος λίρας ἢ ἐφάπαξ πεντακισχιλίας καὶ πλέον.

ΑΡΘΡΟΝ 140. — Τοῖς ἐκτάκτους χορηγίας ποιησαμένοις ἐκτάκτους καὶ ὁ Σύλλογος ἀπονέμει τὰς τιμάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΠΕΡΙ ΣΦΡΑΓΙΔΩΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΑΡΘΡΟΝ 141. — Ὁ Σύλλογος ἔχει δύο σφραγίδας φερούσας ἐν μέσῳ ἀρχαίαν ἐλληνικὴν λυχνίαν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐξά» ὧν διὰ μὲν τῆς μεγάλης ἐκτύπου οὔσης σφραγίζονται μόνον τὰ διπλώματα τῶν μελῶν, διὰ δὲ τῆς μικρᾶς σφραγίζονται αἱ ἐπιστολαὶ καὶ πάντα τὰ ἐκ τοῦ γραφείου ἐξερχόμενα ἔγγραφα, τὰ βιβλία καὶ πάντα τὰ ἀντίτυπα τοῦ περιοδικοῦ καὶ τὰ εἰς τὸ ἀναγνωστήριον εἰσερχόμενα περιοδικὰ καὶ αἱ ἐφημερίδες, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἀποδείξεις εἰσπράξεων καὶ τὰ ἐντάλματα τῶν πληρωμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

ΠΕΡΙ ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΕΤΕΙΟΥ ΠΑΝΗΓΥΡΕΩΣ

ΑΡΘΡΟΝ 142. — Ἐν τῇ τελευταίᾳ τοῦ Ἀπριλίου Κυριακῇ γίνονται αἱ ἐνιαύσιοι ἀρχαιρεσῖαι τῶν νέων κοσμητόρων, τῶν μελῶν τῆς ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, τοῦ τῆς συντακτικῆς καὶ τῶν ἐπιμελητῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 143. — Ἐκαστος τῶν κοσμητόρων ἐκλέγεται ἰδιαιτέρως διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ ἀπολύτου πλειονοψηφίας, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ μέλη τῆς ἐλεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, τὸ τῆς συντακτικῆς καὶ οἱ ἐπιμεληταί.

ΑΡΘΡΟΝ 144. — Μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς ἀπολύτου πλειονοψηφίας ἐν τῇ πρώτῃ ψηφοφορίᾳ, ἐπαναλαμβάνεται αὕτη, ἐὰν δὲ μὴδὲ τὸ δεύτερον ἐπιτευχθῆ, ἡ ψηφοφορία περιορίζεται μετὰ τῶν δύο σχετικῶς πλειονοψηφισάντων ἢ καὶ πλείονων ἴσον ἀριθμὸν ψήφων λαβόντων, ὁπότε ἡ σχετικὴ πλειονοψηφία ἀρκεῖ· ἐν δὲ ἰσοψηφίᾳ ἐκλέγεται ὁ ἀρχαιότερος.

ΑΡΘΡΟΝ 145. — Ἐν περιπτώσει ἀποχωρήσεως τινος τῶν κοσμητόρων ἢ ἀντικατάστασις αὐτοῦ γίνεται ἐν τῇ ἀμέσως ἐπομένῃ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἀποδοχῆς τῆς ἐγγράφου αὐτοῦ παρατήσεως.

ΑΡΘΡΟΝ 146. — Κοσμητῶρ ἐκλεγόμενος εἰς ἕτερον ἀξίωμα τοῦ προεδρείου ἀπολαύει τοῦ ἐκλεκτικοῦ δικαιώματος.

ΑΡΘΡΟΝ 147. — Τῇ πρώτῃ ἢ τῇ δευτέρᾳ τοῦ Μαΐου Κυριακῇ ἐν ἐπισήμῳ ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ ὁ Σύλλογος τελεῖ τὴν ἐπέτειον τῆς ἑαυτοῦ ἰδρύσεως πανήγυριν, ἐν ἣ ὁ μὲν πρόεδρος ποιεῖται ἔκθεσιν τῶν ἐνιαυσίων ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου δημοσιευομένην ἔπειτα διὰ τῶν ἐφημερίδων ἢ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, καὶ ἀνακηρύσσει τοὺς νέους κοσμητορας, ὁ δὲ νέος πρόεδρος ἀναγινώσκει ἐπιστημονικὴν πραγματείαν, πλὴν ἐὰν ὁ αὐτὸς ἐκλεχθῆ καὶ αὐθις πρόεδρος, ὅτε ὁ πρῶτος τῶν νέων ἀντιπροέδρων ἐκκληροῖ τὴν ἐντολὴν ταύτην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'

ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΑΡΘΡΟΝ 148. — Ὁ Σύλλογος διατηρεῖ σχέσεις πρὸς συλλόγους, ἀκαδημίας καὶ πανεπιστήμια δεχόμενος παρ' αὐτῶν προσφορὰς βιβλίων καὶ ἀνακοινώσεις ἐπιστημονικῶν ζητημάτων, ἀντεπιστέλλει δ' αὐτοῖς δωρεὰν τὸ περιοδικὸν αὐτοῦ σύγγραμμα καὶ πᾶν ἄλλο ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευόμενον καὶ πᾶσαν παρέχει αἰτουμένην ἀνακοίνωσιν ἢ διασάφην περὶ φιλολογικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν ζητημάτων ἢ ἀνακαλύψεων ἐν ταῖς ἡμετέραις χώραις γινομένων.

ΑΡΘΡΟΝ 149. — Οὐδενὸς τῶν τοῦ Συλλόγου ἀπαλλοτριώσεις γίνεται, ἂν μὴ πρότερον προτάσει τοῦ προεδρείου ἢ δέκα μελῶν ἐν δυσὶν ἀλλεπαλλήλοις ἐκτάκτως ἐπὶ τούτῳ συγκροτούμεναις συνεδρίαις ἀποφασίσῃ ὁ Σύλλογος διὰ τῶν $\frac{2}{3}$ τῶν ψηφίζοντων μελῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 150. — Ὁ Σύλλογος δέχεται χρηματικὰς προσφορὰς προωρισμένας πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ.

ΑΡΘΡΟΝ 151. — Δὲν ἐπιτρέπεται ἢ ἐκ τοῦ Συλλόγου ἐξαγωγή ἐπίπλων καὶ οἰωνδήποτε ἄλλων αὐτοῦ ἀντικειμένων.

ΑΡΘΡΟΝ 152. — Οἱ διορισμοὶ καὶ αἱ παύσεις τῶν ἐμμίσθων ὑπαλλήλων τοῦ Συλλόγου γίνονται ὑπ' αὐτοῦ καὶ οἱ μισθοὶ αὐτῶν ὀρίζονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου τῇ προτάσει τοῦ προεδρείου.

ΑΡΘΡΟΝ 153. — Τὰ τῆς ἐσωτερικῆς καθόλου ὑπηρεσίας τοῦ Συλλόγου ὀρισθήσονται ὑπὸ τοῦ προεδρείου ἐν ἰδιαιτέρῳ ὀργανισμῷ. Πᾶσα δὲ τροποποίησις αὐτῶν ἐπιτρέπεται, ἐὰν αἰτηθῆ αὕτη ὑπὸ μόνου τοῦ προεδρείου καὶ ἐγκριθῆ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐν δυσὶν ἐξῆς γενικαῖς συνεδρίαις.

ΑΡΘΡΟΝ 154. — Ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου παραχωρεῖται ἀνεξαιρέτως ἐναντι ἐνοικίου καὶ ὑπ' εὐθύνην τοῦ προεδρείου, ὅπερ ἐνοικιάζει αὐτὴν ἐπὶ προκαταβολικῶ πάντοτε τιμήματι οὐχὶ κατωτέρῳ τῶν 5 ὄθωμ. λιρῶν.

ΑΡΘΡΟΝ 155. — Κατ' ἐξαίρεσιν ἀπαλλάσσονται τοῦ τιμήματος τῆς ἐνοικιάσεως μόνον οἱ φιλελευθευτικοὶ Σύλλογοι καὶ τὰ ἐθνικὰ καθιδρύματα, εἰς οὓς μετ' ἀπόφασιν ἰδιαιτέραν ἐκάστοτε τοῦ Συλλόγου παραχωρεῖται δωρεὰν τετράκις τὸ πολὺ κατ' ἔτος ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'

ΠΕΡΙ ΚΥΡΟΥΣ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ

ΑΡΘΡΟΝ 156. — Ὁ παρὼν κανονισμὸς ἔχει κῦρος ἐπὶ ἕτη δέκα, ὧν παρελθόντων, ὁ Σύλλογος, ἂν ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ δέκα μελῶν ἐγκρίνῃ τὴν ἀναθεώρησιν, ἐκλέγει ἐπιτροπὴν πρὸς σύνταξιν τοῦ νέου κανονισμοῦ, ὅστις καθυποβληθεὶς εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Συλλόγου ἐν ἐκτάκτοις ἐπὶ τούτῳ γενικαῖς συνεδρῖαις προαγγελομέναις ὑπὸ τοῦ προέδρου ἐν τῇ προηγουμένῃ γενικῇ συνεδρῖᾳ καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων καὶ ἐπικυρωθεὶς δημοσιεύεται ἔν τε τῷ περιοδικῷ καὶ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ ὡς ὁ ἰσχύων τοῦ Συλλόγου νόμος.

ΑΡΘΡΟΝ 157. — Πᾶσα ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου ἀντικειμένη τῷ κανονισμῷ τῷδε εἶναι ἄκυρος.

ΑΡΘΡΟΝ 158. — Ὁ Σύλλογος ψηφίζεται καὶ συμπληρωματικὰς τοῦ παρόντος κανονισμοῦ διατάξεις μὴ ἀντικειμένας αὐτῷ ἰσχυούσας δὲ ἐφ' ὅσον αὐτὰ οὐδεμίαν ὑφίστανται τροποποίησιν.

Ἡ ἀναθεωρητικὴ Ἐπιτροπὴ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ

ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

ΧΡ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

Π. ΤΣΕΛΜΕΝΤΗΣ

ΑΥΡ. ΣΠΑΘΑΡΗΣ εἰσηγητής.

Ἐπεβλήθη καὶ συνεζητήθη ἐν ταῖς ,ΑΦΟΓ', ,ΑΦΟΔ', ,ΑΦΟΕ', ,ΑΦΟΣΤ', ,ΑΦΟΖ', ,ΑΦΟΗ', ,ΑΦΟΘ', ,ΑΦΠ' ἐκτάκτοις γενικαῖς τοῦ Συλλόγου συνεδρῖαις καὶ ἐν συνόλῳ ἐψηφίσθη ἐν τῇ τελευταίᾳ τούτων.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 29 Ὀκτωβρίου 1907.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

Δ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΟΥ ΜΖ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΙΟΥΝΙΟΥ 1907 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1908

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΕΣ'

(Γενική τακτική).

Τῆ 21 Μαΐου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἑναρξιν τῆς συνεδρίας ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐμπιστευθείσῃ αὐτῷ διακονίᾳ, ἀναλαμβάνοντι τὴν ἀρχὴν ἐν πλήρει συναισθήσει τῶν καθηκόντων του, συγχρόνως δ' ἐξέφρασε τὴν πεποίθησιν, ὅτι πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου θὰ προσέλθωσιν ἀρωγὰ εἰς τὸ ἔργον τοῦ προεδρείου, ὅπως ὁ Σύλλογος ἐπιτελέσῃ κατὰ τὸ νέον τοῦτο συλλογικὸν ἔτος τὰ καθήκοντα καὶ τὸν προορισμὸν του. Εἶτα ἐγνωστοποίησεν, ὅτι ἐγένετο ἡ ἐπίσκεψις εἰς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα.

Μετὰ ταῦτα ἀνεγνωσθήσαν καὶ ἐψηφίσθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς ἐκτάκτου γενικῆς συνεδρίας τῆς 7ης Μαΐου 1907.

Ἀναγινώσκειται ἔπειτα ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας ἐν περιλήψει ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Μαργαριτίῳ ἱατροῦ κ. Δ. Παναγιωτίδου, μέλους ἀντεπιστέλλοντος, αἰτουμένου δωρεάν διὰ τοῦ ἐνταῦθα ἀντιπροσώπου του τὴν ἀποστολὴν τοῦ τελευταίου τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου. Ἐπερωτήσεως δὲ γενομένης ἂν πρέπει νὰ στέλληται δωρεάν τὸ περιοδικὸν εἰς τὰ ἀντεπιστέλλοντα μέλη, μετὰ προηγουμένην συζήτησιν, ἐφ' ἧς ἔλαβον τὸν λόγον οἱ κ. κ. Γ. Θεοχαρείδης, Α. Σπαθάρης, Α. Κρητικός, Χ. Πανταζίδης καὶ Δ. Οἰκονομίδης, ὁμοφώνως ἐγένετο δεκτὸν ὅπως στέλληται τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου εἰς ἐκεῖνα τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν δωρεάν, ἅτινα χορηγοῦ-

σιν ἐργασίαν εἰς τὸν Σύλλογον δημοσιευομένην ἐν τῷ τόμῳ, ὃν ζητοῦσι, καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Γραφείου δι' ἀντιπροσώπου.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος ἀναγγέλλει τῷ Συλλόγῳ, ὅτι γενομένων τῶν ἀρχαιρεσιῶν τῶν εἰδικῶν Ἐπιτροπῶν, ἐξελέγη πρόεδρος μὲν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης· τῆς Κοινωνιολογικῆς πρόεδρος μὲν ὁ κ. Ι. Φιλικός, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Π. Γεωργιάδης· τῆς Βιολογικῆς πρόεδρος μὲν ὁ κ. Δ. Μανουλίδης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Ν. Κοκκοῦλατος· τῆς Φιλολογικῆς πρόεδρος μὲν ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Μαλατάκης. Ἐπειδὴ δὲ, ἂν καὶ προσεκληθήσαν ἡ Μαθηματικὴ καὶ ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ Ἐπιτροπὴ, οὐδεὶς ὅμως προσῆλθε, θὰ προσκληθῶσιν ἐκ νέου.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος προτείνει τὴν ἐκλογὴν μέλους τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς συνετελεχῆς τῆς ἀμετακλήτου παραιτήσεως τοῦ κ. Κ. Σπανούδη. Μετ' ἐπαναληπτικὴν μυστικὴν ψηφοφορίαν ἐκλέγεται ὁ κ. Χρ. Χαρολαμπίδης. Ἐκλέγονται δ' ἐπίσης ἐπιμελητῆς μὲν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης, ἐπιμελητῆς δὲ τῆς ὀργανοθήκης ὁ κ. Β. Κομποθέρας.

Ἀγγέλλεται τὸ πρῶτον ὡς τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου ὁ ἄρχων καπουκεχαγιᾶς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κ. Ἀντώνιος Οικιαδης, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Λ. Λιμαράκη, Α. Σπαθάρη καὶ Χρ. Πανταζίδου.

Ἐποβάλλεται ἔπειτα ὁ καταστροφθεὶς προϋπολογισμὸς τοῦ 47ου συλλογικοῦ ἔτους, ὅστις ἀναγινώσκειται, συζητεῖται καὶ μετὰ τροποποιήσεων ἐπουσιωδῶν τινῶν κονδυλίων ἐπιψηφίζεται ἐν συνόλῳ ἔχων ὡς ἐξῆς :

ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ		ΔΑΠΑΝΑΙ	
Ἐκ τακτικῶν συνδρομῶν.....	Α. Τ. 210	Εἰς ἀσφάλιστρα	Α. Τ. 12,50
» διπλωμάτων	» 15	» ἔξοδα Γραφείου πρὸς ἐκτύπων Κανονισμοῦ, εὑρετηρίου Πρωτοκόλλου καὶ εὑρετηρίου πρακτικῶν Γενικῶν Συνεδριῶν	» 15
Ἐξ ἐπιδόματος Ἐθν. Πανεπιστημίου.	» 18,50	» διάφορα ἔξοδα	» 15
Ἐκ κληροδοτήματος Κουλιμάση	» 2	» θέρμανσιν καὶ φωτισμόν.....	» 12
» Γεωργιάδου	» 36	» Βιβλιοθήκην.....	» 50
» πωλήσεως περιοδικῶν	» 5	» Ὀργανοθήκην	» 5
» συνδρομῆς Ἐθν. Ταμ. Πατριαρχ.	» 50	» Εὐανθίου καὶ ἀπόρων σχολῶν υποστήριξιν	» 50
» Ζωγράφειου Βιβλιοθήκης.....	» 450	» ἔκδοσιν περιοδικῶν.....	» 100
		» ἔκδοσιν βιβλίων διὰ τὸν λαὸν καὶ διαγωνίσματα.....	» 30
		» ἐπισκευὴν κτιρίου καὶ ἐπιπλωσιν ...	» 20
		» μισθοδοσίας ὑπαλλήλων.....	» 160
		» ὁδοπορικὰ διὰ τὴν εἰσπρ. συνδρομῶν	» 2
		» Ἐκτακτὰ ἔξοδα ἕτινα δικαιούται δαπανῆσαι ὁ κ. πρόεδρος συνωδᾷ τῶ Κανονισμῶ	» 20
		» Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην	» 450
	Α. Τ. 941.50		Α. Τ. 941.50

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ τὴν ἐξῆς γνώμην τοῦ προεδρείου ληφθεῖσαν κατὰ πρότασιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἐπὶ τῷ φόβῳ μήπως εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκδοθῶσι συγχρόνως καὶ ὁ *Δυσίας* καὶ ἡ *Ἡλέκτρα* τοῦ Σοφοκλέους καὶ ὁ Β' τόμος τοῦ *Πλάτωνος* δὲν κεφαλοποιούνται οἱ ἐξάμνηοι καὶ ἐτήσιοι τόκοι τῶν κεφαλαίων τῆς Ζ. Βιβλιοθήκης, ἀλλὰ μένει ποσὸν ἐπέκεινα τῶν 20 καὶ 30 χιλιάδων δραχμῶν ἀπὸ τινῶν ἐτῶν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου ἄνευ οὐδενὸς τόκου, ἐπιγίνεται δ' οὕτω ζημίᾳ ἀνερχομένη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς 600 ἢ 700 δραχμὰς κατ' ἔτος, διὰ τοῦτο ἐπροτάθη καὶ ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ προεδρείου ὅπως εὑρεθῇ τρόπος νὰ τοκίζηται τὸ ποσὸν τοῦτο μὲ τόκον τρέχοντος λογαριασμοῦ, ὥστε τὰ χρήματα ταῦτα πάντοτε νὰ δύνανται νὰ ληφθῶσιν εἰς πρώτην ἀναζήτησιν.

Ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης λαβὼν τὸν λόγον ὑποστηρίζει, ὅτι τοῦτο δὲν πρέπει νὰ γίνηται, ἀλλὰ πρέπει νὰ συμμορφωθῶμεν πρὸς τὸ γράμμα τοῦ δωρητοῦ, ὅπως καθ' ἐξάμνηνον ἄμα δὲν ἐγένετο ἐκδοσίς τις κεφαλοποιῶνται οἱ τόκοι. Πρὸς τὸν κ. Χρ. Πανταζίδην ἀντετάχθη, ὅτι ἡ Φιλ. Ἐπιτροπεία πάντοτε ἐπρό-

τεινε καὶ ὁ Σύλλογος ἀπεδέχετο νὰ μὴ κεφαλοποιῶνται οἱ τόκοι ἕνεκα τοῦ φόβου τῆς συνεκδόσεως πολλῶν τόμων ὁμοῦ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ὡς ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἀναμένεται τὸ τοιοῦτον, ὅποτε θὰ γίνῃ ἀνάγκη ἀμέσου πληρωμῆς 30,000 δραχμῶν ὡς ἕγγιστα. Εἶτα ὁ Σύλλογος παμψηφεί παραδέχεται ὅπως τὸ ποσὸν τῶν τόκων, ὅπερ ἐκάστοτε μένει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου νεκρὸν, τοκίζηται εἴτε ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, εἴτε καὶ κατὰ τὴν εἰς ἄλλην τινὰ Τράπεζαν μὲ τόκον τρέχοντος λογαριασμοῦ. Ἄλλως τε ἡ γενησομένη ζημίᾳ εἰς τὸν Σύλλογον ἐκ τῆς μὴ κεφαλοποιήσεως θὰ εἶναι μικρά, διότι κεφαλοποιουμένου τοῦ ποσοῦ, θὰ τρέχῃ τόκος 4 % ἢ ἔν ᾧ μὲ τρεχούμενον λογαριασμὸν εἰς πρώτην ἀναζήτησιν ὁ τόκος θὰ ἀνέρχεται εἰς 3 1/2 %.

Εἶτα τίθεται τὸ ζήτημα τοῦ τίς θὰ ἐπωφεληθῇ τὸ προῖον τῶν τόκων, ἡ Ζωγράφειος Βιβλιοθήκη ἢ τὸ Ταμεῖον τοῦ Συλλόγου; Ἐπὶ τούτῳ λαμβάνουσι τὸν λόγον οἱ κ.κ. Π. Ἰατρόπουλος, Γ. Θεογαρείδης, Α. Σταθάκης, ἀποφασίζεται δὲ ὅπως τὸ προεδρεῖον μελετήσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο βελύτερον καὶ εἰς τὴν προσηγῆ συνεδρίαν ὑποβάλλῃ τῷ Συλλόγῳ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σύλλογος ἀπο-

βλέψας εἰς τὸ δυνατὸν τῆς ἐκδόσεως περισσοτέρων τοῦ ἐνὸς τόμων κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῆ νὰ μὴ κεφαλαιοποιῶνται ὅλοι οἱ τόκοι, ἀλλὰ νὰ μὲν ποσὸν διαθέσιμον ἀνάλογον, ἵνα μὴ ὑπάρχη ἀοριστία, ἀποφασίζεται νὰ ἀνατεθῆ εἰς τὸ προεδρεῖον καὶ ὁ ὀρισμὸς μέχρι τίνος ποσοῦ ἐκ τῶν τόκων πρέπει νὰ μὲν ἀκεφαλοποιήτον ἐκαστοτε καὶ τοκιζόμενον ν' ἀποσύρηται εἰς πρῶτην ἀναζήτησιν.

Ὁ πρόεδρος κατόπιν ὑποβάλλει γνῶμην τοῦ προεδρείου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Σύλλογος συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὸν κανονισμὸν αὐτοῦ ὀφείλει νὰ μελετήσῃ τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τε τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν τῷ κλίματι τοῦ Οἴκουμενικοῦ θρόνου. Ἡ πρότασις αὕτη γίνεται δεκτὴ καὶ ἀποφασίζεται νὰ τεθῆ εἰς ἐνέργειαν ἅμα τῇ ἐπιψηφίσει τοῦ ἱεῦ Κανονισμοῦ, καθ' ὃν πρόκειται νὰ ἀνασταθῆ ἡ ἄλλοτε ὑπάρχουσα Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ, ἥτις καὶ θὰ ἀνατεθῶσι καὶ τὰ καθήκοντα ταῦτα.

Ὁ πρόεδρος μετὰ τοῦτο ὑποβάλλει γνῶμην τοῦ προεδρείου, καθ' ἣν ὁ Σύλλογος συμφώνως πρὸς τὸ Α' ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ δικαιῶνται νὰ συζητήσῃ ἐν συνεδρίοις θέματα ἐπιστημονικά, ὡς τοιαῦτα δὲ λέγει, ὅτι τὸ προεδρεῖον προτείνει νὰ ὀρισθῶσι θέματα ἐκπαιδευτικὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν κατωτέραν καὶ τὴν μέσσην παιδευσιν, ὡς καὶ εἰς τὴν ὑγιεινὴν τῶν σχολῶν· καλὸν δὲ θὰ ἦτο, λέγει, νὰ ὀργανώσῃ ἐπὶ τούτῳ ὁ Σύλλογος συνέδριον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ συγκρότησις τοιοῦτου προεκρούει εἰς πολλὰς δυσχερείας, τὸ προεδρεῖον ἀπεφάσισε νὰ γίνῃ τοῦτο εἴτε εἰς συνεδρίας τοῦ Συλλόγου, εἴτε εἰς κοινὰς τῶν διαρκῶν αὐτοῦ Ἐπιτροπῶν συνεδρίας. Μετὰ συζήτησιν, ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τοῦ προεδρείου ὡπως συζητηθῶσιν ἐν συνεδρίασι ὅλων αὐτοῦ τῶν Ἐπιτροπῶν ἢ τοῦ Συλλόγου θέματα ἐκπαιδευτικὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν μέσσην καὶ τὴν κατωτέραν παιδευσιν καὶ εἰς τὴν ὑγιεινὴν τῶν Σχολῶν, προσκαλουμένων καὶ μὴ μελῶν τοῦ Συλλόγου κατὰ τὰς συνεδρίας ταύτας, εἰδικῶν ὅμως εἰς τὰ τοιαῦτα θέματα, ἀποφασίζει δὲ ὅπως αἱ τοιαῦται συνεδρίαί γίνωσι κατὰ τὴν τελευταίαν ἐβδομάδα τοῦ Αὐγούστου καὶ παραπέμπει τὴν σκέψιν ἐπὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ προγράμματος καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ λεπτομερειῶν, καθὼς καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν εἰσηγητῶν, εἰς συνεδρίαν τῶν τεσσάρων αὐτοῦ διαρκῶν Ἐπιτροπῶν, καθ' ὅτι

ἐπὶ τῶν ἄνω θεμάτων ἀπαιτεῖται καὶ ἡ γνῶμη καὶ ἄλλων προσώπων ἀνηκόντων εἰς ἄλλας τοῦ ἐπιστητοῦ σφαίρας καὶ ἐπαγγέλματα. Λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΕΞ'

(Γενικὴ τακτικὴ).

Τῆ 4 Ἰουνίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπιψήφισιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἐπιτηρίδος καὶ τῆς γενικῆς τακτικῆς συνεδρίας τῆς 21ης Μαΐου ἐ. ἔ. ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία ὡς ἐξῆς:

1) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Σ. Καραγιαννίδου ἀπὸ 14 Μαΐου ἐ. ἔ. ληφθεῖσα εἰς τὸ Γραφεῖον τῆ 22α Μαΐου ἐ. ἔ., δι' ἧς οὗτος δηλοῖ, ὅτι παραιτεῖται τὸ ὑπεύθυνον εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου διὰ λόγους, ὡς λέγει, ἰδιωτικούς. Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινῶσι, ὅτι ἅμα λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν μετέβη παρὰ τῷ κ. Σ. Καραγιαννίδῃ καὶ παρεκάλει αὐτὸν νὰ μὴ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν παραίτησίν του ταύτην, ἀλλ' ὁ κ. Σ. Καραγιαννίδης ἐπέμεινε λέγων, ὅτι δὲν δύναται ν' ἀνακαλέσῃ αὐτήν, διότι πιέζεται ἐκ λόγων ὅπως ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς του. Ἐν τούτοις παμψηφεί ἀποφασίζεται ὅπως παρακληθῆ καὶ ἐγγράφως ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἵνα μὴ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν παραίτησίν του.

2) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Χρ. Παταζίδου παραιτουμένου τὴν γραμματεῖαν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἕνεκα πολλῶν ἀσχολιῶν. Ἀποφασίζεται ἡ παραπομπὴ τῆς ἐπιστολῆς τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

3) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Π. Σακελλαρίου, τυπογράφου ἐν Ἀθήναις, ἀπὸ 17 Μαΐου δηλοῦντος ἀπαντητικῶς, ὅτι ἐν τῇ ἀπὸ 26 Σεπτεμβρίου π. ἔ. ὑπέβαλε τὴν τελευταίαν τιμὴν τῆς ἐκτυπώσεως ἐκάστου τυπογραφικοῦ φύλλου τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ἣν καὶ ἀπεδέχθη ὁ Σύλλογος διὰ τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 5/8βρίου π. ἔ. ἐπιστολῆς του.

4) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ν. Πολίτου, πρυτάνεως τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἀπὸ 22 Μαΐου, γνωρίζοντος ἀπαντητικῶς, ὅτι ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ ἐν. ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους δὲν ὑπάρχει ἀναγεγραμμένη πίστωσις ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, δηλοῦντος ὅτι ἀγνοεῖ πῶς ἐλησμονήθη τὸ τοιοῦτον καὶ βεβαιῶντος, ὅτι εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἐπιόντος ἔτους θέλει ὑποβάλλει μείζονα πίστωσιν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου.

5) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Γ. Σουρῆ ἀπὸ 24 Μαΐου, δι' ἧς εὐγνωμονεῖ τῷ Συλλόγῳ δι' ἣν ἔλαβεν οὗτος ἀπόφασιν νὰ συστήσῃ τῇ Σουηδικῇ Ἀκαδημίᾳ ὅπως ἀπονεμηθῇ αὐτῷ τὸ Νοβέλλειον βραβεῖον.

6) Ἐπιστολὴ τοῦ Ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης κ. Χρ. Χαραλαμπείδου δωρουμένου τῇ Βιβλιοθήκῃ βιβλία ποικίλης ὕλης ἐκ 10 τόμων. Ὁ Σύλλογος εἰς τὸν δωρητὴν ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας του.

7) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Χρ. Χατζηγηρήστου ἰδρυτοῦ καὶ Διευθυντοῦ τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου ἀπὸ 1/14 Ἰουνίου, αἰτουμένου τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν τελετὴν τῆς ἐπιδόσεως τῶν ἀπολυτηρίων γενησομένην τῇ 17ῃ Ἰουνίου τῇ 3ῃ μ. ὄρῳ. Πρὸς δὲ αἰτεῖται οὗτος ὅπως δοθῶσι καὶ ἐφ' ἑστέρας τέσσαρες τόμοι τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης διὰ τὴν βράβευσιν 4 ἀριστευσάντων ἀποφοίτων τοῦ Λυκείου. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν αἰθουσαν ἀποφασίζεται νὰ παραχωρηθῇ, ὅσον ἀφορᾷ ὁμως εἰς τὴν ἀποστολὴν τεσσάρων τόμων, ὁ κ. Α. Σπαθάρης λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἐκτυποῦνται ἐξ ἑκάστου τόμου μόνον χίλια ἀντίτυπα, τούτων δὲ μόνον τὸ τρίτον ἀνήκει τῷ Συλλόγῳ ὅπως διανεμῆ εἰς Γυμνάσια καὶ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἀριστεύοντας μαθητὰς, καὶ ἐπειδὴ αἱ αἰτήσεις τῶν σχολῶν δι' ἀριστεύοντας ἐπεκτείνονται εἰς ὅλους τοὺς μαθητὰς τοὺς λαμβάνοντας οὐ μόνον τὸ πρῶτον ἄριστα, ἀλλὰ καὶ τοὺς σχετικoὺς κλασματικoὺς ἀριθμοὺς μέχρι τοῦ βαθμοῦ πάνυ καλῶς, ὁ Σύλλογος εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τοσαύτας αἰτήσεις, ἐρμηνεύων δὲ τὴν λέξιν ἀριστεύων, λέγει, ὅτι τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἐνοεῖ βεβαίως τὸν πρωταριστεύοντα τῆς τάξεως. Πρὸς τούτοις προσθέτει, ὅτι συνωδᾷ προηγουμένη ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου δέον τὰς αἰτήσεις τῶν Σχολῶν νὰ ὑπογράφωσιν οἱ Ἐφοροὶ αὐτῶν. Τὸν λόγον ἔλαβον καὶ ἄλλοι συμφωνήσαντες τῷ προλαλήσαντι καὶ οὕτως ἀποφασίζεται παμψηφεί ὅπως διδῆται τόμος μόνον εἰς τὸν πρωταριστεύοντα τῆς τάξεως τῶν τελειοφοίτων, καὶ ἐπομένως ἀναλόγως νὰ γραφῇ ἀπάντησις εἰς τὸν κ. Χατζηγηρήστου, νὰ δημοσιευθῇ δὲ καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων ἢ ἀπάντησις αὐτῇ πρὸς γνώσιν καὶ τῶν ἄλλων σχολῶν.

8) Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Α. Ζάκα ἐκ Σμύρνης ἀπὸ 1ης Ἰουνίου δηλοῦντος, ὅτι ἀνέβαλε τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Α' τόμου τοῦ Λυσίου μέχρι

τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰουλίου, ὅτε θὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος εἰς Ἀθήνας καὶ θὰ ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν ἐκτύπωσιν καὶ ἐλπίζει, ὅτι μέχρι τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου θὰ περατωθῇ ἢ ἐκτύπωσις τοῦ τόμου τούτου. Ὁ Σύλλογος μετ' εὐχαριστήσεως ἤκουσε τῶν γραφομένων καὶ ἀπεφάσισε νὰ γραφῇ εἰς τὸν κ. Α. Ζάκαν ὅπως κατόπιν τοῦ Α' τόμου ἄρξῃται καὶ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Β' τόμου καὶ περατωθῇ εἰς τὸ προσεχές ἔτος.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ἐπιψηφίζεται παμψηφεί ὡς τακτικὸν μέλος ὁ ἄρχων καπουκεχαγιᾶς τῶν Πατριαρχείων κ. Ἄντ. Οικιάδης, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Χ. Πανταζίδου, Λ. Λιμαράκη καὶ Α. Σπαθάρη.

Ἀγγέλλονται τὸ πρῶτον ὡς μέλη τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Ἀνδρέας Παπαδιαμαντίπουλος, Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς Β. Ἑλληνικῆς Πρεσβείας κ. Ι. Δραγούμης, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Λιμαράκη, Δ. Βαρσάμη καὶ Α. Σπαθάρη.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινεῖ, ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ *Εὐανθίου κληροδοτήματος* Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν 4 νομομαθῶν μελῶν τοῦ προεδρείου καὶ τοῦ κ. Ι. Τσελλέντη, τέως γενικοῦ γραμματέως, ὑπέβαλεν εἰς τὸ Προεδρεῖον τὸ πόρισμα τῶν μελετῶν αὐτῆς, καὶ καθ' ὃ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν χρηματικὴν κατάθεσιν τῆς μακαρίτιδος *Εὐανθίας Θεοφιλίδου*, ὁ Σύλλογος ἐπὶ τῇ βάσει δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐξώρλησε, μένει δὲ ἡ διεκδίκησις τῆς εἰς χρεώγραφα καταθέσεως. Ἐπειδὴ δὲ πολλαχῶς τὸ ζήτημα περιπλάκη καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ δικηγόρου τοῦ Συλλόγου κ. Ἀραβατινοῦ ἐν Ἀθήναις θίγονται πολλὰ ζητήματα, καὶ ἐπειδὴ καὶ ἡ Τράπεζα δὲν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Συλλόγου, διὰ τοῦτο δὲν ὑπεβλήθη εἰς ἐτὶ ἡ ἔγγραφος τῆς Ἐπιτροπῆς ἔλθεσις, ἕως οὗ ἐπανακάμψῃ ἐξ Ἀθηνῶν ὁ ἐκείσε μεταβὰς κ. Ἄρ. Δημόπουλος, β' ἀντιπρόεδρος, ὅστις καὶ αὐτοπροσώπως θὰ ἐξετάσῃ αὐτοῖσι τὰ διάφορα ἐκκρεμῆ ζητήματα τοῦ *Εὐανθίου κληροδοτήματος*, καὶ κατόπιν ὑποβληθήσεται εἰς τὸν Σύλλογον ἡ σχετικὴ ἔκθεσις.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινεῖ, ὅτι συνωδᾷ τῇ ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου προσεκάλεσε τὰς Διαρκεῖς Ἐπιτροπὰς εἰς κοινὴν συνεδρίαν καὶ ἐγνωστοποίησε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου ὅπως συζητηθῶσι κατὰ τὴν τελευταίαν ἐβδομάδα τοῦ Αὐγούστου θέματα τῆς πρώτης καὶ μέσης παιδείσεως καθῶς καὶ περὶ ὑγιεινῆς τῶν σχολῶν. Μετὰ συζήτησιν ἐμβριθῆ

ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Συλλόγου, αἱ Ἐπιτροπαὶ κατὰ πλειονοψηφίαν ἀπεφάσισαν τὰ ἐξῆς: α') ὑποβάλλεται εἰς τὸν Σύλλογον ἡ γνώμη νὰ συζητηθῶσι τὰ θέματα ταῦτα ἐν εἰδικαῖς ἐκτάκτοις τοῦ Συλλόγου συνεδρίασι· β') ἐπειδὴ ὁ χρόνος μέχρι τῆς τελευταίας ἐβδομάδος τοῦ Αὐγούστου εἶναι μικρός, νὰ δοθῇ χρόνος περισσότερος καὶ γ') τὰ μὲν θέματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν κατωτέραν καὶ τὴν μέσσην παιδευσιν νὰ ὀρισθῶσιν ὑπὸ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκλεγούσης καὶ τοὺς ἐπὶ τούτῳ εἰσηγητάς, τὸ δὲ περὶ ὑγιεινῆς τῶν Σχολῶν νὰ παραπεμφθῇ τῇ Βιολογικῇ Ἐπιτροπῇ, ἥτις νὰ καθορίσῃ καὶ τὸν ἐπὶ τούτῳ εἰσηγητήν. Ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται πάσας τὰς ἄνω προτάσεις καὶ ὀρίζει ὡς χρόνον τῆς συγκαλήσεως τῶν τοιούτων συνεδριῶν τὴν τελευταίαν ἐβδομάδα τοῦ Δεκεμβρίου 1907 ἢ τὴν πρώτην ἐβδομάδα τοῦ Ἰανουαρίου 1908. Ἀποφασίζεται δὲ πρὸς τοὺς τοὺς νὰ ἀνακοινωθῶσι ταῦτα ἐγγράφως τῇ τε Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ καὶ τῇ Βιολογικῇ.

Συμφώνως τῇ ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου τῆς τελευταίας συνεδρίας διὰ τοὺς τόκους τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης τὸ προεδρεῖον προτείνει τὸ γε νῦν ἐπὶ τῇ προσῦφι τῆς ἐκτυπώσεως τριῶν τόμων ἴσως δὲ καὶ τεσσάρων νὰ μὴ κεφαλοποιῶνται μέχρι ποσοῦ 25000 δρ. ὅπερ γίνεται δεκτόν, ὅσον δ' ἀφορᾷ πῶς καὶ ποῦ δέον νὰ διαθεθῶσιν οἱ τόκοι τῶν τόκων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, λαθῶν τὸν λόγον ὁ κ. Α. Σπαθάρης ὑποστηρίζει, ὅτι οἱ τόκοι δύνανται νὰ διατίθενται πρὸς πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου, τὰ δὲ διὰ τοιούτων χρημάτων ἀγοραζόμενα βιβλία νὰ τοποθετῶνται ἐντὸς ἐμαυρίου φέροντος τὴν ἐπιγραφὴν «Ζωγράφοις Βιβλιοθήκη». Ὁ κ. Κ. Κοκκολάτος λέγει νὰ διαθεθῶσι τὰ ἐπιτόκια εἰς τὴν ἔκδοσιν ζώντων μνημείων τῆς ἑλληνίδος φωνῆς, διότι ὁ ἀοιδίμος Χρ. Ζωγράφος εἶχε προκηρύξει τοιοῦτον διαγωνισμόν. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι τὸ ζήτημα δεῖται συζητήσεως ἐμβριθοῦς καὶ δὲν δύναται τις νὰ ὑποστηρίξῃ, ὅτι ὁ διαθέτης οὐδόλως ἐπρονόησε περὶ ἐπιτοκίων, διότι σαφῶς ὀρίζεται ἐν τῷ δωρητηρίῳ ἐγγράφῳ ὅτι, ἐὰν μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐξαμηνίας δὲν ἐκδοθῇ τόμος τις, δέον ἀμέσως νὰ κεφαλοποιῶνται οἱ τόκοι. Ἐὰν δ' ὁ Σύλλογος μέχρι τοῦδε ἀπὸ τινων ἐτῶν ἠναγκάσθῃ νὰ μὴ κεφαλοποιήσῃ ὅλον τὸ ποσὸν τῶν τόκων, τοῦτο ἔπραξε, διότι ὑπῆρχεν ὁ φόβος τῆς συγχρόνου ἐκδόσεως καὶ

τοῦ Λυσίου καὶ τῆς Ἡλέκτρας καὶ τοῦ Πλάτωνος ἐντὸς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὅποτε καὶ 30000 δραχμαὶ μόλις θὰ ἐξήρουν. Παρελθούσης τῆς ὥρας ἡ συζήτησις ἀναβάλλεται καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΕΠ'

(Γενικὴ τακτικὴ).

Τῇ 18 Ἰουνίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΠΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπιψήφισιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία ἔχουσα ὡς ἐξῆς: α') Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Σακελλαρίου ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 11 Ἰουνίου, ἀποστέλλοντος εἰς διπλοῦν συμβόλαια τῶν ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ αὐτοῦ ἀντὶ 120 δρ. κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον ἐκτυπωθησομένων τόμων τοῦ Λυσίου καὶ τῆς Ἡλέκτρας τοῦ Σοφοκλέους· β') τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ 14 Ἰουνίου, ἀγγελούσης τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Ὁδ. Ἀρδρεάδου, ὡς γραμματέως αὐτῆς, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ τέως τοιούτου κ. Χρ. Παρταζίδου παραιτηθέντος· γ') τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου ἀπὸ 8 Ἰουνίου, ὀριζούσης τοὺς ὄρους τοῦ διαγωνίσματος ὑπὸ τὸν τίτλον «**Ὑγιεινὰ παραγγέλματα πρὸς τοὺς μαθητὰς**» καὶ ὑποβαλλούσης τὴν σχετικὴν εἰσηγήσιν ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συλλόγου. Πρῶτος λαθῶν τὸν λόγον ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης, συνέστησε νὰ παραπεμφθῇ ἡ ἔκθεσις τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ τῇ διεπούσῃ τὰ τῶν διδασκτικῶν, ἀφοῦ πρόκειται περὶ διδασκτικοῦ βιβλίου. Ὁ κ. πρόεδρος ἀπαντᾷ, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν εἶναι βέβαιον ἂν θὰ διδαχθῇ· ἂν αἱ σχολαὶ ἤθελον τὸ ἐγκρίνει, δύναται νὰ εἰσαχθῇ πρὸς διδασκαλίαν. Εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν εἶναι σκόπιμος ἡ ἔκδοσις τοῦ βιβλίου τούτου, ἂν δὲν εἶναι βέβαιον, ὅτι θὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰς σχολὰς πρὸς διδασκαλίαν. Ὁ κ. Π. Ἰατρόπουλος εἶπέ τινα συμφωνήσας πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου λεχθέντα καὶ προσθέσας ὅτι ἀρμοδία ἐστὶν ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ὅπως συστήσῃ τὴν ἔκδοσιν τοιοῦτου βιβλίου, τοῦ ὁποίου ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὰς σχολὰς ν' ἀφεθῇ εἰς τὴν ἔγκρισιν τῶν παιδαγωγῶν. Ὁ κ. Α. Σπαθάρης εἶπεν ὡσαύτως, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τοῦ ἂν πρέπει νὰ παραπεμφθῇ

τὸ πρᾶγμα τῆ Φιλολογικῆ ἢ τῆ Βιολογικῆ Ἐπιτροπῆ, καθ' ὅσον δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπα-
νέλθωμεν εἰς συζήτησιν ἀποφάσεως λη-
φθείσης ὑπὸ τοῦ Συλλόγου καὶ νὰ σκε-
φθῶμεν περὶ δεδικασμένων ἤδη πραγμά-
των. Δυνάμεθα μόνον νὰ συζητήσωμεν καὶ
τροποποιήσωμεν τοὺς ὅρους τῆς ἐκθέσεως σχε-
τικῶς πρὸς τὸ διαγώνισμα συμφώνως τῷ ἄρ-
θρῳ 97, ἀφοῦ ἡ Βιολογικῆ Ἐπιτροπὴ ἔκαμε
τὸ πρόγραμμά της ἄλλως τε δὲ καὶ κατὰ τὸ
ἄρθρον 98 τοῦ Κανονισμοῦ ἀποκλείεται καθ'
ὀλοκληρίαν πᾶσα ἰδέα τοῦ νὰ παραπεμφθῆ τὸ
ζήτημα τῆ Φιλολογικῆ Ἐπιτροπῆ. Μεθ' ὃ
ἀναγνωσθέντος τοῦ σχετικοῦ ὅρου περὶ βρα-
βεύσεως τοῦ ἀγωνισθησομένου, ὁ κ. Ξ. Σιδε-
ρίδης παρατηρεῖ, ὅτι ἡ φράσις περὶ βραβεύ-
σεως ὑποκρύπτει καὶ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ ἔργου
καὶ ὅτι ἄρα βραβεῖον δὲν ὑπάρχει. Ὁ κ. Κ.
Κοκκοῤῥατος λέγει ὅτι, ὡς διατυποῦται ἐν τῇ
ἐκθέσει τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀφ' οὗ τὸ
βραβεῖον, ὅπερ προσφέρεται ὑπὸ τοῦ Συλλό-
γου εἰς τὸν κριθησόμενον ὑπὸ τῆς Ἑλληνο-
δίκου Ἐπιτροπῆς ἄξιον βραβεύσεως, ὑπο-
χρεοῦται νὰ διαθέσῃ οὗτος πρὸς ἐκτύπωσιν
τοῦ ἔργου, ἔπεται ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει
τὸ βραβεῖον συνιστᾶται ψιλῶ ὀνόματι, καὶ ὡς
ἐκ τούτου προτείνει νὰ δοθῆ ἀκέραιον τὸ ποσὸν
200 φράγκων ἐκ τῶν 300, ἅτινα ὠρίσεν ἡ
Βιολογικῆ Ἐπιτροπὴ εἰς τὸν βραβευθησόμενον,
τὸ δ' ἔργον νὰ ἐκτυπωθῆ εἰς τὸ περιοδικὸν
τοῦ Συλλόγου καὶ εἶτα νὰ ἀνατυπωθῆ. Ὁ κ.
πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι τὸ τοιοῦτον ὠρίσθη οὕτω
πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ἐκτυπώσεως, ὃ δὲ κ. Α.
Σπαθάρης λέγων ὅτι τοῦτο ἀντίκειται εἰς τὸ
ἄρθρον τὸ σχετικὸν τοῦ Κανονισμοῦ, προ-
τείνει νὰ δοθῆ τὸ ἐκ 300 φράγκων βραβεῖον
τῷ βραβευθησομένῳ, ὅποτε ὁ Σύλλογος δύ-
ναται οἰκειοποιούμενος τὸ ἔργον, νὰ τὸ ἐκ-
τυπώσῃ ὡς κτῆμά του. Εἰς τοῦτο συμφωνεῖ
καὶ ὁ κ. Κοκκοῤῥατος, ὃν πολεμεῖ ὁ κ. Ἰα-
τρόπουλος δι' ἐναντίας γνώμης, ἰσχυρίζόμενος
ὅτι τὸ ἔργον δεόν νὰ ἐκτυπωθῆ πρὸς ὄφελος
καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ βραβευθησομένου
τοῦ καὶ κυρίου τοῦ ἔργου. Ὁ κ. Σπαθάρης
εἶτα προτείνει ὅπως δοθῆ τῷ βραβευθησο-
μένῳ τὸ ποσὸν φράγκων 300, νὰ γίνῃ πρώτη
ἐκτύπωσις ὑπὸ τοῦ Συλλόγου καὶ νὰ πορισθῆ
οὗτος τὸ κέρδος, πᾶν δὲ τὸ ἐκ τῆς β' ἐκτυ-
πώσεως πορισθησόμενον κέρδος νὰ δοθῆ τῷ
βραβευθησομένῳ. Ὁ κ. πρόεδρος εἰς ταῦτα
πάντα λέγει, ὅτι ἐπειδὴ ἔγιναν διαγωνίσματα
τοιαῦτα, ἀναβάλλεται ἡ συζήτησις, ὅπως τὸ

σχετικὸν ζήτημα μελετηθῆ ὑπὸ τοῦ προεδρείου.
Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινεῖ, ὅτι συμφώνως τῇ
ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου ἐγράφη ἐπιστολὴ
πρὸς τὸν κ. Σ. Καραγιαννίδην, συνήντησε
δὲ καὶ τοῦτον ὁ ἴδιος ἀνεπισήμως καὶ τὸν
παρεκάλεσε νὰ μὲνη προσωρινῶς ὑπεύθυνος εἰς
τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ, ἀλλ' οὗτος ἐδή-
λωσεν, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἔννοεῖ νὰ εἶναι
ὑπεύθυνος.

Κατόπιν τῆς ἐπιμόνου παραιτήσεώς του
προτείνει νὰ προβῆ ὁ Σύλλογος εἰς ἀντικατά-
στασιν αὐτοῦ. Ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται, ἡ
δὲ ἐκλογή ἄλλου ὑπευθύνου ἀναβάλλεται καὶ
λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΕΘ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῆ 25 Ἰουνίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΠΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρα-
κτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ἀναγι-
νώσκεται εἶτα ἡ ἀλληλογραφία περιέχουσα
ἐκτὸς προσκλήσεων διαφόρων Σχολῶν διὰ τὰς
ἐξετάσεις αὐτῶν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Α. Μα-
λατάκη παραιτουμένου τὴν γραμματεῖαν τῆς
Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ἐπιστολὴν τοῦ κ.
Μωραΐτου ἀνακοινομένου ἐκτὸς ἄλλων, ὅτι
προτίθεται νὰ ἐκτυπώσῃ τὸν Β' τόμον τοῦ
Πλάτωνος εἰς 5 τεύχη πρὸς ἀποφυγὴν τῆς
ἐκτυπώσεως τόμου δυσχρήστου.

Ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν εἰς 5 τεύχη
διαίρεσιν ἀλλὰ ἀνωθεν μὲν τῶν σελίδων ἐκά-
στου τεύχους νὰ τίθεται ὁ ἀριθμὸς τῶν σελί-
δων τοῦ τεύχους, κάτωθι δὲ αἱ σελίδες τοῦ
τόμου, ἡ δὲ τιμὴ τῶν τευχῶν νὰ ὀρισθῆ ἀνα-
λόγως τῶν τυπογραφικῶν φύλλων ὑπολογιζο-
μένου ἐκάστου πρὸς 0,20 τοῦ φράγκου κατὰ
τὸ 15ον ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ τῆς Ζωγραφείου
Βιβλιοθήκης. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν αὐτῷ
ἀποστολὴν τῶν χρημάτων, ὁ Σύλλογος συμ-
φώνως τῷ κανονισμῷ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιο-
θήκης ἀπορρίπτει τὴν αἴτησιν τοῦ κ. Μωραΐ-
του, διότι τῷ Συλλόγῳ ἐναπόκειται ἡ σύναψις
συμβολαίου μετὰ τοῦ τυπογράφου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι ἠγοράσθησαν
οἱ 13 τόμοι οἱ ἐλλείποντες τοῦ Ἐγκυκλοπαι-
δεικοῦ Λεξικοῦ (La Grande Encyclopedie)
ἀντὶ 1/2 λίρας ἕκαστος, ἐλλείπει δὲ οὕτω μό-
νον ὁ τελευταῖος τόμος.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζονται

ὡς μέλη τακτικὰ οἱ κ. κ. Α. Παπαδιαμαντόπουλος, γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος, καὶ Ἰ. Δραγούμης, γραμματεὺς τῆς Βασ. Ἑλλ. Πρεσβείας, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Λ. Λιμαράκη, Δ. Βαρσάμη καὶ Α. Σπαθάρη. Ἀνακοινοῦνται, ὅτι γραμματεὺς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος ἐξελέγη ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης.

Ἐπαναλαμβάνεται ἡ διακοπεῖσα εἰς τὴν τελευταίαν συνεδρίαν συζήτησις ἐπὶ τοῦ προγράμματος τοῦ διαγωνισμοῦ περὶ ὑγιεινῆς διατάξεως ἀστικῆς σχολᾶς· μετὰ γενικὴν δὲ ἀνάγνωσιν ἀρχεται ἡ κατ' ἄρθρα συζήτησις. Ὁ κ. Α. Σπαθάρης ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀπονομὴν τοῦ βραβείου τῶν 300 φρ. προτείνει ὅπως δοθῆ τοῦτο εἰς τὸν βραβευθησόμενον ἄνευ ὑποχρεώσεώς τινος εἰς τὴν ἐκτύπωσιν. Ἡ πρότασις αὕτη γίνεται δεκτὴ, τὰ δὲ λοιπὰ ἄρθρα γίνονται δεκτὰ ὡς ἔχουσι. Προκειμένου δὲ περὶ ἀντικαταστάτου τοῦ ὑπευθύνου τοῦ περιοδικοῦ ὑποδεικνύεται καὶ γίνεται παμψηφεί δεκτὸς ὡς τοιοῦτος ὁ ἄρχων Καπουκεχαγιάς τῶν Πατριαρχείων κ. Α. Οικιάδης.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Π. Σακελλαρίου ὁ Σύλλογος ἀνατίθησιν εἰς τὸ προεδρεῖον ὅπως μετὰ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν κοινῇ συνεδρίᾳ συντάξωσι τοὺς ὅρους τοῦ συμβολαίου καὶ ὑπογράψωσι τοῦτο χωρὶς νὰ το φέρωσιν εἰς τὸν Σύλλογον πλέον, ἵνα ἄρξηται ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Ἀυτοῦ καὶ εἶτα ἡ τῆς Ἡλέκτρας. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα ἐὰν οἱ τόκοι τῶν τόκων τοῦ κεφαλαίου τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης πρέπει νὰ περιέλθωσιν εἰς αὐτὴν ἢ εἰς τὸν Σύλλογον ἐγείρεται πάλιν μακρὰ συζήτησις καὶ ἀποφασίζεται νὰ ζητηθῆ ἡ γνώμη τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι ἐξελέγησαν πρόεδρος μὲν τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. Ὀδ. Ἀνδρεάδης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Ἰ. Λαζίδης.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰ περὶ Εὐάνθιου κληροδοτήματος ἀποφασίζεται νὰ μελετηθῆ ἡ δικογραφία ὑπὸ τῶν νομικῶν μελῶν τοῦ προεδρεῖου καὶ νὰ ὑποβληθῆ ἔκθεσις.

Ὁ ἔφορος τῆς βιβλιοθήκης κ. Χ. Χαλαμπείδης προτείνει ὅπως ἀποσταλῶσιν εἰς τὸν ἐν Βερολίῳ κ. Π. Βιζουκίδην 20 τόμοι τοῦ περιοδικοῦ, ἵνα διανεμῆ αὐτοὺς εἰς διαφόρους λογίους ἐπ' ἀνταλλαγῇ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν. Ἡ πρότασις γίνεται δεκτὴ.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι ἐν τῇ διαθήκῃ τῆς μακαρίτιδος *Kypr. Φωτιάδου* ἀναφέρεται,

ὅτι ἡ βιβλιοθήκη τοῦ μακαρίτου συζύγου αὐτῆς δωρεῖται τῷ Συλλόγῳ, δὲν εἶναι δὲ δυνατὸν πρὸς τὸ παρὸν νὰ παραληφθῆ ἕνεκα τῆς ὑπαρχούσης δικαστικῆς ἐνστάσεως κατὰ τοῦ κύρους τῆς διαθήκης. Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος προτείνει διακοπὴν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῷ θέρει, γενομένην δεκτὴν, καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΟ'

(Ἐντακτος γενική).

Τῆ 3 Σεπτεμβρίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπιψήφισιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας, ἐκτὸς προσκλήσεων καὶ διαφόρων αἰτήσεων, ἀναγινώσκονται :

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Π. Βιζουκίδου, δηλοῦντος ὅτι ἔλαβε τὰ ἀποσταλέντα αὐτῷ περιοδικὰ τοῦ Συλλόγου καὶ ὑπισχνουμένου, ὅτι ἐν καιρῷ θέλει φροντίσει νὰ δίδῃ εἰς διαφόρους δικεκριμένους καθηγητὰς καὶ ἄλλους ἐπ' ἀνταλλαγῇ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν.

Ἐπιστολὴ τοῦ Πανος ἀρχιμανδρίτου κ. Γερμανοῦ Βασιλάκη, δηλοῦντος ὅτι εὐχαρίστως ἀναλαμβάνει ἐν Παρισίοις νὰ ἐνεργήσῃ μετὰ τοῦ κ. Γ. Τριανταφυλλίδου πρὸς πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ξ. Σιδερίδου ἀπὸ 3 Ἰουλίου, δι' ἧς ἀγγέλλει, ὅτι ὁ παρεπιδημῶν ἐνταῦθα κ. Π. Κεραμεύς, ὁ τὸ α' μέρος τοῦ καταλόγου τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης συντάξας, ἀναλαμβάνει τὴν σύνταξιν καὶ τοῦ β' μέρους, ἅμα τελειώσῃ τὴν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἀγιοταφειτικοῦ Μετοχίου ἐργασίαν τοῦ. Ἄλλ' ὁ κ. πρόεδρος προσθέτει, ὅτι ἕνεκα κατεσπευσμένης ἀναχωρήσεώς του ὁ κ. Κεραμεύς δὲν προσῆλθε διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην.

Ἐπιστολὴ τῆς ἀναθεωρητικῆς τοῦ Κανονισμοῦ Ἐπιτροπῆς, ὑποβαλλούσης τὸ σχέδιον τοῦ ἀναθεωρηθέντος κανονισμοῦ. Προκειμένου δὲ πότε δέον νὰ ἀρχίσῃ ἡ συζήτησις ἐπ' αὐτοῦ, ἀποφασίζεται ὅπως αἱ εἰδικαὶ ἐπὶ τούτῳ συνεδρίαὶ συγκληθῶσι μετὰ τὴν 25 Ἰουλίου, ἀγγελλομένου τοῦ πράγματος καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων.

Ἐπιστολὴ τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀγγελλούσης τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Θ. Φλωρᾶ ἱατροῦ ὡς εἰσηγητοῦ διὰ τὸ ζήτημα τῆς σχολικῆς ὑγιεινῆς τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Διπλοκιοनीῳ ἱατροῦ κ. Ἀναστ. Δημητριάδου δωροῦντος τῷ Συλλόγῳ 10 ὁμολογίας Σιδηροδρόμων Ρωμυλίας ὑπ' ἀριθμούς: 928.817. — 1.204.132. — 1.424.689. — 1.448.754. — 1.509.141. 1.558.832. — 1.674.119. — 1.723.007. 1.845.122. — 1.920.152, καὶ ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὄρους:

1) Αἱ λαχειοφόροι αὐταὶ ὁμολογίαι νὰ ὦσι κτῆμα τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου ἐπὶ τῷ ὄρφ νὰ μὴ ἐκποιηθῶσιν, ἀλλὰ ν' ἀποτελῶσι μέρος τοῦ ἀποθεματικοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου· 2) οἱ κληρούμενοι εἰς τὸ ἔρτιον ἀριθμοὶ νὰ ἀντικαθίστανται δι' ἄλλων ὁμολογιῶν τοῦ αὐτοῦ λαχειοφόρου λαχείου· 3) ἐὰν οἱ κληρούμενοι ἀριθμοὶ κερδήσωσι ποσὰ κάτω τῶν 60,000 καὶ 30,000 καὶ 20,000 φρ., διὰ τῶν ποσῶν τούτων ν' ἀγοράζηται ἀνάλογος ἀριθμὸς ὁμοίων ὁμολογιῶν· 4) ἐὰν δὲ κερδήσωσι τὰ ποσὰ τῶν 60,000 ἢ 30,000 ἢ 20,000 φρ., τότε τὰ ποσὰ ταῦτα νὰ τοκίζωνται εἰς ἀσφαλῆ Τράπεζαν καὶ διὰ τῶν τόκων νὰ βοηθῶνται ἄπορα ὁμογενῆ σχολεῖα ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ· 5) ἐὰν δὲ Θεοῦ εὐδοκοῦντος κερδήσωσι τὸν μέγαν λαχὸν τῶν 600,000 ἢ καὶ 300,000 φράγκων, τότε διὰ τῶν τόκων τῶν τοιούτων ποσῶν νὰ ἰδρυθῆ καὶ ἐξασφαλισθῆ ἐπαγγελματικὴ σχολὴ ἐν Κων/πόλει ἢ ὅπου ἀλλαγῆ ἤθελεν ἐγκρίνει ὁ Ἑλλ. Φιλολογικὸς Σύλλογος.

Ὁ Σύλλογος ἐκφράζει παμπῆφει εὐχαριστίας καὶ ἀποφασίζει ὅπως τό γε νῦν ἀνακηρύξῃ αὐτὸν διαρκὲς αὐτοῦ μέλος ἄνευ χρηματικῆς ἐτήσιας ὑποχρέωσης, συμφώνως τῷ κανονισμῷ.

Ἐπιστολὴ τῆς χήρας κ. Εἰρ. Ἰ. Περματιζόγλου, ἀποστελλούσης 10 λίρας Τουρκίας ὡς συνδρομὴν, ἣν εἶχεν ὑποσχεθῆ ὁ μακαρίτης σύζυγός της, ὅτε ἦν ἐν Κων/πόλει, καὶ γράφουσα ὅτι οὐδὲν σημείωμα εὐρέθη ὀρίζον ὡς διαρκὲς τὸ ἐπιχορήγημα τοῦτο, ἐφ' ᾧ καὶ δηλοῖ ὅτι δὲν θὰ ἐξακολουθήσῃ στέλλουσα.

Ἐπιστολὴ τῶν κυριῶν Ἐριφύλης Εὐστρατιάδου καὶ Εὐτέρπης καὶ Ἰλιάδος Δ. Μαλιάκα, ἐκ τῶν κληρονόμων τοῦ ἀειμνήστου δικηγόρου Ἡλία Μαλιάκα, δωρουσῶν τῷ Συλλόγῳ τὰ ὑπ' αὐτῶν κληρονομηθέντα βιβλία τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μακαρίτου.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζονται ὡς μέλη τοῦ Συλλόγου ἡ Α. Π. ὁ ἅγιος Κολωνίας κ. Πολύκαρος καὶ ὁ κ. Ἀριστ. Σιγιδσόγλους, ἱατρός.

Ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ Εὐανθιεῖου κληροδοτήματος ἀναβάλλεται εἰς ἄλλην συνεδρίαν, ἀπόντος τοῦ κ. Ἀρ. Δημοπούλου εἰσηγητοῦ, καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

Εἰς τὰς ἐπτάκτους γενικὰς συνεδρίας ΑΦΟΑ' 26 Σεπτεμβρίου, ΑΦΟΒ' 1 Ὀκτωβρίου, ΑΦΟΓ' 8, ΑΦΟΔ' 12, ΑΦΟΕ' 15, ΑΦΟΣΤ' 18, ΑΦΟΖ' 22, ΑΦΟΗ' 29, συνεζητήθη καὶ ἐπεψηφίσθη καὶ κατ' ἄρθρα καὶ ἐν συνόλω ὁ νέος τοῦ Συλλόγου Κανονισμός, ὁ ἐν ἀρχῇ τοῦ τόμου τούτου δημοσιευθεῖς.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΟΘ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 5 Νοεμβρίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ κ. Κ. Σεβαστοπούλου, μέλους τοῦ Συλλόγου, ἐπισυμβάντα ἐν Ἀθήναις, καὶ ὅτι κατὰ πληροφορίας ἃς ἔχει, ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ κληροδοτεῖ οὗτος ἀρκετὰ στρογγύλον ποσὸν εἰς τὸν Σύλλογον, λύει δὲ τὴν συνεδρίαν ἐπὶ 5 λεπτά πρὸς ἐνδειξιν πένθους.

Ἀρξάμενης καὶ πάλιν τῆς συνεδρίας, ἐκτὸς τῶν προσκλησέων, αἰτήσεων διαφόρων κ.τ.λ. ἀναγιγνώσκονται:

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ἀθήναις «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων», δηλοῦντος ὅτι αἱ ἀποσταλεῖσαι 3 ὄθωμ. λίραι διὰ τὸ Κουμμάσειον κληροδοτήμα εἶναι διὰ τὰ ἔτη 1906—1907—1908.

Ἐπιστολὴ τοῦ πρυτάνεως τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἀποστέλλοντος φρ. 461.90, ἧτοι τὴν ἐκ 500 δραχμῶν χορηγίαν τοῦ Πανεπιστημίου διὰ τὸ ἔτος 1907—908. Ὁ πρόεδρος λέγει, ὅτι κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ τέως πρυτάνεως κ. Ν. Πολίου εἶχε λησμονηθῆ νὰ ἐγγραφῆ εἰς τὸν προϋπολογισμὸν ἡ χορηγία τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ ὑπέσχετο νὰ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα. Τὸ προεδρεῖον ἐνήργησεν ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν κατάρθρωσεν ὁ κ. Πολίτης νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του ὅπως ἐν τῷ νέῳ προϋπολογισμῷ ἐγγραφῆ διπλοῦν ποσόν. Ἀλλὰ κατὰ τὰς γενομένας ἐρεῦνας πάντοτε δὲν ἦτο τακτικὴ ἡ χορηγία αὕτη. Ὁ Σύλλογος ἐγκρίνει τὰς ἐνεργείας τοῦ προεδρείου καὶ ἀποφασίζεται νὰ ἐξακολουθήσῃ

αὐται, ὥστε εἰς τὸ μέλλον τοῦλάχιστον νὰ εἶναι τακτικὴ ἢ χορηγία αὐτῆ.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Κ. Καραπάνου δίδοντος σχετικὰς πληροφορίας περὶ τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος, καθ' ἃς δέον ἦ νὰ συμβιβασθῇ ὁ Σύλλογος μετὰ τῶν κληρονόμων ἢ νὰ ἐγείρη ἀγωγὴν κατὰ τῆς Τραπεζίης, καὶ ἐπιστολὴ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζίης, ἀνακοινομένης τὴν γνώμην τοῦ νομικοῦ αὐτῆς συμβούλου ἐν σχέσει πρὸς τὸ Εὐανθίον κληροδοτήμα, σύμφωνα πρὸς τὰ γραφόμενα ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Καραπάνου. Ἀποφασίζεται αἰ ἐν λόγῳ ἐπιστολαὶ νὰ συζητηθῶσιν ἐν τῇ σειρά τῆς ἡμερησίας διατάξεως περὶ Εὐανθίου κληροδοτήματος.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ν. Wecklein ἀγγέλλοντος, ὅτι θὰ δυνηθῇ ν' ἀρχίσῃ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Γ' τόμου τοῦ Αἰσχύλου περὶ τὰ τέλη τοῦ 1908.

Ἀναγινώσκονται αἱ προσφοραὶ τῶν βιβλίων ὧς ἐν τῷ εἰδικῷ βιβλίῳ ἀναγράφεται.

Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφοροῦνται ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Ι. Α. Χρυσοφίδης, Κ. Πίντζος καὶ Γ. Νικολαΐδης, δικηγόρος.

ὑποβάλλεται ὁ κατάλογος τῶν δημοσίων διαλέξεων καὶ ἐγκρίνεται.

Ὁ πρόεδρος λέγει κατόπιν περὶ τῶν διαγραφέντων πρὸ πολλοῦ καὶ διαγραφισομένων τακτικῶν μελῶν ἕνεκα τῆς καθυστερήσεως τῶν συνδρομῶν αὐτῶν, ὅτι καλὸν μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ νέου Κανονισμοῦ νὰ δοθῇ οὕτως εἰπεῖν μία χάρις, ὥστε ὅσα πληρώσουν τὴν συνδρομὴν τοῦ τρέχοντος ἔτους νὰ ἐγγραφῶσιν ἐκ νέου ἀγγελλόμενα ἀπλῶς εἰς τὸν Σύλλογον. Ὁ Σύλλογος παμψηφεί ἀποδέχεται τὴν πρότασιν ταύτην καὶ ἐπιστᾶ τὴν προσοχὴν τοῦ προεδρείου ὅπως μὴ γίνῃ κατάχρησις καὶ ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ πληρώσουν καὶ τὴν συνδρομὴν τοῦ παρελθόντος ἔτους.

Ὁ κ. πρόεδρος ἐπίσης λέγει, ὅτι συμφώνως πρὸς τὸν νέον Κανονισμόν γίνονται ἐνέργειαι πρὸς σύστασιν ἐκπαιδευτικοῦ τμήματος καὶ πρὸς σύνταξιν προγράμματος λαϊκῶν μαθημάτων καθὼς καὶ τῶν διατάξεων διὰ τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ Συλλόγου.

Μεθ' ὃ παρελθούσης τῆς ὥρας, διαλύεται ἡ συνεδρία, τῶν ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει λοιπῶν ζητημάτων ἀναβληθέντων εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΠ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 12 Νοεμβρίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι ἐξ ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν ἔλαβε παρὰ τῆς σεβαστῆς δεσποίνης κυρίας Ἀμαλίας Βαλσάμου, δηλοῦται ὅτι ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ μακαρίτου Σεβαστοπούλου ἐκτός πολλῶν δωρεῶν καὶ κληροδοτημάτων ὑπάρχει καὶ κονδύλιον ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἐξ 25 χιλ. φρ. Τὸ προεδρεῖον προτείνει, ὅπως ἐν εἰδικῇ ἐπιμνημοσύνῳ συνεδρία ἀναγνωσθῇ ἡ βιογραφία τοῦ ἀνδρός, οὐχὶ τόσον διὰ τὸ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου κληροδοτήμα, ὅσον διότι μέλος τοῦ Συλλόγου ἐποιήσατο τοσαύτας δωρεὰς εἰς τὸ ἔθνος ὑπὲρ πολλαπλῶν σκοπῶν.

Ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν πρότασιν καὶ ἐκλέγει ρήτορα τὸν κ. Κ. Σπαροῦδην καὶ ὀρίζεται ὡς ἡμέρα τῆς συνεδρίας ἡ 2 Δεκεμβρίου Κυριακῆ. Ἀποφασίζεται προσέτι νὰ γραφῇ τῇ κυρίᾳ Ἀμαλίᾳ Βαλσάμου ἡ λύπη τοῦ Συλλόγου, πρὸς δὲ νὰ παραστῇ τὸ προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις μνημόσυνον.

Ἀναγινώσκειται εἴτα ἡ ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς (12 Νοεμβρίου), δι' ἧς δηλοῦται ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ παρασκευάσῃ γλωσσικὴν ὕλην διὰ τὸν 31ον τόμον τοῦ περιοδικοῦ καὶ ὅτι ἐξελέξατο ὡς εἰσηγητὰς τῶν θεμάτων διὰ τὰς ἐκπαιδευτικὰς συνεδρίας τοὺς κ. κ. Π. Παπακωνσταντίνου καὶ Ν. Καπεταράκη. Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζονται ὡς μέλη τακτικὰ τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. Γ. Ζηλανάρης, Β. Κιολεμένογλου, ἱατροί, Α. Πανταζῆς, δικηγόρος, Δ. Δαμασκηνός, διδάσκαλος καὶ Α. Γαζῆς, γεωπόνος, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν κ. κ. Π. Ἱατροπούλου, Α. Σπαθάρη καὶ Δ. Οἰκονομίδου. Ἀγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ ψηφίζονται ὡς ἐπίτιμα μέλη ὑπὸ τοῦ προεδρείου προτεινόμενοι οἱ κ. κ. 1) G. Clemenceau, ἱατρὸς ἑλληνομαθῆς, πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας. 2) A. Briand, ὑπουργὸς τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ. 3) G. Deschamps, ἀρχαιολόγος ἑλληνομαθῆς, πρῶν ἑταῖρος τῆς Γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν. 4) Homolle, ἀρχαιολόγος ἑλληνομαθῆς, διευθυντῆς τῶν

ἔθνικῶν μουσείων τοῦ Λούβρου τῆς Γαλλίας, πρῶν διευθυντῆς τῆς Γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν. 5) *S. Reinach*, μέλος τοῦ Πανακαδημείου τῆς Γαλλίας. 6) *L. Bouchet*, ἑλληνομαθῆς, πρῶν ἑταῖρος τῆς Γαλλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν, καθηγητῆς τῆς νομικῆς σχολῆς ἐν Nancy τῆς Γαλλίας. 7) *R. Dareste*, ἑλληνομαθῆς, ἐπιτιμον μέλος τοῦ Ἀκυρωτικῆς τῆς Γαλλίας καὶ μέλος τοῦ Πανακαδημείου. 8) *E. Caillemet*, ἑλληνομαθῆς, καθηγητῆς τῆς Νομικῆς σχολῆς τῆς Lyon. 9) *I. Kohler*, καθηγητῆς τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου. 10) *Karl Binding*, καθηγητῆς τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας. 11) *U. Wilamowitz-Moellendorff*, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου. 12) *H. Senator*, καθηγητῆς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου. 13) *E. v. Leyden*, καθηγητῆς τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου. Ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ ὁ Πανος. ἀρχιμανδρίτης *Γερμανὸς Βασιλάκης*, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ προλύτης τῆς θεολογίας, προϊστάμενος τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐν Παρισίοις, καὶ ὁ κ. *N. Πολίτης*, διδάκτωρ τῆς νομικῆς καὶ καθηγητῆς τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ Poitiers ἐν Γαλλίᾳ.

Ἀναγινώσκειται εἶτα ἡ ἔκθεσις τῶν νομικῶν μελῶν τοῦ προεδρείου, ὡς ἀνέθηκεν αὐτοῖς ὁ Σύλλογος, προκειμένου περὶ τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος, ἔχουσα ὡς ἐξῆς :

Ἡ ὑπὸ τοῦ προεδρείου ὀρισθεῖσα πρὸς μελέτην τῶν τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν νομικῶν αὐτοῦ μελῶν, ἦτοι τῶν κ. κ. *A. Δημοπούλου*, *I. Λαζίδου*, *Χρ. Χαραλαμπείδου* καὶ *A. Σπαθάρη*, συνῆλθεν εἰς πολλὰς συνεδρίας, καθ' ἃς μελετήσασα τὰ ἐν τῷ φακέλῳ τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος σφζόμενα σχετικὰ ἔγγραφα καὶ δικόγραφα, ὡς καὶ διαφόρους ἐκθέσεις καὶ ὑπομνήματα περὶ τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος ἐν προγενεστέραις ἐποχαῖς ὑπὸ μελῶν τοῦ Συλλόγου γεγόμενα, ὑποβάλλει τῷ προεδρείῳ καὶ δι' αὐτοῦ τῷ Συλλόγῳ τὸ πόρισμα τῆς τῆς αὐτοῦ μελέτης :

Τὸ κεφάλαιον ἐκ δραχμῶν 10,400, ἦτοι νέων 9,260 μετὰ τῶν τόκων ἀπὸ 16 αὐγούστου 1890 τῆς ὑπ' ἀριθ. 3,880 ὁμολογίας τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἐπ' ὀνόματι Εὐανθίας Μουράτ Θεοφιλίδου κατεβλήθη τῷ

Μουράτ Θεοφιλίδῃ δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθ. 2,844 ἀποφάσεως τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν τῆ 3ῃ Μαρτίου 1894. Ὁ δὲ Σύλλογος διὰ τῆς ἀπὸ 6 ἀπριλίου 1894 ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἐξώφλησεν ὀλοσχερῶς καὶ ἄνευ ὄρων τὴν Τράπεζαν διὰ τὸ ὡς ἄνω καταβληθὲν τῷ Μουράτ Θεοφιλίδῃ κεφάλαιον τῆς εἰρημένης ὁμολογίας, περιορισθεὶς εἰς τὸ νὰ λάβῃ αὐτοῦ μόνον τοὺς τόκους τῆς εἰρημένης ὁμολογίας ἀπὸ τοῦ 1874 μέχρι τοῦ 1890 (λήξεως αὐτῆς) ἐκ δραχμῶν 8,914, οὓς καὶ ἔλαβε τῇ 22 Ἀπριλίου 1894. Καὶ ναὶ μὲν ὁ Σύλλογος διὰ τριτανικοῦ αὐτοῦ ἀπὸ 1ης Φεβρουαρίου 1896 κατάρθρωσεν ὀριστικῶς καὶ τελεσιδικῶς νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2,340 τοῦ 1893 ἀπόφασιν τοῦ πρωτοδικείου Ἀθηνῶν, δι' ἧς ἐπεδικάζετο τὸ ἐκ 10,400 (ἢ νέων 9,260) δραχμῶν κεφάλαιον τῆς καταθέσεως εἰς τὸν Μουράτ Θεοφιλίδῃ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ὑπ' ἀριθ. 593 τοῦ 1901 ἀπόφασιν τοῦ Ἐφετείου Ἀθηνῶν, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὴν κατὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δυναμένης νὰ ἀντιτάξῃ νομίμως, ὅτι διὰ μὲν τὸ κεφάλαιον τῆς καταθέσεως ἐκ δρ. 10,400 (ἢ νέων 9,260) ἔχει ἐξώφλησιν ἀπὸ τὸν Σύλλογον ἀπὸ 6 Ἀπριλίου 1894, τοὺς δὲ τόκους αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1874 (ἀρχὴ καταθέσεως) μέχρι τοῦ 1890 (λήξις καταθέσεως) κατέβαλεν ἤδη τῷ Συλλόγῳ τῇ 12 Ἀπριλίου 1894 καὶ ἐπομένως ὁ Σύλλογος δύναται ν' ἀποσύρῃ τὴν ἐκ δραχμῶν 2,000 ἐγγυοδοσίαν. Καὶ ἤδη ἀπομένει τὸ ζήτημα τῶν χρεωγράφων. Ἡ Τράπεζα πρὸ μηνὸς ἐδήλωσε προφορικῶς εἰς τὸν β' ἀντιπρόεδρον τοῦ Συλλόγου κ. Ἄρ. Δημόπουλον, ὅτι εἶναι κατατεθειμένα ὑπὸ τῆς Εὐανθίας Θεοφιλίδου α') 21 ὁμολογίαι δανείου ὀθωμανικοῦ χρέους λήξεως 13 Σεπτεμβρίου 1888, β') 5 σιδηρόδρομοι Ρωμυλίας, γ') φάκελος μὲ τοκομερίδια τουρκικὰ ἄκυρα, δ') 12 Coupons de la Dette convertie Ottomane, ὑπὸ τὸν τύπον τῆς διαρκοῦς καὶ παντοτεινῆς καταθέσεως, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει Ἐθνικὴ Τράπεζα, τῶν τοκομεριδίων μόνον πληρωνομένων τῷ Συλλόγῳ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς. Διὰ δὲ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς ἀπὸ 2 Μαρτίου 1906 σφζομένης ἐν τῷ Συλλόγῳ δηλοῖ, ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ καταβάλῃ τῷ Συλλόγῳ τὰ τοκομερίδια ταῦτα, διότι ὑπάρχει διαμαρτυρία τοῦ Μουράτ Θεοφιλίδου. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπιτροπὴ προτείνει ὅπως γραφῇ τῇ Τραπεζῇ, ὅτι οὐδόλως τῆς αὐτῆς διαμαρτυρία εἶναι δυνατὸν νὰ ληφθῇ

ὕπ' ὄψει, προκειμένου περὶ καταθέσεως τόσον σαφῶς καὶ ρητῶς γενεμένης, καὶ νὰ προσκληθῆ αὐτὴ νὰ ἀποστείλῃ τῷ Συλλόγῳ τὰ μέχρι τήμερον τοκομερίδια καὶ ἐν ἀρνήσει αὐτῆς νὰ ἐγείρῃ ὁ Σύλλογος ἀγωγὴν κατ' αὐτῆς.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι τὸ προεδρεῖον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐν λόγῳ ἐκθέσεως ἔγραψεν εἰς τὴν Τράπεζαν, ὡς καὶ πρὸς τὸν κ. Κ. Καραπάνου, ὅπως μεσολαβήσῃ παρ' αὐτῇ φιλικῶς. Ἐκ τῶν ἀπαντήσεων ὅμως αὐτῶν καταφαίνεται, ὅτι ἡ Τράπεζα διὰ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Σύλλογον δικαιοῦχον διὰ τὰ χρεώγραφα, ἐπιμένει ἢ νὰ συμβιβασθῶμεν μετὰ τῶν κληρονόμων Μουράτ Θεοφιλίδου ἢ νὰ κινήσωμεν ἀγωγὴν κατ' αὐτῆς. Κατὰ τὴν γνώμην δὲ τοῦ προεδρείου δέον νὰ γίνῃ ἡ ἐκκαθάρισις τοῦ ζητήματος τῆς χρηματικῆς δωρεᾶς τῆς ἀειμνήστου Εὐανθίας Θεοφιλίδου καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς χρηματικῆς ἐγγυήσεως τοῦ Συλλόγου, νὰ ἐγκαταλείψωμεν πᾶσαν πρὸς τὴν Τράπεζαν ἀπαίτησιν διὰ τὰς χρηματικὰς καταθέσεις, ἐπιφυλασσόμενοι νὰ διεκδικήσωμεν τὰ δικαιώματά μας κατὰ τῶν κληρονόμων Μουράτ Θεοφιλίδου, καὶ νὰ ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ δίκη κατὰ τῆς Τραπέζης ἐπὶ τῶν δωρηθέντων χρεωγράφων, ὡς ὑπαρχούσης διαμαρτυρίας ὑπὸ τοῦ ἀποθανόντος Μουράτ Θεοφιλίδου. Μετὰ συζήτησιν παμψηφεί ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τοῦ προεδρείου καὶ ἀνατίθῃσιν αὐτῷ νὰ διενεργήσῃ τὰ δέοντα ἐλέγων καὶ τοὺς δικηγόρους διὰ τὴν ἐναρξιν τῆς δίκης.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀναφέρει, ὅτι ὠρίσθησαν αἱ ἡμέραι τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν καὶ οἱ εἰσηγηταὶ καὶ δέον νὰ ὀρισθῆ τὸ πρόγραμμα καὶ νὰ ἀποφασίσῃ ὁ Σύλλογος ἂν θὰ προσκληθῶσι καὶ μὴ μέλη τοῦ Συλλόγου. Ὁ Σύλλογος ἀποφασίζων τὴν πρόσκλησιν καὶ μὴ μελῶν ἀνατίθῃσιν εἰς τὸ προεδρεῖον ὅπως μετὰ τῶν προεδρείων Φιλολογικῆς καὶ Βιολογικῆς συγτάξῃ τὸ πρόγραμμα τῶν συνεδριῶν.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινοῖ, ὅτι ἐγράφη καὶ πάλιν εἰς τοὺς ἀναλαβόντας τὰς βιογραφίας τῶν ἀειμνήστων Μ. Ψαλίδου, Δ. Βερναρδάκη, Burnouf, Legrand καὶ Σαλτέλη καὶ μόνον ἡ τοῦ κ. Μακρῆ ἐλήφθη ἀπάντησις, ἀόριστος καὶ ἐκείνη. Ἐγείρεται συζήτησις ζωνρὰ καὶ ἀποφασίζεται ὅπως τὸ προεδρεῖον ἐνεργήσῃ δεόντως, ἵνα ὀρίσωσιν οἱ ἀναλαβόντες τὰς βιογραφίας ποίαν ἀκριβῶς ἡμέραν θὰ εἶναι ἔτοιμοι διὰ νὰ προκηρυχθῆ ἡ συνεδρία.

Ἐπερωτήσεως γενομένης περὶ τῆς ἀναγνώ-

ρίσεως τοῦ ὑπευθύνου τοῦ περιοδικοῦ, ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι διενεργοῦνται τὰ δέοντα διὰ τῶν σεπτῶν Πατριαρχείων, ἀλλ' ἔκ τινων πληροφοριῶν ὑποπτεύει, ὅτι ὁ Ἄρχων Καπουκεχαγιάς δὲ, θὰ ἀναγνωρισθῆ κατ' ὄδημοσιος ὑπ' ἄλληλος. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ , ΑΦΠΑ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῆ 26 Νοεμβρίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΠΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης συνεδρίας ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν θάνατον τοῦ κόμητος De Montebello, πρώην πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας ἐνταῦθα, ἐπιτίμου τοῦ Συλλόγου μέλους ἀπὸ τοῦ 1885 καὶ λύει τὴν συνεδρίαν ἐπὶ πεντάλεπτον εἰς ἐνδειξιν πένθους. Κατόπιν ἀναγινώσκεται ἡ ἀλληλογραφία περιλαμβάνουσα: ἀγγελτήριον τοῦ θανάτου τοῦ αἰοδύμου Κ. Ε. Σεβαστοπούλου· ἐπιστολὴν εὐχαριστήριον τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἐπὶ τοῖς συλλυπητηρίοις τοῦ Συλλόγου· ἐπιστολὴν Π. Γ. Μουμιτζῆ, ἰδρυτοῦ καὶ διευθυντοῦ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐκπαιδευτηρίου Παπαῆ-Κιοπρού, αἰτουμένου τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας Ζαφειροπούλου· ἡ αἰτήσεις γίνεται δεκτὴ· ἐπιστολὴν ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου ἁγίου Χαλδαίας ἐκ Μπουλαντζακίου, αἰτουήντος τὴν Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην καὶ σειρὰν γεωγραφικῶν χαρτῶν· ἡ αἰτήσεις ἐγένετο δεκτὴ· ἐπιστολὴν τῆς Ἀδελφότητος τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ περὶ παραχωρήσεως τῆς αἰθούσης πρὸς τέλεσιν τῆς ἐπετείου του· ἡ αἰτήσεις γίνεται δεκτὴ· ἐπιστολὴν τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος, ἀγγέλλοντος τὴν ἐκλογὴν ὡς γραμματέως του τοῦ κ. Γ. Ζηλαράκη ἀντὶ τοῦ κ. Ν. Κοκκολάτου, παραιτησαμένου· ἐπιστολὴν τοῦ Louis Petit, αἰτουήντος τὴν φωτογράφησιν καὶ ἄλλων σελίδων τοῦ χειρογράφου ὑπ' ἀριθμὸν 18, ὅπερ καὶ γίνεται δεκτόν· ἐπιστολὴν τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος ἀγγέλλοντος, ὅτι ἀντὶ τοῦ κ. Παπικωνσταντίνου ἐξελέγη ὁ κ. Χρ. Χατζηγηρόστου ὡς εἰσηγητῆς τοῦ θέματος «αἱ παρ' ἡμῖν ἐλλείψεις τῆς διδασκαλίας τῶν ἐλλήνων συγγραφέων»· ἐπιστολὴν τοῦ κ. Ἐρνέστου Caly ἐκ Κανταβρυγίας τῆς Ἀμερικῆς, αἰτουμένου τὸ Γ' καὶ Δ' τεῦχος τῆς Μαυρογορδατείου Βιβλιοθήκης ἐπὶ πληρωμῇ καὶ ἀγγέλλοντος, ὅτι

ἀποστέλλει καὶ δύο διατριβὰς τοῦ περὶ τῶν Ἀχαρνῶν τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἀποφασίζεται ἡ δωρεὰν ἀποστολὴ τῶν τευχῶν.

Κατόπιν ἀναγινώσκεται καταδικαστικὴ ἀπόφασις τοῦ ἐν Ἀθήναις πρωτοδικείου ὑπ' ἀρ. 524 ἐν σχέσει πρὸς τὴν χρηματικὴν κτῆσειν τοῦ Εὐκλιδίου κληροδοτήματος, ἐπιδοθεῖσα κατ' εὐθείαν διὰ τοῦ ἐνταῦθα Βασιλικοῦ Ἑλλ. Προξενείου. Ἐκ τοῦ ἐγγράφου φαίνεται, ὅτι ὁ δικηγόρος τοῦ Συλλόγου κ. Ἀραβατινὸς ἐκίνησεν ἀγωγὴν κατὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς μετὰ τὴν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου τελικὴν ἐκδίκασιν τῆς χρηματικῆς καταθέσεως, ζητῶν παρὰ τῆς Τραπεζῆς νὰ πληρώσῃ τὰ εἰς τὸν Μουράτ Θεοφιλίδην πρωτοδικῶς ἐπιδικασθέντα χρήματα. Ἡ Τράπεζα ἐνεργουσα κατὰ τῆς τοιαύτης ἀγωγῆς ἀπέδειξεν, ὅτι δὲν ἔχει παρ' ἑαυτῆς χρήματα τοῦ Μουράτ Θεοφιλίδου καὶ οὕτω κατεδικάσθη ὁ Σύλλογος, δυνάμενος νὰ στραφῆ κατὰ τῶν κληρονόμων Μουράτ Θεοφιλίδου καὶ παρ' αὐτῶν νὰ ἀπαιτήσῃ καὶ τὰ ἐπιδικασθέντα κατ' ἔφεσιν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ποσά. Τὰ νομικὰ μέλη τοῦ προεδρείου ὁμοφώνως ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη οὐδαμῶς δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, ἐξ ἐναντίας ἐνισχύει αὐτήν. Ἄλλως τε δὲ ὑπάρχει καὶ τὸ ἐξοφλητικὸν τοῦ Συλλόγου πρὸς τὴν Τράπεζαν, δι' οὗ λαμβάνων τοὺς τόκους ὁ Σύλλογος παρητήθη πᾶσαν ἀξίωσιν ἀπὸ τῆς Τραπεζῆς ἐπὶ τῆς χρηματικῆς καταθέσεως.

Ἐκ τούτων καὶ τῶν πρακτικῶν λαμβάνων ἀφορμὴν ὁ κύριος Π. Τσελέντης λέγει ὅτι δὲν συμφωνεῖ μὲ τοὺς λοιποὺς συναδέλφους του ὡς πρὸς τὴν κατάπαυσιν τοῦ δικαστικοῦ ἀγῶνος περὶ τῆς χρηματικῆς καταθέσεως τοῦ Εὐκλιδίου κληροδοτήματος καὶ προτείνει ὅπως ἐξακολουθήσῃ κατὰ τῆς Τραπεζῆς ὁ ἀγὼν ὡς διὰ τὴν χρηματικὴν κατάθεσιν.

Μετὰ συζήτησιν μεταξύ τῶν νομικῶν μελῶν ἀποφασίζεται ὅπως ἡ μὲν περὶ χρεωγράφων δίκη μὴ ἀναβληθῆ, μελετηθῆ δὲ ἐκ νέου τὸ ζήτημα τῆς χρηματικῆς καταθέσεως ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν νομικῶν μελῶν τοῦ προεδρείου, τοῦ νομικοῦ τμήματος καὶ τοῦ κυρίου Π. Τσελέντη.

Ὁ κ. Χ. Χαραλαμπίδης προτείνει καὶ ὁ Σύλλογος παμψηφεί παραδέχεται ὅτι ἡ τοιαύτη ἀνασκόπησις τῆς περὶ χρηματικῆς καταθέσεως ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου οὐδαμῶς δεόν νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν ἑναρξιν τῆς δίκης διὰ

τὴν ἐκ χρεωγράφων κατάθεσιν τοῦ κληροδοτήματος. Ἐπὶ τούτῳ ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινῶ, ὅτι συμφώνως πρὸς τὰ ἀποφασισθέντα ἐν τῇ τελευταίᾳ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ ἐξελέξατο πρὸς τοῦτο δικηγόρους διὰ τὴν ἑναρξιν τῆς δίκης, τοὺς κ. κ. Π. Ἀραβατινόν, Ι. Εὐκλειδὴν καὶ Π. Καραπάνον, εἰς οὓς ὤρισε λόγῳ ἀμοιβῆς ἀνὰ ἑκάτον (100) δραχμὰς, ἑκάτον δὲ δραχμὰς πλεῖω διὰ τὸν κ. Π. Ἀραβατινόν, λόγῳ δικαστικῶν ἐξόδων καὶ διὰ τὴν δίκην ταύτην καὶ διὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν λόγῳ ἐγγυοδοσίας κατατεθειμένων 2,000 δραχμῶν.

Ὁ κ. πρόεδρος ὑποβάλλει πρότασιν τοῦ προεδρείου ὅπως ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ τόκου τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης τοῦ κατατεθέντος εἰς τὸ ἐνταῦθα ὑποκατάστημα τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν μέρος μὲν μείνῃ εἰς διαταγὴν ὄψεως, ἀναλόγως τῶν ἐκτυπομένων ἔργων, τὸ δὲ ἐπίλοιπον κατατεθῆ δι' ἐν ἔτος, διὰ νὰ φέρῃ τὸκον περισσότερον.

Ἡ πρότασις αὕτη γίνεται δεκτὴ καὶ ἀφίεται εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ κανονίξῃ ἑκάστοτε τὸ ποσόν, τὸ ὅποιον θὰ κατατίθεται δι' ἐν ἔτος.

Ὁ κ. πρόεδρος προτείνει, συμφώνως τῷ Κανονισμῷ, ὅπως ἐγγραφῶσι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων μελῶν τοῦ Συλλόγου ἐκτὸς τῶν φιλολόγων μέλη τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος, οἱ κ. κ. Γ. Ἀποστολίδης, Α. Κοπάσης, Α. Χρηστίδης καὶ Κ. Σπανούδης διακρινόμενοι καὶ διὰ φιλολογικῆς μελέτας.

Ὁ Σύλλογος παμψηφεί ἀποδέχεται τὴν πρότασιν. Λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΠΒ'

(Ἐκτακτος εἰδική).

Γῆ 2 Δεκεμβρίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΠΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἑναρξιν τῆς συνεδρίας λέγει, ὅτι πρὸ μηνὸς ἠγγέλθη ἐξ Ἀθηνῶν ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Κ. Ε. Σεβασιοπούλου καὶ ταυτοχρόνως ἐγνώσθη ἡ μεγαλοπρεπὴς αὐτοῦ διαθήκη, διὰ τῆς ὁποίας καταδεικνύεται ὁ μέγας αὐτοῦ πατριωτισμὸς καὶ ἡ βαθεῖα ἀντίληψις πρὸς ὑποστήριξιν πάσης δράσεως ἐξασφαλιζούσης τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν σύμπαντος τοῦ ἔθνους. Οὕτω διὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ ὑπεστήριξε καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ γράμματα καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν

καί τὰς τέχνας καί τοὺς ἐργάτας καί τὴν φιλανθρωπίαν.

Ὁ Σύλλογος ὑπερήφανος διὰ τοιοῦτον μέλος αὐτοῦ καθώρισε τὴν συνεδρίαν ταύτην καὶ ὄχι διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν γενναῖον κληροδότημα ἐξ 25,000 φράγκων, ἀλλὰ τιμῶν τὸν ἄνδρα ὡς ἔθνικὸν εὐεργέτην. Ἀνέθετο δὲ τὰ τῆς βιογραφίας αὐτοῦ τῷ κ. Κ. Σπανοῦδῃ, εἰς ὃν καὶ δίδωμι τὸν λόγον.

Ὁ κ. Κ. Σπανοῦδης ἀνεθῶν τὸ βῆμα ἀνέγνω τὰ τῆς βιογραφίας τοῦ ἀνδρός μεθ' ὃ διελύθη ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΠΓ'

(Ἐκτακτος γενικῆ).

Τῆ 3 Δεκεμβρίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν τῶν πρακτικῶν ἀνακοινοῦται ὡς ἐξῆς ἡ ἀλληλογραφία :

Ἐπιστολὴ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ἡπειρωτικοῦ Συλλόγου, συνιστῶντος αἴτησιν τῆς κοινότητος Λιμποχάνης, ζητούσης γεωγραφικούς χάρτας. Ἀποφασίζεται νὰ δοθῶσιν. Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Χρ. Χατζηχρήστου ἀπὸ 28 Νοεμβρίου, ὑποβάλλοντος παραίτησιν τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς εἰσηγητοῦ τοῦ β' θέματος τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν. Τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ 27 Νοεμβρίου ἀγγελούσης, ὅτι ἔχει ἐτοιμὴν τὴν ὕλην διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ 30οῦ τόμου τοῦ περιοδικοῦ καὶ παρακαλοῦσης, ὅπως ἐνεργηθῆ ἡ μειοδοσία παρὰ τοῖς τυπογράφοις διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκτυπώσεως. Τοῦ κ. Π. Δ. Σακελλαρίου ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 26 Νοεμβρίου, αἰτιολογούμενου διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Λυσίου.

Ἀγγέλλονται τὸ δεῦτερον καὶ ψηφοφοροῦνται ὡς ἀντεπιστέλλοντα μέλη, προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρείου ὁ κ. Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης, καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, καὶ οἱ κ. κ. Σ. Ι. Βουτυρᾶς, δημοσιογράφος καὶ Ἰ. Μπίστης, ὀφθαλμολόγος, ἀρχαῖα τακτικὰ μέλη μετοικήσαντα εἰς Ἀθήνας.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος, προκειμένου περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐξακολουθήσεως ἢ μὴ τοῦ δικαστικοῦ ἀγῶνος κατὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς διὰ τὸ χρηματικὸν μέρος τοῦ Εὐανθιεῖου κληροδοτήματος, λέγει ὅτι ἡ συστάσα ἐπιτροπὴ συνελθοῦσα ἐμελέτησε τὸ ζήτημα καὶ

ἀπεφάσισεν ὅπως ἐμμεῖνη ὁ Σύλλογος εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀπόφασιν περὶ μὴ ἐξακολουθήσεως κατὰ τῆς Τραπεζῆς τοῦ δικαστικοῦ ἀγῶνος, ἐπιφυλασσόμενος νὰ διεκδικήτῃ τὰ δικαιώματά του κατὰ τῶν κληρονόμων Μουράτ Θεοφιλίδου διὰ τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ἐν τῇ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 27 Νοεμβρίου 1907 ἐκθέσει τῆς ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τῶν κ. κ. Α. Δημοπούλου, Π. Γεωργιάδου, Α. Σπαθάρη καὶ Ι. Λαζίδου, καὶ ὅτι ἐμειονοφήρησε μόνος ὁ κ. Π. Τσελέντης, ὑποβαλὼν ἰδίαν ἐκθεσιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν, δι' ἧς διὰ τοὺς λόγους τοὺς ἀναφερομένους ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ ἀποφαίνεται, ὅτι συμφέρον μέγα ἔχει ὁ Σύλλογος πρὸς ἐξακολουθήσιν τοῦ κατὰ τῆς Τραπεζῆς δικαστικοῦ ἀγῶνος.

Μετὰ συζήτησιν ὁ Σύλλογος ἀποδέχεται τὴν γνωμοδότησιν τῆς πλειοψηφίας τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον ἐξέδωκε καὶ ἐξοφλητικὸν πρὸς τὴν Τράπεζαν, καὶ ἀποφασίζει νὰ ἐμμεῖνη εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀπόφασιν, ἣν ἔλαβε κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 12ης Νοεμβρίου 1907.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινοῖ, ὅτι συμφώνως πρὸς τὸν Κανονισμὸν συνεκάλεσε τὰ προεδρεῖα τῶν τμημάτων διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ προγράμματος τῶν λαϊκῶν μαθημάτων καὶ ἀπεφασίσθη ὅπως κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διδασχῶσιν Ἠθικὴ, Ὑγιεινὴ, Ἱστορία καὶ Ἰχνογραφία.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινοῖ κατόπιν, ὅτι μετὰ τῶν προεδρείων τοῦ Φιλολογικοῦ καὶ Βιολογικοῦ τμήματος καθωρίσθησαν τὰ τῶν εἰδικῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν, ὅτι δὲ καθωρίσθη καὶ ἡ σειρά τῶν θεμάτων, αἱ ἡμέραι καὶ ὥραι τῶν συνεδριῶν καὶ γενήσονται ἀπὸ τοῦδε καὶ αἱ ἀναγκαῖαι προσκλήσεις τοῖς ἀρμοδίοις, ἀλλὰ μὴ μέλει τοῦ Συλλόγου.

Λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΠΔ'

(Γενικὴ τακτικῆ).

Τῆ 17 Δεκεμβρίου 1907.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς τελευταίας γενικῆς τοῦ Συλλόγου συνεδρίας. Ἀνακοινοῦται εἶτα ἡ ἀλληλογραφία, ἐξ ἧς μνημονεύονται αἱ ἐξῆς ἐπιστολαί : Ἐπιστολὴ τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος ἀγγέλουσα τὴν ἐκλογὴν ὡς γραμματέως τοῦ

τημήματος αὐτοῦ ἀντί τοῦ κ. *Μαλατάκη*, παραιτηθέντος, τοῦ κ. *Ν. Παπαγιαννοπούλου* καί τὴν ἐκλογὴν ὡς εἰσηγητοῦ τοῦ β' ἐκπαιδευτικοῦ θέματος τοῦ κ. *Χρ. Παταζίδου*, προέδρου τοῦ τμήματος, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ κ. *Χρ. Χατζηγηρόστου*, παραιτηθέντος.

Προτείνονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται παμφηφεῖ δεκτοὶ οἱ κ.κ. *Κώστας Κωνσταντίνου*, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. *Λ. Διμαράκη*, *Δ. Βαρσάμη* καὶ *Λουίζου Ἡλίου* καὶ *Γ. Ν. Φωτιάδης*, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ.κ. *Λ. Διμαράκη*, *Δ. Βαρσάμη* καὶ *Αὐρ. Σπαθάρη*.

Ἀναγινώσκειται εἶτα ἐπιστολὴ τῆς *Α. Π.* τοῦ *Μ. Πρωτοσυγγέλλου*, ἀγγέλλοντος ὅτι ὁ προταθεὶς ὡς ὑπεύθυνος τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου κ. *Ἄν. Οἰκιάδης* βέης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ δεκτὸς ὡς ἐπίσημος ὑπάλληλος τοῦ Κράτους, ἅτε *Καπουκεχαγιάς* τῶν *Πατριαρχείων* διατελῶν.

Τὸ προεδρεῖον εἰς ἀντικατάστασιν προτείνει τὸν κ. *Δ. Οἰκορομίδην* α' ἀντιπρόεδρον τοῦ Συλλόγου, καθηγητὴν τῆς *Μ.* τοῦ *Γ. Σχολῆς*, ὅστις καὶ γίνεται δεκτός.

Ἀναγινώσκειται μετὰ ταῦτα ἐπιστολὴ τοῦ *Βιολογικοῦ τμήματος* α') περικυκλῶντος τὸν Σύλλογον νὰ ἀναθεωρήσῃ τὴν περυσινήν αὐτοῦ ἀπόφασιν, δι' ἧς ἐπεβαρύνετο νὰ παρέχῃ τῷ Συλλόγῳ 1000 ἀντίτυπα τοῦ ὑπὸ τοῦ τμήματος ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐκδιδομένου παραρτήματος, ἵνα ταῦτα προσαρτῶνται εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Συλλόγου. β') ὑποβάλλοντος τὸν ἀπολογισμὸν τῆς ἐκδόσεως τοῦ παραρτήματος, ἐξ οὗ φαίνεται, ὅτι τὰ μὲν ἔσοδα ἀνῆλθον εἰς 4,678 γρ., αἱ δὲ δαπάναι εἰς 4,717.50 καὶ γ') ὅπως ἡ ἐξελεγκτικὴ τοῦ Συλλόγου ἐπιτροπὴ ἐξελέγξῃ τὴν διαχείρισιν ταύτην.

Ἀναγινώσκονται ἡ σχετικὴ ἐπιστολὴ τοῦ *Βιολογικοῦ τμήματος* τοῦ παρελθόντος ἔτους, δι' ἧς ἐζητεῖτο ἡ ἐκδοσις τοῦ παραρτήματος τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ καὶ αἱ σχετικαὶ συζητήσεις καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου, δι' ἧς παρεχωρεῖτο τῷ *Βιολογικῷ τμήματι* ἡ αἰτουμένη ἄδεια τῆς ἐκδόσεως παραρτήματος τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τοῦ πρώτου αἰτήματος τοῦ *Βιολογικοῦ τμήματος* ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις, μεθ' ἣν ὁ κ. πρόεδρος συνίστησι τοῖς παροῦσι μέλεσι τοῦ *Βιολογικοῦ τμήματος* ὅπως ὑποβληθῇ ἡ αἴτησις τῆς ἀναθεωρήσεως τῆς τότε ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου κατὰ τὰς διακε-

λεύσεις τοῦ κανονισμοῦ ἐγγράφως ὑπὸ δέκα μελῶν τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. *Κοκκολάτος* ὑποστηρίζει τὴν γνώμην τοῦ κ. προέδρου, ἣν καὶ παρ' ἄλλων πολλῶν ὑποστηριζομένην ἀποδέχεται ὁ Σύλλογος, ὅπως τὸ ζήτημα ἀναβληθῇ πρὸς μελέτην, συμφώνως δὲ τῷ κανονισμῷ ζητηθῇ ἡ τροποποίησις τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου.

Εἶτα δίδεται ὁ λόγος τῷ κ. *Χρ. Παταζίδῳ*, ὅστις ἀναγινώσκει ἐκθεσιν τοῦ *Φιλολογικοῦ Τμήματος* περὶ τοῦ *Καραπανείου ἀγῶνος*, δι' ἧς προκηρύσσεται διαγώνισμα περὶ συντάξεως «*Ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδευσεως*» καθοριζομένων τῶν ὄρων τοῦ ἀγῶνος καὶ ὀριζομένου ἐπάθλου ἐκ 2150 φρ.

Ὁ κ. *Δαμασκηνὸς* φρονεῖ, ὅτι καλὸν θὰ ᾔητο ὁ συγγραφεὺς νὰ εἶχεν ἐλευθερίαν περὶ τὴν σύταξιν νέου προγράμματος τοῦ α' Ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδευσεως».

Ὁ κ. *Κ. Σπανοῦδης* προτείνει τὴν ἀναβολὴν τοῦ ζητήματος ὅπως μελετηθῇ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀγῶνος τούτου, εἰ δυνατὸν ἐκτυπουμένου καὶ διανεμουμένου εἰς τὰ μέλη πρὸς μελέτην. Ἡ ἀναβολὴ γίνεται δεκτὴ, ὀρισθέντος ὅπως τὸ πρόγραμμα μὲν ἐν τῷ *Γραφείῳ* πρὸς μελέτην ὑπὸ τῶν βουλομένων.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει εἶτα, ὅτι διὰ τὰ λαϊκὰ μαθήματα ἐξελέγησαν ὁ κ. *Κλ. Κοκκολάτος* διὰ τὸ μάθημα τῆς *Στοιχειώδους Ὑγιεινῆς*, ὁ κ. *Δαμασκηνὸς* διὰ τὸ μάθημα τῆς *Ἱστορίας, Γεωγραφίας καὶ Κοσμογραφίας* ὁ δὲ κ. *Ι. Βακαλόπουλος* διὰ τὸ μάθημα τῆς *Ἱχθυογραφίας*. Διὰ δὲ τὸ μάθημα τῆς *Χριστιανικῆς Ἠθικῆς* ἐπινεύσει τῆς *Α. Θ. Π.* τοῦ *Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου* παρεκλήθη ὁ αἰδ. κ. *Ἀλ. Ζῶτος*, *Μέγας Κατηχητὴς* τῆς *Μ. Ἐκκλησίας*.

Αἱ ὥραι καὶ ἡμέραι ὀρίσθησαν διὰ μὲν τὸ μάθημα τῆς *Χριστιανικῆς ἠθικῆς* ἢ *Κυριακῆ* ὥρα 11 π. μ., διὰ δὲ τὰ λοιπὰ ἢ *Δευτέρα*, *Τετάρτη* καὶ *Παρασκευὴ* 6-7 μ. μ. Ἐτι ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι διὰ τὰς βιογραφίας τῶν ἀειμνήστων *Μ. Φαλίδα*, § *Θ. Σαλιτέλη*, *Δ. Βεραδάκη* καὶ *Burnouf* ὀρίσθησαν ἡ *Τρίτη* 8 Ἰανουαρίου, *Τρίτη* 15 Ἰανουαρίου, *Τρίτη* 22 Ἰανουαρίου καὶ *Τρίτη* 29 Ἰανουαρίου πρ. ἔτους.

Ὁ κ. *Δαμασκηνὸς* προτείνει ἵνα μεταβληθῶσιν αἱ ἡμέραι τῶν ἐκτάκτων εἰδικῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν καὶ εἰ δυνατὸν γίνωσιν αὐταὶ τὴν νύκτα· διότι κατὰ τὰς ἄλλας ἡμέρας τοῦ δωδεκαήμερου πολλαὶ ἐνοριακαὶ

σχολαί ἐργάζονται. Ληφθέντος ὁμως ὑπ' ὄψει ὅτι τὴν νύκτα οἱ μακρὰν τοῦ Πέραν οἰκοῦντες διδάσκαλοι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προσέλθωσιν, ἀποφασίζεται νὰ μὴ μεταβληθῶσιν αἱ ὀρισθεῖσαι ἡμέραι. Μεθ' ὃ ὁμοφώνως ἀποφασίζεται ὅπως διενεργηθῶσι τὰ δέοντα περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος πρὸς ἄμεσον ἔναρξιν τῆς δίκης. Λύεται ἡ συνεδρία.

Ἔπονται αἱ εἰδικαὶ συνεδρίαὶ ΑΦΠΕ' (27 Δεκεμβρίου 1907), ΑΦΠΣΤ' (28 Δεκεμβρίου), ΑΦΠΖ' (29 Δεκεμβρίου), ΑΦΠΗ' (2 Ἰανουαρίου 1908), ΑΦΠΘ' (3 Ἰανουαρίου), ΑΦΗ' (4 Ἰανουαρίου) καὶ ΑΦΗΑ' (5 Ἰανουαρίου), καθ' ἃς ὑπεβλήθησαν καὶ συνεζητήθησαν διάφορα ἐκπαιδευτικὰ θέματα, ὧν τὰ πρακτικὰ ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἰδιαίτερον τεύχος.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΗΒ'

(Γενικὴ τακτικὴ).

Τῆ 14 Ἰανουαρίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΠΑΠΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας. Εἶτα ἀνακοινουταὶ ἡ ἀλληλογραφία ὡς ἐξῆς: Ἐπιστολὴ κ. Μωραΐτου μετὰ συμβολαίου τοῦ *Kreysing* ὑπογεγραμμένου δεόντως συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον, ὅπερ ἀπέστειλεν ὁ Σύλλογος.

Ἐπιστολὴ Τραπεζῆς Ἀθηνῶν, δηλοῦσης ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν αἴτησιν τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν κατάθεσιν μέρους τοῦ παρ' αὐτῇ κατατεθειμένου χρήματος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἤτοι διὰ τὰς 750 λίρας παρέχει τόκον 4%. Ὁ πρόεδρος λέγει, ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου τὸ προεδρεῖον μόνον 750 λίρας κατέθεσε δι' ἕν ἔτος, διότι προβλέπεται ἐντὸς 6 μηνῶν ἡ ἐκτύπωσις καὶ τῶν δύο τόμων τοῦ Λυσίου καὶ τοῦ Β' τόμου τοῦ Πλάτωνος, ἴσως δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1908 ἐλτυπωθῆ καὶ ἡ Ἡλέκτρα τοῦ Σοφοκλέους.

Ἐπιστολὴ κ. Π. Γεωργιάδου παραιτουμένου τὴν γραμματεῖαν τοῦ Κοινωνιολογικοῦ τμήματος.

Ἐπιστολὴ προσκλητήριος τοῦ Γ' Διεθνoῦς Συνεδρίου τῆς ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων, συγκληθησομένου ἐν Ὁξφόρδῃ τῆ 15-18 Σεπτεμβρίου 1908.

Τὸ προεδρεῖον προτείνει ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Συλλόγου τὸν κ. Ἰ. Γεννάδιον. Ἡ πρότασις γίνεται παμπληθεῖ ἀποδεκτή.

Ἐπιστολαὶ τοῦ κ. Α. Χρηστίδου ἱατροῦ δωρουμένου 131 φυλλάδια διαφόρου ὕλης καὶ τοῦ ἐν Παρισίοις κ. Ε. Ροδοκανάκη δηλοῦντος, ὅτι ἀποστέλλει τὰ συγγράμματα αὐτοῦ. Ἀποφασίζεται νὰ ἐκφρασθῶσιν ἀμφοτέροις αἱ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου.

Ἐπὶ τῆς ἐκκλήσεως τῶν σεπτῶν Πατριαρχείων περὶ παροχῆς βοήθειάς διὰ τὰς ἀπόρους Σχολὰς τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας μετὰ συζήτησιν γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις ὅπως ὁ Σύλλογος λαμβάνων ὑπ' ὄψει τὸ α' ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ ψηφίσῃ 5 λίρας ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου.

Ὁ κ. Σπανοῦδης προτείνει ὅπως ὁ Σύλλογος προβῆ εἰς ἀντικατάστασιν ἐκείνων, οἵτινες δὲν ἀπήντησαν ὀριστικῶς ἐὰν εἶναι ἔτοιμοι νὰ ἀναγνώσωσι τὰς βιογραφίας, ἃς ἀνέλαβον.

Ἀποφασίζεται ἡ ἀντικατάστασις τῶν ἀναλαβόντων τὰς βιογραφίας Legrand καὶ Burouf καὶ ἡ μὲν τοῦ πρώτου ἀνατίθεται εἰς τὸν κ. Π. Βιζουκίδην, ἡ δὲ τοῦ δευτέρου εἰς τὸν κ. Χρ. Παταζιόδη· ἀμφοτέροι ἀναλαμβάνουσι νὰ ἐτοιμάσωσι τὰς σχετικὰς βιογραφίας πρὸ τῆς λήξεως τοῦ Συλλογικοῦ ἔτους.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς δὲ τοῦ κ. Γ. Χασιώτου, τιθεμένου εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου ποσὸν 500 φράγκων ὅπως προκηρυχθῶσι διαγωνίσματα ἐκ δύο ἴσων βραβείων α') διὰ τὴν συγγραφὴν δράματος, καὶ β') διὰ τὴν συγγραφὴν κωμωδίας, καὶ παρακαλοῦντος ἵνα τὰς λεπτομερείας τῆς προκηρύξεως τῶν διαγωνισμάτων καθορίσῃ ὁ Σύλλογος, λαμβάνων ὑπ' ὄψει τοὺς ἐπισυναπτομένους τῇ ἐπιστολῇ ὄρους, ὁ κ. Π. Βιζουκίδης προτείνει ὅπως εὐχαριστῶν ὁ Σύλλογος τὸν χορηγὸν ἀποδεχθῇ τὴν πρότασιν, παρακληθῆ δὲ ὁ κ. Χασιώτης νὰ δεχθῇ ὅπως ἐναλλάξ προκηρύσσεται δράμα καὶ κωμωδία.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι αὕτη εἶναι καὶ ἡ γνώμη τοῦ προεδρείου ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Χασιώτου.

Ἀποφασίζεται ὅπως ὁ Σύλλογος δεχθῇ κατ' ἀρχὴν τὴν δωρεάν, ἀνατίθεται δὲ εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ παρακαλέσῃ τὸν κ. Χασιώτην ὅπως δεχθῇ νὰ προκηρύξῃ ἐναλλάξ ἀγῶνα δράματος καὶ κωμωδίας, τούτου δὲ γενομένου, νὰ παραπεμφθῇ ἡ ἐπιστολὴ εἰς τὸ Φιλολογικὸν τμήμα, ἵνα καταρτισθῇ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀγῶνος.

Προκειμένου περί τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος ἀναγινώσκειται ἐπιστολή τοῦ κ. Ἀραβαντινοῦ δίδοντος τὰς αἰτηθείσας ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πληροφορίας περὶ τῆς κατασχέσεως τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν διεκδικασιν τῆς χρηματικῆς καταθέσεως τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος καὶ ἐγκλειῶν τὴν ἐπὶ τούτῳ γενομένην διαμαρτυρίαν τῆς Τραπεζῆς· γνωματεύει δέ, ὅτι ὁ Σύλλογος δεόν νὰ παύσῃ πλέον πᾶσαν πρὸς τὴν Τράπεζαν ἐπὶ τῆς χρηματικῆς καταθέσεως δίκην.

Ὁ κ. πρόεδρος γνωστοποιεῖ, ὅτι καὶ τὰ νομικὰ μέλη τοῦ προεδρείου ἐν συνεδριάσει αὐτῶν ἀπεφάνθησαν, ὅτι αἱ πληροφορίες καὶ ἡ γνώμη τοῦ κ. Ἀραβαντινοῦ συμφωνοῦσι πρὸς τὴν γνωμοδότησιν αὐτῶν, ἥτις ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 14 Νοεμβρίου 1907, καὶ ἐπομένως, ὡς ἐκ τῆς τελευταίας ἀποφάσεως τοῦ πρωτοδικείου Ἀθηνῶν καὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ κ. Ἀραβαντινοῦ ἐξάγεται, οὐδὲν ὑπάρχει τὸ δυνάμενον νὰ ἀνακόψῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου ὅπως παραιτηθῇ πᾶσαν κατὰ τῆς Τραπεζῆς δίκην διὰ τὴν χρηματικὴν κατάθεσιν.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν διεκδικησιν τῶν χρεωγράφων, τὸ προεδρεῖον ἔγραψε τοῖς ἐν Ἀθήναις δικηγόροις Ἀραβαντινοῦ καὶ Εὐκλείδῃ καὶ τῷ κ. Καραπάνῳ, παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ δεχθῶσι τὴν ἐντολὴν τοῦ Συλλόγου.

Ἀκολουθῶς ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινοῦται, ὅτι, ἐπειδὴ ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης ἐδήλωσεν, ὅτι ἄλλοτε τὸ Φιλολογικὸν τμήμα ἀπεφάσισε νὰ γραφῇ ἐπιστολή πρὸς τὸν κ. Μ. Εὐαγγελίδην ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ὅτι οὗτος δὲν ἀπήντησε μέχρι σήμερον καὶ ἐπειδὴ ὁ κ. Μ. Εὐαγγελίδης ἐν εὐχαριστηρίῳ ἐπιστολῇ αὐτοῦ ὑπεσχέθη ὅτι προθύμως θὰ παράσχῃ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου, τὸ προεδρεῖον ἀνέθηκε τῷ προέδρῳ ὅπως ἰδιωτικῶς γράψῃ ὑπενθυμίζων τοῦτο τῷ κ. Εὐαγγελίδῃ. Ἐγκρίνεται.

Περὶ τῶν λαϊκῶν μαθημάτων ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι παραιτηθέντος τοῦ κ. Κλ. Κοκκολάτου, ἡ διδασκαλία τῆς ὑγιεινῆς ἀνετέθη τῷ κ. Β. Ρίτσω, ἀποδεχθέντι τὴν ἐκλογὴν. Ἀναγινώσκειται ἐπιστολή τοῦ κ. Γ. Λαζίδου, δι' ἧς ὑποβάλλει παραίτησιν αὐτοῦ ὡς εἰδικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου ἕνεκα τῶν πολλαπλῶν αὐτοῦ ἀσχολιῶν.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι καὶ μεθ' ὅλας τὰς ὑπὸ τοῦ προεδρείου γενομένας προσπα-

θείας ὅπως μεταπεισθῇ, ὁ κ. Λαζίδης ἐμμένει εἰς τὴν παραίτησιν του. Γίνεται αὕτη δεκτὴ, καὶ ψηφοφορίας γενομένης, ἐκλέγεται εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Δ. Δαμασκηνός διὰ ψήρων 7. Ἀγγέλλεται, ὅτι ὁ κ. Ἀντίπας πληρῶς τὰ καθυστερούμενα ἐκτίσαστο τὰ δικαιώματα τακτικοῦ μέλους τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει εἰς τὸν Σύλλογον, ὅτι ἡ Α. Θ. Π. ἐκτιμῶσα τὴν σπουδαιότητα τῆς γενομένης ἐργασίας κατὰ τὰς ἐκτάκτους ἐκπαιδευτικὰς τοῦ Συλλόγου συνεδρίας, ἀνέλαβεν ἰδίᾳ δαπάνη τὴν ἐκτύπωσιν τῶν πρακτικῶν αὐτῶν. Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος παρακαλεῖ τὸν Σύλλογον νὰ ἐφαρμόσῃ εὐχρὴν τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν περὶ διοργανώσεως μαθημάτων ὑγιεινῆς διὰ τοὺς διδάσκοντας τὸ μάθημα τοῦτο. Ἀποφασίζεται νὰ παραπεμφθῇ τὸ ζήτημα εἰς τὸ Βιολογικὸν τμήμα, ἵνα καταρτίσῃ τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τούτων.

Ὁ κ. Π. Βιζουκίδης προτείνει ὅπως ὁ Σύλλογος ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ πρὸς τὸ προεδρεῖον καὶ ἰδίᾳ τὸν πρόεδρον αὐτοῦ διὰ τὴν ἐπιτυχῆ διεκπεραιώσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν.

Ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης λέγει, ὅτι τὸ προεδρεῖον ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ προέδρου αὐτοῦ ἐψηφίσαστο ὁμοφώνως τὴν ἐξῆς ἀπόφασιν, ἣν ὑποβάλλει εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Συλλόγου :

Τὸ προεδρεῖον ὁμολογοῦν τὴν πρωτοβουλίαν τῆς συγκλήσεως τῶν εἰδικῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν εἰς τὸν πρόεδρον αὐτοῦ καὶ ἐκτιμῶν κατ' ἀξίαν τὴν ἀναπτύχθεισαν δραστηριότητα πρὸς διεκπεραίωσιν τῶν ἐν γένει ἐργασιῶν, ἐκφράζει τὰς θερμὰς αὐτοῦ εὐχαριστίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην του, ἀποφασίζει παμφηρεῖ τιμῆς ἕνεκεν νὰ προτείνῃ εἰς τὸν Σύλλογον τὴν πρὸς τὸν πρόεδρον ἐκφράσιν τῶν εὐχαριστιῶν τοῦ Συλλόγου, ὡς καὶ πρὸς τὸν γενικὸν του γραμματέα, διὰ τὴν μετὰ ζήλου καὶ ἀκριβείας τήρησιν τῶν πρακτικῶν τῶν ἐκτάκτων τούτων ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν, καὶ διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἐν τῇ συντάξει τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριῶν ἐκείνων. Ὁ Σύλλογος ὁμοφώνως ψηφίζει τὰς ἀποφάσεις ταύτας.

Ὁ κ. πρόεδρος, εὐχαριστῶν τὸν Σύλλογον ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ, δηλοῖ, ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῶν συνεδριῶν ἐκείνων ὀφείλεται εἰς τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, ἅτινα μετὰ προθυμίας προσῆλθον καὶ συνέζητησαν τὰ σπουδαιότατα θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῶν ἐκπαι-

δευτικῶν συνεδριῶν. Προτάσει τοῦ προέδρου ἀποφασίζεται ὅπως ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου καὶ ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιστημόνων φιλολόγων γίνωσιν ἀναλύσεις καὶ ἐρμηνεῖαι τῶν ἀρχαίων δραμάτων. Ἀνατίθεται εἰς τὸ προεδρεῖον ὅπως ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος ὀρίσῃ τοὺς διδάζοντας. Ἀναγινώσκειται καὶ αὖθις τὸ πρόγραμμα τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος καὶ γίνεται δεκτόν, τεθείσης εἰς τὸ τελευταῖον ἄρθρον τῆς ἐπομένης προσθήκης: «ἂν νομιζῇ ὁ διαγωνισθησόμενος ἄλλην ἐκλογὴν καὶ διάταξιν τῆς ὕλης προσφορωτέραν, ἐπιτρέπεται νὰ πράξῃ τοῦτο ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ δηλώσῃ τοὺς ἰδιαιτέρους λόγους».

Ὁ κ. Βιζουκίδης προτείνει ὅπως ὁ Σύλλογος μεριμνήσῃ ἵνα ἡ βιβλιοθήκη Σάθα περιέλθῃ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του, ψηφίζων ὅπως ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν αἱ εἰσφοραὶ δὲν ἐπαρκέσωσι, συμπληρωθῇ τὸ ἀπαιτούμενον διὰ τὴν ἐξαγορὰν τῆς βιβλιοθήκης ποσόν.

Ὁ κ. πρόεδρος προτείνει ἀναβολὴν τῆς συζητήσεως τῆς προτάσεως, ὅπερ γίνεται δεκτόν, καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΗΓ'

(Ἐκτακτος εἰδικὴ ἐπιμνημόσυνος).

Τῆ 20 Ἰανουαρίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἑναρξιν τῆς συνεδρίας, προσφωνεῖ ὡς ἑξῆς:

«Ὁ Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος φόρον εὐλαβοῦς καὶ εὐγνώμονος μνήμης τελῶν πρὸς ἀγλαὸν αὐτοῦ μέλος, τὸν ἀείμνηστον Θεμιστοκλέα Σαλτέλη, συνεκάλεσε τὴν ἐπιμνημόσυνον ταύτην συνεδρίαν.

Κατ' ἔθος ἡ τιμὴ αὕτη ἀποδίδεται πρὸς ἐκείνους, ὅσοι τὴν τήβεννον τοῦ πρώτου τοῦ Συλλόγου λειτουργοῦ περιεβλήθησαν, πρὸς ἕνια τῶν ἐπιτίμων μελῶν καὶ πρὸς τοὺς μεγάλους τοῦ Συλλόγου εὐεργέτας.

Ὅθεν ἡ ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου αὕτη καθ' ἑαυτὴν καταδεικνύει οἷα καὶ ὅποσα ὁ ἀοιδίμος ἠγωνίσθη καὶ ἔδρασεν, οὐχὶ πλέον ὡς πρόεδρος, ἀλλ' ὡς μέλος καὶ μέλος ἐπιτροπῶν καὶ τοῦ προεδρεῖου, πρὸς φαινοτέραν λαμπηδόνα τοῦ λύχνου τούτου τῆς προγονικῆς σοφίας, τῶν γράμμάτων καὶ ἐπιστημῶν, ἀναδειχθεὶς εὐεργέτης τοῦ Συλλόγου, δωρήσας πλουσίαν δωρεὰν ἐκ τοῦ πλοῦτου τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ.

Τοιαύτη τιμὴ ὀφείλεται εἰς τὸν ἀείμνηστον καὶ ὡς πολίτην τοῦ Γένους καὶ διδάσκαλον αὐτοῦ ἀνθ' ὧν ἠγωνίατο ἐν τῷ μεγαλωνύμφῳ Φάρφ, τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ, ἣ ὅποια κατ' εὐθείαν παραλαβοῦσα τὸ πῦρ καὶ τὸ φῶς ἐκ τῆς ἀνεσπέρου προγονικῆς ἐστίας διετήρησεν αὐτὰ ἀνὰ τοὺς αἰῶνας φωτίζουσα καὶ φωτίσασα εἰς πᾶσαν ἐποχὴν καὶ πᾶσαν ὥραν τοῦ Γένους.

Ἡ ἀνατομὴ καὶ μελέτη τοῦ βίου τοιούτων ἐταίρων, τοιούτων πολιτῶν καὶ διδασκάλων καὶ τὸν Σύλλογον καὶ τὸ γένος οὕτω διὰ τοῦ πνεύματος εὐεργετησάντων, εἶναι ὄχι πλέον καθήκον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιβαλλομένη ἀνάγκη.

Ἐφ' ᾧ ὁ Σύλλογος ἀνέθηκε τὸ καθήκον τοῦτο εἰς συνεταῖρον ἐν τῷ Συλλόγῳ καὶ μαθητὴν αὐτοῦ καὶ συνεργάτην ἐν τῇ Μεγ. τοῦ Γένους σχολῇ, τὸν κ. Μηνᾶν Αὐθεντόπουλον, πρὸς ὃν καὶ δίδωμι τὸν λόγον.

Ὁ κ. Μ. Αὐθεντόπουλος ἀναγινώσκει τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός.

Λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΦΗΔ'

(Γενικὴ τακτικὴ).

Τῆ 28 Ἰανουαρίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Κηρυχθεῖσης τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης.

Ὁ κ. Π. Βιζουκίδης ἐρωτᾷ ἂν τὸ προεδρεῖον ἀνέθηκε τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης διὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν χρεωγράφων τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος εἰς τὸν κ. Πέτρον ἢ τὴν κ. Περικλέα Καραπάνον, καὶ παρατηρεῖ, ὅτι δὲν ἀναγράφεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς ἡ ἐπερώτησις αὐτοῦ περὶ τοῦ πατρὸς *Louis Petit* ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν διορισμὸν αὐτοῦ διὰ τὴν μελέτην καὶ κατὰταξιν τῶν χειρογράφων τοῦ Συλλόγου τῶν μὴ καταλογισθέντων καὶ δημοσιευθέντων εἰσέτι ὑπὸ τοῦ κ. Παπαδοπούλου Κεραμέως, ὅστις ἔχει ἐν μέρει ἐτοίμην τὴν ἐργασίαν καὶ ἤθελε καιρὸν νὰ τὴν συμπληρώσῃ. Ὁ δὲ κ. πρόεδρος εἶχεν ἀπαντήσῃ, ὅτι ὁ διορισθεὶς διὰ τὴν δίκην ἦτο ὁ κ. Πύρρος Καραπάνος.

Μετὰ τὴν προσθήκην ταύτην ἐπιψηφίζονται τὰ πρακτικὰ καὶ ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία ὡς ἑξῆς:

Ἐπιστολὴ κ. Γ. Σουρῆ, ἐρωτῶντος πῶς ν' ἀποστείλῃ τῷ Συλλόγῳ τὰ τε ἐλθεδομένα ὑπ' αὐτοῦ ποιήματα καὶ τὸν «Ρωμῆόν».

Π. Παπαγεωργίου ὁμολογοῦντος, ὅτι ἔχει δίκαιον ὁ Σύλλογος παραπονούμενος διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκτυπώσεως τῆς *Ἠλέκτρας* τοῦ Σοφοκλέους καὶ ὑπισχνουμένου, ὅτι ἐξάπαντος τὸν μῆνα Μάϊον θέλει ἀρχίσει αὐτή.

Τῆς Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος «*Ἀγαπᾶτε Ἀλλήλους*» ἀγγελουσίας, ὅτι παρέχει τῷ Συλλόγῳ ὡς μικρὰν συνδρομὴν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν παρεχομένην φιλοξενίαν 20 (εἰκοσιν) ὀψωνιακάς λίρας.

Ἐπιστολαὶ τῶν ἐν Ἀθήναις νομικῶν κ. κ. Π. Ἀραβαντινοῦ, Π. Ι. Καραπάνου καὶ Ι. Εὐκλείδου, πάντων ἀδροφρόνως ἀποδεχομένων τὸν διορισμὸν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν δίκην πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἐπὶ τῶν χρεωγράφων τοῦ κληροδοτήματος *Εὐανθίας Μουράτ Θεοφιλλίδου* καὶ δηλούντων, ὅτι ἀποδέχονται τὴν ὀρισθεῖσαν αὐτοῖς καὶ ἐφάπαξ δοθησομένην μικρὰν ἀμοιβὴν διὰ τὴν ὄλην διαδικασίαν. Ἡ δ' ὀρισθεῖσα ἀμοιβὴ ἀνέρχεται εἰς 100 μὲν δραχμὰς διὰ τοὺς κ. κ. Π. Ἰ. Καραπάνου καὶ Ἰ. Εὐκλείδου, εἰς 200 δὲ διὰ τὸν κ. Π. Ἰ. Ἀραβαντινόν, ὡς μέλλοντα νὰ διεξαγάγῃ καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν δικῶν διὰ τὴν χρηματικὴν κατάθεσιν.

Ὁ Σύλλογος ἐγκρίνει τὴν ὀρισθεῖσαν ἀμοιβήν.

Ἐπιστολὴ τοῦ Νομικοῦ Τμήματος ἀγγέλλοντος, ὅτι ἀντιπρόεδρον μὲν ἐξελέξατο τὸν κ. Π. Τσελλέντην, γραμματέα δὲ τὸν κ. Δ. Παπαδόπουλον.

Τοῦ κ. Δ. Παπαδοπούλου παραιτουμένου καὶ ἀπὸ τῆς γραμματείας τοῦ Νομικοῦ Τμήματος καὶ ἀπὸ τῶν ἐξελεγκτικῶν Ἐπιτροπῶν τῶν ἐτῶν 1906-1907 καὶ 1907-1908. Ἡ ἐπιστολὴ παραπέμπεται εἰς τὸ Νομικὸν Τμήμα.

Τοῦ Ἀγ. Κολωνίας δηλοῦντος, ὅτι ἔλαβε τὰς δέκα λίρας διὰ τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ Εὐανθίειον Παρθεναγωγεῖον καὶ εὐχαριστοῦντος διὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς μέλους τοῦ Συλλόγου.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Γ. Χασιάτου ἀπαντῶντος, ὅτι αὐτός τε καὶ οἱ συγχορηγοὶ ἀποδέχονται τὴν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου προταθεῖσαν διαίρεσιν τοῦ διαγωνίσματος εἰς ἀγῶνα ἐναλλάξ δράματος καὶ κωμῆδίας καὶ ἀποστέλλοντος συγχρόνως καὶ τὸ ἔπαθλον τῶν 500 φράγκων. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, ἅμα ληφθεῖσης τῆς ἀπαντήσεως, ἐγράφη πρὸς τὸ Φιλολογικὸν

τμήμα νὰ προβῇ τοῦτο εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ προγράμματος. Τὸ τμήμα τοῦτο συνέταξε καὶ ἀπέστειλεν ἤδη ἡμῖν τὸ πρόγραμμα.

Τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος ἀποστέλλοντος τὸ ζήτηθὲν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρόγραμμα μαθημάτων ὑγιεινῆς διὰ τοὺς διδασκάλους, ἔχον οὕτω :

«Συμφώνως τῇ ἀναθεθείσῃ ἡμῖν ἐντολῇ ἐκ μέρους τῆς Βιολογικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς καταρτισμὸν προγράμματος μαθημάτων Ἑυγιεινῆς διὰ τοὺς διδασκάλους, ὑποβάλλομεν ἡμῖν σήμερον πρὸς ἐγκρίσιν καὶ ἐφαρμογὴν τὰ ἑξῆς :

Α') Διδακτέα **στοιχεῖα ἀνθρωπολογίας** μετ' ἐκτενεστεράς κάπως διδασκαλίας τῆς ἀνατομικῆς καὶ φυσιολογίας τοῦ νευρικοῦ συστήματος.

Β') **Στοιχειώδη διδασκαλίαν** περὶ τῶν αἰτίων τῶν νοσημάτων καὶ ἰδίως τῶν νευρικῶν καὶ ψυχικῶν ἀσθενειῶν.

Γ') Στοιχειώδη διδασκαλίαν **γενικῆς** ὑγιεινῆς.

Δ') Στοιχειώδη διδασκαλίαν **σχολικῆς** καὶ **οἰκιακῆς** ὑγιεινῆς.

Ε') Διδασκαλίαν τῶν πρώτων βοθητιῶν εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις (τραυματισμούς κτλ.) μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἱατροῦ.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν διδασκόντων, αὕτη γενήσεται ὑπὸ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος, ὁ δὲ καιρὸς πρὸς ἐναρξίν τῶν μαθημάτων τούτων ὀρισθησεται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου».

Ἀναγινώσκεται ὁ κατάλογος τῶν ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις κ. Ἐμμ. Ροδοκανάκη τῷ Συλλόγῳ δωρηθέντων ἑνδεκά αὐτοῦ ἔργων, καὶ τοῦ κ. Ξ. Α. Σιδερίδου δωρουμένου ἀντίτυπον τοῦ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθέντος **Ἠλέγχου** τῆς ἐκδόσεως ὑπὸ τοῦ R. P. Louis Petit περὶ τῶν προνομίων τοῦ Μητροπολίτου Τραπεζοῦντος Συνοδικῆς πράξεως ἐπὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ Ἐφέσου.

Ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι μέχρι σήμερον ἀπεστάλησαν πέντε χειρόγραφα ὑγιεινῆς διὰ τὸν προκηρυχθέντα διαγωνισμὸν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ προθεσμία λήγει τὴν 31ην Ἰανουαρίου, τί γενήσεται, ἂν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἢ τοῦ ἐξωτερικοῦ καταφθάσωσι καὶ ἄλλα πονήματα φέροντα ἡμερομηνίαν 31ην Ἰανουαρίου; Ὁ κ. Βιζουκίδης προτείνει ὅπως καὶ ταῦτα γίνωσι δεκτά. Ἐγκρίνεται ἡ πρότασις.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ἐπίσης, ὅτι ὁ Κωνι-

σμός ορίζει, ὅτι ἅμα τῇ λήξει τῆς προθεσμίας δέον νὰ ἐκλεγῆται ἡ ἑλλανόδικος Ἐπιτροπὴ καὶ ἐπειδὴ ἐντὸς τοῦ Ἀπριλίου κατὰ τὴν προκήρυξιν δέον νὰ ἀναγνωσθῇ ἡ κρίσις τῆς ἐπιτροπῆς, τὸ Βιολογικὸν τμήμα θὰ συγκαληθῇ τὴν προσεχῆ Παρασκευὴν ἐκτάκτως πρὸς ἐκλογὴν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης. Ὁ κ. Χρ. Παπαζίδης ἐρωτᾷ ἂν ἡ προκήρυξις ἀναγράφει πῶς πρέπει νὰ σχηματισθῇ ἡ ἑλλανόδικος Ἐπιτροπὴ ἂν τὸ βιβλίον εἶναι ἐπιστημονικόν, τότε ἡ ἐκλογὴ τῆς Ἐπιτροπῆς δέον νὰ γίνῃ ὑπὸ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος, ἂν δὲ εἶναι διδασκτικόν, ἡ ἐκλογὴ δέον νὰ γίνῃ ὑπὸ τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι, ἐπειδὴ ἀκριβῶς τὸ Φιλολογικὸν τμήμα εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι τοιοῦτο βιβλίον ὡς διδασκτικὸν δὲν ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ καὶ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς σχολεῖα ἐκ τῆς γενομένης τότε συζητήσεως, ἠναγκάσθη ὁ Σύλλογος νὰ θέσῃ καὶ τοιαύτην τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ βιβλίου, ὥστε νὰ φαίνεται, ὅτι δὲν προορίζεται ἀκριβῶς πρὸς εἰσαγωγὴν διὰ τὰ σχολεῖα. Ἀφοῦ δὲ καὶ ἤδη τὴν αὐτὴν ιδεάν ἔχει τὸ τμήμα καὶ αἱ ἐκπαιδευτικαὶ συνεδρίαὶ δὲν παρεδέχθησαν τὴν εἰσαγωγὴν αὐτοτελοῦς μαθήματος ὑγιεινῆς ἐν ταῖς ἀστικαῖς σχολαῖς, τὸ βιβλίον τοῦ ἀγωνίσματος, μὴ παρουσιαζόμενον ὑπὸ τοιαύτην ἀξίωσιν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραπεμφθῇ εἰς τὸ Φιλολογικὸν τμήμα πρὸς κρίσιν, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ἐν προηγουμέναις συνεδρίασις ἐλήφθη ἡ τοιαύτη ἀπόφασις καὶ ἐπῆλθεν ἡ ἐν τῇ προκηρύξει ἀναφερομένη μεταβολὴ τοῦ τίτλου, ἐφ' ᾧ καὶ δέον ἡ ἑλλανόδικος Ἐπιτροπὴ νὰ ἐκλεγῇ ὑπὸ τοῦ τμήματος, ὅπερ τὸ ἀγωνίσμα ἐθίκε. Μεθ' ὃ ἀποφατίζεται νὰ προβῇ τὸ Βιολογικὸν τμήμα εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἑλλανόδικου Ἐπιτροπῆς.

Μετὰ ταῦτα προτείνονται τὸ δεῦτερον καὶ ψηφίζονται ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ. κ. *I. Φαληρέας* καὶ *II. Μηλιώτης*. Προτείνονται ἐπίσης τὸ δεῦτερον ὑπὸ τοῦ προεδρίου ὡς ἐπίτιμα μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ ψηφίζονται οἱ κ. κ. *I. Γεννάδιος* λόγιος ἐν Λονδίῳ καὶ *K. Σάβας* Βυζαντινολόγος.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι συμφώνως τῇ ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου τὸ προεδρεῖον μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ Φιλολογικοῦ Τμήματος συσκεφθὲν ἔγραψε πρὸς πάντας τοὺς παρ' ἡμῖν εἰδικούς φιλολόγους καὶ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἵνα ἀνυψώσιν τοιαύτας διαλέξεις, ἧτοι πρὸς τοὺς κ. κ. Ἀλέξ. Ζαμ-

ρίαν, Χρ. Χατζηχρήστου, Ν. Καπετανάκην, Μ. Αὑθεντόπουλον, Π. Παπακωνσταντίνου, Γ. Χασιώτην, Λ. Ἡλιοῦ, Χρ. Πανταζίδην καὶ Δ. Οἰκονομίδην, ἀλλ' εἰσέτι οὐδεμίαν ἐλήφθη ἀπάντησις.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι συμφώνως τῇ σχετικῇ ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου τὸ προεδρεῖον ἐξέλεξε τὸν κ. *I. Ἀρβανιτάκην* διὰ τὸ μάθημα τῆς ἰχθυογραφίας. Συνεκάλεσε δὲ τοὺς διδάξοντας τὰ λαϊκὰ μαθήματα, τὸν αἰδεσιμώτατον *A. Ζῶτον*, τὸν ἱατρὸν κ. *B. Ρίτσον*, τὸν κ. *Δ. Δαμασκηνὸν* καὶ τὸν κ. *I. Ἀρβανιτάκην* καὶ ἀπεφασίσθη ὅπως τὰ μαθήματα ἀρχίσωσιν ἀπὸ τῆς *M. Τεσσαρακοστῆς* τὴν 12½ ὥραν τουριστί. Ὁ κ. *I. Ἀρβανιτάκης* ζητεῖ τὴν ἀγορὰν τῶν ἀναγκαίων στοιχειωδῶν ἰχθυογραφικῶν ὀργάνων καθὼς καὶ φύλλων ἰχθυογραφικοῦ χάρτου. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης ἐνήργησεν ἤδη τὰ δέοντα τὸ προεδρεῖον. Ἀνακοινούται ἐπιστολὴ τοῦ Φιλολογικοῦ τμήματος ἀποστέλλοντος τὸ πρόγραμμα τοῦ δραματικοῦ ἀγῶνος, ὅπερ καὶ ἀναγινώσκεται. Μετὰ τινὰ συζήτησιν, διὰ τὸ προκεχωρηκὸς τῆς ὥρας, διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΉΕ'

(Γενικὴ ἔκτατος).

Τῇ 4 Φεβρουαρίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. *A. ΛΙΜΑΡΑΚΗ*, προέδρου.

Κηρυχθείσης τῆς ἐνάρξεως, ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας καὶ, παρατηρήσεως μὴ ὑπαρχούσης, ἐπιψηφίζονται. Ἀνακοινούται ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Συλλόγου ὡς ἐξῆς:

Ἐπιστολὴ κ. *Λουίζου Ἡλιοῦ* ἀπὸ 28 Ἰανουαρίου ἀναλαμβάνοντος διάλεξιν ἀναλυτικὴν τῆς *Ἡλέκτρας* τοῦ Σοφοκλέους τῇ Β' Κυριακῇ τῶν νηστεϊῶν ἢ ἐν ἄλλῃ ὀρισθησμένη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου καὶ ἐπιθυμοῦντος ἐπίσης νὰ μάθῃ ἂν ἀνέλαβεν ἕτερος τὴν ἐπὶ τῆς *Ἡλέκτρας* διάλεξιν ὅπως ἐτοιμασθῇ δι' ἄλλην.

Ἐπιστολὴ τῆς ἐνταῦθα *Τραπεζῆς Ἀθηναίων* ἀπὸ 5 Φεβρουαρίου ἀποστέλλουσης ἀπόσπασμα τρεχουμένου λογαριασμοῦ τοῦ Συλλόγου κλεισθέντος τῇ 31 Δεκεμβρίου 1907 μὲ ὑπόλοιπον πρὸς πίστωσιν *A. T. 1023.55*.

Ἐπιστολὴ κ. *Χρ. Παπαζίδου* δηλοῦντος, ὅτι ποιήσεται διάλεξιν ἀναλυτικὴν ἐρμηνείαν τῆς *Ἰφιγενείας ἐν Ταύροις*.

Ἀγγέλλονται αἱ βιβλίων προσφοραὶ ὡς ἐξῆς: Τοῦ κ. Ἀγαθαγγέλου Κυριαζίδου δωροῦντος τὰ ἐπόμενα δύο ἔργα αὐτοῦ: α') **Αἱ δύο μέλισσαι**, μουσικὴ ἐκκλησιαστικὴ, ἤτοι ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ, τοῦ ὄρθρου καὶ τῆς λειτουργίας (Τόμοι 2) καὶ β') **Συμπέρασμα ἐμβροίθους μελέτης** ἐπὶ τῶν ἤχων τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. α' **Ἀγωνίσμα Ὑγιεινῆς**. Ὑπεβλήθησαν δύο ἔτι χειρόγραφα ὑγιεινῆς, ἀνεληθόντα οὕτω ἐν συνόλῳ εἰς 7.

Ἀγγέλλεται ἐπίσης τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορεῖται ὡς μέλος τακτικόν τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Νικόλαος Ἐλευθεριάδης, μέλος τοῦ γραφείου τοῦ ἐσωτερικοῦ τύπου καὶ λογοκριτῆς τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ.κ. Π. Ἰατροπούλου, Αὐρ. Σπαθάρη καὶ Δ. Βαρσάμη. Ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι κατόπιν τῆς ἐκ τῶν ἐξελεγκτικῶν ἐπιτροπῶν παραιτήσεως τοῦ κ. Δ. Παπαδοπούλου ἐπέγει ἢ συμπλήρωσις αὐτῶν. Ἀποφασίζεται δὲ νὰ παρακληθῇ ὁ κ. Παπαδόπουλος ν' ἀποσύρῃ τὴν παραίτησίν του ταύτην, παραμένων μέλος τῶν εἰρημένων ἐπιτροπῶν.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι τὸ προεδρεῖον πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου προεκήρυξε μειοδοσίαν, ἀλλὰ μέχρι τῆς ταχθείσης προθεσμίας μόνος ὁ κ. Γεράρδος παρουσιάζθη ζητῶν ἐφέτος 210 γρ. χρ. δι' ἕκαστον τυπογραφικὸν φύλλον. Ἐγράφη αὐτῷ νὰ υποβιβάσῃ τὴν τιμὴν αὐτοῦ μέχρι τῶν 200 γρ., ἀλλὰ δὲν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐπιστολήν, ὅτε παρελθούσης τῆς προθεσμίας οἱ κ.κ. Ἀναστασιάδης καὶ Ἀριστόβουλος, τυπογράφοι, μειοδοτοῦντες, προσεφέρθησαν ν' ἀναλάβωσι τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ περιοδικοῦ καὶ τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Συλλόγου ἀντί 190 γρ. χρ. τὸ τυπογραφικὸν φύλλον, ἐφ' ᾧ καὶ συνέταξαν σχέδιον συμβολαίου, ὅπερ παρουσιάζεται ἤδη τῷ Συλλόγῳ. Ὁ κ. Δημόπουλος προτείνει νὰ ψηφίσῃ ὁ Σύλλογος, ὅτι πρέπει νὰ τυπωθῇ τὸ περιοδικὸν εἰς τοῦ κ. Γεράρδου, ἔστω καὶ ἀντί 210 γρ. χρ. Ὁ κ. Τσελλέντης ὑποστηρίζει τὴν πρότασιν τοῦ κ. Δημοπούλου, προσθέτων ὅτι πρέπει νὰ σημειωθῇ ἡ ἐπιφύλαξις ἐπιτυχίως καλυτέρων ὄρων. Τὸ ζήτημα ἀναβάλλεται. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦ45'

(Ἐκτακτος εἰδικὴ ἐπιμνημόσυνος).

Τῇ 17 Φεβρουαρίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀρξάμενης τῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης εἰδικῆς ἐκτάκτου συνεδρίας.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει τὰ ἐξῆς:

α' Ἔτος σήμερον λήγει, ὅτε περὶ τοιαύτην ἀκριβῶς ὥραν ἐν πένθει βαρεῖ καὶ συντετριμμένη τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν μέσῳ σφοδρᾶς χιονοθύελλης, ἀλληγορικῶς ἐξωτερικεύσεως τὴν τὰ στέρνα τοῦ Γένους πιέζουσαν καταγίγδα, παρεδιδόμεν εἰς τὴν μητέρα γῆν τὸ σκῆνος τετιμημένου ἑταίρου καὶ τρεῖς ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης σκοπιᾶς διευθύναντος τὰ τοῦ Συλλόγου, τοῦ ἀειμνήστου Μιχαὴλ Χαλῶδα.

Ὅποια ἐγένετο ἡ δρᾶσις αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα, ὡς τε μέλους καὶ προέδρου ἐπιτροπῶν καὶ προέδρου, ὁποῖος ἀνεδείχθη ἐν τῇ θείᾳ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τέχνῃ ἐν τε τῷ ἐπιστήτῳ καὶ τῷ ἠθικῷ αὐτῆς μεγαλείῳ καὶ οἴας ὑπηρεσίας ὡς πολίτης τῷ Γένει προσήνεγκε, ταῦτα τοσοῦτον ἐναυλα τῇ ἀκοῇ καὶ προφανῇ τῇ ὁράσει πρόσκεινται, ὥστε ζῶντα ἔτι καὶ ἐν μέσῳ ἡμῶν τὸν ἀειμνήστον θεωροῦμεν.

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ὑπὲρ τοῦ τετιμημένου αὐτοῦ προέδρου, ὑπὲρ τοιοῦτου ἱεροφάντου τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ὑπὲρ τοιοῦτου τέκνου τοῦ Γένους, κατ' ἔθος καὶ τὴν ἐπιμνημόσυνον ταύτην συνεδρίαν συνεκάλεσεν, ὅπως ὁλοσχερῶς τὰ τῆς μνήμης αὐτῷ ἀφιερῶσαντες, ἀναπολήσωμεν τάς τε ἀρετάς καὶ τὰ ἔργα τοῦ ἀνδρὸς μὴ μόνον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης ἔνεκεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐνθάρρυνσιν ἡμῶν καὶ ἐποικοδομῆν τῶν ἐπιγιγνομένων.

Ὁρθοτόμον δὲ τοιοῦτου λόγου ἐξελέξατο ὁ Σύλλογος τὸν ἑταῖρον κ. Κωνσταντῖνον Μακρῆν, εἰς ὃν καὶ δίδωμι τὸν λόγον.

Τὸ βῆμα ἀνέρχεται ὁ κ. Κωνστ. Μακρῆς, ὅστις καὶ ἀναγινώσκει τὴν βιογραφίαν τοῦ πολυκλαύστου ἀνδρὸς. Μεθ' ὃ διελύθη ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦ4Ζ'

(Γενικὴ τακτικὴ).

Τῇ 18 Φεβρουαρίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Κηρυχθείσης τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγου-

μένης γενικῆς συνεδρίας. Ὁ κ. Δημόπουλος λέγει, ὅτι ἐν τοῖς πρακτικοῖς εἰς τὸ ζήτημα τοῦ συμβολαίου παρουσιάζεται ὡς προτιμῶν τὸν κ. Γεράρδον διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, ἐν ᾧ ὅπως ἐκ τῆς γενομένης συζήτησεως φαίνεται, συνώψισεν ἐκεῖνος μόνον τὴν τοιαύτην τῆς συνεδρίας γνώμην εἰς τὴν πρότασίν του.

Μεθ' ὃ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας καὶ ἀναγινώσκεται ἡ ἀλληλογραφία ὡς ἐξῆς :

Σημείωμα Τραπεζίης Μυτιλήνης, δι' οὗ γίνεται ὁ Σύλλογος ἐνήμερος τοῦ μετ' αὐτῆς τρεχουμένου λογαριασμοῦ. Συμπληρωματικῶς ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι ἔδωκε τὰς δεούσας ἐξηγήσεις εἰς τὸ κατάστημα τοῦτο, ὅπως καὶ αἱ ἀποδόσεις ὑπ' αὐτοῦ τῶν χρημάτων τοῦ Συλλόγου γίνονται καθ' ὃν καὶ αἱ καταθέσεις τρόπον, δηλαδή διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ προέδρου καὶ τοῦ ταμίου, καθ' ὅσον ὁ Κανονισμὸς μόνον τὸν τρόπον τῶν καταθέσεων ἀναγράφει ἀλλ' οὐχί καὶ τὰ τῶν ἀποδόσεων, ἕνεκα τοῦ ὁποίου καὶ ἐπερωτήθημεν ὑπὸ τῆς Τραπεζίης. Ἐρωτᾷ δὲ τὸν Σύλλογον ἂν φρονεῖ, ὅτι αἱ ἀποδόσεις δεόν. νὰ γίνωσι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον. Γίνεται δεκτὴ ἡ πρότασις ὅπως αἱ ἀποδόσεις τρεχουμένων λογαριασμῶν γίνονται καθ' ὃν τρόπον ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει διὰ τὰς καταθέσεις.

Ἐπιστολὴ τοῦ Βιολογικοῦ τμήματος, δι' ἧς ἀγγέλλεται, ὅτι τὸ τμήμα ἐξέλεξεν ἑλλανόδικον Ἐπιτροπὴν τοῦ ἐπὶ τῆς Ὑγιεινῆς διαγωνίσματος τοὺς κ. κ. Θ. Φλωρᾶν, Δ. Βαρσάμην καὶ Α. Ἀντίπαν καὶ ἐπισυνάπτεται κατάλογος ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ, ὅσα θὰ κάμωσι συνοπτικὴν ἔκθεσιν ἐπὶ τῶν συντελεσθεισῶν προόδων κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1907 ἐν τῇ ἰατρικῇ. Ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι ἡ ἑλλανόδικος αὕτη Ἐπιτροπὴ ἤρχισεν ἤδη μελετῶσα τὰ ἀποσταλέντα χειρόγραφα. Ἐτέρα ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ τμήματος ἀγγέλλουσα, ὅτι συμφώνως τῷ Κανονισμῷ ἐξελέξατο ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Α. Κρητικόν.

Ἐπιστολὴ τοῦ Νομικοῦ τμήματος ἀγγέλλοντος τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Α. Δημοπούλου ὡς γραμματέως τοῦ τμήματος, ἀποστέλλοντος τὸ πρόγραμμα τοῦ διαγωνισμοῦ πρὸς σύνταξιν μονογραφίας «περὶ διαζυγίου κατὰ τὴν Βυζαντινὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μέχρι σήμερον», ἐκφράζοντας τὴν εὐχὴν ἀγορᾶς τοῦ νομικοῦ συγγράμματος τοῦ Beauchet ἐπὶ

τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου καὶ ἐπιφυλασσομένου νὰ πέμψῃ κατάλογον πρὸς ἀγορὰν τῶν σπουδαιότερων νομικῶν συγγραμμάτων καὶ ἰδίχ ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ δικαίου. Καὶ τὸ μὲν πρόγραμμα τοῦ διαγωνισμοῦ συζητηθήσεται, λέγει ὁ κ. πρόεδρος, ἐν τῇ σειρᾷ τῆς ἡμερησίας διατάξεως, περὶ δὲ τῆς ἀγορᾶς τοῦ συγγράμματος τοῦ Beauchet, τῇ προτάσει τοῦ κ. Σπαθάρη τὸ ζήτημα παραπέμπεται τῷ κ. Βιβλιοφύλακι.

Πιττάκιον πατριαρχικὸν ἀπὸ 14 Φεβρουαρίου, διὰ τὸ Σάθεον διαγώνισμα, δι' οὗ προτείνεται ὅπως ὁ Σύλλογος καταστρώσῃ καὶ ὑποβάλλῃ τῇ ἀγίχ καὶ ἱερᾷ Συνόδῳ σχέδιον διαγωνίσματος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κ. Σάθα, ἱστορικοῦ καὶ γεωγραφικοῦ ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῶν μέσων πρὸ πάντων χρόνων, οὗ βραβεῖον ἔσται ὁ τόκος τῶν ὑπὲρ τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ ἐράνων, κατατεθησομένων τῇ φρονιδί τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου.

Ἀναγινώσκεται κατάλογος τῶν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου δωρηθέντων βιβλίων.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι παρελήφθη καὶ ἕτερον χειρόγραφον ὑγιεινῆς διὰ τὸ διαγώνισμα ἐξ Ἀθηνῶν ὑπὸ ἡμερομηνίαν ἀποστολῆς 5 Φεβρουαρίου, ἐπομένως κατὰ σχετικὴν προηγουμένην ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου εἶναι ἐκπρόθεσμον καὶ ἐρωτᾷ τί γενήσεται. Ἀποφασίζεται ὅπως μὴ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὡς ἐκπρόθεσμον διατηρηθῇ δὲ ὡς ἔχει μετὰ τοῦ φακέλου πρὸς εὐκόλον ἀπόδειξιν τοῦ ἐκπροθέσμου αὐτοῦ.

Συμπλήρωσις ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς 1906—7 καὶ 1907—8. Ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι τοῦ κ. Δ. Παππαδοπούλου ἀρνούμενου ν' ἀποσύρῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, ἣν ὑπέβαλεν ἀπὸ τῶν ἐξελεγκτικῶν ἐπιτροπῶν τῶν ἐτῶν 1906—7 καὶ 1907—8, ὀφείλει ὁ Σύλλογος νὰ προβῇ εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ. Μεθ' ὃ ἐκλέγεται μέλος τῶν ἐπιτροπῶν τούτων ὁ κ. Α. Κρητικός, ἰατρός.

Ὁ κ. πρόεδρος προτείνει ὅπως παρακληθῇ ὁ κ. Χρ. Χαραλαμπείδης νὰ μὴ ἐπιμείνῃ, ἀλλὰ νὰ ἀποσύρῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ. Ἡ πρότασις γίνεται ἀποδεκτὴ παμψηφεί.

Ἐπιστολὴ τοῦ Διδακταλικοῦ Συνδέσμου, ἀγγέλλοντος, ὅτι τελέσει τὴν ἐπέτειον αὐτοῦ ἑορτὴν τὴν 10ην Φεβρουαρίου τῇ 3ῃ μ. μ. ὦρα ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου καὶ προσκαλοῦντος τὸν προεδρεῖον ὅπως ἀντιπροσωπευθῇ ἐν αὐτῇ.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Γ. Σουρῆ ἐξ Ἀθηνῶν ἀγ-

γέλλοντος, ὅτι ἀποστέλλει τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου τὰ ποιήματα αὐτοῦ, τόμους 6.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Earnest Cary* ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῆς Ἀμερικῆς ἀπὸ 6 Φεβρουαρίου εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ αὐτῷ δωρεᾶν τοῦ 3ου καὶ 4ου τεύχους τῆς Μαυρογορδατείου βιβλιοθήκης.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Π. Παπακωνσταντίνου* ἀγγέλλοντος, ὅτι ποιήσεται ἐν εἴδει διαλέξεως ἀνάλυσιν τῆς *Μηδείας* τοῦ Εὐριπίδου τὴν ἐσπέραν τῆς Β' Κυριακῆς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΗ'

(Ἐκτακτος εἰδική).

Τῇ 20 Φεβρουαρίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ προέδρου.

Κηρυχθείσης τῆς ἐνάρξεως τῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς ἐβδόμης εἰδικῆς ἐκπαιδευτικῆς συνεδρίας τῆς 5 Ἰανουαρίου 1908.

Ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι δὲν ἀναφέρεται ἐν αὐτοῖς, ὅτι ὁ ἴδιος υἰοθέτησε μὲν τὰ πορίσματα τῆς εἰρηγήσεως τοῦ κ. Ν. Καπετανάκη, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ὀκτατάξιον τοῦ προγράμματος, ἀλλ' ὅτι κατόπιν τῶν δηλώσεων, καθ' ἃς εἰς τὸ αὐτὸ περίπτου πορίσματος καταλήγουσιν αἱ εὐχαὶ τῆς συνεδρίας, ἀπέσχε νὰ θέσῃ ὑπὸ ψηφοφορίαν τὰς προτάσεις ἐκείνας.

Οἱ κ. κ. Ἰ. Ἀνδρεάδης, Μ. Αὐθεντόπουλος καὶ Ἀ. Σημηριώτης προτείνουσιν ὅπως εἰ δυνατόν οἱ εἰπόντες ἴδωσι τὰ δοκίμια τὰ τυπογραφικὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν λόγων πρὶν ἢ ὀριστικῶς τυπωθῶσι. Μεθ' ὃ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ καὶ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΦΗΘ'

(Ἐκτακτος γενικὴ ἐπιμνημόσυνη).

Τῇ 21 Φεβρουαρίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀρξαμένης τῆς συνεδρίας, ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι τιμῆς ἕνεκεν ὁ Σύλλογος συνεκάλεσε τὴν ἐπιμνημόσυνην ταύτην συνεδρίαν, ἵνα κατ' αὐτὴν ἀναγνωσθῶσιν ἡ τε βιογραφία καὶ τινὰ περὶ τῶν ἔργων τοῦ σοφοῦ ἑλληνιστοῦ καὶ ἐταίρου τοῦ Συλλόγου μακαρίτου *Αἰμίλιου Legrand*.

Μεθ' ὃ ὁ κ. Π. Βιζουκίδης ἀναγινώσκει

πραγματεῖαν περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Αἰμίλιου Legrand. Λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧ'

(Γενικὴ τακτικὴ).

Τῇ 3 Μαρτίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀρξαμένης τῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας, μεθ' ὃ ἀναγινώσκειται ἡ ἀλληλογραφία ἔχουσα οὕτως:

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Δ. Στεφανοπούλου, δημοδιδασκάλου, ἐκ Λαρίσης, αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν ἀντιτύπου τοῦ προγράμματος τοῦ Καραπαναίου ἀγῶνος πρὸς σύνταξιν «Ὀδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείας, ἀμφοτέρων τῶν φύλων» ἀποφασίζεται ὅπως ἀποσταλῇ αὐτῷ.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Φ. Β. Σιαμπαρίδου, διαβιβάζοντος τέσσαρας πραγματείας τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Ν. Χατζηδάκι.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων ἀνακοινομένου εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀπὸ 14 Φεβρουαρίου ἐπιστολῆς τοῦ Συλλόγου, ὅτι ἐξέδωκε καὶ ἐκδίδει σειρὰς σχολικῶν πινάκων πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ δὲν διανέμει τούτους δωρεάν. Συναποστέλλει δὲ ἀγγελίαν, ἐν ἣ ἀναγράφονται αἱ τιμαὶ ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν καὶ εὐχαριστεῖ ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τοῦ ΚΘ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἐφορείας τῶν σχολῶν Λιβεραῶς, αἰτούσης πλὴν τῶν χαρτῶν τοῦ Ζαφειροπούλου καὶ πίνακος ἀνθρωπολογίας κ. τ. τ. καὶ ἐπειδὴ ἐλέχθη, ὅτι ὁ Σύλλογος ὠφελίμων βιβλίων ἐκδίδει σχολικῆς διδασκαλίας πίνακας, ἐγράψαμεν κατὰ σχετικὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου πρὸς αὐτὸν ἐρωτῶντες, ἐὰν παραχωρεῖ τοὺς πίνακας τούτους δωρεάν καὶ ἐλάβομεν τὴν ἀναγνωσθεῖσαν ἀπάντησιν. Προτάσει δὲ τοῦ κ. Ξ. Σιδερίδου ἀποφασίζεται ὅπως αἱ δοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων πληροφορία καὶ ἀγγελία διαβιβασθῶσι πρὸς τὴν ἐφορείαν τῶν σχολῶν Λιβεραῶς.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἰ. Κ. Γαρδίκου ἀποστέλλοντος ἀνὰ δέκα πέντε ἀντίτυπα δύο πραγματειῶν του, ὅπως διανεμηθῶσι τοῖς μέλεσι τοῦ Συλλόγου. Ἐκ τούτων δύο ἐκρατήθησαν διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου. Ἐπειδὴ

δὲ τὸ ἐν τῶν βιβλίων ἐπιγραφόμενον «Κρίσις τῆς ὑπὸ τοῦ Σπ. Μωραΐτου Πλατωνικῆς ἐκδόσεως» ἐνδιαφέρει τό τε φιλολογικὸν τμήμα καὶ τὸν Σύλλογον ἐν γένει, προτάσει τοῦ κ. Ε. Σιδερίδου ἀποφασίζεται ὅπως σταλῶσι τρία ἀντίτυπα αὐτοῦ εἰς τὸ φιλολογικὸν τμήμα πρὸς μελέτην, ἧς τὸ πόρισμα ν' ἀναγγελητῆ τῷ Συλλόγῳ. Ἀντίτυπον διαθήκης καὶ κωδικολλοῦ τοῦ ἀειμνήστου *Κωνσταντίνου Ε. Σεβαστοπούλου*.

Πατριαρχικὸν πιττάκιον, δι' οὗ διαβιβάζεται ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου Κ. Ε. Σεβαστοπούλου, δι' ἧς οὗτοι γνωρίζοντες τὸ ποσόν, ὅπερ διὰ τῆς διαθήκης αὐτοῦ διατίθῃσιν ὑπὲρ ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καθιδρυμάτων ἢ σωματείων ἐν Κων/πόλει, ἐξαιτοῦνται ἵνα ἀποσταλῶσιν αὐτοῖς ἀντίγραφα τῶν διεπόντων ἕκαστον τῶν καθιδρυμάτων ἢ σωματείων κανονισμῶν, καθὼς καὶ πιστοποιητικὰ περὶ τῶν νομίμως ἐκπροσωπούντων αὐτὰ φυσικῶν προσώπων. Ἀναγινώσκειται πλὴν τοῦ σεπτοῦ πατριαρχικοῦ πιττακίου καὶ τῆς ἐπιστολῆς τῶν ἐκτελεστῶν καὶ τὸ ἄρθρον τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου Σεβαστοπούλου τὸ ἀφορῶν εἰς τὸν Σύλλογον, ἔχον ὡς ἐξῆς: «Κληροδοτῶ εἰς τὸν ἐν Πέραν Κωνσταντινουπόλεως Φιλολογικὸν Σύλλογον φράγκα χρυσᾶ 25,000 ὡς κεφάλαιον ἀναπαλλοτριῶτων· ἐκ τῶν ἐτησίων τόκων θέλει παρέχειν ὁ Σύλλογος βοήθειαν εἰς ἀπόρους σχολὰς... καὶ εἰς ἐπιμελεῖς καὶ ἀπόρους μαθητάς». Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι κατὰ τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ τὸ ὄνομα τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς θ' ἀναγραφῆ ἐν τῇ στήλῃ τῶν εὐεργετῶν καὶ ὅτι δέον συμφώνως τοῖς ὑποδεικνυμένοις νὰ ἐκλέξωμεν ἀπὸ τοῦδε τὸν πληρεξούσιον διὰ τὴν παραλαβὴν καὶ ν' ἀνατεθῆ εἰς τὸ προεδρεῖον ἢ νόμιμος ἐπικύρωσις καὶ διαβίβασις τῶν ζητούμενων ἐγγράφων. Ὁ κ. Ε. Σιδερίδης λέγει, ὅτι ὁ Κανονισμὸς ἀναγράφει πῶς τὰ ἀντιπροσωπεύοντα τὸν Σύλλογον μέλη. Ἦδη δὲ πρέπει νὰ δηλώσωμεν τὸ κληροδοτήμα καὶ ἔπειτα ἐκλέγωμεν τὸν πληρεξούσιον.

Ἐπειτα ἐγείρεται συζήτησις πῶς πρέπει καὶ διὰ τίνος ν' ἀποσταλῶσι τὰ ζητούμενα ἔγγραφα καὶ ἂν ἢ ἐπικύρωσις αὐτῶν δέον νὰ γίνῃ ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα ἑλληνικῶν ἀρχῶν ἢ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου. Ἐπὶ τέλους δὲ ψηφίζεται ἡ ἐξῆς πρότασις: Ἀνατίθεται εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ ἐξεύρῃ ποία εἶναι ἡ ἀρμοδιωτέρα ὁδὸς πρὸς νόμιμον καὶ τακτικὴν ἐπικύ-

ρωσιν τῶν αἰτουμένων ἐγγράφων καὶ ἀναγγεῖλη τοῦτο εἰς τακτικὴν ἢ ἔκτακτον συνεδρίαν.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Π. *Ι. Καραπάνου*, δικηγόρου ἐξ Ἀθηνῶν, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τῆς ἀμοιβῆς του ἐξ ἑκατὸν δραχμῶν καὶ ἀγγέλλοντος, ὅτι ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν δύο ἐτέρων συναδέλφων του θέλουσι μελετήσῃ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος καὶ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Ι. Εὐκλείδου*, δικηγόρου ἐξ Ἀθηνῶν, ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν ἐπιταγῆς ἐξ 100 δραχμῶν διὰ τὴν ἀμοιβὴν του ἐπὶ τῆς δίκης πρὸς ἀνάληψιν τῶν χρεωγράφων τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος καὶ δηλοῦντος, ὅτι ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν δύο ἐτέρων συναδέλφων του θέλουσι διεκδικήσῃ τὰ δίκαια τοῦ Συλλόγου ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος, ἀγγέλλοντος, ὅτι ἀντιπρόεδρον μὲν τοῦ τμήματος ἐξελέξατο τὸν κ. *Γ. Θεοχαραίδην*, εἰσηγητὴν δὲ τῆς ἐκθέσεως ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ 1907 ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων καὶ ἱερῶν τὸν κ. *Χρ. Παταζίδην*.

Ἀγγέλλεται, ὅτι ὁ κ. *Γ. Ν. Χατζηδάκις* δωρεῖται τῇ τοῦ Συλλόγου Βιβλιοθήκῃ 1) Γραμματικὰ καὶ ἐτυμολογικὰ· 2) Ἀντιλεγόμενα περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος· 3) Ἀντιλεγόμενα περὶ τῆς ὀρθογραφίας τοῦ Πλάτωνος καὶ 4) Καὶ πάλιν περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Ὁ δὲ κ. *Γαρδίκας* 1) «Κρίσις τῆς ὑπὸ τοῦ Σπ. Μωραΐτου Πλατωνικῆς ἐκδόσεως» καὶ 2) «Ἡ πολιτεία τοῦ Πλάτωνος», ἐνερκτῆριος λόγος ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς φιλολογικῆς σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου.

Ἀγγέλλεται τὸ δεύτερον καὶ ψηφοφορεῖται ὡς τακτικὸν μέλος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. *Παν. Νικολαΐδης*, ἰατρός, προτεινόμενος ὑπὸ τῶν κ. κ. Α Σπαθάρη, Π. Ἰατροπούλου καὶ Δ. Οἰκονομίδου, καὶ ὁ κ. *Γ. Σουρῆς*, ὡς ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Συλλόγου. Λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΑ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 10 Μαρτίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀρξάμενης τῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης γενικῆς συνεδρίας καὶ ἀναγινώσκειται ἔπειτα ἡ ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ Π. Δ. Σακελλαρίου ἐπιθυμούν-
τος νὰ μάθῃ ἐκ πόσων τυπογραφικῶν φύλλων
θ' ἀποτελεσθῇ ὁ Α' τόμος τοῦ Λυσίου, διότι
ἐντὸς ὀλίγου συμπληροῦνται τὰ 40 φύλλα,
τὸ δὲ χειρόγραφον πιθανὸν νὰ ὑπερβῇ τὸν
ἀριθμὸν τοῦτον. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι
ἐζητήθησαν ἤδη αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι
παρὰ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος.

Πρὸς κλησίς καὶ πρόγραμμα τοῦ ἐν Βερο-
λίῳ συγκληθησομένου τῆ 6-12 ἐπιόντος Αὐ-
γούστου 1908 διεθνoῦς συνεδρίου τῶν ἱστο-
ρικῶν ἐπιστημῶν. Ἀποφασίζεται ὅπως ἀντι-
προσωπευθῇ ὁ Σύλλογος ἐν αὐτῷ ἀποτινομένης
τῆς ὠρισμένης συνδρομῆς καὶ ἀνατίθεται τῷ
προεδρεῖφ ἡ ἐκλογή τοῦ καταλλήλου προσώπου.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει 1) τὸν τῆ
παρελθούσης πέμπτη 6η Μαρτίου ἐπισυμ-
βάντα θάνατον τοῦ Ed. Zeller, ἐπιτίμου
μέλους τοῦ Συλλόγου, καὶ προτείνει ὅπως
τελεσθῇ ἡ νενομισμένη ἐπιμνημόσυτος συνε-
δρία, ἐκλέξῃ δὲ ὁ Σύλλογος τὸν ρήτορα, ἀλλ'
ἀνατίθεται τῷ προεδρεῖφ ἡ φροντίς τῆς ἐκλο-
γῆς τοῦ ρήτορος· καὶ 2) τὸν θάνατον τοῦ
Sir N. Roderic O'Conor, ἐπιτίμου μέλους
τοῦ Συλλόγου· καὶ διαλύει εἰς ἐνδειξιν πέν-
θους τὴν συνεδρίαν ἐπὶ τι διάστημα.

Ἐπαναληφθείσης τῆς συνεδρίας, ἀγγέλλε-
ται, ὅτι κατηρτίσθη τὸ ἐκπαιδευτικὸν τμήμα
καὶ ἐξελέγη ὡς πρόεδρος μὲν αὐτοῦ ὁ κ. Α.
Ζαμαρίας, ἀντιπρόεδρος δὲ ὁ κ. Α. Κρητικὸς
καὶ γραμματεὺς ὁ κ. Αὐρ. Σπαθάρης.

Ἐπιστολὴ Π. Ἀραβαντινοῦ, ἀγγέλλοντος
τὴν παραλαβὴν τῶν σταλέντων αὐτῷ ὑπὸ
τοῦ Συλλόγου ἐγγράφων διὰ τὴν δίκην καὶ ἐπι-
ταγῆς διὰ τὴν ἀμοιβὴν του ἐκ 200 δραχμῶν.

Ἐπιστολὴ Θ. Wiegand, διευθυντοῦ τοῦ
μουσείου Βερολίνου, ἐνεῦθεν, δωρουμένου
ἀντίτυπον συγγράμματός του «Milet, Er-
gebnisse der Ausgrabungen und Un-
tersuchungen seit dem Jahre 1899
herausgegeben. Heft II. Das Rathaus
von Milet».

Ἀναγιγνώσκονται αἱ βιβλίων προσφοραὶ
ὡς ἑξῆς:

Ὁ κ. Ἀθ. Γιάκας δωρεῖται πρωτότυπον
ἐπιστολῆς τῆς ἐν Ἀθῶν ἱερᾶς Μονῆς Μ. Λαύ-
ρας ἀπὸ 4ης Ἀπριλίου 1855 πρὸς τὸν Οἰ-
κουμηνικὸν Πατριάρχην διπλαμβάνουσαν περὶ
ἀντιγράφου σιγιλίου.

Ὁ κ. Αὐρ. Σπαθάρης 12 φωτογραφίας
διαφόρων οἰκιῶν ἀρχαίων τοῦ Φαναρίου τῶν
τελευταίων τριῶν αἰῶνων.

Ὁ κ. πρόεδρος γνωρίζει, ὅτι μετὰ τοῦ κ.
Γεράρδου ὑπεγράφη συμβόλαιον πρὸς ἐκτύ-
πωσιν τοῦ Α' τεύχους τοῦ περιοδικοῦ.

Ἀκολουθῶς ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι συμ-
φώνως πρὸς τὴν προηγουμένην τοῦ Συλλόγου
ἀπόφασιν, καθ' ἣν ἐπρόκειτο τὸ προεδρεῖον νὰ
ἐξεύρη ποία ἡ ἀρμοδιωτέρα ἰδὸς πρὸς νόμι-
μον καὶ κανονικὴν ἐπικύρωσιν τῶν ὑπὸ τῶν
ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης τοῦ ἀειμνήστου Σε-
βαστοπούλου αἰτουμένων ἐγγράφων, μετέβη
εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ ἔμαθεν, ὅτι ἐκεῖθεν
ἐπεκυρώθησαν καὶ τὰ τῶν λοιπῶν σωματείων,
ὑπεδείχθη δέ, ὅτι ἔπειτα, ἐὰν ὑπάρχῃ ἀνάγκη,
ἐπικυροῦνται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξε-
νεῖου ὥστε κατὰ τὰς ὁδηγίας ταύτας θὰ προ-
βῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν ἐπικύρωσιν τῶν αἰ-
τουμένων ἐγγράφων, καλὸν δὲ θὰ ἦτο ἀπὸ
τοῦδε νὰ προτείνωμεν καὶ τὸν πληρεξούσιον
ἡμῶν πρὸς παραλαβὴν τοῦ κληροδοτήματος
τούτου. Μεθ' ὃ ἀνατίθεται τῷ προεδρεῖφ ἡ τε
διεξαγωγή τοῦ ὅλου ζητήματος καὶ ἡ ἐκλογή
τοῦ πληρεξουσίου καὶ ἡ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Συλ-
λόγου κατάρθεις τοῦ κληροδοτήματος παρὰ
τῆ Ἑθνικῆ Τραπεζῆ.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι ἡ
ὕλη τῶν πρακτικῶν τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνε-
δριῶν ὑπερβαίνει τὰ 30 τυπογραφικὰ φύλλα, ἡ
δὲ Α. Θ. Παναγιότης πρὸς ἐκτύπωσιν αὐτῶν
χορηγεῖ 25 λίρας. Δέον ἐπομένως, ἵνα μὴ ὁ
Σύλλογος ὑποστῇ σημαντικὴν δαπάνην πρὸς
συμπλήρωσιν τοῦ ἀπαιτηθησομένου ποσοῦ, νὰ
καταβάλῃ μὲν ἕως 10 τὸ πολὺ λίρας, νὰ συν-
τομευθῶσι δὲ τὰ πρακτικὰ ταῦτα δι' ἰδιαιτέ-
ρας δαπάνης τοῦ Συλλόγου. Μετὰ τινὰ συζή-
τησιν, ἀνατίθεται τῷ προεδρεῖφ ἡ λύσις τοῦ
ζητήματος, καταβαλλομένης καὶ τῆς σχετι-
κῆς δαπάνης, ὅπερ γίνεται δεκτὸν.

Ἀκολουθῶς ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι
διὰ τὰ ὀρισθέντα περὶ τῶν χιλίων ἀντιτύπων
τοῦ βιολογικοῦ παραρτήματος ἐκ τῶν πρακτι-
κῶν ἀποδεικνύεται ἀσάφεια, ὅπως ἐφάνη ἐκ
τῆς γενομένης ἐρεύνης, εἰς ἣν τὸ προεδρεῖον
προέβη δυνάμει σχετικῆς τοῦ Συλλόγου ἀπο-
φάσεως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ παράρτημα εἶναι ἀρκετὰ
ὀγκῶδες ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ συνδεθῇ τῷ
τόμῳ τοῦ περιοδικοῦ ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ
ρητὸν τοῦ Κανονισμοῦ ἄρθρον ἐπιτρέπει ἐκά-
στω τῶν τμημάτων τὴν ἔκδοσιν ἰδίων παραρ-
τημάτων καὶ ἵνα γίνῃ ἀνακούφισις τις εἰς τὸ
τμήμα, ὅπερ ἐξ ἰδίων ἐκδίδει τὸ παράρτημα,
προτείνει νὰ ἐλαττωθῇ τὸ ποσοῦν τοῦτο τῶν
τῷ Συλλόγῳ διδομένων ἀντιτύπων. Ὁ κ.

Κρητικός λέγει, ότι ἵνα ἀνακουφισθῆ πῶς τὸ βιολογικὸν τμήμα ἐκ τῶν ἐπιβαρυνόντων αὐτὸ ἐξόδων, ἀνάγκη νὰ ἐλαττωθῆ ὁ ἀριθμὸς εἰς 200. Ὁ κ. Κ. Κοκκοῤῥατος φρονεῖ, ὅτι δέον νὰ διατίθενται καὶ δίδονται εἰς τὸν Σύλλογον πάντα τὰ περισσεύοντα ἐξ ἐκάστης χρήσεως ἀντίτυπα, ἐκ τῶν 500 ἢ 1000 ὅσα ἐκδίδονται ἤδη. Ὁ κ. Σπαθάρης ζητεῖ νὰ δίδονται 300 ἀντίτυπα ὡς ἀρκετά, πρὸς διανομὴν εἰς τὰ μέλη, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ σχετικὸν ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ, καθ' ὃ πάντα τοῦ Συλλόγου τὰ δημοσιεύματα διανέμονται εἰς τὰ μέλη. Ὁ κ. Χ. Χαραλαμπείδης δέχεται τοῦτο ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἀφαιρεθῆ ἐν τῷ μέλλοντι ἐκ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου πᾶσα ὕλη ἰατρικὴ καὶ δὴ τὰ πρακτικὰ τοῦ βιολογικοῦ τμήματος, ἅτινα θὰ ἐκτυπῶνται οὕτως ἐν τῷ παραρτήματι. Ἐπὶ τούτοις τίθεται εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρότασις τοῦ κ. Σπαθάρη ὅπως δίδονται τῷ Συλλόγῳ τριακόσια (300) ἀντίτυπα, ἥτις καὶ γίνεται δεκτὴ, συμπεριληφθείσης καὶ τῆς σχετικῆς δηλώσεως τοῦ κ. Χαραλαμπείδου ἐν τῇ ἀποφάσει.

Ἀναγινώσκειται καὶ ἐπιψηφίζεται τὸ ὑπὸ τοῦ βιολογικοῦ τμήματος συνταχθὲν πρόγραμμα¹. Ἀνατίθεται δὲ τῷ προεδρεῖω ὅπως ὀρίσῃ τὸν κατάλληλον χρόνον καὶ προβῆ εἰς συνεννοήσεις πρὸς τὰς προϊσταμένας ἀρχὰς πρὸς σύστασιν εἰς τοὺς διδασκάλους ὅπως προσέλθωσιν.

Ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ νομικοῦ διαγωνίσματος πρὸς σύνταξιν πραγματείας «Περὶ διαζυγίου κατὰ τὴν Βυζαντινὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μέχρι σήμερον²».

Ἀναγινώσκειται τὸ ἀπὸ ἰδ' Φεβρουαρίου σεπτὸν πατριαρχικὸν πιττάκιον μετὰ τῆς συνημμένης ἐπιστολῆς τοῦ κ. Κ. Σάθα πρὸς τὴν Α. Θ. Π. περὶ τοῦ Σαθείου διαγωνίσματος. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι αἰτεῖται παρὰ τῶν Πατριαρχείων σχέδιον Κανονισμοῦ τοῦ διαγωνίσματος τούτου, ἀλλ' ὅτι δυνάμεθα ν' ἀπαντήσωμεν, ὅτι ὅπως καταστρώσωμεν τὸ πρόγραμμα δέον νὰ γνωρίζωμεν τὸ ἐπαθλον, ὅπερ δὲν ὀρίζεται ἐν τῷ σεπτῷ πιττακίῳ. Ὁ κ. Σπανοῦδης λέγει, ὅτι ὁ κ. Σάθας ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ὅτι ὁ ἔρνος προὐκλήθη ἐκ μέρους τῶν Πατριαρχείων, ἔγραψε τὴν ἐπι-

στολὴν ἐκείνην, δι' ἧς τὴν Α. Θ. Παναγιότητι ὤριζεν ἀγωνοθέτην. Ἐπομένως πάντα τὰ συλλεγέντα χρήματα δέον νὰ εὑρίσκωνται εἰς τὰς χεῖρας τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἥτις καὶ ὤρισε μετὰ τῆς περὶ Αὐτὴν Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τὸν Σύλλογον πρὸς ἐνέργειαν καὶ κανονισμόν τοῦ διαγωνίσματος τούτου. Προτείνει δὲ ὅπως ψηφισθῆ καὶ ἡ πρότασις, ὅτι ὁ Σύλλογος ἀποδεχόμενος τὸ διαγώνισμα θὰ ἀποστείλῃ σχέδιον Κανονισμοῦ, θὰ ἀναμείνη δὲ ἀπάντησιν καὶ ὀρισμὸν τοῦ ἐπάθλου, ἵνα συντάξῃ τὸ εἰδικὸν πρόγραμμα.

Ἡ πρότασις αὕτη ψηφίζεται. Λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΒ'

(Ἐντακτος εἰδική).

Τῇ 27 Μαρτίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀπόντων τῶν γραμματέων, δὲν ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης ἐκτάκτου εἰδικῆς συνεδρίας.

Ὁ κ. Ι. Π. Μηλιόπουλος ἀναγινώσκει πραγματείαν αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον **Ἐξακριβωδὶς βυζαντινῶν τοποθεσιῶν.**

Τὸν ἀγορητὴν συγχαίρει ὁ κ. πρόεδρος καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΓ'

(Τακτικὴ γενική).

Τῇ 7 Ἀπριλίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλων τὸν θάνατον τοῦ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Συλλόγου Γ. Ἀθηνογένους, διαλύει εἰς ἔνδειξιν πένθους τὴν συνεδρίαν ἐπὶ τινα χρόνον. Ἐπαναληφθείσης τῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς συνεδρίας τῆς 10 Μαρτίου, μεθ' ὃ ἀνακοινοῦται ἡ ἀλληλογραφία.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. Γ. Σουρῆ εὐχαριστοῦντος διὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους.

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. J. Barkley, ἐπιτετραμένου τῆς Ἀγγλίας ἐνταῦθα. διαβιβάζοντος τὰς εὐχαριστίας τῆς λαίδης Ο' Connor ἐπὶ τῇ σταλείσῃ αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου συλλυπηρίῳ ἐπιστολῇ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ συζύγου αὐτῆς Ν. R. O'Connor.

1. Ἴδε προτέραν συνεδρίαν.

2. Δημοσιεύεται ἀκολούθως.

Ἐπιστολὴ τῆς ἐφορείας τῶν ἐκπαιδευτηρίων Ἀντιγόνης εὐχαριστοῦσης ἐπὶ τῇ δωρεᾷ μᾶς σειρᾶς γεωγραφικῶν χαρτῶν Ζαφειροπούλου διὰ τὸ ἀρνεναγωγεῖον καὶ ἑτέρας σειρᾶς διὰ τὸ παρθεναγωγεῖον.

Ἀγγέλονται προσφοράι βιβλίων. α') Ἡ Διεύθυνσις τοῦ Δημοσίου Χρέους τῆς Αἰγύπτου δωρεῖται «Compte rendu des travaux de la Commission de la Dette Publique d'Egypte pendant l'année 1907 XXXIIme année».

β') Ὁ κ. Ἰ. Παπαδόπουλος ἀντίτυπον πονήματός του ὑπὸ τὸν τίτλον «Théodore II Lascaris, Empereur de Nicée».

Οἱ κ. κ. Ν. Κεφαλαῖος, Μάριος Μπαχᾶς, Α. Γιαλούρης, δικηγόροι, καὶ οἱ κ. κ. Κ. Πανάδης καὶ Π. Τιβέριος, ἰατροί, καὶ ὁ πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτης κ. Σ. Σταυρίδης, πληρώσαντες συμφῶνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου τὴν συνδρομὴν τοῦ τρέχοντος ἔτους, ἀναγράφονται αὐθις μέλη τοῦ Συλλόγου.

Εἶτα ἀναγινώσκειται ἡ ἐκθεσις τῆς ἐλεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἔτους 1907-08 (μέχρι τῆς 10 Μαρτίου) καὶ τοῦ παραρτήματος τῆς βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ Δεκεμβρίου 1906 μέχρι Δεκεμβρίου 1907. Ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης ἐπὶ τῇ παρατηρήσει, ὅτι μία μόνη ὁμολογία τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης εὐρίσκεται παρὰ τῷ ταμίχ. ἐρωτᾷ τί ἀπέγιναν αἱ ἄλλαι. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι ἐσχάτως ἀνήγγειλε τῷ προεδρεῖω ὁ ταμίας, ὅτι ὁ προκάτοχος αὐτοῦ κ. Δ. Μηλιώτης κρατεῖ τὰς λοιπὰς μετοχὰς παρὰ τῷ κ. Λ. Ζαρίφῃ· προτείνει δὲ νὰ ἐνοικιασθῇ ἐν κιβώτιον παρὰ τινι Τραπεζῇ, ὅπου νὰ κατατίθενται αἱ διάφοροι ὁμολογίαι. Ἡ πρότασις γίνεται παμψηφεί δεκτὴ.

Ἀκολουθῶς ἀναγινώσκειται ἐπιστολὴ τοῦ κ. Π. Βιζουκίδου, ἐκ Βενετίας, διχβιβάζοντος τοὺς ὑπὸ τοῦ κ. Σάθα ὑποβαλλομένους ὄρους διὰ τὸ Βυζαντινὸν διαγώνισμα, ὅπερ προτείνει νὰ ἐπονομασθῇ Σάθειον διαγώνισμα καὶ ἐπισυνάπτει τὰς ἐξῆς ἀποδείξεις καταθέσεως χρημάτων τοῦ κεφαλαίου τοῦ διαγωνίσματος: α') Ἀποδείξις Ἐθνικοῦ Ταμείου ἐκ γρ. 5.782. β') Ἀποδείξις ὑποκαταστήματος Τραπεζῆς Ἀθηνῶν ἐκ φρ. γρ. 840 γ') Ἀποδείξις εὐρισκομένη ἐν ταῖς Πατριαρχείαις ἐκ φρ. γρ. 563.75.

Ἐτέρα ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοῦ συμπληροῖ καὶ ἐπεξηγεῖ τὰνωτέρω. Μετὰ συζήτησιν ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης προτείνει νὰ γραφῇ τῷ κ. Π.

Βιζουκίδῃ, ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προηγουμένης ἐπιστολῆς τοῦ κ. Σάθα πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα εὐρισκόμεθα εἰς συνεννόησιν μετ' αὐτῶν πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ διαγωνίσματος καὶ ὅτι μὴ ὑπαρχούσης νεωτέρας ἀγγελίας καὶ ἐπιστολῆς τοῦ κ. Σάθα, ὑποχρεούμεθα τὴν αὐτὴν ὁδὸν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ν' ἀκολουθήσωμεν. Ἡ πρότασις αὕτη γίνεται δεκτὴ.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. πρόεδρος λέγει, ὅτι συμφῶνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, τὸ προεδρεῖον ἐξέλεξε διὰ τὴν βιογραφίαν τοῦ Zeller τὸν κ. Ἄλ. Ζαμαριαν.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει, ὅτι τὰ Πατριαρχεῖα θὰ γράψωσιν ἀπ' εὐθείας τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τοὺς ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης τοῦ αἰοδίου Σεβαστοπούλου, ὅτι ἐπεκυρώθησαν τὰ πιστοποιητικὰ, ὠρίσθη πληρεξούσιος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Καραπάνος καὶ ὅτι πέποιθεν, ὅτι θὰ παραληφθῇ ταχέως τὸ κληροδοτηθὲν τῷ Συλλόγῳ ποσόν. Λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΑΧΔ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 10 Ἀπριλίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος κηρύξας τὴν ἑναρξιν τῆς συνεδρίας λέγει τὰ ἐξῆς:

Τὸ προεδρεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἄμα τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἐλεύσεως τοῦ κ. G. Deschamps, ἐπιτίμου μέλους αὐτοῦ, σοφοῦ ἑλληνοστοῦ καὶ ἀρχαιολόγου, ἐρευνητοῦ καὶ μελετητοῦ τῆς τοῦ Γένους ἱστορίας καθ' ἅπαντα τὸν βίον αὐτοῦ, συνεκάλεσε τὴν συνεδρίαν ταύτην πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ τοιοῦτου τῆς Γαλλίας τέκνου, τοῦ τοσοῦτον μοχθήσαντος ἐν τῇ μελέτῃ καὶ διαδόσει τῆς προγονικῆς καὶ πατρῶας σοφίας, οὐ μόνον ἀνὰ τὴν Δύσιν καὶ τὴν Ἀνατολήν, ἀλλὰ ἀνὰ σύμπασαν τὴν ὑφῆλιον. Ἐπὶ πᾶσι τούτοις ὁ Σύλλογος ἐν ταῖς τελευταῖαις αὐτοῦ συνεδρίασις ἐξελέξατο τὸν κ. G. Deschamps μέλος αὐτοῦ ἐπιτίμον, ἐπρόκειτο δὲ κατὰ τὴν ἐβδομάδα ταύτην ν' ἀποσταλῶσιν εἰς Παρισίους τὸ τε δίπλωμα καὶ ἡ ἐπὶ τούτῳ ἐπιστολή. Ἐκτακτος ὁμῶς καὶ ἐξαιρετικῆ ὄντως διὰ τὸν βίον τοῦ Συλλόγου ἡ εὐκαιρία ὅπως ἐν γενικῇ συνεδρίᾳ αὐτοῦ ἐγχειρισθῇ αὐτοπροσώπως τὸ δίπλωμα εἰς τοιοῦτο τετιμημένον μέλος.

Ὁ κ. πρόεδρος κατέρχεται τῆς ἑδρας καὶ

ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν κ. G. Deschamps προσφωνεῖ αὐτὸν διὰ τῶν ἐξῆς :

Ἐντιμὲ ἐταῖρε,

Ἐὶς τὸν Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἐξελέξατο Ὑμᾶς μέλος αὐτοῦ ἐπίτιμον ἀνθ' ὧν ἐν τῇ φιλολογίᾳ καθόλου καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ μελέτῃ καὶ διαδόσει τῆς ἑλληνικῆς σοφίας ἐμοχθήσατε καὶ μοχθεῖτε.

Εὐτυχῆς λογιζέται ὁ Σύλλογος ἐπὶ τῇ ἐξαιρετικῇ ταύτῃ εὐκαιρίᾳ, καθ' ἣν ἐν γενικῇ αὐτοῦ συνεδρίᾳ ἐπιδιδῶσιν αὐτοπροσώπως τοιοῦτῳ τετιμημένῳ μέλει τὸ τε δίπλωμα, τὴν ἐπὶ τούτῳ ἐπιστολὴν καὶ τὸν Κανονισμόν τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. G. Deschamps εὐχαριστήσας δεόντως τὸν Σύλλογον ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ πρὸς αὐτὸν τιμῇ, ἀνέρχεται τὸ βῆμα καὶ διὰ πολλῆς χάριτος καὶ ἐπιστημονικῆς ἐμβριθείας ἐπισκόπησε τὰ τῆς ἐξελέξεως καὶ ἐπιδόσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἀνὰ τοὺς αἰῶνας.

Κατόπιν δίδεται ὁ λόγος τῷ κ. L. Olivier, ὅστις συντόμως καὶ λίαν εὐφραδῶς ὡμίλησε περὶ τοῦ ἀποικιακοῦ πνεύματος τῶν ἀρχαίων ἐν σχέσει πρὸς τὰ τῶν νεωτέρων καταλήξας εἰς εὐχαριστίας πρὸς τὸν Σύλλογον.

Ἐἶτα ὁ κ. Π. Νικολόπουλος, ἀντιπροσωπεύων τὴν Α. Θ. Παναγιότητα, προσεφώνησε καταλλήλως τοὺς προλαλήσαντας ξένους λογίους.

Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος ἠὲ εὐχαρίστησεν ὡς ἐξῆς :

Ἦκούσαμεν τῶν σοφῶν λόγων, οἱ ὅποιοι μετὰ τοσαύτης ἐπιστημονικῆς βαρύτητος ἀλλὰ καὶ χάριτος καὶ κάλλους ἀνεπύχθησαν ὑπὸ τε τοῦ κ. G. Deschamps καὶ τοῦ κ. L. Olivier ἐπὶ τῆς ἐπιδόσεως καὶ ἐξελέξεως τοῦ ἀρχαίου κλασσικοῦ πνεύματος. Ἡ Γαλλία διὰ σειρᾶς τέκνων ἐνδόξων, ἰδίᾳ ἀπὸ πέντε αἰῶνων, οὐ μόνον ἐμελέτησεν, ἐνεβάθυνε καὶ ἠρμήνευσε τὰ τῆς προγονικῆς σοφίας, μεγάλως ἀναδειχθεῖσα καὶ ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ τοῦ ἐπιστητοῦ, ἀλλ' ἐνεπνεύσθη καὶ ἐνεσάρκωσεν ἐν ἑαυτῇ τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς ἐν πάσῃ δράσει πολιτικῇ καὶ ἰδιωτικῇ καὶ ἐν ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τῇ ἀντιλήψει καὶ παραστάσει τοῦ καλοῦ καὶ ταῖς τέχναις, τῇ βιομηχανίᾳ, ἐμπορίᾳ κτλ., ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἠθικῇ διαπαιδαγωγίᾳ καὶ δράσει τῶν τε ἰδιωτῶν καὶ τῆς πολιτείας. Ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ Παναγυρικῷ τῶν Ἀθηνῶν, ἐν αἷς ἰδίᾳ συνεκεντρώθη, ἐμεγαλύνθη καὶ ἀπετυπώθη ἐν πάσῃ ἐκφάνσει τὸ μέγα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος πνεῦμα, ἐκθέτων τὸ τοιοῦτο μεγαλεῖον, σὺν ἄλλοις γράφει τὰ ἐξῆς :

«Καὶ γὰρ θεάματα πλεῖστα καὶ κάλλιστα κέκτηται, τὰ μὲν ταῖς δαπάναις ὑπερβάλλοντα, τὰ δὲ κατὰ τὰς τέχνας εὐδοκιμοῦντα, τὰ δ' ἀμφοτέροις τούτοις διαφέροντα, καὶ τὸ πλῆθος τῶν εἰσαφι-

κνουμένων εἰς ἡμᾶς τοιοῦτόν ἐστιν, ὥστ' εἴ τι ἐν τῷ πλησιάξειν ἀλλήλοις ἀγαθόν ἐστί, καὶ τοῦτ' ὑπ' αὐτῆς περιεληφθῆαι.

» Πρὸς δὲ τούτους καὶ φιλίας εὐρεῖν πιστοτάτας καὶ συνοσίας ἐντυχεῖν παντοδαπότητας μάλιστα παρ' ἡμῖν ἐστί, ἐτι δ' ἀγῶνας ἰδεῖν, μὴ μόνον τάχους καὶ ρώμης, ἀλλὰ καὶ λόγων καὶ γνώμης καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἀπάντων καὶ τούτων ἄθλα μέγιστα. Πρὸς γὰρ οἷς αὐτῇ τίθησι, καὶ τοὺς ἄλλους δίδοναι συναναπεῖθει· τὰ γὰρ ὑφ' ἡμῶν κριθέντα τοσαύτην λαμβάνει δόξαν, ὥστε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγαπᾶσθαι χωρὶς δὲ τούτων αἱ μὲν ἄλλαι πανηγύρεις διὰ πολλοῦ χρόνου συλλεγεῖσθαι ταχέως διελύθησαν, ἡ δ' ἡμετέρα πόλις ἅπαντα τὸν αἰῶνα τοῖς ἀφικνουμένοις πανηγυρῶς ἐστίν».

Τίς ἀναγνώσκων ταῦτα δὲν νομίζει, ὅτι ἐγράψαν διὰ τὴν σημερινὴν Γαλλίαν καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν αὐτῆς, τοὺς Παρισίους; Οἷα καὶ ὀπόσα καὶ αὐτόθι τὰ θεάματα καὶ πλεῖστα καὶ κάλλιστα καὶ δαπάναις ὑπερβάλλοντα καὶ κατὰ τὰς τέχνας εὐδοκιμοῦντα. Οἷον καὶ ὀπόσον τὸ καθ' ἐκάστην εἰσαφικνούμενον καὶ εἰς Παρισίους πλῆθος; Οἷαι φίλαι καὶ σχέσεις καὶ οἷοι ἀγῶνες ἐν αὐτοῖς, μὴ μόνον τάχους καὶ ρώμης, ἀλλὰ καὶ λόγων καὶ γνώμης καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἀπάντων καὶ τούτων ἄθλα μέγιστα; Τίς δ' ἀρνείται, ὅτι καὶ σήμερον ὅσα ἐν Παρισίοις κριθῶσι, ταῦτα τοσαύτην δόξαν λαμβάνει, ὥστε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγαπᾶσθαι καὶ ὅτι οἱ Παριῖοι διαρκῆς πανηγυρῶς ἐστί πᾶσι τοῖς ἀφικνουμένοις ;

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖον, μεταξὺ τοσοῦτων ἄλλων ἢ τελευταία ἀπόφασις τῆς Γαλλικῆς Βουλῆς, καθ' ἣν τιμᾶται καὶ στεφανοῦται ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ δικαιοσύνη, ὑπενθυμίζει τὴν μεγάλην ἐκείνην τῆς ἀρχαιότητος ἐποχὴν, τὴν ὁποίαν ἐσχάτως ἐτι ἐξύμνησε καὶ αὐτὸς ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας J. Clemenceau, ὅτε ἡ ἐκκλησία τῶν Ἀθηναίων ἀπέρριπεν ἐξόχως συμφέρουσαν τῇ πόλει πρότασιν τοῦ μᾶλλον τετιμημένου καὶ ἐνδόξου αὐτῆς, τοῦ Θεμιστοκλέους, διότι ἦτο ἄδικος. Ὅθεν εὐχαριστήσωμεν τοὺς κ.κ. G. Deschamps, L. Olivier καὶ L. Réau, τοὺς ἀντιπροσωπεύοντας τὴν στιγμὴν ταύτην τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία, ὡς εἵπομεν, οὐ μόνον ἐμελέτησε καὶ ἠρμήνευσε τὸ ἀρχαῖον προγονικὸν πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ παρέλαβε καὶ διατηρεῖ, δεικνύουσα τοῦτο ὡς τὴν μόνην ὁδὸν διὰ τὴν τελείωσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν προβιβασμόν αὐτοῦ εἰς ὑπεράνθρωπον.

Μετὰ τὴν προσφώνησιν ταύτην ὁ πρόεδρος προτείνει κατ' ἀπόφασιν τοῦ προεδρείου τὸν μὲν κ. L. Olivier μέλος ἐπίτιμον τοῦ Συλλόγου, τὸν δὲ κ. L. Réau μέλος αὐτοῦ ἀντεπιστέλλον. Λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΕ'

("Εκτακτος ειδική).

Τῆ 17 'Απριλίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀναγγέλλει, ὅτι μέχρι τῆς λήξεως τῆς προθεσμίας τοῦ περι συντάξεως «Υγιεινῆς» διαγωνίσματος ἐστάλησαν 7 τὸ ὅλον χειρόγραφα. Ἐν μετὰ τὴν λήξιν τῆς προθεσμίας ἔφθασεν εἰς τὸν Σύλλογον ὑπὸ τὸν τίτλον «Mens sana in corpore sano», ἀλλὰ δυστυχῶς ἔφερον ἡμερομηνίαν 5 Φεβρουαρίου (π. ἡμ.) καὶ ὁ Σύλλογος τὸ ἐθεώρησεν ἐκπρόθεσμον. Συμφώνως δὲ πρὸς τὸ 125ον ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ ἐξελέγησαν ὑπὸ τοῦ βιολογικοῦ τμήματος μέλη τῆς Ἑλληνοδικου ἐπιτροπῆς οἱ κ.κ. Θ. Φλωρᾶς, Α. Ἀντίπας καὶ Δ. Βαρσάμης, εἰς ἣν καὶ παρεδόθησαν τὰ ἐπτὰ χειρόγραφα, σφραγισθεισῶν πασῶν τῶν σελίδων αὐτῶν διὰ τῆς σφραγίδος τοῦ Συλλόγου. Ἡ Ἑλληνοδικος αὕτη ἐπιτροπὴ συνέταξε τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς, ὅρισασα εἰσηγητὴν τὸν κ. Δ. Βαρσάμην, ὅστις ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν, καθ' ἣν τὸ ἄριστον ἐκ τῶν διαγωνισθέντων ἐπτὰ ἔργων ἐκρίθη τὸ φέρον τὸ ρητὸν «Ἀθηρᾶ Ὑγιεινῆ».

Ὁ κ. πρόεδρος ἀποσφραγίζει τὸν μέγαν φάκελον, ὅστις περιέχει τοὺς ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῶν ἐπτὰ ἀποσταλέντων ἔργων μικροτέρους τοιοῦτους, λαμβάνει ἐξ αὐτῶν τὸν φέροντα ὡς ἐπιγραφὴν τὸ αὐτὸ ρητὸν, ἀνοίγει καὶ ἀναγινώσκει τὸ ὄνομα τοῦ βραβευθέντος ἐπὶ ἐπισκεπτηρίου, εἶναι δὲ τὸ τοῦ κ. Β. Ρίτσου, ἱατροῦ, ὅστις καὶ προσελθὼν λαμβάνει παρὰ τοῦ προέδρου τὸ ὀρισθὲν ἔπαθλον τῶν 300 φράγκων. Μεθ' οὗ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΣ'

("Εκτακτος ειδική ἐπιμνημόσυνος).

Τῆ 18 'Απριλίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀρξαμένης τῆς συνεδρίας, ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν ἐκτάκτων ἐδικῶν ἐπιμνημοσύνων συνεδριῶν τῆς 17ης Φεβρουαρίου καὶ τῆς 20ῆς τοῦ αὐτοῦ μηνός. Μεθ' οὗ κ. πρόεδρος δι' ὀλίγων ὑποτυπώσας τὴν τε μεγάλην ἀξίαν τοῦ ἀνδρός, ὑπὲρ οὗ ἡ ἐπιμνημόσυνος αὕτη τελετὴ καὶ τὸν σκοπὸν τῆς συγκληθείσης ἐκτάκτου ταύτης συνεδρίας, δίδωσι τὸν λόγον τῷ κ. Δ. Μωρατίῳ, ὅς-

τις καὶ ἀναγινώσκει τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀειμνήστου Δ. Βεργαράδου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΖ'

("Τακτικὴ γενική).

Τῆ 21 'Απριλίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης τακτικῆς συνεδρίας. Μεθ' οὗ ἀνακινουταὶ ἡ ἀλληλογραφία ὡς ἐξῆς: Ἐπιστολὴ τοῦ Ἑξοχ. Πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας κ. Constans, ἀγγέλλοντος, ὅτι βραδέως πὺς ἐπεδόθη αὐτῷ ἡ ἀπὸ 23 Ἀπριλίου ἐπιστολὴ τοῦ Συλλόγου καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲ, παρευρέθη εἰς τὴν πρὸς τιμὴν τοῦ κ. G. Deschamps ἔκτακτον συνεδρίαν.

Τοῦ κ. Κ. Καραπάνου ἐξ Ἀθηνῶν ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τοῦ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου κληροδοτήματος Κ. Ἐ. Σεβαστοπούλου ἐκ φρ. χρυσῶν 27,375 καὶ τὴν κατάθεσιν τῶν χρημάτων ἐπ' ὀνόματι τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος, ἧς ἐσωκλείει τὴν σχετικὴν ὁμολογίαν τῆς καταθέσεως, ἐπιφυλασσομένου νὰ πέμψῃ ἀντίγραφον τοῦ συνταγέντος συμβολαίου διὰ τὴν παραλαβὴν τῶν χρημάτων καὶ δηλοῦντος, ὅτι ἡ Τράπεζα ἔνεκα παραδρομῆς δὲν ἐκράτησε τὰ ἐξόδα τοῦ συμβολαίου καὶ τῆς καταθέσεως, ἐπιφυλασσομένη νὰ κρατήσῃ αὐτὰ ἐκ τῶν τόκων τοῦ κληροδοτήματος.

Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἀπὸ 1ης Μαρτίου ἐπιστολὴν τοῦ Συλλόγου, ἐπιθυμῶν νὰ μάθῃ ἂν ἀρχικῶς ὠρίσθη τὸ ποσὸν φράγκων 2150 διὰ τὸ βραβεῖον τοῦ Ὀδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείας, ἀποδοκιμάζων τὴν κήρυξιν καὶ ἄλλων βραβείων διὰ σχολικὰ βιβλία καὶ ἀποστέλλων σημείωσιν τοῦ κ. Π. Π. Οἰκοδόμου ἐπὶ τοῦ προγράμματος τοῦ Ὀδηγοῦ, ὅπως λάβῃ ἀπλῶς γινώσιν αὐτῆς ὁ Σύλλογος.

Ἡ σημείωσις αὕτη παραπέμπεται τῷ φιλολογικῷ τμήματι.

Τοῦ κ. Κ. Σάβα ἐκ Βενετίας, ἐκφράζοντος τὰς εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς ἐπιτίμου μέλους τοῦ Συλλόγου καὶ ἀνατιθεμένου αὐτῷ τὴν φροντίδα τοῦ Σαθείου διαγωνίσματος ἀνευ οἰασδήποτε ἀμέσου ἢ ἐμμέσου ἄλλης παρεμβάσεως. Ἐπισυναπτεται δὲ ἀντίγραφον τῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐπιστολῆς τοῦ πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα. Ἐν τῇ μιᾷ

των ἐπιστολῶν ἐσωκλείεται ὁ κανονισμὸς τοῦ ἰδρυθησομένου Μεσαιωνικοῦ διαγωνίσματος. Τῇ προτάσει δὲ τοῦ κ. Π. Τσελλέντη ἀνατίθεται τῷ προεδρεῖφ ἡ μελέτη τοῦ ζητήματος.

Τοῦ κ. 'Αρ. Ζάκα ἐκ Σμύρνης, ἀγγέλλοντος, ὅτι μετὰ τὴν τελευταίαν διόρθωσιν τοῦ τεσσαρακοστοῦ τυπογραφικοῦ φύλλου περατοῦται ὁ πρῶτος τόμος τοῦ Λυσίου καὶ ἄρχεται ὁ δεύτερος, ὅστις θ' ἀποτελεῖται ἐκ 40—45 τυπογραφικῶν φύλλων. Ζητεῖ συγγνώμην διὰ τὴν ὑπέρβασιν ταύτην, διότι ἠπατήθη μὴ ὑπολογίσας καλῶς τὴν ἐργασίαν καὶ παρακαλεῖ ὅπως ὁ Σύλλογος φανῇ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπιεικής, ὡς καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐκδότας ἐφάνη, ἀνχλαμβάνων μόνον τὴν δαπάνην τῆς ἐκτυπώσεως καὶ ἐπιτρέπων τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ Λυσίου. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη παραπέμπεται τῷ φιλολογικῷ τμήματι.

Συνωδᾷ τῷ εἰκείφ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ ἀγγέλλονται ὡς συμμορφωθέντα πρὸς αὐτὸ ἐκ τῶν παλαιῶν μελῶν οἱ κ. κ. Ν. Βασιλειάδης, Β. Ρίτσος, Μ. Φακατσέλης, ἰατροί, καὶ 'Ανδρ. Ἰωαννίδης, δικηγόρος.

'Αγγέλλονται τὸ δεύτερον καὶ γίνονται δεκτοὶ ὡς ἐπίτιμα μὲν μέλη οἱ κ. κ. Γ. Μιστριώτης, καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ L. Olivier, ὡς ἀντεπιστέλλον δὲ ὁ κ. L. Réau, προτεινόμενοι ὑπὸ τοῦ προεδρεῖου. Λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΗ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 24 Ἀπριλίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

'Αναγινώσκονται ὑπὸ τῶν ἰδίων αἱ ἐκθέσεις τοῦ α' ἀντιπροέδρου κ. Δ. Οἰκονομίδου, τοῦ β' ἀντιπροέδρου κ. 'Αρ. Δημοπούλου, τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως κ. Δ. Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης κ. Χρ. Χαρολαμπείδου. Ἐπίσης ἀναγινώσκειται ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως ἡ ἐκθεσις τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματικῶν συλλογῶν τοῦ Συλλόγου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΘ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 25 Ἀπριλίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

'Αναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν προηγουμένων συνεδριῶν.

'Αγγέλλεται, ὅτι ἐκ τῶν παλαιῶν μελῶν, οἱ συμμορφωθέντες πρὸς τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου κ. κ. Χρ. Παπαδόπουλος καὶ Ν. Ἀσλανίδης, ἰατροί, ἐνεγράφησαν ἐν τοῖς μέλεσιν.

'Αναγινώσκονται ἔπειτα αἱ ἐκθέσεις τοῦ γενικοῦ γραμματέως κ. Δ. Βαρσάμη, τοῦ ταμίου κ. 'Α. Ἰατροπούλου, τοῦ λογιστοῦ κ. Αὐρ. Σπαθάρη καὶ τοῦ προέδρου τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος κ. Χρ. Πανταζίδου. Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ ὑπῆρχε καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ τμήματος τούτου πρὸς τὸν Σύλλογον διὰ τὴν μεταρρυθμίσιν τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ἐφ' ᾧ ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ, ὅτι μηδεμίαν προτέρας εἰδοποιήσεως τοῦ τμήματος περὶ τῆς ἀπαντήσεως ὑπαρχούσης, δέον νὰ θεωρηθῇ αὕτη ὡς ἡ διδομένη εἰς τὸ σχετικὸν ἐρώτημα τοῦ Συλλόγου, τοῦθ' ὅπερ δέχεται ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης. Ἐπίσης ἀναγινώσκονται αἱ ἐκθέσεις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ κ. 'Οδ. Ἀνδρεάδου, τοῦ βιολογικοῦ τμήματος ὑπὸ τοῦ γραμματέως αὐτοῦ κ. 'Αρ. Δημοπούλου καὶ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπὸ τοῦ προέδρου αὐτῆς κ. 'Οδ. Ἀνδρεάδου.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΙ'

(Ἐκτακτος γενική).

Τῇ 27 Ἀπριλίου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

'Ο κ. πρόεδρος δηλοῖ, ὅτι ἡ συνεδρία ὤρθη πρὸς ἐκλογὴν κοσμητόρων καὶ ἀναγινώσκει τὰ σχετικὰ ἄρθρα τοῦ Κανονισμοῦ. Γενομένης ψηφοφορίας καὶ διαλογῆς τῶν ψήφων ἐπὶ 73 ψηφίζόντων καὶ ἀπολύτου πλειονοψηφίας 37 ψήφων, ἔλαβον: 'Ο κ. Α. Λιμαράκης ψήφους 36, ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης ψήφους 34, ὁ κ. Χρ. Χατζηχρήστου ψήφους 1 καὶ 2 εὐρέθησαν λευκαί.

Μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς ἀπολύτου πλειονοψηφίας, ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία, καθ' ἣν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀριθμοῦ ψήφων ἐξελέγη ὁ κ.

Α. Διμαράκης διὰ ψήφων 38, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Ξ. Σιδερίδου διὰ ψήφων 35.

Ὁ κ. πρόεδρος εὐχαριστεῖ τὴν ὀλομέλειαν διὰ τὴν ἐκτίμησιν, ἣν πρὸς αὐτὸν δεικνύει καὶ ἄρχεται ἡ ψηφοφορία διὰ τὸν α' ἀντιπρόεδρον. Κατ' αὐτὴν ἐπὶ 67 ψηφοφορούντων καὶ ἀπολύτου πλειοψηφίας 34, ἔλαβον οἱ κ. κ. Π. Παπακωνσταντίνου καὶ Γ. Νούλης ἀνὰ 26 ψήφους, ὁ κ. Μ. Αὐθεντιόπουλος 4, ὁ κ. Κλ. Κοκκολᾶιος 3 καὶ ὁ κ. Χρ. Παταζίδης 2. Ἐπαναληφθεῖσης τῆς ψηφοφορίας ἐπὶ 64 ψηφίζόντων καὶ 33 ἀπολύτου πλειοψηφίας, ἐξελέγη ὁ κ. Π. Παπακωνσταντίνου διὰ ψήφων 33, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Γ. Νούλη δι' 29.

Ἐπὶ 63 ψηφίζόντων διὰ τὴν ἐκλογὴν β' ἀντιπροέδρου ἐκλέγεται τοιοῦτος ὁ κ. Ἀρ. Δημόπουλος διὰ ψήφων 36, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Δ. Βαρσάμη διὰ ψήφων 21.

Ἐπὶ 56 ψηφίζόντων ὡς γενικὸς γραμματεὺς ψηφίζονται οἱ κ. κ. Δ. Βαρσάμης διὰ ψήφων 26 καὶ Ὁδ. Ἀνδρεάδης διὰ ψήφων 17. Ἐπαναληφθεῖσης τῆς ψηφοφορίας, ἐκλέγεται γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Δ. Βαρσάμης διὰ ψήφων 32, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Ὁδ. Ἀνδράδου διὰ 18. Ἐπὶ τῶν αὐτῶν ψηφίζόντων ἐκλέγεται ὡς εἰδικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Δ. Δομασκηδὸς διὰ ψήφων 36.

Ἐφορος Βιβλιοθήκης ἐπὶ 46 ψηφίζόντων ἐκλέγεται ὁ κ. Χρ. Χαραλαμπεΐδης διὰ ψήφων 24, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Π. Μηλιώτου διὰ 17 καὶ ταμίας ἐξελέγη ἐπὶ 47 ψηφοφορούντων ἀπολύτου πλειοψηφίας 24, ὁ κ. Π. Τιβέριος διὰ ψήφων 28, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Π. Ἰατροπούλου διὰ 14.

Ἐπὶ 47 ψηφίζόντων διὰ τὴν ἐκλογὴν λογιστοῦ, λαμβάνουσιν οἱ κ. κ. Αὐρ. Σπαθάρης καὶ Π. Μηλιώτης ἀνὰ 23 ψήφους. Ἐπαναληφθεῖσης δὲ τῆς ψηφοφορίας ἐπὶ 45 ψηφίζόντων, ἐξελέγη ὁ κ. Αὐρ. Σπαθάρης διὰ ψήφων 24, ἐπιλαχόντος τοῦ κ. Π. Μηλιώτου δι' 21.

Μεθ' ὃ ἐπὶ 15 ψηφοφορούντων ἐκλέγονται παμψηφεί μὲλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς οἱ κ. κ. Κλ. Κοκκολᾶιος, Α. Παταζίδης καὶ Ν. Παπαγιαννόπουλος, μέλος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς ὁ κ. Δ. Οἰκογომίδης, ἐπιμελητὴς τῆς ὀργανοθήκης ὁ κ. Β. Ρίτσος καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν ὁ κ. Ξ. Σιδερίδης. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ,ΑΧΙΑ'

(Ἐκτακτος γενική).

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΟΡΤΗ

Τῆ 11 Μαΐου 1908.

Προεδρεύοντος τοῦ κ. Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ, προέδρου.

Παρισταμένων τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἰωακείμ τοῦ Γ', τῆς Α. Ἐξοχότητος τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰ. Γρυπάρη μετὰ τοῦ προέδρου τοῦ Ἑλληνικοῦ προξενικοῦ δικαστηρίου κ. Στ. Παγαρέλη, τῶν Σεβασμ. Μητροπολιτῶν ἀγίων Νικομηδείας, Φιλιππουπόλεως, Διδυμοτείχου, Μαρωνίας, Ἀγχιάλου καὶ Γρεβενῶν, τῶν Θεοφιλ. ἀγίων Ἐλαιίας καὶ Παμφίλου, τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Σινᾶ ἀρχιμανδρίτου Νικοδήμου καὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους πανοσιολογ. Γέροντος Χαραλάμους Διονυσιάτου, τῶν ἀρχιμανδριτῶν Γερμανοῦ Στρινοπούλου καὶ Δημ. Γεωργιάδου, τῶν ἀντιπροσώπων διαφόρων θρησκευτικῶν καὶ ἄλλων σωματείων καὶ συλλόγων καὶ πολλῶν ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ φιλολογικοῦ παρ' ἡμῖν κόσμου καὶ ἐπιλέκτων τῆς ἀνωτέρας ἡμῶν κοινωνίας, ὁ κ. πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἑναρξιν τῆς συνεδρίας μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ γενικοῦ γραμματέως κ. Δ. Βαρσάμη ἀνάγνωσιν τῶν ἐπὶ τῇ εορτῇ τοῦ Συλλόγου συγχαρητηρίων ἐπιστολῶν. Καὶ ὁ μὲν κ. πρόεδρος ἀναγινώσκει τὴν ἐκθεσιν τῶν ἀνὰ τὸ ΜΖ' συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων, ὁ δὲ α' ἀντιπρόεδρος κ. Π. Παπακωνσταντίνου ἀνακοινοῦται ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ πραγματείαν «Περὶ τοῦ β' Ὀλυμπίου τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ὑμνουμένου Θήρωνος».

Ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐκφράζει διὰ βραχέων τὴν εὐαρέσκειαν τῆς Μ. Ἐκκλησίας διὰ τὴν κατὰ τὸ λήξαν συλλογικὸν ἔτος συντελεσθεῖσαν ἐργασίαν καὶ λυπεῖται διότι οἱ τὸ Ἐθνικὸν Ταμεῖον διευθύνοντες ἕνεκα τοῦ ἐμπεριστάτου αὐτῶν δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀποστείλωσι τὸ ψηφισθὲν ἐτήσιον τοῦ Πατριαρχείου ἐπίδομα πρὸς τὸν Σύλλογον.

Ἐπὶ τούτοις ὁ κ. πρόεδρος ὑποβάλλει τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς θερμὰς τοῦ Συλλόγου εὐχαριστίας τῇ Α. Θ. Παναγιότητι διὰ τὴν πατρικὴν καὶ φιλόστοργον Αὐτῆς μέριμναν, εὐχαριστεῖ ἐπίσης τῇ Α. Ἐ. τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰ. Γρυπάρη καὶ ἅπασιν τοῖς παραστάσι κατὰ τὴν τελετὴν καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ Χρ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΘ' ἐκτάκτῳ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 25 Ἀπριλίου 1908.

Φίλοι ἐταῖροι,

Τὸ πρωτόγονον καὶ φερώνυμον Τμήμα τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, τὸ φιλολογικόν, κατὰ τὸ λῆγον συλλογικὸν ἔτος πρόεδρος μὲν ἔσχε τὸν κ. Χρ. Πανταζίδην, γραμματεὰ δὲ ἐν ἀρχῇ μὲν τὸν κ. Α. Μαλατῆκην, εἶτα δὲ τὸν κ. Ν. Παπαγιαννόπουλον, ἐκλέξαν τελευταίως συνωδὰ τῷ νέῳ τοῦ Συλλόγου Κανονισμῷ καὶ ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Π. Παπακωνσταντίνου. Συνεκρότησε δ' ἐν ὄλῳ συνεδρίᾳ ἑνδεκα. Ἀλλὰ καὶ ἐξῆκς προσκληθὲν μετέσχε κοινῶν μετὰ τοῦ προεδρείου τοῦ Συλλόγου συνεδριῶν, καθ' ἃς συνεβλήτετο 1) εἰς τὴν σύνταξιν τῶν πρὸς ἐκτύπωσιν τόμων τῆς Ζωγραφείου Ἑλλ. Βιβλιοθήκης συμβολαίων, 2) εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν γενομένων ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν, 3) εἰς διακανόνισιν τῶν διὰ τοῦ νέου Κανονισμοῦ ὀριζομένων λαϊκῶν μαθημάτων καὶ 4) εἰς τὴν ὑπόδειξιν προσώπων εἰδικῶν διὰ τὰς ὑπὸ τύπον διαλέξεων ἀποφασισθείσας ἀναλύσεις ἀρχαίων δραμάτων.

Ἐν δὲ ταῖς εἰρημέναις ἑνδεκα συνεδρίασι, εἰ καὶ ὀλίγα δυστυχῶς προσήρχοντο μέλη, τὸ ἡμέτερον Τμήμα κατὰ τὸ ἐνὸν ἡσχολήθη εἰς τὰ οἰκεία αὐτῷ ἔργα. Καὶ χάριν μὲν τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν ὥρισε δύο θέματα τὰ ἐξῆς: α') Τίνες αἱ παρατηρούμεναι κυριώταται ἠλλείψεις τῆς παρ' ἡμῖν διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων συγγραφέων ἐν τῇ μέσῃ παιδείῳ; β') Ἡ πρώτη παιδείσις καὶ αἱ ξένοι γλῶσσαι καὶ εἰσηγητὰς αὐτῶν τοὺς κ. κ. Χρ. Πανταζίδην καὶ Ν. Καπετανάκην, οἵτινες καὶ ἐν καιρῷ ἐξετέλεσαν τὸ ἀνατεθὲν αὐτοῖς ἔργον. Τέσσαρα δὲ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἀνήλθον προθύμως τὸ τοῦ Συλλόγου βῆμα καὶ ἀνέλυσαν οἱ μὲν κ. κ. Π. Παπακωνσταντίνου καὶ Χρ. Πανταζίδης ἀνὰ δύο, οἱ δὲ κ. κ. Α. Ἡλιοῦ καὶ Μ. Αὔθεντόπουλος ἀνὰ ἓν ἀρχαῖα δράματα, ὧν μεγίστη ἢ ἐκ τῆς διδασκαλίας μορφωτικῆ ἐπίδρασις.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος ἐν τινι αὐτοῦ συνεδρίᾳ τὸ ἡμέτερον Τμήμα ἱκανῶς συνέζητησε τὸ πρόγραμμα τῆς Ζωγραφείου Ἑλλ. Βιβλιοθήκης, ὃ δὲ Σύλλογος ἐπανειλημμένως ἐξέφρασε τὴν δυσφορίαν αὐ-

τοῦ διὰ τὴν βραδυπορίαν τῶν ἐκδόσεων τῆς Βιβλιοθήκης ταύτης, καὶ ἐφέτος συντόμως τὸ φιλολογικὸν Τμήμα ἐπελάβετο τῆς τε ὀρθοτέρας ἐρμηνείας ἄρθρων τινῶν τοῦ προγράμματος καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀνυσιμωτέρας ἐκδόσεως καὶ ἐνεκρίνεν ὅπως ἕκαστος τόμος πεζογράφου ἢ ποιητοῦ διακρίθῃται εἰς δύο τεύχη, ὧν τὸ μὲν χάριν τῆς πολυπληθεστερας τάξεως θὰ περιέχῃ μετὰ βραχείαν εἰσαγωγὴν μὴ ὑπερβλίνουσαν τὰς εἴκοσι σελίδας, ὡς συνήθως γίνεται εἰς τὰς σχολικὰς ἐκδόσεις, τὸ κείμενον μετὰ συντόμων μὲν ἄλλ' ἀφθόνων ἐρμηνειῶν, ὡς ὀρίζει τὸ α' μέρος τοῦ Ε' ἄρθρου, πάσης ἄλλης περὶ τὴν δέουσαν ἐρμηνειῶν δυσνοήτων χωρίων λογίξας συζητήσεως παραπεμπομένης εἰς τὸ β' τεύχος, τοῦτο δὲ θὰ περιέχῃ εἰσαγωγὴν, οἷαν ὀρίζει τὸ Ζ' ἄρθρον, καὶ τὰς ἄλλας ἐρμηνευτικὰς σημειώσεις καὶ τὰς κριτικὰς παρεκβολὰς τὰς προωρισμένας ἰδίως διὰ τὴν τάξιν τῶν λογίων, ὡς ὀρίζει τὸ β' μέρος τοῦ Ε' ἄρθρου. Ἄλλ' ἐπὶ πᾶσι χάριν αὐτοῦ τοῦ διπλοῦ σκοποῦ τῆς Βιβλιοθήκης πρέπει οἱ ἐκδοταὶ νὰ μὴ ὑπερβαίνωσι τὰ ὑπὸ τοῦ προγράμματος διακεχωραγμένα ὄρια. Προσέτι δέ, ἐπειδὴ παρετηρήθη, ὅτι διὰ τῶν ἀπὸ τετραετίας θεμιμένων φραγμῶν πρὸς ἀνάληψιν ἐκδόσεως τινος τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης παρακωλύεται μεγάλως ἢ περαιτέρω ἐξοκολούθησις τοῦ κοινωφελεστάτου ἔργου τοῦ μεγάλου τοῦ Συλλόγου ἡμῶν εὐεργέτου, προὔτθη καὶ ἐνεκρίθη ὅπως μεταξὺ τῶν κατὰ τὸ ΙΑ' ἄρθρον προσκαλουμένων ἐκδοτῶν συγκαταριθμῶνται καὶ ἐκεῖνοι τῶν πεπειραμένων καὶ ἱκανῶν ἑλλήνων φιλόλογων, γνωστῶν δὲ ἐκ συγγραμμάτων, ὅσοι προτείνονται ὑπὸ τινος μέλους τοῦ Τμήματος τῆς προτάσεως δὲ ταύτης κατ' ἀρχὴν ἀποδεκτῆς γενομένης ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας, ὑποχρεοῦται ὁ προτεινόμενος νὰ ὑποβάλῃ τοῦλάχιστον πέντε (5) τυπογραφικῶν φύλλων ὕλην ἕκ τε τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῶν ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων καὶ τῶν κριτικῶν ὑπομνημάτων, ἢ δ' ὀριστικὴ ἀποδοχὴ τῆς ἀναθέσεως τῆς ἐκδόσεως γίνεται ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας τῶν μελῶν τοῦ Τμήματος μετὰ ἡτιολογημένην γραπτὴν ἔκθεσιν ἐκάστου μέλους.

Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου ὄντες εὐχαρίστως ἀναγράφωμεν, ὅτι τοῦ μὲν Λυσίου ὑπὸ τοῦ κ. Ἀν. Ζάκα ἐκδιδομένου ὅσον οὕτω περατοῦται ἢ ἐκτύπωσις, προχωρεῖ δὲ καὶ ὁ Β' τόμος τοῦ Πλάτωνος τοῦ κ. Σ. Μωραΐτου, ἀπὸ τέλους δὲ Μαίου θ' ἀρχίση ἢ ὑπὸ τοῦ κ.

Π. Παπαγεωργίου έκδοσις τοῦ Β' τόμου τοῦ Σοφοκλέους καὶ λήγοντος τοῦ 1908 θὰ ἔχη ἐτοίμην τὴν Ὁρέστειαν τοῦ Αἰσχύλου ὁ ἐν Μονάχῳ γυμνασιάρχης κ. N. Wecklein.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς Ζωγραφείου Ἑλλ. Βιβλιοθήκης. Τὸ ἡμέτερον δὲ Τμήμα ἐφέτος υπέβαλε τῷ Συλλόγῳ τὸ πρόγραμμα τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος περὶ συντάξεως «Ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως», ἀνατεθὲν δ' αὐτῷ συνέταξε καὶ πρόγραμμα τοῦ ἄρτι προκηρυχθέντος δραματικοῦ ἀγῶνος.

Τοιαύτη μὲν ἡ λιτὴ ἔκθεσις τῶν ἡμετέρων ἐργασιῶν. Εὐχρηθῶμεν δ' ἐν τῷ μέλλοντι γοιμωτέρας ἐργασίας ἀφθονώτατα προϊόντα.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ

ἀναγνώσθησα ἐν τῇ ΑΧΘ' ἐκτάκτῳ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 25 Ἀπριλίου 1908.

Κίςιοι συναδέλφοι,

Ὡς γραμματεὺς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος προσέρχομαι ὅπως ὑποβάλω ὑμῖν τὴν ἔκθεσιν τῶν κατὰ τὸ λήγον συλλογικὸν ἔτος πεπραγμένων αὐτῷ, ἄπερ, ὡς δῆλον γενήσεται, ὀλίγα μὲν εἰσι φίλα δέ.

Τὸ ἀρχαιολογικὸν Τμήμα συνῆλθεν εἰς ἐξ συνεδρίας, καθ' ἃς παρήσαν οἱ κ. κ. Ε. Σιδερίδης, Ἀνδρέας Κοπάσης, Χρ. Πανταζίδης, Κ. Μακρῆς, Στέφ. Ζῶτος, Γ. Παχτίκος καὶ Ὁδ. Ἀνδρεάδης. Κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ κ. προέδρου τοῦ Συλλόγου, ὅστις καὶ παρηκολούθει τὰς ἐργασίας τῆς Ἐπιτροπῆς τακτικῶς, ἐξελέγησαν πρόεδρος μὲν αὐτῆς ὁ κ. Ε. Σιδερίδης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Χρ. Πανταζίδης. Ἀλλὰ τούτου παραιτησαμένου, ἐξελέγη κατὰ τὴν δευτέραν συνεδρίαν γραμματεὺς ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης, τὸ πρῶτον εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ τμήμα ἕνεκα τῶν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεισῶν ὀδηγιῶν πρὸς λήψιν πιστῶν ἀντιγράφων τῶν ἐκάστοτε ἀνακαλυπτομένων ἐπιγραφῶν, ὀδηγιῶν τυχουσῶν ἄλλοτε τῆς ἐπιδοκίμασις τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου.

Κατὰ τὰς συνεδρίας δὲ ταύτας ἐγένοντο αἱ ἐξῆς σοβαραὶ ἀνακοινώσεις κατὰ χρονολογικὴν σειρᾶν.

Ἰπὸ τοῦ κ. Ε. Σιδερίδου «Περὶ τοῦ τά-

φου τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, τελευταίου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου». Ὁ κ. Ε. Σιδερίδης ὀμιλήσας περὶ τοῦ γνωστοῦ θεωρουμένου τάφου συμπεραίνει διατυπῶν τὴν εἰκασίαν, ὅτι τὸ λείψανον τοῦ Κωνσταντίνου, ταφέντος ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, μετηνέχθη, ὅτε καταδαφιζέτο ὁ ναὸς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπίσκοπος Χριστοδούλου, εἰς τὸ Γκιουλ-Τζαμί, ἔνθα ὑπάρχει ἐπιγραφή καὶ τάφος τῶν Ἀποστόλων, ὧν τὰ λείψανα, ἐπινεύσει πάντως τοῦ τότε Σουλτάνου, μετηνέχθησαν ἐκ τοῦ τῷ ὀνόματι αὐτῶν τιμωμένου ναοῦ. Ὁ τάφος οὗτος τοῦ Γκιουλ Τζαμί εἶναι περικοπημένος, ὑπὲρ αὐτὸν δὲ καίει κανδήλα.

Ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίαν ἐποίησατο λόγον περὶ τῆς δωρηθείσης τῷ διαδόχῳ Κωνσταντίνῳ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τοῖς γάμοις αὐτοῦ σπάθης, ἧτις ἀνεγράφη ὡς τοῦ Κωνσταντίνου. Περὶ αὐτῆς ζητήσας πληροφορίας, εὗρεν εἰκόνα αὐτῆς ἐν τῇ ἐφημερίδι Νέω Ἄστει τῶν Ἀθηνῶν, δημοσιευθεῖσαν κατὰ τοὺς γάμους τοῦ διαδόχου. Τὴν εἰκόνα ταύτην, ἀντιπαρέβαλε πρὸς ἄλλην ἐν τῇ Παρδῶρα δημοσιευθεῖσαν, παρετήρησε δὲ ὅτι εἶναι ἡ αὐτή. Ἐν ἐπομένῃ δὲ συνεδρίᾳ ὁ κ. Σιδερίδης, ἀναφερόμενος εἰς τὰ περὶ τοῦ τάφου καὶ τῆς σπάθης τοῦ Κωνσταντίνου ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα, ἐπιπροστίθησιν, ὅτι ὁ Μόρτμαν δὲν εἶναι ὁ πρῶτος τῷ 1858 γράψας περὶ τοῦ τάφου, διότι ἄρτι ἀνέγνω ἐν τῇ Νέῃ Ἡμέρᾳ μετάρρασιν πραγματείας τοῦ μακαρίτου ἑλληνιστοῦ καὶ μέλους ἐπιτίμου τοῦ Συλλόγου Brunet de Presle, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Μελέτη περὶ τῶν τάφων τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως», ἐν ἣ λέγεται, ὅτι ὁ Λέιβενστερν ἀνεκάλυψε τὸν τάφον μετὰ πολύμοχθον ἔρευναν. Ἀτυχῶς τὴν πραγματείαν τοῦ τελευταίου τούτου ὁ κ. Ε. Σιδερίδης, καίπερ ζητήσας, οὐχ εὔρε, παρήγγειλε δὲ εἰς Παρισίους τὴν τοῦ Brunet de Presle, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1856. Ἐκ τούτων φανερόν, ὅτι οὐχὶ ὁ κ. Μόρτμαν πατὴρ εἶναι ὁ πρῶτος περὶ τοῦ θεωρουμένου τάφου τοῦ Κωνσταντίνου γράψας.

Ἐπανερχόμενος δὲ εἰς τὰ περὶ τῆς σπάθης ἀνωτέρω ἐκτεθέντα, ὅτι δηλ. γενομένου λόγου περὶ τῆς γνώμης τοῦ ἀειμνήστου Πασπάτη, ὅτι ἡ σπάθη τοῦ Κωνσταντίνου σφίζεται ἔτι καὶ νῦν, παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ θησαυροφυλακίῳ ὑπῆρχε σπάθη λεγομένη τοῦ Κωνσταντίνου, ὡς νῦν ὑπάρχει ἐν τῷ Μουσεῖῳ σαρκοφάγος λεγομένη τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ὁ αὐτὸς κ. Ε. Σιδερίδης ἀνέγνω πραγμα-

τείαν «*Περὶ Βασιλείου Ποστελνίκου*», ἀφορμὴν λαβὼν ἔκ τινος χειρογράφου δωρηθέντος τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Δ. Μοστράτου, ἐπιγραφομένου δὲ «*Τὰ στιχογραφικά, τὰ παρὰ τοῦ ἄρχοντος Ποστελνίκου κυρίου Βασιλείου ἐν ταῖς ἀργίαις αὐτοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ συντεθέντα τῷ „αῠιδ’ ἔτει*», ἐκθεῖς ὅσα ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ ὁ κ. Ε. Σιδερίδης ἀνέγνω καὶ ἐτέρην πραγματείαν, ἐπιγραφομένην «*Τοπογραφικὰ τοῦ μεγάλου Παλατιῶ καὶ τοῦ Ἰπποδρόμου τῆς Κωνσταντινουπόλεως*» ὀρηκθεὶς ἐκ τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος ἐν Βυρτζβούργῳ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Aug. Heissenberg «*Λόγου ἀφηγηματικοῦ . . . τοῦ Νικολάου Μεσερίτου, σκευοφύλακος τῶν ἐν τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ θείων ναῶν*» καὶ πολλὰ τὰ σοφὰ καὶ νέα εἰπῶν.

Τέλος ὁ ἀκάματος ἡμῶν πρόεδρος ἀνέγνω πραγματείαν «*Περὶ τοῦ Ἀκρίτου, τοῦ ἐν τῷ Ἀστακηνῷ κόλπῳ*».

Αὗται αἱ γενόμεναι ἀνακοινώσεις ἀναμένονται δ’ ἔτι αἱ ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Μακρῆ ὑποσχεθεῖσαι, ἀγγειλαντος ὅτι ποιήσεται ἀνακοίνωσιν «*Περὶ τῆς θέσεως ἐν ἣ συνεκροτήθη ἡ περὶ Γρανικὸν μάχη*». Πεποιθάμεν, ὅτι αἱ ὑπ’ αὐτοῦ ἀναμενόμεναι εἰκόνας, οὐ ἔνεκα ἀνεβλήθη ἡ ἀνακοίνωσις, ἐκομίσθησαν καὶ ὅτι προσεχῶς τὸ ἡμέτερον Τμήμα θὰ ἔχῃ τὴν περὶ τοῦ σπουδαιότητος τούτου θέματος πραγματείαν. Ἐν ταῖς ἀνακοινώσεσι τοῦ Τμήματος δέον νὰ καταλεχθῇ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συναδέλφου κ. Χρ. Πανταζίδου, κατὰ πρόσκλησιν μὲν τοῦ Συλλόγου, κατ’ ἀπόφασιν δὲ τοῦ Τμήματος γενησομένη ἐκθεσις «*Περὶ τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1907 γενομένων ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων καὶ μελετῶν*».

Τὸ ἀρχαιολογικὸν Τμήμα ἔτυχε κατὰ τὸ λῆγον ἔτος καὶ δωρεῶν, οἷα ἡ ὑπὸ τῆς Α. Ε. τοῦ Ἄ. Κοπάση ἐφέντη τῆς Revue Archéologique τῶν Παρισίων τοῦ ἔτους 1907 ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ὁ Σύλλογος ἐγγραφῇ συνδρομητῆς καὶ λαμβάνῃ τὸ ἔγκριτον τοῦτο περιοδικὸν σύγγραμμα ἀπὸ τοῦ τρέχοντος ἔτους 1908. Ὡς γνωστὸν ὁ Σύλλογος εὐχαρίστως ἀποδεξάμενος τὴν δωρεάν, ἐνεγράφη αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου συνδρομητῆς.

Ὁ δὲ κ. Στ. Ζῶτος προσέφερεν ἀντίγραφον εἰκοσιν ἐπιγραφῶν ἄρτι ἀνακαλυφθεισῶν ἐν Κίρ Σεχίρ τοῦ βιλαετίου Ἀγκύρας καὶ ἐν τοῖς λουτροῖς Καρᾶ Κούροτ καὶ Ἀγιᾶς τῆς

Κιλικίας. Ὁ δὲ κ. Ε. Σιδερίδης καταθέτει τῷ ἀρχαιολογικῷ Τμήματι ἐκμαγεῖον μολυβδοβούλλου ἐν καλῇ κατατάσει, δωρηθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Στ. Ζῶτου τῷ ἐν Πετροπόλει κ. Ἀθ. Παπαδοπούλῳ. Τὸ μολυβδόβουλον φέρει ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τὰς λέξεις «† Θεοτόκε βοήθει τῷ σῷ δούλῳ», ἐπὶ τῆς ἐτέρας «*Θεοφάν(ει) Β(ασιλικῶ) Σπ(α)θαρίῳ καὶ ξεροδόχ(ῳ) πυλῶν*».

Τὸ Τμήμα, τεθέντος ἐν ἰσχύει τοῦ νέου Κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου, ἐξελέξατο ἀντιπρόεδρον αὐτοῦ τὸν κ. Γ. Θεοχαρεῖδην.

Ταῦτα τὰ ἔργα τοῦ ἡμετέρου ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος, παῦρα μὲν, ἀλλ’ ἄξια τοῦ Συλλόγου, ὅστις ἄλλοτε πλείους ἐνεῖχεν ἐταίρους περὶ τὴν βυζαντινὴν μάλιστα ἀρχαιολογίαν καὶ ἱστορίαν ἀσχολουμένους καὶ σπουδαιοτάτας καὶ σοφωτάτας ἀνακαλύψεις τε καὶ μελέτας ἀνακοινοῦμένους. Ἐἶναι λυπηρόν, ὅτι ἡ φάλαγξ αὐτῶν ὀστημέραι ἀραιουῦται, διότι πρόκειται περὶ ἐρεύνης καὶ μελέτης οὐχὶ θησαυρῶν ξένων καὶ μακρὰν κειμένων, ἀλλ’ ἡμετέρων πρὸ τῶν ποδῶν καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν κειμένων, πρόκειται περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου καθόλου ἔθνους, εἰς τὴν μελέτην τῆς ὁποίας ὀφείλομεν νὰ ἐγκύπτωμεν, ἵνα προθύμως καὶ εὐχερῶς ἀντιτασσώμεθα τοῖς βουλομένοις καὶ πειρωμένοις ἀδικεῖν. Ὁφείλει τις ν’ ἀγωνίζηται ὑπὲρ πατρός καὶ μητρός, ἂν ἡ ἀληθῶς τέκνον τῆς μεγάλης μητρός, ἥτις ἀνέδειξεν ἄνδρας ὑπερόχους, ἄνδρας ὧν τὸ κλέος αἰώνιον. Ἄλλὰ θαρσεῖν χρῆ.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἈΧΘ’ ἐκτάκτῳ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 25 Ἀπριλίου 1908.

Ἀξιότιμοι συνάδελφοι,

Κατὰ τε τὸ 92ον ἄρθρον τοῦ νέου Κανονισμοῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου καὶ τὴν ἐγγραφον πρόσκλησιν τοῦ σεβαστοῦ προεδρείου αὐτοῦ, παρερχόμεθα βραχεῖαν τινα νὰ ὑποβάλωμεν ἐκθεσιν τῶν κατὰ τὸ λῆγον ἔτος πράξεων τῆς ἡμετέρας συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ 58 ἄρθρου τοῦ παλαιοῦ Κανονισμοῦ τὸ πρῶτον συνεκροτήθη, ἦται ἐκ τῶν δύο γραμματέων τοῦ Συλλόγου, γενικοῦ καὶ ἐιδικοῦ, τῶν γραμματέων τῶν τεσσάρων ἀντὶ τῶν

πέντε τότε διαρκῶν ἐπιτροπῶν, ἅτε τῆς πέμπτης, τῆς Φυσικομαθηματικῆς, περιορισθείσης νὰ ἐκπροσωπῆται ἐν μόνῳ τῷ Κανονισμῷ, καὶ ἐνὸς μέλους τοῦ Συλλόγου. Οὕτως ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ κ. Δ. Βαρσάμη, γεν. γραμματέως, Γ. Λαζίδου, εἰδικοῦ, παραιτηθέντος εἶτα καὶ ἀναπληρωθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Δαμασκηνοῦ, τοῦ κ. Α. Μαλατάκη γραμματέως τῆς φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς, παραιτηθέντος καὶ ἀναπληρωθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Ν. Παπαγιαννοπούλου, τοῦ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδου, τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, τοῦ κ. Ν. Κοκκολάτου τῆς βιολογικῆς, παραιτηθέντος καὶ ἀναπληρωθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ζηλανάκη καὶ τοῦ κ. Π. Γεωργιάδου τῆς κοινωνιολογικῆς, παραιτηθέντος καὶ ἀναπληρωθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Ἀρ. Δημοπούλου. Μέλος δ' ἐξελέγη κατὰ τὰς ἀρχαιρείας ὁ κ. Χρ. Χαράλαμπείδης. Τθέντος ἐν ἰσχύι τοῦ νέου Κανονισμοῦ καὶ προστεθέντος καὶ νέου Τμήματος, τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, ὁ ἄρτι ἐκλεγείς γραμματεὺς αὐτοῦ κ. Αὐρ. Σπαθάρης προσῆλθεν εἰς τὴν φάλλαγγα τῶν μελῶν τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς.

Τῇ τελευταίᾳ δὲ ὥρᾳ ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς κ. Χ. Χαράλαμπείδης δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ἀποκρινόμενος εἰς πρόσκλησιν ἡμῶν ὅπως παραστῆ εἰς συνεδρίαν, ἐδήλωσεν ὅτι ὑπέβαλε τῷ Συλλόγῳ παραίτησιν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται, ὅτι ἡ συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν ἔχει σταθερὰ μέλη, διότι τὰ πλεῖστα αὐτῶν εἰσι μέλη αὐτῆς ὡς ἐκ τῶν ἄλλων καθηκόντων αὐτῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ ἢ ἐν τοῖς τμήμασιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐργασία τῆς Ἐπιτροπῆς ἡμῶν καὶ σοβαρὰ καὶ σταθερὰ τυγχάνει οὔσα, ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν ὅπως κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν γραμματέων τῶν τμημάτων λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ ἐν τῇ συντακτικῇ Ἐπιτροπῇ ἀποστολὴ αὐτῶν.

Ἡ συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ συνῆλθεν εἰς ἕξ συνεδρίας καὶ πέντε μετὰ τοῦ προεδρείου κοινὰς μέχρι τοῦ νῦν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Κατὰ τὴν πρώτην τούτων, γενομένην τῇ 12 Ἰουλίῳ 1907 τῇ προσκλήσει καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ σεβαστοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου, ἐξελέγησαν πρόεδρος μὲν αὐτῆς ὁ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης, γραμματεὺς δὲ ὁ κ. Γ. Λαζίδης, ἀντηλλάγησαν δὲ διάφοροι γῶμαι περὶ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Περιδικίου. Οὕτως ἐνεκρίθη ὅπως ἀμέσως ζητηθῶσι μὲν διὰ τοῦ Συλλόγου αἱ ἐλλείπουσαι ἐκθέσεις τῶν Ἐπι-

τροπῶν καὶ αἱ κατὰ τὰ συλλογικὰ ἔτη ΜΕ' καὶ ΜΣ' γένεσθαι ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις, ἐπιθεωρηθῶσι δὲ καὶ συντομευθῶσιν ὅσον ἔνεστι τὰ πρακτικὰ τῶν περιόδων τούτων, τῆς μὲν πρώτης ὑπὸ τοῦ κ. Βαρσάμη, τῆς δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρεάδου, οἵτινες καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἐξετέλεσαν καὶ περὶ τῆς ἀντιγραφῆς αὐτῶν ἐφρόντισαν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ μαθοῦσα ὅτι ἀπὸ ἐτῶν ἀποκειται ἐν ταῖς ἀποθήκαις τοῦ τυπογραφείου τῶν Ἀδελφῶν Γεράρδων ἰκανὴ γλωσσικὴ ὕλη, ἐπτὰ τυπογραφικὰ φύλλα, ἐκτετυπωμένη, ἣτις προῶρισται ν' ἀποτελέσῃ τὸν Β' τόμον τοῦ Ζηγραφείου διαγωνίσματος, μὴ συντελεσθέντα ἀπορίχ χρημάτων, ἔγνω ὅπως ἐκθάψῃ τὴν γλωσσικὴν ταύτην ὕλην καὶ ἐπιπροσθεῖσα τὴν συνέχειαν αὐτῆς συγκροτήσῃ τεύχος ἐκ δέκα ἕως δώδεκα τυπογραφικῶν φύλλων καὶ παρουσιάσῃ αὐτὸ εἰς τὸν κόσμον, ἀναλογιζομένη, ὅτι οὕτω κοινὴν πληροῖ ἐπιθυμίαν καὶ εἰς ἐκπλήρωσιν ἀποφάσεως κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ληφθείσης προβαίνει. Τοῦ τεύχους τούτου συντελεῖται τὸ δέκατον τυπογραφικὸν φύλλον, ἀνατυπωθέντος πρὸς τούτοις τοῦ ἡμίσεος πρώτου τυπογραφικοῦ φύλλου, ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων τροποποιήσεων τῶν ἐπιγραφῶν ἢ ὅλη στοιχειοθεσίᾳ ἐτελείωσε καὶ μετ' ὀλίγον ἐντελῶς ἀποπερατωθήσεται, ὁ δὲ Σύλλογος μετὰ παρέλευσιν τοσούτων ἐτῶν, ἐξ οὗ δὲν ἐδημοσίευσεν γλωσσικὴν ὕλην, θ' ἀποκαλύψῃ καὶ ἄλλο μέρος τοῦ ἐν τοῖς ἀρχαίοις αὐτοῦ κεκρυμμένου θησαυροῦ, θησαυροῦ πολυτίμου θεωρουμένου οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἡμετέρων περὶ τὴν δημοτικὴν ἡμῶν γλώσσαν καὶ τὰ γλωσσολογικὰ ἀσχολουμένων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλοθινῶν φιλολόγων. Ὡς γνωσὸν αἱ δημοσιεύσεις αὗται συμβόλλουσι καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ἐργασίαν τῆς συντάξεως λεξικοῦ τῆς δημοτικῆς γλώσσης, περὶ οὗ εἰδικὸν ὑπέβαλεν ὑπόμνημα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ περισπούδαςτος ἡμῶν συνάδελφος κ. Δημοσθ. Οἰκορομίδης.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἑπανερχόμενοι δὲ εἰς τὰ τοῦ Περιδικίου τοῦ Συλλόγου μνημονεύομεν τῆς παραιτήσεως δι' ὄλως ἰδιωτικούς λόγους τοῦ τέως ὑπευθύνου αὐτοῦ κ. Σπ. Καραγιαννίδου, παραιτήσεως ὑποβληθείσης τῷ Συλλόγῳ ἐγγράφως πρὸ τῆς ἐναρξέως τῶν ἐργασιῶν τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς, ἣτις σφόδρα ἐπ' αὐτῇ ἐθλίβη, διότι καὶ ὡς ὑπεύθυνος καὶ ὡς πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς κατὰ προτέραν περίοδον ὁ κ. Σπ. Καρα-

γιννίδης λυσιτελῶς εἰργάσθη καὶ διότι ἀνα-
 χαιτίζονται αἱ ἐργασίαι ἡμῶν. Ὁ ἡμέτερος
 Σύλλογος, ὡς γινώσκατε, ἀπετάθη τῇ Α. Θ. Π.
 τῇ Οἰκουμενικῇ Πατριάρχῃ κ. κ. Ἰωακείμ
 τῇ Γ', ὅστις δι' ἰδιαίτερας στοργῆς περιβάλλει
 τὸν πατέρα τῶν ἑλληνικῶν συλλόγων καὶ
 ἀδελφοτήτων, πατὴρ αὐτοῦ ἀναδεικνύμενος
 καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ ἀξιούμενος. Ὁ
 σεπτὸς ἡμῶν πρωθυεράρχης ἔσπευσε νὰ ὑπο-
 δείξῃ οἷς δεῖ τὸν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου προτα-
 θέντα ὑπεύθυνον ἐξοχ. ἄρχοντα Καπουκεχα-
 γιᾶν Ἀντανάκην ἐφένδην Οἰκιάδην, νὰ διατάξῃ
 δὲ ὅπως ἐνεργηθῇ ἀρμοδίως ἡ ταχεῖα τοῦ
 ὑπευθύνου ἀναγνώρισις. Ἐπειδὴ δὲ ἐπετράπη
 ἡμῖν ἡ ἐξακολούθησις τῶν δημοσιεύσεων τοῦ
 Συλλόγου, ἤτοι τοῦ Περιοδικοῦ καὶ τοῦ Δελ-
 τίου τοῦ βιολογικοῦ Τμήματος, ἡ συντα-
 κτικὴ Ἐπιτροπὴ δι' ἐπιστολῆς αὐτῆς πρὸς
 τὸν σεβαστὸν πρόεδρον τοῦ Συλλόγου ἠγγεῖλε
 κατὰ Νοέμβριον, ὅτι εἶναι ἐτοιμὴ ἡ ὕλη
 πρὸς ἑναρξίν τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Α' τόμου
 τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου συγγράμματος,
 ἐξητεῖτο δὲ ὅπως συμφώνως τῇ Κανονισμῶ
 ὀρισθῇ αὐτῇ τὸ τυπογραφεῖον. Τὸ ἀξιοτίμιον
 προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου ἐν συνεννοήσει μετὰ
 τοῦ προέδρου τῆς συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς
 προεκήρυξε μειοδοσίαν, ἀναγγεῖλαν αὐτὴν δι'
 ἰδιαίτερων ἐπιστολῶν ἐγκλειουσῶν καὶ τοὺς
 ὅρους τῆς μειοδοσίας ταῖς διευθύνσεις τῶν
 κυριωτάτων ἐνταῦθα ὁμογενῶν τυπογραφείων.
 Κατὰ τὴν ταχθεῖσαν ὁμῶς προθεσίαν οὐδεὶς
 πηροῦσασεν ὅρους, ἡ δὲ διεύθυνσις τοῦ τυ-
 πογραφείου τῶν κ. κ. Ἀδελφῶν Γεράρδων,
 ἐν ᾧ τέως ἐξετυποῦτο τὸ Περιοδικόν, προεδή-
 λωσεν, ὅτι δὲν δέχεται τὴν ἐκτύπωσιν αὐτοῦ
 εἰς τὴν αὐτὴν τέως τιμὴν τῶν γρ. χ. 193,
 ἀλλ' ἀντὶ γρ. χρ. 210.

Πέντε ὄλαι συνεδρίαὶ κοιναὶ μετὰ τοῦ
 προεδρείου ἠσχολήθησαν περὶ τὸ ζήτημα τοῦ
 τυπογραφείου, αὐτὸς δὲ ὁ Σύλλογος ὥρισεν ἐν
 τέλει τὸ τυπογραφεῖον τῶν κ. κ. Ἀδελφῶν
 Γεράρδων καὶ οὕτω τῇ 29 Φεβρουαρίου ὑπε-
 γράφη τὸ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Συλλόγου
 συμβόλαιον.

Ἀμέσως τότε ἡ συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ
 ἔσπευσε νὰ παραδώσῃ τῷ τυπογραφεῖῳ τὴν
 ὕλην πρὸς ἑναρξίν τῆς ἐκτυπώσεως καὶ πρὸς
 ταχεῖαν τῆς ἐκτυπώσεως πρόοδον οὐ μόνον
 δὲν ἀπέδειξε καθυστέρησιν ὕλης, ἀλλὰ καὶ
 τὴν τρίτην, τὴν εἰς τὸν πρόεδρον αὐτῆς στελ-
 λομένην διόρθωσιν οὐχὶ ἐντὸς τῶν εἰκοσιτεσ-
 σάρων ὡρῶν, ὡς ὀρίζει τὸ συμβόλαιον, ἀλλ'

ἐντὸς δώδεκα καὶ ἐνίοτε ὀλιγωτέρων ὡρῶν
 ἐπέστρεφεν αὐτάς. Τοιοῦτοτρόπως ἐξετυπώ-
 θησαν μέχρι σήμερον τυπογραφικὰ φύλλα
 δέκα, συντελεῖται δὲ τὸ ἐνδέκατον καὶ ἐξα-
 κολουθήσει ἡ ἐκτύπωσις, μικρὸν ἀνασταλεῖσα
 ἕνεκα τῆς ἐκτιπώσεως τοῦ τεύχους τῆς γλωσ-
 σικῆς ὕλης, ὅπερ, ὡς ἐρρήθη, ἀποπερατοῦται.
 Ὡστε τὸ ὅλον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Μαρτίου μέχρι
 σήμερον τῶν ἐκτυπωθέντων φύλλων ἀνέρχεται
 εἰς δεκαπέντε καὶ ἡμισυ μὴ ὑπολογιζομένων
 τῶν στοιχειοθετημένων. Λαμβανομένων δ' ὑπ'
 ὄψιν τῆς τε ἐπιμελημένης ἐργασίας καὶ τῶν
 ἀπαιτουμένων διατυπώσεων τῆς ἐκτυπώσεως,
 αὕτη κανονικῶς συνετελέσθη καὶ συντελεῖται.

Ἡ συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ, συμφώνως
 πρὸς τὰς κειμένας ἀποφάσεις τοῦ Συλλόγου
 παρηκολούθει καὶ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ τεύχους
 τοῦ βιολογικοῦ Τμήματος, οὐ αἰ τρίταις διορ-
 θώσεις ἀπεστέλλοντο τακτικῶς τῷ προέδρῳ
 αὐτῆς, ἅτε τῆς ὅλης διευθύνσεως αὐτοῦ ἀνα-
 θεθειμένης εἰς ἰδίαν ἐπιτροπὴν τοῦ βιολογικοῦ
 Τμήματος. Τὸ τεῦχος τοῦτο ἐξηκολούθησε
 τακτικῶς κατὰ τριμηνίαν ἐκδιδόμενον τὸ μὲν
 πρῶτον ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ τῶν κ. κ. Ἀδελ-
 φῶν Γεράρδων, νῦν δὲ ἐν τῷ τοῦ κ. Ἀριστο-
 βούλου. Ἐκτυποῦται νῦν τὸ τεῦχος τοῦ μη-
 νὸς Ἀπριλίου. Τοῦ βιολογικοῦ τούτου Τμή-
 ματος ὑπάρχει καὶ προτέρα ἐργασία ἐκτυπου-
 μένη, ἣτις προὔκειτο νὰ προσαρτηθῇ τῇ ἡδὴ
 ἐκτυπουμένῳ Α' τόμῳ. Κατόπιν ὁμῶς συνεν-
 νοήσεως μετὰ τοῦ κ. προέδρου τοῦ Συλλόγου,
 ἐκδοθήσεται αὕτη προσεχῶς εἰς ἴδιον τεῦχος,
 περιβαλλομένη δι' ἰδιαίτερου ἐξωφύλλου.

Τοιαύτη καὶ τοσαύτη ἡ συνετελεσθεῖσα ἐρ-
 γασία ὑπὸ τῆς συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς.
 Ἐπεθύμει αὕτη ὅπως συντελέσῃ καὶ τὴν ἐκ-
 τύπωσιν τοῦ ὅλου τόμου, ἵνα ἐνήμερος κατα-
 στῇ ὁ Σύλλογος κατὰ τὰς δημοσιεύσεις αὐτοῦ.
 Ἄτυχῶς διὰ τοὺς ἐκτεθέντας λόγους, ὅπως
 ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεως αὐτῆς, δὲν ἐπέ-
 τυχε τούτου, κίππερ κατὰ πάντα πρόθυμος
 καὶ ἐτοιμὴ. Νομίζομεν ὁμῶς, ὅτι ἡ συνετε-
 λεσθεῖσα ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ συμβολαίου,
 ἤτοι τῆς 29 Φεβρουαρίου, ἐργασία ἀποδει-
 κνύει, ὅτι οὐδὲν παρημέλησεν αὕτη καὶ τὸ
 καθήκον αὐτῆς ἐπετέλεσεν· εἰ δὲ καὶ τι πα-
 ρέβη, συγγνώμην ἀπαιτεῖται.

Ἐν τέλει καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν ὅπως
 χάριτας ὁμολογήσωμεν τῷ σεβαστῷ προέδρῳ
 τοῦ Συλλόγου, προθύμως ἀντιληφθέντι ἡμῖν,
 τοῖς μέλεσι τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῷ ἐλλογίμῳ
 κυρίῳ Δημοστῷ Οἰκονομίδῃ, ἀναδεξαμένῳ καὶ

ποιοῦντι τὰς δευτέρας διορθώσεις τῆς ἐκτυπομένης γλωσσικῆς ὕλης, ἣν ἄλλοτε αὐτὸς ἐπεθεώρησε, καὶ οὕτως ἀρωγῶ ἡμῖν ἐπελθόντι τῇ ἐιδικότητι αὐτοῦ.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ ἐπικαλούμεθα τὴν ἀρωγὴν τοῦ Ὑψίστου ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ἡμετέρου προσφιλῶς Συλλόγου, ὅπως δυνηθῆ ὁὗτος, ταῖς παραδόσεσιν αὐτοῦ ἐπόμενος, ἀπροσκόπως νὰ συντελέσῃ καὶ προαγάγῃ τὸν μέγαν καὶ ἔθνωφελῆ αὐτοῦ σκοπὸν τῆς διαδόσεως τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἀφ' ὧν πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ Γ. ΖΗΛΑΝΑΚΗ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΘ' ἐκτάκτῳ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 25 Ἀπριλίου 1908.

Φίλοι ἐταῖροι,

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν συλλογικὸν ἔτος 1907-1908 τὸ βιολογικὸν τοῦ Συλλόγου Τμήμα ἀρξάμενον τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ τῇ 15 Μαΐου 1907 ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Α. Λιμαράκη, προέδρου τοῦ Συλλόγου, ἐξελέξατο πρόεδρον αὐτοῦ τὸν κ. Α. Μαρουηλίδην, γραμματεῖα τὸν κ. Ν. Κοκκολάτορ, τοῦ τελευταίου δὲ τούτου παραιτηθέντος, τὸ Τμήμα κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 14 Νοεμβρίου ἐξελέξατο τὸν κ. Γ. Ζηλανάκην.

Συνωδᾶ δὲ τῶ νέῳ Κανονισμῶ ἀνέδειξε καὶ ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Α. Κρητικόν.

Καθ' ὅλον τὸ ἔτος τὸ βιολογικὸν Τμήμα συνῆλθεν εἰς 30 συνεδριάσεις. Ἀπασαὶ σχεδὸν αἱ συνεδριάσεις αὗται ἦσαν καθόλου πλούσιαι εἰς θέματα ἰατρικὰ καὶ συζητήσεις ἐπιστημονικὰς· διότι καὶ ἐργασίαι πρωτότυποι ἀνεκοινώθησαν, ἀσθενεῖς ἐνδιαφέροντες ἢ ἄξια λόγου ἀνατομικὰ παρασκευάσματα ὡς συμπλήρωμα τῶν διαφόρων ἀνακοινώσεων ἐπεδείχθησαν, λεπτομερῆς καὶ περιεσκευμμένη ἐπιστημονικὴ συζήτησις παρηκολούθει πάντοτε ἑκάστην τῶν ἀνακοινώσεων τούτων καὶ κατ' αὐτὴν ἕκαστος τῶν ἐταίρων τὰς ἰδίας αὐτοῦ παρατηρήσεις καὶ τὰ ἐν τῇ πράξει αὐτοῦ ἄξια λόγου περιστατικὰ ἀνεκοίνου, ὧν πολλὰ εἰσι μεγάλου ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Κατὰ τὰς 30 συνεδριάσεις ταύτας ἐγένοντο 31 ἀνακοινώσεις, ἐπεδείχθησαν δὲ 6 ἀσθενεῖς

καὶ 7 ἀνατομικὰ παρασκευάσματα. Αἱ ἀνακοινώσεις δὲ αὗται ἀφορῶσιν εἰς ἅπαντας τοὺς κλάδους τῆς ἰατρικῆς μὴδὲ τῶν φαρμακοποιῶν ἐξαιρουμένων. Κεφαλαιωδῶς παραθέτω τὰς ἀνακοινώσεις ταύτας, ἃς κατέταξα συμφώνως πρὸς τοὺς κλάδους τῆς ἰατρικῆς:

Ὁ κ. Α. Μαρουηλίδης ἀνεκοίνωσε: 1) Περίπτωσιν μυοκαρδίτιδος μετ' ἐπιδείξεως τοῦ ἀσθενοῦς· 2) Περίπτωσιν ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος· 3) Περίπτωσιν σπασμωδικῆς στενώσεως τοῦ οἰσοφάγου μετὰ κυανώσεως ἐντερογενοῦς· ἐπέδειξε δὲ καὶ τὸ σχετικὸν παρασκεύασμα· 4) Τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ περὶ τῆς πρὸς διάγνωσιν τῆς φυματώσεως ὀφθαλμικῆς ἀντιδράτεως *calmette*.

Ὁ κ. Α. Χριστίδης· Περίπτωσιν καρκινωμάτωσεως διαχύτου τοῦ στομάχου καὶ ἐτέραν διηθήσεως τῆς καρδίας καὶ τοῦ περικαρδίου ὑπὸ τιτανωδῶν ἀλάτων, ἐπέδειξε δὲ καὶ τὰ σχετικὰ παρασκευάσματα. Περὶ πρωτοπαθῶν ἑλκῶν τοῦ γαστροεντερικοῦ σωλήνος ἀπὸ ἀπόψεως διαγνωστικῆς καὶ συμπτωματικῆς.

Ὁ κ. Νούλης· Περὶ θεραπείας τῆς αἰμοφιλίας διὰ νωποῦ ὄρου αἵματος.

Ὁ κ. Σαργάννος ἐπέδειξεν ἀσθενῆ ἰαθέντα ἐξ ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος.

Ὁ κ. Σγρονδαῖος· Περίπτωσιν ρήξεως κύστεων ὕδατιδων ἐντὸς τῶν χοληφόρων ὁδῶν. Περίπτωσιν ἀναστροφῆς τῆς θέσεως τοῦ σπληνός. Περίπτωσιν σκωληκοειδίτιδος. Παρουσίασεν ἀσθενῆ μὲ καρκινωμάτωσιν τοῦ κάτω χείλους ἐν εἴδει βοτρυομηκώσεως. Περίπτωσιν δερμοειδοῦς κύστεως τῆς γλώσσης μετὰ τοῦ σχετικοῦ παρασκευάσματος. Περὶ προστατεκτομίας καθόλου καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀπωτέρων αὐτῆς ἀποτελεσμάτων· ἐπέδειξε δὲ καὶ τὸ σχετικὸν παρασκεύασμα.

Ὁ κ. Παρράδης· Περίπτωσιν ἐξωμητρίου κυήσεως σαλπινγικῆς μετ' ἐπεδείξεως τοῦ σχετικοῦ παρασκευάσματος. Περίπτωσιν ἀναπλαστικῆς ἐγγειρήσεως τοῦ πέους μετ' ἐπιδείξεως τοῦ ἀσθενοῦς.

Ὁ κ. Σώτροπας· Περίπτωσιν τῶν πυωδῶν τραυματιῶν ἀρθρίτιδος. Περίπτωσιν κοιλιακῆς ὑστερεκτομίας παρ' ἐπιτόκῳ.

Ὁ κ. Σαργάννος παρουσίασεν ἀσθενῆ μὲ γαγγραινώδη λυμφαγγεΐτιδα τοῦ πέους.

Ὁ κ. Παλαρικόλου· Περὶ τομῆς τοῦ *Wilde* ἐν τῇ ὠτολογία καὶ θεραπευτικῇ αὐτῆς δύναμις.

Ὁ κ. Γαβριηλίδης περὶ νυκταλωπίας ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς καὶ φιλολογικῆς ἀπόψεως.

Ὁ κ. Α. Κρητικός· Περίπτωσησιν νόσου τοῦ Korsakoff καὶ ἐπιληψίας Brawais Jockson.

Ὁ κ. Γ. Ζηληνάκης· Περί παρεγκεφαλιδικῆς συνδρομῆς καὶ ἀλλοιώσεων τῶν ἐλαίων τοῦ προμήκουσ μετὰ ἐπιδείξεωσ παρασκευάσματος· Περίπτωσησιν νόσου Friedreich μετὰ ἐπιδείξεωσ τοῦ ἀσθενούσ.

Ὁ κ. Ρ. Τσομπάνογλου· Περίπτωσησιν συνδρομῆς Benedickt.

Ὁ κ. Ἰ. Κιολεμένογλου· Νεώτερὰ τινα περὶ λέπρασ.

Ὁ κ. Δημάκης· Φυσιολογικὴ μελέτη περὶ ἐμμήνου ρύσεωσ.

Ὁ κ. Π. Βασιλειάδης· Περὶ βάμβακοσ, γάζησ καὶ ἄλλων φαρμακευτικῶν εἰδῶν.

Ὁ κ. Π. Χατζηχρήστου· Περὶ τροποποιήσεωσ τῆσ ἐν χρήσει συνταγογραφίασ.

Πλὴν τῶν καθαρῶσ οὕτωσ εἰπεῖν ἰατρικῶν ζητημάτων τούτων, τὸ βιολογικὸν Τμήμα ἐνδιέτριψε καὶ περὶ ζητήματα γενικοῦ μᾶλλον ἐνδιαφέροντοσ. Οὕτω κατὰ τὸ ἔτοσ τοῦτο σπουδαίωσ ἐπησχόλησαν τὸ ἡμέτερον σωματεῖον καὶ αἰ κατὰ καιροῦσ διάφοροι ἐπιδημίαι, ἰδιαίτέρωσ ὁμωσ αἰ δύο σοβαρώτεροι, ἡ τῆσ χολέρας καὶ ἡ τῆσ ἐγκεφαλονωτιαίασ μηνιγγίτιδοσ, ἃσ παρηκολούθησε μετὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντοσ καὶ ὑπ' ὄλασ τὰσ ἐπόψεισ.

Ἐκτενῆσ ἐπίσημσ συζήτησισ ἐγένετο περὶ τῶν ἐν Κων/πόλει καὶ τοῖσ περιχώροισ ἐλωδῶν πυρετῶν. Κατὰ τὸ ἔτοσ τοῦτο ἀκόμη τὸ βιολογικὸν Τμήμα μετὰ ζήλου ἐνδιέτριψε καὶ περὶ τὸ ζήτημα τῆσ σχολικῆσ ὑγιεινῆσ.

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτοσ ἀπεστάλησαν τῷ Τμήματι αἰ ἐξῆσ ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι:

Ἐπὶ τοῦ ἐν Ἀθήναισ συναδέλφου κ. Γαβαλάπραγματεία αὐτοῦ περὶ λέπρασ.

Ἐπὶ τοῦ ἐν Σμύρνῃ κ. Σ. Ζερβοῦ 4 ἐπιστημονικαὶ ἐργασίαι αὐτοῦ, ἀφορώσαι ἅπασαι εἰσ τὴν ἱστορίαν τῆσ ἰατρικῆσ

Ἐπὶ τοῦ ἐν Ἀθήναισ κ. Μιλ. Οἰκονομάκη αἰ ἐξῆσ ἐργασίαι: Περὶ πρωτογόνου ἀνοίασ. Περὶ μικρογυρίασ. Περὶ τῶν τενοντίων ἀντανακλάσεων τῶν καταπεπονημένων καὶ ἰδίωσ τῶν κατὰ τοὺσ τελευταίουσ Ὀλυμπιακοὺσ ἀγῶνασ Μαραθωνοδρόμων. Περίπτωσησ ἐτεροτοπίασ τοῦ τοξοειδοῦσ πυρῆνοσ τοῦ προμήκουσ. Περὶ τῶν προόδων τῆσ νευρολογίασ καὶ ψυχιατρικῆσ· ἐναρκτήριοσ ὑφηγητικὸσ λόγοσ αὐτοῦ.

Περαίνων τὴν σύντομον ταύτην ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ βιολογικοῦ Τμήματοσ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν συλλογικὸν ἔτοσ εὐχομαι

ὅπωσ οἱ ἑταῖροι μετὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ πλείονοσ ἔτι ἐπιστημονικοῦ ζήλου ἐξακολουθήσωσιν ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῆσ ἐπιστήμησ καὶ ἐπ' ἀγαθῷ καὶ προόδῳ τοῦ γεραροῦ ἡμῶν Σωματείου.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

ὑπὸ ΑΡ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΘ' ἐκτάκτῳ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆσ 25 Ἀπριλίου 1908.

Φίλοι ἑταῖροι,

Δέν με διαφεύγει ἡ ἐν τῷ προσώπῳ ὑμῶν διεζωγραφημένη περιέργεια ἡ μετὰ τινοσ δυσφορίασ ἀναμειγμένη περὶ τοῦ νομικοῦ Τμήματοσ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, τοῦ ἐκ δικηγόρων τὸ πλείστον εἰ μὴ τὸ παράπαν συγκροτουμένου· καὶ ἡ μὲν περιέργειά σας ἀφορᾷ εἰσ τὸ ποιοῦν τῶν ἐργασιῶν Τμήματοσ περικλειόντοσ μέλη καταγινόμενα περὶ κείμενα νόμων καὶ διατάξεισ σκοτεινάσ καὶ στρυφνάσ, ἡ δὲ δυσφορία σας προέρχεται ἐκ τῆσ πεποιθήσεωσ, ἢν τινεσ μὴ δικηγόροι ἔχουσι περὶ τῶν δικηγόρων ὡσ ἐριζόντων περὶ τὰσ λέξεισ ἐνῷ κορυβαντιῶσιν ἐπὶ τῶν πραγμάτων. Δι' αὐτὸ ἀναγκάζομαι, ὡσ ἔχων τὴν μεγάλην δι' ἐμὲ τιμὴν νὰ γραμματεεύω τοῦ νομικοῦ Τμήματοσ τοῦ Συλλόγου, νὰ σᾶσ παρακαλέσω εὐθύσ ἐξ ἀρχῆσ ὅπωσ τὴν μὲν περιεργίαν σας κρατήσητε ἀμείωτον μέχρι τέλοσ, τὴν δυσφορίαν σας ὁμωσ συγκρατήσητε πρὸσ στιγμὴν μέχρισ ὅτου ἀκούσητε τὰσ ἐργασίασ τοῦ Τμήματοσ καὶ ἀναλόγωσ κατόπιν ἀφήσητε αὐτὴν ἐλευθέραν ἢ καταπνίξητε ἐν τῇ γενέσει τῆσ. Τὸ νομικὸν Τμήμα κατήρτισε τὸ προεδρεῖον αὐτοῦ ἐκ τοῦ κ. Ἰωάννου Φιλικοῦ, ὡσ προέδρου, τοῦ κ. Πέτρου Τσελλέντη, ὡσ ἀντιπροέδρου, ἀπὸ τῆσ ἐπιψηφίσεωσ τοῦ νέου Κανονισμοῦ καὶ τοῦ κ. Παραγιώτου Γεωργιάδου ὡσ γραμματέωσ μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου· τούτου παραιτησαμένου ὡσ καὶ τοῦ εἰσ ἀντικατάστασίν του ἐκλεγέντοσ κ. Δημ. Παπαδοπούλου, τὸ Τμήμα ὡσ γραμματέα αὐτοῦ ἐξέλεξε τὸν ἐκθέτοντα τὴν στιγμὴν ταύτην τὰσ ἐργασίασ αὐτοῦ.

Συνεκρότησεν ἐν ὄλῳ ἐννέα συνεδρίασ, ἐν ταῖσ πλείσταισ τῶν ὁποίων ἡσχολήθη σύμφωνα μὲ τὸν προορισμὸν καὶ τὸν σκοπὸν τῶν τμημάτων περὶ ἐπιστημονικὰ καθαρῶσ θέματα. Καὶ πρῶτοσ ἀνεκοινώσατο ὁ ἑταῖροσ κ. Πε-

ρικλῆς Βιζουκίδης μελέτην αὐτοῦ «*Περὶ τῶν δικῶν κατὰ τὸ Ἀττικὸν δίκαιον καὶ τῶν actiones τοῦ Ῥωμαϊκοῦ*»· δεύτερος ὁ κ. Παναγιώτης Μηλιώτης «*Περὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου κατὰ τὴν Ἐκλογὴν τοῦ Ἰσαύρου*»· τρίτος ὁ κ. Αὐρήλιος Σπαθάρης «*Περὶ μοιρογεννήτων κατὰ τὴν γαλλικὴν νομοθεσίαν*»· τέταρτος ὁ κ. Νικόλαος Παπαδημητρίου «*Περὶ γενικῶν ἀβαριῶν*»· πέμπτος ὁ κ. Πέτρος Τσελλέντης «*Περὶ ἐπιτροπείας διὰ τελευταίας βουλήσεως κατὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν καὶ Βυζαντινὸν δίκαιον*». Αἱ ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων συζητήσεις ὑπῆρξαν διεξοδικαί, διεξαχθεῖσαι ἐν ἀγαστῇ κοινοβουλευτικῇ τάξει. Λυπεῖται δὲ τὸ προεδρεῖον τοῦ Τμήματος διότι ἡ ἔλλειψις ὕλικου χρόνου πρὸς συγκρότησιν συνεδριῶν αὐτοῦ ἀπεστέρησε πολλὰ τῶν φίλων μελῶν τοῦ Τμήματος τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ ἀνακοινώσωσι μελέτας αὐτῶν, ἅς εἶχον ἐτοιμούς καὶ ἅς εἶχον ἀναγγεῖλαι εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ προεδρείου. Ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν ὅπως τὸ διάδοχον προεδρεῖον κηρύξη τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Τμήματος ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου, ἵνα ὑπάρξῃ χρόνος ἰκανὸς πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ ζήλου τῶν μελῶν, ὃν τὸ προεδρεῖον τοῦ Τμήματος μετ' εὐαρεσκείας διεπίστωσε καὶ μεθ' ὑπερηφανείας ἐξαγγέλλει. Ὡς αὐτως τὸ Τμήμα συνέταξε διὰ τριῶν αὐτοῦ μελῶν, τῶν κ. κ. Π. Τσελλέντη ἀντικαταστήσαντος τὸν ἀποδημοῦντα κ. Π. Βιζουκίδην, Ἀρ. Δημοπούλου καὶ Αὐρ. Σπαθάρη, τὸ πρόγραμμα τοῦ προκηρυχθέντος ὑπὸ τοῦ Συλλόγου νομικοῦ διαγωνίσματος «*Περὶ διαζυγίου κατὰ τὴν Βυζαντινὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μέχρι σήμερον*».

Ἐν μιᾷ δὲ συνεδρίᾳ ἐπετελέσθη καθήκον ἱερὸν μὲν, ἀλλ' ὀδυνηρὸν λίαν· ἐθρήνησε τὸν τραγικὸν θάνατον ἀρχαίου καὶ πεφιλημένου αὐτοῦ μέλους, διατελέσαντος καὶ γραμματέως αὐτοῦ τοῦ Θεοδώρου Ἀσκητοῦ, καὶ προσευχηθὲν μυστικὴν προσευχὴν ὑπὲρ τῆς ἀγίας αὐτοῦ ψυχῆς διέλυσεν ἕνεκα πένθους τὴν συνεδρίαν ἐκείνην. Καὶ ἡ καταλαβοῦσά με τὴν στιγμήν ταύτην συγκίνησις ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῆς μορφῆς ἀρχαίου συναδέλφου μὲ ἐμποδίζει τοῦ νὰ σᾶς ἐρωτήσω περὶ τῆς περιεργίας καὶ τῆς δυσφορίας σας καὶ μοι δίδει τὸ θάρρος ὅπως σᾶς παρακαλέσω, ἵνα ἄποξ' ἔτι προσευχηθῶμεν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τετιμημένου τοῦ νομικοῦ Τμήματος μέλους.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ΑΧΘ' ἐκτάκτῳ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 7 Ἀπριλίου 1908.

Φίλοι ἐταῖροι,

Ἡ κατὰ τὸ 75ον ἄρθρον τοῦ ἰσχύοντος Κανονισμοῦ ἐκλεγείσα ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐν ταῖς ἀρχαιρείαις τοῦ λήγοντος ἤδη 47 συλλογικοῦ ἔτους ἐλεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ πρὸς ἐξέλεξιν τοῦ τε ταμείου καὶ πάσης ἄλλης καθόλου χρηματικῆς διαχειρίσεως τοῦ ὡς εἴρηται συλλογικοῦ ἔτους, συνελθοῦσα ἐν τρισὶ συνεδρίαις καὶ ἐξετάσασα μετὰ προσοχῆς τοὺς λογαριασμοὺς τῶν τε ἐσόδων, τῶν προελθόντων ἐκ τῶν εἰσπράξεων τῶν τε διπλωμάτων, τῶν ἐκτάκτων καὶ τακτικῶν ἐτησίων συνδρομῶν μέχρι τῆς 10 Μαρτίου τρέχ. ἔτους, ὡς καὶ τοὺς τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ βιολογικοῦ Τμήματος ἀπὸ Δεκεμβρίου τοῦ 1906—31 Δεκεμβρίου τοῦ 1907 μετὰ τῶν γενομένων ἐν ἀμφοτέροις δαπανῶν, εὗρηκεν αὐτοὺς ἐν καλῇ τάξει καὶ ἐπιστοποίησε τὸ ἀκριβὲς τῶν ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ταμείοις ἐγγεγραμμένων κονδυλίων, ἐκφράσασα τῷ ἀξιότιμῳ Ταμίᾳ κ. Ἰατροπούλῳ τὰ θερμὰ αὐτῆς συγχαρητήρια.

Ἡ Ἐπιτροπὴ θεωρεῖ καλὸν ν' ἀνακοινώσῃ προσέτι ὅτι ἐκ τῶν διαφορῶν ὁμολογιῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Τραπεζῆς πρὸς τὴν Ζωγράφειον Ἑλλ. Βιβλιοθήκην, εὐρίσκεται παρὰ τῷ Ταμίᾳ μίση καὶ μόνη, χρονολογίας 13 Ἰανουαρίου 1907 ἐκ δέκα χιλιάδων δραχμῶν. Ἐτι δὲ ἑτέρα ὁμολογία ἐκ Λ. Τ. 21, 83, 50 τοῦ ἐν Πέτρῳ ὑποκατχστήματος τῆς Τραπεζῆς Μυτιλήνης, ὡς καὶ μία ἀπόδειξις καταθέσεως ἐν τῇ αὐτῇ Τραπεζῇ δέκα λαχειοφόρων ὁμολογιῶν τῶν σιδηροδρόμων.

Ἐν τέλει ἡ Ἐπιτροπὴ φρονεῖ, ὅτι θὰ ᾔτο καλὸν ὁ Λογιστὴς νὰ σημειοῖ ἐν τοῖς ἐντάλλμασι, ὄχι μόνον ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ χρυσᾶ γρόσια, ἐπειδὴ ἐν τῷ ταμείῳ γίνεται χρῆσις χρυσῶν γροσίων.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ

ΚΑΡΑΠΑΝΕΙΟΣ ΑΓΩΝ

Προκηρύσσεται βραβείον διςχιλίων και ἑκατόν πενήκοντα φράγκων (2150) τοῦ Καραπανείου ἀγῶνος πρὸς σύνταξιν «Ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως ἀμφοτέρων τῶν φύλων», ἀπονεμηθησόμενον ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐν τῇ ΜΘ' ἐπετηρίδι αὐτοῦ τῷ 1910.

Οἱ διαγωνισθησόμενοι δεόν νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψει·

Α') Τὸν σκοπὸν τοῦ Ὁδηγοῦ τῆς δημοτικῆς παιδείσεως, ὅστις εἶναι κυρίως ἡ Διδακτικὴ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

Β') Τὸν ὄγκον τῆς συγγραφῆς, ὅστις πρέπει νὰ ἀριθμῆ περὶ τὰ εἴκοσι τυπογραφικὰ φύλλα 8ου σχήματος.

Γ') Ὅτι ἡ συγγραφή προώριστα νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διδακτικὸν βοήθημα οὐ μόνον τῶν τροφίμων τῶν παρ' ἡμῖν διδασκαλείων, ἀλλὰ και παντὸς δημοδιδασκάλου· ἀνάγκη λοιπὸν νὰ εἶναι συντεταγμένη μετ' ἐπιστημονικῆς μὲν ἀκριβείας και κυριολεξίας, ἀλλὰ και μετὰ συντομίας, ἄνευ πολλῶν παραπομπῶν και ὑποσημειώσεων.

Δ') Τὸ καθαρεῦον λεκτικὸν ἰδίωμα και τὸ σαφές, ἀπλοῦν και ἀπέριττον ὄφους.

Ε') Ὅτι ἐκδεδομένα συγγράμματα ἀποκλείονται τοῦ ἀγῶνος.

Σ') Ὅτι τὰ χειρόγραφα φέροντα ἕκαστον ρήτραν τινὰ παιδαγωγικὴν και τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως ἐπισυνημένον ἐν ἐσφραγισμένῳ δελτίῳ, καθαρῶς γεγραμμένα και εὐανάγνωστα, ἀποσταλήσονται μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου 1909 τῷ Συλλόγῳ, ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ὁποίου τηρηθήσονται εἰς τὸ διηνεκές, δικαιουμένου τοῦ συγγραφέως ἀντίγραφον μόνον νὰ λάβῃ.

Ζ') Ὅτι ἡ κρίσις τῆς ἑλλανοδίκου Ἐπιτροπείας θὰ ἀναγνωσθῇ ἐν ἐκτάκτῳ γενικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίῳ κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ ΜΘ' συλλογικοῦ ἔτους. Ἄν δὲ ἐπιβραδυνθῇ ἡ ἀνάγνωσις τῆς κρίσεως ἢ ὁ ἀγὼν παραταθῇ δι' οἰονδήποτε λόγον εἰς τὸ ἀμέσως ἐπιόν ἔτος, ὁ Σύλλογος ἀναγγελεῖ τοῦτο διὰ τῶν ἐφημερίδων.

Η') Τὴν ἐπομένην διαίρεσιν και διανομὴν τῆς παιδαγωγικῆς ὕλης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Περὶ δημοτικῆς παιδείσεως.

α') Ἐννοία τῆς ἀγωγῆς και τῆς διδασκαλίας, σκοπὸς και ἀμοιβαία αὐτῶν σχέσις.

β') Ἡ ἐθνικὴ παιδεύσις ὡς κλάδος τῆς Παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης.

γ') Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ὁ σκοπὸς, τὰ ὄρια και ἡ σπουδαιότης αὐτοῦ.

δ') Συντομωτάτη ἱστορία τοῦ παρ' ἡμῖν δημοτικοῦ σχολείου.

ε') Εἰδικὴ μόρφωσις, προσόντα και ἀξίωμα τοῦ δημοδιδασκάλου ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Περὶ διδακτικῆς μεθόδου.

α') Ἱστορικὴ και ψυχολογικὴ ἀνάπτυξις τῆς διδακτικῆς μεθόδου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς.

β') Ἀρχαί τῆς διδασκαλίας και μέθοδοι, μάλιστα δὲ ἡ ἀναλυτικὴ, συνθετικὴ και μεικτικὴ μέθοδος.

γ') Μορφὴ τῆς διδασκαλίας.

δ') Μεθοδικὴ πορεία τῆς διδασκαλίας κατὰ τὸ μᾶλλον ἰσχυρὸν παιδαγωγικὸν σύστημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Περὶ προγράμματος και περὶ μαθημάτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

α') Διανομὴ τῆς διδακτικῆς ὕλης.

β') Πρόγραμμα και ὠρολόγιον τοῦ πολυταξίου και μονοταξίου δημοτικοῦ σχολείου.

γ') Ἐποπτικὴ διδασκαλία.

δ') Διδασκαλίαι τῆς πραγματογνωσίας μετὰ προτύπου ὑποδειγματικοῦ μαθήματος.

ε') Διδασκαλία τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων μετὰ προτύπων ὑποδειγματικῶν μαθημάτων.

ς') Διδασκαλίαι τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος μετὰ προτύπων ὑποδειγματικῶν μαθημάτων.

ζ') Διδασκαλίαι τῆς ἱστορίας μετὰ προτύπου ὑποδειγματικοῦ μαθήματος.

η') Διδασκαλίαι τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς και τῆς στοιχειωδιστάτης γεωμετρίας μετὰ προτύπων ὑποδειγματικῶν μαθημάτων.

θ') Διδασκαλίαι τῆς γεωγραφίας μετὰ προτύπου ὑποδειγματικοῦ μαθήματος.

ι') Διδασκαλίαι τῆς φυσιογνωσίας μετὰ προτύπων ὑποδειγματικῶν μαθημάτων.

ια') Διδασκαλίαι τῆς ἰχνογραφίας μετὰ προτύπου ὑποδειγματικοῦ μαθήματος.

ιβ') Διδασκαλία τῶν χειροτεχνημάτων μετὰ προτύπων ὑποδειγματικῶν μαθημάτων.

ιγ') Διδασκαλία τῆς καλλιγραφίας μετὰ ὑποδειγμάτων.

ιδ') Διδασκαλία τῆς ὄδικης μετὰ προτύπου ὑποδειγματικοῦ μαθήματος.

ιε') Διδασκαλία τῆς γυμναστικῆς.

ις') Παιδιά, σχολικαὶ ἐκδρομαὶ καὶ περίπατο'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Περὶ διοργανώσεως τῶν σχολείων.

α') Διδακτήριον καὶ γυμναστήριον.

β') Σχολικὴ βιβλιοθήκη, μουσεῖον καὶ σκευοθήκη.

γ') Διδακτικὰ ὄργανα (χάρται, σφαιραὶ, ἀναγνωστήριον, ἀριθμητήριον, πίνακες, θρανία καὶ πάντα τὰ λοιπὰ διδακτικὰ ὄργανα τῆς φυσιογνωσίας, γεωμετρίας, καλλιγραφίας καὶ ἰχνογραφίας).

δ') Σχολικὴ τάξις καὶ σχολικοὶ νόμοι (Κανονισμός).

ε') Ἀργεῖον τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

ς') Πειθρχικὴ τάξις τῆς σχολῆς ὡς μικρᾶς πολιτείας καὶ ἐνάσκησις ἀπτικῶν ἀρετῶν, φιλεργίας καὶ οἰκονομίας, καὶ σχολικὸν ταμειυτήριον.

θ') Ἄν ὁ μέλλων νὰ ἀποδυθῆ εἰς τὸν ἀγῶνα νομίξῃ ἄλλην ἐκλογὴν, διανομὴν καὶ διαίρεσιν τῆς παιδαγωγικῆς ὕλης προσφορωτέραν τῆς προηγουμένης, εἶναι μὲν ἐλεύθερος νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀλλ' ὀφείλει νὰ ἐκθέσῃ ἐν τῷ προλόγῳ τῆς συγγραφῆς τοὺς λόγους, δι' οὓς οὕτω διήρесе καὶ διένειμε ταύτην.

Ἡ εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ

Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

Λ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

Α. ΜΑΖΑΡΑΚΗΣ (Εἰσηγητής)

Ἀνεγνώσθη, συνεζητήθη καὶ ἐνεκρίθη ἐν δυσί, τῇ 24 Ἀπριλίου καὶ τῇ 24 Νοεμβρίου 1907, συνεδρίασις τοῦ φιλολογικοῦ Τμήματος.

Ὁ πρόεδρος

ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

Ὁ γραμματεὺς

Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ὑπεβλήθη ἀναγνωσθὲν ἐν τῇ τακτικῇ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 17 Δεκεμβρίου 1907 καὶ ἐπεψηφίσθη ἐν τῇ τακτικῇ γενικῇ τῆς 14 Ἰανουαρίου 1908 συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου.

Ὁ πρόεδρος

Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ

Ὁ γεν. γραμματεὺς

Δ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ

ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, ἐπιθυμῶν νὰ θεραπεύσῃ κατὰ τὸ ἐνὸν τὴν παρ' ἡμῖν παρατηρουμένην σπάνιν πρωτοτύπων δραματικῶν ἔργων καὶ τυχῶν πρὸς τοῦτο πεντακοσιοφράγου ἐπικουρίας φιλοτιμῶν δωρητῶν, προκηρύττει δραματικὸν ἀγῶνα κατ' ἔτος ἐπαναλαμβανόμενον ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅρους:

α') Κατὰ τὸ παρὸν ἔτος προκηρύττεται ἀγῶν συγγραφῆς δράματος, οὗτινος τὸ θέμα πρέπει νὰ εἶναι κατὰ προτίμησιν εἰλημμένον ἐκ τῶν συνθηκῶν τοῦ νεωτέρου παρ' ἡμῖν βίου, ἢ δὲ γλῶσσα ἢ συνήθης καθχερεύουσα ὁμαλὴ καὶ σαφής.

β') Τοῦ ἀγῶνος τούτου συμμετέχει πᾶς ὁμογενὴς λόγιος τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας.

γ') Τὰ ὑποβληθησόμενα ἔργα πρέπει νὰ εἶναι πρωτότυπα, μηδέποτε παρασταθέντα μηδ' ὑποβληθέντα εἰς ἄλλους ὁμοίους διαγωνισμούς, διδάξιμα δὲ ἀπὸ τῆς ἐνταῦθα σκηνῆς.

δ') Τὰ χειρόγραφα εὐαναγνώστως γεγραμμένα πρέπει ν' ἀποσταλῶσι τῷ κ. προέδρῳ τοῦ Συλλόγου τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 15 Ὀκτωβρίου 1908.

ε') Ἐπὶ ἐκάστῳ χειρογράφῳ θὰ ὑπάρχῃ γνωμικόν, ἐντὸς δὲ φακέλου φέροντος ἐξωθεν τὸ αὐτὸ γνωμικόν, θ' ἀναγράφηται τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως.

ς') Τὰ μέλη τῆς ἑλλανοδικῆς Ἐπιτροπείας ἐκλεγῆσονται ἅμα τῇ λήξει τῆς τασσόμενης προθεσμίας πρὸς κατάθεσιν τῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ Τμήματος τοῦ Συλλόγου ἐν δημοσίᾳ συνεδρίᾳ προαγγελθησομένη διὰ τοῦ ἐγχωρίου τύπου.

ζ') Ἡ κρίσις τῆς ἑλλανοδικῆς Ἐπιτροπείας θ' ἀναγνωσθῆ ἐν ἐκτάκτῳ γενικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ, συγκροτηθησομένη τῇ Κυριακῇ, 11 Ἰανουαρίου 1909, ὅποτε καὶ θ' ἀπονεμηθῆ τῷ νικητῇ τὸ πεντακοσιόφραγον γέρας.

η') Τὸ βραβευθησόμενον ἔργον θὰ παρασταθῆ ἐνταῦθα τὸ πρῶτον ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, ἵνα τὸ προϊόν τῆς παραστάσεως ταύτης χρησιμεύσῃ ὡς βραβεῖον χάριν τῆς εἰς τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπαναλήψεως τοῦ ἀγῶνος.

θ') Τὰ χειρόγραφα τῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ἀποσταλησομένων ἔργων μετὰ τὴν κρίσιν θέλουσι κατατεθῆ εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Συλ-

λόγου, ὁπόθεν οἱ διαγωνισθέντες δικαιούνται ἀπλῶς νὰ λάβωσιν ἀντίγραφα αὐτῶν.

Συνταχθέν ἐνεκρίθη ἐν τῇ τῆς 26 Ἰανουαρίου 1908 συνεδρίᾳ τοῦ φιλολογικοῦ Τμήματος.

Ὁ πρόεδρος

ΧΡ. Γ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

Ὁ γραμματεὺς

Ν. ΠΑΠΑΓΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ὑπεβλήθη ἀνογνωσθὲν ἐν τῇ ΔΦΠΗ τακτικῇ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 28 Ἰανουαρίου καὶ ἐπεψηφίσθη ἐν τῇ ΔΦΠΘ ἐκτάκτῳ γενικῇ τῆς 4 Φεβρουαρίου 1908 συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου.

Ὁ πρόεδρος

Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ

Ὁ γεν. γραμματεὺς

Δ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ

ΔΓΩΝ ΥΓΙΕΙΝΩΝ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος προκηρῶσει διαγωνισμόν πρὸς σύνταξιν βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἑγχεινὰ παραγγέλματα πρὸς τοὺς μαθητὰς ἢ υγιεινῆν τῶν μαθητῶν».

Βραβεῖον ὀρίζεται φράγκα χρυσᾶ τριακόσια.

Τὰ εἰς τὸν διαγωνισμόν ἀποσταλησόμενα ἔργα ὀφείλουσι νὰ πληρῶσι τοὺς ἐξῆς ὅρους:

α) Ἡ γλῶσσα πρέπει νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατὸν ὁμαλὴ καὶ σαφής, ἢ σύνταξις δὲ καὶ κατάταξις τῆς ὕλης νὰ εἶναι σύμφωνος τῇ ἡλικίᾳ τῶν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῶν ἀστικῶν σχολῶν φοιτῶτων.

β) Τὸ βιβλίον διηρημένον εἰς μαθήματα νὰ μὴ ὑπερβῆ τὰς 100 σελίδας σχήματος 16ου καὶ νὰ κοσμηθῆ διὰ καταλλήλων εἰκόνων.

γ) Τὰ χειρόγραφα εὐανγνωστῶς γεγραμμένα δέον ν' ἀποσταλῶσιν εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου μέχρι τῆς 31 Ἰανουαρίου 1908.

δ) Ἐπὶ ἐκάστου χειρογράφου θὰ ὑπάρχη γνωμικόν, ἐντὸς δὲ φακέλου καλῶς ἐσφραγισμένον καὶ φέροντος ἔξωθεν τὸ αὐτὸ γνωμικόν, θὰ ὑπάρχη τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως.

ε) Περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου ἀνογνωσθήσεται ἡ ἐκθεσις τῆς ἑλληνοδικοῦ Ἐπιτροπείας, ὃ δὲ φάκελος ὃ φέρων τὸ ὄνομα τοῦ βραβευθησομένου συγγραφέως ἀποσφραγισθήσεται ὑπὸ τοῦ προέδρου κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου ἑορτῆν.

ς) Οἱ ὀφκέλοι οἱ φέροντες τὰ γνωμικὰ τῶν ἄλλων ἔργων θὰ ἐξαφανισθῶσι μετὰ 15

ἡμέρας ἐν τῇ τακτικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ, τὰ δὲ χειρόγραφα θὰ μείνωσιν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Συλλόγου.

ζ) Οἱ συγγραφεῖς δικαιούνται νὰ λάβωσιν ἀντίγραφον τοῦ ὑποβληθέντος ἔργου των.

η) Τὰ μέλη τῆς ἑλληνοδικοῦ Ἐπιτροπείας ἐκλεγθήσονται ἅμα τῇ λήξει τῆς προθεσμίας τῆς καταθέσεως τῶν ἔργων· μέλος δὲ τῆς ἑλληνοδικοῦ Ἐπιτροπείας δὲν δύναται νὰ εἶναι συγχρόνως καὶ διαγωνιζόμενος, ὡς ὀρίζει καὶ τὸ 98 ἄρθρον τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου.

Ἀνεγνώσθη καὶ ἐνεκρίθη ἐν τῇ τακτικῇ γενικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου τῆς 18 καὶ τῇ ἐκτάκτῳ γενικῇ τῆς 25 Ἰουνίου 1907.

Ἐν τῷ Πέραν, τῇ 1 Ἰουλίου 1907.

Ὁ πρόεδρος

Α. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ

Ὁ γεν. γραμματεὺς

Δ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ

ΝΟΜΙΚΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ

Ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἀποβλέπων εἰς τὴν ἑλλειψιν εἰδικῆς μελέτης ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ πραγματευομένης τὰ τοῦ διαζυγίου ἐν γένει, ὡς ταῦτα κρατοῦσι παρ' ἡμῖν, προκηρῶσει διαγωνισμόν πρὸς σύνταξιν μονογραφίας «Περὶ διαζυγίου κατὰ τὴν Βυζαντινὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μέχρι σήμερον» ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅρους:

Ἄρθρον 1. Βραβεῖον ὀρίζεται τὸ ποσὸν τῶν τριακοσίων χρυσῶν φράγκων.

Ἄρθρον 2. Τὰ εἰς τὸν διαγωνισμόν ἀποσταλησόμενα ἔργα δέον νὰ περιλαμβάνωσι.

α) ἀνάλυσιν τῶν λόγων τοῦ διαζυγίου, ἀποφειγομένης κατὰ τὸ ἐφικτὸν τῆς ἱστορικῆς ἀνάπτυξως.

β) λεπτομερῆ ἀνάπτυξιν τῶν περὶ τῆς ἐν γένει διαδικασίας τοῦ διαζυγίου κατ' ὅλα αὐτῆς τὰ στάδια καὶ τὰς φάσεις ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου.

γ) ἀποτελέσματα τοῦ διαζυγίου προσωπικὰ τε καὶ περιουσιακὰ ὡς πρὸς τοὺς συζύγους καὶ τὰ τέκνα, καὶ

δ) σχετικὴν νομολογίαν.

Ἄρθρον 3. Ἡ μελέτη δέον νὰ μὴ ὑπερβῆ τὰ ὀκτὼ τυπογραφικὰ φύλλα σχήματος 16ου.

Ἄρθρον 4. Τὰ χειρόγραφα εὐανγνωστῶς γεγραμμένα δέον ν' ἀποσταλῶσι τῷ κ. προέ-

δρω τοῦ Συλλόγου τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς τριακοστῆς πρώτης Δεκεμβρίου τοῦ 1908 ἔτους.

Ἄρθρον 5. Ἐπὶ ἐκάστου χειρογράφου θὰ ὑπάρχη γνωμικόν, ἐντὸς δὲ τοῦ φακέλου, φέροντος ἔξωθεν τὸ αὐτὸ γνωμικόν, θ' ἀναγράφηται τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως.

Ἄρθρον 6. Τὰ μέλη τῆς ἑλλαοδικου Ἐπιτροπείας ἐκλεγῆσονται ἅμα τῇ λήξει τῆς τασσομένης προθεσμίας πρὸς κατάθεσιν τῶν ἔργων ὑπὸ τοῦ νομικοῦ Τμήματος τοῦ Συλλόγου ἐν δημοσίᾳ συνεδρίᾳ προαγγελθησομένη διὰ τοῦ ἐγγωρίου τύπου.

Ἄρθρον 7. Περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου 1909 ἀναγνωσθήσεται ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἐπὶ τούτῳ τοῦ Συλλόγου ἡ ἔκθεσις τῆς ἑλλαοδικου Ἐπιτροπῆς, ἐν περιπτώσει δὲ βραβεύσεως ἔργου τινὸς ἀποσφραγισθήσεται ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου τοῦ Συλλόγου ὁ φάκελος, ὁ φέρων τὸ γνωμικόν τοῦ βραβευθέντος ἔργου.

Ἄρθρον 8. Τὸ ὀριζόμενον βραβεῖον καταβληθήσεται τῷ βραβευθέντι ἅμα τῇ βραβεύσει.

Ἄρθρον 9. Οἱ φάκελοι οἱ περιέχοντες τὰ ὀνόματα τῶν λοιπῶν διαγωνισθέντων ἔξαφανισθήσονται ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου τοῦ Συλλόγου ἐν τῇ αὐτῇ συνεδρίᾳ.

Ἄρθρον 10. Τὰ χειρόγραφα τῶν εἰς τὸν διαγωνισμόν ἀποσταλησομένων ἔργων μετὰ τὴν κρίσιν θέλουσι κατατεθῆ εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Συλλόγου, ὅποθεν οἱ διαγωνισθέντες δικαιοῦνται ἀπλῶς νὰ λάβωσιν ἀντίγραφα αὐτῶν.

Ἀνεγνώσθη καὶ ἐπεψηφίσθη ὑπὸ τοῦ Τμήματος ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτοῦ τῆς 29 Ἰανουαρίου 1908.

Ὁ πρόεδρος

ΙΩ. ΦΙΛΙΚΟΣ

Ὁ γραμματεὺς

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀνεγνώσθη καὶ ἐπεψηφίσθη ἐν τῇ ΑΦΗΕ' ἐκτάκτῳ γενικῇ τῆς 10 Μαρτίου 1908 συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου.

Ὁ πρόεδρος

Λ. ΛΙΜΑΡΑΚΗΣ

Ὁ γεν. γραμματεὺς

Δ. ΒΑΡΣΑΜΗΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ¹

τῆς ἑλλαοδικου Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ
διαγωνισμοῦ τῆς «Υγιεινῆς τῶν μαθητῶν»

ὑπὸ Δ. ΒΑΡΣΑΜΗ, εἰσηγητοῦ

Ἀξιότιμε κύριε πρόεδρε,

Ἐρίτιμοι ἐταῖροι,

Κυρίαι καὶ κύριοι,

Τὸ βιολογικόν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου Τμήμα εἰς ἐρώτησιν αὐτοῦ περὶ ὑποδείξεως καταλλήλου πρὸς διαγωνισμόν θέματος ἐκ τοῦ κύκλου τῶν εἰς ἃ ἀσχολεῖται ζητημάτων, λαβὼν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ ὁ Σύλλογος ἐπιδιώκει καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως βιβλίων καταλλήλων εἰς τὴν διάδοσιν ὠφελίμων γνώσεων, ὑπέδειξεν αὐτῷ τὴν σύνταξιν ἐγγχειριδίου Ἐπιτροπῆς διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν ἀστικῶν σχολῶν, ἐν πεποιθήσει, ὅτι ἡ διάδοσις τῶν ἀρχῶν καὶ κανόνων τῆς ὑγιεινῆς ἀπαραίτητος καὶ σκοπιμωτάτη τυγχάνει.

Τὸ εὐστοχον καὶ ἐπωφελές τοῦ ὑποδειχθέντος θέματος ἐγκρίνας ὁ Σύλλογος προεκήρυξε τὸν ἀγῶνα. Ἡ δὲ εὐμενὴς τῶν ἐπαιόντων κρίσις περὶ τοῦ ἐπιτυχοῦς τοῦ ἐκλεγέντος πρὸς διαγωνισμόν θέματος καὶ ἡ προκληθεῖσα ἀμιλλα πρὸς συγγραφὴν τοῦ καταλληλοτάτου πονήματος καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ ἐκ ταύτης ἀποκομισθεὶς ἀμνητος μαρτυροῦσιν, ὅτι καὶ ἔξω τῶν κόλπων τοῦ βιολογικοῦ Τμήματος γενικῶς εἶχε πλέον καταστῆ ἐπαισθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως τοιοῦτου τινὸς βιβλίου, μέλλοντος νὰ πράσχη οὐκ ὀλίγην ὠφέλειαν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς νεολαίαν.

Καὶ ὄντως ἡ περὶ τῆς ὑγιείας φροντίς δέον νὰ ἀποτελῆ τὸ πρῶτιστον παντὸς ἀνθρώπου μέλημα. Ἡ ὑγίεια εἶναι τὸ πολυτιμότερον τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν, τὸ τιμαλφέστατον καὶ ὠραιότατον δῶρον τῆς φύσεως πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ τὸ μᾶλλον εὐθραυστον καὶ λεπτοφυές. Διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται ὅπως ὁ ἄνθρωπος γνωρίζῃ καλῶς καὶ τελείως τοὺς κανόνας, οὓς ὀφείλει νὰ τηρῇ ἀπαρεγκλίτως, ἵνα ἡ ὑγίεια αὐτοῦ διατηρῆται ἀκμαία.

Τὴν ἀνάγκην ταύτην συνησθάνθησαν ἐπιτακτικῶς οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων

1. Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΧΕ' ἐκτάκτῳ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 17 Ἀπριλίου 1908.

χρόνων και δι' αὐτὸ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος βλέπομεν νομοθέτας, φιλοσόφους καὶ ἰατροὺς νὰ παρέχωσι τοῖς ἀνθρώποις ὁδηγίας καὶ ἐντολὰς πρὸς προστασίαν καὶ διατήρησιν τῆς ὑγείας των.

Οἱ δ' ἀρχαῖοι Ἕλληνες, θεοποιήσαντες πᾶν ὅτι προσέπιπτεν εἰς τὰ ὄμματά αὐτῶν ὡς ὑπερφυῖς, ὠραῖον καὶ ὠφέλιμον, ἀπέδιδον καὶ εἰς τὴν ὑγίειαν ἰδιότητος θεᾶς καὶ ἀπένεμον αὐτῇ ἰδιαίτερας τιμὰς καὶ λατρείαν. Θεωροῦντες αὐτὴν κόρην τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τὴν ἐλάτρευον ἐν τοῖς Ἀσκληπείοις καὶ ἐν ἰδιαίτεροις ναοῖς, ὡς ἀχώριστον τοῦ πατρὸς τῆς σύντροφον, πολλάκις δὲ καὶ συνοδευομένην ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν τῆς Ἰασοῦς, Αἴγλης καὶ Πανακείας. Ἐν Πελοποννήσῳ ἰδίως μεγάλως αὕτη ἐλατρεύετο καὶ πολλοὶ ναοὶ ὑπῆρχον ἀφιερωμένοι τῇ Ὑγείᾳ. Ἄλλ' ὁ διασημότερος αὐτῶν, παρὰ τὸ περίφημον ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἀσκληπείον, ἔκειτο ἐν Τιτάνῃ τῆς Σικυωνίας, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἐστολισμένου μὲ ρόδα καὶ λευκὰ κρίνα ὑπῆρχε μεγαλοπρεπὲς ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ὑγείας παριστανομένης ὡς κόρης κομψῆς καὶ σεμνῆς μὲ ζωηροῦς καὶ γελόντας ὀφθαλμούς, μὲ πρόσωπον εὐχαρι καὶ ἀνάστημα εὐσιαλές, κρατούσης δὲ εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ριαλίδιον (τασάκι), ὁπόθεν ποτίζεται ὄφιν περιλιγμένον εἰς τὸν δεξιὸν αὐτῆς βραχίονα. Παρὰ τὸ βᾶθρον τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς ἀνέβρου διαυγῆς πηγῆ, εἰς ἣν προσήρχοντο πανταχόθεν ἀσθενεῖς ἐπιζητοῦντες τὴν ἴασιν αὐτῶν. Αἱ δὲ γυναῖκες αἰ προστρέχουσαι εἰς τὴν θεραπευτικὴν τῆς θεᾶς δύναμιν ἀπέκοπτον μέγα μέρος τῆς κόμης αὐτῶν καὶ τὸ ἐναπέθετον ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος, λουόμεναι δὲ εἰς τὴν ἰαματικὴν πηγὴν ἀπέκτων τὴν εὐεξίαν καὶ τὸ κάλλος. Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐλάτρευσαν τὴν Ὑγίειαν καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἀνήγειραν αὐτῇ ναοὺς. Οἱ δὲ ποιηταὶ τῆς ἀρχαιοῦς τοὺς ὠραιοτάτους ἀνέμελψαν ὕμνους, ὡς τὸν διάσημον ἐκεῖνον ὕμνον τὸν ἀρχόμενον ὡς ἐξῆς: «Λιπαρόματε μάτερ, Ἀπολλωνος βασιλεῖα ποθεινὰ, πράγχελως ὑγεία. . . .» Καὶ δικαίως. Ἄνευ ὑγείας ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ οὐδὲ νὰ διαγάγῃ βίον ποθητὸν καὶ ἀξιοζήλευτον. Τὰ πλούτη καὶ αἱ λοιπαὶ ἀπολαύσεις οὐδεμίαν προξενούσιν ἡδονὴν, τούναντίον προκαλοῦσι τὴν λύπην καὶ τὴν ἀπογοήτευσιν ἐπὶ τῇ στερήσῃ τοῦ πρωτίστου τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν. Ἡ πνευματικὴ ἐργασία ἄνευ ὑγείας ἀποβαίνει ἀδύνατος, καθότι «νοῦς ὑγιῆς ἐν

σώματι ὑγιεῖ», ἢ δ' ἐπιστημονικὴ πρόοδος εἶναι ἀνέφικτος καὶ πᾶσα σωματικὴ ἐργασία δυσχερής. Ἄνευ τῆς ὑγείας ἡ ζωὴ εἶναι βᾶσανος, ἀνωφελῆς ὁ πλοῦτος, μάταια τὰ πάντα. «Οὐκ ἔσθ' ὑγείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν τῷ βίῳ, ὑγιεῖα καὶ νοῦς ἐσθλά τῷ βίῳ δύο» «Οὐδὲν ὄφελός ἐστιν, οὔτε σώματος, οὔτ' ἄλλου οὐδενός ἄτερ ὑγείας», λέγει ὁ πατὴρ τῆς Ἱατρικῆς καὶ Ὑγιεινῆς Ἰπποκράτης.

Τούτων ἕνεκεν καὶ ἡ περὶ τὴν ὑγίειαν ἀσχολουμένη ἐπιστήμη ἡ Ὑγιεινὴ σπουδαιότητα καὶ πολῦτιμος τυγχάνει.

Ἡ Ὑγιεινὴ δὲν εἶναι νέα ἐπιστήμη, διότι ἐκαλλιεργεῖτο ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐὰν δὲ θελήσωμεν νὰ ἐγγύψωμεν ἔτι βαθύτερον εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς ὑγιεινῆς, θὰ ἴδωμεν ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἦσαν οἱ πρῶτοι καλλιεργήσαντες αὐτὴν καὶ ὅτι ἡ περὶ αὐτῆς μέριμνα ἀνάγεται εἰς χρόνους πολὺ ἀρχαιοτέρους ἀκόμη καὶ χρονολογεῖται ἴσως ἀπὸ αὐτῆς τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς. Οὗτος ριφθεὶς ἐπὶ τοῦ πλανήτου, ἐφ' οὗ προωρίσθη νὰ ζῆσῃ καὶ ἐκτεθειμένος εἰς ποικιλίαν ἐπιρροᾶς τῆς φύσεως καὶ παντοειδεῖς μετεωρολογικὰς προσβολὰς, εὐρέθη εἰς τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην ν' ἀντιπαλαίσῃ κατ' αὐτῶν πρὸς ἀποφυγὴν ἀναποφεύκτου ἐκ τούτων βλάβης. Ἐντεῦθεν λαμβάνει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἡ Ὑγιεινὴ, ἐκ τῶν προφυλάξεων, ἃς μοιραίως ἔλαβεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος πρὸς προστασίαν τῆς ζωῆς του κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς φύσεως ἐπενεργειῶν. Οὕτως ἡ Ὑγιεινὴ εἶναι φύσει ἀρχαιοτέρα τῆς Ἱατρικῆς, ἥτις σκοπεῖ τὴν θεραπείαν νοσοῦσης ὑγείας.

Βραδύτερον δὲ, ὅτε οἱ ἄνθρωποι ἤρξαντο σχηματίζοντες φυλὰς καὶ ἔθνη, ὁ δὲ τρόπος τοῦ κατὰ φύσιν ζῆν περιωρίζετο κατ' εὐθὺν λόγον τῆς αὐξήσεως τῶν δυσχερειῶν τοῦ βίου, τὰ προσβάλλοντα ἐπιβλαβῶς τὴν ὑγίειαν τοῦ ἀνθρώπου αἷτια ἐπληθύνοντο καὶ ἡ καταπολέμησις καὶ ἀποφυγὴ αὐτῶν καταφανεστέρα καθίστατο. Ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ ἀνάγκη, εἰς ἣν εὐρέθησαν ἔξοχοι ἄνδρες τῶν πρώτων ἐκείνων χρόνων νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτῶν κυβερνωμένους λαοὺς τὴν τήρησιν κανόνων ὑγιεινῆς ἐπιτηδείων πρὸς τὸ κλίμα τοῦ τόπου των καὶ τὰς ἔξεις τῶν λαῶν των.

Οἱ Ἰνδοί, οἱ Σῖναι, οἱ Χαλδαῖοι, οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον ὑγιεινὰ παραγγέλματα, ἔτινα καὶ ἱερὸν φέροντα χαρακτῆρα μετὰ θρησκευ-

τικῆς ὑποταγῆς καὶ ἀκριβείας ἐτηροῦντο. Ὁ μέγας τῶν Ἑβραίων νομοθέτης ὁ Μωϋσῆς ἐπιβάλλων αὐτοῖς νόμους πλήρεις ὑγιεινῶν παραγγελημάτων ἐσκόπει ἀμέσως εἰς τὴν τήρησιν τῆς ὑγείας τοῦ σώματος, ἐμέσως δὲ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος εὐεξίαν.

Παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι, παρ' οἷς ὡς ἐλέχθη ἡ ὑγίεια ἐθεοποιήθη, ἡ ἀνάπτυξις καὶ διατήρησις τῆς ὑγείας τοῦ σώματος καὶ ἡ μέριμνα ὅπως οἱ πολῖται καταστήσουν ἀριστον τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα ὑπῆρξε τὸ κυριώτατον μέλημα δι' ὅλου τοῦ βίου τοῦ δαιμονίου ἐκείνου λαοῦ. Τοιοῦτον σκοπὸν εἶχον οἱ εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν πόλιν τελούμενοι ἀγῶνες, τὰ Γυμνάσια καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ Στάδια, οἱ ἱεροὶ οὗτοι νοαὶ τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ρώμης καὶ τοῦ κάλλους. Τίς δὲ ἀγνοεῖ τοὺς νόμους τοῦ ἀθανάτου τῆς Σπάρτης νομοθέτου Λυκούργου, τοὺς τραχεῖς καὶ αὐστηροὺς νόμους, οἱ ὅποιοι ὅμως ἐδόξασαν τοὺς Σπαρτιάτας καὶ κατέστησαν αὐτοὺς τοὺς ὠραιοτάτους καὶ ρωμαλεωτάτους ἀνδρας τῶν χρόνων ἐκείνων;

Ἡ θρησκεία λοιπὸν καὶ ἡ πατρὶς ὑπῆρξαν οἱ δύο θεμέλιοι λίθοι, ἐφ' ὧν οἱ δικημότατοι τῆς ἀρχαιότητος νομοθέται ἐθεμελίωσαν τοὺς πρώτους νόμους καὶ παραγγέλματα τῆς Ὑγιεινῆς.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως αἱ συνθῆκαι τοῦ βίου ἠλλάσσον, αἱ ἀνάγκαι ἤϋξανον καὶ κατ' ἀναλογίαν καὶ αἱ περὶ τῆς ὑγείας φροντίδες καὶ μέριμναι, ἡ δὲ ὑγιεινὴ καθίστατο ἀντικειμενον εὐρυτέρας ἐρεύνης καὶ μελέτης. Οὕτω προῆλθεν εἰς μέσον ἡ ὑγιεινὴ ὡς ἐπιστήμη ἀποχωρισθεῖσα τελείως τῶν νομοθεσιῶν καὶ θρησκευτικῶν παραγγελημάτων συστηματικώτερον καὶ ἐπιστημονικώτερον δὲ μελετῶσα τὰ εἰς τὴν ὑγίειαν ἀφορῶντα καὶ εἰς τὴν διατήρησιν αὐτῆς τείνοντα. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην τὸν πρῶτον καὶ θεμέλιον λίθον κατέβηκεν ὁ δαιμόνιος Ἱπποκράτης γενόμενος ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐπιστημονικῆς ὑγιεινῆς διὰ τῶν ἀθανάτων αὐτοῦ συγγραμμάτων.

Μετὰ τὸν Ἱπποκράτην περὶ τὴν ὑγιεινὴν ἠσχολήθησαν Διοκλῆς ὁ Καρύστιος, ὁ Κέλσος καὶ ἰδίᾳ ὁ πολὺς Γαληνός. Μετ' αὐτὸν μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος μ. Χ. ἐλάχιστα, ἐὰν μὴ οὐδέν, ἐγένοντο. Οὕτω δὲ ἡ πρόοδος ἐν τῇ ὑγιεινῇ ὡς καὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐπιστήμασι ἄρχεται ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ. Αἱ γενόμεναι ἕκτοτε εἰς τὴν Χρυσίαν καὶ τὴν Φυσικὴν μελέται καὶ ἀνακαλύψεις μεγάλως ἐπλούτισαν

τὴν ὑγιεινὴν καὶ γενναίαν πρὸς τὰ πρόσω ἔδωκαν αὐτῇ ὠθησιν. Αἱ δὲ τοῦ δαιμονίου γάλλου Pasteur περὶ τῶν ζυμώτων καὶ τῶν μικροβίων ἀνακαλύψεις καὶ ἐργασίαι ἔθηκαν τὸ ἐπιστέγασμα εἰς τὸ οἰκοδόμημα τῆς ὑγιεινῆς τὸ θεμελιωθὲν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἑλληνοῦ ἱατροῦ Ἱπποκράτους.

Οὕτω σήμερον ἡ ὑγιεινὴ ἀποτελεῖ σπουδαιότατον κλάδον τῆς ἱατρικῆς διὰ τε τὸν ἐπιστημονικὸν πλοῦτον, ὃν περικλείει καὶ τὸν σκοπὸν, πρὸς ὃν κατατείνει, τὴν διατήρησιν δηλαδὴ καὶ βελτίωσιν τῆς ὑγείας. Ὁ ἄνθρωπος διὰ νὰ γίνῃ ἄξιος τῆς κλήσεως αὐτοῦ καὶ δυνηθῇ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν ἐν τῷ κόσμῳ προορισμὸν του, ὀφείλει βεβαίως νὰ καλλιεργῇ τὸ πνεῦμα, δι' οὗ ἐπρόκειται αὐτὸν ἡ φύσις.

Ἄλλ' ἡ καλλιεργία τῶν πνευματικῶν δυνάμεων ἐπιτυγχάνεται μόνον, ἐὰν τὸ σῶμα εὐεκτή, αἱ δὲ φυσιολογικαὶ τῶν ὀργάνων λειτουργίαι τελῶνται ἐν ἀρμονίᾳ καὶ τάξει. Συνεπῶς ὁ ἄνθρωπος πρὸ παντὸς ἔχει ἀνάγκην τῆς Ὑγιεινῆς, δι' ἧς θὰ δυνηθῇ νὰ διατηρήσῃ ὑγιᾶς τὸ σῶμα, ἵνα καὶ ἡ τοῦ πνεύματος καλλιεργία καταστῇ δυνατὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ. Τούτων ἕνεκεν ἐπιβάλλεται καὶ παρ' ἡμῖν, ὡς ἀλλαχοῦ γίνεται, ἡ ἐλαίικεσις καὶ διάδοσις τῶν διδαγμάτων τῆς ὑγιεινῆς καὶ διὰ καταλλήλων βιβλίων προσιτῶν ἐκάστῳ καὶ διὰ παντὸς ἄλλου τελεσφόρου μέσου, ἰδίᾳ ὅμως διὰ καταλλήλου καὶ συστηματικῆς διδασκαλίας τῆς ὑγιεινῆς ἐν ἀπάσαις ταῖς σχολαῖς τῆς τε κατωτέρας καὶ μέσης παιδείσεως, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὰς ἁστικὰς σχολὰς, ἐκεῖ ἔνθα χαλκεύεται τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους καὶ διαπλάσσεται ἡ ψυχὴ τῶν μελλόντων πολιτῶν. «Οὐδεὶς ἀγνοεῖ, λέγει ὁ Pcaut, πόσον ἀναγκαῖα καὶ ἐπείγουσα εἶναι ἡ εἰσαγωγή τῆς διδασκαλίας ὑγιεινῶν γνώσεων εἰς τὰς σχολὰς τῆς κατωτέρας παιδείσεως. Ἡ ἀγνοία τῶν θεμελιωδῶν νόμων τῆς Ὑγιεινῆς εἶναι καταστρεπτικὴ διὰ τε τὴν ὑγίειαν τοῦ ἀτόμου καὶ διὰ τὴν τοῦ δημοσίου, ἡ δὲ πεποιθήσις εἰς τὴν εἰμαρμένην, τὸ πεπρωμένον, ἐπάγεται τὰ ὀλεθριώτατα τῶν ἀποτελεσμάτων. Ἐκ τῆς δημοτικῆς καὶ μόνον σχολῆς θὰ ἀναλάβῃ ἡ ἄκτις τῆς ἀληθείας, ἥτις θὰ δυνηθῇ νὰ διαλύσῃ τὰ πυκνὰ σκότῃ τῆς ἀμαθείας, διότι ἐκεῖ διδασκομένη ἡ ὑγιεινὴ θὰ δυνηθῇ νὰ ἐμφυτεύσῃ εἰς τὴν τρυφερὰν καρδίαν τοῦ παιδίου ἀρχὰς καὶ ἰδέας ἀληθείας περὶ τῆς ὑγιεινῆς, αἵτινες θὰ τῷ εἶναι ὠρελιμώταται εἰς τὸν μετέπειτα βίον του».

Τῶν πεποιθήσεων τούτων ἐμφορούμενον καὶ τὸ βιολογικὸν Τμήμα ὑπέδειξε τῷ Συλλόγῳ ὡς θέμα τοῦ διαγωνισμοῦ τὴν σύνταξιν βιβλίου ὑγιεινῆς καταλλήλου κυρίως μὲν διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν ἀστικῶν σχολῶν, τῆς χρυσῆς ταύτης τοῦ μέλλοντος ἐλπίδος, ἀλλ' οὐχ ἤττον προσίτου καὶ ὠφελίμου εἰς πάντας, εὐελπιστοῦν ὅτι οὕτω θέλει δοθῆ ποιὰ τις ὄθησις καὶ παρ' ἡμῖν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ὑγιεινῆς, ἣν, ὡς μὴ ὄφειλε, τὸ ἡμέτερον ἔθνος παραμελεῖ ἐπὶ ζήμιᾳ τοῦ παρόντος του καὶ τοῦ μέλλοντος.

Ὁ διαγωνισμὸς προκηρυχθεὶς τὴν 1ην Ἰουλίου 1907 ἔληξε τὴν 31ην Ἰανουαρίου 1908, ὅποτε τὸ βιολογικὸν Τμήμα προέβη σύμφωνως τῷ Κανονισμῷ τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἑλλανοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἀποτελεσθεΐσης ἐκ τῶν κ. κ. Θ. Φλωρᾶ, Ἀν. Ἀντίπα καὶ Δ. Βαρσάμη, ἥτις καὶ ἐπελάθετο τοῦ ἔργου αὐτῆς μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἀφοσιώσεως καὶ εὐκρινείας καὶ μετὰ πλήρους συναισθήσεως τῆς σοβαρότητος τῆς ἀναλαμβάνομένης ἐντολῆς.

*

Εἰς τὸν προκηρυχθέντα ἀγῶνα ὑπεβλήθησαν 7 χειρόγραφα. Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν ἐγνώσθη ὅτι ἐστάλη καὶ ἕτερον ἀκόμη, ὄγδοον τοῦτο, φέρον τὸ γνωμικὸν «*Mens sana in corpore sano*», τὸ ὅποιον ἀποσταλὲν ἐκπροθέσμως, δὲν συμπεριελήφθη εἰς τὸν διαγωνισμὸν καὶ συνεπῶς δὲν παρεδόθη πρὸς μελέτην τῇ ἑλλανοδικῇ Ἐπιτροπῇ.

Ἐκαστον τῶν εἰς τὴν κρίσιν τῆς Ἐπιτροπῆς ὑποβληθέντων ἐπτὰ ἔργων φέρει ὡς διακριτικὸν γνώρισμα καὶ ἐν γνωμικὸν καὶ δὴ :

Τὸ Α') *Μετὰ σοῖο μάκαρ ὑγίεια
τέθαλε πάντα καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ,
σῆθεν δὲ χωρὶς οὐτις εὐδαίμων.*

Τὸ Β') *Οὐδὲ καλῆς σοφίας ἐστὶ χάρις
εἰ μὴ τις ἔχει σεμνὰν ὑγίειαν.*

Τὸ Γ') *Προσοχὴ εἰς τὴν μηχανὴν τῆς ζωῆς.*

Τὸ Δ') *Μέγιστον ἀγαθὸν ἢ ἐπὶ τὸ σῶμα
καὶ τὴν ψυχὴν ὑγίεια· τὸ σῶμα εἶναι
κῆπος, ἐν ᾧ καλλιεργείται τὸ πνεῦμα.*

Τὸ Ε') *Ἵγιες σῶμα ὑγιεὶ ψυχῇ συνοικεῖ.*

Τὸ Σ') *Νοῦς ὑγιής ἐν σώματι ὑγιεῖ.*

Τὸ Ζ') *Ἀθηνᾶ ὑγιεινῆ.*

Ἐξ αὐτῶν τὰ τέσσαρα πρῶτα, δι' οὓς λόγους κατωτέρω μέλλει νὰ λεχθῆ, ἢ Ἐπι-

τροπῇ ἐθεώρησεν ὑποδεέστερα τοῦ πρέποντος ἐν τῷ προκειμένῳ ἀγῶνι, ἐν ᾧ τὰ λοιπὰ τρία σοβαρώτερον ἐψησχόλησαν αὐτὴν ἕως οὐ ἀποφανθῆ εἰς ποῖον ἐξ αὐτῶν ὄφειλε ν' ἀπονεύμῃ κατὰ δίκαιον λόγον τὸ γέρας. Ἀλλὰ πρῖν ἢ προδικάσωμεν, ἄς προβῶμεν ἤδη εἰς σύντομόν τινα ἀνάλυσιν ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν

Α'

«Μετὰ σοῖο μάκαρ ὑγίεια
τέθαλε πάντα καὶ λάμπει χαρίτων ἔαρ,
σῆθεν δὲ χωρὶς οὐ τις εὐδαίμων».

Ἔργον συντομώτατον καταλαμβάνον 36 ἀραιοτάτας σελίδας χειρογράφου. Διαιρεῖται εἰς 4 μέρη καὶ 44 μᾶθηματα οὕτως, ὥστε πολλὰ τούτων μόλις καταλαμβάνουσιν 8—10 σειρὰς τοῦ χειρογράφου. Συνοδεύεται καὶ ὑπὸ 14 εἰκόνων. Τὸ ἔργον εἶναι γεγραμμένον εἰς ὕψος ἀποφθεγματικὸν ἄνευ ὠρισμένης συναφείας καὶ ἀλληλουχίας ιδεῶν.

Ἴδου π. γ. πῶς ὁ συγγραφεὺς ὀρίζει τὴν Ὑγιεινὴν :

«Ὑγιεινὴ εἶναι ἡ τέχνη, ἡ ὅποια διδάσκει τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἀκολουθῶμεν διὰ νὰ διατηρῶμεν τὸ σῶμά μας ὑγιές καὶ ἀκακίον καὶ νὰ προφυλάττωμεν αὐτὸ ἀπὸ τὰς ἀσθενείας»· χωρὶς νὰ λέγη τίποτε περὶ τοῦ πνεύματος. Καὶ ἀλλαχοῦ : «Ἡ ἀπώλεια τῆς ὑγείας εἶναι ἀσθένεια!!!» Ὀλίγον δὲ κατωτέρω μᾶς πληροφορεῖ ὅτι «τὸ αἴτιον, τὸ ὅποιον προκαλεῖ τὴν ἀσθένειαν εἶναι ἐν Ὁρ ἀόρατον εἰς τὸν γυμνὸν ὀφθαλμόν, ὁρατὸν διὰ τοῦ μικροσκοπίου, τὸ ὅποιον καλεῖται μικρόβιον! Τὰ μικρόβια εὐρίσκονται παντοῦ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ τὰς παντοειδεῖς ἀκαθαρσίας».

Εἰς τὸ μᾶθημα, τὸ ὅποιον φέρει τὴν ἐπιγραφὴν : «*Στόμα, ρίς, ὀφθαλμός, ὦτα, πόδες*» λέγει ὁ συγγραφεὺς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὅτι αἱ κοιλότητες τοῦ στόματος εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τὰ μικρόβια περισσότερο ἀπὸ τὸ δῆμα, ἐνᾧ εἰς τὸ προηγούμενον μᾶθημα ἔλεγε τὰ ἐξῆς : «Τὰ μέρη τοῦ σώματος, τὰ ὅποια εἶναι ἐκτεθειμένα εἰς τὰς ἀκαθαρσίας περισσότερο εἶναι αἱ χεῖρες, πρόσωπον, κεφαλὴ . . . » Ὀλίγον κατωτέρω ἀποκαλεῖ βύρσαν τὴν φούρτσαν, τὴν ὅποιαν ἀλλαχοῦ ἀπεικάλεσε *ψήκτραν*.

Εἰς ἄλλο μέρος δίδει τὴν ἐξῆς συμβουλὴν : «Ἡ κόμη δὲν πρέπει νὰ εἶναι πολὺ μακρὰ οὔτε πολὺ κοντὴ, ἀλλὰ μετρία,» χωρὶς νὰ μᾶς λέγη τί πρέπει νὰ γίνῃ διὰ τὰς νεάνιδας.

Προσθέτει δὲ ὅτι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν πρέπει νὰ καθαρίζεται μὲ σάπωνα. Ἄλλὰ πολὺ περιεργος εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς συμβουλὴ του διὰ μαθητὰς ἀστικῶν σχολῶν: «Τὰ κτένια, αἱ ψῆκτραι, (κοινῶς φοῦρτσαι), τὰ ξιράφια πρέπει νὰ εἶναι προσωπικά, καλῶς καθαρισμένα πάντοτε».

Τὸ μόνον εὐχάριστον εἶναι ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἐν τῷ προλόγῳ ἀναγνωρίζει τὰς ἐλλείψεις τοῦ δοκιμίου του, ἀποκαλῶν αὐτὸ ἀτελὲς καὶ ἄνευ ἀξιώσεων, τὴν γνώμην δὲ ταύτην συμμερίζεται πληρέστατα καὶ ἡ Ἐπιτροπῇ.

B'

«Οὐδὲ καλῆς σοφίας ἐστὶ χάρις
εἰ μὴ τις ἔχει σεμνὰν ὑγιειαν».

Ἐν τῷ προλόγῳ ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ εἰκόνων ὡς «προσφορωτάτων καὶ κατάλληλοτάτων», αἵτινες συνοδεύουσι τὸ κείμενον καὶ ὡς φαίνεται ὅτι ἐλησμόνησε νὰ ἀποστείλῃ σὺν τῷ χειρογράφῳ ὡσαύτως ἐλησμόνησεν ὁ συγγραφεὺς νὰ παραθέσῃ, ὡς ὑπόσχεται ἐν τῷ προλόγῳ, καὶ τὸν κατὰλογον τῶν βιβλίων, ἅτινα συνεβουλεύθη κατὰ τὴν ἐκπόνησιν τῆς μελέτης αὐτοῦ.

Τὸ ἔργον καταλαμβάνει περὶ τὰς 55 σελίδας τύπου 16ου σχήματος καὶ διαιρεῖται κατὰ κεφάλαια καὶ οὐχὶ μαθήματα, ὡς ὀρίζει τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀγῶνος. Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ πολὺ ὀλίγα περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς ὑγιεινῆς ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς οὐδὲν δὲ περὶ τῆς ἐννοίας αὐτῆς. Ἀντὶ τούτων μακρὸς περὶ διαφορᾶς ἀνθρώπου καὶ ζῴων γίνεται λόγος, περὶ κυττάρων καὶ καύσεων, στρυφνός καὶ δι' ἐπιστήμονας, πάντῃ δ' ἀκατανόητος καὶ ἀπρόσιτος εἰς μαθητὰς ἀστικῶν σχολῶν. Παράδειγμα τὸ ἐξῆς:

«Ὁ σπουδαιότερος τῶν φυσικῶν νόμων εἶναι ὁ περὶ διατηρήσεως τῶν ζῴων καὶ φυτῶν, δηλαδὴ ὁ νόμος ὁ κυβερνῶν καὶ κανονίζων τὰς σχέσεις μεταξύ ζῴων καὶ φυτῶν. Διότι ἀμφότερα τὰ βασιλεία ταῦτα παρὰ τὰς διακρινούσας αὐτὰ οὐσιώδεις διαφορὰς συνδέονται στενῶς πρὸς ἄλληλα. Τὸ βασιλεῖον τῶν φυτῶν παρέχει διὰ τῶν περιττωμάτων αὐτοῦ τὸ ὑλικόν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπαραίτητον εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ζῶα, καὶ τὸ ἀνάπαλιν τὸ βασιλεῖον τῶν ζῴων διὰ τῶν περιττωμάτων αὐτοῦ παρέχει τὸ ἀπαραίτητον ὑλικόν εἰς τὰ φυτά». «Πᾶν ὅ τι γεννᾶται καὶ φθίρεται ἐντὸς τοῦ σώματος ἡμῶν

ἐρείδεται ἐπὶ φυσικῶν καὶ χημικῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα συνδέονται στενῶς πρὸς ἄλληλα. Ἄλλ' ἀναντιρρήτως τὰ κύτταρα εἶναι ἐκεῖνα, μετὰ τῶν ὁποίων συνδέονται ἀρρήκτως πάντα τὰ φαινόμενα τοῦ βίου ἡμῶν. Πᾶσαι αἱ λειτουργίαι τοῦ σώματος ἡμῶν π. χ. ἡ ἀναπνοή, ἡ πέψις καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ πνευματικαὶ ἐνέργειαι ἡμῶν βάσιν ἔχουσι τὰ κύτταρα ταῦτα. Τὰ κύτταρα ταῦτα ἀποτελοῦσι τὸ πολυτιμότερον ὑλικόν ὁλοκλήρου τοῦ σώματος ἡμῶν, ἡ δὲ ἀμετάβλητος καὶ ἀμείωτος δύναμις αὐτῶν πρὸς ἐνέργειαν εἶναι ὁ ἐκ τῶν προτέρων ἀπαραίτητος ὅρος ὅπως κανονικῶς καὶ ρυθμικῶς διεξάχωνται πᾶσαι αἱ λειτουργίαι τοῦ σώματος ἡμῶν!!!»

Τοιαῦτα χαώδη καὶ ἀσύλληπτα πλείστα ἀπαντῶσιν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ. Ἐν δὲ τῷ κυρίῳ θέματι ἀπαντῶσιν οὐκ ὀλίγα ἐπιστημονικὰ ἀνακριθεῖαι. Ἐκτὸς τῶν ἀνακριθειῶν πολλὰ κεφάλαια ἐκτίθενται ἀμεθόδως καὶ συγκεχυμένως, ὡς τὸ περὶ ἀέρος καὶ γυμναστικῆς, ἐν οἷς πολλὰ τούτου τοῦ κεφαλαίου ἀναγράφονται εἰς ἐκεῖνο καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Ἄλλα κεφάλαια εἶναι λίαν συνοπτικά, ὡς τὸ περὶ ἐνδυμάτων καὶ κατοικίας, ἐνῶ δευτερευούσης σημασίας ἢ καὶ ὅλως ἀνωφελῆ κεφάλαια εἶναι λίαν ἐκτενῆ, ὡς τὸ περὶ δερματικῶν νοσημάτων. Τέλος θέματά τινα ἀκροθιγῶς ἢ καὶ οὐδόλως θίγονται, ὡς τὸ περὶ ἡλίου, ὑγρασίας, ρευμάτων κ.τ.λ.

Ἐργον περιέχον πλείστα γριφώδη καὶ ἀκατάληπτα, πολλὰς ἐπιστημονικὰς ἀνακριθείας, ἀμεθόδον δὲ καὶ στρυφνὸν τὴν φράσιν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἐκπληροῖ τὸν σκοπὸν τὸν ὑπὸ τοῦ προκηρυθέντος διαγωνισμοῦ ἐπιδιωκόμενον. Ἡ Ἐπιτροπῇ ἀναγνωρίζει, ὅτι ὁ συγγραφεὺς πολλὰ ἐμελέτησε καὶ πολλὰ συνεβουλεύθη πρὸς σύνταξιν τῆς ἑαυτοῦ πραγματείας, ἀλλὰ παρατηρεῖ μετὰ λύπης, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ συστηματοποίησιν τὴν ὅλην ἐργασίαν καὶ διατυπώσῃ αὐτὴν συμφώνως μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγῶνος καὶ τὸν προορισμὸν τοῦ ἔργου.

Γ'

Προσοχὴ εἰς τὴν μηχανὴν τῆς ζωῆς.

Σύντομον ἔργον μόλις δυνάμενον νὰ καταλάβῃ περὶ τὰς 35 σελίδας τύπου 16ου σχήματος. Διαιρεῖται κατὰ κεφάλαια ἐπτὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ οὐχὶ μαθήματα, ὡς ὀρίζει τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀγῶνος, καὶ συνοδεύεται ὑπὸ 23 εἰκόνων.

Τὸ δοκίμιον τοῦτο ἐπιστημονικῶς ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ ἄμειπτον, ἀλλ' εἶναι ἄγαν συνοπτικὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἀνέγνωσις του ἀποβαίνει λίαν κοπιώδης καὶ ἥμισυ εὐχάριστος καὶ ἐπαγωγός. Ὁ συγγραφεὺς ἐκτίθησι τὰ διάφορα ζητήματα ξηρῶς καὶ ἀποφθεγματικῶς παραλείπων πλείστας οὐσιώδεις καὶ ἀπαραιτήτους ἀναπτύξεις πρὸς δυνατὴν καὶ εὐκόλον ἀφομοίωσιν τοῦ ὑλικοῦ ὑπὸ μαθητῶν τῶν ἀστικῶν σχολῶν.

Ἦς ἐγράφη τὸ ἔργον ἀποτελεῖ μᾶλλον συνοπτικὴν περιλήψιν ἐπιστημονικῆς ὑγιεινῆς δυναμένην ἴσως νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μνημονικὸν βοήθημα εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουσιν ἤδη γνώσεις εὐρύτερας ὑγιεινῆς οὐχὶ δ' εἰς παιδας, οἱ ὅποιοι πρόκειται μόνον τὸρὰ νὰ διδαχθῶσι τὰ πρῶτα στοιχεῖα αὐτῆς. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ Ἐπιτροπὴ εὐρέθη εἰς τὴν λυπηρὰν ἀνάγκην νὰ ἀντιπαρέλθῃ καὶ τὸ ἔργον τοῦτο, ἀνομολογοῦσα ὅμως, ὅτι ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ ἐμελέτησε καὶ κατὰ βᾶθος γνωρίζει τὸ θέμα.

Δ'

Μέγιστον ἀγαθὸν ἢ ἐπὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν

[Ψυχὴν ὑγείαν,

τὸ σῶμα εἶναι κήπος ἐν ᾧ καλλιεργείται τὸ πνεῦμα.

Τὸ ἔργον καταλαμβάνει περὶ τὰς 40 σελίδας τύπου 16ου σχήματος, διαιρεῖται κατὰ μαθήματα 14 τὸν ἀριθμὸν καὶ συνοδεύεται ὑπὸ 35 εἰκόνων.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ πονήματος τούτου ἐν τῇ διατάξει καὶ διαιρέσει τοῦ θέματος ἀκολουθεῖ κατὰ πόδας τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Pécaut (Petit cours d'hygiène pour les écoles primaires). Ἐν πολλοῖς μεταφέρει ἐδάφια ὅλα. Ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ὁ συγγραφεὺς διὰ παραδειγμάτων ὁμιλεῖ περὶ ἀσθενειῶν καὶ ἀτυχημάτων, ἅτινα προέρχονται ἐκ παραμελήσεως τῶν ὑγιεινῶν κανόνων καὶ καταδεικνύει λίαν ἐπιτυχῶς τὴν σημασίαν καὶ χρησιμότητα τῆς ὑγιεινῆς. Τὰ περὶ ἀέρος πραγματεύεται εἰς 2 μαθήματα. Εἶναι δὲ πιστὴ ἐν πολλοῖς μεταφρασίαι ἀντιστοιχῶν κεφαλαίων τοῦ ἔργου τοῦ Pécaut.

Περὶ ὕδρατμῶν, περὶ κονιορτοῦ, περὶ ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως οὐδὲν ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς, ἐν ᾧ δὲ συχνὰ ἐπικαλεῖται τὴν ἐπέμβασιν τῶν ρευμάτων τοῦ ἀέρος, οὐδαμοῦ ποιεῖται τὴν δέουσαν ἐξέτασιν αὐτῶν. Ἐκτὸς τούτου ἀπαντῶσι καὶ ἐπιστημονικαὶ ἀνακρίβειαι. Οἱ ἡμιανημμένοι ἀνθρακῆς δὲν δηλητηριάζουσι διὰ τοῦ ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ἀλλὰ διὰ

τοῦ μονοξειδίου τοῦ ἀνθρακος. Τὸ κοινῶς λεγόμενον «ἀντρον τοῦ κυνός» δὲν εὐρίσκεται ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅπου τοποθετεῖ αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς, ἀλλ' ἐν Ἰταλίᾳ παρὰ τὴν Νεάπολιν. Ὑπάρχει δ' ἐν Ἑλλάδι ἐν σπηλαίον παρόμοιον πρὸς τὸ ἀντρον τοῦ κυνός, τὸ παρὰ τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου σπηλαίον τοῦ Σουσακίου, ἐξ οὗ ἀναδίδεται διοξίδιον τοῦ ἀνθρακος καὶ ὑδροθειον. Ἰσως καὶ 'ξὲ καμιά σπηλιά τῆς Θεσσαλίας νὰ παρατηρῆται παρόμοιον φαινόμενον ἀλλὰ ἡ σπηλιά αὕτη δὲν εἶναι τὸ ἀντρον τοῦ κυνός.

Τὰ περὶ καθαρειότητος δύο κεφάλαια κάλλιστα ἄνευ ἐπιστημονικῶν ἀνακριβειῶν καὶ εὐμέθοδα ἀλλὰ ὅλα ξένα καὶ ἡρανισμένα. Τὰ περὶ τροφῶν καταλαμβάνουσι μὲν τρία μαθήματα, ἀλλὰ μ' ὅλα ταῦτα εἶναι ἐν πολλοῖς ἔλλιπῆ καὶ κατὰ τὸ πλείστον ἀντιγεγραμμένα. Οὐδὲν περὶ μηχανισμοῦ τῆς θρέψεως ἀναφέρει ὁ συγγραφεὺς, πολὺ δὲ ὀλίγα σχετικῶς τὰ περὶ τῆς θρεπτικῆς ἀξίας ἐκάστου τροφίμου. Ὁ συγγραφεὺς ἀκολουθεῖ τὸ παλαιὸν τοῦ Liebig σύστημα ἐν τῇ διαιρέσει τῶν τροφῶν εἰς καυσίμους καὶ ἐπανορθωτικὰς. Τὰ περὶ ὕδατος λίαν περιορισμένα, ἐν ᾧ τὰ περὶ οἰοπνευμάτων σχετικῶς ἐκτενέστερα. Ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ ἐπεθύμει τὸ ἐναντίον.

Τὰς ὀπώρας διαιρεῖ εἰς ὠρίμους καὶ πρασίνας. Πόθεν ἢ λέξις πράσινα ὀπώραι; μήπως εἶναι κατὰ μετάφρασιν τοῦ γαλλικοῦ fruits - verts = ἄωροι ὀπώραι; Τὰ περὶ κακῶν ἔξων καλὰ καὶ συστηματικά. Τὰ περὶ ἐνδυμάτων πενιχρότατα, ἀμέθοδα καὶ ἀσυστηματοποίητα. Οὐδὲν λέγει περὶ μηλωτῶν, περὶ ἀδιαβρόχων, περὶ στηθοδέσμου, περὶ ζώνης κ. τ. λ. Ἀνεπαρκεστάτη εἶναι καὶ ἡ εἰς τὴν Φυσικὴν ἀναδρομὴ πρὸς ἐξήγησιν διαφορῶν φαινομένων φύξεως καὶ θερμάνσεως. Τὰ περὶ ἀσκήσεων καλὰ. Ἡδύνατον ὅμως νὰ εἶναι καὶ πλουσιώτερα. Ὁ συγγραφεὺς ἐφρόντισεν ἀντὶ ἐπαρκοῦς κειμένου νὰ παραθέσῃ λαμπρὰς εἰκόνας ἡρανισμένας περὶ ἀσκήσεων. Οὐδὲν ἀναφέρει περὶ κοπώσεως, ἂν καὶ τὰ περὶ ἀναπαύσεως εἶναι καλὰ. Τὰ περὶ κατοικίας τέλεια, ἀλλ' ἀντιγεγραμμένα.

Περὶ θερμάνσεως 20 μόνον σειραὶ κειμένου ἐλάχιστα λέγουσαι, ἀσήμαντα δὲ τὰ περὶ τεχνικοῦ φωτισμοῦ, 6 μόνον σειραὶ.

Τὸ βιβλίον περατοῦται διὰ τοῦ κεφαλαίου «περὶ προφυλάξεως ἀπὸ τῶν κολητικῶν νοσημάτων», ὅπερ ὁμολογοῦμένης εἶναι τέλειον καὶ τὸ ὠραιότατον τῆς ὅλης συγγραφῆς.

Τοιοῦτον καὶ τὸ ἔργον τοῦτο. Μὲ ὅλας του τὰς ἀνακριθείας καὶ ἐλλείψεις, αἵτινες ἄλλως τε εὐκόλως ἦτο δυνατόν νὰ διορθωθῶσι, θὰ ἠδύνατο σοβαρὰς νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς πλήρους ἐκτιμῆσεως τῆς Ἐπιτροπῆς, ἂν δὲν ἀπεκκλύπτετο ἐν τοῖς πλείστοις αὐτοῦ μέρεσιν ἀντιγραφὴ πιστὴ καὶ ἐπὶ λέξει σχεδὸν τοῦ ἔργου τοῦ Récaut.

Τοιαύτη ἡ κρίσις ἐπὶ τῶν τεσσάρων πρώτων ἔργων, ἄτινα ἐθεώρησεν ἡ Ἐπιτροπὴ ἄνευ ἀξιώσεων σοβαρῶν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ βραβείου. Ἐλθωμεν ἤδη ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν ὑπολειπομένων τριῶν ἔργων τῶν διεκδικησάντων τὸ γέρας.

Ε'

Ἐπιτομή ὑγιεινῆς ψυχῆ συνοικεῖ.

Τὸ ἔργον καταλαμβάνει περὶ τὰς 65 σελίδας τύπου 16ου σχήματος, εἶναι δὲ διηρημένον κατὰ κεφάλαια ὀκτώ τὸν ἀριθμὸν καὶ συνοδεύεται ὑπὸ 18 εἰκόνων.

Ἦχος γλώσσης οὐχὶ τοσοῦτον ἐπαγωγόν, ἐν τοσοῦτῳ ἀρκούντως ρέον καὶ εὐληπτον. Παιδαγωγικῶς ἐπίσης δὲν παρέχει λαβὴν εἰς ἐπίκρισιν σπουδαίαν, διότι ναὶ μὲν εἶναι διηρημένον εἰς 8 μόνον κεφάλαια καὶ ταῦτα ἀρκούντως ἐκτενῆ, ἐν τούτοις ἢ ἐπὶ μέρους κατάταξις ἐκάστου κεφαλαίου δὲν εἶναι καθόλου ἐλαττωματικὴ.

Ἐν τῇ προτασσομένη βραχυτάτῃ εἰσαγωγῇ ἐλάχιστά τινα καὶ κεφαλαιώδη περὶ τῆς σημασίας τῆς ὑγιεινῆς, τῆς χρησιμότητος καὶ τῆς ἐννοίας αὐτῆς ἀναγράφει ὁ συγγραφεὺς. Ἐν τῷ περὶ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος κεφαλαίῳ συνοπτικῶς μὲν ἀλλὰ καλῶς καὶ εὐλήπτως συντεταγμένῳ οὐδὲν ἀναγράφεται περὶ ὑγρασίας καὶ ρευμάτων, διὰ μακρῶν δὲ καὶ ὅλως ἀκαταλλήλως καὶ ἀσκόπως δι' ἐγχειρίδιον ὑγιεινῆς τῶν μαθητῶν ἐνδιατρίβει ὁ συγγραφεὺς περὶ τὴν θεραπείαν τῆς ἀσφυξίας καὶ ἠλιάσεως.

Τὸ περὶ ὕδατος κεφάλαιον, ἀνελλιπέστατον, σαφῶς καὶ συστηματικώτατα συντεταγμένον, ἀλλὰ τὰ περὶ θρέψεως καὶ τροφῶν ὑπερέαγον συνοπτικὰ καὶ ἐλλιπέστατα. Ὀλίγα πενιχροτάτου περιεχομένου σελίδες καὶ τούτων τινὲς ἀφιερῶμεν εἰς περιγραφὴν τριχίνων ταινιῶν.

Τὸ περὶ ὑγιεινῆς τῆς κατοικίας κεφάλαιον κάλλιστον, ἀλλὰ τὸ περὶ ὑγιεινῆς τῆς ὀράσεως ὑπερμέτρως καὶ ἀνωφελῶς ἐκτενές. Ὁ συγγραφεὺς μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς ἐνδια-

τρίβει εἰς τὰ περὶ ἀνατομικῆς τοῦ ὀφθαλμοῦ μυωπίας, ἐμμετροπίας, ὑπερμετροπίας, πρεσβυωπίας κ.τ.λ., ὥστε τὰ γραφόμενα ὑπενθυμίζουσι ἐγχειρίδιον ὀφθαλμολογίας μᾶλλον ἢ ὑγιεινῆς τῶν μαθητῶν. Τὰ περὶ λουτρῶν καὶ καθαραιότητος καλὰ καὶ πλήρη, ἀλλὰ λίαν ἀτελῆ τὰ περὶ θαλάσσης.

Τὰ περὶ ἀσκήσεων, κοπώσεως καὶ ἀναπαύσεως λίαν εὐμέθοδα καὶ ἄρτια. Τὰ περὶ ἐνδυμάτων καλὰ, ἀλλ' οὐχὶ τέλεια. Λαμπρὰ δὲ καὶ σαφῆ τὰ περὶ κακῶν ἔξεων.

Τὸ τελευταῖον τέταρτον τῆς ὅλης συγγραφῆς (26 σελίδες) περιλαμβάνει θέματα ὅλως ἄσχετα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ βιβλίου. Καὶ ἀποδεκτὰ μὲν τὰ περὶ φθίσεως, δαμαλισμοῦ καὶ γενικῆς προφυλάξεως λεγόμενα, ἀλλὰ πρὸς τί τὰ περὶ ἀπομονώσεως καὶ περιθάλψεως τῶν ἀσθενῶν, τὰ περὶ μολυσματικῶν νόσων, τὰ τόσον ἐκτενῆ περὶ ἐξανθηματικοῦ πυρετοῦ, διφθερίτιδος, ἰλαρᾶς, ὄστρακιᾶς, τυφοειδοῦς πυρετοῦ, χολέρας, πανώλους, ἀνθρακος, λύσσης καὶ τὰ κατὰ τὴν θεραπείαν αὐτῶν;

Τὸ ἔργον περιλαμβάνει βεβαίως πολλὰ κεφάλαια καλῶς συντεταγμένα καὶ σχετικῶς ἀνελλιπῆ. Τὰ σπουδαιότατα ὅμως, ὡς τὸ περὶ τροφῶν, περὶ θρέψεως, λίαν πενιχρά. Ἄλλα κεφάλαια τὸναντίον λίαν ἐκτενῆ περιστροφόμενα περὶ ζητήματα καθαρῶς ἰατρικὰ μετ' ἐπιμονῆς τοῦ συγγραφεῖς ὅλως ἀσκόπου, τὴν ὁποίαν, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἔργου, θὰ ἐπεθυμοῦμεν νὰ ἐβλέπομεν ἐν τοῖς περὶ τροφῶν, θρέψεως, ἀναπνοῆς καὶ λοιποῖς οὐσιωδισταῖς κεφαλαίοις τῆς ὑγιεινῆς, οὐχὶ δὲ περὶ ζητήματα ἐξερχόμενα τοῦ σκοποῦ ἐγχειριδίου ὑγιεινῆς προσωρισμένου διὰ μαθητὰς τῶν ἀστικῶν σχολῶν. Καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἀτελείας ταύτας τὸ ἔργον περιέχει πολλὰς ἀρετάς καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ θεωρεῖ καθήκον τῆς νὰ ἐξάρη, ὅτι μετ' εὐχαριστήσεως διεξῆλθε τὸ πόνημα τοῦτο.

ΣΤ'

Νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ.

Τὸ ἔργον καταλαμβάνον περὶ τὰς 70 σελίδας τύπου 16ου, εἶναι διηρημένον κατὰ μαθήματα 11 τὸν ἀριθμὸν καὶ συνοδεύεται ὑπὸ 15 εἰκόνων. Ἐργον ἐμβριθέστατον περιλαμβάνον κεφάλαια λαμπρῶς μὲν καὶ ἀνελλιπῶς συντεταγμένα, ἀλλ' ἀτυχῶς ἄνευ μέτρου ἐν τῷ συνόλῳ.

Κεφάλαια δευτερευούσης σημασίας ἴσως δὲ

καὶ ἄσκοπὰ διὰ μαθητὰς ἀστικῶν σχολῶν ἐκτιθενται λίαν ἐκτενῶς, ἐν ᾧ ἄλλα οὐσιωδέστατα εἶναι ἐπιζημιῶς ἑλλιπῆ. Τὸ τρίτον τῆς συγγραφῆς κατέχουσι κεφάλαια καθαρῶς ἰατρικὰ ἢ καὶ ξένα πρὸς τὴν ὑγιεινὴν τῶν μαθητῶν, ἐνῶ τὰ περὶ ἀέρος, τροφῶν, ἐνδυμάτων, εἶναι λίαν πτωχά. Ἡ γλῶσσα τοῦ ἔργου εἶναι γλαφυρὰ καὶ τὸ ὕφος ὁμαλὸν καὶ ρέον. Παιδαγωγικῶς δὲ ἄριστον. Ὁ συγγραφεὺς ἀφιερῶν κατερχόμενος 24 ὅλας σελίδας ἀπλῆς σωματολογίας.

Εἰ καὶ ἡδύνατο νὰ θεωρηθῆ ἐλάττωμα ἡ αὐτοτελῶς ὡς εἰσαγωγή προτασσομένη σωματολογία, ἐν τούτοις λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι διὰ τοιαύτην ἡλικίαν δὲν ὑπάρχει παρ' ἡμῖν βιβλίον κατόλληλον σωματολογίας, ἐφ' ἧς δέον νὰ ἐδράζηται ἡ διδασκαλίᾳ τῆς ὑγιεινῆς, ἡ Ἐπιτροπὴ θεωρεῖ τοῦτο προτέρημα καὶ εὐχαρίστως ἀνομολογεῖ, ὅτι λαμπρῶς καὶ ἀρτίως ἡδυνήθη ὁ συγγραφεὺς νὰ περιλάβῃ τὴν ὅλην σωματολογίαν εἰς 24 σελίδας χειρογράφου.

Τὰ περὶ ἀναπνοῆς καὶ μεμολυσμένου ἀέρος σαφέστατα, μεθοδικώτατα καὶ ἀνεπίληπτα, ἂν καὶ ὁ συγγραφεὺς παραλείπει νὰ ἀναφέρῃ περὶ ὑδατμῶν ἐν τῷ ἀέρι, περὶ τῆς ἐπηρείας τῆς ὑγρασίας, περὶ ρευμάτων ἀέρος, περὶ ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως.

Ἡ χρησιμότης τοῦ δέρματος συστηματικώτατα ἀναπτύσσεται, ἀλλὰ τὰ περὶ καθαριότητος λίαν συνοπτικῶς καὶ ἀτελῶς.

Τὸ περὶ τροφῶν κεφάλαιον ὑπερβολικῶς πτωχόν. Οὐδὲν περὶ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς θρέψεως, οὐδὲν περὶ τῆς σημασίας τῶν τροφίμων ἀπὸ θρεπτικῆς ἀπόψεως, οὐδὲν περὶ τῆς συστάσεως αὐτῶν. Τὰ περὶ ὕδατος καὶ οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν τέλεια καὶ σοβαρά.

Μία καὶ ἡμίσεια μόνον σελίς χειρογράφου περὶ τῆς περιβολῆς καὶ ἐνδυμάτων, μία καὶ μόνη σελίς περὶ θερμάνσεως· οὕτω δὲ τὰ ζητήματα ταῦτα λίαν ἀκροθιγῶς μελετῶνται. Τὰ περὶ κατοικίας σχετικῶς ἐκτενεστέρα, ἀλλὰ καὶ ταῦτα οὐχὶ τέλεια.

Τὰ περὶ κινήσεως καὶ γυμναστικῆς τέλεια, σαφέστατα καὶ μετὰ θαυμαστῆς μεθόδου γεγραμμένα. Εἰς τὸ περὶ ὑγιεινῆς τοῦ νευρικοῦ συστήματος θίγονται ζητήματα καθαρῶς σχολικῆς ὑγιεινῆς ὅπως ἀσχέτου πρὸς τὴν ὑγιεινὴν τῶν μαθητῶν. Ἔπονται εἴτα δύο κεφάλαια καθαρῶς παθολογίας καὶ θεραπευτικῆς, ἐν οἷς ὀλίγα δύνανται νὰ ἀντιληφθῶν καὶ καὶ ἐκτιμήσουν δεόντως μαθηταὶ τῶν ἀστι-

κῶν σχολῶν. Καλῶς ἔχουσι μὲν ἐνταῦθα τὰ περὶ φθίσεως, ἀπολυμάνσεως καὶ γενικῆς αιτιολογίας τῶν νόσων, ἀτυχῶς ὅμως ἐξετέθησαν τὰ περὶ συφιλίδος, τὰ περὶ ἀντιδότων κατὰ τινων δηλητηριάσεων, τὰ περὶ τραυμάτων, λύσεως, ἐπιληψίας, τεχνητῆς ἀναπνοῆς κτλ.

Τὸ ἔργον θὰ ἐτύγχανε κρείσσονος τύχης, διότι εἶναι προῖον πολλῆς καὶ ἐμβριθοῦς μελέτης. Δυστυχῶς ὁ συγγραφεὺς ἠστόχησεν εἰς τὸ ἀπαιτούμενον μέτρον ἐν τῇ κατανομῇ τῆς ὕλης, ἐνδιατρίψας μᾶλλον περὶ θέματα καθαρῶς ἰατρικῆς φύσεως ἐπὶ μεγάλην ζημίαν τῶν πλείστων καὶ κυριωτάτων κεφαλαίων τῆς ὑγιεινῆς. Μεθ' ὅλα ταῦτα ὅμως ἡ Ἐπιτροπὴ ἀνακαλύπτει εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἐργασίαν εὐσυνείδητον καὶ σοβαρὰν καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι πολλοῦ ἐπαίνου εἶναι ἄξιος ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἀξιολόγου τούτου πονήματος. Προβῶμεν ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ἐβδόμου καὶ τελευταίου ἔργου, τοῦ φέροντος τὸ γνωμικόν :

Z'

« Ἀθηνᾶ ὑγιεινῆ ».

Τὸ ἔργον καταλαμβάνει περὶ τὰς 100 σελίδας τύπου 16ου, διαιρεῖται δὲ κατὰ διαλέξεις δώδεκα τὸν ἀριθμὸν καὶ συνοδεύεται ὑπὸ 20 εἰκόνων.

Καὶ ἐν πρώτοις ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ἐνταῦθα ἡ μεθοδικότης περὶ τὴν διάταξιν τῆς ὕλης. Ὁ συγγραφεὺς φαίνεται ἀπὸ πολλοῦ ἐγκύψας εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ὑγιεινῆς καὶ κατὰ βᾶθος μελετήσας τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη γραμμῶν καταφαίνεται, ὅτι κατέχει τὸ θέμα, ὅτι ἐμελέτησε πολλὰ καὶ ἠρανίσθη οὐκ ὀλίγα, ἰδίχ ὅμως ὅσα δύνανται νὰ προσαρμωθῶσιν εἰς τὸν χαρακτῆρα, τὰ ἦθη καὶ εἰς τὰς συνθήκας τοῦ βίου τοῦ ἡμετέρου λαοῦ. Ὑψος γλώσσης ἀπλοῦν καὶ ἀπέριττον. Παιδαγωγικῶς δὲ τὸ ἔργον ἄμειπτον, διότι ἡ ἐπὶ μέρους διάταξις ἐκάστου μαθήματος καλὴ καὶ μεθοδική.

Ὁ συγγραφεὺς προτάσσει τοῦ ἔργου τοῦ ἐκτενῆ εἰσαγωγὴν περὶ χρησιμότητος, περὶ ἐννοίας καὶ περὶ τῆς σημασίας τῆς ὑγιεινῆς, ἀναφέρων πολλὰ καὶ χρήσιμα περὶ μακροβιότητος, περὶ ζωῆς καὶ τῆς διαρκείας αὐτῆς, περὶ προδιαθέσεως, περὶ κρᾶσεων, περὶ κληρονομικότητος καὶ καταλήγων διὰ τῶν ἐξῆς : «Βεβαιωθῆτε λοιπόν, μικροὶ μου φίλοι, ὅτι σπανίως ἢ ἀσθένεια μᾶς καταλαμβάνει ἀπὸ ἄγνωστα αἴτια. Βεβαιωθῆτε, ὅτι ἡμεῖς αὐτοὶ καταστρέφομεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ὑγίαν

μας, βεβαιωθείτε, ὅτι μὲ ὀλίγην προσοχὴν πολλὰ κακὰ δυνάμεθα νὰ προλάβωμεν, καὶ κληρονομικὰ καὶ ἐπίκτητα, καὶ ἀναγνώσατε μετὰ προσοχῆς τὰ ὀλίγα ταῦτα, τὰ ὁποῖα θὰ σᾶς συμβουλευσῶ. Ὁ σκοπὸς δὲν εἶναι νὰ θεραπευθῆται τις, ὅταν ἀσθενήσῃ, ἀλλὰ διὰ τῆς ὑγιεινῆς νὰ καθίσταται ἀπρόσβλητος ἀπὸ τὰς ἀσθενείας καὶ μάλιστα νὰ διορθῶνῃ τυχὸν κληρονομηθεῖσαν φιλάσθενον κρᾶσιν».

Μετὰ τὴν εἰσαγωγήν ἐπεταὶ ἡ ὑγιεινὴ τῆς ἀναπνοῆς καταλαμβάνουσα δύο διαλέξεις ἐξ 26 πυκνῶν σελίδων γραφομηχανῆς. Μετὰ συνοπτικὴν καὶ σαφῆ ὑπόμνησιν περὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἀέρος, τοῦ μηχανισμοῦ τῆς μικρᾶς κυκλοφορίας καὶ τοῦ τί ἐστὶ καῦσις, ἄρχεται ὁ συγγραφεὺς τῆς μελέτης τοῦ ἀέρος μὲ τὰς ἐξῆς πέντε αὐτοῦ ἀρετάς: τὴν ἀτμοσφαιρικὴν πίεσιν, τὴν φορᾶν (ρεύματα), τὴν περιεκτικότητα εἰς ὑδρατμοὺς (ὑγρασία) καὶ τὸ χημικῶς καὶ μικροβιολογικῶς καθαρὸν αὐτοῦ. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶναι κατὰ πάντα ἄρτιον, παρ' οὐδενὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἔργων ἐξετέθησαν πληρέστερον τὰ περὶ ὑγιεινῆς τῆς ἀναπνοῆς. Τὸ κεφάλαιον λήγει διὰ τῶν ἐξῆς χαρακτηριστικῶν: «Ἀφ' οὗ ἀπαξ ἐνόησατε, μικροὶ μου φίλοι, πόσον ἀπαραίτητος εἶναι ὁ ἀήρ διὰ τὸν ἄνθρωπον, εὐκόλως θὰ παραδεχθῆτε, ὅτι ὅσον καθαρώτερος καὶ πλουσιώτερος εἰς ὀξυγόνον εἶναι, τόσο καταλληλότερος ἀποβαίνει διὰ τὴν θέρμανσιν, δηλαδὴ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρᾶσιν. Ἡ εἰσπνοὴ καθαροῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἀέρος εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖα, ὅσον ἡ χώνευσις καθαρᾶς καὶ ἐκλεκτῆς τροφῆς. Δὲν φοβοῦμαι δὲ καθόλου νὰ φανῶ ὑπερβολικὸς λέγων ὅτι πολλάκις ὁ καθαρὸς ἀήρ ἀναπληροῖ κατὰ τὸ ἐνὸν τὰς ἐλλείψεις λιτῆς ἢ πτωχῆς τροφῆς. Παρατηρήσατε τὰ μικρὰ τῶν χωρικῶν κατὰ τὸ θέρος, ὅταν μετὰ τῶν γονέων σας μεταβαίνετε εἰς τὴν ἐξοχὴν διὰ τὰ ἀτλάξαι τὸν ἀέρα σας. Θὰ ὁμολογήσατε, ὅτι πολλάκις πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι πολὺ ἀντηρότερα καὶ εὐτραφέστερα ὑμῶν καὶ ὅτι ἔχουν χρώματα πολὺ ζωηρότερα. Ἐν τούτοις τὰ μικρὰ ἐκεῖνα ἐπέρασαν τὸν χειμῶνα γυμνὰ καὶ ἀνυπόδητα κατὰ τὸ πλεῖστον. Δὲν ἐδοκίμασαν τὸ κρέας παρὰ μόνον κατὰ τὰ Χριστούγεννα ἢ κατὰ τὸ Πάσχα. Ἐπὴρ μαῦρο ψωμάκι, ξηρὰ φασόλια καὶ κουνιὰ, κάποτε μάλιστα οὔτε καὶ αὐτὰ, παρὰ μόνον ἓνα κρομμυδάκι ἢ καμμιά σκελιδα σκόρδου, ὡς μόνον ἄρτυμα τοῦ ψωμοῦ των.

» Καὶ ὁμοίως . . . καὶ ὁμοίως εἶναι καὶ ὑμῶν

ὑγιέστερα, διότι ἐζήσαν εἰς τὸ ὑπαιθρον, εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ αὐτὸς ἐν εἶδος τροφῆς, ἐν εἶδος τροφῆς ἀερίας, ἂν μοῦ ἐπιτρέπετε τὴν ἔκφρασιν, τροφῆς ἐπίσης οὐσιαστικῆς καὶ θρεπτικῆς ὅπως καὶ τὰ ποιωλιώτερα καὶ πλέον ἐπιτηδευμένα φαγητὰ καὶ γλυκίσματα, μὲ τὰ ὁποῖα σεῖς γεμίζετε τὸν στόμαχόν σας. Εὐχῆς ἔργον, ἂν ἦτο καὶ εἰς ὑμᾶς δυνατὸν νὰ ζῆτε διαρκῶς εἰς τὴν ἐξοχὴν, ὅπως τὰ μικρὰ τῶν χωρικῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ζῆτε ἐντὸς τῶν πόλεων, ἐνθα ὁ ἀήρ εἶναι μολυσμένος καὶ εἶσθε μάλιστα ὑποχρεωμένοι νὰ διέρχεσθε μέγα μέρος τῆς ἡμέρας κλεισμένοι ἐντὸς τῶν παραδόσεων, ἂν εἶσθε μαθηταί, ἢ ἐντὸς τῶν γραφείων ἢ τῶν ἐργαστηρίων σας, ἂν εἶσθε βιοπαλαισταί, φροντίσατε τοῦλάχιστον νὰ παραμένητε εἰς τὸ ὑπαιθρον ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον χρόνον. Ἀντὶ π. χ. νὰ σηκώνητε ἀργὰ καὶ νὰ ἀναγκάζεσθε νὰ μεταβαίνητε εἰς τὸ σχολεῖον μὲ ἀμαξάν ἢ μὲ λεωφορεῖα, ἐγεροθῆτε τῆς κλίνης σας ἐνωρίτερα εἰς τὸν τρόπον, ὥστε νὰ ἔχετε ὅλον τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν ὅπως πεζῆ καὶ μὲ ἄνεσιν μεταβῆτε ἐκεῖ, ὅσονδῆποτε μακρὰν καὶ ἂν εἶναι. Τὸ ἐσπέρας μετὰ τὸ πέρας τῶν μαθημάτων, δότε εἰς τὴν ἐπιστροφὴν σας μορφὴν ἀληθινοῦ περιπάτου. Καὶ ὅταν μὲν ὁ καιρὸς εἶναι καλοκαιρινός, τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν καὶ δὲν συνεπάγεται τὸν παραμικρὸν ἔπαινον. Ὁ σκοπὸς εἶναι τοῦτο νὰ γίνεταί κατὰ τὸν χειμῶνα. Ὅταν ἐπιστρέφητε εἰς τὸν οἶκόν σας, ἀντὶ νὰ συστέλλεσθε παρὰ τὴν θερμάστραν ἢ τὸ πύραυνον, δράττεσθε τούναντίον κάθε ἀφορμῆς πρὸς νέαν ἐξοδον. Ἐστὼ ταυτὴ μία ἐπιστολὴ εἰς τὸ ταχυδρομεῖον, μία μικρὰ ἀγορὰ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ δυνατοῦ καὶ μὲ τὴν συγκατάθεσιν τῶν γονέων σας. Ποτέ, οὐδέποτε μὴν ἀρνήσθε προτεινόμενον περίπατον προφασιζόμενοι χιόνας, ψῦχος ἢ βροχὴν. Ἐξω τῆς οἰκίας, ἔξω καὶ πάλιν ἔξω, ἔξω ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον».

Τὴν μόνην παρατήρησιν, τὴν ὁποῖαν ἡ Ἐπιτροπὴ ἔχει νὰ κάμῃ εἶναι, ὅτι θεωρεῖ περιττὴν καὶ ἡκιστα συνάδουσαν πρὸς τὴν ἐπιστήμην τὴν περὶ σκύλων περικοπὴν, ἐνθα λέγεται, ὅτι συντελοῦσιν εἰς τὴν ἐξυγίανσιν τοῦ ἀέρος καὶ συνεπῶς συμβουλεύει τὸν συγγραφεὰ νὰ τὴν ἀφαιρέσῃ. Ἡ ἐν λόγῳ περικοπὴ ἔχει ὡδε:

« Ἡμεῖς οἱ ἐν Ἀνατολῇ ζῶντες δὲν πρέπει νὰ φαινώμεθα σκληροὶ καὶ νὰ ταλαιπωρῶμεν τοὺς ὄλως ἀνάκους σκύλους τοῦ δρόμου. Ὅπως

πολλά μικρά πτηνά είναι εύεργετικά διά τὴν γεωργίαν μὲ τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον διεξάγουν πρὸς μυριάδας ἀμπελοφθόρων ἐντόμων. οὕτω καὶ οἱ σκύλοι τοῦ δρόμου μᾶς εύεργετοῦν, καταβροχθίζοντες κάθε εἶδους προστυχούσαν ὀργανικὴν οὐσίαν, ἥτις ἀποσυνθετομένη, δύναται νὰ μολύνῃ τὸν ἀέρα μας. Εἶναι καὶ αὐτοὶ ἔμμεσοι εύεργεταί μας ἐν ταῖς πόλεσιν, ὅπως καὶ οἱ κόρακες εἰς τὰ περιχώρα. Καὶ δὲν ἐπικαλοῦμαι περιποιήσεις ἢ ἔλεος ὑπὲρ σκύλων καὶ κοράκων ἀλλὰ περισσοτέραν ἀνεκτικότητα καὶ ἀδιαφορίαν».

Μετὰ τὰ περὶ ἀέρος ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὸ σπουδαιότατον ὄλων τῆς υἱεινῆς ζήτημα, τὸ περὶ τροφῶν καὶ θρέψεως, ὅπερ ἀναπτύσσει εἰς 4 διαλέξεις ἐκ 50 πυκνῶν σελίδων γραφομηχανῆς. Ἀρχεται τῆς μελέτης τοῦ κεφαλαίου τούτου διὰ τοῦ γνωμικοῦ: «Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ τρώγῃ διὰ νὰ ζῆ καὶ οὐχὶ νὰ ζῆ διὰ νὰ τρώγῃ» καὶ ἐξετάζει τὸ ζήτημα ὑπὸ τὰς ἐξῆς 5 ὄψεις: Διὰ τί τρώγομεν, πῶς νὰ τρώγομεν, πότε νὰ τρώγομεν, πόσον νὰ τρώγομεν, τί νὰ τρώγομεν καὶ νὰ πίνωμεν;

Δέον νὰ ἀνομολογηθῆ, ὅτι τὸ θέμα τοῦτο πραγματεύεται ὁ συγγραφεὺς μετ' ἀπαρμιλλοῦ σαφηνείας καὶ μεθοδικότητος. Καὶ τὸ περὶ περιβολῆς ἐν γένει καὶ περὶ ἐνδυμάτων ἰδίᾳ κεφάλαιον εἶναι ἀξιολόγον. Ὁ συγγραφεὺς κατὰ πρῶτον ἐξετάζει τὴν περιβολῆς ἐν γένει καὶ εἶτα κατ' ἰδίαν τὰ τῆς περιβολῆς ἐκάστου μέρους τοῦ σώματος, τῆς κεφαλῆς, τοῦ λαιμοῦ, τοῦ κορμοῦ, τῶν ποδῶν, μὴ λησιμονῶν οὐδὲ τὴν ζώνην, δι' ἧς περιτυλίσσοσι τινες τὴν ὄσφυν, οὔτε τὸν στηθόδεσμον, ὃν θεωρεῖ ἐξοστρακιστέον καὶ τείνοντα εἰς μοιραῖον ἐξαφανισμόν, ὅταν ἡ υἱεινὴ καταστῆ ὑποχρεωτικὸν συμπλήρωμα τῆς δημοτικῆς παιδείσεως, ὅταν ἡ σωματικὴ ἀσκήσις θὰ ἐπιβληθῆ παντοῦ ὡς ὑπεβλήθη ὁ δαμαλισμός, ὅποτε τὸ σῶμα θὰ ἀνέυρῃ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ πλαστικότητα καὶ ἀρμονίαν, τὰ μέλη τὸ φυσικὸν αὐτῶν σφρίγος καὶ τὴν εὐρωπτιάν καὶ θὰ ἐκλείψῃ οὕτω πᾶσα ἀνάγκη τεχνικῶν ἐρεισμάτων, τεχνητῆς ἀρμονίας, τεχνητῆς πλαστικότητος.

Ἄρτιον ἐπίσης τὸ περὶ θερμάνσεως κεφάλαιον, ἐν ᾧ ἅπαντα τὰ συστήματα τῆς τεχνητῆς θερμάνσεως ἐξετάζονται καὶ δεικνύονται ἐκάστου τὰ ἐλαττώματα καὶ προτερήματα. Τὸ περὶ καθαραιότητος ἐκτενέστατον καὶ μετ' ἄκρας πρωτοτυπίας γεγραμμένον, σύμφωνα δὲ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ τόπου.

Ἐραία ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ εἰσήγησις περὶ τῆς σημασίας τοῦ δέρματος καθῶς καὶ ἡ περὶ τῆς σημασίας τοῦ ὕδατος ἐν σχέσει πρὸς τὴν υἱειάν ἔχουσα οὕτως:

«Ἡ καθαραιότης εἶναι συνώνυμον τῆς υἱείας. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὁ πολὺς κόσμος εἶναι σύμφωνος. Ἄλλ' ἡ καθαραιότης ἔχει καὶ ἄλλο συνώνυμον: τὸ ὕδωρ. Ἐπὶ τοῦ δευτέρου τούτου σημείου οἱ πλείστοι δίστανται ὄχι διότι ἀποστρέφονται τὸν πλοῦτον ἐν τῇ συνωνυμίᾳ ἀλλὰ διότι ἀποστρέφονται τὸ ὕδωρ ἢ διότι τὸ φοβοῦνται.

» Εἶναι ἀκτανόητον μέχρι τίνος βαθμοῦ φοβοῦνται τινες πρὸς τὸ ὕδωρ, πρὸ πάντων κατὰ τὸν χειμῶνα. Συγγλέοντες ἐλεεινὰ κρυολόγημα καὶ ὕδωρ, ἀποδίδουν εἰς τὸ ἀθῶον καὶ σωτήριο αὐτὸ στοιχεῖον τὰ κρυολογήματα τῶν καὶ φοβοῦνται νὰ πλυθοῦν διὰ νὰ μὴ κρυώσουν. Βάπτουν τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων τῶν, ὑγραίνουσι δι' αὐτῶν τὸ ἄκρον τῆς ρινός, τὰ βλέφαρα καὶ τὰς παρειάς, ἐὰν δὲ ποτε ἀποφασίσουν νὰ ζύσουν ἀπ' αὐτῶν κοιτάσματα ρυπαρότητος καλύπτοντα τὸν τράχηλον καὶ τοὺς πόδας, τοῦτο πράττουσι διὰ θερμοῦ ὕδατος καὶ μετὰ τῶν μεγαλύτερων προφυλάξεων. Οὕτω δυστυχῶς μᾶς ἐσυνήθισαν οἱ γονεῖς μας. Βλέπομεν ἀκόμη καὶ σήμερα πολλὰς μητέρας μὴ ἐνοούσας κατ' οὐδένα τρόπον νὰ πλύνουν τὰ μικρὰ τῶν, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι ψυχρὸς οὔτε κἂν νὰ ἀλλάξουν τὰ ἐνδύματά τῶν καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τοῦ ἐξκνηματικοῦ πυρετοῦ, βρογχίτιδος ἢ πνευμονίας. Ἡ πατροπαράδοτος καὶ ὀλεθρία αὕτη ἰδέα εἶναι: καιρὸς νὰ ἐξολοθρευθῆ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μας. Τὸ ὕδωρ, ὡς ὕδωρ τοὺς πάντας ζωογονεῖ, τοὺς πάντας σώζει καὶ κανένα δὲν ἀδικεῖ, ἐκτὸς ἐκείνων οἱ ὁποῖοι τὸ περιφρονοῦν ἢ τὸ φοβοῦνται. Αὐτὸ δίδει τὸ σφρίγος, τὴν εὐρωπτιάν, τὴν υἱειάν, αὐτὸ τὸ θάρρος, τὰ χρώματα, τὴν εὐθυμίαν. Ἡ ὀλεθρία αὕτη ἰδέα ἐγενήθη ἀπὸ σφαλερᾶν τῶν πραγμάτων ἐξήγησιν. Συγγλέοντες ψῦχος, ὑγρασίαν καὶ ὕδωρ ἀποδιδόμεν εἰς τὸ ὕδωρ συνεπίας, τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ἀναγκάσωμεν μᾶλλον εἰς ἔλλειψιν στοιχειωδῶν προφυλάξεων ἀπὸ μέρους μας. Οὐδέποτε τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπιφανείας ἐγένετο ἀφορμὴ οἰουδήποτε νοσήματος. Τοῦτο εἶναι φυσικῶς ἀδύνατον. Ὅχι μόνον τὸ δροσερὸν ὕδωρ δὲν μᾶς κρυώνει, ἀλλ' ἀπεναντίας μᾶς ὑπερθερμαίνει. Ναι, μᾶς ὑπερθερμαίνει, καὶ ἂν δὲν τολμάτε νὰ το δοκιμάσητε, ἐρω-

τήσατε ὅλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐξακολουθοῦν τὰς καταιονήσεις των (douches), καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα, καὶ θὰ μάθητε ὀπόσην θερμότητα αἰσθάνονται ἐξερχόμενοι τοῦ λουτροῦ των. Καὶ ὄντως δροσερὸν ὕδωρ ἐπὶ θαλπεροῦ καὶ μαλθακοῦ σώματος εἶναι σφοδρότατον κτύπημα μαστιγίου καταφερόμενον ἐπὶ λιμνάζοντος αἵματος, ἐπὶ νεναρκαμένης κυκλοφορίας. Ἐὰν παραδεχθῆτε, ὅτι ἡ κυκλοφορία γεννᾷ τὴν θερμότητα ἀνάπτουσα ἄνθρακα, θὰ ἐνοήσητε, ὅτι ὅσον γοργοτέρα εἶναι, τόσον μεγαλύτεραν θερμότητα θὰ παραγάγῃ. Τὸ ὕδωρ εἶναι τὸ μαστίγιον τῆς κυκλοφορίας· καὶ ἂν δὲν πιστεύητε τὰ ὠτὰ σας, ἀνοίξατε τοὺς ὀφθαλμούς σας, στραφῆτε πρὸς δυσμάς, καὶ θὰ ἰδῆτε ὅτι τὰ εὐγενέστερα καὶ ζωηρότερα ἔθνη, τὰ μᾶλλον σφριγῶντα καὶ διανοητικῶς καὶ σωματικῶς εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουν τὴν μεγαλύτεραν σχέσιν καὶ συνάφειαν μὲ τὰ νερά, εἶναι ἐκεῖνα, παρὰ τοῖς ὁποίοις μία ψυχρὰ καταιονήσις ἐν μέσῳ Ἰανουαρίῳ εἶναι δεκτὴ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπερίττου προθυμίας καὶ φυσικῆς ἀφελείας, μεθ' ὅσης κύπελλον τείου ἢ καφέ. Μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀνατρέφεται ἐν τῷ φέβῳ τοῦ ὕδατος, μόνον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τὸ ἀποφεύγει, προσβάλλεται, μόνον ἐκεῖνος προδιατίθεται εἰς πάθη εἰς τὴν πρώτην κατάπτωσιν τῆς ἐξωτερικῆς θερμοκρασίας. Τὸ ψῦχος εἶναι ἐχθρὸς θρασυδείλος, ὁ ὁποῖος φοβεῖται μόνον ἐκεῖνον, ὅστις τὸ περιφρονεῖ καὶ τὸ ἀντικρύζει. Καὶ δι' ἡμᾶς μὲν ἤδη τοὺς γεγηρακότας τοὺς ἐν ἀμαρτίαις βιώσαντας εἶναι ἀργὰ νὰ ἀποβάλλωμεν ἐρριζωμένας κακὰς συνηθείας. Ἐν ὑδροφοβίᾳ ἐγεννήθημεν, ἐν ὑδροφοβίᾳ θὰ ἀποθάνωμεν, ἐν ὑδροφοβίᾳ κατὰ τὴν γραμματικὴν τῆς λέξεως σημασίαν. Ἡμεῖς ὁμως, μικροὶ μου φίλοι, οἱ ὅποιοι παρασκευάζετε τὴν μέλλουσαν γενεάν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τόσα τὸ ἔθνος ἐλπίζει, θαρρήσατε, ἀντικρύσατε τὸ δροσερὸν ὕδωρ, περιπτυχθῆτέ το καὶ δὲν θὰ ἀργήσητε νὰ ἐνοήσητε ὅτι ματαιῶς θὰ ζητήσητε πολυτιμότερον φίλον ἄλλον ἐν τῷ βίῳ σας».

Ἡ ἱστορικὴ εἰσῆγησις εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν ἀσκήσεων λίαν ἐπίκαιρος, μεθ' ἣν κατόπιν ἐξετάζονται μεθοδικῶς οἱ κανόνες τῆς γυμναστικῆς. Ἐὰν περὶ οἴκου ἐκτιθέμενα δοκιμώτατα διὰ τὴν πρωτοτυπίαν των καὶ ἰδίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν χρησιμότητα τῶν συμβουλῶν, αἷτινες δίδονται, ὡς π. χ. προκειμένου περὶ τοῦ προορισμοῦ τῶν δωματίων παρ' ἡμῖν, ἐξ ὧν τὰ μεγαλύτερα καὶ μᾶλλον εὐάερα διατί-

θενται δι' αἰθούσας ὑποδοχῆς, τὰ σκοτεινότερα δὲ καὶ ἀνθυγιεινότερα διὰ τοὺς κοιτῶνας, ἐν οἷς ὁ ἄνθρωπος διάγει τὰ τέσσαρα δέκατα τῆς ὅλης ζωῆς του, ἐπιλέγει δὲ ὁ συγγραφεὺς τὰ ἐξῆς ἀξιανάγνωστα: «Δύσκολον νὰ ἀντιληφθῆ τις πῶς ἀποφασίζουσιν τινὲς καὶ ὑποβάλλονται αὐτοθελήτως καὶ ἐλαφρᾷ τῇ καρδίᾳ εἰς τὴν διὰ χρονίας ἀσφυξίας αὐτοκτονίαν μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἔχουν τὴν ματαιόδοξον ἱκανοποίησιν νὰ παρουσιάζουσιν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας λαμπρὸν σαλόνι! Σὰς βεβαιῶν, μικροὶ μου φίλοι, ὅταν βλέπω ἀνθρώπους φιλαργυρευομένους τὴν δεκάραν τοῦ πτωχοῦ καὶ τὸ ψωμὶ τοῦ ὄρφανου καὶ μετὰ στωϊκῆς ἀσυναίσθησις διαθέτοντας διὰ τοὺς ἐπισκέπτας των τὸ φῶς καὶ τὸν ἀέρα των, δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ δι' αὐτοὺς ἄλλο τι ἢ παχυλὴν ἀμάθειαν καὶ μωρὰν πρὸς τὸ θεαθῆναι ἄμιλλαν».

Καλὸν τὸ περὶ φωτισμοῦ καὶ τὸ περὶ ὑγιεινῆς τῆς ὁράσεως κεφάλαιον, σαφὲς δὲ καὶ προσιτὸν μαθηταῖς ἀστικῶν σχολῶν τὸ περὶ αἰτίων καὶ μικροβίων τῶν νόσων κεφάλαιον. Ὡς κατακλείς τῶν ἀνωτέρω προστίθεται ἐν τέλει τοῦ ἔργου καὶ ἰδιαιτέρον κεφάλαιον γλαφυρῶς ἐκτεθειμένον περὶ τοῦ ἡλίου ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑγίειαν. Ἐν γένει τὸ πόνημα τοῦτο εἶναι γεγραμμένον εἰς γλῶσσαν ἀπλῆν, ρέουσαν καὶ νηφάλιον, εἰς πᾶσάν του δὲ σελίδα ὁ συγγραφεὺς φαίνεται διαπνεόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ καταστήσῃ τὸ θέμα του ἐπαγωγὸν καὶ ἐπίχαρι ὥστε νὰ ἐλύσῃ μέχρι τέλους ἀμετάπτωτον τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ πρὸς ὃν ἀποτείνεται μικροῦ ἀναγνώστου.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἐνιαχοῦ παρεκτρέπεται εἰς ἐπαναλήψεις καὶ πλατεϊασμούς, διὰ νὰ γίνῃ εὐκοπώτερον καταληπτός, καὶ ἀλλαχοῦ παραβιάζει κἄπως τὰ θέματα κατὰ τρόπον μὴ συνῆδοντα πρὸς τὴν ὅλην ἀρμονικὴν διάταξιν τοῦ ἔργου, ὡς π. χ. εἰς τὰ ζητήματα περὶ ἀμυχῶν τοῦ δέρματος, περὶ διυλιστηρίων, περὶ ἐπίπλων, περὶ κονιορτοῦ, περὶ ὑγρασίας καὶ τινα ἄλλα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ συγγραφεὺς ἀφιεροῖ ἰδιαίτερα κεφάλαια, ἐν ᾧ ὑπαρχόντων τῶν γενικῶν κεφαλαίων περὶ τῶν σχετικῶν θεμάτων θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ συμπεριλάβῃ ἐν αὐτοῖς καὶ τὰ περὶ ἐκείνων λεκτέα. Αἱ τοιαῦτα ὁμως ἀνωμαλῆαι κατ' οὐσίαν ἀσήμαντοι καὶ εὐχερῶς ἐπανορθούμεναι δὲν δύνανται νὰ μειώσωσι σπουδαίως τὴν ἀξίαν τοῦ παρόντος ἔργου. Ἐν αὐτῷ ἅπαντα

τὰ θέματα ἐκτίθενται λαμπρῶς καὶ μετὰ πολλῆς σάφηνείας· καὶ δὲν παρημελήθη ἐπίσης πᾶν ὅ,τι ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ὑγιεινὴν τῶν μαθητῶν καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ ἐν ἐπιπλέον πλεονέκτημα τοῦ πονήματος τούτου ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ λοιπὰ συνυποβληθέντα δοκίμια. Ἡ τοιαύτη αὐτοῦ διάταξις καθίστησιν αὐτὸ ἄριστον μὲν ἀναγνωστικὸν διὰ τὰς κατωτέρας τάξεις, εἰδικὸν δὲ βιβλίον διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὑγιεινῆς εἰς τὰς ἀνωτέ-

ρας τάξεις τῶν ἀστικῶν σχολῶν καὶ ἐγκόλπιον ὑγιεινῆς διὰ τὰς οἰκογενείας.

Τοιοῦτον λοιπὸν ἔργον συγκεντροῦν ἐν ἑαυτῷ τοσαῦτα πλεονεκτήματα ὤφειλε καὶ δικαίως νὰ τύχῃ τῆς πλήρους καὶ ἀμερίστου ἐκτιμῆσεως τῆς ἑλλανοδίκου Ἐπιτροπῆς, ἥτις θεωρεῖ καθήκον τῆς νὰ ἀπονεύμῃ εἰς αὐτὸ τὸ γέρας καὶ συγχαίρουσα ἀπὸ καρδίας τὸν πονήσαντα νὰ εὐχηθῇ ὅπως ἡ ἐξ αὐτοῦ ὠφέλεια ἀποβῆ πραγματικὴ καὶ διαρκὴς εἰς τὴν ἡμετέραν νεότητα.

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΖ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1907-1908

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩ ΣΥΛΛΟΓΩ

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἈΧΙΑ' ἑκτακτὸν γενικὴν συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς
τῆ 11ῃ Μαΐου 1908 ὑπὸ τοῦ προέδρου

Λ. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ

*Παναγιώτατε Δέσποτα,
Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,
Ἐξοχώτατε κ. Πρεσβευτά,
Φιλόμουσοι ἀμήγυρις,*

Ἔθος παλαιάτατον καὶ τῷ ἔθνει ἱερὸν ὅπως ἐπὶ τοῖς ἐπετείοις τῆς καθιδρύσεως κοινοφελῶν θεσμῶν καὶ ἔργων συνερχόμεθα εἰς πανηγύρεις, καὶ δὴ μετ' ἀγῶνων συναγάγωμεν, εὐγνωμόνως δ' ἐν αὐταῖς μνημονεύοντες τῶν ἰδρυτῶν, εὐεργετῶν, χορηγῶν καὶ ἀγωνισαμένων ἐπισκοπήσωμεν συνάμα τίνα τὰ κατὰ τὸ διαρρῆσαν ἔτος γεγενημένα καὶ πῶς ἐπὶ τῇ ἐπιτολῇ τῆς νέας περιόδου παρασκευαζόμενοι θὰ κατέλθωμεν εἰς νέους ἀγῶνας πρὸς τε φύλαξιν τοῦ ὑπάρχοντος καὶ τὴν βελτίονα καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω προαγωγὴν αὐτοῦ.

Τῷ τοιοῦτῳ λίαν ὠφελίμῳ ἔθνε ἐπόμενοι οἱ ἀναστήσαντες τῷ Γένει τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, τὸ στάδιον τοῦτο τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων πρὸς μελέτην καὶ διάδοσιν τῆς προγονικῆς σοφίας, τῶν γραμμάτων δηλαδὴ καὶ ἐπιστημῶν ἀνά τὸ Γένος καὶ τὴν Ἀνατολήν, ἐθέπισαν καὶ τὴν κατ' ἔτος συναγωγὴν τῆς πανηγυρικῆς ταύτης συνε-

δρίας, ἐντειλάμενοι τῷ ἐφορεύσαντι τῶν ἀγῶνων τοῦ ἐκπνεύσαντος ἔτους τὴν τῶν ἄνω μνημονευθέντων ἐπιτέλεσιν, θέμενοι δὲ καὶ ἀγῶνα ἐπιστήμονος λόγου τῷ νέῳ προέδρῳ ἢ τῷ πρώτῳ ἀντιπροέδρῳ. Ταῦτα δὲ πάντα πρὸς τε κόσμον τῆς ἑορτῆς καὶ τῶν ἀγωνισθέντων ἐπιβράβευσιν καὶ τὸν παραδειγματισμὸν τῶν νεωτέρων καὶ τὴν τοῦ ὅλου ἔργου ἐμπέδωσιν καὶ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω αὐτοῦ παρόρμησιν.

Τῇ ἐντολῇ τοίνυν ταύτῃ στοιχοῦντες τῇ ὑπαγορευομένῃ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ 147ου ἄρθρου τοῦ Κανονισμοῦ, μνημονεύσωμεν τοῦ μεγαλοψύχου καὶ μουσοτραפוῦς ἀνδρός, τοῦ συλλαβόντος τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Συλλόγου καὶ ἐπὶ τριάκοντα ἔτη κατόπιν συνεχῶς μοχθήσαντος ἐν παντὶ πρὸς θεμελιώσιν καὶ πρόοδον τοῦ μεγάλου τούτου νεωτέρου ἔργου τοῦ Γένους, τοῦ ἀοιδίμου Ἡροκλέους τοῦ Βασιάδου, ἱατροῦ, καὶ οὐ μετὰ θάνατον ἔστησεν ὁ Σύλλογος τήνδε τὴν προτομὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, ὅπως πάντοτε ἡμεῖς ἡμῶν παραθαρρύνων καὶ ἐνισχύων ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας. Μνημονεύσωμεν καὶ τῶν πρώτων αὐτοῦ συνεργατῶν τῶν ἀσπασαμένων τὴν ἰδέαν καὶ ἀγωνισαμένων μετ' αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν συνι-

δρυτών, και πάντων τῶν ἀθλησάντων, ὡς και τῶν χορηγῶν και εὐεργετῶν τῶν τε προαναπαυθέντων και ζώντων, ὧν δὲ προεξάρχει ἡ ἐντεῦθεν προτομή τοῦ μεγάλου τοῦ Συλλόγου εὐεργέτου, τοῦ ἀοιδίμου *Χρηστάκη τοῦ Ζωγράφου*.

Μνημονεύσωμεν ἐπίσης και τῶν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος προαναπαυσαμένων ἐταίρων. Ὁ Σύλλογος κατὰ τὸ λήξαν 47ον ἔτος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ ἀπώλεσεν ἕνα τῶν ἰδρυτῶν αὐτοῦ, τὸν μακαρίτην *Γ. Ἀθηρογένην*, τραπεζίτην, τρία τῶν ἐπιτίμων αὐτοῦ μελῶν, τὸν κόμητα *de Montebello*, πρῶην πρεσβευτὴν τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας ἐνταῦθα, τὸν σὶρ *Νικόλαον Ρόδερικ "Οκορορ*, πρεσβευτῆς Ἀγγλίας ἐνταῦθα, και τὸν *Ἐδουάρδον Zeller*, ἕνα τῶν μεγάλων μυστῶν τῆς φιλοσοφίας, ἰδίᾳ ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῆς.

Περὶ πάντων ὁ Σύλλογος ἐποίησε τὰ δεόντα, διὰ δὲ τὸν *Ἐδουάρδον Zeller* καθώρισε και τὴν ἐν ἐπιμνημοσύνην εἰδικὴν συνεδρία αὐτοῦ βιογραφίαν τοῦ ἀνδρός, ἀνατεθέντος τοῦ ἔργου τῷ κ. *Α. Ζαμαρία*, ὅπως και τὰ τῆς σοφίας τοῦ ἀνδρός ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ γνωρίσωμεν και πῶς ἐξήρθη και κατενόησε τὸ ὕψος και τὴν ἐπίδοσιν τοῦ προγονικοῦ ἡμῶν φιλοσόφου πνεύματος, και πῶς διὰ τῆς αὐστηραῶς αὐτοῦ φιλοσόφου κριτικῆς ψυχοδόμησε μνημεῖον ἀνάλογον πρὸς ἐξιστόρησιν τῆς τοσοῦτον ὑπὲρ τὸν ἄνθρωπον ἐξαρθείσης διανοητικῆς και ἠθικῆς τῶν προγόνων ἰσχύος και δράσεως και ἐν αὐτῇ τῇ δεσποίνῃ τῶν ἐπιστημῶν, ἧς δὲ και πατέρες ἀκόμη ἐγένοντο.

Ἐκ δὲ τῶν τακτικῶν ἐταίρων ἀπώλεσεν ὁ Σύλλογος ἕνα και μόνον ἀλλὰ λέοντα, τὸν ἀοιδίμον Κωνσταντῖνον *Ἐ. Σεβαστόπουλον*, τὸν κληροδοτήσαντα και τῷ Συλλόγῳ 27.375 φράγκα χρυσᾶ, ὅπως διὰ τῶν τόκων παρέχωνται βοήθειαι εἰς ἀπόρους σχολὰς και ἀπόρους ἐπιμελεῖς μαθητάς. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοιοῦτου τετιμημένου μέλους ὁ Σύλλογος συμφῶνως τῷ κανονισμῷ σὺν ἄλλοις και εὐεργέτην αὐτὸν ἀνεκέρυξε και χρυσοῖς γράμμασιν ἐν τῇ στήλῃ τῶν εὐεργετῶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀνέγραψεν, ἀλλὰ και ἐπιμνημόσουνον εἰδικὴν συνεδρίαν συνεκάλεσε τῇ 2 Δεκεμβρίου παρελθόντος ἔτους, καθ' ἣν τὰ τῆς βιογραφίας τοῦ ἀνδρός ὁ κ. Κωνσταντῖνος Σπανοῦδης λίαν προσφυῶς ἀνέπτυξεν. Ἡ τοιαύτη τιμὴ ἐψηφίσθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου οὐχὶ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν δωρεάν, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὴν αἴγλην, ἣν διέχυσε περὶ τὸν ταπεινόφρονα και

ἀπέριτον ἐν τῇ ζωῇ ἄνδρα ἡ διαθήκη αὐτοῦ Οἷα φιλογένεια, οἷα ἀντίληψις και μελέτη και βαθεῖα κατανόησις πάντων ἐκείνων τῶν θεσμῶν, οἱ ὁποῖοι στηρίζουσι, κρατύνουσι και μεγαλύνουσι τὰ ἔθνη. Οὐδεμία στενὴ πατριωτικὴ ἰδέα, ἀλλ' ὡς ἐν και ἐνιαῖον τὸ Γένος βλέπων, διένειμε και εἰς τὰ γράμματα και τὰς ἐπιστήμας και τὸ ἐμπόριον, και τὴν βιομηχανίαν και τὴν γεωργίαν και τοὺς ἐργάτας και εἰς τοὺς πίπτοντας ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς κοινωνίας ἀπόρους, ἀσθενεῖς, ἀναπήρους, γέροντας και τὰ ὄρφανὰ αὐτῶν κτλ. Ἐπὶ πάντων δὲ τούτων διεχέετο τὸ πνεῦμα και ἡ διδασκαλία τῆς ἐμμονῆς τοῦ ἔθνους ἐν τῇ τοιαύτῃ ὁδῷ, στηριζομένων ἀκόμη τοῦ τε θάρρους και τῆς ἐλπίδος.

Τὰ κενὰ ταῦτα ἀνεπλήρωσεν ὁ Σύλλογος διὰ τῆς ἐκλογῆς 17 ἐπιτίμων μελῶν και 3 ἀντεπιστελλόντων ἐξ ἀνδρῶν ἐν τοῖς γράμμασι και ταῖς ἐπιστήμασι ἀγωνιζομένων και διαπρεπόντων και 20 μελῶν τακτικῶν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ τῆς κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος ἐπιψηφίσεως τοῦ νέου Κανονισμοῦ ὁ Σύλλογος ἐξέδοτο ἀπόφασιν ἰσχύουσαν καθ' ὅλον τὸ διαρρεῦσαν ἔτος, καθ' ἣν ἡμνηστεύοντο πάντες οἱ μὴ συμμορφωθέντες πρὸς τὸ 12ον τοῦ παλαιοῦ Κανονισμοῦ ἄρθρον και οὕτω μετεγράφησαν και ἄλλα δέκα και τέσσαρα τακτικὰ μέλη.

Ἐν τῶν ἐκλεγέντων τακτικῶν μελῶν ὁ Σύλλογος ἀνεκέρυξεν ἰσόβιον, τὸν ἐν Διπλοκονίῳ ἱατρὸν κ. Ἀναστάσιον Δημητριάδην, ὅστις δι' ἐπιστολῆς τῇ 31 Ἰουλίου 1907 γραφείσης ἐδωρήσατο τῷ Συλλόγῳ 10 ὁμολογίας Σιδηροδρόμων Ρωμυλίας ἀξίας 78 λιρῶν και 32 ἑκατοστῶν, τὰς ὑπ' ἀριθ. 928.817,—1.204.132,—1.424.689,—1.448.754,—1.509.141,—1.558.832,—1.920.152,—1.674.119,—1.723.007,—1.845.122,—ἐπὶ τῷ ὄρφνᾳ μὴ ἐκπονηθῶσιν, ἀλλὰ νὰ ἀποτελῶσι μέρος τοῦ ἀποθεματικοῦ τοῦ Συλλόγου κεφαλαίου. Καὶ μέχρι μὲν τῶν κερδῶν τῶν 10,000 φράγκων ἐκ τοῦ λαχείου νὰ ἀγοράζηται ἀνάλογος ἀριθμὸς ὁμοίων ὁμολογιῶν, ἐν περιπτώσει κέρδους 20,000 μέχρις 60,000 φρ., διὰ τῶν τόκων αὐτῶν νὰ βοηθῶνται ἄπορα σχολεῖα, ἐὰν δὲ Θεοῦ εὐδοκοῦντος κερδήσωσι τὸν μέγαν λαχὸν τῶν 300 ἢ 600,000 φρ., τότε διὰ τῶν τόκων τῶν τοιούτων ποσῶν νὰ ἰδρυθῇ και ἐξασφαλισθῇ ἐπαγγελματικὴ σχολὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἣ ὅπου ἤθελεν ἐγκρίνει ὁ Σύλλογος. Ὁ Σύλλογος και ἐν τῇ

πανηγυρικῇ ταύτῃ συνεδρίᾳ ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ τῷ φιλομούσῳ ἱατρῷ, εὐχόμενος ὅπως ταχέως ἐκπληρωθῶσιν αἱ φιλόμουσοι καὶ φιλογενεῖς αὐτοῦ διαθέσεις, ἀναγραφομένου τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν τῇ στήλῃ τῶν μεγάλων τοῦ Συλλόγου εὐεργετῶν.

Τοῦ καθήκοντος πρὸς τε τοὺς προαναπαυσάμενους καὶ ζῶντας ἰδρυτάς, εὐεργέτας καὶ ἀγωνισθέντας, καὶ τοὺς νεωστὶ εἰς τὸ στάδιον τοῦτο τῶν γραμμῶν εἰσελθόντας ἐπιτελεσθέντος, προβῶμεν ἤδη εἰς τὴν ἐπισκόπησιν καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὸ ἀφιπεῦσαν 47ον Συλλογικὸν ἔτος τελεσθέντων.

Τὸ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐκλεγέν Προεδρεῖον ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν κ. κ. Δ. Σ. Διμαράκη προέδρου, Δ. Οἰκονομίδου πρώτου ἀντιπροέδρου, Α. Δημοπούλου δευτέρου ἀντιπροέδρου, Δ. Βαρσάμη γεν. γραμματέως, Γ. Δαζίδου εἰδικοῦ, Π. Ἰατροπούλου ταμίου, Χρ. Χαραλαμπίδου ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης καὶ Αὔρηλιου Σπαθάρη λογιστοῦ. Τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως παραιτηθέντος, ἐξελέγη ἐν τῇ γενικῇ συνεδρίᾳ τῆς 14 Ἰανουαρίου 1908 ὁ κ. Δ. Δαμασκηνός.

Ἐγκαθιδρυθέντος τοῦ προεδρείου συμφώνως τῷ Κανονισμῷ, ἀμέσως μετὰ τὴν 46ην ἐπέτειον ἑορτῆν, ἐπεδόθη ἀνεκδότως μετὰ τοῦ Συλλόγου εἰς τὴν μελέτην καὶ διακανόνισιν συμφώνως τῷ Κανονισμῷ τῶν δεόντων γενέσθαι πρὸς τε ἐξασφάλισιν καὶ ἐπὶ τὰ πρόσω προαγωγὴν τοῦ πολυσημάντου καὶ ἐθνωφελοῦς ἔργου τοῦ Συλλόγου. Πρὸς τοῦτο συνεκρότησε 45 μὲν συνεδρίας τὸ προεδρεῖον, ὧν αἱ 11 κοιναὶ μετὰ τῶν ἐπιστημονικῶν τμημάτων, τῆς συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ἢ τῶν προεδρείων αὐτῶν, 47 δὲ ὁ Σύλλογος, ὧν αἱ 31 (τακτικαὶ 13 καὶ 18 ἑκτακτοὶ) διὰ τὰς ἐσωτερικὰς αὐτοῦ ἐργασίας καὶ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ποικίλων ἔργων αὐτοῦ, 5 ἐπιμνημόσυνοι, 3 εἰδικαὶ ἐπιστημονικαί, καὶ 8 ἐκπαιδευτικαὶ τὸν τύπον τοπικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συνεδρίου καταλαβοῦσαι. Ἡ ἀνεκδοτος δὲ καὶ μηδαμῶς σταματήσασα ἐργασία τοῦ Συλλόγου φαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἐργασιῶν τοῦ γραφείου αὐτοῦ, αἵτινες ὑπερέβηλον κατὰ πολὺ τὰς τῶν κερφωμένων ἐτῶν ἀπὸ δεκαπενταετίας καὶ πλέον, ἀναγραφέντων ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ 530 ἐν ὄλῳ ἐγγράφων, ὧν 287 εἰσελθόντα καὶ 243 ἐξελθόντα. Τούτων δὲ πάλιν τῶν τελευταίων δὲν ὑπολογίζονται τὰ πολλαπλᾶ τὰ τύπον ἐγκυκλίων φέροντα καὶ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἐγγραφόμενα. Ἡ ἐργασία αὕτη διαρ-

κῶς καὶ ἐπιμελῶς ἐφρρευμένη κατέδειξεν ἔτ μᾶλλον τὴν ἀνάγκην τῆς διαρρυθμίσεως τοῦ γραφείου καὶ τῶν ἀρχείων, ὡς καὶ πέρυσιν εἴπομεν. Εὐτυχῶς ὅσον οὕτω ἀποπερατοῦνται καὶ ἡ τακτοποίησις τῶν ἀρχείων καὶ ἡ τοῦ εὐρετηρίου πρακτικῶν καὶ πρωτοκόλλου ὑπηρεσία, ὅπως μὴ χάνωνται ἐγγράφα καὶ μὴ διασπᾶται ἡ παράδοσις καὶ λησμονῆται ἡ ἐξελίξις τῶν ζητημάτων ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐκκρεμῶν πρὸς βλάβην σπουδαίων τοῦ Συλλόγου συμφερόντων.

Ἐν τῶν σπουδαίων τοῦ Συλλόγου ἔργων κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐγένετο ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Κανονισμοῦ, οὗτινος τὸ σχέδιον, ὡς ἐμνήσθημεν καὶ ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ 46ου συλλογικοῦ ἔτους, ἐπέχειργάσθη ἡ ἐκλεγείσα τότε ἀναθεωρητικῇ Ἐπιτροπῇ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. Ε. Α. Σιδερίδου, Ὁδ. Ἀνδρεάδου, Χρ. Πανταζίδου, Π. Τσελλέντη καὶ Αὔρ. Σπαθάρη, ἐμελέτησε δὲ συνεζήτησε καὶ ἐν τοῖς πλείστοις διεσκεύασε καὶ ἐπεψήφισεν ὁ Σύλλογος ἐν ὁκτῶ ἐκτάκτοις ἐπὶ τούτῳ συνεδρίασι αὐτοῦ, ὥστε πολλὰ καθωρίσθησαν ὑπαγορευθέντα ὑπὸ τῆς πείρας πρὸς τε εὐκολωτέραν διεξαγωγὴν τῶν ἔργων τοῦ Συλλόγου, ἐμπέδωσιν δὲ καὶ προαγωγὴν ἰδίᾳ τῆς ἐν αὐτῷ πνευματικῆς ἐργασίας.

Ἐν τῇ συντάξει τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὃν ἐν ἀρχῇ τοῦ συλλογικοῦ ἔτους ὁ Σύλλογος ἀνέγραψεν, ἐψηφίσαστο, καίπερ περιεσταλμένως καὶ πάλιν, δαπάνας διὰ πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα μέσα πρὸς ἐπιτέλειαν καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ.

Τὸ ἔλλειμμα ὅμως καὶ πάλιν ἐπεφάνη. Εὐτυχῶς ἑκτακτοὶ συνδρομαὶ ἐγένοντο, 21.50 λίραι τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἐκ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἀειμνήστου εὐεργέτου τοῦ Γένους Νικολάου Ζαρίφη, πέντε (5) τῆς Α. Μακαριότητος τοῦ Πατριάρχου πρῶην Ἱεροσολύμων κ. Νικοδήμου, πέντε (5) τῆς Α. Σεβασμιότητος τοῦ ἀγίου Σεβαστείας κ. Γλυκερίου, ἀντιπροσώπου τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας ἐνταῦθα, καὶ δέκα (10) τῆς εὐγενεστάτης κυρίας Ἰωάννου Πεσματζόγλου.

Πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα ὑποβάλλονται, ὡς καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις δωρηταῖς ἐκφράζονται καὶ σήμερον αἱ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου.

Τὸ ποσὸν δὲ τῶν συνδρομῶν τούτων μετὰ τῶν εἰσπραχθέντων ἐκ τῶν ὀφειλομένων τόκων τοῦ Γεωργιαδεῖου κληροδοτήματος καὶ τῶν ἐνοικίων αἰθούσης ἐμείωσαν ἐπισημητῶς τὸ

ἔλλειμμα καὶ θὰ ἐκαλύπτετο ὅλοςχερῶς, ἐὰν ἡ πληρωμὴ τῆς ἐπιψηφισθείσης ὑπὸ τοῦ σέ-
 πτου ἡμῶν ἐθνικοῦ κέντρου συνδρομῆς μὴ
 ἀνεκόπτετο κατὰ τὰ 3/4 καὶ ἰδίᾳ περὶ τὸ τέ-
 λος τοῦ συλλογικοῦ ἔτους. Τοῦτο ἀνέκοψε καὶ
 τὸν Σύλλογον καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ περι-
 στείλῃ δαπάνας τινὰς μὴ ἐπιεικούσας, ἵνα μὴ
 τὸ συλλογικὸν ἔτος κλείσῃ μετὰ σοβαροῦ ἐλ-
 λείμματος. Συνεβάλλοντο δ' εἰς τοῦτο καὶ αἱ
 ἀπὸ διειτίας ἐφαρμοσθεῖσαι οἰκονομίαι εἰς
 πάντα τὰ κονδύλια καὶ ἰδίᾳ τῆς ὑπαλληλικῆς,
 εἰ καὶ εἶχον διπλασιασθῆ τοῦλάχιστον αἱ ἐρ-
 γασαίαι τοῦ Συλλόγου.

Κατὰ τὸν συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ ταμίου κ.
 Π. Ἰατροπούλου ἀπολογισμὸν ἡ διαχειρίσις
 τῆς ληξιάσης χρήσεως 1907—1908 ἔχει
 ὡς ἐξῆς:

Εἰσπράξεις

Ἐπόλοιπον παρ' ἐθούσης χρήσεως Ἀ. Τ.	41.93	
Τακτικά συνδρομαὶ τῶν μελῶν 47ου ἔτους	» 148	
Τακτικά συνδρομαὶ τῶν μελῶν ἐκ καθυστερουμένων 46ου ἔτους..	» 32	
Τακτικά συνδρομαὶ τῶν μελῶν ἐκ καθυστερουμένων 45ου ἔτους..	» 2	182
Διπλώματα 47ου ἔτους.....	»	18
Ἐνοικίσις αἰθούσης εἰς Ἀδελφ. α' Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.....	» 20	
Ἐνοικίσις αἰθούσης εἰς Ἀδελφ α' Ἀγίου Μηνᾶ	» 10	30
Χορηγίαι Ἐθν. Πανεπιστημίου..	» 20.40	
» Οἰκουμ. Πατριαρχείου	» 25	
» Δ. Κλουμάση (Συλλόγ. πρὸς διάδ. τῶν Ἑλλ. Γραμματέων)	» 3	
» τόκοι Γεωργιαδ. κληρο- δοτήματος ἐπιτ. 1907 καὶ 1908..	» 87.54	135.64
Τόκοι τρεχουμένου λογισμοῦ τοῦ Συλλόγου μέχρι 30/IV/1908....		1.28
Ἐκ πωλήσεως περιοδικοῦ καὶ λοι- πῶν ἐκδόσεων τοῦ Συλλόγου....	»	3.74
Ἐστακτοῖς δωρ. Α. Π. Ἰωακείμ Ι'	» 21.60.50	
» » Πατρ. Ἱερουσολύμ.		
Νικοδήμου	» 5	
ἀγίου Σεβαστείας Γλυκερίου ..	» 5	
κυρίας Ἰ. Πεσμαζόγλου.....	» 10	41.60.50
Δωρεῖά δραματικοῦ ἀγῶνος	21.81.50	434.19.50
Κληροδότημα Σεβαστοπούλου εἰς κεφάλαιον.....	1204 50	
Δωρεῖά Ἀν. Δημητριάδου εἰς 10 λαχειφόρους ὁμολογίας Σιδηρο- δρόμων Ρωμυλίας.....	78.32	1304.65.50
Ἀ. Τ.	1758 85	

Δαπάναι

Μεθοδοσίαι προσωπι. οὔ Ἀ. Τ.	156	
Ἄμοιβαι ὑπαλλ. 46ου καὶ 47ου ἔτους	» 6	Ἀ. Τ. 162
Ἐξοδα περιοδικοῦ.....	» 53.17 75	
» Βιβλιοθήκης....	» 9 25 75	» 62 43 50
» Γραφείου.....	» 5.85.50	
ἐπισκευὴν τοῦ Συλλόγου	» 7 14	
φωτισμοῦ καὶ θερμάνσεως;	» 10 46 75	
Ἐξοδα γενικά τακτικά .	» 20.79 50	
» » ἔκτακτα .	» 7	51 25 70
Πυρκαχάλιστρα	»	12 26.55
Ἐπιστήριξις ἀπόρων σχολ- ῶν (Ἐξπ.θ. παρ.θ.εναγ.)	»	20
Ἄμοιβαι ἐν Ἀθήναις δι- κηγῶρων διὰ τὸ Ἐξπ.θ. κληροδοτήμα	»	16.03
Ἐβρανος τῶ Ἐθ. Ταμείου	»	5
Βράβευσις διαγωνίσματος;		
Ἐγχειρήσ.	»	13 11
		Ἀ. Τ. 342.09 75
Εἰς κεφάλ. δραμ. ἀγῶνος	» 21.83.50	
» » Συλλ. Σεβασ- τοπούλου κληροδοτήμα.	1204 50	
δωρεῖά Ἀ. Δημητριάδου	78.32	» 1304.65 50
Μετρητὰ Συλλόγου ἐν Τραπεζῇ Μυτιλήνης 30/ IV/908	» 107.35.75	»
Μετρητὰ Συλλόγου ἐν Ταμείῳ 30/IV/908....	» 4.74	» 112 09 75
		1758.85
Ὡς βλέπομεν, αἱ κυρίως πρόσοδοι ἀνέρ- χονται εἰς 454,19.50 λίρ. ὄθωμ., αἱ δὲ δα- πάναι λίρ. ὄθωμ. 342.9.75, ὑπόλοιπον χρή- σεως λίρ. ὄθωμ. 112.09. Ἀλλὰ τοῦτο μὴ θεωρηθῆτω περίσσευμα, διότι ὀφείλομεν εἰς τὸν κ. Α. Γεράρδον:		
διὰ παλαιὰ χρέη.....	λίρ. ὄθωμ.	11.95.—
» δετικὰ βιβλίων	» »	4.57.—
» διαφόρους ἐκτυπώσεις	» »	21.45.—
	ἥτοι λίρ. ὄθωμ.	37.97
Διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Περιοδικοῦ		75
	ἥτοι λίρ. ὄθωμ.	112.97
πλείονας τοῦ ἔνω περισσεύματος τοῦ Ταμείου. Ἐν τῇ ταμειακῇ κινήσει τοῦ ἔτους περι- λαμβάνονται καὶ τὰ ἐξῆς κονδύλια, ἥτοι αἱ δωρηθεῖσαι 21 λίρ. καὶ 33 1/2 ἑκατοστὰ διὰ τὸν δραματικὸν ἀγῶνα, περὶ οὗ κατωτέρω ὁ λόγος, καὶ αἵτινες πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἰδιαιτέρως κατετέθησαν εἰς τὴν Τράπεζαν Μυτιλήνης, καθὼς καὶ ἡ δωρεῖά τῶν 10 με-		

τογῶν σιδηροδρόμων Ρωμυλίας ἐκ λιρ. Τουρκίας 78.32 καὶ τὸ κληροδότημα τοῦ Χοϊδίου Κωνστ. Ε. Σεβαστοπούλου ἐκ λιρ. Τουρκίας 1204.50, ἧτοι ἐν ὄλῳ λίραις Τουρκίας 1282 καὶ 32 γρ., αἱ ὁποῖαι κατ' εὐθείαν εἰς τὰ κεφάλαια τοῦ Συλλόγου μετνήχθησαν.

Τὰ κεφάλαια τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης ἀνέρχονται εἰς 242.974 δραχμὰς καὶ 84 ἑκατ., ἡ δὲ μερίς τῶν τόκων αὐτῆς ἔχει ὡς ἑξῆς: ἐν μὲν τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1907 δρ. 4.359.50, ἐν δὲ τῷ ὑποκαταστήματι τῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν ἐν ταῦθα λίρ. ὄθωμ. 921 καὶ 15 ἑκατ. δαπανηθεισῶν κατὰ τὸ διαρρῆσαν ἔτος δι' ἐκδόσεως συγγραφέων λιρ. ὄθωμ. 102.40 ἑκατ. Ὑπολογιστέον ἐπίσης καὶ τοὺς τόκους ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου — 30 Ἀπριλίου 1908, οἵτινες εἰς τὰς 30 Ἰουνίου ληφθήσονται.

Ἐπὶ τῇ προόψει τῶν ἀναμενομένων ἐκδόσεων τριῶν καὶ τεσσάρων συγγραφέων ὁμοῦ ὁ Σύλλογός δὲν ἐκεφαλαιοποιεῖ τοὺς ἐλάχιστους ἐξαμήνους ἢ καὶ ἐτησίους τόκους, οἵτινες ἀπέκειντο εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ἄτοκοι, γενομένης οὐ μικρᾶς ζημίας. Ὁ Σύλλογος καὶ ἐν τούτῳ ἀπεφάσισε τὸν ἀνατοκισμὸν καὶ μέρος μὲν τοῦ ποσοῦ εἰς τρέχοντα λογαριασμὸν πρὸς 3 %, 700 δὲ λίραις τούτων δι' ἐν ἔτος πρὸς 4 %, ὥστε ἡ ἐπιγινόμενη ζημία νὰ προλαμβάνηται.

Τὰ κεφάλαια τοῦ Καλλιμαδείου κληροδοτήματος ἀνέρχονται τῇ 31 Δεκεμβρίου 1907 εἰς δραχμὰς 16.401.55.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενομένου μνημονεύσωμεν, ὅτι καὶ αἱ ἐξελεγχέεις τῶν λογαριασμῶν τοῦ 46ου καὶ 47ου συλλογικοῦ ἔτους ἐγένοντο, ἔτοιμος δ' ὡς ἐγνωστοποιήθη ἡμῖν καὶ ἡ ἔκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, ἧτις ἐξήλεγξε τὴν πρὸ τοῦ 46ου ἔτους ὀκταετηρίαν, διορθωθείσης καὶ τῆς ἀνωμαλίας ταύτης.

Ἡ ἐπιβράδυνσις δ' αὐτῆς, καθὼς καὶ ἡ βραδύτης περὶ τὴν παράδοσιν τῶν ταμικῶν τε βιβλίων καὶ τῶν ἄλλων ταμειακῶν ἐγγράφων ἐπήνεγκε τὴν ματαίωσιν τῆς ὀργανώσεως τῆς διαρρυμίσσεως τῆς λογιστικῆς ὑπηρεσίας καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ Καταστατικοῦ. Εὐτυχῶς καὶ ταῦτα πάντα προητοιμάσθησαν καὶ κατὰ τὸ ἀρχόμενον ἔτος γενήσονται καὶ ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ τὰ δέοντα.

Καὶ ταῦτα περατώσαντες μεταβῶμεν ἤδη εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν γεγενημένων διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν καὶ τὴν διάδοσιν αὐτῶν συμφώνως πρὸς τὸν μέ-

γαν σκοπὸν τοῦ Συλλόγου τὸν ἀναγράφαντα ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ καὶ τὰ μέσα πρὸς ἐπίδωξιν καὶ ἐπιτελεῖσιν αὐτοῦ. Τὸ τοιοῦτον ἐπιτελεῖται πρῶτον ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς τοῦ Συλλόγου τμήμασιν, ἔνθα ὁμότιμοι καὶ ἰσότιμοι παλαισταὶ περὶ τὸν στίβον διαγωνίζονται. Ταῦτα δ' εἰσὶ τὸ φιλολογικόν, τὸ ἀρχαιολογικόν, τὸ ἐκπαιδευτικόν, τὸ βιολογικόν, τὸ νομικόν καὶ τὸ φυσικομαθηματικόν.

Α' Τὸ φιλολογικόν.

Τὸ φιλολογικόν τμήμα πρόεδρον ἐξελέξατο τὸν κ. Χρ. Παταζίδην καὶ γραμματεῖα τὸν κ. Α. Μαλατάκην, ὃν παραιτηθέντα ἀντικατέστησε διὰ τοῦ κ. Ν. Παπαγιαννοπούλου, ἅμα δὲ τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ νέου Κανονισμοῦ ἐξελέξατο καὶ ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Π. Παπακωνστατίνου.

Τὸ τμήμα συνεκρότησε συνεδρία 11 καὶ 6 κοινὰς μὲ τὰς τοῦ προεδρείου μόνον, ἢ τοῦ προεδρείου καὶ τῶν ἄλλων τμημάτων.

Ἀνακοινώσεις εἰδικὰς, εἰ καὶ ἀπέραντον τὸ κράτος τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης, δὲν ἔχομεν, ὡς καὶ κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη σχεδὸν ἐπίσης παρετηρήθη, ἀλλὰ προθύμως καὶ σὺν ἀκρίβειᾳ τὸ τμήμα συνεβάλλετο εἰς τὴν διακανόνισιν καὶ προαγωγῆν τῶν τοῦ Συλλόγου ἐργασιῶν τῶν σχετιζομένων πρὸς τὴν εἰδικότητα αὐτοῦ.

Τὸ φιλολογικόν τμήμα συνέταξε καὶ ὑπέβαλε τῷ Συλλόγῳ τὸ πρόγραμμα τοῦ Καρπανείου ἀγῶνος περὶ συντάξεως ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως, ὡς καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀνακηρυχθέντος ἐπίσης δραματικοῦ ἀγῶνος.

Συνειργάσθη μετὰ τοῦ προεδρείου καὶ τῶν ἄλλων τμημάτων διὰ τὴν καθορισμὸν τοῦ προγράμματος τῶν λαϊκῶν μαθημάτων, τῶν δραματικῶν ἀναλύσεων, καὶ διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν, καθορίσαν καὶ τὰ δύο θέματα τούτων: Α' Τίνες αἱ παρατηρούμεναι ἐλλείψεις τῆς παρ' ἡμῖν διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων ἐν τῇ μέσῃ παιδείᾳ, καὶ Β' Ἡ πρώτη παιδείσις καὶ αἱ ξέναι γλῶσσαι, καὶ ἐκλέξαν ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ καὶ τοὺς εἰσηγητὰς τοὺς κ. κ. Χρ. Παταζίδην καὶ Ν. Καπετανάκην.

Ἐπίσης συνειργάσθη μετὰ τοῦ προεδρείου διὰ τὴν ταχεῖαν διεξαγωγῆν τῆς συντάξεως τῶν σχετικῶν συμβολαίων πρὸς ἑναρξιν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ τε Λυσίου καὶ τοῦ Β' τόμου τοῦ Πλάτωνος. Ἐξετυπώθη ἤδη ὁ Α' τόμος

τοῦ Λυσίου καὶ 24 τυπογραφικὰ φύλλα τοῦ Β' τόμου τοῦ Πλάτωνος. Αναμένεται δὲ καὶ ἡ ἔναρξις τῆς ἐκτυπώσεως τῆς τε Ἡλέκτρας τοῦ Σοφοκλέους καὶ περὶ Δεκέμβριον ὁ τρίτος τοῦ Αἰσχύλου τόμος.

Ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐμνήσθημεν, ὅτι ὁ Σύλλογος διὰ τε τὴν βραδυπορίαν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν πρὸ πολλοῦ ἀγγελλομένων ἔργων τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης, ὡς καὶ διὰ τὴν μὴ τήρησιν τοῦ Γ' ἄρθρου τοῦ προγράμματος αὐτῆς, ἀνέθηκε τῷ φιλολογικῷ τμηματι τὴν ἐξέυρεσιν καὶ διατύπωσιν τῶν δεόντων γενέσθαι.

Ὁ Σύλλογος ἐπανειλημμένως ἐξέφρασε τὴν δυσφορίαν αὐτοῦ διὰ τὴν βραδυπορίαν τῶν ἐκδόσεων τῆς Βιβλιοθήκης ταύτης καὶ ἐφέτος συντόμως τὸ φιλολογικὸν τμημα ἐπελάβετο τῆς τε ὀρθοτέρας ἐρμηνείας ἄρθρων τινῶν τοῦ προγράμματος καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀνυσιμωτέρας ἐκδόσεως καὶ ἐνέκρινεν ὅπως ἕκαστος τόμος πεζογράφου ἢ ποιητοῦ διαιρηθῆται εἰς δύο τεύχη, ὧν τὸ μὲν χάριν τῆς πολυπληθεστεράς τάξεως θὰ περιέχῃ μετὰ βραχεῖαν εἰσαγωγὴν, μὴ ὑπερβαίνουσαν τὰς εἴκοσι σελίδας, ὡς συνήθως γίνεται εἰς τὰς σχολικὰς ἐκδόσεις, τὸ κείμενον μετὰ συντόμων μὲν ἀλλ' ἀφθόνων ἐρμηνειῶν, ὡς ὀρίζει τὸ α' μέρος τοῦ Ε' ἄρθρου, πάσης ἄλλης περὶ τὴν δέουσαν ἐρμηνείαν δυσνοήτων χωρίων λογίας συζητήσεως παραπεμπομένης εἰς τὸ Β' τεύχος, τοῦτο δὲ θὰ περιέχῃ εἰσαγωγὴν, οἷαν ὀρίζει τὸ Ζ' ἄρθρον, καὶ τὰς ἄλλας ἐρμηνευτικὰς σημειώσεις καὶ τὰς κριτικὰς παρεκβολὰς τὰς προωρισμένας ἰδίως διὰ τὴν τάξιν τῶν λογίων, ὡς ὀρίζει τὸ β' μέρος τοῦ Ε' ἄρθρου. Ἄλλ' ἐπὶ πᾶσι χάριν αὐτοῦ τοῦ διπλοῦ σκοποῦ τῆς Βιβλιοθήκης πρέπει οἱ ἐκδόται νὰ μὴ ὑπερβαίνωσι τὰ ὑπὸ τοῦ προγράμματος διακεχωραγμένα ὄρια. Προσέτι δέ, ἐπειδὴ παρετηρήθη, ὅτι διὰ τῶν ἀπὸ τετραετίας τεθειμένων φραγμῶν πρὸς ἀνάληψιν ἐκδόσεως τινος τῆς Ζ. Ἑλλ. Βιβλιοθήκης παρακωλύεται μεγάλως ἡ περαιτέρω ἐξακολούθησις τοῦ κοινωφελεστάτου ἔργου τοῦ μεγάλου τοῦ Συλλόγου ἡμῶν εὐεργέτου, προυτάθη καὶ ἐνεκρίθη ὅπως μεταξὺ τῶν κατὰ τὸ ΙΑ' ἄρθρον προσκαλουμένων ἐκδοτῶν συγκαταριθμῶνται ἐκεῖνοι τῶν πεπειραμένων καὶ ἱκανῶν Ἑλλήνων φιλόλογων, γνωστῶν δὲ ἐκ συγγραμμάτων, ὅσοι προτείνονται ὑπὸ τινος μέλους τοῦ τμηματος, τῆς προτάσεως δὲ ταύτης κατ' ἀρχὴν ἀποδεκτῆς γενομένης ὑπὸ τῆς πλειονο-

ψηφίας, ὑποχρεοῦται ὁ προτεινόμενος νὰ ὑποβάλλῃ τοῦλάχιστον πέντε (5) τυπογραφικῶν φύλλων ὕλην ἐκ τε τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῶν ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων καὶ τῶν κριτικῶν ὑπομνημάτων, ἡ δ' ὀριστικὴ ἀποδοχὴ τῆς ἀναθέσεως τῆς ἐκδόσεως γίνεται ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας τῶν μελῶν τοῦ τμηματος μετὰ ἡτιολογημένην γραπτὴν ἐκθεσιν ἑκάστου μέλους.

Ἦδη κατὰ τὸ ἀρχόμενον Συλλογικὸν ἔτος τῷ Συλλόγῳ ἐναπόκειται νὰ κανονίσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἐξασφαλισθῆ πλέον σὺν τῇ ἐπιστημονικῇ καὶ κριτικῇ τῶν εἰδικῶν ὠφελείᾳ καὶ ἡ μεγάλη ὠφέλεια, ὡς θέλει ὁ μέγας χορηγός, τῆς τε σπουδαζούσης νεολαίας καὶ πάντων ἐκείνων, ὅσοι διακούσαντες τὰ μαθήματα τῆς παρ' ἡμῖν μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ τραπέντες ἐπ' ἄλλας ἐπιστήμας, ἢ πρακτικὰ ἔργα, οὐκ εἰσὶν ἱκανοί, ἢ καὶ στεροῦνται τοῦ χρόνου τοῦ ἀπαιτουμένου πρὸς τελείαν κατάληψιν τῶν θυμακσίων ἔργων τοῦ δαιμονίου πνεύματος τῶν προγόνων.

Β' Τμημα ἀρχαιολογικόν.

Τὸ Ἀρχαιολογικὸν τμημα ἐξέλεξε πρόεδρον μὲν τὸν κ. Ξεροφ. Σιδερίδην, γραμματέα δὲ τὸν κ. Χ. Παταζίδην, ὃν παραιτηθέντα ἀντικατέστησε διὰ τοῦ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδου καὶ ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Γεώργιον Θεοχαρείδην. Συνῆλθε δὲ εἰς ἕξ συνεδρίας, καθ' ἃς ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ ἀκαμάτου αὐτοῦ προέδρου αἱ ἐξῆς ἀνακοινώσεις.

- 1) Περὶ τοῦ τάφου τοῦ τελευταίου Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου.
  - 2) Περὶ τῆς βυζαντινῆς σπάθης τῆς δωρηθείσης εἰς τὸν Διάδοχον τῆς Ἑλλάδος.
  - 3) Περὶ Βασιλείου τοῦ Ποστελνίκου, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ δωρηθέντος τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Δ. Μοστράτου χειρογράφου τοῦ ἐπιγραφομένου «τὰ στιχογραφικὰ» τὰ παρὰ τοῦ ἀρχοντος Ποστελνίκου κ. Βασιλείου.
  - 4) Ἀνέγνω ἐπίσης πραγματεῖαν ἐπιγραφομένην «Τοπογραφικὰ τοῦ μεγάλου Παλατίου καὶ τοῦ Ἰπποδρόμου τῆς Κωνσταντινουπόλεως», ὀρμηθεὶς ἐκ τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος ἐν Βισβούργῳ ὑπὸ τοῦ Aug. Heissenberg λόγου τοῦ Ν. Μεσαρίτου, σκευορύλακος ἐν τῷ μεγάλῳ Παλατίῳ.
  - 5) Ἀνέγνω πραγματεῖαν περὶ τοῦ Ἀκρίτου τοῦ ἐν τῷ Ἀρτακηνῷ κόλπῳ.
- Ἐνταῦθα μνημονευτέον καὶ τὴν ἀνακοίνωσιν, ἣν ἐποίησατο ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλ-

λόγου ὁ κ. *Ι. Π. Μηλιόπουλος* ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐξακριβώσεις βυζαντινῶν τοποθεσιῶν».

Ἐπίσης ὁ κ. *Στέφ. Ζώτος* ἀπέστειλε διὰ τοῦ κ. *Ε. Σιδερίδου* ἀντίγραφα εἰκοσι ἐπιγραφῶν ἀνακαλυφθεισῶν ἐν Κίρ-Σεχίρ τοῦ Βιλαετιῦ Ἀγκύρας καὶ ἐν τοῖς λουτροῖς Καρὰ-κούρτ καὶ Ἀγιάζ τῆς Κιλικίας.

Ἐπίσης ἐδωρήθη καὶ ἐκμαγεῖον μολυβδοβούλλου Θεοφάνους Βασιλικῦ Σπαθαρίου καὶ ξενοδόχου Πυλῶν.

Ἐπίσης ἐδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ κ. *Αὐρηλίου Σπαθάρη* 12 φωτογραφίαι τῶν τε ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν οἰκιῶν ἀρχαίων ἐν Φναριῶ, Τζιβαλίῳ καὶ Βαλατᾶ.

Πρὸς τούτοις ἡ *Α. Ε.* ὁ ἡγεμὼν τῆς Σάμου κ. *Α. Κοπάσης* πρὸ τῆς ἐντεῦθεν ἀναχωρήσεώς του ἐδωρήσατο τὸ γαλλικὸν Ἀρχαιολογικὸν περιοδικὸν *Révue Archéologique* τοῦ ἔτους 1907.

Γενναῖα καὶ τὰ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ τμήματι τελεσθέντα, λαμβανόμενου μάλιστα ὑπ' ὄψιν τοῦ ὀλιγαριθμοῦ τῶν συνεδριῶν καὶ τοῦ ὀλιγαριθμοῦ τῶν εἰς αὐτὰς φοιτῶντων, καὶ ὅτι πᾶσα σχεδὸν ἡ ἐργασία ὑπὸ μόνου τοῦ προέδρου τοῦ τμήματος ἐγένετο.

Ἀληθές, ὡς καὶ ἐν τῇ περυσινῇ ἐκθέσει εἴπομεν, ἐν τῷ κλάδῳ τούτῳ καὶ οἱ ξένοι καὶ ἡ ὁμογενὴς κοινωμία ἀπαιτοῦσι παρὰ τοῦ Συλλόγου περισσότερα, τῶν ἡμετέρων κυρίως ὑποδεικνυόντων τὰς τῶν ξένων τοιαύτας ἐργασίας. Ἀνάγκη ὁμῶς νὰ γνωρίζωμεν τίνα μέτρα διαθέτουσι καὶ ὅποσα δαπανῶσιν οἱ ξένοι οἱ συνιστῶντες ἰδίᾳ εἰδικὰς πρὸς τοιαύτας μελέτας σχολὰς καὶ ἰνστιτούτα μετὰ πλουσιῶν βιβλιοθηκῶν καὶ μεγάλων χορηγιῶν καὶ ἀδράς μισθοδοτήσεως τῶν ἐργαζομένων, τοῦτο καὶ μόνον ἔχόντων ὡς ἰδίαν ἐνασχόλησιν. Ἡμεῖς ἀναμένομεν τὰ πάντα παρ' ἐρασιτεχνῶν μὴ ὑπολογίζοντες, ὅτι διὰ μεταβατικὰ καὶ ἀγορὰν βιβλίων μόνον ἔχουσιν ἀνάγκην μεγάλων δαπανῶν.

Εὐτυχῶς ἀκτίς ἐξασφαλίσεως καὶ προαγωγῆς καὶ τῶν μελετῶν τούτων ἐπεφάνη διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ *Σαθείου* διαγωνίσματος. τὸ ὁποῖον ἡ *Μ. Ἐκκλησία* ἀνέθηκε τῷ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγῳ. Πιστεύομεν, ὅτι λίαν προσηχῶς κλονισθῆσονται τὰ τοῦ διαγωνίσματος τούτου, καὶ ὅτι τὸ διατιθέμενον πρᾶσον, ὅπερ τό γε νῦν εἶναι ἐλάχιστον, ταχέως διὰ γενναίων συνδρομῶν θέλει ἐπαυξηθῆ, ὥστε πολλὰ τοιαῦτα διαγωνίσματα κατ' ἔτος νὰ προκηρύσσωνται καὶ ἀμειβῶνται.

Συγχρόνως ὁμῶς δεόν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι, αἱ ἀρχαιολογικαὶ μελέται, καὶ ἰδίως αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὰ τῆς προγονικῆς καὶ πατρῶας σοφίας παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς θεωροῦνται λίαν ὠφέλιμοι καὶ ἐκπολιτιστικώτατοι, καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀγάπης διενεργοῦνται, ἐνῶ παρ' ἡμῖν, καὶ ἡ στοιχειώδης αὐτῶν διδασκαλία ἀπὸ τῶν σχολῶν τῆς μέσης παιδείας ἐξορίζεται, ἀπολλυμένης οὕτω πάσης ἀγάπης καὶ ἐρέσεως περὶ τοιαύτας σπουδᾶς καὶ μελέτας.

Γ' Τμήμα ἐκπαιδευτικόν.

Κατὰ τὴν τοῦ νέου Κανονισμοῦ ἐπιψήφισιν ὁ Σύλλογος ἔγων ὑπ' ὄψιν τὴν ἀπὸ τῆς τελευταίας δεκαετίας καὶ πλέον ἐπιβράδυνσιν καὶ νάρκην περὶ τὴν τῶν ἐκπαιδευτικῶν μεριμναν πικρῶς ἀνασυνέστησε τὸ ἐκπαιδευτικὸν τμήμα, ἵνα μεριμνᾷ περὶ βελτιώσεως τῆς πρώτης καὶ μέσης παιδείσεως, περὶ προγραμμάτων καὶ διδασκτικῶν βιβλίων καὶ μεθόδων, καὶ περὶ τῆς πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῷ κλίματι τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Θρόνου Σχολείων.

Εἰς τὸ τμήμα κατατάσσονται οὐ μόνον οἱ φιλόλογοι καὶ παιδαγωγοὶ καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς πρώτης καὶ μέσης παιδείσεως, ἀλλὰ καὶ ὅσα τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ζητήσωσι τοῦτο.

Μετὰ τὴν τοιαύτην συγκρότησιν τὸ τμήμα συνῆλθεν εἰς μίαν καὶ μόνην συ.εδρίαν ἐκλεγέντων προέδρου τοῦ κ. *Α. Ζαμαρία*, ἀντιπροέδρου τοῦ κ. *Α. Κρητικῦ*, καὶ γραμματέως τοῦ κ. *Α. Σπαθάρη*. Ὁ Σύλλογος πέποιθεν, ὅτι κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος τὸ τμήμα τοῦτο θέλει ἐγκαινίσει τὰς ἐργασίας αὐτοῦ ἀνταξίως τῶν ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἀναμενόμενων προσδοκιῶν.

Δ' Βιολογικὸν Τμήμα.

Τὸ βιολογικὸν τμήμα πρόεδρον ἐξελέξατο τὸν κ. *Δ. Μαρουηλίδη*, γραμματέα τὸν κ. *Ν. Κοκιολάτου*, ὃν παραιτηθέντα ἀντεκατέστησε διὰ τοῦ κ. *Γ. Ζηλαράκη*, καὶ ἀντιπρόεδρον τὸν κ. *Α. Κρητικῦ*.

Συνῆλθεν εἰς 30 συνεδρίας ἐκτὸς τῶν μετὰ τοῦ προεδρείου καὶ τῶν ἄλλων τμημάτων συνεδριῶν αὐτοῦ. Ἐν ταύταις ἐγένοντο ἀνακοινώσεις 31, ἐπεδείχθησαν ἕξ ἀσθενεῖς καὶ ἑπτὰ ἀνατομικὰ παρασκευάσματα.

Αἱ ἀνακοινώσεις δ' αὐτὰ ἀφορῶσιν εἰς ἅπαντας τοὺς κλάδους τῆς ἱατρικῆς μίτη τοῦ φαρμακευτικοῦ ἐξαιρουμένου. Κεφαλαιωδῶς

παραθέτομεν τὰς ἀνακοινώσεις ταύτας, ἃς κατετάξαμεν συμφώνως πρὸς τοὺς κλάδους τῆς ἰατρικῆς.

Ὁ κ. Δ. *Μαρουηλίδης* ἀνεκοίνωσε: 1) Περίπτωσιν μυοκαρδίτιδος μετ' ἐπιδείξεως τοῦ ἀσθενοῦς· 2) Περίπτωσιν ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος· 3) Περίπτωσιν σπασμωδικῆς στενώσεως τοῦ οἰσοφάγου μετὰ κυανώσεως ἐντερογενοῦς, ἐπιδείξας καὶ τὸ σχετικὸν παρασκευάσμα· 4) Τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ περὶ τῆς πρὸς διάγνωσιν τῆς φυματιώσεως ὀφθαλμικῆς ἀντιδράσεως *calmette*.

Ὁ κ. Α. *Χρηστίδης* Περίπτωσιν καρκινωματώσεως διαχύτου τοῦ στομάχου καὶ ἐτέραν διηθήσεως τῆς καρδίας καὶ τοῦ περικαρδίου ὑπὸ τιτανωδῶν ἀλάτων, ἐπέδειξε δὲ καὶ τὰ σχετικὰ παρασκευάσματα. Περί πρωτοπαθῶν ἐλκῶν τοῦ γαστροεντερικοῦ σωλῆνος ἀπὸ ἀπόψεως διαγνωστικῆς καὶ συμπτωματικῆς.

Ὁ κ. *Νούλης* Περί θεραπείας τῆς αἰμοφιλίας διὰ νωποῦ ὄρου αἵματος.

Ὁ κ. *Σαργάννος* ἐπέδειξεν ἀσθενῆ ἰαθέντα ἐξ ἐγκεφαλονωτιαίας μηνιγγίτιδος.

Ὁ κ. *Σγουρδαῖος* Περίπτωσιν ρήξεως κύστεων ὕδατωδῶν ἐντὸς τῶν χοληφόρων ὁδῶν. Περίπτωσιν ἀναστροφῆς τῆς θέσεως τοῦ σπληνός. Περίπτωσιν σκωληκοειδίτιδος. Περί προστατεκτομίας καθόλου καὶ ἰδίᾳ τῶν ἀπωτέρων αὐτῆς ἀποτελεσμάτων· ἐπέδειξε δὲ καὶ τὸ σχετικὸν παρασκευάσμα. Περίπτωσιν δερμοειδοῦς κύστεως τῆς γλώσσης μετὰ τοῦ σχετικοῦ παρασκευάσματος. Παρουσίασεν ἀσθενῆ μὲ καρκινωμάτωσιν τοῦ κάτω χεῖλους ἐν εἴδει βοτρυομηκώσεως.

Ὁ κ. *Παρράδης* Περίπτωσιν ἐξωμητρίου κνήσεως σάλπιγγικῆς μετ' ἐπιδείξεως τοῦ σχετικοῦ παρασκευάσματος. Περίπτωσιν ἀναπλαστικῆς ἐγχειρήσεως τοῦ πέους μετ' ἐπιδείξεως τοῦ ἀσθενοῦς.

Ὁ κ. *Σώτροπας* Περί θεραπείας τῶν πυωδῶν τραυματικῶν ἀρθριτίδων. Περίπτωσιν κοιλιακῆς ὑστερεκτομίας παρ' ἐπιτόκῳ.

Ὁ κ. *Σαργάννος* παρουσίασεν ἀσθενῆ μὲ γαγγραινώδη λυμφαγγεΐτιδα τοῦ πέους.

Ὁ κ. *Παπαρικόλαου* Περί τομῆς τοῦ *Wilde* ἐν τῇ ὠτολογία καὶ θεραπευτικῇ αὐτῆς δύναμις.

Ὁ κ. *Γαβριηλίδης* περὶ νυκταλωπίας ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς καὶ φιλολογικῆς ἀπόψεως.

Ὁ κ. Α. *Κρητικός* Περίπτωσιν νόσου τοῦ *Korsakoff* καὶ ἐπιληψίας *Brawais Jockson*.

Ὁ κ. Γ. *Ζηλαράκης* Περί παρεγκεφαλικῆς συνδρομῆς καὶ ἀλλοιώσεων τῶν ἐλαίων τοῦ προμήκου μετ' ἐπιδείξεως παρασκευάσματος. Περίπτωσιν νόσου *Friedreich* μετ' ἐπιδείξεως τοῦ ἀσθενοῦς.

Ὁ κ. Ρ. *Τσομπάνογλου* Περίπτωσιν συνδρομῆς *Benedickt*.

Ὁ κ. Ι. *Κιολεμένογλου* Νεώτερά τινα περὶ λέπρας.

Ὁ κ. *Δημάκης* Φυσιολογικὴ μελέτη περὶ ἐμμήνου ρύσεως.

Ὁ κ. Π. *Βασιλειάδης* Περί βάμβακος, γάζης καὶ ἄλλων φαρμακευτικῶν εἰδῶν.

Ὁ κ. Π. *Χατζηχρήστου* Περί τροποποιήσεως τῆς ἐν χρήσει συνταγογραφίας.

Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀνακοινώσεων τὸ τμήμα ἐνδιέτριψε περὶ ποικίλα ἄλλα βιολογικὰ θέματα, περὶ τὸ ζήτημα τῆς κατ' οἶκον χειρουργίας, σπουδαίως δ' ἐψησχόλησεν αὐτὸ τὰ τε ἐπιπολάζοντα ζητήματα καὶ αἱ ἐπιδημικαὶ νόσοι καὶ ἰδίᾳ αἱ κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος παρατηρηθεῖσαι παρ' ἡμῖν χολέρα καὶ ἐγκεφαλονωτιαία μηνιγγίτις. Ἐπίσης σοβαρῶς ἐψησχόλησε τὸ τμήμα καὶ τὸ περὶ ἐλονοσίας ἐν τῇ πόλει ἡμῶν καὶ τοῖς περιχώροις ζήτημα.

Τὸ βιολογικὸν τμήμα πρῶτον ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν ἔκκλησιν τοῦ Συλλόγου περὶ διαγωνισμάτων ὄρισαν τὴν συγγραφὴν βιβλίων ὑγιεινῆς διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν ἀστικῶν σχολῶν καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἀγωνος ἐγκαίρως ὑπέβαλε τῷ Συλλογῷ καὶ ἡ ἐκλεγείσα ὑπ' αὐτοῦ ἑλλανομικός Ἐπιτροπὴ τὸ ἔργον τῆς ἐτελείωσε. Συνειργάσθη ἐπίσης μετὰ τοῦ προεδρείου καὶ τοῦ Συλλόγου εἰς τὸ περὶ ὑγιεινῆς τῶν σχολῶν θέμα.

Ἐξηκολούθησε δὲ ἰδίαις δαπάναις καὶ τὴν ἔκδοσιν ἰδίου δελτίου ὡς παραρτήματος τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἐν ᾧ αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ ἐγκαίρως δημοσιεύονται κτῆμα τῶν τε ἐν τῇ πόλει ἡμῶν ἰατρῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταχέως γινόμεναι.

Τὸ δελτίον διευθύνει καὶ δημοσιεύει ἰδιαιτέρα Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ προέδρου τῆς συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς αὐτοῦ. Ἐξηλεγχθεῖσα δὲ ἡ τοῦ παρελθόντος ἔτους οἰκονομικὴ διαχείρισις εὐρέθη καλῶς ἔχουσα. Ἐκτὸς δὲ τῶν διανεμηθέντων εἰς τὰ μέλη καὶ τοὺς συνδρομητὰς ἐδόθησεν τῷ Συλλογῷ καὶ χίλις ἀντίτυπα ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὸν ἤδη ἐκτυπούμενον τριακιστὸν τόμον τοῦ Περιοδικοῦ.

Ὡς βλέπομεν, αἱ ἐργασίαι τοῦ βιολογικοῦ τμήματος καὶ πολλὰ καὶ πλούσιαι, οὐκ ὀλίγαι δὲ αἱ πρωτότυποι, μία δὲ καὶ ἀρχαιολογικὴν σημασίαν ἔχουσα, ἡ τοῦ κ. Α. Γαβριηλίδου Τὸ φίλεργον καὶ ἡ φιλοπονία τοῦ βιολογικοῦ τμήματος ἀνεκάθεν παρατηρήθη, ὅπου δὲ λαλοῦσι τὰ πράγματα, πᾶσα ἄλλη σύστασις περιττῆ.

Ε' Νομικὸν Τμήμα.

Τὸ νομικὸν τμήμα κατήρτισε τὸ προεδρεῖον αὐτοῦ ἐκ τῶν κ κ *Ἰωάννου Φιλικοῦ*, προέδρου, *Π. Τσελλέντη*, ἀντιπροέδρου ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ νέου κανονισμοῦ καὶ *Π. Γεωργιάδου*, γραμματέως, ὃν παραιτηθέντα, ἀντικατέστησεν ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου ὁ κ. *Ἄ. Δημόπουλος*.

Συνεκρότησεν ἐν ὄλῳ ἐννέχ συνεδρίας, ἐν ταῖς πλείσταις τῶν ὁποίων ἠσχολήθη σύμφωνά μὲ τὸν προορισμὸν καὶ τὸν σκοπὸν τῶν τμημάτων περὶ ἐπιστημονικὰ καθαρῶς θέματα. Καὶ πρῶτος ἀνεκοινώσατο ὁ ἑταῖρος κ. *Περικλῆς Βιζουκίδης* μελέτην αὐτοῦ περὶ τῶν δικῶν κατὰ τὸ Ἄττικὸν δίκαιον καὶ τῶν actions τοῦ Ῥωμαϊκοῦ, δεῦτερος ὁ κ. *Π. Μηλιώτης* περὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἰσαύρου, τρίτος ὁ κ. *Ἀνδρέας Σπαθάρης* περὶ μοιχογεννητῶν κατὰ τὴν γαλλικὴν νομοθεσίαν, τέταρτος ὁ κ. *Νικόλαος Παπαδημητρίου* περὶ γενικῶν ἀβαριῶν, πέμπτος ὁ κ. *Πέτρος Τσελλέντης* περὶ ἐπιτροπῆς διὰ τελευταίας βουλήσεως κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν καὶ βυζαντινὸν δίκαιον.

Αἱ ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων συζητήσεις ὑπῆρξαν διεξοδικαί, διεξαχθεῖσαι ἐν ἀραιᾷ κοινοβουλευτικῇ τάξει. Λυπεῖται δὲ τὸ προεδρεῖον τοῦ τμήματος, διότι ἡ ἔλλειψις χρόνου πρὸς συγκρότησιν συνεδριῶν αὐτοῦ ἀπεστέρησε πολλὰ τῶν φίλων μελῶν τοῦ τμήματος τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ ἀνακοινώσωσι μελέτας αὐτῶν, ἃς εἶχον ἐτοιμους καὶ ἃς εἶχον ἀναγγεῖλαι εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ προεδρεῖου. Ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν ὅπως τὸ διάδοχον προεδρεῖον κηρύξῃ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ τμήματος ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου, ἵνα ὑπάρξῃ χρόνος ἰκανὸς πρὸς ἰκνοποίησιν τοῦ ζήλου τῶν μελῶν, ὃν τὸ προεδρεῖον τοῦ τμήματος μετ' εὐχρηστικῆς διεπίστωσε καὶ μετ' ὑπερφηκνίας ἐξαγγέλλει. Ὡς αὐτως τὸ τμήμα συνέταξε διὰ τριῶν αὐτοῦ μελῶν, τοῦ κ. *Π. Τσελλέντη*, ἀντικαταστήσαντος τὸν ἀποδημοῦντα κ. *Περ. Βιζουκίδην*, τοῦ

κ. *Ἄ. Δημοπούλου*, καὶ *Ἀνδρ. Σπαθάρη*, τὸ πρόγραμμα τοῦ προκηρυχθέντος ὑπὸ τοῦ Συλλόγου νομικοῦ διαγωνίσματος «περὶ διαζυγίου κατὰ τὴν Βυζαντινὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μέχρι σήμερον».

Περιχαρῶς ἐξαγγέλλοντες τὴν τοιαύτην δρᾶσιν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος τοῦ Νομικοῦ τμήματος καὶ συγχαίροντες τοῖς ἐν αὐτῷ ἐργασασμένοις, εὐχόμεθα ὡς καὶ τὸ τμήμα προβλέπει συνέχειαν τῶν τοιούτων ἐργασιῶν τοῦ σώματος ἐπ' ἀγαθῷ καὶ τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς κοινωνίας ἐν γένει, ἐμπεδουμένης οὕτω παρὰ πᾶσι σὺν ἄλλοις καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν δικαιοσύνην.

ΣΤ' Τμήμα φυσικομαθηματικόν.

Ὁ Σύλλογος ἐν τῇ ἐπιψηφίσει τοῦ νέου κανονισμοῦ διετήρησε καὶ πάλιν τὸ τμήμα τοῦτο, καίτοι τοῦτο δὲν ἐνόει κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη νὰ δώσῃ σημεῖα ζωῆς. Συνεχῶνευσε δ' εἰς τοῦτο καὶ τὰ τῆς διαλυθείσης ἀρχιτεκτονικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ αὐτῇ σιγῇ καὶ ἀφάνεια παρατηρεῖται, τῶν ἀνηκόντων δικαιωματικῶς εἰς τὸ τμήμα μελῶν μὴ προσελθόντων κἂν εἰς τὴν ἐκλογὴν προέδρου καὶ γραμματέως.

Ἐλπίζομεν ὅτι οἱ περὶ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν μηχανικὴν καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καταγινομένοι θέλουσιν ἀρχίσει ἐργαζόμενοι καὶ ἐν τῷ Συλλόγῳ πράγοντες οὕτω τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Περὶ εἰδικῶν συνεδριῶν τοῦ Συλλόγου.

Μέσον πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Σύλλογος ἐπιτάσσει τὴν ἐν γενικαῖς συνεδρίαῖς αὐτοῦ, ἐν αἷς πάντα τὰ μέλη δύνανται νὰ προσέρχωνται, εἰδικὴν ἐπασχολήσιν ἐπὶ ἀνακοινώσεων ἐπιστημονικῶν γενικωτέρου διαφέροντος.

Καὶ τοιαῦται κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συνελήθησαν ἑνδεκα (11), μία τὴν 27 Μαρτίου, ἐν ἧ ὁ κ. *Ἰ. Π. Μηλιόπουλος* ἐποίησατο ἀνάγνωσμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐξακριβώσεις Βυζαντινῶν τοποθεσιῶν» καὶ περὶ οὗ λόγος ἐγένετο καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος, ἄλλη τῇ 17 Ἀπριλίου πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς ἐκθέσεως τῆς ἑλλανδοδίκου Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν βράβευσιν τῆς Ἰγυεινῆς, τρίτη τῇ 10 Ἀπριλίου πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ *G. Deschamps* καὶ ἐπίδοσιν αὐτῷ τοῦ διπλώματος ἐπιτίμου μέλους καὶ ἐν ἧ ὅτε κ. *G. Deschamps* καὶ

ὁ κ. S. Olivier ὠμίλησαν τοσοῦτον ἐμβριθῶς καὶ εὐγλώττως περὶ τοῦ ἀρχαίου προγονικοῦ ἡμῶν πνεύματος ἀνά τοὺς αἰῶνας. Αἱ δὲ ἀπομεινάσαι ὀκτὼ διετέθησαν εἰς ἀνακοινώσεις καὶ συζητήσεις ἐκπαιδευτικῶν θεμάτων. Ἐνεκα δὲ τῆς ἀδείας, ἣ ὁποία ἐδόθη εἰς τὴν προσέλευσιν καὶ μὴ μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἔλαβον αὐταὶ τὴν μορφήν τοπικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συνεδρίου.

Τὸ προεδρεῖον ἔχον ὑπ' ὄψει τὰς παλαιὰς παραδόσεις καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Συλλόγου ὑπέβαλεν αὐτῷ τὴν τοιαύτην ἰδέαν κανονίσαν δὲ τῇ ἐντολῇ αὐτοῦ τὰ τοῦ ζητήματος, καθώρισε μετὰ τοῦ φιλολογικοῦ καὶ βιολογικοῦ τμήματος τὰ ἐν ταῖς συνεδρίαις ταύταις συζητηθόσμενα θέματα.

Καὶ εἰς μὲν τὰς τρεῖς τούτων ἐπησχόλησε τὸν Σύλλογον τὸ περὶ Ὑγιεινῆς τῶν Σχολείων εὐρύτατον θέμα, εἰσηγητοῦ ἐκλεγέντος ὑπὸ τοῦ βιολογικοῦ τμήματος τοῦ κ. Θ. Φλωρᾶ, εἰς τὰς δύο τὸ θέμα «ὁποῖαι αἱ παρ' ἡμῖν ἑλλείψεις περὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων ἐν τῇ μέτρῃ παιδείῃ», εἰς δὲ τὴν 6ην καὶ 7ην τὸ θέμα «ἡ δημοτικὴ παιδείσις καὶ αἱ ξένοι γλῶσσαι», εἰσηγητῶν ἐκλεγέντων ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος διὰ μὲν τὸ πρῶτον τοῦ κ. Χρ. Πανταζίδου, διὰ δὲ τὸ δεύτερον τοῦ κ. Ν. Καπεταράκη, καὶ ἐν τῇ 8ῃ καὶ τελευταίᾳ συνεδρίᾳ ἐπεκυρώθησαν μόνον τὰ πρακτικὰ τῆς 7ης.

Τόσον αἱ εἰσηγήσεις, ὅσον καὶ αἱ ἐπακολουθήσασαι ἐμβριθεῖς καὶ σεμναὶ συζητήσεις κατέδειξαν καὶ τὴν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου εἰδικὴν ἐν τοῖς ζητήμασι τούτοις μόρφωσιν, καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς συζητήσεως ἐν τοιοῦτῳ πεδίῳ τῶν ἐκπαιδευτικῶν τούτων θεμάτων, καὶ τὴν ὠφέλειαν τὴν προσγενησομένην ἐκ τῆς εὐρείας καὶ ἐλευθέρας συζητήσεως καὶ τῆς ἐνθαρρύνσεως καὶ ἐποικοδομητικῆς τῶν ὑπευθύνων ἐν τῇ μεταρρυθμίσει καὶ τῇ εἰσαγωγῇ τῶν δεόντων γενέσθαι.

Ἡ Α. Θ. Παναγιώτης μετὰ πολλῆς τῆς εὐμενοῦς προσοχῆς καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος παρηκολούθησε καὶ τὰς ἐργασίας ταύτας τοῦ Συλλόγου, λαβοῦσα δ' ὑπ' ὄψιν τὴν μεγαλυτέραν ὠφέλειαν τὴν προσγενησομένην ἐκ τῆς ὅσον ἐνεστὶν ἀκεραίας δημοσιεύσεως τῶν τε εἰσηγήσεων καὶ τῶν γενομένων συζητήσεων, νηδύοκῃσε νὰ χορηγήσῃ λίρ. ὄθωμ. 25 πρὸς ἄμεσον καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ ἐκτύπωσιν τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδρίων τούτων ἤρξατο δὲ ἡ πρὸς τοῦτο ἐργασία καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐκδοθήσεται καὶ τὸ τεῦχος τοῦτο.

Εἰδικαὶ ἐπιμνημόσυνοι συνεδρίαί.

Ὁ Σύλλογος κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐξέπληρωσε τὰ πρὸς πολυτίμους τεθνεώτας ἐταίρους ὀφειλόμενα ἀπὸ παρελθόντων ἐτῶν καθήκοντα αὐτοῦ συνελθὼν εἰς τέσσαρας τοιαύτας εἰδικὰς ἐπιμνημοσύνους συνεδρίας ὡς ἐξῆς :

1) Εἰς τὰς 20 Ἰανουαρίου διὰ τὸν μακαρίτην Θ. Σαλιτέλην, βιογραφήσαντος τοῦ κ. Μ. Αὐθέρτοπούλου.

2) Εἰς τὰς 7 Φεβρουαρίου διὰ τὸν μακαρίτην Μ. Χαλιδάρ, βιογραφήσαντος τοῦ κ. Κ. Μακρῆ.

3) Τῇ 20 Φεβρουαρίου διὰ τὸν ἀειμνηστον Emile Legrand, βιογραφήσαντος τοῦ κ. Η. Βιζουκίδου.

4) Εἰς ἐπιμνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου Δ. Βεριαρδάκη συνεδρίαν, βιογραφήσαντος τοῦ κ. Δ. Μοστράτου. Εἰς ταύτην προσθετέον καὶ τὴν πέμπτην τὴν συνελθοῦσαν εἰς τὰς 2 Δεκεμβρίου διὰ τὸν ἀειμνηστον Κ. Ἐ. Σεβαστόπουλον καὶ περὶ ἧς ἐγένετο ἐν ἀρχῇ λόγος.

Τῶν συνεδριῶν τούτων μνεῖαν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν μέσων πρὸς διάδοσιν γνώσεων καὶ ἡθους ἐποιησάμεθα, διότι θεωροῦμεν καὶ ταύτας λίαν ἐποικοδομητικὰς ὑπὸ ἐποψιν μορφώσεως, καθότι «καὶ τοὺς ἀγαθοὺς γεγεννημένους δεῖ ἐπαινεῖν καὶ τοὺς ἐπιζῶντας παραδειγματίζεσθαι», καὶ διότι οἱ νεώτεροι φιλοτιμότερως θέλουσι διάκεισθαι πρὸς τὴν ἀρετὴν, «εἰδότες ὅτι τούτων εὐλογησονται μᾶλλον, ὢν ἂν ἀμείνους σφᾶς αὐτοὺς παράσχωσιν». (Ἰσοκράτους Εὐαγόρας β').

Ἐν τῶν μέσων ἐπίτης πρὸς διάδοσιν γνώσεων καὶ ἐκλαίκευσιν τῶν ἐπιστημῶν εἶναι καὶ αἱ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἐπιτασσόμεναι δημόσιαι διαλέξεις, αἱ γινόμεναι τακτικῶς κατὰ πᾶσαν Πέμπτην καὶ Κυριακὴν ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου.

Ἐν τῷ καταλόγῳ ἐγκαίρως ἐνεγράφησαν ὑπὸ διαφόρων μελῶν 32 τοιαῦται διαλέξεις ὅμως ἐπραγματοποιήθησαν 20, ὧν αἱ τέσσαρες ἐπίσης πρὸς ἀντικατάστασιν.

Ταύτας δ' ἐποίησαντο οἱ ἐξῆς :

Δημόσιαι διαλέξεις καὶ λαϊκὰ μαθήματα.

Ὁ κ. Α. Δημόπουλος «Ἄν ἡ Ἑλλὰς ὑπέρρησε τῆς Ρώμης ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ δικαίου».

Ὁ κ. Ἀλ. Γαζῆς «Περὶ ἀνθρακῆς τῆς ἀμπέλου».

Ὁ κ. Κ. Σπανούδης. «Ἡθῆ καὶ ἔθιμα Ἰσπανικὰ (Ταυρομαχίαι ἐν Ἰσπανίᾳ)».

Ὁ κ. Ἀλ. Γαζής «Ἡ ἐπὶ τῆς βλαστῆ-
σεως ἐπίδρασις τῆς σελήνης».

Ὁ κ. Κλ. Κοκκολᾶτος «Περὶ τῆς ὑγιεινῆς
ἐν τῷ κατὰ τῆς φθίσεως ἀγῶνι καὶ περὶ τῶν
μέσων πρὸς προφύλαξιν ἀπ' αὐτῆς» καὶ «Περὶ
φθίσεως καὶ γάμου».

Ὁ κ. Arthur Miglievich «Ἡ ὠραιότης
τῆς γυναικὸς ἐν τῷ παρελθόντι καὶ σήμερον,
καὶ τὰ διάφορα μέσα τῆς διατηρήσεως αὐτῆς»
γαλλιστί.

Ὁ κ. Νικ. Κοκκολᾶτος «Περὶ τῆς φυσικῆς
ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν».

Ὁ κ. Δ. Σ. Παπαδόπουλος «Τρεῖς διά-
σημοὶ γυναῖκες καὶ ἀπαγγελία ποιημάτων».

Ὁ κ. Ν. Παπαγιαννόπουλος «Περὶ τινος
σελίδος τῆς Μεσαιωνικῆς Ἱστορίας».

Ὁ κ. Ἀλ. Βασιλειάδης «Οἱ Ἀλχημισταὶ
καὶ ἡ νεωτέρα χημεία».

Ὁ κ. Κλ. Κοκκολᾶτος «Ἡ σωματικὴ καὶ
πνευματικὴ ὑπερκόπωσις ἐν τε τῇ κοινωνίᾳ
καὶ τοῖς σχολείοις ὡς προδιαθετικὸν αἷτιον
τῆς τε νευρασθενείας καὶ τῆς φθίσεως».

Ὁ κ. Ἀλ. Γαζής «Περὶ νοθεύσεως τοῦ
γάλακτος».

Ὁ κ. Δ. Η. Οἰκονομίδης «Τὰ πρῶτα ἔχνη
τοῦ νῦν γραπτοῦ λόγου ἀπὸ τῶν Ἀλεξαν-
δρεωτικῶν χρόνων».

Ὁ κ. Γ. Νούλης «Περὶ κατοικίας».

Ὁ κ. Χρ. Χαράλαμπείδης «Περὶ τοῦ χα-
ρακτῆρος ὡς στοιχείου τῆς ἀνθρωπίνης εὐ-
τυχίας».

Ὁ κ. Ν. Παπαγεωργίου «Ὁ ποιητής».

Ἡ κ. Ἰουλίττα Καραλή «Τίς ὁ ἀληθὴς
προορισμὸς τῆς γυναικὸς ἐν τῷ κόσμῳ»;

Ὁ κ. Ἰ. Φαληρέν «Τὸ γλωσσικὸν ζή-
τημα».

Ὁ κ. Γ. Ν. Φωτιάδης «Περὶ γάμου ἱστο-
ρικῶς καὶ κοινωνικῶς» καὶ «Περὶ τοῦ ἀλη-
θοῦς προορισμοῦ τῆς γυναικὸς».

Πᾶσαι αἱ γενόμεναι αὐταὶ διαλέξεις πρὸς
τὸ δημόσιον καὶ σπουδαῖαι ἦσαν καὶ ἐπιτυ-
χῶς ἐγένοντο προσελκύσασαι ἐν γένει καὶ πο-
λυπληθῆς ἀκροατήριον. Αἱ τοιαῦται ὅμως δια-
λέξεις φέρουσι τὴν παλαιὰν ἀμαρτίαν, τοῦτο
μὲν ἐκφεύγουσαι ἐνίοτε εἰς ἐπιστημονικὰς πραγ-
ματείας, τοῦτο δὲ ἀνωμάλως κείμεναι, μηδε-
μιᾶς σχέσεως ὑπαρχούσης τῆς μιᾶς πρὸς τὴν
ἐπομένην· ἀδύνατον δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν μιᾷ
καὶ μόνῃ ἢ καὶ δύο κατὰ χρόνον πολὺν ἀφι-
σταμέναις νὰ ἐξάντηθῇ ἐπαρκῶς τὸ ἐρμηνευό-
μενον θέμα. Ἐνεκα τούτου κατὰ τὴν ἐπιψή-
φισιν τοῦ νέου Κανονισμοῦ καθώρισεν ὁ Σύλ-

λογος καὶ σειρὰν λαϊκῶν μαθημάτων καθ' ὠρι-
σμένον πρόγραμμα, ἐκάστου μαθήματος διδα-
σκομένου ὑφ' ἐνὸς καὶ μόνου καθ' ὠρισμένην
διαίρεσιν εἰς ὅσα μαθήματα ἀπαιτοῦνται πρὸς
ἐξάντησιν τοῦ θέματος.

Ἄμα τῇ ἐπιψηφίσει τοῦ Κανονισμοῦ τὸ
προεδρεῖον μετὰ τῶν προεδρειῶν τῶν τμημά-
των καθώρισε διὰ τὸν μένοντα μέχρι τοῦ τέ-
λους τοῦ ἔτους χρόνον τέσσαρα μαθήματα.

1) Ἑθικὴν καὶ διδάσκαλον ἐξελέξατο τὸν
κατηχητὴν τῆς Μ. τοῦ Χρ. Ἐκκλησίας αἰ-
δεσιμώτατον κ. Ἀ. Ζῶτον. 2) Ὑγιεινὴν καὶ
διδάξοντα τὸν ἱατρὸν κ. Β. Ρίτσον. 3)
Ἱστορίαν καὶ Γεωγραφίαν καὶ διδάξοντα τὸν
κ. Δαμασκηνόν· καὶ 4) Ἰχθυογραφίαν καὶ
διδάσκαλον τὸν κ. Ἰ. Ἀρβανιτάκη.

Τὰ μαθήματα ἤρξαντο ἀπὸ τῆς Παρα-
σκευῆς τῆς καθαρᾶς ἑβδομάδος τῆς Μεγάλης
Τεσσαρακοστῆς κατὰ Δευτέραν, Τετάρτην,
Παρασκευὴν καὶ Κυριακὴν. Τοιαῦτα δ' ἐγέν-
οντο ἐν ὄλῳ 22· τέσσαρα ὑπὸ τοῦ αἰδεσι-
μωτάτου κ. Ἀ. Ζῶτου, ἕξ ὑπὸ τοῦ κ. Β. Ρί-
τσου, ἕξ ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Δαμασκηνοῦ καὶ ἕξ
ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Ἀρβανιτάκη.

Πολλοὶ τὴν ἀποτυχίαν τῶν τοιούτων μα-
θημάτων προέβλεπον στηριζόμενοι δῆθεν εἰς
τὸ παρελθὸν καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῶν λαϊκῶν
τάξεων Ἀλλὰ ἡ ἀξία, τὸ πρόθυμον καὶ ἡ τα-
κτικὴ φοίτησις τῶν διδασκάντων, ἡ ἐπικουρία
εἰς τὸ ἔργον τῶν Θεοφιλεστάτων χωροεπισκό-
πων, Πέραν ἀγίου Ἐλαίας, Ταταούλων ἀγίου
Παμφίλου καὶ Γαλατᾶ καὶ τῆς ὁμογενοῦς
δημοσιογραφίας, συνετέλεσαν οὐ μόνον αἱ λαϊ-
καὶ τάξεις νὰ προσέρχωνται, ἀλλὰ καὶ αἱ λοι-
παὶ νὰ παρακολουθῶσιν εὐχαρίστως, καὶ ἐπο-
μένως ἀντὶ ἀραιώσεως πύκνωσις τοῦ ἀκροα-
τηρίου ὅλον ἐν παρετηρήθη.

Εὐχαριστοῦντες καὶ τοὺς διδάξαντας καὶ
τοὺς βοηθήσαντας ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου,
ἐκφράζομεν τὴν πεποίθησιν αὐτοῦ, ὅτι πάντες
θέλομεν διατηρήσει τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν καὶ
θέλησιν πρὸς ἐδραίωσιν καὶ θεμελιώσιν καὶ
τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Συλλόγου.

Τὸ προεδρεῖον λαβὸν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ δι-
δασκαλία τῶν ἀρχαίων δραμάτων ἀπὸ σκη-
νῆς, ὡς ἄλλοτε ἐν τῷ Συλλογῷ ἐγένετο καὶ
ὡς συχνότερον ἤρξατο ἀπὸ τινος γινόμενον
καὶ ἐν τῇ Ἐφῷ καὶ ἐν τῇ Ἀμερικῇ, εἶναι δυσ-
χερεστάτη, ἀπαιτοῦσα καὶ κόπους καὶ δαπά-
νας πολλὰς καὶ ἄλλα, ἀπεφάσισε καὶ ὑπέβαλε
τῷ Συλλογῷ τὴν ἀπὸ τοῦ βήματος ἐρμηνείαν
αὐτῶν πρὸς τὸ δημόσιον. Τὰ μέλη τοῦ φιλο-

λογικοῦ τμήματος προθύμως ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Συλλόγου· καὶ τοιαῦται ἀναλύσεις ἀρχαίων δραμάτων κατὰ Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον ἐγένοντο ἕξ· δύο ὑπὸ τοῦ κ. *Χ. Γ. Παπαζίδου* τῆς *Ἰριγενείας ἐν Ταύροις* τοῦ Εὐριπίδου καὶ τοῦ *Οιδίποδος ἐπὶ Κολωνῶ* τοῦ Σοφοκλέους, δύο ὑπὸ τοῦ κ. *Π. Παπακωνσταντίνου* τῆς *Μηδείας* καὶ τῆς *Ἐκάβης* τοῦ Εὐριπίδου, μία ὑπὸ τοῦ κ. *Λουίζου Ἡλίου* τῆς *Ἡλέκτρας* τοῦ Σοφοκλέους καὶ μία ὑπὸ τοῦ κ. *Μ. Ἀβθεντοπούλου* τῆς *Ἐκάβης* τοῦ Εὐριπίδου· εἰς ταύτας δὲ δέον νὰ συγκαταλεχθῆ καὶ ἡ τοῦ κ. *Γ. Παγίτου* πρότερον γενομένη τοῦ *Προμηθέως Δεσμώτου* τοῦ Αἰσχύλου.

Οἷα ἐγένετο ἡ ἐπιτυχία καὶ τῶν τοιούτων ἀναλύσεων πρὸς τὸ δημόσιον κατέδειξεν ἢ τε σύθρομητος τοῦ ἀκροατηρίου προσέλευσις καὶ ἡ ἐντύπωσις ἐπὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐν συγκινήσει καὶ μετὰ δακρύων ἀποχωροῦντος.

Ἡ τοιαύτη ἐπιτυχὴς διεξαγωγὴ ὀφειλομένη εἰς τοὺς διδάξαντας καὶ τὴν ἐπιτυχῆ παραφραστικὴν κυρίως ἀπόδοσιν τῶν ἀθανάτων ἐκείνων ἔργων μετὰ χειραγωγήσεως πρὸς κατανόησιν καὶ τοῦ κάλλους καὶ τοῦ ὕψους αὐτῶν ἐπιβάλλει πλέον τὴν τακτικὴν ἀπὸ τοῦ βήματος ἐρμηνεῖαν καὶ δραμάτων καὶ λυρικῶν καὶ ἄλλων ποιημάτων, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ πεζοῦ λόγου.

Ὁ Σύλλογος ἐν τῷ νέῳ Κανονισμῷ ἐντέλλεται εἰς τὰ τμήματα ὅπως ἐγκαίρως ἐκλέγῃσι ρήτορας, οἵτινες ἐνώπιον τοῦ Συλλόγου νὰ ἀναγινώσκωσιν ἔκθεσιν περὶ τῶν προόδων τῶν ἐπιστημῶν, εἰς τὰς ὁποίας καταγίνονται κατὰ τὰ διαρρέυσαντα ἔτη. Τινὰ τῶν τμημάτων ἐξελέξαντο ἤδη τοὺς τοιοῦτους ρήτορας καὶ κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος θέλομεν ἔχει καὶ τοιαύτας ἀνακοινώσεις.

Ἄλλο ἐπιτασσόμενον μέσον ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ πρὸς ἐπιτελέσειν τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου εἶναι καὶ ἡ ἵδρυσις διαγωνισμῶν. Ἦδη, ὡς ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ 4θου Συλλογικοῦ ἔτους ἀνηγγείλαμεν, ὁ Σύλλογος ἀπεφάσισε καὶ τὴν τοῦ τοιοῦτου θεσμοῦ ἐπιδιώξειν, καθορισάντων ἐκτὸς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τῶν τριῶν ἄλλων τμημάτων, φιλολογικοῦ, βιολογικοῦ καὶ νομικοῦ, τὰ ἐπὶ τούτῳ θέματα.

Κατὰ τὸ διαρρέυσαν ἔτος προεκηρύχθησαν οἱ ἑξῆς διαγωνισμοί :

1) Τῇ 1 Ἰουλίου 1907 ὁ τοῦ βιολογικοῦ τμήματος περὶ συγγραφῆς βιβλίου Ἰγυεινῆς διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν

ἀστικῶν σχολῶν καὶ λήγων τῇ 31 Ἰανουαρίου 1908. Ὑπεβλήθησαν ἔργα ὀκτώ, ὧν ἐν ἐκπρόθεσμον, ἐκ δὲ τῶν ἐπὶ τῆς ἑλληνοδικοῦ Ἐπιτροπῆς ἢ ἐκλεγείσα ὑπὸ τοῦ βιολογικοῦ τμήματος κατὰ τὸν Κανονισμὸν καὶ ἀποτελουμένη ὑπὸ τῶν κ.κ. *Θ. Φλωρᾶ*, *Α. Ἀρτίπα* καὶ *Δ. Βαρσάμη*, εἰσηγητοῦ, ἀνεγνώσθη τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ εἰδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου τῆς 17 παρελθόντος Ἀπριλίου καὶ ἀπένευμε τὸ γέρας εἰς τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον « Ἀθηνᾶ Ἰγυειᾶ » συγγραφὴν τοῦ Ἰατροῦ κ. *Β. Ρίτσου*.

2) Προεκηρύχθη τῇ 14 Ἰανουαρίου 1908 καὶ ὁ *Καραπάνειος* ἀγὼν πρὸς συγγραφὴν ὁδηγοῦ τῆς πρώτης παιδείσεως λήγων τῇ 31 Ὀκτωβρίου 1909.

3) Ὁ *ρομικὸς ἀγὼν περὶ διαζυγίου κατὰ τὴν Βυζαντινὴν νομοθεσίαν καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μέχρι σήμερον*, προκηρυχθεὶς τῇ 10ῃ παρελθόντος Μαρτίου καὶ λήγων τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1908.

Μετ' εὐχαριστήσεως δ' ἀγγέλλομεν, ὅτι ὁ Σύλλογος εἶχε κατὰ τὸ διαρρέυσαν ἔτος δωρεὰν 500 φράγκων πρὸς ἴδρυσιν δραματικοῦ ἀγῶνος, τραγωδίας καὶ κωμωδίας ὑπὸ τοῦ παλαιμάχου ἐν τοῖς γράμμασι καὶ ἀρχαίου τοῦ Συλλόγου ἐταίρου κ. *Γ. Χασιάτου* καὶ τινων ἄλλων φίλων αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἀωνυμίαν κρυπτομένων. Ἡ ἀγωνοθεσία αὕτη ἐνέχει καὶ τοῦτο ἀκόμη τὸ καλόν, ὅτι μεταξὺ τῶν ἀναγραφομένων ὄρων ὑπάρχει καὶ ἡ λύσις τῆς εἰς τὸ ἐσαεὶ ἐπαναλήψεως τοῦ ἀγωνίσματος, τῆς πρώτης παραστάσεως τοῦ βραβευθησομένου ἔργου ὀριζομένης ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, πρὸς εἰσπραξίν τοῦ ἀπαιτουμένου ποσοῦ διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος. Μετὰ τινὰς ἀνταλλαγὰς γνωμῶν μετὰ τῶν δωρητῶν διὰ τὸ ἔτος τοῦτο προεκηρύχθη ἀγὼν δράματος, δηλαδὴ τραγωδίας, ἀπὸ τῆς 4ῆς παρελθόντος Φεβρουαρίου καὶ λήγων τῇ 15ῃ Ὀκτωβρίου τρέχοντος ἔτους. Ἐκφράζοντες τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου καὶ σήμερον τῷ τε κ. *Γ. Χασιάτῃ* καὶ τοῖς λοιποῖς ἀωνύμοις ἐντίμοις φίλοις αὐτοῦ, πεποιθᾶμεν, ὅτι κατὰ τὸ ἀρχόμενον ἔτος θέλομεν ἀνακηρύξει καὶ τὰ θέματα τοῦ *Σαθελου* διαγωνίσματος.

Ἄλλο μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ ὁ Σύλλογος καθώρισε τὴν ἐκδοσὶν Περιοδικοῦ, καταλλήλων συγγραφῶν καὶ βιβλίων χρησίμων τῷ λαῷ. Ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπι-

βράβευσις βιβλίου ὑγιεινῆς καὶ ἡ ὕλική ἐνίσχυσις τοῦ συγγραφέως πρὸς ἐκτύπωσιν αὐτοῦ ἀνταποκρίνεται εἰς τὸ δεῦτερον μέρος τῶν ἐπιτασσομένων δημοσιευμάτων.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ Περιοδικόν, τοῦτο ἐφορεύεται ὑπὸ ἰδιαιτέρας Ἐπιτροπῆς, τῆς συντακτικῆς, συνισταμένης ὑπὸ τῶν γραμματέων τοῦ προεδρείου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημονικῶν τμημάτων καὶ ἐνὸς μέλους ἐκλεγομένου ὑπὸ τοῦ Συλλόγου. Ἀπήρτιζον δὲ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὴν συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν οἱ κ.κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδης, πρόεδρος, Δ. Δαμασκηνός, γραμματεὺς, Δ. Βαρσάμης, Ν. Παπαγιαννόπουλος, Ἀνρ. Σπαθάρης, Γ. Ζηλανάκης, Α. Δημόπουλος καὶ Χ. Χαραλαμπίδης ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου.

Ὡς γνωστόν, ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Περιοδικοῦ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐβραδυπόρει, πέρυσι μόνον ἐκτυπωθέντος τοῦ 29ου τόμου ἐξ 60 τυπογραφικῶν φύλλων καὶ περιέχοντος τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου 42ου, 43ου καὶ 44ου ἔτους καὶ τὰ τοῦ βιολογικοῦ τμήματος μέχρι τοῦ ἔτους 1903.

Ἡ συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐγκαίρως προητοίμασε πᾶσαν τὴν ἀπαιτουμένην ὕλην ὅπως ἐν τῷ 30ῳ τόμῳ δημοσιευθῶσιν αἱ ἐργασίαι τοῦ Συλλόγου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 46ου ἔτους.

Ἐξετυπώθησαν δέ :

1) Παράρτημα γλωσσικῆς ὕλης ἐξ 11 τυπογραφικῶν φύλλων ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποκειμένων εἰς τὰ ὑπόγεια τῶν τυπογράφων.

2) Παράρτημα τοῦ βιολογικοῦ τμήματος ἐκ 12 τυπογραφικῶν φύλλων ἐνέχοντος καὶ ἐργασίας τοῦ 47ου ἔτους.

3) Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ χθὲς ἔτι λήξαντος 47ου Συλλογικοῦ ἔτους, ἔχομεν δύο δελτία τοῦ βιολογικοῦ τμήματος καὶ τὰ ἐκτυπούμενα πρακτικὰ τῶν ἐκπαιδευτικῶν συνεδριῶν, ἐντὸς δὲ τοῦ ἀρξαμένου 48ου Συλλογικοῦ ἔτους ἐκτυπωθήσεται βεβαίως καὶ ὁ 31ος τόμος μεθ' ὧν τῶν ἄλλων ἐργασιῶν μέχρι τῆς 30 Ἀπριλίου 1908 καὶ οὕτως ὁ Σύλλογος ἐγένετο πλέον ἐνήμερος καὶ ἐξησφαλιστῆ ἢ ἀπρόσκοπος καὶ τακτικῆ ἐκτύπωσις τοῦ Περιοδικοῦ.

Ἡ τοιαύτη δὲ εὐάρεστος θέσις θέλει ἐπιτρέψει πλέον τὴν τακτικὴν ἐκτύπωσιν τῆς ἐν τοῖς ἔρμαρσι ἀπὸ τοσούτων ἐτῶν ἀποκειμένης γλωσσικῆς ὕλης διευκολυνομένης οὕτω καὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου πρὸς σύνταξιν Λεξικοῦ τῆς ὀμιλουμένης καθ' ὃ σχέδιον ἐν ἰδίῳ ὑπομνήματι ὑπέβαλεν ὁ κ. Δ. Οἰκονομίδης.

Βιβλιοθήκη καὶ Ἀναγνωστήριον.

Ἐν σπουδαιότατον μέσον πρὸς καλλιέργειαν καὶ διάδοσιν τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν καὶ πάσης ἄλλης γνώσεώς ἐστὶ καὶ ἡ συντήρησις καλῆς καὶ διαρκῆς καὶ ἀενάως πλουτιζομένης Βιβλιοθήκης, καθὼς καὶ ἡ συντήρησις Ἀναγνωστηρίου.

Ἐκτὸς τῶν ἀγορασθέντων συγγραμμάτων ὑπὸ τοῦ Συλλόγου 11 τόμων τῆς Μεγάλης Γαλλικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας καὶ τοῦ περιοδικοῦ τῆς «Revue Archéologique» ἐδωρήθησαν τῇ Βιβλιοθήκῃ ἐν ὅλῳ τόμῳ 374 καὶ φυλλάδια 134 ὑπὸ τῶν κ.κ.

Χρ. Χαραλαμπίδου, Α. Νικολλέου, Ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς Ἀθηνῶν, Μ. Κέπειζη, Β. Α. Μυστακίδου, Α. Σ. Μαλιτζῆ, Γ. Ἀποστολίδου, Ρωσικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου, Ernest Cary, Ἀ. Χρησίδου, Ξ. Α. Σιδερίδου, Α. Κυριαζίδου, Γ. Σάββα, Ι. Π. Καρδομάτου, Γ. Σουρῆ, Γ. Ν. Χατζιδάκη, Ο. Wiegand, Α. Γιάκα, Διευθύνσεως Δημοσίου Αἰγυπτιακοῦ Χρέους, Ι. Παπαδοπούλου καὶ Κληρονομίαν Ἡ. Μαλιάκα.

Ὁ δὲ κ. Αὐρήλιος Σπαθάρης ἐδωρήσατο τὰ ἐξῆς φωτογραφήματα ἀρχαίων οἰκιῶν ἐν Φαναρίῳ καὶ Βαλατᾷ.

α') Φανάριον. ἀριθ. 362. 1777.—

β') Σιναϊτικοῦ Βαλατᾶς. ἀρ. 120. 1740.

γ') Κτῆμα Κόρπη· παρὰ τὴν θύραν Τζιβαλίου, ἀριθ. 148. 1770.—

δ') Σιναϊτικοῦ.—

ε') Σοφιανοῦ προθάλαμοι.

στ') Ἀρμενικὴ ἐστία (ιδὲ δικέφαλον κέτόν)

ζ) Τσαργγέλιου ἰατροῦ, παρὰ τὴν θύραν τοῦ Πετρίου· ἀριθ. 268. 1676.—

η') Ἀρμενικὸν κατὰ Γεδεῶν τοῦ Χαντζερῆ.

θ') Οἰκία Σοφιανοῦ, ἀριθ. 176 Τζιβαλίον· κατὰ Φενερλῆ πασᾶν ἐκτίσθη κατὰ τὸ 1600—1620.—

ι') Πασπαλῆ· ἀριθ. 230. Ἀγιᾶ-Καποῦ 1770.—

ια') Τσιαλιωτῆ· ἀριθ. 352, Φανάριον.

ιβ') Σιναϊτικοῦ.—

Κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ κ. ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης, ἐνεγράφησαν καὶ ἐταξινομήθησαν ὑπὲρ τοὺς 1000 τόμοι καὶ πλέον· ἀλλὰ ὁ κ. ἔφορος μεγαλοφώνως ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἔλλειψιν χώρου πρὸς κατὰταξιν αὐτῶν καὶ τὴν τακτοποίησιν τῆς ὑπηρεσίας, διότι ἄλλως, λέγει, δὲν δυνάμεθα νὰ λέγωμεν.

ὅτι ἔχομεν Βιβλιοθήκην. Καὶ πέρυσιν ἐξεθέσαμεν τὸ τοιοῦτον, ἀνάγκη δὲ πλέον καὶ τὰ τῆς ὑπηρεσίας νὰ διαρρυθμισθῶσιν ὡς δεῖ καὶ νὰ ἐξευρεθῇ τὸ ἀναγκαῖον χρέμα πρὸς εὐρυνσιν τοῦ χώρου, οἰκοδομὴν καὶ ἄλλων ἐργασιῶν καὶ διαρκῆ πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης διὰ δαπάνης ἐτησίας τακτικῆς καὶ γενναίας, ἄλλως κατὰ τὸν κ. ἔφορον τῆς Βιβλιοθήκης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν εἰμὴ ἄθροισμα βιβλίων ἐν ἐκτάκτῳ ἀταξίᾳ ταξιθετημένων.

Τὰ τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἔχουσιν ἐπίσης ἐν σχετικῇ πτωχείᾳ· προσέτι δὲ κατενόηθη ὅπως ὁ Σύλλογος δι' ἰδίων δαπανῶν πλουτίζῃ τακτικῶς καὶ τοῦτο. Δυστυχῶς ὅμως, ἂν καὶ τὰς Κυριακὰς λειτουργεῖ, ὀλίγοι σχετικῶς οἱ προσερχόμενοι καὶ τούτων οἱ πλείστοι, ἵνα μὴ εἴπωμεν ὅλοι, μόνον πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν ἡμερησίων ἐφημερίδων προσέρχονται.

Περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν προκειμένου, ὁ πρόεδρος τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος καὶ ἐν τούτῳ εἰργάσθη ταξινομήσας ἰδίᾳ τὴν νομισματικὴν τοῦ Συλλόγου συλλογὴν, ὡς ἐν τῇ ἐκθέσει φέρεται.

Περὶ δὲ τῆς Ὀργανοθήκης δὲν ἔχομεν ἐκθεσιν τοῦ ἐπιμελητοῦ αὐτῆς, φροντίς ὅμως καὶ μελέτη ἐγένετο περὶ τῆς διορθώσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ προβολέως τοῦ τόσον χρησίου διὰ τὰς ἀνακοινώσεις καὶ τὰ δημόσια μνημεῖα· ἢ ἔλλειψις ὅμως τῶν ἀπαιτουμένων πόρων ἀνέκοψε τὰς γενομένας πρὸς τοῦτο μελέτας.

Ἐπισημάνσεις ἀπόρων σχολῶν.

Ὁ Σύλλογος ἱερὸν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ μέλημα ἐτάξατο ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν σχολῶν μὲν ἐν γένει ἰδίᾳ δὲ τῶν ἀπόρων ὑποστήριξιν.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀπέστειλεν εἴκοσι λίρας διὰ τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κολωνίας Εὐανθίου Παρθεναγωγείου, ἂν καὶ τὰ τοῦ Εὐανθίου κληροδοτήματος ἐκκρεμῆ τυγχάνουσι, δὲν ἐλάβομεν δὲ ἀκόμη τοὺς ἐπισωρευθέντας τόκους τῆς εἰς χρεώγραφα μερίδος. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος μετὰ μακρὰς καὶ κοπιῶδεις μελέτας ὁ Σύλλογος ἔλαβε πλέον ὀριστικὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἀποφάσεις, πεπεισμεθα δὲ ὅτι εἰσῆλθομεν εἰς τὴν τελευταίαν φάσιν τοῦ ζητήματος, ἢν ἐὰν ἐπιδιώξωμεν συντόμως καὶ τακτικῶς, θέλομεν ὅσον ἔνεστι ταχέως φθάσει εἰς τὸ πέρας τῆς πολυπλάγτου ταύτης δικαστικῆς ὑποθέσεως.

Ὁ Σύλλογος ἀπέστειλεν ἐπίσης καὶ 5 λί-

ρας διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ σεπτοῦ ἡμῶν Κέντρου, ἅτε δὴ καὶ ἐκείθεν ὑποστηριζόμενον πολλῶν ἀπόρων σχολῶν, εὐτυχῶς δὲ ἡ βοήθεια ἀπόρων σχολῶν καὶ ἀπόρων μαθητῶν, ἔστω καὶ δι' ὀλίγων, ἐξησφαλίσθη διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ ἀειμνήστου Κ. Ε. Σεβαστοπούλου.

Ἐλπίζομεν, ὅτι ταχέως μιμηταὶ τοῦ αἰδίου ἀναστήσονται καὶ θέλει πλουτισθῇ τὸ κληροδοτήμα τοῦτο ὅπως γενναϊότερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον βοηθῶνται τὰ ἄπορα σχολεῖα.

Ἐπίσης δ' ὁ Σύλλογος ἐδωρήσατο χάριτας Ζαφειροπούλου

1. Τοῖς Ἐκπαιδευτηρίοις Πριγκίπου.	Σειρὰς	1
2. » » Βεΐκοζ.	»	2
3. » Ζαφειροπουλεῖς ἐκπαιδευτ. ἐν Τριβαλίῳ	»	1
4. Τοῖς Ἐκπαιδευτηρίοις Ὑσογάτης	»	1
5. Τῇ Ἀδελφότητι (Προόδῳ) ἐν Ταταούλοις.	»	1
6. Τῷ Παρθεναγ. τῆς Ὀρθοδ. Κοινότητος Σταυροδρομίου	»	1
7. Τοῖς Ἐκπαιδευτηρίοις Κονδζέ	»	1
8. » » Διπλοκιοῦ	»	2
9. » » Τριγλίας	»	2
10. Τῷ Παρθεναγωγείῳ Μερούνης	»	1
11. Τοῖς Ἐκπαιδευτηρίοις Βαλατᾶ	»	1
12. Τῷ Παρθεναγ Ὑψομαθίων. Ἀγ. Γεωργίου Κυπαρισσᾶ	»	1
13. Τοῖς Ἐκπαιδευτηρίοις Ἀντιγόνης.	»	1
14. Τῷ ἰδιωτικῷ Ἐκπαιδ. Μουμδζή.	»	1
15. Τῇ κοινότητι Λιμνιβάκης ἐν Ἠλείῳ	»	1
16. Τῇ ἀριστοστάτῳ Ἑλληνικῇ Σχολῇ Βοστώνης.	»	1
17. Τῇ κοινότητι Ζογκουλδάκ	»	1

Σειραὶ 20

Τῇ Βιβλιοθήκῃ τῶν ἐκπαιδευτηρίων Μοναστηρίου.	
» » » » Εἰρήνης.	
» » » » Μουταλάσκης.	
» » τοῦ ἡμιγυμνασίου Νιαούσης.	
» » Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης.	
» κοινότητι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς Μυτιλήνης.	
» Βιβλιοθήκῃ τοῦ Κέντρ. Παρθ. Σταυροδρομίου.	
» » τῆς ἐν Βοστώνῃ τῆς Ἀμερικῆς Ἑλλ. Ὀρθοδόξου Κοινότητος.	
» Βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Μασδαμάτῃ τῆς Μυτιλήνης Σχολῆς.	
Τοῖς Ἐκπαιδευτηρίοις Νεβ-Σεχίρ.	
Ἐκ τῆς Ζωγραφείου Ἑλλ. Βιβλιοθήκης τόμους	96
Ἐκ τῶν Περιοδικῶν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.	
Τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Κέντρ. Παρθεναγ. Σταυροδρομίου.	
» Βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἐσσαλάτῃ Δράμας » Ἀδελφότητος Ἁγίου Γεωργίου.	
» Βιβλιοθήκῃ τῶν Ἐκπαιδευτηρίων Νεβ-Σεχίρ.	
» Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἡμιγυμνασίου Μοναστηρίου.	

Τόμους 100

Ἐκ δὲ τῶν Παραρτημάτων αὐτοῦ » 74

Τὸ ὅλον Τόμους 270

Ὁ Σύλλογος διετήρησε καὶ πάσας τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς διάφορα σωματεῖα τῆς πόλεως καὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἰδίᾳ τὰ τὸν ἐκπαιδευτικὸν σκοπὸν προτιθέμενα. Ἐπίσης διετήρησε τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὰς διαφόρους Ἀκαδημίας, Ἀρχαιολογικὰς Σχολὰς, Ἰνστιτούτα, Πανεπιστήμια, ἀνταλλάσσειν τὸ Περιδικόν, ἀπεφάσισε δὲ νὰ μεθέξη καὶ δύο διεθνῶν συνεδριῶν τοῦ ἐν Ὁξφόρδῃ περὶ ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων καὶ τοῦ ἐν Βερολίῳ ἱστορικῷ ἐν γένει.

Τοιαύτη, Παναγιώτατε Δέσποτα, ἡ δρᾶσις καὶ τὰ ἔργα κατὰ τὸ διαρρεῦσαν 47^{ον} ἔτος τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, τοῦ πνευματικοῦ τούτου κέντρου τῆς διαρκούς ἀναπτύξεως καὶ ἐκγυμνάσεως τῆς τε διανοίας καὶ τοῦ ἥθους πασῶν τῶν κοινωνικῶν ἡμῶν τάξεων καὶ κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν. Μόνον διὰ τῆς τοιαύτης ἀναπτύξεως ἐξασφαλίζεται καὶ ἡ ἐν τῷ ἐπαγγέλματι ἐπιτυχία καὶ ἐπίδοσις παντὸς πολίτου, καὶ ἡ δημιουργία βραδύτερον προσωπικοτήτων καὶ ἐν τοῖς ἔργοις καὶ ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τῇ ἀνωτάτῃ ἐξάρσει τῆς διανοίας καὶ τοῦ ἥθους, δι' ὧν καὶ μόνον ἀναμετρεῖται ἡ ἀξία τῶν ἀνταγωνιζομένων ἐθνῶν καὶ ἐξασφαλίζεται ἡ διαβίωσις καὶ ἡ ἐν τῷ πολιτισμῷ πρωτοπορεία αὐτοῦ.

Πλάνη καὶ πλάνη μεγάλη τὸ νομίζειν ὅτι τὰ τοιαῦτα ἐπιστημονικὰ κέντρα διὰ τοὺς λογίους καὶ διδάσκοντας χρησιμεύουσι, καὶ ὅτι δευτερευούσης ἀξίας εἰσὶ καὶ πολυτελείας ἀντικείμενα καὶ μὴ χρῆζοντα ὑποστηρίξεως τό γε νῦν, οὐδεμιὰς δὲ ἀνάγκης ἔχουσι τούτων οἱ περὶ τὰ πρακτικὰ ἀσχολούμενοι, ἔμποροι, γεωργοί, βιομήχανοι καὶ τεχνῖται, ὡς καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς τοιαύτης αὐτῶν γνώμης τὰ ἐν ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις τελούμενα δῆθεν πρὸς παραδειγματισμὸν φέρουσιν.

Ἄλλὰ πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου πάσης εἰδικῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ ξηνογλωσσικῆς ἐκπαιδεύσεως προηγεῖται καὶ διαρκῶς συνακολουθεῖ ἡ παροχὴ ἀφθονίας μέσων πρὸς μόρφωσιν νοῦ καὶ ἥθους ἐν τε ταῖς σχολαῖς καὶ ἐν τῷ κατόπιν βίῳ μέχρι γῆρατος διὰ τοιαύτων ἰδρυμάτων. Διότι διὰ μόνης τῆς τοιαύτης φιλοσόφου εὐτως εἰπεῖν μορφώσεως ἐξασφαλίζεται ἡ πρόοδος καὶ ἐμπορίας καὶ βιομηχανίας καὶ τεχνῶν καὶ γεωργίας, ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις προγόνοις παρατηρεῖται, καὶ ἡ δημιουργία πολιτῶν ἀξίων νὰ καταστήσωσι κοινωνίας μεγάλας καὶ πρωτοστατούσας ἐν παντί.

Ἐντὶ ἄλλων παραδειγμάτων ἐρευνήσωμεν ὁμῶς καὶ τὰ λεγόμενα, ὅτι, ἄλλως γίνεται ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ καὶ εἰς τοὺς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἀποίκους ἐκ τῶν πεπολιτισμένων χωρῶν, τοὺς μεθ' ἡμῶν συζῶντας, πάντας σχεδὸν διακρινόμενους ὡς τραπέζιτας, ἔμπορους, βιομηχάνους, πράκτορας, καὶ παρατηρήσωμεν πῶς ἄλλοι μὲν τὰς οἰκογενεῖας καὶ τὰς συνοικίας, ἐν αἷς ζωῆσι, κέντρα ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ἀγωγῆς δημιουργοῦσιν, ἄλλοι τὴν Γαλλικὴν Ἐνωσιν, ἢ τὴν Τευτονίαν ἀνεγείρουσι κέντρα δηλ. καλλιέργειας μὴ μόνον τῆς μουσικῆς καὶ ἄλλων ὠραίων τεχνῶν, ἀλλὰ καὶ φιλολογίας καὶ ἀρχαιολογίας, πῶς οἱ διακρινόμενοι οὗτοι τραπέζιται, καὶ ἔμποροι καὶ πράκτορες τὰ τοιαῦτα ἀνάγκην δι' ἑαυτοὺς θεωροῦσι καὶ διὰ ποίας μορφώσεως καθίστανται ἱκανοὶ νὰ δημιουργῶσι καὶ συντηρῶσι τοιαῦτα κέντρα, ἀνάγκην μεγάλην ταῦτα δι' ἑαυτοὺς νομίζοντες; Διὰ ποίας μορφώσεως ὁ ἔμπορος *Σλήμαν* καὶ ἐν τῇ ἐμπορίᾳ ταχέως διεκρίθη καὶ ἔχων τὸν Ὀμηρον εἰς χεῖρας ἀνεκάλυψε τὴν Τροφάδα καὶ τὸν μέγαν Μυκηναϊκὸν πολιτισμὸν; Διὰ ποίων μέσων καὶ ποίου προγράμματος ἐμορφώθη ὁ βιομήχανος Γάλλος, ὅστις διεκρίθη καὶ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, ἐξελέγη δὲ καὶ πρῶτος πολίτης, καὶ διηύθυνεν ἐπὶ ἔτη τοσοῦτον ἐπιτυχῶς τὰς τύχας τῆς μεγάλης Γαλλίας;

Προεξέωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ προγράμματα τῶν μορφωτικῶν ἡμῶν σχολῶν, καὶ σὺν τῇ ἐπαγγελματικῇ καὶ ξηνογλωσσικῇ κατόπιν διδασκαλίᾳ ἐνισχύσωμεν καὶ τὸ πνευματικὸν τοῦτο φροντιστήριον, ὡς πρώτης καὶ μεγάλης ἀνάγκης, ὡς φροντιστήριον ἐξασκήσεως νοῦ καὶ χαρακτήρος, διὰ πάσας τὰς ἡλικίας, ἐξ οὗ ἀρδεύονται πᾶσαι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας ἡμῶν, πρὸς τε προαγωγὴν ἐν τοῖς ἔργοις καὶ μόρφωσιν τοῦ ἥθους καὶ τῆς διανοίας τῶν συνιστῶντων αὐτὰ πολιτῶν.

Διότι μόνον διὰ τοιοῦτων πολιτῶν δυνατὸν ἐστὶν ἐπιτυχῶς νὰ ἀνταγωνισθῶμεν ἐν τῇ ὀψῇ τοῦ πολιτισμοῦ, νὰ ἐπικρατήσωμεν καὶ μεγαλυθῶμεν.

Συμφώνως τῷ 142^ῳ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Συλλόγου ἐν γενικῇ αὐτοῦ συνεδρίᾳ τῆς 27^{ης} Ἀπριλίου ἐξελέξατο οὗτος τοὺς νέους αὐτοῦ κοσμήτορας διὰ τὸ ἀρχάμενον 48^{ον} Συλλογικὸν ἔτος. — Καὶ πρόεδρος ἐξελέγη ὁ κ. *A. I. Δημαράκης* καὶ πάλιν, *A'*. ἀντιπρόεδρος ὁ κ. *II. Παπακωνσταντίνου*, *B'* ὁ κ. *A. Δημόπουλος*, γεν. γραμματεὺς ὁ κ.

Δ. Βαρσάμης, ειδικὸς ἰ κ. Δαμασκηνός, ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης ὁ κ. Χ. Χαλαραμπίδης, ταμίας ὁ κ. Π. Τιβέριος, καὶ λογιστὴς ὁ κ. Α. Σπαθάρης,

Συνωδᾶ δὲ τῷ ἄρθρῳ 147 δίδωμι τὸν λόγον τῷ κ. Π. Παπακωνσταντίνου, πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ πραγματείας.

Μετὰ τὸν λόγον τοῦ κ. Π. Παπακωνσταντίνου ὁ πρόεδρος ἐπιλέγει τὰ ἐξῆς.

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Αἰσίως ὁ Σύλλογος διανύσας καὶ τὸ 47ον ἔτος τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπετείου σημερινῆς ἑορτῆς ὑποβάλλει τῇ Ὑμ. Θ. Παναγιότητι τὰς εὐχαριστίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ ἀνθ' ὧν Αὕτη ἐκάστοτε μεριμνᾷ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου, καὶ διὰ τὴν τιμὴν, ἥνπερ περιεποιήσατο αὐτῷ πρωτοστατήσασα τῆς σημερινῆς ἑορτῆς.

Τῇ Α. Ἐ. τῷ Πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος κ. Ἰωάννῃ Γρυπάρῃ τῷ τιμήσαντι τὴν ἐπέτειον ταύτην πανήγυριν ἐκφράζονται ἐπίσης αἱ εὐχαριστίαι καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Συλλόγου καθ' ὅσον μάλιστα διὰ πολλῆς μερίμνης περιβάλλει τὸν Σύλλογον παρακολουθῶν ἐκάστοτε προφρόνως καὶ μετ' ἐνδιαφέροντος τὰς ἐργασίας αὐτοῦ.

Τῇ Α. Α. Μ. τῷ Σουλτάνῳ Ἀβδούλ Χαμητ Χάν, τῷ Β', τῷ μεγάλῳ προστάτῃ τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν ἐν τῇ ἀχανεῖ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορίᾳ, ὁ Σύλλογος ὑποβάλλει βαθυσεβάστως τὸ μικρὸν αὐτοῖ ὑπὲρ τῶν γραμμάτων ἔργον ὡς φόρον ὑποταγῆς, καὶ εἰς τὰ ὑψηλὰ ὑπὲρ ἐκπαίδευσως τῶν λαῶν Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῶν βουλευμάτων.

Πᾶσι δὲ τοῖς προσελθούσι καὶ τοῖς ὁπωσδήποτε ἐπικουροῖς τῷ ἔργῳ τοῦ Συλλόγου γενομένοις, ἰδίᾳ δὲ τῇ ὁμογενεῖ δημοσιογραφίᾳ τῇ προθύμως δημοσιευσούσῃ οὐ μόνον τὰς ἀγγελίας τοῦ Συλλόγου καὶ εἴ τι ἄλλο σχετικόν, ἀλλὰ καὶ ἐξαγγελουσίᾳ ἀνὰ τὸ δημόσιον τὰς ἐργασίας αὐτοῦ ἐκφράζονται αἱ εὐχαριστίαι τοῦ Συλλόγου. Πεποιθήκαμεν ὅτι πάντες θέλουσι περιβάλλει τὸν Σύλλογον μετὰ τῆς αὐτῆς ἀγάπης καὶ ἐπικουρικῆς προθυμίας ἐπ' ἀγαθῷ αὐτοῦ τε καὶ τῆς κοινωνίας.

Κατόπιν ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἔλεξε τάδε :

Ἐλλόγιμε κ. πρόεδρε καὶ λοιπὰ μέλη τοῦ προεδρείου, φιλόμουσον ἀκροατήριον,

Ἡ Μετριότης Ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἀγίων ἀρχιερέων προσήλθομεν λίαν ἀσμέ-

ως, ὅπως παραστῶμεν εἰς τὴν ἐπέτειον ταύτην τοῦ προσφιλεστάτου Φιλ. Συλλόγου.

Τὰ ἴσα πρὸς ὑμᾶς ἀποδίδοντες εὐχαριστοῦμεν ὑμῖν διὰ τοὺς κόπους τῆς ὑμετέρας ἐλλογιμότητος πρὸς προαγωγὴν τοῦ ἔργου τοῦ Συλλόγου κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ὑμετέρας κοινωνίας.

Καὶ ἡμεῖς ἀναμνηνησόμεθα τῶν σεβαστῶν ὀνομάτων τῶν ἰδρυσάντων τὸν Σύλλογον. Ὅντως οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι εἶναι ἄξιοι εὐγνωμοσύνης καὶ δὴ ἐκ μέρους τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Δὲν ἀρκεῖ δὲ μόνον τοῦτο· ὀφείλομεν παραδειγματιζόμενοι ἐκ τοῦ ἔργου ἐκείνων νὰ ἀκολουθῶμεν βῆμα πρὸς βῆμα τὰ ἔργα καὶ τὰς ἀρετὰς ἐκείνων. Αἱ ἀρεταὶ ἐκείνων, αἱ γνώσεις αἱ φιλολογικαί, τὸ φίλτρον πρὸς τὸ γένος καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὰς παραδόσεις, ὠδήγησαν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου τούτου. Ὅφείλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸ ἔργον τοῦτο τὸ ἱερόν. Πρὸς τοῦτο ἡ Μ. Ἐκκλησία θέλει παρέχει πᾶσαν αὐτῆς ἀντίληψιν.

Λυποῦμαι, ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐγένετο περικοπὴ τοῦ τακτικοῦ ἐπιδόματος τοῦ Ἔθν. Ταμείου πρὸς τὸν Σύλλογον, τοῦ καθιερωθέντος κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς πατριαρχείας μου. Τὸ ἐπίδομα τοῦτο ὀφείλει νὰ παρέχῃ ἡ Ἐκκλησία πρὸς ὑμᾶς. Εἴθε οἱ τὸ Ταμεῖον τῶν Πατριαρχείων διευθύνοντες νὰ ἐννοήσωσι τὴν ἀνάγκην ταύτην καὶ νὰ δικαιώσωσι τὸν Σύλλογον.

Εὐχαριστῶ πάντας ὑμᾶς τοὺς προσελθόντας ἐνταῦθα. Τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι ἐμφυλεῖ ἐν ὑμῖν ἡ πρὸς τὰ γράμματα ἀγάπη καὶ ἡ πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Συλλόγου ἐκτίμησις. Διὰ τῆς προσελεύσεως ὑμῶν ἐνταῦθα δηλοῦτε, ὅτι εἴσθε γνήσια τῆς Ἐκκλησίας τέκνα, ἀκολουθοῦντες πάντοτε τὰς πατρικὰς ἡμῶν παραδόσεις. (Ἀποτεινομένη πρὸς τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος). Εὐχαριστῶ τὴν Ὑμ. Ἐξοχότητα καὶ τοὺς περὶ αὐγὴν, τὴν αἰεποτε συντρέχουσαν τὰ ἡμέτερα φιλεκπαιδευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ ἔργα.

Καὶ εἴθε ὁ Πανάγαθος Θεὸς νὰ εὐδοκήσῃ νὰ παράσῃ τῷ μὲν Συλλόγῳ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἄφθονον ἐργασίαν, ἡμῖν δὲ ὑγίαν, ἵνα ἀκούσωμεν τὴν περισσοτέραν καὶ ἀφθονωτέραν τοῦ Συλλόγου ἐργασίαν.

Μεθ' ὃ ὁ κ. Πρόεδρος ἐκήρυξε τὴν λῆξιν τῆς ἐπετείου τοῦ Συλλόγου πανηγυρικῆς συνεδρίας.

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΟΥ ΜΖ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ (1907-1908)

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΠΙΝΔΑΡΙΚΟΝ ΟΛΥΜΠΙΟΝ ΚΑΙ Ο ΕΝ ΑΥΤΩΙ ΕΞΥΜΝΟΥΜΕΝΟΣ ΘΗΡΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

γενομένη κατά τὴν ἈΧΙΑ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς ἐπετείου ἑορτῆς,
τῇ 11 Μαΐου 1908, ὑπὸ τοῦ α' ἀντιπροέδρου

Π. Γ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Δ. Φ.

*Παναγιώτατε Δέσποτα,
Ἐξοχώτατε Κύριε Πρεσβευτά,
Σεβασμιώτατοι Ἱεράρχαι,
Φιλόμουσοι ἀκροατήριον.*

Τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς ψήρου τῶν ἐριτίμων ἐτιχίρων τοῦ γεραροῦ τούτου Ἑλληνικοῦ Φιλολογοῦ Συλλόγου καὶ εὐμενῶς εἰς τὴν ἀντιπροεδρίαν αὐτοῦ τυχθεὶς, παρέρχομαι ἐπὶ τὸ σεμνὸν τοῦτο βῆμα, ἵν' ἀπαγγείλω ἐνώπιον τῆς ἐπιλέκτου ταύτης ὁμηγύρεως τὸν εἰσιτήριο, οὕτως εἰπεῖν, λόγον εἰς τὸ ἐπ' αἰσίοις ἤδη ἀρχόμενον νέον συλλογικὸν ἔτος. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου εἴθισται νὰ ἐκφωνῶνται ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου λόγοι ἐμβριθεῖς τιμῶντες καὶ τὸν Σύλλογον καὶ τὴν ὁμηγύριν, ἐπιβεβλημένου ἤδη καὶ ἐμοὶ τοῦ κλήρου τούτου, δὲν ἐτόλμησα ν' ἀποβλέψω πρὸς ἄλλο θέμα διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ μεσολαβοῦντος χρόνου καὶ τὴν ἄλλην τοῦ ἐπαγγέλματος ἐπίπονον ἐργασίαν, ἀλλ' ἔστρεψα τὸ ὄμμα πρὸς οἰκεῖον ἐμοὶ κύκλον, περὶ ὃν ἀπὸ πολλοῦ μετ' ἰδιαζούσης διατριβῆς στοργῆς. Ὁ κύκλος οὗτός με φέρει ἐκτός τῶν στενῶν θαλασσῶν, αἱ ὁποῖαι μᾶς περιβάλλουσιν, ὑπὲρ τὸ μυροδόλον Αἰγαῖον, πρὸς τὰς δύο ἀνοικτὰς πτέρυγας τῆς νήσου Εὐβοίας, αἵτινες φιλοστόργως καὶ ἠπίως προσκλίνουσιν, ἡ μὲν πρὸς τὴν δεδοξαμένην ἐκείνην χώραν, ἐν ἣ κείνται αἱ λιπαραὶ καὶ ἰσοτέφανοι καὶ ἀρίδιμοι Ἑλλάδος ἔρεισμα κλειναὶ Ἀθηναὶ δαιμόνιον πτολίεθρον, ἡ δὲ πρὸς τὴν Βιωτίαν, ἧς τὸ πολυῦμνητον χάσμα, αἱ ἐπτάπυλοι Θῆβαι, εἶναι ἡ πόλις, ἐν ἣ ὁ Κάδμος εἰσηγήσατο τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ γράμματα, ἐν ἣ συνετελέσθησαν τὰ ἄγη τῶν Λαβδακιδῶν, ὧν ἠψατο μεγαλοπρεπῶς ἡ παλαιὰ τραγωδία, ἐν ἣ ἐμεγαλοῦργησαν Ἐπαμεινώνδας καὶ

Πελοπίδας καὶ ἐν ἣ ἐγεννήθη ὁ μεγαλοφύεστατος τῆς ὅλης παλαιᾶς Ἑλλάδος λυρικός Πίνδαρος. Μετ' αὐτοῦ πρόκειται νὰ γνωρίσω σήμερον τὴν ὁμηγύριν ταύτην, πραγματευόμενος τὸ δεύτερον Ὀλύμπιον ἄσμα, ὅπερ εἶναι τὸ δυσκολώτατον ὄλων τῶν περισωθέντων ποιημάτων αὐτοῦ. Δύσκολον διὰ τὴν ἐν γένει σύνθεσιν τῶν πραγμάτων, περὶ ὧν ὁμιλεῖ, δύσκολον διὰ τοὺς ὑπαινιγμούς, οὓς περιέχει, δύσκολον καὶ διὰ τὰς περὶ μετεμψυχώσεως ἰδέας, αἵτινες εἰλημμένοι πάνσαι ἐκ τε τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων, τῶν Ὀμηρικῶν θεωριῶν καὶ ἐκ τῶν Πυθαγορικῶν καὶ Ὀρφικῶν δογμάτων, εὐχαρίστως ἠκούοντο πάλαι ποτὲ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ δὴ ἐν Σικελίᾳ, ὅπου πασίγνωστος μὲν ἦτο ἡ εὐτέβεια τοῦ Θήρωρος, ὃν ἐξυμνεῖ τὸ ἄσμα, οὐδόλως δὲ προσέκρουον τοικῦται θεωρίαι πρὸς τὸν λαὸν χώρας, εἰς ἣν εὐρύττατα εἶχε διαδοθῆ τὸ περὶ μετεμψυχώσεως δόγμα τῶν Πυθαγορείων.

Ἄδεται λοιπὸν τὸ Ὀλύμπιον τοῦτο Θήρωνι υἱῷ Αἰνησιδάρχου βασιλεῖ Ἀκρχαντίων ἀρχικτὶ νικήσαντι Ὀλύμπια τῇ 76 Ὀλ. = 476 π. Χ.¹ καὶ διακρίνεται τῶν ἐπιλοίπων

1. Ὁ παλαιὸς σχολιαστὴς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἄσματος τούτου δέχεται τὴν νίκην γενομένην τῇ 77 Ὀλυμπιάδι. Ἀλλὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον ἐλέγχουσιν ἐσφαλμένον τὰ Ἀμβροσιανὰ εἰς Πίνδαρον σχόλια (IB' ἐκκτ.) ὑπ' ἀριθ. (122 καὶ τὰ νεώτερα (IA' ἐκκτ.) ὑπ' ἀριθ. (122 καὶ τὰ CDEQ) δεχόμενα τὴν νίκην γενομένην τῇ 76 καὶ οὐχὶ 77 Ὀλυμπιάδι. Μετ' ἀμφοτέρων δὲ τῶν σχολίων τούτων συμφωνεῖ, ὅσον ἀρροῦ εἰς τὴν 76 Ὀλυμπιάδα, καὶ ὁ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνακαλυφθεὶς πάπυρος Ὀξυρρύγγου ἐν Ἀγγλίᾳ τανῦν ἀποκειμένος. Σημειωτέον δ' ὅτι οἱ παλαιοὶ ἀντιγραφεῖς ἀγνοοῦντες τὸν ἀριθμὸν ἐξ γραφόμενον διὰ τοῦ παλαιοῦ στίγματος, ἢ παρέλειπον ἢ ἔσθηνον αὐτόν, ὡς φαίνεται ἐν τισὶ χειρογράφοις (CEV), ἐν οἷς διακρίνεται μόνος ὁ ἀριθμὸς 70 δι' ὃ μικροῦ γραφόμενος, ὁ δὲ παρ' αὐτὸν δεύτερος ἀριθμὸς ἐξ (5') εἶναι διαγεγραμμένος ἐσθηνόμενος, ὅπως λέγομεν ἡμεῖς σήμερον.

Πινδαρικῶν ᾠδῶν διὰ τὸν πένθιμον, ὃν φέροι χαρακτῆρα δικαιολογούμενον ὡς ἐκ τῶν ἀτυχιῶν τοῦ ἐξαιρέτου τούτου ἡγεμόνος, ὅστις δι' ἰδίας ἀνδρείας τὴν ἑαυτοῦ ἐξουσίαν ἐδραϊώσας καὶ ἀφικόμενος εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐπεκταθείσης ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν μέχρι τῶν βορείων τῆς νήσου Σικελίας παραλίω, ἐκινδύνευε περὶ τοὺς χρόνους τούτους νὰ ἰδῆ καταρρέον ἕνεκα ἐμφυλίων ἀγῶνων ὅλον ἐκεῖνο τὸ λαμπρὸν οἰκοδόμημα καὶ τὸ διὰ τοσούτων μόχθων καὶ ἰδρωτὸς ἀναστηλωθῆν μεγαλεῖον. Ἦν δὲ ὁ Θήρων γόνος εὐκλειεστάτου οἴκου τῶν Ἐμμενιδῶν ('Ο Γ' 38. Π 5' 4), οἵτινες μᾶλλον ἐξ ἀγάπης καὶ θαυμασμοῦ πρὸς τὰς μυθικὰς παραδόσεις ἢ ἐξ ἱστορικῶν λόγων ὀρμώμενοι, ἀνῆγον τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν εἰς τὴν βασιλικὴν ἐν Θήβαις γενεάν, ἐξ ἧς διαμνημονεύονται ἐν τῷ ποιήματι (25. 42. 50) Κάδμος, Λάιος, Πολυεΐκης καὶ Θέρσανδρος μεταξύ τῶν προγόνων τοῦ Θήρωνος περιλαμβανόμενοι. Τοῦ Θερσάνδρου τούτου υἱὸς ἦν κατὰ τοὺς παλαιούς σχολιαστὰς (εἰς ἐπιγρ. καὶ στ. 82) ὁ Τισαμενός, οὗ υἱὸς ὁ Αὐτεσίων, ὅστις τοῦ θεοῦ χρήσαντος μετώκησε παρὰ τοὺς Δωριεῖς καθ' Ἡρόδοτον (VI, 52 Πaus. III, 15, 6, IX, 5, 15). Τοῦ Αὐτεσίωνος δὲ υἱὸς ἐγένετο ὁ Θήρας, ὅστις μετὰ τὴν ἐκ Θηβῶν εἰς Σπάρτην ἐγκατάστασιν τῆς οικογενείας αὐτοῦ (τῶν Αὐγειδῶν) ἀπώκισεν ἐκ Λακεδαιμόνος τὴν νῆσον Θήραν. Εἶτα δὲ υἱὸς τοῦ Αὐγείδου τούτου Θήρα εἶναι ὁ Σάμος, οὗ Τηλέμαχος, οὗ Χαλκιопεύς, οὗ Ἐμμενίδης, οὗ Αἰνησιδάμος, τούτου δὲ πάλιν ὁ Θήρων¹. Ἐκ τοῦ Ἐμμενίδου δὲ τούτου κατὰ τὴν ἡ γενεὰ τῶν Ἐμμενιδῶν ἐν Ἀκράγαντι, ἧτις ἐκ Ρόδου ἀφορμηθεῖσα, ἀπώκισε πρῶτον τὴν Γέλαν ('Ολ. 22, 3=690) καὶ εἶτα ἐκεῖθεν Ἀριστόνοος, ὁ γαμβρός τοῦ Γέλωνος ἐπ' ἀδελφῆ (Σχολ. Ν Θ' 95) μετὰ τοῦ Πυστίλου ἀφορμηθέντες, ἀπώκισαν τὴν Ἀκράγαντα ('Ολ. 49, 3=592 Thουκυδ. VI 4, 3) μεταξύ τῶν ποταμῶν Ἰψα καὶ τοῦ ὁμωνύμου Ἀκράγαντος. Διὸ δικαίως ἀποκαλεῖ ὁ Πολύβιος (IX, 27) τοὺς Ἀκραγαντίνους ὑπὸ Ροδίων ἀπώκισμένους², οἵτινες δώδεκα ἔτη μετὰ ταῦτα

περιπίπτουσιν ('Ολ. 52, 3=570) ὑπὸ τὴν τυραννίδα τοῦ Φαλάριδος, διαβοήτου ἐπὶ ὠμότητι καταστάντος¹, ὅστις 16 τυραννεύσας ἔτη, ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς ('Ολ. 56, 3=554) ὑπὸ Τηλεμάχου (Σχ. 'Ο. Γ' 68) ἐν τοῖς ἰδρυταῖς τῆς πόλεως κατατασσομένου². Μετὰ δὲ τὴν πτώσιν τοῦ Φαλάριδος τὰ πράγματα παρέλαθεν ὁ Ἀλκμάνης καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Ἄλκξανδρος, ἃν πρέπη νὰ πιστεύσωμεν Ἡρακλείδην τὸν Ποντικὸν (Πολιτ. 36), εἰ δὲ μὴ εἰς τὴν πόλιν εἰσάγεται δημοκρατία μέχρι τοῦ Θήρωνος, ὅστις ἐκλεγείσιν ἐπιστάτης τῶν εἰς ἀνέγερσιν ναοῦ τινος τῆς Ἀθηνᾶς διεξαγομένων ἐργασιῶν, κατώρθωσε διὰ τῶν χρημάτων, ἅπερ διεχειρίζετο, καὶ τῶν ἐργατῶν, οὓς ἐμισθοδοῦται, ν' ἀναγορευθῆ τυραννος διακριθεὶς κατὰ τε τὸ γένος, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν πρὸς τὸ πλῆθος φιλανθρωπίαν, καθ' ἃ ὁ Διόδωρος λέγει (XI, 53. IV ἀπ. 66). Γενόμενος δὲ εἶτα καὶ τῆς ἰσχυρᾶς Ἰμέρας κύριος ('Ολ. 74, 3=4, 82), ἐξέβαλεν ἐκεῖθεν τὸν τυραννον Τήριλλον τὸν Κρινίππου καταφυγόντα πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Ἀναξίλαον τυραννον Ρηγίου. Ὁ δὲ Ἀναξίλαος κατιδὼν, ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀντιμετρηθῆ πρὸς τὸν Θήρωνα, ἐπέζητησε τὴν βοήθειαν τῶν Καρχηδονίων, τὰ ἑαυτοῦ τέκνα δούς ὀμήρους τῷ βασιλεῖ αὐτῶν Ἀμιλκῶνι τῷ Ἄνωτος ('Ηροδ. VII, 165). Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ἐποφθαλμιῶντες ἤδη τὰς χώρας τῆς καλλικάρπου Σικελίας, ὁπόθεν ἐξεβλήθησαν ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις ὑπὸ τῶν ἐπικρατησάντων Ἑλλήνων, ἔπεμψαν ὑπὸ τὸν Ἀμιλκῶνα ὑπερδικασίας ναῦς (Διοδ. XI, 20, 2. Ἐν XI, 2, 5 διακοσίας λέγει) καὶ 300 χιλ. στρατοῦ Ἄλλ' ὁ ἀγὼν κριθεὶς παρὰ τὴν Ἰμέραν ἀπέβη ὑπὲρ τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἑλλήνων συνασπισθέντων ὑπὸ τὸν Ἐμμενίδην Θήρωνα καὶ τοὺς Δεινομενίδας Γέλωνα καὶ Ἰέρωνα, καθ' ὃν

ἔνοι λέγουσιν, ὅτι οἱ πρόγονοι τοῦ Θήρωνος Ἐμμενίδα μετέβησαν ἐκ Ρόδου ἀπ' εὐθείας εἰς Ἀκράγαντα, χωρὶς νὰ σταθμεύσωσιν εἰς Γέλαν, ἐπιφέροντες εἰς ἀπόδειξιν αὐτὸν τὸν Πίνδαρον (ἀπ. 419).

1. Τοὺς εἰς θάνατον καταδικαζομένους ὁ Φάλαρις ἔκαιεν ἐγκλείων ἐντὸς χαλκῆλάτου καὶ πεπυρακτωμένου ταύρου, τὰς ἐκπεπομένους οἰμωγὰς τῶν θυμάτων ὡς τερπνὰς μελωδίας εἰς τὰ ὄτα τοῦ τυράννου προχέοντος.

2) Ὁ Boeckh (Expl. 116) λέγει, ὅτι ἡ εἰδήσις τοῦ σχολιαστοῦ ('Ο. Γ' 66) περὶ Τηλεμάχου ὡς καταλύσαντος τὸν Φάλαριν ἀντιπίπτει εἰς ἀποδοχὴν, ὅτι οὗτος ἴδρυσεν τὴν Γέλαν μετ' Ἀντιφῆμου καὶ Ἐντίμου.

1. Ἰδ. περὶ Αἰνησιδάμου στ. 51 καὶ 'Ο. Γ' 9. Περὶ δὲ τῆς ἀνωτέρω γενεαλογίας ἐπιθι τοὺς σχολιαστὰς στ. 82 καὶ 'Ο. Γ' 68 α. d. Π 5' 4, ὅπου ὅμως ἡ διήγησις διαφέρει.

2. Ὁ παλαιὸς σχολιαστὴς (15 d) πληροφορεῖ, ὅτι

χρόνον καὶ ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ἐνικᾶτο τὸ περιδοξόν ἐν Σαλαμῖνι τρόπιον¹.

Ἄλλ' ὥσπερ οἱ πρόγονοι τοῦ Θήρωνος ἀπὸ Κάδμου μέχρι τῆς ἐν Σικελίᾳ ὀριστικῆς αὐτῶν ἐγκαταστάσεως πολλὰς ὑπέστησαν τὰς συμφοράς, αὐτῶ καὶ ὁ Θήρων νῦν ἐν αὐτῇ τῇ Σικελίᾳ πολλὰς ποτίζεται πικρίας ἕνεκα συγγενικῶν διχονοιῶν καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν. Τοῦ Θήρωνος γαμβρός ἐπὶ θυγατρὶ Δημαρέτῃ ἦτο ὁ τῶν Συρακουσῶν τύραννος Γέλων, ὅστις εἶχε τρεῖς ἀδελφοὺς, τὸν Ἰέρωνα, Πολύζηλον καὶ Θρασύβουλον. Οἰκτικῶν δὲ ὁ Γέλων (Ὀλ. 75.3 = 478 Boeckh Expl. 100) κατέλιπεν υἱὸν ἀνήλικον, οὗ κηδεμόνα ἔταξεν οὐχὶ τὸν Ἰέρωνα, ὡς πρεσβύτερον, πρὸς ὃν ἐδυσπίσκει ἕνεκα προηγουμένων μετ' αὐτοῦ ἐοίδων περὶ τῆς ἀρχῆς (Σχολ. Ὀ. IB' ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιγραφῇ), ἀλλὰ τὸν νεώτερον ἐκείνου Πολύζηλον (οὗ τὴν θυγατέρα εἶχε νυμφευθῆ, ἴδ. ἐπιγρ.), ὅστις σὺν τῇ κηδεμονίᾳ ταύτῃ ἀνελάμβανε καὶ τὴν διοίκησιν τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων (Σχολ. 26, β) καὶ τὴν χήραν τοῦ Γέλωνος Δημαρέτην ὡς σύζυγον. Τῷ δὲ Ἰέρωνι ἐπαφῆκε τὴν ἐπὶ τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Γέλας τυραννίδα γινώσκων τὸ φίλαρχον αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πολύζηλος διέπρεπεν ἐν Σικελίᾳ περιθλεπτος γενόμενος, ὁ Ἰέρων νομίζων ὅτι αὐτὸς ἦτο ἑφεδρος τῆς βασιλείας, ἀποστέλλει αὐτὸν μετὰ μισθοφορικῶν στρατευμάτων, ἵνα βοηθήσῃ τοὺς Συβαρίτας ἐν Ἰταλίᾳ πολιορκουμένους ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν. Ἦλπιζε δ' ὅτι, θὰ ἐφονεύετο ἐν τῷ πολέμῳ ἐκείνῳ ὁ Πολύζηλος, ὡς ἀφηγείται ὁ Διόδωρος (XI, 48, 4. Σχολ. 29, β). Τοῦ Πολυζήλου ὁμως ἐπιτυχῶς διεξαγαγόντος τὴν ἀνακτεθεῖσαν αὐτῷ πολεμικὴν ἐπιχείρησιν

καὶ εὐκλεῶς εἰς Σικελίαν ἐπανελθόντος, ὁ Ἰέρων ἔτι ἐχθρικότερον διετέθη πρὸς αὐτόν, ὅστις πεμφθεὶς νὰ πολεμήσῃ τοὺς περιοίκους Σικελοὺς βαρβάρους, ἔπαυσε τὸν πόλεμον ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ Ἰέρωνος (Σχολ. 29, c), ἢ ὅστις δὲν ὑπήκουσε κατὰ Διόδωρον (XI, 48, 5) πρὸς τὴν στρατείαν διὰ τὴν ρηθεῖσαν τοῦ Ἰέρωνος πρὸς αὐτὸν ὑποψίαν. Καθορῶν δὲ ὁ Πολύζηλος ταύτην τὴν δυσμενῆ διάθεσιν τοῦ Ἰέρωνος καὶ ὑποκινούμενος (Σχολ. 29, c) ὑπὸ τοῦ Θρασυδαίου υἱοῦ τοῦ Θήρωνος, τυράννου Ἰμέρας ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀναδειχθέντος, ἐξανίσταται κατὰ τοῦ Ἰέρωνος καὶ μετὰ τινος περιπετείας ἀναγκάζεται νὰ καταφύγῃ μετὰ τοῦ κηδεμονευομένου ἀνεψιοῦ καὶ τῆς Δημαρέτης πρὸς τὸν Θήρωνα (Σχολ. 173 κ. Διοδ. XI, 48 5'), παρ' οὗ διὰ πρέσβων ἐζήτησεν ὁ Ἰέρων τὴν παράδοσιν αὐτῶν. Ὁ δὲ Θήρων ὑπεραγανακτήσας ἐπὶ τῇ ἀπαιτήσει ταύτῃ, οὐ μόνον τοὺς φυγάδας δὲν ἀπέδωκεν, ἀλλὰ καὶ πόλεμον πρὸς Ἰέρωνα ἐκήρυξε. Τὰ ἀντίπαλα στρατεύματα ἀντιπαρατάσσονται μὲν κατ' ἀλλήλων παρὰ τὸν ποταμὸν Ἀκράγαντα, ἀλλὰ πρὶν ἢ συγκρουσθῶσι φθάσας ὁ ἐν Σικελίᾳ τυχὼν ποιητῆς Σιμωνίδης, διήλλαξε τοὺς βασιλεῖς Ἰέρωνα καὶ Θήρωνα, ἀποκαλύψας αὐτοῖς κοινὸν κίνδυνον ἀμφοτέροισιν ἀπειλοῦντα, τὴν προδοσίαν τῶν ἀνεψιῶν τοῦ Θήρωνος Κάπυος καὶ Ἰπποκράτους, οἵτινες συνεζήγειραν καὶ τοὺς Ἰμεραίους, τὴν βαρείαν ταραννίδα τοῦ Θρασυδαίου ἀποστέργοντας. Ἡ διαλλαχὴ ἐγένετο ἐπὶ τῷ ὄρῳ νὰ ἐπανέλθῃ μὲν μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ὁ Πολύζηλος εἰς Συρακούσας, ὁποῦθεν ἐξεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ἰέρωνος (Σχολ. 173 κ.), ν' ἀναλάβῃ δὲ τὴν ἐξουσίαν ὁ μετὰ Πολυζήλου διὰ τοῦ Θήρωνος νῦν συμφιλιωθεὶς Ἰέρων (Διοδ. XI, 48, 8), ὅστις ἔγημεν ἅμα καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Ξενοκράτους (Σχολ. I. B' ἐν ἀρχῇ) ἀνεψιῶν¹ τοῦ Θήρωνος (Σχολ. 29, c πρβλ. Π. Α' 112). Ἀπαλλαγείς δὲ ὁ Θήρων τῶν ἐξ Ἰέρωνος περισπασμῶν τούτων, στρατεύει κατὰ τῶν ἀποστάντων ἀνεψιῶν καὶ συμπλακείς μετ' αὐτῶν παρὰ τὴν Ἰμέραν, κατανικᾷ αὐτούς (Σχολ. 173 f. g.) ἀποσωθέντας διὰ φυγῆς εἰς τὴν ὀχυρὰν πόλιν τῆς Σικελίας Κάμικον (Σχολ. Π. 5 4) καὶ φονεύει τοσοῦτον πλῆθος Ἰμεραίων, ὥστε ἰδὼν κατόπιν τὴν πόλιν οἰκητόρων δεομένην κατὰ Διόδωρον (XI 49, 3),

1. Ἡρόδ. VII, 165. Ὁ Διόδωρος (XI, 1, 4 καὶ 20, 1) δέχεται συνεννόησιν τοῦ Ξέρξου μετὰ τῶν Καρχηδονίων, ἵνα ἐπαγάγῃ ἀντιπερισπασμὸν καὶ κατατομὴν τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων. Ἴδε Ἐφορον παρὰ Σχολ. εἰς Π Α' 146. Πολυαιν. Στρατ. I, 27 καὶ Πaus. VI, 19, 4, ὅστις δέχεται τὸν κατὰ Φοινίκων ἀγῶνα κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν γενόμενον. Τὰ δὲ ἀπὸ τῶν Καρχηδονίων ληφθέντα λάφυρα ἐχρησίμευσαν πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς τῶν Ἀκράγαντινων πόλεως, ἐν ᾗ ἠγέρθησαν ναοὶ ὑπερμεγέθεις, κατεσκευάσθησαν ὄχετοί, ἐσκάφη λίμνη 7 σταδίων περιφερείας καὶ 20 πηγῶν βήθους, ἐφρυτεύθησαν ἀμπελώνες καὶ καρποφόρα δένδρα. Εἰς πάντα δὲ τὰ ἔργα ταῦτα ἐχρησιμοποιήθησαν αἰχμάλωτοι Καρχηδόνιοι, ὧν τὸ πλῆθος τοσοῦτον ἦν, ὥστε ἔνιοι πολλοὶ κατεῖχον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν οὐχὶ ἐλάττους τῶν 500.

1. Ὁ Drachmann ἐν τῷ σχολίῳ 29, τὸ τῶν χειρογράφων «ἀδελφῆν» καλῶς διώρθωσεν εἰς «ἀδελφίδην».

ἠναγκάσθη νὰ συνοικίσῃ τοὺς Δωριεῖς καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τοὺς βουλομένους νὰ πολιτογραφῆσῃ ὡς Ἱμεραῖους.

Μικρὸν δὲ μετὰ τὰς ἀνωμαλίας ταύτας ἐνίκησεν Ὀλύμπια ἄρματοδρομῶν τῷ 476. Εἰ καὶ δὲ τὸ ἄρμα διηύθυνεν οὐχὶ ὁ Θήρων, ἀλλ' ὁ ἠνίοχος αὐτοῦ Νικόμαχος ἐξ Ἀθηνῶν τὸ γένος ἔλκων (Σχολ. Ἰ. Β' 28), οὐχ ἦττον νικητὴς ἀνεδείχθη κατὰ τὰ ἀγωνιστικὰ θέσμια ὁ κύριος τοῦ ἄρματος Θήρων, λαβὼν αὐτὸς τὸν ἐπὶ τῇ νίκῃ διδόμενον στέφανον ἐλαίας. Ἐπὶ ταύτῃ τῇ νίκῃ ἐποιήθη ἡ ᾠδὴ αὕτη μετὰ τὴν διαλυθεῖσαν καταγίδα, ὡς προεῖρηται. Ἡ νίκη ἐπέρχεται ὡς οὐράνιος εὐλογία ἐπὶ τὸν ἀπόγονον οἴκου πολυπαθοῦς, ἡ δὲ ἀριστοτέχνις χεὶρ τοῦ ποιητοῦ μετὰ φιλοκαλίας ἀβρᾶς συναρμύζει τὰ ὠραῖα ἄνθη, δι' ὧν περιστέφει τὴν κεφαλὴν τοῦ νικητοῦ.

Ὁ λοιπὸς βίος τοῦ Θήρωνος ἀπὸ τῆς παρούσης νίκης μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (Ὀλ. 75,4=473) διήλθεν ἐν εἰρήνῃ. Ἐνεκα δὲ τῶν ἐκτάκτων αὐτοῦ προσόντων καὶ τῆς ἐπιεικειᾶς, μεθ' ἧς ἐπὶ 16 ἔτη ἤρξε, καὶ ζῶν διετέλεσεν ἀγαπώμενος ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν καὶ τελευτήσας ἡρωϊκῶν ἔτυχε τιμῶν (Διοδ. XI, 53,2). Καὶ ἦτο πράγματι ἐκτάκτου ἰδιοφυῖας ἀνὴρ, οὐ ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα δὲν ἀντιπίπτουσι πρὸς ὅσα λέγει ὁ ποιητὴς ἐν τῷ ᾄσματι περὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀξιουμένων τῆς μετὰ θάνατον μακκαριότητος. Τοῦ Θήρωνος θανόντος, ἀποσβέννεται καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Διότι ὁ μὲν γενναῖος καὶ ὁμότροπος αὐτῷ ἀδελφὸς Ξενοκράτης, ὁ Πύθια, Ἰσθμια καὶ Παναθηναία νικήσας, εἶχε, ἤδη προαποθάνει, ὁ δὲ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Θρασυδαῖος, ὅστις καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς βίαιος ἦν καὶ φονικὸς καὶ τελευτήσαντος ἤρχε τῆς πατρίδος παρανόμως καὶ τυραννικῶς (Διοδ. XI, 53,2), ἐξώργισε καθ' ἑαυτοῦ τοὺς Ἱμεραῖους, οὓς ἔν' ἀπασχολήσῃ ἐπεζήτησεν ἀνοσῆτως νὰ περιπλέξῃ εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ Ἰέρωνος, καθ' οὗ ἤγαγε μὲν διςμυρίους ἵππεῖς καὶ πεζοὺς, ἀθροίσας ἐκ τῶν Ἀκραγαντίνων καὶ Ἱμεραίων, παρὰ τὸν Ἀκράγαντα ποταμόν, ὑπέστη ὁμως αὐτόθι ἦταν δεινὴν. Τούτου δ' ἔνεκα ἐξεγερθέντων τῶν Ἀκραγαντίνων καὶ Ἱμεραίων, ὁ Θρασυδαῖος ἐκπεσὼν τῆς ἀρχῆς, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τοὺς Νισαίους λεγομένους Μεγαρεῖς, ὅπου ἀντὶ ὑποστηρίξεως καὶ ὑποδοχῆς, ὡς ἠλπίζεν, εὗρεν ἀντάξιόν του θάνα-

τον. Οἱ δὲ Ἀκραγαντῖνοι ἐπιζητήσαντες διὰ πρέσβειων τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Ἰέρωνος, εἰσήγαγον ἐν τῇ πόλει αὐτῶν τὴν δημοκρατίαν, ἐν ἣ ἐγκατεβίωσεν ἡσυχῶς μετὰ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ Θρασύβουλος ὁ ἀξιόλογος υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Θήρωνος Ξενοκράτους, καρπούμενος ἐν εἰρήνῃ τὰ ἀγαθὰ τῆς μεγάλῃς αὐτοῦ περιουσίας. Τσαυτὴν δύναμιν εἶγεν ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἀποικομένου ἀγαθοῦ ἀνδρὸς εἰς περιφρούρησιν τῆς ἡσυχίας τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ. Τούναντίον δὲ ἐν Ἱμέρᾳ ἐξηκολούθουν οἱ ἄνθρωποι ζωηρῶς ἀναμνησκόμενοι τῆς ὠμότητος τοῦ Θρασυδαίου καὶ ὅτε μετὰ ταῦτα ὁ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἰέρωνος διατρίβων Πίνδαρος ἐποίησεν εἰς Ἐργοτέλη τὸν Ἱμεραῖον τὸ IB' Ὀλύμπιον, ἐδέησε νὰ ἐγκωμιάσῃ τὸν Ἐλευθέριον Δία καὶ τὴν δύναμιν τῆς πανισχύρου Τύχης, ἧτις οὐχὶ σπανίως κακὸν μεταβάλλει ἀπροσδοκῆτως εἰς ἀγαθόν. Καὶ αὐτόθι δέ, ὡς καὶ ἐν Ἀκράγαντι, ἀντὶ τῆς καταλυθείσης τυραννίδος παρεϊρήχθη δημοκρατία.

Ἡ ᾠδὴ, ἧς θεμελιώδης ἰδέα ὑπόκειται ἡ γνώμη, ὅτι αἱ μεταπτώσεις ἐν τῷ βίῳ ἀπολήγουσι μετὰ θάνατον τῶν ἀγαθῶν βασιλέων εἰς ὑπερκόσμιον βίον πλήρη εὐφροσύνης καὶ μακαριότητος, τέμνεται εἰς ἀρχὴν (1—24) περιέχουσαν ἔπαινον τοῦ νικητοῦ, μέσον (24—91), ἐν ᾧ κεῖται τὸ μυθικὸν στοιχεῖον, καὶ ἔκβασιν (91—110), ἐν ἣ ἐπαναλαμβάνεται αὐτὴς ἔπαινος πρὸς τὸν νικητὴν. Ἄλλ' ἵνα πληρέστερον ἀπολαύσῃ ἡ παροῦσα ὁμήγυρις τοῦ θεσπεσίου τούτου ποιήματος, ἀντὶ πάσης ἀναπτύξεως τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, ἐφιλοπόνησα ἀσθενῆ παράφρασιν, ἐν ἣ εἰσήγαγον, ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου ἐν τῷ ᾄσματι παιωνικοῦ ἢ κρητικοῦ ποδός, τὴν τροχαϊκὴν διποδίαν, ἐξ ἧς νομίζω ὅτι προῆλθεν οὗτος διὰ καταλήξεως, ἧτοι ἐλλείψεως μιᾶς ἐν τέλει συλλαβῆς. Ἐκ δὲ τῶν 180 στίχων, ἐξ ὧν ἀπήρτισα τὴν παράφρασιν, οἱ 145 εἶνε καταληκτικοὶ (ἐλλείπει ἡ τελευταία ἄρσις τῆς τελευταίας διποδίας), οἱ δὲ λοιποὶ 35 ἀκατάληκτοι, ἧτοι συνίστανται ἐκ 4 τροχαϊκῶν διποδιῶν, ἐν αἷς ἡ τελικὴ ἄρσις ἀποτυπῶται δι' ἰδίας ἐν τῷ κειμένῳ συλλαβῆς.

Παράφρασις.

Στρ. α'

Ἵμνοι εὐκλεέστατοι τῆς φόρμιγγος ἀνάσσοντες,
 τῖνα θεὸν ἢ ἥρωα ἢ ἄνδρα θὰ ὑμνήσωμεν;
 Πάντως δήπου ἢ μὲν Πῖσα εἶνε κτήμα τοῦ Διός,
 διὰ τοῦτο πρέπει πάντες τοῦτον νὰ δοξάσωμεν,
 πανηγύρειον προστάτην κηδεμόνα κ' ἔφορον. 5
 Τὸν δ' ἀγῶνα Ὀλυμπίας ἴδρυσεν ὁ Ἡρακλῆς,
 ἀκροθίνια πολέμου πρὸς Αὐγέαν κρατεροῦ.
 Ὁ δὲ Θήρων νῦν τιμᾶται καὶ καλλιστεφῆς προβαίνει
 νικητῆς ἀρματοδρομῆς μὲ ὠραῖον τέθριππον.
 Τοῦτον ἄρα, θεῖα φόρμιγξ, σπεύσον ἤδη κόσμησον, 10
 τῆς φιλοξενίας στυλον καὶ προστάτην τοῦ δικαίου.
 Ἡ δὲ πόλις ἡ εὐδαίμων τῆς Ἀκράγαντος αὐτόν,
 εὐκλεῶν προγόνων χάραμα κ' ὀρθωτῆρα κραταῖόν,
 ἔχει ἐγκαλλώπισμά της καὶ σεμνύνετ' ἐπ' αὐτῶ.

Ἀντ. α'

Πόσους δὲ δεινοὺς ἀγῶνας καὶ ἥλικην συμφορὰν 15
 νὰ ὑπέμειναν τὸ πάλοι οἱ προπάτορες αὐτοί,
 ἴνα τῶν Ἀκράγαντινων καταλάβωσι τὴν πόλιν
 καὶ τῆς Σικελίας πάσης ἀποβάσωιν ὀφθαλμοί!
 Εἰς τὸν οἶκόν των ἄλλ' ὅμως οὐρανόθεν κατεπέμψθη 20
 ἡ εἰρήνη καὶ ὁ πλοῦτος, ὡς βραβεῖα ἀρετῆς.
 Ἄλλ' υἱὲ σεπτῆ τῆς Ρέας καὶ τοῦ Κρόνου ὑπέρτατε,
 ὁ τὴν κορυφὴν Ὀλύμπου τὴν ἀνέφελον διέπειν
 καὶ τὸν πάμπρωτον ἀγῶνα μὲ στοργὴν πολλὴν εὐθύνοω
 καὶ τὸν βαθυδίνην ἄμα ἐπιβλέπων Ἄλφειόν,
 τὴν παράκλησίν μου ταύτην εὐμενῶς ἐπάκουσον: 25
 Δός, βαρύνκυπε, τὸ κράτος καὶ τὰ πατρικὰ ἐδάφη
 εἰς τὸ γένος τὸ λοιπὸν τῶν ἐνδόξων δυναστῶν,
 ἐπὶ τῇ ὠδῇ μου ταύτῃ τὴν καρδίαν εὐφρανθεῖς.

Ἐπ. α'

Τὰ γεγενημένα ἤδη νάπογίνου δὲν ζητῶ,
 εἶν' ἀνίσχυρος πρὸς τοῦτο καὶ ὁ χρόνος, ὁ πατὴρ 30
 ὅλων τῶν ἀδίκων ἔργων καὶ δικαίων ἐν ταῦτῳ.
 Μᾶλλον δὲ ζητῶ τὴν λήθην μετὰ τύχην ἀγαθὴν,
 ἢ ὅποι' ἀπομακρύνει τοὺς ἀγῶνας τοὺς λυγροὺς
 καὶ τὴν συμφορὰν δαμάζει ὑπὸ ὄλβου ἰσχυρόν,
 ὃν ἡ θεῖα καταπέμπει εἰς τὴν γῆν εὐμένεια, 35
 ἴνα ὑπὸ χάραμα θάψῃ τὰ τραχύτατα δεινὰ.

Στρ. β'

Τὴν δ' ἀλήθειαν τῶν λόγων τούτων ὅλων μαρτυρεῖ
 ἢ τῶν θυγατέρων Κάδμου περιπέτεια πολλή.
 Ἐπαθον μεγάλ' ἐκεῖναι, πλὴν τὸ πένθος τὸ βαρὺ 40
 ἔπесе καὶ ἐνίκηθη ὑπὸ ἄλλων ἀγαθῶν.
 Πρώτῃ εἶναι ἡ Σεμέλη μετ' ἑλπίδων διάδημα
 κόμης εἶχεν ἐστεμμένην τὴν ὠραίαν νεφελήν.
 Ταύτης ἔσθησε τὸν βλον ὁ πυρώδης κεραυνός,
 μετὰ τοῦ ὁποῦ ἤλθε πρὸς ἐπίσκεψιν ὁ Ζεὺς,
 καὶ ἀπέπτη μακαρία μεταξὺ τῶν Ὀλυμπίων, 45
 μετὰ τῶν ὁποίων τὸρα ζῆ ἐν δόξῃ καὶ τιμῇ.
 Τὴν λατρεύει ὁ δεσπότης τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς γῆς,

μὲ ἀγάπην τῆς σοφίας ἢ θεὰ τὴν περιβάλλει
 καὶ θωπείας ἐγκαρδίου πρὸς αὐτὴν καὶ δαψιλεῖς
 σπεύδει νὰ προσφέρει πρόφρων ὁ κισσοχαρῆς υἱός. 50

Ἀντ. β'

Ἡ Ἰνώ δὲ ἡ δευτέρα κόρη Κάδμου ἡ ὠραία
 ἔταξαν αἱ Μοῖραι νᾶχῃ τὰ πελάγ' ὡς κατοικίαν
 καὶ νὰ ζῆ ἀδιαλείπτως κ' εὐφροσύνης ἐν αὐτοῖς
 μὲ τὰς θυγατέρας πάσας τοῦ θαλασσινοῦ Νηρέως,
 αἱ ὅποια εἰς τὰ βῆθη τῶν ὑδάτων ἐντροφυῶσι. 55
 Τὸ δὲ πέρας τῆς ζωῆς μας εἶναι ἄγνωστον εἰς πάντας
 καὶ τὸ στάδιόν μας πλήρες μαύρων θρήνων κ' ὀδυρμῶν.
 Καὶ ἀδύνατόν σοι εἶναι νὰ γνωρίζῃς ἀσφαλῶς,
 σὺ θνητέ, ἂν εἰς τὸν βίον θ' ἀπολαύσῃς ἀγαθὰ,
 διερχόμενος κἂν μίαν μόνον φαιεῖν ἡμέραν, 60
 τέκνον τοῦ λαμπροῦ ἡλίου, μὲ ἀτάρακτον εἰρήνην,
 ἀλλ' ἀνάγκη ἐν ἑδραία πεποιθήσει νὰ φρονῆς,
 ὅτι ρεύματ' ἀντιπνόνων πόνων κ' ἠδονῶν σφοδρῶν
 ἔρχονται καὶ κατακλύζουν τῶν ἀνθρώπων τὴν ζωὴν.

Ἐπ. β'

Καὶ τοῦ Θήρωνος δ' ὁ οἶκος ἐδοκίμασε πολλὴν 65
 τὴν ἀντίπνοιαν τῆς Μοίρας, ἡ ὅποια κατ' ἀρχὰς
 τὴν θεόπεμπτον παρέσχεν εὐτυχίαν εἰς αὐτόν.
 Σ' ἄλλους ὅμως μετὰ ταῦτα ἔσπευσε πάλιν καιροῦς
 ν' ἀποστελ' εἰς τὴν οἰκίαν συμφορὰς καὶ στεναγμοῦς,
 ἐξ οὗ χρόνου ὁ Οἰδίπους φόνον στυγερόν ἐτέλει 70
 κατὰ τοῦ πατρὸς Λαίου, εἰμαρμένον ἐν Δελφοῖς,
 κ' ἐπ' αὐτοῦ ἐξεπληροῦτο ἡ μοιροκράτος ἀρά.

Στρ. γ'

Εἶδεν αὐθωρεῖ τὸ αἶμα τὸ χυθὲν ἢ Ἐρινύς,
 δράκαινα ἀγριωτάτῃ φόνον πνέουσα καὶ πῦρ,
 κ' ἐξωλόθρευσε τὸ γένος τὸ πολυμικρὸν Λαίου 75
 εἰς ἀλληλοκτόνον πάλιν ἀδελφῶν αἰμοφυρθὲν
 πρὸ τῶν κραταῖων τειχῶν τῶν Βοιωτικῶν Θηδῶν.
 Καὶ μετὰ τὸν Πολυνεῖκην τὸν πεσόντα ὑπελείφθη
 Θέρσανδρος ὁ διατρέπων εἰς ἀγῶνας εὐκλεεῖς,
 ἀνυμνούμενος ἐν μάχαις κ' ἐν πολέμοις κρατεροῖς. 80
 Εἰς τὸ Ἄργος ἐγεννήθη ἐξ Ἀργείας θυγατρὸς
 τοῦ Ἀδράστου καὶ ἀπέβη ὁ υἱὸς ὁ εὐσεφῆς,
 ὁ εἰς Θήβας ἐκστρατεύσας ὑπὲρ ἀτυχοῦς πατρός.
 Ἐξ αὐτοῦ τὸ γένος ἔλκουσιν οἱ τοῦ Θήρωνος γονεῖς
 ἄξιοι νὰ ἀπολαύσουσιν καὶ τιμὰς περιφανεῖς 85
 καὶ ἐγκώμια καὶ μέλη καὶ τὴν λύραν ἠχηράν,

Ἀντ. γ'

ὅτι ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις ὁ υἱὸς αὐτῶν ὁ Θήρων
 ἐκηρύχθη κ' ἐκοσμήθη διὰ γέρατος λαμπροῦ,
 ἐν δὲ τοῖς Νυθίοις ἄλλοι κ' ἄλλοι εἰς τὰ Ἴσθμια 90
 τῶν σεμνοπεριτῶν χαρίτων στέφανοι ἀειθαλεῖς
 περιέστειψαν τὴν κόμην ὀμοτρόπου ἀδελφοῦ,
 εὐτυχήσαντος νὰ ἄρῃ νίκην ἐνδοξὸν τεθρίππων
 ταχυπόρων δωδεκάκις τὸν ἱππόδρομον καμψάντων.
 Ἐἴν' ὠραῖον νὰ πῆτύχῃς εἰς περιφανεῖς ἀγῶνας!
 Ἡ γλυκεῖα αὕτη τύχῃ ἐκδιώκει τὰς πικρίας 95

κι' ἀπαλλάσσει τὴν καρδίαν τῆς βαρείας συμφορᾶς.
Καὶ ὁ πλοῦτος δὲ πρὸς τούτοις, ὁ μετέχων ἀρετῆς,
ζηλευτὴν παρέχει δόξαν κ' εὐκαιρίαν πρὸς πολλὰ
καὶ πιέζει τὴν ἀγρίαν λύπην καὶ τὴν συγκατεῖ
ὑπὸ τὰ ἀδάμαστα τοῦ ἀδαμάντινα δεσμά.

100

Ἔπ. γ'

Εἶναι ἄστρον διαλάμπων καὶ ἐκπέμπον ἐπὶ γῆς
φῶς ἀληθινὸν κ' ὠραῖον, φῶς παρήγορον γλυκύ.
Ὁ τὸ φῶς δὲ τοῦτο ἔχων καὶ τὸ μέλλον διαβλέπει
καὶ γνωρίζει, ὅτι ὅσοι εἰς τὸν βίον των ἐδῶ
ἀσεβῶς προσεγενθῶσι, τιμωροῦνται αὐστηρῶς
εἰς τὰ τάραρα τοῦ Ἄδου, ὅπ' ἀνηλεῆς κριτῆς
τοὺς δικάζει διὰ πᾶσαν εἰδεχθῆ αὐτῶν κακίαν
καὶ ἐκφέρ' αὐστηροτάτην πάντοτ' ἐτυμγορίαν.

105

Στρ. δ'

Ὅσοι πάλιν διαζῶσιν ἐν δικαιοσύνῃ ἄκρα,
οὔτοι ἀξιοῦνται ἦδη μετὰ θάνατον αὐτῶν
νάπολαύωσιν ἡλίου καὶ φωτὸς διηκεοῦς.
Καὶ διέρχονται ἀπόνως βίον ἄλυπον, τερπνόν.
Δὲν ταράσσουσιν γεωργοῦντες μετὰ τὰς χεῖράς των τὴν γῆν,
οὔτε σχίζουσιν τὰ πελάγη καὶ βαθεῖς ὠκεανούς
τὸν προσπορισμὸν ζητοῦντες τῶν ὀδυνῶν τροφίμων,
ἀλλ' ὡς ζήσαντες εὐόρκως καὶ τιμίως καὶ δικαίως
νῦν εὐδακίμοουσιν ὄντες εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς,
ὅπου βασιλεῦ' ὁ Πλούτων, εἰς τὸ κράτος τῶν νεκρῶν.
Τοῦναντίον δὲ οἱ ἄλλοι, ὅσοι ζήσαντα κακῶς,
τυρανοῦνται αἰωνίως εἰς μαρτύρια δεινά,
τὰ ὁποῖα νάτενιση ὀφθαλμὸς ἀδυνατεῖ
καὶ νὰ περιγράψ' ἢ γλῶσσα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ζητεῖ.

110

115

120

Ἀντ. δ'

Ἄλλ' ἐν τούτοις ὅσοι πάλιν τρίς εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν
ἐκ τοῦ Ἄδου ἀνεληθόντες ζήσαν μετὰ παντελεῖ
ἀποχὴν ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν κακῶν καὶ ἀλγεινῶν
κ' εἰς τὸν Ἄδην αὖθις τρίς διεβίωσαν καλῶς,
οὔτοι ἦδη διανύουσιν τὴν ὁδὸν τὴν ποθεινὴν,
ἣν ὁ Ζεὺς προσδιορίζει πρὸς τοῦ Ἡρόνου τοῦ πατρὸς
τὰ ἀνάκτορα τὰ θεῖα, κατοικίαν ἀσφαλῆ,
ὅπ' ἡ νῆσος τῶν μακάρων ἐξαπλοῦται ἀπαλή
καὶ τὴν περιπνεύον αὔραι τοῦ ὠκεανοῦ γλυκεῖαι
κι' ἀκτινοβολοῦσιν ἄνθη χρυσαυγῆ καὶ φλογωπά.
Ἄλλα μὲν ἐξ ἄλλων δένδρων ἐν τῇ γῇ αὐτῇ ἀνθοῦν,
ἄλλα δὲ τὸ ὕδωρ τρέφει. Καὶ ἐκ πάντων ἀσφαλῶς
ὄρεπούσα ἡ χεῖρ στεφάνους ἀνακλέκει εὐθαλεῖς,
οἱ ὅποί' ὑπερηφάνους περιστέφουσι κεφαλᾶς.

125

130

135

Ἔπ. δ'

Καὶ εἰς ταῦτα ἐπινεύει νοῦς σοφὸς καὶ εὐσεβής,
ὁ Ραδάμανθυς, ὃν ἔχει καὶ ὁ Κρόνος βοηθόν,
ὁ πατὴρ θεῶν καὶ κλέος, σύζυγος σεπτὸς τῆς Ρέας,
ἥτις ὑψηλὸν τὸν θρόνον κ' ἔνδοξον τὸ κράτος ἔχει.
Εὐτυχεῖς ἐναυθα ζῶσι καὶ ὁ Κάδμος κ' ὁ Πηλεΐς.
Μετ' αὐτοὺς δὲ ἐπειρήθη καὶ ὁ θεῖος Ἀχιλλεύς,
ὃν ἡ μήτηρ του ἡ Θέτις ἤγαγε μετὰ πολλὰς
ἐκείσας πρὸς τὸν Δία εἰς τοὺς τόπους τοῦ φωτός.

140

Στρ. ε'

Οὔτος εἰνε ὁ φονεύσας Ἔκτορα τὸν κραταῖον,
καὶ τὸν Κύκνον δὲ ἐπίσης καὶ τὸν Μέμνονα αὐτόν,
τὸ δεδοξασμένον τέκνον τῆς κροκοβαφοῦς Ἡούς.
Ἔχω δὲ εἰς τὴν φαρέτραν βέλῃ νοερά πολλά,
ἀλλὰ ταῦτα ὅμως πάντα γίνονται καταληπτὰ
ἀπὸ ἄνδρας εὐφρεῖς, εἰ δὲ μὴ διὰ τοὺς ἄλλους
πρέπ' ἐξάπαντος νὰ ἔχῃς βούκεντρον ὄξυ εἰς χεῖρας.
Λέγω δὲ ὅτι γεννᾶται ὁ ἐμπνευσμένος ποιητῆς
καὶ ἡ ποίησις, τὸ δῶρον τῶν θεῶν, δὲν ἀποκατὰ
μὲ σχολαστικὰς σοφίας χαμαιζήλους κ' ἀφειδῆς.
Εἶναι σπάνιοι οἱ γαυροὶ κ' ὑψηπέτεροι αἰετοί,
οἱ τὰς πτέρυγας κινοῦντες πρὸς τὸ κράτος τοῦ Διός,
πάμπολλοι δ' οἱ χαμαιπέτεροι κόρακες καὶ εὐτελεῖς
καὶ πολλὰ ἀσυναρτήτως καὶ συγκεχυμένα κρώζουσιν.

145

150

155

Ἀντ. ε'

Ὡ ψυχὴ μου, νὰ ἐντεινῆς ἦδη πάλιν πρὸς σκοπὸν
ἀγαθὸν τὸ τόσον πρέπει καὶ ἠπίως κ' εὐκλεῶς
νὰ τοξεύσῃς ἐκ καρδίας βέλος ἄυλον, ἀγνόν,
βέλος ἀπαλὸν καὶ πλήρες εὐφροσύνου ἡδονῆς
καὶ χαρμάτων καλλινίκων, ὡς τὸ μέλι γλυκερῶν,
ὁ νὰ διευθύνῃς πρέπει πρὸς τὴν πόλιν τὴν κλεινὴν,
τὴν Ἀκράγαντα, τὴν πλήρη θειοτάτων ἱερῶν,
ἐγκαλλώπισμα τοῦ οἴκου τοῦ τυραννικοῦ σεμνόν.
Μετὰ ὅρκου δὲ νὰ εἴπῃς τὴν σεπτὴν ἀλήθειαν,
διαβεβαιούσα ὅτι ἀπὸ ἑκατὸν ἐτῶν
ἐν αὐτῇ δὲν ἐγεννήθη ἄλλο τέκνον ἔνδοξον
ἐξ ἐνδόξων προπατόρων κ' ὡς ὁ Θῆρων εὐγενές,
τὴν φιλίαν καὶ τὰ πλοῦτή μετ' ἀψίλειαν πολλὴν
νὰ σκορπίξῃ καὶ νὰ σπεῖρη πανταχοῦ εὐεργεσίας.

160

165

170

Ἔπ. ε'

Ἄλλ' ἐχθρὸς ὁ κόρος εἶναι τοῦ ἐπαῖνου φοβερός.
Ἔρχεται ἀδίκως ὅλος συνεφέλκων μετ' αὐτοῦ
καὶ τὴν ἐχίδνα τὸν φθόνον καὶ τὸ μῖσος τὸ βαρὺ,
καὶ μετ' αὐτοῦ βέλῃ θέλει πάντα νὰ κτυπᾷ,
τὰ καλὰ καὶ εὐκλεῖ ἵκετα μὴ τολμῶν.
Ἄλλ' ἐν τούτοις ν' ἀοιμήσῃ ἐξ ἡμῶν τίς ἡμπορεῖ
τὴν ἀθέσφατον τὴν ἄμμοι τῶν ἀπέφρων θαλασσῶν
κι' ὅσα ἔσπειρεν ὁ Θῆρων εἰς τὸν βίον του ἐσθλά;

175

180

Οὔτως ἐξυμνεῖ τὸν Θῆρωνα ὁ Πίνδαρος,
ὡς ἀκριβῶς προσεπάθησα ν' ἀποδώσω τὸ
πνεῦμα τοῦ ἄσματος, ἐν ᾧ διαφραίνεται ἡ εἰ-
κὼν τοῦ νικητοῦ, ἦν ζωηρῶς διαχρωματίζου-
σιν αἱ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος καὶ αἱ ἐλ-
πίδες τοῦ μέλλοντος βίου. Οὐδ' ἀμυροὶ αὐ-
τὴν ἢ μόλις που δι' ἀορίστων τοῦ χρωστῆρος
γραμμῶν ἐπιφαινομένη σκιαγραφία τῆς μετὰ
θάνατον τιμωρίας τῶν ἀδίκων καὶ ἀσεβῶν
ἀνθρώπων, ὅπως δὲν ἀμυροῦσιν οὐδ' ἐπι-
σκιάζουσι τὴν εἰκόνα τοῦ νικητοῦ καὶ ἐν τῷ
Α' Ὀλυμπίῳ τὰ περὶ τοῦ ἀσεβήματος καὶ

κολασμοῦ τοῦ Ταντάλου λεγόμενα. Τούνα-
τίον μάλιστα ἡ σκιαγραφία αὕτη συντελεῖ εἰς
ἐξαρσιν τῆς εἰκότος, ἥτις οὐ μόνον διακρίνε-
ται ἐπὶ πλούτῳ συνθέσεως καὶ ἀριστοτεχνικῆ
διανομῇ φωτός καὶ σκιᾶς, ἀλλ' ἐλέγχει ἅμα
καὶ βαθεῖαν τοῦ ἀντικειμένου μελέτην, εἰς ἣν
ὅλη ψυχῆ ἐγκύπτει ὁ ποιητής, ὅστις ἀδυνα-
τῶν ἕνεκα πλητμονῆς τῆς ὕλης νὰ ἐνδιατρίψῃ
εἰς μερικότητα, εὐρίσκει οὐδὲν ἥττον τρόπον
ὅπως ὑποτυπώσῃ ὑπερόσμιον βίον, ἐκδηλῶν
οὕτως ἰδιάζουσιν κλίσειν εἰς πλαστικὰς περι-
γραφὰς. Τὸ δὲ ἄγος τῶν Λαβδακιδῶν, ὡς
καὶ τὸ ἄγος τῶν Πελοπιδῶν ἐν τῷ ΙΑ' Πυ-
θίῳ,πραγματεῦεται ὡς ἀπλοῦν οἰκογενειακὸν
δυστύχημα, τῆς ἠθικῆς σημασίας αὐτοῦ ὑπὸ
εὐρύτερον πνεῦμα οὐδαμῶς θιγομένης. Ὑπὸ
ταύτην δὲ τὴν ἐποψιν ὁ Πίνδαρος ὑπολείπεται
κατὰ πολὺ τοῦ συγχρόνου αὐτῷ Αἰσχύλου,
ὅστις ταύτην ἀκριβῶς τὴν ἠθικὴν σημασίαν
τῶν ἐγκληματικῶν πράξεων ἐν τοῖς δράμασιν
αὐτοῦ ἀνάγλυφον ἀποτυπῶ.

Καταπαύων δὲ τὸν λόγον, ὁμολογῶ ὅτι
αἰσθάνομαι τὴν στιγμὴν ταύτην ἐπιπνεύσαν
ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ αὖραν τινὰ σεμνοῦ δω-
ρισμοῦ, δωρισμοῦ τελειοῦτος καὶ ἐξυψοῦτος
τὸ πνεῦμα, ὅπως καὶ τὰ παλαιὰ προϊόντα τῆς
δωρίας τέχνης καὶ μουσῆς. Δωριεὺς ὁ νικητής
ἐκτραφεὶς ἐν ταῖς αὐστηραῖς παραδόσεσιν ὑψη-
λῆς ἀριστοκρατίας, ἐξυμνεῖται ὑπὸ ποιητοῦ
ἐπίσης Δωριεῶς, ἀνήκοντος εἰς τὸν ἐνδοξον
καὶ ἐπισημότατον οἶον τῶν Αὐγειδῶν, οἵ-
τινες διακρίνονται ἐπ' εὐσεβεῖα καὶ δικτελοῦ-
σιν ἐν στενῇ σχέσει πρὸς διάφορα ἱερά, πρὸς
μαντεῖα, πρὸς ἐπίους κατ' ἐξοχὴν θεοῦς, ὧν
εἶναι ἱερεῖς καὶ θεράποντες κληρονομικοί, ὡς
εἶναι ἱερεῖς τοῦ Καρνείου Ἀπόλλωνος ἐν τῇ

νήσῳ Θήρῃ, καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος πάλιν καὶ
τῆς Κυβέλης ἐν Θήβαις. Ἐπειτα καὶ ἡ πόλις
αὕτη, τὸ παλαιὸν Βυζάντιον, ὡς ἀπφωτισμένη
ὑπὸ Δωριέων Μεγαρέων, ἐναδρύνεται βεβχίως
ἐπὶ τῇ εὐγενεῖ καταγωγῇ της καὶ θερμότερον
ἀλλὰ καὶ ἀγνώτερον αἰσθάνεται τὸν ἐνθουσι-
σμὸν πρὸς τὴν δωρίαν φόρμιγγα, ἥς τὰς χορ-
δὰς μὲ ἱερὰν συγκίνησιν ἐψαυσε σήμερον ἡ
ἀσθενὴς μου χεὶρ. Ἐπειτα δὲ καὶ αὐτὴ ἡ σή-
μερον πανηγυρίζουσα πνευματικὴ ἐστία, ἡ
στενῶς ἐν πολλοῖς πρὸς τὸν βίον τοῦ μεγα-
λουργοῦ Θήρωνος συνεφαπτομένη, ὑπομιμνή-
σκει διὰ τῆς προσόψεώς της τὸν ἀπλοῦν καὶ
σοβαρὸν δώριον ρυθμὸν, ἐνῶ τὸ ἐσωτερικὸν
αὐτῆς διαυγάζει ὁ ἀρχαιοπρεπὴς λῦχνος, τὸ
ἡμερον καὶ παρήγορον σύμβολόν της, ὅπερ
ὑποβοηθεῖ νὰ δίδω μετ' ἐθνικῆς ὑπερηφανείας
εἰς τὰ ὄμματα τῶν παρόντων ἀντανακλωμέ-
νην τὴν βαθεῖαν συναίσθησιν τῶν παλαιῶν
ἐκείνων μεγαλοφθόγγων δωρικῶν «ἄμμες δὲ γ'
εἰμέν», «ἄμμες δὲ γ' ἐσόμεσθα πολλῶ κέρρο-
νες» Δὲν ἤξεύρω δέ, ἂν εἰς συγκυρίαν πρέπει
ν' ἀποδώσω, ὅτι καὶ ὁ ἔχων τὴν τιμὴν νὰ
ἐπασχολῇ ὑμᾶς νῦν κατάγεται ἐκ τῶν χωρῶν
ἐκείνων τῆς Μακεδονίας, ὧν ὁ ἀρχαιότατος
πληθυσμὸς ἀνήκων ἐκπαλαί εἰς τὴν Αἰολικὴν
Πελασγικὴν φυλὴν, συνεχωνεύθη ὀφθαίτερον
κατακτηθεὶς ὑπὸ Δωριέων, ἐξ ὧν παρέλαβεν
οὐ μόνον τὴν περὶ τὸ σῶμα σεμνὴν καὶ ἀπλὴν
δίαιταν, ἀλλὰ καὶ τὸ τρανόφωνον ἐν τῇ δια-
λέκτῳ. Ὡς Δωριεὺς λοιπὸν καὶ οὗτος αἰσθάν-
νεται, ὅτι ζωηρότερον πάλλει ἡ καρδιά του
πλησίον ὑμῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, ἣν λαμ-
πρύνουσι διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν ἔξοχοι
καὶ σεπτοὶ ἀκροαταί, συναγαλλόμενοι μεθ'
ἡμῶν καὶ πνευματικῶς ἐπευλογοῦντες.

ΑΚΡΙΤΑΣ

ὑπό

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

Ἀνεγνώσθη ἐν συνεδρίᾳ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τῆς 16 Ἀπριλίου 1908).

Τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀπὸ τοῦ οὐσιαστικοῦ ἄκρα παραγόμενον, φέρουσιν ὡς τοπικὸν χωρὸς ἐν Χίῳ¹, ἀκρωτήριον ἐν Μεσσηνίᾳ², ἕτερον ἐν τῷ Ἀστακηνῶ ἢ Νικομηδείας κόλπῳ³. Τοῦτου μνεῖα γίνεται, ἀρχαιοτέρα μὲν εἰς τὸν Μένιππον καὶ Ἀρτεμίδωρον, γεωγράφους Ἑλληνας ἀκμάσαντας κατὰ τὸν πρῶτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, τὰ σχετικὰ χωρία τῶν ὁποίων διεσώθησαν εἰς τὸ περὶ πόλεων σύγγραμμα τὸ ἐπ' ὀνόματι Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου φερόμενον, μεταγενεστέρα δὲ εἰς τὸν Πτολεμαῖον, ἀκμάσαντα κατὰ τὰ μέσα τοῦ δευτέρου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος, ὀρίσαντα καὶ τὴν γεωγραφικὴν αὐτοῦ θέσιν ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ διαιρεθείσῃ γῆνῃ σφαιρᾷ, καὶ πλειότεραι μετέπειτα εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς καὶ εἰς τὰ *Συναξάρια*, ἀναφερόμεναι εἰς τὸν πέμπτον, τὸν ἕκτον, μάλιστα δὲ τὸν ἕνατον αἰῶνα. Οἱ δύο πρῶτοι γεωγράφοι ὀνομάζουσιν ἀπλῶς θέσιν Ἀκρίτου, ἐν ᾧ ὁ Πτολεμαῖος ἄκραν ἤτοι ἀκρωτήριον Ἀκρίτου τῶν δὲ Βυζαντινῶν ἔνιοι μὲν ἐμπόριον τοῦ Ἀκρίτου καὶ «χερσόνησον τοῦ Ἀκρίτου», ἄλλοι δὲ ἀπλῶς «Ἀκρίταν», καὶ μία σημείωσις μου πηγῆς λησμονηθείσης «λιμένα Ἀκρίτου». Οὗτοι μνημονεύουσι προσέτι πλησίον αὐτοῦ τόπον καλούμενον «Διαδρόμους» καὶ νησίδας, μίαν «τοῦ Ἁγίου Τρύφωνος» καὶ ἄλλην «Ἀνδρέου τοῦ Ἀποστόλου». Οὐδεμία μνεῖα ἐν τούτοις ὀνομάζει τὸν Ἀκρίταν κώμην ἢ πόλιν, ὡς παρετήρησεν ἤδη καὶ ὁ Μ. Γεδεών.⁴ Πλὴν τῆς τοπικῆς σημασίας, τὸ ὄνομα

τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ὡς ἐπώνυμον τοῦ Ἀπόλλωνος. Γνωστὸν ὅτι διάφοροι ἐπωνυμῖαι αὐτοῦ ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τῶν τόπων, ἐν οἷς ὑπῆρχον ἱερὰ τούτου· ὡς δὲ ἐπωνυμεῖτο Ἄκτιος, Κάρνειος, Μαλεάτης ἀπὸ τῶν εἰς τοὺς τόπους τούτους ναῶν, Παταρεῦς, ἀπὸ τοῦ αὐτόθι μαντείου, Θύμβριος ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ ἱεροῦ αὐτοῦ ἄλσους κτλ, οὕτως ἐκαλεῖτο καὶ Ἀκρίτας ἢ Ἀκρείτας ἀπὸ τῶν ἐν ἄκραις ἰδρυμένων ἱερῶν. «Ἀπόλλωνος Ἀκρείτα βωμὸς¹» ἐτιμᾶτο παρὰ Λακεδαιμονίους· ἀλλὰ καὶ παρὰ Βιθυνοῖς ἐπίσης ἐτιμᾶτο, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐπόμενον χαρίεν ἐπίγραμμα τοῦ Κοίντου Μαικίου.

Ἀκρίτα Φοῖβῳ, Βιθυνίδος ὅς τόδε χώρης
κράσπεδον αἰγιαλοῖς γειτονέον συνέχεις,
Δᾶμις ὁ κυρτευτής, ψάμμῳ κέρας αἰὲν ἐρείδων
φρουρητὸν κήρυκ' αὐτοφυεῖ σκόλοπι
θῆκε γέρας, λιτὸν μὲν, ἐπ' εὐσεβίῃ δ' ὁ γεραιός,
εὐχόμενος νοῦσων ἐκτός ἰδεῖν Ἀἴθην².

Ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος τούτου, ὅπερ θεωροῦμεν ἀναφερόμενον εἰς τὸν περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος Ἀκρίταν, τὸ ἐν τῷ Ἀστακηνῶ κόλπῳ ἀκρωτήριον, βεβαιοῦται ὑπαρξίς αὐτόθι βωμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος³· ὁ γέρον ἄλιεὺς Δᾶμις, εὐχόμενος ἄνοσον θάνατον, ἀνέθηκεν εἰς τὸν θεὸν τοῦτον, ὅστις, κατὰ τὸν Πίνδαρον,

... καὶ βαρεῖαν νόσων
ἀκέσματ' ἀνδρῶσσι καὶ
γυναίξι νέμει,⁴

τὸ ἀλιευτικὸν αὐτοῦ ἐργαλεῖον, τὸν κήρυκα, εἶδος κοχλίου, ἐπὶ αὐτοφυοῦς πασσάλου στή-

1. Miklosich & Müller, Acta, τ. V., σελ. 11, ἐν ἔτει 1259: «τὰ περίε τῆς (Νέας) μονῆς ἀγρῶδια, ἤγουν τ' Ἀκρίταν».

2. Πανσωνίας, Μεσσην., 34, 12.—*Στραβῶν*, Η', Δ', 4.

3. Ὁ Ἀκρίτης-ου· ὁ Ἀκρίτας-ου· ὁ Ἀκρείτας-α καὶ ου.

4. Μ. Γεδεών, Ἀκρίτας καὶ Τοῦζλα, ἐν Ἡμερολ. τοῦ 1896 ὑπὸ Ἰ. Ἰωαννίδου, σελ. 199.

1. Πανσωνίας, Λακων., 12, 7.

2. Ἀνθολογία Παλατινή, ἐκδ. Didot (ὑπὸ Dübner) II, 230.

3. Πίνδαρος, Πύθια, Ε, 85 κ. ε.

4. Ἀκρίτης, qui promontorio praest, ὅς ἀκρωτηρίου προίσταται, ἐξηγουσιν οἱ ἐκδοταὶ τοῦ θησαυροῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

σας, λιτόν μὲν δῶρον, ἀλλὰ ἐξ εὐσεβείας προερχόμενον¹.

Τῶν κυρίως εἰς τὸν Ἀκρίταν ἀναφερομένων ἱστορικῶν γεγονότων προτάσσομεν κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰ σχετιζόμενα πλησίον αὐτοῦ εἰς τὰς διαφόρους θέσεις.

Α' *Διάδοχοι.* Ἡ θέσις αὕτη ἐφάπαξ μνημονεύεται ἐν ἔτει 602 καταλαβὼν τὸν θρόνον ὁ Φωκάς, ἀφ' οὗ ἐνήργησε τὸν φόνον τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου, διέταξε καὶ ἐξετέλεσεν εἰς τοὺς λεγομένους Διαδρόμους, πλησίον τοῦ Ἀκρίτου², τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ τοῦ Μαυρικίου Θεοδοσίου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Ἀάρδου, ὅστις, ἐπάρχων πραιτωρίων ὢν, ἐγένετο λογοθέτης καὶ κουράτωρ τοῦ παλατίου τῶν Ὀρμισδου. Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο θεωροῦμεν ἀνήκον εἰς ὑπαίθριόν τινα τόπον, ἢ διασταύρωσιν ὁδῶν.

Β' *Νησίς ἁγίου Τρύφωνος.* Ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην μνημονεύεται πού μὲν νῆσος, πού δὲ χερσόνησος, τοποθετούμεναι εἰς τὸν Ἀκρίταν τὴν ἐπωνυμίαν ἔλαβεν ἡ νησίς ἀπὸ ἱερᾶς μονῆς τιμηθείσης εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου τούτου, ἀνεγερθείσης δὲ εἰς ἄγνωστον ἐποχὴν ὑπὸ ἀγνώστου ἡμῖν κτίτορος. Ἱστορικὰς περὶ αὐτῆς εἰδήσεις ἐγνωρίσαμεν τὰς ἐπομένας.

Ἐν ἔτει 527. Ἡ σημειώσις μου ἐκ πηγῆς λησμονηθείσης, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, διαλαμβάνει: 401 χειρόγραφα Σινχίτικὰ μέμνηνται νήσου Τρύφωνος πλησίον τοῦ λιμένος Ἀκρίτα τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας ἐν ἔτει 5λε' (6035=527). Ἐπειτα ἐκ τούτου, ὅτι κατὰ τὸν τέταρτον ἢ τὸν πέμπτον αἰῶνα ἀνηγέρθη ἡ Μονή.

Ἐν ἔτει 820-826. Θεόδωρος ὁ ἡγούμενος τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Σπουδίου, καὶ Νικόλαος, τότε μὲν μοναχός, εἶτα δ' ἡγούμενος τῆς αὐτῆς μονῆς, ἐξορισθέντες ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, ἦλθον εἰς τὴν Χαλκηδὸνα καὶ διέμενον ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τοῦ πατριάρχου Νικη-

φόρου, τῇ ἐν τῷ καλουμένῳ Σατύρῳ· μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λέοντος (820), προσταγῇ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ «ἐν τῇ Προύσῃ περιορίζονται· εἶτα ἐν τῷ Ἀκρίτα, ἐν ᾧ καὶ ὁ πολὺαθλος Θεόδωρος πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν»· ἀλλ' ὀριστικώτερον μαρτυρεῖ τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον ἑτέρα βιογραφία τοῦ ἁγίου λέγουσα ὅτι ἐτελειώθη: «ἐν τῷ ὄκτωκτῳ ἔτει τῆς ὑπὲρ ἀληθείας Χριστοῦ τρίτης αὐτοῦ ἐξορίας, ἐν τῇ νήσῳ τοῦ μεγαλομάρτυρος Τρύφωνος, πλησίον τοῦ ἐμπορίου τοῦ ἱενομαζομένου Ἀκρίτα, τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας, μηνὶ Νοεμβρίῳ ἑνδεκάτῃ, ἡμέρᾳ πέμπτῃ, ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἑξακισχιλιοστοῦ τριακισιοστοῦ τριακοστοῦ πέμπτου»¹. «Ανευ μνείας τῆς μονῆς ἢ τῆς χερσονήσου τοῦ ἁγίου Τρύφωνος μνημονεύει ὁ Θεόδωρος ἐν ἐπιστολῇ τὸν Ἀκρίταν, γράφων: «μεθ' ὑποστροφῆν τῆς ἐν τῷ Ἀκρίτα συνόψεως ἡμῶν τῶν ἁγίων Πατέρων συνέτυχον τῷ ἡμετέρῳ ἀδελφῷ Ἀθανασίῳ. . . .»² βεβαίως ἐν τῇ μονῇ τοῦ Τρύφωνος ἐγένετο ἡ σύνοψις.

Ἐν ἔτει 889. Ἐν μηνὶ Μαίῳ Νικόλαος ὁ Μυστικός, ὁ μετέπειτα γενόμενος πατριάρχης, «φυγὰς πρὸς τὴν τοῦ ἁγίου Τρύφωνος μονὴν ᾤχετο, τὴν ἐπὶ Χαλκηδονέων μητροπόλει παρακειμένην, ἐν ἣ. . . παρευθὺς τὰς τριχὰς ἀποκείρεται καὶ τὸ τῶν μοναχῶν ἐνδύεται ἅγιον σχῆμα»³.

Ἐν ἔτει 1158. Χρυσόβουλλον Μανουὴλ Κομνηνοῦ αὐτοκράτορος, ἐπικυροῦν προηγουμένων, ὀνομάζει σὺν ἄλλαις νήσοις περὶ τὸν κόλπον Νικομηδείας κειμέναις καὶ νῆσον τοῦ ἁγίου Τρύφωνος, μοναστήριον ἔχουσαν, ἢ ἡσυχαστήριον, ἢ ἀναχωρητικὸν κελλίον, ἢ λαύραν, ἢ ἀπλῶς μοναχικὸν κατοικητήριον· πάσας τὰς κατηγορίας ταύτας περιλαμβάνει

1. Τὸ ἐπίγραμμα ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ὑπὸ Βαλεσίου ἐν ταῖς σημειώσεσιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἰε' κεφάλαιον τοῦ Δ' βιβλίου τῆς Ἐκκλησ. Ἱστορίας τοῦ Εὐσεβίου, ὀρθότερον δὲ κατόπιν ὑπὸ ἄλλων· ἡ στίξις, ἢ ὀρθογραφία καὶ ἡ λατινικὴ μεθερμηνεύσις παραλλάσσει παρ' αὐτοῖς, ἕκαστος τῶν ὁποίων δικαιολογεῖ τὴν προτιμηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ γραφὴν καὶ στίξιν· ὅ τι ἐνδιαφέρει εἰς ἡμᾶς εἶναι τὸ τοπογραφικὸν μέρος.

2. Χρον. Πασχάλιον, σ. 379. — Θ. Σιμοκάτης, VIII 13. — Ὁ Κεδρηγός, σ. 405 λέγει τὸν Θεοδοσίον ἀνααιρεθέντα ἐν τῷ Λευκάκῃ· ὁ Νικηφόρος, XVIII, κεφ. μα', λέγει, ἐν Νικαίᾳ, ὡς ὁ Muralt (6095, 5) σημειῖ.

1 Migne, P. G., τ. 99. στ. 105. Ἡ ἑνδεκάτη Νοεμβρίου τοῦ 6335 ἔτους συμπίπτει ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, οὐχὶ Πέμπτῃ. Ἄλλαι βιογραφίαι, παρατιθέμεναι αὐτόθι, λέγουσιν: ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀκρίτα χερσονήσῳ, τῇ τοῦ ἁγίου οὔσῃ Τρύφωνος, τὴν παροικίαν θέμενος» στ. 22². — «Πρὸς τὴν πελάζουσαν τῷ Ἀκρίτα χερσονήσῳ, τὴν ἐπιλεγομένην τοῦ ἁγίου Τρύφωνος ἀποπλεῖ. . .» στ. 320 — «Ὁ ὅ τὸ. σκηνωμικῆς προορηθείσης χερσονήσου πρὸς τὴν Πρίγκηπον. μετακομισθὲν θάπτεται» στ. 326. — «Εἰς τὴν προσπελάζουσαν τῷ Ἀκρίτα χερσονήσῳ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ ἁγίου Τρύφωνος» στ. 904. — Συναξ. ἐκκλ. Κ)πόλεως, ἐκὸ Delahaye στ. 444 «ἐν τῷ Ἀκρίτα» ἐν τῷ συναξαρίῳ τοῦ Νικολάου.

2. Migne, ἐπιστ. II, αὐτ. ρνδ'.

3. Vita Euthymii, ἐκδ. De Boor, II, 24—25.

τὸ εἰρημένον χρυσόβουλλον, ὥστε ἄδηλον καθίσταται εἰς ποίαν ἐξ αὐτῶν ἀνήκε τὸ ἐν τῇ νήσῳ τοῦ ἁγίου Τρύφωνος ἴδρυμα. Διὰ τοῦ χρυσόβουλλου τούτου ἀναγνωρίζονται τὰ κτητορικὰ δίκαια τῶν ἐν αὐτῷ μνημονευομένων διαφόρων εὐαγῶν οἰκων¹.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λιάν πιθανὸν φαίνεται, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπωνυμία τῆς νησίδος προήλθεν ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἀνεγέρσεως εἰς ἄδηλον, ὡς εἴπομεν, χρόνον μονῆς εἰς μνήμην τοῦ ἐν Νικαίᾳ ἐπὶ Δεκίου, τῷ 256, μαρτυρησαντος Τρύφωνος, ἑορταζομένου τῇ α' Φεβρουαρίου. Τὰ Συναξάρια λέγουσι τὴν σύναξιν αὐτοῦ τελευτημένην ἐν τῷ ἀποστολείῳ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου πλησίον τῆς Ἁγίας Σοφίας Βραδύτερον καὶ ἡ χερσόνησος διὰ τὴν προσπέλασιν τῆς νήσου ἐπωνομάσθη ἀπὸ τῆς Μονῆς. Ἐπισταμένη ἐπίσκεψις τῶν μερῶν πιθανὸν νὰ φέρῃ εἰς φῶς λείψανα τῆς Μονῆς.

Γ' *Νησις Ἀνδρέου τοῦ Ἀποστόλου.* Καὶ ταύτης ἡ ἐπωνυμία ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπ' αὐτῆς ἀνεγερθεῖσαν ὑπ' ἀγνώστου ἡμῖν καὶ εἰς ἄγνωστον ἐποχὴν ἱεῶς μονῆς ἐπ' ὄνοματι τοῦ πρωτοκλήτου τῶν Ἀποστόλων ἀναφέρεται δ' ἡ ἐκ βάρθρων ἀνοικοδόμησις αὐτῆς ἀμέσως σχεδὸν μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Λατινοκρατίας. Αἱ περὶ αὐτῆς εἰδήσεις εἶναι αἱ ἐξῆς :

Ἐν ἔτει 829. Εἰς τὴν νήσον ταύτην ἐφυλάκισεν ὁ εἰκονομάχος βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς τὸν θερμὸν ὑπέρμαχον τῶν ἁγίων εἰκόνων τὸν μοναχὸν Μεθόδιον, τὸν μετέπειτα, ἐν ἔτει 842, πατριαρχεύσαντα· οἱ συγγραφεῖς ποικιλοτρόπως ὀρίζουσι τὴν τοποθεσίαν τῆς φυλακῆς, πάντων δὲ λεπτομερέστερον ὁ Γενέσιος, γράφων: «περὶ τὴν νήσον Ἀνδρέου τοῦ Ἀποστόλου, καθ' ἣν ὁ Ἀκρίτας ἐγγειτονῶν ἐμφανίζεται»². Ἐπελθόντος μετὰ τέσσαρας μῆνας τοῦ θανάτου τοῦ Μιχαήλ, φαίνεται ὅτι ἀπεφυλακίσθη ὁ Μεθόδιος ἐπὶ τοῦ Θεοφίλου, εἰκονομάχου καὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπειδὴ ἐξήκολούθη δρωῖν ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων, καὶ πάλιν ἐφυλακίσθη ἐπὶ ἑννέα ἔτη ἐν τάφῳ, κατὰ μὲν ἀνώνυμον αὐτοῦ βιογράφου «εἰς τὸ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου νη-

σίον»¹ κατ' ἄλλους δὲ συγγραφεῖς εἰς τὴν νήσον Ἀντιγόνην, καὶ κατὰ τινας, ἀορίστως, εἰς τινὰ νήσον². Ἀφ' ἐνὸς ἢ περὶ τῆς νήσου ἀοριστίᾳ συγγραφῶν τινῶν, ἀφ' ἑτέρου ἢ μαρτυρία ἄλλων, καθ' ἣν «οἱ αὐτάδελφοι Θεοφάνης καὶ Θεόδωρος... ὑπεροριζόμενοι καὶ κατὰ τὸν Κάρτα λιμένα καταλύσαντες διὰ τινος ἀλιέως, συνήθους τῷ ἱερῷ Μεθόδιῳ, ἐπιστέλλουσι καὶ ἀπόκρισιν λαμβάνουσι», ἐπιτρέπουσι τὴν παραδοχὴν ὡς πραγματικῆς τῆς μαρτυρίας τοῦ ἀνωνύμου βιογράφου τοῦ ἱεροῦ Μεθοδίου, περὶ τῆς ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καθεῖρξεως αὐτοῦ, οὐχὶ ὁμως ἐν τάφῳ, ἀλλ' ἐν τινι—σμικρῷ καὶ χθαμαλῷ—«σπηλαίῳ», ὡς ὁ Μανασσῆς λέγει· διότι ἡ νήσος αὕτη πολὺ πλησιέστερον κεῖται εἰς τὸν Κάρτα λιμένα ἢ ἡ νήσος Ἀντιγόνη, καὶ ἐπομένως πλέον ἢ πιθανὴν θεωροῦμεν τὴν ἐν τῷ λιμένι τούτῳ παρουσίαν τοῦ συνήθους τῷ Μεθόδιῳ ἀλιέως³.

Ἐν ἔτει 1158. Τὸ προμνημονευθὲν χρυσόβουλλον τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ ἀναφέρει τὴν ὑπαρξίν μονῆς καὶ ἐν τῇ νήσῳ: τῷ Ἁγίῳ Ἀνδρέᾳ».

Ἐν ἔτει 1270—1272. Λατινοκρατομένης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, 1204—1261, καὶ τὰ μέρη ταῦτα τῆς Θυριακῆς χερσονήσου ὑπήγοντο ὡσαύτως εἰς τοὺς Λατίνους· οἱ μοναχοὶ τῶν νήσων ἐγκατέλειψαν τὰς μονάς, αὐταὶ δ' ἠρημώθησαν καὶ ἠρειπιώθησαν· ἐκδιωχθέντων τῶν Λατίνων Μελέτιος ὁ Γαλησιώτης μοναχός, ἐν ἔτει 1270/2, ἔλαβεν ἄδειαν καὶ ἀνήγειρεν εἰς τὴν μικρὸν μὲν τὸ μέγεθος, τὴν δὲ θεῶν χαρίεσσαν νησίδα, ἐκ βάρθρων μονοῦδριον ἐπ' ὄνοματι τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου μετὰ ναοῦ καὶ κελλιῶν, καὶ ἤσκησεν ἐν αὐτῷ, ὅτε καὶ πληθὴ ὀρθοδόξων συνέρρεον πανταχόθεν εἰς τὴν νησίδα⁴.

Ἐν ἔτει 1614. Ὁ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Τιμόθεος ὁ

1. Migne, P. G. t. 100, στ. 1243, § ε', στ'.

2. Σ. Μάριστος, Θεόφ. κβ': «ἐγκεκλεισμένος ἦν ἐν τῇ τοῦ Ἀντιγόνου νήσῳ». — Ζωναράς, XV, κη': «εἰς τὴν Πάνορμον νήσον, ἣ νῦν τοῦ Ἀντιγόνου καλεῖται... ὑπερορίζει καὶ ἐντὸς καθεῖργουσι μνήματος». — Κεδρηνός, σ. 521» εἰς τινὰ νήσον ἐν τάφῳ καθεῖρθη ζῶν». — Μανασσῆς, σ. 99» «ἐν τινι νησιδίῳ εἰς σπήλαιον κατέκλεισαν».

3. Κεδρηνός, Μανασσῆς, ἀορίστως· ἡ δὲ μαρτυρία παρὰ Σ. Μαρίστου, Ζωναρά καὶ Ἀνωνύμου παρὰ Σάθα, Μεσ. Βιβλ., τ. Ζ', σ. 134/5.

4. Μ. Γεδεών, αὐτ. σ. 189, καὶ ἐν σ. 157 τοῦ Κτ' τόμ. τοῦ Ἑλλ. Συλλόγου.

1. Migne, P. G., τ. 133, στ. 728 κ.ε.

2. Γενέσιος, Β' σ. 23, ἔκδ. Βεν.—Μετὰ Θεοφάνην, II, § η': κατὰ τὴν νήσον Ἀνδρέου τοῦ Ἀποστόλου καθ' ἣν ὁ Ἀκρίτας ἐγγειτονεῖ». — Κεδρηνός, σ. 498, «κατὰ τὴν νήσον τοῦ Ἀκρίτου». — Ζωναράς, XV, κβ': καθεῖργουσι κατὰ τὸν Ἀκρίταν.

Β', διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως ἠλευθέρωσε τὴν σταυροπήγιον ἀνέκαθεν οὖσαν μονὴν ταύτην ἀπὸ τῶν καταδουλωσάντων αὐτὴν μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος, κατὰ τὸ σιγίλλιον τοῦ ἔτους 1730.

Ἐν ἔτει 1624—1638. Τὴν ἀνωτέρω πρᾶξιν ἐπεκύρωσαν οἱ μετέπειτα πατριάρχαι Κύριλλος (Α' ἢ Β) καὶ Ἀνθιμος Β', τῶν μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος ἐγειρόντων ἀξιώσεις ἀνὰ πᾶσαν ἐνθρόνισιν πατριάρχου.

Ἐν ἔτει 1730. Πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Παΐσιου τοῦ Β', διαλαμβάνον τὰς ἀνωτέρω πράξεις, ἐκτίθησι τὰ ἐξῆς περὶ τῆς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ μονῆς: «ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ταῖς τοῦ καιροῦ ἀνωμαλίαις καὶ περιστάσεσι καὶ τῇ τοῦ ἡμετέρου γένους δυστυχίᾳ ἐστερήθη ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος μονὴ τῆς προσηκούσης (πατριαρχικῆς βεβαίως) προνοίας καὶ καταδουλώθη αὐθις παραλόγως ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος, ἀπὸ δὲ τῆς ἐρειπιώσεως ἐσώθη ὑπὸ τοῦ ρουφετίου τῶν γουναράδων καὶ διὰ σιγίλλiou ἐκηρύχθη αὐθις σταυροπηγιακῆ, ἐγκαταστάτων καὶ τιῶν ἀσκητῶν πατέρων¹.

Ἐκτοτε παύει ὁ περὶ αὐτῆς λόγος· ἡ νῆσις, σφζουσα ἔτι τὸ ὄνομα αὐτῆς παρὰ τοῖς ὁμογενέσιν, ὁρᾶται ἐκ Παντειχίου, πολλοὶ δὲ παραθερίζοντες ἐν τούτῳ ἐπισκέπτονται αὐτήν. Καὶ ταύτης ἐπισταμένη ἐπίσκεψις καὶ ἔρευνα τῶν σφζομένων ἐρειπιῶν διευκρινήσει τὰ περὶ αὐτῆς.

Ὁ λόγος ἤδη περὶ τοῦ Ἀκριτοῦ ἐν τοῖς ἄνω παρετέθησαν αἱ εἰς τοὺς χρόνους τῆς εἰδωλολατρείας ἀναγόμεναι εἰδήσεις· αἱ μετὰ ταῦτα ἔχουσιν ὡς ἑτάται.

Ἐν ἔτει 812—820. Κατὰ τὰ Συναξάρια τῇ ε' Ἰανουαρίου ἐορτάζεται ὁ ὁσιος Γρηγόριος ὁ ἐν τῷ Ἀκριτᾷ Κρής τὴν πατρίδα, ἦτο εἰς Ρώμην· ὁ μητροπολιτὴς Συνάδων Μιχαὴλ ὁ ὁμολογητὴς παραλαβὼν ἤγαγεν ἐν Κων/πόλει· ὁ Γρηγόριος, μοναχὸς ὢν καὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων ὑπερμαχῶν, ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐν τῷ Ἀκριτᾷ μονήν, ἧς ἄδελφος ὁ κτίτωρ, καὶ κατὰ πρῶτον ἐνεκλείσθη εἰς βαθὺν ἐλεῖ λάκκον, εἶτα δὲ εἰς στενώτατον κελλίον μέχρι τελευτῆς².

Ἐν ἔτει 829/30. Εἰς τὸν Ἀκριταν ἐξωρίσθη, κατὰ τινας ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ, κατ' ἄλλους ἐπὶ Θεοφίλου, υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ, ὁ μητροπολιτὴς Σάρδεων Εὐθύμιος, εὐθαρσῆς καὶ αὐτὸς τῶν ἁγίων εἰκόνων ὑπερμαχος, ἔνθα βασανισθεὶς ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας καὶ ἐγκλεισθεὶς ἐν εἰρκτῇ ζοφωτάτῃ—ἐν σκοτεινῷ οἰκοδομήματι—παρέδωκε τὸ πνεῦμα¹. Τὸ λείψανον σφζεται ἐν Χιλῇ τοῦ Εὐξείνου.

Ἐν ἔτει 866. Ὁ Μιχαὴλ ὁ Μέθυος φωνεύσας τὸν Βάρδα ἐν τῷ θέματι τῶν Θρακησίων ἐπέστρεφεν εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν· ἐνῶ δὲ διέβαινε πρὸ τοῦ ἐμπορίου τοῦ Ἀκριτά, μοναχὸς ἐκ τοῦ ἐκεῖ συνηγμένου λαοῦ ἀνελθὼν ἐφ' ὑψηλῆς πέτρας, ἀεπεφώνει τῷ βασιλεῖ: Καλὸν ταξείδιον ἐποίησας, ὦ βασιλεῦ!, τὸν ἴδιον συγγενῆ καὶ τὸ πατρῶον αἷμα ἀνελών· οὐαὶ σοι, οὐαὶ σοι, ὅτι ταῦτα ἐποίησας· θυμωθεὶς ὁ βασιλεὺς ἔστειλε τὸν τιμωρήσοντα θανάτῳ τὸν μοναχόν· ἀλλ' ὁ ἐν τῷ Ἀκριτᾷ συνηγμένος λαὸς ἔσφωσεν, ὡς φρενοβλαβῆ παραστήσας αὐτόν².

Ἐν ἔτει 1158. Τὸ μνημονευθὲν χρυσόβουλλον τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ ἀναφέρει μονὴν μᾶλλον, ἢ νῆσον, ἐπωνυμιουμένην τῆς Θεοτόκου· ἔλ τε τούτου καὶ ἐκ τῶν κατωτέρω ρηθησομένων ἐξάγομεν, ὅτι ἡ ἐν τῷ Ἀκριτᾷ μονὴ ἦτο ἀφιερωμένη ἀνέκαθεν εἰς τὴν Θεοτόκον.

Ἐν ἔτει 1280—1300. Ἐξ ἐπιστολῆς Μαξίμου τοῦ Πλανουδῆ (1260—1310) φερούσης τίτλον «τοῖς ἐν τῷ Κρίτῳ μονάζουσιν», ὄνπερ διορθοῦσι «τοῖς ἐν τῷ Ἀκριτᾷ»³, μαρτυρεῖται ἡ λειτουργία τῆς μονῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην.

Ἐν ἔτει 1614—1638. Κατὰ τὸ προμνημονευθὲν σιγίλλιον τοῦ 1730 καὶ «τὸ ἐν τῷ Ἀκριτᾷ μοναστήριον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου» ἦτο ἀνέκαθεν σταυροπηγιακόν· ἀλλ' ὡς ἡ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μονή, καὶ τοῦτο καταδουλωθὲν ἐν τῷ μεταξὺ ὑπὸ τῶν μητρο-

Κων/πόλεως, στ. 3724.—*Νικόδημος.* Συναξαρ. Ε' Ἰανουαρίου· κατὰ τὸν *Μελέτιον*, Γεωγραφία, σ. 120 σήμερον λέγεται «Κάβο Ἀκριταν» αἱ χρονολογίαι συσχεχόμεναι.

1. Συναξ. Ἐκκλ. Κ/πόλεως στ. 345.—*Νικόδημος.* Συναξ. κς' Δεκεμβρίου, ἐκ παραδρομῆς γράφας τὸν Ἀκριταν ἐν τῇ Μαύρῃ θαλάσῃ.

2. Σ. *Μάριτος*, Μιχ. μ6'.—Γ. *Μοναχός*, Μιχ. κθ'. Ἀμφότερα τοῦ «Ἀκριτοῦ».—Α. *Γραμματικός*, σ. 466, τοῦ Ἀκριτά.—Γ. *Ἀμαρτωλός*, σ. 742, ἐκδ. Muralt.

3. *Migne*, P. Gr. τ. 147, στ. 1168 ἐπιστ. 82.

1. *Ἑλλην. Φιλ. Σύλλογος.* Ἀρχ. παρ. Κ'-ΚΒ' τόμ. σ. 111, ἀριθ. 72.—Αἰνίσσεται τὰ τραγικὰ παθήματα ἐνίων πατριαρχῶν καὶ τὰς συνεχεῖς ἀλλαξοπατριαρχίας, εἰς 44 ἀνερχομένης ἀπὸ τοῦ 1638 ἕως τοῦ 1730.

2. *Δημητρίεσση*, Τυπικὰ. I 6, 40.—*Συναξ.* Ἐκκλ.

πολιτῶν Χαλκηδόνος, ανέλαβε τὴν προτέραν αὐτοῦ ιδιότητα.

Ἐν ἔτει 1724. Μηνὶ Ἰουνίῳ ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος ἀπερχόμενος διὰ ξηρᾶς εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ χάριν συδρομῶν ἐπισκεπτόμενος τὰς περὶ τὴν ὁδὸν κώμας, ἦλθεν ἐκ Παντειχίου «εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Παναγίας Ἀκρῆτα λεγομένης», οὗ ἡγούμενος ἦτο Σέργιος Ἱερομόναχος· ἀριστήσας ἐκεῖ μετεβη «εἰς τὴν χώραν Τοῦζλα»¹.

Ἐν ἔτει 1730. Τελευταίαν μνεῖαν γνωρίζομεν τὴν ἐν τῷ προρρηθέντι πατριαρχικῷ σιγίλλῳ τοῦ ἔτους τούτου σταυροπηγιακὴν κηρύσσοντι τὴν μονὴν· σημειώσεις γραφεῖσα ἐν τέλει τοῦ ΙΖ' ἢ ΙΙΙ' αἰῶνος μνημονεύει «Παναγίαν τοῦ Ἀκρίτα», λέγει ὁ Μ. Γεδεών, ὅστις φρονεῖ ὅτι ἀπ' αὐτῆς μετεκομίσθησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Τοῦζλων αἱ ἐν αὐτῇ σφωζόμεναι εἰκόνες, αἱ ἀπὸ τοῦ 1577 καὶ 1589 χρονολογούμεναι².

Ἄλλην εἰδήσιν περὶ τῆς μονῆς ταύτης ἀγνοοῦμεν· ἐπὶ τόπου ἔρουναι ἴσως ἀποκαλύψωσιν ἐρείπια αὐτῆς.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω ὅτι τὸν Ἀκρίταν μνημονεύουσι περισωθέντα χωρία τῶν ἀρχαίων γεωγράφων Μενίππου καὶ Ἀρτεμιδώρου· ὁ πρῶτος λέγει: «ἀπὸ δὲ ταύτης (τῆς Χαλκηδόνος) ἕως τοῦ Ἀκρίτα στάδια ξ'»³· ἢ ἀπόστασις αὐτῆ ἰσοδυναμεῖ πρὸς ὀκτώ ρωμαϊκὰ μίλια⁴, καὶ ταῦτα πρὸς χιλιόμετρα ἑνδεκα καὶ ἐν τρίτον ἄλλ' ὁ Ἀκρίτας, τὸν ὁποῖον ἱστορικῶς ἐγνωρίσαμεν, κεῖται πολὺ ἀπωτέρω· εἰκάζομεν ὅτι ὁ Μένιππος ἔγραψε ρζ', ἦτοι ἑκατὸν ἐξήκοντα στάδια, ἰσοδυναμοῦντα πρὸς εἰκοσι δύο περίπου ρωμαϊκὰ μίλια. πλησιάζοντα εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Πλινίου ἐριζόμενα εἰκοσι πέντε διὰ τὴν μεταξὺ Χαλκηδόνος καὶ Λευκάτου ἀπόστασιν· διανύοντες δὲ ἀπὸ Χαλκηδόνος ἀπόστασιν ἑκατὸν ἐξήκοντα σταδίων, ἦτοι τριάκοντα σχεδὸν χιλιομέτρων, φθάνομεν εἰς ἄκραν τῶν νῦν Τοῦζλων, τὴν ὁποίαν, δι' οὗς ἔχομεν λόγους, δεχόμεθα ὡς Λευκά-

την· ὁ δὲ δεύτερος λέγει: ἀπὸ δὲ τοῦ Ἀκρίτου παραπλεύσαντι (ἐκ Νικομηδείας χωροῦντι) πρὸς εὔρον στάδια ἑκατὸν δέκα ἄκρα κεῖται, Ὑρίς καλουμένη, καὶ νῆσος αὐτῇ παράκειται Πιτυώδης· καὶ ἄλλη νῆσος καλουμένη Χαλκίτις· καὶ ἄλλη Πρῶτα λεγομένη· ἀπὸ δὲ ταύτης εἰς τὴν Χαλκίτιν λεγομένην πόλιν στάδια τεσσαράκοντα»¹. Τὸ χωρίον τοῦτο μεθερμηνεύσας ἀνακριβῶς ὁ Γύλλιος παρεπληθήθη καὶ αὐτὸς καὶ ὅστις ἄλλος ἠκολούθησεν αὐτόν· ἐν ᾧ ὁ Ἀρτεμιδώρος λέγων πρὸς εὔρον ἔννοει τὴν πρὸς εὔρον ἄνεμον διεύθυνσιν (N. A.) τοῦ ἀπὸ Ἀκρίτου παραπλέοντος, ὁ Γύλλιος ἐξέλαβε τὴν λέξιν εὔρον ὡς δεύτερον ἐπάνωμον τῆς Ὑρίδος ἄκρας· ὁμιλῶν περὶ τοῦ Ἡραίου (Φενὲρ Μπαγτζεσῆ) λέγει, ὅτι αἱ τοῦ Ἀρτεμιδώρου ἀποδεικνύεται, ὅτι ἄλλη εἶναι ἄκρα Ἡραῖον, ἄλλη Εὔρος εἶτε Ὑρίς· διότι οὗτος γράφει, ὅτι τῷ πλέοντι ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκρίτου ἑκατὸν δέκα στάδια κεῖται ἄκρα Ὑρίς, ἦτοι Εὔρος καλουμένη, πλησίον τῆς ὁποίας εἶναι νῆσος Πιτυώδης καὶ ἑτέρα νῆσος ὀνόματι Χαλκίτις². Τὸν Γύλλιον ἠκολούθησε καὶ ὁ Σκαρλάτος γράψας περὶ τοῦ Ἡραίου ὅτι ἀπαντᾷ Ἡρίον, Ἰρίον, Ὑρίς, Εὔρον καὶ Εὔριον, κατ' ἐσφαλμένως δῆθεν ἀναγνώσεις, ὑποσημειώσεις καὶ ἐτυμολογίαν τοῦ τελευταίου ὀνόματος κατὰ Στέφανον τὸν Βυζάντιον³, παρ' ᾧ ἐν τούτοις οὐδὲν εὔρομεν, οὐδ' ἄλλαχού τὰ ὀνόματα Εὔρον ἢ Εὔριον. Ἀκολουθοῦντες τὸν Ἀρτεμιδώρον καὶ πλέοντες ἀπὸ τῆς ἄκρας τῆς χερσονήσου τῶν νῦν Τοῦζλων (Τοῦζλα μπουρνοῦ) πρὸς εὔρον ἄνεμον ἑκατὸν δέκα στάδια ἦτοι χιλιόμετρα 20.370 ἢ Ἀγγλικὰ μίλια ἑνδεκα, εὑρισκόμεθα εἰς ἄκραν, ἄνω τῆς ὁποίας ὑψοῦται ὁ λόφος ὁ σήμερον Δράκος ὑπὸ τῶν ἐλλήνων, Μαλιπετὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων καλούμενος· ἡ ἄκρα αὕτη, ἡ νῦν Μαλιπετὲ μπουρνοῦ, ὠνομάζετο Ὑρίς ἢ Ὑρίς, ὄνομα παρασφθαρέν, ὡς νομίζομεν, ἐπὶ Βυζαντινῶν εἰς Βρούας-αντος· ἡ παρακειμένη ἀπέναντι νῆσος πιτυώδης

1. Ἄ. Π. Κεραμεύς, Ἱερ. Βιβλ. τ. Δ', σ. 20'—202. Ἐκ παραδρομῆς λέγεται ὁ Χρῦσανθος ἐξ Ἱεροσολύμων ὁδῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Χειρῶν. 237 τοῦ ἐν Φαναρίῳ Ἀγιοταφτικῷ Μετοχίου.

2. Μ. Γεδεών, αὐτ. σ. 201, 202.

3. Στέφ. Βυζάντιος, ἐν λ. Χαλκηδόν.

4. Ἔστι δὲ στάδιον ἔχον μῆκος ὁποῖόν ἐστι τὸ τοῦ ἵπποδρομίου· τοιαῦτα δὲ ἑπτὰ καὶ ἡμισυ ποιοῦσι μίλιον ἐν . . . . Σχόλια εἰς Διονύσιον· ἐκδ. Didot, Geog. Min. II, σ. 457.

1. Στέφ. Βυζάντιος, ἐν λ. Χαλκίτις νῆσος ἀντικρὺ Χαλκηδόνος.

2. P. Gyllius, de Bosph. Thr., I. III, c. XI: verum aliam esse acram Heraeam, aliam Euron, sive Yrim [vel Hyrim], patet ex Artemidoro: is enim scribit ab Acrito promontorio naviganti CX stadia situm esse promontorium Yrim sive Euron nuncupatum, cui objecta est insula Pityodes et alia insula nomine Chalcites.

3. Σκαρλάτος, τ. Β', σελ. 275.

είναι ἡ Πρίγκιπος, Χαλκίτις ἢ Χάλλη, καί, παραλειφθείσης τῆς Πανόρμου ἢ Ἀντιγόνης, Πρῶτα ἢ Πρώτη, ἀφ' ἧς ἀπέχει ἡ πόλις Χαλκιδῶν (τὸ κείμενον ἐσφαλμένως ἔχει ἡ πόλις Χαλκίτις) ἀκριβῶς τεσσαράκοντα στάδια ἦτοι τέσσαρα ἀγγλικά μίλια. Ὁ Hammer ταυτίζει τὸν Ἀκρίταν τοῦ Πτολεμαίου, τὸν Λευκάτην τοῦ Πλινίου καὶ τὸ νῦν Φενέρ Μπαγτζεσῆ, τὴν Ἡραίαν ἄκραν, διότι λέγει αὕτη ἀποτελεῖ συγχρόνως τὸ ἄκρον τῆς ἀσιατικῆς τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς βορείας τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου πλευρᾶς¹. Ὁ Texier ὡσαύτως ταυτίζει τὸν Ἀκρίταν καὶ τὸ Φενέρ Μπαγτζεσῆ² ἀμφότεροι ἐπλανήθησαν. Ὁ I. M. ἐν σελ. 35/36 τῶν Σιδηροδρομικῶν ἀναμνήσεων, τὰ Τούζλα λέγει ἐπέχοντα τὸν Ἀκρίταν, ἐφ' ᾧ ἐλέγχει αὐτῷ ὁ Μ. Γεδεὼν ἀνακρίθειαν, ἰσχυρίζομενος, καὶ αὐτὸς ἀνα-

κριβῶς, ὅτι ταῦτα ἐπέχουσι τὸ Νικητιᾶτον¹, ὡς ἐν τοῖς περὶ αὐτοῦ λέγομεν.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐξέγομεν, ὅτι Ἀκρίτας ἢ Ἀκρίτης ἦτο καὶ ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων ὠνομάζετο τὸ ἀκρότατον παράλιον σημεῖον, τὸ ἀγρωτήριον τῆς χερσονήσου, ἐφ' ἧς κεῖται σήμερον ἡ κώμη τῶν Τούζλων, ἔνθα ὑπῆρχε βωμὸς τοῦ Ἀπόλλωνος· ὅτι ἐπὶ Βυζαντινῶν ἀνηγέρθη ἐκκλησία τῆς Παναγίας· οἱ ὑπαίθριος θέσις ἢ διασταύρωσις ὁδῶν ἐκαλεῖτο *Διάδρομοι*. τῆς ἐπωνυμίας πιθανῶς ὑπὸ τοῦ πρώτου ἱστορήσαντος τὸ αὐτοῖ γεγονὸς δοθείσης· ὅτι ἐπὶ Βυζαντινῶν ἐκαλεῖτο καὶ *Λιμὴν* καὶ *ἐμπόριον* Ἀκρίτα· ὅτι ἡ προσπελάζουσα νησίς ἀπὸ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐγερεθείσης μονῆς τοῦ ἁγίου Τρύφωνος ὠνομάσθη ἦτε νησίς καὶ ἡ χερσόνησος, ἡ δὲ ἐγγειτονοῦσα ἀπὸ τῆς ἐπ' αὐτῆς μονῆς τοῦ πρωτοκλήτου *νῆσος ἁγίου Ἀνδρέου* ὠνομάζετο, σφάζουσα ἔτι καὶ νῦν τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην.

1. T. von Hammer; Umblick und Reise nach CPel . . . Brussa, Pest, 1828, σ. 148, σ. κε'.

2. Texier, Asie, Mineure, [ed Unir. Pitt] σ. 61.

1. Μ. Γεδεῶν, αὐτόθι

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΟΣΤΕΛΝΙΚΟΣ

ὑπὸ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν συνεδρίῳ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τῆς 16 Ἀπριλίου 1908).

α'. Ἀγνοοῦμεν ἐὰν ἐδημοσιεῖται που εἰδικὴ βιογραφία τοῦ ἀνδρός· οἱ γράψαντες περὶ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας ἐμνημόνευσαν αὐτὸν ὡς συγγραφέα τοῦ ὑπὸ τίτλον «Ὁρμος σωτήριος» πονήματος· εἰς βιογράφησιν αὐτοῦ μικρὰν συμβολὴν παρέχουσι εἰδήσεις τινές, εἰς διάφορα ἐγκατεσπαρμέναι συγγράμματα, οὐδὲ χρησιμεύουσιν εἰς τὸν ὀρισμὸν τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως. τῶν σπουδῶν ἢ τῶν γεννητόρων αὐτοῦ λέγεται ὅτι ἦτο ἐκ τῶν εὐπατριδῶν τῆς Δακίας¹, καὶ ὅτι ἐπωνυμεῖτο Ζεύχαρις²· εἰς τὸ πρωτότυπον τοῦτο ὄνομα ὑποκρύπτεται, ἐξελληνισθὲν πιθανῶς,

τὸ τῆς κοινῆς γλώσσης ἐπιθέτον «Ζευχαρᾶς» = ζευγηλάτης, ἐπὶ τὸ εὐγενέστερον σχηματισθὲν, ἢ τὸ χραβοτουρρικὸν «ζεουκ-λοῦ» = διασιεδαστικός, εὐθυμος· Ζεβκαρίδης ἐπωνυμεῖτο Κωνσταντῖνος τς, γαμβρὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας ἐπὶ ἀνεπιβ. Σουλτάνη, τὸ γένος Γκίκα, ἐν Βουκουρεστίῳ ζῶν ἐν ἔτει 1823¹. πέντε δὲ δημασσοὶ ὑπάλληλοι τῆς Ρουμανίας ἐν ἔτει 1842 ἔφερον ἐπώνυμον Ζεύχαρις²· Ἐν ἔτει 1861—1862 δύο υἱοὶ τοῦ Βασιλείου Ζευχάρεως, τοῦ βιογραφουμένου, προεβηκότες τὴν ἡλικίαν κατήλθον μετ' ἄλλων τινῶν συγγενῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκατέστησαν

1. Ἀ. Π. Βοετός, Νεοελλ. φιλολ. κτλ. ἐν Ἀθήναις, 1854 τ. Α' σ. 180.

2. Γ. Ἀγγελόπουλος, Βίος . . . Γρηγορίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ἀθήνησι, 1863, σ. 113 σημ. α'.

1. Hurmuzaki, Documenti κτλ. Bucuresci, 1899, τ. X., σ. 242, 258, 317

2. Γ. Γ. Παπαδόπουλος, ἐν σημ. εἰς σ. 198 τοῦ 40ου τόμ. τῆς Νέας Παιδείας, Ἀθήνησιν 1858/9.

εἰς Ἀθήνας, «κατὰ τὴν παλαιὰν αὐτῶν εὐ-
χὴν»¹, τοῦθ' ὅπερ μαρτυρεῖ τὸν πατριωτισμὸν
τῆς οἰκογενείας. Ὁ Βασιλεὺς οὐδαμῶς ἀπαν-
τᾷ ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο τοῦ Ζευχάρους,
σχεδὸν δὲ πάντοτε προσλαμβάνει τὸν τίτλον ὁ
ἄρχων Ποστέλνικος· εἰς τὰς ἡγεμονικὰς αὐλὰς
τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας τὸ ἀξίωμα τοῦ
Ἰπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν ἦτο ἀναθεθεμέ-
νον εἰς τὸν Μέγαν Ποστέλνικον· ὑπ' αὐτὸν ὑπῆ-
γοντο δύο ἄρχοντες ποστέλνικοι· τοιοῦτος
δ' ἦτο καὶ ὁ Βασιλεὺς, τὸν ὑποῖον ὁ Ραγ-
καθῆς ἐσφαλμένως ὀνομάζει Ἰπουργὸν τῶν
Ἐξωτερικῶν.², ἐκλαβὼν τὸ ἀξίωμα ὡς τὸ τοῦ
Μεγάλου Ποστέλνικου. Πότε καὶ παρὰ τίνος
ἔλαβεν ὁ Βασιλεὺς τὸ ὀφφίκιον ἄρχοντος Πο-
στέλνικου, ὡς καὶ ἐν εἰγε καθήκοντα ἢ ἦτο
ἀπλοῦς τιτουλάριος αὐτοῦ δὲν γνωρίζομεν·
ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ πολλοὶ ἄλλοι σύγχρονοι τι-
τλοφοροῦνται ἄρχοντες ποστέλνικοι³ συμπε-
ραίνομεν ὅτι ἦτο τιμητικὸς ὁ τοῦ Βασιλείου
τίτλος· εἶχε δ' αὐτὸν ἐν ἔτει 1793 καὶ διε-
τῆρει αὐτὸν πάντοτε ὡς θέλομεν ἴδει. Ἐπάγ-
γελμα εἶχε τὴν ἰατρικὴν, καὶ συνήθως εἰς τὸ
ὄνομα αὐτοῦ προσέθετεν «ὁ ἄρχων ἰατρὸς»·
ἄγνωστος ἡ ἐποχὴ τῆς ἐν Κων/πόλει ἐγκα-
ταστάσεως αὐτοῦ, πάντως ὅμως πρὸ τοῦ
1790· ἐν ἔτει 1793 διωρίσθη ὑπὸ τῆς ἱερᾶς
Συνόδου συνεπίτροπος τῶ ἄρχοντι σπυλάρη
Δημητρίῳ Σούτσῳ τῆς ἐν Ἐγρικαπῇ ἱερᾶς
ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου, καὶ ἄλλοτε κατα-
βαλὼν μόχθους, ὡς λέγει τὸ πατριαρχικὸν
γράμμα, ὑπὲρ τῆς καλῆς διεξαγωγῆς τῶν τοῦ
ναοῦπραγμαμάτων⁴· ἡ φράσις καὶ ἄλλοτε ἐπι-

τρέπει τὴν εἰκασίαν ὅτι πρόκειται οὐχὶ περὶ
προσφάτου ἐποχῆς, ἀλλ' ἀπωτέρας πῶς, καὶ
διὰ τοῦτο εἴπομεν ὅτι πάντως πρὸ τοῦ 1790
ἦτο ἐγκατεστημένος ἐν Κ/πόλει. Διετέλεσε δὲ
συνεπίτροπος ἐπὶ ἐννέα συνεχῆ ἔτη μέχρι
τοῦ 1802, ὅτε ἀπεσύρθη μὴ δυνάμενος, ἐνεκα
βιοτικῶν περιπετειῶν (ἄγνωστων ἡμῖν), νὰ
ἐπιτελῇ τὰ καθήκοντα τῆς θέσεως ταύτης¹,
τοῦθ' ὅπερ μαρτυρεῖ τὴν εὐσυνειδησίαν τοῦ
ἀνδρός.

β'. Ὁ Βασιλεὺς ἦτο εἰς τῶν λογίων τῆς
ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπιδίδων καὶ εἰς τὴν στιχουρ-
γίαν, μεταχειριζόμενος κοινὴν καὶ καθαρεύου-
σαν γλῶσσαν, ὅπαδός ὑγιῶν φιλοσοφικῶν
ἀρχῶν, δόκιμος θεολογικῶν γνώσεων καὶ εὐ-
σεβῆς· διὸ καὶ χαρακτηρίζεται· εὐσεβῆς φι-
λόσοφος², ἱατροφιλόσοφος³ «εὐσεβῆς ἱατροφι-
λόσοφος»⁴. Διεκρίνετο πρὸς τούτοις ἐπὶ φι-
λογενεῖα καὶ ἀγάπῃ τῆς σπουδαζούσης νεο-
λαίας· τὰ προσόντα ταῦτα δεόντως ἐκτιμή-
σας ὁ κατὰ Μάϊον τοῦ 1797 ἀνάβας εἰς τὸν
Πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρό-
νον Γρηγόριος ὁ ἀπὸ Σμύρνης, ὅτε κυβερνη-
τικῇ ἀδείᾳ ἀνεσύστησε κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος,
τὴν ἀπὸ πολλοῦ σχολάσασαν Πατριαρχικὴν
Τυπογραφίαν, ὅπως ὑπὸ τὴν πατριαρχικὴν
ἐπίνευσιν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν πέντε «προ-
στατῶν» ἐκτυπῶνται εἰς αὐτὴν τὰ θρησκευ-
τικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα ἐκτυπούμενα εἰς τὴν
Εὐρώπην ἐνοθεύοντο καὶ παρεῖχον πράγματα
εἰς τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς τῆς Ἀνατο-
λῆς, ὑπηκόους τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους⁵,
τὸν Βασιλεῖον διώρισε τῆς τυπογραφίας ἔφο-
ρον, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τυπουμένων βιβλίων
κένσορα, ἧτοι λογοκριτὴν· αἱ δημοσιευθεῖσαι
εἰς τὰ τυπωθέντα βιβλία ἐγκρίσεις τῶν προ-

1. Γ. Ἀγγελόπουλος, αὐτ. — Γ. Γ. Παππαδόπουλος, τὰ κατὰ τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον, ἐν Ἀθήναις, 1865, τ. Α', σ. 181.

2. A. Rangabé, Précis d'une histoire de la Lit-
terature Neo-Hellenique, Berlin, 1877, τ. Α', σ. 110.

3. 1780, Δημήτριος, παρὰ Ζαβίρα, Θέατρον, σελ. 277. — 1802, Ἀντώνιος· ἐν Ἱερογραφικῇ Ἀρμονίᾳ, ἐν Κων/πόλει 1802, σ. ε'. — Γρηγόριος Καλλιόργης 1806, Γεωργάκης Ἀργυρόπουλος· 1808, Ἀντώνιος· 1809, Λουκάκης Ἀργυρόπουλος· παρ' *Enbiceanu*, *Cronicarii Greci*, Bucaresci, 1886, σ. 266, 267, 278, 284. — 1808, Λουκάκης Ἀργυρόπουλος, Δημ. Μάνος, Γεώργιος Ἀργυρόπουλος, Κωνσταντῆς Ἱεράκης, Ἰωάννης Πανταζόγλου, Ἰωάννης Σαμουράκης καὶ Βασιλάκης (ὁ ἡμέτερος ἴσως), τιτλοφοροῦνται ἄρχοντες ποστέλνικοι «ἐν τοῖς συνδρομηταῖς τοῖς ἐν τῇ Πατριαρχικῇ τυπογραφίᾳ τυπωθεῖσιν τῷ 1818 «ἐπιτομῇ χρονολογικῇ» κτλ. ὑπὸ Λάμπρου Ἀντωνιάδου, ἀδεία τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου μόνου.

4. Εὐγένιος ἱερέυς, ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ, ἐν Ἀθήναις, αὐπς' σ. 315

1. Εὐγένιος ἱερέυς, αὐτόθι.

2. Χριστιανικὴ ἀπολογία, ἐν Κ/πόλει, 1798, ἐν τῷ τίτλῳ)

3. Ἐπιστολάριον, ἐν Κ/πόλει 1804, (ἐν τῇ προσφωνήσει).

4. Ν. Καλλίστου Ἐκθροπούλου ἱστορία... Ζωοδόχος Πηγῆς, ἐν Κ/πόλει, 1812. (ἐν τῷ τίτλῳ).

5. Γ. Ἀγγελόπουλος, αὐτ. σ. 13. — Γ. Γ. Παππαδόπουλος, αὐτ. σ. 10. — Μ. Κούμας, ἴστ. ἀνθρ. πρ., ἐν Βιέννῃ 1834, τ. ΙΒ' σ. 508. — Ἱστορικὰς μὲν εἰδήσεις περὶ τοῦ τυπογραφείου ἐδημοσίευσεν ὁ Π. Λάμπρος, ἐν ΙΙ' τ. τῆς Νέας Πανδώρας (περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι τυπογραφίας μέχρι τοῦ 1821· τῆς πραγματείας ἡ μὲν ἀρχὴ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Δ' τόμῳ τῆς Χρυσάλιδος, τὸ δὲ τέλος ἐν τῷ Β' τοῦ Παρνασσῶς), καὶ ἔκτασιν δὲ χρονικὰς ὑπεσχέθη ὁ Μ. Γεδεών (ἐν σιμ. 216 εἰς σελ. 118 τῶν Χρονικῶν τοῦ Πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ ἐν Κ/πόλει ἀνωθ').

στατῶν διαλαμβάνουσιν ὅτι τὸ χειρόγραφον ἐνεφανίσθη εἰς αὐτοὺς «ὐπὸ τοῦ ἄρχοντος ἱατροῦ Βασιλείου τοῦ καὶ ἐφόρου τῆς τυπογραφίας, προστιθεμένου ἔστιν ὅτε καὶ τοῦ ὄφρικίου αὐτοῦ «καὶ κένσορος» ἦτο δὲ λογοκριτὴς οὐ μόνον τῶν ἐν τῇ πατριαρχικῇ τυπογραφίᾳ τυπουμένων βιβλίων ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις ταῖς τότε λειτουργούσαις ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς ἐξάγομεν ἐκ τῆς ἐπομένης δηλώσεως τῆς δημοσιευθείσης εἰς τὴν τελευταίαν (467^η) σελίδα τῆς Ἀκολουθίας Ἰγνατίου Μηθύμνης, τυπωθείσης ἐν ἔτει 1805 «παρὰ τῷ τυπογράφῳ Πηγὸς Ἰωάννου»: «Κατὰ τὸν Ὑψηλὸν προσκυνητὸν ὀρισμὸν, » τὸν λόγῳ δικαίου κελεύοντα ἐνταῦθα τυ- » πῶσθαι κατ' ἐξοχὴν τὰ παρὰ τῶν εὐσεβῶν » ἀναγιγνωσκόμενα βιβλία, ἐτυπώθη οικονομι- » κῶς, δι' αἰτήσεως τοῦ πανιερωτάτου καὶ » σεβασμιωτάτου γέροντος ἀγίου Προύσης » Κυρίου Κυρίου Ἀνθίμου, καὶ σπουδῆς τοῦ » πανιερολογιωτάτου ἀγίου Νέων Πατρῶν » Κυρίου Κυρίου Πολυκάρπου, παρὰ τῷ τυ- » πογράφῳ τῷ ἐν τοῖς φιλογενεσί Γουνάρεσι » διακειμένῳ, ἡ παροῦσα ἁσματικὴ ἀκολου- » θία χειρόγραφος τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς » ἡμῶν Ἰγνατίου Ἀρχιεπισκόπου Μηθύμνης » τοῦ νέου καὶ θαυματουργοῦ. Ὡς δὲ μὴ » ἔχουσα τὸ ἐναντίον τῇ ἀγίᾳ ἡμῶν Ἐκκλη- » σίᾳ καὶ τῇ πολιτικῇ διοικήσει ἀναγιγνωσκέ- » σθω ἀνυπόπτως παρὰ τοῖς χριστιανοῖς. » Δεόντως οὖν ἐγράφη τὸ παρὸν κτ.

» Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτει τῷ σωτηρίῳ 1805. Αὐ-
γούστου 8.

» Βασιλεῖος ἱατρὸς θεωρήσας τε καὶ ἐπιδιορθώσας
ὡς Κένσορος».

Ἐξηρήθησαν τῆς τοιαύτης κενσορικῆς τοῦ Βασιλείου ὑπουργίας καθὼς καὶ τῆς τῶν «προστατῶν» ἐγκρίσεως, βεβαίως ὡς ἔργα ἤδη παραδεγεμένα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἢ συγγεγραμμένα ὑπὸ ἀνωτέρων αὐτῆς λειτουργῶν, αἱ ἐν τῇ πατριαρχικῇ τυπογραφίᾳ ἀνατυπωθεῖσαι Ἀκολουθίαι τινὲς ἀγίων, ἔργα τινὰ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου καὶ τοῦ ἐφεξῆς πατριαρχεύσαντος Κυρίλλου· τὴν δ' ἐξαιρέσιν ταύτην ἐννοεῖ, νομίζομεν, ὁ Π. Λάμπρος γράφων, ὅτι αἱ διὰ τὴν τύπωσιν ἄδεια » τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, πλὴν δύο ἢ » τριῶν ἐξαιρέσεων, εὔρηται πάντοτε μέχρι » τοῦ 1807 ἐν τῇ ἀρχῇ ἐκάστου βιβλίου¹),

ἐξερχομένου τῆς πατριαρχικῆς τυπογραφίας. Ἐπὶ πόσον χρόνον ὁ Βασιλεῖος ἐξετέλει τὰ καθήκοντα ταῦτα, ἐφόρου τῆς τυπογραφίας καὶ κένσορος τῶν τυπουμένων βιβλίων ἀγνοοῦμεν· γνωρίζομεν ὅμως ἐκ τῆς Πράξεως τῆς α' Μαρτίου 1820, δι' ἧς ἐξεχωρήθη ἡ πατριαρχικὴ τυπογραφία εἰς συνεταιρικὸν λογαριασμὸν μεταξύ ἀφ' ἐνός τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν Ἀλεξάνδρου Ἀργυράμμου καὶ Κωνσταντίνου Κορεσίου, ὅτι «οὗτοι » διετέλεσαν ἐν αὐτῇ πενταετίᾳ δουλεύοντες καὶ τυποῦντες βιβλία, ὅσα ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς συγκατάθεσις, καθὼς καὶ τὸ Μέγα τῆς Κιβωτοῦ Λεξικόν... »¹, καὶ συμπεραίνομεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1815 οἱ εἰρημένοι εἶχον ἀναλάβει τὴν Ἐφορίαν τῆς Τυπογραφίας ἀντὶ τοῦ Βασιλείου². ἐμμένομεν δὲ εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο, διότι εὐρίσκομεν τὸν Βασίλειον ἐν Βουκουρεστίῳ στιχουργοῦντα «ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀργίας αὐτοῦ», ἐν ἔτει 1814, ὡς ὁ ἴδιος σημειεῖ ἐν χειρογράφῳ αὐτοῦ· ὥστε πρὸ τοῦ 1814 κατέλιπε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἄγνωστον ὑπὸ ποίας περιστάσεως.

γ'. Ὁ Βασιλεῖος συνέγραψεν ὑπὸ τίτλον «Ὁρμος σωτήριος» ἠθικοθηρησκευτικὸν ἢ ὡς ὁ ἴδιος ἀποκαλεῖ «βιβλίον ψυχωφελές», ὅπως προφυλάξῃ τοὺς ὁμογενεῖς ἀπὸ «τῆς πρὸ και- » ροῦ ὑποτροφομένης φθοροποιοῦ ψευδοφιλοσο- » φίας... ὅτι ἀποστασία ἦν καὶ ἀνταρσία » κατὰ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου καὶ ἀνθρωπότητος » καὶ νόμων... ἐν ἀπλῇ φράσει πρὸς κοινὴν » κατὰληψιν καὶ ὠφέλειαν», διαιρέσας αὐτὸ « εἰς τέσσαρα τμήματα· Α' περὶ αἰτίας καὶ » πηγῆς τῆς τῶν ἡθῶν καὶ ἐνο(ι)ῶν φθορᾶς, » καὶ ἀποστασίας κατὰ Θεοῦ· Β' περὶ ἀλη- » θείας τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως· Γ' περὶ » τῆς θεότητος καὶ λαμπρότητος τῶν ἐνοτῶν

1. Γ. Γ. Παπαδόπουλος, αὐτ. τ. Α', σελ. 174—179. Ἐγγραφοὶ ὑπ' ἀριθ. 19. — Π. Λάμπρος, ἔνθ. ἀν. σελ. 306—308.

2. Ἀγνοοῦμεν μέχρι τίνος ἔτους διηθύνετο τὸ Πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Βασιλείου· βεβαίον ὅμως εἶναι ὅτι μέχρι τοῦ 1815 ἐφρόντιζε περὶ αὐτοῦ τὸ Πατριαρχεῖον. Π. Λάμπρος, ἔνθ. ἀν. σ. σελ. 306. — Ὁ Μ. Παράνικας (Σχέδιασμα κτλ. ἐν Κων/πόλει 1867, σ. 209) λέγει ἀπὸ τοῦ 1817 ἐπεστάται τοῦ τυπογραφείου Ἀλεξάνδρος ὁ Ἀράμμος, νέος ἔτι ὢν. — Νομίζομεν ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο θέλει λυθῆ διὰ τῆς ἀνευρέσεως καὶ μελέτης τῶν κατὰ τὰ ἔτη 1813 καὶ 1814 ἐκ τῶν πιεστηρίων τῆς πατριαρχικῆς τυπογραφίας ἐξεληθόντων βιβλίων, ἐν οἷς διάφορος τύπος τῶν προστατῶν τῆς τυπογραφίας, ἀντικατασταθέντος τοῦ Βασιλείου, δέον νὰ ὑπάρχῃ.

» τοῦ Κυρίου· Δ' περὶ τοῦ καθ' αὐτὸ καὶ
 » κυρίως ἀνθρώπου». Ὑπέβαλε δ' αὐτὸ δι' ἐ-
 πιστολῆς εἰς τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον καὶ
 εἰς τὴν περὶ αὐτὸν ἁγίαν καὶ ἱερὰν Σύνοδον
 ἐξαιτούμενος «ἵνα θεωρηθῆν, εἰ ἔρρωται καὶ
 » ἔστι πρὸς ὠφέλειαν τοῦ Γένους ἡμῶν ἐπικυ-
 » ρωθῆ, . . δι' ἀποκριτικῶν . . γράμματος». Τὸ πόνημα ἐπιθεωρηθὲν συνοδικῆ ἐντολῇ ὑπὸ
 τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Γερασίμου
 καὶ ἰδιαιτέρως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου εὐ-
 ρέθη «ἄμεμπτον καὶ ἄξιον», ἐφ' ᾧ ἐξεδόθη
 τὸ ζητηθὲν ἀποκριτικὸν γράμμα, ἐπιδαφιλεῦ-
 σαν εὐχὰς εἰς τε τὸν συγγραφέα καὶ τὸν ἀνα-
 γνώστην, φέρον χρονολογίαν, ἀψιχ' Σεπτεμ-
 βρίου λ'. Ἡ ἐκτύπωσις ἐν τούτοις τοῦ ἔργου
 οὐδ' ἀμέσως οὐδ' ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένε-
 νετο, ἀλλὰ μετὰ ἐπταετίαν καὶ ἐν Βιέννῃ
 τὴν βραδύτητα, νομιζομεν. ἀποδοτέαν εἰς
 ἀνέχειαν τῆς πρὸς τοῦτο δαπάνης· ἐκ τῆς
 προσφωνήσεως πρὸς τὸν Ἰω. Ρέσσον πληρο-
 φοροῦμεθα ὅτι οὗτος ἀναγνούς τὸ χειρόγρα-
 φον ἀνέλαβε τὴν δαπάνην τῆς ἐκτυπώσεως· ὁ
 τίτλος τοῦ πονήματος ἀρχικῶς φαίνεται ὡς
 «Ὁρμος σωτήριος», συμπληρωθεὶς πιθανῶς
 ὑπὸ τοῦ ἐπιστατήσαντος τὴν ἐκδοσιν· ἔχει
 δ' ὡς ἐξῆς :

ΟΡΜΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ.

Βιβλίον ψυχοφελές,

εὐμεθόδως φιλοπονηθὲν, εἰς τέσσαρά τε Κεφάλαια
 διαιρεθὲν, καὶ ἐν ἀπλῇ φράσει συντεθὲν
 παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου,
 καὶ φιλογενοῦς Ἄρχοντος Ποστελνίκου κυρίου κυρίου
 ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ.

παρὰ δὲ τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου ἀκριβῶς
 θεωρηθὲν καὶ ἐπικυρωθὲν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀψιχ' ἔτει.

Τύποις ἐκδίδονται ἀναλώμασι τῶν τιμωτάτων ἐν
 πραγματευταῖς ἀυταδέλφων Εὐσταθίου καὶ Ἰωάν-
 νου Ρέσσου, οἷς καὶ προσηρέχηθη δι' ἐπιστασίας δὲ
 κυρίου Φιλίππου Χ. Μιχαήλ τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης.
 ΛΩΒ', 1805.

Παρὰ τῆ ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας Ἑλληνικῆ
 τυπογραφίᾳ Ἰωάννας Σχραϊμπλ.

Τὸ βιβλίον εἶναι σχήματος 12ου μεγάλου,
 σελ. Χ. — 184· ἐν σ. Π φέρονται δύο ἐπι-
 γράμματα τετράστιχα· τὸ α' αὐτὴν τῆς βί-
 βλου τοῦ σοφολογιώτατου κυρίου Ματθαίου,
 διδασκάλου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχο-
 λῆς, τὸ δὲ β' «Πρὸς τὸν ἐκδότην Ἰωάννην
 Ρέσσον», φέρον : «ὅ τῆς σῆς τιμιότητος ὅπως
 ἐξήρηται Ν. . . Π. . . » Ἐν δὲ ταῖς ἐπο-
 μέναις σελίσιν δημοσιεύονται : Ἐπιστολὴ τοῦ

συγγραφέως πρὸς τὴν ἁγίαν καὶ ἱερὰν Σύνο-
 δον, ἵνα θεωρησάσα τοῦτο ἀκριβῶς ἐπικυρώσῃ
 (III—IV)· ἐπικυρωτικῆ ἀπόκρισις ὑπογραφο-
 μένη ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος» (V)·
 προσφώνησις Ἰωάννη Ρέσσῳ (VI)· «τῷ φιλα-
 νηγνώστῃ . . ὅπως εὖνους Βασίλειος Ποστέλ-
 νίκος (VII—IX)· πρὸς τὸν ἀναγινώσκοντα
 15 στίχοι τοῦ Ν. . . Π. . . (X). Τὸ κείμενον
 καταλαμβάνει τὰς σελίδας 1—73, μεθ' ὅ
 προσετέθησαν ἕτερα ἔργα τοῦ συγγραφέως,
 ἦτοι : τοῦ αὐτοῦ «περὶ προορισμοῦ καὶ ὄρων
 τοῦ θανάτου· ἐν ᾧ καὶ λύσεις ἀπόρων τινῶν
 προβλημάτων. Βιβλίον Β'· Ἐν ἔτει τῷ κο-
 σμοσωτηρίῳ, ἀψιχ', Σεπτεμβρίου κθ'»· (σ.
 75. Προλεγόμενα σελ. 77—78, καὶ σ. 79—
 122 τὸ κείμενον).— «Ὁ σαρκικὸς ἐλεγχόμε-
 νος»· μελέτη ἐπωφελῆς, συντεθεῖσα παρὰ τοῦ
 αὐτοῦ. Βιβλίον Γ' (σ. 123 Τοῖς ἐντευξομέ-
 νοις, σ. 125—130 καὶ σελ. 130—161 τὸ
 κείμενον).— Ἀλληγορικὴ ἱστορία περὶ ἀνθρώ-
 πων ὠφέλιμος, συντεθεῖσα παρὰ τοῦ αὐτοῦ
 (σ. 162—184).— Ἑρμηνεία τῆς ἀλληγορι-
 κῆς ταύτης ἱστορίας (σ. 185—189)· ἀμφο-
 τέρα ταῦτα τὰ θέματα εἰς στίχους ὁμοιο-
 καταλήκτους καὶ εἰς κοινὴν γλῶσσαν, κλειό-
 μενα διὰ τῆς σημειώσεως : «τέλος καὶ τῷ
 Θεῷ δόξα καὶ κλέος. Ἀμήν». Ἐπονται δύο
 σελίδες παροραμάτων ἔλεγχος¹. Ἐν σελίσιν 28
 καὶ ἐ. ὁ συγγραφεὺς ὁμιλῶν περὶ θυμάτων
 διηγείται ἐν τοιοῦτον τοῦ ἁγίου Νικολάου,
 δύο τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν Κουρουτσεμε
 τοῦ Βοσπόρου, ἕτερα τῆς Θεοτόκου Σούδας
 ἐν Ἐγρίκαπι Κωνσταντινουπόλεως καὶ θαῦμα
 θεωρεῖ τὸν κατ' ἔτος πανηγυρισμὸν τοῦ αὐτοῦ
 κάτωθεν τοῦ βασιλικῆ ἀνακτόρου» ἀγιάσμα-
 τος τοῦ Σωτήρος², ἅπαντα σύγχρονα αὐτῷ.

Δ' Ἐκ τῶν πισστηρίων τῆς ἐν ἔτει 1798
 συσταθείσης πατριαρχικῆς τυπογραφίας πρῶ-
 τον βιβλίον ἐξῆλθεν ἢ τὸ «Ψαλτήριον τοῦ
 Δαβίδ. . . », ὅπερ δὲν εἶδομεν, ἢ ἡ «Χρι-
 στιανικὴ Ἀπολογία, συντεθεῖσα μὲν ὑπὸ τινος
 φιλαδέλφου χριστιανοῦ . . . ἐπιθεωρηθεῖσα δὲ
 καὶ πολλαχού ὡς οἷον τε ἐπιδιορθωθεῖσα παρὰ

1. Μνημονεύουσι τὸ ἔργον : A. R. Rangabé, ἔθ. ἀν.
 Α. Π. Βρετῶς. αὐτ. ἀριθ. 359.—K. Σάθας, Ν. Φ. σ. 617,
 καὶ τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Ματθαίου ἐν σελ. 615.— Τὸ χρήσι-
 μον τοῦ ἔργου ἐπαινεῖ καὶ ὁ Μ. Γεδεών, Ἐκκλ. Ἀλφθ.,
 1898, τ. Π' σ. 184.

2. Περὶ τοῦ ἀγιάσματος τούτου, ἀνήκοντος εἰς τὴν ποτὴ
 μονὴν τοῦ Φιλανθρώπου Χριστοῦ καὶ περὶ ταύτης ἐδημο-
 σιεύσαμεν ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀληθεία, τόμῳ ΙΖ' καὶ ΙΗ' ἰδιαι-
 τέραν πραγματείας.

τινος εὐσεβοῦς φιλοσόφου. . . Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφείῳ ἔτει ἀψήη». Ἀναγράφει τὸν τίτλον τοῦτον ὁ Ἄ Π. Βρετὸς ἐσημείωσεν, ὅτι «συντάκτης ἢ ἐκδότης τῆς Ἀπολογίας ταύτης εἶναι ἰατρός τις Βασιλείδης», συμπεράνας τοῦτο, ἀνακριβῶς ὅμως, ἀπὸ τὴν ἐπισυναπτομένην γνωμοδότησιν τῶν προστατῶν τοῦ τυπογραφείου, ἐν ἧ λέγεται ὅτι τὸ ἔργον ἐνεφάνισθη αὐτοῖς «πρὸς τοῦ ἐξοχωτάτου ἄρχοντος ἰατροῦ Βασιλείου, τοῦ καὶ ἐφόρου τῆς τυπογραφίας ταύτης»¹. ἄλλ' ἠπατήθη ὁ Βρετὸς, διότι συγγραφεὺς τοῦ ἔργου ἦτο ὁ πολὺς Ἀθανάσιος ὁ Πάριος². πικρῶς δὲ ὁ «εὐσεβὴς φιλόσοφος», ὁ ἐπιθεωρήσας καὶ ἐπιδιορθώσας αὐτό, ἦτο ὁ ἡμέτερος Βασιλείος· τῆς χρησιμότητος τοῦ ἔργου ἐνδειξίς εἶναι καὶ ἡ δαπάνη τοῦ ἐκ Κορίνθου ἀγιοτάτου Μακκαρίου Νοταρᾶ (τοῦ καὶ ἀρχιεπισκόπου τῆς πόλεως ταύτης χρηματίσαντος) ἀνατύπωσις αὐτοῦ ἐν Βιέννῃ τῷ 1805³. Ὑπὸ τοῦ Βασιλείου ἐξεδόθη ἐν ἔτει 1800 «Γραμματικὴ Κωνσταντινίου Λασχάρεως τοῦ Βυζαντίου, ἡ πάνυ ὠφελιμωτάτη καὶ ἀναγκαιοτάτη, νεωστὶ μετατυπωθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα μετ' αὐξήσεως τινῶν ὀνομάτων καὶ ἀνωμάτων ρημάτων. Οἷς ἅπασι προσετέθησαν ἤδη καὶ σχόλια τινὰ πρὸς μείζονα εὐχέρειαν καὶ ὠφέλειαν τοῖς εἰσχωγικοῖς τῶν φιλομαθῶν νέων». Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφείῳ, ἔτει 1800⁴. Τὴν ἐκδοσιν ταύτην ὡς ἴδιον ἔργον ἀναφέρει ἐν τῇ τοῦ Ἐπιστολαρίου προσφωνήσει αὐτοῦ τοῖς παισὶ τῶν Ἑλλήνων λέγων: «πρέπον ἦτο νὰ προσφέρωμεν κατὰ τὸ παρὸν εἰς ὑμᾶς τοὺς φιλομαθεῖς νέους τῶν Ἑλλήνων Ἐπιστολᾶριον καλῶς συνθεθειμένον, διὰ νὰ γυμνασθῶσιν εἰς αὐτὸ εὐθὺς μετὰ τὰ γραμματικὰ. . . Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι καθὼς μὲ τὴν ἐκδοσιν τῆς γραμματικῆς μὲ τὸ νὰ ἐξηγήθησαν ὅσον τὸ δυνατόν αἱ ἄσημοι ἐκείναι φωναί, εὐκολύνθη ὁπωσοῦν ὁ τρόπος τῆς βελτιώσεως τῶν πρωτοπειρῶν μαθητῶν. . .» καὶ ταύτης ἡ ἀνα-

τύπωσις ἐν Βιέννῃ τῷ 1810 μαρτυρεῖ τὴν χρησιμότητα τῆς ἐκδοτικῆς φιλοπονίας τοῦ Βασιλείου. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1800 ἐνεφάνισθη εἰς τοὺς προστάτας τῆς τυπογραφίας ὑπὸ τοῦ Βασιλείου καὶ ὑπὸ χρονολογίαν ἀω' ἰανουαρίου γ' τυχὸν ἐγκρίσεως ἐτυπώθη τὸ ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Χριστοφόρου συνευλεγμένον «Κανονικόν», τὴν ἐγκρίσιν τοῦ ὁποίου προσυπέγραψε καὶ Ἰωάννης Καρατζᾶς, «μέγας ποστέλνικος». Κατὰ τὸ 1802 ὁ Βασιλείος ἐνεφάνισεν εἰς τοὺς προστάτας τῆς τυπογραφίας τὸ ὑπὸ τοῦ ἱεροδιακόνου Σπυριδ. Ζαφάρνα ἐκ τῆς ἰταλικῆς μεταφρασθὲν ἔργον «Τοῦ ναυκλήρου ἐφημερινῆ εἰς τὸ πέλαγος πράξις»· ἐγκρίθη ἐν δὲ πράξεως ὑπὸ χρονολογίαν ἀωβ', Δεκεμβρίου λ', ἐξεδόθη τῷ 1803¹. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεδόθη «Εὐχολόγιον τὸ μέγα. . . τὰ πάντα εὐρύθμως καὶ κρείττονι τάξει ἢ ἐν τοῖς προεκδοθεῖσιν εὐχολογίοις ἐκτεθέντα· νῦν πρῶτον τυπωθὲν πολλῶν τε σφαλμάτων ἐκκαθαρισθὲν καὶ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας διορθωθέν». Ἡ ἐγκρίσις τῶν προστατῶν χρονολογουμένη ἀωγ', ἀγούστου ιδ', δηλοποιεῖ ὅτι «Συνοδικὴ ψήφῳ ἐκ πολλῶν πρροραμάτων τε καὶ σφαλμάτων ἐκκαθαρισθὲν, ἐνεφάνισθη ἡμῖν παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου ἄρχοντος ἰατροῦ Βασιλείου»· ἀνετυπώθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1806 καὶ τῷ 1811². Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1804, ὑπὸ ἐγκρίσιν ἀπὸ ἀωδ' Ἰουνίου κ' ἐξέδωκεν ὁ Βασιλείος Ἀπιστολᾶριον ἐκ διαφόρων ἐρανισθὲν καὶ τυπωθὲν πατριαρχεύοντος τοῦ παναγιωτάτου καὶ θειοτάτου Οἴκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου κυρίου Καλλινίκου, προσφωνηθὲν δὲ τοῖς τῶν Ἑλλήνων φιλομαθεῖσι νέοις. Ἦδη πρῶτον ἐκδίδονται. Τὸ ἔργον προσφωνεῖ ἀὐτὸ ἐν ἰατροφιλοσόφοις Βασιλείος τοῖς παισὶ τῶν Ἑλλήνων· ἐκάστη σελὶς φέρει τίτλον ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ ἄκθεσις, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ «περὶ τῶν ἐπιστολικῶν τύπων» ἕως τῆς 304, ἐν ἧ ἐτέθη «τέλος τοῦ ἐπιστολαρίου»· καὶ εἰς μὲν τὰς σελ. 1—73 περιλαμβάνεται ἡ γνωστὴ Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλέως ἄκθεσις· εἰς δὲ τὰς σελ. 71—273 Ἀπιστολαί τινες Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀπορ-

1. Ἄ Π. Βρετὸς, Ν. Φ. Α', ἀριθ. 353, σ. 130/1, ἐνθα ἐσφαλμένως φέρεται ἡ τῆς ἐγκρίσεως χρονολογία ἀψήζ.— Γ. Γ. Παπαδόπουλος, αὐτ. Α', σ. 172/3.— Π. Λάμπρος, αὐτ. σ. 306.

2. Κ. Σάβας, Ν. Φ., σ. 639.

3. Ἄ Π. Βρετὸς, αὐτ.— Κ. Σάβας, αὐτ. ἐν σημ. 1. Ἐν σ. 587 λέγει θανόντα τὸν Μακκάριον τῇ 16 Ἀπριλίου 1805 ἐν Χίῳ.

4. Ἄ Π. Βρετὸς, αὐτ. Β' ἀριθ. 302, σ. 111.

1. Ὁ μὲν τίτλος παρὰ Ἄ Π. Βρετῶν, Ν. Φ. τ. Β', ἀριθ. 349, σ. 126/7· ἡ δ' ἐγκρίσις παρὰ Π. Λάμπρον ἐν Πανδώρας τόμ. σ. 306.

2. Ἄ Π. Βρετὸς, αὐτ. Α', ἀριθ. 379, σ. 141· ἡ ἐγκρίσις ἐξ ἀνακοινώσεως Α. Π. Κεραμῆος. Ὁ Σάβας Ν. Φ. σ. 626, ἀναφέρει Εὐχολόγιον Νικοδήμου ἀγορεύον ἐν Κωνσταντινουπόλει 1799 ἐκδοθέν.

ρήτων»· εἰς τὰς σελ. 273—304 «ἕτεραί ἐπιστολαὶ Ἰωάννου Νικολάου Μαυροκορδάτου Βοεβόδα, ἡγεμόνος Μολδοβλαχίας»· εἰς τὰς σελ. 304—314 «περὶ μνηῶν Ῥωμαίων, περὶ μνηῶν Ἀθηναίων, περὶ ἡμερῶν (καὶ ἀπινᾶξ τῶν Καλανδῶν, Νόνων καὶ τῶν Ἰνδῶν), περὶ Ἰνδικτιῶνος, περὶ ἀριθμῶν, περὶ χρόνου, παρὰ Γρηγορίου, μητροπολίτου Δυρραχίου»· τούτοις ἔπονται ἐν σελ. 315—340 «Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων Πρεσβευτικὸς πρὸς Γερμανοὺς Λόγος ὑπὲρ Εἰρήνης» καὶ ἐν σελ. 341—342 «Τοῦ αὐτοῦ εὐχὴ μετὰ τὸ ἀπόδειπνον» καὶ ἕτερα «Εὐχὴ τοῦ ὄρθρου»¹. Ἡ ἐν ἔτει 1805 τυπωθεῖσα παρὰ τῶ τυπογράφῳ Πογὸς Ἰωάννου Ἀκολουθία Ἰγνατίου ἐπισκόπου Μηθύμνης περιεβλήθη, καθ' ἃ εἶπομεν ἀνωτέρω, τὸ κενσορικὸν τοῦ Βασιλείου κῦρος. Ἐν ἔτι ἔργον τυπωθὲν εἰς τὸ πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον ἐν ἔτει 1806 γνωρίζομεν ἐμφανισθὲν εἰς τοὺς προστάτας τούτου «παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου Ἄρχοντος ἰατροῦ Βασιλείου τοῦ κενσορικῶς ἐφορευόντος ἐν ταύτῃ τῇ τυπογραφίᾳ», τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Διδασκαλία εὐσύνοπτος τοῦ μακαρίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σχολαρίου ἢ Νόμος Εὐαγγελικὸς . . .», τοῦ ὁποίου ἡ ἔγκρισις φέρει χρονολογίαν «ἠὼς Ἰαννουαρίου α'». Τὰ κατὰ τὸ ἐπόμενον 1807 ἔτος τυπωθέντα εἰς τὴν πατριαρχικὴν τυπογραφίαν τρία βιβλία περιέχοντα λόγους τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, παραφρασθέντας ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου δὲν περιεβλήθησαν τῶν προστατῶν ἔγκρισιν, οὐδ' ἐνεφανίσθησαν αὐτῇ, φαίνεται. Τούτου νεώτερον ἔργον μνημονεῖον τὸν Βασίλειον ὡς ἔφορον τῆς τυπογραφίας δὲν γνωρίζομεν· ὁ Π. Λάμπρος δίδωσι τὴν πληροφορίαν ὅτι μετὰ τὸ 1807 ἔτος δὲν φαίνεται πλέον ἐν τοῖς τυπωμένοις εἰς τὸ πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον βιβλίοις ἢ τοῦ 1798 τετράγωνος σφραγίς αὐτοῦ, ἣτις εὔρηται σχεδὸν πάντοτε μετὰ τὸν τίτλον τετυπωμένη, καὶ ὅτι ἡ διὰ τὴν τύπωσιν ἄδεια τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς πλην δύο ἢ τριῶν ἐξαιρέσεων εὔρηται πάντοτε μέχρι τοῦ 1807 ἐν τῇ ἀρχῇ ἐκάστου βιβλίου

1. Ἄ. Π. Βοετός, αὐτ., τ. Β', ἀριθ. 356, σελ. 129.—Κ. Σάβας, αὐτ. σ. 389.—Ὁ Θ. Διβαδᾶς εἰς τὰ Προλεγόμενα τῆς ἐν Τεργέστη, 1879, ἐκδόσεως αὐτοῦ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου ἐπαινεῖ μὲν τὴν ἐξ αὐτῶν καλὴν ἐκλογὴν τοῦ Βασιλείου, κακίζει δὲ τὴν πληθὺν τῶν παρεμφερῶν τυπογραφικῶν σφαλμάτων

(ἐνθ' ἀν.)· ἀλλ' ἡ μὲν σφραγίς ὑπάρχει καὶ ἐν ἔτει 1808· τοῦλάχιστον εἶδομεν αὐτὴν εἰς τὴν τυπωθεῖσαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο «Ἀκολουθίαν τῆς ἁγίας . . . Εὐφημίας . . .» ἢ δ' ἐφορευτικὴ ἄδεια καὶ ἐπομένως ἡ ἐμφάνισις τοῦ χειρογράφου εἰς τοὺς προστάτας ὑπὸ τοῦ Βασιλείου οὐδ' εἰς τὰ ἐν ἔτει 1807 τυπωθέντα πονήματα τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου (παραφράσεις ἔργων τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ Χρυσοστόμου) ὑπάρχει· πιθανῶς ἢ ἐπὶ τῆς τυπογραφίας ἐφορεία τοῦ Βασιλείου ἔπαυσεν ἔτει 1808, ὅτε καὶ ὁ διορίσας αὐτὸν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο, ὁ ἀπὸ Σμύρνης Γρηγόριος πρὸ δεκαετίας τὸ πρῶτον πατριαρχεῦων, ἐδέησε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους τούτου νὰ παραιτηθῇ, τὸ δεύτερον πατριαρχεῦων εὐρίσκομεν μετέπειτα τὸν Βασίλειον σχολάζοντα ἐν Βουκουρεστίᾳ ἐν ἔτει 1814.

ε. Εἶπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Βασίλειος ἦτο ποιητὴς καὶ στιχουργός, καὶ ἐμνημονεύσαμεν ὅσα ἔμμετρα θέματα ἐξέδωκεν εἰς τὸ τέλος τοῦ «Ὁρμου σωτηρίου». Ἡ ἐν ἔτει 1802 ἐν τῇ τοῦ πατριαρχείου τυπογραφίᾳ τυπωθεῖσα «Ἱερογραφικὴ Ἀρμονία», συναρμολογηθεῖσα ὑπὸ τοῦ τότε ἀρχιδιακόνου, ἐφεξῆς δὲ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ἐνδοθεν τῆς σελίδος τοῦ τίτλου ἔχει τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα :

ΤΟΙ ΕΞΟΧΩΤΑΤΟΙ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΙΑΤΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ὡς ἐκ τῆς τυπογραφίας εἰς τὸν φιλογενῆ ἀναγνώστην.

Ἦν χερσὶ κρατεῖς ἱερὰν βίβλον, ξένη,
Κύριλλος ἐλλόγιμος ἀγρούτοις πόνοις,
Πρῶτος δηκόνιοις πρώτου Ποιμένος,
Ἐς φῶς δέδωκεν ἄρι λαμπρῷ τῷ τύφῳ.
Ἀρχὴν ἀληθῆ τοῖς σοφοῖς κοσμουργίας,
Κάλλα Γραφῆς λόγια, τῆς θεοδότης,
Πιστοῖς νέμει ἄριστα, μέλουσ' ἠδέως·
Ἐμοὶ δὲ πλοῦτον ἀρίδοξον καὶ κλέος,
Χάριτας οὐκοῦν τ' ἀνδρὶ πάντες εἶσομεν.

Ἐπονται τούτοις ὑπὸ τίτλον «ἕτερα ἀνεπίγραφα», ποίημα ἐκ τεσσαράκοντα τεσσάρων στίχων, ἀρχόμενον : «Ὁρᾶς, θεατά, ἀρμονίαν φυτῶνος» κτλ. Ἴσως καὶ εἰς ἄλλα ἔργα συνέταξεν ἐπιγράμματα· τὸ δὲ χειρόγραφον, ὅπερ ὁ κ. Δημ. Μοστράτος ἐδώρησεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, περιλαμβάνει πέντε στιχουργήματα αὐτοῦ· ἐκ σημειώματος δηλοῦται, ὅτι ἀνήκε τοῦτο εἰς τὸν Καμα(ράσην) Κυριακόν· φέρει δὲ τίτλον «Τὰ στιχουργικά, τα παρὰ τοῦ ἀρχοντος Ποστελνίκου κυρίου Βασιλείου ἐν ταῖς ἀργίαις

αὐτοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ συντεθέντα τῷ ,αωιδ' ἔτει». Εἶναι δὲ τὰ ἐξῆς :

1) «Περὶ τῆς ἀνεπαισθήτου προόδου τῆς ζωῆς ἡμῶν». (Κατ' ἐρωταπόκρισιν, στίχοι 120 ὁμοιοκατάληκτοι).

2) « Ὑπὲρ γηρατείων καὶ κατὰ τῶν καταχρωμένων τούτων». (Στίχοι 110 ὁμοιοκατάληκτοι).

3) « Ὁ Ἐγκλέζος αὐτόχειρ κατ' ἀνευχαριστίας βίου». (Στίχοι 292 ὁμοιοκατάληκτοι).

4) « Ἐξήγησις πόθεν καὶ διατί ὁ τοσοῦτος

ὄγκος τοῦ νῦν Καλπακίου». (Στίχοι 168 κατ' ἐρωταπόκρισιν μεταξὺ παιδαγωγοῦ καὶ τοῦ ἄρχοντος αὐτοῦ).

5) « Ὁ μηλωνᾶς χωρὶς μυκλόν, παρδειγμα πολλὰ καλόν. (Στίχοι 114 ὁμοιοκατάληκτοι).

Ἡ δημοσίευσίς τῶν ἀνεκδότων τούτων στιχουργημάτων δικαιολογεῖται, νομιζομεν, ἐξ ἀπόψεως γλωσσικῆς καὶ ὡς δείγμα τῆς πνευματικῆς ἐντροφήσεως τῶν ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἐγγραμμάτων.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΠΑΛΑΤΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ὑπὸ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν συνεδρίᾳ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τῆς 16 Ἀπριλίου 1908).

1. Εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ *Μεγάλου Παλατίου*, τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, τοῦ Ἰπποδρόμου καὶ τῶν περὶ αὐτῶν ἰδρυμάτων πολλοὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἠσχολήθησαν· οἱ νεώτεροι κυρίαν πηγὴν εἶχον τὴν Ἐκθεσιν τῆς βασιλείου τάξεως, τὴν συγγραφείσαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (912—959), καὶ κατ' αὐτὴν ὠρίσαν τὴν θέσιν τῶν μνημονοουμένων διαφορῶν μερῶν τοῦ Μεγάλου Παλατίου καὶ τῶν συναφῶν αὐτῷ κτισμάτων, ὅσα ἐκάστοτε κατὰ τὸν μακροχρόνιον βίον τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἠγείροντο καὶ προσετίθεντο. Πρὸς τὴν γραπτὴν ταύτην βάζει ἔλαβον ὑπ' ὄψει καὶ ἄλλην θετικὴν, τὸν ὑφιστάμενον περιλάλητον ναὸν τῆς ἀγίας Σοφίας καὶ τὸν ἐν μέρει περιωθέντα Ἰπποδρόμον· ἐν τούτοις πλείστων μερῶν θέσεις μένουσιν ἀόριστοι, ἄλλαι δ' ἀνακριβῶς ἢ ἀντιθέτως ὠρίσθησαν κατὰ τὴν ἰδίαν ἐκάστου ἀντιλήψιν τῶν πηγῶν· τοῦτο δ' ἀριδῆλως μαρτυρεῖ ἢ τε ὑπάρχουσα διαφορὰ θέσεως διαφορῶν οἰκοδομῶν καὶ διαμερισμάτων εἰς τοὺς μετὰ θανάστατος φιλοπονίας σχεδιασθέντας τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς τοπογραφικοὺς χάρτας ὑπὸ τοῦ Labart (1861) καὶ τοῦ Πασπάτη (1885), ἴσως δὲ καὶ τοῦ ἀγνώστου ἡμῖν Beljajef (1892),

καὶ προσέτι αἰ εἰς διάφορα γραπτὰ μνημεῖα, τύποις τὸ πρῶτον ἐκδιδόμενα, σαφέστερον ἀπαντῶσαι μνεῖαι· τοιοῦτον δ' ἔχομεν τὸν «Λόγον ἀφηγηματικὸν . . .» τοῦ Νικολάου Μεσαρίτου, σκευοφύλακος τῶν ἐν τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ θείων ναῶν, προσφάτως ἐκδοθέντα τύποις ὑπὸ τοῦ ἐν Βυρτζβούργῳ καθηγητοῦ κ. Aug. Heisenberg, τοῦ γνωστοῦ φιλοπόνου καὶ κριτικοῦ ἐκδότου ἔργων τοῦ Νικηφόρου Βλεμμύδου (1901), τοῦ Γεωργίου Ἀκροπολίτου (1903) καὶ ἄλλων πραγματειῶν βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ὁ λόγος οὗτος, σύντομος μὲν ἀλλὰ χρησιμώτατος εἰς ἐξακριβώσιν θέσεων τινῶν, διαλαμβάνει τὴν ἐν ἔτει 1201 ἀνταρσίαν τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ τοῦ ἐπινοουμένου Παχέος, ἀποπειραθέντος τὴν κατάληψιν τῆς βασιλείας· ἐξεδόθη δ' ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Μιλάνῳ Ἀμβροσιανῆς βιβλιοθήκης ὑπὸ τίτλον: Nicolaos Mesarites. Die Palastrevolution des Johannes Komnenos. Programm des K. alten Gymnasiums zu Würzburg für das Studienjahr 1906/1907 von Dr Aug. Heisenberg. Würzburg 1907. Ἐν αὐτῷ μνημονεύονται μέρη τινὰ τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Σοφίας, τοῦ Μεγάλου Παλατίου καὶ τοῦ

Ἴπποδρόμου, περιγράφονται ἄλλα, καὶ ἐξ αὐτοῦ γίνονται γνωστὰ νέα ἐπώνυμα καὶ νέα οἰκοδομήματα, ὧν τινα ὑπέδειξεν ὁ ἐκδότης εἰς τὰς ἐπισυνημμένας ἀξιολόγους αὐτοῦ σημειώσεις· προσέτι δὲ ἀνατρέπονται καὶ μερῶν τινῶν θέσεις, ὠρισμένοι ἤδη ὑπὸ τῶν εἰδικῶς περὶ ταῦτα ἀσχοληθέντων. Τὸ κείμενον περιέχει δύο πορείας· μίαν τοῦ ἀντάρτου Ἰωάννου ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας εἰς τὸ Μέγα Παλάτιον, καὶ ἄλλην τοῦ Μεσαρίτου, τοῦ καὶ συγγραφῆως, ἀπὸ τῆς οἰκίας αὐτοῦ εἰς τὸν ἐν τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ ναὸν τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου. Ἀκολουθοῦμεν λοιπὸν πρῶτον τὸν Ἰωάννην καὶ ἔπειτα τὸν Μεσαρίτην καὶ ἐξετάζομεν ἐπιτροχάδην τὰς ἀπαντώσας κατὰ τὴν πορείαν θέσεις καὶ οἰκοδομὰς.

2. Ὁ Ἰωάννης εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας ἀπὸ τῶν ἀρκύων θυρῶν· *Προσφύγιον ταύταις τοῦπίκλην* (§ 3, σελ. 21)· ἐκ τῆς συνεχείας τοῦ κειμένου ἐξάγεται, ὅτι οὕτως αὐταὶ ἐπωνομάσθησαν, ἐπειδὴ εἰς ταύτας τὰς θύρας *προσέφευγον* οἱ ἐκ τῶν ὁπωσδήποτε καταδιωκομένων ἄσυλον ζητοῦντες ἐν τῷ περιωνύμῳ ναῷ· ἡ τοιαύτη ἐπωνυμία φέρει εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν ὅσα ἐγράψαμεν εἰς τὴν περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου πραγματείαν (ἐν Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ, 1898), μνημονεύσαντες ἐν κεφ. δ' τὸν ἐν τοῖς Βασιλίδου ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου, κείμενον «πρὸς τοῖς ἐφόσις ἐμβόλοις» τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ ἐπικαλούμενον τὸ *Προσφύγιον*.

3. Ἐνῶ ὁ Ἰωάννης ἐκ τοῦ Προσφυγίου εἰσῆρχετο εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἐκ συνθήματος εἰσεπήδησαν «ἐκ τῶν τοῦ Αὐγουστεῶνος θυρῶν δυτικῶν» (§ 3, σελ. 22). Ὁ μὲν Labarte τάσσει τὸν Αὐγουστεῶνα παρὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, ὁ δὲ Πασπάτης μεταξὺ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ἴπποδρόμου καὶ τοῦ παλατίου· ὁ Μεσαρίτης ὀρίζων δυτικὰς θύρας τῆς ἁγίας Σοφίας ἐπὶ τοῦ Αὐγουστεῶνος δικαιοῖ τὸν Labarte. Τὴν περαιτέρω ἐξέτασιν τοῦ θέματος συνιστῶμεν εἰς τοὺς συναδέλφους.

4. Ὁ Ἰωάννης «τὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἀρχαίων ἔφιππος πύλην προέκοπτε» (§ 7, σ. 23), διευθυνόμενος εἰς τὸ μέγα παλάτιον μετὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ· οἱ περισσότεροι αὐτῶν φρόνηθέντες «τὸν διὰ τῆς τῶν πελεκηφόρων οἰκῆσεως προοδεῦσαι χῶρον, τὸν πρὸς τὰ βασιλεία *ἰθυτεῶς* ἀπάγοντα τὸν βουλόμενον, . . . εἰς τοὺς μυχαιτάτους καὶ ἀφεγγεῖς τόπους τοῦ

ἱππηλάτου διήλαυον· πορνῶν οὗτοι σκηναὶ καὶ ἁμαρτωλῶν καταγῶγια» (§ 7, σ. 24). Ἡ *ἰθυτεῶς* ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας εἰς τὸ Μέγα παλάτιον φέρουσα ἦτο, νομίζομεν, ἢ εἰς τὴν περιώνυμον Χαλικῆν πύλην, τοῦ Σωτῆρος ἐπικαλουμένην, ἄγουσα· οἱ πελεκηφόροι, οἱ βάρβαροι (§ 30, σ. 47—48), ἦσαν οἱ φοβεροὶ ἐκεῖνοι φρουροὶ τῶν διαφόρων πυλῶν τῶν ἀνακτόρων, οἱ Βάραγγοι καὶ λοιποὶ ξένοι· οἱ δὲ μυχαιτάτοι καὶ ἀφεγγεῖς τόποι τοῦ ἱππηλάτου ἦσαν αἱ διὰ τὸ κατωφερές τοῦ ἐδάφους ἐγηγεμέναι καμάραι, ἐφ' ὧν ἐκτίσθη μέρος τῆς βορείου πλευρᾶς καὶ ἅπασα ἡ *σφενδόνη* λεγομένη, ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ ἱπποδρόμου.

5. Ὁ Ἰωάννης «ἀπὸ τοῦ ἱππικοῦ ἐπὶ τὰς παρακειμένας τούτῳ σκοτεινάδεις στοὰς» διαβάς ἦλθεν εἰς τὴν «ἐπὶ τὸ μέγα παλάτιον» ἄγουσαν πύλην, «ἢ Καρέα κατονομάζεται», καὶ εὗρεν αὐτὴν κλειστήν· μετ' αὐτοῦ ὁ συρφετὸς κατέβαλεν ἐπὶ τέλους τὴν πύλην καὶ κατέλαβε «τὰ ὑπερανφικισμένα τῆς Καρέας βασιλεία, ἐν οἷς οἱ κρατοῦντες ἐπὶ θρόνου δόξης ἐν ὥρᾳ προκάθηνται λαμπροὶ λαμπρῶς ἱππικοῦ. . .» καὶ οὕτως εἰσέδυσαν εἰς τὸ παλάτιον καὶ «ἐν χρυσοπάστῳ ἔδρα βασιλικῆν» ἐκάθισαν τὸν Ἰωάννην (§ 8, σ. 24—25). Ἐξ ἄλλων πηγῶν γνωρίζομεν, ὅτι οἱ βασιλεῖς πρὸς θεῖαν τῶν ἐν τῷ Ἴπποδρόμῳ θεαμάτων ἀπὸ τοῦ παλατίου ἀνήρχοντο διὰ τοῦ λεγομένου Κοχλίου, ἐνίοτε χαρακτηριζομένου καὶ σκοτεινοῦ, κλίμακος κοχλιοειδοῦς, εἰς τὸ λεγόμενον παλάτιον τοῦ ἱππικοῦ ἢ ἱπποδρόμου, τὸ ἐπωνυμοῦμενον *Κάθισμα* καὶ *Σέντιζον*, ἀφ' οὗ τὰς διαταγὰς ἔδιδον τοῖς μέρεσι. Τοῦ παλατίου λοιπὸν τούτου ἰσόγειος πύλη ἦτο ἡ *Καρέα*, μνημονευομένη καὶ ὑπὸ τοῦ Νικήτα Χωνειάτου ὡς πύλη ἀνατραπέισα ἐν ἔτει 1185 ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἰσαάκιον, δι' ἧς «τὸ πλῆθος ἦν εἰσχυθὲν ἔσωθεν τῶν ἀνακτόρων» (σ. 222, ER.). Τὴν πύλην ταύτην ὁ Σκαρλάτος κατ' ἰδίαν ἀντίληψιν, ὑπεριτίθει εἰς τὸ ἐν Βλαχέρναις παλάτιον· ὁ Labarte οὐδὲν μνημονεύει· ὁ Πασπάτης ταυτίζει αὐτὴν καὶ τὴν νῦν ἐν Ἀχρηκαπῆ πρώτῃ τῶν περιβαλόντων τ' ἀνάκτορα τειχῶν γερσαίαν πύλην *Γκιούλ χαγὲ* καπουσοῦ, δι' ἧς διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, δεχόμενος τὸ παλαιότερον τουρκικὸν αὐτῆς ὄνομα *Καρέα* καπῆ ἢ καπουσοῦ ὡς παραφθορὰν τοῦ ἑλληνικοῦ *Καρέα*· ὁ δὲ κ. Mordtmann ἐν τῷ τοπογραφικῷ μόνον χάρτῃ αὐτοῦ ἐσημείωσε

πύλην Καρέαν, πολὺ βορειότερον τῆς πύλης Γκιουλχανέ ἢ Καρεᾶ, πλησίον τῶν λεγομένων Τόπων. Πάσας ταύτας τὰς γνώμας καὶ τοποθετήσεις τῆς πύλης ταύτης ἀνατρέπει ὁ Μεσαρίτης, ὀρίζων σαφῶς τὴν θέσιν αὐτῆς, διακαίων δὲ καὶ τὸν ἐκδότην τοῦ πρεσβευτικοῦ λόγου τοῦ Λιουτπράνδου, ὑποδείξαντα ἐσφαλμένην τὴν ἐν αὐτῷ γραφὴν «Carea porta», ἣν ὁ Πασσότης ἐπικαλεῖται, καὶ διορθώσαντα ὀρθῶς «Aurea porta=Χρυσῆ πύλη». Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ πύλη αὕτη, ἡ Καρέα, διαφέρει τῆς ὁμωνύμου χειρσαίας πύλης τῶν τειχῶν τοῦ Βυζαντίου, τοῦ πρὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, Καρύας ὀρθότερον ἀπαντώσης, ἀπὸ μεγαλοπερεποῦς δένδρου καρυᾶς, εἰς τὸ ὅποιον κρεμασθεὶς ἐπὶ Μαξιμίνου ἐμαρτύρησεν, «ἔξω που τῆς πόλεως», κατὰ τὰ Συναξάρια, ὁ ἅγιος Ἀκάκιος· διὸ τὸ μαρτυρεῖον, ὅπερ ἐκεῖ ἔκτισεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἐκάλουν «τὸν ἅγιον Ἀκάκιον τὸν Καρύαν ἢ Καρέαν». Ἡ δὲ βασιλικὴ Χρυσόπαστος ἔδρα, ἐφ' ἧς ἐκάθισαν τὸν Ἰωάννην, ἦτο ἐν τῷ Ἰουστινιανείῳ τρικλίῳ, ὅπου εἶδεν αὐτὸν ὁ Μεσαρίτης καθήμενον καὶ περιστοιχούμενον ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ τότε (§ 11, σ. 28), νεκρὸν δὲ τὴν ἐπαύριον (§ 8, σ. 25).

6. Τὸ κατὰ τοῦ ἀντάρτου ἐκ Βλαχερνῶν σταλὲν βασιλικὸν σῶμα ἐνωθὲν μετὰ τῶν πελεκηφόρων, «τὸ μάχιμον ἔθνος τὸ ἐπὶ τῶν ὤμων διόλου κραδαῖνον τὸν πέλεκυν» (§ 25, σ. 42), εἰσέδυσέ διὰ τῆς αὐτῆς πύλης, δι' ἧς καὶ ὁ Ἰωάννης (§ 26, σ. 42), καὶ ἐπροχώρησε διελθὼν καὶ τὴν δευτέραν πύλην ἀναίματι καὶ τὸν ἵπποδρομον (§ 26, σ. 44). Οἱ περὶ τὸν Ἰωάννην φοβηθέντες διεσκορπίσθησαν· οἱ βασιλικοὶ εὗρον ἀνοικτὰς τὰς θύρας καὶ ἀφυλάκτους, καὶ διελθόντες τὸν γεγυμνωμένον ἀνδρῶν Ἰουστινιάνειον τρίκλινον, κατέλαβον τὸν Χρυσοτρίκλινον (§ 26, σ. 44). Ἡ πορεία τοῦ βασιλικοῦ σώματος νομίζομεν ὅτι ἦτο ἡ αὐτή, ἢ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου γενομένη· διὰ τῆς ὑπὸ τὸ Κᾶθισμα Καρέας πύλης εἰσελθὼν ἐξῆλθεν εἰς τὸν Ἰπποδρόμον δι' ἄλλης δευτέρας πύλης· διὰ τῆς ἀριστερόθεν τοῦ Ἰπποδρόμου πύλης, ἐξαγούσης εἰς τὸ Μέγα παλάτιον, ἐξελθὼν κατέλαβε τὴν αὐλὴν τοῦ καλουμένου παλατίου τῆς Δάφνης· εὗρον δ' ἀνοικτὰς καὶ ἀφυλάκτους τὰς θύρας ἐπροχώρησεν εἰς τὸν Ἰουστινιάνειον τρίκλινον, εἰς τὸν συναφῆ αὐτῷ Λαυσιακὸν καὶ κατήνησεν εἰς τὸν Χρυσοτρίκλινον.

7. Οἱ ὑπασπισταὶ τοῦ Ἰωάννου φοβηθέν-

τες τὸ ἐπελθὼν βασιλικὸν σῶμα «ἐπὶ τὴν ἄνδρον ἐπροχώρουσαν τοῦ Μουχρουτᾶ· ὁ δὲ Μουχρουτᾶς ἔστι τι δῶμα τεράστιον, τοῦ Χρυσοτρίκτινου ἀπτόμενον, ὡς πρὸς δυσμὴν διακείμενον· αἱ πρὸς τοῦτον βαθμίδες ἐξ ὀπτῆς πλίνθου καὶ τιτάνων καὶ μαρμαρῶν πεποιημέναι, ἡ κλίμαξ ἔνθεν ἀνέκειθεν ὁδουμένη περιγυρομένη, κερωσμένη τῷ κυανῷ, τῷ βυσσίῳ λευκασμένη, βεβαμμένη τῷ γλοχινῷ, ἐξανθούσα τῷ πορφυρίζοντι ἐξ ἐγκεκολαμμένων συμμίκτων βεβαμμένων ὀστράκων σχῆμ' ἐγόντων σταυροτύπον· τὸ οἶκημα χειρὸς ἔργον... Περσικῆς... ὅτι καὶ ἰδίας φέρει Περσῶν παραλλαγὰς τε στολῶν· αἱ τοῦ ὀρόφου σκηναὶ παντοδαπαὶ καὶ ποικιλαι, ἐξ ἡμισφαιρίων τῷ οὐρανοειδεῖ ὀρόφῳ προσηλωμέναι, πυκναὶ αἱ τῶν γωνιῶν εἰσοχαὶ τε καὶ ἐξοχαὶ, κάλλος τῶν γλυφίδων ἀμήχανον, τῶν κοιλωμάτων θέγμα πάντερον, Ἴριν φαντάζον πολυχρωμοτέραν τῆς ἐν τοῖς νέφεσι, χρυσοῦ τούτῳ ὑπεστρωμένου· οὐκ ἐς βάθος, κατ' ἐπιφάνειαν ἀκόρεστος τερπωλή, οὐ τοῖς ἄρτι πρῶτως τὴν ὀρατικὴν πέμπουσιν εἰς αὐτά, ἀλλὰ καὶ τοῖς συχνὰ παραβάλλουσι θάμβος καὶ ἐκπληξίς· τερπνότερος ὁ Περσικὸς οὗτος δόμος τῶν Λακωνικῶν ἐκείνων τῶν τοῦ Μενέλεω» (§ 27, σ. 44/5). Οὕτως ἐπιφωνῶν περατοῖ ὁ Μεσαρίτης τῆς ἐξαισίου ταύτης αἰθούσης τὴν περιγραφὴν, προστιθεὶς ἐφεξῆς, ὅτι ἦτο «τῆς πρὸς πάππου (τοῦ Ἰωάννου) συγγενικῆς ἔργον χειρὸς» καὶ ὅτι ὁ δρόμος εἶχεν εἰκόνας Περσῶν (§ 28, σ. 45). Ἡ αἰθουσα αὕτη τὸ πρῶτον γίνεταί γνωστή· τὸ ἐπώνυμον *Μουχρουτᾶς*, εἶναι, ὡς τὸ ἔργον περσικὴ λέξις καὶ ἐνομίσασμεν αὐτὴν σύνθετον ἐκ τοῦ *Μίγρ* = ἥλιος καὶ *dach* = ὄμοῦ, σύν(τροφος), ὡς *γυλοδάς* = συνοδοιπόροι· *καρινδάς* = ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς κοιλῆς, ἀδελφός· *ἀρακαδάς* = σύντροφος καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ διὰ τὴν καλλονὴν τῆς αἰθούσης, ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον δὲ καὶ πομπωδέστερον, ἔλαβε τὴν τοιαύτην ἐπωνυμίαν, δῶμα συνήλιον, σύντροφον ἡλίου, ἐὰν ἐπιτρέπωνται λέξεις τοιαῦται, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Μεσαρίτης ὤφειλε νὰ γράψῃ *Μιχριτᾶς*· ὅθεν προτιμῶμεν τὴν ὑπὸ τοῦ ἀξιοστίμου φίλου κ. Ν. Ἐλευθεριάδου δοθεῖσαν ἡμῖν ἐρμηνείαν· Μούχουρ τᾶς, λέγεται περσιστὶ ὁ νυμφικὸς θάλαμος. Ὁ πρὸς πάππου συγγενὴς τοῦ Ἰωάννου κτίτωρ τοῦ δώματος τούτου ἦτο, καθ' ὃ ὁ ἐκδότης σημειοῖ, ὁ ἐκ Τούρκων ἔλκων

τὴν καταγωγὴν Ἀξούχ, νυμφευθεὶς θεῖαν τινὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ· ἐντεῦθεν ὁ Ἰωάννης ὁ Παχὺς προσέλαβε τὸ ἐπώνυμον Κομνηνός, καὶ προῦδ' αὐτὸν ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου.

8. Ἐν ᾧ τὰ δύο μέρη διεπληκτιζόντο εἰς τὴν ἀνοδὸν τοῦ Μουχρουτᾶ, ὁ Ἰωάννης κατάρθωσε νὰ φύγῃ ἐκ τοῦ δώματος τούτου, «ἐπὶ τοὺς ἀφεγγεῖς καὶ ἀχρεῖους τόπους καταδόμενος»· βασιλικοὶ τινες ἔσπευσαν κατόπιν αὐτοῦ, ἄλλοι δ' ἐρύλαττον ἀέφ' ἐτέρων ἀνοδὸν λαθουρινθώθη, τὴν ἐπὶ τὸ βασιλικὸν ἵπποστάθμιον, δι' ἧς ὁ Ἰωάννης... τοὺς ἀνζητοῦντας ἐκενοσπούδει λαθεῖν»· ἐν τούτοις ἐπέπεσε εἰς χεῖρας αὐτῶν συρόμενος καὶ σύροντες πάντες «κατέπεσον κύμαχοι κατωκάρηνοι τὴν τοῦ Μουχρουτᾶ καταβαίνοντες κλίμακα» καὶ ἔφερον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Ἰουστινιάνειον τρίκλινον κτυπῶντες καὶ κατασπαθίζοντες ψυχορραγοῦντα ἔσυραν ἔξω καὶ «ἡ περὶ τὸν ἵπποδρόμον βασιλεὺς αὐλεις, εἶχεν αὐτὸν νεκρὸν» (§ 28, σ. 45-46). Ἐκ τούτων ἐξάγμεν, ὅτι ὁ Μουχρουτᾶς πλὴν τῆς περιγραφείσης εἶχε καὶ ἄλλην κλίμακα λαθουρινθώθη, τουτέστι κοχλίαν, ὅστις ἔφερον ἐπὶ τὸ βασιλικὸν ἵπποστάθμιον· ἀγνωστον λέγει ὁ Πασπάτης (σελ. 323) τὴν θέσιν τῶν ἐν τῷ Μεγάλῳ Παλατίῳ μνημονευομένων σταύλων· γνωστὴ ὅμως εἶναι ἡ τῶν ἐν αὐτῷ ἵπποδρόμων, σκεπαστοῦ καὶ ἀσκεπαστοῦ, ἐχόντων εἰσοδὸν εἰς τὸν Ἰουστινιάνειον τρίκλινον· εἶδομεν ἤδη, ὅτι ἐν τῷ τρικλίῳ τούτῳ ψυχορραγῶν ἦν ὁ Ἰωάννης ἐλκόμενος ἔξωθεν, καὶ ὅτι νεκρὸν εἶχεν αὐτὸν ἢ περὶ τὸν ἵπποδρόμον βασιλεὺς αὐλεις· ὥστε ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς νοεῖ ἐνταῦθα τὸν ἐν τῷ Παλατίῳ ἵπποδρόμον καὶ τὸν εἰς αὐτὸν ἀνήκοντα σταῦλον, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζει τοῦτον μὲν βασιλικὸν ἵπποστάθμιον, ἐκεῖνον δὲ βασιλεῖον αὐλειον· ἵπποστάθμιον ἀναφέρει ὁ Μεσαρίτης καὶ παρὰ τὰ Σκύλα (§ 11, σ. 27) συγκοινωνοῦντα καὶ αὐτὰ μετὰ τοῦ Ἰουστινιανείου τρικλίνου, περὶ ὧν κατωτέρω θέλομεν ὁμιλήσει.

9. Ἀκολουθήσωμεν ἤδη τὴν πορείαν τοῦ Μεσαρίτου. Ἀκούσας τὰ συμβαίνοντα ἐξῆλθε δρομικῶς τῆς οἰκίας αὐτοῦ κατευθυνόμενος εἰς τὸ Μέγα Πιλάτιον, διὰ τῆς συνοικωτέρας ἀναμριβόλως ὁδοῦ· φθάσας εἰς «τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰππικοῦ σφενδόνην» κατέβη τὰς βαθμίδας (§ 10, σ. 26—27), καὶ «διὰ τῶν πυλῶν ἐκείνων τῶν κατεχεισῶν καὶ ὑπτίων

τῶν τῆς πυργοβάρεως κάτωθεν, ἡ Κεντηνάριον τὸ ἐπώνυμιον» διελθὼν ἔφθασεν εἰς τὴν «ἐπὶ τὰ Σκύλα χάλκειον πύλην, τὴν ὑπὲρ τὰς θρυλλουμένας ἐκεῖνας Κασπικὰς κατησφαλισμένην οὖσαν»· κείτοι δὲ τοιαύτην ἠνοῖξαν οἱ ἐπιδρομεῖς «ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἐκ προσβολῆς μιᾶς» δοκοῦ ἐκ τῶν «εἰπεστοιβασμένων τῷ ἐδάφει ἐκείνῳ — ἵπποστάθμιον τούτῳ τὸ ὄνομα», καὶ ἀκωλύτως δι' αὐτῆς εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἰουστινιάνειον τρίκλινον, ὅπου εἶδε καθήμενον τὸν Ἰωάννην ἐπὶ τοῦ βασιλικῆς θρόνου (§ 11, σ. 27—28). Ὁ πύργος Κεντηνάριον ἀναφέρεται ὑπὸ μόνου τοῦ Νικ. Χωνειάτου ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι χωρίῳ καὶ περιστατικῶς μόνος δι' ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Πασπάτης ἔκκαμε μνεῖαν περὶ αὐτοῦ κατὰ τὸν Χωνειάτην, μέγιστον λέγοντα αὐτὸν τὴν θέσιν αὐτοῦ ἀγνοεῖ ὁ Πασπάτης· ὁ Μεσαρίτης ὀρίζει ἤδη αὐτὴν μετὰ τῶν σφενδόνης βαθμίδων καὶ τῶν λεγομένων Σκύλων· διαφέρει δ' ὁ πύργος οὗτος τοῦ ἐν τοῖς Εὐγενίου (νῦν Γκαληκιοσίσι) ὁμωνύμου πύργου (Σκαρλ. Α' σ. 108 — Mordtmann § 85). Ἡ θέσις τῶν Σκύλων ἐν τῷ Χάρτῃ τοῦ Πασπάτη συμφωνεῖ πλεῖστον πρὸς τὴν πορείαν τοῦ Μεσαρίτου ἢ ἐν τῷ Χάρτῃ τοῦ Labarte· ποία δὲ ὀρθότερα, οὐ τοῦ παρόντος. Ἡ τῶν Σκύλων χάλκειος πύλη οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν Χαλκῆν τοῦ Σωτήρος. Τὸ παρὰ τὰ Σκύλα ἔδαφος ἐλέγετο κατὰ τὸν Μεσαρίτην «Ἴπποστάθμιον»· οἱ βασιλεῖς εἰσῆρχοντο καὶ ἐξῆρχοντο συχνότατα διὰ τῶν πυλῶν τούτων· ἐπόμενον λοιπὸν ἢ ὑπερξὺς ἐκεῖ ἵπποσταλίμου, σταύλου, καὶ ἔσως ἐνταῦθα τοποθετητέον τὸν Ἀγουστιακὸν σταῦλον, ἐὰν τὸν Ἀγουστεῶνα ἐκτείνωμεν μέχρις αὐτῶν.

10. Ὁ Μεσαρίτης ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανείου τρικλίνου χωρῶν ἔφθασεν εἰς τὰ πρόθυρα (§ 12, σ. 29) τοῦ περὶ τὸν Φάρον περικκλεστάτου ναοῦ τῆς Θεομήτορος «ἧς τὸ ἐπώνυμον ἢ Οἰκοκυρὰ» (§ 2, σ. 19, 16, σ. 33). Ὁ πολυτελής τοῦ ναοῦ διάκοσμος εἴλκυσε «νέφος ἐθνῶν» Ἰβηρας καὶ Ἰταλοὺς σιδηροφράκτους· τούτων τινὲς «περὶ τὸ μεσημβρινὸν τοῦ ναοῦ κλίτος», «κατὰ τὸ δεξιὸν κλίτος τῷ πρὸς τὸν ναὸν εἰσιόντι» — ἀνερπύσαντες.. διὰ τοῦ περὶ τὸν λουτρῶνα τοῖχου, ὅπου περὶ ἑώραται ὁ φνός, διὰ τῶν φωτιστικῶν ἐπεχειρῶν εἰσδύναται ἐπὶ τὰ ἔδωτα (§ 16, σ. 33). Εἶχον οὗτοι θραύσει ἤδη τὰ φωτιστικά, τὰ κρῶτα δεχόμενα ἐξ ἡλίου πρῶθεν καὶ εἰσκομίζοντα... ἔνδοθεν τοῦ ναοῦ» καὶ ἠπειλοῦν

τὰ ἄδυτα (§ 16 σ. 34), ὅτε ἦλθεν ἐπὶ τόφῳ ὁ Μεσαρίτης ἔμφροντις ὢν «περὶ τὸν βασιλικὸν χιτῶνα» τὸν τοῦ Φωκᾶ (§ 17, σ. 35), εἰδοποιηθεὶς περὶ τοῦ γεγονότος. Τὸ πρῶτον γίνεταί γνωστὴ ἡ ἐπωνυμία «Θεοτόκος ἡ Οἰκοκυρά». Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀπαντῶσι ναοὶ τῆς μὲν Θεοτόκου ὑπὸ ἐπώνυμα Περιβλέπτου, Κεχαριτωμένης, Εὐεργέτιδος, Ἐλεούσης κτλ., τοῦ δὲ Χριστοῦ, Φιλανθρώπου, Παντεπόπτου, Εὐεργέτου καὶ τὰ παρόμοια. Ὁ ναὸς οὗτος ἐπωνυμούμενος κυρίως τοῦ Φάρου, ἐχωρίζετο ἀπὸ τούτου διὰ τοίχου μεσημβρινῶς καὶ λουτρῶνος, καθ' ἃ ἐκ τοῦ Μεσαρίτου βλέπομεν· ἀναφέρεται λουτρὸν ὑπερκείμενον τῆς λεγομένης Νέας Ἐκκλησίας, μέσον τοῦ Φάρου καὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης (Πασπάτης, σελ. 321), ὅπισθεν δὲ τοῦ Φάρου ὁ Χρυσοτρικλῖνος (αὐτ. σ. 153) καὶ πρὸς νότον τούτου ἡ Ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου (σ. 181). Ὁ Μεσαρίτης ὅμως τὸν λουτρῶνα λέγει ἐραπτόμενον τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Θεοτόκου καὶ τῷ τοίχῳ, ἐφ' οὗ ἦτο ὁ φανός. Ὁ βασιλικὸς κοιτῶν ἦτο ὁ λεγόμενος «ιερός κοιτῶν» καὶ «Μάκρων», διὰ τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς τῇ πρώτῃ Ἰανουαρίου εἰσῆρχετο εἰς τὸν νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου (Κ. Πορφυρογ., Ἐκθ. σελ. 71 Βόλ.—Labarte, σ. 171). Τὸ πρῶτον ἐπίσης ἀναφέρεται πρὸς ταῖς ἄλλαις ἐπωνυμίαις τοῦ κοιτῶνος τούτου καὶ ἡ τοῦ Φωκᾶ, ἄδηλον ἂν τοῦ αὐτοκράτορος Φωκᾶ (602—610) ἢ τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ (963—969).

11. Τοῦ Μεσαρίτου καθησυχάσαντος τοὺς ἀπειλοῦντας διαρπαγὴν τῶν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου καὶ λαλοῦντος ἔτι πρὸς αὐτοὺς «θροῦς καὶ βοῆ συμμιγῆς ἐκ τοῦ νεῶ τοῦ Θεοβίτου πρὸς τὰς . . . ἀκοὰς» αὐτοῦ περιῆλθεν· ὅθεν ἐσπευσεν ἐκεῖ καὶ μετὰ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτὸν διέσφωσε τῆς ἀρπαγῆς καὶ τὸν ναὸν τούτου· τῶν ἐπιδρομῶν τινὲς ἐκρύβησαν «περὶ τὰς τούτου (τοῦ ναοῦ) στροφάλιγγας· κυκλοτερῆς γὰρ ὁ τοῦ Ἡλιοῦ ναός, ιδέσθαι τὰ ἔνδον σιλιπνός, περικαλλῆς τὰ ἐκτός, ἀκατάληπτος τῷ νοί, χειρῶν ἀνθρωπίνων ὑπὲρ ἀνθρώπινον νοῦν καλλιτέχνημα, ὑφ' ἐπὶ τὰ βημάτων περιγυρούμενος» (§ 19, σ. 37—38). Ἐκδιώξας τοὺς κρυβέντας καὶ ἰάξας φύλακας ἐπορεύθη ὁ Μεσαρίτης «πρὸς τὸ ἀρκτῶον κλίτος» τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου (§§ 20, σ. 38. 21 σ. 39). Κατὰ ταῦτα οἱ δύο ναοὶ φαίνονται πλησίον ἀλλήλων ἐγειρόμενοι, οὐχὶ δ' ἀφεστῶτες, ὡς ὁ

Labarte (σ. 213) καὶ ὁ Πασπάτης (σ. 308) ἔταξαν, εἰς οὐ μικρὰν μάλιστα ἀπόστασιν· φαίνεται πρὸς τούτους ὁ τοῦ Ἡλιοῦ ναὸς πρὸς ἀρκτον τοῦ τῆς Θεοτόκου κείμενος.

12. Τὴν ἐπαύριον ἐνῶ ὁ Μεσαρίτης ἐκάθητο «πρὸς τὰς τοῦ ναοῦ πύλας», προσῆλθον διάφοροι τραυματῖαι ἐκ τῶν συμπλοκῶν τῆς προτεραίας ζητοῦντες νὰ γίνωσι δεκτοὶ «τῶν τῆς ἐκκλησίας περιβόλων ἐντός» (§ 29, σ. 47). Ὁ Μεσαρίτης ἀρνήθει «τοῖς τοιοῦτοις . . . τὴν ἐπὶ τὸ Τζυκανιστήριον βηματίζειν» ἐπέτρεψε· «καὶ οἱ μὲν σχολαίῳ ποδί, οἱ δὲ δρομαίως τὴν ἐπὶ ταύτην διέθειον» (§ 30, σ. 47). Δῆλον ἐκ τούτων, ὅτι καὶ τὸ λεγόμενον Τζυκανιστήριον πλησίον ἔκειτο τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου.

13. Ὁ Μεσαρίτης ἐκτός τῶν τοπογραφικῶν τούτων εἰδήσεων περιέλαβεν εἰς τὸν Λόγον αὐτοῦ καὶ ἀγιολογικὰς ἀπρητίμησε (§ 13, σ. 29—31) τὰ ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου εὑρισκόμενα ἱερὰ λειψάνα, πάντα εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ ἀναγόμενα· ἐν ἔτος πρότερον ὁ ἐπίσκοπος Νοβογορόδ Ἀντώνιος εἶδεν αὐτὰ ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ Χρυσοτρικλῖνου, ταυτίσας προφανῶς τὰ συναφῆ ταῦτα οἰκοδομήματα, τὸ Χρυσοτρικλῖνον καὶ τὸν ναόν· ἐμνημόνευσε δὲ καὶ τὴν ἐν τῷ ναῷ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ θησαύρισιν «τῆς ἱερολειψάνου καὶ ἀργυρενδύτου θήκης τῶν ἱερομαρτύρων Ἀγαθαγγέλου καὶ Κλήμεντος» (§ 22, σ. 39). [Περὶ τούτου διελάβομεν ἐκτενῶς ἐν κεφ. ιδ' τῆς πραγματείας ἡμῶν περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Φιλανθρώπου]. Πρὸς τούτοις περιέγραψεν ἐν μέρει τὸ οἰκοδόμημα καὶ τὴν διακόσμησιν τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου. Ἐν γένει δὲ λίαν χρήσιμος ὁδηγὸς ἐγένετο ὁ Μεσαρίτης διὰ τοῦ Λόγου τούτου εἰς τὴν τοπογραφικὴν περιγραφὴν ἐνίων μερῶν τοῦ Μεγάλου Παλατίου τῶν Βυζαντινῶν, ἅτε ὅπωςδῆποτε ὀρίσας τὴν θέσιν τῆς πύλης Καρέας, τοῦ πύργου Κεντηναρίου, τοῦ βασιλικοῦ ἱππισταθμίου, τῶν ναῶν τῆς Θεοτόκου τοῦ Φάρου καὶ τοῦ Ἡλιοῦ, γνωρίσας ἡμῖν τὰς τέως ἀγνώστους ἐπωνυμίας τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Οἰκοκυράς, τοῦ κοιτῶνος τοῦ Φωκᾶ, τῆς αἰθούσης Μουχρουτᾶ καὶ περιγράψας τὴν κατασκευὴν τῆς αἰθούσης ταύτης καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ναοῦ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν συμβάλλον ἄφθονον παρέχει ὕλικόν. Ὅθεν χάριτας πλείστας ὄσας ὁμολογοῦμεν εἰς τὸν σεφὸν αὐτοῦ ἐκδότην, τὸν καθηγητὴν Aug. Heisenberg. Πειπίθμεν, ὅτι τὸ Σάθειον διαγώνισμα, ἡ

προταθείσα ὄντως φιλογενής καὶ καλλίστη διάθεσις τοῦ χρήματος, τοῦ συλλεγέντος ἐξ ἐράνου ὑπὲρ τῆς ἐξαγορᾶς τῆς ἄλλως ἤδη διατεθείσης βιβλιοθήκης τοῦ σοφοῦ μεσαιωνοδύφου κ. Κωνσταντίνου Σάθα, πεποιθᾶμεν,

λέγομεν, ὅτι τὸ Σάθειον διαγώνισμα πραγματοποιούμενον θὰ φέρῃ παρόμοια πολύτιμα κείμενα εἰς φῶς, καὶ οὕτω θὰ συντελέσῃ ἐπιτυχῶς εἰς ἀκριβεστέραν διευκρίνησιν τῆς μεσήλικος ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

ΕΞΑΚΡΙΒΩΣΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ

ὑπὸ

ΙΩΑΝΝΟΥ Π. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

(Ἀνεγνώσθη ἐν συνεδρίᾳ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τῆς 27 Μαρτίου 1908).

Τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἀκρίτου τῶν μὲν ἀρχαίων γεωγράφων ποιοῦνται μνεῖαν Μένιππος ὁ Περγαμηνός¹ ἀρχόμενος ἀπὸ ἱεροῦ Διὸς Οὐρίου καὶ φθάνων μέχρι Ἀκρίτου καὶ Ἀρτεμίδωρος ὁ Ἐφέσιος², ὅστις βαινῶν τὰ νάπαλιν γράφει: «... ἀπὸ δὲ Ἀκρίτου παραπλεύ-»
 » σαντι εὗρον στάδια ἑκατὸν δέκα, ἄρχη κεῖται
 » Ἰρίς καλουμένη (ὁ παρὰ τὸν νῦν Μάλτεπε
 » Δράκος), καὶ νῆσος ταύτη παράκειται πι-
 » τυώδης (ἡ νῦν Πρίγκιπος)... » ἐκ δὲ τῶν
 βυζαντινῶν συγγραφέων Γεώργιος μὲν ὁ Κε-
 δρονός³: «... καὶ τὸν μὲν θεῖον Μεθόδιον φυ-
 » λακῆ παραδίδωσι κατὰ τὴν νῆσον τοῦ Ἀ-
 » κρίτου...», Γενέσιος⁴ δὲ «... καὶ τὸν
 » εὐαγῆ Μεθόδιον ἀδίκως τιμωρησάμενος καθ'
 » εἰρκτὴν ἐφυλάκισε περὶ τὴν νῆσον Ἀνδρέου
 » τοῦ Ἀποστόλου, καθ' ἣν ὁ Ἀκρίτας ἐγγει-
 » τονῶν ἐμφανίζεται οὐ ἀντικρὺ καταπρῆσαι
 » τοῦτον οἰόμενος...», (ἴσως εἰς τοὺς Διαδρό-
 μους, περὶ ὧν κατωτέρω θέλομεν εἶπει), τὰ
 αὐτὰ δὲ σχεδὸν καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς συνε-
 χείας τοῦ Θεοφάνους.⁵

Ἐκ τῶν ρηθέντων κάλλιστα δῆλον γίνεται, ὅτι τὸ νῦν παρὰ τὰ *Τουζλα* (ἐμπόριον Ἀκρί-
 τα) *Τουζ-μπουρουν* εἶναι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀρχαῖον ἀκρωτήριο Ἀκρίτας, διότι οὐχὶ μόνον οὐδὲν ἄλλο ἀκρωτήριο ἐν τῇ περιφερείᾳ ταύτῃ ὑπάρχει ἔχον καὶ παρ' ἐαυτὸ νῆσον

ἢ νήσους, ἀλλὰ σύναμα διετῆρει καὶ ἐπισήμως τὴν ὀνομασίαν μέχρι τοῦ 1700, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ μιᾶς Παρακλητικῆς, ἴσως δὲ καὶ πολὺ ὕστερον.

Ἐκ τῶν νεωτέρων δὲ συγγραφέων ὀλίγα μὲν τινα ἔγραψαν οἱ κ.κ. Μ. Γεδιῶν¹ καὶ père Bouvy², ἐν ἐκτάσει δὲ ὁ père Pargoire³, ἀναιρῶν μὲν τὰ ὑπὸ διαφόρων ἄλλοεθνῶν κακῶς γραφέντα, ἀποσιωπῶν δὲ τὰ τοῦ Texier⁴: «... Possideum formait la
 » pointe sud du golfe Astacène, le cap
 » Acritas formait la pointe nord, c'est
 » là que commence le Bosphore. Ce
 » cap s'appelle aujourd'hui Fanar Bagh-
 » tchessi (le fanal du jardin)... ».
 Ἐπρεπε δὲ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει, ὅτι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ δὲν χωρεῖ ἡ ἔνεκα φυλετισμοῦ μεροληψία.

Ἡμεῖς παρορῶντες πάντα τὰ γραφόμενα ὑπ' ἄλλων τῶν ὀριζόντων τὸν Ἀκρίταν ἀλλαχού, θέλομεν προβῆ ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν ταύτῃ ἀπλῶς καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1158 ἐκδοθέντος χρυσοβούλλου ὑπὸ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ τοῦ κυρουντος τὰ κτήματα καὶ δικαιώματα πάντα, ὅσα πρότερον εἶχον τὰ κατὰ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας μοναστήρια καὶ μέχρι τῆς πό-

1. Ἐλάσσονες Γεωγράφοι, τόμ. Α', σελ. 456.

2. Ἐλάσσονες Γεωγράφοι, τόμ. Α', σελ. 474.

3. Ἐκδοσις Βόννης, τόμ. Β', σελ. 73.

4. Ἐκδοσις Βόννης, Γενεσίου Βασιλείαι, σελ. 50.

5. Ἐκδοσις Βόννης, Theophanis Continuatis, σ. 48.

1. Εἰκονογραφημένον ἡμερολόγιον Ἰ. Ἰωαννίδου, 1896, σελ. 185—6.

2. Souvenirs Chrétiens de Constantinople et des environs, p. 115.

3. Hiéria, p. 10—23.

4. L'Asie Mineure, p. 75.

λεως ταύτης, ὡς καὶ κατὰ τὰς νήσους Ὁ ξείαν, Πρώτην, Χάλκην, Πλατείαν, Ἀγίαν Γλυκερίαν, Πρίγκιπον, Ἀντιγόνην, Τραγο- νήσιον, Τερέβινθον, Ἅγιον Ἀνδρέαν, Ἅγιον Τρύφωνα, Ἅγιον Ἐλευθέριον, Κωδωνόν, Πε- λάγιον, Θεοτόκον, Μεσονήσιον, Ἰατρον καὶ Ἅγιον Δημήτριον, ὅπως ὀρίσωμεν, εἰ δυ- νατόν, μόνον ἐκεῖνα, ἃ εἰκάζομεν, ὅτι ἔκειντο ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ἐν λόγῳ ἀκρωτηρίου.

Α' Ἀγία Γλυκερία. Περὶ ταύτης λέγο- μεν, ὅτι εἶναι ἡ ὑπὸ τὸ σημερινόν ὄνομα Βρυ- κόλακας μικρὰ καὶ ἀπωτέρω τοῦ ἀκρωτηρίου κειμένη νησίς. Ἡ ἐπὶ τῆς νησίδος ταύτης μονὴ ἔκειτο εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν καὶ ταύ- τος ἐλάχιστα ἐρείπια ἐς δεῦρο σφάζονται. Τῇ 13ῃ Μαΐου ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκ- κλησία ἤγε τὴν τῶν ἐγκαίνιων ἀνάμνησιν τοῦ ἐκεῖ σεβασμίου ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Δεσποί- νης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Παντανάσσης, μνήμη τῆς ἁγίας μάρτυρος Γλυκερίας.

Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἐντολῇ Λέοντος τοῦ Ε' περιωρίσθη ὑπὸ τοῦ ἐξάρχου τῶν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Νικομηδείας κειμένων μονῶν Ἀν- θίμου, τούπικλην Καϊάφα, Νικήτας ὁ ὁμολο- γητῆς ἡγούμενος τῆς ἐν Τριγλίᾳ μονῆς (τῶν ἁγίων Πατέρων) Μηδικίου, μὴ πεισθεὶς ν' ἀρ- ηθῆ τὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκύνησιν, «... ὃς παραλαβὼν τὸν ὄσιον καὶ εἰσενέγκας » εἰς νῆσον, ἐν ἣ τιμᾶται ἡ ὁσία Γλυκερία » κάκεισε ἐν στενωτάτῃ περικλείσας φυλακῇ » τὰς κλεῖς αὐτὸς διόλου κατέχων, ἐν ἑξ ὄλοις » ἔτεσιν ἀπρόϊτον εἶασε...¹».

Β' Ἅγιος Ἀνδρέας. Ἡ ἔναντι τῶν Τούζ- λων νῆσος ἡ ὑπὸ τὸ σημερινόν ὄνομα νῆσος τοῦ Τζούρου καὶ παρὰ τοῖς συμπολίταις ἡμῶν ὀθωμανοῖς Χαρβάτ-ἀδασή, περὶ ἧς ἐκτενέ- στερον διεπραγματεύθημεν ἐν τῇ πραγματείᾳ ἡμῶν «Ποῦ ἔκειτο τὸ Νικητιζτόν²» εἶναι ἡ νῆσος τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ἐπιμαρτυρουμένη καὶ ἐκ τῶν γραφομένων: «... ἐπὶ τοῦ νησιδίου » καλουμένου τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου, μι- » κρὸν μὲν τὸ μέγεθος χαριέστατον δὲ τὴν » θεωρίαν, ἔκτισεν ὁ ὄσιος Μελέτιος μοναστή- » ριον μὲ ἐκκλησίαν ὠραίαν καὶ γύρωθεν ἔκτι- » σεν ἀσκητήρια καὶ ἄλλους εὐκτηρίους οἰ- » κους...³», διότι οὐδὲν ἄλλο νησιδίον ἐκ τῶν περὶ τὸ ἀκρωτήριον Ἀκρίταν εἶναι χα-

ριέστερον τὴν θεωρίαν παρὰ τοῦτο καὶ οὔτε ἦτο καὶ οὔτε εἶναι ποτε δυνατόν γύρωθεν τῶν ἐκκλησιῶν τῶν ἄλλων νήσων νὰ ἀνεγερθῶσιν ἀσκητήρια καὶ ἄλλοι εὐκτηριοὶ οἴκοι ἢ ἕνεκα τῆς μικρότητος ἢ ἕνεκα τοῦ ὀλισθηροῦ τοῦ ἐδάφους αὐτῶν, ἐν ᾧ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τὸ σημερι- νόν ὄνομα νήσος τοῦ Τζούρου οὐχὶ μόνον νῦν εἶναι δυνατόν ἀλλὰ καὶ τότε θὰ ἦτο ἔτι πε- ρισσότερον, διότι κατὰ καιροὺς τὴν μεσημ- βρινὴν αὐτῆς πλευρὰν μετεχειρίσθησαν ὡς λατομεῖσιν, ἐπὶ δὲ τῆς παραλίας ἐκεῖνης φαί- νονται ἔχνη τοίχων πεπτωκότων ἐκ τῶν ἄνω- θεν καὶ ταύτην ὡς τοιαύτην πιστεύω νὰ ἐννοῆ καὶ ὁ père Bouvy¹: «... ile saint André, en face de Touzla...». Ἐκ τῶν γραφομέ- νων ὅμως τοῦ κ. Μ. Γεδεῶν ἐν τῇ πραγμα- τείᾳ αὐτοῦ «Ἀκρίτας καὶ Τοῦζλα²» οὐδὲν ἐννοοῦμεν, διότι ἐν μὲν σελίδι 188 γράφει: «... ἰδίως ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας μικρὰ νησίς » ἔμπροσθεν τῶν Τούζλων εἰσέτι τὸ ὄνομα » τοῦτο σφάζουσα...», ἐν δὲ σελ. 189: «...τὸ » νησιδίον Ἅγιος Ἀνδρέας ὑψηλότερον τῶν » λοιπῶν, κεῖται πλησίον τῶν Τούζλων, ὅρα- » τὸν τοῖς ἀπὸ τοῦ Παντειχίου προερχομέ- » νοις...», ὡςτε ἐνῶ ἐκ τῶν γραφομένων τούτων κέλιστα δῆλον γίνεταί, ὅτι ὁ κ. Μ. Γεδεῶν ἐννοεῖ τὴν πρὸ τῶν Τούζλων νησίδα, ἀόρατον ἐκ Τούζλων, ἐπειδὴ οὐχὶ μόνον εἶναι τὸ ὑψηλότερον τῶν λοιπῶν, ἀλλὰ φέρει νῦν καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο, παρακατιῶν ὅμως ἐν σελ. 193 γράφει: «... ἀπέρατι τῶν Τούζ- » λων ἄλλ' ὀλίγῳ μακρὰν κείνται πλὴν τῆς » τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τρεῖς ἔτι μικραὶ νησί- » δες, ὧν αἱ δύο σχεδὸν μικροσκοπικαί...». Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν τῷ ἐλλογίμῳ φίλῳ πρῶτον, ὅτι ἐν δυσὶ προηγουμέναις σελίδι θέτει τὴν νῆσον τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου πλησίον τῶν Τούζλων καὶ ἀόρατον ἐκεῖθεν, ἐνῶ ἐν- ταῦθα, ὡς καὶ ἡμεῖς, ἔναντι τῶν Τούζλων, καὶ δεύτερον, ὅτι ἔναντι τῶν Τούζλων ὑπάρ- χουσι μόνον τρεῖς νησίδες καὶ ἐξ αὐτῶν ἡ μία μόνον εἶναι μικροσκοπικὴ, ἢ ἄλλη τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου καὶ ἡ τρίτη τῆς Ἀγίας Γλυκερίας.

Ἡ νῆσος τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου ὑπέστη τὴν αὐτὴν τύχην, οἶαν καὶ ἡ Θεοτόκος τοῦ Ἀκρίτα, ὡς παρακατιόντες θέλομεν ἴδει.

1. Souvenirs Chrétiens de Constantinople et des environs, p. 116.

2. Εἰκονογραφημένον Ἡμερολόγιον, ὑπὸ Ἰ. Ἰωαννίδου, 1896.

1. Συλλογὴ βίων Ἀγίων, ὑπὸ Κ. Δουκάκη, τ. Δ', σ. 51.

2. Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος, τόμ. ΚΘ', σελ. 283.

3. Συλλογὴ βίων Ἀγίων, ὑπὸ Κ. Δουκάκη, τ. Α', σ. 390.

Γ' Ἡ μικροσκοπικὴ ἢ φέρουσα νῦν δύο μόνον μικρὰ δένδρα καὶ ἡ κειμένη ὀλίγα τινὰ μέτρα μακρὰν τοῦ ἄκρου τοῦ ἐν λόγῳ ἀκρωτηρίου πιστεύω ὅτι κατέχει τὴν θέσιν ἐκείνην, περὶ ἧς ἐν τῷ Χρονικῷ Πασχαλιῶ¹ ἀναγινώσκωμεν: « . . . ἐσφάγησαν δὲ εἰς Διαδρόμους » πλησίον τοῦ Ἀκρίτα Κωνσταντίνος ὁ Λάρ-» δυς, ἀπὸ ἐπάρχων γενόμενος πραιτωρίων » καὶ λογοθέτης καὶ κουράτωρ τῶν Ὀρμίσδου » καὶ Θεοδοσίου ὁ υἱὸς Μαυρικίου . . . », λέγω δὲ πιστεύω, ὅτι κατέχει τὴν θέσιν ταύτην, διότι κατ' ἐμὴν τοῦλάχιστον ἰδέαν ἐπιμαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῶν σημερινῶν αὐτῆς ὀνομασιῶν, διότι παρὰ μὲν τοῖς κατοικοῖς Τούζλων καὶ Παντειγίου καλεῖται Διαπόρια, παρὰ δὲ τοῖς τοῦ Ριτζίου Διαβατικά, αἵτινες καὶ καταλήγουσιν εἰς τὸ αὐτὸ ὡς καὶ οἱ τοῦ Χρονικοῦ Πασχαλίου Διάδρομοι.

Ἐνταῦθα φαίνεται θὰ κατέκαιε καὶ τὸν εὐαγγῆ Μεθόδιον Μιχαῆλ ὁ Τραυλὸς μιμούμενος τὸν τύραννον Φωκᾶν· διότι ἡ θέσις οὕτη κείται καὶ ἀντικρὺ τῆς νήσου τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου.

Δ' Κωδωνός. Ἐπὶ ὑψώματος ὀλίγον ἄνωθι τῆς ἄκρας τοῦ ἀκρωτηρίου ὑπάρχουσιν ἐρείπια ἀρχαίαις οἰκοδομηῆς, καλεῖται δὲ ἡ θέσις παρὰ τοῖς περίξ κατοικοῖς Ἅγιος Γεώργιος. Ἐνταῦθα εἰκάζω, ὅτι ἔκειτο ὁ ἐν τῷ ρηθέντι χρυσοβούλλῳ μνημονευόμενος Κωδωνός, μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ μοναχοὶ τινες ἀπελθόντες ἐκεῖθεν ἀνήγειραν τὴν ἐν Πριγκίπῳ μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὴν φέρουσαν τὴν ἐπωνυμίαν Κουδουνᾶς, διότι ἐὰν ἡ νῦν ἐν Πριγκίπῳ ἦτο καὶ κατὰ τοὺς χρόνους Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, δὲν θὰ ἐγένετο ἰδιαιτέρως μνεία αὐτῆς, ἀφοῦ γενικῶς ὁμιλεῖ περὶ μιᾶς ἐκάστης τῶν Πριγκιπωνήσων χωρὶς νὰ ποιῆται μνείαν καὶ τῶν μονῶν αὐτῶν.

Εἰς πεντάλεπτον πρὸς ἄρκτον ἀπόστασιν κατωτέρω τῶν ρηθέντων ἐρείπιων τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν τῇ ἰδιοκτησίᾳ τοῦ κ Δημητρίου Ζάγκκοβιτς ἀπαντῶνται ἐνίοτε, ὀργουμένου τοῦ ἐδάφους, ἐπεξεργασμένοι πλάκες, μέτρα δὲ τινὰ ἐκεῖθεν καὶ πρὸς δυσμᾶς πλείστα τεμάχια κεράμων τε καὶ πλίνθων, ἐν δὲ τῷ μέσῳ φαίνεται ἡ κορυφὴ μικροῦ βράχου ἐξέχουσα 0,68 τοῦ μέτρου, ἢ δὲ πρὸς ἄρκτον, ἦτοι ἢ πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου πρόσοψις αὐτοῦ εἶναι πεπελεκημένη, κάτωθι δὲ 0,20 τοῦ ἐδάφους εἶναι δεδουλευμένη ὡς

ἔδρα, χρησιμεύοντος τοῦ ἄνωθι ὡς ἀκουμβηστηρίου· τῆς δὲ ἔδρας τὸ μὲν πλάτος εἶναι 0,38, τὸ δὲ μῆκος 0,45 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Κύριος δ' οἶδε τίς τῶν σοφῶν τῆς περιφερείας ταύτης ἢ τίς τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐκείνῃ ἐν ἐξορίᾳ διατριψάντων ἐνδόξων πατέρων καθίσας ἐκεῖ ἠγόρευε.

Πεντεκαίδεκα σχεδὸν μέτρα ἐκεῖθεν σφίζεται ἐν μέρει κινστέρνῃ ἔχουσα μῆκος μὲν τρία μέτρα, πλάτος δὲ 2,20 τοῦ μέτρου.

Ἀπερχόμενος δὲ καὶ ἐκεῖθεν καὶ πορευόμενος εἰς τὴν δεκάλεπτον ἀπόστασιν ἀπέχουσαν πρὸς τὴν χεισαίαν ἄκραν τοῦ ἀκρωτηρίου κειμένην μονὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου μετὰ τὰς ἀλυκὰς ἀπαντᾷ τις πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπόγειον σήραγγα ἔχουσαν πλάτος 1,60 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου καὶ διευθυνομένην πρὸς μεσημβρίαν μὲν πρὸς τὰ ρηθέντα ἐρείπια τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, πρὸς ἄρκτον δὲ πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Καλεῖται δὲ ἡ σήραγγα αὕτη ὑπὸ τῶν περίξ Καταφύγια

Ε' Ἅγιος Δημήτριος. Ἡ ἐν τῇ πρὸς ἄρκτον ἄκρα τοῦ ἀκρωτηρίου κειμένη καὶ νῦν σχεδὸν ἐν ἀποσυνθέσει εὐρισκομένη μονὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου δὲν γνωρίζομεν ἂν κείται ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐρείπιων ἢ οὐ· διότι ἡ ἐν ἀποσυνθέσει νῦν δὲν εἶναι βυζαντιακῆς κατασκευῆς. Τοῦτο μόνον εἶναι βέβαιον, ὅτι περίξ καὶ ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς μονῆς εὐρίσκονται διαφόρων ἐποχῶν κιονόκρανα, κιονοστάται καὶ διάφορα θραύσματα λελαξευμένων λίθων, ἀπόμοιρα παλαιῶν οἰκοδομῶν, μάλιστα δ' ἐν κιονόκρανον φέρεται καὶ τὸ μονόγραμμα ἦτοι τὸ Α ἐντὸς τοῦ Μ, ἐξ οὗ καὶ δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἴσως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἢ ἐν λόγῳ μονὴ ἐπισκευάσθη ἢ ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τοῦ ρηθέντος αυτοκράτορος Μανουὴλ, ὡς φέροντος τοῦ μονογράμματος τὰ δύο ἀρχικά γράμματα τοῦ ὀνόματός του.

Ἐν τῷ ναῷ τῆς μονῆς ταύτης σφίζονται δύο ἐπιτύμβιοι πλάκες τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ὧν ἡ μὲν μία τοῦ 1726 γυναικὸς τινος Τζοτζόνης τοῦνομα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἡ δ' ἑτέρα τοῦ 1747 Θεοκλήτου ἱεροδιακόνου ἐκ τῆς ἐνορίας Ἁγίας Κυριακῆς Κοντοσκαλίου. Ἡ δευτέρα αὕτη ἐπιγραφὴ δεικνυσιν, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ μονὴ δὲν εἶχεν ὡς τελευταίως ἓνα μόνον κληρικόν, ἐπειδὴ νῦν δὲν ἔχει οὔτε ἓνα, ἀλλὰ περισσοτέρους, ὡς φέρεται καὶ ἡ παράδοσις, μάλιστα δὲ πάντα ταῦτα ἐπικυροῖ καὶ τρυβλίον χάλκινον φέρον ἐν τῷ περιθωρίῳ τοῦ χείλους αὐτοῦ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

ΕΞΑΚΡΙΒΩΣΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΤΟΠΟΘΕΣΙΩΝ
 1767. ΕΤΣΗΜΟΝ ΚΕΡΕΣΤΕΔΖΙΔΩΝ
 ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

Ὡς τὸ πατριαρχικὸν γράμμα Παΐσιου τοῦ Β' μᾶς διαφωτίζει περὶ τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Ἀκρίτα, ὅτι ἦτο ὑπὸ προστασίαν τοῦ τῶν γουναράδων ρουφετίου, οὕτω καὶ τὸ τρυβλίον τοῦτο μᾶς διαβεβαιοῖ περὶ τῆς ἐν λόγῳ μονῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὅτι κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκείνον τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος Παΐσιου τοῦ Β' ἦτο ὑπὸ τὴν προστασίαν, ἐπιστασίαν τε καὶ ἐπιμέλειαν τῶν εὐλογημένων χριστιανῶν τοῦ ρουφετίου (συντεχνίας) τῶν Κερεστεδζίδων, ἴσως δὲ τοῦτο καὶ ἀνφοδομήσεν αὐτὴν κατὰ τὸ 1767 καὶ ἐπλούτισεν ἀφιερῶμασι καὶ πράγμασιν, ἐφ' ὧν καὶ ἐνεχάραξε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θὰ ἐδίδοτο δὲ καὶ τροφή εἰς τοὺς προσκυνητὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὡς συμβαίνει καὶ νῦν εἰς ἀκμαζούσας μονὰς. Ἐὰν δὲ εἶμαι μᾶλλον εὐτυχῆς ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γραφάντων περὶ τῆς μονῆς ταύτης, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν κ. Εὐστάθιον Τσακάλωφ, μεσολαβήσει τοῦ ὁποίου ἠδυνήθη νὰ ἴδω τὸ ἐν λόγῳ τρυβλίον παρὰ τινι μακεδονικῇ οἰκογενείᾳ· διὸ καὶ καθῆκον θεωρῶ νὰ εὐχαριστήσω αὐτῷ καὶ δημοσίᾳ.

Ἐν τῷ ναφ τῆς ρηθείσης μονῆς σφζονται ἐς δεῦρο ἐν ἀργυροποιικίλτῳ κιθωτίῳ λειψανα ἁγίων: Θεοδώρου Στρατηλάτου, Μηνᾶ, Μοδέστου, Παντελεήμονος, Προκοπίου, Στεφάνου καὶ Χαραλάμπους, ἀρχαῖος ξύλινος σταυρὸς λεπτῆς βυζαντιακῆς τέχνης, ὡς δὲ καὶ δύο ἐξαπτέρυγα χάλκινα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Πρὸ ὀλίγων ὅμως ἐτῶν ὑπῆρχον καὶ

Εὐαγγέλιον ἐπὶ μεμβράνης καὶ Παρακλητικῆ χειρόγραφος¹, ὡς καὶ διαφορά ἄλλα ἱερά ἄμφια καὶ σκεύη. Καὶ τὸ μὲν Εὐαγγέλιον καὶ ἡ Παρακλητικὴ ὑπέξηρέθησαν, τὰ δὲ ἄλλα ἐξεποιήθησαν εἰς ρακοπόλας.

Ἀναμένομεν παρὰ τῆς Α. Σ. τοῦ ἁγίου Χαλκηδόνο κ. Γερμανοῦ μείζω ἐπιμέλειαν καὶ μέριμναν τῶν τε εὐαγῶν μονῶν καὶ τῶν ρηθέντων σταυροῦ, ἐξαπτερύγων καὶ ἁγίων λειψάνων, ἵνα μὴ ἐκπληρωθῶσι τὰ ἐν τῷ σιγιλλίῳ Παΐσιου τοῦ Β' γραφέντα, ὅτι ὁσάκις περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν μητροπολιτῶν Χαλκηδόνο αἰ περὶ τὸν Ἀκρίταν μοναὶ κατεστράφησαν.

Ἐναντι τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς μονῆς σφζονται ἔτι ὀγκόλιθοι, λειψανα παλαιᾶς μεγάλης λιθίνης ἀποβάθρας, φαίνεται δὲ ὅτι κυρίως ἡ δυτικὴ αὕτη

πλευρὰ τοῦ ἀκρωτηρίου κατφκεῖτο οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῶν ἀπαντῶντων τεθραυσμένων πηλίνων ἁγγείων καὶ τῶν δύο ἐποχῶν ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης.

5' Θεοτόκος. Ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου βαινῶν τις βορειοδυτικῶς εἰς πεντεκαϊδεκάλεπτον ἀπόστασιν ἀπαντᾷ ἐπὶ μικροῦ παραλίου ὑψώματος ἐν τῇ ἐπαύλει Ἐκρέμ βεή τὰ ἐρείπια τῆς Παναγίας τοῦ Ἀκρίτα, ὡς δὲ καὶ μίαν ἀρχαίαν κινστέρην.

Τὰ ἐρείπια ταῦτα θὰ ὡσι βεβαίως τῆς ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου μονῆς τῆς ἐν τῷ ρηθέντι χρυσοβούλῳ μνημονευομένης· διότι καὶ μέχρι σήμερον ἐξακολουθεῖ νὰ καλῆται ἡ θεῖσις, ἐνθα τὰ ἐν λόγῳ ἐρείπια Παναγία. Ἐπὶ Παρακλητικῆς ἐκδοθείσης τῷ 1537 ἐν Βενετίᾳ ἀναγινώσκεται σημείωσις γεγραμμένη κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΖ' ἢ τὸ πολὺ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ὀνομάζουσα τὴν μονὴν τῆς Παναγίας Παναγίαν τοῦ Ἀκρίτα, εἰκόνες δὲ τινες τῆς μονῆς ταύτης μεταφερθεῖσαι σφζονται ἐν τοῖς ναοῖς τῶν Τούζλων.

Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ἴσως κατέταξε Μιχαὴλ ὁ Συνάδων Γρηγόριον τὸν ἐκ Κρήτης, διότι παραλαβὼν αὐτὸν ἐκ Ρώμης ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὸ μοναστήριον τὸ εὐρισκόμενον ἐν τῷ τόπῳ Ἀκρίτα καὶ συνηρίθμησεν αὐτὸν μετὰ τῶν ἐκεῖ εὐρισκόμενων μονυχῶν².

1. Ἐφημερίς «Πρωτα», σελ. 39.

2. Συλλογὴ βίων ἁγίων, ὑπὸ Κ. Δουκάκη, τ. Α, σ. 114.

Ἐκ τοῦ σιγίλλιου Παΐσιου τοῦ Β' ¹ μανθά-
ομεν τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς ταύτης, ὁμοίαν
οὖσαν τῇ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου,
πολλάκις καὶ αὐτῆς καταδουλωθείσης ὑπὸ τῶν
κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος. Καὶ
πρῶτον μὲν ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Τιμό-
θεος ὁ Β' ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἀποσπάσας
αὐτὰς ἀπὸ τῆς κυριαρχίας τῶν μητροπολιτῶν
Χαλκηδόνος ἐχορήγησε ταῖς ρηθείσαις μοναῖς
τὴν προτέραν αὐτῶν ἐλευθερίαν καὶ τὸ σταυ-
ροπηγιακὸν δίκαιον, τὴν δὲ πρᾶξιν ταύτην
ἐπεκύρωσαν οἱ Πατριάρχαι Κύριλλος ὁ Λού-
καρις (1612-20) καὶ Ἀνθίμος ὁ Β' (1620-3),
ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ταῖς τοῦ καιροῦ ἀνωμα-
λίαις καὶ περιστάσεσι καὶ τῇ τοῦ ἡμετέρου
γένους δυστυχίᾳ ὑπολειφθέντων τῶν ἱερῶν
τούτων μοναστηρίων χωρὶς τῆς προσηκούσης
προνοίας καὶ ἐπιμελείας καὶ σχεδὸν ἐρημω-
θέντων, διὰ τὸ μὴ σφῆζεσθαι τοὺς ἀξίως αὐτῶν
προστατεύοντας ἔφθασαν αὐθις εἰς δουλείαν
κατενεχθῆναι καὶ κυριευθῆναι βιαίως ὑπὸ τῶν
ἐπιγενομένων κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν
Χαλκηδόνος. Ἐπὶ Παΐσιου ὁμοῦς τοῦ Β'
(1730) ἐξεδόθη ἄλλο σιγίλλιον ἐπικυροῦν τὰ
δικαιώματα αὐτῶν « . . . ἐξ ὧν δύο μοναστη-
» ρίων τοῦ ἐνός, ἦτοι τοῦ τῆς Ὑπεραγίας δε-
» σποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, τοῦ ἐν τῷ Ἀκρίτῃ,
» τανῦν ἐλέει τε καὶ χάριτι τοῦ φιλαγάθου
» Θεοῦ, διὰ τῆς καλῆς προστασίας, ἐπιστα-
» σίας τε καὶ ἐπιμελείας τῶν εὐσεβῶν χρι-
» στιανῶν τοῦ εὐλογημένου ρουφετίου τῶν
» Γουναράδων ἀνακαινισθέντος καὶ ἀνοικοδο-
» θέντος ἐκ βάρων καὶ θεμελιῶν . . . συνψῆξαι
» καὶ συμφώνως τοῖς προρρηθεῖσι πατριαρχι-
» κοῖς παλαιγενέσι γράμμασι, καὶ ἐλευθερῶσαι
» αὐτὰ ἀμφοτέρω τῆς παραλόγως ἐπενεχθεί-
» σης αὐτοῖς δουλείας, δι' ἐρημίαν, ὡς εἴρη-
» ται, τῶν καλῶς καὶ ἀξίως προστατευόντων.
» Ἐπὶ τούτοις ἅπασιν ἀνακηρύσσονται καὶ
» πάλιν τὰ αὐτὰ μοναστήρια (Θεοτόκος τοῦ
» Ἀκρίτα καὶ Ἁγίος Ἀνδρέας) διὰ τοῦ πα-
» ρόντος σιγίλλιου, πατριαρχικῆ σταυροπή-
» για . . . ». Ἄν καὶ ἄλλην νεωτέραν πηγὴν
δὲν ἔχωμεν ἵνα ἴδωμεν ἂν ἡ καταστροφὴ
αὐτῶν ἐγένετο ἐπὶ τῆς σταυροπηγιακῆς αὐτῶν
ἐποχῆς ἢ ἀρπαγέντων καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν
μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος ἐβυθίσθησαν εἰς
χρέη καὶ κατεστράφησαν ὀλοτελῶς, ὧν ἔχνη
μόνον ἐρειπίων ἐς δεῦρο σφῆζονται, ἐν τούτοις

ἔχοντες ἀφ' ἐνός ὡς βᾶσιν τὰς πρώτας αὐτῶν
ἐρημώσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν σημερινὴν κα-
τάστασιν τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου,
τῆς μόνης σχεδὸν σφῆζομένης, δυνάμεθα ἀνε-
πιφυλάκτως νὰ εἴπωμεν, ὅτι αἱ καταστροφαὶ
αὐτῶν ἐγένοντο οὐχὶ ἐπὶ τῆς σταυροπηγιακῆς
αὐτῶν ἐποχῆς ἀλλ' ἐπὶ τῆς παραλόγως ἐπε-
νεχθείσης αὐτῶν δουλείας ὑπὸ τῶν μητροπο-
λιτῶν Χαλκηδόνος. Διὸ εὐκτὸν θὰ ἦτο, ἐν
ὅσῳ ὑπάρχει ἔτι καιρὸς πρὸς θεραπείαν τοῦ
κκκοῦ καὶ πρὸς γόητρον τοῦ ἐσναφίου τῶν
Κερεστεδζίδων, νὰ ἐπικαλεσθῆ τοῦτο τὴν
ἐπέμβασιν τῶν Πατριαρχείων πρὸς ἀνακήρυξιν
τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ αὐθις εἰς
σταυροπηγιακὴν καὶ πρὸς κατάληψιν τῶν ἐπ'
ὀνόματι τῆς μονῆς γηπέδων καὶ οἴου ἄλλου
τιμαλφοῦς ἐναπομεινάντος ἀντικειμένου, νὰ
διορισθῆ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τοῦ ἐσναφίου πρὸς
διευθέτησιν τῶν κακῶς ἐχόντων καὶ ἐπάνοδον
τουλάχιστον εἰς τὴν κατὰ τὸ 1767 αἰγλήν
της, καθ' ὅσον οὐκ ὀλίγον φωτίζει τὴν ἐπι-
στήμην αὕτη ὡς ἡ μόνη μέχρι τοῦδε ὑφιστα-
μένη ἐκ τῶν ἐν τοῖς περίξ μονῶν καὶ κατέ-
χουσα ἴσως τὴν πάλαι ποτὲ θέσιν αὐτῆς.

Ζ' Μεσορήσιον. Πρὸς δυσμὰς καὶ ἀντικρῦ
τῆς μονῆς ταύτης κεῖται νησίς, ἣτις παρὰ μέ-
τοις περίξ χριστιανοῖς καλεῖται Ἁγίος Ἀν-
δρέας, ἐν δὲ τοῖς ἐπισήμοις κυβερνητικοῖς ἐγ-
γράφοις *Εσέκ-άδασή*. Ἡ εἰς τὴν νησίδα ταύ-
την ἀπόβασις γίνεται κυρίως ἐκ τῆς πρὸς
ἀνατολᾶς παραλίας, τῶν πρὸς ἄρκτον καὶ
μεσημβρίαν ὀλίγον ἀπρὸςίτων, τῆς δὲ πρὸς
δυσμὰς ὄλως ἀποκρήμου.

Ἡ μὲν τῆς νησίδος ταύτης κατόπιν φαί-
νεται ὅτι ἠλλαξεν ὄνομα, διότι μέχρι πρὸ
ὀλίγων ἐτῶν ἢ μεταλλαγῆ τοῦ ὀνόματος συν-
ήθης ἦν παρ' ἡμῖν, ἐξ ἧς καὶ ἡ νησίς θὰ
ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, διότι
ἄλλως οὐ μόνον δὲν συνταυτίζεται πρὸς τὰ
γραφόμενα περὶ τῆς νησίδος τοῦ Ἁγίου Ἀν-
δρέου, περὶ ἧς ἀνωτέρω εἶδομεν ὅτι ἦτο καλ-
λιπάρειος τὴν ὄψιν καὶ ὅτι Μελέτιος ὁ ὄσιος
οὐχὶ μόνον μοναστήριον με ἐκκλησίαν ἔκτισεν
ἐπ' αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ γύρωθεν ἀσκητήρια καὶ
ἄλλους εὐκτηρίους οἴκους, ἐν ᾧ ὁ τῆς νησίδος
ταύτης χάρος εἶναι καὶ ἀνεπαρκῆς πρὸς ἀνέ-
γερσιν τόσων κτιρίων καὶ κατωφερῆς, ἀλλ'
οὔτε καὶ μετὰ τῶν ἐν τῷ σιγίλλῳ Παΐσιου
τοῦ Β' γραφομένων « . . . τοῦ ἁγίου ἐνδόξου
» Ἀνδρέου ἀποστόλου καὶ πρωτοκλήτου τοῦ
» κειμένου ἐν τῇ νήσῳ ἀντικρῦ τοῦ Νικητιά-
» του . . . ». Διότι, ἐάν ἡ νησίς αὕτη ἦτο ἡ

1. Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος. Παράρτημα τοῦ Κ'-ΚΒ'
τόμου, σελ. 111.

τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου, Παῖσιος ὁ Β' δὲν θά ὤριζεν αὐτὴν ὡς κειμένην ἀντικρῶ τοῦ Νικητιάτου, ἀλλὰ θά ἔλεγεν ἀντικρῶ τῆς μονῆς τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου τῆς ἐν τῷ Ἀκρίτῃ καὶ μάλιστα ἀφ' οὗ τὸ σιγίλλιον πραγματεύεται μόνον περὶ τῶν δύο τούτων μονῶν καὶ ἀφ' οὗ τὴν θαλασσίαν ἀπόστασιν, ἥτις χωρίζει ἀμφοτέρας, δύναται τις νὰ διέλθῃ δι' ἀκατίου ἐντὸς πέντε σχεδὸν λεπτῶν, καὶ οὐδένα λόγον θά ἔκαμεν περὶ τοῦ Νικητιάτου, τὸ ὁποῖον κατὰ μὲν τὸν κ. Μ. Γεδεῶν¹ εἶναι τὰ Τοῦζλα, κατ' ἐμὲ δὲ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ Φιλοκρήνης καὶ ἐμπορίου Ἀκρίτου (Τοῦζλα²) Ἀγῆλ-ἀλή, ταῦτα δὲ οὐ μόνον εἰσὶν ἀόρατα ἐκ τῆς νησίδος ταύτης, ἀλλὰ καὶ παρεμπίπτει ἢ τότε ἀμάζουσα Παναγία τοῦ Ἀκρίτα.

Τὰ περὶ τῆς νησίδος ταύτης γραφόμενα τοῦ κ. Μ. Γεδεῶν ἀσυζητητέι παραδεχόμενος ὁ père J. Pargoire γράφει³: «... du » reste pourquoi ne pas le dire sans » detours? l'île saint André n'a pas » encore perdu, au jour d'aujourd'hui, » le nom qui la désignait au moyen » âge. Elle est parfaitement connue: » elle sort des eaux tout auprès de » Touzla-Bouroun... ». Περὶ τῆς ἀσυζητητέι παραδοχῆς ὑπ' αὐτοῦ τῶν γραφομένων τοῦ κ. Μ. Γεδεῶν δὲν θέλομεν μετέλθει γλῶσσαν οἷαν μετῆλθεν ὁ ἴδιος ἐν τῇ περὶ τοῦ ὀσίου Αὐξεντίου πραγματείᾳ αὐτοῦ⁴. Τοῦτο μόνον ὑποδεικνύομεν αὐτῷ, ὅτι ὁ σκοπὸς ἡμῶν εἶναι ἡ ἐξερεύνησις τοποθεσιῶν καὶ οὐχὶ ἀγίων· καὶ ἂν διατρέξῃ τὴν περὶ τοῦ «Νικητιάτου» πραγματείαν ἡμῶν ἀναφορικῶς τῆς νησίδος τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου ἂν εἶναι ἡ τῆς σήμερον ἢ ὄχι καὶ μάλιστα τὴν ὑπ' αὐτοῦ παραπομπὴν ἐν τῷ «Νέφ' Ἐκλογίῳ⁵» «... μικρὰν μὲν τὸ μεγεθος τὴν δὲ θέαν χαρίεσσα⁶», τότε θέλει ἀποφανθῆ ἂν ἡ τῆς σήμερον εἶναι τοιαύτη ἢ οὐ καὶ οὐχὶ ἐκ τρίποδος ἀποφανόμενος.

Πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι ἡ ἐπιστήμη εἶναι κοινὴ ὄλων τῶν ἐθνῶν καὶ οὐχὶ μονοπῶλιον καὶ ὅτι ἡ κριτικὴ δὲν εἶναι ἐπίκρισις, ἀλλ' ἐπιστημονικὴ ἀνάπτυξις τῶν δε-

δομένων θεμάτων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σημερινῆς ἐπιστημονικῆς προόδου καὶ τῶν ἐπὶ τόπου μελετῶν καὶ ἐρευνῶν.

Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς νησίδος ταύτης ἀποβιβάσθentes μετὰ τοῦ ζηλωτοῦ τῶν πατρῶν κ. Ἰωάννου Ν. Ξενάκη πρῶτον μὲν ἀπηντήσαμεν τὸ νεκροταφεῖον, ἔνθα οὐκ ὀλίγοι ἀναπαύονται καὶ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων Παντειχιῶν τῶν ἐξ ἐπιδημιῶν κατὰ διαφόρους καιροὺς τελευτησάντων, εἶτα ἐρείπια κινστέρνης, κάλλιστα ὀρώμενα, μήκους μὲν ἐσωτερικοὶ 6,15, πλάτους δὲ 4,10 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Πρὸς μεσημβρίαν τῶν ἐρείπιων τούτων φαίνονται ἄλλα ἐρείπια οἰκοδομῆς καὶ ὀλίγον ἄνωθι τούτων ὑπόγειος κινστέρνη σῶα καὶ ἀβλαβής, ἥς τὸ τετραγωνικὸν στόμιον εἶναι 0,60 τοῦ μέτρου. Ὀλίγον ἄνωθι, πάντοτε ἀνερχόμενοι, εὐρίσκομεν ἄλλα ἐρείπια τοίχου, οὗ τὰ σφζόμενα ἔχουσι μῆκος μὲν 14, πλάτος δὲ 1,65, αἱ δὲ προεξέχουσαι ἀκτηρίδες 0,30 τοῦ μέτρου, καὶ παρ' αὐτὰ λίθινον στηλοβάτην φέροντα σταυρόν· ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς ἄλλα ἐρείπια καὶ παρὰ τὴν πρὸς ἄρκτον πλευρὰν αὐτῶν ἡμικτεστραμμένην θολοσκεπῆ κινστέρνην.

Ἡ νησίς αὕτη μήπως εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ χρυσοβούλλου Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ μνημονευομένη *Μεσονήσιος*; ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς τὸ παρόν, τοῦλάχιστον ἐγώ, οὐδεμίαν ἔχω θετικὴν ἀπόδειξιν, διὰ τοῦτο καὶ ἐγκαταλείπω τὴν λύσιν εἰς τοὺς εἰδόμενους περισσοτέρως.

II' Ἅγιος Τρύφων. Πρὸς ἄρκτον τῆς ρηθείσης νησίδος καὶ πρὸς δυσμὰς μὲν τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου τοῦ Ἀκρίτα πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ Παυλοπετρίου ὡσαύτως ἐν τῇ ἐπαύλει Ἐκρέμ βέη ὑπάρχει μικρὰ χερσόνησος καλουμένη ὑπὸ τῶν πέριξ κατοίκων *Μαγκαφᾶς*, καὶ περὶ ταύτης λέγομεν, ὅτι κατέχει τὴν θέσιν τοῦ Ἀγίου Τρύφωνος, διότι ἐν μὲν τῇ βιογραφίᾳ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου¹ ἀνχινώσκουεν: «... οὐκ ἐν τοῖς Κρήσκεντος ἀφινώσκουεν: «... οὐκ ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀκρίταν χερσονήσῳ τῇ τοῦ ἀγίου οὔσῃ Τρύφωνος τὴν παροικίαν θέμενος...» καὶ παρακατιῶν²: «... ὁ πατὴρ ἡμῶν τοῦ Βυζαντίου ἀφορμηθεὶς, πρὸς τὴν πελάζουσαν τῷ Ἀκρίτῃ χερσονήσον τὴν ἐπιλεγομένην τοῦ ἀγίου Τρύφωνος ἀπυπλεῖ...» καὶ³: «... ἀπέθανεν

1. Εἰκονογραφημένον Ἡμερολόγιον, ὑπὸ Ἰ. Ἰωαννίδου, 1896, σελ. 190—193.

2. Ἑλλ. Φιλολ. Σύλλογος, τόμος ΚΘ', σελ. 286.

3. Hiéria, p. 20—21.

4. Mont Saint Auxence, p. 83—87.

5. «Νέον Ἐκλόγιον», 10 Ἰανουαρίου

6. Hiéria, p. 20.

1. Migne Patr. t. 99, p. 221.

2. Αὐτόθι, σελ. 320.

3. Αὐτόθι, σελ. 105.

» ὁ ἑμολογητὴς Θεόδωρος ὁ Στουδίτης τῷ
 » δωδεκάτῳ ἔτει τῆς ὑπὲρ ἀληθείας Χριστοῦ
 » τρίτης αὐτοῦ ἐξορίας ἐν τῇ νήσῳ τοῦ ἁγίου
 » μεγαλομάρτυρος Τρύφωνος, πλησίον τοῦ
 » ἐμπορίου τοῦ ἐπονομαζομένου Ἀκρίτα τῆς
 » Βιθυνῶν ἐπαρχίας . . » Ἐν δὲ τῇ τοῦ Νι-
 » κολάου Στουδίτου¹: « . . . καὶ ταύτης μετ'
 » ὀλίγον ἀπάραντες (Νικόλαος καὶ Θεόδωρος)
 » τὴν προσπελάζουσιν τῷ Ἀκρίτῳ χερσονή-
 » σον, τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ μεγαλομάρτυρος
 » κατελήφασιν Τρύφωνος. . . . κἀκεῖσε λοιπὸν
 » τῷ πολυάθλῳ Πατρὶ παμμακάρι Θεοδώρῳ
 » τὸ κοινὸν τοῦ βίου τέλος ἐφέστηκεν . . »

Εἰς τὴν μονὴν ταύτην εἶχε καταφύγει κατ'
 ἀνάγκην καὶ ὁ Νικόλαος Μυστικὸς ὁ κατόπι-
 πατριάρχης καὶ ἐκάρη μοιναχός².

Ἐπὶ τῆς χερσονήσου ταύτης ὁρῶνται ἐς
 δεῦρο τὰ ἐρείπια τῆς μονῆς, ἐν οἷς εὐρίσκει τις
 καὶ μωσαϊκά, καὶ παρ' αὐτοῖς ὑφίσταται ὑπό-
 γειος κινιστέρνη ἐν καλῇ καταστάσει.

Υ. Γ. Καλὸν θεωρῶ ὅπως δώσω ἀφορμὴν
 ἐρευνῶν ἐπὶ τόπου καὶ σπουδῆς τοῖς σοφοῖς
 καὶ φιλοπόνοις κ. κ. A. Mordtmann, ἱατρῷ,
 Ε. Σιδερίδῃ καὶ Μ. Γεδεὼν τοῖς ἰδίᾳ περὶ
 τὰς τοποθεσίας τῆς πρωτευούσης ἀσχολουμέ-
 νοις ὅπως ἐξακριβώσωσι καὶ ὀρίσωσι τὴν ἐξῆς
 βυζαντινὴν φυλακὴν, περὶ ἧς οὐδεὶς μέχρι
 τοῦδε ἐποιήσατο μνησίαν.

Ἐξεργόμενός τις ἐκ τῆς πρὸς ἄρκτον πύλης

1. Migne Patr. t. 405, p. 900.

2. Vita Euthimii, ἐκδ. Καρόλου de Boor, ἐν Βερο-
 λίνῳ, σελ. 56.

τοῦ Μισήρ-Τσαρσή καὶ βαίνων πρὸς τὴν Με-
 γάλην ἀγορὰν πρὸς τὰ δεξιὰ ἀπαντᾷ ἄλλην
 ὁδὸν φέρουσαν τὸ ὄνομα Τομρουκ-σοκαγῆ
 (Φυλακῆς ὁδός). Ἐν τῇ δεξιᾷ πλευρᾷ τῆς
 ὁδοῦ ταύτης ἐν τῷ κήπῳ ὀθωμανικῆς οἰκίας
 ὑπάρχει βυζαντινὸς θόλος χρυσιμεύων ὡς πύλη
 πρὸς κάθοδον. Διὰ τῆς πύλης ταύτης τῆς
 πρὸς μεσημβρίαν κατῆλθον τὸ πρῶτον τέσσα-
 ρας βαθμίδας φθάσας εἰς τετράγωνον, εἶτα
 στρέψας πρὸς ἀνατολὰς καὶ βοηθούμενος πάν-
 τοτε ὑπὸ φωτὸς κατῆλθον καὶ ἄλλας πέντε
 βαθμίδας, αἵτινες ὅμως δὲν ἦσαν κυρίως συνέ-
 χεια τοῦ τετραγωνικοῦ δαπέδου, διότι μεταξὺ
 τοῦ δαπέδου καὶ τῆς πρώτης τῶν πέντε βαθ-
 μίδων ὑπάρχει ὕψος 0,98 τοῦ μέτρου, ὅπερ
 ἐν τῷ μέσῳ ἔχει ἐξοχὴν πλάτους μὲν 0,05
 καὶ μήκους 0,25 τοῦ μέτρου. Ἡ προεξοχὴ
 αὕτη φαίνεται, ὅτι θὰ ἦτο γνωστὴ μόνον εἰς
 τοὺς φύλακας καὶ θὰ ἐπεξεργάσθη ἐπὶ σκοτῷ
 διὰ νὰ ἀνέρχωνται καὶ κατέρχωνται εὐκόλως,
 διότι ἄνευ φωτὸς οὐδεὶς δύναται νὰ διακρίνη
 τὴν ἐνεκα τοῦ βαθέος σκότους, ὅπερ ἐπι-
 κρατεῖ ἐκεῖ Μετὰ τὰς τελευταίας πέντε βαθ-
 μίδας τὰς καταληγούσας εἰς τετράγωνον δά-
 πεδον πρὸς τὰ δεξιὰ ὑπάρχει πύλη, δι' ἧς
 καὶ εἰσέρχεται τις εἰς τετράγωνον αἶθουσαν, ἧς
 τὸ ἔδαφος ἐκ χώματος, ἐν δὲ τῷ πρὸς ἀνα-
 τολὰς τοίχῳ ὀλίγον ἐσκαμμένον μέρος ἴσως
 πρὸς τοποθέτησιν λυχνίας

Πιστεύω, ὅτι ὁ ὀρισμὸς καὶ ἡ περιγραφὴ
 αὕτη θὰ χρησιμεύσῃ τοῖς ἱρηθεῖσι κυρίως καὶ
 παντὶ ἄλλῳ φιλεπιστήμονι ὡς εἰσαγωγὴ πρὸς
 ἀνακάλυψιν τοῦ ποῖα τῶν βυζαντινῶν φυλα-
 κῶν σφίζεται ἐς δεῦρο ἐκεῖ, λαμβανομένου ὑπ'
 ὄψιν καὶ τοῦ ὀνόματος τῆς ὁδοῦ ταύτης.

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΥΛΗ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΥΛΗ ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ

1.

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΖΩΓΓΡΑΦΑΚΗ

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΑΡΑΛΕΙΦΘΕΝΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΤΙΤΛΟΝ

«ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΡΩΓΔΙΑΣ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ»

ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΑΥΤΟΥ*

Α' Διηγημάτια (Στοιχειά).

1. Ο ἀράκης.

Μνιά βολά, λέει, ο κύρης μου έκοιμούντανε 'ς άλετρουδιό και θωρεί 'να 'ναράπη κ' έγύριζε τήν πέτρα και του 'λεγε: Σήκω 'πό 'κει και οι Τουρκοι έρχονται! Και ο κύρης μου του 'κανε: — Δέ μισεύω. 'Υστερα ήρθαν' οι Τουρκοι κ' έβάσανε 'να σπαθί και τού 'ζύγωνε από 'πίσω και τού 'ποκώλωσε 'ς τó Βόλακα. Κε από 'κειά 'πάει και του 'κάνει: — Θές παράδες; λέει. — Θέλω. Και του 'πάει 'να σακκούλι γεμάτο παράδες. 'Υστερα πάλι του λέγει: — Θές κε άλλους; λέει. — Θέλω. Και 'πάει και του φέρνει άλλο νένα σακκούλι γεμάτο. Κε απόκειας πάλι του λέει: — Θές κε άλλους; λέει. — Θέλω. Και του 'ξαπλώνει 'να μπουλο και φεύγει.

2. Ο ψαροκαβαλάρης.

Μνιά βολά, λέει, 'ς τόν 'Αη-Γιώργη έκάνανε παναγύρι. Και οι Τουρκοι έμαζωχτήκανε για να 'πάνε να τους σφάξουνε 'κειά. Κε έκειά 'πού έτοιμαζούντανε κ' έπναινανε θωρούνε 'να μψαροκαβαλάρη κ' εκατέβαινε 'πό 'πάνω, και 'βάσανε, λέει, ένα σταυρό, και τόν-ε ρίχνει 'ς τή μέσην τως κε έπέσανε, λέει, όλοι νεκροί κε έποθάνανε.

3. Ο τρελλός.

Μνιά φορά 'τονε τρεις άδερφοι κ' ήταν ο γείς κουζουλός κ' έχανε τρία βούγια. Και μνιά νήμέρα είπεν ο κουζουλός: — Αντέστε να μοιράσωμε να λιγαλιούμε τα βούγια, κε όποιο βούι 'μπή 'ς του πασανού τó 'σπίτι ντου να τó 'πάρη. Και έλιγαλιούσανε τα βούγια, κ' έπήγαινε 'ς του κουζουλου τó 'σπίτι μνιά 'ναελιά κ' έμπήκε. Και 'πάει και καθίζει κ' ήτρωγενε ψωμί, κ' ένεχάρασε γκ' ή γιάελιά κ' αυτός έθάργειε πώς τόν έπεργέλανε και του λέει: — Ακόμη δέ σέ 'βαλα 'ς τó 'σπίτι μου κε άποδά δά με περ' γελας; Κε απόκειας πιάνει και τηνέ σφάζει, κ' έπήγε να τηνέ πουλήση. Και 'ς τή στρατά του 'παντήζαν' άπλατάνοι, κ' ένας 'ψηλός 'ς τή μέση. Και άπάνω 'καθούντανε κοράκοι κ' έφωνιάζανε — Κρά, κρά! Κε απόκειας τοσέ λέει: — Κριός θέλετε, ε; Και πιάνει και τός τηνέ 'ξεφορτώνει και την άφίνει 'κειά χάμαι. Κ' εκατεβήκαν' όλοι οι κοράκοι κ' έτρώγανε. Και 'ςέ κ'μποσες ήμέρες και τοσέ γύρευε τού παράδες, και δέν του τού 'δώκανε και μισεύει. Και 'ςέ κ'μποσες ήμέρες πάλι 'πάει και δέν του τού 'δώκανε, και κόβγει τó μεγαλύτερο ναπλάτανο, και πέφτουμε κάτω οι κοράκοι. Και 'ς τή ρίζα του πλατάνου 'βρίσκει 'να γκουρούπι λίρες, και μετρᾶ και 'παίρνει όσο κ'άν' ή γιάελιά ντου και τσ' άλλες άφίνει εκείά. Και 'ς τή στρατά του 'παντήγει ένας τσαούσης και του 'πενε.

— Που ήσουνε, μωρέ, 'παδαπέρα κουζούλακα; λέγει — 'Στῶ γκοράκω 'πήγα και έγύρευε τού παράδες τσ' αλιγας μου, και 'πήγα προθές και δέ μου τού 'δώκανε, κ' έδά 'πήγα και δέ μου τού 'δίδανε, κ' ήκοψα τó μεγαλύ-

*) Η συλλογή αύτη έχει δημοσιευθῆ έν τῷ δευτέρῳ τῆς Φιλολογικῆς τοῦ Συλλόγου 'Επιτροπῆς τῷ δημοσιευθέντι τῷ 1896 ὑπό τόν τίτλον «Ζωγράφιος ἀγῶν ἤτοι μνημεῖα τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ζῶντα έν τῷ νῦν λαῷ».

τερο νάπλάτανο κ' ἠΰρηκα 'να γκουρούπι λίρες· κ' ἐμέτρησα κ' ἤπηρα ὅσο κἀν' ἡ γιλιὰ μου καὶ τὸ ἄλλες ἤφηκα 'κειά. Ὑστερα πιάνει μιὰ χαράκα καὶ τὴνὲ παίζει τοῦ τσαούση καὶ τὸνὲ σκοτώνει. Κι ἀπόκειας 'πάει καὶ τὸνὲ ρίχνει 'ς ἓνα μπηγάδι μέσα, κι ἀπόκειας 'πάει 'ς τὸ χωργιὸ καὶ τὸ λέγει τ' ἀδερφοῦ ντου. Τοῦ τὸ λέει καὶ 'πάει καὶ βγάινει τὸν τσαούση καὶ τὸνὲ χώνει. Καὶ πιάνει 'να γκριγὸ καὶ τοῦ 'βγάινει τὴ μπροβιά ντου

κι ἀπόκειας τὸνὲ κάνει τέσσερα κομμάτια καὶ τὸνὲ ρίχνει 'κειὰ μέσα 'ς τὸ πηγάδι 'πού 'ταν ὁ τσαούσης. Κι ἀπόκειας 'πάει καὶ παίρνει καὶ τὸ κουρούπι τῶν λίρες ὅλες. Κι ὁ κουζουλὸς ἐγύριζε καὶ τὸ 'λεγε πῶς ἐσκότωσε τὸν τσαούση. Μνιὰ νήμερα 'πῆγαν ὅλοι κ' ἐξανοίξανε καὶ εἶδαν-ε τὸ γκριγὸ τέσσερα κομμάτια, καὶ τοῦ 'λέγανε — 'Εσᾶς ὁ τσαούσης κέρατὰ 'χενε; Κι ἀπόκειας 'πῆραν ὅλοι κ' ἐπῆγαν 'ς τὰ 'σπίτια τους.

Β' Τραγούδια.

1. Ὁ Μουσταφᾶ-Πασᾶς.

Πᾶσα ταχιά μὲ τὴ δροσὰ 'πὶ ἀνοίγει τὸ λουλούδι
ἀφουκραστήτε νὰ σᾶς 'πῶ τσῆ Κρήτης τὸ τραγούδι.
Τραγούδι νὰ τὸ μάθετε, τραγούδι νὰ τὸ λέτε,
τὸ γέρο Μουσταφᾶ-Πασιᾶ νὰ κάθεστε νὰ κλαί'τε.
Τριάντα χρόνους ἤκαμε Μουσίρης εἰς τὴν Κρήτη,
μὰ δὲ τὸν ἐπετάξανε 'σαν τὸν κακὸ Κοπρίτη.
'Εφτ' ἀρτζιγάλια ἤδωκαν εἰς τὸν Σουλτάν-Μετζίτη
— κόπια νὰ 'πάρης τὸν Πασιᾶ γιατί δὲν ἔχει πίστι.
Καὶ ἀρτζιγάλια 'γράφανε «Γιὰ τὸ Θεὸ νὰ κᾶμης
κόπια νὰ 'πάρης τὸν Πασιᾶ γιατί δὲν ἔχ' ἱμάνι».
Κι ὁ βασιλιάς ὡς τῶκουσε, πολὺ τοῦ 'κακοφάνη,
κ' ἤπεφε τὸ παμπόρι ντου μέσα νὰ τὸν-ε βάλῃ.
Καὶ τὰριφὲ τοῦ Μπαϊραμιοῦ ἤφταξε τὸ παμπόρι,
καὶ κανονιῆς τοῦ 'παίξανε γιὰ νὰ τ' ἀκούσουν ὅλοι.
Κι ὡς τῶκουσενε ὁ Πασιᾶς κατέβη 'ς τὸ λιμάνι
'ς τὴν μνιάν του χέρα 'δόθηκε τὸ φοβερὸ φερμάνι.
— Μὰ εἰντάναι, Καπετάνιο μου, ἐτοῦτο τὸ μαντάτο,
'πού μοῦ 'πεφεν ὁ βασιλιάς, κ' ἐγίνηκ' ἄνω-κάτω;
— Σαντριάζάμης λάλος του γράφει πῶς δὲ σὲ κᾶμη
κ' εἶπε καὶ γάμο 'ξάκουστο κ' εἶπε πῶς δὲ σὲ 'πάρῃ.
— Μὰ κάθσε, Καπετάνιο μου, ταῦχτέρο τέτοια 'μέρα
νὰ σφάξω τὰ κουρμπάνια μου, νὰ 'πά' μὲ τὸν ἀέρα.
— Δὸ μου σενέτι νὰ κρατῶ κ' ἔτσι γιὰ νὰ σ' ἀφῆσω
τὸ βασιλιά νὰ μὴν 'τραπῶ ὅτι νὰ τοῦ 'μιλήσω.
'Παίρνουν τὸν-ε τὰ κλάυματα εἰς τὸ Σεράγιο 'πάει,
'μπαίνει 'ς τὴν καμαρίτσα του τὰ ρουχὰ ντου νὰ 'βγάλλῃ,
Κι ὀντόβγανε τὰ ρουχὰ ντου καὶ τὰ παιδιὰ ντου 'κλαίγαν,
ράφτισσες καὶ χανούμισσες καὶ τὴν καρδιάν του 'καίγαν.
— Σωπάτε δά, χανούμισσες, μὴν κλαί'τε, μὴν χολιάτε,
καὶ ταπεινὰ καὶ φρόνιμα 'ς τὴν Κρήτη νὰ περνᾶτε.
'Ἄς πάω δὲ καὶ 'ς τσῆ Νενὲς νὰ τὴν 'ποχαριετίξω,
τὰ χέρια τζη, τὰ πόδια τζη νὰ σκύψω νὰ φιλήσω.
— Δὸ μου, Νενέ, τὴ χέρα σου, δὸ μου τὴν καὶ τὴν ἄλλη,
τὸ γάλα 'πού μ' ἐβύζασες κάμε μοῦ το χαλάλι.
Δὸ μου, Νενέ, τὴ χέρα σου, δὸ μου τὴν τὴν εὐχὴ σου,

γιατί μισεύ' ὁ Μουσταφᾶς τᾶμοναχὸ παιδί σου.
 Δό μου, Νενέ, τὴ χέρα σου καὶ γύρισε καὶ 'πέ μου
 κι ἂν ἤμουνα κι ἄζωντανὸς 'ξεμπέρδευέ με, Θεέ μου.
 Τὴν ταχινὴ 'σηκώθηκε, τὸ 'ἀγᾶδες του στολιζέι
 κι ἄπάνω 'ς τὸ Βαλντέ-τζαμι 'πάει νὰ προσκυνήσῃ.
 Καὶ ἀπίτις ἐπροσκύνησ' οἱ γιαγᾶδες του τὸν 'πῆραν
 καὶ ἡ Σουλτάνα τοῦ 'λεγε — Πάστρευγιε, παρασῆρα!
 Καὶ μυζᾶν πεντάρα τοῦ 'δωκε ὄγιᾶ νὰ τὸ σωπάσῃ.
 γιατ' ἤρθενε τοῦ Μουσταφᾶ τέλειο γιᾶ νὰ σκάσῃ.
 Κι ὄντε τὸν 'κατεβάζανε κάτω 'ς τὸ Γιουμουρούκι,
 τὰ 'μάτια του ἐτρέχανε ὡςᾶν τὸ μουσουλούκι.
 Πηνέστε, γιέ μου, πηνέστε, πηνέστε 'ς τὸν ὄντᾶ μου,
 γιατί 'κειᾶ 'πού σᾶσε θωρῶ πολλὰ πονεῖ ἡ καρδιά μου.
 Πηνέστε, γιέ μου, πηνέστε, πηνέστε 'ς τὴν εὐχὴ μου
 γιατί 'κειᾶ 'πού θὰ σέ θωρῶ πολλὰ πονεῖ ἡ ψυχὴ μου.
 Κι ὄντε τὸν 'κατεβάζανε 'ς τοῦ λιμενιοῦ τὴ σκάλα
 τοῦ Μπέιδῆς του 'ξάνοιξε κι ἐφώνιαξε μεγάλη·
 — Τοῦρκ' ὄντε 'πάτε 'ς τὸ τζαμί, Ρωμοὶ 'ς τὸ μοναστήρι,
 κάνετε 'ς τὸ Θεὸ ντοᾶ Πασιάς σας νὰ γιαύρῃ·
 Καὶ τρία ζάλα ἤκαμε μέσα 'ς τὴν Σκαμπαβία
 μὲ εἶντα νοῦ καὶ λοισμὸ τὴν 'πέρασε τὴ Ντία!
 Καὶ τρεῖς ἡμέρες ἤκαμε ὁ ξένος 'ς τὸ παμπόρι,
 κάνεις δὲν τοῦ ἐμίλησε νὰ τοῦ διαβοῦν οἱ πόνοι.
 'Σ τοῦ τέσσερις ἐβγήκανε 'ς τὴ Πόλις τὰ Μπογάζια
 'ς τὰ χέρια ντου 'δοθήκανε τὰ φοβερά φερμάνια.
 Γιαγῶρε, Καπετάνιο μου, 'ς τὴν Κρήτη νὰ πατήσω
 καὶ χαζινέδες κι ἂν βαστῶ κι ἄλλους θὰ σέ χαρίσω.
 — Γιὰ χαζινέδες χιλιοὺς ἐγὼ ζωὴ δὲν χάνω,
 καλλιὰ 'χω τὸ κεφάλι μου εἰς τὸ κορμί μ' ἄπάνω.
 'Παίρνουν 'τονε τὰ κλάυματα, 'ς τοῦ βασιλιᾶ καὶ 'πάει
 καὶ αἶμα δὲν του 'πόμεινε 'ς τὴ φλέγα γιᾶ νὰ 'βγάλη.
 — Μ' ἄντα μὲ θέλεις, βασιλιᾶ, καὶ μ' ἔφερες κοντά σου,
 'πού σέ 'χα θάρρος μπιστικὸ κ' ἤμνογα 'ς τ'ὸνομά σου!
 Κι ὁ βασιλιᾶς ὡς τ'όκουσε τοῦ ρίχν' ἐφτ' ἄρτζιχάλια,
 — Μὰ δὲ γατέχω, Μουσταφᾶ, τὰ ἐδικά σου χάλια,
 'πού σ'ἔχα θάρρος μπιστικὸ, ἄγγελο καὶ προφήτη,
 κ' ἐσὺ κατήντησες νὰ φά'ς τὴ Χώρα καὶ τὴν Κρήτη.

2. Ἡ Ὁβριποῦλα.

Μιζᾶ γΚυργιακὴ νημέρα
 ἕνα πρωί, πρωί,
 'παίρνω τὸ τουφεκάκι
 'πάω 'ς τὴν Ὁβριακὴ.
 'Βρίσκω μιζᾶν Ὁβριποῦλα
 κ' ἦτονε 'ξεπλεμένη
 νὰ 'πάη 'ς τὸ λουτρό·
 τὸ χτένι τζ' ἀσημένιο
 τὸ τάσι τζη χρυσό.
 Πριχοῦ νὰ τσῆ 'μιλήσω,

πριχοῦ νὰ τσῆ τὸ 'πῶ
 γυρίζει καὶ μοῦ κάνει
 — Καλῶς τὸν ἀγαπῶ.
 — 'Σᾶν θῆς ἐσὺ, κερά μου, νὰ ρωμνέψης,
 νὰ γίνης Χριστιανή,
 νὰ λούνεσαι Σαββάτο,
 ν' ἀλλάσσης Κυργιακὴ
 καὶ νὰ μεταλαβαίνης
 τὴν κάθεν ἑορτῆ.
 — Ἄ, νὰ τὸ 'πῶ τσῆ μάννας μου
 κ' ἐκείνη ὅ,τι μοῦ 'πῆ.
 Μάννα, ἕνα Ρωμνάκι

μὲ περικαλεῖ
 ἂ θέλω νὰ ρωμνέψω,
 νὰ γίνω Χριστιανή.
 — Σκύλλα, δὲν τὰ λυπᾶσαι
 τ' ἀδέρφια σου τὰ δυό ;
 τὸν ἀποχωρισμό σου
 πῶς δὰ τὸν ἔχω ἴω ;

3. Ὁ λεβέντης.

Ἐτοῦ λεβέντη τὰ κουκκιά
 γίνεταί πολλή ἀδικιά.

Κι ὁ λεβέντης τὸ μαθαίνει
 κι ἀρματώνεται καὶ βγαίνει.
 Παίρνει τὴ σκωρολεπίδα
 νὰ σκοτώσῃ τὴ γουρίδα.
 Ἡ γουρίδα τοῦ γρυλλώνει
 κι ἄρκαλος τ' ἀνεματσώνει.
 Κάνει τὴ προβιγιά ντου ντάργα
 καὶ τὸν κωλό ντου μπουρμάδα
 καὶ τὴν κεφαλήν του βόλι
 κ' ἐπολέμανε τὴν Πόλι.

4. Ὁ Γεώργιος Μαρῆς.

Ταχιά, ταχιά μὲ τὴ δροσά 'π' ἀνοίγανε τὰ ρόδα
 ἀφουκραστῆτε νὰ σᾶς 'πῶ σαρανταπέντε λόγια.
 Μ' ἄχι καὶ πῶς θὰ σᾶς τὸ 'πῶ νὰ σᾶς τ' ἀποφασίσω
 τὸ μακαρίτη τὸ Μαρῆ νὰ σᾶς τ' ἀνεστορήσω !
 Πέτρα θὰ κάμω τὴν καρδιά νὰ πιᾶσω καλαμάρι
 νὰ σᾶς-ε 'πῶ γιὰ τὸ Μαρῆ, τῶμορφο παλληκάρι.
 Νὰ σᾶς-ε 'πῶ γιὰ τὸ Μαρῆ, τὸ νιὸ τὸν 'παινεμένο
 καὶ τῶνομά ντου 'ς τὴ Φραγκιά ἦτον-ε ἔξακουσμένο.
 Μηνᾶ τ' ὁ γέρος Κόρακας, πέμπει του κι ἓνα γράμμα
 'ς τὸ Πλάτανο νὰ 'κατεβῆ χωρὶς κίνενα πρᾶμα.
 Μὰ κι ὁ Μαρῆς ἀπ' τὸ θυμὸ κι ὡς ἤπιασε τὸ γράμμα
 'ς τὸ Πλάτανο κατέθηκε 'μὰ δὲ γατέχει πρᾶμα.
 Ἐτὸν κάμπον ἐκατέθηκε, 'ς τὸν Πλάτανο σιμῶνει,
 μέσα 'ς τ' ἀσκέρι 'μπήκενε ὡςὰν τὸ χελιδόνι.
 — 'Κεῖνο τ' ἀσκέρι 'ποῦ θωρῶ πέρα 'ς τὸ Μαναστήρι
 κι ἀρκοῦδες μᾶς ἐκάμανε καὶ κύνουε σείρι.
 'Μιλεῖ τ' ὁ γέρος Κόρακας, 'μιλεῖ του κι Ἀδαμάκης
 καὶ 'πά'νε καὶ καθίζουε μέσα 'ς τὸ καβεδάκι.
 Γλυκὸ καβὲ τοῦ δίδουε, φουμέρνουν τσ' ἀργιλίδες
 κ' ἐκεῖα τσ' ἀνεφορήσανε τσὺ παλαιῆς κουβέντες.
 Μισεύγ' ὁ γέρος Κόρακας, μισεύγει κι Ἀδαμάκης
 κι ἀμοναχὸς ἐπόμεινε ὁ Γεώργιος ὁ Μαρᾶκης.
 Καὶ ὁ Μαρῆς ἐθάργεψε πῶς εἶχανε μνιά μπίστι,
 κ' ἐκεῖνοι τὸν ἐβλέπανε 'ς τὴ μπόρτα νὰ πορίσῃ.
 Σηκώνει τὸ τουφέκι ντου, σέρνει καὶ τὸ μαχαίρι
 καὶ 'ς τ' ἄγιο βῆμα τσ' Ἐκκλησιᾶς τοῦ χύνεται τ' ἀσκέρι.
 Μνιά μπαταριά τοῦψανε ὡςὰν τριακόσες μπάλες
 'ποῦ δὲν ἐλυπηθήκανε ὡς ἄσανε ἀγάδες.
 Μνιά μπαταριά τοῦψανε καὶ τέσσερα τοῦ 'δῶκαν
 'ποῦ τὴ ζωσά ὡς τὸ λαιμὸ καὶ τὸν ἐθανατώσαν'.
 Ὁ γλήγορα ψυχομαχεῖ καὶ τίνας θὰ 'μιλήσῃ ;
 καὶ τοῦ κουνιάδου ντου 'πενε τᾶρματα μὴν πουλήσῃ.
 Τᾶρματα μὴν πουλήσετε νὰ τὰ 'θωροῦν οἱ Τοῦρκοι,
 γιὰ νὰ θυμοῦνται τοῦ Μαρῆ, κάλ' ἀντρεϊγιά καὶ τούτη.

5. *Μιχαήλ Βλάχος.*

Ταχιά, ταχιά μὲ τὴ δροσὰ 'π' ἀνοίγει τὸ λουλούδι
 ἀφουκραστῆτε νὰ σὰς 'πῶ τοῦ Βλάχο τὸ τραγοῦδι.
 Μιαν Κυριακὴ τὴν ταχινή, νάχε μὴν 'ξημερώση,
 Σαββάτο 'μέρα τὴν τερ'νὴ ὁ ἥλιος μ' εἶχε δύση!
 'Στὴ φυλακὴ τὸν 'βγάνουε σίδερα φορτωμένο
 καὶ μὲ τὰ καραβόσκουνα τὸν εἶχανε δεμένο.
 Τσαρσί, τσαρσί τότε λαλοῦν 'πά'ν-ε 'ς τὸ Μειντάνι
 καὶ τῷ Ρωμινῷ τὰ δάκρυα 'τρέχανε 'ς ἀν ποτάμι.
 Δεξά, ζερβά ἐξάνοιγε, τοῦ φίλους τοῦ 'χαιρέτα.
 — Φίλοι καὶ ἀξιδέρφια μου, καὶ νὰ τὴν ἀγαπάτε
 τὴν δυστυχῆ γυναϊκά μου νὰ τὴν παρηγοράτε.
 Μ' ἄφηκε κ' ἐπιτροπικὴ εἰς τὸ παιδί ντ' ἀπάνω,
 ἀνίσως καὶ τὸ 'πηαίνανε ἀζωντανὸ 'ς τὸ μπάνιο.
 'Εφτὰ σπαθιῆς τοῦ 'παίξανε 'ς τὴ 'μπαινεμένη νιοτή
 ἀποῦ τοῦ 'παίξαν' τοῦ Χριστοῦ ὄντεν ἐφανερῶθη.
 'Εφτὰ σπαθιῆς τοῦ 'παίξανε κ' ἔκοψαν τὸν ἀμπάν του
 κ' ἐσήκωσε τὰ χεῖλη ντου κ' ἤφτυξε τοῦ φονιά ντου.
 'Εφτὰ σπαθιῆς τοῦ 'παίξανε δεξά ζερβά 'ς τοῦ νόμους
 καὶ τοῦ τζελάτη ντοῦ 'πενε πῶς δὲν ἐγγύκα πόνους.
 — Μ' ἄφησ' με, σκύλλε, ἄφησ' με νὰ μὴ μὲ καταλύσης
 τὸ 'παινεμένο μου κορμί μὴ τὸ 'ματοκυλίσης!
 κὶ ἂν ἔχης πίστι 'ς τὸ Θεὸ κὶ ἂν ἔχης Μουχαμέτη.
 — Μᾶντα νὰ κάμω Μιχελιό, ἀποῦρθε διορία,
 κ' ἤρθεν εὐ τὸ φερμάνι σου ἀποῦ τὴ βασιλεία!
 — Γιγιέ μου, κ' ἐξεμπέρδεσες 'πού τοῦ πασιᾶ τσ' ὄντάδες,
 'πού τὴν παντέρ'μη φυλακὴ κὶ ἀποῦ τοῦ ζαμπιτάδες!
 Γιγιέ μου, κ' ἐξεμπέρδεσες ἀποῦ τὴν ἀλυσίδα,
 'πού τὴν παντέρ'μη φυλακὴ κὶ ἀποῦ τὴν τυραννία.
 Κὶ ὄντε τὸν ἐπερνούσανε ἀπὸ τοῦ Λαζαρέτο,
 ἡ κεφαλὴ ντου ἤπεσεν ἀποῦ τὸ Καδελέτο.
 Κὶ ὄσ' ὀνομάζουε Θεὸ καὶ βάνουε στεφάνι,
 νὰ κάμουε ἀνάθεμα 'ς τοῦ Δράκο τὸ κεφάλι.

6. *Ἡ θυγάτηρ τοῦ Παπα-Βεργῆ.*

Τσὺ δεκαφτὰ τοῦ Γενναργιοῦ, τ' Ἀγιαντωνί' ἀποσπέρα
 ἐκλέψαν τοῦ Παπα-Βεργῆ τὴ μιὰ ντου θυγατέρα,
 τὴν πρώτη καὶ τὴν ὕστερη τὴ μεσαϊκὴ κοπέλλα.
 'Οντε τὴν ἐνεβάζανε 'ς τοῦ βασιλιᾶ τὴ σκάλα,
 'ξανοίγ' ὀμπρός κὶ ὀπίσω τζη νὰ 'δῆ 'πού τσ' ἐδικούς τση,
 ἄλλον μιανέν' δὲν εἶδεν-ε παρὰ τὴν Ἀρετούσα.
 Χαιρέτα μου τὴ μάννα μου κὶ ὄλες μου τσ' ἀδερφῆδες,
 τὴν ἀδερφή μου τὴ Ζαμπιᾶ μὴ μου τὴ χαιρετιζήης,
 γιὰτὶ μοῦ καταρίστηκε Τοῦρκος νὰ μὲ φιλήση.
 Τοῦρκο νὰ κάμω ἐδικὸ καὶ τὸν Πασιᾶ κουνιᾶδο
 τὸν μπλιό μεγάλο βασιλιᾶ ἄντρα νὰ τὸν ἐπάρω.

Σημείωσις. Τὸ τραγοῦδιον τοῦτο ἀπαντῶν συνεχῶς εἰς τὴν ποιήσιν τῶν Κρητῶν, μαρτυρεῖ τὰ βλαία καὶ ἄδικα μέσα, ἃ μετήρχοντο κατ' ἀρχάς οἱ Ὀθωμανοὶ κατακτηταὶ κατὰ τῶν ὑποδουλωθέντων Κρητῶν, καὶ τὰ ὅποια μόλις συχναὶ καὶ αἱματηραὶ ἐπαναστάσεις ἤδυνήθησαν ν' ἀποσοδήσωσιν.

7. Δίστιχα.

Τὸ παλληκάρι τὸ καλὸ τῆ νύχτα δὲν κοιμᾶται,
μόνο γυρίζει τὰ στενὰ καὶ μαχαιροκοπᾶται.

Τὸ φεγγαράκι πιάστηκε καὶ αὐτὸ κακὸ σημάδι,
οἱ χῶρες θὰ χαλάσουνε νὰ γίνουνε λιβάδι.

Ἐς τὸν οὐρανὸ ἐγράφηκα κ' εἶδα ἵνα γυπαρίσει
κ' εἶχε ἔς τὴ μέση ἵνα σταυρὸ καὶ ἔς τὴν κορ'φὴ μνιὰ βρούσι.

Ἐς τὸν οὐρανὸ ἐγράφηκα κ' εἶδα μνιὰ γκανεβάτσα
κ' ἐθάρrouνα πὼς ἦτονε ἡ θεζά μ' ἡ Καρακάτσα.

Ἐς τὸν οὐρανὸ ἐγράφηκα κ' εἶδα τζαμί καὶ κλήμα
κ' εἶδα καὶ τὴν ἀγάπη μου ἔς τὴ μέση κ' ἐπροσκύνω.

Ἐς τὸν οὐρανὸ ἐγράφηκα κ' εἶδ' ἀγᾶ μὲ καούκι,
Θέ μου, καὶ πέψε μνιὰ βρογὴ νὰ τον-ε ἴδῳ καυδούκι.

Ἐς τὸν οὐρανὸ ἐγράφηκα κ' εἶδα ἵνα μανουσάκι
κ' ἐπῆγ ἕνας ντελικανῆς νὰ στρώψη τὸ μουστάκι.

Γ' Αἰνίγματα.

1

Σταυροπλύστρα ἵν' ἡ γιόρτ' αὐτοῦ
θάνατος εἶν' ἡ μιλιά του.

(ὄπ.lor)

2

Ἐνας μακρὸς καλόγερος
καὶ πῆτ' ἡ κεφαλὴ ντου
κὶ ἀπ' ἀλάργου καὶ μακρὰ
γρουκᾶται ἡ φωνὴ του.

(ὄπ.lor)

2.

Η Ρ Ω Γ Δ Ι Α

ὑπὸ

I. ΖΩΓΓΡΑΦΑΚΗ, (1886-87)

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

1. Θρίαμβος ἔρωτος.

(Γαύδου).

Ἦτον-ε ἕνας ἄρχοντας εἰς τὴν Πόλι, κ'
εἶχε ἕνα νκιγιό. Ἐπόθανε καὶ ἄφηκέν του πε-
νήντα χιλιάδες γρόσα. Λοιπὸν τοῦ εἶπε
Παιδί μου, ποτέ σου μὲ μεσημεράδες νὰ μὴ
συναναστρέφουσαι. Λοιπὸν αὐτός, ὅταν ἐπέθα-
νεν ὁ πατέρας του, ἔσμιξε μὲ φίλους καὶ μὲ
μεσημεράδες καὶ ἔφκε τὰ γρόσα του, τοῦ πε-

νήντα χιλιάδες. Τέλος πάντων ἐπούλησε καὶ
τὰ ἴππια του καὶ δὲν ἐκράτηξε παρά μίαν
κάμερα μὲσα σαράντα χιλιαδῶ γρόσα (τὰ
ἴππια).

Ἄς τὸν ἀφήσωμεν αὐτὸν ἐκεῖ. Ἐνας βα-
σιλέας εἰς τὴν Φράνσα εἶχε μιά θυγατέρα.
Ἦθελόν την εἰς ἕνα μπιαντέ νὰ την ἐσου-
ργυχνίση εἰς τὸ πέλαγος. Ἐνα καράβι καὶ
πιάνει τὴν κοπέλα καὶ τὴν ἐπαίρνει σκλάβο.
Λοιπὸν τὴν ὑπῆγεν εἰς τὴν Πόλι νὰ τὴν

πουλήσει. Λοιπὸν ἤβγαλέ την κοπελιά καὶ ἤδωσέν τηνε δυὸ μαρνέρω (γεμιτζίδων) νὰ 'πά'νε νὰ τὴν πουλήσουσι Ἄ, ὁ νέος αὐτὸς κάθεται εἰς ἓνα καφενεῖο (ἡ κοπέλα ἤτονε ὡς 12 χρονῶ) ὡς τὸν εἶδε αὐτήνη ἡ κόρη τὸν ἐδέχθηκε καὶ τὸν εἶπε· Κάνω σας ριτζᾶ νὰ τοῦ 'πῆτε νὰ μὲ 'πάρη (αὐτνοῦ τοῦ νέου). Εἶπασίν του ὅτι ἐτούτην τὴν κόρη πουλοῦμε, ἂν ἐθέλης νὰ τὴν ε'πάρης. — Πόσο θέλετε 'ς αὐτήν τὴν κόρη; — Δυὸ χιλιάδες γρόσα. — Σταθῆτε δυὸ ὥρες ὀπίσω. Ἐδωκέν τανε τῷ δυὸ χιλιάδες τὰ γρόσα καὶ ἐπῆρε τὴν κόρη. Ἐπῆρε τὴν κόρη, ὑπῆγεν τὴν 'ς τὸ κονάκι ντου καὶ τσῆ λέει· Θαρρεῖς πὼς εἶμαι κἀνένας νοικοκύρης; ἐγὼ ἔχω τὰ 'σπίτια μου πουλημένα καὶ δὲν ἔχω παρὰ τούτη τὴν κάμαρα 'πού πλαγιαζῶ μοναχά. Λοιπὸν, λέει, ἄμε νὰ 'βρῆς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον 'πού τὰ 'πούησες νὰ τοῦ δώσης πενήντα χιλιάδες γρόσα' καὶ ὅτι σοῦ 'πῆ, ἔλα νὰ μοῦ 'πῆς. Ἰπῆγες, ἠῦρηκε τὸν ἄνθρωπο καὶ εἶπέν του. Δώσέ μου τὰ 'σπίτια μου, νὰ σοῦ δώσω πενήντα χιλιάδες γρόσα. Λοιπὸν δὲν ἠθέλησε νὰ τοῦ τὰ δώση. Ἡ κοπελιά τοῦ λέγει· Πάρε τούτη τὴν ἀτίμητη πέτρα νὰ τὴν 'πά'ς 'ς τοῦ σαράφη νὰ τὴν ἀλλάξη, νὰ σοῦ δώση πενήντα χιλιάδες γρόσα. Ἐπῆγε 'ς τοῦ σαράφη, ἐπῆρε τῷ πενήντα χιλιάδες τὰ γρόσα. Ἐγραψεν ἡ κοπελιά μὴν ἀναφορὰν καὶ ἐστείλν τονε 'ς τὸ Δικαστήριον (τὸν ἄντραν της, λ. χ.)· ἐστειλαν καὶ ἔφεραν τὸν ἄνθρωπον, ὅπου ἀγόρασε τὰ 'σπίτια καὶ τοῦ λέγουσι· γιατί δὲν τοῦ δίδεις τὰ 'σπίτια ἐτουνοῦ, 'πού ἔχει σεφιλίκι 'ς τὴ μέση τοῦ 'σπιτιοῦ μὴν κάμαρα; Τότε λοιπὸν τοῦ λέγουσι· Μέτρησε ταῦ σαράντα χιλιάδες τὰ γρόσα νὰ τοῦ τὰ δώσης. Ἐπῆρε τὰ 'σπίτια, ὑπῆγε καὶ εὐρήκε τὴν κοπελιά καὶ τῆς λέγει, ὅτι ἐπῆρα τὰ 'σπίτια μας. Καὶ τοῦ λέει· Ἄμε εἰς τοῦ σαράφη νὰ σοῦ δώση ἄλλες σαράντα χιλιάδες νὰ τοῦ τὴν ἀφήσης τὴν πέτρα.

Ἐκαμεν ἐμπόριο καὶ ἐβάλασιν τονε πρώτο Γιουμουρουξῆ (ἀρχιτελώνην) τῆς Πόλις. Ὁ βασιλιᾶς ἀποῦχει τὴν κόρη τὴν γυρεύει καὶ δὲν 'μπορεῖ νὰ τὴν 'βρῆ. Ἐνας Νυδραῖος εἰς τὴν Φράνσαν, καὶ λέγει ὅτι εἶμαι ἱκανὸς νὰ τὴν εὐρω τοῦ βασιλιᾶ τὴ θυγατέρα. Λέει τὸ βασιλιᾶ ὅτι ὁ τὰδε καπετάνιος εἶναι ἱκανὸς νὰ σοῦ 'βρῆ, τὴ θυγατέρα σου, καὶ ἐστειλε καὶ τὸν ἔφερον εἰς τὸ σαράφη. Ἐτότες τοῦ λέγει· λοιπὸν ὅτι τοῦ λόγου σου εἶσαι ἱκανὸς νὰ 'βρῆς τὴν κόρη μου; Ἐγὼ, ἀφέντη, εἶμαι

ἱκανὸς νὰ 'βρῶ τὴν κόρη σου, ὅταν μοῦ δώσης ἓνα καράβι ἀπὸ τὴν ἀριμάδα σου, ὅποιο θέλω καὶ νὰ μοῦ δώσης καὶ διακόσες χιλιάδες γρόσα. Τότες τοῦ λέγει λοιπὸν· Ἄμε 'πάρε ὅποιο καράβι θέλεις. Δώσε μου, ἀφέντη καὶ τέσσερα πετράδια ἀπὸ τετρακοσῶ καὶ πεντακοσῶ γροσῶ γιὰ δαχτυλίδι. Λοιπὸν ἔβαλε τὸν μαρνέρου του (ναύτας) καὶ ἐσηκώθηκεν εἰς τὰ πανιᾶ. Λοιπὸν τοῦ λέγουσιν οἱ μαρνέροι· Καὶ ποῦ θὰ 'πά' με νὰ γυρνάγωμε αὐτήν τὴν κόρη; Αὐτὸς λέγει ὅτι εἰς τὴν Πόλι 'πού εἶναι ἀπὸ ὅλα τὰ μιλέτια. Ἰπῆγες, ἐφράνταρε εἰς τὴν Πόλι. Ἐκατέβηκε αὐτὸς ὁ Γιουμουρουξῆς καὶ τοῦ λέγει· Τί ἔχεις 'ς τὸ καράβι μέσα; — Δὲν ἔχω τίποτας, ὄξα σάφρα (σαβούρα, ἔλμα). Τότε λοιπὸν ὁ καπετάνιος ἔκαμεν ἐκεῖ καὶ ἓνα μῆνα. Ἐδωκε τὰ πετράδια αὐτάνα τὰ τέσσαρα δυὸ μαρνέρω καὶ ἐβγήκασιν νὰ τὰ πουλοῦσιν εἰς τὴν πολιτείαν. Λοιπὸν ἐπεράσασιν ἀπὸ τὸ κονάκι 'πού ἤτονε αὐτὴ ἡ βασιλιοπούλα καὶ τελαλιζοῦσιν, ὅποιοι θέλει νὰ 'πάρη πέτρα νὰ κάμη δαχτυλίδι. Ἡ βασιλιοπούλα λέει τῆς δούλας της· Πιέ των νὰ 'βγοῦν ἀπάνω. Ἐδιάλεξε μίαν πέτρα καὶ τὸν λέει· Πόσα θέλετε εἰς ἐτούτες; — Χίλια γρόσα, τῆς εἶπασιν ὅτι πὼς θέλουσιν εἰς αὐτὴν τὴν πέτρα. — Θὰ μοῦ τήνε δώσετε πεντακόσια γρόσα; ἐτούτη εἶναι φραντσέικη πέτρα, δὲν κάνει παραπάνω ἀπὸ πεντακόσα γρόσα. Ἐβαστοῦσαν τὸ κἀντρο τῆς κοπελιᾶς αὐτῆς καὶ ὡς τὴν εἶδασιν τὴν ἐκαταλάβασιν ὅτι ἤτον αὐτήνη ἡ βασιλιοπούλα. Λοιπὸν δὲν τῆς 'δῶκαν' τὴν πέτρα, μόνον ὑπήγασιν εἰς τὸ καράβι εἰς τοῦ καπετάνιου καὶ τοῦ λέουσι ὅτι εὐρήκαμε τὴν κόρη. Λοιπὸν ἐτότες λέει· ἔ, μένετε ἡσυχοί, ἔως νὰ μᾶς 'σάξη νὰ τὴν 'πάρωμε.

Μίαν ἡμέραν τὸν λέει· Νὰ ἔρθετε νὰ μοῦ δείξετε τὸ κονάκι, ὅπου εἶναι ἡ κόρη αὐτή. Λοιπὸν ἀπῆγαν καὶ εὐρήκασιν τὸ Γιουμουρουξῆ εἰς τὸ 'σπίτι αὐτό. ὦ, καλῶς ὦρισες, καπετάνιο, λέει ὁ Γιουμουρουξῆς τοῦ καπετάνιο, καλῶς ὦρισες! Τοῦ λέει αὐτὸς· Καλῶς σὰς εὐρήκαμε. Ὁ καπετάνιος ἐτότες ἐπῆρε πολλὴ χαρὰ. Ἄ, ἐπράταρε ὁ Γιουμουρουξῆς εἰς τὸν καπετάνιο πολὺ. Λοιπὸν τοῦ λέει· Τὸ πρῶν, κύριε Γιαννάκο (νὰ 'ποῦμε γιὰ τὸ Γιουμουρουξῆ) νὰ κατεβῆς νᾶρθης 'ς τὸ καράβι νὰ γλεντίσωμε. Ἐπιάσασιν φίλιες μεγάλες. Ἐκαμε ἔως ἔξε μῆνες ἐκεῖ ὁ καπετάνιος· ἤτρωγαν κ' ἐπίνανε μαζὶ μὲ τὸ Γιουμουρουξῆ κάθε μέρα. Μίαν ἡμέρα λέει τῷ μαρνέρω, ὅτι τὸ βράδυ θὰ φάγωμε· καὶ ὑπάει ὁ καπετάνιος

καὶ βρῖσκει τὸ Γριουμουρουζῆ καὶ λέει ὅτι, τὸ πρῶτ' ἦν νὰ φύγω, κύριε Γιαννάκο, καὶ νὰ πάρης τὴν κόρη σου νὰ ἔλθης εἰς τὸ καράβι νὰ γλεντίσωμε τὸ βράδυ. Λοιπὸν, μὲ τὲς χαρὲς σας ἠπῆρε τὴν κόρη του, ὑπῆγεν εἰς τὸ καράβι. Ἐκαθίσασιν, ἐτρώγαν' κ' ἐπίναν', κ' ἐμεθύσασι τὸ Γριουμπρουζῆ. Λοιπὸν τὸν ἐβάλασιν εἰς τὴν βάρκα καὶ ἐπορίσαν τονε ἔξω. Ἐσηκώθη τὸ καράβι εἰς τὰ πνευρὰ καὶ ἤπηρε τὴν κόρη. Ἐκείνη τὴ νύκτα ἔκαμε ἓνα σεισμὸ μέγα. Ἐγάλασεν ὁ μαχαλᾶς 'ποῦ εἶχεν ὁ Γριουμπρουζῆς τὰ σπιτία τους, ὅλος 'κείνος ὁ μαχαλᾶς ντίπι. Τὸ πρῶτ' ἐξύπνησε καὶ λέει· Ἄχι, τί ἔπαθα!

Ὁ καπετάνιος ὑπῆγε τὴν κόρη εἰς τοῦ βασιλέα τοῦ Φραντσέζου. Λοιπὸν τοῦ ἔδωσε πολὺ μπαξίσι αὐτνοῦ τοῦ καπετάνου 'ποῦ πῆγε τὴν κόρη, καὶ ἔκαμεν τότε καὶ ἀξιωματικὸ μὲ ὅλους του τοὺς μαρνέρους. Ἔως 'ς ἐ δύο τρεῖς μῆνες ἐσηκώθηκε ὁ Γριουμουρουζῆς κ' ὑπῆγε 'ς τὴν Φράνσα. Ἐπῆγε καὶ ἐμπῆκε 'ς ἓνα καφενεῖο εἰς τοῦ βασιλέα κοντὰ καφετζῆς. Λοιπὸν τὸν ἐδεχθήκαν' πολὺ, ὅτι ἦτονε αὐτὸς τίμιος ἄνθρωπος. Λοιπὸν ἤκουσεν ἡ βασιλοπούλα αὐτή, ὅτι ἦρθε ἓνας ἀπὸ τὴν Πολι καὶ εἶναι καφετζῆς ἔτσι καὶ θέλει νὰ τονε 'δῆ, μὰ δὲν ἔχει πῶς νὰ τὸ κάμη. Λοιπὸν λέγει τοῦ βασιλέα τοῦ πατέρα της, ὅτι θέλω νὰ σουργλιανίσω μὲ μιὰν καρότσα εἰς τὴν χώρα. Καὶ λέγει ἡ κοπελιά ὅτι· Δὲν θέλω παρὰ τὸν τάδε καφετζῆ, ὅπου εἶναι τίμιος ἄνθρωπος, νὰ μὲ σουργλιανίσῃ. Λοιπὸν ἔβαλεν ἀντρίστια αὐτήνη ἢ κόρη, ἠμπῆκεν εἰς τὴν ἀμαζα καὶ ἐδώκαν' εἰς τὸ τσαρσί, κ' ἐγυρίζαν. Τότες τοῦ λέγει, ὅτι δὲν εἶσαι σὺ ὁ τάδες; τῆς λέγει· Μάλιστα, ἐγὼ εἶμαι, καὶ ἂν θέλῃς κατέβα ἀπὸ τὴν ἀμαζα νὰ σὲ πάρω νὰ φύγωμε. Λοιπὸν, μετὰ χαρᾶς σου. Ἐβγήκαν' ὄξω καὶ ἐδώκασιν εἰς τὰ ὄρη. Λοιπὸν ἐκουράστηκεν ἡ κόρη καὶ τοῦ λέει· Κάθισε νὰ 'ξεκουραστοῦμε. Λοιπὸν ἐκάθισεν αὐτὸς καὶ ἔθεσεν ἡ κοπέλα εἰς τὰ γόνατά του. Λοιπὸν ἐκοιμήθηκεν ἡ κοπέλα· βαστᾶ μιὰν νταμπακέρα χρυσοῦ μὲ τρεῖς πέτρες ἀτίμητες μέσα εἰς τὰ μαλλιά της πλεγμένη. Λοιπὸν τὴν ἔβγαλεν αὐτὸς καὶ ἐσκουτήρα τὸ πρόσωπόν του μέσα· κ' ἓνας αἰτὸς ἀπὸ 'πάνω. Ἐκατέθηκεν αἰτὸς καὶ τὴν ἐπῆρε 'ποῦ τὴ χέρα ντου (εἶδε τὴν ἀσκίαν τω μέσα καὶ λέγει πουλι εἶναι κ' ἐκατάθηκε κ' ἐπῆρέν την). Λοιπὸν ἐσήκωσε τὴν κοπελιά καὶ τὴν ἄφησε κ' ἐκοιμάτον-ε, κ' ἐζάγκουε τὸν αἰτὸ νὰ τοῦ τὴν πάρῃ αὐτὸς, δὲν τὴν ἀφίνει

καὶ ἀλάργαρε καὶ ἓνα μίλλι. Ἐτότες ἔγνωσεν ἡ κοπελιά καὶ λέει· — Ἄχ, τί μοῦ ἔκαμε! Λοιπὸν ἔδωκεν ἡ κόρη κατὰ κόσμου. Ἐπῆγε εἰς ἓνα περιθαλάσσιο καὶ ἠύρηκε ἓνα καικι καὶ ἀπῆγε 'ς τὴν Πόλι. Αὐτὸν τὸν ἐπιάσασι σκλάβοι. Λοιπὸν ἔκαμε ἐκεῖ ἔως ἓνα χρόνον σκλάβος καὶ ἐδούλευσε, εἰς τὸν χρόνον ἀπάνω λέει τοῦ ἀφεντικοῦ του ὅτι, ἂν εἶναι μὲ τὴν ἀδειά σου νὰ φύγω· τοῦ λέει ὅτι, ἄμε νὰ ξεπκώσῃς τὸν τάδε πλάτανο, ὅπου εἶναι (νὰ 'ποῦμε) 'ς τὸ τάδε λιβάδι· ἐτότες θὰ σοῦ δώσω τὴν τὸ ἀξτοχαρτί σου νὰ πάρῃς 'ς τὸν τόπον σου. Ἐπῆε λοιπὸν εἰς ἔτρεῖς ἡμέρας, ἐξεπάτωσεν αὐτὸ τὸ δένδρον· ἐκεῖ, ὅπου ἔσκαφτε καὶ ἤυρε τὴν νταμπακέρα 'ποῦ εἶχεν ὁ αἰτὸς 'παρμένη, 'ποῦ φύλιαγεν εἰς ἐκεῖνο τὸ δένδρον. Λοιπὸν ἐπῆρε χαρὰ μεγάλην αὐτὸς τότες. Ἀφοῦ ἐξεπάτωσεν αὐτὸ τὸ δένδρον, ἠύρηκεν ἀπὸ κάτω ἓνα μπιθάρι γεμάτο σαφί φλουρί. Τὸ βράδυ λοιπὸν ἐπῆρε τὰ φλουριά, ἔβγαλέν τα καὶ ἀπῆγε τα εἰς τὸ κονάκι 'ποῦ κάθουτον καὶ τᾶκρυψε. Τὸ πρῶτ' λέει τοῦ ἀφεντικοῦ του ὅτι, ἔκοψα αὐτὸ τὸ δένδρον, ἂν εἶναι μὲ τὴν ἀδειά σου νὰ φύγω. Τότε λοιπὸν τοῦ ἔδωκε καὶ ἓκατὸ γρόσα γιὰ χαρτζιλίκι καὶ τοῦ λέει, κάθισε ὅσες ἡμέρες θέλεις. Ἐπῆγε καὶ ἀγόρασε δέκα βαρέλια καὶ πεντακόσες ὀκάδες ἀλάτι καὶ ἔβαλε τὸ ἀλάτι εἰς τὸν πάτο καὶ εἰς τὴ μέση τὰ φλουριά. Λοιπὸν ἦλθε ἓνα καράβι, καὶ ὑπῆγε κ' ἠύρε τὸν καπετάνιο καὶ τοῦ λέει γιὰ τοῦ εἶσαι; Εἶμαι γιὰ τὴν Πόλι· θὰ μὲ πάρῃς μαζί σου κ' ἔχω καὶ δέκα βαρέλια ἀλάτι νὰ τὰ βάλω μέσα.—Μάλιστα, σὲ παίρνω, μὰ θὰ μοῦ δώσης πεντακόσα γρόσα. Ἐπῆγε, ἐκατέβασε τὰ βαρέλια 'ς τὸ περιθαλάσσιο, ἐβάλασιν τα τὰ βαρέλια εἰς τὸ καράβι, καὶ τοῦ λέει· ἐγλήγορα νὰ κατέβῃς. Τονε λέγει ὅτι, ἐξέχασα τὸ ἀσπροσάκκουλό μου εἰς τὸ κονάκι μου, μόνον νὰ μὲ καρτερήσητε (ἐξέχασε τὴν νταμπακέρα ντου, λέγει, εἰς τὸ προσκέφαλό του, αὐτὴ ἀπὸ εἶχε τὰ χρυσαφικά). Λοιπὸν ἐπῆρην ἄνεμος πολὺς καὶ σηκώθηκε τὸ καράβι καὶ ἔφυγε καὶ τὸν ἄφηκε. Λοιπὸν ὑπῆγε τὸ καράβι καὶ ἐπούλησε τὸ ἀλάτι 'ς τὴν Πόλι. Ἐπειξε τὴν κόρη αὐτήνη 'ποῦ ἐφοροῦσε ἀντρικά καὶ ἐπῆρεν ἓνα βυρέλι ἀλάτι ὁ ἀφεντικὸς της. Τότε λοιπὸν ἡ κοπελιά ἐγγίξεν εἰς τὸ ἀλάτι καὶ ἔβαλε τὸ χέρι της καὶ ἔβγαλε μιὰ χαχαλιὰ φλουρί· λοιπὸν λέγει τοῦ ἀφεντικοῦ της. Παρακαλῶ νὰ μοῦ δώσης καὶ μὲνα 'κείνο ντὸ καφέ, νὰ κάτσω νὰ κάμω μοναχικό μου

κχαφνεϊο. Λοιπὸν ἐπῆγαινε ἡ κοπελιὰ καὶ ἔδινε γρόσα καὶ ἠπῆρεν ὅλο τὸ ἀλάτι, ὅλα τὰ βαρέλια καὶ ὑπῆνε τὰ ἔς τὸ κχαφνεϊο 'πού 'κάθουτον μοναχὴ της. Ἐτότες καὶ ὁ Γρουμουροξῆς ὡς ἔξε μῆνες ἠύρηκε καράβι καὶ ἐπῆγε ἔς τὴ Μπόλι· ἐξεμπάρκαρε εἰς τὴν Πόλι, ἔκαμε βόλιτες ἐκεῖ ὡς ἀν φτωχός. Μίαν ἡμέραν λοιπὸν ὑπῆγε εἰς τὸ κχαφνεϊον, ὅπου εἶχεν ἡ κόρη καὶ καθίζει καὶ ἀνεστενάζει· καὶ τοῦ λέγει ὅτι· Τί ἔχεις καὶ ἀνεστενάζεις, φίλε; Καὶ τοῦ λέει ὅτι· Νὰ σοῦ 'πῶ τὰ πάθη μου καὶ νὰ μὲ λυπηθῆς· τότε τοῦ λέει, τί ἔπαθες; καὶ τῆς λέει τοῦτο καὶ τοῦτο (ἔπαθα). Λέει· κ' εἶσαι σὺ ἐκεῖνος, 'πού τὴν 'πῆρες τὴν κόρη 'πὸ τὴν πολιτεία τοῦ μπαμπᾶ της; λέει· Ἐγώ.—Καὶ γιατί μ' ἄφησες ἔς ἐκεῖνη τὴν ἐρημιάν νὰ χαθῶ; — Διὰ τὴν μου ἐπῆρεν αὐτὸς τὴν νταμπακέρα καὶ ἐζύγωνα νὰ τοῦ τὴν 'πάρω. Τότε λοιπὸν τοῦ λέει· Βαστῆς τὴν νταμπακέρα αὐτῆ; τὴν-ἐ βαστῶ. Ὅταν εἶδε τὴν νταμπακέρα τὸ 'πίστεψε καὶ αὐτῆ καὶ τοῦ λέει, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἡ κόρη ἐκεῖνη, ὅπου 'πῆρες ἐσύ. Τότε λοιπὸν ἐγνωρισθήκασι, καὶ ἐκάμασι μαγατζά, καὶ ἐτρώγαν' κ' ἐπῆσαν' καὶ ἐπεράσαν' τὴν ζωὴν των ὕστερα καλά, καὶ ἐμεῖς καλύτερα.

2. Ὁ χαρτοπαίκτης.

(Γαύδου).

Μιὰ φορὰ ἦτον-ε ἓνας νέος κ' εἶχε ἓνα παιδί κ' ἠθαλέν το ἔς τὸ σχολεῖο. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ γράμματα, τὸ ἐγάπα παρὰ φύσιν. Ὑπῆγε τὸ παιδί ἔς ἓνα, 'πού ἠπαίξε βγιολί καὶ τοῦ λέει· θέλεις νὰ μάθης τὸ βγιολί; φέρε μου πενήντα γρόσα νὰ σοῦ τὸ μάθω. Λέει τοῦ πατέρα ντου· Δῶσε μου, πατέρα μου, πενήντα γρόσα νὰ γλεντίσω μὲ τὸν δάσκαλό μου. Ὑπῆγε καὶ τὰ δῶκε κ' ἔμαθε τὸ βγιολί. Ἀφ' οὗ ἔμαθε τὸ βγιολί, ὑπῆγε κ' ἐπαίζαν' τὰ χαρτιὰ καὶ δίδει ἄλλα πενήντα γρόσα καὶ μαθαίνει τὰ χαρτιὰ. Ὁ πατέρας του ἔμαθε ἀπ' ἓναν ὅτι, ὁ υἱός σου παίζει τὰ χαρτιὰ, καὶ νὰ τον-ἐ κάμης ντερμπιέ. Ἐπῆγε καὶ ἠύρηκέν τον κ' ἠπαίξε τὰ χαρτιὰ καὶ τοῦ λέει ὅτι τὰ χαρτιὰ νὰ μὴν τὰ παίξης, διότι ὅταν σ' εὔρω καὶ τὰ ἔξαναπαίζεις θὰ σὲ πουλήσω.

Αὐτὸ τὸ παιδί δὲν ἄφινε τὰ χαρτιὰ· καὶ μίαν ἡμέρα 'πάει καὶ τὸ 'βοίσκει καὶ τῶπαίξε. Λοιπὸν τὸ 'παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸ 'πάει ἔς τὸ Κάστρο. Ἐτοῦτο τὸ παιδί θὰ τὸ πουλήσω. Ἀπαντήγει του ἓνας καπετάνιος τοῦ

καράβιου καὶ τοῦ λέγει· Νὰ σοῦ πουλήσω ἐτοῦτο τὸ παιδί; — Πόσο θέλεις; — Χίλια γρόσα. Τὸ παιδί τοῦ λέγει ὅτι, τὸ μεγαλύτερό σου μὴν τὸν ἀγοράζης; δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔδωκε τὰ χίλια γρόσα καὶ τὸ 'πῆρε. Ὑπῆγεν το εἰς τὸ καράβι. Αὐτὸς ὁ καπετάνιος ἦτον-ε γιὰ τὴν Ἀλεξάνδρα καὶ τὸ 'σπίτι ντου εἶναι εἰς τὴν Πόλι ἔς τὸ Γαλατᾶ. Λοιπὸν τῶδωκε ἄλλου καπετάνιου μὲ γράμμα καὶ ὅ,τι γράφει τὸ γράμμα ἐκεῖνο νὰ κάμ' ἡ γυναῖκα μου, νὰ δουλεύῃ 'μέρα νύχτα Ἡπῆρεν το ὁ καπετάνιος ἔς τὸ καράβι ντου.

Ἀφοῦ ἐβγήκε τὸ καράβι εἰς τὸ πέλαγος, ἔπαίξεν ὁ καπετάνιος τὰ χαρτιὰ μὲ τοὺς ναῦτες. Στέκει τὸ παιδί κ' ἐρμηνεύει τοὺς ναῦτες. Λοιπὸν τοῦ λέει ὁ καπετάνιος· Ἐξέρεις ἐσύ νὰ παίξης χαρτιὰ; Λοιπὸν τοῦ λέει, ἔξέρω. Ἐ, νὰ τὰ παίξωμε· βαστῆς παράδες; — Βαστῶ τριάντα γρόσα. — Ἐ, νὰ τὰ παίξωμε· βάνει τριάντα γρόσα ὁ καπετάνιος καὶ αὐτὸ ἄλλα τριάντα. Ἡπῆρε τοῦ καπετάνιου τὰ τριάντα γρόσα. Ἐκατήντησε τὸ παιδί αὐτόνο κ' ἐπῆρε τοῦ καπετάνιου ὅλη τὴν σιρμαγιὰ τοῦ καραβιῦ, τὸ δὲ πρῶτ' ἐξαναπαίζουσι κ' ἐπῆρεν του καὶ τὸ καράβι.

Τὸ παιδί αὐτόνο ἐρώτησεν ἓνα ναῦτη· πῶς εἶναι ὁ ἀφεντικός, ἀπὸ τ' ἀγόρασε καὶ πόσα παιδιὰ ἔχει; Τοῦ λέγει ὁ ναῦτης, ὅτι ἔχει τρεῖς κοπέλες ὁμορφες καὶ καλῆς καὶ νοικοκύρης ἀδύνατος. Λοιπὸν ὁ καπετάνιος ντου χιουοντίζει εἶντα νὰ κάμῃ τὸ κοπέλι, 'πού τοῦ 'πῆρεν τὸ καράβι καὶ τὴ σιρμαγιὰ. Τὸ παιδί αὐτὸ τοῦ λέει ὅτι, κατέβα εἰς τὴν κάμαρα ὅπου ἔχω νὰ σοῦ 'μιλήσω. Περικαλῶ σε, καπετάνιο, νὰ μοῦ δώσης τὸ γράμμα 'πού σοῦ δῶκε ὁ ἀφεντικός μου καὶ θὰ σοῦ δώσω τὴ σιρμαγιὰ τοῦ καραβιῦ σου, καὶ νὰ χαρῆς τὸ καράβι σου, καὶ νὰ 'πάγης μὲ καλὸ ἔς τὸν τόπο σου. Τότες λοιπὸν ὁ καπετάνιος τοῦ ἔδωκε τὸ γράμμα καὶ τὸ ἔξεβούλωσε καὶ εἶδε τί γράφει. Τότες λοιπὸν ἐπῆρε τοῦ καπετάνιου τὸ καλκμάρι καὶ λέγει, ὅτι χαιρετίσματα εἰς τὴν σύζυγόν μου καὶ ἐπεψά της ἓνα ἀρχοντόπαιδο, καὶ ἄς 'πάρῃ ἀπὸ τὴς τρεῖς κοπέλιές, ὅπου ἔχομε, ὅποια θέλει. Λοιπὸν τὸ ἔδωκε τοῦ καπετάνιου καὶ ἐβόστα ντο. Ὑπῆγε τὸ καράβι ἔς τὴν Πόλι ἠπῆρεν τὸ παιδί μὲ τὸ γράμμα καὶ τὸ 'πῆγε ἔς τὴν σύζυγόν του (τοῦ Καπετάν Γιάννη) καὶ τῆς λέγει· 'πᾶρε τὸ γράμμα καὶ τοῦτο τὸ παιδί καὶ ὅ,τι γράφει, τοῦτο νὰ κάμης. Αὐτῆ δὲν τὸ 'πίστεψε, παρὰ ἐπῆγε πάλι κ' ἐρώτησε τὸν καπετάνιο,

καὶ τὸν λέγει ὁ καπετάνιος, ὅτι αὐτὸς μοῦ ἔδωκε τὸ γράμμα καὶ τὸ παιδί καὶ μοῦ λέγει ὅ,τι γράφει, τοῦτο νὰ κάμῃς. Λοιπὸν ἤρε τὸν ἐδικὸν τῆς κ' ἐστεφάνωσε τὴν κοπελιὰ αὐτοῦ τοῦ ντελικανῆ. Ἐδωκέν του ἕνα κονάκι περιφήμο καὶ ἐκάθισεν εἰς αὐτὸ μὲ τὴν κόρη. Ὑπῆγε ὁ ντελικανῆς καὶ ἠγόρασε ἕνα βγρολί καὶ τῷ παιζε ἡμέρα καὶ νύχτα. Ἐμαθὲν το ἕνα βασιλιόπουλο, ποῦ ἦτον-ε ἔς αὐτὴν τὴν πολιτεία καὶ τὸν ἐκάλεσε κ' ἐπῆρε τὸ βγρολί κ' ἐπῆγε κ' ἐγλεντίζασι. Λοιπὸν τὸ βασιλιόπουλο αὐτὸ τὸν ἀγάπησε πολὺ. Μίαν ἡμέρα λείει τὸ βασιλιόπουλο τοῦ ντελικανῆ ὅτι, ἤθελα νὰ ἴπαντρευθῶ, μὰ δὲν ἤξεύρω τὴν γυναῖκα, ὅπου εἶναι ἔς τούτῃ τὴν πολιτεία, δὲν τὴν εἶδα νὰ την-ε ἴκω. — Ἐγὼ δὰ σὲ κάμω νὰ την-ε ἴδῃς μόνον μὲ τὸ ποκάμισο τὸ πρῶτον θὲ νὰ ἔλθῃς εἰς τὸ κονάκι μου, νὰ ἴκω τὸ βγρολί μου νὰ ἴκω εἰς τὸ κονάκι τῆς γυναίκας· θὰ σταθῶ νὰ παίξω βγρολί καὶ νὰ ἴκω καὶ μὲ μαντινιαδά. Ὡς ἤκουσεν ἡ γυναῖκα τὴ μαντινιαδά καὶ τὸ βγρολί, ἐσηκώθη μὲ μόνον τὸ ποκάμισο καὶ ἐπρόβαλε εἰς τὸ παραθύρι. Λοιπὸν τὴν εἶδε τὸ βασιλιόπουλο ὡς ἤθελεν· εἰς δέκα ἡμέρας ἔπεμψε προξενευτὴ καὶ τὴν ἐπῆρεν. Ἐκαμὲν ὁ νέος αὐτὸς τὸ θέλημα τοῦ βασιλιόπουλου καὶ τοῦ εἶπε· ὁ νέος τοῦ λέγει ὅτι ἐγίνετο τὸ θέλημά σου, καὶ νὰ κάμῃς κ' ἐμὲ τὸ δικό μου. Τοῦ λέγει ὅτι, ἐγὼ εἶμαι ἀγορασμένος γιὰ φαρμέγιος καὶ ὄχι γιὰ γαμπρὸς τοῦ Καπετάν-Γιάννη. Λοιπὸν νὰ μοῦ κάμῃς τὴν χάρι καὶ νὰ μοῦ πῆς πῶς θὰ διάξω καιρὸν ὅπου θὰ ἔρθῃ. Εἴχασιν ἀντίτε ἔς αὐτὴν τὴν πολιτεία καὶ ὅταν εἶχεν ἔλθει καράβι ἔπαιζε δέκα κανονιές γιὰ τὸ καλὸ κατευοδίο. Τὸ βασιλιόπουλο τοῦ λέει ὅτι, μὴ φοβᾶσαι. Ἐγὼ θὰ βγάλω διαταγὴ νὰ μὴν κάψουν κανονιές καὶ αὐτὸς θὲ νὰ ἔλθῃ καὶ δὲν τὸ ἔξευρει καὶ θὰ παίξῃ κανονιές κ' ἐγὼ θὰ ἴκω πῶς θὰ τὸν κρεμάσω. Λοιπὸν ἦρε ὁ Καπετάν-Γιάννης ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρα καὶ δὲν τῷ ἔξευρε κ' ἠπαίξε πέντε δέκα κανονιές. Ἐστειλε τὸ βασιλιόπουλο ἀνθρώπους κ' ἐπῆρεν-ε τὸν καπετάνιο εἰς τὸ βασιλικὸ σεράγιο. Λείει του τὸ βασιλιόπουλο ὅτι, δὲν τῷ ἔξευρες ἐσὺ ὅτι εἶχα διαταγὴ ἔγαλμένη νὰ μὴν παίξουν κανονιές ἔς τούτῃ τὴν πολιτεία; Λοιπὸν τὸν ἔβαλε χάρη. Τὸ πρῶτον ἐπῆγε ὁ ντελικανῆς καὶ τοῦ ἔπεσε ριζὰ καὶ ἔδωσέν του τρία κάραβια μπαξίσι τὸ βασιλιόπουλο. Λοιπὸν τοῦ λέγει· καπετάνιο, νὰ γνωρίζῃς τὴ ζωὴ σου ἀπὸ τοῦτο τὸ ντελικανῆ. Καὶ τὸν ἐπῆρε καὶ

τὸν ἐπῆγε εἰς τὸ κονάκι του. Λοιπὸν λέγει τῆς σύζυγός του· Ἐτούτος ὁ ντελικανῆς ποῦ εὑρέθηκε· — Μὰ τοῦτος ὁ νέος εἶναι ὁ γαμπρὸς μας, ὅπου μ' ἔστειλες· ἐτότες εἶπεν ὁ καπετάνιος ὅτι ἐδὰ γνωρίζω, ὅτι τὸν μεγαλυτερόν του κάνεις δὲν πρέπει νὰ τὸν ἀγοράζῃ.

3. Αἱ τρελλαί.

Μία φορά τονε ἕνας γέρος κ' εἶχε τρεῖς κοπελιές. Καὶ παίρνει δὰ μίαν ἡμέρα νὰ ἴκω νὰ θερίζουνε, κ' ἔβαστούσανε μὲ λάδι νερό. Κι ἀπύτις ἦπιανε τὸ νερό λείει τῆς πειὰ μεγάλης θυγατέρας· πάρει, παιδί μου, τὴ λάδι νὰ ἴκω τὴ γεμώσης ἀπὸ κεί ἀπὸ τὴ βρύση, νὰ μοῦ φέρῃς νερό, γιατί διψῶ. Παίρνει αὐτὴ τὴ λάδι νὰ ἴκω ἔς τὴ βρύση· ζανόγει ἔσο ἀποπέρα κ' ἦτον ἕνα χωριό· δακέρνει κ' ἠκλαιγε· ὄφου, ἀν-έ με ἴπαντρέψῃ ὁ κύρης μου πὸ κείν-ε τὸ χωριό νὰ μοῦ ἴκω ἕνα νὰ τονε λένε Γιάννη, κὲ ἀν-ε πειθάνῃ ὁ Γιάννης, τοῦ Γιάννη τὰ παιδιὰ εἶντα δὰ τὰ κάμω ἴκω; Ἡργαίνε δ' αὐτὴ, καὶ λείει ὁ κύρης τῆς δεύτερης κοπελιᾶς, ἄμε, μωρή, νὰ ἴκω εἶντα κείν-ε κείν-ε ἢ γιᾶλλη ἔς τὴ βρύση καὶ δὲ μοῦ φέρῃς τὸ νερό νὰ ἴκω πὸ διψῶ. Παίρνει αὐτὴ, πάρει ἔς τὴ βρύση, θωρεῖ την-ε καὶ ἠκλαιγε· λείει τῆς, εἶντᾶχρεις, μωρή, καὶ κλαί'ε; Λείει, θωρεῖς ἐκερονε τὸ χωριό πούναι κείν-ε ποπέρα; ἀν-ε με ἴπαντρέψῃ ὁ κύρης μου ἀπὸ κείν-ε νὰ μοῦ ἴκω ἕνα νὰ τονε λένε Γιάννη κὲ ἀν-ε πειθάνῃ ὁ Γιάννης, τοῦ Γιάννη τὰ παιδιὰ εἶντα δὰ τὰ κάμω ἴκω; Ἐκάτσαν αὐτὲς ἐκειδὰ κ' ἐκλαιγανε κ' οἱ δυὸ καὶ δὲν ἐπῆγαινε τοῦ κυροῦ ντους τὸ νερό.

Ἦσαν εἶδε ὁ κύρης τους πῶς ἐργιούσανε καὶ δὲν τοῦ ἴπαινανε τὸ νερό, λείει καὶ τῆς πειὰ μικρῆς, ἄμε, μωρή, νὰ ἴκω εἶντα κείν-ε κείν-ε ἢ γιᾶλλη καὶ δὲ μοῦ φέρουνε τὸ νερό νὰ ἴκω πὸ διψῶ. Παίρν' αὐτὴ, πάρει ἔς τὴ βρύση, θωρεῖ τῆς κ' ἐκλαιγανε. — Εἶντᾶχχετε μωρή, καὶ κλαί'τε; λείει δὲ θωρεῖς ἐκεῖ ποπέρα ἕνα χωριό; ἀν-ε με ἴπαντρέψῃ ὁ κύρης μου πὸ κείν-ε νὰ μοῦ ἴκω ἕνα νὰ τονε λένε Γιάννη κὲ ἀν-ε μπειθάνῃ ὁ Γιάννης, τοῦ Γιάννη τὰ παιδιὰ εἶντα δὰ τὰ κάμω ἴκω; Λείει, ὄφου, κακομοῖρα μου, κὲ δα δακέρνει κὲ αὐτὴ κ' ἠκλαιγε. Καθίζουνε δὰ κ' οἱ τρεῖς κ' ἐκλαιγανε ἐκειδὰ. Ἦσαν εἶδ' ὁ κύρης τους πῶς ἐργιούσανε, λείει καὶ τῆς μάννας τους, ἄμε, μωρή, νὰ ἴκω εἶντα κείν-ε κείν-ε ἢ γιᾶλλη καὶ δὲ μοῦ φέρουνε τὸ νερό νὰ ἴκω

πού διψῶ. 'Πάει ἡ μάνα τους 'ς τὴ βρύση, θωρεῖ του κ' ἐκλαίγανε κ' οἱ τρεῖς. Λέει τους, εἰντ'άχετε, μωρή, καὶ κλαί'τε; λέει, θωρεῖς ἐκεῖ πὸ πέρα 'κειονε τὸ χωριό; κὶ ἀνέ μὲ 'παντρέψ' ὁ κύρης μου πὸ 'κειά νὰ μοῦ 'πάρη ἕνα νὰ τονέ λένε Γζάννη κὶ ἀνέ 'μποθάν' ὁ Γζάννης, τοῦ Γζάννη τὰ παιδιὰ εἰντα δὰ τὰ κάμω 'γώ; λέει, ὄφου, παιδί μου, κὶ ὄλας! δακέρνηι κ' ἡ γριὰ κ' ἡκλαιγε. Καθίζουνε ἐκεῖα κ' οἱ τέσσερις κ' ἐκλαίγανε. 'Σάν εἶδε ὁ γέρος πὼς ἐργιούσανε νὰ τοῦ 'πάνε τὸ νερό, 'παίρνει καιρὸ καὶ 'πάει. 'Πάει καὶ τοῦ 'βρίσκει κ' ἐκλαίγανε· λέει, εἰνταχετε, μωρή, καὶ κλαί'τε; λέει· δὲ θωρεῖς ἐκεῖ πὸ πέρα 'να χωριό; κὶ ἀνέ μὲ 'παντρέψης; ἀπὸ 'κειά, νὰ μοῦ 'πάρης ἕνα νὰ τονέ λένε Γζάννη κὶ ἀνέ 'μποθάν' ὁ Γζάννης, τοῦ Γζάννη τὰ παιδιὰ εἰντα δὰ τὰ κάμω 'γώ; Λέει· ἔ, κακομοῖρες, εἰντα κουζουλες εἶστε! ἀμέτε νὰ 'πά' θερίζετε, κ' ἐγὼ δὰ 'πάω νὰ γυρίσω ὄλο τὸ γκόσμο κὶ ἀδέ 'βρωῶ κουζουλότερές σας δὰ σαςέ βαρκάρνω, ἀλλοῖως καὶ δὰ 'βρωῶ, δὲ σαςέ βαρκάρνω. 'Παίρνει ὁ γέρος καὶ 'πάει 'ς ἕνα χωριό καὶ 'βρίσκει μὲ κ' εἶχε τὸ παιδί τση 'στὴ γκούνια κὶ ἀπὸ 'πάνω 'ς τὰ δοκάρια ἦτον-ε κρεμασμένο τὸ σκεπάρνι κ' ἐκάθοντονε κ' ἡκλαιγε. Λέει, ὄφου, παιδί μου, κὶ ἀνέ μπέση τὸ σκεπάρνι 'πού τὰ δοκάρια νὰ σὲ σκοτώση κ' εἰντα δὰ νὰ γενῶ 'γὼ 'πού δὲν ἔχω ἄλλο! Λέει τση ὁ γέρος· νὰ μοῦ δώσης θές ἐμένα ἕκατὸ ριάλια νὰ κάμω μηχανὴ νὰ μὴ μπέση τὸ σκεπάρνι νὰ τὸ σκοτώση; Δίδει τ' αὐτὴ τὰ ἕκατὸ ριάλια, ἀρπᾶ ὁ γέρος τὸ σκεπάρνι καὶ φεύγει. Λέει ἡ γυναίκα· ὄφου, πού 'τον ἡ γνῶσι κ' ἐγὼ δὲν τὸ κάτεχα! σφίγγει τὸν ἀπὸ 'πίσω, φεύγει ὁ γέρος.

'Πάει 'ς ἕνα νάλλο χωριό. 'Πάει καὶ 'βρίσκει 'ς ἕνα 'σπίτι μνιὰ κ' ἐκάθοντονε κ' ἡκλαιγε. Λέει· Εἰντ'άχεις καὶ κλαί'ς; λέει· Δὲ θωρεῖς 'πού 'βχλε τὸ κοπέλι μου τὴ χέρα ντου μέσα 'ς τὸ σταμνὶ νὰ 'βγάλη καρύδια, κ' ἐδὰ δὲν 'μπορεῖ νὰ τὴ 'βγάλη; Λέει τσ' αὐτός· Νὰ μοῦ δώσης θές ἐμένα ἕκατὸ ριάλια νὰ κάμω μαρφετί νὰ 'βγάλη τὸ κοπέλι τὴ χέρα ντου νὰ μὴν πάθη πράμα; Δίδει τ' αὐτὴ τὰ ἕκατὸ ριάλια, 'πάει αὐτός καὶ λέει τοῦ κοπελιοῦ· "Ἀφῆσε, παιδί μου, τὰ καρύδια καὶ σύρε τὴν χέρα σου 'βγάλε τὴν ὄζω. 'Ἀφίνει τὸ κοπέλι τὰ καρύδια σύρνει τὴ χέρα ντου 'βγάνει τὴν ὄζω· λέει ἡ γυναίκα, ὄφου, ποῦτον ἡ γνῶσι κ' ἐγὼ δὲν κάτεχα! σφίγγει τὸ γέρο 'ποπίσω, φεύγει ὁ γέρος.

'Πάει 'ς ἕνα νάλλο χωριό, 'βρίσκει κ' εἶχανε μὲ νύφη φερμένη· κὶ αὐτὴ 'τονε μακρά, καὶ τοῦ γαμπροῦ τὸ 'σπίτι ἡ πόρτα ντου 'τονε χαμηλὴ· πολεμοῦνε νὰ τὴν-ε βάλλουνε μέσα, κὶ αὐτὴ δὲν 'μπαίνει. 'Εστέκαν κ' ἐσυλλογιζούντανε: νὰ γυρίσουν ὀπίσω εἶναι 'ντροπή, νὰ κόψουν' τὴν καφαλή τσὴ νύφης δ' ἀποθάνει, καὶ νὰ χαλάσουν τὴν πόρτα εἶναι κριμα. Λέει τῆς ὁ γέρος, πὼς νὰ μοῦ δώσετε θέλει 'μένα ἕκατὸ ριάλια νὰ κάμω μηχανὴ νὰ 'μπῆ ἡ νύφη μέσα; Δίδουν τ' αὐτοὶ τὰ ἕκατὸ ριάλια, 'πεί καὶ λέει τσὴ νύφης πὼς· Σκύψε, κερά μου, νὰ 'μπῆς μέσα· σκύφτει ἡ νύφη, 'μπαίνει μέσα· λένε οἱ γιᾶλλοι, λέει, "Ὄφου, ποῦτον ἡ γνῶσι κ' ἐμεῖς δὲν τὸ κατέχαμε! σφίγγουνε τὸ γέρο 'ποπίσω.

Ζυγώνουνε τὸ γέρο 'ποπίσω κοντὰ κοντὰ· κ' ἐκεῖα 'πού τὸν ἐζυγώνανε, τοῦ 'παντήχγει ἕνα καλάμι· ἀρπᾶ ὁ γέρος τὸ καλάμι κὶ ἀπόκειας σφίγγει τζιρίτι κ' ἐπήγαινε. Κ' ἐκεῖα 'πού 'πήγαινε τοῦ 'παντήχγει μὲ βουτζὰ δροσερὴ· καρφὼν' ὁ γέρος τὸ καλάμι 'κειά κὶ ἀπόκειας σφίγγει πάλι κ' ἐγλάκανε. Φτάνουνε δ' αὐτοί-νοι, 'πού τὸν ἐζυγώνανε ἐκεῖα, θωροῦνε τὸ καλάμι 'ς τὴ βουτσὰ καρφωμένο, λένε· "Ὄφου τὸ γέρο μπουφο, 'πού ἐμόλαρε τὴν βουτσὰ ντου κ' ἐφύτρωσε τὸ καλάμι· στέκουνε αὐτοὶ 'ξανοίγουνε τὸ καλάμι, φεύγει ὁ γέρος. 'Πάει ὁ γέρος 'ς τὸ 'σπίτι ντου, 'βρίσκει κ' εἶχανε τὸ 'σπίτι ντου οἱ θυγατέρες του 'ζεστεγιασμένο καὶ τσὺ θυρίδες καὶ τὴν πόρτα φραμένη, καὶ τὸχανε γεμᾶτο νερό, κ' εἶχανε κούνιες (λουστάρια) 'ς τὸ νερό ἀπάνω, κ' ἦταν ἐ μέσα, κ' εἶχαν-ε κουπιὰ κκμωμένα κ' ἐπλέγανε ἀπὸ τὴν μζάν ἄκρα τοῦ 'σπιτιοῦ ὡς τὴν ἄλλη· Λέει τως· Εἰντα κάνετε μωρὴ 'παδὰ; λέει· Νὰ βαρικαριστοῦμε θέλει δὲν εἶπες πὼς δὰ μαςέ βαρκάρης; λέει· Γραγύρετε 'μὰ ἡῦρηκα· γὼ κουζουλότερές σας.

4. Διήγημα ὡς γεγονός.

(* Ὁ ἐν 'Ὀδυσσεΐα Κῦκλωψ).

'Σ τὰ Καπετανιανὰ ἦτονε ἕνας καὶ τὸν ἐλέγχανε Βαρουχογιάννη Καὶ αὐτός ἐπήγε 'ς τὸ γιאלό, καὶ πιάνει ἕνα πρόβατο καὶ 'πάει 'ς ἕνα σπήλαιο μέσα καὶ τὸψηνε. Κ' ἐκεῖα 'πού τὸψηνε προβαίρνει, λέει, ἕνας πειρασμὸς πὸ 'πάνω 'πού τὸ σπήλαιο καὶ τοῦλεγε· Δό μου κ' ἐμένα ψί ψί; λέει· "Ἄσου νὰ ψηθῆ! 'Σὲ μισολιὰ 'μπαίνει μέσα καὶ 'πάει καὶ καθίζει δὰ 'ς τὴν ἄλλη μζάντα 'πού τὸψηνε καὶ τοῦ

ζήτα· λέει· Δό μου κ' ἐμένα ψιψί! λέει· Ἄσου νὰ ψηθῆ! Καί τὸν ἐρωτᾷ πῶς σὲ λένε; λέει· Συναπατός μου. Κε ἀπύτις ἐψήθηκε τὸ κριάς 'πού τῷχε 'ς ἐ μιά μπαγκέτα πυρωμένη, σύρνει αὐτὸς τὸ κριάς, βάνει το 'ς τὸν ἄμο ντου, κε ἀπόκειας τοῦ χάφτει μιά με τῆ μπαγκέτα μεσοκάτινα, κε ἀμολαίρνει ὁ πειρασμός ὄξω κ' ἐδάκαρε κ' ἤκλαιγε κ' ἐμούγκριζε κ' ἐβρουχούντανε τὰ λαγκάδια. Ἵστερα γρουκᾷ τὸ ἄλλους πειρασμούς καὶ τὸν ἐρωτούσανε, λέει Ποιὸς σου βάρησε μωρέ; λέει ὁ Συναπατός μου. 'Σὲ μιά-ὄλια πάλι, τσὺ γρουκᾷ κ' ἐτραγουδούσανε κ' ἐλέγανε· Ἐδείρανε τὸ λώλωμα, παράβγαινέν του κε ὄλα, ἐδείρανε τὸ λώλωμα, παράβγαινέν του κε ὄλα.

5. Ὁ μικρὸς ψαρᾶς.

Μιά φορά ἦτον-ε, λέει, μιά χήρα καὶ εἶχε ἓνα παιδί. Καὶ τῷβαλε 'ς τὸ σκολεϊό. Τὸ κοπέλι ἐβγήκε πολὺ προκομμένο καὶ ἐσπούδαζε. Καὶ ἀπύτ' ἤμαθε αὐτὸ τὰ γράμματα, δὲν ἤρρηκε θέσι νὰ μπῆ νὰ βγάνῃ τὸ ψωμί ντου, κ' ἤπαιρνε κάθε μέρα ἓνα καλαμάκι κ' ἐπήγαινε 'ς τὸ γυαλὸ κ' ἐψάρευε; κ' ἤπιανε τὸ κοπέλι κάθε μέρα ψάρια καὶ τὰ πῆγαινε καὶ τὰ πούλεγε κ' ἤπαιρνε παράδες κ' ἐγόραζε ψωμί καὶ τὸ πῆγαινε 'ς τὸ σπίτι ντου. Καὶ μιὰν ἡμέρα πάει 'ς τὸ γυαλὸ καὶ πιάνει τρία ψαράκια ὄμορφα καὶ παίρνει καὶ πάει τα 'ς τοῦ βασιλιᾶ τὸ παλάτι 'πὸ κάτω κ' ἐφώναζε — Ἐδα ψάργια ὄμορφα καὶ ψαρᾶς μορφύτερος! Κε ἀκούει τον ἢ βασιλιχοπούλα 'πὸ μέσα καὶ λέει· Ποιὸς εἶναι κεινοσὰ 'πού φωνάζει; Ἐδε ψάργια ὄμορφα καὶ ψαρᾶς μορφύτερος; γιὰ φωνάζετέ του νὰ βγῆ ἄπάνω. Βγαίνει δὲ τὸ κοπέλι ἄπάνω, λείνι ντου οἱ δοῦλές τση· Πόσο θές μωρέ, 'ς τὸ ψάρι νὰ μᾶς τὸ πουλήσης; λέει· Ἄς βγάλλῃ ἢ βασιλιχοπούλα τὸ κούκλωμά τση νὰ δῶ τῆ μούρη τζη νὰ σας ἐ δώσω τὰ ψάρια καὶ δὲ θέλω παράδες. Λέει ἢ βασιλιχοπούλα· Νὰ χαθῆς ἀπὸ μπρός μου! γιὰ δὲ ἀνθρωπος; Συμαυλίζουνηνε οἱ δοῦλές τση· Βγάλε, βασιλιχοπούλα μου, τὸ κούκλωμά σου νὰ σὲ δῆ, νταυτόνε κοπέλι καὶ δὲν κατέχει πρᾶμα, νὰ τοῦ πάρωμε τὰ ψάργια. Συμαυλίζουνηνε, βγάνει τὸ κούκλωμά τζη καὶ θωρεῖ τὸ κοπέλι κ' εἶχε μιά χρουσιῆν ἐλιά. Γράφει τὸ κοπέλι 'ς τὸ χαρτί ντου πῶς ἔχει ἢ βασιλιχοπούλα 'ς τῆ μούρη μιά χρουσιῆν ἐλιά. Πάει ἀργὰ τὸ κοπέλι 'ς τὸ σπίτι, ῥωτᾷ το ἢ μάννα

του· Εἰντά 'καμες παιδί μου, τὸ ψάρι. 'πού πιασες σήμερο; λέει· Ἦδωκά το βερεσέ· (δὲν τοῦκαν' ἢ μάννα ντου πρᾶμα). Ταδεταχτέρο πάει πάλι τὸ κοπέλι 'ς τὸ γυαλὸ, ἐψάρευε καὶ πιάνει πάλι τρία ψάργια ὄμορφα καὶ παίρνει τα καὶ πάει τα πάλι 'ς τὸ βασιλικὸ παλάτι 'πὸ κάτω κ' ἐφώναζε· Ἐδε ψάργια ὄμορφα καὶ ψαρᾶς μορφύτερος! Ἀκούει τονε πάλ' ἢ βασιλιχοπούλα, λέει· Ποιὸς εἶναι 'πού φωνάζει; Ἐδε ψάρια ὄμορφα καὶ ψαρᾶς μορφύτερος; φωνιάξετέ του νὰ βγῆ ἄπάνω. Μπαινει τὸ κοπέλι μέσα, λένε οἱ δοῦλές τζη· Πόσο θές, κοπέλι, 'ς τὸ ψάρι; λέει τὸ κοπέλι· Ἄς βγάλλῃ ἢ βασιλιχοπούλα τὰ κομπιά τζη νὰ δῶ τὸ μπέτη τζη, νὰ σᾶς-ε δώσω τὸ ψάρι· ὡς τὸν ἤκουσε ἢ βασιλιχοπούλα ἐμάνισε· πιάνουν τηνε πάλι οἱ δοῦλές τση συμαυλίζουνηνε τὴνε βγάνει τὰ κομπιά τζη, θωρεῖ τὸ κοπέλι κ' εἶχε τρεῖς χρυσὲς τρίχες 'ς τὸ μπέτη. Γράφει τὸ κοπέλι πάλι 'ς τὸ χαρτί, πῶς ἔχει ἢ βασιλιχοπούλα τρεῖς χρυσὲς τρίχες 'ς τὸ μπέτη. Πάει ἀργὰ 'ς τὸ σπίτι, ῥωτᾷ ἢ μάννα του· Εἰντά 'καμες, παιδί μου, τὸ ψάρι 'πού πιασες σήμερο; Ἦδωκά το βερεσέ. — Ντὰ δὲ σουπα δὲ θωρεῖς πῶς δὲν ἔχομε ψωμί νὰ φάμε, μόνο τῷδωκες βερεσέ; Πιάνει τονε, παίζει του κάμποσες κε ἀπόκειας τοῦ λέει· Ἄλλη μιά φορά νὰ μὴν τὸ δώσης βερεσέ, γιὰτι δὲ σὲ κοπανίσω. Πάει πάλι ταδεταχτέρο τὸ κοπέλι 'ς τὸ γυαλὸ καὶ πιάνει τρία ψαράκια ὄμορφα· πάει 'ς τοῦ βασιλιᾶ τὸ παλάτι πάλι 'πὸ κάτω, φωνιάζει τὸ κοπέλι, ἔδε ψάρια ὄμορφα καὶ ψαρᾶς μορφύτερος. Ἀκούει τον ἢ βασιλιχοπούλα, λέει· Ποιὸς εἶναι 'πού φωνιάζει, ἔδε ψάρια ὄμορφα καὶ ψαρᾶς μορφύτερος; γιὰ φωνιάξετέ του νὰ βγῆ ἄπάνω; βγαίνει τὸ κοπέλι ἄπάνω, λείνι του οἱ δοῦλές τση, λέει· Πόσο θές κοπέλι νὰ μᾶς-ε πουλήσης τὰ ψάρια; λέει τὸ κοπέλι· Ἄς βγάλλῃ ἢ βασιλιχοπούλα τὰ παπούτζα τση, νὰ δῶ τὰ πόδια τση νὰ σᾶς χαρίσω τὰ ψάρια. Ἐμάνισε πάλι ἢ βασιλιχοπούλα, πιάνουνε οἱ δοῦλές τση, συμαυλίζουνηνε, βγάνει τὰ παπούτσα τζη, θωρεῖ τὸ κοπέλι τὰ πόδια τση, κ' εἶχε ἓνα χρυσὸ κότσι 'ς τὸ δεξὸ μπόδα· γράφει τὸ κοπέλι 'ς τὸ χαρτί ντου πῶς ἔχει ἢ βασιλιχοπούλα ἓνα χρυσὸ κότσι 'ς τὸ δεξὸ μπόδα. Παίρνει τὸ κοπέλι πάει ἀργὰ 'ς τὸ σπίτι, ῥωτᾷ τον ἢ μάννα ντου· Εἰντά 'καμες παιδί μου τὸ ψάρι; λέει· Ἦδωκά το βερεσέ. — Πού νὰ σοῦ λάχρη ἄδικο, ντὰ ἀζαργᾶς δὲ σ' ἐδειρα νὰ μὴν τὸ δώ-

σης βερεσέ; Πιάνει τονε πάλι, παίζει του κάμπουσες.

Σ'ε κάμποσο γκαιρό 'θγάνει ο βασιλιᾶς τε-
λάλη 'ς τή χώρα, πώς ἔχει ἡ βασιλοπούλα
τρία σημάδια, κι ὅποιος 'βρη εἶντα σημάδια
εἶναι νά 'πάη νά τὸ 'πῆ τοῦ βασιλιᾶ, νά
'παίρη τὴ βασιλοπούλα γυναϊκά του. 'Ακούει
τὸ κοπέλι, 'παίρνει νά 'πάη 'ς τοῦ βασιλιᾶ
νά τοῦ 'πῆ εἶντα σημάδια 'χει ἡ βασιλοπούλα.
Θωροῦν τὸν αὐτέσ ἀπὸ τὸ παραθύρι, λένε,
'πάει τὸ κοπέλι νά τὸ 'πῆ τοῦ βασιλιᾶ καὶ δά
μαεῖ κουτσοκεφαλίση, μόνο νά τοῦ φωνιάζωμε
νά 'μπῆ μέσα νά τοῦ πλερώσωμε τὸ 'ψάρι.
Φωνιάζου'ν αὐτέσ τοῦ κοπελιού 'ε, κοπέλι! ἔρ-
χου νά σοῦ 'πούμε. 'Μπαίνει τὸ κοπέλι μέσα,
λέει, εἶντα μὲ θέλετε; λέει' πόσο θέσ 'ς τὸ
πρῶτο 'ψάρι 'πού μαεῖ ἐπούλησες; λέει' πεντα-
κόσα φλουριά. Δίδει ντου τὰ πεντακόσα
φλουριά, 'παίρνει τα τὸ κοπέλι, 'πάει τα
'ς τῆ μάννας του, 'φκαιραίνει τα 'ς τὴ μπο-
διά τση, λέει' νά, μητέρα μου, τοῦ πρώτου
'φαργιού τοῦ παράδες. Ταδεταχτέρου πάλι
'παίρνει τὸ κοπέλι νά 'πάη 'ς τοῦ βασιλιᾶ,
θεωροῦν το πάλι 'πού τὸ παραθύρι, φωνιά-
ζου'ν του νά 'μπῆ μέσα. 'Μπαίνει τὸ κοπέλι
μέσα, λέει' εἶντα μὲ θέλετε; λέει' πόσο θέσ
'ς τὸ δεύτερο 'ψάρι 'πού μαεῖ ἐπούλησες; λέει'
χιλια φλουριά. 'Παίρνει τὸ κοπέλι τὰ χιλια
φλουριά καὶ 'πάει τῆ μάννας του' λέει,
'πάρε, μητέρα, τοῖ δεύτερου 'φαριού τοῦ πα-
ράδες. 'Πάει πάλι 'ς τοῦ τρεῖς 'μέρες ἀπάνω
νά τὸ 'πῆ τοῦ βασιλιᾶ, θεωροῦν τονε αὐτέσ
πάλι 'πού τὸ παραθύρι, φωνιάζου'ν του νά 'μπῆ
μέσα. 'Μπαίνει, λέει, πόσο θέσ, κοπέλι, 'ς τὸ
ὑστερο 'ψάρι 'πού μαεῖ ἐπούλησες; λέει, χιλια
πεντακόσα φλουριά. Δίδουν του τὰ φλουριά,
'παίρνει τα τὸ κοπέλι, 'πάει τα τῆ μάννας του,
λέει' πάρε, μητέρα, καὶ τοῦ ὑστερου 'φαριού
τοῦ παράδες. Κι ἀπόκειας 'παίρνει τὸ κοπέλι
καὶ 'πάει 'ς τοῦ βασιλιᾶ καὶ τοῦ λέει' πὼς
ἔχει ἡ θυγατέρα σου μιὰ χρουσην ἐλά 'ς τὴ
μούρη, τρεῖς χρουσὲς τρίχες 'ς τὸ μπέτι καὶ ἕνα
χρυσὸ κότσι 'ς τὸ δεξὸ μπόδα λέει του ὁ
βασιλιᾶς' νά πὼς τὸ κατέχεις ἐσύ; λέει' ἐ
ἀπὸ τὴν πολλή μου σπουδὴ τὸ κατέχω.

Βασιλικὸς ἐδῶ ὀρισμὸς δὲν 'μπορεῖ νά γυ-
ρίση κι ὀπίσω, 'πούχανε 'μιλημένα μ' ἕνα-ν
ἄλλο βασιλιᾶ νά γενοῦνε συμπεθέροι. Καὶ
μηνᾶ του, νάρθης 'πόδε, γιατί ἐτσὲ κ' ἐτσὲ
ἀπατήθηκα κ' ἔβγαλα διαλαλημὸ «πὼς ἔχ' ἡ
θυγατέρα μου τρία σημάδια, κι ὅποιος τὰ
'βρη νά την-ε 'παίρη γυναϊκα» καὶ ἤρθηκε ἕνα

γκουπέλι εἶντα σημάδια 'χενε καὶ δὲν 'μπορῶ
νά γκαγύρ' ὀπίσω, γιατί εἶναι βασιλικὸς ὀρι-
σμὸς, καὶ νάρθης νά σκεποῦμε εἶντα λογιῶ
δά τὸ διάζωμε. 'Πάει ὁ βασιλιᾶς, σμίγουμε,
κι ἀνεμαζώνει τὴ Δωδεκάδα του κ' ἐσυμβου-
λευτήκανε νά τοῦ 'πούνε νά μαζώζη 'ς-ε
τρεῖς 'μέρες σαράντα λαγούς, νά τοῦ βλέπη
σαράντα 'μέρες, νά κάμωμε τὸ γάμον του.
Λένε τοῦ κοπελιού πὼς, ἕνα ζήτημα δά σοῦ
'πούμε κι ἂν τὸ κάμης δά σοῦ δώσωμε τὴ
βασιλοπούλα, ἀλλοιῶς καὶ δὲν τὸ κάμης, θά
σὲ κουτσοκεφαλίσωμε. Λέει τὸ κοπέλι' εἶντα
ζήτημα ν' αὐτό; λέει' νά μαζώξης 'ς-ε τρεῖς
'μέρες σαράντα λαγούς, νά τοῦ βλέπη'ς σαράν-
τα 'μέρες, νά τοῦ σφάζωμε νά κάμωμε τὸ
γάμο σου' λέει' καλό, ἄς εἶναι.

'Πάει λέει τῆ μάννας του τὸ κοπέλι, ἐτσὲ
ἐτσὲ μοῦπεν ὁ βασιλιᾶς, νά μαζώζω σαράντα
λαγούς 'ς-ε τρεῖς 'μέρες, νά τοῦ βλέπω σα-
ράντα 'μέρες, καὶ πὼς δά τοῦ μαζώζω 'γώ;
Λέει του ἡ μάννα του, λέει, ἐγὼ ἤκουσα,
παιδί μου, τοῦ κυροῦ σου καὶ ἤλεγε πὼς
τοῦ παπποῦ σου ὁ παπποῦς εἶχε ἕνα θιαμπόλι
καὶ τῷ παιζε, κι ὅ τι ἔγχοσ κι ἂν ἦτον-ε ἐκειᾶ
κοντὰ 'πήγαινε ὀμπρός του κ' ἐχόρευγε καὶ
εἶχεν-ε καὶ μιὰ βέργα καὶ τὴν ἤπεμπε κ' ἐπή-
γαινε καὶ τ' ἀνεμάζωνε ἀμοναχὴ τση καὶ
μοῦπεν-ε πὼς ἦτον-ε 'ς ἐκειον-ε τὸ παραθύρι,
'μὰ δὲν ἐπήγα νά 'ξανοίξω' γιὰ νά 'πά' 'ξά-
νοιζώμε δά; 'Πάνε καὶ 'ξανοίγουμε καὶ 'βρί-
σκουν τὸ θιαμπόλι καὶ τὴ βέργα. 'Παίρνει τὸ
κοπέλι τὸ θιαμπόλι καὶ 'πάει 'ς τὰ ὄρη καὶ
δακέρνει κ' ἤπαιζε τὸ θιαμπόλι κι ἀνεμαζώ-
νουντονε οἱ λαγοὶ κ' ἐπηθαινανε ἐμπρός του
κ' ἐχορεύγανε. Κι ἀνεμαζώνουνται σαράντα
λαγοὶ, παίζει αὐτὸς μιὰ τῆ βέργας καὶ ἀνε-
μαζώνει τοῦ λαγούς ὀμπρός του καὶ τοῦ κάνει
'να σωρό. Λαλεῖ του τὸ κοπέλι, λέει' νά μὴ
'δῶ 'γὼ ἂν ἐ 'μερώσανε; θωρεῖ τσάποπέρα μιὰ
μάντρα, λέει νά 'πῶ θέλω 'γὼ νά τοῦ μαν-
τρίσω νά 'δῶ ἀνὲ μαντρίζουνε. 'Πάει τσου τὸ
κοπέλι, μαντρίζει του 'ς τὴ μάντρα. 'Ἦθο-
σκὲ τσου τὸ κοπέλι 'κειδὰ ὡστε ἀπὸ 'βρά-
δεχασε' κι ἀπύτις ἐβράδεχασε τοῦ 'παίρνει νά
τοῦ 'πάη 'ς τὴ Χώρα. 'Απύτις τοῦ 'θαλε
'ς τὴ Χώρα, ἐφώνιαζε αὐτὸς 'ς τὴ μπάντα νά
περάσωμε τοῦ βασιλιᾶ οἱ λαγοὶ, νά τοῦ 'πάω
'ς τὸ κονάκι. 'Πάει τσου τὸ κοπέλι 'ς τὸ κον-
νάκι καὶ τοῦ μαντρίζει. 'Ἦπαιρνέ τσου τὸ κο-
πέλι κἀθα 'μέρα καὶ τοῦ 'πάγαινε ὄξω καὶ
τοῦ 'βόσκιζε καὶ κἀθ' ἀργά πάλι τοῦ 'πήγαινε
καὶ τοῦ μαντρίζει. 'Πάνω 'ς τοῦ τριάντα 'μέ-

ρες λείει ὁ ξένος βασιλιᾶς, νὰ μὴ 'πάω 'γὼ νὰ πολεμήσω νὰ τοῦ 'πάρω 'κείνου δὲ τοῦ κοπελιῦ κανένα λαγὸ, 'ς-ὲ πέντ' ἔξ' ἡμέρες 'πὺ δὲ τῷ μετρήσ' ὁ βασιλιᾶς νὰ 'ξιλντίσουνε 'πὺ τὸ λογαριασμὸ, νὰ τον-ὲ κουτσοκεφαλίσῃ; Βάνει αὐτὸς χωριάτικα ρούχα καὶ 'παίρνει κ' ἕνα φλασκὶ κρασί καὶ 'παίρνει καὶ ψωμί 'ς ἕνα βουργίδι καὶ 'παίρνει καὶ γρόσα καὶ κάνει τὸν ἀδιάφορὸ πὼς ἐπέρνα ἀπὸ τὸν τόπο 'ποῦ βλεπε τὸ κοπέλι τῷ λαγού. 'Πάει χαιρετᾷ τὸ κοπέλι (τὸ κοπέλι κάνει δὲ πὼς δὲν τον-ὲ γνωρίζει), καὶ τοῦ λείει, καὶ τοῦ 'πά'ς κουμπάρε; Λείει ἑπάε 'ποπέρα, 'ςὲ τουτον-ὲ τὸ χωριὸ 'χω δυοτρεις ἑδικούς καὶ 'πάω νὰ τοῦ 'δῶ' μόνο ἄντε νὰ μοῦ πουλήσῃς ἕνα λαγὸ' λείει, δὲν τῷ δίδω 'γὼ τῷ λαγού, 'γιατ' εἶναι τοῦ βασιλιᾶ, ταχτέρου τὴν ἄλλη 'μέρα πὺ δὲ τῷ μετρήσῃ ἂ δ' ἐβγοῦνε σωστά δὲ μὲ κουτσοκεφαλίσῃ' λείει μωρέ, δὲ μου ἕνα κ' ἐγὼ δὲ σοῦ δώσω πεντακόσα φλουριά. — Γιὰ πεντακόσα φλουριά 'πὺ δὲ μοῦ δώσης τοῦλόγου σου δὲ χάνω 'γὼ τὴν κεφαλὴ μου, δὲ σοῦ τον-ὲ δίδω. Λείει, δὲς-ε μοῦ τονε καὶ χίλια φλουριά δὲ σοῦ δώσω' λείει, ἄντε νὰ σοῦ τον-ὲ δώσω, νὰ μοῦ δώσης τὰ χίλια φλουριά, μὰ νὰ σταθῆς νὰ πυρώσω 'κειον-ὲ τὸ δαχτυλίδι νὰ σὲ βουλώσω 'ς τὸ κούτελο' λείει αὐτὸς' νὰ πονέσω θέλω μὰ δὲ τοῦ 'πάρω τὸ λαγὸ νὰ 'ξιλντίσουνε 'πὺ τὸ λογαριασμὸ μὰ δὲ τον-ὲ κουτσοκεφαλίσῃ ὁ βασιλιᾶς καὶ δὲν πειράζει. Πιάνει τ' αὐτὸς τὸ λαγὸ, σφάζει τον ἑ καὶ ψήνουντον-ε καὶ τρώντον-ε καὶ πίνουν καὶ τὸ κρασί' κὲ ἀπόκειας πυρώνει τὸ δαχτυλίδι' 'ς τὴ φωτιᾶ καὶ τὸ κάνει ὀλοκόκινο καὶ τοῦ τὸ πατεῖ 'ς τὸ κούτελο καὶ τοῦ δίδει καὶ τὰ χίλια φλουριά καὶ κάνει πὼς δὲ 'πάη ὅθε τὴν μπάντα 'κείνου δὲ τοῦ χωριῦ, κὲ ἀπόκει γιὰ γέρνει καὶ 'πάει 'ς τὴ χώρα μὲ τόση χαρά. Λείει αὐτὸς τοῦ βασιλιᾶ, λείει' δὲν κάνει νὰ μετρήσωμε τῷ λαγού τοςε-ἂ 'μέρες 'πὺ τῷ βλέπει μπανᾶχασε κιανένα; λείει' ἄς εἶναι. 'Πάει ἄργὰ τὸ κοπέλι τῷ λαγού. μετροῦν τσὺ αὐτοί' 'βγάνουντον-ε τριανταεννιά. Λείει τὸ κοπέλι' πὼς νᾶν' αὐτοὶ μόνο τριανταεννιά; νταῦτοῖσαν-ε σωστοί' 'για νὰ τῷ μετρήσω κ' ἐγὼ; λείει τους τὸ κοπέλι, λείει' ἀραδιστὰ νὰ περνᾶτε. Στένεται τὸ κοπέλι 'ς τὴ μὲτὰ μπάντα, ἐπερνούσαν' αὐτοὶ ἀραδιστὰ καὶ ἠγγίξε 'νοὺς 'νοὺς 'ς τὴ γκεφαλὴ καὶ τῷ μετρήσ' καὶ τῷ 'βγάνει σαράντα. 'Πάει τὸ κοπέλι καὶ τῷ μαντρίζει πάλι.

'Απάνω 'ς τῷ τριάνταἔξ-ε 'μέρες λείει καὶ

ὁ γυιὸς τοῦ 'κεινοῦ δὲ τοῦ βασιλιᾶ, λείει: Νὰ μὴν 'μτᾶω 'γὼ νὰ πολεμήσω νὰ τοῦ 'πάρω κανένα λαγὸ νὰ 'ξιλντίσουνε 'πὺ τὸ λογαριασμὸ, ταχτέρου τὴν ἄλλη 'μέρα 'πὺ δὲ τῷ μετρήσ' ὁ βασιλιᾶς νὰ μὴν εἶναι σωστοί' νὰ τονὲ κουτσοκεφαλίσῃ. Βάνει κὲ αὐτὸς 'ς ἕνα φλασκὶ κρασί 'ς ἕνα βουργίδι, καὶ 'παίρνει καὶ ψωμί καὶ βάνει καὶ γρόσα καὶ 'παίρνει καὶ 'πάει καὶ 'θρίσκει τὸ κοπέλι' κάνει δὲ τὸ κοπέλι πὼς δὲν τονὲ γνωρίζει καὶ τοῦ λείει: Καὶ 'πὺ 'πά'ς, κουμπάρε, 'παδὰ; λείει ἑπάε 'πὸ 'πίσω 'ςὲ τουτονὲ τὸ χωριὸ ἔχω ἑδικούς κὲ 'πάω νὰ τῷ 'δῶ' μόνο ἀνὲ θές, ἄντε νὰ μοῦ πουλήσῃς ἕνα λαγὸ. — Δὲν τῷ πουλῶ 'γὼ τῷ λαγού, 'γιατ' εἶναι τοῦ βασιλιᾶ, κὲ ὄμπανὲ δὲ τῷ μετρήσῃ, κὲ ἀνὲ λείπη κειεὶς δὲ μὲ κουτσοκεφαλίσῃ — Μωρέ ἄντε νὰ μοῦ δώσης ἕνα λαγὸ καὶ χίλια φλουριά δὲ σοῦ δώσω. — Δὲν τῷ δίδω 'γὼ τῷ λαγού; 'γιατ' εἶναι τοῦ βασιλιᾶ, ὄμπανὲ 'πὺ δὲ τῷ μετρήσῃ, ἀνὲ λείπη ἕνας, δὲ μὲ κουτσοκεφαλίσῃ. Λείει χίλια πεντακόσα φλουριά δὲ σοῦ δώσω νὰ μοῦ δώσης ἕνα — Δίδω σοῦ τονε 'γὼ νὰ μοῦ δώσης τὰ χίλια πεντακόσα φλουριά, μὰ νὰ πυρώσω τουτονὲ τὸ δαχτυλίδι νὰ σταθῆς νὰ σὲ βουλώσω 'ς τὸ κούτελο' λὲ' αὐτὸς: Νὰ πονέσω θέλω μισολιᾶ δὲ δὲ τοῦ 'πάρω τὸ λαγὸ νὰ 'ξιλντίσουμε 'πὸ τὸ λογαριασμὸ καὶ δὲ τονὲ κουτσοκεφαλίσῃ ὁ βασιλιᾶς, καὶ δὲν πειράζει. Πιάνει τὸ λαγὸ, σφάζει τονε καὶ ψήνει τονε, καὶ τρῶν τονε, καὶ πίνουν καὶ τὸ κρασί, κὲ ἀπόκειας τοῦ δίδει τὰ χίλια πεντακόσα φλουριά, καὶ πυρώνει καὶ τὸ δαχτυλίδι καὶ τονὲ βουλώνει 'ς τὸ κούτελο' κὲ ἀπόκειας μισεύγει καὶ κάνει πὼς δὲ 'πάρη δὲ ὅθε τὴν μπάντα τοῦ χωριῦ, κὲ ἀπόκει γιὰ γέρνει πάλι καὶ 'μπαινει 'ς τὴ χώρα μέσα Ἀπῆς ἐμίσεψε αὐτὸς, 'παίξει πάλι τὸ κοπέλι τὸ θαμπόλι καὶ 'πάει ἕνας λαγός, γίνονται πάλι σαράντα. Λείει αὐτὸς ἄργὰ τοῦ βασιλιᾶ, λείει: Νὰ μὴ μετρήσωμε τῷ λαγού, τοτεσὰ 'μέρες 'πὺ τῷ βλέπει, νὰ μὴν ἤχασε κιανένα; λείει: Ἄς εἶναι. 'Πάει ἄργὰ τὸ κοπέλι τῷ λαγού, λένε τοῦ κοπελιῦ, λένε' σωστοί' 'νκι οἱ λαγοί; λείει' Σωστοί' λείει Γιὰ νὰ τῷ μετρήσωμε; Μετροῦν αὐτοὶ τῷ λαγού, 'βγάνουν τσὺ τριανταεννιά' λείει τὸ κοπέλι, λείει: Μὰ οἱ λαγοί 'σανε σωστοί, πὼς νὰ τῷ 'βγάνετε τοῦ λόγου σας μόνο τριανταεννιά; 'για νὰ τῷ μετρήσω κ' ἐγὼ; Μετρήσ' τὸ κοπέλι τῷ λαγού, 'βγάνει τσὺ σωστούς. Δὲν εἶχανε δὲ εἶντα τοῦ 'ποῦνε

'παίρνει τὸ κοπέλι καὶ 'πάει καὶ τὸ μαντρίζει.

'Απάνω 'ς τὸν τριανταενηνιά 'μέρες, λέει, καὶ ὁ ἴδιος ὁ βασιλιᾶς, λέει: Νὰ μὴν 'πάω γὼ νὰ τοῦ 'πάρω κινάνα λαγὸ, ταχτέρου 'πού δὰ τὸν μετρήσωμε νὰ μὴν εἶναι σωστοὶ νὰ τονέ κουτσοκεφαλίσω. Βάν' αὐτὸς χωριάτικα 'ροῦγα καὶ 'παίρνει ἕνα φλασκι κρασί, καὶ 'παίρνει δὰ καὶ γρόσα καὶ τὰ βάνει 'ς ἕνα βουργίδι καὶ 'πάει καὶ 'βρίσκει τὸ κοπέλι ἐκεῖνὰ 'πούθσκε τὸν λαγού. Τονέ γνωρίζει, λέει: Καὶ ποῦ πὰς κουμπάρε; λέει: Ἐπαε' πὸ πέρα 'ς ἐ τοῦτονέ τὸ χωριὸ ἔχω ἐδικούς καὶ 'πάω νὰ τὸν 'δῶ' μόνο ἀνέ θές ἄντε νὰ μοῦ πουλήσης ἕνα λαγὸ. Λέει: Δέ πουλῶ γὼ λαγούς, γιατί 'ναι τοῦ βασιλιᾶ, καὶ ὀμπανέ 'πού δὰ τὸν μετρήση, ἀνέ λείπη κιαίς, δὰ μὲ κουτσοκεφαλίσω.—'Οχι, ἄντε νὰ μοῦ δώσης ἕνα καὶ χίλια πεντακόσα φλουριὰ δὰ σοῦ δώσω.

— Δέ δίδω γὼ κινάνα, γιὰ χίλια πεντακόσα φλουριὰ, δὰ χάσω γὼ τὴν κεφαλὴ μου; λέει: νὰ σοῦ δώσω δυὸ χιλιάδες νὰ μοῦ δώσης ἕνα. λέει, δίδω σοῦ τονε γὼ τὸ λαγὸ νὰ μοῦ δώσης τὸν δυὸ χιλιάδες τὰ φλουριὰ, μὰ δὰ σταθῆς νὰ πυρῶσω 'κειονέ τὸ δαχτυλίδι νὰ σοῦ τὸ πατήσω 'ς τὸ κούτελο. Λέει ὁ βασιλιᾶς: Νὰ πονέσω θέλω, μὰ δὰ 'ξιλιτισουνε οἱ λαγοί, ταχτέρου 'πού δὰ τὸν μετρήσωμε νὰ μὴν εἶναι σωστοὶ νὰ τονέ κουτσοκεφαλίσω, καὶ δὲν πειράζει. 'Παίρνει ὁ βασιλιᾶς τὸ λαγὸ, σφάζει τονε, τρώ'ν τονε μὲ τὸ κοπέλι καὶ πίνουν καὶ τὸ κρασί, βουλώνει τονε τὸ κοπέλι 'ς τὸ κούτελο μὲ τὸ δαχτυλίδι, καὶ ἀποκεί καν' αὐτὸς πὼς δὰ 'πάει ὅθε τὸ χωριὸ, καὶ ἀποκεί γεγέρνει καὶ 'πάει 'ς τὴ χώρα. Ταδεταχτέρου μετροῦνε τὸν λαγούς, 'βγάνουν τσου μόνο τριανταενηνιά' μετρά τσου καὶ τὸ κοπέλι ἕνα ἕνα ἀραδεαστά, 'βγάνει τσου σωστούς.

'Απύτις τόκαμε δὰ τουτονά τὸ ζήτημα, τοῦ λένε πὼς ἀλλονένα ζήτημα δὰ σοῦ 'πούμε, καὶ ἀνέν τὸ κάμη, δὰ σοῦ δώσωμε τὴ βασιλοπούλα: ἀλλεῶς καὶ δὲν τὸ κάμη, δὰ σὲ κουτσοκεφαλίσω. Λέει τὸ κοπέλι: εἵντα ζήτημα εἶναι αὐτό; λέει: Νὰ μᾶς-ε γεμίση τρία χαράρια ψόματα. λέει: Ἄς εἶναι: ἀνεμάζωξε ταχτέρου τὸ λαὸ σου ὄλο 'ς τὴν πλατέα, ν' ἄρθω κ' ἐγὼ νὰ γεμῶσω τὰ τρία χαράρια ψόματα. 'Βγάνει ὁ βασιλιᾶς τελάλη κ' ἐφώνιαζε 'ς τὴ Χώρα ν' ἀνεμαζωχθούνε 'ς τὴν πλατέα 'πού θέλει ὁ βασιλιᾶς νὰ τὸσέ 'πῆ. Ἄνεμαζώνεται ὁ λαὸς ὄλος 'ς τὴν πλατέα, καὶ 'πάει καὶ τὸ κοπέλι. Δακέρνει δὰ τὸ κοπέλι καὶ τὸς ἤλεγε πὼς ὁ βα-

σιλιᾶς μ' ἔθλε νὰ τοῦ βλέπω σαράντα λαγούς σαράντα 'μέρες, καὶ ἀπάνω 'ς τὸν σαράντα 'μέρες νὰ τὸν σφάζη νὰ μοῦ κάμη τὸ γάμο μου, καὶ ἀπάνω 'ς τὸν τριάντα 'μέρες ἔρχεται ὁ ξένος βασιλιᾶς, καὶ ἤκαμα τὸν ἀδιάφορο πὼς δὲν τὸν ἐγνώρισα, καὶ τοῦ λέω, 'πού πὰς, κουμπάρε; ἐπά'ε 'ς ἐ τουτονέ τὸ χωριὸ 'χω 'δικούς καὶ 'πάω νὰ τὸν 'δῶ' μόνο ἀνέ θές νὰ μοῦ δώσης ἕνα λαγὸ, νὰ σοῦ δώσω πεντακόσα φλουριὰ, καὶ ἤδωκα του τὸ λαγὸ μὰ τὸν ἐβούλωσα καὶ 'ς τὸ κούτελο, καὶ 'ζάν δὲν τὸ πιστεύγετε, σύρετέ του τὸ φέσι ἀπάνω νὰ 'δῆτε τὴ βούλα. Λέει τὸ λαὸς, ψοοομάτα! Πιάνει αὐτὸς τὸνα χαράρι γεραερά καὶ ἀνοίγει το καὶ γεμίζει το ψόματα, καὶ ἀπόκειας τὸ δένει καὶ τ' ἀφίνει 'ς τὴ μιά μπάντα: καὶ πιάνει τ' ἄλλο. Καὶ ἀπόκειας ἔρχεται καὶ ὁ γυιὸς τοῦ ἀπάνω 'ς τὸν τριανταεξέ 'μέρες, καὶ τοῦκαμα καὶ αὐτunuὸ τὸ ἴδιο, καὶ ζὰ δὲ μοῦ τὸ πιστεύγετε, σύρετέ του ἀπάνω τὸ φέσι νὰ 'δῆτε τὴ βούλα. λέει τὸ λαὸς: ψοοομάτα! γεμώνει καὶ τ' ἄλλο σακκί καὶ δένει το καὶ ἀφίνει το 'ς τὴ μπάντα. Πιάνει καὶ τ' ἄλλο ὡς τόπιασε, τῶνοιωσε ὁ βασιλιᾶς πὼς ἤθελα 'πῆ καὶ γι' αὐτό, καὶ τοῦ λέει: Ἄστο παιδάκι μου, αὐτονὰ νὰ μὴν τὸ γεμῶσης καὶ φτάνουνε τὰ δυὸ 'πού γέμωσες.

Τοῦ λένε δὰ, ἀπύτις τόκαμε καὶ τουτονά, λέει: 'ς ἕνα 'σπίτι δὰ σᾶς-ε βάλωμε καὶ τὸν τρεῖς μονοπάντας: καὶ μὲ ὅποιο 'βρεθῆ ἢ βασιλοπούλα τὴν ταχινή, μὲ τὰ 'κειονον-ὰ δὰ τὴν-ε 'βλοήσωμε: λέει τὸ κοπέλι: ἄς εἶναι. Ἄρμηνεύουνε αὐτοὶ τοῦ βασιλοπούλου καὶ τῆ βασιλοπούλας, πὼς ὄλοι μαζὶ νὰ 'πῆαινετε, νὰ μὴ θέλουνε τὸ κοπέλι νὰ τὸςε σιμῶση κινάνας καὶ νὰ 'ξανοίγη, ὅτι κάνει τὸ κοπέλι νὰ κάνης καὶ σύ, γιατί 'εἶν' αὐτὸς κατεργάρης νὰ μὴ σοῦ κάμη καμμιὰ δουλειά. 'Πάει καὶ τὸ κοπέλι καὶ ἀγοράζει ἕνα γυαλάκι κανελλόλαδο καὶ τὸ θάνει 'ς τὴν τζέπη του καὶ ὡς τὸν 'βάλανε μέσα 'ς τὸ 'σπίτι καὶ τὸν σφαλίζουνε, καθίζει τὸ κοπέλι πὸ 'πίσω 'ς τὴν πόρτα κ' ἐγκόμαγε, καὶ ἀπόκειας ἐλείφουντον-ε τὸ κανελλόλαδο. Γρυκᾶ τον-ε δὰ τὸ βασιλοπούλο, λέει του: μωρὲ εἵντα κάνεις ἀτουδά; λέει (μὲ συμπάθειο) χεζομαι καὶ ἀλείφομαι: καθίζει καὶ τὸ βασιλοπούλο κ' ἐκατούρεινε καὶ ἀπόκειας ἐλείφουντον-ε (τοῦχανε δὰ λεομένα, ὅ,τι κάνει τὸ κοπέλι νὰ κάνη καὶ αὐτὸς). 'Πάει ὕστερα νὰ σιμῶση τῆ βασιλοπούλας κ' ἐβρώμεν-ε καὶ δὲν τὸν ἤθελε

ἡ βασιλοπούλα· μόνο ἤθελε τὸ κοπέλι, 'πού ἦτον-ε 'λειμμένο τὸ μυρωδιὸς κ' ἐμύριζε· λείει τση αὐτός· γιὰ τὸ Θεό, κ' ἐγὼ 'μαι τὸ βασιλόπουλο, κ' ἐδὰ λὸς πῶς δὲ μὲ θές; ντὰ δὲν ἤκουσες εἶντα μὰς ἐπαρραγγεῖλανε; λείει· Πῆ'νε περακειέ, ἐσὺ βρωμεῖς· κάλλι 'έχω 'γὼ τὸ κοπέλι. 'Πά'νε τὴ νταχινή, ἄνοιγουμε, 'βρίσκουμε τὸ κοπέλι μὲ τὴ βασιλοπούλα καί τοῦ την-ἐ βλογοῦνε.

Ὁ Κωλοπάνης.

Μιὰ φορὰ ἦτον-ε ἕνας σαντραζάμης καὶ ἕνας βασιλιάς. Αὐτοὶ ἦσαν-ε φίλοι ὡς τὴν ἄκρα. Καὶ μιὰν ἡμέρα τοῦ λείει· ἔ, καϊμένε, ἐμεῖς ἤμαστανε δὲ φίλοι, 'πού δὲν ἔμπορεῖ νὰ γενῆ· κάμμιὰ φορὰ ν' ἀποθάνωμε· ἐσὺ δὲν ἔχεις παιδιὰ νὰ στέκεται πάλ' ἡ φιλία μας ἀπάνω 'ς τὰ παιδιὰ μας. Κι' αὐτὸ τὸν ἐπῆρε ἡ παραπόνεσι καὶ 'πάει 'ς τὸ κονάκι ντου καὶ ἤκαμε τρία 'μερόνυχτα καὶ ἤκλαιγε. Κι' ἀπάνω 'ς τοῦ τρεῖς 'μέρες 'βγαίνει ἀπάνω 'ς τὸ παραθύρι καὶ ἤκλαιγε· κ' ἐπέροναγ' ἕνας Καδῆς ἀπὸ κάτω, καὶ ἤκλαιγε δὲ ὁ σαντραζάμης καὶ ἐπέσανε οἱ σταλαματιῆς ἀπάνω 'ς τὸ κχοῦκι ντου καὶ ἐκάηκε τὸ κχοῦκι ντου· στρέφεται ἀπὸ 'πάνω καὶ θωρεῖ τὸ σαντραζάμη κ' ἐκάθουντονε ἀπάνω 'ς τὸ παραθύρι. 'Πάει αὐτός, κουρκουναῖ 'ς τὴ μπόρτα καὶ τ'νοιγουμε καὶ 'βγαίν' ἀπὸ 'πάνω 'ς τὸ παλάτι καὶ τοῦ λείει· ἐγὼ τί σου ἔκαμα καὶ μοῦκαφες 'μένα τὸ γχιουλά μου; λείει· γιὰ τὸ Θεό, ἐφέντημου, καὶ πῶς ἤθελα σοῦ τον-ἐ κάψω 'γὼ τὸ γχιουλά σου; ἐγὼ κάθουμι 'παέ. Λείει· ἐσὺ κλαί'ς, καὶ τὰ δάκρυα 'πού χύνεις εἶναι φωτιὰ καὶ θέλω νὰ μοῦ 'πῆς εἰντάχεις καὶ κλαί'ς. Καὶ τοῦ 'πε· ἔτσέ κ' ἔτσέ μὲ τὸ βασιλιᾶ καὶ μοῦ 'πε τουτον-ἐ τὸ λόγο κὲ ἀποκειὰ παραπονέθηκα καὶ κάθουμι καὶ κλαίω. Λείει· καὶ εἶναι τουτονά; 'πάρε τουτον-ἐ τὸ μῆλο νὰ τὸ κόψης νὰ φά'ς τὸ μισὸ τὴ μὲτὰ βραδεγὰ καὶ τὴν ἄλλη τ' ἄλλο μισὸ κὲ ἀπόει νὰ θέσης μὲ τὴ γυναῖκα σου νὰ 'βρεθῆ βαρεμένη. Κάνει το δ' αὐτὸς καθὼς τῶπε ὁ Καδῆς, 'βρίσκειται ἡ σαντραζάμενα βαρεμένη.

'Ἐρχονται οἱ ἐννιὰ μῆνες, κάνει ἡ σαντραζάμενα δὲ τὸ κοπέλι. Κάνει τὸ κοπέλι 'μισὸ κοπέλι, μόνο ἀπὸ τὴ μέση κὲ ἀπάνω, μῆδε πόδια, μῆδε ἄλλο τίποτας καὶ ὀνομάζουμε τὸ κοπέλι Κωλοπάνη· 'βγαίνει μιὰν ἀθιβολὴ 'ς τὴν πολιτεία, οὐ, κ' ἤκαμ' ἡ σαντραζάμενα ἕνα γκοπέλι, κ' εἶναι τὸ μισὸ μόνο

'πού τὴ μέση κὲ ἀπάνω! Φέρνει τοῦ σαντραζάμη μεγάλη καταισχύνη. Αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν του τὸ βάνει 'ς ἕνα ντολάπι μέσα, ἐκειὰ τὸ 'νέθρεψε, ἐκειὰ τοῦ 'πήγαινε τὸ φαί ντου· δὲν τὸ 'θώρεσε κίανεις, μόνο οἱ δοῦλες, 'πού 'πῆαινανε καὶ τὸ 'ποζανοίγανε.

'Ἐμεγάλωσε τὸ κοπέλι, ἐγίνη δεκαπέντε δεκαεῖζε χρονῶ, ἤκουσε μιὰ ὀλιὰ τὴ δύναμιν του 'ς ἄντρας 'ξετελεμένος. Καὶ μιὰν ἡμέρα φωνάζει τση μάννας του· ἔ μά, 'μὰ ἐγὼ 'θωρῶ ἄνθρώπους καὶ 'μπαίνουνε 'ς τὸ 'σπίτι μας, γιὰντα δὲ μὲ 'βγάνετε κ' ἐμένα ὄζω, νὰ μοῦ δώσετε κ' ἕνα μουλάρι νὰ 'πάω 'ς τὰ ξύλα; νὰ 'πῆαινω 'ς τὰ ξύλα νὰ κάνω, 'μὰ δουλειὰ, νὰ πλερώνω σκιὰς τὸ ἐλάχιστο, τὸ ψωμί ἀπὸ τρώγω; 'Πάει ἀργὰ ἄντρας τση, λείει τοῦ το· 'Ἐτσέ κ' ἔτσέ μοῦπε ὁ γυιὸς σου ὁ Κωλοπάνης; νὰ τοῦ δώσωμε ἕνα μουλάρι νὰ πῆαινη 'ς τὰ ξύλα, νὰ πλερώση σκιὰς τὸ ψωμί 'πού τρώει. 'Πάει αὐτός, 'βρίσκει τὸ κοπέλι, λείει· ἄλλη μιὰ φορὰ νὰ μὴ μοῦ 'ξαναπῆς τέτοιο λόγο, καὶ φτάνει ἡ γι-ἐντροπὴ 'πού μοῦχεις φερμένη. Αὐτὸ τὸ κοπέλι τὸς ἤπεσε πολλὰ μὲ πολλὰ παρακάλια, κάθαμ-ερα τοῦ παρχάλειε νὰ τοῦ 'βροῦνε ἕνα μουλάρι νὰ 'πάη κὲ αὐτὸ 'ς τὰ ξύλα. Κὲ ἀπὸ τοῦ πολλὰς φορὰς δὲ 'πού τὸς τῶλεγε, τὸ 'ξεβαρεθῆκανε μπλεῖο καὶ λείει μιὰν ἡμέρα, λείει· μὰ τὸ Θεὸ νὰ 'βρῶ θέλω 'γὼ νὰ μουλάρι τσινιάρικο, νὰ τον-ἐ 'βγάλη 'κειὲ παραπάνω νὰ 'πά' τοῦ δώση καμμιὰ τζινιὰ νὰ τον-ἐ σκοτώση νὰ 'ξεμπερδέσω. 'Πάει καὶ 'βρίσκει νὰ μουλάρι καὶ τον-ἐ βάνει καὶ καθαλικεύγει κὲ ὄντεν ἐμίσειε τοῦ λείει ἡ μάννα του· 'πάρε, παιδί μου, τουταν-ἐ τὰ τρία καύκαλα τὸ ψωμί, ἀνὲ μπεινάσης 'ς τὴ στράτα, νὰ τὰ 'βγάλης νὰ φά'ς. Δίδει αὐτὸ 'πού τὴν πολιτεία ὄζω. Αὐτὸ 'ξαναπορισμένο δὲν ἦτον-ε, ἐπήγαινε δὲ ὅπου 'πήγαινε τὸ μουλάρι μοναχό του, κ' ἐκειὰ 'πού 'πήγαινε τοῦ 'παντήχει νὰ μποτάμι κοντὰ κοντὰ 'ς τὴ θάλασσα. Λείει τὸ κοπέλι· μὰ τὸ Θεό, νὰ κατεβῶ θέλω 'γὼ νὰ βρέξω τὸνα γκαύκαλο τὸ ψωμί νὰ τὸ φάω, γιὰτὶ 'πεινασα μπλεῖο. Πεζεύφνει τὸ κοπέλι, 'βγάνει τὸνα γκαύκαλο, βάνει το 'ς τὸ νερό· ὡς τῶβαλ' 'ς τὸ νερό (ἦτον-ε δὲ κοντὰ 'ς τὴ θάλασσα), 'βγαίνει 'πού τὴ θάλασσα ἕνα 'ψάρι, πετᾶται 'ς τὸ ψωμί καὶ τὸ τρώει· 'βγάνει καὶ τ' ἄλλο παξιμάδι, βουτᾶ το 'ς τὸ νερό, ἀρπᾶ το κὲ αὐτὸ τὸ 'ψάρι καὶ τὸ τρώει;—'Ἐ· ἤφαέ μου τουτονὲ τὰ δυὸ καύκαλα, μὰ τουτονὲ δὲ τὸ κρατῶ σίγουρα νὰ μὴ μοῦ τὸ 'πάρη καὶ

τοῦτο. Πιάνει, βάν' ὁ Κωλοπάνης τὸ ψωμί
 ἔς τὸ νερό, χύνεται τὸ ψάρι νὰ τὸ πάρῃ
 κι αὐτὸς τὸ κράτει·ε καλὰ, παίξει μιά, πετᾷ
 τὸ ψάρι ὄξω καὶ πιάνει το. "Α, ἤφα' ἔς μου
 σὺ τὰ δυὸ καύκαλα τὸ ψωμί, μὰ δὰ σὲ φάω
 κ' ἐγὼ νὰ σάσωμε, γιὰτὶ πεινώ· λέει του τὸ
 ψάρι· γιὰ τὸ Θεό, μὴ μὲ φά'ς, νὰ σὲ κάμω
 ὅ,τι πῆς ἔς τὸν κόσμον νὰ γίνεταί· λέει· μω-
 ρέ, ἐγὼ δὰ σὲ φάω, γιὰτὶ πεινώ· λέει· ἴσ' ἂν
 πεινᾷς ἄφρησ' με κ' ἐγὼ δὰ σοῦ πῶ ἓνα λόγο,
 ἴσ' ἂν πεινᾷς, νάρθη παὲ ἓναν τραπέζι μὲ βα-
 σιλικὰ φαγιὰ νὰ κάτσης νὰ φά'ς. Λέει τὸ
 ψάρι· ἔς τοῦ Θεοῦ τῶνομα, ἔς τοῦ ψαρινοῦ
 τῆ χάρι, νάρθη ἐδῶ νὰ τραπέζι μὲ βασιλικὰ
 φαγητὰ στολισμένο· ὥστε νὰ τὸ πῆ τὸ ψάρο",
 πάει· κειδὰ τὸ τραπέζι μὲ τὰ βασιλικὰ φα-
 γητὰ κ' ἐχνίζανε δά, ὅτι καὶ τᾶχανε ψημένα
 Καθίζει ὁ Κωλοπάνης καὶ τρώει καλὰ. ἴσ' ἂν
 ἤφασε δὰ τοῦ λέει τὸ ψάρι· λέει, μὲ ἤκουσες
 ἔμένα εἶντα λογιῶ τῶπα; λέει, σὲ ἤκουσα·
 λέει· ἔ, ρίξε με δὰ μέσα ἔς τὴ θάλασσα. ἴσ' ἂν
 τῶρριξε μέσα ἔς τὴ θάλασσα, θέλει δ' αὐτὸς
 νὰ καθαλιέψῃ νὰ μισέψῃ νὰ πάῃ νὰ ἔρθῃ
 τὰ ξύλα. Συλλογίζεται αὐτὸς πῶς δὰ καθα-
 λιέψῃ, ἄνθρωπο δὲ θωρεῖ νὰ τον-ὲ βάλῃ νὰ
 καθαλιέψῃ καὶ στένεταί ἔς ἐ μεγάλη συλ-
 λογή· Ἐκειᾷ πού τὸ συλλογίζοντον αὐτὸς,
 ἔρχεται ἔς τὸ νοῦν του τοῦ ψαρινοῦ δὰ ὁ λό-
 γος, λέει· ἔς τοῦ Θεοῦ τῶνομα, ἔς τοῦ ψα-
 ρινοῦ τῆ χάρι, καὶ νὰ ἔρθῃ ἔς τὸ μουλὰρι
 καθαλάρης. Καὶ παίρνει αὐτὸς καὶ πάει
 ἔς τὸ δάσος· οἱ ξυλοφόροι φευγᾶτοι συλλογι-
 ζεται ποιὸς δὰ κόψῃ τὰ ξύλα, ποιὸς δὰ τοῦ
 τὰ φορτώσῃ· λέει αὐτὸς· ἔς τοῦ Θεοῦ τῶνομα,
 ἔς τοῦ ψαρινοῦ τῆ χάρι, νὰ κοποῦν τὰ ξύλα
 καὶ νὰ δεματισθοῦνε κι ὅλα παέ. Ἐδεμα-
 τισθήκαν' οἱ γιλιγκαλιές κειδὰ, συλλογι-
 ζετ' αὐτὸς πῶς δὰ τοῦ φορτώσῃ δά· λέει αὐτὸς·
 ἔς τοῦ Θεοῦ τῶνομα, ἔς τοῦ ψαρινοῦ τῆ χάρι,
 κ' λουθάτε ἀγκαλιές καὶ τὰ ὄρηα· ὥστε νὰ
 τὸ πῆ αὐτὸς (ἐσάλευγε κι ὅλα), ἐκλουθούσανε
 τὰ βονὰ πὸ πίσω κ' ἐκούγοντονε ἓνας βροῦ-
 χος. Ἐπήγαίν' αὐτὸς κι ὥστε νὰ σιμῶσῃ
 ἔς τὴ χώρα κοντὰ γρουκοῦνε δὰ πού τῆ χώρα
 τὸ βροῦχος καὶ βγαίνουνε ἔς τὰ μπεντένια·
 ἄλλοι ἐδώκανε ἔς τὰ καράβια μέσα κ' ἐφεύ-
 γανε, ἔθαρρούσανε πῶς ἤκανε σεισμὸ κ' ἐκα-
 τεβαίνανε τὰ βονὰ νὰ πλακώσουν τὴ χώρα.
 Ὡς ἐσίμωσε δὰ κοντὰ ἔς τὴ χώρα, λέει· ἔς
 τοῦ Θεοῦ τῶνομα, ἔς τοῦ ψαρινοῦ τὴν χάρι,
 σταθῆτε ἄορηα. Μπαίνει αὐτὸς ἔς τὴ χώρα
 μέσα. Ἐπέρνανε πού τοῦ βασιλιᾶ τὸ πα-

λατι· ἡ βασιλοπούλα ἔς τὸ παραθύρι· λέει,
 ἔς τοῦ Θεοῦ τῶνομα, ἔς τοῦ ψαρινοῦ τῆ χάρι.
 νὰ βρεθῇ ἡ βασιλοπούλα βαρεμένη· βρί-
 σκεται ἡ βασιλοπούλα βαρεμένη, ἔρχονται
 οἱ ἐννιά μῆνες, κάνει τὸ κοπέλι. Ὁ βασι-
 λιᾶς ἔστᾶσει, πιάνει τοῦ μάγου νὰ μάθῃ
 πῶς ἐβρέθηκε ἡ βασιλοπούλα βαρεμένη· αὐτὴ
 ὄξω πού τὸ παλάτι δὲν ἐπόριζε. Λένε ντου
 οἱ μάγοι· ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπο εἶναι βαρεμένη·
 μὰ ποιὸς εἶναι νὰ τοῦ ἔξεκαθαρίσουνε δὲν
 κατέχουνε· μόνο τοῦ λένε νὰ χτίσῃ ἓνα ντε-
 κιέ, νὰ πηαίνουνε οἱ γιλιθῶποι νὰ τρώ'νε
 ψωμί ἐκειᾷ. Διορίζει ὁ βασιλιᾶς καὶ χτίζου-
 νε τὸ ντεκιέ, κι ἀπόκειας διατάσσει νὰ σφά-
 ζουνε τόσα ζῶα κἄθα ἕμερα, καὶ πέμπει καὶ
 καταγραφές ἔς-ὲ ὅλη ντου τὴν ἐπικράτεια,
 ὅσοι ἄθῶποι μπαίνουνε τὴν ἡμέρα ἔς τὴ
 χώρα νὰ πηαίνουνε ἔς τὸ ντεκιέ νὰ τρώ'νε ψω-
 μι καὶ νὰ περοῦνε ἀπὸ τὴν πόρτα πού
 ἤστεκε τὸ κοπέλι καὶ νὰ ἔξανοίγουνε ἔς-ὲ τί-
 νος δὰ δώσῃ τὴ χέρα ντου. Ἐπηγαίνανε λοι-
 πὸ κἄθα ἕμερα οἱ γιλιθῶποι ἔς τὸ ντεκιέ
 κ' ἐτρώγανε ψωμί· ἐπηγαίνανε ἓνα δυοτρεις
 χρόνους, ἀλλὰ δὲν εἶδανε κινάνα σημάδι ἔς τὸ
 παιδί. Καὶ μὲν ἡμέρα μαζώνει τὴ δωδεκάδα
 καὶ λέει· ἄρά γε δὲν εἶναι ἄλλοι ἄθῶποι
 ἔς τὴν ἐπικράτειά μου; Καὶ ταῦ λέγει ἓνας
 ἀπὸ τὴ δωδεκάδα, ὅτι ὁ σαντραζάμης ἔχει
 ἓνα παιδί καὶ κεινονὰ δὲν ἤρθε ἀκόμη. Καὶ
 πέμπουνε κὶ προσκαλεῖ τὸ σαντραζάμη κ' ἔρ-
 χεται, κὶ τοῦ λέει· νὰ σ' ἐρωτήσω δὲν τὴν
 ἤκουσες τοῦ λόγου σου τὴ βασιλικὴ προσ-
 ταγή; — "Οἱ, τὴν ἄκουσα, βασιλέα μου, καὶ
 τὴν ἀκούω καὶ κἄθα ἕμερα· ἔμπορεῖ κινάεις
 νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴ βασιλικὴ προσταγή; Λέει,
 πῶς γιὰτὶ δὲν ἤφερες τὸν υἱό σου νάρθη
 ἔς τὸ ντεκιέ μου νὰ φάτε ψωμί; ἄράγε δὲν
 τὸ καταδέχεσθε νάρθητε νὰ φάτε ψωμί ἔς τὸ
 ντεκιέ μου; Καὶ πέμπουνε ἓνα ἄθῶπο καὶ
 λέει τοῦ Κωλοπάνη, νὰ κοπιᾶσῃς νὰ σοῦ πῆ
 ὁ βασιλιᾶς, ἀπὸ σὲ θέλει. Καὶ λέει του ὁ
 Κωλοπάνης, ὅτι, δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ πάω
 ποθές· Ἐγύρισ' ὁ ἄθῶπος ὀπίσω καὶ τὸ λέει
 τοῦ βασιλιᾶ, ὅτι δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ πάω
 (λέει), ποθές. Καὶ πέμπει ἄλλον ἓνα μαντα-
 τοφόρο καὶ τοῦ λέγει νὰ πάῃ νὰ τοῦ πῆ ὁ
 βασιλιᾶς δίχως ἄλλο. Καὶ τοῦ λέει, πῶς
 ἐγὼ πόδιε δὲν ἔχω νὰ προπατῶ νὰ πάω,
 καὶ ἔσ' ἂν θέλει νὰ πάω, ἄς μοῦ πείψῃ δέκα γι-
 λιᾶδες στρατὸς καὶ τὸ ἄλογόν του νὰ καθα-
 λιέψῃ νὰ πάω. Καὶ πᾶ'νε καὶ τὸ λένε τοῦ
 βασιλιᾶ, ὅτι θέλει δέκα γιλιᾶδες στρατὸς καὶ

τὸ ἄλογό σου νὰ καθαλικέψη νᾶρθη λείει. Καὶ διορίζει ἀμέσως ὁ βασιλιᾶς δέκα χιλιάδες στρατὸς καὶ τὸ ἄλογόν του νὰ πᾶνε νὰ τονε φέρουνε. Καὶ πᾶει τὸ ἀσκέρι καὶ πᾶνε καὶ τὸ ἄλογο καὶ τονε θάνουνε καὶ καθαλι-κεύγει· τὸν ἐβάλανε ἔς τὴ μέση καὶ ἔμπαι-νουνε οἱ μουζικὲς ὀμπρὸς κ' ἐπαίζανε κ' ἐπῆλαινανε; Καὶ ἄμα ἐρχίσανε οἱ μουζικὲς νὰ παίζουνας, λείει αὐτός· Ἐ τοῦ Θεοῦ τῶνομα ἔς τοῦ ἴψαρου τὴν χάρι, ὅσοι ἀκούσανε τὴ μουζικὴ, νὰ χορεύουνας ὥστε νὰ τὸ πῆ αὐ-τός, ὅσοι, ἐκούσανε τὴ μουσικὴ ἐδακάρανε κ' ἐχορεύανε· κ' ὡς ἐσιμώνανε κοντὰ ἔς τοῦ βασιλιᾶ τὸ παλάτι, γρυκᾶ κ' αὐτός τὴ μου-ζικὴ κ' ἐδάκαρε κ' ἐχορεύε. Πολεμᾶ ὁ βα-σιλιᾶς νὰ στέση τὸν ἀπατόν του δὲν ἔμπορεῖ. Μωρὲ γιὰ τὸ Θεό, κ' εἶντα πρᾶμα εἶναι τοῦτο! Πᾶει δὲ ὁ Κωλοπάνης ἔς τὸ ντεκιέ, κ' ὡς ἐμπῆκε μέσα καὶ τὸν εἶδε τὸ παιδί, ἔτρεξε τὸ παιδί κ' ἐπῆγε κ' ἐπίσασε τὴ χέρα ντου, καὶ τὸν ἐχαιρέτανε. Καὶ ἄμα τὸν εἶδαν-ε τὸν ἐπιάνουν αὐτοὶ ντελόγω, τὸν ἐγνωρίσανε ὅτι εἶναι ὁ πατέρας τοῦ παιδιοῦ· τὸν ἐπιᾶσανε ἀμέσως καὶ πᾶνε καὶ ἔβρισκουνε τὸν καδῆ καὶ τοῦ κόβγει, καπίνι, καὶ τονε παντρεύουνε ντελόγω, καὶ τονε πᾶνε ἔς τὸ βασιλικὸ κονά-κι. Κ' ὁ βασιλιᾶς ἄμα ἤκουσε πὼς ἦτον-ε αὐ-τός τοῦ παιδιοῦ ὁ κύρης, τὸν ἤκαμε γαμπρό, τοῦφερε μεγάλη κατηγόρησι. Καὶ ἔγαίνει μιὰ σούρα ἔς τὴ πολιτεία ὅτι, ἤκαμεν ὁ βασι-λιᾶς τὸν Κωλοπάνη γαμπρό! καὶ τοῦφερε με-γάλη ἐντροπή. Κ' ἀπὸ τὴν ἐντροπήν του κάνει μιὰ σιντερένια κασσέλα καὶ τὸ βάνει μέσα καὶ τὴ θυγατέρα του καὶ τὸ παιδί καὶ τὸν Κωλοπάνη. Κ' ὄντε τὸ ἔβαλε ἔς τὴν κασσέλα τῆ δίδει ἡ βασιλισσα κουλουράκια καὶ τῆ λέγει· Ἐπαρε θυγατέρα μου κειανανέ τὰ κουλουράκια νὰ τὰ δίδης τοῦ παιδιοῦ νὰ μὴ σᾶς ἐνοχλῆ, καὶ φτάνει σὰς ἡ κακομοιριά σὰς. Καὶ τῆ δίδει τὴν κασσέλα νουὲς καρ-αβιοῦ, καὶ τὴν σύρνει καὶ τὴν πᾶει καὶ τὴ ρίχνει μέσα βαθειά. Κ' ἔκαμε ἐκεῖ ἕνα δυὸ τρεῖς ἡμέρες, κ' ἤβγαν ἡ βασιλοπούλα κου-λουράκια κ' ἤδιδε τοῦ παιδιοῦ, κ' ἤτρωε κ' αὐ-τή, αὐτῆν δὲν τοῦδιδε. Καὶ τῆ λέει· Ἐτου-λόγουσου βγάνεις τὰ κουλουράκια καὶ τρῶ-γεις καὶ τὰ δίδεις καὶ τοῦ κοπελιῶ σου, γιὰ δέ μου δίδεις κ' ἐμένα; λέει· Δέ φτάνει ἡ κακομοιριά πὺ μούκαμες, μόνο θές νὰ σοῦ δώσω καὶ κουλουράκια; λέει· δός μου ἔμένα ἕνα κουλουράκι νὰ τὸ φάω, καὶ γῶ θὰ πῶ ἕνα λόγο νὰ βγοῦμε ντελόγω ἔς τὴν

Ξερά. Καὶ τοῦ δίδει κ' αὐτῆν ἕνα κουλου-ράκι καὶ τὸ τρῶει καὶ λείει· ἔς τοῦ Θεοῦ τῶνομα ἔς τοῦ ἴψαρου τὴ χάρι, καὶ νὰ ἔβρεθῆ ἡ κασ-σέλα ἔς τὸ γυρογάλι· λείει αὐτός· ἔς τοῦ Θεοῦ τῶνομα, ἔς τοῦ ἴψαρου τὴ χάρι, καὶ νὰ ἔβρε-θῆ ἡ κασσέλα ἀνοιμμένη. Καὶ πορίζουνε ὄξω· ἀπύτις ἐπορίσανε ὄξω, λείει αὐτός πάλι· ἔς τοῦ Θεοῦ τῶνομα, ἔς τοῦ ἴψαρου τὴ χάρι, καὶ νὰ ἔβρεθῆ ἐδῶ ἕνα βασιλικὸ παλάτι πὺ νὰ μὴν εἶναι ἔς τὸν οὐρανὸ ποκάτω. Κ' ἐγίνηκε ἔς τὸ γυρογάλι νὰ παλάτι, πὺ δὲν ἦτον-ε ἔς τὸν οὐρανὸ ποκάτω καὶ βγαίνουνε αὐτοὶ ἀπάνω καὶ καθίζουνε. Σέ κεινες τοῦ μέρες ἦρθε τοῦ βασιλιᾶ ἀπὸ τὴ συλλογήν του κ' ἀπὸ τὸ μεράκι ντου νὰ βγῆ ἔς τὸ κυνήγι. Καὶ παίρ-νει τὴ δωδεκάδα καὶ πορίζει ἐτσά ὄξω ἀπὸ τὴ χώρα ντου ἦτον-ε ἕνα ἴψηλό βουνὸ καὶ βγαίνει νὰ κυνηγήση. Καὶ ἔξανοίγει ὁ βασι-λιᾶς πρὸς τὸ γυρογάλι καὶ ἔθωρε τὸ παλάτι· καὶ ἐρώτα τοὺς ἀνθρώπους πούσαν-ε ἔς κεί-νον τὸν τόπον, τίνος εἶναι αὐτὸ τὸ παλάτι. Καὶ ἐρώτανε τοὺς ἀνθρώπους πούσαν-ε ἔς-ε κείνο τὸν τόπο· λέει· πρᾶμα πὺ δὲν τῶδαμε κ' ἐδᾶ τῶδαμε καὶ μεις, μαδὲ γατέχομε τίνος εἶναι. Καὶ πέμπει ὁ βασιλιᾶς ἕνα ἄν-θρωπο καὶ τοῦ δίδει καὶ τρεῖς λαγούς νὰ πάη νὰ δῆ τίνος εἶναι αὐτὸ τὸ παλάτι. Καὶ παίρ-νει ὁ ἄνθρωπος καὶ πᾶει ἀπόξω ἔς τὸ πα-λάτι, καὶ πᾶει νὰ μπῆ μέσα ἔς τὸ παλάτι καὶ ἦτον-ε ἡ πόρτα σιδερένια καὶ ἀνοιγοσφά-λιζε καὶ κάνει νὰ μπῆ καὶ τοῦ δίδει μιὰν ἀμπωστῆ καὶ τονε πετᾶ ὄξω. Καὶ ἀπύτις εἶδε αὐτός πὼς δὲν τὸν ἦφινε ἡ πόρτα νὰ μπῆ μέσα, λείει τῆ πόρτας, λέει· πόρτα, μὲ τὴν ἀδειά σου νὰ μπῶ μέσα ὀρίστε, λείει ἡ πόρτα.

Μπαίνει δὲ μέσα, πᾶει νὰ βγῆ ἔς τὴ σκάλα κ' ἐνεβοκατέβαινε ἡ σκάλα καὶ δὲν τὸν ἦφινε νὰ βγῆ. Λείει πάλι τῆ σκάλας· Μὲ τὴν ἀδειά σου νὰ βγῶ πάνω; Λείει· Ὄρίστε. Καὶ ἔγαίνει ἀπάνω, καὶ ἐλαθούντονε ὁ Κω-λοπάνης ἔς χρυσὰ παπλώματα. Καὶ ἔγινει δ' αὐτός ἀπάνω καὶ τονε χαιρετᾶ, καὶ τὸν ἀποδέχεται ὁ Κωλοπάνης, καὶ τοῦ δίδει μιὰ καθέγλα καὶ καθίζει, κ' ἀπόκειας χτυπᾶ τὰ χέρια ντου καὶ λείει· Ἄς ἔρθη καθὲς ἐδῶ καὶ πᾶει ἕνα ντεψὶ καθὲς, καὶ τρατέρνει τὸν ἄνθρωπο, καὶ ἀπόει τοῦ λέει ὁ ἄνθρωπος, λέει· Ὁ βασιλιᾶς μ' ἐπέψε νάρθῶ νὰ δῶ τίνος εἶναι τουτονὲ τὸ παλάτι, κ' ἀπόει νὰ πᾶω, νὰ τοῦ δώσω ἀπάντησι. Καὶ τοῦ λέει, πὼς ἔς ῥωτᾶ νὰ μάθη ὁ βασιλιᾶς τίνος εἶναι

τουτονέ τὸ παλάτι, ἄς ἔρθῃ νὰ 'δῆ τίνος εἶναι. Καὶ 'παίρν' ὁ ἄνθρωπος καὶ 'πάει καὶ τὸ λέει, τοῦ βασιλιᾶ, πῶς, 'ςὰ θές, λέει, νὰ μάθῃς τίνος εἶναι τὸ παλάτι, νὰ 'πά'ς μοναχός σου νὰ 'δῆς. Καὶ 'παίρν' ὁ βασιλιᾶς τὴ δωδεκάδα νὰ 'πάῃ νὰ 'δῆ τίνος ἦτον αὐτὸ τὸ παλάτι. Κι ὡς ἐσυμῶσανε κοντὰ 'ς τὸ παλάτι, 'μπαίνει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ 'τονε καὶ παρὰ 'μπρὸς παωμένους καὶ λέει τὴ πόρτας: Μὲ τὸ θέλημά σου νὰ 'μπαινῶμε μέσα; 'Μπαίνουνε' λέει καὶ τὴ σκάλας. Σκάλα, μὲ τὸ θέλημά σου νὰ 'βγοῦμ' ἀπάνω; λέει: 'Ορίστε. Καὶ 'βγαίνουν ἀπάνω καὶ θωροῦνε τὸν Κωλοπάνη κ' ἐκαθοῦντονε, καὶ 'μπαίνουνε μέσα καὶ τονέ χαιρετοῦνε' καὶ τὸ 'ἀποδέχετ' αὐτός, καὶ τως-εἰ δίδει καθέγλες καὶ τὸ βάνει καὶ καθίζουνε. Κι ἀπύτις ἐκάτσανε δά, κτυπᾶ τὰ χέρια ντου καὶ λέει: 'Ἄς ἔρθῃ ἐδῶ τὸ τραπέζι μὲ βασιλικά φαγητὰ νὰ φά'ν οἱ ἄνθρωποι. Καὶ 'πάει τὸ τραπέζι βασιλικά φαγητὰ καὶ μὲ χρυσὰ πηρούνια, καὶ καθίζουνε οἱ ἄνθρωποι καὶ τρῶ'νε. Κι ἀπύτις ἐποφάγανε δά, λέει αὐτός (ἔτσ' ἀσιγανὰ δά): 'Σ τοῦ Θεοῦ τ' ὄνομα, 'ς τοῦ 'ψαριοῦ τὴ χάρι, καὶ νὰ 'πάῃ ἕνα πηροῦνι νὰ κρυφτῇ 'ς τοῦ βασιλιᾶ τὴ βράκα μέσα. (θέλει δὰ νὰ 'βγάλῃ τὸ βασιλιᾶ κλέφτη). Καὶ λέει, πῶς. Σήκω τραπέζι νὰ 'πά'ς εἰς τὴ μέσα κάμαρα νὰ φυλαχτῆς ἐκεῖα 'πούσουνε καὶ πρῶτας. 'Απύτις ἐμπῆκε τὸ τραπέζι μέσα 'ς τὴν κάμαρα, μετροῦνται τὰ πηρούνια καὶ λείπει ἕνα: καταχτυποῦνε τὰ πηρούνια τῶνα τᾶλλο, 'μαλῶνανε' κάνουνε τόσο συντάλοχο' γρυκᾶ τὸ ὁ Κωλοπάνης, λέει: Πηροῦνι! ποῦ εἶσαι; Λέει: 'Σ τοῦ βασιλιᾶ τὰ βρακιὰ μέσα. Πασπατεύγει ὁ βασιλιᾶς 'ς τὰ βρακιὰ ντου καὶ 'βρίσκει τὸ πηροῦνι 'ς τὴ φούστα τῶ βρακιῶν του, κι ὡστὲ νὰ τὸ 'δῆ ἐπόμεινε 'μεσοποθαιμένος κι ὠρκοῦντονε, ὅτι δὲν ἤξευρε τὴν εἶδησι τοῦ πηρουνοῦ. Κι ἀπηλογᾶται ἀπὸ τὴν ἀπὸ μέσα κάμερα ἡ θυγατέρα τοῦ βασιλιᾶ καὶ λέει: Πατέρα μου, καθὼς δὲν ἤξευρες τοῦ λόγου σου τὴν εἶδησι τοῦ πηρουνοῦ, δὲν ἤξευρα κ' ἐγὼ τὴν εἶδησι τοῦ παιδιοῦ τούτου 'πού ἤκαμα. 'Ὡς ἤκουσ' αὐτὸς τὴ φωνὴ τὴ θυγατέρας του, λέει: Φωνὴ ἤκουσα παὲ 'ς τὴν ἀπὸ μέσα κάμερα καὶ συνεμοιάζει μὲ τὴ φωνὴ τὴ θυγατέρας μου' καὶ λέει του ἡ βασιλιχοπούλα: 'Ὁμι, πατέρα μου, δὲ σοῦ φαίνεται μόνο εἶναι ἀλήθεια' ἐθάρρεμες πῶς μ' ἔρριξες 'ς τὴ θάλασσα κ' ἤθελα πνιγῶ' νὰ ὁ Θεὸς 'πού μ' ἔρριξε 'ς ἐ καλύτερο τόπο.

Καὶ τοῦ ἤλεγε τοῦ Κωλοπάνη, ἀνὲ θέλη νὰ 'πά'νε μαζί 'ς τὴ χώρα ντου, νὰ κάτσουνε κ' οἱ δυὸ 'ς ἕνα παλάτι. Καὶ τοῦ λέει ὁ Κωλοπάνης, πῶς, ὅτι δὲν ἔρχομαι, γιὰτ' εἶν' ἀσκέρι πολὺ καὶ δὲν ἔχει τόπο νὰ σταθῇ. Τοῦ λέει ὁ βασιλιᾶς: Ντὰ τόσο ἀσκέρι ἔχεις ἐσύ; Λέει: ἐδὰ δὰ 'δῆς' καὶ λέει: 'Σ τοῦ Θεοῦ τῶνομα 'ς τοῦ 'ψαριοῦ τὴ χάρι, καὶ νὰ 'βρεθοῦνε σαράντα χιλιάδες καθαλαροι ἀπὸ 'ξω 'ς τὸ παλάτι. Προβαίρν' ὁ βασιλιᾶς ἀπὸ τὸ παραθύρι καὶ θωρεῖ σαράντα χιλιάδες καθαλάρους κ' ἐκάνανε τάματα, κ' ἐτρόμαξε καὶ τοῦ λέει, πῶς: 'Ἄντε νὰ 'πάμε 'ς τὴ χώρα κ' ἐγὼ δὰ σὲ βάλλω ντελόγω νὰ κάτσης 'ς τὸ θρόνο' κ' ἀπύτις, τοῦπε ὁ βασιλιᾶς τουτονὰ τὸ λόγο, λέει αὐτός: 'Σ τοῦ Θεοῦ τῶνομα, 'ς τοῦ 'ψαριοῦ τὴ χάρι καὶ νὰ κάμῃ πόδια, καὶ νὰ γενῆ 'ς ἄν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. 'Ε, ἤκαμε αὐτὸς πόδια κι ἀπ' ὅλα, καὶ ζώνετ' ἕνα χρυσὸ σπαθι κι ἀκ'λοῦθα τὸ βασιλιᾶ νὰ 'πά'νε 'ς τὴ χώρα, κ' ἐκ'λουθούσανε κ' οἱ σαράντα χιλιάδες καθαλάρους. Κι ὡς ἐφτάξανε δὰ κοντὰ 'ς τὴ χώρα 'μπαίνει ὁ βασιλιᾶς ὀμπρὸς νὰ 'πάῃ νὰ διορίση νὰ 'πά'νε ψωμιὰ τοῦ ἀσκεριοῦ ἀπὸ 'ξω νὰ φάῃ, κι ἀπὸεἰ νὰ 'μποῦνε 'ς τὴ χώρα. 'Απύτις ἐφτάξανε κοντὰ 'ς τὴ χώρα, λέει ὁ Κωλοπάνης: 'Σ τοῦ Θεοῦ τῶνομα, 'ς τοῦ 'ψαριοῦ τὴ χάρι, καὶ νὰ 'πά'νε πάλ' οἱ καθαλάρους ἐκεῖα 'πούσανε καὶ πρῶτα. Καὶ πορίζ' ὁ βασιλιᾶς κ' ἐλάλεσε τὴ Χάμπλα νὰ 'πάῃ τ' ἀσκεριοῦ νὰ φάῃ καὶ τοῦ παντήγει ὁ Κωλοπάνης καὶ τὸν ἐρωτᾶ, λέει: Εἶντα 'γίνηκε τ' ἀσκέρι 'πού τοῦ φέρνω ψωμι νὰ φάῃ; λέει: 'Εγὼ τῶπεσα 'ς τὸν τόπο ντου, κι ὄντε δὰ νάχωμε ἀνάγκη, μ' ἕνα λόγο μόνο δὰ τὸ φέρω' ποῦ 'μπορεῖς τοῦ λόγου σου νὰ ταίζης τοσονὰ ἀσκέρι κἀθα 'μέρα! Καὶ 'παίρνει καὶ 'πά'νε 'ς τὸ παλάτι καὶ τονέ κάνει βασιλιᾶ, καὶ τονέ 'βγάνει 'ς τὸ θρόνο καὶ κάνουνε γάμους καὶ χαρὲς, καὶ 'πομένουν αὐτοὶ καλά, κ' ἐμεῖς πρὸ καλύτερα.

7. Ὁ Ἀρχουδάφτης.

(Ὁ Ἡρακλῆς).

(Γαῦδου).

Μνιὰ φορὰ ἦτον-ε ἕνας αἰτός, κ' ἐγενήκανε συντέκνα μὲ μνιὰν ἄλουποῦ. Λοιπὸν ἐκάλεσεν ἡ γιᾶλουποῦ τὸν αἰτό, τὸ σύντεκνὸ τῆς, νὰ τοῦ κάμῃ ζιζαρέτι, ἐψῆσε φαί κ' ἐγειρέν το 'ς ἐ μνιὰ πλάκκα, κ' ἐδάκαρεν ἡ γιᾶλουποῦ κ' ἤτρως, κι ὁ αἰτός δὲν εἶχε πῶς

νά φάη. Ἐκάλεσε κι ὁ αἰτός τὴν ἀλουπού
νά τῷ κάμη κι αὐτὸς ζιαφέτι· ἔμαγέρεψε κι ὁ
αἰτός ροθύβια. Ἀφ' οὗ τὰ ἔμαγέρεψε τὰ
ἐγέμισε μνιὰ μποτιλια ἀπὸ τοῦ μεγάλου,
καὶ τῷ λέει· Κόπια, συντέκνισσα νὰ γευ-
τοῦμε. Λοιπὸν ἐσάξασιν εἰς τὸ φαί αὐτοί, ὁ
ἕνας τὸν ἄλλον. Τότε τῷ λέει· Αἶντε, συν-
τέκνισσα, νὰ κάμωμε μνιὰν περιφέρεια, νὰ σέ
σηκώσω νὰ δῆς κόσμο. Ἀφ' οὗ ἠβγήκανε πε-
νήντα ὀργυζές 'ς τὸ ὕψος ἀπάνω τὴν-ἐ ῥωτᾶ·
Πῶς σοῦ φαίνεται ὁ κόσμος; Ἀχι, σύντεκνέ
μου, φαίνεται πολὺ ὠραῖος ὁ κόσμος, μόνο ἄς
ἔγωῦμε παραπάνω. Ὑστερα πάλι τῷ λέει·
Πῶς σοῦ φαίνεται τώρα, συντέκνισσα, ὁ κό-
σμος; Μοῦ φαίνεται, σύντεκνε, ὡς ἕνα ἄ-
λῶνι μικρός· λέει· Κατέβαινε, συντέκνισσα,
καὶ μετέπειτα θε νὰ κατεβῶ κ' ἐγὼ (ἐμὸλα-
ρέν τὴν-ε). Ἐτότε λέγ' ἡ ἀλουπού· Ἀχι, κι ἄς
εἶχα δώσει 'ς ἕνα χωράφι, πού νὰ εἶναι καλ-
λουργιὰ ἢ διβόλο! Λοιπὸν ἔδωκε εἰς χωράφι
ὅπου ἐφευγάριζε ἕνας παπᾶς, καὶ ἔδωκε μέσα
εἰς τὴν ἀλετρέ. Λοιπὸν τὴν εἶδεν ὁ παπᾶς
μέσα 'ς τὴν ἀλετρέ καὶ τῷ λέει νὰ σηκωθῆ
καὶ δὲν σηκώνεται· ὁ παπᾶς ἀφίνει τὸ ζευ-
γάρι καὶ ντακάρει τὴν ἀλουπού. Ἐσηκώθη ἡ
ἀλουπού λοιπὸν, ἠῦρηκε τὸ σκεπάρνι τοῦ πα-
πᾶ ἐκεῖ 'ς τὸ ζευγαρισμένο χωράφι, καὶ τὸ
ᾤρηε. Λοιπὸν ἐγαστρώθηκεν ἡ ἀλουπού, καὶ
'ς τὸ χρόνο ἀπάνω ἤκαμεν ἕνα παιδί, τὸ ἀνέ-
θρεψε καὶ ἐγένηκε ὡς δέκα χρονῶ. Λοιπὸν
δὲν ἐμπόρετε πλέον νὰ τὸ ταίζη καὶ ἔδωκέν
του τὸ σκεπάρνι. Ὅποιος ἤθελα τὸ γνωρίσει
πῶς ἦτον δίκόν του, αὐτὸς ἦτον-ε ὁ κύριος
του. Λοιπὸν ἠπῆρε τὸ παιδί τὸ σκεπάρνι καὶ
ἐσυνάντησε κ' ὑπῆγεν εἰς τοῦ παπᾶ τὸ σπίτι.
Λοιπὸν τοῦ λέει· Αὐτὸ τὸ σκεπάρνι ποῦ τὸ
ἠῦρηκες ἐσύ; Τὸ γνωρίζεις, γέροντα; Τοῦ λέει·
Ἐτοῦτο τὸ σκεπάρνι ἦτον-ε δικό μου. — Ἐὰν
εἶναι δικό σου τοῦτο τὸ σκεπάρνι, ἐσύ 'σαι ὁ
πατέρας μου· νὰ τὸ ἔξυρης. Λοιπὸν τὸ ἐβά-
σταξε μαζὶ του καὶ εἶχεν το ὡς ἕνα χρόνο.
Ἐτὸ χρόνο ἀπάνω δὲν ἐβάστα νὰ τὸ ταίζη,
γιατὶ ἤθελε δυὸ φουρνὲ ψωμί τὴν ἡμέρα αὐτὸ
τὸ παιδί. Λοιπὸν ἐπῆρε τὸ παιδί ἐπῆγέν το
'ς τοῦ βασιλιᾶ καὶ ἀφῆσέν το ἐκεῖ 'ς τὸ βα-
σιλικὸ σεράγιο. Τὸ ἐβάσταζεν ἐκεῖ ὁ βασι-
λιάς καὶ τὸ εἶχεν-ε καὶ ἐδούλευγε, μὰ ἤτρωε
φαί ὡς σαράντα νοματῶ μοναχός του. Λοι-
πὸν ὁ βασιλιάς μίαν φορὰν, ὡς καθὼς εἶδε
καὶ ἔτρωγε τόσο φαγί, ὡς σαράντα νοματῶ,
μῖαν ἡμέρα ἔπεμψε σαράντα νομάτους μὲ
σαράντα χτήματα 'ς τὸ βουνὸ νὰ τὰ φορτώ-

σουν ξύλα, καὶ τοῦ δίνει κι αὐτοῦ ἄλλου
σαράντα, ὡς καθὼς ἤτρωγε τῶν σαράντα νο-
ματῶ τὸ φαγί νὰ τὰ φορτώσῃ καὶ σαράντα
ἠπίασιν εἰς τὸ δάσος λοιπὸν νὰ τὰ φορτώ-
σωσι ξύλα κι αὐτὸς ἤθελε κ' ἐκοιμούντονε
ἕως τσ' ὀχτῶ ἢ ὦρα. Λέ'σιν, αὐτοῖνοι οἱ σα-
ράντα· Γιὰ δέ τονε τοῦτον ἀπὸ δά φορ-
τώσῃ τὰ σαράντα χτήματα! Αὐτὸς τὸ ἀκου-
σενε, κ' ἐσηκώθηκε, καὶ ἐκοψε πρίνους καὶ
κυπαρίσσα ὡς σαράντα γομάρια, καὶ τὰ
φορτῶνει καὶ μπαίνει ἔμπροστὰ ἀπὸ τσ' ἄλ-
λους. Λοιπὸν ἐφόρτωσε κ' ἐπῆαινε ἔμπροστὰς
ἀπὸ τσ' ἄλλους. Εἰς τὸ δρόμον τῶν ἔτυχε
μία πτενάδα, (μῖα στενοτοπιὰ) κ' ἐγύρισενε
μίαν πέτραν ὡς χίλιες ὀκάδες, καὶ τοῦ λέ-
γουν· Βρὲ ἀδερφέ, αὐτὴν τὴν πέτρα τὴν-ε
ἔβγαλε ἀπ' αὐτοῦ νὰ περάσουν κ' ἐμᾶς τὰ χτή-
ματά μας! Καὶ τῶν-ε λέγει· Δὲν τὴν ἐ ἔβγα-
νω ὅξω νὰ μοῦ δώσετε τὸ φαί, ὅπου θὰ φάτε
τὸ βράδυ. Καὶ λέ'σιν ὅτι· Τὸ φαί, ὅπου δὰ
φά'με, ἄς εἶναι ἐδικό σου· καὶ ἔβγαλε τὴν πέ-
τρα κ' ἐπεράσασιν. Τὸ βράδυ λοιπὸν ἐπῆγασιν
εἰς τοῦ βασιλιᾶ καὶ τοῦ λέ'σιν, ὅτι· Ἐτοῦτος
ὁ ἄνθρωπος δὲν τον-ε ἔβαστοῦμε νὰ τρώῃ τὸ
φαί μας, μόνο θὰ τοῦ κάμῃς τὸ τζαρέ ντου.
Λοιπὸν, μείνετε ἤσυχοι, κ' ἐγὼ δὰ κάμω τὸ
τζαρέ ντου αὐτοῦ, δὰ τον-ε στείλω εἰς τὴν
Ἀραβία. Λοιπὸν (αὐτὸς ὀνομάζεται Ἀρκου-
δάφτης) καὶ τοῦ λέγει, ὅτι· Ἀρκουδάφτη, δὰ
σέ στείλω εἰς τὴν Ἀραβία νὰ πᾶ νὰ σκου-
δέρης ἐμυργιὰ καὶ χαράτσα. — Μετὰ χαρᾶς,
ἀφέντη, θὰ πάγω· μὰ θέλω νὰ μοῦ κάμῃς
ἕνα ραβδί δέκα καντάρια (πεντακάσες ὀκά-
δες). Λοιπὸν τοῦ ἔδωκεν ἕνα καράβι καὶ τὸν
ἔστειλε εἰς τὴν Μπαρμπαργιὰ, καὶ λέγει τοῦ
καπετάνιου ὅτι· Ἐὰν τὸν ἀφήσῃς ἐκεῖ καὶ
χαθῆ, νὰ βάλῃς κόκκινα πανιὰ νὰ γυρίσῃς
ὀπίσω. Λοιπὸν ἐσηκώθηκε τὸ καράβι, ἐπῆγε
'ς τὴν Μπαρμπαργιὰ μὲ αὐτό.

Καὶ τοῦ λέγει ὁ Καπετάνιος· ἔβγα ὅξω
νὰ πᾶ νὰ σκουδέρης τὰ ἐμυργιὰ καὶ τὰ χα-
ράτσα. Λοιπὸν τοῦ λέει· Ἐσὺ θὰ ἔβγῃς ὅξω
νὰ πά'με μαζὶ. Βγαίνει ὅξω 'ς τὴν πολιτεία
καὶ λέγει τῶν Ἀράπηδω πῶς· Γλήγορα δέκα
χρονῶ ἐμυργιὰ καὶ χαράτσα νὰ μαζώζετε,
γιατὶ θε' νὰ χαλάσω ἐτούτη τὴ χώρα. Τότε
λοιπὸν τοῦ λέγουσιν οἱ μπέδες· Ἐσὺ δέκα
ἡμέρες διορία νὰ σοῦ φέρωμε ὅσα χαράτσα εἶ-
ναι ἐτοιμα τῶ δέκα χρονῶ. Τότε λοιπὸν ἐρέ-
στωρε τὸν καπετάνιο καὶ δὲν τὸν ἀφίνει νὰ
φύγῃ πο'κει ἕως πού ἐσκουδάρε τὰ χαράτσα
καὶ ἐφόρτωσε τὸ καράβι. Ἐγύρισε λοιπὸν

εἰς τὸν βασιλέα. Ἐτότες ἐπικράθηκεν ὁ βασι-
 λιᾶς· αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο τί θά τον-ε κάμη
 Λοιπὸν ἀγνάντισεν ὁ καιμένος ὁ Ἀρκουδάφ-
 τῆς, ὅτι δὲν κάνει χαίρι μπλιὸ εἰς ἐκεῖνο τὸ
 βασιλέα μόνο νὰ φάγη. Λέει τοῦ βασιλέα ὅτι·
 Ἀφέντη, θέλω ν' ἀναχωρήσω ἀπὸ ἐδῶ. Λοι-
 πὸν τοῦ λέει ὅτι· Ἀφέντη, θέλω νὰ μοῦ δώ-
 σης χρήματα, γιατί θὰ φύγω ἀπὸ τὸν τόπο
 σου νὰ πάω νὰ ζήσω εἰς ἄλλο ντόπο Λοιπὸν
 ἐδωκέν του καὶ δέκα χιλιάδες γρόσα καὶ ἀνε-
 χώρησεν ἀπὸ τὸ βασιλέα. Λοιπὸν ἀνεχώρη-
 σεν ἀπὸ 'κεῖ καὶ ἐπῆγε εἰς ἓνα ντόπο καὶ ἤυρε
 δυὸ ἀντρειωμένους καὶ ἐλέγαν τὸν ἓνα Πα-
 τοῦχα καὶ τὸν ἄλλο Μαρομπούτσαρη. Λοι-
 πὸν των-ε λέει· Ἄντεστε νὰ γενοῦμε ἀδερφοί.
 Λοιπὸν λέγουσιν ὅτι· Ποῦ θὰ πά'με νὰ κατοι-
 κήσωμε; Λέει ὁ Ἀρκουδάφτης· Ὅπου πε-
 τάξω τὸ ραβδί μου καὶ σταθῆ, ἐκεῖ θὰ πά'με
 νὰ κατοικήσωμε. Ἐπέταξεν τὸ ραβδί ντου
 καὶ ἐπῆγε κ' ἐδωκεν εἰς ἓνα σπήλιον (ἓνα μίλι
 δρόμο ἀπὸ 'κεῖ, ὅπου ἦσαν). Λοιπὸν ὑπῆγασι
 ἐκεῖνοι καὶ ἐκαθίσασιν, καὶ ἐκεῖ 'ς τὸ σπήλιον
 ἦτον ἓνα πηγαίδι· ἐκεῖ εἰς τὸ πηγαίδι μέσα
 ἦτον-ε μίᾳ γυναίκα, καὶ ἦτον-ε ἡ καλύτερη
 τοῦ κόσμου Λοιπὸν λέγουσιν ὅτι· Ποῖός μας
 θὰ καταιβῆ νὰ 'βγάλλῃ αὐτὴν τὴν κόρη ἀπὸ
 τὸ πηγαίδι μέσα; Τότε λέει ὁ Ἀρκουδάφτης
 πῶς· Ἐγὼ θὰ καταιβῶ, μὰ νὰ μὲ σύρετε
 ὕστερα ἀπάνω. Τότε λοιπὸν ἐκατέθηκε καὶ
 ἤυρε τὴν κόρη καὶ τῆ λέει ὅτι· Θὰ σὲ 'βγά-
 λω ἀπάνω Λέει του ἡ κόρη ὅτι· Ἐκεῖ μέσα
 εἶναι δυὸ ἀρνιά, τὸνα μαῦρο καὶ τ'ἄλλο ἄσπρο,
 καὶ ἀφ' οὗ ἐβγῶ ἀπάνω, νὰ 'ξανοίξῃς νὰ πιά-
 σῃς τὸ ἄσπρο ἀρνὶ νὰ σὲ 'βγάλλῃ ἀπάνω, γιατί
 καὶ πιάσῃς τὸ μαῦρο θὰ κατεβῆς 'ς τὸν κά-
 τω κόσμῳ. Ἐδεδέν την-ε κ' ἐβγαλάν την-ε
 ἀπάνω. Λέγει τῶν ἀδερφῶν του ὅτι· Ρίξετέ
 μου τὸ σκοινὶ νὰ 'βγῶ κ' ἐγὼ ἀπάνω καὶ
 δὲν ἠθέλασι νὰ τον-ε τραβῆζουσι. Ἐπῆγε λοι-
 πὸν νὰ πιάσῃ ἀπὸ τ'ἀρνιά τὸ ἓνα, κ' ἤπιασε
 τὸ μαῦρο. Τότε λοιπὸν ἐκατέθηκε εἰς τὸν
 κάτω κόσμῳ, καὶ μῆτε ἀνθρώπους ἐγνώριζε,
 μῆτε τόπο ἐγνώριζε. Λοιπὸν ἐκατάντησε καὶ
 ἐπῆγε καὶ ἤυρηκε μίᾳ γερόντισσα ὡς ἐκατὸ
 χρονῶ· λοιπὸν τῆ λέει ὅτι· Παραμάννα μου,
 θέλω νὰ μὲ κονέψῃς κ' ἐμὲ ἐδῶ 'ς τοῦτο τὸν
 κόσμῳ 'ποῦ ἦλθα καὶ δὲν γνωρίζω.

Εἰς ἐκεῖνο τὸν κόσμῳ ἦτον-ε μίᾳ πολιτεία
 καὶ εἶχεν ἓνα βασιλέα καὶ εἶχε μίαν κόρη.
 Λοιπὸν ἦτον-ε ἓνα πηγαίδι καὶ εἶχεν-ε ἓνα
 θεριό, καὶ δὲν ἄφινε κινάνενα ἄνθρωπο νὰ
 'πάη νὰ 'πάρη νερό, γρόξα νὰ τοῦ 'πά'νε

κινάνενα ἄνθρωπο τὴν μίαν ἡμέρα. Λοιπὸν
 ἐρρίζην τὰ μπολέτα, καὶ ἔπασε τῆ θυγατέρας
 τοῦ βασιλέα νὰ τὴν 'πά'σιν εἰς τὸ θηρίο. Τότε
 λοιπὸν ὑπῆγεν ἡ γερόντισσα — Ἄχι παιδί
 μου, 'ποῦ 'πιάσαν-ε δὴ τοῦ βασιλέα τὴ θυ-
 γατέρα νὰ τὴ ρίξουν-ε 'ς τὸ πηγαίδι νὰ τὴν
 φάη τὸ θηρίο, καὶ ἂν ἤθελε 'βρεθῆ κινάνενας
 νὰ τὴ γλυτώσῃ, ἤθελε τὴν 'πᾶρει γυναίκα ντου.
 Τότε λοιπὸν λέγει τῆ παραμάννας ντου· Ἐγὼ
 θε νὰ 'πάω νὰ φονέψω τὸ θηρίο, μόνο νὰ μὴ
 μὲ μαρτυρήσῃς — Ὅχι παιδί μου, μὴ φοβᾶ-
 σαι ἀπὸ 'μένα. Λοιπὸν ἐπῆγεν 'ς τὸ πηγαίδι
 ἐκεῖνο καὶ ἐκάθισε μὲ τὴ βασιλοπούλα, καὶ
 τοῦ λέει· Τί γυρεύεις, ξένο μου, 'ς τοῦτο τὸ
 μέρος; — Μὴ φοβᾶσαι, κόρη, κ' ἐγὼ θὰ σκο-
 τῶσω αὐτὸ τὸ λεοντάρι 'ποῦ θε νὰ σὲ κυνη-
 γήσῃ ἐσένα καὶ μὴ φοβᾶσαι. Τότε λοιπὸν
 ἐπῆρεν ἡ κόρη χαρὰ μεγάλην. Τότε τοῦ λέγει
 ὅτι, ἐὰν τὴν κάμῃς αὐτὴν τὴν χάρι, ὅτι ζή-
 τημα θέλεις ζήτηζε τοῦ πατέρα μου. Ὅταν
 ἤβγῆκε τὸ θηρίο τοῦ ἐπαιξε μίαν κονταριὰ
 καὶ τὸ ἐσκότωσεν ὁ Ἀρκουδάφτης. Ἀφ' οὗ τὸ
 'σκότωσεν, ἤβγαλε τὴν γλώσσαν ντου καὶ τὴν
 'πῆρε· (αὐτόνο τὸ θηρίο, λέει, ἦτον-ε δικέ-
 φαλο). Τότες ἐπῆρε τὴ βασιλοπούλα καὶ τὴν
 ἔσυρνε καὶ τὴν ἐπῆγε 'ς τοῦ πατέρα της κον-
 τὰ, καὶ τότες τὴν ἀφῆκε. Ἐκεῖ ἀπὸ πῆγα-
 νεν ἡ κόρη τσ'ἀπαντήγει ἓνας ἀράπης μαῦ-
 ρος· τῆ λέγει ἀράπης· Πῶς ἐγλύτωσες ἐσὺ;
 Καὶ τοῦ λέγει, ὅτι ἓνας νέος εὐρέθηκεν εἰς τὸ
 πηγαίδι αὐτοῖνο κ' ἐσκότωσε τὸ θηρίο καὶ μὲ
 ἐγλύτωσε, — Λοιπὸν θὰ σὲ σκοτώσω, ἐὰν δὲν
 εἰπῆς, ὅτι τὸ 'σκότωσα ἐγὼ καὶ τοῦ λέγει ὅτι·
 Μετὰ χραῆς, ἐγὼ τοῦ τὸ λέγω. Λοιπὸν τὴν
 ἐπῆρεν ὁ ἀράπης καὶ τὴν ὑπῆγεν τοῦ βασι-
 λέα. Ἠπῆρεν ὁ βασιλέας χαρὰν μεγάλην Λοι-
 πὸν λέγει, ὁ βασιλέας, ὅτι, ἂν εἶχε χαθῆ τὸ
 παιδί μου; καλλιώτερα κ' ἐγλύτωσε κὲ ἄς
 τὴν δώσω τοῦ ἀράπη. Λοιπὸν ἐκάλεσεν ὁ
 βασιλέας ὅλο τὸ λαὸς καὶ ἐσύμωσε κ' ἐκάμαν
 γάμο μεγάλο. Λοιπὸν ἄκουσεν ὁ Ἀρκουδάφ-
 τῆς ὅτι ὁ ἀράπης ἔκαμε τοῦτο τὸ φέρισμο καὶ
 ἔπεψε τὴ γερόντισσα νὰ ἕξετάσῃ πῶς εἶναι ἡ
 δουλειὰ. Λοιπὸν ὑπῆγεν ἡ γερόντισσα, ἕξετασε,
 καὶ ἔπειτα ὑπῆγεν καὶ τοῦπε πῶς, τοῦτο καὶ
 τοῦτο ἤκαμεν ὁ ἀράπης. Λοιπὸν 'ς ἂν ὑπῆγεν
 ἡ γρά εἰς τὸ βασιλικὸ παλάτι δὲν τὴν ἐφή-
 κασιν τὰ φύγη παρὰ νὰ σταθῆ εἰς τὴν 'ξεφάν-
 τωσι. Λοιπὸν ἐκάτσασιν εἰς τὴν τάβλαν καὶ
 ἐτρώγαν· οἱ ἄνθρωποι καὶ ἕκατσε κ' ἡ γερόν-
 τισσα ἐκεῖ κ' ἐτρωγε. Λοιπὸν ἡ γερόντισσα
 ἐκρυψε δυὸ κομμάτια κρέας καὶ δυὸ κομμάτια

ψωμί και τὰ ἔκρυψεν εἰς τὸ στήθος της. Λοιπὸν τὴν εἶδεν ἕνας ἀπὸ τῶν μαγέρευσ, καὶ λέγει, ὅτι αὐτὴ ἡ γερόντισσα δὲν ἔχει ἄντρα, δὲν ἔχει παιδί, τί θὰ τὸ κάμη αὐτὸ τὸ ψωμί 'ποῦ κρύβγει; Λοιπὸν τὸπασι τοῦ βασιλεῖα, καὶ λέγει· Ἀκολουθεῖτε νὰ 'πάη 'ς τὸ κονάκι, 'ποῦ κάθεται, νὰ 'δῆτε τίνας θὰ τὸ δώσῃ. Τότε λοιπὸν ἔπεμψεν ἄνθρωπον καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸ κονάκι τῆς γερόντισσας, καὶ εἶδεν αὐτὸν τὸν νέον, τὸν Ἀρκουδάφτην, 'ποῦ 'κάθουοντον ἐκεῖ, καὶ ἔθαυμάξασιν τὴν θεωρία 'ποῦ εἶγεν αὐτόνος ὁ ἄνθρωπος. Τότε λοιπὸν ὑπῆγαν καὶ τὸπαν τοῦ βασιλεῖα, καὶ ἔστειλεν ἀνθρώπους καὶ ἐπῆγαν κ' ἔφεραν τὸν Ἀρκουδάφτην 'ς τὸ βασιλικὸν σεράγιο. Τότες ὑπῆγε κ' ἐπροσκύνησε τὸν βασιλεῖα. Τότες λοιπὸν ἐρώτηξεν ὁ Ἀρκουδάφτης τὸν βασιλεῖα· Γιατί τὴν κάνεις ἐτούτη τὴν χαρὰ; Διατὶ τὸ ζημιὸς ἐγλύτωσε τὸ παιδί μου, αὐτὸς ὁ ἀράπης, ἐσκότωσε τὸ θηρίο, καὶ θὰ τοῦ τηνὲ δώσω γιὰ γυναικίαν ντου, καὶ κάνω τόση χαρὰ. Τότε λοιπὸν λέγει ὁ Ἀρκουδάφτης ὅτι, στείλει νὰ φέρουσι τοῦ θηρίου τὴ κεφαλὴ ἐδῶ· ἔπειψεν ἀνθρώπους καὶ ἤφεραν τὴν κεφαλὴν ἐκεῖ· λέει ὁ Ἀρκουδάφτης τοῦ Ἀράπῃ· Ἐσὺ τὸ 'σκότωσες τὸ θηρίο; λέει ὁ ἀράπης, ἐγὼ.—Ἀνοίξε τὸ στόμα τοῦ θηρίου καὶ 'βγάλε τὴ γλώσσάν ντου νὰ μοῦ τὴ δώσης. Τότε λοιπὸν δὲν ἦτον-ε ἄξιος ὁ ἀράπης ν' ἀνοίξῃ τὴ μπούκα τοῦ θηρίου. Ἐτότες 'βγάνει ὁ Ἀρκουδάφτης ἀπὸ τὸν κόρπον ντου τὴ γλώσσα τοῦ θηρίου καὶ λέγει· Ὅριστε ταύτη τὴ μαρτυρία 'ποῦ ἔχω ἐγὼ. Τότε λοιπὸν ἐπίασε τὴν κεφαλὴν τοῦ θηρίου καὶ ἔθεσε τοῦ ἀράπῃ κ' ἐσκότωσέν τονε. Τότε λέγει ὁ βασιλεῖας τοῦ Ἀρκουδάφτη· Πέ μου τί ζήτημα θές, παιδί μου, νὰ σου δώσω, καθὼς ἐγλύτωσες ἐσὺ τὸ παιδί μου. Τότε τοῦ λέει ὁ Ἀρκουδάφτης, δὲ θέλω ἄλλο τίποτα νὰ μοῦ κάμης, γιὸξά ἀνὲ σου περνᾷ νὰ μὲ 'βγάλῃς 'ς τὸν ἀπάνω κόσμον. Τότε λοιπὸν τοῦ λέγει ὁ βασιλεῖας, αὐτό, παιδί μου 'ποῦ μοῦ ζητᾷς εἶναι βαρὺ πρᾶμα, μὰ ἄμε 'ς ἐκεῖνον τὸν ἐγρεμὸ 'ποῦ ἔχουσιν οἱ αἰτοὶ τὴν φωλιάν τωνε, καὶ ἐκεῖ ἔναι ἕνας σκορπιὸς καὶ τρώει τὰ πουλιὰ τῶν αἰτῶ, καὶ ἂν σκοτώσης αὐτὸν τὸ σκορπιὸ θέλεις λάβει ἀπὸ αὐτοὺς χάρισμα μεγάλο καὶ θέλουν σοῦ βοηθήσει νὰ 'βγῆς 'ς τὸν ἀπάνω κόσμον. Ὑπῆγε λοιπὸν καὶ ἠύρηκε τὸ σκορπιὸ καὶ τὸν ἐσκότωσε. Λοιπὸν ὅταν τὸν ἐσκότωσε, 'κατεβήκαν' οἱ αἰτοὶ καὶ τοῦ εἶπασιν· Λοιπὸν τί ζήτημα θέλεις ἀπὸ ἐμᾶς καθὼς ἐσκότωσες τὸ θηρίο

'ποῦ ἔτρωγε τὰ παιδιὰ μας; Τότε λοιπὸν τῶνὲ λέγει ὅτι, δὲν θέλω ἄλλη χάρι νὰ μοῦ κάμετε, παρὰ ἐὰν 'σαξὲ περνᾷ, νὰ μὲ 'βγάλετε 'ς τὸν ἀπάνω κόσμον. Ἐτότες τοῦ λέγουσιν ὅτι, ἄμε νὰ 'μαξὲ γεμίσης δυὸ τουλούμια νερὸ καὶ νὰ μᾶς εὔρης καὶ ἕνα ὄζω' τοῦ καθενὸς καὶ τότε θέλομε σὲ 'βγάλει 'ς τὸν ἀπάνω κόσμον. Ὑπῆε καὶ ἠύρηκε δυὸ τουλούμια νερὸ καὶ δυὸ ὄζα καὶ τὰ ἐκρέμασε 'ς τὸν φτεροῦγές των καὶ αὐτὸς ἐκάθισεν ἀπάνω. Ὅταν ἦσαν γοργὸ νὰ 'βγοῦν' ἐπάνω, ἐπόκαμε τὸ νερὸ καὶ τὸ κρέας. Ἐτότες ἐφωλιάξασιν αὐτοὶ, κρᾶ (κρέας). Τότε λοιπὸν ἔκοψε ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ κρέας του καὶ τῶν τῶδωκε καὶ ἐβόγηκαν' ἀπάνω. Λοιπὸν τὸν ἀφήκασιν καὶ ὑπῆγε καὶ ἠύρηκε τοὺς ἀδερφοὺς του καὶ ἐδιχμοιράζουοντανε τὴν κόρη αὐτῆ, τὴν καλύτερη τοῦ κόσμου, ποῖός νὰ τηνὲ 'πάρη. Τότες λοιπὸν ἐπαιξε μιὰ σαϊτιά ὁ Ἀρκουδάφτης 'ς ἕνα δένδρον καὶ ἐσιίστηκε τὸ δένδρον. Τῶνὲ λέγει λοιπὸν· ὄποιος ὑπάει νὰ 'βγάλῃ τὴ σαῖτα νὰ μοῦ τὴ φέρῃ, ἐκεῖνος θὰ τηνὲ 'πάρη. Ὑπάει ἕνας ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος κὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὸ ἄλλο, διὰ νὰ ἀνοίξῃ τὸ δένδρον νὰ 'βγῆ ἡ σαῖτα καὶ 'πάει καὶ ὁ Ἀρκουδάφτης καὶ 'παίρνει τὴ σαῖτα καὶ ἐπίασθηκασιν αὐτοὶ εἰς τὸ δένδρον αὐτὸ καὶ δὲν εἶχαν πῶς 'βγῆ ὕστερα. Τότε λοιπὸν τῶνὲ λέγει· ἐτούτο 'ποῦ μοῦ ἐκάμετε σεις, γιατί τὸ ἐκάμετε, νὰ μοῦ 'πάρετε τὴ γυναίκα καὶ νὰ μὴ μὲ 'βγάλετε ἀπάνω; Λοιπὸν ἠύρισκε ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου τὴν πρόφασιν. Λοιπὸν τῶνὲ λέγει· ἔ, μείνετε αὐτοῦ ἡσυχοὶ καὶ ἐγὼ θὰ σαξὲ 'βγάλω μὲ τὸ κολάι. Ὁ αἰτὸς ἐκατέβηκε καὶ τοῦ λέγει ὅτι, φέρε τὸ μέρος, ὅπου ἔκοψες τὸ κρέας. Ἀφοῦ τοῦ ἔβαλε τὸ κρέας, 'ποῦ εἶχε 'ς τὴ γλώσσάν του 'ποκάτω ὁ αἰτὸς, ἐκόλλησε τὸ κρέας καὶ ἤγχανεν ὁ Ἀρκουδάφτης καὶ ἤγινεν ὡς ἂν καὶ πρῶτας. Τότε λοιπὸν τοῦ 'κόπηκε τὸ φαί τοῦ Ἀρκουδάφτη καὶ δὲν ἔτρωγε ὡς ἕνα ψωμί τὴν ἡμέρα. Τότε λοιπὸν ἐπῆρε τὴν κόρην αὐτὴν καὶ ἐπῆγε 'ς τοῦ βασιλεῖα 'ποῦ ἦτον ε προτῆτερα, καὶ τοῦ λέγει· Μεγαλειότατε, ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶμαι ἐδῶ εἰς τὸ σεράγιο ἕως ὅτου νὰ εἶμαι ἐδῶ εἰς τὴ ζωὴ μου καὶ ὡς ἤμουνε πρῶτας δὲν εἶμαι τώρα. Τότε λοιπὸν τὸν ἔκαμεν ἀξιωματικὸν καὶ ἐδωκέν του τόπον καὶ ἔζησε ὅσον καιρὸν ἔζησε.

8. Ὁ καῦκος. (ἀστεῖον).

Μιὰ φορὰ ἦτον-ε ἕνας παπᾶς καὶ εἶχεν-ε

δὰ ἡ γυναίκα του καῦκο, κι ὁ παπᾶς δὲν τὸ κατέχε. Ἐπήγαιν' ὁ παπᾶς 'ς τὸ μύλο κ' ἤλεθε τὸ σ'τάρι φιλό φιλό, κι ἀπόκειας τὸ κοσκινίζ' ἡ παπαδιὰ κ' ἤκανε τὸ φιλό ἀλεύρι τοῦ καύκου τση κουλουράκια καὶ τοῦ παπᾶ ἐζύμωνε τὰ πίτερα. Μιὰν ἡμέρα λέει τῇ παπαδιᾶς: ἔ, παπαδιὰ, 'μὰ ἐγὼ 'πάω 'ς τὸ μύλο κι ἀλέθω τὸ σ'τάρι φιλό καὶ σὺ μοῦ ζυμώνεις πίτερα, πῶς 'πάει μαθὲς τουτονὰ τὸ πράμα κ' εἶμαι μπλιὸ νὰ στραβωθῶ. λέει: Ντὰ εἶντα δὰ σοῦ τὸ χώνω, ἀφέντη παπᾶ, μιὰν ἀδερφή ἔχεις 'ς τὴ Στεία κι ὄντε δὰ κοσκινίζω τ' ἀλεύρι κλάνει κ' ἔρχετ' ἡ πορδὴ τση 'παδὰ καὶ παίρνει τὸ μπᾶσπαρο καὶ πομένουνε τὰ πίτερα· μόνο ἄμε νὰ 'πά' τὴν ἐσκοτώσης. Καβαλικεύγει ὁ παπᾶς τὸ γαῖδαρό ντου καὶ παίρνει καὶ τὸ τουφέκι νὰ 'πά' σκοτώση τὴν ἀδερφήν του 'ς τὴ Στεία.

Ὅντὲν ἦτον-ε μεσόστρατα, τοῦ 'παντήχει ἕνας γέρος καὶ τοῦ λέει: ποῦ 'πά'ς, ἀφέντη παπᾶ; λέει: ἐτσέ, κ' ἔχω μιὰν ἀδερφή 'ς τὴ Στεία καὶ 'πάω 'γὼ κι ἀλέθω τὸ σ'τάρι 'ς τὸ μύλο φιλό, κι ὄντε τὸ κοσκινίζ' ἡ παπαδιὰ, κλάνει κ' ἔρχεται ἡ πορδὴ τση καὶ παίρνει τὸν μπᾶσπαρο καὶ πομένουν τὰ πίτερα κ' εἶμαι νὰ στραβωθῶ μπλιὸ ἀπὸ τὰ πίτερα καὶ δὰ 'πάω νὰ τὴν ἐσκοτώσω. — Ἐ, κακοροῖζικε παπᾶ! 'μὰ ἡ γυναίκα σοῦ 'χει καῦκο, 'μὰ δὲν τὸ κατέχεις! — Μπά, ἐμένα ἡ γυναίκα μου χώνεται καὶ τοῦ πετεινοῦ. — Καὶ πόσο ν' τὸ στοίχημά σου νὰ 'πάω ἐγὼ νὰ σοῦ τονὲ δειξῶ νὰ τονὲ 'δῆς ἀμοναχός σου; λέει: ἐκατὸ ριάλια δὰ σοῦ δώσω καὶ τὸ γαῖδαρο νὰ πηαίνης. λέει: ἔ, ἀκ' λούθα μου. Καὶ τοῦ κ' λούθανε δὰ ὁ παπᾶς κι ἀπύτις ἐφτάξανε δὰ 'ς τὸ χωριὸ κοντά, λέει: ἔμπα δὰ μέσα 'ς τὸ σακκὶ νὰ σὲ 'πάω 'ς τὸ 'σπίτι σου.

Φορτώνει δὰ ὁ διακονιάρης τὸν παπᾶ 'ς τὸ γαῖδαρο, 'παίρνει τονὲ 'πάει τονὲ 'ς τὸ 'σπίτι ντου· λέ' αὐτὸς τῇ παπαδιᾶς: ἐπά'σαι, ἀφέντη παπᾶ! λέει: δὲν εἶναι 'κείνος ἐπάδὰ, 'μὰ τὸ 'σπίτι ντοῦ 'ναι 'πάδὰ, λέει: νὰ μὲ κονέψης ἐπάδὰ; λέει: κονεύγω σε. Πιάνει ὁ διακονιάρης, 'ξεφορτώνει τὸν παπᾶ, 'κουμπίζει τονὲ ἀπάνω 'ς τὸ χειρόμυλο· ἀργὰ δὰ 'πάει ὁ καυκός τση, κ' εἶχε κι αὐτὴ μιὰν ὄρνιθα γεμωστὴ κ' εἶχεν-ε μιὰ μπουκάλια κρασί 'παρμένο καὶ καθίζουνε κ' ἐτρώγανε κ' ἐπίνανε καὶ βάνουν καὶ τὸ διακονιάρη μαζί τους κ' ἤτρωε: (ἐθαρούσανε δ' αὐταὶ πῶς ἐτοῦτος εἶναι διακονιάρης καὶ δὲ γατέχει εἶντα μούστανε 'μεις). Ἀπῆς ἐφάγανε δὰ κ'

ἤπιανε, τὸς ἦρθε δὰ καὶ κέφι νὰ τραγουδήζουνε. Λέει δὰ ἡ παπαδιὰ:

Ἄντρας μου 'ς τὰ κίβδαλα κ' ἐγὼ
'ς τὰ κίβδαλισματα

Λέει δὰ καὶ τοῦ διακονιάρη: λέει, τραγούδηξε καὶ τοῦ λόγου σου, μπαρμπαδάκι· λέει: ἐγὼ, παιδί μου, δὲν κατέχω· λέει: ὄι, νὰ τραγουδήξης θές. Ἄν εἶδε δὰ πῶς δὲν τὸν ἐπαραιτούσανε, λέει:

Ἄκουε σακκὶ δεμένο
χειρομυλακουμπισμένο,
τὰ ἐκατὸ μου ριάλια θέλω
καὶ τὸ γαῖδαρο νὰ 'πηαίνω.

Λέει: ἄ! ποῦ νὰ σοῦ δώσ' ὁ Θεὸς καλὸ, 'ξανατραγούδηξε πάλι αὐτὴνα τὴν μαντινιᾶ-δα. Δακέρνει πάλι ὁ γέρος; κ' ἤλεγε:

Ἄκουε σακκὶ δεμένο
χειρομυλακουμπισμένο
τὰ ἐκατὸ μου ριάλια θέλω
καὶ τὸ γαῖδαρο νὰ 'πηαίνω.

Τὴν ταχινὴ δὰ σηκώνεται πάλι ὁ διακονιάρης, φορτώνει τὸν παπᾶ, 'βγάνει τον ὄξω 'ποῦ τὸ χωριὸ κι ἀπόκειας τονὲ 'ξεφορτώνει καὶ τονὲ 'βγάνει ὄξω. λέει: ἔ, εἶδες τονὲ δὰ κι ἀμοναχός σου; τὰ ἐκατὸ ριάλια θέλω δὰ καὶ τὸ γαῖδαρο. Δίδει τ' ὁ παπᾶς τὰ ἐκατὸ ριάλια καὶ τὸ γαῖδαρο καὶ μισεύγει ὁ διακονιάρης. Παίρν' ὁ παπᾶς, 'πάει 'ς τὸ 'σπίτι, λέει τῇ παπαδιᾶς, λέει κακοροῖζικη παπαδιᾶ, κ' ἐπιάσανέ με οἱ κλέφται 'ς τὴ στράτα καὶ μοῦ 'πῆρνε ἐκατὸ ριάλια καὶ τὸ γαῖδαρο κ' ἄλλο 'λίγο νὰ μὲ σκοτώσουνε κι ὄλας! λέει: ἔ, ἀφέντη παπᾶ, ἡ κεφαλή 'ς ἄν εἶναι καλὰ, ὄλα καλὰ.

Μιὰν ἡμέρα 'παίρνει ἡ παπαδιὰ 'πάει 'ς τὸ μοναστήρι γιὰ νὰ παρακαλέση τὴν Παναγιᾶ νὰ τον-ε γοργοστραβώση· κι αὐτὸς τὴν εἶδεν-ε καὶ 'παίρνει καὶ 'πάει πρὸς καὶ 'μπαίνει μέσα 'ς τὸ ἱερό. Πάει αὐτὴ κ' ἐπαρεκάλεσε τὴν Παναγιᾶ κ' ἤλεγε: Παναγιᾶ μου, Παρθένα μου, καὶ τυρλοκούφα τὸν παπᾶ· λέει τση δὰ ὁ παπᾶς 'πὸ μέσα 'ποῦ τὸ ἱερό: Ἄμε, εὐλογημένη χριστιανή, νὰ σφάξης μιὰν ὄρνιθα νὰ τὴν-ε γεμώσης μὲ τὸ 'ρύζι νὰ τὴν-ε βράσης, νὰ τοῦ ψήσης 'ς τὸ ζουμί τση τσορμπᾶ καὶ νὰ κάμης καὶ κουλουράκια σίτινα νὰ φά'ῃ ὁ παπᾶς νὰ στραβωθῇ· 'μὰ τρομερὴ νὰ εἶσαι νὰ μὴν ἀγγίξης. Ἐθάρρεξε δ' αὐτὴ πῶς ἦτον-ε κι ὄλας ἡ Παναγιᾶ, 'ποῦ τῇ τῶπενε· 'παίρνει αὐτὴ καὶ 'πάει καὶ σφάζει τὴν ὄρνιθα καὶ τὴν-ε γεμώνει μὲ τὸ 'ρύζι καὶ τῇ βάνει μυρωδιές καὶ κάνει

ἔς τὸ ζουμί τῆς τσορμπά, καὶ τοῦ κάνει καὶ σίτινα κολουράκια. Πάει ὁ παπᾶς ὕστερα, λέει· Κόπια, ἀφέντη παπᾶ, νὰ φά'ς κ' ἐγὼ σοῦ μαγέρεψα νὰ φά'ς κακοροίζικε καὶ νὰ πεινᾶς θές μπλιό. Καθίζει ὁ παπᾶς κ' ἤτρως τὴν ὄριθα, λέει τῇ παπαδιᾶς· Κόπια καὶ τοῦ λόγου σου, κερά παπαδιᾶ νὰ φά'ς. Λέει· Φάε τοῦ λόγου σου μὰ γὼ χω φ'ωμένα. Ἀπύτις ἦφα κ' ὁ παπᾶς τὴν ὄριθα καὶ τὸν τσορμπά, κ' ἦφαε καὶ τὰ κολουράκια, ἦκανε ὁ παπᾶς πὼς ἐστραβώθηκε καὶ δὲν ἤφεγγε, κ' ἐπασπάτευγε ἐτσι δά, κ' ἦπιασ' ἕνα βεργαλάκι κ' ἐκούμπιζε. Καὶ λέει τῇ παπαδιᾶς, λέει· Ἐ, κερά παπαδιᾶ, καὶ λέ' πὼς δὰ στραβωθῶ! ἐμένα ἠκουπώθηκε τὸ φῶς μου καὶ δὲν ἔξεκαθρίζω ὅπως διόλου. Αὐτὴ δὰ πού τῆ χαρὰ τῆς ξαναπαίρνει πάλι καὶ πάει ἔς τὸ μοναστήρι, κὶ ὁ παπᾶς τὴν εἶδενε, καὶ παίρνει πάλι πλιό μπρός καὶ πάει κὶ μπαίνει μέσα ἔς τὸ ἱερό. Πάει αὐτὴ πάλι κ' ἦκανε τὸ σταυρό τζῆ, τοῦ μετάνοιες, κ' ἐπαρχιάλεσε τὴν Παναγιᾶ νὰ γοργοστραβώσῃ τὸ παπά τση· κὶ ὁ παπᾶς μέσα ἔς τὸ ἱερό χωσμένος, καὶ τζῆ λέει πάλι· Ἄμει, εὐλογημένη χριστιανή, νὰ σφάζῃς ἕνα κοῦβο νὰ τον ἐ γεμίσης ρύζι καὶ νὰ τοῦ βάλῃς μέσα καὶ πιπεροκίμια κὶ ἀμύγδαλα καὶ καρύδια καὶ σταφίδες· καὶ νὰ τοῦ κάμῃς σίτινα κολουράκια νὰ φάῃ ὁ παπᾶς ν' ἀποστραβωθῆ, μὰ τρομαχτικὴ νὰ εἶσαι μὴ φά'ς ἐσύ. Αὐτὴ δὰ θάρρειε πὼς ἦτον-ε πάλι ἡ Παναγιᾶ καὶ παίρνει καὶ πάει καὶ σφάζει τὸν κοῦβο καὶ τον ἐ γεμῶνει μὲ τὸ ρύζι καὶ τοῦ βάνει πιπεροκίμια μέσα καὶ τον-ε ψήνει καὶ τοῦ κάνει καὶ τὰ σίτινα κολουράκια. Πάει δὰ πάλι ὕστερα ὁ παπᾶς καὶ λέει του· Κάτσε νὰ φά'ς καὶ νὰ πεινᾶς θές πάλι κακοροίζικε· Καθίζ' ὁ παπᾶς κ' ἤτρως τὸν κοῦβο. Λέει καὶ τῇ παπαδιᾶς· Σύμωσε, κερά παπαδιᾶ, νὰ φά'ς· λέει· Ἐγὼ ἦφαγα, μόνο φά'ε τοῦ λόγου σου. Ἀπύτις ἦφαε ὁ παπᾶς τὸν κοῦβο καὶ τὰ κολουράκια, ἦκαμε πὼς ἐποστραβώθηκε καὶ δὲν ἤφεγγε ὅπως διόλου.

Καὶ μὴν ἡμέρα ἤθελα πλύνει τὰ ροῦχα, καὶ γεμῶνει ἕνα σογλι καὶ βάνει τὸ ἄπάνω ἔς τὴν πυραστιά καὶ ἀφτει τῆ φωτιά καὶ λέει τοῦ παπᾶ, λέει· Κάτσε, ἀφέντη παπᾶ, ἐπαὶ νὰ συμπαίνῃς τὸ νερὸ νὰ βράσῃ κ' ἐγὼ δὰ πάω νὰ πλύνω τὰ ροῦχα νὰ τὰ φέρω ὕστερα νὰ τὰ μπουγαδίσω· λέγει· Ἐγὼ μαι στραβός· κὶ δὲ φέγγω κὶ ἄ' μπά, τὸ χύσω νὰ καγῶ κ' ἐγὼ· λέει· Σύμπαινέ το δὰ ἀγάλι-

ἀγάλια κ' ἐγὼ τῶχω καλὰ ὀστημένο καὶ δὲ πέφτει κείνο. Καὶ καθίζει ὁ παπᾶς καὶ τὸ σύμπαινε. Κὶ ἀπύτις ἐμίσεψε δὰ ἔστραβῶνεν' ὁ παπᾶς καὶ βάνει τοῦ σογλιου φωτιά καὶ βράζει τὸ γερά γερά, κὶ ἀπόκειας τάρπζ καὶ πάει ἐκεῖ, πού ἔχει τὸ καῦκο τῆς χωσμένο ἔς τὸ πιθᾶρι μέσα καὶ τὸ ἔξεσκεπάζει καὶ θάρρειε δ' αὐτὸς ἐντὲ τὸ ἔξεσκεπᾶσε πὼς ἦτον-ε ἡ παπαδιᾶ κ' ἤθελα τοῦ δώσει πᾶμα κ' ἦχασκε· γέρνει τ' αὐτὸς τὸ νερὸ ἀπὸ πάνω τὸ βραστό, πομέν' αὐτὸς σῶχασκος· κὶ ἀπόκειας πάει καὶ βάνει νερὸ ἔς τὸ σογλι, κὶ ἀπόκειας τὸ γυρίζει καὶ χύνεται, καὶ λαντουρᾶ τ' αὐτὸς καὶ κάνει καὶ χάμαι ἕνα γλιστραχιό, κὶ ἀπόκειας καθίζει ἔς τὴν μπάντα κ' ἦκανε πὼς ἦκλαιγε. Πάει ἡ παπαδιᾶ θωρεῖ τονε κ' ἦκλαιγε. Λέει· Εἶντὰ χεις, παπᾶ, καὶ κλαίς; λέει· Ντὰ δὲ σοῦ τὸ πα γὼ, θεοκατάρτη, πὼς δὲν ἤφεψα μόνο ἤθελα μ' ἀφήσης νὰ συμπαινώ τὸ σουκάλι· καλὰ δὰ καὶ χύθηκε ὀγλήγορα καὶ δὲν ἦτον-ε βρασμένο νὰ με κάψῃ· λέει· Σῶπα, ἀφέντη παπᾶ, καὶ δὲν πειράζει. Παίρνει δ' αὐτὴ ὕστερο κὶ πάει νὰ πῆ νὰ δώσῃ τοῦ καῦκου τῆς πᾶμα. Ἐσκεπάζει δὰ τὸ πιθᾶρι· λέει του· Πάρε, μωρέ, κειονὲ τὸ κολουράκι· αὐτὸς ἐδὰ ἦτον-ε σῶχασκος ἀπομονάρικος· ἐθάρρειε δ' αὐτὴ πὼς ἐγέλα· λέει· Ἐ, ἂ' δὲ γελάσῃ δὰ κὶ ὅλα μισολιᾶ δὲν κάνει· ἀγγίζει τ' αὐτὴ θωρεῖ τονε κ' ἦτον-ε ξυλωμένος· λέει· Ὁφ, κ' ἤθρασέ μου τὴν ὁ παπᾶς! Ἀπὺς ἐθέκανε δὰ ἀργὰ κ' ἐκοιμηθῆκανε, σηκώνεν' αὐτὴ καὶ πάει καὶ τον-ε ἔβγάνει πού τὸ πιθᾶρι καὶ πάει καὶ τον-ε ρίχνει ἔς τ' ἀχύρι, ἐκεῖ πού ἔχανε τὰ βούγχα δεμένα. Τὴν ταχινὴ σηκώνεν' αὐτὴ κ' ἦκανε τὴν ἀδιάφορη καὶ πάει δὰ ἔς τ' ἀχύρι νὰ πᾶ βάλῃ τῶ βουγιῶ ἄχερα, εἶδε τὸν ἀποθαμένο κεί δὰ καὶ πάει καὶ λέει τοῦ παπᾶ· Νὰ δῆς, ἀφέντη παπᾶ, ἕνας διακονιάρης ἐπῆγε ἔς τ' ἀχύρι μας, καὶ δὲ γατέχω γῆ τὰ βούγχα τὸν ἐπατήσανε, γῆ πού τῆ κρυζότῃ πῶθανε, μόνο ἄντες νὰ πᾶ τον-ε πάρωμε νὰ πᾶ τον-ε ρίξωμε πέρα κεζὲ νὰ μὴν τον-ε ἔβροῦνε οἱ χωριανοὶ τὴν ταχινὴ κεία νὰ γραντίσωμε. Λέει τσ' ὁ παπᾶς· Μὰ πού δὲν μπορῶ γὼ νὰ τον-ε σηκῶνω; λέει του ἡ παπαδιᾶ· Βάλε τοῦ λόγου σου τὰ ἱερά σου καὶ πάρε καὶ τὸ θυμιατὸ νὰ θυμιάζῃς κ' ἐγὼ δὰ τον-ε σηκῶνω. Πάει ἡ παπαδιᾶ, σηκώνει τὸν-ε, βάνει τὰ ἱερά ντου καὶ παίρνει καὶ τὸ θυμιατό, καὶ παίρνει καὶ μὲ βελόνα. Στὴ στράτα δὰ κεία πού

ἔπαινανε, ἤραφτε ὁ παπᾶς τῆποθαμένου
τὰ ῥοῦχα μὲ τῆ παπαδιᾶς· λῆει του ἡ πα-
παδιᾶ· Πέ του, ἀφέντη παπᾶ, ἕνα δυὸ τρία
γράμματα καὶ ξένος ἄνθρωπος εἶναι καὶ μιστὸ
θὰ νᾶχης. Ἀρχιζᾶ ὁ παπᾶς κ' ἐδιθάβιζε κ' ἤλεγε.
Τρεῖς πᾶ'νε κ' ἕνας γραγέρνει, παπαδιᾶ ἕξ-
κουμπισμένη! λῆει του δὴ ἡ παπαδιᾶ· "Αἰ' ποῦ
νὰ σοῦ διδῆ, ὁ Θεὸς καλὸ, ἕναδιθάβιζε του
πάλι, καὶ ξένος ἄνθρωπος εἶναι ὁ κχομοίρης
καὶ μιστὸ θὰ νᾶχης. Ἡλεγέ ντου πᾶλ ὁ
παπᾶς· Τρεῖς πᾶ'νε κ' ἕνας γραγέρνει, παπα-
διᾶ ἕξκουμπισμένη! κ' ἐθύμιζε δὴ κὶ ὄλως.

Κὶ ἀπύτις ἐφτάζανε δὴ κοντὰ ἔς τὸ δέτη,
λῆει, δὸς του δὴ κεραπαπαδιᾶ νὰ γκρεμαστῆ
ἀποπαεῖ κάτω. Πᾶει ἡ παπαδιᾶ νὰ τοῦ παίξῃ
μὲ τὰς κᾶτω νὰ γκρεμιστῆ, κὶ ὁ παπᾶς τὴν
εἶχεν-ε ραμμένη μὲ τὰ ῥοῦχα τῆποθαμένου
δὴ. κὶ τὴν ἐπαίρνει κὶ αὐτὴ κὶ ἐτσούρλανε
μαζὶ. κ' ἐπαιάνανε κᾶτω. Κὶ ἀμολαίρν' ὁ
παπᾶς ἀτζιρίτι, καὶ τοῦ φωνιζᾶ ἡ παπα-
διᾶ· Στάσου, ἀφέντη παπᾶ, νὰ σοῦ πῶ
ποῦνε τὰ κλειδιᾶ· λῆει, ἔς τὸ γέρο ντὸ μαῦρο
νὰ πᾶ'ς, μὰ ἔσαν πᾶω γῶ, ἔς τὸ σπῆτι νὰ
τὰ βρῶ θελω.

ΠΟΙΗΣΙΣ

Τραγούδια διάφορα.

(Γαύδου)

1. Ὁ Δασκαλογιάννης.

Ἀποῦχει νοῦ καὶ στόχασι καὶ γνώσι ἔς τὸ κεφάλι,
νὰ κᾶτση νὰ συλλογιστῆ τὸ Δάσκαλο τὸ Γιάννη.
Κάθα Λαμπρῆ, Χριστόγεννα ἤθανε τὸ καπέλλο
καὶ τοῦ πρωτόπαπᾶ ἔλεγε, τὸ Μόσκειβο δὴ φέρω.
Δασκαλογιάννη τῶ Σφακιῶ, σῶπα γιὰ δὲ σοῦ πρέπει
νὰ μὴν τᾶκούση μνιὰν Τουρκιᾶ νάρθῃ νὰ σὲ ἕξετρέξῃ.
Δασκαλογιάννη τῶ Σφακιῶ, λυπήσου τὰ παιδιᾶ σου,
νὰ μὴ σοῦ τὰ σλαβιώσουνε κ' εἶν' ἐντροπῆ τσ' ἀντριᾶς σου.
Μὰ τὸ Θεὸ δὲν παραιτῶ, ἂν δὲν τονέ κρεμάσω
ἔς τὴ μέσα μπάντα τὸ Σταυρὸ κὶ ἀπόκειας νὰ περάσω.
Ἀπύτις ἐτελείωσε τὸ γράμμα τοῦ Βεζίρη,
ἔς τὸ Βιλαέτι μῆνυσε νὰ γίνονται χαζίρι.
Ἐς τὸ Ρέθεμνι μαζεύγονται ἀγάδες καὶ ὄλ' μᾶδε.
καὶ ἔς τὰ τᾶμνιᾶ ἐμπαιάνανε κ' ἐκάνανε ντοῦδες.
Μὰ ὄντεν ἐπορίζανε, λένε τοῦ Σερσκέρη,
εἶντα βουλή μᾶς ἤδωκες ἐτοῦτο τὸ σεφέρι·
μ' ὀπίσω νὰ γραγύρωμε εἶν' ἐντροπῆ δικῆ μας,
νᾶθελε τονέ πιάσωμε ἦτον-ε τῆ τιμῆς μας.
Τέτοι ἐπτακέφαλο θεριὸ καὶ λονταροῦ ἰσπέτι.
πῶς δὴ τονέ μερώσωμε νὰ μπῆ ἔς τὸ βιλαέτι!
Ντελόγω ἕξικινήσανε δώδεκα μπαϊράκια
καὶ πᾶνε ἔς τὴν Ἀνώπολι ἔς τοῦ μπέτη τὰ κονίκια.
Σ' τσ' Ἀνώπολις τὰ δώματα τὰ στέσαν τὰ τσαντίρια
ἔπο πέρα ἔς τὴν Ἀράδαινα πολέμους καὶ παγινίδα.
Δίδουν τσ' Ἀράδαινας φωτιᾶ, καίγεται κὶ Ἄης-Γιάννης,
κὶ ἀμοναχὸς τσῦ πολεμᾶ ὁ Δάσκαλος ὁ Γιάννης
κὶ ἀμοναχὸς τσῦ πολεμᾶ μόνο μὲ τᾶρματὰ ντου,
τὸ αἶμα πίν' ὡσαν σκυλλὶ ἀποῦ τὴ μανιτὰ ντου.
Ἄμοναχὸς τσῦ πολεμᾶ μόνο μὲ τὸ σπαθὶ ντου,

κι ὄμπρός κι ὀπίσω τὸ πετᾶ 'ζάν 'λάφι τὸ κορμί ντου.
 'Μά 'στερις ἐθαρρεύτηκε 'ζάν πιστεμένοι φίλοι,
 κι ἀπάνω ντου ἐρράζανε 'ζάν λυσασμένοι σκύλλοι.
 Πιάνουν 'πισταγκωνίζουσι τὰ τὰ γλήγορά ντου χέρια
 καὶ μὲ τὰ 'ντόντια τοῦ 'παιρνε τὰ τούρικια μαχαίρια.
 'Ομπρός ὄμπρός τον-ἐ λαλοῦν σαράντα μπεξελῆδες,
 κ' ἔχουν καὶ τὰ σπαθιά 'γδυμνά κι φαίνουσι οἱ λεμπίδες.
 — Διάλε τὸ ἀποθμμένους σας καὶ σᾶς καὶ τὰ σπαθιά σας,
 τρεῖς 'μέρες σας-ἐ πολεμῶ κ' ἤκαψα τὴ γκαρδιά σας.
 'Μ' ὄντε τὸν ἐπερνούσανε 'ς τὰ ἔρ'μα ντου κονάκια,
 ἐτρέξανε τὰ 'μάτια ντου 'ς τὰ θελωμένα ρυάκια.
 Κι ἄχι καὶ νὰ μοῦ δίδετε τσικίγια πεντακόσα,
 νὰ 'σάσω τὰ κονάκια μου καθὼς ἦσαν κὶ πρώτα.
 — Γρύκα, μῶρ', ἕνα γκερατᾶ εἶντα λαλεῖ καὶ λείει,
 τὴν κεφαλὴν του 'γάσενε καὶ τὰ κονάκια κλαίει.
 'Μ ὄντε τὸν ἐπερνούσανε 'ς τοῦ Μπαμπαλῆ τὸ χάνι,
 ἐζήτηζε κρυγὸ νερὸ κι ἀπόκειας ν' ἀποθάνη.
 Βάνουν ἕνα γλυκὸ καθὲ 'ς ἐ φαρφουρι φλιτζάνι
 κ' ἕνα τζιμπούκι γιασεμί ἔρτᾶ σακκούλια κάνει.
 Τσαρσί τσαρσί τον-ἐ λαλοῦν καὶ τον-ἐ διαρωτοῦνε,
 Δασκαλογιάνν' ὁ βασιλιᾶς 'πού προσκυνᾶς καὶ πούναι!
 — 'Μ' ὁ βασιλιᾶς 'πού προσκυνῶ, Σταυρός εἶν' κι ὁ Θεός μου,
 διάλε 'ς τὸ Μουχαμέτη σας μὴ στένεστε ὄμπρός μου.

2. Ἡ φυλακή.

'Μ' εἰντᾶχουσι καὶ πιζοῦνε τ' 'Αγιοῦ-Μάρκ' οἱ καμπάνες;
 'Μὰ γιὰ παιδί βαφτιζοῦνε, γι' ἀντρώνο 'βλογοῦνε,
 μὲ ῥήγισσα βασιλίσσα 'μαλώνει τὸν υἱό της,
 καὶ πὼς τὴν εἶπε μελαψή, καὶ πὼς τὴν εἶπε μαύρη,
 'ς τὴ φυλακὴ τὸν ἔβαλε τριάντα χρόνους κάνει
 κι ἀπάνω 'ς τὸ τριανταδυὸ τῶν φυλακῆς 'θυμάται.
 — Παπούτσα μου 'ς τὰ χέρια μου, καὶ νοῦ 'ς τὴ γκεφαλή μου,
 νὰ 'πά' νὰ 'βρῶ τὴ φυλακὴ ἀποῦναι τὸ παιδί μου.
 'Μ' ὦρα καλὴ σου φυλακὴ, μαζὶ μὲ τὸν πορτάρη,
 θαμάζομαί σε, Κωσταντῆ, θαμάζομαί σε πάλι
 πὼς ἦν τὴ σπᾶς τὴ φυλακὴ νὰ δειρῆς τὸν πορτάρη.
 — Μάννα, καὶ κουζουλή 'σιουσι καὶ κουζουλή 'σαι πάλι,
 θαρρεῖς κ' ἐτούτ' ἡ φυλακὴ 'ς τὸ 'σπίτι 'ναι χτισμένη,
 μὲ βόλια καὶ μὲ σίδερα εἶναι θεμελιωμένη.

3. Ὁ Δασκαλαντώνης.

Παιδιὰ κ' εἰντᾶχουσι τὰ πουλιὰ κ' εἶναι 'ζαγριεμένα.
 καὶ κιλαδοῦσι θλιβερά καὶ παραπονεμένα!
 Γῆ κυνηγὸς τὰ κυνηγᾶ, γῆ χιόνι τὰ πλακώνει,
 γι' ἀκούσαν' πὼς ἀπέθανεν ὁ δάσκαλος Ἀντώνης.
 Σαββάτο ἐβαρίστηκε κάτω 'ς τὸ γυρογιάλι
 καὶ παρευθὺς τὸ 'λόγιασε ὁ ξένος θ' ἀποθάνη.
 Καθίζει γράφει μὲ γράφῃ 'ς τὸ 'σπίτι του τὴν πέμπει,

νά κατέβ' ἡ γυναίκα του νά τον-ἐ παραβλέπη.
 Γυναίκα του ἔσαν τῶμαθε πιάνει καὶ συνοδεύει
 μουδὲ σκλάβεις ἐρώτηζε, μηδὲ καὶ βάγιες παίρνει.
 Παίρνει καὶ τὴν κουινάδα τζη τὴ βκσαρμολουμένη,
 κ' ἐβάστα κ' εἰς τὰ χέρια τῆς μωρὸ παιδ' ἡ καϊμένη.
 'Κ'λουθῆ κ' ἡ θυγατέρα τζη ἡ γι' Ἀντωνολεούσα,
 καὶ τῶν ἀνθρώπων τὺς καρδιές ἤκανε κ' ἐρραοῦσα.
 Κ' ἐπῆγε κ' ἠύρηκέν τον ε'ς τὴν κλίνη κ' ἐκοιμάτο,
 κ' ἐτρέχσσι τὰ μάτια τῆς καὶ τὰ μαλλιά τῆς κάτω.
 Σώπα, γυναίκα κουζουλή, πλέξε τα τὰ μαλλιά σου
 καὶ πλύνε καὶ τὰ μάτια σου ν' ἀντισταθ' ἡ καρδιά σου.
 — Πῶς μοῦ τὸ λέ'ς, Ἀντώνη μου, νά πλέξω τὰ μαλλιά μου,
 νά πλύνω καὶ τὰ μάτια μου ν' ἀντισταθ' ἡ καρδιά μου,
 ἀπὸ θωρῶ τὰ μάτια σου καὶ παίζουν τοῦ θανάτου
 κ' ἔχεις καὶ θηλυκὰ παιδιὰ κ' εἶναι τοῦ πικντρεμάτου;
 'Μ' ὅτι τὸν ἐσηκῶνανε ἀπὸ τὸ γυρογάλι,
 ἡ θάλασσα μουγγρίστηκε κ' ἡ γι' ἄμμο δάκρυα ἔβγάνει.
 Κι ὄντε τὸν ἐπερνούσανε ἀντίκρυτα ἔς τὸ Ἀρμένους,
 ἐκατεδήκν' τὰ χωριὰ καὶ τον ἐ συνεπαίρνουν.
 Ἄς τάξωμε πῶς ἦτον-ε κολῶνα ἔς τὸ χωριὸ μας
 κ' ἐβούλησε κ' ἐρράϊσε κ' ἐχάθηκε ἀπὸ μπρός μας.

4. Ναυτικόν.

Ναυτόπουλο ψυχομαχεῖ ἔς τὴν πρύμνη τοῦ κατέργγου.
 Κλαί'ν' τον οἱ ναῦτες, κλαί'ν' τονε, κλαίει τὸ σουρμα οὔλο,
 'μὰ ἔσαν τὸν κλαί' ὁ ναύκληρος μὲ τὸν καραβοκύρη.
 'Ποθκίνεις ζεμιτζόπουλο, ναύτη, καλέ μου ναύτη,
 τίνος ἔφινεις τὴν χάριτα σου, τὸ ἔρημο γκοπάσο,
 νά γκομπασάρη τὸν καιρὸ νά 'μποῦμε ἔς τὸ λιμνιῶνα;
 — Πιὰσ'τε με δυὸ νά σηκωθῶ, καὶ τέσσερις νά κἀθ'σω,
 καὶ φέρετε τὴ χάριτα μου, τὸ ἔρημο γκοπάσο,
 νά γκομπασάρω τὸν καιρὸ νά 'μποῦμε ἔς τὸ λιμνιῶνα.
 Θωρεῖς ἐκεῖνη τὴν κορ'φή, τὴν ἄλλη τὴν παρέκει,
 ἀπὸχ' ἀντάρα ἔς τὴν κορ'φή καὶ καταχνιὰ ἔς τὴ μέση
 ἐκειὰ πόπισω κάμουσι τῶν καραῖω λιμνιῶνα.
 Ρίξε ζερόχ τὸ σίδερο, δεξὰ τὸ πιαμάρι,
 ἔς τὴν Ὀστρια τὴ φαρμακερὴ ρίξε τὴ σιγουράντζα,
 'βγάλε τσῆ μου τσουργιὰ νερὸ τὸ μάγερα γιὰ ξύλα,
 'βγάλε καὶ δυὸ ναυτόπουλους νά κάμουσι τὸ μνημα'
 καὶ μὴν τὸ κάμουσι μακρὰ, κοντὰ ἔς τὸ γυρογάλι,
 γιὰ νά γρυκῶ τοῦ καραβιοῦ ὄντε θὲ νά σαρπάρη,
 καὶ πέτε τσῆ γυναίκα μου, τσῆ γλυκοπεθερᾶς μου,
 ἕνα παιδί τῶν ἄφηκα νά μοῦ τὸ πολεμοῦσι
 καὶ νά τὸ βάλουν ἔς τὸ σκολειὸ τὰ γράμματα νά μάθη.

5. Ἄθλος.

Βασιλιοπούλ' ἀπάρθενη φεργάδαν ἀρματῶνει,
 βάνει καρτάτια σίδερο κὶ ἀντένες ἀτσαλένεις,
 βάνει πανιὰ μεταξωτὰ καὶ ἔχρτια συρμαλένια,

βάνει τιμώνι μάλαμα και κόρη κρουσταλλένια,
 βάνει λεθέντες εκατό άπάρθυνα κοράσια
 και 'παίρνει τὸ γυαλό γυαλό, μεριά τῆς Μυτιλήνης.
 Ρηγόπουλο 'σαν τῶμαθε, φεργάδες άρματώνει,
 και 'παίρνει τὸ γυαλό γυαλό τὴν κόρη ν' άνταμώση.
 Κι από μακρὰ τῆς φώνιαζε κι από κοντὰ τῆς λείι:
 — Κόρη, και δός μ' ένα φιλι και 'πάρε μιὰ φεργάδα.
 Θέλεις τὴν κόκκιν' έπαρε, θέλεις τὴν άσημένια'
 θέλεις τὴν χρυσοπράσινη 'πούμ' άπατός μου μέσα.
 'Η κόρ' ώς ἦτον φρόνιμη, φρόνιμα 'πιλοήθη'
 — "Ομορφος εἶται, Ρήγα γυιέ, 'μ' άτημα λόγια λείεις'
 'μ' άντε νὰ πολεμήσωμε κι' άπού νικήσ' άς 'πάρη.
 *Αν με νικήσης, Ρήγα γυιέ, τὸ φίλημα 'δικό σου.
 Πάλι και σέ νικήσω 'γώ, σκλάβο θε νὰ σέ 'πάρω.
 Τρεῖς 'μέρες έπολέμησε ὁ Ρήγας με τὴν κόρη,
 'μὰ 'θελ' ὁ Θεός κ' ἡ τύχη της κ' έκέρδησ' ἡ κοπέλα
 κ' έβαλε τ' άρχοντόπουλο εἰς τὸ λαῖμό καδένα.
 'Σ τὴν πλώρη τὸν καθίζουσι, βαρὺ κουπι τοῦ δίδου
 πέμπει τονε 'ς τοῦ βασιλιᾶ με γράμμα με φερμάνι
 «με κορασιδ' άπάρθυνα πόλεμο νὰ μὴν κάνης».

6. Ναυτικόν.

Ένα καράβι 'πρόβαλε 'ς τῆ Πόλις τὰ μογοάζα,
 μούδε πολλὰ μικρό 'τονε, μήδε πολλὰ μεγάλο,
 χιλῶ τετρακοσῶ πηγῶ κ' εἶχε και χιλῖους ναῦτες.
 Κι ὁ βασιλιᾶς τὸ σοντηρᾶ από σαράντα μιλια.
 Χρυσῆ φεργάδ' άρμάτωσε κι από κοντὰ τοῦ λείι:
 κι από μακρὰ τὸν ὀμιλεῖ κι από κοντὰ τοῦ δίδου:
 — Μαύνα, σκύλε τὰ πανιά, μαύνα τ' άρμενά σου,
 γιὰ θὰ σοῦ παίξω κανονιές νὰ κάψω τὴ γκαρδιᾶ σου.
 — Θαρρείς πὼς εἶμαι λιγερῆ νὰ ρίξω τὰ μαλλιὰ μου,
 νὰ κάμω σάλα ν' άνεβῆς νὰ πιάνης τὰ βυζὰ μου;
 'μὰ 'μαι καράβι 'ξακουστό, καράβι 'ξακουσμένο,
 'ς τὴν Πόλι και 'ς τὸ Γαλατᾶ μ' έχουν ζωγραφισμένο.
 Μὰ ελάστε δώδεκ' από 'μπρός και δώδεκα 'ποπίσω,
 δώδεκα 'πού τὴ μιὰ μεριά, δώδεκα 'πού τὴν ἄλλη,
 ν' ανοίξω τὰ λουμπάρια μου, νὰ 'δῆτε τὸ φωνές μου,
 και τότες-ἂ θὰ 'δῆς εἰσὺ τὸν τέχνης τσ' εἰδικές μου.

7. Χαροντικόν.

(Έρακλέους ἄθλος).

Γεῖς νέος έβουλήθηκε νὰ κατεβῆ 'ς τὸν 'Αδη,
 νὰ 'πά ν' νὰ 'βρῆ τὸν Χάροντα γιὰ νᾶναι πάντ' ὀμάδι.
 'Σ τὴν πρώτη πόρτα 'πούμπαινε, εἰς τὸ 'μπαινοβγαρσιδι,
 ὄφι τρικέφαλο θωρεῖ δεμένο μ' αλυσιδι.
 Κι άπού τὸν ὄγλον τὸν πολὺ τὸν εἶγεν ὁ πορτάρης,
 θωρεῖ τὸ Χάρο κι 'ἤφταξε 'ς τὴν πόρτα καθαλάρης.
 — Νέε, και εἶντα γυρεῦεις έπά, 'γούμενος γῆ κελάρης

γ' είντα καιρός νά σ' ἤβγαλε 'ς τήν πόρτα τῆ μεγάλῃ;
 — Ἐγώ 'χα ὄρεξι μπολλή και πόθο νά 'μιλήσω
 και ναύρω κι ἄνθρωπο πρακτό νά τόν ἀναρωτήξω.
 Χάρε 'πού 'παίρνεις τῶ νιούς, 'πού 'παίρνεις και σκοτώνεις
 κ' εἰς τόν ἀθό τῆς νερότης των τούς χρόνους τελειώνεις.
 — Ἐγώ 'μαι 'κείνο τὸ λοιπὸν 'πού ὄλοι με μισοῦσι,
 'ςὰ σκληροκάρδην ἄνθρωπο, 'ςάν σκύλλο με λαλοῦσι.
 'Μά 'πά 'ς τοῦ Χάροντα τσ' αὐλές δὲν εἶναι πρασινάδες,
 μουδε και σημαδότοποι νά σημαδεύουν γ' ἄντρες.
 Δὲν εἶν' παιγιδία γιὰ μικρά, 'λιγούδια γιὰ μεγála,
 μουδε και τὰ μωρὰ παιδιὰ δὲν τρώ'ν' 'ς τὸν Ἄδη γάλα
 τὴν νύκτα και'νε γιὰ βυζι και τὴν αὐγή γιὰ πιάσμα,
 και τ' ἀποξημερώματα γιὰ τὴν γλυκειάν των μάννα.

8. Ἀναγνώρισις ἀδελφῆς.

Πέρα 'ς τὴν πέρα γειτονιά, πέρα 'ς τὴν πέρα ρούγα
 ἐκάθετον ἕνας παπᾶς 'μάναι πολλὰ χρεωμένους.
 Πουλεῖ ζευγάρια ἀμέρωτα, πουλεῖ και 'μερωμένα,
 πουλεῖ χωράφια ἀθήριστα, πουλεῖ και θερισμένα.
 Πουλεῖ κι ἀμπέλια ἀτρύγητα, πουλεῖ και τρυγημένα,
 πουλεῖ κουράδια ἀσάκαστα, πουλεῖ και σακασμένα.
 'Μά δὲν τὸν ἐδικήξασι τὸ χρέος νά πλερώσι,
 στολίζει και τὴν παπαδιὰ νά 'πά' νά τὴν πουλήσῃ.
 'Μά 'νὰ μικρὸ ναυτόπουλο στέκει κ' ἀνερωτᾷ τον
 Πουλεῖς, παπά, τὴν παπαδιὰ και πόσα γρόσα θέλεις;
 Τ' ἀχειλι χίλι' ἀξίζει τα, τὰ 'μάτιχα δυὸ χιλιάδες,
 και τ' ἀποδέλοιπο κορμι 'ξαγορασμὸ δὲν ἔχει.
 — Βγάλε, παπᾶ, τὸ ράσο σου νά σοῦ μετρήσω γρόσα.
 Στρών' ὁ παπᾶς τὸ ράσο του, μετρᾷ του ἔννιὰ χιλιάδες.
 'Ἀποῦ τὴν χέρα τὴν κρατεῖ και 'πά'νε 'ς τὸ κκράβι.
 'Σ τὴν κάμερα κατέβηκε 'ς τὴν κλίνη τῆ 'δικῆ του
 'Ἐκίνησε κ' ἐτζίμπα ντην, 'ζέφνει ὁ Θεός κι ἀστράφτει,
 ἐκίνησε κ' ἐφίλεσε ντην, κιν' ὁ Θεός κ' ἐβρόντα.
 'Μ' ἕνα πουλάκι κηλαϊδεῖ ἀπάνω 'ς τὸ καρτάτι,
 — Γιὰ 'δέτε κριμα κι ἄδικο σήμερο 'ς τὸ κκράβι
 φιλεῖ ἀδερφός τῆ ἀδερφή, μηδὲ δὲν τὸ κατέχει!
 Κι αὐτόνος ὡςάν τὸ 'κουσε, πολὺ τοῦ 'βαροφάνη.
 — Πέ μου νά ζήσης παπαδιὰ, 'πὸ ποιά σειρὰ λογάσαι;
 — Τὸν κύρη μου 'λέγαν Κοντόν, κ' ἐγῶμαι Κοντοπούλα,
 μᾶχω ἀδέρφι 'ς τὰ Κάτεργα λείπει 'κοσπέντε χρόνους.
 Κι αὐτόνος ὡςάν τ' ἄκουσε πολὺ τοῦ 'βαροφάνη,
 κι ἀποῦ τὴν χέρα τὴν κρατεῖ και 'ς τοῦ παπᾶ τὴν πάει.
 'Πάρε, παπᾶ, τὴν παπαδιὰ, κόπιαζε 'ς τὴ δουλειὰ σου,
 και 'πήγαινε 'ς τὸ 'σπίτι σου μαζί με τὰ παιδιὰ σου.
 'Βγάλε και τὸ κουκκούλι σου γρόσα νά τὸ γεμίσω.
 κι ἄς τᾶζω πὺς ἐβρέθηκα κι ἦρθα νά τὴν προικίσω.

9. Συμβουλή.

Μάννα 'ς τὸ γάμο μὲ καλοῦν' καὶ 'πέ μου εἶντα νὰ κἀνω ;
 Γυιέ μου, 'ς ἅ σ' 'κχλέσανε 'πάρε κανίσκι κι ἄμε.
 'Μὰ 'πάρε χίλιες πέρδικες καὶ πεντακόσους τράγους,
 κ' ἐξῆντα μουνουχόκριγους καὶ δεκοχτὼ ματζέτες,
 κ' εἴκοσι δυὸ βουτσὰ κρᾶσι καὶ πέντ' ἀμπάρια σ' τᾶρι
 καὶ βάλει καὶ 'ς τὴ μέση σου τρία ψωμιὰ χυσάφι,
 νὰ δώσης τῶνα τοῦ γαμπροῦ καὶ τ' ἄλλο δῶς' τσῆ νύφης,
 καὶ τ' ἄλλο δῶσε τοῦ παπᾶ, ὅπου δὲ τὸ ἔβλοήση.

10. Ἐπίβουλος σύζυγος.

(Πρόκη — Φιλομήλα)

Κάθετ' ἡ Μάρου, κάθεται 'ς τοῦ Γιάννη τὸ κονάκι,
 κρατεῖ γυαλί 'ς τὴ χέρα τση, τὰ κάλλη της ἔξανοίγει,
 — Κάλλη μου, πάλι κάλλη μου, κάλλ' ὁμορφά μου κάλλη,
 παιδιὰ τοῦ Γιάννη μέλλεστε, γυόζα τοῦ Κωνσταντίνου ;
 'Οντέ τὸ λόγον ἤλεγε ὁ Κωνσταντῆς προβαίνει,
 κ' ἡ Μάρου νὰ το τῶκαμε, Κώστα μου κ' ἔμπα μέσα.
 — Σκιᾶζομαι, Μάρου, σκιᾶζομαι, τὸν Γιάννη τὸν φοβοῦμαι.
 'Μ' ὁ Γιάννης ἐναὶ 'ς τὰ βουνὰ νὰ 'λαφοκνηγήση,
 νὰ πιάση 'λάφια ζωντανὰ κι ἀγρίμια 'μερωμένα.
 Θέ' μου καὶ βρέξει, χιόνισε, κάμε βαρεχειμῶνα,
 νὰ τρέξουσιν οἱ ποταμοὶ νὰ 'πάρουν τὰ γιοφύρια,
 νὰ μὲν' ὁ Γιάννης 'ς τὰ βουνὰ νὰ τον ἐφ'ν' τὰ 'φίδια
 Κι ὄντε τὸ λόγο κ' ἤλεγε, ὁ Γιάννης εἰς τὴν πόρτα·
 — "Ἄνοιξε, Μάρου, ἄνοιξε, ἄνοιξε νὰ 'μπω μέσα,
 νὰ βάλω 'λάφια ζωντανὰ κι ἀγρίμια 'μερωμένα.
 — Σκιᾶζομαι, Γιάννη, σκιᾶζομαι, τᾶγρίμια τὰ φοβοῦμαι,
 μόν' ἄμε τὰ τσῆ μάννα σου ἀπὸ 'ναὶ μαθημένη.
 Βιτισλουρᾶ τὸν μαῦρό ντου, 'ς τσῆ μάννας τ' ἀποσῶνει·
 — "Ἄνοιξε μάννα μ', ἄνοιξε, ἄνοιξε νὰ 'μπω μέσα,
 νὰ βάλω 'λάφια ζωντανὰ κι ἀγρίμια 'μερωμένα.
 — Ἄνάθεμά τα, Γιάννη μου, τὰ 'λάφια καὶ τ' ἀγρίμια,
 κ' ἡ Μάρου ἄλλον ἀγαπᾶ, κ' ἡ Μάρου ἄλλον ἔχει.
 'Παίρνει τον ἡ παραπόνεσις 'ς τὸ σπῆτι του καὶ φτάνει,
 δίδει τσῆ πόρτας μὲ λαχτιά, μέσα καὶ ὄξω 'πάει,
 'Θρίσκει τοῦ Κώστα κ' ἔτρωε κ' ἡ Μάρου τὸν ἐκέρνα.
 Πιάνει τὸν Κώττ' ἀπ' τὰ μαλλιά, τὴν Μάρου ἀπὸ τὴν χέρα,
 μικρὰ μικρὰ τοὺς ἔκοβγε, γεμίζ' ἕνα τζουβᾶλι,
 εἰς τ' ἄλλογο τὸ ἴφῳρτωσε, 'ς τὸ μύλο ντου τὸ ἴπαι·
 — "Ἄλεθε, μύλε μ' ἄλεθε, κάμε καλὴ πασπάλη.

11. Ἡρώς.

Κάτω 'ς τ' Ἀδάμη 'ς τὰ Λαγκά, ἀπὸ 'ναὶ 'να λιβάδι
 λεντᾶρι ἐνεδραχόντεψε καὶ τρώει τσ' ἀντρενωμένους.
 Σαράντα 'πά' δὲν ἔρχονται, τριάντα δὲν γυαγέρουν.
 Χήρας οἱ γιοὶ τὸ 'κούσασι, λέσι νὰ 'πά'ν' κ' ἐκείνοι.

— Μάννα καὶ δὸς μας τὴν εὐκὴ νὰ 'πάμε 'ς τὸ λεντάρι.
 — Γυιέ μου, καὶ δίδω σὰς τὴν-ε ἐκεῖ κι ὅπου κι ἂν 'πάτε,
 μὰ τὸ θεριὸ 'ναι ἄγριο, καὶ δὲν τ' ἀνατριχιάτε;
 Ἰμπαίνουν καὶ στολίζουνται σαίτες καὶ δοξάκια,
 'ς τὸν κάμπο κατεβαίνουνσι νὰ 'βροῦσι τὸ λιοντάρι.
 Οὐλημερίς γυρίζουσι κι ἀντιμῶς δὲν τὸ 'βρῆξαν.
 Ἀπῆς ἐξεχωρίσασι τὸ ἤρηκεν ὁ ἕνας·
 μιὰ σαίτια τοῦ 'θάρεσε κ' ἐρράη τὸ δοξάκι,
 καὶ πῆδρο ἔκοψεν ὁ νεῖός καὶ 'βγαίνει 'ς τὸ πρινάρι
 καὶ τὸ πρινάρι ἐρράισε καὶ τὸ λιοντάρι ἐγλάκα,
 'μ' ἐστάθην ἀνατολικά κ' ἔκαμε τὸ σταυρόν του,
 μὴ κονταριά τοῦ 'θάρεσε κ' ἔκοψε τὸ λαϊμόν του
 Ἀπύτις καὶ τὸ 'σκότωσε ὑπάει καὶ μετῶ το
 κ' ἦτον ἐννιά ὄργυιές πλατὺ καὶ δεκοχτῶ 'ς τὸ μάκρος.

12. Εὐχὴ νεονύμφων.

Εἰς τοῦ νεοῦ γαμπροῦ τὴν τάβλα
 ἐπέριαν' Ἀι-Γιωργῆς,
 ὁ νεροκαβαλάρης
 κι ὁ θαλασσοπεράτης·
 κ' ἐσεῖσθη κ' ἐλαγίσθη
 κ' ἔσλυψε κ' ἐνευκήστη.
 Κ' ἔσχυψε κ' ἐνευκήστη

νὰ ζῆ ὁ γαμπρός κ' ἡ νύφη.
 Νὰ ζῆ ὁ γαμπρός κ' ἡ νύφη,
 κ' οἱ διπλοσυμπεθέροι.
 Κ' οἱ διπλοσυμπεθέροι
 κ' ἐμεῖς οἱ κλεσμένοι.
 Κι ἀπὸ μᾶς ἐκαλιοῦσαν,
 χρόνους πολλοὺς νὰ ζοῦσι.

13. Ἡ αἰχμάλωτος.

Μιὰν Κυριακὴ 'ξημέρωμα, μὴν εἶγε 'ξημερώση
 κι ὁ ἥλιος ὁ παντοτινὸς μὴν εἶχα 'βγῆ νὰ δώση.
 Γρυκῶ τὸν Κόρφο κ' ἔμπαζε κατεργα καὶ καράβια.
 Δὲν εἶναι αὐτάνα Σφακιανὰ μήτε καὶ τοῦ Ρεθέμνου,
 'μᾶνναι τοῦ καπετὰν πασᾶ 'πὸ μέσα 'ποῦ τὴν Πόλι.
 'Παίρουν μαννάδες καὶ παιδιὰ, ἀδέρφια κι ἀξιδέρφια,
 'παίρουν καὶ τοῦ παπᾶ Βαρδῆ τὴ μιὰν του θυγατέρα,
 τὴν πρώτη καὶ τὴν ὕστερη, τὴν μεσακὴν κοπέλα.
 Χίλοι κρατοῦν τὴν γκούδα τση, τρακόσοι τσ' ἀκ'λουθοῦσι,
 ἐκ' λούθαν' κι ὁ παπᾶ Βαρδῆς κ' ἔδερνε τὸν μερούς του.
 — Ποῦ 'πάς ἀσήμι, νὰ χαθῆς, ποῦ 'πάς σταυρὲ νὰ λυώσης.
 ποῦ 'πάς Ἀγιοκωστάντινο ν' ἀλλάξης τὸνομά σου;
 — 'Σ τὴ Σμύρνη 'πάω νὰ χαθῶ, 'ς τοῦ Γαλατᾶ νὰ λυώσω,
 κ' εἰς τὴν Κωσταντινούπολι ν' ἀλλάξω τὸνομά μου.
 Κι ὄντε τὴν ἀνεβάζασιν εἰς τοῦ παπᾶ τὴ σκάλα,
 ἐτρέχασι τὰ μάτια τῆς ὡς ἂν τὴν κουτσουνάρα.
 Ἄμ', ἀφεντάκι, 'ς τὸ καλὸ καὶ 'ς τὴν καλὴ τὴν ὥρα,
 καὶ νὰ γεμίσ' ἡ στράτα σου ντραντάφυλλα καὶ ρόδα.
 Κι ἄμε χαιρέτηξέ μου τσου ὅλες μου τσ' ἀδερφάδες,
 τὴν ἀδερφή μου, τὸ Ἄντιό, μὴ μου τὴν χαιρετήσης,
 γιὰτὶ μου καταρήστηκε Τοῦρκος νὰ μὲ φιλήση,
 Τοῦρκο νὰ κάμω πεθερό καὶ τὸν Καδῆ κουνιάδο.

14. Τὸ 'Λενιό.

Ἔνα πουλάκι κλαιδεῖ 'ς τὴν 'Πισκοπή 'ς τὴ βρύση.
 Δὲν κλαιδεῖ γιὰ τὸ νερό, μὴδὲ καὶ γιὰ τὴ βρύση,
 'μὰ κλαιδεῖ γιὰ τὸ 'Λενιό, 'πού 'πάει νὰ γεμίση.
 Κι ὁ Σφακιανὸς νεπέρνονε καὶ στρέφνει καὶ θωρεῖ το,
 καὶ 'παίρνουν τον τὰ κλάϊματα καὶ 'ς τοῦ παπᾶ καὶ 'πάει,
 — Ὁρα κελή, παπᾶ-χατζῆ, κι ὦρα κελή σου ἀφέντη,
 νὰ μοῦ τὸ δώσης τὸ 'Λενιό καὶ 'ζὰν τὸν ἥλιο φέγγει.
 — Δὲν σοῦ τὸ δίδω τὸ 'Λενιό μαγὰρι καὶ μεῦ φέρεις
 τοῦ βασιλιᾶ τὸ ντούρμενο, νὰ φέρης δὲν τὸ 'παίρνεις.
 Ὅχι ἄλλο, δὲ παπᾶ-χατζῆ, καὶ 'ς τὰ Σφακιᾶ δὲ 'πάω,
 τῷ Σφακιανῷ τὸ ντούρμενο θὰ φέρω νὰ τὸ 'πάρω.
 Τετράδη τοῦ 'μηνύσανε καὶ Πέφτη 'Ξεκινοῦνε,
 καὶ Παρασκῆ 'ξημέρωμα τὴ μπόρτα κουρκοῦνοῦνε.
 — Ἄνοιξε δὰ, παπᾶ-χατζῆ, κ' οἱ φίλοι σου ν' ἐφτάζαν,
 — Ἄνοιξε δὰ, παπᾶ-χατζῆ, κ' οἱ συμπεθέροι σου 'ρθαν'.
 'Μὰ γὼ ἐτούτους τοὺς καιροὺς συμπεθερῶ δὲν κάνω.
 Χίλιες τρακόσες μπαλοτιές ἐπαίξανε τσῆ πόρτας
 κ' ἐμπήκαν κ' ἐγυρέψανε τὰ μέσα καὶ τὰ ὄξω.
 καὶ 'βρίσκουν τὸ κερά 'Λενιό 'ς ὀλιόχρυσα σεντόνια,
 κι ὀλιόχρυσο τὸ 'πάπλωμα, κι ὀλιόχρυσο τὸ στρώμα.
 'Μὰ βάστα δὰ κερά 'Λενιό, νὰ βάλῃς τὰ χρυσᾶ σου,
 'μὰ ποῦρι 'ς τὴν Παράδεισο δὰ 'πά' ἢ γιὰ φεντιᾶ σου.
 'Στὴ μέση τσῆ Παράδεισος σεράγιο νὰ μοῦ χτίσης,
 νὰ τρέξουνε τὰ 'μάτια μου 'ζὰν τὸ νερὸ τσῆ βρύσης.
 Δῶσέ μου, μὰ, τὴ χέρα σου, δῶσέ μου καὶ τὴν ἄλλη,
 τὸ γάλα 'πού μοῦ 'βύζασες κάμε μοῦ το χελάλι.
 'Μὰ ἔχε γειά, πατέρα μου, καὶ μὴν ἀργήσης νᾶρθης
 'πάνω 'ς τ' ὄχτώ, 'πάνω 'ς τ' ἐννιά, γιὰ νᾶρθης νὰ μὲ θάψης.
 Καὶ μὴδ' ἐννιά 'περάσανε μὴδὲ κ' οἱ δέκα 'φτάξα,
 κ' ἐπέψανε τσῆ παπαδιᾶς τὰ θλιβερά μαντάτα.
 — Ἄχι! παιδί μου, 'πού σ' ἐστόλιζα καὶ σ' ἔβγανα 'ς τὸ δῶμα,
 κ' ἦστεκε τὸ κορμάκι σου 'ζὰν τὴν καρνάδη βιόλα!
 Ἄχι! παιδί μου, 'πού σ' ἐστόλιζα μὲ λίρες, μὲ ταικίνα,
 καὶ δὰ σ' ἐπῆραν Σφακιανοὶ μὲ δίχως δαχτυλίδια!
 Ἄχι! Κι ἄς εἶχε σπάσει τὸ σταμνὶ γ' ἢ νὰ βουλήσ' ἢ βρύση,
 ὄντὲν ἐκίνα τὸ 'Λενιό νὰ 'πάη νὰ γεμίση.

15. Ἡ Διαμάντα.

Φίλε μου καὶ 'μπιστικέ μου,
 Φίλε μου καὶ κόνσολε μου,
 νὰ μοῦ δώσης τὴ Διαμάντα,
 τὴν ξανθὴ τὴ μαυρομμάτα.
 — Δὲν τὴν δίδω τὴν Διαμάντα,
 τὴν ξανθὴ, τὴ μαυρομμάτα.
 Τ' ἄλογό μου σοῦ χαρίζω
 τὸ χρυσὸ χαλινωμένον,
 τ' ἀργυρὸ πεταλωμένον.

Τὴν Τετάρτη τὸ καράβι
 τὴ Διαμάντα θὰ βαρκάρη
 Ἄχι! Κλαί' ἢ μινὰ καὶ κλαί' ἢ γι ἄλλη,
 κλαί' ἢ θειά τ' ἢ πλεῖο μεγάλη,
 'πά' νὰ δώση 'ς τὸ πηγιάδι
 κλαί' ἢ θειά τ' ἢ πλεῖο μικρή,
 τσ' ἔρχεται νὰ σκοτωθῆ.
 Κλαί' ἢ μάννα τ' ἢ καϊμένη,
 μυρολόγια τσῆ τὰ λέει.
 — Σῶπα, μάννα, μὴ μὲ κλαί'ς,
 μυρολόγια μὴ μου λέ'ς.

κι ἀνέ 'μπάω καὶ δὲν κάνω,
πέμπω γράμμα νὰ σὲ 'πάρω.
'Πά'ν' καὶ λέ'νε τοῦ Πασᾶ'
ἔδ', ἀφέντη μου Πασᾶ,
μὲ γκοπέλα 'πούρθε 'πά!
κ' ἔχει πόδια μαρμαρένια
'ντόντρια μαργαριταρένια
καὶ βυζάκια 'ςὰν λεμόνια,
ἄσπρα εἶναι 'ςὰν τὰ χιόνια.
'Λμέτε, φέρετέ μου την,
καὶ 'ξεμπερδαίτετέ μου την.
Καὶ 'πά'ν' καὶ φέρνουσίν τού την
καὶ 'ξεμπερδαίνουσίν τού την.
Κι ὅταν ἤθβαινε 'ς τὴ σκάλα
καὶ μὲ γέλιο καὶ μὲ κλάμα
κι ὁ Πασᾶς νὰ τηνὲ 'δῆ
τ' οὔρθε σασιμαῶς πολὺς,
καὶ 'ς τὸ στῶμα τὴν καθίζει
καὶ καθὲ την-ὲ ποτίζει.
Μὴν 'ντραπῆς, μὴ φοβηθῆς,
τὴ γενιά σου νὰ μοῦ 'πῆς.
κι ἀνεπλέκει τὰ μαλλιὰ τζη,
κ' ἤθβαλε τ' ἀπόγραμμά τση.
— Τῶν ἀνθρώπων τὰ παιδιὰ
ἔτσι εἶναι γνωστικά.
— 'Εδὰ 'πάρε την Κιχία μου
κι ἄμε την-ε 'ς τὸν ὄντᾶ μου,
τὸ τᾶνι τζη νὰ 'πηχίνης,
ἀμὰ μέσα νὰ μὴν 'μπαινῆς.

16. Ἡ πανώλης.

Τοῦ δεκοχτᾶ τ' Ἀγούστου τὸ μαχάινει
ὁ Χάρος κι ἡ Πανώγλα κτεβχάινει
κ' εἰς τῷ Χανιωῶ τὴν πόρτα 'ξεβορκαίρει.
'Ορίσ'τε Χανιωτᾶκια μου νὰ 'δῆτε
ρόδον ἀπὸ τὴν Πόλι μυριστῆτε.
— Δὲν εἶναι τοῦτο ρόδο νὰ μυρίζη,
ὁ Χάρος κ' ἡ Πανώγλα 'ν' καὶ θερίζει.
Θαρρεῖτε, Χανιωτᾶκια μου, θαρρεῖτε,
πῶς δὲν 'ξανγαχιγέρνω νὰ μὲ 'δῆτε.
Κ' εἰς τὸ καράβι 'μπάινει κι ἀρμενίζει
κι ὡςὰν τὴ μαύρη σκύλλα τῷ γαυγίζει.
— Κ' εἰς τὸ Μισίρι 'πάω καὶ θὰ νᾶρθω,
μαννάδες καὶ παιδιὰ θὰ 'ξεχωρίσω,
πόρτες καὶ παραθύρια θὰ σφελίσω,
καὶ τῷ Χανιωῶ τῷ πόρτες θὰ τῷ κλείσω,
Καὶ 'παίρνει Ὀδριοπούλες μὲ τὰ φέσα,
'πού λάμπαν 'ςὰν τὸν ἥλιο 'ς τὰ καφέσα.
Καὶ 'παίρνει Ρωμιοπούλες μυρισμένες,
'πού 'λάμπαν' 'ςὰν τὸν ἥλιο οἱ καϊμένες.
Καὶ 'παίρνει Τουρκοπούλες βρωμεσμένες,

'πού 'λάμπαν' 'ςὰν τὸν ἥλιο οἱ καϊμένες.
Καὶ 'παίρνει παλληκάρια ἀρματωμένα,
'πούσανε τοῦ πολέμου σπουδασμένα.
Καὶ 'ς τὰ Χανιά 'πρωτόκαμε μετάνοια
κι ἀνθρώπους δὲν ἀφῆκε 'ς τὰ ντουκιάνια.

17. Αἰσιτάι.

'Ποῦ νὰ βουλήση Τρίτη καὶ Τετράδη
'πούμπαινε ὁ Νικόλας 'ς τὸ καράβι.
Μὲ τὸν караβοῦρη κουσουλάρει
κι μὲ τὸν καπετάνιο ροζονάρει.
— Πῶς μοῦ τὸ λέ'ς, ἀφέντη μου, νὰ διχῶ
τὸ σκύλλο τὸ Μπερβάδο πῶς νὰ πιάσω;
Σαράντα παλληκάρια ἀρματωθῆτε,
μὲ νταχινὴ 'ς τὸν Πλατανιᾶ 'βρεθῆτε.
Σαράντα παλληκάρια ἀρματωθήκαν',
μὲ νταχινὴ 'ς τὸν Πλατανιᾶ 'βρεθήκαν',
καὶ τὸ κερκέλι 'πά'ν' καὶ κουκουοῦνε
τοῦ σκύλλου τοῦ Μπερβάδου καὶ 'μιλοῦνε.
— Βάστα δά, Μπερβάδο, βᾶστ' ἀπάνω,
κ' οἱ φίλοι σου ἐφτάζαν' χωρὶς ἄλλο.
Σηκώνετ' ὁ καϊμένος γιὰ ν' ἀνοιζῆ
κι ἀπὸ τὴν κλειδωνιάστρα νὰ 'ξανοίξη.
— Δὲν εἶστε οἱ φίλοι κ' ἑδικοί μου,
'μὰ εἴτε οἱ σπαντιδικοὶ ἐχθροὶ μου.
Δὲν εἶστε σεῖς οἱ φίλοι Γκινιτσάροι,
'μὰ εἶστε οἱ σπαντιδικοὶ κρουσάροι.
Παί'ουν τῷ πόρτας μὲ καὶ την-ὲ σποῦνε
δώδεκα παλληκάρια τὸν ἀρπεῦνε
κιδένα 'ς τὸ λαϊμὸ καὶ τοῦ πετοῦνε.
'Μολόγα δά, Μπερβάδο πῶχεις τᾶσπρα,
γιατὶ θὰ κάμωμε τὴν κεφαλὴ σου πάστρα.
— 'Σ τὴ γκαδενέτα τᾶχω φυλαμένα,
ἐννεὰ χιλιάδες ἦσαν τὰ καϊμένα.
Τὴν κιδενέτα σποῦν-ε καὶ τ' ἀροποῦσι
καὶ γαχαλιές 'ς τὸ τσέπες των πετοῦσι.
Καὶ σποῦν ε τὴν κασσέλα τὴν καρένια,
'πού ἦβαν' ἡ Μπερβάδαινα τὰ χτένια.
Καὶ σποῦν-ε τὴν κασσέλα τὴν 'πιτήδεια,
πούβαν-ε ἡ Μπερβάδαινα τὰ 'ψιδεια.
Καὶ 'παίρνουν τῷ Μπερβάδαινας τὴν κόττα
'πού ἤλαμπε 'ςὰν κάμπος μὲ τὰ χόρτα.
Καὶ 'παίρνουν τοῦ Μπερβάδο τὸ μεϊτάνι
'ς τὴν γῆ τὴν οἰκουμένη δὲν ἐφάνη.
Καὶ 'παίρνουν τοῦ Μπερβάδο τὸ γιγλίμι
'πού τῶβανε 'ς τ' αὐτὶ ντου σκουλαρίκι.
'Επῆραν τὸν Μπερβάδο μὲ τῷ γιγλούς του,
ἐπῆραν τὸ χαρέμι τοῦ 'σπιτιοῦ του.
'Επῆραν τ' Ἀμετάκη τὴ γυναῖκα
'πού δὲν τὴν εἶχ' ὁ ξένος 'μέρες δέκα.
'Επῆραν τὸν Μπερβάδο μὲ τῷ γιγλούς του,

ἐπῆραν τὰ χαρέμια τοῦ ἵπιτιοῦ του.
 Ἐπῆραν τὰ ῥιφάκια καὶ τ' ἀρνάκια.
 ποιὸς δὰ τὸς-ὲ κρεμάση τὰ λεράκια ;
 Ἐπῆραγ καὶ τοῦ τραγούς, τὸ τραγοῦρες

ποιὸς δὰ τὸς-ὲ κρεμάση τὸν κουδοῦνες ;
 Πάρετε τὰ ῥιφάκια καὶ τ' ἀρνιά μου
 καὶ ἀφῆτε τὸν ἔμπροστάρους μου,
 τοῦ καί'ν ε τὴν καρδιά μου.

18. Ὁ Δασκαλογιάννης.

Ἄπου ἕχει νοῦ καὶ λοῖσμὸ καὶ γνῶσι 'ς τὸ κεφάλι,
 ἄς κάθησι νὰ τοῦ διηγηθῶ γιὰ τὸ Δασκαλογιάννη,
 ποῦτον-ε πρῶτος τῷ Σφακιῷ καὶ μπάσης νοικοκύρης,
 καὶ ἤλπιζέν το νὰ γενῆ 'ς τὴν Κρήτη ρωμυλοσύνη.
 Κάθα Λαμπρῆ-Χριστοῦγεννα ἦβανε τὸ καπέλλο
 καὶ ἤλεγε τοῦ πρωτόπαπα τὸ Μόσκοβο δὰ φέρω.
 — Μὰ κάθ'σε δάσκαλε Γιαννιὸ καθῶς ποῦ μας-ὲ πρέπει,
 νὰ μὴ τὸ 'κούσ' ὁ βασιλιᾶς καὶ τὴν Τουρκιὰ θὰ πέψη.
 — Ἄς πέψη Τούρκους ὁ Πασᾶς καὶ ἄς πέψη μπασαλιῆδες,
 ἢ ἔχουν ἄντρες τὰ Σφακιὰ σαφῆ ντελικανῆδες.
 Ἄς πέψη Τούρκους ὁ Πασᾶς καὶ ἄς πέψη μπαϊράκια,
 ἢ ἔχουν ἄντρες τὰ Σφακιὰ σαφῆ παλληκαράκια.
 Μὰ ὁ Πασᾶς ὡς τᾶκουσε, πολὺ τοῦ βαρεφάνη,
 Κάστρος, Χανιὰ καὶ Ρέθεμνο μάζωξι τὸς-ὲ κάνει.
 Κάστρος, Χανιὰ καὶ Ρέθεμνος ἦσαν-ε μαζωμένα
 νὰ 'πά'ν νὰ κάψουν τὰ Σφακιὰ κακοποδομένα.
 — Γιὰ τὸ Θεό, ἀφέντη μου, καὶ πέ μου τί νὰ κάνω,
 νὰ 'πά' νὰ κάψω τὰ Σφακιὰ, γ' ἢ νὰ τὰ ρεφουδάρω ;
 — Ἄμε καὶ ῥώτηξε τὸ ὄμπρός εἰντὰ 'ν' ἢ γεφορμὴ τὸς
 μπάν' ἐκουζουλαθήκανε νὰ φά'ν τὴν κεφαλὴ τὸς.
 Νὰ δίδουν τὰ δοσίματα, νὰ δίδουν τὰ χαράτσα
 νὰ μὴν τὸν πέψω τὴν Τουρκιὰ καὶ ὅλα τὰ μπαϊράκια.
 Νὰ δίδουν τὰ δοσίματα ἔαν τὸν πάσα χρόνο,
 νὰ μὴν τὸς πέψω τὴν Τουρκιὰ νὰ τρέμ' ἢ γῆς καὶ ὁ κόσμος.
 Ἄς πέψη Τούρκους ὁ Πασᾶς καὶ ἄς πέψη μπαϊράκια,
 ἢ ἔχουν ἄντρες τὰ Σφακιὰ σαφῆ παλληκαράκια.
 Ἄς πέψη Τούρκους ὁ Πασᾶς καὶ ἄς πέψη μπασαλιῆδες,
 ἢ ἔχουν ἄντρες τὰ Σφακιὰ σαφῆ ντελικανῆδες.
 Μιὰν Παρασκευή, μιὰν ταχινή, μιὰν Κυριακὴν ἡμέρα,
 'ς τ' Ἀσκούφου ἔξεβαρχάρανε μὲ τὸ σπαθὶ 'ς τὴ χέρα.
 Ἄτ' Ἀσκούφου ἔξεβαρχάρανε εἰς τὴν καινούργια βρῦση
 καὶ τὸ Θεὸ παρακαλοῦν νερό νὰ τοῦ ποτίση.
 Ἄπάνω 'ς τὴν Ἀράδαινα τὰ ἑσέσαν' τὰ τσαντίρια,
 καὶ κάτω 'ς τὰ Λιβαδιανὰ τὰ κάμαν' τὰ παιγιδία.
 Καὶ ἀπὸ 'κεὶ δὰ σηκώνονται νὰ 'πά'ν-ε 'ς τὴν Μαδάρα
 νὰ 'πά'ν ν' ἀνεμαζώξουνε τὰ Σφακιανὰ κουράδια.
 Ἄ τὴ στράτα τὸς ἐπάντηξε ὁ δάσκαλος ὁ Γιάννης,
 ὁ καπετάνιος τῷ Σφακιῷ, τῷ Κρήτης τὸ λιοντάρι.
 Σύρνει τὸ μαχαίρακι τοῦ ἀπ' ἀργυρὸ φουκάρη
 καὶ μέσα τὸς ἐμπῆκεν-ε, γιουρούσι τὸς-ὲ κάνει.
 Ἄ τὸ ἔμπα χίλιους ἤκοψε, 'ς τὸ ἔβγα δυὸ χιλιάδες,
 καὶ 'ς τὸ μορφὸν τοῦ γύρισμα ἐξηνταδυὸ πασάδες.
 Καὶ ὄντὲν ἐσπάτιζε νὰ 'βγῆ ἀπὸ τὸ δέτη,
 μιὰν παλοτιὰ τοῦ παίξαν-ε καὶ 'ς τὸ Λακκοῦδι πέφτει.

κι άράσουν και μποδιάζουν τον σαράντα μπασαλῆδες
 κι ὄλη 'ς τὴ στράτα κ' εἶχεν·ε ὁ ξένος ριτζατζῆδες.
 — Θέλετε άσπρα δίδω σας, 'ςά θέλετε παράδες,
 κι άμοναχός μου τσ' ἠκοβγα τσὺ μεγαλοβδομάδες.
 — Δέν θέ'μεν άπού τάσπρα σου μηδ' άπού τὸ φλουρί σου.
 μόνο νά 'πά'με τοῦ Πασά, Ρωμινέ, τὴν κεφαλή σου.
 Κι ὄντε τὸν έπερούσανε 'ς τὸ σπίτι ντου 'ποκάτω,
 ἐκάθοντ' ἡ γυναίκα του και τὸν 'μυρολογάτο.
 Κι ὄντε τὸν έπερούσανε κάτω 'ς τὴ γειτονιά του,
 τὸν ἠλαιγεν ἡ μάννα του με τὰ πεθερικά ντου.
 Κι ὄντε τὸν έπερούσανε 'ς τοῦ Μπαμπαλῆ τὸ χάνι,
 ἐζήτηξε κρυγὸ νερό νά πιῆ γιὰ ν' άποθάνη.
 Κι ὄντε τὸν έπερούσανε εἰς τοῦ Πασά τὴν πόρτα,
 ἠσυχ' ὁ ξένος μιὰ φωνή κ' ἐμάρανε τὰ χόρτα.
 Κι ὄντε τὸν άνεβάζανε εἰς τοῦ Πασά τὴ σάλα,
 ζερβά δεξά ἐξάνοιξε κι ἐφώναξε μεγάλη.
 — Καλῶς νά σ' εὔρω, βασιλιά, πατέρες και δασκάλιοι.
 — Καλῶς τὸ δάσκαλο Γιαννιό, τὸν πρώτό μας κρουσάρη.
 Καὶ δίδουν του ἕνα γκαβέ 'ςέ φαρφουρί φλιτζάνι
 και ἕνα τζιμπούκι γιασεμί, χίλια φλουράκια κάνει.
 Κι άπύτις ἤπιε τὸν γκαβέ, ἤπιε και τὸν καπνόν του
 και στέκοντας τὸ 'γδάρανε τ' άργυρὸ πρόσωπόν του.
 Κι ὄντε τὸν έπογδαίρνανε εἰς τὴ δεξάν του χέρα,
 ἠπαιρνε τοῦ Βεζύρ' ὁ γυιός τὴ μιάν του θυγατέρα.
 Κι άπύτις τὴν 'τουρκέψανε και τὸν κινά τῆς 'θάλαν,
 ἐφώναξεν ἡ άρφανῆ τὸν κύρην της εἶντα 'κάμαν.
 — Εἰς τὸν καβέ τὸν ἔχομεν με κι ἄλλα παλληκάρια.
 κ' ἐκεῖνο τὸν ἐτρώγανε τῆς θάλασσας τὰ 'ψάρια.

19. °Ο ποταμοπνιγμένος.

Πέρδικ' άπάνω 'ς τὸ κλουβί κι άπάνω 'ς τὸ χαράκι,
 κι άφουκραστῆτε νά σᾶς 'πῶ γι αὐτόν·ε τὸ Γιαννάκη.
 Κοντὸ και νά τὸ 'λόγιαζες, γιχατρε ντελη-Γιωργάκη,
 πῶς δά σοῦ 'πάρ' ὁ ποταμός τὴν Τρίτη τὸ Γιαννάκη!
 'Ετοιμασία ἤκανε και 'πάει 'ς τὸ ντουκιάνι
 νά 'πά' νά 'βρῆ τὴ μάνναν του, κι ὅ,τι τοῦ 'πῆ νά κάνη.
 'Σ τὴ στράτα τὸν έπιάσανε βροντές και κουκκοσάλια
 πῶς δά τὸν 'πάρ' ὁ ποταμός κάτεχε δίγως ἄλλο
 Κι ἀλήθεια, εἶπασίν τού το, ὀπίσω νά γυρίση,
 νά μὴν τὸν 'πάρ' ὁ ποταμός νά κακοθανάτιση.
 'Μάτον τὸ χτῆμά ντου κελὸ κ' ἦτον κι αὐτὸ κοπέλι,
 τοῦ μουλαριοῦ 'θαρρεύτηκε κι ὁ ποταμός τὸ 'παίρνει.
 Κι ὁ ποταμός τὸ 'πήρην ε 'ς τὴ Συριανὴ καμάρα
 κοντὸ και δέν ἐπήρνε τὰ μέλη ντου τρομάρα!
 Κ' ἡ μάννα ντου ὡς τῶκουσε ἔθοσο κακὸ χαμπερί,
 ἀνθρώπους ἐνεμάζωξε, τὸν ποταμὸ γυρεύγει.
 Τὸν ποταμὸ 'γυρεύγανε 'ς ἕνα 'να ν-απλατανάκι,
 ἡ κληματσούρα σέ κρατεῖ, καλόγνωμο Γιαννάκη.
 Κι άπο'κειδὰ τὸ βγάνουσε και βάνουν το 'ς τὴ σκύλλα,
 κι ὅσο κι ἂν ἦσαν ἐκειδὰ ἐκλαίγανε μεγάλη.

Φέρετε 'δὰ τὰ ρουχά ντου καὶ ἴσως νὰ τὸ 'ντύσω,
 γιὰ νὰ τὸ σουσουμάσωμε νὰ τ' ἀποχαιρετήσω.
 Ἄχι, υἱγιὲ Γιαννάκη μου, βλαστὲ καὶ κανακάρη,
 κοντὸ δὲ σ' ἐλυπήθηκε ὁ Χάρος νὰ σὲ 'πάρη.
 Ἄχι, ὕψηλό μου γιασεμί, λυγνὸ μου κυπαρίσσι,
 κοντὸ δὲ σ' ἐλυπήθηκε ὁ Χάρος νὰ σ' ἀφήσῃ!
 Καὶ ὄντ' ἐσκораίρνανε ἀπ' τοῦ Δαρνιῆς 'ς τὴ μέση
 ὅσοι κι ἂν ἦσαν ἐκεῖδ' ἀ μικροὶ μεγάλοι κλαί'σι.
 Καὶ ὄντ' ἐσκораίρνανε 'ς τὰ Συριανὰ 'ποκάτω,
 ὁ μοῦγκρος ἐγρηκούντονε ἀπὸ τὸ Βενεράτο.
 Κ' οἱ γι' ἀδερφῆδες του κ' οἱ δυὸ λαλοῦν νὰ σκοτωθοῦνε,
 τὴν μάνναν τος 'νημένανε νὰ τὴν ἀνερωτοῦνε·
 — Μάννα μας τὸ Γιαννάκι μας πῶς εἶν' ἀποδομένο,
 πῶς τὸ 'κατέβασες 'ς τὴ γῆς κομμάτια 'ξεσκισμένο;
 — Καὶ 'ὰν γαμπρὸς τὸ 'στόλισα καὶ νύφη σου δὲν εἶδα
 Θέ' μου κειμὸ τὸν ἤπηρα καὶ πίκρα πού τὴν εἶδα.
 Κερὰ Μαριώ, ὡς τόκουσα ἐτοῦτο τὸ χαμπέρι,
 βαρκαρισμένος ἤμουν-ε νᾶμαι 'ς τὰ 'Πανωμέρη,
 'μὰ δέ μ' ἐφῆκα οἱ φίλοι μου κ' οἱ παρηγορητάδες
 τῆ Κρήτης οἱ ἀρχιερεῖς, τῆ χώρας οἱ γι' ἀγάδες.

20. Κύων καὶ γαλιῆ.

(Ἄστειον).

Τοῦ 'κοσιπέντε τ' Ἀπριλιοῦ φουσκώνει τὸ τεφύλλι,
 κι ἀφουκραστιῆτε νὰ σᾶς 'πῶ τοῦ σκύλλου τὸ φασίλι.
 'ς τὴν κάψα τὸν ἐδέσαν-ε τὸν πεντακακομοῖρη,
 κι ἡ κάψα 'τον-ε δυνατὴ κι ἤκαιγε 'ὰν τ' ἀπύρι.
 Μὰ μοναχὸς του τόκαμε ὁ σκύλλος τὸ τερτίπι
 τὸ λύγνο νὰ 'πά' γλείψ' ἀργὰ κι ἀφεντικός του λείπει.
 Κ' ἐκεῖδ' ἀπὸ τὸ ντουσοῦντιζε ὕπνος τὸν ἐπλακώνει
 καὶ 'ς τὸνειρόν ντου 'θώρεμενε ἕνα λαγὸ ζυγώνει.
 Ἐυπνᾶ καὶ λέγει λακριντιᾶ τοῦ παραπονεμάτου,
 — Μὰ εἰντά το τοῦτο τόνειρο, μὰ νᾶν' τοῦ ζαλισμάτου.
 Κάτσι καὶ 'ξηγήσέ μου το, φίλο νὰ σὲ κατέχω,
 γιὰτ' εἶμαι μεγαλύτερος, μὰ γινῶσι, βρέ, δὲν ἔχω.
 — Μὰ νὰ σοῦ τὸ 'ξηγήσω 'γὼ 'ς τοῦ καμπανοῦ τὰ δράμια,
 ἀπὸ πεινᾶ θωρεῖ ψωμὶὰ κι ἀπὸ διψᾶ ποτάμια,
 τοῦ λύγνου τὰ παστρέματα ὅλα 'σαν-ε χαράμια.
 Κι ὁ σκύλλος ὡς τὸν ἤκουσε τὰ 'ντόντια του χαυρίζει
 κι ἀρπᾶ τὸν ἀπὸ τὸν καψᾶ, χάμαι τὸν ἀκουμπίζει.
 Καὶ παίζ' ὁ κάττης μὲ ἀ φυσᾶ 'ὰν τὸ βορρ' ὄντ' ἐβρέχη
 καὶ κάνει τὰ μουτσούνια ντου τοῦ σκύλλου μπερμπελέσι.
 Κι ὁ σκύλλος ἦτον ἀγαμνὸς καὶ 'ξενηστικωμένος
 κι ὁ κάττης ἦτον μπάχηλος κ' ἦτον κι ἀνεγκασμένος.
 Κι ἐκεῖδ' ἀπὸ ἐμαλῶνανε ἀφεντικὸς πλακώνει
 καὶ παίζ' ὁ σκύλλος καμπανὸ τὰ ζάλα ντ' ἀσβολώνει.
 Κι ὁ κάττης ἐθορρεύτηκε πῶς δὲν τοῦ 'κάναν πρᾶμα
 κ' ἐκείνου τοῦ κακομοιροῦ τοῦ 'θράσαν-ε ντουμπάνα.
 Κ' ἐκάτσαν κ' ἐξετάσαν' τὸν 'ὰν τὸ μικρὸ κοπέλι
 κι εἰκοσιδυὸ τοῦ 'παίζανε 'ς τὰ 'ς τὸ καπαισινέλι.

Κι ἡ πρώτη 'πού τοῦ 'παίξανε τὸν ἤρριξε 'ς τὴ ζάλη
καὶ 'κεινηνά τοῦ 'βουήθηξε καὶ δὲν τοῦ 'παίξαν' κι ἄλλη.
Καὶ 'παίρνει μακολιά τυρὶ κ' ἕναν κομμάτι πῆττα
να 'πά' νὰ 'βρῆ τὸ σκύλλον του νὰ μὴν τοῦ πτύξη μύιγα.
Καὶ 'παίρνει τὸ στρατὶ στρατί, κ' ἐκ'λούθα κ' ἡ κερά του
κι ἀπὸ τὴ βωλοσυρματιὰ ἀποῦκαν' ἡ γι' ὄρα του
'πά'νε καὶ τον-ὲ 'βρίσκουν-ε 'ς τοῦ Καζαμπῆ τὸ ρυάκι,
ἀπὸ δὲν τὸν εὔρισκαν-ε ποτέ ντος οἱ κοράκι.
Κι ὁ σκύλλος ὡς τὸ γρύκησε, τὸν ἤπιασε τρομάρα
κ' ἐφάνηκέν τ' ὁ οὐρανὸς πὼς ἦτον-ε 'ζάν ζάρα.
— Σηκώσου, Κουλουκάκι μου, καὶ κάνε καερέτι
μᾶς 'μεις δὲν τὸ 'πιστέψαμε τοῦ κάττη τὸ σκιαέτι.
Σηκώνεται κ' ἐκ'λούθαν' τος, κ' ἤτρεμε καὶ τ' ἀτζάκι,
γιατὶ δὲν ἦφαι ψωμί μόνο ἕνα μπετσάκι·
'ς τὴ στράτα 'πού 'πηγαίναν-ε κουτσοκαμνεὶ τὰ μμάτι
μὴ μπά' τον-ὲ μπροστέσουν-ε ὁμάδι μὲ τὸν κάττη.
Κι ὁ κάττης ὡς τὸν εἶδεν-ε, σηκώνει τὸν κέφαλό του
κι ἀνεθεμάτιζέν τον-ε κι αὐτὸ καὶ τὸνειρό του.
— 'Μὰ εἶντα θέλεις νὰ 'μιλῆς πριχοῦ νὰ σ' ἐξετάζω
'ς τὴν κεφαλὴ σοῦ τσ' ἤπαιξα 'μὰ δὰ θὰ τὴν 'ποσπάσω.
Κι ἀπύτις τὸν ἐθέσανε ἀπάνω 'ς τὸ κρεβάτι
διάλε τσ' ἀποθαμένους τους, 'μὰ δὲν θέλουν-ε κάττη.
Κι ἀπύτις ἐμετάθεκε κ' ἤθεκε 'ς τὰ κρεβάτια
— Τα 'φτίλια 'πού σὰς ἦφαι θὰ κάμετ' ὄλοι βράκα.

21. Ἀστεῖον.

Τὸν καιρὸ τῆς Βενετίας
ἤκαμα κ' ἐγὼ μιά θειά,
καὶ 'παγεύγω νὰ τὴν 'δῶ
μὲ κανίσκι ἀκριβό.
Βάνω 'ς τὸ καλάθι γάλα
καὶ 'ς τὸν ἀραγὸ κουτάλια,
τὸν ἀθότυρο 'ς τ' ἀσί
τὴ μυζήθρα 'ς τὸ φλασάκι.
Μὲ τὸ 'πᾶ καὶ μὲ τὸ 'κεῖ
ἐξώμεινα κ' ἐγὼ ἐκεῖ.
Τὸ πρῶι σηκώνομαι
καὶ καληνωρίζω τη καὶ κακηνωρίζει με·
— ὦ κακῆς μάννας παιδί
καὶ κακοῦ κυροῦ σποριά,
'ξίδι νεῖν' τὸ γάλα σου,
σφαίκα τὰ κουτάλια σου
καὶ βρωμεὶ ἀθότυρός σου
καὶ βρωμεὶ κι ὁ ἀπατός σου.
Μὲ τὸ 'πᾶ καὶ μὲ τὸ 'κεῖ
'ξώμεινα κι ἀργὰ ἐκεῖ
Τὸ πρῶι σηκώνομαι καὶ κακημερίζω την
καὶ καλημερίζει με.
— ὦ, καλῆς μάννας υἱέ,
καὶ καλοῦ κυροῦ σποριά,

ζάχαρ' εἶν' τὸ γάλα σου,
μέλι τὰ κουτάλια σου,
καὶ μυρίζ' ἀθότυρός σου
καὶ μυρίζει κι ἀπατός σου.
Τρῶ' ἐννεῖα φουρνιές ψωμιὰ
καὶ δανεῖζεται καὶ μιά·
'ς τὸ μικρὸ καφολιτάκι,
προβατίνα μὲ τ' ἀρνάκι,
κι ἀηλιὰ μὲ τὸ ταυρί.
Τρῶει ἑκατὸ κολιούς
ἀπὸ τὸ μαρμαρινούς
καὶ τρακόσους 'ψαρογάρους
ἀπὸ 'κείνους τὸν μεγάλους
κ' ἑκατὸν πενηντα βάρους
ἀπὸ 'κείνους τὸν συγούρους·
κ' ἕνα γχόσκινο αὐγά
κ' ἕναν γκαλάθι καθρουμά.
"Ὅσον ἦτον-ε φαγοῦσα,
ἦτον καὶ καλοπιστούσα.
Ἐνα βαρελάκι νεῖχαν
πεννητάρι, ἐξηντάρι,
παρὰ 'λίγο 'κατοστάρι,
'πάει νὰ τὸ δοκιμίση,
τὴ βρουὰ νὰ καθαρίση

κ' ἔλησμόνησε ν' ἀφήσῃ
ὁ παπᾶς νὰ λειτρούσῃ.
— Ἐ κερά καὶ πέθερά,
καὶ ποῦ κατοουροῦνε πᾶ!
— Ἐκεεὲ πέρα 'ς τὸ πορτί
εἶναι πέτρα τρυπητή,
κ' ἐκεῖ κατοουροῦμε 'μεις
καὶ κατούρησε καὶ σύ.
Κ' ἑκατοῦρειε τρεῖς ἡμέρες
τρεῖς Τετράδες καὶ Δευτέρες.
Κ' ἐσύραν τὰ ξερόργιακα

κ' οἱ μύλοι νέκινήσαν'
κ' οἱ μύλωνάδες τὰ 'δαν-ε
τὸ Θεὸ 'παρακαλοῦσαν.
— Θε' μου καὶ ὡς δὲν ἤθρεξες
κι ὡς δὲν ἐψιχάλισες
ποῦ 'βρεθήκαν' τὰ νερά
τὰ ζεστά καὶ τὰ θολά!
'Πά' ὁ μυλωνᾶς νὰ πιῇ
καὶ μαδοῦν τὰ γένεα ντου
καὶ τὰ κωλομέρια ντου.

22. Ὁ Λεράτος.

(ἠρωϊκόν).

'Μὰ τὰ πουλιά 'φωλέψανε εἰς τὰ δενδρά 'ποκάτω
κι ἀφουκραστήτε νὰ σᾶς 'πῶ τραγοῦδι τοῦ Λεράτο.
Τσῆ Μεσαρᾶς τσ' ἐπέχηδες ἦτον κουνουστεμένος
μόνο μὲ τὸν Δερβίς-ἀγά ἦτον-ε κακλωμένος.
Μιὰν ταχινὴ σηκώνεται νὰ 'πάῃ 'ς τὰ Βορίζα
κι ἂν εἶν' ἀκόμη ταχινὴ νὰ 'πάῃ καὶ 'ς τὴν Ἴδα.
Βορίζανός τοῦ 'μίλησε 'πὸ μιὰν ἐλιχ' 'ποκάτω,
Μὴ μ'πά'ς, Δερβίς-ἀγά, 'πὸ τοῦ, καὶ βλέπει σ' ὁ Λεράτος.
'Πέ μου, μωρὲ Βορίζανέ, ἂν εἶν' ἀρματωμένος,
μ' Ἀνωγιανούς καὶ Σφακιανούς ἂν εἶναι κουνουστεμένος.
'Μὰ τὸ Θεό, Δερβίς-ἀγά, καλὰ 'ν' ἀρματωμένος,
μ' Ἀνωγιανούς καὶ Σφακιανούς εἶναι κουνουστεμένος.
— 'Μὰ ζ' ἐντροπῆς μου τῶχ'ω γὼ ὀπίσω νὰ γλαγύρω,
κι ἄχι τὸ χανομάκι μου δὲν θὰ τὸ 'ξανασιμῶ.
'Μ' ὁ Κωσταντῆς τὸν ἤβλεπε εἰς τὸ Ζητούμι ἀπάνω.
καὶ εἶχεν-ε καὶ τὸ Φραγκιᾶ εἰς τὸ Σταυρὸ βαρδιᾶνο
'μὰ ὁ Φραγκιᾶς 'κοιμήθηκε 'ς ἂν νᾶτον κουρατμένος,
'ς ἂν νᾶτον ἀπὸ τὴν κλεψὰ ἐτότες ἐρχομένους.
Καὶ ὄντὲν ἐσωπάτιζεν εἰς τ' Ἀρμοροῦ τὸ ρυάκι,
ὁ Κωσταντῆς τοῦ 'μίλησε 'πὸ μπρὸς 'πὸνα χαράκι.
— 'Μὰ στάσου δὰ Δερβίς-ἀγά, ν' ἀποχαιρετηχοῦμε
κ' ἦρθε καιρὸς καὶ τέρμενος 'ποῦ δὰ 'ξεχωριστοῦμε.
'Μὰ γὼ 'κουσα. Δερβίς-ἀγά, πὼς δὲν σε πιάνει μπάλα
καὶ στάσου νὰ σοῦ παίξω μιὰ εἰς τὴν ζερβὴν κουτάλα,
— Μὴν ἀφουκρᾶσαι, Κωσταντῆ, τὰ λόγια τῶν ἀνθρώπων
ποῦ κι ἄλλο μπάλα δὲν περνᾶ 'ς τὸν τόπο;
— Νὰ σε σκοτώσω θέλω γὼ, ἂν 'πά' ἡ κεφαλὴ μου,
καὶ 'ς τὸ χορὸ τῆ 'φίλησες, Μπουρμαῖ, τὴν ἀδερφή μου.
Νὰ σε σκοτώσω θέλω γὼ μ' ἕνα ζευγάρι μπάλες,
'ποῦ 'σκότωσες τὸν κύρη μου, 'ποῦτον σωρεῖα κοκκάλες.
Καὶ δίδει του μιὰ μπαλωτιὰ 'ς τὸ κόκκινο μεϊτάνι
κ' ἐκεῖνος ἐνταβράντισε καὶ μιτιρίζι πιάνει.
Κι ἀπύτις τοῦ 'ποκάμανε τοῦ σκύλλου τὰ φυσέκια,
ἀγάλι' ἀγάλια 'σύρθηκε κ' ἐμπῆκε 'ς ἐ μιὰ λέσκα.
Κι ὁ Κωσταντῆς 'φοβήθηκε κοντὰ νὰ τοῦ συμώσῃ,
μαζώνει ζύλα καὶ φωτιὰ νὰ τονὲ τελειώσῃ.

23. *Αστεϊον.*

Πέντε παλαμιές κουκιιά,
 πέντε γρές ἐγέρασα.
 Ἰήγαϊνά τσου ἔς τὸ χορὸ,
 Ἰποκαμάρωνά τσου ἴω.
 Κι ἀποστένεταί μου μιὰ,
 σφάζω την κ' ἐγὼ γὰ μιᾶς.
 Καὶ πουλῶ τὴν ἑμισὴ
 ἕνα μύστατο κρασί.

Καὶ τὴν ἄλλην ἑμισὴ
 ἕνα μπρατικό φακί.
 Καὶ τὰ κεφαλόποδα
 ἕναν ἀνεμοπόδα.
 Τὴν κοιλιὰ καὶ τὸ κνισσάρι
 δώδεκα μουζούρια σ'τάρι.
 Τὸ ἀσκή τζη, τὸ φλασκί τζη,
 κι ὠργισμένος ἔς τὴ ψυχὴ τζη.

24. *Ὁ Μπροσφύρης.*

Μιὰ γκαλογρά κοιλιοπονᾶ νὰ κάμη ντὸ Μπροσφύρη.
 Τὴν ταχινὴ τὴν ἤκαμε κι ἀργὰ ψωμί τοῦ ζήτα.
 Κ' ἐκεῖ δὲν εἶχαν-ε ψωμί νὰ φάη τὸ κοπέλι.
 Ἐννιὰ φουρνὲς ψωμί ἴφαι ὡστὲ νὰ ἔξημερώση,
 κ' ἔννιὰ σακκιά κοκκιά ἴφαι ὡστὲ νὰ ἔβοῦνε τᾶστρα.
 Τὴν Τρίτη ἐζήτηξε σπαθὶ τὸ τέσσερις μαχαίρι,
 τοῦ δεκατρεῖς καυκήστηκε πὼς ἄντρα δὲ φοβᾶται.
 Κι ὁ βασιλιᾶς τὸν ἤκουσε πολλὰ τοῦ κακοφάνη
 καὶ πέμπει τὸ ἀσκέρι του νὰ ἴπᾶν νὰ τον-ε ἴπᾶρη
 Καὶ ἴπᾶν-ε καὶ τὸ ἔβρισκουνε καὶ ἔβλεπεν ὄζᾶ.
 — Ἀρμινίζε μας, βρὲ βοσκέ, τσὴ καλογράς τὸ γυιό,
 ἴπου ἐκαυκήστηκε πὼς ἄντρα δὲ φοβᾶται,
 μηδὲ τὸν ἄντρα τὸ Φουκᾶ, μηδὲ τὸ Νυφοκόρο,
 μηδὲ τὸν Παρατράχηλο, ἴπου τρέμ' ἡ γῆ κι ὁ κόσμος.
 — Ἀνεμαζώνετε μου τὰ ὄζᾶ νὰ σᾶς τὸν ἀρμηνέψω.
 Ἀνεμαζώναν τὰ ὄζᾶ, ἀνεμαζωμὸ δὲν εἶχαν,
 σὺν ἡ Μπροσφύρης μιὰ σφυρὰ ἔς τὴ μάντρα τὰ μαντρίζει.
 — Ἐγὼ ἴμ' ὁ γυιὸς τσὴ καλογράς, ἴπου ἄντρα δὲ φοβοῦμαι,
 μηδὲ τὸν ἄντρα τὸ Φουκᾶ, μηδὲ τὸ Νυφοκόρο,
 μηδὲ τὸ Παρατράχηλο, ἴπου τρέμ' ἡ γῆ κι ὁ κόσμος.
 Καὶ δένουν τὰ ποδάκια ντου μὲ δεκοχτῶ καδένες,
 καὶ δένουν τὰ χεράκια ντου μὲ δεκοχτῶ ἀλυσίδες,
 καὶ δένουν καὶ τὰ μάτια ντου μὲ δεκοχτῶ ἴμπρισίμια.
 Λέει τος ἴΠὸ τσὴ μάννας μου δὲ θέλω νὰ μὲ ἴπά'τε,
 γιατί ἴναι παραπονητὰ καὶ δὲ παραπονᾶται.
 Πείσμα τὸ πείσμα τὸ λαλοῦν, πεισματικό τὸ κάνουν,
 ἴποκειᾶ τὸν ἑπεράσανε ἴποκειᾶ τὸν πρωτοἴπᾶνε.
 ἴγιγέ μου, ἴπου καυκήστηκες πὼς ἄντρας δὲ φοβᾶσαι,
 μηδὲ τὸν ἄντρα τὸ Φουκᾶ, μηδὲ τὸ Νυφοκόρο,
 μηδὲ τὸ Παρατράχηλο, ἴπου τρέμ' ἡ γῆ κι ὁ κόσμος.
 — Σῶπαινε, μάννα μου γλυκειά, νὰ ἴπά'με ἔς τὰ λιβάδια
 καὶ τότες δὲ τὰ ἴάνουνε ἴκεινα τὰ παλληκάρια.
 Καὶ σεί τὰ ποδαράκια ντου καὶ σποῦν-ε οἱ καδένες,
 καὶ σεί καὶ τὰ χεράκια ντου καὶ σποῦν-ε οἱ γαλυσίδες,
 καὶ σεί καὶ τὰ ματάκια ντου καὶ σποῦν-ε τὰ ἴμπρισίμια.
 Κι ἄλλος κανεὶς δὲν ἴβαρέθηκε, μόν' ἕνας στραβὸς ἴμπρός του
 καὶ ἔς τὸ ζερβό του γύρισμα ἴκοστρεῖς κακοὶ ὄμπρός του.

25. Χαροντικόν.

(Γαύδου)

Μιά χήρα 'λεύκαινε πανί με τρεῖς τση θυγατέρες,
 'μά 'κανε κάψα δυνατή ἐκείνες-ά τσύ 'μέρες.
 'Μά κάνει κάψα δυνατή κ' ἐκείνες δὲ βαστοῦσι,
 θέλουν ἀγέρα δροσερό νά 'πά'ν' νά κοιμηθοῦσι.
 Καὶ λέγει τον ἡ μάνα των, αἰέτε 'ς τὸ περ'βόλι,
 ἀπῶναι τὸ τειχιὸ 'ψηλὸ κὶ ἄνθρωπος δὲν ζαλῶνει.
 Αὐτὲς ἐκοιμηθήκασι, γιὰτ' ἦσαν κουρασμένες,
 κὶ ὁ Χάροντας ἐπέρασε ἐκείνες-ά τσύ 'μέρες.
 Καὶ 'παίρνει των-ε μιὰ φωνή κὶ αὐτὲς ἐξιπαστήκαν'
 κὶ ἀπὸν τὸν φόβον τὴν πολὺ ἀπάνω 'σηκωθήκαν'.
 — Ποιὸς εἶσαι, κ' εἶσαι ἄγριος, κὶ ἄνθρωπος σὲ φοβᾶται,
 τὸ αἱμά του μαζώνεται κὶ ὁ νοῦς του διασκορπᾶται;
 — 'Εγὼ 'μαι 'κεῖνο τὸ λοιπόν, 'πού 'παίρνω καὶ σκοτώνω,
 κκὶ 'ς τὴν ἀθὸ τῆ νιότης σας τσύ χρόνους τελειῶνω.
 — "Ἄφης' μας, Χάρο, νά χαρῶ ἀκόμη τρεῖς ἡμέρες,
 τρεῖς Κυριακὲς, τρεῖς Παρασκευές, τρεῖς Τρίτες, τρεῖς Δευτέρες.
 Τὴν νύκτα τὰ μεσάνυκτα ἐπόθαν' ἡ μεγάλη,
 καὶ τ' ἀποξημερώματα ἐπόθανε κ' ἡ γιᾶλλη.

26. Ἡρωϊκόν.

Κάτω 'ς τὸ 'νάδρους κάμπους καὶ 'ς τὸ κρυὸ νερὸ
 κείτετ' ὁ Γιάννης, κείτεται τ' Ἀνδρόνικου ὁ γιός.
 Φράγκοι τὴν περ'γυρίζουν καὶ Ρωμοὶ τὸν-ε κλαί'ν,
 καὶ μέσ' 'ς τὸ μυρολόγη γλυκὰ λόγια τοῦ λέ'ν'.
 — Γιάννη, δὲν ἔχεις μάνα, δὲν ἔχεις κὶ ἀδερφή,
 καὶ ὁμορφὴ γυναίκα νά σὲ ψυχοπονῆ;
 Κὶ ἀκόμ' ὁ λόγος στέκει κ' ἐκρατ' ἡ συντυχή,
 ἀπῶφταξεν ἡ μάνα με τὴν ἀδερφή,
 κ' ἐβάστα κ' εἰς τὸ χέρι ἓνα μικρὸ παιδί.
 — Γιάννη μου δὲν σοῦ τῶπα, καὶ δὲν σοῦ τῶλεγα
 με χίλιους μὴν τὰ 'βάνης μηδὲ καὶ μ' ἑκατό;
 Σῶπα, καλὴ γυναίκα, καὶ 'ντροπιάζεις με.
 'μ' αὐτοὶ δὲν ἦσαν χίλοι δὲν ἦσαν κ' ἑκατό,
 ἐννεὰ χιλιάδες ἦσαν κ' ἐγῶμ' ἀμοναχός,
 κὶ οὔλους ἐσκότωσά τσου, 'μά 'νας μοῦφυγε,
 'πού εἶχε λαγοῦ ποδάρια, λαγοῦ πηδήματα,
 καὶ τὸ 'ἀγριολαφίδας τὰ σαρταρίσματα,
 τὰ νέφια νέφια 'πάγει, 'ς τὰ νέφια πορπατεῖ,
 μιὰ σαίτιὰ μοῦ παίξει, δίδει μου 'ς τὸ βυζί,
 κ' ἡμπῆκεν ἡ σαίτα μέσα 'ς τὴν καρδιά,
 κ' ἔκοψε τὴ δύναμι κὶ ὄλη μου ἀνδρεία.

27. *Μνησίκανος ἐραστής.*

Πέρα 'ς τὴν πέρα γειτονιά, πέρα 'ς τὴν πέρα ρούγα
 κάθεται μιὰ γερόντισσα μὲ ἄντρα γεροντάκι.
 'Μῆχουν ἓνα μικρὸ σκυλλί κ' ἓνα 'γ κακὸ κορίτσι,
 'ς τὸ παραθύρι κάθεται τοῦ μῆνες λογαριάζει.
 — Σεπτέμπρ', 'Οχτώμπρη δροσερέ, Νοέμπρη καὶ Δεκέμπρη
 Γεννάρι, γέννα τοῦ Χριστοῦ, ὥστε νὰ 'μπ' ὁ Φλεβάρης,
 Φλεβάρη φλέγες ἀνοιξε τοῦ φλέγες τῶ βυζῶ μου,
 νὰ τ' ἀναθρέψω τὸ παιδί καὶ νὰ τὸ μεγαλώσω,
 καὶ νὰ τὸ πέψω 'ς τὸ σκολεῖο τὰ γράμματα νὰ μάθῃ.
 'Ο Μάρτης μὲ τὰ λούλουδα κὶ 'Απρίλης μὲ τὰ ρόδα,
 Μάη καὶ μάγεψέ τονε τὸ νεό, ὅπου μ' ἀγάπα,
 ὅπου μ' ἀγάπα κ' ἤλεγε ποτέ ντου δὲ μ' ἀρνιέται,
 'μὰ δὲ μὲ παντονιάρισε 'ς τῆ καλαμιᾶς τὸν κάμπον,
 ὅπου τσῆ 'παίρνουν τὸ γκαρπὸ κ' ἡ μαύρη γῆς 'πομένει'
 ἔτσι ν' κ' ἐμέ ἡ καρδούλα μου μαύρη κὶ ἀραχνιασμένη.
 Κάνω νὰ τοῦ καταρηστῶ, 'μὰ πάλι τὸν λυποῦμαι,
 'μὰ πάλ' ἄς τοῦ καταρηστῶ κὶ ὅ,τι τοῦ μέλλ' ἄς ἔρθῃ.
 'Απὸ 'ψηλὰ νὰ γκρεμιστῆ καὶ χαμηλὰ νὰ δώσῃ,
 'ς ἂν τὸ γυχλί νὰ ρχίστῆ, 'ς ἂν τὸ κερὶ νὰ λυώσῃ
 ἑφτά γιατροὶ νὰ τὸν κρατοῦν καὶ τέσσερις ἰτετόρες,
 καὶ τέσσερις γραμματικοὶ νὰ γράφουν τοῦ πληγῆς του
 κ' ἐγὼ διαβάτα νὰ γενῶ, περάτρα νὰ περάσω,
 — καλῶς τὰ κάνετε γιατροί, καλῶς τὰ πολεμάτε,
 κὶ ἄς κόβουν τὰ ψαλίδια σας κρέας καὶ μὴ λυπᾶσθε'
 βαστῶ κ' ἐγὼ λινοῦ πανὶ τριανταπέντε πῆγες,
 βάλετε τὸ μισὸ ξαντὰ καὶ τᾶλλο στομπωτάρι,
 κὶ ἂνὲ 'μπομείνη μνιχολιά, τὸ κάνομε λαζάρι.
 — Μωρὴ σκύλλα, μὴρ' ἄνομη, μωρὴ μαγαρισμένη,
 δὲν ἦτο κρίσι νὰ μὲ 'πά'ς, νὰ κάμῃς τὸ νταβᾶ σου,
 μόνο μ' ἀφήκες 'ς τὸ Θεό, 'πού νὰ κατῆ ἡ καρδιά σου;

28. 'Ο φαμέγιο (ὕπηρέτης).

'Σ τὴν Πόλιν ἐμνηύσανε τί γίνεται 'ς τὴν Κρήτη,
 φαμέγιο δὲν εὐρήκανε νὰ βάλουε 'ς τὸ 'σπίτι'
 κ' ἐγὼ τοὺς ἀπεκρίθηκα: 'Εγὼ 'μπαίνω φαμέγιο,
 'μὰ θέλω τὰ στιθάνια μου καλὰ τσαγκαρεμένα,
 ἂν τύχη 'πάω καὶ 'ποθέ'ς 'νᾶν' ἀποφανισμένα'
 θέλω τὸ γελεκάκι μου μὲ τσόχαν 'νᾶν' ραμμένο,
 ἂν τύχη 'πάω καὶ ποθέ'ς 'νᾶν' ἀποφανισμένο'
 θέλω καὶ τὸ φεσάκι μου μεγάλη φούντα νᾶχη,
 νὰ μὴν κατασκεπάζετ' ἡ καρδιά μου 'πού τὰ πάθη'
 θέλω νὰ μοῦ 'γοράσετε κ' ἓνα χοντρὸ μουλάρι,
 ἂν τύχη 'πάω καὶ ποθέ'ς, νὰ πηαίνω καθαλάρης.
 'Ολα τὰ ροῦχα, 'πού φορῶ, μὲ τσόχαν 'νᾶν' ντυμένα,
 ἂν τύχη 'πάω καὶ ποθέ'ς, 'νᾶν' ἀποφανισμένα'
 θέλω 'ς τὸ σακκουλάκι μου παράδες νὰ χτυποῦνε,
 ἂν τύχη 'πάω καὶ ποθέ'ς, νὰ μὴν παραπονοῦμαι.
 'Απὺς ἐσυμφωνήσαμε κ' ἐκάμαμε σενέτι.

'πάει 'ντελόγ' ὁ κερατᾶς καὶ κόν' ἕνα σκαπέτι·
 'εἰ περιβόλι μ' ἔβαλε νὰ σκάψω ἀγκινάρες,
 καὶ ἀπὸ τὸ πείνες τὸ πολλές μοῦρθανε λιγομάρες.
 'Βγάνω τὸ μχαιράκι μου νὰ κόψω ἕνα φύλλο,
 καὶ ἀγᾶς μου ἐκατέβαινε 'εἰ λυσσασμένος σκύλλος.
 — Μωρὲ δξαλοκερατᾶ, 'ς τὸ μύλο δὰ σὲ πέψω,
 καὶ ἄς τὸ τᾶγκιναρόφυλλο νὰ σοῦ τὸ μαγερέψω.
 Καὶ ἀπὸ τὸ χέρι μ' ἔπιασε, 'ς τὴν κάμερα μὲ βάνει,
 γλυκὺ κρασί μ' ἐπότισε, καὶ ἀπόκειας μ' ἀποβγάνει.
 Βαρὰ βαρὰ τὸ 'φόρτωσε τὸ ἔκλερόν του χτῆμα,
 μουρὰ καὶ ζᾶλο ἤπεφτε ὡστε νὰ 'μπῆ τὸ χύμα.
 Καὶ ὁ μυλωνᾶς ὡς φρόνιμος, 'π' ἀλάργο ἐρωτοῦσε,
 ἂν τύχη κ' ἤφαγα ψωμί γιόξα μου ἐπεινοῦσα.
 — 'Απὸ τὰ ψῆς τὴν ταχινὴ ὡς σήμερο τὸ γιόμα
 κλαδὶ ψωμί δὲν ἤβαλα 'ς τὸ σκοτεινὸ μου στόμα.
 Καὶ ὁ μυλωνᾶς βάνει νερὸ κ' ἐγῶβαλα τᾶλεύρι,
 καὶ ἀγᾶς μου 'ποῦ τὸ 'κάτεχε, ὁ Θεὸς 'ποῦ νὰ τὸν εὔρη!
 καὶ πάλι 'ξαναβγάνομε καὶ κάνομε πηττᾶρι
 καὶ ἀγᾶς μου 'ποῦ τὸ 'κάτεχε, ἀποῦτον 'εἰν μουσκάρι!
 'Μ' ὁ μυλωνᾶς εἶχε παιδιὰ κ' ἐγῶμ' ἀμοναχός μου,
 καὶ ὡστε νὰ φάω μνιὰ μπουκιὰ ἐχάθηκε 'πὸ 'μπρός μου.
 Καὶ ἀγᾶς καλὰ τὸν 'κάτεχε τοῦ καμπανοῦ τὸν βούλες,
 κ' ἐγῶ καλὰ τὸν 'βούτηξα 'ς τὴ στέρνα τὸν σακκοῦλες·
 καὶ πάλ' ὄντ' ἐπέρνουνα τὸν 'βούτηξα 'ς τὸ ρυάκι,
 καὶ ὄντ' ἐπὶ τὸν 'καμπανίζανε, ἐβγάλανε καὶ μπάχι.
 Μ' ὄντ' ἐπὶ τὸν 'καμπανίζανε, ἐτρέμαν τὰ ξερά μου,
 μὴ μπά' νὰ λείψη μιαιχιά, νὰ σπάσουν τὰ πλευρά μου.

29. Ὁ κυνηγός.

Μιὰ σκόλη μιὰ νῆμερα
 δὲν εἶχα 'γῶ δουλειά,
 'παίρνω τὸ τουφεκάκι μου
 νὰ 'πάω 'ς τὰ πουλιὰ.
 'Μπαίνω 'εἰς περιβόλι
 καὶ βλέπω μνιὰ μηλιά,
 καὶ φορτωμένη μῆλα
 καὶ ἀπάνω κοπελιά.
 Λέω τση· Κόπιε κάτω
 νὰ κάμωμ' ἀγκαλιὰ,

κ' ἐκείνη κόβγει μῆλα
 καὶ μὲ πετροβολᾷ.
 'Πάω νὰ κόψω μῆλο
 καὶ ἀρπῶ τὸ χέρι τση,
 ἁγία Πελαγία,
 καὶ νᾶμουν 'ταίρι τση.
 Ἄγία Πελαγία
 καὶ νὰ 'γλυτώσωμε,
 καὶ ὅλα σου τὰ καντήλια
 νὰ τὰ χρυσώσωμε.

30. Χαροντικόν.

Ὅμορφο νεὸν ἐζύγωνεν ὁ Χάρος 'ς τὴ Μαδάρα.
 'Μὰ 'τον ὁ νεὸς ὀγλήγορος καὶ ὁ Χάρος κουρασμένος,
 καὶ ὄντ' ὁ Χάρος δὴ βουνα 'πά', ὁ στραθιώτης τρία.
 'Μὰ 'σφύριξε κ' ἐφώναξεν ὁ Χάρος τοῦ στραθιώτη·
 — Στραθιώτ' ἀνήμενε κ' ἐμὲ νὰ πηαίνωμεν ὁμάδι·
 — Χάροντα, κ' εἶντα μοῦ βαστᾶς καὶ θεὸς νὰ σ' ἀνημένω;
 — Βαστῶ σου ζώνη καὶ σπαθί, σαίτα καὶ δοξάρι,

βαστώ σ' ἀργυροστιβανα νὰ σύρης νὰ τὰ βάλῃς,
 βαστώ καὶ τῇ γυναίκα σου μαύρη ποδιὰ νὰ βάλῃ.
 Ἐκάτσε κι ἀνημένει τον . . . ὡς ἔφταξεν ὁ Χάρος,
 ἐννιά βολές τὸν ἤρριξεν ὁ νιὸς τὸ Χάρο κάτω
 κι ἄλλες ἐννιά τὸν ἤρριξεν ὁ Χάρος τὸ στραθιώτῃ.
 Κι ἀπύτις καὶ τὸν ἤρριξεν ὁ Χάρος τὸ στραθιώτῃ,
 εὐτὺς τὴν ἀπαραίτησε τὴν ἀκριβὴν του νιότη.

31. Ἡ ἀδελφόκτονος.

Μιὰ γκόρη ρόδα 'μάζευε κι ἄθους ἐκορφολόγα
 νὰ πλέξῃ ζώνια μὲ τσ' ἄθους, στεφάνι μὲ τὰ ρόδα·
 κι ὁ Γιάννης ἐκατέβαινε ἀπὸ λαγοῦ κυνήγι,
 ζευγάρι ρόδα τῇ ζητᾶ καὶ τέσσερα τοῦ δίδει.
 Κ' ἡ μάνα τῆς τὴν ἐθωρεῖ ἀπὸ τὸ παραθύρι.
 — Μωρὴ σκυλλιά, μωρ' ἀνομιὰ, μωρὴ γαμαρισμένη,
 ἀπόχεις δώδεκ' ἀδερφούς καὶ δεκοχτ' ἀξαδέρφους,
 κ' ἔναι κι ὁ κύρης σας παπᾶς κι ὁ μπάρμπας σας σγουράφος.
 Καὶ δέρνουν τὴν τ' ἀδέρφια τῆ μ' ἕνα χρυσὸ βιτσάκι,
 καὶ δέρνει τὴν κι ὁ κύρης τῆς μ' ἕναν ἄλυσιδάκι.
 Κ' ἡ μάνα τῆς τὴν-ἐ'ρωτᾶ· Εἶντα μοῦ παραγγέρνεις;
 κ' ἡ μάνα τῆς τὴν-ἐ'ρωτᾶ, πρὶνὰ 'ροῦχα νὰ τῇ βάλῃ.
 Θέλεις θαμπά, θέλεις τσατσά, θέλεις τὰ βελουδένια,
 θέλεις τὰ χρυσοπράσινα, 'πού σ' ἔστειλεν ὁ Γιάννης;
 — Δὲν θέλω τσά, δὲν θέλω μπά, δὲν θέλω βελουδένια,
 'μὰ θέλω 'γὼ τὰ 'ροῦχά μου, τὰ 'μτοκυλισμένα,
 ἀπὸ μού τὰ 'ματώσανε γιὰ 'να ζευγάρι ρόδα.

32. Χαροντικόν.

Δυ ἄγγουροι συνοδεύουσι κάτω 'ς τὸν κάτω κόσμον,
 κλέπτουν τοῦ Χάρο τὰ κλειδιὰ νὰ 'βγοῦνε 'ς τὸν ἄπάνω.
 Κοράσο τὸν παρακρατεῖ καὶ τὸν παραγαδεύγει·
 — Ἄγγουροι, 'πάρετε κ' ἐμὲ εἰς τὸν ἄπάνω κόσμον,
 νὰ 'πά' νὰ 'βρῶ τὸν κύρη μου καὶ τὰ πεθερικά μου,
 νὰ 'βρῶ καὶ τ' ἀξαδέρφια μου κι οὐλὴ τὴ γεννεὰ μου.
 — Κόρη βροντοῦν τὰ 'ροῦχά σου, συρίζουν τὰ μαλλιά σου,
 χτυπᾶ τὸ φελλοκάλυκο καὶ θὰ σ' ἀκούσ' ὁ Χάρος.
 — Μὰ 'γὼ 'ψηλὰ νὰ κουμπωθῶ καὶ δέσω τὰ μαλλιά μου
 καὶ βάλω τὰ παπούτσα μου εἰς τ' ἀνεμπούκωμά μου.
 Μ' ἀμέτε σεῖς εἰς τὸ καλὸ καὶ 'στὴν καλὴν τὴν ὥρα
 καὶ νὰ γεμίσ' ἡ στράτα σας ντραντάφυλλα καὶ ρόδα.

33. Ὁ θάνατος τοῦ Γάτου.

Ὁ κάττης ἀνὲ 'γέρασε κ' ἐμάθησ' ἡ προβιὰ ντου,
 μὴδε τὴ γνώμη ντου 'λλαξε, μὴδε τὴν ἀθρωπιάν του.
 Ἐ τὸν ἤλιο πῆγε κ' ἤθεκε τ' ἀτσάκι ντου 'ξαπλώνει·
 κ' ἐκάμνυσε τὰ 'μάτια ντου καὶ δὲν τ' ἀνεσηκῶνει.

Κ' ἢ μποντικίνα 'πρόβαλε 'πό μιὰ σκαλοθυρίδα
 κ' εἶδε τὸν κάττη καὶ ψοφᾶ καὶ ζέφνει κ' ἔτριπῆδα·
 — 'Ελάτε μποντικάλια μου, ὅλοι μικροὶ μεγάλοι
 καὶ ὁ κάττης μας ψυχομαχεῖ, κ' ἔχω χαρὰ μεγάλη.
 'Ελάτε μποντικάλια μου, ὅλοι μας νὰ χαροῦμε,
 νὰ 'πά' νὰ τον-ε θάψωμε, γιὰ νὰ 'ξεκουραστοῦμε.
 'Φηλὰ 'ψηλὰ συμώνετε μὴν μπουτσωθῆ ἢ γιορὰ του,
 μὴν μπουτσωθοῦν τὰ γένεια ντου ἀπού 'ν' ἢ γιομορφιά ντου.
 Κε ὄντε τὸν ἐπογέρνανε 'ς τοῦ φούρνου τὴν καμῆρα,
 ἡσυρ' ὁ κάττης μιὰ φωνὴ καὶ πιάνει τὸν τρομᾶρα.
 — Κε ἀμέτε ν' ἀποσκιάσετε καὶ ὁμωρὶά θὰ σας-ε πιᾶση,
 καὶ σεῖς 'στε ξένοι ἀπὸ 'πά' καὶ ποῖός δὰ σας ἀλλάξη!
 Κε ἀτύτις ἐμαντρίσανε ὅλοι μικροὶ μεγάλοι.
 'ς τὸν πόρ' ὁ κάττης ἤκατσε κ' εἶχε χαρὰ μεγάλη.

— Στέσετε, μποντικοί, χορὸ
 κ' ἐγὼ 'ς τὸν μπόρο νὰ θωρῶ.
 Τοῦ μεγάλου μποντικούς
 ἤπιανε 'πὸ τὸν νεφρούς
 καὶ τοῦ μεσομποντικίνες
 ἤπιανε 'πὸ τὸν κατίνες
 τὰ μικρὰ μποντικαλάκια
 πιάν' ἀπὸ τὰ κεφαλάκια.
 Κ' ἕνας γέρος μποντικὸς
 δὲν ἐμπόργε νὰ γλακᾶ,
 — Ἄφες με, κάττη, νὰ ζήσω
 καὶ ὅτι θέ'ς νὰ σοῦ χαρίσω.

Νὰ σοῦ 'ψήνω καὶ τὸ 'ρύζι
 νὰ τὸ τρώ'ς νὰ σοῦ μυρίζη,
 νὰ σοῦ 'ψήνω καὶ τὰ χέλι
 'ς τὸ μαργιόλικο σκουτέλι.
 — Δὲν τὸ θέλω 'γὼ τὸ 'ρύζι
 καὶ 'ς τὰ δόντια μου καθίζει·
 δὲν τὸ θέλω 'γὼ τὰ χέλι·
 γιὰτὶ μοῦ γλιστρᾶ καὶ φεύγει,
 μόνο θέλω μποντικὸ
 τσῆ κοιλιᾶς μου γιὰτρικό·
 μόνο σὲ θέλω 'ς τὴν κοιλιᾶ μου
 νὰ στυλώνης τὰ νεφρὰ μου.

Κε ὥστε νὰ φάη καὶ νὰ πιῆ, νὰ στρύψη τὸ μουστάκι,
 μιὰ μποντικίνα τοῦφυγε κ' εἶναι νὰ πιῆ φαρμάκι.
 Ἡ μποντικίνα τοῦφυγε ἦτον ἀγκαστρωμένη
 κ' ἐκείνη δὰ τὸ ἀνέπιασε 'ς τὸν κόσμον ἢ παντέρμη.

34. Ἀστεῖον.

'Επαντρεύτηκα κ' ἐπῆρα
 μιὰ λωλὴ μιὰ γκακομοῖρα
 κ' εἶχ' ἐνοῦς ἀργάτ' ἀμπέλι,
 'πὸ χωρ' ὁ λαγὼς καὶ 'μπαίνει
 κ' εἶχε μιὰν ἐλιά 'ς τὴ μέση
 'πὸν 'λαγιζόντο νὰ πῆση
 Πασπατεύγω 'ς τὴ μπασκᾶλη

ψεῖρα νηῦρηκα μεγάλη,
 πᾶω τὴν τοῦ μακελλάρη
 νὰ τὴν σφάξη νὰ τὴν 'γδάρη.
 'Βγάνει δεκοχτῶ 'λαδάσκια
 καὶ ἄλλα δεκοχτῶ κρασάσκια
 καὶ ἀπομέν' ἕνα μπεδοῦλι
 καὶ ἀποσπὸτ' ἢ Κρήτη οὔλη.

35. Ὁ Διάκος.

Πᾶσα ταχὶὰ μὲ τὴ δροσά, 'π' ἀνοίγει τὸ λουλούδι,
 ἀφουκραστῆτε νὰ σας 'πῶ τοῦ διακοῦ τὸ τραγοῦδι,
 Μέσα 'ς τὴ γῶρα 'κᾶθουντο μὲ τὸ Μητροπολίτη
 'ς ἀν τέτονον διάκον ὁμορφο δὲν ἤβγαλεν ἢ Κρήτη.
 Ἄστο πὼς ἦτον ὁμορφο, 'μᾶτον καὶ διαβασμένους
 μέσα 'ς τὸ θεολογικὸ ἦτον-ε σπουδασμένους.
 — Μ' ἄφης' με δὰ, Δεσπότη μου, καὶ ὄζω νὰ πορίσω

νά 'πά' νά 'δῶ τὴν 'πιτροπὴ κ' ἔπειτας νά γυρίσω.
 — Μωρέ, καθγᾶ θὰ κάμετε κι ἀθρῶποι νά χαθοῦνε
 και κάτσε δὰ και μετὰ μὲ κι ἄς του κι ἄς πολεμοῦνε.
 — Ἄφησ' με δά, Δεσπότη μου, και ὄξω νά πορίσω,
 νά 'πά' νά 'δῶ τὴν 'πιτροπὴ κ' ἔπειτας νά γυρίσω.
 — Μωρέ, καθγᾶ θὰ κάμετε, κι ἀθρῶποι θὰ χαθοῦνε
 και κάτσε δὰ και μετὰ μὲ κι ἄς του κι ἄς πολεμοῦνε.
 Και 'μπάινει κι ἀρματώνεται μπιστόλα και μαχαίρι
 και μέσα 'ς τὸ 'Ηράκλειο δὲν ἤφηκ' ἄλλο 'ταίρι,
 και πιάνει και 'ς τὴ χέρα ντου τ' ἀσηματὸ τουφέκι
 'ς τὸ νῶμόν του τὸ 'κρέμασε 'ς ἀν ἀκριβὸ τσιτσέκι.
 'Βγαίνει 'ς τὴν πόρτα τῶ Χανιωῶ, 'ς τὴ Ρώγδια 'σπατιτίζει
 κι ὁ νοῦς του μπλιὸ δὲν τοῦδιδε 'ς τὴ Χώρα νά γεαγύρη.
 Πέντε χωριὰ 'μαζώχτησαν και δυὸ τὰ μοναστήρια
 κάτω 'ς τὸ μπόρο τσ' Ἀρμυρῆς τὰ 'στέσαν' τὰ τζαντίρια.
 Κάτω 'ς τὸν μπόρο τσ' Ἀρμυρῆς τὴ 'στέσαν' τὴν κολώνα
 κ' ἐκειὰ τὴν 'βλέπαν τὴν Τουρκιά, κ' ἐκειὰ 'ξωμείναν' κι ὄλας.
 Τῶ δεκατέσσερις Μαγιοῦ τσῆ τέσσερις ἡ γιῶρα
 'θωροῦν-ε ὄλη τὴν Τουρκιά και 'θγαίν' ἀπὸ τὴ Χώρα.
 'Σ τὸν Ἄγιο-Μύρος 'πήγαине κ' ἐκειὰ 'ξωμείναν' κι ὄλας.
 Τὴν ταχινὴ σηκώνουνται μ' ὄλη τὴ δροσεράδα
 κ' ἐποδιαφωτιστήκαν ε 'ς τοῦ Γάζη τὴ γκαμάρα.
 Κ' ἡ βάρδια τσῆ 'πρωτόδεν-ε και κίνουν-ε χαμπέρι.
 — Μωρέ Τουρκιά ἐπλάκωσε κι ἄς μαζωχθῆ τ' ἀσκέρι.
 'Μὰ δυὸ χιλιάδες Χριστιανοὶ κρατοῦν' τὰ μυτιρίζα
 'μὰ ἡ Τουρκιά 'τον-ε πολλὴ και δὲν τὴν 'νταγιαντίζα.
 Πέμπουν-ε γράμμα τοῦ Σκουλᾶ ἀποῦτον ε 'ς τ' Ἀνώγεια
 πῶς χάνουντ' οἱ Φωδελιανοὶ ἐτουτηνὰ τὴν ὄρα.
 Κι ὁ Παντιδῶνης ἤλεγε, ἀντέστε γιὰ νά 'πά' με
 και ὁ Σκουλᾶς τὸς ἤλεγε, κάτσετε ψόματά 'ναι.
 Κι ἐκειὰ 'τονε κι ὁ 'γούμενος Ἀπανωλεμονίτης,
 'πού τεταροδὰ πολεμητὴ δὲν ἤβγαλε ἡ Κρήτη.
 Ἐφτὰ σπαθιῆς τοῦ 'παίξαν ε 'ς τῆς κεφαλῆς τὰ μέρη
 τὸ αἶμα τρέχει ποταμὸς κ' ἐκεῖνος πλιὰ μουρτεῦγει.
 Κι ὁ Διᾶκος ἐκατέθηκε νά τονὲ βοηθήση,
 γιὰτ' ἦτον ἡ Τουρκιά πολλὴ μὴν τονὲ καταλύση.
 'Πομέν' ὁ Διᾶκος μοναχὸς και κλίνει τᾶρματά του,
 'ς τὸν Ἀρμυρὸ τὰ 'πέταξε ἀπὸ τὴ μάνιτὰ του.

36. Συμβουλή ἔρωτος.

'Σ τὸ 'σπίτι μας ἐκάθουμον ὁ ξένος μὲ τὴν τάξι,
 κι ὁ Ἐρωντας ἀδικητὴς ἦρθε νά μὲ πατάξη.
 Λέει μου καχορροϊζικο, τί κάνεις μοναχὸ σου,
 και δὲ γυρεύεις νά τὸ 'βρῆς και σὺ τὸ ροιζικὸ σου ;
 Κι ἀπονοτῶ και λέω του, Ἐρωντα δὲν κατέχω.
 — Σῶπασε, καχορροϊζικο, κ' ἐγὼ δὰ σ' ἀρμηνέψω.
 Και 'μπκίν' ὁ Ἐρωντας 'πὸ 'μπρὸς κ' ἐγ' ἀκ'λουθῶ 'πὸ 'πίσω,
 'ς τσῆ μαυρομμάτας τὸ στενὸ λέει μου στρέψ' ὀπίσω.
 Στρέφομ' ὀπίσω και θωρῶ μιά χαμηλοζωσμένη,
 κ' ἐφύτεψέ μου 'ς τὴν καρδιὰ μιά ρόδαρ' ἀθισμένη.

Ἐστρέφομ' ὀπίσω καὶ θωρῶ μιὰ χαμηλοβλεπούσα,
 κ' ἐφύτεψέ μου ἔς τὴν καρδιά πορτοκαλιῆς καὶ ἀθουῶσα.
 Ἐστρέφομ' ὀπίσω νὰ τῆ δῶ κ' ἐκείνη μ' ἔδε μένα,
 κ' ἐφύτεψέ μου ἔς τὴν καρδιά δυὸ ἀρισμυρογι' ἀθισμένα
 Προςκύνῃ σὺ τὴν Παναγιὰ κ' ἐγὼ τὸν Ἄη-Γιάννη,
 νὰ μᾶς τὸ ἕως ὀγλήγορα νὰ βάλωμε στεφάνι.

37. Ὁ Ἀριφ-ἀγάς.

Κρίμα ἔς τὸ μῆλο νὰ ψυγῆ, ἔς τὸ ρόδο νὰ μαδήσῃ,
 κρίμα καὶ ἔς τὸν Ἀριφ ἀγᾶ νὰ κακοθινατήσῃ.
 Τοῦ Σφακιανοῦς ἐζύγωνε γιὰ νὰ τοῦ τζερμεῖσῃ,
 καὶ ὁ Μπαϊράμης τοῦλεγε νὰ πηραίνῃ νὰ τὸ ἀφήσῃ.
 — Μετὰ χαρᾶς, Μπαϊράμ ἀγᾶ, ἔσαν μοῦ πεσες μεντέπι,
 χαρίζω σου τοῦ Σφακιανοῦς ἐτοῦτο τὸ νομπέτι.
 Πιάσε, Συφάκη, τ' ἄρματα νὰ πᾶ νὰ τὰ στερέψῃς,
 καὶ ἄμε καὶ σὺ Ραμοῦτσό μου νὰ μασὲ μαγερέψῃς
 Ἄλλοι Σφακιανοὶ ἠθαρρούσανε, πὼς θεὸς νὰ τοῦ ζ'γομπάρῃ
 μνηοῦνε τοῦ Μεμέτ ἀγᾶ νὰ πᾶ νὰ τοῦ σκουτάρῃ.
 Ἄλλο ὁ Τζαβόλας τὸκουσε κ' ἦτον-ε μεθυσμένος,
 τὸ Νταμπασάκι πῆρενε κ' ἐβγῆκε μανισμένος.
 Προβάλλετε, Σωκαργιανοὶ, νὰ δῶ τὴν ἀντρεϊγιά σας,
 μωρὲ ἔε τοῦτο τὸ χωριὸ εἶντά τον ἡ δουλειά σας;
 Κ' ἐκείνοι ἠθαρρούσανε, πὼς δὲ τοσε βαροῦνε,
 καὶ ὄζω ἐπορίσανε, γιὰ νὰ τὸ ἀποδεχτοῦνε.
 Τοῦ Καραμπίνῃ παίξανε μπάλλα πού τὸ ζωστάρι,
 καὶ νὰ μιλῆσῃ δὲν ἔμπορεῖ καὶ ζάλο πὼς θὰ πάρῃ.
 Ἄπύτις τὸν ἐσκότωσε ἐπῆρε τὸ σοκάκι
 — Μωρὲ καὶ εἶντα κάμαμε καὶ εἶντα θὰ γενοῦμε,
 εἰς μεγαλύτερου θεριοῦ ἀντόντια θεὸς νὰ μποῦμε.
 Καὶ τοῦ Νουρῆ τὸ πῆγανε ἔς τὴ ντάβλα τὸ χαμπέρι,
 βαρύλιανε τ' Ἀζιζ ἀγᾶ ἔς τοῦ Λουκιανοῦ τὰ μέρη.
 Ἄλλο κείνος δὲν τὸ πίστεψε, γιὰτ' ἦτον μεθυσμένος,
 δὲν τὸ πιστεύῃ Ἀζιζ ἀγάς, πὼς νᾶναι βαρισιμένος.
 Φέρετε τὸ μουλάρι μου νὰ τὸ καθαλικέψω,
 νὰ πᾶ νὰ δούν τὰ μάτια μου, τότε νὰ τὸ πιστέψω.
 Καὶ δίδει του μιὰ σπιρουνιά ἔς τὴ λούκια καὶ ἀποσώνει,
 καὶ ἔς τοῦ Ραμοῦτσο τὴν αὐλὴ ἤστεσε μυρολόι.
 — Ὅφου υἱέ Ἀζιζ ἀγᾶ πὼς ἐκοπήκαν οἱ χρόνοι,
 υἱέ μου πὼς ἐπόδωκες μὲ δίχως δικολοί.
 Ἄλλο δὲν κάμω τὸ δίκιο μου, τὰ πρωτινὰ θὰ πιάσω,
 πράματα δὲν ἔξανοίγω μπλιὸ μαγάρι νὰ τὰ χάσω.
 Ἄλλο δὲν κάμω τὸ δίκιο μου, τὰ γένεα δὲ ξυρίσω,
 καὶ ντουρουνοὺς θεὸς νὰ γενῶ τὸν κόσμον νὰ κεντήσω.
 Ἄλλο μιὰ βουλή τοῦ δῶκανε γιορτάδες κ' οἱ γιγῆδες,
 — ἄμε νὰ πᾶς ἔς τὸ σπίτι σου, μὴν κἀνης κουζουλάδες,
 γιὰτ' ἦκαμες κ' ἐσὺ πολλὰ ἐδὰ σ' εὔρηκαν ὅλα,
 ἐκείνα δὲ ν' τσουσούντιζε, λείπε πού τὸν Τζαβόλα.

38. Ἡ Πρωτομαγὰ (παρ' Ὀθωμανοῖς).

Δὲν εἶν' τοῦ Μάη φταιζιμο, γιὰ νὰ τοῦ λὲν τραγοῦδι,
μόν' εἶναι τῶ γυναικῶ, πού γίνονται σφουγγούδι·
τὴ νταχινὴ πορίζανε μὲ λαχουριὰ μὲ σάλια,
τὸ μεσημέρι μπαίνανε μὲ τσιλασμένα χάλια.
Ἡ μιὰ φορεῖ τὸ τσερακλί κ' ἡ γιάλλη τὰ σιργούτεχ,
ἡ μιὰ ἔχανε τὰ μέσα τση κ' ἡ γιάλλη τὰ παπούτσια.
Μπαίραχτάρης ἄπραχτος, ἦτον Πανωμερίτης,
— Ἐδαὶ πράγματα τὰ θωρῶ ἐς τούτην τὴν Κρήτη!
Ἢέ μου, κερά, τὸ σπίτι σου κ' ἐγὼ νὰ σὲ σηκώσω,
κι ἀποὺ τὰ βουρκα καὶ πηλὰ ἐγὼ νὰ σὲ ἔλυτώσω.
— Δὲν μπά'ς, μωρέ, ἐς τ' ἀνάθεμα κ' ἐσὺ Νταμπάκος εἶσαι
καὶ νταμπακίστικα φορεῖς καὶ βρωμεσμένος εἶσαι·
— Κάτω, κερά, τὰ ροῦχά σου, νὰ μὴ φανοῦν τὰζτά σου,
κι ἀργὰ δὰ πὰ'ς ἐς τὸ σπίτι σου κ' εἶντα δὰ πῆς τῆζ σου·
— Ἄντε, κεραχειτόνισσα, νὰ πὰ' σκραντιστοῦμε,
νὰ κάτσωμε ἐς τὸ σπίτι μας λόγια καλὰ νὰ ποῦμε.
Ἢά' ψησα ἔγω χλωρὰ κουκκιά, ἦψησα κι ἀγκινάρες,
κ' ἦψησα ψαροκόλυβα καὶ γιλατζῆ ντολμάδες.
Ἢάχι, τὸ ξένο φερεντσέ καὶ πῶς δὰ τονέ πᾶω,
δὲν ἔχω μᾶτσα νὰ θωρῶ καὶ μούρη νὰ προβάλλω.

39. Ὁ Μπροσφύρης.

Μιὰ γκαλογορὰ καυκήστηκε νὰ χτίση μοναστήρι,
μέσα πού τὸ θεμέλιωνε, ἦκαμε νιὸ Μπροσφύρη.
Μιὰ νταχινὴ τὸν ἦκαμε, ἓνα Σαββάτο βράδου,
ἔπο σπέρας ἐγεννήθηκε, ψωμί ζητᾶ νὰ φάγη.
Σακκὶ κουκκὶ κουκάλισε ὥστε νὰ ἔξημερώση,
κι ὁ βασιλιᾶς ὡς τῶκουσε τ' ἀσκέρι ντου μαζῶνει,
ἔμὰ ὁ Μπροσφύρης τῶκουσε, βοσκὸς πᾶει καὶ μπάνει·
καὶ παίρνει χίλια πρόβατα κι ἔννιὰ χιλιάδες αἰγες·
Ἐ τὴ στράτα τοῦ παντήξανε τοῦ βασιλιᾶ τ' ἀσκέρι,
— Ὡρα καλή, μωρέ βοσκέ, δεῖξέ μας τὸν Μπροσφύρη.
— Μαζῶνετέ μου τὰ ὄζα κ' ἐγὼ σας τονέ δείχνω.
Ἢακάραν' κ' ἐξυλῶναν' τα πού τὸ ταχὺ ὡς τὸ βράδου,
καὶ μαζωμὸ δὲν εἶχενε τὸ ἔρμον του κουράδι.
Σύρν' ὁ Μπροσφύρης μιὰ σφυρὰ κ' ἓνα σωρὸ τὰ κάνει·
Ἢά' γῶ, μωρέ, ἔμαι, κι ὁ βοσκός, ἐγῶμαι κι ὁ Μπροσφύρης,
ἐγῶμαι πού καυκήστηκα πῶς ἄντρα δὲ φοβοῦμαι·
μηδὲ τὸ Γιάννη τὸν Πασᾶ, μηδὲ τὸ Νικηφόρο,
μηδὲ τὸν Περιτράχηλο, πού τρέμ' ἡ γῆς κι ὁ κόσμος.
Πιάνουν πισταγωνίζουσι τον τέσσερα παλληκάρια
καὶ δένουν τὰ ματάκια ντου μ' ἔννιὰ λογιῶ ἀλυσίδες
— Θωρεῖς, μὴ μὲ περάσετε ἀποὺ τὸ Βιλαέτι,
νὰ μὴ μὲ δῆ ἡ μάννα μου νὰ τζαγκουρνομαδιέται.
Κι ἀξάργου τὸν περάσανε ἀποὺ τὸ Βιλαέτι,
θωρεῖ τον ἡ μάννα ντου καὶ τζαγκουρνομαδιέται
— κ' λούθα μου, μάννα, κ' λούθα μου, ἐς τὰ πράσινα λιβάδια,
νὰ μὴ βρωμέσουν τὰ στενὰ ἀποὺ τὰ παλληκάρια.

ἼΜ' ὄντε τὸν ἐπερνούσανε ἔς τὰ πράσινα λιβάδια,
κάν' ὁ Μπροσφύρης ταραχὴ καὶ πιάνει τοῦ τρομάρα.
Σαλεύγει τὰ ματάκια ντου καὶ σποῦνε τὰ λογάρια,
καὶ σεί' καὶ τὰ χεράκια ντου καὶ σποῦν' οἱ γκαλυσίδες.
Τρακόσους κόβγει μὲ σπαθὶ καὶ χίλιους μὲ μαχαίρι·
ἓνα γκουτσὸ κ' ἓνα στραβὸ ἀφῆκε γιὰ χαμπέρι,
νὰ 'πά' νὰ 'πῆ τοῦ βασιλιᾶ νὰ φέρη κι ἄλλ' ἀσκέρι.

Δίστιχα.

Ἄσπρο, παχὺ καὶ κόκκινο εἶναι τὸ μάγουλό σου,
γαϊτάνι μισιριώτικο τὸ καμαρόφρουδό σου.

Πῶς εἶσαι ἄσπρη καὶ παχειά. Ἰξανοίγεις νὰ μὲ κάψης,
ὦ οὐρανὲ μὴν τὸ δεχτῆς καὶ γῆς μὴν τὸ βαστάξης.

Γιὰ δέ με ἴμένα ἀπὸ ἴμπρός, γιὰ δέ με κι ἀπὸ ἴπίσω,
ἄ' δὲ σ' ἄρέσ' ἢ φτέρνα μου, νὰ την-ὲ πελεκήσω.

Στεία μου μὲ τὰ πρόβατα, Βγελάνω μου μὲ τ' ἑλιές σου,
κι Ἰρχάνες μὲ τὰμπέλια σου καὶ μὲ τὸν κοπελιές σου.

Καλὸ χωριὸ ἴν' ὁ Χάρακας, ἄμὰ ἴχει ἴνα ψεγάδι,
ὥστε νὰ ἴπά'ν-ε ἔς τὸ νερό, τσικνάνει τὸ τσικάλι.

ἸΑποπαδὰ δὰ σηκωθῶ νὰ ἴπάω ἔς τσ' Ἰλγους Δέκα,
καὶ μὲ καλὸ καὶ μὲ κακὸ δὰ ἴπάρω μὲτὰ γυναίκα.

Νἄμουν ἀπόψε ἔς τῆ Μυαμοῦ κι ἀντιβραδειᾶ ἔς τὸν Κρότο,
κι ἀντιβραδειᾶς ἔς τὸ Χάρακα, ἔς τὸν μυρισμένον τόπο!

Καντήλα καὶ Βασιλικὴ δὲν λέω τὸ κακὸ τση,
γιὰτὶ πατῶ τὸ χῶμά τση καὶ πίνω τὸ νερό τση.

Κάλλι ἄχω νὰ μοῦ ἴψῆσουνε μιὰν τσουκαλι' ἄμανίτους,
παρὰ νὰ μὲ ἴπαντρέψουνε ἀποῦ τσὺ Παρὰνούφους.

ἸΑποπαδὰ δὰ σηκωθῶ ἔς τῆ Βουτουφοῦ δὰ δράμω,
καὶ ἔς τσ' ἄγαπῶς μου τὴν αὐλὴ δὰ πέσω ν' ἀποθάνω.

ἸΣ τὰ Ρεθεμνιώτικα στενὰ ἴφηκα τὸ μαχαίρι,
γιὰ νὰ γκαγύρω νὰ τὸ ἴβρῶ τὸ ἴμπιστικό μου ταίρι.

Μἄχω καιρὸ ἔς τὰ Καστρινὰ νὰ ἴβγῶ νὰ τραγουδήξω,
καὶ δὰ ἴθαρρ' ἢ γκαγάπη μου, πῶς δὰ τσ' ἄλησμονήσω.

ἸΟ ἴηλος εἶναι ἔς τὰ ἴψηλὰ κ' ἢ λάψις τοῦ ἴναι χάμαι,
κ' ἴηκουσα πῶς δὰ μ' ἄρνηθῆς, γιὰ τὸ Θεὸ καὶ κάμε.

ἸΠρόβαλε, σκύλλα, νὰ τὸ ἴδῶ τὸ πρόσωπό σου τ' ἄσπρο,
ἴπού λάμπει ἴζάν τὸν ἴηλο καὶ ἴζάν τσῆ ἴμέρας τ' ἄστρο.

ἸἸλλάξες πάλι κ' ἴἴβαλες τὸν κόκκινό σου σῆκκο,
καὶ λάμπεις ἴζάν τὸν ἴηλο καὶ ἴζάν τσῆ ἴμέρας τ' ἄστρο.

ἸἸύπνησε ταπεινὸ γκορμὶ καὶ γνωστικό κεφάλι,
κ' ἴρθαμε νὰ στιμάρωμε τὰ-νόστιμά σου κάλλη.

Κι άπύτις τὰ 'στιμάραμε, τῶν άμματιῶ οί κόρες,
έκάμανε λογαριασμό κι άξιζουν πέντε χῶρες.

Τὰ κάλλη σου 'παιέσανε κ' ἤρθα καταρωτῶντας,
'μὰ 'ζάν έσένα, γιασεμί, δέν είχα 'γῶ θωρῶντας.

'Αι-Βασίλης και Σκυλλοῦς, Πεζά, Καταλαγάρι,
αὐτάνα νά μου δώσουνε δέ σ' ἔπαιρνα μαγάρι.

Σεφερριανά, Καππαριανά, Μοῖρες, Φανερωμένη,
ἄθρωπο δέν κονεύουνε οί 'ξεγιθεντισμένοι.

Τὰ Τρυπητ' ἄς τρυπήσουνε κ' ἡ Πλώρα ἄς χαλάση,
τὴν Μπόμπια τὴν ἀληθινή ὁ Θεός νά τὴν φυλάση.

'Αποὺ τὸ μ' Πυργοπλατανιᾶ ὡς τὴν 'Αγιά Μαρίνα,
βάλε με νά σοῦ κουβαλῶ κρασί με τὴ λαύνα.

'Αποπαδά δά σηκωθῶ νά 'πάω 'ς τὸ Δωράλι,
νά 'πάρω τὴ χανούμη μου, 'ποῦναι νά πεῖ φαρυμάκι.

Κι ἀπο'κειδὰ θά σηκωθῶ νά 'πάω 'ς τ' 'Αποίνοι,
νά 'πά' νά 'θροῦμε τὸν καδῆ νά κόψη τὸ καπίνι.

Κι ἀπο'κειδὰ θά σηκωθῶ, 'ς τὸ Χάρακα θά 'πάω,
νά χτίσω τὰ κοιάνια μου κι ἀπόκειες νά τὴν 'πάρω.

Μὲ τὰ 'μάτια μου τὴν εἶδα
τὴ χανούμη κ' έκολύμπα,
κ' ἤπαιξε μιὰ βουτακιᾶ
κ' ἠῤρηκε μιὰ μπερδικιά,
καί μαζώνει και τ' αὐγά τση,
νά τὰ 'ψῆσ' άργά τ' άγᾶ τση.

Μιάν έλιᾶ συμμισακή είχα με τὸ νταῖ μου,
κ' έδὰ έψόφης' ὁ νταῖς κ' εἶν' άμοναχική μου.

'Απ' ὡστάν έγεννήθηκα δέν ἤφαγα λαζάνια,
κι ὀφές άργά τὰ 'ψῆσαμε κ' ἤφαγά δυὸ σαγάνια.

'Απ' ὡστάν έγεινήθηκα δέν ἤφαγα μπουργούρι,
κι ὀφές άργά τὸ 'ψῆσαμε κ' ἤφαγά 'να μουζούρι.

'Μὰ έμάρανές με, 'ποῦμουνε βλαστός τση κρεβῶτινας,
και μῆλο τση παράδεισος κι άθός τση Βενετίας.

'Ο Μάης εἶναι μαραῆς κ' έμάρανε τὰ χόρτα,
κ' έμάρανέ μου τὴν καρδιά, δέν εἶναι μπλιὸ 'ζάν πρῶτα.

'Πάνω-Σύμη, Κάτω-Σύμη, Κρεββατᾶ κι 'Αι-Βασίλη,
'Πάνω-Γδόχεια, Κάτω-Γδόχεια και τση Σύμης τὰ μετόχεια,

Συκολογιανέ ψωριάρη, Καλαμιώτη φλεμονιάρη.

. . . . .
'Εδε, παντέρ'με Ρέθεμνε, μαῦρά 'ναι τὰ βουνά σου,
'πού τσῦ πολέμους τσῦ πολλούς κι άπού τὰ φονικά σου.

'Ο Θεός νά σ' εῦρη, Ρέθεμνε, και νά γενῆς λιβάδι,
κ' οί κοπελιές σου πέρδικες κ' οί άντρες κυνηγάροι.

Ἐ τὸ Κάστρος εἶν' οἱ ὄμορφες καὶ ἔς τὰ Χανιά 'ν' οἱ γι ἄσπρες
καὶ ἔς τὴ παντέρ'μη Ρέθυμνος οἱ γαῖτανοφρουδᾶτες.

Ἐ τὸ Κάστρος ἐβαρήστηκα καὶ ἔς τὰ Χανιά θὰ 'γινῶ,
καὶ ἔς τὸν παντέρ'μο Ρέθεμνο δὰ πέσω ν' ἀποθάνω.

Ἡ Στεῖλὰ κάνει πρόβατα κ' ἡ Φώδελε λεμόνια,
καὶ τ' Ἀσκαλάνι κεφαλές, ἀποῦναι ἔσαν τὰ χιόνια.

Λοιπῶς θαρρεῖς ἔσαν μ' ἀρνηθῆς δὰ μαυροκιτρινήσω,
καρνάδα βιόλα θὰ γενῶ καὶ λεμονιά ν' ἀθήσω.

Μέσα ἔς τὰ φύλλα τῆ καρδιάς, μέσα ἔς τὸ φυλλαράκι,
ἐκεῖ ἄχω τὴν ἀγάπη σου χρυσὸ χαμαϊλάκι.

Μέσα ἔς τὰ φύλλα τῆ καρδιάς, μέσα ἔς τὸ φυλλοσκότι,
ἐκεῖ ἄχω τὴν ἀγάπη σου γραμμένη καὶ βαστῶ τη.

Ὅντας περνῶ ἔς τὴν πόρτα σας καὶ ἔβρισκω κλειδωμένα,
σκύφτω φιλῶ τὴν γκλειδαριὰ ἀντίπτυτας γιὰ ἄένα.

Μὴν τὴ φιλῆς τὴν κλειδαριὰ, ζυλιές δὰ φά'ς κοπέλλι,
εἰπά το καὶ τῆ μάννας μου κ' εἶπέ μου δὲ σὲ θέλει.

Ὅντ'ε περνᾷς ἔς τὸ σπίτι μας, γιὰ μίλησε γιὰ βῆξε,
γι ἀποῦ τὸ παραθύρι μας ἓνα πετραδάκι ρίξε.

Ἀνάθεμα τὴ μάννα σου τὴ γρά τὴ ζαρωμένη,
'πού δὲ σ' ἀφίνει νὰ σὲ δῶ μιὰ ὥρα στολισμένη.

Ἀνάθεμα τὴ μάννα σου κ' ἐμένα τὴ νεέ μου,
'πού δὲ μας-ἐ ταιριάζουνε, σγουρὲ βασιλικέ μου.

Σγουρὸ βασιλικάκι μου, σῦρε νὰ πὰ'ς ἔς τὴν Πόλι,
νὰ σὲ μεταφυτέψουνε ἔς τοῦ Ρήγα τὸ περ'βόλι.

Μ' ὄντ'ε σοῦ θέλω ἄθυμθῶ, μὲ τὰ θεριὰ μαλώνω,
καὶ μὲ τοῦ δράκουσ πολεμῶ, καὶ ἔσὰ σὲ δῶ μερώνω

Ὅντ'ε σὲ θέλω ἄθυμθῶ ἔς τὰ ὄρη, 'πού γυρίζω,
μὲ τὰ κατσοπρινόφυλλα τὰ δάκρυα μου σφουγγίζω.

Δὲν τονέ θέλω τὸ βοσκό, γιατί φορεῖ τῶ δόμους,
γιατί γυρίζει ἔς τὰ βουνὰ μαζι μὲ τῶ δαιμόνους.

Ὅντ'ε σὲ ἄρωταγάπησα, ἐμέρινα λιοντάρι,
κι ἀνέβαζὰ το ἔς τῶ οὐρανοῦσ μὲ δίχως χαλινάρι.

Τῶ Χώρας οἱ γιὰρχόντισσες ἀν-ἐ νεμαζωχτοῦνε,
δὲν μοιάζουνε τῶ νύφης μας, ἀν ἔξαναγεννηθοῦνε.

Σῶπα, ἀν ἀγαπᾷς τὸ Θεό, μὴ λὴ γιὰ τὴν ἀγάπη,
μὴ ἔγῶλω 'πού τὸν κῶλό σου μιὰ ρόκα μὲ τ' ἀρδάχτι.

Σγουρὸ βασιλικάκι μου, σῦρε νὰ πὰ'ς ἔς τὴν Τῆνο,
νὰ σὲ μεταφυτέψουνε ἔς τὸν Ἅγιο Κωσταντίνο.

Νᾶχα τὴ θάλασσα ζουμί, τὴν ἄμμο μακαρούνια,
καὶ τὰ χωράφια ἀπλάδαινες καὶ τὰ δεντρά πηρούνια.

Ἐστὴ μέση μέση τοῦ ἑξαγώνου ἔχω μὲν γάστρα βιόλες,
κι ἂν-ὲ μπεράσης ἀπὸ ἑξῆς, μὴ μοῦ τὸν κόψης ὅλες.

Ἐστὴ μέση μέση τοῦ ἑξαγώνου ἔχω ἄν ἀμπελάκι,
κι ἂν-ὲ μπεράσης κι ἀπὸ ἑξῆς, κόψε ἄν σταφυλάκι.

Καρδιά μου, ποῖός σ' ἐκλείδωσε τὸν δεκαχτῶ τοῦ Μάρτη,
καὶ δὲ σὲ ἔκλειδάωνει πλὴν ὅλος ὁ κόσμος νῆροθι !

Καρδιά μου παραπονιστὰ, τίνος παραπονᾶσαι,
τίνος τὰ λέεις τὰ πάθη σου καὶ τίνος τὰ δηγᾶσαι ;

Δὲν εἶσαι τόσο ὁμορφο, μὰ ἑβραϊκῆ σου τὸ νῆμι,
ἔς τὴ μπαμπανιστὰ ἄναι τὸ δέντρο, ἄναι κάνει τὸ σησάμι.

Τὰ ἑμάτια εἶπαν τῇ καρδίᾳ, καρδιά, γιατί ἔχεις λύπη ;
— Εἶστε τυφλά, δὲν βλέπετε τὸ ἑαίρι σας πῶς λείπει ;

Τὸν Μᾶνη ἐγεννήθηκα, τὰ μάγια δὲ φοβοῦμαι,
γιοῦξα νὰ μοῦ τὰ βάλουνη ἔς τὸ στρώμα, ἄναι κοιμοῦμαι.

Ἄχι καὶ πῶς δὲ τῇ τὸ ἑπὶ τῇ σκόλου τὸ κακὸ τση,
ἄναι μ' ἄφινε κ' ἐφίλουνα τὸν ῥόγες τῷ βυζῶ τση.

Ἄναμεισῶς ἔς τὴ θάλασσα μουρελά θὰ φυτέψω,
ἄπύτις ἄναι ποῦνε ἔς τὸν καρπὸ τῷ ἀγάπης θὰ πιστέψω.

Ποῖός εἶδενε τὴ θάλασσα σπαρμένη, θερισμένη ;
Ποῖός εἶδε τοῦτον τὸν καιρὸ ἀγάπη ἄναι πιστευμένη ;

Ἄναμεισῶς ἔς τὴ θάλασσα εἶν' ἑνα γκυπαρίσι
κ' ἔχει ἔς τὴ μέση τὸ σταυρὸ καὶ ἔς τὴν κορφή τὴ βρύσι.

Ἐτσά ἄναι σεις οἱ γυψίμοι, ὀλίγον ἀγαπᾶτε,
σαράντα ἄναι ἑμέρες κι ὄχι πλὴν κι ἄναι λησιμονᾶτε.

Τὸ κυπαρίσι τὸ λιγνὸ ἀέρας τὸ ζεβλώνει
τὴν κοπελιά τὴν ἄγρη ὁ νιός τὴν-ὲ ἄναι μερώνει.

Μαντήλι Ἄλεξαντρινὸ ἔς τὴν Πόλι σταμπωμένο,
ἔς τοῦ μαλαμάτου τὸν ἄθῳ σ' ἔχουνη βουτημένο.

Ἐρστε νὰ στέκ' ὁ Κόφινας κι ὁ Γιούκτας μὲ τῷ Ἄρχανες,
δὲν τῷ ἀπαρνοῦμαι, ἑμάτια μου, τὸν πρῶτες φιλενάδες.

Τὰ κάλλη σου δὲν τᾶδα ἄναι μὴδὲ καὶ ἔς τὰ Καλέσα
μὴδὲ ἔς τὸ Μυλοπόταμο, μὴδὲ ἔς τὴ Χώρα μέσα.

Ἄναι τὴν Ἐμπαρο κρασί κι ἄναι τὴ Βιαιίνω ἄναι λᾶδι
κι ἄναι τὸ Μυλοπόταμο ἑλιές καὶ παξιμάδι.

Ρόδο τῇ πρῶτης ἀνοιξίς, τῇ Βενετιᾶς φουντάνι,
ἄναι ἄναι ψυχομαχῆ, ὅταν σὲ ἄναι δὴ θὰ ἄναι γιάνη.

Τὰ ἑμάτια σ' ὅποιος κι ἂν τὰ ἄναι δὴ, ἂν εἶν' καὶ πικραμένος,
ἔξελησιμονᾶ τὴν πίκρα του καὶ χαίρετ' ὁ καϊμένος.

Τὰ ἑμάτια σου ἄναι ἔρωτα κ' ἄναι ἔρωτικὴ θωρία
κι ἄναι τὰ ἄναι σκλαβώνεται δὲν ἔχ' ἄναι ἐλευθερία.

'Ελιά μου μὲ τὸ πέντ' ἐλιές καὶ μὲ τὸ πέντε κλώνους
νὰ κόβῃ' ὁ Θεὸς τὸ ἔμερες μου νὰ σοῦ τὸ γράφῃ χρόνους.

Πεισματικὸν τος ἔλωνῶ τῶν ἐδικολογιῶ σου,
δὰ τῆ χρουσώσω τὴν ἐλιά, 'πούχεις ἔς τὸ μάγουλό σου.

Πεισματικὸν τος ὀλωνῶ καὶ τῶν ἀπομονάρω,
θὰ νᾶρθω μὲν ἀργατική, μικρὴ μου, νὰ σὲ πᾶρω.

Κε ἂν τὸ λογιᾶς' ὁ ἄντρας μου ἀρδάκτια νὰ μοῦ πάρῃ,
νὰ πέσ' ἀπὸ τὸ γάϊδαρο τὰ μάτια ντου νὰ βγάλῃ.

Κε ἂν τὸ λογιᾶς' ὁ ἄντρας μου καὶ πᾶρῃ μ' ἀργαστήρι,
νὰ τον-ὲ πᾶρ' ὁ διάβολος νὰ μὴν ἔξαναγελγύρη.

Στρουφίζω, κλώθω τὰ μαλλιά καὶ ἔς τὰργαστήρι μ'παίνω,
πατῶ καὶ φαίνω τὴ ρασὰ καὶ ράσο κατασταίνω.

Εἰς τὴν ὀμπρὸς μερὰ κρατεῖ καὶ τρέμουν τὰ ξερά ντου,
'πέτε μου δὰ, γειτόνισσες, εἰντὰ 'ν' ἡ γιᾶρρωστιά ντου.

Τυλιξοῦ, ἔτυλιξοῦ με, δὲν εἶμαι μουστερῆς σου,
κιτρινοκολοκύθα μου, ἀπὸ βρωμεί τάτζι σου.

'Σὰν βγάλ' ὁ κάττης κέρατα καὶ τὸ μουσκάρι γένεια,
έτοτες-ὰ θὰ σ' ἀρνηθῶ, μόνο μὴν ἔχῃς ἔγνοια.

'Σὰν μάθ' ὁ σκύλλος γραμματα κε ὁ κάττης νὰ διαβάξῃ,
έτοτες-ὰ δὰ σ' ἀρνηθῶ, νὰ κἀν' ὁ κόσμος χάζι.

Τσῆ μαύρης γῆς χρωστῶ κορμὶ καὶ τοῦ παπᾶ παράδες,
καὶ τοῦ πουλάκι μου χρωστῶ πεντέξε μαντινιάδες.

Εἶσαι μακρὰ ἔὰν κόπανος, χοντρή ἔὰν τὸ λινάρι,
ντανταλοβύζα κε ἀχειλοῦ, φχιοῦ του 'πού δὰ σὲ πᾶρῃ.

'Η γιᾶγάπη θέλει φρόνητι, θέλει ταπεινοσύνη,
θέλει λαγοῦ προπατηξιά, πουλιεῦ γληγορωσύνη.

'Ὡς ἂν τὸν ἀγριόκατο τὰ δώματα γυρίζω,
κε ὀπου μοῦ 'ποῦνε ψί, ψί, πᾶω κε ἀποσπερίζω.

Διάλε τσ' ἀπολυμάρους σου ἄ-δὲ γκαταχανέψω,
νὰ μ'πῶ 'πού τὸν ἀνηφορᾶ, μικρὴ μου, νὰ σὲ κλέψω.

Τοῦ κάττη τὴ μπροπατηξιά καὶ τοῦ λαγοῦ τὸ ζάλο,
θὰ κάμω νᾶρθω νὰ σὲ ἔρω, μικρὴ μου, δίχως ἄλλο.

Διάλε τσ' ἀπολυμάρους μου, ἂν-ὲ φοβοῦμ' ἀπ' ἄντρα,
ὄξα νὰ μὲ μαντρίσουνε ἔὰν τὸ τραγὶ ἔς τὴ μάντρα.

Διάλε τὸ μπάλλες τοῦ δειλιῶ, μὰ τὸν Πασᾶ φοβοῦμαι,
μὴ μὲ σκοτώσ' ὁ κερατᾶς, τὴ νεότη μου λυποῦμαι.

Δὲν τὴ δειλιῶ τὴ νεότη μου νὰ τὴνὲ φά' ἡ μπάλλα,
'μὰ δὲ μὲ κλαί'σι τὰ μικρὰ μὴδὲ καὶ τὰ μεγάλα.

'Ὅποιος φοβᾶται τὴ φωτιά, τσῆ μπάλλας τὸ ντουμάνι,
ἀφίνει τὴν ἀγάπη ντου καὶ τοῦ τὴν παίρνουν ἄλλοι

Μὰ γὼ τὰ σίδερα μασσῶ, τὸν μπάλλες καταπίνω,
καὶ τὴν ἀγάπη, π' ἀγαπῶ, ἀλλοῦ δὲν τὴν ἀφίνω.

Μαχαίρι τοῦ φονεῖ βασιτῶ, κιάνένα δὲν φοβοῦμαι,
κι ὅπ' ἀγαπῶ μὴν ἀγαπᾶς, γιὰτί δὲ σκοτωθοῦμε.

Κοντὸ καὶ δὲν εὐρέθηκε κλωστή μὲ τὴ βελόνα,
νὰ ράψης τὴν μπατσάκα σου ἀποῦναι ἔσαν ἀλῶνα.

Κοντὸ καὶ δὲν εὐρέθηκε ἔς τὴ τζέπη σου ἴνα χτένι,
νὰ ἄσσης τὴ χωρίστρα σου τὴν ἀνεχουρδισμένη.

Ἐθάρρου πὼς ἐμίλησε κιαιεὶς, πού νᾶχη κάλλη,
μὰ μίλησε ἢ παραστία, πού στένουν τὸ τσκαλί.

Μὰ μετὰ ἴμένα ἔλα σύ, νὰ ἴδῃς χαρὰ μεγάλη,
νὰ τρῶς κρομμύδια μὲ τσ' ἔλιές, ὡς τᾶτρωε κ' ἢ γιᾶλλη.

Δὲν μπά'ς, μωρέ, ἔς τὸ διάβολο, νὰ λείπησ ἀπὸ ἴμένα,
νὰ μὴ σὲ κάμω μὰ τὸ Θεὸ κακὰ κι ἀσβολωμένα.

Ἐανοίξετε τὸ μπόϊ ντου καὶ τὴ γκακομοιριά ντου,
κ' ἔχει καὶ δυ' ἀγαπητικές, διᾶλε τὴν ἀθρωπιὰ ντου.

Ἐδε μωρὲ ντελικανῆς καὶ θέλει καὶ γυναίκα,
τὸ μπόϊ ντου μὲν ὀργυιὰ κ' ἢ πέτσα ντου ἴναι δέκα.

Ἀπ' ὄλα τὰ μυριστικὰ καλλιὰ ἴν τὸ μανουσάκι,
γύρου τριγύρου τὸν ἀθό, ἔς τὴ μέση τὸ κανάκι.

Ἀπ' ὄλα τὰ μυριστικὰ καλλιὰ μυρίζ' ὁ τσίλιος,
ἀποῦ τονὲ ποτίζουνε πριχοῦ νὰ ἴγῃ ὁ ἥλιος.

Ἐμάθαν' οἱ Πραιτωριανοὶ κι ἀλέθουνε τὸ σ'τᾶρι,
ἔσαν ἴπαρουν τ' ἀνεβόλεμα μιχαλιὰ τσὺ κοπάρι.

Ἐμάθαν κ' οἱ Πραιτωριανοὶ κι ἀλέθουν τὸ μπουρροῦρι,
ἔσαν ἴπαρουν τ' ἀνεβόλεμα, πέφτουνε μὲ τὴ μούρη.

Ἐκόψανε τὸν Ἀφραθιᾶ κ' ἐβᾶλανε ντομάτες,
καὶ ἴγάνουνε καὶ κοπελλιές ξινηθές καὶ μαυρομμάτες.

Ἐκόψανε τὸν Ἀφραθιᾶ κ' ἐβᾶλανε μπαμνιέδες,
κ' ἐμάθαν κ' οἱ Πραιτωριανοὶ νὰ κάνουνε τζιλιέδες.

Ἐκόψανε τὸν Ἀφραθιᾶ κ' ἐβᾶλανε ῥοθύθια,
κ' εἶναι κ' ἢ μέση τους λιγνή, ὡσαν τὰ κολοκύθια.

Ἰ τὸν Πύργον εἶν' ἀσυννεφιὰ καὶ ἔς τὸ Δωράκι ἀντᾶρα,
κ' ἐφάγαν κ' οἱ Ρωτασανοὶ μὲ γαλανὴ γαιδιᾶρα.

Ποιὸς εἶδε χοῖρο νὰ λιγνᾶ, κάττη νὰ κοσκινίζη,
ποιὸς εἶδε γάϊδαρο τερζῆ τσόγα νὰ κουλαντρίζη!

Ἀνάθεμα τὸν καντηφὲ μὲ τὸ πολὺ κακούρι,
πού χᾶλασε τσῆ κοπελλιᾶς τὴν ὄμορφή τση μούρη.

Ὅσ' ἄστρα ἴναι ἔς τὸν οὐρανό, τόσα παιδιὰ νὰ κάμης,
τόσες βολές νὰ ἴπαντρευτῆς καὶ χήρα ν' ἀποθάνης.

Θωρεῖς τὰ τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ πὺς μας-ἐ σοντηροῦνε,
ταχιά 'ς τὴν κρίσι τοῦ Θεοῦ δὰ μας-ἐ μαρτυροῦνε.

"Ομορφα 'πά'ν τὰ πρόβατα νὰ σέρνουνε τ' ἀρνάκια,
ὁμορφα 'πά'ν κ' οἱ κοπελλιές με τὰ παλληκαράκια.

"Ομορφα 'πά'ν τὰ πρόβατα με τὰ ψηλὰ λεράκια,
ὁμορφα 'πά'ν κ' οἱ κοπελλιές με τὰ παλληκαράκια.

"Ομορφα 'πά'ν τὰ πρόβατα με τὰ χοντρά σκληβέρια,
ὁμορφα 'πά'ν κ' οἱ βοσκοὶ με τὰ μικρὰ μαχαίρια.

"Ομορφα 'πά'νε τὰ πρόβατα με τὰ χοντρά κουδούνια,
ὁμορφα 'πά'νε κ' οἱ βοσκοὶ με τὰ κοντὰ κουμπούρια.

Δὲν 'πάω μπλιό 'ς τὰ πρόβατα, δὲν 'πάω μπλιό 'ς τὰ γίδια,
γιατὶ θωρῶ τσὺ κοπελλιές καὶ κάνουνε παιγνίδια.

'Μ' ἄχι, παντέρ'μο Ρέθεμνο, καὶ νὰ γενῆς λιβάδι,
κ' οἱ κοπελλιές σου πέρδικες κ' οἱ γι' ἄντρες κυνηγάρου.

'Σ τὰ Ρεθεμνιώτικα στενὰ ἤφηκα τὸ τσακί μου,
γιὰ νὰ γιγαύρω νὰ τὴ 'βρῶ τὴν ἀγαπητικὴ μου.

Κι ὄντε δὰ σ' ἀνεστορηθῶ, ἄ γεύωμαι σκολάζω,
κι ἂν εἶμαι καὶ με συντροφιά, κλαίω κι ἀναστενάζω.

Κι ὄντε δὰ σ' ἀνεστορηθῶ, τὸ αἱμά μου μαργώνει,
κι ὁ νοῦς μου διασκορμίζεται 'ς ἂν τὸν καρπὸ 'ς τ' ἁλώνι.

Κι ὄντε δὰ σ' ἀνεστορηθῶ, ψυχὴ μου, ὦρες ὦρες,
καθάρω αἶμα τρέχουνε τῶν ὀμματιῶ μ' οἱ κόρες.

Κι ὄντε δὰ σ' ἀνεστερηθῶ 'ς τὰ ὄρη 'ποὺ γυρίζω,
χέρια καὶ πόδια κόβγουνται, γυρίζω καὶ καθίζω.

Δὲ μοῦπρεπε νὰ τραγουδῶ, μοῦδε κρασί νὰ πίνω,
'ς ἓνα σπηλιάρι σκοτεινὸ τὰ δάκρυα νὰ χύνω.

'Απάντρευτος 'ς ἂν 'παντρευτῆ, δὲν πρέπει νὰ χορεύγῃ,
με τὸ σακκὶ 'ς τὸ ν-ῶμόν του κριθάρι νὰ γυρεύγῃ

'Σ τοῦ 'Ψηλορρύτη τὴ γκορ'φὴ ἔχω κ' ἐγὼ νὰ κάμω
ἓνα γκλαδι βασιλικὸ νὰ 'πά'ν νὰ τονὲ 'πάρω.

Βασιλικὲ πλατύφυλλε με τὰ σαράντα φύλλα,
πολλοὶ σ' ἐτριγυρίσασι, 'μὰ γὼ πάλι σ' ἐπήρα.

Βασιλικὸ κι ἀρισμαρὶ δὲ βάνω μπλιό 'ς τ' αὐτί μου,
γιατὶ μοῦ τὴν ἐπήρανε τὴν ἀγαπητικὴ μου.

Βασιλικάκι μου σγουρό, σγουρά 'ναι τὰ κλαδιά σου,
κι ἀπὸ 'να μίλλι κι ἀπὸ δυὸ γρυκᾶτ' ἢ μυρωδιὰ σου.

"Ε, Παναγία, κάμε το τσ' ἀγάπης νὰ 'ξεγᾶσω,
νὰ θέσω μὴν ἀργατινὴ τὸν ὕπνο'νὰ χορτάσω.

"Ε, Θέ' μου, Παναγία μου, καὶ πέφε μού 'να ριᾶλι,
νὰ σοῦ τὸ κάμω λειτρουγιά, νὰ σοῦ τὸ πέψω πάλι!

Ἵάν θέλῃς ν' ἀγαπιούμαστε κροφά 'πού τοῦ γειτόνους,
'βάλε μηλιὰ 'ς τὴν πόρτα σου νὰ χώνωμαι 'ς τοῦ κλώνους.

Ὁ γέρος, ἀπού 'πόθανε, 'ς τὴ Μεσαρὰ θερίζει,
καὶ τὰ παιδιὰ ντου τονὲ κλαί' κ' ἐκεῖνος χαχαρίζει.

Παπᾶ, τὴν θυγατέρα σου κιάνε τὴν δώσης Τούρκου,
τὸ Μάη δὰ μυιγιάζεσαι καὶ δὰ σοῦ λέ'με, κούκου!

Παπᾶ, τὴ θυγατέρα σου κι ἄ δὲν τὴ δώσης 'μένα,
τὸ Μάη δὰ μυιγιάζεσαι νὰ 'μπαινῆς 'ς τὰ 'σπαρμένα.

Παπαδοπούλα τοῦ παπᾶ, ἀγάπα 'με κ' ἐμένα,
γιατὶ δὰ κάμω τὸ μπαπᾶ κακὰ κι ἀσβολωμένα.

Δὲν θέλω κόσμον νὰ θωροῦν τὰ 'μάτρεα τὰ 'δικά μου,
κι ἄς εἶν' κ' ἐκεῖνα σκληθωτά, ὡς εἶναι κ' ἡ καρδιὰ μου.

Ἄσπρο χαρτί 'ς τὴ χέρα μου καὶ σκουρρασμένη μπένα,
ἦκατσα κ' ἐζωγράφισα τὰ κάλλη σ' ἕνα ἕνα.

Κι ἀπύτις τὴ 'ζουγράφισα τὴ Μάλτα τὴ βαμμένη,
ἐπλήγωσέ με 'ς τὴν καρδιά, 'πού 'τονε μπλιό 'γυαμένη

Ἐνα πουλι 'χα 'ς τὸ κλουβὶ κ' ἐτάιζά το ἄνθη
κ' ἦσπασ' ἀέρας τὸ κλουβὶ κ' ἐπέταξε κ' ἐχάθη.

Καλλιὰ 'ν' ὁ μόσχος ἄδολος πηρὰ τὸ δολωμένο,
καλλιὰ 'ν' ὁ νιὸς ἀπάντρευτος παρὰ τὸν 'παντρεμένο.

'Ελιὰ μου, πράσινο δεντρό, ἀπού σὲ δέρν' ὁ Νότος,
ἐφάγασί μας καὶ τὰ θυ' οἱ γλώσσες τῶν ἀθρώπων.

Κι ἄντε νὰ 'πηκίνωμ' ἀπὸ 'πά', νὰ 'πά'με 'ς ἄλλον τόπο
κ' ἐφάγασί μας καὶ τὰ θυ' οἱ γλώσσες τῶν ἀθρώπων.

Ἄντε νὰ 'πά' νὰ 'πηκίνωμε, νὰ 'πά' νὰ 'ξοριστοῦμε,
κ' ἐμᾶς δὲ μᾶς ἀφίνουε, ἀγάπη νὰ χαροῦμε.

Ὁλ' ἀγαποῦν τζῦ κοπελλιές κ' ἐγ' ἀγαπῶ τοῦ χῆρες.
ἀπού 'χουνε 'ς τὴν κεφαλή ἕνα μουζούρι ψείρες.

Ὁλ' ἀγαποῦν τζῦ κοπελλιές κ' ἐγ' ἀγαπῶ χηράδες,
ἀπού πυρώνουε τ' αὐγά καὶ 'βγάνουν τοῦ πουλάδες.

Μὰ 'ς τὴν ὀμπρὸς μερὰ κρατεῖ ἡ μαγγανοσανίδα,
ἡ σάφη κ' ἡ πινακωτὴ κ' ἡ σ'ταροκοφινίδα.

Σώπασε δὰ μωρὲ καὶ σὺ 'πού λέ'ς γιὰ τὴν ἀγάπη,
μὴ 'βγάλ' ἀπού τὸν κῶλό σου μιὰ ρόκα μὲ τ' ἀρδάχτι.

Ἐδε μωρὲ νοικοκυριό, ἔδε μωρὲ ρηγάτο
καὶ βάνει τὸ κριθάρι ντου 'ς τοῦ πιθαρισῶ τὸν πάτο

Ὅποιος τὰ λόγια σου γρυκᾶ καὶ τσ' ὄρκους σου πιστεύγει,
πιάνει 'ς τὴ θάλασσα λαγούς καὶ 'ς τὰ βουνὰ 'ψαρεύγει.

Ἀγάπη μου δὲν ἦσουε, 'μὰ τώρα δὰ σὲ κάμω,
τσιτσέκι βαρακλίδικο 'ς ταῦτί μου δὰ σὲ βάλω.

Καινούργε' ἀγάπη καὶ παλιὰ, στένου καινούργε ὀπίσω,
καὶ ἡ παλιὰ μου 'πάντηξε νὰ την-ὲ χαιρετήξω.

Καινούργε' ἀγάπη καὶ παλιὰ ἐβάλανε 'ς τὴ μέση,
δῶσε καινούργια τσῆ παλιᾶς μὲν ἀμπωστῖα νὰ πέση.

Τρακόσες ἀγαπητικὲς νὰ κάμ' ὁ νιὸς τὸ χρόνο
κ' ἡ κοπελλιὰ νὰ κάμη δυὸ εἶναι 'ντροπὴ 'ς τὸν κόσμω.

Τρακόσες ἀγαπητικὲς ἤκαμα 'ς τὸν καιρὸ μου,
καὶ τουτηνεῖα ἡ γῦστερη δὲ νᾶν' ὁ θάνατός μου.

'Αγάπ' ἀγάπα κοπελλιές, ἐπήραν τον τὸ νοῦ μου
κ' ἐδὰ μὲ βάνουν καὶ πουλῶ τὸ 'σπίτι τοῦ κυροῦ μου.

'Μὰ δὲ μὲ γνοιάζει 'μένα μπλιό, ἀγάπη μου καὶ ξάσου
κι ἀγάπες δεκατέσσερις βάλε 'ς τὴν ἀγκαλιὰ σου.

Βράκκα δὲ κάμω ἀπὸ σ' κιά, 'ποκάμισο 'πὸ βάτο,
νταθράντα, σκύλλα, τὸ σεβντᾶ, μὴ μᾶς-ε βάλῃ κάτω.

'Μὰ 'μένα μὲ τάισανε τσῆ πέρδικας τὸν μπέτη
νταθράντα, σκύλλα, τὸ σεβντᾶ, κ' ἐγὼ τὸ κασσαβέτι.

Τὸ κουνουποσκνιπόξυγγο, τσῆ σκνίπας τὸ λιφέρι,
ἐκεινοδὰ δὲ 'πά' μου 'θρηῆς, γιὰ νὰ μὲ κάμης 'ταίρι.

'Ἄσπρο χαρτί καὶ 'ξέξασπρο καὶ 'ξέξασπρο μετᾶξι
καὶ 'ξέξασπρή μου κοπελλιὰ καὶ ποιὸς δὲ σ' ἀγκαλιάση!

'Ἄσπρο χαρτί καὶ 'ξέξασπρο καὶ 'ξέξασπρο μελάνι,
καὶ 'ξέξασπρος γραμματικὸς 'ξέξασπρο γράμμα κάνει.

Μωρὴ καρδέλλα βρωμερὴ, ἀρδαχτιλινοχέρη,
κι ἀφορδακιὲ τοῦ ποταμοῦ κ' ἐσένα ποιὸς σὲ θέλει;

Δὲν 'πά'ς μωρὲ νὰ 'πά' χαθῆς Βενέτικο μουςκάρι,
'πού σ' ἔκαμεν ἡ μάννα σου μέσα 'ς τὸ κανισκάρι;

Δὲν 'μπά'ς μωρὲ νὰ 'πά' χαθῆς, βελόνα κουτσομούρα,
'πού σ' ἔκαμεν ἡ μάννα σου μέσα 'ς τὴν σαλαμούρα;

'Μὰ μετὰ 'μένα τᾶβαλες κασσίδη τὰ μαλλιὰ σου,
ἀπού κατέχω νὰ σοῦ 'πῶ τσῦ διόλες τσῆ κοιλιᾶς σου;

'Μὰ μετὰ 'μένα τᾶβαλες, ἀπού 'μαι δάσκαλός σου,
ἀπού νὰ 'πάρ' ὁ διάλογος τ' ἀπανωκαύκαλό σου!

'Ἀσπρη 'σαι 'ζάν τὰ γάλατα, παχειὰ 'ζάν τὸ παγώνι,
κι ὄντε γυρίσω νὰ σὲ 'δῶ, τὸ αἷμα μου παγώνει.

'Ὀντε δὲ σ' ἀνεστορηθῶ 'ς τὰ ὄργια 'πού γυρίζω,
ψωμί βαστῶ 'ς τὴ βούρρα μου καὶ δὲν τὸ γεοματίζω.

Κι ὄντε δὲ σ' ἀνεστορηθῶ, μὲ τὰ θεριὰ μαλώνω
καὶ μὲ τσῦ δράκους πολεμῶ καὶ 'ζὰ' σὲ 'δῶ 'μερώνω.

'Σ ἓνα ντουμάνι 'θρίσκομαι, 'ς ἐ μιά φωτιὰ μεγάλη
κι ὅταν σὲ 'δῶ, σβήν' ἡ φωτιὰ καὶ δροσερεύω πάλι.

Ψεγάδι δὲν ἔμπορ' ἄ σοῦ ἔρω, τὰ κάλλη σου καλὰ ἔναι,
'μ' ἀλήθεια καὶ τὰ βίασνα πού μου ἔδωσες πολλά ἔναι.

Σαράντα ζάλα ἔς τὸ χορὸ κάνεις τα δὲν τὰ κάνεις
κι ἄγγελος νά ἔναι ἄθρωπος, δὲ τον-ε κουζουλάνης.

Γραμματισμένοι νά ἔσουν-ε, νά ἔδιάβαζες, κερά μου,
δὲν τὸν ἐκαταλάβανες τὸν πόνο τῆ καρδιᾶς μου.

Ὅλος ὁ κόσμος νά γενῆ γιὰ σένα νταβατζῆς μου,
δὲν ἀφουκροῦμαι κεινενοῦς, μόνο τῆ κεφαλῆς μου.

Μῆλό μου κατακόκκινο κι ἀπίδι μου κολώνι,
καὶ νά χαλάσ' ὁ ρούκουνας, ἀπού σ' ἀποκωλώνει.

Μὰ ἔς τὴν ὄμπρὸς μερὰ κρατεῖ ὁ ρούκουνας τῆ Χώρας,
καὶ ἔσαν δὲν τὸ πιστεύγετε ἔξανοίξετε τον κι ὄλα.

Μὰ ἔς τὴν ὄμπρὸς μερὰ κρατεῖ ἡ βίτζ' ἡ γι ἀσιμένα,
κι ἀπόκειας ἀξοπισωθιὸ ἡ μαργαριταρένια.

Μῶρ' ἀπκντᾶτέ μου πὸ κεῖ νά πιάσω τὸν κασσιδῆ,
καὶ ἔξαγριέψασί μου τον καὶ λῶ πῶς δὲ μου φύγη.

Συντρέμετέ μου κοπελλιές νά φάγω ἕνα ψίδι,
καὶ μπροξενιά μου ἔφεραν-ε νά ἔπάρω τὸν κασσιδῆ.

Συντρέμετέ μου κοπελλιές, νά φάγω ἕνα λουράχο,
καὶ μπροξενιά μου ἔφεραν-ε νά ἔπάρω τὸ Μπεντράκο.

Ἄς πιάσ' ἡ νύφη ἔς τὸ χορὸ μὲ ὄλο τῆ τασκίρι,
ἔσαν τὸν Πασσᾶ ὄντε σηκωθῆ καὶ ἔπάη ἔς τὸ σεφέρι.

Ποιὸς ἦτον ὁ προξενευτής, ἀπού νά φάη μέλι,
'πού ἔταίριάζε τὴν πέρδικα μὲ τᾶσπρο περιστέρι ;

Νύφη μου, πλούσα νά γενῆς καὶ πλούσσα νά γεράσης,
καὶ ἔς τὸ ἄνοικοκεράτο σου σκιάβους καὶ σκιάβες νά ἔχης.

Νύφη μου, πλούσσα νά γενῆς, ὡσαν τὴ Χανιαλίνα,
καὶ νά φορῆς ἔς τὸ μπέτι σου τρεῖς δίπλες κολαίνα.

Ποιὸς ἦτον-ε ἔπού ἔπρόβαλε μὲ τὸ μακρὸ τσιμποῦκι,
καὶ πίνει μύσκο καὶ καπνὸ καὶ κάνει φουντουλοῦκι ;

Ποιὸς ἦτον-ε ἔπού ἔπρόβαλε ἀπόξω ἔς τὸ σοκάκι,
κ' ἦπινε τὸ τσιμποῦκι ντου ἔσαν τὸ κοτελλιχάκι ;

Δίπλα δὲ ἔπάρω τὰ βουνά, σπήλιο νά ἔρω νά κάτσω,
μὴδ' ὄμορφες μὴδ' ἄσκημες μπλιό μου νά μὴ λογιᾶσω.

Ντέρτι δὲν εἶναι ἔς τὸ ντουניᾶ ἔσαν τὸ ἔδικό μου ντέρτι,
νά λυώνη τὸ κορμάκι μου, ἔσαν τὸ κερὶ νά πέφτη.

Μὴ μου μνηᾶς πεισματικά, σώνει μ' ὁ χωρισμός σου,
κι ἄν ἔσως καὶ μ' ἀπκρηθῆς κρῖμα μιστὸ ἔδικό σου.

Κ' ἦκουτα πῶς δὲ μ' ἀρνηθῆς, μὰ γιάντα γιασεμί μου,
μὴ μ' ἀρνηθῆς παρὰ νά ἔδῃς εἰντ-άν ἡ γιᾶφορμή μου.

Τοῦ φεγγαριοῦ θέ ν' ἀκ'λουθῶ, νά ἔξοριστῶ ἔς τὰ ξένα,
γιατὶ μ' ἀπαρνηθῆκασι δυὸ μάτια ζαχαρένια.

Τοῦ φεγγαριοῦ θεὸν ἀκ'λουθῶ, νὰ ἔξοριστῶ ἔς τὴ Μάλτα,
γιατὶ μ' ἀπαρνηθήκασιν δυὸ ζαχαρένια ἄματα.

ἘΨῆσε τὰ βρουβαλάκια σου, βάλει τα ἔς τὴ λαβέντσα,
καὶ στέσει χάμαι τὸ σοφρᾶ καὶ φέρε καὶ τὴν πέτσα.

ἘΨῆλή, λιγνὴ τὴ δ'ιάλεγα, ὁμορφη κ' ἐπιτήδεια,
κ' ἐπῆρα μὲν ἀνέπλεκη καὶ σπᾶ τὰ λεκανίδια.

Κε ὅσοι κε ἂν κάνουν-ε τζιλβὲ καὶ κάνουν-ε ντιβάνι,
καλύτερός του δάσκαλος ἔς τὸν κόσμον δὲν ἐφάνη.

Κε ὅσοι κε ἂν ἴπᾶν-ε ἔς τὸ τσαρσί καὶ ἴπᾶν-ε ἔς τὸ σοκάκι,
δὲν εἶδαν-ε τὰ ἄματα μου καλύτερό σ' ἀντράκι.

Γύρου τριγύρου τὸ μπερτσέ, ἔς τὴ μέση τὸ κουκούλι,
δὲν εἶδαν ε τὰ ἄματα μου τοῦ κάμου σου φουντούλη.

Ἐ Μπάλλα ἡ τερλίδικη, ἴπου βάνουν ἔς τὸ σκοπέτο,
δὲ θὰ μὲ φάη καὶ ταχιά, κάλλε ἄς μὲ φά' ὀφέτο.

Ἐ Δὲ σὲ κάμω νὰ γενῆς φράγκος μὲ τὸ καπέλλο,
νὰ ῥοθῆς νὰ μὲ παρακαλῆς κ' ἐγὼ νὰ μὴ σὲ θέλω !

Κατέχω το, πουλάκι μου, πῶς μπάλλα θὰ μὲ φάη,
καὶ τὸ λιγνό σου τὸ κορμί ἔς τὸν Ἄδη θὰ μὲ βάλη.

Κατέχω το, πουλάκι μου, ἴλιγο καιρὸ θὰ ζήσω,
καὶ σὺ θὰ νὰ ἴσαι ἀφορμὴ νὰ κακοθανατίσω.

Ἐ Ἀράπης εἶμαι ἔς τὸ μπουροῦ κ' Ἐγγλέζος ἔς τὸ ἰνάτι,
κε ὅπου τὴ δέσω τὴν κακιά, μπλιό μου δὲν κᾶν' ἀγάπη.

Κε ὅπ' ἀγαπῶ καλ' ἀγαπῶ, μ' ἀλήθεια ἔς ἀμισήσω,
ὁμπρός μου νὰ ῥοθῆ νὰ σφαγῆ, βαστῶ νὰ μὴ μιλήσω.

Τὸ μπότι σου ἴναι λεμονιὰ καὶ τὰ βυζᾶ σου κλῶνοι,
χαρὰ ἔς τον, ἀποῦ σὲ θωρεῖ κε ἀποῦ σὲ καμαρώνει.

Τὸ μπότι σου ἴναι λεμονιὰ καὶ τὰ βυζᾶ σου κλῶνοι,
χαρὰ ἔς τον, ἀποῦ θ' ἀνεβῆ νὰ κόψη τὸ λεμόνι.

Τρία ἴναι τὰ καμπαέτια σου, ἴπου μοῦ ἴχεις καμωμένα,
κε ὅταν τὰ κάμης τέσσερα, δὲν εἶσαι μπλιό γιὰ ἴμένα.

Ἐ Στὸ φεγγαράκι τὸ λαμπρὸ δυὸ ἀδέρφρα σκοτωμένα,
κ' ἐκεῖθ' δὲ σκοτωθῶ κ' ἐγὼ, πουλάκι μου γιὰ ἴένα.

Ἐένο, ἔς τὰ ξένα πῶς περνᾶς, πῶς στρώνεις, πῶς κοιμᾶσαι,
πῶς μαγειρεύεις καὶ δειπνᾶς κ' ἐμένα δὲ ἴθυμᾶσαι ;

Ἐ Μά ἴμαθα ἴγὼ κε ἴμοναχός καὶ θέτω καὶ κοιμοῦμαι,
καὶ μαγειρεύω καὶ δειπνῶ κ' ἐμένα δὲ ἴθυμοῦμαι.

Ἐενιτεμένο μου πουλί, τσῆ ξενιτεῖας γεράκι,
ἡ ξενιτεῖα σὲ χαίρεται κ' ἐγὼ πίνω φαρμάκι.

ἘΑλλαργοξορισμένο μου, στείλέ μου ἴνα γράμμα,
ἴσως καὶ ἴσυχᾶσουν-ε τὰ ἄματα μου ἔς τὸ κλάμα.

Ἐ Δι καὶ νὰ ἴχα δυὸ καρδιές, νὰ τρέχ' ἡ μὲ τὸ αἷμα,
κ' ἡ γιᾶλλη τὸ κρυγὸ νερό, ἀγάπη μου, γιὰ ἴένα.

Ἐκάηκα, ὡς καίγεται 'ς τὸ φουῖρνο ἢ κανέλλα,
'μὰ δὲν ἐκάηκα πολλά, 'ςὰν τούτη τὴν ἡμέρα.

Μὰ κἀηκα, ὡς καίγεται 'ς τὸ φουῖρνο ἢ πυρίνα,
'μὰ δὲν ἐκάηκα πολλά, 'ςὰν τούτη τὴ φουρτούνα.

Μὰ κἀηκα, ὡς καίγεται ἢ γῆς τὸ καλοκαίρι,
'μὰ δὲν ἐκάηκα πολλά, 'ςὰν τοῦτο τὸ σεφέρι.

Τῶ μπονεμένω τὸν καρδιῆς νὰ τσ' εἶχα 'ς ἓνα ντόπο,
νὰ τσὺ ταίζω ζάχαρι, νὰ τσὺ ποτιζῶ μόσκο.

'Σ τῶ μπονεμένω τὸν καρδιῆς κἀνω κ' ἐγὼ χουσιμέτι,
καὶ τσῆ παντέρ'μης μου καρδιῆς δὲν κἀνω καερέτι.

Δὲν ἤμπορῶ τὰ 'μάτσα μου 'ψηλὰ νὰ τὰ σηκῶσω,
καὶ τσῆ παντέρ'μης μου καρδιῆς παρηγοριὰ νὰ δώσω.

Παρηγορῶ τη τὴν καρδιά, 'μὰ δὲν μπαρηγορᾶται,
λέω τση χίλια ψόματα, 'μὰ 'κείνη τὰφορᾶται.

Παρηγοριῆς πολλῆς πολλῆς 'ς τὸν κόσμο τὸν ἀπάνω,
'μὰ δὲν παρηγοροῦμαι 'γὼ, γιὰτὶ θωρῶ πὼς χάνω.

Κι ἂν εἶναι μὲ τὸ θέλημα κ' ἐγὼ νὰ τραγουδήζω,
γιὰτ' εἶμαι ξένο ἀπὸ 'πά', νὰ μὴ μπελογραντίσω.

Δὲν εἶσαι ξένος ἀπὸ 'πά', μόνο 'σαι γειτονάκι,
κι ἄς κιλαδῆς' ἢ γλωσσά σου 'ςὰν τὸ χελιδονάκι.

Πόσες μαννάδες τὰ παιδιὰ δὲν τὰ 'χουν 'ποκλαϊμένα.
κ' ἐκείνα τὰ 'χ' ὁ βασιλιᾶς 'ς τὴ Μάλτα κλειδωμένα!

Πόσες μαννάδες τὰ παιδιὰ δὲν τὰ 'χουν 'ποκλαϊμένα,
κ' ἐκείνα τὰ 'χ' ὁ βασιλιᾶς 'ς τὴν τζανταρμὰ γραμμένα!

Τρέμει τὸ 'ψάρι 'ς τοῦ 'φαρᾶ, τάρνι 'ς τοῦ μακελλάρη,
τρέμει κ' ἐμ' ἢ καρδούλα μου, ποιὸς πούστης δὰ σὲ 'πάρη.

Ἐπῆραν τὰ βουνὰ φωτιὰ καὶ δὲν 'μπορ'ὰ περάσω,
ἐλάργαρ' ἢ γε ἀγάπη μου καὶ δὲν 'μπορ'ὰ τὴν φτάζω.

Δὲν παίζω μπλιό μου τῶν πουλιῶ, γιὰτὶ τὰ 'ξεταιριζάζω,
κι ἀπὸ 'δικεῦ μου 'ξεύρω 'γὼ 'ποὺ βαρυανεστενάζω.

Δυὸ περιστέρεια 'χτίζαν-ε κ' ἓνα τριγόνι 'χάλα,
ἀποὺ νὰ μοῦ τᾶξιώσ' ὁ Θεὸς καὶ νὰ τὸ φά' ἢ μπάλλα.

Σαράντ'-ἀγοί, βουηθάτέ μου κ' ἓνα θεριὸ μὲ πνίγει,
καὶ τὸ πουλί, 'ποὺ 'μέρωνα, 'ξανοίγει νὰ μοῦ φύγη.

'Σ τὸν Ἄδη καὶ ἂν μὲ 'βάλουν-ε, νὰ τὸ φωνιάζω θέλω
πὼς, 'θγάλετέ με κι ἀπὸ 'πά' καὶ τὸ πουλί μου θέλω.

'Σ τὸν Ἄδη καὶ ἂν μὲ βάλουν-ε, νὰ τὸ φωνιάζω θέλω,
πὼς, 'θγάλετέ με κι ἀπὸ 'πά' καὶ νὰ πλαντάζω θέλω.

'Σ τὸν ἄδη θεὸ νὰ κατεβῶ, νὰ τρίξουν' τὰ χαλίκια,
ἔδε, χαρὰ τὴν εἶχαν-ε τὰ ἔρημα σκουλήκια!

Ἵς τὸν Ἄδην θὲ νὰ κατεβῶ καὶ κάμετέ μου τόπο,
νὰ παίζουσι οἱ ἀθιβολῆς καὶ οἱ γλῶσσες τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ τὸ πουλί, 'πού 'ναι πουλί, κ' ἐκεῖνο ἀέχει πόνο,
καὶ ἀπάνω 'ς τὸ ξερὸ κλαδί οὐ-ἐ περνᾷ τὸ χρονοῦ.

'Μ' ὅταν προβάλλω 'ς τὸ στενὸ καὶ δὲν σὲ 'δῶ ντελόγῳ,
ψύγομαι καὶ μαραίνομαι 'ςὰν τὸ κομμένο ρόδο.

Δὲν εἶσαι τόσο ὁμορφῆ, 'μὰ 'βγῆκέ σου τὸ νάμι,
'ς τὴ μπαμπακιά 'ναι τὸ δεντρό, 'πού κάνει τὸ σπᾶμι.

'Ἡ γιὰγάπη σου μὲ τυραννᾷ καὶ κάνει με δοξάρι
καὶ ρίχνει με 'ς τὴ θάλασσα καὶ πλέω 'ςὰν τὸ 'ψάρι.

'Οντὲ περνᾷς μὴ μου 'μιλῆς κ' ἡ μάνα μου μανίζει,
γιατ' ἀποκοκινίζω 'γὼ κ' ἐκείνη μὲ γρωνίζει.

'Πάνω 'ς τὰ ὄρρα καίγομαι καὶ 'ς τὴ φωτιὰ μαργώνω
καὶ 'ς τῆς ἀγάπης τὸ φιλι 'ςὰν ρόδο 'ξεφαντώνω.

'Πάνω 'ς τὰ ὄρρα 'ς τὰ βουνὰ φωτιὰ δὰ 'πά'ω ν' ἄψω,
νὰ βάλω τὴν καρδούλα μου γιὰ 'σένα νὰ τὴν κάψω.

'Σὰν την-ἐ 'δῆς τὴν κοπελλιὰ καὶ χαμηλοξανοίγει,
σκύφει καὶ φίλησέ την ε, 'μὰ 'κείνη δὲ μανίζει.

Νὰ τὴ χαρῶ τὴ γλῶσσά σου, τὴν ἀηδοικαϊδοῦσα,
ἀπὸ τὴν 'πῆραν τὰ πουλιὰ σκοπὸ κ' ἐκικαϊδοῦσα.

Νὰ τὴ χαρῶ τὴ γλῶσσά σου εἶντα καλὰ κατέχει,
τὸ μόσκο ψυχαλολογᾷ καὶ τὴν κανέλλα βρέχει.

Νὰ τὴ χαρῶ τὴ γλῶσσά σου τὴ σκιζαμυγδαλάτη,
ἀπὸ 'ναι μέσα κουφωτὴ καὶ ζάχαρι γεμάτη.

Χαίρεστ' ὄρρα καὶ βουνά, 'πού Χάρο δὲ φοβᾶστε,
μόν' ἀνημένετ' ἄνοιξι, νὰ πρασινολογᾶσθε.

Νὰ 'πά'ω θέλω νὰ γενῶ τοῦ μύλου καταπότης,
ἄ δὲ μῶ δώσουν τὸ Καλλιὸ δὰ 'πά' γενῶ Δεσπότης.

Νὰ 'βγάνω καὶ θελήματα νὰ 'βγάνω καὶ χαρτάκια,
νὰ στεφανώσω κοπελλιῆς μὲ τὰ παλληκαράκια.

Χελιδονάκι δὰ γενῶ, νὰ κάτσω 'ς τὰ βυζά σου,
νὰ τὸ χορτάσω τὸ φιλι ἀπὸ τὰ μάγουλά σου.

Δὲ μὲ λυπᾶσαι ἄπονη, δὲ μὲ πονεῖ ἡ ψυχὴ σου,
ἀπὸ 'λῶσα κ' ἐχάθηκα γι' ἀγάπην ἐδική σου!

Πέμπω σου 'γὼ χαιρετισμὸ μὲ τὸ χελιδονάκι,
'πὸ 'πάνω 'ς τὴ φτερούγα του χρουσοῦ δαχτυλιδάκι.

Πέμπω σου 'γὼ χαιρετισμὸ μὲ τὸ χελιδονάκι,
'πὸ 'πάνω 'ς τὴ φτερούγα του χρουσοῦ 'κονισματάκι.

Πέμπω σου 'γὼ χαιρετισμὸ μὲ τὸ χελιδονάκι,
'πὸ 'πάνω 'ς τὴ φτερούγα του χρουσοῦ χαμαιλάκι.

Μὲ τὰ πετούμενα πουλιὰ χαιρετισμὸ μου πέμπει,
τῶν ἡμερῶ μπεριστεριῶ μὴν τος-ἐ κάνης φέδε.

Ἄγριο, πῶς ἐμέρωσες, ἡμερο, πῶς ἐπιάστης,
κι ἀκκταδικαστο πουλί, πῶς ἐκαταδικάστης;

Τσ' ἀνυδρης σφάκας τὸ ζουμι νὰ ἔγάλης νὰ στερέψης,
ὄντ' ἐ δὲ ἔξεχωρίσωμε νὰ πιῆς νὰ δροσερέψης.

Πέ μου ἄ σέ μαλώνουν-ε 'ς τὸ σπίτι σας γιὰ ἔμένα,
νὰ κάμω τὰ πικριὰ γλυκιὰ, τᾶγρια ἔμερωμένα.

Γιὰ σένα μὲ μαλώνουνε, γιὰ σένα μου γρυνιοῦνε,
γιὰ σένα καὶ 'ς τὸ σπίτι μας δὲν θέλουν νὰ μὲ ἔδουνε.

Πύργε μὲ δέκα πατωσές καὶ μιναρὲ πὸ πάνω,
γιὰ σένα μὲ μαλώνουν-ε καὶ μπλιὸ ντζιλθε δὲν κάνω.

Ὡς εἶν' ὁ μιναρὲς χτιστὸς σαφὶ μὲ τὰ χαλίκια,
ἐτσὰ νὰι τὸ κορμάκι σου γεμάτο ζαριφλίκια.

Σ' ἐ τί περ' βόλι κυνηγᾶς, τί ἄνθη βιζιτάρεις,
κ' ἐγὼ πῶς εἶμαι ζωντανὸς 'ς τὸ νοῦ σου δὲν μὲ βάζεις;

Γλεντίζεις χιανέτικο καὶ ἐγλεντζέδες κάνεις,
κ' ἐγὼ πῶς εἶμαι ζωντανὴ 'ς τὸ νοῦ σου δὲν μὲ ἔβάνεις.

Κι ὅταν γελάσης, πέφτ' ἄνθοι κι ὅταν ἔμιλήσης ρόδα,
ψυχὴ μου τὸ κορμάκι σου ἀλλοῦ ποθὲς δὲν τό ἔδα.

Μὲ τᾶσπρα σέ ἔδα σήμερο κ' ἐπαίξαν' οἱ βαθμοὶ μου,
ἀπού ἔτονε νὰ κατεβῆ 'ς τὸν ἄδη τὸ κορμί μου.

Ὡστε νὰ ζῆς θέλω νὰ ζῶ κι ὥστε νὰ στέκης νὰ ἔμαι,
κι ὅταν ἐσὺ ψυχομαχῆς κ' ἐγὼ 'ς τὸν ἄδη νὰ ἔμαι.

Ὁμάδι ν' ἀποθάνωμε, μαζὶ νὰ ἔγῃ ψυχὴ μας,
κι ἀγκαλιασμένο νὰ ἔρεθῆ 'ς τὸν ἄδη τὸ κορμί μας.

Κι ἄ δὲ σέ ἔδω τὴν ταχινή, κι ἄ δὲ σέ ἔδω τὸ βράδυ,
'πά' ἢ ψυχὴ μου 'ς τὸ ὄρανοῦς καὶ τὸ κορμί 'ς τὸν ἄδη.

Ποτέ μου δὲν τὸ λόγιαζα μὴδ' ἐς τὸ νοῦ μου τῶχα,
ν' ἀπαρηθῆς βασιλικὸ νὰ πάρης ἀμολόχα.

Ποτέ μου δὲν τὸ λόγιαζα νὰ ἔρθω 'ς ἐ τέτοιο χάλι,
μούδε κ' ἐσὺ νὰ μ' ἀρηθῆς κι ἄλλη νὰ ἔπά' νὰ πάρης.

Ὁ Θεὸς νὰ σ' εὔρη ἔρωντα, γιάντα δὲν κρίνεις δίχια,
γιατ' ἤρριξες τὴν πέρδικα 'ς τοῦ κόρακα τὰ νύχια.

Τὸ κυπαρίσσι ἔρέγομαι τὸ μυρισμένο ξύλο,
ἀπού σου ἔμνοιάζ', ἀγάπη μου, 'ς τὸ μπόι καὶ 'ς τὸ ψῆλο.

Κατέχω το πῶς μ' ἀγαπᾶς μὰ πάλι φεσφεσέ ἔχω,
'μπά' ν' ἀγαπᾶς κι ἀλλοῦ ποθὲς κ' ἐγὼ δὲν τὸ κατέχω.

Ἐσὺ σ' αἰτία κι ἀφορμὴ καὶ δὲ μεταλαβαίνω
κι ἂν ἔκω καὶ 'ς τὴν ἐγλησά, ἀντίτερο δὲν παίρνω.

Σκύλλ', ὄντ' ἐπά'ς 'ς τὴν ἐγλήσῃ κ' ὄντ' μεταλαβαίνης,
κοντὸ νὰ τὸ 'πες τοῦ παπαῦ, πῶς σ' ἔχω φιλημένη!

'Θυμασ' ὄντ' σ' ἐφίλησα 'ς τὸ κάτω μας περ' βόλι
κ' ἐβάλαμε καὶ στοίχημα ἕνα γλυκὸ λεμόνι;

— "Ὅχι, 'μὰ δὲ μὲ 'φίλησες, 'μὰ νὰ 'χες μὲ φιλήσῃ,
ὁ τόπος, ἀπὸ στέκαμε, ἤθελα νὰ βουλήσῃ.

'Εγὼ κατέχω νὰ σοῦ 'πῶ ἕνα σακκὶ γεμάτο,
νὰ κάτσης νὰ 'ξεπαραλῆς ὥστε νὰ 'βρῆς τὸν πάτο.

'Εγὼ κατέχω δυὸ σακκιά κ' ἐσύ κατέχεις τρία,
νὰ κάτσης νὰ 'ξεπαραλῆς ὥστε νὰ 'πά'ς 'ς τὴ Στεία.

'Εσύ κατέχεις δυὸ σακκιά κ' ἐγὼ κατέχω δέκα,
νὰ κάτσης νὰ 'ξεπαραλῆς ὥστε νὰ 'βρῆς γυναίκα.

'Αποθαμένο δὲ μὲ θές καὶ ζωντανὸ μὲ δῶχνεις,
κ' ἀπὸ τὴ χέρα μὲ κρατεῖς τοῦ Χάρου νὰ μὲ δώσης

Καλλιὰ τοῦ Χάρου δίδω σε, τοῦ Χάρου σὲ ταίζω,
πάρ' ἄλλος νὰ σὲ χαίρεται κ' ἐγὼ νὰ μὴ σὲ 'ρίζω.

Πέμπω σου χαιρετίσματα ἐλγές μὲ τὰ κλωνάρια,
σταφύλια μὲ τὰ κλήματα νὰ μ' ἀγαπᾷς κατ' ἄρια.

"Ἐχ' ὁ Θεὸς γυρίσματα νὰ 'γείνουν τὰ φτερά μου,
νὰ τὰ γυρέψω νὰ τὰ 'βρῶ πάλι τὰ πρωτινά μου.

Μαχαίρι μαυρομάνικο 'ς τὰ πεντοδάχτυλά μου,
ἂν ἴσως καὶ σ' ἀπαρνηθῶ, νὰ κάτση 'ς τὴ γκαρδιά μου.

Καλὲ ψυχὴ καὶ 'μάτια μου, δὲν τὸ 'μαθες ἀκόμη,
πῶς μὲ μαχαιροσφάζουνε οἱ γι' ἐδικοί σου πόνοι;

Γιὰ τὸ Θεὸ λιγνὸ κορμί, κάμε ρεμέντιο κ' ἔλα,
καὶ ἤχασες τὰ γαρέφαλλα γιὰ τὴ γλυκεῖα κανέλλα.

Νὰ σύρω τὸ μαχαίρι μου, νὰ κατεβῶ 'ς τὴ στράτα,
νὰ κάμω δέκα φονικὰ γιὰ σένα μαυρομμάτα.

Νὰ σύρω τὸ μαχαίρι μου, νὰ κατεβῶ 'ς τὴ λίμνη,
νὰ κόψω δέκ' ἀφορδακούς ἀπάνω 'ς τὸ ταλίμι.

'Απόψε δὰ γενῆ καθγάς νὰ σύρουν τὰ πηρούνια,
κ' ὄλοι δ' ἀράξουν 'ς τὸν καθγά κ' ἐγὼ 'ς τὰ μακκαρούνια.

'Απόψε δὰ γενῆ καθγάς νὰ σύρουν τὰ μαχαίρια,
κ' ὄλοι δ' ἀράξουν 'ς τὸν καθγά κ' ἐγὼ 'ς τὰ δυὸ σοῦ χέρια.

Νὰ 'χεν ε πόδια τὸ χαρτί, νὰ 'πήγαιν-ε καὶ νὰ 'ρθῃ,
νὰ μὴ γκατέχ' ὁ κάθα εἰς εἰντὰ 'χει κ' εἰντα γράφει.

'Απόψε νύχτα 'χιόνιζε ψιλὸ ψιλὸ χιονόκι,
κ' ἐγὼ 'μουν-α 'ς τὸ 'ἀγκάλες σου μὲ τὸ 'ποκαμισάκι.

Γαρέφαλλα κ' ἂν καταπιῶ, κανέλλα κ' ἂν μασσήσω
ὄλα πρικιά μου φαίνονται ὥστε νὰ σὲ φιλήσω,

‘Οσ’ ἄστρον ἴναι ἔς τὸν οὐρανὸ καὶ φύλλα ἔς τὸ σπαρμένο,
τόσες φορὲς νὰ σὲ φιλῶ τὴν ὥρᾱ δὲ χορταίνω.

Θωρεῖς τὰ τᾶστρον τὸρανοῦ πῶς τὰ ἴχθω ἴταιριασμένα,
μὲ τοῦ πουλιῦ τὸν ὀμυχλὸ τὰ ἴχθω ζῶγραφισμένα.

Μὲ τοῦ πουλιῦ τὸν ὀμυχλὸ μοῦ τὰ ἴκαμες τὰ μάγια,
καὶ δὲν ἀνεμαζώνεται ὁ νοῦς μ’ ἀπὸ τὰ πλάγια,

Κεῖ ἄσπρη παπίτσα τοῦ ἴγαλοῦ καὶ πέτρ’ ἀποῦ τὸ γῦρο,
γιὰ ἴένα δὰ βαρκαριστῶ, νὰ μὴ ἴξαναγιαγῶρω.

Ἰγὰ ἴένα δὰ βαρκαριστῶ, θάλασσα νὰ περάσω,
χιλίες χιλιάδες κύματα ὥστε νὰ σοῦ ἴξεχάσω.

Τοῦ θάλασσας τὰ κύματα ἄσπρα ἴσαν τὰ χαρτιὰ ἴναι,
τὸ ἴγάπησ τὰ πεισματικὰ μαχαίρια καὶ σπαθιὰ ἴναι.

Τὰ λόγια ἴποῦ ἴμιλήσαμε δὰ ἴπά τὰ κάμωμ’ ἴργα
νὰ ἴπάμε νὰ τὰ γράψωμε ἴεῖ μὲ ἴλιγένια βέργα.

Γαρέφαλλο γαρεφαλλιᾶς καὶ κανελλιᾶς κανέλλα,
ἴχω τὸ ἴγάδες μ’ ἀνοικτὲς κε ὄντεν ὀρίζης ἴλα.

Τὸν ἴΑδη παρασύρετε νὰ θέσω ν’ ἀποθάνω,
καὶ δὲν ἴπορῶ νὰ κάνω μπλιὸ ἴγάδες νὰ τὸ ἴχάνω.

ἴΟ Κάτω κόσμος νὰ ν’ καλὸς, γλυκὸς ἴσαν τὸν ἴΑπάνω,
ἴμὰ τὸ Θεὸ δὲ μ’ ἴγνωιζε ταχτέρου ν’ ἀποθάνω.

ἴΟ Κάτω κόσμος εἴν’ κακὸς, γιὰτὶ δὲν ἴξημερώνει,
γιὰτὶ δὲν κράζει τὸ πουλί, δὲν κιλαιδεῖ τ’ ἴηθόνι.

ἴΕφάγαν’ τὰ πουλιὰ τὸ ἴλιές κ’ ἴπλιαν-ε καὶ τὸ ἴλξδι,
κοντὸ καὶ νὰ χορεύουν-ε κ’ οἱ κοπελλιές ἴς τὸν ἴΑδη

ἴΟσκες ἴμὰ δὲ χορεύουν-ε, ὄσκες ἴμὰ δὲν πηδοῦν-ε,
γιὰτ’ εἴν’ οἱ πλάκες χαμηλές καὶ κατακουτουλοῦν-ε.

ἴΟσκες ἴμὰ δὲ χορεύουν-ε, ἴμὰ κάνουν-ε τεστίρι,
μὴδε ἴεῖ πόρτα φαίνονται, μὴδε ἴεῖ παραθύρι.

Μὴδε ἴεῖ πόρτα φαίνεσαι, μὴδε ἴεῖ παραθύρι,
μὴπως καὶ ν’ ἀποφάσιδες καλόγραια νὰ γίνης ;

ἴΟντὲ περάσω νὰ σὲ ἴδῶ ἴς τὸ παραθύρ’ ἀπάνω,
ἴσαν Παναγιὰ μοῦ φαίνεσαι καὶ τὸ σταυρὸ μου κάνω.

ἴΠᾶω ἴς τὴ Χώρα κ’ ἴρχομαι κ’ εἴντα μοῦ παραγγέρεις ;
ἴΠᾶρε μου χτένι καὶ γυαλί καὶ γεμενὶ τσεμπέρι.

Τὸ χτένι νὰ χτενίζωμαι καὶ τὸ γυαλί νὰ φέγγω,
νὰ βάνω καὶ τὸ γεμενὶ ἴς τὴν ἐκκλησιὰ νὰ ἴπαιίνω.

Ποιὸς εἴδε ἴψάρι ἴς τὸ ἴγαλὸ νὰ λείπουν τὰ φτερά ντου,
τίνος ἴγάπη ἴπαίρονουν-ε καὶ δὲν πονεῖ ἴκαρδιὰ ντου ;

Δὲ σοῦ πιστεύω νὰ μοῦ ἴπῆς τὸ γάλα γαλανὸ ἴναι,
καὶ τὸ νερὸ ἴς τὸν ποταμὸ καθάρω γ’ ἴθελὸ ἴναι.

Τρέχει νερό 'ς τὸ μποταμό, 'μὰ τρέχει θελωμένο,
ψυχὴ μου, κ' ἢ γε ἀγάπη σου μ' ἔχει κουζουλωμένο.

Στέκω καὶ συλλογίζομαι ὡςὰν τὸ Συναξάρι,
ἢ θάλασσά 'ναι ἀρμυρὴ καὶ ἀνάλατο τὸ 'ψάρι.

'Μ' ὄλο γιὰ 'σένα ἦρθα 'πά', 'μὰ 'γὼ δουλειὰ δὲν εἶχα,
ἢ μάννα μου μ' ἐκόντευγε καὶ κοντεμὸ δὲν εἶχα.

'Μ' ἄχι, καὶ γιάντα εἶσαι 'τσὰ κ' ἔχεις καρδιὰ σιντέρου,
καὶ δὲν 'μποροῦν' τὰ λόγια μου κοντά μου νὰ σὲ φέρου!

Βασιλικὸν ἐφύτευγα κ' ἤλεγα τῶνομά σου,
κ' ἐβγήκεν-ε μπουμπούλικος ὡςὰν τὴν ἀφεντιά σου.

"Ἐγνοια μου 'μένα κ' ἔγνοια μου κ' εἶντα μὲ 'γνοιάζει 'μένα,
νὰ καταλῶ τὴ νιότη μου γιὰ ξένης μάνας γένηνα!

"Ἐγνοια μου 'μένα κ' ἔγνοια μου κ' ἔγνοια μου καὶ βουλή μου,
κ' ἔνα μελεᾷ 'χα κ' ἤβγαλα ἀπὸ τὴν κεφαλὴ μου.

Σαρανταπέντε μαχαιριές ἀπάνω 'ς τὴ μνιὰν ἄλλη,
δὲν τὴν ἀφίνω τὴ μικρὴ νὰ 'πάρω τὴ μεγάλη.

Χίλια μαχαίρια καὶ σπαθιά χάμαι 'ς τὴ γῆ στρωμένα,
τσαλοπατῶ τα κ' ἔρχομαι, ἀγάπη μου, γιὰ σένα.

'Ἡ πρίκα μου μὲ τὴ χαρὰ εἶν' ἀνεκατωμένη,
ἀν-ε μου 'πάρουν τὴ χαρὰ, ἢ πρίκα μ' ἀπομένει.

'Σ τὴ στράτα κειὰ 'πού 'πήγαινα, εὐρῆκα μὲ γκασάμα
καὶ 'ξεσκεπάζω καὶ θωρῶ ἔνα μπαπᾶ κ' ἐγλάκα.

'Σ τὸ γύρω γύρω 'πήγαινα καὶ 'βρίσκω 'να τσοκάλι,
καὶ 'ξεσκεπάζω καὶ θωρῶ μὲν ὄρνιθα μεγάλη.

Κε ἂν μ' ἀρνηθῆ γε ἀγάπη μου, μὲν ὄρνιθα δὰ σφάζω,
νὰ τρώω μιά, νὰ πίνω δυὸ ὡςτε νὰ τσῆ 'ξεχάσω.

Γε ἀγάπη μου μ' ἐρνήθηκε, κλαίω τὸ μισεμὸ τση,
'ς ἔνα σπασμένο γκουνενὸ θὰ βάλω τὸν καϊμὸ τση.

Παπᾶ, 'ντὲ 'πά'ς 'ς τὴν ἐγλησά, λειτρούγα καὶ γιὰ 'μένα,
κ' ἐγ' ὄντὲ 'πάω 'ς τὸ τζαμί, δὰ προσκυνῶ γιὰ σένα.

Τούρκισσα καὶ Ρωμνιά 'γαπῶ, 'πέτε μου ποιά νὰ 'πάρω,
τὴν Τούρκισσα θ' ἀπαρνηθῶ καὶ τὴ Ρωμνιά θὰ 'πάρω.

Δὲν την-ὲ θέλω Τούρκισσα, γιὰτὶ φορεῖ καφτάνι,
κὲ ἂν μοῦ ζητήξῃ φερεντζέ, τὸ πρᾶμά μου δὲν φτάνει.

Δὲν την-ὲ θέλω Τούρκισσα, γιὰτ' εἶναι βρωμεσμένη,
μόνο τὴ θέλω Χριστιανή, ἀπού 'ναι βαφτισμένη.

Τσῆ Τουρκοπούλας τὸ φιλι γλυκὺ 'ναι 'ςὰν τὸ μέλι,
τσῆ Ρωμνιοπούλας ζάχαρι, γιὰτ' εἶναι βαφτισμένη.

'Μὰ 'γὼ γιὰ τὸ χατίρι σου τὴ νύχτα κάνω 'μέρα,
καὶ τὸ φαί μου 'κόπηκε καὶ ζῶ μὲ τὸν ἀέρα.

Μὰ γὼ γιὰ τὸ χατίρι σου τὰ δέροφρα σ' ἀγαπῶ τα,
 κὲ ἂν μοῦ 'παντήξουν καὶ ποθές, ἀκριβοχαιρετῶ τα.

Κοιμήσου σύ, πουλάκι μου, γύρισε τᾶλλο πλάι,
 καὶ δὸς μου τὴν ἀπόφρασι τὸ τέλος πῶς δὲ 'πάη.

Ἡ μάνα σου κὲ ὁ κύρης σου, κερά μου, κὲ ἀδερφός σου,
 σ' ἐβάλαν-ε κ' ἐρήθηκες τὸν ἀγαπητικό σου.

Ἐπῆρα τὴν ἀπόφρασι ὡς ἂν τὸ διακονιάρη,
 ἀποῦ τοῦ δίδουν τὸ ψωμί καὶ 'ς ἄλλη πόρτα 'πάει.

Ποιὸς εἶδε τράγο νὰ 'μιλῆ καὶ πρόβατο νὰ κράζη,
 καὶ γάϊδαρο νὰ 'ναι καθῆς, γράμματα νὰ διαβάζη;

Πρόβαλε, λέω, πρόβαλε ἀποῦ τὴν ἀραμάδα,
 καὶ 'λιγωμάρα μοῦ ὄδωκε ἀπάνω 'ς τὴ φοράδα.

Πρόβαλε, λέω, πρόβαλε ἀποῦ τὸ παραθύρι,
 καὶ 'λιγωμάρα μοῦ ὄδωκε ἀπάνω 'ς τὸ μπεγίρι.

Καλλὸ κανέλλα δὲν πουλεῖς, μέσκο δὲν καμπανίζεις,
 καὶ τῶ μαννάδω τὰ παιδιὰ γιάντα τὰ βασανίζεις;

Φαρμακερὴ τὴν ἤπαιξες, κερά μου, τὴ σαίτα,
 κ' ἐβάρησές μου 'ς τὴν καρδιά καὶ κλαίω 'μέρα νύχτα.

Κρίμα 'ς τᾶέρι νὰ φυσᾶ καὶ τὰ δεντρά νὰ σειοῦνται,
 κρίμα 'ς τὰ δυὸ σου μάγουλα νὰ μὴ γλυκοφιλοῦνται!

Κρίμα 'ς τὸν ἄσπρο σου λαιμό, νὰ μὴ φορῆ τοικιόνα,
 μόνο τὰ χοντροντόντινα καὶ 'λίγα κὲ ἀπὸ 'κεῖνα!

Τραγουδεῖτε καὶ νὰ τραγουδῶ, νὰ λέ'με μαντινιαδες,
 ποῦρι δὲν τσ' ἀγοράζομε, νὰ δίδωμε παράδες.

'Σὰ θέλῃς νὰ σοῦ τραγουδῶ, βάλε κρασί νὰ πινω,
 νὰ 'δῆς τσὺ μαντινιαδες μου ἐτότες πῶς τσὺ χύνω.

Τραγουδεῖτε καὶ νὰ τραγουδῶ κ' οἱ δυὸ νὰ τραγουδοῦμε,
 κὲ ὁποῖος κατέχει πῖδὸ πολλές, νὰ τσὺ διαμοιραστοῦμε.

Τραγουδήξέ μου νὰ χαρῶ, παιζέ μου νὰ γελᾶσω,
 δεῖξε μου τᾶσπρα σου βυζά, νὰ 'δῆς ἂ δὲν τὰ πιάσω.

Τὸ περιστέρι 'ς τὴ φωλιὰ φωνιάζει βίρι βίρι,
 σηκώσου, Ρωμιοπούλα μου, νὰ 'πά'ς 'ς τὸ μοναστήρι.

Τὸ περιστέρι 'ς τὴ φωλιὰ κοιμάται μὲ τὸ 'ταίρι,
 κ' ἐγὼ κοιμοῦμαι μοναχὸς χειμῶνα καλοκαίρι.

Δὲν εἶναι πόνος νὰ πονῆ κὲ ἀγκάθι ν' ἀγκυλώνη,
 'ς ἂν τὴν ἀγάπη τὴν κρυφὴ, ποῦ δὲν 'ξεφανερῶνει.

Δὲν εἶναι πρᾶμα ν' ἀρρωστῆ, πρᾶμα νὰ θανατώνη,
 'ς ἂν τὸ μπαντέρ'μο τὸ σεβτᾶ, 'ποῦ δὲ γρυκοῦντ' οἱ πόνου.

'Εννεῖα λογιῶ ντελίρι μοῦ δίδει τὴν ἡμέρα,
 ὡστε νὰ πιάσω 'ς τὸ χορὸ τσ' ἀγάπης μου τὴ χέρα.

Ἦέ μού την-ε νά σοῦ τήν ἄμπω τήν ἔρ'μη μαντινιάδα,
καί τὸ ψωμί 'ς τὸ στόμα μου δὲν ἔχει νοστιμάδα.

Ἀγάπη μου ζυνόρρογδο, ἕαρρωστικό κυδάνι,
ὄλο τὸν κόσμο ἕαρρωστεῖς κ' ἐμένα θανατώνεις.

Ἀπού ἄναι νιός καὶ δὲν πετᾷ μὲ τοῦ βορρᾶ τὰ νέφη,
εἶντα τῆ θέλει τῆ ζωῆ 'ς τὸν κόσμο νά τήν ἔχη!

Κ' ἤκουσα πὼς ἄπαντρεύεσαι καὶ παίρνεις παλληκάρι,
'ς τὰ γλάκι σφίγγει τὸ γκαβρό, πάλι δὲν τον-ε πιάνει.

Ἦκουσα πὼς ἄπαντρεύεσαι καὶ προξενολογᾶσαι,
νά μὴν περάσουν οἱ γι ὀκτώ καὶ νά μυριολογᾶσαι.

Δὲ σ' ἀπαρνοῦμαι ἄγώ ποτέ, γιόξα μου νά γυρίση
ὁ ἥλιος ἀξανάστρουφα κ' ἡ πέτρα νά μιλῆση.

Δὲ σ' ἀπαρνοῦμαι ἄγώ ποτέ κ' ἐτσά το ἄπαρ θάρρος,
ὄξα νά μὲ σκοτώσουν-ε γῆ νά μὲ ἄπαρ ὁ Χάρος.

Δὲ σ' ἀπαρνοῦμαι ἄγώ ποτέ, εἴμητα νά γυρίση
πόλεμος γῆ θανατικό νά μας-ε ἕξεχωρίση.

Ἦσά θέ'ς ἐσύ, θέλω κ' ἐγώ, κηχίεις δὲ μας-ε ἄριζει
μηδὲ βασιλικὸ σπαθὶ δὲ μας-ε ἕξεχωρίζει.

Ἦσύμωσε τὸ τέρμενο κ' ἦρθε ἡ γι ἕβδομάδα,
ἀπού δά ἕξεχωρίσωμε, παλιὰ μου φιλενάδα.

Κι ὄντε δά ἕξεχωρίσωμε, τὰ ὄρνια θά σειστοῦνε,
καὶ μοναστήρια καὶ τζαμιὰ ὄλα δά χλαστοῦνε.

Κι ὄντε ἕξεχωρίσωμε, οἱ βρύσες δά φοράξου,
καὶ τὰ ψαράκια τοῦ ἄγαλοῦ δά βαρυκνεστενάξου.

Χίλιες χιλιάδες ἐγλήσες νά χτίσης 'ς τὸν καιρὸ σου,
ἄδικα ἄν' οἱ κόποι σου, ἄλιγο ἄν' τὸ δῆμόφορο σου.

Καὶ μὲ τὸν ἀνεστεναγμὸ ἕξυπνῶ τὸ μεσονύχτι
κὶ μπερδεμένους ἕβρισκομαι ἄν' ἄφαρι μὲς' 'ς τὸ δίκτυ.

Ἦχι, δά κάμω 'ς τῆ γκαρδιά νά ἕβάλῃ κρεββατίνα,
τὴν ἄξαδέρφη μ' ἄγαπῶ, κοντὸ καὶ νά ἄναι κριμα!

Ἦ τὸν οὐρανὸ ἐστράφηκα κ' εἶδά ἄνα μαῦρο ἄστρο,
δὲ σ' ἀπαρνοῦμαι ἄγώ ποτέ, μελαχροινό μου κὶ ἄσπρο.

Κόψε, κερὰ μου, τὸ νερὸ κ' ἡ λεμονιά ἕξεράθη,
καὶ ἡ γιᾶγάπη, ἄπού χαμε, ἀπὸ καιροῦς ἐχάθη.

Μαῦρος μοῦ φαίνεται ὁ ἄρανός, γκαλάζι νειν' τὰ νέφη.
καὶ βάλετέ μου μὲ νά πιῶ, ἴσως καὶ κάμω κέφι.

Κι ὄπου σκεπάζ' ὁ οὐρανός 'ς τῆ γῆ κὶ ὄπου κὶ ἄν βρέχη,
ἕξιζει τάνθρώπου ἡ τιμὴ μόνο νά τὸ κατέχη.

Σήμερο τσ' ἔχω τσὺ χαρὲς καὶ τοῦ ντουניᾶ τὰ πλούτη,
ἄμερα δὲν ἐξημέρωσε ἄλλη ὡσάν ἐτούτη.

Ἐκέρδεσά την τὴ φιλιὰ καὶ τὴν ἀγάπην 'πού 'χα,
καὶ φαίνεται μου πῶς φορῶ τοῦ βασιλιᾶ τὰ 'ροῦχα.

Ἄνεστενάζω θλιθερὰ καὶ κλαίω βουρκωμένα,
κι ἀνεστοροῦμι τὸν καιροῦς, 'πού 'μουνε μετὰ σένα.

Τ'ἀνεφαλάκια τ'όρανοῦ 'ρώτηξε νὰ σοῦ 'ποῦν-ε,
εἶντα παθαίνουν τ'άρφανα ὥστε ν' ἀνεθραφοῦνε.

Πρόβαλε, σκύλλα, νὰ σέ 'δῶ κι ἀπόξω 'ς τὸ στενὸ 'μαι,
καὶ χρίσέ μου τὴ ζωὴ καὶ ξένο κι ἄρφανὸ 'μαι.

Τρεῖς κόρδες ἔχ' ὁ νταμπουρᾶς καὶ πέντε τὸ λαγοῦτο,
κι ὅλοι μου λέν νὰ σ' ἀρνηθῶ, 'μὰ δὲν τὸ κάνω τοῦτο.

Ἦπια κρασί κ' ἐμέθυσα, ρακὶ ἐλούλανέ με,
κ' εἶδα καὶ τὴν ἀγάπη μου κ' ἐσωκουζούλανέ με.

Παῖξε, λυράκι μου, καλὰ, βρόντα καὶ σὺ καπάκι,
νὰ 'βγάλωμε τὴν κοπελλιὰ ἀπόξω 'ς τὸ σοκάκι.

Σειρὰ σειρὰ τὰ κόσκινα, σειρὰ σειρὰ κνησσάρες,
σειρὰ σειρὰ τὸν κοπελλιᾶς νὰ λέν ε μαντινεῖδες.

Ἄντεστε μπλιὸ νὰ φύγωμε κ' ἡ γιῶρα τὸ φωνιάζει,
ἡ γιῶρνια τὸ κιλαϊδεὶ κι ὁ πετεινὸς τὸ κράζει.

Τσῆ παπαδιᾶς ὁ πετεινὸς
τὴ νύκτα κράζ' ὁ σκοτεινός,
καὶ τ'ἀποξημερώματα
τσιλιμπουρδᾶ 'ς τὰ δώματα

Τσῆ γειτονιᾶς ὁ πετεινὸς παίζει μὲ τὸ ὄρνιθές μου,
κι ἄχι καὶ νὰ 'παίξα κ' ἐγὼ μὲ τὸν γειτόνισσές μου!

Θαυμάζομαι ὁ οὐρανὸς πῶς στέκει δίχως στύλο,
κ' ἡ κοπελλιὰ 'ς τὴ γειτονιά νὰ 'ναι μὲ χωρὶς φίλο.

Παπισωτὴ μου λεμονιά μὲ τὰ πολλὰ λεμόνια,
χαμήλωσε τὸν κλώνου σου νὰ κιλαϊδοῦν τ'ἀηδόνια.

ἌΟχι ἄλλο δὲ 'ςὰ δὲ μὲ θέ'ς, δὲν εἶναι παρακάλια,
εἶναι κι ἄλλου πορτοκαλιᾶς κ' εἶναι καὶ πορτοκάλια.

Λόπως θαρρεῖς 'ςὰ μ' ἀρνηθῆς θὰ πέσω ν' ἀποθάνω,
καλύτερος βασιλικὸς στέκει 'ς τὸ πόδ' ἀπάνω.

Καλύτερο βασιλικό, καλύτερὴ σου βεῖλα
ἠῶρηκα 'γὼ κ' ἐγάπησα κι ἀρνήθηκά σου κι ὅλα.

Νὰ 'πάρω θέλω τὴν κλωσιή, νὰ σπάση ἡ γανέμη,
κακὰ τὰ 'μιτοχτένισες καὶ δὲν τ' ἀποξυφαίνεις.

Κόψε τὸ κεφαλάκι μου 'ς ἓνα χροσοῦ λεγένι
κι ὅλο τὸ αἶμα νὰ χυθῆ γι ἀγάπη δὲ 'λιγαίνει.

Βάλε νὰ μὲ σκοτώσουνε μὲ τρία δράμια μπάλλα
κ' ἔλα καὶ σὺ 'ς τὸ αἶμά μου καὶ κάμε τρία ζάλα.

Βάλε νὰ μὲ σκοτώσουν-ε, τὰσκέρι δὲ ἴλιγαίνει,
 'μὰ κλαίγω τὴν ἀγάπη μου 'ς τὰ ξένα 'πού 'πομένει.

'Μὰ 'μὲ κι ἂν μὲ σκοτώσουν ε, χαρὰ 'ς τὸ μπουνοβόλι,
 'μὰ δὲ μὲ κλαί'ν οἱ φίλοι μου κ' οἱ γέδικοί μου ὄλοι.

Θωρεῖς μ' ἐμὲ τὸν ἄσκημο, ἐμὲ τὸ Μαλιχούτη,
 πολλές καρδιές ἐμάρανα, μαραινῶ την καὶ τούτη.

'Ο Διάβολος κι ὁ Δαίμονας 'γενήκαν-ε συντέκνοι,
 κ' ἤμουν κ' ἐγὼ τσιράκι ντος κ' ἐμάθαινα τὴν τέχνη.

'Μὰ 'γὼ κατέχω 'να ντοᾶ καὶ 'σαν τον-ὲ διαβάσω
 'ς τὰ ὄρη νᾶν' ἢ κοπελλιὰ, θὰ την ἐ κατεβάσω.

'Ενα βασίλειο περνᾶ, ἀπὸ δὲν ἔχ' ἀγάπη,
 'πού θέτει καὶ σηκώνεται χωρὶς καίμους κι ἀπάθη.

'Απὸ 'χει δυὸ ἀγαπητικές, ἔχει χαρὰ μεγάλη
 κι ὄντὲ μαλώση μὲ τὴ μιά, πηγαίνει μὲ τὴν ἄλλη.

"Αχι τὸ κακορροϊζικο, τὸ κακομοιρασμένο,
 καὶ ποῖαν ἡμέρα θὰ ἔβρεθῶ 'ς τὸ στρῶμ' ἀποθαμένο!

"Αχι τὸ κακορροϊζικο, τὸ κακορροϊζικᾶκι,
 καὶ ποῖαν ἡμέρα θὰ ἔβρεθῶ κορδάκι 'ς τὸ σοκάκι!

Γιὰ 'κεινον-ἀ 'μαι 'γὼ κακός, γιὰ 'κεινον-ἀ μανίζω,
 γιατί θωρῶ τ' ἀνάντιο καὶ δὲν τὸ νταγχαντίζω.

'Πέ του τοῦ πούστη, 'π' ἀγαπᾶς, πῶς δὲ τον-ὲ σκοτώσω,
 νὰ ἔγάλω τὸ κνησσάρι ντου 'ς τὸν τοῖχο νὰ τ' ἀπλώσω.

'Πές του τοῦ πούστη, 'π' ἀγαπᾶς, τοῦ πούστη τοῦ καμπούρη,
 πῶς δὲ τοῦ δώσω μιὰ λαχτιὰ νὰ δώση μὲ τὴ μούρη.

'Πέ του τοῦ πούστη, 'π' ἀγαπᾶς, τοῦ πούστη τοῦ πουστᾶκη,
 τὴ μύτη ντου θὰ κάψω 'πέ' καὶ τό 'να ντου μουστᾶκι.

'Πέ του τοῦ πούστη 'π' ἀγαπᾶς νὰ λείπη ἀπὸ σένα,
 γιατί θὰ τον-ὲ κάμω, 'πέ, κακὰ κι ἀσβολωμένα.

Λέγε τὸ μαντινιάδες σου κ' ἐγὼ σοῦ τὸ 'ταιριάζω,
 'ς ἐ μιὰ μπαμπακερὴ κλωστή θὰ σοῦ τὸ μπελονιάζω.

"Α δὲ σὲ κάμω νὰ ζωστῆς τρεῖς δίπλες τὸ μολύβι,
 καὶ νὰ περνᾶς τὴ μέση σου ἀπὸ τὸ δαχτυλίδι.

Φιλῶ σε κι ἄς μὲ βάλουε 'ς τὸ κάτεργο τοῦ Μπέη,
 'ς τὴν πλιὸ μεγάλη φυλακή, 'πού 'μπαίνουν οἱ γι ἀντρωμένοι.

"Αχι καὶ νὰ σὲ 'φίλουεα 'πὸ κάτω 'ς τὸ πηγούνι,
 κι ἄς ἤθελα μὲ κάμουν-ε 'ς τὴ Μπαρμπαριά συργούνι.

"Αχι καὶ νὰ σὲ 'φίλουεα εἰς τὸ λαιμὸ 'πὸ κάτω,
 ἐκεῖ ἀ 'πού παίζει καὶ χτυπᾶ τάγροκωσταντινάτο.

Ν' ἀγκάλιαζα τὴ μέση σου, νὰ σοῦ 'παιρῶ ἄξαμᾶρι,
 νὰ κάμω τὸ φουστάνι σου σαφὶ μογογαριτᾶρι.

"Αχι και νά σ' ἀγκάλιαζα δυὸ ὥρες νὰ βραδυάση,
κι ἄς μὲ 'γυρίζαν-ε νεκρὸ ὥστε νὰ σκοτεινιάση.

'Αγάπη μου 'ξυνόρρογο και χαυγαρομανέστρα,
τὴν Κυριακὴν 'σου ὁμορφη και τὴ Δευτέρα χέστρα.

Κακά 'ναι τὰ στιβάνια μου 'μά 'ναι και 'ξέσκισμένα,
δὲν τὰ 'χω 'γὼ πὼς εἶν' κακά, μόνο πὼς εἶν' και ξένα.

'Εφάγαν' τὰ στιβάνια μου τὰ καστρινὰ σοκάκια,
ὀμπρὸς ἐφάγαν' τὸ πετσί κι ἀπόει τὰ μουζάκια.

Νά 'σουν τάλάργο μὲν ὄργυα και τὰ κοντὰ μὲν πήχη,
νάρθη κ' ἐμέν' ἡ μάννα μου νὰ μὲ παρηγορήση.

Δέντρη, παραμερίσετε, φίλοι μου, τραθηχῆτε,
νὰ σας-ε' πῶ τὸν πόνο μου και νὰ μὲ λυπηθῆτε.

Τὰ λόγια σου 'ναι μπερδετά, ὡς εἶναι τὰ κεράσα,
κόπια, μικρὴ μου 'ς τὸ καλὸ μῆδ' εἶχα μῆδ' ἐχάσα.

'Απύτις ἐκατάλαβα ἡ τὴν ἀδιμουριά σου,
τὰ 'ρουχὰ μου 'ξετίναξα κ' ἤφυγ' ἀπὸ κοντὰ σου.

Δίμουρε και διπρόσωπε και μὲ τσ' ἀδιμουριές σου,
και μὲν ἀγάπη μπιστικιὰ δὲν ἤκαμες ποτέ σου.

Σεισπῆτ' ἀόρια και βουνά, χαράκια κατεβῆτε,
πλακώσετε τσὺ δίμουρες και μὴ τσὺ λυπηθῆτε.

Τσῆ μαύρης κόττας τὰ φτερά χάμαι νὰ τιναχτοῦνε
κι ὅσοι μοῦ θέλουνε κακὸ τὰ 'μάτια ντος νὰ 'θγοῦνε.

Ρόδο μου πεμπελίδικο ἀπὸ τὸν 'Αγιο-Ντάφο,
εἶντὰ 'σαν τὰ μηνύματα, ἀπὸ μοῦ μηνᾶς νάρθω ;

Νά 'χα φωνὴ 'ς ἀν ἀστραπή, λαλιὰ 'ς ἀν τὴν καμπάνα,
νὰ σοῦ 'λεγα τὰ πάθη μου, γλυκότατῆ μου μάννα.

Νὰ σ' ἀνημένω θέλω 'γὼ ὡς τοὺς σαράντα χρόνους,
ποῦρ' ἡ καρδιὰ 'ναι δυνατὴ και νταγιαντᾶ τσὺ πόνους.

Καλὰ τὸ λέ'ν οἱ παλαιοὶ κι ὄντῃ κι ἂν εἶναι 'θγαίνει,
τὸ πρᾶμα, 'π' ἀγαπᾶ κανεῖς, 'ς τὴ χέρα ντου δὲν 'μπαίνει.

"Αχι πὼς ἐλαργάραμε σαρανταένα μίλλι
κ' ἔχω καϊμένα 'σωθικὰ και μαραμένο χεῖλι !

"Αχι πὼς ἐλαργάραμε, Χανιώτικῆ μου μάλλα,
κ' ἔχω καϊμένα 'σωθικὰ και πικραμένα 'μάτια.

Κι ὄντῃ νὰ 'πά' νὰ 'πηαίνωμε κι ἂν 'πά'με. ποῦ θὰ 'πά'με ;
τσῆ κιτρολεμονιάς τσ' ἀθούς νὰ 'θροῦμεν-ε νὰ φά'με.

Ταχτέρου θὰ μισέψω 'γὼ κ' ἔβγα και σὺ 'ς τὸ δῶμα
και 'πέ μου «Κόπια 'ς τὸ καλό», μὲ τὸ γλυκὸ σου στόμα.

Μισεύγω κι οὐρανὸς βροντᾶ κ' ἡ κάτω γῆς βρουχᾶται
κι ὡς και τὸ χῶμα, 'ποῦ πατᾶ, κ' ἐκεῖνο μὲ λυπᾶται.

Νά σέ χαρύν' ἡ μάνα σου κι ὅλα τση τὰ παιδάκια,
'μὰ πιά καλλιχὰ τοῦ λόγου σου, 'πού 'σαι τὰ δυὸ τση 'μάτια.

Εἶσαι κοντός κι ἀνήκοντος κι ἀνοικτοκουταλάτος,
κι ἀπού 'νύχι' ὡς τὴν κορ'φή γαρέφαλλα γεμάτος.

'Απάνω 'ς τὸ μπαρᾶ πατεῖς κι ἀπάνω 'ς τὸ τσικίни,
κὶ ὁ Θεὸς νὰ σοῦ τὴν ἐχαρῆ τὴν παληκαρωσύνη.

'Ὡς ἤφαγα κ' ἐχόρτασα καὶ ἐγέμισ' ἡ κοιλιὰ μου,
ἐτσὰ νὰ πέψη κι ὁ Θεὸς μὲ γκοπελλιὰ τάγᾳ μου.

'Ὡς ἄφτει τὸ λιανὸ κερὶ καὶ δὲν ἀνελυγώνει,
ἐτσὰ 'ν' κι ὁ φίλος μπιστικὸς καὶ δὲν 'ξεφανερώνει

Καρβουνιστιὰ 'χω 'ς τὴν καρδιὰ κ' ἓνα δεντρό 'ς τὴ μέση,
κι ἀπὸ τὴ λαύρα τὴν πολλὴ μαραίνεται νὰ πέση.

Μὲ τὴ δαχτυλιδόπετρα σοῦ πρέπει τὸ 'ρολόι,
γιατ' εἶσ' ἀπὸ 'ψηλὴ γενιὰ κι ἀπὸ μεγάλο σοῖ.

Νύφη μου, κερα-νύφη μου, τὸ πρῶτο ζυμωτό σου,
ζάχαρι νᾶν' τάλευρι σου καὶ κἀδὸ τὸ νερό σου.

'Οντέ προβάλλω 'ς τὸ Σελὶ καὶ 'δῶ τὸ Μπαντουβάδο
καὶ δὲ σὲ 'δῶ, μελαχροινό, κλαίω κι ἀνεστενάζω.

Νά 'μουν-ε πέτρα νὰ χτιστῶ 'ς τῆς Χώρας τὸ Μπεντένι,
νὰ 'θώρου τὴν ἀγάπη μου, ὄντε περνοδιαβαίνει.

Βασιλικάκι θὰ γενῶ νὰ φυτευθῶ 'ς τὸ δέτη,
νὰ ρίχνω τὸν κοντζέδες μου 'ς τὸ ἀγάπης μου τὸν πέτη.

Βασιλικάκι θὰ γενῶ, νὰ φυτευτῶ 'ς τὸ δῶμα,
νὰ ρίχνω τὸν κοντζέδες μου 'ς τὸ ἀγάπης μου τὸ στρώμα.

Χελιδονάκι θὰ γενῶ, νὰ πέσω 'ς τὴν αὐλή σου,
νὰ κάμω πὼς ἐφόφησα νὰ 'δῶ τὴν ὄρεξι σου.

Ζγουράφε, 'πού 'ζγουράφισες τση Παναγιᾶς τὰ 'μάτια,
ζγουράφισε τὴν ἀγαπῶ, γιὰ θὰ γενῶ κομμιάτια.

Ζγουράφε, 'πού 'ζγουράφισες τὸν Ἄη Κωνσταντίνο,
ζγουράφισε τὴν ἀγαπῶ κ' ἓνα φλουρι σοῦ δίνω.

'Η μάνα, 'πού σ' ἐγέννησε, δὲν ἤκαμε κοπέλλι,
μόνο 'καμ' ἓνα βάσανο καὶ βάνει τὴν καὶ κλαίει.

'Η μάνα, 'πού σ' ἐγέννησεν, ἐκούμπισε 'ς τὴ βρύσι
κ' ἤκαμε νιὸ 'ξεφαντωτὸ κι ὄμορφο κυπαρίσσι.

'Απού 'ς τὰ δὲν ἐπέρασες, γαρέφαλλό μ' ἀκράτο,
δὲν ἐμυρίσαν' τὰ στενὰ τ' ἀπάνω καὶ τὰ κάτω.

Χόρτα δὲν ἐφυτρώσανε, μόνο 'ς τὴν κεφαλή μου
κι ἀπόκειγες τᾶλλα βάσανα τὰ σύρνει τὸ κορμὶ μου.

Τὸ πείσιμα καὶ τὸ λύγισμα εἶναι, 'πού σὲ 'μορφίζει,
'μὰ τᾶποδέλοιπο κορμὶ ἓνα μπαρᾶ δὲν 'ξίζει.

Τὰ 'μάτια σου 'ναι μεσκεμés, τὰ 'φρούδια σου ντιβάνι
κι ὁποῖος θὰ νᾶρθῃ νὰ κριθῇ, τὰ λοῖκά ντου χάνει.

'Η Μπόμπια κι ἡ γι 'Αληθινή και τὸ Πετροκεράλι,
ὄλα νὰ μοῦ τὰ δώσουνε, 'δὲ σ' ἔθελα μχαράρι.

'Η Μπόμπια κι ἡ γι 'Αληθινή, καϊμένο Παλιπέρι,
ἔχει κοπέλλες ὁμορφες 'ζάν και τὰ 'πάνω — Μέρη,

'Η Μπόμπια κι ἡ γι 'Αληθινή, ὄφου καλή μου Μπόρα,
ἔχει κοπέλλες ὁμορφες παρὰ κι ἀποὺ τῆ Χώρα.

'Η Μπόμπια κι ἡ γι 'Αληθινή, ὄφου καϊμέν' 'Ανώγια,
ἔχει κοπέλλες ὁμορφες ἀπάν' τὰ 'Πανωχώρια.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Α' Αινίγματα.

Δυὸ καλὰ στεκούμενα,
δυὸ σου προπατούμενα,
τὰ δυὸ καλὰ 'ταιριάζουν-ε,
'μὰ δὲ μονομερίζουνε;

(Γῆ-οὐρανός. Ἡ.λιος-σε.λήγη. Ἡμέρα-νύκτα).

Μπατσελοκοπῶ τῆ θεά μου,
φά'τα 'βγάν' ὁ κῶλός τση;

(Κτησάρα).

'Αφτ' ὁ πάτος του κι ἀθεὶ ἡ κορ'φή ντου
φά'ς τὸ χέσμα ντου, καλή σου 'μέρα.

(Χύτρα).

Εἰς τὰ ὄρη ὄρη 'πάει
κι ἀρβανίτικα φωνιάζει.

(Αἰζ').

Τρεῖς καλές γειτόνισσες,
Μηλοκυδωνιώτισσες,
οἱ δυὸ προβαίνουν και θωροῦν
ἡ γι ἄλλη 'πάει κ' ἔρχεται.

(Ἄρου οὐρά και ὄτα).

Τέσσερα τὰ ντάου ντάου,
δυὸ τὰ ντίλι ντίλι,
κ' ἔνα τὸ 'ξεμυγιστήρι.

(Ἄρου πόδες, ὄτα και οὐρά).

Τέσσερα βουνα
και 'ς τῆ μέση κόρη κιλαϊδεῖ.

(Ἄργα.Λυό)

'Ελα νὰ 'πά' νὰ θέσωμε
νὰ 'πά' νὰ κοιμηθοῦμε,

τὰ δυὸ μερὰ νὰ σμίξουνε
κ' οἱ κῶλοι νὰ κτυποῦνε.

(Θύραι, παραστάδες).

'Ενας μακρὸς καλόγερος
και κατουρεῖ τὰ τζά ντου.

(Πανιστής).

'Απὸ 'πάνω 'ζάν τὸ δῶμα
κι ἀποκάτω 'ς ἄν τὸ λύκι.

(Μύκης).

'Ενα μικρὸ μικρὸ καλογεράκι
κ' ἔχει ξύλο 'ς τὸ κωλάκι.

(Σταφίς).

'Ενα γκουρούπι βότυρο
ὄλο τὸ γκόσμ' ἀλείφει.

καί,

'Ενα σκουτέλλι
κρατεῖ τὴν οἰκουμένη.

(Ἡ.λιος).

'Ανεβαίν' ὁ κουντεντές,
κατεβαίν' ὁ κουντεντές,
χοντρές μαγοῦλες κατεβάζει.

(Ἄτροπος).

Πέντε πέντε κουβαλοῦν-ε,
τὰ σφυρὰ σφυροκοποῦν ε,
ἡ μαούνα παρασύρνει,
ἡ κοπροσακκούλα βάνει,
κι ὁ τσαούσης τὰποβγάνει.

(ἐπὶ τῆς πέψεως τῶν τροφῶν.)

Πεδουλένιο μουζούρι,
πετρένια ρόγλα.

(Ἐπὶ τῆς ἐκκενώσεως τῶν περιτωμάτων, ὅποτε ὁ πυλωρὸς ἀμύρα ἀπομάσσεται διὰ λιθιδίου).

Χιλοτρούπητο λαῦνι,
ἔς τὴν Πόλι ἴπαι κ' ἔρχεται,
σταλαῖά νερὸ δὲ χάνει.

(Σπόγγος).

Ἐνα μαῦρο γουρουνάκι
τὸν κῆπό μου ἔξεφλεῖ.

(Χύτρα).

Ἐ τὸ κυνήγι ἴπά ἢ μάσσα μου,
ὅσα ἔβρη σκοτώνει
καὶ ὅσα δὲ ἔβρη, φέρνει ζωντανά.

(Φθεῖραι τῆς κεφαλῆς καὶ ἄγρα αὐτῶν).

Σιδερογάγλιν' ἄλογο
μπαμπακερ' ἢ καρδιά ντου.

(Δύχνος).

Σιδερένια τὰ πλευρά ντου
καὶ μαλλένια τ' ἄντερά ντου.

(Δύχνος).

Ζωντανὸς καὶ ἀποθαμμένος
πάντα εἶναι θυμωμένος.

(Βάτος).

Προπατεῖ καὶ δέρνεται
καὶ ποτὲ δὲν καταστένεται.

(Νερό).

Τὴν κασσέλα μου σφαλιζώ
καὶ τὰ κρούσσα ἴφινω ὄξω.

(Ὄφθαλμοί, βλεφαρίδες).

Ἄπο ἴπάνω δῶμα δῶμα
καὶ ἀπὸ κάτω μ' ἕνα μπόδα.

(Μύχης).

Κόκκινο πανὶ σκλαβάτο,
τὸ φορεῖ κριὸς βαρβάτος,
μῆδ' ἀνυφαντοῦ τὸ φαίνει
μῆδε μπογιατζῆς τὸ βάφει.

(Ἀλέκτωρ).

Ἄσπρο καὶ ἀφύτρωτο
ἔς τὸ γκόσμον εἶν ἀρίφνητο.

(Ἄλας).

Κομμάτι κακαπλάδαινα
ἔς τὸ ντοῖχο κολλημένη.

(Οὖς).

Ἐ τὴ στράταν ὅπου ἴπήγαινα,
ἕνα θεριὸ μου ἴπάντηξε

καὶ εἶχε πέντε κεφαλές,
τέσσερις ἀναπνοές.

(Νεκρὸς, νεκροφόροι).

Δυὸ κλωσσοῦδες— ἢ μία μαύρη καὶ ἢ
γυ ἄλλη γαλανή— ἢ γαλανή τὰ σκορπῶ
κ' ἢ μαύρη τὰ μαζώνει.

(Ἡμέρα, ρύξ, ἀνθρωποι).

Ἄπο ἴμπρός ἔαν κρεμαντόλα
καὶ ἀπὸ ἴπίσω ἔαν μαντόλα,
καὶ κτυπῶ τση καὶ καρφώνει
καὶ ἀνεσπῶ τη καὶ συρώνει.

(Γεράνι πρὸς ἀντιλησιν ὕδατος).

Καλὴ μάσσα, ὁμορφα παιδιά,
κουζουλά ἴχόνια.

(Ἄμπελος, σταφυλή, οἶνος).

Σκίζω νίζω κούτσουρο,
ἴβγάνω νύφη καὶ γαμπρό,
πεθερά καὶ πεθερό.

(Κάρνον).

Ἄπο ἴμπρός κονταίνει
καὶ ἀπὸ ἴπίσω μακραίνει.

(Δρόμος).

Κερατιὰ κουφρωτή,
μέσα δράκος κάθεται.

(Ὄπλον, σφαῖρα).

Πύργος ὦρα:ότατος
ποτὲ πόρτα δὲν ἔχει,
μέσα κείτεται νεκρὸς
ζωὴ τοῦ περιτρέχει.

(Ὄρον).

Ἐνα θεριὸ τρικέφαλο
πεννηναδυανυχάτο.

(Βόες ἀροτριῶντες).

Χίλοι μύλοι καλογέροι,
ἔς ἕνα ράσο τυλιμένοι.

(Ροῖδιον).

Μακρὺς μακρὺς καλόγερος
καὶ πῆτα ἢ κεφαλή του
καὶ ἀπὸ ἴνα μίλλι καὶ ἀὰς δυὸ
γρυκᾶται ἢ φωνή του.

(Ὄπλον).

Ἐνας μακρὺς καλόγερος,
ποτ' ἀσκινὰνὸ δὲν κάνει.

(Δρόμος).

Ἄσπρο νεῖναι καὶ χασχό,
ὁμορφο, μὰ τὸ Χριστό,

Τὰ ἕστραμπουλίσματα τοῦ λαιμοῦ σου
δὲν εἶν' κείνα, 'πού βάν' ὁ νοῦς σου.

(Βάμβαξ).

Σφάζω τὴν αἰγά μου,
τρῶγω τὴν αἰγά μου.
κι ἀπὸ τσ' αἰγας μου τὸ μερι
κάνω τὴν αἰγα μου ἕγερῆ.

(Σκόροδορ).

'Σ τὸ γύρω γύρω τοῦ ἑξαλοῦ
κἀθετ' ἡ θειά μ' ἡ Ταρτανου,

καὶ σεροῦνται τὰ μαλλάκια τση
καὶ πέφτουν τὰ ψειράκια τση.

(Σησάμι).

Πυργωτὸ καμαρωτὸ,
ἔχει πύργους καὶ καμάρια
καὶ σαράντα κατινάρια.

(Χαλιός).

Πατσογρά παστόκωλη
καὶ πατογουριστόκωλη.

(Σταφίς).

Β' Παροιμίαι.

"Ασπρη ρασέ, μαύρη ρασέ,
δὲν εἶν' τὸ πάπλωμα γιὰ σε.

(Ἐπὶ τῶν ζητούτων γὰ ἐπεμβῶσιν ἀνα-
ξίως εἰς ἔργον τι).

"Ομοῖος τὸν ὁμοῖον ἀγαπᾷ
κι ὁμοῖος τὸν ὁμοῖον θέλει,
γέροντας μὲ τὸ γέροντα,
κοπέλλι μὲ κοπέλλι.

(Ἐομοῖος ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει).

'Ο Ὀθραῖος 'ςτὰ φτωχάνει,
τὰ παλιὰ τεφτέρια πιάνει.

Τὸ καλὸ ἄλογο ἀρτηρῖει τὸ γέμι ντου.

(Ἐοὐ ἕκαστος ἀνταμείβεται ἀναλόγως τῆς
ἀξίας του).

'Οντὲν ἐπήγαινες ἐσὺ νὰ σπουδάξης, ἤρ-
χουμου ἐγώ.

(Ἐπὶ τῶν διδασκόντων τοὺς ἐιδήμονας).

'Ἐκειὰ 'πού τρώ' ὁ σκύλλος ψωμί γυγι-
ζει κιόλας.

(Ἐοὐ ἕκαστος ὠφελεῖ τοὺς ὠφελούοντας αὐτόν).

Τοῦτα τὰ νεβολέματα δὰ φέρουν καὶ τὸ γύμα.

(Εἰς τὰ λυπηρὰ ἔπονται καὶ χαρμόσυνα
καὶ τὰνάπαλι).

'Οντὲν εἶσαι καθαλλάρης, χαιρέτα καὶ τὸν πεζό.

(Ἐνθυμοῦ ἐπὶ τῆς εὐτυχίας καὶ τοὺς πά-
σχοντας).

Ἡῦρες τὸ μῆνα, 'πού τρέφει τσ' ἔνδεκα.

'Ἡ πείνα κάνει ἀντόντζα
καὶ ὁ φόβος κάνει πόδιχα.

(Ἐοὐ ἡ ἀνάγκη ἐφευρίσκει πολλὰ).

Φτωχὸς κι ἀνήμπορος τέχνης κατεργάζεται.
(Ἡ περὶ τέχνας κατεργάζεται).

Γιὰ δέκα παραδῶ πιπέρι χάν' ὁ χωριέτης
τὴ μαγερεῖά ντου.

Νὰ κάτεχ' ὁ κασιδὴς γιατρικό, ἤθελα κά-
μει τσῆ κεφαλῆς του.

(Ἐοὐ πολλὰκις τινὲς σκόπτουσιν ἐλαττώ-
ματα, ἅτινα αὐτοὶ φέρουσι).

Μακρὺς εἶν' ὁ ἀπλάτανος, ἀλλὰ κουβάρια κάνει,
μικρὴ 'ναὶ κ' ἡ γιγγκαρειά, ἀλλὰ τὰ μάτσια
'βγάνει. (Ἐπὶ τῶν φυσικῶς ἐναντίων).

'Ἡ βελόνα καὶ κλωστή
κάνει τὴ ράφουσα καλῆ.

(Ἐοὐ πρὸς τὴν τέχνην ἀπαιτοῦνται καὶ ἕλι-
κὰ μέσα).

Καλόγερος δὰ 'πά' γενῶ νὰ σώσω τὴ ψυχὴ μου,
'μὰ δὲ μ' ἀφίν' ὁ διάβολος, ἀποῦχω 'ς τὸ βρα-
[κί μου.

'Ἡ γιάποσπερίδα κ' ἡ γιγυγὴ
βοηθᾷ τσῆ χήρης κι ἀρρανής.

'Ἀποὺ δουλεύγει, δὲν πεινᾷ,
μὲ χάρις μοῖρα δὲν πλουτᾷ.

(Ἐοὐ ἡ ὀλιότης ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς εἰμαρμένης).

'Ἐπά 'ν' ὁ μαῦρος,
ἐπά 'ν' κι ὁ κάμπρος.

(Ἰδοὺ ἡ Ρόδος, ἰδοὺ καὶ τὸ πῆδημα).

'Σ τ' ἀδύναμο κρεῖς ἀράσουν ὅλες οἱ ἀλο-
γόμυγες.

(Ἐοὐ ἐπὶ μιᾶς δυστυχίας ἔπονται καὶ ἄλλαι).

Ἔλ' οἱ σκύλλοι φά'τε με, φάε καὶ σὺ κουν-
[τούρη.

(Ἔστι μεταξὺ πολλῶν ἐγθρῶν ἀχρηστος εἶναι εἰς φίλος).

Ἔσα μ' ἄθ' ὁ σκύλλος ἔς τ' ἀποβάτσει,
κακὰ ἔξεμαθαίνει.

(Αἰ κακαὶ ἔξεις δυσκόλως λησμοῦνται).

Κρυὸ σίδηρο κοπανίζεις.

(Εἰς ματαιοπότους).

Σκόλη, σκόλη, σκόλαρος
ἔφ' ἄνη τσῆ γράς ὁ κώλαρος.

(Ἐπὶ τῆς ἀργίας).

Ποῦός σέ ζεῖ καὶ ξέσαι,
ποῦός σέ σεῖ καὶ σέσαι;

(Ἐπὶ τῶν ἀκαίρων).

Καλὴ γυνῶσι μ' ἀπὸ κουζουλοῦ κεφάλι.

Τὸ χαρισμιῶ ἄλογο ἔς τὸ κούτελο δὲν τὸ
ἔξανοίγουνε.

(Ἔστι δὲν πρέπει νὰ φέωμεν παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν δορημάτων, ἅτινα ἀκόπως ἀπαλαμ-
βάνομεν).

Ὁ κακὸς κακὸ δὲν ἔχει, καὶ ὁ καλὸς καλὸ
δὲν ἔχει.

(Ἔστι οἱ μὲν κακοὶ ἀμείβονται οἱ δὲ ἐν ἀρετῇ
ὑποφέρουν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ).

Μ' ἕνα ρόδο Μάης δὲ γίνεται.

Ὅσ' ἀπ' ἀνέμου καὶ ἂν γενοῦν,
πάλ' ἀπ' ἀνέμου ἔπα'νε.

(Τὸ κακῶς συναχθὲν κακῶς ὀλλυται).

Δὲν εἶχα καὶ δὲν ἤφαγα
καὶ ὁ Θεὸς μιστὸ μου τῷ γραψε.

(Ἐπὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης γενομένων καὶ ὀφ-
θῶν θεωρουμένων).

Πλιὰ ν' τοῦ γάμου τὰ ἔξοδα παρὰ τσῆ
νύφης τὰ προυκιά.

Τὰ ξένα χέρια σ' ἀνεπεύγουνε,
ἔμα δὲ σὲ θεραπεύγουνε.

(Ἔστι οἱ ξένοι δύναται μὲν νὰ σοὶ παρά-
σχωσι βοήθειάν τινα, ὅχι ὅμως καθ' ὄλο-
κληρίαν).

Καλλιὰ κριθάρ' ἀπὸ κοντὰ
παρὰ σιτάρ' ἀπὸ μακρά.

(Ὀἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος).

Ὁπέρυσι εἶντα ἔκ' ἄνη
καὶ ἔφέτος ἔγ' ἔκ' ἢ τσίνα.

(Ἐπὶ τῶν παρακαίρων).

Ἄπὸ δὲ φάη θερμὸ, θερμὸ δὲ γίνεται.

(Ἔστι ἂν μὴ γάγῃ ὄφιν, δράκος οὐ γε-
νῆσεται).

Τοῦ κουζουλοῦ τὸ χέρι θάνουνε ἔς τὴν κα-
βροτρυπιά.

(Αἰ συμφοραὶ τῶν ἀνοήτων γίνονται μά-
θημα τῶν φρονίμων).

Τουρκῶ ἔξεράντωσι δαιμόνου παναγύρι

Ὁ κουζουλὸς τὴ πίκρα ντου
παρηγορεῖ τὴν ἔχει.

(Ἔστι δὲ φτάν' ἢ γιάλουτού, τὰ κάμνει
κρεμασίτζια).

Τέσσερα καὶ πέντ' ἐννιά,
ἄδειασέ μου τὴ γωνιά.

Καλλιὰ ἔγω γὼ ἔς τὸ ἔπιτι μας ἐλγές καὶ
παρὰ ἔς τὰ ξένα ζάχαρι καὶ νὰ μὲ ἔρῃζουν
[παξιμάδι,
[ἄλλοι.

(Ὀἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος).

Ἄπὸ σκοντάφη τὸ ταχύ, ὀλημερνὶς σκον-
τέρνει.

(Μακρόθεν ἢ ἀγαθὴ ἄκαρθα φαίνεται).

Ποῦ περγελάξη δὲν παθαίνει,
μόνο τὸ παθαίνει.

Ἄπὸ περ' γελάξη ρίγλα,
κώμουλο (τρούλλα) τὸ παθαίνει.

(Ἐπὶ περιπαίγματος).

Θαρρεῖς ὅσοι χαρκομουζώνονται
καλαίτζηδες εἶναι;

(Ἔστι πολλοὶ οἱ κλητοί, ὀλίγοι δὲ οἱ ἐκ-
λεκτοί. Εὐάγγ.)

Γερόντων ἔπαιρνε βουλή
καὶ ἀθρώπῳ μαθημένο,
ἀπὸ ἔχουνε πολὺ ψωμί
καὶ ἀλάττι φαωμένο.

(Ἔστι τὸ γῆρας σοφόν).

Δὲ γρωνίζει ἔμα σκιάς τὸ αἶμα μυρίζει.

(Ἐπὶ συγγενείας).

Χαρὰ ἔς τὰ Γέννα τὰ στεγνά
καὶ τὴ Λαμπρ' ὄντε βρέχει.

ΔΙΑΦΟΡΑ¹

Κοῦρι κοῦρι πετεινέ,
 κι ἄ δὲ σοῦ μαγερέψω
 ἕναν ἀξάκι πιτέρα
 καὶ χαχαλιὰ πιπέρι
 νὰ φά' ἡ νύφη κι ὁ γαμπρός
 κι ὁ κάττης ἂν ἐ θέλῃ.

Ἄψε, ἄψε, ἄψε,
 κι ὁ παπᾶς σὲ θέλει
 νὰ βαφτίσ' ἕνα γκοπέλλι.

(Ἐκφρόδητρον ἐπὶ τοῦ πυρός, ἐν ᾧ ἐμφυσῶ-
 μεν αὐτὸ πρὸς ἀνάφλεξιν).

Ἄ φύλλος ἐγκρεμίστηκε ἀπὸ τὸ παραθύρι,
 κ' ἡ μάνα ντου τοῦ ᾠώνιαζε — ποῦ π'ἄξ

[ἠωρὲ Κιαφίρη ;

— Νὰ π'άω θέλω 'ς τὰ Χανιά νὰ π'άρω μιά

[μανάρα,

νὰ πελεκῶ τὰ μάριμαρα νὰ κάνω κουτσουνάρα,
 νὰ τρέχῃ τὸ κρυθὸ νερὸ νὰ πίν' ἡ μαντζουράνα.

Τῆς μαντζουράνας τὸ κλαδί, τοῦ πεύκου τὸ

[τακίμι,

τῶ κοπελλιᾶς τὸ μάγουλο μ' ἐμάρανε 'ς τὰ-

[χείλη,

ποῦ μουν ἀθὸς τὸ ἀμυγδαλιᾶς, ἀθὸς τῶ Βε-

[νετίας

καὶ μῆλο τῶ Παράδεισος, βλαστός τῶ κρεβ-

[βατίνας.

Ἄ Γιάννης, κι ὁ Γιαννάκης

κι ὁ Πυσπυρογιαννάκης

ἐπῆγε κ' ἐλαγόνειψε,

πέντε λαγούς εὐρῆκε

καὶ πέντε γάμους ἔκαμε

καὶ πέντε παναγύρια,

κ' ἕνα μερὶ τοῦ πόμεινε

πετᾶ το 'ς τὴ θυρίδα.

Ἄ γέρο κάττης τῶ βλεπε

κι ὁ πετεινὸς τὸ τσίμπα.

Ἄ Πάνω 'ς τὰ ὄρη 'ς τὰ βουνά

τρέχει λίμνη ματωτή

τρεις ἀγγέλοι τὴν κρατοῦν

κι ἄλλοι τὴν παρακρατοῦν.

Στάσου, λίμνη ματωτή,

στάσου, λίμνη ματωτή.

(Ἐκφρόδητρον ἐπὶ αἰμορροΐας).

Εἰς τ' Ἀδάμη τὸ περ' ὅλι
 χίλια δένδρη βγήκασι·
 μονημερὶς ἐβγήκαν
 καὶ μονημερὶς ἀνθῆσαν
 καὶ μονημερὶς 'ς τὸν καρπὸν ἐμπῆκαν.

Κόρη ἐφταρμολόγησέν τα

κι ἄλλα μαραθῆκαν

κι ἄλλα ποῦ τὸν πάτο βγήκαν.

Ἄ ἔφυγη κ' ἐμαράθη

τοῦ Μπαλαῖ τὸ κολοκῦθι,

νὰ ψυγῇ, νὰ μαραθῇ ἀπὸ σ' ἐφτάρμιζε.

Ἄν ἦτον ἄντρας, νὰ πριστοῦν τάφτιά ντου,
 ἂν ἦτον ε γυναίκα, νὰ μαδῆσουν τὰ βυ-

[ζά τση.

(Ἐκφρόδητρον ἐπὶ ξηρανθέντος δένδρου).

Α'

Ἄ μάνα μου 'ς τὴν ἔρημο
 ὀρθή, γδυμνὴ ψωμιὰ πουλεῖ·
 κι ὅσοι κι ἂν 'ξεψωμώσανε,
 'ς τῶ μάνας μου ποσώσανε.

Β'

Ἄ Πάνω 'ς τὸ πιθάρι μας,

'ς τὴν πιθροπλάκα μας

κάθεται, Νούμι, τὸ Νουμί.

Καὶ 'ξεσκεπάζω καὶ θωρῶ

τὴ δίπλη τρίπλη τοῦ Νουμιού,

τὴ δίπλη τρίπλη τοῦ Νουμιού

(Παιδιαί, δι' ὧν δοκιμάζεται ἡ εὐφράδεια
 ἐπὶ τῶν παρευρισκομένων καὶ προκαλεῖται ὁ
 γέλως διὰ τῆς παραδρομῆς τῆς γλώσσης).

Πίνει πίνει τὸ πουλι

κ' ἡ γαιδάρα κατουρεῖ,

τ' αἰτερά τ' ἀνεμασσεῖ

καὶ τὸ γκῶλό τση.

(Ἐπὶ πρκαλίσειως ἀηδίας).

Κουτσοδόνη Σπυσπυρῆ,

τ' ἀλογό σου δὲν ἔμπορεῖ·

δὸς του μιά νὰ κυλιστῇ

κι ἄλλη μιά νὰ σηκωθῇ.

Ἄ Γιάννης ὁ Κατσιγιαννος

κι ὁ Σπυσπυρογιαννάκης

εἰς τὸ κυνήγι πήγαινε

κ' ἤπεισ' ἕνα μπουλάκι.

Σαράντα γάμους ἔκαμε,

σαράντα παναγύρια

κ' ἐπόμεινε καὶ μιά γούλιζα,

1. Ἐκ τούτων τὸ τρίτον ἐδημοσιεύθη ὀλίγον τι διαφέρον
 ἐν σελ. 74 τοῦ ἐν ἔτει 1896 ἐκδοθέντος δευτέρου τῆς φιλολ.
 Ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Ζωγράφειος ἀγών».

πετᾶ τη 'ς τῆ θυρίδα·
 κί ὁ κάττης τὸ 'παράβλεπε
 κί ὁ πετεινὸς τὸ 'τσίμπα.
 "Ἄσου δά, πετεινόπουλο,
 ἃ δὲ σὲ μαγερέψω,
 νὰ βάλ' ἄξάκι κίμινο
 καὶ χαχαλιὰ πιπέρι
 νὰ φά' ἡ νύφη κί ὁ γαμπρὸς
 κί ὁ κάττης, ἀνὲ θέλη.

(*Δοιμημία εἰς γάμον· ὅμοιον εἶναι καὶ τὸ Δ'.*)

Α'

Τὸ μουνὶ τῆ γρᾶς ἀηδόνη
 καὶ τῆ χήρας χελιδόνη,
 καὶ τῆ κοπελλιᾶς σφυρίζτρα
 νὰ τὴν παίζῃ ὄλη-νύχτα.

Β'

Τὸ μουνὶ τῆ γρᾶς γελαῖ,
 γιὰτὶ ἔπαθε πολλὰ
 καὶ τῆ κοπελλιᾶς σφυρίζει,
 γιὰτὶ την-ὲ λαχταρίζει.

Γ'

Τὸ μουνὶ ὄντε κανιᾶ,
 θέλει σφῆνες δεκανιᾶ,
 ὄντε θάν' ἀρχὴ καὶ δρόνη,
 θέλει μιὰ 'ς ἄν τὸ πεπόνι,
 κί ὄντε 'θγάνη τὴν κανούπα,
 θέλει μιὰ χοντρή παλούκα.

Δ'

Μιὰ γκόρη 'τον-ε 'ς τὴ λέσκα
 κί ὁ βροκὸς τὴ 'θώρεε κ' ἔσκα·
 "Ἐ μουνί, κατέβα κάτω
 νὰ σοῦ κάμω 'να σφουγγᾶτο.
 — Δὲν κατεβαίνω, ψώλαρε,
 γιὰτ' εἶσαι σὺ μαργιόλος,
 κί ὅπου 'βρῆς τρύπα τρυπώνεις
 καὶ μαλλιὰ 'ξετσιλουπώνεις.

Ε'

'Μάχεις το καὶ κατέχω το, 'μὰ δὲ μοῦ τὸ ντα-
 ἀποῦ νὰ πέρ' ὁ πειρασμὸς τὴ βράκα, [λῶνεις,
 [χῶνεις.
 'Μάχεις το καὶ κατέχω το, 'μὰ δὲ μοῦ λέ'ς
 [καὶ νὰ το,
 ταχτέρου δ' ἂ μισέψω' γὼ καὶ 'ψῆσε το καὶ φά' το.

'Ο φύλλος παίζει τὸ βρολί κ' ἡ κόνιδα τὸ τέφι,
 κ' ἡ ψεῖρα τσ' ἀνερώτηξε, εἰντάν' αὐτὸ τὸ κέφι;
 — Τὸν ἄρκαλο 'παντρεύγομε νὰ 'πάρη τὴ Ζου-
 [ρίδα.

'Πάρε τον ε, Ζουρίδα μου, καὶ νοικοκύρης εἶναι

τὸ Μάην ἔχει τὰ κουκιὰ, τὸν Ἄγουστο στα-
 [φύλια
 καὶ τὴν πυρὰ τοῦ Γεναριοῦ σκατὰ 'ς τὰ χεῖ-
 [λια του.

Διᾶλε τσ' ἀποθαμένους τση τῆ παλιονταμπα-
 [κίνας,
 ἀποῦχει τὸ παχὺ μουνὶ κ' ἐγὼ ψοφῶ τῆ πείνας.

Ταυγὸ βάνω 'ς τὴ φωτιά,
 τὴν πέτρα 'ς τὴ μαδᾶρα (τρὶς).

(*Ἐκφόβητρον ἐκφερέμενον, ἐν ᾧ τίθενται
 τὰ φᾶ εἰς τὴν ἀνθρακίαν, ἵνα μὴ θραυσθῶσιν
 ἐψηρόμενα.*)

Τρεῖς καὶ τρεῖς καὶ δεκατρεῖς,
 'νοὺς παρὰ νταμπάκο,
 δῶσε κάτω.

(*Ἐκφέρεται ἐπὶ τιος παιδιᾶς καλουμένης
 Ξυλογαῖδᾶρα.*)

'Αἰ-Γιάννης κί 'Αἰ-Γιῶργης
 κί ἅγιος Παντελεήμονας
 'πήγαιναν 'ς τὰ 'Ιεροσόλυμα
 νὰ μάθουν τῆ πέτρας,
 τοῦ ξύλου τοῦ σαιτρέτου τὴ γητεῖα.
 (πολλάκις).

(*Ἐκφόβητρον ἐπὶ τῆς θεραπείας τῶν π.ληγῶν.*)

'Ξεκόρμια κόρμια πόδα
 κί ἄμε 'ς τῆ βαρεμένης
 κί ἃ δὲ σὲ δικκονήση.
 στραβὸ νὰ τὸ γεννήση

(*Ἐκφόβητρον ἐπὶ τῆς αἰμωδίας (νάρκης)
 τοῦ ποδός.*)

Τσίμπι τσίμπι, κόρακα,
 πού τὰ 'πά 'ς τὰ πρόβατα;
 — Κάτω 'ς τὴ Χαλόμαντρα,
 'ποῦναι κί ἄλλα πρόβατα.

Σάνταλα, μάνταλα,
 νὰ 'πάμενε 'ς τὴν Πόλι,
 νὰ 'πάρω 'να θιαμπόλι,
 νὰ τὸ παίζωμε τὴ σκόλη,
 νὰ χορεύγουν αἱ κοπέλλες
 μὲ τοῦ κόκκινες κορδέλλες.

'Αμανίτη κί 'Αγαθίτη,
 δεῖξε μου τὸ 'ταίρι σου
 καὶ τ'ἀπανώτερό σου,
 μὴ 'βγάλω τὸ σπαθίχι μου
 νὰ κόψω τὸ λαϊμό σου.

α'

Τοῦ κυροῦ μου τῆ ζωνάρα
μὲν χοντρῆ 'ξομπλή 'ξομπλάρα.

β'

Ξερά σκαφτά κουκιὰ 'φαγα
μὲν μὲν ξερῆ σκαφτῆ κουτάλα.

γ'

Τὸ κουνουποσκνιπόξιγγο
τῶ σκνίπας τὸ κνησσάρι
ἐκνειοδὰ δὲ 'πά' νὰ 'θρῆς,
ἂν θέλῃς νὰ μὲ 'πάρῃς

δ'

Τὸ κουνουποσκνιπόξιγγο
τῶ σκνίπας τὸ λιφέρι
ἐκνειοδὰ δὲ 'πά' νὰ 'θρῆς,
γὲν νὰ μὲ κάμῃς 'ταίρι.

ε'

"Ἄσπρο χαρτί καὶ 'ξέξασπρο
καὶ 'ξέξασπρο μετὰξι,
καὶ 'ξέξασπρή μου κοπελλιὰ,
καὶ ποῦὸς δὲ σ' ἀγκαλιὰση;

στ'

"Ἄσπρο χαρτί καὶ 'ξέξασπρο
καὶ 'ξέξασπρο μελάνι,
καὶ 'ξέξασπρος γραμματικὸς
'ξέξασπρο γράμμα κάνει (αἰνιγμα).
(*Παιδιαὶ ὡς ἢ ὑπὸ τὸ Α' ἐν σελ. 195*).

Ντον τορορὶ Ζαφεῖρα μου
καὶ ροδοκόκκινῆ μου,
καὶ πότε νᾶρθ' ὁ Μᾶρκος μας
νὰ σύρῃ τὸ μπειγίρι,
νὰ 'δοῦμε πῶς δὲ τὸ λαλῆ
ὁ μαυροκακομοῖρης;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

Παροιμίαι.

Δανείζου καλοπλήρωσε,
καὶ πάλι πέμπε κ' ἔπαιρνε.

Εὖ μὲν μετρεῖσθαι παρὰ γείτονος εὖ δ' ἀπο-
δοῦναι αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λῶτον, αἶ κε δύ-
νηκι, ὡς ἂν χρῆζων καὶ ἐς ὕστερον ἄριστον
εὖρῃς.

'*Ἡσίοδ. "Εργ. καὶ 'Ἡμ. 3'9.*

Κάθου γέρο 'ς τὸ κελλί σου,
νᾶχῃς τᾶσπρα σου καὶ τὴν τιμῆ σου.

Οἰκοὶ βέλτερον εἶναι, ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ θύρηφιν.
'*Ἡσίοδ. "Εργ. καὶ 'Ἡμ. 365.*

'Ὡς τὸ Μάρτη σπέρνε σ'τάρι
καὶ ὡς τὸ Μάη μπαμπακαρί.

Πληιάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων
ἄρχεσθ' ἀμήτου, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων.

'*Ἡσίοδ. "Εργ. καὶ 'Ἡμ. 383.*

Τὸν δὲ μέτ' ὀρθογόνῃ Πανδιονίς ὄρωτο χε-
λιδῶν ἐς φάος ἀνθρώποις, ἔριος νέον ἱσταμέ-
νοιο· τὴν φθάμενος οἶνας περιταμνέμεν ὡς
γὰρ ἄμεινον.

'*Ἡσ. "Εργ. καὶ 'Ἡμ. 568.*

Σίτον ἀλοιῶντας φεύγειν τὸ μεσαμβρινὸν
ὑπνος· ἐκ καλάμας ἄχυρον τελέθει τημόσδε
μάλιστα. *Θεοκρ. Κιδύλ. Χ. 48.*

Τοῦ δικαιοκλήρου μὲν βολὰ
καὶ τοῦ φτωχοῦ ὡς πότε!

. . . . . ἐργάζου, νήπιε Πέρση, μή-
ποτε σὺν παιδεσσι γυναικί τε θυμὸν ἀγεύων
ζητεύης βίοτον κατὰ γείτονας, οἱ δ' ἀμελῶσιν·
δὶς μὲν γὰρ καὶ τρεῖς τάχα τεύξεαι· ἦν δὲ τι
λυπῆς, χρῆμα μὲν οὐ πρήξεις, οὐδ' ἐτώσια
πόλλ' ἀγορεύσεις . . .

'*Ἡσίοδ. "Εργ. καὶ 'Ἡμ. 397.*

Πέντε μέτρα κ' ἓνα κόβγει.

Μελέτη δὲ τοι ἔργον ὀφέλλει.

'*Ἡσίοδ. "Εργ. καὶ 'Ἡμ. 411.*

Κάθῃ πρᾶμα 'ς τὸν καιρὸν του
κ' ἢ σκλάτα πάντα πάντα.

Μέτρον φυλάσσεσθαι· καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν
ἄριστος.

'*Ἡσίοδ. "Εργ. καὶ 'Ἡμ. 694.*

Πέφθη κόβγουνε τὸν πεῦκο,
Πέφθη πέφτ' ὁ πεῦκος κάτω.

Πέμπτας δ' ἐξχλέασθαι, ἐπεὶ χλεπαὶ τε
καὶ αἰναί· ἐν πέμπτη γάρ φασιν Ἐρινύας
ἀμφιπολεύειν Ὀρκον τεινυμένας, τὸν Ἔρις
τέκε πῆμ' ἐπιόρκους.

Ἡσίοδ. Ἔργ. καὶ Ἡμ. 802.

Ὅμοιος τὸν ὅμοιον ἀγαπᾷ
καὶ ὅμοιος τὸν ὅμοιον θέλει,
γέροντας μὲ τὸν γέροντα
κοπέλλι μὲ κοπέλλι.

πρόβλ. «Ὅμοιος ὁμοίῳ πελάζει» καὶ

«τέττιζ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ
μύρμαξ, ἴρακες δ' ἴραξιν, ἐμὴν δ' ἅ Μοῖσα
καὶ ὦδά».

Θεοκρ. Εἰδέλ. IX 31.

Τὸ 'να χέρι νίβει τᾶλλο
καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο.

«ἔχει γὰρ καταφυγὴν θῆρ μὲν πέτραν, δαί-
λος δὲ βωμοὺς θεῶν, πόλις δὲ πρὸς πόλιν
ἔπτηξε χειμασθεῖσα».

Εὐριπ. Ἰκέτιδ. 267.

Ἀποὺ 'ποθάνει μὲ πολλοὺς
θάνατο δὲ φοβάται.

«ἤδιστος γάρ τοι θάνατος συνθηήσκειν θνή-
σκουσι φίλοις (εἰ δαίμων τάδε κραίνει)».

Εὐριπ. Ἰκέτιδ. 1006.

Σφακιανὸ καὶ ἂν κάμης φίλο,
βάστα πάντα κ' ἕνα ζύλο.

«πρόδοτος ἐκ φίλων».

Εὐριπ. Ἰππόλ. 595.

Ὀντὲ γράφτει καὶ βροντᾷ,
ἔχει ὁ κλέφτης τὴ χαρὰ.

«Οὐκ ἔστι λησταῖς πνεῦμ' ἐναντιούμενον,
ὅταν παρῆ κλέψαι τι χάρπάσαι βίχ».

Σοφοκλ. Φιλοκτ 643.

«μόνον παρ' ὕμῶν εὖ στεγοίμεθ' ὡς σκότφ
κἂν αἰσχρὰ πράσσης, οὔποτ' αἰσχύνῃ πεσεῖ».

Τραγιν. 596.

«Εὐτ' ὄρεος κορυφῆσι Νότος κατέχευεν
ὀμίχλην ποιμήσιν οὔτι φίλην, κλέπτῃ δὲ τε
νυκτὸς ἀμείνω».

Ὀμήρ. Ἰλ. Γ, 10 - 11.

Ἡ νύχτα δράκο γεννᾷ.

«Ὡδῖνα τίχτειν νύξ κυβερνήτη σαρῶ».

Λισγύλ. Ἰκέτιδ. 770.

Μὲ τὸ μεγαλύτερό σου
σκόρδα μὴ φυτεύγης.

«Πρὸς κέντρα μὴ λάκτιζε, μὴ πταισίας
μογῆς».

Λισγύλ. Ἄγαμ. 1624.

«Πρὸς κέντρα λακτίζοιμι θνητὸς ὢν θεῶν».

Εὐριπ. Βακχ. 795.

Ἀποὺ τὸ ρόδο 'βγαίν' ἀγκάθι
καὶ ἀποὺ τᾶγκάθι 'βγαίνει ρόδο.

«ἤδη γὰρ εἶδον παῖδα γενναίου πατρὸς τὸ
μηδὲν ὄντα, χρηστὰ δ' ἐκ κακῶν τέκνα,
λιμόν τ' ἐν ἀνδρὸς πλουσίου φρονήματι, γνώ-
μην δὲ μεγάλην ἐν πένητι σώματι».

Εὐριπ. Ἡλέκτρ. 369.

Ἀνεβάστα γὰρ τὸ γέρο,
νὰ τὸν ἔχωμε 'ς τὸ θέρος,
καὶ ὄντ' ἂν 'ποθερίσωμε,
νὰ 'πά' τον-ὲ γκρεμίσωμε.

«πειρῶ δ' ἀνορθοῦν σῶμ' ἐμόν, κἀγὼ τὸ
σόν' γέροντε δ' αἰτχρὸν δύο πεσεῖ».

Εὐριπ. Βάκχ. 365.

Τὰ γρόσα—τὸ Χριστὸν ἐπαρᾶδῶσαν'.

«οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος κα-
κὸν νόμισμα ἐβλασσε· τοῦτο καὶ πόλεις πορ-
θεῖ, τὸδ' ἄνδρας ἐξάνιστησιν δόμων».

Σοφοκλ. Ἀργ. 295.

Ὅπ' ἀγαπᾷ γνωρίζεται ἂν εἶναι καὶ δεσπότης,
χάμα 'ς τὴ γῆ νὰ κρύβγεται, ὁ κόσμος τὸν
[ἀνοιώθει.

«Ἔρωσ ἀνίκατε μάχαν, κτλ.»

Σοφοκλ. Ἀργ. 781—805.

Ἐκειλὰ 'ποὺ τρώγει ὁ σκύλλος ψωμί. γαυ-
γίζει καὶ ὄλας.

«ἀντὶ δῶρων δῶρα χρὴ προσκρομόσαι».

Σοφοκλ. Τραγιν. 494.

Ἀποῦν' ἀπ' ὄξω 'ς τὸ χορὸ
πολλὰ τραγούδια 'ξεύρει.

«σὺ δ' ἐκτὸς ὢν γε συμφορᾶς με νουθετεῖς».

Εὐριπ. Ἡρακλ. Μαινόμ. 1251.

Παιδιὰ παιδομῆ.

«Μὴ ζῶν ἔτι, εἰ τᾶμὰ τέκνα πρὸς βίαν
νυμφεύεται».

Εὐριπ. Ἰκέτ 454.

Γέρος εἶσαι δὲ 'φελᾶς,
τὸ ψωμί μόνο χαλᾶς.

«μισῶ δ', ὅσοι χαρίζουσιν ἐπιτείνειν βίον,
βρωτοῖσι καὶ ποτοῖσι καὶ μαγεύμασι παρεκ-
τρέποντες ὄχετόν, ὥστε μὴ θανεῖν».

Εὐριπ. Ἰκετ. 1109.

Ἀνέθρεψε τὸ μποντικὸ, νάφρη τὸ σακκί σου.
«πρόδοτος ἐκ φίλων».

Εὐριπ. Ἰππόλ. 595.

Ἀπὸύ 'κάηκε 'ς τὴν κολοκύθα,
ἀπ' ἀλάργου τὴν ἐθώρειε κ' ἐφύστα.

«τὸν φρονεῖν βρωτοὺς ὀδῶσαντα,
τὸν πάθει μάθος θέντα κυρίως ἔχειν».

Αἰσχύλου Ἀγαμ. 176.

Ἀπὸύ τὴν Ἐμπαρο κρασί
καὶ ἀπὸύ τὴ Βιάννω λάδι
καὶ ἀπὸύ τὸ Μυλοπόταμο
ἐλιές καὶ παξιμάδι.

«Ἀπὸ Ταυγέτιοιο μὲν Λάκαιναν
ἐπὶ θηρσί κύνᾳ τρέφειν πυκινώτατον ἔρπετόν·
Σκύρια δ' ἐς ἀμελεῖν γλάγους
αἰγες ἐξοχώτατοι·
ὄπλα δ' ἀπ' Ἄργεος ἄρμα Θηβαῖον, ἀλλ'
ἀπὸ τᾶς ἀγλαοκάρπου».

Πίνδαρ. Ὑπορχ. 83.

Ὁ γ εἰς κόρακας ἄλλου κόρακου 'μάτι δὲν
ἔγάνει.

τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρ-
μαξ, ἱρακες δ' ἱραξιν, ἐμῖν δ' ἅ Μοῖσα καὶ ὠδά.

Θεοκριτ. Εἰδύλ. IX 31.

Τὸ χωριὸ κάνει παπᾶ,
'μὰ ὁ παπᾶς δὲν κάνει χωριὸ.

αδῶξη χρήματα κτητά, δῶξα δὲ χρημάτων
οὐκ ὠνητή».

Ἰσοκρ. πρὸς Νικ. θ'.

Ὅποιος κἀμη γαῖθάρου χάρι,
περὶ γαῖθάρου εἶν' ἐκεῖνος.

αὐὸ δουλευτέον τοὺς νοῦν ἔχοντας τοῖς κα-
κῶς φρονοῦσιν».

Ἰσοκρ. Εὐαγ. ε'.

Τὴν Τρίτη τρίχα μὴν κοπῆ καὶ τὴν Τε-
τράδη 'νύχι. Παρ' ἄλλοις ἐκφέρεται:

Τετράδη καὶ Παρασκευὴ τὰ 'νύχια σου μὴν
καὶ Κυριακὴ μὴν ξυριστιῆς, ἂν θέλῃς νὰ
[κόψῃς,
[προκόψῃς.

Ἡ τιμὴ τιμὴν δὲν ἔχει
καὶ χαρὰ 'ς τὸν 'ποὺ τὴν ἔχει.

(Σημειωτέον ὅτι ἐν Κρήτῃ, ἐνθὲ ὁ βίος εἶ-
ναι λιτὸς καὶ ἀπλουστάτος, ἀπηλλαγμένοι
τῶν νεωτερισμῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ ἰδίως εἰς
τὰ χωρία, περὶ πολλοῦ ποιοῦνται τὴν τιμιό-
τητα, ἂν καὶ δὲν εἶναι τόσον τίμιοι κατὰ βῆ-
θος ἐξεταζόμενοι).

Κριθάρι γέρο θέριζε
σιτάρι παλληκάρι
καὶ τὴν ταγὴ μελίχλωρη
τὴν βάνε 'ς τὸ πιθάρι.

Ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐσοδείαν τῶν δημη-
τριακῶν καρπῶν.

Φράσεις.

1) Ἵ τῶνομα τοῦ Θεοῦ. Ἐναρκτήριος εὐχὴ
ἐπὶ παντός ἔργου τοῦ καλοῦ Χριστιανοῦ.
Τοῦτο ἔπραττον καὶ οἱ ἀρχαῖοι κατὰ τὴν
ἐναρξιν παντός ἔργου, ὅπως μαρτυροῦσι καὶ
ἀρχαῖοι συγγραφεῖς· πρβλ. Πινδ. Νέμεον
B' 1—3.

«ὅθεν περ καὶ Ὀμηρίδαι
ραπτῶν ἐπέων τὰ πόλλ' αἰοῖδοι
ἄρχονται Διὸς ἐκ προοιμίου».

2) Ἐννεῖα φορὲς τὸν ἦθαλε ὁ νηὸς τὸ Χάρο
καὶ ἀπάνω 'ς τῶν ἐννεῖα φορὲς πέφτει καὶ ὁ
[κάτω,
[νηὸς 'πὸ κάτω.

Ὁμοιότατα ἐκφράζεται καὶ ὁ Πίνδαρος.
Θρηγ. 6, 113.

«Πέφνε δὲ τρεῖς καὶ δέκ' ἄνδρας· τετρά-
τῳ δ' αὐτὸς πεδώθη».

3) Μὰ τὸ Θεό σου πῆγαινε.
Ἄραξ. 9 (8) 1.

«Ἄρες με, τοὺς θεοὺς σοι
πιεῖν πιεῖν ἀμυστί».

4) Ἀνὲ θέλ' ὁ Θεός.
Αἰσχύλου. Ἐπιὰ ἐπὶ Θήβ. 562.
«Θεῶν θελόντων ἂν δ' ἀληθεύσαιμ' ἐγῶ».

- 5) *Μοῦφρες τὴν φυγὴν ἔτιρ' θούγα.*
Ἄραχρ. 31 (29) 7.
 «Κραδίη δὲ ρινὸς ἄχρῖς
 ἀνέβαινε, κἄν ἀπέσθην».
- 6) *Ἐχαρεντίστηκε* = ἐγάθη, ἀργοπορεῖ πολὺ νὰ φανῆ. Πρβλ. *Σοφοκλ. Οἰδίπους ἐπὶ Κολων. 1653—1663.*
- 7) *Ἡ μοῖρά μου μοῦ τόχε γραμμέιο.*
Εὐριπ. De Euripidis vita
pæsi ingenio 60 (σελ. XXXIV) «οὐδ' ὁ
 πᾶς οὐρανὸς Διὸς γράφοντος τὰς βροτῶν
 ἀμαρτίας ἐξαρκέσειεν, οὐδ' ἐκείνος ἂν σκοπῶν
 πέμπειν ἐκάστω ζημίαν» καὶ fr. 288, 5.
- 8) *Ἀνὲ θέλ' ὁ Θεός·* «ἂν θέλ' ὁ Θεὸς κ' ἡ
 μοῖρα μου, μαῦρο τὸ κατασταίνω». (Αἴνιγμ.).
Εὐριπ. Ἡλέκτρ. 985—86.
 «δεινοῦ δ' ἄρχομαι προβλήματος καὶ δεινὰ
 δράσω γ', εἰ θεοῖς δοκεῖ τάδε».
Αἰσχύλ. Ἐπιτὰ ἐπὶ Θήβ. 562.
 «Θεῶν θελόντων ἂν δ' ἀληθεύσκειμ' ἐγώ».
- 9) *Ὁμιλε* — *Νὰ μυρίζης.* Ἐπὶ ἀμοιβαῖς
 προσκλήσεως εὐφήμεως ἐκφερομένης.
Εὐριπ. Ἡρακλειδ. 659—660.
 Ἰόλ. — Ἦκοντα παῖδα παιδὸς ἀγγέλλει σέθεν.
 Ἄλ. — ὦ χεῖρε καὶ σὺ τοῖςδε τοῖς ἀγγέλμασιν.
- 10) *Ὅταν γυρίσ' ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ κόσμος*
 [ἄνω κάτω,
 ἔποτε; ἀ δὲ σ' ἀρνηθῶ, γαρέφαλλό μ' ἀφράτο.
 Ζωηρὰ διαβεβαίωσις. *Εὐριπ. Ἰκέτιδ. 520.*
 ἀἴνω γὰρ ἂν ρεῖοι τὰ πράγμαθ' οὕτως, εἰ πι-
 ταξόμεσθα δῆ».
- 11) *Ἐ, γ' ἀραχνιάσης!* Ἐλαφρὰ ἀρά.
 Ὅτι τὰ ἀράχνια ἐθεώρουν καὶ οἱ παλαιοὶ κα-
 κὸν οἰωνόν, μαρτυρεῖ ὁ Θεόκρ. Εἰδ. XVI
 ἀράχνια δ' ὡς ὅπλ' ἀράχλαι λεπτὰ διαστή-
 σαιντο, βοᾶς δ' ἔτι μῆδ' ὄνομ' εἶη».
- 12) *Βάλε το ἔς τὸ ροῦ σου.*
Αἰσχύλ. Χοηφόρ. 450.
 «Τοιαῦτ' ἀκούων ἐν φρεσὶν γράφου».

UNIVERSITY OF ILLINOIS
LIBRARY OF ILLINOIS
500 S. MATHAMON

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΙΔΡΥΤΑΙ, ΜΕΛΗ, ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ, ΔΩΡΗΤΑΙ, ΠΡΟΕΔΡΟΙ, ΚΟΣΜΗΤΟΡΕΣ, ΤΜΗΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ

	Σελ.
Ίδρυται τοῦ Συλλόγου	γ' — ε'
Τακτικά μέλη	ε' — ια'
Ἐπίτιμα μέλη	ια' — ιζ'
Ἀντεπιστέλλοντα μέλη	ιζ' — κ'
Μεγάλοι εὐεργέται, εὐεργέται, μεγάλοι δωρηταί, δωρηταί τοῦ Συλλόγου.	κα'
Πρόεδροι τοῦ Συλλόγου	κβ'
Κοσμήτορες τοῦ ΜΖ' συλλογικοῦ ἔτους 1907—1908.	κγ'
Τμήματα, διαρκεῖς ἐπιτροπαὶ καὶ ἐπιμεληταί.	κγ'

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ, ΠΡΑΚΤΙΚΑ, ΕΚΘΕΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ

Κανονισμὸς τοῦ Συλλόγου	3— 19
Πρακτικά τοῦ ΜΖ' συλλογικοῦ ἔτους ἀπὸ Ἰουνίου 1907 μέχρι Μαΐου 1908.	19— 49
Ἐκθεσις τοῦ Φιλολογικοῦ Τμήματος, ὑπὸ Χρ. Πανταζίδου.	49— 50
Ἐκθεσις τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος, ὑπὸ Ὀδ. Ἀνδρεάδου	50— 51
Ἐκθεσις τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Ὀδ. Ἀνδρεάδου	51— 54
Ἐκθεσις τοῦ Βιολογικοῦ Τμήματος, ὑπὸ Γ. Ζηλανάκη.	54— 55
Ἐκθεσις τοῦ Νομικοῦ Τμήματος, ὑπὸ Ἀρ. Δημοπούλου.	55— 56
Ἐκθεσις τῆς Ἐλεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπὸ Ν. Παπαγιαννοπούλου.	56
Διαγωνίσματα	57— 60
Καραπάνειος ἀγών	57— 58

Δραματικὸς ἀγὼν	58— 59
Ἄγὼν ὑγιεινῶν παραγγελμάτων	59
Νομικὸν διαγώνισμα.	59— 60
Ἐκθεσις τῆς Ἑλλανοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαγωνισμοῦ τῆς «Ὑγιεινῆς τῶν τῶν μαθητῶν», ὑπὸ <i>Δ. Βαρσάμη</i> , εἰσηγητοῦ	60— 71
Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ ΜΖ' συλλογικῶν ἔτος 1907—1908 πεπραγμένων ἐν τῷ Συλλόγῳ, ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ προέδρου <i>Δ. Λιμαράκη</i>	71— 87
Ἀνακοίνωσις γενομένη ὑπὸ τοῦ ἀντιπροέδρου <i>Π. Γ. Παπακωνσταντίνου</i>	89— 96
«Ἀκρίτας» ἀνακοίνωσις γενομένη ἐν τῷ Ἀρχαιολ. Τμήματι, ὑπὸ <i>Ξ. Σιδερίδου</i>	96—101
«Βασίλειος Ποστέλνικος» ἀνακοίνωσις γενομένη ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Τμήματι, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ.	101—107
«Τοπογραφικὰ τοῦ μεγάλου Παλατίου καὶ τοῦ Ἴπποδρόμου» ἀνακοίνωσις γενομένη ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Τμήματι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ	107—112
Ἐξακρίβωσις Βυζαντινῶν τοποθεσιῶν» ἀνακοίνωσις γενομένη ἐν συνεδρίᾳ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος, ὑπὸ <i>Ἰ. Μηλιοπούλου</i>	112—119
Γλωσσικὴ ὕλη ἐκ Κρήτης, συλλεγεῖσα ὑπὸ <i>Ἰωάννου Ζαργραφάκη</i>	119—201

80.6
HE
07/08

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΛΑ'

ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ ΜΖ' 1907—1908

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Ἐν τῷ Πέραν, ὁδὸς Τοπτσιλάρ, ἀριθ. 18.

ΤΥΠΟΙΣ ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΔΩΝ

Ἐν Γαλατῆ, Περμποπαζήρωφ, ἀριθ. 17-19.

1909

UNIVERSITY OF ILLINOIS

NOV 11 1924

THE LIBRARY OF THE

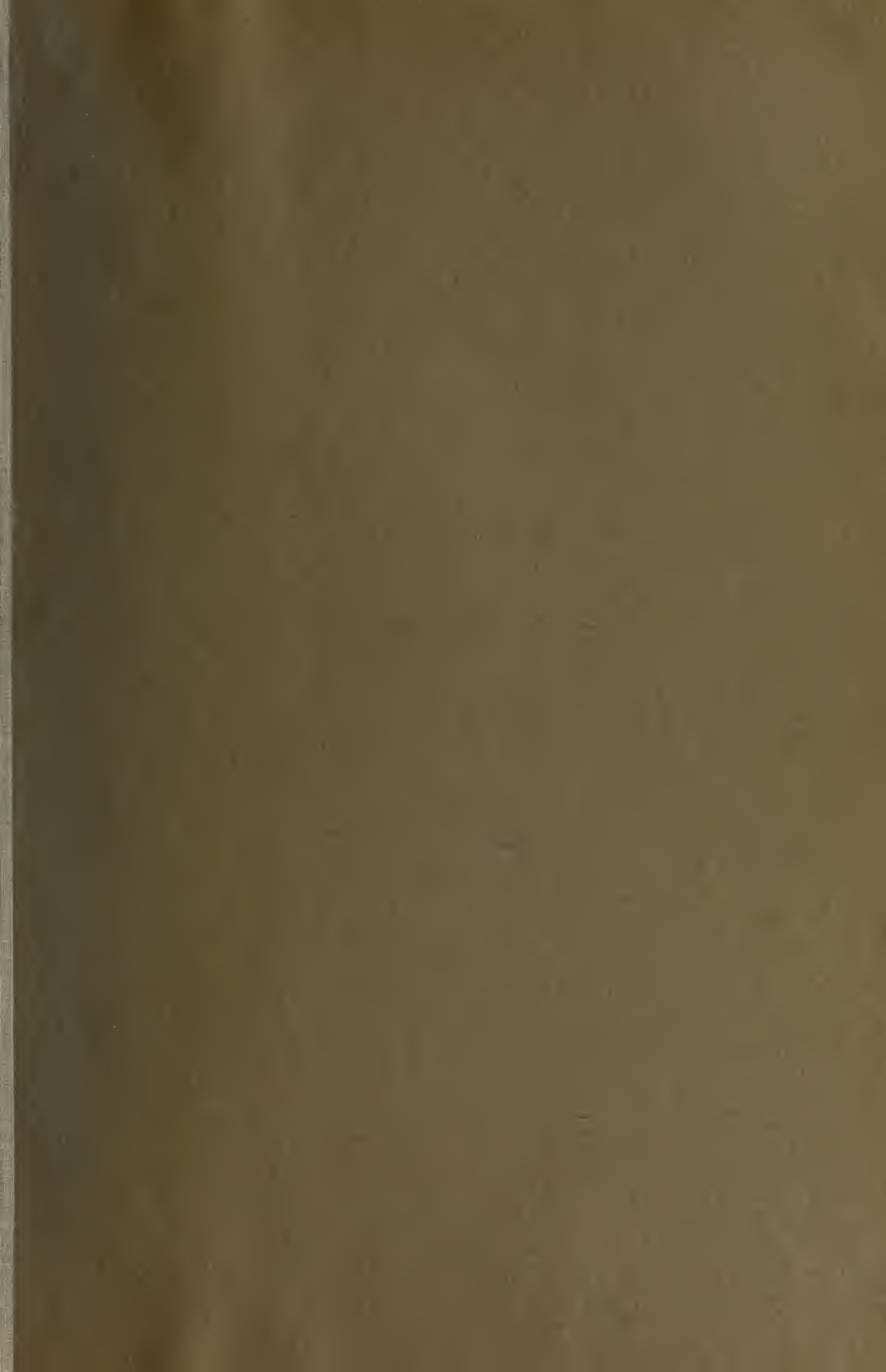
~~~~~  
*Τιμᾶται φράσεων 10*  
~~~~~

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ μετὰ χειρὸς ΛΑ' τόμου ἐπεμελήθη ἡ κατὰ τὸ ΜΗ' συλλογικὸν ἔτος Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. Δ. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, προέδρου, Δ. ΒΑΡΣΑΜΗ, γενικοῦ γραμματέως τοῦ Συλλόγου, Δ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ, εἰδικοῦ, Ἰ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, γραμματέως τοῦ Φιλολογικοῦ Τμήματος, ΑΥΡ. ΣΠΑΘΑΡΗ, γραμματέως τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ, τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ, Δ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, τοῦ Νομικοῦ καὶ ΧΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, τοῦ Βιολογικοῦ, προεδρεύοντος ἐν τῷ Συλλόγῳ τοῦ κ. Α. Γ. ΛΙΜΑΡΑΚΗ.

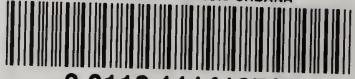

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA

3 0112 111412760